UC-NRLF
C 3 277 468

15. / Bal

BERKELEY
LIBRARY
UNIVERSITY OF
CALIFORNIA

[illegible]
Kàlomon. 56.15.

DÖNSK ORÐABÓK

MEÐ ÍSLENZKUM ÞÝÐINGUM.

Samið hefur:

K. GÍSLASON.

KAUPMANNAHÖFN.
Prentað hjá Bianco Luno, hirðprentara.

1851.

PD 2376
G5

Formáli.

Orðabók þessi var byrjuð af **Jóhanni** heitnum **Halldórssyni** og mjer: hafði hann tekizt á hendur síðara partinn (M—Ø) og kastað upp M og mestu af N (svo að orðið Nødsdag var síðast í handriti hans). Eptir lát hans breytti jeg nokkuð öllu sniði bókarinnar (eins á þeim hlutanum, sem jeg hafði unnið að sjálfur), en hagnýtti það sem hann var búinn með, og vitnaði í það þar sem mjer þótti fallið. Hjer læt jeg þess og við getið, að hann var þess mestur hvatamaður að leita styrks til samningarinnar. En styrkinn fengum við, úr sjóði ríkisins, fyrir flutning og milligöngu herra jústizráðs E. **Collin**, og er honum því mest að þakka, ef bók þessi verður að nokkru liði. En það getur hún orðið, ef þeir bæta um, er betur kunna, og hún er smátt og smátt aukin að rjettum orðum og talsháttum. Í því skyni hef jeg haft hana svo stóra sem hún er. Danskan er að mestu tekin úr orðabók Molbechs (Danſk Ordbog af Chriſtian Molbech. Kh. 1833), sumt úr orðabók hins danska Vísindafjelags (Danſk Ordbog udgiven under Videnſkabernes Selſkabs Beſtyrelſe. 1—6 Tome. Kh. 1793—1848), og fátt eitt úr öðrum bókum eða úr tali. Þar sem jeg hef helzt komizt í ógöngur, hef jeg leitað til herra yfirkennara F. P. J. **Dahl**, og hefur hann leyst úr spurningum mínum með frábærri mannúð og góðvild. Kann jeg honum fyrir það beztu þakkir. Hin útlenzku orð eru flestöll úr Fremmedords-Bog af L. Meyer (Kh. 1844).

Jeg vil nú drepa á það, er mjer þykir nauðsynlegast, fyrst um meðferð á dönskunni og því næst um skýringuna.

Í stafsetningu Molbechs hef jeg breytt i með j-hljóði í j, fyrir framan raddarstaf. Að öðru leyti hef jeg þrædt hana nákvæmlega, jafnvel í smámunum (og ritað t. a. m. ſſ á milli hljóðstafa). — e og æ, o og aa skiptast mjög á í ritshætti Dana, og þótti ekki nauðsyn að taka það fram, nema í þeim orðum, er það er tíðast. Fyrir þá sök munu þess konar orð, sem e-hljóð eða o-hljóð er í, ekki ætíð finnast þar sem fyrst verður að þeim leitað.

Niðurskipun orðanna er að öllu leyti eptir stafrofsröð. Þar sem eitthvert orð er reyndar partur eða mynd af öðru orði, þá er það tekið í sömu grein, en vísað til þess af þeim stað, er það hefði átt að standa annars kostar. Samt þótti ekki slík tilvísun nauðsynleg um hluttekningar (*participia*), sem engu er bætt framan við, þó þær hafi tekið einkunnarmerkingu.

Af sjerhverri einkunn, er hefur -ig (eða -lig) að niðurlagi, má draga atviksorð, með því að setja -en aptan við einkunnina, (haſtigen af haſtig, o. s. frv.). En til þess að stytta, hef jeg sleppt þeim atviksorðum; enda þykja þau óþörf og falla heldur í fyrnsku.

Þau nöfn, sem dregin eru af sögnum, með þeim hætti að -ing eða -ning eða -elſe er sett aptan við meginhluta sagnanna, hverfa ekki að eins eptir áhrifs-mynd heldur einnig eptir þol-mynd, að merkingunni til, (Forfriſkelſe er bæði „það að forfriſke“ og „það að forfriſkes“); en betra þótti mjer að geta þess hjer, enn að taka það upp á hverjum stað.

Þegar fleirtala af nöfnum og einkunnum er eins og eintala, þá er sett „ft. eins“. Þegar fleirtalan er búin til með því að bæta einhverju aptan við eintöluna, óbreytta að öllu leyti, þá er fleirtalan ekki tekin fram fullum stöfum, heldur einungis viðbætirinn, með samtengingar-merki fyrir framan, („Heſt, ft. -e“ — ekki „Heſt, ft. Heſte“. En hins vegar: „Praas, ft. Praaſe“ — ekki „Praas, ft. -e“; „Engel, ft. Engle“ — ekki „Engel, ft. -e“). Af þeim orðum, sem eru tvímynduð í eintölu, en einmynduð í fleirtölu, varð annaðhvort að setja fleirtöluna tvisvar [t. a. m. „Ærende, t. -r, (síður Ærend, ft. -er)“], eða fullum stöfum [t. a. m. „Ærende (síður Ærend), ft. Ærender“], þó eintalan sje óbreytt. Ef setja þurfti fleirtölu við samsett orð, þar sem eintalan breytist, var ekki allt orðið tekið upp, heldur að eins aptari hlutinn (t. a. m. „tykhudet, ft. -hudede“ — ekki „tykhudet, ft. tykhudede“).

Í dönsku er ekki vant að taka fram nema tvö kynferði — hvorugkyn og samkyn. En jeg hef þó sett karlkyn eða kvennkyn við þess háttar nöfn, sem han eða hun er haft um í vönduðu máli (sb. Præſt, Præſtinde). Við þau orð, sem bæði merkja karlkyn og kvennkyn, hef jeg þó opt ekki sett nema tómt „kk.“ (sb. Arving, Communicant). Þegar þau orð, sem fyrst eru samkyns, eru höfð um karlkyn eða kvennkyn, er sú kynbreyting ekki alstaðar tekin fram; en hún er auðsjeð á skýringunni (útleggingunni).

Um hvorkinlegar sagnir er þess við getið, hvort er eða har fylgi hluttekningu þeirra í liðinni tíð (sb. boble, misbyde).

Ef hinn aptari hluti samsettra orða er samkvæmur frumorði sínu, þá er ekki til fært, hver partur málsgreinar þau sjeu, eða kyn þeirra, eða hneiging, eða stjórn, o. s. frv., nema 1) þegar skipta þarf samsettu orði, eptir einhverju því, er nú var talið. — 2) þegar hinn síðari hluti a) er samhljóða öðru orði — nema ef varla eða alls ekki þótti hætt við neinum misskilningi; því þá er slík tilvísun opt annaðhvort sett á milli sviga (sb. Blusfyr) eða með öllu úr felld (sb. Fyenbo). Þar sem nokkur vafi þótti á vera, hvort hinn síðari hluti af samsettu orði væri eins undir kominn og eitthvert frumorð honum samhljóða, þá er tilvísun ýmist sett (sb. Børſtenbinder) eða úr felld (sb. Æremæle); og

M892186

mun þetta varla geta valdið misskilningi (þó rjettast hefði verið að fara alstaðar eptir sömu reglu). Af þessari stuttleika viðleitni hefur leitt, að stundum hefur þurft að fara öðruvísi með orð, enn ella mundi; t. a. m. af því að ekki var sett við begribe, að það væri ás., þá varð að setja tómt „ás.“ við gribe (en geta um, neðar í greininni, að það sje einnig haft „sem h. s.“), þar sem jeg mundi ella hafa sett „1)“ fyrir framan „ás.“ (í upphafinu). — þar sem hluttekning eða hluttekningar-einkunn (þ. e. hluttekning, sem orðin er að einkunn) er þannig saman sett, að aptari hluti hennar er hluttekning af einhverri sögn, er finnst í bókinni, þá er að eins vísað til þeirrar sagnar (sb. bortliggende). — b) eða finnst ekki einn sjer (sb. Forehavende). — 3) þegar hvortveggi hlutur orðsins er útlenzkur og ólíkari íslenzku, enn dönsk orð, (sb. Contractitant).

Stjarna (*) er sett a) við þau orð, sem ekki eru gotnesk eða ekki eru komin í dönsku úr hinum gotnesku málum. — þó er henni sleppt við þau, sem orðin eru svo eiginleg dönskunni, að ekki ber á, að þau sjeu útlenzk, t. a. m. Alter, Præſt, Feſt, Feber. — b) við gotnesk orð, sem eru mjög ódönskuleg, t. a. m. Everlaſting, Verruf.

Ekkert orð er tekið upp fullum stöfum í þeirri grein, sem um það er gjörð, nema mynd þess hafi breytzt; heldur skammstafað hinum fyrsta staf (sb. í greininni um ſtridig: „Gjøre een Rangen ſ.“ — en hins vegar: „Stridige Ønſker“) eða hinu fyrsta hljóði (sb. Chor).

Við þau dæmi, er Molbech hefur tekið úr bókum, og mjer þótti nauðsyn að halda, hef jeg sett tilvísunarmerki, en ekki nefnt höfundana.

Tilvísanir til annara danskra orða eru ýmist gjörðar vegna þeirra skýringa, sem við þau eru settar (svo ekki þurfi að taka þær upp aptur), eða til að heyja mönnum orðafjölda á dönsku.

Ávísanir um uppruna orða, eða skyldleik, eru settar milli [], og mega menn ekki villast á þeim og halda að þær sjeu þýðing (útlegging). Við þau dönsk orð, sem beinlínis eru sprottin af einhverju íslenzku orði, á venjulegan hátt, hef jeg sett hið íslenzka orð tómt (t. a. m. „skip“ — en ekki „sb. skip“, eða þvíuml. — við Skib). En þar sem breytingin lá ekki eins beint við (t. a. m. í Vugge, er mun vera dregið af þolandanum „vuggu“ fyrir „vöggu“) eða ekki var nema einhver skyldleiki að eins (sb. uhyre), var sett „sb.“ fyrir framan íslenzka orðið. Ekki hef jeg síður vísað til íslenzkra aðkomuorða, þegar dönsk orð eru dregin af þeim, (sb. Eventyr, Præſt). — Sá hluti orðs, er niður fjell, og ekki fylgdi hinu danska orði, er greindur með skilnaðar-merki frá megin-orðinu, t. a. m.: „hest-r“, „fót-r“). Spurningar-merki sýnir efa (sb. vrinſk).

() eru settir: stundum fyrir stuttleika sakir [„fara (leggja) á stað“ — í greininni um afgaae — er styttra enn „fara á stað, leggja á stað“]; stundum til að skilja það úr, sem ekki á að vera nema til skilnings-auka; stundum utan um þýðingar (útleggingar), sem lítill íslenzkubragur er á; en ella eptir því sem títt er.

þegar ekkert greinar-merki er fyrir framan sviga-grein, lýtur hún að því, sem næst er á undan, en ekki ella, (sb. Sæd, sáð, korn, o. s. frv. Í 1, c lýtur svigagreinin að orðinu „korn“; en í 2, b lýtur hún ekki að „afspringur“, heldur að orðunum „frjó“ og „afkvæmi“, er standa í henni sjálfri).

þar sem snúið er einni sögn eða fyrirsetningu (en ekki fleirum orðum), og hið íslenzka orð stýrir þolanda, þá er honum sleppt, ef hann ætti að standa aptast í skýringunni (sb. „ganga gat á, gatganga“, og „ganga e-ð í sundur“, afløbe B, 1); nema ef hitt þótti greinilegra (t. a. m., ef sýna þurfti, hvort þolandinn væri lifandi vera eða dauður hlutur). þiggjandi og eigandi eru aldrei niður felldir.

Áherzla (í skýringum) er sumstaðar sýnd með gisnu letri (sb. ikke í 19. og 34. línu).

Skilnaðar-merki hef jeg sett ekki óvíða í samsettum orðum íslenzkum, yfir það fram sem ella er títt; og þótti mjer það greinilegra.

Einhver helzti kostur á bók þessari væntir mig að það sje, er jeg hef vísað í fornbækur eða tekið dæmi úr þeim, þó mjer þætti ekki þörf að þræða ritshátt þeirra. — „(fornt)“, við íslenzk orð, merkir ekki, að þau sjeu úrelt, heldur að þau finnist í fornum ritum.

Sum orð, sem jeg hef haft, er jeg hræddur um að ekki þyki full-íslenzk; t. a. m. „planta“. En jeg vissi ekkert orð á íslenzku, líkrar merkingar, er næði yfir jafn-mikið; einnig ber þess að gæta, að í Stjórn og fleirum fornbókum finnst bæði sögnin „planta“ og nafnið „plantan“.

Maður, sem ekki er síður góðgjarn enn glögg-skyggn, tók þegar eptir því, er hann sá prentaða örk af orðabók þessari, að íslenzka þýðingin á dönskum orðum, er standa ein sjer, væri lengri enn danskan. Nú vegna þeirra, er miður munu kunna að sjá, hvað því veldur, vil jeg geta þess, að þar liggja til fern andsvör. það fyrst: að orðabók þessi má ekki heita nema frumsmíð; en frumsmíðir standa til umbóta. það því næst: að flest orð þurfa meiri skýringar ein saman, enn í samföstu máli. það hið þriðja: að hin dönsku orð eru opt ekki síður íslenzk enn dönsk, ef myndinni er breytt, og munu koma hverjum í hug; og þótti mjer því óþarft að geta þeirra, þegar þau eru ekki mjög tíðkanleg. það hið fjórða: að vjer höfum víða persónulaus orðatiltæki, þar sem Danir hafa persónuleg, og verða hin persónulausu lengri í nafnhætti, þó þau sjeu það ekki ella; og nær þetta hið síðasta ekki að eins til þeirra orða, er standa einstök.

Flest málfræðisorðin eru tekin annaðhvort úr Snorra Eddu eða eptir Rask eða Dr. Sveinbirni Egilssyni og fáu breytt (sb. „gjörandi“ = *nominativus*, og einnig = Subject, — fyrir „nefnandi“) eða við bætt (t. a. m. „missandi“ = *ablativus*; „áhrifs-mynd“ = *forma activa;* „þol-mynd“ = *forma passiva*).

Kaupmannahöfn, á einmánuði 1851.

Konráð Gíslason.

SKAMMSTAFANIR OG TILVÍSANIR.

afleiðingarh. = afleiðingarháttur (*conjunctivus*).
Al. = Alexandurs saga (hins mikla). Talan 1) merkir bls. í útgáfunni (*Christiania, 1848*).
Alg. = Algorismus (í 544; prentaður í *Annaler for nordisk Oldkyndighed, 1848*).
Ann. = Íslenzkir annálar (*Hafniæ, 1847*). Talan merkir (ekki bls., heldur) árið.
Ant. = *Antiqvitátes Americanæ* (*Hafniæ, 1837*). Talan merkir bls.
ao. = atviks-orð (*adverbium*).

ás. = áhrifssögn (*verbum activum*).

Band. = Bandamanna saga. Talan merkir bls. í útg. (*Kh., 1850*).
B. G. = Björn Gunnlaugsson.
BH. = Orðabók Bjarnar Halldórssonar (*Havniæ, MDCCCXIV*).
B. H. = BH.
B. Hitd. = Bjarnar saga hítdælakappa. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Kh., 1847*).
Björgv. býjarsk. = Björgv. býjarskip.
Björgv. býjarskip. = Björgvinar (Björgynjar) býjarskipun.
Björgv. Kálfsk. = Björgynjar Kálfskinn. (*Christianiæ, MDCCCXLIII*). Talan merkir bls.
Björn = BH.
bls. = blaðsíða(u), blaðsíðu(na), o. s. frv.
B. Th. = Bjarni Thórarensen (í kvæðum sínum).

D. L. = Dönsku Lög (Kristjáns 5.). D. L. 3—2—1 = Dönsku Lög í 3. bók, 2. kap., 1. grein.
D. N. = *Diplomatarium Norvegicum. Förste Samling. Förste Hefte. Christiania, 1847.* Talan merkir bls.
Dropl. = Droplaugar sona saga (*Kh., 1847*). Þar sem tala er sett, merkir hún bls.
Dr. Sch. = Dr. Hallgrímur Scheving.

e. = einkunn (*adjectivum*).
e-a = einhverja; einhverra.
e-ð = eitthvað. 2).
Eg. = Egils saga. Talan merkir bls. í Kaupmannahafnar útgáfunni (*MDCCCIX*).
e-i = einhverri.
eignar-fn. = eignar-fornafn (*pronomen possessivum*).
einkanl. = einkanlega.
El. = Elucidarius (í skinnbókinni ÁM. 674 A í 4).
Elis. = Elis saga.
Eluc. = El.
e-m = einhverjum.
e-n = einhvern.
e. o. = eins og ef sagt væri.
e-r = einhver; einhverjir; einhverjar.
e-s = einhvers.
et. = eintala(n), eintölu(na), o. s. frv.
e-t = eitthvert.
e-u = einhverju.
Eyrb. = Eyrbyggja saga (*Havniæ, 1787*). Talan merkir bls.

f. = (í staðinn) fyrir. (Sb. „*f. fs.*“).
Fas. = Fornaldar sögur (Kmh., 1829-1830). Fyrri talan (optast rómversk) merkir bindið, síðari talan (ætíð indversk) merkir bls. þess.
f. fs. = föst fyrirsetning (*praepositio inseparabilis*).
Flóam. = Flóamanna saga.
Fms. = Fornmanna sögur (Kmh., 1825-1837). Fyrri talan (rómversk) merkir bindið, síðari talan (indversk) merkir bls. þess.
fn. = fornafn (*pronomen*).
Fóstbr. = Fóstbræðra saga. Talan merkir bls. í útgáfunni (Kmh., 1822).
framsöguh. = framsöguháttur (*indicativus*).

Frumpp. = Konráð Gíslason: Um frumparta íslenzkrar túngu í fornöld (Kmh., 1846).
fs. = fyrirsetning (*praepositio*).
Fsk. = Fagurskinna. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Christiania, 1847*).
ft. = fleirtala(n), fleirtölu(na), o. s. frv. — ft. eins = fleirtalan er eins og eintalan.
Fær. = Færeyinga saga. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Kh., 1832*).

Gísl. = Sagan af Gísla Súrssyni. Talan merkir bls. í nýju útgáfunni (*Kh., 1849*).
gjör. = gjörandi (*nominativus*).
G. O. (Oddsen) = Ordabók, ſem inniheldur fleſt fágiæt, framandi og vandſkilinn ord, er verda fyrir í danſkum bókum. Færd í letr af G. O. Oddſen. Kmh., 1819.
gr. = greinis (*articuli*. — án gr. = án greinis).
Gras. = Grasafræði Odds Hjaltalíns (Kmh., 1830). Talan merkir bls.
Grágás II, 8 = Grágás (*Havniæ, 1829*) í 2. parti á 8. bls.
Grett. = Grettis saga.
Grímn. = Grímnis-mál.
Grönl. II, 70 = *Grönlands historiske Mindesmærker* (*Kh., 1838-1845*) í 2. parti á 70. bls.
Guðm. = Saga Guðmundar biskups.
Gullþ. = Gullþóris saga.
Gunnl. = Sagan af Gunnlaugi ormstungu (*Hafniæ, 1775*). Talan merkir bls.
Gþl. = Gulaþingslög Magn. lagabætis (*Havniæ, MDCCCXVII*). Talan merkir bls., þegar ekkert er sett milli hennar og „Gþl.“; en stundum er vísað í bálk (sb. Dyregaard), og merkir þá talan kapítula hans.

Háttal. = Háttalykill (Snorra Sturlusonar).
Hávam. = Hávamál.
Helg. hund. II = Helga kviða hundingsbana önnur.
Herv. = Hervarar saga.
Hist. = *Finni Johannæi Historia ecclesiastica Islandiæ* (*Havniæ, MDCCLXXII—MDCCLXXVIII*). Rómverska talan merkir part, indverska talan bls.
Hkr. = Heimskringla. Rómverska talan merkir part af stóru Kaupmannahafnar-útgáfunni, en indverska talan bls.
Hrafnk. = Sagan af Hrafnkeli freysgoða (*Kh., 1839 og 1847*). (Í Bugt c stendur: „í sögu af Hrafnk.“).
Hr. Svb. = Sagan af Hrafni Sveinbjarnarsyni.
h. s. = hvorkinleg sögn (*verbum neutrum*).
Hugsv. = Hugsvinns-mál (Videy, 1831).
Hv. = Hungurvaka með sögu Páls biskups og sögu Þorvalds víðförla (*Hafniæ, 1778*). Talan merkir bls.
hvk. = hvorugkyn (*verbum neutrum*).
Hænsna-Þ. = Hænsna-Þóris (fornt: Hænsa-Þóris) saga.

Ísl. (í: „Þáttur af Ísl.“) = Ísleifi biskupi.
ísl. ann. = Ann.
Ísll. = Íslendinga sögur (*Kh., 1843-1847*). Rómverska talan merkir band, indverska talan bls.
ísl. skjal 1396 = íslenzkt skjal (skinnbrjef) ritað ár 1396. — ísl. skjal III, 4 = 4. brjef í hinum III. *fasciculus* íslenzkra skinnbrjefa í handritasafni Árna Magnússonar í Sívala Turni.

Jb. = Jónsbók. (Stundum er vitnað í hana fullum stöfum).
J. H. = Jónas Hallgrímsson.
Jóh. = Jóhann Halldórsson (sb. upphafið á formálanum).
Jótl. = Jótland, Jótlandi, o. s. frv.
JP. = Jóns Péturſſonar Lækninga-Bók (Kmh., 1834). Talan merkir bls.

Kálfsk. = Björgv. Kálfsk.
Kjaln. = Kjalnesinga saga.
kk. = karlkyns, karlkyn, o. s. frv.

---

1) Til bls. er ekki vísað, nema á sumum stöðum, hvorki í þessari bók nje hinum.
2) Þegar „eitthvað“ merkir „á einhvern stað“, er það skrifað fullum stöfum.

kl. = kynlaust (*neutrius generis*).
Korm. = Kormaks saga. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Hafniæ, MDCCCXXXII*).
Kristn. = Kristnisaga. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Hafniæ, 1773*).
kvk. = kvennkyns, kvennkyn, o. s. frv.

Laur. = Saga af Laurentius (Lafranz) biskupi.
Laxd. = Laxdæla saga. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Hafniæ, MDCCCXXVI*).
Ld. = Laxd.
Ljósv. = Ljósvetninga saga. k. 24 = í 24. kapítula. Tóm tala merkir bls. í útgáfunni, í síðara bindinu af Íslendinga sögum [eldri] (Kmh., 1829-1830).
Lvs. = Ljósv.
Lækn. = JP.

Magn. = Saga Magnúsar eyjajarls. Talan merkir bls. í útgáfunni aptan við Orkneyinga sögu (sb. Orkn.). Magnúsar saga nær yfir bls. 427-542.
Matth. = Matthaeus saga (þ. e. Sagan af Matthaeus — eða Matteus — postula).
máld. = máldagi.
málfr. = málfræði.
mo. = meðalorpning (*interjectio*).
Myndab. = 673 A í 4 blaða broti í handritasafni Árna Magnússonar. Í þeirri bók eru nokkrir uppdrættir.

N. g. L. = *Norges gamle Love. Christiania, 1846* o. s. frv. — Rómverska talan merkir part, indverska talan bls.
nh. = nafnháttur (*infinitivus*).
Nj. = Njáls saga. Talan vísar til bls. í gömlu útg. (Kmh., 1772).
Norv. = Norvegur, Norvegi, o. s. frv.
N. O. ved Hallager = Norſk Ordſamling ved L. Hallager. Kh. 1802.
núl. t. = núlegur tími (eða: núleg tíð, — *praesens*).

Orkn. = Orkneyinga saga (með sögu Magnúsar eyjajarls fyrir aptan). *Hafniæ, MDCCLXXX*. Talan merkir bls.

óbr. = óbreytanleg, o. s. frv.

Part. = Partalopa saga.
P. b. = Páls biskups saga. (Sb. Hv.).
pers. = persóna (sagnar).
persónul. (á stöku stöðum) = persónulaus, o. s. frv.
Pjet. = Pjeturs máldagi.
P. Þ. = skrifað orðbókarbrot að mestu leyti eptir Pál Þorbergsson (byrjar á Aa og endar á Skarnflue).

Rímb. = Rímbegla (*Havniæ 1780*). Talan merkir bls.
Rómv. = Rómverja sögur.

s. = sögn (*verbum*).
sb. = samber.[1])
Sch. = Dr. Sch.
sh. = skipunarháttur (*imperativus*).
Sn. E. = Snorra Edda. Talan merkir bls. ýmist í útgáfu Rasks (Stockhólmi 1818) eða í útgáfu Drs. Sveinbjarnar Egilssonar (Reykjavík, 1848).
Sn. E. Eg. = Snorra Edda útgefin af Dr. Sveinbirni Egilssyni. Reykjavík, 1848. Talan merkir bls.
st. = samtenging (*conjunctio*)
Sturl. = Sturlunga saga. Rómverska talan merkir deild í útgáfunni (Sturlunga saga með sögu Árna biskups. Kmh., 1817-1820), en indverska talan bls. í deildinni.
Svd. = Svarfdæla saga. Talan merkir kapítula (t. a. m. í greininni um Mærke); en þó er hætt við, að hún kunni stundum að merkja bls. í útgáfunni, í síðara bindinu af Íslendinga sögum [eldri] (Kmh., 1829-30).
Symb. = Werl. Symb.

Theoph. (einnig: Theophilus) = *Theophilus* (og þar með „Af Anselmo erkibyskupi“), *by G. W. Dasent. London. M.D.CCC XLV.* Talan merkir bls.
Trójum. = Trójumanna saga (í Hauksbók).

Vatnsd. = Vatnsdæla saga.
Vd. = Vatnsd.
Vilk. = Vilkins máldagi.
Vígagl. = Víga-Gl.
Víga-Gl. = Víga-Glúms saga.
Víkvv. = Kristinrjettur Víkverja.
Vopnf. = Vopnfirðinga saga (öðru nafni: Brodd-Helga saga).

Werl. Symb. = (boðsritið) *Symbolæ ad geographiam medii ævi ex monumentis Islandicis editæ ab E. Chr. Werlauff. Hauniæ, MDCCCXXI.* Talan merkir bls.

þál. t. = þálegur tími (eða: þáleg tíð, — *imperfectum*).
þiggj. = þiggjandi (*dativus*).
þol. = þolandi (*accusativus*).
Þorl. = Þorláks saga (biskups, hins helga).
Þórð. = Sagan af Þórði hreðu.
þs. = þol-sögn (= sögn í þolandi mynd, *verbum passivum*).

Hjer að auki stendur fullum stöfum:

Atlamál.
Árni Magnússon.
Bjarkamál.
Broddhelga saga. (Sb. „Vopnf.“).
Frissbók (= skinnbókin 45 í 2 blaða broti í handritasafni Árna Magnússonar).
Gylfaginning.
Hamarsheimt.
Hirðskrá.
Hýmiskviða.
Íslendingabók. Talan merkir bls. í Ísl. I.
Jónsmáldagi.
Líknarbraut (útg., með þremur öðrum kvæðum, af S. Egilssyni. Viðeyar Klauſtri, 1844). Talan merkir erindi.
Orðskviðasafn (= Safn af íslenzkum orðskviðum, samanlesið af Guðmundi Jónssyni. Kmh., 1830).
Rjettarbót Eiríks.
Skírnismál.
Skuggsjá. Talan vísar á bls. í eldri útgáfunni (Sorøe, 1768).
Sólarljóð.
Strengleikar. Talan merkir bls. í útgáfunni (*Christiania, 1850*).

1 (í: „s. 1“, „ás. 1“, „þs. 1“) = sem hneigist eptir fyrstu sagnabreytingu (eins og: bade, badede, badet; dages, dagedes).
2 (í: „s. 2“, „ás. 2“, „þs. 2“) = sem hneigist eptir annari sagnabreytingu (eins og: føre, førte, ført; o. s. frv.).
226, 302, 322, = skinnbókin 226, o. s. frv., í 2 blaða broti (stærsta brotinu) í handritasafni Árna Magnússonar.
60, 544, 580 A, 619, 623, 625, 645, 655, 656, 671 B, 673 (= 673 A), 673 A, 677, = skinnbókin 60, 544 (Hauksbók), o. s. frv., í 4 blaða broti, í handritasafni Árna Magnússonar. Rómverska talan við „655“ merkir brot (655 er í XXXIII brotum). Við „656“ merkja „A 1“, „A 2“, „B“, „C“ kverið (partinn).
1812, 2845, = skinnbókin 1812, 2845, í 4 blaða broti, í hinu gamla handritasafni í hinu Konunglega bókahúsi í Kaupmannahöfn.

„=“ þýðir „sama sem“, „merkir“, eða þvíuml.
*, framan við orð, merkir, að það sje útlenzkt og frábrugðið dönsku; sb. formálann.

---

1) Munur er gjörður á „sb.“ og „sjá“, og „sjá“ ekki haft, nema þegar vísað er í grein, þar sem allt, er þurfa þótti, er sagt um það orð, sem tilvísunin er við sett.

A.

A er raddarstafur, = isl. a, og hefur skjótt atkvæði i sumum samstöfum, en seint i sumum. (Nafnið á staf þessum er a, en ekki á.) Tvitekið a (aa) hefur sama atkvæði og isl. o (ekki ó). — Orðskv.: Den, ſom har ſagt A, maa og ſige B (það er ekki nóg að byrja e-ð, og hætta svo við allt saman; það er illt að hætta i miðju kafi).

***à** frakknesk fs. og þýðist á vora tungu ýmist á, t. a. m. Tønden à 3 Daler tunnan á þrjá dali, — ellegar eða, t. a. m. 2 à 3 tveir eða þrír.

aa, f. fs., i nokkrum fornum orðum, (er sjaldan eru höfð), komin af hinni isl. fs. á. Sb. Aabod, Aaſted, Aaſæde.

aa, mo., i tali, merkir: að maður dáist að e-u, e-ð gangi yfir mann, manni sárni e—ð, maður gleðjist eða reiðist af e—u, og þviumlikt. Stundum er þessi mo. sett framan við sb. til að láta þann taka eptir, sem til er talað, t. a. m. aa hør dog! Á isl. segja menn helzt æ, þegar likt stendur á, en hafa það sjaldnar. Sb. mo. o.

Aa, ft. -er, sk., [á], á: Bækken er liden, Aaen ſtørre, Floden ſtørſt. — Orðskv.: Mange Bække og ſmaa, gjøre en ſtor Aa safnast, þegar saman kemur.

Aaarm árkvísl (sem rennur i meginá eða úr henni), kvísl, affalli (affall).

Aabakke brekka við á.

aaben, ft. **aabne**, e., [opin-n], opinn: En a. Dør. Holde a. Bod (þ. e. handa öllum, handa almenningi, þar sem hver og einn getur keypt). — Talshættir: Sige noget i eens aabne Øine upp í opið geðið á e-m. Modtage een med aabne Arme báðum höndum. — 2) gisinn: Aabent Tøi. — 3) nakinn, ber: Med aabent Bryſt. Under a. Himmel undir berum himni. — Det ligger aabent for alles Øine það liggur í augum uppi. — 4) verndarlaus: Huſet ligger aabent for alle Vinde á bersvæði. En a. Stad óumgirt borg. — 5) víður: Paa a. Mark á víða vangi. I a. Sø = i rum Sø. — 6) auður: Aabent Vand. — 7) laus, auður: Hans Plads ſtaaer a. er laust. — 8) hreinlyndislegur: En a. Handlemaade. — 9) hreinn á svipinn: Et aabent Anſigt. — 10) skýr, skilningsgóður: Et aabent Hoved sá sem er skilningsgóður.

aabenbar opinber, augljós, auðsjeður: Det er aabenbart það liggur í augum uppi, það er auðsjeð. — **aabenbart**, sem ao., auðsjáanlega, berlega.

aabenbare, ao., auðsjáanlega: Han har a. Uret það er auðsjeð, hann hefur á röngu að standa.

aabenbare, ás. 1, leiða e-ð í ljós, koma e-u upp, láta e-ð í ljósi (fyrrum: láta e-ð í ljós): A. ſig (um menn), gefa sig fram, gefa sig í ljós. — b) birta eða opinbera á guðlegan hátt: Den aabenbarede Religion (er kölluð svo, til að greina hana frá þeirri trú, er menn kalla den naturlige Religion). A. ſig (um himneskar verur), birtast, vitrast.

Aabenbarelſe, ft. -r, sk., það að birta (vitra); það að birtast (vitrast), birting, vitrun: Engelens A. Chriſti A. for ſine Diſciple.

Aabenbaring, ft. -er, sk., = Aabenbarelſe. — 2) einkanlega a) yfirnáttúrleg birting (sb. fyrir þeim kosningi sjer ábóti ..... þvilika birting og Nú fyrir heilags anda birting skilr Anselmus sagða sýn) guðlegra sanninda = það að þau eru birt mönnunum yfirnáttúrlega. — b) þau hin helgu fræði er guð hefur birt mannkyninu á slikan hátt. — c) rit þau er fræði þessi eru í = helgar ritningar. — Vitranabók (Jóns postula): See ud ſom Døden i Aabenbaringen vera ekki nema sinar og bein, eða þvíuml.

aabenbarlig, ft. -e, e., opinberlegur (= opinber): Anammes til a. Afløsning (D. L.).

Aabenhed, án ft., sk., það að vera opinn (götóttur, gisinn). — 2) hreinskilni, einlægni: Aabenheden i hans Handlemaade. — 3) hreinleikur eða frjálsleikur i svip eða augnaráði: Aabenheden i hans Blik.

aabenhjertet, ft. **-hjertede**, e., hreinskilinn, einlægur.

aabenhjertig, ft. -e, e. og ao., = aabenhjertet.

Aabenhjertighed, án ft., sk., hreinskilni, einlægni.

aabenlydt, ao., hátt, í heyranda hlióði, í allra áheyrn.

aabenlys augljós: En a. Sandhed. — **aabenlyſt**, sem ao., í allra augsýn, fyrir allra sjónum; framan í öllum.

Aabenmund opinrauf, opinrifa, kjaptaskúmur. Sjá Sladderhank, Sladdermund, Sladdrer.

aabenmundet, ft. **-mundede**, e., málugur, málóður, opinn, fleppinn, skrafinn, kjöptugur.

aabenrygget, ft. **-ryggede**, e., opinn í bakið: En a. Stol.

aabenſtaaende, [sb. ſtaae], sem stendur opinn eða auður. — 2) óútkljáður: En a. Sag.

aabne, ás. 1, taka eða láta e-ð opið, ljúka e-u upp: A. en Dør ljúka upp hurð (dyrum). A. et Brev rífa upp brjef. A. et Bo (í lögfræði), brjóta lakk af hirzlum eptir dauðan mann, fara að skrifa upp. A. en Aare slá e-m æð. A. en Byld stinga á kýli. Aabnende Lægemidler hægðalyfjar. — 2) óeiginl.: A. ſine Havne for fremmede Nationers Handelsſkibe lofa eða hleypa kaupskipum annara þjóða inn á hafnir sínar. Endnu har der ingen Vei aabnet ſig for ham hingað til hefur honum ekkert boðizt, enn hefur ekkert greiðzt úr fyrir honum. A. Øinene paa een koma vitinu fyrir e-n. — b) ljúka e-u upp, þ. e. auglýsa, láta e-ð í ljósi: A. ſit Hjerte for een birta e-m hugarþel sitt. — c) byrja, hefja: A. et Bal hefja fyrstur dansinn. Han aabnede Forhandlingerne med en Tale.

Aabning, ft. -er, sk., það að aabne. — 2) rauf, rifa, sprunga, gat, skarð, hlið, hola: A. i et Gjerde. A. i en Muur. — 3) án ft., hægðir.

Aabo sá sem býr (á heima) við á. (Sb. Elfargrímar.)

Aabod, [sb. fs. aa], uppbót; álag eða ofanálag á jörðu. (Aabod er ekki haft, nema í lögum.)

Aabred árbakki.

Aabrink = Aabakke.

Aabygger, ft. -e, kk., = Aabo.

Aad sjá Od.

Aadſel, ft. -er og **Aadſler**, kl., [æzli], hræ, áta, æzli (í Eyrb.).

aadſelagtig, ft. -e, e., sem líkist hræi, er eins og af hræi.

Aadſelbille (skorkvikindi sem kynni að mega heita hræbjalla á ísl.) *necrophorus vespillo.*

Aadſelgraver = Aadſelbille.

Aadſelgrib (sb. hrægammur í fornum kveðskap) *vultur percnopterus.*

Aadſelkule gryfja sem hræjum er kastað í.

Aag, ft. eins, kl., [ok], ok á yxnum er draga plóg. — Óeiginl. ánauð: Trældoms A. ánauðar-ok. — 2) herðatrje (að bera fötur í).

Aagab ár-ós.

Aagang ár-farvegur. — 2) straumur í á (líka Aaløb): Aagangen er ſtærkeſt ved Broen straumurinn er mestur við brúna, áin er þar ströngust.

aagbunden, [sb. binde], sem er undir oki.

aage, ás. 1, leiða e-ð undir ok: A. ſammen leiða t. a. m. tvö naut undir sama ok. A. af taka ok af.

Aager, án ft., kl., [okr], (í illri merkingu), okur, of mikil leiga af peningum: Drive A. fremja okur, hafa okur í frammi. Leve af A. Sagſøgers for A. — 2) (í góðri merkingu): Jorden giver igjen med A., hvad den har modtaget jörðin skilar aptur með margföldum (eða okurlegum) ágóða því sem henni er fengið til meðferðar.

Aagergjeld skuld sem okurleiga er heimtuð af: En Sum, hvorved han kan rede ſin A. fra ſig.

Aagerkarl okurkarl.

Aagerrente leiga af peningum sem er meiri enn lög standa til, okurleiga.

Aagerſkjelm ósvífinn okurkarl, (okurfjandi).

Aagerurt (gult illgresi með stóru blómi er vex innan um korn) *chrysanthemum segetum.*

Aages, [Es er nafnið á stafnum ſ], járnkrókur í enda á herðatrjesbandi svipaður latinsku essi (S).

aagfri sem ekki er undir oki, oklaus.

Aaghammel sjálft herðatrjeð fyrir utan snærin og krókana í endunum.

aagre, s. 1, A) h. s. 1) (í illri merkingu), lána mönnum peninga með okurleigu, fremja okur: Han lever af at a. Líka vera of dýr í kaupum og sölum: A. med Kornvarer okra út korni. — 2) (í góðri merkingu): A. med ſit Pund verja vel sínu pundi. — B) ás.: A. Penge ſammen draga saman peninga með okri.

Aagren, án ft., sk., það að aagre, okur.

aagſamlet, [sb. ſamle], undir sama oki, (samoka).

Aagſele ól sem gengur úr okinu í plóginn.

Aagſkagle band í enda herðatrjesins, herðatrjesband.

Aagſpand tvær skepnur undir sama oki.

aagſpændt, [sb. ſpænde], sem er undir oki.

aagvant, [sb. vænne], vanur við ok.

Aakande (nokkurs konar planta sem vex í vatni) *nymphaea.*

1. Aal, ft. eins, sk., [ál-l], áll: Stange A.

2. Aal, sk., alur (í prenthúsum) til að ná upp stöfum sem eru rang-settir.

3. Aal, sk., það sem byrjað er að spila um í *l'hombre.*

aale, h. s. 1, [af 3. Aal], setja að nýju e-ð til að spila um í *l'hombre.*

Aaledam ála-tjörn (þ. e. tjörn sem hlaðið er í kringum og hafðir álar í).

Aalefanger, ft. -e, kk., sá sem veiðir ála.

Aalefangſt álaveiði.

Aalegaard álagarður (í á eða læk).

Aalehoved höfuð á eða af ál, álshöfuð — 2) (í skrafi), þorskhaus, nautshöfuð, heimskingi.

Aalekiſte álakista (til að veiða ál í).

Aalekone = Aalemoder, Aaleqvabbe.

Aalekrage skarfur *pelecanus carbo.*

Aalekrog álaöngull.

Aalekube vandlaupur til að veiða ála í.

Aalemoder = Aalekone, Aaleqvabbe.

Aaleqvabbe (fiskur) *gadus lota.*

Aaleruſe álabylki (Fjel.-rit). Sb. Ruſe.

Aaleſnor færi til að draga ál með.

Aaleſnøre = Aaleſnor.

Aaleſtang álastingur.

Aaleſtanger, ft. -e, kk., sá sem stingur ál.

Aaleſuppe ála-saup.

Aaletene ein tegund af Aaleruſe.

Aaløb = Aagang 2.

Aand, ft. -er, sk., [and-, sb. andi], andi = andleg vera: Gode Aander, onde Aander. — 2) önd mannsins: Opgive Aanden andast. — 3) andi, hugur: Gjerrigheds A. ágirndarandi. — 4) hugar-kraptur, hugsjóna-kraptur, skilningsandi, andagipt (sjá Rimb.): En Mand af A. maður mikillar náttúru (með háleitum hugmynda-krapti). Der er megen A. i dette Skrift mikill hugmyndakraptur, mikill skilningsandi — 5) rjett skilning (Stjórn), tilgangur, efni: Lovens A. (gagnstætt: Lovens Bogſtav). — 6) hugarfar, þel, hugarþel, bragur (sb. bæjarbragur, þjóðarbragur): Folkets A. hugarfar þjóðarinnar. En videnſkabelig A. vísindalegt hugarfar. — 7) um menn, t. a. m.: En ſkjen A. orðsnillingur.

aandbar, ft. -e, e., [af sögn. aande], sem maður getur dregið andann í: A. Luft.

Aande, án ft., sk., [andi], önd, andi: Trække ſin A. draga andann. Tabe ſin A. missa andann. Have en ond (fúlan) A. vera andfúll eða andrammur. — 2) lopt-súgur, andi, andvari, gola, gustur: Der kom A. i Seilene. — 3) gufa, móða: Vinduerne ere overtrukne med A.

aande, s. 1, [anda], A) h. s., anda = draga andann: Han aander beſværligt honum er þungt um andann. — 2) anda = anda frá sjer: A. paa et Speil anda á spegil. — B) ás., anda e-u að sjer: Her aander man en reen Luft hjer er hreint lopt. — 2) hafa e-n blæ eða svip á sjer, bera e-ð með sjer eða utan á sjer: A. Kjærlighed. A. Had bera með sjer hatur eða heipt.

Aandeblæſt andi úr vitum manns.

Aandedrag = Aandedræt.

Aandedræt andardráttur: Det ſidſte A. andarslitrin. — 2) andartak, lota: Læſe noget i eet A. I ſamme A. í sömu andránni, í öðru orðinu.

Aandefang = Aandedræt.

Aandegiſp það að súpa hveljur til að ná andanum, andköf.

Aandehul andpípa (á skorkvikindum).

Aandeklemmelſe andþyngsli, andþrengsli, andarteppa.

aandeklemt, [sb. klemme], sem er þungt eða tregt um andann. Sb. ſtakaandet, trangbryſtet.

Aandelav radd-lag: Udtale et Bogſtav med det rette A.

aandelig, ft. -e, e., [sb. andalig-r víða í fornum bókum], andalegur, andlegur 1) = ólíkamlegur: Et aandeligt Væſen andleg vera. — 2) = heilagur, guðrækilegur: Aandelige Betragtninger.

Aandeliv andalegt líf (eins og lífið er í öðrum heimi), líf andanna.

Aandelyd blásturhljóð (í stafrofinu).

Aandelære (= Pneumatologie) anda-fræði.

aandeløs sem ekki nær andanum, með öndina í hálsinum, kominn að spreng eða niðurfalli (af mæði).

Aandeløshed, án ft., sk., það að vera aandeløs.

Aandemaner sá er særir til sín anda eða vekur upp dauða menn, útisetumaður.

Aandepibe = Luftrør.

Aandepuſt = Aandeblæſt.

aandepuſten, e., (í tali), með öndina í hálsinum; sem gengur upp og niður af mæði. Sb. aandeløs.

Aanderige andlegt ríki eða veldi: Evigt er kun Kraftens A.

Aanderum andrúm (svo mikið rúm, að andinn verði dreginn).

Aanderør = Luftrør.

Aandeſeer skyggn maður; líka = Aandemaner.

Aandeſtank andfýla, andremma.

Aandeſyn fyrirburður (þegar maður sjer vofu, eða e-a andlega veru). Sb. Gjenfærd, Gjenganger, Spøgelſe.

Aandeveir andi, gusturinn af andanum.

Aandeverden anda-heimur.

aandfuld = aandrig.

aandig, ft. -e, e., [búið til á seinni tímum í líking þjóðv. orðsins geiſtig], = aandelig 1.

aandløs snauður í anda, andagiptarlaus, óhugkvæmur (þ. e. sem ekkert hugkvæmist): En a. Forfatter. — b) samminn án andagiptar, daufur (í andl.skiln.): Et aandløſt Digt.

Aandløshed, án ft., sk., andagiptarleysi.

aandrig auðugur í anda: En a. Digter. — b) saminn af andagipt: Et aandrigt Arbeide.

Aandrighed, án ft., sk., andagipt.

Aandsarbeide hugar-starf, hugarverk.

Aandsevne líkt og Aandskraft.

aandsfattig líkt og aandløs.

Aandsfattigdom líkt og Aandløshed.

aandsfortærende, [sb. fortære], sem drepur allan anda: Et a. Arbeide.

Aandsforvirring hugar-ruglun (Stjórn), hugar-ruplun (Stjórn), ráðleysi, ringl.

Aandsfoſter = Aandsværk.

Aandsfraværelſe það að vera utan við sig, leiðsla.

aandsfraværende utan við sig. (þess háttar menn eru opt kallaðir ofvitar á ísl.)

Aandsfrembringelſe það sem búið er til með huganum, hugar-verk.

Aandsfrihed frjálsleikur hugarins (þegar hann er liðugur og frjálslegur í athöfnum sínum og viðvikum): En Mand af megen A. — 2) hugar-frelsi, frjálsræði hugarins (þegar mönnum er leyft að hugsa og tala eins og þeir vilja): Naar en Regjering ſøger at undertrykke al A.

Aandsfylde mikil andagipt.

Aandsgaver gáfur.

Aandskraft hugar-kraptur, andlegur kraptur: Alderdom har ikke ſløvet hans Aandskræfter.

aandskraftig kröptugur í anda, ern í anda.

Aandsliv andlegt líf.

Aandsnydelſe hugar-sæla, hugaryndi.

Aandsnæring andlegt viðurværi, það sem eykur framfarir mannlegs anda: Der er kun liden A. i den Bog það er ekki mikið á henni að græða.

Aandsnærværelſe það að manni verður ekki ráðfátt, það að hafa heima vit sitt eða hug sinn, snarræði.

Aandspræg snið eða blær eða svipur á eða yfir e-u (ritum, tali eða athöfnum) sem ber með sjer hvers hugur þar hefur um fjallað).

Aandsretning gáfnalag.

Aandsſlægtſkab líkt gáfnalag og líkt skaplyndi.

aandsſløvende, [sb. ſløve], sem deyfir andann.

Aandsſløvhed andleg sljóskyggni; daufingjaskapur.

Aandsſmidighed lipurleiki hugar og geðsmuna, það að vera lipur í sjer.

Aandsſtyrke hugarstyrkur (Stjórn), þrek.

aandsſtyrkende, [sb. ſtyrke], sem styrkir og elur hugarkraptana.

aandsſtærk þrekmikill (mikill þrekmaður).

Aandstrang andleg þurft, andleg nauðsyn.

Aandstvang andleg kúgun, andlegt ófrelsi (þegar varla má hugsa, því síður láta í ljósi hugsanir sínar).

Aandsvirkning afleiðing andlegrar iðju.

Aandsvirkſomhed andleg iðja, andlegar athafnir.

Aandsværk hugar-verk (ritgjörðir og annað þvinml., sem einkanl. þarf umhugsunar).

Aandsyttring það að andi mannsins sýnir sig í e-u.

Aar, ft. eins, hl., ár (tvö missiri): A. ud og A. ind ár eptir ár, ár frá ári. Eengang om Aaret einu sinni á ári. A. for A. ár frá ári. Aaret tilforn árið fyrir, árið áður. — A. og Dag (í lögum) 1 ár og 6 vikur. — Være i A. ſammen vera jafngamlir. Være til Aars eða til Aarene vera farinn að eldast, vera gamlaður, vera hniginn á efra aldur. — Ad Aare að ári, að ári komanda, (Aare er hjer forn þiggj.). — 2) = **Aaring** árferði: Et godt A. Slet A.

Aarbog árbók.

1. **Aare**, ft. -r, sk., [sb. æðr á ísl., Aber á þjóðv.], æð a) í holdi: Den gyldne A. gylliniæð (sjúkdómur). — b) í jurtum og jarðar-ávöxtum. — c) í jörðunni (vatnsæðar, málmæðar); — þar af dregið poetiſk A. (sb. vena á lat.) skáldleg andagipt.— d) í trje, í marmara og þvinml.: Hvid Marmor med ſorte Aarer.

2. **Aare**, ft. -r, sk., [ár], ár til að róa með.

Aarebaand hömluband.

Aarebindſel umbúðir eptir blóðtöku.

Aareblad árarblað.

Aarebrok æðateppa *varicocele.*

Aaredrag árartog. Líka **Aarekaſt**, **Aareſlag**, **Aaretag**.

aarefuld fullur af æðum.

Aaregang æðalag (einkum vatnsæða eða málmæða í jörðunni).

Aaregreb árarhlummur.

Aarehinde yzta pípa (himna) á æð.

Aarejern bíldur.

Aarekaſt = **Aaredrag**.

Aareknude hnútur á æð.

aarelade, ás., taka blóð.

Aareladen, án ft., sk., blóðtaka.

Aareladning, ft. -er, sk., blóðtaka.

Aarepind = **Aaretol**.

Aarepreſſe blóðþrúga.

Aareſkib róðrarskip.

Aareſkifte ræðaraskipti.

Aareſlag = **Aaredrag**.

aaret, ft. **aarede**, e., æðóttur (um trje og marmara).

Aaretag = **Aaredrag**: Holde Aaretag (eða Aareſlag) med een vera samtaka.

Aaretol róðrarþollur, keipnagli. Líka **Aarepind**.

Aarfugl, [e. o. orrafugl], orri.

Aarfølge áraröð.

aargammel ársgamall, veturgamall.

Aargang árs-tími, ár. — 2) ár (t. a. m. af tímariti).

Aarhundrede 100 ára öld.

aarig, ft. -e, e., sjaldan haft nema í samsettum orðum, t. a. m. **halvaarig**, **treaarig**.

Aaring, (einkum í) ft. -er, sk., [sb. árang-r, þ. e. árferði]: I gode Aaringer í góðum árum, þegar vel er ært, þegar vel árar, þegar gott er í ári.

Aarknude hlaup á horni.

aarle, ao. (og stundum haft eins og e., þó það sje rangt), [árla f. árlega], árla, árla morguns, snemma dags.

aarledags, ao., snemma dags.

aarleddet, ft. -**leddede**, e., sem hefur einn lið fyrir hvert ár: En a. Green. (Sb. hlaup á horni.)

aarlig, ft. -e, e., árlegur. — Sem ao. árlega, hvert ár, á hverju ári.

aarligaars, ao., árs árlega.

Aarling, ft. -e, sk., vetrungur.

Aarmærke merki er sýnir að ár sje liðið (t. a. m. en **Aarring**).

Aarregning áratal.

Aarring árshringur (í trje).

Aarrække mörg ár í sífellu.

Aarſag, ft.-er, sk., [orsök], orsök, undirrót: Intet ſkeer uden A. Han er A. i al min Ulykke jeg á allt ólán mitt upp á hann. Af hvad A.? hvað kemur til? Af den A., at .... það kemur til af því, að.... Af viſſe Aarſager eða for viſſe Aarſagers Skyld það kemur til af nokkru (sem jeg vil ekki segja). Han har A. til at være bedrevet honum er vorkun, þó það liggi illa á honum.

aarſagelig, ft. -e, e., [búið til á seinni tíðum, til að komast hjá hinu útlenzka orði causal], orsakar-: A. Forbindelſe orsakarsamband.

Aarſagelighed, sk., [búið til á seinni tíðum, til að komast hjá hinu útlenzka orði Cauſalitet], orsakar-samband, afleiðingarsamband.

Aarſagsforhold (= **Cauſalitetsforhold**) orsakar-samband.

aarſagsløs orsakarlaus, orsakalaus.

Aarſagsløshed, sk., orsakarleysi (það að hafa öngva orsök).

Aarſagsrække orsaka-röð: En evig A.

Aarsarbeide árs-verk, árs-vinna.

Aarsavl árs-ágóði af jörð.

Aarsbarn veturgamalt barn. — 2) samaldri, jafnaldri: Han er A. med mig jafngamall mjer. Vi to ere Aarsbern ſammen jafngamlir, á sama árinu.

Aarsdag jafnlengd: Det er i Dag Aarsdagen ſiden han tog herfra. Han har lovet at komme igien inden Aarsdagen fyrir jafnlengd.

Aarsfeſt hátíð sem haldin er einu sinni á ári

Aarsfrihed árs-lausn eða lausn árlangt (eða tveggja missira lausn), t. a. m. frá liðsmannastörfum eða skattgjaldi.

Aarsfriſt árs-frestur.

Aarsføde árs-fæði, árs-fæðsla, árs-vistir.

Aarsgriis veturgamalt svín.

Aarsgrøde árs-gróður.

Aarskoſt árs-kostur, árs-mata.

Aarslam gemlingur.

Aarsløn árs-kaup.

Aarsſkifte umskipti árlega. — 2) missiraskipti.

Aarsſkud árs-vöxtur (á trje), það sem trje vex á ári.

Aarstal ártal.

Aarstid árs-partur, fjórðungur árs (vetur, sumar, vor, haust), mál: De fire Aarstider. I ſaa ſildig en A. er det voveligt at gaae til Skibs að svo áliðnu; (en et Aars Tid = eins árs tími, árlangt). — 2) tækur eða hentugur árstími til e-s verks: Det er nu Aarstiden, at man ſkal pløie eða til at pløie nú er plógtíminn, nú er tíminn til að plægja.

Aarstjener þjónn sem ráðinn er í vist árlangt.

Aarsunge, er haft, í tali, í þessu orðatiltæki: Han er ingen A. honum er ekki lisað saman.

Aarsvarſel árs-stefna, tveggja missira stefna.

Aarsveir sú veðrátta sem fylgir hverjum árstíma.

Aarsvæxt, (án ft.), árs-vöxtur (það sem e-ð vex árlangt); sb. **Aarsſkud**. — 2) (með ft.), jurt sem ekki verður nema ársgömul.

Aarti, kl., tíu vetur, (einn tugur vetra).

Aartuſinde eitt þúsund ára.

aartynget (í skáldskap) aldri orpinn.

aarvaagen, [af ár, snemma, og vakinn, vakandi], árrisull, vakur: Den aarvaagne Lærke. — 2) glað-vakandi: Holde ſig a. halda vöku fyrir sjer. — 3) vaknaður, búinn að sofa út: Jeg var endnu ikke ret a. ekki full-vaknaður. — 4) laussvæfur, svefnstyggur: En a. Hund. — 5) hirðusamur: A. i ſit Kald.

Aarvaagenhed, án ft., sk., það að vera **aarvaagen**.

aarvarig sem helzt árlangt.

Aarvexling ára-skipti.

aarviis, ao., árum saman, svo árum skiptir.

Aas, sk., [ás-s], er haft í samsettum orðum; sjá **Bjergaas**, **Plovaas**, **Rygaas**.

Aaſted, [aa fs.], staður þar sem e-ð það hefur fram farið að hann þarf þá lögmæta skoðun; sb. vettvangur.

Aaſtedsforretning laga-skoðun slíks staðar; sb. áreið.

Aaſtedsmøde = **Aaſtedsforretning**.

Aaſtedsſag sök er snertir slíkan stað (**Aaſted**).

Aaſvælg hringyða í á.

Aaſyn, [aa fs.], (í D. L.) = **Paaſyn**. — 2) andlit, auglit. — 3) ásjóna, yfirbragð, svipur: Blid af A. með blíðu yfirbragði.

Aaſæd, [aa fs.], (í lögum), niðurfært sæði sem fylgir jörðu.

Aaſæde, [aa fs.], aðalból. — b) ábýlisjörð, bújörð.

Aavand árvatn (þ. e. vatn í eða úr á).

Aaværk áverki (á jörðu), landspell, markarspell (mörk = skógur).

Abbed, ft. -er, kk., ábóti.

Abbedi, ft. -er, kl., ábótadæmi.

Abbedinde, ft. -r, kvk., = **Abbediſſe**.

Abbediſſe, ft. -r, kvk., [abbadissa Fms. VII, 355], abbadís.

abbedlig, ft. -e, e., ábótalegur: A. Værdighed ábótatign.

***Abbreviatur**, ft. -er, sk., skammstöfun; band (í skrift og prenti). Sb. **Forkortelſe**.

***abbreviere**, ás. 1, skammstafa; binda (í skrift og prenti).

ABC, kl., = **ABCbog**.

ABCbog stafrofskver.

Abe, ft. -r, sk., [api], api. — 2) sá sem lætur eins og api, apynja, apabýli; hermikráka: Gjøre ſig til A.

abe, ás. 1, háða, spotta, gabba, leika á: Den ſom aber en Anden, gjør ſig ſelv til Abe (málsh.) sb. sjaldan er sá betri, sem eptir hermir.

abeagtig, ft. -e, e., apalegur.

Abeagtighed, án ft., sk., apaskapur.

Abeanſigt andlit sem er eins og á apa: Han har et A. hann er eins og api í framan, hann er hræðilegt greppatrýni.

Abeart apa-tegund.

Abedragt apa-gervi.

Abefjæs (tíðara í hversdaglegu tali, enn **Abeanſigt**) apa-smetti.

Abegante apabýli.

Abekat = **Abe**. (apaköttur er ekki rjett íslenzka.)

Abekjærlighed of mikið eptirlæti foreldra á börnum.

Abenoder, ætíð í ft., skrípalæti.

Aberi, ft. -er, kl., það að **abe**; skrípalæti.

Abeſpil = **Abenoder**.

Abeunge ungur api, smá-api.

Abeværk skrípi.

Abevæſen apaskapur.

Abild, sk., (úreltorð), [apald-r], apaldur, eplatrje. Sb. Skovabild.

***Ablat** sjá Oblat.

***Ablativ**, ft. -er, sk., missandi.

***Abonnement**, kl., það að abonnere.

***Abonnent**, ft. -er, kk., sá sem abonnerer.

***abonnere**, h. s. 1, skuldbinda sig til að kaupa, um tiltekið tímabil (til að fá það ódýrra enn ella), e-ð, sem opt þarf á að halda (t. a. m. miðdegismat) eða maður vill opt hafa (t. a. m. sæti í leikhúsi).

Aborre, ft. -r, sk., (fiskur) *perca.*

***abortere**, h. s. 1, það að kvennmanni leysist höfn.

***abrupt**, ft. -e, e., endasleppur, snubbóttur.

***abſolut**, ft. -e, e., A) í heimsp., sem ekki er kominn undir neinu nema sjálfum sjer, fortakslaus. — B) ao. 1) öldungis, alls, með öllu: Det er a. umuligt. — 2) í málfr., út af fyrir sig: Dette Stedord ſtaaer a.

***Abſolution**, ft. -er, sk., aflausn, lausn.

***Abſolutisme**, sk., ótakmarkað alveldi, alvaldsstjórn.

***Abſolutiſt**, ft. -er, kk., sá sem vill að konungar sjeu alvaldir, sá sem dregur taum alveldisins, alveldismaður.

***abſolutiſtiſk**, ft. -e, e., alveldislegur, sem er við alveldi riðinn, sem lýtur að alveldi, o. s. frv.

***abſolvere**, ás. 1, ljúka e-u af, ljúka við. — b) a. een gefa e-m syndalausn.

***abstract**, ft. -e, e., sem er andleg undirstaða heillar tegundar og hvers hlutar í þeirri tegund.

***Abstraction**, ft. -er, sk., það að abstrahere.

***Abstractionsevne** vit (lag) á að abstrahere.

***abstrahere**, ás. 1, greina hina andlegu undirstöðu e-s hlutar frá hlutnum sjálfum.

***abſurd**, ft. -e, e., sem ekki nær neinni átt, sem hvergi kemur heim, fjærri öllu lagi, frámunalega vitlaus (um orð eða gjörðir).

***Abſurditet**, ft. -er, sk., vitleysa, axarskapt.

***Academie**, ft. -r, kl., nokkurs konar háskóli: Militairt A. skóli handa fyrirliða-efnum, foringjaskóli. — 2) menntafjelag; vísindafjelag.

***academiſk**, ft. -e, e., sem snertir eða er í sambandi við Academie: En a. Lærer háskóla-kennari.

***Academiſt**, ft. -er, kk., sá sem stundar menntir eða vísindi við e-t Academie.

***Accent**, ft. -er, sk., áherzla á orði. — b) áherzlumerki yfir orði.

***Accentuation**, sk., = Betoning.

***accentuere**, ás. 1, herða á orði — b) setja áherzlumerki yfir orð. Sb. betone.

***Acceptant**, ft. -er, kk., viðtökumaður viðskiptabrjefs, sá sem tekur skiptabrjef gilt.

***acceptere**, ás. 1, taka e-ð (sjer í lagi viðskiptabrjef) gilt.

***Acciſe**, án. ft., sk., neyzlutollur af því sem flutt er inn í borgir til matar eða drykkjar.

***Acciſebod** tollhús þar sem tekið er við neyzlutolli.

***acciſefri** sem ekki þarf að gjalda neyzlutoll.

***Acciſefrihed** það að þurfa ekki að gjalda neyzlutoll.

***Acciſeſeddel** kvittun fyrir goldinn neyzlutoll.

***Accommodation**, ft. -er, sk., það að laga sig (eða e-ð annað) eptir e-u.

***accommodere**, ás. 1, laga sig (eða e-ð annað) eptir e-u.

***Accompagnement**, kl., undirsöngur, undirleikur (á hljóðfæri).

***accompagnere**, h. s. 1, leika undir (þegar sungið er), syngja undir (þegar leikið er).

***Accord**, sk., samhljómur (í hljóðfæraslætti eða söng), samreysti. — 2) samkomulag, samningur.

***accordere**, h. s. 1: A. med een semja við e-n.

***Accouchement**, kl., yfirseta, yfirsetufræði.

***Accoucheur**, ft. -er, kk., yfirsetumaður.

***accurat**, ft. -e, e., nákvæmur, sem stendur öldungis heima.

***Accurateſſe**, sk., nákvæmni.

***Accuſativ**, ft. -er, sk., þolandi.

***Acqviſition**, ft. -er, sk., öflun. — b) fengur.

***Act**, ft. -er, sk., verk, athöfn: Den A., at huſke ſig om. — 2) hátíðlegt verk (krýning, vígsla, og þvíumlíkt). — 3) partur eða atriði í sjónarleik (það er að skilja: það sem leikið er frá því fortjald er dregið upp og þangað til því er hleypt niður aptur). — 4) skjal (t. a. m. í málaferlum).

***Acteur**, ft. -er, kk., leikari (í betri merk. enn trúður eða loddari).

***Actie**, ft. -r, sk., hluti eða deild af kostnaði til e-s (t. a. m. járnbrauta) og arðinum af því: 100 Actier 100 deildir. — b) hlutabrjef.

***Actiehandel** kaup og söl hlutabrjefa.

***Actiehaver** eigandi hlutabrjefs, hlutabrjefseigandi.

***Action**, ft. -er, sk., ákæra, stefna, mál.

***actoniere**, ás. 1, stefna manni, höfða mál á hendur manni.

***Actionær**, ft. -er, kk., [af Actie], = Actiehaver.

***activ**, ft. -e, e., sem ræður (stýrir) e-u, sem hefur áhrif á e-ð. — b) framtakssamur.

***Activitet**, sk., iðn. — b) framtakssemi.

***Actor**, ft. -er, kk., sakar sækjandi, sóknari.

***Actrice**, ft. -r, kvk., leikmey, leikkona.

***Acuſtik**, sk., heyrnarfræði.

***Acut**, sk., hvöss áherzla á orði, hvöss hljóðsgrein. — b) hvasst áherzlumerki yfir orði, hvasst hljóðsgreinarmerki.

***Acutus** = Acut.

ad, fs., [að = at], hefur trautt fleiri merkingar, enn þær sem finnast í hinu ísl. að (sb. hlaupa að garði, ganga að stræti, draga hörpu að ísi, spyrja að e-u, að því sinni), þó ekki megi ætíð snúa því í að: Ned ad Bjerget niður fjallið. Op ad Bjerget upp fjallið. Gaae (drage, reiſe, komme) ad en Vei fara veg. Jeg reiſte til Helſingøer ad (líka over) Frederiksborg um Friðriksborg. Ind ad Døren inn um dyrnar. Ud ad Vinduet út um gluggann. Det ligger ad Roeskilde til það er í leiðinni (eða nærri leiðinni) þegar farið er til Hróarskeldu. Ad Aare að ári (komanda). Det gryer ad Dagen (Dag) það lýsir af degi. Det lider (lakker) ad Aften það fer að líða (halla) undir kvöldið. Hen ad Aften undir kvöldið (að áliðnum degi). Vinke ad een benda manni. Kalde ad een kalla til manns. Hvad gaaer ad ham? (segja menn, þegar e-r reiðist hastarlega eða þvíuml.) hvað er um? (en hvað gengur að honum? = Hvad feiler han?). To (tre, een, flere) ad Gangen tveir (o. s. frv.) í senn, í einu. — Spørge ad grennslast eptir, forvitnast (um). Følges ad verða samferða. Hvordan ſkal jeg bære mig ad? hvernig á jeg að fara að?

***addere**, ás. 1, (í tölvísi), bæta við; leggja saman.

***Addition**, ft. -er, sk., viðlagning, samlagning.

Adel, án ft., sk., herra-burðir, herratign: Være af gammel A. vera herraborinn (tigin-borinn) langt fram í ættir. — b) herra-stjett: En talrig A. mikil herrastjett. — c) andleg tign: Sjælens Adel.

adel, e., (sjaldhaft), = adelig.

adelig, ft. -e, e., herra-borinn, tiginn: En a. Jomfru. — b) herralegur: A. Titel herranafn. A. Rettighed. — c) sem hefur herraleg rjettindi: Et a. Gods.

Adelsbrev herra-skjal.

Adelsbyrd herra-burðir.

Adelsfrue herra-frú, tigin frú.

Adelſkab, án ft., kl., herraskapur, tign. — b) herra-stjett.

Adelsmagt herra-vald.

Adelsmand herra, tiginn maður.

Adelsnavn herra-nafn.

Adelsperſon tiginn maður: Adelsperſoner tigið fólk, herra-fólk.

Adelsſtolthed þótti af því að vera tiginn.

Adelſtamme tiginn ættbálkur, herrakyn.

Adelſtand herraskapur, herra-dómur. — b) herra-stjett.

Adfærd, [aðferð = atferð], aðferð, hegðun, atferli, háttalag.

Adgang það að mega koma til e-s: Han har A. hos Kongen. A. til Hoffet. — Óeiginl. kostur á e-u: A. til Forfremmelſe. — b) (líkt og Tilgang) sá staður, þar sem komizt verður að e-u: A. til et Huus. A. til en By.

Adgangskort inngöngu-miði, inngöngu-merki, (þ. e. miði eða merki, sem maður fær til jarteina um, að hann megi ganga inn e-rstaðar.

Adgangsret þau rjettindi að mega koma e-rstaðar.

***adieu!** vertu sæll (sæl)! verið þjer sælir (sælar)!

***Adjectiv**, ft. -er, kl., einkunn, lýsingarorð, (t. a. m. blár, vænn).

***Adjunct**, ft. -er, kk., (eiginl. aðstoðarkennari annars), undirkennari, kennari.

***adjungere**, ás. 1, (eiginl. tengja e-u við e-ð): A. er bleven ham adjungeret fenginn honum til aðstoðarmanns.

***Adjutant**, ft. -er, kk., aðstoðarmaður hersforingja.

adkomme (sjaldhaft nú á dögum), komast að e-u (til eignar): Lovligen a. en Ting.

Adkomſt, ft. -er, sk., heimild: Have A. til noget hafa heimildir að e-u.

Adkomſtbrev heimildar-skjal.

adle, ás. 1, setja í tiginna manna stjett: De bleve adlede þeir voru herraðir. — 2) óeiginl. gera göfugan: Dyden adler Menneſket.

Adlen, án ft., sk., upphafning í tiginna manna stjett.

adlyde hlýða, gegna.

adlyſte, ás. 1, (sjaldh.), girnast: Det man adlyſter, kommer ikke for ſnart (málsh.); sb. vil er mest og dul flestum.

***Adminiſtration**, ft. -er, sk., umboð, umsjón, forræði.

***adminiſtrativ**, ft. -e, e., sem heyrir til umboðs eða umsjónar.

*Adminiſtrator, ft. -er, kk., umboðsmaður, umsjónarmaður, ráðsmaður.

*adminiſtrere, ás. 1, hafa umboð yfir e-u. — 2) = forrette.

*Admiral, ft. -er, kk., skipastólshöfðingi, flota-foringi, herskipa-foringi, sjóliðsforingi.

*Admiralitet, kl., flotaráð.

*Admiralsflag flota-merki. Sb. Flag.

*Admiralſkab, kl., samkomulag á milli skipráðanda að hver skuli veita öðrum lið á ferð sem þeir hafa fyrir höndum.

*Admiralſkib skip flotaforingjans.

*adoptere, ás. 1, taka sjer í barns (sonar eða dóttur) stað, gera sjer að óskberni, leiða í ætt, ættleiða, leiða til arfs, arfleiða. — 2) taka e-ð upp: A. eens Grundſætninger.

*Adoption, sk., ættleiðing, ættleiðsla, arfleiðing, arfleiðsla.

*Adoptivbarn óskberni, kjörsonur eða kjördóttir, ættleiðingur, arfleiðingur.

*Adreſſe, ft. -r, sk., tilvísun til að finna e-n (nafn stjett og heimili hans á blaði). — 2) kveðja (utan á brjefi). — 3) skrá (t. a. m. Takadreſſe þakklætisskrá).

*Adreſſeavis auglýsingablað.

*Adreſſecalender bústaðaskrá (til að geta fundið menn í borgum). Sb. Veiviſer.

*adreſſere, ás. 1, snúa máli sínu til e-s: A. Brev til een skrifa utan á til e-s. — 2) vísa manni til e-s, fela e-n e-m á hendur: A. blev adreſſeret til ham hann var beðinn fyrir A.

*adret, ft. -te, e., snar, fimur, fljótur á sjer, fljótur í snúningunum. Sjá behændig.

*Adrethed, sk., fimleikur, snarræði.

adſkille skilja e-ð í sundur, greina e-ð í sundur; skilja e-ð frá e-u, greina e-ð frá e-u: Naturen har adſkilt diſſe Lande náttúran hefur (sjálf) skilið í milli þessara landa. Riget blev adſkilt ríkinu var skipt í sundur. Skyerne have adſkilt ſig það er farið að rofa til, það er farið að heiða upp. Amerika er adſkilt fra de øvrige Verdensdele ved Oceanet. A. Klinten fra Hveden lesa illgresið úr hveitinu. — 2) óeiginl. a) sundra e-u: A. et Venſkab skilja vináttu. — b) einkenna. — c) gjöra grein (mun, greinarmun) á e-u: Han kan ikke a. Rug og Hvede. Han kan ikke a. Byg fra Havre. — d) skera úr e-u: A. en Trætte. — Adſkilles eða adſkille ſig skilja fjelag sitt. — Adſkilt Melk ystingur.

adſkillelig, ft. -e, e., sundurskillegur

Adſkillelſe, ft. -r, sk., skilnaður, sundurgreining.

adſkillig, ft. -e, e., ýmislegur: Adſkilligt ýmsilegt, sitt hvað, hitt og þetta. adſkillig er sjaldan haft í et., öðruvísi enn kl., en opt í ft.: Adſkillige Gange nokkrum sinnum. Adſkillige Steder á ýmsum stöðum, hjer og hvar. I adſkillige Tilfælde.

Adſplitning, ft. -er, sk., merkir sama og Adſplittelſe, en er haft sjaldnar.

adſplitte kljúfa e-ð að endilöngu, fletta e-u. — 2) rjúfa, slíta e-ð í sundur, sundra (tvístra) e-u: Stormen adſplittede Skibene. Riget blev adſplittet.

Adſplittelſe, ft. -r, sk., sundrung, tvístringur.

adſprede dreifa (tvístra) e-u: Fjendens Hær blev adſpredt flúði víðs vegar. A. Tankerne eða Sindet (tvístra huganum, þ. e.) hafa af fyrir sjer. — adſpredt, h.-e., a) á víð og dreif, á sundrungu: Godſet ligger meget adſpredt dreift. — b) utan við sig.

Adſpredelſe, ft. -r, sk., tvístrun. — b) það sem glepur fyrir, glaumur, frátafir. — c) skemmtun: Søge Adſpredelſer. Sb. Forlyſtelſe.

adſpørge spyrja e-n að um e-ð, (sjaldan haft nema í ho. adſpurgt): Han blev adſpurgt, om det var hans Alvor hann var spurður, ef (hvort) honum væri það alhuga. — b) leita ráða til e-s: Jeg er ikke bleven adſpurgt i denne Sag þetta mál hefur ekki verið borið undir mig.

adſtadig, [áður fyr aſtadig = boſiddende], hægur, ráðsettur, stilltur, gætinn, heiðvirður: En a. Mand. A. i Klædedragt hófsamur í klæðaburði, sem er þokkalega til fara en berst ekki á. En a. Heſt.

Adſtadighed, án ft., sk., stilling, fastlyndi.

advare, ás., vara e-n við e-u, gjöra e-n varan við: A. een om en foreſtaaende Fare. — b) finna að við, vanda um við: Jeg har tidt nok advaret ham.

Advarſel viðvörun: Give nogen en A.

*Advent, sk., jólafasta.

*adverbial, ft. -e, e., (í málfræði), hafður sem atviksorð, atvikslegur: Et adverbialt Udtryk orðatiltæki sem er sömu merkingar og e-t atviksorð.

*Adverbium, ft. Adverbier, kl., atviksorð, (kallað viðurorð í Snorra-Eddu).

*Advocat, ft. -er, kk., málaflutningsmaður, málaflytjandi.

*Advocatur, ft. -er, sk., málaflytjandaembætti.

*adæqvat, ft. -e, e., jafngildur.

*Aerographie, sk., loptlýsing.

*Aerolith, ft. -er, sk., loptsteinn.

*Aerologie, sk., loptfræði, veðrafræði.

*Aeromel, kl., himnamjöl.

*Aerometer, ft. Aerometre, sk., loptmælir, loptkönnuður.

*Aeronaut, ft. -er, kk., loptfaramaður, loptfari.

*Aeronautik, sk., loptfaralist.

*Aeroſtat, ft. -er, sk., loptkuggur.

*Aeroſtatik, sk., loptþungafræði, loptþykkktarfræði. — 2) loptfaralist.

*aeroſtatiſk, ft. -e, e., er snertir þunga eða þykkt loptsins.

af, fs., [af], af, úr, frá, á, eptir (með þol.); stundum er settur eig. á ísl. fyrir allt saman, fyrirsetninguna og orðið, sem hún á við.

I) út af fyrir sig A) í staðlegri merk. af, úr: Hjelpe een af Heſten af hestbaki, af baki. Tage af Bordet bera af borðum. Reiſe af Landet af landi burt, úr landi. Kjøre af Veien for een. Komme af ſin Vei villast. Børnene gaae af Skole koma úr skóla. Da han kom ud af Kirken út úr (líka: út af) kirkjunni. — Plukke Frugten af Træerne plokka ávöxtu af trjánum. — Gaae af Led ganga úr liði. — í hálf-óeiginl. merk.: Soldaterne komme af Vagt af verði. Komme af Syne eða komme af Tieſyn úr augsýn, í hvarf. Komme af Lave fara úr lagi, fara úr skorðum. Komme af Hænde glatast. — í öldungis óeiginl. merk.: Hun er af ſin Tjeneſte hún er úr vistinni. Pengene ere af Omløb hættir að ganga. Være af Mode tíðkast ekki framar. Gaae af Mode og gaae af Brug úreldast. — 2) að slepptu falli haft líkt og so.: Tage ſin Hat af taka ofan (hattinn). Viſke Støvet af i Værelſerne strjúka rykið af veggjunum. Farven gaaer af.

B) í tíðlegri merk., (ekki haft svo, nema í fáeinum orðatiltækjum), frá: Af Evighed frá eilífð. Af Begyndelſen og fra Begyndelſen af (sem er tíðara) frá öndverðu, í frá upphafi. Af ny frá upphafi. Af og til öðru hverju, endur (endrum) og sinnum.

C) í öðrum merkingum 1) við þolsagnir og hvorkinlegar sagnir: Bordet er gjort af en Snedker búið til af honum, þ. e. hann hefur búið það til. Skriftet er af ham ritið er (ekki af honum, heldur) eptir hann. Jeg hørte det af ham hann sagði mjer það. — Með nafni í stað sagnar: Et Slag af en Kjep stafshögg. — 2) um orsök, undirrót, tilefni: Dette følger af det foregaaende af því, sem áður er sagt. Han døde af Bryſtſyge úr brjóstveiki. Stjæle af Trang út úr bágindum. Skjælve af Frygt titra af hræðslu. Henrykt af Kjærlighed. Træt af Reiſen lúinn eptir ferðina. Af en Hændelſe af tilviljun. — Stundum merkir af með fram: að því leyti sem e-ð snertir (sb. 9): Kjed af Livet (leiðindafullur að því leyti, sem lífið snertir), búinn að fá óbeit á að lifa. Mæt af Dage saddur lífdaga. — 3) um það, sem haft er til e-s: Leve af Urter lifa á aldinum. Byen har ſin meſte Næring af Agerbrug. — 4) um það, sem búið er til eptir e-u öðru: Billedet af en berømt Mand. Gjenpart af Brevet. — 5) um afgjald af e-u: Give fire af hundrede i Rente gjalda fjóra í ársleigu eptir hundraðið (þ. e. 25. part af verði innstæðunnar). — 6) þar sem talað er um part af e-u, og vjer höfum af, á eða eig., o. s. frv., (eptir því, sem á stendur): Een af hundrede. To af os. Ingen af os. Den viſeſte af Alle vitrastur allra. Een af Selſkabet. En Deel af Sæden. Det meſte af Kornet mestallt kornið. — 7) um efni, sem e-ð er búið til af eða úr: Et Bæger af Guld. Et Bord af Træ. — 8) haft á líkan (en þó ekki sama) hátt, og í þessum orðum: hún var af miklum fjandskap til hans, og mætti þá víða eins vel hafa e.: En Sag af Vigtighed (líka en vigtig Sag) málefni, sem mikið ríður á. En Mand af Forſtand (líka en forſtandig Mand) greindur maður. Folk af god Opdragelſe (líka velopdragne Folk) siðað fólk. (Samt segja menn ekki t. a. m.: En Mand af Klogſkab, en Mand af Forſigtighed, en Ager af Frugtbarhed, heldur: En klog Mand, en forſigtig Mand, en frugtbar Ager. Þó er rjett að segja: En Ager af rig Frugtbarhed, en Pige af ſjelden Skjønhed, et Taarn af betydelig Høide, af því hjer fylgja einkunnir nöfnunum). — 9) að e-u til: Smuk af Anſigt fríður sýnum. Før af Lemmer þrekvaxinn. Stærk af Helbred heilsugóður. — 10) haft til skiptis við eig., þar sem vjer segjum af eða á, eða verðum að hafa eig.: Skindet af en Aal roð af ál, álsroð. Grene (ekki Grenene) af Træet laae ſtrøede paa Veien. Roden af et Træ (sb. Træets Rod) gaaer ofte dybt i Jorden rætur á trje. Paa Toppen af et Bjerg upp á fjallstindi. Paa Siden af et Bjerg í fjallshlíð. Længden af et Huus lengd á húsi. Han var Eier af mange Godſer hann átti margar jarðir. En Søn af den forrige Præſt sonur prestsins, sem þar var áður. Han er en god Ven af Manden mikill vinur bóndans. En Ven af mig vinur minn. — 11) í ýmsum talsháttum a) þar sem af hefur öndverðlega haft líka merk. og í 4: Gjøre Ord af noget gjöra orð á e-u (sb. þetta gjörðu menn að nýjum sögum). Han vil gjøre en lærd Mand af Drengen úr piltinum. Gjøre Væſen af een eða noget gjöra mikið úr (= láta mikið yfir) e-m eða e-u. Gjøre af een eða noget hafa mætur á e-m eða e-u. — b) tage ſig af een taka e-n að sjer. — c) af ſig í sjer (ekki sama og af sjer): God af ſig. Ond af ſig. Jævn af ſig. Føielig af ſig eptirlátur. — d) af ſig ſelv sjálfkrafa. — e) af en .... at være eptir því sem von er á eða vænta má af ....: Han veed meget af en Bonde at være hann er vel að sjer, eptir því sem von er á af bóndamanni. Af en Præſt at være, er han enfoldig nok hann er æði grunnhygginn, eptir því sem um prest er að gera. — f) lære een noget af nema e-ð tilsagnarlaust af e-m. — g) hvor bliver han af? hvað er orðið af honum? því kemur hann ekki? — h) blive af med noget koma e-u af sjer, láta e-ð (af hendi), missa e-ð. Sb. Han vil ikke af med det (i tali) hann vill ekki farga því, hann tímir ekki að láta það, tímir ekki að sjá af því. — i) gjøre af med een (yfirbuga e-n eða taka af lífi), sjá ráð fyrir e-m (sb. gera út af við e-n).

II) i samsettum orðum hefur af einnig ýmsar merkingar, eins og þau sýna sjálf. Í þeirri merk., að lokið sje við e-ð, eða e-ð sje hætt, má setja þessa fs. framan við mjög margar sagnir, og eru þær þá lang-optast i ho. l. t. og ætíð i sambandi við have eða faae: Faae aflæſt. Hun kan aldrig faae afdandſet. Have afſpiiſt vera búinn að borða. Planten har afblomſtret. Planten er nær ved at afblomſtre. Det har nu aftordnet nú er hætt að þruma. Det har nu afregnet (nú er hætt að rigna), nú er stytt upp. (Stöku sinnum segja menn: Det maa dog engang regne af, og þviuml.)

afarbeide, ás., vinna e-ð af sjer: A. en Gjeld.

Afart auka-tegund, breytingur: Det er ofte vanſkeligt at beſtemme, om en Plante bør kaldes en A., eller en virkelig forſkjellig Art.

afarte breytast (um tegundir): En Plante afarter ofte, ved at forſlyttes i et andet Klima.

Afartning, n. -er, sk., breyting tegunda.

afbade sjá aftoe, afvaſke.

afbanke, ás., berja e-ð af (eða úr) e-u: Støvet maa afbankes. — 2) lúberja: Han blev afbanket.

Afbankning, n. -er, sk., það að afbanke.

afbarke birkja við.

Afbarkning, n. -er, sk., birking viðar.

afbaſte taka bast af viði, besta við.

afbede, ás., biðja fyrirgefningar á e-u: A. ſin Forſeelſe hos een. — 2) biðja e-ð af sjer, biðja (þiggja) sig undan e-u: A. en fortjent Straf.

afbenytte nota e-ð til hlítar: Bøgerne, han tillod mig at benytte, har jeg endnu ikke alle afbenyttet er ekki öldungis búinn að halda á þeim.

afbeſtille afpanta: A. en Vogn.

afbetale borga nokkuð upp í skuld: A. 100 Rdlr. om Aaret. A. noget paa ſin Gjeld.— 2) borga e-ð upp í topp: Gjelden er endnu ikke afbetalt.

Afbetaling, n. -er, sk., það að afbetale.

Afbetjening, n. -er, sk., hagnýting (einkanl. i málaferlum, t. a. m.): Actor forlangte Udſkrift af Protocollen til A. i Sagen.

afbetle sjá aftigge, aftrygle.

afbeviſe afsanna, hrekja (eða reka) e-ð með röksemdum: A. en Beſkyldning.

afbide bíta e-ð af e-u: Qvæget har afbidt Toppen paa de unge Træer. — 2) tæpta á e-u: A. Ord gleypa orðin, tafsa.

afbidſle taka beizli af besti, hleypa fram af besti, sleppa besti.

Afbigt, sk., fyrirgefningarbón: Gjøre offentlig A. biðja fyrirgefningar í votta viðurvist.

afbilde skrifa e-n e-rstaðar (þ. e. búa til mynd eða líkneski hans, með hverju móti sem það er gjört): A. een i Marmor eða i Vox gjöra líkneski manns úr marmara eða vaxi. — b) óeiginl.: Phantaſien afbilder os fraværende Gjenſtande ímyndunaraflið sýnir oss mynd fjarlægra hluta.

Afbildning, n. -er, sk., skrifun. — b) skript, líkneski.

afbinde binda í vöndla: A. Kornet i Neg. — 2) reyra e-ð af e-u: A. en Vorte. — 3) a. et Huus búa til húsgrind (áður enn farið er að reisa hana).

Afbinding, n. -er, sk., það að afbinde.

afblade, ás., aflaufa (eins og afkvista, afhöfða), bleðja (i eiginl. merk.): A. Træer. A. Kaal blaða (?) kál.

Afbladning, sk., aflaufun, blaðning.

afblakket upplitaður.

afblege taka úr með því að bleikja, bleikja úr: A. en Plet. Farven er afbleget.

afblomſtre fella blóm, fölna: Denne Plante afblomſtrer i to Dage. — Óeiginl.: En afblomſtret Skjønhed um kvennmann.

afblæſe blása e-ð af e-u: Affeie og a. Støvet. — Líka hvorkinlega = ſjúka af; sjá blæſe af, sem er tíðkanlegra í þeirri merkingu. — 2) a. en Kanon hreinsa hana með lausu púðri. — 3) afblæſt Melk undanrenning (af því venja er i Danmörku að blása rjómann ofan af mjólkinni).

Afblæsning, sk., það að afblæſe.

afbomme skera ofan vef.

afbone hjer um bil sama og bone.

afbringe koma e-m ofan af e-u: A. een fra et Forſæt.

Afbrud, n. eins, kl., aflát: Arbeide uden A. (hvíldarlaust) i tolv Timer.

afbruge verða búinn að halda á e-u: Bogen har jeg afbrugt á bókinni er jeg búinn að halda.

afbruſe hætta að ólga: Øllet har afbruſet. — Óeiginl.: Vreden har nu afbruſet hos ham nú er hann afreiður, nú er honum runnin reiðin.

afbruſten, [sb. briſte], brostinn af (flosnaður af): Kalken er a. Lakeringen er a.

afbryde, ás., brjóta e-ð af e-u: A. en Green. — 2) brjóta e-ð ofan: A. et Huus (en Muur). A. en Bro brjóta af brú. — 3) gjöra hlið á e-u a) eiginl.: Bjergkjæden afbrydes her ved en ſtor Dal. — b) óeiginl. α) skerða, rýra: Denne Tildragelſe afbrød deres venſkabelige Forbindelſe. — β) hætta e-u snögglega: Han afbrød med eet al Omgang med ham hann hætti allt í einu að hafa nokkur mök við hann. A. ſin Tale fella niður ræðuna. — Ho. afbrudt er haft eins og ao. og merkir á stangli: Tale afbrudt tala ekki nema orð á stangli.

Afbrydelſe, n. -r, sk., (það að afbryde), aflát, frátafir, o. s. frv.

Afbræk, sk., halli, bagi, óhagur, óhagnaður, skaði, tjón, tálmi: Lide A. verða fyrir baga. Gjøre A. i noget.

afbrække, ás., brjóta e-ð af e-u.

Afbrækning, sk., afbrotning (t. a. m. kvislar af trje).

afbrænde, ás., brenna e-ð að ösku eða köldum kolum: A. en By. Huſet er reent afbrændt brunnið til kaldra kola. — 2) brenna e-ð af eða úr e-u: A. Stubbe paa Marken brenna stofna úr landi sínu. — 3) hleypa úr byssu: A. en Kanon. — b) a. et Fyrværkeri fleygja flugeldum. — 4) kveikja á víni til að gjöra það ljúffengara: Afbrændt Rødviin brennt rauðavín.

Afbrænding, sk., það að afbrænde.

Afbud boð að maður geti ekki efnt það sem hann hefur sagt áður: Sende A. Faae A. Der kom A. fra ham.

afbulne losna af e-u sakir bólgu: Neglen er afbulnet (bulnet af) nöglina hefur leyst fram af.

afbundte skipta e-u í viskar eða vöndla.

Afbygger, n. -e, kk., hjáleigubóndi: Han har ſat Afbyggere paa Hovedgaardens Udmarker hann hefur sett hjáleigur.

afbælge hýða (taka hýði af e-u): A. Erter.

afbøde, ás., bera af sjer (eða öðrum) högg eða lag: A. et Hug.

afbøie, ás., sveigja til hliðar: A. en Green. — 2) veita vatni úr farveg sínum: A. en Aa til et nyt Løb.

Afbøining, n. -er, sk., það að afbøie.

Afbøn = Afbigt.

afbørſte busta e-ð af e-u: A. Støvet paa en Kjole.

afcirkle, ás. 1, máta e-ð niður, setja e-ð niður.— Óeiginl.: Gaae med afcirklede Skridt setja niður sporin.

Afdal afdalur.

afdampe, ás. 1, þurka e-ð við hægan eld: A. Linned. — 2) láta e-ð verða að gufu, snúa e-u í gufu: A. Saltlage.

Afdampning, n. -er, sk., það að afdampe.

afdele greina e-ð sundur, skipta (skipa) e-u niður: A. et Skrift i Capitler skipta riti í kapítula. A. en Stue ved et Skillerum þilja sundur hús. — 2) skipta e-u úr sameign: A. en Bondes Jord.

Afdeling, n. -er, sk., það að afdele. — 2) deild, partur, þáttur, bálkur, flokkur.

afdige girða um eða fyrir.

Afdigning, n. -er, sk., það að afdige.

Afdrag, n. eins, kl., það sem kemur upp í gjald: En Sum til A. paa Capitalen peningar upp í innstæðuna (skuldina). Dette Forſkud kommer til A. i hans Arbeidsløn kemur upp í kaupið hans.

afdrage, ás., draga e-ð af e-u: A. ſine Klæder fara úr fötunum. A. ſine Skoe leysa (taka) af sjer skóna. — 2) koma e-m frá (úr) e-u: A. een fra et Forbund. — 3) (um skuldaskipti), borga nokkuð af e-u; láta e-ð koma upp í e-ð: Han har endnu intet afdraget paa ſin Gjeld. Det er afdraget i hans Lønning.

Afdragsret afnámsrjettur (þ. e. rjettur á að draga i ríkissjóðinn nokkuð af þeim erfðum, er hverfa i önnur lönd).

afdreie vinda (snúa) e-ð af e-u: A. en Qviſt. — 2) renna e-ð af e-u með rennijárni: Diſſe Kanter maae afdreies. — 3) víkja e-u úr stefnu sinni: Hvo kan a. Fjeldſtrømmen i dens Løb?

Afdreining, n. -er, sk., það að afdreie.

Afdrift það sem skip fletur (= það bil, sem verður milli ráðinnar og farinnar stefnu, þegar flatsiglt er).

afdrifte vinza, sálda: A. Korn.

afdrive, ás., reka e-ð af eða úr (e-u): A. Næringsſaften. — 2) bræða málma (gull eða silfur) frá soranum. — 3) ganga fram af eyk, eða sprengja hann: A. en Stud. — 4) fella til eldsneytis skóg sem hefur staðið hjer um 25 ár og skilja ekki eptir nema trje á stangli.

Afdrivning, n. -er, sk., það að afdrive.

afdunſte = bortdunſte.

Afdunſtning, sk., það að afdunſte.

afdybe = afſænke: A. en Grube.

Afdybning, n. -er, sk., það að afdybe. Sb. Afſænkning.

afdække bera af borðum: Bordet blev afdækket. Sb. dække.

Afdækning, ft. -er, sk., það að afdække.

afdæmme stifla, hlaða fyrir: A. en Flod.

Afdæmning, ft. -er, sk., fyrirhleðsla fyrir vatn.

afdød andaður, látinn, liðinn, framliðinn, fram-farinn: Den Afdødes Gods.

affade renna drykk úr einu stóríláti (tunnu, ámu, o. s. frv.) i annað eða i minni ílát, (skipta um ílát): Vinen i Oxehovedet ſkal affades paa Ankere.

***Affaire**, ft. -r, sk., er næsta yfirgripsmikið og merkir: viðureign, orusta, starf (eða sýsla), erindi (sem maður á), mál, málefni, o. s. frv.

Affald, ft. eins, kl., affall: Løvets A. — 2) það sem af e-u fellur: Samle A. i Skovene. A. i en Frugthave. — 3) afgangur, úrgangur: A. i en Huusholdning. — 4) afrennsli: Vandet har intet A. — 5) undanhalli, aflíðandi: Bjerget har A. mod Veſten. — 6) rýrnun, lækkun: Vindens A. Tonens A. — 7) það að hverfa undan e-m, það að ganga af (trúnni): Diſſe Provindſers A. Krigshærens A. A. fra Chriſtendommen.

affalde er miklu ótíðara, enn falde af, og sjaldan haft nema í hluttekningarorðunum (affaldende og affalden): Den affaldende Frugt (sb. Affald 1). Den affaldende Tone (sb. Affald 6). De affaldende Provindſer (sb. Affald 7). — affalden merkir líka: sem er orðinn magur (skininn), sem hefur lagt af (horazt niður): Affalden i Anſigtet.

Affaldsjord útjörð þorps eða staðar.

Affaldsrende ræsi.

affalme upplitast: Affalmet Tøi.

Affart burtför, burtsigling: Skibets A.

affarvet, ft. -farvede, e., frábrugðinn að lit því sem tíðkast eða boðið er: Skjøndt han har Sorg, gaaer han i affarvede Klæder (það er að skilja: en ekki í dökkleitum sorgarbúningi, eins og siður er til eptir lát vandamanna). Præſter og Officerer maatte tilforn ikke bære affarvede Klæder (þ. e. öðruvísi lit, enn þeim var boðið að hafa einkennisföt sín).

affatte taka saman rit, semja, orða.

Affattelſe, sk., samning, samantekning.

affavne mæla e-ð föðmum.

***Affect**, ft. -er, sk., geðshræring.

***Affectation**, án ft., sk., uppgerð, viðhöfn, viðhafnarsemi; tepruskapur.

***affectere**, ás. 1, gjöra sjer e-ð upp: A. Ligegyldighed láta eins og sig gildi e-ð einu. — þar af sem h.-e. affecteret viðhafnarfullur; viðhafnarlegur; teprulegur.

affeie sópa e-u af e-u.

Affeining, ft. -er, sk., sópun.

***afficere**, ás. 1, fá á (ekki um áfengan drykk): Det afficerede ham ſlet ikke.

affile sverfa e-ð af e-u: A. et Semhoved. — 2) sverfa e-ð svo það verði fagurt: A. et Gevær.

Affiling, ft. -er, sk., það að affile.

affinde hafa e-n af sjer: At lettere Pligter ſkulle paalægges dem, ſom affindes med mindre Løn sem fá minna kaup. — 2) tíðkanlegast er affinde í talsháttinum: A. ſig med een hafa e-n af sjer með því að láta af hendi nokkuð af því sem hann hefur þózt eiga tilkall til.

***Affirmation**, ft. -er, sk., jákvæði; staðfesting.

***affirmativ**, ft. -e, e., jákvæður.

***affirmere**, ás. 1, sanna (= segja e-ð vera), kveða já við e-u.

affiske fiska vatn tómt, tæma vatn að fiski: A. en Dam.

afflaae flá e-ð af e-u: Den afflaaede Hud.

Afflod, kl., affalli (affall).

afflyde renna burt: Det overſkyllede Vand er endnu ikke alt afflydt runnið af aptur.

afflække kljúfa e-ð af eða utan af e-u.

affløde veiða rjómann ofan af mjólk (í Danmörk er ekki rennt trogum, heldur er rjóminn veiddur ofan af).

affodre gefa peningi eptirgjöfina (viðbætinn): Regteren maa a. Qvæget inden han lægger ſig. (Have affodret merkir líka: að hafa lokið við að gefa peningi. Sb. af II.)

affolke, ás. 1, eyða land að fólki: Krigen havde affolket hele Provindſen.

Affolkning, sk., það að affolke, landauðn.

affordre heimta e-ð að e-m, kalla til e-s í hendur e-m: Man affordrede ham (hann var beðinn að láta af hendi) ſin Kaarde.

Affordring, sk., það að affordre.

afforme laga e-ð til, hnoða e-ð til. — 2) búa til líkneski e-s úr e-u linu, t. a. m. vaxi, leir: A. noget i Vox (Gips).

Afformning, ft. -er, sk., það að afforme.

affragte taka skip á leigu af e-m: A. een et Skib.

affritte hafa e-ð upp úr e-m, veiða e-ð upp úr e-m: A. een noget.

affryſe (kala af) er ekki haft nema í ho. affroſſen = froſſen af.

affyre hleypa úr bissu: A. en Kanon.

Affyring, sk., það að affyre.

affældig, ft. -e, e., hrörlegur, dauður og farinn, hrumur, örvasa, kominn að fótum fram: Gammel og a. — 2) sem gengur undan hlýðni við yfirmenn sína: Gjøre Folket affældigt.

Affældighed, sk., hrörleiki, hrumleiki.

affærdige, ás. 1, ljúka við, koma e-n af: A. noget i en Haſt. — 2) koma á stað brjefum eða boðum. — 3) afgreiða: A. en fremmed Geſandt.

Affødning, ft. -er, sk., afspringur (sjá Afkom): Jordens Grøde og Qvægets A.

afføre færa e-n úr e-u: De afførte ham den kongelige Dragt. A. ſig ſine Klæder fara af klæðum. — 2) færa (flytja) e-ð frá e-m stað: De Fangne lod han a. (venjulegra: føre eða bringe) til Fæſtningen. A. Vandet (veita vatninu) ved Render. — 3) hreinsa iðrin: Afførende (búkhreinsandi) Midler.

Afførelſe, sk., það að afføre í 1. og 2. merkingu.

Afføring, ft. -er, sk., búkhreinsun: Den ſtærke A. har ſkadet den Syge.

afgaae fara (leggja) á stað: Poſten afgaaer i Morgen. Skipperen er endnu ikke afgaaet. — 2) ganga frá embætti, fara frá: Han er afgaaet med Penſion. — 3) vera dregið frá: Det kan a. i hans Løn það má draga það frá kaupinu hans. — 4) missast: Der ſkal intet a. ham i hans Rettighed hann skal einskis í missa af rjetti sínum. — 5) falla frá, andast, líða undir lok, (sb. þegar hans missir við): Den Afgangne hinn framliðni.

Afgade afstræti, smástræti.

Afgang það að fara á stað: Poſtens A. — 2) = Afløb. — 3) það að ganga út (um varning): Varene have god A. — 4) fækkun: A. og Tilgang. — 5) það að fara frá embætti: Ved hans A. fra Embedet. — 6) skortur. — 7) fráfall (opt: dødelig A.): Ved denne Linies A. uddøde hele Slægten þegar þessi ættkvísl leið undir lok, var þrotinn allur sá ættbálkur. — 8) komme i A. merkir a) hætta að tíðkast, leggjast af. — b) að e-u hnigni eða fari aptur.

Afgift, ft. -er, sk., [sb. gift eða gipt af gefa], afgjald, eptirgjald, landskuld, tollur, o. s. frv.: Denne Bonde ſidder for en ringe A. Afgifter af indgaaende Varer.

afgiftsfri a) (um mann) sem ekki þarf að gjalda af e-u eða eptir e-ð — b) (um hlut) sem ekki þarf að greiða afgjald af.

Afgiftslehn ljen sem goldið er eptir, skattljen.

afgiftspligtig a) (um mann) sem gjalda þarf af e-u eða eptir e-ð. — b) (um hlut) sem gjalda þarf af eða eptir.

afgive gefa e-ð af sjer: Diſſe Miner afgive et rigt Udbytte. — 2) leggja e-ð til: A. Soldater til Veiarbeide. — 3) skila e-u, afhenda: A. et Brev. — 4) láta e-ð uppi (skriflega eða munnlega): A. en Betænkning (Erklæring). — 5) vera: A. et Beviis for noget vera til sannindamerkis um e-ð.

Afgivelſe, sk., það að afgive.

afgjenne bægja e-u frá.

afgjerde girða um.

Afgjerdning, sk., umgirðing.

afgjøre ljúka við e-ð, leiða e-ð til lykta: A. et Arbeide. — 2) koma sjer saman um, ráða e-ð af: Vi have afgjort imellem os, at o. s. frv. — 3) gera út um, skera úr e-u: Den Sag er afgjort útkljáð (á enda kljáð). A. en Trætte. — 4) ſige noget i en afgjørende Tone segja e-ð fortakslaust, fullyrða e-ð. — 5) ho. afgjort = öldungis viss (sb. 3. merk.): Det er en afgjort Sandhed það eru óefuð sannindi. (Í tali er afgjort = yndet, afholdt: Han er meget afgjort i den Familie það fólk hefur miklar mætur á honum); sb. gjøre af een.

Afgjørelſe, sk., það að afgjøre í 1. og 2. og 3. merk.: Det haſter med Sagens A. það ríður á að bráðum verði gert út um það mál.

Afglands ljómi af e-u; einkum óeiginl.: Han, ſom er Guds Væſens A. geisli guðlegrar veru.

Afglatning, ft. -er, sk., það að afglatte.

afglatte taka ójöfnur af e-u, jafna, sljetta, skyggna.

afgnave naga e-ð af, bíta e-ð af: A. Barken paa et Træ.

afgnide núa (nugga) e-ð af eða úr: A. Pletter paa Tøi. — 2) fægja: A. en Lyſeſtage.

afgrave stinga hnaus: A. Græstørv. — 2) veita vatni: A. en Aa. — 3) búa e-ð til með því að grafa: A. et Skjel gjöra merkiskurð. — 4) gera skurð utan við eða í kringum e-ð (svo ekki, eða síður, verði að því komizt): A. en Vei. A. en Sti.

Afgravning, sk., það að afgrave.

Afgrund djúp, undirdjúp: Havets A. Jorden aabnede ſine Afgrunde. — Óeiginl.: Fordærvelſens A. undirdjúp glötunarinnar.

afgrændſe, ás., afmarka: A. en Mark.

Afgrændsning, sk., afmörkun.

afgræſſe, ás., bíta e-ð upp, yrja e-ð upp: Lade Qvæget a. en Eng.

Afgrøde jarðarávöxtur, lóð (t. a. m. Gþl. M. llb. 2), eptirtekja: Bortfører Rogen A. af en Mark eller Skov. Denne Sæd gav kun en ringe A.

afgrøfte = afgrave 4.

Afgrøftning, ft. -er, sk., það að afgrøfte.

Afgud goð, falsguð; skurðgoð: Hedenſke Afguder heiðin goð. En A. af Træ

skurðgoð úr trje, trjegoð. — Óeiginl. átrúnaðargoð: Penge ere hans A. hann trúir á peningana. Dette Barn var Forældrenes A. eptirlætisgoð.

Afguderi, kl., skurðgoðadýrkun, skurðgoðavilla, blótskapur: Bedrive A. blóta. — Óeiginl.: Bedrive A. med noget trúa á e-ð, hafa e-ð fyrir átrúnaðargoð.

Afgudsalter blótstalli.

Afgudsbilled skurðgoð.

Afgudsdyrkelſe skurðgoðadýrkun, skurðgoðatrú, blót, blótskapur.

Afgudsdyrker heiðingi, blótmaður.

Afgudsoffer blót, fórn til falsguða.

Afgudspræſt blótprestur, blótbiskup, hofgoði.

Afgudstempel hof, goðahof, goðahús.

Afgudstjener = Afgudsdyrker.

Afgudstjeneſte = Afgudsdyrkelſe.

afgyde hella e-u úr eða af: Vandet maa ſagte afgydes.

afhaare, ás. 1, [af og Haar], svipta e-ð hárinu: A. en Hud rota húð.

afhage koma e-u (t. a. m. lykkju) af krókstjaka.

afhakke höggva eða kroppa e-ð af eða burt: A. et Stykke Kjød.

afhandle, ás., leggja út af e-u, skýra, þýða: A. en Materie. A. et Spørgsmaal. — 2) tala sig saman um: Den Sag vil vi a. imellem os.

Afhandling, ft. -er, sk., ritgjörð. — 2) meðferð á e-u máli: Sagens A. for Retten.

afharve sljetta ójöfnur með herfi. Sb. harve og Harv.

afhaſpe tæma snældu með því að hespa af henni: A. en Teen hespa af snældu.

afhegle draga óhroða úr hör eða hampi. Sb. hegle.

afhegne girða um: A. en Mark. A. en Vei girða báðumegin vegar.

Afhegning, sk., umgirðing. — 2) land sem girt er um.

afhente sækja: Brevet er afhentet.

Afhentelſe, sk., það að afhente.

Afhenten, sk., það að afhente.

afhjaſke, ás., ata e-ð út, svívirða (t. a. m. fat): A. en Kjole. — 2) hroða e-u af: A. et Arbeide.

afhjelpe ráða bætur á e-u: A. en Mangel.

afhjemle (i lögum), vinna eið að e-u, sanna e-ð með eiði eða skriflegum vitnisburði: A. et Syn. A. en Stævning.

Afhjemling, ft. -er, sk., það að afhjemle.

Afhold, án ft., það að varna við eða halda sjer (sig) frá eða sneiða sig hjá e-u: A. fra Veien. A. fra ſtærk Drik. A. fra Kirken. A. fra Skolen.

afholde, ás., aptra e-m frá e-u, koma e-m ofan af e-u: Han afholdt ham fra at gjøre det. — A. ſig fra noget bindast e-s, varna við e-u, halda sig (sjer) frá e-u: A. ſig fra ſtærk Drik (fra ſlet Selſkab).

afholden bindindissamur, hófsamur; hreinlífur, skírlífur: A. i Mad og Drikke hófsamur í mat og drykk, sparneytinn. Et afholdent Levnet skírlífi, hreinlífi.

Afholdenhed, án ft., sk., bindindi (kvk.), hófsemi, hófsemd, hóf.

afholdt, [sb. holde af], ástsæll, þokkasæll, vinsæll: Være a. i Selſkaber koma sjer vel í samkvæmum.

afhude, ás. 1, [af og Hud], flá: A. en Heſt birkja hest.

Afhudning, sk., það að afhude.

Afhug, ft. eins, kl., afhögg, einkum þegar limur er höggvinn af manni (handhögg, fótarhögg, o. s. frv.): Saar og A.

afhugge höggva e-ð af: A. eens Hoved höggva höfuð af manni, höggva mann. A. eens Haand handhöggva mann. A. et Træ fella trje. — Det afhugne (= meiede) Korn slegna (uppskorna) kornið.

Afhuggen, sk., það að afhugge, (högg).

Afhugning, sk., sjá Afhuggen.

afhvæſſe brýna e-ð úr (af, burt): A. et Skaar i en Kniv.

afhylle bera (beraði i þál. tíð), draga skýlu eða slæðu af e-u: Mindeſtøtten blev afhyllet.

Afhyllen, án ft., sk., það að afhylle.

Afhylling, án ft., sk., það að afhylle.

afhælde hella e-u úr (e-u): Vallen maa afhældes.

Afhældning, sk., úrhelling.

afhænde, ás., láta eða selja e-ð af höndum, skila e-u: Den Samling, ſom jeg havde ſolgt, men endnu ikke afhændet. — 2) láta e-ð burt, farga e-u: A. et Gods til een.

afhændelig, ft. -e, e., sem maður má farga eða láta burt, farganlegur: Afhændelige Rettigheder.

Afhændelighed, sk., farganlegleiki: En Rettigheds A.

Afhændelſe, sk., það að afhænde.

Afhæng, kl., hallandi: Leerlagets A. eller Heldning.

afhænge vera kominn undir e-u: Det afhænger af Omſtændighederne.

afhængig, ft. -e, e., kominn undir e-u eða e-m; kominn upp á e-n eða e-ð; e-m háður; ósjálfráður, ófrjáls: Et af Riget afhængigt Lehn sem liggur undir ríkið. Han er ganſke a. af ſin Kone hann ræður öngvu fyrir konunni sinni, hann verður að sitja og standa eins og hún vill.

Afhængighed, án ft., sk., ófrelsi.

afhærde herða, venja e-n við þol.

afhøre, ás., spyrja vitni: A. Vidner.

Afhøring, ft. -er, sk., það að afhøre.

afhøſte skera upp eða hirða af akurlandi: A. en Ager. — En: Han har endnu ikke afhøſtet hann er ekki búinn að hirða kornið sitt.

afhøvle lokra e-ð af: A. Ujævnheder.

Afhøvling, ft. -er, sk., það að afhøvle.

Afkald það að afsala sjer tilkall: Gjøre A. paa noget. — b) kvittun sem maður fær fyrir útgreiðslu þess er hann hefur haft fjárhald yfir. — c) skjal er maður afsalar sjer arf með.

afkalde kveðja e-n frá e-u: A. (kalde) een fra ſine Forretninger.

Afkant útkjálki. Sb. Udkant.

Afkapning, ft. -er, sk., það að afkappe.

afkappe stýfa (skella, búta) e-ð af: A. Grenene paa et Træ sníða af limarnar.

afkaſte (sjaldan haft i eiginl. merkingu fyrir kaſte af) kasta e-u af: Taget blev afkaſtet ved Stormen fauk (rauk) af í storminum. —2) (óeiginl.), verpa e-u af sjer, brjóta e-ð af sjer, ljetta e-u af sjer: A. Aaget. A. en tung Byrde.

Afkaſtning, sk., það að afkaſte.

afkile kljúfa e-ð af, fleyga.

afkime slá bumbalda til merkis að e-u sje lokið: Saalænge Ilden varer, klemtes der; naar den er ophørt, ſkal der afkimes það er seinhringt, meðan á brunanum stendur; en þegar hann er hættur, á að slá bumbalda. (En mon det ikke ſnart har afkimet? mun ekki bráðum verða hætt að hringja?)

Afkjøb, kl., það að afkjøbe.

afkjøbe, ás., kaupa e-ð að e-m: Han afkjøbte ham alle Varerne. — 2) kaupa að e-m að afsala sjer e-ð eða fara ofan af e-u: Der var kun een, der gjorde Fordring paa Godſet, og denne fik han afkjøbt og þann fjek hann frá keyptan.

afkjøre, ás., aka (t. a. m. hest) dauðþreyttan: Hans Heſte ere reent afkjørte hestarnir (eykirnir) hans eru öldungis uppgefnir.

afklappe, ás., hnoða: A. Smørret hnoða áirnar úr smjörinu. — 2) (i tali) = afbanke: Han blev dygtig afklappet.

afklare, ás., skíra (þ. e. gjöra hreint eða tært): A. Honning. — Afklaret (þ. e. bráðið og tært) Smør.

afklemme klípa e-ð af: Han fik Fingeren afklemt i Døren hann missti fingurinn milli hurðar og dyrustafs. A. et Stykke Sukker brjóta mola af s. — 2) kreista e-ð úr: A. Saften.

Afklemmen, án ft., sk., það að afklemme.

Afklipning, ft. -er, sk., það að afklippe.

afklippe klippa e-ð af: A. Haaret. Et afklippet Stykke afklippa. — Gaae med afklippet (þ. e. stutt) Haar.

afklæde færa e-n af klæðum eða úr fötum, afklæða: Han er endnu ikke afklædt afklæddur, kominn úr. Røverne afklædte ham nøgen flettu hann hverri spjör. — b) líka um annað enn föt: A. Væggene eða et Værelſe taka ofan veggfóður eða veggþil. Markerne ſee afklædte (= bare, nøgne) ud (segja menn á haustin) nú er (orðið) eyðilegt á ökrunum.

Afklædning, ft. -er, sk., það að afklæde.

afkløve kljúfa e-ð af.

afknappe klípa e-ð af e-u (i óeiginl. merk.): Han har afknappet diſſe Penge fra ſine nødvendigſte Udgifter. A. noget i en Regning.

afknibe, ás., klípa e-ð af.

afknuge kreista e-ð úr: A. Saften. — 2) kreista e-ð (til að ná úr því vætu), þurkreista: A. Urter. A. Salat.

afkoble leysa e-ð úr hálstengslum: A. Jagthunde slá lausum veiðihundum. A. Heſte.

Afkog seyði: Et A. af krydrede Urter.

afkoge, ás., sjóða e-ð úr: A. Fedmen af Kjødet. Det afkogte Fedt flotið. — 2) seyða e-ð niður: A. en Pot Vand til det Halve. — 3) sjóða, fullsjóða: Naar Spinaten er afkogt i Vand, tillaves den med Melk og opkoges paa ny. A. Fiſk med Salt.

Afkogning, ft. -er, sk., það að afkoge.

Afkom, án ft., sk., afkvæmi, afsprengi, afspringur: Han efterlod ſig en talrig A. (Afkom er sjaldan haft um dýr.)

afkorte stytta: A. en Tale. — b) skammstafa, binda orð: A. Ordene i et Skrift. — 2) klípa af e-u (i óeiginl. merk.): A. noget i eens Løn. A. noget paa (af) en Regning.

Afkortning, ft. -er, sk., stytting. — b) band i skrifi, skammstöfun: Afkortninger i Skrift. — 2) afdráttur.

afkradſe skafa e-ð af.

Afkradsning, ft. -er, sk., afskafning.

afkredſe = afcirkle.

Afkredsning, ft. -er, sk., það að afkredſe.

afkride marka (t. a. m. stryk eða þríhyrning) með krít.

Afkrog afkimi, útkjálki, (útskagi): I en A. af Huſet. I en A. af Landet.

afkryſte = afknuge.

afkræfte, ás. 1, [af og Kraft], draga mátt úr; optast nær haft i ho.: afkræftet máttdreginn, sem er orðinn magnlaus (magnlítill, máttlítill, máttlaus, örmagna, o. s. frv.).

Afkræftelſe, sk., magnleysi, máttleysi: Døe af A. veslast upp.

Afkræftning, ft. -er, sk., það að afkræfte.

afkrænge fletta e-u af: A. Klæder. A. Handſker.

Afkrængning, sk., það að afkrænge.

afkræve = affordre.

afkynde birta, auglýsa. Sjá aflyſe, kundgjøre.

afkæmme kemba e-ð af, kemba e-ð úr: A. løſtſiddende Haar.

afkøle kæla: A. ſig i et Bad. Óeiginl.: A. ſin Vrede skeyta skapi sínu, (sjaldnar: gefa ró reiði, eða þvíuml.).

Afkøling, ft. -er, sk., það að afkøle.

Aflad, án ft., sk., aflát: Uden A. án afláts. — 2) syndalausn frá páfa.

1. aflade, h. s., [lade = láta], láta af, linna af, ljetta, hætta, dvína: Han aflod at komme der fra denne Tid hann ljet af komum sínum þangað upp frá þeim tíma. A. fra Synden láta af syndum. — Sommer og Vinter, Dag og Nat ſkal ikke a.

2. aflade, [lade = hlaða], afferma: A. (loſſe miklu tíðkanlegra) et Skib. — 2) kaupa að skipstjórnarmanni að flytja fyrir sig varning til annars lands.

Afladelſe, án ft., sk., = Aflad 1.

Aflader, ft. -e, kk., sá sem kaupir að skipstjórnarmanni að flytja varning fyrir sig til annars lands. Sb. 2. aflade 2.

Afladningsſted = Loſſeplads.

Afladsbrev syndalausnarbrjef, eða tómt lausnarbrjef.

Afladshandel syndalausnarsala.

Afladskram mang með syndalausn, (syndamang).

Afladskræmmer syndalausnarmangari, (syndamangari).

Afladspenge, ft., fje sem goldið er fyrir syndalausn.

aflang meiri á lengd enn á breidd, heldur langur enn breiður: En a. Stue. Han har et aflangt Anſigt hann er langleitur, toginleitur.

aflangrund aflangur, eins og sporaskja í lögun: Et aflangrundt Bord.

aflede, ás., eiginl. leiða e-ð af eða úr eða frá e-u; en er haft í óeiginl. merk.: A. een fra det Gode teygja e-n frá því, sem gott er. — 2) veita vatni: A. Vandet fra Engen. A. en Flod. — 3) draga eða rekja orð af öðru orði: Et afledet Ord = Afledsord.

Afleder, ft. -e, sk., sá sem bægir e-u frá e-u. (Sb. Lynafleder.) — Óeiginl.: Det blev en A. for hans Vrede það bægði burt (sefaði) reiði hans.

Afledning, ft. -er, sk., veiting: Vandets A. — b) Ordenes A. afleiðsla orðanna af öðrum orðum.

Afledsendelſe afleiðsluendi á orði.

Afledsord orð sem dregið er af öðru orði.

Afledsſtavelſe afleiðslu-samstafa.

aflette ljetta e-u af: A. en Byrde.

aflevet, [sb. leve], dauður og farinn, dauður úr öllum æðum, úttaugaður. Sb. udlevet.

aflevere selja e-ð af hendi, skila e-u.

Aflevering, ft. -er, sk., það að aflevere.

aflide (sjaldan haft): I det aflidne (optar: forløbne, afvigte) Aar árið sem leið.

afliggende, [sb. ligge], afskekktur, fjarlægur: A. Steder.

Afliggenhed, án ft., sk., það að vera afskekktur. — b) fjarski, fjarlægð.

afligne = afpaſſe: A. noget efter Retteſnoren. A. Bedene i en Have. A. Tømmer. — 2) a. et Regnſkab bera saman tekjur og gjöld.

Afligning, ft. -er, sk., það að afligne.

afliniere stryka (t. a. m. bók).

afliſte, ás., ná e-u með kænsku frá e-m: A. Nogen en Hemmelighed veiða e-t leyndarmál upp úr e-m.

aflive, ás. 1, taka e-n af lífi, lífláta, deyða.

Aflivelſe, sk., aftak, líflát.

aflodde, ás., skipta e-u í hluti: A. en Jord. A. en Arv.

Aflodning, sk., það að aflodde.

aflokke, ás., lokka e-ð út úr e-m, ginna e-ð af e-m: A. een et Løfte. — 2) ginna e-n frá e-u: A. een fra ſin Tjeneſte teygja (spenja) hann úr vistinni.

Aflokkelſe, ft. -er, sk., það að aflokke.

Afloſning, ft. -er, sk., það að afloſſe.

afloſſe, ás., afferma: A. et Skib.

afluge reyta illgresi: A. Ukrud.

Aflugning, sk., það að afluge.

Aflukke kompa, klefi, stía.

aflukke girða eða þilja e-ð sundur í parta: A. et Vænge. — 2) girða fyrir: A. en Vei (sb. D. L.).

Aflukning, sk., það að aflukke.

aflure, ás., komast eptir e-u hjá e-m með því að sitja um hann: A. nogen en Plan. A. Nogen en Hemmelighed.

afluttre = afklare.

aflyſe, ás., birta e-ð á mannamóti: A. en Anordning fra Prædikeſtolen. — 2) aflýsa e-u: A. en Panteforſkrivning. — (Der blev i Dag aflyſt for de Trolovede í dag var lýst með þeim í seinasta sinni.)

Aflysning, ft. -er, sk., það að aflyſe.

aflægge leggja e-ð af sjer: A. en Byrde. — 2) skila e-u: A. et Brev. — 3) leggja niður (t. a. m. e-a tign): A. Kongenavnet. — 4) leggja e-ð af eða niður: A. en Vane. A. at drikke Brændeviin. — 5) leggja e-ð fyrir óðal: A. Klæder. A. Støvler. — 6) = henlægge: Der blev aflagt en vis Sum aarligen til denne Beſtemmelſe. — 7) láta e-ð koma í ljós: A. Prøver paa Tapperhed sýna af sjer hreystibrögð. A. Regnſkab gjöra skil. A. Ed vinna eið. A. Beſøg sækja e-n heim (fara að finna, vitja e-s). A. Vidnesbyrd bera vitni. A. Takſigelſe þakka. — 8) a. een gjalda e-m: Han blev aflagt med et godt Embede hann fjekk til launa gott embætti. En Regjering bør a. (lønne) ſine Embedsmænd anſtændigt gjalda þeim sæmilega. Han er ringe aflagt hann hefur lítið kaup. — 9) (þegar talað er um garðyrkju), æxla (þ. e. að sveigja í jörðina eða gróðursetja á öðrum stað limar eða kvisti á trjám eða blómhríslum, svo þar spretti nýtt upp af): A. Jordbær. — 10) hýsa býflygi: A. Bier.

Aflæggelſe, sk., það að aflægge.

Aflægger, ft. -e, sk., æxlingur á eða af trje eða hríslu.

Aflægning, sk., = Aflæggelſe.

aflægs, e., sem er orðinn lítt nýtur eða ónýtur, úr gildi genginn, o. s. frv.: En a. Klædning niðurlagsföt, slitinn fatnaður, garmar. En a. Skik úrelt venja. Han bliver gammel og a. (farinn, hrörlegur), hann er farinn að eldast og hrörna.

aflænke leysa e-ð úr hlekk: A. en Hund. — 2) fella af (þegar verið er að prjóna).

aflære = afrette: Hunden er aflært til at gjøre Konſter. — 2) nema e-ð af e-m (tilsagnarlaust); sjá lære. — 3) ljúka við iðnaðar-nám: Drengen har aflært er fullnuma.

aflæſe, ás., lesa (ráða) e-ð upp á mannamóti: A. noget fra Prædikeſtolen. — 2) lesa e-ð út í gegn: Den første Deel af Bogen fik jeg aflæſt.

1. Aflæsning, sk., það að aflæſe.

2. Aflæsning, sk., það að aflæſſe.

aflæſſe taka hlass af e-u: A. en Vogn.

Afløb afrennsli, frárennsli, framrás: Vandets A. Søen har to A. úr vatninu renna tvær ár (tveir lækir).

afløbe A) h. s. = løbe af: Vandet er afløbet runnið burt. Skibet er endnu ikke afløbet (= løbet af Stabelen). — Óeiginl. renna á enda: Naar, ſnart eller ſeent, vore Aar ere afløbne þegar vor æfi er að þrotum komin. — B) ás., ganga e-ð í sundur, ganga gat á, gatganga: A. ſine Skoe. A. ſine Strømper. — 2) han har afløbet Aanden hann ætlar að springa (er kominn að spreng, stendur á öndinni) af mæði (um þann sem hefur hlaupið). — 3) renna skeið á enda: A. Banen. — 4) vinna e-ð af e-m með hlaupi: A. een et Væddemaal. — 5) a. Veien for een komast í veg fyrir e-n.

Afløbsgrøft ræsi.

Afløbsrende ræsi, bunustokkur.

Afløb (sjá Løb): En Oxe med A. tvílitur (mislitur) uxi. Sjá Aftegn.

afløfte lypta e-u af: A. Laaget.

Afløftning, sk., það að afløfte.

aflønne gjalda e-m upp í topp það kaup sem hann á að hafa: A. Haandværksfolk.

afløſe leysa e-ð af eða ofan: A. en Forbinding. — 2) taka við af e-m: A. en Vagt. Han har lovet at a. mig. — Óeiginl.: Eet Uheld afløſer det andet hver ógæfan tekur við af annari. — 3) leysa e-n úr banni, leysa.

afløsne, ás., losa.

Afløsning, ft. -er, sk., það að tekið er við af e-m: Vagtens A. — 2) lausn af syndum (syndalausn) eða úr banni: Faae A. i Skrifteſtolen. A. af Kirkens Band.

afløve svipta e-ð laufinu: Høſten har afløvet Træerne.

afmaale mæla e-ð sundur: A. Brænde favneviis. — Óeiginl.: A. Arbeidet efter ſine Kræfter ætla sjer af, sníða sjer stakk eptir vexti. — 2) mæla e-ð með tölum: A. Planeternes Gang. A. en Leir mæla herbúðastæði, marka herbúðastað.

Afmaaling, ft. -er, sk., það að afmaale.

Afmagt vanmáttur, vanmætti, óstyrkt, óstyrkur. — 2) ómegin, óvit, öngvit: Falde i A.

Afmagtsalder örvasa aldur.

afmale draga líkneski (mynd) e-s á e-ð, draga e-ð upp. — 2) óeiginl. lýsa e-u út í hörgul (í krók og kring), setja e-m e-ð fyrir sjónir.

Afmaling, sk., það að afmale.

afmalke þurmjólka: A. en Ko.

Afmalning, sk., = Afmaling.

afmaſte, ás. 1, taka siglutrje úr skipi: Linieſkibe, ſom afmaſtes. Et afmaſtet Skib.

afmatte = udmatte.

Afmattelſe, sk., = Udmattelſe.

afmeie skera korn: A. Korn. — 2) slá akurland: En afmeiet Ager.

Afmeining, sk., það að afmeie.

afmelde láta vita að ekki verði af e-u sem maður hefur gert ráð fyrir: A. et Beſøg.

Afmeldelſe, sk., það að afmelde.

afmægtig máttvana, máttlaus, vanmáttugur, ómeginn (fornt), dáðlaus: En a. Olding örvasa gamalmenni. Gjøre en a. Modſtand (er sagt, þegar lítið verður um vörn).

Afmægtighed, án ft., sk., = Afmagt 1.

afmærke marka: A. et Grændſeſkjel.

Afmærkning, ft. -er, sk., það að afmærke.

afmønſtre = mønſtre.

afnakke, ás. 1, [af og Nakke], kýla: A. Fiſk. Afnakket Klipfiſk.

Afnapning, sk., það að afnappe.

afnappe klípa e-ð af: A. et Sømhoved med en Tang.

afnege = opnege.

afnoppe taka hnoðra af e-u: A. Tøi. A. Klæde.

afnøde neyða e-ð út úr e-m: De afnødte ham hans Samtykke neyddu hann til samþykkis (við sig).

afpakke taka farangur af eða úr e-u: A. ſit Tøi. — b) tæma e-ð að farangri: A. en Vogn.

Afpakning, ft. -er, sk., það að afpakke.

afpante taka e-ð frá manni með Udpantning: Det Tøi (Gods), man havde afpantet ham.

Afpantning, sk., það að afpante.

*afparere = afbøde.

afparre taka e-ð saman tvennt og tvennt: A. Handſker. A. Strømper.

Afparring, ft. -er, sk., það að afparre.

Afpasning, sk., það að afpaſſe.

afpaſſe gjöra e-ð mátulegt að stærð eða lögun, máta: A. en Bjælke. A. en Planke. — b) óeiginl. hnita e-ð niður: A. Tiden. A. ſine Forretninger.

afpeile ákvarða e-ð með því að peile: A. Skibets Curs.

Afpeiling, sk., það að afpeile.

afpenſle draga rákir á e-ð. — 2) draga e-ð upp. (í þessari merk. er afpenſle auðvirðilegra enn afmale.)

Afpenſling, sk., það að afpenſle.

afperſe þrúga (kreista) vökva út úr e-u: A. Saften.

Afpersning, ft. -er, sk., það að afperſe.

afpidſke strýkja e-ð burt: A. Huden hýða til blóðs. — b) strýkja (hýða) e-n til hlítar eða svo að um muni: Han blev dygtig afpidſket.

afpikke, ás., kroppa e-ð af.

afpille kroppa (reyta, plokka) e-ð af: A. Skallen flysja, skurma. A. Barken birkja. Ho. afpillet er haft i tali um þann, sem er orðinn skinhoraður,ekki nema bein og sinar.

Afpilling, ft. -er, sk., það að afpille.

afpine pína (kvelja) e-ð út úr e-m: A. en Forbryder Bekjendelſe pína hann til sagna. — b) herja e-ð út úr e-m: A. en Gnier nogle Skillinger.

Afpluk, kl., það sem af e-u er plokkað (reytt).

afplukke plokka (reyta) e-ð af.

Afplukning, ft. -er, sk., það að afplukke.

afplyndre ræna e-u. — b) ræna e-n eða e-ð. Optar um annað, enn um eiginlegt rán, t. a. m.: A. Markerne. Træet ſtaaer ganſke afplyndret.

afpløie erja (plægja) e-ð af e-u eða e-m: A. Jord fra en andens Ager erja sjer af annars akri, erja upp á annan mann.

Afpløining, sk., það að afpløie.

afpolere fægja e-ð vel.

Afpolering, ft. -er, sk., það að afpolere.

afpompe soga e-ð burt með sug: Alt Vandet blev afpompet.

afpoſte = afpompe.

afpramme bera e-ð upp af prámi: Godſet bliver afprammet.

Afpresning, sk., það að afpreſſe.

afpreſſe = afperſe.

afprikke marka e-ð með stingjum (smá-götum): A. Linier. A. et Mønſter.

afprutte, ás., koma e-m til að slá nokkru af: Lade ſig noget a. A. en Mark paa en Alen þoka hverri alin niður um mark.

afprygle lúberja (einkanl. með lurki eða barefli).

Afprygling, sk., það að afprygle.

afprædike og afpræke = affnakke.

Afpræg, ft. eins, kl., skýrt mót af e-u: A. af et Stempel. A. af en Mynt i Tin. — Óeiginl.: Aandens A.

afpræge setja mót e-s hlutar á e-ð, einkanl. málm. — Óeiginl.: Hans Aand har afpræget ſig i dette Værk.

Afprægning, ft. -er, sk., það að afpræge.

afpræke sjá afprædike.

afpudſe fægja e-ð vel: A. en Geværlaas. — 2) jafna eða sljetta vegg með kalki: A. en Muur.

Afpudsning, sk., það að afpudſe.

afpukke, ás., hræða e-ð út úr e-m, hafa e-ð með stóryrðum út úr e-m.

afpuſte, ás., blása e-ð af: A. Støvet.

afpægle, ás., [af og Pægel], mæla e-ð í hálfmerkur-íláti, skipta e-u í hálfar merkur.

afpæle marka e-ð með hælum eða staurum: A. et Grændſeſkjel. — 2) styðja e-ð með staurum: A. Grunden til en Bygning.

Afpæling, ft. -er, sk., það að afpæle.

afqviſte, [sb. afkvista], aflima trje, sneyða trje limi.

afqvitte, ás., draga e-ð frá peningum sem verið er að borga: A. et Forſkud. A. een noget i hans Regning.

afraabe, ás., kalla e-n frá e-u: Man afraabte dem fra Arbeidet.

Afraad, ft. eins, kl., (sjaldan haft), latning: Han fulgte ikke mit A. hann fór sínu fram, hvað sem jeg sagði.

afraade letja e-n e-s: A. (raade) een fra at gjøre noget. Jeg fik ham det afraadet jeg gat komið honum ofan af því.

afraadne rotna eða fúna af: Grenen er afraadnet.

afrage, ás., raka e-ð af: A. Skægget.

Afragning, sk., það að afrage.

afraſe hætta að æða eða ólmast: Stormen har afraſet storminum er farið að slota.

afraſpe sverfa e-ð af (burt): A. Brødſkorpen (með brauðþjöl).

Afraspning, sk., það að afraſpe.

afrebe mæla e-ð með streng: A. (rebe) en Jord.

Afrebning, sk., það að afrebe.

afregne, h. s., gjöra reikning um skulda-skipti: De have endnu ikke afregnet med hinanden.

Afregning, sk., reikningur um skulda-skipti: Gjøre A. Komme til A.

Afreiſe burtför, burtferð: I Afreiſens Øieblik í því bili að farið er á stað. Jeg fik ham ikke i Tale før hans A.

afreiſe fara á stað: Han afreiſte herfra til Søes hann fór hjeðan sjóleiðis. Þó er afreiſe sjaldan haft nema í ho. afreiſt farinn á stað, farinn hjeðan (þaðan), farinn: For en Time ſiden er han afreiſt (reiſt).

afrenſe hreinsa (ræsta) e-ð til hlítar (algjörlega): Haven er endnu ikke afrenſet garðurinn er ekki full-hreinsaður (alhreinsaður) enn.

Afrensning, sk., það að afrenſe.

afrette venja (temja) dýr á eða við e-ð: A. en Jagthund til noget. (þegar sagt er, að menn sjeu afrettede, þá er það í illri merk.: Han afrettede Drengen til at ſtjæle vandi hann á þjófnað, kenndi honum að stela. Afrettet paa Skjelmsſtykker vaninn á strákapör.)

Afrettelſe, sk., það að afrette.

afride, ás., sprengja hest, drepa hest á reið: Rytteren havde reent afredet ſin Heſt (varð að ganga af hestinum). En gammel, afreden Heſt (húðarjálkur).— 2) a. et Markeſkjel ríða á landamerki. — 3) a. en Storm bíða af sjer ofviðri með því að liggja í höfn.

Afrids, ft. eins, kl., uppdráttur af e-u: Gjøre A. til et Huus. Tage et A. af noget.

afridſe draga e-ð upp: A. en Grundtegning.

Afridsning, ft. -er, sk., uppdráttur (bæði það að draga upp og myndin sem kemur í ljós).

1. afringe, ás., hringja e-m frá e-u: A. Mandſkabet hringja mönnum af verki.

2. afringe taka hring eða við (kvk., viðjar í eig.) úr svínsrana: A. et Sviin.

afrive 1) (optast í ho. l. t.), rífa e-ð af eða úr: A. et Stykke. Et afrevet Blad af en Bog sem er rifið upp úr bók. — 2) núa e-ð í sundur, mylja (melja): A. en Farve med Vand. A. en Brødſkorpe. — 3) sljetta (jafna) múr: A. en Muur. — 4) [sb. Rive], raka hey: A. Høet paa en Eng.

Afrivning, sk., það að afrive.

afrode grafa e-ð upp (eins og svín gjöra): A. Græſſet.

afrulle, ás., fletta e-n eða rekja e-ð utan af kefli eða þvílíku: Kortet paa denne Stok maa afrulles.

afrunde gjöra e-ð ávalt (sívalt, kringlótt, hnöttótt): Kanterne paa Bordet maae afrundes. Kuglen er ikke afrundet ekki öldungis hnöttótt. — b) óeiginl.: A. en Periode gjöra mál snyrtilegt (munnhægt).

Afrunding, sk., það að afrunde.

afruſke rífa e-ð af: A. eens Hovedhaar slíta hárið af e-m, hárreyta e-n.

Afruskning, sk., það að afruſke.

afruſte ryðga af, ryðjetast: Det fine Arbeide i Staalet er afruſtet.

Afryd, án ft., kl., úrgangur, moð.

afrydde ryðja e-u burt, bera e-ð burt: A. Steen. A. Ukrud.— b) a. en Mark hreinsa akur.

afrykke, ás., slíta e-ð (kippa e-u) af: A. en Green. A. en Blomſt.

Afrykning, sk., það að afrykke.

afryſte, ás., hrista e-ð af (sjer): A. ſine Lænker (bæði eiginl. og óeiginl.).

Afrystning, sk., það að afryſte.

afrøge reykja e-ð til hlítar: Kjødet er ikke afrøget kjötið er ekki fullreykt. — b) a. en Pibe reykja út úr pípu. (En har du allerede afrøget ertu nú hættur að reykja? ertu búinn að reykja nægju þína?)

afſadle spretta af hesti: A. en Heſt.

Afſadling, sk., það að afſadle.

afſamle tína e-ð saman úr öðru: A. alle ormſtukne Erter.

afſanke = afſamle.

Afſats, ft. -er, sk., (í rauninni þjóðv. orð), = Afſæt.

afſave saga e-ð af: A. en Green.

Afſavn, [afsakni Hkr. II., 226. kap.], söknuður, þörf, skortur: Føle A. af noget.

Afſavning, ft. -er, sk., það að afſave.

afſee sjá af e-u: Hun kan ikke a. Barnet en Time hún má ekki sjá af barninu stundarlangt.

afſeile sigla af landinu, sigla út, leysa úr höfnum, láta úr höfnum, láta út, (láta í haf), leggja út: Skipperen (Skidet) er afſeilet. — B) ás., svipta e-ð seglum: Mellen ſtod afſeilet.

Afſeiling, sk., útsigling: Skibet ſtødte paa Grund ved Afſeilingen.

afſende senda e-ð á stað, koma e-u á stað: Budet er afſendt sendimaðurinn er kominn á stað. A. et Brev med Poſten.

Afſendelſe, ft. -r, sk., það að afſende.

Afſender, kk., sá sem sendir e-ð (á stað).

1. Afſending, ft. -er, sk., = Afſendelſe.

2. Afſending, ft. -er, kk., sendimaður.

Afſide 1) afskekkt hlið á e-m hlut: Om Huſet paa en A. ſkulde tækkes med Lyng eller Halm. — 2) afskekktur (afvikinn) staður: Jeg boer hellere ved en A. end lige ved Veien jeg kann betur við að búa á afskekktum stað, enn rjett við þjóðbraut. Kalde een hen til en A. kalla mann á afvikinn stað (burt frá öðrum mönnum).

afſides I) ao., fjærri manna byggðum: Boe a. fra andre Folk búa í fjarlægð við aðra menn, fjærri öðrum mönnum. — 2) á afviknum stað; á afvikinn stað, á einmæli, á eintal: Lad os gaae a. — II) e., afskekktur, afvikinn: En a. Egn af Landet. Et a. Sted.

afſie sía: A. Havreſuppe.

Afſiening, sk., síun.

afſige líkt og afmelde, afbeſtille: A. et Selſkab láta boðsmenn vita, að þeir skuli ekki koma. A. en Vogn. A. et Tidsſkrift hætta að vera kaupandi tímarits. — 2) afneita e-u: A. ſine Lyſter. A. ſine forrige Synder. A. Kjætteri. — 3) a. ſig med noget (t. a. m. en Beſtilling, et Embede) segja e-ð sjer af höndum. — 4) a. Dom segja upp dóm. — 5) (í ho. l. t.): En afſagt Fjende svarinn óvinur.

Afſigelſe, ft. -er, sk., það að afſige.

Afſigt, sk., úrskurður.

afſigte, ás., sálda, sía: A. en Suppe.

Afſigtning, sk., það að afſigte.

afſindig A) e., ft. -e, vitlaus, vitstola. — B) ao., eins og vitstola maður.

Afſindighed, án ft., sk., vitleysa: A. er Mangel paa Forſtand, Raſeri Forvirring i Forſtanden.

afſive síga (leka, vætla) úr: Vandet, ſom var i Tønden, er afſivet.

afſjæle, ás. 1, [af og Sjæl], er naumast haft nema í ho. afſjælet andvana: Det afſjælede Legeme.

afſkaffe afmá, taka e-ð af, nema e-ð af (t. a. m. var sú þeiðni af numin): A. en Lov. A. en Skik. A. en Misbrug. Jeg har afſkaffet min Huusholdning jeg hef brugðið búi, jeg er hættur við búskap (hættur að búa).

Afſkaffelſe, sk., það að afſkaffe.

afſkage losa kaðal á skipi: Men forinden ſkal han have Katten afſkaget.

afſkakke sneiða fram af e-u.

afſkalle 1) ás., flysja: A. et Æg skurma egg. — 2) h. s., flosna frá: Kalken er afſkallet.

Afſkalling, ft. -er, sk., það að afſkalle.

Afſkav, án ft., kl., það sem skafið er af e-u, (sb. skaf).

afſkave skafa e-ð af.

Afſkavning, sk., það að afſkave.

Afſked, án ft., sk., burtkvaðning (burtvísun) úr vist eða embætti, lausn úr vist eða liðsmannatölu eða embætti: Give en Tjener A. Give en Karl A. Karlen har udtjent og i Aar faaet ſin A. Begjere ſin A. fra et Embede (en Poſt) beiðast lausnar. Tage ſin A. fra et Embede (en Poſt). — 2) lausnarbrjef: Han foreviſte ſin A. — 3) kveðja (þegar skilið er við e-n): Tage A. med Rogen kveðja hann. Tage A. fra yfirgefa, segja skilið við (í óeiginl. merk.): Jeg har taget A. fra Landet. Han har nu reent taget A. fra Hoffet hann er alfarinn frá hirðinni. Han har reent taget A. fra Verden. — Til A. að skilnaði: Omfavne hinanden til A.

afſkedige, ás. 1, leysa e-n eða vísa e-m úr vist eða embætti eða liðsmannaþjónustu. — 2) = affærdige í 3. merk.: A. et Sendebud med et mundtligt (ſkriftligt) Svar.

Afſkedigelſe, sk., það að afſkedige.

Afſkedsbeſøg koma e-s til að kveðja.

Afſkedsblik augnatillit að skilnaði.

Afſkedsbrev lausnarbrjef (brjef sem veitir manni lausn frá embætti). — 2) kveðjubrjef (sem ritað er til annars manns í stað þess að koma og kveðja hann), skrifleg kveðja, skrifleg kveðjusending.

Afſkedsdag burtfarardagur e-s, skilnaðardagur.

Afſkedsdigt skilnaðarkvæði, kveðja í ljóðum.

Afſkedsgilde skilnaðarveizla, burtfarargildi: Give et A.

Afſkedshilſen kveðja að skilnaði.

Afſkedsmaaltid samborðun að skilnaði.

Afſkedsord orð sem töluð eru að skilnaði.

Afſkedsprædiken kveðja til safnaðar.

Afſkedsſang kveðja í ljóðum.

Afſkedstale skilnaðartala.

Afſkedstime skilnaðarstund.

afſkeie (har) skeika frá e-u: A. fra Sandhed. De have afſkeiet fra den rette Tro.

afſkibe merkir sama og udſkibe, en er sjaldnar haft.

afſkifte = afdele.

afſkikke = afſende.

afſkildre lýsa e-u nákvæmlega (bæði í eiginl. og óeiginl. merk.): A. Laſternes Følger.

Afſkildring, ft. -er, sk., það að afſkildre.

afſkille skilja e-ð úr eða frá.

Afſkin ljós af e-u. — Óeiginl.: Et ſvagt A. af Guds Natur og Væſen. Sb. Afglands.

afſkjenke skenkja e-ð upp (til þrots): Vinen er afſkjenket.

afſkjørte, ás., (færa sig úr pilsi): A. ſig fara úr pilsinu.

afſkolde ná hári af e-u með sjóðheitu vatni: A. Haarene paa et Sviin.

afſkove gjörfella skóg eða skógarpart: A. en Hugſt.

afſkovle moka e-u burt.

Afſkrab, án ft., kl., það sem skafið er af e-u.

afſkrabe, ás., skafa e-ð af: A. Barken af et Træ.

Afſkrabning, sk., það að afſkrabe.

Afſkrift, ft. -er, sk., endurrit: Tage A. af et Brev endurrita brjef.

afſkrive endurrita: A. et Haandſkrift. — 2) kvitta: A. noget paa en Regning. A. en Bonde for Skatter. — 3) ljúka við að rita: Jeg fik ikke Brevet afſkrevet jeg gat ekki lokið (komst ekki til að ljúka) við brjefið.

Afſkriver, ft. -e, kk., endurritari.

Afſkrivning, sk., endurritun.

afſkrubbe ryðja e-n (núa e-ð) af: A. Pletter af et Gulv núa bletti af gólfi með gólfbusta.

Afſkrubning, sk., það að afſkrubbe.

afſkrue skrúfa e-ð af.

afſkrække fæla e-n frá e-u: Han lod ſig ved Trudsler a. fra ſit Forſæt.

afſkrælle flysja e-ð utan af e-u: A. Skallen paa et Æble. — b) flysja, taka hýði af e-u: Kartoflerne maae førſt afſkrælles (ſkrælles).

afſkuffe moka e-u burt: A. Ukrud. — b) hreinsa e-ð með mokstri, moka: A. en Gang.

Afſkum, ft. eins, kl., úrhrak af fólki: Afſkummet af Pøbel versti skrillinn. — 2) (um einn mann), hrakmenni, varmenni: Han er et A. mesta afhrak eða úrþvætti. Han er et A. af et Menneſke hann er mesta mannfýla.

afſkumme, ás., veiða froðu eða rjóma ofan af e-u: Afſkummet Melk undanrenning. (Sb. affløde.)

Afſkumning, ft. -er, sk., það að afſkumme.

afſkure fægja e-ð af: A. Pletterne paa Kjøkkentøiet.

Afſkuring, sk., það að afſkure.

Afſky römm andstyggð: Fatte (faae) A. for noget fá andstyggð á e-u. Være (have) A. for noget hafa andstyggð á e-u. A. for Mad andstyggð á mat. A. for Lægemidler. Hendes Kjærlighed til ham gik over til Ligegyldighed og Modbydelighed, tilſidſt endog til A. Sb. Modbydelighed.

afſkyde hleypa úr bissu: A. en Beſſe. — 2) skjóta e-u: A. en Piil skjóta öru. A. en Kugle mod et Skib skjóta kúlu á skip. — 3) skjóta e-ð af e-u: Hans Arm blev afſkudt.

afſkye hafa andstyggð á e-u: A. en Perſon. A. Laſten.

afſkyelig, ft. -e, e., andstyggilegur, hryllilegur. Sb. modbydelig.

Afſkyelighed, sk., 1) án ft., það að vera andstyggilegur. — 2) í ft. -er, það sem er andstyggilegt, andstyggilegur hlutur, andstyggilegt verk, andstyggileg athöfn: Denne Skik er mig en A.

afſkygge, ás., 1) sýna e-ð í skugga þess: Bygningen afſkygger ſig i Vandet. — b) óeiginl.: A. Foreſtillinger i Ord (benda með orðunum á þær hugmyndir sem þau merkja). — 2) dálítið meira enn ſkygge B: A. en Tegning. A. et Maleri.

Afſkygning, ft. -er, sk., skuggaskipti (litaskipti) í uppdreginni mynd.

Afſkyl, án ft., kl., það sem skolast úr e-u: Al den Sand, ſom her ligger paa Jorden, er kun A. af Bækken uppburður úr læknum.

afſkylle, ás., skola e-n burt: Al Ureenlighed i Karrene maa afſkylles það verður að skola þau vel innan.

Afſkylling, ft. -er, sk., það að afſkylle.

afſkæfte taka e-ð af skapti eða skepti: A. en Beſſe.

afſkære skera eða klippa e-ð af: A. Haaret. Et afſkaaret Stykke afskurðargeiri. En brat afſkaaren Klippe þverhniptur hamar. — 2) óeiginl. a) nema e-ð af: A. et Bogſtav fra et Ord. — b) (í orustum á sjó eða landi) stía nokkrum hluta liðs frá meginhernum eða meginflotanum: Dette Regiment blev afſkaaret fra Fæſtningen óvinaliðið komst á milli þeirra og kastalans. — c) a. Fjenden Tilførſel banna óvinum sínum aðflutninga. — (Alt Haab blev mig afſkaaret jeg var sneyddur allri von.)

Afſkæren, sk., það að afſkære.

Afſkæring, sk., sjá Afſkæren.

afſlaae, ás., slá e-ð af: Det er afſlaaet med en Hammer það er slegið af með hamri. — 2) slá tún eða engi: Engen er afſlaaet (ſlaaet). — 3) reka e-ð af höndum sjer: A. et Angreb. Stormen blev afſlaaet. — 4) rækja eða neita eða vilja ekki taka e-u (sem manni er boðið): A. et Tilbud neita boði. Han afſlog de tilbudte Betingelſer hann neitaði þeim skilmálum. — 5) afsegja, aftaka, (hafa aftök um), afstinga, synja manni um, neita manni um: A. en Bøn (en Begjering). Han afſlog at overgive ſig.

Aſſlag, ft. eins, kl., afsvar, afsögn: Han fik A. paa ſin Anſegning (Begjering). — 2) lækkun á verða eða gjaldi: Give A. i Skat (i Landgilde, i en Fordring). — 3) það að reka e-ð af höndum sjer: Efter dette A. (eptir þessar ófarir, eptir þenna hrakning) vovede Fjenden intet nyt Angreb.

aſſlibe brýna e-ð af eða úr: A. Kanterne. A. Ruſten. — b) óeiginl.: Dennę udvortes Raahed vil Opdragelſe og Dannelſe a. — 2) sljetta: Søen har aſſlebet diſſe Stene ved at rulle dem.

Aſſlibning, ft. -er, sk., það að aſſlibe.

Aſſlid, án ft., kl., afslit, slit.

aſſlide, ás., slíta (núa, o. s. frv.) e-ð af. — 2) = udſlide: Aſſlidte Klæder slitin föt, garmar, ræflar. Aſſlidte Skoe.

aſſlikke sleikja e-ð af.

aſſlime taka (ná, hafa, o. s. frv.) slepju af e-u.

Aſſlutning, sk., það að aſſlutte.

aſſlutte, ás., ljúka við (út af við): A. et Regnſkab.

aſſlæbe = udſlæbe.

aſſløre taka slæðu eða skýlu (sem breidd er yfir eða fyrir e-ð) af eða frá því. — Óeiginl.: A. Hykleren koma upp um hræsnarann.

Aſſløring, sk., það að aſſløre.

Aſſmag óbragð að e-u, hniss, keimur; Kjødet har en A. það er e-t hniss að kjötinu. Denne Mad har en A. — b) óbragð i munni. — 2) óbeit, óbifur, ógeð: Faae A. for et Arbeide. Faae A. for Mad.

aſſmagende, [sb. ſmage], sem hniss eða óbragð er að.

aſſmelte, ás., bræða dreggjar eða sora úr e-u: A. Svinefedt.

aſſmigre, ás., smjaðra eða skjalla e-ð út úr e-m: A. een et Løfte.

aſſmøge = ſmøge af.

aſſnakke, ás., skrafa e-ð út úr e-m, herja e-ð út úr e-m, skrafa e-n upp til e-s: A. een en Foræring. A. een et Løfte. — 2) koma e-m ofan af e-u., a) Ingen kan a. ham denne Indbildning. — b) jeg fik ham endelig aſſnakket fra dette Forſæt.

Aſſnit, ft. eins, kl., afskurðargeiri, geiri, skiki, sneið: A. af en Bue. — 2) (einkanl. i bókum), þáttur, bálkur, grein.

aſſnitte sníða e-ð af.

Aſſnitten, sk., það að aſſnitte.

aſſnoe vinda e-ð (utan eða ofan) af.

aſſnore, ás. 1, [af og Snor], mæla e-ð með streng.

aſſnylte, ás., snikja e-ð út úr e-m: A. een et Maaltid Mad.

aſſondre, ás. 1, skilja e-ð frá e-u: A. ſig fra menneſkeligt Selſkab. — Óeiginl.: A. Begreber fra hverandre.

Aſſondring, ft. -er, sk., það að aſſondre: Overtroiſk A. fra Verden. — Líka óeiginl.: Begrebers A.

aſſone bæta, afplána: A. en Forſeelſe med Pengeſtraf greiða fjesekt fyrir ávirðing sína. En ſaadan Misgjerning kan aldrig aſſones slíkt er meira illvirki, enn það verði bótum bætt. Hun aſſonede ſin Brøde ved Anger og et gudfrygtigt Levnet hún bætti yfir glæp sinn með iðrun og guðrækilegu líferni.

Aſſoning, ft. -er, sk., það að aſſone, bætur, yfirbætur.

aſſpade stinga hnausa (kekki): A. Græsterv.

aſſpare nurla e-ð saman: Diſſe Penge har han aſſparet fra ſine Fornødenheder.

aſſparke, ás., sparka (spirna) e-u af sjer: A. Dynen.

aſſpeile sýna e-ð í spegli. — Óeiginl.: I dette Træk aſſpeiler hans Charakteer ſig sýnir sig, kemur í ljós.

Aſſpeiling, sk., það að aſſpeile.

aſſpinde spinna e-ð upp: Hørren er aſſpunden það er búið að spinna allan hörinn.

aſſpire spretta af e-u, vera runninn (kominn) af eða frá e-u.

aſſpiſe borða e-ð upp (leifa ekki af e-u): Al Maden blev aſſpiiſt. (En have aſſpiiſt vera búinn að borða.) — 2) a. een med noget gefa e-m ekki annað að borða, enn e-ð (sem litið þykir í varið): Han aſſpiſte os (ſpiſte os af) med et Smørrebrød. — Óeiginl. hafa e-n af sjer með e-u: A. een med Snak. A. een med tomme Løfter.

aſſplintre flísa e-ð utan úr e-u: Et fra Maſten aſſplintret Stykke Træ.

aſſpole spóla e-ð af: A. Garn.

Aſſpoling, sk., það að aſſpole.

Aſſpring, ft. eins, kl., = Sideſpring: Haren gjorde mange A. — 2) (sjaldan), afspringur (fornt), afsprengi.

aſſprungen, [sb. ſpringe], sprunginn af eða úr.

aſſprænge sprengja e-ð af e-u: A. et Klippeſtykke.

aſſprætte spretta e-u af.

aſſpænde hleypa e-u úr spennu: A. en Bue hleypa bogastreng. — b) spretta e-u af sjer: A. (taka af sjer) ſine Skoe.

Aſſpænding, ft. -er, sk., það að aſſpænde.

aſſpærre loka e-u, byrgja: A. alle Veie for een.

aſſpøle skola e-ð með því að hella á það vatni.

aſſtaae 1) h. s.: A. fra noget slá e-u af, slá e-u frá sjer, gefa e-ð frá sjer. A. fra et Forſæt (Forehavende). — 2) ás., a) láta af e-u: A. ſin Tiltale i en Sag. — b) gefa e-ð upp við e-n, eptirláta e-m e-ð (sb. Dufþakr hafði hey ... ok vildi við öngvan afstanda Fms. III., 8): Han aſſtod Gaarden til ſin Søn. A. ſit Embede til een. A. ſine Rettigheder til een.

Aſſtaaelſe, sk., það að aſſtaae.

aſſtable hlaða e-u í buðlunga eða stöpla.

aſſtage stjaka e-u frá: A. en Pram fra Landet stjaka honum út eða frá landi, ýta honum út eða frá landi með stjaka eða stjökum. — 2) marka e-ð með stöngum (þ. e. með því að reka þær niður): A. en Vei.

aſſtamme vera kominn af eða frá e-u, eiga kyn sitt að rekja til e-s: Diſſe Sprog a. fra det latinſke.

Aſſtamning, ft. -er, sk., afkoma, ætterni, kynferði: Ordenes A.

Aſſtand fjarlægð, fjarski, bil: Solens A. fra Jorden fjarlægð sólarinnar við jörðina.

aſſted, ao., á stað: Gaae (komme, ile, løbe) a. (Líka haft eins og nokkurs konar meðalorpn., þegar skipað er: Aſſted! Aſſted med dig! áfram! komstu úr sporunum!). — 2) áfram, áleiðis: Ingen kan komme a. paa denne Vei. — óeiginl.: Komme a. med et Arbeide sb. honum miðar ekkert áfram með það sem hann er að gera. — 3) til leiðar, til vegar: Komme Ondt a.

aſſtedkomme, ás., útvega; fá. — 2) (venjulegra), koma e-u til leiðar, valda e-u: A. en Ulykke.

Aſſtemning, sk., = Stemmegivning: Da det kom til A. þegar til atkvæða kom.

aſſtikke, ás., marka e-ð með stingjum eða stöngum: A. Punkter med Paſſeren paa Papiret. A. en Linie paa Marken stika (eða stinga) línu á víða vangi. A. Tørven (stinga fyrir móflögu) med Spaden. — Óeiginl.: Vi, ſom ingen Tid vide, hvor lang en Bane der er aſſtukken for os hversu langt æfiskeið oss er markað, hversu langt líf oss er fyrir hugað.

aſſtikkende, [sb. ſtikke], hjáleitur: En a. Farve. En a. Dragt. Hvor a. er denne Pragt ved Siden af ſaa ſtor Tarvelighed en hvað það stingur í stúf að sjá þessa viðhöfn o. s. frv.

Aſſtikker, sk., (haft i þeim talshætti): Gjøre en A. af ſig læðast (skjótast) burt.

Aſſtikning, ft. -er, sk., það að aſſtikke.

aſſtive gjöra e-ð stinnt: A. en Kjole i Livet med Fiſkebeen. — 2) styðja e-ð með skorðum, skorða: A. en Væg.

Aſſtivning, sk., það að aſſtive.

aſſtraffe hegna e-m, refsa e-m: Den Skyldige blev aſſtraffet.

Aſſtraffelſe, ft. -er, sk., hegning, refsning.

aſſtrege, ás., máta fyrir e-u. — 2) = indſtrege, en sjaldnar haft: A. noget i en Bog. — 3) stryka: A. en Regnſkabsbog.

Aſſtregning, sk., það að aſſtrege.

aſſtride, ás.: A. een noget = gjøre een noget ſtridigt (sjá ſtridig): Ingen kan a. ham denne Fortjeneſte það má hann eiga.

aſſtrigle kemba e-ð af með hrossakambi.

aſſtryge, ás., strjúka e-ð ofan af e-u: En aſſtrøgen Skjeppe sem kúfurinn er strokinn af. — 2) draga (t. a. m. hníf) á ól: A. en Ragekniv. — 3) draga undirlit á vegg: A. en Væg med Liimfarve.

Aſſtrygning, ft. -er, sk., það að aſſtryge.

Aſſtrøg, án ft., kl., það sem strokið er af e-u, kúfur.

aſſtudſe stýfa: A. Haaret. A. Ørene paa en Hund.

aſſtumpe, ás. 1, [af og Stump], stýfa, stytta: Aſſtumpede Klæder.

Aſſtumpning, sk., stýfing.

aſſtyrte, ás., hvolfa eða hella ur e-u: A. en Kornſæk paa Loftet.

aſſtævne sjá aſkappe og ſtævne.

aſſtøbe steypa eptir e-u: A. en Billedſtøtte i Gips. A. en Mynt i Bly.

Aſſtøbning, ft. -er, sk., eptirsteypa. — b) steypt eptirmynd e-s hlutar: A. af en Statue.

aſſtøde, ás., hrinda e-u eða reka e-ð af e-u.

Aſſtøden, sk., það að aſſtøde.

Aſſtødning, sk., það að aſſtøde.

aſſtøve, ás., strjúka (eða taka með öðrum hætti) ryk af e-u.

Aſſtøvning, ft. -er, sk., það að aſſtøve.

aſſuge, ás., sjúga e-ð út úr e-u: A. Blodet. — 2) (þegar talað er um garðyrkju), gróðursetja viðarteinung i öðru trje en skera hann þó ekki af sínu trje fyr enn hann er fastur i hinu: A. en Qviſt i en vild Stamme.

Aſſuger, ft. -e, sk., (sb. aſſuge 2), þverteinungur: Tage Aſſugere af et Træ.

Aſſugning, sk., það að aſſuge.

aſſvale líkt og aſkøle, nema sjald-hafðara og tiguglegra.

aſſvide svíða e-ð af; en er ekki haft nema í hlutekningarorðinu aſſveden.

aſſvie sjá aſſvide.

aſſvovle hreinsa e-ð með brennisteinsgufu: A. et Viinfad.

aſſværge, ás., afneita e-u með eiði eða svardaga: A. ſin Religion. A. vildfarende Meninger. A. alt Samfund med nogen.

Afſværgelſe, sk., það að afſværge.

afſyde = afſoge.

Afſydning, ft. -er, sk., það að afſyde.

afſynge, ás., syngja (þegar margir syngja til að sæma e-n, eða þar sem fjöldi manns kemur saman til að hlýða söng): A. en Sang. A. en Cantate.

afſynke = afſænke.

Afſynkning, ft. -er, sk., það að afſynke.

afſyſle ljúka við útiverk (gegningar) á kvöldin: Naar jeg faaer afſyſlet.

afſæbe sápu-þvo: Paneel og Dørre maae afſæbes.

afſælde sálda e-ð úr e-u: A. Klid fra Melet.

afſænke dýpa málmnám.

Afſænkning, ft. -er, sk., það að afſænke. — b) dýpt á málmnám.

Afſæt, ft. eins, kl., stallur á eða í e-u: A. paa en Trappe stigapallur, riðpallur. A. paa en Havebakke (sb. Terraſſe) hjalli í grasgarði. (Afſæt er betur danskt enn Afſats.)

Afſætning, ft. -er, sk., það að afſætte í 1., 3., 4., 5., 6. og 7. merkingu. — 2) = Afgang (í 3. merk.) og Aftræk (í 3. merk.): Han har megen A. paa ſine Klædevarer klæðavaran gengur vel út. Dette Tøi finder ſtærk A. flýgur út, rennur út. — 3) = Afſæt.

afſætte, ás., setja e-ð sjer (út af fyrir sig): Maden ſkal afſættes til ham. — 2) víkja e-m úr embætti: Han blev afſat fra ſit Embede. — 3) koma varningi út: A. ſine Varer. Jeg har afſat mit hele Forraad. — 4) (um lækna), taka af lim: A. et Been. A. en Finger. — 5) setja landamerki: A. (afſtikke) Skjellet mellem to Jordlodder. — 6) marka (t. a. m. bæi, ár, o. s. frv.) á (lands-)uppdráttum: A. en Byes Marker paa Kortet. Herredsgrændſerne ere ikke afſatte paa dette Kort. — 7) skilja e-t efni út úr sjer: Denne Opløsning afſætter et Salt. Der afſætter ſig et Bundfald það sezt grugg á botninn. — 8) (um prentara), setja e-ð út í gegn: A. en Side. A. et Ark.

afſættelig útgengilegur.

Afſættelighed, án ft., sk., það að vera afſættelig.

Afſættelſe, sk., það að afſætte, einkanl. í 2. merk.

aftage I) ás., 1) taka e-ð af e-u: A. Hatten taka ofan. Barken er aftagen börkurinn er flysjaður af. A. Pletter med noget ná blettum úr með e-u. A. Vorter med noget. — 2) = afſkaffe. — II) h. s., minnka, rjena, rýrna, þverra: Handelen er aftagen verzluninni hefur farið aptur. Hans Hukommelſe er meget aftagen honum hefur stórum farið aptur um minni. Hans Kræfter ere meget aftagne. (aftage II er sjaldan haft nema í ho. l. t., eins og dæmin bera með sjer. Sjá tage af.)

Aftagelſe, sk., I) aftekning. — II) rýrnun, rjenun.

Aftagen, sk., = Aftagelſe.

Aftagende, kl., [aftage II], rjenun, rýrnun: Maanen er i A. tunglið er þverrandi.

aftakke leysa e-n úr liðsmannaþjónustu, gefa e-m heimfararleyfi: A. Krigsfolk. A. Officerer. A. Matroſer. (Sb. takke af.)

Aftakken, sk., það að aftakke.

aftakle fella reiða á skipi: A. et Skib. A. en Flaade.

Aftakling, sk., það að aftakle.

Aftakning, sk., = Aftakken.

Aftale samkomulag, undirlagt ráð: Gjøre A. med een om noget tala sig saman við e-n um e-ð. Det er en A. Det var A. imellem os. Dette er imod A. Jeg kommer nu efter A.

aftale, ás., tala sig saman um, koma sjer saman um, kveða á e-ð með sjer: Vi have aftalt, at mødes. A. Tid og Sted til noget. Et aftalt Møde ákveðin stefna.

Aftapning, sk., það að aftappe.

aftappe tappa e-ð úr e-u: A. Øl. Vinen er aftappet paa Flaſker. — Óeiginl.: A. Blod. — 2) þurtappa, tappa allt úr e-u: Karret er aftappet.

Aftegn auðkenni, einkanl. á skepnum (t. a. m. að hestur er blesóttur, glámóttur, sokkóttur, eða því uml.): A. hos Heſten.

aftegne, ás., draga e-ð upp: A. en Perſon draga upp myndina e-s. A. noget paa Papiir. (Sb. tegne af.)

Aftegning uppdráttur myndar.

Aften, ft. Aftener, sk., [aptan-n], aptan, kvöld: Fra Morgen til A. frá morgni til kvölds, liðlangan daginn. Om Aftenen á kvöldin. Køerne malkes Morgen og A. kýrnar eru mjólkaðar kvöld og morgna (í bæði mál). Ved Aftens Tid að kvöldi dags. Mod Aftens Tid = mod Aften = henimod Aften = ad Aften undir kvöld, að áliðnum degi. I A. í kvöld. I Morgen A. annað kvöld. Ud paa Aftenen fram eptir kvöldinu; að áliðnu kvöldi. Til A. eða til Aftens til kvöldverðar, að kvöldverði, í kvöldboð: Faae Grød til Aftens fá graut í kvöldmat; byde een til A. bjóða manni í kvöldboð eða til kvöldverðar. God A.! (gott kvöld!) segja Danir, þegar þeir hittast að kvöldi dags. Sjá Aftes. — Óeiginl.: Livets A. æfikvöld. — 2) (eins og á forna íslenzku), kvöld og síðari hlutur dags fyrir hátíð eða messudag, t. a. m. St. Hans-A. jónsvaka (fornt), kvöldið fyrir jónsmessu, er heitir St. Hans-Dag á d. Sb. Jule-Aften, Paaſke-Aften.

Aftenarbeide kvöldvinna, kvöldverk.

Aftenbakke, ft. -r, sk., = Flagermuus.

Aftenbløde steypiregn að kvöldi dags, kvöldsteypa, kvöldhvolfa, kvöldskúr.

Aftenbøn kvöldbæn.

Aftendug aptandögg, úfall, náttfall.

Aftenfugl (eins konar fiðrildi) *sphinx*.

Aftenføde kvöldverður.

Aftengift kvöldgjöf fjenaðar.

Aftengjeſt sá sem er í kvöldboði e-s.

Aftenglands ljóminn af kvöldroðanum, kvöldljómi.

Aftengrød (hjá Holberg), grautur sem gefinn er í kvöldmat, kvöldgrautur.

Aftenhvile hvíld að kvöldi dags, kvöldnáðir.

Aftenklokke klukka að því leyti sem henni er hringt að kvöldi dags.

Aftenkulde kuldi sem kemur undir nóttina, næturkuldi.

Aftenkøle = Aftenkøling.

Aftenkøling kvöldkul, kvöldkæla, kvöldgola. (Líka Aftenkøle, Aftenſvale, Aftenſvaling.)

Aftenlandſkab landspartur eins og hann litur út að kvöldi dags. — b) kvöldskript af landsparti.

Aftenluft kvöldlopt.

Aftenly kvöldró (eptir hita og þunga dagsins).

Aftenlyſtighed kvöldkæti, kvöldgleði, kvöldskemmtun.

Aftenmaal kýrnyt að kvöldmáli, kvöldnyt undan kú.

Aftenmand sá sem ekki er kvöldsvæfur, allra-mesti vökuskarfur.

Aftenmelk kvöldmjólk.

Aftenmeſſe kvöldtíðir.

Aftenmørke kvöldmyrkur, náttmyrkur.

Aftenregn rigning að kvöldi dags.

Aftenrøde kvöldroði.

Aftenſang kvöldsöngur, kvöldsálmur. — 2) nóntíðir.

Aftenſangspræſt nóntíðaprestur (sem ekki syngur nema nóntíðir).

Aftenskoſt kvöldmatur, kvöldskattur. — Orðskv.: Kaal og Knur er ond A.

Aftenſkumring húm, rökkur, ljósaskipti.

Aftenſkygge kvöldskuggi.

Aftensmaaltid kvöldverður.

Aftensmad kvöldmatur, kvöldskattur.

Aftenſol sólin að kvöldi dags.

Aftenſpiſe kvöldmatur a) = matur sem er borðaður á kvöldin. — b) = matur sem á vel við á kvöldin.

Aftenstid upphaf kvöldsins: Ved A. í ljósaskiptunum. — 2) allur kvöldtíminn.

Aftenſtjerne kvöldstjarna.

Aftenſtund kvöldstund (partur af kvöldinu). — 2) i Aftenſtunden í ljósaskiptunum, þegar farið er að kvölda.

Aftenſvale = Aftenkøling.

Aftenſvaling = Aftenkøling.

Aftensvarſel (í lögum) tveggja dægra stefna, sólarhrings-stefna.

Aftenſæde kvöldseta, kvöldsetur: Have ſit A. paa Viinhuſet.

Aftentime stund að kvöldi dags.

Aftenunderholdning kvöldskemmtun (í leikhúsum eða á öðrum þess konar stöðum).

Aftenvarſel fyrirburður sem maður sjer að kvöldi dags.

Aftenveir veður (veðrátta) að kvöldi dags.

Aftes nokkurs konar óreglulegur eig. et. af Aften, hafður í þessum orðatiltækjum: i A. og i Gaar A. í gærkvöld.

aftigge, ás., særa (herja, hafa, sníkja) e-ð út úr e-m.

aftinge = afprutte.

Aftingning, sk., það að aftinge.

aftjene, ás., vinna e-ð af sjer: A. et Forſkud ved Dagarbeide. A. Bøder vinna af sjer sektargjald. (En have aftjent merkir að hafa lokið sínum þjónustutíma. Sb. udtjent.)

aftnes, persónulaus s. 1, kvölda, húma: Det begynder nu tidlig at a.

Aftning, án ft., sk., húm, rökkur, ljósaskipti.

aftoe þvo e-ð af eða úr e-u: A. en Plet. — 2) þvo, hreinsa e-ð með þvotti: A. Legemet.

Aftoelſe, sk., það að aftoe.

Aftog það að leggja upp (um flokk): Da Hæren begyndte ſit A. Aftoget ſkete i ſtor Orden. De vare paa A.

Aftrin misstig (sb. fótamissir): Ved et eneſte A. fra den ſmalle Sti, kunde man ſtyrte ned af Bjerget.

aftrodſe, ás., hafa e-ð út úr e-m með þrjózku eða þráa: A. een ſit Samtykke.

aftrue, ás., hræða e-ð út úr e-m: A. een Penge.

aftrygle, ás., særa e-ð út úr e-m. (Sb. aftigge.)

Aftryk prent (exemplar) af bók eða skript: A. af et Skrift. A. af en Kobberplade. Tage et A. af noget.

aftrykke kreista e-ð út úr e-u: Den aftrykte Saft. — 2) þrísta mynd e-s hlutar í eða á e-ð, móta eptir e-u: A. et Signet i Vox. A. en Kobberplade. — 3) hleypa bissu af: A. et Gevær.

Aftrykning, sk., það að aftrykke.

Aftræde sjá (et) Traad.

aftræde I) h. s., aldrei haft nema í hluttekningarorðunum), 1) ganga frá e-u starfi (þar sem menn skiptast á): Den (fra Vagten) aftrædende Officeer sem gengur af verðinum. — 2) = træde af, ſtige af, tage ind: Han var aftraadt (traadt af) i et Vertshuus hann var farinn inn í veitingahús. — 3) ganga úr e-u (í óeiginl. merk.): Da Kongen var aftraadt fra dette Forbund. — II) ás., ganga e-ð af e-u: Jeg har aftraadt min Skohæl jeg hef gengið hælinn undan skónum mínum. — 2) troða lægð (göng) i kringum e-ð: A. et Urtebed. — 3) = afſtaae (sb. fratræde): A. en Eiendom. A. et Embede til een.

Aftrædeſted, [sb. aftræde I, 2], viðkomustaður.

Aftræk 1) (af aftrække 1), það sem dregið er ofan af spilum. — 2) = Afløb: Vandet maa have A. — 3) = Afgang i 3. merk. — 4) (sb. aftrække 5), afdráttur: Han maatte lide A. i ſin Regning.

aftrække, ás., (sjá trække af), draga e-ð (úr eða enn heldur) ofan af öðru: A. et Kort draga spil. — 2) sljetta (skafa) (t. a. m. trje): Lade Snedkeren a. et Bord. — 3) draga hnif á: Den Ragekniv maa aftrækkes (trækkes af). — 4) (hjá prenturum): A. et Ark (et Correctur-Ark) prenta eitt exemplar af einni örk. — 5) draga e-ð af (sb. afkorte i 2. merk.): A. een noget paa en Regning láta e-ð koma upp í reikning.

aftrælle, ás., vinna e-ð af sjer með því að þrælka, þrælka e-ð af sjer.

aftrænge, ás., (nærri úrelt), vinna e-ð af eða undan e-m, kúga e-ð út úr e-m.

aftrætte, ás., (þræta e-ð út úr e-m, þ. e.) koma e-m ofan af e-u, hafa e-n ofan af e-u: Den Mening (den Overbeviisning) vil Ingen kunne a. mig.

aftvinge kúga e-ð út úr e-m: A. een en Tilſtaaelſe. A. een et Løfte.

Aftvætning, sk., það að aftvætte.

aftvætte þvætta e-ð af eða úr e-u. — Óeiginl. = udſlette: Den Skam kan han aldrig a.

aftylde hella e-u úr einu iláti i annað: Øllet aftyldes paa Tønder.

Aftægt árlegur afgjaldseyrir sem maður áskilur sjer til viðurværis af ábýlisjörðu sinni ef hann sleppir henni við annan: Sidde paa A. er sagt um þann, sem jörðunni hefur sleppt.

Aftægtsfolk = Folk, ſom ſidde paa Aftægt (sjá Aftægt).

aftække taka þak af e-u, skera hús ofan: A. et Huus.

Aftækning, sk., það að aftække.

aftælle telja e-ð í sundur: Aftalte Penge. A. noget i Sneſeviis.

Aftælling, sk., það að aftælle.

aftære sjá udtære.

aftærſke þriskja e-ð (út) úr e-u: A. Kjærnen af Straaet. — ljúka við að þriskja (beysta) korn: Mit Korn er aftærſket það er búið að þriskja hjá mjer. Denne Mand har alene aftærſket alt Kornet þessi maður hefur þriskt aleinn hjer á bæ.

Aftærſkning, sk., það að aftærſke.

aftøire beita e-ð upp með tjóðurpeningi: A. en Græsmark.

aftømme tæma e-ð algjörlega, gjörtæma, losa (t. a. m. ilát).

Aftømmelſe, sk., það að aftømme.

aftørre, ás., þerra e-ð af e-u: A. ſine Taarer þerra af sjer tárin, þerra tárin úr augunum á sjer. (A. Støvet strjúka rykið burt.) — 2) þerra (þurka) af e-u: A. Bordet.

Aftørring, sk., það að aftørre.

afvandre (lítt tíðkað), fara burt, halda burt: Han er afvandret.

Afvane óvani: Komme i A. med noget venjast af e-u. Han har faaet A. til Arbeide hann er orðinn afvanur allri vinnu. Han har faaet A. til at være hjemme hann er orðinn því afvanur, að vera heima.

afvaſke sjá aftoe, aftvætte.

Afvaſkning, sk., það að afvaſke.

Afvei afvegur, afstigur, villistigur: Forvilde ſig paa en A. eða komme paa A. fara (villast) afleiðis (bæði eiginl. og óeiginl.).

afveie vega e-ð sundur: A. noget pundeviis. A. Meel til en Bagning vega sundur mjöl til brauðgjörðar. — Óeiginl. setja e-ð niður: A. ſine Ord.

Afveining, sk., það að afveie.

afveis, ao., afskekkt, fjærri mannabyggðum: Huſet ligger meget a. Boe a.

afvende, ás., snúa e-u frá e-u, 1) eiginl.: A. ſine Øine fra noget líta undan. — 2) óeiginl. a) koma e-m ofan af e-u: A. een fra Vrede. A. een fra et Forſæt. A. Sindet fra onde Tanker snúa huganum frá illum hugrenningum. — b) (í illri merk.), snúa e-m frá e-u, leiða e-n frá e-u, teygja (spenja) e-n frá e-u: A. Folket fra Troſkab. — c) afstýra e-u (sb. afværge): A. Tab og Skade.

Afvendelſe, sk., það að afvende.

afvexle (har), h. s., gjöra tvennt eða fleira til skiptis (á víxl): A. med at læſe og ſkrive. A. med Arbeide og Hvile. — 2) skiptast á, taka við hvað af öðru: Bjerge og Dale a. med hinanden þar eru einlæg fjöll og dalir. — 3) i ho. afvexlende misjafn: En afvexlende Skjebne. Med afvexlende Lykke.

Afvexling, sk., það að afvexle, tilbreyting: For den Videlyſtne er A. Hvile.

afvige, h. s., hverfa frá e-u: En afvigende Vei. Magnetnaalen afviger fra Polerne segulnálin bendir ekki á sjálfa hjarana. — Óeiginl. 1) hverfa (hvarfla, skeika) frá e-u í orði eða verki, bregða út af e-u: A. fra Materien fara frá efninu, vera laus við efnið: A. fra Dyden. A. fra Skik og Brug. — 2) vera ósamkvæmt e-u: Denne Beretning afviger meget fra den forrige þessari frásögn ber hvergi nærri saman við hina fyrri. — 3) sem ho. afvigt umliðinn (sb. ſidſtafvigt): I afvigte Aar árið, sem leið. I afvigte Maaned mánuðinn, sem leið. (Í hinum merkk. er ho. reglulegt: afvegen, afveget; sjá vige.)

Afvigelſe, ft. -r, sk., það að afvige, afhvarf: Magnetnaalens A. (Misviisning). — Óeiginl.: A. fra (afhvarf af) en almindelig Regel.

Afviisning, sk., það að afviſe.

afvikle vinda e-ð utan af (e-u).

afvinde vinda e-ð ofan (utan) af e-u: A. et Stykke Garn.

afvinkle, ás. 1, [af og Vinkel], máta horn á e-u, setja rjett horn á: A. et Bræt.

afviſe vísa e-m eða e-u frá eða burt, gjöra e-n apturreka, rækja, reka e-n aptur: A. paatrængende Folk. — Einkanl. i málaferlum: Han blev afviiſt med ſin Klage. Hans Klage blev afviiſt var ónýtt fyrir honum. A. en Stævning ónýta stefnu. A. et Søgsmaal ónýta mál.

Afviſer, sk., bægir, bægisteinn, (þ. e. steinn eða staur sem er reistur upp til að hlífa e-u — oplastnær hliði eða húsvegg — við vagnahjólum).

afviſke en Kanon (sb. Viſker) hreinsa fallbissu.

Afviſkning, sk., það að afviſke.

afvisne visna af e-u: Bladet er ikke afrevet; det er afvisnet.

afvoxet, [sb. voxe]: Have a. vera hættur að vaxa.

afvride vinda e-ð af (e-u); vinda e-ð úr (e-u): A. en Green (brjóta hana af trjenu með því að vinda eða snúa hana). A. Vandet i Klæderne vinda vatnið úr fötunum, vinda fötin.

Afvridning, sk., það að afvride.

afvæbne svipta mann vopni (vopnum): Han afvæbnede ſin Fjende (Modſtander). De Fangne bleve afvæbnede. — Orðið er líka haft i óeiginl. merk.

afvælte, ás., velta e-u af öðru: De afvæltede Stenen fra Graven. — Óeiginl. = fralægge ſig: A. en Beſkyldning.

Afvæltning, sk., það að afvælte.

afvænne venja e-n af e-u: A. et Barn (fra Bryſtet) venja barn af brjósti, láta barn af brjósti. Man maa faae ham afvant med (fra) den Skik það verður (þarf) að koma honum af þeirri venju. Han har reent afvant ſig fra at drikke. Han har reent afvant ſig fra Selſkab. (Sjá vænne af.)

afværge = afbøde: A. et Hug. A. et Stik. — 2) afstýra e-u: A. en Skade. A. en Ulykke.

Afværgelſe, sk., það að afværge.

afværne, ás., (sjaldan haft), verja e-u: „Straaler, ſom knap Dryadens grønne Haar afværner" (*defendit*).

Afvæxt = Afgrøde.

afæde jeta (kroppa, bíta) e-ð af (e-u): Qvæget har afædt Græſſet arið upp hvert strá, rótnagað allt. Qvæget har afædt Bladene paa Træet nagað allt lauf af trjenu.

afændre breyta e-u i smámunum.

Afændring, sk., það að afændre.

afæſke = afforbre.

aføſe, ás., ausa e-ð úr (e-u): Vandet i Brønden maa aføſes það verður að ausa brunninn. — 2) þurausa: Brønden er aføſt.

*Agat, ft. -er, sk., (steintegund) *achates*.

age, s. 1, (þó er líka haft og eða aag — eins og ók — i þát. tíma), [aka], aka, 1) ás., (flytja e-ð á vagni eða sleða): A. Hø (Korn) ind aka heyi (korni) í garð (í hlöðu). A. Gjødning paa Ageren aka áburði á akurland. A. Tørv fra Moſen aka mó úr mýri. (Nú þykir Dönum kurteislegra, að segja kjøre.) — 2) h. s., (fara á vagni eða sleða): A. i en Slæde. A. paa en Vogn. A. med een. Den agende Poſt (= Agepoſt).

Agedør hlöðudyr sem ekið verður um, akdyr.

Agegab stórt skarð (gímald) i girðingu.

Agehynde vagnsessa, vagnseta.

Agelæs hlass (eins mikið og ekið verður i einu): Et A. Hø.

*Agent, ft. -er, kk., erindsreki. — 2) verzlunarstjóri (i raun og veru eða einungis að nafnbót).

Agepoſt ökupóstur (= den agende Poſt, Pakkepoſt).

Ager, ft. Agre, sk., [akr], allt akurland: A. og Eng akur og engi. Agerens Grøde. — 2) einstakur akur, einstakt sáðland: Denne A. er mindre god, end den anden þessi ekra er lakari, enn hin. Pløie en A. plægja akurland, erja plógland. Tilſaae (sá) en A. Sb. Bygager, Rugager. (Ager er sjer i lagi haft um akurspildu milli tveggja akurskurða.)

Agerbrug = Agerdyrkning: Leve af A. Nære ſig af A. — b) það sem maður hefur undir til akuryrkju: Hans A. er kun lidet hann hefir litla akuryrkju (lítið undir). Et ſtort A. Et vidtløftigt A.

Agerbruger = Agerdyrker.

agerdyrkende, [sb. dyrke], sem stundar akuryrkju: Et a. Folk. A. Kjøbſtæder.

Agerdyrker akuryrkjumaður (sb. akurkarl): Han er en god A.

Agerdyrkning, sk., akuryrkja.

*agere, ás. 1, leika, látast vera e-r eða e-ð.

Agerende endi á akri, akurhali.

Agerfred akurhelgi.

Agerfure djúpt plógfar millum akurspildna, merkifar, og stundum hvert plógfar sem er.

Agergrund jarðvegur undir akri: Hvor Agergrunden er leret og kalkfri.

Agergræsning beit í akur það árið sem hann er ekki sáinn, akurbeit.

Agerhyrde sá sem situr yfir akri, ekruvörður.

Agerhøne, ft. -høns, akurhæna.

Agerjord akurland, akurlendi, sáðland.

Agerkaal akurkál *brassica campestris.*

Agerland = Agerjord: Denne Gaard har meget A., men kun lidet Engjord.

Agerlod akurhluti, partur af akri.

Agermand akurkarl: Skjenk Agermanden ſelv ſin Heſt.

Agermark akurland sem skipt er í akra, akrar.

Agermon sjá Agerjord.

Agermuus = Markmuus.

Agern, ft. eins og líka -er, kl., [akarn], akarn.

Agerran akurrán (þegar e-i sáðtegund er rænt af akri annars manns).

Agerredſkaber, ft., akuryrkjuverkfæri.

Agerreen óplægð mön eða skurður millum tveggja akurspildna.

Agerrende skurður í akri til vatnsafveitingar, akurræsi.

Agerrydning það að brjóta jörð til akurs, akurgjörð.

Agerryg akurrindi.

Agerſtifte hluti (teigur, petti) í óskiptu akurlandi: Denne Mark var inddeelt i 12 Agerſtifter. — 2) teigur sem arinn er í eina átt.

Agerſkjel akramerki (eins og landamerki).

Agerſump tjörn í akri.

Agertægt nýgræðingur (þegar talað er um akur): Hvergang en A. indtages til Dyrkning.

Ageruld fífa *eriophorum.*

Agervanding veiting vatns á akur (akra).

Ageſtol vagnset (líkt og stóll, nema fótlaust og fast við hliðarnar á vagninum).

Agetøi = Kjøretøi.

*Aggregat, ft. -er, kl., hrúga, samtíningur.

*Agio, kl., það sem gefið er fyrir skipti á peningum (sb. uppbót, milligjöf).

*Agitation, ft. -er, sk., það að agitere.

*Agitator, ft. -er, kk., óróamaður sem rær undir lýðinn.

*agitere, h. s. 1, róa undir alþýðu, æsa lýðinn.

*Agnat, ft. -er, sk., frændi manns í föðurætt, (í ft.) föðurfrændur.

Agt, án ft., sk., ásetningur, áform, fyrirætlun: Det var ikke min A. jeg ætlaði mjer það ekki. — 2) gát, gætur, gaumur, eptirtekt, athugi: Give A. efter noget taka eptir e-u. — Venjulegra er: Give A. paa noget. — Tage ſin Helbred i A. ala önn fyrir heilsu sinni, gæta heilsu sinnar. Tage ſig i A. for noget gjalda varhuga við e-u. Tag dig i A. for Heſten! varaðu þig á hestinum! Have noget i A. (ekki algengt). — 3) sæmd, sómi, virðing, vegur: Være (holdes) i A. og Ære vera í miklum metum.

agtbar, ft. -e, e., = agtværdig.

agte, ás. og h. s. 1, [sb. akta], taka eptir e-u, gefa gaum (gætur) að e-u: Agt mine Ord! Han agtede ikke efter hvad der taltes tók ekki eptir, hvað talað var. Han vilde ikke a. paa mine Ord gefa gaum að orðum mínum. A. paa Veirliget. A. paa en Spaadom. (a. efter noget er fremur: að snúa huganum að e-u, en a. paa noget að hafa hugann á e-u). — Í tali, einkum hjá almúga, er a. haft eitt saman (án þol. eða fs.), t. a. m.: Drengen agter ikke, naar man taler til ham tekur ekki eptir (gegnir ekki), þó yrt sje á hann. Hunden vil ikke a. vill ekki gegna. — 2) íhuga: Du maa a. (þú verður að gá að) at han er den ſtærkere. Han er ingen ung Mand, ſkal du a. þú verður að gá að því. — 3) (í verki), sjá um, hafa gætur á e-u: Han ſkal a. at der intet ſpildes. — Almúginn segir t. a. m.: Agt dig for Hunden! varaðu þig á hundinum! — 4) hirða um, skeyta e-u, gefa sig um: Han agter ikke mine Advarſler (Formaninger). Han agter hverken Gud eller Menneſker. Jeg agter intet derom jeg met það einskis. — Líka með paa: Uden at a. paa Løfter og Tilſagn. — 5) (nú sjaldan haft í þeirri merk., að) ætla eða hyggja e-m e-ð: Jeg havde agtet (ætlað, hugað) ham noget bedre. Det er een agtet, en anden beſkæret sb. enginn dregur, þó ætli sjer, annars fisk úr sjónum. Málsh.: Den fanger ofte Fald, ſom anden agter Fald sjer grefur gröf, þó grafi. — 6) hafa e-ð í hyggju, ætla: Gjør, ſom du agter at forſvare. Jeg agter at reiſe i Morgen jeg ætla að heiman á morgun. — Með mig, dig, ſig, os, eder eða jer: Hvor agter du dig hen? hvert ætlarðu (að fara)? hvert er ferðinni heitið? Jeg agter mig hjem jeg ætla heim. Jeg agter mig bort. Han agter ſig til Paris hann ætlar til Parísarborgar. — 7) (nú sjaldan haft): A. ſig noget vænta sjer e-s. Skinken hænger aldrig ſaa høit, Hunden agter ſig jo Benet (málsh.). — 8) meta: Jeg agter det fornødent mjer lízt það nauðsynlegt. A. noget høit eða ringe láta sjer þykja mikið eða lítið í e-ð varið, láta sjer finnast mikið eða lítið um e-ð, hafa e-ð í miklum eða litlum metum. A. ſig værdig (beføiet, berettiget) til noget hyggja eða meta sig verðan (rjettan til) e-s. At I ſkal agtes værdige til Guds Rige. Agtes lige ved (med) Adel hafa jöfn rjettindi við lendborna menn. Agtes for den ypperſte þykja æðstur eða ágætastur. Agtes (metast) ſom en Falſkner. — 9) meta (virða) e-n eða e-ð mikils, láta sjer þykja mikið til e-s koma eða mikið í e-n eða e-ð varið: Jeg agter hendes Dyd. Jeg agter Mandens Retſkaffenhed. Jeg agter høit en ſaadan Uegennyttighed. Man maa a. ham, ſkjendt man ei kan elſke ham mikið er í hann varið, þó ekki sje hann ástsæll. Vi beundre ogſaa Ting, agte kun Perſoner. — Málsh.: Som man agter ſig, ſaa bliver man agtet.

Agtelſe, án ft., sk., [sb. agte 9], met, virðing: Have (bære) A. for een virða (meta) e-n mikils. Nyde almindelig A. vera mikils metinn af öllum. Være i høi (ſtor) A. vera í miklum metum. Staae i A. hos een vera mikils metinn af e-m, vera í miklum metum hjá (af) e-m. Erhverve ſig (ávinna sjer) A. Han har tabt ſin A. (þ. e. þeirri virðingu, sem menn höfðu lagt á hann). Han har tabt min A. (þ. e. þeirri virðingu, sem jeg hafði á honum). Have tabt al A. for ſig ſelv fyrirlíta sjálfan sig. Viſe een A. sæma e-n (í orði eða verki). A. mod Kongens Perſon lotning við konunginn. Udvortes A.

agter, ao. og e., efsta stig agterſt, [aptar — aptast eða aptarst, aptari — aptast-r eða aptarst-r; sb. Stigt fyrrum á d. = Stift], (er sjaldan haft, nema þegar talað er um skip), 1) ao., aptur, aptanvert: A. (agterſt) i Skibet aptur (aptast) í skipinu. A. ind aptan á skipið. A. paa aptur á skipinu. A. ud aptur af eða aptur undan skipinu. — 2) e., aptari, eptri: Den agterſte Deel af Skibet. (Sb. agters.)

Agterdeel aptari partur á skipi.

Agterende skutur, skutstafn.

Agterflag skutveifa. (Sjá Flag.)

agters, [sjá [agter], ætíð til agters aptur á bak (í óeiginl. merk.): Komme til a. vera í hnignun. Í tali: Det gaaer til a. for ham það gengur af honum (hagur hans gengur saman).

Agterſeil aptursegl.

Agterſide aptari hlutur skips.

Agterſkib aptari helmingur hafskips (aptur frá miðsiglu).

Agterſpeil skutflötur á hafskipi. Sjá Speil.

Agterſtavn = Bagſtavn.

Agterſting fastastöng: Sye med tætte A.

Agtervind beggja skauta byr.

agtløs gálaus.

agtpaagivende, [sb. give], aðgætinn, gaumgæfinn, eptirtektasamur.

Agtpaagivenhed, sk., athygli, aðgætni, gaumgæfni, eptirtektasemi.

agtſom, ft. -me, e., 1) varkár, varfærinn, gætinn: Være a. over noget fara varlega (gætilega) með e-ð: En a. og paapaſſende Tjener. — 2) = agtpaagivende.

Agtſomhed, sk., varkárni, varfærni, varúð, gætni, varhygð, varhugi; athygli, aðgætni, gaumgæfni, eptirtektasemi, gaumur, gætur: A. paa Velanſtændigheden. A. gjør, at alting kan blive bemærket; Neiagtighed, at intet bliver ubemærket.

agtværdig sem á virðingu skilið, sæmilegur: En a. Familie.

Agurk, ft. -er, sk., (eins konar jurt sem ræktuð er í görðum) *cucumis sativus.*

Agurkeſalat eins konar matur sem búinn er til úr Agurker.

Ah! (framb. á), mo., nú er jeg hissa! hvað ertu að segja! segðu ekki lengur! o. s. frv.

ahah! (framb. ahā), mo., var það sona! það er og! o. s. frv.

ahne sjá ane.

ak! mo, líkust æ að merk., en höfð víða, þar sem Íslendingar hafa öngva mo.

*Akevit (sumir segja og rita Aquavit, þar eð það er dregið af *aqua vitae*), sk., lífsvatn (nokkurs konar brennivín).

*Akroſtichon, kl., griplur.

al, ft. -le, e., [all-r], 1) (í et.) A) allur, gjörvallur: Al Verden. Alt Folket öll þjóðin. Al Melken er drukken. Al Sæden er høſtet. Alt Kjedet var fordærvet. — Al hans Eiendom. I al ſin Tid alla æfi sína. Alt dette har jeg længe vidſt. Al den Tid (al den Umage) kunde jeg have ſparet. Tag det alt ſammen allt saman, hvað með öðru. Al den Regn, vi have faaet. Alt det Hø, han har bjerget. — 2) fullur, fullkominn, fullgildur, nægur: Han har al Aarſag til at være fornøiet. Han ſagde det i al Uſkyldighed. Jeg modtog det med al Taknemmelighed. Til al Lykke til allrar hamingju. — 3) með uden: Han blev jordet uden al Pragt utan alla viðhöfn. Uden al Aarſag öldungis að orsakalausu, öldungis að raunarlausu. Uden al Tvivl (sb. *sine omni dubio* á lat., sem þó er sjaldnar haft, enn *sine ullo dubio*). — 4) í öðrum eins orðatiltækjum, og: I al min Lykke þó mjer gangi allt að óskum. I al hans Glæde hvað glaður sem hann er. Med al Agtelſe for ham að honum ólöstuðum. Med al hans Særhed (þó hann sje aldrei nema undarlegur), er han dog en retſkaffen

Mand. — 5) sjerhver, hvers konar, alls konar: Al (enhver) Begyndelſe er vanſkelig fár er smiður í fyrsta sinn. Han er en Haver af al (alſlags) Forfængelighed Alt Vand kan drikkes; men ikke alt kaldes drikkeligt. Alt (ethvert) Arbeide, ſom ſkal lykkes, maa ſkee med Lyſt viljinn dregur hálft hlass. — B) um hvorugk. (í et.) er þess að geta 1) að það er ritað með upphafsstaf (Alt), þegar ekkert nafn verður því samfara, a) Alt er tabt, uden Æren. Jeg vil gjøre Alt (hvad jeg formaaer) for ham jeg skal hjálpa honum, eins og jeg get. Han er ſkikket til Alt hann er laginn á allt, (hann er fær í flestan sjó). Dette er endnu ikke Alt það er nú ekki búið enn. Alt kommer an derpaa allt er undir því komið. Alt, ſom man tager det (svo er hvert mál, sem það er virt). Alt, hvad jeg eier allar eigur mínar. Alt hvad jeg kan gjøre. Dette er Alt hvad jeg har at ſige. Jeg ſkal ſtræbe Alt hvad jeg kan herða mig allt sem jeg get. — b) stundum er það öldungis gjört að nafni α) det hele Alt (det ſkabte Alt) alheimur. Det ſtore Verdens Alt. Hun er hans Alt hann elskar hana fremur enn allt annað. — β) i Alt eða Alt i Alt alls, samtals, að öllu samtöldu. — 2) að það er haft sem ao. í ýmsum merkingum a) = allerede: Han er alt reiſt. Det er alt en Maaned ſiden. — b) allt (*usque*): Han blev ved alt til Enden hann var að allt til enda. — c) í fornum eða fornlegum kveðskap er alt þráfaldlega of sett, og haft sem nokkurs konar hortittur, t. a. m.: Hvor Dronning Oluf jaged', alt ſom hun kunde bedſt. — d) allt af, alla jafna, einlægt, sí og æ: Alt mere og mere. Alt ſtørre og ſtørre. Alt kommer han igjen med de gamle Fortællinger allt af er hann með sömu sögurnar upp aptur og aptur. Alt blev han ved at ſee ſig tilbage hann var allt af að líta aptur. — e) (sjaldan haft), allt = alstaðar: Alt hvor han gaaer og ſtaaer hvar sem hann er staddur. — f) alt for mikils til of: Alt for tidt. — Jeg veed alt for vel mjer er full-kunnugt, mjer er kunnugra enn svo. — g) alt ſom: Alt ſom han gik, faldt han jeg vissi ekki fyrri enn hann rauk út af (þar sem hann gekk). Alt ſom jeg troede, han var kommen paa Veien, ſtod han igjen for mig jeg hjelt hann væri kominn á stað og vissi ekki fyrri til, enn jeg sá hann standa fyrir framan mig. Sb. þegar minnst (vonum) varir; í miðju kafi; upp úr þurru; o. s. frv. — II) í ft. breytist merkingin nokkuð, eins og í öðrum málum, allir, hver og einn, hver með öðrum: Alle Menneſker allir menn, hver maður. Alle Planter. (Eða þá ethvert Menneſke, hver Plante; en ekki al Menneſke, al Plante). — Stundum er nafninu sleppt, eins og á ísl.: Alle ſige det allir segja það, það er altalað. Han er elſket af Alle allir unna honum hugástum, hann er hvers manns hugljúfi. Alle gave ham det Vidnesbyrd allir báru honum það (vitni, orð). Hans Huus ſtaaer aabent for Alle þar er hver boðinn og vel tekinn. — Iblandt Pigerne er hun den ſmukkeſte af Alle. Hvor ere Børnene? — de ere alle ude.

Al eða Ahl, án ft., sk., nokkurs konar jarðartegund sem finnst t. a. m. á Jótlandi.

*Alabaſt, sk., mjólkursteinn *alabastrites.*

*Alabaſtfabrik iðnaðarhús þar sem smíðað er úr mjólkursteini.

*Alabaſtlampe lampi úr mjólkursteini.

*Aland og Alant, sk., (jurt) *inula helenium.*

*Alarm, án ft., sk., herblástur, hersláttur: Blæſe A. blása herblástur. Slaae A. slá herslátt. — 2) hávaði, háreysti, skarkali, ófriður: Blind A.

*alarmeret, n. alarmede, h.-e., uppvægur.

*Alarmplads samkomustaður herliðs.

*Alarmtromme herbumba.

Albue, ft. -r, sk., [e. o. albogi f. alnbogi = ölnbogi], olbogi.

Albuemaal olbogamál.

Albueſtød olbogahögg (þ. e. högg á olbogann). — 2) olbogaskot.

*Album, sk., minnisbók; nafnabók. — 2) 96. partur af en Tønde Hartkorn.

*Alchemie = Alchymie.

*Alchymie, sk., gullgjörðarlist. Sb. Alchymiſt.

*Alchymiſt, kk., gullgjörðarmaður (sá sem er að bera sig að búa til gull úr öðrum hlutum).

aldeles, ao., öldungis, með öllu, algjörlega, alls kostar: A. nøgen alls-nakinn, alls-ber, strípaður, berstrípaður. Jeg er a. tilfreds jeg er harð-ánægður. A. ikke fjærri fer því! það er öðru nær.

Alder, sk., [aldr], A) án ft., a) aldur, æfi, líf: Et Menneſkes A. gaaer ſjelden over 70 Aar þeir eru fæstir, sem komast yfir sjötugt. Heſtens A. hvað gamlir að hestar verða. Egens A. hvað gömul að eikitrje verða. — b) aldur (= sú tíð sem e-r er búinn að lifa): Hvad er hans A. hvað gamall er hann. Barnets A. er fem Aar barnið er fimm vetra (gamalt). Kjende Heſtens A. af Tænderne. En høi A. — c) aldur, rek, skeið: I en ung A. á unga aldri. I en ſpæd A. á barnsaldri. Komme til Skjels Aar og A. til vits og ára. Paa hans gamle A. á gamals aldri. Han er i din A. hann er á þínu reki. Alle Foretagender ſkikke ſig ikke for enhver A. — d) efri aldur, elli (sb. aldri orpinn, aldraður): Alderens Svagelighed ellihrumleiki. En Mand af A. aldraður maður. — Til Alders á efra aldur, á efra aldri: Naar man er kommen til Alders þegar maður er kominn á efra aldur. En Mand til Alders maður á efra aldri. — B) með ft. Aldere og Aldre, aldur, öld, tímabil: I vor A. á vorri öld. I denne A. á þessari öld. I Verdens førſte A. á fyrsta aldri heims, á fyrsta heimsaldri. (Sb. Middelalder, Guldalder, Sølvalder, Kobberalder, Jernalder.)

Alderdom, án ft., sk., 1) elli, elliár: En rolig A. hæg (góð) elli. I hans Alderdoms Dage í elli (á elliárum) hans. — b) fyrir gamlir menn: Alderdommen er ſtrøbelig (vanſkelig). — 2) fornöld: I Alderdommen var det Skik það var siður í fornöld. Levninger fra Alderdommen (Alderdomslevninger) fornleifar, fornmenjar, forngripir.

alderſtegen, [sb. ſtige], aldinn, aldrænn, aldri orpinn, aldraður, hniginn á efra aldur.

alderſvag ellihrumur.

Aldersſvaghed ellihrumleiki.

aldrende, eiginl. sagnarlaust ho., aldraður.

aldrig, ao., [aldrig-i], aldrei. — 2) (í tali), með engu móti, alls ekki: Jeg kan a. begribe. Han talte a. et Ord hann þagði eins og steinn. Der er a. det mindſte tilbage það er engin agnar-ögn eptir. — 3) aldrig ſaa = nok ſaa: Om han eiede a. ſaa mange Penge hvað vellauðugur sem hann væri. A. ſaaſnart ſaae hun ham, før hun braſt i Graad hún fór að gráta óðar enn hún sá hann.

*Ale, kl., nokkurs konar enskt öl (all-áfengt).

Alen, ft. eins og stöku sinnum Alne, sk., [alin], dönsk alin (24 þumlungar). — 2) stika, kvarði: En A. af Jern. — Óeiginl.: Maale een med ſin egen A. gjalda e-m líku líkt. Maale een med den rette A. — 3) alin (= það sem er álnar langt): En A. Klæde ein alin af klæði. To A. Baand.

alenbred álnarbreiður, sem er alin á breidd.

alendyb álnardjúpur, sem er alin á dýpt.

alene, (stundum ritað allene), ao., eingöngu, eingöngu: Gud a. veed det það veit einginn nema guð einn. Du ſkal tjene din Gud a. þú skalt guði einum þjóna. Jeg beder a. derom jeg bið einskis nema þess. — Stundum er ene og sett fyrir framan alene, til að herða merkinguna: Det ſkulde tilhøre ham ene og a. — 2) út af fyrir sig, aleinn, einn saman, einsamall, einmana: Han lever meget a. Han vil gjerne være a. Lad ham (os, dem) være a. lofaðu honum (okkur, þeim) að vera einum. Være a. med (= i Eenrum med) een. Leve a. Boe a. vera sjer um klefa. Spiſe a. Sove a. sofa einn. — 3) hjálparlaust, aðstoðarlaust: Jeg har gjort det a. jeg hef gjört það einsamall. Være a. om et Arbeide. Barnet kan nu gaae a. (sb. ene). — 4) ikke alene ekki að eins: Han er ikke a. klog, men en god Mand hann er ekki einungis skynsamur, heldur líka vænn maður.

aleneſte (í tali) = alene 1.

alenhøi álnarhár, sem er alin á hæð.

Alenkram stikuvarningur (varningur sem er seldur eptir álnatali).

alenlang álnarlangur, sem er alin á lengd.

Alenmaal kvarði, stika. — 2) álnarmál: Efter A.

Alental álnartal: Kjøbe (ſælge) i A.

Alentræ kvarði úr trje.

alentyk álnar-þykkur, álnar-digur, sem er alin á þykkt eða digurð.

alenviis, ao., = i Alental.

*Alexandriner, ft. -e, sk., nokkurs konar bragarháttur (6 stuðlar í línu og 2 samstöfur í hverjum stuðli, hin fyrri skömm og hin síðari sein).

Alf, ft. -er, sk., a) um nokkurs konar álfafólk eða huldufólk, sem Danir (eins og þjóðverjar) ímynda sjer þó öðruvísi, enn vjer; sb. Ellefolk, Ellekone, Ellepige, o. s. frv. — b) (eink. á síðari tímum) um þess konar álfa, sem talað er um í eddu-bókum; sb. Lysalf, Svartalf.

Alfader, [alfaðir], er eiginl. Óðins-heiti, en dönsk skáld hafa á seinni tímum snúið því upp á guð alls herjar.

Alfarvei þjóðvegur, þjóðbraut. — Óeiginl.: En banet A. til Ære. Ligeſom ſaa mange andre Forſlag, der gaae noget udenfor Alfarveien.

alfuld fullur með öllu.

*Algebra bókstafareikningur. Sb. Bogſtavregning.

*algebraiſk, ft. -e, e., sem snertir bókstafareikning.

algod algóður.

Algodhed algæzka.

algyldig sem á alstaðar við, algildur.

Alhed, sk., það að vera allt.

Alherre (verður naumlega haft öðruvísi, enn með greininum: Alherren) drottinn alls herjar.

Alhøre allra gagn (um pútu).

*Alimentation, sk., viðurværi, er sjaldan haft nema í

*Alimentationsbidrag meðgjöf föður með lausaleiksbarni.

-aling, sk., [af Alen], er haft sem aptari partur af samskeyttu orði, t. a. m.: Tolvaling, Sextenaling, o. s. frv., um trjávið, sem er tólf (sextán) álnir á lengd.

Alke, ft. -r, sk., álka, klumba, *alca* (*Linn.*).

alke, h. s. 1, vaða elginn: A. i Dynd (Snavs). (Á Jótlandi er það haft um að stinga ála.)

alkjærlig ástarfullur (um guð).

Alkove, ft. -r, sk., rúmkompa, sængurkompa.

***Allee**, ft. -r, sk., forsæluvegur (vegur sem einkum er ætlaður til skemmtunargöngu og sín eikaröð gróðursett á hvora hlið).

***allegro**, ao., (um söng og hljóðfæraslátt), fljótt.

allehaande, e., allra handa, alls konar, alls kyns, allsháttaður: A. Varer. A. koſtbare Sager allsháttuð dýrindi. Han kom med a. Udflugter hann hafði alls kyns undanbrögð í frammi. Han ſeer ud til A. hann lítur út fyrir að vera tveggja (beggja) handa járn. — 2) sem kl. nafn, berjavísir af *myrtus pimenta* (sjá **Krydermyrte**) hafður sem krydd: Stedt Allehaande.

Allehelgen, sk., = **Allehelgensdag**.

Allehelgensdag allra heilagra messa.

Allehelgenstid: Ved A. um allra heilagra messu leyti.

Allemand (í tali) f. **alle Mand** (et. f. ft.; sb. tre Mand, fire Mand, o. s. frv.), allir menn: Allemands Ven allra vinur. Det er i Allemands Munde það er almannarómur.

allene sjá **alene**.

aller- haft sem nokkurs konar ao. framan við efsta stig af einkunnum og atviksorðum, allra: Allerſterſt allrastærstur, stærstur allra, langstærstur. Den allerſtørſte. Min allerkjæreſte Ven.

allerede, ao., þegar: Det er a. ſkeet for otte Dage ſiden það eru (nú liðnir) átta dagar síðan. Man ſagde mig, at han var endnu ikke kommen; og jeg hører nu, han har a. været her i to Dage og nú heyri jeg sagt, hann sje búinn að vera hjer tvo daga.

alleſteds, ao., alstaðar, hvarvetna: Han har a. hjemme hann slettir sjer fram í allt.

Alleſtedsnærværelſe vera (návist) guðs á öllum stöðum.

alleſtedsnærværende verandi senn í öllum stöðum.

allevegne, ao., alstaðar, hvarvetna, hvar sem er; hvernig sem á stendur.

***Alliance**, ft. -r, sk., samband.

***alliere**, ás. 1: A. ſig med een gjöra samband við e-n. Allierede bandamenn.

alligevel, ao., þó, samt, samt sem áður, engu að síður, allt að einu, eins fyrir því.

Allike, ft. -r, sk., (kráku-kyn) *corvus monedula*.

***Alliteration**, sk., hljóðstafasetning, (hljóðstafir).

***allodial**, ft. -e, e., sem snertir óðal, (er einkanl. haft í samskeyttum orðum, eins og **Allodialarving** sá sem erfir óðal, **Allodialgods** óðal).

***Allongeparyk** lokka-parruk.

***alludere**, h. s. 1, benda til e-s með orðum.

***Alluſion**, ft. -er, sk., tilbending í orðum.

***Alloopathie**, sk., sú lækningar-aðferð (sem tíðkanlegust er) að beita þeim læknisdómum sem í afleiðingum sínum eru gagnstæðir sjúkdómunum. (**Alloopathie** er gagnstætt **Homoopathie**.)

Alm, sk., [álm-r f. alm-r], álmur *ulmus campestris*. Sjá **Ælm**, sem mun vera fullt eins tíðkanlegt.

Almetræ = **Ælmetræ**.

Almagt almætti, alveldi: Guds A. Tonernes A. hinn mikli kraptur, sem fylgir söng og hljóðfæraslætti.

***Almanak**, ft. -ker, sk., almanak.

***Almanaksmaaned** mánuður að bókmáli, bókmánuður, latínskur mánuður.

almeen, ft. **almene**, e., [sb. almenn-r á ísl. og **gemein** á þjóðv.], almanna-, alls herjar-, alþýðu-: Til a. Nytte. Til a. Sikkerhed. En a. Lov. — (**almeen** er fornt orð, sem hefur verið tekið upp aptur, og er einkanlega haft framan í samskeyttum orðum.)

Almeenaand þjóðar-samheldi.

Almeenfølelſe þjóðleg tilfinning.

almeengyldig algildur.

Almeengyldighed algildi.

Almeenhed, án ft., sk., almenningur, alþýða manna.

Almeenlæsning alþýðulestur.

Almeennytte almennings not, alþjóðleg not.

almeennyttig þjóðnýtur.

Almeenſikkerhed alþjóðlegt óhylti.

Almeenſted, (einkanl. haft í ft.), sk., alþekkt sannmæli, kunnmæli.

Almeenſtemning það hvernig liggur í alþýðu manna.

Almeenſætning = **Almeenſted**. — 2) grein sem nær yfir allt.

Almeenvel almenningsheill, velgengni (velferð) e-r þjóðar.

Almeenvæſen, án ft., kl., þjóðfjelag, þjóðfjelagsmálefni.

almindelig, [sb. alminnilegur, alminnilega f. almennil.], I) e., ft. -e, sem nær yfir allt: En a. Regel (Forſkrift, Sætning) algild regla. Den a-e Verdenshiſtorie saga alls mannkynsins. A. Menneſkekjærlighed ást við alla menn. — 2) sem er öllum sameiginlegur: Naturens almindelige Orden. Det a-e Bedſte almennings not. Her er det a. Skik hjer er það alvenja. En a. Erfaring. Den almindelige Menneſkeforſtand medal-vit. En a. Landevei þjóðvegur, þjóðbraut, þjóðgata. — 3) alkunnur, alkunnugur, alþekktur, alsagður, almæltur, altalaður, algengur: Et almindeligt Sagn. Et almindeligt Rygte almæli, alræmi, (alskrafað, altalað). Det er en a. Hændelſe það ber opt við, það er algengt. Dette Tøi er af meer end a. Godhed svona góður dúkur finnst ekki á hverju strái. — 4) den almindelige Mand almúginn, almúgamenn. — 5) det Almindelige þjóðfjelag: Kjærlighed til det Almindelige þjóðrækni. Det Almindeliges Tarv almennings þarfir. — II) ao.: Det er a. bekjendt það er alkunnugt. — 2) jafnaðarlega, að öllum jafnaði, optast nær.

Almindelighed, án ft., sk., það að vera **almindelig**; en er sjaldan haft, nema í orðatiltækinu: i A. a) = **almindelig** II, 2. — b) t. a. m. Alle i A. og Enhver i Særdeleshed allir saman og hver í sínu lagi, hver með öðrum.

almindeligviis, ao., optast nær, jafnaðarlega.

Alminding, ft. -er, sk., [almenning-r], almenningur (um land), óskipta.

Almiſſe, ft. -r, sk., [almusa], ölmusa, (ölmusugjöf, ölmusugjörð, ölmusugæði): Give A. Gjøre A. gjöra ölmusu.

Almiſſeblok ölmusukistill, gjafastokkur.

Almiſſebolig ölmusubýli, bústaður handa sveitar-ómögum eða þurfamönnum.

Almiſſebrød matur sem manni er gefinn í gustukaskyni: Æde A.

Almiſſegjerning gustukaverk (f. guðsþakkaverk).

Almiſſelem sveitar-ómagi, hreppsómagi.

Almue, án ft., sk., [almúgi], almúgi, alþýða: Bønder og menige A. bændur og öll alþýða. Almuens Sprog (Skikke, Sæder). Almuen paa Landet og i Stæderne.

Almueſagn munnmæli hjá alþýðu.

Almueſang almúgakvæði.

Almuesdigter skáld sem kveður handa almúga.

Almuesfolk, einungis í ft., almúgafólk, almúgamenn.

Almueſkole almúgaskóli.

Almueſkolevæſen allt sem snertir almúgaskóla.

Almueſkrift rit sem ætlað er almúga.

Almuesmand almúgamaður.

Almuesord almúgaorð (sem er tíðkað af almúga).

Almueſprog almúgamál, almúgamállýzka.

Almuesqvinde almúgakvennmaður.

Almuesven sá sem er hliðhollur (vinveittur) almúganum.

almægtig almáttugur, allsvaldandi.

Almægtighed, án ft., sk., almætti, alveldi.

alnærværende = **alleſtedsnærværende**.

***Alphabet**, ft. -er, kl., stafrof: Det græſke A. gríska stafrofið. Efter Alphabetet í stafrofsröð. — 2) af því prentarar hafa verið vanir að sýna arkatal í prentuðum bókum, með því að setja a neðanmáls á 1. örkina, b á 2. örkina, o. s. frv. (eptir latínustafrofi, er hefur 23 bókstafi), aa á 24. örkina, bb á 25. örkina, o. s. frv., þá merkir **Alphabet** þær 23 arkir í prentaðri bók, sem hafa eitt (einfalt, tvöfalt eða fleirfalt) stafrof fyrir neðan málið: Denne Bog er 3 Alphabeter ſtor bókin er 69 arkir á stærð.

***alphabetiſk**, ft. -e, e., sem er í stafrofsröð: A. Fortegnelſe over noget.

alraadende, [sb. **raade**], sem öllu ræður: Det a. Forſyn.

Alrune, ft. -r, kvk., (fornt), völva.

alſammen, **altſammen**, ft. **alleſammen**, e., allur saman, gjörvallur: Han tog dem alleſammen. Jeg gav ham det altſammen jeg fjekk honum það allt saman, hvað með öðru. Altſammen er godt, undtagen dette.

alſeende, [sb. **ſee**], sem allt sjer: Den Alſeendes Øie.

alſidig, ft. -e, e., sem hefur hliðsjón af öllu (þegar hann er að hugsa um e-ð).

Alſidighed, ft. -er, sk., það að vera **alſidig**.

Alſkabning, án ft., og ætíð með greininn (**Alſkabningen**), öll skepnan, allt sem skapað er.

alſkens, sem e., [f. **als Kjøns**; sb. alls kyns], alls kyns, alls konar, hvers konar, alls háttar, allsháttaður.

alſlags, ft. **alleſlags**, sem e., = **alſkens**: Der var nok af a. Mad. Han har forſynet mig med alleſlags Fornødenheder. — (Sb. **Slags**.)

alſtille, ao., (almúgaorð), alltjend, æfinlega.

Alſtyrer, án ft., og með greininn (**Alſtyreren**), alstýrandi, sá sem öllu stýrir (ræður).

***Alt**, sk., annar söngrómurinn að ofan. (Fyrst er **Discant**, þá **Alt**, þá **Tenor**, og neðst **Bas**)

***Altan**, ft. -er, sk., gluggsvalir.

Alter, ft. -e, kl., blótstallur. — 2) altari: Gaae til Alters ganga (vera) til altaris. — Þó **Alter** sje kl., þá segja menn engu að síður Alterens (en ekki Alterets) Sacrament; sb. altari sem kk. orð á forna ísl.

Alterbog altarisbók.

Alterbord bríkarlaust altari: Denne Kirke har kun et A. Sætte Kalken paa Alterbordet setja kaleikinn á altarið.

Alterdug altarisdúkur.

Alterfod grátur (kvk. í ft.).

Altergang altarisganga: I Dag er der A. Han er ivrig i ſin Kirkegang og A. hann er bæði kirkjurækinn og gengur opt til altaris.

Altergods altaris-eignir (í katólskum löndum).

Altergulv = **Alterfod**.

Alterild eldur á blótstalla.

Alterklæde 1) í et., altarisklæði. — 2) í ft., a) altarisskrúði (allt sem haft er til að skrýða altarið með). — b) messuföt.

Alterkors altaris-kross (sem farinn er að tíðkast hjer og hvar í staðinn fyrir altarisbrík).

Alterlys altariskerti (úr vaxi).

***Alternativ**, ft. -er, kl., annaðhvort af tvennu sem fyrir höndum er, kostur.

Alterſteen altarishella (sem er lögð ofan á altarið), altarissteinn.

Altertavle altarisbrík, altarisspjald.

Altertjeneſte sá hluti guðsþjónustugjörðarinnar sem fer fram fyrir altarinu.

Alterviin messuvín.

altid, ao., ætíð, ávallt, allt af, alla jafna, o. s. frv.: Evindelig og a. um aldur og æfi, sí og æ. Han er a. tilfreds. Man finder ham a. ſyſſelſat.

1. **Alting** alþingi (Íslendinga).

2. **Alting**, án gr. og óbr., (er mjög tíðkað í tali og merkir = al I, B, 1, a, þ. e.) allir hlutir: Han vil vove A. Han har ſat A. til. Lykken er ham med i A. auðnan leikur við hann í öllu. (**Alting** verður ekki haft í öllum þeim dæmum, sem heyra undir al I, B, 1, a, og það væri t. a. m. bögumæli að segja: Jeg ſkal ſtræbe A. hvad jeg kan, eða þvíuml. — Stundum er rjett að segja alle Ting fyrir Alting.)— b) for A. fyrir alla muni, um fram allt, um allt fram, í öllum bænum, hvað sem tautar, hvað sem annað hefur: Lad os for A. ikke fortvivle. — c) hvorom A. er hvað sem öðru líður.

***Altiſt**, ft. -er, kk., sá sem hefur annan söngróm að ofan (sb. Alt).

altſaa, st., þess vegna: Han trænger til Hjelp, og jeg kan hjelpe ham; a. bør jeg det þar af leiðir, að jeg á að gjöra það. altſaa udtrykker, at Tingen flyder af det forrige; derfor, at den er grundet deri.

***Alun**, án ft., kl., álún (salttegund) *alumen*.

***alune**, ás. 1, álúna: Alunet Tei. Alunet Læder.

***Alunjord** a) álúnsjörð (jörð sem álún er í). — b) álúnsleir.

***Alunlæder** álúnað leður.

***Alunshandſke** hanzki úr álúnuðu skinni.

***Alunſkifer** flögusteinn sem álún er í.

***Alunſkind** álúnað skinn.

***Alunſyre** álúnssýra.

***Alunvand** álúnsvatn.

***Alunværk** staður þar sem álún er búið til.

Alvei = **Alfarvei**.

Alverden, án ft., alheimur.

alvidende, [sb. vide], sem veit og sjer alla hluti.

Alvidenhed, án ft., sk., það að vera alvidende: Guds A.

alviis alvitur.

Alviisdom alvizka.

Alvor, án ft., er haft bæði sk. og kl., [al-var-a], alvara, alhugi, það sem manni er alhugað: Det er min (mit) ramme (fulde) A. mjer er full alvara. Gjøre (tage ſig af) noget med A. leggja hug eða kapp á að framkvæma e-ð. Han lod ſom han vilde gaae; men det var ikke hans A. hann ljezt ætla að fara, en það var ekki nema látalæti. — 2) að það verður úr (af) e-u: Nu er der engang blevet A. af. Bliver det A. med Krigen? Gjøre A. af noget láta verða úr e-u. — 3) for **Alvor** merkir a) alhugað, með kappi: Nu vil han til at ſtudere for A. Han blev for A. vred hann varð stór-reiður. — b) (um dauða hluti), að (nokkru) ráði, svo nokkru nemur, svo um munar, (alhugað): Det begynder nu for A. at fryſe.

alvorblandet, [sb. blande], alvörublandinn: A. Skjemt gaman og alvara.

alvorfuld alvörufullur: En a. Charakteer. En a. Betragtning.

alvorlig, ft. -e, e., a) alvörugefinn, þur á manninn, þurlegur: Han er ligeſaa ſtreng og a., ſom hans Kone er mild og munter. — b) einlægur: Det er min alvorlige Villie það er einlægur vilji minn. Det er mit alvorlige Forſæt það er einlægur ásetningur minn. — c) sem nokkuð mark er að, sem nokkuð kveður að: Fra Ordſtrid kom det til alvorligt Skjenderi. Han fik en a. Irettеſættelſe.

Alvorlighed, án ft., sk., a) alvörusvipur. — b) siðsemi: Opføre ſig med anſtændig A. — c) vandvirkt, umvöndunarsemi: A. i Forretninger. Holde ſine Undergivne med A. til Arbeide.

Alvorslære alvarleg kenning.

Alvorsord alvarleg orð.

Alvorsrøſt alvarleg raust.

Alvorsſind alvörugefni.

Alvorstale alvarleg ræða.

Alvorstanke alvarleg hugsun.

Alvælde alveldi, almætti.

alvældig allsvaldandi, almáttugur.

alværende, [sb. være], finnst haft f. **alleſtedsnærværende**.

***Amalgamation**, sk., óeiginl., samsteyping tveggja hluta í einn, samlögun tveggja hluta.

***amalgamere**, ás. 1, óeiginl., steypa tveim hlutum saman í einn, samlaga tvo hluti.

***Amanuenſis**, kk., skrifari e-s.

***Amazone**, ft. -r, kvk., skjaldmey.

***Ambaſſade**, sk., sendiherra-embætti.

***Ambaſſadeur**, ft. -er, kk., sendiherra.

***Ambaſſadrice**, ft. -r, kvk., sendiherra-frú.

***Ambe**, ft. -r, sk., tvær tölur í talnabúð, tvistur í talnabúð (sb. Lotterie).

***Ambition**, sk., veggirni, metorðagirnd.

Ambolt, ft. -e, sk., steðji: Smede paa A. Smede en A.

Amboltſmedning, sk., a) smíði sem fer fram á steðja. — b) steðjasmíði (það að smíða eða búa til steðja).

***Ambra**, sk., ilmkvoða úr viði. — 2) (eins konar ilmjurt) *artemisia abrotanum*. — 3) (í skáldskap), ilmur.

***ambrafyldt**, [sb. fylde], ilmfullur, ilmandi: Den ambrafyldte Luft (í skáldskap).

Ame, ft. -r, sk., stór tunna sem tekur 16 fjórðungsfötur: En A. Rhinſkvin.

***amen**, ao., amen.

***Amethyſt**, ft. -er, sk., (indverskur gimsteinn) *amethystus*.

***Ameublement** = **Meublement**.

***ameublere** = **meublere**.

Amindelſe, án ft., sk., [a = á], minning fjærstaddra eða liðinna, menjar: Han vil blive i evig A. Give een noget til en A. gefa e-m e-ð til menja.

Amindelſestale líkræða.

Amindelſestegn minningarmark; menjagripur, menjar.

Amme, ft. -r, kvk., barnfóstra (einkanl. sú sem hefur fósturbarn sitt á brjósti): Barnets A. Tjene for A. Hun har A. til ſit Barn.

amme, ás. 1, hafa barn á brjósti: Hun ammer ſelv ſit Barn. A. et Barn op med Melk (ved en Flaſke); sb. **opamme**.

Ammehold, án ft., kl., barnfóstruhald.

Ammeløn barnfóstrukaup.

Ammeplads vist handa barnfóstru.

Ammeſnak = **Ammeſtueſnak**.

Ammeſtue barnfóstruklefi, barnaklefi.

Ammeſtuefortælling kerlingasögur.

Ammeſtueſnak baðstöfuhjal, kerlingabækur, kerlingavilla (í Sæm.-eddu).

Ammetjeneſte vist handa barnfóstru: Hun ſøger en A. hún vill koma sjer e-rstaðar fyrir sem barnfóstra.

***Ammunition** = **Munition**, sem optar er haft, að minnsta kosti í tali.

***Amneſtie**, án ft., sk., fyrirgefning (einkum við uppreistarmenn).

Amning, ft. -er, sk., sjóar-dýpt undir skipi.

***Amphibium**, ft. **Amphibier**, kl., láðs-dýr og lagar.

***Amphitheater** hring-leikhús.

***Amputation**, ft. -er, sk., aftekning limar.

***amputere**, ás. 1, taka lim af manni.

Amt, ft. -er, kl., 1) eiginl. embætti; en er þó úrelt í þessari merk., nema þegar talað er um rakara-embætti (**Amt** = **Barbeeramt**). — 2) amt, (umdæmi). — 3) nokkurs konar stjórnarráð; sb. **Bjergamt**, **Poſtamt**.

Amtmand amtmaður.

Amtmandſkab amtmannsdæmi.

Amtsbetjent konunglegur embættismaður sem tekur þátt í amtsstjórn.

Amtsbonde bóndi í amtinu.

Amtsforvalter amts-gjaldkyri.

Amtshuus amtmannshús.

Amtsmeſter skeggrakari sem hefur skeggrakararjettindi (í Kaupmannahöfn).

Amtsprovſt yfirprófastur í amti: Man afſkaffede ſnart igjen Amtsprovſterne.

Amtsprovſti yfirprófastsdæmi í amti.

Amtsraad amtsráð (þ. e. amtmaðurinn og þeir sem til eru kjörnir með honum að ráða um málefni amtsins).

Amtsrettighed hver einstakur rjettur sem skeggrakara-fjelagið í Kaupmannahöfn hefur.

Amtsſkriver (fyrrum) = **Amtsforvalter**.

Amtſtue skrifstofa amts-gjaldkyrans.

***Amulet**, ft. -ter, sk., verndargripur sem maður ber á sjer.

an, fs., [tekin úr þjóðv., einkanlega á 17. og 18. öld], stýrir aldrei nöfnum, og er ekki höfð laus öðruvísi, enn við sagnir: Binde an med een ráðast í móti e-m, reyna sig við e-n. Det gaaer an það er nær sanni, það má takast. Gribe ſig an herða sig. Komme ilde an að það fer illa fyrir manni. Rette (Maden) an bera á borð. o. s. frv. — II) **an** er haft í upphafi samsettra orða, og má finna þau, sem eru skást af þeim og tíðkanlegust, hvert á sínum stað hjer fyrir aptan.

***Anabaptiſt**, ft. -er, kk., = **Gjendøber**.

***Anachronisme**, ft. -r, sk., = **Anachronismus**.

***Anachronismus**, ft. **Anachronismer**, sk., tímatalsvilla.

***Anakoluth**, ft. -er, sk., endaslepp grein.

***Anakoluthie**, ft. -r, sk., endaslepp orðasetning.

*analog, ft. -e, e., eins að sínu leyti, eins í sinni röð.

*Analogie, ft. -r, sk., það að vera eins (og e-r annar hlutur) að sínu leyti.

*analogiſk, ft. -e, e., = analog.

*Analyſe, sk., sundurliðun, skýring, þýðing.

*analyſere, ás. 1, skilja e-ð í sundur; liða e-ð í sundur, skýra, þýða.

*analytiſk, ft. -e, e., skýrandi: A. Fremgangsmaade skýringar-aðferð. Sb. ſynthetiſk, sem er því gagnstætt að merkingu.

*Anarchie, kl., stjórnleysi, stjórnleysa.

*anarchiſk, ft. -e, e., stjórnlaus: A. Tilſtand i en Stat.

*Anatom, ft. -er, kk., líkskeri, náskeri, náskurðarmaður.

*anatomere, ás. 1, skera lík.

*Anatomering, ft. -er, sk., líkskurður, náskurður.

*Anatomie, án ft., sk., líkskurðarfræði, náskurðarfræði: Den ſammenlignende A.

*Anatomiekammer líkskurðarhús.

*anatomiſk, ft. -e, e., sem snertir líkskurð eða líkskurðarfræði.

anbefale leggja til með e-m, mæla fram með e-m eða e-u, fela e-m e-ð á hendur: Hans Foreſatte have anbefalet ham til Kongen. Han er anbefalet til dette Embede. A. een ſin Sag. Jeg kan a. Dem dette Middel af egen Erfaring. Jeg anbefaler mig i Deres Erindring og jeg anbefaler mig til Deres Bevaagenhed feginn vil jeg eiga yður að.

Anbefaling meðmæling a) það að mæla fram með. — b) það sem er til meðmælingar: Han foreviſte mig en ſkriftlig A. fra Biſkoppen hann sýndi mjer meðmælingarbrjef frá biskupinum. Arbeidſomhed er en god A.

anbelange, ás. 1, sjá vedkomme.

anbetroe = betroe.

anbringe koma e-u fyrir, 1) eiginl.: Her kunde anbringes Kanoner. A. et Skab i Væggen. — 2) óeiginl. a) et vel anbragt Ord (orð í tíma talað, orð sem vel kemur við) er ofte af ſtor Virkning. En ilde anbragt Vittighed sem illa kemur við. — b) jeg vil ſøge at a. ham i et andet Fag. Han fik ſin Søn anbragt ved Toldvæſenet (i Handelsfaget). Han har faaet alle ſine Børn godt anbragte hann hefur komið öllum börnum sínum til manns (til menningar).

Anbringelſe, sk., það að anbringe.

Anbringen, án ft., sk., = Anbringelſe.

Anbringende, ft. -r, kl., sjá Andragende.

Anbringer, ft. -e, kk., sá sem kemur e-m eða e-u fyrir.

Anbrud = Frembrud (sem er betra): Dagens (Morgenens) A.

anbryde = frembryde (sem er betra).

anbrænde, h. s. 1, = ſvides (sem er betra); sjá ſvide.

*Anciennetet, sk., embættisaldur, aldursrjettindi.

And, ft. Ænder, sk, [and-], önd (sem slífugl), heimönd. — b) sjer í lagi blauða öndin, kvennönd: En Andrik og ti Ænder.

Andagt, án ft., sk., fjálgleikur, guðhræðsla, guðrækni, bænrækni: Fordybet i A. Overvære Gudstjeneſten med A. — 2) bænahald, guðsþjónustugjörð: Holde ſin A. Vi indbyde dig oftere, end ſædvanligt, til Andagtens Steder.

andagtsfuld guðhræddur, guðrækinn.

Andagtsreiſe pílagrímsferð.

Andagtstime guðræknis-stund.

Andagtsøvelſe = Andagt 2.

*andante, sem ao., hvorki fljótt nje seint (um söng og hljóðfæraleik).

*andantino, sem ao., heldur í fljótara lagi (um söng og hljóðfæraleik).

Andeel hluti (partur) e-s í e-u; ítak: Vi have A. i et Rige, ſom ikke forgaaer.

Andehagl anda-högl (eins og selahögl).

Andejæger sá sem veiðir (er að veiða) endur, andaskyti.

Andemad (slýegund) *lemna.*

anden, andet, ft. andre, e., [annan], I) annar í tölu (*secundus*): Den førſte, den a., den tredie, o. s. frv. Han kom a. Gang igjen. Han var den a. i Følget (i Ordenen) hann var næstur hinum fremsta (fyrsta). Det er hans a. Kone það er seinni konan hans. Min a. Søn. For det førſte... for det andet... for det tredie ... í fyrsta lagi... í öðru lagi... í þriðja lagi, o. s. frv. — Hver a. annan hvern, t. a. m.: Hver a. Søndag. — A. Dagen (sjaldh.) annars dags. — Fra (paa) a. Haand sjá Haand. — II) annar þegar talað er um tvennt, hinn (*alter*): Naar den ene vil frem, vil den a. tilbage (eða naar een vil o. s. frv.). Jeg ſtod paa den ene Side af Grøften, og han paa den a. jeg stóð öðrumegin við skurðinn og hann hinumegin — I det andet Liv í öðru lífi; líka i et andet Liv. — Han har gjort een Reiſe for ſin Videnſkab; en a. blot til Fornøielſe. Han gav eet Legat til Kirken, et andet (eða han g. e. L. t. Kirken, og eet) til de Fattige. To Sønner har han i Armeen; andre to (to andre) ere Studenter. — b) slíkur sem e-r: En a. Napoleon (annar eins maður og N.) vil ikke let opſtaae. Han bliver den a. Mozart. (Sb. *Verres, alter Orcus*). — III) hinn um það sem eptir er (*reliquus*): Kun dette er mig af Vigtighed; det andet er mig ligegyldigt hitt stendur mjer á sama. Een Datter har han hjemme; de andre ere alle forſørgede. — IV) annar þegar talað er um fleira enn tvennt (*alius*) a) lad mig faae en a. Bog i Stedet for denne. Han har forladt ſit Fædreland, og boſat ſig i et andet (fremmedt) Land. Jeg har ſolgt mine gamle Heſte, og vil kjøbe mig andre. Til en a. Tid, paa et andet Sted, under andre Betingelſer í e-t annað skipti (e-n tíma endrar-nær), á e-m öðrum stað, þegar öðruvísi er ástatt. Man faaer det ikke andre Steder end her það fæst ekki annarstaðar enn hjer, það fæst hvergi nema hjer. Vi have faaet en a. Præſt. Han er bleven et andet Menneſke. Han tager hver Dag en a. Kjole paa. — Naar man ikke er ſin egen Herre, men er afhængig af en A. þegar maður er öðrum háður. Det er haardt, at ſkulle leve af en Andens Naade. Benytte ſig af Andres Arbeider. Røbe Andres Hemmeligheder. — Han tænker ikke paa Andet, end Forlyſtelſer hann hugsar ekki um annað enn að skemmta sjer. Jeg har ikke Andet, at byde Dem. Hvad Andet har jeg tilovers, end...? hvað er nú annað til (ráða), enn...? Spurning: Jeg maa vel gjøre hvad han har ſagt mig jeg mun verða að gera það sem hann hefur sagt mjer? Svar: Ja, hvad Andet já, hvað er annað? — b) með aukinni merk., optast nær með langt, ganſke eða heel, allur annar, miklu betri: Denne Præſt er en langt a. Mand, end den forrige það er miklu meira í þenna prest varið, enn þann, sem var á undan honum. Dette er en ganſke a. Sag það er nú allt annað mál. — Jeg har det paa heel andre Vilkaar, end min Formand. — c) einkum í almúgatali, et andet Aar að ári (um þetta leyti), t. a. m.: Det faaer at berøe til et andet Aar. — d) Een og Anden, eet og andet hinir og þessir, hitt og þetta, sitt hvað: Jeg har hørt Een og A. ſige det. Jeg har eet og andet at tale med dig.

Andendagsbryllup veizla daginn eptir brúðkaupið.

*Andendagsfeber kalda sem kemur annan hvern dag.

andendagsmorgen, sem ao., morguninn eptir.

andenſteds, sem ao., annarstaðar: Jeg har ikke været a. end i Kirken jeg hef ekki komið annarstaðar, enn í kirkjuna. Eenſteds bruges den Skik, a. (eða en a.) en anden sinn er siður í landi hverju. Han kommer ingen a., end hos ſin Familie hann kemur hvergi, nema til ættingja sinna. — andenſtedshen annað (til e-s annars staðar), t. a. m.: Han er ikke mere i Paris; men er reiſt a. hen hann er farinn úr Parísarborg, og kominn e-ð annað. andenſtedsfra annarstaðar að.

Andenæb andarnef. Dette Dyr har et Slags A. — 2) nokkurs konar ílát sem ungbörn eru látin drekka úr, svipað andarnefi.

Andeqvadder = Andemad.

anderledes, sem ao., öðruvísi: Sagen er ganſke a. beſkaffen. Dette vil jeg have a. gjort. Han fortalte mig det paa den Maade; men jeg veed det er a. Blive a. til Sinds. Han er ikke a. hann er sona (gjörður). — í tali fyrir anden: Det er en (ganſke) a. Mand það er munur á mönnum.

Andeſteg steikt önd.

Andeæg andaregg.

andrage, ás., bera e-ð upp, stinga upp á e-u: A. noget for Øvrigheden. Han androg paa en Nedſættelſe i Skatten.

Andragende, ft. -r, kl., málaleitun, frumvarp, uppástunga, bæn, beiðni, tilmæli. — b) kæra, umkvörtun.

Andrik, ft. -ker, sk., andarbliki.

andægtig, ft. -e, e., guðrækinn, guðhræddur: Hun er meget a. Et andægtigt Sind. — b) guðrækilegur: Andægtige Bønner. En a. Forſamling.

Andægtighed, án ft., sk., guðrækni, guðhræðsla.

Ane, varla haft nema í ft. -r, sk., eðlibornir langfeðgar: Han tæller ſexten Aner hann er eðliborinn fram í sextánda lið.

ane (líka ritað ahne), ás. 1, hafa grun um. Menn segja a) jeg aner noget mig órar fyrir e-u: Jeg aner intet godt jeg býst við engu nema illu, mjer segir þunglega hugur um. — b) noget aner mig, t. a. m.: Det aner mig, at han kommer i Dag mig órar fyrir því (mjer segir svo hugur um, það er hugboð mitt), að hann muni koma í dag.

*Anekdote, ft. -r, sk., smásaga.

Anelſe, ft. -r, sk., hugboð, grunur.

Aneregning langfeðga-tal herraborinna.

Anetal langfeðga-tala herraborinna: Regne (udregne) eens A. rekja ætt manns herraborins.

Anetavle spjald sem herrabornir langfeðgar manns eru skráðir á.

Anevaaben langfeðga-merki herraborinna.

Anfald árás, áhlaup, aðsókn, atganga, atlaga, frumhlaup: Gjøre A. paa Fjenden. Fjendens A. blev afſlaaet. — 2) hviða (í veikindum): Et pludſeligt A. af Sideſting.

anfalde, ás., ráðast á, sækja að e-m, veita e-m árás (atgöngu), fljúga á: Fjenden anfaldt Staden fra to Sider. Røverne anfaldt ham i Huulveien. — 2) óeiginl. a. een med Skjeldsord vaða upp á e-n með skömmum. — Sygdommen anfaldt ham med fornyet Heftighed kom að honum hin sama sótt, og var nú öllu ákafari enn fyr.

Anfalder, ft. -e, kk., sá sem ræðst á: Da gaaer Forſvaret endog til at dræbe Anfalderen.

anfegte, ás., a) freista: Anfegtes (friſtes) af Djævelen. — b) hneykja, hneisa, gera e-m skömm eða hneisu: Han anfegtes (fornærmes) paa ſin Ære. — c) þjá: Anfegtes (plages) af Lidelſer. Anfegtes af haarde Sygdomme. — d) fá á: Sønnens Ulykke anfegter ham ikke. Han lod ſig ikke a. deraf hann ljet það ekki fá á sig.

Anfegtelſe, ft. -r, sk., freisting, tilteyging, ástríða, þjáning, o. s. frv.

anføre ráða (vera) fyrir liði, stýra herliði: Kongen anførte ſelv ſin Hær i dette Slag. Generalen anførte den høire Fløi. — 2) leiðbeina e-m: A. een til Dyd og gode Sæder. — 3) tilgreina, geta um, bera e-ð fyrir sig, vísa til e-s: Han har glemt at a. det i Regnſkabet. Han anførte dette til ſin Undſkyldning. Jeg vil a. mine Grunde. Han anfører overalt ſine Kilder. Forfatteren ſiger i det ovenfor anførte Sted.

Anførelſe, sk., það að anføre i 3. merk.

Anfører, ft. -e, kk., hertogi, foringi, (herforingi, liðsforingi), fyrirliði, forráðsmaður, oddviti, forsprakki, forkólfur, leiðtogi: En ſtor A. foringi mikill. Være A. for en Røverflok. A. i et Oprør (i en Leg, ved et Foretagende). Han var vor A. (Fører) paa Reiſen.

Anførſel, sk., (það að anføre i 1. og 2. merk.), forysta, forræði, leiðbeining, tilsögn: Under Kongens A. Han vil under min A. danne ſig til Embedet.

angaae, ás., ná til e-s (i óeiginl. merk.): Sagen angaaer Forſømmelſe i Embedet málið er um (risið út af) hirðuleysi í embættisverkum. Hvad mig angaaer fyrir mitt leyti; lika i tali: Hvad mig er angaaende. Angaaende hans Begjering og hans Begjering angaaende (= hvad angaaer hans Begjering).

angbryſtet, ft. -bryſtede, e., = ſtakaandet.

angbryſtig, ft. -e, e., = angbryſtet.

Angbryſtighed, án ft., sk., andþrengsli, brjóstþrengsli, þrengsli fyrir brjóstinu.

Ange, ft. -r, sk., [sb. angi i likri merk. og ilmr], móða: A. paa Vinduesruderne.

Angel, ft. Angler, sk., [angul-l], öngull. Sjá Krog, Fiſkekrog, Medekrog.

Angelfiſker sá sem fiskar á öngul (handfæri).

Angelfiſkeri öngulfiski (handfærafiski).

Angelmuus (litil músartegund sem hefur mjótt trýni og finnst i norðurálfu og norðanverðri austurálfu) *sorex araneus* (*Linn.*).

Anger, án ft., sk., [angr], iðrun: A. beſtaaer i den nedtrykkende Følelſe af ſin egen Uværdighed. A. har en moralſk, og ikke, ſom Fortrydelſe, blot pſychologiſk Grund. Føle A. over noget iðrast e-s. Orðskv.: Stakket Lyſt har tidt lang A.; sb. sætar syndir verða að sárum bótum, æ koma mein eptir munuð. — 2) (áður fyr), angur, armæða, o. s. frv.

angerfri = angerløs i 1. merk.: Et angerfrit Sind.

angerfuld iðrunarfullur.

angergiven, ft. -givne, e., = angerfuld: Det angergivne Hjerte.

Angergraad iðrunargrátur.

Angerkjøb kaup sem maður iðrast eptir.

angerlig, ft. -e, e., sem maður iðrast eptir, sem maður sjer eptir, eptirsjónarverður.

angerløs sem ekki hefur neitt að saka sig fyrir. — 2) (i lögum), ákærulaus: Da bør han at være a. for den Sag, han ſigtes for þá skal hann vera sýkn af því máli, er hann er sakaður um. Sb. Anger 2. merk.

Angerløshed, án ft., sk., það að vera angerløs, sýkna.

Angerstaare iðrunartár.

Angeſt (lika ritað Angſt), sk., [angist], angist: Hun udſtod en ſtor A.

angeſt, ft. -e, e., (dauð)hræddur, óttasleginn: Jeg var a. for at hun ſkulde dee.

angeſtfuld angistarfullur, hræðslufullur.

Angeſtſkrig óp af angist eða hræðslu.

Angeſtſved sviti af angist eða hræðslu.

angive kveða á: Fjendens Tab a. Aviſerne til 2000 Mand dagblöðin kveða á (dagblöðin segja svo, dagblöðunum segist svo frá), að hinir hafi látið 2000 manns. Man angav dette ſom Aarſagen þetta var kölluð orsökin, þessu var um kennt. — 2) vísa á, segja til e-s, segja (skýra) frá e-u, sýna: Han angav Stedet hvor han havde fundet det. A. de Varer, man fører med ſig. A. ſin Formue (ſine Indkomſter). Denne Prøve angiver Krudtets Styrke. — 3) ljósta (ljóstra) e-u upp, segja eptir e-m: A. en Sag for Øvrigheden. Tyven angav ſig ſelv. Hans egne Folk angav ham for Toldſvig.

Angivelſe, ft. -r, sk., það að angive.

Angiver, ft. -e, kk., [af angive i 3. merk], sögumaður: Af Bøderne tilfalder det Halve Angiveren.

angjelde (fornt) = angaae.

angle, h. s. 1, sitja við handfæri.

Angleſnør = Medeſnør.

angre, ás. 1, [sb. angra], iðrast e-s, iðrast eptir: Jeg angrer den Uret, jeg har gjort. A. paa det ſom er ſkeet. Angrende iðrandi. — 2) fá e-m iðrunar: Denne Handling angrer mig meget mig iðrar mjög þessa verks. Det angrer mig, at jeg har gjort det. Sb. fortryde.

Angreb, ft. eins, kl., atvígi, sókn, aðsókn, atganga, atlaga (á sjó), áhlaup, árás.

Angrebskrig hernaður.

Angrebsmiddel það sem til sóknar þarf.

Angrebsſted atvígisstaður, vetvangur.

Angrebsvaaben sóknarvopn.

angrebsviis, ao., með árásum.

angribe ráðast að e-u a) ráðast (forðum ráða) á, veita e-m atgöngu, sækja að e-m, bera vopn á: A. Fjenden. — b) slást upp á: A. een med Skjeldsord (Uqvemsord, ærerørende Beſkyldninger). — c) taka á (= eyða af) e-u, (sb. stela úr sjálfs síns hendi): A. offentlige Midler. Han har angrebet Kaſſen, ſom var ham betroet. — d) vinna á, hafa ill áhrif á: Syren angriber (jetur) dette Metal. Dette Middel angriber (skemmir) Bryſtet. Han er meget angreben (þjáður) af Sygdommen (sb. gagntekinn). Den lange Tale har angrebet ham meget hann hefur reynt á sig með því að tala svo lengi. — e) fara rjett eða rangt að e-u: A. Sagen fra den rette Side.

Angriber, ft. -e, kk., sá sem ræðst á annan. — b) (sjaldh.), sá sem slæst upp á annan.

angroe (gróa við) er einungis haft i almúgamáli í þessu orðatiltæki: Et angroet Barn.

Angſt sjá Angeſt.

Anhang = Tilhæng og Tillæg.

anholde I) ás., höndla, taka e-n fastan: A. en Forbryder (Misgjerningsmand). — II) h. s., biðja: A. om et Embede beiðast embættis. Sb. ſøge, anſøge.

Anholdelſe, sk., það að anholde I: Ved Tyvens A. þegar þjófurinn var (er) tekinn.

Anholden, án ft., sk., það að anholde II.

anhængig, ft. -e, e., (i lögum): Gjøre en Sag a. stefna máli til dóms og laga.

*animalſk, ft. -e, e., sem snertir dýr eða kvikindi.

*animere, ás. 1, hvetja e-n til e-s, fýsa, eggja.

*Animoſitet, sk., kali, móður.

*Anis, án ft., sk., anís (egipzk jurt) *pimpinella anisum.*

*Anisfrø anísfræ.

*Aniskorn = Anisfrø.

*Anismelk mjólk sem anís er soðinn í.

*Anisolie anísolía.

*Anisſukker sykraður anís.

Ank, ft. -er, sk. = Anke.

Anke, ft. -r, sk., kæra, umkvörtun.

anke, h. s. 1, kvarta um, bera sig upp undan e-u: A. paa noget. Man har anket derpaa. Sb. paaanke.

ankefri sem ekki verður sakaður um neitt.

Ankel, ft. Ankler, sk., [er eins og það væri dregið af ankul-l, sem á ísl. hefði breyzt i akkul-l, ökkul-l, og síðan i] ökkli.

Ankelkøde ökklabein.

Ankelſko kvennskór sem nær upp að öklanum.

Ankepoſt sakargipt: Der vare mange Ankepoſter imod ham.

Anker, ft. -e, kl., kvartil lagar.

Anker, ft. -e og Ankre, kl., [sb. akker-i f. anker-i af *ancora*], akkeri: Kaſte A. kasta akkerum. Lægge Skibet for A. leggjast um akkeri. Lette A. ljetta akkerum. Kappe A. höggva (skella í sundur) akkeris-kaðalinn. Ligge for A. liggja um (við) akkeri. Gaae til Ankers kasta akkerum, leggjast um (við) akkeri. Skibet er til Ankers liggur um (við) akkeri. —Da man lettede Ankeret, braſt Touget þegar akkerinu var ljett, stökk í sundur kaðallinn. Drive for Ankeret. — 2) veggsínkill, múrsínkill: Forbinde et Stykke Muur (et Bjælkeværk) med Ankere sínkla múr (timbur-stokka).

Ankerarm akkerisfleinn.

*Ankerboie akkerisdufl.

Ankerbund botn að því leyti hvernig þar er að kasta akkerum: God (ſlet) A.

Ankerfald kast á akkeri.

ankerfaſt sem liggur við akkeri.

Ankerflig = Ankerhage.

Ankerforing borð utan á skipi til að hlífa því við akkerinu.

Ankergreen = Ankerarm og Ankerflig.

Ankergrund = Ankerbund.

Ankerhage akkerisflaug.

Ankerkapning það að höggva í sundur akkerisstrenginn.

Ankerkaſtning það að kasta akkerum.

Ankerkjæde akkerisrekindi úr járni.

Ankerklo = Ankergreen.

Ankerkran akkeris-prámur (til að kasta og ljetta þungum akkerum).

Ankerkrog = Ankerhage.

Ankerkryds samkoman (samsuðan) á akkerisleggnum og flaugunum.

Ankerleie lega við akkeri. — b) = Ankerplads.

Ankerletning það að ljetta akkerum.

Ankerlæg akkerisleggur.

ankerløs akkerislaus.

Ankerplads lægi, skipalægi.

Ankerring akkerishringur.

Ankerrøring vaf um akkerishringinn.

Ankerſko það sem látið er á þá akkerisflaugina sem fyr er dregin upp svo hún skuli ekki nugga skipið.

Ankerſmed akkera-smiður.

Ankerſmedie akkera-smiðja.

Ankerſpil akkerisvinda, dokka.

Ankerſtok akkeris stokkur.

Ankertoug akkerisstrengur, akkeriskaðall.

anklage, ás., klaga, kvarta undan e-m, bera sig upp undan e-m: A. een for hans Foreſatte. — b) lögsækja: Han er anklaget for Efterladenhed i ſit Embede (for Landsforræderi). Den Anklagede blev frikjendt.

Anklage, án ft., sk., ákæra, lögsókn, sakargipt.

Anklager, ft. -e, kk., sakar-áberi.

ankomme (sjaldan haft í nál. t.), koma til e-s staðar: Han ankom hertil for otte Dage ſiden hann er kominn hingað fyrir viku. Kongen er i Dag ankommen. Brevet var endnu i Gaar ikke ankommet. — II) ankommen, ho., lágnaður, farinn að úldna, sem farið er að slá í: Fiſken er noget ankommen.

Ankomſt, án ft., sk., tilkoma, koma: Strax efter min A. undir eins og jeg var kominn.

ankre, h. s. 1, leggjast um (við) akkeri.

Ankring, ft. -er, sk., það að ankre.

ankynde = forkynde (sem er betra og algengara).

anledige, ás. 1, = foranledige, foraarſage (og eru þau orð tíðkanlegri).

Anledning, ft. -er, sk., tilefni, undirrót, orsök: Udvortes Anledninger. A. til Krig. Hvad var Anledningen til (hvernig kom það til), at de bleve Uvenner hvernig atvikaðist sundurþykki þeirra. Dette Tilfælde gav A. til en vigtig Opdagelſe. Tage A. af noget. I A. af Deres ſkriftlige Yttring. Der blev givet et Gilde i A. af hans Hjemkomſt. En Sang i A. af Kongens Fødſelsdag. Billig A. til Mistanke. Jeg har ingen A. til at være misfornøiet med ham mjer væri orsakalaust að vera óánægður með hann.

Anliggende, ft. -r, kl., málefni, mál: Et vigtigt A. Betroe een ſine Anliggender.

Anlæg, ft. eins, kl., það að anlægge 1, tilbúningur: Veiens A. er begyndt það er byrjað á vegargerðinni. En Colonies A. nýlendu-setning. — b) það sem er stofnað (anlagt): Dette A. er i god Drift. Et A. i en Have. Et engelſk A. — c) það að leggja niður hvernig e-ð á að vera, fyrirmynd, uppdráttur: A. til en Fæſtning (Have). — d) áform, ásetningur, fyrirætlun: Der hørte undertiden Aarhundredes Liv til at udføre vore A., og et eneſte uventet Øieblik er nok til at kuldkaſte dem. — e) náttúra til e-s: Have A. til noget vera lagaður fyrir e-ð. Drengen har gode A., ſom fortjene at dyrkes.

anlægge stofna, gjöra, setja, reisa, búa e-ð til: A. en ny Stad (Fæſtning, Skole, Fabrik, Have, Vei). — b) verja e-n til e-s eða í e-ð: A. Penge i Handel (Statspapirer, Jordegodſer). — c) leggja niður hvernig e-ð á að vera: A. en Tegning (et Maleri). — — d) höfða mál: A. Sag mod een. — e) taka upp sorgarbúning: A. Sørgedragt. Der er anlagt Hofſorg.

Anlæggelſe, ft. -r, sk., það að anlægge.

Anlægning, ft. -er, sk., = Anlæggelſe.

Anlægsmaal mælistrengur til að mæla hæð á hrossum.

Anløb tilhlaup: Gjøre et A., førend man ſpringer hlaupa til, áður enn maður stökkur.

anløbe I) ás., koma við í e-m stað (í sjóferðum): Paa Veien til Oſtindien anløb han Madera. A. en Havn. — II) h. s. í ho. anløben, (t. a. m. um skuggsjár og málma), sem farið er að falla á, ryðgaður. En anløbet Staal (stál sem gljáandinn er tekinn af og gert blátt).

anmaſſe, ás. 1, taka e-ð undir sig með valdi eða hroka: A. ſig Herredømmet (Regjeringen) setjast í völdin (hásæti). Han havde anmaſſet ſig en Myndighed, der ikke tilkom ham. — anmaſſende, h.-e., hrokafullur.

Anmaſſelſe, ft. -r, sk., yfirgangur, ágangur, rangsleitni, ójafnaður, hroki.

anmelde a) gefa e-m e-ð til vitundar, kynna e-m e-ð: A. et Dødsfald for Skifteretten. A. noget for Øvrigheden. — b) skýra frá (nýrri) bók á prenti, lýsa bók: A. en Bog i Aviſerne. A. et udkommet Skrift. — c) gjöra vart við komu e-s: Han blev anmeldt af Tjeneren. Han har ikke anmeldt ſig i Porten ved ſin Ankomſt. Sb. melde.

Anmeldelſe, ft. -r, sk., það að anmelde, einkum í merk. b: En kort A. af et nyt Skrift stutt lýsing á nýrri bók.

Anmelder, ft. -e, kk., sá sem skýrir frá e-u, eink. sá sem lýsir (nýrri) bók á prenti: Anmelderen af et Skrift.

anmode, ás. 1, mælast til e-s við e-n (af e-m): A. een om en Tjeneſte (om et Laan). — b) krefja, heimta.

Anmodning, ft. -er, sk., tilmæli, beiðni.

anmærke setja merki við: A. Steder i en Bog. — 2) geta um, víkja á: A. alle Omſtændigheder i en Sag. Jeg har ovenfor anmærket.

Anmærkning athugasemd, athugagrein, skýring: Deres A. er fuldkommen rigtig það er hverju orði sannara, sem þjer segið. Gjøre Anmærkninger over Folk finna að mönnum, vera hótfindinn. Gjøre Anmærkninger ved et Regnſkab. Lærde (oplyſende, vidtløftige) Anmærkninger til et Skrift.

*Annal, ft. -er, sk., árbók.

annamme, ás. 1, (nær því urelt), taka við e-u, meðtaka, o. s. frv.: Hvilket den Efterlevende maa til ſig a.

Annammelſe, ft. -r, sk., það að annamme.

*Annex, ft. -er, kl., aukasókn, (annexía).

*Annexbonde bóndi sem býr í aukasókninni. — 2) bóndi sem býr á Annexgaarden.

*Annexgaard ljensjörð í aukasókn.

*Annexkirke útkirkja, (annexía).

*Anomalie, sk., óregla, ósamkvæmni.

*anomaliſk, ft. -e, e., óreglulegur, ósamkvæmur.

*anonym, ft. -e, e., ónefndur: En a. Forfatter.

*Anonym, ft. -er, kk., rithöfundur sem ekki nefnir sig.

*Anonymitet, sk., nafnleysi rithöfunda sem ekki segja til sín.

anordne skipa til um, segja fyrir e-n: A. en Høitidelighed (Begravelſe). — 2) bjóða eða skipa (sem konungar), leggja lög á. — 3) (úrelt), setja e-n í embætti.

Anordning, ft. -er, sk., fyrirsögn um e-ð: Gjøre en A. til (for) noget. — b) tilskipun, konungsboð: En kongelig A. Udſtede en A.

Anraab, ft. eins, kl., = Tilraab, Anſkrig.

anraabe, ás., kalla til e-s: Han blev anraabt af Vagten. — 2) kalla á e-n í bæn, grátbæna: A. Gud. A. Kongen om Naade.

Anraabelſe, ft. -r, sk., það að anraabe.

Anraaben, sk., = Anraabelſe.

Anretning, ft. -er, sk., það að bera á borð. — b) matur á borði: Den førſte A. fyrsti maturinn. Tre Anretninger.

anrette gjöra, búa, stofna, valda e-u: A. et Gjeſtebud. A. et Blodbad. — 2) bera á borð: Der maa ſørges for, at Maden ikke bliver kold medens den anrettes. Der er anrettet.

anrøre = vedrøre, vedkomme (sem eru betri).

anſee a) (hálf-úrelt), horfa á. — b) virða e-ð vel eða illa: Dette Skridt af ham vil ikke blive vel anſeet ved Hoffet þetta tiltæki hans mun ekki mælast vel fyrir með hirðinni. Man veed ikke med hvad Øine den Sag vil blive anſeet það er ekki á að ætla, hvernig á þetta kann að verða litið. Anſeet at ef þess er gætt, að. — c) meta eða virða e-n mikils eða lítils: A. Perſoner fara í manngreinar-álit, gjöra sjer manna-mun. En anſeet Mand vel metinn maður. Han er meget (høit) anſeet. Være vel (ilde) anſeet hafa á sjer gott (illt) orð. — d) meta eða virða svo sem e-ð sje: Jeg anſeer Sagen ſom afgjort. Jeg anſeer det for en god Handel jeg kalla það gott kaup. Han anſees for (hann þykir vera) en dygtig Mand. — e) í orðatiltækinu: Det lader ſig a., ſom það lítur svo út sem. — f) (í lögum), meta e-ð lögfullt: Da bør hans Vidnesbyrd ei at anſees (D. L.). — g) (í lögum), hegna, refsa: Anſees efter Loven.

anſeelig, ft. -e, e., a) vel metinn, mikils virtur, mikils háttar: En a. Mand i Staten. Han er af en a. (fornem) Familie. — b) talsverður, töluverður, sem nokkuð kveður að: En a. Sum Penge. En a. Poſt. Et anſeeligt Embede. — c) höfðinglegur, stórhreinlegur: En høi og a. Mand.

Anſeelighed, án ft., sk., það að vera höfðinglegur ásýndum.

Anſeelſe, án ft., sk., álit, yfirlit, ásýnd: Deilig af A. fagur ásýndum. Kjende een af A. þekkja e-n í sjón. Efter A. eptir því sem sjá er. — b) Perſons A. manngreinar-álit: Uden Perſons A. — c) mannvirðing, met: En Mand af megen A. Være i A. hos nogen.

Anſeende, án ft., kl., útlit, sýn, yfirbragð: Efter (til) A. að því er sjeð verður. Have A. af líta út fyrir.

anſige boða e-n (bjóða e-m, kalla e-n) á e-n stað: Anſiges til Hove (til Kongens Bord). Sb. tilſige.

Anſigt, ft. -er, kl., andlit, ásjóna, yfirbragð, svipur; sb. auglit, augsýn: See een i Anſigtet horfa framan í e-n. Blive rød i Anſigtet roðna. See paa eens A. hvad han ønſker; sb. að sjá e-ð út úr e-m. Sætte et mildt (vredt, ſuurt, fortrædeligt) A. op setja á sig blíðu- (reiði-, fýlu-, ólundar-) svip. Viig fra mit A. gakk úr augsýn mjer. Kom aldrig mere for mit A. komdu aldrei framar fyrir augu mín. Et fremmedt (ubekjendt) A. ókunnugur maður. Jeg fandt lutter nye A.

Anſigtsdannelſe andlitsfall.

Anſigtsfarve litar-háttur (sb. yfirlit, yfirbragð): Han har en bleg A. hann er fölur í andliti. — 2) ljósrauður andlitslitur.

anſigtsfarvet, ft. -farvede, e., [af Anſigtsfarve 2], eins litur og andlit.

Anſigtstræk, í ft., andlitsfall.

*Anſjos, ft. Anſjoſer, sk., trönusíli *clupea encrasicolus.*

anſkaffe útvega, draga e-ð að, afla e-s: A. ſig en ny Kjole. A. noget i Huſet.

Anſkaffelſe, án ft., sk., það að anſkaffe.

Anſkrig kall eða óp (einkum til að vara e-n við): Gjøre A.

anſkrive bóka: A. Indtægt og Udgivt. A. een til Skat skattskrifa e-n. — anſkrive er einkum haft í ho. l. t. í því orðatiltæki: Være vel (ilde) anſkreven hos een vera vel (illa) þokkaður af e-m, vera í miklum (litlum) metum hjá e-m, vera í miklu (litlu) gengi hjá e-m.

Anſkrivning, sk., það að anſkrive.

anſkue horfa á eða sjá e-ð með augunum eða í huga sjer.

anſkuelig, ft. -e, e., sjáanlegur (með augum eða í huga). — b) sem liggur í augum uppi: Gjøre noget anſkueligt for een.

Anſkuelighed, án ft., sk., það að vera anſkuelig.

Anſkuelſe, ft. -r, sk., það að anſkue. — 2) álit: Efter min A. að því er mjer lízt, að minni hyggju.

Anſkuelſesevne það magn hugarins að geta horft á e-ð til að sjá hvernig það er.

anſkyde I) ás., særa dýr með skoti: Hjorten blev anſkudt. — II) h. s., myndast, fá e-a lögun eða mynd: A. i Kryſtaller.

anſlaae, ás., virða, verðleggja, meta: Man anſlaaer hans efterladte Formue til to Tønder Guld. Godſet er anſlaaet til en Værdie af 40,000 Rigsbankdaler.

Anſlag, ft. eins, kl., uppfesting skjals eða auglýsingar. — 2) áætlun. (Sjá anſlaae.) —3) ráð, fyrirætlun: Et ſnildt A. Optænke (udføre, hindre) et A. Hans A. vilde ikke lykkes. A. mod eens Liv fjörráð, banaráð. Dette A. maae vi lade fare. Give een et godt A. — 4) ávísun, tilvísun: Give een A. paa noget.

anſpore = tilſkynde, opmuntre.

anſpænde beita e-u (óeiginl.): A. alle Sjælens Kræfter.

Anſpænding, sk., það að anſpænde.

anſtaae falla í geð, falla, geðjast, líka, þóknast: Noget anſtaaer den ene, ſom maaſkee ikke anſtaaer den anden. — 2) hæfa, bera, sóma: Som Dannemænd kunde egne og a. hæfir og ber.

Anſtalt, ft. -er, sk., undirbúningur, viðbúningur, viðbúnaður: Gjøre A. eða Anſtalter til noget (til Maaltid, til Forſvar, til Krig). — 2) = Stiftelſe. (Sb. t. a. m. Opdragelſesanſtalt, Vandcuuranſtalt.)

Anſtand, án ft., kl., (í lögum), frestur, bið. — 2) látprýði, kurteisi: Tale (bevæge ſig) med A.

anſtifte = afſtedkomme: A. noget nyt.

anſtikke = befænge, ſmitte.

anſtille gjöra: A. Underſøgelſer rannsaka (sb. hafa rannsak á). — A. ſig látast vera, láta eins og e-ð sje.

anſtrenge, ás., beita e-u (óeiginl.), neyta e-s: A. ſine Kræfter neyta orku. A. ſig herða sig, beita sjer, verja sjer (öllum) til, taka nærri sjer. A. ſig over Evne taka óf nærri sjer, reyna of mikið á sig. Et anſtrengende Arbeide strit.

Anſtrengelſe, ft. -r, sk., áreynsla, fyrirhöfn.

anſtryge, ás., rjóða: A. en Væg med Farve ríða lit á vegg.

Anſtrygning, ft. -er, sk., það að anſtryge.

Anſtrøg 1) eiginl. það sem riðið er á e-ð: Dette A. er for tyndt. Et nyt A. — 2) óeiginl. a) blær: Han ſøgte at give ſine Handlinger et A. af Billighed. Hans Tale havde et A. af Grundighed. — b) aðkenning, snefill, nasasjón: Et A. af Lærdom (af Philoſophie).

anſtændig, ft. -e, e., sæmilegur, sómasamlegur, samboðinn: En a. Dragt sæmileg klæði. Dette Selſkab er ikke anſtændigt for dig (er dig ikke anſtændigt). Pigen var ham ikke a. Et anſtændigt Giftermaal. — 2) heiðvirður, siðsamur: En a. Opførſel. En a. Pige. Hun er af anſtændige Forældre. Anſtændige Borgerfolk. Et anſtændigt Huus. Et Sted, hvor anſtændige Folk ei kunne komme.

Anſtændighed, ft. -er, sk., siðsemi: Det er ofte Mangel paa Opdragelſe, ſom er Aarſag til at Anſtændigheds Grændſer overtrædes.

Anſtød það að reka e-ð (sig) á: Ved dette A paa Muren. — 2) óeiginl. a) viðstaða, fyrirstaða: Tale reent og uden A. Læſe uden A. lesa reiprennandi. — b) hneyxli; það sem manni mislíkar: Give A. Men juſt dette er andre til A. — c) hviða: Et A. af Feberen kölduflog.

anſtødelig, ft. -e, e., hneyxlanlegur: A. Tale. A. Opførſel. — 2) óþokkaður, illa þokkaður, sem kemur sjer illa: Sandheden er a. for mange. Det var ham anſtødeligt at høre.

Anſtødelighed, án ft., sk., það að vera hneyxlanlegur eða koma sjer illa.

Anſtødsſteen hneyxlunar-efni: Dette var en A. for hans Samvittighed (for hans Dyd).

Anſvar, án ft., kl., [ansvar f. andsvar], ábyrgð, ábyrgðarhluti: Staae til A. for noget ábyrgjast e-ð. Du kan gjøre det paa mit A. Forældre have et ſtort A. for deres Børns Opdragelſe. Menneſket ſkal engang ſtaae til A. for ſine Handlinger gjöra grein fyrir athöfnum sínum.

anſvare, [andsvara], ábyrgjast, svara fyrir: Han maa gjøre, ſom han vil a.

anſvarlig, ft. -e, e., sem á að ábyrgjast: Være a. for noget. Jeg vil være a. for Pengenes rigtige Betaling jeg skal ábyrgjast, að o. s. frv.

Anſvarlighed, ft. -er, sk., ábyrgð.

anſætte I) ás., virða, verðleggja, meta: Gaarden er høit anſat i Hartkorn. Han er anſat til en høiere Formueſkat. — 2) kveða á: A. en vis Dag til en Handling. — 3) setja e-n í embætti: Han er nylig bleven a. hann er ný-kominn í embætti. — II) h. s., bruna áfram: Skibet kom anſættende for fulde Seil.

Anſættelſe, ft. -r, sk., það að anſætte í merk. I., einkanl. í 3.: En Embedsmands A. það að veita manni embætti. Han ſøger om A.

Anſætter, ft. -e, sk., þjappari sem hafður er við hin stóru púður-skotfæri.

anſøge, ás., beiðast e-s af konungi eða yfirvöldum: A. Kongen om et Embede. A. om en Bevilling i Cancelliet (hos Øvrigheden).

Anſøger, ft. -e, kk., sá sem beiðist e-s af konungi eða yfirvöldum.

Anſøgning, ft. -er, sk., bónarbrjef til konungs eða yfirvalda: Indgive A. om noget. Han venter endnu Udfaldet af hans A. Bevilge (afſlaae) en A.

antage, ás., taka við e-m (óeiginl.), taka (óeiginl.): Man vilde ikke a. ham i Selſkabet. A. Tjenere (Opvartere) ráða (vista) til sín. A. Soldater. A. een til ſin Værge (Sagfører). Han antog ham i Søns Sted hann gerði hann sjer að óskmegi. — b) taka e-n (e-ð) að sjer: A. ſig een. A. ſig en Sag. — c) gefa sjer: Han antog Kongetitel. — d) takast e-ð á hendur: A. et Embede (en Sag at føre). — e) taka e-ð upp (óeiginl.): Denne Steen antager en ſmuk Politur. A. en anden Natur (Skikkelſe). A. fremmede Sæder (Skikke). A. en Religion taka trú, taka við trú. — f) taka e-u, þekkjast: Han antog mit Tilbud. — g) taka (fyrir) gilt: Denne Undſkyldning (Godtgjørelſe) kan jeg ikke a. A. en Vexel. — h) fallast á, hafa e-ð fyrir satt, hyggja, ætla: Denne Mening er almindelig antagen. Lad os a. at det forholder ſig ſaa. Hvor gammel antager De ham at være? Jeg antog ham for en ærlig Mand. Jeg antog det for et Varſel.

antagelig, ft. -e, e., tækur, gildur, sæmilegur, bærilegur.

Antagelighed, án ft., sk., það að vera antagelig.

Antagelſe, ft. -r, sk., það að antage.

*Antagoniſt, ft. -er, kk., mótstöðumaður.

Antal, án ft., tala: Antallet af Indbyggere. Et A. Menneſker nokkrir menn. Et ſtort A. Folk fjöldi fólks.

antaſte, ás. 1, slást upp á, leita á, áreita: A. Folk paa Gaden. A. een med Skjeldsord vaða upp á e-n með skömmum.

*antedatere, ás. 1, dagsetja of snemma eða fyrir tímann.

*antediluvianſk, ft. -e, e., sem hefur verið fyrir flóðið.

antegne, ás., bóka e-ð (til minnis). — b) skrifa e-ð upp í registur.

Antegnelſe, ft. -r, sk., athugagrein, athugasemd: Gjøre Antegnelſer i et Regnſkab.

Antegning, ft. -er, sk., = Antegnelſe.

*Antepenultima, sk., þriðja samstafa að aptan.

*Anthologie, sk., úrval af kvæðum eða ritgjörðum (tínt saman í eina bók).

*Anthropologie, sk., mannfræði.

*Anticipation, sk., það að taka fyrir sig fram.

*anticipere, ás. 1, taka e-ð fyrir sig fram.

*antik, ft. -e, e., forn (um það sem er grískt, eða rómverskt, einkanl. lista-verk): Den antike Tid öld Grikkja eða Rómverja. Den antike Konſt list Grikkja eða Rómverja. Et antikt Arbeide fornt listaverk (grískt eða rómverskt). Antike Statuer (Templer, Ruiner).

*Antike, ft. -r, sk., grískur eða rómverskur forngripur (einkum listaverk).

*Antikritik ritgjörð til að hrekja prentað aðfinningar-rit.

*Antipathie, sk., óbeit. Sb. Moddrift.

*Antipode, ft. -r, kk., andfætingur (í eiginl. eða óeiginl. merk.).

*Antiqua, sk., latínskt rjettletur (í prenti).

*Antiquar, ft. -er, kk., fornfræðingur.

*antiqnariſk, ft. -e, e., sem snertir fornmenn eða fornfræði.

*Antiquitet, (optast nær í) ft. -er, sk., forngripur, fornmenjar, fornleifar. — b) (í ft.), fornfræði.

antræde, ás., = tiltræde (sem er betra).

antræffe = træffe.

antvorde, ás. 1, selja e-n fram, selja e-n e-m í hendur.

antyde (nýtt orð), benda (vísa) til e-s (óeiginl.).

Antydning, ft. -er, sk., það að antyde.

antænde kveykja í (á) e-u, leggja

eld í, slá eldi í: A. et Fyrværkeri. Borgerne antændte ſelv deres By. Antændes verða íelda.

antændelig, ft. -e, e., eldnæmur: Let a. eldfimur.

Antændelſe, ft. -r, sk., það að antænde.

anvende, ás., verja e-u, hafa e-ð við, hagtæra e-u, halda (vel eða illa) á e-u, hagnýta: Han har anvendt meget (mange Penge) paa Jordforbedring. A. ſin Tid (ſine Penge) vel (ilde). En vel anvendt Ungdom. — b) heimfæra: Han anvendte denne Lignelſe paa Forældre og Børn.

anvendelig, ft. -e, e., nýtur, notanlegur, notandi.

Anvendelighed, sk., hæfilegleiki til e-s.

Anvendelſe, ft. -r, sk., það að anvende: Gjøre en fornuftig A. af noget.

anviſe vísa á, vísa til e-s: A. een ſit Værelſe vísa manni til herbergis. A. Folkene i Marken deres Arbeide segja fyrir verkum á akri. — b) (sjer í lagi) vísa á peninga: A. (=give Anviisning) paa Banken. Pengene ere anviſte paa Amtſtuen.

Anviisning, ft. -er, sk., tilvísun: Jeg gav ham A. paa en Mand, ſom havde dette Tøi at ſælge jeg vísaði hōnum á mann, o. s. frv. — b) peninga-ávísun, skuldskeyting. — c) tilsögn: A. til et forbedret Agerbrug.

*Apanage, sk., lífeyrir konungborinna manna.

*Apathie, sk., deyfð, doði, tilfinningarleysi.

*Aphelium, kl., fjarlægð (t. a. m. jarðarinnar) við sólina.

*Aphorisme, ft. -r, sk., spakmæli, snjallmæli (í smá-greinum).

*aphoriſtiſk, ft. -e, e., sem er í smá-greinum.

*apodiktiſk, ft. -e, e., bersýnilegur, áþreifanlegur (í óeiginl. merk.): Apodiktiſke Sandheder.

*Apogæum, kl., fjalægð við jörðina.

*Apokalypſe, sk., himnasýn (vitranabók) Jóns postula.

*apokryphiſk, ft. -e, e., vafasamur að uppruna eða gæðum.

*Apologie, sk., afsökun, afsökunarrit, undanfærsla.

*apoplektiſk, ft. -e, e., sem snertir (kemur til af) niðurfallssýki: Et a. Anfald.

*Apoplexie, sk., niðurfallssýki.

*Apoſtat, ft. -er, kk., guðníðingur.

*Apoſtel, ft. Apoſtle og Apoſtler, kk., postuli. — b) sá sem fyrstur boðar kristni í e-u landi: Sanct Ansgar, Nordens A.

*apoſtoliſk, ft. -e, e., postullegur.

*Apoſtroph, ft. -er, sk., úrfellir (merki til að sýna að hljóðstafur sje felldur aptan af orði).

*Apothek, ft. -er, kl., lyfjabúð.

*Apotheker, ft. -e, kk., lyfsölumaður.

*Apothekerdreng lærisveinn hjá lyfsölumanni.

*Apothekerkonſt lyfjagjörð, lyfsölumannskunnátta.

*Apothekerſvend lyfsölumaður sem er Svend; sjá Svend.

*Apotheoſe, sk., það að vera settur í guða-tölu (vera gerður að guði).

*Apparat, ft. -er, kl., allt það sem til e-s þarf að hafa.

*Appel, ft. -ler, kl., málskot (það að skjóta máli frá lægra dómi til æðra dóms).

*Appellant, ft. -er, kk., sá sem skýtur máli til æðra dóms.

*Appellation, sk., málskot (sjá Appel).

*Appellativ (líka Appellativum), ft. -er, kl., tegundar-heiti e-s hlutar (t. a. m. steinn, eik, sauður, hús).

*Appellativum sjá Appellativ.

*appellere, ás. 1, skjóta máli til æðra dóms.

*Appendix, sk., viðbætir.

*Appetit, sk., matarlyst.

*appetitlig, ft. -e, e., lystugur (um mat), tilfýsilegur, tillystilegur.

*applaudere, ás. 1, (klappa saman lófum að e-u til merkis að manni falli það vel í geð), klappa lof að e-u. Sb. beklappe.

*Applaus, sk., lófaklapp (til lofs við e-ð).

*applicere, ás. 1, eiginl. leggja e-ð við e-ð, a) heimfæra. — b) a. ſig til noget leggja e-ð fyrir sig.

*Appoſition, ft. -er, sk., viðsetning nafns, viðsett nafn.

*Appoſitum, kl., viðsett nafn.

*Approbation, ft. -er, sk., samþykki.

*approbere, ás. 1, samþykkja, fallast á.

*April, án ft., sk., apríl, sumarmánuður: Narre een A. ginna e-n til e-s 1. daginn í aprílmánuði (sem er siður í Danmörku). Løbe A. láta ginna sig 1. daginn í apríl.

*Aprilmaaned = April.

*Aprilnar apríls-ginningur (sá sem lætur ginna sig 1. daginn í apríl).

*Aprilveir, apríls-veðrátta, óstöðug veðrátta.

*Aquamarin, sk., sævötnungur (gimsteinn).

*Aquavit sjá Akevit.

Ar, ft. eins, kl., [ar-], ör (kl.). — 2) einkenni kvennjurtar.

*Arabeſker (ft.), sk., nokkurs konar myndir (á veggjum til prýðis).

*Arachnider (ft.), sk., öll þau smá-kvikindi sem eru kongulóa-kyns.

Arbeid (optast ritað Arbeide), ft. -er, kl., [sb. erfiði], starf, starfi, verk, verknaður, vinna: Et let (tungt, ſtrengt, meiſomt, langvarigt) A. Legemligt A. Paatage ſig et A. takast verk á hendur. Udføre et A. Skille ſig vel (ilde) ved et A. leysa verk sitt vel (illa) af hendi. Sætte een i A. fá e-m e-ð að starfa, fá e-m verk að vinna. Have et A. for (under Hænderne) hafa e-ð í vinnu. Have noget under A. vera að starfa að e-u (sb. hafa e-ð í smíðum). Det har alt længe været i (under) A. það hefur lengi verið í vinnu, það hefur nokkra stund verið á prjónunum. Han er altid i A. hann er allt af e-ð að gera. Gaae paa A. fara til vinnu sinnar. Være paa A. og komme fra A. er haft um iðnaðarmenn, sem vinna annarstaðar, enn heima hjá sjer. Være i A. med at pløie (høſte, ſkrive) vera að plægja (skera upp, rita). — b) það sem búið er til: Denne Meſter gjør godt A. er vandvirkur. Udſkaaret (udgravet) A. En Forfatters Arbeider rit e-s höfundar.

arbeide, h. s. og ás. 1, starfa, vinna, A) h. s.: Den, ſom tænker, arbeider ogſaa það er líka iðja að hugsa. Menneſket kan ikke altid a., det maa ogſaa hvile. Naar han arbeider, vil han have Rolighed hann vill vera í náðum, þegar hann er að starfa e-ð. (í þeim dæmum, sem nú eru talin, merkir arbeide vera að vinna.) — Han arbeider med Lethed honum er hægt um það sem hann gerir, hann er fljótur að því s. h. g. — Han arbeider ikke for Vinding, men for Æren hann leggur ekki að sjer í ábataskyni, heldur til ágætis sjer. — A. i et Bjergværk vera í málmnám. A. i en Fabrik. A. i Jern vera þræll (eptir dómi). A. i en Videnſkab (i Hiſtorien). A. i Træ (Steen, Guld, Sølv) vera trjesmiður, o. s. frv., smíða úr trje, o. s. frv. — Han arbeider paa et Værk (Skrift) over Philoſophiens Hiſtorie hann er að semja bók (rit) um sögu heimspekinnar. Dette Maleri har han længe arbeidet paa hann hefur lengi verið með þessa skript. — Um dauða hluti: Skibet arbeider i Storm og Søgang (sb. skipið höggur). Vinen arbeider (ólgar) i Fadet. — B) ás., a) koma e-u í e-n stað eða e-t ástand með vinnu og fyrirhöfn: A. Jorden op. A. et Skib ind i Havnen (ud af Iſen, op af Grunden). A. ſig frem igjennem Bølgerne. A. ſig frem igjennem en Folkeſtimmel troða sjer í gegnum mannþyrpingu. A. ſig ihjel vinna sig dauðan. A. ſig træt vinna sig þreyttan. A. ſig rig. — b) a. Jorden vel.

Arbeider, ft. -e, kk., verkamaður, verkmaður, starfsveinn: Han er en god A. hann er góður verkmaður. En A. er ſin Løn værd verður er verkamaðurinn launanna. Holde mange Arbeidere. Leie Arbeidere til noget.

Arbeiderſke, ft. -r, kvk., verkakona, verkkona.

Arbeidsanſtalt vinnuhús (þar sem þurfamenn og iðjuleysingjar geta fengið vinnu).

Arbeidsbi vinnufluga (býfluga sem vinnur; gagnstætt: Vandbi).

Arbeidsbord borð sem maður situr við með verk sitt.

Arbeidsbrug það að hafa e-ð til vinnu: Et Par gode Heſte til A. tveir góðir verkhestar.

Arbeidsbyrde vinnuþungi.

Arbeidsdag verkdagur.

Arbeidsdrift vinnufýsn.

arbeidsdygtig kröptugur til vinnu.

Arbeidsdyr vinnudýr.

Arbeidsfag vinnutegund.

Arbeidsfolk, einungis í ft., verkafólk, verkmenn.

arbeidsfri laus við erfiði a) sem ekki þarf að vinna. — b) en a. Time hvíldarstund, hvíld.

arbeidsfør vinnufær, verkfær, verknýtur: En a. Karl (Heſt).

Arbeidsførhed það að vera arbeidsfør.

Arbeidsheſt verkhestur, klárhestur; áburðarhestur.

Arbeidshjem fyrir Arbeidsværelſe: I hans eget A. tilbragte han Aftenſtunden.

Arbeidshuus vinnuhús (handa þurfamönnum): Arbeidshuſe, hvor den Trængende kunde finde Ophold.

Arbeidskarl verkmaður.

Arbeidskraft þróttur til vinnu; kraptur sem hafa má (hafður er) til vinnu.

Arbeidsleie það að leigja sig til vinnu.

Arbeidslyſt verklund.

arbeidslyſten verklundaður.

Arbeidsløn vinnukaup.

Arbeidsmand verkmaður.

Arbeidsmyre vinnu-maur.

arbeidſom, ft. -me, e., starfsamur, iðjusamur.

Arbeidſomhed, án ft., sk., starfsemi, iðjusemi: A. er modſat baade Ladhed, from Lediggang og henſigtsløs Syſlen.

Arbeidspenge, einungis í ft., fje sem maður kaupir sig undan vinnu með.

Arbeidsſang söngur við vinnu.

arbeidsſky sem hefur óbeit á að vinna, latur til vinnu, lítill verklundarmaður.

arbeidsſparende, [sb. ſpare], sem sparar handmagn: A. Maſkiner.

Arbeidsſtof verkefni.

Arbeidsſtue = Arbeidsværelſe.

Arbeidstid vinnutími: Arbeidſomhed

befordres, ved at betænke hvor kort Arbeidstiden er.

Arbeidstime vinnustund. Gagnstætt: Hviletime.

Arbeidstrang vinnuskortur (það að maður getur ekki fengið vinnu).

arbeidstrang: En a. Tid þegar örðugt er að fá vinnu.

Arbeidstøi verkefni: Hele Bordet ligger fuldt af A. — 2) = Værktøi.

arbeidsvant, [sb. vænne], vanur vinnu: Arbeidsvante Hænder.

Arbeidsvei atvinnuvegur.

Arbeidsvogn áburðarvagn (gagnstætt: Stadsvogn og Reiſevogn).

Arbeidsværelſe starfhús, starfklefi, o. s. frv.

*arbitrair, ft. -e, e., sem fer eptir málavöxtum.

*Archaisme, ft. -r, sk., fornyrði.

*archaiſtiſk, ft. -e, e., fornyrtur, úreltur.

*Architekt, ft. -er, kk., húsameistari.

*Architektur, ft. -er, sk., húsagjörðarlist, húsalag.

*Archiv, ft. -er, kl., skjalahirzla.

*Archivar, ft. -er, kk., skjalavörður.

*Archæolog, ft. -er, kk., fornfræðingur.

*Archæologie, sk., fornfræði.

*archæologiſk, ft. -e, e., sem heyrir til fornfræða.

*Areal, kl., flatar-mál, landvídd.

*Arealſkat hússtæðisskattur. Sb. Grundſkat.

arg, ft. -e, e., [arg-r], argur, illur; orðskv.: Jo argere Skalk, jo bedre Lykke strákar hafa stærstu gæfu.

argandiſk Lampe argands-lampi (lampi með holum kveykjum, fundinn af Argand).

arge, ás. 1, (gjöra e-n argan), í þessum orðskv.: Som man ældes, ſaa arges man svo ergist hver, sem hann eldist.

Argeliſt lævísi, undirferli.

*Argument, ft. -er, kl., röksemd.

*Argumentation, ft. -er, sk., röksemda-leiðsla.

*argumentere, h. s. 1, álykta, leiða rök af e-u.

*Arie, ft. -r, sk., söngvísa.

Arild í orðatiltækinu: Fra Arildstid frá alda öðli.

Arild, án ft., = Arve.

*Ariſtokrat, ft. -er, kk., sá sem vill hafa stórmennisstjórn; stórmenni, stórbokki.

*Ariſtokratie, kl., stórmennisstjórn, stórbokka-stjórn.

*ariſtokratiſk, ft. -e, e., sem heyrir til stórmennisstjórnar, stórmennis-, stórbokka-.

*Arithmetik, án ft., sk., tölvísi, talnalist.

*arithmetiſk, ft. -e, e., sem heyrir til talnalistar: En a. Opgave verkefni úr tölvísinni.

Ark, sk., [ark=] örk, kista: Pagtens A. sáttmáls-örkin. — 2) Noa's A. Nóa-örk.

Ark, ft. eins, kl., (pappirs)örk: Et heelt (halvt) A.

*Arkelie, ft. -r, kl., púðurklefi í skipi. Sjá Krudkammer 1.

Arkeſkrift skript sem borguð er eptir arkatali.

Arkeſkriver skrifari sem borgað er eptir arkatali.

arkeviis, ao., eptir arkatali, örk og örk: Betale a. Læſe en Bog i Materie a.

arm, ft. -e, e., [arm-r], snauður, fjelaus, fátækur: Den Rige og den Arme. — b) aumur. Orðskv.: Det er en a. Steg (það er auma steikin), ſom intet drypper af. — c) (þegar verið er að aumkva e-n), vesall: De arme Folk! hinir veslu menn! vesalingar!

Arm, ft. -e, sk., [arm-], armur, armleggur, handleggur: Tage een i Armen grípa í handlegginn á e-m. Tage een i ſine Arme í faðm (fang) sjer, í fang sitt. Under Armen undir hendinni. Geværet i Armen! í olbogabótina! — Óeiginl.: Tage imod een med aabne Arme báðum höndum. — 2) kvísl út úr e-u: En A. af Havet fjörður, lón, o. s. frv. En A. af en Bjergſtrækning. Armene paa en Læneſtol. Armene paa en Lyſekrone pípur í kertahjálmi.

*Armatur, sk., herfæri.

Armbaand armband.

Armbeen bein í handleggnum.

Armbind fetill.

*Armee, ft. -r, sk., her, lið, herlið. (Armee er ætíð haft um landher.)

*armeniſk, ft. -e, e., ermskur.

*armere, ás. 1, vopna, búa herskip.

Armfuld, sk., fullt fang.

Armguld (í skáldskap), armhringur úr gulli, armgull (eins og fingurgull).

Armhat hattur til að hafa undir hendi sjer.

Armhul og Armhule handkriki.

Armod, án ft., sk., örbyrgð: A. eier intet, Fattigdom har intet tilovers.

Armpude olbogakoddi.

Armring armhringur.

Armſkinne armbjörg, brynjuermi.

Armſmykke armhringur (einkum útflúraður eða gimsteinum settur).

Armſtage kerta-stjaki með tvær eða fleiri kertapípur.

armſtærk handsterkur, sterkur í handleggjunum.

Armſtød handrið sem haft er til að leggja handlegginn á.

Armtag = Favnetag. — 2) handleggjatök, axlatök.

armtyk á digurð við manns-handlegg.

Arne, ft. -r, sk., [sb. arin-n], óeiginl. heimili, heimkynni.

Arnekrog arinshorn.

Arneſted arinn.

*aromatiſk, ft. -e, e., ilmandi, ilmsætur.

Arp, án ft., sk., flasa (skóf) einkanl. í höfði á börnum.

*Arrak, án ft., sk., hrísgrjóna-brennivín, indverskt brennivín.

*Arrangement, ft. -s, kl., fyrirkomulag.

*arrangere, ás. 1, koma e-u fyrir.

*Arreſt, ft. -er, sk., hald, varðhald, höpt. — 2) fangelsi, rannsakshús.

*Arreſtant, ft. -er, kk., sá sem er í haldi.

*arreſtere, ás. 1, taka e-n fastan, setja e-n í varðhald, höndla.

*Arreſtforretning haldsetning.

*Arreſtforvarer fangelsis-vörður.

*Arreſthuus fangelsi. Sjá Fangehuus.

*Arrieregarde, sk., = Bagtrop.

arrig, ft. -e, e., I) (nærri því úrelt) = arg: En a. Skalk. (Í tali: Det arrigſte Snavs). — II) illur í geðinu, uppstökkur: En a. Qvinde kvennskass. En a. Hund grimmur hundur. Blive a. paa een verða vondur við e-n.

Arrighed, án ft., sk., stirðlyndi, geðvonzka.

Arrigſkab, ft. -er, kl., stirðlyndi; vonzka (í líkri merkingu og reiði).

*arrivere, h. s. 1, koma. — b) henda, bera til.

*arrogant, ft. -e, e., hrokafullur.

*Arrogants, sk., hroki.

Ars (líka ritað Arts), sk., [ars =] rass. (Nú á dögum er Ars ekki haft nema í ókurteislegu tali.)

Arsbalde þjóhnappur, (rass-kinn).

*Arſenal, ft. -er, kl., hergagna-búr.

*Arſenik, sk., = Rottekrud.

Arslæder skinn sem málmnámamenn binda aptan á sig þegar þeir fara ofan í námana.

Art, ft. -er, sk., náttúra, náttúrufar, eðli: Det er i Menneſkets A. Det ligger i Arten. Der er en ond A. i ham. — 2) háttur, aðferð: Paa en egen A. Efter hans gamle A. — í tali: Det havde ingen A. því varð ekkert ágengt. — 3) tegund: Denne Slægt har mange Arter. Heſte (Køer) af en god A. af góðu kyni. — En A. (nokkurs konar) efterlandſk Dragt. Han gaaer med en A. Reiſehue.

arte, h. s. og ás. 1, 1) sem h. s., a) líkjast í ætt: Sønnen arter (líka arter ſig) ikke efter Faderen. — b) þrífast: Denne Sædart vil ikke ret a. (spretta) her i Landet. — 2) sem ás. í arte ſig, sama og arte tómt: Barnet arter ſig godt hegðar sjer vel, er þekkt, er hlýðið. Denne Vext vil ikke a. ſig i en ſaadan Jord. Hvad han foretager, vil ikke a. ſig for ham. — Ho. artet gerður: Alle Menneſker ere ſaaledes artede, at —. Sb. godartet, ondartet.

*Arterie, ft. -r, sk., lífæð, slagæð.

*arteſiſk Brønd boraður brunnur. Nafnið er dregið af því, að þess kyns brunnar hafa lengi tíðkazt í þeirri álfu Frakklands, er *Artesia* heitir á lat.

artig, ft. -e, e., siðlátur, þekkur, þægur, hlýðinn: Et a. Barn. — b) þægilegur, hæverskur, kurteis: Han var meget a. imod mig. Det er ikke artigt (það er óhæverska), at tale formeget i Selſkaber. — c) heppilegur, sem á vel við, hnittilegur, laglegur, snotur: En a. Opfindelſe. Et artigt Indfald. Han kan ſkrive ret artige Vers hann getur orkt dá-snotur (smá-) kvæði. — d) kænlegur: Spille een et artigt Puds gera e-m dá-fallegt bragð, (dá-fallegan grikk). — e) kynlegur, skrýtinn, skoplegur, skringilegur: Det var en a. Hændelſe.

Artighed, ft. -er, sk., siðlæti, þægð, hlýðni. — b) kurteisi, hæverska. — c) kurteislegt (hæversklegt) orðalag, það sem sagt er af kurteisi, kurteisleg lofsorð: Jeg tog det ikke for hans Alvor; men kun for en A. han vilde ſige mig. Sige et Fruentimmer Artigheder.

*Artikel, ft. Artikler, sk., atriði, grein (í bók eða tímariti): Artikler i Loven. — 2) vöru-tegund, varningur. Sb. Handelsartikel. — 3) greinir (í sumum málum): Den beſtemte A. Den ubeſtemte A.

*Artillerie, ft. -r, kl., stórskotalið, stórskytalið.

*Artillerievidenſkab stórskotalist.

*Artilleriſt, ft. -er, kk., stórskyti.

*Artiſkok, ft. -ker, sk., (jurt úr suðurhluta norðurálfunnar) *cynara scolymus.*

*Artiſt, ft. -er, kk., listamaður.

*artiſtiſk, ft. -e, e., (listamannslegur), listalegur.

Arv, ft. -e (sjaldan höfð), sk., [arf-r], arfur, erfð, arfleifð: Have en A. i Vente eiga arf í vændum. Tage A. taka arf, erfa. Faae en A. efter een. Tiltræde en A. taka við arfi. Gaae fra A. og Gjeld (afsala sjer arf og skuldir). Gaae i A. med een. Gaae i lige A. med een vera jafnkominn til arfs við annan. Broderen og Søſteren gaae i lige A. taka arf (erfa) jöfnum höndum. Dette Gods er gaaet i A. (hefur gengið í erfðir) fra Fader til Søn. Eie (beſidde) noget ved A. hafa erft e-ð. Forbryde ſin A. fyrirgjöra erfð sinni. Udelukkes fra ſin A. Give een noget til A. og Eie til eignar og umráða.

arve, ás. og h. s. 1, [sb. erfa], 1) ás., a) taka arf eptir: Børn a. deres Forældre. — b) taka e-ð að erfðum: Denne Gaard arvede han efter ſin Farbroder. Arvede Midler. — 2) h. s., taka arf, vera arfgengur: A. efter Sødſkende. A. op ad. A. ned ad.

Arve, án n., kl., arfi. Líka Jordarve, Arild, Fuglegræs.

Arveadel herra-tign sem gengur í erfðir. (Arveadel og perſonlig Adel er hvort öðru gagnstætt.)

Arvebegravelſe grafreitur sem gengur í erfðir.

arveberettiget arfgengur, arftækur.

Arvebyrde ógæfa er leggst í ættir.

Arvedeel erfðahluti, arfur.

Arvedeling = Arveſkifte.

Arvedyd manndyggð sem gengur í erfðir.

Arvefald það að arfur tæmist.

Arvefaldsret erfðatökurjettur konungs þegar ekki eru erfingjar til.

Arvefeil ókostur (galli) sem leggst í ættir: Det er en A. i den Familie það er ágalli, sem fylgir þeirri ætt.

Arvefjende sá sem hefur ættarhatur á e-m.

Arvefjendſkab ættarhatur.

Arvefordring arfstilkall. — 2) fjárheimta sem maður hefur fengið í erfð.

Arveforening samkomulag um arf.

Arvefyrſte höfðingi sem hefur fengið ríki sitt að erfðum.

Arvefæſte erfðafesta.

Arvefæſtegaard erfðafestu-jörð.

Arvefæſter sá sem hefur erfðafestu á jörð.

Arvefæſteſkjøde erfðafestu-brjef.

arvefødt, [sb. føde], arfborinn, borinn til arfs.

Arvefølge (röð sú er menn eiga að taka arf í), erfðatal. — b) það að koma í stað annars eptir erfð: Han er ikke Konge ved A. (að erfðum), men ved Valg.

Arvegaard erfðaból.

Arvegang erfð.

Arvegangsmaade erfðatal. (Sjá Arvefølge a.)

Arvegjeld skuld er liggur á arfi.

Arvegods arfur, arfleifð, erfðafje. — b) jörð sem maður fær að erfðum.

Arveguld auðæfi fengin að erfðum.

Arveherre = Arvefyrſte.

Arvehuus hús er gengur í erfðir. — b) ætt þess höfðingja er ríki hefur að erfð.

Arvehylding hollustu-loforð þegna við höfðingja sinn sem er borinn til ríkis.

Arvejord lenda sem maður tekur að erfðum.

Arvekjøb arfkaup. — 2) arfgjald (gjald sem útlenzkir menn áttu að greiða af þeim arfi, er þeim tæmdist í Danmörk).

Arvekonge konungur sem tekið hefur ríki að erfðum.

Arvelader, n. -e, kk., arfleifandi (gagnstætt: Arvetager).

Arveland erfðaland, erfðaríki. — b) = Arvejord: Pleie ſine Fædres A.

Arvelehn erfðaljen.

arvelig, n. -e, e., sem gengur í erfðir: Et arveligt Lehn. Denne Sygdom anſees for at være a. — B) sem ao.: Regjeringsformen er a. monarkiſk.

Arvelinie erfingjaröð.

Arvelod = Arvedeel.

Arvelov erfðalög.

arveløs arflaus: Gjøre ſin Søn a. — 2) sem enginn er erfingi að, erfingjalaus: Kongens Ret til arveløſt Gods.

Arvemaade = Arvegangsmaade.

Arvemidler, n., fjármunir sem maður hefur tekið að erfðum, erfðafje.

Arvenøgel lykill sem genginn er í erfðir og hjátrú er höfð á, ættlykill. Sb. Arveſølv.

Arvepagt samningur um erfð.

Arvepart = Arvedeel.

Arveprinds sá sem næst er borinn til ríkis en þó ekki sonur landshöfðingjans.

Arveregjering ríkisstjórn er gengur í erfðir.

Arverige ríki er gengur í erfðir. (Gagnstætt: Valgrige.)

Arveret arftökurjettur: A. til et Rige. A. til et Stamgods.

Arveſag erfðamál.

Arveſkifte arfskipti. (Skifte tómt er venjulegra.)

Arveſtamme höfðingja-röð er taka ríki í erfð hver eptir annan.

Arveſtat erfðaríki.

Arveſtrid deilur um erfðir.

Arveſvig arfsvik, arfskot.

Arveſyge meinsemd er leggst í ættir.

Arveſynd erfðasynd.

Arveſæde erfðaból.

Arveſølv silfur sem gengið er í erfðir og hjátrú er höfð á, ættsilfur. Sb. Arvenøgel.

Arvetager, n. -e, kk., arftökumaður.

Arvetal erfðatal.

Arvetrætte = Arveſtrid.

Arvetviſt = Arveſtrid.

Arvetægt arftaka.

Arveunderſaat þegn í erfðaríki.

Arveøl erfi, erfisdrykkja. (Sjá Gravøl.)

Arving, n. -er, kk., [sb. arfingi Fms. IX, 328], erfingi, (arfi): Lovlige Arvinger lög-arfar. Han er A. til Godſet hann er erfingi að jörðunni. Han er bleven A. af ſtore Midler. Gjøre (indſætte, udnævne) een til ſin A. arfleiða e-n. Døe uden Arvinger.

Arvſøger, n. -e. kk., sá sem gerir tilkall til arfs.

Arvtager (í gömlum lögum), = Arving, Arvetager.

***Aſcendent**, n. -er, kk., frændi manns framar í ættinni enn maður er sjálfur: Aſcendenter hinir fyrri frændur, (framfrændur).

Aſen, n. -er, kl., [sb. asni], asni. (Sb. Eſel.)

Aſenføle ungur asni.

Aſenhud skinn (há) af asna.

Aſeninde, n. -r, kvk., asna.

Aſk, n. -er, sk., [ask-r], askur (trjetegund) *fraxinus excelsior*.

Aſke, án n., sk., [aska], aska: Brænde noget til A. brenna e-ð að ösku (að köldum kolum). Lægge en By i A. brenna borg. Huſet ligger i A. — 2) óeiginl. moldir framliðinna.

aſkebagt, [sb. bage], öskubakaður.

aſkeblandet, [sb. blande], öskublandinn.

Aſkebrænding öskugerð (það að búa til ösku sem höfð er til e-s).

Aſkedigel deigla úr viðar-ösku.

Aſkedør öskudyr á ofni.

Aſkefang öskulaut í múr-ofni.

Aſkefarve öskulitur.

aſkefarvet, [sb. farve], = aſkegraa.

aſkegraa öskugrár.

Aſkegrue = Aſkefang.

Aſkehul ösku-op á ofni.

Aſkekage öskubakaður hleifur.

Aſkekrukke ösku-krukka (frá brunaöld).

Aſkelud sjá greinina um Lud.

Aſkeonsdag öskudagur.

Aſkepoſe poki með ösku í hafður við þvott.

Aſkeregn öskufall.

Aſkeſalt = Ludſalt.

***Aſkeſe**, sk., meinlætalifnaður.

Aſp, n. -er, sk., ösp *populus tremula*.

***Aſparges**, n. eins, sk., (eins konar æt jurt) *asparagus*.

***Aſphalt**, sk., sjá greinina um Jordbeg.

***Aſpirant**, n. -er, kk., sá sem aſpirerer til noget.

***Aſpiration**, sk., áblásning í atkvæði.

***aſpirere**, ás. 1., blása (í framburði): Aſpirerede Bogſtaver blásendur. — 2) a. til noget vera í vændum með að fá e-ð (t. a. m. embætti).

***Aſſecurant**, n. -er, kk., = Aſſecurateur, Aſſuradeur, Aſſureur.

Aſſecurants, n. Aſſecurantſer, sk., = Aſſecuration og Aſſurance.

***Aſſecurateur**, n. -er, kk., = Aſſecurant, Aſſuradeur, Aſſureur, en þykir lakara, enn hvert þeirra þriggja.

***Aſſecuration**, n. -er, sk., = Aſſecurants og Aſſurance.

***aſſecurere**, ás. 1, = aſſurere.

***Aſſemblee**, sk., samkunda heldra fólks til að skemmta sjer, hóf.

***Aſſeſſor**, n. -er, kk., (eiginl. hjáseti), hjásetudómari.

***Aſſeſſorat**, kl., hjásetudómaraembætti.

***aſſignere**, ás. 1, gefa e-m peningaávísun.

***Aſſimilation**, sk., tillíking.

***aſſimilere**, ás. 1, leiða e-ð til síns eðlis (þ. e. til eðlis þess hlutar sem leiðir), líkja e-ð til sín.

***Aſſiſtance**, sk., aðstoð, hjástoð, hjástaða.

***Aſſiſtent**, n. -er, kk., hjástoðarmaður, búðarloka.

***aſſiſtere**, ás. 1, aðstoða.

***Aſſociation**, sk., fjelagsskapur, samfjelag.

***Aſſuradeur**, n. -er, kk., = Aſſecurant, Aſſecurateur, Aſſureur.

***Aſſurance**, sk., (líka Aſſecurants og Aſſecuration), það að aſſurere.

***aſſurere**, ás. 1, festa sjer skaðabætur hlutar sem enn er heill (t. a. m. skips, ef það kynni að týnast; húss, ef það kynni að brenna) með því að borga e-ð tiltekið í sjóð sem ætlaður er til þess kyns skaðabóta.

***Aſſureur**, n. -er, kk., (líka Aſſecurant, Aſſecurateur, Aſſuradeur), sá sem aſſurerer.

***Aſthma**, kl., andþyngsli, brjósterfiði, hryggla.

***aſthmatiſk**, n. -e, e., sem hefur andþyngsli, mæðinn.

***Aſtrallampe** stjörnulampi.

***Aſtrolog**, n. -er, kk., stjörnuspámaður.

***Aſtrologie**, sk., stjörnuspár.

***aſtrologiſk**, n. -e, e., sem heyrir til stjörnuspádóma.

***Aſtronom**, n. -er, kk., stjörnufræðingur, stjörnuspekingur.

***Aſtronomie**, án n., sk., stjörnufræði, stjörnubókarlist.

***aſtronomiſk**, n. -e, e., sem snertir stjörnufræði.

***Aſyl**, n. -er, kl., athvarf, griðastaður. — b) einkanl. hæli handa munaðarleysingjum.

Aſæd, kl., partur af plógnum.

at, st., [at], að, 1) við nh.: At høre. At have hørt. At ſee. At have ſeet. At læſe. At læſe rigtigt er ikke altid let. Det glæder mig at finde Dem her. At tale meget om hans Fortjeneſter, forbyder hans Beſkedenhed. — b) þar sem kalla má að til sje úr fellt fyrir framan það: Villig at erſtatte Skaden. Berettiget at arve arfgengur. Færdig at reiſe ferðbúinn. Sb. Meningen er let at forſtaae efnið er auðskilið. — c) at ſige það er að skilja: At ſige naar de ſigte rigtig med því móti að þeir miði rjett. — 2) við fh., þar sem sú grein, er byrjar á at, er höfð sem nafn, α) í þol., (er at þá ekki svo nauðsynlegt, að ekki megi sleppa því): Jeg erfarer, at han er død. Jeg troer, at det er forbi. Jeg forſikrer dig, at der er ingen Fare. — β) í gjör., (og má þá ekki sleppa at): Det gjør mig ondt, at jeg var borte. Det er ubehageligt, at han har glemt det. Det gjorde en ſørgelig Virkning paa hans Helbred, at han ſaae ſig berøvet alt Haab. — b) að, svo að, til þess að: Kom hid, at jeg kan høre hvad I ſiger. — c) í öðrum eins orðatiltækjum og: Men, at jeg ſkal tale om hans Herkomſt, ſaa. At Ingen ſkal troe, jeg vilde fortie noget, ſaa. — d) at jo fyrir aptan neitun, þar sem vjer höfum tómt að: Jeg tvivler ikke paa, at han jo holder ſit Løfte.

*Atelier (líka ritað Attelier), kl., starfhús listamanns.

*Atheiſme, sk., guðleysi.

*Atheiſt, ft. -er, kk., guðlaus maður, guðleysingi.

*Athlet, ft. -er, kk., aflraunamaður.

*Atlas, sk. og kl., landabrjefa-bók.

*Atlaſk, án ft., kl., þykksilki: En Atlaſkes Trøie treyja úr þykksilki. Atlaſkes Baand.

*Atmoſphære, sk., gufuhvolf, þokulopt.

*Atom, ft. -er, kl., ódeili.

*Attelier sjá Atelier.

attende átjándi.

*Attentat, ft. -er, kl., tilræði.

*attenteret, ft. attenterede, h.-e., sem reynt hefur verið að fremja: A. Mord banatilræði.

atter, ao., [aptr], að nýju, á nýja leik. (atter = tilbage má kalla úrelt.)

Atterkomſt, sk., haft í skáldskap f. Gjenkomſt: Ved Solens A. (Sjá atter.)

*Atteſt, ft. -er, sk., vitnisburðarbrjef, vitnisburður.

*Atteſtats, sk., embættis-próf einkanl. í guðfræði.

*atteſtere, ás. 1, veita vitnisburð.

Attraa, án ft., sk., [af at og þrá?], þrá, fýsi, fýsn, fýst, löngun: A. efter Ære. Sætte ſin A. efter noget setja hug sinn eptir e-u, leggja hug sinn á e-ð.

attraae, ás. 1, girnast, þreyja: Nogle ønſke og a., hvad andre foragte og afſkye.

attraaelig, ft. -e, e., fýsilegur, girnilegur.

*Attribut, ft. -er, kl., einkunn.

au! mo., æ!

*Auction, ft. -er, sk., söluþing: Holde A. Sælge ved A. Sætte noget til A. Kjøbe paa en A.

*Auctionsbud söluþingsþjónn. — 2) boð (það sem maður býður í e-n hlut) á söluþingi.

*Auctionsforretning umstang við söluþing.

*Auctionsforvalter söluþingsstjóri.

*Auctionshold söluþingshald.

*Auctionspenge, einungis í ft., andvirði þess sem selt er á söluþingi.

*Auctionsregning söluþingsreikningur.

*Auctionsſkjøde kaupbrjef fyrir fasteign sem keypt er á söluþingi.

*Auctionsſted söluþingsstaður.

*Auctionsvæſen söluþings-mál.

*Audients, sk., leyfi að tala við stórhöfðingja.

*Auditeur, ft. -er, kk., hermannadómari.

*Auditorium, ft. Auditorier, kl., kennslusalur.

*Auguſt, án ft., sk., ágúst, heyannamánuður.

*Auſcultant, ft. -er, kk., hlýðari.

*Auſpicier, einungis í ft., það hvernig áhorfist: Under ſaadanne A.

*Authenticitet, sk., =

*Authentie, sk., það að vera

*authentiſk, ft. -e, e., eignaður rjettum höfundi: A. Lovfortolkning laga skýring eptir þann, er lögin hefur sett.

*Autobiographie, ft. -r, sk., æfisaga manns samin af honum sjálfum.

*Automat, ft. -er, sk. og kl., líkneski sem hreifir sig sjálft.

*Autonomie, sk., sjálfræði, (frelsi til að gefa sjálfum sjer lög).

*Autor, ft. -er, kk., rithöfundur.

*Autoriſation, ft. -er, sk., fullgilding.

*autoriſere, ás. 1, fullgilda.

*Autoritet, kl., met, áreiðanlegleiki. — 2) í ft. Autoriteter, yfirvöld.

*Autorſkab = Forfatterſkab.

*Avance, sk., hagur, ábati.

*Avancement, kl., hækkun í embættum.

*avancere, h. s. 1, ganga áfram; komast upp óeiginl.

*Avantgarde, sk., ferðarbroddurinn þegar talað er um herlið, framhluti liðs.

Ave, án ft., sk., [agi], agi, hirting: Være under A. Holde een i A. halda e-m í skefjum, tempra e-n.

ave, ás. 1, tipta, hirta, tempra: A. ſit Barn.

aveløs sem lifir eptir eigin vild: Hvo a. lever, han æreløs døer (málsh.; sb. sá sem upp elst agalaus, hann er næst því að deyja ærulaus í Jóns postillu).

*Averſion, sk., óbeit: A. for noget óbeit á e-u.

*avertere, ás. 1, auglýsa, birta; gera e-n varan við

*Avertiſſement, ft. -er, kl., auglýsing.

avet, ao., [sb. afugt =] öfugt: Skruen bliver dreiet a. om. Være ſig a. (klaufalega) ad. — II) (sem e.) öfugur: Den avede Side.

Avind, án ft., sk., [afund =] öfund: Være A. til een öfunda e-n.

avindes, þs. 1, öfundast, öfunda, sjá ofsjónum yfir e-u: A. ved een. A. ved eens Lykke.

avindsfri sem engan öfundar, ekki öfundsjúkur.

avindsfuld öfundarfullur.

Avindſkjold landráð: Med A. paa Arm de tænde Feidens Blus. þetta orð er sjaldan haft, nema í orðatiltæk.: Føre A. mod Kongen (Riget) svíkja konung sinn (ættjörðu sína).

avindsløs ekki öfundaður.

Avindsmand öfundarmaður, óvildarmaður.

Avindſot (sjaldhaft) = Avindſyge.

avindſyg öfundsjúkur. — 2) ömrulegur, önugur, geðstirður: Han er ſaa a.

Avindſyge öfundsýki.

*Avis, ft. Aviſer, sk., dagblað, frjettablað.

*Avisbud sá sem færir áskrifendum dagblöð.

*Avisefterretning frjettir í dagblöðum.

*Avisfrierie kvonbænir í dagblöðum.

*Avisnyhed nýjungar í dagblöðum.

*Avisrygte flugufregn (kvittur, pati) í dagblöðum.

*Avisſkriver dagblaðs-höfundur.

*Avistrykker sá sem prentar dagblað. — b) óeiginl. = Rygtemager.

Avl, án ft., sk., [sb. afli], -rækt, -yrkja; sb. Biavl, Faareavl, Frugtavl, Heſteavl, Humleavl, Høavl, Høravl, Kornavl, Qvægavl. — 2) jarðyrkja, akurverk, heyskapur: Han driver ſelv ſin A. — 3) jarðargróði, lóð, eptirtekja: Dette Aars A. er meget overflødig þetta er mesta kornár (heyskapar-ár). Indheſte ſin A. hirða hjá sjer.

avle, ás. 1, [afla], geta barn: A. Børn med ſin Kone eiga börn við konu sinni. De have avlet fem Børn ſammen. Barnet er avlet uden for Ægteſtand getið í lausaleik. Fiſke avles af Æg fiskar fæðast úr hrognum. — Óeiginl. geta af sjer, leiða af sjer, valda e-u: Een Tanke avler den anden hver hugsunin kviknar af annari. Denne Lære har avlet meget Ondt af ſig af þessari kenningu (villu) hefur leitt mikið illt. Magt og Ære a. (kveykja) Stolthed i det menneſkelige Hjerte. — 2) afla e-s með jarðyrkju: A. Korn (Hø, Frugt) stunda kornyrkju (heyskap, ávaxta-rækt). Alt hvad der avles gaaer med i Huusholdningen.

Avledaad getnaðarverk, samræði.

Avledrift getnaðarfýsn.

avledygtig fær um að geta afsprengi.

Avledygtighed það að vera avledygtig.

Avleevne = Avledygtighed.

Avlekraft = Avledygtighed. — Óeiginlega um jörðina frjófsemi: Jordens A.

Avlelem (bæði um karlkyn og kvenukyn), getnaðarlimur, leyndarlimur; burðarliður: Avlelemmerne hos begge Kjøn.

Avlelyſt = Avledrift.

avlelyſten gjarn til samræðis.

Avlen, án ft., sk., það að avle, getnaður.

Avling, án ft., sk., = Avlen; sb. Børneavling. — 2) = Avl 2: Han har en vidtløftig A. En Gaard uden A. jarðyrkjulaus garður. Heſte, ſom høre til Avlingens Drift hestar, sem hafðir eru við jarðyrkju.

Avlsbrug = Avl 2: Have et ſtort (vidtløftigt) A.

Avlsbruger jarðyrkjumaður, sveitabóndi.

Avlsbygninger, einungis í ft., hús sem hafa þarf vegna jarðyrkjunnar (sb. úthýsi).

Avlsdrift = Avlsbrug.

Avlsforvalter ráðsmaður.

Avlsgaard bújörð (kornjörð, heyskaparjörð): En god A. — 2) búgarður: Han boer om Sommeren uden for Byen paa ſin A.

Avlskarl verkstjóri á heldra bæ.

Avlsmand búandmaður, búandkarl, akurkarl.

avlſom (að minnsta kosti sjaldhaft), ft. -me, e., frjófsamur, frjór, ávaxtarsamur; (sb. þar er gott undir bú).

Avnbing agnakassi, sáðakassi.

Avnbøg (píltegund) *carpinus betulus.*

Avne, ft. -r, sk., [agn =] ögn, sáð (kvk.).

avnet, ft. avnede, e., [ögnótt-], sem agnir (sáðir) eru í: A. Leer til Klining.

Ax, ft. eins, kl., [ax], ax: Kornet ſætter A. Kornet ſtaaer i A.; sb. Bygax, Hvedeax, Kornax, Rugax. (Ax er einkanlega haft um hveiti og bygg; en Vippe um rúg, og Rosme um hafra.)

Axe, sk., kyrlína í hnetti: Jordens Dreining om dens A.

Axekrands blómhringur með öx í.

Axel, ft. Axler, sk., [axul-l], öxull, (sb. ás, völur, gaddur, hleinn); (sb. Mølleaxel, Portaxel, Vognaxel). — Kløkkens A. rambaldi.

Axel, ft. Axler, sk., [axl =] öxl: Være noget paa Axlerne bera e-ð á herðum sjer. Trække paa Axlerne yppta öxlum. — 2) axlarhluti á fati.

Axelarm sá partur öxuls er vagnhjólið snýst um.

Axelbaand axlarband.

Axelbeen viðbein.

Axelblad herðarblað.

Axelbrud viðbeinsbrot.

Axelbyrde eins mikið og maður getur borið á herðum sjer.

axelfør herðamikill.

Axelhæng sverðfetill sem gengur af vinstri hlið upp yfir hægri öxlina og aptur niður á vinstri hlið.

Axeljern öxuljárn.

Axelkaabe stutt kápa sem nær niður á mitti.

Axelled axlarliður.

Axelmule öxul-endi (gengur út úr vagnhjólinu).

Axelmærke biti á eyra.

Axelplade öxulverja.

Axelſkav öxulskaf (þ. e. gömul, hörð tjara, sem skafin er af öxli).

Axelſkjerf = Skjerf, sem haft er á sama hátt og Axelhæng.

Axelſtof öxulefni.

Axelſtykke geiri saumaður á axlirnar á skyrtum og þess konar fötum til styrktar.

axelſtærk = axelfør.

Axeltap öxulendi (t. a. m. í mylnu) sem gengur inn í e-ð.

Axeltorv matsölutorg í dönskum kaupstöðum.

Axeltræ öxulviður.

Axelved *crataegus.*

Axeſankning axalestur.

Axeſkæg axpuntur (?).

***Axiom**, ft. -er, kl., grein (mál) sem ekki þarf að færa sönnur á, sjálfsönnuð grein, vitaskuld (í óeiginl. merk.), sjálfsagður hlutur.

axle, ás. 1, [axla]: A. ſit Skind kasta yfir sig kápu, sem er fóðruð með skinni.

***Azimuth**, kl., hvirfilhorn (það horn sem verður af hvirfilhring stjörnu og af hádegisbring).

***Azur**, sk., heiðblámi.

B.

B, annar stafur í stafrofinu, heitir á dönsku **be**. Í upphafi orða samsvarar það íslenzku **b**, og hefur sama atkvæði og það; en fyrir aptan hljóðstaf í sama orði samsvarar það íslenzku **p**, og hefur þá jafnaðarlega í tali sama atkvæði og **v**, t. a. m. **ſkabe** af skapa, **ſtøbe** af steypa, **Kjøb** af kaup, **Skib** af skip.

Baad, ft. -e, sk., [bát-r], bátur. Þó er **Baad** yfirgripsmeira, enn **bátur**, svo að Danir kalla stundum **Baad** það sem vjer köllum skip, t. a. m. íslenzk fjögra manna för, og þaðan af stærri fiskiskip íslenzk.

baade, ás. 1, flytja e-ð á bát: B. Gods i Land.

Baade, án ft., sk., [bati], ábati, hagnaður, hagur: Det var mig til liden B. jeg hafði lítinn hag á því.

baade, ás. 1, [bata], hafa ábata (hag) á e-u: Derved baadede jeg intet. Han baadede intet ved Byttet. — 2) vera til hagsmuna, stoða: Denne Krig har ikke baadet Landet.

baade, e., [báða], báðir. **baade** er nú ekki haft nema í skáldskap. — II) sem st., [af báði =] bæði: Hun er b. ſmuk, og rig. Han kan derved b. udvide ſine Kundſkaber, og gavne Fædrelandet.

Baadebygger, ft. -e, kk., bátasmiður, (smá-)skipasmiður.

Baadebyggeri smíða-hróf þar sem bátar eða smá-skip eru gerð.

Baadebygning bátasmíði, (smá-) skipasmíði.

Baadefart bátaferðir, (smá)skipaferðir.

baadefuld ábatasamur, arðsamur.

Baadekjøb kaup sem maður hefur hag á.

Baadeleie (smá)skipalending, (smá-) skipalægi, (smá)skipalega.

baadeløs arðlaus, gagnslaus, óþarfa-.

baaderig = **baadefuld**.

Baadeſkuur fjala-naust (handa bát eða smáskipi).

baadeſyg = **vindeſyg**.

Baadfuld, sk., fullur báts- (skips-) farmur: En B. Folk (Fiſk).

Baadfører formaður (á bát eða smáskipi).

Baadsaare ár á bát eða smáskipi.

Baadsanker bátsakkeri, (smá)skipsakkeri. Sb. **Dræg**.

Baadsfolk, einungis í ft., báts-menn.

Baadsfragt leiga eptir bát eða (smá-) skip.

Baadsføre = **Baadsladning**, sem optar er haft.

Baadshage krókstjaki.

Baadskarl = **Baadsknegt**, **Roerkarl**.

Baadsklampe flatskorða undir bát á þiljum á hafskipi.

Baadsknegt háseti á bát eða (smá-) skipi.

Baadsladning bátsfarmur, (smá-) skipsfarmur.

Baadsleie = **Baadsfragt**.

Baadsmand bát-stjóri á hafskipi (hefur líka umsjón yfir reiðanum).

Baadsmandsbakke, [1. Bakke 2, b], sá hluti skipsmanna sem borðar úr sömu skál og bátstjórinn.

Baadsmandsdragt bátstjóra-búningur.

Baadsmandshyre bátstjóra-kaup.

Baadsmaſt sigla í bát eða (smá-) skipi.

Baadspligt pallur eða þiljur í framstafni á stórum bát eða (smá)skipi.

Baadsſeil segl á bát eða (smá-)skipi.

Baadsſtage stjaki til að ýta með, bátsstjaki, skipsstjaki.

Baadstofte = **Tofte**.

Baal, ft. eins, kl., [bál], bál, eldar: Optænde et B. kynda bál, gjöra bál. Dømmes til B. og Brand til að verða brenndur.

Baand, ft. eins, kl., [band], band, A) eiginl. 1) hvers konar **band** sem e-ð er bundið með. Sb. **Halsbaand**, **Hattebaand**, **Knæbaand**, **Kornbaand**, **Skobaand**, **Snørebaand**, **Strømpebaand**, **Sækkebaand**, **Tøndebaand**, o. s. frv. — b) sjer í lagi α) bönd, fjötrar: Lægge een i B. og Lænker. B. og Fængſel. — β) = **Tøndebaand**; sb. **Baandpiil**, **Baandſtage**. — γ) skammbitar í húsum (og önnur slík) remmitrje. — 2) ræma, borði, legging, dregill (sb. **Bændel**): Uldne B. Beſætte et Skjørt med B. borðaleggja fat. Sb. **Lærredsbaand**, **Silkebaand**. — b) sjer í lagi: riddaraband: Bære B. og Stjerne. Det hvide B. þ. e. Dannebrog-Ordenen. Det blaae B. þ. e. Elefant-Ordenen. — 3) rák eða rönd sem heldur er í breiðara lagi. — B) óeiginl. a) samband, samtenging: Forenes ved et helligt B. Ægteſkabets B. Slægtſkabets B. Venſkabets B. — b) skuldbinding: Paalægge ſig ſelv et B. skuldbinda sig. — c) hapt, fjötur, tálmun: Lægge B. paa den menneſkelige Frihed hepta frelsi manna.

Baanddriver, [Baand A, 1, b, β], gjarðrekur (verkfæri til að slá gjarðir á ílát).

baande, ás. 1, [Baand A, 1, a], 1) án þol., búa til bönd: B. paa Rugen. — 2) [Baand A, 1, b, β], með þol., benda eða girða ílát: B. et Kar.

Baandhage, [Baand A, 1, b, β], gjarðkrókur (verkfæri til að koma gjörðum ofan á ílát).

Baandhue, [Baand A, 2, a], kvennhúa með borðalykkjum.

Baandjern, [Baand A, 1, b, β], gjarðajárn.

Baandkniv, [Baand A, 1, b, β], girðisjárn (tvískept bjúgjárn til að telgja girði með).

Baandløkke, [Baand A, 2, a], borðalykkja.

Baandmager, ft. -e, kk., [Baand A, 1, b, β], svigasmiður, gjarðasmiður.

Baandpiil, [Baand A, 1, b, β], (píltegund sem höfð er í girði) *salix viminalis.*

Baandrulle, [Baand A, 2, a], dregilrulla, borðarulla.

Baandſløife, [Baand A, 2, a], = **Sløife**.

Baandſmække, [Baand A, 2, a], borðalagt brjóstaspeldi.

Baandſtage, [Baand A, 1, b, β], girði.

Baandvæv, [Baand A, 2, a], lítill vefstóll sem borðar og þvíuml. er ofið í.

Baandvæver, [Baand A, 2, a], sá sem vefur borða og þvíuml.

Baandøxe, [Baand A, 1, b, β], skaröxi sem laggarar hafa.

Baar eða **Baare**, ft. -er, sk., [**Baar** af bar- í barar eða barrar; **Baare** af bara, sem ekki er haft nema í ft. börur. Sb. **Rosbaar** og **Ber**], er haft fyrir **Liigbaare**: Han traadte til og rørte ved Baaren.

Baarager = **Baare** (**Baarde**).

Baarde sjá **Baare**.

Baare (fyrrum líka ritað **Baarde**), án ft., sk., nú varla haft nema í mállýzkum, ekra það árið sem hún er ósáin. Sb. **Brakmark**.

Baare sjá **Baar**.

Baargræs gras á ósáinni ekru.

Baarhø hey af ósáinni ekru.

Baas, ft. **Baaſe**, sk., [bás-], bás (bæði handa einni kú og líka) samstæðubás.

baaſe, ás. 1, taka inn nautpening, taka nautp. á gjöf: B. Qvæget.

bable (har), h. s. 1, (í skrafi), babba, þvogla, bulla.

***Bacchanal**, (optar haft í) ft. -ier, kl., (eiginl. hátíðarhald til sæmdar hinum gríska og rómv. vínguði, Bacchus; en er haft um) óhóflegt drykkjusvall með stjórnlausu athæfi.

***Bacchant**, ft. -er, kk., sá sem er að halda hátíð vínguðsins eða hegðar sjer eins og hann væri að því.

***Bacchantinde**, ft. -r, kvk., sú sem er að halda hátíð vínguðsins eða hegðar sjer eins og hún væri að því.

***bacchantiſk**, ft. -e, e., hóflaus (um drykkjuskap).

Bad, ft. -e, kl., [bað], bað, laug, (bæði = það sem maður baðar sig í og það að baða sig), 1) það sem maður baðar sig Gaae i B. — b) baðstaður (sem gerður er til þess): Anlægge et B. Indrette varme Bade. Ruſſiſke Bade = Dampbade. — c) heilsubrunnur (brunnur sem drukkið er úr til heilsubótar), líkl. af því að við þess konar brunna eru optast nær höfð böð meðfram: Han er reiſt til et B. (til Badet) farinn til heilsubrunns. — 2) það að baða sig: Tage et B. Jeg befinder mig vel efter Badet. Bruge B. baða sig stöðugt til heilsubótar. — Sb. Jordbad, Kryderbad, Luftbad, Sandbad, Strømbad, Styrtebad, Søbad, o. s. frv.

bade, ás. 1, [baða], baða, lauga: Drengen bliver hver Dag badet i koldt Vand. B. ſig i ſalt Vand. B. Fødderne taka fótlaugar. — b) b. ſit Anſigt (b. ſig) i Taarer lauga andlit sitt í tárum. — c) b. ſig i Solen.

Badebænk bekkur í baðhúsi.

Badegjeſt sá sem leitar til baða eða heilsubrunna.

Badehuus baðhús. Sb. Badſtue.

Badekammer baðklefi, klefi í baðhúsi.

Badekar baðker.

Badeklæder, ft., baðföt.

Baden, án ft., sk., það að bade.

Bader (öðru nafni Badſtuemand), ft. -e, kk., sá sem hefur böð til handa öðrum fyrir borgun. Þess háttar maður var líka fyrrum vanur að taka blóð og setja blóðhorn

Badeſted baðstaður.

Badeſvamp baðsvöppur. Sjá Vaſkeſvamp.

Badetid baðtími.

Badning, ft. -er, sk., það að bade: Legemets B.

Bads, ft. eins, kl., smellur. Sb. Baſk.

Badſker, ft. -e, kk., (úrelt), handlæknir. Sb. Saarlæge.

Badſkerhaand (læknishönd) er haft í þessum talsh.: Ligge under B. liggja í sárum eða e-m þess konar meinum, sem handlæknir verður að græða.

Badſkerkniv læknishnífur.

Badſkerkonſt handlæknislist.

Badſkerløn læknisfje (Gþl. mb. 9).

Badſkerredſkab læknistæki.

Badſkertang læknistöng.

Badſtue, [baðstufa sem í fyrndinni var sömu merkingar og Badſtue], baðklefi.

Badſtuehede baðklefahiti.

Badſtuemand = Bader.

Bag, án ft., sk, [bak], bak, 1) á mönnum eða skepnum: Da binde Hænderne paa hans B. á bak aptur. — Óeiginl.: Tale ilde om een paa hans B. bakbíta e-n. Have mange Aar paa Bagen. — 2) handar-bak: Lægge noget paa Bagen af Haanden. (Sb. Flade). — 3) bakki á hnífum og öðru þess k. — II) **bag**, sem fs. og ao., A) fs., bak við, fyrir aptan: Jeg hørte b. mig en Røſt. B. Kakkelovnen. B. (fyrir innan) Tæppet. B. Døren á hurðarbaki. B. Huſet að húsabaki, á bak húsum. B. Muren hinumegin múrsins. Gaarden ligger b. Skoven hinumegin skógarins. — Óeiginl.: Have noget b. Øret búa yfir e-u. — b) um hreifingu til staðar: Han ſmuttede b. Skjermbrættet. — Óeiginl.: Føre een b. Lyſet blekkja (tæla) e-n. — 2) þegar talað er um röð: Han ſtod b. (fyrir aptan) ham. B. Kongen gik Prindſerne. — B) ao.: Hun betragtede ham baade for og b. bæði í bak og fyrir. **bag** sem ao., er optast nær haft fyrir framan e-a þessara fyrirsetninga, af, efter, fra, i, ind, ned, om, op, over, paa, til, ud, ved, og standa þær þá ýmist sem fs. eða sem ao.: Falde b. (aptur) af en Heſt. Gaae b. af Dandſen líkt og detta úr sögunni. — Komme b. efter een á eptir e-m. Komme ridende (gaaende) b. efter á eptir. Det var b. efter það var um seinan (of seint). — Angribe een b. fra ráðast aptan að e-m. Begynde noget b. fra (galt) fara öfugt (skakkt) að e-u. Gaae b. fra et Arbeide láta e-ð verða sjer til minnkunar. — Gribe een b. i Nakken. Baade for og b. (aptan til) i Bogen. Den ene ſad for i Vognen; den anden b. i aptur í. — Kuglen var gaaet ham b. ind i Livet hafði gengið inn í gegnum bakið og á hol. Han var kommen b. ind i Gaarden (inn í garðinn á húsa baki) gjennem en Laage. — Gaae b. ned af en Vogn stíga aptan til niður af vagni. Hendes Haar hang b. ned (ned ad Nakken) fjell niður á herðarnar. — B. om (b. omkring) Huſet aptur fyrir húsið og í kringum það. Vi kjørte b. om (= udenom) Byen, i Stedet for at kjøre igjennem den. Vende ſig b. om snúa sjer við. See dig b. om! líttu aptur fyrir þig! — Stige b. op i (fara aptan til upp í) en Vogn. Heſten ſlaaer b. op eys, skvettir upp borunni. — Vognſædet hænger b. over hallast aptur á bak. Han faldt b. over (= baglængs) og brød Halſen hann datt aptur á bak, og hálsbrotnaði. — Tjeneren ſtod b. paa (aptan á) Vognen. Han tog hende b. paa Heſten ljet hana fara á bak fyrir aptan sig. Komme b. paa een koma að e-m óvörum eða óviðbúnum (sb. koma á óvart, koma í opna skjöldu). Kjolen er itu baade for paa og b. paa bæði í bak og fyrir. — Han liſtede ſig b. til (aptan að) hende og greb hende om Livet. For til ſeer Huſet nyt ud; men b. til (að aptanverðu) er det meget forfaldet. — Han gik b. ud af Huſet út um bakdyr á húsinu. Spydet gik ham b. ud af Livet út um bakið. Heſten ſlaaer b. ud slær, er slægur. — Han ſtod b. ved (næstur fyrir aptan; bag tómt væri einungis fyrir aptan) Kongen. Han ſtod b. ved hendes Stol. Sb. bagved. — Í samsettum orðum merkir **bag** ýmist, að það, sem hið samsetta orð táknar, sje aptari hluti e-s, aptan til í e-u, eða aptan til við e-ð.

***Bagage**, sk., farangur.

Bagarv arfur sem taka foreldrar eða afar og ömmur o. s. frv.

***Bagatelle**, ft. -r, sk., lítilræði (í ft., smámunir).

Bagaxel hinn aptari öxull undir vagni.

Bagbeen apturfótur.

Bagbeeſt glópaldi, glópur, (asnakjálki, beinasni, þorskhaus).

bagbinde binda hendur e-s á bak aptur: B. en Fange.

Bagbord, sk., bakborði.

Bagbordsbov kinnungur á bakborða.

Bagbordsport op handa stórbissu á bakborða.

Bagbov lær á dýri.

Bagbrænde þess konar veikindi á alisvínum að þau verða afllaus aptur og geta ekki komizt nema á framfæturna.

Bagbræt fóður (þ. e. bak t. a. m. í spegli).

Bagbygning bakpartur húss. Sb. Baghuus, Baglænge.

Bagdeel apturhluti. — b) bakhluti.

Bagdør dyr á húsabaki, bakdyr: Han undkom gjennem en ſkjult B.

bage, bagede, bagt, ás., [baka], baka: B. Brød. — Líka **bage** eintómt (án þol.): I denne Uge ſkal vi b. — b) steikja: B. Kager i en Pande (Form). B. noget i Sukker. Bagt Brød steiktar sneiðar af smágerðu brauði.

Bagebaal eldur í bakaraofni.

Bagebrænde = Bageved.

Bagende apturendi, aptari endi (t. a. m. á vagni). — b) = Bagdeel b.

Bager, ft. -e, kk., [bakari], bakari.

Bagerbarn bakarabarn: Give Bagerbørn Brød bera í bakkafullan lækinn.

Bagerbod bakarabúð, brauðsölubúð.

Bagerbrød bakarabrauð. (Gagnstætt: hjemmebagt Brød.)

Bagerdreng sá sem er til kennslu (er að nema brauðbakstur) hjá bakara.

Bagerenke bakaraekkja.

Bagergaard bakaragarður, bakarahús.

Bageri, ft. -er, kl., brauðbakstur (það að baka brauð), brauðgjörð: Nære ſig af B. — 2) baksturhús (brauðgjörðarhús) með því sem þar til heyrir: Anlægge et B. Indrette en Bygning til B.

Bagerkone bakarakona.

Bagerkro samkomustaður handa Bagerſvende.

Bagerkul, einungis í ft., kol (sem bakarar selja) úr bakaraofni.

Bagerlaug bakaralag.

Bagerløn baksturkaup.

Bagermeſter bakari sem er Meſter; sjá Meſter.

Bagerovn bakaraofn, brauðofn.

Bagerpenge, einungis í ft., = Bagerløn.

Bagers, kl., [að sínu leyti eins og Bryggers, Stegers], baksturklefi (í görðum á landsbyggðinni).

Bagerſvend bakari sem er Svend; sjá Svend.

bageſt, (optast nær framb. **bagerſt**), efsta st. (án frumstigs og miðstigs), aptastur: Den bageſte Vogn (í röðinni). Fra den Forreſte til den Bageſte. Det Bageſte af Spydet.

Bagevarme mátulegur baksturhiti.

Bageved brennsluviður til að baka brauð við.

Bagfinne aptur-uggi.

Bagfjerding apturfjórðungur (þ. e. annar helmingur aptara hluta af falli, t. a. m. af kind eða kálfi. Danir skipta fallinu öðruvísi enn Íslendingar).

Bagfjæl bakfjöl (gaflfjöl aptan til í flutningavagni). Sb. Bagſmække.

Bagflik stykki sem er sett undir slitinn hæl á skó eða stígvjeli.

bagflikke, ás. 1, gera við hæl á skó eða stígvjeli.

Bagflod flóð úr mylnulæk sem maður hefur stemmt fyrir ofan mylnu sína.

Bagfod apturfótur (sb. Fod).

Baggaard aptari garður í húsi með tveimur görðum: Denne Længe vender ud mod Baggaarden.

Baggrund (gagnstætt: Forgrund), fjarlægð í e-u sem við manni blasir: Baggrunden paa Skuepladſen. Baggrunden paa et Maleri.

Baghaand, í spilum: Han er (ſidder) i B. það kemur seinast að honum. — 2) óeiginl. have noget i Baghaanden hafa e-ð til ígripanna, eiga e-ð í vitum sínum, sb. eiga nokkuð undir sjer.

Baghaar hárið aptan til á höfðinu.

Baghaſe há-sin á skepnum.

Baghjerne apturheili (*cerebellum*).

Baghjul apturhjól undir vagni.

Baghold launsáturslið, launsátur: Lægge et B. i en Skov. Ligge i B.

Baghoved aptari hluti höfuðs.

Baghuus bakpartur húss (garðs): Han har leiet Forhuſet bort, og boer ſelv i Baghuſet. Sb. Bagbygning, Baglænge.

Baghær (fornt) = Bagtrop.

Bagkammer klefi í aptari hluta húss. Sb. Bagſal, Bagſtue.

Bagkappe hælleður á stigvjelum eða svartaskóm. Sb. Baglæder, Kappelæder.

Bagkant aptari röndin á e-u.

Bagkaſt (eiginl. apturkast): Vi fik et B. i Seilet það sló í baksegl.

Bagkjøb (úrelt), kauprof.

Bagkjød (gagnstætt: Forkjød) kjöt af apturfjórðungi falls.

Bagkølle lær (af hirti, kálfi, o. s. frv.).

Bagklo kló sem aptur horfir á fugli.

Bagkrog afkimi í húsi.

Bagkrop aptari hluti af skepnu.

Baglaage litlar dyr á húsabaki: Fra Stalden gaaer en B. ud i Marken.

Baglaar vöðvastykkið aptan úr nautslærinu: Kjød af Baglaaret.

Baglaas í orðatiltæk.: Døren gaaer (er) i B. það hleypur (er hlaupið) fyrir. — Munden gaaer (løber) i B. for ham það stendur í honum, honum vefst tunga um tönn, (sb. kjapturinn verður honum að smjörhlaupi).

Baglaſt, (opt ritað Ballaſt; í eldri bókum Barlaſt), seglfesta (sb. kjölfesta): Tage B. ind. Seile med B.

baglaſte (líka ritað ballaſte), ás. 1, láta seglfestu í skip: B. et Skib.

Baglaſtjern járn sem haft er til seglfestu.

Baglaſtport op (á hafskipi) er seglfestan er látin inn og út um.

Baglend aptasti hlutinn af lend eða mölum.

Baglæder = Bagkappe.

Baglænge bakpartur húss (garðs). Sb. Bagbygning, Baghuus.

baglængs, ao., (opt ritað baglænds, en þó fyrrum baglengis), aptur á bak, öfugt: Gaae (ride, kjøre) b. Falde b. over.

Baglæs flutningur sem liggur aptan til í vagni.

Bagning, ft. -er, sk., bakstur (það að baka). — b) = Bægt.

Bagplads svæði á húsabaki.

Bagplov sá hluti plógs sem er fyrir aptan hjólin.

Bagport ak-dyr á húsabaki.

Bagreb snæri sem hlasstrje er bundið með aptan til niður í keng á vagninum.

Bagrede (í almúgamáli), = Bagvogn. — 2) = Bagkrop (einkanl. um hesta og kýr). — Sb. Rede kl.

Bagregning eptirreikningur.

Bagrem = Rumperem.

Bagſal hús á öðru lopti eða ofar í aptari hlut garðs. — b) heilt lopt (greint sundur í klefa) í aptari hlut garðs: Boe paa førſte (anden, tredie) B.

Bagſeil aptursegl. — 2) man faaer B. það slær í baksegl.

Bagſide bakhlið, bakflötur: Bagſiden (fráhverfan) paa denne Mynt.

Bagſko, (gagnstætt: Forſko), apturfótar-skeifa.

bagſkoe, ás. 1, járna á aptur-fótum.

Bagſladder (í tali), þvaður um e-ð sem er útkljáð. Sb. Bagſnak.

Bagſlag högg á bakið (sb. baksletta).

Bagſmak (í tali), e-ð óþægilegt sem kemur eptir á: Han fik et ſlemt B.

Bagſmække, (gagnstætt: Forſmække), = Bagfjæl.

Bagſnak (í tali), skraf um e-ð sem er útkljáð. Sb. Bagſladder.

Bagſok (gagnstætt: Fremſok) sokkur á apturfæti hests.

Bagſqvat (í tali), dreitill sem er eptir í logg.

Bagſtald hesthús (fjós, fjárhús) í aptara hlut garðs.

Bagſtavn apturstafn, skutur.

Bagſting = Agterſting.

Bagſtue klefi í aptara hlut húss. — b) gólfklefi í aptara hlut húss.

Bagſtykke bak t. a. m. í treyju.

Bagſtød högg í bakið. — 2) stoð, athvarf: Have et godt B. i een eiga hauk í horni þar sem e-r er.

Bagſæde aptasta set á opnum vagni. — b) gagnstætt: Forſæde, apturset í lokuðum vagni.

Bagtaa tá sem aptur horfir á fugli (t. a. m. gallspori á hrafni).

Bagtale sjaldh., 1) = Bagſnak. — 2) = Bagtalelſe.

bagtale, ás., tala illa um e-n (á bak), hallmæla (niðra) e-m (sb. bera e-n eða e-ð á hræsibrekkur, færa e-ð á verra veg, hnýta við e-n, hnýta í): B. er i nøiere Bemærkelſe at udtyde i eens Fraværelſe noget til hans Vanære, ſom han nærværende kunde gjøre Rede for. Bagtal (rægðu) ikke en Tjener for hans Herre.

Bagtalelſe, ft. -r, sk., bakmælgi, umlestur (fornt), illkvittni, rógur, rógburður: Det er ikke andet end B. tóm illkvittni.

Bagtaler, ft. -e, kk., bakmálugur maður.

bagtalerſk, ft. -e, e., bakmáll, bakmálugur, umtalsillur, illkvittinn: Bagtalerſke Menneſker skæðar tungur. — b) sprottinn af illkvittni: Bagtalerſke Rygter (Beſkyldninger).

Bagtalerſke, ft. -r, kvk., bakmáll kvennmaður.

Bagtand jaxl. Sb. Kindtand.

Bagtang apturhluti lokarborðs.

Bagtog = Bagtrop: Være i Bagtoget. Lade Bagtoget rykke haſtigere frem for at ſlutte ſig til Hovedtroppen.

Bagtogt = Bagtog.

Bagtrappe (gagnstætt: Hovedtrappe), stigi á baka til í húsi.

Bagtrop sá hluti liðs er síðar fer. Sb. Bagtog, Bagtogt.

Bagtæppe tjald á baka til við sviðið í leikhúsi.

Bagtøddel hefur verið haft í sömu merk. og Apoſtroph.

Bagvand vatn sem dregur sig saman á baka til við hjól í mylnu.

Bagvarme, [bag = efter], eptirhiti í ofni þegar búið er að baka og taka út brauðið.

bagvaſke (enn verra enn bagtale) baknaga, bakbíta, níða, rægja, rógbera.

Bagvaſkelſe, ft. -r, sk., rógur (róg kl. í fornbókum).

Bagvaſker, ft. -e, kk., rógberi, rógsmaður, rægikarl.

Bagvaſkeri, ft. -er, kl., sífelldur rógburður.

bagved, [sb. bag II, B], ao., á baka til, á eptir: Andre ſidde helſt foran; men jeg holder mig b. Een gik foran, og to b.

bagvende, ás., snúa e-u öfugt. — Orðið er sjaldan haft nema í ho. l. t. bagvendt, 1) sem er öfugur, sem fer aptan að síðunum, o. s. frv.: En b. Orden. En b. Levemaade. — 2) sem ao., öfugt, skakkt: Sætte ſig b. paa en Heſt. Tage noget b. fat. Være ſig b. ad (fara aptan að síðunum).

Bagvendthed, ft. -er, sk., það að vera bagvendt.

Bagvinge apturvængur á skorkvikindi.

Bagvinter vetrarveður sem kemur á bak vetri (vorkuldi).

Bagvogn aptari hluti fjögrahjólavagns.

Bagvold torfgarður innan til við grjótgarð honum til stuðnings.

Bagværk, [bage], sætabrauð, sætindabrauð. Sb. Bakkelſe.

*Bai, sk., flói (stór fjörður).

*Bai, án ft., kl., loðklæði (í et.).

*Baiſalt (sjaldhaft), hafsalt (spánskt salt).

*Bajadere, ft. -r, kvk., indversk dansmey.

*Bajas, kk., trúður, loddari (í fornri merk.).

*Bajonet, ft. -ter, sk., bissustingur.

Bak, sk., frampallur (framlypting) á herskipum.

1. Bakke, ft. -r, sk., flatt fat (stundum ferhyrnt, optast nær annaðhvort úr trje eða pjátri) til að bera á bolla, glös og annað þvíuml.: En lakeret B. Sb. Theebakke, Præſenteerbakke. — 2) ílát úr trje sem skipsmönnum er skammtað í fleirum saman; sb. Baksmænd. — b) sá hluti skipsmanna sem borðar úr einni skál, t. a. m. í Baadsmandsbakke, Skibmandsbakke.

bakke, ás. 1, [1 Bakke 2, a], skammta skipsmönnum: B. op for Mandſkabet. — þar af dregið b) (í tali) b. op for een (bera vel á borð fyrir e-n).

2. Bakke, ft. -r, sk., [sb. bakki = holt í ilkr.], hæð, brekka, halllendi: Kjøre langſomt op ad en B. aka hægt upp í móti. Her gaaer Veien ned ad B. niður í móti (hjer hallar undan fæti). — óeiginl.: Det gaaer ned ad B. med ham hann er í hnignun, hann er búinn að lifa sitt (hið) fegursta, o. s. frv. — b) alda (á landi), hryggur, jörfi, hæð, hóll (sb. Banke 1): Bakker og Dale hæðir og dældir (lautir).

Bakkebord borð sem líkist í lögun 1. Bakke 1.

bakkefuld sem er allt-einar hæðir og hólar. Sb. bakkerig.

Bakkeland hólótt land.

Bakkelſe, ft. -r, sk., (hjer um bil sama og Bagværk), kræsibrauð, sætindabakstur.

Bakkelſebeeſt = Bagbeeſt.

Bakkelſedei deig í kræsibrauð.

Bakkelſeform kræsibrauðsmót. (Sb. baksturjárn).

Bakkelſerulle kræsibrauðskefli.

bakkerig = bakkefuld.

Bakkeſand, (gagnstætt: Strandſand), sandur sem tekinn er í hólum.

Bakkeſvale = Digeſvale.

bakket, ft. bakkede, e, hólóttur, hæðóttur: Et b. Land. En b. Vei vegur sem gengur upp og ofan.

bakkeviis, ao., með hólum og hæðum: Landet gaaer b. ned ad mod Stranden landslagið er hólótt niður að sjó.

Baksmænd, einungis í ft., mötunautar á skipi (þ. e. þeir sem borða úr einni skál).

*Bal, ft. -ler, kl., dansveizla, dansboð, dansgleði: Give (gjøre, holde) et B. Jeg var paa B. i Aftes. Jeg ſkal paa B. i Aften.

*Balance, sk., ýmist Ligevægt eða Ligning á d.

*Balanceerkonſt jafnvægislist.

*Balanceerſtang jafnvægisstöng.

*balancere, h. s 1, standa á e-u mjóu og detta ekki þó maður riði til beggja hliða, halda jafnvægi sínu til beggja hliða (sb. vega salt).

*Balbeer sjá Barbeer.

*Balcon, sk., hjer um bil sama og Altan.

*Baldachin, sk., (tjald af dýrum vefnaði yfir e-u), yfirtjald, baldikinn.

Balde (opt ritað Balle, eins og að því er kveðið), ft. -r, sk., vöðvi: Balden i Haanden aflvöðvinn á hendinni (við þumalfingurinn). Balden under Foden tá(a)bergið. Sb. Arsbalde. — 2) bulla í prenthúsum.

Balder, ft. -e, kl., [sb. Bulder], (í tali), skellur, dynkur.

baldet, ft. baldede, e., vöðvamikill, vöðvastæltur.

*Baldragt dansveizlu-búningur.

baldyre, [fyrrum bordyre, sb. brodere], ás. 1, sauma rósir úr gulli eða silfri eða silki í, gullsauma, o. s. frv.

Balg, ft. -e, sk., [sb. bal í riddarasögum], slíður, sverðs-umgjörð: Stik dit Sværd i Balgen slíðraðu sverð þitt.

*Balklædning = Baldragt.

*Ballade, ft. -r, sk., (eiginl. danskvæði, en merkir nú) stutt kvæði hriggilegs eða jafnvel skuggalegs efnis.

Ballaſt sjá Baglaſt.

ballaſte sjá baglaſte.

Balle, ft. -r, sk., [reyndar komið úr frakkn., en er þó sjálfsagt sama orð og ball-r = böll-r á norrænu (Bold á d., sb. Ballen á þ.), og komið þaðan í frakkn.], leik-kúla á kúlnaborði. Sb. Billiard: Gjøre en B. koma kúlu í borðholuna. — 2) stór strangi ljerepts eða samanbrotið klæði eða samanlagður pappír (til sendingar á vögnum eða skipum). — b) en B. Papir (einkanl. um prentpappír) = 10 Riis (sjá Riis) = 200 Bøger (sjá Bog).

Balle eða Ballie, ft. -r, sk., stampur: Spande og Baller. Sb. Vaſkeballe, Dreballe, Hankeballe.

balle, ás. 1, ausa með byttu eða stampi (á sjó): B. Vandet ud af en Baad.

*Ballet, ft. -ter, sk., bendingaleikur, bendingadans.

*Balletdandſer sá sem dansar í bendingaleik, leikhússdansari.

*Balletmeſter leikhússkennari í dansi; sá sem býr til bendingaleika.

*Ballon, ft. -er, sk., holhnöttur fylltur með lopt.

*Ballotation, ft. -er, sk., það að ballotere.

*Balloteerkugle atkvæðiskúla.

*ballotere, h. s. 1, gjöra atkvæði með kúlum.

*Balſal danssalur.

Balſam (líka nefnt og ritað Balſom), ft. -er, sk., (ilmandi feiti sem fæst úr einni viðartegund á Rabítalandi), ilmfeiti. — 2) ýmiss konar viðarfeiti sem höfð er til lækninga: Peruvianſk B. — Óeiginl. harmabót, líkn. — 3) (eins konar blómjurt sem ræktuð er í aldingörðum) *tanacetum balsamita*. Sb. Balſamine.

balſamere, ás. 1, smyrja e-ð til ilms eða svo það rotni ekki: Egypterne balſamerede ogſaa Dyr.

Balſamering, ft. -er, sk., það að balſamere (smurning).

Balſamine, sk., = Balſom 3.

balſamiſk, ft. -e, e., ilmandi.

Balſamkorn frækorn af þeim viði sem Balſam fæst úr.

Balſampoppel (viðartegund) *populus balsamifera*.

Balſamtræ ilmviður (eik sú er ilmfeitin fæst úr).

Balſamved ilmviður (sb. Ved).

Balſom sjá Balſam.

balſtyrig, ft. -e, e., [bal- ef til vill af ball-r, sb. bold; þó segja Svíar *bångstyrig*], (í tali), óstýrilátur, ódæll, óþekkur, þrjózkur, þrár, uppivöðslusamur: En b. Dreng. En b. Heſt ólmur, sem ekki verður við ráðið. Sb. uregjerlig, uſtyrlig, vild.

Balſtyrighed, án ft., sk., óstýrilæti, óþekkt, þrái.

baltre (í tali) = boltre.

*baltiſk, ft. -e, e., = øſterſøiſk: Det baltiſke Hav Eystrasalt.

*Baluſtrade, ft. -r, sk., handrið, brjóstrið. Sb. Rækværk 1.

*Bambus = Bambusrør.

*Bambusrør (stór reyrtegund er sprettur í hitabeltinu) *bambus arundinacea*.

Bamſe, ft. -r, sk., [bangsi], bangsi (björn).

Ban, sk., sjá Band.

*Banco, sk., = Bank (sk.), og er tíðkanlegast í samsettum orðum, sb. Bancoſeddel. Mark Banco í peningareikningi Hamborgarmanna (sem þó er ekki tíðkaður þegar hönd selur hendi) er hjer um bil sama og fjögur mörk dönsk.

*Bancoſeddel bankóseðill (gjaldbleðill).

Band eða Ban, sk., án ft., og að mestu leyti án greinis, [bann], bann: Kirkens B. Sættes i B. Være i B. Løſes af (vera leystur úr) B.

*Bandage, ft. -r, sk., umbúðir.

*Bandagiſt, ft. -er, kk., sá sem býr til haulbönd.

Bandbrev (líka Bandsbrev) bannsetningarbrjef.

bande, A) ás. 1, blóta (bölva, ragna, formæla) e-m, biðja e-m ills (óbæna, forbæna): Du ſkal ikke b. dit Folks Øverſte. — B) h. s., blóta, bölva, ragna: Han bandede en ſtor Ed. Han har den Uſkik at b. ved Alt hvad han ſiger. B. paa noget sverja og sárt við leggja, að e-ð sje satt. — 2) det bander ikke er hjer um bil sama og það er ekki margt að því, og er haft um það sem er gott og maður vill ekki slá hendinni á móti, einkanl. matvæli: Denne Skinke bander ikke.

Bande, ft. -r, sk., (í almúgatali), formælingar: Eder og Bander.

*Bande, ft. -r, sk., óaldarflokkur. Sb. Røverbande, Tyvebande, Zigeunerbande. — b) flokkur af loddurum (trúðum eða leikurum.

*Bandeleer, kl., axlaról hermanna.

Banden, án ft., sk., það að bande (blót, formælingar).

*Bandit, ft. -ter, kk., [sb. *Bande], (stigamaður), útilegumaður.

bandlyſe = bandſætte.

Bandlysning það að bandlyſe.

Bandsbrev sjá Bandbrev.

Bandſtraale (að sínu leyti eins og Lynſtraale), er haft um banns-eldingar af páfa.

bandſætte, ás., bannsetja, setja e-n í bann, bannfæra. — 2) ho. l. t. bandſat í óvönduðu tali a) sem e.: Han er reent b. hann er (mein-)bölvaður við að eiga. — b) sem ao., þar sem Íslend. segja skolli, skrambi, djeskoti, og þvíuml.: B. koldt. B. hed.

Bandſættelſe, ft. -r, sk., bannsetning, bannfæring

Bane, án ft., sk., [bani], bani: Dette Hug blev hans B. ok varð þetta banahögg. I dette Slag fik han ſin B. í þessari orustu fèll hann. — 2) kk., í skáldskap og í gömlum ritum, bani = banamaður.

Bane, ft. -r, sk., svið, skeið, braut: En B. paa Snee eller Iis. Sb. Glidebane, Keglebane, Legebane, Løbebane, Reberbane, Ridebane. — b) um ferð í lopti, braut, rás ferill: Planeters (Kometers) B. Jordens B. om Solen. Bombens (Kuglens) B. — 2) óeiginl. skeið: Fuldende (renna á enda) ſin B. Dydens B. vegur dyggða og mannkosta (dyggðauðugt líferni). Ærens B. Bringe noget paa B. færa (leiða) e-ð (koma e-u) í tal, vekja máls á e-u. — B) skalli á hamri eða öxi.

bane, ás. 1, ryðja (gjöra) veg (eða braut): B. Vei over et Bjerg (gjennem en Skov). — Óeiginl. greiða götu fyrir e-u: Diſſe Egenſkaber banede ham Veien til Kongens Indeſt af þessu komst hann í kærleika við konunginn. Miniſterens Fald banede Veien til den paafølgende Fred.

Banehug banahögg.

Baneløb, [Bane, skeið, 2], skeið, rás.

Banemand banamaður (vegandi): Den Dræbtes B. En B. kan dræbe af Vaade; en Morder dræber altid med Forſæt.

Baneraad banaráð, fjörráð.

Baneſaar banasár, helund.

Baneſag vígsmál, vígsök.

Baneſkrab, [Bane, skeið, 2], hamphroði sem niður tínist þar sem er verið að búa til snæri (sb. Reberbane); þessi hroði er tíndur upp aptur, og hafður í lakari snæri.

Baneſot banasótt, banalega; sb. Helſot.

Baneſted staður þar sem e-r læzt (sb. vetvangur).

Baneſtød lag sem manni verður að bana.

Banetue (í skáldskap) f. Baneſted.

bange, ft. eins, e., hræddur, smeikur: Være b. for (við) noget. B. af ſig huglítill. Være b. i Mørke myrkfælinn. — 2) í eldri bókum: B. Kaar bágar kringumstæður.

Banghed, án ft., sk., kvíði, æðra.

Banje, ft. -r, sk., þilfar niðri í skipi.

Bank, ft. -er, sk., banki, sjóður sem maður getur geymt peninga í, ávaxtað peninga eða fengið að láni: Give en Anviisning paa Banken. Sb. Filialbank, Girobank, Laanebank, Nationalbank, Rigsbank, Vexelbank. — 2) peningahrúga sem hættumeistarinn (sjá Bankholder) hefur til að borga af þeim sem vinna: Lægge B. op. Holde B.

Bank, ft. eins, kl., högg, barsmíði: Faae B. Give een B.

*Bankdirecteur, [Bank, sk. 1], sjóðstjóri.

banke, h. s. og ás. 1, [sb. banga], 1) h. s., lemja, berja: B. paa Døren berja á dyr, berja að dyrum; líka tómt b. paa berja, t. a. m.: Jeg ſtod længe og bankede paa, men Ingen lukkede op. Jeg hører nogen b. jeg heyri, að barið er; einnig persónul.: Det banker það er barið. Hjertet banker berst. — 2) ás., lemja (berja) a) (þegar maður er barinn): Han bankede ham med en Kjep. Faae en banket Trøie vera laminn. B. een af lúberja e-n. — b) (þegar barið er að dyrum): B. een op vekja e-n (reka e-n á fætur) með því að berja, (en b. een op med en Kjep reka e-n á fætur með priki, lemja e-n upp úr bólinu). — c) (þegar föt eru barin til hreinleiks), klappa, bingja: B. Klæder med en Tærſkel. B. en Kjole (lemja úr honum rykið). B. Støvet af Klæder. B. Støvet ud. — d) (þegar e-r hlutur er barinn svo að hann fær aðra lögun): B. noget tyndt (fladt). Guldet kan bankes meget tyndt ud. B. Buglerne (Bulerne) ud (rjetta bungurnar) i en Kobberplade. Sb. udbanke. — e) b. Kjød myrja kjöt (þegar verið er að matreiða). — f) reka: B. et Søm i Væggen.

Banke, ft. -r, sk., alda eða hryggur á landi, rif í sjó, (sb. Bakke b): En B. begroet med Skov skóghryggur einn. Sb. Gruusbanke, Sandbanke. — 2) haugur: Kjøre Gjødningen ſammen i en B.

Bankebyg bankabygg.

Bankehammer = Porthammer.

Bankekjød murið kjöt (eins konar kjötmatur).

Bankekølle trjesleggja.

Banken, án ft., sk., það að banke: Jeg har en beſtandig B. (dynki) i Hovedet. (Sb. Hjertebanken.)

*Bankerot, ft. -er, sk., gjaldþrot kaupmanna (það að verða gjaldþrota, það að fara á höfuðið). Sb. Fallit.

Bankeſkammel þvottabekkur (þar sem þvegin línklæði eru barin með vífl).

Bankeſtok (fornt), [sb. Banke; en kk í bakkastokkar er fyrir nk eins og í makki, ekkja, o. s. frv.], bakkastokkar (Fms. X, 53). Líka Beding.

*Banket, ft. -ter, sk., hóf, stór-veizla.

Banketræ klapp (þvottaklapp); barefli.

Bankholder, ft. -e, kk., hættumeistari í spilum.

Bankhæftelſe veð sem þjóðsjóður Dana hefur í fasteignum.

Banklaan lán er sjóður (Bank) þiggur eða veitir.

Bankning, sk., það að banke (barsmíði).

*Banknote = Bancoſeddel.

*Bankobligation sjóð-skuldabrjef.

*Banner, ft. -e, kl., merki, hermannamerki.

*Bannerfører merkismaður.

*Banquier, ft. -s, kk., peningakaupmaður.

[-bar, einkunna-ending, sem virðist vera tekin úr þjóðv. Sb. aabenbar, agtbar, brugbar, brændbar, dyrebar, frugtbar, gangbar, koſtbar, mandbar, middelbar, ſeilbar, ſolbar, ſtridbar, valgbar, ærbar].

bar, ft. -e, e., [bar- t. a. m. í baraxlaður], ber, nakinn: Det bare Legeme nakinn líkaminn. Gaae med bare Fødder ganga berfættur. Smeden tager det gloende Jern med bare Hænder. — b) auður, eyðilegur: En b. Fælled. Et bart Land (skóglaust og óyrkt). — c) snauður af e-u: Være b. for Penge peningalaus. Et Land, ſom er bart for alle Hjelpekilder. — d) en Kjødſuppe uden Urter ſmager ſaa b. er svo bragðdauf (það er svo mikið deyfubragð að henni). — e) tómur (sem ekki er með öðru), bláber, o. s. frv.: Drikke b. Viin. Spiſe bart (þurrt) Brød. Han ligger paa den bare (líka tómt paa bare) Halm hann hefur ekkert undir sjer nema hálm; sjá blot A, a, δ. Gaae i bare Skjorte. — f) einber (sem ekki verður með rjettu kallaður neinu öðru nafni; sb. lutter): Det er bare Skarn, Alt hvad man her faaer. Af bart Had. Af bare Misundelſe. — Sb. ao. bare.

Bar, ft. eins, kl., [barr], lauf á sumum trjátegundum.

*Barakke (líka Brakke), ft. -r, sk., hermannakofi (búðir, kofar, sem hermenn búa til handa sjer í snatri).

bararmet, ft. -armede, e., með bera handleggi.

*Barbar, ft. -er, kk., sá sem er af ómenntaðri (ósiðaðri) þjóð. (Sb. skrælingjar). — b) grimmdarseggur, illmenni, þrælmenni.

*Barbari, kl., það að vera ómenntaður (ósiðaður), einkum þegar talað er um þjóðir. — b) grimmd, illmennska, þrælmennska.

*barbariſk, ft. -e, e., ómenntaður, ósiðaður: Barbariſke Nationer. — b) sem lýsir (ber með sjer) menntunarleysi: Barbariſke Sæder. — c) grimmur, illmannlegur, þrælslegur: En b. Handlemaade (grimmd). — 2) sem ao. grimmlega, illmannlega, þrælslega: Handle b. med ſine Undergivne.

*Barbeer, ft. Barberer, kk., skeggrakari (og rakari tómt).

*Barbeeramt skeggrakara-embætti; sb. Amt 1.

*Barbeerbækken (og Barbeerfad) nokkurs konar bolli (úr tini eða látúni) sem skeggrakarar hafa til að láta sápuna freyða í áður enn þeir bera hana í skeggið.

*Barbeerfad = Barbeerbækken.

*Barbeerkniv = Ragekniv.

*Barbeerkoſt skeggbusti.

*Barbeerrem ól til að draga skegghnífa á (slípól).

*Barbeerſkilt (látúns-)skálar sem hanga úti fyrir hjá rökurum til að sýna að þeir eigi þar heima; sb. Skilt.

*Barbeerſtue skeggrakarahús.

*Barbeerſæbe skeggsápa.

*Barbeertøi rakfæri (áhöld til skeggraksturs).

*Barbeervand rakvatn.

barbenet berfættur.

*barbere, ás. 1, raka: B. ſig ſelv. Lade ſig b. Sb. rage. — b) (ný merk.), hafa af e-m.

*Barbering, sk., það að barbere (skeggrakstur).

barbryſtet, ft. -bryſtede, e., með bera bringu, með bert brjóst.

barbuget, ft. -bugede, e., kviðuggalaus: Barbugede Fiſke (*apodes*).

*Barcarole, ft. -r, sk., nokkurs konar ítalskur róðrarsöngur.

*Barcaſſe, ft. -r, sk., stærsti bátur á herskipi.

Barde, ft. -r, sk., (hval-)skíði. Sb. Hvalbarde.

*Barde, ft. -r, kk., skáld hinna keltnesku þjóða í fornöld.

Bardehval skíðishvalur.

Bardun, ft. -er, sk., nokkurs konar kaðall á skipi til að festa með siglutrjen, annað enn Vant.

bare, ao., (í tali), einungis, ekki nema: Giv mig b. lidt! svo litla ögn! svo lítið korn! — Einkum þegar menn biðja eða óska e-s: Gjer det b. (þó ekki sje nema) denne Gang. B. han dog vilde komme! það (mikið) vildi jeg hann kæmi!

bare, ás. 1, æfinlega með ſig, gjöra að sjer, sitja á sjer, stilla sig: Jeg kunde ikke b. mig for (gat ekki stillt mig um) at lee.

barfodet, ft. -fodede, e., berfættur.

Barfred (úrelt), varðturn við borgarmúr. — 2) griðastaður.

Barfroſt, [bar, e.], þurrafrost.

barhaget, ft. -hagede, e., = glathaget.

barhalſet, ft. -halſede, e., berhálsaður.

barhovedet berhöfðaður.

barhændet, ft. -hændede, e., berhentur.

Bark, án ft., sk., [bark-], börkur: Flaae Barken af et Træ. — b) haft fyrir Barklud eða Barkelud: Lægge Huder i B.

barkagtig, ft. -e, e., sem líkist berki.

Barkbed gróðrarstía sem er þakin berki til skjóls.

barke, ás. 1, súta: Barkede Huder. — barket merkir líka sólbrunninn, veðurbitinn: Et barket Anſigt. En barket Hud.

Barkebrød, [Bark], brauð með viðarberki saman við mjölið.

Barkekar, [af barke], ílát til að barka í.

Barkelud, (af barke; líka Barklud af Bark), vatn sem barkað er í.

Barkfarve barkarlitur.

Barkgarvning sútun.

barkhaard snarpur (harður) eins og börkur: Barkhaarde Hænder.

Barkholt, ft. -er, sk., [finnst líka ritað Bergholt, og getur ef til vill átt skylt við bjarga, en ekki við Bark], þykkvasta hlífðarsjölin utan á skipi.

Barkhud skinn (hörund) sem er eins og börkur.

barkhudet, ft. -hudede, e., sem hefur barkhúð.

Barklud sjá Barkelud.

Barkmølle mylna sem börkur er malaður í.

Barkning, ft. -er, sk., það að barke.

Barkorm ormur í berki.

Barkpodning gróðursetning í berki trjes (þegar gróðrarkvistinum er potað inn í rifu á berki, eða milli barkar og trjes).

Barkſkib skip með þremur siglum nokkuð svipað Fregat.

Barkſtag fjórar bark-rákir á ferhöggnum timburstokkum.

Barkſvamp svöppur einkanl. á eikarberki.

Barktørv flögur af sútunarberki hafðar til eldiviðar.

Barlind (eins konar lind) *taxus baccata*.

Barm, ft. -e, sk., [barm-], (eiginl. bringspalir; en er haft eins og vjer höfum) brjóst, a) um brjóstið utanvert: Gaae med blot B. — b) um brjóstholið: Hjertet ſlaaer i Barmen. Hálf-óeiginl.: Denne Følelſe vil jeg gjemme i min tauſe B. í brjósti (hjarta) mínu. — 2) barmur: Stikke Haanden i Barmen í barm sinn. Skjule noget i Barmen. — Óeiginl.: Gribe i ſin egen B. rannsaka sjálfan sig.

barmhjertig, ft. -e, e., brjóstgóður. — b) líknsamur, miskunsamur.

Barmhjertighed, án ft., sk., brjóstgæði, góðsemi. — b) líkn, miskun.

barmundet, ft. -mundede, e., = barhaget, sem er viðkunnanlegra.

Barn, ft. Børn, kl., [barn], barn: Antage een i Barns Sted. Han har Glæde af ſine Børn hann hefur (mikið) barnalán. Avle (eiga) Børn. Faae (eiga) Børn. Være med B. með barni. Være i Barns Nød vera í barnsnauð. Sb. Hittebarn, Horebarn, Pleiebarn, Tvillingbarn, Ægtebarn. — b) (óeiginl. líkt og á hebresku): Israels Børn. Landets Børn þeir sem eru bornir og barnfæddir í landinu sjálfu. Han er et Lykkens B. (óskabarn hamingjunnar) mesti gæfumaður. — 2) (um aldurinn, eins og á ísl.): Han er ikke B. længer. Jeg var dengang B. (et B.). — Líka sá sem er barnalegur, sá sem er eins og barn: Du er ret et B. mikið barn ertu. — í samsettum orðum er ekki að eins haft Barns (í Barnsbeen), Barn og Barne, heldur einnig Børne, þegar orðin eru leidd af ft.

barnagtig, ft. -e, e., barnalegur, bernskulegur, barnæðislegur, unggæðislegur. (barnagtig er aðfyndni, en barnlig ekki.)

Barnagtighed, sk., bernska, bernskubrögð, barnæði, unggæði, unggæðisháttur.

Barndom, án ft., sk., [barndóm-], barndómur, barnsaldur, barnæska, bernska: I min B. þegar jeg var lítill. Erindringer fra Barndommen. — b) gaae i B. (um gamlan mann, sem er orðinn eins og barn) vera æðisgenginn, gamalær. — 2) (um annað enn menn) það að vera nýr og og hafa ekki tekið þroska og framförum: I Verdens B. I Videnſkabernes B. I Konſternes B.

Barnealder, einungis í ft., = Børneaar, sem er tíðkanlegra.

Barneaar barnsaldur, barnæska.

Barnebarn, ft. Børnebørn, α) í et., sonarsonur, sonardóttir, dóttursonur, dótturdóttir. — β) í ft., barnabörn.

Barnedaab barnskírn (fornt), barnsskírn.

Barnefader faðir að óskilgetnu barni: Han blev udlagt ſom B. honum var kennt barn.

Barnefødſel barnburður, barneign: B. i Dølgsmaal.

Barnegjerning, ft. Børnegjerninger, barnalegt athæfi.

Barnehue barnshúa.

Barnekammer barnaklefi.

barnekjær barngóður.

barneklog sem ekki er hyggnari enn barn.

Barnelader barnalæti.

Barnemad ungbarna-matur.

Barnemoder móðir að óskilgetnu barni. — b) fornleg merk., sængurkona.

Barnemord barnsmorð.

Barnemorder sá sem myrðir (drepur) barn (einkum sjálfs síns).

Barnemorderſke sú sem myrðir (drepur) barn (einkum sjálfrar sinnar).

Barnepige barnfóstra.

Barnerøſt = Barneſtemme.

Barneſang barnssöngur.

Barneſind barnslegt (einfalt og óbrotið) hugarfar.

barneſindet, ft. -ſindede, e., sem er gerður (lyntur) eins og barn; hvikull eins og barn.

Barneſkee ofurlítil skeið til að mata börn með.

Barneſkik barnasiður, barnasnið.

Barneſkjorte barnsskyrta.

Barneſko, ft. Børneſko, barnsskór: Have traadt ſine Børneſkoe vera kominn til vits og ára.

Barneſnak bernskuhjal.

Barneſtemme, ft. Børneſtemmer, barnsrödd: Vi hørte en B. Vi hørte nogle Børneſtemmer. — b) rödd sem er eins og barnsrödd.

Barneſtol stóll handa barni.

Barneſtreg, ft. (Barneſtreger, sjaldnar haft enn) Børneſtreger, bernskubragð: Begaae Børneſtreger.

Barneſtue líkt og Barnekammer.

Barneſvøb barnsreyfar.

Barnetanker, einungis í ft., barnslegar (einfaldar og óbrotnar) hugsanir.

Barneviis = Barneſkik. — Paa B. (haft eins og ao.) eins og börnum er títt.

Barnevogn ofurlítill handvagn sem ungbörnum er ekið í úti við.

barnfødt, [sb. føde], fæðingi (kk.), borinn og barnfæddur: Han er b. i Odenſe.

barnlig, ft. -e, e., sem börnum tilheyrir, einfaldur og óbrotinn: Den barnlige Alder. Barnlige Syſler (Lege). Manden kan bevare et barnligt Sind (má vera líkur barni í hugarfari sínu); men bør aldrig viſe ſig barnagtig.

Barnlighed, án ft., sk., það að vera barnlig.

barnløs barnlaus.

Barnløshed, án ft., sk., barnleysi.

Barnsbeen, haft í þessu orðatiltæki: Fra B. af frá blautu barnsbeini.

*Barocco, sk., bobbi: Være i B.

*barok, ft. -ke, e., frábrugðinn því sem vant er að vera, skringilegur: Barokke Anſkuelſer.

*Barometer, ft. Barometre, kl., = Veirglas.

*barometriſk, ft. -e, e., sem snertir Barometer, t. a. m. barometriſke Høidemaalinger hæðarmæling sem gerð er með loptþyngslamæli.

*Baron, ft. -er, kk., barón. Sjá Friherre.

*Baroneſſe, ft. -r, kvk., barónsfrú; barónsdóttir.

*Baronet, ft. -ter, kk., undirbarón á Englandi.

*Baronie, ft. -r, kl., barónsdæmi.

*baroniſere, ás. 1, gjöra e-n að barón.

*Barre, ft. -r, sk., stöng af gulli eða silfri: Guld (Sølv) i Barrer.

*Barricade, ft. -r, sk., það sem maður hleður upp fyrir framan sig til varnar í þröngum strætum og þh.

*Barriere, ft. -r, sk., varnarvirki (varnir).

Barſel, ft. -er, kl., [f. Barnsøl, sem fyrrum hefur tíðkazt], veizla sem haldin er þegar barn fæðist, fæðingarveizla: Bonden har B. i Dag. Holde B. Bede een til B. Være til B.; sjá Barſelgilde. — 2) barnburður, þegar sagt er: Lave (rede) til B. vera óljett, vera komin að falli. Gjøre B. liggja á gólfi.

Barſelfeber sængurkalda (hættulegur sjúkdómur sem kvennfólk fær stundum þegar það liggur á sæng).

Barſelfærd allt það umstang sem leiðir af barnsfæðingu.

Barſelgilde fæðingarveizla, skírnarveizla.

Barſelgrød grautur sem konum er sendur á sæng (hjá almúgafólki). Sb. Barſelkoſt.

Barſelkone sængurkona.

Barſelkoſt kostur handa sængurkonu, einkanl. kostur sem konum er færður á sæng (sb. Dropl.).

Barſelqvinde = Barſelkone.

Barſelſeng barnsæng: Ligge i B. liggja á sæng. Hun har denne Sygdom fra hendes ſidſte B. hún fjekk þessi veikindi, þegar hún átti seinasta barnið sitt.

Barſelſtue hús (klefi) er kona liggur á sæng í.

barſk, ft. -e, e., (um veðráttufar), harður, kaldur: En b. Vinter hörkuvetur. En b. Kulde harka. — b) harður, hastur, illilegur, illúðlegur, harðleitur (fornt), harðlundlegur (fornt): En b. Mand. Et b. Anſigt.

Barſkhed, án ft., sk., það að vera barſk, (harka, o. s. frv.): At Alvorligheden aldrig udartede til B.

Barſkov skógur með þess konar laufi sem kallað er Bar.

barſlidt, [sb. ſlide], = luſlidt.

Bartræ trje sem hefur þess háttar lauf sem kallað er Bar.

*Bas, ft. Baſſer, sk., neðsta (dimmasta) hljóðið (þegar talað er um söng eða hljóðfæraslátt): Han ſynger Baſſen. Sætte B. til en Melodie. — 2) dimmasti strengurinn á sumum hljóðfærum. — 3) eins konar hljóðfæri, öðru nafni Basfiol.

*Baſalt, sk., stuðlaberg, flysjaberg (*saxum basaltes*).

*Baſar (líka ritað Bazar), sk., kaupmannatorg (torg þar sem kaupmenn hafa búðir sínar) í austurálfu.

*Baſe sjá Baſis.

*baſere, ás. 1, grundvalla.

*Basfiol sjá Bas 3.

*Basfløite stór og dimm hljóðpípa.

*Baſis (líka Baſe), ft. Baſer, sk., grundvöllur, undirstaða; ökla (í Alex. sögu) á súlu; o. s. frv.

Baſk, ft. eins, kl., smellur, skellur: Det gav et B. það varð smellur af því; sb. Bads. — b) högg.

baſke, ás. og h. s., A) ás., skella, slá e-ð með lófanum: B. eens Øren. — B) h. s., gjöra smell, gjöra þyt: Hanen baſker med Vingerne (sb. baða vængjunum).

*Baspibe ein af hljóðdimmu pípunum í organi.

*Basrelief sjá þetta orð í greininni um Relief.

*Basſanger sá sem syngur dimmustu röddina.

Baſſe, ft. -r, sk., eiginl. göltur; (en merkir í tali sama og) raumur, rumur: Det er en dygtig B. — þar að auki segir almúgafólk: En rig (ſtoragtig, fornem) B. ríkisbubbi, stórbokki, o. s. frv.

*Baſſet, án ft., sk., eins konar spil.

*Baſſin, ft. -er, kl., = Bækken 2.

*Baſſiſt, ft.-er, kk., = Basſanger.

*Basſtemme dimmasta rödd í söng eða hljóðfæraslætti.

Baſt, án ft., sk., bast (innri börkurinn á trjám). — Lægge een i Baand og B. kasta manni í fjötra (sb. leggi á hvárki bast nè band).

*Baſta, sk., nafn á lauf-ás í sumum spilum. — II) sem ao.: baſta! svona, þá er nóg. Og dermed b.! og ekki ein ögn meir, og þá er búið!

*Baſtard, ft. -er, kk. og sk., kynblendingur.

baſtbinde binda e-n eða e-ð með basti.

baſte, ás. 1, = baſtbinde: B. og binde een.

*Baſtion, ft. -er, sk., víghyrning á borgar vegg eða kastala. Sb. Bulværk.

Baſtmaatte bastmotta.

*Bastone líkt og Bas 1. Sb. Tone.

*Baſtonnade, ft. -r, sk., iljabarning (tyrknesk hegning).

Baſtreb taug úr basti.

*Baſun, ft. -er, sk., lúður (sb. mót-horn): Blæſe i B. þeyta lúður.

*Baſunblæſer lúðurþeytir; lúðursveinn.

*baſune, ás. 1, sjaldan haft nema óeiginl. og í orðatiltækinu: B. noget ud = udbaſune (noget); sjá udbaſune.

*Baſunlyd lúðurhljóð, lúðraþytur.

*Bataille, ft. -r, sk., orusta, bardagi, (pataldur). Sb. Slag.

*Bataillon (líka ritað Batallion eptir atkvæði sínu), ft. -er, sk., hersveit minni enn Regiment og stærri enn Compagni.

Batallion sjá Bataillon.

batte, h. s. 1, (í tali), hrökkva (vera nóg): Det vil ikke b. meget.

*Batterie, ft. -r, kl., fallbissu-garður. — b) fallbissu-röð á herskipi. — 2) fallbissu-deild í landher.

Baun, ft. -er, sk., [bákn], viti: „Baunen lyſte og Budſtikken løb.“

Baunhøi vitahóll (sem viti er kyntur á), vitahæð.

Baunvagt vitavörður.

Bautaſteen, [bautastein-], bautasteinn.

*Bavian, ft. -er, sk., apategund.

baxe, ás. 1, (sjómannaorð), færa e-ð þungt úr stað með stöngum: B. en Kanon. — II) baxes, [sb. *box* á ensku], berjast með hnefum (enskur leikur).

Baxekonſt enskur hnefaleikur (sem íþrótt).

Baxen, án ft., sk., það að baxe eða baxes.

Baxer, ft. -e, kk., sá sem kann (eða hefur í frammi) enskan hnefaleik.

Baxning, sk., = Baxen.

Bazar sjá Baſar.

[be, föst fyrirs., sem er skeytt saman við sagnir og breytir merkingu þeirra, svo að hvorkinlegar sagnir verða að áhrifs-sögnum (sb. t. a. m. beboe og boe, begræde og græde, beherſke og herſke, betænke og tænke), eða sagnir fá óeiginlegri merkingu fyrir aðra eiginlegri (sb. t. a. m. beføre og føre, begribe og gribe, beholde og holde), ellegar breyta öldungis merkingu sinni (sb. t. a. m. bedrage og drage, beløbe og løbe, betage og tage, betragte og tragte). þessi fyrirs. er tekin úr þjóðv.; nærri því öll orð, sem hún er í, halda menn sjeu komin í dönsku eptir lok 14. aldar, og mörg ekki fyr enn á hinum þremur seinustu öldum.]

beaande, ás., anda á. — b) óeiginl. = beſjæle (sb. áblásning heilags anda í fornum bókum).

bearbeide, ás., vinna, vinna að e-u, gera við: B. Leret (Jorden). — Óeiginl.: Han vil b. dette Æmne i en Fortælling hann ætlar að búa til sögu úr þessu efni.

Bearbeidelſe, ft. -r, sk., það að bearbeide.

bebinde binda e-ð vandlega, sívefja; remma e-ð með böndum: Et vel bebundet Sparreværk.

beblande (haft mjög sjaldan í merk.) slengja e-u saman við annað, (og litlu optar um holdlegt samræði): B. ſig med noget blandast við e-ð (Stjórn).

beboe, ás., byggja (= búa í eða á e-u): B. et Huus. Denne D er ikke beboet er óbyggð.

beboelig, ft. -e, e., (sem búið verður á eða í), byggilegur, byggjandi, sætilegur, sem verandi er í: Sætte et Huus i b. Stand.

Beboelighed, án ft., sk., það að vera beboelig.

Beboelſe, án ft., sk., ábúð, íbúð; ívera: Dette Huus er ikke indrettet til B. En Egn uden Tegn til B.

Beboelſesſted bústaður, bólstaður.

Beboer, ft. -e, kk., sá sem býr (á heima, er heimilisfastur) þar sem til er tekið: Huſets Beboere. Her gjer Loven Forſkjel paa Borgere og Beboere i et Land. (þó er Indbygger tíðkanlegra, þar sem talað er um heil lönd eða borgir.)

bebreide, ás. 1, [forðum breide, líklega af bregða], finna að e-u við e-n, telja á, ávíta, ásaka, lá e-m e-ð: B. een noget. Hun bebreidede ham hans Utroſkab. Jeg har i denne Sag intet at b. mig jeg get ekki ásakað mig um neitt í þessu efni. En bebreidende Mine.

Bebreidelſe, ft. -r, sk., ásökun, átölur, ávítur: Gjøre een bittre Bebreidelſer telja harðlega á e-n.

bebreve, ás. 1, brjefa, gera e-ð statt og stöðugt með því að færa það í skjal.

Bebrevelſe, ft. -r, sk., það að bebreve, (brjefleg skuldbinding, skjal, o. s. frv.).

bebræmme = bræmme.

bebude, ás. 1, [boða], boða: B. eens Ankomſt.

Bebudelſe, ft. -r, sk., boðun.

bebygge, ás. 1, byggja (reisa bústað eða bústaði á e-m stað): B. en Plads. Man veed ikke naar Landet førſt blev bebygget hefur byggzt. Denne Egn er ſtærkt bebygget fjölbyggt.

Bebyggelſe, sk., það að bebygge, (bygging, byggð, landnám).

bebyrde, ás. 1, (í óeiginl. merk.), leggja e-m byrði á (herðar), þyngja e-ð niður: Jeg vil ikke b. Dem dermed setja það upp á yður, mæða yður með því. B. ſin Hukommelſe. B. ſin Samvittighed med Synd.

Bebyrdelſe, sk., það að bebyrde.

Bed, ft. -e, kl., sáðreitur (í garði). Sb. Blomſterbed, Kaalbed, Salatbed, Urtebed.

Bed, ft. eins, sk., [bið], eiginl. dvöl, viðstaða, en er haft um það sem hestum er gefið meðan áð er: Give Heſtene en B. (tuggu, eða þvíuml.) underveis. — b) (það sem er á milli biða), sú stund er maður ekur eða plægir hvíldarlaust: Vi kjørte fire Miil i een B. Vi har pløiet tre B. i Dag.

bedaare tæla, draga e-n á tálar, blekkja: Den Falſkhed, hvormed Menneſkene b. ſig ſelv. Hun lod ſig b. af hans Lyſter.

bedaget, ft. bedagede, e., fjörgamall, kominn að fótum fram: En b. Olding.

bede, ás. 1, [beita], (sjaldan haft), gelda: B. en Væder. — B) (lítt tíðkað, en vel hafandi í skáldskap), veiða (sb. svá beitu vèr björnuna): B. en Hjort.

bede (har), h. s. 1, [ekki af bíða, á d. bie, heldur eins og af biða, doka við, af bið], á, einnig hvíla hesta þegar verið er að plægja: B. i en Kro. Lade Heſtene b. á hestunum.

bede, bad, bedet, ás. og h. s., [af biðja, ekki af beiða], 1) ás., a) með þolanda þess, er beðinn er, biðja: B. een om noget biðja e-n e-s. B. Gud om noget. — Líka bjóða e-m: B. Fremmede (Gjeſter). B. een til Bords (til Bryllup, til Fadder). B. een hen (ind) til ſig. B. een ud paa ſin Lyſtgaard. B. mange Folk ſammen. — Einnig biðja = óska: B. een være velkommen biðja e-n (vera) velkominn. — b) (með þol. þess, er um er beðið): B. Godt over een biðja (óska) e-m góðs. B. Farvel kveðja e-n. — c) (með tveimur þolend.; þá merkir b.) fá e-ð fyrir bænastað: B. en Fange løs útvega bandingja lausn. B. ſig fri for Straf þiggja sig undan hegningu. (í b. ſig Lov af Skolen er orðasetningin öðruvísi.) — 2) h. s.: B. om Hjelp (om Almiſſe, om Naade) biðja sjer liðs (ölmusu, miskunar). B. for een (fornt: biðja fyrir e-m), biðja e-m vægðar (líknar). Han bad for ſit Liv bað sjer lífs. — Einkum er bede haft sem h. s., þegar það er sama og vera á bæn, biðjast fyrir: Vaage og b. B. og ſynge Pſalmer. B. til Gud. B. for en Syg taka til bæna. Vi kunne b. uden at bruge Ord; vi kunne bruge Ord uden at b. B. til noget óska eptir e-u. Agermanden beder ofte til Regn, medens den Reiſende ønſker ſig Solſkin.

1. Bede, ft. -r, sk., [bede ás., A], sauður, geldingur (fornt).

2. Bede, ft. -r, sk., (eins konar ætijurt sem ræktuð er í görðum) *beta vulgaris.*

Bededag bænadagur (dagur sem lögskipaður er til bæna): Store B. kóngsbænadagur.

Bededagsanſigt (óeiginl. og í gamni) ógnar mikill hátíðarsvipur.

Bedehuus bænhús (kapella).

Bedekjed sauðakjöt.

Bedeklokke bænaklukka (klukka sem hringt er til bæna).

Bedemand eins konar embættismaður (í borgum) sem hefur umsýslu við líkfylgdir og brúðkaup og fær borgun fyrir; (líklega kallaður Bedem. fyrir þá sök, að hann er látinn bjóða þeim, sem boðið er til líkfylgda eða í brúðkaupsveizlur; sb. bede 1, a).

Beden, án ft., sk., það að bede (bænagjörð, bæn).

Bederyg sauðarhryggur.

Bedeſlag hvert af þeim 9 höggum sem hringd eru til bæna (á landsbyggðinni, morgna, kvöld og miðjan dag).

Bedeſted, [bede h. s.], staður þar sem áð er (sb. áfangastaður).

Bedeſteg sauðakjötssteik.

Bedeſtol stúka sem maður biðst fyrir í.

Bedeſøſter kvennmaður sem allt af er á bænum til að sýna öðrum hvað hún sje guðhrædd.

Bedetime stund sem varið er til bænagjörðar.

Beding, ft. -er, sk., bakkastokkar. — 2) það sem akkerisstrengurinn er festur við þegar skip liggur um akkeri.

Bedrag, kl, svik: Paa B. í því skyni að svíkja. Sb. Bedrageri.

bedrage, ás., svíkja, vjela, tæla, blekkja, pretta, ginna: B. en Pige ved falſke Løfter. — b) hafa af manni með svikum: B. een i Spil (i en Handel). B. een noget fra. B. een for noget. — c) blekkja = láta e-m missýnast, svíkja e-n á sjer: Det Udvortes kan let b. (sb. opt er flagð í fögru skinni). Skinnet bedrager ofte ekki er allt sem sýnist. Deri har jeg bedraget mig mjer hefur missýnzt í því efni. — d) bregðast e-m: Han bedrages i ſit Haab honum verður ekki að von sinni.

bedragelig, ft. -e, e., (um hluti), sviksamlegur, svikafullur: En b. Handlemaade. Bedrageligt Forhold. Bedrageligt (svikið, svikult) Arbeide. Bedragelige Lærdomme.

Bedrager, ft. -e, kk., (bæði sá sem svíkur aðra og sá sem lýgur til nafns síns til að blekkja), svikari, falsari.

Bedrageri, ft. -er, kl., svik, prettur, fals, tál.

bedrageriſk, ft. -e, e., a) (um lifandi verur), svikull, svikóttur, prettóttur, prettvís, hrekkvís. — b) (um orð og verk o. s. frv.), prettvíslegur, hrekkvíslegur, sviksamlegur, flærðarfullur.

Bedrageriſke, ft. -r, kvk., sú sem svíkur eða lýgur til nafns síns til að blekkja.

bedre, miðstig, A) sem e. [= betri] af god; sjá god. — B) sem ao. [= betra f. betr] af godt og vel; sjá god og vel.

bedre, ás. 1, bæta, endurbæta, gjöra að e-u: Staaer Skibet ikke til at b. (D. L.). — B. paa en Muur (en Vei). B. paa Sæderne. — Den Syge bedres er í apturbata. Han begynder at bedres honum er farið að batna (skána). Det bedres med ham hver Dag honum batnar dag frá degi. Sb. komme ſig. — b) bæta það sem maður hefur af gjört.

Bedrift, ft. -er, sk., 1) (ætíð í et.) þegar sagt er t. a. m.: Sidde i en ſtor B. hafa mikið um sig (undir, umleikis). — 2) (optast í ft.), verk sem mikið er í varið: Store (mandige) Bedrifter stórvirki, þrekvirki, afreksverk.

Bedring, án ft., sk., bati, apturbati: Den Syge er i B. — b) batnaður: Bod og B.

Bedringstegn batamerki.

bedrive, ás., (öldungis sömu merk. og) fremja; (bæði þessi orð eru optast nær höfð um illt og ekki, nema í fornlegri merk., um gott): B. (drýgja) Hor. B. Mord. (B. Manddoms Gjerninger er forneskjulegt.)

bedrøve, ás. 1, hryggja, hrella, angra, vinna e-m harm: B. ſine Forældre. Bedrøves over noget hryggjast af e-u. — Bedrøvet óglaður, stúrinn, angurvær, sorgbitinn: Være bedrøvet over noget setja e-ð fyrir sig, o. s. frv.

bedrøvelig, ft. -e, e., a) (sem veldur harmi), hryggilegur: En b. Tidende (aumar frjettir). — b) (sem lýsir harmi), stúrinn á að sjá: Et bedrøveligt Anſigt (Udſeende).

Bedrøvelighed, sk., það að vera bedrøvelig.

Bedrøvelſe, án ft., sk., harmur, sorg, angur: Have megen Sorg og B. Være een til B.

bedſe sjá beidſe.

bedſt [= bezt-r og bezt, f. betst-r og betst], efsta stig af god og vel; sjá þau orð.

Bedſte, án ft., kl., [í fyrstu ekki annað enn hvorugkyn í et., með greininum, af bedſt], hagur, hagsmunir, not: See paa ſit eget (paa det almindelige) B. Til B. for ham ſelv sjálfum honum til góðs. Lægge ſig noget til B. græða. Have noget til B. hafa meira enn maður þarf á að halda; en have een til B. gera gabb að e-m.

Bedſtefader afi.

Bedſteforældre afi og amma.

Bedſtemoder amma.

bedugge, ás., döggva (vökva, væta).

Beduggelſe, sk., það að bedugge.

bedække þekja, hylja, skýla e-u: B. Roden paa et Træ med Jord. Havnen var bedækket med (alþakin af) Skibe. Himmelen var bedækket med Skyer alskýjaður. — b) (um herskap), skýla (hlífa) e-u, vera e-u til varnar: Den bedækkede Vei i en Fæſtning. B. Fleiene med Rytteri. Handelsflaaden var bedækket af to Krigsſkibe. — 2) fylja (um hesta): Lade Hoppen b. af Hingſten.

Bedækkelſe, ft. -r, sk., það að bedække.

Bedækning, sk., = Bedækkelſe. — b) vörn, skjól, fylgd til varnar: En B. af

Nytteri. Seile under B. af et Krigsſkib. — 2) það að **bedække** 2.

bedømme, ás., leggja dóm á: B. en Sag (et Arbeide).

Bedømmelſe, ft. -r, sk., dómur um e-ð.

Bedømmer, ft. -e, kk., sá sem leggur dóm á e-ð.

bedøve gera e-n tilfinningarlausan: Skrækken bedøvede ham hann varð öldungis utan við sig af hræðslu. Bedøvende (narkotiſke) Midler. En bedøvende Damp (Lugt).

Bedøvelſe, sk., það að **bedøve**; líka það að vera utan við sig.

***Beefſteg** (líka ritað **Beufſteg**) eins konar uxakjötssteik.

***Beelzebub**, kk., (eiginl. flugnahöfðingi, þ. e.) djöflahöfðingi, yfirdjöfull. — 2) eins konar apynja.

Been, ft. eins (þó finnst **Bene**), kl., [bein], 1) bein: Gjøre noget af B. smíða e-ð úr beini. Sb. **Armbeen**, **Laarbeen**. — 2) fótleggur (fóturinn frá hnjálið og til ökla); þó merkir **Been** í tali opt allan fótinn fyrir neðan hnje, að skófætinum ekki undanskildum. — b) fótur á dauðum hlut: Sætte B. under en Stol. Bordet hviler paa fire B. En Potte med tre B. (þrífættur). — c) álma á sirkli.

Beenaare beinæð.

beenagtig, ft. -e, e., líkur beini, beinkynjaður.

Beenborer, ft. -e, sk., beinbor; heilabor (= **Trepan**).

Beenbrud fótbrot; lærbrot.

Beenbygning beinalag í manni eða dýri.

Beendreier sá sem rennir ýmsa hluti úr beini.

Beenedder beináta.

Beengjødning jarðar-áburður af möldum beinum.

beenhaard beinharður, harður eins og bein.

Beenhinde beinhimna (*periosteum*).

Beenhoved hnútukollur.

Beenhug beinfast sár.

beenhugget, [sb. **hugge**], beinfastur (höggvinn til beins): B. Saar.

Beenhule hnútuskál, (sb. augnakall).

Beenhuus lítið hús í kirkjugarði sem gröptur er látinn í.

Beenhævelſe þroti í fæti (fótum), fótabólga.

Beenklæder, einungis í ft., það sem nú er kallað buxur á Íslandi; brækur er betra orð, en er nú óvíða haft. (**Beenklæder** á d. er ekki eins klúrt og **Buxer**.)

Beenknude hnútur á beini.

Beenkræft = **Beenedder**.

Beenkul kol af beinum.

Beenliim lím búið til úr beinum.

Beenlære beinafræði.

beenløs beinlaus, beinalaus.

Beenmølle beinamylna (sem bein eru möluð í til áburðar).

Beenpibe mergjarhol.

Beenplade beinflaga; sjá **Plade**.

Beenrad beinagrind.

Beenrør holið innan í beinunum.

Beenſalve smyrsli við beinsár.

Beenshug beinshögg (högg sem gefið er með beini; annað enn **Beenhug**).

Beenſkade fótarmein.

Beenſkinne brynhosa.

Beenſort, án ft., kl., svartur litur búinn til úr beinum (einkum úr fílabeinum).

Beenſplint beinflís.

Beenſtykke kjötstykki sem bein er í.

Beenſtøv bein sem eru möluð að dupti.

Beenſuppe soð af beinum.

Beenſygdom sjúkdómur í beinum.

Beentang eins konar töng sem yfirsetukonur hafa.

Beenudvæxt = **Beenknude**.

Beenved beinviður *euonymus europaeus*.

Beenvæſen efni það sem er í beinum.

Beenvæv frauð í leggjar-enda (annað enn **frauður** og **hor** í legg).

Beenvæxt beinavöxtur; beinalögun.

beeſk, ft. **beſke**, e., [beisk-r], beiskur, rammur, óþægilegur á bragðið: B. ſom Galde. Have en b. Smag i Munden hafa óbragð (remmubragð) í munninum.

Beeſkhed, án ft., sk., beiskja, remma.

***Beeſt** (líka ritað **Bæſt**), ft. **Beſter**, kl., (ekki haft nema í almúgalegu tali), skepna: Menneſker og Beſter. Leve (døe) ſom et B. eins og skynlaus skepna (skynlaust kvikindi). — b) (á landsbyggðinni og í D. L.), klár, jálkur, meri þegar það er líka um hesta.

***Beet**, ft. **Beter**, sk., (í spilum), það sem manni er skrifað í óhag þegar maður fær ekki nógu marga slagi: Sætte en B. Binde en B. Spille Beterne ud. — II) sem e., **beet**, þegar sagt er: Blive beet. Gjøre een beet.

befale, ás. 1, (þó er stundum haft **befoel** í þál. t.), [sb. fela, **befehlen** á þ.], fela e-m e-ð á hendur: B. ſig Gud i Vold fela sig guði á vald. B. ſin Sag i Guds Haand leggja sitt ráð í guðs hönd. — b) skipa, bjóða: Han befalede i Stedet for at bede. Det befales i Loven. Kongen befalede, at. — Gjøre en befalet Gjerning. Befalet Sag (í lögum), mál sem málaflutningsmaður á að flytja eptir skipun yfirvaldanna. Hvad befaler? (kurteislegt orðatiltæki, þegar maður hefur ekki heyrt, hvað annar hefur sagt) hvað sögðuð þjer? — c) b. over noget ráða (vera) fyrir e-u: B. over en Hær (en Flaade). Han har ikke over mig at befale jeg er honum í engu háður.

Befaling, ft. -er, sk., (fyrrum **Befalning**), umboð: Give een noget i B. Faae noget i B. — b) boð, skipun: En kongelig B. — c) völd, ráð, forráð, yfirráð, α) (um herforráð): Den høieſte B. i en Krigshær forráð fyrir öllu liðinu. — β) um önnur forráð, t. a. m. þegar sagt er í lögum: Have B. hafa völd af konungs hendi, vera settur yfir e-ð af konungi (sb. hafa konungssýslu).

Befalingsmand a) sá sem ræður fyrir liði, hershöfðingi, herforingi, oddviti, o. s. frv. — b) sýslumaður konungs (í fornri merk.); líka um **Stiftamtmænd** og **Amtmænd**.

befare, ás., fara yfir, ferðast um: B. en Landſtrækning (en Kyſt, et Bjerg, et Hav). — b) **befaren** vanur sjóferðum: En befaren (heel befaren) Matros. — 2) b. en Grube (et Bjergværk) rannsaka nám.

befarelig, ft. -e, e., fær (sem farinn verður): Et befareligt Hav.

Befarenhed, án ft., sk., það að vera **befaren**; sjá **befare** 1, b.

Befaring, ft. -er, sk., [sjá **befare** 2], rannsókun náma.

befatte í orðatiltækinu b. ſig med noget skipta sjer af e-u, fást (eiga) við e-ð: B. ſig med uvedkommende Ting. B. ſig med at ſkrive Bøger.

befeide, ás. 1, herja á e-n (e-ð). Sjá **befrige**, **bekæmpe**.

befile sverfa utan af e-u, skerða e-ð með því að sverfa það: B. en Mynt.

befinde standa e-n að e-u: Blive befunden i noget verða staðinn (fundinn, sannur, uppvís) að e-u. — b) reyna, komast að raun um: Jeg har befundet det ſaaledes, ſom det var angivet. Regningen befandtes rigtig. — c) halda, virða, meta: Hvis Rederne befinde raadeligſt það sem þeir meta ráðlegast, það sem þeim þykir ráðlegast, (D. L.). — 2) b. ſig vera, a) vera staddur. — b) vera á sig kominn: Jeg befinder (líka finder) mig vel tilfreds i min nye Bolig. Den Syge befinder ſig bedre honum líður betur, honum er farið að skána.

Befindende, án ft., kl., (í lögum), raun sem á e-u verður (það hvernig e-t mál reynist þegar það er rannsakað): Efter B. eða efter Sagens B. eptir málavöxtum. — 2) ástand, eink. heilsufar: Hendes B. har forværret ſig henni hefur vesnað (þyngt). Spørge til eens B. spyrja hvernig manni líði.

befingre, ás. 1, (í tali), hafa hendur á öllu (um handæði).

Befippelſe, sk., (haft í tali), það að vera **befippet**.

befippet, ft. **befippede**, e., [sb. fipa], (í tali): Han blev b. það kom fát á hann.

befitte = **tilfitte**, en sjaldnar haft.

beflitte, ás. 1, [**Flid**], kostgæfa (ástunda, leggja stund á, leggja hug á, gera sjer far um, kappkosta): B. ſig paa Dyd (paa gode Sæder, paa det Gode, paa at være een til Behag).

befolke, ás. 1, byggja (setja fólk í): Amerika menes at være førſt befolket fra Aſien. Et vel befolket (fjölbyggt) Land; sjá **folkerig**.

Befolkning, ft. -er, sk., bygging lands, (landnám). — 2) fólkstala: Landet har en ringe B. (er fólkfátt) i Forhold til dets Størrelſe.

beforderlig, ft. -e, e., = **behjelpelig**.

befordre flytja e-ð (koma e-u) til e-s staðar: B. en Reiſende (et Brev, en Pakke). — 2) óeiginl. a) styrkja e-n (veita e-m lið) til e-s: B. een til ſin Ret (D. L.). — b) veita e-m embætti: Han har længe ſøgt; men er endnu ikke befordret. Han ſøger om at befordres til et bedre Kald. — c) flýta (flýta fyrir) e-u, styðja (styðja að e-u): B. eens Død (Undergang). B. (auka) Fordøielſen. B. et nyttigt Foretagende.

Befordrer, ft. -e, kk., sá sem **befordrer**.

Befordring, sk., flutningur (sb. **befordre** 1). — b) það sem maður ferðast (eða er fluttur) á (einkanl. um vagn með eykjum fyrir): Reiſe med egen B. Have fri B. En god (beqvem) B. (Sb. **fararskjóti** = hestur og **farkostur** = skip.) — c) embættis-veiting: Søge om B. (beiðast embættis). Faae Løfte om B. til et Embede. — d) aðstoð, liðveizla.

Befordringsmaade flutningsháttur; háttur á að komast áfram til embætta eða í embættum.

Befordringsmiddel það sem haft er til að flytja ferðamenn (brjef, sendingar) í eða á, t. a. m. vagnar með eykjum, gufuvagnar, skip; vegur til að komast áfram til embætta eða í embætti.

Befordringsret rjettur til að láta flytja sig; rjettur til embættis-veitingar.

Befordringsvei vegur til að komast áfram til embætta eða í embættum.

Befordringsvæſen allur ferðamanna (brjefa, sendinga) flutningur í e-u landi.

befragte taka skip til leigu (undir varning): B. et Skib.

Befragtelſe, sk., það að **befragte**.

Befragter, ft. -e, kk., sá sem tekur skip til leigu (undir varning).

befrie frelsa, leysa: B. een af (leysa e-n úr) Fangenſkab (sb. **udfrie**). B. (leysa) et Land fra (undan) fremmedt Aag (fra en Tyran). Man befrier een af hans Fængſel; men man redder ham fra at komme der. — b) = **fritage**, **forſkaane**: dette Land har i lang Tid været befriet for Krig. Byen blev paa et Aar befriet for Skat.

Befrielſe, sk., frelsi (frelsun), lausn.

Befrier, ft. -e, kk., sá sem e-r á frelsi (líf, o. s. frv.) sitt að launa, (lífgjafi, o. s. frv.): Han var ſit Fædrelands B.

befrugte, ás. 1, frjófga.

Befrugtelſe, ft. -er, sk., frjófgun.

Befrugtning, sk., = Befrugtelſe.

befrygte vera hræddur um, ugga: Det er at b. (það er hætt við), at denne Fred ikke vil vare længe.

befrygtelig, ft. -e, e., uggandi, sem hætt er við.

befugte, ás. 1, væta, vökva.

Befugtelſe, ft. -r, sk., það að befugte.

befænge, ás., (sjaldan haft, nema þar sem ho. l. t. verður við komið), meinga, saurga: Slibet (Byen) blev befængt med Peſt það kom drepsótt á skipið (í borgina). — b) óeiginl.: Han var befængt med alle Laſter riðinn við alls konar lesti.

befængelig, ft. -e, e., saurganlegur sóttnæmur.

Befængelſe, ft. -r, sk., það að befænge.

befæſte festa: B. Planken paa Bropælene. — b) festa, skorða: Huſet maa befæſtes med Støtter. — c) víggirða: B. en By. Befæſtede Byer veggjaðar borgir. B. (girða um) en Leir. — 2) óeiginl. festa, gjöra e-n óhultan: For at b. ſig paa Thronen, gav han Folket ſtørre Friheder. B. een i Troen (i Vildfarelſer); sb. beſtyrke.

Befæſtning, ft. -er, sk., það að befæſte, (líka víggirðing).

Befæſtningskonſt víggirðingalist.

beføie, ás. 1, [Føie], sjaldan haft, nema í ho. l. t. **beføiet** sem hefur tilefni til e-s: Være (troe ſig, agte ſig) beføiet til noget; (sb. honum er vorkun, þó...). Sb. berettige.

Beføielſe, sk., það að vera beføiet.

beføle, ás. 1, þukla um.

Befølen, sk., það að beføle (þukl).

beføre rægja: B. den Uſkyldige. B. een for hans Foreſatte.

Beførelſe, sk., það að beføre.

Befører, ft. -e, kk., sá sem rægir, rógberi, rógsmaður.

Beg, án ft., kl., [bik], bik.

begaae, ás., hafast e-ð að, fremja, drýgja: B. et Mord (en Feil, Daarlighed, Forbrydelſe). Fortryde begangne Synder. — 2) (sjaldhaft), halda hátíð (helgi, eða þvíuml.): B. en Feſt. — 3) b. ſig bjargast, komast af, þola við: Man kan ikke b. ſig med ham það verður ekki lynt við hann. Sb. ſlaae ſig igjennem, bjerge ſig, nære ſig.

begabe, ás., blína heimskulega á, glápa á. Sb. begloe.

begagtig, ft. -e, e., svipaður biki, bikkynjaður.

begave, ás. 1, reifa (sæma) e-n gjöfum: Han blev rigelig begavet af Kongen. — b) óeiginl. gæða: Naturen havde begavet ham med (veitt honum) herlige Evner. Begavet med Fornuft skynsemi gæddur. Vel begavet merkir einkanl. vel máli farinn.

Begavelſe, sk., (heldur sjaldhaft), það að vera gæddur e-u.

bege, ás. 1, bika, bræða e-ð með biki: B. en Baad. En beget Traad.

begegne, ás. 1, (í tali), fara vel eða illa að e-m. Sb. behandle, opføre ſig imod, sem hvorttveggja þykir vera betri danska.

Begegnelſe, sk., það að begegne. Betri orð: Behandling, Medfart, Omgang.

begeiſtre, ás. 1, setja andlegt fjör í, fylla e-n guðmóði: Religion og Frihedskjærlighed have begeiſtret hele Nationer. Begeiſtres (fyllast ákafa) til et Foretagende. — **begeiſtret** fullur andagiptar er bæði haft um mann og það sem andagipt hans kemur í ljós í: En b. Digter. Et b. Digt. En b. Tale. B. Andagt eldlegur áhugi til guðs.

Begeiſtring, án ft., sk., guðmóður, andagipt.

Begfakkel bikblys.

begfingret, ft. -fingrede, e., (í tali), stelvís, hvinnskur.

begge, e. í ft., [beggja], báðir, hvorirtveggja: Jeg tilbed ham det ene Stykke; men han vilde have dem b. B. Hænder. B. Kjøn bæði konur og karlar. B. to báðir tveir (sb.: svo gat Halla setið um þau, segg og Kötlu bæði tvau). B. Steder (líka paa b. Steder) = beggeſteds.

beggeſteds, ao., á báðum stöðunum, á hvorumtveggja staðnum.

Beggryde pottur (eða þvíuml.) sem bik og hampur logar í úti við til lýsingar.

Beghue bikuð húa til að rífa upp geitur úr höfði.

Beghætte = Beghue.

begive gefa e-ð upp, gefa e-ð (slá e-u) frá sjer, slá e-u af: B. ſin Ret. B. et Forſæt (en Reiſe). — B) **begive ſig** 1) (um menn) fara e-ð: B. ſig fra (til) et Sted. B. ſig hen til en Perſon. B. ſig hen til et Arbeide. B. ſig paa en Reiſe. B. ſig paa Flugt leggja á flótta. — 2) (um viðburði). Derſom en Leilighed begiver ſig ef tækifæri bíðst. — Optast b) persónulaust (med det), t. a. m. det begav ſig (bar að, bar til, varð til tíðinda) engang, at....

Begivenhed, ft. -er, sk., [begive B, 2, b], atburður, viðburður: Begivenhedernes Gang. — b) (í tali), málefni.

Begjer, kl., haft af sumum fyrir Begjering 1.

begjere, ás. 1, girnast, ágirnast, fýsast, sækjast eptir e-u: B. ſin Næſtes Gods. — 2) heimta, krefjast e-s: B. ſin Ret. B. en Sag underſøgt. — b) beiðast e-s: B. Hjelp.

Begjereevne, án ft., = Begjeringsevne, sem þykir betra.

Begjering, ft. -er, sk., fýsn: Følge ſine Lyſter og Begjeringer. Verdslige (kjødelige) Begjeringer. — 2) heimta, krafa: Opfylde eens B. En ublu B. — b) bón, tilmæli: Indkomme med en ſkriftlig B. Tilſtaae (afſlaae) een en B.

Begjeringsevne, án ft., fýsnar- (eptirsóknar-) afl sálarinnar.

begjerlig, ft. -e, e., gjarn á, fýkinn í: B. efter Roes lofgjarn. B. efter Ære (Rigdom).

Begjerlighed, sk., a) (án ft.), eptirsókn eptir e-u, fýkn í e-ð: B. efter Ære. Have B. til noget sækjast (fýkjast) í e-ð. — b) (með -er í ft.), girnd: Følge (tvinge) ſine Begjerligheder.

begjerløs fýsnarlaus, fýsnalaus.

Begkage bikstykki í lögun eins og kaka.

Begkrands bikhringur sem kveykt er á til birtu og viðhafnar.

begloe, ás., (einkum í tali), blína (einblína) ósiðsamlega á, góna á.

Begolie olía sem fæst úr biki.

Begpande ketill sem bik er vellt í.

Begplaſter bikplástur.

Begrand saumur af bikuðum þræði sem heldur saman sólanum og yfirleðrinu á stígvjelum eða skóm.

begrave jarða, grepta (rjettara enn greptra), grafa. — þar af dregið b) um aðra hluti: Det var blevet begravet blandt en Dynge Papirer það var komið niður í brjefahrúgu. — Óeiginl.: Begravet i (sokkinn niður í) Bøger (Studeringer). Begraves i Forglemmelſe falla öldungis í gleymsku.

Begravelſe, sk., greptun (rjettara enn greptrun), útför, jarðarför, líkför, úthafning: Hans B. ſkete om Natten hann var grafinn á næturþeli. Bivaane en B. standa yfir grepti (rjettara enn greptri) e-s. Være til B. fylgja líki. Han fik en ærefuld B. hann var grafinn sómasamlega. — 2) grafreitur: En muret B. Sb. Familiebegravelſe.

Begreb, kl., eiginl. ummál e-s hlutar, en tíðkast einungis í þeim merkk., sem þar af eru dregnar. A) án ft., 1) i kort B. í stuttu máli, í fám orðum. — 2) skilningur: Et godt (hurtigt, langſomt) B. — 3) ſtaae (være) i B. med (ætla, hafa í hyggju), at gjøre noget. — B) með ft. -er, nám (hugmynd um heilan hlut, samsett hugmynd): Gjøre (danne) ſig et B. om noget. Et udſtrakt (omfattende, indſkrænket) B. Indhold (Omfang) af et B.

begrebløs sem ekki hefur nám (fullkomna hugmynd) neins hlutar.

Begrebløshed, sk., það að vera begrebløs.

begribe 1) (sjaldhaft), fela e-ð í sjer: I denne Sum er ogſaa Renten begreben. — 2) skilja, skilja í (hafa skilning á) e-u: Jeg begriber ikke hans Plan. Jeg forſtaaer nok Ordene; men Meningen begriber jeg ikke.

begribelig, ft. -e, e., skiljanlegur; auðskilinn.

Begribelighed, án ft., sk., það að vera begribelig.

Begriſp, [sb. Riſp], tjargaður (bikaður) þráður sem hafður er til að sauma botn í stígvjelum við yfirleðrið með.

begroe varla haft nema í ho. l. t. **begroet**, t. a. m.: Haven er begroet med Ukrud vaxinn (þakinn) illgresi. En Hei begroet med Kratſkov vaxin kjarskógi. Sb. bevoxe.

begrunde, ás., (óeiginl.) leiða e-ð í ljós (skorða e-ð) svo það verði ekki hrakið: B. en Lære. Hvad Videnſkaben ſkal behandle og b. — b) (sjaldhaft), b. ſig koma sjer á stofn: Uden dette kommer Livet ei til at b. ſig.

Begrundelſe, ft. -r, sk., það að begrunde.

begræde, ás., gráta, harma, syrgja, sýta, trega: B. ſin ſpildte Ungdom.

begrædelig, ft. -e, e., grátlegur, hörmulegur.

Begrædelſe, ft. -r, sk., grátur (sút, harmur) yfir e-u, harmatölur; harmagrátur.

begrændſe, ás., optast óeiginl. setja e-u takmörk: Regentens Magt er begrændſet ved Forfatningen. En begrændſet Fatteevne skortur á skilningi.

Begrændsning, ft. -er, sk., það að begrændſe.

begſort svartur sem bik, biksvartur, sótsvartur.

Begſyder, ft. -e, kk., sá sem vellir bik.

Begſøm saumur sem saumaður er með bikuðum þræði.

Begtraad = Begriſp.

begunſtige, ás. 1, vera e-m hliðhollur (meðmæltur), draga taum e-s, o. s. frv.: Natten begunſtigede deres Flugt næturmyrkrið kom þeim í góðar þarfir á flóttanum.

begyde, ás., hella á.

Begydelſe, ft. -er, sk., það að begyde.

begynde, ás. og h. s. 2, A) (har) (um lifandi verur), 1) sem ás., byrja, hefja, a) (með það, sem maður byrjar, í þol.): Vel begyndt er halv fuldendt hálft er þegar hafið er (*dimidium facti qui coepit habet*). — b) (með þann tíma í þol., er maður byrjar e-ð í upphafi hans): B. Dagen med Arbeide. B. Aaret med Gudstjeneſte. — 2) (sem h. s.), α) með paa: B. paa et Arbeide. — β) (með nh.), fara að (gera e-ð): Man begyndte at tale om hans farlige Stilling. — γ) laust: Vi begyndte med Sang (við byrjuðum á því að syngja, við höfðum söng að upphafi), og endte med Dands. Naar han førſt begynder, vil han aldrig holde op þegar hann fer (tekur) til á annað borð. — B) (er) (um aðra hluti), ætíð sem h. s., a) um athafnir og viðburði: Heitideligheden begyndte med Sang. Det begynder at dages (merkne, ſnee, regne) það er farið að daga, o. s. frv. — b) um tímann: Aaret begynder med Kulde. — c) um líkamlega hluti: Her b. hans Marker hjer tekur hans landareign við (eiginl. hjer t. h. l. til).

Begyndelſe, ft. -r, sk., byrjun, upphaf, upptök, a) um athafnir og viðburði: Handlingens (Skueſpillets) B. Enden var ikke Begyndelſen liig. Gjøre B. (en B.) med noget. Begyndelſen (upptökin) til denne Stridighed var følgende. Tage ſin B. = begynde; (sb. takandi nálega senn bæði upphaf og enda í einni ísl. fornbók). — b) um tíma: Ved Aarets B. I Begyndelſen af næſte Maaned. — c) um líkamlega hluti: Veien er i Begyndelſen (fyrst framan af) ikke ſaa ſmuk, ſom længere hen. Læſe en Bog fra B. til Ende spjaldanna á milli.

Begyndelſesbogſtav upphafsstafur.

Begyndelſesgrunde, ft., frumgreinir e-a vísinda.

Begynder, ft. -e, kk., sá sem nýfarinn er að leggja stund á e-ð, viðvaningur: Være B. i en Konſt (Videnſkab).

Begængelſe, ft. -r, sk., [begaae], haft i Liigbegængelſe.

Behag, án ft., kl., unun, ánægja: Han finder B. deri honum fellur það vel í geð, honum fellur það vel, það á við hann, o. s. frv. Være een til B. vera e-m geðfelldur. (Behag og Mishag er hvað öðru gagnstætt). — b) geðþekkni, vild: Efter B. eða efter eget B. Overlade noget til eens B. láta e-n ráða e-u. Sb. Godtbefindende, Tykke.

behage, s. 1, [sb. haga], a) (har), h. s., þóknast, falla í geð, geðjast, líka: Muſiken behager mig. Pigen behagede mig meget mjer leizt sjerlega vel á stúlkuna eða jeg kunni sjerlega vel við hana. Hun behager mere ved hendes naturlige Ynde, end Søſteren ved hendes Skjønhed. (behage og mishage er hvað öðru gagnstætt.) — b) sýnast (lítast) ráð: Det har behaget den alviſe Gud guði hefur þóknazt. — 2) (sem ás.), láta sjer þóknast: Behager De (þóknast yður) lidt Sukker? Með nafnh.: Behag (gjörið þjer svo vel) at ſætte Dem! Hvad behager! er sagt þegar hváað er.

behagelig, ft. -e, e., þægilegur, inndæll, viðkunnanlegur, geðfelldur, skemmtilegur, skemmtinn, viðfelldinn: En b. Smag (Lugt). Behageligt Veir. Et behageligt Budſkab fagnaðartíðindi, gleði-fregn. Til b. Efterretning. Have et behageligt Væſen vera þægilegur í viðmóti. Et behageligt Selſkab (skemmtil.). B. i Selſkaber skemmtilegur fjelagi.

Behagelighed, ft. -er, sk., inndæli.

behandle, ás., vinna að e-u: B. Jorden. Dette Klæde er godt behandlet i Vævningen. — b) fara vel eða illa með, ganga vel eða illa frá e-u: Han blev ilde behandlet i ſit Fangenſkab. B. ſit Tøi ilde. B. en Sag ſkjødesløſt.

Behandling, sk., meðferð, frágangur, aðbúð, o. s. frv.: Jordens omhyggelige B.

Behandlingsmaade meðferð.

behefte, ás., eiginl. þyngja (e-ð) með því að festa e-ð á það; en er varla haft nema óeiginl. og í ho. l. t.: Være beheftet med Sygdom. Godſet er beheftet med Gjeld það liggja skuldir á jörðunni.

Beheftelſe, sk., það að vera beheftet.

*Behemot, sk., dýrið mikla.

beherſke, ás., stýra (stjórna, ráða, ráða fyrir) e-u, ráða við: B. et Land. Beherſkes af onde Lidenſkaber láta illar ástríður ráða við sig. Beherſkes af Fordomme (Vaner).

Beherſker, ft. -e, kk., stjórnari e-s.

Beherſkerinde, ft. -r, kvk., sú sem stjórnar e-u.

Beherſkning, sk., (sjaldhaft), yfirdrottnun, yfirráð.

behjelpe ſig med noget bjargast við (komast af með, láta sjer duga, nota) e-ð: B. ſig med lidet. B. ſig med ſlette Redſkaber.

behjertet, ft. behjertede, e., hjartaprúður, hugprúður, hugrakkur, hugaður. Sb. modig, uforſagt, uforfærdet.

Behold, án ft., sk., það að vera heill eða óskertur: Komme i B. komast úr hættu, komast á óhultan stað. Være i B. eða være i god B. vera heill á hófi, vera með heilu og höldnu, (sb. það fer vel um það). — Han har endnu alle Pengene i B. Ved Aarets Ende havde han 100 Rbd. i B. 100 ríkisdala eptirstöðvar.

beholde halda e-u (ýmist = geta haldið, mega halda, missa ekki; eða = vilja halda, sleppa ekki): B. hvad man har faaet. Reveren lod ham b. Livet. — B. (hafa) een i ſin Tjeneſte. B. een til Bords láta e-n borða með sjer áður enn hann fer. — Jeg beholdt (hafði) ſaa mange Penge tilovers. — (halda e-u ranglega): B. hvad man har laant. B. en Andens Eiendom. — B. Godhed for een. B. noget i Hukommelſen muna, muna eptir, týna ekki niður. B. noget hos ſig ſelv þegja yfir e-u. — B. et Lægemiddel selja því ekki upp. — Maven vil intet b. honum helzt ekkert niðri.

beholden, ft. beholdne, h.-e, (reyndar ho. l. t. af beholde), heill og lifandi, heill á hófi, með heilu og höldnu: Han er kommen b. (vel b.) tilbage fra ſin farlige Reiſe. — b) sem er eptir (afgangs): Boets beholdne Formue. Den beholdne Pengeſum.

Beholdning, ft. -er, sk., (um peninga), það sem er í sjóð, eptirstöðvar, (sb. fyrningar). — Sjá Kaſſebeholdning. — 2) það sem e-ð er haft í; sjá Vandbeholdning.

Behov, án ft., kl., þörf, nauðsyn: Have til B. það sem maður þarf á að halda. — b) þarfindi: Gjøre ſit B. hægja sjer. Sb. Huusbehov, Krigsbehov, Skibsbehov.

behov, e., (nærri úrelt), sem þörf er á, nauðsynlegur: De Karſke have ikke Lægen b. Derſom det gjøres b. (ef nauðsyn ber til), at jeg og ſkal reiſe did. Det gjøres ikke b. það er óþarfi. Sb. fornøden, nødig, nødvendig.

behugge, ás., höggva e-ð utan af e-u.

behænde, fornlegt og skáldlegt ao., f. behændig.

behændig, ft. -e, e., laginn, lagvirkur, slingur, fimur, liðugur, lipur: En b. Konſtner. B. i Legemsøvelſer. — 2) (um verk), laglegur, snotur: Behændigt Arbeide. En b. Liſt. Et behændigt Paafund. — B) sem ao., laglega, fimlega.

Behændighed, án ft., sk., lipurleiki, fimleiki, lag.

behænge. ás. 2, (e. o. hengja e-ð e-u): De behængte Offerdyrene med Blomſterkrandſe hengdu blómkerfi á þau. Han var behængt med (hlaðinn) Ordenstegn.

Behør, án ft., kl., = Tilbehør, en sjaldan haft.

behørig, ft. -e, e., sem heyrir e-u til, nauðsynlegur.

behøve, ás. 1, [sb. Behov], þurfa (þarfnast) e-s: B. Hjelp vera hjálpar-þurfi. Barnet behøver Klæder. Man behøver ikke at bede om det man har. Det behøves ikke það er óþarfi.

behøvle (er sjaldan haft, en kemur í ljós í e. ubehøvlet) lokra e-ð allt í kring.

bejae, ás. 1, kveða já við e-u, kveða e-ð satt vera, kannast við.

beidſe (og bedſe), ás. 1, lita með vökva sem jetur sig inn i: B. Træ i Stedet for at male det. Bordet er beidſet.

Beidsning, ft. -er, sk., það að beidſe.

beile, ás. 1, [sb. biðla], biðja sjer konu: B. til en Pige. — b) óeiginl. sækjast eptir e-u: B. til eens Gunſt (Yndeſt).

Beilekonſt lag á að biðja sjer konu; lag á að kveykja ást.

Beilen, án ft., sk., bónorð, kvonbænir.

Beiler, ft. -e, kk., [e. o. biðlari; í gömlum dönskum bókum er haft Beile], biðill.

Beiletid bónorðstíð, bónorðsdagar.

*Bekaſine, ft. -r, sk., hrossagaukur, mýrisnípa, mýriskítur, *scolopax gallinago*.

bejamre, ás., bera sig hörmulega út af e-u, harma; fárast um.

Bejamring, sk., það að bejamre.

bekige, ás., gægjast í, hnýsast í, blína á, o. s. frv.

bekjende meðganga, ganga við e-u: B. ſin Forbrydelſe (ſin Forſeelſe). B. ſine Synder segja til synda sinna. Hvad jeg bekjender maa jeg i det mindſte ſelv troe er ſandt. — b) (í spilum), gegna lit. — c) b. ſig til en Religion vera e-r trúar.

Bekjendelſe, sk., meðkenning, viðurkenning, játning: B. for Retten. Gaae til B. meðkenna. Sandheds B. — b) játning = trúarjátning: Den Augsburgſke B.

Bekjender, ft. -e, kk., játandi: Den chriſtelige Religions Bekjendere játendur kristinnar trúar.

bekjendt, ft. -e, e., kunnugur = sem maður ber kennsli á (veit skil á, veit deili á, þekkir): Han er mig ikke b. hann er mjer ókunnugur, jeg þekki hann ekki að neinu. Det er en b. (almindelig b.) Sag það er alkunnugt. En meget b. Mand sem allir þekkja. Gjøre ſig b. (nafntogaðan) ved noget; sb. það fer að bera á e-m. Dette Sted er b. (nafntogaður) af et Slag. B. for ſin Legemsſtyrke nafntogaður fyrir krapta. B. for en ærlig Mand þekktur að ráðvendni. — Et b. Huus (en b. Familie) hemili sem maður er kunnugur á. — b) være noget b. kannast við e-ð: Være ſit Navn (ſin Alder) b. Han vil ikke være b., at han har ſkrevet Bogen. — 2) kunnugur = sem ber kennsli á (o. s. frv.): Han er ikke b. i Huſet (med Familien). Være vel b. (gagnkunnugur; sb. hundkunnugur) i en By (en Egn, et Farvand). Gjøre ſig b. med noget kynna sjer e-ð. — II) Bekjendt, ft. -e, sem nafn, (bæði haft um konur og karla), kunningi, (kunnmaður og kunnkona eru fornleg): En af mine Bekjendte. (í tali er Bekjendter, ft.-e, mjög tíðkanlegt; en þykir þó rangmæli.)

bekjendtgjøre gjöra e-ð kunnugt, lýsa e-u yfir, auglýsa, birta: Man tilkjendegiver for nogle; man bekjendtgjør for alle. B. noget i Aviſerne. B. en Lov (Anordning). Sb. kundgjøre.

Bekjendtgjørelſe, ft. -r, sk., birting, auglýsing, auglýsingarskrá.

Bekjendtſkab, ft. -er, kl., kunningskapur, viðkynning: Gjøre B. med een kynnast (komast í kunningskap) við e-n. Det er et af mine førſte Bekjendtſkaber her i Byen. Jeg har intet B. til denne Mand jeg er öldungis ókunnugur þeim manni. — b) haft f. kunningjafólk, kunningjar: Han har et ſtort (udbredt) B. hann á fjölda af kunningjum. Han er af mit B.

Bekken sjá Bækken.

beklage, ás., aumkva: Jeg beklager ham jeg kenni í brjósti um hann. B. eens uheldige Skjebne harma óhamingju e-s. Jeg beklager det Tab, De har lidt það er illa farið, að þjer skylduð verða fyrir þessum skaða. Jeg maa b. (því er miður) at jeg ſaalænge miskjendte ham. (**beklage** er ekki eins mikið og **ynke**.) — b) **beklage ſig** kvarta, bera sig upp (um e-ð, undan e-m), barma sjer, berja sjer: B. ſig over lidt Uret.

beklagelig, ft. -e, e., brjóstumkennanlegur, hörmulegur: B. Tilſtand (Skjebne). Et beklageligt Dødsfald.

Beklagelſe, ft. -r, sk., kvein, harmatölur, kveinstafir, harmatölur, raunatölur, umkvörtun, barlómur.

beklagelſesværdig brjóstumkennanlegur, hörmulegur.

beklakke, ás., setja klessu á, klessa: B. Papir. Sb. **beklikke**.

beklappe, ás., klappa lof að e-m eða e-u: B. en Skueſpiller. B. eens Spil.

beklemme þrengja að e-u, en er varla haft nema í ho. l. t. **beklemt** sem e-ð þrengir að (í óeiginl. merk.): Jeg føler mig meget beklemt mjer er þungt í skapi. Et beklemt Sind (Hjerte, Bryſt) harmþrunginn hugur.

Beklemmelſe, sk., litilleikur fyrir hjartanu.

beklikke, ás., eiginl. setja klessu á, en er varla haft í annari merk. enn níða, spilla mannorði e-s.

bekline klína (líma) allt út: B. Vinduerne med Papir.

beklippe klippa (mjatla) utan af e-u.

beklumret, ft. **beklumrede**, e., (í tali um veður), molluheitur: Luften er b. það er molla í veðrinu. Sjá **lummer**, **qvalm**.

beklæde, ás., klæða e-n e-u; en tíðkast ekki, nema þegar talað er um viðhöfn, t. a. m.: Han blev beklædt med (hann var færður í) Ordensdragten. Han blev beklædt med (voru fest á hann) Ordenstegnene. — β) gæða e-n valdi eða embætti: B. een med et Embede (en Værdighed). (Sb. 2). — b) leggja e-ð e-u: Slottet var udvendigen beklædt med Marmor. B. en Væg med Bræder þilja. B. en Væg med Tapeter tjalda. Sb. **belægge**, **betrække**, **overtrække**. — Marken er beklædt med Blomſter þakinn blómum. — 2) hafa e-ð á hendi, sitja að (völdum, o. s. frv.): B. et Embede (en Poſt, en Værdighed). (Sb. 1, a, β.)

Beklædning, sk., það að **beklæde**. — 2) með ft. -er, það sem lagt er á e-ð til hlífðar eða prýðis (sb. **beklæde 1**, b): B. af Bræder (Planker) þil.

Beklædningsmuur hlífðarmúr (t. a. m. utan um torfgarð).

Bekneb, kl., (í tali), klípa, kreppa, kröggur, beiglur, basl, herkjur. Sjá **Forlegenhed**, **Betryk**.

beknibe (í tali), klípa af e-u (óeiginl.): B. eens Indtægter.

bekomme A) verða e-m að góðu eða illu: Det bekom ham ilde (það varð honum til falls, til ógæfu), at han vilde blande ſig i Striden. Maden har ikke bekommet mig vel mjer hefur orðið illt (hálfillt, flökurt, bumbult) af matnum. Vel b. Dem! verði (maturinn) yður að góðu! — B) fá, öðlast.

Bekomſt, án ft., sk., ekki haft nema í þessum talshætti: Faae ſin B. (af noget) fá nægju sína (af e-u).

bekoſte, ás., verja fje til e-s, láta gjöra e-ð á sinn kostnað: B. noget af Ny. B. ſig en ny Kjole.

bekoſtelig, ft. -e, e., kostnaðarsamur, útdráttarsamur.

Bekoſtelighed, án ft., sk., kostnaðarsemi, útdráttarsemi.

Bekoſtning, ft. -er, sk., kostnaður: Sætte ſig (føre een) i B. hleypa sjer (e-m) í kostnað. Anvende (gjøre) B. paa noget leggja kostnað á e-ð. Paa egen B. Leve flot paa Andres B. — Paa eens B. er opt haft í óeiginl. og illri merk. um það, þegar e-ð er látið lenda (koma niður) á e-m, t. a. m.: Gjøre ſig lyſtig paa eens B. gjöra gis að e-m.

bekrandſe skreyta blómhringum.

Bekrandsning, ft. -er, sk., það að **bekrandſe**.

bekrige, ás., herja á: Da intet mere var at b. ude, bekrigede de hinanden hjemme (stríddust þeir sjálfir á).

bekræfte, ás. 1, (ætíð í óeiginl. merk.), styrkja, staðfesta: B. med Ed sanna með eiði. B. med Haand og Segl. B. et Forbund. En bekræftet (= verificeret) Gjenpart. — b) kveða e-ð satt vera, sanna: Nogle bekræftede, Andre benegtede det. — c) taka undir að e-ð sje satt: Det (dette Rygte, denne Efterretning) er med ſidſte Poſt ikke bleven bekræftet (þ. e. henni er ekki haldið á lopt — eða jafnvel: hún er borin aptur — í þeim tíðindum, sem komu með seinasta pósti). Líka: B. ſig.

Bekræftelſe, ft. -r, sk., styrking, staðfesting, sönnun: Denne Efterretning trænger til B. (er ekki með öllu áreiðanleg). — b) það sem styrkir (sannar) e-ð: En ſkriftlig B. skrifleg sönnun, staðfestingarskjal.

bekymre, ás. 1, gjöra e-n áhyggjufullan, valda e-m áhyggju. — b) hirða um, láta e-ð fá á sig: Hvo bekymrede ſig meget om det, ſom gik for ſig i dette Land?

bekymret, ft. **bekymrede**, e., hugsjúkur, áhyggjufullur: Være b. over (út af) noget. Være b. for een vera hræddur um e-n. — b) (sjaldnar haft), b. for noget sem lætur sjer annt um e-ð, elur önn fyrir e-u.

Bekymring, ft. -er, sk., áhyggja: Være uden B.

bekymringsfri áhyggjulaus.

bekæmpe, ás., berjast við; sigrast á e-m opt í óeiginl. merk.: B. (reyna til að bæla niður, o. s. frv.) ſine Lidenſkaber.

belade, ás., [**lade** ás. 1], klyfja. — b) (óeiginl.) ofhlaða á: Beladt med Forretninger sem ekki sjer út úr því sem hann hefur að gera, o. s. frv. Beladt med Sygdom (Sorg). Beladt med Gjeld skuldunum vafinn.

belaſte = **belade**, **belæſſe**.

belave búa, haft í orðatiltækinu: B. ſig paa noget búa sig undir e-ð, búa sig við e-u, t. a. m.: B. ſig paa Angreb. — Ho. l. t. **belavet** er haft í þessu orðatiltæki: Være belavet paa noget vera undir e-ð (við e-u) búinn, eiga von á e-u, t. a. m.: Jeg var ikke belavet paa et ſaadant Beſøg.

belee, ás., hlægja (hæðast) að e-u: B. een i ſit Hjerte. B. Verdens Daarligheder. (**belee** er víðara að merk. enn **udlee**, sb. **udlee**.)

beleilig, ft. -e, e., hagkvæmur, hægur, haganlegur, hentugur: Dette Sted fandt man beleiligt til en Sammenkomſt. Vi vil opſætte det til en b. Tid bíða betri stunda. I Dag er det mig ikke beleiligt jeg kemst ekki til þess, eða þvíuml. Hvis det er Dem beleiligt ef þjer eigið hægt með, ef þjer hafið tóm til, eða þvíuml.

Beleilighed, sk., (sjaldhaft), hentugleiki: Tid og B. for Chriſtendommen til at grundfæſte ſig. Sb. **Leilighed**.

beleire (um herskap), setjast um; sitja um: De kaſtede ſig ind i Fæſtningen, hvor de bleve beleirede. B. en By til Lands og Vands.

Beleirer, ft. -e, kk., sá sem sezt (situr) um: Beleirernes Tab var ſtørre, end de Beleiredes.

Beleiring, ft. -er, sk., umsátur: Begynde (fortſætte, ophæve) Beleiringen.

Beleiringskonſt umsáturs-list.

Beleiringskrig stríð sem fólgið er í umsátrum.

belemre, ás. 1, eiginl. fylla e-ð svo þar verði þröngt; en er sjaldan haft, nema í tali, í ho. l. t. **belemret** í orðatiltækinu: Være belemret med noget vera hlaðinn (vafinn) e-u. Sb. **bebyrde**, **belade**.

belene (ás. 1) een med noget (t. a. m. med et Grevſkab) fá e-m e-ð í ljen.

Belening, ft. -er, sk., ljen.

beleven, ft. **belevne**, e., sem kann sig vel, kurteis, hæverskur: En dannet og b. Mand kurteis og vel að sjer.

Belevenhed, án ft., sk., hæverska, kurteisi.

beligge, ás., liggja (leggjast með) konu: B. et Fruentimmer. Sb. **beſove**.

beliggende, h.-e., sem liggur kyr á e-m stað: Skibet ſkal ikke blive der b. — b) (um afstöðu): Byen er vel b. til Handel liggur vel við kaupskap.

Beliggenhed, ft. -er, sk., afstaða: Stedets (Byens, Landets) B. En god (ſkjen, fordeelagtig, ſlet) B.

***Belletriſt**, ft.-er, kk., snillingur (í nýrri merk.; þ. e. sá sem leggur stund á skáldskap eða hin fögru vísindi sem kölluð eru).

***belletriſtiſk**, ft. -e, e., sem snertir hin fögru vísindi.

belove lofa (heita) e-u, er ekki haft nema í ho. l. t., t. a. m.: Den belovede Hjelp (Belønning).

Velt sjá **Bælt**.

belure, ás., hlera eptir því sem e-r segir, sitja um. — b) veiða, tæla, leggja tálsnörur fyrir.

belyſe, ás., lýsa, skína á: Et Landſkab, belyſt af Morgenſolen. — b) óeiginl. sýna hvernig e-ð sje: B. eens Paaſtand.

Belysning, sk., lýsing, birta: En rigelig (ſvag, rigtig) B.

belyve, ás., ljúga á. (Sb. **verða fyrir álygi**.)

Belæg, kl., það sem e-ð er lagt með. — 2) styrktar-skjal (sem látið er fylgja höfuðskjalinu); sb. **Bilag**.

belægge leggja e-ð e-u: B. et Tag med Kobber eyrleggja. B. et Gulv med Bræder. B. en Tønde med Baand benda. — b) b. en Seng i et Hoſpital láta mann (sjúkling eða gamalmenni) þangað: Han har Rettighed til at b. en Seng i Vartou. — c) b. en Vei med Tropper setja lið á veg. — d) Vandet var belagt med en Iisſkorpe það var lagður skæningur á vatnið. Markerne ere belagte med Snee undir snjó. — 2) óeiginl. a) (um álögur og þvíuml.): Landet er belagt med (það liggja á landinu) mange Skatter og Afgifter. Diſſe Varer ere belagte med høi Told. — b) b. een med Arreſt setja e-n í höpt. — c) leggja e-a hegningu við: B. en Forbrydelſe med Straf. — d) láta e-ð fylgja e-u til styrktar eða skilningsauka: B. et Regnſkab med Qvitteringer láta kvittanir fylgja r. Sb. b. en Stævning med ſtemplet Papir. — e) b. en Ting med ſit rette Navn kalla rjettu nafni. — f) b. ſine Ord koma fyrir sig orði: Han veed godt at b. ſine Ord hann er góður (laglegur) að k. f. s. o.

Belægning, ft. -er, sk., það að **belægge**. — b) það sem e-ð (einkanl. föt) er lagt með: Skrædderen har beregnet ſaa meget til B.

belære, ás., fræða: Tale i en belærende Tone tala eins og maður væri að kenna

belæſſe leggja hlass á: Vogne belæſſede med Hø fullir heyvagnar. — Óeiginl.: B. een med mere (leggja e-m meira á herðar), end han kan bære. B. een med Arbeide láta e-n hafa of mikið að gera, ofhlaða á e-n.

belæſt, ft. -e, h.-e., víðlesinn: Vel b. i Bibelen.

Belæſthed, sk., (sjaldhaft), það að vera belæſt.

Beløb, án ft., kl., upphæð: Summens (Regningens) B.

beløbe ýmist tómt eða b. ſig vera að upphæð, a) tómt: Hvis Pantet kan b. høiere nema meiru. — b) með ſig: Mit Udlæg beløb ſig til 100 Specier. Gjelden beløb ſig til meer, end han eiede hann átti ekki fyrir skuldunum. — B) fornt ho. l. t. **beløben** runninn: Beløben med Bly blýrunninn. Sb. **blyløben**.

belønne launa, umbuna, endurgjalda: B. det Gode og ſtraffe det Onde. Kongen belønnede ham for denne Handling. Hvormed ſkal jeg b. dig? (**belønne** er ekki sama og **lønne**; sjá **lønne**).

Belønner, ft. -e, kk., sá sem launar (umbunar, endurgeldur): Vi vide, o Gud! at du bliver deres B., ſom ſøge dig.

Belønning, ft. -er, sk., laun, umbun, endurgjald, verðkaup (fyrrum verkkaup): Straf og B. Han fik en anſeelig B. for ſin Troſkab.

bemale kríta (klóra, pára, o. s. frv.) e-ð út (hvort sem er með uppdráttum eða stöfum): B. Vægge og Døre.

Bemaling, sk., það að **bemale**.

bemande, ás. 1, skipa e-ð mönnum: B. et Skib (Flaade) ráða menn (lið) til. B. (setja lið í) en Fæſtning.

Bemanding, ft. -er, sk., það að **bemande**. — b) skipshöfn, skipsögn, (skipverjar, skiparar). Sb. **Mandſkab**, sem er tíðkanlegra.

bemeldt, ft. -e, h.-e., tjeður, sagður, greindur, nefndur: Hvad han ſkriver paa bemeldte Sted i Bogen á þeim stað í bókinni, sem áður er um getið. — Stundum eru fest atvikso. framan við það, t. a. m. førbemeldt fyrgreindur, meerbemeldt optnefndur, nysbemeldt sem nú var nefndur, ſidſtbemeldt er síðast var nefndur.

bemeſtre ſig noget ná e-u í sitt vald (undir sig): B. ſig (vinna) en Stad (en Fæſtning).

bemidlet, ft. **bemidlede**, e., efnaður: Sb. **formuende**, **velhavende**.

bemyndige, ás. 1, heimila e-m vald: B. een til (til at gjøre) noget. Sb. **Fuldmagt**.

Bemyndigelſe, ft. -r, sk., heimildarsala. Sb. **Fuldmagt**.

bemægtige, ás. 1, úrelt í sömu merk. og **bemyndige**. — 2) b. ſig noget kasta eign sinni á e-ð, taka (sölsa) e-ð undir sig, taka e-ð upp: B. ſig andres Eiendom. Óeiginl.: Vrede havde bemægtiget ſig hans Sind (reiðin hafði sigrað huga hans).

bemænge menga, blanda: B. ſig skipta sjer af, hlutast til.

bemærke verða var við: B. Tingenes Liighed og Forſkjel. — b) taka eptir e-u: Det blev bemærket ved Hoffet, at Kongen længe talte med ham. Han ſtræber overalt efter at blive (gjøre ſig) bemærket; sb. trana sjer fram, láta til sín taka. — c) segja e-ð um e-ð: Jeg maa herved b. það er um það að segja. — d) merkja, þýða: Hvad bemærker dette Ord i det Græſke?

bemærkelig, ft. -e, e., sem á ber. Minna enn **mærkelig** og **kjendelig**.

Bemærkelſe, ft. -r, sk., merking í orði: Ordet bruges i to Bemærkelſer. Sjá **Betydning**.

Bemærkning, ft. -er, sk., athugasemd: Gjøre ſine Bemærkninger ved noget.— 2) það að taka eptir e-u.

bemøde, ás. 1, (úrelt), [**møde** = mæða], auka e-m umstang (fyrirhöfn, erfiðismuni). Sb. **bebyrde**, **beſvære**, **uleilige**.

Bemødelſe, sk., það að **bemøde**.

bemøge (ekki haft nema í óhæverskegu tali) skíta út.

bemøie (hefur í tali sama atkvæði og **bemøge**, og er fyrir þá sök að mestu úr gildi gengið), auka e-m umstang (fyrirhöfn, erfiðismuni). Sb. **bebyrde**, **beſvære**, **uleilige**; **beſtræbe**.

Bemøielſe, ft. -r, sk., (sjaldhaft af sömu rökum og **bemøie**), = **Beſtræbelſe**.

benaade sæma e-n e-u (eins og stórhöfðingjar gjöra): Kongen har benaadet ham med Ærestitel. — b) gefa e-m upp hegningu: Kongen benaadede ham. Forbryderen blev benaadet paa Livet var látinn halda lífinu.

Benaadelſe, ft. -r, sk., það að **benaade**.

Benaadning, ft. -er, sk., mildigjöf. — b) uppgjöf (linun) á hegningu.

Benaadningsbrev skjal sem veitir e-m mildigjöf, náðarbrjef, líknarbrjef.

Benaadningsgrund rök (ástæða) til að gefa upp hegningu.

Benaadningsret rjettur til að gefa upp (eða lina) hegningu.

Benauelſe, ft. -r, sk., lítilleiki (leiði) fyrir hjartanu.

benauet, ft. **benauede**, e., sem hefur lítilleika (leiða) fyrir hjartanu.

***Benedictiner**, ft. -e, kk., munkur af Benidikts reglu.

***Benefice**, sk., vilnun, hagur, o. s. frv.; (sýni)leikur í hag e-m þeirra sem leika, opt kallað **Beneficeforeſtilling**.

benegte, ás., neita (kveða nei við) e-u, segja e-ð ekki vera: Den ene benegter, hvad den anden bekræfter. — 2) þræta fyrir, þræta e-s: Bekjender han noget, ſom han ſiden benegter. Sjá **fragaae**.

Benegtelſe, ft. -r, sk., neitun, synjun.

benet, ft. **benede**, e., sem bein er í, beinóttur. — 2) beinkynjaður, sem er beintegundar. — 3) sem aptari liður í samskeyttu orði og merkir þá: -fættur. Sb. **barbenet**, **hjulbenet**, **krogbenet**, **krumbenet**, **langbenet**, **lavbenet**, **ſkjævbenet**, **ſmalbenet**, o. s. frv.

***bengalſk**, ft. -e, e., sem er frá *Bengalen:* B. Ild indverskur logi. Bengalſke Flammer.

Bengel (líka ritað **Bængel**), ft. **Bengler**, eiginl. sk. í merk. barefli, eða þvíuml.; en er varla haft öðruv. enn kk., í atyrðum. (Sb. sláni; durtur.) — 2) = **Preſſebengel**.

benytte, ás., nýta, hagnýta, nota, færa sjer e-ð í nyt: Denne Plante benyttes (er höfð) til Farvning. B. Leiligheden. — b) b. ſig af noget neyta e-s (eins og þegar sagt er: neytti hann þá þess, at . . .).

Benyttelſe, sk., hagnýting.

benævne gefa e-u nafn, nefna, kalla. — Ho. l. t. **benævnt** er haft eins og **bemeldt** í merk. nefndur, greindur. Sb **førbenævnt**, **ſidſtbenævnt**.

***beordre**, ás. 1, bjóða (skipa) e-m.

bepakke fylla e-ð böggum (bögglum): Vognen er ganſke bepakket öldungis troðfullur.

bepandſre, ás. 1, færa e-n í brynju: Bepandſret brynjaður, hertygjaður.

beplante planta e-ð e-u. — b) b. en Vold med Kanoner setja vegg fallbissum.

Beplantning, ft. -er, sk., það að **beplante**.

beprydе = **pryde**, en sjaldnar haft.

bepuddre dreifa (sálda) púðri á.

beqvem, ft. -me, e., hæfur, hæfilegur, (sb. góður til e-s): B. til et Embede. Sb. **buelig**, **ſkikket**, **tjenlig**. — b) hentugur, hallkvæmur (f. haldkvæmur), hagkvæmur, hagfelldur, haganlegur: En b. Leilighed. En b. Tid. Et beqvemt Sted. En b. Bolig. — 2) **beqvemt**, haft sem ao., auðveldlega, hæglega, sem hægast.

Beqvemhed, sk., hæfilegleiki, hentugleiki.

beqvemme, ás. 1, er nú ekki haft nema í orðatiltækinu: B. ſig til noget fá e-ð af sjer, láta til leiðast með (forni um) e-ð.

beqvemmelig, ft. -e, e., haganlegur: Beqvemmelige Værelſer. — b) hægur, auðveldur.

Beqvemmelighed, sk., það að vera **beqvemmelig**: Med B. með hægu móti, með lagi. — b) hentisemi, makindi, náðir: Elſke B. Sørge for ſin B. Efter ſin B. eptir því sem manni er hægast, í hægðum sínum, eptir hentisemi. — c) (með -er í ft.), allt það sem lítur að því að gjöra lífið sem fyrirhafnarminnst og viðkunnanlegast: Livets Beqvemmeligheder.

beraabe ſig paa noget skírskota (vitna) til e-s, bera e-ð fyrir sig: B. ſig paa en Forfatters Vidnesbyrd. B. ſig paa ſine Fortjeneſter.

Beraabelſe, ft. -r, sk., skírskotun: B. paa Andres Mening.

Beraad, án ft., kl., umhugsun, íhugun: Gjøre noget med (med fuldt) B. með ásettu ráði. Staae (være, gaae) i B. med ſig ſelv (eða med en anden) om noget ráðgast um e-ð við sjálfan sig (eða aðra). Tage en Sag i B. Han var i B. (var ekki ráðinn í), om han ſkulde gjøre det.

beraad (f. **beraadt** f. **beraadet**), ho. l. t. af **beraade**, er haft í þessu orðatiltæki: Med b. (vel b.) Hu (með ráðnum huga, þ. e.) af ásettu ráði, með vilja, viljandi.

beraade, ás., a) íhuga: B. en Sag. — b) b. ſig med een leita ráða við e-n, ráðgast (fornt: ráðast) um við e-n.

Beram, án ft., kl., er einungis haft í orðatiltækinu: Paa B. eða paa et B. eptir áætlun, (sb. láta kylfu ráða kasti).

beramme taka e-ð til, kveða á, ákvarða: B. en vis Tid. Mødet er berammet til (á að verða) paa Søndag.

Berammelſe, ft. -r, sk., það að **beramme**.

***Berberis**, ft. **Berberiſſer**, sk., (eins konar runn-viður með rauðum berjum og þægilega súrum) *berberis vulgaris*. — b) ber á þess konar viði.

***Berberishegn** girðing af **Berberis**.

***Berberisſaft** safi úr **Berberis**.

berede, ás. 1 og 2, búa, búa e-ð til, a) um meðferð á dauðum hlutum: B. Skind (Huder) verka. — β) b. (búa) et Maaltid. B. Lægemidler. Sb. **tillave**. — γ) b. Veien for een greiða e-m götu. — b) um meðferð á skynsömum verum, búa undir: B. een (ſig) til Døden. B. ſig til en Reiſe. Være beredt (= belavet) paa noget. Sb. **belave**, **forberede**.

Beredelſe, sk., undirbúningur: B. til Døden.

bereden sjá greinina um **beride**.

Beredning, sk., verkun: Skindets B.

Beredſkab, án ft., kl., einungis haft í orðatiltækinu i B. til taks: Have (holde) noget i B. Holde ſig (ſtaae, være) i B.

beredvillig, ft. -e, e., = **redebon**, sem er betri danska.

beregne, ás., reikna: B. Planeternes Gang. B. Almanakken. B. (= **udregne**) hvormeget en Ting vil koſte. — Óeiginl.: B. ſine Kræfter ætla sjer af. — b) telja: B. noget til Indtægt (til Udgift). Heri er ikke beregnet hvad Reiſen koſtede. — c) jafna e-u niður: Hvorefter Udgifterne … ſkal paa enhver beregnes (D. L.).

Beregning, ft. -er, sk., reikningur: Rentes B. Gjøre B. over noget. Efter Beregningen har enhver ſaameget at betale. Sb. **Udregning**, **Ligning**.

bereiſe, ás., ferdast (fara) um eða yfir, koma í (á) e-n stað eða til e-s staðar: B. et Land. Han har bereiſt de fleſte Stæder i Europa. B. en Kyſt. — Ho. l. t. **bereiſt** er haft sem e. í merk. sem víða hefur komið, víðförull: En bereiſt Mand. Være vel bereiſt i et Land hafa komið víða í e-u landi.

Beretning, ft. -er, sk., frásögn, skýrsla: En udførlig (nøiagtig, paalidelig) B.

berette, ás. 1, tjá, herma (segja, greina) frá e-u: B. en Sag med alle Omſtændigheder. — b) skýra (segja) yfirmanni (yfirmönnum) sinum frá e-u í skyldu skyni: De berettede denne Begivenhed til Rom. Sb. **melde**. — 2) þjónusta: B. en Syg (en Døende, en Misdæder).

Berettelſe, ft. -r, sk., þjónusta sjúkra: Syges B.

berettige, ás. 1, gefa e-m vald á e-u: B. een til noget. Hvad berettiger ham til (hvað á hann með), at blande ſig i mine Anliggender? — Einkum í ho. l. t.: Han er berettiget til Arv arfgengur. Berettiget til at foretage ſig noget er den, ſom har Rettighed dertil; beføiet ogſaa den, ſom har Aarſag. Sb. **beføie**.

Berettigelſe, ft. -r, sk., heimilun. — Optar b) heimild, vald.

Berg, [**Berg** á þ.], f. **Bjerg**, hefur fyrrum tíðkazt í öllum þeim orðum, sem höfð eru um náma (t. a. m. **Bergmand**, **Bergmeſter**, **Bergværk**), en er nú úr gildi gengið, og **Bjerg** komið í stað þess; sb. þau orð, er byrja á **Bjerg**.

***Bergamotte** sjá **Pergamotte**.

Bergefiſk (líka ritað **Bergfiſk**. þeir, sem þannig rita, draga þetta orð af **Berg** klettur; sb. **Klipfiſk**; en hinir draga það af **Bergen**, Björgvin eða Björgyn, af því þessi fiskur flytjist þaðan), hertur fiskur sem bleyttur er í lút og soðinn síðan.

beride, ás., temja (ríða) hesta; sb. **tilride**, sem er tíðkanlegra nú á dögum. — 2) ríða um: Skovrideren berider Skoven. — B) ho. l. t. **bereden** merkir ríðandi (vel eða illa): En vel bereden Rytter. Et vel beredent Rytteri.

Berider, ft. -e, kk., sá sem temur (ríður) hesta eptir reglum, reiðmeistari (sb. reiðmaður).

berige, ás. 1, auðga: B. ſig ved Handel græða á kaupskap. Han berigede Skatkammeret (sb. hvern thesaurum vèr auðgaðum). — b) auka: B. ſin Maleriſamling med gode Stykker.

Berigelſe, ft. -r, sk., auðgun. — b) aukning.

berigtige, ás. 1, leiðrjetta, lagfæra: B. en Feil. — B. en Gjeld borga skuld.

Berigtigelſe, ft. -r, sk., leiðrjetting, lagfæring.

Berlinerblaat, kl., [**blaat** eiginl. hvorugk. af e. **blaa**], eins konar blár litur.

***Bernhardiner**, ft. -e, kk., munkur af reglu hins helga Bjarnharðar.

Bernſteen = **Rav**, sem þykir betri danska.

beroe, h. s. 1, liggja í þagnargildi, bíða: Denne Sag kan b. til en mere beleilig Tid. Derved ſkal det b. það skal sitja þar við. — 2) hafa upptök sin frá e-u: Det beroer paa et gammelt Sagn. — b) vera komið undir: Min Velfærd beroer herpaa. Det maa b. paa ham ſelv (hann verður að ráða því sjálfur), om han vil modtage det eller ikke.

berolige, ás. 1, sefa: Ingen Troſt kunde b. hende hún varð ekki hugguð með neinu móti. B. ſig láta huggast.

Beroligelſe, sk., sefun, huggun, fró.

beruſe, ás. 1, [sb. **Ruus**], svífa (fá) á: Denne Drik beruſer let eða er meget beruſende er mjög áfengur. Beruſet ölvaður. — b) gera e-n utan við sig (ýmist í góðri eða illri merk.): Beruſe ſig i Vellyſt. Beruſet af Ynde.

Beruſelſe, ft. -r, sk., það að **beruſe**.

berygge = **berøge**, en sjaldnar haft.

berygte, ás. 1, ófrægja, koma illu orði á; en tíðkast ekki nema í ho. l. t. **berygtet** (sem er haft eins og e.), illræmdur, alræmdur, sem hefur óorð á sjer: Han er berygtet for Bedragerier. Berygtet ſom en falſk Spiller. Et berygtet Fruentimmer alræmd fyrir lauslæti, vændiskona (fornt).

***Beryl**, ft. -ler, sk., (gimsteinn) *beryllus*.

berøge reykja.

berømme, **berømmede** og **berømte**, **berømt**, ás., ágæta, hafa e-ð að ágætum; víðfrægja: Man kan ikke nokſom b. hans Indſigter. — B) ho. l. t. **berømt** er haft sem e., frægur, nafnfrægur, víðfrægur, góðfrægur, ágætur af e-u (fornt), orðlagður (fyrir e-ð gott): Han var berømt for ſin Konſt (Lærdom). En berømt Konſtner (Lærd, General). Ved denne Handling gjorde han ſig mere berygtet, end berømt hefur hann fremur aflað sjer óhróðurs enn ágætis (frægðar).

berømmelig, ft. -e, e., ágætur (sem á mikið lof skilið): Berømmelige Gjerninger ágætis-verk. — b) = **berømt**: Et berømmeligt Navn. — c) sem lof (hól) er í: Berømmeligt Vidnesbyrd.

Berømmelighed, ft. -er, sk., = **Priisværdighed**, **Roesværdighed**.

Berømmelſe, sk., það að **berømme**. — b) lof, frægð, hróður, ágæti: Indlægge ſig B.

berøre, ás., snerta, koma við, taka á e-u. Optast óeiginl. drepa (víkja, minnast) á: Han undgik at b. denne Sag i ſin Fortælling.

Berørelſe, ft. -r, sk., það að **berøre** eiginl. og óeiginl.: Komme i B. med een hafa afskipti af e-m.

Berøring, ft. -er, sk., = **Berørelſe**.

berøve, ás., eiginl. ræna e-n e-u; en er varla haft nema í merk. svipta, firra: Sygdom har berøvet ham hans Kræfter. Han har fra Barndommen været berøvet ſit Syn.

Berøvelſe, ft. -r, sk., það að **berøve**, missir: Synets B.

beſaae sá e-ð e-u: B. et Stykke Jord med noget.

Beſan, ft. -er, sk., neðra seglið á aptasta siglutrje á hafskipi.

Beſanmaſt aptasta siglutrje á hafskipi.

beſee, ás., skoða: B. en Samling. B. fremmede Lande. B. ſig (i et Speil). (**beſee**, **beſigte**, **beſkue** eru öll mismunandi að merk.)

beſegle, ás. 1, innsigla, setja innsigli fyrir eða á: B. et Document. Beſeglede Breve. — Óeiginl.: Den Tro, han havde bekjendt, beſeglede han med ſit Blod.

Beſegling, ft. -er, sk., það að **beſegle**.

beſeile, ás., sigla um (yfir) eða til: B. et Hav. B. et Land. — 2) reyna nýtt skip: Fregatten er ude for at beſeiles.

Beſeiling, ft. -er, sk., það að **beſeile**: Skibet er ude paa B.

beſidde, ás., (eiginl. sitja e-ð, þ. e. sitja á e-u), 1) (fornlegt): B. Retten sitja í dómi, (D. L.). — 2) hafa ráð (umráð, vald) yfir e-u, hafa e-ð undir höndum, hafa hönd að e-u (fornt), eiga með: B. ſtore Midler vera stór-ríkur. B. (hafa til ábýlis, hafa undir) en Gaard (D. L.). þó **beſidde** sje eiginl. annað enn **eie** = eiga, þá er þó eiga haft mjög víða á ísl., þar sem **beſidde** er haft á dönsku. — b) þegar talað er um að e-r hafi andlega hluti, α) b. eens Yndeſt vera í kærleikum við e-n, vera inn undir hjá e-m. B. eens Fortrolighed vera trúnaðarmaður e-s. Du beſidder hans Tillid hann treystir (reiðir sig) á þig. — β) hafa e-ð til að bera: B. Forſtand (Godhed, fortrinlige Egenſkaber, Kundſkaber, Fortjeneſter, o. s. frv.).

Beſiddelſe, sk., það að hafa e-ð undir höndum, hald: B. gjør ingen til Eier það er sitt hvað höfn og eign. Have noget i B. hafa e-ð undir höndum. Være i B. af noget. Komme i B. af noget komast (rjett, rangt) að e-u. Sætte ſig i B. af noget kasta eign sinni á e-ð. Tage et Gods (en Gaard) i B. taka undir sig. — b) með -er í ft., eign (það sem átt er): Han har betydelige Beſiddelſer i Landet. De danſke Beſiddelſer i Oſtindien.

Beſiddelſesret rjettur til að hafa e-ð undir höndum, haldsrjettur, heimild.

Beſidder, ft. -e, kk., handhafi: En retmæsſig (uretmæsſig) B. En ſvigagtig (troſkyldig) B.

beſigte, ás., skoða að boði annars eða að lögum: Lade en Eiendom (Skade) b. af Synsmænd.

Beſigtelſe, ft. -r, sk., það að **beſigte**.

beſinde, ás. 1, nú ætíð **beſinde ſig**, a) jeg kan ikke b. mig at have hørt det mjer getur ekki rankað við (jeg get ekki munað eptir), að jeg hafi h. þ. — b) b. ſig paa noget hugsa sig um e-ð. — c) b. ſig sjá sig um hönd: Han beſindede ſig og opgav Reiſen.

Beſindelſe, án ft., sk., það að **beſinde ſig**, íhugun: Komme til B. ranka við sjer (sb. rakna við).

beſindig, ft. -e, e., stilltur; ráðsettur.

Beſindighed, án ft., sk., gætni, stilling.

beſjæle, ás. 1, gæða e-n sálu: Menneſket er ikke Sjæl og Legeme, men et beſjælet Legeme. — 2) glæða hug e-s, gæða e-n fjöri og dug: Det var Mod og Frihedskjærlighed, ſom beſjælede dem. Beſjælet af ædle Følelſer.

beſkade = **beſkadige**, en sjaldnar haft nú á dögum.

Beſkadelſe, ft. -r, sk., = **Beſkadigelſe**, en sjaldan haft.

beſkadige, ás. 1, skadda, skemma: Et beſkadiget Redſkab.

Beſkadigelſe, ft. -r, sk., skemmd.

beſkaffen, ft. **beſkafne**, e., gjörður, ásigkominn, lagaður: Menneſket er ſaaledes beſkaffent. Denne Sag er anderledes b. (það liggur öðruvísi í þessu máli), end man troer.

Beſkaffenhed, ft. -er, sk., ásigkomulag, lögun: Naturlig (væſentlig, tilfældig) Beſkaffenhed. Efter Sagens B. eptir málavöxtum. Tingenes Beſkaffenheder. Sb. **Egenſkab**.

Beſkatning, ft. -er, sk., það að **beſkatte**.

beſkatte skattgilda, leggja skatt (skattgjald) á: B. et Land.

Beſked, án ft., sk., svar, úrlausn: Give B. paa (om) noget leysa úr e-u. Faae B. — b) (í tali), kunnugleiki, vit, skyn, skynbragð, í orðatiltæk.: Vide B. (god B.) om (med) noget. — c) (haft í lögum og almúgatali með orðinu **Pas**), skilríki: De, ſom intet Pas, eller rigtig B. have (D. L.).

beſkeden, ft. **beſkedne**, e., sem lætur lítið yfir sjer, ósjálfhælinn, óraupgjarn; hæverskur, siðprúður, siðsamur; lítillátur, lítilþægur, o. s. frv.: En b. Lærd. — b) hæverskiegur, siðsamlegur; lítilþæglegur: B. Opferſel. Beſkedne Udtryk. B. Paaſtand. B. Fordring. — Gagnstæð orð: indbildſk, fordringsfuld, o. s. frv.

Beſkedenhed, án ft., sk., lítillæti, hæverska, siðprýði, siðsemi.

Beſkeler, ft. -e, sk., = Stodheſt.

beſkide, ás., (ókurteislegt orð), skíta á. Ho. l. t. er haft sem e. og merkir skitinn: Beſkidte Hænder.

beſkikke koma e-u í lag, skipa til um, ráðstafa e-u: B. og ordne noget. B. ſit Huus (áður enn maður deyr). — 2) ánafna, úthluta: Præſterne havde deres beſkikkede Deel sinn ákveðinn (tiltekinn) hlut. Som det er Menneſkene beſkikket (áskapað), at ſlutte ſig til hverandre, ſaaledes igjen at adſkilles. Være tilfreds med det Skjebnen har beſkikket een una forlögum sínum. Hvad der end ſkal beſkikkes over mig hvað sem yfir mig á að líða. — 3) skipa (setja) e-n til að vera e-ð: B. een til Dommer. B. een i ſit Sted. — 4) (í lögum), gjöra menn á fund e-s til að krefja hann máls um e-ð: B. een ved to Mænd.

Beſkikkelſe, sk., það að beſkikke, einkanl. í 4. merk.

Beſkikkelſesforretning (í lögum), það verk að krefja e-n máls um e-ð (sb. beſkikke 4).

Beſkikkelſesmand (í lögum), maður sem gjörður er á fund annars til að krefja hann máls um e-ð (sb. beſkikke 4): Den ene af Beſkikkelſesmændene.

beſkinne, ás., skína á: Beſkinnes af Solen.

beſkjenke reifa (sæma) e-n gjöfum. — Ho. l. t. beſkjenket er haft sem e. og merkir ölvaður, drukkinn.

beſkjere sjá 2. beſkære.

beſkjerme skýla (hlífa) e-u: B. noget mod Kulden. — b) vernda, varðveita. Sb. beſkytte.

Beſkjermelſe, sk., vernd, skjól.

Beſkjermer, ft. -e, kk., verndari, verndarmaður.

beſkjære sjá 2. beſkære.

beſkrive lýsa e-u: B. eens Udſeende. — b) færa e-ð í letur, letra, skrá: Denne Krig har Thucydides beſkrevet. B. (rita) eens Levnet. — 2) (í lögum): Give noget (t. a. m. en Dom, et Tingsvidne, et Skudsmaal) beſkrevet skriflegt. — 3) (í mælingarfræði), búa e-ð til, gjöra: B. en Cirkel (en Triangel).

beſkrivelig, ft. -e, e., sem verður lýst. (beſkrivelig er haft sjaldnar enn ubeſkrivelig.)

Beſkrivelſe, ft. -r, sk., lýsing, frásögn, frásaga, saga. Sb. Levnetsbeſkrivelſe.

beſkue skoða e-ð vandlega, hyggja vandlega að e-u, láta sjer verða starsýnt á. — b) sjá e-ð skýrt í huga sínum.

beſkuelig, ft. -e, e., sjáanlegur: Foden blev meer og meer b., jo (kom allt af betur og betur í ljós, eptir því sem) andægtigere Stillingen blev. — b) sem fæst við skoðun: B. Kundſkab.

Beſkuelighed, án ft., sk., það að vera beſkuelig.

Beſkuelſe, ft. -r, sk., skoðun, a) líkamleg. — b) andleg: Den indre B.

Beſkuer, ft. -e, kk., sá sem horfir á e-ð (andlega eða líkamlega).

beſkyde, ás., skjóta á: B. en Fæſtning (et Skib).

Beſkydning, ft. -er, sk., skothríð á e-ð.

beſkygge, ás., skyggja á, skyggja yfir: En beſkygget Bæk lækur í forsælu.

beſkylde kenna e-m um e-ð, bera e-ð á e-n, bera e-m e-ð á brýn, gefa e-m e-ð að sök, saka e-n um: B. een for et Tyveri (et Mord) kenna e-m þjófnað (morð). Man beſkylder ham for at have dræbt et Menneſke. — b) liggja e-m á hálsi fyrir e-ð: Han beſkyldes for Drikfældighed það er sagt hann drekki.

Beſkyldning, ft. -er, sk., ákæra, áburður, sakargipt. (Beſkyldninger sakargiptir.)

beſkylle, ás. 1, (um vatn), liggja.

beſkytte, ás. 1, taka e-n á sínar náðir, taka e-n eða e-ð undir sinn áraburð, verja, o. s. frv.: B. een mod hans Fjender. B. Konſter og Videnſkaber.

Beſkyttelſe, án ft., sk., ásjá: Tage een under ſin B. taka e-n undir sinn áraburð.

Beſkytter, ft. -e, kk., verndari, verndarmaður.

beſkæfte, ás. 1, sjá beſkæftige.

beſkæftige (ritað beſkæfte af sumum, þó menn kveði ekki svo að því), = ſysſelſætte, sem er betri danska.

Beſkæftigelſe, ft. -r, sk., = Sysſelſættelſe, sem er betri danska.

beſkæmme skemma (eins og það er haft t. a. m. í Stjórn), svívirða, hneysa (fornt), hneykja (fornt), gera e-m skömm (svívirðu, svívirðing, hneysu), o. s. frv.: Han blev derved offentlig beſkæmmet. — b) vera e-m til skammar (minnkunar): Dette Arbeide beſkæmmer Meſteren. — c) gjöra e-m skömm til, gera e-m kinnroða: Den gamle Mand beſkæmmede alle de Unge ved ſin Raſkhed og Udholdenhed.

Beſkæmmelſe, ft. -r, sk., það að beſkæmme; skömm, svívirðing, smán, hneysa, minnkun: Det var til ſtor B. for ham.

1. **beſkære** skera eða klippa randir eða ójöfnur utan af e-u: B. et Ark klippa utan af örk. B. en Bog. B. et Træ taka (sníða) óþrifa-anga af trje. — Óeiginl. rýra, klípa af e-u: B. eens Indkomſter.

2. **beſkære** (líka ritað beſkjære og beſkjere), ás. 1, úthluta: Den Lykke blev mig ikke beſkæret hefur ekki átt fyrir mjer að liggja, mjer hefur ekki átt að auðnast það.

Beſkærehøvl plógur sem bókbindarar hafa.

Beſkærekniv sigð sem garðyrkjumenn hafa til að sníða með anga af trjám.

Beſkæring, ft. -er, sk., það að beſkære: Begers B.

beſlaae slá e-ð e-u (leggja málm á e-ð til styrktar eða prýðis): B. en Dør (en Vogn, et Vindue). — b) (sjer í lagi) járna hest: B. en Heſt. — 2) (á stórskipum), b. et Seil festa segl við rá.

Beſlag, ft. eins, kl., málmur sem er lagður á e-ð til styrktar eða hlífðar eða prýðis. Sb. Sølvbeſlag Meſſingbeſlag, Jernbeſlag; sömuleiðis Heſtebeſlag. — 2) kyrrsetning: Hans Eiendomme ere tagne under B. Lægge en Bog (et Blad) under B. (um yfirvöld) taka bók (blað), þ. e. banna að láta hana koma fyrir almennings sjónir. Lægge B. paa Vare (Skibe). Lægge B. paa eens Perſon setja mann í varðhald.

beſlaglægge = lægge under Beſlag.

Beſlaglære kennsla um að járna hesta.

Beſlagmeſter sá sem kennir að járna hesta, sá sem hefur umsjón yfir járnun á hestum riddaraliðs, o. s. frv.

Beſlutning, ft. -er, sk., ályktun, ráðsályktun, ráð, ásetningur, áform: Folkets B. Raadets B. En faſt (urokkelig) B. Blive ved ſin B.

beſlutte, ás., álykta, ráða e-ð af, taka e-t ráð: Raadet beſluttede, at det krænkende Forſlag ſkulde afviſes. Man beſluttede hans Undergang. Han beſluttede at reiſe. Líka b. ſig til noget (til at gjøre noget). Sb staðráða (staðráðinn), einráða (einráðinn), einsetja sjer, ásetja sjer. — 2) (sjaldhaft), ljúka e-u = ljúka (út af) við; sjá ſlutte.

beſlægtet, ft. beſlægtede, e., skyldur: Hun er nær b. med ham náskyld honum. Líka um orð: Beſlægtede Ord runnin af sömu rót. — b) sem nafn, skyldmenni, ættingi: Han indbød Venner og Beſlægtede.

beſmitte, ás., sjaldan í sömu merk. og ſmitte 1, b; sb. beſænge. — b) saurga. Optast óeiginl.: B. ſin Ære. B. ſin Samvittighed. Beſmittet med Laſter. Sb. beſudle.

Beſmittelſe, ft. -r, sk., það að beſmitte (einkum saurgun).

beſmykke fegra, gjöra minna úr e-u ljótu enn það í rauninni er: B. en Sag (en Laſt, en Forſeelſe). Dække noget med et beſmykkende Navn.

Beſmykkelſe, ft. -r, sk., það að beſmykke.

beſmøre smyrja e-ð e-u: B. Legemet med Olie.

Beſmørelſe, sk., það að beſmøre.

beſnakke, ás., tala e-n upp til e-s: Han lod ſig b. til at give ſit Samtykke.

beſnee (sjaldhaft), ás., snjóa á: Beſneede Fjelde.

beſnitte skera anga af e-u (einkum trjám og öðrum jarðargróða).

beſnære veiða í snöru, en er nú varla haft nema óeiginl. í þeirri merk. að veiða e-n í tálsnöru, vjela: B. een ved Liſt (Sledſkhed).

beſolde, ás. 1, gefa mönnum mála.

Beſoldning, sk., málagjöf, máli.

beſove, ás., = beligge, beſvangre (í eiginl. merk.). Sb. svefni og sofa hjá.

beſpare hafa e-ð afgangs fyrir sparnað: Der er i Fjor beſparet en betydelig Sum.

Beſparelſe, ft. -r, sk., sparnaður: B. af Penge peninga-sparnaður. En klog B. af Tid (Kræfter).

Beſparing, ft. -er, sk., = Beſparelſe: Indføre mange Beſparinger.

***Beſparingsſyſtem** sparnaðarregla.

beſpeide, ás., njósna um.

Beſpeidelſe, ft. -r, sk., njósn.

Beſpiisning, sk., það að beſpiſe (matgjafir).

beſpiſe, ás., fæða, gefa e-m fæðslu, seðja: Han har mange Folk at b. B. Fattige.

beſpotte spotta, dára, draga dár að e-m, hæða að e-m, (sb. geyja í fornu máli): B. Religionen.

beſpottelig, ft. -e, e., háðuglegur.

Beſpottelſe, ft. -r, sk., spott, háð, dár. Sb. Gudsbeſpottelſe.

Beſpotter, ft. -e, kk., sá sem hæðir að e-m.

beſpringe, ás., ríða e-u (um karldýr).

beſprænge stökkva (ýra) e-u á e-ð: B. noget med Viin stökkva víni á e-ð. Beſprængt med Blod blóðstokkinn, blóði drifinn. Sb. beſtænke.

beſprøite, ás., skjóta e-u votu á.

Beſprøitning, sk., það að beſprøite.

beſpytte, ás., hrækja e-ð út.

beſpænde beita eykjum fyrir: To vel beſpændte Vogne. — 2) kringja um: B. en Skov med Garn. — 3) þenja e-ð út; þrengja að e-u, kremja: Hendes Bryſter ere beſpændte med Melk og hun er beſpændt af Melk. Óeiginl.: Beſpændt med Smerte harmþrunginn.

beſporge ſig med een (sjaldhaft), ráðgast um við e-n.

beſqvulpe, ás., (skáldlegt orð, um bárur), leika á e-u, leika um.

beſtaae A) h. s., (með af), samanstanda: Bogen beſtaaer af tre Dele er í þremur hlutum. — Tøiet beſtaaer (= er) af Silke. — b) (með i), vera fólginn: Hele denne Konſt beſtaaer i et Blendværk. — 2) standa (þ. e. haldast): Saalænge Verden beſtaaer meðan heimurinn stendur. Verden kan ikke b. ved ſig ſelv heimurinn getur ekki haldið sjer við sjálfur. — b) standast: Dette kan ei b. med Sandhed. B. for Guds Dom. B. i en Strid. — B) ás., standast, a) (hálf-úrelt), þegar talað er um að standast e-n: B. een bístanda e-m (í Stjórn); sb. vera jafnsnjallur e-m, vera maki e-s, reisa rönd við e-m. — b) (nýlegt og þjóðverskulegt), þegar talað er um að standast e-ð = **udholde**: B. en Kamp (en Strid). B. en Prøve.

Beſtalling, ft. -er, sk., [**beſtalle**, úrelt sögn], embættis-veitingarbrjef.

Beſtallingsbrev = **Beſtalling**.

Beſtand, án ft., sk., staðfesta, staður, hald: En ſaadan Huusholdning har ingen B. Det har ingen B. (það stendur ekkert við) med Ødſelhed.

Beſtanddeel það sem e-ð samanstendur af, hluti; frumefni.

beſtandig, ft. -e, e., (sjaldh.), haldgóður: Godt og beſtandigt Arbeide. — b) óumbreytanlegur, stöðugur: Intet i Verden er beſtandigt. — c) stöðuglyndur, stöðugur, staðfastur: B. til Enden. Være b. i ſin Kjærlighed. — d) sífeldur: B. Regn (Froſt, o. s. frv.).

Beſtandighed, án ft, sk., hald; stöðugleiki; stöðuglyndi, staðfesta.

beſtede í orðatiltækinu: B. een til Jorden greptra e-n. — **beſtedt**, sem h.-e., merkir staddur: Være beſtedt i Nød (i Fare). Ilde beſtedt illa staddur, nauðuglega kominn.

beſtemme ákvarða, a) (um forlögin) skapa e-m e-ð: B. eens Skjebne. Det er beſtemt for Enhver at døe eitt sinn skal hver deyja. — Han ſynes at være beſtemt til Uheld það er eins og óhöppin eigi fyrir honum að liggja, ... eins og honum eigi ekki úr að aka. Være beſtemt til noget merkir líka vera lagður (ætlaður) til e-s (sb. at Fenrisúlfr mundi vera lagðr til skaða goðunum). — b) ákvarða e-ð til e-s: Han har beſtemt ſin Formue (hann ætlar eignir sinar) til offentlig Brug. Kongen har beſtemt ham til denne Poſt (konungur hefur ákvarðað hann til þessa embættis, þ. e.) k. ætlar honum þetta embætti. Han er beſtemt til Studeringer það á að kenna honum. — c) koma e-m til að ráða e-ð af: Hendes Venner beſtemte ham til at blive hann gerði það fyrir hennar orð, að vera kyr; hann ljet til leiðast, fyrir hennar orð, að vera kyr; af orðum hennar settist hann aptur; o. s. frv. — B. ſig ráða hug sinn um e-ð. B. ſig til noget ráða e-ð af, taka e-t ráð, taka e-ð ráðs, ráðast í e-ð, o. s. frv. — d) kveða á, tiltaka: B. Tid (Størrelſe, Maal, Priis). — B. et Ords Bemærkelſer. — e) skera úr e-u: Hvad der er det Sande, tør jeg ikke b. — B) ho. l. t. **beſtemt** er haft sem e. og ao., 1) (sem e.), tiltekinn, staddur (fornt, *status* á lat.): Trækfuglene have deres beſtemte Tid. — b) brýnn, skýr, skýlaus: Beſtemte Udtryk. — c) óyggjandi, óefandi; vafalaus, óbrigðull: En beſtemt Sandhed. — d) einbeittur, fasttækur, fastráður: Han har en beſtemt Charakteer. Han er meget beſtemt i ſin Handlemaade. — 2) (sem ao.): Tale reent og beſtemt skýrt og skorinort. Sige noget beſtemt fullyrða e-ð.

Beſtemmelſe, ft. -r, sk., ákvörðun, ætlunarverk, fyrirætlun, ásetningur: Menneſkets B. i Verden. Han fulgte ikke ſin førſte B. hann fór ekki eins að og hann hafði ætlað sjer í fyrstu.

Beſtemthed, án ft., sk., það að vera **beſtemt**: B. i Udtryk. Tale med B. vera gagnorður, o. s. frv. B. i Charakteren skörungsskapur, o. s. frv.

***beſtialſk**, ft. -e, e., dýrslegur, nautheimskur, o. s. frv.

***Beſtie** (í þremur samstöfum), ft. -r, sk., villidýr. — Óeiginl. óhemja, vargur, o. s. frv.

beſtige, ás., stíga upp á; ganga (fara) upp á: B. et Bjerg. B. en Throne koma til ríkis, taka konungdóm.

beſtigelig, ft. -e, e., sem komizt verður upp á.

Beſtigelſe, án ft., sk., það að **beſtige**.

Beſtigen, án ft., sk., það að **beſtige**.

Beſtik, (ft. eins, kl.), leiðarreikningur á sjó. Þar af dregið: Gjøre ſit B. paa noget reiða sig (ætla) á e-ð. — B) hylki með hnífum í eða öðrum smátólum sem höfð eru við lækningar, mælingar, eða þvíuml.

beſtikke, ás., stinga, setja e-ð e-u sem í það er stungið: B. noget med Naale stinga nálum í e-ð. Et Stykke Kjød beſtukket med Fleſk sem dálitlum (ferstrendum og aflöngum) fleskbitum er stungið inn í. — 2) beſtukket med Guld, o. s. frv. gullsaumaður, o. s. frv. Sb. **guldvirket**, **baldyre**, **brodere**, o. s. frv. — B) múta e-m, (fornt bera fje undir, o. s. frv.): B. een med noget. Dommeren lod ſig b.

beſtikkelig, ft. -e, e., sem tekur mútur.

Beſtikkelſe, ft. -r, sk., mútur.

beſtille, **beſtillede** og **beſtilte**, **beſtilt**, gjöra, hafast e-ð að, (iðja, starfa): Han beſtiller intet hele Dagen hann tekur ekki handarvik (tekur ekki á neinu, snertir ekki á neinu) liðlangan daginn. Have meget (lidet) at b. Han har nok at b. (hefur fullt í fangi) med ſine egne Anliggender. Have noget at b. med een hafa e-ð við e-n að sælda, hafa afskipti af e-m. — Have at b. med (eiga vingott við) et Fruentimmer. — b) sýsla, framkvæma, leysa e-ð af hendi: Han har ikke beſtilt hvad han ſkulde. B. et Ærende til Gavns. — c) **beſtilt** er haft í líkri merk. og ástatt í öðrum eins orðatiltækjum og: Det er kun ſlet beſtilt med hans Sager það stendur illa (báglega) á fyrir honum, það gengur allt á trjefótum fyrir honum, o. s. frv. D. e. k. ſl. b. m. h. Helbred hann er ofur heilsutæpur (sb. **bevendt**); en líkt og búið, farið, þegar sagt er: Det vil ſnart være beſtilt (= **ude**, **forbi**) med ham hann er frá þegar hver vill. — 2) panta, biðja um: B. ſig en Klædning. Beſtilt Arbeide. B. Lys. B. Aftensmad. B. (fä) een til at gjøre noget. B. een til ſig biðja e-n að koma til sín. — B. (noget) af = **afbeſtille**.

Beſtilling, ft. -er, sk., athöfn, starf, iðja, sýsla (fornlegt í þessari merk.), ætlunarverk, erindi, o. s. frv.: Livets ſædvanlige Beſtillinger. — b) sýsla (fornlegt í þessari merk.) = embætti: Da Embeder i den Tid ikke vare Beſtillinger, men Levebrød.

Beſtillingsmand (næstum úrelt), sýslumaður í fornri merk.

beſtjæle stela e-n (fornt; sb. nú er maðr stolinn fé sínu, áss er stolinn hamri), stela frá e-m: Jeg er bleven beſtjaalet það hefur verið stolið frá mjer. B. (stela úr) en offentlig Kaſſe.

beſtorme, ás., gjöra áhlaup á vígi eða e-ð þess kyns: B. en Fæſtning. — Líka um annað, enn það sem er víggyrt, t. a. m.: Pøbelen beſtormede Huſet skríllinn gerði aðsúg að húsinu. — Óeiginl.: B. een med ſine Bønner sárbæna (grátbæna) e-n; (sb. nauða á e-m).

Beſtormelſe, ft. -r, sk., það að **beſtorme**; sb. áhlaup, atsókn, o. s. frv.

beſtraale, ás., kasta geislum á, senda geisla sína á, skína á.

beſtride, ás., = **bekæmpe** eiginl. og óeiginl.: B. ſine Lidenſkaber. Einkum er **beſtride** haft um að hafa (mæla) á móti e-u: B. eens Meninger (Paaſtande). — b) leysa e-ð af hendi, kljúfa, kljúfa fram úr e-u, rísa undir e-u (sb. reisa rönd við e-u): Jeg kan ikke b. Arbeidet alene. B. en Bekoſtning. B. en Vanſkelighed.

Beſtridelſe, sk., það að **beſtride**.

beſtrikke = **beſnære**, en sjaldnar haft.

beſtryge, ás., strjúka (núa) e-ð með e-u, strjúkast (núast) við e-ð, o. s. frv.: B. Jern med Magneten draga segulstein á járn. Kuglen beſtrøg netop Vandfladen. — b) klína e-ð með e-u: B. en Væg med Kalk. — 2) (um herskap), skjóta (geta skotið) eptir e-u endilöngu: Dette Batteri beſtrøg hele Dalen allur dalurinn lá við (undir) skotum þessa fallbissugarðs.

Beſtrygning, sk., það að **beſtryge**.

beſtræbe ſig for gjöra sjer far um, kosta kapps um, kappkosta, leggja stund (hug, alúð) á, leitast við: B. ſig for at opnaae (vinde) noget. Stundum án for: Jeg har beſtræbt mig, at udrette det ſaa godt ſom muligt.

Beſtræbelſe, ft. -r, sk., viðleitni, tilraun (sb. fyrirhöfn): Alle hans Beſtræbelſer for at opnaae det vare forgjeves.

beſtrøe strá: B. noget med Salt sá (dreifa, sáldra) salti á e-ð. — Dalen er hiſt og her beſtrøet med Kratſkov dalurinn er hrísvaxinn hjer og hvar, hjer og hvar í dalnum standa hrísrunnar.

Beſtrøelſe, ft. -r, sk., það að **beſtrøe**.

beſtyre stýra (stjórna, ráða, ráða fyrir, hafa forræði fyrir) e-u: B. et Rige. B. et Gods (sb. ármaður, ármennska, ármenning). B. en Huusholdning vera fyrir búi, vera fyrir framan hjá e-m, o. s. frv. Han kan nu ikke mere b. alle ſine Forretninger hann er nú hættur að geta komizt yfir allt, sem hann hefur að gera.

Beſtyrelſe, sk., forráð, forræði, yfirráð, o. s. frv.

Beſtyrer, ft. -e, kk., forráðamaður, forstjóri, ráðsmaður, o. s. frv.

beſtyrke styrkja, efla: B. ſig ved Forbund. — B. een i ſit Haab (i ſin Mening, i ſine Vildfarelſer). — Dette beſtyrkedes ved Vidnernes Udſagn.

Beſtyrkelſe, sk., styrking, efling.

Beſtyrtelſe (stundum ritað **Beſtyrtſelſe**; orðið þykir of þjóðverskt, og ekki vel hafandi í vönduðu orðfæri), sk., það að manni hnikkir við; sb. skelkur.

beſtyrtet (líka ritað **beſtyrtſet**; — sjá það sem sagt er um **Beſtyrtelſe**), ft. **beſtyrtede**, e., hissa, skelkaður.

beſtænke stökkva (hreyta) e-u á: Gulvet var beſtænket med Blod. Sb. **beſprænge**.

Beſtænkelſe, ft. -r, sk., = **Beſtænkning**.

Beſtænkning, ft. -er, sk., það að **beſtænke**.

beſudle ata, flekka, saurga: B. noget med Blod. — Optast í óeiginl. merk.: B. ſin Samvittighed med en ſlet Handling. Sb. **beſmitte**.

Beſudling, ft. -er, sk., það að **beſudle**.

beſvangre, ás. 1, barna, eiga barn við kvennmanni í lausaleik. — Um annað fylla.

Beſvangrelſe, ft. -r, sk., það að **beſvangre**, (barneign í lausaleik).

beſvare, ás., svara e-u, leysa úr e-u: B. et Brev. B. et Spørgsmaal med Ja kveða já við e-u, sem maður er spurður að.

Beſvarelſe, ft. -r, sk., svar, úrlausn.

beſvige svíkja; menn segja bæði b. een noget fra, og b. een for noget.

beſvigelig (sjaldh.), ft. -e, e., sviksamlegur.

Beſvigelſe, sk., það að beſvige.

beſvime (er) falla í óvit (ómegin): Hun beſvimede það leið yfir hana.

Beſvimelſe, ft. -r, sk., það að beſvime; ómegin, óvit.

beſvogre, ás. 1: B. ſig med mægjast við, binda tengdir við. Være beſvogret med een vera tengdur e-m.

Beſvogrelſe (sjaldh.), sk., það að beſvogre ſig (med een). Sb. Svogerſkab.

Beſvær, án ft., kl., þyngsli, byrði, byrðarauki, mæða, armæða: Gjøre een B. Være een (eða án een) til B.

beſvære, ás. 1, þyngja, ofþyngja, ofhlaða, bera of mikið á: B. Maven med for megen Mad (kunna sjer ekki magamál). — b) angra: Beſværes af Hede (Kulde). — 2) óeiginl. ofþyngja e-m: B. Underſaatterne med Skatter. Bønderne ere beſværede med Hoveri. — b) auka e-m fyrirhöfn: Jeg vil ikke b. ham dermed mæða hann með því, (sb. setja e-ð upp á e-n, níðast á e-m með e-ð). — B) b. ſig kvarta: B. ſig over een (noget) bera sig upp undan e-m (e-u).

beſværge, ás., særa (af sór): B. een ved den evige Gud (ved alt det, ſom er helligt). — b) særa e-ð úr einum stað í annan: Forhen brugte man at b. den urene Aand ved Daaben. (Sb. vekja upp.)

Beſværgelſe, ft. -r, sk., særing: B. i Daaben.

Beſværger, ft. -e, kk., sá sem særir óhreina anda, særingamaður.

Beſværing, sk., það að beſvære. — b) = Beſvær. — c) álögur. — 2) (með -er í ft.), umkvörtun, kæra.

beſværlig, ft. -e, e., þungur, fyrirhafnarmikill, örðugur, torveldur, bágborinn: En b. Reiſe. Et beſværligt Embede. — b) sem manni veitir örðugt, sem maður á örðugt (bágt) með: En b. Udtale stirður framburður.

Beſværlighed, ft. -er, sk., mæða, armæða, örðugleikar, bágindi: Livets Beſværligheder.

beſye sauma e-ð e-u: Beſyet med Silke.

beſynderlig, ft. -e, e., 1) (sjaldh.), einstakur, einn sjer. — 2) sem viðvíkur e-m parti eða pörtum af e-u (en ekki öllu saman); gagnstætt: almindelig. — 3) stakur, frábær, framúrskarandi: Have en b. Høiagtelſe for een láta sjer þykja frábærlega mikið til e-s koma (í e-n varið). — 4) kynlegur, hjákátlegur, o. s. frv.: En b. Lykke (Ulykke). Han er et beſynderligt Menneſke. Han har beſynderlige Meninger. — Sem ao. merkir beſynderlig einnig einkum, einkanlega, sjer í lagi.

Beſynderlighed, sk., 1) með -er í ft., sjerlegleiki, o. s. frv. — 2) án ft., í orðatiltækinu i B. a) hvað um sig, hvað í sínu lagi (gagnstætt: i Almindelighed). — b) einkum, einkanlega, sjer í lagi.

beſynge, ás., yrkja (kveða) um e-ð (e-n) sem manni þykir mikið í varið: B. en Helt.

Beſætning, ft. -er, sk., = Beſættelſe. — 2) það sem sett er í eða á e-ð, a) varnarlið, setulið: Forſtærke Beſætningen. — b) skipsögn, skipshöfn: Skibet har fuld (halv) B. er alskipað (hálfskipað). Sb. Mandſkab. — c) fjenaður og öll áhöld sem hafa þarf til þess að yrkja e-a jörð: Han kjøbte Gaarden med (uden) B. — d) bryddingar: Hun har taget Beſætningen af Kjolen.

beſætte, ás.: B. noget med noget setja e-ð á e-ð (einkanl. svo það verði alsett): B. en Plads med Træer gróðursetja trje á e-u svæði. B. et Bord med Retter bera mat á borð. Hans Legeme er beſat med røde Pletter það eru allt einir rauðir dílar á honum. — þar af beſat alsettur, fullur, sem ekki kemst meira fyrir á (í): Pladſen er beſat. Óeiginl.: Han har alle ſine Timer beſatte hann hefur enga stund afgangs (auða). — b) sjer í lagi α) brydda eða leggja fat: B. en Kjortel med Pelsværk. — β) setja lið á (eða í) (til varnar eða varðar): Fjenden havde beſat Skoven med Jægere. B. et Huus med Vagt. B. Porten. B. en Vei. — γ) skipa vígi eða skip: B. en Fæſtning med Soldater setja varnarlið í kastala. B. et Skib med Matroſer. — δ) = befolke: B. et Land med Indbyggere. Líka um dýr: B. en Dam med Karper. — 2) óeiginl. (fylla autt rúm), veita laust embætti: Denne Poſt vil ſnart blive beſat. — b) beſat djöfulóður.

Beſættelſe, sk., það að beſætte: Fæſtningens B. B. af Djævelen.

Beſøg, ft. eins, kl., heimsókn, orlof, kynnisleit (fornt), kynnisför (fornt): Aflægge B. sækja e-n heim; (fara að) vita hvernig e-m líður. Modtage B. Faae B. af een vera sóttur heim af e-m.

beſøge, ás., sækja e-n heim, fara að finna, fara í orlof sitt til e-s: B. ſine Venner. — b) vitja e-s, vitja um: B. en Syg. Lægen beſøger ſine Syge. En Biſkop bør b. Kirker og Skoler. — c) sækja: B. Guds Huus fara í (til) kirkju, sækja (rækja) tíðir. B. (rækja) Profeſſorernes Forelæsninger.

Beſøgelſe, sk., = Beſøg, en sjaldan haft nema í messu-nafninu: Mariæ B. þingmaríumessa (2. júl.).

Beſøger, ft. -e, kk., sá sem sækir e-ð heim, sá sem vitjar e-s, o. s. frv.

beſøle (sjaldh.), = tilſøle, ſøle til.

beſørge, ás., annast, sjá um: Han beſørger Oeconomien ved Stiftelſen. — B. noget gjort. — B. et Brev til een (til et Sted) koma brjefi til e-s (á e-n stað). — B. (útvega) een noget.

Beſørgelſe, sk., það að beſørge.

betage, ás., svipta (nema, næma) e-n e-u: B. een ſin Frihed. Dette betog mig alt Haab. — b) losa e-n við e-ð: B. en Dødens Frygt. B. ubehagelig Smag taka burt óbragð. — Alle Pladſer ere betagne. Sb. beſætte, optage. — c) gagntaka: Betages af Frygt (Skræk, Smerte, Sygdom, Søvn). — þar af betagen (sem h.-e.) altekinn, alverkja: Han blev pludſelig ganſke betagen. Betagen i Siden máttlaus öðrumegin; sb. apoplektiſk.

betakke sjaldan haft nema (í tali) í orðatiltækinu b. ſig afþakka: B. ſig for noget afþakka e-ð.

betale, ás. 2, greiða, gjalda, borga: B. Penge paa Amtſtuen. B. ſin Gjeld. B. Bøder (Renter, Landſkyld, Skatter). Maden er betalt. B. med (i) rede Penge (med Varer). B. med Arbeide vinna af sjer. Han kan ikke b. hann er ekki fær um að borga; sb. að vera kaupleysingi. Han har ophørt at b. er orðinn gjaldþrota. — b) (endur-) launa, (endur)gjalda, bæta: B. Ondt med Godt gjalda góðu illt. B. Skaden.

betalelig, ft. -e, e., borganlegur; bætanlegur: En b. Skade.

Betaler, ft. -e, kk., sá sem borgar: En god (nøiagtig) B. sá sem er áreiðanlegur í skuldaskiptum. Slette Betalere sem ekki eru færir um að borga, refjóttir.

Betaling, ft. -er, sk., (fjár)greiðsla, borgun, verðslykting (fornt): Kjøbmanden kræver (vil have) ſin B. heimtar peninga sína.

Betalingsdag (sá dagur er gjald á fram að koma), gjalddagi.

Betalingsmiddel það sem borgað er í.

Betalingstid (sá tími er gjald á fram að koma), gjalddagi.

***Bete**, sk., = Beet.

betee (að mestu leyti úrelt), a) auðsýna. — Oplast b) með ſig, α) b. (= fremſtille) ſig for een. — β) b. ſig efterladen sýna sig hirðulausan, vera hirðulaus. O. s. frv.

betegne, ás., merkja e-ð (með) e-u: B. een med Korſets Tegn; sb. láta krossast. — b) segja deili á e-u, lýsa e-u: Jeg betegnede ham det ſaa godt jeg kunde. — c) merkja (þýða): Dette Ord betegner en Handling. Sb. bemærke, betyde.

Betegnelſe, sk., það að betegne. — b) það sem haft er til að merkja e-ð.

Betegning, sk., = Betegnelſe.

Betegningsmaade það hvernig vísað er til e-s, það hvernig komið er orðum að e-u.

betids, ao., í tækan tíma: Han kom b. nok nógu snemma. Det maa ſkee ſaa b. (svo snemma), at...

betimelig sem kemur í tækan tíma: B. Hjelp. I b. Tid í tækan tíma.

betinge, ás., semja (gera samning) um: B. et Kjøb. — b) taka, ráða: B. Værelſer. B. Arbeidsfolk. — 2) b. ſig noget áskilja (skilja fornt) sjer e-ð: Han betingede ſig fri Bolig. Líka án ſig: Han betingede forud, at der ikke ſkulde dandſes. — b) betinget ekki fullkominn: Betinget Roes. Betinget Bifald.

Betingelſe, ft. -r, sk., skilmáli, skilorð, skilyrði, skildagi, kostur, kjör (ft.): Overgive ſig paa gode (ſlette) Betingelſer. Jeg gjør det kun med (paa) den B. Under den B., at...

***Betiſe**, ft. -r, sk., skyssa.

betitle, ás. 1, nefna (kalla) e-ð e-u nafni. — 2) betitlet sem hefur nafnbót: Betitlede Perſoner.

betjene, ás., þjóna e-m eða e-u, en er ekki haft, nema um suma þjónustu, α) sitja yfir kvennmanni: Denne Jordemoder har betjent Konen. — β) þjónusta: Præſten betjener den Syge; Sb. berette. — γ) b. Retten sitja í dómi (D. L.). — 2) b. ſig nota (sjer): B. ſig af en Ting til noget hafa e-n hlut til e-s. B. ſig af en Liſt.

Betjening, ft. -er, sk., það að betjene, þjónusta, o. s. frv. — b) embætti: Søge (faae, foreſtaae) en B.

Betjent, ft. -e, kk., þjónn, þjónustumaður. — b) embættismaður: En kongelig B. Sb. Hofbetjent, Politiebetjent, Portbetjent, Toldbetjent.

betle, ás. 1, biðja e-n að gefa sjer, biðja ölmusu, biðja beininga, ganga að bitlingum: Gaae og b. B. ſit Brød lifa á bónbjörgum. B. ſig Føden til. B. ſig Penge ſammen. betle er þjóðverskt, og þykir því vera lakara orð, enn tigge, trygle.

betlefærdig = tiggefærdig.

Betlen, án ft., sk., = Tiggen, Tryglen.

Betler, ft. -e, kk., = Tigger, Stodder.

Betleri, án ft., kl., = Tiggeri.

Betlermunk = Tiggermunk.

Betlerſtav = Tiggerſtav: Komme (bringes) til Betlerſtaven komast á vonarvöl.

betone, ás. 1, herða á samstöfu (orði): Han betoner dette Ord urigtig (for ſtærkt).

Betoning, sk., áherzla á orði.

Betoningslære áherzlufræði.

betragte, ás., virða e-ð fyrir sjer: B. et Maleri. — b) hugleiða, íhuga. — c) gefa gaum að e-u, gá að e-u: Naar man betragter hans Alder.

Betragter, kk., sá sem virðir e-ð fyrir sjer.

Betragtning, sk., það að virða e-ð fyrir sjer. — b) (með -er í ft.), íhugun, hugleiðing: Alvorlige (gudelige) Betragtninger. — c) gaumur, gætur (ft.): Tage noget i B. gefa gaum (gætur) að e-u. Komme i B. vera gjört að álitum (forn). I B. af (fyrir sakir) hans Fortjeneſter.

Betragtningsmaade það hvernig litið er á e-t mál.

betroe, ás., trúa e-m fyrir e-u: B. een noget. B. ſin Velfærd i eens Hænder. — B. een Hemmeligheder segja e-m leyndarmál. — B. ſig til een flýja (leita) á náðir e-s. — Betroet Gods geymslufje. — b) selja e-ð að láni, selja e-ð í skuld, selja e-ð á frest: B. een Penge (Vare). — 2) ho. l. t. **betroet** merkir α) sem treyst er til e-s, sem trúað er fyrir e-u, (í fornu máli) sem blítt er að e-u: Være betroet til noget. — β) sem hefur trúnað e-s, sem er í metum: En af Kongens meſt betroede Mænd einn af mestu trúnaðarmönnum konungs. Gjøre ſig betroet.

betrygge, ás. 1, gjöra e-n óhultan: B. een for Fare sjá svo um, að e-m sje óhætt. B. een for Tab sjá svo um (búa svo um hnútana), að maður geti ekki orðið fyrir baga.

Betryggelſe, sk., það að **betrygge**; sb. **Sikkerhed**.

Betryk, án ft., sk., þröng, vandræði: Sætte een i B. Være i B. for noget. Sb. **Forlegenhed**.

betræde, ás., stíga fæti á: Fjenden ſkal ikke b. vore Grændſer. B. Prædikeſtolen stíga í stólinn.— 2) (einkanl. í lögum), standa e-n að e-u: B. Gjerningsmanden (Forbryderen) (D. L.). Lade ſig b. i en Misgjerning.

Betrædelſe, sk., það að **betræde**.

betræffe = **angaae**, **vedkomme**, **vedrøre**, sem þykja betri orð.

Betræk, ft. eins, kl., veggfóður. Sb. **Sengebetræk**.

betrække, ás., fóðra veggi, láta utan um húsgögn, o. s. frv.: B. en Stue. B. en Stol med Fløiel. — b) Himmelen er betrukken (líka bedækket) med Skyer loptið er skýjað (gróið), það er þykkt upp yfir.

Betræklerred veggjaljerept (það sem veggir eru fóðraðir með innan).

Betrækning, sk., það að **betrække**.

Betrækpapir veggjapappír.

betrængt, ft. -e, sagnarlaus h.-e., nauðstaddur, bágstaddur: Det betrængte Fædreland. Hjelpe den Betrængte.

Betuttelſe, sk., (í tali), það að vera **betuttet**, fát, standandi vandræði.

betuttet, ft. **betuttede**, e., sem dettur ofan yfir, sem fát er á, sem er í standandi vandræðum.

betvinge halda e-u í skefjum, hemja: B. ſine Lidenſkaber. — b) leggja e-ð undir sig: B. et Land.

Betvingelſe, ft. -r, sk., það að **betvinge**.

Betvinger, ft. -e, kk., sá sem heldur e-u í skefjum, sá sem leggur e-ð undir sig.

betvivle, ás., efa, efast um.

betyde, ás., merkja, vita á, o. s. frv.: Hvad betyder dette Ord? — (í tali) hvad ſkal det b. hvar á þetta við? — b) vera nokkurs verður (vert): Han er en meget betydende Mand (ræður miklu) i Miniſteriet. Han betyder meget (har meget at b.) hos Kongen hann er í miklum metum (í hávegum) hjá konungi, konungur fer mikið að því, sem hann segir. Det betyder noget (það er ekki heiglum hent, það er annað enn gaman), at underholde ſaa ſtor en Familie. Det har intet at b. það er ekki neitt (t. a. m. þegar maður hefur meitt sig). — 2) gefa e-m e-ð í skyn, láta e-n skilja e-ð á sjer: Jeg betydede ham, at han gjorde bedſt i at gaae.

betydelig, ft. -e, e., sem nokkuð dregur um, sem nokkurt mark er að, sem nokkuð er í varið, sem nokkuð kveður að. — β) talsverður, töluverður: B. Størrelſe (Værdi). Betydeligt Omfang.

Betydelighed, sk., það að vera **betydelig**.

Betyden, sk., það að **betyde** 2.

Betydenhed, sk., [sjá **betyde** 1, b], það að vera nokkurs verður, mark, dráttur, o. s. frv.: En Mand af B. málsmetandi, sem nokkuð kveður að, sem nokkuð á að sjer, mikils háttar. En Ting (Sag) af B. sem nokkru nemur, sem á nokkru stendur, o. s. frv. Ikke af B. ekki stórvægilegt.

Betydning, ft. -er, sk., merking: Ordet har to Betydninger. En egentlig (oprindelig, afledet) B. sjá **Bemærkelſe**. — b) = **Betydenhed**, **Vigtighed**: Lægge B. i noget gera meira úr e-u, enn það er, o. s. frv.

betydningsfuld mikillar merkingar.

betynge, ás., þyngja, þyngja e-ð niður, ofþyngja. Opt óeiginl.: Betynget af Alderdom (*gravis annis*) ellimóður (sb. farinn að þyngjast, af ljettasta skeiði). B. et Land med Skatter (Paalæg).

Betyngelſe, ft. -r, sk., það að **betynge** (þungi, þyngsli).

betænde hleypa bólgu í: Hans Lever var betændt. Betændes bólgna, svella.

Betændelſe, sk., bólga.

Betændelſesfeber bólgusótt, bólguverkir.

betænke, ás., hugsa um, gá að e-u: B. ſit Livs Velfærd (ſin høie Alder). Dette Giftermaal har længe været betænkt hefur lengi verið áformað. — β) være betænkt paa hafa ásett sjer, vera undir e-ð búinn. — b) muna eptir e-m (minnast e-s) með gjöf eða annari veitingu: B. een med noget. B. de Fattige. — 2) b. ſig vera óráðinn í e-u: B. ſig paa noget velkja e-ð fyrir sjer. Jeg betænker mig ikke paa (horfi ekki í, víla ekki fyrir mjer, hika mjer ekki við) at laane ham Pengene. — b) sjá sig um hönd, (ganga aptur úr skaptinu): Nu har han betænkt ſig, og vil ikke reiſe med. (Sb. apturköst, apturkippur.)

betænkelig, ft. -e, e., ísjárverður, tvísýnn: Det er en b. Sag það er varlega gerandi. Et betænkeligt Skridt; sb. **vovelig**. Det ſeer betænkeligt ud það horfist ekki vel á. — b) efablandinn: Han blev heel b. ved at erfare dette honum leizt ekki á blikuna.

Betænkelighed, sk., það að vera ísjárverður (sb. það að vera áhorfsmál). — b) (með -er í ft.), efasemd, tormerki: Yttre Betænkeligheder telja tormerki á e-u.

Betænkning, sk., það að **betænke** ſig í merk. 2, a: Gjøre noget uden B. hiklaust, umhugsunarlaust. Tage i B. (horfa í, sjá í, víla fyrir sjer) at gjøre noget. Jeg ſtaaer i B. (er ekki ráðinn í), om jeg ſkal antage Tilbudet. Gjøre ſig B. over noget vera efablandinn um e-ð. — b) (með -er í ft.), álit (einkanl. embættismanna) sem látið er í ljósi um e-t mál: Give ſin B. om (over) noget. Sb. **Erklæring**.

betænkſom, ft. -e, e., gætinn, varkár. — b) gætilegur: Betænkſomme Ord. — B) sem ao., gætilega: Gaae betænkſomt til Værks.

Betænkſomhed, án ft., sk., gætni.

beundre, ás., undrast, dást að e-u, láta sjer mikið um e-ð finnast: B. Guds Viisdom. B. Naturens Skjønhed. Jeg beundrer hans Udholdenhed.

Beundrer, ft. -e, kk., sá sem dáist að e-u: Hun har mange Beundrere það dást margir að henni (fríðleika hennar).

Beundring, án ft., sk., það að **beundre**.

beundringsværdig aðdáanlegur.

bevaagen, ft. **bevaagne**, e., e-m hollur í hugum, e-m góðviljaður.

Bevaagenhed, án ft., sk., góðvild til e-s.

bevandret, ft. **bevandrede**, h.-e., vel að sjer í e-u: Vel b. i Claſſikerne. Vel b. (leikinn) i en Forretning.

bevant, ft. -e, h.-e., vanur e-u = leikinn í e-u. — b) (um hluti eða verk), tamur.

bevare, ás. 1, geyma, varðveita (fornlegt í þessari merk.), vernda, gæta e-s: B. Frugt Vinteren over. B. noget i et Skrin. B. noget i Hukommelſen. — Gud b. (varðveiti) os fra at falde i Friſtelſe. Gud b. os for alt Ondt. — Gud b. dig varðveiti þig, veri þjer líknsamur! Gud b. os (framborið Gudbevares í hversdagslegu tali) guð varðveiti mig! sjer er nú hvað! það er sízt að því! ja nei-nei! o. s. frv.

Bevaring, sk., geymsla, varðveizla: Tage (have) noget i B.

Bevaringsmiddel það sem ver e-ð skemmdum.

bevende, h. s., (einkum í tali), lenda (sitja) við. — Ho. l. t. **bevendt** er ekki haft öðruvísi, enn með neitunarorði: Det er kun ſlet bevendt med hans Sager (Helbred); sjá **beſtille** 1, c. Det er intet bevendt, at... það stoðar ekkert, að...

Bever sjá **Bæver**.

beverte, ás. 1, gefa e-m að borða, veita e-m beina.

Bevertning, ft. -er, sk., beini; veitingar (einkum fyrir borgun).

Bevertningsſted (staður þar sem menn geta komið og fengið að jeta og drekka fyrir borgun), veitingastaður, veitingahús.

bevidne, ás., vitna, bera vitni um, bera e-ð með e-m: B. noget med Ed sanna e-ð með eiði. B. under ſin Haand og Segl. — b) votta, láta e-ð í ljósi: B. een ſin Høiagtelſe.

Bevidnelſe, ft. -r, sk., það að **bevidne**.

bevidſt, ft. -e, e., meðvitandi: Være ſig noget b. vita (finna) e-ð með sjálfum sjer, vita e-ð upp á sig, o. s. frv. — Være ſig ſelv b. vita af sjer, vera með sjálfum sjer. Sjælen er ſig b. (hefur meðvitund).

Bevidſthed, án ft., sk., (= **Selvbevidſthed**); ræna. — b) meðvitund (= það að vita e-ð með sjálfum sjer): Bevidſtheden om hans Uſkyldighed.

bevidſtløs [fyrir **bevidſthedsløs**] ekki gæddur meðvitund; rænulaus.

Bevidſtløshed, án ft., sk., [sjá **bevidſtløs**], það að vera ekki gæddur meðvitund; rænuleysi.

Beviis, ft. **Beviſer**, kl., sönnur, próf (sb. honum gengu öll próf framar), (rök): Philoſophiſk B. Mathematiſk B. Føre B. for ſin Paaſtand færa sönnur á mál sitt. Fremlægge B. i Retten. — b) skrifleg meðkenning um peningaborgun, kvittun, skýrteini: B. for betalte Renter. Jeg har hans B. for 100 Rigsbankdaler (ſom jeg har betalt ham). — c) raun á e-u: Aflægge B. paa Klogſkab (Mod, Tapperhed). Sjá **Prøve**.

Beviisbyrde (af lat. *onus probandi* = prófþungi, þ. e.) skylda til að færa sönnur á mál í dómi.

Beviisførelſe röksemdaleiðsla.

Beviisgrund röksemd er færa má sönnur með á e-ð.

Beviiskraft (prófafl =) það að geta metizt til röksemdar: Lovens Ord medføre ikke, at Tilſtaaelſen ſkal være uden al B. skuli alls ekki geta verið metin til röksemdar.

beviislig, ft. -e, e., vitnisfastur.

beviisliggjøre (í lögum), leiða rök til e-s.

Beviislighed, sk., það að vera beviislig. — b) í ft. Beviisligheder skilríki, (gögn).

Beviismaade það hvernig færðar eru sönnur á e-ð.

Beviisning, ft. -er, sk., (auðsýning), er naumast haft, nema eins og aptari liður í samsettu orði, t. a. m. Naadesbeviisning, Æresbeviisning.

Beviisſted orð í e-u riti sem höfð eru til að færa sönnur á e-ð.

bevilge, ás. 1, veita (um stjórnendur eða yfirvöld): B. en Anſøgning.

Bevilgning (optast ritað Bevilling eins og að því er kveðið), ft. -er, sk., a) (hálf-úrelt), samþykki (D. L.). — b) einkaleyfi: Faae B. paa noget.

bevinde (sjaldh.), vefja e-ð e-u.

bevinge, ás. 1, setja vængi á; varla haft nema óeiginl. og í skáldl. orðfæri: Længſel bevingede hans Skridt hann flaug á vængjum vonarinnar, hugurinn bar hann hálfa leið.

bevinget, ft. bevingede, e., vængjaður. Sb. vinget.

bevirke, ás., gera e-ð að verkum, koma e-u til leiðar, gjöra (sb. þat görir svefn allvel).

beviſe sýna e-ð í verki, auðsýna: B. een ſtor Ære (Naade). B. een Velgjerninger. Han har beviiſt (gjört) mig meget (margt) godt. — 2) færa sönnur á, leiða rök til e-s: B. en Sætning. B. ſin Ret.

bevogte, ás., hafa gætur á e-u, hafa varðhöld á e-u, hafa e-ð í varðhaldi: Han maa nøie bevogtes. — b) verja: B. Grændſerne hafa landvörn, vera settur til landvarnar, o. s. frv.

Bevogtelſe, sk., = Bevogtning.

Bevogter, ft. -e, kk., gæzlumaður.

Bevogtning, sk., varðhald, gæzla: Han er under ſtreng B. í sterku varðhaldi.

bevoxe vaxa e-u (sb hrísi vex ok há grasi o. s. frv), er varla haft nema í ho. l. t. bevoxet med noget. Sb. begroe.

bevæbne vopna, hertygja, herklæða, hervæða (fornt): En bevæbnet (vopnaður) Rytter. B. ſig til Strid búa sig til styrjaldar. Bevæbnede (herbúin) Skibe. — óeiginl.: B. ſig mod Kulden med Pelsværk (sb. búa sig út í kulda).

Bevæbning, sk., það að bevæbne. — b) vopnabúnaður, hertygi, herklæði: En Rytter i fuld B. með alvæpni, alvopnaður.

bevæge, ás., hreifa, bæra, hræra, bifa e-u: B. Hænder og Fødder. B. ſig hreifast, bærast. Huſet bevægede ſig (bifaðist) i Stormen. B. ſig merkir sjer í lagi hreifa sig sjer til heilsubótar (ſpadſere for at b. ſig). — b) óeiginl. α) koma e-m til e-s, knýja e-n til e-s: Man veed ikke hvad der bevægede ham til denne Handling hvað honum hefur gengið til. Han lod ſig ikke b. eða han var ikke at b. hann sat við sinn keip. Bevæges til Vrede (Medlidenhed). — β) fá á: Han blev bevæget hann komst við, hann viknaði, það rann út í fyrir honum. Et bevæget Hjerte (Sind).

bevægelig, ft. -e, e., óstöðugur, hvikull: Et bevægeligt Sind.

Bevægelighed, án ft., sk., hvikulleiki: B. i Sindet.

Bevægelſe, ft. -r, sk., kvik, hreifing: Være i B. vera á iði, o. s. frv. Gjøre ſig B. hreifa sig. Sætte noget i B. hleypa e-u á stað. Gjøre Bevægelſer med Armene. — b) viðurkomning: Ingen kunde høre ham uden B. Hans Tale ſatte Alles Sind i B. allir komust við af orðum hans. Hans Sind var i en heftig B.

Bevæggrund tilgangur (hvöt): Ledes af egennyttige (urene) Bevæ grunde gera e-ð af sjerplægni, láta sjer ganga illt til. Sb. hið útlenzka orð Motiv, sem Bevæggrund mun vera búið til eptir.

beængſte hræða, er sjaldan haft nema í ho. l. t.

beære sæma e-n með e-u: B. een med ſin Nærværelſe (med et Beſøg).

bi, eiginl. fs., en er ekki haft (í dönsku) út af fyrir sig, nema í örfáum orðatiltækjum: Staae een bi veita e-m hjástöðu, aðstoða, vernda; sb. biſtaae. Lægge bi med et Skib leggja skipi að e-u. — Í samsettum orðum tíðkast bi miklu meira og merkir þá α) í sumum orðum tóma nálægð við e-n hlut, sb. Biſidder (eiginl. sá sem situr hjá e-m, við hliðina á e-m; sb. Aſſeſſor), en hitt er þó optar, að e-u er aukið inn í þá merk., sb. biſtaae (standa hjá e-m til aðstoðar), bidrage, o. s. frv. — β) víðast sama og hjá í hjákona, hjáverk, eða auka, t. a. m. í aukaborð.

Bi, ft. -er, sk., bý (fornt), býfluga, hunangsfluga: Bier býflygi. Tamme (vilde) Bier. Lægge Bier til.

Biaar býflugna-ár (= ár að því leyti sem nær til býflugna): Godt (ſlet) B.

Biaarſag auka-orsök.

Bianlæg undirbúningur til mikillar býflugnaræktar.

Biarbeide það sem gjört er (gjöra þarf) aukreitis.

Biavl býflugnarækt: Den vilde B.

Bibegreb auka-nám (sb. Begreb).

Bibel, ft. Bibler, sk., (biflía), heilög ritning. Sjá Skrift.

bibelfaſt kunnugur (vel að sjer í) ritningunni.

Bibelfortolkning skýring á ritningunni, skýring á helgum ritningum.

Bibelhiſtorie ritningar-saga (= saga af þeim viðburðum, sem getið er um í ritningunni; getur líka verið saga af forlögum ritningarinnar).

bibellærd lærður í helgum ritningum.

Bibellæsning lestur ritningarinnar.

Bibelſelſkab ritningarfjelag.

bibelſk, ft. -e, e., sem ritningunni tilheyrir; samkvæmur ritningunni.

Bibelſprog (biflíugrein), grein úr ritningunni.

Bibelværk stór bók um ritninguna.

*Bibliograph, ft. -er, kk., bókfræðingur (sá sem þekkir vel bækur). Sjá Bogkjender.

*Bibliographie, ft. -r, sk., bókfræði.

*bibliographiſk, ft. -e, e., sem bókfræði tilheyrir.

*Biblioman, ft. -er, kk., sá sem er vitlaus (ólmur) í bækur.

*Bibliomanie, án ft., sk., bókasótt.

*Bibliothek, ft. -er, kl., bókahús: Han er inde i Bibliotheket. Jeg traf ham paa Bibliotheket. — b) bókasafn: Have (eie, foreſtaae) et ſtort B. Sjá Bogſamling.

*Bibliothekar, ft. -er, kk., bókavörður.

bibringe koma e-u á eða í e-ð, a) b. een et Hug (Stød, Saar) koma höggi (lagi, sári) á e-n, höggva, leggja, særa. B. een et dræbende Hug höggva e-n banahögg. B. een et dødeligt Saar særa e-n banasári. B. een Gift gefa e-m eitur. — b) kenna e-m e-ð, koma e-u inn hjá e-m: B. Barnet de førſte Religionsbegreber. B. een falſke Meninger.

Bibringelſe, sk., það að bibringe.

Bibygning aukahús (hús út úr stærra húsi).

Bid, ft. eins, kl., [bit], a) bit (það að bíta). — b) bit (það sem gjört er með biti, sb. þat læknar hundsbit). Sb. Hundebid, Slangebid. — c) (það sem bítur), egg. — d) (það sem bitið er), mjel (kl. ft) á beizli, járn-mjel (kl et.): Haardt B. gjør ei Heſten bedre (orðskv.) enginn verður betri við barsmíðina.

Bid, sk., [biti], biti: En B. Brød brauðbiti. En B. Kjød kjötbiti.

bide, bed, bidt, ás. og h. s., [bíta], A) bíta með tönnum, 1) (sem ás.), þegar tennurnar eru einungis hafðar sem verkfæri til að losa e-ð: Han bed et Stykke af Æblet. B. noget over bíta (naga) e-ð í sundur. — 2) (h. s) í því skyni að jeta e-ð, a) b. i noget bíta í e-ð: B. i det ſure Æble er haft óeiginl. og merkir að sætta sig við e-ð. — b) b. paa noget naga e-ð, t. a. m. give een noget at b. paa fá e-m e-ð þurt og hart að naga. B. paa Krogen eða tómt b. paa bíta (um fisk); óeiginl. um menn, glæpast á e-u. — c) b. i Græſſet; sjá Græs. — 3) (t. a. m. um hunda) til að meiða, í vonzku, a) ás.: Blive bidt af en Hund vera bitinn af hundi. — Heſtene bides bítast. Hundene bides fljúgast á. — Óeiginl. b. een af (over) slá e-n af laginu. — β) bíta til dauðs (sb. þú hefur bitið bóndans fje), drepa: Ræven har i Nat bidt fem Gæs. Katten (Hunden) bider Muus. — b) h. s.: Hunden bed efter Barnet glepsaði til barnsins. B. om ſig (t. a. m. um hund) bíta frá sjer (sb. bítast um í Gþl.). — Óeiginl.: B. ad Folk vera tannhvass (sb. slást upp á menn). B. fra ſig bíta frá sjer. — Ho. núl. t. bidende er haft sem e., og merkir sárbeittur, meinlegur, t. a. m. bidende Skjemt sáryrði. Bidende Satire. — 4) b. en Tand løs eða b. en Tand ud brjóta úr sjer tönn (með því að bíta). B. ſig faſt i noget. — B) (h. s.), (um verkfæri), bíta, taka á: Kniven (Leen, Saxen, Saven) bider ikke. — C) valda sviða: Sennep bider paa Tungen. Salven bider i Saaret. Kulden (Vinden) bider i Anſigtet En bidende (sár) Kulde.

Bideklo lítil kló sem skorkvikindi grípa fæðsluna (bráð sína) með.

Biden, án ft, sk., það að bide.

Biderédſkab það sem haft er til að bíta með: Inſekternes Biderédſkaber bitfæri skorkvikindanna.

Bidetand framtönn.

bidhvas beittur, bitur. — b) (í tali), sem hefur allt á hornum sjer.

Bidling (eða Billing), ft. -er, sk., [bitling-r], bitlingur, smábiti, munnrjúpa, moli.

Bidrag, ft. eins, kl., tillag, (styrkur): Give B. til noget.

bidrage, ás., styðja að e-u, styrkja til e-s: B. til noget med Raad og Daad. Denne Omſtændighed bidrog meſt til Seieren.

Bidronning býflugnadrottning.

Bidſel, ft. Bidſler, kl., [sb. beizl], merkir eiginl. mjel á beizli; en er þó optast nær haft um allt beizlið: Lægge B. paa en Heſt.

Bidſelſtang beizlisstöng.

bidſelvant, [sb. vænne], vanur beizli.

bidſk, ft. -e, e., (gjarn á að bíta), grimmur: En b. Hund. — Óeiginl. vondur í geðinu; meinyrtur.

Bidſkhed, án ft., sk., það að vera bidſk.

bidſle, ás. 1, [sb. beizla], beizla, leggja við hest: B. en Heſt.

Bider aukadyr.

bie, h. s. (har) og ás. 1, [bíða], bíða, a) h. s.: B. nogle Dage. — B. efter een (noget) bíða e-s. B. efter Hjelp bíða liðs. — Vi maatte b. en heel Time paa Maden eptir matnum. — B. med noget til det Yderſte draga e-ð þangað til í seinustu lög. — Vi lidt bíddu við svo litla ögn! staldraðu svo lítið við! Vi kun þú skalt eiga mig á fæti! við skulum vera fundnir, en ekki skildir! — β) = dragast: Det kan b. til en anden Gang. — b) sem ás. (b. een og b. noget bíða e-s) úrelt.

Bieier býflugnaeigandi.

Bielſker sá sem þykir gaman að býflugum, sá sem hefur gaman af að eiga býflugur.

Bien, án ft., sk., það að bie (bið).

Bifald, án ft., kl., samþykki, lof, hól: Give een B. i noget vera e-m samdóma í e-u. Faae (vinde) B. — β) = Bifaldsraab, t. a. m. þegar talað er um ſtormende B.

bifalde, ás., fallast á, samsinna e-u, vera e-u samdóma; gjöra góðan róm að e-u: Jeg har bifaldt hans Mening.

Bifaldsdom (samþykkisdómur) samþykki.

Bifaldsord (samþykkisorð) samþykki, lofsorð.

Bifaldsraab óp sem á að sýna að manni líki e-ð vel: Det blev optaget med høie B.

bifaldsrig sem góður rómur er gjörður að.

Bifaldsyttring lofsorð sem koma upp þar sem margir eru saman til að horfa eða hlýða á e-ð; rómur sem gjörður er að e-u: Lydelige Bifaldsyttringer.

Bigaard býflygisgarður.

*Bigamie, kl., það að eiga tvo menn eða tvær konur í einu.

Bigjerning aukaverk, hjáverk.

*bigot, ft. -te, e., hræsnisfullur í trúarefnum.

*Bigotterie, án ft., kl., hræsni í trúarefnum.

Bihave = Bigaard.

Bihenſigt aukatilgangur.

Bihjerne aptari heilinn (*cerebellum*).

Bihjul varahjól (undir vagn).

Bihuus = Bihytte.

Bihytte býflugnabyrgi (gjört úr fjalviði).

Bihætte hetta sem maður dregur niður fyrir andlitið til að vera ekki stunginn af býflygi. — 2) uppmjó hálmskýla sem á veturna er sett yfir býflugnabú.

Biil, ft. Bile, sk., breiðöxi til að sljetta timbur með.

Biilbrev veðmálabrjef um skip sem er í smíðum eða veðmáli á skipi fyrir lán til skipgjörðarinnar. — 2) skýrteini frá yfirvöldum um það hvar skip er smíðað og hversu mikið það tekur.

biilfærdig í orðatiltæk.: Biilfærdigt Skib alsmíðað skip.

Biilhammer hamar til að kljúfa með steina í hellur eða flögur.

*Bijouterie, kl., smágripir úr steinum og málmi sem hafðir eru til skarts.

Bikage vaxkaka í býflugnabúi.

Biklynge býflygishnappur.

Bikube býflugnabú, stundum úr fjölum, en þó optar riðið, líkt og vandlaupur. — b) eins konar pappír.

Bilag (sjaldnar Bilæg), ft. eins, kl., fylgiskjal.

Bilager, kl., finnst haft um brúðkaup stórhöfðingja.

Biland land sem talið er að liggi undir e-t höfuðland, undirland, (skattland): De danſke Bilande i og udenfor Europa.

Bild (og Bilde), ft. -er (og -r), sk., [bíld-r], steinklappa sem t. a. m. er höfð við kvarnarsteina.

Bilde sjá Bild.

bilde, ás. 1, klappa eða klappa upp kvarnarstein: B. en Qværn.

bilde, ás. 2, eiginl. mynda, laga, búa e-ð til, og er líka þeirrar merk. í ho. l. t. bildende í orðatiltæk. bildende Konſter (mynda-listir), sem þó er sjaldh. — b) þar á móti er b. tíðkanlegt í orðatiltækjunum: B. een noget ind telja e-m trú um e-ð, skrökva að e-m. B. ſig noget ind ímynda sjer e-ð, gera sjer e-ð í hugarlund. B. ſig meget ind þykjast = vera þóttafullur.

Bildejern = Bild.

Bildhugger sjá Billedhugger.

Bildning, sk., það að bilde ás. 1.

bile, ás. 1, sljetta við með breiðöxi.

Biliggerſke (úrelt), kvk., fylgikona, hjákona, frilla.

*Bill, sk., lagafrumvarp á Englandi.

*Billard sjá Billiard.

Bille, ft. -r, sk., [dregið af billa = bjalla?], nafn á mörgum skorkvikindategundum; sb. Aadſelbille, Guldbille, Skjoldbille, Snudebille, o. s. frv.

Billed (og Billede), ft. -er (og -r), kl., mynd; skript, líkneski, líkneskja, mannlíkan (fornt): Huſets B. viſer ſig i Vandet. Et malet B. Et udſkaaret (udgravet, udhugget, ſtøbt) B. — b) eptirmynd, ímynd: Jeg ſeer Faderens B. i Sønnen. Gud ſkabte Menneſket i ſit B. Et B. paa Livets Forgængelighed. — Einnig samlíking: Han bruger for mange Billeder i ſin Stiil. — c) hugmynd, hugsun: Den Tungſindige dvæler helſt ved mørke Billeder.

Billedarbeide það sem er með myndum eða líkneskjum, myndir, líkneskjur: Ophøiet B. Sb. Billedværk.

Billedbibel ritning með myndum í. — b) bók með myndum sem búnar eru til eptir ritningunni.

Billedbog myndabók.

Billeddyrkelſe myndadýrkun (hvort sem menn gofga heldur líkneskjur heilagra manna, eða heiðinna goða, þ. e.) skurðgoðadýrkun.

Billeddyrker sá sem dýrkar myndir (heilagra manna eða heiðinna goða).

Billedfod stallur undir líkneskju.

Billedhugger (úrelt Bildhugger) ft. -e, kk., líkneskjumeistari (sem býr til líkneskjur úr leir eða marmara).

Billedhuggerarbeide það verk sem líkneskjumeistara þarf til að gjöra.

Billedhuggerkonſt sú list að búa til líkneskjur úr leir eða marmara.

Billedhuggerværk handaverk líkneskjumeistara.

Billedklæder, ft., (samlíkingabúnaður), samlíkingar.

Billedkors = Crucifix.

Billedkram alls konar myndir (skriptir, líkneskjur) sem hafðar eru til sölu.

Billedkræmmer sá sem hefur myndir (Billedkram) til sölu.

billedlig, ft. -e, e., sem er í samlíkingum, óeiginlegur: En b. Foreſtilling.

billedløs samlíkingalaus.

Billedmager, ft. -e, kk., sá sem býr til ónýtar myndir. sb. Verſemager.

billedrig auðugur að (fullur af) samlíkingum: En b. Stiil.

Billedſal myndasalur.

Billedſkranke takmörk samlíkinga: Poeſiens Billedſkranker.

Billedſkrift myndaskrif (þegar menn reyna til að skrifa hugmyndirnar sjálfar, en ekki orðin).

Billedſkærer, ft. -e, kk., sá sem sker myndir t. a. m. í trje eða bein.

billedſmykket, [sb. ſmykke], skreyttur myndum eða samlíkingum.

Billedſnider, ft. -e, kk., = Billedſkærer.

Billedſprog mál sem hugmyndir þess eru ritaðar en ekki orðin. Gagnstætt: Tegnſprog. — 2) ræða sem er full af samlíkingum.

Billedſtrid deilur um líkneskjur heilagra manna hvort rjett sje að göfga þær og hafa þær í kirkjum.

Billedſtøber, ft. -e, kk., sá sem steypir líkneski.

Billedſtøtte líkneskja (*statua*).

Billedverden hugmyndaheimur.

Billedværk líkneskjur. — β) sem ekki er nema hverfular myndir: Livet er kun B.

*Billet, ft. -ter, sk., miði, bleðill, o. s. frv.

*Billiard (opt ritað Billard eins og á frakkn.), ft. -er, kl., hnattborð. — b) hnattleikur á þess háttar borði: Spille B.

*Billiardhuus hús þar sem maður getur farið inn að leika hnattleik á borði fyrir borgun.

*Billiardkugle borðhnöttur (sem hafður er í hnattleik á borði).

billig, ft. -e, e., a) um hluti, α) sanngjarnlegur, sannsýnilegur: Gjøre hvad ret og billigt er. Det er billigt, at... — β) sem maður á skilið, maklegur: En b. Belønning. En b. Straf. — γ) ódýr: En b. Priis gott verð. Kjøbe noget billigt fyrir gott verð. — b) (um menn), sanngjarn, sannsýnn, ekki of heimtufrekur: En b. Mand. Den billige Læſer (sb. góðfús). B. i ſine Fordringer. Være b. med (ódýr á) ſine Vare.

billige, ás. 1, fallast á, láta sjer líka: B. eens Mening vera e-m samdóma. B. eens Opførſel.

Billighed, án ft., sk., sanngirni, jafngirni, sannsýni.

Billing sjá Bibling.

*Billion, ft. -er, sk., þúsund þúsunda margfaldað með sjálfu sjer.

Bilæg sjá Bilag.

bilægge láta fylgiskjal fylgja: B. ſit Regnſkab med de fornødne Beviſer. Líka b. ſit Regnſkab de fornødne Beviſer eins og vedlægge. — 2) setja máli (forn ísl.): B. en Sag. B. en Trætte. Sb. jævne.

Bilægger, ft. -e, sk., eldstóarofn sem kyntur er úr eldstónni; gagnstætt: Bindovn.

Biløber nokkurs konar lítils háttar hestasveinn í konungs þjónustu. — b) aukahestur fyrir vagni.

Bimaane hjátungl.

Bimoder = Bidronning.

Bimpel, ft. Bimpler, sk., kútur.

Binavn kenningarnafn (fornt), viðurnefni.

Bind, ft. eins, kl., það sem bundið er um e-ð, umband, umbúðir: Lægge B. om noget binda um e-ð. B. til Aareladning. Bære Armen i et B. í fatla. — b) band á bók: Bindet om en Bog. Franſk (engelſk) B. Bælſk B. — β) band (bók) af riti eða ritsafni (*volumen*): Hele Værket beſtaaer af ſire B. En Bogſamling af tuſinde B. — c) stafgólf af húsi sem er búið til af Bindingsværk. Sjá Binding c.

binde, bandt, bunden og bundet, ás., [binda], binda, greypa, bregða, ríða, prjóna, I) binda með bandi, A) eiginl. 1) binda e-u um e-ð: B. en Traad om Fingeren. B. en Klud om Halſen láta (klút) um hálsinn á sjer. — 2) binda e-ð, a) þegar það er nefnt, sem bundið er: B. Hænder og Fødder paa een. — B. ſine Skoe med Seilgarn. — B. Sækken til binda fyrir pokann (sb. b). B. Munden til paa (múlbinda) en Oxe. —

B. noget ſammen med Reb. — B. noget i Knipper. B. Kornet i Neg; líka tómt b., t. a. m. i Morgen ſkal vore Folk b. — B. noget faſt. — B. Papir over (ofan yfir) en Krukke (sb. b). — B. ſin Heſt til (við) et Træ. — B. noget tilbage aptur á bak, á bak aptur. — B. en Green ned. — B. Viinranker op við stengur eða trje. B. ſit Haar op. — B. Qvæg ind taka inn, taka á gjöf (sb. indbinde). — B. en Bog binda bók; sb. indbinde. — b) þegar það er ekki nefnt, sem bundið er: B. for Dinene. B. for en Sæk. Líka: B. til for Sækken, b. til for Pungen. — B. over en Krukke (sb. a). — B. op binda korn í bundin, t. a. m.: Den Pige binder raſt op. — B) óeiginl., 1) stenzt á við A, 2, a: B. een paa hans Navnedag; sjá Bindebrev. — Han er meget bunden ved ſit Embede hann getur ekkert vikið sjer fyrir embættisönnum. Bønderne vare fordum bundne til Godſerne fylgdu jörðunum. B. ſig til viſſe Regler. B. ſig ved Løfter (Ed). B. ſig til en Pige ved Ægteſkabsløfte. Subſkriptionen er bindende for hele Værket. — Bunden Stiil samföst orð, kveðskapur. — 2) talshættir: Koen binder op fer að geldast. — B. an med een ráðast í móti e-m, reyna sig við e-n, fara í hendurnar á e-m, o. s. frv. — II) binda e-ð saman (búa e-ð til) úr bandi eða spottum, a) bregða: B. Krandſe. — b) ríða: B. Kurve. — c) prjóna: B. Strømper. B. Fødder i et Par Strømper gjöra (prjóna) neðan við sokka. — III) búa til e-ð sem binda eða benda þarf: B. Fade (Tønder). B. Børſter. — IV) b. Tømmer af greypa saman við í húsgrind; sb. afbinde. — V) binda án allra banda, a) halda e-u föstu: Kalk binder (festir) Stenen. — b) gera e-ð þurt og hart: Kulde (Blæſt) binder Jorden. — c) gjöra (valda) harðlífi.

Bindebrev brjef sem ritað er til manns — annaðhvort á þeim degi, sem nafn hans kemur saman við (sb. Navnedag), eða á afmælisdag hans — og segir hann vera bundinn þangað til hann leysi sig með gjöfum eða veitingum. (þessi siðvenja er farin að leggjast af.)

Bindefolk, einungis í ft., fólk sem bindur (er að binda) bundin á akri.

bindefærdig (um korn), svo þur að binda má í bundin.

bindegal bandóður, bandvitlaus, sjón-vitlaus.

Bindehund varðhundur sem bundinn er. Sb. Lænkehund.

Bindejern járn-sínkill til að halda saman steinum eða viðum í húsi.

Bindekraft náttúra til að herða eða festa e-ð; (sb. binde V, b).

Bindemiddel það sem bindur eða festir e-ð eða heldur e-u saman.

Bindenaal netnál (sem net eru riðin með).

Bindenagle haldnagli (trjenagli sem heldur timbri saman).

Bindeord samsetningarorð, samtenging (*conjunctio* á lat.).

Bindepind prjónn til að prjóna með. Sb. Strikkepind.

Binder, ft. -e, kk., sá sem bindur (er að binda) bundin á akri

Binderem ól (þvengur) sem e-ð er reyrt eða bundið með.

Binderum svo mikið borð á poka að bundið verði fyrir hann.

Bindeſteen dvergsteinn undir hlið á steinboga eða undir brúarsporði.

Bindeſtreg samtengingarmerki í skrifi.

Bindetegn = Bindeſtreg.

Binding, sk., það að binde (binding). — b) greyping: Bjælken er raadnet i Bindingen. — c) = Bind c.

Bindingsſparre, sparri, og

Bindingstræ, trje, í

Bindingsværk húsgrind sem múrveggurinn er hlaðinn í svo að trjen sjást opt í honum bæði utan og innan. (Hús sem gert er með þessu móti er þynnra að veggjum og minna háttar, enn et grundmuret Huus; sb. Grundmuur, grundmuret.)

Bindkit glerlím eða steinlím sem haft er til að festa e-ð með.

Bindplaſter = Hefteplaſter.

Bindſaale innleður í skó-sóla.

Bindſalat eins konar salát.

Bindſel, ft. Bindſler, kl., umband, umbúðir.

Bindſel, án ft., sk., afbendi, harðlífi.

Bindſkrue haldskrúfa (til að festa það sem lagt er utan um e-ð sem gat er komið á).

Bindexe öxi til að höggva með húsavið.

Bing, ft. -e, sk., [bing-r], stór kassi úr trje. Sb. Maltbing, Meelbing.

Binyre eitill ofan til við nýrun; (þess kyns eitlar eru kallaðir af lækningamönnum *renes succenturiati*).

*__Biograph__, ft. -er, kk., sá sem ritar (ritað hefur) æfisögu e-s.

*__Biographie__, ft. -r, sk., æfisaga.

*__biographiſk__, ft. -e, e., sem viðvíkur æfisögum (æfi).

*__Biologie__, ft. -r, sk., líffræði, bók um líffræði.

Biord aukaorð. — b) (í málfræði) viðurorð (*adverbium*), atviksorð.

Bipoſt hliðpóstur (sem fer til hliðar frá aðalpóstleið).

Biret auka-matur.

Birk, ft. -e, sk., [björk fyrir birk, sb. birki], björk, einstakt birkitrje.

Birk, ft. -er, kl., landspartur (eign e-s stórmennis, og í fyrndinni stundum líka e-r borg) sem þau rjettindi fylgdu að liggja ekki undir hjeraðsþing heldur hafa lög sjer og dómanda. — b) þessi rjettindi.

Birkebark næfur.

Birkebrev konungsbrjef sem veitir þau rjettindi sem talað er um í greininni um Birk kl.

Birkebrænde birki sem haft er til eldiviðar.

Birkedommer dómandi yfir þess konar þinghá sem kölluð er Birk.

Birkeeier sá sem á Birk kl.

Birkefoged = Birkedommer.

Birkefrihed frelsi að hafa dómanda sjer; sb. Birk kl.

Birkeherre = Birkeeier.

Birkekoſt sófl (vöndur) úr fjalldrapa.

Birkemænd, ft., samþingismenn í þess konar þinghá sem kölluð er Birk.

Birkeret = Birkerettighed. — b) þing og þingsköp í þess konar þinghá sem kölluð er Birk. — c) lög um dóma í þess konar þinghá.

Birkerettighed = Birk b.

Birkeriis fjalldrapi, fjallhrapi.

Birkeſaft birkisafi (vökvi úr birki).

Birkeſkriver skrifari á þess konar þingi sem kallað er Birkeret (b).

Birketing þingstaður í þess konar þinghá sem kölluð er Birk.

Birkevand = Birkeſaft.

Biſag málefni sem minna ríður á enn höfuðmálinu. Sb. Biting.

Biſalve smyrsli sem borin eru innan í býflugnabú til að draga býflygi að.

Biſidder sá sem situr í dómi eða á ráðssamkomu auk forseta, (hjáseti, hjásætismaður; sb. bi α), ráðfyllandi, dómfyllandi.

Biſkjødſel, sk., [sb. ſkjøtte], hirðing á býflygi.

Biſkop, ft. -per, kk., biskup, byskup. Sjá Biſp.

biſkoppelig, ft. -e, e., = biſpelig.

Biſlag, kl., byrgi fram af bæjar- (garðs-, húss-) dyrum með bekk til að sitja á í úrkomu, (D. L.), ömd (?).

Biſmag keimur: Dette Øl har en B. af Malurt.

Biſmer, ft. -e, sk., [bismari í norrænum lögum], reizla, pundari.

Biſmerkrog reizlukrókur.

Biſmerlod pundari (lóð) á reizlu.

Biſmerpund pundur (24 merkur).

Biſmerſtang reizlu-leggur.

Biſmervægt reizluvikt.

Biſminke = Biſalve.

Biſol hjásól (gíll, úlfur; sb. úlfakreppa).

Biſp, ft. -er, kk., = Biſkop með úrfellingu tveggja stafa.

Biſpedragt biskupsskrúði.

Biſpedømme, ft. -r, kl., (það sem liggur undir einn biskup), biskupsdæmi, biskupsdómur, biskupsríki.

Biſpeembede (biskupsvald, biskupstign), biskupsdómur, biskupsdæmi.

Biſpegaard biskupsgarður.

Biſpehue biskups-mitur.

Biſpekaabe kantarakápa.

biſpelig, ft. -e, e., biskuplegur: B. Dragt. B. Værdighed. Sjá biſkoppelig.

Biſpeſtav bagall.

Biſpeſtol = Biſpeembede: Søge en ledig B.

Biſpeſæde biskupsstóll, biskupsaðsetur.

Biſpevielſe biskupsvígsla.

Biſpinde, ft. -r, kvk., biskupsfrú.

biſſe (har), h. s. 1, (haft eiginl. um nautfjenað, þegar hann þolir ekki neinstaðar kyr fyrir hita), strunsa, vera á sífeldum hlaupum. Sb. ſøite, ſtrippe.

Biſſekram smávarningur er sveitamangarar bera á milli bæja.

Biſſekræmmer varningsmaður (sá sem fer um með smávarning og selur).,

Biſſelæder haft (í tali) í þessu orðatiltæki: Have B. i Skoene vera á sífeldum hlaupum, eira hvergi kyr.

Biſſepraas (í tali), ofur lítill dás til að hafa í hendinni, (hlaupadás).

biſſeſyg (í tali), sem aldrei eirir kyr.

Biſſeſyge (í tali), hlaupasýki, óþoli (þegar maður eirir hvergi kyr).

biſtaae, ás., veita e-m hjástöðu, vera e-m til hjástoðar (aðstoðar), aðstoða, hjálpa e-m, o. s. frv.: B. een med Raad og Daad. sb. hjelpe, underſtøtte.

Biſtade býflygi í býflugnabúi.

Biſtand, sk., hjástoð, aðstoð, hjálp, lið, liðveizla, liðsinni, fulltingi, tilstyrkur, o. s. frv.: Søge B. Faae B. af een. Med Guds B. sb. Hjelp, Underſtøttelſe.

Biſtander, ft. -e, kk., aðstoðarmaður. — b) einkanl. fulltingismaður við einvígi sb. Secundant.

biſter, ft. biſtre, e., bál-reiður, fokreiður: Han blev ganſke b. — b) reiðuglegur; Et biſtert Anſigt. — 2) biſtert, sem ao., reiðuglega: See biſtert til een.

biſtergal (í tali), bráðvitlaus, sjónvitlaus, hringlandi vitlaus. Sb. ravgal, ſplittergal.

Biſterhed, án ft., sk., reiði, vonzka.

Biſtik stingur eptir býflugu.

Biſtok (fornt) = Biſtade.

Biſværm hnappur af ungu býflygi er yfirgefur (hefur yfirgefið) það (býflugna)bú sem það er kviknað í.

biſætte, ás., eiginl. setja e-ð við annað, t. a. m. b. flere Seil bæta við seglum (á siglingu); en er ekki al-tíðkað nema í þessu orðatiltæki: B. et Liig setja lík í kirkju þangað til það verður greptrað.

Biſættelſe (fornt), sk, það að biſætte.

Bitime stund sem afgangs verður: I mine Bitimer í hjáverkum mínum.

Biting, sk., smámunir, lítilræði. Sb. Biſag.

bitte, óbreytanleg e., höfð (á Jótlandi fyrir lille, en á venjulega dönsku ætíð) fyrir aptan lille, t. a. m.: En lille b. Blomſt ofurlítið (dálítið, ofboð lítið, svo lítið, o. s. frv.) blóm.

Bitte, sk., (í tali), agnar ögn, lifandi ögn: Ikke en B.

bitter, ft. bittre, e., [sb. bittr fyrir bitr], 1) um það sem fær á skilningarvitin, a) (um bragð) rammur, beiskur: Bittre Mandler. En b. Lægeplante. En b. Smag remmubragð. — b) sár, bitur: En b. Kulde hörkufrost, gaddharka. — 2) um það sem fær á hugann, a) (um orð), sárbeittur: Være b. i ſin Tale. En b. Satire. Bittre Bebreidelſer. — b) (um ástand), sár, sárgrætilegur, hörmulegur, þunghær, o. s. frv.: En b. Skjebne. Bittre Lidelſer hörmungar.

bitteragtig, ft. -e, e., í-rammur, í-beiskur.

Bitterhed, sk., það að vera bitter (remma, beiskja, sárleiki, o. s. frv.): Armodens (Sorgens, Ulykkens) B. Det er for megen B. i hans Tale. — þetta orð er líka haft í ft., einkanl. um sáryrði, særingar, t. a. m.: Sige een Bitterheder.

Bitterjord = Talkjord.

bitterlig, ao., ekki haft að jafnaði, nema (í ritningunni og) í orðatiltækinu: Græde b. gráta sáran.

Bitterſalt remmusalt.

bitterſmagende, [sb. ſmage], bragðrammur.

bitterſød hálf-sætur og hálf-rammur; en varla haft nema óeiginl. um það sem bæði er ljúft og leitt.

Bitterſøde, sk., (jurt) *solanum dulcamara.*

Bitterviin rammt vín sem á að vera gott við iðraveiki.

bivaane, ás. 1, vera (staddur) við: B. en høitidelig Forſamling. B. et Bryllup vera í brúðkaupsveizlu.

Bivei hliðvegur.

Bivogter sá sem gætir býflygis.

Bivogn aukavagn.

*Bivouac, sk., það að standa með vopnum á næturþeli undir berum himni (um herlið).

*bivouaquere, h. s. 1, standa með vopnum á næturþeli undir opnum himni (um herlið).

Biværk hunangskerfi (?)

Biyngel afsprengi býflugna.

*bizar, ft. -re, e., hjákátlegur, skringilegur, o. s. frv.; sjervitur, dutlungasamur, einrænn, o. s. frv.

*Bizarrerie, kl., sjervizka.

Bjelke sjá Bjælke.

Bjerg, ft. -e, kl., [bjarg], fjall (þó kalla Danir opt Bjerg það sem vjer köllum hól, hæð, háls, jörfa, múla, og þvíuml.): Bjerge, Bakker og Høie. sb. Granitbjerg, Kridbjerg, o. s. frv.; einnig Fjeld. — Sem fremri liður í nokkrum samsettum orðum er Bjerg reyndar haft fyrir Bjergværk; sb. Berg.

Bjergaas fjallás.

Bjergarbeide vinna í málmnám.

Bjergart grjóttegund í fjalli.

Bjergbeg jarðbik (þykkra enn Bjergolie).

Bjergblanding fjall er samanstendur af ýmsum grjóttegundum.

Bjergbo fjallbúi; fjallabóndi.

Bjergbor grjót-nafar.

Bjergbrink klettabelti utan í fjalli.

Bjergbrug, kl., það að hafa náma, málmtekju. Sjá Bjergdrift, Bjergdyrkning.

Bjergdal fjalldalur.

Bjergdrift = Bjergbrug, Bjergdyrkning.

Bjergdyrkning = Bjergbrug, Bjergdrift.

bjerge, ás. 1, [bjarga], bjarga (t. a. m. úr sjóarháska): Man bjergede endeel af Ladningen. — b) (fornlegt), hafa ofan af fyrir e-m (sb. bjargast). — c) b. ſig bjargast, komast af, þola við: Han bjerger ſig nogenlunde það berst í bökkum fyrir honum. Man kan knap b. ſig for Hede. Sb. ſlaae ſig igjennem, begaae ſig, nære ſig.

Bjergefolk, einungis í ft., þeir sem bjarga því sem orðið hefur á skipreika.

Bjergegn fjalllendi, fjallbyggð.

bjergelig, ft. -e, e., sem bjargað verður.

Bjergeløn bjarglaun.

Bjerger, ft. -e, kk., sá sem bjargar e-u.

bjergfaſt fastur fyrir eins og fjall eða klettur.

Bjergflade flöt (flötur) á fjalli.

Bjergflod á sem kemur úr fjöllum. Sb. Bjergſtrøm.

Bjergfod fjallsrætur.

Bjergfolk fólk sem á heima í fjöllóttu landi, fjallþjóð. — 2) einungis í ft., a) námamenn. — b) fjallvættir, huldufólk, álfar.

Bjergfos foss í fjalli.

bjergfuld fjöllóttur. sjá bjergig.

Bjergfæſtning vígi (kastali) á fjalli.

Bjerggrund = Klippegrund.

Bjerghule hellir í fjalli: Naturlige Bjerghuler.

bjerghøi hár sem fjall, fjaska hár.

Bjerghøide hæð á fjalli. — 2) fjallhæð (þ. e. hæð sem er fjall eða fjallgarður).

Bjerghør (eins konar steintegund sem gjöra má föt úr sem ekki brenna) *amiantus.*

bjergig, ft. -e, e., fjöllóttur: Et bjergigt Land. Sjá bjergfuld.

Bjergild jarðeldur í fjalli.

Bjergkjæde fjallgarður. Sb. Bjergrad, Bjergſtrækning.

Bjergklint fjallhamar, sjóarklettur.

Bjergkløft gil.

*Bjergkryſtal glerhallur.

bjergkyndig sem kann að málmtekju.

Bjerglag lag í fjalli.

Bjergland fjallland.

Bjerglid og Bjerglide fjallshlíð.

Bjergluft loptslag í fjöllum (fjallbyggðum).

Bjergmand verkmaður í málmnám.

Bjergmeſter sá sem hefur umsjón yfir nám eða námum.

Bjergmø (finnst í skáldskap og er =) þussamey.

Bjergning, ft. -er, sk., það að bjarga e-u: Bjergningen af ſtrandet Gods. Skibets B.

Bjergolie klettafeiti *bitumen petroleum.*

Bjergordning tilskipun um málmnáma.

Bjergplante = Bjergurt.

Bjergprædiken fjallprjedikunin: Chriſti B.

Bjergrad = Bjergkjæde.

Bjergret dómur sem dæmir um þau mál er viðvíkja málmnámum.

Bjergryg fjallsbrún.

Bjergſkov fjallsskógur.

Bjergſkred = Fjeldſkred.

Bjergſkrent fjallsbrekka.

Bjergſide fjallshlíð. Sb. Bjerglid.

Bjergſlette stórt flatlendi hátt yfir sjó: Den mexikanſke B.

Bjergſlot kastali (borg) á fjalli.

Bjergſnee jökulsnjór á fjöllum.

Bjergſpids fjallshnúkur (fjallshnjúkur), gnípa. Sjá Bjergtinde.

Bjergſtad borg á fjalli. — 2) borg sem málmnámar eru við: Bjergſtaden Kongsberg.

Bjergſteen grjót í fjalli eða nám.

Bjergſtrækning = Bjergkjæde.

Bjergſtrøg það í hvaða átt fjöll ganga.

Bjergſtrøm = Bjergflod.

Bjergſtyrtning hengiflug.

Bjergſvovl hreinn brennisteinn er finnst í fjöllum.

Bjergſø stöðuvatn í fjöllum.

Bjergtinde = Bjergſpids.

Bjergtop fjallsbrún. Sjá Bjergryg.

Bjergtrold jötun eða skessa í fjalli.

Bjergtørv nokkurs konar mó- (torf-) tegund sem jarðbik er í.

Bjergurt fjallurt. Sb. Bjergplante.

Bjergvand stöðuvatn eða tjörn á fjöllum. – 2) tjörn sem kemur í málmnám.

Bjergvei fjallvegur.

Bjergvold múr eða veggur á fjalli.

Bjergvæg þverhnípi.

Bjergværk málmnámur (kk.).

Bjergværksejer sá sem á málmnám.

Bjergværksindtægt tekjur af málmnám.

Bjergvæſen allt sem málmtekju tilheyrir.

Bjergvæxt jarðarávöxtur sem á fjalli sprettur.

Bjering, ft. -er, sk., [sb. Bjergning], hirðing, nýting: Næring og B. Sb. Høbjering, Kornbjering.

Bjæf, ft. eins, kl., bopps.

bjæffe (har), h. s. 1, boppsa, gjamma.

Bjæffen, án ft., sk., gjamm.

Bjælde, ft. -r, sk., [bjalla], bjalla (hol málmkúla með rifum og korn eða smákúlur innan í).

Bjældeklang bjölluhljómur. (Sb. Bjælde.)

Bjældelyd = Bjældeklang.

Bjældetøi drag-ólar með bjöllum (sb. Bjælde). Sb. Seletøi.

Bjælke (opt ritað Bjelke), ft. -r, sk., [bjálki t. a. m. í Járns.], bjálki, timburstokkur; einkanl. sem biti.

Bjælkebaand járn til að festa saman timburstokka.

bjælkebygget, [sb. bygge], gerður af timburstokkum. — b) gerður á bita í húsi (t. a. m. hreiður).

Bjælkefag stafgólf í húsi af Bindingsværk.

Bjælkehoved endi á timburstokki, stokks-endi, bitahöfuð.

Bjælkehuus hús gjört af timburstokkum.

Bjælkeknæ horn á milli veggjar og bita.

Bjælkelag lag af timburstokkum.

Bjælkerum bil á millum bita (í húsi eða hafskipi).

Bjælkeſæde bitagróp í vegg.

Bjælkevæg veggur af timburstokkum.

Bjælkeværk sá hluti húsgrindar sem er af stórtrjám.

Bjørn, ft. -e, sk., [björn], björn; sb. bjarndýr (eldra bjarndýri), bessi, bangsi. — 2) byrnan eða vagninn á himninum. — B) það sem reykinn úr kylnupípunni leggur inn í og þaðan út um göt upp undir flekana; sb. 2. Kolle.

Bjørnebær (brístegund) *rubus caesius.*

Bjørnedands bjarnardans.

Bjørnehund hundur sem hafður er til að verja fjenað fyrir björnum eða til bjarndýraveiða.

Bjørnehvalp (D. L.) = Bjørneunge.

Bjørnejagt bjarndýraveiði.

Bjørnejæger sá sem leggur stund á bjarndýraveiðar.

Bjørnelab bjarnarhrammur.

Bjørneleie bjarnarbæli.

Bjørneſkind bjarnskinn, bjarnfeldur.

Bjørneſkindspels yfirhöfn úr bjarnfeldi.

Bjørneſkinke vöðvastykkið aptan úr bjarnarlæri: En røget B.

Bjørneſkytte = **Bjørnejæger**.

Bjørnetrækker, ft. -e, kk., trúður sem hefur með sjer björn og lætur hann dansa fyrir mönnum, bjarn-trúður.

Bjørneunge bjarnar-húnn.

blaa, ft. -e, e.¹, [blá-r], blár. (Þó kalla Danir fleira blátt enn vjer, t. a. m. en b. Ræv mórauð tóa. Sb. **blaahjelmet**, **blaaſkimlet**.) Et blaat Øie glóðarauga.

blaaagtig, ft. -e, e., = **blaalig**.

Blaabær aðalbláber *vaccinium myrtillus*.

Blaafarve blár litur sem fæst úr **Koboltkalk**.

blaafarvet, ft. **-farvede**, e., blálitaður (fornlegt), blár.

Blaafarveværk námar þar sem **Blaafarve** er tekinn.

blaagraa blágrár.

blaagrøn blágrænn.

blaaguſten bláfölur.

Blaahed, án ft., sk., blámi.

blaahjelmet, ft. **-hjelmede**, e., (um nautpening), dumbhjálmóttur.

blaaladen, ft. **-ladne**, e., bláleitur, íblár. Sjá **blaalig**.

Blaaleer eins konar bláleitur leir *argilla caerulea*.

blaalig, ft. -e, e., sjá **blaaladen**.

Blaalys eins konar ljósmeti sem haft er til skemmtielda.

Blaamand (í fyrri tíða bókum), blámaður.

Blaamunke (jurt) *jasione montana*.

blaane, h. s. 1, [blána], blána, (einnig vera bláleitur), en er haft miklu sjaldnar, enn hið íslenzka orð.

Blaane, ft. -r, sk., bláleitur skýflóki.

Blaar, einungis í ft., úrkembingur úr hör eða hampi, (sb. strý Fms. VIII, 342). — Óeiginl.: Sætte een B. i Øinene villa (ginna) e-n.

blaarandet, ft. **-randede**, e., = **blaaſtribet**.

Blaargarn garn spunnið úr strýi.

Blaarhegle strýkambur.

Blaarlerred strigaljerept (sb. vesturfari): Blaarlerredslagen.

blaarød bláraudur.

blaaſkimlet, ft. **-ſkimlede**, e., a) (um hross), brúnskjóttur. — b) (um nautpening), svartskjöldóttur.

blaaſlaaet, [sb. **ſlaae**], sem er sleginn (barinn) svo að hann er blár eptir.

Blaaſlag blámi eptir högg.

blaaſort blásvartur.

Blaaſpaan trjesvarf sem litað er blátt úr. (Sb. **Bruunſpaan**.)

blaaſpættet bládröfnóttur.

Blaaſteen = **Kobbervitriol**.

blaaſtivet, [sb. **ſtive**], sterktur með bláu.

blaaſtribet bláröndóttur.

blaaſuur (um mjólk), orðin súr en þó ekki hlaupin. — b) óeiginl. (í almúgatali) en b. Mø óskýrlífur kvennmaður sem þó hefur ekki orðið barnshafandi.

Blaaſyge eins konar veikindi sem gera hörundið bláleitt (*morbus caeruleus*).

Blaaſyre e-t hið sterkasta eitur.

blaatærnet blátiglóttur, með bláum tiglum.

Blaaurt (jurt) *centaurea cyanus*.

Blaavand blálitað vatn sem ljerepti er dýft í.

blaaøiet bláeygður (bláeygur fornlegt).

Blad, ft. -e, kl., [blað], ætíð um e-ð sem er þunnt, 1) blað á jurt; laufblað eða einstakt lauf á trje: Sætte (ſkyde) Blade (um jurtir og trje). — Talsh.: Tage Bladet fra Munden leysa frá (ofan af) skjóðunni. — 2) um ýmsa aðra hluti, a) um pappír (eða bókfell): Et B. Papir pappírsblað. Et B. i en Bog. — Þar af dregst merkingin tímarit sem birtist í blöðum eða örkum: Dette B. udkommer daglig. Lægge et B. under Beſlag. (Sb. **Dagblad**, **Ugeblad**.) — b) gull sem gjört er næfurþunnt (eða þunnt eins og himna): Slaae Guld i Blade næfra gull; sb. **Bladeguld**. — c) blað á ýmsum verkfærum: Bladet paa en Aare árarblað. Bladet paa en Sav. Bladet paa en Kniv hnífsblað. Bladet paa en Skee spónblað, sleifarblað, o. s. frv. — d) skeið í vefstað: Bladet paa en Bæv. — Sb. **Bordblad**, **Bovblad**, **Skulderblad**, **Fodblad**.

bladagtig, ft. -e, e., sem líkist laufblaði.

bladdannet, [sb. **danne**], lagaður eins og laufblað.

blade, h. s. og ás. 1, 1) h. s.: B. i en Bog fletta bók. B. om fletta blaði eða blöðum í bók. B. efter (leita að e-u) i en Bog. B. en Bog igjennem. — 2) (ás.), aflaufga; sb. **blæde**. — B) **blades** laufgast. — 2) verða að flögum: Endeel Røne og blades i Ilden klofna í flögur (um gimsteina).

Bladebyg bygg sem ekki er sprottið út.

Bladeguld næfrað gull haft til gyllingar; sb. **Blad** 2, b.

Bladen, án ft., sk., það að fletta bók.

Bladeraslen skrjáandi í þurru laufi.

Bladeſkud = **Løvſpring**.

bladet, ft. **bladede**, e., blöðóttur; laufgaður. — 2) sem er eintómar flögur, flögóttur (sb. **blade** B, 2).

badeviis, ao., eins og laufblöð.

Bladeværk = **Løvværk**.

Bladkaal opið kál (sem ekki lýkur blöðunum saman).

Bladkrands = **Løvkrands**.

Bladkrave spaðar sem prestar hafa.

bladløs ólaufgaður.

Bladluus (skorkvikindi) *aphis*.

Bladning, án ft., sk., það að **blade** A, 2.

Bladorm laufmaðkur.

bladrig blaðamikill (um jurtir): En b. Plante.

Bladſalat eins konar salát.

Bladſkede slíður (pípa) neðan til á jurtar-blaði *vagina*.

Bladſtikke krækja í vef.

Bladſtilk leggur undir blaði (á jurt) eða laufi (á trje).

Bladſvamp sveppur á laufblaði.

Bladtobak lauftóbak.

bladviis, ao., hvert blað sjer í lagi.

Bladviſer orð neðst á blaðsíðu til að sýna hvernig næsta blaðsíða á að byrja.

Bladøie brumhnappur á trje. Sb. **Blomſterøie**, **Frugtøie**.

Blaffert, ft. **-er**, sk., barnabissa (sem börn leika sjer að).

blakdragen, ft. **-dragne**, e., [**blak** = blakk-r], dumbhryggjóttur: En b. Ovie.

blakhjelmet, ft. **-hjelmede**, e., [sb. **blakdragen**], dumbhjálmóttur: En b. Ko.

blakket, ft. **blakkede**, e., [sb. blakk-r], mórauður; moldóttur; móálóttur; vindóttur; leirljós: En b. Heſt. Sb. **muusblakket**.

***blamere**, ás. 1, ófrægja, koma óorði á, ljósta upp óhróðri. (Á betri dönsku: bringe een i ondt Rygte.)

Blande, án ft., sk., [blanda], blanda (í Noregi: súr mjólk saman við vatn).

blande, ás. 1, [blanda], blanda a) e-ð (með því að láta annað í það): B. Viin med Vand. B. Melken vatnsblanda mjólk sem fer burt til sölu. B. Sæd. — B. et Spil Kort stokka spil. — B. Mjød búa til mjöð. — b) e-u: B. (slengja) flere Sprog ſammen (í tali eða skrifi). — c) e-u saman við e-ð: B. Vand i ſin Viin. B. fremmede Ord i Sproget sletta útlenzkum orðum (sb. dönskuskotinn, dönskuslettur). — B. ſig i noget hlutast til um e-ð, skipta sjer af e-u, látu e-ð til sín taka, sletta sjer fram í e-ð: B. ſig i Andres Sager. — Dette Folk har aldrig blandet ſig med Andre. — 2) **blandet**, h.-e, ýmislegs efnis: En blandet Drik. Et blandet Sprog. Blandede Skrifter. — b) gruggugur, ótær, óskær (um vatn, lopt, augu).

Blanden, án ft., sk., það að **blande**.

Blandgjødning mykjublendingur (um áburð).

Blanding, sk., það að **blande**. — b) það sem blandað er saman við e-ð. — c) sambland: En B. af Ondt og Godt. Haft í ft. (**Blandinger**) α) rit ýmislegs efnis í einni bók (*miscellanea*). — β) kynblendingur (um dýr eða menn).

Blandingsbrød brauð sem gjört er úr ýmsum korntegundum.

Blandingsdeel partur af e-u sem blandað er saman úr ýmsu.

Blandingsdrik drykkur sem er búinn til úr ýmsu.

Blandingsdyr dýr sem er kynblendingur (t. a. m. múll).

Blandingsgods varningur ýmislegrar tegundar sem er allur í graut. — b) óvandaður varningur.

Blandingskorn kornblendingur (korn sem sprettur hvað innan um annað, einkanl. bygg og hafrar).

Blandingsmaade það hvernig blandað er.

Blandingsſæd sáðblendingur (sem **Blandingskorn** sprettur af).

Blandingsvarer (ft.) = **Blandingsgods**.

Blandkorn = **Blandingskorn**.

blandt sjá **iblandt**.

blank, ft. -e, e., sem gljáir á, gljáandi, skyggður, fagur: B. ſom et Speil. Gjøre noget blankt. — b) hvítur (um menn, til að greina þá frá svörtumönnum): De Blanke i Veſtindien. — c) auður (sem ekkert er ritað á): En b. Side. Lade en Linie ſtaae b. ætla bil fyrir línu.

Blankbørſte busti til að fága með stígvjel eða skó.

blanke, ás. 1, fága, gjöra e-ð gljáandi: B. Støvler (Skoe, Skotøi). B. noget op.

***Blanket**, ft. **-ter**, sk., skjal sem ritað er að nokkru leyti, en hefur þó autt (auð) bil fyrir það sem óvíst er, meðan ekki þarf á skjalinu að halda.

Blankhed, án ft., sk., gljáandi.

Blankning, án ft., sk., það að **blanke** (fágun).

Blankſværte svört leðja til að fægja með einkanl. skó eða stígvjel.

Blankvox smyrsli með vaxi í höfð til að fægja með skó eða stígvjel.

***Blasphemie**, sk., guðlast. Sb. **Gudsbeſpottelſe**.

Blee, ft. -r, sk., [blæja], eiginl. rekkjóð (rekkjuvoð), línlak, (sb. du bløde ikke min Dyne, du bløde ikke min B. í gömlu kvæði; sjá **Jordeblee**, **Liigblee**); en er nú sjaldan haft nema um það lín sem vafið er um hvítvoðunga.

bleg, ft. -e, e., [bleik-r], bleikur í andliti (Fms. V, 52), fölur: Blive b. i Anſigtet fölna; sb. blegne. Han blev baade rød og b. derved meir enn fyrirvarð sig, dauð-skammaðist sín, skammaðist sín ofan undir allar hellur, o. s. frv.

Bleg, ft. -e, sk., [blik], blik (bleiking): Tøiet er i B. En god (ſlet) B. Førſte (anden) B. — b) það sem bleikt er í senn: Have en ſtor B. bleikja mikið í einu. — c) staður þar sem bleikt er: Anlægge en B. Sb. Blegeri b, Blegdam, Blegeplads, Blegeſted.

Blegdam (og Blegedam) eiginl. þvottatjörn; en er haft í sömu merk. og Blegeplads.

blege, ás. 1, [bleikja], bleikja: B. Lærred.

Blegedam sjá Blegdam.

Blegekone kona sem bleikir fyrir kaup.

Blegeløn blik-kaup.

Blegemand (og Blegmand) maður sem bleikir fyrir kaup.

Blegeplads = Bleg c.

Blegeri, kl., bleikingar. — b) = Bleg c.

Blegeſted = Bleg c.

Blegetid bliktíð, það mund missira þegar bezt er að bleikja.

Blegetøi það sem liggur á bliki: Lade ſit B. ligge ude om Natten.

Blegeveir blikveður.

bleggrøn bleikgrænn (sb. slýgrænn).

bleggul bleikgulur.

Bleghed, án ft., sk., bleikja.

Bleghvidt, sem kl. nafn, = Blyhvidt.

blegladen, ft. -ladne, e., bleikleitur, íbleikur.

Blegmand sjá Blegemand.

Blegn, ft. -er, sk., bóla á hörundi, áblástur á vör, og þvíuml.

blegne (er), h. s. 1, [blikna], blikna upp, fölna upp.

Blegning, ft. -er, sk., bleiking.

blegrød bleikrauður.

blegſort mósvartur.

Blegſot (veikindi) *chlorosis*.

Blek sjá Blæk.

blende, ás. 1, glepja sjónir fyrir e-m, gera e-m villuljós: Lyſet blender mig. — óeiginl. draga e-n á tálar.

Blendværk sjónhverfingar.

*bleſſere, ás. 1, særa e-n sári, veita e-m áverka. Sb. ſaare.

*Bleſſure, sk., sár, áverki. Sb. Saar.

Bliant (og Blyant), sk., ritblý (Dr. Sch.), a) sem efni. — b) sem áhald til að skrifa með: Skrive (tegne) med en B.

Bliantspen = Bliant b.

blid, ft. -e, e., [blíð-r], a) (um menn), blíður, blíðlyndur, blíðlegur, ljúfur, hýr: Være b. og føielig. Et blidt (glaðlegt) Anſigt; sb. mild. Et blidt Sind. — β) góður aptur, afreiður: Han bliver haſtig vred, og ſnart b. igjen hann er bráðlyndur, en það er undir eins úr honum aptur. — b) um annað, α) blíður (um veðráttu): Blidt Veirlig og b. Luft veðurblíða. — β) fagur: En b. Dag fagurt veður. En b. Egn. — 2) blidt, sem ao., blíðlega.

Blide, ft. -r, sk., valslöngva.

Blidekaſt valslönguskot.

Blidelslilie, [af fornu orði Blidel = Blidemaaned], (jurt) *galanthus nivalis*. Sb. Sneeklokke, Sommergjek, Gjekurt.

Blidemaaned (í almanökum) föstugangsmánuður (*februarius*).

Blidemeſter sá sem er settur yfir valslöngu.

blides, h. s. í þolmynd 1, blíðka (um veður), hlýna: Vinteren (Dagen) b.

blidgjøre (nýlegt orð), lina, gjöra e-ð vægara. Sb. blidne.

Blidhed, án ft., sk., blíða, blíðlyndi, (blíðskapur fornt).

blidne, ás. 1, mýkja (óeiginl.), lina. Sb. blidgjøre.

1. Blik, ft. eins, kl., augnatillit, augnaráð, (sb. viðmót): Kaſte et B. paa (til) een. Et kjærligt (venligt) B.

2. Blik, ft. eins, kl., [blik], leiptur (sb. glampi): Blikket af et Kanonſkud. Sb. Blink, Glimt.

Blik, án ft., kl., pjátur (optast nær járn, kopar eða messing; sb. Jernblik, Meſſingblik).

Blikfyr blikviti (viti sem bregður upp snöggum blossa og ekki sjest þess á milli). Sb. Blinkfyr.

blikke, h. s. 1, [blika], blika.

Blikkenſlager, ft. -e, kk., sá sem smíðar úr pjátri.

Blikmager, ft. -e, kk., = Blikſmed.

Blikmynt pjáturpeningur mótaður öðrumegin (svo að út bungar á hinni hliðinni).

Blikplade pjáturþynna.

Blikſax pjáturklippur.

Blikſmed pjátursmiður.

blikſtille, e., en er haft þar sem vjer segjum blæja-logn, blíða-logn, rjóma-logn, stafa-logn: Havet er b. (sb. Havblik). Det blev med eet b. Det var ſaa b., at ingen Fjæder rørte ſig.

Bliktøi allt sem búið er til úr pjátri.

blind, ft. -e, e., [blind-r], blindur, sjónlaus: B. paa det ene Øie. B. paa begge Øinene. — b) óeiginl., α) b. for noget sem ekki sjer e-ð, sem ekki lætur sjer þykja neitt í e-ð varið: Være b. for Naturens Skjønhed. — β) skynlaus, sem ekki hefur vit á neinu, sem anar áfram hugsunarlaust: Den blinde Hob. Den blinde Pøbel. — 2) um það, sem ekki er persónulegt, a) hulinn: Blinde Skjær blindsker. Blinde Klipper. — b) sem ekki er nema til málamynda eða sýnis: En b. Dør. Et blindt Vindue. — Et blindt (gluggalaust) Fag paa et Huus. — Blindt Angreb. Blindt Skud þegar skotið er tómu púðri. Sb. lade et Gevær blindt með tómu púðri. — c) óskynsamlegur: B. Kjærlighed. B. Lydighed. — B. Lykke einber heppni (sem að engu leyti er manni sjálfum að þakka). — B) blindt, sem ao., blindandi. — b) blindt (eintómt) og blindthen íhugunarlaust: Antage noget blindthen. — C) i Blinde, [annaðhvort = í blindu (kl. þiggj. eint.), eða = í blindi (þiggj. eint af hinu forna kvennkynsorði blindi; sb. í blindni), og ætti þá reyndar Blinde að hafa grein út af fyrir sig], a) (eiginl.), blindandi: Jeg kan tage det i Blinde. — b) (óeiginl.), íhugunarlaust: Vælge i Blinde. Gaae i Blinde.

blinde, ás. 1, [blinda], a) blinda, stinga augu úr e-m. — b) = blende, en sjaldnar haft: Sneen blinder Øinene; sb. snjóbirta.

Blindebuk skollaleikur.

blindfødt, [sb. føde], blindur borinn.

Blindhed, án ft., sk., sjónleysi, blindleiki, (blindi fornt).

1. Blinding, án ft., sk., það að blinde. — b) villuljós.

2. Blinding, ft. -er, sk., þunnmúr milli stöpla í múrvegg.

Blindlygteskriðbytta sem ljósinu verður skýlt í með því að hleypa fyrir loku.

Blindramme innri umgjörð á litskript.

Blindtarm botnlangi (*intestinum caecum*).

blingre (sjaldh.?), h. s. 1, blika, brá.

Blink, ft. eins, kl., leiptur (sb. glampi): Et B. af Lynilden. Et B. af Solen. Sb. Glimt. — b) et B. med Øinene það að depla augunum (drepa titlinga) einu sinni.

blinke (har), h. s. 1, leiptra, blika: Solen blinker paa Vandet (i Bølgerne). Stjernerne b. frem gjennem Skyerne. Hans Ruſtning blinker i Solen blikar við sólu. — b) depla augum, drepa titlinga: B. ad een.

Blinken, án ft., sk., það að blinke.

Blinkfyr = Blikfyr.

Blinkhinde himna er sumir fuglar geta hleypt fyrir augað.

blinkøiet gjarn á að drepa titlinga.

blire sjá plire.

Blis, sk., [bles kvk., Björn], blesa á hrossum eða nautpeningi.

blisfuld (í almúgatali), (auga-)bliksfullur.

bliſſet, ft. bliſſede, e., [blesótt-r], blesóttur. Sb. bruunbliſſet, graabliſſet, rødbliſſet, ſortbliſſet. — b) (í almúgatali), = blisfuld.

blive, blev, (er) bleven og blevet, h. s., merkir bæði vera og verða og er í hvorugri merk. mjög gamalt í dönsku, en þó nýjara í síðari merk. A) vera, haldast, o. s. frv, 1) vera (verða, staðnæmast) e-rstaðar, vera (verða) kyr e-rstaðar: Jeg vil b. her indtil han kommer. B. hjemme. Lade Qvæget b. (liggja) ude om Natten. B. en Dag (en Uge) over paa et Sted vera e-rstaðar daglangt (viku) eða vera e-rstaðar degi (viku) lengur, enn ásett var. Lad de øvrige Æbler b. (vera kyr, vera eptir) paa Træet. Lade een (noget) b. skilja eptir. — b) (einkum í eldri bókum), liggja eptir dauður, liggja dauður, falla. — c) b. liggende (ſiddende, ſtaaende) liggja (sitja, standa) kyr, o. s. frv. — d) ho. n. t. blivende, þegar sagt er et blivende Sted, sem Íslendingar hafa gjört blífanlegan samastað úr: I have beredet eder blivende Sted i ethvert Land. — e) blive fra noget (t. a. m. ſlette Selſkaber) halda sjer frá e-u, forðast e-ð. — f) blive ſammen vera saman: B. ſammen paa en Reiſe verða samferða. — g) blive borte koma ekki, svíkjast um að koma. — β) hverfa, fyrirfarast, týnast, glatast, fara að forgörðum: Skib og Mandſkab blev borte paa Reiſen. Det er blevet borte for mig jeg hef misst það, jeg finn það ekki. — h) blive ude koma ekki, gera ekki vart við sig: Feberen blev ude i Gaar. Han lod nogle af de ſtærkeſte Udtryk b. ude hann felldi úr nokkur o. s. frv. Sb. udeblive. — i) blive igjen vera (verða) eptir, verða afgangs, vera ógoldinn. — k) blive tilbage verða eptir. — l) blive tilovers vera eptir, verða afgangs: Lade noget b. tilovers for de Andre. Der blev et godt Stykke tilovers af Klædet. — m) blive ved, t. a. m.: Dette kan ikke b. ved það má ekki svo búið standa. Hvis dette bliver ved ef þessu fer fram. B. ved med noget halda e-u áfram. — 2) vera kyr í e-u ástandi o. s. frv.: B. i ſit Embede vera við embættið. B. ved ſin Beſlutning bregða ekki áformi sínu. B. ved ſin Mening. B. ved Magt ganga ekki úr gildi. Det bliver ved vor Aftale það verður (stendur) þá við þetta sem okkur hefur talazt til. Det maa b. til en anden Gang (eiginl.: vera eins og það er, þangað til seinna) dragast, bíða betri stunda. — 3) haldast, líða ekki undir lok: De onde Vaner b. — 4) verða (haft sem ókominn tími af vera) e-ð: Han er og bliver den ſamme. — B) verða, 1) verða tómt (um það, sem ekki hefur verið áður): . . . og der blev Lys. Líka blive til, t. a. m.: (Verden kan ei være bleven til af Intet). — Af Vand kan der b. Iis. Der blev Aften, og der blev

Morgen, første Dag. Der blev en ſtor Tummel (sb. opſtaae, reiſe ſig). Man troer der vil b. Krig (sb. bryde ud, udbryde) hefjast. Man veed ikke, naar det bliver (sb. ſkee). — 2) (um það, sem er áður) verða, a) með nafn eða einkunn fyrir aptan sig: B. Embedsmand. Vandet i Glaſſet var blevet Iis. B. fattig (rig). B. ſyg veikjast, leggjast veikur. B. forkølet fá kvef, kvefast. B. bleg blikna upp. B. rød roðna. I næſte Uge bliver han 30 Aar hann verður þrítugur í vikunni sem kemur (sb. fylde). Det bliver værre og værre það fer sí-vesnandi. Det maa dog engang b. bedre skána. — Det vil ikke b. ham let það mun ekki verða honum auðvelt. Det bliver mig for vanſkeligt. Sb. her bliver mig for hedt. — Hvormeget bliver det (hvað mikið verður það = hvað mikið mun það reynast, þegar að er gáð), jeg ſkylder Dem? Det hele bliver 100 Rigsbankdaler. — Einkar opt er blive haft eins og vera á ísl. fyrir framan ho. l. t., og er þá kallað aðstoðarsögn: B. forfulgt vera ofsóttur. Han er bleven forfulgt hefur verið ofsóttur. — b) blive til (með nafn fyrir aptan), verða að e-u: Træ kan b. til Steen getur orðið að steini, snúizt í stein. Han kan b. til en fornem Mand getur orðið mikils háttar maður. Han bliver aldrig til noget hann verður aldrei að manni, það verður aldrei maður úr honum. Det bliver ikke til noget med hans Reiſe það verður ekkert úr ferðinni hans. B. til intet verða að engu, farast fyrir. Det bliver til Krig. — c) blive til Sinds (ráða af), at gjøre noget. — d) blive een imod verða e-m mótdrægur: Vinden begynder at b. os imod við erum farnir að fá andviðri. — e) blive af, α) hvor blev den Fremmede af hvað er orðið af...? (sb. hvat varð af þorgarði). — β) hvad blev der af alle hans Løfter hvað varð úr...? Der blev intet af Reiſen. — f) blive af med noget koma e-u af sjer; koma e-u út; missa e-ð. — g) blive noget var verða e-s var, verða var við e-ð.

Bliveſted samastaður.

*Blocade, sk., umsátur borgar, hafnbann. Sb. Blokering.

Blod, án ft., kl., [blóð], blóð, (æðablóð), dreyri: Blodet forløb ham honum blæddi til ólífis. En Draabe B. Stille Blodet stöðva blóðrásina. Slaae ſin Mund i B. sprengja fyrir á munninum á sjer. Slaae ſin Næſe i B. reka sig á (detta, eða þvíuml.) svo maður fái blóðnasir. — b) óeigint., α) mannalát: Seieren koſtede meget B. (*victoria multo sanguine stetit*). — β) frændsemi, ætterni, ætt: Blodets Baand frændsemi, skyldugleiki. En Prinds af Blodet konungs-ættinni. Sb. Slægtſkab, Byrd, Herkomſt. — γ) geð: En Mand af hidſigt B. uppstökkur maður. Begaae et Mord med koldt B.

Blodaare = Blodkar. — b) blóðæð (*vena*). Gagnstætt orð: Pulsaare.

Blodbad mikið mannfall, mikil manndráp: Anrette et B. brytja niður fjölda fólks. Sb. Blodsudgydelſe, Mandſlæt.

blodblandet, [sb. blande], blóði blandinn.

Blodbrok blóðhaull *haematocele*.

Blodbrækning blóðspýja.

Blodbyld blóðkýli.

Blodbøg bókartegund (bækitrjestegund) með dökkrauðu laufi.

Bloddom dauðadómur. Sb. Dødsdom.

Blodfane rautt ófriðarmerki (til að sýna annaðhvort að menn fari með ófriði, eða vilji aldrei upp gefast). Sb. Fane.

Blodfarve blóðlitur.

blodfarve lita e-ð í blóði. — blodfarvet blóðlitaður.

Blodfjende = Dødsfjende.

Blodflag = Blodfane. Gagnstætt orð: Fredsflag.

Blodflod blóðrás (*haemorrhagia*).

Blodgang blóðsótt, blóðkreppa (Lækn. Jóns Pjet. 180. §), (*dysenteria*). Sb. Blodſot.

blodgjerrig = blodtørſtig.

Blodgjerning grimmdarverk.

Blodhund víghundur sem sigað er á villta menn sumstaðar í vesturheimi. — b) ámælisorð um grimman og drápgjarnan herviking eða harðstjóra, (sb. blóðkýll Fms. II, 317).

Blodhævn mannhefndir, hefndir.

Blodhævner sá sem er til hefnda eptir e-n.

blodig, ft. -e, e., [blóðig-r], blóðugur, dreyrugur: Blodigt Kjød. En b. Dug. Slaae een b. til blóðs. — b) mannskæður, mannhættur: Et blodigt Slag. Vinde en b. Seier vinna sigur, en láta þó mikið lið. — Blodige Anſlag.

Blodigle blóðsuga (*hirudo*).

Blodkar æð.

blodkjøbt, [sb. kjøbe], blóði keyptur: B. Roes.

Blodklump blóðlifur.

Blodkop blóðhorn.

Blodkugle agnir í blóði (*globuli sanguinis*).

Blodlage blóðpækill úr nýsöltuðu kjöti.

Blodlud nautsblóð saman við lútarsalt.

Blodløb = Blodflod. — b) = Blodgang.

blodløs blóðlaus.

Blodomløb blóðrennslið í æðunum.

Blodpenge, ft., manngjöld. — b) fje sem lagt er til höfuðs manni.

Blodpind blóðfjöður.

Blodpis blóðmig *haemorrhoides vesicae* (*mictus cruentus*).

blodplettet, [sb. plette], drifinn blóði. Sb. blodſtænkt.

Blodpølſe blóðmör (einkanl. úr svíni).

Blodregn benregn (sb. Njálu).

blodrenſende, [sb. renſe], blóðhreinsandi: B. Urter.

Blodret dómur sem er fús á að dæma menn til dauða: Stilles for en B.

blodrig blóðríkur, blóðmikill.

Blodrighed, án ft., sk., blóðríki.

blodrød dreyrrauður: „Blodrøde Dannebrog.“

Blodſag = Dødsſag, Livsſag.

Blodsdraabe (blóðdropi) haft í öðrum eins talsháttum og: Til ſidſte B. fram í rauðan dauðann.

Blodſkam mein í ft. (frændsemis spell eða sifskapa; frændsemisspell; sifjaspell).

Blodſkud (í tali), tak í bakinu.

blodſky sem ekki má sjá blóð.

Blodſkyld sekt fyrir blóðsúthellingu. — b) dauðasök.

blodſmittet, [sb. ſmitte], flekkaður með blóði.

Blodſot = Blodgang.

Blodſpytning, sk., blóðspýtingur.

Blodſteen rauði (?) (*haematites*).

blodſtemt, [sb. ſtemme], sem hefur blóðteppu.

blodſtillende, [sb. ſtille], sem stöðvar blóðrás.

Blodſtyrtning mikill blóðmissir í einu.

blodſtænkt, [sb. ſtænke], blóðstokkinn. Sb. blodplettet.

Blodsudgydelſe blóðsúthelling (Á. M. 655 XVII).

Blodſuger, ft. -e, kk., blóðsuga (í óeiginl. merk., t. a. m. um okurkarla).

Blodſved blóðsveiti (Björn).

Blodſynd = Blodſkyld; líka stórsynd.

blodſølet, [sb. ſøle], ataður í blóði.

Blodtab blóðlát (í eint.), blóðmissir: B. af forſkjellige Saar.

Blodtørſt grimmd, drápgirni.

blodtørſtig drápgjarn, grimmdarfullur, grimmur.

blodvant, [sb. vænne], vanur við blóðsúthellingar.

Blok, ft. -ke, sk., stórt stykki af stein eða trje, α) (um stein) hella, hellusteinn: En B. Marmor. Sb. Steenblok. — β) (um trje) drumbur, trjedrumbur: En B. Mahognitræ. — 2) ýmislegt sem búið er til úr trjedrumbum, a) (það sem e-ð er höggvið á), α) (blökk?), hnyðja. Sb. Huggeblok, Kjødblok. — β) höggstokkur. — b) gustukastokkur, ölmusukistill: Kirkens B. De Fattiges B. — c) trje sem ýmislegt er þanið utan um eða lagað á (sb. Hatteblok, Støvleblok). — d) (á skipum), skeggla (þ. e. hnyðja sem er utan um hjól er taug eða kaðall rennur um). — e) stokkur sem fætur bandingja voru fyrrum settir í.

*blokere, ás. 1, setjast um borg.

*Blokering, ft. -er, sk., það að blokere.

Blokhage járnverkfæri til að hefja upp stórhnyðjur.

Blokhjul eintrjáningshjól.

Blokhuus vígi gjört af timburstokkum.

blokke, ás. 1, ýmist með op eða ud, gera e-ð rýmra með því að setja það á móttrje: B. en Hat op. Kunne Støvlerne blokkes mere ud?

Blokkedreier sá sem rennir hnyðjur (einkanl. hnyðjur á skip).

Blokkepenge (og Blokpenge), einungis í ft., peningar sem safnast saman í ölmusukistil.

Blokketræ sjá Bloktræ.

Bloknagle skegglugaddur á skipi.

Blokpenge sjá Blokkepenge.

Blokſkib skrokkur af herskipi hafður fyrir vígi.

Blokſkive skeggluhjól á skipi.

Blokſteen þykkur hellusteinn óklappaður eða lítið klappaður.

Bloktaarn turnvígi (vígi lagað eins og turn) gjört af timburstokkum.

Bloktin enskt tin er flyzt í hellum.

Bloktræ (og Blokketræ) trjedrumbur.

Bloktømmer drumbar.

Blokvogn vagn til að flytja á mjög þunga hluti.

Blomkaal (káltegund) *brassica oleracea botrytis*.

1. Blomme, ft. -r, sk., [plóma], plóma *prunus domestica*.

2. Blomme, ft. -r, sk., [blómi], 1) = Blomſt; en er nú ekki haft í þeirri merk., nema í skáldskap, og í nokkrum samsettum orðum, t. a. m. Koblomme. — b) rós í vefnaði: Damaſk med Blommer i. — 2) rautt (Björn: rauði) í eggi. Talsh.: Han lever ſom Blommen i et Æg honum leikur allt í lyndi (sb. þurfa ekki að drepa hendi sinni í kalt vatn).

blommet, ft. blommede, e., blómaður, blómsturofinn: B. Fløiel. B. Damaſk.

Blommetræ plómutrje.

blomraadden, [sb. Flom og Flomme], grautfúinn.

Blomſt, sk., og Blomſter, [blómstr], kl., ft. Blomſter, blóm, blómstur, a) blóm á jurt: Blomſten ſpringer ud. Træet ſtaaer i Blomſter með fullum blóma. — Óeiginl.:

Ungdommens Blomſter æskublómi. Livets Blomſter blómi lífsins (sb. í broddi lífs síns). — b) blómjurt: Hvad kaldes denne Blomſt. Plante en Blomſt i en Urtepotte. (Sb. Markblomſt, Haveblomſt, Pragtblomſt.) — óeiginl.: Veltalenheds Blomſter.

Blomſteranlæg blómdeild í jurtagarði.

Blomſterbane (í skáldskap) = Blomſtervei.

Blomſterbed blómreitur í aldingarði.

Blomſterbolig (í skáldskap), blómskreyttur bústaður.

Blomſterbred (í skáldskap), blómströnd, blómbakki.

Blomſterbund = Frugtbund.

Blomſterbuſk blómrunnur (runnur af blómum).

Blomſterbæger (í grasafræði), a) króna (*corolla*). Sb. Blomſterkrone, Blomſterkalk. — b) blómbolli (*periantheum*).

Blomſterbænk, [Bænk hjer = Drivbænk], blómstía.

Blomſterdal (í skáldskap), blómdalur.

Blomſterdragt (í skáldskap), blómskrúði: Vaaren i ſin B.

Blomſterduft ilmur (angi) af blómi: Engens B. ilmurinn úr grasinu.

Blomſterdug dögg á blómi.

Blomſterduſk blómskúfur.

Blomſterelſker sá sem hefur mætur á blómi.

Blomſtereng (skáldlegt), blómengi.

Blomſterfrø blómfræ.

Blomſtergartner blómfágandi.

Blomſterglas glas til að hafa blóm í.

Blomſtergreen blómkvísl á viði.

blomſtergroet, [sb. groe], blómi gróinn.

Blomſterhave blómgarður (sb. laukagarður).

Blomſterhængel hengiblóm.

Blomſterkalk = Blomſterkrone.

Blomſterkjender blómþekkjandi.

Blomſterklynge blómþyrping (mörg blóm í einum stað).

blomſterklæde (í skáldskap, og optast í ho. l. t.), hylja blómi, skreyta blómi, búa í blómskart.

Blomſterknop blómhnappur.

Blomſterkoſt blómvöndur.

Blomſterkrands blómhringur.

Blomſterkrone (í grasafræði) króna (*corolla*). Sb. Blomſterbægera, Blomſterkalk.

Blomſterkrukke krukka til að hafa blóm í.

blomſterkyndig sem þekkir blóm; sem kann að fara með blóm.

Blomſterleie (í skáldskap), blómbeður.

Blomſterløg = Svibel.

Blomſtermaler blómpentari.

Blomſtermaleri blómspjald (pentuð blóm); blómpentaralist.

Blomſtermalning blómpentun.

Blomſterplante skrautjurt = jurt sem er höfð (eða ekki er höfð nema) til prýðis.

Blomſterpotte leirkolla til að hafa blóm í.

Blomſterpragt blómskraut.

Blomſterpryd blómskart.

blomſterprydet, [sb. pryde], blómprýddur, blómskrýddur: B. Eng.

*Blomſterqvarteer blómpetti í garði.

Blomſterqviſt blómkvistur, blómkvísl.

Blomſterſtilk leggur undir blómi.

blomſterſtrøet, [sb. ſtrøe], blómstráður.

blomſterſtukken, [sb. ſtikke], saumaður rósum.

Blomſterſtykke blómspjald; sb. Blomſtermaleri.

Blomſterſtængel leggur undir blómi eða blómum.

Blomſtertegning uppdráttur blóma. — b) uppdregin blóm.

Blomſtertid blómgunartími.

Blomſtervei (í skáldskap), blómvegur lífsins. Sb. Blomſterbane.

Blomſtervrimmel (í skáldskap), blómfjöld; urmull af blómum.

Blomſterværk það sem búið er til í líkingu blómstra (blómstursaumur, rósavefnaður, o. s. frv.).

Blomſtervært planta sem ræktuð er vegna blómsins.

blomſtre (har), h. s. 1, standa í blóma, vera (al)blómgaður: Træet (Planten) blomſtrer. — β) óeiginl.: En blomſtrende (blómleg) Pige (sb. blómarós). En blomſtrende Tilſtand (Sundhed, Alder). Videnſkaberne blomſtrede stóðu með miklum blóma. Handelen blomſtrede var í bezta gengi. — b) b. frem blómgast (eiginl. og óeiginl.).

Blomſtring, ft. -er, sk., það að blomſtre.

*blond, ft. -e, e., bjartur á hár og hörund, (ljós að yfirlitum), bjarthærður (sb. hvítjarpr Fms. VII).

*Blondine, ft. -r, kvk., bjarthærður kvennmaður. Gagnstætt: Brunette.

blot, ft. -te, e., ber, eintómur, a) eiginl. α) (klæðlaus), ber, nakinn: Med blotte Been berfættur. Med b. Hoved berhöfðaður. Gaae b. paa Halſen ganga berhálsaður. — β) hlífarlaus, vopnlaus, slyppur: Slaaes med blotte Næver með tómum hnefunum. Give ſig b. ljá höggstaðar á sjer (bæði eiginl. og óeiginl.); sb. blotte a. — See noget med blotte Øine (sb. ubevæbnet) með berum augum. — γ) (sliðralaus), nakinn, brugðinn: Gaae med b. Kaarde i Haanden. — δ) (sem ekkert er breitt á) ber: Ligge paa den blotte (betra bare) Jord. — b) óeiginl. α) snauður: Jeg er ganſke b. (líka: blottet, bar) for Penge. — β) tómur, eintómur: Troe een paa hans blotte Forſikkring (Ord). — γ) einber, ekkert annað enn: B. Mistanke. Af b. Naade af einskærri náð. — B) sem ao.: Byen ligger meget b. á bersvæði. — β) að eins, einungis, eingöngu: Gjøre noget b. for et Syns Skyld. Menneſket beſtaaer ikke b. af Legeme er ekki tómur líkami.

Blothed, sk., það að vera blot (a).

blotte, ás. 1, bera (beraði í þál. t.): B. ſit Legeme. B. Hovedet taka ofan. — B. ſig (tómt) = give ſig blot. — b) óeiginl. α) b. noget for noget sneyða (svipta) e-ð e-u: B. et Land for Indbyggere. B. ſig for Penge gjöra sig peningalausan. Blottet for Penge peningalaus. Blottet for al Hjelp öldungis á hjarni. — β) koma e-u upp: B. een koma upp um e-n. B. noget koma e-u upp; b. (leiða í ljós) ſin Vankundighed.

Blottelſe, sk., það að blotte.

*Blouſe, sk., eins konar þunnt utanhafnarfat eins og skyrta í lögun.

Blu (úrelt), nafn, feimni, uppburðarleysi.

Bluelſe, án ft., sk., það að blues (blygðun).

blues, þs. 1, [e. o. bljúgask], blygðast, fyrirverða sig: B. ved (over) noget.

bluſærdig blygðunarsamur, siðlátur, siðugur, hreinlífur, (sb. kvennleg).

Bluſærdighed, án ft., sk., blygðunarsemi, siðlæti, hreinlífi.

Blun sjá Blund.

Blund (líka ritað Blun og Bluun), ft. eins, kl., [blund-r], blundur.

blunde (har), h. s. 1, [blunda], blunda, móka: Han blundede lidt það rann í brjóstið á honum. Sb. ſlumre.

Blunden, sk., það að blunde.

Blus, ft. eins, kl., [e. o. bloss, kl., af sögn. blossa f. blussa; sb. blossi og blys], logi, bál: Tænde et B. op paa Skorſtenen. Stange Aal ved B. — b) kyndill: Bære et B. for et Liig.

Bluſel, án ft., sk., blygðun og blygð (í öllum merkingum).

Blusfyr, (kl.), blossaviti.

Blusild blossandi eldur, blossi, logi, bál.

blusrød rauður sem eldsblossi.

bluſſe (har), h. s. 1, [blossa f. blussa], blossa: B. op. B. ud fuðra upp. — b) vera blóðrjóður, (sb. blóðroðna, roðna út undir eyru): B. i Anſigtet. Bluſſende Kinder.

Bluſſen, sk., það að bluſſe.

Bluun sjá Blund.

bly, ft. -e, e., [blýg-r f. bljúg-r; sb. þórðr blýgr], einurðarlítill, uppburðarlítill (sb. óframur): Pigen er meget b. (En den blye Pige, eða þvíuml., er varla haft.)

Bly, án ft., kl., [blý], blý (*plumbum*): B. er det tungeſte Metal næſt Guld og Qvægſølv.

Blyaare blýæð í jörðu.

blyagtig, ft. -e, e., svipaður blýi; blýkynjaður.

Blyant sjá Bliant.

Blyarbeide það sem gjört er úr blýi.

Blyarbeider sá sem er við e-a blývinnu.

Blyaſke blýaska. Sb. Blykalk.

*Blycolik = Malercolik.

Blyeddikke ölvínan sem blýaska er soðin í.

Blyerts blýgrjót (grjót sem blý er í). Sb. Blymalm.

Blyfarve blýlitur.

blyfarvet, [sb. farve], eins og blý á litinn.

Blyglands blýgrjót sem brennisteinn og silfur er saman við.

Blyglas gler úr blýösku.

Blygløð = Sølvergløð.

Blygrube blýnámur.

Blyhed, án ft., sk., einurðarleysi, uppburðarleysi, feimni, o. s. frv.

Blyhvidt, sem kl. nafn, blýhvíta. Sb. Bleghvidt.

Blyhytte blýhús (þar sem blýinu er náð úr grjótinu).

Blyjord molnað blýgrjót.

Blykalk = Blyaſke.

Blykniv blýhnífur.

Blylod blýsakka.

blyløben, [sb. løbe], blýrunninn.

Blymalm = Blyerts.

Blymine blýnámur.

Blymynt blýpeningur.

Blyolie *oleum Saturni*.

Blyplade blýþynna.

Blyrok blývjel til að teygja blý með. Sb. Blyſkrue, Blyvinde.

Blyrøg blýreykur.

Blyſalt = Blyſukker.

Blyſand blýsandur (sandur sem blý er í).

Blyſegl innsigli úr blýi.

Blyſkrue = Blyrok.

Blyſkum = Sølvergløð.

Blyſnor strengur með blý við endann sem veggjasmiðir og timbursmiðir hafa til að mæla með.

blyſom, ft. -me, e., = bly, en mjög sjaldan haft.

Blyſpat eins konar blýgrjót.

Blyſtang blýstöng (optast nær: trjestöng með blý í báðum endunum).

Blyſtøber blýsteypari.

Blyſtøberi blýsteypa (staður þar sem blý er steypt).

Blyſukker blýsykur. Sb. Blyſalt.

Blyſøm blýnagli (sem blý er neglt með).

Blytag blýþak.

Blytavle blýspjald.

Blytraad blývír.

Blytrækker, ft. -e, kk., sá sem teygir blý.

blytung þungur sem blý.

Blytækker, ft. -e, kk., sá sem gjörir blýþök og eyrþök.

Blyvand blývatn.

Blyvinde = Blyrøk.

Blyværk = Blyarbeide. — b) blýnámur.

blæde, ás. 1, [bleðja], blaða: B. Kaal.

Blædkaal neðstu blöðin á grænkáli.

Blæk (sjaldan ritað Blek), án ft., kl., [blek], blek: Sort B. Grønt (rødt) B.

Blækfiſk = Blækſprutte.

Blækhorn, [sb. blekhorn í Theoph.], = Blækhuus.

Blækhuus blekbytta. Sb. Blækhorn.

Blækklat blekklessa.

Blækpulver blekdupt (sem blek er gjört úr).

Blækſkriin skrifstokkur.

Blækſmører (fyrirlitningarnafn á ónýtum rithöfundi), sá sem ekki gerir annað enn eyða bleki.

Blækſprutte, sk., blekfiskur (*sepia officinalis*): Den almindelige B. Sb. Blækfiſk.

Blære, ft. -r, sk, [e. o. bleðra f. blaðra; sb. drega f. draga, o. s. frv.], blaðra, a) blaðra, bóla: Sætte Blærer. Trække Blærer i Huden. Blærer (bólur) i ſmeltet Metal. Sb. Luftblære, Vandblære. — b) Blæren hlandblaðran. Sb. Urinblære, Galdeblære; Fiſkeblære.

blæredannet, [sb. danne], lagaður eins og blaðra eða bóla.

Blæreorm blöðruormur (í innýflum) *taenia*.

Blæreſteen þvagsteinn (í hlandblöðrunni).

blæret, ft. blærede, e., bólóttur.

Blæretang bóluþang, belgjaþang, klóþang, þunnaþang, (*fucus vesiculosus*).

blæſe, ás. og h. s. 2, [e. o. blæsa f. blása; sb. kvæn f. kván, o. s. frv.], 1) (um lifandi verur) h. s., a) blása, púa: B. paa noget. B. een i Anſigtet. B. Støv af (bort). B. op under en Kedel blása undir pott. B. et Lys ud slökkva ljós með því að blása á það. B. en Blære op. Sb. puſte. — b) blása í e-ð til hljóðs: B. i et Halmſtraa. B. i en Pibe. B. paa Fløite. B. paa Trompet þeyta lúður. Blæſende Inſtrumenter hljóðfæri, sem blásið er í. — 2) um vind, a) h. s.: Vinden blæſer. — β) persónul.: Det blæſer af Øſten hann er á austan. Det blæſte ſtærkt (það var hvasst) i Nat. — γ) fjúka: Spiret blæſte ned reið ofan í hvassviðrinu. Taget blæſte af i Stormen. Vinduet blæſte op gluggann reif opinn. — b) ás: Stormen har blæſt mange Træer om. Træet er blæſt om. Vinden blæſte Vinduet op feykti upp glugganum, reif opinn gluggann. Vinduet er blæſt op. Vinden blæſer Sneen ſammen.

Blæſebælg físibelgur.

Blæſehul blásturhol t. a. m. á hvölum.

Blæſen, sk., það að blæſe.

Blæſerør pípa til að blása gler með. — b) = Puſterør.

Blæſt, án ft., sk., [e. o. blæst-r f. blást-r; sb. blæstri, sem tíðkast nú á dögum], hvassviðri: Stærk B. Skarp B. gustur, gjóstur, gjóla, næðingur.

blød, ft. -e, e., [blaut-r], 1) (um það sem skilningarvitin ná til), blautur (fornlegt í þessari merk.), kramur, linur, mjúkur, (voðfeldur), a) átaks: B. ſom Vox. Blødt Brød. En b. Seng; en b. Dyne. Blødt Træ. Blødt Silketøi. En b. Hud. — b) á að heyra: Det Italienſke er et blødt (liðugt) Sprog. — Bløde Toner (í söng eða hljóðfæraslætti). — c) á að sjá: Bløde Farver. En b. Maneer. — 2) (óeiginl.) blautgeðja, blautgerður, viðkvæmur, (sb. klökkur, gljúpur, bljúgur): Hun er af Naturen meget b. Blødt Hjerte; sb. blødhjertet a. Blødt Sind.

Blød, án ft., sk., bleyti: Lægge noget i B. Fiſken ligger i B.

blødagtig, ft. -e, e., a) (sjaldh.), ílinur. — b) (óeiginl.) kveifarlegur, örkvisalegur; (sb. kveif, örkvisi, pappírsbúkur). Gagnstætt orð: haardfør.

Blødagtighed, án ft., sk., kveifarskapur, örkvisaháttur.

Bløddyr, (ft.), lindýr (ein af fjórum höfuðsveitum allra dýra) *mollusca*.

Bløde, án ft., sk., [bleyta], bleyta, for: I Dynd og B. (D. L.). — b) skúr, demba, hvolfa, steypiregn: Vi fik en B. underveis.

bløde, ás. 1 og 2, [bleyta], bleyta: B. Hvedebrød i Melk. B. noget op bleyta e-ð upp. — b) afvatna, afsalta: B. Fiſk. B. ſaltet Kjød. — c) væta, gjöra e-n holdvotan eða gagndrepa: Vi bleve blødte underveis urðum gagndrepa á leiðinni. — Denne Regn bløder igjennem maður verður gagndrepa í þessu veðri.

bløde (har), h. s. 1 og 2, [blœða], missa blóð: Hans Næſe bløder hann hefur blóðnasir. Saaret bløder það blæðir úr sárinu. Saaret blødte op igjen tók sig upp aptur. — B. ſine Klæder over. Han blødte ſig ihjel honum blæddi til ólífis.

Blødelſe, án ft., sk., það að bløde [bleyta].

Bløden, sk., það að bløde [blœða].

blødfinnet linuggaður: En b. Fiſk.

Blødfiſk blautur fiskur. Gagnstætt orð: Tørfiſk.

blødgjøre lina, mýkja.

Blødhed, án ft., sk., það að vera blød (mýkt, o. s. frv.).

blødhjertet, ft. -hjertede, e., blautgeðja, blautgerður, viðkvæmur, sem lætur sjer allt til rifja renna. — b) huglaus, ístöðulaus.

blødhudet, ft. -hudede, e., mjúkur á hörund, hörundsmjúkur.

blødkogt, [sb. koge], (um egg), linsoðinn. Sb. blødſøden.

blødmelket, ft. -melkede, e., (um kýr), lausmjólka.

blødmundet, ft. -mundede, e., sem lætur vel að beizli.

blødne, s. 1, [sb. blotna], 1) h. s. (er), digna, linast: Jernet blødner i Ilden. — 2) ás., bleyta, deigja, lina, mýkja: De Stene, der blødnes et af Slud.

Blødning, sk., = Blødelſe.

Blødning, sk., = Bløden.

blødſindet, ft. -ſindede, e., eptirlátssamur, þægur. Gagnstætt orð: ſtivſindet. — b) ístöðulaus, lítilsigldur.

blødſkallet, ft. -ſkallede, e., sem hefur lina skel.

blødſøden, ft. -ſødne, h.-e., [sb. soðinn], (um egg), linsoðinn. Sb. blødkogt.

Bo, sk., [sb. Bo kl.], bú, bústaður, búskapur: Sætte (fæſte) Bo reisa bú eða bústað.

Bo, ft. -er, kl., [bó f. bú], bú (aleiga): Tage et Bo under Behandling. Sidde i uſkiftet Bo. Hans Bo er forſeglet. Orðskv.: Fattig Mand har Bo paa Bag (sb. lítið bú þarf litla hirðing og ljett er þeim, sem lausir fara). — b) einkanl. búshlutir, búsgögn, eigur innanstokks: Han eier et godt Bo. Sb. Bohave, Indbo.

-Bo, ft. -er, kk., [búi], sem aptari liður í samsettum orðum, á ísl. ýmist -búi (sb nábúi, Einbúi) eða -byggi; sb. Nabo, Gjenbo; Landbo; Bjergbo, Dalbo; Nordbo, Sydbo; Fyenbo, Molbo, Møenbo, Thybo, Vendelbo, Ærrebo.

Boble, ft. -r, sk., bóla = vindbóla: Bobler paa Vandet. Sb. Luftboble, Vandboble, Sæbeboble.

boble (har), h. s. 1, skjóta upp bólum: Vandet bobler op.

Bobledyr, (ft.), (eins konar sjókvikindi sem eru skyld jurtum) *bullaria*.

Bobleværk það sem ekki er annað enn vindbólur: Lykkens B.

Bod, ft. -er, sk., [búð], (forðum), kofi, lítið hús: De Fattiges Boder. Abel Cathrines Boder i Kjøbenhavn. — b) sölubúð, α) á stræti eða torgi eða víðavangi: Markedet holdes i Boder paa Torvet. Sb. Slagterbod. — β) sem klefi í húsi: Aabne ſin B. byrja sölu í búð. Lukke ſin B. hætta sölu í búð. Sb. Krambod, Hørbod, Iſenbod, Urtebod, o. s. frv. (í Dandſebod er Bod ekki sölubúð, heldur skemmtunarklefi.)

Bod, ft. Bøder, sk., [bót], 1) án ft., a) (sjaldh.), bót á fati: Sætte en B. paa en Kjole. Sb. Lap. — b) í orðatiltæk.: Raade B. paa noget (t. a. m. en Feil, en Mangel, et Onde) ráða bætur á e-u. — c) yfirbót, iðrun: Gjøre B. — 2) (með ft.), bætur, fjesekt: B. for et Manddrab vígsbætur. Give Bøder láta úti, o. s. frv.

Boddike (líka ritað Buddike), ft. -r, sk., [buðk-r], baukur.

Boddiſk (sölu-)búðarborð.

Boddreng (sölu-)búðarpiltur.

Boddør búðardyr.

bodfærdig iðrunarfullur: En b. Synder.

Bodfærdighed, án ft., sk., iðrun, yfirbót.

Bodleie búðartollur; leiga af búðarstæði.

bodløs óbóta-.

Bodmeri, kl., lán sem maður (Bodmeriſt) fær veð fyrir í skipi sem er í för eða farmi þess eða hvorutveggja og tekur mikla leigu (Bodmerirente) af enda missir sins í að tiltölu ef skipinu hlekkist á svo bagi verður að; sb. D. L. 4-5-1 og 2. Sá sem þiggur þess konar lán er kallaður Bodmeritager; játningarbrjef hans um þess háttar skuld er kallað Bodmeribrev, en Bodmeripenge það sem hann fær að láni.

Bodmeribrev sjá greinina um Bodmeri.

Bodmeripenge (ft.) sjá greinina um Bodmeri.

Bodmerirente sjá greinina um Bodmeri.

*Bodmeriſt, ft. -er, kk., sjá greinina um Bodmeri.

Bodmeritager, ft. -e, kk, sjá greinina um Bodmeri.

Bodprædiken áminningar-ræða til betrunar.

*Bodpſalme iðrunarsálmur.

Bodſtade búðarstæði.

Bodſvend = Krambodſvend.

Bodøvelſe meinlæti sem maður leggur á sig til yfirbóta við guð. (Í þessari merk. er meinlæti fornlegt.)

boe (har), h. s. 1, [búa], búa (um þá sem hafa bú), eiga heima (um búandi menn og einhleypa): B. i en By. B. paa Landet. B. i ſit eget Huus eiga sjálfur húsið, sem maður er í. B. til Leie hos een vera fyrir leigu í húsum e-s. B. ſmukt (hyggeligt) hafa fallcg (viðkunnanleg) húsakynni.

Boel sjá Bol.

Boeslod, sk., partur e-s í búi — b) allt lausafje e-s.

bofaſt (fornlegt), búfastur.

Bog, ft. Beger, sk., [bók], 1) bók, rit, ritsafn, a) bók (blöð sem eru eða eiga að verða fest saman í einn stokk): En B. i raa Materie óbundin bók. En heftet B. En indbunden B. þegar maður nefnir Bog, á maður optast nær við prentaða bók; þess vegna merkir: Kunne læſe i B. að vera læs á prent. — b) rit eða ritsafn (bók að efninu til): En B. i flere Bind. En god B.; en ſlet B. Sb. Skrift (kl.); sömul. Haandbog, Lærebog, Lovbog, Ordbog, o. s. frv. — Líka er Bogen í tali haft um bóknám eða bókmenntir (eins og á ísl., t. a. m. þegar sagt er þeir sem miðr eru til bækrinnar vísir): Holde een til Bogen halda e-m til bókar; ſlaae ſig fra Bogen hætta við bóknám. — Í þeim orðatiltækjum, er næst koma, er Bog = skrá um tekjur eða gjöld eða annað þvíuml.: Føre en Handelsmands Beger bóka fyrir kaupmann. Holde B. over noget (hafa bók til að rita e-ð í jafnótt), bóka e-ð jafnótt. Føre noget til Bogs bóka e-ð einstakt. Sb. Regnſkab; sömul. Regnſkabsbog, Kjøbmandsbog. — c) (eins og liber á lat.), deild bókar, þáttur, bálkur: Lovens ſex Beger. — d) en B. Papir 24 arkir skrifpappírs; 25 arkir prentpappírs.

Bog, ft. eins, sk., [sb. bók = bækitrje], ávöxtur bækitrjes (D. L.). Sb Olden.

Bogbinder, ft. -e, kk., bókbindari.

Bogdommer sá sem ritar um kosti eða ókosti á e-u riti. Sb. Recenſent.

Bogelſker sem hefur mætur á bókum.

Bogfinke (eins konar söngfugl) *fringilla caelebs.*

Bogforraad forði af bókum.

Boggjeld skuld sem rituð er í verzlunarbók sölumanns.

Boggjeldsfordring fjárheimting eptir verzlunarbók.

boggridſk gráðugur í bækur.

Bogguld = Bladeguld.

Boghandel bókasala.

Boghandler, ft. -e, kk., bókasölumaður.

Boghandling (þykir lakara orð, enn Boghandel og Boglade og vel mega missa sig), bókasöluhús og bókasala.

Bogholder, ft. -e, kk., bókandi (sá sem bókar tekjur og gjöld). Sjá Regnſkabsfører.

Bogholderi, kl., bókun (= bókunarkunnátta).

Boghvede (kornberandi jurt) *fagopyrum esculentum.* þar af Boghvedegryn korn af þeirri jurt, — og Boghvedegrød grautur úr því korni.

Boghylde bókahilla. — b) bókaskápur. Sjá Bogreol.

Bogkammer bókaklefi.

Bogkjender sá sem er bókfróður. Sb. Bibliograph.

Bogkram það að selja bókarusl.

Bogkræmmer sá sem selur bókarusl.

Bogkundſkab fróðleikur um bækur.

bogkyndig bókfróður (að sínu leyti eins og ættfróður).

Boglade bókasöluhús.

boglig bóklegur: Boglige Konſter.

boglærd bóklærður (Elis.), bókvís (sb. Bjarnharðr hinn bókvísi).

Boglærdom bókvísi.

Boglæsning bókalestur.

Bogmager, ft. -e, kk., lítilsverður rithöfundur.

Bogmid maurtegund er sækist í bækur og pappír.

Bogmærke miði.

Bogmøl melur í bókum.

Bogorm hvers kyns ormur sem kemur í bækur og skemmir þær. — b) maður sem ekki hirðir um neitt nema bókalestur.

*Bogreol bókaskápur.

Bogrulle rolla (sem ritað er á).

Bogſal bókasalur.

Bogſamler sá sem bókum safnar.

Bogſamling bókasafn.

Bogſkab hurðskápur til að hafa bækur í.

Bogſkriver sá sem ritar bækur.

Bogſkriveri bókatilbúningur (í óveglegri merk.).

Bogſkrivning bókagjörð.

Bogſprog bókmál (í fornritum Íslendinga er bókmál reyndar = latína; en það kemur til af því, að þá var latína tíðkanlegast mál í bókum). Gagnstæð orð: Omgangsſprog, Taleſprog

Bogſtav, ft. -er, kl. og sk. (það er nærri því alstaðar kl. í merk. a, og alstaðar sk. í merk. b), [bókstaf-r 619], a) stafur = bókstafur: Latinſke (græſke, hebraiſke) Bogſtaver. Medlydende (ſelvlydende) Bogſtaver. — b) Bogſtaven orðin sjálf (en ekki merking þeirra): Følge Bogſtaven. Fortolke noget efter Bogſtaven. Vige fra Bogſtaven. Gagnstætt þessari merk.: Aand.

bogſtavelig, ft. -e, e., sem er öldungis eptir orðunum: B. Mening. B. Fortolkning. B. Udtydning. — Sem ao.: Det er b. ſandt.

bogſtavere, ás. 1, stafsetja: B. et Ord rigtigt (galt).

Bogſtavering, sk., stafasetning.

Bogſtavfølge stafaröð, stafrofsröð.

Bogſtavlærdom fróðleikur um e-ð sem fer eptir eintómum orðunum.

Bogſtavlære stafſræði (um stafina í e-u máli og atkvæði þeirra).

Bogſtavorden = Bogſtavfølge.

Bogſtavregning bókstafareikningur.

Bogſtavriim hljóðstafasetning í kveðskap.

Bogſtavrække stafaröð. — b) stafrof: De øſterlandſke Sprogs B.

Bogſtavſkrift stafaskript (ritun orðanna með stöfum).

Bogſtavtegn stafur sem merkir einstakt hljóð. Gagnstæð orð: Stavelſetegn, Ordtegn.

Bogſtavtro trú sem fer eptir eintómum orðunum.

Bogſtol bókastóll (finnst í máldögum; sb. lektari).

Bogſtøv ryk (dupt) á bókum.

Bogſølv næfurþunnt silfur. Sb. Bogguld.

Bogtrykker prentari.

Bogtrykkeri prenthús og prentfæri.

Bogtrykkerdreng sá sem er að nema prentlist.

Bogtrykkerkonſt prentlist.

Bogtrykkerpreſſe prentþrúga.

Bogtrykkerſvend prentari sem er Svend; sjá Svend.

Bogtrykkerſværte prentblek.

Bogtyv bókaþjófur.

Bogtyveri bókaþjófnaður. — b) ritþjófnaður (þegar stolið er efni úr bókum).

bogviis, ao., bók og bók (sb. Bog d).

Bogvæſen allt sem til bóka heyrir.

Bohave, kl., búsgögn, búshlutir. Sb. Indbo.

*Boie (líka ritað Bøie), ft. -r, sk., eins konar lásfjötur sem áður fyr var spenntur um hendur eða fætur bandingja. — 2) fangelsi á skipi. — 3) (optast), dufl (holdufl, tunnudufl).

*Boiereb duflstrengur (milli dufls og akkeris).

*Boiert, ft. -er, sk., eins konar hleypiskúta.

Bol (líka ritað Boel), ft. eins, kl., [ból], (forðum), ból, bóndajörð. — 2) nú á dögum sumstaðar smábýli (hjer um fjórðungur af heilli jörð).

bold, ft.-e, e., [ball-r; sb. balſtyrig], (haft í kveðskap), ágætur; fagur; djarfur, hugprúður; o. s. frv.

Bold, ft. -e, sk., [ball-r = böll-r], soppur, (leikhnöttur): Spille B. (Sb. Langbold.) — b) (það sem líkist soppi), hnöttur, köggull. Sb. Sneebold.

Boldgade ekki haft nema í þessum talsh.: Være (gaae) paa ſin egen B. ráða sjer sjálfur, vera engum háður; leika lausum hala.

Boldhuus sopphús (hús er soppleikur er hafður í).

Boldkjep = Boldtræ.

Boldplads soppsvið (svið þar sem soppleikur er hafður).

Boldſkole soppskóli.

Boldſpiller soppleiksmaður.

Boldtræ soppdrepa.

bole (har), h. s. 1, (nærri úrelt), fremja saurlífi: B. med een.

Bolen, sk., það að bole. Sjá Boleri.

Boler, ft. -e, kk., friðill.

Boleri, kl., frillulífi, frillulifnaður.

Bolerſke, ft. -r, kvk., ljettlætiskona, saurlífiskona; frilla.

Bolgalt (fornt), [sb. bölgöltr í handriti af Njálu], göltur sem goldinn er í landskuld.

Bolig, ft. -er, sk., bústaður, heimili, híbýli, heimkynni: Bygge (kjøbe, leie, ſøge) ſig en B. Sb. Degnebolig, Præſtebolig, Enkebolig.

1. Bolle, ft. -r, sk., [bolli], skál (höfð að sínu leyti eins og skaptker í fyrndinni): En B. afbrændt Rødviin.

2. Bolle, ft. -r, sk., [sb. ball-r = böll-r], kökkur í spónamat búinn til úr brauði, mjöli, stöppuðu kjöti, fiski, eða e-u þessk. Sb. Brødbolle, Meelbolle, Kjødbolle, Fiſkebolle. — 2) eins konar lint hveitibrauð lítið og kringlótt og kúpuvaxið öðrumegin en flatt hinumegin. Sb. Faſtelavnsbolle.

Bolledei deig sem er haft í þess konar brauð (2. Bolle 2).

Bollemelk mjólk sem brauðkekkir eða mjölkekkir (sjá 2. Bolle 1) eru soðnir í.

bollen sjá bullen.

*Bologneſer, sk., [af borgarnafninu *Bologna*], eins konar ofur lítill og mjög loðinn hundur með silkimjúkt hár.

Bolſkab, kl., frilla. Sb. Frille.

Bolsmand smábýlismaður (sb. Bol 2).

Bolsſted (líka ritað Bolſted) smábýli (sb. Bol 2).

Bolſted sjá Bolsſted.

Bolſter, ft. Bolſtre, kl., [bólstr], a) (í skáldskap), beður eða hægindi (sb. hnè þá Goðrún höll at bólstri). — d) boldang (sem er haft í ver): En Bolſters Dyne = Bolſterdyne.

bolſterbløb (skáldl.), mjúkur eins og beður eða hægindi.

Bolſterdyne boldangssæng.

Bolſterfyld dún eða hvað annað sem látið er í sæng.

Bolſterleie lega í sæng.

Bolt, ft. -e, sk., járngaddur sem timbur er neglt með. — 2) járn sem fætur bandingja eða þræla eru settir í. — 3) = Strygebolt.

boltre, ás. 1, [sb. brölta], velta e-u: B. ſig i Græſſet.

Bolværk sjá **Bulværk.**

Bom, ft. -me, sk., eiginl. eik eða viður, (Baum á þ.); en er ekki haft í þeirri merk., nema í stöku samsettum orðum (sb. Bomolie, Bomuld og önnur þess háttar orð, sömuleiðis bomſtille, o. s. frv.); heldur tíðkast það eingöngu um einstök trje, spýtur eða slár, að því leyti sem það er haft til e-s, líkt eins og biti, rifur, ás, stöng, eða þvíuml., á ísl. (sb. Slagbom, Havnebom; Væverbom; Vindebom; Jagerbom, Klyverbom; Karreetbom).

Bomand (í lögum), búandi maður (einkanl. sá sem býr á leigujörð).

*__Bombardement,__ kl., = Bombardering.

*__bombardere,__ ás. 1, skjóta á e-ð með holkúlum: B. en Fæſtning.

*__Bombardering,__ ft. -er, sk., það að bombardere.

*__Bombaſin,__ kl., eins konar vefnaður sem hafður er í fóður.

*__Bombaſt,__ sk., tigugleg orð og efnislítil, orðagjálfur, orðaglamur. Sb. Ordbram, Ordprunk, Svulſt.

*__bombaſtiſk,__ ft. -e, e., tiguglegur að orðum en lítill að efni, sem tómt (eða mikið) orðagjálfur er í: En b. Tale. Sb. høitravende, ſvulſtig.

*__Bombe,__ ft. -r, sk., púðurfull holkúla sem skotið er úr fallbissu og ætluð til sprengs.

*__bombefri__ svo rambyggður að holkúlur grandi ekki: En b. Bygning. En b. Hvælving.

*__Bombekaſt__ holkúluskot.

*__Bombekedel__ það verkfæri sem holkúlum er skotið úr og vant er að kalla Morſer.

*__Bombeſaar__ sár af holkúlu (eða holkúlubroti).

Bomhuus hús er stendur við vegslá og sá er í er tekur vegtoll af ferðamönnum.

Bommand sá er gætir vegslár, slávörður.

Bomme, ft. -r, sk., [bumba], bumba. Sb. Runebomme. — 2) nokkurs konar dallur. Sb. Madbomme.

bomme, ás. 1, setja (skjóta, hleypa) slá fyrir: B. en Tømmerflaade. — b) vinda uppistöðuna á vefjarrifinn: B. Garn.

Bommer, kl., skellur, dynkur (sb. það tekur undir í e-u).

Bommer, sk., kast sem ekki hittir: Slaae B. er sagt í strýtuleik, þegar maður hittir ekki. — Óeiginl.: Det ſlog B. for ham það mistókst fyrir honum.

Bommert, ft. -er, sk., (í tali), glappaskot, skyssa: Begaae en B. hlaupa á sig.

Bomolie viðsmjör.

Bomp (líka ritað Bump), ft. eins, sk., dynkur.

Bompenge, einungis í ft., slátollur (vegtollur sem goldinn er við slá).

bomre (har), h. s. 1, lemja: B. paa en Port. — 2) slá skakkt í strýtuleik. — þar af óeiginl. hlaupa á sig: B. i ſin Stiil.

Bomſadel klúka (hnakkur. Aðrar tvær hnakktegundir heita: Den engelſke Sadel og den ungerſke Sadel).

Bomſalve = Træſalve (sem þykir betra orð).

Bomſeil eins konar segl sem er þanið á stöng.

Bomſkole = Træſkole (sem þykir betra orð).

Bomſlutter slávörður (t. a. m. við hafnslár).

bomſtille, ao., eins og steinn: Tie b.

bomſtærk rammefldur: En b. Karl.

Bomuld viðarull, baðmull.

Bomuldsgarn band (þráður) úr viðarull.

Bomuldsſtrømpe baðmullarsokkur.

Bomuldstøi það sem ofið er úr viðarull.

Bomvox = Trævox (sem þykir betra orð).

Bomærke fangamark.

*__Bon-Bon,__ kl., smár sikurbakstur.

Bonde, ft. Bønder, kk., [bóndi f. bóandi f. búandi], A) um menn (auðvirðilegra í eyrum, enn bóndi á ísl.), a) bóndi, búandi maður. Sb. Fæſtebonde, Selveierbonde. — Han er en god B. (búmaður), ſkjøndt han ikke er bondefødt. (Í fyrndinni líka = Husbond, Ægtemand, Familiefader, eins og bóndi á ísl.). — b) bóndamaður (hver og einn landsbyggðarmaður almúgastjettar): Adelsmænd, Præſter, Borgere og Bønder. — B) peð í skák.

bondeagtig, ft. -e, e., búralegur, rustalegur.

Bondeagtighed, án ft., sk., búraskapur, rustaskapur.

Bondealmue sá hluti almúgans sem er bændastjettar.

Bondearbeide búsýsla, bústörf. Sjá Bondegjerning, Bondeſyſſel, Bondeværk.

Bondeart bóndamanna háttur, bóndamanna siður.

Bondebarn, ft. Bønderbørn, bóndamanns barn.

Bondebrud, ft. Bønderbrude, brúður bóndastjettar.

Bøndebrug, kl., búskapur, búsýsla. Sb. Bondenæring.

Bondebryllup, ft. Bønderbrylluper, brúðkaup bóndafólks.

Bondeby, ft. Bønderbyer, þorp. Sjá Landsby.

Bondedands dans er tíðkast hjá bændum.

Bondedatter, ft. Bønderdøttre, bóndamanns dóttir.

Bondedragt, án ft., bændabúningur. Sjá Bønderklæder.

Bondedreng, ft. Bønderdrenge, bóndapiltur.

Bondefoged eins konar embættismaður (viðlíka og hreppstjóri) í bændaþorpi sem ekki er kirkja í.

Bondefolk, án ft., kvennmaður af bændastjett.

Bondefrihed, án ft., frelsi bændanna.

Bondeføde = Bondekoſt.

bondefødt, [sb. føde], sem er bændaættar.

Bondegaard, ft. Bøndergaarde, bóndabær.

Bondegilde, ft. Bøndergilder, bændaveizla.

Bondegjerning, án ft., = Bondearbeide.

Bondeheſt, ft. Bønderheſte, bændahestur.

Bondehund, ft. Bønderhunde, bændahundur. Sb. Køter.

Bondehuus, ft. Bønderhuſe, hús í þorpi.

Bondehytte, ft. Bønderhytter, húskofi í þorpi.

Bondehær bændaher.

Bondejord, án ft., bændaland (sá hluti lands eða jarðar sem bændur hafa undir).

Bondekaar, ft., kjör bænda.

Bondekarl, ft. Bønderkarle, bóndamaður.

Bondekirke bændakirkja. Sb. Landsbykirke.

bondekjær vinsæll af bændum.

Bondeklæder = Bønderklæder, en sjaldnar haft.

bondeklædt, [sb. klæde], sem er í bændafólksbúningi.

Bondekone, ft. Bønderkoner bóndakona.

Bondekoſt, (án ft.), bændamatur, bændafæðsla.

Bondekram bændavarningur: Et Marked med B.

Bondekrig bændastyrjöld: Den tydſke B.

Bondekro, ft. Bønderkroer, veitingahús handa bændum.

Bondeleg, ft. Bønderlege, bændafólksleikur.

Bondelevnet bændafólks líferni.

Bondeliv = Bondelevnet.

Bondelyſtighed bændagleði.

Bondelæs, ft. Bønderlæs, hlass á bændavagni.

Bondemand bóndamaður.

Bondemark, ft. Bøndermarker, akurland í bóndajörð.

Bondenæring búskapur. Sb. Bondebrug.

Bondepige, ft. Bønderpiger, bóndastúlka.

Bondeplager sá sem pínir leiguliða sína.

Bondepræſt = Landsbypræſt.

Bondeqvinde, ft. Bønderqvinder, kona (kvennmaður) sem er bændastjettar.

Bondeqvæg búfje (einkum nautpeningur) bænda.

Bonderaad læknisdómur sem bændur hafa. Sb. Huusraad.

Bonderedſel skattar og skyldur er bændur eiga að gjalda.

Bonderedſkab verkfæri sem bændur hafa.

Bonderegel regla sem bændur hafa.

Bonderoſe (rósartegund) *althaea rosa.*

Bondeſag bændasök, bændamál.

Bondeſkik bændasiður.

Bondeſko, ft. Bønderſkoe, skór handa bændafólki.

Bondeſkrædder skraddari sem býr til föt handa bændum.

Bondeſkyld (D. L.) = Landgilde.

Bondeſlagter bóndi sem er slátrari og sláturmangari.

Bondeſlægt bændaætt.

Bondeſprog, án ft., bændamállýzka.

Bondeſtads bændafólks skart.

Bondeſtand, án ft., bændastjett.

bondeſtolt búralega þóttafullur.

Bondeſtolthed búraþótti.

Bondeſyſſel = Bondearbeide.

Bondeſæder bændasiðir.

Bondeſøn bóndason.

Bondetjeneſte vist á bóndabæ: Tage en B.

Bondetøs, ft. Bøndertøſe, bóndastelpa.

Bondeviis ekki haft nema í orðatiltækinu: Paa B. að bændasið.

Bondevogn, ft. Bøndervogne, bændavagn.

Bondeværk = Bondearbeide.

Bondevæſen, án ft., = Bondearbeide. — b) búralegt fas.

bone, ás. 1, fægja trje með vaxi.

Bonen, sk., það að bone.

Boning, sk., það að bone.

*__bonitere,__ ás. 1, virða (verðleggja) jörð.

*__Bonitering,__ sk., það að bonitere (virðing).

*__Bonitet,__ sk., gæði (ft.) e-s hlutar: Teiet er af forſkjellig B.

*__Bonnet,__ ft. -ter, sk., eins konar lágur hattur er prestar höfðu áður fyrrum.

*__Bonvivant,__ kk., sælkeri.

Bopæl, ft. -e, sk., = Bolig: Opſlaae ſin B. (taka sjer bólfestu) paa et Sted.

Bor, ft. eins, kl., [bor-r], nafar. Sb. Rendebor, Spigerbor, Vimmelbor, Bridbor. — B) = bora í orðinu Næſebor.

Boran (í lögum), [búrán], rán á búi manns.

Bord, kl., [borð], A) með ft. eins (í Noregi), borð = Bræt. — B) með -e í ft., borð sem maður situr við: Læſe (ſkrive) ved et B. Spe ved et B. Spiſe ved et B. — 2) sjer í lagi borð (í ft.), matborð: Dække Bordet breiða á borð, bera á borð. Tage af Bordet bera af borðum. Varte op ved Bordet ganga um beina. Gaae for Borde þjóna fyrir borðum (vera frammistöðumaður). — Gaae til Bords ganga til borða. Sidde (være) til Bords sitja að matborði, sitja yfir borðum. Læſe til Bords lesa borðsálminn á undan. Ringe til Bords hringja til borða. Byde een til Bords hos ſig bjóða e-m að borða með sjer. Have een til Bords hos ſig hafa e-n í boði sínu. Gaae fra Bords ganga frá borðum. Læſe fra Bords lesa borðsálminn á eptir. Ved Bordet og over Bordet yfir borðum. — Skilles fra B. og Seng skilja (um hjón). — (Í þessari merk. — B, 2 — verður Bord víða nærri því borðun). — b) = borðhald, mataræði: Der var tillagt ham ſaameget om Aaret til hans B. Holde et godt (ſlet) B. halda sig (menn) vel (illa) áð mat.— c) þeir sem sitja yfir borðum í senn: Være et ſtort (lidet) B. borða margir (fáir) saman. — Holde ſluttet B. láta ákveðna tölu manna borða hjá sjer miðdegismat fyrir borgun. — C) (ætíð án greinis. Kynferðið kemur ekki í ljós í hinum föstu orðatiltækjum, sem það er haft í; sb. Bagbord, Styrbord), borð á skipi: B. om B. síbyrðis, síbyrt. — Om B., líka ritað í einu lagi ombord; sjá það orð. — Om Borde á hlið við skip. — Fra B. og fra Borde af skipi (Borde er hjer eptirleifar af þiggj. borði). — Inden Borde á skipi (Borde er hjer eptirleifar af eig. ft. borða). — Over B. fyrir borð, útbyrðis: Gaae over B.

Bord sjá Borde.

Bordblad fjölin af borðinu. Sjá Bordſkive.

Bordbænk bekkur til að sitja á við borð.

Bordbøn borðsálmur.

Borddrik drykkur til að drekka með mat.

Borddug borðdúkur.

Borddækning það að breiða á borð, það að bera á borð.

borde, ás. 1, (í skáldskap), leggja að skipi og greiða uppgöngu á það. Sb. entre.

Borde (líka Bord), ft. -r (og -er), sk., [borði], brydding.

*Bordel, ft. -ler, kl., pútnahús. Sb. Jomfruhuus.

Bordende borðsendi einkum hinn efri: Sidde for Bordenden.

Bordflaade floti (fleki) af borðum eða fjölum.

Bordflage = Bordfloi.

Bordfløi viðurauki við borð.

Bordfod borðfótur, borðstuðull.

Bordfrugt ljúffengt viðar-aldin sem borðað er eptir mat. (Annað enn Madfrugt.)

Bordfælle matborðsfjelagi; sb. mötunautur.

Bordgjeſt sá sem snæðir hjá öðrum: En daglig B.

Bordhimmel borðtjald (tjald yfir borði, sem tíðkaðist áður fyr, þegar mikið var við haft).

Bordhold borðhald.

Bordkande borðkanna.

Bordkar borðker.

Bordklap vængur á borði.

Bordklokke borðbjalla (bjalla sem höfð er á borði). — b) = Madklokke.

Bordklæde borðklæði. Sb. Bordtæppe.

bordklæde þilja e-ð með borðviði.

Bordklædning, sk., það að bordklæde. — b) borðþil á e-u.

Bordkniv borðhnífur.

Bordkrands eins konar hringur sem er settur á borð undir matarfati.

Bordkurv vandlaupur handa borðbúnaði.

Bordlevning mat(ar)leifar.

Bordlinned borðdúkar (bæði borðdúkur og pentudúkar).

Bordlov borðregla.

Bordlæsning lestur á borðsálmi. — b) borðsálmur.

Bordplade borðhella (borðfjöl úr málmi eða marmara).

Bordring = Bordkrands.

Bordſang það sem sungið er yfir borðum.

Bordſelſkab þeir sem sitja saman yfir borðum.

Bordſkammel rim á milli borðfóta.

Bordſkik borðsiðir.

Bordſkive = Bordblad.

Bordſkuffe skotald í borði.

Bordſkærer, ft. -e, kk., sá sem flettir (er að fletta) viði.

Bordſtabel borðahlaði.

Bordſtok timburstokkur sem hafa á í borð.

Bordſtolpe borðfótur sem er eins og stólpi.

Bordtale borðræður.

Bordtæppe borð-ábreiða. Sb. Bordklæde.

Bordtøi borðbúnaður.

Bordven vinur manns sem vanur er að borða með manni. — b) sá sem hefur matarást á e-m.

Bordviin vín til að drekka með mat.

Bordøl öl til að drekka með mat.

bore, h. s. og ás. 1, [bora], bora, 1) h. s.: B. med Fingeren i noget bora fingrinum í e-ð. — 2) ás., a) hola e-ð innan: B. et Rendetræ (en Steen, en Kanon). — b) gera holu eða gat með því að bora: B. et Hul i noget. — c) koma e-u eitthvað með því að bora eða gera göt: Ormen borer ſig (jetur sig) ind i Træ. B. et Skib i Grund skjóta skip í sjó; sb. Sænk.

Borehul gat (hola, bora) sem borað (boruð) er í e-ð.

Borejern skaptlaus nafar. — b) bor.

Boremeſter sá sem hefur umsjón yfir þeim sem bora í námum.

Boreſpaan nafarspónn.

Borg, ft. -e, sk., [borg], borg = kastali, vígi; höll. Sb. Kongeborg, Ridderborg, Røverborg. — b) borg = kaupstaður, býr, í Borgmeſter. — c) víggirðing, í Skjoldborg, Vognborg.

Borg (lán), er haft í orðatiltækjunum: Paa B. og til Borgs á frest, í skuld, t. a. m. tage noget paa B. Faae noget til Borgs.

borge, ás. 1, kaupa e-ð á frest, kaupa e-ð í skuld: B. noget af een. B. ſig frem lifa á lánfje. — 2) selja e-ð á frest, selja e-ð í skuld.

borge (har), h. s. 1, [sb. Borgen], ganga í veð (trú, trúnað) fyrir e-n: B. for een.

Borgegaard sá hluti húsa á herragarði sem húsbændurnir búa í.

Borgeier borgareigandi.

Borgeled (fornt), hlið á kastala.

Borgemeſter sjá Borgmeſter.

Borgen, án ft., sk., [borgan], tak, trú, trúnaður, veð: Gaae i B. (ganga í borgun Björgv. Kálfsk. 125. bls., ganga í vörzlu Hænsna-þ.) for een. Sjá Forløfte. — b) ábyrgðarmaður, vörzlumaður (N. g. L. 1, 347), handsalsmaður: Da ſkal han ſætte anden Mand til B. for ſig (D. L.). Sjá Forlover.

Borger, ft. -e, kk., borgarmaður, býjarmaður, (Borgere borgarmenn, borgarfólk, borgarlýður, býjarmenn, o. s. frv.). — b) einkum borgari (sá sem hefur borgara rjettindi; sb. D. L. 3-3-2): Adelsmænd, Præſter, Borgere og Bønder. — 2) þegn, landsmaður. Sjá Statsborger.

Borgeraand hugarfar þegnanna.

Borgerbarn borgarabarn.

Borgerblod blóð (sam)þegna e-s.

Borgerbrev borgarabrief.

Borgerdaad þegnlegt bragð (í góðri merk.).

Borgerdannelſe menntun þegnanna.

Borgerdyd þegnskapur.

Borgered borgaraeiður.

Borgereie eign borgara.

Borgerenke borgaraekkja.

Borgerfjende óvinur landsmanna (þegna sinna, samþegna sinna).

borgerfjendſk illviljaður (óvinveittur, mótsnúinn) landsmönnum sínum (samþegnum sínum, o. s. frv.).

Borgerflid iðjusemi landsmanna (þegnanna).

Borgerfolk, ft., borgarafólk.

Borgerforening samband þegnanna. Sb. Borgerſamfund, Borgerſelſkab.

Borgerfred friður meðal þegnanna: Brud paa Borgerfreden.

Borgerfrihed frelsi borgaranna. — 2) frelsi þegnanna.

Borgerfærd breytni (hegðun) þegnanna.

Borgerhad hatur á þegnum eða samþegnum sínum.

Borgerheld heill þegnanna.

Borgerhuus borgaraheimili: Levemaaden i Borgerhuſe.

Borgerhæder sómi þegnanna.

Borgerinde, ft. -r, kvk., kvennmaður að því leyti sem hún er þegn e-s ríkis.

Borgerkjærlighed rækt þegnanna við ríki sitt.

Borgerkone borgarakona.

Borgerkrands = Borgerkrone.

Borgerkrig styrjöld innanríkis.

Borgerkrone eiginl. *corona civica;* en er haft óeiginl. um laun fyrir þegnskap eða þjóðrækni.

borgerlig, ft. -e, e., sem borgarastjett tilheyrir: Født af borgerlige Forældre. — 2) þegnlegur: B. Næring. Borgerlige Skatter gjöld þegnanna. B. Frihed. Borgerlige Rettigheder. Borgerlige Love. Borgerlige Stridigheder deilur innanríkis. — þegar talað er um lög eða málaferli, er borgerlig jafnaðarlega haft um það, sem hvorki veit til hermannamála eða afbrotamála: Den borgerlige Rettergang. Borgerlige Sager. — 3) óbreyttur, viðhafnarlaus. Sb. jævn, ſimpel, tarvelig.

Borgerliv lífernishættir þegnanna.

Borgerlæs hlass á borgaravagni.

Borgermand borgaramaður: En agtværdig B.

Borgermeſter sjá Borgmeſter.

Borgermod þor sem þegnarnir eiga að hafa.

Borgernød eymd þegnanna.

Borgerpige borgarastúlka.

Borgerpligt skylda þegnanna; þegnskylda.

Borgerret þegnleg rjettindi. — b) það að vera þegn e-s ríkis: Romerſk B. — 2) borgara rjettindi. Sjá Borgerſkab.

Borgerrettighed þegnleg rjettindi. — 2) borgara rjettindi.

Borgerſamfund samband þegnanna.

Borgerſelſkab=Borgerſamfund.

Borgerſkab, án ft., kl., það að vera borgari, borgara rjettindi: Faae (vinde, tage) B. i en By. Sværge B. sverja borgaraeið. — b) samband borgaranna í e-m bý: Kjøbenhavns B.

Borgerſikkerhed þegnleg óhylti (sú vernd sem þegnarnir hafa af því ríki sem þeir eru í).

Borgerſind, (án ft.), hugarfar þegnanna.

Borgerſoldat maður af borgaraliðinu.

Borgerſtand borgarastjett.

Borgerſæde það að hafa bólfestu sem borgari á e-m stað: Tage B.

Borgerſøn borgarason.

Borgertromme herbumba sem borgarliðið hefur.

Borgervagt vörður af borgurum; varðlið af borgurum.

Borgervel heill þegnanna.

Borgerven sá sem er velviljaður samþegnum sínum.

Borgervogn borgaravagn (stærri enn bóndavagn).

Borgervæbning það að borgurum er kenndur vopnaburður. — b) borgaralið.

Borgerværd þegnskapur (það sem í mann er varið sem þegn e-s ríkis).

Borgeſtue dagstofa vinnufólks á stórgörðum.

Borgfoged hallargreifi (sá sem er settur til gæzlu yfir e-a höll og það fólk sem þar er).

Borgfred hallarhelgi (friðhelgi í höll).

Borgfrue frú í riddaraborg.

Borgfrøken jungfrú í riddaraborg.

Borggreve þjóðversk nafnbót.

Borgherre eigandi riddaraborgar.

Borgmeſter (líka Borgemeſter og Borgermeſter) býjargreifi.

Borgret (fyrrum), þess konar dómur sem mál minni háttar konungsþjóna áttu að koma í áður enn þeim væri skotið til æðra dóms.

Borgſal salur í riddaraborg.

Borgvagt vörður sem haldinn er í eða um höll.

Borgvægter varðmaður í turni á höll eða riddaraborg.

Boring, ft. -er, sk., það að bore: Kanonen er mislykket i Boringen.

borkne (er), h. s. 1, fá skorpu eða skán (sb. skorpna, skæna).

Borre, ft. -r, sk., fræhús (*capsula*) þeirrar jurtar sem kölluð er á lat. *arctium lappa*. — b) jurtin sjálf.

bort, ao., [bort, sb. bort þann er hugei skorti, f. brot f. braut], (ætíð um hreifingu), burt, á burt, í burt: Gaae (reiſe, flytte) b. Flyve b. Drive (jage) noget b. Komme b. komast burt; líka hverfa (um hlut sem maður getur ekki fundið). Stjæle (rane) noget b. (sb. stela e-u frá e-m). Drikke (klatte, ſpille) ſine Penge b. sóa í drykkjuskap (o. s. frv.) því sem maður á. Love noget b. Gifte en Datter b. Pigen har fæſtet ſig b. Leie (fæſte) en Eiendom b. Døe b. falla frá (sb. þegar hans missir við). Visne b. visna og verða að engu. Dunſte b. verða að gufu. Feberen gik b. af ſig ſelv fór sjálfkrafa.

bortaande, ás., anda e-u burt.

bortbringe, (bringe bort er tíðkanlegra), flytja (færa, bera) e-ð burt.

bortbryde, ás., brjóta e-ð burt (upp, o. s. frv.): B. Stene.

bortbytte láta e-ð fyrir annað, gefa e-ð fyrir e-ð: B. noget for noget.

bortbære, (bære bort er tíðkanlegra), bera e-ð burt.

bortdampe (er), verða að gufu og hverfa. Sjá bortdunſte.

Bortdampning, sk., það að bortdampe.

bortdrage 1) ás.: Bortdrages (= afdrages) fra ſine Syſler. — 2) h. s. (er), halda burt. drage bort er tíðkanlegra.

bortdrive, ás., reka e-ð burt.

bortdromme, ás., eyða tímanum eins og í draumi: B. ſit Liv.

bortdunſte (er), = bortdampe.

Bortdunſtning, sk., það að bortdunſte.

bortdøe deyja, látast. Sb. døe bort.

borte, ao., [e o. bortu f. brautu], burtu um veru e-s hlutar á e-m stað: Han gik bort uden at ſige farvel; og har været b. en heel Uge. Han bliver b. en Maanedstid. Han er b. ekki heima. Han er b. i Forretninger. Medens jeg var b. paa Reiſen m. j. var að heiman. Langt b. — 2) um það sem maður hefur misst: Det er blevet b. for mig jeg er búinn að týna (glata) því. Han har eiet mange Penge; men nu ere de b. farnir.

Borteblivelſe, sk., það að blive borte.

Bortebliven, sk., það að blive borte.

bortfalde fara = verða að engu: Nu maa denne Anmærkning b.

Bortfart burtferð.

bortfeie sópa e-u burt.

Bortfeielſe, sk., það að bortfeie.

Bortfeining, sk., það að bortfeie.

bortfile sverfa e-ð burt.

Bortfilen, sk., það að bortfile.

bortfiſke fiska e-ð upp svo að ekkert verði eptir.

bortfjerne færa e-ð burt: B. (útrýma) Aarſagen til en Sygdom.

Bortfjernelſe, sk., það að bortfjerne.

bortflagre flögta burt. flagre bort er tíðkanlegra.

bortflane, ás., eyða e-u í flennuskap: B. Bluſærdighed og Sæder paa private Theatre.

bortflye, h. s., flýja, hverfa.

bortflygte flýja, hverfa: Den bortflygtede Ungdom.

Bortflytning burtför. — 2) burtflutningur.

bortflytte, h. s., flytja sig burt, fara alfarinn úr e-m stað: Efterat han var bortflyttet fra Byen. flytte bort er tíðkanlegra.

bortflyve, (flyve bort er tíðkanlegra), fljúga burt.

bortforpagte byggja öðrum jörð, leigja öðrum e-ð: B. en Gaard. B. et Fiſkeri.

Bortforpagtning, sk., það að bortforpagte.

bortfragte leigja öðrum skip.

Bortfragtning, sk., það að bortfragte.

bortfryſe, (líka fryſe bort), eyðast af frosti: De fleſte af diſſe Træer ere bortfrosne (flest af þessum trjám hefur kalið til mikilla skemmda) i Vinter.

bortfæſte byggja e-ð öðrum: B. en Jord.

Bortfæſtning, sk., það að bortfæſte (bygging jarðar).

bortføre flytja e-ð burt, fara burt með: Han blev fangen og bortført af Røvere. — Einkanl nema (strjúka með) kvennmann: B. en Pige af Forældrenes Huus.

Bortførelſe, ft. -r, sk., stúlkunám: Der var megen Tale om en ung Piges B. burtnumning ungrar stúlku.

Bortførſel, sk., burttekning (optast nær e-s dauðs hlutar): Krigsſkibenes B.

bortgaae fara burt; líða. gaae bort er tíðkanlegra. — Ho l. t. bortgangen er sjer í lagi sama og hedengangen, hedenfaren.

Bortgang burtför. — Einkanl. framför af heiminum (fornt), fráfall.

bortgifte gipta stúlku: B. ſin Datter = gifte ſin Datter bort.

bortgive gefa e-ð (burt): B. noget i levende Live. B. noget efter ſin Død. — b) veita embætti: Kaldet er endnu ikke bortgivet.

Bortgivelſe, sk., það að bortgive.

bortgjøgle, ás., eyða e-u máli með skrípalátum: B. en nyttig og vigtig Sandhed.

bortglide renna (líða) burt: Med Diet heftet paa en bortglidende Baad í því hann renndi frá.

bortgnave naga e-ð burt.

bortgrave moka e-u burt: B. Jorden fra et Træ. — Líka veita e-u burt: B. Vand. Sjá bortlede, aflede, afgrave.

bortgræde eyða tímanum í sorg og sút.

bortgræmme, ás., eyða e-u í hugarangri: B. ſit Liv.

bortgyde hella e-u úr.

borthugge höggva e-ð upp: B. en Skov.

Borthugning, sk., það að borthugge.

borthyre taka sjer skipun: Matroſen har borthyret ſig.

borthøvle nema e-ð af með lokri.

bortile (er), skunda burt.

bortjage, ás., reka e-ð burt. jage bort er tíðkanlegra.

bortkalde, ás., eiginl. kalla e-n frá e-u; en er varla haft nema um að kalla e-n af heiminum: Bortkaldes falla frá.

bortkaſte kasta e-u burt: Nøglen har han bortkaſtet hann hefur gloprað lyklinum niður. kaſte bort er tíðkanlegra.

Bortkaſtelſe, sk., það að bortkaſte.

bortkjøbe kaupa e-ð upp.

bortkjøre, ás., aka e-u burt.

Bortkjørſel, sk., það að bortkjøre.

bortklynke, ás., eyða tímanum með víli (eða harmatölum).

bortkoge, h. s., (koge bort tíðkanlegra), soðna niður: Vandet er bortkogt til det Halve.

bortkomme, h. s., komast burt, komast undan: Om Misdæderen derover bortkommer (D. L.). — b) týnast, hverfa: Bortkomne Sager. — komme bort er tíðkanlegra.

bortkyſe fæla (hræða) e-ð burt: Ulven lød ſig b. af Hundene. Sjá kyſe bort.

bortkyſſe kyssa e-ð burt.

bortlaane ljá e-ð burt.

bortlede veita vatni burt: B. Vandet fra en Ager veita vatni af akri.

bortlege eyða tímanum í glaumi og gamni: B. ſine Dage, uden Henſigt og Alvor.

bortleie leigja e-ð öðrum: Værelſerne ere alt bortleiede.

bortliggende, [sb. ligge], fjarlægur: Langt b. Lande.

bortlove heita öðrum e-u: Pigen er bortlovet. Embedet er bortlovet.

bortlægge leggja e-ð frá: Dette Tøi maa bortlægges. lægge bort er tíðkanlegra.

bortlæſe eyða e-u með lestri, lesa e-ð (t. a. m. vitið) úr sjer.

bortløben, [sb. løbe], strokinn: De bortløbne Soldater.

bortmane særa e-ð burt.

bortplukke reyta e-ð burt.

bortplyndre rupla e-u burt.

bortpløie nema e-ð burt með plægingu: B. noget fra en Andens Ager erja sjer af annars akri.

bortraadne fúna burt.

bortrage, ás., skara (sópa, o. s. frv.) e-u burt.

bortrane ræna e-u burt. Sja bortrøve.

Bortreiſe, án ft., burtferð.

bortreiſende, [sb. reiſe], sem er í burtbúningi, sem er að fara á stað.

bortreiſt, [sb. reiſe], sem er farinn (kominn) á stað.

bortrinde (er), renna burt: Det bortrundne Vand. — b) óeiginl. líða: De bortrundne Aar.

bortrive slíta e-ð burt: Fartøiet blev bortrevet af Strømmen. — b) óeiginl., α) Lidenſkab bortrev ham fra Pligt. — β) sjer í lagi kippa (svipta) e-m burt úr heiminum: Blive bortrevet i ſin blomſtrende Alder. Peſten bortrev mange Menneſker.

bortrydde ryðja e-u burt: B. Stene. — b) óeiginl. rýma e-u burt, útrýma e-u, byggja e-u út: B. Hindringer. B. Vanſkeligheder. B. Fordomme.

Bortryddelſe, sk., það að bortrydde.

bortryge flæma e-ð burt með reyk: B. Inſecter.

bortrykke, ás., eiginl. rykkja e-u frá; en er sjaldan haft um annað enn kippa e-m burt úr heiminum.

bortryſte hrista e-ð af e-u.

bortrømme, h. s., strjúka, hlaupast á burt (fornlegt): En bortrømt Slave. Bortrømte Krigsfolk.

bortrøve = bortrane.

Bortſalg sala.

Bortſeiling burtsigling.

bortſende senda e-ð frá sjer, koma e-u á stað: Brevet er allerede bortſendt brjefið er komið á stað.

Bortſendelſe, sk., það að bortſende.

Bortſending, sk., = Bortſendelſe.

bortſkaffe, ás., koma e-u burt; reka e-ð burt. ſkaffe bort er tíðkanlegra.

Bortſkaffelſe, sk., það að ſkaffe bort eða bortſkaffe.

bortſkibe koma e-u burt á skipi: B. Varer.

bortſkikke = bortſende.

bortſkjenke gefa e-ð burt.

bortſkjøde skeyta e-ð öðrum: B. en Eiendom.

bortſkove höggva trje upp: Alle Træer paa Øen har man bortſkovet.

bortſkrabe, ás., skafa (klóra) e-ð burt.

bortſkræmme = bortſkyſe.

bortſkure fægja e-ð af e-u.

bortſkyde, ás., α) eyða e-u með skotum: Soldaterne havde bortſkudt alt deres Krud höfðu eytt öllu púðrinu. — β) b. (eyða) Vildtet.

bortſkylde = ſkylde bort, sem er tíðkanlegra.

bortſkyldig sem aðrir eiga hjá e-m: Den bortſkyldige Gjeld (D. L.).

bortſkylle, ás., skola e-u burt, skola e-u með sjer: Havet har bortſkyllet meget af Strandbredden. Floden bortſkyller al Ureenlighed.

bortſkære sníða e-ð burt.

bortſlide slíta e-ð burt; má e-ð af.

bortſlæbe, ás., burðast burt með. — b) taka e-ð með valdi.

bortſlænge kasta e-u frá sjer í hirðuleysi.

bortſmelte, ás., bræða e-ð burt.

bortſmile, ás., (skáldl.), eyða e-u með brosi sínu.

bortſmuldre verða að dupti.

bortſnakke, ás., eyða e-u með skrafi.

bortſnappe hrifsa e-ð burt.

Bortſnappelſe, sk., það að bortſnappe.

bortſove, ás., eyða e-u með svefni: B. (sofa af sjer) Morgenen.

bortſpille, ás., eyða e-u í spilum: B. ſin Formue.

bortſprede tvístra e-u, dreifa e-u víðs vegar.

bortſpøge, ás., eyða e-u (einkanl. tímanum) í glensi og gamni.

bortſtjæle stela e-u burt: Alle Pengene ere bortſtjaalne.

bortſtryge, ás., strjúka e-ð burt.

bortſtrøe dreifa (tvístra) e-u (víðs vegar).

bortſtøde, ás., hrinda e-u burt, hrinda e-u frá sjer.

bortſukke, ás., eyða tímanum í andvörpum.

bortſynge, ás., eyða e-u með söng.

bortſvinde hverfa burt: Den bortſvundne Ungdom. Synet bortſvandt.

bortſvire, ás., eyða e-u í svalli: B. ſine Dage.

bortſværme eyða e-u í slarki: B. ſine Ungdomsaar.

bortſælge selja.

borttage, ás., taka e-ð burt. — b) óeiginl. eyða e-u, o. s. frv.: Have vi borttaget Livets Lyſt, fordi vi ville, den ſkal være reen? Dette Arbeide borttog ham megen Tid. B. Anledningen (Aarſagen) til noget.

Borttagelſe, sk., það að borttage.

borttinge, ás., heita öðrum e-u með stöddum skildaga.

borttoe þvo e-ð úr e-u. Sjá bortvaſke.

Borttog burtför margra saman.

borttrænge, ás., þröngva e-u í burt.

borttære, ás., eyða e-u smátt og smátt.

borttøe (er), h. s., þiðna burt: Sneen er bortteet snjórinn er tekinn upp.

borttørre, ás., þurka (þerra) e-ð burt: Duggen bortterres (þornar) ved Solens Kraft.

bortvandre, (vandre bort tíðkanlegra), halda burt: Han er nu ogſaa bortvandret liðinn hjeðan (andaður).

bortvaſke = borttoe.

bortvende, ás., snúa e-u undan: B. ſine Øine fra noget líta undan. — b) afstýra e-u: B. en Ulykke (Sorg) fra een.

bortvifte, ás., veifa e-u burt.

bortvige (er), h. s., hverfa burt (óeiginl.): Da Lykken var bortvegen þegar hann var horfinn að hamingju.

Bortvigelſe, ft. -r, sk., það að bortvige.

Bortvigen, sk., það að bortvige.

Bortviisning, ft. -er, sk., það að bortviſe.

bortviſe vísa e-m burt eða frá.

bortvisne visna upp.

bortæde jeta e-ð burt (af, úr): Den ſkarpe Vædſke havde bortædt Huden.

bortøde = bortødſle.

bortødſle, ás., sóa e-u.

Bortødſling, sk., það að bortødſle (sóun).

boſiddende, [sb. ſidde], = boſat.

Boſkab, kl., = Bohave, Indbo.

Boſſel, ft. -er, sk., kúla til að fella með strýtur.

Boſted (fornlegt), bústaður.

*Boſton, sk., eins konar spil (enskt að uppruna).

boſætte ſig setja (gjöra, reisa) bú. — boſat, h.-e., búandi.

Boſættelſe, sk., það að reisa bú.

*Botanik, sk., grasafræði.

*Botaniker, ft. -e, kk., grasfræðingur.

*botaniſere, h. s. 1, tína jurtir, fara í jurtaleit.

*botaniſk, ft. -e, e., sem grasafræði til heyrir.

*Bouillon, sk., soð sem drukkið er.

*Bouquet, ft. -ter, sk., = Blomſterbuſk.

boute (har), h. s. 1, [sb. Bov 2, b], kelkja (um skip). Sjá krydſe.

*Bouteille, ft. -r, sk., flaska.

*Boutik, ft. -ker, sk., = Krambod.

Bov, ft. -e, sk., [bóg-r], bógur á skepnu; en er þó líka haft um lær. Sb. Lammebov, Svinebov. — 2) kinnungur á skipi. — b) veðurborð.

Bovbeen bógleggur eða lærleggur.

Bovblad herðarblað í skepnu.

bovbrudt, [sb. bryde], sem hefur bóghnísu.

bovet, ft. bovede, e., bógamikill.

Bovfleſk flesk á svínsbóg.

bovlam bógsiga.

Bovled bógliður.

bovne, h. s. 1, [bogna], vera þrútinn: Bovnende Seil.

bovſprængt, [sb. ſprænge], lamaður í bóg eða læri.

Bovſpryd sjá Bugſpryd.

Bovorm kýli sem hestar fá stundum milli brjósts og bógs.

Bovſprød sjá Bugſpryd.

Bovſtykke skammrifjabógur.

bovſtærk þykkur um bógana.

Braad (líka ritað Brod), -de, sk., [brodd-r], broddur skorkvikinda: Biens B. Veſpens B. — b) höggormstunga: Slangens B.

braaddet, ft. braadede, e., sem hefur brodd á sjer.

braade, ás. 1, = brage ás: B. Hør.

*Bracteater, ft., = Blikmynt.

Brad, sk., (úrelt), steik.

brad, ft. -e, e., [bráð-r], bráður, voveiflegur: En b. Død. — Hvorugkyn í eintölu er að öllum jafnaði ritað brat (f. bradt; sb. brátt f. bráðt, sömuleiðis brat 2), þegar það er ao., og merkir hastarlega, (í skáldskap eða skáldlegu orðfæri).

Bradbuk (og Bradebuk) undirstaða undir steikiteini.

Bradebuk sjá Bradbuk.

Bradpande flotpanna sem höfð er undir þegar verið er að steikja.

Bradſpid steikiteinn (ísl. skjal 1396).

Brag, ft. eins, kl., [brak], brak, brestir, brothljóð: Stormens B. Tordenens B.

brage (har), h. s. 1, [braka], braka (sb. snarka, bresta): Det brager i Iſen. Ilden brager. Tordenen brager. Sb. knage.

Brage, ft. -r, sk., [brák], brák. Sb. Hørbrage.

brage, ás. 1, [bráka], bráka: B. Hør. B. Hamp.

Bragen, án ft., sk., það að brage h. s.

Bragning, ft. -er, sk., það að brage ás.

*Brahmin, ft. -er, kk., indverskur klerkur.

1. brak, e., (ekki haft nema um nef), söðulbakaður: En b. Næſe.

2. brak, e., (ekki haft nema um vatn), sjókynjaður, í-saltur: Vandet i denne Sø er noget brakt.

brak, ao., er haft um akurlendi þau árin sem það er ósáið til korns og hvílt með því að rækta þar e-ð annað: Ligge b. vera ósáinn.

Brak, sk., ósáin ekra: En dyrket B. (ósáin ekra, sem ræktuð er til e-s annars, enn korns). Sb. Brakager, Brakland, Brakmark.

Brakaar ósáins-ár.

Brakager ósáið akurland.

Brakfrugt jurtir á (af) ósánu akurlandi.

Brakfure förin (plógförin) eptir fyrstu plægingu ósáins akurlands.

Brakgrøft auka-skurður (auka-síki).

Brakharv eins konar herfi sem haft er við ósáið akurland.

brakke, ás. 1, búa ósáið akurland undir sáning.

***Brakke** sjá Barakke.

Brakland = Brakager.

Brakmark = Brakager.

Brakning, ft. -er, sk., það að brakke.

Braknæſe söðulbakað nef, söðulnef.

braknæſet, ft. -næſede, e., söðulnefjaður.

brakpløie plægja ósáið akurland.

Brakpløining, sk., það að brakpløie.

Brakvand sjókynjað vatn.

Brakvæxt það sem ræktað er á ósánu akurlandi.

bralle, h. s. 1, [bralla], (í tali), vera hávær.

Bram, án ft., sk., skraut, skart, sundurgjörð, viðhöfn, stærilæti: Hans Fortjeneſter og Dyder vare ſtille og uden B.

***Bramarbas**, kk., áflogahundur; raupari, gortari.

Brambær eins konar ber sem eiga skylt við hrútaber: Plukke B. — b) (sú viðartegund er þessi ber spretta á) *rubus fruticosus*: Plante B.

bramfri sem er án stærilætis (sb. hispurslaus).

bramme (har), h. s. 1, skarta, t. a. m. um blóm. — b) hafa mikið við: B. med koſtelige Klæder berast mikið á. Stundum er sagt: B. af noget stæra sig af e-u. Sjá braſke, prale, prunke.

Brammen, án ft., sk., það að bramme.

Bramraa ein rá á hafskipi.

Bramſeil eitt segl á hafskipi.

***Branche**, ft. -er, sk., grein, deild.

Brand, sk., [brand-r], A, með -e í ft., brandur = eldibrandur, spýta sem eldur er í: Slukke Brandene paa Arneſtedet. — b) skar. Sjá Tande. — B) án ft., bruni, 1) um eld: Sætte (ſtikke, tænde) noget i B. kveykja í e-u. Naar et Huus kommer i B. þegar kviknar í húsi. Huſet ſtaaer i B. logar. — b) (einkum) húsbruni: Standſe (ſlukke) Branden eldinn. En farlig (ſtærk) B. Kjøbenhavns B. býjarbruninn í Kaupmannahöfn. True een med B. hóta e-m að brenna fyrir honum hús eða heimili. — 2) um mikinn sólarhita: Solens B. — 3) um sjúkdóm, a) = Koldbrand. — b) ryður í korni og trjám og fleirum jarðarávöxtum. Sjá Ruſt.

Brandanordning tilskipun um húsbruna.

Brandanſtalt sjer hvað er sett er á stofn til að annast það er til húsbruna heyrir.

***Brandaſſurance** = Brandforſikkring.

Brandax ax sem ryður er í.

Brandbrev leyfisbrjef sem maður fær til að leita sjer hjálpar fyrir skaða þann sem hann hefur orðið fyrir í húsbruna.

Brandbro = Sprøitebro.

Brandbyld þess konar kýli sem hætt er við að bruni komi í (*carbunculus*).

brande, (jótlenzkt orð), ás. 1, [sb. Brand A, b], taka skar af ljósi. Sjá pudſe, ſnyde.

Brander, ft. -e, sk., brennuskip (sem haft er í sjóorustum til að kveykja í öðrum skipum).

Brandfolk, einungis í ft., bruna-lið.

Brandforſikkring brunaábyrgð.

brandfri (um hús), sem þolir eld: En b. Kjelder.

Brandgaas brandgás *anas tadorna* (an dartegund).

brandguul rauðgulur.

Brandhage krókstjaki sem hafður er við húsbruna.

Brandhjelp gjafir sem maður fær af því hann hefur orðið fyrir tjóni í húsbruna. — b) styrkur úr brunasjóðnum.

Brandhuus = Sprøitehuus.

Brandjern tilbúningur úr járni sem er hafður í staðinn fyrir hlóðir (í eldakompu á skipum).

Brandkar stórt ílát sem vatni er safnað í til að slökkva með húsbruna.

Brandkarl undirmaður af brunaliðinu.

Brandkaſſe brunasjóður (sjóður sem brunagjöld eru borguð úr).

Brandklokke klukka sem hringt er þegar húsbruni verður.

Brandkorn ryðkorn (korn skemmt af ryði).

Brandkugle kúla sem skotið er til bruna eða (á næturþeli) til birtu.

brandlidt, [sb. lide þola], sem hefur misst fjármuni sína í húsbruna: En b. Mand. Hjelp til de Brandlidte.

Brandlygte ljós-ker sem fest er á borgarturna í húsbrunum.

***Brandmajor** brunaliðsforingi.

Brandmeſter eins konar flokksforingi í brunaliðinu.

Brandmuur brunamúr (til að varna eldi).

Brandordning skipun um húsbruna.

Brandpiil eins konar skotfæri sem haft er í orustum.

Brandraab bruna-kall (kall að eldur sje laus).

Brandredſkab áhald til að slökkva húsbruna.

Brandret dómur sem dæmir um brunamál.

brandrød = ildrød.

Brandrør eldpípa í hol-kúlum.

Brandſegl innsigli dóms eða nefndar sem brunamál hverfa undir.

Brandſkade tjón sem verður af húsbruna.

Brandſkat nauðungargjald sem menn verða að greiða heldur enn þola her (eiginl. til að komast hjá að borgir eða byggðir sjeu brenndar).

brandſkatte leggja fjegjöld (Brandſkat) á.

Brandſkib = Brander.

Brandſkilt einkenni brunaliðsins.

Brandſlange = Sprøiteſlange.

Brandſpand brunaskjóla (sem vatn er ausið með þegar verið er að slökkva húsbruna).

Brandſprøite sprauta til að slökkva með húsbruna.

Brandſted staður þar sem hús er að brenna eða hefur brunnið. — b) (sjaldh.), = Ildſted.

Brandſtige brunastigi (sem brunaliðið hefur þegar hús brennur).

Brandſtyr brunagjald (sem almenningi er boðið að greiða handa þeim sem orðið hafa fyrir húsbruna).

Brandſtød = Brandhjelp a.

Brandſtødbrev = Brandbrev.

Brandſvend (sjaldh.), undirmaður af brunaliðinu.

Brandſølv brennt (skírt) silfur sem þolir raun.

Brandtaage ryðmistur (mistur sem setur ryð í korn).

Brandtegn = Brandſkilt; líka einkenni sem aðrir þurfa að hafa til að geta komizt að þar sem er að brenna.

Brandtomt staður þar sem hús hefur brunnið.

Brandtromme brunabumba (sem slegin er þegar húsbrunar verða).

Brandvagt brunavörður (haldinn þar sem annaðhvort er hætt við að brenni eða farið er að brenna). — b) varð-skútur sem róa kringum flota á næturþeli.

Brandvæſen allt það sem sett er á stofn til að aptra húsbruna eða slökkva hann.

branke, ás. 1, steikja e-ð í pönnu svo að það dökkni: B. Smør. B. Meel.

Brankning, sk., það að branke.

Bras, ft. Braſer, sk., dragreip.

1. **braſe**, ás. 1, aka segli. — B. op hlaða seglum.

2. **braſe**, ás. 1, vera að steikja: Der ſteges og braſes i Kjøkkenet það er verið að matskapa í óða önnum í eldhúsinu.

Braſen, án ft., sk., steikingar.

Braſen, ft. -er, sk., (karfategund) *cyprinus brama*.

Braſk (sjaldh.), án ft., sk., [sb. braſke], óhóf, oflæti, o. s. frv. Sb. Bram, Prunk.

braſke (sjaldh.), h. s. 1, [sb. brasta], brasta, hrokast upp, þykjast, o. s. frv. Sb. braute, prale; pukke, trodſe.

Braſken, án ft., sk., það að braſke.

brat, ft. -te, e., [bratt-r], brattur þverhniptur: En b. Klint. En b. Nedkjerſel. — Sem. ao.: En b. afſkaaren Bakke þverhnipt hæð. — 2) hastarlegur, skjótur: Hans bratte Fald.

Brathed, án ft., sk., brattleiki.

braute (líka ritað broute) (har), h. s. 1, grobba, gorta, stæra sig: B. af ſin Herkomſt (Rigdom). Sb. prale, ſkryde.

Brauten, án ft., sk., það að braute.

Brauter, ft. -e, kk., grobbari, gortari, skrumari.

Brauteri, ft. -er, kl., grobb, gort, skrum.

brav, e. og ao., 1) e., ft. -e, góður, vænn, dugandi, o. s. frv., a) líkt og röskur, hraustur, hugaður: En b. Soldat. — b) líkt og ráðvandur, vandaður: En b. og retſkaffen Mand. — c) líkt og umsýslusamur, nýtur, o. s. frv.: En b. Kone i ſit Huus. Sb. dygtig. — d) (í tali), líkt og mikill, stór, nógur: En b. Hob Penge nógir peningar. — 2) (mest í tali), ao., prýðilega, ágætlega, vel, o. s. frv., a) með sögn: Staae ſig b. (hraustlega, drengilega). Det gaaer b. (mæta vel). — b) með einkunn: B. rig nógu ríkur.

***bravo!** sem mo., gott! vel!

Bred, ft. -der, sk., brún, rönd; sjer í lagi a) strönd, bakki, land, (líka rönd vatns eða sjóar með landinu): Bredden af en Sø. Bredden af en Aa. Sb. Havbred, Strandbred, Flodbred, Aabred. — Gravens B., grafarbakki, er haft í talsh.: Gaae paa Gravens B. vera kominn af fótum fram. — b) barmur á íláti: Fylde et Vandkar til Bredden á barma. Skjenke et Glas fuldt til Bredden; sb. bredfuld. — c) borð (spássía) á pappír.

bred, ft. -e, e., [breið-r], breiður: Tøiet er to Alen bredt. En b. Vei. Salen er ikke b. nok til ſin Længde. — b) (um framburð), rustalegur, óhæverskiegur: B. Udtale. — Paa godt, bredt Danſk skýlaust (þegar e-ð er sagt rjett eins og það er) — B) bredt, sem ao., víða: Han har været (eða reiſt) vidt og bredt omkring. — b) tale bredt kveða ókurteislega að orðunum.

bredaxlet, ft. -axlede, e., herðabreiður.

bredbladet, ft. -bladede, e., með breiðu blaði: En b. Sav.

bredbringet, ft. -bringede, e., bringubreiður. Sb. Bringe.

Brede, ft. -r, sk., breidd. — b) einkanl. um breidd á vefnaði: Et Lagen af to Breder. Der gaae fire Breder til Kjolen. — c) fjarlægð frá miðjarðarbug: Nordlig B. Sydlig B.

brede, ás. 1 og 2, [breiða], breiða: B. et Tæppe (Lagen) over Sengen. B. Dugen breiða á borð. — b) b. ſig (gjöra sig breiðan), láta fara mikið fyrir sjer, vera órúmlegur.

Bredegrad mælistig frá miðjarðarbug.

bredfodet, ft. -fodede, e., breiðfættur.

bredfuld barmafullur, fleytifullur: Skjenke bredfuldt Maal.

Bredhammer = Kobberhammer.

bredhovedet breiðhöfðaður.

Bredhøvl lokar með breiða tönn.

bredmundet, ft. -mundede, e., munnvíður.

brednæſet, ft. -næſede, e., breiðnefjaður.

bredrygget, ft. -ryggede, e., sem hefur breitt bak; breiður um bakið.

Bredſide breiðvegur. Gagnstætt: Langſide.

bredſkuldret, ft. -ſkuldrede, e., herðabreiður.

bredſtribet breiðröndóttur, bekkjóttur.

Bredſøm breiðsaumur á ljerepti.

Bredøxe breiðöxi.

Bregne, ft. -r, sk., alls konar burkni, (eða tóugras) *filix*.

Bremme sjá Bræmme.

Bremſ (og Bræmſ), ft. Bremſer, sk., ýmisleg meinkvikindi sem eiga skylt við kleggja (*oestrus*). (Sb. Heſtebremſ.) — 2) nokkurs konar járnverkfæri sem haft er við hesta fyrir snarvöl.

bremſe, ás. 1, selja Bremſ (sjá Bremſ 2) á hest; sb. setja snarvöl á hest.

Bremſeſting bit af kleggja eða annari þess konar flugu.

*Breſche, sk., skarð sem skotið er í múr eða vegg. Sjá Muurbrud, Voldbrud.

Brev, ft. -e, kl., [e. o. bref = brèf], brjef, a) = sendibrjef: Jeg har nylig havt B. fra ham. Vexle Breve med een skrifast á við e-n. — b) = skjal: Give een B. paa noget. Have B. og Segl paa noget. Sb. Fæſtebrev, Gavebrev, Gjeldsbrev, Kjøbebrev, Kongebrev, Pantebrev, Skjødebrev. — c) et B. Knappenaale prjónabrjef. Et B. Haarnaale. Et B. Tobak.

Brevbog brjefabók. — 2) prentuð bók til að sýna hvernig brjef eiga að vera.

Brevbrud það að brjóta upp annara manna brjef. (Sb. brjefafautur.)

Brevdrager brjefberi.

Brevdue brjefdúfa (sem höfð er til að fljúga með brjef).

Brevgjemme (sjaldh.), brjefahirzla, skjalahirzla.

Brevhilſen (sjaldh.), kveðja í brjefi.

Brevkammer (sjaldh.), skjalaklefi.

*Brevoblat obláta sem höfð er fyrir brjef.

Brevomſlag umslag á brjefi.

Brevpenge, einungis í ft., það sem maður verður að borga fyrir þingbrjef eða önnur þess háttar skjöl. — b) = Poſtpenge.

Brevſkab brjefaskápur.

Brevſkaber, einungis í ft., skjöl, skjalasafn.

Brevſtiil orðfæri á brjefum.

Brevſæk = Poſtſæk.

Brevtaſke veski, kampungur (fyrir kambpungur) til að hafa brjef og peninga í. Sb. Tegnebog.

Brevtaxt skrá um dýrleika á brjefaburði.

Brevvexler, ft. -e, kk., sá sem skrifast á við e-n.

Brevvexling, sk., það að skrifast á við e-n.

Brevviſer sá sem hefur brjef að sýna.

Brig, ft. -ger, sk., eins konar hafskip með tvær siglur.

*Brigade, ft. -r, sk., mikil hersveit (sem nokkur hluti herliðs) stærri enn Regiment.

*Brigadeer, ft. Brigaderer, kk., = Brigadegeneral.

*Brigadegeneral sá sem ræður fyrir þess konar hersveit sem kölluð er Brigade.

*Brigantine, ft. -r, sk., = Brig.

Brikke, ft. -r, sk., trjekringla, t. a. m. a) skerborð. — b) tafla í tafli. — c) = Lyſebrikke; sjá það orð.

brikkerund kringlóttur (eins og Brikke).

Brille (sjaldan haft nema í) ft. -r, sk., gleraugu.

Brillemager, ft. -e, kk., sá sem býr til gleraugu.

Brilleſlange (eitruð höggormstegund) *vipera naja*.

*brillant, ft. -e, e., glófagur, ljómandi; framúrskarandi, frábær. — Sem ao., frábærlega.

*Brillant, ft. -er, sk., gimsteinn (einkum demant) sem gerðir eru fletir á.

*brillere, h. s. 1, glóa; skara fram úr.

Bringe, ft. -r, sk., [bringa], brjóst eða bringa á sumum dýrum (t. a. m. á hesti, hirti eða nautgrip).

bringe, bragte, bragt, ás., færa, flytja, fara með: B. noget ind (ud). B. noget hen (tilbage). B. (líka føre) noget med hafa e-ð með sjer. B. Korn til Mølle. B. Varer til Torvs. B. een noget (t. a. m. et Brev, en Gave) færa e-m e-ð. B. noget i Orden og b. noget til Rette (hvorttveggja opt óeiginl.), koma e-u í lag, koma lagi á e-ð, laglæra e-ð. Líka láta færa e-ð úr e-m stað í annan: B. en Flaade i Søen bjóða út leiðangri, hafa her úti, o. s. frv. — b) óeiginl.: B. det vidt i Verden komast upp. — Denne Handel bringer kun liden Fordeel þessi kaupskapur er arðlítill. Det bragte ham baade Ære og Fordeel það varð honum bæði til sóma og hagnaðar. — B. noget for een segja e-m frá e-u, bera e-ð í e-n(?); sb. forebringe. B. noget for Dagen koma e-u upp. B. noget for Lyſet leiða e-ð í ljós. — B. een fra noget trufla e-n svo hann muni ekki hvað hann ætlaði að segja. — B. een paa noget minna e-n á e-ð. B. een paa ſin Side koma e-m á sitt mál. B. noget paa Fode koma e-u upp. B. noget paa Papiret færa e-ð í letur. B. noget paa Bane leiða e-ð í tal. — B. een frem koma e-m til frama; sb. forfremme, befordre. — B. et Barn i Søvn svæfa barn. — B. ind = indbringe (óeiginl.). — B. noget over ſit Sind (Hjerte) fá e-ð af sjer. — B. een til Bekjendelſe koma e-m til viðurkenningar. B. een til ſig ſelv igjen láta e-n rakna við. B. en Ting til Fuldkommenhed verða fullkominn (fullnuma) í e-u. B. noget til Ende leiða e-ð til lykta, ljúka við e-ð. — B. noget ud iblandt Folk bera e-ð út. Han bringer meget ud af (hefur mikið upp úr) den Gaard.

bringebrudt, [sb. bryde], meiddur á bringunni (um hesta).

bringebred bringubreiður.

Bringer (sjaldh.), ft. -e, kk., sá sem ber (færir, flytur) e-ð.

Bringerem brjóst-ól í eykreiði. Sb. Bryſtrem.

Bringetøi brjóstreiði á hesti sem beittur er fyrir vagn eða sleða.

Brink, ft. -er, sk., [sb. brekk-a f. brink-a], brekkubrún, hólbrún. — b) brekka, hóll. Sb. Strandbrink.

brinket, ft. brinkede, e., brattur.

*Briſe, sk., gola eða andvari sem kemur á tilteknum stað eða tíma. Sb. kvöldgola, fjallagola, o. s. frv.

Briſling, ft. -er, sk., (síldarkyn) *clupea alosa*.

Briſſel, sk., [sb. bris], eitlar milli háls og bógs einkanl. á kálfum. Sb. Kalvebriſſel.

Briſt, sk., [brest-r f. brist-r], rifa, sprunga: B. i Tøi.

briſte, braſt, (er) bruſten, h. s., [e. o. brista f. bresta], bresta, springa, rifna, klofna, brotna, slitna, hrökkva í sundur, stökkva í sundur: Iſen braſt under dem. Muren (Væggen, Pillen) er bruſten; sb. revne, ſprække. Bjælken (Brættet) braſt. Touget braſt. — b) b. (Líka b. ud) i Latter reka upp skellihlátur, skella upp yfir sig, hlæja upp úr. Hun braſt i Graad hún fór að gráta, það kom upp grátur fyrir henni, (sb. blaðran springur).

briſte, h. s. 1, [reyndar sama orð og briſte, braſt], bresta, skorta: Det briſtede dem paa Penge og Folk. Sjá brøſte.

briſtefærdig (t. a. m. hjartað) sem liggur við að springa.

Briſtning, sk., það að briſte (rifna, o. s. frv.); er einkanl. haft um það, þegar fornistið springur.

Brix, ft. -er, sk., skellikambar; sb. Narrebrix. — 2) fjalir sem legið er á (sb. flet, bæli).

brixe, ás. 1, berja e-ð með skellikömbum.

Bro, ft. -er, sk., [Bro: brú = Tro: trú; sb. ó- f. ú-, mjók- f. mjúk-, o. s. frv.], brú: Bygge en B. Sb. Flydebro, Vindebro, Brandbro, Spreitebro. — b) bryggja. Sb. Færgebro, Skibsbro. — c) steinlegging: Lægge B. i en Gaard. Lægge B. paa Gaden steinleggja strætið. Sjá Steenbro. — Hjer af er dregið að kalla Bro það sem er steinlagt, eins og í Veſterbro, Nørrebro, Øſterbro, sem eru nöfn á þremur undirborgum Kaupmannahafnar.

Brobygning brúargerð.

*brochere, ás. 1, sauma saman arkir (þegar verið er að binda bækur).

*Brochure, ft. -r, sk., flugu-rit.

Brod sjá Braad.

Brodde, ft. -r, sk., [sb. Braad, Brod], nagli með hvössum haus í skaflaskeifu.

brodde, ás. 1, brydda hest (sb. sem aki jó úbryddum á ísi hálum; sjá Brodde); skaflajárna (eins og gert er á Íslandi).

brodden, ft. brodne, e., [brotin-n], brothættur: Brodne Kar i alle Lande í öllum löndum er pottur brotinn (málsh.).

Broder, ft. Brødre, kk., [bróðir], bróðir bæði eiginl. (sb. Heelbroder, Halvbroder) og — b) óeiginl.: De mæhriſke Brødre. Sb. Kloſterbroder, Lægbroder, Duusbroder.

Broderaand bróðurlegt hugarfar, bróðurlegt samlyndi. Sjá Broderſind.

Broderbaand bróðurlegt samband.

Broderbarn, ft. Broderbørn og (þegar talað er um börn fleiri bræðra manns) Brødrebørn, bróðurbarn.

Broderdatter, ft. Broderdøttre, bróðurdóttir (60).

*brodere, ás. 1, sauma gull, silfur eða silki í e-ð; sb. glita.

*Broderi, ft. -er, kl., gullsaumur, silfursaumur, silkisaumur.

*Brodering, ft. -er, sk., blómstursaumur úr gulli, silfri eða silki; sb. glitsaumur.

Broderfolk þjóð sem er eins og systir annarar þjóðar.

Broderhaand bróðurleg hönd.

broderkjærlig ástúðlegur e-m eins og bróðir.

Broderkjærlighed bróðurleg ást.

Broderkone bróðurkona (60).

Broderkys bróðurlegur koss.

Broderlav bræðralag, bróðurlegt fjelag.

broderlig, ft. -e, e., bróðurlegur: B. Kjærlighed. B. Enighed. Et broderligt Venſkab bróðurleg vinátta hvort sem er á milli bræðra eða annara (sb. var gott í frændsemi þeirra).

Broderlighed, sk., bróðurlegt hugarfar og háttalag.

Broderlod bróðurhluti af arfi.

broderløs bróðurlaus.

Brodermord bróðurmorð.

Brodermorder bróðurbani.

Broderpart meiri hluti e-s.

Broderret bróðurleg rjettindi.

Broderſind bróðurlegt hugarfar, bróðurlegt samlyndi. Sjá Broderaand.

Broderſkab, kl., bróðerni: I Spil gjelder ikke B. enginn er annars bróðir í leik. — b) bræðralag: Indgaae (drikke) B. med een. — c) fjelag þar sem menn eru eins og bræður: Det hernhutiſke B.

Broderſlægt ætt sem kyn sitt á að rekja til sama manns og önnur.

Broderſplid missætti á milli bræðra.

Broderſøn bróðursonur.

broe (sjaldh.), ás. 1, [brúa], steinleggja stræti eða veg.

Brofartøi brúarskip; (þess kyns bátar eru settir hver við hliðina á öðrum, og hafðir til að halda brúm uppi; þeir eru flatir í botninn og ýmist úr trje eða eyr. Sjá Broſkib).

Brog, ft. -er, sk., [brók], brók. Orðið (Brog) er úrelt, og varla haft nema í málsh.: Af lidet Klæde bliver en trang B. sb. efnin hljóta að ráða. — b) skýla, dula, veifa í hinum samsettu orðum: Pattebrog, Norbrog, Danebrog.

broget, ft. brogede, e., mislitur, flikróttur, flekkóttur: En b. Dragt (Kjole). En b. Heſt skjóttur hestur. — Sem ao.: Gaae b. klædt vera í marglitum (alla vega litum) fatnaði.

Brohammer járnbúinn fellidrumbur sem hafður er til að berja niður grjótið með þegar verið er að steinleggja.. — 2) þverbiti á milli tveggja brúarstólpa.

Brohoved brúarsporður. — b) = Broſkandſe.

Brok, án ft., kl., kviðslit, haull, (*hernia*). Sb. Navlebrok, Pungbrok, Vandbrok.

Brok, sk., = Grævling.

Brokar grjótkista undir brú.

Brokbaand haulband, iðraband.

Brokfugl lóa (*charadrius pluvialis*).

Brokhund = Grævlingehund.

Brokhævelſe þroti eða bunga sem fylgir kviðsliti.

Brokiſte = Brokar.

Brokke, ft. -r, sk., moli einkanl. af brauði. Sb. Muurbrokke.

brokke, ás. 1, (í tali), mola e-ð niður: B. Brød (Tvebak) i Melk.

brokkeviis, ao., í molum, í smástykkjum.

Broklæge haul-læknir.

Brokorn brúarkorn (sem goldið er í brúartoll).

brolægge steinleggja: B. en Gade. En brolagt Vei.

Brolægger, ft. -e, kk., sá sem steinleggur.

Brolægning, sk., steinlegging (bæði það að steinleggja, og grjótið sem lagt er).

Brolænke brúarrekindi (sem brú er dregin upp með; sb. Vindebro).

Bromand brúseti (sem á heima við brú og tekur við brúartollum).

Bromeſter brúargreifi (sem hefur umsjón yfir brúm og brúagerð).

*Bronze, sk., kopar.

*bronze, e., sem er með koparlit.

Bropenge, einungis í ft., = Brotold.

Bropille stöpull undir brú.

Bropæl trjestoð undir brú eða bryggju. — b) staur (stjaki) við bryggju.

Broſand sandur eða möl til að jafna veg með.

Broſkandſe brúarvígi (vígi til að verja brú).

Broſkib = Brofartøi.

Broſlider, ft -e, kk., (sjaldh.), eiginl. sá sem máir grjótið á strætunum, þ. e. maður sem ekki gerir annað enn spígspora á borgarstrætum. Sjá Dagdriver, Lediggænger.

Broſteen grjót til steinleggingar eða í steinleggingu.

Brotold brúartollur. Sjá Bropenge.

*brouillere, ás. 1, koma e-u í ólag. — B. ſig med een verða saupsáttur við e-n.

broute sjá braute.

Brovippe það sem haft er til að draga upp brú svo gegnum hana verði komizt.

Brovægter brúarvörður.

Brud, ft. Brudde, sk., = Bæſel.

Brud, ft. eins, kl., [brot f. brut], brot, o. s. frv. eptir merkingum í sögn. bryde, og er einkanl. haft sem aptari liður í samsettum orðum, 1) eiginl., t. a. m. í Beenbrud, Skibbrud. — b) sárið á e-u brotnu: Stenen er kornet i Brudet. — c) staður þar sem e-ð er brotið úr jörðu, t. a. m. í Kalkbrud, Marmorbrud, Steenbrud. — 2) óeiginl. rof á e-u: Gjøre B. paa noget. Sb. Fredsbrud, Ægteſkabsbrud, Venſkabsbrud. — b) hnekkir: Gjøre B. i eens Lykke skerða (hnekkja) farsæld e-s. — c) ýmsar merkingar aðrar, í samsettum orðum, t. a. m. Hovedbrud, Indbrud, Udbrud, Opbrud.

Brud, ft. -e, kvk., [brúð-r; sb. Ingiríð, eða þess háttar kvennmannsnöfn, sem finnast í fornbókum, f. Ingiríðr, o. s. frv.], brúður á brúðkaupsdegi sínum: Pynte en B. I Dag ſtaaer hun B. — b) stundum, eptir þjóðv., = unnusta, af því Kjæreſte er e-n veginn auðvirðilegt.

Brudager nýbrotið akurland.

brudden sjá niðurlagið á greininni um bryde.

Brudeblus, optast í ft., kyndlar sem fyrrum voru hafðir í brúðkaupsveizlum.

Brudebolſter brúðbeður (skáldl.).

Brudebænk (fyrrum), brúðbekkur, brúðarbekkur.

Brudedragt búningur brúðarinnar daginn sem hún giptist.

Brudefakkel = Brudeblus.

Brudefolk, einungis í ft., brúðhjón. Sjá Brudepar.

Brudefærd = Bryllupsfærd.

Brudefølge brúðfólk sem fylgir brúðhjónunum í kirkjuna.

Brudefører (fyrrum), brúðarsveinn.

Brudegave brúðhjónagjöf (sem þau fá í brúðkaupinu eða eptir brúðkaupið).

Brudehuus hús sum brúðkaup er setið í.

Brudekammer (sjaldh.), brúðarhús.

Brudekarl brúðgumasveinn.

Brudekjole brúðarkjóll (sjaldnar brúðgumakjóll).

Brudeklæder, ft., klæðnaður brúðarinnar (sjaldnar brúðgumans) á brúðkaupsdeginum.

Brudeklædning = Brudeklæder.

Brudekone gipt kona sem fylgir brúðinni í og úr kirkju, línkona.

Brudekrands blómhringur sem brúður hefur á höfði ef hún hefur ekki verið gipt áður.

Brudenat = Bryllupsnat.

Brudepar brúðhjón.

Brudepige stúlka sem hjálpar brúðinni til að búa sig.

Bruderede (í eldri bókum), = Udſtyr.

Brudeſal (sjaldh.), brúðkaupssalur.

Brudeſang brúðkaupsvísur.

Brudeſeng brúðhjónasæng: Komme i B. giptast.

Brudeſkammel skemill er brúðhjónin krjúpa á meðan lýst er blessuninni yfir þeim.

Brudeſkare brúðkaupsfólk.

Brudeſkjenk = Brudegave.

Brudeſmykke dýrgripir sem brúðurinn hefur til skarts á brúðkaupsdeginum.

Brudeſtyr (sjaldh.), heimanmundur, heimangjöf.

Brudetale hjónavígsla (sem ræða).

Brudevers brúðkaupsvísa.

Brudevielſe hjónavígsla: Holde en B. gefa saman hjón.

Brudeviſe brúðkaupsvísur.

Brudføre broti (um færð).

Brudgom, ft. -me, kk., [e. o. brúðgomi f. brúðgumi], brúðgumi.

Brudkjøb það að kaupa konu mundi (sem títt var í fornöld).

Brudſtykke brot af e-u: Der haves kun Brudſtykker af denne Bog.

Brug, án ft., sk. og kl., 1) sk., a) notkun, neyzla (sb. þat lögðu landsmenn til alþingisneyzlu): Fange Hævd ſaavel paa B., ſom paa Eiendom (D. L.). Have noget til B. (gagnstætt: Have noget til Eie). Have noget i B. halda á e-u. Tøiet er i B. það er verið að halda á því. Tage Skade ved Brugen (láta á sjá). Gjøre B. af noget nota sjer e-ð. Gjøre en paſſende (rigtig) B. af noget hafa e-ð til þess, sem vera á. Gjøre en ſlet (ſkadelig) B. af noget hafa e-ð til ills. En ſtærk (overdreven) B. af Kaffee kaffineyzla, kaffidrykkja. — b) hæfilegleiki til að nota e-ð: Have Fornuftens B. vera með öllu ráði, með öllum mjalla. Have Sandſernes B. vera heill á skilningarvitunum, (sjá og heyra). — c) iðkun: Lære noget ved Brugen. — d) venja, siðvenja, vani, siðvani, vandi, siðvandi, tízka: B. er det, ſom de fleſte gjøre; Sædvane det, ſom i lang Tid har været i B. Brugen medfører det það er siðvenja. Det er her Skik og B. Være i B. tíðkast. Gaae af B. leggjast niður. — e) not, þarfir: Føre ſig noget til B. færa sjer e-ð í nyt Til Menigmands B. Have B. for noget þurfa á e-u að halda. — f) iðn (hver iðn sem er): Han ſidder i ſtor B. hann hefur mikið um sig. Nogen borgerlig B. eller Handel (D. L.). — 2) kl., a) (í tali) í orðatiltæk.: Til et viſt B. til nokkurs (þegar sagt er: jeg ætla að hafa það til nokkurs). — b) um e-u tiltekna iðn, einkanl. í samsettum orðum (t. a. m. Agerbrug, Jordbrug, Bjergbrug, Savbrug); þó finnst einnig tómt Brug = arkuryrkja: Han har et ſtort B.

brugbar, ft. -e, e., nýtilegur, notanlegur, notandi: Meget kan være nyttigt i ſig ſelv, og dog for Øieblikket ikke brugbart.

Brugbarhed, án ft., sk., það að vera nýtilegur, o. s. frv.

bruge, ás. 2, nota, nýta: B. noget vel (ilde) verja e-u vel (illa). B. noget ſom Middel hafa e-ð til e-s. B. noget mod en Sygdom hafa e-ð við veikindum. B. noget op eyða e-u, skilja ekkert eptir af e-u. B. ſig beita sjer, herða sig, t. a. m.: Skal vi blive færdig i Dag, maae vi b. os. B. Benene hafa á spöðunum, taka til fótanna. B. Mund svara fullum hálsi, jafnkíta e-m. — b) tíðka: Det bruges ikke her til Lands. Han bruger (er vanur) at vaſke Hovedet hver Morgen. B. (hafa) Paryk. B. Tobak taka upp í sig. — c) iðka: B. Kjøbmandſkab. B. borgerlig Næring. — d) rækta jörð: B. ſin Jord godt sitja jörð sína vel. Sb. drive, dyrke.

brugelig, ft. -e, e., nýtur, nýtilegur, notanlegur. Sb. brugbar. — b) tíðkanlegur. Sb. ſædvanlig.

Bruger, ft. -e, kk., sá sem nýtir sjer e-ð, sá sem þarf á e-u að halda, sá sem hefur e-ð (t. a. m. jörð) undir, sá sem á jörðu situr, o. s. frv.

Brugshaver, ft. -e, kk., sá sem hefur not e-s hlutar, einkum sá er situr á annars eign.

Brugshævd hefð á notkun e-s hlutar. (Annað enn Eiendomshævd.)

Brugsmaade meðferð t. a. m. á jörðu.

Brugsmand iðnarmaður (ekki sama og iðnaðarmaður).

Brugsret, (án ft.), heimild á notkun e-s hlutar.

Brugstid sá tími sem akur er ræktaður til korns.

Brugsværdi verð e-s hlutar eptir notum hans.

Brum, kl., rymur.

brumle (har), h. s. 1, suða, söngla: Bien brumler. — b) nöldra (um menn).

Brumlen, án ft., sk., það að brumle.

brumme (har), h. s. 1, (meir enn brumle), öskra: Bjørnen brummer. — Líka suða: Bien brummer. — b) kurra, murra, nöldra, (í líkri merk. og jagast).

brune, ás. 1, gjöra e-ð dökkleitt: B. en Steg (steikja hana svo hún dokkni og harðni utan). B. Smør (þegar það er brætt). — Solen havde brunet hans Kinder (sólin hafði gjört hann blakkan í andliti), hann var orðinn veðurtekinn. Brunes i Solen sólbrenna.

*Brunette, ft. -r, kvk., svarthærður kvennmaður, stúlka sem er dökk á brún og brá. Gagnstætt: Blondine.

Brunſt, án ft., sk., samræðisfýsn hjartarins.

Brunſttid brundtíð hjartarins.

bruſe (har), h. s. 1, þjóta (um veður eða vötn): Stormen bruſer. Havet (Søen) bruſer. Bruſende Bølger glymjandi öldugangur. Den bruſende Flod. — b) ólga: Kalk bruſer med Syrer. Havet bruſer op (æsist) ved Stormen. — Óeiginl.: Bruſende (æsilegar, ákafar) Lidenſkaber; sb. heftig. Han bruſer let op hann er fljótlyndur; sb. hidſig, opfare. — 2) vera fyrirferðarmikill: Hans Haar bruſer ſtærkt (sb. brúskur, skrúfur). Einnig sem ás.: Hanen bruſer ſig op belgir sig upp.

Bruſen, án ft., sk., niður, þytur, suða; ólga: Havets B. Bølgernes B.

Bruſk, sk., [e. o. brúsk = brjósk; brúsk: brjósk = lúta: skjóta], brjósk (*cartilago*).

bruſkagtig, ft. -e, e., svipaður brjóski.

Bruſkdyr, ft., brjóskdýr, kalla sumir þær skepnur, sem vant er að nefna Krybdyr, af því sum þeirra hafa brjósk fyrir bein.

bruſket, ft. bruſkede, e., sem er af brjóski: Den bruſkede Deel af Næſen.

Bruſkfiſk (fiskur sem hefur brjósk fyrir bein) *chondropterygius, chondrocanthus*.

Bruſkhinde brjóskhimna (himna utan um brjósk) *perichondrium*.

Bruſkhud = Bruſkhinde.

Bruſkplade þunnt brjósk í liðamótum.

*brutal, ft. -e, e., (eiginl. dýrslegur), hroðalegur, dónalegur, rustalegur, en þó einkanl. þóttafullur og hæverskulaus.

*Brutalitet, sk, það að vera brutal.

*Brutto, sk., (kaupmannaorð), allt saman (varningur og umbúðir). Sb. netto.

*Bruttoindtægt allar tekjur að kostnaðinum ekki frádregnum. Gagnstætt: Nettoindtægt.

bruun, ft. brune, e., [brún-n], mósvartur, mórauður, jarpur.

bruunagtig, ft. -e, e., = bruunladen.

bruunbliſſet jarpblesóttur. — β) dumbblesóttur.

bruunguul mógulur.

Bruunkul eins konar mórauð jarðkol.

bruunladen, ft. -ladne, e, móleitur.

bruunlødet, ft. -lødede, e., [lødet = litaður, sem einkunn í aptara hlut af samsettu orði í fornmálinu], dumbrauður.

bruunrød (ekki mórauður, heldur) rauðmórauður. — Bruunrødt (kl.) rauðmórauð málmblendingstegund.

Bruunſpaan trjesvarf sem litað er lifrautt úr. (Sb. Blaaſpaan.)

Bruunſteen eins konar málmblendingur (heitir líka Manganoxyd).

Bruushane (fugl í norðlægum löndum) *tringa pugnax*.

bryde, brød, brudt, ás. og h. s., [bryde: brjóta = ſkyde: skjóta = gyde: gjóta = nyde: njóta, o. s. frv.; sb. Spyd = spjót, o. s. frv], I) ás., A) eiginl. 1) í yfirgripsmikilli merk., brjóta: B. en Green af et Træ. B. noget i Stykker mölva e-ð. B. noget itu. B. noget over brjóta e-ð um þvert. B. noget løſt. B. en Steen ud af Muren. B. (brjóta upp) Steen af Jorden. B. Erts (Metaller) af Bjerget. B. noget ned brjóta e-ð ofan. B. en Dør op brjóta upp hurð. — 2) sjer í lagi, a) b. en Arm handleggsbrotna. B. et Been fótbrotna. (Í þessari merk. er brække tíðkanlegra) — b) b. Seglet paa et Brev brjóta lakk fyrir brjefi, brjóta upp brjef. B. et Brev brjóta upp brjef; sb. aabne. — c) = brage: B. Hør. — d) rjúfa fylkingu eða e-ð þvíuml.: B. den fjendtlige Linie rjúfa fylkingu, vaða í gegnum fylkingu, o. s. frv. B. Kredſen rjúfa mannhringinn. — e) stemma ljósgeisla: Solſtraalerne (Lyſet) brydes. — f) veikja: B. Vindens (Bølgernes) Magt. — g) b. en Jord brjóta jörð (sem lengi hefur verið óplægð) til sáningar. — h) meiða: Heſten brydes af Sadelen meiðist undan hnakknum. En brudt (meiddur) Heſt; sb. ſadelbrudt. B) óeiginl. 1) brjóta, rjúfa: B. et Forbund. B. en Pagt. B. et Løfte ganga á bak orða sinna. B. ſin Ed verða eiðrofi, ganga á særi sín. B. Tro og Love brjóta orð og eiða, halda hvorki orð nje eiða. — 2) gera e-m ónæði, o. s. frv.: Han bryder alle Folk med ſin vidtløftige Snak hann er öllum til leiðinda með rausinu úr sjer. Jeg vil nu ikke b. (armæða) Dem hermed. B. een (med noget) merkir líka stríða e-m (með e-u), erta e-n (á e-u). — b) b. ſit Hoved (ſin Hjerne) med noget grafa heilann um e-ð (Björn). — c) b. ſig om noget hirða um e-ð, láta sig e-ð varða, láta e-ð til sín taka, skipta sjer af e-u, o. s. frv. — II) sem h. s., 1) þar sem það stenzt að nokkru leyti á við brjóta, a) b. med een rjúfa fjelagsskap eða vináttu við e-n, óvingast við e-n, o. s. frv. — b) det bryder i alle mine Lemmer jeg er alverkja. — c) b. af þagna, hætta að tala. — d) b. paa noget reyna til að brjóta e-ð: Søen bryder (skellur) paa Klipperne (Skibet). — β) b. paa et Sprog kylfa til orðanna á e-u máli sem maður kann lítið í. — e) (forn merk.), brjóta, afgera: De bør ſelv at lide for hvis de havde brudt (D. L.). — f) (um málma og steina), finnast. — 2) þar sem það stenzt að nokkru leyti á við brjótast, a) b. frem bruna fram: Fjenden brød frem af Huulveien. Solen brød frem af Skyerne (sb. það rofaði til). Dagen brød frem dagur rann. — b) b. igjennem noget brjótast í gegnum, troða sjer í gegnum. — c) b. ind brjótast inn: Tyvene brød ind om Natten. Fjenden er brudt ind i Landet kominn (þar) í land. — d) b. løs brjótast út: Den længe dæmpede Vrede brød omſider løs. — e) b. op, α) taka sig upp (um sár): Saaret bryder op paa ny. — β) leggja upp (um ferðamenn): B. op med Krigshæren hræra herbúðir sínar. — f) b. (brjótast) ud af et Fængſel. — β) koma í ljós, gjósa (koma) upp: En ſtærk Sved brød ud af alle hans Lemmer það sló svita út um hann allan. Her brød Ilden ud. Þar af óeiginl.: Man troer at en Krig er nær ved at b. ud. — γ) b. ud i Latter reka upp (skelli)hlátur, hlæja upp yfir sig, o. s. frv. B. ud i Klager hefja upp kveinstafi. B. ud i Skjeldsord reka úr sjer skammir. — III) brydes stíma; glíma: Brydes med een. Om Nogen gaae ſammen i Favn at brydes ef menn ganga til fangs (D. L.). — IV) brudden, ft. brudne, fornt ho. l. t., er sjaldan haft, nema a) sem aptari liður í samsettu orði; sb. ſkibbrudden, værkbrudden. — b) brotinn (um tölur): Brudne Tal brot.

Brydejord = Brudager.

Brydekamp (sjaldh.), glíma (stimpingar) í illu.

Brydekonſt glímulist.

Brydeleg glíma í gamni, tusk.

brydelig, ft. -e, e., brjótandi, sem verður brotinn.

Bryden, án ft., sk., ertingar, ertni. — b) glíma.

Brydeplads glímustaður, glímusvið.

Bryderi, ft. -er, kl., ónæði, stímabrak, amstur: Have B. af (med) noget standa í stímabraki með e-ð.

Brydeſtang járnkarl.

Brydetag lausatök; glímutök.

Brydning, ft. -er, sk., það að bryde.

brydſom, ft. -me, e., sem bakar manni amstur og ónæði, (sb. vandræðagripur): Brydſomme Venner.

Bryg, án ft., sk., öl sem heitt er í einu: En B. Øl.

brygge, ás. 1, heita öl eða ölvínan: B. Øl. B. Eddike.

Brygge, ft. -r, sk., [bryggja], bryggja

Brygger, ft. -e, kk., ölheitumaður.

Bryggergaard ölheitugarður.

Bryggerhuus = Bryghuus.

Bryggeri, ft. -er, kl., ölheita: Drive B. — b) ölheitustaður.

Bryggerkar ölheituker.

Bryggerkarl undir-ölheitumaður.

Bryggerkedel (öl)heituketill (sb. ísl. skjal III, 4).

Bryggerknægt ölheituþjónn.

Bryggerlaug samband ölheitumanna.

Bryggernæring ölheituiðn.

Bryggerovn (öl)heituofn.

Bryggerpige ölheitukona (vinnukona sem sjer um ölheitu og brauðbakstur á stórbúi á landsbyggðinni).

Bryggerredſkab ölgögn.

Bryggers, kl., [að sínu leyti eins og Bagers, Stegers], ölheituklefi.

Bryggerſluffe ölsleði (sleði sem öltunnu er ekið á).

Bryggerſvend undir-ölheitumaður þar sem stór ölheita er.

Bryghuus ölheituhús: Kongens B. i Kjøbenhavn. Sjá Bryggerhuus.

Brygning, ft. -er, sk., það að brygge. Sb. Ølbrygning, Eddikebrygning.

Bryllup, ft. -per, kl., [e. o. bryllup f. brullup f. brúðlaup; bryllaup finnst í 60, og au verður stundum að u í öðrum íslenzkum orðum, eins og kunnugt er, t. a. m. í sjálfu þessu orði þegar sagt er brullup], brúðkaup, brúðkaupsveizla, brullaup: Have B. og holde B. (um bæði brúðhjónin). Gjøre et B. Brylluppet (veizlan, hófið) varede i tre Dage.

Bryllupsbrev boðsbrjef til brúðkaupsveizlu.

Bryllupsdag brúðkaupsdagur.

Bryllupsdragt brúðkaupsklæði brúðar eða brúðguma eða boðsmanna. Sjá Bryllupsklæder, Bryllupsklædning.

Bryllupsfolk, einungis í ft., boðsmenn í brúðkaupi.

Bryllupsfryd brúðkaupsfögnuður.

Bryllupsfærd brúðkaup (allt sem heyrir til brúðkaups). Sb. Brudefærd.

Bryllupsgilde brúðkaupsveizla.

Bryllupsgjeſt boðsmaður í brúðkaupi.

Bryllupshøitid brúðkaupsviðhöfn.

Bryllupskjole brúðkaupskjóll einkum brúðarinnar.

Bryllupsklæder, ft., = Bryllupsdragt.

Bryllupsklædning = Bryllupsdragt.

Bryllupsnat nóttin eptir brúðkaupið.

Bryllupspynt brúðkaupsskart.

Bryllupsſang brúðkaupsvísa.

Bryllupsſtik siður í brúðkaupum.

Bryllupsuge brúðkaupsvika (vikan sem brúðkaupið er í).

Bryllupsvers = Bryllupsſang.

Bryn, ft. eins, kl., [sb. brýn-n ft. af brún], skúti, brún, einkum = Øiebryn.

Brynde, án ft., sk., [sb. bruni og brund-r], sjaldh., í tali, a) bál, blossi. — b) bruni: Solens Hede og B. — c) sviði; sb. Halsbrynde. — d) losti.

Brynje, ft. -r, sk., [brynja], brynja.

Brynjehoſe brynhosa.

Brynjekrave hálsbjörg.

Bryſt, kl., [Bryſt: brjóst = Lys: ljós, o. s. frv.], 1) án ft., a) brjóst, bringa; bringukollur; sb. bringspalir: Slaae ſig for Bryſtet berja sjer á brjóst. Sb. Gaaſebryſt, Kalvebryſt, Lammebryſt, Oxebryſt. — b) allt sem er í holinu fyrir ofan þynndina, en er þó traudlega haft um annað enn lungun: Have et ſvagt (ſlet) B. vera lungnaveikur. Have Smerte i Bryſtet og have ondt for Bryſtet. Bruge noget for Bryſtet. — 2) með ft. -er, brjóst á kvennmanni: Det ene (høire, venſtre) B. Hun giver B. og hun har Barn ved Bryſtet hún hefur barn á brjósti.

Bryſtarv erfð sem taka börn manns o. s. frv. eða systkinabörn manns o. s. frv. Gagnstætt: Bagarv.

Bryſtbeen bringubein (*sternum*); bringukollsbein.

Bryſtbetændelſe lungnabólga.

Bryſtbilled mynd er sýnir hvernig maður er niður undir geirvörtur.

Bryſtbom brjóstrifur í vefstað.

Bryſtbyld lungnasullur.

Bryſtbælte brjóstbelti.

Bryſtdraaber, einungis í ft., dropar við lungnaveiki.

Bryſtdrik drykkur við lungnaveiki.

Bryſtdug ermalaus nærpeysa.

bryſte, ás. 1, ætíð b. ſig vera reigingslegur, vera mikill á lopti: B. ſig af noget stæra sig af e-u.

Bryſtfinne eyr-uggi.

bryſtfinnet, ft. -finnede, e., sem hefur eyrugga.

bryſtgængs (sjaldh.), ao., öndvert: Falſkhed gaaer ei b. (flærðin snýr ei fanginu við) orðskv.

Bryſtharniſk brjóstverja (Björn).

Bryſthjul kvarnarhjól sem straumurinn leikur á jafnhátt öxli þess.

Bryſthule = Bryſthuulhed.

Bryſthuulhed holið fyrir ofan þynnd.

bryſthøi sem nær manni í bringu.

Bryſtkage smár sætindabakstur sem þykir góður við lungnakvillum.

Bryſtkjød kjöt t. a. m. á fuglsbringu.

Bryſtklemmelſe brjóstþrengsli.

Bryſtkrampe taugadráttur í brjóstinu.

Bryſtlap brjóstleppur (til skjóls og heilsubótar).

Bryſtmeel mjöl sem haft er við brjóstveiki.

Bryſtmiddel brjóstlyf.

Bryſtnaal bringunisti.

Bryſtplade búkur á trjefugli sem hafður er að skotmarki.

Bryſtplov nokkurs konar páll sem maður ýtir á með bringunni.

Bryſtpude bringukoddi hafður til hita.

Bryſtpulver dupt sem haft er við lungnaveiki.

Bryſtrem = Bringerem.

Bryſtſaar bringusár, einkum holsár.

Bryſtſaft safi sem hafður er við lungnakvillum.

Bryſtſkjold skelin á miðhluta skorkvikinda.

Bryſtſmykke brjóstbúnaður.

Bryſtſmække brjóstaspeldi kvenna.

Bryſtſtrimmel brjóstlín kvenna.

Bryſtſtykke bringukollur. — b) pentuð mynd sem sýnir hvernig maður er niður undir bringspalir. — c) brjóstverja (sjá Bryſtharniſk): Bryſtſtykket i en Harniſk.

Bryſtſukker sikurbakstur sem þykir vera hollur fyrir lungun.

bryſtſvag brjóstveikur, lungnaveikur.

Bryſtſvaghed brjóstveiki, lungnaveiki.

Bryſtſyge brjóstveiki, lungnaveiki.

Bryſtthee te sem þykir vera hollt fyrir lungun.

Bryſtvorte geirvarta.

Bryſtværk spelir (eða e-ð þess kyns) kringum e-ð sem ná manni hjer um bil undir hönd.

Bryſtværn víggirðing sem nær manni hjer um bil undir hönd.

bræde, ás. 1, [bræða], bræða, a) (úrelt), láta bráðna. — b) b. et Skib.

Brædegavl húsgafl úr borðum.

Brædegulv fjalagólf.

Brædehuus hús úr borðviði.

Bræder, ft. af Bræt, sjá greinina um Bræt.

Brædeſkuur fjalabyrgi, forskyggni úr fjölum eða borðviði.

Brædevæg þilveggur, borðveggur.

Brædeværk það sem gjört er úr borðum eða fjölum.

bræge (har), h. s. 1, [e. o. brækja f. hið forna orð brækta, eins og vjer segjum skrækja, þar sem fornmenn sögðu skrækta], jarma.

Brægen, án ft., sk., jarmur.

Bræk, ft. eins, sk. og kl., rifa, sprunga: B. i Tøi. Skyde B. i en Muur. — b) (sjaldh.), brestur, galli, ankanni: Helbrede Menneſkenes Sygdomme og Statens B.

Brækhammer sjá Brækkehammer.

brække, brækkede og brak, brækket (og brukken í tali), ás. og h. s., að mestu leyti sama og bryde, I) ás., brjóta, 1) í yfirgripsmikilli merk.: B. noget af (sb. bryde I, A, 1). B. (vinda, snúa) Laaſen fra. B. noget midt over (sb. bryde I, A, 1). B. noget løſt (sb. bryde I, A, 1). B. en Tand ud (sb. bryde I, A, 1). B. en Muur ned (sb. bryde I, A, 1). B. en Dør op (sb. bryde I, A, 1). — 2) sjer í lagi, a) (sb. bryde I, A, 2), a) b. en Arm. B. et Been. B. Halſen merkir ekki að eins að hálsbrotna, heldur einnig að drepa sig = farast voveiflega (sem kallað er í Eilífa Sálm.: að brjóta hálsinn). — b) b. (brjóta) Papir. — c) b. (rjúfa) Laſten í skipi. — d) (fara að) taka á e-u (fara að eyða af e-u): B. en Flaſke. B. et Anker Viin. B. Hul paa noget merkir líka (fara að) taka á e-u. — e) b. ſig æla, gubba, spýja, selja upp. (bryde ſig í þessari merk. er fornlegt og jótlenzkt.) — II) sem h. s., 1) líkt og brjótast, a) b. igjennem et Gjerde (sb. bryde II, 2, b). — b) b. ind i et Huus (sb. bryde II, 2, c). — c) b. ud af et Fængſel (sb. bryde II, 2, f, α). — 2) brotna: Grenen brækker.

Brækkehammer (og Brækhammer) sleggja sem höfð er til múrbrots.

Brækkejern járnverkfæri til að brjóta e-ð með.

brækkelig, ft. -e, e., brjótandi, sem verður brotinn; brothættur, stökkur.

Brækkeſtang sjá Brækſtang.

Brækketøi sjá Bræktøi.

Brækmiddel uppsölulyf.

Brækning, ft. -er, sk., brotning, brot: Iſens B. Solſtraalernes B.; sb. Straalebrækning. Sb. Dagbrækning. — b) uppsölur.

Bræknød uppsöluhnot (úr vesturheimi) *jatropha Linn.*

Brækpulver uppsöludupt.

Brækrod uppsölurót (úr vesturheimi) *ipecacuanha.*

Brækſtang (líka Brækkeſtang) járnkarl, (þelahögg).

Brækſø áfall á sjó, holskefla (?).

Bræktøi (líka Brækketøi) tól til að brjóta e-ð með.

Brækvand uppsöluvatn (vatn sem uppsölulyf er látin í).

Brækviin uppsöluvín (vín með uppsölulyf í) *vinum emeticum.*

Brækviinſteen uppsöluvínsteinn.

Bræmme (líka ritað Bremme), ft. -r, sk., brydding; legging, borði á fati.

bræmme, ás. 1, brydda; borðaleggja: Bræmmede Klæder.

Bræms sjá Brems.

brændbar, ft. -e, e., sem getur brunnið (logað); eldfimur.

Brændbarhed, án ft., sk., það að geta brunnið (logað); það að vera eldfimur.

Brænde, án ft., kl., [sb. brenni sem nú er haft á Íslandi um bækivið], viður sem hafður er til eldsneytis (sb. skíð í fornum bókum): Lægge B. i Kakkelovnen. Tørt B.; raadt B. En Favn B.; et Stykke B. Sb. Bagebrænde; Bøgebrænde, Egebrænde, Fyrrebrænde.

brænde, h. s. og ás. 2, [brenna], I) h. s., [brenna með e f. i], 1) um eld, a) brenna (sb. ljós brann í skálanum) = loga (til hita eða birtu eða skemmda, bæði um eldinn og það sem hann logar á): Ilden vil ikke ret b. Det brænder i Kakkelovnen. Lyſet (Ilden) brænder klart. Huſet brænder. — B. ud kulna út: Lade Ilden b. ud. Ilden er brændt ud; sb. udbrænde. — brænde er líka haft um það, hvort e-ð er eldfimt eða gott til eldsneytis, ellegar ekki: Denne Tørv brænder meget let logar vel. — b) brenna (eyðast af eldi): Alle hans Bøger brændte. Det har brændt i Nat paa to Steder. Gaarden brændte af brann að ösku. B. inde brenna inni. — 2) um annars konar líkamlegan hita: En brændende (brennheit) Sandørken. — b) sjer í lagi um það, sem gerir sviða, með þeim hita, sem þar fylgir: Peber brænder paa Tungen. En brændende Smag. — 3) óeiginl.: B. af Kjærlighed. B. af Had (Vrede). De brændte af Begjerlighed efter at maale ſig med Fjenden (sb. móðr svall Meila blóða). — II) ás., [brenna með e dregið af a], 1) um eld a) brenna (eyða e-u með eldi): B. Papirer. B. noget op; sb. opbrænde. B. en By af; sb. afbrænde. — En brændt Lugt brunaþefur. — b) brenna (skemma eða meiða e-ð á eldshita): Stegen (Kagen) er brændt brunnin. B. ſig paa noget brenna sig á e-u. En brændt Skade brunasár. — c) svíða mark á: B. Qvæg. B. Sviin ind paa Olden; sb. indbrænde. Han blev dømt til at pidſkes og brændes (ekki eins rjett og brændemærkes). — d) búa e-ð til eða gera við e-ð með eldshita: B. (gjöra) Brændeviin. B. Tjære. B. Tran. B. Kalk. B. Selv skíra silfur (sb. brennt silfur). B. Haaret (med et Brændejern) liða hárið (með heitu járni). — e) b. noget ud af noget brenna e-ð úr e-u: B. Guld ud af Galoner (sb. f., α). — f) b. noget ud, α) brenna e-ð til að ná e-u úr því: B. Guldtreſſer ud brenna þá til gulls; sb. udbrænde. — β) hreinsa e-ð með eldi: B. et Kakkelovnsrør ud; sb. udbrænde. — g) elda e-u: B. Tørv paa Skorſtenen. — h) brenna e-u = hafa e-ð til ljósmatar: B. Voxlys. B. Olie i Lampen. — 2) um annars konar líkamlegan hita: Solen brænder mig lige i Anſigtet skín beint framan í mig. Solen brænder ſtærkt i Dag það er mikill sólarhiti í dag. — b) valda sviða með þeim hita sem þar fylgir: B. ſig paa Nelder.

Brændebrev = Maalebrev.

Brændebærer sá sem ber brennsluvið inn (upp) í hús.

Brændefang kostur eldsneytis = (föng á að fá eldsneyti).

Brændeglas eldgler.

Brændehugger, ft. -e, kk., = Savſkærer.

Brændehuus hús til að hafa í brennsluvið.

Brændejern járn sem er hitað til að marka e-ð með. — b) hártangir til að liða hár með.

Brændekammer klefi til að hafa í brennsluvið.

Brændekjelder kjallari til að hafa í brennsluvið.

Brændeloft lopt til að hafa brennsluvið á.

Brændemangel skortur á brennsluviði.

Brændemærke brunamark (einkanl. á þjófum). Líka óeiginl. líkt og Beſkæmmelſe.

brændemærke, ás. 1, setja brunamark á þjófa. Líka óeiginl. líkt og beſkæmme.

Brænden, án ft., sk., það að brænde.

Brændenelde notrugras *urtica urens*.

Brændeold brunaöld.

Brændepenge, ft., borgun fyrir að svíða mörk á (naut)pening.

Brændepunkt brunapunktur á eldgleri.

Brænderi, ft. -er, kl., staður þar sem e-ð er búið til með því að heita það. Sb. Brændeviinsbrænderi, Tranbrænderi, Tjærebrænderi, Kalkbrænderi, Teglbrænderi.

Brændeſkov = Brændſelſkov.

Brændeſkærer = Savſkærer.

brændeſparende, [sb. ſpare], eldiviðardrjúgur: B. Ovne.

Brændeſparing, sk., sparnaður á brennsluviði.

Brændeſpeil eldspeigill úr málmi hafður eins og eldgler.

Brændeved brennsluviður. sb. Brænde 1.

Brændeviin, kl. (þó sumir vilji hafa það sk. eins og Viin), brennivín: Brænde B.

Brændeviinsbrænder, ft. -e, kk., sá sem gerir (býr til) brennivín.

Brændeviinsbrænderi brennivínsgerð; hús (staður) þar sem brennivín er búið til.

Brændeviinsbrænding brennivínsgerð.

Brændeviinskedel brennivínsketill.

Brændeviinsmand brennivínsmaður, a) sá sem býr til brennivín. — b) sá sem hefur brennivín til sölu.

Brændeviinspande = Brændeviinskedel.

Brændeviinstøi áhöld til brennivínsgerðar.

Brændeviinsværk = Brændeviinsbrænderi.

Brændeøxe öxi til að kljúfa með brennsluvið.

brændhed brennheitur, sjóðheitur.

Brændhede brunahiti.

Brænding, ft. -er, sk., það að brænde sem ás. — b) það sem búið er til í einu við eldshita (sb. brænde II, 1, d): En B. Muurſteen. — 2) brim (sb. brimgarður): Baaden kantrede i Brændingen.

Brændoffer brennifórn.

Brændovn ofn sem e-ð er búið til í (t. a. m. tigulsteinn) við eldshita.

Brændſel, án ft., kl., eldiviður, eldsneyti: Bruge Tørv til B.

Brændſelſkov skógur sem hafður er til brennsluviðar.

Brændſelſpilde eldiviðareyðsla.

Bræt, ft. -ter en þó optar Bræder, kl., borð (fjöl): En Tylt Bræder. — b) það sem búið er til úr borðstúf, borð, fjöl. Sb. Dambræt, Hakkebræt, Tegnebræt.

Brætſpil tafl.

Brød, ft. eins, kl., [Brød: brauð = rød: rauð-, o. s. frv.], brauð: Et Stykke tørt B. þur brauðbiti. Sb. Rugbrød, Grovbrød, Skibsbrød, Hvedebrød. — 2) óeiginl. a) viðurværi, atvinna: Det daglige B. Fortjene ſit B. paa en ærlig Maade. — b) vist, þjónusta: Være i eens B. Have mange Folk i ſit B. — c) = Levebrød: Sidde i et godt B.

Brødbager sá sem bakar brauð, einkum rúgbrauðsbakari.

Brødbagning brauðbakstur.

Brødbakke brauðilát á borði.

Brødbund sú hliðin á brauði sem það liggur á í ofninum þegar það er bakað.

Brøde, án ft., sk., [e. o. breyti af braut, að sínu leyti eins og skeyti af skaut], brot, afbrot, afbrigði, afgjörð: Jeg er uden B. i denne Sag sikn saka í þessu máli. Sb. Skyld, Forſeelſe, Overtrædelſe, Forbrydelſe, sem öll eru svipuð þessu orði að merk. — b) fjebætur (D. L.).

brødefri sikn saka, saklaus.

brødefuld glæpafullur.

Brødepenge (úrelt), ft., fjesekt, fjebætur.

Brødeſkyld (sjaldh.), brot, afbrot, glæpur, o. s. frv. Sb. Brøde.

brødeſmittet, [sb. ſmitte], saurgaður af glæp eða ávirðingu.

Brødesmand (úrelt), sekur maður.

Brødfrugt (ávöxtur af eins konar aldinviði sem vex í eyjaálfu) *artocarpus incisa*.

Brødføde fæðsla manna að því leyti sem hún er brauð. — b) atvinna, viðurværi.

brødføde byrgja e-n að brauði: Dette Land har ikke Korn nok til at b. ſig. — b) standa straum af e-m.

Brødhække brauðhilla á stórbúum.

brødig, ft. -e, e., brotlegur: Den, ſom b. findes (D. L.).

Brødkage sætabrauð sem bakað brauð er haft í (en ekki mjöl).

Brødkammer brauðklefi t. a. m. á herskipum.

Brødkniv brauðhnífur.

Brødkone brauðkona = brauðsölukona.

Brødkorn neyzlukorn (korn sem ætlað er til neyzlu, einkum til brauðgerðar); sb. Fødekorn. Gagnstæð orð: Saaekorn, Sædekorn.

Brødkrumme allt það sem er innan undir skorpunni á ofnbrauði. — í ft. (Brødkrummer) brauðmolar.

Brødkurv vandlaupur til að hafa brauð í.

brødløs eiginl. brauðlaus; en er sjaldan haft nema óeiginl., a) sem ekki verður lifað á: Brødløſe Konſter. — b) sem ekki hefur embætti nje þjónustu að lifa á: Han er bleven b. Mange brødløſe Familier.

Brødmangel, án ft., brauðskortur. Sb. Brødtrang.

Brødmærke mark á brauði (sem bakarar setja á það).

Brødnid öfund á því að annar græði of mikið á sama atvinnuvegi og maður hefur sjálfur.

Brødpoſe dálítill brauðpoki, (sb. skreppa).

Brødremord (sjaldan haft) = Brodermord.

Brødreſkifte arfskipti milli bræðra.

Brødrug neyzlurúgur (sb. Brødkorn). Gagnstæð orð: Saaerug, Sæderug.

Brødſag atvinnumál (það sem ekki er til annars enn geta lifað á því): Anſee Giftermaal ſom en blot B.

Brødſkimmel myggla á brauði.

Brødſkorpe brauðskorpa.

Brødſmule brauðmoli.

*Brødſtudium embættisvísindi (vísindagrein sem menn stunda til að fá embætti).

Brødſuppe brauðsaup (brauð soðið í vatni).

Brødtaxt verðlag á brauði.

Brødtrang = Brødmangel.

Brødtyv brauðbítur (= sá sem lifir á öðrum og ekki vinnur fyrir sjer). — b) sá sem fer í bága við bjargræðisveg annars manns.

Brødvand brauðvatn (svaladrykkur sem er búinn til með því móti að sjóðheitu vatni er hellt á brauð og e-ð látið þar í til bragðbóta).

Brødvidenſkab embættisvísindi (vísindi sem lögð er stund á til að komast í embætti).

Brødvogn brauðvagn (sem brauð er flutt á, t. a. m. í herferðum).

Brøk, ft. -er, sk., (um tölur), brot (sb. hið forna orð brotgeiri): Regne i B. Regne med B.

Brøkregning brotareikningur.

Brøl, ft. eins, kl., öskur (sb. baul).

brøle (har), h. s. 1, öskra, grenja, (sb. belja, baula).

Brølen, án ft., sk., grenjun (Matth.).

Brønd, ft. -e, sk., [e. o. brönn-r f. brunn-r; sb. flögur f. flugur, frömvaxti f. frumvaxti, o. s. frv.], brunnur: Grave en B. Tilkaſte en B. — b) ölkelda (heilsubrunnur): Reiſe til Brønden. Drikke Brønden. Sb. Sundhedsbrønd.

Brøndaare vatnsæð í brunni.

*Brøndcuur lækning af ölkeldu.

Brøndgjeſt sá sem leitar sjer lækninga við ölkeldu og af henni.

Brøndgraver sá sem grefur brunn eða brunna.

Brøndgravning brunngröptur, brunngerð.

Brøndhage = Brøndkrog.

Brøndhjul brunn-snúður.

Brøndhuus brunnhús.

Brøndkarm þró utan um brunn, (brunnkarmur?).

Brøndkarſe (jurt er vex í lækjadrögum og er skyld hrafnaklukku) *cardamine amara.*

Brøndkors krosstrje yfir brunni sem brunnsnúðurinn er festur við. — b) krosslagðir bjálkar í brunnbotni.

Brøndkrog krókur á brunnstjaka.

Brøndlænke brunnrekindi sem vatnsfótur dragast upp í úr brunni.

Brøndreb brunntaug (sem er höfð í staðinn fyrir rekindi).

Brøndrække brjóstrið utan um brunn.

Brøndſkib skip sem hefur vatn undir þiljum niðri til að flytja lifandi fisk í.

Brøndſpand brunnfata til að ausa upp vatn úr brunni.

Brøndſtage = Brøndſtang.

Brøndſtang brunnstjaki.

Brøndſætter = Brøndgraver.

Brøndſøger, sk., brunnkanni (stöng til að kanna með brunna).

Brøndtrug þró við brunn.

Brøndvand brunnvatn.

Brøndvinde brunnvinda.

Brøndvippe brunnvippa (Björn).

Brøndværk brunns-umgjörð.

Breſt, sk., (sjaldh.), [e. o. brist-r f. brest-r; sb. brøſte], galli, anmarki, ankanni: B. eller Mangel paa Bygning (D. L.). — b) halli. — c) ávirðing: De, hvis B. ſaa findes (D. L.).

brøſte (har), h. s. 1, (fornlegt orð), [líklega dregið af brista f. bresta, að sínu leyti eins og Lød af lit-r; sb. briſte], bresta, skorta, vanta: Hvor Lov brøſter, er Freden ſyg (orðskv.) sb. með lögum skal land byggja, en með ólögum eyða. Den brøſter intet, ſom intet lyſter (orðskv.) sb. sá hefur nóg, er sjer nægja lætur.

brøſtfældig, ft. -e, e., hrörlegur, laslegur, af sjer genginn: En b. Hytte.

Brøſtfældighed, án ft., sk., lasleiki (sb. hrörnun).

brøſtholden sem hefur minna enn þarf (D. L.). — b) ekki í haldinu, orðinn fyrir halla, sem er misboðið: Naar man finder ſig b. med en Dom þegar manni þykir á sig hallað í dómi.

Brøſtholdenhed, sk., (einkum í lögum), halli sem menn verða fyrir.

brøſtløs anmarkalaus, ankannalaus.

Bud, ft. eins, kl., [e. o. buð f. boð], 1) boð a) = boðorð, skipun: Holde Guds B. Lyde Guds B. De ti B. tíu lagaboðorðin, og tómt boðorðin. — b) það sem boðið er til e-s eða fyrir e-ð sem er til sölu: Gjøre B. paa noget. — c) boð (í ft.) = sendiboð, skilaboð, orðsending, skeyti, vísbending: Sende B. til een gera e-m boð, gera e-m orð. Tage B. med til een lofa að skila e-u til e-s. Gaae B. for een fara með boð (skilaboð) fyrir e-n. — 2) sá sem boð ber, sendimaður, erindsreki: Sende et B. efter een senda mann eptir e-m. Være B. imellem to Forelſkede. b) sjer í lagi (sá sem hefur það embætti að fara með boð eða brjef), boðberi, brjefberi. Sb. Cancelliebud, Poſtbud.

Budbyrd boðburður (það að fara með þingboð).

Budbærer sá sem boð ber, sá sem fer með skilaboð.

Buddike sjá Boddike.

***Budding**, ft. -er, sk., eins konar matur (enskur að uppruna) sem búinn er til úr mjöli og brauði og eggjum og kjöti eða fiski.

***Buddingform** ílát sem Budding er soðinn í.

Budfoged boðberi (sem ber boð milli embættismanna á landsbyggðinni).

Budfærd sendiferð, sendiför.

***Budget** sjá Budjet.

***Budjet** (optar ritað Budget í dönskum bókum), ft. -ter, kl., áætlun um ríkisreikninga, áætlunarskrá ríkisstjórnarmanna um tekjur og gjöld ríkisins um e-n ókominn tíma.

Budord boðorð: De ti Guds B.

Budſkab, ft. eins, kl., boðskapur, boð (í ft.), tíðindi, tíðindasaga (fornt): Bringe et glædeligt (ſørgeligt) B. Sb. Efterretning, Tidende. — b) (sjaldh.), sendiför, sendiferð: Han var i Kongens B.

Budſkikkelſe boðsending (það að senda boð, ekki öldungis sama og orðsending).

Budſtikke þingboð.

Budvei boðleið.

Bue, ft. -r, sk., [e. o. bugi f. bogi; sb. bugna f. bogna], bogi (sb. blóðbogi), bugur, sveigur: Dele en Cirkel i to lige ſtore Buer; sb. Cirkelbue. En elliptiſk B. Loftet er bygget i en B. er bjúgt. Einkum er Bue haft um þess konar mannvirki (hús, brýr eða þvíuml.) sem bogalögun er á: Denne Bro har tre lige høie og lige vide Buer; sb. Spidsbue. Himlens B. himinhvolfið. — b) bogi til að skjóta af: Skyde med B. skjóta af boga. Spænde Buen for høit merkir óeiginl. vera of heimtufrekur, kunna sjer ekki hóf. Sb. Flitsbue. — c) bogi til að leika á hljóðfæri með.

bue, ás. 1, ekki haft nema í b. ſig gera hvolf.

buedannet, [sb. danne], eins og bogi í lögun, bjúgur. Sb. buet.

Bueform bogalögun.

Buegang bogsvalir: En B. i en Have. Buegangene ved Chriſtiansborgſlot (í Kaupmannahöfn). En hvælvet B.

Buehvælving ræfurhvolf. Sb. Tøndehvælving.

Buelinie boglína.

Bueloft hvolfræfur.

Buemager, ft. -e, kk., bogasmiður.

Bueſav sög handa einum manni svo löguð að blaðið er fest við járnboga.

Bueſeng rúm (hvíla) með hvolfi yfir.

Bueſkud bogaskot. — b) kúluskot sem fer í boga.

Bueſkytte bogmaður.

Bueſtræng bogastrengur.

Bueſtrøg bogadráttur (sb. Bue c): Have et godt B. draga laglega bogann.

buet, ft. buede, e., eins og bogi í lögun, bjúgur. Sb. buedannet.

Bueværk það sem gert er með (í) bogum: Bueværket ved en Bro.

***Buffet**, sk., veitingaborð þar sem menn geta keypt mat og drykk.

Bug, ft. -e, sk., [búk-r], bumba: Bugen paa en Potte. Bugen paa en Flaſke. — b) kviður: Fylde ſin B. kýla vömb sína. — c) (stundum), kinnungur á skipi (sb. Bov 2).

Buganker kinnungs-akkeri.

buget, ft. bugede, e., sem hefur bumbu, bæði um hluti, t. a. m.: En b. Kande, og (í tali) um menn.

Bugfinne kviðuggi.

Bugfod kviðfótur á skorkvikindi.

Bugfoder fóður úr kviðskinni sumra dýra.

Bugfylde offylli, ofát.

Buggjord kviðgjörð.

Bugle (líka ritað Bule), ft. -r, sk., smíðuð bóla (einkanl. á því sem gert er úr málmi): Bugler paa et Harniſk. B. i Midten af et Skjold skjaldarbunga. — b) beygla á íláti úr málmi. — c) kúla (á holdi, einkanl. í höfði): Han har ſlaaet ſig en B. i Panden.

buglebladet með blaði sem bunga er á öðrumegin en hvolf hinumegin.

buglerund ávalur á allar hliðar.

buglet, ft. buglede, e., bungóttur, bólusettur: B. Skjold. — b) dalaður.

Bugline aktaumur.

Bugløb lífsýki, útsótt (fornt), sótt (tómt), vallgangur.

bugne (er), h. s. 1, [bugna upphaflegra enn bogna], bogna, svigna: Grenen bugner af Frugt. — B. ud (þrútna) af Fugtighed.

Bugnen, sk., það að bugne.

Bugning, sk., það að bugne (bunga).

Bugorm nálgur.

bugſere (líka ritað buxere), ás. 1, róa fyrir skipi úr einum stað í annan.

bugſkaldet rotinn á kviðnum: Et b. Faar.

Bugſkæl hreistur á kviðnum.

Bugſnit kviðskurður.

Bugſorg mataráhyggja.

Bugſpryd (líka ritað Bugſprød, Bovſprød, Bovſpryd), [sb. Sprød, Sprøde], brandur (sem nú er vant að kalla bugspjót) á hafskipi.

Bugſprød sjá Bugſpryd.

Bugt, ft. -er, sk., bugða, lykkja, hlykkur, krókur: Slaae Bugter. Veien gaaer i Bugter vegurinn er krókóttur (sb. Bugtning). — Han vil have Bugterne og begge Enderne hann vill hafa bæði töglin og hagldirnar, hann vill bæði kjósa og deila. — b) vogur, vík, fjörður, flói: Den botniſke B. Helsingjabotn. Den finſke B. Kirjálabotn. — c) faae B. med een vinna svig á e-m (sb. róa nökkura vík á e-n í sögu af Hrafnk.).

Bugtaler búktalari.

bugte, ás. og h. s. 1, a) ás.: B. ſig liggja í bugðum, líða áfram í bugðum, o. s. frv. — b) h. s., falla í bugðum; hlaupa í króka; o s frv. — **bugtet**, sem e., bugðóttur, krókóttur: En b. Aa. En b. Vei.

bugteviis, ao., í bugðum, í krókum, í hlykkjum.

Bugtning, ft. -er, sk., bugða, lykkja, hlykkur, krókur, kengur, sveigur: Flodens yndige Bugtninger. Sb. Krumning.

Bugvrid iðrakveisa, innantökur.

Buk, ft. -ke, sk., [bukk-r], bukkur (fornt), hafur. — b) hrútur. — Sb. Raabuk, Gedebuk. — 2) ýmisleg áhöld, a) múrbrjótur. — b) = Rambuk. — c) eins konar þungt járn til að mola róteldi með. — d) trönur. Sb. Savebuk, Savelad. — e) undirstaða með fótum: Et Bradſpid med B. Sb. Bradbuk. — f) vagnstjórasæti á kerrum og þess konar vögnum.

Buk, ft. eins, kl., hneiging (það að hneigja sig): Gjøre B. hneigja sig. — b) höfrungahlaup: Springe B. fara í höfrungahlaup, vera í höfrungahlaupum.

Bukar, sk., (jurt) *asperula odorata.*

Bukdækken ábreiða á vagnstjórasæti, sb. Buk (sk.) 2, f.

bukke, ás. og h. s. 1, 1) ás., hneigja (beygja, sveigja) e-ð, einkanl. áfram: B. Hovedet. B. ſin Ryg beygja sig í hryggnum. B. ſig for at komme igjennem en Dør verða að ganga hálfboginn inn um dyr. B. ſig til Jorden hneigja sig til jarðar. — B. noget ind brjóta inn af e-u. B. begge Enderne ſammen paa noget sveigja saman endana á e-u. — Sb. bøie. — 2) h. s. (har), hneigja sig fyrir e-m, hneigja e-m (fornt), lúta e-m: Han har lært at b. Han bukkede dybt for hende. — b) b. for Overmagten vera borinn ofurliði, (verða allur fyrir borði). — c) b. under verða undir, bera lægra hlut, o. s. frv.

Bukkebeen hafursfótur.

bukkebenet hafurfættur: Den bukkebenede Skovgud.

Bukkeblad horblaðka, kveisugras, reiðingagras, *menyanthes trifoliata.*

Bukkebær (jurt) *convallaria multiflora.*

Bukkefod hafursfótur.

Bukkehorn hafurshorn.

Bukkel, ft. Bukler, sk., hringlagður (hringaður) hárlokkur: Sætte Haaret i Bukler hringleggja (hringa) (hár)lokkana.

Bukken, án ft., sk., hneigingar, hneigingagangur: B. og Skraben.

Bukkeſkind hafurstaka.

Bukkeſpring hafrahlaup.

buklet, ft. buklede, e., hringaður, hringlagður. Sb. Bukkel.

Bul, ft. -le, sk., [bul-r upphaflegra enn bol-r], eikarbolur: Roden, Bullen og Grenene; sb. Stamme. — b) leggur á súlu: Bullen af en Seile; sb. Skaft. — c) kjálki i herfi: Bullene i Harven. — d) (Bul eða Bulle) ermalaus utanhafnarbolur sem kvennfólk á Sjálandi hefur utan yfir peysu.

Bulbider, ft. -e, sk., [Bul hjer = boli], bolabítur (stór og ljót hundategund). — Óeiginl. illhryssingur.

Bulbro brú af eikabolum, sterk trjebrú.

Bulder, án ft, kl., [sb. bul, rótina í bylja], skvaldur, hávaði, háreysti; niður; skrölt, hark, skark, skarkali: Der opſtod et ſtort B. blandt den forſamlede Mængde. Havets B. sjóarniðurinn, sjóhljóðið, brimhljóðið. Vognenes B. vagnaskröltið. Huſet faldt med ſtort B.

Bulderbaſſe (í tali), hávaðaseggur.

buldervorn, ft. -e, e., (í tali), hávaðasamur, hávær.

buldre (har), h. s. 1, gera skrölt (skark, skruðningar, o. s. frv.): Vognene b. skrölta. Tordenen buldrer. Havet buldrer glymur. (Sb. dundre.) — b) skvaldra, gera hávaða (háreysti), hafa hátt um sig. — c) b. paa Døren (o. s. frv.) lemja á dyrnar. Sb. baldre, dundre.

Buldren, án ft., sk., það að buldre.

Buldrer, ft. -e, kk., hávaðamaður.

Bule sjá Bugle.

Bulfjæl þykkt borð.

bulhovedet höfuðstór (t. a. m. um grásleppu).

Bulk, ft. -er, sk., [sb. búlk-i], hnúður, nabbi, köggull: Gjøre Bulker i Pleiningen skilja eptir í plógfarinu.

bulket, ft. bulkede, e., ósljettur, hnúðóttur, nöbbóttur.

*Bulle, ft. -r, sk., skjal með innsigli; einkum þess konar páfabrjef.

bullen (líka ritað bollen), ft. bulne (líka ritað bolne), e., [e. o. búlginn = bólginn; sb. fúlga við fólginn], bólginn, þrútinn: En b. Skade bólgumein, bólga. Bulne Fingre.

Bullenhed, án ft., sk., bólga, þroti.

*Bulletin, sk., stutt skýrsla um e-ð sem mikið ríður á (t. a. m. um heilsufar konungs, ef hann er sjúkur).

Bulme, sk., (eins konar eiturjurt í Danmörku og víðar) *hyoscyamus niger.*

Bulmeurt = Bulme.

Bulmoder (tíðkanlegast hjá almúga), hola í efra endann á eplum og perum og öðru þess háttar.

bulne (er og har), h. s. 1, [e. o. búlgna f. bólgna; sb. greinina um bullen], bólgna, þrútna: Neglen bulner af nöglina leysir fram af.

Bulning, sk., það að bulne.

Bulvante vettlingur með einum þumli. Sb. Bælgvante.

Bulværk (líka ritað Bolværk) víghyrning á borgar vegg eða kastala: B. ved en Havn.

Bulexe bolöxi.

Bump sjá Bomp.

Bund, ft. -e, sk., [e. o. butn = botn], botn, o. s. frv., a) botn í íláti eða e-u þess kyns: Bunden i en Skaal. Bunden i en Tende (Fjerding). Slaae begge Bundene ud paa en Tende. Bunden i en Kaſſe (Kiſte). Bunden i en Seng. Bunden i en Sæk. Det ligger paa Bunden i Sækken. Bund merkir líka, eins og á ísl., botn í sjó eða stöðuvatni eða vatnsfalli; sb. Havbund, Søbund. — Til Bunds til botns, í botn: Synke til Bunds sökkva til botns. Drikke ud til Bunds drekka í botn, renna út það sem maður drekkur úr, ljúka úr því. Óeiginl. merkir til Bunds frá rótum: Forſtaae noget til Bunds. — I B. og Grund algjörlega, gjörsamlega; bæði eiginl., t. a. m. ødelægge en By i B. og Grund, og óeiginl., t. a. m. han er ødelagt i B. og Grund hann er öldungis kominn á höfuðið; en i B. og Grund fordærvet Tænkemaade. — b) jarðvegur: Hei (lav) B. Fugtig (tør) B. Frugtbar B. Sb. Jordbund; sömuleiðis Engbund, Leerbund, Moſebund, Sandbund. — Paa danſk B. = paa danſk Grund. — c) undirstaða í mislitum vefnaði: Teiet er hvidt i Bunden med røde Blomſter.

bunde (har), h. s. 1, [e. o. butna = botna], botna (bytna), ná niðri: Her er ſaa dybt, at man ei kan b. med Stangen.

Bundfald það sem sezt á botninn, grugg á botni, undanlás, dreggjar. — b) óeiginl. úrtíningur, úrkast, o. s. frv.

bundfaſt botnfastur: B. Iis.

Bundflade botnflötur á e-u.

bundfryſe (er), botnfrjósa: Vandet i Spanden er bundfroſſet botnfreðið.

bundfælde láta e-n vökva setjast.

Bundgarn lagnet.

Bundgarnsſtade netlögn.

Bundgjær lakara ger sem sökkur til botns.

Bundlag undirstaða, grundvöllur.

bundløs botnlaus, sem enginn botn er í: En b. Tønde. Et bundløſt Hav. Et bundløſt Svælg. En b. Afgrund. En b. (ófær) Vei (sb. kviksyndi). — Óeiginl. B. Gjeld botnlausar skuldir: Være i b. Gjeld vera skuldunum vafinn (eins og fuglinn fjöðrunum eða eins og skrattinn skömmunum).

Bundsforvandt, ft. -e, sk., (ríki sem hefur gert samband við annað ríki, einkanl. í ófriði), sambandsríki, bandaríki (að sínu leyti eins og bandamenn í orðinu Bandamannasaga). Sb. Forbundsmagt, sem þykir betra orð.

Bundſkrab það sem skafið er af botni á íláti, einkum skófir.

Bundſtage stjaki t. a. m. sem net er fest við botninn með.

Bundſtaver, einungis í ft., botnfjalir í (fjalir í botni á) tunnum og öðru þess háttar; sb. botnauki.

Bundſtykke botnhlutinn á e-u: Bundſtykket i en Kanon.

bundſulten glorhungraður.

Bundſætning það að setjast á botninn í e-m vökva.

Bundt, ft. -er, kl., vöndull, kippa: Et B. Hø (Halm). Et B. Penne. Et B. (optar Knippe) Negler. Et B. Bøger.

bundte, ás. 1, binda e-ð saman í vöndul, o. s. frv.

bundteviis, ao., í vöndlum, í kippum, o. s. frv.

Bundtmager, ft. -e, kk., skinnaskraddari (sem býr til ýmislegt úr loðskinnum, t. a. m. húur).

Bunke, ft. -r, sk., [bunki], haugur, hrúga.

buntet, ft. buntede, e., = broget.

Buntrad, dregið saman úr buntet Rad, og haft í orðatiltæk.: Sidde i B. sitja á víxl karl og kona (þ. e. t. a. m. fyrst karlmaður, þá kvennmaður, þá karlmaður, þá kvennmaður, o. s. frv.).

burde, bør núl. tíð í framsöguh., burde þál. tíð í framsöguh., (har) burdet, h. s., [sb. byrja], byrja, eiga, heyra, a) persónulaust (sjaldh. og ekki í tali), byrja, bera: Det bør enhver (sjerhverjum byrjar) at medvirke til det Heles Vel. Da bør det os (byrjar oss, ber oss) at være betænkte paa.... — b) eiga að... α) um skyldur: Fornuften byder, hvorledes vi bør, Loven hvorledes vi ſkal, Nødvendighed hvorledes vi maae handle. Ingen bør fornærme ſin Næſte. Saaledes bør det være. Som det bør ſig eins og vera ber (eins og vera á). — β) um rjettindi: Foreſkrive hvad een bør have (nyde) for ſin Umage. — c) (að mestu leyti úrelt), heyra e-m: Ære den, ſom Ære bør þeim heiður, sem heiður heyrir (orðskv.). Sb. tilkomme, tilhøre.

*Bureau, ft. -er, kl., ritstofur. (Bureau er meira enn Contor).

*Bureaukratie, kl., ritstofuríki (sb. konuríki), ritstofuveldi.

*burleſk, ft. -e, e., hlægilegur, skoplegur, skringilegur. Sb. latterlig, naragtig, pudſeerlig, ſnurrig.

buſe, h. s. 1, ana, gana, flana, álpast: B. paa. B. til. — B. ud med noget fleipra e-u fram úr sjer. Sb. buus.

Buſemand er að sínu leyti sama á dönsku og grýla er á ísl. Líka er Buſemand sá sem hræðir menn fyrir skör fram annaðhvort með útliti sínu eða með hörku.

Buſk, ft. -e, sk., runnur, hrísrunnur, kjar, hrískjar. Sb. Ellebuſk, Røddebuſk, Tjernebuſk. — b) það sem er líkt og runnur í lögun, skúfur.

buſkagtig, ft. -e, e., líkur (áþekkur, svipaður) runni.

Buſkbakke runnum vaxin hæð.

buſke, ás. 1, sem hafa má í orðatiltækjunum b. ſig og buſkes verða eins og runnur í lögun.

Buſkeſkov = Kratſkov.

buſket, ft. buſkede, e., vaxinn runnum: En b. Egn. — b) eins og runnur í lögun, vaxinn sem runnur: En b. Væxt.

Buſketræ viður sem vex í fleirum bolum. Sb. Buſkvæxt, sem er yfirgripsmeira.

buſkviis, ao., eins og runnur, í runnum.

Buſkværk runna-safn.

Buſkvæxt það sem vex í runni (það sem er runnur).

*Buſte, ft. -r, sk., mannshöfuð með hálsinum og efsta hlut bringunnar (úr gipsi eða málmi eða marmara). Sb. Bryſtbilled, sem þó nær einnig yfir pentaðar myndir og uppdregnar.

but, ft. -te, e., [sb. búta og bút-r], snubbóttur: En b. Preen. En b. Snude. En Fiſk med et b. Hoved. Sb. ſtump. — b) óeiginl. stuttur í svari, stuttur í spunann: Han var ſaa b., at o. s. frv. Have et b. Væſen.

Buthed, án ft., sk., hryssingsskapur.

Butterdei = Smørdei.

buttet, ft. buttede, e., jafn á alla vega, gildur í samanburði við lengdina (einkanl. um það sem er holdugt): En lille b. Pige (sb. holdahnyðja). Buttede Arme.

Buur, ft. Bure, kl., [búr], a) (að mestu leyti úrelt, og varla nema í samsettum orðum), búr (einkanl. í fornum skilningi). Sb. Fadebuur, Fangebuur, Jomfrubuur. —

b) flytjanlegt grindahús einkum til að hafa í fugla eða dýr. Sb. **Fuglebuur.**

Buurfugl fugl sem hafður er í ofur litlu húsi.

buus, ao., í talsh. gaae (løbe) b. paa = **buſe paa.**

Buxbom sortulyngsviður (viðartegund sem fyrrum var mjög titt að hafa í aldingörðum einkanl. utan um blómreita) *buxus sempervirens*: En Kam (Daaſe, Fleite, Hæk) af B. Líka en Buxboms Kam, o. s. frv.

Buxer, einungis í ft., brók, buxur, (brækur í fornöld var bæði = brók og buxur): Et Par B. Gaae med lange B. Sb. **Beenklæder.**

Buxefoder buxnafóður.

Buxeknap hnappur í buxum.

Buxelinning buxnahald.

Buxelomme buxnavasi.

buxeløs brókarlaus.

buxere sjá **bugſere.**

Buxeſkrædder buxnaskraddari (skraddari sem býr til buxur annaðhvort eingöngu eða mest megnis).

By, ft. -er, sk., [bý-r], býr, bær í hinni fornu merk., staður, borg, stundum höfuðborg, þorp: En ſtor By. En folkerig By. Til dette Sogn høre fem Byer þorp. Boe i By ſammen eiga heima í sama bý. Reiſe af By. Være af By vera heiman að frá sjer (þegar maður á heima í bý). Komme til Byes. Han boer her i Byen. Han reiſer fra Byen. Han er kommen til Byen. Stundum er **Byen** sama og býr að fráteknum þeim garði eða bústað, sem frá er miðað í huganum, t. a. m. Pigen er i Byen úti í bæ.

Byblæſt haft óeiginl. í þessu orðatiltæki: Gjøre B. af noget hlaupa með e-ð (bera e-ð út) um allan bæinn.

byde, bød, budet, ás., [**byde**: bjóða = **ſyde**: sjóða, o. s. frv.], bjóða, 1) bjóða (skipa) e-m að gera e-ð, (biðja er einnig opt í þeirri merk.): Han bød ham ſtrax at forlade Landet. — Líka án þol.: Tale et bydende Sprog skipa (en biðja ekki). Tale i en bydende Tone vera hastur. B. over (ráða fyrir, stýra) et Kongerige. — Sb. **befale.** — b) han bød ham være ved godt Mod hann bað hann vera hughraustan. Sb. **formane.** — 2) bjóða e-m e-ð til eignar eða þvíuml.: B. een en Gave. B. een en Stol setja stól undir mann. B. een at ſidde ned. B. een ſin Arm rjetta e-m handlegginn til að leiðast. B. god Dag. B. Farvel kveðja. — β) b. Viin om til Gjeſterne bera vín á milli. — γ) b. noget frem. — δ) b. noget fal (tilfals) = **falbyde noget.** — ε) b. noget ud (í-fornlegt), hafa e-ð á boðstólum (boðangi); reyna til að koma e-u út. — ζ) b. noget op bjóða e-ð upp er sagt um þann, sem heldur söluþing; en den ene bød det op for den anden þeir hleyptu því upp hver fyrir öðrum er sagt um kaupendurna. — η) b. een over bjóða betur, enn annar, einkum á söluþingi. — ϑ) b. paa noget bjóða í e-ð: Ingen vilde b. paa Gaarden, da den blev opraabt. — ι) b. ſig til bjóðast til: Han bød ſig til at gaae. — ϰ) b. een Spidſen bjóða e-m byrginn, reysa rönd við e-m. — λ) b. imod valda viðbjóð: Han bød mig Viin; men den bød mig imod enn mjer bauð við því. Sb. **modbydelig.** — b) bjóða e-m = laða: B. een til Bryllup. B. een til Bords. De budne Gjeſter boðsfólkið. Han er buden ud til Middag hann er í miðdegisboði. B. een hjem til ſig. B. een ind til ſig. B. een op til Dands (í dansveizlu) biðja stúlku að dansa við sig.

Byden, án ft., sk., það að **byde.**

Byende býjar-endi: Han boer ude i den anden B. í hinum endanum á býnum.

Byesbarn sá sem er fæðingi í e-m bý: Vi ere Byesborn ſammen við erum úr (erum fæddir í) sama bý.

Byesbroder sá sem er frá sama bý og annar.

Byesfolk (ft.) sambýjarfólk.

Byfoged býjarfóeti.

Byfolk (ft.) borgafólk (sem á heima í borgum, en ekki á landsbyggðinni). — b) = **Byesfolk.**

Byfred (forðum), landareign e-s kaupstaðar með sínum ummerkjum.

Byfrihed einkarjettindi e-r borgar.

Byg, án ft., ks., bleyting í heitri lút: Lægge Tøi i B.

Byg, án ft., kl., [bygg], bygg (korntegund sem er algengari í Danmörku enn aðrar korntegundir og kölluð sjer í lagi **Korn** af alþýðu) *hordeum.*

Bygager bygg-akur.

Bygax bygg-ax.

Bygbrød byggbrauð.

Bygd (líka **Bøigd**; hvorttveggja einkum haft í Norvegi), ft. -er, sk., [byggð], byggð.

Bygdefolk (líka **Beigdefolk**), ft., byggðarfólk; fólk á landsbyggðinni.

Bygdelav (kl.) byggðarlag.

Bygderet byggðardómur (dómur sem á að dæma mál í e-i byggð).

Bygdeting byggðarþing líkt í Norvegi og **Herredsting** í Danmörku.

byge, ás. 1, hafa ljerept í heitri lút.

Byge, ft. -r, sk., skúr, jel, bylur. Sb. **Regnbyge, Tordenbyge, Hagelbyge.**

Bygekar lútarker til að bleyta ljerept í.

Bygekedel lútarketill til að bleyta ljerept í.

Bygelud bækilút til að bleyta ljerept í.

Bygeſaa lútarsár til að bleyta ljerept í.

Bygetønde lútartunna til að bleyta ljerept í.

Bygeveir skúraveður.

Bygfæld hrörnun á húsi.

bygfældig, ft. -e, e., hrörlegur (um hús): Hvor Kirken b. er (D. L.).

bygge, s. 1, [byggja], A) ás., 1) búa e-ð til, gjöra, reisa, smíða (sb. húsa, timbra): B. et Huus. B. et Slot. B. et Taarn. B. en By. B. en Bro. B. en Dæmning. B. en Mølle. B. en Tærſkemaſkine. B. et Skib. B. et Orgel. — Bæveren bygger ſin Bo. Fuglene b. Reder. — Dette Huus blev ſnart bygget op igjen; sb. **opbygge.** Han vil b. en Længe til; sb. **tilbygge.** — Ho. l. t. **bygget** er haft um menn og sum dýr, og merkir limaður, o. s. frv.: Han er vel bygget vel limaður, fallegur í vexti, fallegur á fæti. En vel bygget Heſt. Sb. **Legemsbygning.** — b) án þol., α) sjer í lagi um stórkostlega húsagjörð: Denne Konge var en Elſker af at b. þar af dregið han har bygget ſig fattig hann hefur eytt öllu fje sínu í húsagerð eða önnur þess konar mannvirki. — β) b. paa noget vera að smíða e-ð (sem **bygge** er haft um). — γ) (óeiginl. og fjærri næstu merk. hjer á undan) b. paa noget reiða sig á e-ð, ætla á e-ð: B. paa eens Løfter. Det er en Mand, man kan b. paa. — 2) (úrelt), gera við: Aarligen at b. og forbedre ſin Gaard. — Orðskv.: Med Lov ſkal man Land b. með lögum skal land (vort) byggja (en með ólögum eyða). — B) h. s., (einkum í skáldskap), byggja (búa): I Hytten vil jeg boe og b.

Byggehjelp styrkur til húsgerðar.

Byggekonſt (sjaldh.) = **Bygningskonſt.**

Byggelyſt, án ft., löngun til að láta gjöra hús.

Byggemaade (sjaldh.) = **Bygningsmaade.**

Byggen, án ft., sk., það að **bygge.**

Byggeplads staður (rúm) til húsgjörðar.

Byggeri, kl., húsagjörð, skipasmíði (sb. **Skibsbyggeri**), o. s. frv., eptir því sem á stendur: Han har meget travlt med ſit B. — β) með nokkurri aðfyndni, sífeld húsagjörð (eða þvíuml.): Det er en egen Sag med dette B.

Byggerum rúm til húsgjörðar.

Byggeſted (sjaldh.), a) = **Byggeplads.** — b) forul. (og skáldl.) = **Hjem, Bolig.**

Byggetid tími sem verið er að smíða hús eða e-ð þess kyns.

Byggryn bygggrjón.

Byggrynsſuppe bygggrjónasaup.

Byghalm bygghálmur.

Bygherre sá sem lætur gjöra hús eða e-ð þess kyns: Bygningen ſkulde være et Ærestegn baade for Bygherren og Bygmeſteren.

Bygjord byggjörð góð eða vond.

Bygkorn byggkorn.

Bygkornsdreiel þess konar **Dreiel** sem er ofið eins og það væri með byggkornum.

Bygmalt byggmalt.

Bygmeel byggmjöl.

Bygmeſter meistari í húsagjörð. — b) yfirsmiður í e-i húsgjörð.

Bygning, sk., a) án ft., gjörð eða smíðar húss eða skips, o. s. frv.: Man begik en Feil under Bygningen meðan verið var að smíða. Huſet er (ſtaaer) endnu i B. er í smíðum. Sb. **Huusbygning, Møllebygning, Skibsbygning.** — Líka lögun, eða snið (á e-u, sem **bygge** er haft um): Man dadler Bygningen i dette Slot. En Fregat af engelſk Bygning. Sb. **Bygningsmaade.** Einnig = **Legemsbygning** (sb. **bygget** í greininni um **bygge**): Han er af en ſtærk (ſvag) B. hraustur (veikur) af sjer. — b) með ft. -er, mannvirki, einkum hús: En ſtor (prægtig, ſkjøn) B. Opføre en B. — Kirkens B. Slottets (Herregaardens, Præſtegaardens) Bygninger.

Bygningsafgift skattur af húsi (húsum): Vinduesſkat er en B. Sb. **Bygningsſkat.**

Bygningsarbeide starf að húsgerð eða öðru þess kyns.

Bygningsfolk, ft., þeir sem starfa að húsgerð eða öðru þess kyns. Sb. **Bygningsmand.**

Bygningsgruus múr-möl og annað þess kyns þar sem verið er að gjöra hús.

Bygningshjelp = **Byggehjelp.**

Bygningskonſt, án ft., húsgerðarlist.

Bygningsmaade snið eða lögun á húsi eða e-u þess kyns.

Bygningsmand sá sem starfar að húsgerð eða e-u þess kyns, sá sem er að búa til hús. Sb. **Bygningsfolk.**

Bygningsſkat = **Bygningsafgift.**

Bygningsſkik = **Bygningsmaade.**

Bygningsſmag snið á húsum (eiginl.: það að fella sig vel eða illa við þess konar snið).

Bygningstræ trjetegund sem höfð er í hús.

Bygningstømmer húsaviður.

Bygningsvæſen allt sem heyrir til húsagerðar (öll húsagerð) einkum á ríkisins kostnað.

Bygſel, sk., [sb. byggja e-m jörð], (norrænt orð), ábúð jarðar. — b) = **Bygſelpenge.**

Bygſelbrev (í Norv.), byggingarbrjef. Sb. **Fæſtebrev.**

Bygſelgaard (í Norv.), leigujörð. Sb. **Fæſtegaard.**

Bygſeljord (í Norv.), leiguland. Sb. **Fæſtejord.**

Bygſelmand (í Norv.), leiguliði. Sb. **Fæſtebonde.**

Bygſelpenge, ft., (í Norvegi), það sem maður gefur til að fá jörð til ábúðar. Sb. **Indfæſtning.**

Bygſelret (í Norv.), byggingarrjettur.

Bygſelsret (í Norv.), rjettur leiguliða að því leyti sem hann er leiguliði.

bygſle, ás. 1, (norrænt orð), a) byggja jörð. — b) taka jörð á leigu.

Bygſtraa byggstrá.

Bygſuppe = Byggrynsſuppe.

Bygſæd byggsæði.

Bygvælling bygggrjónavellingur.

Byjord, ft. -er, land sem liggur undir þorp eða kaupstað.

bykjendt, [sb. kjende], kunnugur í býnum.

Byld, ft. -er, sk., kýli, (sb. illa, mein).

Byldeſot kýla-sótt.

Bylevnet lifernishættir býjarmanna. Gagnstæð orð: Landliv, Hyrdeliv.

Bylov býjarlög. Sb. Byret, Byſkraa.

Bylt, ft. -er, sk., böggull, baggi, (sb. pjönkur): En B. Klæder fatabaggi. En B. Linned. Binde noget i Bylter.

bylte, ás. 1, binda e-ð í bagga (böggul): B. noget ſammen.

Bymand býjarmaður, þorpkarl.

Bymark land sem liggur undir þorp.

Bynke, sk., engja-punthali (í grasafr. Odds Hjalt.), *aira caespitosa*.

Bynkekoſt punthalavöndur.

Bynkeriis punthalavöndur.

Byrd, án ft., sk., [byrð-r f. burð-r eins og fynd-r, fund-r], a) (einungis haft sem aptari partur af samsettu orði), burður. Sb. Budbyrd, Jernbyrd. — b) [sb. byrð kvk., Fsk. 10], burðir (af bera = fæða): Af høi (ædel) B. af stórum ættum, ættgöfugur. — β) skyldleiki (skyldugleiki): Da ſkal den næſte i B. være Værge. — Sb. Efterbyrd.

Byrddag (sjaldh.), burdardagur, afmælisdagur. Sb. Fødſelsdag.

Byrde, ft. -r, sk., [byrði; hinn forni gjör. et. byrðr er f. byrðir], byrði (sem maður eða dýr ber í einu). (Í þessari merk. er Dragt miklu tíðkanlegra.) — b) þungi, þyngsli, byrðarauki: Heſten er ikke ſtærk nok til en ſaadan B. hesturinn sligast undir þvílíkum þunga. Grunden var for ſvag til at bære Huſets B. — Óeiginl.: Hans Stilling paalægger ham mange Byrder. Falde Staten til B. verða ríkinu að handbendi. Livet er ham til B.

byrdefuld örðugur, erfiður, þungbær: Et byrdefuldt Embede.

byrdelet (sjaldh. og skáldlegt), ljettbær.

byrdevant, [sb. vænne], (í skáldsk.), vanur við byrðar, vanur þungbæru.

byrdig, ft. -e, e., [sb. byrðig-r], borinn til e-s: B. til Kronen borinn til ríkis. Sb. velbyrdig.

Byret býjarrjettur (sb. Bjarkeyjarréttr). Sb. Bylov, Byſkraa.

Byrſte sjá Børſte.

Byrygte býjarkvis.

Byſkat býjarskattur.

Byſkik býjarsiður, býjarbragur.

Byſkraa býjarskipun. Sb. Bylov, Byret.

Byſkriver býjarskrifari.

Byſladder býjarþvaður.

Byſnak = Byſladder.

Byſtads viðhöfn (skart) sem tíðkast í borgum.

Byſtævne býjarmanna mót (samkoma býjarmanna). — b) mótstaður (samkomustaður) býjarmanna. Sb. Gadeſtævne.

Byſvend (úrelt), lögreglumaður. Sb. Politiebetjent.

Byting býjardómur. — b) dómstaður í bý.

Bytingsdom atkvæði býjardóms.

bytte, ás. 1, [sb. býta], hafa skipti við e-n á e-u (sb. hann keypti við Hólmstarra bæði löndum ok konum ok öllu fé, sömul. býttum vit jörðum okkar í millum): Han vil ikke b. med nogen hann vill ekki hafa skipti við neinn (á hag sínum). B. Heſt med een hafa hestakaup við e-n. B. noget bort hafa skipti á e-u, þ. e. láta e-ð burt í skiptum. B. (skipta) en Seddel. B. en Daler i Smaamynt. B. Selv ind for Guld (fá sjer gullpeninga fyrir silfurpeninga). B. ſig noget til fá e-ð í skiptum.

Bytte, án ft., kl., [sb. býti], skipti sem höfð eru á e-u, umkeypi (Fms. III, 51): Gjøre et godt (ſlet) B. hafa hag (óhag) á skiptum, fá gott (illt) umkeypi. — 2) herfang, hlutskipti, fengur: Soldaterne gjorde her et rigt B. Einnig hlutskipti í óeiginl. merk.

Byttegods herfang (fje sem tekið er að herfangi).

byttegraadig sólginn í herfang.

Byttehandel kaupskapur sem ekki er annað enn vöruskipti (þ. e. sem ekki eru hafðir peningar til).

Byttemiddel skiptavarningur (sem hafður er til að kaupa með annan varning og annar varningur er metinn eptir).

Bytten, án ft., sk., það að bytte. Sb. Bytte.

Byttepenge, ft., peningar sem fást fyrir herfang þegar það er selt.

Bytteværd verð e-s hlutar í kaupum og sölum.

Bytting, ft. -er, kk., = Skifting.

Bytynge álögur á e-m bý.

Bytyr þorpnaut (þorptarfur).

byvant, [sb. vænne], (bæði um menn og fjenað), orðinn kunnugur og farinn að kunna við sig í e-m bý.

Byvei þorpvegur (vegur til þorps, vegur milli þorpa). Gagnstætt orð: Markvei.

Byvæſen allt sem borgum til heyrir. — b) snið sem býjarmenn hafa á sjer, látbragð borgamanna, o. s. frv.: Urbanitet er det forædlede B.

Byærende smá-sendiferðir innanbýjar: Gaae Byærender.

Bæger, ft. -e, kl., [e. o. bekar f. bikar], bikar, staup: Et fyldt B. — b) það sem er líkt bikar. Sb. Blomſterbæger.

Bægerbælg það sem kallað er *gluma* á lat. í grasafræðinni.

Bægerglas glerbikar, glerkanna.

Bægerklang bikarhljómur.

Bægt, sk., [af bage, eins og Tægt af tage], allt það brauð sem bakað er í einu.

Bæk, ft. -ke, sk., [bekk-r], bekkur (fornt), lækur: En lille B. lækjarspræna.

Bækeng lækjarengi (engi sem lækur rennur um). (Á sama hátt segja menn Aaeng.)

Bækkedrag lækjardrag.

Bækken, ft. -er, kl., munnlaug (f. mundlaug) stundum með skapti. — 2) kringlótt vatnsdæld búin (eða eins og búin) til af manna höndum. — 3) (á mönnum og dýrum), mjaðmagrind, mjaðmahringur.

bækkenagtig, ft. -e, e., svipaður munnlaug; kringlóttur (t. a. m. um vatnsdæld); o. s. frv.

Bækkenbeen mjöðm.

Bækkenbrev leyfisbrjef til að safna peningum í málmbolla við kirkjudyr.

Bækkenmaaler verkfæri (sem læknar hafa) til að mæla mjaðmahringinn.

bældet, ft. bældede, e., (í almúgatali), (um unga og kindur), ber, rotinn.

Bælg, ft. -e, sk., [belg-r], belgur, α) sem fleginn er af e-u dýri, en er þó sjaldan haft á d., nema um tóuskinn. Sb. Rævebælg. — β) sem verkfæri: Bælgen i en Smedie = Smedebælg, Blæſebælg. Bælgen ved et Orgel = Orgelbælg. Sb. Bælgetræder. — b) belgur (annað enn hýði) á baunum og öðru þess kyns. Sb. Bælgfrugt, Bælgſæd. — c) (í skrafi), beli; sb. bælge. — d) = Egebænk.

Bælgblæſer, ft. -e, kk., sá sem blæs í smiðju.

bælge, ás. 1, [belgja], (í skrafi), belgja sig upp, (þenja sig út): B. ſig med Øl kýla vömb sína á öli. — B. i ſig hvolfa í sig. — II) bælges fá belg: Erterne begynde at bælges það eru farnir að koma ertnabelgir.

Bælgetræder, ft. -e, kk., sá sem treður organsbelgi.

Bælgfrugt belgjar-ávöxtur t. a. m. ertur.

bælgfuld (í skrafi), fleytifullur. Þar af grútfullur, svínfullur: Drikke ſig b.

Bælggjord = Navring. Sb. Bælgring.

Bælghandſke þykkur leður-glófi.

Bælgkorn = Bælgfrugt.

bælgmørk koldimmur: Det er bælgmørkt ude.

Bælgmørke (kol)niðamyrkur.

Bælgpibe pípa á físibelg; aflhólkur.

Bælgring = Navring. Sb. Bælggjord.

Bælgrør = Bælgpibe.

Bælgſæd belgjar-ávöxtur sem til er sáð.

Bælgurt belgjurt.

Bælgvante = Bulvante.

Bælgværk organsbelgirnir með því sem þar til heyrir.

Bælt (opt ritað Belt), kl., [sb. Beltissund], sund, er ekki haft nema í þessum tveimur nöfnum: Store B. Beltissund (Fms XI, 230). Lille B. Medalfararsund (Fms. XI, 230).

Bælte, ft. -r, kl., [belti], belti, lindi, gyrðill, gjörð: Gaae med B. om Underlivet.

bælte, ás. 1, belta, gyrða: B. ſig. B. Klæderne op stytta fötin upp um sig, stytta sig.

Bæltehage = Bæltekrog.

Bæltekrog beltiskrókur. Sb. Bæltehage.

Bæltepung pungur sem maður hefur á linda sjer.

Bæltering beltishringur sem beltiskróknum er krækt í.

Bælteſted beltisstaður.

Bæltførſel flutningur yfir sundin milli Fjóns og Sjálands eða Fjóns og Jótlands.

Bæltſeilads sundsigling milli Fjóns og Sjálands eða Fjóns og Jótlands.

Bæltſmakke sundferja (ferjuskip á sundinu milli Fjóns og Sjálands eða Fjóns og Jótlands).

bænde, ás. 1, [benda], (á sjó), festa e-ð með mjóum strengjum. Sb. Bændſel.

Bændel, ft. Bændler, kl., [sb. bendil-l og sögn. bendla], mjó lín-ræma.

Bændelorm bandormur *taenia*.

bændelſtribet röndóttur: B. Dynevaar.

Bændeltang marhálmur *zostera marina*. Sb. Græstang.

Bændſel, ft. Bændſler, kl., mjór strengur (á skipum).

Bængel sjá Bengel.

Bænk, ft. -e, sk., [bekk-r: Bænk = makki: Manke (sb. man-, fax, t. a. m. í manskæri), o. s. frv.], bekkur (sb. set í fornum bókum) til að sitja á eða liggja í: Sætte een til Bænks yfirbuga e-n (í áflogum). Skyde noget paa den lange B. skjóta e-u á frest. Sb. Havebænk, Løibænk, Slagbænk. — b) sitthvað er líkist bekk, α) ýmiss konar borð; sb. Dreierbænk, Høvlebænk, Retterbænk, Vaſkerbænk. — β) stallur, lítill hjalli, rif, o. s. frv.; sb. Græsbænk, Øſtersbænk. — γ) (sjer í lagi), mön á milli tveggja mógrafa.

Bænkebrev (fyrrum), skjal sem ekki er lögmætt.

Bænkedyne bekkbeður (sæng í bekk til að liggja á). — b) = Bænkehynde.

Bænkegave (úrelt), bekkjargjöf (Fms. X, 312).

Bænkehage það á lokarborði sem spýtan er fest við sem maður ætlar að sljetta.

Bænkehalm (sjaldh.), bekkjarhálmur (hálmur í bekk til að sitja á eða liggja á).

Bænkehynde bekksessa (sessa til að sitja á í bekk).

Bænkekiſte bekkjarkista (lokaður bekkur sem með fram er hafður til að geyma e-ð inn í; sb. hásætiskista).

Bænkeſæde bekkseta (það að sitja í bekk). — b) sæti sem er eins og bekkur.

Bænkevidne (fyrrum), ómætur vottur.

Bær, ft. eins, kl., [ber], ber. Sb. Blaabær, Hindbær, Jordbær, Kirſebær, Kragebær, Rønnebær, Slaaenbær, o. s. frv.

bære, (úr bærer í framsöguh. nút. t. verður opt bær), bar, baaret, ás., [bera], bera, o. s. frv, A) með hreifingu, 1) eiginl. a) í upphaflegustu merk., bera, halda á e-u, hafa: B. en Byrde paa Ryggen. B. noget i Haanden. B. noget i Lommen. B. noget hos ſig hafa e-ð hjá sjer; óeiginl. erfa e-ð í huga sínum, t. a. m. han bar det længe hos ſig það sat lengi vel í honum niðri. B. noget bort bera e-ð burt, fara burt með e-ð. B. noget hen, t. a. m. hvor ſkal det bæres hen? hvert á að bera það? hvert á að fara með það? B. noget ind. B. noget ud. B. noget ned. B. noget op. B. noget frem. o. s. frv. Kunne b. noget valda (geta valdið) e-u. — Han er ſaa ſvag, at han ikke kan b. ſig ſelv hann getur ekki staðið á fótunum. — Líka α) þolandalaust, t. a. m. hvad er det han bærer paa? hvað er það, sem hann ber? (hvað er það sem hann ber á bakinu? eða e-ð þess kyns). B. paa et ſygt Legeme vera heilsulaus (sb. dragast á fótum). — β) með tvo þolanda, t. a. m. b. ſig træt paa noget þreytast á að bera e-ð. — b) í einskorðaðri merk. eða breyttri á e-n hátt, α) b. ſig vel og b. Kroppen vel (rank, lige) bera sig vel (hafa fallegan limaburð). — β) b. Vand sækja vatn (vera vatnsberi). — γ) b. Liig bera lík til grafar. — δ) b. et Barn halda barni undir skírn. — ε) hafa e-ð (t. a. m. vopn eða klæði), vera á fati: B. Kaarde. Kongen bar i Dag ſine Ordener. B. Fløiel (vera á fötum úr því efni). B. Sorg hafa sorgarbúnað. — ζ) bera ávöxt: Jorden bærer Korn (Græs, Urter). Einnig án þol., stundum að viðbættri fs. til: Dette Træ bar ſtærkt (bar mikinn ávöxt) i Fjor. Ageren bærer vel til er vel sprottinn (sömul.: lítur út fyrir að verða góður). Persónul.: Det bærer vel til i Aar þetta ár er gott kornár. — η) bera = fæða (eiga) barn. þessi merk. er úrelt; en þó finnast eptirstöðvar af henni í öðrum eins orðum og adelbaaren, høibaaren, kongebaaren, odelsbaaren, trælbaaren, velbaaren. (Sb. Byrd, byrdig). — ϑ) þolandalaust, standa (um veðurstöðu): Vinden bærer paa Land stendur á land. Vinden bar fra Land veður stóð af landi. Vinden bærer med (imod). Havde Vinden baaret paa (ef veðrið hefði staðið úr þeirri átt, þar sem eldurinn var), kunde dette Huus ikke være reddet. — 2) óeiginl., a) með þol., α) bera, hafa: B. Navn af Konge bera konungsnafn (sb. Fms. I, 1). B. Mærke af noget (líka eiginl.), bera merki (menjar) e-s, bera e-ð með sjer. B. Vidne om noget vera til sannindamerkis um e-ð. B. Tvivl om noget efast um e-ð, efa e-ð. B. Had til een hafa hatur á e-m. Jeg bærer Godhed for ham mjer er vel við hann, (vel til hans). — β) bera = þola: B. en Sorg (Ulykke) taalmodig berast vel af. B. ſin Alder godt vera ern (um gamalmenni). Einnig umbera: Et Forbund, hvori den ene har baaret den andens Skrøbelighed. — γ) b. Priſen for een bera af e-m, vera e-m meiri. — δ) b. noget over ſit Sind hafa brjóst í sjer til e-s, geta fengið e-ð af sjer. — ε) b. ſig galt (rigtig, o. s. frv.) ad med noget fara rangt (rjett, o. s. frv.) að e-u. — ζ) fornlegt eða úrelt: Det bar ſig ſaa til svo bar til (að, undir). — b) þolandalaust, α) b. over med een vorkenna e-m, vera vorkunsamur við e-n. — β) det bæres mig for (eða fore) það er hugboð mitt, t. a. m. det bares mig for, ſom (eða at) der foreſtod en Ulykke mjer sagði svo hugur um (mig grunaði), að o. s. frv. — γ) b. ad stoða, hlýða. — δ) úrelt eða fornlegt b. til æxlast til (sb. 2, a, ζ): Om det ſaa vil b. til ef verkast vill. — B) án hreifingar, halda e-u uppi, α) Taget bæres af Piller þakið liggur á stoðum. — β) halda (um ís): Iſen kan b. ísinn er heldur (sb. lágu allar tjarnir ok mýrar). Talsh.: Det briſte eller b. hvernig sem fer, t. a. m.: Det briſte eller b., ſaa vil jeg gjøre et Forſøg.

Bærebør börur til að bera á.

Bærehimmel baldikinn sem menn bera yfir e-m.

Bærekar ílát til að bera e-ð í.

Bærekarm burðarkerra (kerra sem ekki er dregin heldur borin af mönnum eða hestum). Sb. Bærevogn.

Bærekraft kraptar til að bera.

Bærekurv vandlaupur til að bera e-ð í.

Bæreløn burðarkaup.

Bæren, án ft., sk., það að bære (burður, o. s. frv.).

Bærende, kl., [berendi], *vulva* (um fjenað).

Bærepenge (ft.) = Bæreløn: Betale Poſtbudet B. for et Brev.

Bærer, ft. -e, kk., sá sem ber e-ð.

Bærereb taug til að bera e-ð í.

Bæreredſkab verkfæri til að bera e-ð.

Bærerem ól til að bera e-ð í.

Bæreſele ljetti, fetill.

Bæreſeng sæng til að bera sjúka menn í.

Bæreſtang burðarstöng.

Bæreſtol burðarstóll.

Bæretid meðgöngutími (um skepnur).

Bærevogn = Bærekarm.

Bærfrugt berja-ávöxtur (ávöxtur sem er ber).

Bærme, án ft., sk, undanlás, dreggjar. Sb. Viinbærme, Ølbærme. — Óeiginl.: Bærmen af Folket skríllinn. — b) eptirstöðvar í brennivínskatli.

Bæſt sjá Beeſt.

bæve, h. s. 1, [bifa], bifast, skjálfa: Jorden bævede under vore Fødder. — b) titra af hræðslu, skelfast.

Bævelſe, sk., skelfing, ógn, ótti.

Bæven, sk., skjálfti: Jordens B. — b) skelfing, ótti.

Bæver (líka ritað Bever), ft. -e, sk., (dýr sem kallað er) bjór *castor fiber*.

Bæverbo bjórbú (hús er bjórdýrið býr til handa sjer).

Bæverbygning = Bæverbo.

Bævergel, án ft., sk., eins konar vökvi sem finnst í bjórdýrinu.

Bæverhaar bjórshár.

Bæverhat hattur úr bjórshári.

Bævernaal, [sb. bæve, bævre], eins konar prjónn sem kvennfólk hefur í hárinu á sjer til prýðis.

Bæverſkind bjórskinn.

Bæveræſp = Æſp tómt.

bævre (har), h. s. 1, titra, nötra: B. ſom et Æſpeløv titra eins og hrísla. — β) blakta: Luernes Klarhed bævrede paa hendes Pande. — γ) iða: Den ſtørknede Saft bævrer paa Fadet. B. af Fedme róa í spikinu.

Bævren, án ft., sk., það að bævre.

Bøddel, ft. Bødler, kk., böðull, kvalari. Sb. Skarpretter, Meſtermand.

bøddelagtig, ft. -e, e., böðulslegur.

Bøddelknegt böðuls undirtylla. Sb. Bøddelſvend.

Bøddelpenge, ft., böðulskaup.

Bøddelſlag böðulshögg.

Bøddelſpil = Lanter.

Bøddelſvend = Bøddelknegt.

Bøddelſværd sverð böðuls (þegar títt var að hálshöggva með sverði).

Bøddeløxe böðulsöxi.

bøde, ás. 1 og 2, [bœta], 1) bæta, a) eiginl.: B. et Garn bæta net. B. (líka b. paa) gamle Klæder; sb. lappe. — b) óeiginl. α) ráða bætur á e-u, bæta úr e-u, bæta e-ð upp: B. en Skade. — Líka b. paa noget, t. a. m.: B. paa en Mangel. B. paa en Feil. B. paa et Savn. — β) gjalda e-ð í sekt: Dømmes til at b. (vera sektaður um) 100 Rigsbankdaler til de Fattige. — γ) b. for noget þola hegningu fyrir e-ð, gjalda e-s, o. s. frv.: B. med Livet for en Forbrydelſe láta lífið fyrir e-n glæp. B. haardt for en Ungdomsfeil. Jeg maatte b. for hans Forſømmelſe hirðuleysi hans bitnaði á mjer. — 2) b. for ſig hlífa sjer: Han bødede for ſig med Skjoldet brá fyrir sig skildinum. Sb. afbøde. — 3) vana kvenndýr: B. en So. Sb. udbøde.

Bødker, ft. -e, kk., [e. o. buðkari], (sá sem býr til sívöl ílát eða gjarðaílát), laggari og koppari (sb. Björgv. býjarskip.).

Bødkerarbeide laggarasmíði.

Bødkerhaandværk laggara-iðn.

Bødkerſvend fullnumi í laggara-iðn.

bødkre (har), h. s. 1, vinna laggara vinnu.

Bøffel, ft. -er og Bøfler, sk., vísundur(?) *bos bubalus*.

Bøffelko blauður vísundur.

Bøffeloxe hvatur vísundur.

Bøg, ft. -e, sk. [e. o. bœk f. bók, að sínu leyti eins og bœn f. bón], bók *fagus silvatica*.

bøge (har), h. s. 1, baula, drynja, öskra.

Bøgeaſke bækiaska.

Bøgebrænde brennslubæki.

Bøgeplanke þykkt bækiborð.

Bøgeſkov bækiskógur (Fms. XI, 224).

Bøgeſpaan spónn af bækitrje.

Bøgetræ bækitrje, bæki.

***Bøie** sjá Boie.

bøie, ás. 1, [e. o. bögja f. beygja], beygja, hneigja, sveigja, 1) eiginl.: B. Hovedet hneigja höfuðið, lúta. B. Kroppen beygja sig. B. Armen (Benet). B. Knæ for een. B. noget til en Side (ind, indad, udad, op, ned, tilbage). B. noget ſammen (er ekki eins algengt og bukke noget ſammen). Ligeſom Sivet bøies hid og did af Himlens Aande. B. en Green. Grenen har bøiet ſig bognað. Veien bøier ſig (beygist) til Høire. B. en Stok lige rjetta. — 2) óeiginl., a) b. Sindet. B. ſig under Aaget (láta þjást). — b) b. Retten halla rjettu máli, halla rjettum dómi. — c) hneigja orð.

bøielig, ft. -e, e., beygjanlegur, sveigjanlegur, hneigjanlegur, mjúkur. — Óeiginl.: En b. Stemme liðug rödd. Et bøieligt Sind eptirlátsemi.

Bøielighed, án ft., sk., mýkt (beygjanlegleiki), liðugleiki.

Bøigd sjá Bygd. Bøigdefolk sjá Bygdefolk. O. s. frv.

Bøile, ft. -r, sk., [beygla], málmbugur: Bøilen paa et Kaardefæſte. Sb. Stigbøile.

Bøining, ft. -er, sk., a) það að bøie (beyging, o. s. frv.). Einkanl. hneiging orðs. — b) bugða, hlykkur, hvilkur.

Bøiningsform fall á orði (*casus*).

Bøiningsmærke hneigingarmerki á orði.

Bøiningsæmne undirstaða hneigingar í orði.

Bølge, ft. -r, sk., [bylgja], bylgja, alda, bára, boði: Søen reiſer Bølger öldurnar rísa. — Pløie Bølgen er haft í skáldskap um að sigla. — b) það sem er eins og bylgja.

bølge (har), h. s. 1, ganga í bylgjum, ólga: Søen bølger ſtærkt. Bølgende Bevægelſe bylgjugangur.

bølgeagtig, ft. -e, e., sem líkist báru.

Bølgebrud (bylgjubrot), brim.

Bølgedands (skáldl.), bylgjuleikur.

bølgeformet, [sb. forme], lagaður eins og bylgja.

Bølgegang bylgjugangur, boðaföll.

Bølgehvirvel iða, iðukast. Sb. Vandhvirvel.

Bølgelinie bugótt lína: Skjønhedens B.

Bølgeſkum löður af hafróti.

Bølgeſlag bylgjukast.

bølgeſlagen, [sb. ſlaae], sjóbarinn.

Bølgeſtrøg stefna bylgnanna.

Bølgeſtyrtning boðaföll.

bølget, ft. bølgede, e., bylgjóttur, bárótttur.

bølgeviis, ao., í bylgjum, eins og bylgjur.

Bølle, sk., bláberjalyng og bláber *vaccinium uliginosum*.

Bøllebær bláber og bláberjalyng *vaccinium uliginosum*.

Bøn, ft. -ner, sk., [bœn], bæn = bón, beiðni: Frembære (forebringe) en B. Høre eens Bønner. — b) bæn til guðs: Holde B. om Aftenen halda kvöldbænir. Gjøre B. gera bæn sína. Læſe en B. af Prædikeſtolen.

Bønderfolk, ft., bændafólk.

Bøndergods bændajarðir (leigujarðir bænda í Danmörku).

Bønderklæder bændabúningur.

bønfalde, ás., biðja e-n mikillega, leggja að e-m með e-ð, sárbæna, grátbæna, knjekrjúpa e-m: B. een om noget.

Bønhas, ft. Bønhaſer, kk., sá sem fæst við e-n iðnað (Haandværk) í óleyfi laganna, (iðnaðar-snápur); stundum líkt og Fuſker.

bønhøre, ás., bænheyra, (sb. gera bón e-s, verða við bón e-s).

Bønhørelſe, sk., það að bønhøre.

bønlig, ft. -e, e., innilegur, (sb. rækilegur, auðmjúklegur): En b. Begjering. — Sem ao., innilega: Han bad ſaa b. derom.

Bønne, ft. -r, sk., [baun], baun.

Bønneager bauna-akur.

Bønnebog bænakver.

Bønnebælg belgur utan um baunir.

Bønnehalm baunahálmur.

Bønnemeel baunamjöl.

Bønneſtang spýta sem höfð er til stuðnings við baunajurtir.

Bønneſtængel leggur baunajurtar.

Bør, ft. -e, sk., [börur], börur: Bære noget paa en B. Sb. Bærebør, Hjulbør, Trillebør.

1. Bør, án ft., sk., burðarleg (*uterus*).

2. Bør, án ft., sk., [byr-r], byr: Faae B. Have god B. Sb. Medbør, Modbør.

bør, burde, framsöguh. og afleiðingarh. nút. tíma af burde.

Børneaar barnæska, barnsaldur.

Børnearv arfur sem tæmist börnum.

Børneavling barngetnaður, barnlagnaður.

*Børnebal dansveizla fyrir börn.

Børneflok barnahópur.

Børnegjerning = Børneværk: Børn gjøre Børnegjerninger barn er ætíð barn (orðskv.).

Børnegods eignir þeirra sem ekki eru orðnir fullveðja.

Børnehuus (án ft.), nafn á betrunarhúsi í Kaupmannahöfn.

Børnejord fasteignir þeirra sem ekki eru komnir til lögaldurs.

Børnekopper bólan *variolae*.

Børneleg barnaleikur, barnagaman.

Børnelærdom það sem maður nemur (manni er kennt) í barnæsku, það sem ungur nemur.

Børnemord barnadráp, barnamorð.

Børnepenge, ft., fje þeirra sem ekki eru komnir til lögaldurs

Børneran barnarán.

Børneſkole barnaskóli.

Børneſorg barnaólán.

Børneſpil barnagaman.

Børnetugt barna agi, barna uppeldi.

Børnetyveri barnaþjófnaður.

Børnetøi búningur ungbarna.

Børneven barngóður maður.

Børneviis er ekki haft, nema þegar sagt er paa B. eins og barn, eins og börn eru vön.

Børneværk barnaverk, (sb. barnæði). — b) hægðarverk, það sem er lafhægt.

Børs, ft. Børſer, sk., kaupmannahús, kaupmannahöll, (samkomustaður kaupmanna í stórborgum til að ræða um kaup sín). — 2) peningapyngja.

Børsdag (fyrrum), samkomudagur kaupmanna (þegar þeir koma saman í kaupmannahöllinni).

Børſel, ft. Børſler, sk., [bære], haft í Oppebørſel.

børſte, ás. 1, [bursta], busta (sb. Fms. VIII, 217). - - b) (í tali), lemja.

1. Børſte (líka ritað Byrſte), optar í ft. -r, sk., [burst], bust á svíni, o. s. frv.

2. Børſte, ft. -r, sk., [bursti], busti (ísl. skjal 1374).

Børſtemager, ft. -e, kk., = Børſtenbinder.

Børſtenbinder, ft. -e, kk., sá sem býr til busta.

børſtet, ft. børſtede, e., sem hefur bust eins og svín, byrstur (Skuggsjá).

Børstid samkomutíð kaupmanna í kaupmannahúsinu.

Børt, sk., ferja (einkanl. á Beltissundi): Børten gaaer fire Dage om Ugen.

Børtsdag ferjudagur (einkanl. á Beltissundi).

Bøsning, ft. -er, sk., málmhólkur.

Bøſſe, ft. -er, sk., baukur opt með rauf á lokinu. Sb. Fattigbøſſe, Sparebøſſe, Sukkerbøſſe. — 2) bissa: Lade en B. Affyre en B.

bøſſe, ás. 1, setja málmhólk í eða á.

Bøſſehane bógur á bissu.

Bøſſehylſter bissuhylki.

Bøſſekolbe þykkvasti parturinn af bissuskapti.

Bøſſekrud púður sem er svo smágert að það er haft í bissur.

Bøſſekugle bissukúla.

Bøſſelaas bissulás.

Bøſſeladning skot í bissu.

Bøſſemager, ft. -e, kk., bissusmiður.

Bøſſepibe bissuhlaup.

Bøſſeſkud bissuskot. — b) skotdrag (vegurinn sem skotið fer).

Bøſſeſkytte (fyrrum), bissuskyti.

Bøſſeſkæfte bissuskapt, bissustokkur.

Bøſſeſkæfter, ft. -e, kk., sá sem býr til bissusköpt.

Bøſſeſmed = Bøſſemager.

Bøſſeſpyd bissustingur, bissusjöður.

Bøſſeſtaal eldstál á bissu.

Bøſſeſteen eldtinna á bissu.

Bøſt, ft. er eins og optar höfð, kl., (í tali), högg og slög: Faae B. vera barinn, láta berja sig.

bøſte, ás. 1, [beysta], berja, lemja.

Bøſte (sjaldh.), ft. -r, sk., fjórðungur af svínsfalli. Sb. Fleſkebøſte.

Bøſtekedel = Skinkekedel.

1. Bøtte, ft. -r, sk., eins konar koli: Rigſke Bøtter kolar frá borginni *Riga*.

2. Bøtte, ft. -r, sk., [bytta], bytta, kolla, stampur, (sb. hringa í Stjörn).

Bøttelaag lok á byttu, o. s. frv.

Bøttemelk rjómamjólk. — b) ólekja.

C.

C, kallað Ce, er þriðji stafur í stafrofinu, ekki hafður nema í útlendum orðum, og nefndur k fyrir framan a, o, u, en s fyrir framan e, æ, i, y.

*Cabale, ft. -r, sk., vjelar, brögð, vjelabrögð, prettir, svik, svikræði, undirferli, samblástur: Stifte en C. Han tænker kun paa Cabaler.

*Cabinet, ft. -ter, kl., afklefi; klefi (gólf, hús) sem maður hefur út af fyrir sig. — b) heimulleg ráðstofa stórhöfðingja, og þar af dregið sjálfir stjórnendurnir. — c) herbergi sem dýrgripir eða náttúrugripir o. s. frv. eru geymdir í.

*Cabinetsminiſter heimullegur ráðgjafi (trúnaðarráðgjafi) e-s stórhöfðingja.

*Cabinetsordre skipun frá konungi sjálfum eða e-m stórhöfðingja.

*Cabinetsprædiken prjedikun í sjálfu konungshúsi eða e-s stórhöfðingja.

*Cabinetsſecretair heimullegur skrifari konungs eða e-s stórhöfðingja.

*Cabinetsſegl innsigli þeirra brjefa sem koma frá konungi sjálfum með hans heimullegum ráðgjöfum.

*Cabinetsſtykke dauður hlutur sem er konungsgersemi. — b) lítil pentskript sem er mátuleg í lítið herbergi.

*Cabriolet, ft. -ter, sk., smávagn með tveimur hjólum.

*Cachot, sk., dýflissa.

*Cadence, sk., fall, stuðlafall.

*Cadet, ft. -ter, kk., foringja-efni.

*Cadi, kk., tyrkneskur dómari.

*Calamitet, ft. -er, sk., eymd.

*calcinere, ás. 1, = forkalke.

*Calcul, sk., reikningsáætlun.

*calculere, ás. 1, reikna.

*caldariſk, e., í orðatiltæk. c. Erts eins konar málmbland sem hefur gullslit.

*Caleſke, ft. -r, sk., vagnskyggni. — b) skyggnisvagn.

*Caliber, ft. Calibre, sk., vídd á fallbissu og stærð á fallbissukúlu: En Kanon af ſvær C. víð fallbissa. — b) (í tali um aðra hluti), tegund, ásigkomulag: Af den C. af því tægi.

*Callus, sk., sigg.

*Calmuk sjá Kalmuk.

*Calot, ft. -ter, sk., hvirfilhúa (lítil kollhúa sem að eins nær yfir hvirfilinn).

*Calotſkee kringlóttur eysill.

*Calumniant, ft. -er, kk., rógberi.

*Calumnie, ft. -r, sk., rógur (fornt róg), rógburður.

*Camelot, kl., eins konar vefnaður.

*Cameraliſt, ft. -er, kk., sá sem stundar vísindin um fjárhag ríkjanna.

*Cameraliſtik, sk., vísindagreinin um fjárhag ríkjanna.

*cameraliſtiſk, ft. -e, e., sem viðvíkur (eða er um) fjárhag ríkjanna.

*Cameralvidenſkaber (ft.), vísindi um fjárhag ríkjanna.

*Campher, án ft., sk., kamfóru-kvoða.

*Campherolie kamfórufeiti.

*Campherdraaber (ft.), kamfórudropar.

*Canaille, sk., a) án ft., skríll eða illþýði einkanl. í borgum. — b) (með -r í ft.), α) þorpari, óhræsi, aftót. — β) púta.

*Canal, ft. -er, sk., ræsi, skurður, en þó einkanl. stórt grafið síki: Den holſteenſke C. — b) sund: Canalen imellem England og Frankrige. — c) pípa sem e-ð rennur um.

*Canalgravning síkisgröptur, síkisgerð.

*Canalſeilads sigling (skipagöngur) á síki.

*Canaltold síkistollur.

*Canapee, sk., eins konar legustóll.

*Canarifrø eins konar fræ (af *phalaris canariensis*).

*Canarifugl dálítill gulur söngfugl sem víða er hafður í húsum og í fyrstu er kominn frá Kanaríeyjum

*Canaſter sjá Knaſter.

*Cancellie, ft. -r, kl., kanselí (stjórnarráð í Danmörku).

*Cancelliebrev brjef frá kanselíinu.

*Cancelliebud sendimaður í kanselíinu.

*Cancelliepræſident kanselíforseti.

*Cancellieſegl kanselí-innsigli.

*Cancellieſtiil orðfæri í brjefum stjórnarráðanna.

*Cancelliſt, ft. -er, kk., minna háttar embættismaður í kanselíinu.

*Candelaber, sk., kertahjálmur.

*Candidat, ft. -er, kk., útlærður maður: En theologiſk (juridiſk, mediciniſk) C. — b) sá sem beiðist (eða stendur til) embættis: Der vare tre Candidater til dette Embede.

*Candis, sk., steinsikur.

*Candisſukker = Candis.

*Cannibal, ft. -er, kk., mannæta.

*Canoe sjá Canot.

*Canon, sk., regla, sjer í lagi trúarregla, o. s. frv.

*Canonicat, kl., kanúkadæmi. Sb. Kannikedom.

*Canonicus, kk., kanúki. Sb. Domherre, Kannik.

*Canoniſation, sk., það að canoniſere.

*canoniſere, ás. 1, setja e-n í helgra manna tölu.

*Canoniſering, sk., = Canoniſation.

*canoniſk, ft. -e, e., eiginl. reglulegur: De canoniſke Bøger i Bibelen hinar áreiðanlegu bækur í ritningunni; (hinar eru kallaðar de apocryphiſke Bøger). Et c. Valg rjett kosning að lögum hinnar katólsku kirkju. Den canoniſke Ret lög heilagrar (katólskrar) kirkju, guðs lög.

*Canot (líka Canoe), sk., barkbátur, eikja.

*cantabel, ft. cantable, e., syngjanlegur.

*Cantate, ft. -r, sk., hátíðleg söngljóð (til að syngja þar sem margir eru saman komnir).

*Canton, ft. -er, sk., 1) = Lægd (kl.). — 2) ríki (á Svissaralandi).

*cantonere (har), h. s. 1, (um herlið), sitja í borgum og þorpum og rjúfa ekki safnaðinn.

*Cantonering, sk., það að cantonere.

*Cantor, kk., söngstjóri (forsöngvari).

*Cantsler, ft. -e, kk., var fyrrum í Danmörku líkt og Cancelliepræſident nú á dögum, en Kongens Cantsler líkt og Cabinetsſecretair.

*Cap, kl., höfði, skagi, nes; einkum Góðrarvonarhöfði.

*capable, e., fær um.

*Capacitet, sk., það að vera fær um.

*Capel, ft. -ler, kl., bænhús, (kapella). — 2) allir hljóðfæramenn e-s stórhöfðingja: Det kongelige C.

*Capellan, ft. -er, kk., aðstoðarprestur, aukaprestur, undirprestur. Sb. perſonel og reſidere.

*Capellanie, kl., aukaprestsembætti.

*Capelle, sk., = Digel.

*Capelmeſter efsti hljóðfæramaður e-s stórhöfðingja.

*Capelmuſicus hljóðfæramaður e-s stórhöfðingja.

*Capitain, ft. -er, kk., sveitarhöfðingi (sá sem ræður fyrir Compagnie). — b) skipstjóri eða skipstjórnarmaður (einkanl. um hermenn).

*Capital, ft. -er, sk., fje (einkum = Hovedſtol): Sætte en C. paa Rente. En død C. arðlausir peningar. Sb. Driftscapital.

*Capitaliſt, ft. -er, kk., sá sem á mikla peninga á leigu.

*Capitel, ft. Capitler, kl., kapítuli: Skriftet er deelt i Bøger og Bøgerne i Capitler. — óeiginl. umtalsefni, mál: Naar han kommer paa dette C., er han uudtømmelig. — B) *capitulum* þ. e. fjelag eða samband einkum annaðhvort klerka í katólskum löndum eða riddara: Capitlet ved en Domkirke. — b) samkoma (stefna) þeirra sem eru í sama *capitulo:* Holde et C. — Sb. Domcapitel, Ordenscapitel.

*capitelfaſt kapítulafastur.

*Capitelstaxt α) (í Danmörku), verðlag sem á hverju ári er lagt á korntegundir í hverju stipti að því leyti sem þær eru goldnar til konungs eða klerka eða kirkna, kornskrá. — β) (á Íslandi), landauraskrá.

*Capitulation, ft. -er, sk., uppgjöf þeirra sem setið er um að gjörðum samningi. — b) skuldbinding sumra stjórnenda þegar þeir koma til ríkis; sb. Valgcapitulation.

*capitulere (har), h. s. 1, gefast upp að gjörðum samningi: Beſætningen forlangte at c.

*Capitæl, ft. -er, sk., höfuð á súlu.

*Caprice, ft. -r, sk., dutlungur, upptekinn (fyrirtekinn) háttur. Sb. Lune, Grille, Indfald, Nykke.

*capriciøs, ft. capriciøſe, e., dutlungasamur. Sb. lunefuld.

*captiøs, ft. captiøſe, e., krókóttur, flókinn: Captiøſe Spørgsmaal.

*Capuciner, ft. -e, kk., hettumunkur.

*caput, án ft., e., (í gamni), farinn, kominn á höfuðið, liðinn eins og ljós.

*Carabin, ft. -er, sk., riddarabissa.

*Caraffe, ft. -r, sk., borðflaska.

*Carat (opt ritað Karat), ft. eins, sk., 24. partur úr mörk veginni (ekki haft nema um gull og gimsteina eða perlur). þetta orð er einnig haft um gæði gulls, t. a. m. þegar sagt er: 18 Carats Guld gull að þremur fjórðu pörtum; 16 Carats Guld gull að tveimur þriðju pörtum; o. s. frv.

*Caravane sjá Karavane.

*Carbonade, án ft., sk., kolsteik af síðu.

*Carbunkel (og Karfunkel hjá skáldum seinni tíma), sk., (gimsteinn) *carbunculus.*

*Cardemome, sk., indverskt frækorn sem er haft í krydd.

*Cardinal, ft. -er, kk., kardínáli. — 2) eins konar vínblanda.

*Careſſe, sk., kjass, ástarhót. Sb. Kjærtegn.

*careſſere, ás. 1, kjassa, láta að e-m. Sb. kjærtegne.

*Carga, sk., skipsfarmur. — b) farmskrá (uppskript á skipsfarmi).

*Cargador, kk., kaupvörður á kaupskipi.

*Cargaiſon, sk., = Carga.

*Cargo, kk., = Cargador. Sb. Supercargo, Undercargo.

*carmeſin, e., lifrauður.

*carmeſinrød = carmeſin.

*Carmin, sk., eins konar fagurrauður litur af einu skorkvikindi í vesturheimi.

*Carnaval, kl., (í katólskum löndum), tíminn frá þrettánda til föstuinngangs og þær skemmtanir sem þá eru í frammi hafðar, miðsvetrargleði.

*Carneol (líka Carniol), ft. -er, sk., kjötsteinn (agatstegund).

*Carniol sjá Carneol.

*Carnis sjá Karnis.

*Caroſſe sjá Carroſſe.

*Carreau, sk., tigull í spilum.

*Carri (líka Carry, Karri, Karry), sk., eins konar rammt krydd frá Indlandi.

*Carricatur, ft. -er, sk., háðmynd (sem búin er til eptir e-u).

*Carriere, sk., stökkur (um hest): I fuld C. I ſtrakt C. I blind C. í loptinu. Sb. Fiirſpring. — b) það hvernig maður kemst upp í heiminum.

*Carriol sjá Karriol.

*Carronade, ft. -er, sk., eins konar stutt og víð fallbissa (sjer í lagi á skipum).

*Carroſſe (og Caroſſe), sk., viðhafnarvagn.

*Carrouſel sjá Carruſel.

*Carrouſſel sjá Carruſel.

*Carruſel (líka ritað Carrouſel og Carrouſſel), kl., eins konar burtreið.

*Carry sjá Carri.

*Carteſke, ft. -r, sk., = Skraaſæk.

*cartonnere, ás. 1, binda bók í stinna kápu.

*Cartove sjá Kartove.

*Caſcade, ft. -r, sk., foss.

*Caſematte, ft. -r, sk., = Voldkjelder.

*Caſerne, ft. -r, sk., hús handa herliði í borg eða kastala.

*Caſimir (líka Kaſimir), kl., klæðistegund.

*Caſino, sk., eiginl. hús-korn; þar af spilahús eða skemmtunarhús.

*Caſket (líka Kaſket), ft. -ter, sk., derhúa.

*Caſſation, sk., það að caſſere.

*Caſſationsret yfirdómur sem getur ónýtt það sem minni dómar hafa dæmt.

*Caſſe, o. s. frv. sjá Kaſſe, o. s. frv.

*caſſere, ás. 1, ónýta, gera e-ð rækt, gera e-n rækan eða apturreka o. s. frv.

*Caſſerole (og Caſſerolle), ft. -r, sk., fótalaus panna með loki til að sjóða í.

*Caſſerolle sjá Caſſerole.

*Caſtagnette, ft. -r, sk., handsmella sem höfð er við dans.

*Caſtel, ft. -ler, kl., kastali við borg eða stærri kastala. Sb. Citadel.

*Caſtor, sk., = Bæver.

*Caſtorhat = Bæverhat.

*Caſtoruld = Bæverhaar.

*Caſtrat, ft. -er, kk., = Gilding.

*caſtrere, ás. 1, = gilde.

*Caſuiſt, ft. -er, kk., siðfræðakennari sem leiðir fyrir sjónir hvernig maður eigi að hegða sjer í hverjum kringumstæðum sjer í lagi.

*Caſuiſtik, sk., kennsla þess hvernig maður eigi að hegða sjer í hverjum kringumstæðum sjer í lagi.

*caſuiſtiſk, ft. -e, e., sem lagar sig eptir kringumstæðum, sem er kominn undir kringumstæðum.

*Caſus, sk., tilviljun. Sb. Tilfælde. — b) fall nafns eða einkunnar.

*Catacomber, ft., steinveggjuð jarðgöng handa líkum.

*Catafalk, sk., líkpallur (sem settur er þegar e-r stórhöfðingi fellur frá til að leggja þar á lík hans).

*catalektiſk, ft. -e, e., stýfður (um vísuorð í grískum eða latínskum bragarháttum).

*Catalog, ft. -er, sk., skrá. (Auctionscatalog söluþingsskrá, þ. e. uppskript á því er selt verður á söluþingi. Bogcatalog bókaskrá. Lectionscatalog lestrarskrá, sem greinir frá hvað kennt verði í e-m stórskóla.)

*Catarrh, sk., kvef.

*catarrhalſk, ft. -e, e., sem kemur til af kvefi, o. s. frv.: C. Feber kvefsótt.

*Cataſtrophe, sk., umskipti.

*Catechet, ft. -er, kk., sá sem spyr börn. — β) einkanl. kennsluprestur (undirprestur sem líka er kennari í barnaskóla).

*Catechetik, sk., spurningafræði (tilsögn í því hvernig maður á að spyrja börn).

*catechetiſk, ft. -e, e., spurningalegur.

*Catechiſation, sk., það að catechiſere.

*catechiſere, h. s. 1, spyrja börn: C. med Børnene.

*Catechiſeren, sk., = Catechiſation.

*Catechiſering, sk., = Catechiſation.

*Catechismus, sk., fræðin.

*Categorie, ft. -r, sk., hugsunargrein; hugmyndaflokkur.

*categoriſk, ft. -e, e., vafalaus, hiklaus: C. Imperativ skýlaust boðorð skynseminnar.

*Catheder, ft. Cathedre, kl., kennslustóll (að sínu leyti eins og prjedikunarstóll) í skólum.

*Cathedralkirke = Domkirke.

*Cathedralſkole stiptisskóli.

*Catheter, ft., minni hliðarnar á rjetthyrndum þríhyrningi.

*Catholicisme (og Catholicismus), sk., páfatrú.

*Catholicismus sjá Catholicisme.

*Catholik, ft. -er, kk., maður sem er páfatrúar.

*catholſk, ft. -e, e., sem heyrir til páfatrúar: Være c. vera páfatrúar. Blive c. taka páfatrú. Den catholſke Religion páfatrú. Sb. romerſkcatholſk.

*Cattun, ft. -er, kl., eins konar baðmullar-vefnaður sem allt einar rósir eru settar á: En Cattuns Kjole.

*Cattuntrykker sá sem þrýstir rósum á vefnað (Cattun eða Sirts).

*Cattuntrykkeri hús þar sem þrýst er rósum á vefnað (Cattun eða Sirts).

*cauſal, ft. -e, e., = aarſagelig.

*Cauſalitet, sk., = Aarſagelighed.

*Cautel, ft. -er, sk., varúð.

*Caution, ft. -er, sk., = Borgen a: Gaae i C. for een. Stille C. færa tak.

*cautionere, h. s. 1, = borge (h. s.): C. for een.

*Cautioniſt, ft. -er, kk., = Borgen b.

*Cavalcade, sk., ríðandi flokkur.

*Cavaleer, ft. Cavalerer, kk., eiginl. riddari; þar af um göfuga menn, og stundum merkir það sama sem Herre, að því leyti, sem það er haft í sömu merk. um karlmann, og Dame um kvennmann.

*Cavallerie, kl., = Rytteri.

*Cavalleriſt, ft. -er, kk., riddari (maður af hestliðinu).

*cavere, s. 1, a) h. s., = cautionere. — b) ás., í orðatiltæk. c. Vexler koma viðskiptabrjefum í peninga.

*Caviar, kl., söltuð hrogn (matur sem einkum er búinn til í Garðaríki).

*Ceder, ft. Cedre, sk., *pinus cedrus* og fleiri viðartegundir.

*Celebration, sk., = Høitideligholdelſe.

*celebrere, ás. 1, = høitideligholde, helligholde, feire; lovpriſe.

*Celebritet, sk., hátíð, hátíðabragur; frægð, lofstír; víðfrægur maður.

*Celle, ft. -r, sk., kompa eða karmur í klaustri; koppur í býflugnabúi; líka kompa (eins konar smá-hol í plöntum og skepnum).

*Cellevæv kompukerfi.

*celluløs, ft. celluløſe, e., sem er fullur (eða samanstendur) af kompum (um suma parta af plöntum og skepnum).

*Cement, kl., múrlím.

*Cenſor, ft. -er, kk., a) siðameistari (hjá Rómverjum). — b) nú á dögum, α) ritvörður (sá sem er settur til að skera úr hvað af nýprentuðum bókum megi koma fyrir almenningssjónir). — β) atkvæðismaður sem látinn er vera við þegar e-r er reyndur í e-u.

*Cenſur, sk., ritskoðun eða ritbann (það að rit megi ekki birtast á prenti nema ritvörður leyfi): Indføre (ophæve) Cenſuren. — Være under C. er sagt um þann, sem er dæmdur í ritbann. — b) úrskurður um það hvernig manni hafi gengið sem hefur verið reyndur í e-u: Cenſuren falder først i overmorgen.

*cenſurere, ás. 1, leggja úrskurð á.

*Cent hundrað, haft í orðatiltæk. pro c. af hundraðinu, t. a. m. betale ti pro c. i Rente.

*Centner, ft. eins, kl., tíu fjórðungar (tíu fjórðunga vætt).

*centnertung óeiginl. þungur sem blý (sb. mínar eru sorgirnar þungar sem blý).

*central, ft. -e, e., sem er í miðið, mið-.

Centraliſation, sk., það að centraliſere (samdráttur).

*centraliſere, ás. 1, draga e-ð saman á einn stað (einkanl. í sjálfan miðhluta e-s).

*Centrifugalkraft frásóknarafl hlutanna frá miðpunkti hringbrautar sinnar

*Centripetalkraft tilsóknarafl hlutanna til miðpunkts hringbrautar sinnar.

*Centrum, kl., = Middelpunkt.

*Ceremonie, ft. -r, sk., viðhöfn, umbúnaður, formáli.

*Ceremoniel, kl., niðurskipun hátíðarhalds.

*Ceremoniemeſter dróttseti.

*ceremoniøs, ft. ceremoniøſe, e., sem hefur mikið við.

*Certificat, kl., skýrteini.

*Cerut, ft. -ter, sk., eins konar tóbaksvindill.

*Ceſſionarius, kk., viðtökumaður.

*Chaiſe, ft. -r, sk., eins konar vagn.

*Chalcedon, sk., eins konar hálf-gimsteinn.

*Champignon, sk., ætisveppur.

*Chamæleon, kl., eins konar eðla sem skiptir litum eptir því hvað í kringum hana er.

*chamæleontiſk, ft. -e, e., sem er sitt á hverri stundinni.

*changere, ás. 1, breyta e-u, skipta um, o. s. frv.

*Chaos, kl., ginnungagap, óskapnaður. — b) ruglingur, hrærigrautur.

*chaotiſk, ft. -e, e., ruglingslegur, sem er eintómur hrærigrautur.

*Charade, ft. -r, sk., gáta um orð.

*Charakteer, ft. Charakterer, sk., bókstafur (sb. letur). — b) einkunn, einkenni: Charakteren i den egyptiſke Konſt (i et Maleri, i et Landſkab). — Sömul. geð, geðslag, geðsmunir, skap, skapsmunir, skaplyndi, lund, lunderni, o. s. frv.: En god (ſlet, fordærvet) Ch. En ſvag Ch. þrekleysi. En bøielig Ch. eptirlátsemi. En faſt Ch. stöðuglyndi. En kraftfuld Ch. kjarkur, þrek. Stundum er Ch. tómt = faſt Ch., t. a. m. en Mand af Ch. kjarkmaður. — c) vitnisburður: Faae en god (ſlet) Ch. til Examen. — d) (í tali), nafnbót.

*Charakteerbog vitnisburðarkver.

*Charakteerfaſthed stöðuglyndi, kjarkur.

*Charakteerfeil skaplöstur.

*charakteerløs þreklaus, geðlaus, (sb. hann er allra mesta froða).

*Charakteerløshed, sk., þrekleysi, geðleysi.

*Charakteermaſke gríma eða dularbúningur sem á að marka stjett eða geðsmuni, o. s. frv.

*Charakteerſtyrke kjarkur, þrek.

*charakteriſere, ás. 1, einkenna; lýsa einkennum e-s hlutar — charakteriſeret gæddur nafnbót.

*Charakteriſtik, sk., lýsing á einkennum.

*charakteriſtiſk, ft. -e, e., einkennilegur.

*Charge, sk., embætti, o. s. frv.

*Charlatan, kk., montari, svikari; skottulæknir.

*Charlatanerie, kl., mont, svik, o. s frv.

*charmant, ft. -e, e., sem er ljómandi (eða allra mesta) gull.

*charmere, ás. 1, vekja ástarhug e-s.

*Charpie, sk., = Liinſtav.

*Charte, kl., stjórnarskrá (skrá um stjórnarskipun).

*Chatol, ft. -ler, kl., eins konar hirzla með mörgum hólfum (skotöldum).

*Chauſſee, ft. -r, sk., lagður þjóðvegur.

*Chef, ft. -er, kk., oddviti, yfirmaður.

*Chemie (líka Chymie), sk., frumefnafræði.

*Chemiker, ft. -e, kk., sá sem hefur numið frumefnafræði.

*chemiſk, ft. -e, e., sem heyrir til frumefnum eða frumefnafræði.

*Chenille, sk., eins konar yfirhöfn.

*chevalereſk, ft. -e, e., (eiginl. riddaralegur), drenglundaður, drengilegur.

*Chevalier, kk., riddari.

*Chicane, sk., áreitni, hrekkur, (sb. spita).

*chicanere, ás. 1, áreita, leita á, (sb. gera e-m e-ð til spitu).

*chicanøs, ft. chicanøſe, e., áleitinn.

*Chiffonniere, sk., eins konar hirzla sem sjer í lagi kvennfólk hefur.

*Chimære, sk., eintómur hugarburður, vitleysa.

*chimæriſk, ft. -e, e., sem hvergi nær heim, sem ekki nær neinni átt.

*Chirurg, ft. -er, kk., handlæknir, græðari.

*Chirurgie, án ft., sk., græðslufræði.

*chirurgiſk, ft. -e, e., sem heyrir til græðslufræði: Chirurgiſke Inſtrumenter lækningatól.

*Chlor, kl., eitt af frumefnunum.

*Chocolade, sk., sætuþykkni.

*Cholera, sk., eiginl. gallsótt.

*choleriſk, ft. -e, e., sjá greinina um Temperament.

*Chor, ft. eins, kl., söng(manna)flokkur: Et Ch. af Sangere. Synge i Ch. — b) það sem sungið er af mörgum í einu, samsöngur: Et fiirſtemmigt Ch. Choret til en Sang. — c) sönghús í kirkju, kór.

*Choral, sk., messusöngur: Synge Ch. eða ſynge en Ch.

*Choralbog messusöngsbók, (sb. grallari).

*Chorbrødre, ft., kórsbræður.

*Chordands söngdans (þegar hinir sömu syngja og dansa).

*Chordegn meðhjálpari.

*Chordreng söngpiltur (sem syngur með öðrum piltum í kórnum).

*Chorherre nafnbót sumra klerka í páfatrú.

*Choriſt, ft. -er, kk., samsöngsmaður við leikhús (sem ekki syngur þar nema með öðrum). Sb. Chorſanger.

*Choriſtinde, ft. -r, kvk., samsöngskona við leikhús (sem ekki syngur þar nema með öðrum).

*Chorkaabe kórkápa (sem klerkar hafa þegar þeir standa fyrir altarinu).

*Chormeſſe guðsþjónustugjörð fyrir altarinu.

*Chorographie, ft. -r, sk., hjeraðalýsing, sveitalýsing.

*chorographiſk, ft. -e, e., sem lýtur að hjeraðalýsingu.

*Chorſang söngur í kór: Foreſtaae Chorſangen. — b) = Chor b.

*Chorſanger = Choriſt.

*Chorsdør sönghússdyr í kirkju, kórdyr: Læſe i Chorsdøren.

*Chorſtemme samsöngsrödd (sem bezt á við í samsöng).

*Chortone dimmur kirkjuhljómur í hljóðfærum.

*Chreſtomathie, ft. -r, sk., úrvalaritþættir eptir ýmsa týndir saman í eina bók.

*chriſtelig, ft. -e, e., kristilegur: Et chriſteligt (kristilegt, sann-kristið) Sind. Ch. Dyd. — b) kristinn, (kristilegur): Chriſtelige Nationer (Stater). Den chriſtelige Tro (Religion) kristin trú. Den chriſtelige Lære kristin fræði. Den chriſtelige Moral kristileg siðfræði.

*chriſten, ft. chriſtne, e., kristinn: Den chriſtne Tro. En ch. Slave. — Einnig sem nafn, kristinn maður: En rettroende Chriſten. Den ſande Chriſten sann-kristinn maður. De Chriſtnes Samfund kristinna manna samband.

*Chriſtendom, án ft., sk., kristindómur, kristni.

*Chriſtenhed, án ft., sk., öll kristnin, allir kristnir menn.

*Chriſtentøi skírnarbúningur barns.

*Chriſtmaaned skammdegismánuður (*December*).

*chriſtne, ás. 1, [kristna], hefja e-n úr heiðnum dómi (fornt), skíra.

*Chriſtus (með latínskri hneigingu), Kristur.

*Chrom, kl., málmtegund.

*Chronik, sk., árbók, annáll.

*chroniſk, ft. -e, e., langvinnur: Chroniſke Sygdomme (gagnstætt: acute Sygdomme bráðasóttir).

*Chronolog, ft. -er, kk., tímatalsmaður.

*Chronologie, sk., tímatal, tímatalsfræði.

*chronologiſk, ft. -e, e., sem lýtur að tímatali.

*Chryſolith, ft. -er, sk, (eptir orðinu gullsteinn), eins konar gimsteinn.

*Chryſopras, sk., eins konar gimsteinn (tegund af Chryſolith).

*Chryſtal sjá Kryſtal.

*Churfyrſte, ft. -r, kk., kjörherra (einn af þeim höfðingjum sem velja máttu keisara yfir Þjóðverjaland).

*churfyrſtelig, ft. -e, e., kjörherralegur.

*Churfyrſtendømme, ft. -r, kl., kjörherradæmi, kjörherraríki.

*Churfyrſtinde, ft. -r, kvk., kjörherrafrú.

*Churhuus kjörherra-ætt.

*Churprinds kjörherrason, kjörherraefni.

*Churværdighed kjörherratign.

*Chymie sjá Chemie.

*Cicerone, kk., (á Ítalíu), sá sem fylgir ferðamönnum til að sýna þeim fornmenjar og annað þvíuml.

*Ciffer, ft. Ciffre, kl., tölustafur. — b) (í ft.), villuletur: Skrive med Ciffre.

*Cifferbog úrlausna-kver sem dæmi úr reikningsbók eru reiknuð í.

*Cifferſkrift villuletur.

*Cigar, ft. -rer, sk., tóbaksvindill.

*Cigarfoderal vindlahylki.

*Cigarrør vindilpípa.

*Cinnober, án ft., kl., hárauður litur af eyrsilfri og brennisteini.

*Cinnoberrødt, sem kl. nafn, hárauður litur (eins og skarlat).

*Circulaire, kl., brjef (skjal) sem á að ganga milli margra.

*Circulation, sk., það að circulere: Blodets C. rennsli blóðsins um líkamann. Bringe Penge i C. koma peningum á gang. Sb. Omløb.

*circulere (har), h. s. 1, eiginl. fara í hring; en er sjaldan haft, nema þar sem vjer segjum ganga, t. a m.: Penge c. blandt Folk ganga manna á meðal. Det Rygte circulerer her i Byen (í tali) það gengur staflaust o. s. frv.

*Circumflex, sk., eins konar áherzlumerki, α) grískt, og líkist nokkuð bögld (˜). — β) haft í öðrum málum, eins og sperra í lögun (^).

*circumſcribere, ás. 1, fjölyrða e-ð (en nefna það ekki í einu orði).

*Circumſcription, sk., fjölyrðing (sb. circumſcribere).

*Circus, sk., eiginl. hringur; en merkir sjer í lagi hin rómversku leik-svið sem voru lík sporöskju í lögun, og nú á dögum hring-svið reiðmanna þar sem þeir sýna íþróttir sínar.

*Cirkel, ft. Cirkler, sk., hringur í mælingafræði: Slaae en C. med Paſſeren. — b) (í tali) samkvæmi (fólk sem kemur saman sjer til skemmtunar): Leve i en behagelig C. vera innan um skemmtilegt fólk. En glimrende C. De ſtørre Cirkler heldri manna samkvæmi, heldra fólk.

*Cirkelbue brot af hring í mælingafr.

*Cirkelflade kringlan í hringnum (í mælingafr).

*Cirkelgang gangur í hring. Sb. Kredsgang.

*Cirkelløb = Kredsløb.

*cirkelrund fullkomlega kringlóttur.

*Ciſe, sk., (í tali), = Acciſe.

*Ciſebod (í tali), = Acciſebod.

*Ciſeſeddel (í tali) = Acciſeſeddel.

*Ciſterne, ft. -r, sk., regnþró (djúp og steinvarin jarðþró til að taka við regnvatni.)

*Citadel, kl., = Caſtel.

*Citant, ft. -er, kk., stefnandi (60), sakaráberi.

*Citat, ft. -er, kl., orð sem vísað er til.

*Citation, sk., tilvísun til orða. — b) stefna.

*citere, ás. 1, vísa til orða. – b) stefna e-m.

*Cithar sjá Cither.

*Cither (líka Cithar), ft. -e, sk., eins konar hljóðfæri með fjórum strengjum eða fleiri, (sb. gígja, fiðla).

*Citherſpiller sá sem kann að leika á það hljóðfæri sem heitir Cither.

*cito, ao., (utan á brjefum) berist fljótt.

*Citron, ft. -er, sk., sítrona (eins konar suðrænt viðar-aldin) *citreum*.

*citrongul gulur eins og sítróna.

*Citronkage sælgætisbrauð sem sítrónusafi er í.

*Citronpreſſe sítrónuþrúga (til að kreista safa úr sítrónu).

*Citronſaft sítrónusafi.

*Citronſyre sítrónusýra.

*Citrontræ sítrónutrje *citrus medica*.

*Citronæble eins konar epli sem er áþekkt sítrónu.

*civil, ft. -e, e., borgaralegur (einkanl.: sem ekki snertir herskap eða herfólk). — b) vingjarnlegur, hæverskur, háttprúður.

*Civiliſation, sk., menntun.

*civiliſere, ás. 1, mennta: C. et Folk. Civiliſerede Nationer siðaðar þjóðir.

*Civiliſt, ft. -er, kk., lagamaður (að því leyti sem hann veit hvað lög eru um það sem ekki viðvíkur lífi eða æru eða veit til hermannalaga).

*Civilliſte (á Englandi og Frakklandi) það fje sem konungi og ættingjum hans er ætlað til viðurværis og hirðkostnaðar.

*Civilret sú grein lögfræðinnar sem er um það sem ekki viðvíkur lífi eða æru og ekki veit til hermannalaga.

*clarere sjá klarere.

*Clarinet, sk., eins konar hljóðfæri sem blásið er í.

*Clarinetiſt, kk., sem blæs í Clarinet.

*Claſſe, ft. -er, sk., deild: De Naturkyndige dele Planterne i Claſſer, Slægter og Arter. Folk af den ringeſte C. lægstu stjettar. Claſſerne i en Skole bekkir eða pallar.

*Claſſicitet, sk., gullaldar-bragur (á riti).

*Claſſification, sk., það að claſſificere.

*claſſificere, ás. 1, skipta e-u í deildir (eptir eðli eða ásigkomulagi).

Claſſiker, ft. -e, kk., grískur eða rómverskur gullaldar-rithöfundur; sjerhver rithöfundur sem þykir vera fyrirmynd annara.

*claſſiſk, ft. -e, e., gullaldarlegur;

framúrskarandi: En c. Forfatter. En c. Digter.

*Clauſel sjá Clauſul.

*Clauſul (líka Clauſel), sk., skilyrði; viðurauki.

*Clereſie, kl., klerkastjett.

*Clerus, sk., = Clereſie.

*Client, ft. -er, kk., skjólstæðingur: Min C. sakar-eigandi (sem á þá sök er eg fer með) eða fjáreigandi (sem á það fje er eg hef undir höndum).

*Climax, sk., stig í ræðu.

*Clinik, sk., læknislist(in) að því leyti sem hún er iðkuð við rúmfasta sjúklinga.

*cliniſk, ft. -e, e., sem lýtur að meðferð á rúmföstum sjúklingum: Den cliniſke Prøve.

*Cloak, sk., for (gryfja); steinvarin saurgöng niðri jörðunni.

*Clown, kk., enskur loddari (trúður) sem getur farið alla vega með líkamann á sjer.

*Clyſteer, ft. Clyſterer, kl., það sem látið er í stólpípuna: Sætte een et C. setja e-m stólpípu.

*Clyſteerpibe mjórri partur stólpípu.

*Clyſteerſprøite stólpípa.

*Coalition, sk., samband, samsæri.

*Cocarde, ft. -r, sk., merki á höfuðfati, (herkuml).

*Cocon, sk., hýði silkiormsins.

*Cocosnød eins konar hnot á því trje, er
*Cocostræ heitir.

*Coeur hjarta í spilum.

*Coffardi sjá Koffardi.

*Cognac, sk., frakkneskt vínberjabrennivín (frá borginni *Cognac*).

*Cognat, ft. -er, kk., móðurfrændi.

*Cognation, sk., frændsemi í móðurætt; frændsemi (tómt).

*Cokleare, sk., skarfakál *cochlearia officinalis*.

*Colik, án ft., sk., iðrakveisa, innantökur.

*Collation, sk., samanburður rita. — b) veiting brauðs.

*collationere, ás. 1, bera saman rit.

*Collationering, sk., samburður rita.

*Collect, ft. -er, sk., gjafasafn handa þurftagum. — 2) bænin á undan pistlinum, (kollekta, altarisbæn).

*Collectanea, ft., samtíningur (um rit).

*Collecteur, kk., (eiginl. safnari), yfirmaður talnabúðar.

*Collection, sk., safn. — b) talnabúð.

*Collectiv (eða Collectivum), kl., = Samlingsord.

*Collectivum sjá Collectiv.

*collegial, ft. -e, e., er viðvíkur stjórnarráði.

*Collegium, ft. Collegier, kl., stjórnarráð. Sb. Juſtitscollegium, Kammercollegium. — b) stúdentahús (ætlað stúdentum til íveru leigulaust). — c) fyrirlestur (við háskóla): Gaae paa Collegier rækja fyrirlestra. Høre et C. hlýða fyrirlestri. Afſkrive et C.

*collidere, h. s. 1, koma (fara) í bága við: C. med noget.

*Colliſion, ft. -er, sk., bági: Komme i C. med noget.

*Colon, kl., tvístingur (:).

*Colonialhandel verzlun við nýlendur.

*Colonialvare nýlendu-varningur (einkanl. úr öðrum heimsálfum).

*Colonie, ft. -r, sk., nýlenda, nýlendufólk.

*Coloniſation, sk., það að coloniſere, (sb. landnám).

*coloniſere, ás. 1, nema land til að setja þar nýlendu.

*Coloniſt, ft. -er, kk., nýlendumaður.

*Colonnade, sk., súluröð; súlugöng.

*Colonne, ft. -r, sk., herfylking.

*colorere, ás. 1, draga lit á.

*Colorit, sk., blær á e-u.

*Colos, ft. Coloſſer, sk., risalíkneski; balgeir.

*coloſſal, ft. -e, e., feikna stór.

*coloſſalſk, ft. -e, e., = coloſſal.

*Columne, ft. -r, sk., dálkur í bók.

*Combination, ft. -er, sk., sameining.

*combinere, ás. 1, sameina.

*Comedie o. s. frv. sjá Komedie o. s. frv.

*Comeet sjá Komeet.

*Comfur, sk., eins konar hlóðir.

*Comitee, ft. -r, sk., nefnd.

*Comma, kl., (eiginl. högg), komma.

*Commandant, kk., kastalahöfðingi.

*commandere, ás. 1, stýra (vera fyrir) liði; skipa e-m.

*Commandeur, ft. -er, kk., sjóforingi sem er næst fyrir ofan Capitain eða Commandeurcapitain. — b) eins konar riddaranafnbót

*Commandeurcapitain sjá greinina um Commandeur.

*Commando, sk., herstjórn: Have C. Staae under C. — β) skipun, boð og bann.

*Commentar, ft. -er, sk., skýringarit.

*commentere, h. s. 1, rita skýringar um: C. over en Bog.

*Commerce, sk., kaupverzlun. — b) (í tali), ólæti, ógangur, slark.

*commerciel, ft. -le, e., sem lýtur að verzlun.

*Commis, kk., kaupmannsfulltrúi.

*Commisbrød liðsmannabrauð (sem þeir fá auk málans).

*Commiſſair, kk., umboðsmaður, fulltrúi, erindsreki.

*Commiſſarius, kk., = Commiſſair.

*Commiſſion, ft. -er, sk., umboð: Give een i C. (biðja e-n, fela e-m á hendur) at gjøre noget. Udrette en C. gera (framkvæma) það sem maður hefur verið beðinn. Have Vare i C. hafa varning til sölu fyrir annan mann. — b) nefnd: Commiſſionen angaaende Vandvæſenet vatnsnefndin (í Kaupmannahöfn).

*Commiſſionair, ft. -er, kk., (er minna háttar enn Commiſſair og Commiſſarius), umboðsmaður, erindsreki.

*Committent, ft. -er, kk., sá sem felur e-m e-ð á hendur.

*Committeret, ft. Committerede, (eiginl. sem ho. l. t. af committere, sá sem e-ð er falið á hendur), eins konar embættismaður næst fyrir neðan Deputeret í sumum stjórnarráðum, (tilskipaður?).

*Commode, ft. -r, sk., = Dragkiſte.

*communal, ft. -e, e., sem viðvíkur hrepp eða hreppum.

*Commune, ft. -r, sk, hreppur, sveit.

*Communicant, ft. -er, kk., sá sem gengur til altaris.

*Communication, sk., auglýsing; samgöngur.

*communicere, ás. 1, segja (auglýsa, birta) e-m e-ð. — b) (í tali), ganga til altaris.

*Communion, sk., altarisganga. Sb. Altergang.

*Communisme, sk., sameignarkenning (sú kenning að öllum eignum eigi að skipta til jafnaðar).

*Communiſt, ft. -er, kk., sameignarmaður (sem heimtar að allir hafi jafnar eignir).

*Communitet, kl., eins konar ölmususjóður stúdenta í Kaupmannahöfn; styrkur úr þeim sjóð.

*compact, ft. -e, e., þjettur, þjappaður saman.

*Compagnie, kl., verzlunarfjelag: Gaae (være) i C. med een. — b) með -r í ft., sveit í herliði (sb. Capitain).

*Compagnon, kk., verzlunarfjelagi.

*Comparation, sk., samanburður; stigbreyting einkunna.

*comparativ, ft. -e, e., sem lýtur að samburði: C. Sprogvidenſkab. C. Anatomie.

*Comparativ, ft. -er, kl. og sk., efra stig einkunna.

*comparere, ás. 1, stigbreyta (stiga) einkunn.

*Compas, ft. Compaſſer, kl., leiðarsteinn.

*Compasmager, ft. -e, kk., sá sem býr til leiðarsteina.

*Compasſtreg átt á leiðarsteini.

*Compendium, kl., ágrip.

*Competence, sk., hæfilegleiki.

*competent, ft. -e, e., fær um, vel til fallinn, rjett til kominn.

*Compilation, sk., lítilsverður samtíningur úr bókum.

*Compilator, kk., sá sem býr til bók af samtíningi úr ritum annara.

*compilere, ás. 1, tína saman rit.

*Complement, kl., uppfylling (fylling þess er vantar).

*complet, ft. -te, e., allur (sem ekki vantar í); fullkominn.

*complettere, ás. 1, fylla töluna á e-u.

*compliceret, ho. l. t. (af complicere), flæktur í e-ð; flókinn, brotinn, samtvinnaður.

*Compliment, ft. -er, sk., hæverskleg kveðja. — b) lofs-orð, fagurgali: Gjøre Complimenter slá gullhamra.

*complimentere, ás. 1, slá e-m gullhamra.

*Complot, kl., samblástur, samtök.

*componere, ás. 1, búa til lag: C. Muſiken til et Syngeſpil.

*Componiſt, ft. -er, kk., sá sem býr til lög.

*Compoſition, ft. -er, sk., tilbúningur lags.

*compres, e., þjettur.

*Compreſſe, sk., rýja til að leggja á sár.

*compromittere, ás. 1, hætta mannorði e-s.

*Comptoir sjá Contor.

*Computiſt, ft. -er, kk., rímmaður.

*computiſtiſk, ft. -e, e., sem heyrir til ríms, rím-.

*Comteſſe, ft. -r, kvk., greifafrú, greifadóttir.

*concav, ft. -e, e., íhvolfur.

*Concentration, sk., samdráttur á einn stað.

*concentrere, ás. 1, draga e-ð saman á einn stað eða í stutt mál.

*Concept, ft. -er, sk., uppkast: Reenſkrive en C.

*Conceptpapiir pappír sem hafður er til að kasta e-u upp á, einkum grápappír.

*Concert, ft. -er, sk., hljóðfæraskemmtun (hljóðfæraleikur margra í senn sem aðrir eiga kost á að heyra fyrir borgun): Give en C.

*Concertgiver forsprakki e-r einstakrar hljóðfæraskemmtunar.

*Concertmeſter sá sem hefur það embætti að vera forstjóri hljóðfæraskemmtunar.

*Concertſal salur til hljóðfæraskemmtunar.

*Conchylier, ft., skeljar, (kuðungar).

*concipere, ás. 1, taka saman skjal.

*Concipiſt, ft. -er, kk., sá sem tekur saman skjal.

*concis, e., stuttur og laggóður.

*concludere, ás. 1, álykta.

*Concluſion, ft. -er, sk., ályktun.

*concret, ft. -e, e., sem er andleg undirstaða e-s hlutar í sambandi við allt sem til hlutarins heyrir. Gagnstætt orð: abstract.

*Concubine, ft. -r, kvk., frilla.

*Concurrence, sk., kapp fleiri manna um e-ð.

*Concurrent, ft. -er, kk., sá sem keppist eptir hinu sama og annar. Sb. Medbeiler.

*concurrere, h. s. 1, sækjast eptir e-u í kapp við annan.

*Concurs, sk., skipti þrotabús að tiltölu með skuldheimtumönnum.

*Concursbo þrotabú sem skipt er með skuldheimtumönnum.

*Condemnation, sk., það að condemnere.

*condemnere, ás. 1, dæma fje upptækt. Sb. priisdømme.

*Condition, ft. -er, sk., skilorð, skilyrði, skilmáli, skildagi. — b) ástand, ásigkomulag, hagur. — c) vist vinnufólks.

*conditionel, ft. -le, e., skilyrðislegur.

*conditionere, h. s. 1, vera í vist.

*conditioneret, ft. conditionerede, e., umvandaður (vel, illa).

*Conditor, kk., kryddari.

*Conditorie, ft. -r, kl., kryddhús.

*Condolation, ft. -er, sk., það að condolere.

*condolere, h. s. 1, segja sig samhryggjast e-m.

*Conducteur, kk., umsjónarmaður (t. a. m. á vagni).

*Conduite, sk., lag í hegðun.

*Confect, án ft., kl., kryddbakstur.

*Conference, ft. -r, sk., ráðstefna.

*Conferentsraad, (kk.), eins konar nafnbót.

*conferere, s. 1, a) ás., α) bera e-ð saman. — β) veita (t. a. m. brauð). — b) h. s., hafa ráðstefnu, bera saman ráð sín.

*Confeſſion, ft. -er, sk., trúarjátning; þeir sem hafa sömu trúarjátningu.

*Confeſſionarius, kk., skriptafaðir konungs.

*Confirmant (f. Confirmand), ft. -er, kk., unglingur kominn undir fermingu; líka nýfermdur unglingur.

*Confirmation, sk., ferming: Gaae til C. láta prestinn búa sig undir fermingu. Staae til C. láta ferma sig.

*confirmere, ás. 1, staðfesta; sjer í lagi ferma.

*confiſkabel, ft. confiſkable, e., upptækur, uppnæmur.

*Confiſkation, sk., fjár-upptaka af ríkisins hálfu.

*confiſkere, ás. 1, gera e-ð upptækt.

*Conflict, ft. -er, sk., það að e-u lendir saman, (sb. bági).

*conform, e., eins lagaður.

*Conformitet, sk., sama lögun.

*Confrontation, sk., það að confrontere.

*confrontere, ás. 1, leiða menn er segja sinn hvað fyrir dómi saman til að spyrja þá saman.

*confundere, ás. 1, slengja (rugla) e-u saman; trufla.

*confus, e., óskipulegur, grautarlegur; allur í graut, allur í ruglingi; ringlaður, truflaður.

*Confuſion, sk., ruglingur, hrærigrautur, ringulreið; sb. Forvirring, Uorden.

*Congeſtion, ft. -er, sk., blóðburður: Congeſtioner til Hovedet.

*Congo, sk., eins konar te.

*Congres, sk., höfðingja (konunga) stefna eða fulltrúa þeirra.

*congruent, ft. -e, e., jafn að stærð og lögun.

*coniſk, ft. -e, e., upphvass (Skuggsjá), uppmjór, uppdreginn.

*Conjectur, sk., getgáta, tilgáta. Sb. Gisning, Formodning.

*Conjugation, ft. -er, sk., hneiging (sagna).

*conjugere, ás. 1, hneigja (sögn).

*Conjunction, ft. -er, sk., samtenging, sambandsorð.

*Conjunctiv, ft. -er, kl. og sk., afleiðingarháttur.

*conjunctiviſk, ft. -e, e., sem er í afleiðingarhætti.

*Conjunctur sjaldan haft, nema í ft. -er, sk., kringumstæður.

*Connexioner, ft., það að vera inn undir hjá mönnum sem ráða miklu.

*Connoſſement, ft. -er, kl., farmskrá (skýrteini skipstjórans um það við hvaða farmi hann hafi tekið).

*Conrector, ft. -er, kk., (eiginl. samstjóri, hefur heitið) sá kennari sem gekk næst sjálfum forstjóra skólanna (Rector).

*Conſeil, kl., ráðgjafastefna.

*conſequent, ft. -e, e., ályktaður með rjettri hugsun; samkvæmur sjálfum sjer, (sb. samur við sig, samur og jafn).

*Conſequents, sk., það að vera conſequent.

*conſervativ, ft. -e, e., frásneyddur umbreytingum (einkanl. í málefnum landa og lýða).

*Conſiſtorium, kl., háskólaráð.

*Conſole, sk., eins konar hilla eða borð við vegg og haft t. a. m. undir stórum spegli.

*Conſonant, ft. -er, sk., samhljóðandi. Sb. Medlyd.

*Conſort, sjaldan haft, nema í ft. -er, kk., kompánar e-s (í illri merk.).

*Conſpiration, sk., samblástur, samdráttur.

*conſpirere, h. s. 1, gera samblástur.

*Conſtabel, ft. Conſtabler, kk., fallbissuforingi (í stórskotaliðinu).

*conſtant, ft. -e, e., stöðugur.

*conſtatere, ás. 1, færa sönnur á.

*Conſtellation, sk., = Stjernebillede.

*conſtituere, ás. 1, koma e-u á stofn; setja e-n í embætti (en veita honum það ekki).

*Conſtitution, ft. -er, sk., það að vera settur í embætti (sem manni er ekki veitt); stjórnarlögun einkanl. sú sem er blendingur af einvaldsstjórn og þjóðstjórn; heilsufar.

*conſtitutionel, ft. -le, e., sem lýtur að stjórnarlögun, einkum þeirri er samanstendur af einvaldsstjórn og þjóðstjórn.

*Conſtruction, sk., margbrotin samsetning; einkum = Ordføining.

*conſtruere, ás. 1, setja e-ð margbrotið saman, einkanl. skipa orðum.

*Conſul, ft. -er, kk., ræðismaður (fyrst í Rómaborg, og seinna á Frakklandi, meðan þar var þjóðstjórn; sömul. fulltrúi e-s ríkis einkanl. til að sjá um verzlunarmálefni þess í öðru landi).

*Conſulat, ft. -er, kl., ræðismanns embætti; bústaður ræðismanns (sem verzlunar fulltrúa).

*Conſulent, ft. -er, kk., ráðgjafi (sá sem maður leitar ráða til) t. a. m. í málaferlum.

*conſulere, ás. 1, leita ráða til e-s.

*Conſument, ft. -er, kk., sá sem eyðir e-u.

*conſumere, ás. 1, eyða e-u. Sb. forbruge.

*Conſumtion, sk., eyðsla. Sb. Forbrug. — b) matvælatollur.

*Conſumtionsforvalter sá sem hefur umsjón yfir matvælatolli.

*contagiøs, ft. contagiøſe, e., = ſmitſom.

*contant, 1) ft. -e, e., goldinn út í hönd: C. Betaling. — 2) ao., út í hönd: Betale c.

*Contanter, ft., peningar til að borga út í hönd eða fyrir liggjandi.

*Contemplation, sk., skoðun.

*contemplativ, ft. -e, e., sem heyrir til skoðunar.

*Contenance, sk., = Fatning.

*Context, sk., samband (ásigkomulag) efnis eða orða. Sb. Sammenhæng.

*Continent, kl., meginland.

*Contingent, kl., tillag, tillagseyrir. Sb. Bidrag.

*Continuation, sk., framhald. Sb. Fortſættelſe.

*continuere, s. 1, a) ás., halda e-u áfram. Sb. fortſætte. — b) h. s., haldast. Sb. vedvare.

*Conto, sk., reikningur kaupunauta: a C. í skuld.

*Contoir sjá Contor.

*Contor (líka ritað Comptoir, eins og á frakkn., eða Contoir), ft. -er, kl., ritstofa.

*Contoriſt, ft. -er, kk., skrifari.

*Contour, ft. -er, sk., yzta rönd á e-i mynd.

*Contrabande sjá Contrebande.

*Contrabog skiptabók.

*Contracitant, ft. -er, kk., gagnstefnandi.

*Contract, ft. -er, sk., samningur, (sb. máldagi, kaupmáli, kaup): Indgaae C. med een gera samning við e-n. Slutte ſkriftlig C. om noget. Underſkrive en C.

*contract, ft. -e, e., krepptur.

*Contraction, sk., samdragning orðs. Sb. Sammentrækning.

*Contrafei, kl., (fyrrum), pentuð mynd e-s.

*Contrahent, ft. -er, kk., sá sem gerir (hefur gert) samning við annan.

*contrahere, s. 1, a) h. s., semja við e-n. — b) ás., gera samning um lán, taka fje að láni: C. Gjeld. C. et Laan.

*contraire, e., mótdrægur, bágur.

*Contrapart, kk., mótstöðumaður (einkanl. í málaferlum).

*Contraſt, ft. -er, sk., gagnstæðleikur. Sb. Modbillede.

*contraſtere, h. s. 1, vera gagnstæður.

*Contraſøgsmaal gagnsök.

*Contreadmiral, ft. -er, kk., þriðji flotaforingi (sb. Admiral) að ofan næstur fyrir neðan Viceadmiral.

*Contrebande (líka Contrabande), sk., forboðinn (kaup)varningur.

*Contredands eins konar enskur dans.

*Contribuent, ft. -er, kk., tilleggjandi (sá sem greiðir tillag til e-s).

*contribuere, ás. 1, greiða tillag. Sb. bidrage.

*Contribution, sk., tillag, kostnaður, útlát: Sætte een i C. (í hálf-gamni), leggja skatt á e-n, þ. e. baka e-m útlát.

*Controle, sk., það að controlere.

*controlere, ás. 1, sjá yfir hegðun e-s, (sb. hafa auga á e-m).

*Controleur, ft. -er, kk., umsjónarmaður.

*Controvers, sk., ágreiningur (í lærdómsefnum).

*Contubernal, ft. -er, kk., lagsmaður (að því leyti sem maður á heima í sama klefa eða sömu klefum og annar).

*Contuſion, ft. -er, sk., mar (af merja).

*convenere, h. s. 1, vera geðfelt eða hægt: I Fald det convenerer Dem ef þjer eigið hægt með. Sb. beleilig, tilpas.

*Convenients, sk., siðvenja.

*Convent, kl. og sk., eiginl. samkoma; þar af opt: þeir sem komnir eru saman eða saman eru á e-m stað, einkanl. allir munkar eða allar nunnur í e-u klaustri.

*Conventikel, ft. Conventikler, sk., óleyfileg trúarbragða-samkoma.

*Convention, sk., samkomulag, samningur.

*conventionel, ft. -le, e., kominn undir siðvenju.

*Conventualinde, ft. -r, kvk., nafn sumra klausturkvenna.

*convergere, h. s. 1, horfa saman (einkanl. um línur sem ganga saman í odd svo að geiri verður á milli).

*Converſation, sk., viðræða.

*converſere, ás. 1, skrafa við e-n (svo honum leiðist ekki).

*convex, ft. -e, e., ávalur.

*Cónvexitet, sk., ávöl lögun.

*Convoi (líka Convoy), sk., = Bedækning b.

*Convolut, sk., = Brevomſlag.

*Convoy sjá Convoi.

*Convulſion, ft. -er, sk., mikill sinadráttur. Sb. Krampetrækning.

*convulſiviſk, ft. -e, e., = krampeagtig.

*Coordination, sk., það að vera (settur) við hliðina á e-u og hvorki ofar eða neðar.

*coordinere, ás. 1, setja e-ð jafnhátt eða jafnneðarlega og e-ð annað

*Copie, ft. -r, sk., endurrit (sb. Afſkrift, Gjenpart), það sem búið er til eptir e-u öðru: Tage en C. af et Document. C. af et Maleri.

*Copiebog endurritabók.

*copiere, ás. 1, endurrita (sb. afſkrive), búa til aðra mynd eptir e-u.

*Copiiſt (líka Copiſt), ft. -er, kk., sá sem ritar eða býr e-ð til eptir öðru.

*Copiſt sjá Copiiſt.

*Copulation, sk., (brúð)hjónavígsla.

*copulativ, ft. -e, e., sem tengir saman: Copulative Conjunctioner.

*copulere, ás. 1, græða saman limar á tveimur trjám; gefa saman hjón.

*coquet, ft. -te, e., sem gerir sjer far um að kveikja ást á sjer (eða enn heldur lostagirnd til sín).

*Coquette, ft. -r, kvk., sú sem gerir sjer far um að kveikja ást á sjer (eða enn heldur lostagirnd til sín).

*coquettere, h. s. 1, gera sjer far um að kveikja ást á sjer (eða enn heldur lostagirnd til sín).

*Coquetterie, kl., það að coquettere.

*Coral sjá Koral.

*cordial, ft. -e, e., einlægur.

*Cordialitet, sk., einlægni.

*Cordon, sk., varnarhringur af liði.

*Corduan, án ft., kl., eins konar skinn.

*Corende, sjaldan haft nema í ft. -r, sk., eins konar þurkuð smá vínber sem einkanl. koma frá Grikklandi.

*corinthiſk, ft. -e, e., sem er frá (í, við, o. s. frv.) Korintuborg: C. Erts.

*Cornet, ft. -ter, kk., (fyrrum), merkismaður og eins konar foringi í riddaraliði.

*Corollarium, kl., aukagrein (í reikningsbókum).

*Corporal, ft. -er, kk., eins konar undirforingi.

*Corporalſkab, kl., þeir sem hafa sama Corporal yfir sjer.

*Corporation, ft. -er, sk., fjelag.

*corporlig, ft. -e, e., líkamlegur: C. Straf.

*Corps, kl., sveit (flokkur), einkum hersveit.

*corpulent, ft. -e, e., holdugur.

*Corpus, kl., allt sem saman á af e-u; eins konar prentletur (sem er kallað svo af því að *Corpus juris* var fyrst prentað með því letri).

*correct, ft. -e, e., rjettur (gerður rjett eptir reglum), nákvæmur, lýtalaus.

*Corrector, ft. -er, kk., sá sem leiðrjettir prentvillur í bók sem verið er að prenta.

*Correcthed, án ft., sk., það að vera correct.

*Correction, sk., ofanígjöf.

*Correctur, ft. -er, sk., leiðrjetting prentvillna í bók sem verið er að prenta: Læſe Correcturen paa et Skrift.

*Correcturark leiðrjettingarörk á bók sem verið er að prenta.

*Correſpondent, ft. -er, kk., sá sem skrifast á við e-n, sjer í lagi sá sem stöðugt skrifar frjettabrjef til e-s tímarits. Sb. Brevvexler.

*Correſpondents, sk., = Brevverling.

*correſpondere, ás. 1, skrifast á við e-n: C. med een.

*Correx, sk., ofanígjöf. Sb. Iretteſættelſe, Næſe.

*correxe, ás. 1, setja ofan í við e-n. Sb. iretteſætte.

*Corridor, ft -er, sk., eins konar göng, (sb. rangali).

*corrigere, ás. 1, lagfæra, leiðrjetta.

*corrumpere, ás. 1, spilla e-u; afbaka.

*corrupt, ft. -e, e., spilltur; afbakaður.

*Corruption, sk., spilling.

*Corſar, ft. -er, kk., kussari, víkingur; víkingaskip.

*Cortes, ft., fulltrúasamkoma á Spáni og í Portúgal.

*Corvet, ft. -ter, sk., eins konar herskip (minna enn Fregat).

*Coſtume, kl., klæðabúningur.

*Cotelette, ft. -r, sk., steiktur rifbiti.

*Cotillon, sk., eins konar dans.

*Couleur, ft. -er, sk., litur, sjer í lagi í spilum, og einkanl. bezti liturinn; litarháttur.

*couleurt, ft. -e, e., lit- (sem hefur e-n lit, en þó hvorki svartan nje hvítan).

*Couliſſe (líka Culiſſe), ft. -r, sk., eins konar lausaveggur (í leikhúsi).

*Coup, sk., (eiginl. högg), bragð, o. s. frv.: Han har gjort en god C. það hefur hlaupið (runnið) á snærið fyrir honum.

*Cour, sk., koma heldri manna til stórhöfðingja til að heilsa honum. — β) daður: Gjøre C. til daðra við.

*Courage, sk., hugur, áræði.

*courant sjá curant.

*Courant sjá Curant.

*Coureer sjá Cureer.

*Cours sjá Curs.

*courſere sjá curſere.

*Courtiſan, ft. -er, kk., sá sem daðrar.

*courtiſere, ás. 1, daðra við.

*Courtoiſie, sk., kurteisi, hæverska.

*Couſin, kk., = Fætter.

*Couſine, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er dóttir föðurbróður eða föðursystur eða móðurbróður eða móðursystur manns, þ. e. bræðrunga, systrunga, móðurbróðurdóttir eða föðursysturdóttir; sb. frændstúlka, frændkona. (Danska orðið Fætterſke þykir ókurteislegt, og er því sjaldh.).

*Coutume, sk., siður, siðvenja.

*Couvert, sk. og kl., borðbúnaður (á borði) handa (einum) manni; umslag á brjefi.

*cras, ft. craſſe, e., hroðalegur: Craſſe Foreſtillinger.

*Creaslerred eins konar ljerept.

*Creatur, ft. -er, kl., skepna (t. a. m. kýr, ær). Være eens C. láta e-n hafa sig til hvers sem vera skal.

*Credit, án ft., sk., traust, a) í peningaefnum, það að geta fengið lán, sömul. lán tómt: Have god (megen) C. eiga hægt með að fá lán. Han har miſtet ſin C. menn þora ekki framar að lána honum. Sælge (give) een noget paa C. selja e-m e-ð á frest (Vopnf.). Tage (kjøbe) noget paa C. kaupa e-ð í skuld (Hrafnk.). — b) í öðrum efnum, α) góður augastaður: Jeg har tabt al C. for ham. — β) met: Staae i ſtor C. hos een vera átrúnaðargoð e-s. — II) í skipta-bókum hefur þetta orð áherzluna á e, og merkir þá eiginl. hann lánar, en á ísl. má setja goldið í stað þess. Gagnstætt: Debet.

*Creditbrev ábyrgðarbrjef um áreiðanlegleika annars manns.

*creditere, ás. 1, lána e-m.

*Creditiv, ft. -er, kl., = Creditbrev, en sjer í lagi umboðsskjal er sendiherrar hafa með sjer.

*Creditor, ft. -er, kk., sá sem á hjá e-m, skuldar eigandi, skuldar heimtandi, skuldheimtumaður, (í fornum lögum finnast t. a. m. skuldarmaður, skuldunautur, eigandi). Sb. Gjeldherre, Skyldherre, Skyldmand.

*Credo kredó.

*creere, ás. 1, gefa e-m doktors nafn.

*Creol, ft. -er, kk., maður sem er fæddur í vesturheimi en foreldrar hans eru úr norðurálfu.

*crepere, h. s. 1, deyja út af, hrökkva upp af.

*criminal, e., sem lýtur að glæpamálum (sb. borgerlig).

*Criminaldommer dómari í glæpamálum.

*Criminaliſt, ft. -er, kk., lögvitringur í glæpamálum.

*Criminalkammer hús þar sem dæmt er í glæpamálum.

*Criminallovgivning lög um glæpamál.

*Criminalret dómur sem dæmir glæpamál. — b) lög (og lögvísi) um glæpamál.

*Criminalſag glæpamál.

*criminel, ft -le, e., = criminal.

*Criſtal sjá Kryſtal.

*Criterium, ft. Criterier, kl., = Særkjende.

*Critik sjá Kritik.

*Crocodil, ft. -ler, sk., krókódíll.

*Crucifix, ft. -er, kl., róðukross. Sb. Billedkors.

*cubik, eiginl. e., sem lýtur að stærð e-s hlutar sem hefur meir enn lengd og breidd, er ekki haft nema sem fyrri partur af samsettu orði.

*Cubikalen tenings-alin.

*Cubikfavn tenings-faðmur.

*Cubikfod tenings-fet.

*Cubikindhold stærð að teningsmáli.

*Cubikmaal tenings-mál. (Sb. Længdemaal, Kvadratmaal).

*Cubikrod rót þriðja veldis (um tölu, t. a. m. 2 af 8).

*Cubiktal þriðja veldis tala (t. a. m. 8 af 2).

*Cubiktomme tenings-þumlungur.

*cubiſk, ft. -e, e., sem er eptir teningsmáli: C. Indhold = Cubikindhold.

*Cujon, ft. -er, kk., bleyða, skræfa, mannskræfa, gunga (forat: dunga), heigull.

*cujonere, ás. 1, kúga.

*Culiſſe sjá Couliſſe.

*Culmination, sk., það að culminere.

*Culminationspunkt sá staður eða tími er e-ð stendur sem hæst.

*culminere, h. s. 1, standa sem hæst.

*cultivere, ás. 1, mennta, siða.

*Cultur, án ft., sk., rækt; menntun.

*Culturhiſtorie menntunarsaga.

*Culturtilſtand menntunarástand.

*Cultus, sk., kirkjusiðir.

*Cumulation, sk., það að cumulere.

*cumulere, ás. 1, hauga e-u saman.

*curabel, ft. curable, e., læknandi (sem verður læknaður).

*curant (líka ritað currant og courant), ft. -e, e., gjaldgengur, sem við gengst manna á milli: C. Mynt. Curante Varer. Curante Priſer. Sb. current.

*Curant (líka Courant), sk., silfurpeningar: Grov C. stórir silfurpeningar. — β) kúrant, smáskildingar.

*Curatel, kl., fjárhald. Sb. Værgemaal.

*Curator, ft. -er, kk., umsjónarmaður, svaramaður, fjárhaldsmaður. Sb. Tilſynsværge.

*Cureer, ft. Curerer, (líka Coureer, ft. Courerer), kk., sendimaður stórhöfðingja í flýtiferðum í mikilvægu erindi.

*curere, ás. 1, lækna. Sb. helbrede, læge.

*Curialſtiil = Cancellieſtiil (curial merkir eiginl. ráðhúslegur).

*Curioſitet, ft. -er, sk., skrítinn hlutur, (sb. curiøs).

*curiøs, ft. curiøſe, e., skoplegur (framb. skopplegur), skringilegur, skrítilegur, skrítinn, breytilegur.

*currant sjá curant.

*current, ft. -e, e., gjaldgengur, sem rennur út. Sb. curant.

*Curs, ft. Curſer, (líka Cours, ft. Courſer), sk., (eiginl. rás), a) stefna (á sjó): Styre en C. Forfeile den rette C. Sb. Kaas. — b) gangverð á peningum eða skuldabrjefum. Sb. Pengecurs, Vexelcurs.

*curſere (líka courſere), h. s. 1, ganga (t. a. m. um peninga).

*Curſiv, sk., skáletur (latínuletur sem hallast áfram).

*curſoriſk, a) ft. -e, e., fljótur eða skýringalaus (um lestur). — b) ao., fljótt eða skýringalaust.

*Curſus, kl., (eiginl. rás, rennsli), röð af fyrirlestrum sem eiga saman: Høre C. over Botanik. Fuldende ſit academiſke C. ljúka sjer af í háskólanum.

*Cuur, ft. Curer, sk., lækning: Forſkrive en C. En heldig C. Sb. Melkecuur, Spyttecuur.

*Cyclus, sk., umferð; flokkur t. a. m. af sögum um sama eða líkt efni.

*Cylinder, ft. Cylindre, sk., völur, sívalt kefli.

*cylindriſk, ft. -e, e., sívalur.

*Cypres, ft. -ſer, sk., (eins konar trje) *cupressus sempervirens.*

*Czako, sk., eins konar hjálmur.

*Cælibat, kl., ókvæni (það að vera ókvæntur).

*Cæſur, ft. -er, sk., slit vísuorðs (þegar orðs-endi slítur stuðul eða stuðuls-endi orð).

D.

D, fjórði stafur í stafrofinu (úr því c er talið), heitir á dönsku De. Í upphafi orða samsvarar það íslenzku d (sb. Dag, djærv, døe), nema í fornöfnum og þess konar smáorðum — því þar stenzt það á við (ð f.) þ á ísl. (sb. den, da, dog). Fyrir aptan hljóðstaf er það ýmist haft þar sem vjer höfum d (sb. Land, binde), ð (sb. Blod, rød), eða t (sb. Fod, møde).

da, ao. og st., [þá], A) sem ákvæðisorð (*determinative*), eins og þá (*tum* og *tunc* á lat.), 1) um það, sem er eða við ber, meðan e-ð annað er, þá: Han var da ikke i Landet. Derſom jeg da lever ef jeg lifi það. — 2) um það, sem kemur eptir annað (= dernæſt, derefter), þá, því næst, síðan: Da reiſte han ſig og gik. — 3) (= følgelig, altſaa; á lat. *igitur*), þá: Det bliver da en afgjort Sag, at vi følges ad. — Í spurningum: Hvad har han da for ſtore Fortjeneſter? — 4) (í apturgrein) um það, sem leiðir af því, sem framgreinin segir, þá: Havde han ikke Hjelp af Faderen, da kunde han umuligen leve ef hann hefði ekki styrk af föður sínum, þá gæti hann með engu móti lifað. Derſom han ikke havde grebet til dette Middel, da havde det været ude med ham þá hefði verið útsjeð um hann. — 5) til áherzlu og fyllingar málsins, einkum þegar manni er farið að leiðast e-ð, eða manni mislíkar e-ð, eins og denn á þjóðv.: Nu fandt jeg det da nú fann jeg það loksins. Naar du da endelig vil vide det fyrst þjer ríður svo mikið á að vita það. Velan da! lad os gaae! nú jæja! förum þá! Der har du det da! hana þá! taktu við! — B) sem tilvísunarorð (*relative*), þá er (eintómt þá í þessari merk. mun ekki vera rjett íslenzka), þegar, o. s. frv. (*quum* á lat.), 1) um það, sem er eða við ber, meðan e-ð annað er, þegar, meðan: Da vi ſtod og talte ſammen, kom der een til os. — 2) um það, sem ber við, þegar e-ð annað er um garð gengið, þá er, er, sem, þegar: Da Faderen døde, flyttede Sønnen bort þegar faðir hans var andaður (eptir lát föður síns). Da denne Konge havde regjeret i 10 Aar er hann hafði ríki haft í tíu ár. Da han ſaae mig, kom han ſtrax hen til mig hann kom til mín, undir eins og (eða þegar er) hann sá mig. Da jeg havde ventet en heel Time (þegar jeg hafði beðið heila klukkustund), blev jeg kjed og gik bort. — Sú grein sem byrjar á da, er ekki ætíð sett í upphafi máls (eins og í þeim dæmum, sem nú voru tilfærð): Der var en Tid, da jeg var meget lille þeir voru tímarnir, að jeg var ekki stór. Der var nu talt længe, og Sagen var betragtet fra forſkjellige Sider, da han reiſte ſig og begyndte en ypperlig Tale er hann stóð upp (íslenzkulegra væri: nú er menn höfðu rætt þetta mál langa hríð, og velt því fyrir sjer á ýmsa vega, þá stóð hann upp o. s. frv.). — 3) um ástæðu, a) þar eð, fyrst (að), úr því (að), o. s. frv. (= efterdi, fordi): Da han ikke har beſøgt mig (fyrst hann hefur ekki komið að finna mig), gaaer jeg heller ikke til ham. Da her hverken er ſkeet beſtemt Aftale, eller jeg har givet noget Løfte fra mig, ſaa anſeer jeg mig ikke forpligtet. — b) með dog, þó (að), þótt, jafnvel þótt (= uagtet eða ſkjøndt): Dette kunde han nænne at tage imod, da han dog vidſte hvor fattig hun var.

Daa, ft. -er, sk., dádýr *cervus platyceros.* Sb. Daadyr, sem merkir sama og er miklu tíðkanlegra nú á dögum.

Daab, án ft., sk., skírn. — b) fyrir Døbefont.

Daabbroder guðbróðir (sá sem á sama guðföður eða guðmóður og annar).

Daabspagt skírnarsáttmáli: Bekræftes i ſin D.

Daabsvidne skírnarvottur. Sb. Fadder.

Daabſøſkende guðsystkin (sem eiga sama guðföður eða sömu guðmóður).

Daad, án ft., sk., [dáð], er ekki haft, nema í skáldl. og tiguglegu orðfæri um verk, einkum ágætisverk, og varla í tali, nema í orðatiltæk. med Raad og D., t. a. m. ſtaae een bi med Raad og D. Vær ſeen i Raad, og ſnar i D. (vertu seinlátur í þínum ráðagjörðum, en snarráður í framkvæmdinni, Orðskviðasafn).

daadfuld fullur framkvæmdar: Et virkſomt og daadfuldt Liv.

daadløs framkvæmdarlaus, ónýtur.

daadrig = daadfuld.

Daadskraft dáð.

Daadsliv atorkusamt líf.

Daadsmand = Gjerningsmand. — b) framkvæmdarmaður, atorkumaður.

Daadyr = Daa.

Daadyrſkind skinn af dádýri.

Daadyrſteg steik af dádýrskjöti.

Daahind blauða dádýrið.

Daahjord dádýrahjörð.

Daahjort hvata dádýrið.

Daakalv dádýrskálfur.

Daalam = Daakalv.

daane (er), h. s. 1, [sb. dá], líða í öngvit: Hun daanede það leið yfir hana. Sb. beſvime.

Daane, sk., (mjög sjaldh.), = Daanelſe, Beſvimelſe.

daanefærdig sem liggur við að falla í öngvit.

Daanelſe, sk., öngvit, (dá, svími). Sb. Beſvimelſe.

Daare, ft. -r, kk., heimskingi, glópur, flón: Jeg maatte være en D., om jeg gjorde det. Tale (handle) ſom en D. — b) í orðinu Daarekiſte og Daarevæſen er Daare vitstola maður. — Sb. Nar, Taabe.

daare, ás. 1, = bedaare. — b) svíkja, bregðast e-m.

Daarekiſte hús handa óðum mönnum.

daarekiſtegal band-vitlaus, bandóður.

Daarekiſtelem vitstola maður sem er í varðhaldi með öðrum óðum mönnum.

Daarekiſteſnak bull og vitleysa.

Daareſpil heimskupör.

Daarevæſen allt sem lýtur að meðferð á óðum mönnum.

daarlig, ft. -e, e., heimskulegur: En d. Indbildning. En d. Handling. — b) dálegur (forn), vondur (sem lítið er í varið), vesall, ljelegur, ónýtur: D. Mad. Daarligt Brød (Kjød). Daarligt Klæde. En d. Indretning. — c) (um menn), lasinn, vesall, veikur: Den Syge er meget d. i Dag. Hun blev d. (henni varð illt) i Nat.

Daarlighed, sk., a) án ft., það að vera heimskulegt (sb. daarlig a). — b) með ft. -er, = Daarſkab b.

Daarſkab, sk., a) án ft., heimska, fásinna, vitleysa: Hans D. gaaer ſaa vidt, at o. s. frv. — b) með ft. -er, bernskubragð, heimskupör: Han begik mange Daarſkaber i ſin Ungdom.

Daaſe, ft. -r, sk., dósir, baukur, og fleiri þess konar smá-ílát. Sb. Tobaksdaaſe, Sæbedaaſe, Sukkerdaaſe, Theedaaſe.

Daavildt villibráð af dádýri. Sb. Raavildt.

*Dactyl sjá Dactylus.

*dactyliſk, ft. -e, e., er samanstendur af fingur-stuðlum.

*Dactylus (líka Dactyl), ft. Dactyler, sk., fingur-stuðull (— ⏑ ⏑).

Daddel, ft. Dadler, sk., ætur ávöxtur af eins konar pálmaviði, sem heitir

Daddelpalme eða

Daddeltræ.

Dadel, án ft., sk., aðfinning, álas, ámæli, last: Hans D. er mig ligegyldig. — b) það sem er ámælisvert, lýti, löstur, o. s. frv.: Finde D. ved alting. En Ridder uden Frygt og uden D. (sem ekkert verður að fundið með rjettu).

dadelfri lýtalaus: Et dadelfrit Levnet.

dadle, ás. 1, álasa (ámæla, hallmæla) e-m, lasta, finna að við: D. een for noget. — β) finna að e-u: D. noget hos een. D. en Ting.

Dadlelyſt, án ft., aðfinningasemi.

Dadlen, án ft., sk., það að dadle.

Dadler, ft. -e, kk., sá sem finnur að e-u.

dadleſyg hótfyndinn.

Dadleſyge hótfyndni.

Dag, ft. -e, sk., [dag-r], 1) um tíð, α) dagur (í gagnstæðri merk. við nótt): D. og Nat ere nu lige lange. Dagen tager af (til), líka í ft. Dagene tage af (til), dagurinn styttist (lengist). Den korteſte D.; den længſte D. Arbeide den hele D. igjennem vinna (vera að) liðlangan daginn. Dagen helder það er farið að halla degi, það er orðið framorðið. Om Dagen á daginn. Den hele udſlagne D. liðlangan daginn. God D.! guð gefi yður (þjer) góðan daginn! (en give een en god D. er haft í tali, og merkir að láta sig gilda einu, hvað e-r segir eða hvorumegin hryggjar hann liggur). — Stundum er Dag nærri = dagsbirta: Det gryer ad D. það lýsir af degi; sb. dages. Det vil ſnart blive D. það er komið undir apturelding. Dagens Frembrud = Dagning. Staae op før D. Være oppe før D. Sove ved høi lys D. um albjartan daginn. Ved Dagen (við dagsbirtuna) ſeer man det bedre. — β) dagur (fyrir sólarhringur, af því maður hefur einkanl. hugann á deginum): En Uge har ſyv Dage. I diſſe Dage um þessar mundir (þegar ekki er talað nema um nokkra daga). Jeg har ikke ſeet ham i mange Dage. For tre Dage ſiden. Om nogle Dage. Vi har biet efter ham paa tredie D. Otte Dage hafa Danir jafnaðarlega þar sem vjer segjum vika (t. a. m. otte Dage gammel viku gamall) og fjorten Dage þar sem vjer segjum hálfur mánuður (t. a. m. fjorten Dage gammel hálfs mánaðar gamall). Dagen tilforn daginn áður; Dagen efter. — D. for D. = D. fra D. dag frá degi. D. ud og D. ind sýnt (f. sýknt) og heilagt. I D. í dag. I D. otte Dage á sunnudaginn kemur (ef það er sunnudagur, þegar þetta er sagt, o. s. frv.); sömul. Mandag (o. s. frv.) otte Dage (tíðkanlegra enn paa Mandag otte Dage) annan mánudag. I D. fjorten Dage annan sunnudag (ef það er sunnudagur, þegar þetta er sagt, o. s. frv.); sömul. Mandag (o. s. frv.) fjorten Dage þriðja mánudag. I Gaar otte Dage fyrra laugardag (ef það er sunnudagur, þegar þetta er sagt, o. s. frv.). — Saa til Dags um þetta leiti dags, í þetta mund dægra. Hid til Dags allt að þessu, allt hingað til. — γ) eindagi: Forelægge een D. til Betaling kveða á gjalddaga við e-n. — δ) Dage (í ft.) er haft í sömu merk. og tíð, tími, eins og dagar á ísl.: I gamle Dage í fyrndinni. I hine Dage í þann tíma. I vore Dage á vorum dögum. — Den D. i D. er enn í dag. — ε) sjer í lagi er Dage = æfi, líf: I mine unge Dage þegar jeg var ungur eða á unga aldri. Paa hans gamle Dage á gamals aldri. Tilbringe ſine Dage paa et Sted ala aldur sinn á e-m stað. Aldrig i mine Dage aldrei á æfi minni, aldrei á minni lífsfæddri tíð. — Have gode Dage eiga góða æfi. Magelige (urolige) Dage. Onde Dage vond æfi, mótlæti. — Ende ſine Dage deyja, andast, o. s. frv. Forkorte ſine Dage sb. stytta sínar eymdarstundir. Tage een af Dage taka e-n af lífi. Komme ynkelig af Dage fá hryggilegan dauðdaga. — ζ) frestur (í fornöld frest kl. ft.): Give Skyldneren D. — 2) um stað, yfirborð jarðar (þegar þarf að greina það frá nám): Hele Klippen beſtaaer af Jernmalm, der ikke brydes i Gruber, men i Dagen sem ekki er tekinn í námum, heldur ofan jarðar. — 3) óeiginl.: Komme for Dagen koma í ljós. Lægge noget for Dagen sýna e-ð af sjer. — β) det er Faderen (Moderen) op ad Dage hann (hún) er lifandi eptirmyndin hans föður síns (hennar móður sinnar).

Dagarbeide verk sem er reiknað eptir dagatali: Være paa D.

Dagbane (sjaldh.), dagbraut: Solens D.

Dagblad blað (tímarit sem kemur á hverjum degi eða að minnsta kosti optar enn einu sinni á viku).

Dagblide, sk., [blíða], (sjaldh.), sólbráð. Sb. Dagtø.

dagblind dagblindur (að sínu leyti eins og náttblindur), þ. e. sem ekki sjer vel á daginn.

Dagbog minnisbók.

Dagbrækning birting, apturbirta, apturelding, nætureldíng (Hrafnk.). Sb. Daggry, Dagning.

Dagdriver landeyða (um mann), sá sem gengur eins og logi yfir akur.

Dagdriveri landeyðuskapur.

Dagdriverliv landeyðuskapur.

Dagerts málmblendingur sem ekki er tekinn í nám heldur ofan jarðar.

dages, ps. 1, daga, morgna: Det begynder at d.

Dagetal dagatala: Maanedernes ulige D. — b) i D. dag frá degi: Hendes Helbred ſtyrkes i D.

Dagfjende (sjaldh.), ljóss-óvinur (óeiginl.).

Dagflod dagflóð (sjóarflóð á degi).

Dagfroſt frost á daginn. Gagnstætt: Nattefroſt.

Daggert, ft. -er, sk., rýtingur, rytningur.

Dagglands (skáldl.), dagsljómi.

Dagglimt dagskíma.

Daggniſt (skáldl.), dagskíma: Naar den ſidſte D. ſlukkes.

Daggry = Dagbrækning.

Daghimmel himininn eins og hann er á daginn. Gagnstætt: Nathimmel.

Daghvile daghvíld (t. a. m. þegar maður ferðast á nóttunni): Holde D.

Dagleie, (sk.), vinna sem er reiknuð eptir dagatali: Tjene i D. Gaae i D.

Dagleier, ft. -e, kk., leigumaður sem tekur kaup eptir dagatali. Sb. Daglønner.

daglig, 1) ft. -e, e., hversdaglegur, a) sem er hvern dag: En d. Øvelſe. Tøi til d. Brug. — b) sem optlega ber að hendi: D. Erfaring. — c) óbreyttur, óvandaður: I d. Tale í tali (eins og það er hverndagslega). Det daglige Liv lífið, eins og það er vant að vera. D. Koſt. Dagligt Øl. Sb Bordøl. Daglige Klæder hverndagsföt (framb. hvundagsföt). — 2) sem ao., hversdaglega, á hverjum degi: Han arbeider d. herpaa. Man ſeer d. Exempel paa.

dagligdags, ao., dags-daglega. — 2) síður sem e., hverndagslegur (framb. hvundagslegur), leiðinlegur.

Daglighed, án ft., sk., (nýlegt orð), það að vera daglig.

Dagligſtue dagstofa (þar sem fólkið er á daginn; sb. baðstofa).

Dagliv lífið eins og það er vant að vera.

Daglys = Dagslys, en sjaldh.

daglys (sjaldh.), dagbjartur; degi ljósari.

Daglysning dagsbirta.

Dagløn kaup sem er reiknað eptir dagatali.

Daglønner, ft. -e, kk., = Dagleier.

dagmegne, persónul. s. 1, [sb. dagsmagn], (í norðurhluta Sjálands), hlýna (af því dagur lengist eða magnast).

Dagmegning, sk., það að dagmegne. Sb. Dagtø.

dagmilde, persónul. s. 1, (í norðurhluta Sjálands), hlýna á daginn: Det begynder at d.

Dagmilding sjá Dagmildning.

Dagmildning (líka Dagmilding), sk., það að dagmilde. Sb. Dagtø.

Dagmoder (líka Dagmor eptir framb.), (skáldl. og fornl.), morgunroði, morgunstjarna.

Dagmor sjá Dagmoder.

Dagmøie þungi dagsins.

Dagning, án ft., sk., dögun, morgunsár. Sb. Dagbrækning, Daggry.

Dagpenge, ft., peningar sem maður fær á hverjum degi.

Dagpompe dæla ofan jarðar (en ekki niðri nám).

Dagpoſt dagpóstur (sem fer á stað á daginn).

Dagregiſter = Dagbog, en sjaldh.

Dagregning hversdaglegur reikningur um skuldaskipti. Sb. Dagsregning.

Dagreiſe ferðalag á degi: Dagreiſer og Nattereiſer (sb. fara dagfari og náttfari, fara bæði nótt og dag). — b) = Dagsreiſe.

Dagrente peningaleiga reiknuð eptir dagatali.

Dagro ró (næði) á daginn: Hverken D. eller Nattero engin ró, hvorki á nótt nje degi.

Dagrum = Dagsfriſt, en sjaldh.

Dagsarbeide hversdagleg vinna:

Gaae til ſit D. fara til verka. Fuldende ſit D. ljúka verkum.

Dagsfriſt (eins) dags frestur.

Dagsgjerning = **Dagsarbeide.** — b) dagsverk (sem kvöð).

Dagſkjær dagskíma, dagsbjarmi, dagsbrún.

Dagskolde = **Hverdagsfeber.**

Dagskoſt (eins) dags fæði.

dagſky dagfælinn.

Dagslys dagsbirta. Sb. **Daglys.**

Dagspløining (eins) dags plæging.

Dagspoſt pósturinn í dag eða póstur þess dags.

Dagsregning = **Dagregning.**

Dagsreiſe dagleið, áfangi. Sb. **Dagreiſe** b.

Dagsrum = **Dagsfriſt:** Fredløs Mand haver D. og Nattefriſt til at rømme (D. L.).

Dagsſpilde tímatöf: Slet Arbeide er kun D.

Dagstid sú tíð þegar dagur (**Dag** 1, *α*) er.

Dagſtjerne = **Morgenſtjerne.**

Dagſtraale daggeisli.

Dagſtævne eindagi.

Dagsværk (eins) dags verk. — b) dagsverk (sem kvöð). Sb. **Dagsgjerning** b.

Dagſæt, (kl.), (úrelt), dagsetur.

Dagſætning (úrelt) = **Vaabenſtilſtand.**

dagtinge, h. s., semja um grið, sættast.

Dagtingning, sk., (úrelt), það að **dagtinge.**

Dagtyv ónytjungur, letingi, landcyða.

Dagtærſker sá sem þriskir fyrir kaup eptir dagatali. Gagnstætt: **Pundtærſker.**

Dagtø sólbráð: D. og Nattefroſt. Sb. **Dagblide, Dagmegning, Dagmildning.**

***Daguerreotype,** sk., eins konar áhald til mynda-gjörðar fundið af *Daguerre* (frakkn. manni).

***Daguerreotypie,** sk., sú kunnátta að búa til myndir með **Daguerreotype.** — b) mynd sem er búin til með því áhaldi.

Dagvagt dagvörður. — b) varðmaður (varðmenn) á degi. — Sb. **Nattevagt.**

Dagvand vatn ofan jarðar (en ekki niðri nám). Gagnstætt: **Grubevand.**

dagviis, ao, eptir dagatali.

Dagvælger dagveljari.

Dagværk = **Dagsarbeide.** — b) dagsverk (það sem maður hefur unnið á einum degi).

Dal, ft. -e, sk., [dal-r], dalur, (þó kalla Danir opt **Dal** það sem Íslendingar myndu ekki kalla, nema laut, lág, dæld, dalverpi eða þvíuml.): Over Bjerge og Dale. En Elv rinder igjennem Dalen.

Dalaabning opinn dalur millum tveggja fjalla.

Dalbo dalbúi. Sb. **Dalbygger.**

Dalbonde dalbóndi. Gagnstætt: **Fjeldbonde.**

Dalbygger, ft. -e, kk., dalbyggi.

dale (er og har), h. s. 1, láta síga niður: Da Ørnen længe havde dalet i ſin Flugt, begyndte den igjen at ſtige. — Sjer í lagi um sólina, lækka á lopti, síga í æginn, renna til viðar, ganga undir, setjast: Solen er dalet. — Óeiginl.: Hans Lykke begyndte nu at d. (rjena).

Dalelv á sem rennur eptir dal, áin í dalnum.

Daleng engi í dal.

Daler, ft. -e, sk., dalur (um peninga). Sb. **Rigsbankdaler, Krondaler, Rigsdaler, Speciesdaler.**

Dalføre dalvegur.

Dalland dallendi. Gagnstætt: **Bjergland.**

Dalpige dalastúlka.

Dalſtrækning langur dalur.

Dalſtrøg stefna dals: Følge Dalſtrøget ganga (upp, niður) með dalnum.

Dam, ft. -me, sk., [damm-r], tjörn sem hlaðið er í kringum: Sætte Fiſke i en D. Sb. **Fiſkedam, Mølledam.** — 2) flóðgarður eða stífla úr torfi og mold. (**Dige** og **Dæmning** ern tíðkanlegri). Sb. **Blegdam.** — b) = **Mellemkjød.**

Dam, án ft. og greinis, dammur (eins konar tafl): Spille D. — *β*) trække i D. komast upp í damm.

***Damaſcenerklinge** sverðs-brandur með rósum (sb. **damaſcere**).

***damaſcere,** ás. 1, sjóða e-ð saman úr ýmislegu járni eða stáli svo það verði með rósum eða flikrum, ellegar einungis setja rósir á járn eða stál með því að láta e-ð jeta sig inn í það.

Damaſk, kl., damast (eins konar vefnaður): En Damaſkes Kjole. Damaſkes Gardiner. Damaſkes Dækketøi.

Damaſkvæver damastvefari.

Dambrikke tafla í dammi.

Dambrud stíflurof.

Dambræt dammtafl (taflborðið).

Dambund botn í tjörn sem gert er í kringum.

Dame, ft. -r, kvk., kvennmaður af heldra tægi, hefðar-kvendi, (sb. damma, lafði). — *β*) frú í skák. — *γ*) drottning í spilum.

Damfiſk fiskur í tjörn sem hlaðið er í kringum.

Damfiſkeri fiskiveiði (f. fiskveiði) í tjörn sem hlaðið er í kringum.

Damjord mold undir tjörn.

Damløb vatnsrás (vatnsveiting) úr tjörn sem hlaðið er í kringum: D. igjennem en Andens Mark.

Damp, ft. -e, sk., svæla, reykur (sb. **Tobaksdamp, Kruddamp**), móða, gufa: Tørre Dampe kaldes ogſaa Røg. Røg og D. reykur og svæla. Der ſtiger en D. af Marken. Koge noget ved D. sjóða e-ð í gufu (en ekki í vatni). — Den Syge ligger i en D. er allur í einu löðri.

Dampbaad lítið gufu-skip.

Dampbad gufubað: Ruſſiſk D.

dampe (har), h. s. 1, senda frá sjer gufu: Marken damper það gufar upp af jörðunni. Den Syge damper það rýkur upp af honum. Líka er **dampe** haft eins og púðra (um að reykja mikið). — D. (noget) af = **afdampe.**

Dampen, sk., það að **dampe.**

Damper, ft. -e, sk., gufu-skip.

Dampfart gufuskipa ferðir.

Dampfartøi gufu-skip.

Damphul gufu-op (sem gufan fer út um).

Dampkedel gufuketill.

Dampkogning það að sjóða e-ð í gufu.

Dampkraft gufumagn: Drive (bevæge) en Maſkine ved D.

Dampmaſkine gufuvjel (vjel eða tilbúningur sem snúið er með gufumagni).

Dampmølle gufu-mylna.

Dampning, sk., það að **dampe.**

Dampprøver, ft. -e, sk., tilbúningur til að reyna með gufumagnið.

Damppuſter gufu-ílát með dálitlu gati sem gufan kemst út um. Sb. **Vindkugle.**

Damprum gufurúm (í gufuvjel).

Damprør gufu-pípa.

Dampſkib gufu-skip.

Dampſky gufu-ský.

Dampvaſkeri þvottastaður (þvottahús) þar sem þvegið er með gufu.

Dampvogn gufuvagn.

Damrende skurður (ræsi) sem vatn rennur í úr tjörn sem hlaðið er í kringum.

Damſkifte hluti e-s af moldarflóðgarði. Sb. **Digeſkifte.**

Damſluſe flóðgátt fyrir tjörn sem hlaðið er í kringum.

Damſpil dammtafl (bæði taflborðið og það að tefla).

Damſpiller sá sem kann að tefla damm.

Damvand vatn í tjörn sem hlaðið er í kringum.

Damvaſk þvottur línklæða sem eiga að liggja á bliki.

[**-dan** (sb. sögn. **danne**) niðurlag fáeinna atviksorða og einkunna, sem lúta að lögun a e-u; sb. **eensdan, hvordan, ligedan, ſaadan.**]

Dands, ft. **Dandſe,** sk., [sb. dans], dans, dansleikur: Gaae i D. eða træde i D. (fornleg orðatiltæki), stíga dans. Tage en Pige op til D. fara að dansa við stúlku. Føre en D. op dansa fyrir. — Orðskv.: Stakket D. er ſnart ſprungen sb. stutt yndi stóð ei lengi. — Talsh.: Gaae bag af Dandſen líkt og detta úr sögunni (í óeiginl. merk.), sb. fara á höfuðið (hausinn).

dandſe, s. 1, a) h. s. (har), dansa: D. med een. — Óeiginl.: D. efter eens Pibe (verða að) sitja og standa eins og e-r vill. — b) sem ás.: Hvormange Dandſe har hun dandſet? — D. ſig træt. D. ſig ihjel. Sb. **Pigelav.**

Dandſebjørn björn sem látinn er dansa.

Dandſebod danshús (þar sem hver getur farið inn og dansað fyrir borgun): Holde D.

Dandſedragt dansbúningur.

Dandſeglæde skemmtun sem maður hefur af dansi.

Dandſekjole danskjóll.

Dandſeklæder, ft., = **Dandſedragt.**

Dandſekonſt, án ft., dans-list.

Dandſelyſt, án ft., löngun til að dansa.

dandſelyſten sem langar til að dansa.

Dandſelærer kennari í dansi.

Dandſelærling sá sem er að nema dans.

Dandſemeſter = **Dandſelærer.**

Dandſen, án ft., sk., það að **dandſe** (dans): Alt for megen D. er ſkadelig það er óhollt að dansa of mikið.

Dandſeplads svið til að dansa á: En D. i Skoven.

Dandſer, ft. -e, kk., dansmaður, *α*) sá sem kann að dansa: Han var i ſin Ungdom en god D. — *β*) sjer í lagi: sá sem hefur þá iðn að dansa (í leikhúsum).

Dandſerinde, ft. -er, kvk., dansmey (sem hefur þá iðn að dansa): Den førſte D. ved et Theater.

Dandſerække dansröð (dansfólk í röð).

Dandſeſal salur til að dansa í.

Dandſeſko skór til að dansa með.

Dandſeſkole skóli þar sem kennt er að dansa.

Dandſeſkridt stig í dansi: Træde (komme) frem i D.

Dandſeſving snúningur í dansi.

dandſeſyg ólmur í dans.

Dandſetakt hljóðfall sem dansað er eptir.

Dandſetime stund sem manni er sagt til í dans.

Dandſetrin stig í dansi.

Dandſeøvelſe einkum haft í ft., það að venja sig við dans: Gaae paa Dandſeøvelſer.

***Dandy**, kk., spjátrungur, oflátungur.

Dane-, [Dana eig. ft.], sem fremri liður á samsettu orði. Í stað þess er í sumum orðum opt ritað **Daner-** eða **Danner-**, sem hvorttveggja þykir vera rangt.

Danearv (í forndönsku), arfur sem fellur í konungsgarð (af því ekki er erfingi til).

Danebod danmarkarbót.

Danebrog danfáni, a) sem merki. — b) sem riddaramark: Ridder af D.

Danebrogskors danfánakross (riddaramark).

Danebrogsmand danfánamaður.

Danebrogsorden danfánastjett.

Danebrogsridder danfánariddari.

Danefæ jarðfólgið fje sem fellur í konungsgarð.

Danegjeld danagjald.

Danehof (forðum), eins konar höfðingjaþing í Danmörku.

Danekonge danakonungur.

Daner- sjá **Dane-**.

Danevirke, kl., Danavirki.

dangle (har), h. s. 1, [sb. dangla], (sjaldh.), dingla.

***Danismus**, ft. **Danismer**, sk., dönskusletta.

Dankonge = **Danekonge**.

Danmark (líka **Dannemark**, sem hvorki er eins rjett, enda viðhafnarlegra og sjaldan haft), kl., [Danmark], Danmörk.

danne, ás. 1, búa e-ð til: D. en Klædning. D. noget af et Stykke Træ. D. Figurer af Leer (i Leer). Vel dannet vel lagaður, fallegur í vexti; sb. **veldannet**, **velſkabt**. Ilde dannet ólögulegur, ljótur í vexti. — b) laga, semja, mennta: D. en Nation. D. Barnets Hjerte. D. ſig til (búa sig undir) ſin tilkommende Beſtemmelſe. — Ho. l. t. **dannet** er haft sem e., og merkir menntaður, kurteis og vel að sjer: En dannet Mand. I de meſt dannede Selſkabskredſe.

dannelig, ft. -e, e., sem verður lagaður.

Dannelighed, án ft., sk., það að geta orðið lagaður: Sprogets D.

Dannelſe, án ft., sk., lögun, a) það að laga: Barnets D. — b) líkt og lag: Dette Taarn har en underlig D. er kynlega lagaður, skrítinn í lögun. Sb. **Form**. — β) sjer í lagi andleg lögun, menntun: En Mand af megen D. Lærd (videnſkabelig) D. Faae ſin D. ved Reiſer menntast á því að ferðast.

Dannelſesdrift menntunarfýsn.

Dannelſesmiddel vegur til menntunar.

Dannemand, [sb. **dannis**], vænn maður, valmenni.

Dannemark sjá **Danmark**.

Danneqvinde, [sb. **dannis**], væn kona, valkvendi.

Danner- sjá **Dane-**.

dannis, óbreytanleg e., [dugandis?], (fornlegt, en þó tíðkað), dugandi, valinkunnur, vandaður, vænn, o. s. frv.

Dannished, án ft., sk., (fornlegt, en þó tíðkað), það að vera **dannis**.

danſk, ft. -e, e., [dansk-r], danskur: Det danſke Folk (Sprog, o. s. frv.). — En Danſk danskur maður. De Danſke Danir. De Danſkes Konge Dana konungur. — II) sem nafn er **Danſk** = danska: Lære (læſe, lægge ſig efter) Danſk nema (skilja, stunda) dönsku. Paa Danſk á dönsku.

Danſkhed, án ft., sk., það að vera danskur.

Daſk, ft. eins, kl., skellur (einkanl. með lófanum), skjambi, löðrungur, snoppungur, o. s. frv.

daſke, s. 1, a) ás., dangla í e-n með hendinni, lumbra á e-m, o. s. frv.: D. een i Ryggen. D. een om Ørene snoppunga e-n. — b) h. s., dingla, slettast til og frá: Hun havde et langt Baand, der hang og daſkede ned ad Ryggen.

daſke (har), h. s. 1, (í tali), = **lefle**: D. med et Fruentimmer.

Daſkeklud (fyrrum), eins konar hálsklútur sem lafði niður á bringuna.

Daſken, án ft., sk., dangl; dingl.

Daſkeri, kl., = **Lefleri**.

***Data** ft. af **Datum** (sjá það orð).

***datere**, ás. 1, dagsetja: Brevet er dateret i Forgaars. — b) d. ſig fra en vis Tid vera komið upp á e-m tíma.

Datid, (nýtt orð), a) án ft., sá tími sem þá var, sú tíð. — b) (í málfræði), þáleg tíð, þálegur tími.

***Dativ**, ft. -er, sk., þiggjandi.

Datter (fyrrum **Dotter**), ft. **Døttre**, kvk., [dóttir], dóttir: Hun har faaet (født) en D. — Landets Døttre. Sb. **Broderdatter**, **Søſterdatter**, **Stivdatter**, **Svigerdatter**, **Guddatter**, **Pleiedatter**.

Datterbarn dótturbarn.

Datterdatter dótturdóttir (60).

datterlig, ft. -e, e., dótturlegur: D. Kjærlighed.

Dattermand mágur sem á dóttur manns, (tengdasonur). Sb. **Svigerſøn**.

Datterſøn dóttursonur.

***Datum**, ft. **Data**, kl., það sem kunnugt er; það hvar og hvenær e-ð er dagsett og staðsett.

***Dauphin**, kk., (fyrrum), konungs-efni á Frakklandi.

Davre, án ft., sk., [dagverð-r], (í almúgatali), morgunmatur, (sb. skattur, litli skattur). Gagnstætt: **Nadver**.

Davrebord dagverðarborð.

Davretid morgunmatartími.

***Debatte**, ft. -r, sk., kappræða (einkanl. um stjórnarmálefni).

***debattere**, ás. 1, ræða mál.

***Debet** í skuldabókum, merkir eiginl. hann er skuldugur um, en á ísl. má setja meðtekið í stað þess. Sb. **Credit** II.

***debitere**, ás. 1, ljósta (ljóstra) e-u upp.

***Debitor**, ft. -er, kk., = **Skyldner**.

***Debut**, sk., það að **debutere**.

***Debutant**, ft. -er, kk., sá er sýnir í fyrsta sinni kunnáttu sína eða íþrótt.

***debutere** (har), h. s. 1, sýna í fyrsta sinni kunnáttu sína eða íþrótt.

***Decade**, ft. -r, sk., tugur.

***Decadence**, sk., hnignun, rýrnun: Komme i D. Sb. **agters**.

***Decanus**, ft. **Decaner**, kk., (eiginl. tíu manna foringi; þar af dregið) a) eins konar embættismaður í klaustrum. — b) ráðamaður háskóladeildar.

***decatere**, ás. 1, hleypa klæði með gufu.

***December**, án ft., sk., desember, skammdegismánuður.

***dechiffrere**, ás. 1, ráða letur, komast fram úr letri.

***decidere**, ás. 1, skera úr e-u, úrskurða. — Ho. l. t. **decideret** er einnig haft sem e., og merkir þá einbeittur.

***Decimal**, ft. -er, sk., tugtala: Regne med Decimaler reikna í tugum.

***Decimalbrøk** tugabrot.

***Decimalinddeling** tugadeild.

***Decimalregning** tugbrota-reikningur.

***Decimalſyſtem** það að telja í tugum.

***decimere**, ás. 1, taka hinn tíunda hvern af e-u, (sb. bleðja).

***Deciſion**, ft. -er, sk., úrskurður. Sb. **Afgjørelſe**, **Kjendelſe**.

***Declamation**, sk., flutningur (framburður) ræðu. — β) orðagjálfur.

***declamatoriſk**, ft. -e, e., sem lýtur að ræðu-flutningi.

***Declaration**, ft. -er, sk., það að **declarere**. Sb. **Erklæring**, **Bekjendtgjørelſe**.

declarere, ás. 1, lýsa e-u yfir, o. s. frv. Sb. **erklære**, **bekjendtgjøre**, **angive**.

***declinabel**, ft. **declinable**, e., (í málfr.), sem hefur fallbreyting.

***Declination**, sk., a) án ft., fjarlægð stjörnu við miðjarðarbaug. — b) með **-er** í ft., (í málfr.), fallbreyting.

***declinere**, s. 1, a) h. s., fjarlægjast, vera í fjarlægð. — b) ás., (í málfr.), breyta orði eptir föllum.

***Decoct**, ft. -er, sk., seyði.

***Decoration**, ft. -er, sk., skraut.

***decorere**, ás. 1, skreyta; sæma.

***Decret**, ft. -er, kl., tilskipun.

***decretere**, ás. 1, úrskurða, kveða á.

***Dedication**, ft. -er, sk., það að **dedicere**. Sb. **Tilegnelſe**.

***dedicere**, ás. 1, ánafna e-m rit í virðingar skyni. Sb. **tilegne**.

***deducere**, ás. 1, rekja e-ð frá rótum (í huga sínum eða með orðum). Sb. **udlede**, **udvikle**.

***Deduction**, ft. -er, sk., það að **deducere**.

Deel, ft. **Dele**, sk., [sb. deila og deild], hluti, partur, deild (sb. í hverri þeirri deild landsins), grein: Dele noget i mange Dele. Han fik den ſtørſte D. og jeg den mindſte. Værket beſtaaer af fire Dele. En ſtor D. af Menneſkene mikill þorri mannkynsins, allur fjöldinn; en en heel D. Folk ædi margt fólk, og en ſtor D. Penge miklir peningar. — β) (kvóti), hlutdeild, þáttur, (sb. **Andeel**, **Deelagtighed**): Have D. i noget (t. a. m. et Foretagende, en Misgjerning) vera við e-ð riðinn. Tage D. i noget (t. a. m. en Misgjerning, et Selſkab, en Lyſtighed). Tage D. i Andres Nød komast við af bágindum annara, samhryggjast öðrum, láta sjer annt um aðra. — γ) forlög (sb. **Lod**): Det blev mig til D. það átti fyrir mjer að liggja. Enhver kan have nok i ſin egen D. hver einn sína byrði ber, (hver hefur sinn djöful að draga). — δ) leyti: For min D. fyrir mitt leyti, t. a. m. jeg for min D. har intet derimod. For en D. að nokkru leyti; for en ſtor D. að miklu leyti; for den ſtørſte D. að mestu leyti. For ingen D. fyrir enga muni.

deelagtig, ft. -e, e., við e-ð riðinn og bendlaður við e-ð (um illt), aðnjótandi e-s (um gott): D. i en Forbrydelſe. Være d. i Arbeidet og i Belønningen.

deelagtiggjøre gera e-n hluttakandi e-s: D. een i noget.

Deelagtighed, án ft., sk., hlutdeild, hluttekning: D. i noget.

deelbar, ft. -e, e., = **delelig**.

Deelbarhed, án ft., sk., = **Delelighed**.

Deelhaver, ft. -e, kk., (sjaldh.), hluteigandi (sá sem á nokkuð í e-u).

deels, st., að nokkru leyti, sumpart: Beſætningen beſtod d. af Indfødte, d. af Fremmede. D. var jeg ikke tilſtede, og d. var Sagen mig uvedkommende það var hvorttveggja (eða bæði) .... enda (heldur fornlegt), hvorki .... enda.

deeltage (har), h. s., taka þátt í e-u, vera við e-ð riðinn, vera bendlaður við e-ð: D. i et Selſkab. D. i politiſke Forbindelſer. — Ho. núl. t. **deeltagende** er haft sem e., og merkir sem lætur sjer annt um, sem kemst við af e-u: Deeltagende Benner. Et deeltagende Sind (Hjerte). Paa en meget deeltagende Maade með mikilli umhyggju.

Deeltagelſe, sk., það að deeltage eða tage Deel: Mange enſkede hans D. i dette Foreḣavende að hann hyrfi að þessu ráði (með þeim). Hendes D. i min Sorg var oprigtig hún samhryggðist mjer einlæglega. Han ḣørte denne Tidende med ſtor D. þessi tíðindi fengu mikið á hann.

Deeltager, ft. -e, kk., hluttakari (Skuggsjá), hluttakandi (623).

deelviis, ao., í pörtum, (sb. í smásmökkum); að nokkru leyti.

*defect, ft. -e, e., sem í vantar (t. a. m. um bók),

*Defenſion, ft. -er, sk., vörn, einkanl. málsvörn.

*defenſiv, ft. -e, e., varnar-. Gagnstætt: offenſiv.

*Defenſivalliance = Forſvarsforbund.

*Defenſivkrig = Forſvarskrig.

*Defenſivvaaben = Forſvarsvaaben.

*Defenſor, ft. -er, kk., sakar verjandi.

*Deficit (eiginl. sögn, og merkir vantar), kl., það sem á vantar að tekjurnar jafnist við gjöldin.

*Defilee, sk., þröngur vegur. Sb. Huulvei.

*defilere, h. s. 1, (um herlið), fara þröngvan veg; ganga fram hjá e-u hver eptir öðrum.

*definere, ás. 1, nema (þ. e. kveða svo skýrt á hvað e-ð sje að maður greini það nægilega frá öllu öðru).

*Definition, ft. -er, sk., nám (sb. definere).

*definitiv, ft. -e, e., = endelig b. Sb. uforanderlig, ugjenkaldelig.

*Degeneration, sk., það að degenerere.

*degenerere, h. s. 1, úrkynjast, afseðrast, verða ættleri.

Deger, ft. -e, kl., [dekur-r], dekur (tugur skinna eða húða). — b) fjórir dekrar af gerzkri skinnavöru, (sb. timbr Fms. XI, 325).

Degn, ft. -e, kk., [sb. djákn, já f. ja = e], djákni, meðhjálpari: Degne i Kjøbſtæder ḣave nu i Almindelighed Navn af Klokkere.

Degnebolig djáknahús sem hann hefur leigulaust.

Degneenke djáknaekkja.

Degnejord djáknaland sem hann hefur leigulaust.

Degnekald djákna-embætti.

Degnekone djáknakona.

Degnekorn það korn sem sóknarbændurnir gjalda djáknanum.

Degneoffer offur (sb. Offer) sem djákni fær.

Degnepenge, ft., peningar sem djáknanum eru goldnir af sóknarbændum í stað offurs eða korns.

Degneſtol djáknastúka.

Degnetrave djáknabundin (ft.), þ. e. kornvöndlar sem djáknum eru goldnir á sumum stöðum í Danmörku í stað korns.

*Degradation, ft. -er, sk., það að degradere.

*degradere, ás. 1, setja e-n í lægri stjett úr annari hærri, (sb. lækka).

Dei (líka Deig), án ft., sk., [deig], deig: Lægge D. búa til deig. Ælte D. hnoða deig. Sb. Bolledei, Kagedei, Suurdei.

deiet, ft. deiede, e., sem er eins og deig, hrár (um brauð), illa bakaður: Brødet er d. Sb. klæg. — b) deigugur: Deiede Hænder.

deig, ft. -e, e., [deig-r], er sjaldan haft, og ekki nema um tennurnar, þegar maður fær illt í þær af e-u súru.

Deig sjá Dei.

deilig, ft. -e, e., einkar fagur (forkunnar fagur, gull-fallegur, sem er ljómandi gull) ásýndum: En d. Pige allra fallegasta stúlka. Deilige Blomſter. En d. Udſigt. — Í tali er deilig haft um fleira, enn það sem augun geta borið um, t. a. m. deiligt Veir (fagurt veður), allra bezta (frægasta) veður. Lakara þykir að hafa deilig um skáldskap, prjedikanir, sögur, söng, hljóðfæraslátt eða þvíuml., og allra lakast um athafnir, mat, o. s. frv.

Deilighed, án ft., sk., fegurð líkams eða ásýndar, mikill fríðleikur.

deine, h. s. 1, búa til deig.

Deinetrug = Deitrug.

Deirand deig-umgjörð utan um annan mat. — b) hrá rák í brauði.

Deirulle eins konar brauðkefli.

deiſe, h. s. 1, rjúka (dengjast) út af, (sb. skjögra): Han deiſede (eða deiſede om) i Rendeſtenen. Der deiſede Stangen.

Deiſkraber deigskafa.

*Deïsmus, sk., það að vera Deïſt.

*Deïſt, ft. -er, kk., sá sem trúir á einn guð en hvorki á þrenninguna nje á guðlegar birtingar.

Deitrug deigtrog (sem deig er hnoðað í).

*Dejeuner, sk., dagverður.

*dejeunere (har), h. s. 1, taka dagverð.

dele, deelte og delede, deelt, [deila], 1) ás., hluta e-ð í sundur, skipta e-u: D. noget i to lige (ulige) Dele. D. (skipta) Byttet. D. (skipta) en Arv. Det blev deelt omkring til Alle; sb. uddele, omdele. De deelte det imellem ſig þeir skiptu því með sjer. D. med een miðla við e-n, miðla e-m. Det er godt at d., hvor nok er at tage af. — Floden deler ſig i to Arme skiptist. Danmark deles (Danmörku er skipt) i ſyv Stifter; sb. inddele. — 2) h. s., (í fornum bókum), a) leggja dóm á: Dommeren ſkal d. os imellem. — b) deila (eiga í þingdeildum): D. om Ejendom. D. ſig til Rette sækja mál sitt til laga. Deel ikke med din Dommer ekki tjáir að deila við dómarann.

delelig, ft. -e, e., sem skipt verður: Delelige Størrelſer.

Delelighed, sk., það að vera delelig.

*Deliberation, ft. -er, sk., ráðagjörð, íhugun. Sb. Raadſlag, Overveielſe.

*deliberere, h. s. 1, ráða ráðum sínum, skoða huga sinn. Sb raadſlage, overveie.

*delicat, ft. -e, e., matvandur; sb. kræſen. — b) lostætur, ljúffengur; sb. lækker. — c) vandasamur, sem vandfarið er með, (t. a. m. þegar synda verður milli skers og báru svo enginn styggist).

*Delicateſſe, sk., vægð, hlífð, varfærni. — b) matvendni. — c) með -r í ft., hnossgæti, sælgæti.

Deling, ft. -er, sk., skipti (það að skipta): Foretage (gjøre) en D. — b) atriði.

Delingsgrund = Inddelingsgrund.

Delingsled deild (það sem saman verður þegar maður skiptir e-u í huga sínum).

Delingsmaade sá háttur sem skipt er með.

Delingspunkt skurðarstingur línu (í mælingafræði).

Delingsret rjettur á að skipta e-u.

Delingstal tala sem maður skiptir eða getur skipt annari tölu með.

*Delinqvent, ft. -er, kk., óbótamaður.

*Delphin, ft. -er, sk., höfrungur.

*Demagog, ft. -er, kk., sá sem æsir upp lýðinn, oddviti lýðsins. Sb. Folkeleder.

*demagogiſk, ft. -e, e., sem lýtur að því að æsa upp lýðinn.

*Demant sjá Diamant.

*demantklar skær sem demant.

*demaſkere, ás. 1, taka grímuna af e-m; óeiginl. koma upp um.

*Dementi, kl., það að bera e-ð ofan í e-n: Give een et D. rengja e-n, væna e-n lygi, bera (reka) e-ð ofan í e-n.

*Deminutiv, ft -er, kl., smækkunarorð.

*Demoiſelle, ft. -r, kvk., yngismey. Sb. Jomfru, Frøken.

*Demokrat, ft. -er, kk., lýðstjórnarmaður (sá sem er meðmæltur lýðstjórn).

*Demokratie, ft. -r, kl., lýðstjórn (það að landstjórnarmenn eru kosnir af lýðnum); lýðstjórnarríki.

*demokratiſk, ft. -e, e., sem lýtur að lýðstjórn.

*demolere, ás. 1, brjóta e-ð (einkanl. vígi) að jörðu.

*Demonſtration, ft. -er, sk., það að láta í ljósi það sem manni býr í brjósti: En politiſk D.

*demonſtrativ, ft. -e, e., sem bendir á: Demonſtrative Pronominer bendingarfornöfn.

*demonſtrere, ás 1, færa sönnur á, leiða e-ð í ljós, leiða e-m e-ð fyrir sjónir. Sb. beviſe.

*demontere, ás. 1, ryðja niður fallbissum, eða ónýta þær eða fallbissugarð.

*Demoraliſation, sk., siðaspilling.

*demoraliſere, ás. 1, spilla siðum e-s, (draga kjark úr e-m).

den, sk. et. að fráteknum eig., [þenn f. þann]; dens, sk. eig. í et.; det, kl. et. að fráteknum eig., [þet f. þat]; dets, kl. eig. í et.; de, gjör í ft., [þe-r f. þei-r]; dem, ft. að fráteknum gjör. og eig., [þem f. þeim]; deres, eig. í ft., [þera, f. þeira, með eiganda merkinu s aptan við], fn., sá, (líka, eins og sá í fornum bókum, sumstaðar þar sem vjer höfum nú þessi), hinn (hin, hið; sb. þat ljósa lík í Sólarljóðum) eða sá hinn, eða sem greinir í orði, sem, A) út af fyrir sig 1) sem ákvæðisorð (*determinative*): D. er det ikke (það er ekki þessi); og heller ikke denne. Det (því) havde jeg ikke troet. De ere alle eens. Dem (þá, þær, þau, um menn eða hluti) kjender jeg godt. Fra dem har han det þar (hjá þeim) hefur hann heyrt það. Det er deres Skyld það er þeim að kenna. — D. (sá), ſom elſker ſin Næſte. Det maa være paa dens (þess) Anſvar, ſom ſender det. Det, man ikke kjender. De (þeir), ſom beherſkes af Lidenſkaber. Det er dem (það eru þeir eða þær eða þau), jeg talte om. Værket drives for deres Regning (á kostnað þeirra manna), ſom have anlagt det. Han er ikke d. (líka d. Mand), ſom ſkulde give (hann er ekki þess háttar maður, að hann gefi) noget bort for intet. — b) det er tíðkanlegt í sumum orða-tiltækjum, þar sem Íslendingar hafa það ekki, eða að minnsta kosti ekki á sama hátt, t. a. m. Han har det godt (hann á gott), honum líður vel. Han gjør mig det for broget (hann gerir mjer of örðugt fyrir), jeg kem engu tauti á við hann, o. s. frv. Han mener det godt hann er velviljaður, (sb. honum gengur gott til, hann gerir það í góðu skyni). Sb. jeg vil lade det beroe derved jeg læt þar við lenda. — c) ft., skrifuð með upphafsstaf (De, Dem, Deres, eiginl. þeir, þær, o. s. frv.), er höfð þegar þjerað er, hvort sem talað er við einn eða fleiri, og er þó sögnin aldrei höfð í ft.: De ſiger (ekki ſige), at o. s. frv. Jeg beder Dem at hilſe Deres Familie. (Á fyrri tíðum þjeruðu menn eins og enn tíðkast hjá bændum í Danmörku, með því að nefna ft. af du.) — 2) (sjaldh.), sem tilvísunarorð (*relative*), er, sem, að því leyti sem þessi orð eru höfð í þol. eða þiggj.: Hemmeligheden, d. han ſaa længe bevarede. Børnene, dem han elſkede ſaa inderlig. Sb. ſom. — B) fyrir framan annað orð, sem það er í sambandi við, 1) fyrir framan nafn: D. Mand (Mands, Kone, Kones, Ting, Tings). Det Barn (Barns, Arbeide, Arbeides). De Mænd (Mænds, Koner, Koners, Ting, Tings, Børn, Børns, Arbeider, Arbeiders). Lad mig høre de Vers þessi erindi. D. (þann) Dag var jeg fraværende. D. Tid (þá) levede min Fader. D. Gang (í það skipti) tog han feil. — D. Kones Mand (maður konunnar), vi ſaae i Gaar. Det Huus (húsið), han har kjøbt. De Folk (fólkið), ſom flyttede ind i Huſet. D. Tid (þegar, meðan), jeg opholdt mig i Paris. D. Gang, det ſkete þegar það varð. — 2) fyrir framan einkunn og nafn, hinn (hin, hið): D. gode Mand (Mands, Kone, Kones, Sag, Sags). Det lille Barn (Barns, Land, Lands). De fleſte Mænd (Mænds, Koner, Koners, Sager, Sagers, Børn, Børns, Lande, Landes) — Opt stendur ekki nema tóm einkunn fyrir aptan den, og er hún þá skrifuð með upphafsstaf, af því menn virða svo, að hún sje þá orðin að nokkurs konar nafni: D. Gode, d. Unge, de Rige, de Gamle, eiginl. hinn góði, hinn ungi, hinir ríku, hinir gömlu, þ. e. hinir góðu menn eða góðir menn, o. s. frv. Det Gode (Onde, Skjønne).

Denkjøn (í málfr.), kyn þeirra orða í dönsku, sem maður segir den um (en ekki det). Gagnstætt: Detkjøn.

denne, sk. et. að fráteknum eig., [þenna]; dette, kl. et. að fráteknum eig., [þetta]; diſſe, ft. að fráteknum eig., [þessa, sem þol. ft. í kk., og þessi, sem kl. þol. ft.], fn., þessi, þessi hinn, stendur ýmist a) út af fyrir sig: D. var det, jeg meente. Dennes Ven. Diſſes forenede Beſtræbelſer. Dette er ikke min Trøie. Er dette hans Baad? Er dette de Breve (eru þetta brjefin), jeg ſkal underſkrive? — b) fyrir framan önnur orð, sem það er í sambandi við, α) fyrir framan nafn: D. Mand (Mands, Kone, Kones, Sag, Sags). Dette Barn (Barns, Fjeld, Fjelds). Diſſe Mænd (Mænds, Koner, Koners, Sager, Sagers, Børn, Børns, Fjelde, Fjeldes). I d. Tid um þessar mundir. I diſſe Tider nu á dögum. — Sagen er d. Min Mening er d. — β) fyrir framan einkunn og nafn: D. brave Mand. — 2) haft öðruvísi, enn þessi á ísl., a) þar sem öðru, enn einkunnum, er hleypt inn á milli þess og nafnsins, er það er í sambandi við, t. a. m. d. Sagens ſande Beſkaffenhed lader ſig let forklare þannig er þessu máli varið, og er auðskilið, hvað til þess kemur. Under diſſe for ham ſaa ſørgelige Omſtændigheder meðan hann var (þó að hann væri, eða e-ð þvíuml.) svo hörmulega staddur. — b) þar sem það er haft (eins og *hic* á lat.) um það sem síðar hefur verið nefnt, í gagnstæðri merk. við hiin: Hiin udmærkede ſig ſom Helt, d. ſom Statsmand. — Ikke blot i d., men i hiin Verden bæði hjer og annars heims.

*dental, ft. -e, e., sem tönnum til heyrir.

*Denunciant, ft. -er, kk., = Angiver. Sb. Anklager.

*Departement, ft. -er, kl., sýsla (starf), skyldu-starf; eins konar lands-deild á Frakklandi.

*Depeche, ft. -r, sk., brjef (skjal) um ríkismálefni

*dependere, h. s. 1, = være afhængig: D. af een eða noget.

*Deponens, ft. Deponentier, kl., sögn sem einungis hefur þolmynd en ekki þolmerkingu.

*Deponent, ft. -er, kk., sá er selur öðrum e-ð í hendur til geymslu; vottur.

*deponere, ás. 1, fá e-m e-ð til geymslu; bera vitni; láta reyna sig í háskólanum í fyrsta sinni.

*Deportation, sk., það að deportere.

*deportere, ás. 1, flytja sakamenn í fjarlægar nýlendur (eins og títt er á Englandi).

*Depoſitum, kl., geymslufje.

*Depot, kl., geymsluhús.

*Deputation, ft. -er, sk., menn sem eru sendir á fund e-s.

*Deputeret, ft. Deputerede, (eiginl. ho. 1 t af deputere, sá sem ætlaður er til e-s), eins konar embættismaður næstur fyrir ofan Committeret í sumum stjórnarráðum; fulltrúi (á fulltrúaþingi).

der, ao., st., fn., [þer f. þar; sb. B], A) ao., þar, þarna: D. har jeg ofte været. Her ſtod jeg, og d. (þarna) ſad hun. — β) þegar e-m er fengið e-ð: D. har du Bogen hjerna er bókin eða taktu við bókinni! Líka tómt d. taktu (taki þið, o. s. frv) við! — γ) sem bending staðar og tíma: See d. kommer han endelig nú, þarna kemur hann loksins! — B) st., [af þegar?], (úrelt), þegar, er: D. nu (nú er) Kongen havde hørt hans Forſvar. — C) fn., 1) sem tilvísunarorð í gjör. et. og ft., er, sem: Den Mand, d. gav mig Bogen (en ekki: Den Mand, d. jeg gav Bogen; sb. ſom). Folkene, d. vare tilſtede. — 2) sem nokkurs konar ákvæðislaust fn., það, eða ekkert: D. fortælles það er sögusögn, o. s. frv. D. ſiges það er mál manna. D. læſes (ſkrives) það er verið að lesa (skrifa). — D. er koldt (mørkt) i Stuen. — D. faldt et Skud það var skotið. D. faldt noget ned það datt e-ð. D. er neppe nogen (það er varla neinn), ſom troer det. D. ere dem (þeir eru sumir), ſom mene. D. var engang en Konge einu sinni var konungur.

deraf, ao., þar af: Det kommer d. (það kemur til af því), at han ikke var hjemme.

*derangere, ás. 1, koma ólagi á.

derefter, ao., 1) eptir því, α) d. maa man rette ſig. — β) Trøien blev ſyet af det gamle Tøi; men den blev ogſaa d. það er hvorttveggja, að treyjan ...., enda (varð eða) er hún ekki á marga fiska. — 2) eptir það, því næst: Førſt tog han Sværdet, d. de andre Vaaben. Sb. dernæſt, derpaa, ſiden.

derfor, ao., fyrir þá sök, fyrir því, þess vegna.

derfra, ao., þaðan, út úr því, o. s. frv.: Han ſlap d. med Livet.

derhen, ao., þangað: Lad os gaae d. — (Líka í tveimur orðum: Der gaaer jeg nu hen. Der reiſer jeg hen i Morgen.)

derhenne, ao., þarna: D. i Krogen.

derhos, ao., þar að auki: D. kan bemærkes. Sb. desuden.

deri, ao., þar í, í það eða í því, o. s. frv.: D. ſtikker Feilen það er nú það sem að því er, eða þvíuml.

deriblandt, ao., þar á meðal.

derigjennem, ao., þar um (um þann stað).

derimellem, ao., þar á milli: Han lagde ſig d. hann gekk á milli, hann átti hlut í að sætta þá.

derimod, ao., a) um mótstöðu: Han vilde ſætte ſig d. hann vildi reyna til að aptra því. — b) um það sem er gagnstætt e-u að eðli eða ásigkomulagi, þar á móti (619), eða aptur, nema því sje öldungis sleppt á ísl.: Han har altid ſøgt at ſkade mig; da jeg d. (þar sem jeg hef, þó jeg hafi, eða þvíuml.) har viiſt ham mange Tjeneſter. Sb. tværtimod. — c) um endurgjald, eða þvíuml., þar í mót, aptur á mót, aptur: Jeg forpligtede mig til at holde Gaarden vedlige; han d. lovede o. s. frv.

derind, ao., þar inn, þangað inn.

derinde, ao., þar inni, þarna inni: Medens jeg var d. Han kom d. fra út þaðan.

*Derivation, ft. -er, sk., það að derivere (uppruni orðs).

*Derivatum, ft. Derivata, kl., orð sem dregið er af öðru orði.

*derivere, ás. 1, draga orð af öðru orði.

dermed, ao., með því: D. kan man udrette meget. — b) með það, í því bili, o. s. frv.: Tilſidſt blev der ſjunget en Sang, og d. (þá) var det hele forbi. D. (í því) forſvandt det.

derned, ao., niður (ofan) þangað.

dernede, ao., þar (þarna) niðri, þar (þarna) niður frá.

dernæſt, ao., því næst: Førſt maae vi underſøge Stedet; d. maa o. s. frv. Sb. derefter.

derom, ao., þar um, um það: D. er ingen Tvivl þar á er enginn efi.

derop, ao., upp þangað.

deroppe, ao., þar (þarna) uppi.

derover, ao., þar yfir: D. kan man nok ſpringe. (Líka í tveimur orðum: Der kan enhver ſpringe over.) — b) þangað yfir um: Han er alt kommen d. — c) þaðan af fleira (meira): Tredive Aar og d. — d) um orsök, af þessu (því), út af (út úr) þessu: D. blev han vred.

derpaa, ao., þar á, á það, á því, undir því, upp á það, til þess, o. s. frv.: D. beroer det undir því er það komið. Han gav mig ſin Haand d. D. gik det ud til þess var leikurinn gerður. — b) um tíma, því næst, næst eptir: D. kom de Dviige. Aaret d. næsta ár eptir.

derſom, st., ef: D. ingen anden vil, ſaa vil jeg. Sb. hvis, naar, ifald.

dertil, ao., a) þangað að: D. kom han þangað komst hann. — b) um viðbót: D. kommer endnu, at. — c) um efni í e-ð, í það: Hvormeget bruges d.?

derud, ao., út þangað.

derude, ao., þar (þarna) úti.

derudover, ao., (fornlegt), = derover d.

derunder, ao., þar undir, undir því, undir það, þaðan af færra (minna), o. s. frv.

derved, ao., þar við, við þann stað: Nær d. rjett þar við. — b) með þessu, þ. e. með þessu (því) móti, með þeim hætti, á þá leið: D. opnaaede han ſin Henſigt.

*Derviſch, ft. -er, kk., eins konar ölmusumunkur Mahómets trúar.

des, [þess], er haft a) sem fremri liður í nokkrum orðum (sb. desaarſag, desangaaende, o. s. frv.). — b) fyrir framan miðstig einkunna, og skrifað optast nær áfast við þau, í sömu merk., og því, t. a. m. desbedre því fremur! deshellere, desmere, desmindre, desoftere, destiere, desværre því miður eða því er miður! (desværre! jeg fandt ham ikke meer i Live. Desværre for mig! það er mjer til óhamingju).

desaarſag, ao., þess vegna, fyrir þá sök.

desangaaende, ao., um það málefni.

*desavouere, ás. 1, ógilda, (sb. bakferla fornt), rýra.

*Deſcendent, ft. -er, kk., niður, ættmaður (sá sem er ættaður frá e-m).

*deſcribere, ás. 1, lýsa e-u.

*Deſcription, ft. -er, sk., lýsing.

*deſcriptiv, ft. -e, e., sem lýsir e-n.

*deſertere, h. s. 1, strjúka (um liðsmenn eða sjófólk).

*Deſerteur, ft. -er, kk., flóttamaður (sá sem hefur strokið).

*Deſertion, ft. -er, sk., það að deſertere.

desforinden, ao., (ekki mjög tíðkanl.), fyrir þann tíma.

desforuden, ao., = desuden.

deslige, e. í ft., því líkir, þess háttar (konar, kyns): D. Omſtændigheder. Sjaldnar haft sem et.: Og d. og annað því um líkt. Sb. ſlig, ſaadan. — 2) sem ao., (úrelt), sömuleiðis. Sb. ligeledes.

desligeſte, e. og ao., (úrelt), = deslige.

Desmer, án ft., sk., (að mestu leyti úrelt, hvort sem það stendur eitt sjer, eða í samsettum orðum), = Moſkus.

desmeragtig, ft. -e, e., = moſkusagtig.

Desmerdyr (eins konar dýr) *viverra.*

Desmerkat = Desmerdyr.

Desmerlugt = Moſkuslugt.

*Desmologie, sk., sinafræði.

*Desorganiſation, sk., ólag, sundrung, o. s. frv.

*desorganiſere, ás. 1, koma ólagi á, koma e-u á ringulreið.

*desorientere, ás. 1, eiginl. gera e-n áttavilltan: Ganſke desorienteret sem ekki getur áttað sig á neinu eða komið neinu fyrir sig.

*deſperat, ft. -e, e., örvinglaður; óviðráðanlegur, ótækur. Sb. fortvivle.

*Deſperation, sk., = Fortvivlelſe, Haabløshed.

*deſperere, h. s. 1, = fortvivle.

*Deſpot, ft. -er, kk., harðstjóri: Herſke ſom en D. i ſit Huus.

*Deſpotie, ft. -r, kl., harðstjórn, harðstjórnarríki.

*deſpotiſk, ft. -e, e., harðstjórnar-, harðstjórnarlegur, harðstjóralegur: En d. Regjering (Regjeringsform, Statsform). Deſpotiſke Grundſætninger.

*Deſpotisme, sk., harðstjórn, ofríki, ofsi.

*Deſſein, kl., ráð; það sem maður hefur fyrir stafni.

*Deſſert, sk., aukamatur (t. a. m. aldini, bakstur, eða þvíuml.) sem borðaður er seinast

*Deſtillateur, ft. -er, kk., sá sem býr til vín-anda (með því að sjóða hann úr e-u).

*Deſtillation, sk., það að deſtillere.

*Deſtilleerkar (líka Deſtillerekar) ílát sem haft er til að sjóða hinn hreina vökva úr e-u í.

*Deſtilleerovn ofn sem er hafður (í stað hlóða) til að hita þar í ef maður vill ná hinum hreina vökva úr.

*deſtillere, ás. 1, ná hinum hreina vökva (sjer í lagi vín-anda) úr e-u með ofurhita: D. Akevit. — b) (í tali), sólunda e-u.

*Deſtillerekar sjá Deſtilleerkar.

*deſtinere, ás. 1, ætla e-ð til e-s; ásetja sjer. Sb. beſtemme.

deſto, ao., því (fyrir framan miðstig einkunna): D. bedre.

*deſtruere, ás. 1, fara með e-ð (þ. e. önýta).

desuagtet, ao., engu að síður, allt að einu, eins fyrir því, samt sem áður: Han gik d. lige derhen.

desuden, ao., auk þess, þar að auki, þar á ofan.

*Detachement, ft. -er, kl., sveit hermanna sem send (greind) er frá meginhernum.

*detachere, ás. 1, senda (greina) sveit hermanna frá meginhernum.

*Detail, sk. (og kl.), öll smá-atvik: Fortælle noget i dets hele D. út í æsar, út í hörgul. (Sb. en.)

*Detailhandel smáverzlun (þegar selt er lítið í einu).

*Detailhandler smá-sölumaður.

*detaillere, ás. 1, tiltaka öll atriði e-s hlutar, skyra frá e-u út í æsar (hörgul): En detailleret Regning sem hvað er tiltekið í sjer í lagi. En detailleret Fremſtilling.

*Detention, sk., hald (höpt).

*determinere, ás. 1, ákvarða. Ho. l. t. determineret einbeittur, einhuga.

*Dethroniſation, sk., það að dethroniſere.

*dethroniſere, ás. 1, reka e-n af ríki.

Detkjøn það kynferði danskra nafna sem det (en ekki den) er sagt um.

*Deviſe, ft. -r, sk., orðtak (sem e-r hefur tekið sjer eða e-u fylgir).

*devot, ft. -e, e., guðhræddur; lotningarfullur; hræsnisfullur í trúarefnum.

*Devotion, sk., guðhræðsla; lotning; hræsni í trúarefnum.

*Dexteritet, sk., lag (lægni).

*Dey, kk., landshöfðinginn í þríbyrgi og víðar á norðurströnd suðurálfu.

Di (eða Die), án ft., sk., (sjaldh.), brjóstamjólk: Have megen D. Give D. Sb. Patte.

*Diadem, ft. -er, kl., djásn, kóróna.

*Diagonal, ft. -er, sk., bein lína sem dregin er milli tveggja horna er horfa hvort á móti öðru í ferhorningi.

*Diagonallinie = Diagonal.

*Dialect, ft. -er, sk., = Mundart.

*Dialectik, sk., heimspekileg hugsunarfræði.

*Dialectiker, ft. -e, kk., sá sem kann að hugsa heimspekilega.

*dialectiſk, ft. -e, e., er lýtur að heimspekilegri hugsun. — 2) sem lýtur að mállýzkum: En d. Forſkjel mállýzkumunur.

*Dialog, ft. -er, sk., viðræða (einkanl. á bók).

*dialogiſere, ás. 1, hafa viðræðusnið á e-u sem maður skrásetur.

*dialogiſk, ft. -e, e., sem viðræðusnið er á.

*Diamant (líka Demant), ft. -er, sk., demant *adamas.*

*Diamantgrube demantsnámur.

*Diamantring (líka Diamantsring) fingurgull og greyptur í demant.

*Diamantsring sjá Diamantring.

*Diamantſtøv malinn demant.

*Diameter, sk., miðlína um þveran hring.

*Diarrhoe, sk., = Bugløb, og tíðkanlegra.

Dibroder (eða Diebroder) = Pattebroder.

*Dictat, ft. -er, kl., það sem ritað er eptir því sem annar les fyrir upp úr sjer.

*Dictator, ft. -er, kk., alvaldur (stjórnari — forðum í Rómaborg, sumstaðar í vesturheimi, o. s. frv.).

*dictatoriſk, ft. -e, e., alveldislegur: D. Myndighed gjörvöll ríkisráð.

*Dictatur, kl., alveldi.

*dictere, ás. 1, lesa e-m e-ð fyrir upp úr sjer. — b) skapa e-m víti.

*Diction, sk., orðfæri.

*Dictionnaire, ft. -r, sk., orðabók.

did, ao, [þingað f. þingat = þangat; sb. hid], þangað: Det er ikke let at komme d. — Hid og d. til og frá: Løbe (flagre) hid og d.

*Didactiker, ft. -e, kk., fræðiskáld.

*didactiſk, ft. -e, e., ætlaður til að fræða: Et d. Digt fræðiljóð, (sb. heilræði).

didhen þangað.

didhørende, [sb. høre], sem þar að lýtur: En d. Bemærkning.

Didkomſt, sk., (sjaldh.), þarkoma.

didtil, ao., þangað að.

die, ás. 1, (sjaldh.), = patte: Barnet vil ikke d.

Die sjá Di.

Diebroder sjá Dibroder.

Diekalv kálfur sem gengur undir kúnni, (dilkur).

*Dieter (optast ritað Diæter, þó það sje ekki eins rjett), ft., kaup fyrir hvern dag.

*diffamere, ás. 1, ófrægja.

*Diffamie, sk., óhróður.

*Difference, ft. -r, sk., mismunur; misklíð.

*differere, h. s. 1, mismuna.

*diffus, ft. diffuſe, e., langorður. Sb. vidtløftig.

dige (har), h. s. 1, girða: D. om et Stykke Land. Sb. afdige, inddige, omdige.

Dige, ft. -r, kl., A) [díki], díki, síki. Sb. Mølledige. — B) garður: Sætte levende Hegn paa Digerne. Sb. Jorddige, Steendige. — b) sjer í lagi, flóðgarður, stífla: Digerne i Marſken. Sb. Dæmning, Dam.

Digeaabning stífluskarð.

Digeanlæg garðahleðsla, stíflusetning.

Digearbeide garðverk, stífluverk.

Digebrud stíflubrot.

Digebygning garðhleðsla, stíflugerð.

Digeflade hryggur á garði eða stíflu.

Digefod undirstaða flóðgarðs.

Digefred helgi á görðum eða stíflum.

Digegraver sá sem hleður garða eða stíflur.

Digegrund = Digefod.

Digegrøft skurður (eða díki) með endilöngum garði.

Digeklædning, án ft., garðþak. (Sb. Beklædning).

Digel, ft. Digler, sk., [dígul-l], deigla: Smelte Metal i en D.

Digelov lög um garða eða stíflur.

Digelprøve, án ft., málmraun í deiglu.

Digelſmeltning málmbræðsla í deiglu.

Digeltang deiglutöng.

Digeopſyn umsjón (gæzla) á görðum eða stíflum.

Digepæl garðstaur.

Digeſkat garðskattur, stífluskattur.

Digeſkifte hluti e-s af garði eða stíflu.

Digesluſe flóðgátt á stíflu.

Digeſmutte = Gjerdeſmutte.

*Digeſtion, sk., = Fordøielſe.

*Digeſtiv, kl., = Fordøielſesmiddel.

Digeſyn lögskoðun á görðum eða stíflum.

Digevei stífluvegur (vegur eptir stíflum).

Digeværk stórkostlegir (flóð)garðar eða stíflur.

Digevæſen allt sem lýtur að flóðgarðasetningu.

*Dignitar, ft. -er, kk., gæðingur.

*Digreſſion, ft. -er, sk., útúrdúr.

Digt, a) ft. -e, kl., [sb. dikt], kvæði, (sb. kveðlingur, kviða, drápa, ljóð, -mál); ljóðmæli, skáldmæli, skáldskapur, kveðskapur: Et epiſk (lyriſk, dramatiſk) D. Udgive ſine ſamlede Digte. Sb. Heltedigt, Kjærlighedsdigt, Hyrdedigt, Smædedigt. — b) án ft., sk., skrök, skröksaga, skreytni, samsetningur: Det er lutter D.

1. **digte**, ás. 1, [sb. dikta], yrkja, (sb. kveða, skálda, ljóða): D. en Sang. — b) skrökva e-u: Det er en Hiſtorie, han ſelv har digtet. D. een noget paa skrökva e-u upp á e-n. Sb. opdigte, paadigte. — c) mjög sjaldh., hafa e-ð fyrir stafni. Sb. Digten.

2. **digte**, ás. 1, ditta (þjetta): D. et Skib. D. et Kar.

Digtekonſt, án ft., skáldskaparlist.

Digten, sk., það að digte c, er haft í orðatiltækinu D. og Tragten (eiginl. það að hafa fyrir stafni og sækjast eptir): Hans hele D. og Tragten gaaer ud de.paa hann er allur í því, (sb. vakinn og sofinn, sýknt — framb. sýnt — og heilagt).

Digter, ft. -e, kk., skáld, (í skáldskap greppur, o. s. frv.).

Digteraand skáldskapar-andi.

Digterevne skáldskaparafl. Sb. Digtergave.

Digterfjeld skáldskaparfjall Grikkja (*Parnasus*).

Digterflugt skáldlegt hugarflug.

Digtergave = Digterevne.

Digtergud skáldagoð (einkum *Apollo*).

Digterheld heppni í skáldskap.

Digterinde, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er skáld, (sb. skáldmey, skáldkona).

Digterkald köllun til skáldskapar.

Digterkrands frægð fyrir skáldskap.

Digterſands skynbragð á skáldskap.

Digterſprog skáldlegt orðfæri.

Digterværk kvæði, skáldmæli, o. s. frv.

Digtning, ft. -er, sk., það að yrkja: Digtningens Gjenſtand yrkisefnið. — b) = Digt, Digterværk.

Diisbanke (á sjó), skýbakki við hafsbrún, (sb. sjólægja).

***Dilation**, sk., = Friſt (frestur), Henſtand, Udſættelſe.

Dild, sk., (eins konar jurt) *anethum*.

***Dilemma**, kl., kví í ályktun (þegar maður er kvíaður svo á milli tveggja greina, að maður verður að fallast á aðrahvora).

***Dilettant**, ft. -er, kk., sá sem leggur stund á e-ð sjer til gamans (að nokkru leyti gagnstætt: Virtuos).

***Dilettantisme**, sk., það að leggja stund á e-ð einungis að gamni sínu.

***Diligence**, ft. -r, sk., hraðpóstur.

***Dimenſion**, ft. -r, sk., vegur (t. a. m. í þvervegur; sb. hæð, lengd, dýpt, þykkt, breidd, vídd).

***Dimiſſion**, sk., lausn úr embætti eða skóla.

***Dimittendus**, sjaldan haft nema í ft. Dimittender, kk., sá sem er kominn undir að fara (verða útskrifaður) úr skóla.

***dimittere**, ás. 1, veita e-m lausn, sjer í lagi útskrifa e-n úr skóla.

Dimling, ft. -er, sk., (sjaldh.), a) eins konar nagli í hjólhring. — b) eins konar fleygur. — c) oki.

Dimmeluge, [dimbilvika], dimbilvika. Er einnig kölluð den ſtille Uge og Paſſionsuge.

Dimring sjá Dæmring.

din, í hvorugk. dit, ft. dine, eignar-fn., [þín-, þit-t], þinn: D. Moder (hún) móðir þín. D. ſyge Broder (hann) bróðir þinn, sem er veikur. Dine talrige Venner allir vinir þínir (þ. e. vinir þínir, sem eru margir). Det er ikke mine Penge; men dine ekki á jeg þessa peninga, heldur þú eða þú átt þessa peninga, en ekki jeg. — Hvis er Tørklædet? Er det dit? hver á klútinn? átt þú hann? Bogen er d. þú átt bókina eða eigðu bókina. — Du og Dine þú og þínir ástmenn. — í styrðum fyrir du, eins og þinn fyrir þú: D. Bedrager svikarinn þinn! D. dovne Knegt letinginn þinn!

***Diner**, kl., miðdegis-borðhald (þegar mikið er við haft).

***dinere**, h. s. 1, taka miðdegisverð (sb. Diner).

dingle (har), h. s. 1, [dingla], dingla: Snoren hænger og dingler. Sidde og d. med Fødderne dingla fótunum. D. med Kroppen vaga út á hliðarnar.

Dinglen, sk., það að dingle.

***Diphthong**, ft. -er, sk., = Tvelyd.

***Diplom**, ft. -er, kl., skjal.

***Diplomat**, ft. -er, kk., stjórnarbragðamaður.

***Diplomatarium**, kl., skjalasafn.

***Diplomatie**, sk., stjórnarbragðafræði, stjórnarbrögð.

***diplomatiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að skjölum eða stjórnarbrögðum.

***Dipodie**, ft. -r, sk., tvístuðla (vísuorð sem ekki er nema tveir stuðlar).

***directe**, ao., beint áfram, gagngert.

***Directeur**, ft. -er, kk., forstjóri.

***Direction**, ft. -er, sk., stefna, (sb. átt); stjórnarnefnd.

***Directrice**, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er forstjóri.

***Dirigent**, ft. -er, kk., forseti.

***dirigere**, ás. 1, stýra e-u. Sb. rette, beſtyre.

Dirik, ft. -er, (líka Dirk, ft. -er), sk., verkfæri til að stinga upp með.

Dirk sjá Dirik.

dirke, ás. 1, í orðatiltæk. d. noget op stinga e-ð upp: D. en Laas op.

dirkefri sem ekki verður stunginn upp.

dirre (har), h. s. 1, nötra, titra: Strængen dirrer. Tænderne dirrede i Munden.

Dirren, sk., það að dirre.

***Discant**, sk., efsta (hæsta) hljóðið (þegar talað er um söng eða hljóðfæraslátt): Synge D. Spille D. (Sb. Alt.)

***Discantiſt**, ft. -er, kk., sá sem hefur hæsta söngróm. (Sb. Altiſt, Alt.)

***Diſcipel**, ft. Diſciple, kk., lærisveinn; skólapiltur.

***Diſciplin**, sk., a) án ft., regla t. a. m. í her. — b) með -er í ft., vísindagrein.

***diſciplinere**, ás. 1, venja e-n á reglusemi (sjer í lagi herlið).

***discontabel**, ft. discontable, e., kaupandi (sem óhætt er að kaupa), óhættur: Discontable Vexler.

***discontere**, ás. 1, kaupa eða selja viðskiptabrjef (Vexel) fyrir gjalddaga þess.

***Disconto**, sk., afföll í kaupum viðskiptabrjefa.

***discret**, ft. -e, e., sundurlaus. — b) greindur, hygginn, skynugur, gætinn, stilltur, varkár, þagmælskur, o. s. frv.

***Discretion**, sk., gætni, þagmælska, o. s. frv.

***Disculpation**, sk., rjettlæting, afbötun, afsökun.

***disculpere**, ás. 1, mæla e-m bót, afsaka.

***discurrere**, h. s. 1, skrafa, skrafa og skeggræða, hjala, rabba.

***Discurs**, ft. Discurſer, sk., viðtal, o. s. frv.

***Discuſſion**, sk., það að discutere, umræða.

***discutere**, ás. 1, ræða e-t mál.

***disharmonere**, h. s. 1, vera ósamhljóða eða sundurleitur, eiga illa saman.

***Disharmonie**, sk., sönglýti, ósamræmi; sundurþykki.

diſig, ft. -e, e., þámaður, dimmur: En d. Luft. Veiret er diſigt.

***disjunctiv**, ft. -e, e., sem greinir e-ð í sundur: Disjunctive Conjunctioner.

Diſk, ft. -e, sk., [disk-r], a) diskur, *α*) borðdiskur; sb. Tallerken. í þessari merk. er það ekki haft, nema þegar sagt er Dug og D., t. a. m.: Holde Dug og D. búa (vera við búskap). Um hjón: Sege Dug og D. ſammen búa saman; ſkilles fra Dug og D. = ſkilles fra Bord og Seng (Bord B, 2, a). — *β*) patína: Kalk og D. — b) borð, sjer í lagi búðarborð.

***Dispache**, sk., skiptapajöfnuður (það að jafna niður — á þá sem í hlut eiga — skaða sem orðið hefur í skiptapa).

***Dispacheur**, ft. -er, kk., skiptapametandi.

***dispenſabel**, ft. dispenſable, e., sem fengin verður lausn frá.

***Dispenſation**, ft. -er, sk., lausn frá e-u. Sb. Fritagelſe.

***dispenſere**, ás. 1, leysa e-n undan e-u. Sb. fritage.

***disponere**, s. 1, a) ás., raða (skipa) e-u niður. Ho. l. t. disponeret fyrirkallaður: Godt (ſlet) disponeret. — b) h. s., d. over noget eiga ráð á (hafa umráð yfir) e-u, sb. hafa e-ð undir höndum.

***disponibel**, ft. disponible, e., sem til verður tekið, handbær.

***Dispoſition**, sk., skipun, tilskipun, niðurskipun (fylkingaskipun), ráðstöfun; umráð; tilhneiging.

***Disputats** (f. Disputation), ft. Disputatſer, sk., það að disputere. — b) rit sem er samið til að fá nafnbót fyrir lærdóm.

***Dispute**, ft. -r, sk., kappræða, kappmæli, þræta.

***disputere**, h. s. 1, fara í kappræðu (sb. Dispute); verja rit til að fá nafnbót (sb. Disputats).

***disrecommandere**, ás. 1, mæla e-m ógagn, leggja á móti e-m.

***Disſens**, sk., ágreiningur.

***Disſertation**, ft. -er, sk., lærdómsleg ritgjörð.

***Disſident**, ft. -er, kk., eiginl. sá sem ekki er samdóma öðrum.

***disſolut**, ft. -e, e., siðlaus, fúllífur. Sb. liderlig.

***Disſonants**, ft. Disſonantſer, sk., sönglýti, ósamræmi, (sb. fara út af laginu).

***Diſtance**, ft. -r, sk., fjarlægð, fjarski (fornlegt), bil, millibil. Sb. Affſtand, Fraſtand, Mellemrum.

***Diſtichon**, kl., tvær línur í skáldskap sem eiga saman, vísa sem ekki er nema tvö vísuorð.

***diſtinct**, ft. -e, e., greinilegur, skilmerkilegur, skýr.

***Diſtinction**, sk., greinarmunur, yfirburðir, hefð: Folk af D. heldra fólk, hefðarfólk, fyrirfólk.

***diſtingvere**, ás. 1, gera greinarmun á e-u; hafa mikið við e-n.

***Distraction**, sk., frátafir; það að vera utan við sig.

***distrahere**, ás. 1, tefja, glepj (fipa, tefja) fyrir e-m.

***distrait**, e., = adſpredt (sjá greinina um adſprede).

***distribuere**, ás. 1, úthluta e-u.

***Distributs** (f. Distribution), sk., úthlutun.

***Diſtrict**, ft. -er, kl., sveit, hjerað.

***Dithyrambe**, ft. -r, sk., rifrildislofsöngur; drykkjusöngur.

***Divan**, a) kl., ríkisráð (ráðuneyti) tyrkjakeisara eða austurálfuhöfðingja. — b) sk., eins konar fótalaus rúmstóll.

*divergere, h. s. 1, horfa sundur (um línur); vera ólíkur (sundurleitur). Gagnstætt: convergere.

*diverſe, e. í ft., ýmiss konar. Sb. adſkillig.

*divertere, ás. 1, skemmta e-m.

*Divertiſſement, kl., skemmtun, dægrastytting.

*Dividende, ft. -r, sk., það sem kemur á hlut e-s, hluti.

*Dividendus, sk., deilandi (í reikn.).

*dividere, ás. 1, deila (skipta) e-u.

*Divination, sk., spádóms-andi, spádómur, hugboð. Sb. Spaadom, Anelſe.

*divinere, ás. 1, spá e-u, geta sjer til e-s.

*Diviſion, ft. -er, sk., = Deling; Afdeling.

*Diviſor, ft. -er, sk., deilir (í reikn.).

*divulgere, ás. 1, bera e-ð út, segja e-ð hverjum sem hafa vill.

*Diæreſis, sk., klofning tvíhljóðs í tvær samstöfur.

*Diæt, sk., aðbúð, einkum í mataræði; sjúklingafæði.

*Diæter sjá Dieter.

*Diætetik, sk., aðbúðarfræði.

*diætetiſk, ft. -e, e., sem lýtur að aðbúð einkanl. í mataræði: Diætetiſke Midler (Regler).

djerv sjá djærv.

djærv (líka djerv), ft. -e, e., [djarf-r], djarfur, einarður: Hver er d. om deelt Lod djarfur er hver um deildan verð (orðskv.). Hund er djærveſt ved egen Dør og Hane paa egen Mødding heima er hundurinn ríkastur (orðskv.). — β) djarflegur, einarðlegur: En d. Tale.

djærvelig, ao., djarflega.

Djærvhed, sk., dirfska, hugur, þor.

djærvtalende, [sb. tale], djarfmæltur.

Djævel, ft. Djævle, kk. eða sk., [djaful-l], djöfull, andskoti, fjandi, óvinur: Djævels Liſt djöfulleg slægð. Med Djævels Vold og Magt líkt og hvað sem maður segir, hvað sem tautar. Et Djævels Menneſke mann-djöfull, skaðræðismaður, ljóti maðurinn (við að eiga). Det er nogle Djævels Drenge það eru ljótu strákarnir. En Djævels forvoven Karl allra mesta fífl (að dirfsku). Jeg vil være Djævels (djöfullinn hafi mig, fari jeg bölvaður, svei mjer, jeg vil aldrei satt orð tala), om han ikke har gjort det. Þessi orðatiltæki eru ekki tíðkanleg, nema í tali. — b) sem aumkunar-orð í hálf-gamni: Den arme Djævel ræfillinn sá arna. En fattig Djævel aumingi, sem ekki á bót fyrir skóinn sinn.

djævelſk, ft. -e, e., djöfullegur, helvízkur: En d. Liſt. Djævelſke Konſter.

Djævelſkab, kl., (í tali), [sb. djöfulskapur], djöflagangur, draugagangur, reimleikar; draugar.

Djævelunge (í óvönduðu tali), djeskotans ormur (um barn).

djævleblændt, ft. -e, e., (í tali), meinbölvaður.

Djævlemaner, ft. -e, kk., sá sem særir djöfla eða vekur upp.

Djævlemaning særingar.

Djævleviis í orðatiltæk. paa D. djöfullega, með djöfullegri illsku (heipt, grimmd).

Dobbe, ft. -r, sk., eins konar dufl á handfæri.

Dobbel, ft. Dobler, kl., [dufl], (í Norv.), flotholt.

Dobbel, án ft., sk., [dufl], dufl (hættuspil): Tilbringe Nætterne med Sviir og D.

dobbelt, ft. -e, e., tvöfaldur: En d. Der tvær hurðir fyrir sömu dyrum. Et d. Vindue tvöfaldur gluggi. Lægge noget d. — b) tvígildur, (sb. tvöfaldur í roðinu): En d. Ducat (Krone). Dobbelte Blomſter aukin blóm. D. Øl aukinn bjór. D. Arbeide. D. Løn (Betaling) tvenn kaup (verð). Det udgjør d. ſaa meget það er helmingi meira. — Gagnstætt: enkelt.

Dobbeltgænger, ft. -e, kk., sá sem sjest á tveimur stöðum í senn.

Dobbelthed, án ft., sk., tvöfaldleikur, (tvífaldleikur í Stjórn), tvígildi.

Dobbeltkegle það sem er eins og tvær strýtur settar saman á botnunum.

Dobbeltlyd = Tvelyd.

Dobbeltſpath eins konar silfurberg. Sb. Kalkſpath.

Dobbeltſtjerne tvær stjörnur sem líta út eins og ein.

dobbeltſynet, ft. -ſynede, e., sem sjer tvennt þar sem eitt er.

*Docent, ft. -er, kk., háskólakennari.

*docere, ás. 1, kenna, leiða e-ð fyrir sjónir.

*Doctor, ft. -er, kk., doktor: D. i Philoſophien. — b) í tali, læknir.

*Doctoratteſt = Lægeatteſt.

*Doctordiplom doktorskjal.

*Doctordisputats bæði kappræður um rit (vörn á riti) sem maður ætlar að verða doktor fyrir, og líka ritið sjálft.

*Doctorgrad = Doctorværdighed.

*Doctorhat doktorshúa.

*Doctorvogn læknisvagn.

*Doctorværdighed doktorsnafnbót.

*Doctrin, ft. -er, sk., vísindagrein.

*Document, ft. -er, kl., skjal; fylgiskjal.

*documentere, ás. 1, færa sönnur á.

Dodder, nafn, (eins konar jurt) *myagrum sativum*

dog, ao., [þó fyrir þog], þó, samt, (samt sem áður, engu að síður, allt fyrir það): Skjøndt Evnen fattes, bør d. Villien roſes það verður að taka viljann fyrir verkið. Du burde d., uagtet diſſe Omſtændigheder, ikke forſømme det heldige Øieblik. Sb. desuagtet, alligevel, ligefuldt. — β) en þó, en samt, en: Jeg tillader ham meget; d. ikke Alt. Han var indvortes bedrøvet; d. i ſit Udvortes kunde han viſe ſig munter. Jeg vil aabenbare dig det; d. maa du ikke (en þú mátt ekki) ſige det igjen. — Einkum er dog frábrugðið þó í öðrum eins greinum og þessari: Det var ikke høfligt af ham; d., han kjendte hende maaſkee ikke en það getur verið, að hann hafi ekki þekkt hana. — γ) stundum er dog haft til að taka betur fram, það sem maður segir: Det er d. en uſſel Tilſtand það er auma ástandið. Det er mig d. kjært, at jeg ſeer Dem engang endnu mjer þykir vænt um (jeg verð feginn) að sjá þig, hamingjunni sje lof, að jeg sje þig. Hør d. hvad jeg ſiger taktu eptir hvað jeg segi! Saa hør d.! því tekurðu ekki eptir? Gaa d. din Vei snáfaðu (snautaðu) burt! því ferðu ekki? Hun er d. ikke ſyg? jeg vona, að hún sje ekki veik. Det er d. vel ikke ſandt í alvöru að tala?

*Doge, ft. -r, kk., æðsti forráðamaður í Feneyjum og Genúa meðan þar var þjóðstjórn.

*Dogge, ft. -r, sk., eins konar stór enskur hundur.

*Dogger, ft. -e, sk., hollenzk fiskidugga.

Doglæp hes á nautgrip.

*Dogma, ft. Dogmer, kl., trúargrein, trúaratriði.

*Dogmatik, sk., trúarbragðafræði.

*dogmatiſk, ft. -e, e., sem lýtur að atriðum trúarbragðanna.

*Dokke, ft. -r, sk., skipakvíar (þar sem gert er við skip og vatni er hleypt inn).

Dol, sk., (úrelt), eikartoppur. — b) *umbella* (á jurtum).

*dolere, h. s. 1, kvarta, bera sig upp: D. over noget. Sb. beklage b, beſvære B, jamre.

Dolk, ft. -e, sk., [dálk-r?], rýtingur, rytningur, tygilknífur.

Dolkeſtik lag af rýtingi; (sb. orðatiltæk. það var eins og jeg væri stunginn með hnífi).

*Dollar, ft. -s, sk., ensk spesía.

[-dom, af -dóm-r, niðurlag nokkurra orða, sem næstum öll eru sk., t. a. m. Fattigdom, Rigdom, Keiſerdom.]

Dom, ft. -me, sk., [dóm-r], α) (í málaferlum), dómur, dómsorð, úrskurður: Indlade Sagen til Doms leggja málið í dóm, dómleggja málið. Optage Sagen til Doms taka málið undir dóm. Fælde D. i en Sag fella dóm á mál. Afſige D. segja upp dóm. Hvis der ikke er falden D. i Sagen ef eigi hefur dómur á fallið. Tage (faae) D. over een láta dæma e-n. Dommen gik ham imod hann fjell á (varð undir í) málinu. Indſtævne en D. (skjóta máli) for en høiere Ret. — β) (um hvað sem vera skal), atkvæði: Fælde en overilet D. vera of bráður á sjer (hlaupa á sig) í atkvæði sínu. Beraabe ſig paa andres Domme bera fyrir sig það sem aðrir hafa sagt. Underkaſte ſig Kyndiges Domme láta þá bera um, sem vit hafa á. Det er ondt at ſtaae for hver Mands D. enginn lifir svo öllum líki (og ekki guð í himnaríki). — γ) (í heimspeki), atkvæði.

Dom, sk., (eiginl. hús), kúpuvaxið þak; hús með kúpuvöxnu þaki; höfuðkirkja (Domkirke); samband (fjelag) klerka.

*Domaine, ft. -r, kl., = Krongods.

Dombog dómabók.

Dombrev (fornlegt), = Domsact.

*Domcapitel kórsbræður sem fjelag.

*Domeſtique, ft. -r, kk., heimamaður.

domfælde fella mál á, dæma mál á hendur e-m: Den Domfældte.

Domhaver, ft. -e, kk., (í lögum), sá sem hefur látið dæma annan.

Domherre kanúki.

Domhuus dómhús, þinghús.

*dominere, s. 1, α) h. s., drottna, ráða öllu. — β) ás., hafa e-n í hendi sjer.

*Dominicaner, ft. -e, kk., svartmunkur.

*Domino, sk., eins konar dularsloppur. — 2) eins konar tafl.

Domkirke höfuðkirkja: Roeskilde D.

Dommedag, [dómadag-r 625], dómsdagur. — Í tali er Dommedags haft á líkan hátt og dómadags á ísl.

Dommer, ft. -e, kk., [dómari], α) (í málaferlum), dómari, dómandi, (sb. rjettari). (Sb. Overdommer, Underdommer.) — β) (í hverju sem vera skal), sá sem leggur úrskurð á: Opkaſte ſig til D. i en Sag.

Dommered dómara-eiður.

Dommerembede dómara-embætti.

Dommerkorn korn sem bændur í Danmörku eiga að gjalda hjeraðsfóeta eða birkidómara.

Dommermagt dómaravald.

Dommerpligt dómaraskylda.

Dommerrettighed rjettur á að dæma. Sb. Domsret.

Dommerſtund (skáldl.), dómstund (sú stund þegar dómur er upp sagður).

Dommerſæde dómarasæti (Skuggsjá), dómsæti (Skuggsjá), dómstóll, dæmistóll: Vige ſit D.

Dompap, ft. -per, sk., (eins konar söngfugl) *loxia pyrrhula*.

Dompenge, ft., (fyrrum), fje sem málspartar guldu dómara.

Domprovſt prófastur við höfuðkirkju.

***Domsact** dómskjal (skjal sem dómur er birtur með).

Domſkole (sjaldh.), = Cathedralſkole.

Domſlutning dóms-ályktun.

Domsmand dómsmaður sem fyrrum var kosinn til að leggja dóm á sum mál.

Domsret, án ft., rjettur á að dæma. Sb. Dommerrettighed.

Domsſag (sjaldh.), mál sem á að koma í dóm.

Domſted (sjaldh.), dómstaður.

Domſtol dómstóll, dæmistóll: En heiere D. Guds D. — *β*) dómur (dómendur): Domſtolenes Uafhængighed.

***Don** (fyrir framan spænsk heldri manna nöfn), herra, t. a. m. D. Carlos.

***Donation**, ft. -er, sk., gjöf.

Done, ft. -r, sk., eins konar vjel með snöru til að veiða í fugla.

Donefangſt fuglaveiði í snörum á skógum úti.

Doneſti skógarstigur þar sem fuglar eru veiddir í snörum.

Donkraft (líka Dunkraft), ft. -er, sk., vindur (ft. kvk.).

***Donna** (eiginl. drottning í upphaflegri merk.) er að sínu leyti sama fyrir framan spænsk kvennmannanöfn, og Don fyrir framan nöfn karlmanna.

Donnemors, nafn, (eins konar jurt) *typha latifolia*. Sb. Duunhammer.

Donnemorskolle = Donnemors.

Dont, án ft., sk., það sem maður hefur (eða er) að gera, verk, iðja: Gjøre ſin D. Paſſe ſin D.

Dop (líka Dup), ft. -per, sk., [sb. doppa], nagli; málmbóla. Sb. Meſſingdop.

doppe, ás. 1, (sjaldh.), reka nagla í.

doppet, ft. doppede, e., settur málmbólum.

Dopſko (líka Dupſko), [döggskó-r], döggskór á priki eða sverðs-umgjörð, sverðskór.

Dopſøm (sjaldh.), nagli með þess háttar höfði sem líkist bólu.

dorſk, ft. -e, e., [sb. doska fyrir dorska], daufur, niðurdreginn, eptir sig, þunglamalegur, doðalegur, drungalegur, framtakslaus: D. er den, ſom intet føler, ſom røres af intet. Føle ſig d. efter Natteſviir. Være d. i ſin Gjerning. Sb. døſig, ſøvnagtig.

dorſke, s. 1, (sjaldh.), a) h. s., hanga yfir e-u, hangsa, dunda. — b) ás., eyða tímanum í deyfð: D. Tiden hen.

Dorſkhed, án ft., sk., deyfð, slen, þyngsli, doði, drungi, framtaksleysi. Sb. Døſighed, Søvnagtighed, Følesløshed.

***Doſis**, sk., skammtur (af læknisdómi).

Dosmer, ft. -e, kk., heimskingi, sauður, naut. Sb. Dummerhoved, Dumrian, Taabe, Toſſe.

dosmeragtig, ft. -e, e., (í tali), heimskulegur.

Dosmerhoved (í tali), þorskur, þorskhöfuð, nautshöfuð, aulabárður.

Dosmerpande (í tali), = Dosmerhoved.

***doſſere**, ás. 1, hlaða e-ð að sjer. Sb. ſkakke.

***Doſſering**, ft. -er, sk., halli (t. a. m. á borgarvegg).

***Dotation**, sk., eiginl. það hvernig e-ð er að heiman (eða úr garði) gert; gjöf, o. s. frv.

***dotere**, ás. 1, eiginl. gera e-ð að heiman eða úr garði; leggja eignir (tekjur) til e-s (t. a. m. kirkju).

Dotter sjá Datter.

***doublere**, ás. 1, eiginl. tvöfalda; tvinna; ætla tvo til að leika sömu persónu; takast á hendur persónu annars leikara; fóðra fat; sigla fyrir (t. a. m. nes).; o. s. frv.

***Doublette**, ft. -r, sk., annað sama kyns, annað til, (sb. tvennt af sama t. a. m. tvö exemplör af sömu bók).

***Douceur**, sk., snilld: Gjøre noget med D. (í tali). — b) með -er í ft., þóknun, hugnun.

***Douche**, ft. -r, sk., bunubað.

doven, ft. dovne, e., [dofin-n], latur, hyskinn, tómlátur: Være d. til ſit Arbeide. — b) daufur, bragðlaus: Dovent Øl. D. Viin. D. Eddike.

Dovendyr dýrið seingenga *bradypus*.

Dovenhed, án ft., sk., það að vera doven b.

Dovenſkab, án ft., sk., það að vera doven a, (leti, ómennska).

dovne, h. s. 1, [dofna], a) (sjaldh.), dofna (sb. doven b). — b) gera ekki neitt, sitja auðum höndum: Ligge hjemme og d. Gaae og d., sb. ganga eins og logi yfir akur.

Draabe, ft. -r, sk., [dropi], dropi: Regnen falder i ſtore Draaber. Duggen ſidder i Draaber paa Bladene. En D. Vand vatnsdropi. — *β*) sjer í lagi er Draaber vökvi sem hafður er til lækninga og skammtaður í dropatali.

Draabefald dropafall: En Steen kan udhules ved D. dropinn holar harðan stein.

Draabeflaſke lækningaglas (glas sem lækningavökvi er í).

draabeflydende, [sb. flyde], sem verður að (eða rennur í) dropum.

draabeplettet, ft. -plettede, e., dropóttur.

Draabeſkikkelſe dropa-lögun.

Draabetal í orðatiltæk. i D. = draabeviis.

Draabetilſtand það ástand að vera dropi. Sb. Draabeſkikkelſe.

draabeviis, ao., í dropatali, í dropum. Sb. Draabetal.

Draabfald leki, upsardropi: Huſet har D. (lekastað) i Naboens Gaard.

draabfri dropalaus (sem ekki lekur).

Draabrende = Tagrende.

Draabtag hlífðarþak á múr.

Drab, ft. eins, kl., [dráp], dráp, víg: D. af Vaade dráp sem er voðaverk. D. af Nødværge. Begaae et D. verða manns bani, bana manni.

***Drabant**, ft. -er, kk., fylgjari, einkum höfuðvörður. — í gamni, fylgifiskur. — *β*) himinhnöttur sem snýst í kringum annan himinhnött.

***Drabantvagt** vörður af fylgdarmönnum e-s.

drabelig, ekki haft nema í hálf-skopi, 1) sem e., ft. -e, hermannlegur: Det er en d. Karl það er ekki smáræðis maður. Det var en d. Gjerning það var töluvert þrekvirki. — 2) sem ao., hermannlega: Han forſvarede ſig d.

Drabsbøder, ft., vígsbætur.

Drabsgjerning það verk að vega mann, víg.

Drabsmand vegandi, manns bani: Ikke enhver D. er en Morder.

Drabsſag vígsmál.

Drabsſted vetvangur (staður þar sem maður er veginn).

Drabsvidne vígsvottur.

Drag, ft. eins, kl., [drag], dráttur, o. s. frv., a) með hendinni: Et D. med en Rive. Et D. med en Lee högg. Han trak Baaden paa Land med et D. í einum rykk. — *β*) högg (sb. Slag): Give een et D. over Nakken med en Stok; sb. Nakkedrag. — b) með munninum, teygur, o. s. frv.: I et D. Gjøre et godt D. súpa góðan sopa, drekka góðan teyg. Gjøre et D. af (reykja einn reyk úr) en Tobakspibe. — c) um aðra hluti: Vandet har ikke rigtigt D. igjennem Renden kemst ekki almennilega áfram, stíflast. Sb. Vanddrag, Bækkedrag. — 2) orf (sb. 1, a, *α*): Draget paa denne Lee er for kort. Sb. Leedrag.

Dragdukke (líka Dragedukke, þó það þyki ekki jafn-rjett) eins konar happavættur.

Drage, ft. -r, sk., [e. o. draki], dreki, flugdreki, bæði í eiginl. merk. og sem eins konar barnaglingur. — Den flyvende D. eins konar lopt-undur.

drage, drog, dragen, ás. og h. s., [draga], reyndar sama og trække, en er tignuglegra, og sjaldnar haft í tali í flestum merkingum, I) ás., draga, leiða, o. s. frv., A) í ábrifsmynd (*activum*), 1) færa e-ð úr stað eða láta það bærast, a) eiginl.: Magneten drager Jernet til ſig dregur að sjer. — Heſtene d. Ploven (Vognen). Líka án þol.: D. i Aag ſammen vera undir sama oki. — D. een op af Vandet. D. Omhænget bort. D. Kappen op over Skuldrene bretta upp kápukragann. D. Klæderne paa fara í fötin. — Um netdrátt: D. Voddet (Garnet). Líka tómt d. — D. Sværdet bregða sverði. Gaae løs paa een med dragen Kaarde. — Sjúga: Bierne d. Honning af Blomſter. Líka án þol.: Bierne d. gjerne af Lyngen. — D. ſin Aande draga andann. D. et dybt Suk stynja þungan. — D. med Døden = drages med Døden; (sjá B, b). Líka tómt. d., t. a. m. han laae længe og drog. — D. Tropper ſammen draga saman lið, safna liði. — D. Alles Øine til ſig (sb. öllum varð litið þangað). — b) óeiginl.: D. Alles Opmærkſomhed til ſig. — D. een frem til Ære og Værdighed draga e-n fram til metorða. — D. Fordeel af noget nota sjer e-ð. D. Trøſt af noget. D. en Lærdom (en Slutning) af noget; sb. uddrage, udlede. — D. en Sag ud i det uendelige draga e-ð fram úr von og viti. — D. noget i Tvivl efa (efast um) e-ð. — D. Omſorg (ala önn) for noget. — 2) d. een i Haaret hártoga (hárreyta) e-n. — 3) úrelt = betrække a. — B) í þolmynd, a) (togast), tuskast: Man ſeer dem drages og ſlaaes. De droges længe med hinanden. — *β*) óeiginl. þjarka: Det vil jeg lade dem drages om. — b) drages med noget eiga í e-u: Drages med Armod eiga í basli, eiga bágt. Drages med en ſvag Helbred (et ſygeligt Legeme) vera heilsutæpur. Drages med Døden liggja í andarslitrunum, fjörbrotunum; (sb. A, 1, a). — II) h. s., fara, halda: D. bort halda burt. D. i Krig fara í hernað. D. længere frem halda áfram ferðinni. D. omkring i Landet. D. igjennem Landet fara yfir landið. D. ind i en By. D. tilbage til Hjemmet halda heim aptur. Han drog hjem til ſit Fædreland.

Drageblod eins konar dökk-rauð kvoða.

Dragedukke sjá Dragdukke.

Dragehoved drekahöfuð.

Drager, ft. -e, a) sk., (sjaldh.), skepna sem dregur plóg. — b) kk., sá sem ber e-ð [sb. tragen, bera, á þjóðv.], einkanl. sem aptari liður í samsettu orði. Sb. Brevdrager, Fanedrager, Korsdrager, Laſtdrager.

Dragerløn burðarkaup.

Dragerpenge, ft., = Dragerløn.

Dragerſele ljetti.

Dragerſtang burðarstöng.

draget, e., [sb. drage einkum I, A, 3], hryggjóttur (um nautgrip). Sb. røddraget, ſortdraget; sömul. blakdragen.

Dragkiſte dragkista.

Dragknude lykkja. Sb. Løkke (ft. -r), Trækkeknude.

Dragkone, [sjá drage I, A, 3], (fyrrum), kona sem tjaldaði hús.

*Dragoman, ft -er, kk., tyrkneskur túlkur.

*Dragon, ft. -er, kk., eins konar ljettbúinn riddari sem í fyrstu var ætlaður til að berjast ýmist á hesti eða fæti.

*Dragonheſt hestur handa þess konar riddara.

Dragplaſter dragplástur. Sb. Trækplaſter.

Dragſlaa partur af plóg. Sb. Klove.

Dragt, ft. -er, sk., byrði: En D. Brænde. — Give een en D. Prygl lúberja e-n. — b) fatnaður, klæðabúnaður, gerfi (fornt): En let D. Sb. Klædedragt.

Dragtmaler pentari (piktur) sem dregur upp klæðabúnað.

Dragtmalning sú list að draga upp klæðabúnað.

dragtviis, ao., í (eptir) byrðum: Betale Bærerne d. fyrir hverja ferð.

Dragtøi = Seletøi.

Dragvod drag-(dráttar-)net.

Dram, ft. -me, sk., staup (það sem er í staupi): Tage ſig en D.

*Drama, ft. Dramer, kl., (eiginl. athöfn, starf); sjónarleikur, einkum alvarlegs efnis og þó án hörmulegra afdrifa.

*dramatiſere, ás. 1, gera sjónarleik úr e-u.

*dramatiſk, ft. -e, e., sem lýtur að sjónarleik: D. Konſt sjónarleika-mennt.

*Dramaturg, ft. -er, kk., sá sem hefur vit á (eða kennir) sjónarleikamennt.

*Dramaturgie, sk., sjónarleikafræði.

*dramaturgiſk, ft. -e, e., sem lýtur að sjónarleika-fræði.

Drank, án ft., sk., = Bærme b: Fodre Creaturer med D. Sb. Drav.

Dranker, ft. -e, kk., drykkjurútur, drykkjumaður, (sb. vínsvelgur).

*drapere, ás. 1, koma fötunum fyrir á e-u (sjer í lagi á skript).

*Draperie, kl., lag á fötum (sjer í lagi á skript) eða á tjöldum í húsi.

*Drapering, sk., = Draperie.

Dras, kl., (úrelt eða mjög sjaldh.), það sem úr fellur þegar verið er að þriskja korn.

draſle (er), h. s. 1, [sb. Dras; sömul. drasla, drösla], hrynja: D. ned.

*draſtiſk, ft. -e, e., (um læknisdóma), áhrifamikill.

Drat, sk., (í tali og sjaldh.), það sem lendir á einum stað af því sem hrynur niður hjer og hvar.

dratfingret, ft. -fingrede, e., (í tali), sem gloprar öllu niður.

dratte (er), h. s. 1, [sb. dratta], (í tali), detta: Hun lod det d. paa Gulvet glopraði því niður. — β) hrynja (smátt): Der d. mange Æbler ned.

dratvorn, ft. -e, e., (í tali), = dratfingret.

Drav, kl., [draf], draf (eptirstöðvar af öli eða brennivíni): Soen drømmer om D. og Kjerlingen om ſin Krogſtav (orðskv.).

Dravels, eig., (úrelt), ótætis, ólundar, ógerðar: D. Folk skríll, hyski. D. Snak saurugt hjal, klám.

Dravkar drafker.

dravmæſket, [sb. mæſke], alinn á drafi.

Dravtrug draftrog.

dreie, ás. 1, snúa e-u: D. et Hjul. D. noget rundt (í hring, í snarkringlu). D. ſig om paa Hælen snúa sjer í snarkringlu. Jorden dreier ſig (snýst) om ſin Axe. Fløien dreier ſig efter Vinden. Vinden har dreiet ſig mod Nord snúið sjer í norður. D. (snúa við) en Vogn. — Óeiginl.: Han forſtaaer at d. ſine Ord maðurinn hefur tungur tvær, og talar sitt með hvorri. D. en Sag til ſin Fordeel. Samtalen dreiede ſig om (það var verið að tala um) denne Tildragelſe. Spørgsmaalet dreiede ſig kun derom það valt ekki á öðru. — b) renna (e-ð í rennismiðju): D. noget af Been (Horn). D. i Elfenbeen (Træ) renna fílabein (trje). Dreiet Arbeide það sem rennt er, rennismíði (Björn).

Dreiebro brú sem vikið verður til hliðar svo að skip komist í gegnum.

Dreiebænk = Dreierbænk, en sjaldh.

Dreiejern rennijárn.

Dreiekonſt sú kunnátta að geta rennt.

Dreiel (eða Dreil), ft. -er (um ýmsar tegundir), kl., eins konar þykkur rósavefnaður úr líni (sem einkanl. er hafður í borðdúka, handklæði, og þvíuml.): En Dreiels Dug. Dreiels Haandklæder.

Dreielad rennismiðja.

dreielig, ft. -e, e., sem snúið verður.

Dreien, án ft., sk., það að dreie.

Dreier, ft. -e, kk., rennari, rennismiður. Sb. Konſtdreier, Beendreier, Blokkedreier, Rokkedreier.

Dreierbænk = Dreielad.

Dreierhaandværk rennara-iðn.

Dreierlære kennsla (nám) hjá rennismið: Sætte en Dreng i D.

Dreiermeſter meistari í rennara-iðn.

Dreierſvend fullnumi í rennara-iðn.

Dreil sjá Dreiel.

Dreining, ft. -er, sk., snúningur.

Dreng, ft. -e, kk., [dreng-r], (drengur), a) piltur, sveinn (fornlegt; sb. smásveinn, piltungur), α) (um kynferði): Han har to Drenge og een Pige. — β) (um aldur, yngri enn 18 vetra): Han vil gifte ſig, og er endnu kun en D. og er ekki kominn af barnsaldri. — Líka um aldur og stöðu, ljettadrengur: Han holder Karle og en D. paa Gaarden. — b) kenningarsveinn hjá iðnaðarmanni eða kaupmanni. Sb. Læredreng, Haandværksdreng, Kræmmerdreng.

Drengeaar, ft., æsku-ár, kennslu-ár (sb. Dreng b).

drengeagtig, ft. -e, e., ungæðislegur; strákalegur.

Drengealder sá aldur meðan maður er drengur.

Drengearbeide unglingavinna.

Drengebarn sveinbarn, piltur.

Drengehue húa handa pilti.

Drengekaadhed strákaleg keskni.

Drengekammer klefi sem ljettapiltar eru í. Gagnstætt: Karlekammer, Pigekammer.

Drengeleg leikur unglinga.

Drengeſkole skóli handa piltum. Gagnstætt: Pigeſkole.

Drengeſtreg strákapör, strákskapur.

Drengeværk líkt og Børneværk.

drenke, ás. 1, maka sig við blauða fuglinn (um steggja og blika).

Drenkning, sk., það að drenke. — b) unga-efni (í eggi).

*dreſſere, ás. 1, venja (t. a. m. hunda), temja (t. a. m. hesta), o. s. frv.

*Dreſſur, sk., það að dreſſere.

Drev, ft. eins, kl., [drif], hjól í margbrotinni vjel, einkanl. aðalhjólið sem snýr hinum.

Drevſtaal (líka Drivſtaal) eins konar smíðað stál.

Drift, sk., [dript], 1) án ft., (eiginl. rekstur, þ. e.) gangur, hreifing: Hjulet er i D. snýst. Sætte noget i D. koma ferð á e-ð, eða þvíuml. — β) óeiginl.: Sagen (Arbeidet) er i fuld D. það er komið á góðan rek-spöl. Det er ikke endnu kommet ret i D. ekki komið meir enn svo á rekspölinn enn þá. Han er i fuld D. med at bygge hann er að húsa í óða önnum. — Meðferð, notkun: Grubens (Fabrikkens) D. — Sjer í lagi um jarðyrkju, rækt, ræktun: Gaardens D. Jordens rette D. rjett meðferð á jörðinni. Indtage en Ager til D. Denne Ager er i D. Sb. Vexeldrift. — Sidde i en ſtor D. hafa mikið um sig. Sb. Næringsdrift. — b) framkvæmd, framtak, framtakssemi, atorka, atorkusemi: Der er ingen ret D. hos ham. Sb. Driftighed. — 2) með -er í ft., a) rekstur (fjenaður sem rekinn er í einu): En D. Stude (Faar). — b) fýsn, girnd: D. til Virkſomhed (Bevægelſe, Hvile). Sandſelige (ſelſkabelige, phyſiſke, aandelige) Drifter. Sb. Kjønsdrift. — Af egen D. sjálfkrafa.

drifte, ás. 1, [sb. drøfte, sem er reyndar sama orð í óeiginl. merk.], vinza eða sálda korn.

Driftefæ búafje: Den, ſom hitter D. (D. L.).

Drifteſold kornsáld.

Driftetrug trog til að vinza í korn.

Drifteværk sáldfæri í mylnu.

driftig, ft. -e, e., [sb. Drift 1, b], (drífandi?), atorkusamur, framtakssamur: En d. og vindſkibelig Mand.

Driftighed, án ft., sk., það að vera driftig. Sb. Drift 1, b.

*Driftscapital fje (peningar) sem varið er til e-r framkvæmdar sem arður er að.

Driftsjord jörð sem verið er að rækta.

Driftsmaade meðferð á jörðu, ræktunar-aðferð.

Driftstid ræktunartími.

Drik, sk., [sb. sögn. drekka fyrir drikka], a) það að drekka, α) (naumast í ft.), drykkur (Fms. XI, 233), teygur: Han drak det ud i een D. — β) án ft. og greinis, drykkjuskapur: Slaae ſig til D. fara að drekka = verða drykkjumaður. Forfalde til D. hætta að geta stillt sig um að drekka; sb. verða ófær (ótækur) drykkjumaður. Ødelægge ſig ved D. og Spil. — b) það sem drukkið er, α) (varla í ft.), teygur: En D. Vand (Øl). — β) með -ke í ft., drykkur (það sem haft er til drykkjar; sb. ölföng, vínföng): En god (behagelig, ſund, giftig) D. Stærke Drikke áfengur drykkur. — Sb. Elſkovsdrik, Sovedrik; Laxeerdrik, Lægedrik.

drikfældig, ft. -e, e., hneigður til ofdrykkju, sem er drykkjumaður.

Drikfældighed, án ft., sk., drykkjuskapur.

Drikke, nafn, (ætíð án greinis), drykkur (það sem drukkið er): Give een baade Mad og D. bæði mat og drykk. Hunden (Fuglen) har ikke faaet D. (ekki fengið neina vökvun, eða þvíuml.).

drikke, drak, drukken, ás., [drekka fyrir drikka], drekka, a) með þol., α) d. Vand (Melk). Der er ti Flaſker tilovers, ſom ikke bleve drukne. D. ſig et Glas Øl fá sjer eitt glas af öli. D. ſit Glas ud ljúka úr glasinu sínu. — D. Skaaler drekka minni. Din (hans) Skaal blev drukken. — D. noget i ſig, haft óeiginl., merkir verða að hafa e-ð (eins og annað hundsbit). — β) sólunda e-u í drykkjuskap: D. ſine Penge op i Brændeviin. Hvad han fortjener, drikker han op i Kroen.

— γ) koma e-u (e-m) á e-n stað eða í e-t ástand með drykkjuskap: D. Sorgen bort. D. ſig en Tæring paa Halſen (drekka þangað til maður fær uppdráttarsýki). D. ſig en Sygdom til (drekka svo, að maður verði veikur). De drak ham under Bordet þeir drukku þangað til hann valt út af. D. ſig ihjel drekka sjer bana. D. ſig fattig. D. ſig drukken. D. een fuld. — δ) láta e-ð (sem ekki er áður) verða með því að drekka: D. ſig en Ruus = d. ſig drukken. — ε) tryggja (staðfesta) e-ð með drykk: D. Jaord. D. Lidkjøb. D. Duus (Broderſkab) med een. — b) án þol., ætíð um áfengan drykk, α) vi have før drukket ſammen. D. over Terſten eða over ſin Terſt taka sjer heldur mikið neðan í því. D. tæt drekka fast. — Jeg har ham mistænkt for at han drikker mjer er grunur á að hann drekki (sb. Tiberius var undirhyggjumaðr mikill ok drakk mjök). D. i Smug drekka í laumi. — β) d. een til drekka e-m til (Fms. III, 185), drekka til e-s (Eg. 552); sb. drekkast á. — 2) ho. l. t. haft sem e., **drukken**, drukkinn, ölvaður, (sb. svínkaður): D. ſig drukken. — Orðskv.: Drukken Mund taler af Hjertens Grund öl segir allan vilja. — β) óeiginl., frá sjer numinn: Drukken af Glæde. Sb. **glædedrukken**.

Drikkebæger = **Bæger a.**

Drikkegilde drykkja (drykkjuveizla).

Drikkeglas glas til að drekka úr.

Drikkekar drykkjarker.

Drikkelag drykkja: J et D. við drykkju.

drikkelig, ft. -e, e., drekkandi (drekkanlegur): Drikkeligt Vand.

Drikken, sk., það að **drikke**.

Drikkepenge, ft., þóknun eða hugnun í peningum.

Drikkeſkilling = **Drikkepenge**, en hverndagslegra.

Drikkevare drykkur (það sem haft er til drykkjar), ölföng, vínföng.

Drikkeviſe drykkjuvísur.

Drikoffer drykkjarfórn, dreypifórn. Gagnstætt: **Madoffer**, **Røgoffer**.

Dril, ft. -le, sk., [sb. dríli], rennibor til að bora með málm.

1. **drille**, ás. 1, bora (með Dril): D. Huller i Jern.

2. **drille**, ás. 1, erta, stríða e-m: Man maa ikke d. Børn. D. een med noget erta e-n á e-u, stríða e-m með e-u.

drille, h. s. 1, (úrelt), nema (venja sig við) aðferð í orustum: Lære at d. med Kanoner.

Driller, ft. -e, kk., sá sem ertir.

Drilleri, ft. -er, kl., ertni, ertingar.

driſte, ás. og h. s. 1, a) ás., d. ſig til dirfast, t. a. m. jeg driſtede mig ikke til at bede derom. — b) h. s. (har), α) (öldungis úrelt), d. noget þora e-ð, dirfast e-s. — β) (næstum úrelt), treysta: D. paa ſin Styrke.

driſtig, ft. -e, e., djarfur, áræðinn, áræðisgóður: Dertil er han ikke d. nok hann hefur ekki áræði í sjer til þess. En d. (bíræfinn) Tyv. — β) djarflegur (um verk): Et driſtigt Forſøg. En d. Gjerning. En d. Uſandhed (ófeilni í því að ljúga). — Sb. **behjertet**, **djærv**, **forvoven**, **kjæk**, **modig**, **uforfærdet**, **uforſagt**; **dumdriſtig**.

Driſtighed, án ft., sk., dirfska, dirfð, þor, áræði.

Drivbænk (líka **Drivebænk**) gróðrar-stía. Sb. **Blomſterbænk**.

Drive, ft. -r, sk., [drífa], haugur sem veður hefur feykt saman, skafl. Sb. **Sanddrive**, **Sneedrive**.

drive, **drev**, **dreven**, ás. og h. s., [drífa], optast nær reka, A) ás., 1) eiginl., a) reka eða slá með hamri eða sleggju, α) með þol.: D. et Søm ind i en Bjælke. D. en Pæl i Jorden. — D. Planker ſammen. D. et Gulv ſammen. — β) án þol.: D. efter (slá seinustu höggin) med en Nedde. D. til slá af öllu afli. — b) drífa (*caelare*): Drevet Arbeide (sem er slegið út í bungur öðrumegin). — c) keyra, þeyta e-u, (sb. Gísli tók knöttinn á skeiði ok rekr á milli herða Þorgr.): D. en Bold op i Luften. — d) ýta e-u áfram með því að leggjast (eða láta e-ð leggjast) á það: D. Vandet op ved Maſkiner ná vatninu. Vandet driver (snýr) Møllehjulet. Maſkiner, ſom drives ved Dampkraft sem snúið er með gufuafli. Skyerne drives af Vinden (sb. það er far á skýjunum). En drivende Vind blásandi byr. — e) reka skepnur, stökkva e-u eitthvað: D. en Flok Qvæg (Faar). D. Qvæget ud. D. (líka **jage**) Vildt op; sb. **reiſe** (Vildt). D. Fjenden paa Flugt á flótta. D. Fjenden tilbage. D. een ud af Huſet (sb. flæma, hrekja). — f) um læknisdóma: Et Lægemiddel, ſom driver Sveden gerir svita. — D. Udſlæt bort eyða útbrotum; sb. **fordrive**. — g) hálf-óeiginl., neyða e-ð til vaxtar og viðgangs, α) d. Jorden for ſtærkt (ætla jörðinni ekki af, þ. e. láta hana spretta um of). Sb. d. en Jord op = **opdrive** en Jord. — β) sjer í lagi, hleypa upp plöntum með yl: D. Blomſter (Træer, Frugter, o. s. frv.). Sb. Varmen driver Væxterne frem. — 2) óeiginl., a) reka, neyða, knýja, o. s. frv., α) með þol.: D. een til noget ved Trudſler hræða e-n til e-s. Han arbeider kun naar Neden driver ham dertil hann gerir ekki neitt, nema þegar neyðin þrengir honum til þess. Lyſten driver ham dertil hann (dauð-) langar til þess, (sb. geta ekki stillt sig um e-ð, geta ekki á sjer setið). D. en Løgn i een (í tali) reka e-ð (tvöfalt) ofan í e-n. — Den Sag maa drives mere það verður að reka meir á eptir (herða betur á) því máli. — D. noget igjennem koma e-u fram. — D. Skatter (o. s. frv.) ind = **inddrive** Skatter (o. s. frv.). D. Penge (o. s. frv.) op = **opdrive** Penge (o. s. frv.). — D. noget op (hleypa e-u upp) paa en Auction; sb. **opdrive**. — β) án þol.: D. paa een reka á eptir e-m. Han driver paa (er áfram um), at det ſkal være færdigt om otte Dage. — b) d. noget vidt fara (komast) langt í e-u. Hvorvidt mon han vil d. ſin Ondſkab? D. Spøg for vidt verða of svæsinn, þegar maður gerir að gamni sínu. D. Strenghed for vidt verða of harður. D. det vidt i noget komast vel niður í e-u, verða góður í e-u. — c) líkt og iðka, α) fást við: D. Handel reka kaupskap, verzla. D. et Haandværk (hafa e-n iðnað sjer til bjargræðis eða ábata). D. Agerbrug yrkja (rækta) jörðina, vera jarðyrkjumaður. Han driver ſelv ſin Avling hann yrkir sjálfur jörðina sína. D. en Jord godt sitja vel jörð. D. en Gaard búa á jörð. β) hafa e-ð í frammi: D. Spot med noget hæðast (hæða, draga dár) að e-u. D. Spøg (Spil) med noget skopast (leika sjer) að e-u. — Han har drevet det i mange Aar hann hefur legið á því lúa-laginu í mörg ár. — d) ho. l. t. **dreven** út-smoginn, leikinn: Dreven i noget. En dreven Skjelm húðarskelmir; sb. **gjennemdreven**. — B) h. s., 1) (er): Skibet driver for Strøm og Vind reiðir fyrir vindi. Vraget driver om paa Havet reiðir um haf innan. Der er drevet et Vrag paa Stranden það er rekið skip. Dette Tømmer er kommet drivende i Land (til Landet) er rekið af sjó. Skyerne d. med Vinden (sb. A, 1, d). — β) d. over líða yfir, t. a. m. Uveiret (Regnen) driver nok over. — γ) ho. nút. t. **drivende** er haft í tali í sömu merk. og skafið, skont: Det gaaer drivende. — 2) (har), a) slangra: Vi drev et Par Timer omkring paa Gaderne vorum að slangra. Han gaaer og driver den hele Dag hann gerir ekki annað liðlangan daginn, enn slæpast til og frá. — b) [sb. drifinn, t. a. m. í orðatiltæk. blóði drifinn], leka: Sveden drev (lak, rann) ned ad min Pande. Vandet drev ned ad hans Klæder. Líka hendes Klæder drev af Regnen það rann niður úr fötunum hennar.

Drivebro = **Flydebro**.

Drivebænk sjá **Drivbænk**.

Drivefjæder það sem knýr e-n til e-s, (sb. hvöt): Sandſelige Drivefjædre. Attraa efter Ære, denne D. til ſtore Handlinger.

Drivegarn (líka **Drivgarn**) net sem látið er reka ásamt skipinu: De Fiſkerier, ſom ſkee ved D. om Natten.

Drivekraft afl sem ýtir e-u áfram (eða snýr e-u).

Drivekelle = **Nedde**.

Drivemiddel, [sb. **drive A, 1, f**], læknisdómur sem eykur t. a. m. útrás þvags eða svita úr líkamanum.

Driven, sk., það að **drive**.

Driver, ft. -e, kk., sá sem rekur fjenað: Leie een til D. kaupa mann til að reka fyrir sig. Sb. **Qvægdriver**, **Studedriver**, **Drendriver**. — b) (í tali) = **Dagdriver**.

Driveri, kl., a) með -er í ft., ræktun með yl; gróðrarstía: Anlægge (foreſtaae) et D. Driverierne forſømmes i denne Have. — b) án ft., (í tali), = **Dagdriveri**. Sb. **Lediggang**.

Driverum svifrúm skips er liggur um akkeri eða dregur þau upp.

Drivevægt þungi sem er hafður til að snúa e-u.

Drivgarn sjá **Drivegarn**.

Drivhjul hjól sem kemur hreifingu á e-ð. — b) óeiginl., það (sá) sem framkvæmir e-ð, orsök, undirrót, forsprakki, o. s. frv.

Drivhuus jurta-baðstofa.

Driviis haf-ís.

Drivmuur múr sem aldintrje eru gróðursett við á móti sólu.

Drivning, sk., = **Driven**, en sjaldnar haft: Jldens D. (aukning) i en Smelteovn.

Drivſand laus sjóarsandur.

Drivſky ský sem er á hraðri ferð.

Drivſtaal sjá **Drevſtaal**.

Drivtømmer rekaviður.

drivvaad, [sb. **drive B, 2, b**], rennvotur.

Drivværk smiðvjel (þar sem hvað ýtir eða snýr öðru): Til Alt optænkes D., for at ſpare Menneſkehænder. — Óeiginl.: Det hele indre D. i Menneſkelivet hugir mannanna, sem eru áþekkir margbrotinni smiðvjel.

Drog, ft. eins, kl., [sb dróg], ónytjungur, vesalmenni.

***Droguerie**, kl., jurtir og ótilbúnir læknisdómar og litir o. s. frv.

***Droguiſt**, ft. -er, kk., sá sem hefur **Droguerie** til sölu.

***Dromedar**, ft. -er, sk., (eins konar úlfaldi) *camelus dromedarius*.

Drone, ft. -r, sk., eins konar býfluga.

Dronning, ft. -er, kvk., [drottning], drottning: Kongen og Dronningen konungur og drottning. — Hun var Feſtens D. veizlan var gerð til sæmdar við hana.

dronninglig, ft. -e, e., (sjaldh.), drottningarlegur.

***Droſchke**, ft. -r, sk., eins konar vagn.

Droſſel, ft. **Droſler**, sk., þröstur *turdus*.

Droſt, ft. -er, kk., dróttseti. Sb. **Rigsdroſt**, **Landdroſt**.

Drot, ft. -ter, kk., [sb. drottinn], drottinn (sem stjórnandi), allvaldur, bragningur, buðlungur, döglingur, fylkir, gramur, hari, hildingur, hilmir, jöfur, landreki, lofðungur, mildingur, mæringur, ræsir, siklingur, sjóli, skilfingur, skjöldungur, tiggi, þengill, þjóðan, vísi (betra enn vísir), öðlingur, o. s. frv.: Dyrt er Drottens Ord dýrt er drottins orðið (orðskv.). — í **Jorddrot** hefur D. hina upphaflegu merk.

Dru, sk., víndreggjar.

Drue, ft. -r, sk., vínberjaþöngull: Viinſtokken begynder at ſætte Druer er farinn að fá ber. Tørrede Druer; sb. **Roſin**. — b) hnappur á fallbissu-enda.

Drueblod (skáldl.) veig (vín).

Druebrændeviin vínberja-brennivín.

Druehals hálsinn á milli fallbissuhnappsins og fallbissunnar sjálfrar.

Druekam vínberja-leggir (smá-leggirnir sem sjálf vínberin eru á).

Druekjærne hratkorn í vínberi.

Drueklaſe vínberjaþönglar á einum legg.

Druemoſt vínberja-lögur sem ekki er orðinn að víni.

Druemunke (eins konar jurt með svörtum berjum) *actaea spicata*.

Drueqvas vínberjahrat sem eptir verður þegar þau eru þrúguð.

Drueſaft vínberja-lögur.

Drueſkud kúlnaklasi (sem skotið er úr fallbissu).

Drueſtilk vínbers-leggur.

Drueſukker vínberja-sikur.

drueviis, ao., eins og vínberjaþönglar.

Drukkenbolt, ft. -e, kk., drykkjumaður, drykkjusvoli. Sb. **Dranker**.

Drukkenſkab, án ft., sk., drykkjuskapur, ofdrykkja.

drukne, s. 1, a) h. s., drukkna: Han druknede paa en Søreiſe. Saa vaad ſom en druknet Muus eins og dreginn af sundi. — b) ás., drekkja e-u: Han druknede ſig i Aaen. D. en Hund.

Drum, kl., (sjaldh.), drunur, dimmur hljómur.

drumme (har), h. s. 1, (sjaldh.), drynja.

drybe, **drøb**, (har) **drøbet**, h. s., [**drybe**: drjúpa = **krybe**: krjúpa; sb. drýgr fyrir drjúgr], (sjaldh.), drjúpa, leka: Vandet drøb af ham. — Væggene d. af Fugtighed suddinn rennur niður eptir veggjunum. — Sb. **drive** B, 2, b, **dryppe**.

drynte (líka **drønte**) (har), h. s. 1, (í tali), lötra, drjólast, dragnast: See hvor han drynter afſted. Han kommer dryntende efter.

Dryp, ft. eins (og sömul. -**per**), a) sk., ofur lítill dropi: En D. Vand. Der er ikke en D. mere i Flaſken. — b) kl., drop, (sb. leki), dropi sem er að leka: Det beſtandige D. af Vandet paa Stenen. Der faldt et D. fra Loftet. Sb. **Tagdryp**.

dryppe, s. 1, [sb. **drybe**], a) h. s. (er, har), drjúpa, leka, (sb. vætla): Det drypper af Taget. Der er dryppet Vand (líka det har dryppet — án Vand) ned igjennem Loftet. Orðskv.: Naar det regner paa Præſten, ſaa drypper det paa Degnen líkt og opt nýtur hundur síns herra. — Theemaſkinen drypper. — b) ás., *α*) dreypa e-u, láta e-ð drjúpa: D. Tælle (Vox) paa noget. — *β*) dreypa á, láta drjúpa (leka) á: D. en Steg med Smør. Han har dryppet ſine Klæder over med Fedt látið leka ofan á sig; sb. **overdryppe**.

Dryppebad lekabað (þegar látið er leka ofan á þann part líkamans, sem manni er illt í).

Dryppefad fat (diskur) sem látið er leka í.

Dryppelſe, sk., dreyping, ádreyping.

Dryppen, sk., það að **dryppe**, (leki).

Dryppert, sk., lekandi (eins konar veikindi) *gonorrhoea*.

Dryprende pípa (stokkur) sem e-ð lekur í gegnum.

Drypſteen dropsteinn *stalactites*.

dryſſe, s. 1, er að sínu leyti sama um þurra hluti, sem **dryppe** um vota, a) h. s. (er), smábrynja, sáldrast: Der dryſſer Sand ned fra Loftet. — b) ás., sáldra e-u: D. Sand paa Gulvet. D. Sukker paa Maden. Sb. **ſtrøe**.

Dræ, án ft., sk., blómstur eða blómi rúgsins: Rugen har begyndt at ſætte D. Rugen ſtaaer i fuld D.

dræbe, ás. 2, [drepa], a) (öldungis úrelt), drepa = slá. — b) drepa, vega, deyða, lífláta, taka e-n af lífi, bana e-m, (sb. hlaða e-m, sem er fornlegt), o. s. frv.: D. et Dyr. Han dræbte to af de angribende Fjender, og den tredie tog Flugten. Han har havt det Uheld, imod ſin Villie at d. et Menneſke. Han blev dræbt ved et Kanonſkud. Et dræbende Hug banahögg. D. een med Gift. Sorg dræber langſomt; sb. murka lífið úr e-m. — D. een med Snak, o. s. frv.; sb. pína, gera út af við.

dræbelig, ft. -e, e., (sjaldh.), dræpur.

Dræber, ft. -e, kk., (sjaldh.), bani (banamaður, dauðamaður) e-s.

Dræbning, sk., (sjaldh.), = **Drab**; sb. morð (í fornum kveðskap).

dræe (har), h. s. 1, (um rúg), standa í blóma.

Dræg, ft. -**ge**, sk., eins konar smá-akkeri.

drægge, h. s. 1, kraka (með Dræg): D. efter noget.

Drægt, ft. -**er**, sk., (næstum úrelt), eiginl. burður, a) það sem borið er í senn, *α*) = **Dragt** a. — *β*) = **Kuld** b. — b) ferð á e-u (t. a. m. á hafís). Sb. **Fart**.

drægtig, ft. -e, e., eiginl. sem ber, a) (um dýr), með fangi, (sb. fylfull, hvolpafull, o. s. frv.): En d. Ko (So). Et drægtigt Faar lembd ær. — b) (sjaldh. um akra og sæði), frjófsamur, fullsprottinn: En d. Ager. Drægtigt Korn. — c) (um skip), sem tekur: Dette Skib er 60 Læſter drægtigt tekur 60 lestir.

Drægtighed, án ft., sk., það að vera **drægtig**: Maale et Skibs D. hvað e-t skip taki.

Dræk (og í gamalli dönsku **Træk**, sem er rjettara, þar eð þ verður ekki að d í þess konar orðum), kl., [þrekk-r], saur. Sb. **Skarn**.

Drækplade saurþynna (járnþynna er skýlir enda öxuls og nafs).

dræne, h. s. 1, (sjaldh.), um býflygi í búi sínu, suða.

Dræning, sk., það að **dræe**.

Dræt, sk. og kl., [drátt-r, sb. drætti og drættir], eiginl. dráttur, 1) um net, *α*) það að draga net. — *β*) það sem dregið er í netinu. Sb. **Fiſkedræt**. — 2) um vagn eða plóg, a) það hvernig vagn eða plógur dregst: Vognen (Ploven) har et let (tungt) D. — b) áhald til að draga með, *α*) = **Dragtøi**, **Seletøi**: Heſten gaaer ikke godt i Drættet er stirður í fyrirgöngunni. — *β*) = **Plovdræt**. — c) það sem dregið er (innan) á (föt), fóður: Sye D. i en Kjole. — d) = **Opdræt**.

Drætid sú tíð þegar rúgurinn stendur í blóma.

drætte, ás. 1, fóðra föt: D. en Kjole med Silketei.

dræve (har), h. s. 1, [sb. drafa], vera seinmæltur.

drævevorn, ft. -e, e., seinmæltur.

drævle (har), h. s. 1, [sb. drafla, Björn og G. O. Oddsen í greininni um **drævle**], (sjaldh.), bulla, þvaðra.

Drævler, ft. -e, kk., (sjaldh.), sá sem bullar (þvaðrar).

Drøb, kl., (sjaldh.), = **Dryp**, **Dryppen**.

Drøbel (framb. sem **Drøvel**), ft. -er, sk., úfur.

Drøbelfald úfdrop.

drøfte, ás. 1, [í fyrstu sama orð og **drifte**], óeiginl., rannsaka, íhuga, velta e-u fyrir sjer: D. en Sag. D. eens Grunde.

Drøftelſe, sk., það að **drøfte**: Underkaſte Sagen en ſtreng D. rannsaka nákvæmlega.

Drøftning, sk., = **Drøftelſe**.

drøi, ft. -e, e., [sb. drýg-r fyrir drjúg-r], (þjettur), drjúgur, sem endist vel, endingargóður, sem stendur vel undir, o. s. frv.: Drøie Lys. D. Koſt (Mad, Føde). — *β*) örðugur, harður, svæsinn, o. s. frv.: Et drøit Arbeide. En d. Bog. Sige een drøie Ord. — b) þjettur = þungur: En d. Byrde. — c) þjettvaxinn, gildur: Han er ikke ſaa høi, ſom han er d.

Drøide, sk., gildleiki, er varla haft, nema í orðatiltæk. Han har det ikke i Høiden, men i Drøiden.

drøie, s. 1, [sb. drýgja], 1) ás., a) drýgja. — b) (sjaldh.), drøies gildna. — 2) h. s., endast, hrökkva: Den Mad drøier kun lidt (vil ikke d. meget til ſaa mange).

Drøielſe, án ft., sk., (um mat, kerti, o. s. frv.), það að endast eða standa við, (sb. það er enginn matur í þessu). Sb. **Forſlag** (af **forſlaae**).

Drøihed, án ft., sk., það að vera **drøi**.

Drøm, ft. -**me**, sk., [draum-r], draumur: Jeg havde en underlig D. mig dreymdi undarlegan draum. Det kom mig for i Drømme mjer þótti. Udtyde (ráða) en D. Det er for mig ſom en D. það er eins og í draumi fyrir mjer. — b) hugarburður: Ofte legede min Sjæl med den D., der at kunne hendrage ſine øvrige Dage.

drømløs draumlaus: En d. Søvn.

drømme, **drømte**, **drømt**, h. s. (har) og ás., [dreyma], a) eiginl., jeg drømmer mig dreymir, *α*) h. s.: D. om noget. D. vaagende vera eins og í draumi (þó maður vaki). — *β*) ás.: Hun drømte en mærkværdig Drøm hana dreymdi merkilegan draum. Da vilde han troe, at han drømte hele ſit Ophold hos mig. — b) óeiginl., d. om noget láta sjer detta (koma) e-ð í hug: Han havde aldrig drømt om (honum hafði aldrei komið til hugar eða í hug nje hjarta komið), at han ſkulde blive ſaa fornem. Hvo kunde vel d. herom hverjum gat dottið þetta í hug?

Drømmebillede draumur, draumórar.

Drømmeblund (sjaldh.), draumasvefn.

Drømmebog bók um drauma(-ráðningar).

Drømmeliv líf sem er tómir draumórar.

Drømmen, sk., það að **drømme**.

Drømmer, ft. -e, kk., a) (sjaldh.), sá sem dreymir. — b) optast nær, sá sem ímyndar sjer allt annað enn er.

Drømmeri, ft. -**er**, kl., hugarburður.

Drømmerige (sjaldh.), = **Drømmeverden**.

Drømmerſke, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og **Drømmer** um karlmann.

Drømmeſpil = **Drømmeværk**.

Drømmeſyn það sem fyrir mann ber í draumi.

Drømmetaage óeiginl., draumleg þoka sem er yfir manni.

Drømmetyder, ft. -e, kk., draumvitringur, (sb. ok urðu ekki ráðendr til draumanna).

Drømmetydning drauma-ráðning.

Drømmeverden veröld sem ekki er annað enn draumórar eða hugarburður.

Drømmeværk draumar, draumórar. — b) hugarburður.

Drøn, ft. eins, kl., [sb. dryn-r], drunur, dunur: Det gav et D. Man mærkede et D. i Jorden.

drøne (har), h. s. 1, [sb. drynja], a) í almúgamáli, um nautpening, drynja. — b) dynja (t. a. m. stundum dundi grundin undir).

drønte sjá drynte.

drøſe (har), h. s. 1, [sb. dræsa, æ fyrir œ?], dunda, hangsa.

Drøſepind = Drøſer, nema enn hverndagslegra.

Drøſer, ft. -e, kk., dundari, hangsari, slæpingur, hengimæna.

Drøſeri, án ft., kl., dund, hangs.

drøſevorn, ft. -e, e., gefinn fyrir hangs.

Drøv, nafn, án ft. og greinis, og haft í orðatiltæk. tygge D. α) jórtra. — β) (í tali), japla (stagast) á hinu sama, og sjer í lagi stama.

drøve, ás. 1, (fornlegt), hrella. Sb. bedrøve.

Drøvelſe, sk., (fornlegt), hrelling. Sb. Bedrøvelſe.

drøvtygge eiginl. jórtra, 1) sjaldh. sem eiginl. sögn, stagast (japla) á e-u, taka e-ð upp aptur. — 2) í ho. sem e., a) núl. t., sem jórtrar: Drøvtyggende Dyr jórturdýr. — b) l. t., α) eiginl., jórtraður: Det drøvtyggede Foder. — β) óeiginl., sem stagazt hefur verið á, margtugginn: Denne drøvtyggede Lære. Sb. forſlidt í greininni um forſlide.

Drøvtygger, ft. -e, sk., jórturdýr.

du, gjör. et., [þú]; dig, þol. og þiggj. et., [þig fyrir þik]; eig. et. er ekki hafður; I, gjör. ft., [ið fyrir it (þið)]; eder, [iðr fyrir yðr], og jer (hverndagslegra), þol. og þiggj. ft.; eders og jeres (hverndagslegra), eig. ft., fn., þú: Du gjør dig herved ulykkelig. Er det dig ert þú það? Jeg har alt ſagt dig det jeg er búinn að segja þjer það. — Sige du til een þúa e-n, þúast við e-n. — Troer I haldið þið það. Tag jer i Agt varið þið ykkur! Ingen af jer. — Fyrrum þjeruðu Danir með ft. af du, eins og Íslendingar gera, og sami siður helzt enn með almúga á landsbyggðinni.

*Dual, sk., = Total í málfr.

*Dualismus, sk., frumtvenning, þ. e. sú trú eða kenning, að α) tvær sjeu frumverur, góð og ill. — β) fáeinir sjeu kjörnir til sáluhjálpar, en allir aðrir til fyrirdæmingar. — γ) tvenn sjeu frumefni, andlegt og líkamlegt.

*Dualiſt, ft. -er, kk., sá sem trúir eða kennir frumtvenningu.

*dualiſtiſk, ft. -e, e., sem lýtur að frumtvenningu.

*dubiøs, ft. dubiøſe, e., efasamur, flókinn.

*Dublon, ft. -er, sk., spænskur og ítalskur gullpeningur (hjer um fjórar spesíur).

*Ducat, ft. -er, sk., eins konar gullpeningur (hjer um tvær spesíur).

Dude, nafn, (eins konar illgresi) *lolium temulentum*. Sb. Svingel.

due sjá duve.

due (har), h. s. 1, [duga], duga (sb. sverð þat, er hann hafði, dugði ekki), vera að liði, stoða, o. s. frv.: Han duer ikke til dette Embede þetta embætti er ekki hans meðfæri. Det duer intet það er hand-ónýtt. Hvad der duer noget (það sem nokkurt lið er að), beholder han ſelv. Han gjør kun hvad der ikke duer hann gerir ekki nema illt eitt. Det duer ikke, at lade unge Menneſker være orkesløſe.

Due, ft. -r, sk., [Due: dúfa = Hue: húfa], dúfa, (einkum alidúfa): Handle med Duer. Orðskv.: Det buldrer kun lidt hvor Duer dandſe.

Dueart dúfnategund.

Duebrødre (ft.), (fyrrum), eins konar munkar.

Duefanger sjá Duefænger.

duefrom meinlaus sem dúfa.

Duefænger (líka Duefanger), ft. -e, kk., fuglari sem veiðir dúfur.

Duehuus dúfnahús.

Duehøg (eins konar fálki) *falco palumbarius*.

Duekræmmer dúfna-kaupmaður.

*Duel, ft. -ler, sk., = Tvekamp.

duelig, ft. -e, e., hæfur, hæfilegur, o. s. frv.: Være d. (góður) til noget. En d. Arbeider góður að vinna, (sb. fljótvirkur og góðvirkur). En d. Mand fær um það er hann þarf að gera. Sb. dygtig, beqvem. — b) (í almúgatali), α) iðinn, atorkusamur. — β) = morgenduelig.

Duelighed, án ft., sk., það að vera duelig a.

*Duellant, ft. -er, kk, sá sem gengur til einvígis.

*duellere (har), h. s. 1, heyja einvígi, ganga til einvígis: D. med een.

Duemøg dúfnadrit.

Duepoſtei, Poſtei sem dúfa er í.

Duerede dúfnahreiður.

Duerik, ft. -ker, sk., hvöt dúfa.

Dueſlag eins konar dúfnahús.

Dueſteg steikt dúfa eða steiktar dúfur.

Dueſuppe saup (soð) af dúfnakjöti (einkum handa sjúklingum).

*Duet, ft. -ter, sk., tveggja manna söngur; tveggja manna leikur á hljóðfæri.

Dueunge dúfu-ungi.

Duft, án ft., sk., ilmur, angi (Stjórn).

dufte (har), h. s. 1, ilma, anga: Blomſterne d.

Duften, sk., það að dufte.

duftrig (sjaldh.), ilmandi.

Dug, ft. -e, sk., [dúk-r], dúkur, sjer í lagi líndúkur, a) dúkur sem efni í e-ð, α) línkynjaður dúkur, í samsettum orðum, t. a. m. Kammerdug, Netteldug, Seildug. — β) klæði (sem dúk-tegund), í samsettum orðum; sb. Dugmager. — b) það sem búið er til úr dúk, α) = Borddug: Brede Dugen breiða á borð. (Sb. Diſk). — β) sb. Halsdug, Bryſtdug, o. s. frv.

Dug, án ft., sk., [e. o. dugg fyrir dögg], dögg: Der falder D. Duggen falder.

Dugdraabe döggdropi.

duge, ás. 1, (sjaldh.), dúka, leggja dúk á: D. Bordet.

Dugfald döggfall, (líka döggvartími).

dugfuld aldöggvaður.

dugge, s. 1, [döggva], a) h. og persónulaus s. det dugger það er döggfall. — b) ás., (sjaldh.), = bedugge. — Ho. l. t. dugget sem e., döggvaður, votur af dögg: Gaae i det duggede Græs.

dugge, ás. 1, (sjaldh.), træða hús með hálmi (undir tígulþak).

Dugmager, ft. -e, kk., klæðisvefari.

Dugperle (skáldt.) = Dugdraabe.

Dugregn (sjaldh.), = Støvregn.

Dugſvend (fornt), borðsveinn, skutulsveinn.

dugvaad votur (rakur) af dögg.

Dugvand döggvarvatn.

dugvædet, [sb. væde], vættur af dögg.

Dukand fugl af þeim andar-tegundum er stinga sjer betur enn aðrar (t. a. m. húsönd og æðarfugl).

Dukke, ft. -r, sk., dverg-stoð eða dverg-súla (dálítil stoð eða súla, einkum kringlótt; sb. stol-brúða): Dukkerne i et Rækværk. — b) vöndull (sb. Hørdukke, Langhalmsdukke), skauti: En D. Traad tvinnaskauti. En D. Silke. — c) brúða: Pynte en D.

dukke, ás. 1, [af Dukke b], gera skauta úr e-u: D. Traad. D. Silke.

dukke, s. 1, a) ás., α) dýfa (stinga) e-u í vatn, kaffæra: D. en Hund under Vandet kasta hundi á kaf. De dukkede ham ned i Søen. D. ſig stinga sjer. D. Hovedet under Vandet fara í kaf með höfuðið. — β) hneigja: D. Hovedet under Dynen fara með höfuðið niður undir yfirsængina. Han undgik Hugget ved at d. ſig með því að lúta. — b) h. s., α) um hreifingar í vatni: D. under dýfa (stinga) sjer. D. ned fara niður. D. op koma upp. — β) hneigja sig, lúta.

Dukkebarn brúðubarn (brúða sem á að merkja barn).

Dukkehuus hús handa brúðum.

Dukkeleg það að leika sjer að brúðum.

Dukkemager, ft. -e, kk., sá sem býr til brúður handa stúlkubörnum.

Dukkemand brúða sem á að merkja karlmann

Dukkeſkab brúðuskápur: Stuen er ſaa peen ſom et D.

Dukkeſpil brúðu-leikur (sjónarleikur með brúðum).

Dukkeſtads brúðuskart.

Dukketøi, án ft., brúður og annars konar barnaglingur: Handle med D. — Det er ikke andet end D. það er enginn veigur í því, eða þvíuml.

Dukſteen eins konar dropsteinn.

*Dulcian, ft. -er, sk., eins konar hljóðpípa í lögun eins og S.

*Dulcinea, kvk., (í fyrstu eiginlegt nafn, en merkir sæta), heilla: Din D. hún þarna heilla þín.

Dulle, ft. -e", kvk., púta.

dulme, s. 1, a) h. s., um verki, líða frá: Hans Smerte dulmer það bráir af honum. — β) sljákka: Det dulmer i Veiret. — γ) Solen dulmer það dregur fyrir sólina. — δ) móka, láta renna í brjóstið á sjer. — b) ás., lina, sefa: D., men ikke helbrede Smerten.

Dulmen, sk., afbráningur, fró: Smertens D. — β) blundur, svefnhöfgi.

dum, ft. -me, e, [dum: dumb-r = Kam: kamb-r], a) (sjaldh.), mállaus: Være døv og d. Sb. ſtum. — b) (sjaldh.), daufur (um lit), dimmur: En d. Farve. Sb. mat, dunkel. — c) (sjaldh.), dimmur (um hljóð). Sb. dump. — d) (altíðkað), α) heimskur: En d. Perſon. — β) (um athafnir), heimskulegur: En d. Streg. — dumt, sem ao., heimskulega: Det var dumt gjort.

dumdriſtig fífldjarfur, (bíræfinn). — β) sem kemur til af fífldirfsku: Dette dumdriſtige Foretagende þessi fífldirfska.

Dumdriſtighed, án ft., sk., fífldirfska, (bíræfni).

Dumhed, sk., α) án ft., heimska, flónska, fíflska, óvizka, fávizka, vitleysa, o. s. frv. — β) með -er í ft., heimska, o. s. frv., = heimskubragð, (sb. heimskupör): Begaae en D. (mange Dumheder).

Dummerhoved (í tali) heimskingi, flón, flónshaus. Sb. Dosmer.

dump, ft. -e, e., = dum c, og tíðkanlegra nú á dögum.

Dump, ft. eins, kl., dynkur, hlunkur.

dumpe (er), h. s. 1, (í tali), hlammast, hlunkast.

Dumrian, ft. -er, kk., (í tali), = Dummerhoved.

Dunder; kl., (í tali), dunur, dynkur.

dundre (har), h. s. 1, [sb. dunur], dynja, o. s. frv.: Det dundrede i Jorden það buldi (tök undir) í jörðunni.

Dundren; sk., dunur, dynkir: Kanonernes D. Tordenens D.

dundſe, ás. 1, [sb. dunur], (í tali), slá e-n með hnefa, lemja: D. een i Ryggen. Sb. dunke.

dune, ás. 1, dýna (plokka, reyta) fugl.

dunes, þs. 1, fá fiður.

dunet, ft. dunede, e., [sb. dunes], búinn að fá fiður. — *β*) fiðrugur: Min Kjole er bleven ganſke d.

Dunk, ft. -e, sk., dálítill kútur (1/16 partur úr tunnu): En D. Sild. — b) brúsi. Sb. Ølbunk.

Dunk, ft. eins, kl., hnefahögg: Give een et D.

dunke, ás. 1, = dundſe.

dunkel, ft. dunkle, e., *α*) eiginl., dimmur, (sb. skuggsýnn), dökkur, daufur, dapur: Et dunkelt Veir dumbungs-veður. Dunkle Farver. — *β*) óeiginl., myrkur, óljós, óskýr, óskilmerkilegur, ógreinilegur: En d. Stiil. Et dunkelt Udtryk. Dunkle Svar. Dunkle Foreſtillinger.

Dunkelhed, án ft., sk., dimma. — *β*) óeiginl., myrkur, (sb. myrkviðri), o. s. frv.: I hans Foredrag herſker megen D.

Dunken, sk., dynkir: Han har en beſtandig D. i Hovedet.

Dunkraft sjá Donkraft.

Dunſt, ft. -er, sk., smágerð gufa: Dunſten af kogende Vand. Skadelige Dunſter óholl gufa. Dunſter (gufan) ſamle ſig til Draaber, og, ved en ſtørre Grad af Kulde, til Riim eller Iis. (Sb. Eem, Damp.)

dunſte, h. s. 1, *α*) (har), láta leggja af sjer gufu: Jorden dunſter það gufar (leggur gufu, rýkur) upp af jörðunni. — *β*) (er), fara sem gufa: D. bort = bortdunſte. D. ud = uddunſte *β*.

dunſtfri (gufulaus), hreinn: En d. Luft.

dunſtfuld fullur af gufu.

Dunſthul gufugat.

Dunſtkreds gufuhvolf, veðrahvolf. Sb. Atmoſphære.

Dunſtrør gufupípa (sem gufu á að leggja í gegnum).

*Duodez, sk., tólf blaða brot.

Dup sjá Dop.

*dupere, ás. 1, gabba, leika á.

*Duplicat, kl., = Afſkrift, Gjenpart.

*duplicere, h. s. 1, (um verjanda sakar), gegna svari sækjanda (Replik), svara aptur.

*Duplik, sk., annað (seinna) svar verjanda (sb. duplicere).

Dupſko sjá Dopſko.

*Dur, nafn, hörð hljóðasetning (í hljóðfæralist). Gagnstætt: Mol.

*durabel, ft. durable, e., haldgóður, veigagóður.

*Durabilitet, án ft., sk., hald, veigur.

*durchlauchtig, ft. -e, e., hágöfugur (t. a. m. eins og hertogi).

*Durchlauchtighed, ft. -er, sk., tign: Hans D. Hertugen af U. hertoginn af U.

*Duſin, ft. -er, kl., tylft: Et D. Knapper.

*Duſinviis í orðatiltæk. i D. í tylftum, tylftum saman.

Duſk, ft. -e, sk., skúfur: En D. i Huen. Sb. Qvaſt, Buſk b; Koſt (ft. -e).

dute, ás. 1, þúa. — 2) (líka ritað dutte eptir framburði), ɔ: een noget paa bera e-ð upp á e-n (meira enn drótta e-u að e-m). Sb. paadute.

dutte sjá dute 2.

Duun, ft. eins, kl., [dún-n], dún. — *β*) hýjungur: D. paa Hagen (um unglinga). Sb. duunhaaret, duunhaget, Duunſkæg.

duunblød mjúkur sem dún.

Duundyne dúnsæng = dúndýna.

Duunfjæder dúnfjöður.

Duunfugl fugl sem dún er á.

duunhaaret settur hýi: En d. Planteſtængel.

duunhaget, ft. -hagede, e., sem hefur hýjung á hökunni: En d. Dreng.

Duunhammer = Donnemors.

duunløs dúnlaus.

Duunqvaſt dún-skúfur (t. a. m. til að sáldra dupti í hárið með; sb. Pudderqvaſt, Pudderduſk).

Duunſeng dúnsæng (um rúm).

Duunſkæg skegg (á unglingum) sem er eins og hýjungur.

1. Duus, nafn, það að þúast: Drikke D. (med een). Være D. (med een) þúast (við e-n).

2. Duus, nafn, haft í orðatiltæk. leve i Suus og D. í svalli og óhófi.

3. Duus, nafn, (daus á teningi), tvö, (sb. tvistur): D. Es (ás og daus), eitt og tvö. Sb. Trøieduus.

Duusbroder sá sem maður þúast við: De ere Duusbrødre þeir þúast.

Duusſøſter (sjaldh.), sú sem e-r þúast við.

duve (líka due) (har), h. s. 1, [sb. dúa], (á sjó), a) höggva (um skip). — b) beita, kelkja: D. op imod Vinden beita upp í veðrið. D. op imod en Havn (leita til hafnar). D. Landet an (leita til lands).

*Dux, kk., sá sem er efstur í bekk (í skóla).

dval, ft. -e, e., (sjaldh.), (um mat eða drykk) daufur, væminn.

Dvale, án ft., sk., dá, (fasta svefn): Falde i D. Nogle Dyr ligge i D. om Vinteren. Orðskv.: Under ſød Tale ligger Falſkhed i D. sb. opt vjer fegurst mælum, er vjer flást hyggjum. — Óeiginl.: Den Sag har længe ligget i D. Han ligger nu reent i D. nú ber alls ekkert á honum, (sb. liggja niðri). — *β*) (fornlegt), fyrir dauði.

Dvalebær, nafn, (eins konar eiturjurt) *mandragora atropa.*

Dvaledrik (sjaldh.) = Sovedrik.

dvaledød (skáldl.), sem liggur í dauðadái.

Dvaleliv líf sem er eins og dá.

Dvaleſtand það ástand að liggja í dái, dá.

Dvaletid sá tími sem e-ð liggur í dái.

dvas, e., [sb. Døsmer], (sjaldh.), a) dónalegur. — b) = dval.

dvaſk, ft. -e, e., (í tali) = dvas a.

Dvelg, ft. eins, kl., stinnur og gljáandi strigi sem lagður er milli fats og fóðurs.

Dverg, ft. -e, kk., [dverg-r], dvergur.

Dvergemaal (forat), dvergmál, bergmál. Sb. Gjenlyd.

Dverghat (fornt), hulinhjálmur.

Dvergplante planta sem kyrkingur hefur komið í.

Dvergtræ bol-stutt aldintrje (sem fyr meir var títt að hafa í aldingörðum).

Dvæl, sk., (sjaldh.), = Svaber.

dvæle (har), h. s. 1, [dvelja], dveljast, hafa dvöl, standa (staldra, hinkra, doka) við, o. s. frv.: Her d. vi ikke længe. — *β*) tefja, (sb. slóra, drolla, drjólast): Hvorlænge vil han d. med ſit Svar hvað lengi ætlar hann að draga að svara? Sb. tøve.

Dvælen, sk., dvöl, viðstaða, töf, o. s. frv.

Dvæler, ft. -e, kk., (sjaldh.), = Nøler.

Dyb, ft. eins, kl., [e. o. dýp fyrir djúp], djúp, (hylur, kargi): Et bundleſt D. karga-hylur, o. s. frv. Havets D. Maale Dybet. Sb. Afgrund.

dyb, ft. -e, e., [e. o. dýp-r fyrir djúp-r], djúpur: En d. Afgrund. Brønden er tyve Alen d. En d. Skaal. Et dybt Saar. Dybt Vand. D. Snee. — *β*) um hneigingar: Gjøre et dybt Buk hneigja sig djúpt. En d. Hilſen. — b) óeiginl., mikill, þungur, þungbær, o. s. frv.: Et dybt (þungt) Suk; sb. stynja þungan. D. Smerte mikill (þungur) tregi. D. Sorg mikil sorg; líka um sorgarbúning, t. a. m. bære (gaae i) d. Sorg. D. Ydmygelſe (Fornedrelſe). D. Søvn fasta svefn. D. Taushed. En d. Hemmelighed mesta leyndarmál. Være (ſidde) i dybe Tanker. D. Indſigt; sb. grundig. D. Forſtand (sb. djúpvitur). En d. Tænker sá sem hugsar djúpt; sb. grundig. — 2) (um lengd eða breidd húss frá ytri til innri hliðar), langur, breiður: Dette Huus er meget dybt i Forhold til Breden. — B) dybt sem ao., 1) djúpt, langt niður, lágt: Det fandtes dybt i Jorden. Grave dybt i Jorden. Stedet ligger temmelig dybt; sb. lav. — *β*) um hneigingar: Bukke ſig dybt. — b) óeiginl.: Være dybt i Gjeld vera skuldunum vafinn. Det er dybt indpræget i min Erindring mjer er það fyrir minni. — 2) langt: Vove ſig dybt ind i Skoven. Reiſe dybt ind i Landet. Sb. lang.

Dybde, ft. -r, sk., [sb. dýpð = dýpt], dýpt: Havnens D. Havets forſkjellige Dybder. — *β*) djúp (óeiginl.): Kjende, hvilke Dybder ere ſkjulte i Menneſkets Inderſte. — b) (sb dyb A, 2), lengd, breidd: Huſets D.

dybe, ás. 1, [dýpa], a) (líka dybne), hleypa e-u lengra niður: D. (gagnstætt: lette) Ploven. — a) (sjaldh.), dýpka. Sb. fordybe.

dybfuret, [sb. fure], ristur djúpt, sem hefur djúpar akurforir eða rákir.

dybgaaende (líka dybtgaaende eða dybt gaaende), [sb. gaae], sem ristir djúpt eða nær langt niður: D. Slibe. En d. Rod.

Dybhed, sk., dýpt (einkum í óeiginl. merk.): D. i Tanken (Følelſen).

dybne sjá dybe a.

dybſeende (líka dybtſeende eða dybt ſeende), [sb. ſee], djúpsær.

dybſindig, ft. -e, e., djúphygginn. — *β*) djúpur (óeiginl.): Dybſindige Betragtninger.

Dybſindighed, án ft., sk., djúphyggni, djúpsæi.

Dybslod, kl, grunnsakka.

Dybsvod lagnet. Sb. Bundgarn.

dybſørgende (líka dybtſørgende eða dybt ſørgende), [sb. ſørge], harmþrunginn: Hans d. Enke.

dybtgaaende sjá dybgaaende.

dybtſeende sjá dybſeende.

dybtſørgende sjá dybſørgende.

dybttænkende sjá dybtænkende.

dybtænkende (líka dybttænkende eða dybt tænkende), [sb. tænke], sem hugsar djúpt.

Dyd, ft. -er, sk., [dyggð], dyggð, kostur, a) optast nær mannkostur, manndýrð (fornlegt): Beflitte ſig paa D. og gode Sæder. Huuslige Dyder. D. og Laſt. Dyder og Lyder kostir og brestir. — *β*) sjer í lagi skírlífi. — b) um aðra hluti (einkum í tali): Den Hund har mange Dyder. — Gagnstæð orð: Laſt, Udyd, Lyde.

dydefuld dyggðauðugur.

dydig, ft. -e, e., [dyggðig-r], dyggðugur; sjer í lagi skírlífur: En d. Pige. — β) sprottinn af dyggð: Dydige Handlinger.

dydkjær (sjaldh.), elskur að dyggð.

Dydsmønſter fyrirmynd annara í dyggð.

dye, ás. 1, (i tali), í orðatiltæk. d. ſig sitja á sjer.

dygtig, a) ft. -e, e., α) fær um, hæfur til, nýtur, o. s. frv.: Han er ikke d. til denne Forretning. En dygtig Kone i ſit Huus; sb. brav 1, c. En d. (góður) Arbeider. Sb. duelig, beqvem. — β) (i tali) æði mikill, ekki leysi (smáræðis): En d. Froſt (Regn). Han fik dygtige Bank sb. hann fjekk á baukinn. Det er en d. (töluverður) Baſſe. — b) (i tali), ao., æði: D. ſtor (ſtærk). Han blev d. vaad.

Dygtighed, án ft., sk., hæfilegleiki. Sb. Duelighed, Beqvemhed.

Dykker, ft. -e, kk., [sb. dukke], kafari (sá sem kann að fara til botns í kafaraklukku — eða án hennar — og vera þar nokkra stund).

Dykkeri, kl., sú kunnátta sem kafari þarf að hafa.

Dykkerklokke kafaraklukka (sb. greinina um Dykker).

***Dynaſtie**, ft. -r, kl., höfðingja- (stjórnenda-) ætt; konunga-ætt, keisara-ætt, o. s. frv.

***dynaſtiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að höfðingja-ættinni (sb. greinina um Dynaſtie).

Dynd, án ft., kl., [sb. dýna í Hrafnk.], for, bleyta, forarbleyta, leðja: Synke ned i Dyndet. Sb. Leerdynd, Hængedynd.

dyndet, ft. dyndede, e., forugur, blautur: En d. Vei. Hans Skoe og Klæder vare ganſke dyndede.

dyndfri forarlaus, þur.

Dyndpøl forargryfja.

Dyndtørv mór sem búinn er til úr for í mógröfum.

Dyne, ft. -r, sk., [dýna], dýna, sæng (undirsæng, yfirsæng). Talsh.: Hjelpe een af Dynen i Halmen (spilla hag annars, þegar maður læzt vera að hjálpa honum).

Dynefyld það sem er innan í sæng, fiður í sæng, o. s. frv.

Dynevaar (kl.) sængurver, beðs-ver.

Dynge, ft. -r, sk., [dyngja], haugur, hrúga: En D. Papirer.

dynge, ás. 1, hauga (hrúga) e-u: D. noget op; sb. opdynge. Du dynger for meget paa Vognen. D. Penge ſammen raka saman peningum, raka fje saman, græða á tá og fingri. — Óeiginl.: Alt Arbeide vil man d. paa ham hlaða á hann öllu, sem gera þarf; sb. læſſe.

Dyngetal í orðatiltæk. i D. = dyngeviis.

dyngeviis, ao., hrönnum (saman).

dyngvaad haugvotur, haugblautur; holdvotur.

Dyning sjá Dønning.

dynnike, ás. 1, (úrelt), kalka, gipsa; gera myndir á því sem gipsað er.

Dynnikeværk = Stuccatur.

Dypning, ft. -er, sk., það að dyppe.

dyppe, ás. 1, dýfa e-u: D. Fingeren i Vand. D. Pennen i Blæk. D. Brød i Melk. — D. Lintøi dýfa ljereptum ofan í vatn, sem dálítið af bláum lit er saman við.

Dyppelſe, sk., = Dypning. — β) optar það sem í er dýft: D. til Steg.

Dyr, ft. eins, kl., [dýr], dýr, skepna, kvikindi: Vilde D. villidýr. Tamme D. Umælende D. mállausar skepnur. Udſtoppede D. dýrabelgir. Sb. Landdyr, Vanddyr, Huusdyr. — b) sjer í lagi um dýr af hjartakyni sem veidd eru (t. a. m. elgi, hreindýr, o. s. frv., en þó sjer í lagi þau dýr af hjartakyni, sem finnast í Danmörku; sb. rauðdýri): Skyde (jage) et D.

dyr, ft. -e, e., [dýr-r], a) um peningaverð, α) um hluti, er seldir eru, dýr: Kornet er dyrt; men i Fjor var det endnu dyrere. í tali: Betale noget i dyre Domme (eða i Dyredomme) í dýrum dómum, rænast eptir e-u. — β) um þann tíma, þegar dýrt er, eða um stað, þar sem dýrt er: I denne dyre Tid um þessar mundir, þegar allt er með óverði. I dyre Tider (Aaringer) þegar hart er manna á millum. Et dyrt Leveſted. — γ) um mann, að því leyti, sem hann selur e-ð, dýr í kaupum og sölum, dýrseldur: Han er dyrere, end alle andre. Han er meget d. med (dýr á) ſit Klæde. — b) um annað, dýr, o. s. frv., α) dyrt er Drottens Ord (orðskv.). — β) ſværge en d. Ed sverja sáluhjálpar-eið. — 2) **dyrt** sem ao., a) um peningaverð: Sælge (kjøbe) noget dyrt. — b) um annað, α) det vil komme ham dyrt at ſtaae það mun verða honum fullkeypt, hann mun komast að keyptu, hann fær fyrir ferðina, o. s. frv. — β) ſværge høit og dyrt sverja og sárt við leggja.

Dyreart dýra-tegund.

dyrebar, ft. -e, e., dýrmætur, α) (fornlegt) um hluti, sem metnir eru til fjár: Dyrebare Klæder (Smykker, Stene) dýr (dýrðleg) klæði, o. s. frv. — β) um annað: Den dyrebare Tid. Min dyrebare Ven ástvinur minn.

Dyrebarhed, án ft., sk., (sjaldh.), dýrmæti.

***Dyreclaſſe** deild af dýrum.

Dyredomme, ft., sjá greinina um dyr, 1, a, α.

Dyrefegtning dýra-at; bardagi manns við dýr öðrum til skemmtunar.

Dyregaard (í Norv.), dýragarður (Gþl. llb. 62).

Dyregrav dýragröf α) sem veiðivjel (Gþl. llb. 62). — β) til að hafa villidýr í.

Dyrehaar, ft., dýrshár.

Dyrehave skógur eða hagi sem blaðið er í kringum til að hafa þar villidýr.

***Dyrehiſtorie** = Dyrlære, Zoologie.

Dyrehud dýrshúð.

Dyrehule hellir sem dýrabæli er í.

Dyrehuus dýrahús.

Dyrekamp = Dyrefegtning.

dyrekjøbt, [sb. kjøbe], α) optast í prjedikunum dýrkeyptur: Dyrekjøbte Tilhørere. — β) sem maður kemst að keyptu með: En d. Erfaring.

Dyrekjød villibráð (einkum hjartar kjöt og þess konar dýra).

Dyrekrebs sólmerkjahringur.

Dyrekølle hjartar lær eða þess konar dýrs.

Dyrerige öll dýr og kvikindi (*regnum animale*).

Dyreryg hjartar hryggur eða þess konar dýrs.

Dyreſkikkelſe dýrs líki.

Dyreſkind hjartar skinn eða þess konar dýrs: Dyreſkinds Handſker.

Dyreſlægt dýra-ætt.

Dyreſteg steik af hjartar hrygg eða þess konar dýrs.

Dyrevogter (líka **Dyrvogter**) dýravörður (sá sem sjer um villidýr).

Dyrhed, án ft., sk., dýrleiki.

dyriſk, ft. -e, e., dýrslegur: Den dyriſke Natur. Dyriſke Drifter.

Dyriſkhed, án ft., sk., dýrslegt eðli eða ásigkomulag: Menneſket kan fornedre ſig til D. getur orðið eins og skynlaus skepna.

dyrke, ás. 1, [dýrka], a) dýrka, göfga: D. Gud. D. Helgene. — b) rækta, stunda, o. s. frv., α) yrkja (rækta) jörðina: D. Jorden. D. en Have. — Óeiginl. glæða (vekja) öfl sálarinnar: D. Sjælens Evner. En dyrket Forſtand. — β) láta e-ð spretta, rækta: Man dyrker nu Kartofler over hele Landet. — Óeiginl. iðka, stunda, leggja stund á: D. Videnſkaber (Konſter).

Dyrkelſe, án ft., sk., það að dyrke: Jordens D. ræktun jarðarinnar, jarðyrkja. Videnſkabernes D. stundun vísindanna. Sb. Gudsdyrkelſe.

Dyrkning, sk., ræktun jarðarinnar. Sb. Agerdyrkning, Jorddyrkning, Havedyrkning.

Dyrkningsmaade það hvernig farið er að yrkja jörðina.

Dyrleie dýrsbæli.

Dyrliv líf dýranna.

Dyrlæge dýralæknir.

Dyrlægekonſt dýralækningar (dyralækningafræði).

Dyrlægeſkole dýralækninga-skóli.

Dyrlære dýrafræði.

Dyrmaler dýrapentari.

Dyrplante = Plantedyr.

Dyrſtykke dýra-skript (pentuð dýr).

Dyrtid hallæri, harðindi, (fornlegt: óáran, kl.): Der kom D. og Hungersnød i Landet; sb. sultur og seyra. I den ſidſte D. Sb. dyr 1, a, β.

Dyrvogter sjá Dyrevogter.

***Dysenterie**, sk., blóðsótt.

***Dyspepſie**, sk., meltingarskortur, meltingarleysi.

Dyſſe, ft. -r, sk., [sb. dys], dys, kuml.

dyſſe, ás. 1, [sb. Døs, døſe, døſig], haft í þessum orðatiltækjum, α) d. een i Søvn (líka Dvale, Slummer, o. s. frv.) svæfa e-n. Sb. inddyſſe. — β) d. een hen = hendyſſe een. — γ) d. noget (t. a. m. et Rygte) ned þagga (bæla) e-ð niður.

Dyſſen, sk., það að dyſſe.

Dyſt, án ft., sk., [e. o. dyst fyrir dust], eiginl. ryk, 1) (úrelt), salli (sallamjöl). — 2) demba, (sb. skvetta, skúr): Vi fik en god D. underveis. — 3) burtreið: Ride (rende) D. ríðast á. Vove en D. med een ráðast í móti e-m, reyna sig við e-n, o. s. frv. — β) barátta, andstreymi, o. s. frv.: Han kan holde en god D. ud (um þann, sem er þolinn).

dyſte, h. s. 1, (úrelt), fara í burtreið við: D. med een.

Dyſtløb burtreið. — b) burtróður (eins konar leikur á smáskipum, tíðkaður við Krosseyri á Sjálandi og svo lagaður, að skipin róast á og hver leitast við að hrinda öðrum útbyrðis með stöngum).

Dyſtløben = Dyſtløb.

Dyſtløber burtreiðarmaður.

Dyſtrenden = Dyſtløb a.

dyſtvant, [sb. vænne], vanur burtreiðum eða bardögum.

Dyvelsdræk, sk., eins konar læknisdómur (safi af lauk er sprettur á Persalandi) *asa foetida*.

***dædaliſk**, ft. -e, e., flókinn, margbrotinn, sem er mesta völundarsmíði.

dægge, s. 1, a) ás., ala e-ð (upp) á mjólk eða gefa e-u mjólk (en láta ekki sjúga): D. et Lam. — b) h. s., d. for een gera gælur við e-n. Sb. kjæle.

Dæggelam alilamb (lamb sem alið er á mjólk en þó ekki látið ganga undir móðurinni). — β) óeiginl. = Kjæledægge.

Dæk, ft. eins, kl., þilfar: Det underſte (andet, øverſte) D.

Dækfarve litur sem pentarar draga ofan í liti.

Dækfjædre, ft., efstu fjaðrir á vængjum og stjeli.

Dække, ft. -r, kl., [sb. þekja], það sem skýlir e-u, α) lag sem skýlir e-u: Det øverſte D. (= Jordlag) beſtaaer af Sand. Sb. Gipsdække. — β) ábreiða. Sb. Sengedække. — Spille under Dækket med een (hafa leynileg samtök við e-n). — γ) fortjald.

dække, ás. 1, [þekja], hylja, byrgja, skýla e-u: D. ſig med en Dyne. Sb. bedække 1, a. — Óeiginl.: D. ſig for Tab forða sjer (sjá sjer borgið við) fjártjóni. Dette Foretagende vil neppe d. ſig (eða Omkoſtningerne) svara kostnaði. — β) sjer í lagi, breiða (leggja) á borð: Hun er ved at d. Bordet. Der er dækket til tyve Perſoner. — Án þol.: D. af Bordet eða tómt d. af bera af borðum. — b) láta e-ð sem skýlu á annað, α) breiða (leggja) e-ð á annað: D. noget over (eða paa) een. — β) d. op bera á borð: Der blev dækket op for ham Alt hvad Huſet formaaede þar var allt á tak-teini við hann. Sb. bakke b.

Dækkefad fat (diskur) sem er haft fyrir hlemm.

Dækkegarn eins konar fuglanet.

Dækkekurv = Bordkurv.

Dækken, ft. -er, sk., það sem e-u er skýlt eða hlíft með, en er ekki haft nema α) = Heſtedækken. — β) = Ridedækken eða Sadeldækken.

Dækkengjord verjugjörð (sb. Dækken α). — β) yfirgjörð.

Dækketøi = Bordlinned, og líðkanlegra: Damaſkes D.

dækløs þilfarslaus: Dækløſe Fartøier. Líka aaben (aabne Baade).

Dækning, ft. -er, sk., það að dække.

Dæksbaad smá-skip með þilfari.

Dæksbjælke biti undir þilfari.

Dækſel, ft. -er, kl., hlemmur, laust lok.

Dæksfartøi = Dæksbaad.

Dækslaſt búlki.

Dækſteen steinn sem lagður er ofan á e-ð.

Dækſtøtte stoð undir þilfari.

Dæl, sk., [dæl], dæld eða laut á líkamanum: En D. uden paa Haanden. En D. i Hagen skarð í hökuna, pjetursskarð.

dæmme, s. 1, α) ás., d. op = opdæmme: D. Aavandet op, for at vande Engene. — β) h. s., hlaða stíflu: D. for Møllevandet.

Dæmning, ft. -er, sk., α) það að dæmme. — β) stífla, flóðgarður. (D. optast úr höggnu grjóti, en Dige optast úr mold).

*Dæmon, ft. -er, sk., vættur ill eða góð. — β) (sjer í lagi), vera sem ásækir e-n.

*dæmoniſk, ft. -e, e., sem er háður vondum vættum eða við þær riðinn, skuggalegur, ískyggilegur.

*Dæmonophobie, sk., myrkfælni.

dæmpe, ás. 1, kefja, (svefja, fornlegt), sefa, bæla e-ð niður; stilla, halda e-u í skefjum, draga úr e-u, o. s. frv.: D. Ilden (slökkva húsbruna). D. Heden. D. et Oprør. D. eens Overmod (Stolthed, Egenkjærlighed, Kummer, Smerte). Den længe dæmpede Vrede brød omſider løs. — b) sjer í lagi α) um hljóð, lækka: En dæmpet Lyd lágt hljóð. Med dæmpet Røſt í hálfum hljóðum. — β) um hljóðfæri, lækka hljóð í e-u: D. en Tromme (Trompet).

Dæmper, ft. -e, sk., verkfæri til að lækka með hljóð, t. a. m. í lúðri eða bumbu: D. paa en Trompet (Tromme).

Dæmpning, ft. -er, sk., það að dæmpe.

dæmre, h. s. 1, húma að, rökkra, dimma, verða skuggsýnt.

Dæmring, án ft., sk., α) birting, apturelding, o. s. frv. Sb. Morgendæmring, Morgengry, Daggry. — β) húm, rökkur, ljósaskipti. Sb. Skumring, Tusmørke.

Dæmringslys skíma: Lampen udbredte ſit D.

dænge, s. 1, [dengja], (í tali), α) ás., berja: D. een dygtig til lambra á e-m. — β) h. s., lambra: De dængede begge paa ham.

døbe, ás. 2, skíra, α) eiginl.: D. et Barn. Lade ſig d. taka skírn. — β) óeiginl.: D. en Klokke.

Døbebog = Kirkebog a.

Døbefad skírnarfat.

Døbefont skírnarfontur.

Døbehandling það að skíra.

Døbenavn skírnarnafn.

Døber, ft. -e, kk., skírari.

Døbeſeddel skírnarblað (skírnarskírteini).

død, ft. -e, e., [dauð-r], 1) líkt og dáinn, um það sem verið hefur lifandi, eða kvikt á e-n hátt, a) um verur, sem hafa lifað, dauður, örendur, allur: En d. Mand. Et dødt Menneſke. En d. Løve. Falde d. ned falla dauður til jarðar, detta niður dauður. Barnet kom dødt til Verden fæddist andvana.— Være levende d. (vera svo daufur, eins og maður sje dauður). — β) en Død dauður maður, nár: Valpladſen laae fuld af Døde og Saarede líkum og sárum mönnum. Lad de Døde hvile i Fred (dauðir hafa sinn dóm með sjer). Levende og Døde lifendur og dauðir. — b) um annað, α) dødt Kjød (dauði) i Saar. — β) t. a. m. um skógartrje, fúnaður: Et dødt Træ. En d. Green. Sb. udgaae. — γ) slokknaður: Døde Gløder. — δ) et dødt Sprog mál, sem ekki er talað nú á dögum. — 2) um það sem ekki hefur verið lifandi (eða þvíuml.) áður, a) sem ekki hefur þess konar líf sem er í mönnum og dýrum: Den døde Natur. — b) daufur, dauflegur, tómlegur, eyðilegur, fjörlaus, o. s. frv.: Han har noget dødt og dorſk i ſit Væſen hann er e-n veginn seinlegur og daufingjalegur. Døde Øine. En d. Farve. Et dødt Billede. Dødt Veir ládeyða. En d. Ørken; sb. óbyggðir, fjöll og firnindi. Alting er nu ſaa dødt her i Huſet. — c) ónýtur, áhrifalaus, ávaxtarlaus, arðlaus: En d. Lærdom; sb. ufrugtbar. En d. Kraft sem ekki veldur hreifingu. En d. Capital. Sb. magtløs.

Død, án ft., sk., [dauð-r fyrir dauði; sb. Fms. X, 211, 212], 1) það að deyja, dauði, lát, andlát, viðskilnaður, fráfall, framför af heiminum, líftjón, o. s. frv.: Efter hans D. eptir hans dag, o. s. frv. For Livs og Døds Skyld (í því skyni, að e-u sje óhætt, þó maður kynni að falla frá). Ligge for Døden liggja fyrir dauðanum. Afgaae ved Døden falla frá. Han tog ſin D. derover það varð dauðameinið hans. — b) það sem ríður manni að fullu, dauðamein, bani: Den Sygdom (det Fald) bliver hans D. — c) dauðdagi: Døe en naturlig D. verða sóttdauður, deyja á sóttarsæng; gagnstætt: Døe en voldſom D. farast voveiflega eða vera drepinn. En let (ſagte) D. hægur dauðdagi. En pludſelig (brad) D. En langſom D. Sb. Dødsmaade. — d) sjer í lagi, líflát, dráp, o. s. frv.: Han har fortjent Døden hann er dauða verður (sb. dauða-maður). Han gik i Døden med uforfærdet Mod. — e) for ſin D. (þegar talað er um e-ð, sem maður hefur mikla óbeit á) með neinu lifandi móti (sb. heldur enn sig að drepa): Jeg kan for min D. ikke udſtaae (lide) det. — f) indtil Døden (eiginl. allt til dauðadags, sb. fram í rauðan dauðan), ákaflega, fram úr öllu hófi: Hade (forfølge) een indtil Døden. — g) Døde sem eptirleifar af dauða (eig. et. af dauði) í orðatiltæk. til Døde α) til dauða, til lífláts: Dømmes til Døde (sb. d). — β) = ihjel: Græmme (ſørge) ſig til Døde. — h) Dødſens, fornlegur eig. et. með greininum, [e. o. dauðsins af dauðr fyrir dauði], α) eiginl., ekki lífvænn, banvænn (fornlegt), (sb. dauðvona, dauðans matur; sömul. feigur): Han er Dødſens honum er ekki lífvænt. Du er Dødſens (þú skalt engu fyrir týna, nema lífinu), derſom du rører dig af Stedet. — β) óeiginl.: Jeg er Dødſens (jeg er frá), derſom han faaer det at vide. — i) í guðsorða bókum, eins og á ísl.: Den aandelige (evige) D. — 2) dauðinn sem vera: Døden er ikke at ſpøge med. Han ſeer ud ſom Døden eða ſom Døden i Aabenbaringen hann er fölur eins og nár, o. s. frv.; sb. Aabenbaring 2, c. Male Døden ſom en Beenrad. Døden gik over min Grav segir maður, þegar hastarlega kemur hryllingur í mann.

dødbagt, [sb. bage], = deiet a.

dødblaa (sjaldh.), helblár.

dødbleg nábleikur, náfölur, fölur sem nár, (sb. fiskbleikur Fms. VII, 269).

Dødblund (sjaldh.) dauðablundur.

dødbrændt, [sb. brænde], (um kalk), brennt til skemmda, of leirblandið, eða þvíuml.

døde, ás. 1, [deyða], (sjaldh. nema í ritningunni), deyða, vega.

Dødedag (haft sjaldnar enn Dødsdag) dauðadagur: Til ſin D.

Dødedands dauðinn dreginn upp á blað neyðandi menn til að dansa við sig. Sb. Dødningdands.

dødelig, [e. o. dauðalig-r eða deyðilig-r], 1) ft. -e, e., dauðlegur. En Dødelig (dauðlegur) maður. Ingen Dødelig veed det. — b) d. Afgang fráfall. — c) dauðfærandi (sb. dauðfæranda eitr 623 á 26. bls.), banvænn: D. Gift. En d. Sygdom. Et dødeligt Saar = Baneſaar. — β) óeiginl.: D. Synd = Dødsſynd. Et dødeligt Had (Fjendſkab) fullur fjandskapur. En d. Fjende = Dødsfjende. — 2) ao., hættulega, ákaflega, o. s. frv.: D. ſaaret sár til ólífis. D. ſyg fár-sjúkur. D. forelſket.

Dødelighed, án ft., sk., það að vera dauðlegur, dauðleiki (sb. 677). — b) það hversu margir deyja: Der herſker megen D. i denne Aarstid. Dødeligheden begynder at aftage.

Dødeliſte dánarskrá.

Dødemaaned (fornt) = Blidemaaned.

Dødfjende sjá Dødsfjende.

dødfødt, [sb. føde], α) um börn, borinn andvana: Et d. Barn. — β) um skepnur, borinn dauður: En d. Kalv.

dødgjøre (sjaldh.), vinna e-n dauðan, deyða. — Óeiginl. draga dáð úr e-u.

Dødhed, sk., slen, deyfð: Føle en D. i alle ſine Lemmer. Sb. Mathed, Tunghed, Dorſkhed.

dødhovedet sem er allra mesti daufingi.

dødkjær (sjaldh.), fús að deyja.

dødkold helkaldur, nákaldur.

dødmat (skáldl.), máttvana og að dauða kominn.

Dødning, ft. -er, kk., nár: Bleg ſom en D. fölur sem nár. See ud ſom en D. — β) = Gjenganger.

Dødningbeen dauðs manns (dauðra manna) bein; gröptur.

Dødningdands = Dødedands.

Dødningfarve, án ft., nálitur.

Dødninghave haft í skáldskap fyrir **Kirkegaard.**

Dødninghoved dauðs manns höfuð; höfuð af beinagrind úr manni.

Dødningklokke náklukka.

Dødningknep selbiti sem (dauður) draummaður gefur manni.

Dødninglugt hrævadaun. Sb. **Liiglugt.**

Dødningrad beinagrind úr dauðum manni.

Dødsaar, með eignar-fn.: Hans D. er uſikkert það er óvíst, hvaða ár hann hefur látizt.

dødſaaret, [sb. **ſaare**], sár til ólífis. Sb. **dødelig** 2.

Dødsangeſt dauðans angist, skelfileg hræðsla: Være i D. for noget vera skelfilega hræddur (dauðhræddur) um e-ð.

Dødsbo dánarbú.

Dødsbud dauðafregn.

Dødsdag dauðadagur, banadægur, dánardægur (Fms. I, 219), andlátstíð, ártíð: Paa ſin D. á deyjanda degi. Man veed hans D., men ikke hans Fødſelsdag. Sb. **Dødedag.**

Dødsdom dauðadómur. Sb. **Blod-dom.**

Dødsdug (heldögg) skáldl. fyrir **Dødsſved.**

Dødsfald mannslát (sem viðburður): Et beklageligt (uventet) D.

Dødsfare = **Livsfare**, en sjaldnar haft. Sb. **Dødsnød.**

Dødsfjende (stundum **Dødfjende**) svarinn óvinur. Sb. **dødelig** 1, c, β; sömul. **Blodfjende.**

Dødsfrygt hræðsla við dauðann. Sb. **Dødsangeſt.**

Dødskamp fjörbrot, andarslitur, dauðateygjur. Sb. **Dødsſtrid.** — b) (sjaldh.), það að verja líf sitt.

Dødſkyld dauðasök.

dødſkyldig sem hefur fyrirgjört lífi sínu (eða unnið sjer til óhelgi), dauða verður, sem er dauða maður.

Dødsleie banasæng: Paa ſit D. á banasænginni, þegar hann lá banalegunа. Sb. **Dødsſeng.**

Dødsmaade dauðdagi, (helfarir, sb. 623 á 11. bls.): En hurtig (let) D. (Sb. **Død** 1. c.)

Dødsmiddel vegur til að bana e-m.

Dødsnød (sjaldh.) = **Dødsfare.**

Dødsqval kvalir dauðans.

Dødsſaar = **Baneſaar**, **Ulivsſaar.**

Dødsſag dauða-sök. Sb. **Ulivsſag**, **Livsſag**, **Blodſag.**

Dødsſang banaljóð α) ljóð kveðin á banadægri eða meðan maður deyr: Regner Lodbroks D. Ragnars kviða loðbrókar. — β) ljóð sem vita á dauða e-s, helgaldur.

Dødsſeng = **Dødsleie**: Paa ſin D.

Dødsſkrig óp í dauða eða lífshættu.

Dødsſkræk skelfing dauðans, dauðans ofboð. — β) hræðsla sem getur orðið manni að dauðameini.

Dødsſmerte sárleikur dauðans.

Dødsſtilhed sú kyrrð þegar ekkert bærist; dauðadá. (Sb. **dødſtille.**)

Dødsſtraf = **Livsſtraf.**

Dødsſtrid = **Dødskamp** a.

Dødsſtund dauðastund. Sb. **Dødstime**, **Dødstid.**

Dødsſuk hið síðasta andvarp.

Dødsſved sviti deyjanda manns. (Sb. **Dødsdug.**)

dødsſyg sjá **dødſyg.**

Dødsſygdom banvænn sjúkdómur. Sb. **Helſot.**

Dødsſynd dauða-synd. Sb. **dødelig** 1, c, β.

Dødstegn dauðamörk.

Dødstid = **Dødsſtund.**

dødſtille svo kyr að ekkert bærist (ekki öldungis = grafkyr): Den d. Nat.

Dødstime = **Dødsſtund.**

Dødstrøſt huggun í dauðanum.

dødſyg (líka **dødsſyg**) fár-sjúkur. Sb. **dødelig** 2.

døe, døde, (er) død, h. s., [deyja], 1) eiginl., deyja, andast, sálast, látast, o. s. frv.: Mange ere døde af dem, jeg kjendte. Han var neppe død, før man begyndte o. s. frv. óðara, enn hann var skilinn við, fóru menn að o. s. frv. D. ved Bøddelens Haand vera tekinn af. D. af Peſt. D. af Sygdom verða sóttdauður. D. af Sorg springa af harmi. En Døende maður sem er að deyja eða liggur fyrir dauðanum. — β) d. bort tínast burt, látast, falla frá, (sb. þegar mín missir við, verða að sjá á bak e-m): Een af mine Venner døer bort efter den anden. — γ) d. ud = **uddøe**: De Gamle døde efterhaanden ud. — δ) með þol.: D. en langſom (voldſom, o. s. frv.) Død; sb. **Død** 1, c (og vísuorðið: illum dauða út af dó). — 2) óeiginl., a) um það sem á jörðu sprettur, skrælna: Alle Væxter d. i denne Tørke. — b) um það, sem ekki er líkamlegt: Hans Forſæt døde (kafnaði) í Fødſelen. Hans Navn (Minde) døer aldrig (sb. en orðstír deyr aldregi) mun aldrei fyrnast. — β) d. hen verða í útideyfu (sb. það deyfist yfir það): Sagen døde hen.

Døgenigt, kk., (í tali), ónytjungur, landeyða.

Døgn, ft. eins, kl., [sb. dœgr], (merkir dægur í **Jævndøgn**; en er ella sama og) sólarhringur. — β) (með greininum) **Døgnet** sá tími sem yfir stendur að því leyti sem hann er ómerkur og hjegómlegur: Døgnets Moder það sem er tízka í þann svipinn. Døgnets Smag.

Døgnblad nokkurs konar fyrirlitningarnafn fyrir **Dagblad.**

Døgndyr kvikindi sem lifir hjer um sólarhring.

Døgnflue dægurfluga *ephemeron.*

Døgnliv örstutt æfi. — β) það að ana fram eptir þeirri tízku sem er í þann svipinn.

Døgnſkifte dagaskipti (sb. það eru dagaskipti að því).

Døgnſkrift rit sem ekki á sjer langan aldur.

Døgnſkriver sá sem býr til þess konar rit.

døgnvarig sem helzt sólarhring; sem ekki á sjer langan aldur, (sb. skammvinnur, skamm-góður).

Døgnværd not (met eða þvíuml.) sem ekki eiga sjer langan aldur.

Døgnværk verk sem ekki á sjer langan aldur.

Døgnvæſen vera (kind) sem ekki á sjer langan aldur.

døie, ás. 1, þola, umbera, verða fyrir e-u: D. Ondt. D. Kulde (Sult og Tørſt). D. Fortræd (Spot).

Døit, sk., (eiginl. eins konar hollenzkur einskildingur; í tali) ikke en D. öngva ögn, öngva agnar-ögn, ekki hót. Ikke en D. værd einskis virði.

Døl, kk., (í Norv.), = **Dalbo**, **Dalbygger.**

Døl, með greininum **Døllen**, sk., partur af plógnum.

dølge, dulgte, dulgt, ás., [dylja], dylja, leyna e-u: D. Manglerne ved noget. D. ſin Sorg (Mening, Henſigt). Orðskv.: Det, ſom dølges i Snee, kommer op i Tø (sb. upp koma svik um síðir).

Dølgsmaal dul, laun, leynd: Lægge D. paa noget draga dulur á (fara í launkofa með) e-ð; sb. drepa huldu á (Fms. XI, 106) og mjer er launung á. — β) sjer í lagi, dulsmál: Føde i D. Barnefødſel i D.

Dølgsmand dularmaður (t. a. m. vera dularmaður að e-u), sá sem drepur huldu á. — β) sjer í lagi = **Hæler.**

[**-dømme**, af dœmi, niðurlag nokkurra orða, sem öll eru kl., og merkja e-t tignarvald eða ríki, t. a. m. **Fyrſtendømme**, **Hertugdømme**, **Kongedømme**, **Keiſerdømme**, **Pavedømme**, **Biſpedømme**, **Præſtedømme.**]

dømme, dømte, dømt, ás. og h. s., [dœma], a) í málaferlum, dæma α) h. s.: D. i en Sag dæma um mál, dæma mál. D. efter Landets Love dæma lög. Retten maa d. os imellem. — β) ás.: D. een fra Livet (ſit Embede) til dauða (af embætti). D. een i Bøder dæma e-m sekt. Han er dømt til Fæſtningsarbeide paa Livstid. Dømmes for Tyveri. — b) þar sem ekki er talað um málaferli, (sb. hið forna orðatiltæki: drekka ok dœma; sömul. mjer ber ekki um það að dæma), α) h. s.: Saavidt man kan d. af (efter) det Udvortes að því er sjeð verður, (sb. fyrir manna sjónum). D. vel (ilde) om Folk vera umtalsgóður (umtals-illur). Jeg gad vide, hvad han dømmer (hugsar, heldur, segir) om denne Sag. D. ſom den Blinde om Farverne. Andre maae d. (skera úr), om jeg har ret, eller ikke. — β) ás.: D. andre efter ſig ſelv. — Sb. **bedømme**, **fordømme**, **fradømme**, **idømme**, **paadømme**, **tildømme.**

Dømmefrihed leyfi til að segja það sem manni býr í brjósti.

Dømmekraft, án ft., skilningur.

Døn, ft. eins, kl., dynur, dunur: Man hørte et D. Det gav et ſtærkt D.

døne, h. s. 1, [e. o. döna fyrir duna], (sjaldh.), duna, dynja.

Døning sjá **Dønning.**

Dønning (líka **Døning** og **Dyning**), ft. -er, sk., lognalda, ylgja, undirsjór.

Dør, ft. -e, sk., [dyr-r], a) bæði dyr og hurð: Staae i (uden for) Døren. Staae bag Døren á hurðar baki. Gaae ind ad (gjennem) en D. Gaae ud af en D. Lukke Døren eða lukke Døren i láta aptur hurðina. Lukke Døren op. Der gik nogen med Døren eða Døren gik það var gengið um. Viſe een Døren (vísa e-m út, þ. e.) reka e-n út (frá sjer). Sætte (jage) een paa Døren reka e-n út (burt). Gaae D. fra D. Boe D. om D. med een eiga heima við hliðina á e-m. Inden for ſine egne Døre í sjálfs síns húsi. (Sb. **Kirkedør**, **Stalddør**, **Huusdør**, **Gadedør**, **Stuedør**, o. s. frv.). — β) í talsháttum og óeiginl. merk.: Staae for Døren vofa yfir. Feie (gjøre reent) for ſin egen D. (gjöra hreint fyrir sínum dyrum). Aabne Døren for Laſterne gefa löstunum rúm. — b) op og hurð eða hlemmur eða þvíuml. Sb. **Skabdør**, **Kakkelovnsdør**; sömul. **Falddør.**

Døraxel = **Dørſtabel.**

Dørbeſlag málmur sem hurðir eða dyr eru lagðar.

Dørfald = **Dørfang.**

Dørfals hurðargróp.

Dørfang hliðfjalir í hurð.

Dørfløi annar vængurinn á vængjahurð.

Dørfylding trje-tafla sem er felld inn í hurðar-grindina.

Dørhammer hurðarhamar til að drepa á dyr með.

Dørhul gat á hurð. — b) auðar dyr án dyragættis og hurðar.

Dørhængſel lamir á hurð.

Dørkarm dyragætti, dyra-umbúningur.

Dørklinke hurðar-klúra úr járni.

Dørklokke hurðarbjalla.

Dørklædning = Dørfylding. — b) hurðar-grind.

Dørlod hurðarlóð sem dregur aptur hurðina.

Dørpoſt = Dørſtolpe.

Dørſlaa hurðarloka.

Dørſlag, [Durchſchlag á þjóðv.], málm-sáld (sem haft er í eldhúsum).

Dørſtabel hurðarkrókur.

Dørſtolpe dyrustafur, gáttartrje (Gþl. llb 10).

Dørſtykke skript (pentuð) yfir dyrum.

Dørtridſe hurðar-skeggla (sem taugin með hurðarlóðinu leikur í).

Dørtrin = Dørtærſkel: Have ſyv Sind over et D. (vilja sitt á hverri stundunni).

Dørtræ dyratrje, ofdyri (Gþl. llb. 10). — b) = Dørtrin, Dørtærſkel.

Dørtærſkel þröskuldur. Sb. Dørtrin.

Dørvindue gluggi á hurð. — b) gluggi yfir dyrum.

Dørvogter dyravörður.

Dørvogterſke kvennmaður sem er dyravörður.

Dørvægt þungi sem dregur aptur hurð.

Døs, án ft., sk., [sb. dos], dos, dá: Den Syge ligger i en D. Gaae ſom i en D. (vera e-n veginn daufur og utan við sig).

døſe, s. 1, a) h. s., vera daufur (drungalegur, doðalegur), taka ekki handarvik: Gaae og d. den hele Dag. — b) ás., eyða tímanum í deyfð: D. Tiden bort. D. ſit Liv hen.

Døſen, sk., það að døſe.

døſig, ft. -e, e., þungur á sjer, doðalegur, drungalegur, niður dreginn, daufur: D. efter Maaltidet. Sb. dorſk.

Døſighed, án ft., sk., slen, drungi, deyfð. Sb. Dorſkhed.

døv, ft. -e, e., [dauf-r], a) um heyrn eða hljóð, α) daufur (fornt) = heyrnarlaus, heyrnardaufur, heyrnarlítill, sem heyrir illa: Meget d. nærri því heyrnarlaus. Noget d. heyrnarlítill. Sb. tunghør. — Óeiginl.: Være d. imod noget daufheyrast við e-u, skella skolleyrunum við e-u: Være d. imod Foreſtillinger (Formaninger). — β) (sjaldh.), hljómlaus, hljóðlaus, hljómlítill, hljóðlítill: En d. Reſt. En d. Baſun (Klokke). — b) daufeggjaður, sljór, sem ekki bítur eða bítur illa: En d. Lee. En d. Eg. Sb. ſløv. — c) dáðlaus: Døve Nelder.

døve, ás. 1, [deyfa], a) um heyrn og hljóð, α) gera e-n heyrnarlausan: Et døvende Bulder. D. Folks Øren med ſin Snak (ofbjóða öðrum með kjaptamagninu úr sjer). — β) láta e-ð ekki heyrast: Stormen døvede hans Klager kveinstafir hans heyrðust ekki fyrir storminum. — b) deyfa eggjar. Sb. ſløve. — c) draga úr e-u, lina, mýkja, o. s. frv.: D. Ilden. D. Smerten; sb. lindre. sb. dæmpe, bedøve.

Døvedrik drykkur sem deyfir sárindi.

Døvelſe, sk., það að døve. — b) dá, deyfð. Sb. Bedøvelſe.

døvfødt, [sb. føde], fæddur heyrnarlaus.

døvgjøre gera e-ð dauft, deyfa.

Døvhed, án ft., sk., heyrnardeyfa, heyrnarleysi.

døvſtum heyrnarlaus og mállaus.

*Døvſtummeinſtitut skóli handa mállausum og heyrnarlausum.

E.

E, fimmti stafur í stafrofinu, er opt borið fram líkt eins og i (ekki í) á ísl., en stundum eins og e á ísl (æ á d.), og samsvarar ýmist, í sjálfum meginhluta orðanna, íslenzku e (sb. end, vel), a (sb. Sted, den, det), i (sb. ved, Ved, Med), æ (sb. Ederduun), eða ei (sb. Ed, veg). Í endingum orða stenzt það ýmist á við a, u (o) eða i (e) á forna ísl. (sb. Tunge = tunga, tungu eða tungo; Tunger = tungur eða tungor; Broder = bróðir eða bróðer, bróður eða bróðor; Sommer = sumar), eða því er hleypt inn fyrir framan r (sb. fager = fagr, Ager = akr, Væder = veðr). ee (t. a. m. í een, heel, meer, Eeg, Meed) er víða = e með seinu atkvæði.

Ebbe, án ft., sk., fjara, útfall, (sb. útfiri): E. og Flod flóð og fjara.

ebbe (har), h. og persónulaus s. 1, falla út: Det begynder at e.

Ebbetid fjara (sá tími þegar fjara er).

*Echo, kl., bergmál. Sb. Gjenlyd.

*echappere, h. s. 1, skjótast burt.

*echauffere, ás. 1, gera e-n heitan eða móðan. — echaufferet móður, dæstur.

*Eclat, sk., = Opſigt b.

*eclatant, ft. -e, e., sem mikið ber á, framúrskarandi.

*Eclecticismus, sk., það að velja úr ýmsu (einkanl. úr heimspeki ýmissra manna) það sem bezt þykir.

*Eclectiker, ft. -e, kk., sá sem tínir saman úr heimspeki annara það sem honum þykir bezt.

*eclectiſk, ft. -e, e., sem lýtur að úrtíningi eða samtíningi.

*Eclipſe, ft. -r, sk., = Formørkelſe (um himintungl).

*Ecliptik, sk., = Dyrekreds.

*Ecloge, ft. -r, sk., = Hyrdedigt.

Ed, ft. -er, sk., [eið-r], a) eiður, svardagi, særi, α) þegar maður ber vitni: Aflægge (vinna) Ed. Sværge (gjøre) falſk Ed vinna rangan eið. Jeg kan gjøre min Ed derpaa mjer er eiður sær o. s. frv. Bevidne (forſikkre, love) noget under ſin Ed með eiði. Stævne een paa ſin Ed. Lovens Ed lögeiður (Fms. III, 106). — β) þegar maður lofar e-u: Tage een i Ed taka særi af e-m. Bryde ſin Ed. Sb. Embedsed, Hyldingsed, Troſkabsed, Præſteed. — b) munneiður (Skuggsjá), blótsyrði: Man hører aldrig en Ed af hans Mund honum hrökkur aldrei blótsyrði. Man hører ham bruge afſkyelige Eder.

Edbryder, kk., eiðrofi. (Sb. Meeneder.)

edbunden, [sb. binde], eiðbundinn.

Edder, án ft., sk., [eitr], a) (fornlegt), eitur. — b) vilsa, vogur, gröptur: Sætte E. fara að grafa (sb. það grefur í e-u). Trække Edderen ud af en Byld. Sb. Voer.

Edderbyld graptrarkýli.

Edderkop konguló.

Edderſætning ígerð.

Eddike, sk., ölvínan: Eddiken er bleven doven. Brygge (búa til) E. Sylte noget i E. Sb. Viineddike, Øleddike.

Eddikebrygger sá sem býr til ölvínan.

Eddikebryggeri öll áhöld til ölvínans-gjörðar.

Eddikebrygning ölvínans-tilbúningur.

Eddikeflaſke ölvínansflaska.

Eddikegjæring gerð í ölvínani.

Eddikehonning eins konar drykkur af hunangi og ölvínani.

Eddikekirſebær, ft., kirsiber súrsuð í ölvínani.

Eddikekrukke ölvínanskrukka.

Eddikemand ölvínansmaður; einkum = Eddikebrygger.

Eddikeſkind farðaskán á ölvínani.

eddikeſuur súr sem ölvínan, gallsúr.

Eddikeſyre sýra í (úr) ölvínani.

Eddiketønde ölvínanstunna.

edelig, ft. -e, e., gerður með eiði: En e. Forſikkring. Et edeligt Løfte (Forbund).

Eden, kl., lífshjerað (Matth.). — β) sjerhver sælu-staður: Et meer end jordiſk E.

Ederduun, [æðardún], æðardún: En Ederduuns Pude.

Ederfugl, [sb. æðarfugl], æðarfugl, (æður blauði fuglinn, æðarbliki hvati fuglinn), *anas mollissima.*

edfæſte láta e-n vinna eið: En edfæſtet Mand.

*Edict, ft. -er, kl., tilskipun, stjórnarboðorð.

*Edition, ft. -er, sk., = Udgave.

Edsbrud eiðrof.

*Edsformular eiðstafur.

Edspagt festar og særi.

edſvoren, [sb. ſværge], eiðsvarinn: Edſvorne Dommere nefndarmenn (sem dómendur), dómendur, dómur; líka Edſvorne tómt (t. a. m. de Edſvornes Kjendelſe).

Edtagelſe, sk., það að taka eið af e-m.

edtagen, [sb. tage], sem tekinn er eiður af.

Eeg (líka ritað Eg), ft. Ege, sk., [eik], eik (í eiginl. merk.), eikitrje, *quercus.* — b) sjá Ege b.

Eeghjort (eins konar skorkvikindi) *lucanus cervus.*

Eem, án ft., sk., [eim-r], (sjaldh.), gufa er sjest (t. a. m. upp af heitu vatni). (Sb. Dunſt, Damp.)

eem, e., (sjaldh.), væminn.

een, o. s. frv., I) een sk. et. að fráteknum eig., [ein-n]; eens, sk. eig. í et.; eet, kl. et.; án ft., einn, o. s. frv., A) án greinis, 1) tiltekið, einn, sami, o. s. frv., a) sem tóm tala, α) þar sem maður hefur fleira enn tvennt í huganum, einn: E., to, tre, fire, o. s. frv. E. og tyve tuttugu og einn. Hundrede og e. Neppe e. af hundrede. Eet Hundrede. E. Gang (einu sinni) e. er e. Jeg gav ham to Stykker, og beholdt ſelv eet. Klokken ſlog eet (klukkan sló, að liðinn væri fyrsta stund = nú var ein stund af hádegi eða miðnætti eptir slagi stundaklukkunnar). — Að sínu leyti eins og á ísl. er een optlega sett fyrir einn maður, og eet fyrir einn hlutur: Der var kun e., der kjendte ham. O. s. frv. — β) þar sem maður hefur ekki nema tvennt í hugsanum, annar: De ere begge dernede; lad e. af dem komme herop. Eet af to annað tveggja (fornlegt), annaðhvort: Eet af to, enten maa du klæde dig om, eller blive hjemme annaðhvort verðurðu að gera — fara í önnur föt, eða sitja kyr heima, (sb. Nj. 185). — b) sem ekki á sjer jafningja, (sb. öngvum líkur): Der er kun e. Gud. — c) einn = sami (sb. ſamme, ſelv ſamme): Spiſe af e. Tallerken. Vi boe i eet Huus. De ere fødte paa e. Dag. Alle have e. Længde. Det kommer ud paa eet það kemur fyrir eitt (sb. Nj. 90) eða í sama stað niður, það stendur á sama. At ſee hende og elſke hende var eet það varð (eða hlaut að verða) samfara, að sjá hana og unna henni. — Að við bættu og ſamme eða og det ſamme (sb. eitt ok hit sama verk 655 XXXII): Vi have e. og ſamme Herkomſt. Det er eet og ſamme Huus sama húsið. Det bliver eet og det ſamme (kemur öldungis í sama stað niður, stendur öldungis á sama), enten vi tage Stof eller Klæde. Et evigt Eet og det ſamme sí og æ hið sama, sama upp aptur og aptur, o. s. frv. — I Eet í einu lagi: Jeg vil hellere have det i Eet, end ſkilt ad. En det løb i Eet for mig það rann allt saman (varð allt í þoku) fyrir augunum á mjer. — Med eet allt í einu, þegar minnst varir, upp úr miðju kafi. — 2) þar sem ekki er jafngreinilega tiltekið, að ekki sje talað nema um eitt, einn, einhver, o. s. frv., a) með af eða iblandt, einn: E. af mine Venner. E. af Selſkabet. E. iblandt Mængden. — b) einn (þ. e. einn öðrum fremur; sb. Hrafnk.: varnað býð ek þér á einum hlut): E. Ting (eða tómt Eet) maa jeg ſige dig nokkuð verð jeg að segja þjer. — c) í sambandi við anden, α) e. og anden Gang endur og sinnum; öðru hverju. — β) gagnstætt anden: E. ſiger ſaa, en Anden anderledes sinn segir hvað. Snart Eet, og ſnart et Andet sitt í hvert skiptið, sitt á hverri stundunni. Eet er at være lærd; et andet, at troe man er det það er sitt hvað, að vera lærður, eða þykjast vera það. — d) einhver, maður: Der kommer e. þarna kemur einhver. Der er e. ude, ſom vil tale med dig það er kominn maður og vill tala við þig. — í tali: En eenlig e. Det er en underlig e. (kynlegur maður). — e) fyrir man, einkanl. í þeim föllum, sem það orð vantar: Staae under eens Herredømme vera undir valdi e-s. Dømme om det, ſom ikke hører til eens Fag. Hvad der ikke vedkommer e. það, sem mann varðar ekki um. Naar e. ikke har lært noget, ſaa forſtaaer han og intet þegar maður ......, þá o. s. frv., eða sá, sem ekkert hefur numið, hefur ekki heldur vit á neinu. Hvad er det for e. hvaða maður er það? (fornt: hvat manni — eða manna — er hann?). — B) með greini, eða þeirri lögun, er honum fylgir, α) þar sem talað er um fleira, enn tvennt, einn: Han har tre Døttre; den ene (ein af þeim) er gift. Den ene med den anden hver með öðrum. — β) þar sem ekki er talað, nema um tvennt, annar: Mit ene Been annar fóturinn á mjer. Den ene af de to Brødre er Kjøbmand, den anden Præſt annar bróðirinn er kaupmaður, en hinn prestur. Den ene troer ikke den anden þeir tortryggja hvor annan.

II) **eens**, [eiginl. kl. eig. et.], a) sem e., α) (sjaldh.) = **enig**: Blive eens med een om noget. Gagnstætt: **ueens**. — β) eins, sami: Han er altid eens. De ere af eens Alder jafn-gamlir. De bruge eens (sama) Maal og Vægt. — Einnig í heimspekilegu orðfæri, samjafn: Det Hele er eens med dets Dele. Sb. **identiſk**. — b) ao., eins, jafnt: Det faldt eens ud for dem begge. Alle Børnene gaae eens klædte. Det er mig ganſke eens mjer stendur öldungis á sama; sb. **ligegyldig**.

III) **en**, sem greinir, á ísl. ýmist einn (optar fyrir aptan nafnið, enn framan það), nokkur (optast nær fyrir aptan; sb. ef kona nekkver á tío kingor), eða greininn vantar með öllu, eins og á lat.: En Mand maður einn, maður nokkur. Der var engang en Mand einu sinni var maður. En Kone fra Landet kona af landsbyggðinni. — Hvad er dette for en Perſon hvaða maður (fornt: hvat manni eða manna) er þetta? — En berømt Mand nafnfrægur maður. Et ſtort Huus mikið hús, hús eitt mikið. Saa god en Leilighed jafn-gott tækifæri. Saadan en Ven þvílíkur vinur. — b) fyrir framan tölur hafa Danir **en**, þar sem vjer segjum eitthvað (í tali), hjer um bil, o. s. frv.: Der er en fire eller fem Stykker tilbage. Han tabte vel en (hann mun hafa misst hjer um, hann hefur misst á að gizka) tredive Rigsdaler.

IV) **ene**, [sb. einu í orðunum ok viltu þat einu hafa, er þèr sýnest Fms. XI, 82], a) sem ao., α) = **alene 2**: Han er meget for at være ene. Man kan være ene, uden at føle ſig eenſom. Være ene og forladt einmana og munaðarlaus, (sb. einstæðingur). — β) = **alene 3**: Være ene om et Arbeide. Barnet kan gaae ene er farið að ganga. — γ) = **alene 1**: Ene af den Grund vegna þess og einskis annars. — Einkum í orðasambandinu ene og alene, (sb. **alene 1**): Det er ham ene og alene vi maae takke derfor það eigum við honum að þakka, og öngvum öðrum. — b) sjaldh. sem e., t. a. m.: Ene Datter modnes ſnart (ótt vex einka dóttir), orðskv.

V) **eneſte**, [eiginl. efsta stig af **een**, e. o. einasti], a) með den (eða det) eða eignar-fn., eða eig. fyrir framan sig, eini: Det er den (eða det) eneſte i ſit Slags. Han er min eneſte Ven eini vinurinn, sem jeg á. Det er hans eneſte Syſſel (það er eina iðjan hans =) hann gerir ekkert annað. — Líka í ft.: De eneſte Overlevende einu mennirnir, sem eptir lifðu. Det er de to eneſte Kopper (einu bollarnir), der endnu ere hele. — b) með en fyrir framan sig, einn: Han har en eneſte Søn á (ekki nema) einn son. Der blev kun en eneſte tilovers það varð ekki nema einn eptir. I hele Haven er kun et eneſte Træ það er (ekki nema) ein eik í öllum garðinum. — c) hver eneſte een hver og einn, (sb. hvert mannsbarn, sem vettlingi getur valdið).

eenaarig ársgamall, veturgamall.

eenarmet, ft. -**armede**, e., sem hefur einn arm, o. s. frv. (sb. **Arm**).

eenbaaren, [sb. **bære**], eingetinn.

eenbenet einfættur.

eendrægtig, ft. -**e**, e., samhuga, samþykkur: Eendrægtige Venner (Ægtefolk) sem vel kemur saman. — **eendrægtigt**, sem ao.: Leve eendrægtigt ſammen láta sjer koma vel saman.

Eendrægtighed, án ft., sk., samlyndi, samþykki.

eengang, sem ao., [fyrir **een Gang**], 1) með öngva fs. fyrir framan sig, a) einu sinni (fornt: um sinn) og ekki optar: Jeg har været der e. — b) einu sinni (sb. um sinn Fms. XI, 415), hvort sem er, á annað borð: Det er nu e. ſkeet. Har han e. faaet det, ſaa lad ham beholde det úr því hann hefur fengið það (hvort sem er eða á annað borð). — c) e. for alle einu sinni (svo ekki þarf — eða þurfi — optar): Jeg har ſagt ham det e. for alle. Jeg giver hellere en Sum e. for alle, end noget aarligt. — d) einhverju sinni, einhvern tíma, um það lýkur, áður enn lýkur nösum, á endanum: Han kommer dog e. til en Ulykke. Sb. **omſider**. — 2) paa e. α) í einu, í senn: Han drak det ud paa e. (Sb. **een** I, A, 1, c). — β) allt í einu, þegar minnst (vonum) varir, (sb. hefja sig upp úr eins manns hljóði): Det blev paa e. ganſke mørkt. Sb. **pludſelig** og **een** I, A, 1, c.

eenhaande, e., (úrelt), sama kyns: E. Folk.

Eenhed, sk., a) án ft., það að vera ekki nema einn: Guds E. Stedets E. i et Skueſpil þar sem allt er látið fara fram á sama stað. — β) sjer í lagi það að allt á saman í e-u og ekkert vantar í það: E. i det Mangfoldige. E. i Handlingen i et Skueſpil. — b) með -**er** í ft., einn hlutur (í tölvísi), einn (sem nafn, Alg.), fingur (Alg.): Tallet ſex beſtaaer af ſex Eenheder.

Eenhjørning, ft. -**er**, sk., einhyrningur. — b) (sjaldh.), náhvalur *monodon*.

eenhornet einhyrndur.

eenhændet, ft. -**hændede**, e., einhentur (fyrir einhendur).

Eenklang samhljómur.

eenlig, ft. -**e**, e., einstakur; sem ekki hefur neitt í eptirdragi, einhleypur, ókvæntur, (um kvennmann) ógipt: Et Værelſe til en e. Perſon. To eenlige Folk (hjón, sem hvorki hafa börn eða vinnuhjú). En e. Mand. En e. Kone. Den eenlige Stand (það að vera ókvæntur eða ógipt).

Eenlighed, án ft., sk., = **Eenſomhed**: Elſke (begive ſig i) E. — β) það að vera ókvæntur eða ógipt: Leve i E.

Eenling, kk., (sjaldh.), einstaklingur.

eenraadig, [sb. einráðr], = **ſelvraadig**.

Eenrum, (án greinis), kl., einvera, (sb. fara einförum): Den Tungſindige ſøger E. — I E. einslega: Lad os tale derom i E.

eens sjá **een** II.

eensartet, ft. -**artede**, e., sömu tegundar, samkynja.

eensdan (í tali), eins, a) ft. -**ne**, e., sami, sama kyns. — b) sem ao., á sama hátt.

eensdannet, [sb. **danne**], jafn að lögun: Eensdannede Figurer.

eensfarvet, ft. -**farvede**, e., samlitur.

eensformig, ft. -**e**, e., sem engin tilbreyting er í, tilbreytingarlaus: Et eensformigt Landſkab. E. Muſik.

Eensformighed, sk., tilbreytingarleysi.

Eenshed, án ft., sk., það að vera sama: E. i Klædedragt það að hafa sama búnað.

eenſidig, ft. -**e**, e., ætíð óeiginl., α) um verk, sem ekki nær nema til eins eða (þegar tvennt er) annars; einstrengingslegur: En e. Contract (þar sem ekki er skuldbinding, nema öðrumegin). En e. Synsmaade (Bedømmelſe). Paa en e. Maade einstrengingslega. — β) um menn, einhæfur, einstrengingslegur: E. og partiſk i ſine Domme.

Eenſidighed, sk., það að vera **eenſidig**, (einstrengingsskapur, o. s. frv.).

eenſinde (úrelt) = **eengang**.

eenslydende, [sb. **lyde**], jafn að hljóði eða hljóðum: E. Toner. E. Ord. — β) samhljóða: To e. Afſkrifter. — Sb. **ligelydende**.

eenſom, ft. -**me**, e., α) um lifandi verur, einn sjer, einn út af fyrir sig, einn síns liðs: Eenſomme Dyr (sem ekki eru vön að vera í flokkum, eða tvö saman, heldur fara einförum). — Líka einmana: Føle ſig e. láta sjer leiðast eða finnast eyðilegt eða tómlegt. — β) um líkamlega hluti, afskekktur: Et eenſomt Huus i Skoven. — γ) um andlega hluti: Føre et eenſomt Liv vera einn sjer, (fara einförum). — b) sem allt er autt eða kyrrt á, α) um stað, auður: En e. Ørken. — β) um tíma: Den eenſomme Midnatsſtund (þegar allt er kyrrt og hljótt).

Eenſomhed, án ft., sk., einvera, (sb. einseta): Elſke (tilbringe Livet i) E. Dyb E.

Eenſpænder, ft. -e, sk., eineyki (hestur sem gengur einn fyrir vagni).

Eenſpændervogn eineykisvagn.

eensſindet jafnlyndur. Gagnstætt: vægelſindet.

Eenſtavelſesord einsatkvæðis orð.

eenſtemmig, ft. -e, e., a) (sjaldh.), um söng α) einraddaður: E. Sang. — β) samróma: „E. med Naturens Røſt". — b) samhljóða, samdóma: Eenſtemmige Vidner. En e. Dom. Et eenſtemmigt Vidnesbyrd. — 2) eenſtemmigt, sem ao., í einu hljóði: Han blev eenſtemmigt valgt.

eenſteds sjá etſteds.

eenſtig, ft. -e, e., (í tali), einstakur, afskekktur: Et eenſtigt Huus.

eenstonende, [sb. tone], tilbreytingalaus á að heyra: Det beſtandige, e. Dryp af Vandet paa Stenen.

eenstydig, ft. -e, e., er merkir sama, sömu merkingar; líkur að merkingu: Eenstydige Ord og Talemaader.

Eenstydighed, án ft., sk., það að vera sömu — eða líkrar — merkingar: Ordenes E.

eenſædet, ft. -ſædede, e., sem ekki er nema með einu sæti eða einum stól.

eenøiet eineygður.

Eetmaal (líka Etmaal), (einkanl. tíðkað á sjó), = Døgn α.

Eettal tölustafurinn sem merkir einn.

*Effect, sk., a) án ft., áhrif, afleiðingar, afdrif. — b) með ft. -er, lausafje, búshlutir, búsgögn.

*effectuere, ás. t, framkvæma, koma e-u til leiðar.

efter, [efter fyrir eptir], eptir, o. s. frv., I) fs., A) þar sem eptir á íslenzku stýrir þiggj., 1) á eptir e-u sem fer áfram, α) Hun har en Tjener e. ſig (það gengur þjónn á eptir henni til viðhafnar og umsjónar). Slæbe noget e. ſig. — β) þar sem því er bætt inn í merkinguna, að sá (eða það), sem fer á eptir e-u, vilji ná því: Jage e. noget (t. a. m. en Hare, en Sommerfugl) elta (eltast við) e-ð. Han var e. mig med Stok hann elti mig með staf í hendinni. — Raabe (fløite, pibe) e. een. — Stundum merkir efter, að það sem á eptir fer, nái því, sem á undan fer: Komme e. een (stundum =) ná e-m. — 2) beint af e-u (sb. beint af augum) í orðatiltæk. gaae (løbe) e. Næſen ana áfram, fara ónýtisferð. — 3) til e-s eða eptir eða að e-u til að ná því (og bendir fyrirsetningin í þessari merk. alls ekki til, að sá hlutur, sem er kallaður því nafni, er hún stýrir, færist úr stað, því síður áfram), a) eiginl., til e-s: Stikke (hugge, ſlaae) e. een leggja (höggva, slá) til e-s. Støde e. een reyna til að reka e-ð (t. a. m. fork) í e-n eða hrinda e-m með e-u. Kaſte e. een reyna til að kasta e-u í e-n. Sigte e. een miða á e-n. Gribe e. noget reyna til að grípa e-ð. — b) óeiginl., eptir eða að e-u: Pigen er gaaet e. (farin að sækja) Brød. Sende Bud (líka tómt ſende) e. een. Skrive e. noget (skrifa brjef, til þess að láta senda sjer e-ð). Sb. lyſe i Aviſerne e. een, ſom er bortrømt lýsa (í blöðunum) e-m, sem hefur strokið. — Lede (ſøge) e. noget leita að e-u. Sb. grave e. Skatte grafa jörð til fjár. — See (kige) e. noget gá (gægjast) að e-u. See ſig om e. noget svipast að e-u. Høre (lytte) e. noget hlusta eptir e-u. Lure e. noget hlera eptir e-u, (sb. standa á hleri). — Bie (vente, tøve) e. een bíða eptir e-m, bíða e-s. Hun bliver oppe e. mig hún fer ekki að hátta, fyr enn jeg kem heim. — Jeg er nysgjerrig e. (mjer er forvitni á) at vide det. Begjerlig e. noget sólginn í e-ð, gjarn á e-ð. Være en Nar e. noget (í tali) vera ólmur í e-ð. Være ſlem e. noget (í tali) vera ófær með e-a ásækni. Længes e. noget láta sjer leiðast eptir e-u, þrá e-ð. Sukke e. noget (andvarpa af löngun til e-s), sár-þrá e-ð. Stræbe (tragte, hige) e. noget sækjast eptir e-u, fíkjast í e-ð. — Tage e. ſlette Exempler taka það eptir, sem illt er. — Lægge ſig e. noget leggja stund á e-ð. — Stundum vísar efter svo til, að gjörandi komist algjörlega að því, er hann stefnir á (sb. I, A, 1, β niðurlag): Komme e. noget komast að e-u (t. a. m. komme e. Sandheden, komme e. et Bedrageri) og komast upp á e-ð (t. a. m. komme e. en Konſt). — 4) eptir (þegar talað er um, að e-ð sje lagað eptir e-u, eða þvíuml., að e-u: Rette ſig e. noget (een). Føie ſig e. een. Handle e. Guds Bud. Dømme e. Landets Love. Klæde ſig e. Moden tolla í tízkunni með klæðaburðinn. E. Ønſke að óskum, eins og hugurinn beiddi, ákjósanlega. Det gik ikke e. hans Hoved. E. min Mening að minni hyggju. E. Sagens Beſkaffenhed eptir málavöxtum. Vælge e. Behag. E. Fortjeneſte að verðungu. E. Evne. Dømme andre e. ſig ſelv ætla aðra eptir sjer, (sb. margur ætlar mig sig). Dømme e. det Udvortes. Tegne (male) e. Naturen draga e-ð upp (o. s. frv.) eins og það kemur fyrir sjónir. Være opkaldt e. een heita eptir (líka í höfuðið á) e-m. Vende Kappen e. Veiret; sb. Kappe. — 5) lugte e. noget; sb. lugte 2. Smage e. noget; sb. ſmage 2. — B) þar sem eptir á íslenzku stýrir þol., 1) um tímann, a) í einfaldri merk.: E. Juul eptir jól, á bak jólum. E. Regn kommer Solſkin það kemur skin eptir skúr, eptir skúra sólin skín. Jeg kommer igjen e. Bordet þegar búið er að borða. Før og e. hans Død. Det indtraf tre Uger (þremur vikum) e. Kongens Død. Otte Dage e. hinanden samfleytt. E. den Dag ſaae man ham aldrig glad hann var aldrei með hýrri há upp frá þeim degi. — Lidt e. lidt smátt og smátt. — b) í aukinni merk., þar sem fyrirsetningin bendir svo til, sem hið síðara sje komið frá hinu fyrra, eða sprottið af því, α) arve noget e. een. Han har denne Svaghed e. (af) Faderen. — β) Græſſet ſtaaer godt e. Regnen. Han fik ſvage Øine (augnveiki f. augnaveiki) e. Kopperne. E. det, ſom er forefaldet, kan jeg ikke mere tale med ham. — 2) um annað, enn tímann, a) um röð, eptir, næst e-m, (sb. hann var sterkastur, annar enn A. eða þegar A. leið): Have Rang e. een ganga næst e-m að metorðum. Have Sæde e. een eiga sæti næst e-m eða næst fyrir neðan e-n. Du kommer e. mig næst á eptir mjer. E. ham (næst honum) er ingen mig kjærere end du. (Sb. næſt.) — b) á þeim stað, þar sem gjörandinn hefur verið: Lade noget e. ſig skilja e-ð eptir; sb. efterlade. Man fandt Spor e. ham eptir hann, (en þó einnig með þiggj., t. a. m. fundust eptir þeim bækr írskar). — II) sem ao., A) (sb. I, A), 1) á eptir: Gaa kun foran; han kommer nok e. — Með bag fyrir framan; sb. Bag II, B. — 2) Nord (Syd) e. í norður (o. s. frv.). — 3) gjøre noget e., búa til annað eins og e-ð, er tíðkanlegra, enn eftergjøre. Gjøre een noget e. leika e-ð eptir. — 4) úrelt = til (í tillukke, tilkline): Kline et Hul e. Det groer e. (= ſammen). — B) (sb. I, B), 1) um tímann: Det indtraf Aaret e. árið eptir, (ári síðar). Kort (lidt, ikke længe) e. skömmu (litlu) síðar. Strax e. samstundis, óðara, að vörmu spori. Baade før og e. bæði eptir og áður. — Með bag fyrir framan: Det værſte kommer bag e. seinna. Sb. Bag II, B. — Með ſiden fyrir framan: Jeg ſkal ſiden e. fortælle dig det seinna. — 2) eptir (= tilbage; sb. I, B, 2, b): Han blev e. Han lod ſit Tøi blive e. skildi ruslið sitt eptir.

Efteraar haust. Sb. Høſt.

Efteraarsſtorm stormur á hausti.

Efteraarsveir haustveður.

efterabe herma (taka) e-ð eptir: E. noget. — β) herma eptir e-m: Han vil gjerne e. de Fornemme hann hermir allt eptir heldri mönnum.

Efterabelſe, sk., það að efterabe; (eptirhermur).

Efteraber, ft. -e, kk., sá sem hermir allt eptir; (hermikráka, eptirherma).

efterat, st., (eptir að vafasamt), þegar = eptir það að: E. alle havde talt, reiſte han ſig. Han kom først e. (ekki fyr enn) Skibet var ſeilet.

efterblive, verða eptir, tíðkast ekki nema í ho. α) núl. t., sem verður (er) eptir eða á lífi: De Efterblivende. — β) l. t.: sem eptir hefur orðið: Han ſamlede de efterblevne Soldater.

Efterblomſtring eptirblómgun (eptir aðal-blómgunartímann).

Efterbord, án ft., (sjaldh.), = Deſſert.

Efterbryg daufasta ölið er seinast kemur þegar verið er að búa til öl.

Efterbrygning = Efterbryg.

Efterbryllup = Andendagsbryllup.

Efterbud seinni boð í e-ð (sb. Bud 1, b): Hans E. kunde ikke antages.

Efterbyrd, [eptirburð-r í Stjórn], α) fylgja (*secundae*). — β) hildir.

efterdags, ao., hjer eptir, eptirleiðis, framvegis. Sb. herefterdags.

Efterdands dans á eptir.

efterdanne búa til eptirmynd (líkneski, o. s. frv.) e-s hlutar: E. Naturen.

Efterdannelſe, sk., það að efterdanne.

efterdi, st., því að (sb. því at þú spyrr mik, þá mun ek svara þèr), með því að, (sb. þar eð, fyrst að).

Efterdigter (sjaldh.), skáld sem stælir eptir öðrum.

Efterdraaber, ft., (sjaldh.), daufasta brennivínið er seinast kemur þegar verið er að búa til brennivín.

Efterdrøn ómur af drunum.

Efterdømme (úrelt), eptirdæmi. Sb. Exempel, Mønſter.

Efterdøn ómur af dunum.

efterfare, ás., fara niður í náma.

Efterfart eptirför.

efterforſke grafast eptir e-u: E. Naturens Hemmeligheder. E. Sagens Sammenhæng.

Efterforſkning, ft. -er, sk., það að efterforſke, (rannsókn).

Efterfroſt frost sem kemur þegar frostum er lokið.

efterfylde fylla aptur það sem borð er komið á: E. et Viinanker.

Efterfødning (sjaldh.) = Sildefødning β.

Efterfølelſe eptirstöðvar af tilfinningu: Jeg har undertiden en E. af (það eymir stundum eptir af) Saaret.

efterfølge 1) um staðlega og óeiginlega fylgd, a) ekki haft nema í hluttekningarorðunum, eiginl. (staðlega), fylgja e-m: Han blev efterfulgt af en heel Skare Tjenere eptir honum gekk (honum fylgdi) o. s. frv. Baade de foregaaende og efterfølgende. — b) óeiginl., α) líkja (breyta) eptir e-m eða e-u: E. een i det Gode. E. eens Dyd (Levnet, Exempel). — β) gegna (láta að) e-u: E. eens Befaling láta að orðum e-s. E. eens Raad hafa ráð e-s. — 2) tíðlega, koma eptir e-n eða í stað e-s: E. een i et Embede.

Efterfølge, án ft., það að koma eptir e-n eða í stað e-s: Efterfølgen i Kaldet (Regjeringen).

Efterfølgelſe, sk., eptirbreytni (sb. efterfølge 1, b, α): Gode Exemplers E.

Efterfølger, ft. -e, kk., sá sem líkir (stælir) eptir e-u: En E. af gamle Skikke. — 2) eptirkomandi (finnst t. a. m. í fornum skjölum): Hans E. i Embedet.

Efterførſel eptirflutningur.

eftergaae, ás., (sjaldh.), yfirfara: Jeg har eftergaaet alle de Bøger. Sb. gjennemgaae, gjennemſee, efterſee.

eftergive gefa (e-m) e-ð upp: E. noget af ſin Ret. Han eftergav ham det meſte af Gjelden. E. een hans Forſeelſe. — 2) í ho. núl. t. sem e. (sb. give efter), eftergivende undanlátssamur, eptirlátssamur, eptirlátur, tilhliðrunarsamur, leiðitamur: Være eftergivende i Omgang med andre. Et eftergivende Sind.

eftergivelig, ft. -e, e., uppgefanlegur.

Eftergivelſe, sk., uppgjöf: Gjeldens E.

Eftergivenhed, án ft., tilhliðrunarsemi, eptirlátssemi, þægð. Sb. Føielighed.

eftergjøre búa til eptirmynd e-s hlutar: Denne Bancoſeddel er let at e. — β) búa e-ð til eptir öðru: Det er ikke ægte, men eftergjort.

Eftergjøren, sk., það að eftergjøre.

eftergjørlig, ft. -e, e., sem hægt er að búa til annað eins eptir.

Efterglands glampi eptir e-ð.

efterglatte jafna e-ð betur á eptir.

eftergrandſke grennslast eptir e-u, rannsaka.

Eftergrandſkning, ft. -er, sk., eptirgrennslun, rannsókn.

eftergrave grafa til: E. i en Høi og e. en Høi.

Eftergravning, ft. -er, sk., það að eftergrave.

eftergroe (er) (sb. efter II, A, 4) = groe til.

Eftergroening, sk., (sjaldh.) = Eftergrøde, Eftervæxt.

eftergrunde, ás., íhuga: E. en Sag.

Eftergræs há (um gras).

Eftergræsning hábeit, (hábit Gþl.).

Eftergrøde há (um gras eða korn). Sb. Eftervæxt.

efterhaanden, ao., smásaman (t. smá — þ. e. smám — saman, forn: smámsaman), smátt og smátt: Vænne ſig e. af med noget.

efterhaands, ao., = efterhaanden, en sjaldnar haft.

Efterhede hiti sem kemur þegar hitum er lokið.

efterhige, ás., (sjaldh.), = hige efter.

Efterhigen, sk., það að efterhige.

Efterhug högg eptir á.

Efterhugning högg (það að höggva) eptir á.

Efterhugſt skógarhöggst eptir á: Her ſkal endnu gjøres en E. i Skoven hjer þarf enn að höggva skóginn.

efterhænge, ás., (sjaldh.), hegða sjer eptir e-u, hafa hugann á e-u; standa fast á e-u: E. ſine Lyſter. E. en Mening.

Efterhø há (sem hey).

Efterheſt uppskera eptir á. — b) seinni hluti hausts. — Óeiginl. síðustu elliár: Livets E.

efterjage, ás., (sjaldh.) = jage efter einkum í óeiginl. merk.

efterkaſte (sb. efter II, A, 4) = tilkaſte.

Efterklang ómur. — b) óeiginl., α) eptirstöðvar, keimur: En E. af de gamle Tider. — β) það sem er tekið (stælt) einkum ósjálfrátt eptir öðru: Hans Digte ere blot en E. af andre Digteres Arbeider.

efterkline (sb. efter II, A, 4) = tilkline.

Efterklining, sk., bræðsla (líming) eptir á.

efterklog sem sjer e-ð eptir á: Det er bedre at være forklog, end e. líkt og: seint koma ósvinnum ráð í hug, eða seint er að byrgja brunninn, þegar barnið er dautt.

efterkomme, 1) h. s., í ho. núl. t., sem e., efterkommende er seinna kemur, ókominn: Den efterkommende Slægt. — 2) ás., hlýða (hlýðnast, gegna) e-u, efna (enda, halda) t. a. m. loforð: E. eens Bud (Befaling) gera það sem e-r býður manni. E. (rækja) ſin Pligt (Skyldighed).

Efterkommer, optast í ft. -e, kk., seinni menn, niðjar: Vore Efterkommere. Gagnstætt: Forfædre.

Efterkrav heimta sem kemur á eptir.

Efterkulde eptirkast, kuldahret: En E. i Maimaaned.

efterlade, ás., a) láta e-ð eptir, skilja e-ð eptir, leifa, α) e. noget, t. a. m.: Fjenden efterlod en ſtærk Beſætning i Byen. E. (deyja frá) en uforſørget Familie. Hans efterladte Enke ekkjan hans. — β) e. ſig noget, t. a. m.: E. ſig (deyja frá) en uforſørget Familie. E. ſig et berømmeligt Navn leifa eptir sig mikinn orðstír. — γ) e. een noget skilja e-ð eptir handa e-m, leifa e-m e-ð (Fms. XI, 422). — b) vanrækja, láta e-ð hjá líða: E. ſin Pligt (Skyldighed). E. at gjøre noget. Gagnstætt: efterkomme. — c) gefa e-m e-ð upp: E. en Fordring. Sb. eftergive.

Efterladelſe, sk., uppgjöf: Straffens (Pligtens) E. Sb. Eftergivelſe.

efterladen, ft. -ladne, e., = forſømmelig: E. i (til) noget.

Efterladenhed, án ft., sk., = Forſømmelighed.

Efterladenſkab, ft. -er, kl., það sem e-r lætur eptir sig.

efterlede, ás., leita að e-u. — b) = gjennemlede, gjennemſøge. Sb. eftergaae.

Efterleden, sk., það að efterlede.

efterleve, 1) h. s., í ho. núl. t., sem e., efterlevende sem eptir lifir: De Dødes Antal var ſaa ſtort, at de Efterlevende neppe kunde jorde dem. Hans Efterlevende (vandamenn hans) þeir sem eptir hann lifa. — 2) ás., breyta (hegða sjer, haga sjer) eptir e-u: E. en Anordning.

Efterlevelſe, án ft., sk., eptirbreytni: Lovens E.

Efterleverſke, ft. -r, kvk., (haft í skjölum), ekkja.

Efterlevning eptirleifar.

Efterligger, ft. -e, kk., eptirlegumaður (í kaupstað t. a. m. fyrrum á Ísl.).

efterligne, ás., líkja (stæla, taka sjer snið, o. s. frv.) eptir e-m: E. Naturen. E. en Digter. E. een i noget.

Efterligner, ft. -e, kk., sá sem líkir (o. s. frv.) eptir e-m: Han er mere E. end eiendommelig Digter.

Efterligning, ft. -er, sk., eptirstæling. — β) það sem er búið til eptir e-u: En E. af et Menneſke mannlíkan. En E. efter noget.

Efterliv (sjaldh.), lífs viðurauki.

Efterlyd = Efterklang.

efterlyſe, ás., = lyſe efter.

Efterlysning, ft. -er, sk., það að efterlyſe.

efterlæſe lesa e-ð gaumgæfilega: Man maa e. (lesa, skoða, gá að) Stedet hos Forfatteren ſelv.

Efterlæsning, ft. -er, sk., það að efterlæſe.

Eftermaal eptirmál.

eftermaale mæla e-ð upp aptur: E. en Ager. E. Korn.

Eftermaaling, ft. -er, sk., það að eftermaale.

Eftermaalsmand eptirmálsmaður.

Eftermaaltid eptirsnæðingur.

Eftermad seinni matur. Gagnstætt: Formad.

eftermale penta e-ð upp aptur. — b) penta eptir e-u: Han har eftermalet adſkillige berømte Meſteres Arbeider.

Eftermaling, sk., það að eftermale. — β) með -er í ft., það sem pentað er eptir öðru.

Eftermand sá sem er næstur fyrir aptan e-n. — β) eptirkomandi. Sb. Efterfølger. — Gagnstætt: Formand.

Eftermiddag seinni hluti dags (eiginl. frá hádegi): Om Eftermiddagen að áliðnu. Jeg kommer i E. (einhvern tíma) seinna í dag. Jeg var der i Eftermiddags jeg kom þar í dag að áliðnu.

Efterminde, án ft., (sjaldh.), = Eftermæle, Minde.

Eftermoſt seinasti og lakasti lögur(inn) sem þrúgaður er úr eplum eða perum.

eftermure (sb. efter II, A, 4) = tilmure.

Eftermæle minning (mannorð, orðstír) framliðinna: Et evigt (berømmeligt, ſlet, ondt) E.

Efternavn = Eftermæle.

efternynne raula e-ð eptir fyrir munni sjer.

efternævnt, [sb. nævne], sem nú skal nefna, sem nú verður frá sagt, er síðar verður getið.

efterpløie velta jörðu upp aptur.

Efterpløining, sk., það að efterpløie.

Efterraad ráð (ráðlegging) sem kemur á eptir (þegar allt er um garð gengið): Vare Forraad ſaa gode, ſom E. ef menn sæju allt fyrir fram.

efterregne reikna e-ð upp aptur. — β) reikna til að komast eptir e-u: E., hvor mange Penge man endnu har i Beholdning.

Efterregning, ft. -er, sk., það að efterregne.

Efterreiſe eptirför.

Efterret matur sem borinn er á borð eptir höfuð-matinn.

Efterretning, sk., a) án ft., það að haga sjer eptir e-u: Til E. tjener mönnum sje kunnugt. — b) með -er í ft., fregn, frjett: En ſikker (paalidelig) E. om noget. Bringe (meddele) een E. bera (færa, segja) e-m frjettir. Have E. fra een frjetta af e-m. Her er indløbet den E. fra England hingað hafa borizt þær fregnir frá Englandi.

efterrettelig, ft. -e, e., a) sem maður hagar sjer eptir: Holde ſig noget efterretteligt haga sjer eptir e-u. Holde ſig en Befaling e. — b) áreiðanlegur, sem ætlandi er á, α) en e. Fortælling. — β) han er ikke e. i ſit Arbeide (Embede). En e. Embedsmand.

Efterſagn (sjaldh.), mannorð framliðinna.

efterſanke tína upp e-ð sem eptir hefur orðið.

Efterſankning, ft. -er, sk., það að efterſanke.

Efterſavn = Afſavn.

efterſee líta eptir, gá að, a) h. s.: E., om noget er rigtigt. — b) ás., gá að (líta eptir) e-u (hvort það sje í lagi), skoða: E. Alt i Huſet. E. et Regnſkab.

efterſige hafa (taka) e-ð upp á eptir, (mæla e-ð eptir Nj. 33): Han maatte e. hvad den anden foreſagde ham. — b) segja e-ð um e-n, α) segja e-ð um e-n eptir hans dag: Det maa efterſiges ham (það er sannast um hann að segja), at han var en redelig Mand. — β) segja e-ð illt um e-n.

Efterſkin eptirstöðvar af birtu.

Efterſkjær skíma sem eptir verður: Et ſvagt E.

Efterſkrab skófir.

efterſkreven, [sb. ſkrive], sem hjer á eptir (hjer fyrir aptan) verður ritaður eða nefndur skriflega: Efterſkrevne Punkter. Efterſkrevne Bøger.

Efterſkrift viðbætir við brjef (eða önnur rit).

efterſkrive skrifa eptir e-u: E. eens Haand. E. et Document. — E. eens Ord (Tale).

Efterſkud viðbót við fjártillag: Der maa gjøres et E. það verður að bæta við öðru tillagi.

efterſlaae, ás., (haft sjaldnar enn ſlaae noget efter), fletta e-u upp í bók.

Efterſlæb það sem e-r dregur á eptir sjer.

Efterſlægt ókomnar kynkvíslir.

Efterſlæt sá sláttur þegar slegin er há.

Efterſmag keimur eptir e-ð.

Efterſmæk (í tali), eptirkast. Sb. Bagſmæk.

Efterſnak þvaður á eptir (um það sem er um garð gengið).

Efterſnakker, ft. -e, kk., sá sem jetur allt eptir öðrum: En tankeløs og krybende E.

efterſom, st., a) (líka ritað efter ſom), eptir því sem (hvernig, hvort): Han faaer Betaling e. han arbeider. E. man ſeer det fra den ene, eller den anden Side. — b) = efterdi.

Efterſommer, (varla haft í ft.), sumarveður á haustdegi.

Efterſpil minni leikur á eptir því sem leikið er fyrst: Paa Tragedien fulgte endnu et E. — β) óeiginl., líkt og viðbætir: Dette Optrin fik et blodigt E. — Gagnstætt: Forſpil.

efterſpore grafast (grennslast) eptir e-u: Ethvert Skridt, han gjorde, blev efterſporet. E. Aarſagerne til noget.

Efterſporing, sk., það að efterſpore.

efterſpørge spyrja eptir: Jeg har ladet e., om o. s. frv. — β) spyrja að e-u til að kaupa það, vilja kaupa e-ð: Diſſe Varer ere meget efterſpurgte.

Efterſpørgſel, sk., það að efterſpørge.

efterſtaae vera eptir (óborgaður).

Efterſtand, án ft., (sjaldh.), eptirstöðvar (einkum af skuld).

Efterſtavelſe afleiðslu-samstafa (t. a. m. -bar i brugbar). Gagnstætt: Forſtavelſe.

Efterſtik, ft. eins, kl., það sem stungið er eptir öðru. — β) = Efterſtikning.

efterſtikke, ás., stinga eptir e-u: E. et Landkort.

Efterſtikning, sk., það að efterſtikke.

Efterſting fastastöng. Sb. Agterſting.

efterſtræbe, ás., sækjast eptir e-u. — b) sitja um e-n: Han blev hemmelig efterſtræbt. E. eens Liv sitja um líf e-s. — Sb. eftertragte.

Efterſtræbelſe, ft. -r, sk., umsátur: Undgaae ſine Fjenders Efterſtræbelſer.

Efterſtræben, án ft., sk., það að efterſtræbe.

Efterſtræber, ft. -e, kk., sá sem situr um e-n: Have mange Misundere og Efterſtræbere.

efterſtunde, ás., stunda á, girnast.

Efterſtykke það sem ætlað er til að vera leikið á eptir öðru. Sb. Efterſpil α.

Efterſværm seinni býflygishnappur sem kemur úr flugnabúinu sama ár og annar. Gagnstætt: Forſværm.

Efterſyn, án ft., skoðun: Papirerne ligge til E. skjölin eru til sýnis. — β) umsjón: Have E. med noget.

efterſynge syngja e-ð á eptir (þ. e. eptir því sem fyrir hefur verið sungið): E. en Arie.

Efterſæd síðara sæði (niðurfært eptir venjulegan tíma).

efterſætte, ás., elta, sækja eptir e-m.

efterſøge, ás., leita að e-u: Han blev efterſøgt overalt. Der blev efterſøgt (leitað) i hans Gjemmer.

Efterſøgelſe, sk., það að efterſøge.

Efterſøgning, sk., = Efterſøgelſe.

Eftertale, án ft., umræða einkanl. ill = óhróður, óorð. Þó er líka sagt: Ond E.

Eftertanke, án ft., umhugsun, íhugun: Anvende Flid og E. paa noget vanda sig á e-u. Bruge ſin E. hafa hugann hjá sjer, (sb. hafa heima vit sitt Hrafnk.). Gjøre noget uden E. hugsunarlaust, út í bláinn.

eftertegne, ás., draga upp eptir e-u: E. et Maleri.

Eftertegning, sk., það að eftertegne. — β) það sem dregið er upp eptir öðru.

Eftertid ókominn tími, ókomnar aldir: Indtil den ſildigſte E. Eftertiden vil lære det það gefur tíminn að vita, það mun sannast. I Eftertiden eptirleiðis.

eftertids, ao., = efterdags.

eftertragte, ás., keppast (sækjast) eptir e-u: E. Magt og Rigdom. — β) sitja um e-ð: E. eens Liv. — Sb. efterſtræbe.

Eftertragten, sk., það að eftertragte.

Eftertragtning, sk., = Eftertragten.

Eftertrop flokkur sem kemur á eptir meginfjöldanum.

Eftertryk, 1) án ft., kl. og sk., (eiginl. áherzla), skörungsskapur í orðum eða athöfn: Tale med Varme og E. Handle med E. Sb. Fynd, Klem b. — 2) ft. eins, kl., rit sem prentað er heimildarlaust eptir öðru prentuðu riti: Det er ingen original Udgave, men et E. Gjøre E. af en Bog. — β) = Eftertrykning.

eftertrykke prenta heimildarlaust eptir öðru sem er prentað: E. eens Værker (prenta eptir ritum e-s í óleyfi).

eftertrykkelig, ft. -e, e., sem um munar, rækilegur, skörulegur: Faae en e. Irettesættelſe.

Eftertrykker, ft. -e, kk., sá sem prentar (lætur prenta) í óleyfi eptir prentuðu riti e-s.

Eftertrykning, sk., það að eftertrykke.

eftertælle, a) telja e-ð upp aptur: E. Penge, man har modtaget. — b) telja e-ð (til að komast eptir hvað það sje margt): E. ſin Kaſſe.

eftertænke, ás., íhuga, hugleiða: E. en Sag nøie. Sb. overtænke, overveie.

Eftertænkning, sk., íhugun, hugleiðing.

eftertænkſom, ft. -me, e., íhugunarsamur, gætinn; gætilegur. — eftertænkſomt, sem ao., gætilega: Gaae eftertænkſomt til Værks.

Eftertænkſomhed, án ft., sk., gætni, varhygð (framb. vareygð).

Efterveer, ft., eptirhríðir. — β) í tali, dilkur sem e-ð dregur eptir sig.

efterveie vega e-ð upp aptur (til að sjá, hvort það hafi vegizt rjett í fyrra sinni).

Efterveining, ft. -er, sk., það að efterveie.

Efterverden, án ft., menn ókominna alda: Overlade noget til Efterverdenens Dom.

Efterviin, án ft., það vín er fæst seinast úr vínberjunum.

Eftervinter illviðrakast á vordegi.

efterværende, [sb. være], sem verður eptirleiðis.

Eftervæxt, án ft., = Eftergrøde.

Eg sjá Eeg.

Eg, ft. -ge, sk., [egg], egg: Gjøre Saar med Od eller Eg vinna mann sáran með oddi eða eggju (D. L.). Eggen paa Kniv hnífsegg. Eggen paa en Øxe axarmunni. En ſtump (døv) Eg. Eggen har lagt ſig það er kominn völur fyrir eggina. — b) jaðar, faldur: Eggene paa dette Lerred ere ujævne.

*egal, ft. -e, e., jafn; sem stendur á sama (þ. e. kemur í sama stað niður).

*Egalitet, sk., það að vera egal.

Ege, ft. -r, sk., [eikja], a) eikja, (sb. nökkvi, kæna). — b) (stundum ritað Eeg), spæll í hjóli. Sb. Hjulege.

ege, ás. 1, (sjaldh. eða úrelt), setja spæla í hjól.

Egebark börkur af eikitrje.

Egeblad laufblað af eikitrje.

Egebord borð úr eikitrje.

Egebregne eins konar burkni *polypodium dryopteris*.

egebruun eins og eikitrje á litinn.

Egebrænde brennsluviður af eikitrje.

Egebænk það af hjólnöfinni sem spælarnir standa í. Sb. Bælg d.

Egegreen kvísl á eikitrje.

Egekrands hringur af eikarlaufi (eikitrjeslaufi).

Egel, sk., = Sviinegel.

Egelund eikilundur

Egeløv lauf af eikitrje.

egen, ft. egne, e., [eigin-n], a) eiginn, eiginlegur (fornlegt), sjálfs míns (þíns, síns, hans), sjálfrar minnar (þinnar, o. s. frv.), sjálfra okkar (vor, ykkar, o. s. frv.), líka minn (þinn, sinn, hans, hennar, þeirra) fyrir framan nafnið, α) eintómt: Han har ſkrevet det med e. Haand sjálfur. Gjøre noget af e. Drift sjálfkrafa, af sjálfs dáðum, taka e-ð upp hjá sjálfum sjer. Kjøre med egn Heſte eiga sjálfur hestana fyrir vagninum sí um. — β) með eig. eða eignar-fornafn fyrir framan sig: Vi ere nu paa min e. Grund í sjálfs míns landi, í mínu landi eða í mínu landi sjálfs. Det bliver din e. Skade það bitnar á sjálfum þjer. Det vedkommer dit eget Bedſte það er sjálfum þjer til góðs (fyrir beztu). Han boer i ſit eget Huus hann á sjálfur húsið, sem hann býr í Det er hans egne Børn það eru börnin hans sjálfs. Der gives Dyr, ſom æde deres egne Unger. — Være ſin e. Herre eða tómt være ſin e. vera sjálfum sjer ráðandi, eiga með sjálfan sig, vera öngvum háður. — Han har opoffret meget af ſit eget hann hefur lagt í sölurnar mikið af eigu sinni. — Haft í ft. sem nafn (fyrir aptan eignar-fornafn eða eig.), Egne náungar = ættingjar, skyldmenn, skyldfólk, ættfólk, frændfólk, fólkið e-s, (einkum: þeir sem manni eru allra nánastir): Hun vil hellere være hos Fremmede, end hos ſine Egne heldur vera hjá vandalausum, enn hjá fólkinu sínu (ættingjum sínum). — b) sjer, út af fyrir sig: Hver har ſit eget Værelſe. Det bliver ſkrevet i en e. Bog það er skrifað í bók sjer. Han maa holde en e. Karl dertil hann verður að halda mann til þess gagngert. — β) frábrugðinn öðru: Der hører en e. Behandling til. — γ) frábrugðinn öðru og kynlegur, undarlegur, einrænn, einlyndur, sjervitur, o. s. frv.: Det er en ganſke e. Omſtændighed. Egne Meninger (sb. sjervizka). Et eget Sind (einlyndi). Han er meget e. Sb. ſær, underlig, beſynderlig. — c) einkennilegur: Locomotivitet er e. for Dyrene það er einkenni dýranna, að þau geta farið úr einum stað í annan. Han udtrykte ſig med den ham egne Beſtemthed hann var gagnorður, eins og hann á að sjer fremur enn aðrir (eða eins og hann er vanur). (Sb. Egenhed, Egenſkab.)

Egenhed, ft. -er, sk., a) (sb. egen c), einkenni: Det er en E. ved denne Planteſlægt. Et Sprogs Egenheder. Sb. Særegenhed. — b) það að vera egen b, γ: Han har mange Egenheder það er margt skrítið (undarlegt) í fari hans. Sb. Særhed, Underlighed, Beſynderlighed.

egenhændig, a) ft. -e, e., eptir e-n sjálfan (optast = ritað af e-m sjálfum): Jeg har hans egenhændige Skrivelſe (Beviis) jeg hef brjefið (skýrteinið) með hendi hans sjálfs. — b) sem ao., með sjálfs síns hendi: Kongen har e. tilſkrevet ham.

egenkjærlig = ſelvkjærlig.

Egenkjærlighed = Selvkjærlighed.

egenmægtig ráðríkur, einráður, sem fer sínu fram. — β) sjálfræðislegur: En e. Handlemaade ráðríki.

Egenmægtighed, án ft., sk, ráðríki.

Egennavn eiginlegt nafn (*nomen proprium*).

Egennytte sjerdrægni, sjerplægni: Handle (drives, beherſkes) af E.

egennyttig, ft. -e, e., sjerdrægur, sjerplæginn: En e. Perſon. — β) sprottinn af sjerplægni: Egennyttige Handlinger (Bevæggrunde) sjerplægni.

Egennyttighed, sk., það að vera egennyttig β: En Handlings E. — β) (sjaldh.) = Egennytte.

egenraadig = ſelvraadig.

Egenraadighed, án ft., sk., = Selvraadighed.

Egenroes (sjaldh.) = Selvroes.

egenſindet, ft. -ſindede, e., = ſærſindet.

egenſindig, ft. -e, e., einþykkur, þrár, óþekkur: Et egenſindigt Barn.

Egenſindighed, án ft., sk., einþykkni, þrái, óþekkt.

Egenſkab, ft. -er, sk., eðli (með ft.), náttúra (með ft.), kostur (þegar talað er um ill eða góð eðli): Guds (den menneſkelige Sjæls, Dyrets, Plantens) Egenſkaber. Hun har mange gode (ypperlige) Egenſkaber hún hefur marga góða (ágæta) kosti til að bera. Det er en god E. ved et Skib það er góður kostur á skipi.

egentlig, [sb. eiginlig-r], a) ft. -e, e., eiginlegur, sjálfur, höfuð-, aðal-, frum-: Et Ords egentlige Bemærkelſe eiginleg (eða frum-) merking orðs. Dette hører ikke til hans egentlige (höfuð-) Forretninger. — β) sem er í raun og veru, eða í raun rjettri, sem kemur í ljós þegar öllu er á botninn hvolft, (opt = ret, ſand): Hans egentlige Henſigt var denne það var það, sem honum gekk til (eða hann ætlaði sjer) í raun og veru. Dette er Forfatterens egentlige Mening. Det egentlige Grækenland Grikkland sjálft. — b) sem ao., eiginlega, reyndar, raunar, í rauninni, í raun og veru, í raun rjettri, þegar að er gáð, þegar öllu er á botninn hvolft, að rjettu lagi, ef allt færi með feldi (f. feldu?), ef satt skal segja, þjer satt til að segja, o. s. frv.: Dertil er han e. meſt oplagt. Hvad var e. hans Mening? jeg skildi ekki (meir enn svo, betur enn vel) hvað hann fór (í orðum sínum). Du burde e. have ſagt mig det. Jeg har e. ſlet ingen Lyſt dertil.

Egentykke (sjaldh. og nýlegt), sjerþótti.

Egentyngde = Vægtfylde.

Egenvillie a) sjálfvilji. — b) ráðríki. Sb. Egenraadighed.

egenvillig, ft. -e, e., (fornt), = ſelvraadig, egenraadig.

Egenvillighed, sk., (fornt), = Selvraadighed, Egenraadighed.

Egenvægt = Vægtfylde.

Egenværk (nýtt og sjaldh.), það sem e-r hefur búið til sjálfur; frumrit.

Egeplanke þykkt eikiborð.

Egern, ft. -er, kl., [sb. íkorni], íkorni (*sciurus* skuggaróa).

Egeſkab skápur úr eikitrje.

Egeſkov eikiskógur (Fms. XI).

Egeſtol stóll úr eikitrje.

egeſtærk (sjaldh.), fýl- (eða fúl-, ramm-) efldur, sem er mesta heljarmenni.

Egeſvamp (nafn á tveimur sveppa-tegundum) α) *agaricus quercinus*. — β) *boletus igniarius*.

Egetræ eikitrje α) sem eik í skógi. — β) til að smíða úr.

Egetømmer eikitimbur.

egge, ás. 1, [eggja], a) (sjaldh.) eiginl., eggja (sb. þarf-a járn at eggja né jarðarmen skerða) = koma egg (biti) í, brýna. — b) óeiginl. egna, æsa e-n upp: Denne Spot eggede dem endnu mere til Modſtand. Sb. opegge.

Eggelſe, ft. -r, sk., það að egge (einkum b).

Egn, ft. -e, sk., land (þ. e. landspartur), landsálfa, líka tómt álfa eða hálfa, landslag (ljótt eða fagurt), hjerað, sveit, (pláss algengt, en ekki íslenzka): En frugtbar E. (sb. gott undir bú, góðir landkostir). En ſkovrig E. mikið skógland. En vild E. sb. firnindi. En øde E. auðn. En ſmuk (behagelig) E. staður þar sem er fallegt (viðkunnanlegt) landslag. Egnen omkring Staden (Søen). Egnen langs med Floden. Han boer i en anden E. af Byen hann á heima í annari hálfu bæjarins.

egne, s. 1, 1) h. s., sæma (bera, byrja) e-m. — 2) ás., í e. ſig vera fallinn til e-s: Det egner ſig ikke til ſaadan Brug.

*Egoisme, sk., = Selvkjærlighed, Egenkjærlighed; sb. Egennytte.

*Egoiſt, ft. -er, kk., sá sem ekki hugsar (lætur sjer annt) um annað enn sjálfan sig.

*egoiſtiſk, ft. -e, e., = ſelvkjærlig, egenkjærlig; sb. egennyttig.

egſe, ás. 1, (í tali), egna, erta, stríða e-m.

Egſtaal stál sem er soðið á skurðarverkfæri.

egvende, ás., snúa inn jaðri (sem út hefur snúið) á e-u: E. et Lagen.

ei, ao., [ei], ei (= eigi, ekki).

ei! mo., höfð a) með seinu atkvæði, þegar maður furðar (eða læst furða) sig á e-u, líkt og nei, (t. a. m. nei, nú er jeg öldungis hissa). — b) með skömmu atkvæði, þegar í mann fýkur eða þvíuml. — Sb. ih.

eia! mo., (sjaldh.), bendir α) fögnuð: E.! vare vi der. — β) andstyggð.

Eide, ft. -r, sk., [eið], (fornl. og sjaldh. og tekið úr norrænu eða ísl.), eið.

Eie, án ft., sk. og kl., [eiga], eiga: Have noget i E. eiga e-ð. Faae noget til E. eignast e-ð. Give een noget til Arv og E. til eignar og umráða.

eie, ás. 1, [eiga], eiga: E. mange Penge vera ríkur. Han eier intet er blá-fátækur. (Sb. allt þat, er þá á, eða eigandi verðr, í 322.) — b) (í almúga tali), vera skuldugur um: Han eier mig (jeg á hjá honum) ti Rigsbankdaler. Han eier mange Penge bort hann er í miklum skuldum.

eiegod góður í sjer, góðlyndur: Hun har et eiegodt Gemyt er ofur góð í sjer. En e. Mand mesta góðmenni. Kong Erik Eiegod Eiríkur konungur góði.

Eiemon (fornl. og sjaldh.), fjárhlutur.

Eiendeel, a) sjaldh. í et., hlutur í e-u til eignar. — b) í ft., eigur, fjármunir: Alle hans Eiendele bleve ſolgte.

Eiendom, sk., a) án ft., eign (það að eiga): Faae noget til E. — b) með -me í ft., eign (hlutur sem maður á), eigin (kl., fornl.), fjármunir: Han har mange Eiendomme (miklar eignir) her i Landet. Faſte Eiendomme fasteignir. Sb. Jordeiendom, Landeiendom.

eiendommelig, ft. -e, e., sem er e-s aðal eða einkunn, frumlegur: Han er mere Efterligner, end e. Digter það má fremur kalla, að hann stæli eptir öðrum, enn að hann sje skáld sjálfur.

Eiendommelighed, ft. -er, sk., aðal (án ft.), einkunn.

Eiendomsfrihed = Odelsfrihed.

Eiendomsgaard eignargarður, eignarjörð.

Eiendomsgods jarðeign.

Eiendomsgrund eignarland.

Eiendomsherre landsdrottinn.

Eiendomshævd hefð á e-u til eignar. (Annað enn Brugshævd.)

Eiendomsjord eignarjörð.

Eiendomsret eignarrjettindi: Have E. til noget.

Eiendomstrætte eignaþræta; landaþræta, landaþrætumál.

Eiendomstviſt = Eiendomstrætte.

Eier, ft. -e, kk., eigandi: Huſets E. Denne Gaard har tidt ſkiftet E. Han er E. af (= han eier) mange Penge. Blive E. af noget verða eigandi að e-u, eignast e-ð.

Eiermand eigandi.

Eiland, [sb. eyland], (einkum haft í lagatilskipunum), ey.

ekel, ft. ekle, e., = væmmelig, sem þykir betri danska.

Ekelhed, sk., það að vera ekel.

*Elaſticitet, sk., sú náttúra að geta látið undan og tekið við sjer aptur, teygja í e-u, staður (t. a. m. í sverði). Sb. Udvidningskraft, Spændkraft eða Spændekraft, Springkraft, Fjæderkraft.

*elaſtiſk, ft. -e, e., sem lætur undan og tekur við sjer aptur, sem teygja eða staður er í.

*Electricitet, án ft., sk., rafmagn.

*electriſere, ás. 1, hleypa rafmagni í.

*electriſk, ft. -e, e., sem rafmagn er í: Electriſke Legemer. — β) sem lýtur að (er sprottinn af eða gerður með, o. s frv.) rafmagni: Electriſke Gniſter (Virkninger, Forſøg).

*Electromagnetisme rafmagn og segulmagn í sambandi sínu.

*Elefant, ft. -er, sk., fíll. — β) líkt

og Elefantorden í orðatiltæk.: Ridder af Elefanten.

*Elefantorden hin elzta og æðsta af dönskum riddarastjettum sem hefur til einkennis smelt fílslíkneski úr gulli: Ridder af Elefantordenen.

*Elefantſnabel fílsrani.

*Elefanttand fílstönn (fílabein).

*elegant, ft. -e, e., snotur; glæsilegur.

*Elegants, sk., prýði, fegurð.

*Elegie, ft. -r, sk., raunakvæði. Sb. Klagedigt.

*elegiſk, ft. -e, e., (um kveðskap), raunalegur: Elegiſke Digte. E. Verſemaal raunalag (grískt og rómverskt).

*Element, (et. sjaldh., nema í merk. 1, a, β), ft. -er, kl., 1) 4 frumefni hlutanna, a) höfuðskepna: De fire Elementer. — β) það sem e-r skepna þarf að hafa til að geta lifað og andað í því: Vandet er Fiſkens E. — Óeiginl.: Nu er han i ſit E. þetta á við hann. — b) hin sönnu frumefni, sem ódeili. Sb. Grundſtof. — 2) (í ft.) = Begyndelſesgrunde: De førſte Elementer af det latinſke Sprog.

*Elementar- (sem fremri liður í samsettu orði) frum-, t. a. m. Elementarbog bók um frumgreinir e-a vísinda; Elementarild frumeldur.

Elende, án ft., kl. og sk., (fornt), útlegð; eymd, volæði, (sb. Elendighed).

elendig, ft. -e, e., aumur, vesall, α) líkt og volaður: Et elendigt Menneſke. Et elendigt Liv vesöl æfi. Hans Tilſtand er e. hann er aumlega staddur. — β) líkt og ónýtur, vondur: En e. Poet. Et elendigt Arbeide. E. Mad.

Elendighed, án ft., sk., eymd, vesöld, volæði.

*Elev, ft. -er, kk., lærisveinn; uppalningur.

Elfenbeen, án ft., fílabein: Elfenbeens Kam.

*elidere, ás. 1, fella staf úr (orði).

*eligere, ás. 1, (tíðkanlegast í ho. l. t.), velja e-ð úr, kjósa.

*Eliſion, ft. -er, sk., úrfelling stafs.

*Elite, sk., úrval (það sem mest er í varið).

*Elixir, sk., = Lægedrik.

Elle, ft. -r, sk., [elri], elri *betula alnus*.

Ellebark elribörkur.

Ellebrænde brennsluviður af elri.

Ellebuſk runnur af elri.

Elledands kringlóttur blettur (þar sem menn halda að álfar hafi dansað af því hann er) grösugri enn landið umhverfis.

Ellefolk (líka Elverfolk) álfar, (sb. huldufólk).

Ellehøi (líka Elverhøi) álfahóll.

Ellekone álfkona, (sb. huldukona).

Ellekonge (líka Elverkonge) álfakonungur: Ellekongen i Stevnsherred.

Ellekrat elrikjör.

Ellemoſe elri vaxin mýri.

Ellepige (líka Elverpige) stúlka af álfafólki, álfmey.

eller, st., [ellar], eða, ellegar, a) þar sem veltur á fleira, enn einu: Giv mig Bogen tilbage, e. (eða, eða þá) Pengene, ſom den har koſtet. Jeg vil enten have Bogen, e. Pengene. — Den høieſte Magt i en Stat kan være hos en eneſte, hos flere, e. hos det hele Folk. Jeg veed ikke, om han kommer i Dag, e. i Morgen, e. om otte Dage. — β) í tali, eitthvað .... eða: Kan jeg faae et Par Alen e. tre? Stundum er þá eller fellt úr: Han har to, tre Heſte, ſom han vil ſælge. — b) til skýringar eða skilningsauka, eða, og, það er að skilja: Alle kunne ikke være Herrer, e. raade og befale over andre.

Ellerød rætur á elritrje.

ellers, ao., [sb. ellar], ella, annars kostar, að öðrum kosti: Du maa ſkynde dig, e. kjører Vognen (ella fer vagninn, eða vagninn fer) bort. — b) að öðru leyti, og þvíuml.: Vi ere e. meget gode Venner; men heri ganſke uenige. Er der e. nogen (eru nokkrir fleiri), ſom ſkal med? Han pleiede e. (endrarnær) altid at beſøge os, naar han kom til Byen.

Elleſkov elriskógur.

Elletrunte, elristofn, í orðskv.: Man ſkal længe hugge paa en E., inden man faaer en Biſværm deraf (sb. fara í geitarhús að biðja sjer ullar).

Elletræ elritrje.

elleve ellefu.

Elleved elri (sem viður).

Elleveir hornriði (um veður).

ellevild ólmur.

ellevte ellefti.

Elling sjá Ælling.

*Ellipſe, ft. -r, sk., 1) (í málfræði), úrfelling orðs til málastyttingar. — 2) (í mælingafræði), sporbaugur.

*elliptiſk, ft. -e, e., 1) (í málfræði), sem fellt er orð úr. — 2) (í mælingafræði), sem er eins og sporbaugur í lögun.

Elm sjá Ælm.

*Eloge, ft. -r, sk., lofræða, lof. Sb. Lovtale, Roes.

Elsdyr, [e. o. elgsdýr], elgur *cervus alces*.

Elsdyrshorn elgshorn.

Elsdyrshud elgshúð.

elſke, ás. 1, [elska], a) (þar sem það orð, er sögnin stýrir, merkir skynsama veru), elska, unna e-m, α) (sjer í lagi um ást milli karls og konu), hafa ástarhuga á e-m: Hun har aldrig elſket nogen Mand. E. en Pige. E. ſin Kone. Nogle holde for, at man elſker kun een Gang i ſit Liv (að einginn geti lagt ástarhug, nema á einn). — β) um guðrækni, rækt, vináttu, vinsæld, o. s. frv.: E. Gud over alle Ting. E. ſin Næſte ſom ſig ſelv. Elſke ſine Forældre (Børn). E. een heit unna e-m sem lífi sínu (625). Være meget elſket vinsæll, ástæll (sb. ástsæll af öllum landsmönnum). — b) (þar sem það merkir e-ð annað), α) vera hneigður (gefinn) fyrir, (sb. elska hin hæstu fjöll): E. Eenſomhed (Rolighed, Beqvemmelighed). — β) (í almúgatali), ala önn fyrir e-u. (Sb opelſke.)

elſkelig, ft. -e, e., elskulegur, ástúðlegur.

Elſkelighed, sk., það að vera elſkelig.

Elſker, ft. -e, kk., [elskari 655 XXXII], elskhugi (um mann): Han er hendes erklærede E. — b) sá sem er hneigður (gefinn, náttúraður) fyrir e-ð, sá sem hefur mætur á (gaman af) e-u, sá sem þykir vænt um e-ð: E. af god Viin. Være E. af Jagt vera gefinn fyrir veiðar, hafa gaman af veiðum. E. af Heſte. Han er en ſtor E. af Malerier.

Elſkerinde, ft. -r, kvk., kvennmaður sem e-r hefur ástarhuga á, ástmey e-s. — b) (sjaldh.), kvennmaður sem er gefin fyrir e-ð, o. s. frv.

Elſkov, án ft., sk., [e. o. elskhug-r f. elskhugi], elskhugi = ástarhugur, ást: E. betegner den lidenſkabelige Kjønskjærlighed.

elſkovblandet, [sb. blande], (skáldl.), ástblandinn.

Elſkovsbaand ástarband.

Elſkovsbrev = Kjærlighedsbrev.

Elſkovsbrud ástarof.

Elſkovsbrynde ástarbruni, (girndarbruni). Sb. Brynde d.

Elſkovsbøn bæn um ást.

Elſkovsdigt ástaljóð, mansöngur (í fornri merk.). Sb. Elſkovsſang, Elſkovsviſe.

Elſkovsdrik ástardrykkur (töfradrykkur sem gerir ást).

elſkovsfuld (skáldl.), ástarfullur.

Elſkovsgave ástgjöf (til merkis um ástarhug).

Elſkovsgud ástaguð.

Elſkovsgudinde ástagyðja.

Elſkovshandel ástabrögð, ástir (einkum óleyfilegar).

Elſkovsild (skáldl.) ástareldur.

elſkovſlagen, [sb. ſlaae], (skáldl.), gagntekinn af ást.

Elſkovsminde ástar-minning.

Elſkovsmøde ástafundur.

Elſkovsnag kali sprottinn af ást.

Elſkovsord ástarorð (655 XXXI).

Elſkovspant ástarmerki.

Elſkovsruus það að vera frá sjer numinn af ást.

Elſkovsſager, ft., ástamálefni.

Elſkovsſang mansöngur. Sb. Elſkovsdigt.

Elſkovsſtævne ástarstefna.

Elſkovsſuk ástarandvarp.

elſkovsſvag (skáldl.), of eptirlátur fyrir ástar sakir.

elſkovsſyg sjúkur af ást: Det elſkovsſyge Hjerte.

Elſkovstaare ástartár.

Elſkovstanke ástarhugsun, (ástarhugur).

elſkovſtyrket, [sb. ſtyrke], (skáldl.), ást-efldur.

elſkovsvarm (skáldl.), ástheitur, gagntekinn af ást.

Elſkovsviſe mansöngur. Sb. Elſkovsdigt.

elſkværdig ynnilegur (sb. 623), elskulegur, sem kemur sjer vel: En meget e. Pige. Elſkværdige Egenſkaber. E. Beſkedenhed.

Elſkværdighed, án ft., sk., það að vera elſkværdig.

*eludere, ás. 1, skjótast undan e-u: E. en Lovbeſtemmelſe.

*Eluſion, ft. -er, sk., það að eludere; undanbrögð.

Elv, ft. -e, sk., [elf-r], (tíðkanlegast í Norv.), stríð og mikil á (einkum í fjalllendi). (Sb. Flod 2.)

Elvbrud (líka Elvebrud) það að flóa yfir (um á), vatnsflóð.

Elvdige (líka Elvedige) flóðgarður með endilangri á.

Elvebred árbakki.

Elvebrud sjá Elvbrud.

Elvedige sjá Elvdige.

Elvedrag ár-rennsli.

Elvefiſk fiskur í á.

Elvefos árfoss.

Elverfolk sjá Ellefolk.

Elverhøi sjá Ellehøi.

Elverkonge sjá Ellekonge.

Elverpige sjá Ellepige.

Elveſeng ár-farvegur.

Elvheſt = Flodheſt.

Elvmunding ár-ós.

*elyſiſk, ft. -e, e., (um fagran stað), sæll, yndislegur.

*Elyſium, kl., α) eptir trú Grikkja og Rómverja, sælustaður dauðra manna. — β) hver sælustaður sem er (fyrir sakir fegurðar sinnar).

*elyſæiſk, ft. -e, e., haft í orðunum de elyſæiſke Marker (Sæluvellir) = Elyſium.

*Email, sk., smelting (brætt gler alla vega litt) á sumu málmsmiði.

*emaillere, ás. 1, smelta (amaljera), einkum haft í ho. l. t. emailleret smeltur.

*Emailleur, ft. -er, kk., smeltari.

***Emanation**, sk., það að emanere.

***Emancipation**, sk., lausn úr e-u ófrelsi.

***emancipere**, ás. 1, leysa e-n úr ófrelsi.

***emanere**, h. s. 1, α) (um það, sem er mjög smágert eða andlegt), streyma út af e-u. — β) (um lög), birtast.

***Emballage**, sk., umbúðir varnings; umbúða-kostnaður.

***emballere**, ás. 1, láta utan um varning.

***Emballering**, sk., það að emballere.

***Embargo**, sk., kyrsetning skipa og farms. Sb. Beſlag 2.

Embed sjá Embede.

Embede, ft. -r, (líka Embed — ft. -er — sjaldan haft, nema í eig. et., sem fremri liður í samsettu orði; sb. Arbeide, Arbeid), kl., [embætti], embætti: Søge et E. Faae et E. Komme (komast) i E. Opnaae et E. Beklæde (foreſtaae) et E. Være i E. Være forſømmelig i ſit E. Han er ikke efterrettelig i ſit E. Afſættes fra ſit E. — b) í fornri merk. = Haandværk.

Embedsaar embættisár.

Embedsalder aldur sem þarf til að geta komizt í embætti.

Embedsbolig bústaður sem fylgir embætti.

Embedsbroder embættisbróðir.

Embedsbyrde embættisþungi.

Embedsdragt embættisbúningur.

Embedsduelighed hæfilegleik til embættis; framkvæmd(arsemi) í embætti.

Embedsdygtighed framkvæmd(arsemi) í embætti.

Embedsed embættiseiður: Aflægge E.

Embedsforretning embættisverk, embættisstarf.

Embedsførelſe rekstur embættis.

Embedsgaard hús er fylgja — stundum líka jörð með húsum er fylgir — embætti, (sb. setur t. a. m. í prestssetur).

Embedsgjerning embættisstörf.

Embedsindkomſter, ft., embættistekjur.

Embedsiver vandasemi í embættisstörfum.

Embedsjord land sem ætlað er til embættisneyzlu.

Embedsmand embættismaður.

Embedsmyndighed embættisvald.

Embedsmærke (sjaldh.), embættismerki: De førſte Ordenstegn vare ikke Ærestegn alene, men tillige Embedsmærker.

Embedsmøde fundur um embættismálefni.

Embedsnavn embættisnafn.

Embedspligt embættisskylda.

Embedsſag embættismálefni, embættis-erindi.

Embedsſkrift embættisrit, embættisbrjef.

Embedsſprog = Embedsſtiil.

Embedsſtiil orðfæri á embættisritum. Sb. Embedsſprog.

Embedsſtilling embættisstaða.

Embedsſyſſel = Embedsgjerning.

Embedstid sú tíð er e-r hefur embætti á hendi: I hans lange E. allan þann tíma, sem hann hafði embætti.

Embedstroſkab trúmennska í embætti.

Embedsvegne í orðatiltæk. paa E. eptir embættisskyldu.

Embedsvei (óeiginl.) vegur til embætta: Gaae Embedsveien (ætla sjer að) verða embættismaður.

***Emblem**, ft. -er, kl., = Sindbillede.

***Embryo**, kl., burður sem ekki er fullaldra.

eme, h. s. 1., [sb. Eem], (sjaldh.), láta leggja af sjer gufu: Vandet emer það gufar upp úr vatninu.

***Emendation**, ft. -er, sk., lagfæring, leiðrjetting, (sb. emendere).

***emendere**, ás. 1, lagfæra (leiðrjetta) e-ð sem afbakað er.

***Emeute**, sk., = Mytteri.

***Emigrant**, ft. -er, kk., sá sem fer í annað land og tekur sjer þar bólfestu; landflótta maður: De franſke Emigranter fra Revolutionstiden. Sb. Udvandrer.

***emigrere**, h. s. 1, fara alfarinn af landi burt; flýja land. Sb. udvandre.

***eminent**, ft. -e, e., framúrskarandi, frábær.

***Eminents**, ft. Eminentſer, sk., frábærleikur; ávarp við kardínála.

***Emir**, ft. -er, kk., hver sá höfðingi á Rabítalandi sem er kominn af Fatímu dóttur Mahómeðs.

***Emiſſair**, ft. -er, kk., útsendari, (sb. sendimaður, njósnarmaður).

Emmer, ft., [eimirja], eimirja (framborið einmirja), eysa.

Emne sjá Æmne.

***Emolument**, ft. -er, kl., hlunnindi; aukatekjur; embættis-tekjur.

***Emphaſe**, sk., áherzla fyrir efnis sakir. Sb. Eftertryk.

***emphatiſk**, ft. -e, e., (um ræðu) = eftertrykkelig.

***Empirie**, sk., reynsla, þekking sem er grundvölluð á reynslu. Sb. Erfaring, Erfaringskundſkab.

***Empiriker**, ft. -e, kk., sá sem (ekki) fer eptir (öðru enn) reynslunni.

***empiriſk**, ft. -e, e., grundvallaður á reynslu: E. Sætning = Erfaringsſætning.

***Emploi**, sk., vist; embætti; o. s. frv.

Ems, án ft., kl., eins konar ullarvefnaður: Emſes Beenklæder.

Emter, ft., úrgangur úr korni sem verið er að þriskja: Fodre med E.

en sjá een III.

***en**, frakknesk fs., í, o. s frv.: En détail í smá-smökkum (sb. Detail). En gros í hópakaupum (sb. Gros).

***Enallage**, sk., málsgreinaskipti.

***Encheiridion** (líka Enchiridion), kl., handkver, handbók.

***Enchiridion** sjá Encheiridion.

***Encliſis**, sk., það að (smá)orð missir áherzlu sína og hún lendir á næsta orði fyrir framan.

***Enclitica**, sk., (smá)orð sem lyptir áherzlu sinni af sjer og á næsta orð fyrir framan.

***enclitiſk**, ft. -e, e., sem lyptir áherzlu sinni af sjer og á næsta orð fyrir framan: Enclitiſke Ord.

***Encomiaſt**, ft. -er, kk., = Lovtaler.

***encomiaſtiſk**, ft. -e, e., sem lofar e-ð (hælir e-u), fullur af lofi.

***Encomium**, kl., = Lovtale.

***encouragere**, ás. 1, stappa í e-n stálinu.

***Encyclopædie**, ft. -r, sk., ágrip (inntak) e-r vísindagreinar eða allra vísinda, (vísindafræði).

***encyclopædiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að ágripi e-r vísindagreinar eða að vísindafræði.

***Encyclopædiſt**, ft. -er, kk., hver einstakur af þeim sem rituðu hina miklu frakknesku vísindafræði á átjándu öld.

end, st. og ao., [enn], samsvarar 1) enn (sem opt er ritað en í fornbókum, og stundum líka an eða án í hinum elztu) fyrir aptan miðstig einkunna (t. a. m.: þegar fara á betur enn vel, þá fer opt ver enn illa) eða annar og þau orð, sem þar af eru sprottin (t. a. m.: margt fer öðruvísi, enn ætlað er), α) fyrir aptan miðstig, þar sem vjer setjum opt eintóman þiggj. (eins og latínumenn missanda) fyrir enn með því falli, er því ætti að fylgja: Hvidere e. Snee hvítari enn snjór, (snjávi hvítari 623). Sødere e. Honning. Meer e. nok meir enn nóg, kapp-nóg. Det er ikke meer e. billigt það má ekki minna vera. Lykken var bedre e. Forſtanden gafst óvænum happ. Jeg er mere tilbøielig til at antage Tilbudet, e. til at indlade mig i uſikkre Underhandlinger. — β) fyrir aptan anden, anderledes: Der kommer ingen andre, e. Familien. Det gaaer ikke an paa anden Maade, e. denne. Tale anderledes, e. man mener segja annað enn manni býr í brjósti, mæla um hug sjer. — b) end ſom (hverndagslegt) fyrir tómt end: Tale anderledes, e. ſom man mener. — 2) enn, í líkri merk. og enn þá (t. a. m. ekki er öll nótt úti enn), o. s. frv., a) um tíð = endnu: E. havde han Kraft nok tilbage. Er han e. ikke færdig med Arbeidet. — b) um viðbót eða aukning, α) líkt og hjer (þar) að auki: E. een Ting beder jeg om jeg bið (verð að biðja) eins hlutar enn (þ. e.: auk hinna, í viðbót við hina). — β) um áframhald í ræðunni = fremdeles: E. hænder det vel ogſaa, at nogle ſlet ikke faae Sygdomme. — γ) end videre þar (hjer) að auki: E. videre blev der beſluttet. — δ) end ydermere þar (hjer) á ofan: Jeg vil e. ydermere give ham den Forſikkring. Han lagde e. ydermere dette til. — ε) = endnu fyrir framan miðstig: Det vil give e. ſtørre Mistanke það gerir enn meira grun (verður enn tortryggilegra). — c) = endog, endogſaa, α) sem: Hvo han e. er hver (hvaða maður) sem hann er. Hvad der e. ſkulde følge paa hvað sem á eptir fer. — β) þar sem vjer sleppum því orði, er ætti að samsvara end, eða setjum aldrei nema í stað þess: Om dette e. ſkulde ſkee þó þetta yrði eða þó þetta aldrei nema yrði. Han faaer det ikke, om han e. bød nok ſaa meget derfor hvað mikið sem hann byði fyrir það. — γ) i end ikke (jafnvel ekki, ekki svo mikið sem) = ikke engang: Han maatte e. ikke blive een Dag i Byen hann mátti ekki vera einn dag í borginni, hvað þá (því síður) lengur; það var ekki svo mikið um, að hann mætti vera einn dag í borginni; eða þvíuml. — d) end ſige hvað þá, því síður og því heldur: Han har ikke engang betalt Renterne, e. ſige Capitalen hann hefur ekki borgað leigurnar, því síður (hvað þá) innstæðuna. Han hilſede os ikke engang; e. ſige at han ſkulde talt til os þá má nærri geta, hvort hann hefur farið að tala við okkur. Det er upaſſende for en Privatmand, e. ſige for en Fyrſte. — 3) (einkanl. í fornum lögum), en eða nú: E. om han ingen Sønner efterlader, falder Godſet til Sidelinien. E. om han ei vil give ſit Samtykke. E. haver Huſtruen ei Barn med Husbonden nú á húsfreyja ekki barn við bónda sínum.

endda, ao., samt, samt sem áður, allt fyrir það: Jeg gik til ham Klokken elleve; men han var e. ikke opſtaaet. Der mærkedes e. Livstegn hos ham. — b) líkt og ef í það fer (þó sleppum vjer opt því orði, sem ætti að samsvara endda): Han er e. ikke ſaa uvidende, ſom man har ſagt hann er, ef í það fer, (eða tómt hann er með áherzlu á sögninni) ekki svo fávís, sem látið hefur verið. Dette er e. den bedſte af Kjolerne, ſkjøndt den er daarlig nok þetta er nú skásti kjóllinn, þó hann sje ekki góður.

enddog, 1) sjaldh. og forml., ao., samt,

samt sem áður, allt fyrir það, allt að einu, eins fyrir því: Uagtet man advarede ham, vilde han e. ikke afholde ſig derfra, eða man advarede ham; men e. blev han ved. Sb. dog α. — 2) st., þó að: E. han er gammel, har han megen Aandskraft. Han reiſte fra Byen, e. han ikke havde faaet Tilladelſe. Sb. uagtet, omendſkjøndt, endſkjøndt, ſkjøndt.

Ende, sk., [endi], 1) með ft. -r, eiginl., a) endi, α) að lengdinni til: I begge Ender af Baandet. Sidde for Enden af Bordet; sb. Bordende. Jeg gik til Enden af Gangen (Haven, Byen) við gengum göngin (garðinn, býinn) á enda. Fra een E. til den anden endanna á milli. — β) endimark, takmark, átt, hlið, o. s. frv.: Her har Skoven E. Til Verdens E. heiminn á enda. Fra alle Verdens Ender úr öllum áttum. Begynde fra den gale E. (fara í ranga hlið á e-u). Det er raaddent i alle Ender það er allt graut-fúið. Sb. Kant. — b) spotti: En E. Toug kaðalspotti. En E. Baand bandspotti. En E. Traad tvinnaspotti. Sb. Stump. — c) einungis í ft., sem veiðimannaorð, kvíslir á hjartarhorni. Sb. Tak (Takke). — 2) án ft., óeiginl., a) endi að tímanum til (sb. Skarphèðinn .... var .... með föður sinum til enda Nj. 39), endir, þrot, lok, endalok, niðurlag: Det er imod Enden. Det lakker ad Enden. Aarets E. árslokin. Maanedens E. mánaðarlokin. Til Verdens E. allt til enda veraldar, meðan heimurinn stendur. Indtil Livets E. allt til æfiloka. — Gaae til E. líða; sb. forløbe, udløbe. — Da Skueſpillet var til E. á enda. — Naar mon den Sang faaer E. hvenær ætli þessum söng verði hætt? Man kan ikke vide, hvad E. Sagen vil faae hvernig málinu reiðir af, hver málalok verða; sb. Udfald. Det fik (líka tog) en ſørgelig E. fór hörmulega (á endanum). — Han fik ſnart E. paa ſine Penge hann var ekki lengi að komast fyrir peningana sína. — Han veed ikke E. paa ſine Penge veit ekki aura sinna tal. Der er ikke E. paa hans Rigdom. Der er ingen E. paa hans Snak það er hvorki þrot nje endir á þvaðrinu í honum. — Fortællingen har ingen E. það vantar botninn í söguna. — Bringe noget til E. og komme til E. med noget koma (ljúka) e-u af, ljúka við e-ð. Gjøre E. paa noget (láta e-ð hætta), slíta (reisa skorður við) e-u, o. s. frv. — b) ætíð með til fyrir framan sig), tilgangur: Man vidſte ikke til hvad E. (til hvers, hvers vegna, í hvaða skyni) det ſkete.

ende, s. 2, [enda], a) ás., slíta (ljúka) e-u: Han endte ſin Regjering med en berømmelig Handling. E. ſit Liv eða e. ſine Dage. — E. ſig eða endes lyktast: De Ord, ſom endes (e. ſig) med (á) en Vocal. Sb. ſlutte. — b) h. s., lyktast, þrjóta, vera úti: Han begyndte godt, men endte ſlet. Her ender min Eiendom.

Endebogſtav stafur í niðurlagi orðs.

Endebøining endabeyging.

endeel, sem eins konar fn., æði margir: Det er e. Aar ſiden. I Aar ere vi e. flere, end i Fjor. Han havde e. imod ſig hann átti æði marga mótstöðumenn. Det blev e. (æði mikið) tilovers. Sb. Deel α.

Endekant endahlið (sú hlið sem er endi á e-u). Gagnstætt: Sidekant.

Endeknude endahnútur (í eiginl. merk.).

Endekreds, [á lat. *circulus finiens*], (sjaldh.) = Synskreds.

endelangs, ao., (sjaldh.), að endilöngu, með e-u endilöngu. — Han faldt e. omkuld kylliflatur.

Endeled endaliður, endahlekkur.

endelig, 1) ft. -e, e., endanlegur: Endelige Væſener. E. Tilværelſe (skammvinnt líf). En e. Størrelſe. — b) gerður til fulls og alls (fyrir fullt og allt): E. Beſlutning (Afgjørelſe). E. Dom ályktardómur, skýrt dómsorð. — 2) ao., loksins, um síðir, á endanum: E. har han taget en Beſlutning. E. kom han dog hann kom þó um síðir, (það er þó nokkuð hann kom)! — Líka (þegar talið er fram) að endingu: E. bør han ogſaa tilholdes, at iſtandſætte den forfaldne Bygning. — β) fyrir alla muni, fyrir hvern mun, hvað sem öðru líður, hvað sem annað hefur: Dette maa du e. ikke forſømme. Brevet maa e. leveres i hans egen Haand.

Endelighed, sk., endanlegleiki: Tingenes (Verdens, Materiens) E. — b) (í tali), það að vera endelig 1, b: Bringe noget til E. eða komme til E. med noget útkljá e-ð.

Endeligt, án ft., kl., [sb. endalykt?], afdrif, æfilok, (sb. litið lagðist fyrir kappann): Han fik et ſørgeligt E. Være nær ſit E. eiga skammt ólifað, eiga ekki langt eptir, vera feigur, vera kominn að bana, vera að fram kominn.

Endelſe, ft. -r, sk., viðurauki aptan til í orði (t. a. m. -um í börnum, -nað í kostnað).

endeløs (sjaldh.): En e. Gade botnstræti (stræti sem ekki er opið nema í annan endann). (Hjer af má sjá, að endeløs og uendelig er jafnvel hvað öðru gagnstætt.)

Endemaal (sjaldh.) = Formaal. Sb. Henſigt, Øiemed.

Endemed (sjaldh.) = Endemaal.

*Endemie, ft. -r, sk., sótt sem liggur í landi á e-m stað, landlægur sjúkdómur. Annað enn Epidemie.

*endemiſk, ft. -e, e., (um sjúkdóm), sem liggur í landi, landlægur.

Endepunkt sjálfur endinn á e-u.

Enderiim hending í niðurlagi vísuorðs.

Endeſkive skífa á enda (e-s); sjer í lagi rustasneið.

Endeſkjel takmörk við enda á e-u.

Endeſkrift, sk., ritgrein fyrir aptan niðurlag á e-u.

Endeſpids broddur í enda á e-u.

Endeſtavelſe aptasta samstafa.

Endeſtykke endastykki, endinn á (af) e-u.

Endetarm endaþarmur (655 XXX), (sb. rassgörn; *intestinum rectum*): Den yderſte Deel af Endetarmen þarfagangur.

endevende, ás., hafa endaskipti á e-u: E. et Stykke Tøi. Vi har endevendt alting i Huſet (sb. þá mon hón .... snúa umb öllo því, er í húsino er 677), men kunde ikke finde det, vi ſøgte.

Endevirkning síðustu áhrif (sem allt miðar að).

Endevæg gaflveggur. Gagnstætt: Sidevæg.

*Endivie, sk., (jurt) *cichorium endivia*.

endnu, ao., enn þá, enn, a) um tíð, (sb. enn sem komið er): Denne Skik er e. tilovers. Det er de to eneſte Kopper, der e. ere hele. Efterregne, hvor mange Penge man e. har i Behold. E. er han ikke reiſt. Den Syge er e. ikke uden Livsfare. Er det e. ikke godt nok? Sb. end 2, a. — b) þar (hjer) að auki, þar (hjer) á ofan: Vi ville e. gjøre eet Forſøg við skulum reyna til einu sinni enn (auk þeirra tilrauna, sem áður eru gerðar). Paa Tragedien fulgte e. et Efterſpil. Sb. end 2, b, α. — c) við miðstig: E. ſtærkere. Han blev derved e. mere opbragt. Denne Spot eggede dem e. mere til Modſtand. Sb. end 2, b, ε.

endog, ao., jafnvel, auk heldur, meira að segja, hvað þá annað: Jeg har e. tilbudet at betale det Hele. „Hvor ofte han e. bød dem at enes indbyrdes, naar befalede han dem at enes med Verden?" Saa gjerne jeg e. (þó má vel sleppa þessu e.) taler med ham, ſaa kan han dog aldrig vinde min Fortrolighed. Sb. end 2, c.

endogſaa = endog: Man har e. prøvet det ſidſte Middel.

*Endoſſant (líka Endoſſent, Indoſſant), kk., eigandi viðskiptabrjefs að því leyti sem hann afstendur það við annan.

*Endoſſement (líka Indoſſement, Indoſſo), kl., aptanáskript viðskiptabrjefs (þegar maður afstendur það við annan).

*Endoſſent sjá Endoſſant.

*endoſſere (líka indoſſere), ás. 1, afstanda viðskiptabrjef við e-n (og skrifa það aptan á brjefið).

endſkjøndt þó að, þótt, jafnvel þótt: Han gik modig i Ilden, e. han ſaae den viſſe Død for Øie. E. ingen vilde troe ham, blev han dog ved at paaſtaae det. Sb. omendſkjøndt, ſkjøndt, uagtet, endog 2.

ene sjá een IV.

ene, ás. 1, a) (úrelt) = forene. — b) enes koma sjer saman, vera samþykkur, verða á e-ð sáttur: Naar Mand og Kone ikke enes þegar hjónum kemur illa saman eða lyndir (semur) ekki. Enes indbyrdes. Enes med Verden. Enes om noget koma sjer saman um e-ð.

Eneboer, ft. -e, kk., einbúi; einsetumaður.

Enebolig bústaður sem e-r hefur handa sjer einum (sb. einbýli, einhýsi).

Enebrug, sk., not (e-s hlutar) sem e-r hefur handa sjer einum.

Enebær einiber (nú einirber).

Enebærbrændeviin einiberjabrennivín.

Enebærbuſk einirunnur.

Enebærolie einiberjaolía.

Enebærſtage = Eneſtage, en lakara.

Enebærtræ einir *juniperus communis*.

Enehandel einkaverzlun: Enehandelen paa China.

Eneherre einvaldi (Fms. I, 2), einvaldshöfðingi.

Eneherredømme einvald (Fms. I, 18), einvaldsríki (Fms. I, 19); alveldi.

Enehersker einvaldi, einvaldshöfðingi; (sb. allvaldr í fornum kveðskap).

Enejagt (sjaldh.), einkarjettindi til veiða (ekki: einelti).

Enekammer klefi handa einum.

Enekamp, [sb. einvígi og Enetale b], (sjaldh.) = Tvekamp.

Eneliv einvera, einseta.

Enemagt = Enevælde.

enemægtig = eneraadig.

Enemærke, sjaldh. nema í ft., [sb. endimörk], landareign, lóð.

Enepige vinnukona þar sem ekki eru fleiri vinnuhjú.

eneraadig sem ræður einn öllu, einvaldur. Annað enn eenraadig.

Eneraadighed, án ft., sk., einvald.

Eneret = Enerettighed.

Enerettighed einkarjettindi, (sb. einkaleyfi).

*Energie, sk., þrek, fjör, ákafi, (sb. áfergja).

*energiſk, ft. -e, e., ákafur, fjörugur; öflugur.

Eneriis einilim.

*enervere, ás. 1, úttauga, er tíðkanlegast í ho. l. t. enerveret.

Eneſtage einiraptur.

eneſte sjá een V.

Enetale tal við sjálfan sig. — b) (að

sinu leyti eins og Enekamp; fornl.), einmæli.

Enevandring einfarir (sb. orðatiltæk. fara einförum).

Enevold, einvald, er ekki haft nema í eig. et., sem fremri liður í samfelldu orði. Sb. Enevælde.

Enevoldsherre einvaldi, einvaldshöfðingi.

Enevoldsherredømme einvald, einvaldsríki.

Enevoldskonge einvaldskonungur.

Enevoldsmagt einvald.

Enevoldsregjering einvaldsstjórn.

Enevælde einvald, einveldi, einvaldsríki. Sb. Enevoldsmagt, Enemagt, Eneherredømme.

enevældig einvaldur.

Eneværelſe = Enekammer.

enfoldig, ft. -e, e., [sb. einfald-r], a) (úrelt), óbreyttur, óvandaður. — b) (úrelt), einfaldur (í fornri merk.), hreinn og beinn, hreinlyndur. — c) (úrelt), óbrotinn. — d) um vit, α) grunnhygginn, grunnúðugur, fávís: Et enfoldigt Menneſke. En e. Stakkel. (Sb. Rævenunge.) — β) fávíslegur: Et enfoldigt Svar (Raad, Indfald).

Enfoldighed, án ft., sk., a) það að vera enfoldig b: Hjertets E. — b) (sb. enfoldig d) grunnhyggni, fávizka.

Eng, ft. -e, sk., [eng kvk.], engi (ft. engjar): Udtørre en E. Lede Vand over Engene.

*Engagement, kl., það að vera ráðinn til e-s.

*engagere, ás. 1, ráða mann til e-s.

engang, ao., a) um tíð, α) um liðna tíð, einu sinni: Der var e. en Konge. Jeg har e. for mange Aar ſiden ſeet hende, og det mere end eengang jeg hef (einu sinni) sjeð hana fyrir mörgum árum, og optar enn einu sinni (eða í eitt skipti). Sb. fordum. — β) um ókomna tíð, einhvern tíma, seinna meir, á síðan: Der kommer vel e. den Tid (það rekur líkast til e-n tíma þar að). Naar det e. bliver opdaget. — b) haft í tali, sem nokkurs konar áherzla: Kommer du endelig e. það er nokkuð þú kemur (loksins)! Hør e. hvad jeg vil ſige dig nú skal jeg segja þjer sögu! Tænk e.! han har endnu ikke begyndt derpaa hann er alls ekki farinn til enn; hvernig lízt þjer á (eða það er dáfallegt háttalag eða sjer er nú hvað eða þvíuml.)! — c) ikke e. (ekki svo mikið sem), það er (var) ekki svo mikið um, að: Jeg kan ikke e. taale at tænke derpaa jeg má ekki til þess hugsa (því síður tala um það). Han vilde ikke e. ſee ham, end ſige (vildi ekki sjá hann, hvað þá) tale med ham. Han har ikke e. betalt Renterne, end ſige Capitalen.

Engbjering engjasláttur.

Engblomſt engjablóm.

Engbund slægjuland (sb. graslendi, mýrlendi): Agerland og E. akur og engi. Sb. Enggrund, England = Engjord.

Engdyrkning engjarækt.

Engebregne eins konar burkni.

Engeduun = Enguld.

Engegræs sjá Enggræs.

Engel, ft. Engle, kk., [engil-l], engill: Gode Engle. De hellige Engle helgir englar. De faldne Engle. — Dødens E. — β) óeiginl.: Hun er en E. mesta kvennprýði. — b) ári: Onde Engle.

engelſk, ft. -e, e., enskur (f. engskur): Det engelſke Folk (Sprog). E. Salt (eins konar læknisdómur). Den engelſke Syge beinkröm (*mollities ossium*). — II) sem nafn er Engelſk = enska, ensk tunga: Lære (forſtaae, tale) Engelſk.

Engelsmand, [sb. Engilsmaðr Fms. V, 239], Englismaður. Sb. Englænder.

Engelſød, nafn, = Engebregne.

Engeſkjær sjá Engſkjær.

Engeſtjerne sjá Engſtjerne.

Engeſvamp sjá Engſvamp.

Engfald (sjaldh.), engjadrag, mýrardrag.

Enggrund = Engbund.

Enggræs (líka Engegræs) gras er sprettur á engjum; úthey. Sb. Enghø.

Enggrøft skurður í engi eða utan um engi.

Enghave engjapetti sem girt er um (víðast hvar í nánd við bæ); sb. tún.

Enghavre (eins konar jurt) *avena pratensis*.

Engholm engjahólmi.

Enghø úthey. Sb. Enggræs.

Engjern járntegund sem finnst í engjum, (sb. járnlá). Sb. Moſejern, Myrejern.

Engjord = Engbund.

Engkarſe hrafnaklukka, lambaklukka, *cardamine pratensis*.

Engkaſt engjapetti sem hlaðið eða grafið er í kring um, sb. tún.

Engkløver rauðleitur smári *trifolium pratense*.

England = Engbund.

England England.

*Englechor engillegur söngflokkur.

Englehoved engilshöfuð.

engleliig samjafn englum.

Engleliv himnesk æfi.

englereen saklaus eins og engill.

Englerøſt engilleg rödd.

Englesang engillegur söngur.

Engleſmiil engillegt bros.

Engleſtemme = Englerøſt.

Englænder, ft. -e, kk., enskur maður, Englismaður.

Englærke (fugl) *alauda pratensis*.

Engnellike (jurtin) múkahetta *lychnis flos cuculi*.

Engpart engjahluti. Sb. Engſtykke.

Engplet engjapetti.

Engſkifte engjateigur sem einum er ætlaður. — b) = Engpart.

Engſkjær (líka Engeſkjær) (eins konar litunargras) *serratula tinctoria*.

Engſlette sljett engi.

Engſlæt engjasláttur.

Engſtjerne (líka Engeſtjerne) (jurt) *primula farinosa*.

Engſtykke = Engpart.

Engſvamp (líka Engeſvamp) engjasveppur.

Engſyre vallarsúra *rumex acetosa*.

Enguld fífa. Sb. Ageruld, Engeduun.

Engurt jurt er sprettur í engjum.

Engvanding vatnaveiting á engjar.

enhver, [ein-n hver-r], (einhver úrelt í þessari merk.), sjerhver, hver: Lad e. Dag have ſin Plage. Ethvert Land har ſin Skik sinn er siður í landi hverju. E. af os. E. (allir) lægger Mærke til hans Handlinger. Det er ikke enhvers Leilighed það er ekki öllum hent. — E. for ſig og e. iſær hver um sig. — Alle og e. hver sem einn (655 XXII).

enig, ft. -e, e., sem vel kemur saman, samrýndur, samþykkur, samhuga, samdóma, sáttur: Enige Brødre (Venner). Deri ere vi ikke enige ekki sýnist okkur þetta einn veg báðum. Deri blive vi aldrig enige við komum okkur aldrei saman um það. De bleve enige om Priſen komu sjer saman um verðið, kaupin gengu saman. Blive e. med een i (om) en Ting. — (í treenig merkir enig einn).

Enighed, án ft., sk., samlyndi, samþykki: Leve i E. láta sjer koma vel saman. Komme til E. koma sjer saman.

Ening, án ft., sk., samþykki: Komme til E. om noget koma sjer saman um e-ð. — b) under E. í einu lagi.

enke, e., [e. o. enka f. einka], (í almúgatali), einstakur: En e. een. En e. Gang endur og sinnum. Sb. enkelt.

Enke, ft. -r, 1) kvk., [ekkja: Enke = þekkja: tænke], ekkja: Præſtens E. prests-ekkjan. E. efter en Præſt prestsekkja. Blive (verða) E. Sidde E. sitja í ekkjudómi, vera ekkja. — 2) (í forndönsku), kk., ekkill.

Enkebo (sjaldh.), bú ekkju.

Enkebolig bústaður ekkju (sb. Enkeſæde) eða ekkna.

Enkebrud brúður, sem hefur verið ekkja. Gagnstætt: Pigebrud.

Enkedom (fornl.) = Enkeſtand.

Enkedragt ekkjubúningur.

Enkedronning drottning, sem er ekkja.

Enkefrue frú, sem er ekkja.

Enkefyrſtinde höfðingjafrú, sem er ekkja.

Enkehertuginde hertogafrú, sem er ekkja.

Enkekaſſe ekknasjóður.

Enkelevnet (sjaldh.), ekkjudómur.

enkelt, ft. -e, e., einfaldur: Et e. Loft. Lægge noget e. — β) eingildur: En e. Stilling (peningur sem ekki gildir nema einn skilding). Enkelte Blomſter. — Sb. dobbelt b. — b) einstakur, stakur; einhleypur; á stangli (strjálingi): Et e. Menneſke sem ekki hefur neitt í eptirdragi. Der ligge nogle enkelte Huſe adſpredte i Dalen standa fáein hús á víð og dreif um dalinn. Der faldt enkelte Regndraaber. Jeg har været der enkelte (eða nogle enkelte) Gange hef komið þar stöku (einstöku) sinnum. En e. Gang einu sinni, í eitt skipti. Sb. enke.

Enkelthed, sk., a) án ft., einfaldleikur, einstakleikur. — b) með ft. -er, einstakur hlutur: Gjennemgaae alle Enkeltheder hvað einstakt.

Enkemand ekkill.

Enkemandsbo bú ekkils.

Enkemandslevnet (sjaldh.), líf ekkils.

Enkemandsſorg ekkilsharmur.

Enkeſeng (sjaldh.), ekkjusæng.

Enkeſorg ekkjusorg.

Enkeſtand ekkjudómur.

Enkeſæde ekkjusetur.

*enorm, ft. -e, e., feiknalegur, feykilegur, fjarskalegur; (sb. feyki, geysi, afar).

*Enormitet, sk., feikn, fjarski.

*enrolere (líka enrollere), ás. 1, rita e-n í hermannatölu.

*Enrolering, sk., það að enrolere.

*enrollere sjá enrolere.

*Enſemble, kl., heild.

enſteds sjá etſteds.

enten, [annat tveggja], 1) (úrelt), sem fn., annar tveggja, annar hvor: Skjøder e. af dem noget. — 2) st., annað tveggja (fornl.), annað hvort, (stundum ýmist): Alle levende Væſener ere e. Menneſker eller Dyr. E. med Magt eller Liſt. — De kan e. gaae, ride eller kjøre. — Han maa e. være ſyg, eller have meget at beſtille, eller han er bortreiſt (eða eller ogſaa er han bortreiſt). — Stundum er enten einungis í huganum: Man kan tage en rød, eller en blaa Farve. Det briſte eller bære, ſaa maa jeg gjøre et Forſøg nú er annað hvort, að hrökkva eða stökkva. — β) tómt, eða með hvad fyrir framan sig, hvort sem: E. det er rigtigt eller galt. Hvad e. han lever, eller døer.

*Enthuſiasme, sk., = Begeiſtring.

*Enthuſiaſt, ft. -er, kk., sá sem er hrifinn af guðmóði.

*enthuſiaſtiſk, ft. -e, e., = begeiſtret (sjá greinina um begeiſtre).

*Entomolog, ft. -er, kk., sá sem er fróður um skorkvikindi.

*Entomologie, sk., skorkvikindafræði.

entre, ás. 1, greiða uppgöngu (optar uppgöngur, ganga upp) á skip.

Entrebiil öxi sem er höfð þegar greiddar eru uppgöngur (á skip).

*Entree, sk., innganga; dyr.

*Entreebillet inngöngumerki.

Entrehage stafnljár.

*entreprenant, ft. -e, e., framtakssamur.

*entreprenere, h. s. 1, takast á hendur fyrir kaup að láta gera e-ð.

*Entrepreneur, ft. -er, kk., sá sem tekst á hendur fyrir kaup að láta gera e-ð.

*Entrepriſe, ft. -r, sk., það að takast á hendur að láta gera e-ð; líka: það sem maður tekst á hendur að láta gera.

*entrere, h. s. 1, ganga að e-u; ráðast í.

Entreøxe = Entrebiil.

Entring, ft. -er, sk., uppganga á skip.

*Entſian, sk., maríuvöndur, kveisugras, digra gras, *gentiana*.

*Epacter, ft., paktar.

*Epaulette, ft. -r, sk., axlarmerki hermanns.

*ephemer, ft. -e, e., skammgóður.

*Ephemerider, ft., minnisbækur, dagblöð, o. s. frv.

*Ephor, ft. -er, kk., umsjónarmaður.

*Ephorat, ft. -er, kl., umsjónarembætti.

*Epicuræer, ft. -e, kk., sælkeri.

*epicuræiſk, ft. -e, e., sællífislegur.

*Epidemie, ft. -e, sk., landfarsótt. Sb. Landfarſot, Omgangsſyge. Annað enn Endemie.

*epidemiſk, ft. -e, e., (um sóttir), sem gengur, sem faraldur er að.

*Epigram, ft. -mer, kl., fyndnisstaka, gamanvísa.

*epigrammatiſk, ft. -e, e., fyndinn og gagnorður: En e. Digter skáld sem yrkir fyndnisstökur eða gamanvísur.

*Epiker, ft. -e, kk., sagnaskáld.

*Epilepſie, sk., = Faldſot.

*Epilog, ft. -er, sk., eptirmáli.

*epiſcopal, ft. -e, e., biskuplegur: Den epiſcopale Kirke i England.

*epiſk, ft. -e, e., sem lýtur að söguljóðum: E. Digt = Epos. Den epiſke, dramatiſke og lyriſke Poeſie. E. Digter = Epiker.

*Epiſode, ft. -r, sk., útúrdúr í frásögn o. s. frv.

*Epiſtel, ft. Epiſtler, sk., sendibrjef, pistill (í gamni). — b) pistillinn: Evangelierne og Epiſtlerne.

*Epitheton, ft. Epitheter, kl., sannkenning.

*Epoche, ft. -r, sk., tímaskipti: Gjøre E. gjöra tímaskipti (þ. e. gera svo mikið að í e-u — t. a. m. í e-i vísindagrein — að þaðan megi telja nýtt tímabil). — β) tímabil.

*Epopee, ft. -r, sk., = Heltedigt.

*Epos, kl., söguljóð. Sb. Heltedigt.

*Equipage, ft. -r, sk., farteski; öll akfæri.

*equipere, ás. 1, dubba e-n upp; gera út skip.

*Equipering, sk., það að equipere.

*equivoque, e., tvíræður. Sb. ſlibrig b, β.

Er, án ft., sk., [eir], a) (úrelt) = Kobber. — b) = Spanſkgrønt.

[er- stendur í upphafi nokkurra orða, sem tekin eru úr þjóðversku á seinni tíðum, t. a. m. erfare, erſtatte, o. s. frv.].

*Eremit, ft. -er, kk., = Eneboer.

*Eremitbolig bústaður einsetumanns.

*Eremithytte einsetukofi.

*Eremitlevnet einsetulifnaður.

erfare, ás. 1 (en þó líka erfoer í þál. t.), komast að raun um, komast að e-u, verða áskynja um, spyrja = frjetta: Han vil nok komme til at e. det mun sjálfur komast að raun um það. Jeg har erfaret (reynt) hvad det er, at lide Nød. Jeg har førſt nylig erfaret af hans Brev, at han er gift.

erfaren, ft. erfarne, e., [sb. beygingu sagnarinnar fare], reyndur, vanur: En e. Statsmand. E. i noget.

Erfarenhed, án ft., sk., reynsla (það að vera reyndur): En Mand af megen E.

Erfaring, sk., reynsla, reynd, raun, α) án ft., hugsað í einu lagi: Lære noget af E. reyna e-ð = komast að raun um e-ð. Jeg har (veed) det af egen E. mjer hefur reynzt það þannig sjálfum. Komme til E. om noget og bringe noget i E. verða áskynja um e-ð. Komme til E. reynast = verða reyndur maður. En Mand af E. reyndur maður. — b) með ft. -er, hugsað í mörgu lagi: Samle nyttige Erfaringer nema nytsamleg dæmi. Lære af Andres Erfaringer láta sjer annara víti að varnaði verða.

Erfaringsbegreb nám sem er grundvallað á reynslu.

Erfaringsbeviis próf sem er dregið af reynslu.

Erfaringskundſkab þekking sem er dregin af reynslu.

Erfaringsſætning grein sem er grundvölluð á reynslu.

Erfaringsting hlutur sem menn geta orðið varir við (sjer í lagi með skilningarvitunum).

Erfaringsverden allt sem reynslan getur náð til. (Sb. Sandſeverden).

erholde, ás., meðtaka, fá, öðlast: Brevet har jeg erholdt, men ikke det, ſom ſkulde følge med ſamme. Hvad vi erholde af andre.

Erholdelſe, sk., það að erholde.

Erhverv, án ft., kl., afli (það sem aflað er): Han vil forbittre dem Nydelſen af deres E.

erhverve afla (sjer) e-s, ávinna sjer: E. noget eða e. ſig noget. E. ſit Udkomme hafa ofan af fyrir sjer eða lífi sínu, (sb. það berst í bökkum fyrir honum). E. en betydelig Formue. Erhvervet Formue gróðafje. E ſig Venner (nyttige Kundſkaber).

Erhvervelſe, sk., það að erhverve.

Erhvervsgreen aflagrein.

Erhvervskilde það sem maður hefur ávinning af.

Erhvervsmaade háttur að ávinna sjer.

erindre, ás. 1, a) muna, α) e. noget muna e-ð, muna eptir e-u, láta sig ranka við e-u, koma e-u fyrir sig: Jeg erindrer ikke hans Navn. — β) e. ſig noget minnast e-s í huga sínum: Naar vi e. os vore Ungdomsdage. Saavidt jeg kan e. mig. — b) minna e-n á e-ð, (sb. ánýja e-ð við e-n), vanda um við: E. een om noget. Jeg har tidt nok erindret ham; men han glemmer enhver Advarſel; sb. advare, paaminde. — c) minnast á, geta e-s: Eet maa jeg endnu e.

Erindring, ft. -er, sk., endurminning, líka það sem minnir á e-ð: Denne E. kommer for ſildig. Den blotte E. bringer mig til at gyſe. Vække Erindringen om noget ryfja e-ð upp. Bringe noget i E. hos een ryfja e-ð upp fyrir e-m. Give een noget til E. til menja. Have en E. (menjagrip) efter een. Alle diſſe Ting ere mig kjære Erindringer om lykkelige Dage. — b) = Advarſel, Formaning, Paamindelſe: Jeg har givet ham en alvorlig E. sett laglega ofan í við hann, tekið honum tak. Alle Erindringer have været forgjeves.

Erindringskraft minnis-afl.

Erindringspoſt e-ð sem athuga þarf (t. a. m. í reikningsgjörð).

Erindringsſkrivelſe áminningarbrjef, viðvörunarbrjef.

Erindringstegn menjar, menjagripur.

[Erke- framan við orð, er ýmist (t. a. m. í Erkebiſkop) = erki- á ísl., eða það er sett framan við orð, sem merkja e-ð illt, sb. Erketyv.]

Erkebiſkop erkibiskup.

Erkebiſp = Erkebiſkop.

Erkebiſpedømme erkibiskupsdæmi.

Erkedegn erkidjákni.

Erkedrog allra mesti ónytjungur.

Erkeengel höfuðengill (Fms. II, 198).

Erkegavtyv húðar-selur.

Erkehertug yfirhertogi.

Erkehertugdømme yfirhertogadæmi.

Erkehertuginde yfirhertoga-frú.

Erkeløgner allra mesta lygahylki.

Erkenar mesta flón, o. s frv.

Erkeſtift erkibiskupsríki.

Erketyv stórþjófur, rummungsþjófur, rummungur.

erkjende kannast við, láta e-ð á sannast, (sb. viðurkenna, meðkenna, meðganga): Jeg erkjender, at jeg har feilet. — E. ſine Forſeelſer. Da diſſe Sandheder — om de endog ere bekjendte, dog langtfra ikke kunne ſiges at være erkjendte þó menn viti af þeim, þá vantar mikið á, að menn láti það á sannast. Han vilde ikke e. Contractens Gyldighed kannast við, að samningurinn væri lögmætur. England var den førſte Magt, ſom erkjendte de ſydamericanſke Staters Uafhængighed. — Han blev erkjendt ſom Konge af de fleſte Magter. — E. een for ſin Overherre (Overmand, Søn). — β) sjer í lagi um þakklátsemi: E. noget med Taknemmelighed kunna þakkir fyrir e-ð. — b) á seinni tíðum, í heimspekilegri merk., sjá e-ð (eins og það er) í huga sínum.

Erkjendelſe, sk., viðurkenning, meðkenning, játning: Komme til E. (komast að raun) om noget. Komme til Sandhedens E. sjá hið sanna. Komme til Syndernes E. játa syndir sínar. Negte Erkjendelſen af (vilja ekki kannast við) en Rettighed. — b) þekking: Sandheds E. En klar (levende, ufuldkommen) E.

erkjendtlig, ft. -e, e., þakklátur (einkum í verki): (Man kan være taknemmelig mod Gud, men ikke e.). Viſe ſig e. imod een auðsýna e-m þakklátsemi. Et erkjendtligt Sindelag.

Erkjendtlighed, án ft., sk., þakklátsemi (einkum í verki).

erklære, ás. 1, lýsa e-u yfir, votta: Han har erklæret (sjálfur sagt), at det var ham ligegyldigt. — E. een for Konge (eiginl. lýsa því yfir, að e-r sje tekinn til konungs), taka e-n til konungs. Han blev offentlig erklæret for en Landsforræder. E. noget for lovligt kalla e-ð lögmætt. — Han er hendes erklærede Elſker það er alkunnugt, að o. s. frv. — b) e. ſig segja hvað sjer býr í brjósti eða lízt: Han maa nøiere e. ſig (verður að tiltaka betur), hvad han mener dermed. — E. ſig om (í em-

bættislegu orðfæri líka e. — án ſig — over) en Sag segja (rita) sitt álit um e-t mál. — E. ſig for noget vera e-u meðmæltur þegar maður segir álit sitt um það; gagnstætt e. ſig imod noget vera e-u mótmæltur.

Erklæring, ft. -er, sk., það að lýsa e-u yfir, það sem maður segir í því skyni að standa við það: Gjøre en høitidelig E. lýsa e-u yfir í allra viðurvist eða í heyranda hljóði. En E. for Retten framsaga í dómi. Sb. Æreserklæring, Krigserklæring. — b) ritað álit embættismanns: Afgive ſin E. i en Sag. Sende en Sag til Amtmandens E. Sb. Betænkning b.

erkyndige, ás. 1, ekki höfð, nema í orðatiltæk. e. ſig om grafast (grennslast, komast) eptir e-u: E. ſig neie om alle Omſtændigheder.

erlange, ás. 1, = opnaae, sem er betra.

erlægge, ás., greiða (ljúka fornl.) fje, gjalda: Hele Afgiften erlægges paa eengang. E. Bøder. Sb. udrede, betale.

Erlæggelſe, sk., það að erlægge.

Erme sjá Ærme.

ernære fæða = færa e-n fram: E. Kone og Børn. E. ſig af ſine Hænders Gjerning lifa á handafla sínum. Sb. underholde.

Ernærelſe, sk., það að ernære.

erobre, ás. 1, vinna e-ð með hernaði, leggja (brjóta) e-ð undir sig: E. en Fæſtning; sb. indtage. Alle de erobrede Lande faldt fra. — β) sigra (leiða til ástar við sig) hug karlmanns (ef kvennmaður á í hlut) eða kvennmanns (ef karlmaður á í hlut).

Erobrelyſt = Erobringslyſt.

Erobrer, ft. -e, kk., sá sem leggur undir sig önnur lönd.

Erobreſyge = Erobringsſyge.

Erobring, ft. -er, sk., það að erobre: Gjøre Erobringer. — b) það sem maður leggur undir sig: Denne E. tabtes ſnart igjen.

Erobringskrig hernaður í því skyni að leggja e-ð undir sig.

Erobringslyſt löngun til að leggja undir sig. Sb. Erobrelyſt.

Erobringsret rjettindavald sem kallað er að maður hafi yfir e-u af því hann hefur lagt það undir sig: Beſidde et Land ved E.

Erobringsſyge fýkn í að leggja undir sig. Sb. Erobreſyge.

*Erotiker, ft. -e, kk., ásta-skáld.

*erotiſk, ft. -e, e., sem er um ástir: E. Digt ástaljóð, ástakvæði, mansöngur (fornl.)

erre, h. s. 1, ryðga (um eir): Kobber errer let, naar det ikke holdes reent og blankt. — Ho. l. t. erret, sem e. og ao., eins og eirryð: Erret Smag. Det ſmager erret.

Erſtatning, ft. -er, sk., uppbót, a) það að bæta e-ð upp. — b) það sem e-ð er bætt upp með, full forlaga (60), fullnaður (Gþl.): Faae E. i Penge. Give een fuld E. for noget. (Sb. Godtgjørelſe.)

erſtatte, ás. 1, bæta e-m e-ð upp: E. een et Tab (en Skade). Det kan aldrig erſtattes mig jeg bíð þess aldrei bætur.

erſtattelig, ft. -e, e., (upp)bætanlegur: En e. Skade.

Ert (sjaldh. í et.), ft. -er, sk., [ert], erta, baun, *pisum sativum:* Lægge (ſaae, høſte) Erter. Gule (graae) Erter. Grønne Erter hálfsprottnar baunir. — b) í ft., eins konar baunagrautur: Maaltidet beſtod af Erter og Fleſk.

Erteager baunaakur.

Ertebed baunareitur í garði.

Ertebælg baunabelgur.

Ertehalm baunahelmur (ft. kvk.).

Ertekjep stöng til stuðnings við baunajurt sem er ræktuð í garði. Sb. Erteſtang, (Erteriis).

Ertekjærling kveif (um karlmann); gutlari; búrsnati.

Ertemalm járnmálmur sem finnst í smákúlum.

Ertemos baunagrautur, (sb. ertravellingr, í Stjórn).

Erteriis hríslur sem hafðar eru til stuðnings við baunajurtir.

Erteſkal hýði á baun.

Erteſkok, ft. -ker, sk., = Artiſkok.

Erteſtang = Ertekjep.

Erteſuppe baunasaup.

Ertetræ (eins konar trje) *robinia pseudoacacia.*

Erts, ft. Ertſer, sk., málmblendingur, málmgrýti. — b) eirblendingur: Corinthiſk E.

*Erudition, án ft., sk., mikill lærdómur.

*Eruption, ft. -er, sk., = Udbrud; sjer í lagi eldsuppkoma, eldgos.

Es, kl., 1) (líka As), ft. eins, minnsta gullvigt (= 1/15 af þunga byggkorns). — 2) með ft. Eſſer, ás, a) á teningi: Sex Es ás og sex. — b) í spilum: Have to Eſſer paa Haanden. Hjerter (Ruder, Spader, Kløver) Es.

*Eſcadre, sk., lítill herskipafloti.

*Eſcadron, ft. -er, sk., = Rytterfane b.

*eſcamotere, s. 1, a) h. s., gera sjónhverfingar. — b) ás., skjóta (lauma, læða) e-u eitthvað (svo fljótt að ekki beri á því).

*Eſcamoteur, ft. -er, kk., = Taſkenſpiller.

*Eſcorte, sk., lið sem e-m er fengið til fylgdar svo að honum sje óhætt. Sb. Bedækning b.

*eſcortere, ás. 1, fylgja e-m svo að honum sje óhætt. Sb. bedække 1, b.

Eſel (líka Æſel), ft. -er og Eſler, kl. (og ætíð sk. í styrðum í óvönduðu tali), asni, (ess Fms. X, 139). Sb. Aſen.

Eſeldriver essrekur.

Eſelføl asnafolald.

Eſelhud = Aſenhud.

Eſelinde = Aſeninde.

Eſelmelk ösnumjólk.

Eſelſkind = Eſelhud.

Eſeløre eyra á asna. — b) hundseyra í bók.

Eſke sjá Æſke.

*Eſpalier, kl., rimagarður, grindur. Sb. Rækværk.

*Eſplanade, sk., flötur (flöt).

*Eſprit, sk., fyndni, orðheppni; aðalefni í riti.

*Eſquire, kk., í fyrstu skjaldsveinn; en er nú haft á Englandi sem virðingarnafn minni háttar manna lendborinna og heldri manna ólendborinna.

Eſſe, ft. -r, sk., afl í smiðju.

Eſſekoſt eins konar áhald til að skvetta vatni á kolinn fyrir aflinum.

*Eſſents, ft. Eſſentſer, sk., dýrindis vökvi.

Eſſetrug nór. Sb. Hærdetrug.

*Eſtafette sjá Stafet.

*Eſtime, sk., met, yfirlæti. Sb. Agtelſe, Anſeelſe c.

*eſtimere, ás. 1, meta. Sb. agte 9, ſkatte.

*etablere, ás. 1, setja e-ð á stofn, stofnsetja, reisa. — E. ſig koma sjer fyrir (sb. koma sjer á laggirnar) einkum sem kaupmaður eða iðnaðarmeistari.

*Etabliſſement, ft. -er, kl., það sem sett er á stofn; einkaul. verzlunarbú sem maður á annarstaðar enn aðalheimili hans er.

*Etage, ft. -r, sk., pallur (t. a. m. í leikhúsi). — β) = Sal b.

*Etat, sk., ástand; reikningur; o. s. frv. (Sb. Hofetat, Landetat, Søetat, o. s. frv.)

*Ethik, sk., (nú á dögum tíðkanlegra enn Moral), siðfræði.

*Ethiker, ft. -e, kk., siðfræðingur.

*ethiſk, ft. -e, e., sem lýtur að siðferði.

*Ethnograph, ft. -er, kk., sá sem ritar þjóðalýsingar.

*Ethnographie, ft. -r, sk., þjóðalýsing.

*ethnographiſk, ft. -e, e., sem lýtur að þjóðalýsingu: Et e. Arbeide. E. Hiſtorie þjóðasögur.

*Etiquette, sk., a) ft. -r, minnismiði festur á e-ð. — b) án ft., siðvenja í afskiptum manna á millum, einkanl. hirðsiðir.

Etmaal sjá Eetmaal.

etſteds (líka, einkum í tali, enſteds, eenſteds), ao., á einum stað: „E. paa Jorden, i Norden“. Jeg agter mig e. hen (jeg ætla á einn stað) i Egnen. E. fra úr einum stað. — b) á einhverjum stað, einhverstaðar: Det maa være e. i Stuen. E. hen á e-n stað. Det maa komme e. fra e-rstaðar að, úr e-i átt.

*Etui, kl., = Beſtik B, Foderal; Naalehuus.

*Etymolog, ft. -er, kk., sá sem rekur ættir (uppruna) orðanna.

*Etymologie, ft. -r, sk., upprunafræði (líka uppruni) orða.

*etymologiſk, ft. -e, e., sem lýtur að uppruna orða.

*Eudæmonismus, sk., sú kenning að allt eigi að lúta að því að verða sem sælastur.

*Eunuch, ft. -er, kk., geldingur (um mann).

*Euphemismus, sk., vægt orðatiltæki.

*euphemiſtiſk, ft. -e, e., vægilegur (um orðatiltæki).

*Euphonie, sk., hljóðfegurð orða.

*euphoniſk, ft. -e, e., sem er til hljóðfegurðar.

*evangeliſk, ft. -e, e., samkvæmur eða grundvallaður á (eða sem ber fyrir sig) kenningu Krists og postulanna: Den evangeliſke Tro (Kirke). De evangeliſke Brødre.

*Evangeliſt, ft. -er, kk., guðspjallamaður, guðspjallaskáld (fornl): De fire Evangeliſter.

*Evangelium (með greininum Evangeliet), kl., a) án ft., fagnaðarboðskapur Krists. — b) með ft. Evangelier, guðspjall, α) de fire Evangelier. — β) Evangelierne og Epiſtlerne.

*eventualiter, ao., ef á þarf að halda, ef til þarf að taka, ef til þess kemur.

*Eventualitet, ft. -er, sk., það sem í kann að skerast.

*eventuel, ft. -le, e., sem verða (koma, o. s. frv.) kann.

Eventyr, ft. eins, kl., [æfintýr-r Fms. III, 89, V, 300], æfintýri, α) sem viðburður: Gaae (drage) ud paa E. Opleve mange E. — β) sem rit: Digte (ſkrive) et E. — b) ábyrgð, hætta: Staae (gjøre noget paa) ſit eget E. ábyrgjast sjálfur.

eventyre, ás. 1, haft í orðatiltæk. e. ſig hætta á hvernig tekst: E. ſig i Verden.

Eventyrer, ft. -e, kk., = Lykkefriſter, Lykkejæger.

eventyrlig, ft. -e, e., fáheyrður, undarlegur, lygilegur: Eventyrlige Tildragelſer. Et eventyrligt Liv (sem líkist æfintýri).

Eventyrlighed, án ft., sk., það að vera eventyrlig.

*Everlaſting, nafn, eins konar þykkur vefnaður (ofinn úr ull eða kotúni)

*evident, ft. -e, e., auðsjeður, auðsjáanlegur, sem liggur í augum uppi.

*Evidents, sk., það að liggja í augum uppi.

evig, A) ft. -e, e., 1) um tímalengd, a) eiginl., eilífur, (eilegur fornt), α) án upphafs og enda: Gud er e. Gagnstætt: endelig. — β) án enda: E. Salighed. Det Timelige og det Evige. Gagnstætt: timelig. — b) óeiginl. (þegar talað er um e-ð stundlegt), α) æfilangur: Dømmes til evigt (æfinlegt) Fængſel. — β) æfinlegur (sem helzt til enda veraldar): E. Fred. Til e. Erindring. Til e. Arv og Eie. — Til e. Tid æfinlega (e. Tid er hjer eiginl. endi hins stundlega). — γ) (í tali), (um e-ð sem er leiðinlegt eða óviðkunnanlegt): sífeldur, endalaus: Her er en e. Støi og Uro. — 2) um aðra stærð eða mergð, stórmikill: Det var en e. Skade það er illa farið. Han ſkal faae en e. Ulykke hann skal fá fyrir ferðina eða sjálfan sig fyrir hitta. Hver evige een hver með öðrum. — B) sem ao., eilíflega; æfilangt, æfinlega, sífelt, sífeldlega, sí og æ.

Evighed, sk., 1) um tímalengd, a) eiginl., eilífð, α) það að vera án upphafs og enda: Guds E. — β) annað líf, guðs ríki: Han er nu i Evigheden. — b) óeiginl. (þegar talað er um e-ð stundlegt), α) (sb. evig 1, b, β), mjög langur tími: Det ſkeer i E. ikke það skal aldrei verða eða verður aldrei. Det er en E. (eilífðar tími) ſiden jeg har ſeet ham það er fjarska langt síðan jeg sá hann, jeg hef ekki sjeð hann langa lengi. — Det har fra E. været ſaaledes frá alda öðli (hjer er Evighed eiginl. tími sem er liðinn fyrir fjarska löngu). — b) (sb. evig 1, b, γ), þegar talað er um e-ð leiðinlegt: Det er en Evigheds Støien (það er leiðinlegur hávaði, sem alla jafna er) her i Huſet. — γ) þegar maður furðar sig mikillega á e-u: Hvor i al E. er det muligt hvernig getur staðið á því?

Evighedsblomſt (eins konar jurt svipuð grájurt og fjandafælu) *gnaphalium arenarium.*

evigvarende, [sb. vare], = evig 1, b, α-β.

evindelig, [sb. æfinlig-], a) ft. -e, e., (um e-ð stundlegt), sífeldur, endalaus: Det er en e. Tid, hun bliver borte það er naumast, hún er stundarkorn í burtu. — b) sem ao., eilíflega: Guds Ord, ſom lever og bliver e.

Evne, [efni], 1) (í Norv.), kl. og án ft., efni (það sem haft er í e-ð). Sb. Æmne. — 2) sk., a) án ft., máttur, megn, magn: Han har baade Villie og E. dertil. Dette Arbeide er over min E. ofætlun, um megn; sb. reisa sjer hurðarás um öxl. — b) ft. -r, α) optast nær í et., efni (ft.): Han har kun ringe E. hann hefur ekki á miklu að taka. Jeg har ikke E. dertil eða min E. er ikke dertil jeg hef ekki efni á því. Enhver bidrog efter (ſin) E. — β) afl (einkum andlegt), hæfilegleiki: Sjælens Evner öfl sálarinnar. Han har af Naturen gode Evner honum er margt vel gefið, (sb. hann er vel af guði gerður).

evne, ás. 1, [efna], orka (megna) e-u, vera fær um, hafa efni á e-u, mega sjer mikils o. s. frv.

evneløs, [sb. efnalaus], sem vantar Evne; einkum efnalaus, fátækur: Evneløſe Pigers Udſtyr.

Evnetræ (í Norv.) = Gavntræ.

Evnetømmer (í Norv.) = Gavntømmer.

*Evolution, ft. -er, sk., eiginl. rakning.

*exact, a) ft. -e, e., nákvæmur í alla staði. — b) sem ao., nákvæmlega.

*Exaltation, sk., (það að vera exalteret; sb. greinina um exaltere), ofsi eða óstilling er kemur í geð e-s.

*exaltere, ás. 1, (eiginl. hækka e-ð), færa e-ð úr hófi, er tíðkanlegast í ho. l. t. exalteret utan við sig sökum ákafa, (sb. geystur, vanstilltur, sem vanstilli er á): Et exalteret Menneſke. Exalteret Tilſtand algleymingur, o. s. frv. Sb. overſpænde.

*Examen, ft. Examina, sk., raun (þ. e. það að reyna e-n, hlýða e-m yfir).

*Examinand, ft. -er, kk., sá sem á að fara að láta reyna sig eða verið er að reyna.

*Examination, sk., það að examinere.

*Examinator, ft. -er, kk., sá sem hlýðir öðrum yfir, reynandi.

*Examinatorium, ft. Examinatorier, kl., háskóla-raun til að festa í minni manna það sem kennt hefur verið. (Minna enn Examen).

*Examinatus, ft. Examinati, kk., sá sem búið er að reyna í e-u, er sjaldh., nema í orðunum E. juris sá sem hefur stundað dönsk lög og er búinn að ljúka sjer af.

*examinere, ás. 1, reyna = spyrja = hlýða e-m yfir.

*Excellence, ft. -r, sk., virðingar-ávarp við alla þá karlmenn sem eru í efstu virðingarmanna-deild (að sínu leyti eins og Høivelbaarenhed við þá sem eru í annari að ofan).

*excellent, a) ft. -e, e., framúrskarandi, frábær, ágætur. — b) sem ao., frábærlega, ágætlega, prýðilega.

*excellere, h. s. 1, skara fram úr, taka öðrum fram, vera frábærlega vel að sjer í e-u, o. s. frv.

*Excentricitet, sk., það að vera excentriſk.

*excentriſk, ft. -e, e., sem er utan við — eða hefur annan — miðpunkt; einrænn og ákaflyndur (sb. ſværmeriſk og greinina um exaltere).

*Exception, ft. -er, sk., það að excipere. Sb. Indſigelſe, Indvending.

*exceptionel, ft. -le, e., numinn undan því sem er aðal-regla: En e. Stilling.

*excerpere, ás. 1, tína e-ð úr (ritum). — β) tína úr ritum.

*Excerpter, ft., úrtíningur úr ritum.

*Exces, optar í ft. Exceſſer, sk., óeirðir, róstur.

*excipere, h. s. 1, í orðatiltæk. e. imod noget eða een kalla e-ð ónýtt að lögum eða ómætt, kalla e-n rangan í e-u, víkja e-m úr e-u (t. a. m. dómi; fornt: ryðja e-n úr e-u). Sb. Indſigelſe, Indvending.

*Exclamation, ft. -er, sk., = Udraab.

*Exclamationstegn = Udraabstegn.

*excludere, ás. 1, byrgja e-n úti, vísa e-m burt, reka e-n burt.

*Excluſion, ft. -er, sk., það að excludere.

*excluſiv, ft. -e, e., sem er svo lagaður að allt annað er undan skilið.

*excluſive, ao., haft í öðrum eins orðatiltækjum og fra 5 til 9 e. frá 5. til 9. að báðum þeim frá skildum (þ. e.: 6. 7. 8.).

*Excommunication, ft. -er, sk., bannfæring; bann sem e-r er settur í.

*excommunicere, ás. 1, setja e-n í bann, bannsetja, bannfæra, bannsyngja, setja e-n út af sakramentinu.

*Excrement, optar í ft. -er, kl., saurindi.

*Excurs, ft. Excurſer, sk., útúrdúr (sem ritgjörð).

*Excurſion, ft. -er, sk., (eiginl. úthlaup), α) = Udfald 1, b, β, Streiftog. — β) = Lyſtreiſe. — γ) botaniſk E. jurtaleit.

*excuſere, ás. 1, = undſkylde, forſvare a.

*Execution (f. Exſecution), ft. -er, sk., (framkvæmð e-s hlutar); manns aftaka; aðför í skuldamálum.

*executiv (f. exſecutiv), ft. -e, e., sem framkvæmir: Den executive Magt framkvæmdar-valdið.

*Executor (f. Exſecutor), ft. -er, kk., framkvæmandi e-s hlutar.

*Exegeſe, sk., skýring ritningarinnar.

*Exeget, ft. -er, kk., sá sem skýrir ritninguna. Sb. Fortolker.

*Exegetik, sk., skýringar-fræði (kennsla í því hvernig skýra á ritninguna).

*exegetiſk, ft. -e, e., sem lýtur að skýringu ritningarinnar.

*Exempel, ft. Exempler, kl., dæmi: Man finder intet E. derpaa (til þess) i Hiſtorien. Anføre (fortælle) et E. E. paa (um) en Regel. — b) eptirdæmi, fyrirmynd: Følge eens E. gera eptir dæmi e-s. Foregaae andre med et godt (ondt) E. Andre til E. öðrum til eptirdæmis eða viðvörunar. Sb. Efterdømme.

*exempelløs dæmalaus.

*Exempelſamling dæmasafn.

*Exemplar, ft. -er, kl., exemplar: Oplaget beſtaaer af 500 Exemplarer. Et indbundet (uindbundet, fuldſtændigt, ufuldſtændigt) E. af en Bog. Sb. Aftryk. — b) sýnishorn (t. a. m. jurt eða dýr sem náttúrufræðingur hefur af e-i tegund).

*exemplariſk, a) ft. -e, e., staklega vandaður, sem er fyrirmynd annara eða öðrum til viðvörunar: Føre et e. Levnet hegða sjer frábærlega vel, vera stakur ráðvendnismaður. — b) sem ao., staklega vel, öðrum til eptirdæmis eða viðvörunar: Han bør e. ſtraffes.

*exequere (f. exſequere), s. 1, a) ás., framkvæma: E. en Befaling. E. en Straf. — b) h. s., taka upp fje fyrir skuldir.

*exercere, s. 1, a) ás., = øve. — b) sjer í lagi h. s., venja sig við (temja sjer) bardagabrögð. Sb. drille (h. s.).

*Exercice, sk., það að exercere b.

*Exil, kl., herleiðing; útlegð.

*Exiſtents, sk., a) = Tilværelſe. — b) = Virkelighed, Væſenhed. — c) = Underhold.

*exiſtere, h. s. 1, = være til, finde Sted, have ſit Udkomme, o. s. frv.

*Exorcismus, sk., = Beſværgelſe.

*Exordium, kl., formáli prjedikunar.

*exotiſk, ft. -e, e., sjer í lagi um plöntur, útlenzkur, sem er úr öðrum heimsálfum.

*expectorere, ás. 1, í orðatiltæk. e. ſig segja það sem manni býr í brjósti, leysa frá skjóðunni, láta dæluna ganga.

*expedere, ás. 1, afgreiða, ljúka e-u af, koma e-u frá.

*expedit, ft. -e, e., fljótur að því sem maður á að gera, fljótvirkur.

*Expedition, ft. -er, sk., afgreiðsla, o. s. frv. — b) herför; leiðangur.

*Experiment, ft. -er, kl., tilraun: Et phyſiſk (chemiſk) E. Sb. Forſøg.

*experimental, ft. -e, e., eða Experimental-, sem fremri liður í samsettu orði, sem lýtur að tilraunum.

*experimentere, h. s. 1, gjöra tilraunir.

*Explication, ft. -er, sk., skýring, þýðing, úrlausn.

*explicativ, ft. -e, e., sem er til skýringar.

*explicere, ás. 1, skýra, þýða, leysa úr e-u.

*explodere, h. s. 1, verða að skoti.

*Exploſion, ft. -er, sk., skot, hvellur.

*Exponent, ft. -er, sk., veldis-tala í tölvísi.

*Export, sk., = Udførſel.

*exportere, ás. 1, = udføre 1.

*Expres, sk., maður sem sendur er gagngjört. Sb. Ilbud.

*Exſpectance, ft. -r, sk., loforð (ádráttur) um e-ð (sjer í lagi embætti) seinna meir.

*Extaſe, ft. -r, sk., leiðsla. Sb. Henrykkelſe, Fortryllelſe.

*extemporere, ás. 1, gera e-ð án undirbúnings (óforhugsað), sjer í lagi mæla e-ð af munni fram, (sb. hann kvað af tungu fram svá sem hann mælti annat mál; manni verður e-ð á munni).

*extenſiv, ft. -e, e., mikill fyrirferðar (eða að tímalengd). Gagnstætt: intenſiv.

*Exterieur, kl., = Udvortes og Ydre sem nöfn.

*extra, 1) sem ao., aukreitis. — 2) sem fremri liður í samsettu orði, a) í einkunn. frábærlega, gæða, t. a. m. extragod, extrafiin. — b) skrifað Extra í nöfnum, auka-, t. a. m. Extrafortjeneſte, Extraomkoſtninger; sb. Extrapoſt.

*Extract, ft. -er, sk., ágrip; seyði af jurtum.

*Extraction, sk., góð ætt og mönnun: En Mand af E. velborinn og menntaður maður.

*extradere, ás. 1, selja e-ð fram, selja e-m e-ð í hendur.

*extraordinair, ft. -e, e., = overordentlig.

*Extrapoſt aukapóstur.

*Extravagance, ft. -r, sk., = Udſvævelſe, Urimelighed.

*extravagant, ft. -e, e., = udſvævende (sjá greinina um udſvæve).

*extravagere, h. s. 1, = udſvæve.

*Extrem, ft. -er, kl., = Yderlighed, (sb. Overdrivelſe).

*Extremiteter, ft., útlimir.

F.

F, sjötti stafur í stafrofinu, kallaður Ef og borinn fram eins og f í upphafi á ísl. orði, þegar hann stendur fyrir framan hljóðstaf þeirrar samstöfu, sem hann er í, en eins og ff, ef hann stendur fyrir aptan (t. a. m. i lefle, traf). (Sb. V.)

faa, ekki haft nema í ft., [fá-r], miðstig færre [færri f. færi], efsta stig færreſt, e., fáir: F. har Lykken; Alle har Døden (orðskv.). F. ſom Fader, Ingen ſom Moder (fáir sem faðir, enginn sem móðir Orðskviðasafn). Der kom f. eller ingen það komu ör-fáir, það kom varla neinn. Der døde færre af Sygdom end af Mangel, og de færreſte (fæstir) faldt i Slaget. Hvo af dem har færreſt Børn fæst börn eða fæst barna?

faae, fik, faaet, ás., [fá], I) þar sem frummerk. er taka við e-u, A) með eintómum þol., eða þol. og at með nh., 1) með eintómum þol, a) um menn, fá, (ná e-u, ná í), öðlast, eignast, hreppa, hljóta: F. et Brev. F. en Underretning. F. Penge. F. et Embede. — F. Mad borða. — Han fik Afſlag. Han fik Ja (Nei) af Pigen stúlkan tók (neitaði) honum. F. Hug (Prygl) for noget vera barinn fyrir e-ð. F. Straf for noget þola hegningu fyrir e-ð. F. Utak. Han fik Skam til Tak honum var vanþakkað. Han fik Skyld for det honum var kennt um það. — End hænder det vel ogſaa, at nogle ſlet ikke f. Sygdomme að sumir verða alls ekki veikir, veikjast alls ekki. F. Hovedpine fá höfuðverk. Jeg har faaet Ondt i Hovedet mjer er orðið illt í höfðinu. — F. Afſky for noget. — Sjer í lagi, eiga (= eignast) α) konu eða mann: F. en Kone kvongast. Den ene Datter fik en Præſt, den anden en Kjøbmand. Sb. ægte (sögn); Ægte. β) barn: F. Børn. Konen har faaet (fætt, alið) Tvillinger. Líka um dýr: Hunden fik Hvalpe (tíkin gaut) i Gaar. — b) um dauða hluti: Træerne f. Blade laufgast. — Naar mon den Sang faaer Ende verði búinn eða hætti? Det fik en ſørgelig Ende það fór hörmulega. Man kan ikke vide, hvad Udfald Sagen vil f. hvernig málið kann að fara. — 2) með þol. og at með nh.: F. noget at ſee (høre) fá að sjá (heyra) e-ð. F. noget at vide komast að e-u, verða áskynja um e-ð. F. meget at gjøre (fá annríki). F. noget at ſige fá nokkurt vald í hendur, verða nokkurs ráðandi. — B) (í nál. tíma), með at með nh., líkt og verða að gera e-ð sem manni er ekki um: Jeg faaer (mun verða) at gjøre det. Vi f. vel at holde op, ſiden det er ſaa ſildigt. — C) með þol. og ho. l. t., eða með tómu ho. l. t., eða með þol. og e., eða með þol. og smáorði staðlegrar merkingar, 1) með ho. l. t., a) með þol. og ho., α) f. noget gjort verða búinn að e-u: Naar jeg faaer Bogen læſt (eða naar jeg faaer læſt Bogen), ſkal jeg ſende den tilbage þegar jeg verð búinn að lesa bókina. — β) f. noget gjort koma e-u af, geta gert e-ð, (sb. bera vopn á Finnana ok fá hlaðit þeim, Fms. I, 10; vinna dóm fullan, vinna rút heimtan; rúta .... þá alla, er hann má heimta geta): Jeg har ikke faaet gjort (udrettet, ſtrevet) ſaameget, ſom jeg vilde. Jeg har faaet opfyldt mit Ønſke eða jeg har faaet mit Ønſke opfyldt jeg hef komið fram því sem jeg vildi, (sb. hitta á óskarstundina). F. et Brev bortſendt koma brjefi á stað, (koma af sjer brjefi). F. Støvlen trukket af ná af sjer stígvjelinu. F. Døren lukket op geta lokið (komið) upp hurðinni. — b) með tómu ho.: F. udſovet fá full-sofið. F. aflæſt hætta að lesa, ljúka við lestur. Hun kan aldrig f. afdandſet getur aldrei dansað nægju sína. — 2) með þol. og e., gera e-n e-ð: F. een vred gera e-n reiðan. F. ham god igjen blíðka hann aptur. — 3) með þol. og smáorði: F. Støvlen (ſit Skæg) af ná af sjer stígvjelinu (kampinum). F. een af Veien koma e-m frá. — F. et Brev bort; sb. C, 1, a, β. F. een bort koma e-m burt. — F. een fra noget koma e-m ofan af e-u. — F. et Ord frem koma upp orði. F. ſin Villie frem koma sínu fram. — F. een (koma e-m) i Embede. — F. Skatterne ind heimta saman skattana = ná sköttunum. — F. noget ned geta rennt e-u niður. — F. noget paa komast í e-ð (e-t fat). F. een paa ſin Side fá e-n (koma e-m) í lið með sjer. — Jeg kan ikke f. Døren op; sb. C, 1, a, β. Han hoſter meget; men faaer intet op en ekkert gengur upp úr honum. — F. een til noget koma e-m til e-s. F. een til at lee koma e-m til að hlæja, hlægja e-n (sb. þat hlægir mik). F. een til at græde græta e-n. — F. en Tand ud ná úr sjer tönn. — II) (úrelt), fá e-m e-ð: F. een noget i Haanden selja e-ð í hönd e-m, láta e-ð koma í hönd e-m. F. een noget igjen. Sb. flye, række.

Faahed, án ft., sk., fæð. Gagnstætt: Mængde.

faakyndig (fornl.), fákunnandi, fákænn, fávís.

Faakyndighed, án ft., sk., (fornl.), fákunnandi (kvk., sjaldh. og forn), fákænska, fávizka.

Faar, ft. eins, kl., [sb. fær- í Færeyar og færi- í færilús], sauður = sauðkind, kind (í tali): Klippe F. klippa sauðfje. Drive en Flok F. reka fjárhnapp. — b) ær, ásauður (fornl.): Kjende et F. fra en Væder.

Faareart fjárkyn: Den ſpanſke (engelſke) F.

Faareavl sauðfjárrækt.

Faarebov bógur af kind.

Faarebrems (flugnategund sem lifir í inníflum eða beila á sauðfjenaði) *oestrus ovis.*

Faaredreng unglingur sem situr yfir fje, (smalapiltur).

Faareflok fjárhnappur, sauðaflokkur.

Faareflynder sjá Flynder 2.

Faarefold kvíar, (sb. rjett, tröð).

Faaregræs (eins konar gras) *poa compressa.*

Faarehjord sauðahjörð.

Faarehold fjárhöfn. — b) = Skæferi.

Faarehoſte (í tali) þurrahósti, hóstakjöltur.

Faarehoved (í tali) mesti sauður, nautshaus, heimskingi.

Faarehund hundur sem vaninn er á að gæta fjár; (sb. fjárhundur).

Faarehuus fjárbyrgi. — b) = Faareſtald.

Faarehyrde fjárhirðir, smalamaður, sauðamaður, (sb. sauðreki, með nokkurs konar fyrirlitning).

Faareklipning fjárklipping.

Faareklokke bjalla sem hengd er um hálsinn á einni eða fleirum kindum í sauðahjörð.

Faareklæder, ft., sauðaklæði: Ulve i F.

Faarekopper eins konar veikindi á sauðfjenaði.

Faarekylling (eins konar engispretta) *gryllus domesticus.*

Faarelaar lær af kind.

Faareluus færilús *acarus reduvius.*

Faarelyng eins konar lyng.

Faaremaaned sumarmánuður (*Aprilis*).

Faaremelk sauðamjólk.

Faaremeg sauðatað: F. er en ypperlig Gjødſke.

Faareoſt ostur úr sauðamjólk.

Faarepels sauðargæra.

Faareſax skæri til að klippa með sauðfjenað.

Faareſkind klippingur; gæra; sauðskinn.

Faareſnee síðfallinn vorsnjór.

Faareſtald fjárhús.

Faareſti = Faarehuus.

Faareſyge fjársýki. — b) hettusótt.

Faaretunge græðisúra *plantago major*. — b) selgresi, fuglatungur, *plantago lanceolata*.

Faareuld ull af fullorðnu fje. Gagnstætt: Lammeuld.

Faareyngel ungviði (þegar talað er um sauðfje).

faatalende, [sb. tale], (fornl.), fátalaður, fámæltur.

*Fabel, ft. Fabler, sk., skröksaga, lygasaga, æfintýri, hjegómi, (sb. ýkjur). — b) dæmisaga: Fabelen om Døden og Brændehuggeren.

*fabelagtig, ft. -e, e., lygilegur, ýktur: En f. Fortælling (Hiſtorie).

*Fabeldigt æfintýri.

*Fabeldigter sá sem býr til dæmisögur (eða æfintýri).

*Fabeldyr dýr sem hvergi hefur fundizt nema í skröksögum.

*Fabellære goðafræði.

*Fabricant, ft. -er, kk., verkstaðarmaður; iðnaðarmaður.

*Fabricat, ft. -er, kl., það sem búið er til í verkstað.

*Fabrication, sk., það að fabricere.

*fabricere, ás. 1, = fabrikere.

*Fabrik, ft. -ker, sk., verkstaður þar sem mikið er búið til af e-u (t. a. m. Porcellainfabrik postulíns-verkstaður; Klædefabrik klæðis-verkstaður; Strømpefabrik sokkaverkstaður).

*Fabrikarbeide það sem gjört er í verkstað.

*Fabrikarbeider sá sem vinnur í verkstað.

*Fabrikeier verkstaðar-eigandi.

*fabrikere, ás. 1, búa e-ð til.

*Fabrikmeſter umsjónarmaður í verkstað.

*Fabrikvare verkstaða-varningur.

*Fabrikvæſen allt sem lýtur að verkstöðum.

*Fabrikør, kk., = Fabrikant, Fabrikeier.

*fabuløs, ft. fabuløſe, e., = fabelagtig.

*Façade, ft. -r, sk., framhlið á stórhúsi.

*Facette, ft. -r, sk., flötur á gimsteini eða gleri.

*facil, ft. -e, e., auðveldur; eptirlátur, góður við að eiga, vægur.

*Facit, merkir eiginl. gjörir, en er haft sem kl. nafn í sömu merk. og Beløb, Sum.

*Façon, sk., snið, lag, lögun.

*Facſimile (eiginl. gerðu líkt; en er haft sem nafn), ft. -r, kl., eptirstunga skrifleturs.

*Faction, ft. -er, sk., samband (margir menn sem eru samhuga í e-u); sb. flokkadrættir.

*factiſk, ft. -e, e., grundvallaður á reynslu, sannreyndur.

*Factor, ft. -er, eiginl. gjörandi, a) sk., í tölvísi eða náttúrufræði o. s. frv., það sem gerir e-ð (t. a. m. hvor þeirra tveggja talna, sem önnur er margfölduð með hinni, af því þær gera báðar þá tölu, sem þar af verður). — b) kk., umboðsmaður α) kaupmanns, undirkaupmaður. — β) verkstaðarmanns eða prentara.

*Factorie, ft. -r, kl., verzlunarstaður sem e-r hefur í öðru landi: De danſke Factorier i Oſtindien.

*Factotum (eiginl. gerðu allt; en er haft sem nafn), kl., sá sem er allt í öllu.

*Factum, ft. Facta, kl., = Kjendsgjerning.

*Factur, ft. -er, sk., vöruskrá með tilteknu verði.

*Factura, sk., = Factur.

*Facultet, ft. -er, kl., háskóladeild.

*fad, ft. -e, e., = flau a, β, ſmagløs.

Fad, ft. -e, kl., [sb. fat?], fat (stór diskur), α) þegar það er grunnt, er sagt paa: Lægge Stegen paa Fadet. — β) þegar það er djúpt, er sagt i: Der er intet i Fadet. Et F. Suppe (fullt) saupfat. Et Fad Erter fat (fullt) með baunagraut. Et F. Melk (fullt) mjólkurfat. — 2) áma.

*Fadaiſe, ft. -r, sk., skyssa.

Fadbinder, ft. -e, kk., (sjaldh.), = Bødker.

Fadbræt = Fadhylde.

Fadder, ft. -e, kk., skírnarvottur (í Danmörku og víðar er títt að hafa marga skírnarvotta): Bede Faddere (bjóða til skírnarvottum). Bede een til F. (bjóða manni til að vera skírnarvottur). Staae (være) F. til et Barn halda barni undir skírn.

Fadderbrev brjef er manni er boðið til að vera skírnarvottur.

Faddergave skírnargjöf (gjöf sem skírnarvottum er títt að gefa barninu eða fóstru þess).

Faddergilde skírnarveizla. Sb. Barſelgilde.

Fadderlav (sjaldh.) = Fadderſkab.

Fadderſkab, kl., guðsifjar: Naar Barnet er dødt, er Fadderſkabet ude (orðskv.), líkt og úti er vinskapurinn, er af er könnunni, eða úti er blíðan, er tóm er tintin (Orðskviðasafn).

Fadderſnak (í tali) mælgi, þvaður.

Fadderſtads haft í tali f. Faddergilde.

fade, ás. 1, hella e-u í ámu: F. Øl.

Fadebuur búr.

Fadebuurspige (fyrrum), ráðskona, matselja.

Fader, ft. Fædre, kk., [faðir], faðir: Være F. til een vera faðir e-s. Staae (være) een i Faders Sted. — b) Fædre opt = Forfædre. — c) í almúgatali sem virðingarnafn eða virðingar-ávarp α) um húsbónda: Vor F. hann húsbóndi okkar. — β) í Danmörku (einkanl. fyr meir) um presta. — γ) í Norv. um presta og aðra heldri menn. — d) frumhöfundur: Hiſtoriens F. — þegar Fader stendur sem fremri liður í þeim orðum, er merkja skyldmenni, þá er vant að skrifa það Far, eins og talað er; sb. Farbroder, Farfader, Farmoder.

Faderblindhed það að föður þykir svo vænt um barn sitt að hann sjer ekki ókosti þess.

Faderbud föðurlegt boðorð.

Faderfavn föðurfaðmur.

Faderfryd (skáldl.), f. Faderglæde.

Faderglæde föðurleg gleði af því að hafa eignazt barn.

Faderhjerte föðurlegt hjartaþel.

Faderhu (skáldl.), föðurlegt hugarþel.

faderhuld (skáldl.), ástúðlegur sem faðir.

faderlig, [faðurlig-], a) ft. -e, e., föðurlegur: F. Kjærlighed. En f. Formaning. — b) sem ao., föðurlega.

Faderlighed, sk., (sjaldh.), föðurlegt hugarþel.

faderløs föðurlaus.

Fadermord það að myrða (drepa) föður sinn.

Fadermorder sá sem myrðir (drepur) föður sinn.

Fadermorderſke sú sem myrðir (drepur) föður sinn.

Fadernavn föðurnafn.

Faderomhu föðurleg umönnun.

Faderſind föðurlegt hugarþel.

Fadervor, kl., faðirvor, drottinleg bæn.

Fadeſtaver sjá Fadſtaver.

Fadfuld, kl., fullt fat: Et F. Suppe fullt saupfat.

Fadhylde diskahilla.

Fading, ft. -er, sk., vagnskrokkur.

Fadklud = Karklud.

Fadkurv vandlaupur sem diskar eru bornir í.

Fadmaaling íláta-mæling.

Fadning, sk., það að fade.

Fadſtaver (líka Fadeſtaver), ft., ámu-stafir.

Fag, ft. eins, kl., 1) eiginl., a) í húsi, þverkafli sem er á milli stoða eða stöpla, líkt og stafgólf (nema að Fag er ekki ætíð jafnstórt): Et Huus paa fem F. Grundmuur (Bindingsværk). Tre F. Vinduer þrennir gluggar. Et F. Plankeværk. — β) það sem gengur á — eða þarf í — eitt stafgólf: Et F. Korn (eitt stafgólf af korni) i Laden. Et F. Gardiner tjöld fyrir einn glugga. — b) í skáp eða þess konar íláti, hólf: En Boghylde med tre F. — 2) óeiginl., α) iðn sem e-r hefur tekið sjer: Dømme om det, ſom ikke hører til eens F. það sem maður hefur ekki fengizt við og hefur ekki vit á. Dette ſlaaer ind i mit F. Dette er uden for mit F. — β) vísindagrein: Det theologiſke (juridiſke) F.

fage (fornl.), a) stundum sem e., skjótur, hraður: De ere f. til at beviſe Ondt. — b) optar sem ao., skjótt, óðfluga.

fager (líka ritað faver, faur), ft. favre, e., [fagr], fagur, íturskapaður (fornl.).

Fagerhed, án ft., sk., fegurð.

Fagle, ft. -r, sk., stöng með íláti á endanum til að ná ofan viðaraldini.

fagle (har), h. s. 1, segja sitt í hverju orðinu; reka í þúfurnar.

*Fagot, ft. -ter, sk., eins konar lúður. — 2) í ft., = Grenebrænde.

Fagter, ft., (ótíðkanl. í et. Fagte, og ekki haft í góðri merk. nú á dögum), kækir, (vinkir), látæði (látgæði), látbragð: Have underlige F. paa ſig.

fagviis, ao., eptir stafgólfum eða hólfum eða greinum: Gjennemgaae et Bibliothek f. rannsaka, í bókasafni, hverja vísindagrein sjer í lagi.

*Faiance, sk., eins konar postulín.

*Fakir, ft. -er, kk., eins konar ölmusumunkur á Indlandi.

Fakkel, ft. Fakler, sk., kyndill, (sb. tortisar með fögrum loga, Partal.): Lyſe for een med Fakler. Sb. Blus b.

Fakkelbærer kyndilberi.

Fakkeldands kyndildans (þegar dansað er með kyndla í höndum).

Fakkeldrager = Fakkelbærer.

Fakkellys birta af kyndli eða kyndlum.

Fakkelſkin skin af kyndli eða kyndlum.

Fakkeltog prósessía með kyndlum: Bringe een et F. (í virðingar skyni).

fal, ao., [fal-r], til sölu, á boðstólum eða boðangi: Byde noget f.; sb. falbyde. Holde noget f.; sb. falholde. — b) líka til fals, sjá tilfals.

Falaſke, án ft., sk., (líka ritað Faldaſke, að sínu leyti eins og geymsteinn er sett f. gimsteinn á ísl.), [e. o. falski f. fölski], fölskvi.

Falblader, ft., leggingar um klæðafald.

falbyde, ás., hafa e-ð á boðstólum. (Sb. fal.)

Falbydelſe, ft. -er, sk., það að falbyde.

Fald, ft. eins, kl., [fall], 1) eiginl., a) fall, bylta, hrun: Gjøre et F. falla, detta. Et farligt F. Staae paa F. vera komið undir hrun. — b) rennsli: Vandets F.

Vandet har intet F. sb. Afløb. — 2) óeiginl., a) niðurlæging: Hovmod gaaer for F. (orðskv.). — b) hrösun: Bringe en Pige til F. glepja stúlku. — c) þingvíti (Gþl). sb. Faldsmaal, Faldsmaalsbøder. — d) líkt og viðburður (sb. Tilfælde) í orðatiltæk. i Fald (ef svo fer, að), sem optar er ritað ifald. — e) áherzla, stuðlafall. sb. Cadence.

Faldaſke sjá **Falaſke.**

Faldbord borð sem er fast á vegg og hleypa má niður þegar ekki er á því haldið.

Faldbro brú sem menn geta dregið upp öðru megin og hleypt niður aptur.

Faldbuur fuglagildra.

Falddør hurð eða lok eða hlemmur sem fellur fyrir eða yfir (op).

falde, faldt (líka, í almúgatali, **fell,** og, á Jótlandi, **fiil**), (er) **falden** eða **faldet** (í almúgatali **fulden**), h. s., [falla], A) án atviksorða, 1) eiginl., detta, falla, (sb. hrapa, hrynja), a) detta úr hærra stað: F. af Heſten detta af baki. Kniven faldt paa Gulvet. — β) einkanl., koma úr loptinu: Der falder megen Snee það er mikil snjókoma, það kyngir niður snjó. Der faldt ſtærk Regn það var stór-rigning (mikil úrkoma, demba). Duggen falder fellur. — b) detta (falla) út af, (sb. liggja fallinn fornt): Barnet faldt paa Gulvet. F. over (um) noget. — Orðskv.: Træet falder ei før det førſte Hug ekki fellur eik við fyrsta högg. — β) falla (t. a. m. í orustu): F. i et Slag. — γ) den faldende Syge niðurfallssótt, brottfallssótt (Fms. V, 213). Sb. Faldſot. — c) um skjót viðbrögð, sem horfa til falls, α) f. paa Knæ falla á knje; sb. Knæ 1. — β) f. een om Halſen hlaupa upp um hálsinn á e-m. — d) um vötn, falla, renna: Eideren falder i Veſterhavet. — e) um veg, liggja: Veien falder igjennem Byen. — f) um stefnu ljóssins: Lyſet falder fra den Kant kemur þaðan. — g) lækka (h. s.), síga, sjatna, setjast: Vandet falder med Ebben. Qvægſølvet falder i Veirglaſſet. Taagen falder. Gagnstætt orð: ſtige. — h) um föt, fara: Kjolen falder ikke godt i Ryggen. — 2) óeiginl., a) heyrast snögglega: Der faldt et Skud það var skotið. — b) Ordet faldt mig af Munden það valt upp úr mjer. — c) um dóm, vera upp sagður: Der er falden Dom i Sagen. Sb. Dommen faldt ham imod málið fjell á hann. — d) Valget faldt paa ham hann varð fyrir kosningunni; sb. e-ð lendir á e-m. Lodden faldt paa ham hans hlutur kom upp. (Sb. træffe.) — e) det falder i hans Smag á við hann. — f) f. noget i det Mørke (Sorte, Graae) vera dökkleitur (svartleitur, gráleitur). — g) f. i Øinene vera ekkert augna-gróm; sb. reka augun í e-ð: Blandt alle Billederne faldt dette meſt i Øinene bar mest á þessari. — h) Verſet falder tungt er stirt. — i) det falder af ſig ſelv það er sjálfsagt (auð-vitað), það má nærri því geta. — j) falla (í orðatiltæk. ljett falla lostverkin; sb. henni fèll þungt til fjár, Nj. 31), veita: Dette Arbeide falder mig (veitir mjer) tungt; (sb. manni verður lítið — ekki mikið — fyrir e-u). Tiden falder ham lang honum finnst langt. Det faldt (fannst, þótti) mig forunderligt. — k) verða, fást, vera, (sb. öll þingvíti, er til falla, Gþl.): Der faldt nogle Ord herom i Samtalen það varð til rætt um það, (sb. manni verður minnzt á e-ð). Naar Leilighed falder þegar færi gefst; sb. þegar ferð fellur. Naar Arv falder þegar manni tæmist arfur. Hans Lønning falder (losnar til borgunar, er borgað) fire Gange om Aaret. — Et Sted paa Marken, hvor der falder Engbund (þar sem er engi); sb. Engfald. Der falder (er, fæst) god Sæd i denne Egn. Rugen falder (er) dyr i Aar. Der falder endeel at fortjene þar hrýtur æði mikið að manni. — Det falder i uroligt Veir óstöðug veðrátta leggst á. — l) f. ſig atvikast, bera að höndum: Det er forſkjelligt efterſom det kan f. ſig eptir því, hvernig á stendur, eptir því sem verkast vill. Man maa tage det, ſom det kan f. ſig. — m) falla niður, farast fyrir: Lade ſin Sag f. Lade ſit Forſæt f. láta af fyrirætlun sinni, sleppa áformi sínu. Lade ſin Paaſtand f. fara ofan af því aptur. — n) lækka (h. s.), rýrna, rjena, minnka (h. s.), bila: Priſerne f. Hans Credit falder (traust manna á honum er í hnignun). Hans Mod er faldet honum hefur fallizt hugur, hann hefur látið hugfallast. Han er falden i Kongens Yndeſt (hann er ekki jafnkær konungi, sem áður). — β) steypast úr völdum eða tign: Den faldne Miniſter. De faldne Engle. — o) komast (sb. rata) í e-ð, o. s. frv.: F. i ſlette Hænder. F. i Unaade verða fyrir reiði e-s. F. i en Sygdom leggjast (verða) veikur. Han faldt i Sved það sló út um hann svita. F. i Afmagt falla (líða) í öngvit. F. i Søvn sofna. Han faldt i Forundring hann varð hissa, það gekk yfir hann. F. i Tanker (þagna og fara að hugsa). — p) f. een i Ordet (Talen) grípa fram í fyrir e-m (sb. B, 7, b). — q) f. til Føie láta undan. — r) f. til noget leggjast í e-ð: F. til Drik leggjast í drykkjuskap (sb. B, 5, b). — s) f. paa noget α) falla (sb. taka) upp á e-u: F. paa at gifte ſig. — β) láta sjer koma e-ð til hugar: Bringe een paa noget, ſom han ikke af ſig ſelv falder paa. — γ) koma e-u fyrir sig: Jeg kan ikke f. paa hans Navn jeg kem ekki fyrir mig, hvað hann heitir. — t) f. fra noget láta af e-u (t. a. m. áformi). — B) með atviksorðum, 1) f. af a) verða afgangs, ganga af eða úr: Hvad der falder af i Huusholdningen. — b) rýrna, renna að holdum, leggja af; gangast fyrir, hrörna: Han falder af hann leggur af; honum hnignar eða fer aptur. — 2) f. bort a) fara = verða að engu: Dette Vilkaar maa f. bort þessum skilmála verður að sleppa. — b) fara af: Det falder bort med Aarene. — 3) f. for = forefalde (sb. forekomme, indtræffe). — 4) f. fra a) ganga undan valdi e-s: Alle de erobrede Lande faldt fra. — b) falla frá: Derſom han falder fra ef hans missir við. — 5) f. hen a) leggja af, megrast; hrörna. Sb. henfalde a. — b) f. hen til noget = f. til noget (A, 2, r): F. hen til Drik (Spil). Sb. henfalde b, forfalde 3. — c) falla niður: Sagen faldt hen. — 6) f. igjennem verða rækur. Sb. igjennem. — 7) f. ind a) f. ind paa Fjenden veita atsókn (atgöngu, áhlaup) óvinum sínum, sækja að þeim, o. s. frv.; sb. fylkingar fallast at. — b) f. een ind i hans Tale grípa fram í fyrir e-m; sb. A, 2, p. F. een ind i hans Embede sletta sjer fram í embættisstörf annars. — c) um hljóðfæri, taka undir: Derpaa faldt de andre Inſtrumenter ind. — d) rýrna, leggja af, megrast. (Sb. indfalden í greininni um indfalde.) — e) atvikast, bera að höndum, hittast á: Det faldt meget beleilig ind. (Sb. hænde, træffe.) — f) um tíð, bera á (Rímb.; nú segja menn bera upp á): Juledag falder ind paa en Løverdag i Aar. — g) detta e-m í hug: Det faldt mig ind. Der vil ikke f. mig noget ind mjer hugkvæmist ekkert. — 8) í f. ned hefur sögnin sömu merk. og A, 1, a; en í f. om, f. omkuld, f. overende, sömu og í A, 1, b. — 9) Mørket (Natten) falder paa dettur á; sb. okkur dagar uppi. — 10) f. ſammen a) eiginl., hrynja. — b) óeiginl., ganga ofan í jörðina, verða lotlegur (hrörlegur). — 11) Brønden faldt til (það hrundi ofan í brunninn svo að hann varð fullur). — 12) f. tilbage a) han falder tilbage honum slær niður aptur. — b) Lehnet falder tilbage til Kongen hverfur aptur undir konung. — 13) f. ud a) höggva (leggja) fram (í skilmingum eða einvígi). Sb. A, 1, c, β. — b) fara = lyktast: Sagen faldt ud efter Ønſke málið gekk að óskum. Sagen faldt vel ud málinu lauk vel. Det faldt eens ud for dem begge það fór eins fyrir þeim báðum.

faldefærdig kominn að hruni, hrörlegur.

Faldehat (líka **Faldhat**) höfuðfat sem ungbörn eru látin hafa svo þau meiði sig ekki á höfðinu.

Falden, án ft., sk., það að **falde;** sjer í lagi lækkun: Barometrets Stigen og F.

Faldereb (líka **Faldreb**) kaðall til að halda sjer í sem hangir við stiga (einkum á skipi).

Faldevildt æt villidýr sem finnast dauð á skógum úti.

Faldgitter grindahurð (eða nethurð) sem draga má upp og hleypa niður.

Faldhat sjá **Faldehat.**

Faldhøide hæð α) sem e-ð dettur. — β) sem e-ð dettur úr.

Faldkraft fallþungi e-s hlutar.

Faldlaag lok sem dettur aptur sjálfkrafa.

Falduge hlemmur sem fellur fyrir eða yfir op.

Faldport stór hurð sem menn geta dregið upp og hleypt niður aptur: Faldporte ved en Fæſtning.

Faldreb sjá **Falderеb.**

Faldsmaal þingvíti: Kongens F., ſom er 27 Lod Sølv (D. L.).

Faldsmaalsbøder, ft., = **Faldsmaal.**

Faldſot = **faldende Syge** (falde A, 1, b, γ).

Faldſtrikke = **Snare** einkum í óeiginl. merk.

Faldtrappe stigi sem menn geta dregið upp og ofan.

Faldvindue gluggi sem látinn er opinn með því að draga hann upp.

falholde, ás., = **falbyde.**

Falk, ft. -e, sk., [fálki], valur, fálki, (haukur), *falco:* Den almindelige F. Den hvide F. Orðskv.: Enhver mener, at hans Ugle er en F. hverjum þykir sinn fugl fagur.

Falkeblik hvöss sjón.

Falkefænger, ft. -e, kk., fuglari sem veiðir vali, (fálkafangari).

Falkegaard valhús (hús sem veiðivalir eru hafðir í).

Falkehætte valhetta (skinnhetta sem látin er á val þegar farið er með hann á veiðar).

Falkejagt veiðar með haukum.

Falkejæger sá sem beitir haukum og venur þá.

Falkemeſter yfirmaður þeirra sem beita haukum.

***Falkeneer,** ft., **Falkenerer,** kk., = **Falkejæger.**

***Falkeneergaard** = **Falkegaard.**

***Falkeneermeſter** = **Falkemeſter.**

Falkeſyn frábærlega góð sjón.

Falkevogter sá sem hirðir veiðihauka.

Falkeøine, ft., augu sem eru frábær að sjón: Have F.

***Fallent,** ft. -er, kk., sá sem verður gjaldþrota (fer á höfuðið).

*fallere, h. s. 1, verða gjaldþrota, fara á höfuðið.

*Falliſſement, ft. -er, kl., = Fallit.

*Fallit, ft. -ter, sk., = Bankerot, en tíðkanlegra: Gjøre F. = fallere. Sb. Opbud.

*fallit, e., gjaldþrota (kominn á höfuðið): Være f.

*Fallitbo þrotabú. Sb. Opbudsbo.

falme (er), h. s. 1, [sb. fölna], fölna, láta á sjá, upplitast: Hendes Skjønhed begynder at f. „Er der nogen timelig Glands, ſom ikke falmer?“

Falmen, án ft., sk., það að falme.

fals sjá fal b.

Fals, ft. Falſer, sk., 1) um bókband, a) brotning arkanna. — b) brotin pappírsræma sem bundin er með til að líma e-ð á. — 2) gróp.

Falsbeen verkfæri úr beini sem bókbindarar hafa til að brjóta arkirnar með.

falſe, ás. 1, 1) um bókband, brjóta arkir: F. en Brg. — 2) grópa: F. et Bræt.

Falshøvl gróp-lokar.

falſk, [sb. falsk-r], öðruvísi enn sýnist eða sýnast á eða sýnast vill, 1) ft. -e, e., a) um hluti, verk, hugsanir, o. s. frv.: Falſke Penge falspeningar. F. Underſkrift fölsun á annars manns nafni. — Falſke (til búnir) Haarlokker. — F. Maal og Vægt rangar vogir o. s frv. — Iſen er f. háll eða svikull. — En f. Tidende lygafrjett. Et falſkt Rygte lygakvittur. — En f. (rangur) Ed. Falſke Lærdomme villukenningar, villa. — Falſke Begreber röng nám. Falſke Tanker skakkar hugsanir. Falſke Indbildninger eintómur hugarburður. Falſke Guder falsguðir. — En f. Vittighed röng fyndni. — Falſke Toner röng nóta. F. Belysning i (rangur blær á) et Maleri. — Et falſkt Haab sem ekki rætist, brigðul, hverful, svikul. Falſke Løfter loforð sem ekki er annað enn svik. — F. (uppgerðar) Ydmyghed (Høflighed). — b) um mann: F. Spiller sá sem hefur rangt við í spilum, o. s. frv. — En f. Ven falsvinur, illur vinur (Hávam.); sb. flár, fláráður, undirförull, óhreinlyndur. En f. Raadgiver illur, sem ekki má trúa. — 2) sem ao.: Synge f. syngja rangt. Spille f. fara nótnavillt í hljóðfæraslætti; hafa rangt við í spilum,

Falſk, án ft., sk., fals a) það að falsa e-ð: Gjøre F. gjöra fals (Björgv. býjarskip.). — b) flærð, fláræði, undirferli: Hans Hjerte er uden F. og Svig.

falſkelig, ao., ranglega.

Falſkhed, sk., það að vera falſk; einkum fals = flærð, fláræði, undirferli.

Falſkner, ft. -e, kk., sá sem gjörir fals.

Falſkneri, kl., fals (það að falsa e-ð).

Falſterbo Falsturbyggi (sb. Fms.).

Falſtring, ft. -er, kk., = Falſterbo.

*Familiaritet, sk., kompánaskapur, (sb. gera sjer dælt við e-n).

*Familie, ft. -r, sk., allt fólkið á e-u heimili: I dette Huus boe to Familier hjer er tvíbýli, í þessum garði. (Sb. heimili, heimilisfólk, heimafólk, skuldalið.) — b) ætt, ættkvísl, ættbogi, ættbálkur, kyn, kynferði, o. s frv.: En gammel (berømt, blomſtrende, uddød) F. En ſtor og mægtig F. (að því leyti sem maður væntir sjer þaðan styrks) frænda-afli mikill. Af fornem F. af háum stigum, ættgöfugur, kyngöfugur (655 XXXII), velborinn, o. s. frv. Være af god F. af góðu kynferði (655 XXIV), af góðum ættum, ættgóður (sjaldh.). Min F. skyldfólkið (ættfólkið, líka tómt fólkið) mitt. Være i F. med een vera í ætt við e-n, skyldur e-m. Sb. Æt, Slægt, Stamme.

*Familiebaand ættar-samband.

*Familiebegravelſe = Familiegrav.

*Familiegods ættföst eign; sb. ættleifð, föðurleifð.

*Familiegrav gráfreitur e-r ættar.

*Familiekreds heimilisfólk í samvist og samsæti: Leve hjemme i ſin F. (vera heima hjá fólkinu sínu).

*Familieliighed ættarmót.

*Familienavn = Slægtnavn.

*Familieſag málefni er varðar e-a ætt.

*Familieſkat heimilisskattur.

*Familieſtykke erfðagripur. — b) skript þar sem foreldrar og börn eru pentuð saman.

*Familievogn (eiginl. vagn sem er nógur handa heilu heimili), margra manna vagn.

*familiær, ft. -e, e., kompánlegur, kunninglegur.

famle, s. 1, [fálma], 1) h. s., fálma, þreifa fyrir sjer: F. (omkring eða for ſig eða tómt) i Mørke. — β) þreifa (þukla) á e-u: F. ved noget. — b) stama, reka í þúfurnar, hika sjer í tali: Han famler i ſine Ord eða i ſin Tale honum vefst tunga um tönn. — 2) ás.: F. noget i Hænderne handfjatla e-ð.

Famlen, án ft., sk., það að famle.

Famleri, kl., þukl.

*famøs, ft. famøſe, e., nafntogaður. — b) alræmdur.

*Fanatiker, ft. -e, kk., ofsamaður í trúar-efnum.

*fanatiſk, ft. -e, e., ofsafullur í trúarefnum.

*Fanatisme, sk., trúar-ofsi.

*Fandango, sk., eins konar dans-tegund spænsk.

Fanden, kk., fjandinn, (sb. skratti, skrambi, skolli, rækall og rækalli, djeskoti), er einkum haft í tali, a) líkt og ísl. orðið, t. a. m. det var ſom F. nei, hvaða skrambi! nú er jeg hissa! nú gengur yfir mig! o. s. frv. — Einkanl. tíðkast eig. ef. Fandens, ýmist sem nokkurs konar e. (en Fandens Støi rækalls hávaði; det er en Fandens Karl til at ſpringe hann er ljótur — eða sleipur — að stökkva), eða sem nokkurs konar ao. (det er en Fandens liſtig Pige hún er skolli sjeð, stelpan). — b) í mörgum málsháttum, t. a. m. naar man taler om F., er han gjerne i Nærheden opt kemur illur, þegar um er rætt. — c) í jurta-nöfnum, t. a. m. Fandens Boghvede (jurt sem á skylt við heimulu og vallarsúru) *rumex crispus.*

fandſe, ás. 1, fipla lauslátlega á e-u.

Fane, ft. -r, sk., [fáni], hermannamerki: Bære Fanen bera merkið, vera merkismaður. Sværge til Fanen (sverja merki fylgd). — b) flokkur sem fylgir einu merki: En F. Fodfolk (Rytteri).

Fanedrager merkismaður.

Fanejunker jungherra, sem er merkismaður.

Fanelehn (fyrrum), ljen sem e-m stórættuðum manni var fengið til umráða með því að selja honum merki í hendur.

faneløs merkislaus: Ilde ſtrider f. Hær líkt og dauður er höfuðlaus her (orðskv.).

Faneſmed (fyrrum), hrossalæknir sem einnig járnaði hesta riddaraliðsins.

Faneſtang merkisstöng

Faneſving það að veifa merki (t. a. m. í prósessíum).

Fanevagt vörður við merki. — b) eins konar vörður í herbúðum.

*Fanfare, sk., þyt-lag, o. s. frv.

*Fanfaronnade, ft. -r, sk., orðagjálfur.

Fang, ft. eins, kl., [fang], (nærri gjörsamlega úrelt), a) fengur: Være til Fangs vera fáanlegur. — b) það sem tekur — eða blásir — við e-u. Sb. Røgfang, Vindfang, Luftfang. — c) bil: Der er et godt F. imellem. — d) fang: Et F. Hø. — e) búsgögn, búshlutir, áhöld, amboð: Al Gaardens F. Sb. Jernfang, Træfang. — f) tak: Han fik et F. i ſin Side.

fange, ás. 1, [sb. ok verðr hann höndum fanginn N. g. l. I, 305; fá er og sprottið af fanga, eins og gá af ganga], 1) fornt = faae: F. Hævd ſaavel paa Brug, ſom paa Eiendom (D. L.). — 2) veiða o. s. frv., a) veiða dýr: F. Fugle, sb. fygla. F. Fiſke, sb. fiska. F. en Ræv i en Sax. — Óeiginl.: F. een i ſine egne Ord láta e-n bera böndin að sjálfum sjer. — b) hertaka, höndla, taka e-n höndum, handtaka: Blive fangen af Røvere. En ſtor Deel af Hæren blev fangen varð hernuma (sb. 655 X). Holde een fangen halda manni í höptum.

Fange, ft. -r, kk., maður sem er hafður í höptum, bandingi, a) hertekinn (herleiddur, hernuma) maður: Tage een til F. hertaka (herleiða, o. s. frv., sb. fange 2, b) e-n. Give ſig til F. gefast upp, ganga á vald ófriðarmanna. — b) maður sem er í fangelsi fyrir skuldir eða afbrot: Fangerne i Tugthuſet.

Fangeblok stokkur sem fætur bandingja eru settir í.

Fangebolig bústaður bandingja.

Fangebuur, a) [af Fange], klefi sem e-r lifandi vera er byrgð í. — b) [af fange], veiðimeis (til fuglaveiða).

Fangedag veiðidagur: Det er hver Dag Jagedag, men ikke hver Dag F. ekki verða allar ferðir til fjár (málsh.).

Fangefoged = Fangevogter.

Fangehul dýflissa.

Fangehuus fangelsi, dýflissa, prísund, (myrkvastofa). Sb. Fængſel.

Fangejern, a) [af Fange], járnfjötrar. — b) [af fange], dýrabogi.

Fangekjelder kjallari sem bandingjum er kastað í; sb. dýflissa, prísund.

Fangekoſt bandingja-matur.

fangelig, ft. -e, e., fáanlegur.

Fangeliim = Fugleliim.

Fangeline stafnfesti (landtog) á smáskipi.

Fangelænke fjötur.

Fangenſkab, án ft., kl., höpt (sb. Dropl. 11, og fangelsi).

Fangevogter dýflissuvörður. Sb. Slutter.

Fangſt, sk., veiði a) það að veiða, veiðar: Være paa F. — b) veiðiskapur: Gjøre en god F. veiða vel.

Fante, ft. -r, [sb. fant-r], a) sjaldh.), kvk., = Fjante. — b) í Norv., kk., = Tigger, Stodder.

fante, h. s. 1, láta bjánalega (eins og bjáni eða flón).

[-far, ft. -er, kk., -fari (líkt og -búi eða -byggi); sb. Sjællandsfar, Hallandsfar, Gullandsfar, Lavindsfar.]

Farbroder, [sb. Fader], föðurbróðir.

*Farce, ft. -r, sk., 1) = Fylding b, Kjøddei. — 2) skrípaleikur.

*farcere, ás. 1, = fylde, 1, b.

Fardag (líka Faredag), [sb. fardag-r], fardagur.

Fare, ft. -r, sk., [sb. fár], hætta, (mannhætta, mannraun), háski, voði, skaðræði: Gaae Faren i Møde. Sætte ſit Liv i F. hætta lífi sínu. Den Syge er uden F. það er ekki hætt við hann deyi, hættan er afstaðin. Der er ingen F. paa

Færde. Der er ingen F. ved það er hættulaust. Det har ingen F. því er óhætt, það er ekki hætt við því. Han ſtod (var i) F. for at miſte ſit Liv lífi hans var ekki óhætt. Løbe F. for noget eiga á hættu, hvort e-ð verður ekki, (sb. verða að vara sig á e-u).

fare, foer, faren og faret, h. s., [fara], A) eiginl., 1) fara, ferðast, a) forml., um landferðir: F. bort til et fjernt Land. — Með þol.: F. eens Bud fara sendiför e-s. — b) tíðkanl., um sjóferðir: F. til Søes vera skipari (farmaður). — F. ſom Matros (Styrmand) vera háseti (o. s. frv.) á kaupskipi. — F. paa Middelhavet vera (sem skipari) á skipi, sem fer til Miðjarðarhafs. F. paa Island vera á íslandsfari. — F. med en Jagt vera fyrir duggu. — F. med Kornvarer flytja korn á skipi. — 2) um hraða ferð eða snöggt viðbragð, rjúka, þjóta: Skyerne f. med Vinden það er far á skýjunum. Hunden foer paa ham þaut í hann. F. ned i en Grube síga (eða fara öðruvísi) niður í nám. F. efter een. F. afſted vera á hraðri ferð. F. frem (æða áfram) ſom et galt Menneſke. F. op (rjúka upp) af Stolen. F. ud af Døren rjúka út um dyrnar. Hun foer ham om Halſen hljóp (flaug) upp um hálsinn á honum. Komme farende ind koma inn blaðskellandi eða með miklu fasi, (virðist vera annað enn koma inn farandi t. a. m. Fóstbr. 25). — B) óeiginl., a) f. i Mag fara í hægðum sínum, hlaupa ekki á sig. — b) f. vild fara villur (sb. 655 XX), villast. — c) f. vel eða ilde fá gott eða illt hlutskipti, láta sjer vegna (líða) vel eða illa; sb. Farvel. — Hun foer ilde merkir sjer í lagi henni leystist höfn. — faren ho. l. t. haft sem e., staddur (um ástand): Vel (ilde) faren. — d) f. vel (ilde, lempelig) med noget fara vel (illa, vægilega) með e-ð. — e) f. med Sandhed segja satt. F. med Løgn fara með lygi, ljúga. F. med Fjas fara með bull, o. s. frv. — f) lade noget f. slá e-u af eða frá sjer.

fare (har), h. s. 1, bera (um gyltu).

Faredag sjá Fardag.

farefri sem við öngvu er hætt, óhultur.

fareløs hættulaus.

[-farer, ft. -e, kk., haft sem aptari liður í þess konar nöfnum, er merkja skipherra eða skip, er sigla eitthvað, sem nafnið tiltekur. Sb. Chinafarer, Grønlandsfarer, Veſtfarer, Kyſtfarer.]

Farfader, [sb. Fader], föðurfaðir, föðurafi.

Fargods farangur.

Farkoſter, ft., (úrelt), = Fargods.

Farkyſt strönd sem siglingar eru til.

farlig, 1) ft. -e, e., hættulegur, hættur, háskasamlegur: Et farligt Fald. En f. Sygdom. — 2) sem ao., a) hættulega: Han ligger f. ſyg hann liggur hætt. Det ſeer f. ud. — b) (í tali), fjaskalega, fjaska-, ógnarlega, ógnar-, o. s. frv.: Han er ikke ſaa f. rig.

Farlighed, sk., a) án ft., hættulegleiki. — b) með ft. -er, (sjaldh.), = Fare.

Farmoder, [sb. Fader], föðurmóðir (60), föðuramma.

Farſot (sjaldh.) = Omgangsſyge.

Fart, sk., ferð, líka ferðir (í ft.); sjer í lagi, sjóferðir eða siglingar (t. a. m. Farten paa Veſtindien; holde Skibe i Farten hafa skip í förum). — b) hröð ferð, fleygiferð, fleygingur, flug: Skibets F. skrið (gangur) á skipi. I en F. í mesta flýti, í snatri.

Fartøi, ft. -er, farkostur (forml.), skip.

Farvand, ft. -e, sjór að því leyti hvernig hann er til siglingar: Et uſikkert (roligt, ubekjendt) F.

Farve, ft. -r, sk., litur a) á e-u: En lys (mørk, rød, blaa) F. Prægtige Farver med metalliſk Glands ere egne for de tropiſke Fugle. Dømme ſom den Blinde om Farverne. — Skifte F. skipta litum, einkum roðna, (sb. hann setti rauðan í ásjónu). — β) einkanl. litur í spilum. — b) sem efni til að lita úr eða penta með: Blande (rive) Farver.

farve, ás. 1, lita, α) um mann, sem litar e-ð: F. Elfenbeen (Træ, Straa). — β) um e-ð annað, sem litar: Indigo farver blaat. Vandet var farvet af Blod litað blóði. Undſeelſe farvede hendes Kinder hún fyrirvarð sig og roðnaði. — F. af = ſmitte af. — b) sjer í lagi um litara: F. et Stykke Klæde. F. Uld (Silke). F. noget rødt (blaat). — F. noget op lita e-ð upp aptur.

farveblandet, [sb. blande], sem er með samblönduðum litum.

Farveblanding litablöndun. — b) litabland: En heldig (harmoniſk) F.

Farvebog bók um litunar-aðferð.

Farvebrydning litaskipti í pentskript.

Farvebræt (sjaldh.) = Palet.

Farvebue skáldl. f. Regnbue.

farvefri litlaus (einkanl. um það sem á að vera svo).

Farveglands ljómi af litum.

Farvegrund undirlitur í pentskript.

Farvei (haft í Alfarvei) = Kjørevei.

Farvekaſſe = Farvelade.

Farvekedel litunarketill.

Farvekone litunarkona.

Farvekonſt, án ft., litunar-kunnátta.

Farvel, kl., [far vel], vertu sæll o. s. frv., í guðs friði. — b) kveðja þegar farið er: Sige een F. kveðja e-n.

Farvelade lita-stokkur pentara. Sb. Farvekaſſe.

Farvelysning birta sem litir gera (í pentskript).

Farvelære litafræði.

Farveløn litunarkaup.

farveløs litlaus: Bleg og f.

Farvepragt lit-skraut.

Farvepryd litprýði.

Farveprøve litraun (það að reyna lit).

Farver, ft. -e, kk., litari. Sb. Uldfarver, Silkefarver.

Farverdreng kenningarsveinn hjá litara (sb. Dreng b).

Farvergaard litaragarður.

Farveri, a) án ft., litara-kunnátta og litara-iðn: Lære Farveriet. — b) með ft. -er, litunarhús: Anlægge et F.

farverig litmikill.

Farverkone litarakona.

Farverrod sjá Farverrøde.

Farverrøde (líka Farverrød og Farverøde) eins konar rætur sem litað er rautt úr.

Farverſvend fullnumi í litara-kunnáttu.

Farverøde sjá Farverrøde.

Farveſkal litskel (sem pentarar hafa lit í).

Farveſkiftning litaskipti (einkum í andliti).

Farveſkjær blær.

Farveſkygning temprun lita í skript.

Farveſpil litbreyting.

Farveſteen sljett steinflaga sem höfð er til að hræra saman liti á.

Farveſtift stíll úr lit.

Farveſtof litunarefni.

Farveſtrøg litdráttur í skript: Den Maler har et let (godt) F. (dregur litina ljett eða laglega).

Farveſtøv dupt sem gerir lit: Sommerfuglenes F.

Farveſuppe lögurinn sem litað er í.

Farvetone litur í skript.

Farvetræ litunartrje.

Farvetøi vefnaður sem lita á eða er litaður.

Farveurt litunargras (Stjórn).

Farvning, sk., það að farve.

*Faſan, ft. -er, sk., (fugl hænsna kyns) *phasianus colchicus.*

*Faſaneri, ft. -er, kl., = Faſangaard.

*Faſangaard staður þar sem þeir fuglar eru hafðir.

*Faſcikel, ft. Faſcikler, sk., = Bundt.

*faſhionable, e., kurteislegur. — Sem nafn: En Faſhionable spjátrungur.

*Faſkine, ft. -r, sk., limbyrðar til að fylla með vegi, virkisgrafir, o. s. frv.

faſt, [fast-r], I) ft. -e, e., 1) eiginl., a) fastur í sjer, þjettur, stinnur: F. Tøi (Lerred). F. i Kjødet fastholda. F. i Træet. — F. Føde. — b) fastur fyrir: En f. Grund (Jordbund) harðlendi. Pælen er f. i Jorden. Sidde f. i Sadelen. Det ſidder (er) ikke f. Gjøre noget f. festa e-ð. Binde noget f. binda e-ð svo það verði fast. Banke noget f. reka e-ð svo það verði fast. — Faſte Eiendomme fasteignir; gagnstætt: Løsøre. — Det faſte Land meginland (sb. Faſtland); land. — c) ſætte een f. taka e-n fastan. — d) víggirtur: En f. Stad. Sb. befæſte 1, c. — 2) óeiginl., stöðugur, fastur, viss, o. s. frv.: Faſte Indtægter vísar tekjur. F. Bopæl. F. Charakteer stöðuglyndi. F. Beſlutning það sem er fastráðið. F. i Troen. F. i ſin Overbeviisning. Være f. (viss) i ſin Konſt (Videnſkab). — II) ao. og st., A) ao., 1) fast, a) líkt og óbifanlega, α) eiginl.: Holde f. — β) óeiginl.: Det er f. beſluttet það er fastráðið. — b) líkt og ákaft: Drikke f. drekka fast. Løbe (ride) f. hart, geyst. — 2) nærri, nærri því, allt að því: Det er f. umuligt. — B) st., (nærri úrelt) = endſkjøndt.

faſtbinde binda e-ð svo það verði fast.

Faſte, (ft. -r sjaldh.), sk., [fasta], fasta (það að fasta): Holde F. En ſtreng F. — b) sjö vikna fasta, langafasta.

faſte (har), h. s. 1, [fasta], fasta. — faſtende fastandi (Gþl. þfb. 3).

Faſtedag föstudagur (dagur þegar fastað er).

Faſtekoſt = Faſtemad.

Faſtelavn, sk., föstuinngangur, föstugangur. Løbe F. (fyrrum), hafa föstugangshlaup.

Faſtelavnsbolle hveitibrauð sem er búið til á mánudaginn í föstuinngang.

Faſtelavnsleg (einkum fyrrum), föstugangsgleði.

Faſtelavnsløben föstugangshlaup.

Faſtelavnsmandag mánudagurinn í föstuinngang.

Faſtelavnsriis föstugangsvöndur til að hýða menn á fætur mánudaginn í föstuinngang.

Faſtelavnsſøndag sunnudagurinn í föstuinngang.

Faſtemaaltid föstusnæðingur.

Faſtemad föstumatur.

Faſteprædiken föstuprjedikun.

Faſter, ft. -e, kvk., föðursystir (60). (Sb. Moſter.)

Faſtetid föstutími (tími þegar fastað er). — b) langafasta.

faſtgjøre festa.

Faſthed, án ft., sk., það að vera faſt.

faſthefte festa e-ð með því að sauma.

faſtholde, ás., eiginl. halda e-u föstu; en er optast í óeiginl. merk.

faſtkjødet (sjaldh.), fastholda.

Faſtland, án ft., meginland: Det europæiſke (aſiatiſke) F.

faſtnagle rígnegla.

faſtne, s. 1, 1) h. s., harðna. — b) verða fastur við e-ð. Orðskv.: Gaaſen gaaer ſaa længe i Kjekkenet til hun faſtner ved Spiddet, sb. flýtur á meðan ekki sökkur. — 2) (sjaldh.), ás., festa. — faſtnes harðna.

faſtſætte, ás., tiltaka, kveða á, ákvarða, (sb. var þetta samþykkt ok fullkomliga statt 60): F. en Tid til noget.

Faſtſættelſe, sk., það að faſtſætte.

fat, ao., [í fyrstu líklega nafn, líkrar merk. og tak; sb. fatte], 1) í sambandi við sagnir, sem merkja að grípa til e-s eða ná í e-ð, o. s. frv.: Gribe f. paa noget grípa e-ð eða í e-ð. Tage f. paa noget taka í e-ð, byrja e-ð. Have f. paa noget eða have noget f. vera búinn að ná e-u eða í e-ð. Faae f. paa noget eða faae noget f. handsama e-ð, ná e-u eða í e-ð. Faae f. paa een ná í e-n til að tala við hann. — 2) í sambandi við sögnina være: Er det ſaaledes f. er það sona lagað! Hvorledes er det f. med ham hvað er um hann? Det er galt f. það er allt í ólagi.

*fatal, ft. -e, e., sem e-r fyrirmunun er á, hraparlegur.

*Fatalia, ft., frestur, (sb. eindagi).

*Fatalisme, sk., forlaga-trú.

*Fataliſt, ft. -er, kk., sá sem trúir að forlög sjeu.

*Fatalitet, ft. -er, sk., fyrirmunun, andstreymi, óheppni, mæða, armæða, áfall.

*fatigere (líka ritað fatiguere), ás. 1, lýja, þreyta.

*Fatigue, ft. -r, sk., lúi, þreyta; strit; mæða.

*fatiguere sjá fatigere.

Fatning, sk., stilling hugarins, ráðdeild: Være ved fuld F. með sjálfum sjer, (sb. með öllu ráði). Komme (bringes) ud af ſin F. verða frá sjer, truflast, láta koma fát á sig, reiðast, o. s. frv.

fatte, ás. 1, 1) eiginl., taka, grípa, þrífa, hrífa við: F. een om Livet taka utan um mittið á e-m. Der er intet at f. ved med Haanden að taka í. Sømmet vil ikke f. (gengur ekki) i Muren. — 2) óeiginl., a) skilja, skynja, ráða í: Han kan ingenting f. „Man ſiger ikke at f. et Ord; men vel at f. dets Mening". — b) fá: F. Kjærlighed (Had, Mistanke) til (á) een. Jeg har fattet Godhed for ham mjer er orðið vel við hann. F. Mod herða sig upp, herða hugann. F. et Forſæt taka e-ð í sig. F. en Beſlutning ráða e-ð af. — c) f. ſig stilla sig: Jeg overraſkedes, men fattede mig ſtrax. — d) f. ſig kort eða f. ſin Tale i faa Ord vera stuttorður, (sb. gagnorður).

Fatteevne skilningur.

Fattekraft (sjaldh.) = Fatteevne.

fattelig, ft. -e, e., skiljanlegur, auðskilinn.

Fattelighed, sk, það að vera fattelig.

fattes, þs. 1, [sb. fatast], vanta, skorta, þarfnast, þegar sagt er a) að e-ð vanti: Her f. en Stol hjer vantar stól. Der f. een af Selſkabet. Der f. (vantar, skortir) fem i hundrede. — b) að e-n vanti e-ð, sem er sagt á þrjá vegu: Jeg f. noget = mig f. noget = det f. mig paa noget mig vantar (skortir, vanhagar um) e-ð, jeg þarfnast e-s. Hvad f. dig hvað gengur að þjer? hvað þykir þjer? hvað er að?

fattig, ft. -e, e., [sb. fattes og fátæk-r], fátækur, fjevani, fjelítill, fjelaus, volaður, snauður, (sb. bersnauður, öreigi): Mange Rige ere blevne fattige (sb. auður er valtastur vina). F. Mand har Bo paa Bag; sb. Bo, kl., a. Være f. paa noget hafa lítið af e-u. — Det er kun fattigt for ham hann á ofur bágt. — De Fattige fátæklingar, ölmusumenn, þurfamenn, öreigar; einkanl. sveitarómagar, framfærslumenn (fornl.). — Líka um annars konar fátækt, t. a. m.: Et fattigt Sprog (snautt að orðum eða orðatiltækjum). — b) fátæklegur, lítilfjörlegur, ljelegur, vesall: En f. Gave. Hun fik kun en f. Trøſt. En f. Tale. Et fattigt Digt.

Fattigblok ölmusukistill.

Fattigbøſſe ölmusubaukur.

Fattigdom, án ft., fátækt, fátæki (Fms. VI, 234), vanefni, (sb. örbyrgð). — Líka um annars konar fátækt, t. a. m.: Et Sprogs F. (sb. fattig a). — b) (í tali), líkt og reitur (ft. kvk.): Min Smule F.

Fattigfoged = Stodderfoged.

Fattigforſtander að sínu leyti sama og hreppstjóri á Íslandi.

Fattigforſørgelſe framfærsla sveitarómaga.

Fattighed, án ft., sk., (sjaldh.), skortur á e-u: F. paa Ord (Forſtand).

Fattighuus ómagahús.

Fattigkaſſe sveitarsjóður.

Fattigmand, [f. fattig Mand], fátækur maður, er einkum haft a) í málsháttum (t. a. m. F. ſkal ei have fager Kone eller fed Heſt fátækur má ei fríða konu eiga, nje fríðan hest Orðskviðasafn). — b) í jurtarnafninu: Fattigmands Trudſel (eins konar illgresi) *chrysanthemum segetum.*

Fattigſkat sveitartillag.

Fattigvæſen, án ft., allt sem lýtur að sveitarmálefnum.

*Fatum, kl., forlög, örlög, sköp.

*Fauna (eiginl. gyðjunafn), öll dýr sem eru í e-u landi, eða lýsing á þeim.

faur sjá fager.

faver sjá fager.

*Faveur, kl., hylli, vilnun: I eens F. í vil við e-n.

Favn, ft. -e, sk., [sb. faðm-r], faðmur, fang (í sömu merk.): Tage een i F. faðma e-n (upp að sjer). Kaſte ſig i eens F. — 2) um mál, a) faðmur α) á lengdina: En F. Reb taug, sem er faðmur á lengd. — β) á fjóra vega: En F. Brænde. — b) fang: En F. Hø. Sb. Favnfuld.

favne, ás. 1, [sb. faðma], faðma.

Favnebrænde brennsluviður sem seldur er í föðmum.

Favnegreb feðmingur.

favnelang faðmur á lengd.

Favnemaal = Favn 2, a, β.

Favneramme trjegrind sem brennsluviður er mældur í eptir föðmum.

Favneſætter sjá Favnſætter.

Favnetag sjá Favntag.

Favneved = Favnebrænde.

favneviis, ao., í faðmatali.

Favnfuld, sk., = Favn 2, b.

favnſætte, ás., setja brennsluvið í faðma.

Favnſætter (líka Favneſætter), ft. -e, kk., sá sem setur brennsluvið í faðma.

Favntag (líka Favnetag) faðmlag.

*favorabel, ft. favorable, e., haganlegur. Sb. fordeelagtig.

*favoriſere, ás. 1, vilna e-m í, o. s. frv. Sb. begunſtige.

*Favorit, ft. -er, kk., = Yndling.

Feber, ft. Febre, sk., ólga í blóðinu, (brunasótt, P. þ.; sb. Barſelfeber, Forraadnelſesfeber, Nervefeber, Saarfeber, Skarlagensfeber, o. s. frv.); sjer í lagi = Koldfeber (sb. Andendagsfeber, Hverdagsfeber): Faae en F. taka sótt, sýkjast, verða veikur. Have F. Nu har Feberen forladt ham.

feberagtig, ft. -e, e., sem kemur til af ólgu í blóðinu eða höfuðórum.

Feberanfald sóttarflog; köldufl og.

Feberanſtød = Feberanfald.

Feberbark eins konar börkur við köldu.

feberdrivende, [sb. drive], sem eyðir köldu.

Feberdrøm höfuðórar.

Febergyſen kölduhrollur.

Feberhede ólgu-hiti í blóðinu.

Feberild (skáldl.), ofsa-hiti í blóðinu.

Feberkulde kölduflog, kölduhrollur.

Febermiddel það sem á við köldu.

Feberſlummer blundur sjúklings.

feberſtillende, [sb. ſtille], er sefar ólgu í blóðinu.

Feberurt (sjaldh.), jurt sem á við ólgu í blóðinu.

Febervand (sjaldh.), vatn sem haft er við köldu.

*Februar, án ft., sk., febrúar, föstugangsmánuður.

Fed (líka Fid), ft. eins, kl., [sb. sögn. fitja], partur af hespu, knekk, skreppa.

fed, ft. -e, e., [feit-r], feitur: Han er ſtærk bygget og fyldig, uden at være f. En f. (spikaður, spik-feitur) Heſt. Fedt Kjød. F. Suppe (Oſt, Melk). — F. Jord. — b) (í tali), óeiginl., góður: Et fedt Aar. Et fedt Embede (Bytte).

fedagtig, ft. -e, e., ífeitur.

fedde, ás. 1, binda band í skreppur (sb. Fed).

Feddebaand spotti sem bundið er um skreppu (sb. Fed).

fede, ás. 1, [feita], ala, feita.

Fedekalv alikálfur.

Fedeko alikú.

Fedeqvæg alinaut (í ft.).

Fedeſti fjós sem alinaut eru höfð í.

Fedeſtud aliþjór.

Fedeſviin alisvín.

Fedevarer, ft., feitmeti, (sb. viðbit).

fedhalet, ft. -halede, e., sem hefur mör-rófu.

Fedhed, án ft., sk., feitleiki.

fedladen, ft. -ladne, e., fitulegur.

Fedme, án ft., sk., fita = feitleiki: Legemets F. En med Aarene tiltagende F. — b) fita = feiti.

Fedning, sk., það að fede.

Fedt (líka ritað Fidt eða Fit), án ft., kl, fita = feiti; spik; ístra; mör; tólg (tólkur); afrás, flot, smolt; (sb. brækja): Dryppe een i ſit eget F. fella e-n á sjálfs síns bragði. Sb. Gaaſefedt, Sviinefedt, Heſtefedt.

Fedtaare (eins konar æð) *vena adiposa.*

fedte, ás. 1, gera e-ð feitugt.

Fedtebrød brauðsneið með floti ofan á.

Fedtefad fat sem flot er haft í; en er tíðkanlegast í hinu hverndagslega orðatiltæk. komme i Fedtefadet komast í (dá-fallegt) klandur.

Fedtekrukke flotkrukka.

Fedtelſe, sk., feiti sem höfð er til að smyrja eða dreypa á e-ð eða dýfa e-u í.

Fedteplet sjá Fedtplet.

fedtet, ft. fedtede, (líka ritað fittet, ft. fittede), e., feitugur; fitulegur: F. at føle paa þvalur. En f. Smag fitubragð. F. Lugt.

Fedthinde himna utan um mör eða ístru.

Fedthud holdrosi.

Fedthævelſe mör-æxli.

Fedtleer (þvöl leirtegund) *bolus.*

Fedtlæder skinn sem verkað er með lýsi.

Fedtplet (líka **Fedteplet**) fitublettur, brækja.

Fedtſteen netjasteinn, kljágrjót, *talcum*.

***Fee**, ft. -r, kvk., álfkona.

***Feehiſtorie** álfasaga, æfintýri um álfa.

fegte (har), h. s. 1, skilmast, beita vopnum: Lære at f. nema skilmingar. — b) berjast, vega: F. til Heſt. F. til Fods. F. tappert. F. med Hælene taka til fótanna og leggja á flótta. — Óeiginl., f. for noget fylgja e-u fram: F. for den gode Sag. F. for ſin Overbeviisning. Sb. forfegte.

Fegteart bardaga-tegund.

Fegtebane skilminga-svið.

Fegtehandſke skilminga-glófi.

Fegtekaarde skilmingavopn(et.).

Fegtekonſt skilmingar = skilmingalist.

Fegtemeſter skilminga-meistari.

Fegten, sk., það að fegte.

Fegteplads = Fegtebane.

Fegter, ft. -e, kk., skilminga-maður, (sb. góður — ónýtur — að skilmast).

Fegterkaarde = Fegtekaarde.

Fegterkamp skilmingar (einkanl. sem mönnum er boðið til að horfa á).

Fegterleg skilmingaleikur: Romernes Fegterlege.

Fegterſpring hlaup (viðbragð) aptur á bak undan lagi eða höggi.

Fegteſkole skilmingasvið; skilmingakennsla.

Fegteøvelſe það að temja sjer skilmingar.

Fegtning, ft. -er, sk., það að fegte. — 2) stuttur bardagi, hríð, einkanl. a) þegar ekki berjast nema einstakar sveitir (sb. Forpoſtfegtning). — b) þegar talað er um, hvernig bardaga sje varið: I den adſpredte F. þegar barizt er á stangli.

feide (har), h. s. 1, herja á, eiga í ófriði við: F. paa et Land. F. mod ſit Fedeland. F. med en Konge.

Feide, ft. -r, sk., skæra, deila, (sb. ófriður, fjandskapur).

Feidebrev brjef sem boðar ófrið.

Feidebud herboð.

Feidehandel hervirki.

Feideſtand ófriður, fjandskapur.

Feidetid ófriðar-tíð.

feie, s. 1, sópa, strjúka, 1) ás., a) sópa e-ð: F. Gulvet (Gaden). F. (hreinsa) Kakkelovnen. F. noget over (sópa e-ð lauslega). — í tali: F. een eða f. een af taka ofan í lurginn á e-m; setja ofan í við e-n. — b) sópa e-u: F. Støvet af. F. noget bort. F. noget ſammen. F. noget ud merkir líka, í tali: farga e-u eða láta e-ð í burtu. — 2) h. s., strjúka líkt og brana: F. ned ad Gaden. F. afſted. — Det gik feiende skont.

Feiebørſte busti til að strjúka með.

Feiekone kvennmaður sem sópar (t. a. m. stræti) fyrir kaup.

Feiekoſt sópur (til að sópa með).

Feieløn kaup fyrir að sópa.

Feien, sk., það að feie.

Feiepige stúlka er sópar (húsið).

Feieſkarn sorp, (sb. hroði).

feig, ft. -e, e., 1) [feig-r], (úrelt), feigur, skammlífur: Tidt ſidder den Feige ved den Syges Seng (orðskv.; þ. e.: opt er heilbrigður feigari enn sjúkur). — 2) [sb. feige á þ.], ragur, (sb. raggeit), blauður, (sb. bleyða, bleyðimaður), huglaus. — b) sem kemur til af (eða sýnir) hugleysi: F. Dødsfrygt. Feige Sorger.

Feighed, án ft., sk., ragmennska, bleyði, bleyðuskapur, hugleysi: Med F. forbindes altid Begreb om Vanære.

Feil, ft. eins, sk., það sem e-n eða e-m er áfátt, brestur, löstur, ókostur, galli, ágalli, ankanni, anmarki, lýti (sýnilegt), spjöll, missmíði: Han har den F. at være gjerrig hann er ágjarn; það er það, sem að honum er. Aflægge Ungdommens F. Heſten er ikke uden F. ekki lastalaus (Grágás). — b) yfirsjón, ávirðing, glappaskot: Han har begaaet en F. honum hefur yfir sjezt, það hefur orðið á fyrir honum. Der indløb en F. (villa) i Regnſkabet. Sb. Bygningen har mange Feil.

feil, e., (sjaldh.), skakkur, rangur: Det var f. ekki rjett. Gjøre en f. Regning láta sjer skjátlast.

feil, ao., skakkt, rangt. Tage f. fara villt: Du tager f. þjer skjátlast eða missýnist. Tage f. af Veien villast. Tage f. af en Perſon villast á e-m. — Gaae f. villast = fara rangan veg. Han traadte f. honum skrikaði fótur, sb. misstíga sig. Gribe f. Hugge f. skakkt. Skrive f. rangt, misskrifa. Dømme f. — Slaae f. bregðast, (sb. mistakast): Rugen har ſlaaet f. i Aar. Det ſlog f. for ham honum brást það. Det ſlaaer ikke f. því er ekki að mistra.

feilagtig, ft. -e, e., skakkur, rangur: En f. Gisning.

feilbar, ft. -e, e., sem (þiggj.) getur yfir sjezt.

Feilbarhed, sk., (sjaldh.), það að vera feilbar.

feile, h. s. 1, 1) undirstöðumerking fara skakkt, a) líkamlega: F. i ſit Skud hæfa ekki, missa þess er maður skýtur til. — b) í hegðun, láta verða á fyrir sjer, láta sjer yfir sjást (sb. yfir gefast, Fms. XI, 293): Jeg erkjender, at jeg har feilet. F. af Uvidenhed. — c) um skilning, sb. villt fer sá sem geta skal. — d) persónulaust, bregðast: Det kan ikke f., at vi maae vinde. — 2) undirstöðumerking vanta, a) vanta, skorta, bresta: Der feiler mig endnu meget. — b) hvad feiler han hvað gengur að (baggar, er að) honum? Jeg veed ikke, hvad han feiler. Hvad feiler Haanden hvað gengur að hendinni á þjer?

feilfri lastalaus, o. s. frv.

feilfuld sem hefur marga ókosti, o. s. frv.

Feilgreb það að manni verður mistekið til e-s með höndunum, (sb. handaskol): F. paa et Inſtrument. — b) óeiginl., glappaskot, ávirðing: Gjøre et F.

Feilſkrift = Feilſkrivning. — b) það sem misskrifazt hefur.

Feilſkrivning það að misskrifa.

Feilſkud skot er mistekst.

Feilſlag kast er mistekst.

feilſlagen, [sb. ſlaae], sem brugðizt hefur, sem ekki hefur rætzt eða komið fram, sem manni hefur ekki orðið að: Feilſlagne Forhaabninger.

Feilſlutning röng (skökk) ályktun.

Feilſtød velting (hrinding) sem mistekst (einkanl. á hnattborði).

Feiltagelſe, ft. -r, sk., yfirsjón; sb. missýning, misgáningur, gáleysi, ógát, óaðgætni.

Feiltrin það að manni skrikar fótur; fótamissir: Han gjorde et F. og faldt honum varð fótamissir (svo hann datt). — b) hrösun, ávirðing, glappaskot: Begaae et F.

Feiltryk, sk., misprentun: Ved F. er dette Ark blevet reent ubrugeligt.

feiltrykt, [sb. trykke], rang-prentaður: Et f. Ark.

Feiltræk, kl., rangur leikur (í tafli).

Feining, sk., sópun.

feir, ft. -e, e., (sjaldh.), fagur, blómlegur: I ſin feireſte Ungdom í broddi (blóma) lífsins.

feire, ás. 1, 1) [fegra], (úrelt), fegra, skreyta. — 2) [sb. feiern á þ.], halda hátíð: F. en Feſt. F. (halda, hafa við á) en Fødſelsdag.

Felbereder, ft. -e, kk., sá sem verkar skinn í vettlinga og fatnað o. s. frv. Sb. Hvidgarver, Skinder.

Felt, 1) án ft., sk., (eiginl. víðavangur; sb. vígvöllur), herferð: Drage i Felten fara herför. Drage til Felts (sama). — Ligge til Felts eiga í þjarki (brösum, ófriði). — 2) ft. eins, kl., reitur (einkanl. í ættarmarki): Det førſte (andet) F. Et rødt Kors i hvidt F. F. paa Ryggen af en indbunden Bog.

***Feltapothek** lyfjasafn sem maður hefur með sjer í herferð.

***Feltartillerie** stórskotaverkfæri sem höfð eru í orustum á víðavangi. Sb. Feltſkyt.

Feltbager herbúða-bakari.

Feltbageri áhöld til að baka brauð á herferðum.

Feltfod í orðatiltæk.: Være (ſtaae) paa F. vera síbúinn til orustu.

Feltherre hershöfðingi, liðsforingi, herstjóri.

***Felthoſpital** herferða-spítali.

Felthytte hermannabyrgi.

Feltkedel ketill sem soðið er í á herferðum.

Feltlæge herlæknir.

Feltmarſkalk eins konar herstjóra nafnbót.

Feltpoſt póstur sem flytur boð og brjef í stríðum.

Feltpræſt liðsprestur.

Feltraab orðtak liðsmanna (svo þeir geti þekkt hverir aðra).

Feltſeng ferða-rúm (úr járni).

Feltſkandſe vígi sem reist er á víðavangi.

Feltſkyt = Feltartillerie.

Feltſkærer, ft. -e, kk., = Saarlæge.

Feltſlag fólkorusta.

Feltſlange eins konar langar fallbissur sem fyrrum var títt að hafa í orustum.

Feltſtol stóll sem leggja má saman (að sínu leyti eins og Feltſeng).

Felttegn eiginl. herkuml; en er tíðkanlegast um meðalkaflaband foringja.

Felttog herferð: Med Vinteren endtes dette F.

Feltvagt vörður á víðavangi.

fem fimm: Han kan ikke tælle til f. eða man ſkulde troe, han kunde ikke tælle til f. hann er mesti fáráðlingur. Løbe mellem elleve og f. ana áfram hugsunarlaust. Lade f. være lige láta allt liggja sjer í ljettu rúmi, (sb. láta vaða með súðum). — b) Fem, ft. -mer, sk., fimm (fúlhundur) í spilum.

femaarig fimm vetra gamall.

***Femininum**, ft. Feminina eða Femininer, kl., kvennkyns-orð.

Femkant fimmhyrningur.

femkantet fimmhyrndur, fimmstrendur.

Femkort eins konar spil.

fempundig sem stendur tíu merkur: En f. Kugle.

Femtal tölustafurinn 5.

femte fimmti.

femten fimmtán.

femtende fimmtándi.

femti (í Norv.) = halvtredſindstyve.

Fennikel, safn, (eins konar jurt) *anethum feniculum*.

Fennikelvand brennivín búið til úr *anethum feniculum*.

*Ferier, ft., frelsi (Guðm.; þ. e. hvíldartími bókiðnamanna eða dómenda).

Ferle (líka Færle), ft. -r, sk., (fyrrum), pálmastika.

ferm, ft. -e, e., (í tali), röskur, ötull, sem hefur gott verkvit, góður (t. a. m. góð vinnukona), vel að sjer.

*Ferman sjá Firman.

*Ferment, kl., = Gjæringsmiddel.

*Fermentation, sk., það að fermentere.

*fermentere, h. s. 1, = gjære.

*Fernis, ft. Ferniſſer, sk., gljákvoða (kvoða sem er blönduð ýmsum litum og höfð til að setja gljáanda á e-ð): Give et Maleri F. gljá skript. Sb. Malerfernis, Lakfernis.

*ferniſſere, ás. 1, gljá = draga gljákvoðu á.

*Ferniſſering, sk., það að ferniſſere. — b) gljáin sjálf.

ferſk, ft. -e, e., þjarfur (ósaltur), ósaltaður: F. Vand. En f. Sø. F. Kjød. — 2) nýr (sb. friſk), a) (úrelt), um matvæli, o. s. frv. — b) í lögum: Gribe (anholde) een paa ferſke Gjerninger eða paa f. Fod (meðan hann er að verkinu; sb. að vörmu spori), standa e-n að e-u.

ferſke, ás. 1, afsalta: F. ſaltet Kjød. F. noget op (sama).

Ferſken, ft. -er, sk., aldinið af *amygdalus persica.*

Ferſkenhuus skjólshús handa *amygdalus persica.*

Ferſkenkaſſe gróðrarstía handa *amygdalus persica.*

Ferſkentræ (eins konar aldinviður) *amygdalus persica.*

Ferſkhed, án ft., sk., þjarfleiki: Vandets F.

Feſt, ft. -er, sk., hátíð; hóf, viðhöfn, (sb. þar er mikið um dýrðir). Sb. Høitid.

Feſtdag hátíðisdagur, dagur sem haft er við á.

*Feſtivitet, ft. -er, sk., = Feſtlighed.

feſtlig, 1) ft. -e, e., hátíðlegur. — 2) sem ao., hátíðlega (Skuggsjá): F. ſmykket.

Feſtlighed, ft. -er, sk., = Høitidelighed.

*Feſton, ft. -s (Feſtons), sk., blómfesti (rekindi af blómi og laufi og aldini) sem er hengd upp til viðhafnar.

*Fetallie, sk., úrelt og í almúgatali = Levnetsmidler, Proviant.

*Fete, ft. -r, sk., hóf, stórhóf.

*fetere, ás. 1, hafa mikið við e-n, hafa e-n í hávegum.

*Fetiſch, ft. -er, sk., blæti (dregið af blóta) eða skurðgoð (einkanl. Svörtumanna).

*Fetiſchismus, sk., blótskapur eða skurðgoðadýrkun (einkanl. Svörtumanna).

Fetter sjá Fætter.

*Feu, kl., leikkaup (sem leikarar fá í hvert skipti sem þeir leika).

*feudal, ft. -e, e., sem lýtur að ljeni. — Sem fremri liður í samsettu nafni, t. a. m. í Feudalret = Lehnsret.

*Feudalismus, sk., = Lehnsvæſen.

*Feudum, kl., = Lehn.

*Feuilleton, sk., blaðauki (sögur og annað þess kyns sem prentað er neðanmáls í dagblöðum).

*Fiacre, sk., lítill vagn sem hver og einn fær að aka í fyrir kaup.

Fibel, sk., eins konar hálsbólga á hestum (sb. Fibelkjertel).

Fibel, kl., (fyrrum), stöfunarspjald.

Fibelbræt = Fibel.

Fibelkjertel (á hrossum), eitill við eyrað er sú bólga kemur í er kölluð er Fibel.

*Fiber, ft. Fibre, sk., taug í holdi.

*Fiction, ft. -er, sk., smíðar = samsetningur.

Fid sjá Fed.

Fiddel, sk., [fiðla], í almúgatali = Fiolin.

*Fideicommis, ft. Fideicommiſſer, kl., innstæða (í landi eða lausum eyri) sem hvorki má skerða nje úr ætt selja.

*fidel, ft. -e, e., tryggur; einlægur; kátur, upprifinn.

*Fidelitet, sk., tryggð; einlægni; kæti, kátína.

*fidere, h. s. 1, í orðatiltæk: F. paa noget ætla (reiða sig) á e-ð. Sb. ſtole, forlade, Lid.

*Fidibus, sk., brjefræma eða þvíuml. sem kveikt er við í vindli eða tóbakspípu.

*fidimere sjá vidimere.

Fidler, ft. -e, kk., fiðlari, er tíðkanlegast í Biirfidler.

Fidſel, ft. Fidſler, sk., (sjaldh.), taug í holdi; tág.

Fidt sjá Fedt.

fige (har), h. s. 1, [sb. fíkjast og nyfigen]; (sjaldh.), a) flýta sjer, skunda. — b) fíkjast (sækjast) í: F. efter noget.

fiffig, ft. -e, e., slunginn; kænlegur.

Figen, ft. -er, sk., fíkja.

Figenblad fíkjutrjes-laufblað.

Figenkjærne korn í fíkju.

Figenkurv fíkju-vandlaupur.

Figentræ fíkjutrje.

*Figur, ft. -er, sk., lögun, skapnaður, vaxtarlag; mynd; fígúra: Have en ſmuk F. vera falleg(ur) í vexti. — Mathematiſke Figurer. — Han gjør F. það ber mikið á honum, það er tekið til hans, o. s. frv.

*Figurant, ft. -er, kk., aukadansari.

*Figurantinde, ft. -r, kvk., aukadansmey.

*figurere, h. s. 1, vera ekki nema til sýnis.

*figurlig, 1) ft. -e, e., óeiginlegur: En f. Talemaade (Bemærkelſe). — 2) sem ao., óeiginlega: Forſtaae noget f.

Fiil, ft. File, sk., þjöl.

Fiilbænk (líka Filebænk) klömbruborð til að sverfa á.

Fiilhugger, ft. -e, kk., = Fiilſmed.

Fiilklo = Fiilkløv.

Fiilkløv eins konar töng til að festa með það sem sorfið er.

Fiilſkrue skrúfa til að halda því er sorfið er.

Fiilſmed þjalasmiður.

Fiilſpaaner, ft., svarf.

Fiilſtøv = Fiilſpaaner.

fiin, ft. fine, e., 1) eiginl., a) smár, smágerður, grannur, mjór, α) smár: F. Traad. F. Skrift (Tryk). — β) smágerður: Fiint Arbeide; sb. nipur. Fiint Klæde (Lerred). F. Hud mjúkt hörund. Denne Fugl er f. i Kjødet þetta er góður (gómsætur) fugl. — γ) grannur: En Heſt med fine Been mjófættur hestur. En f. Skabning. Have fine Anſigtstræk vera smáfríður. — δ) mjór (um hljóð): En f. Stemme. — Gagnstæð orð: grov, plump, ſvær. — b) skír (þ. e. hreinn, hreinsaður): Fiint Guld. Fiint Sukker (Lak). — 2) óeiginl., a) (í tali), lítill: Forſkjellen er meget f. litlu munar, lítið er að mununum. — b) kurteislegur, laglegur: En f. Levemaade kurteisi, siðprýði. Give een en f. Irettesættelſe setja ofan í við e-n, og fara laglega að því. Roſe een paa en f. Maade. — c) viðkvæmur, (sb. lingerður, veikur af sjer, veimiltítulegur, blautgerður, blautgeðja): Hun er ſaa f., at hun ikke kan taale det. — d) næmur (glöggur) að sjá eða finna e-ð, glöggskyggn (í óeiginl. merk.): En f. Statsmand (Menneſkekjender, Konſtkjender). En f. Smag. — e) sjeður, kænn, slunginn. — B) fiint, sem ao.

Fiinhed, sk., það að vera fiin.

fiinhudet, ft. -hudede, e., mjúkur á hörund.

fiinhullet sem er með smáu gati eða smáum götum.

fiinkornet er samanstendur af smákornum.

fiinſtødt, [sb. ſtøde], malinn smátt.

fiinuldet, ft. -uldede, e., ullarmjúkur: Fiinuldede Faar.

Fiirbeen, ft. eins, sk., eðla, (ferfætla), *lacerta.*

fiirbenet ferfættur.

fiirbladet, ft. -bladede, e., sem er með fjórum blöðum: F. Kløver.

fiirdeelt, [sb. dele], sem skipt er í fernt: Et f. Vaabenſkjold.

fiirfodet, ft. -fodede, e., = fiirføddet, sem er tíðkanlegra.

fiirføddet, ft. -føddede, e., ferfættur: Fiirføddede Dyr.

Fiirkant ferhyrningur, ferskeytingur.

fiirkantet ferhyrndur, ferskeyttur, ferstrendur.

fiirkløftet = fiirkløvet.

Fiirkløver fjórskiptur smári.

fiirkløvet, [sb. kløve], sem fjórar klofur (eða rifur) eru í.

fiirſindstyve áttatíu.

fiirſindstyvende áttatugasti.

fiirſkaaren, [sb. ſkære], (eiginl. skorinn eða höggvinn eða sagaður í ferhyrning), ferstrendur í vexti (Sturl. II, 134): En f. Karl.

Fiirſkilling ferskildingur, (skarfur?).

fiirſkoet, [sb. ſkoe], aljárnaður: En f. Heſt.

Fiirſpring stökk (um hest): Ride i F. ríða í loptinu, hleypa. Kjøre i fuldt F. Sb. Galop.

Fiirſpænd fjórir eykir fyrir vagni, (fereyki).

fiirſpændt, [sb. ſpænde], sem fjórir eykir eru beittir fyrir.

fiirſtemmig, ft. -e, e., fjórraddaður: Et fiirſtemmigt Chor.

Fiirtal tölustafurinn 4.

fiirtraadet, ft. -traadede, e., ferþættur, tvítvinnaður.

1. Fiis (líka Fis), ft. eins, sk., [sb. fis?], (sjaldh.) = Bulmoder.

2. Fiis, sk., viðreka.

Fikke, ft. -r, sk., vasi (einkanl. á buxum).

file, ás. (og h. s.) 1, sverfa: F. noget af. F. en Sav op hvessa sög. — b) óeiginl., f. paa noget sljetta (vanda) e-ð; sb. vanda sig á e-u: F. paa ſin Stiil. F. paa et Digt.

Filebænk sjá Fiilbænk.

*Filegran, nafn, í almúgatali, víravirki.

Filen, án ft., sk., það að file.

*filere, ás. 1, ríða: F. en Pung.

*Filet, kl., eins konar (matar)rjettur.

*Filial-, sem fremri liður í samsettu orði, líkt og undir-, eða auka-, t. a. m. Filialbank aukasjóður, Filialſkole aukaskóli, sem er settur í viðbót við annan þar sem hann nær ekki til.

*Filipens, ft. Filipenſer, sk., = Finne 1.

filke, ás. 1, (sjaldh.), nugga.

*Filou, kk., bragðarefur, húðarselur.

Filsbeen, án ft., (fornt og í skáldskap), = Elfenbeen.

Filt, 1) sk., flóki, þófi, einkum = **Hattefilt**. — 2) kl., eins konar þykkur og gisinn vefnaður sem er loðinn öðrumegin (gargans-tó?): Et Skjørt af grønt F. En Filtes Trøie.

filte, ás. 1, þæfa (gera þófa úr e-u): F. Uld. — F. ſig eða filtes flókna.

Filtehat flókahattur, (sb. þófahöttr).

Filteri, kl., flækjur. — í tali: Komme i F. med noget flækjast í e-ð.

Filtkappe loðkápa.

Filtmager, ft. -e, kk., sá sem býr til flóka.

Filtning, sk., það að **filte**.

filtre, ás. 1, flækja, bendla.

***Filtreer-**, sem fremri liður í samsettu orði, síu-, t. a. m. **Filtreerſteen** síusteinn (holóttur steinn til að sía vatn).

***filtrere**, ás. 1, sía: F. ureent Vand.

***Filtrering**, sk., það að **filtrere**.

Filtſko flókaskór, þófaskór.

Filtuld ull hæf í flóka eða þófa.

Fin, ft. -ner, kk., [Finn-r], Finnur, finnskur maður. — b) = **Finlænder**.

***final**, ft. -e, e., sem lýtur að lokum eða niðurlagi, síðasti. — Sem fremri liður í samsettu orði, t. a. m. **Finalprøve** = **Slutningsprøve**.

***Finale**, kl., niðurlag.

***Finantsdeputation** ríkisfjárnefnd.

***Finantſer**, ft., ríkisfje (ft.), ríkissjóður, ríkisfjárhagur: Foreſtaae (ødelægge, ophjelpe) et Lands F. — b) fjárhagur einstakra manna. — 2) á fornl. dönsku, brögð, prettir.

***finantſiel**, ft. -le, e., sem lýtur að ríkisfjárhag.

***Finantsminiſter** ríkis-fjárstjóri. Sb. **Rentemeſter**, **Skatmeſter**.

***Finantsvidenſkab** ríkisfjárfræði.

***Finantsvæſen** ríkisfjár-málefni.

Find, kl., (sjaldh.) = **Fornemmelſe**: Have F. af noget.

finde, **fandt**, **funden** og **fundet**, ás. (og h. s.), [finna], A) eiginl., 1) finna: Han fandt en Ring paa Gaden. Fundne Sager fundnir gripir. — Efter lang Søgen fandt jeg det jeg fann það eptir langa mæðu. Vi har endevendt alting i Huſet, og kunde ikke finde det, vi ſøgte. — Der er fundet en rig Sølvmine; sb. **opdage**. Sömul. jeg fandt en ny Vei gjennem Skoven. — En jeg kan ikke f. Vei gjennem (rata ekki um) Skoven. — Vi fandt ingen hjemme við fundum öngvan heima. Vi fandt Døren lukket við komum að luktum dyrum, dyrnar voru læstar. Jeg fandt ham ſiddende (liggende) hann sat (lá), þegar jeg kom. Jeg fandt ham glad (bedrøvet) það lá vel (illa) á honum, þegar jeg kom. — Vi ſkal nok findes finnast (finna hvor annan), hittast. — Málsh.: Hvor to yndes, de vel findes (ástarhugar optast saman rata, Orðskviðasafn). — Hálf-óeiginl., bæði líkt og finna e-n fyrir (man finder ikke let hans Lige hann á sjer varla maka eða fáir eru hans nótar; jeg har fundet retſkafne Folk — hef fyrir hitt ráðvant fólk — i alle Stænder; i ham fandt jeg en trofaſt Ven jeg hef eignazt tryggvasta vin, þar sem hann er eða hann hefur reynzt mjer tryggvasti vinur, o. s. frv.), og þar sem talað er um, að e-ð **sje** (man finder Dyr, ſom æde deres egne Unger þau dýr eru, sem o. s. frv.; denne Plante findes — sprettur — ikke i Europa; der findes faa ſtore Talere; der fandtes ingen, ſom vilde paatage ſig det enginn varð til að takast það á hendur; sb. **gives**, í grein. um **give**, og **være til**, í grein. um **være**). — b) f. noget eða f. til noget finna til e-s, verða var við e-ð: Vi vil faae Kulden at f. (við munum kenna á kuldanum), naar vi komme ud. Jeg fandt ikke til nogen Kulde. Sb. **fornemme**, **mærke**. — c) f. noget eða f. paa noget þreifa (taka) á e-u: F. Pulſen. Find paa min Pande. — 2) sem h. s., (fyrir f. Veien), rata: F. hen til et Sted. F. hjem. F. tilbage. F. ud. Jeg havde nær ikke fundet ud af (það lá við, að jeg rataði ekki af) Skoven. F. ud af noget merkir líka (óeiginl.) komast fram úr e-u. — B) óeiginl., a) fá: F. Leilighed til noget (sb. komast í færi). — b) f. Rede i noget botna í e-u. — c) f. noget eða f. paa noget láta sjer detta e-ð í hug, láta sjer hugkvæmast e-ð, taka e-ð til bragðs: F. (finna, hitta) Raad eða Udvei. F. paa et Raad. F. paa en Løgn (Undſkyldning). Hvad ſkal vi f. paa, for at more ham upp á hverju eigum við að taka, honum til skemmtunar? — d) jeg finder mjer finnst eða mjer reynist: Jeg finder, at det er hedt i Veiret mjer finnst vera hiti í veðrinu. Jeg fandt, han havde Ret mjer fannst hann hafa rjett að mæla. F. noget rigtigt ætla (hyggja) e-ð rjett vera. Han blev funden (reyndist, þótti, var metinn eða kallaður) uduelig. Han fandt ſig fornærmet honum þótti sjer misboðið. Jeg finder mig endnu ikke ſtærk nok dertil jeg kenni mig ekki (alminnilega) mann til þess enn sem komið er. F. ſig beſværet af noget kenna þyngsli af e-u. Jeg finder mig upaſſelig mjer er (hálf-)illt. Han finder ſig vel (ilde) honum líður vel (illa) til heilsu; sb. **befinde** 2, b. — e) f. ſig i noget fella sig við e-ð, láta sjer lynda e-ð, una e-u. — f) f. ſig for leita fyrir sjer. — g) det finder ſig vel það lagast, kemst heim.

Findegods = **Hittegods**.

findelig, ft. -e, e., finnanlegur.

Findelſe, ft. -r, sk., = **Fornemmelſe**.

Findeløn fundarlaun.

Finder, ft. -e, kk., finnandi.

Finding, sk., fundning (655 XXII fundning dauðs manns).

Findingsret rjettindi finnanda.

***finere**, ás. 1, spónleggja (þ. e. líma utan á húsgögn þunnan spón af mahóníviði til prýðis).

***Fineſſe**, ft. -r, sk., bragð; kænska.

Finger, ft. **Fingre**, sk., [fingr], fingur: Tælle paa Fingrene telja á fingrum sjer (sínum). Kunne (vide) noget paa ſine ti Fingre uppá sínar tíu fingur. Have et Øie paa hver F. hafa augun alstaðar. See een paa Fingrene hafa auga á e-m til að sjá hvað hann hefst að. See igjennem Fingre med een hilma yfir með e-m. — b) þumall.

Fingerberg, kl., [fingrbjörg], (sjaldh.), = **Fingerbøl**.

Fingerbred, sk., = **Fingersbred**.

fingerbred fingurs breiður.

Fingerbøl (líka **Fingerbølle**), kl., fingurbjörg.

Fingerbølle sjá **Fingerbøl**.

***fingere**, ás. 1, smíða = skrökva e-u, setja e-ð saman (sb. **samsetningur**); gera (að e-ð sje sem ekki er).

Fingerende fingurgómur.

Fingerhandſke fingravettlingur.

Fingerhytte = **Fingerhætte**.

Fingerhætte fingurtraf; skinnnögl.

Fingerregning fingrareikningur.

Fingerring fingurgull.

Fingersbred, sk., fingurs breidd.

fingerſpag t. a. m. um fugl, (sjaldh.), svo gæfur að hann komi þegar maður rjettir fram fingurinn.

Fingerſpids = **Fingerende**.

Fingerſprog fingramál.

fingerſtærk (sjaldh.), sterkur í fingrunum.

Fingerſætning fingrasetning þegar leikið er hljóðfæri.

Fingertegn bending með fingrinum.

fingertyk fingurs þykkur; fingurs digur.

fingertæmme gera (t. a. m. fugl) **fingerſpag**.

fingre, ás. 1, hafa hendur á e-u, handfjatla, handkrama, handvolka, þukla um.

Finke, ft. -r, sk., (eins konar söngfugl) *fringilla caelebs*: Bede til Finkens Barſel (eins konar leikur).

Finkel, sk., í tali, torbrennt brennivín.

Finkenet net til að veiða *fringilla caelebs* í. — 2) eins konar net sem haft er til hlífðar um borðstokka á herskipum.

Finker, ft., eins konar musl, stundum úr söxuðu kjöti, en optar úr svínslifur og svínslungum.

Finland Finnland.

Finlapper, ft., Finnar. — b) Finnlendingar.

Finlapperkar finnlenzkt ílát.

Finlapperſkude finnlenzkt skip.

Finlænder, ft. -e, kk., Finnlendingur.

1. **Finne**, ft. -r, sk., nabbi = voggrís (einkum framan í manni).

2. **Finne**, ft. -r, sk., uggi.

Finte, ft. -r, sk., í tali, sneið.

1. ***Fiol**, ft. -er, sk., í almúgatali, fiðla, gígja. Sb. **Fiddel**.

2. ***Fiol**, ft. -er, sk., fjóla, einkum ilmfjóla, *viola odorata*.

***fiolblaa** blár eins og fjóla.

***fiolet**, ft. -te, e., lifrauður.

***Fiolin**, ft. -er, sk., gígja, fiðla.

***Fiolinbue** fiðlubogi.

***Fiolinſpiller** sá sem leikur á gígju.

***Fiolinſtræng** gígjustrengur.

***Fiolrod** fjólurót.

***Fiolſirup** fjólusíróp.

Fip, ft. -per, sk., toppur.

Fipſkæg skeggtoppur á höku.

fire, ás. 1, gefa e-ð slakt, slaka (lina) á e-u: F. et Toug (Skjøde). Gagnstætt: **hale**. — b) óeiginl., f. for een (tíðkanlegra enn f. een) láta undan — vægja fyrir — e-m (af því það verður svo að vera): F. for ſin Overmand. F. for een i noget.

fire fjórir: Under f. Øine einslega = á einmæli.

fireaarig ferær (ísl skjal 1365).

firedobbelt ferfaldur.

firefold, ao., ferfalt: Give een noget f. igjen.

Firepunder fallbissa sem átta marka kúlum er skotið úr.

firepundig sem stendur átta merkur. — b) f. Kanon = **Firepunder**.

fireſidet, ft. -ſidede, e., sem er með fjórum hliðum.

***Firma**, ft. -er, kl., nafn sem maður hefur í verzlunar-málefnum.

***Firmament**, kl., festingarhimin (655 XVII).

***Firman** (líka **Ferman**), kl., tilskipun tyrkjakeisara.

Fis sjá **Fiis**.

***Fiſcal**, ft. -er, kk., ríkis-sóknari.

***Fiſcus**, sk., ríkissjóður einkum að því leyti sem sektir renna í hann.

fiſe, h. s. 1, [físa], físa, leysa vind.

Fiſk, ft. eins eða -e, sk., [fisk-r], fiskur: Vandet er Fiſkens Element. Fange F. Fiſken bider godt. Fiſken vil ikke bide. Han er faa friſt ſom en F. það gengur alls ekkert að honum.

fiſkagtig, ft. -e, e., svipaður fiski: F. Smag fiskbragð.

fiſke, ás. 1, [fiska, sb. fiskja], fiska, veiða fisk eða e-ð úr vatni: F. Torſk (Aborrer). — F. (veiða upp) Perler (Rav). — F. Braggods op af Vandet. — F. i rørt Vand færa sjer í nyt óeirðir eða bágar kringumstæður annara.

Fiſkebaad fiskibátur (625).

Fiſkebeen fiskbein. — b) hvalskíði.

Fiſkebeensſkjørt (fyrrum), pils sem var þanið út með skíði.

Fiſkeblære sundmagi.

Fiſkebløder, ft. -e, kk., sá sem bleytir harðan fisk og selur hann síðan.

Fiſkebløderi, ft. -er, kl., áhöld til að bleyta fisk og sá staður þar sem það er gert.

Fiſkebog fiskabók; fiskibók.

*Fiſkebudding sjá greinina um Budding.

Fiſkedag fiskdagur (þegar fiskur er borðaður). Sb. Kjøddag.

Fiſkedam fiskitjörn (búin til af mönnum).

Fiſkedræt fiskur sem dreginn er í neti í einu.

Fiſkefad eins konar áhald sem soðning er lögð á.

Fiſkefangſt fiskifang (Eg. 130). Sb. Fiſkeri.

Fiſkegaard veiðitópt í vatni.

Fiſkegarn fiskinet. Sb. Fiſkergarn.

Fiſkegjæller, ft., tálkn; fanir.

Fiſkegrund mið.

Fiſkehandler, ft. -e, kk., sá sem hefur fiskverzlun.

Fiſkehavn fiskihöfn á Íslandi. Gagnstætt: Kjødhavn.

Fiſkehytte = Hyttefad.

Fiſkejagt fiskidugga.

Fiſkekiſte eins konar ílát (líkt og Hyttefad) sem lifandi fiskur er fluttur í á vögnum.

Fiſkekube eins konar áhald til að veiða eða bera fisk í.

Fiſkelage pækill af söltuðum fiski.

Fiſkeleg hrogn.

Fiſkeliim sundmagalím. Sb. Husblas.

Fiſkelod hluti í sjóarafla.

Fiſkemaage = Strandmaage.

Fiſkemaaned aðdráttamánuður (*September*).

Fiſkemad fiskmeti, fiskæti.

Fiſkemading beita.

Fiſkemelk svil.

Fiſkemeſter umsjónarmaður fiskiveiða.

Fiſkepark = Fiſkedam.

Fiſkeqvaſe eins konar skip sem lifandi fiskur er fluttur í.

Fiſker, ft. -e, kk, [fiskari], fiskimaður, fiskikarl: En heldig F. mesta aflakló.

Fiſkerbaad = Fiſkebaad, og tíðkanlegra.

Fiſkeredſkaber, ft., fiskigögn (Gþl.), veiðarfæri.

Fiſkeret = Fiſkerettighed.

Fiſkerettighed rjettindi til fiskiveiða.

Fiſkergarn = Fiſkegarn, og tíðkanlegra.

Fiſkerhuus hús fiskimanns. — b) fisksöluhús.

Fiſkeri, kl., fiski (fyrrum kvk.), fiskiveiðar, fiskiróðrar, afli, sjóarafli, aflabrögð, veiði í vötnum: Forſtaae Fiſkeriet vera góður fiskimaður. Have F. i en Sø veiða í e-u vatni (tjörn).

fiſkerig fiskauðugur, fiskisæll.

Fiſkerkjærling kerling sem selur fisk.

Fiſkerkone kona sem selur fisk.

Fiſkerleie fiskimannaþorp, (fiski)ver, veiðistaða.

Fiſkermand = Fiſker, en sjaldnar haft: En fattig F.

Fiſkerogn hrogn.

Fiſkerpige dóttir eða ættingjastúlka fiskimanns.

Fiſkerqvaſe = Fiſkeqvaſe.

Fiſkerſkude fiskidugga.

Fiſkerſtøvler, ft., eins konar hástígvjel vatnsheld.

Fiſkeruſe sjá greinina um Ruſe.

Fiſkeſelſkab fiskifjelag.

Fiſkeſkee eins konar áhald til að taka upp soðningu með.

Fiſkeſkind roð.

Fiſkeſkjær sker sem fiskað er við.

Fiſkeſkæl hreistur.

Fiſkeſnor = Medeſnor.

Fiſkeſtade netlög.

Fiſkeſted mið: Her er et godt F.

Fiſkeſtimmel torfa af fiski.

Fiſkeſuppe fiskisaup.

Fiſkeſværm = Fiſkeſtimmel.

Fiſketid vertíð.

Fiſketiende fiskitíund.

Fiſketorv fiskitorg.

Fiſketønde fiskitunna.

Fiſkevand vatn sem fiskur er soð inn í.

Fiſkevare fiskur sem varningur, (sb. skreið).

Fiſkeveir róðrarveður, gæftir.

Fiſkevod = Fiſkegarn.

Fiſkeyngel seiði, smá-seiði.

fiſle (har), h. s. 1, (í tali), fara með róg; hlaupa með skítinn á tánum.

Fiſlen, sk., það að fiſle.

Fiſler, ft. -e, kk., (í tali) = Dretuder.

Fiſleri, kl., (í tali), rógur; þvaður.

Fiſſeltud, [sb. Tud], í óvönduðu tali = Fiſler.

*Fiſtel, ft. Fiſtler, sk., eins konar mein í holdi. — 2) mjó rödd í söng.

Fit sjá Fedt.

fittet sjá fedtet.

*fix, ft. -e, e., (í tali), röskur, ötull.

*fixere, ás. 1, (í tali), leika á, fara í kringum, gera gis (gabb) að e-m: En Ven kan f., men ikke narre os.

*Fixſtjerne fastastjarna.

Fjante, ft. -r, kvk., sjaldnar kk., flón.

fjante (har), h. s. 1, láta eins og flón.

fjanteagtig, ft. -e, e., heimskulegur = flónslegur.

Fjantelag flóna-samkvæmi.

Fjanteri, ft. -er, kl., heimskulæti.

Fjanteſnak heimskuhjal.

fjantet, ft. fjantede, e., heimskur, heimskulegur, flónslegur.

fjantevorn, ft. -e, e., sem lætur heimskulega.

Fjantevæſen heimskulegt látbragð.

Fjas, án ft., kl., hjegómi = hjegómalæti: Fare med F. — b) (í tali), það sem ekkert er í varið: Det er F. med ham honum líður illa, það stendur illa á fyrir honum.

fjaſe (har), h. s. 1, hjegóma, fara með hjegóma.

Fjaſen, sk., það að fjaſe.

Fjaſeri, kl., hjegómalæti.

fjaſke, ás. 1, (í tali) handvolka.

Fjed, ft. eins, kl., [af fet, eins og fjæle af fela], fet, spor: Bondens F. gjør Ageren fed (sb. bóndi er bústólpi), málsh.

Fjeder sjá Fjæder.

Fjel sjá Fjæl.

Fjeld, ft. -e, kl., [e. o. fjell fyrir fjall], fjall, fjallgarður: Paa Fjeldet og i Dalen. Reiſe til Fjelds fara (leggja) á fjall, fara fjallveg. Boe til Fjelds upp til fjalla. Sb. Bjerg. — b) klettur: Det nøgne F.

Fjeldaas fjallás.

Fjeldbo = Fjeldbygger.

Fjeldbonde fjallabóndi.

Fjeldbrud fjallskriða.

Fjeldbygd fjallbyggð.

Fjeldbygger, ft. -e, kk., sá sem á heima upp til fjalla. Sb. Fjeldbo, Bjergbo.

Fjeldegn fjalllendi, fjallbyggð.

Fjeldfin Fjallfinnur.

Fjeldføre færð á fjöllum.

Fjeldgang fjallganga.

Fjeldged = Steenged.

Fjeldkam (sjaldh.), fjallshryggur.

Fjeldkaſt fellibylur á fjöllum.

Fjeldkløft gil, gjá.

Fjeldkreds fjallhringur.

Fjeldløg (lauktegund) *allium multibulbosum*.

Fjeldmand = Fjeldbygger.

Fjeldreiſe fjallferð.

Fjeldrift klettaskora.

Fjeldryg fjallsbrún.

Fjeldræv fjallrefur.

Fjeldſkred fjallskriða, skriða.

Fjeldſkrent fjallsbrekka.

Fjeldſteen fjallagrjót.

Fjeldſti fjallstigur.

Fjeldſtrøm á sem kemur úr fjöllum.

Fjeldtø sólbráð á fjallabrúnum.

Fjeldvei fjallvegur.

Fjeldørk heiði.

Fjende, ft. -r, kk., [af fjandi, eins og Fjeld af fjall], fjandmaður, (fjandi og andskoti eru forn), óvinur (sb. Uven): Der kan gives ædle Fjender. Være eens F. Sb. dødelig 1, c, β. — Være en F. af noget hafa óbeit (viðbjóð) á e-u. — b) sjer í lagi, ýmist í ft. eða et., óvinaher: Fjenderne vare os overlegne. Fjenden blev ſlaaet.

Fjendegave gjöf frá fjandmanni, fjandgjöf.

Fjendehaand, haft í orðatiltæk. falde i F. verða hernuma.

Fjendeland óvinaland.

Fjendeliſt bragð af fjandmanni e-s.

Fjendevold vald óvina e-s.

fjendſk, ft. -e, e., fjandskapaður (fornt, Fms. XI, 261), óvinulegur (fornt), óvinveittur, illviljaður: Have et f. Sind imod een hatast (fjandskapast) við e-n. Viſe et f. Sind imod een sýna e-m fjandskap.

Fjendſkab, án ft., kl., [fjandskap-r], fjandskapur, óvinátta, óvingun, óvinfengi (Vígagl.).

fjendtlig, 1) ft. -e, e., óvinveittur, óvingjarnlegur, o. s. frv., (= fjendſk, nema hvað fjendtlig er tíðkanlegra, þegar talað er um flokkadrætti eða heilar þjóðir): Fjendtligt Sindelag fjandskapur. Et fjendtligt Skridt. Et fjendtligt Land óvinaland. Fjendtlige Skibe óvina skip. — 2) sem ao.

Fjendtlighed, ft. -er, sk., ófriður: Begynde Fjendtlighederne.

fjerde fjórði.

Fjerdedeel fjórði hluti, fjórðungur e-s hlutar.

Fjerdepart = Fjerdedeel.

Fjerding, ft. -er, sk., (ekki haft um eins margt og Fjerdedeel eða Fjerdepart), fjórðungur: En F. af et ſlagtet Creatur; sb. Bagfjerding, Forfjerding, Kalvefjerding, Lammefjerding. Island deles i fire Fjerdinger. — b) kvartil.

Fjerdingaar mál (þ. e. fjórðungur árs).

Fjerdingkar ílát sem tekur fjórða hlut skeppu. — b) fjórði hlutur skeppu.

Fjerdingmiil fjórðungur mílu = Fjerdingvei.

Fjerdingpund hálfmörk vegin.

Fjerdingſkifte fjórðungaskipti.

Fjerdingsmand, [fjórðungsmað-r], a) sá sem býr á fjórða parti jarðar. — b) sá sem á heima í þeim hjeraðsfjórðungi (sem við er átt).

Fjerdingvei fjórðungur vegar = Fjerdingmiil.

fjermere, e. í miðstigi, [fjermere (eiginl. fjarlægari): firr meir = nærmere: nær meir], í almúgatali, um þann hestinn sem er vinstra megin fyrir vagni. Sb. nærmere.

† fjern, ft. -e, e., [firn í firnari; je = ja = i], fjarlægur: Fjerne (de fjerneſte) Lande. — Baade f. og nær bæði fjær og nær. — fjernt, sem ao.: Fjernt borte langt í burt. Fjernt paa Havet (langt út á sjó) øinede man en Seiler.

fjerne, ás. 1, fjarlægja, koma e-u burt: F. ſig fjarlægjast, líða úr sýn.

Fjernhed, án ft., sk., fjarlægð.

fjernſynet, ft. -ſynede, e., fjærsýnn.

Fjert, ft. -e, sk., [fret-r], fretur, viðreka.

fjerte (har), h. s. 1, [freta], freta.

Fjog, ft. eins, kl., ekki haft nema um karlmann, bjáni, rati, auli, aulabárður, hálfviti, (sb. afglapi, flón, fáráðlingur, hjáræna): Han ſtaaer ſom et F.

fjoge, h. s. 1, (í tali, og sjaldh.), láta sjer bjánalega, láta eins og bjáni, (o. s. frv.; sb. Fjog).

fjoget, ft. fjogede, e., í tali, bjánalegur, ratalegur, aulalegur. (Sb. Fjog.)

fjolle, h. s. 1, (í tali), láta eins og fábjáni eða hálfviti.

fjollet, ft. fjollede, e., sem er (eða er eins og) hálfviti eða fábjáni.

Fjor, sem óbreytanlegt nafn, fyrra (f. hið fyrra ár), ekki haft sjer, nema með fs. í framan við sig: Dette tildrog ſig i F. í fyrra, árið sem leið. I Aar ere vi endeel flere, end i F.

Fjord, ft. -e, sk., [fjörð-r; sb. Jord af jörð], fjörður.

Fjordbred fjarðarströnd.

Fjordfiſk fjarðafiskur.

Fjordfiſker sá sem fiskar í firði.

Fjordfiſkeri fjarðfiski.

Fjordløb stefna fjarðar.

Fjordmunding fjarðarmynni.

Fjorføl (í almúgatali), trippi (kastað í fyrra).

fjorgammel sem er síðan í fyrra.

Fjoring, ft. -er, sk., skepna sem hefur lifað síðan í fyrra, trippi, vetrungur, gemlingur.

Fjorkalv (í almúgatali), vetrungur (borinn í fyrra).

fjorten fjórtán.

fjortende fjórtándi.

fjotte, ás. 1, bía, ata: F. ſig til.

fjottet, ft. fjottede, e., (í óvönduðu tali), 1) skítugur. — 2) sem er eins og fábjáni, bjánalegur. Sb. fjoget.

1. Fjæder, ft. Fjædre, sk., [fjötur-r], fjötur: Lægge een i Bolt og F.

2. Fjæder (líka ritað Fjeder og stundum — eptir framburði — Fjær), ft. Fjædre, sk., [fjöðr], fjöður: Uagtet det var ſaa blikſtille, at ingen F. rørte ſig. — β) = Fjæderbuſk: Gaae med F. i Hatten. — b) stálfjöður: F. i en Laas. F. i et Uhr.

fjæderagtig, ft. -e, e., (sjaldh.), sem líkist fjöður.

Fjæderarbeider sá sem býr e-ð til úr fjöðrum.

Fjæderblomſt (sjaldh.), blóms-ímynd búin til úr fjöðrum.

fjæderblød (sjaldh.) = duunblød.

Fjæderbold fjaðrahnöttur (dálítill hnöttur með fjöðrum í sem hafður er í eins konar hnattleik).

Fjæderbuſk fjaðraskúfur, fjaðrir settar í e-ð til prýðis.

*Fjædercreatur = Fjæderkræ.

Fjæderdyne fiðursæng.

Fjæderdyr = Fjæderkræ.

Fjæderfyld fiður í sæng.

Fjæderfælding það að fella fjaðrir (sb. vera í sárum).

Fjæderham fjaðurhamur (Hamarsheimt).

Fjæderhandler, ft. -e, kk., sá sem selur fiður og fjaðrir.

Fjæderhue húa með fjöðrum til prýðis

Fjæderkraft staður í e-u. (Sb. Elaſticitet.)

Fjæderkræ fugl sem aliskepna, (sb. fjaðurfje Björn).

Fjæderlaas lás með fjöður í.

fjæderlet ljettur eins og fjöður.

fjæderløs fjaðralaus.

Fjædernellike (eins konar blómjurt) *dianthus plumarius*.

Fjæderpoſe fiðurpoki. (Annað enn Pennepoſe.)

Fjæderſeng fiðursæng.

Fjædertab = Fjæderfælding.

Fjædertop fjaðratoppur (á fuglum, eða tilbúinn).

Fjædervifte fisivængur (gerður úr fjöðrum til að glæða með eld).

Fjædervildt ætir villifuglar.

Fjædervinge gæsarvængur til að sópa með.

Fjæderværk e-ð margbrotið sem búið er til úr fjöðrum eða fiðri.

fjædre, ás. 1, setja fjaðrir á: F. en Piil. — fjædres fá fiður eða fjaðrir.

fjædret, ft. fjædrede, e., sem hefur fiður eða fjaðrir: Det er ondt at flyve før man bliver f. (málsh.). — b) fiðrugur: Blive f. ved at ſætte ſig paa en Seng.

Fjæl (líka Fjel), ft. -e og -le, sk., [fjöl], fjöl.

fjæle, ás. 1, [fela], (nærri úrelt), fela: Det kommer op i Tø, ſom er fjælet i Snee flestallt það, sem fer í kaf, flýtur upp um síðir (málsh.). Den hitter bedſt, ſom ſelv har fjælet (sá finnur bezt, sem fólgið hefur).

Fjæleſted fylgsni, skúmaskot.

Fjællebod fjalabúð (Björn): Spille Komedie i en F.

Fjællebro fjalabrú.

Fjællegulv fjalagólf.

Fjællehytte fjalabyrgi.

Fjælleloft bert fjalalopt (sem ekki er sett gips undir).

Fjællevogn fjalavagn.

Fjælſter, kl., (fornt) = Fjæleſted.

Fjær sjá Fjæder.

fjær, [sb. fjær], (haft í tali), 1) ft. -e, e., þurlegur, önugur, afundinn. — 2) ao., þurlega, önuglega.

Fjærſing, ft. -er, sk., [fjörsung-r; sb. Fjæder af fjöðr, o. s. frv.], fjörsungur *trachinus draco*.

Fjæs, kl., (í óvönduðu tali), smetti.

fjæſe (líka fjøſe), h. s. 1, trosna.

Fjæſer (líka Fjøſer), ft., (sjaldh.) = Tjavſer (sjá greinina um Tjavs).

fjøſe sjá fjæſe.

Fjøſer sjá Fjæſer.

Flaad (líka Flod), ft. eins, kl., [flot], rennsli: Vandet har ikke frit F. — b) vessarennsli; einnig vessateppa.

Flaade, ft. -r, sk., [floti], floti a) skipafloti, skipastóll. (Sb. Krigsflaade, Orlogsflaade, Handelsflaade.) — b) = Tømmerflaade.

flaade, ás. 1, flytja við í flota eða flotum: F. Tømmer paa en Flod.

Flaadeborg (sjaldh.), vígi á floti.

Flaadebrænde brennsluviður sem fluttur er í flotum.

Flaadebygger, ft. -e, kk., sá sem býr til flota.

Flaadefører sá sem er fyrir timburflota.

Flaademeſter sá sem er settur yfir timburflutninga í flotum.

Flaaderet þau rjettindi að mega flytja timbur í flotum (á e-m stað).

Flaadning, sk., það að flaade.

flaae, ás. 1, [flá], flá, a) með það, sem flegið er, í þol.: Faae først og f. ſiden (málsh.) sb. lofaðu ekki skinnið, fyr enn skollinn er veiddur. F. en Stud. F. en Aal. F. (birkja) en Heſt. — Líka óeiginl., eins og á ísl. — b) með því, sem flegið er af, í þol.: F. (flysja) Barken af et Træ.

Flaaen, sk., það að flaae.

Flaaening, sk., = Flaaen.

Flab, sk., [sb. fleppinn og flipi], kjaptur á dýri. — b) í óvönduðu tali, um mann, α) kjaptur, hvoptur, túli. — β) gláni, glópur. — Sb. Fløs.

Flabmund, kk., í óvönduðu tali, kjaptur (maður sem er munnstór og opinmynntur).

flabmundet, ft. -mundede, e., opinmynntur.

*Flacon, sk., vandað glas til að hafa í ilmvökva.

flad, ft. -e, e., [flat-r], 1) eiginl., α) flatur, sljettur: Et fladt Land; sb. flatneskja, flatlendi, sljettlendi, jafnsljetta, jafna. Et fladt (flatt) Tag. En f. Næſe flatt nef (sb. Ketill flatnefr). Den flade Haand lófinn. — β) grunnur: Et fladt Fad. En f. Tallerken. — b) fladt, sem ao. Ligge ganſke fladt (rjettum beinum) i Sengen. – 2) óeiginl., (í tali), a) sneyptur, sneypulegur: Blive ganſke f. ved noget. — b) (úrelt), fáráður, fákænn, fávís: Alle vil den Flade daare (málsh.). Det er fladt (fáráðlegt, heimskulegt, klaufalegt, vesalt), at drukne paa tørt Land. Sb. taabelig, enfoldig, daarlig. — c) (sjaldh.), ómerkur, daufur: En f. Vittighed.

fladagtig, ft. -e, e., hálf-flatur.

fladbagt, [sb. bage], flatur (um brauð): F. Brød = Fladbrød.

fladbryſtet, ft. -bryſtede, e., flatur á brjóstið.

Fladbrød kaka, hleifur (fornt).

fladbundet, ft. -bundede, e., flatur í botninn: Fladbundede Skibe.

Flade, ft. -r, sk., [e. o. flati f. flöt-r, líkt eins og galti af gölt-r], flötur α) í mælingafr.: Maale en F. Sb. Cirkelflade, o. s. frv. — β) líkt og sljetta, flatneskja, (sb. fláki, flæmi). — b) hlið = flathlið: Med Fladen af Kaarden með flötu sverðinu. Fladen af Haanden lófinn.

flade, ás. 1, (nýlegt og sjaldh. og) ekki tíðkað, nema í f. ſig fletjast út.

Fladeindhold = Fladerum.

Flademaal flatarmæling. — b) flatarmál (sem fletir eru mældir eptir, t. a. m. ferskeytt alin).

Fladerum flatarstærð; vallarmál. Sb. Areal.

Fladhat eins konar hattar til að hafa undir hendinni til viðhafnar.

Fladhed, án ft., sk., það að vera flad.

fladhovet, ft. -hovede, e., sem hefur flata hófa.

Fladkage = Skoldekage.

Fladkant hlið = flathlið. Gagnstætt: Høikant.

Fladluus flatlús *pediculus pubis*.

fladnæſet, ft. -næſede, e., flatnefjaður.

Fladſeng flatsæng.

fladtoppet flatur á koll. Gagnstætt: høitoppet.

fladtrind (sjaldh.), kringlóttur.

fladtrykt, [sb. trykke], flattur út (eiginl. með því að fergja); flatur: Jorden er noget f. ved Polerne.

Flag, ft. eins, kl., veifa (t. a. m. á siglutrje): Heiſe (ſtryge) F. Sb. Vimpel.

Flage, ft. -r, sk., 1) [sb. flaki], a) flaki, fleki. Sb. Isflage, Kolleflage. — b) [sb. flaga], snjóflyksa í skæðadrifu: I Tøvcir falder Sneen ned i Flager. Sb. Sneeflage.

Flageled (fornt: Flagreled) flakahlið.

Flagfald það að taka ofan veifur.

flagge (har), h. s. 1, hafa uppi veifu: Alle Skibe i Havnen flaggede.

Flaggermuus leðurblaka *vespertilio*. Sb. Aftenbakke, sem þykir danskara.

Flagknap hnúður efst á veifustönginni.

Flagmager, ft. -e, kk , sá sem býr til veifur.

Flagmand (í tali sjóferðamanna), skip sem hefur uppi veifu.

flagre (har), h. s. 1, [sb flögra], flögra, flökta, blakta, flaksast: F. om eða omkring. F. med Vingerne baða vængjum. Haaret flagrede vildt om hendes Hoved. Ilden flagrer eldinn leggur.

Flagreled sjá Flageled.

Flagrelyſt hvikulleiki.

Flagren, sk., það að flagre.

Flagreſpil (skáldl.), það að vindurinn leikur sjer að því sem ljett er.

flagrevorn, ft. -e, e., sem aldrei eirir á sama stað.

Flagſkib skip flotaforingjans þegar það hefur uppi veifu.

Flagſtang veifustöng.

Flagtørv (á Jótl.), torf (til að þekja með o. s. frv.).

flak, ft. -ke, e., flatur: Et flakt Land. — b) grunnur: Her er Vandet flakt.

flakhornet (sjaldh.), hringhyrndur.

flakke (har), h. s. 1, [sb. flakka], flækjast, rekast, (sb. ráfa): F. omkring i Landet.

Flakkeliv líf sem ekki er nema flækingur.

Flakkelyſt löngun til að vera á flækingi.

Flakken, án ft., sk., flækingur (það að flækjast).

Flakker, ft. -e, kk., flækingur (sá sem flækist).

Flamme, ft. -r, sk., log, blossi: Lyſets F. ljósið, logið (á kerti). Luen ſlaaer ud af Kakkelovnen med en lang F. — b) litgeiri sem er svipaður logi: Tøiet er vævet i Flammer.

flamme (har), h. s. 1, loga, bálast.

Flammepiil (skáldl.) f. Straale.

flammet, ft. flammede, e., bröndóttur.

flamſk, ft. -e, e., sem er frá Flandur eða Flæmingjalandi, flæmskur: Flamſke Sild flæmsk (þ. e. söltuð með þeim hætti, sem fundinn er á Flæmingjalandi) síld.

Flane, ft. -r, kvk., [sb. sögn. flana og flanni], flenna (þó er meiri ljettúð í Flane, enn í flenna, og minni gáluskapur).

flane (har), h. s. 1, [flana], láta flennulega.

flaneagtig, ft. -e, e., flennulegur.

*Flanel (líka Flonel), kl., eins konar gljúpur og smágerður ullarvefnaður.

Flanelag flennusamsæti.

Flanelevnet flennulíferni.

Flaneliv = Flanelevnet.

Flaneri, kl., flennuæði.

Flaneſind flennugeðsmunir.

Flaneſværm urmull af flennum.

Flaneſyge löngun kvennmanns til að vera ut í hvippinn og hvappinn.

Flaneſæder, ft., flennusiðir.

flanevorn, ft. -e, e., flennulegur.

Flanevæſen flennuæði.

*Flanke, ft. -r, sk., hlið á fylkingu: Falde Fjenden i Flankerne ráðast á hlið fylkingar, fyrrum: koma e-m í opna skjöldu.

*flankere (har), h. s. 1, skjóta með endilöngum hliðum; reisa hliðvígi; slarka; svalla.

flaſke, ás. 1, haft í tali í orðatiltæk. f. ſig takast, heppnast: Det vil ikke f. ſig.

Flaſke, ft. -r, sk., flaska; glerpyttla, glas, (því Flaſke er yfirgripsmeira, enn flaska, og er bæði haft um þess konar smá gler-ílát, sem vjer köllum glös, og svo um ílát, sem ekki eru úr gleri, og ekki líkjast því, sem Íslendingar kalla flösku): En F. Viin. En F. Øl ein flaska af öli. — b) (fyrrum), eins konar laf á kvenntreyju.

Flaſkebrev blað sem farmenn rita um ástand sitt og kasta fyrir borð í flösku svo það skuli finnast.

Flaſkebug bumba á flösku.

flaſkedannet, [sb. danne], lagaður eins og flaska.

Flaſkefoder hólfalaupur til að flytja í flöskur.

flaſkegrøn sem er á litinn eins og grænt flöskugler

Flaſkehals flöskustútur.

Flaſkekurv flöskulaupur.

Flaſketol tappi í flösku.

Flaſketrøie (fyrrum), eins konar kvenntreyja.

Flaſkeæble eins konar epli.

*flattere, ás. og h. s. 1, = ſmigre. — b) sjer í lagi, gera mynd e-s fallegri enn hann er sjálfur.

flau, ft. -e, e., a) daufur, bragðlaus, sem deyfubragð (vatnsbragð) er að, o. s. frv., α) eiginl.: Suppen har en f. Smag. — β) óeiginl: En f. Spøg velgjulegt gaman. Et flaut Indfald. En f. Perſon (einkanl.: sá sem er að bera sig að vera fyndinn). — b) innantómur, sem hefur snaranda fyrir bringspölunum, sem er flökurt af sulti. — c) sneyptur, sneypulegur, kynlegur: Blive f. ved (eða over) noget.

Flauhed, sk., a) án ft., það að vera flau (deyfubragð, vatnsbragð, flökurleiki, o. s. frv). — b) með ft. -er, velgjulegt orðatiltæki: Sige Flauheder.

*flectere, ás. 1, breyta orði (setja það í aðra mynd, en gera ekki úr því annað orð).

fledføre, [e. o. fletfœra; sb. Gþl. 147], selja e-n arfsali; en er sjaldan haft nema í f. ſig seljast arfsali, gefa próventu sína.

Fledførelſe, sk., arfsal.

Fledføring, ft. -er, kk., [fletfœring-r], próventumaður.

Fleen, ft. Flene, sk., [flein-n], álma.

fleenhornet gashyrndur.

fleenſkaldet framsnoðinn (sb. Páls skalli). (Annað enn kronſkaldet.)

Fleenſpade eins konar gref.

fleer sjá flere.

fleeraarig sem er (verður eða hefur verið) svo árum skiptir: En f. Plante planta sem helzt í nokkur ár.

Fleerhed, sk., það að vera fleiri; meiri hluti, allur þorri, afl (þegar talað er um atkvæðafjölda): Fleerheden var paa hans Side.

fleerkantet sem fleiri enn tvær raðir eru á.

fleerſidet, ft. -ſidede, e., sem fleiri enn tvær hliðar eru á.

fleerſidig, ft. -e, e., = fleerſidet; en er optast nær haft óeiginl., um þann, sem er fjölhæfur, fær í flestan sjó, eða um það, sem nær til margs, kemur fram í mörgu, o. s. frv. Gagnstætt: eenſidig.

Fleerſidighed, sk., það að vera fleerſidig (fjölhæfni, yfirgrip, o. s. frv).

Fleerſtavelſesord orð sem er meir enn eitt atkvæði.

Fleertal meiri hluti: Han havde Fleertallet paa ſin Side. — b) fleirtala orðs.

fleertydig, ft. -e, e., (t. a. m. um orð), tvíræður eða margræður.

Fleertydighed, sk., það að geta þýðst ýmislega.

Flekke, ft. -r, sk., býr sem er minni enn Stad og meiri enn Landsby.

Fleng ekki haft nema í orðatiltæk. i F. í graut, hvað innan um annað, af handa hófi: Bruge flere Ting i F. Læſe i F. Give i F.

Flenge, ft. -r, sk., stór skurður (í hold), svöðusár: En dyb F. — b) flikki: En F. Kjød.

flenge, ás. 1, [flengja], a) hýða, flengja: F. Huden af een afhýða e-n. — b) rista (t. a. m. með hnífi).

flenſe, ás. 1, [flennsa], skera hval.

Flenſer, ft. -e, kk., hvalskurðarmaður.

Flensning, sk., hvalskurður.

flere og fleer [= fleiri], miðstig af mange; sjá mange.

fleregange, sem ao., = flere Gange; sjá Gang.

flerehaande, sem e., margs konar, ýmiss konar.

flereſlags, sem e., margs háttar.

flereſteds, sem ao., á ýmsum stöðum.

Fleſk, án ft., kl., [flesk], flesk: En Side F. = en Fleſkeſide. Erter og F. (baunagrautur og soðið flesk).

fleſkagtig, ft. -e, e., líkur (svipaður) fleski.

fleſke, ás. 1, en er optast nær þolandalaust, með fs. i eða paa, og ekki nema í tali, rista: F. i en Steg. F. paa en Hval skera hval.

Fleſkebeen soðið svínsbein með fleski á.

Fleſkebov framfjórðungur af svínsfalli.

Fleſkebøſte apturfjórðungur af svínsfalli.

Fleſkefedt flot af fleski.

Fleſkekage eins konar átmatur úr eggjum og fleski.

Fleſkekedel ketill sem flesk er soðið í.

Fleſkemad matur sem búinn er til úr fleski.

Fleſkemund, kk., (eiginl. fleskmunnur), (í tali), sá sem er sólginn í flesk.

Fleſkeſide svínssíða (sem helmingur af svínsfalli).

Fleſkeſkank langleggur eða sperruleggur úr svíni.

Fleſkeſkinke svínslær.

Fleſkeſteg steikt flesk.

Fleſkeſuppe flesksaup.

Fleſkeſvær svörður á fleski.

Fleſkeſøndag (í katólsku), sunnudagurinn í föstuinngang (af því menn borðuðu þá flesk seinast fyrir föstuna).

Fleſkevand soð af fleski.

fleſt [= flest-r], efsta stig af mange; sjá mange.

Fletning, ft. -er, sk., það að flette. — b) fljetta, fljettingur. (Sb. Haarfletning.)

flette, ás. 1, [flètta?], fljetta, bregða: F. Haaret i en Pidſk. F. en Krands. — b) ríða: F. en Kurv.

Flettebaand band sem fljettað er í hárið eða bundið er um fljettað hár.

Flettegjerde eins konar fleki sem hafður er í færikvíar.

Flettekone kona sem fljettar hár.

Flettepige stúlka sem fljettar hár.

Flettetøi það sem fljettað er í hár til prýðis.

Fletteværk e-ð sem er brugðið (fljettað).

***flexibel**, ft. **flexible**, e., sveigjanlegur, beygjanlegur, breytanlegur (um orð).

***Flexion**, ft. -er, sk., breyting orðs (sb. **flectere**).

Flid, án ft., sk., iðni, iðjusemi, ástundun, ástundunarsemi: F. i Studeringer. — b) vandvirkni, kostgæfni: Gjøre ſig F. med noget vanda sig á e-u, leggja sig niður við e-ð, vera natinn við e-ð. Dette Arbeide er gjort med F. Anvende F. og Eftertanke paa et Arbeide. — c) med F. af ásettu ráði, viljandi: Gjøre noget med F.

Flig, ft. -e, sk., [flík], laf, sepi, (sb. **Ankerflig**).

Flik, ft. -ker, (líka **Flikke**, ft. -r), sk., bót; sjer í lagi skóbót.

Flikke sjá **Flik**.

flikke, ás. 1, bæta: F. Skoe (Støvler). — b) f. noget ſammen staga e-ð saman, (sauma e-ð saman úr pjötlum). — F. noget (smeygja e-u) ind i et Skrift. — c) f. paa noget ditta að e-u.

Flikken, án ft., sk., það að **flikke**.

Flikker, ft. -e, kk., sá sem bætir e-ð, haft sem aptari liður í samsettu orði, sb. **Skoflikker**, **Kedelflikker**.

Flikkeri, kl., stagl.

Flikkeværk bótaklasi.

Flikning, ft. -er, sk., það að **flikke**.

flink, ft. -e, e., ötull, röskur: En f. Pige (Karl). En f. Arbeider góður verkmaður.

flinke, ás. 1, (í tali), í orðatiltæk. f. op dubba upp: Den Pige begynder at f. ſig op.

Flinkhed, án ft., sk., ötulleiki, röskleiki.

Flint, sk., 1) án ft., eldtinna (*silex pyromachus*): Haard ſom F. Han var nær ved at ſpringe i F. hann rauk eins og salt, hann rjeði sjer ekki fyrir vonzku. — 2) með ft. -er, bissa sem hleypt er af með tinnu. (Annað enn **Lunteboſſe**.)

Flintbøſſe = **Flint 2**.

Flintekolbe = **Bøſſekolbe**.

Flintekugle = **Bøſſekugle**.

Flintelaas = **Bøſſelaas**.

Flinteſkud = **Bøſſeſkud**.

Flinteſteen = **Fyrſteen**; **Bøſſeſteen**; sb. **Flint 1**.

Flintflække tinnuflaga.

Flintglas gler úr eldtinnu.

flinthaard = haard ſom Flint (sjá **Flint 1**).

Flintlag tinnulag (í jörð).

Flintſtykke tinnustykki.

Flip, ft. -per, sk., [sb. flipi], spaði presta (sb. **Flipkrave**), horn á klút o. s. frv.: Flipper língeirar sem hafðir eru um hálsinn. En F. af Tørklædet hænger ud. Flipperne af et Saar barmar á skurði.

Flire, ft. -r, sk., [flíra?], (karfategund) *cyprinus wimba*.

Fliſe, ft. -r, sk., höggvin hella eða öðruvísi til búin, (sjer í lagi = **Gulvfliſe**): Et Bord indlagt med Fliſer. sb. **Marmorfliſe**. — 2) flís, flaski: En F. i et Bord.

fliſe, s. 1, 1) ás., [sb. **Fliſe 1**], kljúfa e-ð í hellur eða flögur: F. Sliferſteen. — 2) h. s., [sb. **Fliſe 2**], flaskast: Dette Træ vil let f.

Fliſegulv hellugólf.

fliſet, ft. **fliſede**, e., flaskaður: Bordet er blevet ganſke f. er ekki orðið nema tómar flísir. Denne Steen har et mere f., end kornet Brud þetta er fremur flögugrjót, enn korngrýti.

Flitsbue bogi (til að skjóta af).

Flitter, án ft., kl., glingur.

Flitterguld næfruð messing (sem líkist gulli).

Flitterkram = **Flitterſtads**.

Flitterſtads glys (til viðhafnar; sb. prjál).

Flitterviid (sjaldh.), áheyrileg fyndni sem ekkert er í varið þegar að er gáð.

flittig, ft. -e, e., iðinn, iðjusamur, ástundunarsamur, kostgæfinn: En f. Arbeider. Være f. ved ſit Arbeide vera vel að. — b) kostgæfilegur, rækilegur, stöðugur: En f. Underſegelſe af Sagen. Du maa have flittigt Efterſyn med alting i Huſet. F. Kirkegang. — 2) **flittigt**, sem ao., kostgæfilega, rækilega: Arbeide flittigt. Hilſe flittigt.

Flittighed, án ft., sk., það að vera **flittig** (sb. **Flid a**).

Flobjerg = **Fløtsbjerg**.

Flod sjá **Flaad**.

Flod, sk., [flóð], 1) án ft., flóð, a) gagnstætt fjöru: Ebbe og F. flóð og fjara. — b) = **Vandflod**, **Overſvømmelſe** (í eiginl. merk.). — 2) með ft. -er, fljót, móða, á, vatn = vatnsfall: Bække og Aaer ſamle ſig til Floder. Sb. **Elv**.

Flodbred fljótsbakki, árbakki.

Flodbugt árbugur.

Floddige flóðgarður með á.

flode (har), h. s. 1, [e. o. flóða f. flæða], (sjaldh.), flæða: Naar Havet floder þegar að fellur.

Flodemaal sjá **Flodmaal**.

Flodfald foss í fljóti.

Flodfiſk fiskur sem lifir í ám.

Flodfiſkeri fiskiveiðar í vatnsföllum.

Flodgud fljótsguð.

Flodguld gullsandur í ám.

Flodheſt (dýr) *hippopotamus*. Sb. **Nilheſt**, **Elvheſt**.

Flodholt sjá **Flydholt**.

Flodhvirvel hring-yða í á.

Flodleie (ár)farvegur. Sb. **Flodrende**, **Flodſeng**.

Flodløb árrennsli, stefna fljóts.

Flodmaal (líka **Flodemaal**, e. o. flóðarmál f. flæðarmál) flóð (gagnstætt fjöru) að því leyti hvort það er mikið eða lítið. — b) það hvort vatnsfall er mikið eða lítið á e-m tíma.

Flodmunding (ár)ós.

Flodrende = **Flodleie**.

flodrig (eiginl. auðugur af vatnsföllum), sem margar ár renna um: Et flodrigt Land.

Flodſand sandur í fljóti.

Flodſeng = **Flodleie**.

Flodſkib skip sem haft er á vatnsfalli.

Flodtid flóðtíð.

Flodvand árvatn eða lækjarvatn.

Flodvei (sjaldh.), árvegur (vegur upp eða niður eptir á).

Flok sjá **Flokke**.

Flok, ft. -ke, sk., [flokk-r], flokkur, sveit, hópur, hnappur, hersing, þyrping: Han var med i Flokken hann var þar í flokki. En F. Ryttere riðull. En F. Faar fjárhnappur. En F. Gæs (Høns).

flokke, ás. 1, ekki höfð, nema í f. ſig og flokkes, flykkjast saman, þyrpast, hópa sig: Folk begyndte at f. ſig. En ſtor Folkehob flokkedes paa Torvet.

Flokke (eða **Flok**), ft. **Flokker**, sk., hnoðri, hnökri.

flokke, h. s. 1, (um það sem ló er á), hlaupa í hnökra að lóuni til.

Flokketal í orðatiltæk. i F. flokkum saman.

flokkeviis, ao., flokkum saman. — b) hver flokkur sjer.

Flokſilke hnökrasilki.

Flom, sk., [sb. flaum], í Norv., vatnavextir (vatnagangur) á sumardag. — 2) í Danm., flói (líkt og mýri).

Flomme, ft. -r, sk., = **Iſter** (t. a. m. í svínum og gæsum).

Flommehinde lífhimna (*peritonaeum*).

Flomſav í Norv., vjel til að saga með þegar straumurinn leggst á (í vatnavöxtum).

Flomtid sá tími þegar ár eru mestar í Norvegi.

***Flonel** sjá **Flanel**.

Flor, kl., slæða úr silki (eða e-u smágerðu): Gaae med F. (= **Sørgeflor**) om Hatten eða Armen. En Flors Krave.

Flor, án ft., sk., 1) um blóm, a) margar jurtir er standa í blóma á e-m stað (blómreitur). — b) blómi (eiginl.): Roſerne ſtaae nu i F. eru nú í blóma sínum. — 2) blómi (óeiginl.), (sb. hagsæld): Landets F.

***Flora**, sk., plöntur — eða lýsing á plöntum — er spretta á e-m stað.

***florere**, h. s. 1, vera í blóma sínum, standa með (fullum) blóma, blómgast, dafna.

***Floret**, kl., það sem er ofið úr hnökrasilki.

***Floret**, ft. -ter, sk., eins konar lagvopn sem haft er við skilmingar.

***Floretſilke** = **Flokſilke**.

Flormeel flúr = hveitisalli.

Florſigte slæðusáld.

Florvæver slæðuvefari.

Flos, ft. **Floſſer**, kl., [flos], flos.

***Floſkel**, ft. **Floſkler**, sk., orðaprjál.

floſſe, s. 1, [flosa], a) ás., flosa. — b) h. s., flosna, trafna.

flot, 1) e., sem er á floti: Gjøre et Skib f. flota skipi. — 2) ao., (í tali), í býlífi: Leve f.

***Flottille**, ft. -r, sk., dálítill skipafloti.

***Fluctuation**, ft. -er, sk., hvikulleiki, (sb. vera á reiki).

***fluctuere**, h. s. 1, vera á reiki, standa aldrei í stað.

Flue, ft. -r, sk., [fluga], fluga. — Slaae to Fluer med et Smæk (gera tvennt í senn). Sætte een Fluer i Hovedet (gera e-n ringlaðan).

Fluegift eitur til að drepa flugur á.

Fluenet eins konar verja til að hlífa hestum við kleggjabiti.

Flueſkab skápur til að hafa í kjöt á sumrin svo flugur komist ekki að.

Flueſmække eins konar verkfæri til að drepa með flugur.

Flueſpy víur.

Flueſvamp (eins konar sveppur) *agaricus muscarius*.

Fluevifte blævængur til að fæla með flugur.

Flugt, án ft., sk., flótti, (líka flug- í samsettum orðum í skáldskap): Tage Flugten leggja (forn: leggjast) á flótta. Være paa Flugten vera á flótta. Slaae een paa Flugten reka e-n á flótta. — b) flug: Skyde en Fugl i Flugten á flugi. — Líka óeiginl.: Tankernes høie F. háleitar hugsanir. — í tali: Være i Flugten í kröggum. — c) ferð á e-u: Pilens (Kuglens) F. — d) bein stefna: Opføre en Bygning i lige F. med (í beinni stefnu af) andre Huſe. Diſſe Agre ligge i een F. hver við endann á öðrum.

Flunk, kl., (sjaldh.), = **Blink a**, **Glimt**.

flunke, h. s. 1, glóa. sb. **glindſe**. — í tali, flunkende ny flunkur-nýr, spán-nýr (framb.: spá-nýr). — b) = **gniſtre a**.

flux, ao., þegar = óðara, undir eins: Siig f., hvad du vil.

flyde, flød, (er og har) **flydt,** h. s., [sb. greinina um **bryde**], fljóta, A) = renna 1) eiginl., a) um vatn o. s. frv.: F. over renna út úr (út af börmum). (Sb. **rinde, ſtrømme.**) — **flydende** sem rennur eða getur runnið: Gjøre noget flydende bræða e-ð. Qvægſølv er et flydende Metal. — b) um það sem e-ð rennur um, fljóta, flóa: Bordet flyder med Viin flýtur allt í víni. Jorden flyder med Vand flóir öll í vatni. Saaret flyder vægir eða það vætlar úr sárinu. Karret flyder over það rennur út úr ílátinu. — 2) óeiginl., a) vera liðugur (lipur, mjúkur): Talen vilde ikke f. for ham honum var heldur stirt um mál, hann var heldur málstirður, honum hætti til að reka í þúfurnar. En flydende Stiil lipurt orðfæri. Flydende Vers liðugur kveðskapur. En flydende Tunge mjúkt tungutak. — b) noget flyder af noget andet e-ð (e-n hlut) leiðir af e-u öðru: Der kan ikke f. andet end Tab af dette Foretagende. Det flyder ikke af denne Sætning, at. — B) líkt og **synda**, fljóta uppi: Træet flyder paa Vand flýtur í vatni. Vandet er her ſaa lavt, at Skibet ikke kan f. Braget flød til Lands bar að landi.

Flydebom slá sem er á floti (t. a. m. um þvert hafnarmynni).

Flydebro flekabrú.

Flyden, án ft., sk., það að **flyde.**

Flydenhed, án ft., sk., það að vera **flydende** (sb. **flyde,** einkanl. A, 1, a).

Flydholt (líka **Flodholt**), ft. -er, kl., (net)flá.

1. **flye,** s. 1, [flýja], a) h. s., flýja, leggja á flótta: Bedre er at f., end ilde at fegte betra er að flýja, enn flökta illa (sb. **flökta**, þ. e. flýja, Fms. X, 139), orðskv. F. for Fjenden. F. af Landet stökkva úr landi. — Óeiginl.: Lykken flyede hamingjan brást. — b) ás., flýja, forðast, sneiða sig hjá e-u: F. ſlet Selſkab.

2. **flye,** ás. 1, a) einkum í tali, fá (rjetta) e-m e-ð, skila e-u: Han glemte at f. mig Brevet honum láðist eptir að fá mjer brjefið eða skila mjer brjefinu. F. noget hen til een fá e-m e-ð, fara með e-ð til e-s. Hvor ſkal jeg f. Brevet hen hvert á jeg að fara með brjefið? hvar á jeg að skila brjefinu. F. noget bort koma e-u burt eða af sjer. F. noget fra ſig koma e-u af sjer, skila e-u. F. noget tilbage skila e-u aptur. — b) (sjaldh.), útvega, veita: F. een noget. F. (fá) een meget at beſtille. — F. een af med noget losa e-n við e-ð. — c) (sjaldh.), gera við e-ð: Lade ſine Klæder f. — F. paa noget gera við e-ð. — F. op (taka til) i en Stue; sb. **rydde op.** — F. noget til verka (ata) e-ð; sb. **tilflye.**

flyg, ft. -ge, e., fleygur (um unga).

flygges, þs. 1, verða fleygur (um unga).

flygte (er), h. s. 1, [sb. flökta, þ. e. flýja, Fms. X, 139], flýja, renna, leggja á flótta, (sb. taka til fótanna): F. ud af Landet stökkva úr landi (af landi burt).

flygtig, ft. -e, e., 1) eiginl., a) fornl., sem er á flótta. (Sb. **landflygtig.**) — b) (í frumefnafr.), sem fljótt verður að lopti: Legemets flygtige Dele. — 2) óeiginl., a) sviplyndur, hviklyndur, lauslyndur, brigðlyndur: Han er alt for f. (sb. **vera út í hvippinn og hvappinn**). — Et flygtigt Sind lauslyndi, o. s. frv. Have et flygtigt Væſen vera flosalegur (flagaralegur) að sjá. — (Sb. **auðr er valtastr vina.**) — b) stopull, hverfull, fallvaltur, skammvinnur: Den flygtige Lykke. — c) gerður í flýti: En f. Betragtning. — B) **flygtigt,** sem ao., allra snöggvast, sem snöggvast, í flýti: See flygtigt paa noget. Dette Arbeide er gjort alt for flygtigt (sb. **flýta sjer of mikið að e-u, hroða e-u af**).

Flygtighed, án ft., sk., það að vera **flygtig,** einkanl. í merkingunum 1, b, 2, a (lauslyndi, o. s. frv.), c.

Flygtling sjá **Flygtning.**

Flygtning (stundum **Flygtling**), ft. -er, kk., flóttamaður.

Flynder, ft. **Flyndre,** sk., [flyðra], flyðra, lúða, (sb. heilagfiski), *pleuronectes.* — 2) eins konar ormur sem finnst í lifur (t. a. m. í sauðkindum, **Faareflynder**).

Flyndergarn flyðrunet.

Flynderſkind roð af heilagfiski.

Flytning, sk., það að **flytte.**

flytte, s. 1, [**flytte:** flytja = **nytte:** nytja], a) ás., flytja, færa: F. et Træ i Haven (gróðursetja það á öðrum stað). F. ſig høiere op ved et Bord. Han veed ikke om han vil f. Benene hann nennir hvorki að víkja hendi nje fæti. F. noget frem (ind, ned, om, tilbage, tilſide, ud). F. en Bondegaard ud (færa bóndabæ úr þorpi og á jörð bæjarins). F. et Gjerde ud færa garð út. — b) h. s., flytja sig, fara búferlum, færa bústað sinn: Han er opſagt af Huusverten og ſkal f. til Foraaret. F. fra en By. F. til en anden By. F. hen i en anden Gade. F. ind i et Huus. F. bort.

Flyttedag fardagur.

Flyttefold eins konar færikvíar sem fje er haft í til að láta það yrja upp þann stað.

Flyttefolk þjóð sem fer í annað land.

Flyttefærd (sjaldh.), flutningur.

flyttefærdig búinn til burtferðar, ferðbúinn; sem er á förum: „Der frygter jeg, at borgerlig Lykſalighed er f."

Flyttegjerde = **Flyttefold.**

Flyttegods flutningur (lausafje sem verið er að flytja).

flyttelig, ft. -e, e., flytjanlegur, flytjandi: Flytteligt Gods.

Flytteri, kl, flutningar = flutningsumstang.

Flyttetid fardagsleitið, fardagur.

flyve, fløi, (er) **fløien** og **fløiet,** h. s., [**flyve:** fljúga = **lyve:** ljúga], fljúga, a) um flugdýr: Strudſen flyver ikke (getur ekki flogið), men løber med udſpilede Vinger. En flyvende Drage flugdreki. — Óeiginl.: Ville f. før man faaer Fjædre eða Vinger (takast e-ð í fang, fyr enn maður er fær um það; sb. reisa sjer hurðarás um öxl). — b) um braða ferð hinseginn: Haaret fløi (flaksaðist, fauk) ham om Ørene. Tørklædet fløi (fauk) fra hende i Vandet. Med flyvende (uppsettum) Faner. Han fløi afſted var á fleygiferð, fór sem fætur toguðu eða reið í loptinu. I flyvende Fart í mesta flýti. Huſet (Skibet) fløi i Luften.

Flyveaſke aska sem verður saman við málma þegar þeir eru bræddir.

Flyveblad, (sb. **Blad** 2, a), líkt og **Flyveſkrift.**

Flyvebræt fjöl (fyrir utan op á býflugnabúi) sem býflygið sezt á áður enn það fer á stað og þegar það kemur heim aptur.

Flyvedigt (sjaldh.), kvæðiskorn sem heldur er skyndiskript á.

flyvefærdig fleygur.

Flyvegigt flugkveisa.

Flyvegrille heilaköst sem detta í mann.

Flyvehavre (eins konar jurt) *avena fatua.*

Flyvehede (líka **Flyvhede**) hitaflog.

Flyvehul op — sem býflygið flýgur út og inn um — á býflugnabúi.

Flyveindfald e-ð sem manni dettur allra snöggvast í hug.

Flyvekjærlighed (sjaldh.), ástaruppþot.

Flyvekuller sjá greinina um **Kuller.**

Flyvelyſt löngun sem dettur í mann allra snöggvast.

Flyven, án ft., sk., það að **flyve** (þó sjaldan haft um fugla): F. i Lemmerne verkjarumleitun.

Flyveredſkab flugfæri.

Flyverygte flugufregn.

Flyveſand flugsandur.

Flyveſkrift ritkorn sjer í lagi um e-ð sem mikil umræða er um.

Flyveſkytte eins konar hræll.

Flyvetanke e-ð sem manni dettur í hug allra snöggvast.

Flyvetidende flugufregn.

Flyvhaſt (sjaldh.), flughraði.

Flyvhede sjá **Flyvehede.**

Flyvſpring (í tali), flugreið: Ride i F. ríða í loptinu.

Flæ (líka **Flæg**), sk., hrossagaukur *scolopax gallinago.*

flæbe (har), h. s. 1, (í tali), skæla, hrína: Sige noget i en flæbende Tone segja e-ð kjökrandi (sb. **grátstafr**). Tale i en flæbende Tone kjökra.

Flæbedigt ógerðarlegt harmakvæði.

Flæben, án ft., sk., það að **flæbe** (skælur).

Flæber, ft. -e, kk., sá sem skælir (hrín).

flæde, ás. 1, (sjaldh.), höggva flöt á: F. en Tommeſtok.

Flæg sjá **Flæ.**

Flæg, ft. eins, sk., (jurt) *iris.*

flække, ás. 1, líka **flakte, flakt,** [flekja, sb. flaka], fletta e-u, líkt og kljúfa, fletja: F. (fletta) et Stykke Træ. F. (kljúfa) en Tvebak. F. (fletja) en Sild.

Flække, ft. -r, sk., flaga (t. a. m. af steini).

Flækkeſild flött síld söltuð og reykt.

flæſe, h. s. 1, (sjaldh.), flaka (t. a. m. um skurð).

Flæſe, sk., (sjaldh.), sár (skurður) sem gapir.

Fløde, án ft., sk., [e. o. fleyti-r], rjómi.

fløde (líka **fløe**), h. s. 1, [flæða], (úrelt), falla að.

fløde, ás. 1, [sb. fleyta], (sjaldh.), veiða rjóma ofan af e-u: F. en Bøtte Melk. (Sb. **afſkumme**).

Flødegrød rjómagrautur.

Flødeiis frosinn rjómi með eggjum og sikri (o. s. frv.) í.

Flødekage eins konar pönnukaka sem rjómi er í.

Flødekande rjómakanna.

Flødepotte rjómapottur.

Flødeſkee rjómaskeið.

Flødeſkind rjómaskán.

Flødeſkæg = **Grønſkolding.**

flødeſkægget (sjaldh.), skegglaus (einkanl. um ungan mann, óreyndan og óharðnaðan).

Flødſand flæðisandur sem sjórinn ber á land.

fløe sjá **fløde** (h. s).

Fløi, ft. -e, sk., 1) veðurviti. Sb. **Veirhane.** — 2) vængur a) helmingur hurðar (þar sem er vængjahurð). — b) að sínu leyti eins um glugga. — c) á **Skjermbræt.** — d) á borði. — 3) armur húss. — 4) fylkingararmur: Høire (venſtre) F.

Fløibord vængjaborð.

Fløibygning hús sem armar eru á.

Fløidør vængjahurð.

Fløiel, án ft., kl., silkiflos eða baðmullarflos: En Fløiels Hat (Kaabe). — Slide F. for Armod (eyða hinu betra, af því mann vantar hið lakara).

Fløielsbaand dregill af silkiflosi eða baðmullarflosi.

Fløielsblomſt eins konar blóm.

Fløielsbørſte flosbusti.

Fløielsgrød eins konar mjúkur og smágerður grautur.

Fløielshue húa úr silkiflosi eða baðmullarflosi.

Fløimand sá sem er yztur (einkanl.) í (hægra) fylkingararm.

Fløiſtang veðurvitastöng.

Fløite, ft. -r, sk., hljóðpípa: Spille (blæſe) paa F.

fløite, ás. og h. s. (har) 1, 1) (sjaldh.), leika á hljóðpípu, a) ás.: F. et Stykke. — b) h. s.: F. efter Noder. — 2) blístra, a) ás.: F. en Melodie. — b) h. s.: F. ad en Hund (kalla á hund með því að blístra). F. efter een (til smánar).

Fløitemager, ft. -e, kk., sá sem býr til hljóðpípur.

Fløiten, án ft., sk., það að **fløite**.

fløiten, so., haft líkt og farinn eða genginn fyrir ætternis-stapa: Gaae f. fara = fara að forgörðum. Han er alt f. horfinn (farinn) o. s. frv.

Fløiteri, kl., (sjaldh.), einlægt blístur.

Fløiteſpil það að leika á hljóðpípu.

Fløiteſpiller sá sem leikur á hljóðpípu.

Fløitetone hljóð sem kemur úr hljóðpípu eða líkist því.

Fløiteværk hljóðpípur í organi.

Fløs, sk., (eiginl. flennikjaptur), haft í óvönduðu tali í sömu merk. og **Flab** b.

Fløsmund, kk, (eiginl. flennikjaptur), haft í óvönduðu tali í sömu merk. og **Flabmund**.

fløsmundet, ft. **-mundede**, e., í óvönduðu tali = **flabmundet**.

Fløts, ft. **Fløtſer**, sk., flöt og þunn fló eða flaga af e-u hörðu jarðarefni milli tveggja annara í jörðu.

Fløtsbjerg flögufjall.

Fløtskalk kalkberg í flögufjöllum.

Fløtsſandſteen móberg í flögufjöllum.

Fnas, kl., [sb. flasa í höfði], (sjaldh.), hreistur (t. a. m. af kláða).

fnaſe, s. 1, (sjaldh.), a) ás., flysja. — b) h. s., f. af flagna. — Sb. **ſkalle**.

Fnat, án ft., kl., kláði, útbrot, (sb. kaun, vos, krefða).

Fnatmid kláða-maur.

Fnatmiddel það sem á við kláða.

Fnatſalve kláðasmyrsli.

fnattet, ft. **fnattede**, e., kláðfeldur, kláðugur, kláðsjúkur (655 XI).

fniſe (har), h. s. 1, [sb. flissa], flissa, geta ekki haldið niður í sjer hlátrinum (sb. það ýskraði í honum hláturinn).

Fniſen, án ft., sk., það að **fniſe** (fliss, hlátur).

Fnug, ft. eins, kl., fys.

fnyſe, **fnyſede** eða **fnøs**, (har) **fnyſet**, h. s., [sb. frýsa], snugga með nösum af grimmd eða óþola. — Líka sem ás.: F. Rædſel og Død (þ. e. boða skelfing og dauða með því að snugga). — b) fnasa (Hamarsheimt), geysa, æða: F. af Vrede vera bálreiður, ráða sjer ekki fyrir heipt, rjúka eins og salt.

Fnyſen, án ft., sk., það að **fnyſe** (þjóstur, móður, grimmd).

*Focus, kl., = **Brændepunkt**.

Fod, ft. **Fødder**, og eins og et., þegar talað er um **fet**, sk., [fót-r], fótur fyrir neðan ökkla: Gaae med bare Fødder berfættur. Have kolde Fødder vera fótkaldur. Sætte Foden frem taka fram fótinn. Sætte Foden paa noget stíga á e-ð. — 2) talsh. og óeiginl. orðatiltæk., a) með **Fod**: F. for F. fót fyrir fót, fet fyrir fet (sb. lötra). Tage F. i Haand leggja krók á hala sinn. Paa ſtaaende F. samstundis, umhugsunarlaust. Have den ene F. i Graven vera kominn að fótum fram. Gaae paa faldende F. vera kominn á steypi(ri)nn. Træde noget under Fødderne fóttroða e-ð, tradka e-u. Modſætte ſig noget med Hænder og Fødder með hnúum og hnefum. — Komme (blive ſat) paa fri F. vera látinn laus úr varðhaldi. Have en fri (reen) F. at ſtaae paa hafa góðan málstað, vera sýkn saka. Staae paa ſin egen F. spila uppá sínar eigin spýtur. Hans Sag ſtaaer paa ſlette Fødder hann hefur illan málstað. Have det paa en god F. vera á góðum vegi staddur. Sb. **Fredsfod**, **Krigsfod**. — Tage noget paa en eftertrykkelig (alvorlig) F. gera gangskör að e-u, leggja kapp á e-ð, o. s. frv. — Udmyntning af Penge efter en vis F.; sb. **Myntfod**. — b) **til Fods** á fæti = fótgangandi: Reiſe til Fods ganga = fara á fæti. Komme til Fods koma gangandi. Fegte til Fods berjast á fæti. Tjene til Fods vera í fótgönguliði. Garden til Fods = **Fodgarden**. **Til Fods** í þessum dæmum er gagnstætt **til Heſt** (sjá **Heſt**). — Være raſk (ſvag) til Fods vera góður (ónýtur) göngumaður; sb. fljótur (seinn) að hlaupa. — c) með **Fode**, α) til Fode, í orðatiltæk. falde til Fode (sb. falla til fóta e-m), lítillækka sig fyrir e-m. — β) for Fode hvern á fætur öðrum, niður í strá, hrönnum saman, unnvörpum: Hugge ned for Fode; (sb. hvern þar sem kominn var, hvern í sínu rúmi). — γ) paa Fode upp aptur (í betra ástand að nýju): Komme paa Fode reisa við (aptur). Hjelpe (ſætte, bringe) noget paa Fode reisa e-ð við (t. a. m. bringe et Land paa Fode). — B) fet (sem hálf alin dönsk = tólf þumlungar): Fem F. lang fimm feta langur, fimm fet á lengd. — C) stuðull í vísuorði. — D) það sem e-ð stendur á eins og fæti: Foden af en Søile ökkli á súlu. Foden af et Huus undirstaða húss. Sb. **Fodſtykke**. Foden af et Bjerg fjallsrætur. Sb. **Bordfod**, **Sengefod**. — E) það sem er neðst eða til fóta: Skrive paa Foden af (neðst á) et Document. Foden af en Seng fótalagið.

Fodangel herspori.

Fodbad fótlaug.

Fodbalde tá(a)berg.

Fodblad iljin.

Fodbred, sk., þverfótar breidd. Sb. **Fodsbred**.

Fodbræt fótskör.

Fodbækken fótlaugarker.

fode, s. 1, [fóta í fóta sig], a) h. s., hafa fótfestu, standa. — b) ás., í almúgatali á Sjálandi, í orðatiltæk. fod dig, lyptu upp fætinum, (sem er sagt við hest, sem hefur stigið á e-ð).

Foder (I-II optast framborið og stundum ritað **Foer** í einni samstöfu), kl., I) það sem fjenaði er gefið, a) án ft., fóður handa peningi, (sb. áfóður): Sætte en Heſt paa F. (koma hesti fyrir til fóðra eða eldis) hos en Bonde. — b) eins í ft., gjöf (t. a. m. í fyrirgjöf og eptirgjöf): Heſten har faaet ſit andet F. Koen ſkal endnu have to F. — II) fóður undir föt(um). Sb. **Dræt** 2, c. — III) án ft., hylki eða laupur eða þvíuml. Sb. **Flaſkefoder**.

*Foderal, ft. -er, kl., hylki til að hafa e-ð í, hús (í ft., t. a. m. **Brillefoderal** gleraugnahús), skeiðar. Sb. **Foder** III.

Foderart fóðurtegund.

Foderbaas fóðurbás.

Foderbønne (eins konar baunir) *vicia faba minor*. Sb. **Heſtebønne**, **Svinebønne**.

Foderdug það sem ætlað er í fóður.

Foderdyrkning fóðuryrkja.

Fodergjeld fóðurkaup. Sb. **Foderleie**, **Foderløn**.

Fodergræs gæft hey.

Foderhavre hafrar sem hafðir eru til fóðra. Gagnstætt: **Sædehavre**.

Foderkarl hrossamaður; líka yfirmaður hrossamanna.

Foderkiſte fóðurkista í hesthúsi.

Foderkurv fóðurlaupur (sb. heymeis).

Foderlede það þegar skepnur vilja ekki jeta.

Foderleie = **Fodergjeld**.

Foderlerred fóðurljerept.

Foderlo sá partur af hlöðu sem fóður er haft í.

Foderloft lopt sem fóður er haft uppi á.

Foderløn = **Fodergjeld**.

Fodermangel fóðurskortur, (heyskortur).

Fodermeſter yfirhrossamaður.

Foderplante = **Foderurt**.

Foderpoſe dálítill poki með fóðri í sem bundinn er um skolt á hestum.

Foderqvæg fóðurpeningur.

Foderrod rót sem gefin er peningi.

Foderſkaffer, ft. -e, kk, umsjónarmaður yfir fóðri (þar sem mikil hrossahöfn er).

Foderſtud alinaut.

Foderſæk fóðurpoki sem hafður er á ferðum.

Fodertrang fóðurskortur.

fodertrang sem er samfara fóðurskorti: Et fodertrangt Aar fóðurleysisár.

Fodertrug fóðurkassi.

Foderurt fóðurjurt. Sb. **Foderplante**, **Fodervært**.

Foderværk (í þessu orði er að tiltölu optar ritað **Foer-** f. **Foder-**, enn í hinum samsettu orðunum), án ft., = **Pelsværk**.

Fodervært = **Foderurt**.

Fodfald það að falla til fóta e-m.

Fodfolk fótgöngulið. Gagnstætt: **Heſtfolk**, **Rytteri**.

Fodfæſte fótfesta: Faae (komme til) F. koma fyrir sig fótum, fóta sig. Have F.

Fodgang hægur gangur (um menn og hesta): Vi gik en ganſke jævn F. gengum hægt og hægt. „At Heſtene ikke kunne gaae uden F.“ nema fót fyrir fót.

Fodgarde þeir höfuðverðir sem eru fótgöngulið.

Fodgjerde fótalag.

Fodgrund (sjaldh.), undirstaða.

Fodgænger, ft. -e, kk., gangandi maður; góður (eða þvíuml.) göngumaður: Være en god F.

Fodjern fótajárn.

Fodknegt (úrelt), maður af fótgönguliði.

Fodkys það að kyssa á fót e-m: Stedes til F. hos Paven.

Fodled fótliður, ökklaliður.

fodlet (sjaldh.) = **letfodet**.

fodløs (sjaldh.), fótlaus.

Fodmaal mál í fetum: Skal det beregnes efter F. eller Alenmaal á að mæla í fetum eða álnum?

Fodpoſe fótapoki (sem maður hefur á ferðalagi). Sb. **Fodſæk**.

Fodpoſt göngupóstur.

fodrap (skáldl.) = **fodſnar**.

fodre (optar ritað **fore** eptir framburði), ás. 1, I) fæða (sb. fæða ærnar eptir um vetrinn), gefa skepnum: F. ſine Heſte godt gefa þeim vel, kapp-ala þá. F. med Havre (Emter, Halm) gefa hafra (o. s. frv.). F. af gefa seinustu kvöldgjöfina. — II) fóðra (t. a. m. föt): F. en Overkjole med Silketøi. — F. (vetja) et Ankertoug.

Fodreiſe ganga (ferðast á fæti).

Fodreiſende, [sb. **reiſe**], sá sem ferðast á fæti.

Fodring (optar Føring eptir framburði), sk., I) það að fodre I (gjöf): Creaturenes F. — II) það að fodre II. — Foringen paa et Skib borð sem (þiggj.) skipið er lagt innan.

Fodruſtning (sjaldh.), fótabúnaður.

Fodſaale iljin.

Fodsbred, sk., = Fodbred.

fodſe, ás. 1, setja fótinn í; (sb. lemja fótastokkinn)

Fodsſjed (sjaldh.), fótmál.

fodſid skósiður: En f. Kjortel.

Fodſkammel fótskemill (Fms. V, 301).

Fodſkifte fótatak: Denne Heſt har et godt (uſikkert, ſnevert) F.

Fodſlag hófatak: Heſtens F.

fodſnar (skáldl.), fóthvatur.

Fodſokke = Sokke.

Fodſot (fornt), fótaveiki.

Fodſpor fótspor. — Óeiginl.: Træde i eens F. feta í fótspor e-s.

Fodſti = Gangſti.

Fodſtykke jarðstokkar í húsveggjum. Sb. Fodtræ. — b) fótalagshluti: Fodſtykket af en Seng.

Fodſtød það að setja fótinn í e-ð. — b) viðspyrna.

Fodſvang = Svang.

Fodſæk = Fodpoſe.

Fodtraad, sk., (sjaldh.), fótaskör, fótastallur.

Fodtrin = Fodſpor. — b) fet, skref. — c) fótastallur, fótaskör.

Fodtræ jarðstokkar í húsveggjum á landsbyggðinni. Sb. Fodſtykke a.

Fodtvæt fótaþvottur.

Fodtøi skófatnaður, skóföt, skóklæði (Laxd.).

Fodtømmer jarðstokkatimbur (sb. Fodſtykke a, Fodtræ).

Fodvand fótlaugarvatn.

Fodvaſkning fótaþvottur.

Fodvei = Gangſti.

Fodværk fótaverkur.

Foer sjá Foder I-II.

Foerværk sjá Foderværk.

Fog, kl., [fok], sjaldh. út af fyrir sig, fok. Sb. Sneefog.

Fogdegaard fóetagarður.

Fogdekorn sjá Fogedkorn.

Fogderi, ft. -er, kl., fóetadæmi, bæði sem fóetaembætti og fóetasýsla (hjerað sem fóeti er settur yfir).

Foged (með greininum ýmist Fogeden eða Fogden), ft. -er, kk., um ýmiss konar embættismenn, 1) í Danmörk, a) líkt og dómari eða rjettari. Sb. Birkefoged, Byfoged, Herredsfoged. — b) Kongens F. i Kjøbenhavn konungs fóeti í Kaupmannahöfn hefur það embætti, að kyrsetja fje skuldugra manna, setja menn í varðhald eptir dómi, og ýmislegt fleira. Sb. Underfoged b. — c) umsjónarmaður. Sb. Bondefoged, Havnefoged, Ladefoged, Ridefoged, Skovfoged, Sognefoged. — 2) í Norv., skattaheimtumaður.

Fogedinde, ft. -r, kvk., (sjaldh.), fóetakona.

Fogedkorn (líka Fogdekorn) korn sem goldið er dómurum á landsbyggðinni.

Fogedtjeneſte fóetaembætti.

Fok, sk., hið neðra framsegl á hafskipi með þremur siglum, framsegl á minna hafskipi.

Fokkemaſt sjá Fokmaſt.

Fokkemærs laupur á framsiglu.

Fokkeraa framsiglurá.

Fokmaſt (líka Fokkemaſt) framsigla á hafskipi með þremur siglum.

Fol, nafn, haft í orðatiltæk. være i F. vera fylfull (um kapal).

Fold, ft. -e, sk., rjett, tröð, stekkur, kvíar. Sb. Flyttefold.)

Fold (líka Folde), ft. Folder, sk., [sb. falda og fald-r], brot, hrukka; einkanl. felling eða ferð á fati.

1. folde, ás. 1, [falda], leggja e-ð í fellingar: F. en Krave. F. et Brev ſammen brjóta brjef. F. Klæderne op om ſig stytta sig. F. ſine Hænder fórna höndum; sb. spenna greipar. — F. noget ud rekja e-ð (t. a. m. dúk) í sundur.

2. folde, ás. 1, (sjaldh.), reka e-ð í rjett (stekk), kvía, traða.

Folde sjá Fold.

Foldebænk = Slagbænk.

Foldekaſt ferð á fötum (t. a. m. í skript).

Foldekniv sjálfskeiðingur, vasahnífur.

Foldekrave hálsskyrta með fellingum.

Foldeſeng = Feltſeng.

Foldeſtol stóll er leggja má saman.

foldeviis, ao., í fellingum.

Foldning, sk., það að leggja e-ð í fellingar.

Fole, ft. -r, sk., [foli], (eiginl. hestur sem er eldri enn tvævetur og yngri enn fjögra vetra), foli. (Sb. Plag.)

fole (har), h s. 1, kasta (um kapal).

Folemeſter sá sem á að sjá um folaldskapla (í stóru stóði).

Foletid sá tími þegar kapall kastar eða er kominn að köstum.

*Foliant, ft. -er, sk., bók í arkarbroti.

*Folie, sk., gljáblað (undir skuggsjárgleri eða gimsteini). Sb. Glandsblad.

Foling, sk., það að fole (sb. vera komin að köstum).

*Folio, sk., í orðatiltæk. i F. í arkar broti, í tveggja blaða broti.

Folk, ft. eins, kl., [fólk], 1) fólk = menn, a) ætíð í ft.: Han er meget for at driſle F. hann hefur gaman af að erta menn. Fornemme F. heldra fólk. Skikkelige F. Folk var endnu oppe i Byen. Være ſom F. er fleſt. Have været iblandt F. (hafa verið hjá ókunnugum eða vandalausum). F. ſige menn segja, sagan segir. — b) epirstöðvar af hinni fornu et.: Godt F. (í tali), góðir menn (opt = menn tómt), t. a. m. hvor godt F. er, kommer godt F. til. — 2) í tali, einkum hjá almúga, um einstakan mann, einkanl. kvenmann: Hun er et ſkikkeligt F. hún er ráðvönd. Han bliver nok til F. það verður maður úr honnm. (Sb. Mandfolk, Qvindfolk.) — 3) í ft., fólk (líkt og ættfólk eða heimilisfólk): Være af fornemme F. vera af góðum ættum (háum stigum). Alle Gaardens F. allt fólk á bænum. — b) sjer í lagi, vinnufólk: Holde mange F. hafa margt vinnufólk. Folkenes Mad vinnufólks matur. Folkenes Senge vinnufólks rúmin. Vore F. ere i Marken vinnufólkið er á akri. — 4) í ft., lið: Føre ſine F. i Marken. (Sb. Fodfolk, Heſtfolk.) — 5) sjaldh. nema í et., þar eð Folkefærd eða Folkeſlag er optast nær haft fyrir ft., þjóð: Det danſke F. — 6) lýður = alþýða: Hige efter Folkets Gunſt.

Folkebeſlutning ráðsályktun á þjóðstefnu.

Folkeblanding þjóðasambland.

Folkebog bók handa alþýðu.

Folkedannelſe þjóðarmenntun.

Folkedigter alþýðuskáld.

Folkedød mikill manndauði; drepsótt.

Folkeegenhed þjóðareinkunn, þjóðerni.

Folkefader góður höfðingi (stjórnari). Sb. Landsfader.

Folkefeſt þjóðhátíð. — b) almúgahátíð, tyllidagur hjá almúga.

Folkeſjed mannaferill, mannaslóð.

Folkeforbund þjóðasamband.

Folkeforſtander þjóðstjóri.

Folkeforædling þjóðarframför.

Folkefrihed þjóðarfrelsi.

folkefyldt, [sb. fylde], ofsettur af mönnum: „Hiint folkefyldte Land“.

Folkefærd, ft. eins, kl., a) (sjaldh.), ættbálkur, ættbogi; ætterni. — b) þjóð (einkum að því leyti er lýtur að uppruna).

Folkeføde það sem er ætt.

Folkefølge (sjaldh.), fylgdarlið.

Folkegavn þjóðarþarfir.

Folkegunſt alþýðuhylli, vinsældir. Sb. Folkeyndeſt.

Folkehandel (sjaldh.) = Menneſkehandel.

Folkehob mannþyrping: En ſtor F. flokkedes efterhaanden paa Torvet.

Folkehæder þjóðarsæmd.

Folkehøvding fólks-oddviti.

folkekjær siðblendinn, mannblendinn, viðræðisgóður. Gagnstætt: folkeſky. — b) t. a. m. um konung, sem ann þjóð sinni, (sb. gumna vinur, og þvíuml., í fornum kveðskap): Den faderlige, folkekjære Herſker.

Folkekreds mannfundur, alþýðufundur.

Folkelagen vinnufólks rekkjóðir.

Folkeleder = Demagog.

folkelig, ft. -e, e., alminnilegur = ekki afkáralegur nje frábrugðinn öðrum, sem er eins og aðrir menn: Siden han fik andre Klæder, er han bleven mere f. — b) mannblendinn, siðblendinn, alltilegur, þægilegur, viðkunnanlegur, o. s. frv. — c) vinsæll (ástsæll, þokkasæll, vel þokkaður) af alþýðu.

Folkeliv lifernishættir í e-u landi, landsbragur, landssiðir: Skildringer af Folkelivet.

Folkelove, ft., lög í milli þjóða.

Folkelærer fræðari alþýðunnar.

Folkelæsning bækur handa alþýðu.

Folkeløn vinnufólkskaup.

Folkemagt vald þjóðarinnar.

Folkemangel mannfæð.

Folkemening almanna-rómur; ætlun alþýðu.

Folkeminde manna minni: Det er endnu i F. í manna minnum.

Folkemunde, ft., (eiginl. mannamunnar), hámæli, alræmi: Komme (være) i F. verða (vera) alræmdur.

Folkemængde fólkstala, fólksfjöldi, fólksmergð, manngrúi.

Folkemøde þjóðarsamkoma.

Folkenød bágindi heillar þjóðar.

Folkeoplysning þjóðarmenntun.

Folkeran mannrán (það að ræna mönnum).

Folkeregjering = Demokratie.

Folkeret skyldur og rjettindi þjóðanna sín á milli.

Folkerettighed alþýðurjettindi.

folkerig fjölmennur (um staði): En f. Stad.

Folkerigdom mikil fólksmergð (t. a. m. í e-u landi).

Folkerighed, sk., það að vera folkerig.

Folkeroes alþýðulof.

Folkery almannarómur.

Folkeſagn munnmæli.

Folkeſamfund þjóðarfjelag.

Folkeſang kvæði sem er títt meðal alþýðu.

Folkeſanger sá sem yrkir handa alþýðu.

Folkeſeng rúm handa vinnuhjúi (sjá greinina um Folk, 3, b).

Folkeſkare mannþyrping, hersing.

Folkeſkat skattur sem húsbóndi geldur fyrir vinnufólk sitt.

Folkeſkik landssiðir. — b) siður á milli þjóða.

Folkeſkole þjóðlegur skóli. — b) skóli handa þeim sem ekki eiga að læra (nær bæði yfir Borgerſkole og Almueſkole).

folkeſky ómannblendinn, mannafælulegur.

Folkeſkyhed, sk., það að vera folkeſky.

Folkeſlag (líka Folkeſlags), kl., = Folkefærd.

Folkeſlags sjá Folkeſlag.

Folkeſlægt þjóða-ætt.

Folkeſnak þvaður manna á meðal.

Folkeſtamme þjóðbálkur: Den gothiſke F.

Folkeſtat (sjaldh.), lýðstjórnarríki.

Folkeſtifter (sjaldh.), sá sem stofnar ríki.

Folkeſtue hjúahús.

Folkeſtyrer fólkstjóri.

Folkeſtævne = Folkemøde.

Folketarv þjóðarþarfir.

folketom auður að fólki: De folketomme Gader.

Folketro almenn trú: Det er en F. i denne Provinds.

Folketælling manntal.

Folkevandring þjóðarflutningur.

folkevant, [sb. vænne], vanur við að vera hjá mönnum.

Folkevel þjóðarheill.

Folkevelſtand velmegun í landi.

Folkeviſe almúgakvæði.

Folkevrimmel urmull af fólki, manngrúi.

Folkeværdighed það sem ætti að vera varið í heila þjóð.

Folkeværge (sjaldh.), sá sem tekur málstað lýðsins.

Folkeyndeſt ástsæld af alþýðu, mannheill: Være i F. Sb. Folkegunſt.

***Fond**, sk., (eiginl. botn, grunn), grundvöllur, undirstaða, o. s. frv.

***Fonds**, ft. eins, kl., (eiginl. lendur, jarðir), fje (í ft.), innstæða, o. s. frv.

Font, sk., fontur. Sb. Døbefont.

***Fontaine**, ft. -r, sk., = Springvand.

***Fontenelle**, ft. -r, sk., gat á holdi sem bann er hötð í.

for, [for, t. a. m. Fms. V, 194, og í mörgum samsettum orðum], I) fs., A) um stað, 1) þar sem fyrir stýrir þiggj. á ísl., a) í óaukinni staðlegri merk., fyrir framan: Han ſtod f. mig. Det laae lige f. mine Øine. — Sidde f. (við) Bordenden. — β) þar sem merk. hefur haggazt nokkuð, líkt og á ísl.: Det ſuſer f. mine Øren jeg hef suðu fyrir eyrunum. Jeg har ondt f. Hjertet mjer er illt fyrir hjartanu, jeg hef lítilleik fyrir hjartanu. Jeg har ondt f. Bryſtet mjer er illt fyrir bringspölunum, jeg hef verk fyrir bringspölunum. — b) í aukinni merk., α) fyrir (til tálma): Staae i Veien f. een vera fyrir e-m (svo hann komist ekki áfram); standa e-m í ljósi. — β) fyrir e-u, til að hlífa eða skýla því (have Sler f. Anſigtet), eða til að loka eða læsa. — γ) fyrir (t. a. m. í orðatiltæk. taka ofan fyrir e-m): Falde paa Knæ f. een. Knæle f. een. Bukke f. een hneigja sig fyrir e-m, lúta e-m. Reiſe ſig f. een. Staae op f. een. Tage Hatten af (taka ofan) f. een. — δ) fyrir (líkt og frammi fyrir) e-m, eða í viðurvist e-s: Prædike f. Biſpen (svo að biskup sje við). Han tilſtod det f. de Tilſtedeværende svo allir heyrðu, sem við voru. F. Alles Øren svo að allir heyrðu, upp yfir alla. F. Alles Øine í allra augsýn. — Læſe noget f. een = forelæſe een noget. Spille noget f. een (leika e-ð á hljóðfæri fyrir e-n svo að hann heyri). — 2) þar sem fyrir stýrir þol. á ísl., a) í upphaflegri merk., fyrir: Komme f. Kongen koma fyrir konung. Føres frem f. Dommeren (Retten). Kom ikke mere f. mine Øine. — β) líkt og framan á: Støde een f. Bryſtet (sb. þorsteinn... stakk blóðreflinum fyrir brjóst honum). — Óeiginl.: Støde een f. Hovedet styggja e-n. — b) í aukinni merk., α) fyrir e-ð, til að hlífa eða skýla því (trække Gardinet f. Sengen draga sparlakið fyrir), eða til að loka eða læsa (ſkyd Slaaen f. Døren; sb. skjóta slagbrandi firir dyrr, Dropl), eða til að stemma (dæmme f. Møllevandet). — β) fyrir, til að draga: Spænde f. Vognen. — B) um tíð, 1) þar sem fyrir stýrir þiggj. á ísl., á dönsku með ſiden: F. et Aar ſiden fyrir ári. F. en Maaned ſiden fyrir mánuði. — Sömuleiðis: F. længe ſiden fyrir löngu, eða (fornt, og enn fyrir vestan) tómt löngu. F. kort ſiden fyrir skömmu, (skömmu tómt, Fms. VI, 385). — 2) þar sem fyrir stýrir þol. á ísl., a) fyrir (t. a. m. fyrir jól = áður enn jólin koma eða koma): Staae op f. Dag. Længe f. Juul. Noget (nokkru) f. Paaſke. Mange Aar f. min Tid. F. og efter Ønſkets Opfyldelſe. „Kongelig Ære, ſom ingen Konge havde havt f. ham.“ Sb. før. — b) þar sem talað er um undirbúning undir e-n tíma, eða e-ð, og vant er að sleppa fyrir á ísl., og komast öðruvísi að orði: Forſyne ſig f. et Aar árlangt. Jeg har Brænde f. hele Vinteren nógan brennsluvið í allan vetur eða vetrarlangt. Koſt f. en Maaned mánaðar-fæði. — C) í óeiginl. merkingum, 1) þar sem fyrir stýrir (eða mundi stýra) þiggj. á ísl., a) fyrir e-m (svo hann komist áfram): Lukke Døren op f. een. — b) fyrir (t. a. m. í: vinna fyrir mat sínum; sb. vera að stríða fyrir e-u). — c) fyrir (líkt og til hjálpar e-m), þar sem það stýrði þiggj. í fornöld, en optast þol. á vorum dögum: Gjøre ſig Umage f. een leggja sig í framkróka fyrir e-n. Tale f. een tala máli e-s. Bede f. een bæði biðja fyrir e-m til guðs, og biðja fyrir e-n að honum sje ekki mein gjört (sem fornmenn einnig kölluðu að biðja fyrir e-m). (Sb. 2, g.) — d) þar sem vjer höfum reyndar fyrir með þol. í þeim talsháttum, er næst komast (sb. vera hneigður fyrir e-ð), af því þeir eru ekki hugsaðir eins og hinir dönsku, á e-u: Være f. en Sag vera á e-u (= vera e-u meðmæltur). Jeg er ikke f. (mjer er ekki um, mjer er það í móti skapi), at han ſkal reiſe. — En: Han er meget f. (hann er hneigður — gefinn — fyrir) at drille Folk. — e) ſmigre (hykle) f. een smjaðra (hræsna) fyrir e-m. Beklage ſig f. een berja sjer við e-n. Lyve f. een ljúga að e-m. — f) fyrir (t. a. m. í: flýja — renna, falla — fyrir e-m): Flygte (vige) f. een. Rømme Huſet f. een. Give efter f. een láta undan e-m. Falde f. Fjendens Sværd falla fyrir óvinum sínum. — g) við (t. a. m. í: vera hræddur við e-n eða e-ð): Være bange f. een. Frygte f. een. Forſkrækkes (blive bange) f. noget; sb. mjer ofbýður það. — h) um (t. a. m. í: vera hræddur um e-ð að það verði): Frygte f. noget. — i) um (t. a. m. í: vera hræddur um e-n að honum hlekkist á): Være bekymret (bange, ængſtelig) f. een eða noget. — k) fyrir (t. a. m. í: ala önn fyrir e-u), um (t. a. m. í: vera áfram um e-ð, eða hinu forna orðatiltæk.: ala önn um e-ð): Sørge f. noget annast e-ð. Være ivrig (nidkjær, omhyggelig) f. noget. — l) sem lækning við e-u: Søge Raad f. Tandpine (Gigt, Døvhed). Bruge noget f. Gigt. Det hjelper f. (á við) Gigt. — m) curere een f. noget (t. a. m. Svindſot) lækna e-n af e-u. — n) bare ſig f. Latter eða f. at lee stilla sig um að hlæja. — o) fyrir e-m eða e-u (t. a. m. í: þjer er óhætt fyrir honum), o. s. frv.: Være ſikker f. noget. Være fri f. (þurfa ekki að borga) Skat. Vide ſig fri f. noget vita sig saklausan af e-u. — p) fyrir e-m svo hann komist ekki að því: Gjemme (dølge) noget f. een. — q) fyrir e-u, líkt og vegna e-s: Vi maae holde Vagt f. Tyve. — r) fyrir e-m = vegna e-s: F. mig (min vegna) maa han gjøre hvad han vil hann má gera hvað sem hann vill fyrir mjer. — s) fyrir e-u = vegna (sakir, sökum) e-s: Hun kunde ikke tale f. Graad kom ekki upp orði fyrir ekka. Man kan ikke være her f. Træk hjer er óverandi fyrir súgi. — t) advare een f. noget vara e-n við e-u. Vogte ſig f. noget (varna við e-u, fornt), vara sig á e-u, varast — forðast — e-ð. — u) undſlaae ſig f. noget skorast undan e-u. — v) til (t. a. m. í: kenna sig mann til e-s): Han er Mand (Karl) f. at gjøre det honum verður ekki stórt fyrir því. Være god f. noget vera fær um e-ð. — x) fyrir e-u (t. a. m. í: vera forsprakki fyrir e-u, eða þar sem vjer höfum eig. án fs.: Være Forſtander f. (ráða fyrir, vera settur yfir) en Stiftelſe. Han er Formynder f. Børnene. — y) eptir sagnir og einkunnir, sem merkja skort: Være blottet f. Alt vera allslaus. Nøgen f. Linned línklæðalaus. — Reen f. Synd syndlaus. — z) fyrir e-m (óvart): Det gik itu f. mig hrökk (fór) í sundur fyrir mjer. Bogen er bleven borte f. mig jeg hef einhverneginn misst bókina. — þ) á e-m (t. a. m. í: hafa óbeit á e-m): Have Afſky f. een. Jeg har Agtelſe f. ham mjer þykir mikið til hans koma (mikið í hann varið). Jeg har Godhed f. ham mjer er vel við hann (vel til hans). — æ) ligge f. Døden liggja fyrir dauðanum, vera að dauða kominn, vera kominn að fram. — 2) þar sem fyrir stýrir eða mundi stýra þol. á ísl., a) det kom f. Kongen kom (barst) fyrir konung, kom til eyrna honum. Bringe noget f. Lyſet leiða e-ð í ljós. — b) jeg kom f. Skade og nævnede hans Navn mjer varð það á (jeg var sá klaufi), að jeg nefndi hann. — c) um það sem maður girnist eða heimtar eða þarf á að halda: Være ſyg f. noget vera ólmur í e-ð. — Kræve een f. noget um e-ð. Overhænge (plage) een f. noget særa e-n um e-ð. — Være i Trang f. Penge vera í þröng um peninga, þurfa á peningum að halda. — d) um e-ð sem maður hefur misst: Sørge f. een syrgja e-n. — e) fyrir e-ð = vegna e-s, sakir e-s, sökum e-s, (sb. fyrir þær sakir, og hið forna fyrir þeim sökum): Laſte (dadle, roſe, beremme) een f. noget. Blive vred paa een f. hans Dovenſkab (vegna þess, hvað hann sje latur). Holde af een f. hans Flid. — Líka f. eens (en Tings) Skyld vegna e-s, o. s. frv.: F. mine Børns Skyld. F. min Æres Skyld. — f) gjøre Regnſkab f. noget gjalda skynsemi fyrir e-ð (fornt = gera reikningsskap þess). — g) líkt og í hag e-m eða í þágu e-s, eða til eflingar e-u: Jeg glemmer aldrig hvad han har gjort f. mig mjer mun seint firnast, hvað jeg á honum upp að inna. (Sb. 1, c.) — h) þar sem vjer höfum jafnaðarlega eig. eða þiggj. án fs.: En Trøſter (Tilflugt) f. de Ulykkelige huggari (athvarf) þeirra sem bágt eiga. Til Fordeel f. een e-m í hag. Det er godt (heldigt, uheldigt) f. ham. F. mig er intet Haab jeg á öngrar (öngva) uppreisnar von. F. mig er Sagen ligegyldig; men den er det ikke f. ham mjer stendur á sama; en honum ekki. F. den Rene er alting reent allt er hreinum hreint. Hvad der er ſundt f. een, er det ikke altid f. en anden (sb. Er þat illt manni? Eg. 604). Det er ſkadeligt f. Helbreden það er óhollt (óheilnæmt). — i) að (t. a. m. í: að því leyti): Jeg, f. min Deel (jeg fyrir mitt leyti). F. det førſte í fyrsta lagi, í fyrstu grein; f. det andet í öðru lagi, o. s. frv. — k) f. det førſte fyrst um sinn. F. nærværende Tid nú sem stendur; f. Fremtiden framvegis, eptirleiðis. — l) út af fyrir sig: Spiſe f. ſig ſelv borða einn sjer. — m) þar sem e-ð kemur í stað annars, α) fyrir e-n = í stað e-s (þegar hann getur ekki eða vill ekki): Jeg har tidt maattet gjøre hans Arbeide f. ham. Prædike f. en Anden. Jeg maatte betale f. ham. — Lade Naade gaae f. Ret (sb. nema hann vildi meiri miskun á gera). — β) fyrir (þar sem talað er um kaup eða sölu, endurgjald eða þvíuml.): Kjøbe (ſælge) noget f. en vis Priis (sb. selja e-ð við verði, og verði keypt). Han boer f. 100 Rigsdaler om Aaret hann geldur 100 ríkisdali í húsaleigu á ári. Gjøre noget f. Penge (Intet). Betale een f. hans Arbeide gjalda e-m kaup. Straffe (belønne) een f. noget umbuna e-m e-ð. — γ) þegar maður villir eða villist á e-u (setur e-ð í stað þess, sem er): Give ſig ud f. noget látast vera e-ð annað enn er, kallast (nefnast) e-ð. Han gav det ud f. Guld hann sagði það væri gull. Jeg gav en Ducat ud f. en Fiirſkilling jeg ljet gullpening, og hjelt það væri skarfur. — Tage Spøg f. Alvor. — δ) sem: Fæſte een f. Avlskarl (sb. ráða mann til smalaferðar, Hrafnk.). Tjene f. (vera) Stuepige. Fare f. (vera) Styrmand. — Holde een f. Nar svíkja (gabba) e-n. Sige noget f. Alvor (Spøg) í alvöru (gamni). Antage (holde) noget f. Sandhed ætla (hyggja) e-ð satt vera. — n) hvad f. een (en, nogen), hver (með áherzlu), hvaða: Hvad f. een (eet) vil du helſt have hvern (hvað, hvert) viltu helzt? Hvad er dette f. en Perſon hvaða maður (fornt hvat manni eða hvat manna) er þetta? hver er þetta? Hvad f. en Bog hvaða bók? Hvad er dette f. noget hvað er þetta? Hvad f. noget hvað þá! hvað ertu að segja? Hvad f. nogle vil du helſt have hver viltu helzt? — o) Fod f. Fod (sb. Fod A, 2, a). Gjennemſøge en Bog Blad f. Blad (fletta hverju blaði). Han bliver Aar f. Aar (ár frá ári) ſvagere. — II) sem ao., A) um stað, 1) eitt sjer, a) fyrir = á undan: Den ene Hund løb f., de andre fulgte efter. Sb. foran. — b) fyrir (t. a. m. í: þau hvíldu ... í lokhvílu, ok engi hurð fyrir, Dropl.): Er Slaaen f.? — c) framan til, framanvert (gagnstætt: bag; sb. Bag II, B; og eins og fyrir, t. a. m. í: fyrir framan, fyrir aptan): F. i Bogen. Sb. 2, d. — 2) (að sínu leyti eins og bag; sb. Bag II, B), fyrir framan aðrar fyrirsetningar, a) f. fra (sem ao.) = forfra. — b) f. over (sem ao.) = forover. — c) f. paa (sem ao.) = forpaa. — d) f. til (sem ao.) = fortil. — e) f. ved fyrir framan, α) þar sem ved er fs.: F. ved Alteret fyrir framan altarið. F. ved (fyrir framan) Huſet er plantet Træer og Buſke. — β) þar sem ved er haft sem ao., = forved: Han ſatte ſig f. ved (= foran) og hiin maatte ſidde bag ved. — B) í deiginlegum merkk., a) líkt og í hyggju, fyrir stafni: Have noget f. — b) (líkt og fyrir, t. a. m. í: verða fyrir skellunum?), í tali: Han maa holde f. ved enhver Leilighed allt lendir á honum. — c) (líkt og for í holde noget f. Sandhed I, C, 2, m, δ) holde f. halda (hyggja): Man holder f., at det er en Fabel. — d) (líkt og í dæmme f. Møllevandet I, A, 2, b): Jeg kan ikke gjøre f., at (jeg get ekki að því gert, þó) han taber. Líka fs.: Kunne gjøre f. noget geta gert að (við) e-u. — e) of, (fyrrum til), α) (án alt): Priſen er f. høi það er of dýrt. Det varer f. længe það stendur of lengi á því. Det er lidt f. (heldur) meget. Dertil er han f. frygtſom hann er hugminni, enn svo. — β) alt f. mikils til of, (helzti, fornt): Hun er alt f. god. Hun var ham alt f. klog hann sá ekki við henni. — III) sem st., 1) [af fyrir því (sb. fordi) með því að Danir sleppa hjer fornafninu, eins og Englendingar, þar sem Íslendingar sleppa opt fyrirsetningunni], í tali = fordi, thi: Han kom ikke, f. (því, af því) han er ſyg. — 2) f. at (fyrir framan nh.) til að: F. at ſee og høre. (Sb. for i gjøre noget f. Penge; I, C, 2, m, β.) — IV) eins og miðstigin fyrr (før), fyrri, og hið efsta stig fyrst-r (førſt) eru dregin af fyr (= fyrir), eins er á dönsku dregið af for nýtt efsta stig forreſt (gagnstætt: bageſt), 1) ft. -e, e., fremstur: Den forreſte Mand (Vogn) i Rækken. Han var den forreſte, og jeg den bageſte. — Paa den forreſte (fremri) Side á framhliðinni. Sb. Forſide. — 2) ao., fremst: Huſet ligger forreſt i Byen.

Foraar vor, vordagur, vordagar. — Óeigial.: Livets F. blómi lífsins.

foraarſage, ás. 1, valda e-u, líkt og koma e-u til leiðar: Han har foraarſaget det það hefur hlotizt af honum, er honum að kenna. Sb. forvolde, foranledige.

Foraarſagelſe, sk., það að foraarſage (völd um e-ð).

foraarsagtig, ft. -e, e., vorlegur.

Foraarsblomſt vorblóm.

Foraarsfeber vor-kalda (köldusýki sem gengur á vorin).

Foraarshimmel himininn eins og hann er á vorin.

Foraarsluft loptslag á vorin, vorblíða.

Foraarsveir vorveður.

Foragt, án ft., sk., fyrirlitning, óvirðing a) það að fyrirlíta (óvirða) e-n: Kaſte F. paa een leggja óvirðing á e-n. Tale med F. (óvirðuglega) om een. — b) það að vera fyrirlitinn (óvirtur): Komme (være) i F. Leve i Armod og F.

foragte, ás., fyrirlíta, virða (meta) e-n eða e-ð einskis.

foragtelig, 1) ft. -e, e., fyrirlitlegur, svívirðilegur, a) einskis verður. — b) sprottinn af fyrirlitningu, smánarlegur: En f. Behandling. — 2) ao., fyrirlitlega, svívirðilega, smánarlega.

Foragtelighed, án ft., sk., það að vera foragtelig.

Foragter, ft. -e, kk., sá sem fyrirlítur e-ð.

foran fyrir framan, a) sem fs.: Han ſad f. mig. — b) sem ao.: Han gik f. (á undan), og vi fulgte bag efter. F. og bag til bæði framan á og aptan á; bæði í bak og fyrir.

foranderlig, ft. -e, e., breytanlegur (sem breytt verður). — b) líkt og flygtig 2, b. — Líka mislyndur (sb. flygtig 2, a).

Foranderlighed, sk., það að vera foranderlig.

forandre, ás. 1, breyta (skipta, snúa) e-u: Veiret har forandret ſig (sb. veðrabrigði). Hans Udſeende har meget forandret ſig. — í tali merkir f. ſig líka kvongast eða ætla að fara að kvongast, (sb. bæta ráð sitt, í sögunum).

Forandring, ft. -er, sk., umskipti, (tilbreyting).

foranledige, ás. 1, gefa tilefni til e-s, láta e-ð hljótast af sjer: Man kan ikke foraarſage, men blot f. Andres Handlinger.

Foranledning, ft. -er, sk., (sjaldh.), tilefni sem e-r gefur.

foranſtalte, ás. 1, búa (t. a. m. í: búa veizlu): F. et Gjeſtebud. F. (búa svo um, sjá um) at noget ſkeer.

Foranſtaltning, ft. -er, sk., tilstilli, undirlag, (ráð, ráðstöfun).

forarbeide (með áherzluna á ei), ás., vinna (verka) e-ð (þ. e. búa e-ð til úr því): F. (smíða úr) Metaller. Forarbeidet Sølv smíðað silfur. F. Guld til Smykker. Diſſe Varer ere ikke forarbeidede (unnar, verkaðar, búnar til, eptir því hvernig á stendur) i Landet ſelv.

forarbeide (með áherzluna á o), ás., undirbúa: Han fandt meget forarbeidet for ſig það var búið að búa mikið í haginn fyrir hann (þegar hann fór til, eða þvíuml.).

Forarbeide undirbúningur, það sem búið er í haginn fyrir e-n, (sb. geta haft studning af e-u): Hiſtoriſke Forarbeider.

Forarbeidelſe, sk., það að vinna (verka) e-ð: Raae Producters F.

forarge, ás. 1, a) (úrelt), spilla e-u: Forarges vesna. — b) hneyxla: Forarges (líka f. ſig) over noget hneyxlast á e-u.

forargelig, ft. -e, e., hneyxlanlegur: F. Opferſel.

Forargelſe, ft. -r, sk., hneyxlun, hneyxli: Give (vække) F. vera til hneyxlis, hneyxla menn. Tage F. af noget hneyxlast á e-u. Det var ham til F. hann hneyxlaðist á því.

Forarger, ft. -e, kk., sá sem hneyxlar.

Forarm framhandleggur.

forarme, ás. 1, gera e-n að öreiga, koma e-m á vonarvöl, (sb. rýja — fjefletta — e-n): Forarmes verða blá-fátækur, komast í bágindi. Landet forarmes mere og mere landinu sí-hnignar að efnum. — forarmet kominn á vonarvöl.

Forarmelſe, sk., það að komast í örbirgð eða á vonarvöl.

Foraxel framöxull (á vagni).

forbage eyða e-u í brauðgerð: F. ti Tønder Meel baka úr tíu tunnum mjöls. — 2) baka brauð um of: Brødet er forbagt of bakað.

forbande, ás., formæla (blóta, bölva, ragna) e-m, biðja e-m óbæna: „Velſigner dem, ſom eder f.“ í tali f. ſig paa noget bölva sjer um e-ð. — 2) ho. l. t. forbandet er haft í tali a) sem e, mein-bölvaður, o. s. frv. — b) sem ao., líkt eins og skolli, skrambi, skratti, djeskoti, andskoti: Han er forbandet dum.

Forbandelſe, ft. -r, sk., formælingar, forbænir (Gunnl. 84), bölbænir (Skuggsjá), óbænir: Lyſe F. over noget.

forbanke, ás., = ſkamſlaae.

forbarme, ás. 1, í orðatiltæk f. ſig over kenna í brjósti um, líkna e-m, miskuna e-m: F. ſig over den Fattige.

Forbarmelſe, sk., líkn, miskun.

Forbarmer, kk., líknari: Den evige F. eilífur miskunarfaðir.

forbauſe, ás. 1, ganga yfir e-n eða fram af e-m, ofbjóða (ægja) e-m: Dette uventede Syn forbauſede dem þá rak í roga-stanz, þegar o. s. frv. Forbauſes over (ved) noget verða hissa (hlessa er enn hversdagslegra) á e-u.

Forbauſelſe, sk., roga-stanz.

Forbed, kl., [líklega e. o. forbeit], úrelt, býjarhagi.

Forbeder, ft. -e, kk., sá sem biður fyrir e-m eða e-n; sb. formælandi (í Hávam.).

forbederlig, ft. -e, e, (sjaldh.), bætanlegur, o. s. frv.

forbedre bæta, endurbæta, bæta um, gera við, laga, færa e-ð í lag, lagfæra, leiðrjetta: F. Landvæſenet. F. ſine Vilkaar ved Sparſomhed. F. (auka) ſine Indkomſter. — F. ſit Levnet bæta ráð sitt, sjá að sjer. Han har forbedret ſig meget hann hefur mikið tekið sjer fram, hann hefur skánað mikið.

Forbedrer, ft. -e, kk., bætandi.

Forbedring, ft. -er, sk., bót, endurbót, umbót, (yfirbót = batnaður og leiðrjetta i 655 XXVII), leiðrjetting, lagfæring: Sædernes F.

Forbedringshuus siðabótarhús.

Forbeen framfótur.

Forbehold, án ft., kl., skilyrði: Han indgif det uden noget F. skilyrðislaust. Med F. (með þeim skilmála) at kunne opſige Contracten.

forbeholde, ás., áskilja (fornt skilja): F. ſig fri Bolig i et Huus, man ſælger. F. ſig ſin Ret. — F. ſig noget merkir líka þegja yfir e-u, liggja á e-u: Den vigtigſte Hemmelighed forbeholdt han ſig. — 2) forbeholden er haft a) sem ho. l. t. f. forbeholdt, t. a. m.: Have ſig noget forbeholdent (líka) forbeholdt áskilja sjer e-ð. — β) sem e., (sjaldh.), dulur, íbygginn.

forbeholden sjá forbeholde 2.

Forbeholdenhed, án ft., sk., dulleiki, íbyggni: Uden F. hreint og beint.

forbemeldt fyrgreindur, sem áður er um getið. (Sb. bemeldt.)

forbenes, þs. 1, verða að beini.

Forbening, ft. -er, sk., það að forbenes.

forbenævnt, [sb. benævne], fyrnefndur, sem áður er um getið.

forberede búa e-ð undir: Denne Krig var længe forberedet.

Forberedelſe, ft. -r, sk., undirbúningur, viðbúningur, viðbúnaður: Krigens Forberedelſer. Gjøre Forberedelſer til noget búa sig undir e-ð.

forberørt, [sb. berøre], sem áður er á vikið.

forbetinge (sjaldh.), áskilja e-ð fyrir fram.

forbetyde, ás., (sjaldh.), boða e-ð sem er í vændum, vita á.

Forbetydning, sk., (sjaldh.), = Forvarſel, Varſel.

forbi, fs. og ao., 1) um stað, fram hjá, a) fs., fram hjá e-u: Gaae (kjøre, ride, ſeile) f. noget. Aaen flyder f. Byen. — Gaae (ride) een f. — b) ao.: Kaſte (ſkyde) f. utan við, missa þess, er maður kastar (eða skýtur) til. — 2) um tíð, úti, liðinn, umliðinn, liðinn af, hættur, um garð genginn, búinn: Sommeren er nu f. Regnen er f. það er stytt upp. Det er f. med Kulden kuldanum er lokið. Det er f. med hans Rigdom. — 3) óeiginl.: Lade en Leilighed gaae f. sleppa tækifæri.

forbide, ás., (varla haft, nema í ho. l. t.) = ſkambide: Steveren er bleven forbidt af de andre Hunde.

forbie, ás., (sjaldh. og ekki nema) í f. ſig bíða of lengi.

forbifarende, [sb. fare], sem óðara er farinn (eða horfinn) aptur.

forbigaae, ás., A) í sjálfri sögninni, ætíð óeiginl., sneiða fram hjá e-u, líða um e-ð (sb. 655 XIV), láta e-ð í þagnargildi; setja e-n hjá; o. s. frv.: F. noget med Taushed. De andre fik hver en Gave, og han alene blev forbigaaet. — B) í ho. 1) nút. t., í orðatiltæk. i Forbigaaende a) eiginl.: Han hilſede mig i Forbigaaende um leið og hann gekk fram hjá. — b) óeiginl., allra snöggvast: Berøre (anmærke, omtale) noget i Forbigaaende drepa (víkja) að eins á e-ð, geta að eins um e-ð. — 2) l. t., forbigangen (ekki forbigaaet) liðinn, umliðinn: Det forbigangne Aar árið sem leið. Den forbigangne Tid. Det Forbigangne það sem liðið er.

Forbigang, sk., (sjaldh.), það að fara fram hjá.

Forbillede fyrirmynd.

forbiløbende, [sb. løbe], sem rennur (þar) fram hjá.

forbinde, 1) tengja (setja, festa, fella, skeyta, grópa) e-ð saman: F. Tømmeret i en Bygning. — b) óeiginl.: F. (tengja saman) to Sætninger i Talen. F. ſig gera samband sitt eða sín á milli. De forbundne Magter (sb. forene 2, a). — β) = forene 2, c: F. Lærdom med Smag hafa hvorttveggja til að bera, bæði … og … — 2) binda = binda um sár, veita e-u umbönd (sb. Fms. V, 92): F. et Saar (Beenbrud). Den Saarede blev ſtrax forbunden var þegar bundið sár hans. — 3) skuldbinda: F. ſig til noget optast nær = heita (lofa) e-u. Han er forbunden dertil ved ſit Løfte hann er skyldugur til þess, af því hann hefur lofað því. — De vil meget f. mig ved denne Tjeneſte mjer er það mikill greiði — er mikil þægð í —, að þjer veitið mjer þessa bæn, (sb. eiga bönk upp í bakið á e-m) —. 4) binda bók rangt (skakkt): Der mangler intet i Bogen; men den er forbunden.

Forbindelſe, ft. -r, sk., samtenging, o. s. frv. (sb. forbinde 1). — Sjaldan, umbinding (af forbinde 2). — b) samband: Indgaae en F. gera samband. Staae i venſkabelig F. med een vera vinur e-s, (sb. vingott). Ægteſkabelig F. hjónaband.

Forbinding, ft. -er, sk., 1) samskeyting, greyping: Tømmerværket har ſtilt ſig ad i Forbindingen. — 2) af forbinde 2, a) umbinding sárs. — b) umbönd (Fms. V, 92), umbúðir, blóðband: Lægge ny F. paa. — 3) það að forbinde 4.

forbindtlig, ft. -e, e., (einkum í tali og brjefum), alúðlegur, vingjarnlegur, vinsamlegur: F. Hilſen.

Forbindtlighed, sk., 1) í tali, alúð í viðmóti, vinsemd, ljúfmennska. — 2) það að e-ð skyldar mann til e-s, skylda.

Forbireiſe það að fara e-rstaðar fram hjá.

forbireiſende, [sb. reiſe], sem fer e-rstaðar fram hjá.

forbiridende, [sb. ride], sem ríður e-rstaðar fram hjá.

forbiſeilende, [sb. ſeile], er siglir e-rstaðar fram hjá.

forbiſtre, ás. 1, tíðkast nú ekki, nema í ho. l. t. forbiſtret, a) sem e., bál-vondur, afar-reiður: Hun var ret forbiſtret paa ham það var bál-illt í henni við hann. — b) einungis í tali, sem ao., frámunalega: En forbiſtret dum Handling.

forbittre, ás. 1, a) gera e-m e-ð þungbært: Denne Krænkelſe forbittrede ham Livet. — b) reita e-n til mikillar reiði, gera e-n sár-reiðan. — Ho. l. t. sem e., sár-reiður: Være forbittret paa (mod) een.

Forbittrelſe, án ft., sk., heipt, þjóstur, bræði.

Forbjerg höfði.

forblande blanda e-u saman, slengja (rugla) e-u saman: F. Sandt og Uſandt. F. en Ting (Perſon) med en anden villast á e-u (e-m).

Forblanding, sk., það að forblande.

forblinde, óeiginl., blinda (Gþl. Krd. 3), villa sjónir fyrir e-m: Forblindes af Lidenſkab (Had, Kjærlighed).

Forblindelſe, sk., það að forblinde. — b) blindni, (fásinna).

forblive, a) eiginl., vera kyr e-rstaðar. — b) óeiginl., vera (haldast): I denne Tilſtand forbliver Dyret hele Vinteren. Derved maa det nu f. það verður nú að sitja (vera) við það.

Forblivende, kl., ekki haft nema í orðatiltæk. have ſit F. ved noget standa (sitja, vera) við e-ð, þ. e. vera óhaggað.

forblomme, ás. 1, gera e-ð óskilmerkilegt (t. a. m. f. ſin Tale vera myrkur í máli, tala undir rós); en er sjaldh., nema í ho. l. t., a) sem e., sem er undir rós: En forblommet Sag (myrkt mál). En forblommet Tale það sem er talað undir rós. Paa en forblommet Maade undir rós. — b) sem ao., undir rós: Tale forblommet.

forbluffe (líka forbløffe), ás. 1, gera e-n klumsa (orðlausan); sb. skjóta e-m skelk í bringu.

forbløde, ás., í orðatiltæk. f. ſig, t. a. m. han forblødte ſig honum blæddi til ólífis.

Forblødning, sk., það að forbløde ſig.

forbløffe sjá forbluffe.

forbodme, ás. 1, setja í veð skip sem er í för eða farm þess eða hvorttveggja (sb. Bodmeri): F. ſit Skib (D. L.).

Forbogſtav upphafsstafur.

Forborg kastali (vígi) fyrir framan e-ð: F. for Slottet (Byen).

forborgen, ft. forborgne, sem e., hulinn, dulinn, fólginn, leynilegur: En f. Skat. „Derſom jeg …. vidſte om alt det Forborgne“ ef mjer væri kunnugt um allt, sem hulið er. — b) sem ekki ber á, gerður í þagnarþey: „Den ſande Velgjørenhed er ſtedſe f.“

Forborgenhed, sk., leynd

Forbov fremri hluti bógs.

Forbrug, sk., eyðsla: Til egen F. handa sjálfum sjer. Til F. i Huusholdningen til búsins. Til indenlandſk F. handa landinu sjálfu.

forbruge eyða e-u: Dertil forbruges en heel Deel Steenkul. — Eyða e-u með því að slíta því: Gamle og forbrugte Ting það sem er gamalt og slitið.

Forbruger, ft. -e, kk., sá sem eyðir e-u (sjer til þarfa).

Forbrugning, án ft., sk., (sjaldh.) = Forbrug.

forbryde, ás., brjóta = misbrjóta: Hvad har jeg forbrudt hvað hef jeg til saka gjört (unnið)? — b) fyrirgjöra (fyrirvega, fyrirrægja, o. s. frv., eptir því hvernig á stendur) e-u: F. Ære, Liv og Gods.

Forbrydelſe, ft. -r, sk., afbrot, glæpur: Store Forbrydelſer stórglæpir, óbótamál. (Forbrydelſe er meira enn Forſeelſe, og minna enn Misgjerning.)

Forbryder, ft. -e, kk., afbrotamaður, glæpamaður. (Sb. Misdæder.)

forbryderſk, ft. -e, e., sem lýtur að glæp: F. Drift glæpafýsn. Forbryderſke Henſigter. F. Handling = Forbrydelſe.

Forbryderſke, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er glæpamaður.

Forbryn (úrelt), a) enni, höfuðið framanvert. — b) fremsti hluti á hverju sem er.

forbrænde, ás., brenna e-ð til skemmda: Kagen er forbrændt (sb. brenna við og það hefur runnið á kökuna). F. ſin Haand brenna sig á hendinni.

Forbrænding, sk., það að forbrænde.

Forbud, I) forboð (sb. sá er ok sekr mörk silfrs, er seir undan hans forboði, Björgv. býjarskip.), bann: Lade et F. udgaae. Der blev gjort F. mod Salget salan var fyrirboðin. Orðskv.: Mod Døden kan ingen gjøre F. eitt sinn skal hver deyja. — II) boð sem fara á undan e-m. — b) fyrirboði, viti = það sem veit á e-ð eða er fyrir e-u: Dagens F. Dødens F.

Forbund (líka ritað Forbundt, eptir framburði þess), kl., A) skylda sumra iðnaðarfullnuma að vera tiltekinn tíma í kennslu hjá e-m meistara: Staae i F. (vera í skyldu-kennslu). — B) = *quincunx* (á lat., þegar talað er um gróðursetningu): Plante Træer (Kaal) i Forbundt.

Forbund, ft. eins, kl., samband, fjelag, sáttmáli: Indgaae (ſlutte, ſtifte, oprette, bryde, ophæve) et F. Et F. imellem to Stater (Magter).

Forbundsbrud sambandsrof.

Forbundsdag dagur þegar samband er stofnað eða bandamenn hafa fund með sjer; líka þeir sem hittast af hendi sambandsmanna.

Forbundshjelp liðveizla bandamanna.

Forbundsſtad borg sem er í sambandi við aðra.

Forbundsſtat bandaríki, sambandsríki: De helvetiſke Forbundsſtater.

Forbundstropper, ft., lið bandamanna eða sambandsríkja.

Forbundt sjá Forbund.

forbyde, I) fyrirbjóða, banna: Lægen forbød ham (bannaði honum) at gaae ud. Forbudne Varer (sem bannað er að selja eða kaupa). — b) óeiginl., bjóða frá að standa. — II) (sjaldh.) f. ſig bjóða yfir sig, bjóða of mikið í e-ð.

forbygge, ás., eyða e-u í húsagjörð. — 2) f. ſig hleypa sjer í vandræði með því að eyða of miklu í e-ð sem maður lætur reisa: Han har forbygget ſig paa Gaarden (hann hefur farið með eigur sínar á bæjargerðinni). — 3) gera hús (eða þvíuml.) svo að það standi fyrir e-n: F. Udſigten (Lysningen) for ſin Nabo (láta það, sem maður hleður eða reisir, skyggja á nágranna sinn).

Forbygning, ft. -er, fremri hluti húss. (Sb. Bagbygning, Sidebygning.)

Forbytning, ft. -er, sk., = Forbyttelſe.

forbytte skipta um; taka e-ð í misgripum: Overtro meente, at Børn undertiden forbyttedes i Vuggen. Min Hat er bleven forbyttet. — b) f. ſig hafa skaða á skiptum.

Forbyttelſe, ft. -r, sk., umskipti (það að skipta um e-ð); misgrip.

forbære, í orðatiltæk. f. ſig oftaka (ofreyna) sig á að bera e-ð: F. ſig paa noget.

Forbøn það að biðja fyrir e-n; árnan, árnaðarorð (t. a. m. heilagra manna): Gjøre (gaae i) F. for een.

*Force, sk., kraptur, ákafi, ólmandi, áfergja.

*forcere, ás. 1, sækja e-ð ákaflega fast.

fordags, sem ao. og e., [sb. annars dags], (sjaldh.), (sem var) daginn áður eða forðum.

fordampe, a) h. s. (er), verða að lopti og hverfa. — b) ás., láta e-ð verða að lopti: Fordampes = fordampe a.

Fordampning, sk., það að fordampe.

Fordands það að vera fremstur í dansi: Have Fordandſen dansa fremstur.

fordandſe, ás., í f. ſig dansa yfir sig, oftaka sig á dansi. See ganſke fordandſet ud.

Fordandſer sá sem fremstur (eða á undan) dansar.

Fordannelſe undirbúningur undir lærdóm: Diſciple, ſom komme i Skolen uden al F. piltar, sem ekki hafa numið neitt, áður enn þeir koma í skóla.

fordanſke, ás. 1, snúa e-u á dönsku.

Fordanſkning, sk., það að fordanſke. — b) það sem snúið er á dönsku.

Forde (líka Føre), sk., [forði?], úrelt, gjörvi, búnaður, meðferð (t. a. m. í: um sköruleik sinn ok um ásjá ok um alla meðferð).

Fordeel, A) eiginl. (opt ritað For-Deel, til skilningsauka), fremri hluti. Gagnstætt: Bagdeel. — B) óeiginl., það sem maður hefur fram yfir annan, yfirburðir, það að standa betur að enn annar, forskot; kostur; hagur, hagnaður, hagsmunir: Have F. for (fremfor) en anden. Han har den F. for ham, at han taler godt for ſig. Han gav ſin Medſpiller betydelige Fordele. Det er F. ved (er kostur á, mælir fram með) en Gaard, at have en ſmuk Beliggenhed. — Tale til eens F. tala máli e-s. Dreie en Sag til ſin F. sjer til málsbóta. Have (hęſte) F. af noget hafa hag á e-u, ábatast á e-u. Gjøre ſig F. af noget hafa e-ð sjer til ábata. (Sb. Vinding.)

fordeelagtig, ft. -e, e., arðsamur, ábatasamur, notasæll, haganlegur, sem mælir fram með e-u: En f. Handel. Have et fordeelagtigt Ydre vera laglegur (ásjálegur).

Fordeelagtighed, sk., það að vera fordeelagtig (hagur, hagnaður, o. s. frv., sem maður hefur af e-u).

Fordeelsſag ábatamál.

fordele, ás., dreifa e-u: Vinden har fordeelt Skyerne. Skyerne have fordeelt ſig það hefur rofað til. — Fordelende Midler það sem dreifir verkjum, o. s. frv. — b) skipta (jafna) e-u niður: Arbeidet er fordeelt imellem dem. — 2) afskipta, draga af e-m, hafa af e-m, ásælast e-n, gera e-m rangt til. Sb. forfordele.

Fordeling, ft. -er, sk., það að fordele.

fordi, st., [e. o. for ði = fyrir þí (því)], fyrir því að, af því (að), vegna þess (að): Jeg roſte ham, f. han fortjente det.

fordoble, ás. 1, tvöfalda. — F. ſin Flid (eiginl. verða helmingi iðnari), herða sig enn betur. F. ſin Iver, o. s. frv.

Fordobling, ft. -er, sk., það að fordoble.

Fordom hleypidómar, palladómar, (sb. hindurvitni, hjegómi, sjervizka): Lade ſig indtage (beherſke, lede) af Fordomme.

fordomsfri hleypidómalaus, skynsamur: En f. Mand. — b) skynsamlegur: En f. Betragtning.

Fordomsfrihed, án ft., sk., skynsemi.

fordomsfuld fullur af hleypidómum.

Fordraaber, ft., fyrsta rennsli (þegar verið er að búa til brennivín).

Fordrag, ft. eins, kl., samningur, sáttmáli, sætt, sættargjörð.

fordrage, ás., þola, umbera, fella sig við. — 2) í þs., fordrages = enes (sjá ene, ás.).

fordragelig, ft. -e, e., þolanlegur, bærilegur, viðunanlegur, sem við er sæmandi. — 2) (sjaldh.) = enig; sem hægt er að lynda við.

Fordragelighed, sk., það að vera fordragelig 1. — 2) umburðarlyndi.

1. fordre, ás. 1, heimta, (krefja e-s, t. a. m. en ef hann .... hefir eigi kraft skiptis; nú er optar sagt) krefjast e-s, kalla (veita tilkall) til e-s hlutar; líka ætlast til e-s: F. ſin Betaling. F. Regnſkab af een. Han fordrer (ætlast til, eða heimtar) for megen Opvartning. F. een for Retten stefna e-m. F. een ud skora á e-n (eða tómt e-n) til einvígis, skora e-m á hólm.

2. fordre, ás. 1, (fornt), efla, styðja, styrkja.

fordreie færa e-ð úr lagi, skæla, (sb. gretta): F. Øinene ranghvolfa í sjer augunum. — Óeiginl. rangfæra, afbaka, aflaga: F. eens Ord.

Fordreielſe, ft. -er, sk., það að fordreie.

1. Fordring, ft. -er, sk., heimting (Grágás), heimta, kröf (Fms. 1, 66), tilkall, ákall (fornt): Gjøre alt for ſtore Fordringer til (ætlast til of mikils af) ſine Medmenneſker. Have en F. paa een (eiga með að krefja e-n e-s).

2. Fordring, sk., (fornt), efling, stuðningur, styrkur, liðsmunir.

fordringsfri skuldlaus (um eignir). — 2) óheimtufrekur, lítilþægur, sem ekki ætlar sjer hátt.

Fordringsfrihed, sk., það að vera fordringsfri 2.

fordringsfuld heimtufrekur, sem ætlar sjer hátt.

Fordringſkab, án ft., kl., úrelt = Befordring a, b.

fordringsløs = fordringsfri.

fordriſte, ás., í f. ſig 1) tíðkanl., f. ſig til noget dirfast e-s, þora e-ð. — 2) úrelt, a) vera of djarfur. — b) f. ſig paa noget reiða sig á e-ð, treysta e-u.

fordrive, ás., reka (flæma, keyra, fæla) e-ð burt eða út o. s. frv., stökkva e-u burt, (sb. þat hrindr eitri ór); líka eyða e-u: F. Fjenden. F. Rotter af et Huus. F. ſit Foſter. — F. en Sygdom. — Hvormed ſkal vi f. Tiden hvað eigum við að hafa okkur til skemmtunar eða dægrastyttingar.

Fordrivelſe, sk., það að fordrive (brautrekning, 655 X¹, burtrekstur, o. s. frv.).

fordrukken, [sb. drikke], búinn að fara með sig á drykkjuskap: See f. ud vera drykkjumannslegur í andliti.

fordum, ao., [forðum], forðum, fyrrum, í fyrri daga, í fyrndinni, í fornöld. — b) nokkurs konar eig. af fordum er hafður sem e., og merkir forn: En fordums Skik.

Fordumsdage, ft., þegar sagt er i F. = fordum a.

fordunkle, ás. 1, gera e-ð myrkt (dimmt, dapurt), deyfa e-ð = deyfa skin e-s, draga dimmu á: „Som naar Solen pludſelig ſtraaler igjennem Skyen og ſtrax igjen fordunkles" eins og þegar snögglega glaðnar fyrir sólunni, en í sama vetfangi dregur fyrir hana aptur. Solens Lys fordunkler alle Stjerner. — b) óeiginl., t. a. m. denne Feil kan ikke f. hans Fortjeneſter það ber minna á þessum bresti, sakir mannkosta hans).

Fordunkling, sk., það að fordunkle.

fordunſte = bortdunſte.

fordybe dýpka. — 2) f. ſig (um menn), a) eiginl. t. a. m. f. ſig i Skoven fara langa leið inn í skóginn. — b) óeiginl., sökkva sjer í — eða niður í — e-ð: F. ſig i Gjeld hleypa sjer í skuldir. F. ſig i Betragtninger. Fordybet i Betragtninger (sem er að hugsa um e-ð).

Fordybning, ft. -er, sk., það að fordybe 1. — b) dæld, laut, lægð, kvos, slakki, slöður, hola, gryfja.

fordyre, ás. 1, gera e-ð dýrt, spenna e-ð upp.

fordægtig, ft. -e, e., = mistænkelig a (sem er danskara).

fordækt, ft. -e, e., [sb. dække], í tali, leynilegur, laumulegur: Paa en f. Maade laumulega.

Fordærv, sk. (og kl.), = Fordærvelſe.

fordærve, ás. 1, spilla (granda) e-u, skemma: Fugtigheden har fordærvet Kornet. — Fordærves ved ſlet Omgang. Fordærvede Sæder.

fordærvelig, ft. -e, e., sem er hætt við að skemmast (spillast): Let fordærvelige Varer. — b) skaðvænn, skaðvænlegur, skaðsamlegur, skæður: En f. Stik (Lære).

Fordærvelſe, sk., a) það sem spillir e-u: Spiſe og Drikke var hans F. það var það sem fór með hann. — b) það að skemmast o. s. frv., eða vera skemmdur o. s. frv.; skemmdir, spjöll, spilling, glötun: Vares F. (skemmdir á varningi) ved Søvand. Den menneſkelige Naturs F. spilling. Styrte ſig i F. Bringe (føre) een i F. fyrirkoma e-m. Sb. **Ulykke**, **Ødelæggelſe**, **Undergang**.

Fordærver, ft. -e, kk., spillandi, (spillir).

fordøie melta: F. ſin Mad. Denne Mad er let (tung, haard) at f. það er gott (illt) að melta þenna mat. — b) (sjaldh. og hálf-úrelt) = **forøde**. — 2) óeiginl. þola, liggja undir e-u, standast.

fordøielig, ft. -e, e., meltanlegur: En let f. Føde matur sem gott (hægt) er að melta.

Fordøielighed, sk., það að vera meltanlegur (auðmeltur).

Fordøielſe, sk., melting: En god (ſlet, ſtærk, ſvag) F.

Fordøielſesfeber ónot sem koma í mann af meltingarskorti.

Fordøielſeskraft meltingarafl.

Fordøielſesmiddel meltingarlyf.

Fordøier, ft. -e, kk., sá sem meltir. — b) (sjaldh. og hálf-úrelt) = **Forøder**.

fordølge, a) sjaldh. eiginl., dylja, leyna (skýla) e-u. — b) óeiginl., draga dulur á, draga fjöður yfir, breiða yfir, þegja yfir e-u: F. Sandheden.

Fordølgelſe, sk., það að **fordølge**.

fordømme, ás., dæma e-n sekan, sakfella, áfella, niða e-n eða e-ð niður, kalla e-ð illt verk, o. s. frv.: F. een. F. en Handling. — b) í guðsorði, fyrirdæma = dæma e-n til eilífra písla: De Fordømte glataðir, (í tali: þeir sem fara illa). — c) **fordømt** lagður (af forlögunum) til e-s er manni þykir illt: Fordømt til at trælle for andre ſit Liv igjennem; sb. fyririrmunun, afdæming(ur), og: það er eins og það sje dómur á því. — d) í tali, **fordømt**, sem e., bölvaður: En fordømt Vane (Skjelm).

fordømmelig, ft. -e, e., sem ekki er bót mælandi: En f. Stik.

Fordømmelſe, sk., áfellisdómur, áfallsdómur (677), fyrirdæming, glötun.

fore sjá **fodre**.

Fore sjá **Forde**.

fore, fs. og ao., [sb. fyri], fyrir, o. s. frv., er sjaldh. nema sem fremri partur í samsettum orðum. Þó rita sumir **fore** út af fyrir sig, t. a. m. tage ſig noget f. fara að gera e-ð, hafa e-ð fyrir stafni; det kom mig f. mjer fannst það; en **for** er samt miklu tíðkanlegra í bókum, og ætíð haft í tali.

forebringe færa e-ð í tal, vekja máls á e-u, bera e-ð upp, herma: F. noget for een. Saaledes blev det mig forebragt svo er mjer frá sagt.

forebygge, ás., girða (f. gerða) fyrir, stemma stiga fyrir e-u, afstýra (sb. hnekkja, aptra, tálma, hamla) e-u: F. en Sygdom.

Forebyggelſe, sk., það að **forebygge**.

Foredrag, ft. eins, hl., a) það að bera e-ð fram, flutningur máls: Sagens F. framsaga sakar. — b) það hvernig e-ð er borið fram, fyrirsögn (Rímb. á 2. bls.): Have et ſlet (godt, klart, tydeligt) F. koma illa (vel, skýrt, greinilega) orðum að því, er maður ber fram, (sb. framburður). — c) það sem borið er fram, tala, ræða, eyrindi: Han holdt et langt F. hann talaði langt eyrindi.

foredrage, ás., flytja e-ð munnlega eða skriflega, bera e-ð upp: F. en Sag for et Collegium. Det er blevet Kongen foredraget það hefur verið flutt fyrir konungi.

forefalde (fyrifalla), falla til, bera (koma) að höndum, fara fram, bera við, atvikast: Gjøre hvad der forefalder i en Huusholdning. Der er forefaldet noget imellem dem þeim hefur borið e-ð á milli. Ved forefaldende Leilighed þegar svo ber undir (sb. **falde** A, 2, k).

forefinde hitta e-ð fyrir á e-m stað.

foregaae, a) um tíð, vera áður, en er varla haft, nema í ho. núl. t., foregaaende Aar undanfarið ár, árið áður. — b) ganga á undan öðrum með e-u eptirdæmi, hafa e-ð fyrir öðrum: F. andre med et godt (ſlet, ondt) Exempel. — c) verða, gjörast: Her er foregaaet ſtore Forandringer.

foregive láta sem e-ð sje, láta e-ð í veðri vaka, bera e-ð í vænginn, bera e-ð fyrir, berja e-u við, gera sjer e-ð upp, látast vera: En foregiven Aarſag viðbárur. En foregiven Sygdom uppgerðarveiki, skrópar.

Foregivende, kl., sögusögn, fyrirsláttur, viðbárur, uppgerð: Under F. af en Sygdom blev han paa Landet hann ljezt vera veikur, og o. s. frv. Sb. **Paaſkud**.

foregjøgle, ás., láta e-m sýnast e-ð, (sb. villa sjónir fyrir e-m): F. een noget.

foregribe taka fram fyrir hendurnar á e-m svo hann geti ekki það sem hann ætlar sjer: F. een i noget.

Foregribelſe, sk., það að **foregribe**.

forehavende, ho. núl. t., [sb. **have noget for**], í tali, hafður í hyggju eða fyrir stafni, áformaður: Min f. Reiſe.

Forehavende, ft. -r, kl., áform, fyrirætlun.

foreholde, ás., (eiginl. halda e-u frammi fyrir e-m), setja (leiða) e-m e-ð fyrir sjónir, brýna e-ð fyrir e-m.

Foreholdelſe, sk., það að **foreholde**.

forekaſte kasta e-m e-u í nasir (núa e-m e-u um nasir, heldur hversdagslegt), bera e-m e-ð á brýn, brigzla (bregða) e-m um e-ð.

Forekaſtelſe, sk., það að **forekaſte**.

forekomme, a) (eiginl. koma fram fyrir e-n), verða fyrir e-m, koma til eyrna e-m: Naar Sagen forekommer i Retten. En ſaadan Leilighed forekommer ikke ſaa let. En Plante, ſom ſjelden forekommer sem óvíða finnst (sprettur). — Det er forekommet mig (jeg hef rekið mig á það, orðið var við það) paa mine Reiſer. Det Rygte er forekommet mig. — b) noget forekommer een e-m finnst (hyggst, heyrist, sýnist) e-ð: Det forekom mig, at jeg hørte hans Røſt mjer heyrðist jeg heyra málróminn hans (heyra hann tala, heyra til hans). Det forekom mig i Drømme mig dreymdi, mjer þótti. — c) (eiginl. komast fram fyrir e-n, þ. e.) verða fyrri (fljótari) til — verða skjótari að bragði — enn annar: Han vilde have ſtukket ſin Modſtander ihjel; men denne forekom ham. — d) = **forebygge**: F. en Ulykke. — 2) ho. núl. t., sem e., sem lætur sjer farast vingjarnlega við annan að fyrra bragði, viðfeldinn, alltilegur, sem hefur allt á takteini: En forekommende Mand. Forekommende Artighed viðfeldni og kurteisi.

Forekommenhed, án ft., sk., það að vera **forekommende** (viðfeldni).

Forekomſt, sk., það að finnast (**forekomme** 1, a).

Forelle, ft. -r, sk., vatnasilungur *salmo foria*.

forelſke í orðatiltæk. f. ſig i láta hug sinn renna til ástar við (e-n), leggja (ástar)hug á, (sb. leggjast á hugi við): F. ſig i en Pige. Være forelſket i een. — Líka er sagt, í gamni, að maður sje forelſket i en Ting eða Perſon, sem manni þykir (að eins) mjög vænt um, eða líkar sjerlega vel við.

Forelſkelſe, sk., það að **forelſke ſig** eða **være forelſket** (sb. ást, ástarhugur).

forelyve ljúga e-u að e-m.

forelægge leggja e-ð fram fyrir e-n: F. een et Document. — Óeiginl., leggja e-ð fyrir e-n, fá e-m e-ð: F. een nogle Spørgsmaal. F. een en Sag til Afgjørelſe.

Forelæggelſe, sk., það að **forelægge**.

forelæſe lesa e-m e-ð: Han forelæſte mig ſit Digt.

Forelæſer, ft. -e, kk., sá sem les e-ð fyrir öðrum.

Forelæsning, ft. -er, sk., fyrirlestur sjer í lagi kennara: Holde (høre) Forelæsninger.

foreløbig, ft. -e, e., gerður á undan e-u til undirbúnings: En f. Betragtning.

foremale skrifa = penta e-ð svo annar sjái: Han foremalede mig hele Figuren.

Forende (opt ritað **For-Ende**, til skilningsauka) framendi, fremri endi. Gagnstætt: **Bagende** a.

forene samtengja, tengja e-ð saman, 1) eiginl.: F. to Værelſer (gera tvö hús að einu) ved at borttage et Skillerum. — 2) óeiginl., a) samtengja, samlaga: F. ſig med een om noget taka sig saman um e-ð við e-n. Gjøre noget med forenede Kræfter verða samtaka í e-u. Forenede Magter sambandsríki, bandaríki. — b) sætta, gera e-ð samhljóða, koma e-u saman, líkt og koma e-u heim við e-ð: F. ſtridende Partier (sb. **forlige**). F. ſtridige Meninger. Denne Yttring kan ikke forenes med hans tidligere Lære þessu ber ekki saman — þetta kemur ekki heim — við o. s. frv. — β) forenes koma sjer saman, lynda hvor við annan: De kunne ikke forenes þeim lyndir (semur) ekki, þeim kemur ekki vel saman. — c) hafa tvennt eða fleira undir í senn, hafa tvennt eða fleira til að bera: To ſaa betydelige Embeder kan han neppe f. kemst varla yfir þau. Han forener grundig Lærdom med den ſtørſte Beſkedenhed. Sb. **forbinde** 1, b, β.

Forening, ft. -er, sk., samtenging, samband, fjelag, fjelagsskapur, sáttmáli, samkomulag, o. s. frv.: Ægteſkabelig F. hjónaband. Indgaae (gera) en F. Bryde (rjúfa) en F.

Foreningsmiddel það sem er hæft til að samtengja e-ð.

Foreningspunkt sú grein þar sem e-ð samtengist (samlagast, o. s. frv.).

Forerindring formáli.

forertſe, ás. 1, gera e-ð að málmi.

foreſige mæla (hafa) e-ð fyrir e-m svo að hann geti haft það eptir (sb. Nj. 33), hafa e-ð yfir fyrir e-n.

foreſkrive eiginl. skrifa e-ð fyrir (handa) e-m svo að hann geti skrifað eptir því; en er sjaldan haft, nema óeiginl., setja e-m reglu um e-ð: F. een (segja e-m, tiltaka við e-n), hvad han ſkal gjøre. F. en viſſe Grændſer segja e-m, hvað langt hann má fara í e-u. F. den Syge en ſtreng Levemaade bjóða sjúklingnum varkárni (segja sjúklingnum að vera varkár) í mataræði. F. den Syge et Lægemiddel segja sjúklingnum að neyta e-r lækningar. — B) ho. l. t. foreſkrevet sem fyr er ritaður: Paa foreſkrevne Maade svo sem áður er sagt.

Foreſkrivning, sk., (sjaldb.), það að foreſkrive A.

foreſkyde, ás., 1) eiginl., skjóta (hleypa) e-u fyrir, en er ekki haft, nema í ho. l. t.: Er Slaaen foreſkudt? — 2) óeiginl., a) bera e-ð fyrir, berja e-u við: Han foreſkød ſin Upaſſelighed hann bar það fyrir, að sjer væri illt. — b) = forſkyde 2, a: F. een Penge.

foreſlaae, ás., stinga upp á e-u, (sb. leitaði hann þess ráðs, Íslendingabók): Jeg foreſlog ham, at følge med mig. F. een til et Embede.

foreſnakke stagast á e-u við e-n, til að telja honum trú um það, eða telja hann á það: F. een noget.

foreſpille, ás., leika e-ð á hljóðfæri fyrir e-m svo hann geti haft það eptir.

foreſpørge, a) tómt, spyrja: Jeg har ladet f., om han var kommen. — b) í f. ſig grennslast eptir e-u, með því að spyrja: F. ſig hos een om noget.

Foreſpørgſel, ft. -er, sk., það að foreſpørge.

foreſtaae stýra (stjórna, ráða — vera — fyrir) e-u, hafa e-ð á hendi, fara með (t. a. m. goðorð): Hun foreſtaaer ſelv ſit Huus. — 2) fara í hönd, vera í vændum, standa til, (vofa yfir): Heſten foreſtaaer. En foreſtaaende Reiſe ferð, sem maður á fyrir höndum.

foreſtille, a) nefna e-n fyrir öðrum viðstöddum til að koma þeim í kunningsskap: F. een for Kongen. Han blev Kongen foreſtillet. De bleve foreſtillede for hinanden. — b) sýna ímynd e-s hlutar: F. en Handling paa Skuepladſen. — Líka vera e-ð (í leik): I denne Leg foreſtiller han Kongen. Sömul. (um myndir) merkja, tákna: Hvad foreſtiller denne Figur hvað á þessi mynd að vera? Hvad foreſtiller dette Maleri? — c) bera e-ð munnlega eða skriflega upp fyrir e-n, leiða (setja) e-m e-ð fyrir sjónir: Sagen er endnu ikke foreſtillet Kongen; sb. foredrage, forelægge (óeiginl.). Jeg foreſtillede ham Tingens Vanſkelighed. — d) f. ſig noget gjöra sjer hugmynd um e-ð; geta nærri e-u.

foreſtillelig, ft. -e, e., sem maður getur gert sjer hugmynd um.

Foreſtilling, ft. -er, sk., það að foreſtille, o. s. frv., a) Miniſterens F. ved Hoffet (koma ráðgjafa til hirðarinnar). — b) en F. (leikur) paa Skuepladſen. Under Foreſtillingen (meðan verið er að leika). — c) faae een til noget ved Foreſtillinger með fortölum. — Gjøre F. om noget bera e-ð upp skriflega. Indgive en F. til Kongen rita til konungs um e-ð. Gjøre en eftertrykkelig F. leiða e-m e-ð rækilega fyrir sjónir. — d) hugmynd: Gjøre ſig en falſk F. om noget ímynda sjer e-ð öðruvísi, enn það er.

Foreſtillingsevne hugmyndakraptur (það að geta gert sjer hugmyndir).

Foreſtillingskraft = Foreſtillingsevne.

foreſvæve vaka (líka flækjast, þegar maður á bágt með að koma e-u fyrir sig) fyrir e-m: Det Billede, ſom foreſvævede hans Phantaſie sem vakti fyrir honum.

foreſynge, ás., syngja e-ð fyrir e-m eða svo að hann heyri.

foreſætte, ás., 1) (sjaldh.), eiginl., setja e-ð fyrir e-n til að borða, bera e-ð á borð fyrir, bera e-ð fram: Der blev foreſat dem mange Retter. — 2) óeiginl., a) þar sem talað er um að setja e-ð fyrir e-n, α) setja e-m e-ð fyrir: Der er mig foreſat en vis Tid, inden hvilken jeg maa være færdig mjer hefur verið skammtaður tími, sem jeg ætti að vera búinn á. F. een et Maal. — β) f. ſig noget ásetja sjer e-ð. — b) setja e-n fyrir (= yfir) e-ð: Han er bleven foreſat denne Stiftelſe. — Ho. l. t. er haft sem nafn, Foreſat, yfirmaður (655, VII), yfirboðari: Han er min Foreſatte. Adlyde ſine Foreſatte.

foretage, ás., a) fara í e-ð (til að gera við það): Naar Sagen foretages i Retten. — F. en chirurgiſk Operation skera e-t mein. — b) f. ſig noget taka sjer e-ð fyrir hendur, (heldur minna enn ráðast í e-ð): F. ſig en Reiſe. Han foretager ſig intet den hele Dag tekur ekki handarvik liðlangan daginn. — Ho. núl. haft sem e., framtakssamur.

Foretagende, ft. -r, kl., fyrirætlun, áform: Udføre et F.

foretegne, ás., draga e-ð upp fyrir (handa) e-m svo að hann geti dregið upp eptir því: Jeg har nøie fulgt, hvad der var foretegnet mig.

foretrække, ás., taka e-ð fram yfir annað, meta e-ð meira — kjósa e-ð heldur — enn annað: F. en Ting (en Perſon) for en anden. Han blev ham foretrukket. Han foretrak (honum þótti betra) at døe, for at leve vanæret.

foretygge (ekki haft nema óeiginl., og í tali) tyggja e-ð upp fyrir e-m, tyggja e-ð — troða e-u — í e-n.

Foretægt, sk., [sb. fyritekt], úrelt, = Foretagende.

forevende, ás., = foregive, foreſkyde 2, a: F. noget til ſin Undſkyldning.

Forevending, sk., = Paaſkud, (sb. Foregivende): Under F. af en Sygdom undir því yfirskyni, að hann væri veikur.

forevidende, [sb. vide], sem veit e-ð fyrir fram: Være f. om noget.

Forevidende, kl., vitund fyrir fram: Han gjorde det uden mit F. án minnar vitundar, hann ljet mig ekki vita af því áður. Med mit F.

forevige, ás. 1, (eiginl. gera e-ð eilíft), láta e-ð verða uppi — halda e-u á lopt — meðan heimurinn stendur: Han har foreviget ſig ved ſine Skrifter (hans orðstír mun ætíð uppi verða sakir ritgjörða hans).

Forevigelſe, sk., það að forevige.

Foreviisning, ft. -er, sk., það að foreviſe.

foreviſe sýna: F. ſit Pas. Sb. fremviſe. — Líka = hafa e-ð til sýnis: „Her foreviſes et ſjeldent Dyr“.

Foreviſer, kk., sá sem sýnir e-ð (hefur e-ð til sýnis).

Forfald, [forfall], forföll, (sb. að forfallalausu, nauðsynjalaust): Han fik F. forfallaðist. Han har lovligt F. er löglega forfallaður, honum ganga lögleg forföll — gengur lögleg eða skyld nauðsyn — fyri. Have lovligt F. fra (eða for) at møde i Retten.

Forfald, án ft., hnignun: Rigets F. — 2) það að forfalde 2, a. — b) það að forfalde 2, b.

forfalde hrörna, ganga af sjer: Bygningen (Haven) forfalder. En forfalden Muur (Bygning). — Óeiginl.: Handelen forfalder verzluninni hnignar. — 2) hverfa undir konung eða í sjóð ríkisins, verða upptækt, (sb. Forfald, án ft., 2, a). — b) koma í gjalddaga (sb. Forfald, án ft., 2, b). — 3) verða ófær (ótækur) með e-ð: F. til Drik (Spil, Liderlighed). Fyrir forfalden til Drik segja menn opt eingöngu forfalden ótækur drykkjumaður.

Forfaldsdag gjalddagi — og Forfaldstid skuldadagar — þegar borga á það sem til er skilið í viðskiptabrjefi.

forfaldsløs forfallalaus.

Forfaldstid sjá greinina um Forfaldsdag.

Forfaldsvidne nauðsynjarvitni (Gþl.).

forfalſke, ás. 1, falsa (t. a. m.: ef maðr falsar stéðja, brèf eða innsigli konongs vára; falsaðr mjöðr), svíkja (t. a. m. í: smjörið er svikið): F. et Document. F. Mynt (Vare, Maal og Vægt).

Forfalſker, kk., sá sem falsar eða svíkur e-ð.

Forfalſkning, sk., það að forfalſke.

Forfang, án ft., sk., (fornlegt), tálmi, tjón, bagi: Gjøre een F. Sb. Afbræk.

forfange, í f. ſig (einungis um hesta), verða innkulsa: Heſten har forfanget ſig. Heſten er bleven forfangen.

Forfangenhed, sk., (um hesta), það að vera innkulsa.

Forfangſt, án ft., (sjaldb.), veiði á undan öðrum: Han maa gjerne have Forfangſten.

Forfangſtret (sjaldb.), heimild á að veiða á undan (öðrum).

forfare, ás. 1, 1) (fornl.), reyna (stundum = rannsaka), komast að raun um. — 2) fara einhvernveginn að e-u eða með e-ð eða e-n: Han forfarer ilde dermed. F. med een efter Lovens Strenghed. (Sb. handle A, b.)

forfaren, [sb. fare, vegna lögunar á orðinu, og forfare, vegna merkingarinnar], reyndur (sb. erfaren), leikinn í e-u: En f. Sømand.

Forfarenhed, sk., reynsla (sb. Erfarenhed, sem er tíðkanlegra), það að vera leikinn í e-u.

Forfaring, sk., (fornl.), raun (í orðatiltæk.: komast að raun um): Komme i F. om noget.

Forfatning, sk., a) án ft., ástand, ráð, hagur: Han efterlod Godſet i en ypperlig F. (= Tilſtand). — Sjer í lagi, fjárhagur: Han er i maadelig F. hann á í basli. — b) með ft. -er, = Statsforfatning.

forfatte semja (taka saman, búa til, gera) rit, rita (sb. ſkrive): F. en Bog. F. et Skrift.

Forfatter, ft. -e, kk., rithöfundur: En berømt (god, maadelig, ſlet) F. Han er tidlig bleven F. Være F. til (eða af) et Skrift vera höfundur e-s rits.

Forfatterinde, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er rithöfundur.

Forfatterſkab, kl., það að vera rithöfundur eða höfundur e-r bókar.

forfegte, ás., verja: F. ſin Sag. F. ſine Rettigheder. F. ſine Meninger.

Forfegtelſe, sk., það að forfegte: Hans ivrige F. af denne Mening har ſkadet ham hann hefur goldið þess, að hann hefur varið þetta mál með svo miklu kappi.

Forfegter (með áherzluna á miðsamstöfunni), ft. -e, kk., [af forfegte], verjandi: Troens F.

Forfegter (með áherzluna á fyrsta atkvæðinu) sá sem berst fyrir aðra; sá sem er í broddi fylkingar (fremstur í orustu).

Forfegtning bardagi á undan sjálfri (megin-) orustunni.

forfeile, ás., fara á mis við: F. Veien villast. F. ſit Maal.

forfeire (úrelt), fegra: F. ſin Sag. F. ſine Udyder. (sb. beſmykke.)

forfine, ás. 1, gera e-ð smágerðara; en er sjaldh., nema í hinni óeiginl. merk. að gera e-ð kurteislegra: F. Sproget.

Forfinelſe, sk., það að forfine. — b) kurteisi, o. s. frv.; kveifarskapur.

Forfjerding framfjórðungur (sb. greinina um Bagfjerding).

forflere, ás. 1, fjölga e-u.

forflytte, ás., flytja, færa e-ð um reit: F. noget til et Sted. — Ná á dögum er forflytte optast nær = láta e-n fara í annan stað með því að veita honum annað embætti: Han er bleven forflyttet til et andet Kald (Embede) það er búið að veita honum annað brauð (embætti).

Forflyttelſe, ft. -r, sk., það að forflytte: Søge om F. beiðast annars embættis (einkanl. ef það er á öðrum stað).

forfløien, [sb. flyve], í tali, a) sem er út í hvippinn og hvappinn: En f. Karl flysjungur. En f. Tøs stelpugopi. — b) reikull, hvikull, ringlaður, o. s. frv.: En f. Tanke. En f. Yttring e-ð sem er sagt út í bláinn eða veltur upp úr manni hugsunarlaust.

Forfod framfótur.

forfordele (fornl.) = fordele 2.

forfra, ao., a) að framan, í fyrir: Beſee en Ting f. og bagfra. — b) á upphafinu: Vi maae begynde f. igjen við verðum að fara fram fyrir aptur.

forfragte (sjaldh.), selja skip á leigu.

forfremme efla, bæta, auka, flýta — flýta fyrir — e-u, frama, halda e-m til virðinga: F. Agerdyrkning; sb. fremme. — F. een til et bedre Embede. Forfremmes i noget taka framförum í e-u.

Forfremmelſe, sk., það að forfremme (efling, aukning, framfarir, upphefð, o. s. frv.): Bidrage til eens F. styðja e-n til að komast áfram. Søge F. til et bedre Embede beiðast betra embættis.

Forfremmer, ft. -e, kk., sá sem heldur e-m til virðinga.

forfriſke hressa, endurnæra, endurnýja (sb. opfriſke): F. ſig. F. Sindet. F. Luften i et Værelſe hleypa hreinu lopti inn í hús.

Forfriſkelſe, sk., það að forfriſke (hressing, endurnæring, o. s. frv.): Sindets F.

Forfriſkning, ft. -er, sk., hressing (það sem maður hressir sig á): Nyde Forfriſkninger.

forfroſſen, [sb. fryſe], freðinn, gagntekinn — yfirkominn, farinn — af kulda: Komme f. fra en Reiſe. Hans Fødder vare reent forfroſne honum var dauðkalt á fótunum.

forfule, h. s. 1, (sjaldh.), fúlna, fúna.

forfuſke, ás., skemma (ónýta) e-ð með klaufaskap: Denne Klædning har han reent forfuſket.

Forfuſkning, sk., það að forfuſke.

forfylde offylla, troðfylla: F. ſig med (kýla vömb sína á) Mad og Drikke; sb. kunna sjer ekki maga-mál. — forfyldt sem er átvagl og (einkum) fyllisvín.

Forfædre, ft., forfeður, (fornt.: foreldrar, foreldrismenn, foreldri; sb. langfeðgar), hinir fyrri frændur (ættmenn), fyrri menn: Han er vanſlægtet fra ſine F. Vore Forfædres Sprog.

forfængelig, 1) ft. -e, e., hjegómlegur, a) fánýtur: F. Ære. — Líka (sjaldh.), óviðurkvæmilegur: Forfængelige Ord. F. Snak (fíflslegt hjal). — b) um menn: F. i ſin Dragt. Den Forfængelige vil roſes og beundres. — 2) ao., hjegómlega: Tage Guds Navn f. leggja guðs nafn við hjegóma.

Forfængelighed, án ft., sk., það að vera forfængelig 1, a (hjegómi). — b) hjegómadýrð, fordild.

forfærde, ás. 1, skelfa: Forfærdes ved (eða over) noget skelfast af e-u. Forfærdet óttasleginn. Man forfærdes ved at (manni ofbýður að) høre det.

forfærdelig, 1) ft. -e, e., skelfilegur, hræðilegur, óttalegur, voðalegur, ógurlegur, ógnarlegur, ofboðslegur: Hans Aaſyn var forfærdeligt. — Líka, í tali, eins og hin íslenzku orð, = geysilegur, feykilegur, fjarskalegur: En f. Mængde skelfilegur grúi, úi og grúi. En f. Kulde (Hede). — 2) ao., skelfilega, o. s. frv. — Líka, í tali, að sínu leyti eins og á ísl.

Forfærdelſe, sk., skelfing, ógn, ofboð.

forfærdige, ás. 1, búa e-ð til: F. en Klædning. F. et Par Skoe. F. (smíða) noget af Jern (Træ).

Forfærdigelſe, sk., það að forfærdige.

forfødde, ás. 1, gera neðan við: F. et Par Støvler.

forføie i f. ſig hafa sig úr e-m stað o. s. frv.: F. ſig hjem hafa sig heim, halda heim.

forfølge, ás., elta, (stundum leggja e-n í einelti), sækja (t. a. m. konungr .... sótti hjört einn lengi): F. et Dyr paa Jagten. F. en flygtende Fjende reka flótta. — Óeiginl., ofsækja, reka e-n fjónum (Rímb.): Hans Fjender have forfulgt ham ſaalænge indtil de fik ham ſtyrtet. — b) halda e-u áfram, fylgja e-u fram, rekast í e-u, reka, sækja: F. et begyndt Arbeide. F. en Sag (sb. skal .... þat at sætt hafa, er hann — þ. e. konungur — gerir, ok reka eigi lengr, og sá .... skal svá sækja annars sókn, sem sína).

Forfølgelſe, ft. -r, sk., eltingar, (sb. einelti); sókn, rekstur, o. s. frv.; sjer í lagi, ofsókn.

Forfølgelſesaand ofsóknarhugur.

Forfølger, ft. -e, kk., sá sem eltir eða ofsækir e-n.

forføre leiða e-n afvega, tæla (teygja, ginna, lokka) e-n til e-s: F. een til Spil. — Sjer í lagi, vjela konu til legorðs, (sb. glepja, fífla, komast yfir): F. en Pige. — (Í gamni er forføre opt haft um að koma manni til e-s sem er meinlaust.)

Forførelſe, ft. -r, sk., ginning, teyging, o. s. frv.

Forfører, ft. -e, kk., sá sem leiðir menn afvega; sjer í lagi sá sem vjelar konur til legorðs.

forførerſk (líka forføriſk), ft. -e, e., táldrægur.

Forførerſke, ft. -r, kvk., sú sem leiðir menn afvega.

forføriſk sjá forførerſk.

forgaae, A) h. s., 1) líða: En Dag forgaaer ſnart (hver dagurinn er ekki lengi að líða; sb. ein nótt líður skjótt). I forgangne Dage áður á tíðum. — b) ho. l. t. forgangen = forleden, α) sem e.: Forgangen Uge (Maaned) vikuna (mánuðinn) sem leið. Forgangen Aar árið sem leið, í fyrra. — Forgangen Dag; forgangen Nat. — β) sem ao.: Jeg mødte ham forgangen (= forgangen Dag) paa Gaden. — 2) líða af, líða frá: Sorgen forgaaer med Tiden. — 3) líða undir lok, fyrirfarast, farast, týnast, tortýnast (f. tortímast), þverra, þrjóta, rjena, hverfa: Alt i Verden forgaaer (allt er í heiminum hverfult). Skibet forgik i Stormen (sb. gaae under, forliſe). Være nær ved at f. af Sult vera nærri dauður úr sulti. — B) ás., í f. ſig drepa sig á göngulagi.

Forgaard fremri garður í húsi með tveimur görðum. Gagnstætt: Baggaard. — b) forgarður.

Forgaars í orðatiltæk. i F. í fyrra dag: Baade i Gaar og i F. I F. Morges (Aftes) í fyrra morgun (kvöld). I F. Middags í fyrra dag í kringum hádegi. — Líka, í tali, sem nokkurs konar fremri liður í orði: I Forgaarsaviſen í blaðinu í fyrra dag.

forgabe, ás., höfð í f. ſig i noget eiginl. verða svo að maður geti ekki hugsað um annað enn góna á e-ð, (sb. dyn, dálæti): F. ſig i en Pige. Hun er ganſke forgabet i denne Dreng sjer ekki sólina fyrir þessum pilti (strák).

Forgang (sjaldh.), fyrirgangur (Björn): Lade een have Forgangen láta e-n ganga fyrir sjer.

Forgangskone á landsbyggðinni, kona sem þjónar fyrir borðum.

Forgemak forstofa, forsalur.

Forgift, án ft., eitur, ólyfjan.

forgifte, ás. 1, eitra, blanda e-ð eitri: Forgiftede Pile. F. (láta eitur í) Maden. — Líka í óeiginl. merk.

Forgiftelſe, sk., það að forgifte.

forgiftig, ft. -e, e., eitraður.

forgive gefa (byrla) e-m eitur, drepa e-n á eitri: F. een med Rottekrud drepa e-n á völskueitri. Man kan f. Folk med ſaadan Mad það má drepa menn á þess konar mat. — 2) gefa spil rangt.

Forgivelſe, sk., það að forgive.

forgjeldet, ft. -gjeldede, e., skuldum vafinn.

forgjemt, [sb. gjemme], geymdur of lengi, skemmdur á geymslu: Forgjemte Varer.

forgjette, ás. 1, gleyma e-u, láta sjer e-ð úr minni líða: Forgjet mig ei (jurtar nafn) = Forglem mig ei.

forgjeves, ao., til einskis, til ónýtis, árangurslaust: Arbeide f. vinna fyrir gíg. Gaae f. fara erindisleysu (ónýtisför, erindislaust). — b) sem e., sem kemur fyri ekki, árangurslaus: En f. Reiſe ónýtisför. Alle Erindringer have været f.

forgjøre, a) fornl., fyrirgjöra e-u: Have ſit Liv forgjort. Sb. forbryde b. — b) f. ſig í orðsbæltinum: Det er bedre at forſpørge ſig, end at f. ſig (það er betra að hlaupa á sig í spurningu, enn í verki). — c) = forhexe: Bonden troede, at hans Barn var forgjort væri orðið fyrir gjörningum, heillað, í álögum.

Forglasning, sk., það að forglaſſe.

forglaſſe, ás. 1, gera e-ð að gleri.

forglemme = glemme: F. ſig ſelv gá ekki að sjer eða hlaupa á sig = stilla sig ekki. — Forglem mig ei (sem jurtar nafn) kattarauga *myosotis palustris*.

forglemmelig, ft. -e, e., gleymanlegur: En f. Sorg. Er tíðkanlegast í uforglemmelig.

Forglemmelſe, sk., gleyming (fornt), gleymska.

forgnave naga e-ð til skemmda.

forgrave (sjaldh.) = nedgrave.

forgrebs, ao., (fornl.), a) að afnámi. — b) einum fremur enn öðrum.

forgrene i f. ſig kvíslast (einkum óeiginl.).

Forgrening, ft. -er, sk., kvísl (einkum óeiginl.).

forgribe, ás., 1) án ſig: F. ſin Haand meiða (t. a. m. vinda) á sjer höndina þegar maður ætlar að grípa e-ð. — 2) með ſig, a) eiginl.: F. ſig i Mørke taka skakkt til — mistaka e-ð — í myrkri; meiða sig um leið og maður ætlar að grípa e-ð. — b) óeiginl., glæpast á e-u, misgjöra, (sb. níðast á e-u): F. ſig paa Fremmedes Penge láta sjer verða það á, að taka það sem aðrir eiga. F. ſig paa een misþyrma e-m; eða misbjóða manni sem er friðheilagri enn aðrir. F. ſig imod (misbjóða) Øvrigheden (ſine Forældre). F. ſig imod Herren styggja drottinn.

Forgribelſe, sk., það að forgribe.

forgroe gróa algjörlega: Arret er nu forgroet algróið, horfið. — 2) um það sem sprettur, a) gróa yfir sig: Diſſe Træer ere forgroede. — b) vaxa e-u (sb. bevoxe): Haven er forgroet med Ukrud.

Forgrund það sem næst manni er á eða í e-u sem við manni blasir (gagnstætt: Baggrund): Forgrunden af et Landſkab. Forgrunden af Skuepladſen fremri hlutinn af sviðinu. Forgrunden (það sem næst manni á að vera) paa et Maleri.

forgrædt, [sb. græde], grátinn: See bleg og f. ud vera fölur og grátinn. Forgrædte Dine.

forgude, ás. 1, trúa á = hafa e-n fyrir átrúnaðargoð (eða, þegar svo stendur á, eptirlætisgoð), sjá ekki sólina fyrir e-m: Han forguder denne Pige. Kongen blev forgudet af ſine Underſaatter.

Forgudelſe, sk., það að forgude (sb. dálæti).

Forguder, ft. -e, kk., sá sem hefur e-ð til himna (einkum að orsakalitlu): Den blinde F.

Forgulv (sjaldh.), framgólf.

Forgunſt (sjaldh.) = Forkjærlighed.

forgylde, ás. 1 og 2, [sb. gylla], gylla: Forgyldt gylltur, gullroðinn. Orðskv.: Blyſværd lader ilde i forgyldt Skede (sb. ekki sómir vel að ganga með gylltan ölmusupung, sömul. litlum fuglum lítið hreiður lætur bezt). — Forgyldt Gred (úrelt), grautur með smjöri út í, sem gefinn er uppskerumönnum (að sínu leyti eins og töðugjaldagrautur er gefinn á Íslandi, eða kind skorin í slægjurnar).

Forgylder, ft. -e, kk., sá sem gyllir.

Forgyldning, sk., gylling: Forgyldningen er gaaet af.

forgængelig, ft. -e, e., fallvaltur, skammvinnur, hverfull, stopull: F. Ære (Lyſt). Det Evige og det Forgængelige.

Forgængelighed, án ft., sk., það að vera forgængelig.

Forgænger, ft. -e, kk., fyrirrennari.

forhaabe (sjaldh.) = haabe.

forhaabentlig, ao., = ventelig.

Forhaabning, ft. -er, sk., von, (sb. líkindi): Gjøre ſig F. om noget. Der var ingen F. til Redning. Imod al F. Feilſlagne Forhaabninger (von sem hefur brugðizt). Hans ſtore Forhaabninger opfyldtes ikke. Sb. Haab, Forventning.

Forhaand, án ft., það að fá fyrstur spil og koma fyrstur út: Have (ſidde i, være i) Forhaanden.

forhaanden, ao., fyrir hendi, hjá sjer, í handraða: Jeg tog, hvad der var f. — b) í aðsigi: Natten (Foraaret) er f. fer í hönd. Faren er f. vofir yfir.

forhaane smána, smá, svívirða, (sb. geyja í fornri merk.): Blive offentlig forhaanet af een.

Forhaanelſe, ft. -r, sk., svívirðing (það að svívirða).

Forhaaner, ft. -e, kk., sá sem svívirðir e-ð.

Forhaar hárið framan til á höfðinu.

forhadt, ft. -e, e., [sb. hade], óþokkaður, illa þokkaður, óvinsæll, sem kemur sjer illa: Gjøre ſig f. hos Folket. En f. Opførſel (Sag).

forhakke saxa (o. s. frv., sb. hakke sem ás.) e-ð til skemmda.

forhale, ás., A) heimta skip með köðlum úr einum stað í annan. — B) draga = tefja e-ð viljandi, fresta e-u: F. Krigen (Fredsſlutningen, Underhandlingen, Sagens Afgjørelſe, Tiden).

Forhaling, sk., dráttur = undandráttur, frestun.

Forhammel fremri þverspýta á vagnstöng. Sb. Forſkær, Løbehammel.

Forhammer þyngsta reksleggja sem höfð er til að reka með fyrst: Føre Forhammeren.

forhandle knýja mál (með því að ræða það eða rita um það; sb. velta e-u fyrir sjer): Sagen blev forhandlet i Stænderne. — b) hafa e-ð til sölu (fyrir hönd annars manns).

Forhandling, sk., a) með ft. -er, það að forhandle a: Forhandlinger i en Commiſſion. Stændernes Forhandlinger. Offentlige Forhandlinger. — b) án ft., það að forhandle b: Det er ikke hans egne Varer; men han har dem til F. heldur hefur hann það til sölu fyrir annan.

forharme í f. ſig (sem þó er sjaldh.), dragast — veslast — upp af harmi.

Forharmelſe, sk., það að forharme ſig.

forhaſte, ás., í f. ſig flýta sjer um of, hlaupa af sjer hornin, hlaupa á sig: F. ſig med noget.

Forhaſtelſe, sk., það að forhaſte ſig (bráðræði).

forhen áður, fyrrum: Jeg har f. engang ſeet ham. Han har f. været Amtmand.

forhenværende, [sb. være], sem verið hefur, sem var: Den f. Konge i Sverrig Svíakonungur, sem var. Sb. forrig.

forherlige, ás. 1, gjöra e-n dýrðlegan (e-ð dýrðlegt).

Forherligelſe, sk., það að forherlige.

forhexe, ás., galdra, töfra, seiða að e-m, eða þvíuml. — Ho. l. t., í tali, sem e., líkt og undinn og snúinn, mein-bölvaður: Et reent forhexet Arbeide.

forhindre = hindre: F. en Ulykke. F. een fra (eða i) noget.

Forhindring, ft. -er, sk., = Hindring.

forhippet, ft. -hippede, e., í orðatiltæk. f. paa noget sólginn — ólmur, óvægur — í e-ð.

forhjaſke, ás., í tali, volka, verka, svívirða, ata, (sb. djöfla e-u út): F. ſine Klæder.

forhjelpe = hjelpe: F. een til noget.

Forhjul framhjól: F. og Baghjul.

Forhold, kl., A) (með áherzluna á -hold og án ft.), sjaldh., = Forholdelſe. — B) (með áherzluna á For- og ft. eins og et.), hegðun, háttalag, breytni, framferði, aðferð, (fornt meðferð eða meðferðir): Embedsmandens F. Berømmeligt (uſtraffeligt) F. — b) jöfnuður: Tallenes (Størrelſens) F. I et rigtigt (paſſende) F. að rjettri tiltölu. I et urigtigt F. rangt að tiltölu. I ſamme F. að sama skapi. Der er intet F. imellem Huſet og Porten dyrnar eiga ekki við húsið. Salen er for lang i F. til ſin Brede í samanburði við breiddina. — Staae i et viſt F. til een hafa e-r mök við e-n. Vort F. er ganſke venſkabeligt við erum dá-góðir vinir, okkur kemur dá-vel saman, það fellur dá-vel á með okkur.

forholde, ás., A) án ſig, a) halda e-u fyrir e-m: F. een ſin Løn. — b) dylja e-s: F. Sandheden dylja hins sanna. — c) (úrelt), draga e-ð, fresta e-u, tefja (dvelja) e-ð eða e-n. — d) (úrelt), f. ſig fra noget halda sig (nú sjer) frá e-u. — B) með ſig, haga sjer, hegða sjer, fara svo að ráði sínu: F. ſig rolig hafa kyrrt um sig. Han har forholdt ſig meget forſigtigt (farið ofur gætilega að ráði sínu) i denne Sag. — b) vera svo lagað (á sig komið): Sagen forholder ſig ſaaledes eða med denne Sag forholder det ſig ſaaledes þetta mál er svo vaxið, svo er mál með vexti, o. s. frv. — c) f. ſig paa en vis Maade til noget andet vera e-ð að því leyti, sem e-ð annað snertir: De f. ſig til hinanden ſom Aarſag og Virkning annað er sprottið af hinu.

Forholdelſe, án ft., sk., það að halda e-u fyrir e-m.

Forholdsbefaling skipun um það hvernig maður á að hegða sjer.

Forholdsbegreb nám (Begreb B) sem fer eptir (er komið undir) því hvernig á stendur: „Ungdom er et blot F.“ það á ekki saman, nema nafnið, að vera ungur.

Forholdsliighed fullkominn jöfnuður talna.

forholdsmæſſig, a) ft. -e, e., jafn — rjettur — að tiltölu: Han fik en f. Andeel af Byttet. — b) ao., að rjettri tiltölu.

Forholdsregel ráðlegging, ráð: Give een Forholdsregler (segja e-m, hvernig hann eigi að haga sjer). Tage ſine Forholdsregler gera ráð sitt.

forholdsrigtig sem er rjettur að tiltölu.

forholdsſvarende, [sb. ſvare], = forholdsmæſſig.

forholdsviis, ao., að tiltölu, að því skapi.

forhoret, [sb. hore], út-taugaður af saurlífi.

Forhoved framhöfuð.

Forhud yfirhúð (*praeputium*),

forhude, ás. 1, leggja skip fjölum eða (þó optar) málmþynnum utan.

Forhudning, sk., það að forhude. — b) það sem skip er lagt með utan.

forhugge höggva e-ð til skemmda. — b) f. en Vei fella brota á veg. — c) f. ſig höggva skakkt til, höggva utan hjá.

Forhugning, sk., það að forhugge. — b) broti.

forhungre (er) svelta, verða hungurmorða: See forhungret ud (sb. gámslegur).

. forhuſke í f. ſig láta sig misminna: Jeg forhuſkede mig mig misminnti.

Forhuſkelſe, sk., misminni.

forhutle (í tali), skemma (ónýta) e-ð með hirðuleysi, aflaga, bjaga, skæla: F. Sproget.

Forhutling, sk., það að forhutle.

Forhuus fremri partur húss (garðs): Han har leiet Forhuſet bort.

forhverve = erhverve, en sjaldnar haft.

Forhvervelſe, sk., = Erhvervelſe.

forhyre leigja e-ð til flutnings eða farar.

Forhæng fortjald: Forhænget paa et Theater. Forhænget for et Vindue gluggatjald. Forhænget for en Seng rúmtjald.

forhærde herða (einkanl. í illri merk.), a) eiginl., t. a. m.: Huden forhærdes harðnar, það kemur sigg í hörundið. — b) optar óeiginl., líkt og stæla e-ð upp: F. Hjertet (Sindet) herða hjarta sitt. Forhærdet i Ondſkab (stæltur í illu). En forhærdet Synder syndari sem ekkert lát er á, sá sem er þverúðarfullur.

Forhærdelſe, sk., a) eiginl., sigg, herzli: F. i Leveren. — b) óeiginl., stæling, þverúð, þrjózka: Hjertets (Sindets) F. Sb. Forſtokkelſe.

forhøie, ás. 1, hækka e-ð a) eiginl.: F. en Vold. — b) óeiginl., auka, færa e-ð fram að verði, setja e-ð upp, hleypa e-u upp, o. s. frv.: F. Skatterne (Tolden). F. Priſerne.

Forhøielſe, ft. -r, sk., það að forhøie.

Forhøining, ft. -er, sk., hæð, (pallur, mótfjalir 655 XVII og Fms. VII, 89, o. s. frv., eptir því hvernig á stendur).

Forhør, ft. eins, kl., próf (rannsókn) í máli: Holde F. i en Sag. Holde F. over een (spyrja e-n í máli). Komme under F. (verða spurður). Være i F. (vera spurður). Piinligt F. píning (pyntingar) til sagna.

forhøre, 1) ás., a) spyrja menn í prófi: F. Vidner. — b) f. ſig láta sjer misheyrast: Der har jeg forhørt mig hefur mjer misheyrzt. (Sb. forſpørge.) — 2) (í tali), h. s., grennslast (komast) eptir e-u: Jeg lod f. hos ham (spyrja hann), om det var ham beleiligt.

forinden, ao., 1) um stað, innan: Det er huult f. holt innan. Sb. indvendig sem ao. — 2) um tíð, áður, um það: Derſom han ikke f. betaler ſin Gjeld.

forindtagen, [sb. indtage], (sjaldh.), sem hefur fallizt á e-ð áður enn hann þekkir það til hlítar.

Foring sjá Fodring.

forivre, ás., í f. ſig verða of bráður.

Forivrelſe, sk., það að forivre ſig.

forjage reka (flæma) e-n eða e-ð burt: F. (reka) Fjenden af en Stilling. F. en Konge reka konung af ríki. — b) bila (drepa í óeiginl. merk.) e-ð á því að reka það áfram: F. ſine Heſte (Hunde).

Forjagelſe, sk., það að forjage (burtrekstur, o. s. frv.).

forjætte (einkum í guðsorði), heita e-u: Det forjættede (fyrirheitna) Land.

Forjættelſe, ft. -r, sk., fyrirheit.

Fork, ft. -e, sk., [fork-r], kvísl, (t. a. m. heykvísl).

forkalke, ás. 1, gera e-ð að kalki: F. et Metal.

Forkalkning, sk., það að forkalke.

Forkammer lítil forstofa. — b) fremra holið báðumegin í hjartanu.

Forkaſt fyrra kast (í teningakasti eða strýtuleik): Have Forkaſtet eiga að kasta á undan öðrum.

forkaſte, 1) eiginl., a) týna e-u með því að fleygja því e-rstaðar: Jeg har forkaſtet mine Handſker. — b) f. ſig kasta af sjer (t. a. m. í spilum). — 2) óeiginl., kasta e-u, (fornt: rækja =) gjöra e-ð rækt eða apturreka, hafna e-u, (sb. útskúfa e-u): F. Varer. F. en Mening. F. et Raad (Tilbud). Gagnstætt: antage.

forkaſtelig, ft. -e, e., rækur: Et forkaſteligt Raad.

Forkaſtelſe, sk., það að forkaſte.

forke, ás. 1, rjetta e-ð á kvísl: F. Hø op.

forkeert (einkum í tali), a) ft. -e, e., öfugur, andhælislegur, undinn, snúinn, afkáralegur, klaufalegur, geggjaður: Et underlig f. Menneſke. En f. Levemaade. — b) ao., öfugt, andhælis, afkáralega, klaufalega. — (Sb. bagvende.)

Forkeerthed, án ft., sk., öfugleikur, afkáraskapur, klaufaskapur.

forkile = kile (sem ás.).

forkjæle, ás., skemma (veikja) e-ð með of miklu eptirlæti, hafa of mikið eptirlæti á e-m: F. ſine Børn. Drengen er forvænt og forkjælet. F. ſig (gera sig kveifarlegan andlega eða líkamlega). F. ſin Helbred (gera sig að pappírsbúk).

Forkjælelſe, sk., það að forkjæle.

Forkjærlighed of miklar mætur á e-u í samanburði við annað: F. for noget.

forkjættre, ás. 1, dæma e-n villumann, dæma e-ð villu.

Forkjættring, sk., það að forkjættre.

Forkjøb, [sb. forsala í Gþl.], það að kaupa e-ð á undan eða fyrir öðrum. — Optast óeiginl., í orðatiltæk. komme een i Forkjøbet verða fyrri til — fyrri að bragði — enn annar. — b) (sjaldh.) = Forkjøbsret.

forkjøbe, í f. ſig kaupa af sjer: F. ſig paa noget.

Forkjøbsret það að eiga fyrstur (eða fyrst) kaup á e-u: Forbeholde ſig F. til noget leggja forsölumála á e-ð.

Forkjød (gagnstætt: Bagkjød), kjöt af framfjórðungi falls.

forkjøre, ás., bila (skemma) eyki á því að aka of hart.

forklage, ás., klaga (í líkri merk. og segja eptir e-m): F. een for hans Forældre.

Forklagelſe, sk., það að forklage.

forklare, ás., skýra e-ð með orðum (655 XXXII), þýða, ráða: F. et Lovſted. F. ſin Mening segja, við hvað maður á. F. ſig tydeligere (skýra orð sín). — Vidnet forklarede, at skýrði svo frá, að o. s. frv. — b) gera e-ð skært og dýrðlegt, gæða e-ð himneskum skærleik: „Jeſus var endnu ikke forklaret“. — Et forklaret Blik (skært og góðlegt augnaráð).

Forklarelſe, sk., það að forklares (forklare b): Chriſti F.

Forklaring, ft. -er, sk., þýðing = skýring, ráðning: Give F. over noget skýra (þýða) e-ð. — Einkum sögn (framburður) þeirra er bera um e-ð: Vidners F. Skipperens F.

forklarlig, ft. -e, e., skiljanlegur, auðskilinn.

forkleine, ás. 1, (nú einkum í tali), gera lítið úr e-m, rýra, niðra e-m: F. eens Ære ófrægja e-n.

Forkleinelſe, sk., minnkun, niðrun, vansi, (sb. vegtjón, 655 XXI, vegskarð): Noget er (kommer verður) een til F.

forklemme merja: Han fik ſin Finger forklemt i Døren.

forklippe, ás., klippa e-ð til skemmda: F. et Stykke Tøi.

Forklo kló á framfæti. — b) kló sem fram horfir á fugli.

forklog sem sjer e-ð fyr enn hann rekur sig á það (í óeiginl. merk.). (Sb. efterklog.)

Forklov framklauf.

Forklæde, ft. -r, svinta (svunta).

forklæde færa e-n í dularbúning: F. ſig ſom en Tigger taka (búa) sjer stafkarlsgervi, taka stafkarlsbúning. Forklædt ſom Matros í farmannsgervi. Være forklædt vera í dularklæðum (dularbúningi), hafa dularbúnað (Fms. VI, 61). Den formeente Kjærling var et forklædt Mandfolk var reyndar karlmaður í kvennmannsfötum.

Forklædning, sk., það að forklæde. — b) dularbúningur, dularbúnaður, dularklæði, (sb. dulhöttr í Fms.).

forknuge kreista e-ð til skemmda.

forknuſe mölbrjóta. — Líka kremja, merja: Jeg var ſaa forknuſt af Reiſen jeg var eins og lurkum laminn eptir ferðina.

forknytte hleypa allt einum hnútum á. — 2) einkum í tali, óeiginl., a) kippa vexti úr e-m: Den Dreng er bleven reent forknyttet i hans Sygdom það hefur komið kyrkingur í hann, þegar hann lá. — b) draga kjark úr e-m, heykja (óeiginl.). — forknyttet hnipinn (ekki: hnípinn), hnugginn, gugginn; sb. þústaður.

Forknyttelſe, sk., það að forknytte: F. i Væxten kyrkingur.

forkoge, ás., of-sjóða: Kjødet er forkogt.

forkogle, ás., töfra.

forkomme, 1) ás., [sb. fyrirkoma e-u], a) glata (týna) e-u óviljandi, glopra e-u niður: F. noget ved Skjødesløshed. — b) (sjaldh.), glutra — sóa, eyða — e-u. — 2) h. s., a) týnast, glatast: Det forkom underveis. — b) veslast (dragast) upp: F. af Sult. Være reent forkommen (yfirkominn) af Kulde.

forkonſtle, ás., gera e-ð of (marg)brotið, vanda e-ð um of.

forkorte, 1) stytta a) e-ð líkamlegt: F. en Snor. — F. (skammstafa, binda) et Ord. — b) tíð: F. ſit Liv. F. ſit Ophold paa et Sted. — 2) rýra: F. eens Rettigheder.

Forkortelſe, ft. -r, sk., það að forkorte; einkum skammstöfun eða band í skrifi.

Forkortning, sk., það að forkorte.

forkradſe skafa eða rispa e-ð til skemmda.

forkramme handkrama (hnuðla) e-ð til skemmda eða óbóta.

Forkrop fremri hluti á skepnu.

forkrybe, ás., í f. ſig (sjaldh.), hlaupa í felur.

forkryſte kreista e-ð til skemmda (óbóta).

forkrænke spilla e-u, rjúfa, ganga á, níðast á e-u. — b) (fornl.) = beſtikke B.

forkrænkelig, ft. -e, e., skammvinnur, stundlegur, o. s. frv., (sb. forgængelig): Det forkrænkelige Legeme.

Forkrænkelighed, án ft., sk., það að vera forkrænkelig.

Forkrænkelſe, sk., það að forkrænke; sömul. það að líða undir lok.

forkræſe, ás., (sjaldh.), gera e-n matvandan.

forkrølle, ás., böggla, beygla, setja hrukkur á: Kjolen er bleven forkrøllet orðinn hrukkóttur, allur orðinn bögglaður.

forkue kippa vexti (þroska) úr e-m eða e-u: Drengen er bleven forkuet (það hefur komið kyrkingur í hann) i ſin Opvæxt ved for tidligt Slæb. „Diſſe Træer ere forkuede og lave.“ — b) óeiginl., kúga, draga kjark úr e-m: Forkuet orðinn kjarklaus, sem allur kjarkur er úr, (sb. dauður úr öllum æðum).

Forkuelſe, sk., kúgun.

forkulle, ás. 1, svíða e-ð að kolum: Forkulles verða að kolum.

Forkulling, sk., það að forkulle eða forkulles.

Forkundſkab, a) án ft., vitneskja um e-ð fyrir fram (á undan): Have nogen F. om noget. — b) í ft., kunnátta sem maður hefur undir e-ð: Komme i Skolen med gode Forkundſkaber vera vel undirbúinn, þegar maður kemur í skóla.

forkynde kynna, gera e-ð kunnugt, gera e-m e-ð í kunnleika (fornl.), lýsa e-u yfir, birta, (sb. kundgjøre, bekjendtgjøre): F. een ſin Dødsdom. F. en Stævning. F. noget (lýsa e-u) fra Prædikeſtolen. F. (boða) Krig.

Forkyndelſe, ft. -r, sk., það að forkynde (boðskapur, o. s. frv.): Krigens F.

Forkynder, kk., sá sem birtir — boðar, o. s. frv. — e-ð.

forkyſſe meiða e-n eða e-ð á kossagangi: Forkyſſede Læber.

Forkærre = Plovkærre.

forkøle láta koma of mikinn kulda að e-u svo að það sýkist: Jeg har forkølet mig það hefur komið að mjer kuldi, (það hefur sett að mjer). Han har forkølet Maven (Bryſtet, Hovedet) það hefur komið kuldi að maganum (o. s. frv.) á honum, honum hefur orðið illt í maganum (o. s. frv.) af kulda. Blive forkølet fá kvef.

Forkølelſe, ft. -r, sk., veikindi sem koma til af kulda, kvef, kvefsótt.

Forkølelſesſygdom=**Forkølelſe**.

forlade, [af **lade** láta], A) fyrirláta (sb. fyrirláta konungdóminn, Fms. I, 1, og: at syndir fyrirlátast, Gþl.) 1)=yfirgefa, skiljast við e-n eða e-ð, a) eiginl.: F. Landet fara úr landi, fara af landi burt. F. Byen fara úr borginni. — b) óeiginl.: Han forlod dem ikke i deres Nød. Være ene og forladt (een IV, a, α). — F. ſin forrige Levemaade bæta ráð (líferni) sitt. — Sygdommen har forladt ham honum er batnað. — 2) = fyrirgefa e-m e-ð, gefa e-m e-ð upp: Gud f. ham denne Synd! — B) f. ſig, a) f. ſig paa reiða sig á, ætla á, treysta á, treysta e-u: F. ſig paa een. F. ſig paa eens Løfter. F. ſig ganſke paa noget fulltreysta e-u. — b) sjaldnar er sagt f. ſig til treysta e-u = ganga að e-u vísu: Jeg forlader mig til (reiði mig á, o. s. frv.), at det ſkeer.

forlade, [af **lade** hlaða], ofhlaða: F. en Baad (sb. drekkhlaðinn). F. en Bøſſe.

Forladelſe, sk., fyrirlátning = fyrirgefning, forlát: Syndernes F.

Forladning (með áherzluna á a), sk., það að ofhlaða.

Forladning (með áherzluna á o) forhlað í bissu.

Forlag, ft. eins, kl., (sjaldh.), e-ð sem er lagt eða sett fyrir framan e-ð, t. a. m. ílát sem e-ð rennur í úr öðru íláti sem verið er að bræða eða sjóða e-ð í: F. for en Smeltedigel. F. for en Retorte.

Forlag, kl., það að vera kostnaðarmaður að riti sem maður lætur prenta til að selja það síðan: Udgive et Skrift paa eget F. láta prenta rit á sjálfs síns kostnað, vera sjálfur kostnaðarmaður að riti sínu. Bogen er udkommen paa hans F. hann var kostnaðarmaður að bókinni. Have en Bog i F. vera kostnaðarmaður að bók. Tilkjøbe ſig Forlaget af en Bog kaupa prentunarheimild á bók til að geta selt hana. — b) það af ritum sem e-r er kostnaðarmaður að: Han har (eier) et ſtort F.

Forlagsbøger, ft., bækur sem e-r er kostnaðarmaður að.

Forlagshandel það að vera sjálfur kostnaðarmaður bóka og selja þær.

Forlagsret prentunarheimild á bók að því leyti er eign hennar snertir.

Forlagsſkrift rit sem e-r er kostnaðarmaður að.

Forland undirlendi.

forlange, ás., heimta, krefjast (líka beiðast) e-s: F. ſin Betaling for et Arbeide. Kræmmeren forlangte (setti upp) ſex Rigsbankdaler. — b) girnast, æskja sjer e-s: Jeg forlanger ikke (mig langar ekki til, mig girnir — fýsir — ekki) at komme der tiere.

Forlangende, ft. -r, kl., = **Begjering** 2.

forlede, [af **lede** leiða], líkt og **forføre**, nema heldur vægara: F. een. Lade ſig f. af een láta e-n blekkja (tæla, o. s. frv.) sig. F. een til noget koma e-m til e-s sem ekki ætti að vera. Forledes til noget láta leiðast til e-s.

Forledelſe, sk., það að **forlede**.

forleden, [**leden** hv. l. t. af **lide** líða], α) sem e., ný-liðinn: F. Uge (Maaned) vikuna (mánuðinn) sem leið. F. Aar árið sem leið, í fyrra. — F. Dag (ekki í gær, heldur) hjerna um daginn, á dögunum, ekki alls fyrir löngu; sömul. f. Nat hjerna um nóttina. — β) sem ao.: Jeg mødte ham f. (= f. Dag) paa Gaden.

forleet, [sb. **lee**], sem hefur hlegið yfir sig.

forlegen, ft. **forlegne**, e., a) tómt, feiminn, uppburðarlítill: Han er meget f. i Selſkaber. Blive f. ved (over) noget verða kynlegur — komast í bobba — við e-ð; sb. það komu vöflur (kom fát) á hann. — b) være f. med noget vera í vandræðum með e-ð (vita ekki hvernig hann á að fara með það): Han er f. med ſine Penge hann er í vandræðum með peningana sína hvernig hann á að koma þeim á leigu. Være f. med ſig ſelv vita ekki, hvað maður á að hafa fyrir stafni. — c) f. for noget α) sem vantar e-ð, sem er í þröng um e-ð, sem þarf á e-u að halda, sem þarfnast e-s: F. for Penge sjeþurfi. Jeg er (yderſt) f. for Penge mjer (dauð)liggur á peningum. Han er aldrig f. for Svar honum verður aldrei orðaskortur eða orðfall. — β) í tali, líkt og sólginn eða ólmur í e-ð: Jeg er ikke ſaa f. for at ſee det jeg læt mjer mögulega með að sjá það.

Forlegenhed, sk., a) feimni, uppburðarleysi. — b) vandræði, bágindi, bobbi, (sb. **Bekneb**, **Betryk**, **Klemme** 2, b): Være i F. Sætte een (koma e-m) i F. Han er i F. for Penge honum liggur á peningum.

forlene (ás. 1) een med noget fá e-m e-ð í ljen: F. een med et Grevſkab. — b) f. een noget veita e-m e-ð, t. a. m.: Om Gud vil f. mig Liv og Kræfter ef guð ann mjer lífs og heilsu.

Forlening, ft. -er, sk., það að **forlene**.

forlette ljetta e-ð.

forlibe, ás. 2, í f. ſig i een (í tali), líta ástaraugum eða girndaraugum til e-s: Være forlibt i een hafa girndarhug á e-m.

Forlibelſe, sk., ástarhugur, girndarhugur.

forlidt, [f. **for lidt**], of lítið: F. og formeget.

Forlig, ft. eins, kl., sætt: Gjøre (ſlutte, indgaae) F. med een sættast við e-n.

forlige, ás. 1, sætta, gera frið á milli manna: F. ſtridende Partier. F. ſig med een sættast við e-n. F. en Proces sætta menn á e-t mál. — b) forliges er haft um samlyndi: Hun kan ikke forliges med ſin Mand henni lyndir ekki — kemur ekki saman — við manninn sinn. De forliges godt ſammen þeim kemur vel saman.

forligelig, ft. -e, e., sáttgjarn.

Forligelighed, án ft., sk., (sjaldh.), sáttgirni.

Forligelſe, sk., það að **forlige** eða **forliges**.

Forligelſemaal sætt, samlyndi.

***Forligelſescommiſſion** sættanefnd.

forligge, 1) h. s., fyrnast = skemmast af geymslu: Gamle, forliggede Varer. — 2) ás., a) (sjaldh.), meiða e-ð með því að liggja á því: Jeg har forligget min Arm jeg hef legið á handleggnum á mjer. — b) liggja e-ð af sjer, í orðatiltæk. f. ſin Vind (um sjóferðamenn); sb. **forſidde** 2, a.

forligne, ás., jafna e-u saman við e-ð: Hvad kan forlignes med (hvað getur komið í samjöfnuð við) hendes Skjønhed?

Forligning, sk., það að **forligne**.

Forliis, ft. eins, kl., tjón, missir: Lide et F. verða fyrir skaða. Fribedens F.

Forliisning, sk., (sjaldh.), skipreiki, skipskaði, skiptapi.

forlindre (sjaldh.) = **lindre**.

Forlindring, sk., (sjaldh.) = **Lindring**.

forliſe, -**liſte**, -**liiſt**, 1) ás., (sjaldh.), láta = missa: F. Penge. — 2) h. s. (er), um skipreika, farast, týnast: Skibet forliſte i den ſidſte Storm. Skipperen er forliiſt.

Forliv (sjaldh.), hið fyrra líf á undan hinu jarðneska.

forlods, ao., af óskiptu, að afnámsfje, að afnámi: Han ſkal have ſaameget f. af Boet af óskiptu búi.

Forlodsret rjettur á að fá e-ð að afnámi.

forlokke, ás., lokka, tæla, teygja (óeiginl.), vjela: Lade ſig f. ved Gaver. F. en Pige til Utugt.

Forlokkelſe, ft. -r, sk., það að **forlokke** (teyging, vjelar).

forloren, ft. **forlorne**, e., glataður, týndur: Den forlorne Søn. Skibet gik f. fórst, týndist. Pengene gik f. fóru, eru glataðir. — b) gerður í líkingu annars og í stað þess: Forlorne Vinduer (Døre); (sb. **blind** A, 2, b). Forlorne Haar lausahár. F. Skildpadde eins konar matur, sem líkist þeim rjetti, er vant er að búa til úr skelpöddu.

Forlov, [af **Lov** leyfi], leyfi, orlof: Bede om F. (biðja leyfis) til at gjøre noget. Med F. með leyfi þínu eða yðar! — Einkanl. lausn frá e-u um tíma: Begjere F. paa en Maaned (biðja sjer lausnar einn mánuð). Give Diſciplene en Dags F. (eins dags frelsi).

forlove, ás., [af **love** leyfa], trúlofa: F. ſig med en Pige lofast stúlku. De har været forlovede i to Aar. Hans Forlovede unnusta (heitmey, konuefnið) hans; hendes Forlovede unnusti (heitmaður, mannsefnið) hennar. De Forlovede hjónaefnin (sem eru lofuð). Sb. **trolove**. — 2) afneita e-u: F. Brændeviin lofa (heita) að drekka aldrei brennivín. Jeg har forlovet at komme der tiere jeg hef heitið því (fyrir mjer) að koma þar aldrei optar.

Forlovelſe, ft. -r, sk., trúlofun, (sb. festing, festar).

Forloven, sk., það að **forlove** 2.

Forlover, ft. -e, kk., ábyrgðarmaður, (sb. **Borgen** b), einkum sá sem ábyrgist við prest fyrir hönd brúðhjóna að óhætt sje að gefa þau saman: Brudens (Brudgommens) F.

Forlovning, sk., = **Forloven**.

forlyde, varla haft, nema í núl. tíð, [af **lyde** hljóða], a) persónulaust, vera talað, vera sögn manna, vera í munnmælum, kvisast: Det forlyder (það er sögn manna, menn segja, menn bera það upp í sjer), at o. s. frv. Som det forlyder, vil han ſnart komme igjen menn segja, að hann komi bráðum aptur. — b) lade ſig f. med noget láta e-ð á sjer skilja (eða heyra), láta e-ð í veðri vaka, (stundum hafa e-ð við orð eða á orði).

Forlydende, án ft., kl., sögn manna: Efter F. að sagt er.

forlyſte, ás., vera e-m til gamans, skemmta e-m: Blomſterne forlyſte Øiet (eru mönnum augnagaman). Sangfuglenes Qviddren forlyſter Øret (eru mönnum eyrnagaman). F. Sindet gleðja hugann. F. ſig ved (eða over eða med) noget hafa skemmtun að e-u, henda gaman að e-u.

Forlyſtelſe, ft. -r, sk., skemmtun: Offentlige Forlyſtelſer.

Forlyſtelſesſted skemmtunarstaður.

forlægge leggja e-ð á óvísan stað: Jeg har forlagt mine Handſker. — 2) flytja, a) úr einum stað í annan: F. Regjeringens Sæde til en anden Stad. — b) af einum tíma á annan: F. noget til en anden Dag. — 3) vera kostnaðarmaður að riti sem maður lætur prenta til að selja það síðan: F. en Bog.

Forlægger, ft. -e, kk., kostnaðarmaður að riti (sb. forlægge 3): Bogens (Værkets) F.

forlænds sjá forlængs.

forlænge lengja a) e-ð líkamlegt: F. en Muur. — b) tíð: F. ſit Ophold (vera lengur) paa et Sted. — 2) (sjaldh.), jeg forlænges — eða mig forlænges — efter noget (t. a. m. efter at ſee ham) jeg þreyi e-ð, (sb. Forlængſel).

Forlængelſe, ft. -r, sk., lenging.

forlængs (opt ritað forlænds; sb. baglængs), ao., áfram, (stundum á grúfu): Han ſad f. i Vognen sat aptur í vagninum (og horfði áfram).

Forlængſel, án ft., sk., þrá (kvk.): Have F. til noget hafa þrá til e-s (sb. þrár hafðar er ek hefi til þíns gamans).

forlængſt, ao., fyrir löngu.

forlæſe, i f. ſig drepa (þ. e. veikla) sig á lestri; einkum haft í ho. l. t. forlæſt veiklaður á lestri, rýndur.

Forlæsning, sk., (sjaldh.), það að forlæſſe.

forlæſſe ofhlaða e-ð, hlaða of miklu á: F. en Vogn. F. en Heſt sliga hest undir áburði.

Forløb, án ft., kl., það að líða (um tímann): Efter lang (kort) Tids F. að löngum (stuttum) tíma liðnum. Efter et Aars F. að ári liðnu.

forløbe, A) h. s., a) um e-ð vott, renna gjörsamlega burt: Vandet forløb af (rann allt saman úr) Dammen. Blodet forløb ham honum blæddi til ólífis. — b) um tímann, líða: Dagen forløb haſtigt var fljótur að líða. — B) ás., 1) (fornl.), renna (strjúka) frá e-u eða e-m: F. ſit Huus og Hjem. De forløb alleſammen deres Anførere. — Ho. l. t. forløben strokinn, sem er á flæmingi eða flangri: En forløben Soldat. En forløben Landſtryger landshornamaður (sem enginn veit deili á). — 2) f. ſig a) eiginl., α) sprengja (drepa óeiginl.) sig á hlaupum: Skynde ſig, uden at f. ſig. — β) (í hnattleik á borði), hitta með hnettinum sem leikið er með (en fara þó með hann =) hleypa honum þó (óvart) í e-a holuna. — b) óeiginl., hlaupa á sig: F. ſig imod een.

Forløber (með áherzluna á ø), ft. -e, sk., er haft um það að forløbe (ſig) 2, a, β.

Forløber (með áherzluna á o), a) kk., fyrirrennari. — b) sk., annar fremri eykurinn fyrir vagni sem fleiri enn tveir hestar ganga fyrir.

Forløfte, a) (fornl.), loforð fyrir fram. — b) ábyrgð (sb. Borgen a): Gaae i F. for een.

forløfte, i f. ſig ofreyna (eða oftaka) sig — reynast — á að taka e-ð upp.

Forløftningsbrev ábyrgðarbrjef (D. L.).

Forløftningsmand (úrelt), ábyrgðarmaður, (sb. Borgen b).

forløſe leysa e-n úr e-u (óeiginl.): F. een af Fængſel (Trældom). Forløſes fra denne Verden leysast úr heimi þessum. — Sjer í lagi, endurleysa, endurkaupa: F. een fra Synden (Døden). — b) hjálpa kvenmanni úr barnsnauð; en er tíðkanlegast í þs., verða ljettari: Hun er lykkelig forløſt med en Søn.

Forløſer, kk., lausnari, (sb. Gjenløſer): Verdens F.

Forløsning, sk., lausn. — b) það að verða ljettari, barnburður: En haard (let) F.

forløve, ás. 1, veita e-m lausn a) úr liðsmannaþjónustu: F. Krigsfolk. Han er forløvet paa et halvt Aar. — b) úr embætti: F. een fra ſit Embede.

Forløvelſe, sk., lausn úr liðsmannaþjónustu eða embætti: Soldaters F. (sb. Afſked 1).

Form, ft. -er, sk., mynd, lögun, snið: Bordets F. Documentet er i ſin lovlige F. lögmætt, (þ. e. rjett saman tekið). Den ſkjønne F. — b) mót (sb. Kageform, Kugleform), formur (sb. Lyſeform). Sb. einnig Hatteform, o. s. frv.

formaae, ás. 1, [-maae e. o. má f. mega], mega sjer, megna, orka e-u, anna e-u, geta, vera fær um: Hvad formaaer Menneſket mod Skjebnen? sb. sköpum vinnur (rennir) enginn, Urðar orði kveður enginn maður. A. formaaer meget hos B. B fer mikið að orðum (eða ráðum) A. Jeg formaaer (anna) ikke at gaae længere kemst ekki lengra. Jeg formaaer ikke at ſpiſe mere get ekki borðað meira. Min Overtalelſe formaaede ikke at rokke hans Beſlutning jeg gat ekki talið honum hughvarf. — b) tala e-n upp til e-s: Han var ikke at f. til at blive það fjekkst ekki af honum að vera kyr, (sb. það var ekki við það komandi).

Formaal það sem e-ð stefnir að (óeiginl.): Formaalet for hans Ønſker það sem hann æskir sjer (eða sækist eptir). Formaalet for hans Planer það sem hann ætlar sjer á endanum.

formaale (sjaldh.), mæla e-ð af e-m (þ. e. hafa það af honum með því að mæla skakkt): F. ſig to Alen.

Formad fyrri maturinn, sem er vanur að vera spónamatur.

formale mala e-ð upp: F. 100 Tønder Rug.

*Formalier, ft., = Formaliteter (sjá Formalitet).

*Formalismus, sk., reglingur.

*Formalitet, ft. -er, sk., það sem (ekki) lýtur (að efninu í e-u, heldur) að sniðinu — eða fyrirkomulaginu — á e-u: Jagttage alle Formaliteter hafa rjett snið á öllu.

Formand, a) að stað, sá sem er næstur fyrir framan e-n: Holde Skridt med ſin F. Gagnstætt: Eftermand α. — b) að tíð, forverari (ísl. skjal 1340): Hans F. i Embedet. Gagnstætt: Eftermand β. — c) [formað-r], óeiginl., forseti, forstjóri: Selſkabets F.

Formandſkab, kl., forsetadæmi, forstjórn. — b) forstjórar: Et F. af tolv Perſoner.

formane áminna, hvetja e-n til góðs: F. een til Flid.

Formaner, ft. -e, kk., sá sem áminnir.

Formaning, ft. -er, sk., áminning: En faderlig F. Alle Formaninger have været forgjeves.

formaſte, ás. 1, (dirfa), i f. ſig dirfast e-s illa: F. ſig til (verða svo djarfur, drýgja þá óhæfu) at lægge Haand paa Kongens Perſon. F. ſig at trodſe Guds Villie.

formaſtelig, ft. -e, e., ofdirfskufullur, sem er mesta óhæfa: F. Opførſel óhæfa í framferði. En f. Handling ofdirfska í verki, óhæfuverk. Formaſtelige Ord (voðaleg orð).

Formaſtelighed, sk., það að vera formaſtelig (ofdirfska).

Formaſtelſe, sk., ofdirfska í orði eða verki, óhæfa.

*Format, sk., brot á bók.

*Formation, ft. -er, sk., eiginl. lögun; líka lag í jörðu. — β) fylkingaskipun.

forme, ás. 1, sníða, laga, búa e-ð til.

formedelſt, fs., fyrir = fyrir sakir (líka tómt sakir eða sökum) e-s, vegna e-s: Søge ſin Afſked f. Alderdom (Svaghed). F. den lange Dvælſe lykkedes det ham.

formeentlig, a) ft. -e e., = formeent (sjá greinina um formene hyggja). — b) ao., á að gizka, að ætlun minni (eða að minni hyggju), o. s. frv.

formeget, [f. for meget], of mikið: Forlidt og f. Gjøre f. af en Ting gera of mikið að um e-ð.

*formel, ft. -le, e., sem lýtur að lögun eða sniði.

*Formel, ft. Formler, sk., formáli (sem regla og fyrirmynd).

formelde (í tali), skýra (greina) frá e-u, minnast á, geta um, greina, segja, o. s. frv.: F. en Hilſen skila (bera) kveðju.

formelig, a) ft. -e, e., reglulegur (líkt og fullkomlegur): Han fik en f. Afſked. — b) ao., reglulega (líkt og fullkomlega).

formene hyggja (ætla, halda) e-ð eflaust: F. ſig at være berettiget til noget hyggja sig víst eiga rjett á e-u. — Ho. l. t. formeent sem menn halda að sje (eða hjeldu að væri): Den formeente Kjærling var et forklædt Mandfolk þessi kjerling (sem menn hjeldu að væri) var reyndar o. s. frv.

formene meina — fyrirmuna — e-m e-ð, banna e-m e-ð, varna e-m e-s, hamla e-m frá e-u: F. een noget. Det blev ham formeent at udgive ſit Skrift.

Formenelſe, sk., það að fyrirmuna — meina — e-m e-ð.

Formening, sk., ætlun: Efter min F. að minni hyggju.

formere, ás. 1, [af mere meira], fjölga e-u: „Ved at f. ſine Bøger, forøger man ſin Bogſamling". F. Sproget med nye Ord auka í málið nýjum orðum. F. ſig fjölga; (sb. tingast [f. tímgast]; æxla kyn sitt; æxla mannkynit í heiminum, 625).

*formere, ás. 1, [sb. formera í Stiórn], mynda, laga, búa e-ð til: Han lod Regimentet f. (eða f. ſig) i en Fiirkant skipast í ferstrenda fylkingu. F. een en Proces (líkt og gera e-m þann greiða, að höfða mál á hendur honum).

Formetørv (líka Formtørv) mótmór (mór sem er búinn til í móti).

*formidabel, ft. formidable, e., ógurlegur, hræðilegur, óttalegur, skelfilegur.

Formiddag fyrri hluti dags: Om Formiddagen er han aldrig hjemme hann er aldrei heima fyrir hádegi (eða framan af deginum). I F. er han hjemme hann er heima (nú í dag), þangað til um hádegisbilið. Hele Formiddagen havde jeg Beſøg. — I Formiddags var han hjemme hann vera heima í dag fyrir hádegi (eða framan af). I Gaar Formiddags í gær fyrir hádegi.

formilde mýkja, lina, draga úr e-u, a) eiginl.: Det omgivende Hav formilder Luftens Temperatur mýkir loptslagið. Denne Omſtændighed formilder Vinterens Strenghed dregur úr vetrarhörkunum. F. den ſkarpe (ſure) Smag taka dálítið af beiskjuna (súrinn). — b) óeiginl.: F. en Sygdom. — F. eens Vrede (Had, Bitterhed) mýkja reiði (eða hug, o. s. frv.) e-s, sefa e-n. — De vilde Sæder formildedes urðu mannúðlegri. — F. en Dom (Straf). F. et haardt Udtryk mýkja úr því. — Formildende Omſtændigheder það sem er til málsbóta.

Formildelſe, sk., það að formilde.

formindſke minnka e-ð, skerða, vana: F. ſine Udgifter. Formindſkes minnka (sem h. s.), ganga saman.

Formindſkelſe, sk., það að formindſke.

Formindſkning, sk., = Formindſkelſe.

Formliighed líkindi að lögun.

Formlære orðahneigingafræði.

formløs ómótaður (sb. ómótað efni 1812), ólögulegur, ólaglegur, sem (þiggj.) engin mynd er á.

Formmager, ft. -e, kk., sá sem býr til mót (Form b).

Formning, sk., það að forme.

formode, ás. 1, búast við e-u = eiga von á e-u, gera sjer e-ð í hugarlund, gizka á, ætla, hyggja, halda: Komme over een, naar han mindſt formoder det þegar minnst (vonum) varir. — Sjaldh. f. ſig noget af een vænta sjer e-s af e-m.

formodentlig, a) ft. -e, e., (sjaldh.), sem við er að búast, líklegur. — b) ao., líklega, að líkindum, á að gizka.

Formodning, ft. -er, sk., ætlun, ágizkun, líkindi, líkur: Imod al F. Der er F. for (menn halda, eða það eru nokkur líkindi til), at han vinder Sagen. Noget har F. for ſig er líklegt. Der er F. om (menn halda eða það eru líkur til), at han er Skyld deri.

Formodningsgrund ástæða sem ekki er nema ágizkun.

Formon (úrelt), yfirburðir.

Formſand mótsandur (til að steypa e-ð í).

Formſkjønhed fegurð í lögun (eða fyrirkomulagi) eða ásýnd.

Formſkærer, ft. -e, kk., sá sem sker út mót.

Formſkærerkonſt sú list að skera út mót.

Formſteen eins konar tigl.

Formtørv sjá Formetørv.

Formue, án ft., sk., máttur, megn, orka: Arbeide over F. — b) efni = eignir, eigur: Miſte ſin hele F. allt sem maður á. Tilſætte ſin F. Han fik ſnart Ende paa ſin F. hann var ekki lengi að fara með það sem hann átti. Erhverve en betydelig F. I Forhold til hans F. eptir fjármagni, sem maður er fangaður til (sb. 60).

formuende ,ft. eins, e., vel fjáreigandi, fjáður, efnaður: De meſt f. Borgere i Byen. Sb. bemidlet.

Formuenhed, án ft., sk., það að vera rmuende (efni).

Formueſkat eignaskattur.

Formuesomſtændigheder, ft., fjárnagur.

Formuetab fjármissa.

*Formular, ft. -er, sk., formáli (sem regla og fyrirmynd): Formularen til en Anſøgning (Contract).

*Formularbog formálabók (sb. Formular).

formuldne, h. s., og ás. að því leyti sem formuldnes er haft í sömu merk. (og formuldne), verða að mold.

ormumme draga grímu á andlit e-m: Formummede Perſoner menn með grímur fyrir andlitum, grímumenn.

formure hlaða múr fyrir: F. Lysningen (Udſigten) for een.

Formuur fremri (eða fremsti) múrinn: Formuren og Sidemurene. — b) hlífðarmúr (eiginl. og óeiginl.): Denne Fæſtning er en F. for Riget.

Formynder, ft. -e, kk., fjárhaldsmaður. Sb. Værge (kk.).

Formynderi. ft. -er, kl., fjárhaldssjóður, fjárhaldsráð.

Formynderregnſkab reikningsgjörð fjárhaldsmanns.

Formynderſkab, kl., fjárhald. Sb. Værgemaal.

formynte eyða (verja) e-u í peninga (þ. e. til peningagjörðar): F. Sølv (Guld).

Formyntning, sk., það að formynte.

formæle, ás. 1, er ekki haft, nema um stórhöfðingja, en er að öðru leyti = gifte.

Formæling, sk., brúðkaup stórhöfðingja.

formærke (einkum í tali), verða var við, komast að e-u.

formørke, ás. 1, draga myrkur (myrkva, sorta) á (eiginl. og óeiginl.), skyggja á; sb. daprast.

Formørkelſe, ft. -r, sk., það að myrkur (myrkva, sorta) dregur á e-ð (myrkur, myrkvi, sorti).

fornagle skemma e-ð með nagla, a) f. en Kanon reka nagla í púðurgat á fallbissu (svo hún verði ekki að liði). — b) f. en Heſt blóðjárna hest.

Fornagling, ft. -er, sk., það að fornagle.

Fornavn skírnarnafn.

forneden neðanvert, að neðanverðu, (sb. bæði uppi og niðri, bæði hátt og lágt): „Foroven ſom en Qvinde, f. ſom en Fiſk“.

fornedre, ás. 1, a) í illri merk., lægja (óeiginl.), hneisa (fornt), hneykja (fornt), gera e-m skömm (hneisu, svívirðing), svívirða: Kun den er virkelig fornedret, der fornedrer ſig ſelv. F. ſig ved ſin Opførſel. F. ſig til ſlette Handlinger (sb. leggja sig niður við e-ð; gera svo lítið úr sjer, að ....; láta svo lítið, að ....). En fornedrende Beſkyldning; sb. ærekrænkende. — b) í góðri merk., f. ſig lítillækka sig, vera lítillátur: „Hvo ſig ſelv fornedrer, ſkal ophøies“.

Fornedrelſe, sk., læging, niðurlæging, hneyking (fornt), svívirðing, hneisa, skömm; lítillækkun.

fornegte vilja ekki kannast við, afneita e-u, neita e-u (t. a. m. þú munt þrysvar neita mèr, á þessi nótt, áðr hani gali; neita skurðgoðum), segja e-ð afhendis sjer (sb. segja afhendis sèr guð ok heilaga kirkju, 60): F. Retten (um dómanda), varna málsgagna. Tjeneren fornegtede ſin Herre. Peder fornegtede Chriſtus. F. ſin Tro níðast á trú sinni, kasta trúnni. F. Verden. F. al menneſkelig Følelſe (hegða sjer eins og maður hafi öngva mannlega tilfinningu). F. Naturen (hegða sjer ónáttúrlega). F. ſig ſelv láta á móti sjer.

Fornegtelſe, sk., það að fornegte: Rettens F. vörnun málsgagna. Guds F. guðníðingsskapur.

Fornegter, ft. -e, kk., sá sem neitar e-u eða níðist á e-u eða þvíuml.

fornem, ft. -me, e., sem er af heldra tægi eða í heldri manna röð eða heldri stjettar, mikils háttar, göfugur, sem er göfugmenni (stórmenni, fyrirmaður, o. s. frv.), kynstór, kyngöfugur (Fsk.), ríkborinn (Fms.), o. s. frv.: En f. Mand heldri maður, fyrirmaður, göfugmenni, stórmenni, o. s. frv. En f. Familie heldra fólk, o. s. frv. De Fornemme heldri menn, fyrirmenn, stórmennið, o. s. frv. — Være af f. Stand vera hærri stjettar, vera af háum stigum eða tiginni ætt, vera ættstór eða stórættaður o. s. frv. — β) fyrirmannlegur, göfuglegur, stórmannlegur: En f. Mine hefðarsvipur. En f. Levemaade (heldri manna eða höfðingja bragur eða snið). Det holdes for fornemt. — fornemt, sem ao., fyrirmannlega, höfðinglega, o. s. frv.: Leve fornemt halda sig ríkmannlega. Det gaaer fornemt til (það er á því töluverður höfðingjabragur). — b) ekki nema í efsta stigi, hinn helzti, sem mest kveður að: Den fornemſte Grund hertil er denne.

Fornemhed, sk., göfugleiki, ættgöfgi, höfðingjabragur, o. s. frv. (sb. fornem a).

fornemme, fornam, fornummet, ás., [sb. nema, nam, numit], kenna (t. a. m. ilm, 655), finna til e-s, verða var við, verða áskynja um, komast að e-u: F. Hede (Kulde, Tørſt). F. Smerte finna til sárinda, kenna til. — Jeg fornam intet til at han kom hjem. — Han fornam, at man efterſtræbte ham.

fornemmelig, ao., einkum, einkanlega, sjer í lagi.

Fornemmelſe, ft. -r, sk., það að fornemme (tilfinning): Jeg har en F. af Kulde (jeg finn til e-s kulda) i Kroppen það er í mjer e-r kuldahrollur. Behagelige (ubehagelige) Fornemmelſer. Dunkle (óskírar, óljósar) Fornemmelſer.

fornet, ft. fornede, e., [sb. forn], feyskinn, fúinn: Fornede Træer (D. L.). Sb. frønnes, trøſke.

Fornuft, án ft., sk., skynsemi, skynsemd, (sb. skynleikur 655 XXVII á 12. bls.; að því leyti sem Fornuften er mannsins aðal og einkunn, kynni að mega kalla hana mannvit). — Líka gagnstætt: Aabenbaring 2, b.

Fornuftbegreb nám sem er dregið af skynseminni.

Fornuftbeviis rök sem eru dregin af skynseminni: Et F. for Guds Tilværelſe.

Fornuftbud boð skynseminnar.

Fornuftgrund ástæða sem er dregin af skynseminni: Ikke efter Fornuftgrunde, men blot efter Autoritet.

fornuftig, ft. -e, e., skynsemi gæddur, skynsamur, skynfullur (fornt): Menneſket er et fornuftigt Væſen. En meget f. Mand. — β) skynsamlegur: En f. Handlemaade. Et fornuftigt Indfald (Svar, Raad). — fornuftigt, sem ao., skynsamlega: Handle fornuftigt.

Fornuftighed, án ft., sk., það að vera skynsamur eða skynsamlegur.

Fornuftkundſkab þekking sem er sprottin af skynseminni.

Fornuftlov skynsemislög.

fornuftløs skynlaus: Fornuftløſe Væſener.

Fornuftløshed, sk., skynleysi.

*Fornuftreligion trú sem er grundvölluð á skynseminni.

Fornuftſandhed sannindi sem eru fólgin í skynseminni.

Fornuftſlutning ályktun sem er grundvölluð á skynseminni.

fornuftſtridig gagnstæður skynseminni.

Fornufttro trú sem er skynseminni samhljóða.

Fornuftvidenſkab vísindi sem eru grundvölluð á skynseminni.

Fornuftvæſen, ft. -er, skynsöm vera.

fornye, ás. 1, endurnýja (t. a. m. deilu Fms. II, 51; orustu Rómv.), taka e-ð upp aptur: F. ſit Bekjendtſkab. F. et gammelt Venſkab. F. et Forbund. F. gamle Skikke. F. et Gjeldsbeviis.

Fornyelſe, sk., endurnýjun.

fornærme meiða (óeiginl.), misbjóða e-m, móðga, styggja, veita e-m öfund (fornt), gera á hlut e-s, gera e-m e-ð til miska, (gjöra e-m minnkun eða vansa): Han fandt ſig fornærmet honum þótti sjer misboðið.

fornærmelig, ft. -e, e., sem er til að meiða (móðga, o. s. frv.) e-n: Fornærmelige Ord.

Fornærmelſe, ft. -r, sk., það að fornærme; líka það sem gert er á hlut e-s.

Fornærmer, ft. -e, kk., sá sem gerir á hluta e-s.

fornævnt, [sb. nævne], sem áður (fyr) er nefndur, sem (eig.) áður (fyr) er getið.

fornøden, ft. -nødne, e., sem hafa þarf, sem á þarf að halda, sem þörf er á: Fornødent er det, ſom behøves; nødvendigt det, ſom ikke kan undværes. De fornødne Penge. Have noget fornødent þurfa á e-u að halda, vera þurfandi fyrir e-ð, þurfa e-s. Det er (eða gjøres) ikke fornødent það er óþarfi (þarfleysa).

Fornødenhed, sk., a) án ft., þörf sem er á e-u: Denne Reiſes F. kan jeg ikke indſee. — b) með ft. -er, það sem hafa þarf, þarfindi: Livets Fornødenheder.

fornødiges, þs. 1, (sjaldh.), þurfa að vera: Skulde det endelig f. færi svo, að ekki yrði hjá því komizt.

fornøie fullnægja e-m, optast = borga e-m svo að hann sje ánægður: F. een for hans Umage. Sb. tilfredsſtille, fyldeſtgjøre. — Ho. l. t. fornøiet, sem e., ánægður, (meira enn tilfreds): Være fornøiet med noget. Være fornøiet med lidt stundum vera ekki mikilþægur, vera lítilþægur. — 2) kæta, skemmta e-m: Muſik fornøier ham ikke hann hefur ekki gaman (skemmtun) af hjóðfæraslætti. — F. ſig ved (eða over) noget hafa skemmtun (gaman) af e-u. Vi fornøiede os godt (við áttum skemmtilegt) paa Landet. — Ho. l. t. fornøiet, sem e., ánægður = sem vel liggur á, kátur: Blive fornøiet over noget kætast af e-u, (sb. verða ljettbrýnn). Leve fornøiet. Et fornøiet Sind.

fornøielig, ft. -e, e., = nøiſom: „Den har nok, ſom er f.“ (sá hefur nóg, er sjer nægja lætur). — b) ánægjusamur, skemmtilegur.

Fornøielighed, sk., = Nøiſomhed.

Fornøielſe, sk., 1) án ft., a) það að fornøie: Sandſernes (Sindets) F. — b) í tali, nægja: Faae ſin F. (fá nægju sína) af noget. — c) ánægja, unun, unaðsemd: Have F. af noget. Han har F. af ſine Børn (sb. hafa barnalán). — Finde ſin ſtørſte F. i ſine Pligters Opfyldelſe. — Gjøre ſig en F. af noget hafa gaman af e-u = gera e-ð með glöðu geði. — Med F. gjarna! (þegar maður er beðinn e-s). — 2) með ft. -er, skemmtun: Søge uſkyldige Fornøielſer.

forommeldt, [sb. ommelde], = foromtalt.

foromtalt, [sb. omtale], sem fyr (áður) er um getið.

Forord skilyrði, (sb. slá varnaglann): Jeg lover det, med F., at det ikke oftere fordres. Orðskv.: F. bryder ingen Trætte (sb. ekki veldur sá er varar annan). — b) stuttur formáli.

forordne = anordne 2 og 3: F. noget. F. at noget ſkal ſkee. — Um lækna, ráðleggja e-m e-ð.

Forordning, ft. -er, sk., skipun (stjórnanda), nýmæli (sb. nýmæli Magnús konungs): Give en F. om noget. Lade en F. udgaae. Sb. Anordning b.

foroven ofanvert, að ofanverðu, (sb. bæði uppi og niðri, bæði hátt og lágt): „F. ſom en Qvinde, forneden ſom en Fiſk.“

forover, ao., áfram, fram á við: Helde (bøie) ſig f. Falde f. áfram, á grúfu.

forpaa, ao., að framan; í fyrir.

forpagte, ás. 1, leigja a) taka e-ð á leigu: F. en Gaard. F. Fiſkeriet i en Sø. F. en Tiende. F. Told (Acciſe). F. en Bom (taka leiðartoll við slá — sb. Slagbom — á leigu). — b) selja e-ð á leigu, (sb. bortforpagte): Han har forpagtet Gaarden til ſin Avlskarl.

Forpagter, ft. -e, kk., sá sem hefur e-ð á leigu; leiglendingur, leiguliði. Sb. Bomforpagter, Tiendeforpagter, Toldforpagter.

Forpagtergaard leiguliða-garður.

Forpagtning, ft. -er, sk., það að forpagte: Give en Gaard i F. byggja manni jörð. Faae (tage) en Gaard i F. á leigu. Have en Gaard i F. — Nu er hans F. (= Forpagtningstid) ſnart ude. — b) = Forpagtningsafgift: Hvormeget ſvarer han om Aaret i F. af den Gaard?

Forpagtningsafgift afgjald, eptirgjald.

Forpagtningstid arðarmáli.

forpakke troðfylla. — b) troða e-u of þjett saman.

forpante (sjaldh.) = pantſætte.

forpaſſe, ás., í orðatiltækjunum f. gode Kort og f. ſig hleypa fram hjá sjer góðu spili í óaðgæzlu.

forpidſke lemja e-ð (eiginl. með svipu). — b) í tali, baknaga.

forpine pína, kvelja.

forpjaltet sem ekki er heil brú í, rifinn og tættur, tötralegur, sem er í eintómum lörfum eða tötrum.

forpjuſke sjá forpluſke.

forplante gróðursetja e-ð á nýjum stað þar sem það hefur ekki sprottið áður: Denne Væxt er forplantet fra America til Europa. — Óeiginl.: F. Chriſtendommen i hedenſke Lande. — b) láta e-ð frævast (sb. 625 á 3. bls.), æxla, auka: Diſſe Væxter f. ſig (frævast) ſtærkt. F. ſin Slægt æxla kyn sitt. Elefanter kunne leve i Europa, men f. ſig ſjelden æxla þar sjaldan kyn sitt. — Óeiginl.: F. Fordomme (Vildfarelſer).

Forplantelſe, sk., gróðursetning á nýjum stað. — b) æxlun: Dyrenes Drift til F. æxlunarfýsn.

Forplantning, ft. -er, sk., = Forplantelſe.

forpleie, ás., annast, þjóna e-m, hjúkra e-m.

Forpleining, sk., þjónusta, hjúkrun, aðhjúkrun: De Syges F.

Forpligt (fornl.) = Forpligtelſe.

forpligte, ás. 1, skylda (skuldbinda) e-n til e-s: F. ſig til noget. Han er forpligtet (skyldugur, skyldur) til at gjøre det.

Forpligtelſe, ft. -r, sk., skuldbinding.

Forplov fremri partur plógs. (Sb. Plovkærre.)

forplukke plokka (reyta) e-ð til skemmda.

forplumre gera e-ð gruggugt. — b) í tali, óeiginl., koma ruglingi á, rugla: F. ſig i (eða med) en Sag.

Forplumren, sk., það að forplumre.

forpluſke (líka forpjuſke), í tali, flækja, strúa, ýfa, gera e-ð ótótlegt; er einkum haft í ho. l. t. forpluſket (forpjuſket) strúaður, úfinn: Hun ſaae ganſke forpluſket ud.

Forpløining, sk., þverspilda fyrir enda á sáðlandi.

Forpoſt, ft. -er, liðsmaður á útverði: Begge Armeernes Forpoſter útverðir hvorratveggju.

Forpoſtfegtning bardagi meðal þeirra sem eru á útverði: Det blev alene ved en F., men kom ikke til Slag útverðir börðust; en ekki varð fólkorusta.

Forpoſtvagt útvörður.

Forprang þess háttar mang að kaupa e-ð fyr enn það er flutt á torg og selja það svo upp.

Forpranger, ft. -e, kk., mangari (sb. Forprang).

forproppe troða of miklu í, steyta e-ð út: F. Børn med Mad.

Forproppelſe, sk., það að forproppe.

forpuffe (er), h. s., hverfa með hvelli.

Forpufning, ft. -er, sk., það að forpuffe.

forpurre, ás., í tali, ónýta: F. et Anſlag.

forpuſtet, [sb. puſte], kominn að niðurfalli (eða að spreng) af mæði, móður.

forputte hola (smeygja) e-u e-rstaðar (í gáleysi) svo að það finnist ekki.

forqvakle, ás., einkum í tali, káka við e-ð svo að það skemmist, bjaga, aflaga, færa e-ð úr lagi, koma ólagi á: F. en Sag. F. ſin Helbred (skemma sig, spilla heilsu sinni) ved Medicamenter.

Forraad gagnstætt: Efterraad. — B) (stundum sk.), forði, nægtir: F. af Korn kornforði. F. af Fødevare. Samle F. Have noget i F. hafa nægilegt af e-u. „Midt i F.“ í alls nægtum.

forraade, ás., svíkja (sb. er Svein konung sveik ór landi, ok Tryggva son á tálar dró), bregðast e-m: F. ſit Fædreland. F. Fæſtningen til Fjenden svíkja kastalann í hendur fjandmanna e-s. F. den gode Sag. — b) koma (ljóstra) e-u upp: F. en Hemmelighed segja frá leyndarmáli.

forraadelig, ft. -e, e., (sjaldh.), sem er mesta skaðræði, hættulegur, (sb. fordærvelig).

Forraadelſe, sk., svik, svikræði. — b) (sjaldh.), skaðræði.

forraadig, ft. -e, e., (fornl.), = forſynlig.

forraadne rotna, úldna, fúna.

forraadnelig, ft. -e, e., sem getur rotnað (úldnað, fúnað).

Forraadnelſe, án ft., sk., rotnun, ýlda, fúi: Gaae i F. fara að rotna.

Forraadnelſesfeber rotnunarsótt.

Forraadshorn = Fyldehorn.

Forraadshuus forðabúr, nægtabúr.

Forraadskammer nægtaklefi, forðabúr.

Forraadskjelder nægtakjallari, vistakjallari.

Forraadsſted nægtastaður, forðabúr.

Forrang æðri tign; yfirburðir.

forraſke koma að e-m óvörum, koma e-m á óvart, koma flatt upp á: Lade ſig f. af Fjenden.

Forraſkelſe, sk., það að forraſke.

Forreb framtaug (gagnstætt: Bagreb).

Forrede (sjaldh.) = Rede (án ft., sk., og dregið þar af).

Forrede = Forvogn. — 2) = Forplov eða Plovkærre. — 3) = Forkrop (einkanl. um hross og nautgripi): Studen er lam i Forredet. — Sb. Rede kl.

forregne, í orðatiltæk. f. ſig misreikna, reikna skakkt: Jeg har forregnet mig mjer hefur misreiknazt.

Forregning, sk, misreikningur.

forreiſe, ás., eyða e-u í ferðalög: Han har forreiſt mange Penge. — 2) í tali er ho. l. t. forreiſt haft a) f. bortreiſt. — b) f. bereiſt (sb. bereiſe).

forrende, ás., í f. ſig oftaka (ofreyna) sig á hlaupi: Jeg kunde neppe faae Veiret, ſaa forrendt var jeg jeg gat varla náð andanum fyrir mæði.

forrente, ás. 1, gjalda leigu af e-u: Han har en ſtor Capital at f. F. en Capital med fire Procent (gjalda 4 í leigu af hverju hundraði e-r innstæðu). — F. ſig (um innstæðu) veita leigu: Dette Gods forrenter ſig godt. — b) = indrente: Godſet forrenter fire Procent.

forreſt sjá for IV.

forreſten, ao., = for Reſten (sem þykir rjettari ritsháttur); sjá Reſt.

Forret, án ft., rjettindi sem e-r hefur fyr enn annar eða fram yfir annan: Have F. for een.

Forretning, ft. -er, sk., það sem maður hefur að gera, sýsla = starf; ætlunarverk; fjölskylda og fjölskyldi (hvorttveggja fornt) = annríki; embættisskylda, embættisstarf; einnig skrá (eða skjal) um unnið embættisstarf: Have mange Forretninger hafa mikið að gera, eiga annríkt. Have Forretninger (eiga erindi) i Byen. Dette hører ikke til hans egentlige Forretninger þetta er ekki ætlunarverk hans í raun og veru. Det maa indføres i Forretningen það verður að geta þess í skjalinu um það sem gert hefur verið.

Forretningsliv líf þeirra manna sem eiga vandamálum að gegna.

Forretningsmand maður sem á að gegna þess konar vandamálum sem ekki eru komin undir líkamlegu starfi (t. a. m. embættismaður): Han er en god F. (hann er góður í embættisstörfum, eða þvíuml.).

Forretningsſtiil orðfæri á embættisritum.

forrette sýsla, starfa, framkvæma, leysa e-ð af hendi: F. et Ærende. F. ſit Embede godt gegna vel embætti sínu, reka vel embætti sitt.

Forrettelſe, án ft., sk., það að forrette.

Forrettighed, ft. -er, sk., = Forret.

forride, ás., skemma hest á reið, ríða hesti til skemmda: F. en Heſt.

Forrider, ft. -e, kk., forreiðarsveinn.

forrige, ætíð þannig (með greininum) og þess vegna eins í ft., e., [af for; sb. vorig á þ.], fyrri = sem verið hefur: I f. Tider í fyrri daga. Komme igjen i ſin f. Tilſtand. I mine f. Breve (sem jeg skrifaði áður). Hans f. Kone sú sem var fyrri konan hans. Den f. Konge af Sverrig Svíakonungur sem var (en ekki er það nú). — b) sjer í lagi, næstur á undan (að tíð): I f. Aar árið sem leið, í fyrra. I f. Vinter í fyrra vetur. I f. Maaned mánuðinn sem leið. Den f. Konge fyrri konungurinn (sem var næst á undan þeim sem nú er).

forringe, ás. 1, rýra, draga úr (eða af) e-u, gera lítið úr e-u, (sb. niðra e-m): F. Mynten (með því t. a. m. að hafa minna silfur í spesíunni). F. eens Fortjeneſter.

Forringelſe, sk., það að forringe (rýrð, rýrnun).

forrive rífa e-ð til skemmda (eða óbóta): F. ſine Klæder rífa öll fötin sín. F. ſit Anſigt rífa sig allan í framan.

forrode, ás., skemma e-ð með því að róta því upp.

forroſe oflofa, einkum haft í ho. l. t.

forruſke ryskja e-u til skemmda.

forruſte ryðga til skemmda, skemmast af ryði.

Forruſtning, sk., það að forruſte (ryð).

forrykke, ás., rykkja (kippa) e-u úr skorðum eða lagi, skekkja, vinda, hagga e-u, brjála e-u, raska e-u: Stenen er forrykket hefur þokazt (úr lagi). — Óeiginl.: Derved blev hans Plan forrykket. Derved forrykkes Synspunktet.

Forrykkelſe, ft. -r, sk., það að forrykke.

forrykt, ft. -e, e., [sb. forrykke], brjálaður, af göflum genginn, frávita: Han er f. Jeg troer, du er f. ertu frá þjer? — b) í tali, vitlaus (líkt og óviðráðanlegur), hringa-vitlaus.

Forrykthed, án ft., sk., það að vera brjálaður, vitleysa.

Forræder, ft. -e, kk., svikari: Han blev en F. mod ſin ſtørſte Velgjerer. En F. mod Fædrelandet landráðamaður.

Forræderi, ft. -er, kl., svik, (sb. vjelræði): Begaae F. mod een.

forræderſk, ft. -e, e., ótrúr, svikafullur, sviksamlegur, svikull: En f. Henſigt (Handling) svik.

Forræderſke, ft. -r, kvk., svikari (um kvennmann).

forrække, ás., vinda e-n lim á því að rjetta hann eða teygja: Han forrakte ſin Arm ſaaledes, at den gik af Led (teygði handlegginn á sjer úr liði).

forrøget, [sb. røge], sótugur: En f. Kroſtue.

forſaale setja sóla undir (eða ilveg í): F. et Par Støvler (Skoe).

Forſaaling, ft. -er, sk., það að forſaale.

forſage, ás. 1, hafna e-u, neita e-u (sb. fornegte), slá hendinni á móti e-u: F. Verden hafna heiminum. Han pleier ikke at forſage et godt Selſkab (að skorast undan skemmtilegu samsæti). F. (vilja ekki kannast við) ſine Venner. — b) hliðra sjer hjá e-u: Enten ganſke f. det, man ſkulde gjøre, eller gjøre det ugjerne.

forſage, h. s. 1, láta hugfallast, leggja árar í bát, guggna: F. i Faren heykjast í hættu. F., naar det gjelder.

Forſagn (forni. og sjaldh.), saga sem e-m er sögð. — b) það sem fyrir er sagt, spá. — c) hugboð: Jeg havde et F. derom mig grunaði þetta. Sb. Anelſe.

forſagt, ft. -e, e., [sb. forſage h. s.], huglaus og ráðalaus.

Forſagthed, án ft., sk., hugleysi, víl.

Forſal forsalur, (sb. anddyri).

forſalte ofsalta.

forſamle safna saman e-u (sem getur flutt sig úr stað), draga e-ð saman: F. ſin hele Krigshær. F. ſig og forſamles koma saman í einn stað.

Forſamling, ft. -er, sk., það að forſamle. — b) samkoma, mannfundur, mannamót: Holde hemmelige Forſamlinger. — Einnig, þeir sem saman eru komnir, þingheimur, (söfnuður): Hele Forſamlingen tilkjendegav deres Bifald.

Forſamlingsdag samkomudagur.

Forſamlingshuus samkomuhús.

Forſamlingsplads samkomusvið.

Forſamlingsſted samkomustaður.

Forſang, án ft., forsöngur.

Forſanger forsöngsmaður.

forſee, A) láta sjer e-ð yfirsjást, (sb. afgjöra): Der er endnu intet forſeet (enn er öngvu til spillt, enn er öllu óhætt). — 2) f. ſig a) eiginl., f. ſig paa noget (um óljettan kvennmann) horfa svo á e-ð (ljótt eða hræðilegt) að barnið í móðurkviði beri þess menjar. — b) óeiginl., láta sjer yfirsjást eða verða e-ð á, hlaupa á sig: F. ſig i noget. F. ſig imod een gera óviljandi á hluta e-s. — F. ſig med (hafa óleyfilegt samræði við) een. — β) (forni.), f. ſig til reiða sig á, treysta e-u, vænta sjer e-s. — B) (fornt), sjá (ráð) fyrir e-m (í góðri merk.), sjá um: F. een med noget; sb. forſyne.

Forſeelſe, ft. -r, sk., yfirsjón, ávirðing, glappaskot, (sb. afbrigði, afgjörð): Begaae en F. láta sjer e-ð yfirsjást (yfirgefast, Fms.). Det ſkete af F. eða ved en F. það varð óvart. Erkjende ſine Forſeelſer.

forſegle, ás. 1, setja innsigli fyrir, innsigla: F. et Brev lakka brjef.

Forſegling, ft. -er, sk., það að forſegle, (líka innsigli): Brevets F. Han var tilſtede ved Boets F.

forſende senda e-ð langt burt.

Forſendelſe, ft. -r, sk., það að forſende: De til F. med Poſten privilegerede Blade.

forſidde, ás., 1) eiginl., í ho. l. t. forſiddet orðinn stirður af setu. — 2) óeiginl., (úrelt), a) sitja e-ð af sjer, (sb. sitja byri, Fms. VI, 358): F. ſin Ret. — b) afrækjast e-ð, óhlýðnast e-u.

Forſide framhlið: Forſiden (aðhverfan) paa en Mynt.

forſige (nærri úrelt), 1) lofa e-n: Kornet er alt forſagt pantað; sb. bortlove. F. ſig (heita að koma) til et Gjeſtebud. — 2) = forlove 2. — b) slá hendinni á móti e-u; sb. forſage a.

forſigtig, ft. -e, e., varfærinn, varkár, varlegur (sb. Hrafnk.), gætinn, forsjáll: Være f. i ſine Foretagender. Være f. (fara varlega) med Ild og Lys. — b) forsjállegur: En f. Fremgangsmaade. — forſigtigt, sem ao., varlega, gætilega: Gaae forſigtigt.

Forſigtighed, án ft., sk., varúð, varhugi, varhygð, (varfærni, varkárni), gætni, forsjálni: „F. uden Frygtagtighed“.

forſikkre segja e-ð fyrir víst, fullyrða, vera að telja e-m trú um e-ð: F. een om ſit Venſkab segjast vera vinur e-s (þ. e. segja það við hann). F. noget med Ed eða under ſin Ed sverja e-ð. Jeg forſikkrer dig (jeg segi þjer satt eða það er öldungis víst), at det forholder ſig ſaaledes. — b) = aſſurere: F. et Skib. F. ſit Huus i Brandkaſſen. — F. ſig eens Perſon ná tangarhaldi á e-m, (sb. handsama).

Forſikkring, ft. -er, sk., það að fullyrða e-ð, eða lofa e-u fyrir víst: Jeg vil end ydermere give ham den F., at o. s. frv. — b) = Aſſurance.

forſinke seinka e-m eða e-u, dvelja, tefja fyrir e-m.

Forſinkelſe, ft. -r, sk., það að forſinke (dvöl, töf, tímatöf).

forſkaane hlífa (þyrma, vægja) e-m eða e-u: F. een. F. een for noget hlífa e-m við e-u.

Forſkaanelſe, sk., hlífð.

forſkabe afmynda.

forſkaffe, ás., útvega, afla e-s: F. een noget.

forſkale sjá forſkalle.

Forſkaling sjá Forſkalling.

forſkalle (líka ritað forſkale eptir framburði), ás. 1, leggja loptbita í húsi fjölum og reyrleggjum til að setja þar gips neðan á.

Forſkalling (líka Forſkaling; sb. forſkalle), sk., það að forſkalle.

forſkandſe, ás., víggirða: F. en Leir. — Fjenden havde ſtærkt forſkandſet ſig (hlaðið um sig styrk vígi). — b) óeiginl.: F. ſig bag noget hafa e-ð að hlífskildi, bera e-ð fyrir sig.

Forſkandsning, ft. -er, sk., víggirðing.

forſke, h. s. 1, = grandſke.

Forſkeevne = Grandſkeevne.

Forſkelyſt = Grandſkelyſt.

Forſker, ft. -e, kk., = Grandſker.

Forſkerblik = Grandſkerblik.

Forſkjel, án ft., sk., munur, grein, greinarmunur, mismunur, misdeili (Fms. I, 17): Hele Forſkjellen beſtaaer deri, at o. s. frv. Der er ſtor F. paa de to Brødre á þeim bræðrum, þeirra bræðra. Giøre F.

paa (eða imellem) noget. Det kan være mig (ham, o. s. frv.) uden F., enten mjer (honum, o. s. frv.) má standa á sama, hvort o. s. frv.

forſkjellig, ft. -e, e., misjafn, ýmislegur, ólíkur, sundurleitur, frábrugðinn e-u: „Mange Ord ſynes eens og ere dog forſkjellige". Det er forſkjelligt, efterſom det kan falde ſig. Til forſkjellige (á ýmsum) Tider á umskiptilegum tímum (655 XXXII).

Forſkjellighed, ft. -er, sk., misjafnleiki, (sb. munur, grein, o. s. frv.).

forſkjønne, ás. 1, fegra, prýða, skreyta.

Forſkjønnelſe, ft. -r, sk., það að forſkjønne (prýði, o. s. frv.).

Forſkning, ft. -er, sk., = Grandſkning.

Forſko skeifa á framfæti.

forſkoe, ás. 1, járna hest á framfótum.

forſkraale, ás., í f. ſig oftaka (rífa) sig á því að orga: Barnet var ganſke forſkraalet. Sb. forſkrige.

Forſkrift, ft. -er, sk., forskript: Skrive efter F. — b) fyrirsögn (regla, skipun, boðorð) sem e-r á að hegða sjer eptir.

forſkrige, ás., í f. ſig hljóða yfir sig. Sb. forſkraale.

forſkrive panta e-ð skriflega: F. Varer fra førſte Haand. — 2) veðsetja e-ð skriflega: Han har maattet f. ham al ſin Eiendom. — b) f. ſig skuldbinda sig skriflega: Han har forſkrevet ſig til et aarligt Afdrag paa Gjelden. — Einnig, selja sig skriflega: F. ſig til Djævelen. — 3) f. (tómt) eða f. ſig misskrifa, skrifa skakkt: Dette Ord er forſkrevet misritað. Her har jeg forſkrevet mig.

Forſkrivelſe, sk., = Forſkrivning.

Forſkrivning, ft. -er, sk., það að forſkrive; einnig skrifleg skuldbinding: Forſkrivningen er ikke længere gyldig.

forſkrue skrúfa e-ð úr lagi. — b) óeiginl., í ho. l. t. forſkruet ringlaður: Hun er bleven forſkruet ved Romanlæsning. Forſkruede Begreber.

forſkrække hræða, skelfa, (gera e-n gagnhræddan 655 VII á 4. bls., 625 á 10. bls.): Forſkrækkes for noget verða hræddur við e-ð, skelfast af e-u, (sb. hræðast, manni stendur ótti eða ógn af e-u). Forſkrækket hræddur, skelfdur, lafhræddur, (gagnhræddur), felmsfullur, óttasleginn, óttafenginn (655 XXVII á 27. bls.).

forſkrækkelig, ft. -e, e., öll sama skýring og á forfærdelig.

Forſkrækkelſe, sk., hræðsla, skelfing, ógn, ótti.

Forſkud, ft. eins, kl., [sb. forſkyde 2, a], það sem e-m er borgað fyrir fram, það sem maður tekur fyrir sig fram: Faae F. paa ſin Løn fá nokkuð af kaupinu sínu fyrir fram. Gjøre F. Give een F. paa et Arbeide borga e-m nokkuð af verkalaunum hans fyrir fram.

forſkyde, ás., 1) eiginl., a) skemma e-ð með skotum: Skibet var blevet ganſke forſkudt i Slaget. — b) eyða e-u í skot: Beſætningen havde forſkudt Krud og Kugler. — c) f. ſig haggast: Laſten i Skibet har forſkudt ſig. — 2) óeiginl., a) hjálpa manni um e-ð fyrir fram: F. een en Sum Penge. Sb. foreſkyde 2, b, forſtrække 2. — b) útskúfa e-m, reka e-n frá sjer, hafna e-u: F. ſin Kone láta konu sína eina, láta af konu sinni (fornt). F. eens Raad.

forſkylde, ás., verðskulda, eiga e-ð skilið, vinna (gera) til e-s: Han har ikke forſkyldt andet end Godt af mig jeg á honum ekki nema gott upp að inna. Han fik ſin forſkyldte Straf makleg málagjöld. — 2) (sjaldh.), launa (endurgjalda) e-m e-ð, sjá e-ð við e-n, þægja e-m fyrir e-ð: F. een for hans Umage.

forſkyldet, ft. -ſkyldede, e., sem of hár leigumáli er á.

Forſkær, kl., = Forhammel.

forſkære skera e-ð til skemmda: Dette Tøi er reent forſkaaret. Bogen er forſkaaret.

Forſkærer, ft. -e, kk., sá sem sker niður matinn yfir borðum.

forſlaae, A) ás., 1) eiginl., berja e-n til óbóta: F. ſine Tjeneſtefolk. Han forſlog ſig ved at falde ned hann meiddi sig þegar hann datt ofan; sb. slasa. — 2) óeiginl., eyða e-u (t. a. m. í: eyða tíð án lasta): F. Tiden med noget gera sjer e-ð til dægrastyttingar. F. Grillerne med noget hafa af fyrir sjer með e-u. — B) h. s. (har), vera nógur, endast, vinnast (fornt), hrökkva: Det forſlaaer ikke til ſaa mange.

Forſlag, án ft., sk., [sb. forſlaae B], það að endast eða hrökkva: Der er ingen F. i denne Mad það verður ekkert úr þessum mat, hann endist ekkert.

Forſlag, ft. eins, kl., [sb. foreſlaae], uppástunga: Gjøre (indgive) et F. til en ny Indretning búa til (koma með) uppástungu um að setja e-ð nýtt á stofn. Bringe een i F. til et Embede stinga upp á e-m, að hann verði settur í e-t embætti.

forſlagen, ft. -ſlagne, e., slægvitur, slægur, slunginn, slóttugur, brögðóttur: Et forſlagent Hoved. (Sb. liſtig, ſnild, ſnedig.)

forſlibe draga (leggja) e-ð illa á stein svo að það skemmist.

forſlide, ás., slíta e-u út; er varla haft, nema í ho. l. t. forſlidt, a) eiginl.: Gamle, forſlidte (slitin) Klæder gamlir ræflar, garmar. — b) óeiginl., sem stagazt hefur verið á, margtugginn: Forſlidte Lignelſer (Talemaader). — 2) f. ſig slíta sjer út á vinnu.

forſlime, ás., setja slepju á e-ð, einkanl. gera magann óhreinan: En forſlimet Mave.

forſluge i f. ſig troða of miklum mat í sig.

forſlugen, ft. -ſlugne, e., = ſlugen.

forſlæbe, ás., í f. ſig drepa sig (slíta sjer út) á vinnu: Forſlæbt dauð-drepinn af vinnu.

Forſlæt fyrri slátturinn (gagnstætt: Efterſlæt).

forſmaae, ás. 1, [sb. forsmá t. a. m. í Rómv.], vilja ekki þiggja e-ð af því manni þykir ekki nóg til þess koma, hafna e-u: F. en Gave.

Forſmag aðkenning af e-u fyrir fram: Faae en F. paa noget.

forſminke draga (of) mikinn tállit á: Forſminkede Kinder.

forſmulre, ás., mola (mylja) e-ð í sundur.

forſmædelig, ft. -e, e., háðuglegur, svívirðilegur: En f. Straf (Død). — b) í tali, hræðilegur (líkt og óbærilegur): En f. Pine (Hede).

Forſmædelſe, sk., smán, háðung, svívirðing.

forſmægte (er) örmagnast, vanmegnast: F. af Sult (Tørſt).

Forſmække framfjöl (gaflfjöl framan til) í flutningsvagni.

forſnakke, ás., í f. ſig tala af sjer, láta sjer verða mismæli.

forſnilde, ás. 1, (sjaldh.), leika á, fleka.

forſnøe gera e-ð of snúðhart. — b) flækja.

forſnøre ofreyra: Hun var ſaa forſnøret (reyrð um mittið), at hun fik Ondt.

forſone sætta: Jeg har forſonet mig med ham hef sætzt við hann. Forſones (blive forſonet) med een sættast við e-n. Vi ere forſonede igjen við erum (orðnir) sáttir aptur. — b) blíðka, sefa: F. een ved Foreſtillinger (Foræringer). Faae een forſonet. F. eens Vrede sefa reiði e-s. — c) friðþægja fyrir, afplána: Chriſtus har forſonet vore Synder.

Forſoner, kk., friðþægjari.

Forſoning, ft. -er, sk., a) það að forſone (sætt; blíðkun; friðþæging). — b) bætur.

Forſoningshøitid friðþægingarhátíð.

Forſoningsmiddel vegur til friðþægingar.

Forſoningsoffer friðþægingarfórn.

Forſoningsværk friðþægingarverk.

forſonlig, ft. -e, e., sáttgjarn.

Forſonlighed, án ft., sk., sáttgirni.

Forſorg, án ft., fyrirhyggja. (Sb. Omſorg, Omhu.)

forſove, ás., sofa e-ð af sjer: F. Morgenen. F. ſin Middagsmad. — F. ſig sofa yfir sig.

Forſpil minni leikur á undan höfuðleiknum: Der opførtes et F. paa Theatret. — β) óeiginl., undanfari eða upphaf: Baſtillens Indtagelſe var Forſpillet til den franſke Revolution. — Gagnstætt: Efterſpil. — 2) (sjaldh.) = Forhaand.

forſpilde óeiginl., glata e-u, týna e-u: F. eens Gunſt brjóta (hafa) af sjer hylli e-s; sb. fyrirgera e-u, ráða sig af e-u. — Han har forſpildt (farið með) hendes Velfærd.

forſpille, ás., sóa (eyða) e-u í spilum: F. Alt hvad man eier. — b) f. ſit Kort eða f. ſig spila af sjer.

Forſpiller fyrirmaður í hljóðfæraslætti. — 2) sá sem spilar út á undan öðrum.

forſpiſe, ás., í f. ſig borða yfir sig.

Forſpring forskot: Have F. for en Anden (vera kominn á undan öðrum) bæði eiginl. og óeiginl.

forſpringe, ás., í f. ſig oftaka (ofreyna, meiða) sig á því að stökkva.

forſprænge (sjaldh.), ofreyna (sb. sprengja, drepa): F. ſig. F. en Heſt.

Forſpænd það að beita eyki fyrir vagn. — b) fremri hestar fyrir vagni: Kjøre med F.

forſpænde benda (draga) e-ð skakkt upp eða um of: Buen (Strængen) er forſpændt.

Forſpænding (með áherzluna á æ), sk., það að forſpænde.

Forſpænding (með áherzluna á o), sk., það að beita eyki fyrir vagn.

Forſpændsheſte, ft., fremri hestar.

forſpændt, [sb. ſpænde], beittur fyrir vagn: Ere Heſtene forſpændte er búið að beita hestana fyrir? Der er f. það er búið að beita fyrir. — b) um vagn eða sleða, sem búið er að beita fyrir: En med fire Heſte f. Vogn.

forſperge, ás., í f. ſig spyrja af sjer: Man kan vel forhøre ſig, men ikke f. ſig enginn hefur á spurninni.

Forſt, sk., ræktaður skógur, er haft sem fremri liður í mörgum samsettum orðum.

forſtaae, ás., A) (sjaldh.), eiginl., í f. ſig stirðna á að standa. — B) óeiginl., 1) undirstanda (fornt), skilja, hafa vit (skynbragð) á, bera skyn á, sb. jeg kann ekki lag á því: Man kan neppe f. ham (hann skilst varla), naar han taler. Jeg forſtaaer ikke dette Sted. F. et Sprog. F. (vera vel að sjer í) en Videnſkab. — Hvorledes forſtaaes (skilja menn, taka menn) dette Udtryk. — Give een at f. (gefa e-m í skyn), at o. s. frv. — F. en halvqvædet Viſe skilja fyr enn skellur í tönnunum. — Dette Ord forſtaaes under er haft í huganum (þó það sje ekki nefnt). — 2) með ſig, a) det forſtaaer ſig ſelv eða af ſig ſelv það er sjálfsagt, það er auðvitað, það er vita-skuld. — b) f. ſig paa noget hafa vit (skynbragð) á e-u, kunna að e-u. — c) lade ſig f. med noget láta skilja e-ð á sjer, láta e-ð í veðri vaka.

forſtaaelig, a) ft. -e, e., skiljanlegur, skilmerkilegur, greinilegur. — b) sem ao., skiljanlega, skilmerkilega, greinilega.

Forſtaaelighed, án ft., sk., það að vera forſtaaelig a.

Forſtaaelſe, sk., eindrægni, samlyndi, samþykki: De leve i god (kjærlig) F. med hinanden það fellur vel (ástsamlega) á með þeim. — b) vitorð, samtök: Han var i F. med Fjenden. Der var en hemmelig F. imellem dem.

forſtaale, ás. 1, stálsetja, sjóða stál á: F. en Oxe.

Forſtaaling, sk., það að forſtaale.

Forſtad undirborg.

Forſtand, án ft., sk., vit, vitsmunir; hyggindi; skilningur, greind; ráð; skyn, skynbragð: Have god F. vera vel viti borinn. Naturlig F. hyggjuvit. En dyrket F. (vit með kunnáttu). Have en grundig F. vera djúpvitur. Han handlede med ſtor F. fór viturlega að. Han viſte ſig ſom en Mand af ſiin F. (sb. hafa hvöss hugar-augun). — Det gaaer over min F. (það er ofvaxið mínum skilningi). Have F. paa noget hafa vit (skynbragð) á e-u, bera skyn á e-ð. — Miſte Forſtanden eða gaae fra ſin F. ganga af vitinu (656 C á 31. bls.). Være fra ſin F. vera óður (ær). Han er ikke ved ſin fulde F. hann er ekki með öllu viti (ráði), ekki með öllum mjalla. — Lykken var bedre, end Forſtanden gafst óvænum happ, sb. það var ekki honum að þakka. — b) það hvernig á að skilja e-ð, skilningur, merking, efni: Ordet kan tages i en dobbelt F. Sb. Mening.

Forſtander, ft. -e, kk., forstjóri, formaður.

Forſtanderſkab, kl., forstjórn.

Forſtanderſke, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er forstjóri.

forſtandig, ft. -e, e., hygginn, skynugur, greindur, vel viti borinn: En f. Mand. — b) hyggilegur: Et forſtandigt Svar (Raad).

Forſtandighed, án ft., sk., hyggni.

Forſtandsbegreb nám sem er komið undir skilningi.

Forſtavelſe samstafa sem er sett framan við meginhluta orðs (t. a. m. be- í begribe, for- í forholde). Gagnstætt: Efterſtavelſe.

Forſtavn, á skipi, framstafn, stafn, háls, barki.

forſtege ofsteikja: Stegen er forſtegt.

forſtemme, ás., stilla hljóðfæri rangt: F. et Claveer. Harpen er forſtemt. — b) óeiginl., gera e-n hljóðan eða óglaðan: Denne Efterretning forſtemte hele Selſkabet við þessa fregn hljóðnuðu allir (setti alla menn hljóða, drap hljóð úr mönnum). Han er forſtemt það liggur illa á honum, (það er e-r fýla í honum).

Forſtemthed, sk., ógleði, (fýla í e-m).

forſtene, ás. 1, gera e-ð að steini: Forſtenede Dyr sem eru orðin að steini. — b) óeiginl., t. a. m. forſtenes af Skræk stirðna upp af hræðslu.

Forſtening, sk., a) án ft., það að verða að steini. — b) með ft. -er, steingjörvingur: Samle Forſteninger.

forſtikke, ás., stinga e-n til skemmda eða óbóta: Bierne have ganſke forſtukket ham.

forſtille, í f. ſig hafa yfirdrepskap í frammi, gera sjer e-ð upp.

Forſtillelſe, sk., látalæti, ólíkindalæti, yfirdrepskapur, uppgerð, skrópar, hræsni.

forſtilt, ft. -e, e., [sb. forſtille], sem ekki er annað enn látalæti (o. s. frv., sjá Forſtillelſe), uppgerðar-: F. Sorg. F. Venſkab.

Forſting þræðing (með nál).

Forſtokkelſe, sk., þrjózka, þverúð, þvermóðska, harðýðgi hjartans.

forſtokket, ft. -ſtokkede, e., þrjózkur, þverúðarfullur: Gjøre een f. ved Haardhed. F. i Ondſkab.

Forſtolpe (sjaldh.), dyrustafur.

forſtoppe oftroða í: F. (láta of mikið í) en Pølſe. — b) stífla, teppa: Renden er forſtoppet. F. Maven gera (valda) harðlífi.

Forſtoppelſe, sk., teppa; sjer í lagi harðlífi: F. i Underlivet. Være plaget med F.

Forſtrand fjara eða land manns að því leyti sem reka snertir, (reki).

Forſtrandseier fjöru-eigandi, sá sem á reka á e-m stað, rekamaður (Grágás).

Forſtrandsherre = Forſtrandseier.

Forſtrandsret reki sem rjettindi (sb. ef maðr kaupir reka af landi manns).

Forſtreg skerðing á lykli.

forſtrække, ás., 1) eiginl., ofteygja: Han har forſtrakt en Sene það hefur tognað í honum sin. Han har forſtrakt Armen (Benet) það hefur tognað e-ð í handleggnum (fætinum) á honum. — 2) óeiginl., f. een noget og f. een med noget hjálpa e-m um e-ð fyrir fram: F. een noget paa hans Løn borga e-m nokkuð af kaupinu fyrir fram. (Sb. foreſkyde 2, b, forſkyde 2, a.) F. een med en Sum Penge.

Forſtrækkelſe, sk., það að forſtrække 1 (tognun).

Forſtrækning, sk., það að forſtrække 2.

forſtrøe (sjaldh.), kasta e-u á víð og dreif.

Forſtue forstofa (Hkr., Björgv.; sb. forskáli Dropl.); sb. anddyri.

Forſtuedør forstofudyr; forstofuhurð.

Forſtuetrappe forstofustig (ft.).

Forſtuevindue forstofugluggi.

forſtumme (er), h. s. 1, þagna, hljóðna, (sb. það drepur hljóð úr manni, það slær þögn á mann, manni fallast orð, o. s. frv.).

forſtyrre, ás. 1, umturna e-u. — b) raska e-u: F. Forretningernes Gang. Være forſtyrret (ringlaður) i Hovedet. Han ſeer ud, ſom han var forſtyrret brjálaður. — c) trufla, ónáða, tefja, glepja, tefja (glepja, fipa) fyrir e-m: Han forſtyrrer mig tidt i mit Arbeide. Fremmedes hyppige Beſøg f. de Arbeidende.

Forſtyrrelſe, ft. -r, sk., umturnun. — b) óregla, ruglingur, hrærigrautur, ringul-reið: Der herſkede en almindelig F. (það var allt á tjá og tundri eða á rúi og stúi eða í uppnámi) i Huſet.

Forſtyrrer, ft. -e, kk., sá sem umturnar eða raskar e-u.

Forſtyrring, sk., = Forſtyrrelſe (einkum a).

forſtærke, ás. 1, styrkja, efla: F. en Krigshær fjölga liði, (sb. eflast að liði). F. (treysta, remma) en Befæſtning.

Forſtærkning, ft. -er, sk., það að forſtærke. — b) viðbót við lið.

forſtøde, ás., 1) eiginl., meiða: F. ſig. F. Hovedet ved et Fald detta og meiða sig á höfðinu. Forſtødt af Kjerſel allur marinn af því að aka. — 2) óeiginl. = forſkyde 2, b: F. ſin Huſtru (Søn).

forſtørre, ás. 1, gera e-ð stærra, stækka, auka, færa e-ð út: F. en Stad. F. et Rige. — Nogle Glas f., andre formindſke Gjenſtandene (stækka hlutina, þ. e. láta þá sýnast stærri, enn þeir eru). — b) óeiginl., gera of mikið úr e-u: F. eens Feil.

Forſtørrelſe, sk., stækkun, aukning.

Forſtørrelſesglas stækkunargler.

forſtøvet, ft. -ſtøvede, e., rykugur.

forſulte, ás., svelta. — Ho. l. t. forſultet, sem e., sem hefur soltið.

forſulten dauð-soltinn, glorhungraður.

Forſvar, kl., a) munnleg vörn: Tage een i F. taka málstað e-s. Hans Handlemaade var hans bedſte F. imod diſſe Beſkyldninger. Einnig um málsvörn: Han førte ſelv ſit F. (varði sjálfur málið sitt) for Retten. — b) vörn í verki, vernd, hlífð: Tænke paa F. ætla að verjast. Lave ſig til F. búast til varnar. Floden er Byens F. (hlífir borginni) fra denne Side.

forſvare, ás., a) svara fyrir e-n eða e-ð, verja e-ð munnlega: F. een taka málstað e-s, afsaka e-n, bera í bætifláka fyrir e-m. F. en ſlet Sag verja rangt mál, eiga illan málstað. Jeg kan f. hvad jeg har ſagt jeg þori að ábyrgjast það sem jeg hef sagt, jeg get fært sönnur á mál mitt). — Einnig um málsvörn: F. den Anklagede. — b) verja e-ð í verki: F. Landet (sb. landvarnarmaður). F. ſig til det Yderſte. Havnen forſvares ved Batterier (et Caſtel) við höfnina eru sett vígi (er settur kastali) til varnar.

Forſvarer, ft. -e, kk., sá sem ver e-n eða e-ð munnlega eða í verki, (sb. ver styrkr fyrir sonum mínum, Rómv.): Den Uſkyldiges F. sá sem tekur að sjer mál (tekur málstað) saklausra manna. — Fædrelandets Forſvarere.

forſvarlig, 1) ft. -e, e., a) afsakanlegur: Det er ikke forſvarligt (því er ekki bót mælandi), at handle ſaaledes. — b) sem óhætt er að ábyrgjast, gildur (sb. ef þeim lízk sá ofn gildr), óaðfinnanlegur: Forſvarligt Arbeide. En f. Bygning. — 2) sem ao., afsakanlega: Han har ikke handlet f. mod ſine Børn því er ekki bót mælandi, hvernig hann hefur farið með börnin sín.

Forſvarsanſtalter, ft., undirbúningur (viðbúningur, viðbúnaður) til varnar.

Forſvarsbrug, sk., það að vera haft til varnar: Tjene til F. vera haft til varnar.

Forſvarsforbund samband til varnar.

Forſvarsgrund ástæða sem e-ð er varið með; astæða til að verja e-ð.

Forſvarskrig landvörn. Gagnstætt: Angrebskrig og Erobringskrig.

forſvarsløs slyppur, vopnlaus.

Forſvarsmiddel það sem haft er til varnar.

Forſvarsmod hugrekki til varnar.

Forſvarsret rjettur á að verjast.

Forſvarsſkib landvarnarskip.

Forſvarsſkrift varnarrit.

Forſvarsſtand það að vera hæfur til varnar: Sætte en Fæſtning i F. (búa kastala til varnar).

Forſvarstale varnarræða.

Forſvarsvaaben hlífar. Gagnstætt: Angrebsvaaben.

forſvarsviis, ao., eins og þegar varizt er: Gaae f. til Værks gera ekki annað enn verjast.

forſvedt, [sb. ſvede], kófsveittur, allur löðrandi í svita.

forſvige = ſvige.

forſvinde hverfa, líða burt, dvína, eyðast: Han forſvandt for vore Øine. Duggen (Taagen) forſvinder for Solen.

Forſvinden, sk., hvarf.

forſviret, [sb. ſvire], eptir sig af drykkjuskap.

forſvække = ſvække.

forſværge, ás., sverja þess (sverja sig um) að maður skuli hafna e-u: F. Brændeviin (Spil). Jeg har forſvoret, at komme der svarið mig um að koma þar aldrei. — b) ville f. þora að sverja fyrir: Jeg vilde have forſvoret (jeg hefði þorað að sverja fyrir), at det var ham; ſaa ukjendelig var han. — c) f. ſig sverja meinsæri, (sb. sverja sig til helvítis).

Forſværgelſe, sk., það að forſværge.

Forſværm fyrri býflygishnappur sem kemur úr flugnabúi sama ár og annar. Gagnstætt: Efterſværm.

Forſyn, án ft., forsjón: Stole paa Guds F. Lade Forſynet raade. Forſynets urandſagelige Veie.

forſynde, ás., í f. ſig syndgast: F. ſig imod (á) een.

forſyne, ás. 1, byrgja e-n eða e-ð að e-u: F. ſit Huus med Fødevarer. F. ſig for et Aar. F. ſig godt til en Reiſe. Være forſynet med noget vera byrgur að e-u. F. ſig mod Kulden dúða sig svo kuldinn komist ekki að manni. F. et Embede reka embætti annars (þegar hann er ekki við látinn).

Forſynelſe, sk., = Forſyning.

Forſyning, sk., það að forſyne.

forſynlig, a) ft. -e, e., útsjónarsamur, (sb. fornbýll): En f. Huusfader. — b) sem ao., gætilega.

Forſynlighed, án ft., sk., útsjónarsemi. — b) = Forſigtighed.

forſyre of-sýra.

Forſæde fram-set: Forſædet i en Karreet. — b) tignarsæti, öndvegi: Have Forſædet (vera forseti) i et Raad. Møderne holdes under hans F. hann er forseti á samkomunum.

forſælge i f. ſig selja af sjer, selja sjer í skaða.

Forſæt, ft. -ter, kl., [sb. foreſætte], 1) (sjaldh.), eiginl., það sem er sett fyrir framan e-ð: Et F. af Pap for Vinduer. — 2) óeiginl., a) áform, ásetningur, það sem maður hefur í hyggju: Fatte et F. áforma e-ð. Med frit F. af ásettu ráði; sjálfkrafa. — b) úrelt = Indlæg d.

forſætlig, a) ft. -e, e., gerður af ásettu ráði, sem e-r gerir viljandi eða vísvitandi: Et forſætligt Mord. En f. Skade. — b) sem ao., af ásettu ráði, viljandi, vísvitandi: Gjøre noget f.

Forſætlighed, án ft., sk., það að vera forſætlig a.

Forſætning fremri hluti greinar. — b) önnur hvor fyrri greinin í ályktun.

forſætte, ás., 1) eiginl., a) setja e-ð á rangan stað: Bogen er bleven forſat. Sætteren har forſat denne Linie. — b) Skibet blev forſat (skipið hrakti eða bar) af ſin Curs ved Strømmen skipið flatti fyrir straumi. — c) blanda: F. Kobber med Tin. — 2) óeiginl., a) setja e-n á rangan stað: Denne Bonde er forſat i ſin Landgilde borgar of mikla landskuld. — b) (sjaldh.), spilla e-u: F. ſin Helbred. — c) kippa vexti úr skepnu: „Slige unge Heſte forſættes derved i deres Væxt og Styrke“ það kemur kyrkingur í þá.

forſøde, ás. 1, sæta (623 á 28. bls.). — óeiginl. = ljetta, gera e-ð ljettbært eða ljettbærara: F. Livets Sorger (Kummer, Møie).

Forſødelſe, sk., það að forſøde.

Forſøg, ft. eins, kl., tilraun, raun, viðleitni, viðburðir: Gjøre (foretage) et F. Forſøget lykkes (mislykkes, falder ſlet ud). Phyſiſke (chemiſke, electriſke) F. Alle hans F. vare forgjeves. Gjøre mange F. paa noget gera margar atrennur að e-u.

forſøge, ás., reyna a) líkt og freista e-s, kosta (reyna til) að gera e-ð: F. ſig i Verden. F. ſin Lykke. F. forſkjellige Midler mod en Sygdom (sb. hefir nokkurs verit í leitað um mein hennar). Vi maae f. (eða f. paa), om det vil lykkes. — b) líkt og þola, verða fyrir e-u: Han har forſøgt megen Gjenvordighed. En forſøgt (reyndur) Mand. — c) (sjaldh.), freista manns (til ills).

forſølve, ás. 1, silfra e-ð; einnig óeiginl., setja silfurlegan lit á.

Forſølvning, ft. -er, sk., silfring.

forſømme, -ſømte, -ſømt, ás., vanrækja (655 XXXII; sb. afrækjast rétt at gera, Gþl.), hirða e-ð ekki eða illa, hirða ekki (eða illa) um, o. s. frv.: F. ſine Pligter. F. ſit Embede. F. ſine Børn. Han er forſømt i ſin Opdragelſe eða Ungdom (honum hefur ekki verið kennt mikið í ungdæmi sínu; sb. hafa ekki lært neinn góðan guðstitil). F. den beleilige Tid sitja af sjer gott tækifæri. Dette maa du endelig ikke f. Han forſømmer ſig ikke (hann sjer um sig að verða ekki af því sem býðst; sb. sjaldan bregzt mjaldur á miði).

forſømmelig, ft. -e, e., hirðulaus: F. i ſit Embede.

Forſømmelighed, án ft., sk., hirðuleysi.

Forſømmelſe, ft. -r, sk., vanrækt, (hirðuleysi).

forſørge, ás., A) f. ſig dragast upp á sorg. — B) án ſig a) standa straum af e-u, sjá e-m farborða, færa fram ómaga (Grágás): Han har ikke ſaa meget, at han kan f. en Familie. Hans Døttre ere godt forſørgede (það er sjeð vel fyrir þeim). — b) (sjaldh.) = forſyne: F. een med Klæder.

Forſørgelſe, sk., framfærsla (t. a. m. ómaga), o. s. frv.: Datteren har faaet en god F. i Kloſteret (það er sjeð vel fyrir henni með því að koma henni í klaustrið).

Forſørger, ft. -e, kk., sá sem stendur straum af e-m, o. s. frv.

*Fort, ft. -er, kl., smá-kastali.

fort, ao., áfram: Fare f. = fortfare (t. a. m. fare f. at kæmpe halda upp orustu). — b) hratt (hradt).

fortabe glata e-u, týna e-u: Fortabes eða blive fortabt glatast, fyrirfarast, fara illa. — Ho. l. t. fortabt, sem e., hnugginn, dapur, hrelldur: Han ſaae ganſke fortabt ud.

Fortabelſe, sk., missir, tjón: Forbyde noget under Livs og Æres F. (banna e-ð og leggja við líf og æru). — b) glötun, fyrirdæming: „Frelſe Sjælen fra Synd og F.“

Fortag heimild á að taka e-ð fyrst.

fortage, ás., a) úrelt, taka e-ð burt, eyða e-u. — b) f. ſig oftaka sig.

Fortale formáli (sjer í lagi fyrir bók, eins og á ísl.): Her behøves ingen lang F. hjer þarf ekki lengi að troða fyrir sjer (sb. Nj. 229).

fortale, ás., 1) (nú sjaldh.), tala illa um, bakbíta, baknaga, (sb. bagtale). — 2) f. ſig mistala sig, láta sjer verða mismæli.

Fortaler (með áherzluna á a), kk., sá sem bakbítur e-n.

Fortaler (með áherzluna á o), kk., formælandi e-s (Hávam.), sá sem talar máli e-s eða tekur málstað e-s.

Fortand framtönn.

Fortegn, 1) merki sem er fyrir framan e-ð, einkanl. sönglykill. — 2) = Forvarſel.

fortegne, ás., 1) draga e-ð skakkt upp: Denne Arm er reent fortegnet (af pentaranum). — 2) = optegne.

Fortegnelſe, ft. -r, sk., skrá, (registur): Gjøre F. over noget skrá e-ð.

Fortegning (með áherzluna á e), sk., skakkur uppdráttur.

Fortegning (með áherzluna á o), sk., sönglykla-setning (sb. Fortegn 1).

fortfare halda áfram.

Fortgang = Fremgang.

Fortid, án ft, liðin tíð, liðnar aldir: F., Nutid og Fremtid. Fortids Sæder (Skikke). Fortids er líka opt ritað sem fremri partur í samsettu orði, t. a. m. Fortidsminde.

fortie, ás., þegja yfir e-u: F. noget for een dylja e-n e-s. — 2) f. ſig, e. o. þegja af sjer (að sínu leyti eins og tala af sjer), ekki haft nema í talsh. man kan ſnarere fortale ſig, end f. ſig (það er hættara við, að maður tali af sjer, enn o. s. frv.).

Fortielſe, sk., það að fortie (þögn — þagmælska — um e-ð).

*Fortification, sk., víggirðing; víggirðingalist.

*fortificere, ás. 1, víggirða.

fortil, ao., framan til, framanvert: F. (fram) i Vognen.

fortinge, ás., gera samning (semja, verða ásáttur) um, takast e-ð á hendur fyrir ákveðið kaup: F. et Arbeide (D. L.). — 2) f. ſig hafa af sjer (hafa óhag) á samningi.

Fortingning, sk., það að fortinge 1: Arbeidets F. Have et Arbeide i F. (hafa tekizt verk á hendur fyrir ákveðið kaup).

fortinne, ás. 1, tina e-ð.

Fortinning, sk., tinun.

fortjene, ás., afla sjer e-s, (innvinna sjer), græða: Der falder endeel at f. það hrýtur að manni. Hvad han fortjener, drikker han op i Kroen. F. mange Penge græða mikið fje. Paa diſſe Varer er kun lidt at f. Jeg har intet fortjent ved denne Handel ekki ábatazt neitt á þessu kaupi. — b) vinna til e-s, (sb. eignast namn sitt í góðum siðum), eiga e-ð skilið, (sb. forſkylde 1): F. Tak. F. Berømmelſe. Han har fortjent ſin Skjebne (Straf það var ekki von að vel færi fyrir honum); sb. það kom vel á vondan, það var honum mátulegt. Han fik ſin fortjente Straf makleg málagjöld. Dette havde jeg ikke fortjent af ham jeg átti það ekki að honum. — Ho. l. t. fortjent, sem e., sem á gott skilið: Gjøre ſig fortjent af Fædrelandet vera gagnsamur ættjörðu sinni. En meget fortjent Mand nýtasti maður.

Fortjeneſte, sk., 1) án ft., a) afli, vinnuafli (60), gróði, ábati: Have F. af noget hafa e-ð til fjár sjer. Dette var min hele F. — b) tilverknaður, tilgjörð (655 XXV), verðung, verðleiki, maklegleikar: Straffes (belønnes) efter F. Han opnaaede denne Ære uden al F. — 2) með ft. -er, verðleikar (sem verk eða athafnir):

Paa Grund af hans Fortjeneſter. Han har mange Fortjeneſter af Fædrelandet samlandar hans eiga honum mikið gott upp að inna. En Mand af ſtore Fortjeneſter mesti gagnsemdamaður.

fortjenſtlig, ft. -e, e., (einkum í tali), góðra gjalda verður, nytsamlegur: Et fortjenſtligt Foretagende.

fortløbende, [sb. **løbe**], sem ekki slitnar (það sem heldur áfram í sífellu): En f. Talrække.

Fortøft petti (eða gerði) sem fylgir húsi og er fyrir framan það.

Fortog gangstjett (með endilöngum húsum í borgum): Belægge Fortogene med Fliſer leggja hellur á stjettirnar.

Fortogsret framgangsrjettur á stjett (sb. **Fortog**).

Fortogt = **Fortrop**.

fortolde, ás., gjalda toll af varningi (sem kemur úr öðrum löndum).

Fortoldning, sk., það að **fortolde**.

fortolke þýða = skýra: Det blev os fortolket paa Danſk okkur var sagt efnið úr því á dönsku. F. Loven. F. (ráða) en Drøm.

Fortolker, ft. -e, kk., sá sem skýrir (þýðir) e-ð.

Fortolkning, sk., þýðing = skýring.

Fortolkningskonſt skýringafræði.

Fortolkningsmaade skýringarháttur.

Fortolkningsregel skýringarregla.

fortone, ás., í f. ſig vera tilsýndar, sýnast: Kyſterne f. ſig. Landet fortoner ſig.

Fortoning, ft. -er, sk., það hvernig strendur eru tilsýndar, (sb. hyllingar, tíbrá).

Fortop toppur á framsiglu: Føre Flag paa Fortoppen.

fortove, ás. 1, (fornt) = **fortøie**.

fortplante (sjaldh.) = **forplante**.

Fortrav (sjaldh.) = **Fortrop**.

Fortrin það að vera tekinn fram yfir e-n: Hun gav ham Fortrinet for (tók hann fram yfir) alle de andre Friere. — b) það sem maður hefur fram yfir e-n, yfirburðir, kostur: Han har det F. (hefur það fram yfir) at være rig. Hun beſidder mange F. Fødſelens indbildte F.

fortrinlig, a) ft. -e, e., öðrum fremri, frábær, framúrskarandi, ágætur: Fortrinlige Egenſkaber. Byen har en f. Beliggenhed til Handel. — b) sem ao., frábærlega, afbragðslega, sjer í lagi: Derved blev han f. berømt.

Fortrinlighed, sk., það að vera **fortrinlig** a.

Fortrinsret rjettindi öðrum fremur: Have F. til Befordring.

fortroe, ás., (sjaldh.) = **betroe**.

fortrolig, a) ft. -e, e., heimullegur: En f. Ven alúðar-vinur. De ere meget fortrolige ſammen samrýndir. Hans Fortrolige trúnaðarmaður hans. Et fortroligt Venſkab; sb. **dáleikar**. Holde f. Omgang med een. Jeg har havt en f. Samtale med ham derom við höfum talað einlæglega um það. — b) sem ao., einlæglega, kompánlega, o. s. frv.: Omgaaes f. med een (sb. gera sjer dælt við e-n).

Fortrolighed, sk., heimulleiki (sb. 655 XXXII á 1. bls.), trúnaður: Have F. (traust) til een reiða sig á e-n, þora að eiga undir e-m. Saa gjerne jeg endog taler med ham, ſaa kan han dog aldrig vinde min F. Sige (fortælle) een noget i F. í trúnaði.

Fortrop sá hluti liðs er fer á undan meginhernum, (sb. ferðarbroddurinn): Det kom til Fegtning imellem begge Hæres Fortropper.

fortryde, -**trød**, -**trydt** (og -**trudt**), ás., a) iðrast e-s, iðrast eptir e-u, sjá eptir e-u: F. ſine Synder (Feil). Jeg fortryder, at jeg lod mig overtale dertil. — Einnig noget fortryder een (sb. e-n iðrar e-s): Kjøbet fortryder mig ikke jeg sje ekki eptir kaupinu. Det fortryder mig, at jeg har ſagt ham det. — b) f. paa misvirða, láta sjer þykja eða mislíka, þykkjast (firrtast) af e-u: Ingen kan f. paa, at jeg ſøger min Ret. F. paa (sjá ofsjónum yfir) en andens Lykke.

fortrydelig, a) ft. -e, e., sem þykkja er í, sem misvirðir e-ð, firrtur, styggur, gramur: Han er bleven f. paa mig það er komið illt í hann við mig. Hun var f. over (henni þótti það eða þótti fyrir), at jeg ikke vilde følge med. — b) sem ao., í þykkju: Tage noget f. op misvirða e-ð.

Fortrydelſe, án ft., sk., iðrun: Syndernes F. Føle F. over noget iðrast e-s. — b) þykkja, firrta, fúss, styggð.

fortrykke, 1) kremja (kreista, merja, þrýsta að e-u) til skemmda eða óbóta: Fortrykkes i en Trængſel. — b) óeiginl., þröngva kosti e-s, (sb. **undertrykke** a): F. den Fattige. — 2) misprenta: Dette Ark er fortrykt (rangprentað) og maa omtrykkes.

Fortrykkelſe, sk., (sjaldh.), ánauð, ágangur. Sb. **Undertrykkelſe**.

fortrylle töfra, trylla, seiða að e-m, leggja e-ð á e-n: Eventyr om fortryllede Riddere sem hafa orðið fyrir gjörningum, í álögum. Et fortryllet Slot. — b) gagntaka e-n með unun, gera e-n frá sjer numinn: Hendes Skjønhed har ganſke fortryllet ham (hann er öldungis frá sjer numinn af fegurð hennar). En fortryllende (unaðsamleg-) Ynde (Naturlighed, Muſik).

Fortryllelſe, sk., töfrar; álögur. — b) það að gera e-n frá sjer numinn eða vera það.

Fortræd, án ft., sk., ami, mein, klípa, kröggur, vandræði: Den Dreng kan ikke dye ſig; han ſkal altid gjøre F. (í tali) hann þarf alla jafna að gera e-ð til meins. Gjøre een F. gera e-m e-ð (illt), ama e-m, mýja e-m, áreita e-n. Volde (forvolde) een F. Føre een i F. Komme i F. for noget (stundum: fá illt fyrir e-ð). Komme i F. for en Andens Skyld (stundum: fá illt fyrir e-n). Jeg har havt megen F. (það hefur margt amað að mjer, eða þvíuml.) i Dag. Hans Beſøg er mig kun til F. koman hans er mjer ekki nema til ama (leiðinda).

fortræde, ás., vinda á sjer fótinn (með því að misstíga sig): F. ſin Fod. — b) troða e-ð niður: Kornet paa Ageren blev fortraadt (sb. Fms. V, 50, Fóstbr. 193).

fortrædelig, 1) ft. -e, e., a) önugur, afundinn, undinn og snúinn, nöldrunarsamur, stygglyndur, skirðlyndur, geðstirður, (sb. **fortræden**): F. i ſit Sind illur (ekki góður) í bæinn sinn, ekki hýr í horn að taka. Blive f. over noget (styggjast við e-ð). Han er f. at omgaaes. F. i Omgang. — b) meinlegur = sem mein er að, hvimleiður (hvumleiður), leiðinda-: En f. Reiſe. Et fortrædeligt Arbeide. — 2) sem ao., a) önuglega, stygglega: Svare f. — b) meinlega, bagalega, (sb. **það kémur sjer illa**).

Fortrædelighed, sk., a) án ft., önuglyndi, stirðlyndi, stygglyndi. — b) með ft. -er, óþægð: Embedet volder ham mangen F.

fortræden, ft. -**trædne**, e., önuglyndur, geðstyggur, (sb. **fortrædelig** 1, a).

Fortrædenhed, án ft., sk., (sjaldh.) = **Fortrædelighed** a.

fortræffelig, a) ft. -e, e., ágætur (sb. **fortrinlig**, **ypperlig**): En f. Mand allra vænsti maður. — b) sem ao., ágætlega, prýðilega.

Fortræffelighed, sk., það að vera **fortræffelig**.

fortrække, 1) ás., a) skæla = gretta, afmynda: F. Anſigtet. — b) f. ſig (í tali) leika af sjer. — 2) h. s. (í tali), halda burt: Storken vil ſnart f. fer bráðum.

fortrælle, ás., í f. ſig slíta sjer út (fara með sig) á vinnu.

fortrænge, ás., 1) = **fortrykke** 1: Hjelpe de Nødlidende og Fortrængte (bágstöddum og ánauðugum). — 2) bola e-m út, flæma e-n burt: F. een fra hans Plads. F. Fjenden af hans Stilling. F. een af hans Embede.

fortrøden, ft. -**trødne**, e., [sb. trauð-r], (sjaldh.), trauður, tregur.

fortrøſte hughreysta, hugga: F. een med noget. — b) f. ſig treysta, reiða sig á: F. ſig paa Gud treysta guði. Jeg fortrøſter mig til Kongens Retfærdighed.

Fortrøſtning, sk., hughreysting, huggun. — b) traust, trúnaðartraust: Sætte ſin F. til een treysta e-m. „F. til den Algode".

fortſætte, ás., halda e-u áfram, halda áfram með e-ð: F. ſin Reiſe halda fram ferðinni, halda (fara) leiðar sinnar. F. (stundum: ljúka við) et Skrift, ſom en anden har begyndt.

Fortſættelſe, sk., framhald.

Fortſætter, ft. -e, kk., sá sem heldur e-u áfram sem annar hefur byrjað.

fortumle, ás., (sjaldh. nema í ho. l. t.), trufla = gera e-n ringlaðan í höfðinu: Være fortumlet i Hovedet.

Fortumling, ft. -er, sk., ringl, (sb. víma).

fortvivle örvænta, örvinglast, (sb. sturlast): F. om Guds Naade örvænta sjer guðs miskunar. F. om et heldigt Udfald af et Foretagende. Han er nær ved at f. (nærri búinn að leggja öldungis árar í bát). — 2) ho. l. t. **fortvivlet**, sem e., eiginl. örvæntingarfullur, a) örvinglaður, sturlaður: Et fortvivlet Menneſke sem ekki svífist neins, sem ekki horfir í neitt. — b) sem maður örvæntir alls góðs um: Fortvivlede Omſtændigheder. En fortvivlet Sag. — β) sem er samfara örvæntingu: „Fortvivlet Sorg" harmur og örvænting, skelfilegur harmur. — γ) sem kemur til af örvæntingu: Et fortvivlet Anſlag. — Gjøre et fortvivlet Angreb sækja að í ákafa. Gjøre en fortvivlet Modſtand verjast með mikilli hreysti. Et fortvivlet Middel óyndisúrræði.

Fortvivlelſe, án ft., sk., örvænting, örvinglun, hugarvíl: Han kan endog bringe Taalmodigheden til Fortvivlelſe.

fortydſke, ás. 1, snúa e-u á þjóðversku.

Fortydſkning, sk., það að **fortydſke**.

fortygge tyggja (bíta) e-ð til skemmda.

Fortygning, sk., það að **fortygge**.

fortykke, ás. 1, (úrelt), láta sjer þykja fyrir e-u: „Derſom han det ſkulde f." ef svo færi, að honum þætti fyrir því.

fortynde þynna; sömul. deyfa (t. a. m. f. Brændeviin med Vand).

Fortyndelſe, sk., þynning: Luftens F.

1. fortælle, -tællede og -talte, -talt, telja e-ð skakkt: Pengene ere fortalte. — b) f. ſig telja skakkt.

2. fortælle, -talte, -talt, segja = segja frá e-u: F. en Hiſtorie (Begivenhed, Tilbragelſe). Den fortællende Stiil sögulegt orðfæri.

Fortæller, kk., sá sem segir frá e-u, sögumaður: Han er en god F. hann segir sögulega frá.

Fortælling, ft. -er, sk., saga = sögn = frásögn. — b) saga: En ſand F. En digtet F. skröksaga, samsetningur. En opdigtet F. lygasaga.

fortænke, ás., lá e-m e-ð: Man kan ikke f. ham deri, at (honum er ekki láandi, þó) han vil ſikkre ſin Eiendom. Jeg fortænker dig ikke, om (jeg lái þjer ekki, þó) du gjør det. — b) = mistænke: F. een for Tyveri.

fortænkelig, ft. -e, e., (sjaldh.) = mistænkelig a.

fortære, ás., eyða e-u: Fortæres ved Ild brenna (til ösku). Jernet fortæres af Ruſt jezt af ryði. — Óeiginl.: F. ſine Kræfter. — b) eta (e-ð upp): F. Maden (ljúka matnum). F. Foderet (jeta upp í mold). — c) sóa (sólunda) e-u: F. ſine Midler.

Fortærelſe, sk., það að fortære.

Fortæring, sk., = Fortærelſe. — b) fæða, fæðsla, fæði (einnig fæðslukostnaður einkanl. á ferðum): Deres hele F. beſtaaer i Brød og Vand. Vognleie og F.

Fortætning, sk., það að fortætte.

fortætte þjetta.

fortøie, ás. 1, festa skip með strengjum og akkerum: F. et Skib; sb. slá landfestum, bera festar á land.

Fortøining, sk., það að fortøie (sb. landfestar).

fortømre, ás., bæta e-ð að timbri.

Fortømring, ft. -er, sk, það að fortømre.

fortørne, ás. 1, reita e-n til reiði, styggja, móðga: F. een med (eða ved) noget. Fortørnes (eða blive fortørnet) over noget styggjast við e-ð, reiðast e-u. Han er fortørnet paa mig það er illt í honum við mig.

Fortørnelſe, sk., styggð, móður.

fortørre, ás, skræla: Jorden fortørres (skrælnar) af Solheden. Kilden fortørres þornar upp.

fortøve tefja, dvelja, biðleika við: F. længe paa et Sted.

forud, 1) um stað, a) (optast ritað for ud), fram, áfram, fram undan sjer. — b) á undan: Gaae (løbe, ſeile) f. — 2) um tíð, a) fyrir fram: Give een ſin Betaling f. — b) fyrir: Vide (ſige) noget f. vita (segja) e-ð fyrir. — c) = forlods: Tage noget f. — 3) óeiginl., fram yfir: Han har det f. for ſine Medbeilere, at han er rigere.

Forudbeſtemmelſe fyrirhugun, það sem er fyrirhugað.

foruden, [sb. fyrir utan], A) (sjaldh.) sem ao. í eiginl. merk., utan: Karret var f. malet grønt, og forinden hvidt. Sb. udvendig sem ao. — B) sem fs., 1) auk e-s: F. dette (hjer að auki), har jeg endnu en Fordring. — F. at auk þess sem. — F. hende, var der ingen tilſtede það var enginn við, nema hún. — 2) án e-s, a) fyrir framan nafnið: Et Land f. Skov skóglaust land. — b) fyrir aptan nafnið: Han kan ikke være hende f. Man kan ingen Dag være Penge f. Det faaer han vel mig f. þó jeg sje ekki.

forudfattet, [sb. fatte], sem maður hefur tekið í sig að óreyndu máli: Forudfattede Meninger hleypidómar.

Forudfølelſe það að finna e-ð á sjer fyrir fram, (sb. Anelſe).

Forudkjendelſe úrskurður um e-ð fyrir fram.

forudlove, (einkum haft í ho. l. t.), lofa e-u fyrir fram: Han paaſtod at have Løfte derpaa; men mig var det forudlovet en mjer hafði verið lofað því áður.

Forudſagn, kl., = Forudſigelſe.

forudſee sjá e-ð fyrir.

forudſige segja e-ð fyrir, spá e-u.

Forudſigelſe, sk., fyrirsögn (655 XIII), spásögn, spásaga, spádómur, spá.

Forudſætning, ft. -er, sk., það sem maður gerir ráð fyrir að sje: Under den F., at ef.

forudſætte, ás., gera ráð fyrir (búast við) e-u: F. noget ſom afgjort gera ráð fyrir að e-ð sje víst; ganga að e-u vísu. Jeg gaaer ud ſiden, forudſat, at det bliver godt Veir ef veðrið verður gott.

forudvidende, [sb. vide], forspár, framsýnn (sb. at tilvísan móður sinnar framsýnnar), framvís.

Forudvidenhed það að vera forudvidende.

foruleilige (einkum í tali), ónáða, gera e-m ónæði: F. een med noget.

forulempe, ás. 1, gera e-m e-ð til miska, ama e-m.

forulykkes, þs. 1, = mislykkes: Anlægget forulykkedes for ham. — forulykket sem hefur misheppnazt: En forulykket Student (sem ekki hefði átt að setja til bókar). — b) misfarast, farast, týnast: Skibet forulykkedes.

*Forum, kl., eiginl. þing, þingstaður, sb. Værneting).

forunde unna e-m e-s = ljá e-m e-s, ljena: Om Gud forunder mig Liv og Helbred.

forunderlig, a) ft. -e, e., undarlegur, furðanlegur, furðulegur, kynlegur. — b) sem ao., undarlega, o. s. frv.

Forunderlighed, sk., það að vera forunderlig (undur, furða, býsn).

forundre, a) f. ſig (eða forundres eða blive forundret) over noget furða sig á e-u, undrast e-ð, láta sjer þykja e-ð kynlegt, o. s. frv.: Enhver maa forundres over hans Færdighed það er ekki furða, þó allir undrist o. s. frv.; eða það er von það gangi yfir alla, hvað fimur (eða þvíuml.) hann er. — b) noget forundrer een e-ð gengur yfir e-n, e-n furðar á e-u, o. s. frv.: Det forundrede mig (jeg varð hissa á), at finde ham der endnu.

Forundring, sk., það að furða sig á e-u: Falde i F. over noget eða ſættes i F. ved noget verða hissa á e-u, láta e-ð ganga yfir sig (eða fram af sjer).

forundringsfuld öldungis hissa.

Forundringstegn merki um að það gangi yfir mann.

forundringsværdig furðulegur.

forurette, ás. 1, gera e-m rangt til, gera á hluta e-s.

Forurettelſe, ft. -r, sk., það að forurette. — b) rangindi (rangsleitni, ójöfnuður) við e-n.

Foruretter, kk., sá sem gerir e-m rangt til eða á hluta hans.

forurolige, ás. 1, ónáða, áreita.

Foruroligelſe, ft. -r, sk., ónæði sem e-m er gert, áreiting.

forvaaget, [sb. vaage], sem hefur vakað yfir sig, úrvinda.

Forvagt, ft. -er, útvörður. Sb. Forpoſt.

forvalte, ás., hafa umboð yfir e-u, (sb. beſtyre, foreſtaae 1).

Forvalter, ft. -e, kk., umboðsmaður, umsjónarmaður: F. ved et Magaſin. (sb. Slotsforvalter, Proviantforvalter, Amtsforvalter.) — b) sjer í lagi, ármaður (á búi e-s).

Forvaltning, sk., umboð, (sb. Beſtyrelſe).

forvandle, ás. 1, snúa (breyta) e-u í e-ð annað: F. Vand til Viin. Glæden blev forvandlet til Sorg snjerist í hryggð; sb. verða að e-u.

Forvandling, ft. -er, sk., það að forvandle (sb. umskipti).

Forvandt, ft. -e, kk., (þjóðv.) = Frænde, Slægtning, Paarørende.

forvanſke, ás. 1, skemma, glata e-u, farga e-u: F. betroet Gods. — b) óeiginl., afbaka, aflaga: Forvanſkes gangast í munni.

Forvanſkning, ft. -er, sk., það að forvanſke.

forvare, ás., hirða e-ð á e-m stað, verja, geyma, varðveita: F. noget under Laas og Lukke læsa e-ð niðri. Vel forvaret imod Kulden sem ekki er hætt við að kuldi komi að. Vel forvaret imod Fjenden. F. ſig vera var um sig, gæta sín.

Forvaring, sk., gæzla, geymsla, varðveizla: Flye een noget i (til) F. Have noget under ſin F. = have noget i (til) F. Holde en Forbryder i ſikker F. (sjá um, að hann geti ekki strokið).

Forvaringsſted geymslustaður.

forvarlig = varlig, varſom, forſigtig.

Forvarſel = Varſel 2: Et ondt F. ills viti.

forvarſle vita á. Sb. varſle.

forved, ao., fyrir framan.

Forvei ekki haft nema í orðatiltæk. i Forveien a) um stað, á undan: Gaae (ride, reiſe) i Forveien. — b) um tíð, fyrir fram, áður: Jeg ſagde ham det i Forveien jeg var búinn að segja honum það. Dette maa afgjøres i Forveien.

forvende, ás., rangsnúa e-u, (sb. fordreie): F. ſin naturlige Skabning til allehaande Skikkelſer (forml.), bregðast í allra kvikinda líki. F. ſit Maal breyta í sjer málrómnum. F. (rangfæra) eens Ord. F. Retten halla rjettu máli. F. Sandhedens Erkjendelſe. Forvendte (skakkar, öfugar) Foreſtillinger. Et forvendt Sind rangsnúið hugarfar. — b) draga e-ð undir sig: F. betroet Gods.

Forvendelſe, ft. -r, sk., það að forvende.

Forvendthed, sk., það að vera rangsnúinn.

forvente, ás., vænta e-s, vonast eptir e-u, eiga von á e-u, búast við e-u: F. et tilkommende Liv. Vi kan ikke f. andet end Uheld af denne Krig.

Forventning, sk., eptirvænting, eptirbið: I F. af hans Ankomſt af því menn eiga von á honum (hingað). — Det ſvarede ikke til min F. það var allt minna háttar, enn jeg hafði búizt við.

Forventningstid eptirvæntingartíð.

Forverden, án ft., heimurinn eins og hann var á fyrstu öldum: Levninger fra Forverdenen (eptirleifar frá upphafi heims).

forvexle, ás., hafa skipti á e-u (einkanl. óvart), villast á e-u, (sb. forbytte).

Forvexling, ft. -er, sk., = Forbytning.

Forvid (hálf-úrelt), brjál: Det løber i F. for ham eða han løber i F. það slær út í fyrir honum, hann er ekki með öllu ráði eða öllum mjalla.

Forvidenhed, án ft., sk., (úrelt), = Selvklogſkab.

Forvidne (sjaldh.) = Forvarſel.

Forviisning, ft. -er, sk., útlegð.

forvikle (eiginl. og óeiginl.), flækja, vefja: Forviklet flókinn.

Forvikling, ft. -er, sk., flækja, vafningur, benda.

forvilde (eiginl. og óeiginl.), villa, leiða e-n afvega, leiða (fara með) e-n í gönur: F. een fra det rette Maal. Forvildes eða f. ſig villast (t. a. m. jeg forvildede mig i Skoven. Ved ſlige Skrifter forvildes Almuen). — 2) ho. l. t. forvildet, sem e., a) eiginl., villtur, villur vegar. — b) óeiginl., α) ringlaður: Forvildet i Hovedet. Sb. forſtyrre b. — β) óstýrilátur, óviðráðanlegur: En forvildet Dreng; (sb. óhemja, ſjörkálfur).

Forvildelſe, sk., villa (það að vera villtur).

forvinde, ás., bíða e-s bætur: Dette Fald forvandt jeg ikke i mange Dage jeg var ekki samur maður marga daga eptir þessa byltu. F. en Sygdom ná sjer aptur eptir legu. F. et Tab. — b) (úrelt), vinna e-n sannan að e-u: Nogen, ſom forvunden er for (sem orðið hefur sannur eða uppvís að) en uærlig Sag (D. L.). Sömul.: Forvunden paa en Sag (D. L.).

forvindelig, ft. -e, e., bætanlegur: Et forvindeligt Tab.

forvirre, ás., glundra e-u, trufla, (sb. forſtyrre b, og einkanl. c). — 2) ho. l. t. forvirret, a) sem e., ruglaður, ringlaður, grautarlegur, óskilmerkilegur, o. s. frv.: En forvirret Tilſtand ringul-reið, ruglingur, hrærigrautur, (sb. það gengur allt á trjefótum). Et forvirret Svar vöflur. Forvirrede Begreber. Forvirret i Hovedet ringlaður. — b) sem ao., á ringulreið, á ruglingi, í hrærigraut, grautarlega, ógreinilega, o. s. frv.: Han talte ganſke forvirret það var ekkert vit í því, sem hann sagði.

Forvirrelſe, sk., (sjaldh.) = Forvirring.

Forvirring, sk., uppnám, vöflur, rutl, (sb. Forſtyrrelſe b): Komme i F. ruglast. Der blev en ſtor F. i Huſet þar varð allt í uppnámi. Der var en ſtor F. þar var allt á tjá og tundri. F. i Sindet rutl.

forviſe, ás., gera e-n útlægan, reka e-n í útlegð, a) forviſes (vera rekinn) fra Huus og Hjem. Forviſes fra ſit Fædreland. Forviſes til Siberien. — b) han blev forviiſt Byen (Hoffet) hann var gerður útlægur úr borginni (hann var rekinn — honum var vísað — frá hirðinni).

forvisne = visne, henvisne.

forvisnelig, ft. -e, e., sem visnar eða visnað getur: En f. Krands.

Forvisning, ft. -er, sk., fullvissa: Faae (have) F. om noget ganga (vera genginn) úr skugga um e-ð.

forviſſe, ás. 1, færa e-m heim sanninn um e-ð: F. een om noget. F. ſig om Sandheden af noget ganga úr skugga um e-ð. Du kan være forviſſet paa (þú mátt ætla á), at Sagen forholder ſig ſaaledes.

forviſt (opt ritað for viſt), sem ao., fyrir víst, til víss (fornl.): Man ſiger f. (menn fullyrða, það er fullyrt), at o. s. frv. Jeg troer f. jeg held mjer sje óhætt að (eða jeg megi) fullyrða.

Forvogn framhluti fjögrahjólavagns.

forvolde valda e-u, baka e-m e-ð: Han har forvoldt mig megen Fortræd. F. een Kummer vinna e-m harm (Fms. XI, 347).

forvorpen, ft. -vorpne, e., gjörspilltur í huga, rangsnúinn, argur.

Forvorpenhed, sk., það að vera forvorpen (sb. spilling).

forvoven, ft. -vovne, e., sem er ofurhugi.

Forvovenhed, sk., ofdirfska.

Forvox eins konar kvoða sem býflygi límir bústaði sina með.

forvoxe (er) = forgroe 2. — 2) vaxa skakkt. — forvoxen, (gamalt ho. l. t.; sb. voxen í greininni um voxe), sem e., skakkvaxinn, skakkur í vexti.

Forvoxning, sk., það að forvoxe.

forvride vinda, skekkja e-ð í liði: F. ſin Fod (Haand). F. en Negle.

Forvridning, sk., það að forvride.

forvænne, -vænnede, -vænt, venja e-n á e-ð sem ekki ætti að vera: F. ſig ved for megen Stuevarme venja sig á of mikinn hita inni hjá sjer. Drengen er forvænt og forkjælet hefur átt of gott og verið í of miklu eptirlæti.

Forvænnelſe, sk., óvani, óvandi.

Forværk (sjaldh.), a) = Udenværk. — b) timburstífla.

forværre, ás. 1, gera e-ð verra, spilla e-u (enn meir): F. en Sygdom. F. en Forbryder.

Forværrelſe, sk., vesnun.

Forværring, sk., = Forværrelſe.

forynge, ás. 1, yngja e-n eða e-ð upp aptur: Forynges yngjast upp, verða ungur í annað sinn, kasta ellibelgnum.

Foryngelſe, sk., það að forynge.

foræde, i f. ſig jeta yfir sig, kunna sjer ekki magamál, skemma sig á ofáti. Forædt skemmdur á ofáti.

forædle, ás. 1, bæta (gera e-ð betra eða ágætara enn það hefur verið).

Forædling, ft. -er, sk., það að forædle.

forældes verða úreltur: Forældet úreltur, sem fallin er fyrnd á (t. a. m. et forældet Ord. En forældet Betydning. Forældede Skikke. Forældede Love).

Forældre, ft., [foreldra-r = forellra-r], foreldrar (í hinni nýju merk.): Ære ſine F. Staae een i Forældres Sted.

forældreløs foreldralaus.

forære, a) fornt f. een med noget sæma e-n e-u. — b) tíðkanlegt f. een noget gefa e-m e-ð.

Foræring, ft. -er, sk., gjöf, fjegjöf: Faae noget til F. fá e-ð gefins (eða að gjöf). Give koſtbare Foræringer gefa góðar gjafir.

forøde eyða e-u (til óþarfa), glutra (sóa, sólunda, sjá fyrir) e-u.

Forødelſe, sk., eyðsla, glutrun, sóun.

Forøder, ft. -e, kk., eyðsluvargur, sá sem er glutrunarsamur.

Forødning, sk., = Forødelſe.

forøge auka, bæta við: F. ſin Formue (Velſtand, Magt).

Forøgelſe, ft. -r, sk., aukning, æxling (677).

forønſket, [sb. ønſke], æskilegur, ákjósanlegur.

Forøvelſe iðkun til undirbúnings.

Fos, ft. Foſſer, sk., [foss = fors], foss.

*foſſil, ft. -e, e., grafinn úr jörðu.

*Foſſil, optar í ft. -ier, kl., grafhlutir (steina kyns eða málma).

Foſtbroder fóstbróðir, svaribróðir (Fóstbr.; sb. Fms. XI, 206).

Foſtbroderſkab = Foſtbrødrelav.

Foſtbrødrelav fóstbræðralag.

Foſter, ft. Foſtre, kl., [fóstr], burður = barn (í móðurkviði eða nýfætt); fang: Fordrive ſit F. Et fuldbaarent F. tímabær burður. — b) óeiginl.: Dette F. af hans Digteraand (sb. Aandsfoſter, Hjernefoſter).

Foſterbarn uppeldisbarn, tökubarn.

Foſterbroder sá sem hefur alizt upp með e-m.

Foſterdatter fósturdóttir, uppeldisdóttir.

Foſterfader fósturfaðir (Fsk. 58), fóstri.

foſterfødende, [sb. føde], sem getur burð sinn lifanda. Gagnstætt: æglæggende.

Foſtergjemme (sjaldh.) = Foſterleie.

Foſterhinde líknabelgur.

Foſterjord fósturjörð.

Foſterland fósturland (Al.).

Foſterleie burðarleg.

Foſterliv líf burðarins áður enn hann kemur í ljós.

Foſterløn meðgjöf með barni, fúlga.

Foſtermoder fósturmóðir.

Foſtermord barnsmorð (það að drepa nýfætt barn sjálfrar sinnar).

Foſterſvøb = Foſterhinde.

Foſterſøn fóstursonur (Rómv.), uppeldissonur.

foſtre, ás. 1, [fóstra], = opfoſtre, en sjaldnar haft.

*Fourage, sk., áfóður.

*fouragere, h. s. 1, draga saman áfóður eða vistir.

*Foureer sjá Fureer.

*fournere, ás. 1, byrgja e-n að e-u. Sb. forſyne.

fra, fs., [frá], frá, o. s. frv., I) fyrir framan nafn eða orð, sem haft er eins og nafn, A) tómt (án þess af standi fyrir aptan), 1) um stað, a) um tóma hreifingu: Han er reiſt f. Byen i Gaar frá borginni eða úr borginni. Dette Skib er kommet f. Middelhavet. Vinden blæſer fra Norden úr norðri. Stilles f. (við) een. — Holde f. ſig halda (aka) til hægri handar. — Gaae f. Huus til Huus ganga hús úr húsi. — Eins og Íslendingar segja hús úr húsi, mann frá manni, skip af skipi, og þvíuml., eins segja Danir gaae Dør f. Dør fara um. — Forkynde noget f. Prædikeſtolen af prjedikunarstólnum. — β) sjer í lagi um þann stað, sem e-r er frá eða úr: Han er f. Jylland (Norge). — b) um hreifingu, þegar henni er fylgt í huganum þangað sem hún hættir: F. Byen til Skoven (frá borginni til skógarins, milli skógarins og borgarinnar) er knap en halv Miil. F. Iſſen til Fodſaalen frá hvirfli til ilja. — c) um fjarlægð frá e-u: Slottet ligger en halv Miil f. Byen. Blive f. et Sted koma þar ekki. — d) um átt eða hlið: Floden er Byens Forſvar f. denne Side þessumegin. — 2) um tíð: F. Morgen til Aften frá morgni til kvölds. F. Juul til Paaſke. F. førſte Færd (allt í) frá upphafi. F. Barnebeen frá blautu barnsbeini. F. Tid til Tid eða f. Tid til anden öðru hverju. — 3) óeiginl., a) (að sínu leyti eins og 1, a): Befrie (frelſe) een f. noget Ondt frá (eða af) e-u illu. — Afholde ſig f. noget halda sig (nú sjer) frá e-u, sneiða sig hjá e-u. Holde ſig f. een sneiða sig hjá e-m. — Tage (ſtjæle, liſte) noget f. (frá) een. Lokke noget f. (út úr) een. — Afſætte een f. ſit Embede víkja e-m úr embætti. Gaae f. Forſtanden ganga af vitinu. Gaae f. ſin Prædiken ruglast í prjedikun sinni. — β) (að sínu leyti eins og 1, a, β): En Foræring f. en kjær Haand vingjöf, gjöf sem góður er nauturinn að. — b) (að sínu leyti eins og 1, c): Det være langt f. mig, at ville ſtøde ham (það sje fjærri mjer, að vilja gera honum mein). — B) með af fyrir aptan nafnið (til styrkingar við fra): Kjende een f. Ungdommen (Vuggen) af þekkja e-n frá því hann var barn (frá því hann lá í vöggu). F. Begyndelſen af eða f. førſt af allt í frá upphafi. F. nu af hjeðan í frá. F. Grunden (Roden) af gjörsamlega, algjörlega. — II) þar sem nafninu er sleppt, og það stýrir a) heilli grein: Jeg har kjendt hende f. (frá því) jeg var Barn. — b) alls öngvu: Skyd Slaaen f. Brække en Laas f. — Slaaen er f. Laaſen er f.

Fraade, án ft., sk., [froða], froða: Fraaden ſtod ham for Munden hann froðufelldi.

fraade (har), h. s. 1, freyða (sb. villigeltir :... með freyðanda munni), froðufella: Heſten fraader.

Fraaden, án ft., sk., það að fraade.

fraadſe (har), h. s. 1, jeta of mikið.

Fraadſegilde veizla þar sem mikið er jetið.

Fraadſelav samkvæmi þar sem mikið er jetið.

Fraadſemaaltid snæðingur þegar of mikið er jetið.

Fraadſen, án ft., sk., ofát.

Fraadſer, ft. -e, kk., átmaður, átvagl, hvomur, hít.

Fraadſeri, kl., ofát.

frabede, ás., í f. ſig noget (eiginl. biðja e-ð frá sjer, þ. e.) biðja sig undan e-u, biðja að hafa sig undan þeginn e-u, afbiðja e-ð: Han frabad ſig den ham tiltænkte Æresbeviisning.

*Fraction, ft. -er, sk., eiginl. brotning (t. a. m. geislanna). — b) grein af e-i sveit (þegar talað er um flokkadrætti).

*Fractur, án ft., sk., settletur; brotaletur. — b) gotneskt letur.

Frabrag, ft. eins, kl., frádráttur: Med (eða efter) F. af Omkoſtningerne að frádregnum kostnaði.

frabrage draga e-ð frá (e-u): Naar dette frabrages Hovedſummen, bliver ſaameget tilbage.

Frabragelſe, sk., það að frabrage.

fradømme, ás., a) í málaferlum, dæma e-ð af e-m: Gaarden blev ham fradømt. — b) þar sem ekki er talað um málaferli, draga e-ð af e-m (segja hann hafi það ekki til að bera): Man maa dog ikke f. ham ſund Menneſkeforſtand það má hann þó eiga, að hann er með fullu viti.

Fradømmelſe, sk., það að fradømme.

Frafald, ft. eins, kl., a) eiginl., (sjaldh.), t. a. m. afrennsli vatns. — b) óeiginl., það að ganga undan hlýðni við e-n, (sb. Affald 7): Landets F. Underſaatternes F.

frafalde, ás., óeiginl., a) láta af e-u: F. ſin Paaſtand (Mening). — b) ganga úr (eða undan) e-u: F. et Forbund rjúfa samband. En Frafalden maður sem kastað hefur trúnni, guðníðingur.

fragaae, 1) h. s., a) ganga frá: Heri f. de Penge, han alt har modtaget. — b) í ho. núl. t. fragaaende sem fer frá embætti: Den fragaaende Embedsmand. — 2) ás., dylja e-s, synja e-s eða fyrir e-ð, (sb. benegte 2): F. ſine Ord. F. ſit Løfte.

Fragaaelſe, sk., það að fragaae, t. a. m. „F. af Haand og Segl."

Fragang, sk., það sem frá gengur.

*Fragment, ft. -er, kl., brot (t. a. m. af riti); geiri.

*fragmentariſk, ft. -e, e., sem er í brotum.

Fragt, sk., farmur (á skipi), eða hlass (á vagni): Søge F. Bie efter F. Skipperen (eða Vogmanden) har ikke fuld F. — b) flutningskaup (kaup fyrir að flytja e-ð á skipi eða vagni): Han forlanger 5 Specier i F.

Fragtbaad flutningaskip (sem haft er til flutninga fyrir aðra).

Fragtbrev flutningsskrá (um það sem maður flytur á vagni).

fragte, ás. 1, taka skip eða vagn á leigu. — b) f. bort selja skip á leigu.

Fragtfart vöruflutningar á skipum fyrir aðra: Den danſke F. paa Middelhavet.

Fragtgods flutningur (það sem flutt er fyrir kaup á skipi eða vagni).

Fragthandel sá bjargræðisvegur að selja skip sín á leigu, eða láta flytja á þeim varning fyrir aðra.

Fragtkjørſel það að flytja e-ð á vagni fyrir annan.

Fragtkudſk = Fragtmand.

fragtløs tómur (um vagn eða skip sem haft er til flutninga fyrir aðra).

Fragtmand flutningamaður (vagnstjóri sem flytur fyrir aðra á vagni sínum).

Fragtning, sk., það að fragte.

Fragtſkib leigubyrðingur.

Fragtvogn flutningavagn (sem er hafður til flutninga fyrir aðra).

fraholde, ás., (sjaldh.), aptra e-m frá e-u. Sb. afholde.

Frak, ft. -ker, sk., frakki.

frakjende gera (dæma) e-ð af e-m: Han blev frakjendt al Paaſtand derpaa var sú gerð þeirra, að hann ætti alls ekkert tilkall.

frakjøbe, í f. ſig noget kaupa sig undan e-u.

Frakketøi efni í frakka.

frakomme, h. s., (sjaldan höfð nema í ho. l. t.), hverfa: Bogen er mig frakommen jeg hef misst bókina.

fraliggende, [sb. ligge], fjarlægur: „Et ikke meget f. Sogn" sem ekki er mjög langt þaðan. „Kjende f. Folks Sæder."

Fraliggenhed, sk., fjarlægð.

fraliſte, ás. hafa e-ð út úr e-m með kænsku: F. een noget.

fralokke, ás., lokka (ginna) e-ð út úr e-m: Diſſe Penge fik han fralokket Faderen.

fralukke stía e-u frá e-u öðru, sb. stía e-u í sundur.

fralægge, í f. ſig noget bera e-ð af sjer, færast undan e-u, hreinsa sig af e-u: F. ſig en Beſkyldning. F. ſig noget med Ed standa fyrir með eiði.

Fralæggelſe, sk., undanfærsla.

franarre ginna e-ð út úr e-m: F. een noget.

*Franc, ft. -s og Franker, sk., frakkneskur peningur á borð við $1/6$ úr spesíu (frakkneskt ríksort).

*Françaiſe, ft. -r, a) kvk., (eiginl. frakkneskur kvennmaður), kvennmaður sem kennir frakknesku. — b) sk., eins konar dans.

*franco, e., (utan á brjefi, merkir eiginl. frjálst, þ. e.) sem borgað er undir.

*frank, e., frjálslegur; laus og liðugur.

Franker, ft., (í tali Tyrkja), Norðurálfumenn.

*frankere, ás. 1, borga undir brjef.

Frankrige Frakkland, Frans (Fms.).

franſk, ft. -e, e., frakkneskur: De Franſke Frakkar. — II) sem nafn er Franſk = frakkneska, frakknesk tunga: Lære Franſk.

Franſkbager sá sem býr til frakkneskt brauð (Franſkbrød).

Franſkbind frakkneskt band á bók.

Franſkbrød frakkneskt brauð (eins konar hveitibrauð).

Franſkmand frakkneskur maður: Franſkmænd Frakkar, Fransesar (Fms.).

*Frantſoſer, ft., eins konar sjúkdómu.

franøde neyða (kúga) e-ð út úr e-m: F. een noget.

frapille plokka e-ð frá.

*frappant, ft. -e, e., furðanlegur, (sb. sagnirnar træffe, ſlaae, paafalde, overraſke).

*frappere, ás. 1, gera e-n hissa: Det frapperede mig mjer hnykkti (eða brá) við, það gekk yfir mig.

fraraade, ás., telja e-ð úr; telja e-n af e-u, letja e-n e-s: F. en Krig. Alle Miniſtrene fraraadede Kongen denne Krig.

Fraraadelſe, sk., það að fraraade.

frarane ræna e-u frá e-m: F. een noget.

fraregne, ás., reikna e-ð frá: Naar denne Sum fraregnes.

Fraregning, sk., það að fraregne.

frarenſe hreinsa e-ð úr: F. Avner. F. Ukrud.

Frarensning, sk., það að frarenſe.

frarive rífa e-ð frá: Seilet er frarevet. — b) raka e-u úr: F. Emterne.

frarøve ræna e-u frá e-m: F. een noget.

Fraſagn, [sb. frásögn], sögn, sögusögn, munnmæli.

fraſige, í f. ſig afsala sjer, (sb. afsifja sjer, Björn): F. ſig en Rettighed.

Fraſigelſe, sk., það að fraſige ſig.

fraſkille skilja e-ð (ná e-u) frá eða úr, gera e-ð viðskila við annað: Et fraſkilt Stykke.

fraſkillelig, ft. -e, e., sem verður skilinn frá.

Fraſkillelſe, sk., það að fraſkille.

fraſkjelne, ás., greina e-ð frá.

Fraſkjelning, sk., það að fraſkjelne.

fraſkjøde, í f. ſig skeyta e-ð undan sjer: F. ſig en Gaard.

fraſkrive gera (dæma) e-ð skriflega af e-m: F. ſig noget afsala sjer e-ð skriflega. — b) = fradømme b.

Fraſkrivelſe, ft. -r, sk., það að fraſkrive.

fraſnakke, ás., skrafa e-ð út úr e-m, hafa e-ð út úr e-m með orðagjálfri og gyllingum, skrafa e-n upp til að láta sig fá e-ð: F. een noget.

fraſnappe, ás., hrifsa e-ð frá e-m: F. een noget.

fraſnige hafa e-ð með slægð út úr e-m: F. een noget.

fraſpænde (einkum í ho. l. t.), leysa eyk frá vagni eða sleða: Heſtene ere fraſpændte. Der er fraſpændt það er búið að leysa frá hestana. — En fraſpændt Vogn hestalaus vagn (þegar búið er að leysa þá frá).

fraſtaae, ás., láta af e-u, fara ofan af e-u: F. ſin Paaſtand.

Fraſtand fjarlægð, fjarski: Man ſeer Byen i lang F. langt tilsýndar.

fraſtjæle stela e-u frá e-m: F. een noget.

fraſtøde, ás., hrinda e-u frá sjer: Eensartede Kræfter f. hinanden. En fraſtødende Kraft. — Ho. núl. t. fraſtødende, sem e., (um mann), óviðkunnanlegur, hryssingslegur, hrjóst(r)ugur, óþýður.

Fraſtødning, sk., það að fraſtøde.

fraſværge, ás., standa fyrir (e-u) með eiði, synja e-s með eiði, hreinsa sig af e-u með eiði: F. ſig en Beſkyldning.

fratage, ás., taka e-ð frá e-m: F. een noget svipta e-n e-u.

Fratagelſe, sk., það að fratage.

*Fraternitet, sk., bræðralag.

fratræde, ás., óeiginl., ganga úr e-u, fara frá e-u, láta af embætti: F. (ganga úr) et Forbund. F. ſit Embede. Den fratrædende Embedsmand.

Fratrædelſe, sk., það að fratræde.

fratrænge, ás., þröngva e-m frá.

fratvinge kúga e-ð af (eða út úr) e-m.

fratælle, -talte, -talt, telja e-ð frá eða sjer: Smaapengene maae fratælles. — b) telja e-ð af e-m: Han fratalte mig to Mark.

fratære, ás., (sjaldh.), eyða e-u frá (eða fyrir) e-m.

fraveie, ás., vega e-ð frá: Der blev fraveiet og henlagt tyve Pund. — b) vega e-ð af e-m = hafa e-ð af e-m með því að vega rangt: Han har fraveiet mig to Pund.

fravende, ás., a) eiginl., snúa e-u frá e-u: F. ſit Anſigt snúa sjer undan. Med fravendte Dine horfandi undan. — Óeiginl., hafa e-ð af e-m (með undirferli): Han fravendte ham en ſtor Deel af Arven dró undir sig mikið af arfinum.

fravige, ás., óeiginl., fara ofan af e-u. láta af e-u: F. en Mening (Paaſtand). „Naar disſe Betingelſer ikke fraviges" ef ekki er af brugðið þessum skilmálum.

Fravigelſe, sk., það að fravige.

fravinde, ás., vinna e-ð af (eða undan) e-m: Han gav ham de Penge tilbage, ſom han havde fravundet ham.

fravriſte vinda e-ð af (eða úr hendinni á) e-m.

fravænne venja e-n af e-u (einkanl. barn af brjósti): Barnet ſkal fravænnes. Barnet er endnu ikke fravant.

Fravænnelſe, sk., það að fravænne.

Fraværelſe, sk., fjærvera, fjærvist: I (eða under) min F. að mjer fjærveranda, meðan jeg var í burtu.

fraværende, [sb. være], fjærverandi, sem ekki er við.

Fred, án ft., sk., [frið-r; sb. Led af lið-r, o. s. frv.], friður, grið, næði: Leve i F. med ſine Naboer koma sjer vel saman við nábúa sína. Have (geta haft) noget i F. for een. Lade een have (eða være i) F. láta e-n vera í friði. Pigen kan ikke være i F. for ham hefur ekki frið fyrir honum. Han kan aldrig holde F. hann situr aldrei á sárs-höfði, getur aldrei á sjer setið svo að hann sje ekki með e-n ófrið. Holde F. over (= frede) noget. Mægle F. leita um sættir. Stifte F. gera frið, setja grið, koma á sættum. Slutte F. sættast. Lyſe F. over (= fredlyſe) noget. Miſte ſin F. (í fornum lögum), verða útlægur, o. s. frv.; sb. fredløs. — b) ró, rósemi: Have F. i Hjertet (Samvittigheden).

Fredag, [sb. frjádag-r], föstudagur.

frede, s. 1, [friða], a) ás., verja e-ð fyrir skepnum o. s. frv., t. a. m. með því að gera garð um: F. ſine Marker. En fredet Skov. — b) sem h. s., i f. paa noget spara e-ð, hlífa e-u: Han freder meget paa ſin Skov.

fredegod (skáldl.), friðgóður; friðsamur.

fredelig, [friðlig-r], a) ft. -e, e., friðsamur, friðsamlegur: Et fredeligt Menneſke friðsemdarmaður. Et fredeligt Sind friðsemi, spekt. Et fredeligt Land. Komme i et fredeligt Ærende með friði. En f. Efterretning friðsaga. En f. Periode i Hiſtorien friður (friðsamlegt tímabil). — b) ao., með friði, friðsamlega, spaklega

Fredelighed, án ft., sk., friðsemi.

fredelſkende, [sb. elſke], friðsamur.

fredhellig friðheilagur; sem löghelgi er á.

fredkjær friðsamur.

Fredkjøb (fornt), friðkaup.

Fredklokke klukka sem hringt er kvöld og morgna; sömul. sjálf hringingin.

fredlyſe, ás., lýsa (lög)helgi á e-u, leggja (lög)helgi á: F. en Gravhøi fra Hedenold.

fredløs 1) í lögum, a) forðum, óheilagur, dræpur, sem er vargur í veum eða skógarmaður. — b) seinna, útlægur. — 2) (sjaldh.), órór, óvær.

Fredløshed, án ft., sk., [af fredløs 1], a) óhelgi, skóggangur. — b) útlegð.

Fredning, sk., það að frede: Skovenes F.

fredſalig = fredſæl.

Fredsbedrift friðverk.

Fredsbrud friðbrot, friðrof (í Háttal.), griðarof (Grágás), tryggðarof.

Fredsbryder, ft. -e, kk., griðbrjótur (Grágás), griðníðingur, tryggðarofsmaður (Nj.).

Fredsbud sá sem fer með sættarboðum.

*Fredscongres sættarstefna eða sættafundur (með stórhöfðingjum eða af þeirra hendi).

Fredsdommer sættamaður (sá sem er settur e-rstaðar yfir til að aptra óspektum og sætta menn).

Fredsdragt friðarbúningur. Gagnstætt: Krigsdragt.

Fredsfeſt friðarhátíð.

Fredsflag friðmerki, (sb. friðskjöldr). Gagnstætt: Blodflag.

Fredsfod það að friður er: Staae paa F.

Fredsforbund = Fredsfordrag.

Fredsfordrag sættargjörð, friðarsamningur.

Fredsforhandling sættasamningur.

Fredsforhold friður (friðsamleg viðskipti).

Fredsforſlag sáttaboð.

Fredsforſtyrrer friðbrjótur, óróamaður.

Fredſkov umgirtur skógur.

Fredsmægler sá sem leitar um sættir, sáttamiðill.

Fredsmægling sátta-umleitun.

Fredsmøde sættarstefna, sáttarfundur.

fredſom, ft. -me, e., [friðsam-r], friðsamur, friðsamlegur, náðugur: „Den fredſomme Borger". Tilbringe ſine Dage i ſtille, f. Ro í kyrrð og næði.

fredſommelig, [friðsamlig-r], a) ft. -e, e., friðsamur, friðsamlegur. — b) ao., friðsamlega.

Fredſommelighed, án ft., sk., friðsemi.

Fredspagt = Fredsfordrag.

Fredsraad friðsamlegar tillögur.

Fredsſlutning friðargerð, friðgerð, sættargjörð.

Fredsſtand (friðsamlegt ástand), grið, friður.

Fredsſtifter = Fredsmægler; sb. mannasættir.

Fredſted griðastaður; friðland. Sb. Friſted.

Fredstegn friðarmark.

Fredstider, ft., sá tími þegar friður er: I F. þegar friður er.

Fredstilſtand friður (sem ástand).

Fredsunderhandling friðmál (ft.).

Fredsvilkaar sáttaskilmálar.

fredſæl (skáldl.), friðsæll.

*Fregat, ft. -ter, sk., eins konar herskip með tvennum þilförum og varla færri enn 24 nje fleiri enn 50 fallbissum (sb. Corvet).

*Fregatſkib skip sem er lagað eins og Fregat en þó ekki herskip.

Fregne, ft. -r, sk., [frekna], frekna.

fregnet, ft. fregnede, e., [freknótt-r], freknóttur.

freidig, ft. -e, e., öruggur, hughraustur, hugrakkur, glaður: Gaae Døden f. i Møde verða vel við dauða sínum. F. begyndte han paa Arbeidet hann gekk glaðlega að verki sínu.

Freidighed, án ft., sk., hugrekki, glaðværð.

frels, e., [frels = frjáls], (úrelt), frjáls (einkanl. af skattgjaldi).

Frelſe, án ft., sk., [frelsi], frelsi, lausn, lífgjöf.

frelſe, ás. 2, [frelsa], frelsa, bjarga e-m: F. een fra Døden. Frelſes af Livsfare komast úr lífsháska. Frelſt Samvittighed góð samvizka.

Frelſebrev (fornt) = Frihedsbrev b.

Frelſer, ft. -e, kk., [frelsari 655 XIII B á 4. bls], sá sem hefur frelsað e-n eða borgið e-m; lífgjafi, sjer í lagi = frelsari, lausnari: Verdens F. lausnari heimsins.

frelſerig (skáldl.; eiginl. auðugur af frelsi, þ. e.) sem er mesti bjargvættur.

frem, ao., [e. o. frem f. fram], áfram: Gaae f. Komme (komast) f. Hjelpe een f. F. og tilbage fram og aptur, t. a. m. gaae f. og tilbage paa Gulvet. — Óeiginl.: Gaae f. i en Sag med Eftertryk fylgja e-u fast. — b) = í ljós: Han vilde ikke komme f. af ſit Skjul. Erterne begyndte at komme f. eru farnar að spretta. Dagen brød f. dagur rann. — c) einkum í almúgatali, f. For-, = fram-, (t. a. m. í framfætur); sb. Fremaxel, o. s. frv. — B) af frem er dregið miðstigið fremmere, fremri og framar, og hið efsta stig fremmeſt eða fremmerſt, fremstur og fremst (framast): Staae fremmere (framar) i Raden. Staae fremmeſt (fremstur, fremst) i Raden.

fremaande, ás., (skáldl.), anda e-u fram.

fremad, ao., áfram: Det bevæger ſig f. fer áfram (en ekki aptur á bak). F. paa Veien fram á leið.

fremarbeide, ás., koma e-u áfram eða upp (með fyrirhöfn).

Fremarv (í fornum lögum), arfur sem niðjar taka. Gagnstætt: Gangarv.

Fremarving niður (niðji) sem arf tekur.

fremavle geta e-ð af sjer (óeiginl.).

Fremavling, sk., það að fremavle.

Fremaxel = Foraxel.

Frembeen = Forbeen.

Fremblik það að líta áfram eða fram í ókominn tíma.

fremblomſtre (er) (einkum óeiginl.), blómgast, spretta.

frembramme (skáldl.), bruna áfram.

frembringe a) (sjaldh.), bera e-ð upp (munnlega). — b) leiða e-ð fram: Dette Land frembringer Alt hvad Indbyggerne behøve.

Frembringelſe, ft. -r, sk., a) framleiðsla. — b) það sem fram er leitt: Naturens Frembringelſer (það sem náttúran leiðir fram eða getur af sjer).

Frembrud, kl., það að frembryde eða bryde frem (bryde II, 2, a): Dagens F. dags uppkoma, dögun.

frembryde, h. s., [sb. bryde II, 2, a], bruna fram, koma í ljós (verða sjáanlegur eða heyranlegur o. s frv.): „Et Suk frembryder" (heyrist). Solen (Dagen, Natten) frembryder.

frembyde terra e-ð fram, bjóða e-ð; hafa e-ð til að bera.

Frembydelſe, sk., það að frembyde.

frembære bera e-ð fram: F. Maden bera á borð. — b) óeiginl., færa e-ð fram: F. en Bøn bera upp bæn sína. F. en Takſigelſe gera þakkir.

frembøie beygja e-ð fram á við: En Stud med frembøiede Horn framhyrnt naut.

fremdeles, ao., framvegis, framleiðis (fornl.); þar að auki.

fremdrage, 1) ás., a) leiða e-ð í ljós F. ubekjendte Efterretninger. — b) = henleve b, tilbringe 2: F. ſit Liv i Trang og Sorger ala aldur sinn (fleyta fram lífinu) við skort og áhyggjur. — 2) h. s., í skáldskap, halda áfram.

fremdrive, ás., reka e-ð áfram, reka á eptir e-u, flýta e-u.

fremegge koma e-u til leiðar með því að egna.

fremelſke = **opelſke**: F. ypperlige Frugter. — F. Videnſkaber.

Fremfald (útsig, t. a. m.) baksig; fuðfall (BH.) eða legsig.

fremfaren, [sb. **fare**], liðinn, umliðinn: Fremfarne Tider.

Fremfart áframhald (eiginl.).

fremfor, fs., fram yfir, yfir e-ð fram, e-u fremur, um e-n fram: Udmærke ſig f. andre.

fremfordre heimta e-ð, heimta að e-r komi.

fremfuſende, [sb. **fuſe**], a) sem e., framhleypinn, flasfenginn, gapafenginn, flumúsa, hvatvís. — b) sem ao., hvatvíslega.

Fremfuſenhed, án ft., sk., framhleypni, hvatvísi, flan.

Fremfærd, [framferð], framferði, háttalag, aðferð.

fremføre færa e-ð fram (sb. **sværi** — þ. e. **særi**, eiðar — **ero fram færð**), leiða e-ð í ljós (sb. **frembringe** b). — Førend han kunde f. et eneſte Ord gat komið upp nokkru orði. Alle de Grunde, han fremførte sem hann tíndi til eða bar fyrir sig.

Fremførelſe, sk., það að **fremføre**.

fremgaae a) (sjaldh.), eiginl., ganga fram (eða út) af e-u. — b) óeiginl., sjást af e-u: Heraf ſynes at f., at o. s. frv.

Fremgang, án ft., það að færast áfram (óeiginl.): Under Sagens F. eptir því sem málinu miðaði áfram, meðan á málinu stóð. — b) framgangur (Kristn. 36) = framfarir, vöxtur og viðgangur: Een har god F. i et Foretagende e-ð hefur góðan framgang (heppnast vel) fyrir e-m. Gjøre F. i noget taka framförum (láta sjer fara fram) í e-u; sb. **ganga fram í stundlegum metorðum** (655 XXXII).

Fremgangsmaade aðferð, atferli.

fremglide líða áfram.

Fremglidning, sk., það að **fremglide**.

fremglimte (er) koma snöggvast í ljós: Noget fremglimter e-u bregður fyrir.

fremgrye (er) renna (t. a. m. um dag), eða renna upp (t. a. m. um morgunroða): Naar Morgenen fremgryer þegar lýsir af degi.

fremhaſte = **fremile**.

fremherſke vera ríkara (mega sjer meira) enn annað, er tíðkanlegast í ho. nút. t. **fremherſkende** ríkastur, sem mest ber á, sem mest kveður að, o. s. frv.

Fremhjelp aðstoð, tilstyrkur, liðveizla.

fremhjelpe koma e-m eða e-u áfram (óeiginl.), fulltingja e-m, o. s. frv. Sb. **fremme**.

fremholde, ás., halda e-u fram, rjetta (terra) e-ð fram. — b) (úrelt), halda e-u áfram.

fremhykle, ás., gera sjer e-ð upp: F. Deeltagelſe látast kenna í brjósti um e-n.

fremhæve taka e-ð fram (óeiginl.).

fremile flýta (hraða) sjer áfram, skunda.

Fremilen, sk., það að **fremile**.

fremkalde, ás., a) eiginl., kalla (heimta) e-n fram: Han blev fremkaldt for Retten. Een af Skueſpillerne blev fremkaldt (það var kallað á hann, til að lofa hann með lófaklappi). — b) óeiginl., vekja, kveikja, glæða, koma e-u til leiðar: F. en Foreſtilling (Tanke). „Vindſkibelighed fremkalder (gerir) Velſtand“.

Fremkaldelſe, ft. -r, sk., það að **fremkalde**.

Fremkaſt (sjaldh.), framkast.

fremkogle, ás., gera e-ð með gjörningum, láta e-ð sýnast með göldrum eða sjónhverfingum.

fremkomme, h. s., koma fram (út, í ljós). — b) óeiginl., spretta, verða, gjörast, (sb. **e-ð leiðir af e-u**).

fremkommelig, ft. -e, e., (í tali), fær (vegur): En f. Vei. Her er ikke fremkommeligt ekki fært, ófært.

Fremkomſt, sk., það að koma í ljós, uppruni.

fremkonſtle, ás., pína e-ð áfram (óeiginl.); berja e-ð saman (óeiginl.); gera sjer e-ð upp: Diſſe Væxter maae fremkonſtles i vort Clima. F. Sorg (Deeltagelſe, Beſkedenhed) látast vera hryggur (kenna í brjósti um e-n, ekki líta stórt á sig).

Fremlaan það að ljá öðrum það sem manni sjálfum hefur verið ljeð: Gjøre F.

fremlede, [af **lede** leiða], leiða e-n eða e-ð áfram (óeiginl.).

fremlede, [af **lede** leita], = **fremſøge**, (sb. **oplede**).

fremleden, [sb. **lide** líða], (sjaldh.) = **fremfaren**, **forbigangen** (**forbigaae** B, 2): Fremledne Tider.

Fremledning, sk., það að leita að e-u og finna það.

Fremleie, án ft., sk., það að selja öðrum á leigu það sem maður hefur sjálfur á leigu.

fremlokke, ás., lokka e-n fram eða út. — Óeiginl., koma e-u til leiðar með ginningum: Ville f. Dyd ved Belønninger ætla sjer að lokka menn til dyggða með verðlaunum.

fremlyne, h. s., þjóta (áfram) sem elding.

fremlyſe, h. s., koma í ljós, skína: „Naar den næſte Dag fremlyſer“ rennur.

Fremlæg, ft. eins, kl., það sem fram er lagt a) skjal sem lagt er fram fyrir dómsmenn. — b) korn sem tekið er í senn til beytlingar (í láfa).

fremlægge leggja e-ð fram til sýnis: Brevet blev fremlagt i Retten.

Fremlæggelſe, sk., það að **fremlægge**.

Fremlæs flutningur sem liggur fram í vagni.

Fremløb framrás: Vandets F.

fremmane særa e-ð til að koma í ljós, (sb. vekja e-n upp).

fremme, ao., [frammi; sb. **henne** af **hen**, **hjemme** af **hjem**], frammi, úti: Han var f. (frammi á sviðinu) i førſte Act.

fremme, ás. 1, [fremja; sb. **hemme** af hemja], efla, styðja, koma e-u fram, framkvæma: F. en nyttig Sag. F. en Henſigt. Orðskv.: Den fremmer og ſin Villie, ſom farer ſagte afſted kemst, þó seinna fari; bíðendur eiga byr, en bráðir andróða; betri er biðlund beðin, enn bráðlega ráðin.

Fremme, án ft., sk., styrkt, efling, stuðning, aukning: En Sags (Handelens, Videnſkabernes) F.

fremmed (ritað af flestum **fremmedt** í hvorugkyni, en af sumum **fremmet**), ft. -e, e., a) útlenzkur, útlendur: Fremmede Varer. Fremmede Dyr dýr í (eða úr) öðrum löndum. Fremmede Skikke siðir annara þjóða. Fremmede Nationer aðrar þjóðir. En Fremmed útlendur maður. — b) sem er af öðru heimili eða af öðrum bæ, aðkomandi, gestur: Bede Fremmede bjóða gestum. — c) vandalaus: Tage et fremmedt Barn til ſig. Hun vil hellere være hos Fremmede (hjá vandalausum), end hos ſine Egne. — d) annar (sem ekki er í e-u tilteknu sambandi): Ingen maa føre fremmede Perſoner (aðra, ókunnuga) ind i Selſkabet. — e) ókunnugur á e-m stað: Være f. paa et Sted. Jeg er nu f. (orðinn ókunnugur) i min egen Fødeby. — f) f. i noget ókunnugur e-u, sem ekki hefur vit á e-u: Være ganſke f. i en Sag. — g) annarlegur, sem aðrir eiga: F. Eiendom annara manna eign, það sem aðrir eiga. Fremmede Penge annara manna fje. F. Mad ſmager bedſt (málsh.; sb. opt þykir nábúakýrin betri enn sín eigin, Orðskviðasafn). — h) annara manna = sem mann varðar ekki um: Blande ſig i fremmede Sager skipta sjer af því (sletta sjer fram í það), sem mann varðar ekki um. — i) kynlegur, undarlegur, skrítinn: Det forekom mig ganſke fremmedt.

fremmelig, [sb. framarlig-], a) ft. -e, e., sem tekur framförum; vel á veg kominn: Han er ikke meget f. i ſine Arbeider (Studeringer). — b) ao., **framarlega**: Lave f. til Barſel vera komin á steypirinn.

Fremmers, kl., **fremsta hús** (sem haft er til ölheitu o. s. frv.) í görðum á landsbyggðinni.

fremmylre flykkjast út: Den af Portene fremmylrende Folkemængde.

Fremvant það sem maður hefur tekið í veð af e-m og setur síðan öðrum í veð.

fremvible bulla upp: Vandet fremvibler af en Klipperiſt.

fremvine pína e-ð fram (eða út) úr sjer eða öðrum: Det var ſom om han ſkulde f. hvert Ord, han ſagde.

fremrage, [af **rage** raka], ás., raka e-u fram.

fremrage, [af **rage** gnæfa], standa upp úr, o. s. frv.: Et fremragende Taarn sem gnæfir yfir annað. — Óeiginl., skara fram úr, vera framúrskarandi.

Fremragen, sk., það að **fremrage**.

Fremragning, sk., = **Fremragen**.

Fremreiſe framleið. Gagnstætt: **Tilbagereiſe**.

fremrykke, a) ás., færa e-ð áfram (lengra, eða þvíuml.). — b) h. s., halda áfram: De fremrykkende Hære. I den allerede fremrykkede Aarstid að áliðnu sumri, þegar komið er undir vetur.

Fremrykken, sk., það að **fremrykke**.

Fremrykning, sk., = **Fremrykken**.

fremrække, ás., rjetta e-ð fram: Med fremrakt Haand.

Fremſagn, kl., það að **fremſige**. 2) spásaga.

fremſeende, [sb. **ſee**], framsýnn = forspár.

fremſende senda e-ð (fram).

fremſige segja e-ð fram, hafa e-ð yfir munnlega, eða fara með það: F. et Digt.

Fremſigt, sk., = **Fremſyn**.

fremſkaffe, ás., útvega: „F. et Beviis for noget.“

fremſkikke senda e-n í sinn stað (D. L.).

fremſkingre glymja svo að heyrist.

fremſkinne skína eða ljóma (svo að sjáist). — b) skara fram úr.

fremſkride (er) skríða (líða, bruna, o. s. frv.) áfram, koma í ljós eða upp.

Fremſkridt, a) eiginl., skref fram á leið. — b) óeiginl. = **Fremgang** b: Gjøre F.

fremſkyde, a) ás., skjóta (hrinda) e-u áfram: En fremſkydende Kraft. — b) renna upp = spretta: Fra Roden var fremſkudt en Qviſt.

fremſkygge, h. s., (sjaldh.), skyggja (langt).

Fremſkyl (sjaldh.), kl., framrennsli: Vandets F.

fremſkylle, ás., skola e-u fram: Vandet har fremſkyllet Stenene.

fremſkynde flýta (flýta fyrir) e-u: F. et Arbeide reka á eptir.

fremſlæbe, ás., draga e-ð áfram, rogast áfram með.

fremſmile, a) h. s., koma brosandi í ljós. — b) ás., (skáldl.), leiða e-ð í ljós brosandi.

fremſnige, i f. ſig læðast áfram.

fremſpire (er) renna upp = spretta: Blomſter, fremſpirede under Sneen.

Fremſpiren, sk., það að **fremſpire**.

fremſpringe (er), h. s., stökkva fram eða út: Pludſelig fremſprang en Tiger af Buſken.

fremſprude (er), h. s., gjósa upp: Den af Jorden fremſprudende Ild.

fremſtaae, a) í ho. núl. t. **fremſtaaende** sem stendur fram eða út í loptið, sem skagar fram. — b) (er), ganga (koma) fram, verða til: Der fremſtod et Vidne.

Fremſtaaen, sk., það að **fremſtaae**.

fremſtamme, ás., stama e-u út úr sjer, koma upp orðum nauðuglega.

Fremſtand, án ft., sk., = **Fremſtaaen**.

Fremſtavn = **Forſtavn**.

fremſtavne (skáldl. og sjaldh.), halda skipi sínu eitthvað.

fremſtige ganga fram: Da han fremſteg paa Talerſtolen steig í stólinn. Han kom fremſtigende med lange Skridt kom þar skálmandi. — Óeiginl., renna upp.

fremſtikke, ás., pota (ota) e-u fram: Komme fremſtikkende med noget vera að pota e–u fram.

fremſtille leiða e-n fram: F. et Vidne. F. een for Kongen fara með e–n fyrir konung. — b) leiða e-ð í ljós, sýna (með orðum eða uppdráttum): F. en Sag (Begivenhed).

Fremſtilling, ft. -er, sk., það að **fremſtille**.

Fremſtillingsgave lag á að gera e-ð skilmerkilegt.

Fremſtillingskonſt sú list að gera e-ð skilmerkilegt.

fremſtimle (er) þyrpast (flykkjast) fram.

fremſtraale koma geislandi í ljós: Som Solen, naar den fremſtraaler af en Sky þegar fyrir henni glaðnar.

fremſtrække, ás., teygja e-ð fram.

fremſtrømme streyma fram.

Fremſtød, kl., hrinding áfram. — Óeiginl., aukning.

fremſtøde, ás., hrinda e-u áfram: Han blev fremſtødt af Mængden.

Fremſyn það að líta (horfa) fram undan sjer: Fremſynet mod den Egn, vi ſkulde gjennemreiſe.

fremſynet, ft. -**ſynede**, e., sem sjer langt, (sb. **fjernſynet**, **langſynet**). — b) skyggn, ófresskur. — c) framsýnn, sem veit vel fram, (sb. **forudvidende**).

fremſætte, ás., setja e-ð fram (sb. lítum á eitt dæmi, er oss fýsir í fyrstu fram setja), bera e-ð fram: F. et Exempel (Spørgsmaal). F. (segja) ſin Mening.

Fremſættelſe, sk., það að **fremſætte**.

fremſøge, ás., leita e-ð upp.

fremtage, ás., taka e-ð upp eða út úr e-u: F. noget af ſin Tegnebog.

Fremtarv þarfir framvegis; sb. frambúð.

Fremtid, án ft, ókomin tíð: Fremtids Dage ókomnir tímar. Fremtids Slægter ókomnar (óbornar) kynkvíslir. — I Fremtiden hjeðan í frá. For Fremtiden framvegis, framleiðis (fornl.).

fremtindre tindra (svo að sjáist): Naar enkelte Stjerner f. paa den mørke Himmel (sb. standa í rofi).

Fremtrin = **Fremſkridt**.

fremtrine ganga fram.

fremtrylle koma e-u til leiðar (gera e-ð) eiginl. með töfrum.

fremtræde (er) ganga fram. — Óeiginl., koma svo til dyra.

Fremtræden, sk., það að **fremtræde**.

fremtrække, ás., draga e-ð upp eða út; koma e-m til metorða eða þvíuml.

fremtrænge, a) ás., troða e-u áfram: Imod ſin Villie blev han fremtrængt af Mængden hann reiddi áfram nauðugan í mannþyrpingunni. — b) h. s., brjótast fram: Det fremtrængende Vand.

fremture fara e-u (sem er rangt) fram, (sb. þverskallast): F. i ſin Ondſkab (Vildfarelſe).

fremtvinge koma e-u til leiðar með valdi.

Fremvandring það að ganga leiðar sinnar.

fremviis, [framvís-s], (fornl.), = **forudvidende**.

Fremviisning, ft. -er, sk., það að **fremviſe**.

fremvirke, ás., koma e-u fram, framkvæma, (sb. **bevirke**): Dette har han alene ved egne Kræfter fremvirket.

fremviſe (eiginl. rjetta e-ð fram til sýnis), sýna: F. Konſtſager.

Fremvogn = **Forvogn**.

fremvoxe (er) spretta = renna upp. — Óeiginl., þroskast, þróast, dafna: F. i Dyd og Gudsfrygt.

fremvælde spretta upp (um vatn).

fremvælte, ás., velta e-u (fram).

Fremvæxt, án ft., sk., vöxtur og viðgangur, þroski, framfarir: Have god F. þróast (dafna) vel.

***frequentere**, ás. 1, sækja e-ð (þ. e. koma þar stöðugt), vera í (t. a. m. skóla). Sb. **beſøge** c.

***Frequents**, sk., fjöldi, mannfjöldi, múgur og margmenni, mannkvæmd, o. s. frv. Sb. **Søgning**, **Hyppighed**.

***Frescomaleri** múr-skript (dregin á vott veggjalímið).

fri, ft. -e, e., frjáls, o. s. frv., A) án for, 1) um rúm, a) sem ekkert heldur eða kreppir að: En f. Beliggenhed. En f. Udſigt. Den frie Luft lopt(s-lag)ið úti. — b) auður: En f. Plads autt svæði. Pladſen er ganſke f. for Bygninger autt af húsum; (sb. B). — 2) um annað, a) laus úr höptum: Efter et langvarigt Fængſel er han igjen bleven f. — b) frjáls, ótálmaður, óklandraður, öngvum háður, sem fer sinna ferða, sem hefur sína hentisemi, o. s. frv., (sb. hið gagnstæða: strjúka aldrei um frjálst höfuð): En f. Mand öngvum háður. — F. Handel. Have frit Sprog mega segja hvað sem maður vill. Have frit Valg eiga völina. Det ſtaaer dig frit for það er þjer í sjálfs valdi, það er þjer (guð-)velkomið. Han har f. Gang i Huſet hann er þar heimagangur, (hann gengur þar eins og grár köttur). — Vandet har frit Løb vatninu veitir fram sjálfkrafa. — Tegne paa f. Haand (draga upp og hafa ekki markað fyrir). — c) frjáls (ekki ánauðugur), α) ekki þræll: En f. Mand. — β) (fyrrum), eðliborinn: „F. Mø maa ei tage ufri Mand". — γ) (um þjóð), sem ekki er undir annari þjóð: En f., uafhængig Stat. — δ) sem hefur þjóðstjórn: En f. Rigsſtad. — d) gæddur frjálsræði: Menneſket er et frit Væſen. Menneſket har f. Villie. — e) frjáls af vinnu: Være f. af Skolen eiga frelsi og þurfa ekki að vera í skólanum. — Have Søndagen (Eftermiddagen) f. þurfa ekki að gera neitt á sunnudagana eða seinna hlut dagsins. — f) kostnaðarlaus, sem er ókeypis eða gefins, leigulaus, o. s. frv.: Holde een f. halda e–m kost (t. a. m. á ferð). — Have f. Koſt (Bolig, Reiſe, Underviisning) hafa það fyrir ekkert. — g) annaðhvort α) í góðri merk., frjálslegur, djarfamannlegur, eða þó β) optar í illri merk., framur, ófeiminn, ósvífinn, svæsinn, o. s. frv.: Være for f. imod een gera sjer of dælt við e–n. F. i ſin Levemaade (sem lifir og lætur eins og hann vill). F. i ſin Tale sem lætur allt fjúka; sb. **fritalende**. F. i ſin Tænkemaade. Hun har et altfor frit Væſen hún er heldur flennuleg í fasi. — F. Overſættelſe (þar sem ekki er farið eptir orðunum í því sem snúið er). — B) með for, a) frjáls af e-u (sb. frjáls af leiðangrsgerð): Være (blive) f. for noget. F. for Hoveri. F. for Skatter frjáls af skattgjöfum. F. for Sygdom heilbrigður, sóttlaus. F. for Smerter verkjalaus. F. for Sorg. Han er ikke f. for Overtro það er ekki trútt um, að hann sje ekki hjátrúarfullur. F. for Synd syndlaus. Den Synd er han f. for af því er hann saklaus. Hun er f. for Mandfolk hún er saklaus af karlmönnum, það hefur enginn karlmaður komið nærri henni. — Det er ikke frit for, at það er ekki trútt um, að ... ekki o. s. frv. — b) óhultur fyrir e-u, sem óhætt er við e-u: F. for Skud = **ſkudfri**. — II) **frit**, sem ao.: Huſet ligger frit paa alle Sider er ekki áfast við önnur hús. — Reiſe frit (ókeypis, fyrir ekkert) med en Anden. — Du kan frit ſige (gjøre) det þjer er óhætt að segja (gera) það. Leve meget frit (lifa og láta eins og maður vill). Overſætte frit fara frá orðunum.

fribaaren, [sb. **bære**], frjálsborinn: Fribaarne og Trælle.

Fribager bakarameistari sem ekki er í bakaralaginu.

Fribolig húsnæði leigulaust handa þurfamönnum.

Fribrev = **Frihedsbrev** b.

Fribrygger (fyrrum), sá sem lofað var að búa til öl þó hann væri ekki í ölheitumannalaginu.

Fribytter, ft. -e, kk., víkingur a) sá sem lofað er í ófriði að taka kaupskip þeirra þjóða sem hans þjóð á í ófriði við. Sb. **Kaper**. — b) sá sem fer inn í óvina land að ræna, (sb. úthlaupsmaður).

Fribytteri, kl., víking (sb. **Fribytter** a).

Fribytterſkib víkingaskip (sb. **Fribytter** a).

***Fricandeau**, sk., eins konar rjettur úr kálfskjöti.

***Fricandelle**, ft. -r, sk., steiktur kjötkökkur (eða fiskkökkur).

***Fricaſſee**, sk., eins konar spað.

***Fricorporal** eins konar landforingjaefni.

***Fricorps** víkingalið (á landi).

***Friction**, sk., núningur, nugg.

Fridag dagur þegar maður hefur frelsi (þarf ekki að vinna).

fridømme, ás., (sjaldh.) = **frikjende**, **frifinde**.

frie, ás. 1, frelsa (sb. **befrie**, **udfrie**, **frelſe**, **redde**): F. een af Fængſelet leysa e–n úr fangelsi. F. een for Straf (Trældom) þiggja e–n undan hegningu (ánauð). — í tali: Gud f. mig guð varðveiti mig! guð komi til!

frie (har), h. s. 1, [fría, Hávam.], biðja sjer konu: Ingen er ond før han frier, og god før han døer (orðskv.). F. for en Anden biðja konu til handa öðrum, biðja öðrum konu. F. til en Pige biðja (sjer) stúlku.

Frier, ft. -e, kk., biðill: „Ordentligviis er man først Elſker; bliver derefter Beiler, og tilſidſt F." Hun har havt mange Friere margir hafa beðið (gjörzt — orðið — til að biðja) hennar. Hun gav Frieren Nei neitaði honum, tók honum ekki.

Frieri, ft. -er, kl., bónorð, kvonbænir: Gaae paa F. fara í kvonbænir. Frieriet lykkedes ikke.

Frierord sjálft bónorðið.

Frierreiſe bónorðsför.

Friertanker, ft., kvonbænahugur: Gaae i F.

Friertid = **Beiletid**.

frifinde, ás., = **frikjende**: F. een for Straf. Han blev frifunden for videre Tiltale.

Frifindelſe, sk., það að **frifinde**.

frifødt, [sb. **føde**], (sjaldh.) = **fribaaren**.

frigive gefa e-m frelsi: F. en Træl.

frigjøre frelsa, losa um.

Frihaandstegning uppdráttur sem ekki er markað fyrir.

Frihavn höfn þar sem ekki þarf að gjalda landaura.

Frihed, sk., 1) án ft., frelsi, frjálsræði, sjálfræði, lausn: F. for Hoveri = **Hoverifrihed**. F. for Krigstjeneſte. F. for Skatter = **Skattefrihed**. — Sættes i F. vera látinn laus. Villiens F. frjálsræðið. Moralſk F. Borgerlig F. þegnlegt frelsi. — F. i Opførſel (dirfska — ófeilni — í háttalagi). F. i at tale (djarfleg orðatiltæki; djarfmælska, bersögli). F. i at ſkrive (sama að sínu leyti). — 2) með ft. -er, a) einkarjettindi: Denne Provinds har adſkillige Friheder og Rettigheder. — b) dælska: Tage (tiltage) ſig Friheder i ſin Opførſel imod een gera sjer dælt við e-n; sb. **vera framur**. Uſømmelige Friheder.

Frihedsaand, án ft., frelsislöngun.

Frihedsalder frelsis-aldur (sá aldur þegar manni leyfist margt); frelsisöld: Romernes F.

Frihedsbrev lausnarbrjef. — b) brjef um einkarjettindi, skriflegt einkaleyfi.

Frihedsdrift frjálsræðisfýsn.

Frihedshelt frjálsræðishetja.

Frihedslyſt frelsislöngun.

Frihedsminde minningarmark um frelsi.

***Frihedsprædicant** sá sem allt af er að prjedika um frelsi.

Frihedsret frelsisrjettindi (rjettindi sem eru frelsinu samfara, o. s. frv.).

Frihedsruus ofsa-kæti út af því að vera orðinn frjáls.

Frihedsſtand frelsi (sem ástand).

Frihedsſyge frelsissótt (að sínu leyti eins og **grautarsótt**).

Frihedstab frelsismissir.

Frihedstræ trje sem er gróðursett til minningar um frelsi.

Frihedsven sá sem er meðmæltur frelsinu.

Friherre = **Baron**.

Friherrinde barónsfrú.

Friherſkab = **Baronie**.

Friholt, kl., [sb. **-holt** í **Flydholt**], spýtur eða kaðlar utan á skipum til hlífðar við núningi.

Frikarl liðsmaður (af landliðinu) sem hefur lokið herþjónustu.

frikjende dæma e-n sýknan: Blive aldeles frikjendt verða alsýkn. Sb. **frifinde**.

Frikjendelſe, sk., það að **frikjende**.

frikjøbe kaupa e-m lausn.

Frikort spil í **Styrvolt** sem ekki verða stungin með lægra spili enn gosa.

friladen, ft. **-ladne**, e., framur.

Friland (þegar talað er um hvar jurtir geti sprottið), víðavangur: Planter, ſom kunne dyrkes i F. (sem ekki þarf að hafa í gróðrarstíum eða jurtabaðstofum).

Frilandsurter, ft., jurtir sem spretta á víðavangi.

friligen, ao., (fornl.), hreint og beint.

Frille, ft. -r, kvk., [frilla f. friðla], frilla, hjákona.

frillebaaren, [sb. **bære**], frilluborinn.

Frillebarn frillubarn.

Frilleholb það að hafa frillu.

Frillekone kona sem er frilla.

Frillelevnet frillulifnaður, frillulífi.

Frilod tvistur (í talnabúð) sem maður hefur ókeypis.

Frimand liðsmaður sem um tíma er liðugur af herþjónustu.

Frimeſter meistari í handiðn sem ekki er í iðnaðarfjelagi.

frimodig einarður, djarfur, ódeigur: En f. Mand. F. (einarðlegur) Skrivemaade. — b) **frimodigt**, sem ao., einarðlega, djarflega.

Frimodighed, án ft., sk., einurð, djörfung.

Frimurer (eiginl. frjáls múrsmiður), múrmaður, þ. e. maður í því fjelagi sem kallað er

Frimurerorden múrmannafjelag.

Frimureri allt sem heyrir til múrmannafjelags.

Fripas skriflegt fararleyfi, skrifleg lausn

fripoſtig, ft. -e, e., framur, ófeilinn, óskammfeilinn, ósneypinn.

Fripoſtighed, án ft., sk., ófeilni, óskammfeilni.

***Friſe**, ft. -r, sk., gafldæld (á viðhafnarhúsum).

Friſeddel leyfisbrjef (liðsmanns til að kvongast). — b) vitnisburður að liðsmaður sje ókvæntur.

Friſer, ft. -e, kk., frískur maður (Fms. VI, 362), í ft. Frísar.

***friſere**, ás. 1, setja liði á hár.

***Friſeur**, ft. -er, kk., hárklippari (sb. **klippari**, Stjórn).

friſindet frjálslyndur.

friſk, ft. -e, e., ferskur, nýr: Ganſke f. glænýr. F. Fiſk. Friſkt Kjød (Smør). Saaret er endnu friſkt (ekki farið að bólgna, ósollið). — b) sem svalar manni: En f. Drik Vand svalandi vatnsdrykkur, kalt vatn að drekka. F. (hreint, svalt) Luft. — c) annar = nýr; óþreyttur, ómóður, hvíldur: Giv en f. Flaſke komdu með aðra (nýja) flösku. Tage friſke (ólúna) Heſte (á ferðalagi). Forſtærke ſig med friſke Folk taka í staðinn þeirra sem fallið hafa hvílda menn og ósára. — Have noget i f. (fersku) Minde. Gribe een paa f. Gjerning standa e-n að e-u. — d) (frískur, haft í tali), heilbrigður, ósjúkur, hress, brattur: Han er bleven f. igjen honum er batnað, hann er orðinn góður aptur. Føle ſig f. kenna sjer einskis meins, finna ekkert til. — e) öruggur, hughraustur: Være ved f. Mod vera öruggur. F. Mod er halv Tæring hugur ræður hálfum sigri, viljinn dregur hálft hlass, (orðskv.). — 2) **friſkt**, sem ao.: Tale friſkt líkt og vera kjaptfor. Svare friſkt fullum hálsi, vera hortugur, standa uppi í hárinu á e-m, jafnkýta e-m.

friſke, ás. 1, hressa, endurnýja: F. noget op = **opfriſke** noget.

Friſkfyr, kk., = **Springfyr**.

Friſkhed, án ft., sk., það að vera **friſk**.

Friſkole skóli þar sem börnum er kennt ókeypis; tilsögn ókeypis.

Friſkov = **Fredſkov**.

Friſkyds skylduflutningur ókeypis. Sb. **Friægt**.

Friſkytte = **Krybeſkytte**.

Friſlagter slátrari sem ekki er í slátrara-laginu.

Frisler, ft., eins konar sjúkdómur.

Friſt, án ft., sk., [frest kl. í ft.], frestur, frestun (Fms. V, 169, umlíðing, tómstundir, svigrúm): Tre Dages F. Give een et Aars F. Udbede ſig F. i en Maaned. — b) næði, hvíld: Han har ikke F. Nat eller Dag (sb. hann getur aldrei um frjálst höfuð strokið).

friſtaaende, [sb. **ſtaae**], sjerstakur = sem stendur út af fyrir sig (eða ekki er áfastur við annað): En f. Bygning.

Friſtad frjáls borg. — b) borg sem er griðastaður.

Friſtat lýðstjórnarríki.

friſte, ás. 1, [freista], 1) freista manns, reyna e-n, reyna að koma e-m til e-s: F. een ved Gaver (Løfter) ginna með gjöfum, o. s. frv. — b) nauða á e-m, pína e-n um e-ð: F. een om noget. — 2) reyna, þola, verða fyrir e-u: Han har maattet f. meget Ondt hann hefur átt margar armæðustundir. F. Medgang og Modgang.

friſte, ás. 1, [fresta], í orðatiltæk. f. Livet lifa, tóra: De friſtede Livet alene ved (nærðust á öngvu, nema) Urter og Rødder.

Friſted griðastaður, hæli.

Friſtelſe, ft. -r, sk., freisting, freistni.

Friſter, ft. -e, kk., freistari.

***Friſur**, sk., sú lögun sem klipparar setja á hárið.

fritage, ás., leysa (e-n frá eða undan e-u), nefna e-n til lausnar, nema eða skilja (e-n frá eða undan e-u): F. een for Straf (Anſvar, Arbeide). Jeg blev fritaget for (komst hjá) denne ubehagelige Forretning.

Fritagelſe, sk., það að **fritage**; líka frelsi (af e-u).

fritalende, [sb. **tale**], djarfmæltur, opinskár, (sb. skorinorður).

Fritalenhed, án ft., sk., djarfmælska, bersögli.

Fritbør sjá **Vridbør**.

Fritime tómstund: I ſine Fritimer í hjáverkum (sínum).

fritte, ás. 1, [frjetta], margspyrja: F. een om noget inna e-n eptir e-u. — F. een ud = **udfritte** een.

Fritten, án ft., sk., spurningar.

frittesyg spurull.

Fritænker sjálfbyrgingur í trúarefnum (þ. e. sá sem ekki þykist þurfa að trúa því sem ritningin segir).

Fritænkeri, kl., sjálfbyrgingsskapur í trúarefnum (sb. **Fritænker**).

frivillig sjálfviljugur, sjálfviljandi, sem gerir e-ð að (eða með) sjálfvilja sínum eða með sjálfsvild, viljugur, lostugur: Frivillige Krigsfolk, líka tómt Frivillige, þeir sem hafa komið sjálfkrafa (eða óbeðnir) til liðs við e-n. — b) sem e-r gerir sjálfkrafa eða óneyddur: Frivillige Gaver til Brandlidte.

Frivillighed, án ft., sk., það að vera **frivillig** (sjálfvilji, sjálfsvild).

***frivol**, ft. -e, e., lítilsverður, hraknýtur, hjegómlegur; ómerkilegur; ljettúðugur; lauslátur, o. s. frv.

*Frivolitet, sk., hjegómi, hjegómaskapur; lauslæti, o. s. frv.

Friægt = Friſkyds.

fro, ft. -e, e., [sb. fró], glaðvær, kátur.

frodig, ft. -e, e., (einkanl. um plöntur), sem er í fullum gróðri, blómlegur: En tæt og f. Skov. Træet ſtaaer i f. Væxt (dafnar og blómgast).

Frokoſt, án ft., árbiti, (sb. dagverður í fornbókum, morgunmatur, morgunskattur, litli skattur).

from, ft. -me, e., [fróm-r], gæfur, hægur, hógvær, meinhægur, meinlaus, góður (í sjer): Han er ſaa f. — Einnig um skepnur: En f. Heſt. — b) grandvar, ráðvandur, ráðvandlegur: Et fromt Levnet. — c) guðhræddur: Et fromt Sind.

Fromhed, án ft., sk., hógværð; ráðvendni; guðhræðsla.

Fromme, án ft, sk., hagur: Liden Friſt kan være til ſtor F. (orðskv.). — Gjøre noget paa Lykke og F. láta kylfu ráða kasti, gera e-ð upp á von og óvon.

fromøiet (sjaldh.), hýreygður.

*Fronte, sk., framhlið, framgafl; fylkingarbrjóst, öndverð fylking.

*Frontiſpice, sk., bjór á húsi.

Froprædiken morguntíðir; sb. óttusöngur.

Froſt, án ft., sk., [frost], frost: Stærk F. mikið frost, harka; sb. gaddharka. — Sömul. klaki: Froſten er endnu i Jorden. — b) frostbólga: Have F. i Fedderne.

Froſtaflæder tilbúningur til að hlífa aldintrjám við frosti.

froſtagtig, ft. -e, e., frostlegur. — b) sem líkist frostbólgu: F. Hævelſe.

froſtbunden, [sb. binde], (skáldl.), freðinn, gaddfreðinn, lagður: Svens froſtbundne Vande.

Froſtbyld frostkýli.

Froſtknude frostbólguþrimill.

Froſtkulde frost (sá kuldi að frjósi).

Froſtmiddel það sem á við frostbólgu.

Froſtrevne frostsprunga.

Froſtrøg frostmóða.

Froſtſnee snjókoma og frost, frost með fjúki.

Froſtvand vatn sem haft er við frostbólgu.

Froſtveir frostviðri.

Froſtvind frost og hvassviðri; frostgola.

*frottere, ás. 1, núa, nugga. Sb. gnide.

Frue (og Fru framan við nafn, t. a. m. Fru M.), ft. -r, kvk., frú, (sb. lafði). — Vor F. vor frú heilög María, María drottning, María mey: Vor F. Dag i Faſten boðunardagur Maríu. Við Maríu eru kenndar ýmsar jurtir, t. a. m. Vor Frues Sengehalm blóðberg *thymus serpyllum*.

Fruedag, a) boðunardagur Maríu. — b) þingmaríumessa. — c) stundum maríumessa fyrri (15. ág.).

Frueklofter klaustur (sb. Kloſter b) handa frúm sem eru orðnar ekkjur.

Fruenavn frúarnafn.

Fruentimmer, ft. Fruentimre, kl., kvennmaður (í ft. kvennmenn og kvennfólk).

fruentimmeragtig, ft. -e, e., kvennmannslegur, (sb. ókarlmannlegur).

Fruentimmerarbeide kvennfólksvinna, kvennmannaverk.

Fruentimmerdragt kvenn(manns)búningur.

Fruentimmerhandſke kvenn(manns)vettlingur.

Fruentimmerklæder, ft., kvennfatnaður.

Fruentimmerſko kvennskór.

Fruentimmerſkrædder sá sem býr til kvennbúning.

Fruentimmerſtemme kvennmannsrödd; kvennmannshljóð.

Fruenykker, ft., (í tali), frúarhugir (þ. e. ætla sjer að verða frú); frúarhnykkir.

Fruerhund skikkjurakki: Fryſe ſom en F. vera mesta kuldakreista.

Fruerpige þerna frúar.

Fruerſkik fyrirkvenna siður.

Fruerſtue kvennaskemma, dyngja.

Frueſtand frúastjett.

*frugal, ft. -e, e., sparneytinn, hófsamur; fátæklegur, óbreyttur, óvandaður.

*Frugalitet, sk., sparneytni, hófsemi.

Frugt, ft. -er, sk., 1) eiginl., a) (jarðar-)ávöxtur: Ved god Behandling kan Jorden frembringe dobbelt F. Bære F. — b) ávöxtur á trjám, einkum ætilegt (viðar-)aldin: Træet er fuldt af F. Handle med F. — c) = Livsfrugt. — 2) óeiginl., afleiðing, árangur: Frugten af eens Flid (Anſtrengelſe). Høſte (nyde) Frugten af ſit Arbeide. Arbeide uden F. vinna fyrir gíg. Det blev uden F. varð árangurslaust, kom fyrir ekki (eða lítið).

Frugtaar gott aldin-ár.

frugtbar, ft. -e, e., frjófsamur, ávaxtarsamur: En f. Egn. — Et frugtbart Aar nægtaár. — b) f. paa noget auðugur að e-u (sem leiðir fram af sjer mikið af e-u): Et Land, f. paa Korn gott kornland. — 2) sem gerir gróður, gróðursamur (t. a. m. um brunn í 625): En f. Regn gróðrarregn. Et frugtbart Veirlig gróðrarveður.

Frugtbarhed, án ft., sk., frjófsemi.

frugtbringende, [sb. bringe], ávaxtarsamur: „F. Kraft" frjófgunarafl. — Gjøre ſine Penge f. ávaxta fje sitt. Gjøre ſig et Embede f. græða á því.

Frugtbund *receptaculum* á plöntu.

frugtbærende, [sb. bære], aldinberandi: Frugtbærende Træer aldinviður.

Frugtdeel sá hluti plöntu þar sem ávöxturinn er.

frugte (har), h. s. 1, hafa árangur, stoða, vera til nokkurs: Min Advarſel har ikke frugtet hefur verið (orðið) árangurslaus. Det frugter hverken (það er ekki til neins o. s. frv.) at tale til ham med det Gode eller med det Onde hann lætur sjer ekki segjast, hvernig sem að honum er farið.

Frugtegn sveit sem er frjófsöm að viðaraldini.

frugtesløs ávaxtalaus (Fms.) = árangurslaus, sem kemur fyrir ekki (ekkert), sem er til einskis: Et frugtesløſt Arbeide (Forſøg).

Frugtgjemme *pericarpium* á plöntu.

Frugtgreen aldinkvísl (aldinberandi kvísl) á trje. Gagnstætt: Vandgreen.

Frugthandler aldinakaupmaður.

Frugthave aldingarður (sem aldintrje eru gróðursett í), eplagarður (Björgv. býjarsk.).

Frugthøſt aldinskurður (hirðing viðaraldins).

Frugtiis aldin-ís (sælgæti).

Frugtkjelder aldinkjallari.

Frugtkjød það sem ætt er á sumu aldini: Skallen, Frugtkjødet og Stenen.

Frugtkniv silfur-sniðill til aldinskurðar.

Frugtknop ávaxtarhnappur (á jurt; sb. vísir).

Frugtknude *germen* á plöntu.

Frugtkone eplakona (er selur epli og annars konar aldin).

Frugtkrands = Feſton.

Frugtkurv aldinlaupur (vandlaupur sem aldin er í).

Frugtleie ávaxtarflet (*thalamus*) á jurtum.

frugtløs, a) eiginl., ávaxtarlaus = ófrjór. — b) (sjaldh.) = frugtesløs.

Frugtmoder (sjaldh.) = Moder B.

Frugtnaal = Støvnaal.

frugtrig ávaxtarmikill: Frugtrige Træer.

frugtſommelig, ft. -e, e., a) (úrelt) = frugtbar. — b) barnshafandi, kviðug, þunguð, vanfær = óljett, sem er með barni, (sb. hún fór kona eigi ein saman): En f. Kone. Være f. ved een óljett eptir e-n. — Óeiginl.: Gaae f. med noget hafa e-ð í hyggju.

Frugtſommelighed, án ft., sk., það að vera frugtſommelig.

Frugtſtilk leggur undir ávexti.

Frugtſtykke aldinskript (uppdregin aldin).

Frugtſvie skemmdir á aldinviði af hita (eða kulda).

Frugttid sá tími þegar aldin eru lesin.

Frugttrevle taug á ávexti (t. a. m. kartöplu).

Frugttræ aldintrje (625).

Frugtøie ávaxtar-efni *gemma*.

Fryd, án ft., sk., fögnuður.

fryddrukken, [sb. drikke], frá sjer numinn af fögnuði.

fryde, ás. 1, kæta, gleðja: Det fryder Sindet. F. ſig ved (eða over) noget fagna e-u, kætast (gleðjast) af e-u eða við e-ð.

Frydeblus gleðilog.

Frydedag fagnaðardagur.

Frydefeſt fagnaðarhátíð.

frydefuld fagnaðarfullur.

Frydefærd (sjaldh.), fögnuður (það sem gert er með fögnuði).

Frydeild = Glædesild.

Frydeklang fagnaðarhljómur.

frydelig, ft. -e, e., fagnaðar-. Sb. glædelig.

Frydераab fagnaðar-óp.

Frydeſang fagnaðarsöngur.

Frydeſkrig fagnaðar-óp.

Frydeſkud fagnaðarskot.

Frydetegn fagnaðarmerki.

frydløs = glædeløs, glædetom.

frydrig fagnaðarfullur.

Frygt, án ft., sk., ótti, uggur, hræðsla, (sb. Skræk, Banghed, Rædſel, Forſkrækkelſe, Forfærdelſe): Have F. for noget vera hræddur við e-ð, hræðast (óttast) e-ð. Være i F. for noget (hafa hitann í haldinu með e-ð, kvíða e-u). Leve i beſtandig F. for Døden kvíða sí og æ dauða sínum. Indjage een F. skelfa skálann e-s. — Være en ſenlig F. for een. „Herrens F. er Begyndelſe til Viisdom."

frygtagtig, ft. -e, e., deigur = huglítill, huglaus, (sb. ístöðulaus, lítilsigldur).

Frygtagtighed, án ft., sk., hugleysi, (sb. ístöðuleysi): „Forſigtighed uden F."

frygte, ás. 1, óttast, hræðast, ugga, kvíða (eða kvíða fyrir) e-u, vera hræddur við eða um, hafa beig af e-u: Han har intet at f. F. Døden hræðast dauða sinn, kvíða dauða sínum. Han er mere frygtet end elſket af ſine Undergivne. F. Gud. — Jeg frygter for (er hræddur um), at den hele Plan vil mislykkes. — Einnig f. for noget vera hræddur við (eða um) e-ð: F. for Døden hræðast bana sinn (Hugsv.), kvíða dauða sínum.

frygtelig, ft. -e, e., óttalegur, hræðilegur, ægilegur (Dropl.), geigvænlegur, kviðvænlegur, (sb. rædſom, ſkrækkelig, forſkrækkelig, forfærdelig).

frygtløs óttalaus (sb. óttalauss við Noregs dróttinn), óhræddur, ósmeikur.

frygtſom, ft. -me, e., hræðslugjarn, huglítill, lítilsigldur, istöðulaus.

Frygtſomhed, án ft., sk., hræðslugæði, hugleysi, istöðuleysi.

Fryndſe (tiðkanlegra i) ft. -r, sk., kögur: Beſætte noget med Fryndſer.

Fryndſevæv kögravefstaður.

Fryndſevæver kögravefari.

fryſe, frøs, froſſen og **froſſet,** h. s., [frjósa; sb. byde af bjóða, o. s. frv.], 1) frjósa: Havet fryſer kun (það frýs ekki á sjónum, nema; sjóinn leggur ekki, nema) i Fjorde og Bugter. Vandet er froſſet (lagt eða freðið) i Skaalen. Linteiet er froſſet freðið. Vinduerne ere frosne lagðir, hjelaðir. — Søen fryſer til sjóinn (tjörnina) leggur. — Sæden er froſſen bort kalið út. Fingrene ere frosne af ham fingurna hefur kalið af honum. — Skibet frøs inde. — b) persónulaust: Det fryſer það er frost. Det vil f. til Natten það verður frost í nótt. Det har froſſet (hefur verið frost) i Nat. — 2) finna til kulda: Den Syge kan f. (veikum manni getur verið kalt) i en hed Stue. Jeg fryſer paa (eða om) mine Hænder eða Fødder mjer er kalt á höndunum eða fótunum.

Fryſen, sk., það að fryſe.

Frysning, sk., það að fryſe: Vandets F.

fræk, ft. -ke, e., [frek-r], ósvífinn, óskammfeilinn, blygðunarlaus, svæsinn, (sb. ublu, ſkamløs): En f. Skjøge. En f. Opførſel óskammfeilni (blygðunarleysi) í hegðun. Frække Lader.

Frækhed, án ft., sk., ósvífni, óskammfeilni, blygðunarleysi.

Frænde, ft. -r, kk., [frændi], frændi, náungi, ættbróðir, (sb. Slægtning): Nærmeſte Frænder. Orðskv.: F. er F. værſt (sb. opt er köld mága-ástin).

Frændebod frændbætur.

Frændegilde frændboð (þar sem allir boðsmenn eru í skyldleikum saman).

Frændekreds frænda-samkvæmi.

Frændemord frændvíg, ættvíg.

Frændeqvinde frændkona.

Frændeſamfund ættfjelag.

Frændeſtævne ættþing.

Frændſkab, án ft., kl., frændsemi.

Frænke, ft. -r, kvk., frændkona, frændstúlka.

Frø, mjög sjaldh. í ft. -e, kl., [sb. frjó og fræ], fræ: Opelſke Træer af F. Gaae i F.

Frø, ft. -er, sk., [sb. freyja], froskur.

Frøavl frærækt (það að koma upp fræi).

Frøbed fræreitur (reitur sem annaðhvort er hafður til frær æktar, eða sáð er í til e-r jurtar).

Frøblad *cotyledon* á frækorni.

Frødække hýði á frækorni *arillus.*

Frøgjeld það sem manni er goldið fyrir niðurfært sæði þegar hann fer af jörð (D. L.).

Frøgjemme = **Frøhuus.**

Frøhandel fræsala.

Frøhandler, ft. -e, kk., fræsölumaður.

Frøhuus fræhús (á jurt).

Frøken, ft. -er, kvk., hefðarmey.

Frøkenkloſter klaustur (sb. Kloſter b) handa hefðarmeyjum.

Frøkenpige þerna hefðarmeyjar.

Frøkenſtand það að vera hefðarmey.

Frøknop fræhnappur.

Frøleg froskahrogn.

Frøkorn einstakt frækorn.

frønnes, þs. 1, [fyrnas(k)], feyskjast. — **frønnet** feyskinn. Sb. **fornet; trøſke.**

Frøplanter, ft., jurtir sem ræktaðar eru til fræs.

Frøſkal fræ-skurm.

Frøſkole sá partur af aldingarði sem í er sáð til viðar.

Frøſtilk fræleggur.

Frøſtængel = **Frøſtilk.**

Frøuld fræloðna *coma.* (Sb. **Føn.**)

Fug, ft. eins, kl., hýjungur, (sb. **Fnug**). — b) = **Fog.**

Fughøvl = **Plovhøvl.**

Fugl, ft. -e, sk., [fugl], fugl. Líka nokkurs konar fuglslíkneskja sem höfð er fyrir skotmark: Skyde til (eða efter) Fuglen (skjóta á fuglinn).

Fuglebuur fuglameis (sb. **Buur** b).

Fuglebær *prunus avium* og fleiri viðartegundir.

Fugleböſſe fuglabissa.

Fuglefangſt fuglaveiði, fuglatekja.

Fugleflok fuglahópur.

Fugleflugt fuglaflug.

Fuglefrø fræ sem gefið er fuglum.

Fuglefænger, ft. -e, kk., fuglari (Frissbók).

Fugleføde fuglafæði: Der er knap F. paa ham hann er ekki nema sinar og bein.

Fuglegarn fuglanet.

Fugleglas glas á fuglameis með vökvun í handa fuglinum.

Fuglegræs = **Arve** (*alsine media*).

Fuglеham fuglshamur.

Fuglehandel fuglaverzlun.

Fuglehuus fuglahús (stór fuglameis).

Fuglejagt fuglaveiðar.

Fuglekonge (minnsti fugl í Danmörku) *motacilla regulus.* — 2) sá sem kemur skotfugli (sb. **Fugl**) ofan.

Fuglekro sarpur á fugli.

Fuglekræmmer fuglamangari.

Fugleliim lím til fuglaveiða, (sb. síment, Fms.).

Fuglenet = **Fuglegarn.**

Fuglepinde, ft., blóðfjaðrir.

Fugleqvidder fuglakvak.

Fuglerede = **Rede** (hreiður).

Fuglеræ sjá **Fuglеræde.**

Fuglеræde (líka **Fuglеræ**) = **Fugleſkræmſel.**

Fugleſang fuglasöngur.

Fugleſkrig fuglaniður, fuglagarg, (fuglsjarmur, Gylfaginning).

Fugleſkræmſel fuglahræða.

Fugleſkydning það að skjóta á skotfugl.

fugleſnar (sjaldh.), skjótur sem fugl.

Fugleſnare = **Done.**

Fugleſpaadom fuglaspádómur.

Fugleſpaamand fuglaspámaður.

Fugleſpid steikiteinn sem smáfuglar eru steiktir á.

Fugleſtang stöng undir skotfugli.

Fugleſteg fuglakjötssteik.

Fugleſtrube fuglsbarki.

Fugleunge fugls-ungi.

Fuglevarſel fyrirburður af fuglum.

Fuglevildt villibráð af fuglum, villifuglakjöt, villifuglar.

fugte, ás. 1, væta, vökva: Papiret maa fugtes.

fugtig, ft. -e, e., deigur, rakur; rakasamur, saggasamur: Fugtige Klæder. F. Luft votviðri. Fugtige Værelſer.

Fugtighed, án ft., sk., deigja, raki, saggi, suddi, votroki.

Fugtning, ft. -er, sk., það að **fugte.**

fuld, ft. -e, e., [full-r], fullur: Et fuldt Glas. Sækken er ganſke f. — Seile for fulde Seil. — Der var fuldt med Folk. — Havnen er f. af Skibe. Valpladſen laae f. af Døde og Saarede vígvöllurinn var þakinn sárum mönnum og dauðum. Landet er fuldt af Bjerge og Skove; sb. **bjergfuld, ſkovfuld.** Et Liv fuldt af Sorger sorgafull (sb. Hávam.) æfi; sb. **ſorgfuld.** — Have ſin fulde Væxt; sb. **fuldvoxen.** I Stedet for f., fik han kun halv Betaling. Gaae for Fulde [e. o. fyrir fullu?] ganga út fyrir fullt verð. — I f. Fart á hraðri ferð. Ride (kjøre) i fuldt Fiirſpring. I f. Trav. Arbeidet (Sagen) er i f. Drift. — b) (fullur =) drukkinn: Drikke ſig f. Drikke (líka give) een f. — 2) bæði **fuld** og **fuldt** er haft sem ao. (að sínu leyti eins og **heel** og **heelt**), fullt, fyllilega. fullkomlega, algjörlega, öldungis, út af, o. s. frv., a) **fuld:** Han er ikke f. ſaa (fullt eins, út af eins) ſtor. Med f. (= vel) beraad Hu; sb. **beraad.** Jeg veed det f. vel það er mjer full-kunnugt; jeg þarf ekki að spyrja neinn að því. — b) **fuldt:** Det er ikke fuldt et Aar (ekki fullt ár) ſiden. Troe fuldt og faſt ganga að e-u vísu. — í have fuldt op (kapp-nóg) at beſtille eða at ſpiſe og drikke hefur **fuldt** á sjer einkunnarblæ.

fuldbaaren, [sb. **bære**], fullburða, fullaldra, tímabær: Et fuldbaaret Foſter.

fuldblodig, ft. -e, e., = **blodrig.**

Fuldblodighed, sk., = **Blodrighed.**

fuldbringe leiða e-ð til lykta, ljúka við: F. et Værk (Arbeide). F. en Forbrydelſe.

Fuldbringelſe, sk., það að **fuldbringe:** „Den begyndte Gjernings F.“

Fuldbroder = **Heelbroder.**

fuldbygge ljúka við að smíða (o. s. frv., sb. **bygge** A, 1): Slottet er endnu ikke fuldbygget ekki albúin enn.

fuldbyrde, ás. 1, ljúka e-ð út (sb. skal hann „þetta mitt testamentum út lúka“), fylgja e-u fram (sb. at fylgja fram þessu mínu testamentum), framkvæma, binda enda á, enda, efna: F. Lovene framfylgja lögunum. Den fuldbyrdende Magt i Staten. F. en Straf. F. et Løfte efna heit. F. en Pagt ljúka út samning. F. (láta verða af) et Ægteſkab.

Fuldbyrdelſe, sk., það að **fuldbyrde:** Ægteſkabets F.

fulddannet, [sb. **danne**], fullmyndaður.

fulddrive ás., (úrelt), leiða e-ð til lykta: F. en Gjerning.

fuldelig, ao., [fulluliga, t. a. m.: ok afnitti þeim — þ. e. guðunum — þá fulluliga, Stjórn], fullulega, fyllilega, fullkomlega, til fulls og alls, öldungis, algjörlega, út af.

fuldende, ás., ljúka út af við, leiða e-ð til lykta, (sb. **fuldbringe, fuldføre**): F. et Arbeide. F. hvad man har begyndt. Vel begyndt, er halv fuldendt hálfnað er verk, þegar hafið er (orðskv.). — Ho. l. t. **fuldendt,** sem e., algjör: Et i hei Grad fuldendt Arbeide verk, sem er ákaflega vandað eða snilldarlega (prýðilega) er frá gengið. Det er et fuldendt Meſterſtykke það er mesta hind (snilld) á því.

Fuldendelſe, sk., a) það að **fuldende** (fylling, framkvæmd, lyktir). — b) það að vera **fuldendt** (snilld, hind): Dette Værk bærer Fuldendelſens Præg það er mesta hind á því.

Fuldender, kk., sá sem leiðir e-ð til lykta.

fuldføre leiða e-ð til lykta, ljúka út af við, (sb. **fuldbringe, fuldende**): F. en Bygning. F. en Misgjerning. F. ſin Tale.

Fuldførelſe, sk., það að **fuldføre.**

fuldgjøre fylla (t. a. m. í: kornið fyllir mælirinn): F. en Sum. — b) fullgjöra, (sb. fuldbringe, fuldføre, fuldende). — c) fylla ætlunarverk, gegna e-u sem vera ber.

fuldgyldig órækur.

Fuldhed, sk., (sjaldh.), fylli.

fuldkantet ferstrendur (um timbur).

fuldklog heilvita.

fuldkogt, [sb. koge], fullsoðinn.

fuldkomme, ás. 1, fullkomna, algjöra. — b) leiða e-ð til lykta, ljúka út af við, ljúka e-u af. — c) efna, enda, binda enda á: F. ſit Løfte enda heit sitt. F. (framkvæma) eens Befaling gera það sem e-r býður manni.

Fuldkommelſe, sk., fullkomnun.

fuldkommen, [sb. komme], a) sem ekkert vantar í, sem hvergi er skarð í: Der var en f. Anretning þar skorti hvorki mat nje drykk. En f. Udruſtning. Det er min fuldkomne Overbeviisning mjer er enginn efi á því. Alt er i f. Stand (Orden). — b) fullkominn, algjör: Intet i Verden er fuldkomment. En f. Skjenhed. — c) (í tali, um föt), víður: Kjolen er ikke f. nok i Ærmerne nógu víður um ermarnar, nógu ermavíður. — 2) sem ao., algjörlega, öldungis, nægilega, nógu, a) fuldkommen: Han har f. ret hann hefur öldungis rjett að mæla. — b) fuldkomment: Det er fuldkomment nok kapp-nóg, nægilegt.

Fuldkommenhed, sk., a) án ft., algjörleiki (sb. Fms. XI, 413): Bringe noget til F. gera e-ð fullkomið, verða algjör í e-u, komast algjörlega niður í e-u. Forſtaae en Ting til F. kunna e-ð til hlítar. — b) í ft. -er, kostir; manndýrðir.

Fuldmaane fullt tungl.

Fuldmagt vald = umboð, fullt vald og umboð: Give een F. til noget fá e-m umboð sitt til e-s, bjóða manni um að gera e-ð. En ſkriftlig F. valdsbrjef. — í gamansamlegu orðfæri = Fuldmægtig.

fuldmoden fullvaxinn, fullsprottinn: F. Frugt.

fuldmodne (sjaldh.), ljá e-u fullan þroska.

fuldmyndig sem hefur fullt vald og umboð til e-s.

Fuldmyndighed, sk., fullt vald og umboð.

Fuldmægtig, ft. -e, kk., umboðsmaður, fulltrúi, erindsreki: „Fuldmægtige eller Repræſentanter.“ — b) sjer í lagi, ritstofu fulltrúi eða embættismanns eða kaupmanns: F. i et kongeligt Collegium. F. hos en Amtmand.

fuldnær (sjaldh.), a) e., sem er æði nærri, æði náinn. — b) ao., nærri því, framt að því.

fuldproppe troðfylla.

fuldprøvet, [sb. prøve], fullreyndur: En ſand, f. Ven tryggðavinur.

fuldraadig fullbær að ráða e-u: F. over noget.

Fuldſkab, án ft., sk., ofdrykkja (það að vera of drukkinn).

fuldſkjenket, [sb. ſkjenke], fylltur, barmafullur: Et f. Glas.

fuldſkrive skrifa e-ð út: Bogen er fuldſkreven út skrifuð. — b) ljúka við að rita (e-t efni): Brevet blev ikke fuldſkrevet.

Fuldſlag = Timeſlag.

fuldſom, ft. -me, e., (úrelt), þrekinn, bústinn, gildur, o. s. frv.

fuldſpunden, [sb. ſpinde], fullur af bandi: En f. Teen.

fuldſtegt, [sb. ſtege], fullsteiktur.

fuldſtemmig, ft. -e, e., alróma (sem öngva rödd vantar í): F. Muſik.

fuldſtoppet, [sb. ſtoppe], troðinn fullur, troðfullur: En f. Sæk.

fuldſtændig, ft. -e, e., allur = heill = sem ekkert vantar í: Bogen er ikke f. bókin er ekki öll, það vantar í bókina. Et fuldſtændigt (heilt) Exemplar af en Bog. Give en f. og udførlig Beretning om noget segja frá e-u út í æsar og fella ekkert undan.

Fuldſtændighed, án ft., sk., það að vera fuldſtændig.

fuldſtøbt, [sb. ſtøbe], sem albúið er að steypa.

Fuldſøſkende = Heelſøſkende.

fuldtagen, [sb. tage og Grettis.... fulltakins (sem ekki mun vera íslenzkt að uppruna) karls], (úrelt), a) gildur: F. Mand. — b) fullvaxta, fullorðinn.

Fuldtagenhed, sk., (úrelt), það að vera fuldtagen.

fuldtakke fullþakka e-m e-ð.

fuldtale, ás., (sjaldh.) = aftale.

fuldtallig, ft. -e, e., allur (að tölu, þ. e.) sem annaðhvort er orðinn nógu margur eða sem ekki hefur týnt tölunni: De kunde ikke blive fuldtallige gátu ekki orðið nógu margir.

fuldtonende, [sb. tone], hljómmikill: En klar, f. Stemme.

fuldtro alltryggur: „Den, ſom haver en f. Ven.“

fuldvoxen, [sb. voxe], fullvaxta, fullroskinn, fullorðinn, frumvaxta.

fuldvægtig rjettur að þunga: F. Mynt.

Fuldvægtighed, sk., það að vera fuldvægtig (rjettur þungi).

*Function, ft. -er, sk., ætlunarverk, starf, sýsla, o. s. frv.

Fund, ft. eins, kl., [sb. fund-r], fundur (það að finna e-ð, eða það sem finnst): Gjøre et F. finna e-ð. Oplyſe et F. lýsa e-u, sem fundizt hefur. — b) (sjaldh.) = Paafund a.

*Fundament, ft. -er, kl., grundvöllur, undirstaða.

*fundamental, ft. -e, e., eða Fundamental- sem fremri liður í samsettu orði, undirstöðulegur, undirstöðu-, grundvallar-.

*Fundation, ft. -er, sk., = Stiftelſe (einkum a).

*Fundator, ft. -er, kk., = Stifter.

*Fundats (ɛ Fundation), ft. Fundatſer, sk., skipulagsskrá (Dr. Sch.).

*fundere, ás. 1, stofna, stofnsetja, (sb. ſtifte). — b) f. Penge koma þeim í jarðir.

fundig, ft. -e, e., (úrelt), hugkvæmur, hugvitssamur.

*fungere, h. s. 1, vera (þ. e. reka embætti) í stað e-s embættismanns.

Funke, ft. -r, sk., neisti, sía.

funkle (har), h. s. 1, glóa: Funklende Ædelſtene. Funklende Vine.

Funklen, án ft., sk., það að glóa.

Fure, ft. -r, sk., [sb. for], akurfor, plógfar: Pløie dybe (brede) Furer. — b) skora.

fure, ás. 1, rista, skora: „Der furer Kjølen Havet nu.“ Furede Piller súlur með skorum; sb. rifle. Grublen og Sorg har furet hans Pande (það eru komnar hrukkur í ennið á honum af hryggð og heilabrotum).

*Fureer (líka Foureer), kk., eins konar hirðþjónn. — b) líkt og Qvarteermeſter b.

Fureſide sá partur af sáðlandi sem er þeim megin við plóginn sem búið er að plægja, þ. e. plægði parturinn. — b) hægri hliðin á plógnum (af því hún snýr að plógfarinu). — Gagnstætt orð: Landſide.

Fureſtrimmel = Pløieſtrimmel.

Furetrækning það að gera forir eða skorur.

fureviis, ao., eins og akurforir.

*Furie, ft. -r, kvk., vítisnorn, hefndanorn. — b) um kvennmann, vargur, geðvargur.

fuſe (har), h. s. 1, [sb. fuus], 1) eiginl. a) buna, dynja, streyma: Vandet fuſede ud af Aabningen. Vandet fuſer frem i Renden. — b) skríða (um skip). — 2) óeiginl., f. frem vera flasfenginn. F. ud med noget fleipra e-u út úr sjer.

Fuſentaſt, ft. -er, kk., (í tali), gapi, sólargapi, glanni.

fuſke (har), h. s. 1, fást (káka, klastra) dálítið við e-ð sem maður kann ekki: F. i (eða paa) et Haandværk. Jeg fuſker noget paa Tegning fæst dálítið við að draga upp.

Fuſker, ft. -e, kk., klaufi, bögubósi, (sb. bössusmiður og böngunarsmiður, Björn): Han er en F. i ſit Arbeide klaufi í því sem hann á að gera.

fuſkeragtig, ft. -e, e., klaufalega tilbúinn.

Fuſkerarbeide = Fuſkeri.

Fuſkeri, kl., það sem engin mynd er á, handaskömm, (sb. bössur, Björn).

Fuſkerværk = Fuſkeri.

*Fuſtage, ft. -r, sk., tunna.

*futil, ft. -e, e., (t. a. m. um ástæður), ómerkur, ljelegur, hraknýtur.

futte, h. s. 1, snarka; fuðra upp.

*Futurum, kl., ókomin tíð (um sögn).

fuul, ft. fule, e., [fúl-l], óeiginl., óhreinn (t. a. m. andi), saurugur, ljótur, herfilegur, argur: „Onde Lyſter og fule Begjerligheder.“

Fuulhed, sk., (sjaldh.), það að vera fuul.

fuus, ft. fuſe, e., (úrelt), fljótráður, fljótur á sjer.

fy! mo., fý (sb. hverr maðr kvað fý, Sturl.)! svei! bía!

Fyenbo Fjónbúi (Fms.), Fjónbyggi (Fms.).

fyenſk, ft. -e, e., fjónskur.

fyge, føg, (er og har) føget, h. s., [fjúka; sb. ryge af rjúka], einkanl. um snjó, bæði um skafrenning, og um snjókomu þegar ekki er logn, fjúka: Sneen (Sandet) fyger allevegne omkring það er skafrenningur (sandfok). Sneen er føget (snjóinn hefur skafið) bort fra Veien. Regnen fyger os i Anſigtet regnið ber framan í okkur. — b) een fyger inde mann fennir inni, maður verður fanntepptur í húsi. — 2) persónulaust: Det fyger (fennir) ind igjennem Vinduerne. Det har føget ſtærkt hele Dagen það hefur verið kafald í allan dag.

Fyld, án ft., kl., það sem troðið er í e-ð, eða borið er ofan í e-ð: F. i en Dyne; sb. Dynefyld. — F. (ítroðningur) i en ſtegt Gaas. — Lægge F. paa (bera ofan í) en Vei.

Fylde, án ft., sk., [fylli], fylli (t. a. m. í: fá aldrei fylli sína). — b) nægtir, gnægð: Af ſit Hjertes F. — c) fylling: I Tidens F.

fylde, ás. 1 og 2, [fylla], A) eiginl., 1) fylla, a) f. et Glas med Viin. F. en Sæk med Korn. F. ſig kýla vömb sína. — b) sjer í lagi, troða í e-ð (þegar verið er að búa til mat): F. en Gaas (láta ýmiss konar sælgæti innan í gæs). Fyldt Kalvebryſt (biti af kálfs bringukolli sem nokkurs konar kjötstöppu er troðið inn í); sömul. fyldte Krebs (Leg). — c) bera ofan í: F. en Sump (Vei). — 2) hella e-u (láta e-ð) í e-ð: F. Viin om paa et andet Fad. — B) óeiginl.: F. Tallet fylla töluna; vinna hana fulla. — Barnet fylder i Dag to Aar er (eða verður) fullra tveggja ára í dag, eða fer að klifrast á þriðja árið. Drengen fylder 5 Aar ved Juletid verður fimm vetra um jólaleitið. I næſte Uge fylder han 30 Aar hann verður þrítugur í vikunni sem kemur. Sb. blive B, 2, a.

Fyldebug átvagl, (matar)hít.

Fyldebøtte (í tali), átvagl; en þó optar drykkjusvín.

Fyldehals = Fyldebøtte.

Fyldehorn nægtahorn (*cornu copiae*).

Fyldehund (í tali) drykkjuhundur.

Fyldekalk, [af Kalk veggjalím], málalengingar, líka hortittir: F. i en Tale. F. i et Digt.

Fyldemad matur sem troðið er í annan mat. Sb. Fyld, Fylding b.

Fyldeord hortittur, eða annað uppfyllingarorð.

Fylderi, kl., ofát og ofdrykkja.

Fyldeſo kvennmaður sem er drykkjusvín.

fyldeſt, ao., [í fyrstu nafn, e. o. fullusta f. fullnusta], til fullnaðar: Faae f. for ſine Penge fá jafnvirði fjár síns. — „Førend den Forurettede er ſkeet f." — Gjøre f. for noget jafnast við e-ð (= vera eins gott og e-ð): Han kan gjøre f. for to Andre hann vinnur á við tvo (er tveggja manna maki til vinnu), eða jetur á við tvo.

fyldeſtgjøre, ás., gjalda e-m fullnað, gera e-n íhaldinn (skaðlausan). — b) gera e-n ánægðan. — c) fylla, líkt og gegna e-u til hlítar eða fullnaðar: F. ſin Pligt. F. eens Forlangende gera það sem e-r heimtar.

Fyldeſtgjørelſe, sk., fullnaðargjald. — b) = Tilfredsſtillelſe.

Fyldevom hvomur.

fyldig, ft. -e, e., þriflegur, holdugur, (mátulega feitur), gildur, bústinn, (sb. før c): Han er ſtærk bygget og f., uden at være fed þrekinn og þriflegur, en ekki feitur. F. i Anſigtet þykkleitur.

Fyldighed, án ft., sk., gildugleiki, hold (í ft.), o. s. frv.

Fylding, ft. -er, sk., það sem e-ð er fyllt með, t. a. m. a) = Fyldemad, (sb. Fyld): F. i en ſtegt Gaas (Kalkun). — b) F. i en Dør = Dørfylding. — c) millifjalir á milli þykkvustu hlífðarborðanna utan á skipi.

Fyldingsed eiður um að maður hafi hvorki goldið nje gefið það sem maður segir sig stolinn vera.

Fyldning, sk., það að fylde.

Fylke, ft. -r, kl., [fylki], fylki.

Fylkekonge fylkiskonungur, smákonungur.

Fynd, án ft., kl. og sk., skörungsskapur, máttur sem e-ð hefur til að bera, (sb. veigur): Det var F. i hans Tale það var mergur í máli hans. Den Tale har F. og Klem. Sb. Klem b, Eftertryk 1.

fyndig, ft. -e, e., sköruglegur, skorinorður, kostgóður, kjarngóður, rækilegur, (sb. mergjaður): Han holdt en kort og f. Tale; sb. gagnorður og skorinorður. Et fyndigt Beviis.

Fyndighed, án ft., sk., skörungsskapur.

Fyr, ft. -e, kk., (í tali, einkum í Kaupmannahöfn), piltur, ungmenni, en er haft þar sem vjer nefnum ekkert þess háttar orð: Det er en lyſtig (munter) F. hann er allra mesti galgopi. Hvad var det for en F. hvaða maður var þetta? (Sb. Friſkfyr, Springfyr.)

Fyr, (í ft. Fyrretræer), sk., [fura], fura *pinus silvestris*.

Fyr, ft. eins, kl., viti: Skagens F. vitinn á Vendilskaga.

Fyr, án ft., sk., [sb. fur-r og hyr-r], (ekki haft, nema sem fremri liður í samsettu orði, og) í einstöku orðatiltækjum, eldur: Give F. skjóta (þ. e. hleypa af bissu). — Han er lutter F. og Flamme.

Fyrbetjent vitamaður (sem starfar að vita).

Fyrbækken = Sengebækken.

Fyrbøder, ft. -e, kk., kyndari (í annari merk. enn Fms. III, 200).

fyre (har), h. s. 1, a) kynda, kveikja, leggja að: F. under en Kedel. F. paa Skorſtenen. F. for ſtærkt i Kakkelovnen kynda of mikið í ofninum. — b) skjóta af bissu: F. med Geværer (Piſtoler). F. paa Fjenden. Der blev fyret (var skotið) baade fra Voldene og fra Skibene.

Fyren, án ft., sk., það að fyre.

Fyrfad glóðarker.

fyrgetyve sjá fyrretyve.

fyrig, ft. -e, e., fjörugur, lífaður: En ung og f. Heſt. Være f. (fylginn sjer) i noget. Fyrigt Mod hugrekki, hugprýði. En f. Indbildningskraft (fljúgandi ímyndunarafl). — Líka fjörlegur, fránn: Fyrige Øine (sb. fráneygr). Et fyrigt Blik.

Fyrighed, án ft., sk., fjör: Der er Liv og F. i hendes Spil hún leikur með lífi og fjöri. Fegte med F. með hugrekki. Tale med F. fjörugt. Elſke med F. unna heitt.

Fyring, sk., = Fyren.

Fyrmørſer = Mørſer.

Fyrplade væruhlið (sem veit inn í mannahús) á eldhúss-arni.

Fyrrebord furuborð.

Fyrrebrænde fura, sem brennsluviður.

Fyrrebræt furuborð.

Fyrrekogle furuköngull.

Fyrreplanke þykkt furuborð.

Fyrreſkov furuskógur.

Fyrretræ furuviður.

fyrretyve (fyrgetyve rangt) fjörutíu.

fyrretyvende, [sb. fertugandi], fertugasti.

Fyrretømmer furuviður = furutimbur.

Fyrſtaal eldstál.

Fyrſte, ft. -r, kk., höfðingi = stjórnari: Keiſere, Konger, Hertuger og andre Fyrſter. — b) fursti α) einungis að nafnbót. — β) sá sem hefur furstaríki til forráða: Fyrſten af Lichtenſtein. — c) = Prinds.

Fyrſtebarn stórhöfðingjabarn.

Fyrſteen eldtinna.

Fyrſtegunſt stórhöfðingjahylli.

Fyrſtehader stórhöfðingjahatari.

Fyrſtehuus stórhöfðingjaætt.

fyrſtelig, a) ft. -e, e., höfðinglegur, (eða: fursta-): F. Pragt = Fyrſtepragt. Fyrſtelige Perſoner stórhöfðingjar. — b) sem ao., höfðinglega.

Fyrſtemagt stórhöfðingjavald.

Fyrſtendom (sjaldh.) = Fyrſtendømme.

Fyrſtendømme, ft. -r, furstadæmi: Fyrſtendømmet Lichtenſtein.

Fyrſtepragt höfðingleg (konungleg) viðhöfn.

Fyrſterang stórhöfðingjatign.

Fyrſteſlægt stórhöfðingjaætt: Den mediceiſke F. Hun var af F. var höfðingborin (tigin).

Fyrſteſold kaup er stjórnandi geldur e-m.

Fyrſteſtamme stórhöfðingjaætt.

Fyrſtevælde stórhöfðingjavald.

Fyrſteæt stórhöfðingjaætt.

Fyrſtinde, ft. -r, kvk., stórhöfðingjafrú, (drottning, meykonungur, eptir því hvernig á stendur): Regjerende F. sú er að löndum situr (ein, eða með bónda sínum).

Fyrſvamp tundursveppur.

Fyrtaarn vitaturn.

Fyrtøi eldsvirki.

Fyrtønde tundurbaukur (eins og kútur í lögun).

Fyrværk = Fyrværkeri.

Fyrværker, ft. -e, kk., skoteldamaður; sá sem gerir flugelda til skemmtunar mönnum, flugeldamaður, flugeldameistari.

Fyrværkeri, ft. -er, kl., skoteldar í bardögum; flugeldar (til skemmtunar): Afbrænde et F. fleygja flugeldum. (Sb. Fyrværk.)

Fyrværkerkonſt skoteldalist; flugeldalist.

Fæ, án ft., kl., [fè], a) (forn), fje = fjemunir, eignir. (Sb. Danefæ, Liggendefæ.) — b) um skepnur, α) (sjaldh.), fjenaður, (sb. Qvæg). — β) í styrðum, naut, auli.

Fæavl kvikfjárrækt.

*Fæcreatur nautgripur.

Fædrearv ættleifð, (sb. föðurleifð, föðurarfur).

Fædrehjem átthagar manns.

Fædreland ættland, ættjörð, fósturland, fósturjörð.

Fædrelandsforræder landráðamaður (er svíkur ættjörðu sína).

Fædrelandskjærlighed þjóðrækni.

Fædrelandsven þjóðrækinn maður.

fædrelandſk, ft. -e, e., ættjarðar-, o. s. frv., (sem er í e-u sambandi við ættjörðu manns): Fædrelandſke Begivenheder það sem við hefur borið á ættjörðu manns. Fædrelandſke Helte hetjur sem hafa verið samlandar manns. — b) einkum, þjóðræknislegur: F. Aand þjóðrækni. F. Iver mikil þjóðrækni.

Fædrenavn ættarnafn (sem gengur í ætt).

fædrene, sem e., [sb. faðerni], föðurlegur, föður-, ætt-, ættar-: F. Bolig bústaður feðra manns. F. og mødrene Frænder föðurfrændur og móðurfrændur. F. og mødrene Arv föðurarfur og móðurarfur. Paa f. Side í föðurætt. Paa f. og mødrene Side í báðar ættir. — fædrene er einnig opt ritað áfast við það nafn, er því fylgir; sb. Fædrenearv, o. s. frv.

Fædrenearv föðurarfur; ættleifð.

Fædrenefrænder föðurfrændur.

Fædrenegaard jörð sem faðir manns hefur átt (föðurleifð) eða þeir langfeðgar (ættleifð).

Fædrenegave gjöf sem maður þiggur af föður sínum.

Fædrenegods föðurarfur, föðurleifð, ættleifð.

Fædrenejord land sem faðir manns hefur átt (föðurleifð) eða þeir langfeðgar (ættleifð).

Fædreneland = Fædreland.

Fædrenelov (forn) landslög.

Fædrenemaal = Modersmaal.

Fædrenetro trú sem haft hafa langfeðgar manns.

Fædreſtad borg þar sem eru átthagar manns.

Fædrift, án ft., (eiginl. fjárrekstur; þar af) hagar, beitiland. — b) kvikfjárrækt: Agerdyrkning og F. ere Landets vigtigſte Næringsveie.

Fædriver = Qvægdriver.

Fægang hagi, beitiland, (sb. Græsgang). — b) rekstrarvegur, fjárgata.

Fæhandel = Qvæghandel.

Fæhave umgirtur hagi.

Fæhyrde fjehirðir (Herv.; sb. Hyrde).

Fæhøved nautgripur, (sb. Høved).

fæiſk, ft. -e, e., dýrslegur (þó er **fæiſk** enn verra): „F. Dorſkhed eller Sandſelighed."

fæl, ft. -e, e., [sb. fæla], ljótur, herfilegur, hryllilegur, andstyggilegur, viðbjóðslegur, (sb. **grim, hæslig, ſtyg**): Et fælt Anſigt. Fæle Lader. Et fælt Skrig. Et fælt Veir (sb. tarna er ljóta veðrið!). F. Lugt.

Fæld, án ft., sk., hrörnun á húsi. (Sb. **Bygfæld, Gaardfæld.**)

Fælde, ft. -r, sk., gildra. (Sb. **Muſefælde, Rottefælde, Ulvefælde.**) — 2) lág (fallið trje í skógi); sb. **Vindfælde.**

fælde, ás. 1, [fella], 1) eiginl., a) fella (höggva) við í skógi: F. et Træ. F. Skoven fella mörkina. — b) fella = leggja e-n að velli eða við jörðu: F. een i Tvekamp. F. en Hjort (sb. Gþl. 450). — c) f. Spyd eða Bajonetter rjetta kesjur (eða bissustingi) fram undan sjer. — d) veita vatni: F. Vand fra ſit ſædvanlige Løb veita vatni úr farveg sínum (D. L.). — e) f. Taarer fella tár (t. a. m. 623). — f) fella tennur, o. s. frv.: F. Tænder (sb. tannfellingur). Hjorten fælder ſine Takker. Træerne f. Blade. — Líka tómt **fælde** (þolandalaust): Dyrene f. ganga úr hárum; það er á þeim hárlos. Fuglene f. eru í sárum. — g) fella e-ð saman: F. Tømmer ſammen fella (grópa, greypa) saman timbur. F. et Stykke Tøi i en Kjole auka því í. — h) f. en Ager brjóta akurland til sáningar. — 2) óeiginl., í málum, a) ríða e-m að fullu: Dette Vidne (Beviis) var det, ſom iſær fældede ham. — b) segja upp dóm: Dommen er fældet. F. Dødsdom over een.

Fældetid sá tími þegar fuglar eru í sárum, eða hárlos er á dýrum.

Fælding (Fældning), sk., a) það að fælde. — b) felling, samkoma, gróp, greyping: Det er gaaet op i Fældingen gliðnað um samkomurnar.

Fældning sjá **Fælding.**

Fælge, ft. -r, sk., einstakur partur af hjólhring: Et Hjul beſtaaer af Fælger, Eger og Nav

Fælhed, án ft., sk., það að vera **fæl** (ljótleiki).

Fælle, ft. -r, kk., [sb. fèlagi], fjelagi, en er ekki haft, nema sem aptari liður í samsettu orði (t. a. m. **Handelsfælle, Reiſefælle, Sengefælle, Ægtefælle**).

Fælled, ft. -er, sk., almenningur = sameiginlegt beitiland, (sb. afrjett).

fælleds sjá **fælles.**

fælles (líka ritað **fælleds**), e. og so., [f. **Fælligs**, eig. et. af **Fællig**], sameiginn (Al., 677), sameiginlegur: Et f. Bo; sb. **Fællesbo.** Vor f. Ven vinur okkar beggja eða allra. En f. Ulykke for hele Landet sem gengur (jafnt) yfir land allt. Lide f. Skade (Skjebne) sb. það gengur jafnt yfir alla. Til f. Brug (Fordeel). Døden er f. for alle eitt sinn skal hver deyja.

Fællesbo fjelagsbú hjóna.

Fællesbørn, ft., börn sem hjón eiga saman. Gagnstætt: **Særkuldsbørn.**

Fællesgods fjelagsfje.

Fælleskjøn samkyn orða.

Fællesnavn sameiginlegt nafn (*nomen appellativum*).

Fællesſkab, án ft., kl., [sb. fèlagsskap-r], fjelagsskapur: Indgaae (leve i) F. med een. — b) sjer í lagi, samlög (sb. ísl. skjal 1851): Udſkifte en By af F. (leysa bý úr samlögum).

Fællig, án ft., sk., [fèlag], fjelag, fjelagsskapur: Være i F. med een. Sidde i F. ſammen.

Fæmark búfjárhagar.

Fæmarked = **Qvægmarked.**

Fæmon, [sb. fèmun-ir], fjenaður, peningur, frítt = fríðir peningar.

Fæmærke mark á kvikfjenaði (D. L.).

fængbar, ft. -e, e., eldfimur: Fængbare Ting.

Fængbarhed, án ft., sk., það að vera **fængbar.**

fænge (har), h. s. 1, taka eld: Krudbet vil ikke f. það kviknar ekki í púðrinu. Være let til at f. vera eldfimur.

fængelig, ft. -e, e., eldfimur: Let fængelige Ting eldfimir hlutir.

Fængerør tundurpípa á holkúlu.

Fænghul púðurgat.

Fængkrud kveikjupúður.

Fængpande panna á bissu.

Fængſel, ft. **Fængſler**, kl., [fangelsi], a) fangelsi, myrkvastofa, dýflissa, prísund: Sættes (vera settur) i F. Holde (hafa) een i F. Frie een af Fængſelet. — b) höpt, (sb. **Fangenſkab**): Dømmes til evigt F. Efter et langvarigt F., er han igjen bleven fri.

fængſelbunden, [sb. binde], (skáldl.), hafður í myrkvastofu.

Fængſelsmuur dýflissumúr.

Fængſelsſtraf sú hegning að vera settur í fangelsi.

Fængſelstid sá tími sem e-r er í fangelsi.

Fængſelstvang ánauð í fangelsi.

fængſle, ás. 1, setja e-n í fangelsi (o. s. frv., sb. **Fængſel**): Lade een f. — Óeiginl., gagntaka: Hendes Skjønhed fængſlede ham.

Fængſling, ft. -er, sk., það að **fængſle.**

Fænnike, ft. -r, sk., [sb. **Fane**], lítið hermerki.

Færd, án ft., sk., [ferð], ferð, för: Tre Dages F. — b) hreifing, í orðatiltæk. paa Færde α) á ferðum: Hvad er paa Færde hvað er um? hvað gengur á? Der er ingen Fare paa Færde það er engin hætta á ferðum. — β) á stjái: „Før Morgenreden var han alt paa Færde." Være paa Færde (vera að) fra Morgen til Aften. — c) athöfn, starf: Give ſig i F. med et Arbeide fara að gera e-ð. Være i F. med et Arbeide vera að gera e-ð. — Være i F. med een (vera að semja við e-n, taka e-m tak) om noget. — Give ſig i F. med een fást við e-n. Han er ikke god at give ſig i F. med ekki góður viðureignar, ekkert barna meðfæri. — Komme (give ſig) i F. med (hafa afskipti af eða samblendi við, leggja lag sitt við) ſlette Folk. — Fra førſte F. frá öndverðu. — d) meðferð = háttalag, hegðun, framferði: Han er underlig i al ſin F. — e) tilburður, viðburður: En underlig (ſelſom) F. — (Sb. **Brudefærd, Bryllupsfærd, Herrefærd, Jordefærd, Reiſefærd, Ufærd, Velfærd.**)

færde, ás. 1, (fornl.), bæta = gera við, hressa upp.

færdes, þs. 1, [ferðas(k)], (fornl.), ferðast, t. a. m. í orðskv.: Ufeig Mand f. tryggelig om Land (ófeigur má fara ugglaus um allt land, Orðskviðasafn). — b) vera á stjái: Hun f. tidlig og ſilde, baade i Huſet og udenfor. Han f. beſtandig iblandt dem hann er alla jafna innan um þá.

færdig, ft. -e, e., a) búinn til e-s: F. til Reiſen (eða til at reiſe) = **reiſefærdig.** F. til at ſeile = **ſeilfærdig.** — b) albúinn e-s, fús á e-ð: F. til (fús á) at tilgive. F. at opoffre Liv og Gods. — c) búinn α) að e-u eða með e-ð: F. med (að) ſit Arbeide. Blive (være) f. med ſit Arbeide koma (vera búinn að koma) því frá sjer. — Han er f. med (með) ſine Midler. — β) = til lykta leiddur, alger (625): Arbeidet er færdigt búið, verkinu er lokið, það er búið að ljúka við það. Huſet bliver færdigt i Sommer það verður lokið við það í sumar. Gjøre noget færdigt ljúka við e-ð. — d) (í tali), sem (þiggj.) liggur við e-u: Han var f. (eða f. ved) at døe af Sult hann var nærri dauður úr sulti. Hun er f. at græde (henni liggur við að gráta), naar hun ſeer Barnet. — e) leikinn (í e-u): En f. Arbeider góður verkmaður. Være f. i ſit Arbeide leikinn (laglegur) í því, sem maður á að gera. Være f. i ſin Pen lipur í að rita. En f. og flydende Tunge mjúkt tungutak.

Færdighed, ft. -er, sk., leikni, lag, liðugleiki, lipurleiki: Have F. i at tale et Sprog vera liðugur að tala e-t mál. Han beſidder mange Færdigheder hann er mörgum íþróttum búinn.

Færdſel, sk., umferð, (sb. mannaferð, lestagangur): Paa denne Vei er megen F.

Færdſelsfolk, ft., flutningamenn.

færdſelsrig umferðarmikill, sem mikil umferð er um: En f. Vei.

Færge, ft. -r, sk., [ferja], ferja, farskip (Gþl.). (Sb. **Smakke.**)

Færgebaad lítil ferja.

Færgebro ferjubryggja.

Færgefart ferjuflutningur: Færgefarten fra Kallundborg til Aarhuus.

Færgefolk, ft., ferjumenn.

Færgegaard garður ferjustjóra eða ferju-eiganda.

Færgehuus íbúðarhús ferjustjóra eða ferju-eiganda.

Færgekarl ferjumaður.

Færgelaug farskips-eigendur.

Færgeløb ferjuferðir, ferjuflutningur: Have Lodder i et F.

Færgeløn ferjutollur, farleiga.

Færgemand farskips-eigandi; ferjustjóri; farhirðir.

Færgeſmakke stór ferja.

Færgeſted ferjustaður.

Færgetold tollur sem greiddur er af varningi sem ferjaður er.

Færle sjá **Ferle.**

Færredsvogn vandvagn (tágavagn), ferðavagn.

Færredshaver, ft., hliðar á vandvagni (tágavagni).

Færredstøi = **Kjøretøi.**

Fæſtald = **Qvægſtald.**

Fæſte, ft. -r, kl., [sb. festa], A) eiginl., 1) festa (það sem e-ð verður fest á): Krog til F. for en Stige til að festa stiga við. Faae F. med Hænderne (Fødderne); sb. **Haandfæſte, Fodfæſte.** — 2) hepti á sverði, mundriði. — 3) (úrelt), vígi: Borg og F. — B) óeiginl., 1) leigumáli: Give nogen en Jord i F. byggja e-m land. Faae (have) en Gaard i F. hafa jörð á leigu. Give 100 Rigsbankdaler i F. af en Gaard gefa 100 dali fyrir að fá jörð til ábúðar. — 2) er eins og **Fæſte** að fornu fari hafi verið = festar.

fæſte, s. 1, [festa], A) ás., 1) eiginl., festa: F. noget med Søm. Træet har fæſtet Rødder (hefur náð rótfestu). F. (binda) ſit Haar op. — F. Ilden fela eldinn. — 2) óeiginl.: F. Bopæl taka sjer bólfestu. F. noget i Sindet festa e-ð sjer í huga. F. noget i Hukommelſen setja e-ð á sig. F. Lid til noget reiða sig á e-ð. — b) sjer í lagi, α) um jörð, leigja: F. en Gaard af een. F. Værelſer. — F. en Gaard bort byggja manni jörð. — β) um vinnufólk, festa e-n í vist (sb. Gþl. 264), vista (ráða) e-n til sín: F. Tjeneſtefolk ráða vinnuhjú. F. en Pige ráða vinnukonu. — F. ſig bort vistast. — γ) festa sjer konu: F. ſig en Mø. — B) h. s., festast: Sømmet vil ikke f.

Fæſtebonde leigumaður = landbúi annars, leiguliði, leiglendingur. Gagnstætt: Selveierbonde.

Fæſtebrev byggingarbrjef.

Fæſtefolk, ft., festarmaður og heitmey hans (D. L.).

Fæſtegaard leigujörð, leiguból.

Fæſtehuus leiguhús (hús sem manni er byggt).

Fæſtejord leiguland (leygur sem manni er byggður).

Fæſtekone kona sem (fyrir borgun) vísar vinnufólki á vist.

fæſteledig óbyggður: En f. Gaard.

Fæſtemand maður sem (fyrir borgun) vísar vinnufólki á vist. — 2) festarmaður stúlku (Gþl. 212).

Fæſtemø festarmey, heitmey.

Fæſtemølle leigumylna.

Fæſtemøller mylnumaður sem hefur mylnu á leigu.

Fæſtensgave festargjöf.

Fæſtensgilde veizla að festamálum.

Fæſtensring = Trolovelſesring.

Fæſtensøl = Fæſtensgilde: Drikke F.

Fæſtepenge, ft., festarpeningur sem gefinn er vinnufólki þegar það vistast.

Fæſter, ft. -e, kk., sá sem leigir (eða hefur leigt) e-ð af öðrum, leigumaður, o. s. frv.

Fæſterettighed byggingarrjettur á jörð o. s. frv.

Fæſtning, ft. -er, sk., kastali, vígi, virki: Anlægge en F. Beleire (ſtorme, erobre, indtage) en F.

Fæſtningsarbeide starf að kastalagerð. — b) þrældómserfiði í kastala: Dømmes til F. paa Livetid. Sb. Slaveri b.

Fæſtningsgrav kastaladíki.

Fæſtningskrig bardagar um kastala.

Fæſtningsmuur kastalamúr.

Fæſtningsvold kastalaveggur.

Fæſtningsværk einstakt vígi. — b) í ft., víggirðingar.

Fætter (líka ritað Fetter), ft. -e, kk., bræðrungur, systrungur, móðurbróðursonur eða föðursystursonur; frændi: De ere Fættere bræðrungar, systrungar, systkinasynir.

Fætterſke, ft. -r, kvk., sama um kvenmann og Fætter um karlmann (sb. Couſine).

Fævang hagi.

Føde, án ft., sk., [fœða], fæði, fæða, fæðsla, atvinna, viðurværi: God (rigelig, ſlet, nærende) F. Faſt F. Have Føden paa et Sted.

føde, **fødte** (sjaldan **fødede**), **født** (opt **fød**, sb. fœdd-r), ás., [fœða], fæða, ala, A) = næra, færa e-n fram (nære, underholde): Han har over ti Menneſker at f. í heimili. — Olie føder Ilden. — „Koldſindighed fødede (ól, jók) Mistanken." — B) = eiga afkvæmi, a) um menn: Hun har født (fætt, alið, átt, eignazt) en Søn. Der fødes flere Menneſker, end der døe. F. (eiga barn) i Dølgemaal. — Han er en født Englænder (fæddur á Englandi, fæðingi á Englandi); men opdraget fra ſin Barndom i Frankrige. — Han er en født Digter hann er skáld af náttúru. Være født til noget vera mikillega náttúraður fyrir e-ð. — b) um dýr, bera, kasta folaldi, gjóta hvolpum eða kettlingum o. s. frv.: Dyr, ſom f. (eiga) levende Unger. Hoppen fødte et Hingſtføl. — 2) óeiginl., leiða e-ð (illt eða gott) af sjer, valda e-u (illu): Denne Sag vil f. megen Fortræd af ſig það mun hljótast margt illt af þessu máli.

Fødeby fæðingarbýr e-s.

Fødedal dalur þar sem e-r er fæddur.

Fødeegn átthagar.

Fødegaard (fyrrum), hver sá búgarður (á Jótlandi) þar sem leyft var að koma upp nautum en ekki að ala þau. Gagnstætt: Staldgaard.

Fødejord ættjörð, fósturjörð.

Fødekorn = Brødkorn.

Fødeland fósturland.

Fødemangel bjargarleysi.

Fødemiddel það sem haft er til fæðslu: Et F. af Planteriget (fæðsla, sem tekin er af plöntum). Dyriſke Fødemidler (matvæli, sem tekin eru af dýrum).

Fødemængde matföng = matvælaforði.

Føden, sk., það að føde.

Fødenød, [af Nød naut], í óvönduðu tali, landeyða (ónytjungur) sem ekki vinnur fyrir fæði sínu.

føderig þar sem er nóg til viðurværis, frjófsamur. — b) saðsamur.

Fødeſtad fæðingarborg e-s.

Fødeſtavn átthagar. — b) sjer í lagi (fyrrum í Danmörku), fæðingarstaður e-s sem hann átti ekki með að yfirgefa. (Sb. Stavnsbaand.)

Fødeſted átthagar.

Fødeſtud naut sem ekki mátti kapp-ala (gagnstætt: Staldſtud); sb. Fødegaard.

Fødevarer, ft., matföng, matvæli: Forſyne ſit Huus med F.

Fødeø ey þar sem e-r er borinn og barnfæddur.

Føding sjá Fødning.

Fødning (líka Føding; sb. Hjemføding og Hjemmeføding), ft. -er, kk., [sb. fœðing-i], ekki haft nema sem aptari liður í samsettu orði, t. a. m. í Efterfødning, Sildefødning, Hjemfødning.

Fødſel (með greininum optast nær Fødſelen), ft. Fødſler, sk., [sb. Førſel af føre], fæðing, burður (bæði um menn og skepnur): Have en let F. koma ljett niður. Have en haard F. koma hart niður. Barnet døde i Fødſelen. Han har været ſvagelig fra Fødſelen af frá því hann fæddist. — Ogſaa Huusdyrenes F. behøver undertiden Hjelp. — Óeiginl., uppruni, upptök: Dæmpe et Oprør i Fødſelen setja uppreist óðara enn á henni bryddir. — b) burðir, ætt: Fødſelens indbildte Fortrin. Han er af F. en Nordmand.

Fødſelsaar burðarár e-s.

Fødſelsdag afmælisdagur.

Fødſelsdele, ft., getnaðarliður, burðarliður.

Fødſelsfeſt afmælishátíð, afmælisveizla.

Fødſelshjelp yfirseta.

Fødſelshjelper yfirsetumaður.

Fødſelshøitid = Fødſelsfeſt.

Fødſelsleie það hvernig burðurinn liggur í fæðingunni.

Fødſelslem sköp á kvennkyni.

Fødſelsnød jóðsótt.

Fødſelsret rjettindi sem maður er borinn til.

Fødſelsſmerter, ft., jóðsótt.

Fødſelsſted (sjaldh.) = Fødeſted.

Fødſelsſtiftelſe fæðingarhús.

Fødſelsſtund burðarstund e-s.

Fødſelstang yfirsetutöng.

Fødſelstid sú tíð þegar kona skal fæða. — b) burðartíð e-s.

Fødſelsveer = Veer (sjá Vee).

Fødſelsvidenſkab yfirsetufræði.

føie, sjaldh. nú á dögum, a) e., fár, lítill, stuttur, skammur: En f. Hob. F. Dage. Om en f. Tid innan skamms, áður enn langt um líður. En f. Tjeneſte. — b) ao.: Agte noget f. meta e-ð lítils. „Her tøver jeg kun f." stutt, stutta stund. O. s. frv.

Føie, án ft., sk., heimild, vorkun: Med F. eða med god F. eða ikke uden F. ekki um skör fram. — b) líkt og eptirlátssemi, í orðatiltæk. falde til F. láta undan.

føie, ás. 1, A) eiginl., fella e-ð við annað: F. et Bræt ind i en Aabning. F. (fella, greypa, skeyta) noget ſammen. F. et Stykke til bæta nokkru við. — þessi merk. er líka höfð óeiginl. — B) einungis óeiginl., 1) án ſig, a) laga, haga (stýra, snúa) e-u svo, koma e-u svo fyrir: F. det ene efter det andet laga hvað eptir öðru. — Guds Viisdom har ſaaledes føiet det. Skjebnen føiede det ſaaledes. — F. (líka gjøre) Anſtalt til noget (hafa viðbúning við e-u). F. Anſtalt til Forſvar hafa viðurbúnað. — b) láta eptir (eða undan) e-m, slaka til við: F. een i noget láta e-ð eptir e-m. Hun føier Barnet for meget lætur of mikið eptir því, hefur of mikið eptirlæti á því. — Lykken har altid føiet ham látið honum, leikið við hann. — 2) f. ſig α) laga sig: Jeg maa f. mig efter ham (sb. verða að sitja og standa eins og annar vill). — β) leika í lyndi, ganga að óskum: Alt føiede ſig for ham. Vinden vil ikke f. ſig hann er þver. — γ) atvikast: Det føiede ſig ſaaledes.

føielig, ft. -e, e., eptirlátur, eptirlátssamur, fyrirlátssamur, aflátssamur, auðráður: Være f. imod een. — b) haganlegur, hagkvæmur, hagstæður, hentugur: Vinden er ikke f. hann er þver. Paa en f. Tid.

Føielighed, ft. -er, sk., eptirlátssemi, aflátsemi (Fjörn): Jeg har viiſt ham mange Føieligheder gert honum margt í vil eða til þægðar.

Føining, sk., [af føie A], felling, samkomur.

føite (har), h. s. 1, (í tali), strunza: F. omkring i Byen strunza um bæinn.

føl, ft. -e, e., (í almúgatali), linur viðkomu.

Føl, ft. eins, kl., [fyl], folald.

føle, ás. og h. s. 2, 1) um áþreifingu, α) ás., þreifa (sb. þukla) á e-u eða um e-ð: F. Pulſen taka á lífæðinni. — F. ſig for þreifa (eða reyna) fyrir sjer; líka óeiginl., leita fyrir sjer, fara í kringum (reyna að komast fyrir) e-n. — β) sem h. s., þreifa: Føl, hvor kold jeg er taktu á, hvað mjer er kalt! F. efter noget i Mørke gaufa eptir e-u. F. paa noget þreifa á e-u. F. til (á) noget. — b) finna e-ð (með höndunum o. s. frv): Jeg kan her f. en Hævelſe. — 2) um líkamlega tilfinningu, finna til e-s: F. Kulde (Hede, Sult, Tørſt, Smerte). — Han følte intet til Slaget fann ekkert til þess. — 3) um andlega tilfinningu: F. Glæde over noget gleðjast við e-ð, fagna e-u. F. Sorg over noget hryggjast af e-u, harma e-ð. F. Fortrydelſe over noget iðrast e-s. F. Medlidenhed med een kenna í brjósti um e-n. Han føler intet ved Andres Nød hann kennir ekkert í brjósti um aðra. Han føler intet ved Naturens Skjønhed (fegurð náttúrunnar fær ekkert á hann). F. en Sætnings Sandhed finna að e-ð er satt. — Faae noget at f. kenna á e-u. — F. ſig i Stand til noget kenna sig mann til e-s. — F. ſig þykjast: Vel er hun ſmuk; men hun føler ſig ogſaa það er hvorttveggja, að hún er falleg, enda veit hún af því.

Føleevne tilfinning (það að geta fundið til).

Følehorn horn t. a. m. á sniglum (*antenna*).

følelig, ft. -e, e., tilfinnanlegur a) eiginl., þreifanlegur (sem fundið verður til með fingrunum o. s. frv.). — b) óeiginl., sem um munar, sýnn: Et føleligt Tab töluverður skaði. En f. Fornærmelſe (Bebreidelſe).

Følelſe, ft. -r, sk., tilfinning, a) líkamleg: Følelſens Sands tilfinningin (þegar talað er um skilningarvitin). Med Livet ophører Følelſen. I denne Legemsdeel er han reent uden F. öldungis tilfinningarlaus. — Have en F. af Kulde (Smerte) finna til kulda (sárinda). En ſmertelig F. i Bryſtet sárindi fyrir brjóstinu. — b) andleg: F. og Villie. En behagelig (ubehagelig, levende, dunkel, ſtærk, ſvag, ligegyldig, blandet) F.

Følelſesord = **Udraabsord**.

Følen, án ft., sk., það að **føle** (þukl).

Føleredſkab tilfinningarlimur á sumum smádýrum.

Føleri, án ft., kl., a) eiginl., (í tali), þukl: Lad det F. være vertu ekki að þessu þukli! vertu ekki að þukla þetta! — b) óeiginl., ónáttúrleg (óveruleg, uppgerðar-) tilfinning eða viðkvæmni.

følesløs tilfinningarlaus (einkum andlega): Han var f. (= **ufølſom**) ved hendes Taarer.

Følesløshed, án ft., sk., tilfinningarleysi (einkum líkamlegt): F. i Huden.

Føletraad eins konar tilfinningarlimur á sumum smádýrum.

følgagtig, ft. -e, e., (í tali), hlýðinn, ráðþæginn: Han vil ikke være f. hann gegnir (hlýðir) ekki.

Følgagtighed, sk., hlýðni.

følge, fulgte, fulgt, [fylgja], I) í áhrifsmynd, A) sem ás., 1) um stað, a) ganga (ríða, o. s. frv.) á eptir e-m: F. een. F. een i Hælene vera í hælunum á e-m. F. een i Afſtand vera spottakorn á eptir e-m; fara í humátt á eptir e-m. F. een med Øinene horfa á eptir e-m. — b) fylgja e-m, halda í við: Han gaaer ſaa ſtærkt, at jeg kan ikke f. ham. — c) verða e-m samferða, vera með e-m, fylgja e-m (í virðingar skyni eða kompánaskapar, til verndar eða leiðbeiningar, o. s. frv.): Han blev fulgt af et talrigt Tjenerſkab með honum var margt þjónustumanna. Vi fulgte dem alle lige til Skibet. F. een et Par Miil paa Veien. – F. Brudefolk i Kirke. F. et Liig (fylgja líki til grafar). — F. een hjem (svo að hann villist ekki, eða að honum sje óhætt). F. een ned ad Trapperne (svo að hann reki sig ekki á). F. et Barn i Skole (svo það fári sjer ekki að voða). — 2) um tíð, koma eptir e-n: Sønnen fulgte Faderen i Embedet. — 3) óeiginl., a) fylgja e-m (þ. e. verða ekki á eptir; sb. 1, b): Han taler ſaa hurtigt, at man har vanſkeligt ved at f. ham. — b) að sínu leyti sama og 1, c: Lykken fulgte ham til hans Død hann var lánsmaður meðan hann lifði. — c) fara (breyta, hegða sjer) eptir e-u: Som Herren er, ſaa f. hans Svende eptir höfðinu dansa limirnir (orðskv.). F. eens Exempel gera að dæmum e-s. F. Moden tolla í tízkunni. F. eens Raad hafa ráð e-s, fara að ráðum e-s, eða fara þeim fram. F. ſin Tilbøielighed (gera það sem mann girnir). F. ſit eget Hoved fara sínu fram. F. Naturens Stemme (sb. gá að guði og sjálfum sjer). — B) sem h. s., 1) um stað, a) ganga (ríða, o. s. frv.) á eptir e-m: F. efter een. Prindſen fulgte lige efter Kongen var rjett á eptir konunginum. — b) fylgja (þ. e. verða ekki á eptir): Han kan ikke f. med. — c) að sinu leyti eins og A, 1, c: Jeg red; men de andre fulgte til Vogns voru á vagni eða vögnum. Vi fulgte med (fylgdum, urðum samferða) lige til Skibet. Vil du f. med i Skoven verða samferða á skóginn? — Med Huſet følger (húsinu fylgja) fire Kakkelovne. — d) sjer í lagi um það sem sent er: Brevet har jeg erholdt, men ikke det, ſom ſkulde f. med ſamme það, sem með því átti að vera. Pengene f. herhos (eru með brjefinu). Varene ſkulle f. (verða sendar, koma), ſaaſnart Anviisningen indløber. — 2) um tíð, a) án fs., α) í ho. núl. t. **følgende**: Han holdt ſig rolig Vinteren over; men følgende Foraar (er voraði, er vor kom, um vorið) begyndte han igjen ſine Søtog. Den følgende Dag (næsta dag eptir, daginn eptir) var han igjen ganſke friſk. — Den følgende Tid (ókomin tíð) vil lære det. En følgende Alder vil lade ham vederfares Ret þeir koma tímarnir, að hann verður látinn njóta sannmælis. — Líka að nokkru leyti um stað, sem nú kemur: De følgende Blade (Kapitler) i Bogen. — Sömul. um það sem maður ætlar að fara að segja, sem hjer fylgir, er nú fylgir hjer (Gþl. 47), er fylgir (sb. en þat er fylgir: „þá munu þeir leggja kálfa yfir altari....“ 655 XXIII), er eptir fer (sb. Fms. II, 89): Han holdt derpaa følgende Tale. Det bør ſkee paa følgende Maade sem nú skal segja. Du maa erindre følgende þú verður að muna eptir því, (sem jeg ætla nú að taka fram við þig). Da jeg kom nærmere, læſte jeg følgende sá jeg þar þessi orð. — β) í orðatiltæk. ſom følger sem hjer segir (í því sem nú kemur): Brevet lyder, ſom følger. Han ſvarede ſaaledes, ſom følger hann svaraði á þessa leið. — b) f. efter noget koma eptir e-ð: Efter Regn følger Solſkin það kemur skin eptir skúr, eptir skúra sólin skín. — Efter denne ypperlige Konge fulgte en Række af uduelige. — c) f. paa noget taka við af e-u: Det ene Tordenſkrald fulgte paa det andet það kom hver þruman á fætur annari. Een Ulykke fulgte paa den anden (sb. mjer á ekki úr að aka). Betænk, hvad der vil f. paa hvað eptir muni fara. — β) að nokkru leyti um stað: Der følger et lyſtigt Eventyr paa den alvorlige Fortælling. Een ſmuk Egn følger paa den anden i beſtandig Afvexling. — 3) óeiginl., a) líkt og 1, c: Det fulgte med i Kjøbet jeg (hann, eða þvíuml.) fjekk það í kaupbætir. — b) deraf kan f. meget Ondt þar af getur leitt (þ. e. sprottið) mikið illt. — Deraf følger ikke þar af leiðir ekki (þ. e. þar af má ekki álykta), at han er ſtrafſkyldig. — II) í þolmynd, a) følges ad verða samferða: Vi fulgtes ad den hele Vei. — b) følges med een verða e-m samferða, vera með e-m: Vil du følges med, eller gaae alene?

Følge, sk., [sb. fylgja], 1) án ft., a) röð (það hvernig hvað kemur á eptir öðru): Verſene maae læſes i en uafbrudt F. í samfellu. Foreſtillingernes F. (hugsanaröðin). — β) sjálfir hlutirnir í röð: En fuldſtændig F. af romerſke Mynter. — b) það að e-ð leiðir af e-u: Det er ingen F., at Kornet bliver dyrt i Aar, fordi Høſten her i Landet var maadelig það er ekki víst, að ...., þó að o. s. frv. — Drage til F. verða að ástæðu fyrir aðra, t. a. m. det kunde drage til F., om man tilſtod ham denne Frihed (ef þetta væri látið eptir honum, þá gæti það dregið þann dilk eptir sig, að aðrir heimtuðu sama). — I F. að e-u = eptir e-u: Det ſkeer i F. kongelig Befaling það er gert eptir konungs boði. I F. vor Aftale eins og okkur talaðist til. I F. mit Løfte eptir loforði mínu. I F. de nyeſte Efterretninger er Krigen virkelig udbrudt nú er stríðið byrjað að því er síðast hefur frjetzt. — c) það sem dregið (ályktað) er af e-u: Jeg indſeer ikke, hvorledes man faaer denne F. ud af mine Ord jeg skil ekki, hvernig þetta verður dregið út af orðum mínum (eða hvernig orð mín verða dregin til dæmis um þetta). Tage noget (t. a. m. et Beviis) til F. hafa e-ð fyrir grundvöll (og draga annað þar af). — 2) með ft. -r, afleiðingar, (sb. eptirköst): Hvad vil Følgen heraf blive hvað leiðir af þessu? Følgen vil lære det (það mun sjást á afleiðingunum). Det er en F. af hans Uforſigtighed það kemur til (hlýzt) af óaðgætni hans. Denne Sag kan have vigtige (farlige) Følger. Det vil have ſlemme Følger það mun draga dilk eptir sig.

Følge, án ft., kl., [fylgi], a) fylgd: Være (komme) i F. med een vera í fylgd með e-m. Have een i F. med ſig. — b) fylgdarlið, föruneyti: Han var iblandt Kongens F. hann var í fylgd með konungi. Et ſtort (prægtigt) F. stórt (frítt) föruneyti.

Følgebrev (úrelt), heimildarbrjef um jörð.

følgelig, a) ft. -e, e., (einkum í almúgatali), sjálfsagður, auðvitaður: Det er følgeligt (eða en f. Sag), at man maa holde hvad man lover. — b) sem ao. = **altſaa**: Han er den ſvagere; f. maa han give efter.

Følgemageri, kl., viðleitni að draga allt til dæma (leiða e-ð út af öllu).

Følgepar tveir sem ganga saman (t. a. m. í líkfylgd; sb. **Sørgepar**).

følgeret = **følgerigtig**.

følgerig sem hefur miklar afleiðingar.

følgerigtig rjett ályktaður.

Følgerigtighed, án ft., sk., það að vera **følgerigtig**.

Følgeſeddel eins konar skýrteini sem liðsmönnum er gefið þegar þeir ætla í aðra sókn.

Følgeſkab, kl., a) fylgd: Gjøre (være i) F. med een, eða gjøre een F. verða e-m samferða. — b) fylgdarlið, föruneyti: Et lidet (ſtort, anſeeligt, fornemt) F.

Følgeſlutning ályktun sem ekki er dregin beinlínis af öðru.

Følgeſvend fylgdarmaður, fylgjari, sporgöngumaður. — b) (í tali), sá sem er með öðrum, samferðamaður, förunautur.

Følgeſætning það sem ályktað er af öðru.

Følgeterne (sjaldh.), fylgdarmey heldra kvennmanns.

følgeværdig eptirbreytnisverður.

Følgſomhed, sk., (sjaldh.) = **Følgagtighed**.

Følhoppe folaldsmeri. — b) meri sem höfð er til undaneldis.

følſom, ft. -me, e., viðkvæmur, a) um líkamlega tilfinningu í orðatiltækjunum: F. imod Veirliget veðursjúkur (Björn). F. imod Kulden kulvís. — b) um andlega tilfinningu = blautgeðja, lingerður, auðkumull (fornt).

Følſomhed, án ft., sk., viðkvæmni, auðkymli (fornt).

Føltand folaldstönn.

Føn, án ft., sk., [sb. fön, et. af fanir á tálknum], hýjungur á sumum jurtum. (Sb. **Frøuld**.)

før, [fyr-r og fyr], A) sem fs., fyrir (um tíð): Staae op f. Dag. En Time f. Middag. To Uger f. Paaſke. — F. ham har Ingen nydt denne Ære. — B) sem ao., 1) fyr, áður, a) fyr eða áður: Han kom f. end alle de øvrige fyr enn allir hinir, á undan öllum hinum. Jeg hørte ham f. end jeg ſaae ham. — Han kom tidlig nok; men jeg kom dog f. Hvorfor kom du ikke f. ekki fyr enn þetta? — Jeg har nok engang f. ſeet ham áður, fyr enn nú. Det har f. hændt ſig það hefur borið við áður, (fyr

enn nú). — F. tvivlede jeg derom (jeg hef efazt um það áður eða hingað til); men nu ikke mere. — Det er hverken ſkeet f. eller ſiden það hefur hvorki borið við áður nje síðan (Nj. 185) eða eptir nje áður. Jeg var der aldrig tiere, hverken f. eller ſiden. — Et Par Dage f. eller ſildigere fyr eða síðar. — b) fyr (en ekki áður): Jo f., jo kjærere (eða hellere), eða jo f. det kan ſkee, deſto kjærere er det mig mjer þykir því vænna um, því fyr sem það getur orðið. — 2) = førend, a) um liðinn tíma: Han kom f. vi havde ventet det. Han var neppe død, f. man begyndte o. s. frv. óðara, enn hann var skilinn við, fóru menn að o. s. frv. — Líka = før end: Jeg hørte ham, f. jeg ſaae ham (sb. 1, a). — b) um ókominn tíma: Jeg ſkal nok gaae til ham, f. jeg reiſer. Han holder ikke op, f. han engang kommer til Ulykke hann hættir ekki fyr, enn (eða hann verður þangað til að, að) honum hlekkist á eða verður hált á því. — 3) áðan: Jeg var f. ved hans Dør (jeg kom áðan að dyrunum hans, en hann var ekki heima). — 4) fyr (Dropl.) = heldur: F. vil jeg forlade Landet, end lide denne Krænkelſe. Han hjelper f. Fremmede (hann vill heldur — eða er fúsari á, að — hjálpa vandalausum), end ſine Egne. — F. (sb. førend b) han vil give efter i det mindſte, f. miſter han det Hele. — Sb. førſt.

før, ft. -e, e., [fær-r], a) (úrelt), fær, (sb. arbeidsfør, vaabenfør, o. s. frv.). — b) (sjaldh.), heill = heilbrigður: Tiggere der have føre Lemmer, bør holdes til at arbeide. — Gagnstætt: vanfør. — c) gildur, þrekinn, bústinn, sem vel er í skinn komið, (sb. fyldig): En høi og f. Karl. Han er mere f. af Lemmer, end fed fremur þrekinn, enn feitur. Hun er bleven meget f. i de ſidſte Aar hefur gildnað mikið seinustu árin.

førbemeldt sjá greinina um bemeldt.

føre, ás. 1, [færa], A) eiginl., 1) flytja: Bønderne f. Korn (Brænde) til Byen (á vögnum). F. Varer ind; sb. indføre. Der føres meget Korn ud af Landet; sb. udføre. — F. (flytja, ferja) een over en Flod. F. (flytja, ferja) en Hær over til Africa. Qvæget føres over (er fluttur — eða ferjaður — yfir um) paa Smakker. — 2) leiða, teyma: F. een ved Haanden leiða e-n (með því að halda í höndina á honum). F. et Barn i Ledebaand. — F. en Hund i Lænke (hafa hund í togi). — b) stundum ekki meira enn fara með e-n eða fylgja e-m: F. een i Fængſel. F. een for Retten. F. een om i Huſet (Haven) fylgja e-m innan um húsið (aldingarðinn). Han førte Selſkabet ud i Skoven. — c) Vinden fører Støvet (Sandet) til denne Side ber það, feykir því. — 3) stýra e-u: Han førte Skibet lykkelig i Havn kom því vel til hafnar. F. et Skib stýra skipi, ráða fyrir skipi. — 4) beita e-u, neyta e-s: Han forſtaaer godt at f. Kaarden. F. Pennen (rita); sb. det er Misundelſe, ſom har ført hans Pen hann hefur ritað þetta af öfund. F. Penſelen (penta). — 5) bera, hafa: F. Vaaben bera vopn, vera vopnaður; en t. a. m. f. Vaaben mod Fædrelandet herja (berjast) á ættjörðu sína. Han fører (hefur) en Løve i ſit Vaaben það er dregið ljón á merkið hans. — F. Penge hos ſig hafa á sjer peninga. — Skibet førte (hafði uppi) Topſeil. Dette Fartøi fører (tekur) 30 Læſter. — 6) gera a) = grafa: De førte Løbegravene lige ind under Voldene. Denne Grøft vil jeg f. uden om Vænget. — b) f. en Muur op hlaða múr; sb. opføre. — 7) án þol., um veg, (eiginl. leiða, þ. e.) liggja: Denne Gang (Sti) fører heelt igjennem Skoven. Denne Vei fører til Byen. — B) hálfóeiginl. og óeiginl., 1) þar sem það orð, er sögnin stýrir, merkir lifandi veru, a) líkt og A, 3, og 2, b—c: F. en Hær (þar af Hærfører); sb. anføre 1. F. Tropperne i Ilden skipa liðinu til atgöngu (nú á dögum, þegar skotum er barizt). F. Tropperne til en Storm skipa liðinu til atgöngu að borg eða kastala. — Án þol. í f. op i Dands dansa fyrir. — F. een (fylgja — vísa — e-m) paa den rette Vei. — Det er Nøden, ſom har ført mig hertil jeg hef farið (flækzt) hingað út úr bágindum. — b) öldungis óeiginl.: F. een (koma e-m) paa den rette Vei. F. een paa Afveie leiða e-n afvega. F. een paa glat Iis (koma e-m í ógöngur, óeiginl.). F. een i Friſtelſe leiða e-n í freistni. F. een i Fordærvelſe (eða Ulykke) koma e-m á kaldan klaka. F. een i Fortræd. F. een i ondt Rygte koma óorði á e-n. F. een bag Lyſet blekkja e-n, falsa e-n (Nj. 106). F. een ud af Vildfarelſe koma vitinu fyrir e-n. — F. (leiða) Vidner. — Án þol.: Uvidenhed kan ogſaa f. til Vantro. — 2) þar sem það orð, er sögnin stýrir, merkir ekki lifandi veru, a) um það sem er gert munnlega eða skriflega: F. Vers ind i ſin Tale; sb. indføre. F. Ordet tala (t. a. m.: hann talaði af hendi bænda); halda upp svörum. F. noget paa Tale færa e-ð í tal; sb. Bane A, 2. F. et høit Sprog vera mikill í munni, tala digurbarklega. F. Rygter ud iblandt Folk kveikja kvittu manna á meðal. F. Sladder om nogen bera út óhróður (sögur) um e-n. — F. en Sag (Proces) flytja mál fyrir dómi; f. Proces merkir líka eiga í máli. Han førte ſelv ſit Forſvar (varði sjálfur mál sitt) for Retten. F. Klage over noget bera sig upp um e-ð. — F. et Regnſkab hafa reikninga á hendi (t. a. m. fyrir kaupmann). F. en Handelsmands Bøger bóka fyrir kaupmann; sb. Bog b. F. noget til Bogs bóka e-ð. F. noget til Indtægt (Udgift) (bóka e-ð sem tekjur eða gjöld). F. noget til i Protocollen bóka e-ð í þingbókinni. — b) um annað, α) hun fører hans Huusholdning hún er fyrir framan (eða bústýra, ráðskona) hjá honum. Han førte Regjeringen (hafði landsstjórn á hendi, stýrði ríkinu) i Prindſens Mindreaarighed. F. Krig halda ófrið (t. a. m.: í móti e-m), heyja orustur. — β) f. ſtor Pragt halda sig ríkmannlega (stórmannlega), eða þvíuml. F. et elendigt Liv lifa í mesta volæði, eiga sár-bágt. F. et roligt (ſtille) Liv lifa í næði, eiga náðugt. F. et tarveligt Liv vera hófsamur. F. et overdaadigt (ryggesløſt) Levnet lifa í óhófi (andvaraleysi). F. et forargeligt Levnet vera öðrum til hneyxlis. F. et gudfrygtigt Levnet hegða sjer guðrækilega. De førte et lykkeligt Ægteſkab þau unnust hugástum. — γ) f. en andens Navn nefna sig annars manns nafni. — δ) f. noget i Brug koma e-u á (leiða e-ð í tízku). F. nye Moder ind; sb. indføre. — ε) f. Ulykke over noget leiða óhamingju yfir e-ð. F. Ødelæggelſe over Landet gera (valda) landauðn. — ζ) det vil f. mange Misbrug med ſig leiða af sjer margar óvenjur. — η) f. noget over ſit Hjerte (Sind); sb. bære A, 2, a, δ. — θ) f. ſig vel (ilde) op; sb. opføre.

Føre, án ft., kl., [færi], færð, (gangfæri): Føret er nu meget ſlet ved den langvarige Regn. I godt F. kjører man Veien paa to Timer. (sb. Veiføre; Sneeføre; Vinterføre; Slædeføre, Kaneføre.)

Førelſe, ft. -r, sk., a) leiðsla (óeiginl.), einkum handleiðsla guðs: Guds (Forſynets) Førelſer. — b) rekstur embættis eða máls: Under hele Sagens F. einlægt meðan á málinu stendur. (Sb. Embedsførelſe.)

Føren, sk., það að føre.

førend, st., fyr enn, áður enn: Jeg var der f. han kom jeg var kominn þangað á undan honum. Han maa ikke reiſe, f. jeg er færdig. — b) heldur enn: F. jeg viger for ham, vil jeg hellere reent forlade denne Stilling jeg vil heldur ....., enn láta undan honum.

Fører, ft. -e, kk., fyrirliði, foringi, oddviti: Mængden vilde ikke længere lyde deres Førere. — b) leiðtogi, leiðsögumaður.

Førhed, án ft., sk., gildleiki.

Føring, ft. -er, sk., a) hvers konar flutningur (það sem e-r hefur meðferðis). — b) einstakur flutningur, hvort sem er farmur, blass, klyfjar eða byrði: Skibet (Vognen, Heſten, Karlen) har ſin fulde F. — c) flutningur sem skipherra eða skiparar mega hafa með sjer og þurfa ekki að borga undir.

Føringsfolk, ft., (sjaldh.), farþiggendur.

Føringskiſte varningskista skipara.

Føringskurv eins konar vandlaupur til flutninga.

Føringsløn flutningskaup.

Føringsmand flutningamaður. (Sb. Fragtmand.)

Føringspenge, ft., = Føringsløn, Fragt b.

førlemmet, ft. -lemmede, e., þrekvaxinn, gildvaxinn.

førlig, ft. -e, e., þreklegur.

Førlighed, án ft., sk., heilsa, heilbrigði: Han faaer aldrig ſin (eða den rette) F. mere hann verður aldrei samur maður aptur.

Førſel, ft. Førſler, sk., [sb. Fødſel af føde], flutningur a) það að flytja: Varernes F. vöruflutningurinn. — b) það sem flutt er: Han bringer en god F. med ſig.

Førſelsfolk, ft., flutningamenn.

Førſelsſkib byrðingur.

Førſelstid flutningatími: Vinteren er en ubeqvem F.

førſt, efsta stig, A) með greininum, eða þeirri hneigingu, sem af honum leiðir, [fyrst-r], e., 1) eiginl., fyrstur, líka fremstur: Han var den førſte (fremstur) i Raden. Det ſtaaer paa den førſte Side (í bókinni). — Den førſte, ſom rører ſig, hugger jeg ned jeg högg þann banahögg, sem verður fyrstur til að bæra á sjer. De førſte Menneſker. Vore førſte Forældre. — Den førſte Dag i Maaneden. — Fra min førſte Barndom frá blautu barnsbeini. — β) den førſte, den bedſte e-r, af handa-hófi. — γ) det førſte undir eins og, óðara enn: Det førſte, jeg ſeer ham, ſkal jeg fortælle ham det. — δ) med det førſte sem fyrst, bráðum: Jeg ſkal komme med det førſte. — ε) for det førſte í fyrsta lagi, í fyrstu grein: For det førſte ....., for det andet ...., for det tredie ...., o. s. frv. — b) sjer í lagi, sem fyrri var nefndur, (sb. hiin): Baade Faderen og Sønnen vare Statsminiſtre; den førſte i Danmark, den ſidſte i Preuſſen. — 2) óeiginl., efstur, æðstur, mestur, ágætastur: Den førſte Miniſter æðsti ráðgjafi. Han er vor førſte nulevende Digter mesta skáld, sem nú er uppi. — B) ao., [fyrst], 1) eiginl., fyrst, líka fremst eða efst: F. paa Siden efst á blaðsíðunni. Han ſtod f. (efstur) paa Liſten. — Han gik f. ind ad Døren hann gekk fyrstur eða (ef ekki eru nema tveir) fyrri inn um dyrnar, hann gekk inn á undan. — Han bliver f. færdig fyrst búinn, fljótastur með sitt. — Det er mig ligemeget, enten det ſkeer f., eller ſidſt mjer stendur á sama, hvenær það verður. —

β) fyrst = i Forveien (sb. Forvei b): Hør dog f., hvad han vil ſige, førend du afſlaaer hans Bøn. — γ) fyrst = í fyrstu: F. vilde han ikke troe ſine egne Øine; men ſiden blev hans Glæde desſtørre. — F. paa Vinteren (rjett) eptir veturnætur. F. i Foraaret fyrst í vor. — δ) líkt og ekki fyr enn, eða loksins: Han kom f. for en halv Time ſiden (hann kom ekki fyr enn fyrir hálfri stundu), það er ekki nema hálf stund síðan hann kom. De ſkal f. have Bryllup om et halvt Aar þau giptast ekki fyr enn að missiri liðnu. Nu f. forſtaaer jeg ham nú skil jeg hann loksins. — ε) þar sem vjer setjum: á annað borð, eða alls ekkert: Er han f. bleven vred (ef hann reiðist, með áherzlu á ef), ſaa faae vi ham aldrig dertil. Naar jeg f. kommer over Halvdelen (þegar jeg verð búinn með helminginn), gaaer det øvrige lettere. — ζ) fra f. af allt í frá upphafi, (sb. Færd c): Vi maae gjentage det fra f. af við verðum að taka það allt upp aptur. — η) fra f. til ſidſt frá upphafi til enda: Jeg var tilſtede fra f. til ſidſt. — 2) óeiginl., sjer í lagi, einkanlega, einkum: Dette maae vi f. (eða f. og fornemmelig einkum og sjer í lagi, um fram allt) betænke.

Førſtefødſel frumburður (það að vera frumgetinn).

Førſtefødſelsret frumburðarrjettindi.

førſtefødt, [sb. føde], frumgetinn.

Førſtegrøde frumgróður: Jordens F.

førſtkommende, [sb. komne], sem næst kemur: F. Uge vikuna sem kemur.

Førſtning, sk., ekki haft nema í orðatiltæk. i Førſtningen í fyrstunni (655 XVII á 1. bls.), í fyrstu: Hun var i Førſtningen frygtſom; men ſiden tog hun Mod til ſig.

G.

G, sjöundi stafur í stafrofinu, kallaður Ge. Aptarlega í orði er það ýmist haft þar sem vjer höfum g (sb. lang, ſynge), k (sb. Sag, ſøge), eða j (sb. ſælge, vælge).

Gaade, ft. -r, sk., [gáta], gáta, ráðgáta: Gjette en G. geta gátu (eig.). Løſe (ráða) Gaader.

Gaadebog gátukver; þungskilin bók.

gaadefuld myrkur = þungskilinn; sem menn vita ekki hvernig á stendur.

Gaadekløgt getspeki.

Gaadeløsning gáturáðning.

Gaadeord ráðning (það orð er maður nefnir þegar maður ræður gátu).

Gaadeqvad gátuljóð; þungskilin ljóð.

Gaadeſagn þungskilin saga.

Gaadeſkrift þungráðið letur.

gaae (úrelt gange), (í sh. gaa — og, fornlegra, gak, eins og gakk, f. gang, á ísl.), gik (úrelt ft. ginge, eins og gingu), (er) gangen og (er og har) gaaet, h. s., [gá f. ganga], I) eiginl., A) um það, sem hefur fætur, 1) = ganga, eða mjög nærri því: Barnet kan g. ene getur gengið, er farið að geta gengið. — Du kan enten g., ride eller kjøre. G. Fod for Fod (sb. Fod A, 2, a, og ganga í hægðum sínum). G. i Trav brokka (um hesta). G. i Galop stökkva (um hesta). — G. ſtærkt ganga hart. G. langſomt ganga hægt; vera seinn að ganga. Vi maae g. til (við verðum að drýgja sporið, hraða okkur, herða okkur að ganga), ifald vi vil naae dem. Han gaaer altid fra mig fer æfinlega fram úr mjer (þegar við göngum). En: Han er gaaet fra ſin Stok hann hefur skilið eptir prikið sitt. — Lægen forbød ham at g. ud. — Jeg ſaae ham g. (á gangi) i Haven. Skal vi g. i Haven eigum við að ganga (fara) inn í garðinn? G. blindt paa ana á hvað sem fyrir verður. Han gik ind paa mig (óð að mjer) med dragen Kaarde. G. løs paa een eða g. een paa Livet ganga (= vaða) að e-m. — G. af Veien for een víkja (gangandi) úr vegi fyrir e-m. — Han vilde ikke g. af Stedet hann vildi ekki fara eitt fótmál, honum varð ekki ekið úr sporunum. — Jeg har gaaet om i hele Byen (jeg hef farið um — eða innan um — allan bæinn), før jeg kunde finde af dette Tøi. — Her g. (göngum, erum) vi i Ly. — G. i Selſkab fara í heimboð. G. i Kirke fara í kirkju. G. i Seng = g. til Sengs. Lad Pigen g. paa Loftet (fara upp á lopt) og hente det ned. G. paa Prædikeſtolen stíga í stólinn. G. paa Komedie ganga til leikhúss, fara í leikhús. G. paa Jagt fara á veiðar. G. til Stols (fornt: ganga örna sinna), fara að hægja sjer. G. til Sengs ganga til rekkju, fara að hátta. G. til Bords ganga til borða, setjast undir borð. G. til Alters ganga (vera) til altaris. G. til Skrifte ganga til skripta. G. i Land ganga á land (frá skipi). G. ombord ganga á skip. G. til Seils taka til segls, vinda upp segl. G. til Ankers kasta akkerum. G. fra ſit Arbeide hlaupa frá því, sem maður er að gera. G. (hlaupa, strjúka) fra Kone og Børn. G. over til Fjenden ganga í lið með óvinum e-s. — Børnene maae ikke g. ude (vera úti) ſaa ſilde om Aftenen. — Hun gaaer og ſælger Frugt hún gengur um borgina og selur aldin. G. (eða g. om, eða g. omkring) og tigge fara um. — Einnig er gaae haft, í líkri merk. og þetta, yfir það fram, sem títt er á ísl.: Han gaaer og ſtjæler, hvor han kan komme til hann stelur, hvar sem hann getur; sb. hann stelur öllu, sem steini er ljettara. Han gjør ikke andet, end g. og drive hann gengur eins og logi yfir akur. Hun gaaer og ſmigrer (lyver) for ham hún er allt af að skjalla hann upp (slá honum gullhamrana), hún lýgur hann fullan. — G. om een vera í kringum e-n (til þjónustu eða skemmtunar): Hun var den, ſom altid gik om Grevinden. — G. om Føden leita sjer (vera sjer úti um) fæðslu, (sb. fljúga sjer til bráða). — G. over noget hafa e-ð undir höndum eða handa á milli: Han lod Tjenerne g. over Alt hvad han eiede. — G. i Slaveriet (Jern) ſin Livstid vera í .... æfilangt. — Han gaaer paa Holmen er þar til vinnu. Konen gaaer ſelv i Huusholdningen býr sjálf til matinn. — G. paa Vertshuſe ganga (fara) mikið í veitingahús. — G. paa Dandſeſkole (Fegteſkole) ganga stöðugt til dans-kennslu o. s. frv. G. i Skole ganga í skóla (eiginl. ganga þangað heiman að frá sjer í hvert skipti). — G. kroget vera lotinn í göngu. G. med nedbøiet Hoved ganga álútur. G. ledig ganga iðjulaus. Hun gaaer med ſit tredie Barn gengur með þriðja barnið, er óljett að þriðja barninu. G. nøgen. G. med bart Bryſt. G. blot paa Halſen ganga berhálsaður. G. vel klædt ganga vel til fara. G. i ſorte Klæder. G. med Piſtoler. — Han gaaer med en Tæring i Kroppen það er í honum uppdráttarsýki; hann er að dragast upp. — G. i en beſtandig Frygt for noget vera aldrei óhræddur um e-ð; sb. vera allt af á glóðum. — Heſtene g. i Harv (Plov eða Ploven). — Einnig ganga líkrar merk. og í orðunum gingo naut Steinars mjök á Stakksmýri: Heſten gaaer i Vænget. Nogle af Køerne g. paa Græs (ganga úti); men endeel ſtaae paa Stald. G. i Tøir vera tjóðraður. Qvæget gaaer endnu ude om Dagen. Have Høns gaaende i ſin Gaard hafa hænsni í garðinum sínum. — Den Kalv ſkal g. (lifa) til Paaſke. — b) með þol., α) g. en Miil i en Time. G. en lang Vei. — β) g. ſin Gang lige frem halda áfram strykinu. — γ) han er gaaet et Ærende i Byen er farinn út í bæ erinda sinna. G. Bud for een (sb. Bud 1, c). — δ) g. ſig træt. — 2) þar sem vjer segjum ætíð fara, α) = fara á stað: Er Manden gaaet? Han gik uden at tage Afſked. — β) líkt og ferðast: G. med Poſten. G. med Skibsleilighed. Han er gaaet (farinn) til America. — G. til Fods fara á fæti, ganga, vera fótgangandi. G. til Vogns fara eitthvað á vagni. G. til Søes verða sjóferðamaður. G. i Krig fara í hernað (stríð). G. ud paa Bytte fara til rána. G. ud af Kloſteret fara alfarinn úr klaustrinu. — B) um fótlausar skepnur: Laxen gaaer (gengur) op i Elven. — Aalen gaaer i Bugter fer í bugðum. — Fiſke (Orme), ſom g. (eru) i Vandet. — C) um dauða hluti, 1) með breifingu: Poſten (póstferðin) gaaer (fer á stað) Klokken ni. — Skibet er gaaet (farið) i Dag. Der gaaer (gengur) et Dampſkib imellem diſſe to Steder. Skibet gaaer for fulde Seil hefur blásandi byr. Skibet gik paa Grund. — Denne Plov (Vogn) gaaer meget let (gengur liðugt). — Bryſtet gik ſtærkt paa ham hann gekk upp og niður af mæði. Munden gaaer (líka løber) paa ham, ſom en Peberqværn hann lætur alla jafna dæluna ganga. — Hjulet (Møllen, Maſkinen) gaaer. Uhret gaaer for langſomt. — Klokken gaaer til tolv (það er af elleftu stund). — Uhret (Møllen, Maſkinen) er gaaet i Staae er hætt að ganga. G. i Baglaas. G. i Laas læsast: Døren er gaaet i Laas. G. af Lave ganga úr lagi, aflagast. G. af Led ganga úr liði. G. løs losna. Brættet er gaaet fra fjölin er losnuð (við það sem hún hefur verið negld á). Vinduet (Døren) gik op hrökk upp. Kjolen er gaaet op i Sømmen það er saumspretta (sprottinn saumur) á kjólnum. Laaget gik (fór, datt) af. Huden gaaer (fer, gengur, nuggast, eptir því hvernig á stendur) af. Denne Plet gaaer aldrig ud af Tøiet fer (gengur, næst) aldrei úr. Det gaaer ikke af, før det ſlides af. Ringormen er reent gaaet bort farinn, horfinn. — Klædet er gaaet meget ind hefur hlaupið mikið saman, þófnað mikið. — G. til Bunds sökkva. Skibet gik under skipið (þol.)

kafði (Ann.). — Øinene g. (lika løbe) i Vand manni vöknar um augu. Kornet gaaer i Leie (sb. Leie). — G. i Stykker brotna. G. over (itu) ganga í sundur, brotna í tvennt. — G. i Forraadnelſe rotna. — Der er gaaet (kominn) Koldbrand i Saaret. Der er gaaet (kominn, kviknaður) Orm i Træet. Der gik (hljóp) Ild i Skorſtenen. — Pengene g. (fara, renna) ud af Landet. Hans Penge gik, ſom de kom (voru óðara farnir). — Tilforn meente man, at Solen gik og Jorden ſtod. Solen (Maanen, Stjernen) gaaer ned gengur undir. — Vinden er gaaet om til Nord er genginn (hefur snúizt) í norður. — Varmen gaaer (hitinn rýkur, hitann leggur) ud af Stuen. — Aaen gaaer i Bugter rennur í bugðum. Strømmen gaaer meget ſtærkt i Dag það er mikill straumur í dag. Vandet gik ham til midt paa Livet tók honum í mitti. Lade noget g. (renna) igjennem en Si. — Maden vil ikke g. ned jeg (hann, o. s. frv.) kem(ur) öngvu ofan í mig (sig, o. s. frv.). — Døren (Vinduet) vil ikke g. i kemst ekki aptur; þeim verður ekki komið aptur. Kuglen kan ikke g. i Bøſſen kemst ekki í bissuna, er of stór. Der kan ikke g. meer i (eða paa) Flaſken það kemst ekki meira í flöskuna. — Baandet gaaer ikke om (nær ekki utan um) Tønden. Handſken (Skoen) gaaer ikke godt paa er heldur lítill. — Jeg hørte Døren gik (eða g.) jeg heyrði vera gengið um dyrnar. — Trommen gik bumban var slegin. Stormklokken gik herklukkunni (eldklukkunni) var hringt. Sangværket gik hljómaði. — Bøſſen (Piſtolen) gik af (lossaði). — 2) hreifingarlaust, a) ganga (t. a. m.: af fjósi gekk forskáli inn í mannahús), liggja (t. a. m.: á millum árinnar ok fjalls þers ... lá vegr manna Metelli, Rómv.): Haven gaaer lige til mit Vænge. Hans Mark gaaer ned til Søen. Der gaaer en Odde ud i Søen nes gengur fram í vatnið. Denne Kjelder gaaer under hele Huſet (liggur undir öllu húsinu). Der gaaer en Grav om Haven það er grafinn skurður í kringum garðinn. Der gaaer en Trappe ned i Kjelderen það er stigi niður í kjallarann. Denne Vei gaaer ned til Stranden. Veien gaaer igjennem Skoven. Veien gaaer langs med Aaen. Veien gaaer uden om Byen. Veien gaaer af til venſtre. Veien gaaer i Bugter eða Veien gaaer ud og ind er krókóttur, bugðóttur. — Kjolen gaaer kun til Knæerne nær að eins niður á hnje. — b) snúa, vita: Vinduet gaaer ud til Haven. — II) óeiginl., A) um skynsamar verur: G. glip af noget; sb. glip. — G. af med noget hafa (=hreppa, hljóta) e-ð, hafa e-ð úr krapsinu, bera e-ð úr býtum, krækja í e-ð: Han gik af med Embedet. G. af med Seieren verða hlutskarpari. — G. af fara frá embætti. — Frieren gik kun efter (sóttist ekki eptir öðru enn) Penge. — G. efter eens Raad fara fram ráðum e-s. G. efter ſit eget Hoved fara sínu fram. — Man kan ikke g. ham forbi (farið fram hjá honum, sett hann hjá) ved denne Leilighed. — G. fra Arv og Gjeld (afsala sjer bæði arf og skuldir). G. fra et Kjøb rjúfa kaup. — G. fra ſit Ord (Løfte) ganga á bak orða sinna. — G. fra (ruglast í) ſin Prædiken. — G. fra ſig ſelv ganga af vitinu. — Hun gaaer neppe derfra med Livet lifir það varla af. — G. i ſit tyvende Aar vera á tuttugasta árinu. — Han er gaaet ind i ſit tyvende Aar kominn á tuttugasta árið. Han er nylig gaaet ind i ſit niende Aar hann er farinn að klifrast (safna) á níunda árið. — G. i Arv med een vera samarfi e-s; sb. Arv. — G. i Barndom vera gamalórn. G. i Borgen for een; sb. Borgen a. G. i Løfte for een sama. G. i Forbøn for een biðja fyrir e-n (fornt: fyrir e-m). — G. i Raad med een leita ráða til e-s. — G. i Rette fara með sakir. G. i Rette med een deila við e-n. — G. i ſig ſelv (rannsaka huga sinn til að sjá að sjer). — G. igjen ganga aptur. — Han har gaaet meget igjennem i ſine Dage reynt margt (átt marga mæðustund) um dagana. Han gaaer det (eða Sygdommen) neppe igjennem lifir það naumast af. — G. imellem ganga á milli, leita um sættir. — G. over til den catholſke Religion verða katólskur. Han gaaer over (er fyrir ofan) Etatsraader. — Han lader ſig ikke g. paa hann lætir ekki ganga á sig. — Jeg gaaer nødig til det mjer er það nauðugt, jeg er þess ófús. — G. til Bekjendelſe meðganga. — G. een til Haande hjálpa e-m til. — G. ſaaledes til Værks fara svo að. — G. ud af Verden skilja við. — B) um annað: Hvor Tiden gaaer haſtigt en hvað tíminn líður fljótt! (sb. fyrr enn 12 mánaðir sè gengnir, 60). Tiden gaaer haſtigt (langſomt) for mig mjer finnst tíminn vera öngva stund (lengi) að líða. Tiden gaaer behagelig (kjedſommelig) for mig mjer finnst skemmtilegt (leiðinlegt, mjer leiðist). Da det gik imod Aften þegar leið undir kvöldið. — Det gik ſlet það gekk (fór, tókst) illa, það mistókst. Det maa g. ſom det vil það verður að fara sem auðið er. Det gik, ſom jeg ſagde það fór sem jeg gat til. Det gaaer ſaa med mange það fer svo fyrir mörgum. Alt er gaaet ham efter Ønſke honum hefur gengið allt að óskum. Hvorledes gaaer det Dem hvernig líður yður? Det gaaer langſomt (hurtigt) med Arbeidet verkið gengur seint (fljótt). — Varene gik (komst) høit paa Auctionen. — Denne Mynt gaaer (gengur) ikke her i Landet. En Specie gik dengang for femten Mark spesían var þá fimmtán mörk. G. for Fulde ganga út fyrir fullt verð. — Der gaaer en høi Leie af denne Gaard það er goldið mikið eptir þessa jörð. — Der gaaer ſtort Ry af (það ganga miklar sögur af) hans Konſt. — Ordet (Rygtet) gaaer sagan segir. — Viſen gaaer paa (eða efter) denne Melodie er undir þessu lagi. — Hvad gaaer ad ham hvað er að fyrir honum? hvað þykir honum? — G. af Brug (Moden) leggjast af eða niður. G. een af Minde líða e-m úr minni. — Alting er gaaet vel allt er vel um garð gengið. — Diſſe Varer g. ſtærkt af rennur (flýgur) út. — Alt hvad han har faaet i Forſkud, gaaer af i denne Sum (gengur frá þessu). — G. an vera við veg; tjá, stoða, hlýða. — Det gik godt an það gekk (fór, tókst) vel. Det gaaer ikke an (tjáir ekki, stoðar ekki) paa anden Maade, end denne. Det gaaer aldrig an það verður aldrei barn í brók. — Feberen gik bort af ſig ſelv fór sjálfkrafa. — Duelighed bør g. før (á að vera í fyrirrúmi fyrir) Yndeſt. — Hvad mon her gaaer for ſig hvað ætli hjer sje um að vera? — Lade Leiligheden g. forbi sitja af sjer tækifærið. — Det maa igjen g. fra Hovedſummen. — Arbeidet gaaer raſk frem (eða fremad) því miðar vel áfram, það gengur vel á það. — Der gaaer tre Alen af dette Tøi i en Kjole fara í hann. — Spillet gik i (komst upp í) tredive Rigsbankdaler. — G. i Glemme verða í útideyfu. G. i Langdrag dragast. G. i Opfyldelſe gangast (fornt ganga) eptir, rætast. G. i Svang ganga fjöllum hærra (um illt framferði). Det vil ikke g. i Traad for ham honum vill ekki heppnast það alminnilega. — Forſlaget (Anſegningen) vil neppe g. igjennem henni getur varla orðið framgengt, (sb. það verður framkvæmd að e-u). — Der gaaer to af diſſe imod een af de andre tvennt af þessum er við eitt (jafnt einu) af hinum. — Lykken (Verden) gik ham imod var honum mótdræg. — G. ind (um varning, sem of lítið er boðið í á söluþingi) vera tekinn aptur. — G. ind igjen (t. a. m. um ráð, fyrirætlun) farast fyrir. — Aaret (Maaneden) gaaer ind gengur inn, kemur. — Saalænge Lykken gik ham med meðan allt ljek í lyndi. — Der gaaer meget med (gengur mikið upp, eyðist mikið) i en ſtor Huusholdning. Hans Formue begynder at g. med það er farið að koma skarð í eigurnar hans. — Det gaaer ned ad Bakke for ham (honum hnignar að hamingjunni), hagur hans gengur saman; sb. 2. Bakke a. — Inden Aaret gaaer om fyr enn árið er úti. Spillet gaaer om er ónýtt. — Vort hele Forraad er gaaet op genginn upp. — 7 gaaer op i 49 49 verður (full)skipt með 7. — G. lige op standast á endum; fallast í faðma. — Det gaaer over Skrævet; sb. Skræv. Det gaaer over min Evne það er ofætlun fyrir mig. Det gaaer over mit Begreb nú skil jeg ekki. — Naar Regnen gaaer over þegar upp styttir. Smerten gaaer over líður frá. Hans Vrede gaaer nok over hann sefast líklega, líklega moltnar úr honum. — Noget gaaer een over e-ð drífur á daga e-s: Det er ikke gaaet mig over før mjer hefur ekki viljað það til áður. — Der gaaer 8 Skjepper paa en Tønde það eru 8 skjeppur í tunnu. — Der gaaer Fald paa Huſet húsið hrörnar eða gengur af sjer. — Det gaaer paa mit Anſvar það lendir á mjer sem ábyrgðarmanni. — Det gaaer paa hans Regning (Pung) það lendir á honum að borga það. Det gaaer paa Liv og Død um lífið er að tefla. — Det gaaer for tidt paa það kemur of opt að. — Hvormeget Tøi gaaer der til (hvað mikið fer í) Kjolen? — Hans Tale gaaer til Hjertet honum mælist hjartnæmlega. Denne Ulykke gaaer mig nær til Hjerte fellur mjer nær (fornt). — Der gaaer mange Penge til (það eyðist mikið fje) i hans Huusholdning. — Saaledes gaaer det til (svona gengur) i Verden. — G. til Ende líða á enda. G. til Spilde; sb. Spilde. — G. til agters; sb. agters. Det er gaaet meget tilbage for ham i de ſidſte Aar það hefur gengið mikið af honum seinustu árin. — Planen (eða þvíuml.) gik tilbage fórst fyrir. — Løvet (Ilden) gaaer ud deyr, slokknar. — Diſſe Planter g. ud falla og fölna, visna. — Naar Maaneden gaaer ud er úti. — Noget gaaer ud over een e-ð bitnar (lendir) á e-m. — G. ud paa noget miða til e-s; sb. til þess var leikurinn gerður. — G. under týnast, farast.

Gaar, [sb. í gjár, Stjórn, f. í gær], í orðatiltæk. i G. (líka ritað igaar) í gær: I G. Morges í gærmorgun. I G. Formiddags snemma í gær. I G. Aftes í gærkvöld(i).

Gaard, n. -e, sk., [garð-r], a) garður (t. a. m. í: aldingarður), en er nú úrelt, nema sem aptari partur af samsettu orði (sb. Aalegaard, Kaalgaard, Kirkegaard, o. s. frv.). — b) = Gaardsrum: Kjøre ind paa Gaarden. Han boer ind til Gaarden herbergin hans snúa inn að garðinum. — Gaae ned i Gaarden ganga til garðs (Hkr.), þ.e. salernis. — (Sb. Slotsgaard, o. s. frv.). — c) garður = búgarður: Forpagte en G. — Tjene i Gaarde med een (vera vinnuhjú á sama bæ og annar). Være gammel i Gaarde (hafa lengi verið vinnuhjú á e-m bæ; sb. vera gamall í hettunni). Líklega er Gaarde í báðum þessum orðatiltækjum eptirstöðvar af eig. et. garði. — (Sb. Avlsgaard, Bondegaard, Herregaard, Lyſtgaard.) — d) (fornl.), sjer í lagi, stórgarður: Kongens G. konungsgarður. — e) garður eða hús (í borg) með akdyrum. Gagnstætt: Huus.

Gaardaal áll sem er veiddur í álagarði.

Gaardbeboer = Gaardbo.

Gaardbo einbýlismaður á jörð.

Gaardbruger = Gaardmand.

Gaardbryder, fl. -e, sk, garðbrytill (Gþl.).

Gaarddør garðdyr (dyr sem vita inn í garðinn). Gagnstætt: Gadedør.

Gaardeier garðeigandi; jarðeigandi.

Gaardfred = Huusfred a.

Gaardfugl búfugl (sem maður hefur á garði sinum).

Gaardfæld hrörnun á garði. (Sb. Fæld, Bygfæld.)

Gaardfæſter = Gaardmand. (Sb. Fæſter.)

Gaardfæſtning leigutaka jarðar.

Gaardgang = Gjerdegang.

Gaardhane hani sem maður hefur á garði sínum.

Gaardhund varðhundur í garði (Gaard b).

Gaardkjøb garðkaup.

Gaardkone kona leiglendings; kona sem er leiguliði.

Gaardlod jarðarpartur sem bóndagarði fylgir.

Gaardmand leiguliði er situr á heilli jörð. (Sb. Gaardbruger, Gaardfæſter, Fæſtebonde; Bygſelmand.)

Gaardniſſe eins konar bæjarvættur.

Gaardsarbeide = Gaardsgjerning.

Gaardsfolk, fl., vinnufólk á bæ.

Gaardsfred = Gaardfred.

Gaardsføding, sk., heima-alin skepna.

Gaardsgjerning heimavinna: Svært Hoveri gjør, at Bonden maa forſømme ſin egen G.

Gaardsjord heimaland.

Gaardskarl húskarl sem gerir það sem fyrir fellur niðri í garði (Gaard b) t. a. m. að sópa garðinn o. s. frv.

Gaardſkjel landamerki.

Gaardslod jarðarpartur, jarðarskiki.

Gaardspart = Gaardslod.

Gaardsredſkaber, fl., amboð.

Gaardsret (fyrrum) hirðskrá.

Gaardsrum garður (þ. e. það svið sem húsgarður — Gaard e — stendur í kringum).

Gaardſæde (á Mön), eins konar jarðeign (hjer um bil fjórðungur bóndajarðar).

Gaardvægter vökumaður á stórgarði.

Gaare, fl. -r, sk., [gári], gári, rák.

gaare, h. s. 1, [gára], setja gára eða rákir á leður.

Gaarsdag gærdagur: Hele Gaarsdagen allur gærdagurinn, allur dagurinn í gær. Mit Gaarsdags Arbeide verkið mitt í gær. Gaarsdags Aftenen kvöldið í gærkvöld(i).

Gaas, fl. Gæs, sk., [gás, fl. gæs-s], gæs: Gaaſen kjækker (hvæſer). En Flok Gæs. — b) óeiginl., heimskur kvennmaður.

gaaſeagtig, fl. -e, e., (í tali, um kvennmann), heimskulegur.

Gaaſeblomme (eins konar jurt) *draba verna.*

Gaaſebryſt gæsarbringa: Røget (ſpeget) G.

Gaaſebænk gæsabekkur (þar sem gæsir liggja á eggjum, í bóndabæ).

Gaaſedild (eins konar illgresi) *anthemis cotula.*

Gaaſedreng gæsapiltur (piltur sem situr yfir gæsum).

Gaaſeduun gæsafiður.

Gaaſefidt smolt af gæs.

Gaaſefjæder gæsarfjöður.

Gaaſeforſtand (í tali), litlir vitsmunir.

Gaaſegang halaróa: Her er Veien ſaa ſmal, at vi maae gaae G. verðum að ganga í halaróu.

Gaaſehagel, fl., gæsahögl.

Gaaſeiſter gæsarmagáll.

Gaaſekraas sjá greinina um Kraas.

Gaaſelaar gæsarlær.

Gaaſemarked gæsamarkaður (þar sem seldar eru gæsir eingöngu eða mestmegnis).

Gaaſeplukning gæsaplokkun.

Gaaſepige stúlka sem gætir gæsa.

Gaaſepølſe eins konar ítroðningur (gæsablóð og gæsafita og grjón í ham af gæsarhálsi).

Gaaſeralle gæsarbarki (þurrkaður og beygður saman í hring með baunum í — hafður til að vinda á tvinna, eða sem barnagull).

Gaaſerede gæsarhreiður: Sidde ſom en Biſp i en G. sitja upp við herðadýnu með nóg af koddum í kringum sig.

Gaaſeſkrig gæsagarg.

Gaaſeſkræppe (jurt) *xanthium strumarium.*

Gaaſeſnak (í tali) bull, rugl, þvaður.

Gaaſeſti gæsakofi (einkum handa aligæsum).

Gaaſetiende tíund af gæsum.

Gaaſeurt mura, murusóley, *potentilla anserina.*

Gaaſevogter gæsahirðir.

Gaaſeøine, fl., gæsaraugu. — 2) þar af dregið a) eins konar rósir eða vígindi á línvefnaði: Dette Dækketøi er vævet i G. — b) tilvísunarmerki („ . . . “).

Gaaſeørn (fugl) *falco ossifragus* (sb. gáshaukr í Gþl.).

Gab, fl. eins, kl., [gap], gin: Løvens (Ulvens, Fiſkens) G. — Í óvönduðu tali um mann, túli, hvoptur, kjaptur. — b) stór sprunga, gímald: Et G. i Muren. Døren ſtaaer paa vid G. dyrnar standa upp á gátt eða gal-opnar. — c) (sjaldh.), mynni. (Sb. Aagab.)

gabe, h. s. 1, [gapa], 1) um munninn, a) gapa, gína: Brødet er ſaa tykt, at Barnet ikke kan g. over det getur ekki komið því upp í sig. — b) geispa. — c) (í tali), glápa, góna, blína: G. paa (efter) noget. G. paa noget ſom en Ko paa en Veirmølle glápa á e-ð eins og tröll á himnaríki (heiðríkju). — þar af dregið, sitja auðum höndum, halda að sjer höndum. — 2) um annað, gapa, o. s. frv.: Et gabende Saar. Kjolen gaber (fláir) i Ryggen.

Gaben, án fl., sk., það að gabe (geispa, geispagangur).

Gabeſtok gapastokkur.

Gabeſyge það að geta aldrei verið ógeispandi.

Gabmund = Aabenmund.

gabmundet, fl. -mundede, e., = aabenmundet.

Gabbor, [got, í gotrauf, og Bor, í Næſebor], gotrauf.

Gade, fl. -r, sk., [gata], borgarstræti: Smalle Gader kaldes Stræder, Gyder, Gange. Han boer til Gaden herbergin hans snúa út að strætinu, hann á heima strætis megin. — Man er i Færd med at brække Gaden op það er verið að brjóta upp steinlegginguna á strætinu (sb. Brolægning).

Gadebetjent strætavörður (eins konar lögreglumaður).

Gadebro steinlegging á stræti.

Gadedreng strákur sem opt er á strætum úti.

Gadedør strætisdyr (dyr á garði sem vita út til strætis). Gagnstætt: Gaarddør, Stuedør.

Gadedørsnøgel strætisdyralykill.

Gadefeier strætasópari.

Gadefoged (sjaldh.) = Gadebetjent.

gadegal (í tali) í orðatiltæk. løbe g. ana um öll stræti.

Gadehjørne strætishorn: Staae (boe) paa et G. standa (eiga heima) við strætishorn.

Gadehore skækja sem falar menn á strætum úti.

Gadehuus hús sem ekkert land liggur undir og stendur í þorpi.

Gadeild eldur sem þorpkörlum hefur verið títt að gera á jónsmessunótt og kvöldið fyrir valborgarmessu.

Gadejord (sjaldh.), grasfletir í þorpum.

Gadejunker strætaspjátrungur (sá sem er að spjátra sig um strætin).

Gadekær þorptjörn sem brynnt er í og búfuglar hafast við á.

gadelangs (sjaldh.), með eða eptir endilöngu stræti.

Gadelygte ljósker á borgarstrætum.

Gadeløben ráp um stræti.

Gadeopløb þys (uppþot) á strætum.

Gadeport port (á húsi) sem út veit til strætisins.

Gadepoſt brunndæla á stræti.

Gaderaaben köll þeirra sem bjóða e-ð til kaups á strætum úti.

Gaderende a) = Rendeſteen einkanl. á miðju stræti. — b) saurgöng niður undir stræti.

Gaderygte lausafregn er flýgur um stræti.

Gadeſkarn sorp (eða óþverri) á strætum.

Gadeſnak hjal (þvaður) á strætum úti.

Gadeſteen steinn í steinleggingu á stræti.

Gadeſtryger, fl. -e, kk., þess konar landeyða (iðjuleysingi) sem er að flækjast á strætunum og nennir ekkert að gera: En G., der er kjed af at gaae og drive i Byen.

Gadeſtævne = Byſtævne.

Gadeſælger sá sem selur á strætum.

Gadeſælgerſke, fl. -r, kvk., sú sem selur á strætum úti.

Gadetigger sá sem biður sjer ölmusu á strætum úti.

Gadetoft (sjaldh.) = Gadejord.

Gadetyv sá sem stelur á strætum.

Gadetøs stelpa sem opt er á strætum úti.

Gadeviſe kvæði sem er selt á strætum úti.

Gadevogn vagn til að flytja burt óþverra af strætum.

Gadevægter vökumaður á stræti (en ekki á turni t. a. m.).

Gaffel, fl. Gafler, sk., hvers konar kvísl (sb. mykjukvísl) með tveimur álmum, t. a. m. til að leggja á þunga bissu þegar skotið er; greypirá á sumum skipum; o. s. frv. — b) sjer í lagi, borðkvísl (gaffall).

Gaffelambolt eins konar steðji (sem hnífasmiðir hafa).

gaffeldannet, [sb. danne], sem er eins og kvísl í lögun.

Gaffeldræt akreiði á eineykisvagni.

Gaffelgreen álma á borðkvísl (gaffli).

Gaffelhjort (svo er kallaður sakir hornalögunar) eins konar hjörtur á öðru ári.

Gaffelhorn horn hjartar á öðru árinu.

Gaffelkaal (jurt) *erysimum alliaria.*

Gaffelmaſt greypirársigla.

Gaffelſeil greypirársegl.

Gaffelſkaft skapt á borðkvísl (gaffli).

*Gage, ft. -r, sk., embættiskaup.

*gagere, ás. 1, gjalda embættismönnum (kaup).

*Gagering, sk., kaupgjald til handa embættismönnum.

gal, ft. -e, (eldra galen, ft. galne), e., 1) vitlaus a) = vitstola, örvita (fornt), galinn, ær, óður: Ikke enhver Gal er raſende. — Einnig um dýr: En g. Hund. Katte og Sviin kunne ogſaa blive gale geta líka ærzt. — b) einkum í tali, líkt og heimskur, heimskulegur: Han er ikke ſaa g., ſom han løber avet om til hann er ekki svo vitlaus (heimskur), sem hann lætur. Han er g., at han vil give ſaa mange Penge derfor er hann vitlaus (hvaða vitleysa — heimska — er á honum), að vilja gefa svo mikið fyrir það. — Et galt (vitlaust, heimskulegt) Foretagende. — 2) ólmur a) = sem öngvu tauti verður á komið, órafullur, o. s. frv.: Vilde og gale Drenge allra mestu órabelgir eða ólátaseggir. En g. Tøs allra mesta flenna. En g. Heſt hestur sem hefur fælzt. En g. Tyr ólmt naut. Løbe g. (í tali), þola ekki við fyrir losta. — b) (í tali), líkt og fíkinn: Være g. efter noget ólmur í e-ð. — 3) (í tali), vondur, illur, (þ. e. reiður): Blive g. for ingen Ting verða vondur út úr öngvu. Gjøre ſig g. — 4) rangur: Vi kom paa en g. Vei fórum rangan veg, villtumst. Begynde fra den gale Ende byrja öfugt. Det er galt i alle Ender. Enten det er ret (rigtigt), eller galt hvort sem það er rjett, eða rangt. En g. Adfærd (Skik). Give ſig et galt Navn ljúga til nafns síns. Gale Penge (í tali), falspeningar. — 5) (í tali), kynlegur, skrítilegur, skoplegur: Han har et galt Navn, ſom jeg ikke kan huſke. — B) galt, sem ao., 1) vitlaust, heimskulega: Handle galt eða bære ſig galt ad fara heimskulega að ráði sínu. — 2) öfugt, rangt: Det ſtaaer (vender) galt. Uhret (Klokken) gaaer galt. Det er galt fat það er allt í ólagi. Det gaaer for galt nú kastar tólfunum. Jo galere, jo bedre.

*Galan, ft. -er, kk., = Boler.

*galant, ft. -e, e., kurteis, hæverskur; fagurmæltur; kurteislegur, hæversklegur; stimamjúkur við kvennfólk; ljettlátur, lauslátur; prúðbúinn.

*Galanterie, kl., kurteisi, hæverska; stimamýkt við kvennfólk; ljettlæti, lauslæti; einnig = Galanterievarer.

*Galanteriebod glisbúð.

*Galanteriehandler, ft. -e, kk., glismangari (Björgv. býjarskip.).

*Galanteriekræmmer = Galanteriehandler.

*Galanterievarer, ft., glis, glingur.

Galbær (líka Galdebær og Gallebær) (eins konar jurt með berjum) *solanum nigrum.*

Galde, án ft., sk., [gall], gall. — b) óeiginl., vonzka, heipt.

galdeagtig, ft. -e, e., svipaður galli: Det har en g. Smag það er að því gallbragð.

galdebitter gallbeiskur.

galdeblandet, [sb. blande], gallblandinn.

Galdeblære gallblaðra, gallpungur.

Galdebær sjá Galbær.

Galdedrik (sjaldh.), gallbeiskur drykkur.

Galdefeber ólgusótt af of mögnuðu galli.

galdefuld gallmikill. — b) óeiginl., beiskur í orðum.

Galdegang gallpípa í lifrinni.

galdegrøn gallgrænn.

Galder (líka ritað Galler), án ft., sk., illgresi í hampi. Sb. Gallerhamp.

Galder, án ft., sk., [galdr], (úrelt), galdur.

Galdeſot gallsótt, gallsýki. Sb. Galdeſygdom.

Galdeſteen gallsteinn.

galdeſyg gallsjúkur.

Galdeſygdom = Galdeſot.

galdre, ás. 1, í g. Hamp reyta upp illgresi í hampi.

galdre, h. s. 1, [galdra], fremja galdur, seiða.

Galdremeſter galdramaður, seiðmaður.

gale, galede og gol, (har) galet, h. s., [gala], gala.

*Galeaſe, ft. -r, sk., eins konar hafskip (með tveimur siglum): Fare med en G.

*Galei, ft. -er, sk., [sb. galeið], galeið. — Haft ýmislega í tali, t. a. m. Hvad vilde du paa den G.? líkt og þú áttir erindið (í lónið)!

*Galeiſlave galeiðaþræll (í Suðurlöndum).

Galen, sk., það að gale.

galen, [galin-n], sjá gal.

Galenſkab, sk., (sjaldh.) = Galſkab (einkum a).

Galge, ft. -r, sk., [gálgi], gálgi: En muret G. Blive dømt til Galgen. Klæde Galgen (eða en G.) hanga (í hæðsta gálga).

Galgebakke hæð sem gálgi stendur á.

Galgefriſt (í tali), skammgóður vermir.

Galgelænke rekindi í gálga.

Galgetræ gálgtrje (Fsk.).

galhovedet (í tali), óhemjandi, (sb. óhemja).

*Galla, sk., hirðveizla, stór-hóf í konungsgarði; hirðveizlu búnaður (klæði).

Galle, ft. -r, sk., eins konar arða sem kemur á suman við (einkum á laufið). — b) arða á miðju speigilgleri.

Gallebær sjá Galbær.

Gallehveps (skorkvikindi) *cynips.*

Galler sjá Galder (illgresi).

Gallerhamp = Galder (illgresi).

*Gallerie, ft. -r, kl., svalir einkum með þaki yfir og opnar á annari hliðinni; efsti pallur í leikhúsum; myndasalur (einkum pentskripta).

*Gallimathias, kl., bull og vitleysa, þvættingur. Sb. Vaas.

*Gallion, ft. -er, sk., skips-trjóna, drekahöfuð.

*Galliot, sk., eins konar einsiglt hafskip.

Galmand, [f. gal Mand], ekki haft nema sem fremri liður í samsettu orði, t. a. m.

Galmandsværk óðs manns æði.

Galmei, án ft., sk., eins konar málmblendingur.

Galning, ft. -er, kk., æringi, galapín; sb. flagari.

*Galocher, ft., utanhafnarskór.

*Galon, ft. -er, sk., borði (legging) úr gullvír eða silfurvír: Brænde Guld ud af Galoner.

*galoneret, ft. galonerede, e., lagður gullborða eða silfurborða.

*Galop, án ft., sk., = Fiirſpring.

*Galopade, sk., a) = Galop. — b) eins konar dans.

*galoppere, h. s. 1, a) um hestinn, stökkva. — b) um þann sem ríður, láta stökkva, ríða á stökk, þeysa.

Galſkab, kl., vitleysa, a) án ft., = æði, ærsl, vitfirring. — b) með ft. -er, = heimskupör, hjegómi: Lad det G. fare. — De har noget G. for imellem dem eru e-ð að bralla.

Galt, ft. -e, sk., [galt-r; sb. kattr f. köttr], vanaður göltur.

Galtgriis vanaður grís.

*galvaniſere, ás. 1, hleypa rafmagni í e-ð með málmi.

*galvaniſk, ft. -e, e., = electriſk β.

*Galvanisme, sk, rafmagn sem hleypt er í lifandi verur með málmtegundum.

Galæble blekber.

Gam, sk., [gamm-r], = Grib.

*Gamaſcher, ft., eins konar hnepptir utanhafnarsokkar með öngvum ilveg (og optast) úr klæði.

gammel, ft. gamle, e., [gamal-l], miðstig ældre, efsta stig ældſt, 1) gamall (t. a. m. í: hvað gamall ertu?), a) um lifandi verur: Hvor g. er han? Han er 30 Aar g. þrítugur. Drengen er ſaa g. (er orðinn svo gamall), at han kan ſkjøtte ſig ſelv. Gjøre ſig ældre (látast vera eldri), end man er. — b) um dauða hluti: Brevet var en Maaned gammelt (var mánaðargamalt), da jeg fik det. — 2) gamall (sem lengi er búinn að vera), a) um lifandi verur, gamlaður, forn: Han begynder nu at blive g. er nú farinn að eldast. — Blive g. (hrumur) før Tiden eldast illa. — Han er alt en g. Candidat það er langt (eru mörg ár) síðan hann lauk sjer af. Han er alt en g. Krigsmand hann hefur lengi verið hermaður. Gamle Venner (Bekjendte). Ikke blive g. (verða — tolla — ekki lengi) paa et Sted. — b) um dauða hluti, forn: En g. Eeg. Et gammelt Huus. En g. Gjeld. G. Kjærlighed. Gammelt Venſkab. Gammelt Had forn fjandskapur, (gamlar væringar). — β) gamall í samanburði við e-ð annað, eldri: Den gamle og den nye Grændſe. — Den gamle Verden (sb. Verden). — γ) líkt og fornfálegur eða slitinn: Gamle Klæder garmar, ræflar. Gammelt Bohave (sb. skrífli). Gammelt Jern járnarusl. Gammelt Sølv. — δ) forn og skemmdur: Gammelt Smør. — ε) gamall og góður: G. Viin. — ζ) sem lengi hefur haft herratign: G. Adel. Være af en g. Slægt (Familie). — η) sami og verið hefur: Blive ved gamle Skikke halda sömu siðum. Blive ved ſin gamle Levemaade. — 3) um garð genginn eða undir lok liðinn, a) fyrri: Han blev indſat i ſine gamle Rettigheder honum voru fengin aptur öll hin fyrri rjettindi. Han fik ſit gamle Embede igjen sitt hið fyrra embætti, sama embættið og hann hafði áður haft. — b) gamall (í: gamlaárskvöld): Det gamle Aar. — c) forn = fyrri (t. a. m.: fyrri menn, sem fræðin kunnu): Det gamle nordiſke Sprog forntunga Norðurlanda. I gamle Dage fyrrum; í fyrndinni. Det gamle Rom Rómaborg hin forna, Rómaborg í fornöld. Den gamle Hiſtorie fornaldarsagan, fornsagan. De gamle Grækere Forngrikkir. De Gamle fornmenn (sjer í lagi um Grikki eða Rómverja).

gammelagtig, ft. -e, e., fornfálegur, gamallegur, ellilegur, roskinn að sjá.

gammeldags, a) sem óhneigjanleg e., fornlegur, forneskjulegur: G. Overtro forn hjátrú, kerlingabækur. G. Levemaade. G. Klæder forneskjuklæðabúnaður (sb. Fms.). En g. Form. — b) sem ao., forneskjulega: Gaae meget g. klædt hafa forneskjuklæðabúnað (sb. Fms.).

Gammelmad (í almúgatali), kalt fornkjöt (hangið kjöt) og saltkjöt.

Gammeloſt forn og bragðmikill ostur; kæstur ostur.

gammelvant, [sb. vænne], alvanur e-u.

Gammelviin fornt messuvín.

Gammen, án ft., sk., [gaman], (sjaldh.), a) gaman: Gammens Ord gamanyrði. Gammens Tale gamanræða. Gammens Qvæde gamankvæði. Málsh.: Alvor og G. kan ilde ſammen (alvara og gaman eiga illa saman, Orðskviðasafn). — b) glaumur og gleði, skemmtun: Ofte kommer Sorg efter G. opt kemur grátur eptir skellihlátur (orðskv.).

Gammensqvad fagnaðarljóð.

Gammenstid fagnaðartíð.

gamſe, h. s. 1, [sb. gams í orðatiltæk. snapa gams], = gramſe b: G. efter noget (sb. efter I, A, 3, a).

gandſke sjá ganſke.

Gane, ft. -r, sk., gómur (í munni): Hvad der kildrer Ganen það sem er gómsætt. Have lækker G. vera matvandur.

Ganebeen eitt beinið í gómnum.

Ganebogſtav gómstafur.

Ganebyld kýli í gómnum.

Ganehvælving gómhvolfið, sjálfur gómurinn.

Ganekjertel góm-eitill.

Ganelyd gómhljóð.

Ganerand gómjaðarinn út við tennurnar.

Gang, ft. -e, sk., [gang-r], A) gangur eða ganga o. s. frv., 1) eiginl., a) um hreifingu á fótum, α) það að ganga, gangur, ganga: Faae intet for ſin G. hafa hlaup og lítið kaup (hlaup en engin kaup). — Einnig sífelldar komur: Have ſin G. i et Huus vera þar heimagangur. — β) það hvernig gengið er, gangur, göngulag: Have en let G. vera ljettstígur. Have en ſvær G. vera þungstígur, stíga þungt til jarðarinnar. Have en langſom G. vera vanur að ganga hægt. — b) um hreifingu án fóta: Jordens G. om Solen. Skibets G. i Søen. Møllen er i G. (snýst). Sæt Maſkinen i G. — 2) óeiginl., α) rás, o. s. frv.: Naturens G. (náttúrleg rás hlutanna). Forſtyrre Forretningernes G. Sagen har faaet en anden G. (það er komið allt annað rek á málið). I dette Huus har (eða gaaer) Alt ſin ordentlige (eða jævne) G. Naar Retten ſkal have ſin G. (ef rjetturinn gengur yfir). — β) líkt og tízka: Føre noget i G. koma e-u á. Denne Mynt er ikke meer i G. þessir peningar eru hættir að ganga. — B) sinn, skipti: Een G. einu sinni og ekki optar (sb. eengang 1, a). To Gange tvisvar. Tre Gange þrysvar. Ti Gange. Ikke een, men flere Gange. Førſte (anden, tredie, tiende) G. í fyrsta (o. s. frv.) sinni. Een G. maa være den førſte einu sinni verður allt fyrst. — Een G. ſaa ſtor = to Gange ſaa ſtor helmingi stærri. Syv Gange ſaa ſtor sjö-hlutum meiri, sjöfaldur að stærð. — En og anden G. endur og sinnum. — C) staður 1) þar sem menn (eða skepnur) ganga, a) t. a. m. í Græsgang; Spadſeregang b. — b) mjótt stræti í borg: Smalle Gader kaldes Stræder, Gyder, Gange. — c) göng α) í skógum eða aldingörðum: Vi gik til Enden af Gangen. — β) í húsum, líka rangali, svalir. — 2) málmgöng eða grjótgöng (í jörðu). — D) það sem saman á (af e-u): En G. Strikkepinde einir prjónar.

Gangarv (fornt), arftak að ættingjatali (þar sem karl og kona taka jöfnum höndum).

Gangbaare = Bæreſtol.

gangbar, ft. -e, e., a) (sjaldh.), gengur: En g. Vei. — b) óeiginl., α) gjaldgengur: G. Mynt gangpeningar, gangsilfur. — β) algengur: Det er en g. Skik það er algengt.

Gangbeen fótur sem gengið verður með, (sb. ganglimir).

Gangbjerg (fyrrum), fjall sem málmgöng eða grjótgöng eru í.

Gangbro gangbrú (sem ekki verður riðið eða ekið yfir um).

Gangbræt borð (fjöl) til að ganga (t. a. m. yfir um læk).

Gangdag dagur þegar bóndi á að vinna kvöð með hjúum sínum á fæti. Gagnstætt: Spænddag.

Gangdør dyr á göngum, rangaladyr.

Ganger, ft. -e, sk., [e. o. gangari; sb. gangvari], í skáldskap og fyrri tíða bókum, eiginl. sá sem gengur. — b) jór, hestur, (einkanl. reið hestur sem ekki var hafður í orustum). — c) einkum = Pasgænger.

Gangergang = Pasgang.

Gangfod (á fugli), fótur sem er lagaður til göngu.

gangfør göngufær, gengur (sem getur gengið): Heſten er ikke engang g.

Ganghjul hjól sem er troðið til snúnings.

Gangklæder, ft., ígangsklæði, gangveri: Sengeklæder og G.

Gangkone, a) kvennmaður sem hleypur erindi fyrir aðra; einnig lausavinnukona (sem er suma daga í vinnu á e-u heimili). — b) spítalaþjónusta.

Gangkurv vandlaupur sem börnum er kennt að ganga í. (Sb. Gangvogn.)

*Ganglion, ft. Ganglier, kl., = Nerveknude.

Ganglinned línklæði (gagnstætt: línlökum og öðru þess kyns).

Ganglod ganglóð á stundaklukku.

Gangpoſt = Fodpoſt.

Gangrum gangrúm (svo mikið rúm að gengið verði). — b) göng (Gang C, 1, c, β).

gangſid skósíður.

Gangſpil akkerisvinda.

Gangſti gangstigur. (Sb. Gangvei.)

Gangſyge = Omgangsſyge.

Gangtræ brú úr borðum og með handriði.

Gangvei gangvegur, einkum til skemmtunargöngu.

Gangvogn dálítill vagn sem börnum er kennt að ganga í.

Gangværk gangvirki (t. a. m. í úri; sb. Drivværk).

Ganning, sk., [sb. gáning-r], (í almúgatali), það sem manni líkar: Det er juſt min G. það er það sem við mig á.

ganſke (líka ritað gandſke), 1) e. (eins í ft.), (sjaldh. nema í ritningunni), allur, gjörvallur: Den g. Hær. Tíðkanl. í orðatiltæk.: Af mit g. Hjerte af öllu hjarta; sb. guðvelkomið. — 2) ao., a) öldungis, (sb. fuldelig): Det er ikke g. færdigt það er ekki albúið. Det er g. ſandt það er hverju orði sannara. Jeg er g. af hans Mening jeg er honum öldungis samdóma. — Fyrrum: G. ikke alls ekki; g. ingen alls enginn. — b) mjög, stórum, stórlega, mikillega, (sb. öllungis illa, Fms. XI, 144): Der er g. faa tilbage það eru örfáir eptir. Jeg blev g. bange dauðhræddur, laf-hræddur. — c) sæmilega, dáindis: Jeg var g. vel tilfreds dá-vel (dáindis) ánægður.

Gante, ft -r, kk., [ganti], ganti, flón: Peer Gantes Gjenvei (í tali), krókur (í orðatiltæk. fara á sig krók).

gante, ás. 1, [ganta], (í tali), ganta, gabba, heimska: G. een. — Gantes med een gera að gamni sínu við e-n.

Ganteri, ft. -er, kl., gantalæti, glens.

Gante ſnak glensyrði.

gantevorn, ft. -e, e., gantalegur.

*Garant, ft. -er, kk., ábyrgðarmaður.

*garantere, ás. 1, ábyrgjast.

*Garantie, ft. -r, sk., ábyrgð: Jeg har ingen G. for, at jeg get ekki átt undir, að o. s. frv.

*Garçon, kk., a) = Opvarter. — b) = Ungkarl.

*Garde, sk., varðlið stórhöfðingja (valið að vexti).

*Garder, ft. -e, kk., varðmaður stórhöfðingja.

*gardere, ás. 1, gæta e-s, bjarga e-n.

*Garderheſt hestur höfuðvarðar.

*Garderhøide það að vera eins hár og varðmenn stórhöfðingja.

*Garderobe, sk., klæðaklefi; fataskápur; fatnaður.

*Garderofficeer varðmannaforingi.

*Garderſtald varðmannahesthús.

*Gardin, ft. -er, kl., tjald um rúm eða fyrir glugga: Trække Gardinet for Sengen. Et Fag Gardiner tjöld fyrir einn glugga.

*Gardinbræt lista sem gluggatjald er hengt á.

*Gardinqvaſt skúfur á Gardin.

*Gardinring hringur á Gardin.

*Gardinſnor taug á Gardin.

*Gardinſtang tjaldvölur, tjaldkefli.

*Gardiſt, ft. -er, kk., = Garder.

Garkobber skír eir.

Garn, kl., [garn], a) án ft., spunnið band, þráður. — b) með ft. eins, net. — Einnig óeiginl., (sb. tálgröf): Have alle ſine G. ude hafa allar klær úti, hafa öll brögð í frammi. Faae een i ſit G. tæla e-n.

Garnbom vefjarrifur.

*garnere, ás. 1, leggja föt.

*Garnering, sk., a) án ft., það að garnere. — b) með ft. -er, leggingar.

Garnhaſpe hesputrje.

*Garniſon, ft. -er, sk., varnarlið, setulið.

*garniſonere, h. s. 1, vera í setu (vera setulið).

*Garnitur, sk., = Beſætning 1 (leggingar, o. s. frv.); höfuðbúnaður; o. s. frv.

Garnnøgle bandhnoða, þráðarhnykill.

Garnrende rakgrind.

Garnruſe = Netruſe.

Garnſpilde (sjaldh.), netjaspell.

Garnſpole = Spole.

Garnſtang bandstöng (sem band er hengt á til þerris). — b) í ft., það sem veiðimenn hafa til að festa net á.

garpe, h. s. 1, krunka. — b) drabba, gera hávaða.

Gartner, ft. -e, kk., garðyrkjumaður, (sb. víngarðsfágandi, 677). (Fornleg orð: Urtegaardsmand, Podemeſter.)

Gartneri, án ft., kl. garðyrkja.

Gartnerkonſt garðyrkjulist.

garve, ás. 1, súta, barka.

Garvemiddel það sem barkað (sútað) er úr.

Garver, ft. -e, kk., sútari.

Garverbark sútunarbörkur.

Garvergaard sútaragarður.

Garveri, kl., a) án ft., skinnaverkun: Lære Garveriet. — b) með ft. -er, sútunarhús: Anlægge et G.

Garverkar sútunarker.

Garverkule skinnagröf (múrsett gröf sem skinn eru sútuð í).

Garverlud = Barkelud.

Garvermølle = Barkmølle.

Garveſtof sútunarefni, (berki kl.).

Garvning, sk., sútun, börkun.

*Gas, sk., lopttegund.

*Gasconnade, sk., gort, raup, skrum.

*gasconnere, h. s. 1, gorta, raupa, skruma, láta mikið yfir sjer.

Gaſſe, ft. -r, sk., gæsarsteggi.

Gaſt, ft. -er, a) sk., (úrelt), ári, illur andi. — b) kk., (í tali), mannfýla.

*gaſtriſk, ft. -e, e., sem er í maganum, maga-.

*Gaſtronom, ft. -er, kk., sá sem kann að búa til kræsingar. — b) sælkeri.

Gat, sk., [sb. gat], þjóin. — Sb. Kattegat.

gau, e., (úrelt), slyngur, slunginn.

Gautyv sjá Gavtyv.

Gave, ft. -r, sk., gjöf 1) það að gefa. — 2) það sem gefið er, a) það sem menn gefa: Man ſkal ei laſte given G. líkt og gott er allt gefins (orðskv.). Frivillige Gaver til de Fattige. En koſtbar (herlig, fattig) G. — Tage imod Gaver taka mútur. — b) það sem guð gefur: Børn ere en G. af Gud. Guds Gaver guðs gjöf (sb. ganga skal guðrs gæfi til fjalls sem til fjöru; — gæfi af gáf-u, eins og sæti af sát-u, kvæði af kváð-u), guðs blessun, sjer í lagi góð (eða mikil) guðs blessun. Vi har Guds Gaver af Korn i Aar (í tali). Naturens Gaver (t. a. m. kraptar, minni; sb. vera vel af guði gerður). Lykkens Gaver (t. a. m. auður, metorð). — β) í ft., sjer í lagi, gáfur: En Mand af herlige Gaver. Han har gode Gaver til Poeſie hann er náttúraður fyrir skáldskap. — Einkum, talandi, mælska: Hans Prædiken var vel udarbeidet; men han fattes Gaver.

Gavebog gjafaskrá (sem gjafir eru bókaðar í).

Gavebrev gjafarbrjef.

Gavegods gjafafje.

gaveløs gjaflaus: Han lod ingen g. gaae bort engan fara gjaflaust af sínum fundi.

Gavl, ft. -e, sk., [gafl], gafl, gaflhlað.

Gavlbænk gaflbekkur.

Gavlfjæle, ft., eins konar vindskeiðar á sumum húsgöflum.

Gavlmuur gaflhlað sem er múr.

Gavlſpids gaflbust.

Gavltag gaflþak.

Gavlvindue gaflgluggi.

gavmild gjöfull, mildur af fje, örlátur, örlyndur: Være g. imod de Fattige.

Gavmildhed, án ft., sk., gjöfli (fornt), gjaflyndi (sjaldh.), örlyndi, örlæti, örleikur, frjálsleikur (Fms. XI, 422): En overdreven G. bliver til Ødſelhed.

Gavn, án ft., kl., [gagn], gagn, not, hagur, hagnaður, hagsmunir: Have G. af (að) noget. Det gjør mig hverken G. eller Skade. See (eða være) paa eens G. vera e-m hollur. — Gjøre G. i Huſet vera að gagni á heimilinu, gera nokkuð. — Være noget af Navn, men ikke af G. vera e-ð einungis að nafninu til. Er han det ikke i Navnet, ſaa er han det i Gavnet (hann er það, þó hann sje ekki kallaður það).

gavne (har), h. s. 1, [gagna], gagna (nota, stoða) e-m: Det gavner mig meget það er mjer að miklu gagni eða stóru liði. Det gavnede dog ſaa meget, at það var þó æfinlega það gagn að því, að o. s. frv.

Gavnelyſt, án ft., löngun til að gera gagn.

gavngjørende, [sb. gjøre], sem gerir nokkuð til gagns á heimilinu: G. Folk i et Huus.

gavnlig, ft. -e, e., [gagnlig-r], sem gagn er að, sem er til nokkurs, haganlegur, þarfur, nytsamur: Hvis det er ham gavnligt ef það er honum til góðs.

Gavnlighed, án ft., sk., nytsemi.

gavnløs gagnslaus, þarflaus, óþarfur, ónýtur: Et gavnløſt Foretagende.

Gavnløshed, án ft., sk., það að vera gavnløs.

gavnrig gagnsmikill, notasæll.

Gavnsgjerning þarfaverk: Han gjør ingen G. den hele Dag hann tekur ekki handarvik (tekur ekki hendi sinni til neins) liðlangan daginn.

gavnsgod (sjaldh.), sem sjer um sig.

Gavnſkov = Tømmerſkov.

Gavntræ = Gavntømmer.

Gavntømmer efniviður, verkviður.

Gavnved = Gavntømmer.

Gavtyv (líka ritað Gautyv; sb. gau) fantur, bófi.

Gavtyveri, kl., = Gavtyveſtreg.

Gavtyveſtreg óknytti, strákapör.

*Gazelle, ft. -r, sk., eins konar fagurvaxið hjartarkyn í austurálfu.

Gebeet, ft. Gebeter, kl., = Omraade, Landeie.

Geburtsdag = Fødſelsdag.

Gebærder, ft, = Lader, Fagter.

Ged, ft. -er, sk., [geit], geit, geitsauður, (í ft. geitur og geitfje).

Gedde sjá Gjedde.

Gede, sk., hjá skipasmiðum = Hvidved.

Gedebuk geithafur, hafur.

Gedehaar geitarhár, (geitarull).

Gedehams, ft. -hamſe, sk., (eins konar stór fluga) *vespa crabro*. Sb. Geding.

Gedehjord geitahjörð.

Gedehorn geitarhorn.

Gedehyrde geitahirðir.

Gedekid = Kid.

Gedeoſt ostur úr geitamjólk.

Gedemelk geitamjólk.

Gedeſkind geitskinn; geitstaka.

Gedeſti geitahús.

gedigen, ft. gedigne, e., um málm, sem finnst skír í jörðu: Gedigent Guld (Sølv). — b) óeiginl., verk sem prýðilega hefur tekizt, ágætur, framúrskarandi: Et gedigent Skrift.

Geding, ft. -er, sk., [sb. geitung-r], (fyrrum) = Gedehams.

Gehalt, án ft., sk., sannvirði peninga (eptir því hvað mikið er í þeim af gulli eða silfri): Mynt af god (ſlet) G. góðir (vondir) peningar. — Óeiginl., það sem í e-ð er varið: Et Skrift uden ſand G. sem ekkert er í varið í raun og veru.

Geheimeraad, kk., leyndarráð (nafnbót).

Gehæng, kl., sverðól. Sb. Sværdbælte.

Gehør, án ft., kl., næm heyrn í því sem lýtur að sönglist: Have et fiint G. Spille noget blot efter Gehøret (eptir heyrn sinni).

geil, ft. -e, e., lostafullur. — b) of frjór (um jarðveg); sem sprettur yfir sig (um plöntur; sb. leggjast í legur).

Geilhed, án ft., sk., ergi. — b) of mikil frjófsemi; ofvöxtur.

Geiſt, sk., 1) með ft. -er, = Aand 1 (andi, svipur, vofa). — 2) án ft., a) = Aand 4: Geiſten ſlumrer hos ham. Poetiſk G. skáldskaparandi. — b) sb. Viingeiſt.

geiſtig, ft. -e, e., áfengur.

geiſtlig, ft. -e, e., andlegur = sem er andlegrar stjettar, kennimannlegur: Den geiſtlige Stand hin andlega (kennimannlega) stjett, klerkastjettin. En g. Mand klerkur. Geiſtlige Godſer eignir kirkna eða klaustra. Geiſtlige Rettigheder rjettindi kennidómsins. Geiſtlige Love kristinn rjettur, guðs lög.

Geiſtlighed, án ft., sk., kennidómurinn, klerkastjett.

Geled, ft. -er, kl., fylkingarröð: De vare opſtillede i tre Geleder þeir höfðu þrísetta fylkingu. Aabne (færa sundur) Gelederne. Slutte (færa saman) Gelederne.

*Gelee, sk., hlaup (t. a. m. soðhlaup).

Gemak, ft. -ker, kl., höfðinglegt herbergi. (Á forna dönsku Mag.)

Gemal, kk., bóndi tiginnar konu.

Gemalinde, ft. -r, kvk., tigins manns kona.

gemeen, ft. gemene, e., að nokkru leyti úrelt og að öðru leyti tíðkanlegast í tali, a) úrelt = almindelig I, 1: Det gemene Bedſte almennings heillir, landsins gagn og nauðsynjar. — b) = almindelig I, 4, (óbreyttur, lítils háttar, o. s. frv.): Han omgaaes helſt med gemene Folk. En g. Talemaade (almúgalegt orðatiltæki). — þó er gemeen sjaldh. í þessari merk., nema um liðsmenn og skipara: G. (óbreyttur) Soldat. G. Matros. De Gemene liðsmenn (ekki foringjarnir). — c) óvandaður = ljótur (óskrautlegur): Grove og gemene Klæder. — d) ódrengilegur, níðslegur, níðangalegur: En g. Handling. — e) rustalegur, frumtalegur, hroðalegur, (dónalegur): Han har et gemeent Væſen. Gemene Skjeldsord óþvegnar skammir, (dóna-skammir). — f) klúr = klámfenginn: G. Snak klám. Gemene Viſer klámvísur. — g) lauslátur, saurlífur: Et gemeent Fruentimmer allra gagn, skækja. — h) kompánalegur: Gjøre ſig g. med nogen vera kompánalegur við sjer minna mann. — í almúgatali, altilegur, þægilegur, viðfeldinn, lítillátur.

Gemeenhed, sk., ódrengskapur, níðingsskapur: G. i Opførſel. — b) ósvinna, rustaháttur, rustaskapur, (dónaskapur). — c) klám. — d) lauslæti, saurlífi.

gemeenlig, ao., = almindelig II, 2.

Gemeenſkab, kl., samblendi: Have G. med een hafa samblendi við e-n.

*Gemme, ft. -r, sk., krotaður gimsteinn.

Gemyt, ft. -ter, kl., = Sind, Sindelag, Hjertelag: Et godt G. góðmennska. Hun har et eiegodt G. hún er ofboð góð í sjer. Et ondt Gemyt mannvonzka. Et mildt G. blíðlyndi. Et blødt G. viðkvæmni.

*Gendarme, ft. -r, kk, vopnaður gæzlumaður á hesti.

*Gene, sk., (eiginl. kvöl), það sem er fyrir (aptrar) manni, byrðarauki, ami, og þvíuml.

*Genealog, ft. -er, kk., ættartölumaður.

*Genealogie, sk., a) án ft., ættvísi. — b) með ft. -r, ættartala; ætt.

*genealogiſk, ft. -e, e., sem lýtur að ættartölum: Genealogiſke Tabeller ættartölutöflur.

*General- (eiginl. e.; en er haft) sem fremri liður í samsettum orðum, og merkir ýmist, sem nær yfir allt, eða yfir-, höfuð-, aðal-.

*General, ft. -er, kk., hershöfðingi.

*Generaladjutant efsti aðstoðarmaður hershöfðingja.

*Generalbas, án ft., undirstaða hljóðalistar.

*Generalfeltmarſkalk æðsti hershöfðingi.

*Generalfiſcal sóknari í landráðamálum, ríkissóknari: Sættes under Generalfiſcalens Tiltale.

*Generalinde, ft. -r, kvk., hershöfðingjafrú.

*Generaliſſimus, kk., æðsti hershöfðingi.

*Generalitet, kl., stjórnarráð yfir landhernum.

*Generallieutenant hershöfðingi annarar tignar að ofan.

*Generalmajor hershöfðingi þriðju tignar að ofan.

*Generalmarſ herbumbuslátturinn mikli (það að berja margar herbumbur, einkum til brautfarar): Slaae G.

*Generalſtab hershöfðingjaráðið.

*Generation, ft. -er, sk., kynslóð; mannsaldur.

*genere, ás. 1, vera fyrir (aptra) e-m, vera e-m til trafala, ama e-m: Det generer mig mjer er mein (bagi, ami, eða þvíuml.) að því. Det generer ham ſlet ikke honum þykir (verður) ekki mikið fyrir því, o. s. frv. — b) g. ſig fyrirverða sig. — Ho. l. t. er haft sem e. og merkir feiminn, einurðarlaus, uppburðarlítill, ófrjálslegur, o. s. frv.

*generel, ft. -le, e., = almindelig I, 2.

*generiſk, ft. -e, e., kynferðislegur: G. Forſkjel kynferðis-munur.

*Generoſitet, sk., drenglyndi, göfuglyndi, rausn.

*generøs, ft. generøſe, e., drenglyndur, göfuglyndur, stórgjöfull, rausnarlegur.

*genetiſk, ft. -e, e., upprunalegur (sem lýtur að því að sýna uppruna e-s hlutar).

*Genevre, kl., einirberjabrennivín.

*genial, ft. -e, e., fullur andagiptar; hugkvæmur, hugvitssamur; hugvitslegur.

*Genialitet, sk., andagipt, hugvit.

*genialſk, ft. -e, e., = genial.

*Genie, kl., = Aand 4, (sb. hugvit). — b) andagiptarmaður, hugvitsmaður: Et poetiſk (muſikalſk) G. sá sem hefur andagipt til kveðskapar (hljóðalistar). Et mathematiſk G. mesti hugvitsmaður til reiknings, (efni í mesta reikningsmann).

*Genitiv, ft. -er, sk., eigandi.

*Genius, ft. Genier, sk., andi (andleg vera); fylgja, verndarengill; eðli.

*Genre, sk., tegund, grein, o. s. frv.

*Genremaleri pentskript sem er tekin eptir því sem hversdaglega fer fram.

*gentil, ft. -e, e., prúður, prúðlegur.

*Gentleman, ft. Gentlemen, kk., heldri maður á Englandi.

*Genus, kl., kyn, kynferði.

*Geognoſie, sk., jarðlagafræði.

*Geognoſt, ft. -er, kk., jarðlagafræðingur.

*geognoſtiſk, ft. -e, e., sem lýtur að jarðlagafræði.

Geograph, ft. -er, kk., = Jordbeſkriver.

*Geographie, ft. -r, sk., = Jordbeſkrivelſe.

*Geolog, ft. -er, kk., jarðfræðingur.

*Geologie, sk., jarðfræði.

*geologiſk, ft. -e, e., sem lýtur að jarðfræði.

*Geometrie, sk., mælingafræði.

*geometriſk, ft. -e, e., mælinga-.

geraade (er), h. s. 1, a) vera, í öðrum eins orðatiltækjum og det geraader ham til megen Ære. — b) rata (komast) í e-ð, lenda í e-u: G. i Fare (Ulykke, Armod).

*gerere, ás. 1, í g. ſig hegða sjer, fara svo að ráði sínu, láta eins og, o. s. frv.

Geſandt, ft. -er, kk., sendiherra.

Geſandtſkab, ft. -er, kl., sendiherra umboð, sendiherra embætti. — b) sendiherra með sínum undirmönnum.

Geſims, ft. Geſimſer, sk., múrbrún; múrkverk.

Geſtalt, ft. -er, sk., lögun, sköpulag, vaxtarlag. (Sb. Skikkelſe 2, Skabning 2, Dannelſe b, α.)

*Geſticulation, sk., látbragð manns þegar hann er að tala.

*geſticulere, h. s. 1, baða höndum eða breyta sjer í andliti þegar maður talar.

geſtne sjá gjeſtne.

*Geſtus, ft. eins, sk., látbragð einkum þegar maður er að tala.

Gevalt, sk., vald, ofbeldi: Bruge G. beita ofbeldi. Raabe G. (kalla á hjálp þegar ráðizt er á mann). (Sb. Vold.)

Gevinſt, ft. -er, sk., hlutur sem maður fær t. a. m. í talnabúð; gróði. (Sb. Vinding.)

Gevær, ft. -er, kl., = Bøſſe 2.

Geværild skothríð úr bissum.

Geværkolbe = Bøſſekolbe.

Geværlaas = Bøſſelaas.

Geværpibe = Bøſſepibe.

Geværſmed = Bøſſemager.

Gevæxt, ft. -er, sk., æxli. (Sb. Udvæxt.)

Gi, ft. -er, (eða Gie, ft. -r), sk., eins konar (skips)kaðall.

gid! mo., jeg vildi; mikið vildi jeg, að; það væri betur, að: G. det var ſaa vel það væri betur, að satt væri!

gide, gad, (har) gidet eða gidt, h. s., [geta], a) með neitunarorði, nenna ekki, geta ekki fengið af sjer, (sb. gefa ekki um): Han gider ikke beſtille noget hann nennir ekkert að gera. Han gider ikke røre ſig af Stedet honum verður ekki ekið úr sporunum. Jeg gider ikke (get ekki fengið af mjer að) ſee ham. — Jeg gider ikke høre derpaa. — b) án neitunarorðs, vilja, gefa um að: Saaledes gider han have det þetta líkar honum (á við hann). Han gider gjerne ſpiſe godt. — Det gider han høre.

Gidſel, ft. Gidſler, (líka ritað Gisſel, ft. Giſler), kk., [gísl], gisl: Give Gidſler selja (setja) e-m gisla.

Gie sjá Gi.

Gieblok eins konar kaðalskeggla.

Gieløber, sk., einn kaðallinn (á skipi).

gift, ft. -e, e., [ho. l. t. gipt-r], giptur eins og það er nú haft, þ. e. a) um karlmann, kvongaður, kvæntur, eiginkvæntur; b) um kvennmann, gipt: En g. Mand. En g. Kone. Han er nylig bleven g. hann er ný-kvongaður. Være vel (lykkelig) g. vel gefinn (um kvennmann); sem á góða (væna) konu.

Gift, ft. -er, sk., I) [gift], a) gjöf, o. s. frv., sem aptari liður í samsettu orði (sb. Medgift, Tilgift, o. s. frv.). — b) gjöf (það sem peningi er gefið í einu): Køerne ſkal nu have den anden G. — c) = Doſis. — II) eitur, ólyfjan, (sb. dauðadrykkur, Fms. I, 8): Tage G. Døe af G. — Óeiginl., ólyfjan: Vellyſt er en G. for Sjælen. Laſternes G.

Giftblomſt eiturblóm.

Giftblander, ft. -e, kk., sá sem byrlar eitur.

Giftblanderſke, ft. -r, kvk., sú sem byrlar eitur, (eiturbyrla, J. H.).

Giftblanding eiturbyrlun. — b) eiturblanda.

Giftblære eiturblaðra (í sumum dýrum).

Giftbæger eiturbikar.

Giftdrik eiturdrykkur.

Gifte, kl., (fornl. og í almúgatali) = Giftermaal, Ægteſkab: I førſte (andet) G.

gifte, ás. 1, [gifta], gipta eins og það er nú haft, 1) gifte, a) án ſig, gefa = gipta: G. ſin Datter bort gefa dóttur sína. Han har giftet Datteren med en rig Kjøbmand gipt (eða gefið) dóttur sína ríkum kaupmanni. — De giftede deres Børn ſammen (ljetu þau eigast). — G. ſig Penge til (fá mikinn heimanmund). — b) g. ſig (sb. ef karlmaðr kvángast, en kona giptist, fyrir utan frænda ráð), α) kvongast; β) giptast: G. ſig i (mægjast við) en god Familie. G. ſig under ſin Stand taka niður fyrir sig. G. ſig igjen. G. ſig med een (um karlmann) ganga að eiga (eða tómt eiga) konu; (um kvennmann) giptast manni. — 2) giftes giptast; ganga saman (fornt): Hun vil aldrig giftes hún ætlar aldrei að giptast. — De tænke paa ſnart at giftes.

Giftefærd gipting (allt sem heyrir til giptingar; sb. Brylupsfærd).

giftefærdig gjafvaxta: Han har en g. Datter.

giftefør (sjaldh.) = giftefærdig.

giftegal (í óvönduðu tali), sem ólmur vill giptast, ólmur í að giptast.

Giftegriller, ft., = Giftetanker.

Giftelyſt giptingahugur; kvonbænahugur.

giftelyſten sem (þol.) langar til (fús á) að giptast eða kvongast.

Giftenykker, ft., (í tali), giptingaköst, kvonbænaköst: Faae G. i Hovedet.

Giftermaal ráð = ráðahagur, (sb. kvonfang, um karlmann; gjaforð, um kvennmann; gipting): Være lykkelig i G. Stifte et G.

Giftermaalsſager, ft., ráðahagsmálefni: Det er ikke godt at blande ſig i Andres G.

gifteſyg sem (þol.) langar mikið til að giptast eða kvongast.

Gifteſyge, án ft., mikil fýsn til að giptast eða kvongast.

Giftetanker, ft., (í tali), giptingahugur; hugsun um að kvongast: Gaae i G. Have G.

Giftetid giptingartíð; kvæningartíð.

giftig, ft. -e, e., I) um korn og jarðveg, frjór, frjófsamur: Rugen er ikke meget g. i Aar rúgurinn er heldur rýr í ár. En g. Jord. — II) eitraður: En g. Plante; sb. Giftplante. Giftige Slanger eiturormar. — Óeiginl., skaðvænn, skaðræðis-: En g. Taage. Han har en g. Tunge það er skaðræðismunnur á honum; sb. skæð tunga (Nj.).

Giftighed, án ft., sk., það að vera giftig (I—II).

Giftingsgods (úrelt) = Medgift.

Giftingsmand (úrelt), giptingarmaður.

Giftmeel = Rottekrud.

Giftmiddel = Modgift.

Giftpiil eitrað skeyti.

Giftplante eiturplanta, eiturjurt.

Giftſkud eiturlegt skot.

Gifttand holtönn í höggormi.

*Gig, sk., eins konar enskur eineykisvagn á tveimur hjólum.

*gigantiſk, ft. -e, e., tröllslegur, geysi (feikna, afar) mikill, feikilegur (feykilegur), o. s. frv.

Gige, ft. -r, sk., [gígja], (sjaldh.), gígja.

Gigt, án ft., sk., kveisa = liðaverkir.

Gigtfeber ólga í blóðinu sem kemur til af flugkveisu.

Gigtknude kveisuþrimill.

Gigtplaſter kveisuplástur.

Gigtſmerte kveisuverkur.

gigtſyg sem hefur liðaverki.

Gigttaft eins konar vext silki sem þykir gott við kveisu.

Gigttilfælde kveisuflog.

Giis, sk., angar út úr tóbaksjurtinni sem eru teknir af áður enn hún sprettur.

gild, ft. -e, e., [gild-r], (úrelt), gildur (líkt og góður í hverja skuld): En g. og gjev Mand. En g. Oxe (Heſt).

gilde, ás. 1, [gelda], gelda, vana (hest): En gildet Væder kaldes Bede.

Gilde, ft. -r, kl., [gildi], gildi (Eg. 22), boð, veizla: Gjøre et G. eða holde G. gera veizlu; hafa boð inni. Være til G. vera í (heim)boði eða veizlu. — b) (fyrrum), gildi (sem fjelag).

Gildebroder (sb. Gilde b), gildisbróðir, gildismaður, (sb. hvirfingsbróðir, Fms.).

Gildefred friðhelgi gildismanna.

Gildefærd gildisferð.

Gildegjerd, sk., [Gjerd = gerð], (úrelt), tillag gildismanns.

Gildegods gildisjörð (sem liggur undir Gilde b).

Gildehuus (líka Gildeshuus) veizlustofa (sb. Gilde a). — b) gildaskáli gildisbræðra.

Gildelag = Gilde a. — b) boðsmenn.

Gilder, ft. -e, kk., sem aptari hluti af samsettu orði, -geldir; sb. Heſtegilder.

Gilder, ft. Gildre, sk., [sb. gildra], (úrelt), gildra: Sætte Gildre for Ræve (sb. refgarður, Gþl.) eða Ulve (sb. úlfshús, Gþl.). Orðskv.: Ræven gaaer ei to Gange i G. (sb. brennt barn forðast eldinn, og láta sig ekki flæða á sama skerinu).

Gildeshuus sjá Gildehuus.

Gildeſkraa (fyrrum), gildisskrá.

Gildeſtue veizlustofa.

Gildetønde tunna sem veizludrykkur er í (einkanl. öltunna).

Gilding, ft. -er, kk., [gelding-r], geldingur (um mann).

Gildning, sk., gelding.

gildre, h. s. 1, [gildra], gildra: Det er ondt at g. for gamle Ræve illt er að ginna gamlan skolla (orðskv.).

gille (og gillie), ás. 1, [gilja], gilja; gæla kvennmann til ásta.

gillie sjá gille.

Gilling, sk., a) slakki á aptanverðu skipi við stýrið. — b) fláandi á neðanverðu segli.

Gimmer, sk., [gimbr], haft í orðinu

Gimmerlam lamb sem er gimbur (gagnstætt: Væderlam).

Gimpe, ft. -r, sk., [sb. gimpur í BH.], eins konar róla til að hossa sjer í.

gimpe, h. s. 1, hossa sjer; vega salt.

Gimpemølle eins konar róla handa fjórum.

Gimpeſtang ás til að vega salt á.

gimſe, h. s. 1, (um hest, sem ekki hefur frið fyrir flugum), kippa höfðinu upp og niður.

*Gin, kl., enskt einirberjabrennivín.

*Gingerbeer, kl., engifers-öl.

Gips (líka Gyps), án ft., sk., gips (smágert veggjalím).

Gipsarbeide það að búa e-ð til úr gipsi. — b) það sem búið er til úr gipsi.

Gipsarbeider sá sem býr til sitt hvað úr gipsi.

Gipsbillede mynd (líkneski o. s. frv.) úr gipsi.

Gipsdække gipsfylla undir lopti.

gipſe, ás. 1, gipsa lopt eða veggi.

Gipſer, ft. -e, kk., gipsari (sá sem gipsar lopt eða veggi). — b) = Gipsarbeider.

Gipsloft lopt með gipsfyllu.

Gipsmeel gipsmold; malið gips.

Gipsning, sk., gipsun.

Gipsſteen gipssteinn sem finnst í jörðu.

Gipsværk = Stuccatur.

*Girobank ávísunarsjóður (einkum fyrir kaupmenn).

giſe, ás. 1, taka anga af tóbaksjurtarblöðum (sb. Giis).

Gisning, ft. -er, sk., getgáta, tilgáta, ágizkun.

Giſp, ft. eins, kl., stynur eða þungt og snöggt andvarp (einkum í andarslitrunum).

giſpe (har), h. s. 1, [geispa], draga þungt andann, vera í andarslitrunum.

Giſpen, án ft., sk., stunur.

giſke, ás. 1, [sb. gizka], (sjaldh.), geta e-s til.

Giſſel sjá Gidſel.

giſten, ft. giſtne, e., [sb. gisin-n, gisn-, þar sem niðurlagið byrjar á hljóðstaf; sn í framburði = stn], gisinn.

giſtne, h. s. 1, [sb. gisna], gisna: Saalænge der ſtaaer Vand i Karret, giſtner det ikke.

Gitter, ft. -e, kl., grind (stundum netgrind úr járnvír) fyrir e-u eða í kringum e-ð: Sætte G. for en Dør. G. om en Have.

Gitterdør grindahurð eða nethurð.

gitterhegnet, [sb. hegne], sem grindur eru í kringum.

Gitterport grindahlið, nethlið; stór grindahurð eða nethurð.

Gittervindue grindagluggi eða netgluggi.

Gitterværk grindur: G. ved en Trappe grindarið (handrið úr grindum) á stiga. G. om en Altan. (Sb. Rækværk.)

give [gefa], gav [gaf], given og givet [gefin-n, gefit], ás., I) með þol., A) þar sem gjör. er skynsöm vera, 1) með einum þol., eiginl., a) fá e-m e-ð, rjetta e-ð að e-m: Giv mig den Bog, ſom ſtaaer der i Hylden. G. een noget i hans egen Haand. — b) bera, kasta, ausa, o. s. frv.: G. Maden om (eða omkring) ved Bordet. Giv (komdu með) Maden paa Bordet. G. Maden op ausa upp matinn úr potti. G. en Bold op henda upp hnetti. — c) g. Kort gefa (í spilum). — d) g. Qvæget Foder gefa kúnum. Sb. han gav Heſten Brød. — give merkir líka að ala: G. et Sviin med Erter ala svín á baunum. En given Galt gjafgöltur (Gþl.), í orðatiltæk. ſaa fed ſom en given Galt um þann sem rær í spikinu. — e) gefa e-m læknisdóm o. s. frv. (sb. gef hánum súrur at eta, 655 XXX): G. een Medicin. G. een en Sovedrik. G. een Gift gefa e-m dauðadrykk (Fms I, 8). G. een noget ind for Feberen. — f) gefa (í eiginl. merk.): G. og modtage Foræringer gefa gjafir og þiggja. Orðskv.: Ingen giver bedre, end det, han har (enginn gefur betra, enn á). Hun giver bort Alt hvad hun eier. Der er intet at g. bort það er ekkert eptir. G. een Koſten gefa e-m kost (Nj. 6), fæða e-n. G. en Tigger Almiſſe. G. meget til Fattige. — g) gefa, líkt og gjalda: Hvormeget har han givet for (gefið fyrir) Gaarden? G. een ſaameget i Løn (gjalda e-m svo mikið kaup) om Aaret. Jeg vilde g. meget godt til, om det kunde ſkee jeg vildi (gefa mikið til eða) mikið til vinna, að það gæti orðið. Han maa endnu g. noget til (hann verður að gefa meira, eða gefa á milli), hvis han vil have det. G. mange Penge ud eyða miklum peningum í útgjöld. G. mere ud, end man tager ind (hafa meiri gjöld enn tekjur). G. (greiða, gjalda, borga) Jordſkyld (Leie, Rente, Skat). G. (greiða) Veder. G. een noget paa Haanden gjalda e-m festarpening. — h) gefa = gipta: G. ſin Datter bort gipta dóttur sína. Sb. Ægte. — i) g. igjen hvad man har laant skila því aptur. — k) giv Barnet den nye Kjole paa færðu barnið (eða láttu það fara) í nýju klukkuna. — l) g. een noget med fá e-m e-ð til að fara með það: G. een Mad med paa Reiſen fá e-m nesti. Jeg gav ham et Brev med til Norge jeg bað (beiddi) hann fyrir brjef til Norvegs. — m) g. en Anſøgning ind i Cancelliet fara með (eða senda) bænarskrá til kanselíisins. — n) g. en Bog ud (láta prenta bók). — o) undir konunglegum tilskipunarbrjefum, givet (gjört) paa vort Slot o. s. frv. — p) g. een ſkriftlig Fuldmagt fá e-m skriflegt umboð, bjóða e-m skriflega um e-ð. — G. ſin Haand for noget rita nafn sitt e-u til staðfestu; staðfesta e-ð skriflega. — q) g. een Riis hýða (flengja) e-n. G. een Hug slá e-n. G. een Ørefigen gefa (reka) e-m utan undir. — r) g. noget op selja e-u upp, spýja e-u. — s) g. Skrig reka upp org, orga upp, (orga upp yfir sig). G. Lyd fra ſig láta heyra til sín, (sb. gefa hljóð frá líkamanum). — t) g. Ævret op láta smala sinn í gerði (Gþl. 406). — u) g. Hals æpa; (líka: gelta). — v) með ſig sem þol.: G. ſig (leggja) ud paa Søen i en Baad. G. ſig (leggja, halda) ud paa Iſen. G. ſig paa Veien leggja (halda) á stað. G. ſig paa Reiſen hefja ferð sína, leggja að heiman. G. ſig paa Flugt leggja (fornt: leggjast) á flótta. G. ſig ind i en Trængſel fara (gefa sig) inn í mannþröng. G. ſig imod (ráðast í móti) ſin Fjende. G. ſig paa (eða ind paa) een vaða að e-m, ráðast á e-n. G. ſig om een slá hring um e-n, gera aðsúg að e-m. — 2) með einum þol., óeiginl., gefa, veita, fá, láta, gera, o. s. frv.: G. et ſtort Aftensmaaltid gera mikla kvöldveizlu. G. et Bal gera dansveizlu. G. Love setja lög. G. Befaling til noget skipa e-ð. G. Raad gefa ráð, leggja ráð til. G. ſit Samtykke til noget fallast á e-ð að það sje gert. G. ſit Liv (láta lífið) for en anden. G. Agt paa noget gefa gaum að e-u, hafa gát á e-u; sb. Agt 2. G. Vink om noget láta e-ð í veðri vaka, o. s. frv. G. Efterretning om noget greina (segja, skýra) frá e-u. G. Underviisning i noget segja til í e-u. G. Svar (Beſked) veita andsvör (úrlausn). G. Forargelſe gefa hneyxli af sjer. G. et godt (ſlet) Exempel ganga á undan öðrum með góðu (illu) eptirdæmi. G. gode Ord friðmælast. Hvorledes vil du g. diſſe Ord (snúa þessum orðum) paa Danſk? G. noget Ord for Ord snúa e-u eptir orðunum. Kongen har givet ham (veitt honum) et godt Embede. G. een Tilladelſe (Lov) til noget leggja e-m e-ð til leyfis. G. een frit Valg láta e-n sjálfan kjósa. G. een Haab om noget veita e-m ádrátt um e-ð, dragast á e-ð við e-n. G. een Forſikring om noget lofa e-m e-u fyrir víst. G. een Magt til at gjøre noget gefa (veita, ljá) e-m vald o. s. frv. G. een Friſt gefa e-m frest, ljá e-m fresta. G. een Ret fallast á það sem e-r segir, vera e-m samdóma. G. een en Iretteſættelſe setja ofan í við e-n. G. een Skyld for noget kenna e-m um e-ð. G een noget at beſtille. G. een noget for setja e-m e-ð fyrir. G. ſig Tid (Stunder) fara í hægðum sínum. G. ſig en fornem Mine setja upp hefðarsvip. G. noget Navn gefa e-u nafn. — G. ſin Ret bort afsala sjer rjettindi sín. G. en Sag op hætta við mál, fella það niður. Han gav det ud for ſit Arbeide hann sagði, að það væri eptir sig sjálfan. G. een noget til Kjende gera e-m e-ð kunnugt (fornt: í kunnleika), kynna e-m e-ð. G. et Par Folk ſammen gefa saman hjón. — b) með ſig sem þol.: G. ſig i Kloſter gefa sig í klaustur (60). G. ſig i Spil fara að spila. G. ſig i Færd (Lav) med noget fara til e-s (þ. e. fara að gera e-ð); g. ſig i Færd med at fara að o. s. frv. G. ſig i Kaſt (Leg) med een. G. ſig i Trætte (Klammeri) med een fara í orðakast við e-n. G. ſig i Slagsmaal med een fara í áflog við e-n.

G. ſig i Samtale med een koma sjer í tal við e-n, koma að máli við e-n. G. ſig i Ægteſkab kvongast, o. s. frv. G. ſig i Lære hos een fara til kennslu til e-s. G. ſig i Tjeneſte hos een verða þjónustumaður (þjónustukona) e-s; fara í vinnumennsku til e-s. G. ſig i eens Magt gefast upp í vald e-s, ganga á vald e-s. G. ſig Gud i Vold fela sig guði á vald, biðja guð fyrir sjer. G. ſig i Livsfare hætta lífi sínu. G. ſig til Hvile ganga til svefns, taka á sig náðir. G. ſig til Krigen (verða — gerast — hermaður). G. ſig til et Haandværk (verða iðnaðarmaður). G. ſig til Studeringer fara að stunda bóknám. G. ſig til at ſynge (græde) fara að syngja (gráta). G. ſig under eens Herredømme ganga til handa e-m, ganga undir e-n. G. ſig fra et Forſæt gefa e-ð frá sjer. — G. ſig af med noget gefa sig við e-u; leggja stund á e-ð. — G. ſig ud for en Anden (látast vera annar), end den, man er; sb. ljúga til nafns síns. — G. ſig tilfreds láta huggast, o. s. frv. — Han vilde ikke g. ſig (gefast upp), ſaalænge han endnu kunde føre Sværdet. — G. ſig (hljóða upp yfir sig, kveina, veina) af Smerter. — 3) með tveimur þolendum (öðrum af nafni, eða e-u orði, sem er haft fyrir nafn, en öðrum af einkunn): G. een fri (løs) af Fangenſkab, eða g. en Fange løs láta mann lausan (úr höptum), láta bandingja lausan. G. en Træl fri gefa þræli (manni) frelsi. G. een fri for noget (t. a. m. Skat) gefa e-m e-ð upp, nema e-n frá e-u. — b) þar sem hinn nánari þol. er ſig: G. ſig blot koma upp um sig. G. ſig tabt (líka g. tabt) gefast upp (t. a. m. í leik). — B) þar sem gjör. er ekki skynsöm vera, 1) eiginl.: Koen giver megen Melk mjólkar vel. Koen vil ikke g. Melk selur ekki. Pennen vil ikke g. Blæk tekur ekki á. Kilden giver godt (rigeligt) Vand það er nóg vatn í uppsprettunni. Denne Jord giver ikke meget eða ikke meget af ſig (er ekki frjófsöm); sb. dette Embede giver ikke meget af ſig það er ljelegt embætti. Kornet giver kun lidt i Skjeppen (kornið er rýrt = það verður lítið úr því, þegar farið er að þriskja það) i Aar. Søndenvind giver Regn sunnanvindur gerir regn, sunnanvindi fylgir regn. G. Smag bæta bragðið. Diſſe Blomſter g. en herlig Lugt gera ágætan ilm. Dette Brændſel giver ingen Varme það er enginn hiti að þessu eldsneyti. Alt Lys giver Skin. Det gav et ſtort Bulder i Huſet sb. það brakaði í hverju trje. Denne Handel giver ſtor Fordeel er ábatasöm. — G. Hals; sb. A, 1, u. — b) með ſig sem þol.: Naar man kommer Vand i et giſtent Kar, g. Staverne ſig ſammen. G. ſig fra flosna (gliðna) frá. G. ſig fra hinanden gliðna í sundur, springa, rifna. Muren har givet ſig hefur rifnað eða snarazt. Skoen giver ſig (lagast) efter Foden. Læderet vil ikke g. ſig tognar ekki, það er engin teygja í því. G. ſig ind hlaupa (skreppa) saman (t. a. m. um klæði); en der har Muren givet ſig ind þarna er kominn slakki í múrinn. G. ſig op þrútna (bólgna) upp, svella, o. s. frv. — 2) óeiginl.: Det giver et fornøiet Sind (það gerir manni glatt í huga). Trætte giver Uro (sb. sanna elsku gerir samþykki; en þverúð af þrætum vex). G. een noget at tænke paa valda e-m áhyggju. Hans Embede giver ham meget at beſtille hann hefur örðugt embætti. Det gav ham et Stød, ſom han aldrig forvinder hann bíður þess aldrei bætur. Det vil g. end ſtørre Mistanke það verður enn tortryggilegra. — Det giver intet (stendur á sama, kemur í sama stað niður), om han kommer i Dag, eller i Morgen. Det giver (optar gjør) hverken til eller fra stendur á sama, kemur í sama stað niður. — Fornuften giver det (skynsemin sýnir það), mönnum gefur að skilja. Det vil Tiden g. það mun sýna sig. — b) með ſig sem þol.: Det vil g. ſig med Tiden það mun sýna sig, þegar fram líða stundir. Det giver ſig ſelv það liggur í augum uppi. — Det kan vel g. ſig það getur að borið eða farið svo. Hvis en Leilighed ſkulde g. ſig ef færi gæfist. — II) án þol., A) þar sem gjör. er skynsöm vera, 1) eiginl.: Man kan g. af ſit eget; men ikke af Andres. G. een at ſpiſe (drikke). — G. paa (ala) en Stud (Gaas). — G. paa Heſtene med Pidſken keyra (sb. slá upp á) hestana. G. paa een (lambra á e-m) med en Kjep. — G. paa herða sig: Nu maae vi g. paa igjen (sb. gefr Ormr þá á, ok rekr Brúsa at bálkinum, Fms. III, 225). — G. Heſten af Sporerne keyra hestinn sporum. G. Heſten af Pidſken keyra (= slá upp á) hestinn. — 2) óeiginl.: Gud g., at hun maa komme ſig guð gefi, að henni batni! Gud g., jeg aldrig havde ſeet ham guð gæfi, jeg hefði aldrei sjeð hann! — Han gav til Kjende (gaf í skyn, ljet í ljósi), at o. s. frv. — G. tabt (líka g. ſig tabt) láta sig. — G. efter for een láta undan e-m, vægja fyrir e-m. — G. een efter (standa á baki e-s) i noget. — B) þar sem gjör. er ekki skynsöm vera: Nu giver det ret paa at regne (blæſe) nú vesnar rigningin, nú hvessir enn meir. Det giver efter for (lætur undan, svignar fyrir, o. s. frv.) Trykket. — III) **gives** finnast = vera: I det Land gives der en ſtor Mængde Qvæg í því landi er mjög mikill kvikfjenaður.

givefærdig (sjaldh.), örlátur, gjöfull, gjöfli vanur.

Giver, ft. -e, kk., gjafari: Holde af Gaven for Giverens Skyld; sb. góður er að því nauturinn.

Givtoug eins konar seglstrengur.

Gjald, ft. eins, kl., [gjall], (sjaldh.), glaumur: „Glædens G.“ glaumur og gleði.

gjalde [gjalla], **gjaldt** [sb. gall], (har) **gjaldet**, h. s., gjalla, gella.

Gjedde (líka **Gedde**), ft. -r, sk., [gedda], gedda (*esox lucius*): Fiſke Gjedder.

Gjek, ft. -ke, kk., bjani, fábjáni, heimskingi. — b) æringi, galapín: Slaae Gjekken løs (sleppa sjer — fara á stað — þ. e. fara að gera að gamni sínu).

gjekke, ás. 1, gabba, leika á: Lade ſig g. Orðskv.: Gammel Skalk er ond at g. illt er að gildra gamlan skolla, (sb. gamlan hund er ei gott að tjóðra, Orðskviðasafn). — **Gjekkes** glettast: Gjekkes med (við) een. Han er ikke god at gjekkes med það er ekki gaman að glettast við hann.

gjekkelig, ft. -e, e., (sjaldh.), bjánalegur, heimskulegur.

Gjekkeri, ft. -er, kl., glettni, gaman, ólæti.

Gjekurt = **Sneeklokke**.

Gjeld, án ft., sk., [gjald], skuld, skuldir: Gjøre G. hleypa sjer í skuldir. Komme i G. til een komast (hleypa sjer) í skuldir við e-n. Være i G. hos een eða være i eens G. vera í skuld við e-n, láta e-n eiga hjá sjer. Sidde (vera) i en bundløs G. (sb. **bundløs**). Betale en G. gjalda (borga) skuld. Afbetale paa en G. borga nokkuð af skuld. Der er G. i Boet það eru skuldir í dánar-búinu, búið er í skuldum; en der er G. til Boet búið á hjá öðrum.

Gjeldbog skuldaskrá. Sb. **Skyldbog**.

gjeldbunden, [sb. **binde**], = **forgjeldet**.

gjelde [gjalda], **gjaldt** [galt; sb. **ſtjal** f. **ſtal** og **Skjald** f. **Skald** = skáld] og stundum **gjeldte**, **gjeldet**, A) h. s., 1) þar sem ekkert fall fylgir því, annað enn gjörandinn, a) kosta, vera gjaldgengur, o. s. frv.: Hvormeget gjelder (hvað kostar) en Tønde Korn? En Specie gjelder tolv Mark spesían er tólf mörk. Denne Mynt gjelder ikke hos os þessir peningar ganga hjer ekki, (sb. Rímb. 458). — b) ganga (t. a. m. um lög), o. s. frv.: Denne Lov gjelder ikke mere. Her g. de fleſte Stemmer hjer ræður afl (Grágás). Lade noget g. láta e-ð gott heita. — c) vera í metum: G. meget hos een vera mikils metinn af e-m. Hans Mening gjelder meget það er mikið farið eptir hans orðum. — d) vera haldinn e-ð: G. for en rig Mand vera haldinn auðugur. — e) vera áríðandi, og því uml.: Her gjelder det (nú ríður á, nú er allt undir því komið), at have Mod. Naar det gjelder (þegar á þarf að halda, þegar til þess kemur), ſkal man finde mig. Naar det gjelder, kan han arbeide for to hann er tveggja manna maki til vinnu, þegar því er að skipta eða þegar hann vill það við hafa. Nu gjelder det (nú er eptir að vita), om han vil holde Ord. Det gjelder om (eða paa) Liv og Død um lífið er að tefla. — Hvor gjelder Reiſen hen hvert er ferðinni heitið? — 2) með falli, er Danir skilja sem þiggj., eptir því sem er á þjóðv., g. noget lúta (hníga) að e-u, a) det gjelder hans hele timelige Velfærd öll farsæld hans hjer í heimi er undir því komin. Det gjelder mig það veit til mín, (sb. til okkar talar presturinn; sveigja að e-m). — b) um veðjun: Hvad gjelder det? han kommer i Dag. Det gjelder en Specie. Hverju viltu veðja? jeg segi hann komi í dag. Jeg veðja spesíu. — B) sjaldnar haft sem ás., gjalda e-ð, bæta; endurgjalda: Gaver maae gjeldes æ sjer gjöf til gjalda (orðskv.). — b) = **undgjelde**: Ofte gjelder Griis det gammel So har gjort grísir gjalda, en gömul svín valda (orðskv.).

gjeldfri skuldlaus: Naar han førſt er bleven g. þegar hann er kominn úr skuldum. Et gjeldfrit Gods.

Gjeldherre = **Creditor**.

Gjeldner, ft. -e, kk., = **Skyldner**.

Gjeldsbeviis skrifleg skuldarjátning: Fornye et G.

Gjeldsbrev skuldarbrjef.

Gjeldsfange sá sem er í höptum fyrir skuldir.

Gjeldsfordring skuldaheimta: Inddrive Gjeldsfordringer heimta saman fje sem maður á hjá öðrum.

Gjeldsfængſel skuldafangelsi.

Gjeldslov lög um skuldir.

Gjeldsſag skuldamál, jfárheimtumál.

Gjem, sk., [sb. gaum-r], (úrelt), gaumur: Give G. paa noget gefa gaum að e-u. Give noget G. gefa e-u gaum.

Gjemme, kl., a) án ft., geymsla, gæzla, (sb. eiga e-ð í vitum sínum): Give een noget i G. fá e-m e-ð til geymslu, biðja e-n að geyma e-ð. Jeg har ikke havt det i mit G. það hefur ekki komið í mínar vörzlur. — b) með ft. -er, hirzla, (sb. fórur, herfórur): Lede (ſøge) i alle Gjemmer. Skjulte Gjemmer i et Skab.

gjemme, s. 2, [e. o. geima f. geyma; sb. **glemme** og gleyma], A) ás., 1) láta e-ð niður, hirða, fela: G. noget for een hirða (fela) e-ð fyrir e-m. G. noget under Laas og Lukke læsa e-ð niður. — G. ſig fela sig. — 2) geyma, a) geyma e-ð: Denne Frugt kan gjemmes Vinteren over skemmist ekki, þó það sje geymt allan veturinn. G. noget til en anden Gang geyma (treina) sjer e-ð. — b) úrelt, geyma e-s, varðveita e-n. — B) sem h. s. í g. paa noget geyma e-ð, treina sjer e-ð: Det er ikke værdt at g. paa.

Gjemmefrugt aldin sem verður geymt.

Gjemmegods geymslufje.

Gjemmeſted = Gjemme b.

Gjemmeæbler, ft., epli sem verða geymd.

Gjemſel, kl., [e. o. geymsl], (sjaldh.) = Gjemmeſted.

gjen, ft. -ne, e., [gegn e.], sjaldh. nema í almúgatali, 1) eiginl., beinn: Stien er gjennere styttri. Dette er den gjenneſte Vei. — 2) óeiginl., a) handhægur, hægur, auðveldur, fyrirhafnarlítill: Denne Maade er den gjenneſte það er hægast með þessu móti. — b) laginn, laglegur í sjer: Være g. til ſin Gjerning vera lagvirkur. — B) gjent, sem ao., með hægu móti, fyrirhafnarlítið: Komme gjent til noget hafa lítið fyrir e-u. Orðskv.: Sygdom kommer gjent og gaaer ſeent (veikindin eru fljót að koma, en sein að fara). Det gjør man gjenneſt paa denne Maade það er hægast með þessu móti.

gjen, ao., [gegn], ekki haft nema 1) í ao. igjen. — 2) sem fremri liður af samsettu orði, og merkir þá a) gegnt; b) gagn- (í gagnstæður); c) endur-, aptur-.

Gjenavling endurgetnaður.

Gjenbeſøg heimsókn aptur í móti: Gjøre een et G. heimsækja e-n aptur (þegar hann hefur sókt mann heim að fyrra bragði).

Gjenbillede mynd = ímynd.

Gjenbo sá sem á heima gegnt (gagnvart, beint yfir undan, rjett á móti) e-m: Vore Gjenboer (þeir sem eru gegnt okkur) kunne ſee ind i vore Værelſer.

Gjenbog = Contrabog.

Gjenbrev skírteini um að maður hafi tekið við e-u.

gjenbringe skila e-u aptur.

Gjenbringelſe, sk., það að gjenbringe.

Gjenbringer, ft. -e, kk., sá sem skilar e-u.

Gjenbud = Afbud.

Gjenbyrd = Gjenfødelſe.

gjendrive, ás., hrekja (reka) e-ð með ástæðum, hrinda e-u, ósanna: G. en Paaſtand (Beſkyldning).

Gjendrivelſe, ft. -r, sk., það að gjendrive.

Gjendøber endurskírari.

Gjenfald = Tilbagefald.

gjenfinde finna e-n eða e-ð aptur.

Gjenfindelſe, sk., það að gjenfinde.

gjenfordre heimta (taka) e-ð aptur.

Gjenfordring, ft. -er, sk., það að gjenfordre. — 2) gagnkröf: Fordringer og Gjenfordringer.

gjenforene samtengja e-ð aptur að nýju.

Gjenforening, ft. -er, sk., það að gjenforene.

Gjenfærd, ft. eins, kl., svipur = vofa, (sb. Gjenganger, Spøgelſe): Eens G. (eða G. af een). See et G.

gjenføde endurgeta, endurfæða, endurnýja.

Gjenfødelſe, sk., endurgetning; endurnýjun: Videnſkabernes G.

Gjenganger apturganga, (sb. Gjenfærd, Spøgelſe).

Gjengift gagngjöf (það sem e-m er gefið aptur fyrir sína gjöf).

gjengive fá (veita) e-m e-ð aptur.

Gjengivelſe, sk., það að gjengive.

Gjengivning, sk., = Gjengivelſe.

gjengjalde taka undir = kveða við.

Gjengjeld, án ft., sk., [sb. gagngjald], endurgjald, gjöld, umbun: Gjøre G. gjalda líku líkt. Faae G. for ſine Velgjerninger fá umbun sinna velgjörninga.

gjengjelde, ás. 2, endurgjalda, gjalda, launa, umbuna: G. eens Godhed. G. Ondt med Godt gjalda góðu illt.

Gjengjeldelſe, sk., það að gjengjelde, (sb. Gjengjeld).

Gjengjeldelſesret, án ft., endurgjald, umbun, (sem rjettur).

Gjengjelder, kk., umbunari.

Gjengjeldsret, án ft., = Gjengjeldelſesret.

Gjenglimt glampi sem kemur aptur.

Gjengroening = Gjenvæxt.

Gjenhammer hamar til að halda við með (þegar járnað er).

Gjenhilſen það að taka kveðju e-s, eða senda e-m kveðju aptur.

Gjenhold apturhald = tálmi.

Gjenkald (sjaldh.) = Gjenkaldelſe.

gjenkalde, ás., taka aptur t. a. m. orð sín: G. et Løfte. G. en Beſkyldning (Beretning); sb. jeta e-ð ofan í sig (aptur). — b) ryfja e-ð upp: G. ſig noget ryfja e-ð upp fyrir sjer. G. noget i eens Erindring.

gjenkaldelig, ft. -e, e., sem aptur verður tekinn: Et gjenkaldeligt Løfte.

Gjenkaldelighed, sk., það að vera gjenkaldelig.

Gjenkaldelſe, sk., það að gjenkalde.

gjenkjende þekkja e-n eða e-ð aptur, kannast við e-n eða e-ð: Efter ſaa lang en Skilsmiſſe kunde jeg knap g. ham jeg ætlaði varla að þekkja hann aptur að svo löngum tíma liðnum.

Gjenkjendelſe, sk., það að gjenkjende.

Gjenkjærlighed ást aptur á móti.

Gjenkjøb lausn á e-u.

gjenkjøbe leysa e-ð (til sín aptur).

Gjenkjøbsret það að eiga lausn á e-u: Sælge noget med G. leggja mála á e-ð.

Gjenklage ákæra á móti annari ákæru, gagnsök.

Gjenklang = Gjenlyd: Det gav G. (það tók undir) i Salen. — Einnig haft óeiginl.

gjenklinge hljóma: „Ord, ſom g. i vort Inderſte“.

gjenkomme, h. s., (sjaldh.), koma aptur.

Gjenkomſt, sk., apturkoma.

Gjenkrav það að krefja e-s aptur. — b) gagnkröf: Han paaſtod at have G. til Boet.

gjenkræve krefja e-s aptur.

Gjenlyd bergmál, ómur: Bjergene gave G. það tók undir (kvað við) í fjöllunum.

gjenlyde, 1) um bergmál, a) um það sem bergmálið heyrist í: Hvælvingen gjenlød (það tók undir — eða drundi — í hvolfinu) af Skraldet. — β) persónulaust: Det gjenlød (tók undir) i hele Kirken. — b) um sjálft frumhljóðið: Hans Raab gjenlød blandt Klipperne það tók undir (drundi, kvað við) í klettunum, þegar hann kallaði. — 2) hljóma að nýju.

Gjenløfte loforð aptur á móti.

gjenløſe = igjenløſe.

Gjenløſer, kk., endurlausnari, (sb. Forløſer).

Gjenløsning, sk., = Igjenløsning.

gjenmindes, þs. 1, endurminnast e-s.

Gjenmine púðurgöng grafin á móti öðrum púðurgöngum.

gjenmæle andsvara, anza.

Gjenmæle andsvör = vörn, tíðkanlegast í orðatiltæk. tage til G. svara e-u (til að hrinda því), t. a. m. han er blevet angrebet; men vil ikke tage til G.

gjenne, s. 1, [gegna], a) ás., bægja e-u úr einum stað í annan, stökkva e-u, reka: G. Qvæget af (reka úr) Marken. G. Qvæget ind láta inn skepnurnar. G. Qvæget ſammen (tilbage). G. Køerne hjem reka heim kýrnar, smala kúnum. — b) sem h. s.: G. for noget aptra e-u, t. a. m. g. for Lammene (Henſene) fara (hlaupa) fyrir þau, eða standa fyrir dyrunum svo þau komist ekki út. — Óeiginl.: Det ſkal jeg nok g. for jeg skal sjá um að það verði ekki.

gjennem, fs., [gegnum], er ekki höfð nema fyrir framan nafn, og því að eins, að ekkert atviksorð fari á undan, gegnum, í gegnum, um, yfir, yfir um: Jeg ſaae g. (í gegnum; inn um, út um, upp um, niður um, eptir því sem á stendur) Hullet. Kjøre g. Byen aka um býinn. Han vadede g. (yfir, yfir um) Sumpen. (Sb. igjennem.)

gjennemarbeide, ás., starfa að e-u til hlítar, ganga vel frá e-u.

gjennembage baka e-ð vel (þ. e. til hlítar): Brødet er ikke gjennembagt brauðið er hrátt innan.

Gjennembagning, sk., það að gjennembage.

gjennembarke súta e-ð vel.

gjennembide, ás., bíta (naga) e-ð í sundur.

gjennemblade, ás., fletta bók: G. en Bog.

Gjennembladning, sk., það að gjennemblade.

gjennemblæſe, ás., næða í gegnum: Jeg er bleven ret gjennemblæſt paa denne Kjørſel.

gjennembløde, ás., gera e-ð sligblautt eða agablautt, gera e-n gagndrepa eða holdvotan: Fiſken er ikke gjennemblødt er ekki alminnilega blotnaður (fullblotnaður). Denne Regn har gjennemblødt Jorden jörðin hefur orðið vatnsósa í þessari rigningu. De bleve gjennemblødte af Regnen þeir urðu gagndrepa.

Gjennemblødning, sk., það að gjennembløde.

gjennembore, ás., bora gat á; reka e-n í gegn: G. een med Kaarden leggja sverðinu í gegnum e-n.

Gjennembrud, kl., það að gjennembryde.

gjennembryde, ás., brjótast í gegnum, brjóta gat eða hlið á e-ð eða skarð í það: Havet gjennembrød Dæmningen. G. en Væg. Gjennembrudt Arbeide loptskurður.

gjennembrænde, ás., steikja e-ð (t. a. m. tigl) vel (þ. e. til hlítar).

Gjennembrænding, sk., það að gjennembrænde.

gjennembugte, ás., falla (renna, líða) í bugðum eptir e-u.

gjennembæve, ás., skelfa.

gjennemdampe, ás., hleypa gufu í gegnum.

gjennemdrage, ás., 1) draga band í gegnum: G. og forſegle en Protocol. — 2) fara yfir eða um: Han gjennemdrog Landet med ſin Hær fór yfir landið með her sinn.

gjennemdreven, [sb. drive A, 2, d], út-farinn; mein-slægur: En g. Skurk húðar-selur.

Gjennemfald það að detta niður (ofan) um.

gjennemfare, ás., fara (þjóta) yfir eða um: G. et Land.

Gjennemfart, sk., það að gjennemfare. — b) staður sem leið liggur um: Snever G. þröngt sund, þrengsli.

gjennemfed spikfeitur, spikaður, sem rær í spikinu: Et gjennemfedt Creatur.

gjennemfile, ás., sverfa e-ð í sundur.

gjennemflagre, ás., flökta um e-ð eða í e-u: G. Luften.

gjennemflette fljetta e-ð með e-u: G. Haaret med noget fljetta e-ð í hárið á sjer.

Gjennemflugt flug (eða hröð ferð) um (eða yfir) e-ð.

gjennemflyde, ás., falla (renna) um e-ð eða eptir e-u: Elben gjennemflyder en ſtor Landſtrækning.

gjennemflyve, ás., fljúga (þjóta, o. s. frv.) um e-ð eða í e-u: G. Luften.

gjennemforſke, ás., = gjennemgrandſke.

Gjennemforſkning, sk., það að gjennemforſke.

gjennemfroſſen, [sb. fryſe], innkulsa. — b) (sjaldh.), botnfrosinn.

gjennemfure gera tóma skurði (tómar skorur eða rákir) í e-ð.

gjennemfylde gjörfylla.

Gjennemfærd = Gjennemreiſe.

gjennemføle, ás., finna til e-s (algjörlega) eins og það er.

gjennemføre flytja e-ð um e-n stað. — Óeiginl., leiða e-ð til lykta: G. en Underſøgelſe. Lignelſen lader ſig ikke g. á ekki við út í gegn.

Gjennemførſel, sk., flutningur um e-n stað.

gjennemgaae, ás., óeiginl., yfirfara: Diſſe Papirer har jeg endnu ikke gjennemgaaet (skoðað). G. en Sag. G. alle Enkeltheder fara í e-ð út í æsar. G. (fara í) et Skrift med een.

Gjennemgang umferð, umgangur: Ved den idelige G. gaaer Varmen ud af Værelſet. — b) vegur sem fara má um: Her er G. for Gaaende, men ikke for Ridende.

gjennemgløde, ás., gera e-ð glóandi. — Einnig óeiginl., glæða, eða þvíuml.

gjennemgnave, ás., naga e-ð í sundur.

gjennemgrandſke rannsaka e-ð til hlítar, gjörskoða.

Gjennemgrandſkning, sk., það að gjennemgrandſke.

gjennemgrave grafa í gegnum, grafa gat (eða hlið) á: G. en Høi. Landet er gjennemgravet af mange Canaler (sb. gjennemſkære b).

Gjennemgravning, sk., það að gjennemgrave.

gjennemgroet, [sb. groe], algróinn e-u: Bjergkløften er g. med Skov gilið er allt skógi vaxið. G. med Fedt (fullur af fitu). Sb. gjennemvoxen b.

gjennemhaſte, ás., flýta sjer um e-n stað.

gjennemhed heitur bæði innan og utan.

gjennemhede gera e-ð allt heitt.

gjennemhegle kemba hör eða hamp vel (þ. e. til hlítar). — b) óeiginl., rífa e-n í sig, níða e-n niður: Han ſkriver ikke ſelv; men han er ypperlig til at g. andre, ſom ſkrive.

Gjennemheglen, sk., = Gjennemhegling.

Gjennemhegling, sk., það að gjennemhegle.

Gjennemhug högg sem tekur e-ð í sundur.

gjennemhugge höggva e-ð í sundur: G. noget med eet Hug. — b) höggva hlið á: Lade en Skov g. for Udſigtens Skyld.

gjennemhule gera gat (op) á.

gjennemhærde herða e-ð gjörsamlega.

gjennemile, ás., fara fljótt um e-n stað: G. et Land.

gjennemjage, ás., fara um e-n stað á veiðum: G. en Skov. — Óeiginl.: G. et Arbeide flaustra því af.

Gjennemkjørſel það að aka um e-n stað. — b) akvegur um e-n stað.

gjennemkoge, ás., sjóða e-ð vel (þ. e. til hlítar): Kjødet er ikke gjennemkogt er ekki nóg soðið, er hálfhrátt.

gjennemkold kaldur bæði innan og utan.

gjennemkrybe, ás., skríða um eða yfir.

gjennemkrydſe, ás., skáskera. — b) fara um e-ð hornanna á milli.

gjennemkæmpe, ás., brjótast fram úr e-u.

gjennemlede, ás., leita um e-ð allt, leita í e-u öllu eða alstaðar í e-u: G. alle Gjemmer.

gjennemleve, ás., lifa (um) e-a tíð: Sammenligne vi dette vort Liv med den hele Tid, vi ſkulle g.

gjennemlufte, ás., viðra e-ð (vel).

gjennemlyde, ás., hljóma (heyrast) um e-ð allt eða í e-u öllu eða alstaðar í e-u: Hendes Skrig gjennemlød hele Bygningen.

gjennemlyne, ás., fara eins og elding um e-ð.

gjennemlyſe, ás., lýsa, birta, (= gera albjart á e-m stað): Den ſtore Lampe gjennemlyſer hele Salen lýsir gjörvallan salinn, það lýsir af honum um allan salinn. — b) lýsa (með logandi ljósi) um e-ð allt eða í e-u öllu eða alstaðar í e-u eða alstaðar um e-ð: Jeg har gjennemlyſt hver Krog i Stuen, uden at kunne finde det.

gjennemlæſe, ás., yfirlesa, lesa e-ð yfir.

Gjennemlæsning, sk., yfirlestur.

Gjennemløb rennsli um e-ð, umrás, umferð, (sb. örtröð): Aaen deler ved ſit G. Byen i to Dele. Her er et uophørligt G. af Folk.

gjennemløbe, ás., hlaupa (renna, skeiða) til og frá um e-ð eða e-ð á enda: Han gjennemløb Banen i ti Minutter. — Óeiginl., einkum í merk. yfirfara, skoða e-ð fljótlega: G. et Regnſkab. G. en Bog.

gjennemnyde njóta e-s algjörlega.

gjennnempidſke eiginl. berja e-n allan svipum; þar af berja e-n allan: Vi bleve gjennempidſkede af Regn og Hagel paa denne Reiſe (sb. veðurbarinn).

gjennempløie plægja (erja) e-ð út í allar æsar: En ofte og vel gjennempløiet Jord sem bæði er plægð opt og vel.

Gjennempløining, sk., það að gjennempløie.

gjennemprikke stinga smágöt á.

gjennemprygle lúberja.

gjennemraadden allur grautfúinn.

gjennemregne, ás., reikna e-ð yfir: Han har gjennemregnet det og befundet det rigtigt.

gjennemregnet, [sb. regne rigna], gagndrepa af rigningu.

Gjennemreiſe ferð um e-n stað, (sb. koma við á e-m stað).

gjennemreiſe, ás., fara um eða yfir e-n stað: Fremſynet mod den Egn, vi ſkulde g.

Gjennemrend, kl., ráp um e-n stað.

gjennemrende, ás., steðja (rápa) um e-n stað (allan). — G. een med ſit Spyd reka spjótið í gegnum e-n.

gjennemrenſe hreinsa (fægja, o. s. frv.) e-ð vel.

gjennemride, ás., ríða um e-n stað: G. hele Egnen.

gjennemrode, ás., róta í e-u (öllu).

gjennemryſte, ás., hrista (skaka) e-ð vel eða allt saman: Paa denne Vei kan man let blive gjennemryſtet.

gjennemrøge reykja e-ð vel: Kjødet er godt gjennemrøget vel hangið.

gjennemſalt allur saltur, (sb. brimsaltur).

gjennemſalte salta e-ð vel.

gjennemſave saga e-ð í sundur.

gjennemſee sjá (horfa) um e-ð allt: „G. det Dybe og det Høie“ sjá allt, bæði hátt og lágt. — b) skoða e-ð allt: G. en Maleriſamling. — c) yfirskoða, skoða (Gþl. V), yfirfara, fara í e-ð (til að sjá hvort það sje rjett): G. et Regnſkab. G. et Skrift, inden det trykkes.

gjennemſeile, ás., sigla um e-ð: G. hele Oceanet.

Gjennemſeiling, sk., það að gjennemſeile.

gjennemſie sía e-ð úr.

Gjennemſigt, sk., op (smuga, eða þvíuml.) sem maður getur sjeð í gegnum: Her er G. ind til hans Have hjer verður sjeð (hjerna sjest) í gegnum inn í garðinn hans.

gjennemſigtig, ft. -e, e., gagnsær.

Gjennemſigtighed, án ft., sk, gagnsæi.

Gjennemſkin birta sem kemur í gegnum e-ð.

gjennemſkinne, ás., skína í gegnum e-ð: Et gjennemſkinnende Lys. Solen kan i Dag ikke g. Skyerne það rofar ekki til í dag.

gjennemſkingre, ás., hafa hærra enn e-ð, (sb. taka yfir).

gjennemſkue sjá e-ð út í æsar. — Óeiginl., sjá e-ð út úr e-m: G. (sjá) eens lønlige Tanker. G. eens Planer. G. et Menneſke sjá, hvernig e-r er gerður.

gjennemſkyde, ás., skjóta í gegnum: Planken var gjennemſkudt med en Riffelkugle. — b) binda prentaða eða skrifaða bók með pappírsblöðum (til að skrifa á) í milli hinna blaðanna: Lade en Bog g. med reent Papir.

gjennemſkylle, ás., skola e-ð vel.

gjennemſkære skera e-ð í sundur (t. a. m. með hnífi). — b) um annað: Vandet har gjennemſkaaret (gert hlið á) Diget. Landet er gjennemſkaaret af Canaler fullt af síkjum, (sb. skera í orðinu vogskorinn).

gjennemſlibe leggja e-ð vel á stein.

Gjennemſnit eiginl. skurður í gegnum e-ð: Kuglen har en Alen i G. miðlína kúlunnar er alin á lengd. — J G. upp og ofan (= holt og bolt).

gjennemſpeide, ás., njósna um e-n stað allan: G. en Egn.

gjennemſtege steikja e-ð vel: Kjødet er ikke gjennemſtegt er ekki alminnilega steikt, er hálfhrátt.

gjennemſtikke, ás., stinga í gegnum: Han gjennemſtak ham med Sværdet rak hann í gegn með sverðinu, lagði sverðinu í gegnum hann. — b) = gjennemgrave: G. en Dæmning.

Gjennemſtikning, sk., það að gjennemſtikke.

gjennemſtraale, ás., geisla (glóa) í gegnum.

gjennemſtrege, ás., stryka e-ð (allt): G. en Regnſkabsbog; sb. afſtrege 3.

gjennemſtreife, ás., fara um eða yfir e-n stað (allan).

gjennemſtryge, ás., blása innan um eða (tómt) um: Aabne Vinduerne for at lade Vinden g. Værelſerne. — b) = gjennemſtreife.

Gjennemſtrøg, kl., stroka sem stendur um e-n stað: Vindens G.

gjennemſtrømme, ás., streyma um e-n stað. — óeiginl., fylla: En behagelig Følelse gjennemſtrømmede min Sjæl.

gjennemſtøve, ás., snudda um e-n stað (allan).

gjennemſuſe, ás., fara suðandi um e-n stað (allan).

gjennemſvedt, [sb. ſvede], = forſvedt.

gjennemſværte gera e-ð alsvart.

gjennemſye sauma í gegnum.

Gjennemſyening, sk., það að gjennemſye.

gjennemſyg (sjaldh.), alverkja.

Gjennemſyn, án ft., kl., það að gjennemſee: Det hurtige G. af Samlingen. Et omhyggeligt G. af Skriftet.

gjennemſyre sýra eða súrsa e-ð vel.

gjennemſøge, ás., = gjennemlede.

Gjennemſøgning, sk., það að gjennemſøge.

gjennemtegne, ás., draga upp pentskript á gagnsætt blað sem lagt er ofan á hana.

Gjennemtegning, ft. -er, sk., það að gjennemtegne. — b) sjálfur uppdrátturinn.

Gjennemtog ferð hers um e-n stað.

gjennemtone, ás., hljóma um e-ð (allt).

gjennemtrække, ás., = gjennemdrage. — b) láta vökva komast inn í allar holur á e-u: Lade noget gjennemtrækkes af en Vædſke bleyta e-ð vel.

Gjennemtrækning, sk., það að gjennemtrække.

gjennemtrænge, ás., eiginl. troða sjer í gegnum: Vandet har gjennemtrængt Alt hvad der var i Sækken það er allt orðið vatnsósa, sem í pokanum var. óeiginl.: En Længsel efter det Fuldkomne ſynes at g. (vera í; sb. vaka fyrir e-m) hele Skabningen. — En gjennemtrængende Kulde sár kuldi, næðingur. En gjennemtrængende Lyd eða Stemme hvellt hljóð, hvell rödd.

gjennemtrængelig, ft. -e, e., gagnfærilegur, gljúpur.

gjennemtælle telja e-ð á enda: Er hele Pengeſummen gjennemtalt er búið að telja alla peningana?

Gjennemtælling, ft. -er, sk., það að gjennemtælle.

gjennemtænke, ás., hugsa (um) e-ð út í æsar (hörgul), íhuga e-ð vandlega: Hans Tale (Foredrag) var ikke ret gjennemtænkt hann var ekki búinn að hugsa vel ræðuefnið.

Gjennemtænkning, sk., það að gjennemtænke.

gjennemtør öldungis (eða alminnilega) þur, skraufþur, skráþur, skrælþur.

gjennemtørre, ás., þurrka e-ð vel: Kornet gjennemtørres haſtigſt (þornar fljótast) paa en Ovn.

gjennemvaad gagndrepa, holdvotur.

gjennemvaage, ás., vaka (með þol.): En gjennemvaaget Nat nótt, sem maður hefur vakað (sb. manni kemur ekki dúr á auga).

gjennemvade, ás., vaða (ösla) yfir: G. en Moſe.

gjennemvalke þæfa e-ð vel: Dette Tøi er ikke ret gjennemvalket er ekki nóg þæft.

gjennemvandre, ás., ganga um e-n stað: G. et Land. G. en By.

Gjennemvandring, sk., það að gjennemvandre.

gjennemvarm heitur alstaðar, sem (þíggj.) er alheitt: Blive g.

gjennemvarme verma e-ð allt: Denne Ovn kan ikke g. Stuen.

Gjennemvei vegur sem liggur um e-n stað: G. over en Mark. G. igjennem en Gaard.

gjennemvirke, ás., hrífa á e-ð allt: En gjennemvirkende Kraft (gagnfær kraptur). — 2) sauma (eða vefa) e-ð í: Silketæppet var gjennemvirket med Blomſter af Guldtraad í silkitjaldið voru saumaðar allt einar blómmyndir (rósir) úr gullvír.

gjennemvoxen, [sb. voxe], vaxinn í gegnum (út um, inn um, upp um, niður um): Her var Træet gjennemvoxet hjer var trjeð sprottið í gegnum þetta op. — b) = gjennemgroet.

gjennemvæde gera e-ð alvott: Denne Regn har gjennemvædet Jorden jörðin er agablaut eptir rigninguna.

gjennemvæve, ás., vefa e-ð í: Gjennemvævet med Blomſter sem ofin eru blóm í.

gjennemæde jeta e-ð í sundur: Ruſten har gjennemædt Jernet járnið er ryðgað í sundur.

gjennemælte, ás., hnoða e-ð vel (vandlega): Deien er ikke godt gjennemæltet.

Gjennemæltning, ft. -er, sk., það að gjennemælte.

gjenoprette stofna e-ð að nýju, koma e-u á aptur: G. Roligheden.

Gjenoprettelſe, sk., það að gjenoprette.

Gjenpart, 1) sk., = Afſkrift. — 2) kk., (fornt) = Modpart.

Gjenqvad kvæði sem er kveðið annaðhvort eptir öðru kvæði, eða á móti því.

gjenraſle skrölta (glamra, hringla, skráfa) undir.

Gjenregning = Modregning.

gjenrunge að sínu leyti = gjenlyde 1 (sb. runge).

gjenſee sjá e-ð aptur, finna e-n aptur.

gjenſidig, ft. -e, e., sem er báðu megin: De gav hinanden det gjenſidige Løfte, at þeir lofuðu hvor öðrum, að o. s. frv. Deres Kjerlighed er g. þau unna hvort öðru.

Gjenſkin glampi (birta) eiginl. af e-m hlut sem ljósið skín fyrst á: Et G. fra Speilet paa Loftet (glampi úr speglinum upp undir loptið, glampi neðan á loptinu úr speiglinum). Fyrværkeriet gav G. i Vandet það glampaði af flugeldunum á vatnið.

gjenſkingre að sínu leyti = gjenlyde 1 (sb. ſkingre).

Gjenſkrald bergmál af skruðningum: Klippernes G. bergmál í klettunum. Skuddet gav G. fra Bjergene það drundi undir í fjöllunum við skotið.

Gjenſkrift, kl., (sjaldh.), rit á móti öðru.

gjenſkyde, ás., (sjaldh.), komast fram fyrir e-n með því að fara skemmstu leið: Naar du gaaer ad Fodſtien, kan du g. dem og komme førſt til Byen.

Gjenſlag það að slá aptur á móti.

gjenſmile (skáldl.), endurbrosa.

Gjenſtand, ft. -e, (eiginl. sjer hvað sem blasir við manni til skoðunar, eptirsóknar, o. s. frv.), a) hlutur: Udvortes Gjenſtande. En behagelig G. — b) umtalsefni: Mathematikens G. er Størrelſer og deres Beregning. Denne G. behandles bedre ſkriftlig, end mundtlig það er hægra að rita, enn ræða um þetta mál. — c) = Formaal: Det er den eneſte G. for alle hans Ønſker sá einn hlutur er svo, að hann æski sjer; hann æskir sjer einskis annars.

Gjenſtandsglas fjærsta gler í sjónpípu.

Gjenſti gagnstigur (Skuggsjá), skemmsta leið: Skyde G. fara skemmstu leið.

gjenſtraale, a) h. s., endurgeisla. — b) ás., skjóta af sjer geislum annarlegs ljóss.

Gjenſtrid (sjaldh.) = Modſtrid.

gjenſtridig þrjózkur, þrár: Viſe ſig g. þverskallast. Et gjenſtridigt Barn óþekktar-angi, þrákálfur.

Gjenſtridighed, án ft., sk., þrjózka, þrái, þrályndi, óþekkt, þvermóðska.

Gjenſtævning gagnstefna.

Gjenſted lag á móti öðru.

Gjenſvar andsvar.

gjenſvare, h. s., andsvara, anza, gegna. — b) andsvara aptur að nýju.

Gjenſyn, án ft., kl., það að sjá e-ð (eða finna e-n) aptur.

gjentage, ás., gera (segja, hugsa) e-ð aptur: G. en Handling (sb. endrnýja orrosto, Rómv.). G. (tvítaka, taka upp aptur) ſine Ord; sb. ítreka. G. for ſig ſelv (ryfja upp fyrir sjer) hvad man har læſt.

Gjentagelſe, ft. -r, sk., það að gjentage (sb. ítrekun, tvítekning).

Gjentale (sjaldh.), mótmæli; kappmæli, kappræða, þræta.

Gjentjeneſte greiði aptur á móti.

gjentone (skáldl.), a) h. s., = gjenlyde 2. — b) ás., kveða e-ð aptur, hafa e-ð yfir aptur, taka e-ð upp aptur: G. en Sang.

Gjenvei gagnstigur, skemmsti (beinasti) vegur, skemmsta (beinasta) leið: Skyde G. (fara skemmstu leið) over Marken. Gaae (fara) en G. — óeiginl.: Opnaae (komme til) noget ad en G. með hægasta móti, með sem minnstri fyrirhöfn.

gjenvifte, ás., anda af sjer aptur annarlegum blæ.

gjenvinde vinna e-ð aptur, eignast e-ð aptur, ná e-u aptur: G. ſin Fatning (komast í samt lag eptir geðshræringu).

Gjenvirkning áhrif aptur á móti.

Gjenvordighed, ft. -er, sk., andstreymi, mótlæti, böl, mæða, armæða. (Sb. Modgang)

Gjenvæxt, án ft., vöxtur (gróður) að nýju: Tørvens G.

gjerde, s. 1, [gerða], girða, a) h. s.: G. for en Vei. G. for en Mark. G. imellem Mark og Fælled. — b) ás.: G. et Stykke Land fra til Have. „Gjerd ſaa Gaard, at der vorder et Gab ved Enden" (þ. e. gerðu vel það sem þú gerir).

Gjerde, ft. -r, kl., [gerði], garður (= girðing úr grjóti, gróðursettum viði eða hríslum, riðnum flekum eða þangi; en ekki úr hnausum eða neinu moldarkyns — því það heitir Dige): Sætte (reiſe) et G. gera girðing. Levende Gjerder girðingar af gróanda viði. — Sætte over Gjerdet, hvor det er laveſt ráðast á þann garðinn, sem lægstur er. Alle vil over Gjerdet, hvor det er laveſt þar leita flestir á garðinn, sem hann er lægstur (orðskv.). — b) sb. Tandgjerde, Hovedgjerde, Fodgjerde.

Gjerdebrud garðbrot.

Gjerdefang svæði sem garður er í kringum. — b) = Gjerdſel.

Gjerdegang grannastefna til garðaskoðunar (sb. Gþl. 383).

Gjerdekølle hnyðja til að reka með garðstaura.

Gjerdepæl garðstaur.

Gjerderiis, ft., garðhríslur.

Gjerdeſkjel merkigarður (Gþl. 381), landamerkjagarður. — b) garðhlutamark (er sá garðhluti endar, sem e-r einn á að halda uppi).

Gjerdeſmutte músabróðir, rindill, *silvia troglodytes.*

Gjerdeſtage garðstaur.

Gjerdeſtave = Gjerdeſtage.

Gjerdeſtætte garðþrep.

Gjerdetyv kvísl sem höfð er við þyrnigarðasetningu.

Gjerdſel, án ft., kl., gerðivöndur (Gþl.): Hugge G.

Gjerdſelsſkov gerðiskógur (til að gera garð úr).

gjerne [gjarna], miðstig **hellere** [heldra], efsta stig **helſt** [helzt], ao., gjarna, fúslega, með glöðu geði: Jeg gjør det g. Jeg vil g. gjøre det for hendes Skyld jeg vil feginn gjöra það hennar vegna. Hellere end g. (meir enn fúslega, o. s. frv., eptir því hvernig stendur á orðatiltækjunum). Jo før, jo hellere sem allra fyrst. Man bør hellere indſkrænke ſine Fornødenheder, end udvide dem. Han ſpiſer hellere Kjød, end Fiſk honum þykir betra kjöt, enn fiskur. Jeg vil helſt være i et Selſkab, hvor alle ere mine Venner. — Jeg enſkede det ſaa g. mig langaði mikillega til þess. — Det troer jeg g. því trúi jeg vel, það getur vel verið. — For mig maa han g. reiſe honum er velkomið að fara, fyrir mjer. — b) **gjerne** = optast nær, að öllum jafnaði: Han gaaer g. i Kirke om Søndagen hann er vanur að fara í kirkju á sunnudagana. Saaledes gaaer det g. það er vant að ganga (fara) svo. — c) **helſt** = einkum, einkanlega, sjer í lagi: Man kan frygte for et Angreb, helſt efterſom (einkanlega þar eð) Fjenden kjender vor Svaghed. — Som helſt optast nær, að öllum jafnaði, jafnaðarlega.

Gjerning, ft. -er, sk., [gerning-r], verk, starf, starfi, vinna, iðja: Paſſe ſin G. vera að verki sínu, vera iðinn. Forſømme (være forſømmelig — efterladen — i) ſin G. vera hyskinn (um verkafólk). Være langſom i ſin G. vera seinn til vinnu. Være duelig (dygtig) i ſin G. vera góður verkmaður (góður vinnumaður, góð vinnukona). Leve (ernære ſig, nære ſig) af ſine Hænders G. lifa á handafla sínum. Fortjene noget ved ſine Hænders G. Det er Alt hans G. það er allt eptir hann eða allt honum að þakka. Gjerningen priſer Meſteren verkið lofar meistarann. Gjort G. ſtaaer ikke til at ændre það er nú komið sem komið er. En god G. gott verk, góðverk; en ond G. illt verk, illvirki. Guds Gjerninger guðs handaverk. — I Gjerningen í raun og veru, í raun rjettri, í rauninni.

Gjerningskraft = Virkekraft a.

Gjerningsmand sá sem er valdur e-s verks (vegandi, morðingi, þjófur, o. s. frv. eptir því hvernig á stendur).

Gjerningsmed (sjaldh.), tilgangur manns þegar hann gerir e-ð.

Gjerningsord sögn (*verbum*).

Gjerningsſag = Kjendsgjerning. Gagnstætt: Meningsſag.

Gjerningsſted staður þar sem e-ð er gert eða drýgt.

Gjerningsſynd synd í verki.

gjerrig, ft. -e, e., a) einkum sem aptari liður í samsettu orði, gjarn, t. a. m. í pengegjerrig, hevngjerrig, ærgjerrig. — b) ágjarn = fjegjarn; líka nízkur.

Gjerrighed, án ft., sk., ágirnd = fjegirnd, ágirni (623) = fjegirni: G. er ſin egen Stivmoder (sb. fjegjarn sýtir, þó fullsælu hafi, og þykist æ volaður vera, í Hugsv.; allt seður guð, nema ágirndina), orðskv.

Gjeſt, ft. -er, kk., [gest-r], a) fornl., gestur, líkt og útlendur maður: Vi ere Gjeſter og Udlændige paa Jorden. — b) sá sem er um tíma á heimili e-s eða borðar hjá e-m (veitingamanni eða öðrum) fyrir kaup, eða er í boði e-s, gestur, ókunnugur maður, aðkomumaður, komumaður; boðsmaður: Byde een til G. bjóða e-m til borðs. Være til G. hos een vera í boði e-s.

gjeſtbyde bjóða e-m til borðs.

gjeſte, s. 1, [gista], 1) h. s., (í fornum bókum), gista: G. i et Huus. G. hos een. — 2) ás., a) gista e-n: G. en god Ven paa en Reiſe. Orðskv.: Forſøgt Mand er god at g. (líkt og greindur nærri getur, en reyndur veit þó betur). — b) (fornl.), sækja e-n heim með ófriði.

Gjeſtebord gestaborð.

Gjeſtebud boð = veizla: Gjøre et G.

Gjeſteherberg gestaherbergi. Sb. Gjeſtgiverſted, Gjeſtgivergaard.

Gjeſtehuus (sjaldh.) = Gjeſteherberg.

Gjeſtekammer gestaklefi.

gjeſtekjær (líka gjeſtkjær), fornl. = gjeſtfri.

Gjeſteret, án ft., 1) gestarjettur: Krænke (overtræde) Gjeſteretten. — 2) nokkurs konar dómur sem dæmir um sakir við ferðamenn, (ferðamannadómur).

Gjeſteretsdom atkvæði ferðamannadóms (sb. Gjeſteret 2).

Gjeſteretsſag mál er kemur í ferðamannadóm.

Gjeſteri, ft. -er, kl., a) (sjaldh.), veizluhald. — b) (fyrrum), skylduveizlur í móti konungum eða öðru stórmenni. — c) (úrelt) = Gjeſtgiveri: Holde G.

Gjeſteripenge, ft., veizlupeningar sem goldnir voru í staðinn fyrir skylduveizlurnar (Gjeſteri b) þegar þær lögðust niður.

Gjeſteriſkat veizluskattur sem goldinn var í staðinn fyrir skylduveizlurnar (Gjeſteri b) þegar þær lögðust niður.

Gjeſteſal gestasalur.

Gjeſteſeng gestarúm.

Gjeſteſkjenk gestgjöf.

Gjeſteſkud (fyrrum), tollur sem varningsmenn urðu að gjalda þar sem þeir komu með varning sinn.

Gjeſteſtald hesthús handa hrossum aðkomumanna.

Gjeſteſtue gestastofa (gestaherbergi).

Gjeſteven gistingavinur e-s.

Gjeſteværelſe = Gjeſtekammer.

gjeſtfri gestrisinn.

Gjeſtfrihed, án ft., sk., gestrisni, (sb. þegnskapur).

Gjeſtgiver hýsingamaður (sú sem heldur gestaherbergi).

Gjeſtgiverbord matborð í gestaherbergi.

Gjeſtgivergaard = Gjeſtgiverſted.

Gjeſtgiveri, kl., það að vera hýsingamaður. — b) (sjaldh.) = Gjeſtgiverſted.

Gjeſtgiverſted gestaherbergi. Sb. Gjeſtgivergaard, Gjeſtgiverherberg, (Gjeſtehuus, Gjeſtgiveri b).

gjeſtkjær sjá gjeſtekjær.

gjeſtmild (fornl.) = gjeſtfri.

gjeſtne (eða geſtne), ás. 1, ríða vatni á brauð og þurrka þau svo við eld og viðra síðan áður enn þau eru látin í bakaraofninn: G. Brød.

Gjethuus Steypuhús (nafn á einu húsi í Kaupmannahöfn).

Gjetning, sk., það að gjette.

gjette, ás. 1, [geta], geta e-s a) rangt eða rjett.: Gjet engang (gettu) hvad jeg har i Haanden. G. rigtig geta rjett, geta í kollinn, eiga kollgátuna. G. feil. G. til noget geta e-s til, (sb. Dropl.). — G. ſig til noget geta gizkað á e-ð. — b) rjett = ráða e-ð: G. en Gaade. Det er ikke let at g. það er sízt á að ætla. Deraf gjettede (rjeð, skildi) jeg, at han maatte være kommen.

Gjetteleg gátuskemmtun.

gjettelig, ft. -e, e., sem ráðinn verður.

Gjetten, sk., það að gjette (getur).

Gjetteri, kl., getugangur (það að vera allt af að geta).

Gjetteriim gátuvísa.

Gjetteværk tómar getgátur.

gjev, ft. -e, e., [gæf-r], (fornl. og skáldl.), ágætur, dugandi, hraustur, o. s. frv.: En g. Mand. Gjeve Krigsfolk.

Gjevhed, án ft., sk., drengskapur.

Gjevn (eða Gjøvn, er virðist rjettara), sk., [gaupn-ir], fullar lúkur manns: En G. fuld (líka í einu orði Gjevnfuld) Havre.

Gjevnfuld, sk., sjá greinina um Gjevn.

Gjord, ft. -er, sk., [gjörð; sb. Jord af jörð], gjörð: Lægge G. om en Tønde setja gjörð á tunnu; sb. Baand A, 1, b, β. Sb. Livgjord, Sadelgjord, Dækkengjord. — b) breitt band (eða ræma) sem líkist gjörð; sb. Sengegjord.

gjorde, ás. 1, [e. o. gjarða; sb. jorde af jarða], gyrða, (sb. omgjorde): G. ſin Heſt.

Gjælle (líka ritað Gælle), ft. -r, sk., [sb. gelgjur], tálkn; fanir.

gjælle, ás. 1, slægja fisk.

Gjælleaabning *apertura branchialis* á fiski.

gjælleaandende, [sb. aande], sem andar með tálknum.

Gjælleblad fön.

Gjællehinde himna á kverksiga.

Gjællelaag kverksigi, kerlingaról.

Gjær (ætti að vera ritað Gjærd, úr því menn rita ekki Fær, heldur Færd), án ft., sk., [gerð], það sem gerir gerð í öli, kvikur (?). — 2) sjálf gerðin, í orðatiltæk. Øllet ſtaaer i Gjære [Gjære f. Gjærde: Gjær f. Gjærd = Færde (sb. Færd b): Færd]; sb. sögn. gjære. — b) óeiginl. (líka ritað Gjærde) í orðatiltæk. i G. í ráði (að minnsta kosti nú á dögum segjum vjer einnig í bruggi eða í brugggerð): Der er noget i G. Han har noget (eða et Anſlag) i G. (er að brugga e-ð).

Gjærde sjá Gjær 2, b.

Gjære sjá Gjær 2.

gjære (har), h. s. 1, ólga, brjóta sig, súrna. — **gjæres** sama, t. a. m. Øllet begynder at gjæres það er komin gerð eða kominn gangur í ölið: Øien begynder at gjæres er farið að brjóta sig. — Sb. Gjær 2, a.

Gjæring, ft. -er, sk., gangur, gerð, ólga. — b) óeiginl., α) umbrot í huga e-s. — β) órói í fólki (af óánægju): Der mærkedes en ſtor G. i hele Staden.

Gjæringsmiddel það sem gerir gerð (gang, ólgu).

Gjøde, án ft., sk., jarðar-áburður.

gjøde, ás. (og h. s.) 1, [gœða], bera á (teðja) jörð, (mykja, sb. Gþl.): En vel gjødet Ager. G. med Dynd hafa leðju fyrir áburð. — b) (í tali), teðja (um hross og nautgripi). — 2) (sjaldh.), = føde, mæſke 2: En gjødet Kalv.

Gjødekalv = Fedekalv.

Gjødeſviin alisvín, (sb. gjafgöltur).

Gjødning, sk., það að bera á jörð. — b) áburður (það sem borið er á jörð; mykja, tað, o. s. frv., eptir því hvað það er): Kjøre G. paa Ageren.

Gjødningsplads = Gjødningsſted.

Gjødningsſted haugstæði.

Gjødningsvand lögur undan mykjuhaug.

Gjødſel, án ft., sk., = **Gjødning** b.

Gjødſke, án ft., sk., = **Gjødning** b.

gjødſke, ás. 1, (sjaldh.) = **gjøde** 1, a.

Gjødſkning, sk., = **Gjødning** a.

gjøe (har), h. s. 1, [geyja], geyja, gelta, gjamma: Hunden gjøede ad ham gelti að honum.

Gjøen, án ft., sk., hundgá, (gelt, gjamm).

Gjøg, ft. -e, sk., [gauk-r], gaukur *cuculus canorus.*

Gjøgemad = **Skovſyre**, **Suurkløver**.

Gjøgemoder = **Græsſmutte**.

gjøgle (líka ritað **gøgle**), h. s. 1, [sb. kukla, þó **gjøgle** sje ekki dregið af því], láta alls konar skrípalátum, hafa loddaralæti í frammi, láta ankringislega. — b) gera sjónhverfingar.

Gjøglebillede mynd sem ekki er nema sjónhverfingar (missýningar).

Gjøglekonſter, ft., loddaralæti, sjónhverfingar: Gjøre G.

Gjøglelys ljós sem ekki er nema sjónhverfingar, (sb. villuljós).

Gjøglen, án ft., sk., það að **gjøgle** (einkum b).

Gjøgler, ft. -e, kk., sá sem lætur alls konar skrípalátum. — b) trúður, loddari, leikari.

Gjøgleri, ft. -er, kl., skrípalæti, loddaralæti, sjónhverfingar.

Gjøglerſke, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og **Gjøgler** um karlmann.

Gjøgleſkygge = **Gjøglebillede**.

Gjøgleſpil = **Gjøglekonſter**.

Gjøgleſyn = **Gjøglebillede**.

Gjøglevid fyndni sem villir sjónir fyrir mönnum.

gjøglevorn, ft. -e, e., hneigður fyrir að hafa skrípalæti.

Gjøglevært skrípalæti, sjónhverfingar.

gjøre [gjöra], **gjorde** [gjörðe t. gjörða; sb. **Jord** af jörð], **gjort** [gjört; sb. **Hjort** af hjört-r], ás., I) með þol., A) þar sem sögn. fylgir ekki nema einn þol., og ekki er sagt, að e-ð sje gert að e-u eða úr e-u, 1) þar sem gjör. er skynsöm vera, a) eiginl., gjöra = búa e-ð til: G. Uhre (Vogne, Pløve, Skoe, Lerred, Oſt, Pølſe, Malt, en Vei, en Sti). — G. Ild paa kveikja upp eld. — G. Æg verpa. — í tali: G. (búa til) Børn. — G. Bøger (óvirðulegt) banga saman bækur. G. Vers gera vísur, yrkja. G. nye Ord. — b) (óeiginlegra, enn a): Han gjør ikke andet, end ſpiſe, drikke og ſove. Alt dette maa endnu gjøres (allt þetta verður að gera, allt þetta verður að vera búið), inden Reiſen ſkeer. Det ene maa gjøres, det andet ikke forſømmes (hvorugt má verða á hakanum). — I denne Sag kan jeg ikke g. noget. Jeg har gjort mit; gjør du nu dit! jeg er búinn að gera það sem jeg gat (það sem í mínu valdi stóð); nú kemur til þinna kasta. Jeg har gjort mit dertil jeg hef ekki látið mitt (minn hlut) eptir liggja. — G. hvad een befaler. For mig kan han g. eller lade det, ligeſom han vil hann má eiga það við sjálfan sig (hvort hann vill gera það, ellegar ekki). Han kan g., hvad han ikke vil lade (er sagt, þegar e-r hefur hótað e-u) það er bezt að lofa honum það. — Hvad ſkal vi nu g. hvað er nú til ráða? — G. godt (ondt). — Jeg veed ikke hvad han vil g. med alt ſit Korn hvað hann ætlar að gera með allt kornið sitt. — G. alting med (íþætta öðrum í öllu, vera til í allt sem aðrir gera). — Han gjør Alt efter, hvad han ſeer hann hefur allt eptir, sem hann sjer fyrir sjer. G. een noget efter leika e-ð eptir e-m. — Pigen kunde ikke g. noget til, at Barnet blev ſygt stúlkan gat ekki að gert, þó barnið yrði veikt. — Jeg ſeer ikke, hvad herved er at g. hvað við þetta verður átt. Hvad ſkal jeg g. ved dig hvernig á jeg að fara með þig (hjálpa þjer)? — Vi ſkal g. det ſaa (koma því svo fyrir), at han ei mærker det. — G. eet med een leggja lag sitt við e-n. — G. (gjöra) Anfald (Angreb) paa Fjenden. G. Barſel; sb. **Barſel** 2. G. ſit Bedſte gera sitt sárasta. G. Begyndelſen med noget verða fyrstur til e-s. G. eens Begravelſe gera útför e-s. G. mange Bekjendtſkaber komast í kunningsskap við marga. Han gjorde ſin Datters Bryllup med megen Pragt. G. Bulder gera hávaða. G. et godt Bytte hafa hag á skiptum. G. en Bøn til Gud gera bæn sína, biðjast fyrir. G. Complimenter slá gullhamra. G. Ed paa noget vinna eið að e-u. G. ſin Flid leggja sig í framkróka um e-ð; leggja sig til á e-u. G. Forbud mod noget fyrirbjóða e-ð. G. Forlig koma á sættum; einnig sættast (t. a. m. g. Forlig med een). G. Forſkjel paa (eða imellem) noget gera mun (eða greinarmun) á e-u. G. et Forſlag stinga upp á e-u. G. Fred gera frið eða koma á friði; einnig gera frið sín á milli, sættast. G. Fremgang (Fremſkridt) taka framförum. G. fyldeſt for noget; sb. **fyldeſt**. G. een Følgeſkab, o. s. frv.; sb. **Følgeſkab** a. G. et Giftermaal koma saman karli og konu; en g. et rigt Giftermaal fá (sjer) auðugt kvonfang. G. et Gilde gera veizlu. G. Gjeld hleypa sjer í skuldir. G. et Gjeſtebud gera veizlu. G. Hinder i noget; sb. **Hinder**. G. Hoveri; sb. **Hoveri**. G. Indbrud i et Huus; sb. **Indbrud**. G. Indførſel i et Bo; sb. **Indførſel**. G. Indſigelſe imod noget; sb. **Indſigelſe**. G. et godt (ſlet) Kjøbmandſkab; sb. **Kjøbmandſkab**. G. Lykke; sb. **Lykke**. G. et Løfte heita e-u (fyrir sjer); sb. strengja heit. G. Løier gera að gamni sínu. G. Mageſkifte hafa jarðaskipti. G. Modſtand veita viðnám. G. Omſtændigheder; sb. **Omſtændighed**. G. mange Omſvøb gera (hafa) miklar vífilengjur. G. Opbud; sb. **Opbud**. G. Ophold i noget dvelja e-ð, seinka e-u. G. megen Ophævelſe (eða mange Ophævelſer) af noget gera mikla rekistefnu út úr e-u. G. Oprør (Opſtand) gera upphlaup (uppreist). G. mange Ord vera langorður (margorður, málskapsmikill). G. Overſlag paa en Bygning; sb. **Overſlag**. G. Paaſtand paa noget gera tilkall til e-s, kalla (telja) til e-s hlutar. G. et godt (ſlet, rigt) Parti; sb. **Parti**. G. ſin Pligt. G. Rede og Rigtighed for noget standa skil á e-u. G. Regning (= Afregning; sb. það orð) med een. G. Regnſkab gjalda skynsemi fyrir e-ð. G. en Reiſe takast ferð á hendur, fara ferð, ferðast; de gjorde en heldig (uheldig) Reiſe þeim gekk vel (illa) ferðin (sb. þeir urðu vel reiðfara, þegar talað er um sjóferð, o. s. frv.). G. Selſkab hafa boð inni. G. Selſkab med een verða e-m samferða; gera e-m samlæti. G. een Selſkab vera hjá e-m honum til skemmtunar. G. et Spørgsmaal spyrja e-s. G. ſin Skyldighed; sb. **Skyldighed**. G. Støi gera hávaða (háreysti). G. Synd; sb. **Synd**. G. Udkaſt til noget; sb. **Udkaſt**. G. Udlæg for een og g. Udlæg i en Eiendom; sb. **Udlæg**. G. Undſkyldninger afsaka sig. G. Uret imod een gera e-m rangt til. G. Vold beita ofbeldi (hörku). — c) (með þiggj., auk þol.): G. ſig et Ærende; sb. **Ærende**. G. ſig Flid med noget gera sjer far um e-ð; vanda sig (leggja sig til) á e-u. G. ſig al Umage gera sitt sárasta. Han gjør ſig Glæde af det honum er yndi að því. Han gjør ſig en Ære af det honum þykir sæmd (fremd) í því. G. een den Ære at beſøge ham láta svo lítið, að heimsækja e-n. G. ſig til Gode gleðja sig (á mat og drykk). G. een til Gode gera e-m gott. G. een alt det Gode, man kan vera e-m innan handar í öllu sem maður getur. G. enhver Ret og Skjel gera öllum rjett til. G. een Glæde gleðja e-n. G. een Fortræd gera e-m mein, mýja (ama) e-m. G. een Sorg vinna e-m harm, hryggja e-n. G. een noget gera e-m e-ð illt, t. a. m.: Jeg har ikke i Sinde at g. ham noget ekki ætla jeg að gera honum neitt. — 2) þar sem gjör. er ekki skynsöm vera: Hvormeget gjør det hvað er það mikið allt? 16 Pund g. et Lispund. En Mark gjør 16 Skilling. sb. **udgjøre**. — Det gjør Ondt það er sárt, jeg kenni til. Hans Anbefaling har gjort det meſte gert mest að verkum. — b) (með þiggj., auk þol.): Det gjør mig ondt mjer fellur það illa, mjer er raun að því, það er illa farið. Det gjør mig ondt for ham jeg kenni í brjósti um hann. — B) þar sem sögn. fylgja tveir þolendur, eða sagt er, að e-ð sje gert að e-u eða úr e-u, 1) þar sem gjör. er skynsöm vera, a) þar sem sögn. fylgja tveir þolendur (nafn og einkunn): G. en Pige frugtſommelig barna (eiga barn með) stúlku. G. een glad (bedrøvet) gera e-n glaðan (hryggan), gleðja (hryggja) e-n. G. een vred gera e-n reiðan, styggja e-n. G. ſig (gera sig líkt og verða) vred (lyſtig, næsviis). G. ſig liden láta fara lítið fyrir sjer. G. ſig færdig ljúka sjer af. G. ſig uſynlig gera sig ósýnilegan; hverfa, (sb. vera allur í burtu). G. ſig ſtærk herða upp hugann; einnig látast vera óbilugur. G. ſig (látast vera) haard. G. ſig gal (ſyg) gera sjer upp æði (veikindi). G. ſig (látast vera, segjast vera) rigere (ældre), end man er. β) það er og skylt þessu, þar sem atviksorð eru höfð (í stað einkunnarinnar): G. en Pige med Barn = g. en Pige frugtſommelig (sb. α). — G. ſig ud til Beens rísa upp á apturfótunum. — G. noget af med een gera út um e-ð við e-n, t. a. m. det vil vi ſtrax g. af við skulum útkljá það undir eins (sjer í lagi um peningaborgun). — G. Klæder om breyta fötum. G. et Teſtament om breyta skipun sinni. Hvad der er ſkeet, kan ikke gjøres om sb. það er nú komið sem komið er, það verður ekki aptur tekið. — G. en Regning op; sb. **opgjøre**. — G. ſig til (þykjast, hrokast upp, stæra sig) af noget. — í tali: G. noget ud koma e-u svo fyrir, t. a. m. hun gjorde det ud (eða det blev ſaaledes gjort ud), at han blev indbudet. — b) þar sem sagt er að e-ð sje gert að e-u: G. een til ſin Ven gera e-n að vini sínum eða sjer að vini, vingast við e-n. G. een til ſin Arving arfleiða e-n. G. ſig til Skjelm for en ringe Ting heita strákur og vinna ekki til. G. noget til Løgn láta e-ð ekki á sannast. G. til Løgn hvad een ſiger bera ofan í e-n. G. en Beſkyldning til intet eyða (hrinda) sakargipt með öllu. — G. noget i Penge koma e-u í peninga. — c) þar sem sagt er að e-ð sje gjört úr e-u, o. s. frv.: G. noget af Guld (Jern, Træ) gera e-ð (búa e-ð til) úr gulli (járni, trje). Hvad ſkal man g. af Drengen hvað á að gera úr honum (hvað á hann að verða)? G. Nar af een (eiginl.: gera athlægi úr e-m =) gera háð að e-m, spotta e-n. G. mere af en Ting (gera meira úr e-u, láta meira yfir e-u), end den er. G. Væſen af noget gera ósköp úr e-u, láta

mikið yfir e-u. G. Ord af noget guma af e-u. Han gjør nok (eða meget) af det (hann er mjer nógu örðugur). — Han veed ikke, hvad (líka hvor) han ſkal g. af (hvernig hann á að fara með) alle ſine Penge; sb. II. — 2) þar sem gjör. er ekki skynsöm vera: Regnen gjør vaad (gerir mann votan) og kan derved volde Forkølelſe. G. (lita) noget rødt. Lykken gjør mange overmodige (margur hrokast af hamingjunni). — II) án þol.: Give een noget at g. fá e-m e-ð að gera. Jeg har intet at g. med jeg hef ekkert verkfæri í höndunum. Have nok at g. med hafa nóg í höndunum. Gjør, ſom du kan forſvare. Det gjorde han ret (vel, ilde) i það var rjett (vel, illa) gert. G. vel imod een gera vel til e-s, láta sjer farast vel við e-n. — G. een tilpas gera (lifa) svo e-m líki. G. een imod styggja (móðga) e-n. — Han er i Stand til at g. (hann getur gert það að verkum eða komið því svo fyrir), at der intet bliver af. — Hvor har du gjort af Bogen hvað hefurðu gert af bókinni (við bókina)? Hvor ſkal man g. af alle diſſe Folk hvað á að gera af því = hvar á að koma því fyrir? Han veed ikke, hvor (líka hvad) han ſkal g. af alle ſine Penge hann kemur þeim ekki fyrir, hann á ógrynni fjár; sb. I, B, 1, c. — G. (líka g. meget) af een hafa (miklar) mætur á e-m, hafa e-n í hávegum. — G. af med een gera út af við e-n, bisa e-m. — Jeg kunde ikke g. for, at han faldt jeg gat ekki að því gert (það var ekki mjer að kenna), þó hann dytti. — Jeg vil ikke have med den Sag at g. jeg vil ekki skipta mjer neitt af því máli. Det er ham alene, jeg har med at g. á allt við hann, (jeg á aðganginn að honum einum). Han er god at g. med góður við að eiga. — Det er om at g. það ríður á. — Det er ham ikke om Penge at g. hann hirðir ekki um peningana, (það eru ekki peningarnir — lambið sem hann leitar að). — G. ved et Uhr gera að úri; þar af dregin þolmynd: Det Uhr maa gjøres ved það verður að gera að þessu úri. — Det kan jeg ikke g. ved ekki get jeg að því gert. — Í tali er gjøre haft, fyrir liðugleika sakir, nokkuð líkt og gjöra í íslenzkum kveðskap (t. a. m. aldan rjúka gjörði grá): Han er en dygtig Arbeider; men drikke gjør han imellem hann er góður verkmaður; en hann sýpur á öðru hverju; sömul. í þálegum tíma (han var o. s. frv.; men drikke gjorde han).

Gjøremaal (úrelt), sýsla = starfi.

Gjøren, án ft., sk., það að gjøre: G. og Laden (það að gjöra eða fella undan); hegðun, breytni.

Gjører, ft. -e, kk., (í ritningunni), gjörandi (sá sem gjörir e-ð): Ordets Hørere, men ikke dets Gjørere.

gjørlig, ft. -e, e., gjörandi (geranlegur), sem vinnandi vegur er að gjöra: Saavidt det er gjørligt að því leyti, sem því verður við komið.

Gjørn, án ft., kl., eins konar smágert ullband ýmislega litt sem fyrrum var haft í glitsaum, (glitband).

Gjørtler, ft. -e, kk., sá sem drífur málm. Sb. Metalarbeider.

Gjøs, sk., eins konar smá-veifa á skipi.

Gjøvn sjá Gjevn.

*glacere, ás. 1, gera e-ð gljáandi: Glacerede Handſker gljáglófar.

*Glacis, sk., hallandi út af víggirðingu.

glad (eins í hvorugkyni), ft. -e, e., [glað-r], glaður, kátur, feginn: Blive g. over noget verða glaður við e-ð, verða e-u feginn, gleðjast (kætast) af e-u. Være g. over noget láta liggja vel á sjer af e-u. Være g. ved noget láta sjer þykja vænt um e-ð, una vel við e-ð. Orðskv.: Sjelden ſukker g. Hjerte; men tidt leer ſorrigfuld Mund. — b) glaðlegur: Glade Anſigter. — c) fagnaðar-: En g. Dag (Time, Tidende). Et g. Budſkab.

gladelig, ao., glaðlega; með glöðu geði.

*Gladiator, ft. -er, kk., rómverskur skilmingamaður (í fornöld).

Glam, án ft., kl., [glamm, Rómv.], optast = Hundeglam.

Glamhul hljómgluggi á klukknaturni.

glamme, h. s. 1, (sjaldh.), gelta, geyja, (sb. gjamma).

Glands, án ft., sk., ljómi, glampi, gljáandi, gljá: Solens (Stjernernes, Diamantens) G. Maanens G. paa Vandets Overflade. Give Marmoret (Staalet) ſin G. (gera það gljáandi). Sætte G. paa Silke (o. s. frv.). Sort Silketøi med (uden) G. sem (engin) slikja er á. Prægtige Farver med metalliſk G. (með nokkurs konar málmslikju) ere egne for de tropiſke Fugle. Farvernes G. ljómi (skírleiki, fegurð) litanna. — 2) óeiginl., ljómi, blómi, frami, fremd, frægð, það sem gengur í augun, o. s. frv., sjer í lagi um það sem ekkert er í varið í raun og veru: Hans Bedrifters G. hans frægðarverk. Timelig G. Lade ſig forlede af den falſke G., ſom forblinder Hoben.

Glandsbaand ræma af slikjusilki.

Glandsblad gljáblað í skuggsjá.

glandſe sjá glindſe.

glandsfuld ljómandi. — Óeiginl., dýrðlegur, frægur.

Glandshat glerhattur.

Glandshav (skáldl.), reginljómi.

glandshvid slikjuhvítur.

Glandslerred gljáljerept.

Glandslæder gljáleður.

Glandspapir gljápappír.

glandsrig = glandsfuld.

glane, h. s. 1, [sb. glana], sjálenzkt, glápa.

Glapſti, [glapstig-r], glapstigur, ekki haft nema í málsh. Gjenſti vorder ofte G.

Glar, án ft., kl., [gler; sb. Kar og ker], (úrelt nema í samsettum orðum).

Glarbjerg (sjaldh.), jökull. Sb. Isbjerg, Isbræ.

Glarhav (skáldl.), lagður sjór eða lygn; einnig heiður himin.

Glarhinde glerhimnan í auganu.

Glarmeſter glerskeri.

Glarſpeil (skáldl.), glerleg ásjóna (glerlegt yfirborð): Sneens G.

Glarvædſke glervökvinn (*humor vitreus*) i auganu.

Glarøine, ft., [gleraugu], (sjaldh.) = Briller.

Glas, kl., 1) án ft., gler: Brænde G. búa til gler. Puſte G. — 2) með ft. eins, glas = glerpyttla, o. s. frv.: Et G. med (uden) Fod með stjett eða stjettarlaust. Et G. Øl glas af öli. Vende Glaſſet (hjer er Glas = Timeglas; sömul. í) ſtaae et G. til Rors (standa við stýri meðan glasið er að renna). Sb. Viinglas, Ølglas; Timeglas, Veirglas, Dieglas.

glasagtig, ft. -e, e., svipaður gleri.

Glasarbeide það sem unnið er að gleri. — b) það sem gert er úr gleri.

Glasarbeider glersmiður.

glasbrændt, [sb. brænde], (um gler), smeltur: Glasbrændte Ruder.

Glasdør glerhurð, hurð með glergluggum á.

Glasfarve glerlitur; slýgrænn litur.

Glasfarvning glerlitun.

Glasflaſke flaska, glerpyttla.

Glasgalle, sk., [Galle á þjóðv. = gall], = Glasſkum.

glasgrøn eins og grænt gler á litinn, slýgrænn.

Glashandler, ft. -e, kk., glersölumaður.

Glashuus glerhús handa jurtum.

Glashytte glergjörðarhús.

Glaskar glerker (655 XXI).

Glasklokke glerklukka til að setja yfir e-ð.

Glaskolbe eins konar stór sleggjuflaska sem höfð er við dropasuðu.

Glaskram glersmíði sem er til sölu.

Glaskræmmer = Glashandler.

Glaskurv laupur til glerflutninga.

Glaslygte ljósker sem að nokkru leyti er úr gleri.

Glasmager, ft. -e, kk., glergjörðarmaður.

Glasmageri, kl., glergjörð.

Glasmaler glerpentari.

Glasmaleri glerskriptalist. — b) glerskript.

Glasmaling (og Glasmalning) = Glasmaleri a.

Glasmalning sjá Glasmaling.

Glasovn ofninn í glergjörðarhúsi.

Glasperle glertala.

Glaspuſter, ft. -e, kk., glerblásandi.

Glaspuſteri, kl., = Glashytte. — b) = Glasmageri.

Glasramme umgjörð úr gleri.

*glaſſere, ás. 1, glera (t. a. m. leirker).

*Glaſſering, sk., glerun. — b) sjálfur glerungurinn: Glaſſeringen ſlides af ved Brugen.

Glasſkaar glerbrot.

Glasſkab skápur með glerhurð. — b) skápur til að hafa í glerílát.

Glasſkive glerkringla.

Glasſkum glerfroða (þegar verið er að bræða gler).

Glasſliber, ft. -e, kk., glerskyggjari.

Glasſliberi, kl., = Glasſlibning.

Glasſlibning glerskygging.

*Glaſſur, sk., = Glaſſering b.

Glastegning uppdráttur á gleri.

Glasurt (jurt) *salicornia herbacea.*

Glasøie auga með hvítum hring (sb. hringeygður). — b) grátt manns-auga.

glasøiet hringeygður: En g. Heſt.

glat, A) ft. -te, e., 1) eiginl., a) sljettur, jafn, hrufulaus; hrukkulaus: Saa g. ſom et Speil. Slibe (høvle) noget g. (draga — lokra — allar ójöfnur af e-u). Holde meer af det glatte Silketøi, end af det blommede kunna betur við sljettsilki, enn rósasilki. — Et g Halsbind. — b) snoðinn: G. om Hagen sem (þiggj.) ekki er sprottin grön. Hans Hoved er raget ganſke g. hann er nauðrakaður. — c) háll, sleipur: G. Is. Det er meget g. paa Gaden það er glerhált (æði sleipt) á strætunum. — Saa g. ſom en Aal. — d) um andlitsfall: Have en g. Hud eða et g. Anſigt vera snoppufríður. — 2) óeiginl., mjúkur (um orð): Glatte Ord kjassmæli, fagurgali. Have en g. Tunge vera mjúkur á manni. — B) ao., 1) eiginl., sljett, hrukkulaust: Kjolen ſidder ikke glat i Livet hrukkar í mittið. Kjolen ſidder ikke g. paa Kroppen hrukkar. — 2) óeiginl., a) algjörlega, öldungis: Han huggede det g. af. Det gik g. med það gekk allt upp. — b) hreint og beint: Sige ſin Mening g. ud.

Glatfiil smátennt þjöl til að sljetta með.

glatfile sverfa e-ð sljett.

glathaaret rjetthærður.

glathaget, ft. -hagede, e., sem (þiggj.) ekki er sprottin grön.

Glathed, án ft., sk., það að vera glat (sb. sljettleiki; hálka).

glathudet, ft. -hudede, e., hörundsmjúkur.

glathugge sljetta e-ð með öxi.

Glathøvl lokar til að sljetta með.

glathøvle sljetta e-ð með lokri.

Glatning, ft. -er, sk., það að glatte.

Glatſlibning fæging, skygging.

glatte, ás. 1, sljetta, jafna: G. Haaret. — G. noget op (strjúka e-ð upp á við; sljetta e-ð aptur). G. noget over med et Strygejern (renna strokjárni yfir e-ð). G. Folder ud (strjúka úr hrukkum).

Glattejern járn-áhald til að sljetta e-ð með.

Glatteſteen áhald úr steini til að sljetta e-ð með.

Glattetræ trje-áhald til að sljetta e-ð með.

Glavind, án ft., kl., [sb. hin suðrænu orð glefsja (á frakkn. *glaive*), í Skuggsjá, og glaðjel], úrelt, spjót, kesja; nú á dögum í skáldskap (f. Sværd), glaðjel; hjör, hrotti, laufi, o. s. frv. — 2) á fyrri tíðum, riðull (riddari með sveina sína).

glemme, glemte, glemt, ás., [gleyma; sb. gjemme og geyma], gleyma e-u, láta sjer e-ð úr minni líða, hyggja af e-u, o. s. frv.: G. hvad man har lært tína því niður. Jeg har glemt hans Navn jeg kem því ekki fyrir mig, (það hefur dottið úr mjer). Jeg glemmer aldrig (mjer fellst ekki úr fötum), hvorledes o. s. frv. Jeg glemte (mjer láðist eptir) at give ham Brevet. — Velgjerninger glemmes ſnart gleymt er, þegar gleipt er. G. ſine Venner. G. ſine Pligter vanrækja skyldur sínar. — Jeg har glemt det hjemme (ekki munað eptir að taka það með mjer).

Glemme, nafn, gleymska: Det er gaaet mig i (eða ad) G. mjer hefur liðið það úr minni.

Glemmebog, ekki haft nema í orðatiltæk. ſkrive (ſlaae) noget i Glemmebogen (slá e-u úr hug sjer).

Glemſel, án ft., sk., gleymska.

glemſom, ft. -me, e., gleyminn, minnisdaufur, minnislítill, minnislaus. — b) (sjaldh.), sem veldur gleymsku: G. Slummer gleymsku-mók.

Glemſomhed, án ft., sk., minnisleysi.

Glente, ft. -r, sk., gleða *falco milvus*.

*Gletſcher, sk., jökull.

Glib, ft. -e, sk., eins konar netháfur á stangar-enda (til að draga fyrir marflær, ála, geddur, o. s. frv.): Gaae paa G. (draga fyrir með netháf).

glibe, ás. 1, veiða e-ð (í Glib): G. Aal.

Glid, án ft., kl., það að e-ð skriðnar: Et G. med Foden það að manni skrikar fótur. — b) óeiginl.: Komme paa G. komast á rekspölinn. Faae noget paa G. koma e-u á rekspölinn. Faae een paa G. hafa upp á e-m typpið.

glide [líða; sb. líkr f. glíkr], gled [leið], (er) gleden og gledet [liðin-n og liðit], h. s., renna, skríða, líða: G. paa Iis renna sjer fótskriðu. Skibet glider hen ad Vandet. — Einnig um tímann, líða: Tiden glider haſtig bort „tíminn líður áfram ótt“, er ekki lengi að líða. Hvor let gled diſſe Dage hen en hvað þessir dagar liðu fljótt! — b) um það, sem rennur eða skriðnar svo, að það dettur: Fadet gled hende af Haanden. Barnet gled ned af hendes Skjød. Han gled og faldt paa Gaden honum varð fótamissir á strætinu, svo að hann datt (sb. honum skruppu fæturnir). Han gled ud med Foden eða Foden gled for ham honum skrikaði (skriðnaði) fótur.

Glidebane fótskriðuflötur, svell til að renna sjer á.

glimme, h. s. 1, (úrelt), leiptra, blika: Glimmende hvid blikhvítur.

Glimmer, án ft., sk., glampi. — Óeiginl., það sem gengur í augun, en er þó reyndar hjegómi, glingur, glis, prjál: Vi finde næſten allevegne mere G. end Værdi. — b) (steintegund) *argilla micans*.

glimmerhvid glóhvítur.

glimmerløs hispurslaus, óbrotinn.

Glimmernavn lof fyrir lítið, gum.

Glimmerpragt prjál.

Glimmerſand gljásandur til að dreifa á skript.

Glimmerſkifer (steintegund) *chistus micaceus*.

Glimmerſtads glis.

Glimmerſteen = Glimmer b. — b) gimsteinn gerður af manna höndum.

Glimmervid áheyrileg fyndni sem lítið er í varið.

Glimmerværk glis, glingur.

glimre (har), h. s. 1, glitra, glóa, blika, (vera glæsilegur): Diamanter g. i Halvmørke, men funkle ved Lys. Sværdet glimrede af Guld og Ædelſtene það lýsti af sverðinu fyrir gulli og gimsteinum. Det er ikke alt Guld, ſom glimrer það er ekki allt gull, sem glóir (orðskv.). Sb. blinke, funkle, glimte, glindſe, ſkinne. — b) óeiginl., ganga í augun, láta bera á sjer: Denne Opfindelſe er mere glimrende, end nyttig er ekki eins þarfleg, og hún er mikil í munni. Han ſøger at g. ved at gjøre ſtore Selſkaber hann gerir stórveizlur til ágætis sjer. Han ſøger at g. ved ſin Lærdom hann hefur lærdóminn til ágætis sjer. — glimrende merkir ekki að eins glæsilegur, dýrðlegur (t. a. m. et glimrende Hof), heldur einnig ágætur, frábær, framúrskarandi (t. a. m. en glimrende Lykke).

Glimrelyſt hjegómadýrð, fordyld.

Glimren, án ft., sk., það að glimre.

Glimreſyge mikil fordyld.

Glimt, ft. eins, kl., leiptur, (sb. glampi): Man ſaae fjerne G. af Kanonſkud. — Óeiginl.: G. af Haab (Trøſt) von (huggun), sem bregður fyrir allra snöggvast. See et G. af een sjá e-n í svip eða allra snöggvast (sb. tilsýndar).

glimte (har), h. s. (einkum persónulaus) 1, leiptra, (sb. e-u bregður fyrir): Det glimter i Kimingen. — Líka segja menn: Det begynder at g. (f. grye) af Dagen.

Glimten, án ft., sk., það að glimte.

glindre, h. s. 1, (úrelt), glóa, glitra.

glindſe (glandſe jótlenzkt) (har), h. s. 1, vera gljáandi, (sb. það gljáir—glampar, stirnir — á, það glórir í): Bølgerne g. i Maaneſkin það glampar af tunglinu á bárurnar. En Taare glindſede i hendes Øie (sb. tárast, fella tár, tárfella, e-m hrynja tár). Glindſende Silketøi gljásilki. Han glindſer i Anſigtet af Fedme það stirnir á andlitið á honum af fitu, fitan smitar út úr andlitinu á honum.

glip, (eiginl. nafn; en er haft sem) ao., [sb. glapp í glappaskot, höppum og glöppum], á mis, (sb. feil ao.), ekki haft, nema í orðatiltækjunum: Gaae g. af noget fara á mis við e-ð, missa af e-u, og noget ſlaaer g. (= feil) for een.

Glipgang (sjaldh.), ónýtis-ferð, í orðatiltæk. gaae G. fara ónýtis för, (sb. grípa í tómt).

Glippe (líklega í fyrstu eig. ft. af Glip sem nafni) er ekki haft, nema í hinu úrelta orðatiltæk. gaae til G. bregðast, mistakast.

glippe, h. s. 1, [sb. glappast], a) (sjaldh.), um fót, skrika, skriðna. — b) óeiginl., bregðast: Det Haab glippede for mig sú von brást mjer, mjer varð ekki að því. Synet glipper ham honum er farin að förlast sjón. — 2) (úrelt) = blinke b: G. med Øinene.

Glipping, kk., [af glippe 2], viðurnefni eins af Danakonungum.

Glitning, sk., það að glitte.

glitte, ás. 1, [sb. glatte], sljetta vefnað.

Glitter, kk., sá sem hefur þá iðn að sljetta vefnað.

Glitteſteen glerkúla til að sljetta með vefnað.

gloe, h. s. 1, [glóa], A) um hita og skin, 1) vera glóandi, en er haft, eins og á ísl., í þessari merk., ekki nema í ho. núl. t. gloende a) glóandi: Skyde med gloende Kugler. — b) brenn-, sjóð-: Maden var gloende hed brennheitur, sjóðheitur, glóandi. — 2) glóa, vera glæsilegur: Det gloer ſom bare Guld það glóir eins og gull. — B) (har), (í hverndagslegu tali), glápa, góna, blína, einblína: G. paa (efter) noget. G. paa noget ſom en Ko paa en Ladedør (eða malet Port) glápa á e-ð, eins og tröll á himnaríki.

gloende sjá gloe A, 1.

*Glorie, sk., dýrðarljómi, o. s. frv. Sb. Helgenglands.

*gloriere, h. s. 1, hælast um.

*Gloſe (í rauninni sama orð og Gloſſe), ft. -r, sk., glósa: Latinſke Gloſer. — b) í tali, sneið, hnífilyrði.

*Gloſebog glósurnar.

*Gloſekræmmer (haft í tali, sem fyrirlitningarorð), sá sem er að sletta útlenzkum orðum.

*Gloſſarium, ft. Gloſſarier, kl., orðasafn, einkum fornyrðasafn.

*Gloſſe (sb. Gloſe), ft. -r, sk., einstök skýring (einkanl. sú sem hefur flækst inn í sjálft málið.

*Gloſſem, ft. -er, kl., = Gloſſe.

glubende, ft. eins, e., [sb. gleipa], óarga (eins og það er haft nú á dögum): G. Dyr óarga dýr.

glubſk, ft. -e, e., grimmur: En g. Hund. Den Karl ſeer g. ud (eins og hann ætli að rífa mann í sig; sb. voðalegur, fólslegur, þrælslegur, illmannlegur).

Gluffer, ft., skenz, hnífilyrði, (sb. skætingur): Give een G. sneiða e-n.

Glug, ft. -ger, sk., [glugg-r], vindauga.

Glughul vindauga (einkum lítið).

Glugmaaned, [sb. glygg-r], miðsvetrarmánuður (*Januarius*).

Glugvindue dálítill gluggi (t. a. m. á hurð).

Glut, ft. -ter, sk., krakki. — b) einnig haft um fullorðna stúlku, þegar maður gerir sjer tæpitungu.

Glut, sk., [sb. sögn. glutra], úrelt orð, og ekki haft nema í orðskviðnum de ere alle gode, ſom Glutten fylde, eða den er altid god, ſom Glutten fylder (þeir eru góðir, sem gefa).

Glæde, ft. -r, sk., [gleði], gleði, fögnuður, feginleikur: Føle G. ved (over) noget gleðjast af e-u, verða glaður við e-ð, fagna e-u. Finde ſin G. i noget hafa yndi af e-u. Have G. af ſine Børn hafa yndi af börnunum sínum; hafa mikið barnalán. Gjøre ſig en G. af noget hafa yndi af e-u. Med G. með glöðu geði, gjarnsamlega, feginsamlega. Naturen ſkjenker os mange ſkyldfrie Glæder (veitir oss marga saklausa skemmtun). Huuslige Glæder. — Han ſaae (hørte) ikke andet end G. (Sb. var gleði mikil í höllinni.) — b) yndi (= það sem gerir yndi): Du er min Lyſt og G. Jeg ſeer i ham min Alderdoms G.

glæde, ás. 1, [gleðja], gleðja: G. ſig gleðjast, fagna, láta liggja vel á sjer.

glædedrukken, [sb. drikke], frá sjer numinn af fögnuði, fagnaðarfullur.

glædefuld = glæderig.

Glædefærd fagnaðar-viðburður.

glædeklar hýr (um glaðleg augu).

glædelig, ft. -e, e., fagnaðar-: En g. Tidende feginssaga. En g. Dag feginsdagur.

glædeløs fagnaðarsnauður.

glæderig fagnaðarfullur.

Glædeſang gleðisöngur.

Glædesbud fagnaðartíðindi, feginssaga.

Glædesdag gleðidagur, feginsdagur: En G. for hele Landet.

Glædesfeſt fagnaðarhátíð.

Glædesgraad fagnaðargrátur (655 XXVII).

Glædeshaab gleðivon.

Glædesild fagnaðar-eldur.

Glædesklang gleðihljómur.

Glædeſkrig fagnaðaróp.

Glædeſkud (líka Glædesſkud) fagnaðarskot.

glædeſky sem flýr gleðina.

Glædeſkygge gleði sem ekki er nema hugarburður.

Glædeslyd gleðihljóð.

Glædesmaaltid fagnaðarveizla.

Glædesord fagnaðar-orð; feginssaga.

Glædesſkud sjá Glædeſkud.

Glædestaarer, ft., fagnaðartár, (sb. felldi hann tár fyrir fagnaði).

Glædestegn fagnaðarmerki.

Glædestid gleðitíð.

Glædestime gleðistund.

Glædesvarſel það sem veit á fögnuð.

glædetom fagnaðarsnauður.

Glædſkab, sk., [gleðskap-r], (hálfúrelt), gleðskapur, glaumur og gleði.

Glædſkabsbud = Glædesbud.

Glædſkabsdag = Glædesdag.

Glød, ft. -er, sk., [glóð í glæð-r], glóðir, glæður. — 2) í Sølverglød, Blyglød.

gløde, s. 1, [glœða], 1) ás., gera e-ð glóandi: G. (sjóða) Jern. G. Staaltraad. G. Kul ud láta þau kulna út. — 2) h. s., vera glóandi: Jernet gløder. — Óeiginl., vera ákafur, eða þvíuml.; t. a. m. í ho. núl. t. sem e., eldlegur, ákafur: En glødende Andagt (Kjærlighed). — b) um rauðleita birtu, skína, (einnig um það, sem e-ð annað skín á).

glødhed glóandi.

Glødhede glóandi hiti: Jernet varmes indtil G.

Glødild glóðir.

Glødning, sk., það að gløde.

glødrød glóðrauður.

gnaddre, h. s. 1, [sb. gnadda], (í tali), nöldra, sífra.

Gnald (eða Gnalde), ft. Gnalder, sk., moli (t. a. m. af brauði eða osti).

Gnalde sjá Gnald.

gnalde, ás. 1, (en þó optast með i eða paa fyrir aptan sig), narta í, naga.

Gnalding, ft. -er, sk., = Gnald.

gnaſke, ás. 1, nasla.

Gnav, kl. og sk., (í tali), nöldursskepna.

Gnav, nafn, gná (eins konar leikur eða tafl): Spille G.

Gnavbrikke gnátafla.

gnave, s. 1, [gnaga], 1) ás., naga: Muſene have gnavet Oſten. Faarene g. (bíta) Barken af de unge Træer. — G. paa et Been vera að naga bein. — b) nugga: Støvlen har gnavet min Fod það er komið fleiður á fótinn á mjer undan stígvjelinu. Kaſſen er bleven gnavet underveis hefur nuggazt á leiðinni. Rebet er gnavet over hefur nuggazt í sundur. — 2) h. s., (í tali), nöldra, sífra, vera ónotalegur.

gnaven, ft. gnavne, e., (í tali), nöldurssamur, nöldrunarsamur, ömrulegur, ónotalegur. Sb. fortrædelig.

Gnavpoſe gnápoki.

Gnavſpil gnátafl.

gnegge (líka ritað gnægge), h. s. 1, [gneggja], hneggja.

Gnid, ft. -der, kl., [e. o. gnit], nit (í hári o. s. frv.).

gniddre, ás. 1, lúsa e-ð niður: Gniddret Skrift lúsarleg hönd.

gnide, gned, gneden og gnedet, ás., núa, nudda, nugga: G. Legemet med et Klæde. G. Hænderne. Koen gnider ſig paa Pælen nýr — nuggar, nuddar — sjer upp við staurinn. — G. Salve ind i Huden.

Gnideſteen steinn (eða glerstykki) til að núa e-ð með.

Gnidning, ft. -er, sk., núningur, nugg, nudd.

Gnidſel, sk., gnístrun: Tænders G.

gnidſk, ft. -e, e., nízkur, kvikinzkur.

gnidſke, h. s. 1, í orðatiltæk. g. med Tænderne gnísta tönnum.

Gnidſkhed, án ft., sk., nízka, kvikinzka, svíðingsskapur.

gnie (har), h. s. 1, (í tali), vera kvikinzkur: G. paa noget luma á e-u.

Gniepind (í tali) = Gnier.

Gnier, ft. -e, kk., húski, svíðingur, glöggvingur (forn), nirfill, nánös, nápína, járnsál, kvikindi, (sb. svelta sig til fjár, tíma ekki að jeta).

gnieragtig, ft. -e, e., kvikinzkur, svíðingslegur.

Gnieragtighed, án ft., sk., kvikinzka, svíðingsskapur.

Gnieri, kl., kvikinzka, nurl.

gnikke, ás. 1, nugga, nudda.

Gniſt, ft. -er, sk., [gneisti; sb. friſte og freista], neisti: Flinteſtenen giver Gniſter for Staalet. Gniſter af gloende Jern sindur. — Giv mig en G. Ild gefðu mjer dálítinn eldsneista. — b) óeiginl.: Ikke en G. af Haab.

gniſtre (har), h. s. 1, skjóta úr sjer snarkandi neistum, a) eiginl.: Ilden gniſtrer það sindrar úr eldinum. Lyſet gniſtrer það snarkar í ljósinu. — b) óeiginl.: Hans Øine gniſtrede af Vrede brann eldur úr augum honum. — Sjaldh. sem ás.: „Øiet gniſtrer Hevn og Had“ (hefnd og hatur brann úr augum honum).

Gniſtregn neistaflug.

Gniſtren, án ft., sk., það að gniſtre.

*Gnome, ft. -r, sk., spakmæli. — II) eins konar álfur.

Gny, sk., [gný-r], (fornl.), gnýr: Med Raab og G.

gnægge sjá gnegge.

god, ft. -e, [góð-r], miðstig bedre [betri], efsta stig bedſt [bezt-r], e., góður, o. s. frv.: En g. Digter skáld gott. Orðskv.: De ere ei alle gode Kokke, ſom bære lange Knive (ekki eru það allt góðar kýr, sem hátt baula). — En g. Ven vinhollur maður. En g. Chriſten guðhræddur maður. En g. Patriot þjóðrækinn maður. — Han er en g. (mesti, dá-fallegur) Svirebroder. — En g. (vænn) og from Mand mesta góðmenni. — Hun er mig ikke g. henni er ekki vel við mig, ekki um mig. — Blive g. igjen verða góður aptur, verða afreiður, (sb. honum rennur reiðin); faae een g. igjen blíðka e-n. — G. af ſig góður í sjer. Hun er alt for g. til at gjøre ham imod hún er betri í sjer enn svo, að hún vilji styggja hann. — í tali er það einnig haft í illri merk., t. a. m. det er en g., ſtikkelig Mand, ſom (hann er allra mesti meinleysingi og) lader ſig narre af enhver. En g. Stakkel meinleysis-skepna, (sb. meinlaus og gagnslaus). En g. Toſſe hræðilegur heimskingi. — Gode (góðir, valinkunnir) Mænd. En Rigets (eða Kongens) gode Mænd var fyrrum = lendir menn. Være af g. Familie vera kominn af heldra fólki, (sb. Familie b). De bedre Folkeclaſſer heldra fólk. — Være g. for noget merkir bæði vera fær um e-ð (t. a. m. han er ikke g. for at bære det eða for at reiſe ſig af Sengen eða for at beviſe hvad han ſiger) og ábyrgjast e-ð. — De vare lige gode om Byttet þeir skiptu því jafnt með sjer. De vare lige gode om denne Misgjerning voru jafnt við riðnir þenna glæp. — Han er g. at omgaaes dagfarsgóður, viðkunnanlegur. Han er g. at faae i Tale það er hægt að koma sjer í tal við hann. Dette Brænde er ikke godt at hugge það er illt að kljúfa þenna brennsluvið. — Godt Øl merkir bæði gott öl sinnar tegundar, og megnar öltegundir. — I g. Tid í tækan tíma, mátulega. Det er endnu g. Tid það er nógu snemmt enn. Det har g. Tid það liggur ekki á. — G. Nat guð gefi þjer (yður) góðar nætur! G. Dag góðan dag (Skuggsjá)! guð gefi þjer (yður) góðan daginn! En jeg giver ham en g. Dag mig gildir einu, hverju megin hryggjar hann liggur. — Have ſit gode Udkomme vera bjargálnamaður. En g. Deel Folk æði margt fólk. Det er en g. Tid (góður tími, æði langt) ſiden. Give een et godt Ørefigen gefa (reka) e-m laglega utan undir. Det var en g. Løgn (dáfalleg — þokkaleg — lygi), han der fortalte. Et godt Hjerte góðmennska. — Han gjør det aldrig med ſin gode Villie nauðungarlaust. — Give gode Ord tala mjúklega við e-n, friðmælast. — Det har (eða ſkal have) gode Veie það er hægur vandi; eða ekki liggur á. Det er der gode Raad til þar kann jeg ráð til, það er hægðarleikur, eða þvíuml. — Hun gjør meget Godt er góðgjörðasöm. — Tænke godt om een ætla e-m ekki nema gott. — Det er godt rjett er það! það er og! Godt þessu trúi jeg! jeg er til í það! rjett er það! eða þvíuml. (sb. Sturl. I, 118). — Det vil ikke gjøre godt það stoðar ekki. — Han har godt ved at gjøre det hann á hægt með það, hann má djarft um tala, (sb. þeir mega sletta skyrinu sem það eiga). — Ville det Gode vilja vel. Elſke det Gode elska það sem gott er. Stræbe efter det Gode stunda gott. Han har valgt det Bedre það sem betur gegndi. Gaae over til det Bedre koma til guðs síns (andast). Af det Gode af góðu (sb. það kemur ekki til af góðu). Med det Gode með góðu (sb. fara að e-m með góðu; gera e-ð með góðu). (Sb. Gode sem nafn.) — 2) godt, sem ao., vel: Drengen kan godt læſe i Bog er vel læs. Han taler godt for ſig, men den anden endnu bedre hann er góður að koma fyrir sig orði; en hinn er þó enn betri. Han troer at kunne gjøre alting bedre þykist geta gert allt betur. — Han har det godt hann á gott eða er í góðu gengi, honum líður vel. Nu har han det bedre nú líður honum betur, nú á hann betra. — Sæden ſtaaer godt i Aar nú er gott kornár. — See godt ud vera laglegur á að sjá. — Han handlede godt imod dem honum fórst vel við þá. Mene det godt med een vilja e-m vel. — Han er godt et halvt Hoved høiere hann hefur vel (rúmlega) hálft höfuðið yfir hann. Der var godt en Skjeppe over Maalet það var góð skeppa fram yfir, eða það var skeppa fram yfir — og vel það.

godartet, [sb. arte], góðrar náttúru; vægur (um sjúkdóma): En g. Feber. Godartede Kopper. Gagnstætt: ondartet.

goddædig, ft. -e, e., = godgjørende.

Gode, A) ft. -r (ný), kl., gæði, hnoss (óeiginl.): Det høieſte G. hið æðsta hnoss. Sundheden er et ſtort G. heilbrigðin er fyrir miklu. — 2) án ft., sk., [sb. góði, Fms. II, 212], gagn, hagur, not: Det gjør ingen G. það er ekki til neins, það er til lítils. Hvad G. kan du have deraf hvað gott hefur þú af því? Jeg vil ønſke, det maa blive ham til G. jeg vildi honum yrði það að góðu. Det kom mig til G. (jeg naut þess), at jeg var ældre end han. — b) holde een noget til G. vorkenna e-m e-ð. — c) gjøre ſig til G. gleðja sig (á mat og drykk). — d) have noget til G. (optar ritað tilgode) hos een eiga e-ð hjá e-m.

Goderaad, ft., eins konar sætabrauð.

Goderaadsjern (et.), járn sem Goderaad er búið til í.

godgjørende, [sb. gjøre], góðgjörðasamur, greiðugur.

Godgjørenhed, án ft., sk., góðgjörðasemi.

Godhed, sk., a) án ft., það að vera god (nema verður ekki haft um eins margt); gæzka, góðleiki, o. s. frv.; sjer í lagi manngæzka, góðmennska, góðsemi, góðvild: Jeg anbefaler mig i Deres G. feginn vil jeg eiga yður að. Misbruge eens G. níðast á góðsemi e-s. — b) með ft. -er, velgjörningur, greiði: Udbede ſig en G. af een biðja e-n bónar.

godhjertet, ft. -hjertede, e., brjóstgóður.

godlidende, ft. eins, e., góðmótlegur, vingjarnlegur, viðkunnanlegur.

godmodig góðlyndur, meinlaus, (sb. godlidende).

Godmodighed, án ft., sk., meinleysi.

Gods, kl., [góz f. góðs, sem í fyrstu var eig. et. í hvorugkyni af góð-r], 1) án ft., góss, fje, fjárhlutur, fjármunir, eignir: Urørligt G. fasteignir. Rørligt G. lausafje. — Sjer í lagi vara, varningur, farmur: Skib og G. — b) málmur í e-u sem steypt er. — 2) með ft. Godſer, stór-jörð: Eie ſtore Godſer eiga miklar jarðir. Et adeligt G. Godſets Bønder.

Godseier jarðeigandi.

godſindet (sjaldh.), góðgjarn.

Godtbefindende, án ft., kl., hugþótti, geðþekkni, vild: Lade noget komme an paa eens G. setja e-m e-ð í sjálfs vald.

godte (líka ritað gotte), ás. 1, kæta, eða þvíuml., tíðkanlegast í g. ſig, t. a. m. g. ſig med (eða ved) en Flaſke Viin sitja með vínflösku og vera að gleðja sig, eða han gottede ſig over det lyſtige Indfald honum var dillað. — Det kan ret g. ham, naar han kan drille Folk honum er dillað (það á við hann), þegar o. s. frv.

godtgjøre bæta e-m e-ð (upp): G. een hans Udlæg. — b) vinna e-ð satt = færa sönnur á e-ð: G. et Udſagn.

Godtgjørelſe, sk., bætur = uppbót, (minna enn Erſtatning og Fyldeſtgjørelſe a, Vederlag b).

godtroende, [sb. troe], trúgjarn, auðtrúa.

godvillig bóngóður; sjálfviljandi, (sb. frivillig).

Godvillighed, án ft., sk., sjálfsvild.

gold, ft. -e, e., [sb. geld-r], geldur: En g. Ko. Malke en Ko g. þurmjólka kú. — b) ófrjór, ófrær: Golde Marker. Golde Straa (axlausar helmur). Golde Ax (tóm — kornlaus — öx). G. Green = Vandgreen.

Goldamme barnfóstra (sem ekki hefur barnið á brjósti).

Goldax (eins konar bygg) *hordeum murinum*.

goldes, þs. 1, [sb. geldast], (sjaldh.), geldast.

Goldhed, án ft., sk., það að vera gold.

goldmelket, ft. -melkede, e., geldmjólk (kýr).

*Golf, sk., flói = breiður fjörður.

Gomme sjá Gumme.

*Gondol, ft. -er, sk., feneyskur rennibátur eða skemmtibátur.

*Gong sjá Gonggong.

*Gonggong (líka tómt Gong), sk., eiginl. málmbumba (hjá Kínverjum); leikhússbumba.

gothiſk, ft. -e, e., gotneskur: Den gothiſke Folkeſtamme. En g. Bygning.

gotte sjá godte.

*Gourmand, kk., átvagl; sælkeri.

*Gouvernante, ft. -r, kvk., barnakennslu-stúlka.

*Gouvernement ríkisráð; landsstjórn; fylkisstjórn, fylki; nýlendustjórn.

*Gouverneur, ft. -er, kk., fylkisstjóri, nýlendustjóri, landsstjóri.

graa, ft. -e, e., [grá-r], grár: Sætte een graae Haar i Hovedet (vera e-m til armæðu). G. Luft eða graat Veir dumbungur.

graablakket grámórauður, o. s. frv.

graabliſſet gráblesóttur.

Graabrødre, ft., grámunkar.

Graabrødrekirke grámunkakirkja.

Graad, án ft., sk., [grát-r], grátur: Briſte i G. fara að gráta. Hun kunde ikke tale for G. fyrir gráti eða ekka.

graadblandet, [sb. blande], grátblandinn.

Graaddug (skáldl.) táradögg.

graadfuld fullur af tárum, sem flóir í tárum.

graadfyldt, [sb. fylde], = graadfuld.

Graadhulken grátekki.

graadig, ft. -e, e., [gráðig-r], gráðugur, ger. — b) óeiginl., sólginn í e-ð: G. efter noget.

Graadighed, án ft., sk., græðgi, eiginl. og óeiginl.; (fornt: gráður).

graadløs grátlaus, ógrátandi, (sb. þökk mun gráta þurrum tárum o. s. frv.).

Graagaas = Vildgaas.

graagrimet sjá greinina um grimet.

graahaaret grár fyrir hærum.

Graahed, án ft., sk., það að vera graa.

graahjelmet gráhjálmóttur.

graahovedet gráhærður, (sb. hærukarl, hæringur).

graahærdet, ft. -hærdede, e., = graahaaret.

graaklædt, [sb. klæde], gráklæddur.

graaladen, ft. -ladne, e., gráleitur, ígrár.

Graamunk (úrelt), grámunkur.

graane (har), h. s. 1, [grána], grána; en einkanl. um veðrið, dimma, vera dimmur: Nylig var det klart; men nu begynder det igjen at g. en nú er farið að dimma að aptur.

Graane, ft. -r, sk., [grána], (sjaldh.), grár skýflóki.

Graaſei, sk., upsi *gadus virens*.

Graaſkimmel apalgrár hestur.

Graaſkind grávara.

graaſkægget gráskeggjaður.

Graaſpurv (eins konar tittlingur) *fringilla domestica*.

graaſpættet rílóttur.

Graaſteen = Kampeſteen.

graaſtribet gráröndóttur.

graatavlet gráskjóttur: En g. Heſt.

Graaværk föt úr gráum skinnum.

graaøiet gráeygður.

Grad, ft. -er, sk., eiginl. stig: Grader i (munur á) Styrke (Sundhed, Lærdom). I ringe G. lítið. I høi G. stórmjög, stórum. I mindre G. miður, minna. I ſtørre G. meir, meira. I lige G. jafnt, jafnmikið. — 2) sjer í lagi a) stig á hitamæli 10 Graders Varme (Kulde). — b) mælistig: En G. i Æquator. — c) lærdómsnafnbót. (Sb. Doctorgrad, Magiſtergrad.) — d) ættliður.

*Gradation, ft. -er, sk., stigbreyting.

Gradbue = Qvadrant.

Gradmaal mælikvarði.

Gradſtok verkfæri til að mæla hversu brennivín sje áfengt.

*Graduale, kl., grallari. Sb. Meſſebog.

gradviis, ao., smátt og smátt.

gram, e., [gram-r], (sjaldh.), gramur: Være een g. (sb. þeim sè goð gramt, er því nítir).

*Grammatik, sk., málfræði. Sb. Sproglære.

*Grammatiker, ft. -e, kk., málfræðismaður.

*grammatiſk, ft. -e, e., sem lýtur að málfræði.

Grams, ft. eins, kl., það að gramſe: Tage i G. (fljúgast á um að grípa e-ð á lopti). Kaſte i G. (kasta e-u í hóp svo allir fari að reyna til að ná því).

gramſe, s. 1, [sb. gamſe], a) ás., grípa, hrifsa, glepsa í: G. noget. — b) h. s., ætla að grípa o. s. frv.: G. efter noget.

Gran sjá Grand.

Gran, ft. eins, kl., byggkornsþungi.

Gran, ft. -er, sk., [gran í grön], grön (grenitrje, 619) *pinus alba;* sömul. grenitrje.

*Granat, sk., eins konar gimsteinn. — 2) eins konar epli. — 3) púðurkúla.

Granbar grenilauf.

Granbræder, ft., greniborð.

grand, e., [grann-r], nákvæmur, glöggur: Have et grandt Syn sjá vel. En er mjög sjaldh., nema í hvorugk. grandt eða grant, sem ao., glöggt, gjörla: Jeg ſaae (hørte) det grandt glöggt. Jeg veed grandt.

Grand (líka ritað Gran), ft. eins, kl., [grand], ögn, korn, og þegar neitun er með, grand eða hót: Der er G. i Melken (sb. það má finna minna grand í mat sínum). Ikke et G. ekki grand, ekki hót. Vi et lille G. bíddu svo lítið! bíddu ofboð litla ögn! — Han lader intet gaae til G. (af grand = skaði?), þ. e. ónýtir ekkert. — (Sb. Støvgran, Solgran.)

Grande, ft. -r, kk., [granni], (tíðkanlegast í Norv.) = Nabo.

Grandebrev eins konar býjarskrá.

Grandekone = Nabokone.

Grandelav = Nabolav.

Grandemand nábúi.

Grandeſtævne grannastefna (Gþl.).

grandgivelig (líka ritað grangivelig), ft. -e, e., auðsær, auðsjáanlegur, auðsjeður, auðvitaður, auðskilinn: En g. Sag vitaskuld. Det er grandgiveligt (það liggur í augum uppi), at han har taget feil. — b) sem ao., glöggt: Jeg ſaae det g.

Grandgivelighed, án ft., sk., athygli, eptirtekt.

grandhørende, [sb. høre], heyrnargóður.

*grandiøs, ft. grandiøſe, e., stórkostlegur.

grandſeende (líka grandtſeende), [sb. ſee], glöggur (um mann).

grandſke, ás. 1, [sb. grand], rannsaka e-ð innvirðuglega: G. i Skriften rannsaka ritningarnar.

Grandſkeevne afl hugarins til rannsóknar.

grandſkelig, ft. -e, e., rannsakanlegur, sem að verður komizt með rannsókn.

Grandſkelyſt löngun til að rannsaka.

Grandſker, ft. -e, kk., rannsakari, (sb. Naturgrandſker, Sproggrandſker).

Grandſkerblik hvöss hugarsjón í rannsóknum.

Grandſkning, ft. -er, sk., rannsókn: Grandſkninger i Hiſtorien.

Grandſkningsevne = Grandſkeevne.

grandtſeende sjá grandſeende.

grangivelig sjá grandgivelig.

*Granit, án ft., sk., forngrýti, fornberg.

*Granitbjerg forngrýtisfjall.

*Granitfjeld fornberg.

Grankogle greniköngull.

Granſkov greniskógur.

Grantap = Grankogle.

grante (har), h. s. 1, (um börn, sjaldh.), vera ömrulegur, (sb. kenjar, keipar).

Grantræ grön (einstakt grenitrje).

Grantømmer greni (sem timbur).

granvoxen, [sb. voxe], (skáldl.), rjettvaxinn sem grön.

*Graſſat haft í orðatiltæk. gaae (løbe) G. gera óspektir (hafa ólæti eða ógang) úti (á strætum, einkanl. á nóttunni).

*graſſere (har), h. s. 1, (um drepsóttir), æða, geysa, ganga.

*Gratiale, ft. -r, kl., aukagjöf í peningum.

*Gratie, a) ft. -r, kvk., þokkagyðja. Sb. Huldgudinde. — b) án ft, sk., þokki, sb. bjóða af sjer góðan þokka).

*gratis, ao., gefins, að gjöf, ókeypis, kauplaust.

*Gratiſt, ft. -er, kk., sá sem er e-rstaðar ókeypis (t. a. m. á kostnað ríkisins).

*Gratulant, ft. -er, kk., samfagnandi (sá sem segir við e-n að hann samfagni onum).

*Gratulation, ft. -er, sk., samfögnun (í orði).

*gratulere, ás. 1, samfagna e-m (þ. e. segja við hann að maður samfagni honum).

Grav, ft. -e, sk., [graf í gröf], gryfja, gröf, síki: Kaſte Grave i en Moſe. Mange falde ſelv i den G., ſom de have gravet for andre sjer grefur gröf, þó grafi. Sb. Leergrav, Sandgrav; Fæſtningsgrav, Stadsgrav; Rævegrav. — b) sjer í lagi, gröf = leiði: Grave en G. taka gröf. — Óeiginl. f. Død, Undergang: „Mangel paa velordnet Virkſomhed er en G. for Ungdommens Sæder“ það fer með siðferði ungra manna, ef o. s. frv.

Gravand = Brandgaas.

grave [grafa], grov [gróf] og gravede, gravet [grafit], ás., grafa, a) stinga (pæla) jörð upp: G. en Have. Denne Jord er ikke godt gravet. G. Jorden om (upp aptur). — b) g. et Stykke Jord fra (gera skurð milli þess og hins). G. en Mark ind (gera skurð í kringum það). — c) veita vatni: G. Vandet ud af en Moſe skera fram mýri. — d) g. noget ned i Jorden fela e-ð í jörðu. G. noget op af Jorden. Vilde Dyr g. ſig ind (niður) i Jorden. — e) grafa (búa e-ð til með því að grafa): G. en Grav (Brønd, Canal). — f) sem h. s.: G. i Jorden grafa jörðina (Fms. VI, 271). — G. i ſine Lommer; g. iblandt Papirer. Sb. rage, rode. — 2) g. ind = indgrave: G. ſit Navn ind i en Klippe klappa nafn sitt á klett.

*Graveerkonſt sú list að grafa (stinga) stafi.

Graver, ft. -e, kk., sá sem grefur. Sb. Grøftegraver, Skandſegraver; Skattegraver. — b) sjer í lagi, grafari (sem kirkjuembættismaður).

*gravere, ás. 1, = indgrave, udgrave.

*gravere, ás. 1, eiginl. þyngja: Graverende Omſtændigheder það sem spillir máli e-s (þ. e. gjörir það enn verra). Graverende Beſkyldninger áþjettisorð.

Graverkarl þjónn grafara (sb. Graver b).

*Graveur, ft. -er, kk., sá sem grefur (stingur, krotar), grafur (í fornbókum).

Gravfeſt minningarveizla eptir dauðan mann (einkum við gröf hans).

Gravfred grafarhelgi: Forſtyrre Gravfreden.

Gravgaas = Brandgaas.

Gravhule leghellir (sem lík voru böfð í).

Gravhund = Grævlinghund.

Gravhvælving hvolfrjáfur yfir gröf(um); hvolfgröf.

Gravhøi haugur (sem e-r er heygður í).

*Gravitation, sk., það að gravitere.

*gravitere, h. s. 1, leita að miðpunkti annars hlutar (sakir þunga síns).

*Gravitet, sk., alvörusvipur.

*gravitetiſk, ft. -e, e., alvarlegur.

Gravkammer legklefi (í stóru húsi). — b) sjálf gröfin í haugum fornmanna.

Gravkiſte leiði sem er eins og líkkista.

Gravkors kross á leiði.

Gravlampe grafarlampi (í fornöld).

Gravlund lundur sem menn eru grafnir í.

Gravminde grafarmark.

Gravmæle a) = Gravſkrift. — b) = Gravminde.

Gravning, sk., það að grave.

Gravran grafrán.

Gravruſt ryð á málmi.

Gravrøver grafraufari.

Gravſand grafsandur (að sínu leyti eins og grafsilfur. þ. e. sandur sem er grafinn úr jörðu; gagnstætt: Strandſand).

Gravſkrift grafletur, legtitull (Al.).

Gravſo (í tali), jarðvöðull.

Gravſted legstaður: Udſee ſig ſelv ſit G. kjósa sjer legstað sjálfur.

Gravſteen legsteinn; bautasteinn.

Gravſtikke grafall.

Gravſtue = Gravkammer.

Gravſtøtte legsúla.

gravſætte, ás., haugleggja, jarða.

Gravſøvn grafarsvefn (dauði).

Gravtaushed dauðalogn yfir e-u.

Gravtræ = Liigtræ.

Gravvandring grafarganga.

Gravøl erfisdrykkja, erfi.

Greb, ft. eins, kl., [grip], það að grípa, handtak: Gjøre et G. efter noget ætla að grípa e-ð. Gjøre et G. i noget grípa í e-ð. Gjøre et falſk G. paa Fiolinen (taka skakkt í strengina). — b) handlag, lag: Have (vide) det rette G. paa noget hafa lag (handlægni) á e-u. — 2) handarhald, halda, skapt, o. s. frv.: Grebet paa en Kaarde mundriðinn.

Greb, ft. -e, sk., [greip], kvísl, (einkum mykjukvísl, Møggreb), til að kasta e-u með á vagn eða af vagni.

grebe, ás. 1, kasta e-u með kvísl.

Grebfuld, sk., eins mikið og tollir á kvíslinni í einu.

Green, ft. Grene, sk., [grein], kvísl, o. s. frv., a) kvísl á trje: Grene limar, lim. Orðskv.: Sjelden er Grenen bedre, end Bullen sjaldan fellur eplið langt frá eikinni. — b) álma: En Gaffel med tre Grene. — c) kvísl á hjartarhorni. Sb. Tak (Takke), Ende 1, c. — d) ár-kvísl, affalli. — e) ættleggur, (sb. ættkvísl). — f) grein, tegund: Det er en G. af denne Sygdom. (Sb. Erhvervsgreen.)

greenløs sem ekki hefur limar.

Greenſvamp eins konar sveppur á viðarlimi.

*gregorianſk, ft. -e, e., i den gregorianſke Calender, hið nýja rímtal, (fundið á dögum Gregóríus páfa hins þrettánda 1582).

*Grenadeer, ft. Grenaderer, kk., liðsmenn fyrrum sem voru hafðir til að fleygja púðurkúlum (sb. Granat 3).

grene, ás. 1, [greina], a) i g. ſig greinast. — b) grenes fá limar.

Grenebrænde lim (sem brennsluviður): En Favn G. Favnſat G.

grenefuld limmikill.

Grenehytte hreisi úr limi.

Greneſkud sprottning lims á trje.

Greneſpredning lögun á viðarlimi: Hos forſkjellige Slags Træer er Greneſpredningen forſkjellig limið er ýmislega lagað eptir viðartegundinni.

Greneſvamp eins konar sveppur.

grenet, ft. grenede, e., kvíslóttur.

Greve, ft. -r, kk., [greifi], greifi.

Grevebarn greifabarn.

Grevebolig = Greveſæde.

Grevekrone kóróna sem greifi hefur yfir merki sínu.

grevelig, ft. -e, e., greifalegur.

Grever, ft., hamsar, skræður.

Greveſtand greifadómur = greifastjett.

Greveſæde greifasetur.

Grevetitel greifanafn.

Grevinde, ft. -r, kvk., greifafrú.

Grevſkab, ft. -er, kl., greifadæmi.

Grib, ft. -be, sk., gammur *vultur*.

Grib, nafn, finnst í D. L. í orðatiltæk. ſætte Stene i G. setja marksteina.

Gribbenille, kvk., í óvönduðu tali, gribba.

gribe [gripa], greb [greip], greben og grebet [gripin-n og gripit], ás., grípa, þrífa, taka (snögglega), krækja í e-ð með klónum, glepsa í e-ð með tönnunum: G. noget. G. een i Haaret (Kjolen) þrífa í hárið á e-m (í kjólinn e-s). G. een om Livet grípa um e-n miðjan (Dropl.) eða utan um e-n. — Óeiginl.: G. een under Armene hlaupa undir bagga með e-m. — b) handtaka, handsama: Tyven vilde undflye, men blev greben náðist. — c) sæta e-u: G. Leiligheden. — d) standa e-n að e-u, o. s. frv.: G. een i Gjerningen (Tyveri). G. een i Løgn (vita að annar er að ljúga). — G. een i hans egne Ord fella e-n á sjálfs síns bragði. — e) g. ſig an herða sig, rembast við. — 2) sem h. s.: G. efter noget ætla að grípa e-ð. G. i Lommen fara ofan í vasa sinn. — Diſſe to Hjul g. ind i hinanden (höggvast í, agnúast). — G. ind i (sletta sjer fram í) eens Embede. G. ind i eens Rettigheder taka ranglega fram fyrir hendurnar á e-m. — Han greb haſtigt til, og holdt hende tók undir eins í hana og hjelt henni. — G. til Kaarden taka til sverðsins. G. til Vaaben grípa til vopna (Hkr.); gera uppreisn, eða þvíuml. — G. til et fortvivlet Middel. G. til Flugten leggja á flótta. — G. feil eiginl. taka skakkt til; óeiginl. fara villt: Der greb han reent feil. G. feil af det (fara á mis við það), man egentlig vilde ſige. — G. om ſig jeta um sig, læsa sig út, fara í vöxt: Ilden (Opreret) greb om ſig.

Gribejord (líka Gribsjord) (fornt), eigandalaus jörð.

Gribegods (fornt), eigandalaust góss.

Gribsjord sjá Gribejord.

gridſk, ft. -e, e., [sb. gríð], sólginn (sb. ólmur, óvægur) í e-ð: G. efter Penge = pengegridſk. Være g. paa noget. — b) (sjaldh.) = glubſk.

Gridſkhed, án ft., sk., það að vera gridſk: G. efter Penge.

Grif, ft. -fer, sk., eins konar flug-skrímsli í skröksögum (gammur).

Griffel, ft. Grifler, sk., stíll til að skrifa með á steintöflur.

Griim sjá Grim.

Griin, kl., (í tali), fliss, hlátur.

Griis, sk., A) með ft. Griſe, grís (svín sem ekki er eldra enn veturgamalt). — B) = Bjørn B.

*Grillade, sk., ristarsteik.

Grille, ft. -r, sk., duttlungur, heilaköst, sjervizka: Sætte een Griller i Hovedet æra e-n. Han fik (faldt paa) den G. það kom í hann það kast. Forſlaae Grillerne med noget hafa af fyrir sjer með e-u.

Grillefænger, ft. -e, kk., sjervitringur.

*grillere, ás. 1, steikja kjöt á rist.

Grilleværk tóm sjervizka.

Grim (eða Griim), sk., [sb. krím], sót.

grim, ft. -me, e., [grimm-r], ljótur (herfilegur) á að sjá, ófríður.

*Grimace, ft. -r, sk., skæla, gretta, bretta, fetta, vipra, (öll tíðkanlegust í ft.).

Grime, ft.-r, sk., A) [gríma], a) (úrelt), gríma. Sb. Maſke. — b) eins konar múll sem lagður er við hesta til að binda þá eða teyma: Lægge G. paa en Heſt. — c) [sb. krím], rák framan í e-m: Barnet har en G. over Panden. — B) eins konar möskvi.

grime, ás. 1, (sjaldh.), mýla (sb. Grime A, b).

Grimepenge, ft., það sem hestkaupandi gefur þeim sem færir honum hestinn.

Grimeſkaft band sem gengur úr múlnum (Grime A, b).

grimet, ft. grimede, e., a) [sb. krímótt-, um sauðfje], (um nautpening), sem hefur rákir á höfðinu öðruvísi litar enn hitt er (sb. kinnótt-); sb. graagrimet grár með hvítar rákir á höfðinu, rødgrimet rauður o. s. frv., ſortgrimet svartur o. s. frv. — b) (sjaldh. um menn), krímugur.

Grimetøi allur múllinn (Grime A, b).

grine (har), h. s. 1 (þó finnst einnig green í þál. tíma), fitja upp á trýnið: Hunden (Ræven) griner. — Einnig (um menn) fitja upp á nefið, setja upp á sig fýlusvip: G. ad noget. — Sömul. (í tali, um það sem farið er að gliðna í sundur) gapa: Det griner ſlemt. — b) (í tali), flissa.

Grinebider, ft. -e, kk., (í tali), sá sem er siflissandi.

Grinen, án ft., sk., það að grine.

Griſeſo gylta með grísum.

Griſeſteg steik af grísafleski.

Griſeſylte súrsað grísaflesk.

Griſſel, sk., brauðreka.

griſſet, ft. griſſede, e., (í tali), grámuggulegur, óbragðlegur.

*Grobian, ft.-er, kk., hroði = hroðamenni, (sb. Tølper).

*Grog, sk., enskur drykkur úr vatni og rommi og sikri.

groe (er og har), h. s. 1, [gróa], gróa a) um hold: Saaret er groet igjen eða ſammen sárið er gróið. — b) = spretta, vaxa: Planterne (Haaret) vil ikke g. Grenene ere groede ſammen.

Groening, sk., gróandi, gróður: Komme i G. fara að gróa (spretta, vaxa).

*Gros, kl., þorri e-s hlutar: En gros í stórum kaupum, stórum saman. — b) tólf tylftir.

*Groſſerer, ft. -e, kk., stórkaupamaður (sb. Fms. V, 255).

*groteſk, ft. -e, e., kynlegur, hjákátlegur.

*Grotte, ft. -r, sk., hellir (einkum fallegur eða gerður af mannahöndum).

grov, ft. -e, e., 1) eiginl., klúr, stór, stórgerður, þungur: G. Uld stórgerð (vond) ull. Grovt (stórgert, klúrt, þykkt) Klæde. Grovt (stórgert) Brød. Grove (stór) Gryn. Grovt (stórt) Salt. Have grove Lemmer vera útlimadigur. Have grove Anſigtstræk vera stórskorinn. G. Hud snarpt hörund. G. Skrift stórt letur, hrossaletur, stafkarlaletur. Grove Varer þung vara. G. Vægt stórvogir. G. Mynt þungir peningar. G. Føde þung fæða. En g. Tegning stórgerður uppdráttur. En g. (stór) Penſel. En g. (stórgerð) Fiil. En g. Høvl ruðull. En g. (stórgötótt) Sigte. — Et grovt Mæle digur málrómur. — 2) óeiginl., a) grovt Arbeide það sem ekki er vandaverk; strit. Det Grove i et Arbeide það sem er vandaminnst í því, stritið sem því fylgir. í tali: Grove Folk erfiðisfólk. — b) ómenntunarlegur, dýrslegur: En g. Følelſe. — c) klúr = rustalegur, frumtalegur, hroðalegur, óhæverskl egur: G. Tale (Skjemt). G. Opførſel og grove Sæder rustaskapur. — d) stórkostlegur: En g. Synd stórsynd, höfuðsynd. En g. Forbrydelſe stór-glæpur. Et grovt Tyveri stór-þjófnaður. — B) grovt, sem ao., klúrt, stórt, rustalega, o. s. frv.: Pennen ſkriver for grovt er of feitur.

grovelig, ao., stórkostlega (í illri merk.).

Grovgrøn, kl., (fyrrum), eins konar ullvefnaður.

Grovhed, sk., 1) án ft., það að vera grov, a) eiginl. (sb. stærð, þykkt, digurð). — b) óeiginl., ósvinna, rustaskapur. — 2) með ft. -er, skammir, fúkyrði, einnig fyrirlitning í verki: Sige een Grovheder meiða e-n í orðum. Viſe een Grovheder (sína e-m fyrirlitning).

Grovhøvl ruðull. Sb. Skrubhøvl.

grovkornet stórkornóttur.

grovladen, ft.-ladne, e., stórskorinn, stórkarlalegur.

grovlemmet, ft. -lemmede, e., útlimadigur.

grovmalet, [sb. male], (malaður en) ósáldaður: G. Korn.

Grovmaling mölun korns þegar það er ekki sáldað um leið. Gagnstætt: Sigtemaling.

grovmælet, ft. -mælede, e., digurrómaður.

Grovſmed baráttusmiður (Björn). Gagnstætt: Kleinſmed.

grovtraadet, ft. -traadede, e., stórþættur: G. Lærred.

gru, tekið sem ao., haft í orðatiltæk. paa g. [á grúfu]: Ligge paa g. liggja á grúfu. Sidde paa g. sitja álútur.

Gru, án ft., sk., skelfing, ofboð, ósköp: Det er en G. at ſee (høre) derpaa. Der vare ſaa mange Menneſker ſamlede, at det var en G. að það voru ósköpin öll.

grubbe, ás. 1, mala hýði af korni.

Grubbegryn, ft., grjón sem hýði er malað af.

Grubbemeel mjöl sem kemur þegar hýði er malað af korni.

Grubbeværk áhöld (í mylnu) til að mala hýði af korni.

Grube, ft. -r, sk., námur. Sb. Kalkgrube, Svovelgrube, Saltgrube, Steenkulsgrube, Sølvgrube, Guldgrube.

Grubebygning námagjörð.

Grubedrift námanotkun: G. under og over Jorden (námanotkun í jörðu og á).

Grubefolk, ft., námafólk.

Grubelod, sk., hluti í námum.

Gruberedſkab náma-áhöld.

Grubeſump tjörn í nám.

Grubevand vatn niður í nám. Gagnstætt: Dagvand.

gruble (har), h. s. 1, brjóta (grafa, Björn) heilann um e-ð: G. paa noget velta e-u fyrir sjer. — Einnig líkt og vera hugsjúkur um e-ð, bera áhyggju fyrir e-u: Han er falden til at g. over ſin tilkommende Skjebne.

Grublelyſt löngun til að brjóta heilann.

Grublen, án ft., sk., það að gruble (sb. heilabrot; áhyggja).

Grubler, ft. -e, kk., sá sem er gefinn fyrir heilabrot.

Grubleri, ft. -er, kl., heilabrot.

Grubning, sk., það að grubbe.

Grud (líka ritað Grudt eptir framburði; sb. Krud og Krudt), ft. eins, kl., [sb. kvarnarnafnið grótti], (sjaldh.) = Gruus.

Grudjord (sjaldh.) = Gruusjord.

Grudt sjá Grud.

grudte (líka ritað grutte), ás. 1, kurla korn (t. a. m. handa skepnum).

grudtet, ft. grudtede, e., (sjaldh.) = gruſet: En g. Ager.

grue (har), h. s. 1, láta sjer ógna (ofbjóða, blöskra), láta sig hrylla við: Jeg gruer for den Tid, ſom foreſtaaer jeg kvíði fyrir (mjer stendur ógn af) þeirri tíð, sem í hönd fer. Jeg grues ved at tænke Muligheden deraf. — 2) sömul. grues ved noget, t. a. m.: Det er et Syn, man maa grues ved það er hryllileg (ofboðsleg) sjón. Jeg grues ved at tænke derpaa mjer blöskrar (ofbýður, eða mig hryllir við) að hugsa til þess.

gruelig, ft. -e, e., hryllilegur, ofboðslegur, ógurlegur, skelfilegur, hræðilegur: En g. Synd (Straf, Pinſel).

Grueligheb, sk., það að vera gruelig.

Gruelſe, án ft., sk., skelfing, ofboð, ósköp.

grum, ft.-me, e., [grimm-r], grimmur, grimmdarfullur, grimmúðugur, grimmlegur, skæður: En g. Tyran. Tigeren er et grumt Dyr. See g. ud vera grimmlegur. En g. Handling grimmdarverk. — b) harður: En g. Kulde gaddharka, hörkuveður. — c) hræðilegur, voðalegur, ógurlegur: De grumme Bølger. — 2) grumt, sem ao., grimmlega, ógurlega, o. s. frv.

grumme, í tali, a) sem óbreytanleg e., ljóti eða ljótur = ljótlega mikill, o. s. frv.: Han fik en g. Hob Penge það voru ljótu peningarnir, sem hann fjekk; hann fjekk ógrynni fjár. Det er ret en g. Dreng það er ljóti drengurinn (hvað hann er ódæll, eða bíræfinn, eða þvíuml.). — b) sem ao., ljótlega: Det var et g. ſlemt Veir það var ljóta veðrið.

Grums, án ft., kl., [sb. gróm í eig. et.], korgur, grugg, (sb. sori, dreggjar).

grumſet, ft. **grumſede**, e., gruggugur.

grund, ft. -e, e., [grunn-r], grunnur: Man tager ei ſtore Fiſke i grundt Vand (orðskv.). — b) **grundt**, sem ao., grunnt: Pleie grundt.

Grund, ft. -e, sk., [sb. grunn og grund], 1) eiginl., a) grunn, botn (í sjó eða vötnum): En ſandet (ſtenet) G. Orðskv.: Stille Vand har dyb G. (sb. opt eru lygn vötn djúp). Skyde (bore) et Skib i G. skjóta skip í sjó; sb. **Sænk**. Skibet gik til Grunde sökk til grunna. — b) grynningar: Skibet ſtødte (gik) paa G. — c) jörðin fyrir neðan yfirborð sitt: De bedſte Steenkul findes her i Grunden. — d) jarðvegur: God (fed, mager, leret, ſandet) G. — e) land = landareign, lóð: Vi ere nu paa min egen G. í mínu landi, í minni landareign. Jage (fiſke) paa ſin egen G. Paa danſk G. (í landi Dana). — f) grundvöllur, (hússtæði, o. s. frv.): Ramme Pæle i Grunden. Grunden er ikke faſt nok ekki nógu þjettur. En afbrændt G. brunastæði. — g) undirstaða (neðsti hluti veggja): Grave Grunden til et Huus (grafa niður veggi). Lægge Grunden til et Huus. Grunden er 3 Alen dyb. Bygge fra Grunden af reisa hús af grundvelli. — h) = **Bund** c. — i) = **Farvegrund**. — 2) óeiginl., a) (sb. 1, a): Gaae til Grunde fara = farast, fara á höfuðið, o. s. frv. — J Bund og G. gjörsamlega (um e-ð illt, t. a. m. fordærvet i Bund og G. gjörspilltur). — b) (sb. 1, f): Lægge Grunden til noget koma e-u á stofn, stofna e-ð. Forſtaae noget fra Grunden af eða lære noget til Grunde kunna e-ð til hlítar eða út í hörgul. De førſte Grunde til (eða i) en Videnſkab (frumfræði e-r vísindagreinar). — c) það sem dýpst er og sannast í e-u: Af Hjertens G. af öllu hjarta, af alhuga. Der er ingen god G. i ham (það er engin góð taug í honum, hann er ótætis-maður af sjálfum sjer). Dette er Tingens rette G. þetta er það í raun og veru. Komme til Grunden i en Sag botna í e-u. — J Grunden í rauninni, í raun rjettri, í raun og veru, raunar, reyndar: Det er i Grunden ligegyldigt það stendur raunar á sama. — d) rök (ft.), röksemd, ástæða, átylla: En tilſtrækkelig (utilſtrækkelig) G. Uden G. að raunarlausu, að þarflausu, ófyrirsynju. Heri laae den ſande G. til hans Fald þetta var það, sem fór með hann í raun og veru. Have een uden al G. öldungis að raunarlausu (orsakalausu). Grunden til denne Handling tilgangur verks þessa. Han har ſine Grunde til at gjøre det hann veit hvað hann fer, eða þvíuml. Han har G. til at troe det honum er vorkun, þó hann haldi það. Paa hvad G. forbrede han det hvað bar hann fyrir sig (þ. e. með hverju studdi hann tilkallið)? Dette Rygte er ganſke uden G. það er enginn flugufótur fyrir þessu. Alle diſſe Grunde beviſe intet (öll þessi rök sanna ekkert). Tage imod Grunde (taka sönsum — eða rökum, af því sans er ekki gott orð). Bygge noget paa Grunde eða udlede noget af Grunde (draga e-ð af dæmum).

Grundafgiſt = **Grundſkat**.

Grundarbeide vinna að grundvelli (e-s mannvirkis).

Grundbegreb frumnám (sb. **Begreb** B).

Grundbillede fyrirmynd.

Grundbjerg frumfjall.

Grundblanding = **Jordblanding**.

Grundbygning tilbúningur á grundvelli (e-s mannvirkis).

Grunddeel frumpartur, ódeili.

Grunddrift frumfýsn.

grunde, s. 1, A) ás., 1) reisa e-ð af grundvelli: G. et Huus paa en Klippe. — b) óeiginl.: Være vel grundet i ſine Studeringer (vita vel það sem maður veit). — G. ſit Haab paa noget (vona sakir e-s). G. ſin Fordring (Beſkyldning) paa noget bera e-ð fyrir sig (í kröf sinni eða ákæru). En grundet Formodning líkleg ágizkun. — Hans Paaſtand grunder ſig paa Formandens Beſiddelſe hann ber fyrir sig, að forverari sinn hafi haft það. Det grunder ſig blot paa et Rygte það er tóm flugufregn. — 2) draga undirlit á: G. en Væg. — 3) g. en Plov beita honum niður á við. — 4) g. et Arbeide (Træværk) ud hvolfa það (t. a. m. með lokri). — B) h. s., 1) ná niðri: Her kan Ankeret ikke g. — 2) vera að hugsa: Han ſtod længe og grundede. G. paa noget íhuga e-ð.

Grundegenſkab frumnáttúra.

Grundeiendom fasteign.

Grundeier jarðeigandi; lóðar eigandi.

Grunden, án ft., sk., það að **grunde** B, 2.

Grundevne frumafl (t. a. m. sálarinnar).

Grundfald = **Bundfald** a.

grundfalſk öldungis rangur, (sb. marg-rangur).

Grundfarve, a) frumlitur (sem aðrir litir eru komnir af). — b) megin-litur í pentskript. — c) undirlitur í e-u.

grundfaſt það sem er fast á jörðu. — b) óbifanlegur, óbilandi, óbilugur.

Grundfaſthed, án ft., sk., það að vera **grundfaſt**.

Grundfiſk fiskur sem við hefst á sjáfarbotni.

Grundflade undirflötur. Gagnstætt: **Sideflade**.

Grundforbedring undirbúningur jarðvegarins áður enn sáð er.

Grundform frummynd, frumlögun.

Grundforraad allur jarðarávöxtur.

grundforſkjellig öldungis ólíkur.

Grundfæſte = **Grundvold**.

grundfæſte, ás., grundvalla.

Grundfæſtning, sk., það að **grundfæſte**.

grundgod (sjaldh.), frábærlega góður í sjer, (sb. mesta gæzkublóð).

Grundgods sokkið fje (sokknir skipskrokkar o. s. frv.).

Grundgraver sá sem grefur fyrir þar sem reisa á hús.

Grundgravning það að grafa fyrir þar sem reisa á hús.

Grundherre lóðar eigandi.

grundig, ft. -e, e., djúpsettur: G. Lærdom (Kundſkab). Et grundigt Skrift (Beviis). Han har ingen g. Aarſag dertil (hann hefur ekkert verulegt tilefni til þess). — b) djúpsær, djúphygginn, djúpvitur: En g. Lærd (maður djúpsær í bókvísi). Være g. i en Videnſkab (vera djúpsær í e-i vísindagrein).

Grundighed, án ft., sk., það að vera **grundig** (djúphyggni, o. s. frv.).

Grunding, sk., það að **grunde** A, 2.

Grundjord frumlegt jarðefni.

Grundklang frumhljómur.

Grundkraft frumafl náttúrunnar.

grundkyndig sem veit e-ð til hlítar.

Grundlag undirstaða (eiginl. og óeiginl.).

Grundleie lóðartollur.

Grundlinie undirlína: Triangelens G.

Grundlod = **Dybslod**.

Grundlov höfuðlög (e-s ríkis).

Grundlyd höfuðhljóð í lagi.

grundlægge stofnsetja, stofna.

Grundlægning, sk., stofnun.

grundlærd djúplærður.

Grundlærdom = **Grundlære** a.

Grundlære undirstöðugrein e-a vísinda. — b) allar undirstöðugreinir e-a vísinda. — c) heimspeki.

grundløs, a) (sjaldh.), botnlaus; óþrotlegur, óþrjótandi. — b) sem engin átylla er fyrir: En g. Beſkyldning.

Grundløshed, sk., það að vera **grundløs**.

grundmuret, [sb. **mure**], sem er með fullum múrveggjum: Et g. Huus fullkomið múrhús.

Grundmuur fullur múr: Et Huus paa fem Fag G. múrhús sem er fimm stafgólf. Gagnstætt: **Bindingsværk** (sem bæði er af múr og timbri).

Grundord frumorð. Sb. **Stammeord**.

Grundpille máttarstólpi.

Grundpløining djúp plæging.

Grundpæle, ft., staurar sem reknir eru niður í grundvöll til traustleika.

Grundpæling það að reka staura niður í grundvöll.

grundraadden grautfúinn.

Grundregel máttarregla.

Grundrids, kl., undirstaða uppdráttar. — b) undirstöðurit um e-a vísindagrein.

Grundridsning = **Grundrids**.

Grundſandhed = **Axiom**.

Grundſkat jarðeignaskattur; lóðartollur, garðstæðisgjald.

grundſkjælve skjálfa og titra.

Grundſkrift, kl., frumrit.

Grundſkud skot sem kemur í skip fyrir neðan sjóarborð.

Grundſpire fyrsti gróðrarhnappur. — Óeiginl., upphöf.

Grundſprog það mál sem e-ð er ritað á í fyrstu. — b) = **Stammeſprog**.

Grundſteen undirstöðusteinn; sjer í lagi fyrsti undirstöðusteinn sem er lagður með mikilli viðhöfn þegar reist eru hús til almenningsþarfa: Lægge Grundſtenen til en Kirke.

Grundſtof frumefni.

Grundſtykke neðsti hluti (t. a. m. af stöpli eða súlu).

grundſtærk mjög styrkur.

Grundſtøtte máttarstólpi.

Grundſvælg hylur, undirdjúp.

Grundſætning meginmál sem annað leiðist af. — b) meginregla sem maður lagar breytni sína eptir: Han har farlige Grundſætninger.

grundſætte, ás., hleypa skipi upp á grynningar, (sb. sigla — róa — á sker).

Grundtanke frumhugsun sem aðrar hugsanir spretta af. — b) aðaltilgangur.

Grundtaxt jarðaverðlag til skattalúkningar.

Grundtegning uppdregin undirstaða.

Grundtext = **Grundſkrift**.

Grundtone höfuð-hljóð í lagi; dimmasta hljóð í sambljómi.

Grundtoug meginkaðall sem við er hafður þegar skipi er hallað á hliðina.

Grundtræk, ft., fyrstu höfuðstryk í uppdrætti: Udkaſte Grundtrækkene til et Maleri. — b) höfuðatriði: Grundtrækkene af en Videnſkab.

Grundvand vatn sem er niðri í jörðunni, eða kemur upp úr grundvelli.

Grundvidenſkab frumvísindi.

Grundvold, [grundvöll-r], undirstaða.

Grundværk undirstaða í mannvirki sem gjört er í vatni.

Grundvæſen frumeðli.

grunderlig frábærlega vandaður (um mann).

Grunker, ft., (í tali), maurar: Have G. luma á peningum.

*Gruppe, ft. -r, sk., hópur (einkum af lifandi verum og að því leyti hvernig hann er á að sjá).

*gruppere, ás. 1, hópa (sb. Gruppe).

gruſet, ft. gruſede, e., fullur af mylsnu eða möl.

gruſom, ft.-me, e., grimmur, grimmilegur: En g. Mand. En g. Straf. — b) gruſomt, sem ao., grimmilega, greypilega (fornt): Handle gruſomt.

Gruſomhed sk., a) án ft., grimmd, grimmleiki. — b) með ft. -er, grimmdarverk.

Grutning, sk., það að grutte.

grutte sjá grubte.

Gruus, án ft., kl., rúst, rústir, mylsna, möl: Jord, blandet med G.

Gruusbakke melur.

Gruusbanke = Gruusbakke.

Gruusgang gata sem möl er borin ofan í (t. a. m. í aldingarði).

Gruusharpe áhald til að sálda möl eða mylsnu.

Gruusjord blendingur moldar og malar.

Gry, kl., grýjandi (Fms.), haft sem aptari liður í Daggry og Morgengry.

Gryde, ft. -r, sk., [grýta], pottur: Koge Mad i Gryder. Sætte en G. paa Ilden setja upp (pott). Hænge en G. paa Ilden hengja upp pott.

Grydefod pottfótur.

Grydekrog hór (til að hengja pott á).

Grydelaag potthlemmur.

Grydeleer pottleir.

Grydemalm pottjárn.

Grydeovn (fyrrum), eins konar ofn.

Grydeſkee = Grydeſlev.

Grydeſlev ausa (eysill, sleif) til að ausa með úr potti.

Grydeſteen (grjóttegund) *talcum proprium ollare.*

Grydeſteg pottsteik (einkum af nautakjöti).

Grydeſtøber járnpottasmiður.

Grydeſtøberi, ft. -er, kl., pottasmiðja (þar sem járnpottar eru steyptir og önnur járnáhöld).

grye, h. s. 1, [sb. grýjandi, Fms.], í öðrum eins orðatiltækk. og Dagen gryer eða det gryer ad (eða af) Dagen eldir aptur, birtir, lýsir, ýsir (birtir) af degi, (sb. ljómar af degi, dagur ljómar).

grylle, h. s. 1, (jótlenzkt), mora af e-u eða í e-u. — II) um korn, fara að spretta.

Gryn, ft. eins, kl., [grjón], grjón. (Sb. Byggryn, Havregryn, Riſengryn.) — b) dálítið korn í steini, ber í holdi, eða þvíuml.

Grynbøtte grjónaílát.

grynet, ft. grynede, e., kornóttur (sb. Gryn b).

Gryngrød grjónagrautur.

Grynkorn eitt grjón. — b) korn sem grjón eru möluð úr.

Grynmeel grjónamjöl.

Grynmølle grjónamylna.

Grynmøller mylnuráðandi sem malar grjón.

Grynpølſe eins konar bjúga sem höfð eru grjón í.

Grynqværn grjónakvörn.

Grynſold grjónasáld.

Grynſuppe grjónasaup.

grynte (har), h. s. 1, [rýta], rýta.

Grynten, án ft., sk., það að rýta.

Gryntromle eins konar verkfæri (í grjónamylnum) til að sálda mjöl og ryk úr grjónunum.

græde, græd [grèt], (har) grædt, h. s., [gráta], gráta, (í tali: hrína eða skæla; sb. tárast): Hun er let til at g. henni er grátgjarnt. G. af Glæde (sb. Glædestaarer). G. for noget merkir bæði gráta af e-u (þ. e. af því maður fær ekki e-ð, t. a. m. hvad græder hun for af hverju er hún að gráta?) og gráta e-ð (sem maður hefur misst, t. a. m. hun græder for ſit Barn). G. over noget gráta vegna e-s. — Grædende kjökrandi: Med grædende Reſt eins og hálf-kjökrandi (sb. það var grátstafur í hálsinum á honum). — 2) sem ás., a) g. ſine modige Taarer gráta fögrum tárum. — b) g. Tiden bort; sb. bortgræde. G. een til Live gráta e-n úr helju. G. ſig (ſine Dine) fordærvet.

Grædedag grátdagur.

grædefærdig sem (þiggj.) liggur við að gráta, sem er með grátstaf (gráthljóð) í hálsinum, kjökrandi.

Græden, án ft., sk., grátur (hrinur, skælur).

grædenem grátgjarn, (sb. blautgeðja).

Grædeſang = Grædeviſe.

Grædeſtykke (einkum sagt í báði), grátlegur sjónarleikur.

Grædeviſe (einkum sagt í báði), grátlegt kvæði.

grædøiet (sjaldh.), grátinn.

Grækenland Grikkland.

Græker, ft. -e, kk., grískur maður, (í ft. Grikkir).

grækiſk sjá græſk.

græmme, ás. 1, [gremja; sb. tæmme og temja], skaprauna e-m, særa e-n (óeiginl.): Noget græmmer een e-m sárnar (svíður, svellur, gremst) e-ð. — Han gaaer beſtandig og græmmes eða græmmer ſig hann er aldrei með hýrri há. Græmmes eða g. ſig over noget láta sjer sárna (svíða, svella, gremjast) e-ð. G. ſig til Døde springa af helstríði.

Græmmelſe, ft. -r, sk., skapraun, helstríð: Have en hemmelig G. Volde een Sorg og G. gera e-m skapraun.

grændſe, h. s. 1, a) (sjaldh.), gera landamerki eða takmörk: G. imellem to Naboer. — b) g. til noget vera samjaðra við e-ð; líka haft óeiginl. (sb. það liggur við, að o. s. frv.): Diſſe to Lande g. ſammen liggja saman.

Grændſe, ft. -r, sk., landamerki, landamæri, (sb. landskipti): Afſtikke en Marks Grændſer. Beſtemme Grændſen imellem to Riger ved en Tractat gera samning um landskipti milli tveggja ríkja. — b) óeiginl., takmark, endimark (t. a. m. guðs miskunn er um fram of alla mæling ok endimark, 655 XXVII á 19. bls.), endimerki (Skuggsjá): Uden Maal og Grændſer. Sætte Grændſer for noget stemma stigu fyrir e-u, eða þvíuml. Sætte ſig ſelv Grændſer kunna sjer hóf (sb. ætla sjer af, eða þvíuml).

Grændſeegn hjerað við landamæri.

Grændſefæſtning kastali á landamærum.

Grændſegrøft merkiskurður.

Grændſehegn merkigarður.

Grændſehøi hæð á landamerkjum.

Grændſekreds ummerki (öll takmörk).

Grændſeland útskækill við landamæri.

Grændſelinie endimörk (sem lína). — Óeiginl.: Grændſelinien imellem Godt og Ondt (samkomur góðs og ills).

grændſeløs óendanlegur, ómælanlegur.

Grændſemaal endimark.

Grændſemuur múr á landamærum.

Grændſemøde samkoma (fundur) við landamæri.

Grændſepoſt vörður (varðstaður) á landamærum.

Grændſepæl markstaur, markstika (fornt).

Grændſerytter riddari sem er varðmaður á landamærum.

Grændſeſkjel markskil (Gþl.), landamerki; landamæri; endimark, takmark.

Grændſeſlot höll við landamæri.

Grændſeſtad borg við landamæri.

Grændſeſted staður við landamæri.

Grændſeſteen marksteinn (Gþl.).

Grændſeſtrid = Grændſeſtridighed.

Grændſeſtridighed landaþræta.

Grændſeſætning landamerkjasetning.

Grændſetold tollur sem goldinn er á landamærum.

Grændſetoldſted tollheimtustaður á landamærum.

Grændſetviſt landaþræta.

Grændſevei merkigata; gata við landamerki.

Grændſevogter varðmaður á landamærum, (sb. landvarnarmaður).

Grændſeværn landvörn. — b) vígi til landvarnar.

Græs, án ft., kl., [gras], gras (*gramen*): Slaae G. slá. Afhugget og tørret G. kaldes Hø slegið gras og þurrkað er kallað hey. Qvæget gaaer paa G. gengur úti. Sættes paa G. vera látinn út (um fjenað). — Bide i Græſſet drepa nösum í gras (fornt), hníga í valinn.

Græsager = Græsmark.

Græsand eins konar önd.

Græsart grastegund.

Græsbed, kl., a) = Græsgang a. — b) (sjaldh.), beit (það að beita).

Græsbjørn = Myrebjørn.

Græsbleg grasblik.

Græsblomſt blóm á grastegund.

Græsbug grasvömb (á fjenaði).

Græsbund graslendi: En god (ſlet, fed, mager) G.

græsbunden, [sb. binde], sem grasið liggur í legum á (sb. kafloðinn): G. Jord.

Græsbænk grasi vaxinn stallur (til að sitja á, t. a. m. í aldingörðum).

Græsdrift haglendi.

Græseng hagi.

Græsenke (í gamni), kona manns sem er á ferðalagi, sæta (Sn. E.).

Græsfarve graslitur.

Græsfløde rjómi af gróðrarmjólk.

Græsfoder grænt gras gefið fjenaði.

Græsfrø, kl., grasfræ: Saae G. i et Stykke Havejord.

Græsfrø, sk., = Løvfrø.

græsfødt, [sb. føde], alinn á grasi: G. Qvæg útigangspeningur.

Græsgaard heyskaparjörð: En god G.

Græsgang beitiland, haglendi, hagi, hagkvisti, útbeit, (sb. hestganga, sauðhagi, nauthagi). — b) sjer í lagi, hagi sem aldrei er sáinn eða sleginn.

Græsgjeld hagatollur. sb. Græsleie, Græspenge.

græsgroet, [sb. groe], grasi vaxinn: En g. Have.

Græsgrøde = Græsvæxt: En rig (overflødig) G.

græsgrøn grasgrænn.

Græsholm hólmi sem kvikfje er haft í.

Græshoppe engispretta *gryllus.*

Græshø hey af grasi sem ekki er sáð til.

Græsjord graslendi; hagi.

græſk (fyrrum grækiſk), ft. -e, e., grískur (f. grikkskur).

Græskar (jurt með ákaflega stórum ávexti) *cucurbita pepo.*

græsklædt, [sb. klæde], skrýddur grasi, grasi vaxinn, grösugur: Græsklædte Marker.

Græskorn (á Lálandi og Falstri) = Mannagryn.

Græskrands grashringur (hringur brugðinn af grasi).

Græsland = Græsmark.

Græsleie = Græsgjeld.

Græsløg = Skovløg.

Græsmark beitiland.

Græsmelk gróðrarmjólk.

Græsmølle lítil mylna sem ekki er malað í nema á veturna og vorin.

Græsning, sk., beit, útbeit, (sb. Græsgang a): Have fri G. til to Køer eiga beit handa tveimur kúm. Denne Gaard har ſtor G.

Græsningsret, án ft., beit sem maður á e-rstaðar, (sb. ítala búfjár í haga).

Græsoxe útigangsuxi (sem alinn er á grasi, en ekki á heyi). Gagnstætt: Staldſtud.

Græspenge, ft., = Græsgjeld.

Græsplet graspetti.

Græsqvæg útigangspeningur (þ. e. peningur sem ekki er alla jafna hafður inni).

græsrig grösugur, grasgefinn.

Græsrod rót á strái (annað enn grasrótin).

Græsrytter (í gamni), sá sem dettur af baki: Blive til G. (detta af baki).

græſſe, s. 1, [gresja], 1) ás., beita fjenaði, halda fjenaði á beit eða til haga: Hyrden græſſer (situr yfir) Qvæget. Ved denne Gaard kan græſſes tyve Køer við þenna bæ er tuttugu kúa beit. — 2) h. s., a) vera á beit, ganga e-rstaðar (um fjenað): Hjorden græſſer i Engen. — b) líkt og flytja kellingar (um fallbissukúlu, þegar hún rífur upp jörðina á nokkrum stöðum).

Græsſeddel eins konar skírteini um beit.

græſſelig, ft. -e, e., hryllilegur, skyrsilegur (fornt), voðalegur, óskaplegur, afskaplegur, ofboðslegur, skelfilegur, hræðilegur, herfilegur: Han ſeer g. ud það eru ósköp að sjá hann. En g. Forbrydelſe.

Græſſelighed, sk., það að vera græsſelig.

Græsſide grashlið (grasrót) á torfu. Gagnstætt: Rodſide.

Græsſkifte hagi sem hafður er til skiptis við annan.

Græsſlette grasflötur, grasflöt.

Græsſmutte (fugl, svipaður máríötlu) *motacilla hippolais.*

Græsſmør gróðrarsmjör.

Græsſpire grasstrá sem er nýfarið að spretta, (sb. nál, nýgræðingur).

Græsſtraa grasstrá.

Græsſtud = Græsoxe.

Græsſæd gras sem sáð er til.

Græstang = Bændeltang.

Græstop grasbroddur.

Græstørv grassvörður; grastorfa.

Græsvang umgirtur hagi eða umgirt engi.

Græsvæxt grasvöxtur. — b) grasið sjálft: En rig (yppig) G.

græsædende, [sb. æde], sem bítur gras, sem er grasbítur: G. Dyr grasbítar.

grætten, ft. grætne, e., [sb. grettin-n], (í tali, og einkanl. um börn), ömrulegur. Sb. gnaven, fortrædelig, avindſyg.

Grævling, ft. -er, sk., greifingi *ursus meles.* Sb. Brok.

Grævlingefedt fita af greifingja.

Grævlingegrav greifingjahola.

Grævlingehund eins konar hundur. Sb. Gravhund, Brokhund.

Grævning, sk., flór í fjósi.

Grød, án ft., sk., [graut-r], grautur: En Gryde G. fullur grautarpottur.

Grøde, án ft., sk., [gróði], gróður: Der er endnu ikke kommen G. i Jorden. Der er alt G. i Træerne. — Komme i G. fara að gróa. Staae i G. standa í blóma. — En rig (overflødig) G. Af Jordens G. har alle Føde (orðskv.). Aars G. (það sem sprottið hefur á einu ári). Den Dam er fuld af G. af slýi.

Grødeaar gróðrarár, (sb. grasár, kornár): Et godt (ſlet) G.

grødedrivende, [sb. drive], sem eykur grasvöxt o. s. frv.

grødefuld = grøderig: En g. Ager. — Et grødefuldt Aar.

Grødekorn, án ft., = Saaekorn.

Grødekraft gróður í jörðu.

Grøderegn gróðrarregn.

grøderig algróinn, alblómgaður; frjófsamur.

grødes, þs. 1, gróa, spretta: Jorden begynder at g.

grødet, ft. grødede, e., grautarlegur: Suppen er bleven g. (orðið eins og grautur). — Óeiginl., ógreinilegur, óskýr.

Grødetid gróðrartíð.

Grødeveir gróðrarveður.

Grødfad grautarfat.

Grødgilde grautarveizla (á landsbyggðinni).

Grødgryde grautarpottur (þ. e. pottur til að gera graut í).

Grødhoved (í tali), naut, auli, aulabárður.

Grødmund, kk., (í tali), grautarvinur.

grødmundet, ft. -mundede, e., (í tali), loðmæltur völumæltur.

Grøft, ft. -er, sk., [gröft-r = gröpt-r], skurður (í jörðu): Grave (kaſte) Grøfter grafa (gera) skurði. Denne Grøft vil jeg føre uden om (jeg ætla að grafa þenna skurð í kringum) Vænget.

grøfte, s. 1, a) h. s., grafa skurð: G. paa begge Sider af Veien. G. om ſine Marker. — b) ás.: G. en Mark ind; sb. indgrøfte.

Grøftegraver (og Grøftgraver) sá sem grefur (eða kann að grafa) skurði.

Grøftekaſter, ft. -e, kk., = Grøftegraver.

Grøftgraver sjá Grøftegraver.

Grøftning, sk., það að grøfte.

Grøftvold garður úr því sem tekið er upp úr skurði.

grøn, ft. -ne, e., [grœn-n], grænn: Grønt Klæde. — Marken (Skoven) er endnu ikke g. jörðin (skógurinn) er ekki orðin(n) græn(n) enn. Det Grønne (jörðin þar sem er gras eða skógur, til að greina það frá brautum og borgastrætum), t. a. m. gaae (ſpadſere) i det Grønne. Grønt Foder hrátt gjafhey; sömul. er hrár (nýfelldur) brennsluviður kallaður grønt Brænde (þó hann sje reyndar ekki grænn). Grønt (sem nokkurs konar nafn) = Grønſel. — Et grønt Æble (epli sem ekki er fullvaxið og er því grænt). Grønne Stikkelsbær. Meie Kornet grønt.

Grønager ekra sem lengi hefur verið ósáin. Sb. Grønjord, Grønland I; Brakager, Hvileager.

grønagtig, ft. -e, e., = grønlig.

grønfarvet, [sb. farve], litaður grænn.

grønguul grængulur.

Grønhed, án ft., sk., (sjaldh.), grænka.

Grønjord = Grønager.

Grønkaal eins konar kál.

grønklædt, [sb. klæde], grænklæddur.

Grønkone matjurtakona (kona sem selur grænmeti).

Grønland = Grønager. — II) Grænland.

Grønlandsfarer grænlandsfari. — b) grænlandsfar.

grønlandſk, ft. -e, e., grænlenzkur.

grønlig, ft. -e, e., grænleitur.

Grønlænder, ft. -e, kk., Grænlendingur.

Grønlænderinde, ft. -r, kvk., grænlenzkur kvennmaður.

grønnende sjá greinina um grønnes.

grønnes, þs. 1, grænka: Marken (Skoven) begynder at g. — grønnende er haft sem ho. núl. t., grænkandi: Grønnende Marker.

Grønning, ft. -er, sk., [grœning-r], grænn flötur, græn fit, o. s. frv.

grønplettet, ft. -plettede, e., grænblettóttur, grændeplóttur.

grønſaltet, [sb. ſalte], nýsaltaður (saltaður fyrir skömmu): G. Fleſk (Kjød).

Grønſel, án ft., kl., grænar matjurtir.

Grønſkolding, ft. -er, kk., skegglaus strákur (með fyrirlitningu um ungan mann): Naar ſaadanne Grønſkoldinger vil bedømme Ting af Vigtighed.

grønſpraglet grænflikróttur.

Grønſpætte (fugl) *picus viridis.*

grønſpættet grændröfnóttur.

grønſtribet grænröndóttur, grænteinóttur.

Grønſvær grassvörður, grasvegur: Afſtikke (oppløie) Grønſværen.

Grøntørv = Græstørv.

Gubbe, ft. -r, kk., karl = gamall maður.

Gud, [guð], 1) án ft. og greinis, kk., guð allsherjar: Den ene, ſande, evige G. Bede til G. Guds Forſyn guðleg forsjón. Give ſig G. i Vold fela sig guði á vald. I Guds Navn eða for Guds Skyld í guðs nafni! fyrir alla muni! Guds Fred (segir sjálenzkur almúgi þar sem vjer segjum) hjer sje guð! eða sæl veri þið! o. s. frv.; þá er svarað Tak guð blessi þig! o. s. frv. G. bedre (eða hjelpe) mig því er miður (að það er svo fyrir mjer)! G. forbyde det (eða tómt forbyde) guð láti það ekki verða! það væri betur það yrði ekki! G. give, hun ſnart maa komme ſig guð gefi, að henni batni bráðum! eða (það vildi jeg, að) guð gæfi, að henni batnaði bráðum! G. ſkee Lov guði sje lof! eða sem betur fer! — Danir nefna opt guðsnafn, þar sem Íslendingum finnst það ekki eiga við og vera lagt við hjegóma. — 2) með ft. -er, a) kk., guð = goð (kl.): Offre til Guderne. — b) sk., goð = skurðgoð: Guder af Steen (Træ).

Gudbarn andlegt barn (þeirra sem hafa haldið því undir skírn eða verið skírnarvottar).

Guddatter guðdóttir.

Guddom, sk., [guðdóm-r], a) án ft., guðdómur. — b) með ft. -me, guð = goð (*numen*).

guddommelig, ft. -e, e., guðlegur: De guddommelige Egenſkaber. Det guddommelige Væſens Evighed. — Óeiginl., ágætur, frábær: En g. Muſik.

Guddommelighed, sk., guðdómur: Chriſti G.

Guddomsfylde guðdómsnægð.

Guddomsglands guðlegur ljómi.

Guddomsglæde guðlegur fögnuður.

Guddomsgniſt guðdómsneisti.

Guddomsild guðlegt fjör, guðmóður.

Guddomskraft guðlegt afl, (sb. ásmegin).

Guddomslyſt guðleg sæla.

Guddomsmagt guðlegur máttur.

Guddomsnatur guðlegt eðli.

Guddomsord guðlegt orð.

Guddomsvælde guðlegt veldi.

Gudeflok goðaflokkur.

gudelig, ft. -e, e., [sb. guðlig-r], 1) guðrækinn, guðhræddur, trúrækinn: En g. Mand. — 2) guðrækilegur, a) et gudeligt Forſæt (Levnet). — b) en g. Bog guðsorðabók. En g. Tale prjedikun. En g. Sang sálmur. — c) sem er til guðs þakka: En g. Stiftelſe. Skjenke ſine Midler til g. Brug leggja eignir sínar til guðs þakka, gefa eigur sínar guði.

Gudelighed, án ft., sk., guðrækni, guðhræðsla, trúrækni.

Gudeliv guðalíf.

Gudelære goðafræði.

Gudfader guðfaðir.

gudfrygtig, ft. -e, e., guðhræddur, guðrækinn, trúrækinn: Den Gudfrygtige. — b) guðrækilegur: Et gudfrygtigt Levnet.

Gudfrygtighed, án ft., sk., það að vera gudfrygtig (sb. Gudsfrygt).

gudhengiven, [sb. hengive], = gudelig 1. — b) guðrækilegur: Et gudhengivent Sind.

Gudhengivenhed, sk., guðhræðsla, guðrækni, trúrækni: Han bar Sygdommen med Taalmod og G.

Gudinde, ft. -r, kvk., gyðja.

gudindviet, [sb. indvie], helgaður (gefinn) guði.

Gudkonge guð sem konungur Forngyðinga.

gudlig, ft. -e, e., [sb. guðlig-r], (sjaldh.) = guddommelig.

Gudlighed, sk., (sjaldh.) = Guddommelighed.

gudløs guðlaus, óguðlegur.

Gudløshed, án ft., sk., guðleysi.

Gudmoder guðmóðir.

Gudſagn guðmæli.

Gudsbarn (einkum í tali), guðsbarn.

gudsbeſpottelig sem guðlast er í.

Gudsbeſpottelſe guðlöstun (sb. Kristn. 38), guðlast.

Gudsbeſpotter guðlastari.

Gudsbord guðsborð: Gaae til G.

Gudsbud, t. a. m. de ti G. tíu lagaboðorð guðs.

Gudsdyrkelſe guðsdýrkun.

Gudsdød! sem nokkurs konar mo., a) guð komi til! guð varðveiti mig. — b) líkt og svei mjer!: Det har jeg G.! ikke gjort svei mjer ef jeg hef gert það!

gudſendt, [sb. ſende], sendur af guði.

Gudsforagter sá sem fyrirlítur (eða svívirðir) guð.

gudsforgaaen, [gaaen — í forgaaen — eins konar ho. l. t. af gaae; sb. halvgaaen], (í tali) = ryggesløs: En g. Krop (ótækur maður).

Gudsfornegtelſe guðleysi (guðsafneitun).

Gudsfornegter guðlaus maður (sem ekki trúir á guð).

Gudsfrygt guðs-ótti, guðhræðsla, guðrækni, trúrækni.

Gudshuus guðshús (677): Komme ofte (ſjelden) i G.

Gudskundſkab, án ft., guðvísi.

Gudslam *agnus dei* katólskra manna.

Gudsord guðsorð.

Gudstjeneſte, án ft., guðsþjónusta (656 A 2 á 18. bls.), guðsþjónustugjörð.

Gudsunder (í tali), mesta furða: Det var et ſtort G. (það var mesta guðs mildi), at han kom uſkadt derfra.

Gudsveir (í tali), illviðri, vonzkuveður.

Gudſøſkende andleg systkin.

*Guillotine, sk., eins konar aftökuverkfæri (fundið af þeim manni, er *Guillotin* hjet).

*Guinee, ft. -r, sk., enskur gullpeningur (á við 8 eða 9 ríkisdali).

*Guirlande, ft. -r, sk., [sb. garland, Fms.], blómfesti.

*Guitar (líka Guitarre), sk., eins konar hljóðfæri (spænsk Cither).

Guitarre sjá Guitar.

Guld, án ft., kl., [gull], gull: Fiint (reent, ublandet, gedigent) G. skírt gull. Gjøre G. búa til gull úr e-u öðru. — Betale i G. í gullpeningum. Spiſe paa G. borða af gulldiskum, hafa borðbúnað úr gulli. G. (gullborðar) paa Klæderne. G. (gylling) paa Bindet af en Bog. — b) eins og gull á ísl. = auður, seimur.

Guldalder gullöld.

Guldarbeider sá sem býr til smágerða hluti úr gulli.

Guldbaand gulldregin silkiræma.

Guldbarre gullmilti.

guldbeſtukken, [sb. beſtikke A, 2] = guldſtukken.

Guldbille (skorkvikindi) *chrysomela;* sjer í lagi *chrysomela fastuosa.*

Guldblad blað af næfruðu gulli.

guldblank (skáldl.), gullfagur (t. a. m. um stjörnu).

Guldblik, án ft., útbeitt gull. — b) gyllt pjátur.

guldblinkende, [sb. blinke], blikandi sem gull.

Guldbrand, sk., (í almúgatali), = Ringfinger.

Guldbryllup veizla sem hjón gera þann dag sem 50 ár eru liðin frá brúðkaupi þeirra. Sb. Sølvbryllup.

Guldbræmme gullborði.

guldbræmmet, [sb. bræmme], lagður gullborða.

Gulderts gullgrýti.

Guldfarve gullslitur.

guldfarvet, ft. -farvede, e., sem gullslitur er á.

Guldfinger = Ringfinger.

Guldfiſk eins konar fiskur.

*Guldgalon gullborði.

Guldglands gulllegur ljómi.

Guldglimmer = Glimmer b.

guldglimrende, [sb. glimre], gljáandi sem gull.

Guldgrube gullnámur.

Guldgrund gulllegur undirlitur (sb. Grund 1, i).

guldguul gullgulur.

Guldgylden eins konar gullpeningur.

guldhaaret (skáldl.) gullfjallaður.

Guldharpe (skáldl.), gullin harpa (harpa með gulum strengjum).

guldholdende, [sb. holde], sem gull er í: G. Erts; sb. Gulderts.

Guldhuuskaſſe (fyrrum), eins konar Haarpung.

Guldkorn gullkorn.

Guldkrone gullkóróna. — b) (fyrrum), eins konar gullpeningur.

Guldkyſt Gullströnd (í suðurheimi).

guldlokket (skáldl.), er hefur lokka sem gullslitur er á (eða eru gulir sem silki).

Guldlæder verkað leður með gullrósum: Guldlæders Betræk (Stole).

Guldmager, ft. -e, kk., gullgerðarmaður.

Guldmageri, kl., gullgerð.

Guldmagerkonſt gullgerðarlist.

Guldmine gullnámur.

Guldpapir gylltur pappír.

guldprydet, [sb. pryde], gullbúinn.

Guldprøve gullraun.

Guldpude gullskurðarkoddi (bókbindara).

Guldpulver gulldupt.

Guldrasp eins konar bókbindaraverkfæri.

guldrig gullauðugur.

Guldſand gullsandur (sem gullkorn eru í).

guldſlaaet, [sb. ſlaae], (eiginl. gullsleginn), gullrekinn.

Guldſlager, ft. -e, kk., gullbeitari.

Guldſmed, a) kk., gullsmiður. — b) sk., (flugutegund) *libellula* (annað enn gullsmiður á ísl.).

guldſpraglet gullflikróttur.

Guldſtang = Guldbarre.

Guldſtof = Gyldenſtykke.

Guldſtol (fyrrum), eins konar stóll handa konum sem lágu á gólfi.

guldſtukken, [sb. ſtikke], gullsaumaður.

Guldſtykke gullpeningur.

Guldſtøv gullagnir í sandi.

Guldtraad gullvír (gylltur látúnsvír), saman tvinnað silki og gullvír.

Guldtreſſe gullborði.

Guldtrækker, ft. -e, kk., gulldragi.

Guldtørſt fjaskaleg fjár-ágirni.

Guldvaſker sá sem skolar (gull)sandinn frá gullinu.

Guldvaſkning það að skola (gull)sandinn frá gullinu.

guldvirket, [sb. virke], gullofinn, gullskotinn (Fms.), gullsaumaður.

Guldvægt gullmet: Lægge ſine Ord paa Guldvægten setja niður orðin.

Gulerod (finnst líka ritað Guulrod) gulróa *daucus carota.*

Gulland eyjan Gotland.

Gullandsfar Gotlendingur.

Gulp, ft. eins, kl., gusa sem kemur upp úr e-u: Give et G.

gulpe (líka gylpe), ás. 1, [gúlpa], æla e-u: Fugle g. Føden op til deres Unger.

Gulv, ft. -e, kl., [gólf], gólf: Lægge G. i en Stue. Feie (vaſke) Gulvet. — b) kornhlöðupartur; það sem geymt er í þeim parti: Et G. Rug og to Gulve Byg.

Gulvbræder, ft., borð í gólf eða í gólfi.

gulvbrændt, [sb. brænde], = ladebrændt.

gulve, ás. 1, [sb. Gulv b], koma korni fyrir í hlöðu.

Gulvfeier, ft. -e, kk., gólfsópari.

Gulvfeining það að sópa gólf.

Gulvfjæl fjöl í gólf eða í golfi.

Gulvfliſe sljett gólfhella.

Gulvklud gólfþurrka.

gulvlagt, [sb. lægge], sem lagt er gólf í.

Gulvlægning það að leggja gólf.

Gulvmaatte gólfmotta.

Gulvſand sandur sem dreift er á gólf.

Gulvſkrubbe gólfbusti (á löngu skapti).

Gulvſkuring gólffæging.

Gulvſteen gólfhella.

Gulvtæppe gólftjald.

gumle, h. s. 1, [Gumme], japla.

Gumling, ft. -er, sk., (í tali), bitlingur, munnbitakorn.

Gumme (líka ritað Gomme), ft. -r, sk., [góm-r], tanngarður: Han har miſtet alle Kindtænder, og maa tygge med Gummerne og verður að japla.

*Gummi, án ft., sk., viðarkvoða.

*gummiagtig, ft. -e, e., kvoðukynjaður.

*Gummivand kvoðublandað vatn.

Gump, ft. -e, sk., [gump-r, Stjórn], stjel án stjelfjaðra.

gumpe, h. s. 1, (í almúgatali), hossast.

Gumpekærre eins konar óvandaður vagn á tveimur hjólum.

Gumpeſtykke stjelbitinn: Gumpeſtykket af en Gaas.

Gumphøne, ft. -høns, eins konar hænsni án stjelfjaðra.

gumre, h. s. 1, [kumra], (sjaldh.), kumra.

gunge, h. s. 1, (sjaldh.) = gynge b.

Gunge, sk., [gunga], = Hængedynd.

gungre (har), h. s. 1, nötra, dynja (sb. stundum dundi grundin undir): Marken gungrede (það buldi — drundi — í grundinni) under Heſtetravet.

Gungren, án ft., sk., dunur, drunur.

Gunſt, án ft., sk., hylli: Søge eens G. reyna að komast inn undir hjá e-m. Vinde eens G. komast inn á e-n eða inn undir hjá e-m. Miſte eens G. Han var i ſtor G. hos Kongen í miklum kærleikum við konung. Viſe een G. gera e-m vel til. — b) fylgi = hlutdrægni: Gjøre noget for G. og Gave.

Gunſtbeviisning góðvild (góðvilji) sem e-m er auðsýnd(ur).

gunſtig, ft. -e, e., hollur í hugum, vinveittur, hliðhollur: Han er mig meget g. Lykken var ham altid g. hann var æfinlega lánsmaður. — b) sem er e-m í vil, sem gengur að óskum, góður, o. s. frv.: Et gunſtigt Svar paa en Anſøgning. Fælde en g. Dom. En g. Leilighed gott tækifæri. En g. Vind hagstæður byr.

Gunſtling, ft. -er, kk., = Yndling (sem þykir betra orð).

gurgle, ás. 1, í g. ſig -skola á sjer kverkarnar.

Gurglevand lækninga-vatn til að skola á sjer kverkarnar.

guſten, ft. guſtne, e., gulgrár (í framan).

Guſtenhed, án ft., sk., það að vera guſten (sb. gulmurða?).

guſtne (er), h. s. 1, (sjaldh.), verða gulgrár (í framan).

Gut, ft. -ter, kk., (norrænt orð), piltur, piltungur.

*guttural, ft. -e, e., (barka-), góm-. — Sem fremri liður í samsettu nafni, t. a. m. í Gutturalbogſtav = Guttural.

*Guttural, ft. -er, sk., (barkastafur), gómstafur.

guul, ft. gule, e., [gul-r], gulur; mórauður.

guulagtig, ft. -e, e., gulleitur.

guularet, ft. -arede, e., sem er með bleiku axi: G. Korn.

guulblakket gulgrár (?).

guulbruun gulmórauður.

guulgrøn gulgrænn.

guulhaaret sem hefur gult hár.

Guulhed, án ft., sk., gula á e-u.

guullokket sem hefur gult hár og hrokkið.

guulne (er), h. s. 1, [gulna], gulna. — guulnes sama.

Guulrod sjá Gulerod.

guulſodet = guulbruun.

Guulſot gula (sem veikindi).

Guulſpurv (titlingstegund) *emberiza citrinella.*

guulſtribet gulröndóttur.

Gyde, ft. -r, sk., [gjóta], þröngt borgarstræti: Smalle Gader kaldes Stræder, Gyder, Gange. — b) þröng tröð (vegur).

gyde [gjóta; sb. ſkyde og skjóta], gød [gaut], gydet og gydt, ás., hella (steypa) e-u: G. ſmeltet Malm i Formen. G. Vandet af Kanden. G. (hella úr) Fadet paa Jorden. — Óeiginl.: G. Trøſt i eens Hjerte hugga e-n.

Gydekande eins konar kanna sem hægt er að hella úr.

Gyden, án ft., sk., = Gydning.

Gydning, ft. -er, sk., helling.

gylden, ft. gyldne, e., [e. o. gyllin-n f. gullin-n], 1) eiginl., gullinn, gulllegur, a) = af gulli gjör: En g. Kjæde gullrekindi, gullfesti. — b) = gylltur: Den gyldne Kongeſtol. — c) (skáldl.) = líkur gulli: Gyldne Lokker (sb. gult sem silki). — 2) óeiginl., gullvægur, dýr = dýrmætur, o. s. frv.: Det var gyldne Tider sæludagar. Fredens gyldne Dage friðsæludagar, (sb. fróðafriður í Helga kviðu hundingsbana fyrri). Ungdommens gyldne Alder. — b) den gyldne Aare gylliniæð. Den blinde gyldne Aare (gylliniæð sem ekki blæðir úr).

gyldenblank gullbjartur.

Gyldenglands gulllegur ljómi.

Gyldenkløver (jurt) *anemone hepatica.*

Gyldenlak, ft. -ker, sk., gul blómjurt sem ræktuð er í aldingörðum sakir ilms og fegurðar.

Gyldenſmykke (skáldl.), gersemi úr gulli.

Gyldenſtykke eins konar gullfjallað rósasilki.

Gyldental gyllinital (í rími).

Gyldenvand (fyrrum), eins konar brennivín með gullögnum í: Dantziger G.

gyldig, ft. -e, e., a) (sjaldh.), gjaldgengur. — b) löglegur = lögmætur, órækur: Vexelen er ikke længer g. En g. Grund fullt tilefni, o. s. frv. Gyldige Beviſer full próf.

Gyldighed, án ft., sk., það að vera gyldig.

gylpe sjá gulpe.

*Gymnaſium, ft. Gymnaſier, kl., eins konar skóli (fyrir neðan háskóla, en ofan aðra latínuskóla).

*Gymnaſtik, sk., fimleika list og aflrauna.

*gymnaſtiſk, ft. -e, e., sem lýtur að Gymnaſtik: Gymnaſtiſke Øvelſer fimleikar og aflraunir.

Gynge, ft. -r, sk., róla: En ruſſiſk G. renniróla.

gynge, s. 1, a) ás., róla e-m í rólu: Det er ikke enhver, ſom kan taale at gynges. — b) h. s., riða, rugga, o. s. frv.: Baaden gynger paa Bølgerne. — G. paa et Bræt hossa sjer á borði.

Gyngebræt borð sem maður hossar sjer á. — b) fjöl sem setið er á í rólu.

Gyngegang sá gangur þegar maður hossast upp og niður (eða þegar dúar undir fæti).

Gyngeheſt róluhestur (handa börnum).

Gyngen, án ft., sk., það að gynge.

Gyps sjá Gips.

Gys, sk. og kl., (sjaldh.), gusa úr loptinu, hvolfa, steypa. — b) hrollur, hryllingur: „Dødens G."

gyſe [gjósa], gøs [gaus], (har) gyſet, h. s., kenna hrolls: Jeg gyſer af Kulde það er í mjer kuldahrollur. Jeg gyſer over hele Kroppen það er hrollur (hryllingur) í mjer öllum. — Persónulaust: Det gøs i mig það kom hryllingur í mig. — b) jeg gyſer eða det gyſer i mig mig hryllir við, mjer ofbýður (blöskrar, rís hugur við): Det gøs i mig (það var eins og mjer rynni kalt vatn milli skinns og hörunds), da jeg ſaae Barnet ſtaae i det aabne Vindue. Den blotte Erindring bringer mig til at g. mig hryllir við að hugsa til þess. Man maa g. for Følgerne af diſſe Voldſomheder það er hryllilegt að hugsa fram á o. s. frv.

gyſelig, a) ft. -e, e., hryllilgur, voðalegur, skelfilegur, ofboðslegur, óskaplegur, afskaplegur. — b) sem ao., hryllilega, o. s. frv.

Gyſen, án ft., sk., hrollur, hryllingur; felmtur: En kold G. kuldahrollur.

Gysning, ft. -er, sk., hrollur, kuldaflog: Med Feberen følge Gysninger. Sb. Gysning.

Gyvel, nafn, (planta) *spartium scoparium.*

Gælle sjá Gjælle.

Gænge, sk., A) með ft. -r, a) skora (far) sem e-ð rennur í: Gængerne i en Skrue. — b) hvel sem e-ð vaggar á: Sætte Gænger under en Vugge. — B) án greinis og ft., framgangur (óeiginl.): „Paa det Ret og Retfærdighed kan have ſin G." (sb. Gang A, 2, *α*).

gængs (líka gængſe), ft. gængſe, e., [gangsi, víða í Skuggsjá], sem gengur, algengur, tíðkanlegur: Denne Mynt er ikke mere g. her i Landet. Gængſe Ord og Talemaader. Febre have været meget gængſe i Aar það hafa gengið miklar landfarsóttir þetta ár.

gængſe sjá gængs.

Gæsling, [sb. gæsling-r, Fms. VIII, 42], ft. -er, sk., gagl (gæsarungi).

gøgle sjá gjøgle.

H.

H, áttundi stafur í stafrofinu, kallaður Haa, heyrist alls ekki í framburðinum fyrir framan j eða v, t. a. m. í Hjord, Hval; en er horfinn með öllu á undan l, r, og kemur það saman við þann ritshátt að skrifa laupa, rafn, sem tíðkast í fornbókum.

ha! mo., er tíðkast í bókum og táknar einkanl. reiði. En ha ha! er haft í tali, og merkir nokkurs konar kæti, þegar maður kemst snögglega að e-u: Ha ha! nu kjender jeg dig nú sje jeg hver þú ert, karlkind!

Haa, ft. -er, sk., [há-r], háfur *squalus acanthias.*

Haab, (ft. eins, en mjög sjaldhöfð; því þá er vant að segja Forhaabninger), kl., von: Gjøre ſig H. om noget vonast eptir e-u. Endnu har jeg godt H. enn þá er jeg vongóður eða góðrar vonar. Svæve imellem Haab og Frygt vera milli vonar og ótta.

haabe, ás. 1, vona e-s, vonast eptir e-u eða til e-s, (sb. mig vonar): Saa ſtor en Lykke turde jeg aldrig h. H. bedre Tider (bíða betri stunda). — Einnig þolandalaust: H. paa (til) Gud treysta á guð, treysta guði. Jeg haaber (jeg vonast til) at ſee dig endnu engang. Jeg haaber eða vil h.

(jeg ætla að vona), at han vil bære ſig klogere ad, end ſidſt.

haabefuld efnilegur, vænlegur. — b) (sjaldh.), vongóður.

Haabglimt (skáldl.), vonarneisti.

haabløs (ekki sama og vonlaus, heldur) sem öngvar líkur eru til að batni, örvæntingarfullur, o. s. frv.: En h. Tilſtand.

Haabløshed, án ft., sk., örvænting.

Haabrand, sk., [sb. brand-r t. a. m. í slagbrand-r], = Haamær.

haabrig hughraustur.

Haakjærling hákarl, háskerðingur, *squalus carcharias.*

Haamær, [hámer-r], hámeri, *squalus glaucus.*

Haan, án ft., sk., óvirðing, smán, sneypa, svívirðing, háðung.

haan, e., a) (sjaldh.), sneyptur, skömmustulegur: Blive h. ved noget. — b) dreissugur, reigingslegur, er úrelt, nema í almúgatali, að fráteknu haant, sem ao. (drambsamlega), einkum í orðatiltæk. lade haant om noget virða e-ð að vettugi, meta e-ð lítils, láta sjer þykja lítið í e-ð varið.

Haanblik smánarlegt tillit.

Haand, ft. Hænder, sk., [hönd; sb. Vaand af vönd-r], A) í hinum reglulegu föllum, 1) eiginl., hönd (fyrir framan úlflið): Være forlegen med ſine Hænder (vita ekki — sakir feimni — hvað maður á að gera af þeim, eða hvernig maður á að fara með þær). Give (række) een Haanden rjetta höndina að e-m. Tage een i Haanden taka í höndina á e-m. Den hule H. lúkan. Orðskv.: Bedre er een Fugl i Haanden, end ti i Skoven betri er smár fenginn, enn stór enginn. — 2) hálfóeiginl. og óeiginl., a) paa høire H. á hægri hönd eða hlið (hægra megin) við e-n; paa venſtre H. — Lægge H. paa een leggja hendur á e-n. — Tegne paa fri H. (fríhendis; þ. e. draga upp og marka ekki fyrir). — Gjøre noget med egen H. gera e-ð sjálfur. Have et Arbeide under Hænder hafa e-ð í smíðum eða á prjónunum. Lægge den ſidſte H. paa noget leggja smiðshöggið á e-ð. Arbeidet gaaer ham godt fra Haanden honum gengur vel með það, það gengur skont (skafið) fyrir honum, því miðar vel áfram. Arbeidet er fra hans egen H. eptir hann sjálfan, hann hefur búið það til sjálfur. Der har været mange Hænder om dette Arbeide hjer hafa margar hendur að unnið. Det gaaer igjennem mange Hænder (hjer munu margir um fjalla), inden det bliver færdigt. Ernære (nære) ſig af ſine Hænders Gjerning lifa á handafla sínum. — Han har ikke uden af Haanden i Munden eða det er af Haanden i Munden med ham hann hefur að eins til dags og nætur. — Være under en Læges H. (láta e-n vera að lækna sig). — Lægge Hænderne i Skjedet leggja árar í bát. — Med Hænder og Fødder með hnúum og hnefum. — „Have Gods og Eiendom i H. og Hævd“ hafa hönd að e-u (fornt). Falde i Røveres Hænder. Betroe ſin Velfærd i eens H. fela e-m allt ráð sitt á hendur. Det ſtaaer i Guds H. því má guð ráða. — Have to Eſſer paa Haanden (í spilum). — Overgive een noget i egen H. eða egne Hænder fá e-m e-ð sjálfum. Beviſet er i min H. skírteinið er í mínum vörzlum. Have noget (t. a. m. Penge) imellem Hænder hafa e-ð undir höndum. Dette Gods har ſiden været i manges Hænder síðan hafa margir haft hönd að landi þessu. Tage ſine Varer fra førſte H. (hjá fyrsta sala og ódýrasta). Paa anden (tredie, o. s. frv.) H. (frá öðrum — þriðja — manni; t. a. m. han lod mig ſige paa tredie H. hann beiddi mann að láta skila til mín). Jeg har Efterretningen fra en ſikker H. ólyginn maður sagði mjer. Denne Gave er fra en kjær H. (góður gaf; sb. góður er nauturinn). — Gaae fra Haanden ganga út (um vöru). — Give Penge paa Haanden reiða festarpening (N. g. L. I, 321). — Under Haanden í laumi: Han lod dem det vide under Haanden hann skaut (eða ljet skjóta) því að þeim. — Have noget ved Haanden eða paa rede H. (Hænder) hafa e-ð á reiðum (?) höndum, hafa e-ð handbært eða í handraða. — Have H. i Hanke med een; sb. Hank. — Slaae Haanden af een. — For Haanden = forhaanden. — Gaae ud for Haanden med een ganga til einvígis (á hólm) við e-n. — Gjøre noget paa egen H. taka e-ð upp hjá sjálfum sjer. Hun ſidder paa ſin egen H. hún er sjálfrar sinnar (í nokkurs konar lausamennsku). — b) = Haandſkrift (sk.): Skrive en ſmuk H. skrifa vel. Brevet er ſkrevet med hans egen H. brjefið er með hans hendi sjálfs. Det er ikke min H. það er ekki mín hönd. — Jeg har hans H. derfor jeg hef skriflegt loforð frá honum um það. — Einnig sjálft nafnið sjer í lagi: Sætte ſin H. og Segl under et Document setja nafn sitt og innsigli fyrir brjef (skjal). — B) í öðrum myndum, 1) Haande, [af handa eig. ft.], í orðatiltæk. gaae een til Haande a) hjálpa e-m til, vera e-m til aðstoðar. — b) í fornbókum, ganga til handa e-m. — 2) Hænde, [af hendi], a) i Hænde í vörzlum (sínum): Han har Beviſet i Hænde. (Sb. Ihændehaver.) — b) til Hænde í hendur: Det er endnu ikke kommet mig til Hænde.

Haandarbeide handvinna.

Haandbiil = Haandøxe.

Haandblad höndin milli úlfliðs og fingra.

Haandbog handbók (619), tíðabók. — b) undirstöðubók e-r vísindagreinar.

Haandbred, sk., handfang = þverhandar breidd. Sb. Haandsbred.

haandbred þverhandarbreiður.

Haandbue handbogi.

Haandbuk = Jomfru 2, b.

Haandbylt böggull sem haldið verður á í hendinni.

Haandbækken mundlaug til að þvo sjer um hendurnar í.

Haanddaſk lófaskellur.

Haanddug = Haandklæde.

Haandel sjá Handel I, 1.

Haandelag (líka ritað Haandelav) handlægni: Han har godt H. til ſlige Arbeider hann er laghentur á þau, hann hefur gott lag á þeim.

Haandelav sjá Haandelag.

haandelig sjá handelig.

haandeløs sem missir tökin á e-u: Han blev h. hann missti tökin. — b) h. Vaade (úrelt), voðaverk sem verður af því að maður missir e-ð eða ætlar að fleygja e-u frá sjer.

Haandevending, í orðatiltæk. i en H. í einu vetfangi, í einni svipun, á einu augabragði: Det ſkete (gik) i en H. það stóð öngva stund á því. Han gjorde det af i en H. hann var óðara búinn að því.

haandfaaet, [sb. faae], fenginn manni í hendur: H. Pant.

Haandfang handarhald; halda, hepti (sem haldið er um).

haandfaſt (eiginl. handsterkur), sterkur, efldur, stinnur: Et Par haandfaſte Karle.

Haandfaſthed, án ft., sk., sterkleiki, afl, kraptar.

Haandfavn (sjaldh.), spönn.

Haandflade lófi.

Haandfuld, sk., handfylli. — b) hönd full = lítill riðull: En H. Folk.

Haandfæſte handfesti, handarhald, tök: Faae H. i noget ná handfesti (o. s. frv.) á e-u.

haandfæſte, ás., (fornl.), handsala, handleggja (Nj. 256 í E.).

Haandfæſtning, ft. -er, sk., (fyrrum), skuldbinding konunga í Danmörku (þegar þeir komu til ríkis) við þegna sína.

haandgangen, [sb. gaae], (fornl.), handgenginn.

Haandgave (sjaldh.), það að gefa manni e-ð og fá honum það, eða það sem svo er gefið.

Haandgemæng, sk., = Haandmæng.

Haandgevær = Haandvaaben.

Haandgift = Haandgave.

Haandgjerning = Haandarbeide. — b) í lögum, áunnin verk, atvígi.

Haandgreb, a) = Haandfang. — b) handlægni, kunnátta.

haandgribelig, ft. -e, e., áþreifanlegur. — Einnig svæsinn, frekur: Hans Kjærtegn bleve altfor haandgribelige.

Haandhammer handhæfur hamar.

Haandheſt varahestur (á ferð).

Haandhjelp = Haandrækning.

Haandhold = Haandfæſte. — Have H. paa noget vera handhafi að e-u.

haandhæve halda e-u (fornt) = halda e-u uppi: H. ſin Magt (Værdighed, Rettighed). H. Lov og Ret halda vel lögunum, vera stjórnsamur.

Haandhævelſe, sk., það að haandhæve.

Haandhæver, ft. -e, kk., sá sem heldur e-u uppi.

Haandjern járnfjötrar á höndum.

Haandkaſt steinsnar.

Haandklap, kl., lófaklapp.

Haandklæde handklæði (Nj. 176, Fsk.), þerra (Nj.), þurrka.

Haandkort, ft., spil sem ekki eru litspil: Have gode H.

Haandkraft handmagn.

Haandkruſer, ft., rykkt líning á skyrtuermi.

Haandkurv handhæfur vandlaupur.

Haandkys koss á höndina.

haandlam handlama.

Haandlanger, ft. -e, kk., starfsveinn (Fms. XI, 431), undirtylla (líka óeiginl.; sb. erindsreki).

Haandlangerſke, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er undirtylla.

Haandled úlfliður.

Haandlinning líning.

Haandlove, lófi, í málsh. det er ondt, at plukke Haar af H. (hvað er að taka, þar sem ekkert er).

Haandlugning það að reyta upp illgresi með höndunum.

Haandlæge handlæknir.

Haandlægning handa(r)-álegging (á e-ð).

Haandløfte handsöl. (Sb. Haandſlag 1, b).

haandløs handalaus; handlaus, handarvani. — b) (fornt) haandløſt Værge (vopn sem höndin fylgir ekki) = Kaſtevaaben.

Haandmæng (líka Haandmænge), sk., (sjaldh.), áflog; höggorusta.

Haandmænge sjá Haandmæng.

haandnem handlaginn, laghentur. — b) handhægur.

Haandpant = haandfaaet Pant (sb. haandfaaet).

Haandpenge, ft., festarfje einkanl. það sem manni er greitt þegar hann er ráðinn til herþjónustu.

Haandplov lítill plógur sem maður getur stýrt með höndunum.

Haandqværn handkvörn.

Haandran handrán (Grágás, Gþl.).

Haandring hringur (á úlfliðnum).

Haandrov = Haandran.

Haandruer, ft., (fornt) = Haandkruer.

Haandrækning aðstoð, tilhjálp.

Haandſav handsög.

Haandsbred, sk., = Haandbred.

Haandsgjerning = Haandgjerning.

Haandſkilling = Lommepenge.

Haandſkjold lítill skjöldur (törguskjöldur?).

Haandskraft = Haandkraft.

haandſkreven, [sb. ſkrive], skrifaður (en ekki prentaður).

Haandſkrift, kl., skrifuð bók, (handrit).

Haandſkrift, sk., skrifhönd. — b) skriflegt loforð: Give ſin H. for noget lofa e-u skriflega.

Haandſkriver skrifari e-s.

Haandſkrue eins konar verkfæri sem fyrrum var skrúfað á hendur manna til að pína þá til sagna.

Haandſkud handskot.

Haandſkytte eins konar þræll einfaldari enn Flyveſkytte.

Haandſlag, 1) lófaskellur. — b) handaband, lófatak. — 2) (fornt) = Haandmæng.

Haandſlynge handslöngva.

Haandſpiger handspík (Björn).

Haandſprøite handhæf vatnsbissa.

Haandſpyd skotspjót.

Haandſpær = Haandſpiger.

Haandſteen handsteinn (Björn). — b) sjerstakur gullsteinn eða silfursteinn.

Haandſtroppe hanki (sili) sem haldið er í.

haandſtærk handsterkur.

Haandtag það að taka í höndina á e-m. — b) = Haandfang.

Haandteen snælda.

Haandtegning uppdráttur sem ekki eru dregnir litir í og ekki er búinn til eptir skript eða öðrum uppdrætti.

haandtere, ás. 1, (í tali), fara með e-ð, halda á e-u, líkt og beita e-u.

Haandtering, sk., a) án ft., það að haandtere. — b) með ft. -er, iðn.

Haandtryk, kl., það að kreista höndina á e-m í vinsemdar skyni eða ásta (og einkum í laumi).

Haandvaaben höggvopn og lagvopn. Gagnstætt: Kaſtevaaben.

Haandvidie, kl., (úrelt) = Plovſtjert.

Haandvinde vinda sem snúið verður með tómu handafli.

Haandviſer hönd (þ. e. merki — lagað eins og hönd — til að benda á e-ð).

Haandviſk er haft í tali líkt og hægðarleikur: Det er kun en H. for ham honum verður ekki mikið fyrir því.

Haandværge það sem maður hefur í hendi til varnar.

Haandværk iðn (sb. kambarar með sína iðn): Lære (forſtaae, drive) et H. nema (kunna, iðka) e-a iðn. Gjere H. af noget leggja e-ð í vanda sinn. „Krigen var deres H.“

Haandværker, ft. -e, kk., = Haandværksmand.

Haandværksbrug, sk., iðnaður (sb. 619 á 150. bls.). — b) = Haandværksſkik.

Haandværksdreng kenningarsveinn hjá iðnaðarmanni.

Haandværksfolk, ft., iðnaðarmenn: · orarmede H.

Haandværkslaug samband iðnaðarmanna.

Haandværksmand iðnaðarmaður (sb. 619 á 150. bls.).

Haandværksmeſter iðnaðarmeistari (sb. Fms. XI, 428).

Haandværksſkik siðvenja iðnaðarmanna.

Haandværksſvend fullnumi í e-m iðnaði.

Haandværksvarer, ft., það sem iðnaðarmenn hafa til búið til sölu.

Haandøxe, [handöxi í þol. og þiggj.], lítil öxi.

haane, ás. 1, smána. — b) haanes ved noget skammast sín að e-u eða fyrir e-ð.

haanfuld háðungarfullur: Et haanfuldt Svar.

Haanhed, án ft., sk., fyrirlitning. — b) það að vera sneyptur.

Haanlatter kaldahlátur.

haanlig, ft. -e, e., háðulegur (sb. Nj. 67), hæðilegur: En h. Mine.

Haanſmiil hæðnisbros (P. Þ.).

Haansord hæðileg orð.

Haanſvar hæðileg andsvör.

Haar, ft. eins, kl., [hár], hár: Med Hud og H. upp til agna, svo að það var enginn urmull eptir af því. — Talshættir: Ikke et H. ekki hót, ekki agnar-ögn, t. a. m. han er ikke et H. bedre. Paa et H. (upp á hár(?), svo að öngvu skakkar), t. a. m. du traf det paa et H. það stendur öldungis heima = þú áttir kollgátuna. Paa et H. nær nærri því. Det er trukket ved Haaret það er hártogað. — Hárið á höfði mannsins er ýmist haft í et., eins og á ísl., t. a. m. gaae med ſit eget H. (hafa sitt hár sjálfs, en ekki parruk); ſætte Kam i Haaret (setja kamb í hárið á sjer); eða í ft., t. a. m. í orðatiltæk. komme i Haarene ſammen (eða paa hverandre) komast í hár saman (?), rjúka saman, fara í áflog.

Haarbaand hárband; skarband.

Haarbund hársvörður.

Haarbælte hárbelti meinlætamanna, (sb. hárklæði).

Haarbørſte hárbusti (busti til að busta með hárið).

haard, ft. -e, e., [harð-r], 1) um hluti, a) eiginl., α) harður (t. a. m. um grjót), hrjóstrugur, o. s. frv.: Staal er haardere end Jern. Haardt Føre (sb. hörð færð og hart undir fæti). — β) h. Mad þung fæða. — γ) have haardt Liv hafa harðlífi, hafa litlar hægðir. — δ) mikill (um högg): Et haardt Stød. — ε) harður (t. a. m. um veðráttu): Et haardt Veir harðviðri. H. Kulde harka, hörkufrost. En h. Vinter harður vetur. — ζ) (t. a. m. um orustu), harður, mikill: Der ſtod en h. Strid þar varð hörð orusta. Haardt Arbeide þungt erfiði, verknauð og verkanauð (Stjórn); sb. stritvinna, strit. — η) (t. a. m. um sjúkdóm): En h. Sygdom; sb. liggja þungt, vera þungt haldinn. En h. Forløsning hörð fæðing. — ϑ) stirður (t. a. m. um kveðskap): Haarde (líka tunge) Vers. — b) óeiginl., α) harður (t. a. m. um orð): Tale haarde Ord til een velja e-m hörð orð. Give een et haardt Svar. — β) þungur, líkt og þungbær, stríður: En h. Skjebne (Straf). Det er haardt (það er hart aðgöngu), at ſkulle tjene, naar man har været ſin egen. — γ) örðugur, torveldur: Det var haardt at faae i Stand það var ekki hlaupið að því. — 2) um menn, harðvitugur; harðdrægur, harðfengur, harðhnjóskulegur; stríður (sb. stríðr ok stirðlyndr við Jökulsdalsmenn): Han er ſaa h., at intet Ondt bider paa ham. En h. Hals harðsvíraður maður. — Han var h. mod (hann viknaði ekki við) hendes Bønner og Taarer. — Være h. mod ſine Undergivne. En h. Regjering. — B) haardt, sem ao., a) eiginl., t. a. m. ligge (ſidde) haardt á hörðu. — b) óeiginl., t. a. m. ſove haardt sofa fast. Straffe een haardt refsa e-m harðlega. Tale een haardt til vera hastur við e-n, o. s. frv. Det gik haardt til eða det ſtod haardt paa það var ekki tekið út með sældinni. Det holdt haardt, inden vi fik ham overtalt við höfðum nóg fyrir að telja hann á það, (sb. hafa fullt í fangi með e-ð).

haardagtig, ft. -e, e., sem er í harðara lagi, íharður.

haardannet, [sb. danne], sem er eins og hár í lögun.

haardbarket, ft. -barkede, e., sem hefur harðan börk: Et h. Træ.

haardbrændt, [sb. brænde], harðsteiktur.

Haardbund harðlendi: Haardbunds Enge harðlendar engjar. Haardbunds Hø harðvellishey.

haardelig, ao., harðlega; hörðum orðum, o. s. frv.

haardfroſſen, [sb. fryſe], gaddfreðinn, stokkfreðinn.

haardfør harður af sjer, herkinn: Et haardført Folk. — b) sem gerir mann herkinn: En h. Opdragelſe.

Haardførhed, án ft., sk., harka = herði (fornt).

haardhalſet, ft. -halſede, e., = haardnakket.

Haardhed, sk., það að vera haard (harka, o. s. frv.).

haardhjertet, ft. -hjertede, e., harðhjartaður, harðbrjósta.

haardholden, [sb. holde], = paaholden 2.

haardhudet, ft. -hudede, e., siggbarinn (P. Þ.).

haardhændet, ft. -hændede, e., þunghentur, (sb. harðleikinn).

Haardknude rembihnútur.

haardkoge, ás., harðsjóða, en er (eins og íslenzka orðið) tíðkanlegast í ho. l. t. um egg: Et haardkogt Æg harðsoðið egg. Sb. haardſøden.

haardlivet, ft.-livede, e., sem hefur harðlífi eða illar hægðir.

haardlydende, [sb. lyde], stirður (um orð).

haardmelket, ft. -melkede, e., seigmjólka.

haardmundet, ft.-mundede, e., sem ekki lætur vel að beizli.

Haardnakkenhed, án ft., sk., þrái, þrálæti, þrályndi, þrákelkni, þrjózka.

haardnakket, ft. -nakkede, e., harðsvíraður, þrár, þrálátur, þrályndur, þrákelkinn, þrjózkur, (sb. ſtivſindet): H. i ſine Meninger fastur á sínu máli. — b) um annað enn menn, seigur fyrir: En h. Sygdom (Forſtoppelſe).

haardne, h. s. 1, [harðna], (sjaldh.), harðna.

Haardrag hártogun (í eiginl. merk.), hárreyting. Sb. Haargreb.

haardrage, ás., hártoga (hárreyta) e-n. — Haardrages hártoga (hárreyta) hvor annan (hvorir aðra, o. s. frv.).

haardſindet = haardhjertet.

haardſkallet, ft. -ſkallede, e., sem hörð skel (o. s. frv., sb. Skal) er á.

haardſmeltelig sem bágt er að bræða.

Haardſtaal = Egſtaal.

haardſøden, [sb. ſyde], harðsoðinn: Haardſødne Æg.

haardtalende, [sb. tale], hastur (í máli).

haardtravende, [sb. trave], harðgengur, hastur (um hest).

Haardug hárdúkur (t. a. m. úr hrosshári). Sb. Haarklæde.

Haarduſk hár sem vafið er um eða fljettað er.

haaret, ft. haarede, e., loðinn: Være h. paa Kroppen. — b) hárugur (t. a. m. um smjör).

Haarfald hárlos.

Haarfarve hárslitur: En lys (mørk) H.

Haarfedt fita til að bera í hárið. Sb. Haarſalve.

haarfiin hár-mjór (mjór eins og hár).

Haarfilt þófi (flóki) úr hári (t. a. m. af nautgripum). Gagnstætt: Uldfilt.

Haarfletning hárfljetta.

Haargreb = Haardrag.

Haarhue húa úr hári (en ekki úr ull).

Haarklæde, [hárklæði], = Haardug.

Haarkløver, ft. -e, kk., sjervitringur sem kemur með smásmuglegar viðbárur.

Haarkløveri, kl., smásmuglegar viðbárur, (smásmygli).

Haarkruſer, ft., tilbúnir liðir á hári.

Haarkrusning það að leggja hárið í liðu.

Haarkrølle hárlokkur sem er lagður í liðu. — b) brjefsnudda sem lokki er vafið um svo að hann liðist.

Haarlok hárlokkur: Falſke Haarlokker lausalokkar.

haarløs snoðinn (hárlaus).

Haarnaal hárprjónn (kvennfólks): Et Brev Haarnaale.

Haarnet nethúa.

Haarolie (ilmandi) viðsmjör til að bera í hárið.

Haarpenſel pentaraskúfur úr hári.

Haarpidſk = Pidſk b.

Haarpung (fyrrum), budda sem karlmenn höfðu til stinga hárinu niður í.

Haarpynt það að prýða á sjer hárið. — b) hárskraut: Denne H. klæder hende ikke.

Haarreb taug (reipi) úr hári (einkanl. svínshári; sb. hrosshársreipi).

Haarrem hárramur. Sb. Haarſide, Narvſide.

haarrig hárprúður. — b) loðinn.

Haarring hringur úr hári. — b) fingurgull með hári innan í.

Haarrod smá-róttaug, angi út úr rót: Træernes fine Haarrødder.

Haarrør hár-mjó glerpípa.

Haarſalve hársmyrsli.

Haarſax hárskæri.

Haarſi hársía.

Haarſide = Haarrem.

Haarſigte smágert sáld með hrosshársbotni.

Haarſime hanki (til að hanka með).

Haarſkjel hárskipti í höfði, (sb. hundagata).

Haarſkjorte hárskyrta meinlætamanna, (sb. hárklæði).

Haarſkærer, ft. -e, kk., hárskeri (sb. skera hár, Fms. I, 3), hárklippari.

Haarſnor taug búin til úr hári; sjer í lagi = Haarſime.

Haarſold stórgert sáld með hrosshársbotni.

Haarſæk hærusekkur. — b) = Haarſkjorte.

Haartave hártæja (nokkur hár).

Haartop hárið framan til á höfðinu.

Haartot hárflyksa, hársnepill.

Haarvæxt hárvöxtur: En ſtærk H.

*habil, ft. -e, e., hæfur (hæfilegur, góður, fallinn) til e-s, fjölhæfur.

*Habilitet, án ft., sk., það að vera habil (hæfilegleiki).

*Habit, sk., = Dragt b.

*habituel, ft. -le, e., kominn upp í vana fyrir (innlífaður) e-m. — b) sem lýtur að ásýnd e-s hlutar.

*Habitus, sk., = Udſeende.

Had, án ft., kl., [sb. hat- í hata og hatr], hatur (t. a. m. 655 XIII), heipt, heiptarhugur: „H. er en næret og fortſat Vrede“. Fatte (faae) H. til een leggja heipt á e-n. Lægges for H. verða óvinsæll.

hade, ás. 1, [hata], hata, hatast við, hafa illan hug til e-s eða þungan hug á e-m, láta sjer vera illa við: H. een af Hjertet. H. Synd og Ondſkab hafa viðbjóð á því. — 2) um líkamlegar athafnir, a) ofsækja, beinast að e-u: Den ene And er hadet af Henſene. — b) reyna að uppræta: H. Ukrud. — c) í sumum sveitum, stofna trje eða sníða af því anga.

hadefuld heiptugur, heiptúðugur: Et hadefuldt Sind.

hadelig, ft. -e, e., a) = hadſk, hadefuld: Blive (være) een h. láta sjer verða (vera) illa við e-n, o. s. frv. — b) = hadeværdig; óvinsæll (um verk).

Hader, ft. -e, kk., hatari, (hati og hötuður eru höfð í skáldskap), sem (þiggj.) er illa við e-n eða e-ð, fjandmaður, óvildarmaður.

hadeværdig óvinsæll að verðungu.

Hads sjá Has (óbreytanlegt).

hadſk, ft. -e, e., fullur fjandskapar, illviljaður.

Hadſkhed, án ft., sk., fjandskapur, illvilji, óvild.

Hage, ft. -r, sk., [haki], haki, krókur, agnúi, agnhald (á öngli): Diſſe to Hager gribe ind i hinanden. — Stjaki með krók á endanum, t. a. m. í Baadshage, Brandhage.

hage, ás. 1, krækja e-u eða e-ð: H. noget ſammen.

Hage, ft. -r, sk., [haka], haka.

Hagebaand hökutengsli.

Hagebeen hökubein.

Hagebolt járngaddur með krók út úr endanum.

Hagebøſſe (fyrrum), eins konar þung bissa.

Hagedug slefuspeldi. Sb. Hageſmække.

Hageduun hýjungur á hökunni.

hagehøi sem nær meðalmanni undir höku.

Hagekløft hökuskarð, skarð í höku, Pjeturs spor, Pjeturs bolli.

Hagel (líka ritað Hagl), ft. eins, kl. og sk., [hagl], 1) hagl úr loptinu, a) kl., um einstakt hagl: Et ſtort H. — b) sk., um hagl = jel: Der faldt en ſtærk H. — 2) kl., bissuhagl.

hagelblandet, [sb. blande], hagli blandinn: En h. Regn.

Hagelbyge jel.

Hagelbøſſe haglabissa.

Hageliling = Hagelbyge.

Hagelkorn haglkorn (Fm. XI, 142).

Hagelpoſe = Hagelpung.

Hagelpung haglapungur.

Hagelſkade skaði af hagli.

Hagelſky haglskúr (sem upp dregur).

Hagelveir jeljaveður.

Hagemaal hæð meðalmanns undir höku: Den Heſt holder ikke H. nær ekki meðalmanni undir höku.

Hageſkytte (fyrrum), sá sem hafði Hagebøſſe að vopni.

Hageſmække = Hagedug. — b) undirhaka.

Hagetap hökustuðull (t. a. m. á róðum).

hagle, persónulaus s. 1, hagla: Det haglede ſtærkt i Morges það var mikið hagl í morgun. Det har haglet það hefur komið hagl.

Hai, ft. -er, sk, hár *squalus.*

Hak, kl., a) ft. eins, það að stinga pál (Hakke) í e-ð. — b) með ft. -ker, skarð (t. a. m. í egg).

Hakke, ft. -r, sk., járnreka.

hakke, s. 1, [sb. hjakka], A) eiginl., 1) vera að smá-höggva, a) sem h. s: Fuglen hakker (höggur, kroppar) med Næbbet. H. i Jorden (sb. pæla). — b) ás.: H. Stene op af Jorden pæla þá upp. — 2) ás., saxa, brytja: H. Kaal (Kjød). — B) óeiginl., sem h. s., a) (í tali) h. paa een (noget) hnýta í e-n (e-ð), hnýta við e-m. — b) h. i ſin Tale eða i ſine Ord reka í þúfurnar (vörðurnar). Sb. happe.

Hakkeblok brythögg.

Hakkebræt fjöl til að saxa e-ð á. — b) eins konar söngtól.

Hakkejern = Hakke.

Hakkekniv járn (í lögun eins og grasajárn eða tóbaksjárn) til að saxa e-ð með.

Hakkelſe, án ft., sk., saxaður hálmur (einkum handa hrossum).

Hakkelſekiſte eins konar ílát sem saxaður hálmur er borinn í.

Hakkelſekniv verkfæri til að saxa með hálm.

Hakkemad musl (Björn).

Hakken, án ft., sk., það að hakke.

Hakning, sk., = Hakken.

hal, ft. -e, e., (úrelt), 1) [hál-l], háll. — 2) [hall-r], hallur.

Hal, ft. -ler, [hall- í höll], höll; salur.

Hald, sk., [hall-r], hamar, klettur.

Halde, [halli], sjá Helde.

hale, s. 1, A) ás., 1) eiginl., draga (sb. heimta) e-ð með köðlum eða strengjum: H. et Skib ind (ud) af Havnen. H. en Bjælke op vinda upp bjálka. — b) h. een ind draga e-n uppi (ná e-m). — 2) óeiginl.: H. noget ud eða hen draga e-ð = skjóta e-u á frest. Sb. forhale. — Einnig persónulaust: Det haler længe ud (dregst lengi) med Brylluppet. — B) h. s., (í tali), þenja sig (á hlaupi): Han halede efter dem. Denne Heſt kan godt h. ud er vel fljótur.

Hale, ft. -r, sk., [hali], rófa; dindill, skott, hali, tagl, stertur, stjel, sporður; aptasti partur á ormi (pödda).

Halebrod broddur aptur úr skorkvikindi.

Halefinne sporður á fiski.

Halefjæder stjelfjöður.

haleløs rófulaus, halalaus, o. s. frv.

Halepæl stólpi til að bregða um kaðli þegar skip eru dregin.

Halereb kaðall til að draga e-ð með.

Hallandsfar Hallandsfari (Fms.).

halle, h. s. 1, (sjaldh.), feyskjast. — Halles sama. — Ho. nút. t. hallende, er einungis haft sem e., = hallen.

*halleluja, mo., lofið drottinn!

hallen, e., (sjaldh.), fúinn = feyskinn.

Halm, sk., [hálm-r], a) án ft., hálmur (undan e-i korntegund). (Sb. Byghalm, Ertehalm, o. s. frv.) — b) með ft. -e, sáningarár: Tage tre Halme af Jorden inden den hviler (sá sama land þrju ár í samfellu). Tage Byg til anden og Havre til tredie H. (sá byggi annað árið, en höfrum þriðja árið).

Halmbaand hálmsími (bandspotti úr hálmi).

Halmbyne hálmsæng.

Halmfald = Halm b.

Halmfoder hálmur sem gefinn er fjenaði: Hans Køer maae nøies med H. (fá ekki annað enn hálm).

Halmhat (sjaldh.) = Straahat.

Halmhæs stór hálmstakkur.

Halmhætte dálítið hálmþak (eða hálmlok) sem líkist nokkuð hettu.

Halmkjærv = Halmknippe.

Halmknippe hálmvöndull.

Halmkube býflugnabú úr hálmi.

Halmkurv laupur sem riðinn er úr löngum hálmi.

Halmneg = Halmknippe.

Halmreb strengur úr hálmi.

Halmſtak hálmstakkur.

Halmſtraa hálmstrá.

Halmſæk hálmpoki (sem sæng).

Halmtag = Straatag.

Halmtorv hálmtorg.

Halmviſk hálmvisk.

Hals, ft. Halſe, sk., [háls f. hals], A) um menn eða dýr, 1) sjálfur hálsinn: Falde een om Halſen hlaupa upp um hálsinn á e-m. Brække Halſen hálsbrotna; líka tómt (detta og) drepa sig. Han fik et Been i Halſen það fór bein ofan í kverkarnar á honum. Raabe af fuld Hals kalla upp. Give H. hljóða upp (um menn); (fara að) gelta (um hunda). — Over H. og Hoved (í mesta flýti). — b) í líkri merk. og höfuð = líf: Han maatte miſte Halſen (hann var tekinn af). Han er dømt paa ſin H. dæmdur til lífláts. Han ſidder paa ſin H. (hann er í höptum og á að verða dæmdur til dauða). Han er om en H. það má telja hann af, hann er öldungis farinn. Have H. og Haand over een eiga rjett á að handtaka e-n og dæma hann til lífláts. — c) í öðrum eins orðatiltækjum og: Have meget Arbeide paa Halſen eiga annríkt. Faae en Proces paa Halſen komast í mál. Skaffe een noget af Halſen losa e-n við e-ð. Være een paa Halſen ofsækja e-n. — 2) [sb. góðir hálsar], maður (ekki í góðri merk.), t. a. m. en haard H. harðsvíraður maður. Sb. Vovehals, Fyldehals, Slughals, Skabhals. — B) um dauða hluti, 1) hálsmál: Kjolen er for ſnever i Halſen um hálsmálið. — 2) e-ð sem líkist hálsi, a) Halſen paa en Flaſke flöskustútur. Halſen paa en Krukke. Halſen (mjórri endinn) paa en Fiolin. — b) seglháls — c) eið. — d) sund = þröngt fjarðar mynni eða hafnar.

Halsaare æð í hálsi.

Halsbaand talnasörvi, men, o. s. frv.

Halsbeen hálsliður.

Halsbind sperra, helsi: Et glat H.

Halsbrud það að hálsbrotna eða drepa sig (með því að fara sjer að voða).

Halsbrynde brjóstsviði.

Halsbrynje = Brynjekrave.

halsbrækkende, [sb. brække], háskalegur.

Halsbyld kýli í hálsi (kverkamein) eða á.

Halsdug = Halstørklæde.

halſe, ás. 1, [hálsa], hálsa segl.

Halsfoder það sem haft er um hálsinn til skjóls (einkum af loðnu skinni); sb. trefill.

halshugge, ás., [hálshöggva], höggva = hálshöggva.

Halshugning, sk., það að halshugge.

Halshvirvel hálsliður.

Halsjern hálsjárn.

Halskjertel háls-eitill.

Halskjæde gullfesti sem hengd er um hálsinn.

Halsklud hálsklútur karlmanns.

Halsklæde = Halstørklæde.

Halskobbel hálstengsli (á eyk).

Halskrave hálsskyrta; líka eins konar hálslín sem kvennfólk hefur.

Halslinning skyrtu kragi eða hálsskyrtu.

halsløs hálslaus; stútlaus. — b) óbóta-: En h. Gjerning.

Halsperler, ft., tölur á talnasörvi.

Halspig broddur út úr hundshelsi.

Halspine hálsverkur.

Halspude hálsspeldi. — b) eins konar hlíf sem lögð er um háls á eykjum svo þeir nuggist ekki.

halsrank hnarreistur, hnakkakertur: „Halsranke Svaner".

Halsrem ein ólin í eykreiðinu.

Halsſaar fleiður (o. s. frv.) í hálsi eða á.

Halsſmerte = Halspine.

Halsſmykke e-ð sem haft (eða hengt) er um hálsinn til prýðis.

Halsſnor band um hálsinn.

halsſtarrig, ft. -e, e., þrjózkur. Sb. trodſig.

Halsſtarrighed, án ft., sk., þrjózka.

Halsſtrimmel eins konar hálslín kvenna.

Halsſtykke svírastykki (af falli).

Halsſyge veikindi í hálsi (einkum hálsbólga).

Halsſygdom = Halsſyge.

Halstørklæde hálsklútur. Sb. Halsklæde, Halsdug, (Halsklud).

Halsurt (jurt) *campanula*, sjer í lagi *campanula trachelium*.

halt, ft. -e, e., [halt-r], haltur, fótlama.

halte (har), h. s. 1, [sb. haltra?], vera haltur: H. paa det høire (venſtre) Been vera haltur á hægra (vinstra) fæti. H. lidt stinga við. — Óeiginl.: Denne Lignelſe halter á ekki við. — Sb. hinke.

Halten, án ft., sk., það að halte.

Halthed, án ft., sk., (sjaldh.), helti.

halv, [hálf-], A) ft. -e, e., hálfur: En h. Alen. Et halvt Æble. Den halve Klode. Tjene for h. Løn fá ekki nema hálft kaup. Han fik kun h. Betaling ekki nema hálfvirði. Et halvt Aar eitt missiri. Det Halve helmingurinn. — b) sem ekki er nema að nokkru leyti: En h. Helligdag hálfheilagur dagur. H. Gjerning hálfverk. Det er kun halvt Beviis (það er ekki full röksemd). Klokken er h. tolv það er hálf stund til hádegis eða miðnættis; Klokken er h. otte það er jöfnu báðu miðsmorguns og dagmála eða náttmála og miðaptans; o. s. frv. — 2) halvt, sem ao., til hálfs, að nokkru leyti: Han har kun halvt forſtaaet mig. Han vil kun halvt hann er hvorki hrár nje soðinn. — B) sem ao., hálf-, o. s. frv.: Tøiet er h. uldent og h. linnet eða h. Bomuld og h. Silke það er jafnt af hvoru ull og líni eða baðmull og silki. Tønden er kun h. fuld ekki nema hálf. Et h. forrettet (hálf-búið, hálfnað) Arbeide. Det koſter kun h. ſaa meget það er helmingi ódýrra. Han er ikke h. ſaa lærd, ſom den anden hann kemst ekki í hálfkvisti við hinn í fróðleik. — Fornlegt með miðstigi, hálfu, helmingi: Man faaer ofte Lov for lidt, og Laſt for h. mindre margur fær lof fyrir lítið og last fyrir ekki par (orðskv.). — b) líkt og nærri því: H. død = halvdød. Han blev h. vred derover það kom hálf-illt í hann af því; honum hálf-þótti það; það lá við, að það fyki í hann af því. — H. om h. hálft um (eða undir) hálft, hálfpartinn: Han har h. om h. lovet mig det.

halvaaben hálfopinn: Sove med halvaabne Øine.

Halvaar missiri: Det førſte (andet) H.

halvaarig missirisgamall. — b) sem helzt missiri, sem er gerður á hverju missiri, o. s. frv.

halvanden hálfur annar.

Halvanker hálft kvartil.

halvbaaren, [sb. bære], hálfaldra: Føde et halvbaaret Foſter.

Halvbroder hálfbróðir.

halvbrugt, [sb. bruge], sem búið er að eyða (o. s. frv.) til hálfs. — b) = halvſlidt.

Halvbuſk hrísla.

*Halvcirkel = Halvkreds.

Halvdeel helmingur: Naar jeg førſt kommer over Halvdelen (þegar jeg er hálfnaður), gaaer det øvrige lettere.

halvdele, ás., (sjaldh.), helminga.

Halvdæk þilfar sem ekki er nema í hálfu skipinu.

halvdød hálfdauður.

Halvdør hurð sem er deild í sundur á þverveginn; líka annarhvor helmingurinn af þess konar hurð, eða helmingur dyranna: Den øverſte H. ſtaaer aaben (dyrnar eru opnar að ofan).

*halvere, ás. 1, = halvdele.

halvfemtſindstyve níutíu.

halvfemtſindstyvende nítugasti.

Halvfjante hálfbjáni.

halvfjantet bjánalegur, vankaður.

halvfjerdſindstyve sjötíu.

halvfjerdſindstyvende sjötugasti.

Halvforklæde stuttsvunta.

halvgaaen, [gaaen eins konar ho. l. t. af gaae; sb. gudsforgaaen], sem er búin að hálfganga með. — b) um standaklukku, t. a. m. Klokken er h. eet það er hálf stund af hádegi eða miðnætti.

Halvgaard hálf bóndajörð (hálfbýli).

Halvgaardsmand sá sem á hálfa bóndajörð eða býr á hálfri bóndajörð (hálfbýlismaður).

halvgal hálfvitlaus, hálfær (sb. nálega var hann hálfærr fyrir bræzlu sakir, Rómv.), ringlaður.

halvgammel (sjaldh.), miðaldra.

halvgjort, [sb. gjøre], hálfgerður, hálfbúinn: H. Gjerning (Arbeide).

Halvgud hálfguð.

Halvhandſke þumlalaus kvennmanns vettlingur (gripill, P. Þ.).

Halvhed, án ft., sk., það að vera ekki nema hálfur; það að vera hvorki hrár nje soðinn; það að komast (eða fara) ekki nógu langt í e-u; hálfvelgja: H. i Kundſkab. H. i Overbeviisning.

halvhundrede = halvtredſindstyve.

Halvhuus hús sem er líkt skrínu í lögun.

Halvkappe stuttkápa.

Halvkarl vinnupiltur.

Halvkiſte lítil kista.

Halvklode helmingur hnattarins: Den nordlige (ſydlige) H. norður-(suður-) helmingur jarðarinnar.

halvkogt, [sb. koge], hálfsoðinn.

Halvkreds hálfhringur: Sidde i en H.

Halvkugle hálf kúla, einkum þegar annaðhvort er talað um jarðarhnöttinn, eða allan alheim: Den øſtlige (veſtlige) H. austur-(vestur-) helmingur hnattarins eða alheims.

Halvlys hálfbirta.

halvlærd hálflærður.

Halvmaane það sem er eins og hálft tungl. — b) eins konar söngtól. — c) eins konar sætabrauð.

Halvmenneſke hálfviti.

Halvmetal málmkynjað efni.

Halvmørke hálfdimma; rökkur: Diamanter glimre i H., men funkle ved Lys.

Halvned (eða Halvnet), nafn, (úrelt), eiginl. helmingur.

Halvnet sjá Halvned.

Halvotting fjórðungur kvartils.

Halvpart = Halvdeel.

Halvpotteflaſke merkurflaska.

halvqvædet, [sb. qvæde], í orðatiltæk. forſtaae en h. Viſe skilja fyr enn skellur í tönnunum.

Halvring = Halvkreds.

halvrund sem er eins og hálf kringla eða hálft kefli í lögun.

halvſagt, [sb. ſige], sem tæpt er á: Et h. Ord hálftalað orð.

Halvſkilling hálfskildingur.

halvſkjels, ao., = **halvveis** b.

Halvſkjeppe hálf skjeppa.

Halvſkjorte stuttskyrta.

Halvſkygge hálfdimmur skuggi.

halvſlidt, [sb. ſlide], hálfslitinn: Halvſlidte Klæder.

Halvſtamme aldintrje sem er lagað svo af mannahöndum að það er meðaltrje að stærð.

Halvſtrømpe leistalaus sokkur.

Halvſtøvle upphár skór.

Halvſærk stutt kvennmannsskyrta.

halvſøden, [sb. ſyde], hálfsoðinn.

Halvſøſkende hálfsystkin.

Halvſøſter hálfsystir.

Halvſøvn það að vera á milli svefns og vöku: I Halvſøvne hálfsofandi.

Halvtag þak sem ekki er nema eitt ris á. Gagnstætt: **Heeltag**.

Halvtagsſkuur byrgi með **Halvtag**.

Halvtig, nafn, dýr sem er blendingur.

Halvtone hálfnóta.

Halvtøſſe = **Halvſjante**.

halvtøſſet = **halvſjantet**.

halvtredſindstyve fimmtíu.

halvtredſindstyvende fimmtugasti.

Halvtønde hálftunna.

Halvvei, í orðatiltækinu paa Halvveien a) á miðri leið. — b) óeiginl., í miðju kafi.

halvveis, ao., a) eiginl., miðja vega: Vi vare omtrent komne h. — b) óeiginl., hálfvegis, hálft um hálft, hálfpartinn: Jeg har h. beſluttet det.

halvvoxen, [sb. voxe], hálf-vaxinn.

Halværme stutt ermi.

Halvø breiður skagi.

Ham, ft. -me, sk., [ham-r], hamur, hýði.

hamle, h. s. 1, toga áfram þverspýtuna (sb. **Hammel**), haft í orðatiltæk. h. op med halda í við, o. s. frv., a) eiginl.: Denne Heſt kan ikke godt h. op med den anden. — b) óeiginl.: Kunne h. op med een ganga e-m í hömlu (Fms. XI, 98), standa e-m á sporði, hafa við e-m, jafnast við e-n, (sb. vera e-m jafnsnjallur). — 2) líka finnst hamles a) i hamles med een = h. op med een. — b) (úrelt) i de hamles vel þeim kemur vel saman.

Hammel, ft. **Hamler**, sk., þverspýta á vagnstöng, (sb. hamla, Fms. XII í orðaregistrinu).

hammel, e., [sb. hamal-l], í orðatiltæk hammelt Korn (vel sprottið korn).

Hammelkapper, ft., járnið á enda þverspýtu þeirrar (**Hammel**) sem er á vagnstönginni.

Hammelreb = **Skagle** a.

Hammelſtok = **Svingel** (sk.).

Hammer, ft. **Hamre**, sk., [hamar-r; sb. **ſamme** af sami], hamar, (sleggja, hnallur; sb. einnig **Brohammer** 1). — b) = **Drehammer**. — c) = **Dørhammer**. — 2) í **Brohammer** 2, **Porthammer** 2. — 3) í **Vedhammer**.

Hammermærke far sem gert er í þau skógartrje er fella á.

Hammermølle eins konar vatnsmylna sem höfð er til að reka málma og beita með stórum járnsleggjum.

Hammerſkaft hamarsskapt.

Hammerſkæl sindur.

Hammerſlag hamarshögg (t. a. m. á soluþingi). — b) = **Hammerſkæl**.

Hammerværk = **Hammermølle**.

Hammerøxe öxi sem að nokkru leyti er löguð eins og hamar.

Hamp, án ft., sk., [hamp-r], hampur (sb. hampi ok líni, 60): Et Liſpund heglet H.

Hampeavl hampyrkja.

Hampeblaar úrkembingur úr hampi.

Hampebrage hampbrák.

Hampefrø hampfræ.

Hampegarn hampgarn.

Hampehegle hampkambur.

Hampekager, ft., kökur af hampfræi sem búið er að fergja úr fituna.

Hampelerred hampljerept.

Hampeolie hamplýsi.

hamre, ás. 1, beita út málm með hamri: H. Jern (Kobber). Hamrede Plader.

Hamring, sk., það að **hamre**.

han, kk. gjör. í et., [han-n]; **hans**, kk. eig. í et., [hans]; **ham** (úrelt **hannem**), kk. í þol. og þiggj. í et., [hánum]; **hun**, kvk. gjör. í et., [hún; eldra hón]; **hende**, kvk. í þol. og þiggj. et., [henni]; **hendes**, kvk. eig. í et.; (hvorugkyn **det**, **dets**, og ft. **de**, **dem**, **deres**; sb. greinina um **den**), fn., hann, er ekki, að fráteknu almúgatali, haft nema um menn (eða aðrar skynsamar verur): Han (Hun) troer det. — Hans (Hendes) Bog bókin hans (hennar). Bogen er hans (hendes) hann (hún) á bókina. — Er det ham (hende) er hann (hún) það? — II) **Han** og **Hun**, sem nöfn, 1) **Han**, ft. **-ner**, sk., = **Handyr**: Kjende Hannen fra Hunnen. — 2) **Hun**, ft. **-ner**, sk., = **Hundyr**.

Han sjá **han** II, 1.

Hanbjørn hvatt bjarndýr.

Handel (líka **Haandel**), sk., handspýtan í þustinum: Pleielen beſtaaer af en H. og en Slagel. — b) = **Plovhandel**.

Handel, sk., a) með hálf-úreltri ft. **-er**, verk, gjörð, breytni, hegðun: Den H. fik et ſlet Udfald. Blande ſig i fremmed H. vera hlutsamur, o. s. frv. H. og Vandel hegðun. — b) án ft., kaupskapur, kaupverzlun: Drive H. paa et Land reka kaupskap til e-s lands. H. med Bøger = **Boghandel**; H. med Korn = **Kornhandel**; o. s. frv. Lære Handelen nema kaupverzlun. Staae i H. med een om noget (vera að semja við e-n um e-ð). Slutte en H. slá kaupi. Komme til Handels med een verða kaupsáttur við e-n.

handelig (líka **haandelig**), ft. -e, e., handhægur; góður viðfangs.

Handelsaand kaupmannabragur.

***Handelsartikel** vörutegund: Handelsartikler kaupeyrir.

Handelsbaand höpt á kaupverzlun.

Handelsbetjent kaupsveinn, (búðarloka).

Handelsbog verzlunarbók.

Handelsbrev verzlunarbrjef.

Handelsbrug tízka í verzlunarmálefnum.

Handelsflaade kaupskip (ft.).

Handelsflag veifa sem kaupför hafa.

Handelsfolk, ft., kaupmenn.

Handelsfrihed kaupfrelsi.

Handelsfælle fjelagi í kaupskap.

Handelsgreen verzlunartegund.

Handelshuus verzlunarhús.

Handelskilde undirrót til verzlunar.

Handelsland verzlunarland.

Handelslære verzlunarfræði.

Handelsmand kaupmaður.

Handelsplads kauptún.

Handelsregning kaupmannareikningur (reikningur sem tíðkast í verzlun).

Handelsreiſe kaupför (655 III), kaupferð.

Handelsret verzlunarjettur, verzlunarlög.

Handelsſelſkab verzlunarfjelag.

Handelsſkib kaupskip, kaupfar.

Handelsſpærring kaupbann.

Handelsſtad mikill kaupstaður.

Handelsſtand kaupmannastjett.

Handelsſtat ríki þar sem er (mikil) verzlun.

Handelstvang ófrelsi í verzlunarefnum.

Handelsvare kaupvarningur (Dropl.).

Handelsværd gangverð.

Handelsærende erindi sem lýtur að verzlun.

handle, s. 1, (eiginl. handfjatla), A) um meðferð, a) ás., (sjaldh.): Han forſtaaer ikke at h. et Gevær kann ekki að fara með (halda á) bissu. H. ſine Klæder ilde fara illa með fötin sín. — b) h. s.: H. vel (ilde, haardt) med een fara vel (illa) með e-n. — B) um hegðun og framkvæmd, h. s., a) um hegðun: H. efter Overbeviisning fara eptir sannfæringu sinni. H. retſkaffent breyta ráðvandlega. H. klogt fara kænlega að ráði sínu. H. grusomt gera grimmdarverk. — b) um framkvæmd: De øvrige talte kun om Sagen; men han forſtod at h. (en hann gerði nokkuð). — C) um verzlun, 1) verzla, a) h. s: H. med een kaupa við e-n, eiga kaup við e-n, verzla við e-n. H. med (selja) Korn (Heſte, Klæder, Dukketøi). H. paa Veſtindien reka kaupskap til Vesturheimseyja. — b) ás., í orðatiltækjunum h. een noget af kaupa e-ð að e-m og h. ſig noget til kaupa e-ð. — 2) h. s., semja um: Jeg har længe handlet med ham om dette Huus. Der handles nu om Fred nú er leitað (gengið) um sættir. — D) h. s., vera um: Bogen handler om et forbedret Agerbrug bókin er um jarðyrkjubætur.

Handlemaade háttalag, hegðun.

Handlen, án ft., sk., það að **handle**.

Handling, ft. **-er**, sk., athöfn, verk: Menneſkets frie Handlinger. En ædel H. drengskapur (það sem lýsir drengskap). En uvilkaarlig H. það sem maður gerir óvitandi, það sem manni verður óvart. En forbiſtret dum H. (í tali), það sem allra mesta heimska er að gera. — b) aðal-efni í sjónarleik: Eenhed i Handlingen i et Skueſpil. — c) sem aptari liður í öðrum eins orðum og **Boghandling** er það = sala eða sölubúð.

Handſel, sk., [handsal?], fje fyrir það sem fyrst er keypt að e-m þann dag: Give een H. verða fyrstur til að kaupa að e-m þann dag.

Handſke, ft. -r, sk., [hanzki, Sn. E.], hanzki, glófi, fingravettlingur.

Handſkefinger þumall.

Handſkemager, ft. -e, kk., glófari.

Handſkeſkind skinn í glófa.

Handue hvöt dúfa.

Handyr hvatt dýr, karldýr.

Hane, ft. -r, sk., [hani], hani. — 2) um dauða hluti, a) = **Veirhane** a. — b) krani. — c) = **Bøſſehane**.

hane, ás. 1, (um hana), búa með hænu.

Hanebjælke eins konar þverbiti.

Hanefjed hanafet (um það sem er örstutt).

Hanefod hanafótur. — b) sóley og fleiri jurtir þess kyns.

Hanegal, sk., hanagalan (sb. Fms.).

Hanekam hanakambur. — b) sem jurtarnafn, t. a. m. á *primula officinalis*.

Hanekylling hvatur hænu-ungi.

Haneſkæg sepinn undir nefinu á hananum.

Haneſpore spori á hana.

Haneæg lítið hænu-egg sem menn hjeldu að hani hefði orpið.

Hang, án ft., sk., tilhneiging.

Hanhare hvatur hjeri.

Hanhund hundur (ekki tík).

Hank, ft. -e, sk., [hanki], handarhald, eyra (t. a. m. á fötu). — Have Haand i Hanke med een hafa hönd í bagga með e-m, halda í hemilinn á e-m. — b) sjer í lagi, hanki sem festur er í ljerept áður enn þau eru lögð á blik.

Hankat högni, fress.

hanke, ás. 1, festa hanka í blikljerept.

Hankeballe stampur með eyrum.

Hankekop bolli með handarhaldi.

Hankekrukke krukka með handarhöldum.

Hankekurv vandlaupur með eyrum eða þvíuml.

hankeløs handarhaldslaus: Krukken gaaer ſaa længe til Kilde, at den gaaer h. hjem flýtur á meðan ekki sökkur (orðskv.).

Hankepenge kaup fyrir að sauma hanka í blikljerept.

Hankjøn karlkyn.

Hanrei, ft. -er, a) kk., (í tali), kokkáll: Gjøre een til H. kokkála e-n. — b) sk., hundur (spil).

Hanreiſkab, kl., það að vera kokkáladur.

happe sjá **hjappe**.

***Harangue**, sk., raus.

***haranguere**, h. s. 1, rausa.

***Hardieſſe**, sk., þor, áræði; óskammfeilni.

Hare, ft. -r, sk., [sb. hèri], hjeri (*lepus*): Mange Hunde ere Harens Død enginn má við margnum (orðskv.). — b) = hjeri (Fms. VI, 158), geit, raggeit.

Harebælg = **Hareſkind**.

Harefod hjeralöpp: Stryge een om Munden med en H. heita e-m öllu fögru en efna ekkert, hafa e-n af sjer með fagurgala. Stryge noget over med en H. fara yfir e-ð á hundavaði, flaustra (hroða) e-u af.

Haregarn hjeranet.

Harehaar, ft., hjerahár (et.): En Hat af H.

Harehagel hjerahögl.

Harehjerte hjerahjarta: Have et H. vera mesta geit.

Harejagt hjeraveiði.

Harekilling mjög ungur hjeri.

Hareleie hjerabæli.

***Harem**, kl., kvennabúr Persa o. s. frv.

Hareſkaar skarð í vör.

Hareſkind hjeraskinn.

hareſky (skáldl.), sem er mesta geit.

Hareſnee föl.

Hareſpor hjeraspor.

Hareſpring það að stökkva eins og hjeri.

Hareſøvn það að sofa með opnum augum.

Haretavl eins konar tafl.

Hareunge = **Harekilling**.

***Harfeniſt**, ft. -er, kk., = **Harpeſpiller**.

harke, h. s. 1, [sb. hark og hráki], ræskja sig, hryðja.

***Harlekin**, kk., eins konar leikari.

harm, ft. -e, e., (úrelt), gramur, reiður.

Harm sjá **Harme**.

harmbleg fölur af harmi eða reiði.

Harme (líka **Harm**), án ft., sk., [harm-r], a) (hálf-úrelt), hryggð, harmur, tregi. — b) gremi (fornt), reiði, þykkja, styggð, móður.

harme, ás. 1, a) í h. ſig styggjast, reiðast: H. ſig over noget láta sjer gremjast e-ð, (o. s. frv., sb. græmme, ærgre). — b) í harmes = h. ſig.

harmefuld sjá **harmfuld**.

harmelig, ft. -e, e., hörmulegur = óþolandi. — b) = **harmfuld**.

harmfri óhryggur.

harmfuld (líka **harmefuld**) hryggðarfullur.

harmgiven, [sb. give], harmþrunginn.

***harmonere**, h. s. 1, vera e-u samhljóða, standa heima við e-ð; lynda við e-n.

***Harmonie**, sk., samhljómur, samreysti, samræmi; það að e-u ber (eða kemur) saman eða stendur heima.

***Harmonika**, sk., eins konar söngtól með glerbjöllum eða glertungum.

***harmoniſk**, ft. -e, e., jafn við sig: En h. Farveblanding.

***Harniſk**, ft. -er, kl., spangabrynja.

Harpe, ft. -r, sk., [harpa], harpa. — b) eins konar áhald til að sálda mylsnu (Gruusharpe) eða korn (Kornharpe).

harpe, ás. 1, sálda (með **Harpe** b): H. Gruus (Korn).

Harpeklang hörpuhljómur.

Harpeleg = **Harpeſpil**.

Harpelyd = **Harpeklang**.

Harpeſpil hörpusláttur.

Harpeſpiller harpslagi (Trójum.).

Harpix, ft. -er, sk. og kl., kvoða úr sumum trjám; harpeis.

harpixagtig, ft. -e, e., kvoðukynjaður.

harpixe, ás. 1, bera trjákvoðu á, maka e-ð í trjákvoðu.

***Harpun**, ft. -er, sk., skutull. Sb. **Hvalſpyd**.

***harpunere**, ás. 1, skutla.

***Harpunerer**, ft. -e, kk., = **Harpunkaſter**.

***Harpunkaſter**, ft. -e, kk., skutlari.

harſk, ft. -e, e., þrár = þránaður: H. Fleſk. Harſke Sild. H. Olie.

Harſkhed, án ft., sk., þrái, (þræslubragð).

harſkne, h. s. 1, þrána.

hart, ao., (úrelt, nema í almúgatali), ákaft, ákaflega, mjög; mjög svo = nálega; fast.

hartad, ao., (hart nær), nálega.

Hartkorn, án ft., er að sínu leyti haft eins í Danmörku og jarðarhundrað á Íslandi, og er metið (eða á að vera metið) eptir jarðargæðum, en ekki eptir landvídd: En Tønde H. (= 8 Skjepper = 32 Fjerdingkar = 96 Album). Lægge en Skat paa Hartkornet leggja skatt á eptir jarðadýrleika. Denne Gaard ſtaaer høit i H. er metin hátt í samanburði við landvídd. Skattefrit H. skattalaus jörð. Ti Tønder H. Ager og Eng.

Harv, ft. -e, sk., [sb. herfi], herfi (eins konar grind með járngöddum til að jafna plógland þegar búið er að sá það).

harve, ás. 1, jafna plógland með herfi.

Harvebul = **Bul** c.

Harvedrag það að draga herfi (um akurland).

Harvekrog járnkrókur sem gengur úr herfinu.

Harveſkede = **Harveſlaa**.

Harveſlaa þverspýta í herfi.

Harvetand gaddur í herfi.

Harvning, ft. -er, sk., það að **harve**.

Has, ft. **Haſer**, kk., (í tali) = **Laps**.

Has (eða **Hads**) í hinu hverndagslega orðatiltæk. faae H. paa een stúta e-m (í gamni) eða f. H. paa noget koma e-u frá.

***Haſard** sjá **Hazard**.

Haſe, ft. -r, sk., hýði á heslihnot.

haſe, ás. 1, taka hýði af heslihnotum.

Haſe, ft. -r, sk., hásin á skepnu. — b) hnjesbót (á manni), en þó sjer í lagi sinarnar í hnjesbótinni: Smøre Haſer (í tali), taka til fótanna.

haſebinde langbinda skepnu.

Haſeled (á apturfæti hrossa), sá liður sem hófskeggið er á.

Haſp (eða **Haſpe**), ft. **Haſper**, sk., [sb. hespa], 1) hespa fyrir hurð. — 2) = **Garnhaſpe**.

Haſpe sjá **Haſp**.

haſpe, ás. 1, hespa.

Haſpegreen skreppa í hespu.

Haſpepind teinn sem snældan leikur á meðan hespað er.

Haſſel (líka **Hæſſel**), ft. -er, sk., [hasl, t. a. m. í viðarheitum í Snorraeddu], hasl *coryllus avellana*.

Haſſelbrom, sk., = **Haſſelrakle** (?).

Haſſelbuſk heslikjar.

Haſſelhøne = **Agerhøne**.

Haſſelkrat heslikjör.

Haſſelmuus (músategund) *mus avellanarius*.

Haſſelnød heslihnot.

Haſſelrakle hesliblóm.

Haſſelſtage ein af höfuðkvíslunum á heslitrje.

Haſſelvaand kvísl af heslikjari.

Haſt, án ft., sk., hraði, flýtir, flaustur, snatur: Det har ingen H. med dette Arbeide eða Arbeidet har ingen H. það liggur ekkert á því. I en H. allt í einu, á svipstundu. Orðskv.: Sjelden er H. god betri er biðlund beðin, en bráðlega ráðin; bíðendur eigu byr, en bráðir andróða.

Haſtarbeide það sem flaustrað er af, það sem skyndiskript er á.

Haſtbud = **Ilbud**.

haſte (har), h. s. 1, hraða sjer, flýta sjer: Hvorfor haſter du ſaa ſtærkt hvaða skelfilegur asi er á þjer, hvaða ósköp liggur þjer á? Jeg maa h. med min Reiſe jeg verð að flýta ferðinni. — b) h. paa een (noget) reka á eptir e-m (e-u). Sb. **drive**, **ſkynde**.

haſtfærdig = **ilfærdig**.

Haſtfærdighed, án ft., sk., = **Ilfærdighed**.

haſtig, ft. -e, e., 1) um e-ð sem fram fer eða við ber, skjótur, fljótur, hraður, bráður, snöggur: En h. Beſlutning skjót úrræði. En h. Forandring snögg (skjót) umskipti. En h. Død skjótur (snöggur, bráður) dauði. — 2) um mann, a) fljótur: H. til ſin Gjerning. H. i ſin Tale. — b) snöggur = uppstökkur, bráður = bráðlyndur, fljótlyndur, skapbráður, bráðskapaður (Hugsv.): Være h. af ſig.

Haſtighed, án ft., sk., hraði, flýtir, fljótlæti, flaustur, snatur. — b) bráðræði.

haſtmodig = **haſtig** 2, b.

Haſtmodighed, án ft., sk., bráðlyndi.

Haſtværk það sem mikið liggur á: Han har meget (eða ſtort) H. það er mesti asi á honum.

Hat, ft. -te, sk., [hatt-r], hattur, (líka höttur, fornt): En bredſkygget (høipuldet, trekantet) H. Sætte Hatten paa setja upp. Tage Hatten af (for een) taka ofan (fyrir e-m). Løfte paa Hatten yppta hattinum. — b) sitt hvað sem líkist hatti.

Hattebaand band á hatti.

Hatteblok hatttrje.

Hattefilt hattflóki.

Hattefoder hattfóður. — II) hatthylki (hylki til að geyma eða flytja hatt í).

Hatteform = **Hatteblok**.

Hattemager, ft. -e, kk., hattari.

Hattemageri, kl., hattaraiðn.

Hattepuld hattkollur.

Hatteſkygge hattbarð.

Hatteſnor dregill um hatt.

***Haubits**, ft. **Haubitſer**, sk., (fyrrum), eins konar fallbissa.

***Haud**, ft. -er, kl.? (*t. haud illaudabilis* ekki óloflegur) sæmilegur vitnisburður (þegar manni hefur verið hlýtt yfir).

Hauge sjá **Have**.

***Hautrelief** sjá þetta orð í greininni um **Relief**.

Hav, ft. -e, kl., [haf], haf, sjór: Havet fryſer kun i Fjorde og Bugter. Leve af Havet lifa á sjófangi. — Det hvide H. Gandvík. Det ſorte H.

Havbaad skip sem rær langt til fiskiveiða.

Havbakke = Strandbakke.

Havblik ládeyða, rjómalogn, stafalogn.

Havbred mararbakki, marbakki.

Havbryn holbakki við sjó.

Havbugt flói = breiður fjörður.

Havbund mararbotn, sjóarbotn.

Havbændel, nafn, = Bændeltang.

Havbølge haf-alda.

Havdamp = Havtaage.

Havdyb sjóardjúp.

Havdyr sjókind, sækvikindi: Havdyrenes afſmeltede Fedt kaldes Tran.

have (i framsöguh. nút. t. har f. haver), havde, havt, ás., [hafa], hafa, eiga, o. s. frv.: Han havde Kaarde ved Siden hann hafði sverð á hlið, hann var gyrtur sverði. H. Penge hos ſig hafa á sjer peninga. — H. Klæder paa vera klæddur. H. Strømper paa vera í sokkum. H. Støvler paa vera á (í) stígvjelum. H. Hat paa hafa hatt (á höfði). — Hold faſt paa det du har misstu ekki það sem þú heldur á! — Der har du Penge taktu við þessum peningum! þarna eru peningar! Her har du Alt hvad jeg fandt þarna er allt (taktu við öllu), sem jeg fann! — Man har noget eða noget haves e-ð finnst (fæst). — Han har intet hann á ekkert, hann er allslaus eða bláfátækur eða öreigi. — Han har (á) en ſmuk Kone. H. (eiga) mange Børn. — H. een til Ven eiga e-n fyrir vin, eiga e-n að. — H. god Forſtand vera vel viti borinn. H. god Helbred vera heilsugóður. H. en ſmuk Skabning vera fallegur í vexti. — Han friede til hende; men hun vilde ikke h. ham hún vildi hann ekki (tók honum ekki), hún vísaði honum frá. — Jeg har Godhed for ham mjer er vel við hann. H. Medlidenhed med een kenna í brjósti um e-n. — Jeg har Ondt i Hovedet (Maven) mjer er illt í höfðinu (maganum). — H. Mangel paa det Nødvendigſte vera allslaus, vera alls þurfi. — H. ſtor Næringsdrift. Han har mine Sager (Commiſſioner) hann er minn erindsreki (fulltrúi, umboðsmaður). — H. en Samtale (Underhandling) med een tala (semja) við e-n. — H. noget for hafa e-ð fyrir stafni, ætlast e-ð fyrir. — Han har det godt hann á gott eða honum líður (gengur) vel. Han har det ſlet hann á bágt eða honum líður (gengur) illa. H. det overflødigt hafa alls nægtir. H. det tarveligt eiga heldur bágt. — H. ondt ved noget eiga bágt (örðugt) með e-ð. H. godt ved noget eiga hægt með e-ð, (sb. þeir mega kasta skyrinu, sem það eiga). — H. meget at beſtille hafa mikið að gera, eiga annríkt. Hvad har De at befale hvað þóknast yður? Jeg har intet derimod mjer stendur á sama! mín vegna! Vi har endnu langt hjem við eigum enn langt heim. — Han har at befale, vi at adlyde hann á (eða á með) að skipa; við eigum að hlýða; honum byrjar að skipa, en oss að hlýðnast. Du har (þú átt eða verður) at indfinde dig. — Huſet har mange Værelſer það eru margir klefar í húsinu. Byen har mange prægtige Bygninger í borginni eru o. s. frv. Dette Land har en ſtor Folkemængde í þessu landi er o. s frv. — En Tønde har (í tunnu eru eða tunna tekur) 8 Skjepper. — Denne Sag har ſtor Vanſkelighed á þessu máli er vandi mikill eða þetta er mikið vandamál. Hermed har det en egen Beſkaffenhed það stendur skrítilega á því. Tingen har ſin Rigtighed það stendur heima = jafnt er sem hann (o. s. frv.) mælir. Det har ingen Nød (Fare) því er óhætt. Det har ingen Haſt ekki liggur á. — Persónulaust, det har ſig það er svo lagað, t. a. m. hvorledes har det ſig med den Sag hvernig er því máli varið eða háttað? — 2) með hs. (eins og á ísl.), t. a. m. har (havde) gjort hefur (hafði) gert; har (havde) havt hefur (hafði) haft; har (havde) været hefur (hafði) verið.

Have, tíðkanlegast í ft. -r, sk., hlið á vagnskrokki (vagnstokki).

Have (líka ritað Hauge), ft. -r, sk., [hagi], hvert svið eða svæði — en þó optast nær hagi — sem girt er í kringum, -gardur í öðrum eins orðum og Bihave, Dyrehave, Enghave, Heſtehave, Kohave, Lammehave. — b) sjer í lagi, sáðgarður (aldingarður, laukagarður, jurtagarður, grasgarður, kálgarður, o. s. frv., eptir því hvernig á stendur).

Havearbeide garðvinna.

Havebed moldarreitur í sáðgarði.

Haveblomſt blóm sem ræktað er í sáðgarði. Gagnstætt: Markblomſt.

Havebog bók um garðyrkju.

Havebrønd brunnur til að vökva úr sáðgarð.

Havebygning mannvirki í sáðgarði (einkum til prýðis í skemmtunargarði).

Havedyrkning garðyrkja.

Havedør dyr á (eða hurð fyrir) garði.

Havefrugter, ft., aldin og jurtir er í sáðgörðum spretta. Gagnstætt: Markfrugter.

Havefrø garðjurtafræ.

Havegrønt, [sb. grøn], grænmeti úr sáðgörðum.

Havehuus hús í sáðgarði eða við sáðgarð.

Havejord sáðgarðsjörð, sáðgarðamold: Saae Græsfrø i et Stykke H.

Havekarl sá sem vinnur í sáðgarði.

Havekniv sniðill (Björn).

Havekone kvennmaður sem vinnur í sáðgarði.

Havekonſt sú kunnátta að búa til sáðgarða (einkanl. skemmtunargarða).

Havekonſtner sá sem kann að búa til sáðgarða (einkanl. skemmtunargarða).

Havemand maður sem vinnur í sáðgarði eða sjer um hann.

Haveplads sáðgarðsstæði.

Haveplante sáðgarðsplanta.

Haveplov eins konar áhald til að hreinsa göng í sáðgörðum.

Haveredſkab garðyrkju-áhald.

*Haveri, ft. -er, kl., = Søſkade: De gjorde H. þeim hlekktist á (á sjóferðinni). — b) reikningur skipskaðabóta.

Haveroſe rós er í garði vex. Gagnstætt: Markroſe.

Haveſager, ft., matjurtir í (eða úr) sáðgörðum.

Haveſax limskæri.

Haveſnegl nafn á tveimur kuðungstegundum a) *helix hortensis* eða *nemoralis*. — b) *helix pomatia* L.

Haveſtue herbergi sem veit út að sáðgarði.

haveſyg ágjarn, fjegjarn.

Haveſyre garðsúra, Gagnstætt: Markſyre.

Havetromle valtari til að jafna með göng í sáðgörðum.

Haveurt sáðgarðsjurt.

Havevæſen garðyrkja og sáðgarðatilbúningur.

Havevæxt = Haveplante.

Havfiſk sjófiskur.

Havfiſkeri sjófiski.

Havflade sjóarmál: 3000 Fod over Havfladen.

Havflod sjóflóð.

Havfrue margýgur; hafgúa.

Havfugl sjófugl.

Havgaard rosabugur.

Havgab sund milli tveggja landa.

Havgaſſe eins konar sjófugl. — b) (í gamni), kk., sá sem á heima við sjó (einkum á Jótlandi vestanverðu).

Havgræs sjógresi.

Havgud sjóarguð, (sb. Ægir).

Havheſt = Flodheſt.

Havhvirvel = Havſvælg.

Haviis hafís.

Havklippe sker í hafi.

Havkyſt sjóarströnd.

Havkøling útræna.

havleds, ao., = ſøleds.

Havluft = Søluft.

Havløg = Strandløg.

Havmand marmennill, marbendill.

Havmulm (skáldl.), sjómyrkur (Fms.).

Havn, ft. -e, sk., [hafn í höfn], höfn.

havne (er og har), h. s. 1, hafna sig, taka höfn (land), komast í höfn, lenda. — b) óeiginl., lenda, setjast að.

Havnebetjening hafnargæzla.

Havnebetjent gæzlumaður við höfn.

Havnebom slá fyrir höfn.

Havnebygmeſter sá sem kann að búa til hafnir.

Havnebygning hafnargerð. — b) mannvirki við höfn.

Havnefoged eins konar umsjónarmaður við höfn.

Havnefyr hafnarviti.

Havnekjæde rekindi um hafnarmynni (sb. Fms. XI, 322).

Havnelag (líka Havnelæg) skipreiða.

Havnelæg sjá Havnelag.

Havneløb hafnarmynni.

havneløs hafnalaus.

Havnemeſter umsjónarmaður yfir höfn.

Havnemærke mark í hafnarmynni (sb. hafnarmark í Sæmundar-Eddu).

Havnepenge, ft., hafnargjald, akkeristollur.

Havnepæl (trje)stöpull (eða stólpi) í höfn til að festa við skip.

Havneſpærring hafnalæsing (sb. Fms. XI, 322).

Havnetid sá tími dags þegar hafnarmynni er ólæst eða skipgengt.

Havnetold hafnartollur af vöru (sb. landaurar).

Havnetønde tunna, sem mark í hafnarmynni.

Havnevægter varðmaður við höfn.

Havodder (dýr) *mustela lutris.*

Havoxe = Søko.

Havre, án ft., sk., hafrar (*avena sativa*): Hvid H. Sort H. Orðskv.: H. er kun halvt Korn.

Havreager hafra-akur.

Havreavne ögn (hysmi) á hafurkorni.

Havrebrød hafurbrauð.

Havrefoder hafrar sem fóður.

Havregryn hafurgrjón.

Havregræs (eins konar gras) *avena elatior.*

Havregrød hafurgrjónagrautur.

Havrejord jörð sem hafrar spretta í.

Havremalt hafurmalt.

Havremark = Havreager.

Havremeel hafurgrjónamjöl.

Havrerod (jurt) *tragopogon pratense.*

Havreruſme hafraax.

Havreſkraa kurlaðir hafrar.

Havreſtraa hafurhelma.

Havreſuppe hafurgrjónaseyði.

Havrevælling hafurgrjónavellingur.

Havſand = Strandſand.

Havſide = Strandkant: Boe ved Havſiden af et Land búa (út) við sjó.

Havſkum hafloður, brimlöður.

Havſkyl (sjaldh.), reki.

Havsnød sjóarháski: Komme (være) i H.

Havſtille = Havblik.

Havſtrøm röst í sjó.

Havſvælg yða í sjó.

Havtaage sjómyrkur (Fms.).

Havvand = Søvand.

*Hazard (líka ritað Haſard), sk., áhætta.

hebraiſk, ft. -e, e., hebreskur. — II) sem nafn er Hebraiſk = hebreska, hebreatunga (625 á 11. bls.). — Í fornbókum ebr- (en ekki hebr-).

*hectiſk, ft. -e, e., sem boðar (kemur til af, eða hefur) brjóstveiki: H. Rødme brjóstveikis-roði í kinnum

hed, ft. -e, e., [heit-r], heitur: Hedt Vand. En h. Sommer hitasumar. — Blive h. om Ørene (í tali) verða smeikur. — Óeiginl., ákafur, o. s. frv.: En h. Kamp harður (ákafur) bardagi. Det er meget hedt imellem dem (í tali), (sb. svá var dátt með þeim, Nj. 151, og eru með þeim enu mestu dáleikar, Nj. 103). — b) sem gerir hita: Hede Vine áfengar víntegundir.

hedde [heita], hed [hèt] og hedte, (har) hedt, h. s., heita, vera nefndur e-ð: Hvad hedder den nye Præſt? Hvad hedder denne By? Det hedder paa Danſk en Vognſading það er kallað Vognſading á dönsku. — 2) persónulaust, a) det hedder i Bibelen þar segir svo, o. s. frv. — b) h. og h. ſig, α) vera talað (skrafað): Det hedder (það er sagt, menn segja), at han ſkal reiſe. Det hedte (eða hed) ſig engang (einu sinni var sagt), at han var forlovet. — β) vera látið í veðri vaka: Det hedder at han for Svagelighed har taget ſin Afſked; men o. s. frv. Sb. foregive.

Hede, ft. -r, sk., [heiði í heiðr], grösugt en skógarlaust flatlendi, t. a. m. Heden á Sjálandi. — b) optast nær, (lyng)móar: De jydſke Heder.

hede, ás. 1, [heita], heita = gera e-ð heitt: H. en Ovn. Denne Drik heder mig formeget mjer hitnar of mikið af honum. — b) án þol., gera hita: Denne Kakkelovn heder for ſtærkt i den lille Stue (er of hitamikill í svo litlu húsi). Solen heder ſtærkt i Dag.

Hede, án ft., sk., [hiti], hiti: Det kogende Vands H. hiti vellanda vatns. — Have H. i Hovedet. — Óeiginl., ákafi, o. s. frv.: Da Kampen var i ſin ſtørſte H. þegar orustan var sem áköfust (hörðust). Elſkovs H.

Hedeblegn hitabóla.

Hedeblomſt blóm er sprettur í móum.

Hedebo sá sem á heima á Sjálandsheiði (sb. Hede a).

Hedebrynde lyngbruni (í móum).

Hedebrændſel eldsneyti (mór og lyng) þar sem móar eru.

Hedeegn móasveit.

Hedefaar sauðkind í móasveit: De jydſke H.

Hedegræsning beit á mólendi.

Hedehyrde smali í móasveit.

Hedejord lyngmóar.

Hedelærke (fugl) *alauda arborea.*

heden, ao., [hèðan], (hálf-úrelt), hjeðan úr heimi: Fare h. skilja við.

heden, e., [heiðin-n], (hálf-úrelt), = hedenſk: H. Jord = Hedenjord.

Hedendom, án ft., [heiðin-n dóm-r, Fms. II, 53], = Hedenold: En Levning fra Hedendommen.

hedenfaren, [sb. fare], framfarinn af heiminum, framliðinn: Vore hedenfarne Venner.

Hedenfart, a) (sjaldh.), burtför. — b) framför af heiminum, viðskilnaður, fráfall.

hedengangen, [sb. gaae], = hedenfaren.

Hedenjord óvígð mold.

Hedenold heiðni (heiðnar aldir).

hedenſk, ft. -e, e., heiðinn; heiðinglegur: Hedenſke Lande. H. Opferſel.

Hedenſkab, kl., heiðni (bæði það að vera heiðinn, og heiðnar aldir): I Hedenſkabets Tid.

Hedeſot (úrelt), sótt er mikill hiti fylgir.

Hedetørv = Lyngtørv.

Hedeurt jurt er sprettur í móum.

Hedevarme ofnhiti sem bakað er í.

Hedning, ft. -er, kk., heiðingi.

heel, ft. hele, e., [heil-l], fullur = allur (t. a. m. ekki alla tvá vetr, 625), gjörvallur, óskertur: En h. Tønde. En h. (full) Alen. Et heelt (fullt) Pund. Et heelt (fullt) Aar. — Jeg vil enten have det heelt, eller ſlet intet annaðhvort allt, eða ekkert. Hele Landet eða det hele Land allt landið. Mit hele Legeme ſkjælver jeg titra allur (eins og hrísla). Hele Menigheden allur söfnuðurinn. Hele Verden er i Oprør. — En h. Deel æði mikið, æði margt. — Et Heelt e-ð sem ekkert vantar á, t. a. m. ſamle (forene) noget til et Heelt gera eitt úr e-u. — Det Hele allt saman: Jeg har endog tilbudet at betale det Hele. I det Hele að öllu samtöldu, samtals, alls og alls. — b) heill, óskaddaður: Fadet blev heelt, men Tallerkenen gik itu. Orðskv.: Det er godt (let) at age paa hele Vogne gott er heilum vagni heim að aka. Slippe fra noget med hele Lemmer klaklaust. H. og holden með heilu og höldnu (Fms. XI, 430), heill á hófi, í heilu líki. — c) gildur: Tjene for en h. Karl fá fullt vinnumannskaup. Han er en h. Mand (prýðilega að sjer) i ſin Videnſkab. — B) bæði heel og heelt er haft sem ao. (sb. fuld 2), 1) heel, a) öldungis, algjörlega: Stykket er endnu ikke h. (líka heelt) forbi. — b) mjög, all-, o. s. frv.: Han blev h. forſkrækket dauðhræddur. H. faa Folk örfáir menn. — 2) heelt (sjaldh.), öldungis, algjörlega: Skrive noget heelt ud fullum stöfum. Sb. 1, a.

Heelbroder albróðir.

Heelgaardsmand sá sem á fulla bóndajörð eða býr á fullri bóndajörð (einbýlismaður, albýlismaður).

Heelhed, sk., það að vera heel. — b) e-ð sem er allt: Den menneſkelige Aand i dens H. (gjörvallur andi mannsins),

heelſkindet, ft. -ſkindede, e., (í tali), sem kemst af klaklaust: Slippe h. (klaklaust) fra noget.

Heelſkygge = Kjærneſkygge.

Heelſøſkende alsystkin.

Heelſøſter alsystir.

Heeltag þak (með venjulegri lögun, þ. e.) sem tvö ris eru á. Gagnstætt: Halvtag.

Hefte, ft. -r, kl., [hepti], a) (sjaldh.), það sem e-ð er tengt saman með, tengsli, tygill. — b) kver (sem partur af bók og annað enn örk): Bogens førſte Bind beſtaaer af fire Hefter (er í fjórum kverum). — c) hepti = mundriði.

hefte, s. 1, [hepta], A) ás., 1) festa: H. noget med Traad (Søm). Gardinerne maae heftes høiere op. H. noget ſammen. H. noget ved noget. — b) sjer í lagi, festa bók saman áður enn spjöldin eru látin á: Bøgerne ere falſede og heftede, men endnu ikke indbundne (það er búið að brjóta bókina og festa hana saman, en ekki að láta á hana spjöld). Einnig, binda bók í kápu. — 2) taka mann fastan, setja mann í höpt eða varðhald: Lade een h. for Gjeld. — B) h. s., a) eiginl., tolla (sb. loða): Det vil ikke h. uden Liim. — b) óeiginl., liggja á e-u: Der hefter en ſtor Gjeld paa denne Eiendom.

Heftebænk saumastóll bókbindara (P. Þ.).

Heftelade = Heftebænk.

Heftelſe, sk., það að taka mann fastan. — b) skuld (eða þvíuml.) á landi.

Heftenaal bókbindaranál.

Hefteplaſter hlífðarplástur.

hefteviis, ao., í kverum: Bogen udkommer h.

heftig, ft. -e, e., ákafur: En h. Storm ofviðri. En h. Kamp snörp orusta. — b) sjer í lagi, vanstilltur (655 XI á 2. bls.), uppstökkur, (sb. haftig 2, b, sem er heldur linara).

Heftighed, án ft., sk., ákafi, áfergja, ákaflyndi, bráðlyndi, snögglyndi: Fornærme een ved ſin H.

Heftning, ft. -er, sk., það að hefte.

*Hegira, nafn, flótti Mahómeðs frá Mekka til Medína 16. júlí 622.

Hegle, ft. -r, sk., eins konar kambur til að hreinsa með hör og hamp (hörkambur, hampkambur).

hegle, ás. 1, hreinsa hör eða hamp með kambi: H. Hør (Hamp). — b) (í tali), óeiginl.: H. een igjennem rífa e-n í sig. — Einnig sem h. s., nöldra, sífra: H. paa ſine Tjeneſtefolk snupra vinnufólkið, veita því ákúrur. Hun har altid noget at h. over hún finnur sjer æfinlega e-ð til.

Heglehoved (í tali), nöldursskepna.

Heglehuus hús þar sem hör er hreinsaður.

heglehvas mjög oddhvass.

Heglekræmmer sá sem selur Hegler og þvíuml.

Heglemeſter umsjónarmaður yfir hreinsun hörs eða hamps.

Heglen, án ft., sk., það að hegle, a) eiginl., jag, nöldur: Man bliver kjed af hans beſtandige H.

Hegler, ft. -e, kk., a) sá sem kembir óhroða úr hör eða hampi. — b) óeiginl. = Heglehoved.

Hegleri, kl., staður þar sem óhroði er kembdur úr hör eða hampi. — b) = Heglen bæði eiginl og óeiginl.

Hegletand tönn í hörkambi eða hampkambi.

Hegling, ft. -er, sk., það að hegle.

Hegn, ft. eins, kl., garður (girðing) í kringum skóg eða akur eða engi eða e-ð sem gróðursett er: Sætte H. Et forſvarligt (gildur) H. Et lovligt H. löggarður. Holde H. og Fred med ſine Naboer.

hegne, ás. 1, [hegna], hegna um, girða um, verpa garði um: H. ſine Marker. — Óeiginl., vernda.

Hegnet, kl., [hegnað-r, vernd, á norrænu skjali 1265], gerði (akur eða eng o. s. frv. sem girt er um).

Hegngrøft skurður með garði.

Hegnsforordning tilskipun um girðingar.

hei = heida.

heida! mo., sem höfð er, þegar kallað er á menn álengdar, líkt og heyrðu! heyri þjer! heyri þið!

Heidukke, ft. -r, kk., (fyrrum), eins konar stórvaxinn fylgdarmaður höfðingja.

Heile, ft. -r, sk., [sb. heyló f. heiðarló, Dr. Sch.], (á Jótlandi) = Brokfugl.

Heire, ft. -r, sk., [hegri], hegri *ardea*, einkum *ardea cinerea.* — 2) (eins konar illgresi) *bromus secalinus.*

heiſe, ás. 1, (einkum á skipi), draga e-ð upp með köðlum: H. Seil vinda (draga) upp segl. H. Flag.

Heisning, ft. -er, sk., það að heiſe: Flagets H.

helbred, e., [sb. heilbrigð-r], (úrelt), heilbrigður, heill (á hófi).

Helbred, án ft., sk. og kl., [sb. heilbrigði], heilsa, heilsufar: En god (ſtærk) H. En ſlet (ſvag) H. heilsuleysi. Have en god (ſtærk) H. vera heilsugóður, (sb. hraustur). Have en ſlet (ſvag) H. vera heilsulaus (heilsulítill, heilsuveikur, heilsutæpur). Forkjæle ſin H. (gera sig að kveif). — b) = Helſen: Naar man har Helbreden þegar maður er heilbrigður.

helbrede, ás. 1, lækna: H. en Sygdom. H. en for (af) en Sygdom. H. en Sygdom.

helbredelig, ft. -e, e., læknandi = læknanlegur.

Helbredelſe, sk., lækning, heilun (Fms. V, 217).

Held, án ft., kl., [heill], lán, happ, heppni, (sb. Lykke): Have H. (vera heppinn) med Creature (sb. tvö höfuð á hverju kvikindi). Han har ſtort H. i ſin Handel honum gengur vel kaupverzlun. Være i H.

Held, kl., halli: Renden har ikke H. nok gengur ekki nóg niður á við. Karret ſtaaer paa H. hallast. — Óeiginl.: Det er paa H. med Pengene peningarnir eru á förum, það er farið að saxast á þá.

Helde (líka Halde af halli), sk., hallandi.

helde, s. 1 og 2, A) h. s. 1, [halla; sb. drega f. draga], hallast: H. med Hovedet vera álútur, láta höfuðið slúta. — b) óeiginl.: Dagen helder degi hallar, hallar út degi. H. til (vera hallur til) et Parti. H. til (vera heldur á) en Mening. — B) ás. 1 og 2, 1) [halla], halla e-u: H. ſit Hoved til een. H. ſig op til en Muur. H. et Kar (halla því), for at lade Vandet løbe ud. — 2) [hella], hella e-u: H. Vallen fra Oſten. H. Olie i Lampen. H. een over med Vand demba vatni á e-n.

heldig, ft. -e, e., heppinn, lánsamur: Være h. i ſine Beſtræbelſer. — b) heppilegur: Hans Foretagende fik et heldigt Udfald.

Heldighed, án ft., sk., það að vera heldig.

heldigviis, ao., = það vildi (svo heppilega) til, að: Der kom h. en Mand til.

Helding, sk., halli (það að hallast). — Óeiginl.: Det er paa Heldingen med ham (eða hans Formue) hann er kominn á heljarþrömina. — b) hallandi: Huſet ligger paa Heldingen af (stendur utan í) en Bakke.

Hele, kl., [sb. Gode af god], nýtt orð, það sem ekkert vantar í. Sb. heel A, b.

hele, ás. 1, [heila, sb. Fms. V, 217], græða: H. et Saar. Saaret heles af ſig ſelv grær sjálfkrafa.

*Heleneild hrælog á siglum og rám.

Helgen, ft. -e, kk., heilagur maður, guðs dýrðlingur.

Helgenbillede líkneski dýrðlings.

Helgenbroder heilagur munkur.

Helgendag ártíð heilags manns.

Helgenglands geislar af höfði heilags manns.

Helgenlevninger, ft., helgir dómar.

Helgenminde heilög minning.

Helgenſkriin skrín (Fms V, 120) sem helgir dómar eru geymdir í.

Helheſt eins konar forynja sem er eins og þrífættur hestur.

*Helioſcop, sk., sólargler (sjónpípa sem glerin eru svo gerð í að maður getur horft í sólina í gegnum þau)

helle, ás. 1, A) [helga], úrelt, nema í orðatiltæk. h. mig halvt eða heelt, þ. e., (jeg) helga mjer (það) hálft eða allt! (segir annar, þegar tveir finna e-ð). — B) á skipum, um eins konar kaðla samfestingu.

Hellebarde, ft. -r, sk., tvískefld öxi á háu skapti og lagvopn fram úr.

Helleflynder flyðra (sb. stórflyðra, greipulúða, smálúða, smádepla; sömul. heilagfiski) *pleuronectes hippoglossus.*

Hellemiſſe, nafn, í almúgatali, a) allra heilagra messa (2. nóv.). — b) (líka Helmiſſe), húðarjálkur. Sb. Helmiſſeøg.

hellende, ao., mjög, ekki haft nema framan við før (t. a. m. en h. før Karl mesti beljaki) og fuld.

Hellenere, ft., Grikkir; einkum Forngrikkir.

heller, st., [heldr], a) fyrir framan eða aptan ikke, eða fyrir framan ingen: Hykle vil jeg ikke, h. ikke ſmigre. Han kom ikke i Selſkabet; ikke h. Broderen. Hverken trænger jeg til hans Penge; ei h. vilde jeg (enda vildi jeg ekki) af ham tage Gaver. Der var ingen Penge i Pungen, og h. ingen i Kaſſen. — b) sem, fyrir aptan hvad, t. a. m. hvad h. (hvort sem) jeg ſkal leve, eller døe.

hellere [heldra], miðstig af gjerne; sjá gjerne.

hellig, ft. -e, e., [heilag-r; sb. Honning og hunang], heilagur: Den hellige Aand heilagur andi; sb. Helligaand. De hellige (helgir) Engle (Propheter, Apoſtler, Evangeliſter). Den hellige Jomfru María mey. Den hellige Fader páfinn. Den hellige Auguſtinus (o. s. frv. um önnur þess háttar nöfn, en ekki Auguſtinus den hellige), þó að menn segi (um konunga) Knud (Oluf, Ludvig) den Hellige. hellig stendur opt fyrir framan nöfn þeirra heilagra manna, sem einkum hafa verið dýrkaðir: H. Anders (Knud, Oluf). — Hun hører til de Hellige eða hun er af de Hellige (hún er ein af þeim, sem hafa á sjer þetta guðhræðslusnið). See hvor h. han gjør ſig en hvað hann gerir sig góðan! — Et helligt Sted. — Den hellige Ild. Hellige Skikke. — b) friðheilagur: Domhuſet er et helligt Sted. — c) órjúfanlegur: En h. Pagt. Et helligt Løfte. — d) háleitur, eða þvíuml.: Lundenes hellige Stilhed.

Helligaand, den H., heilagur andi.

Helligaften kvöldið fyrir e-n helgan dag, (sb. vaka t. a. m. í jónsvaka, aðfangadagskvöld).

Helligbrøde helgidagsbrot, helgispjöll: Begaae H. Betale H. (borga sekt fyrir helgidagsbrot).

Helligdag helgi = helgidagur.

Helligdagsklæder, ft., spariföt.

Helligdom, ft. -me, a) helgistaður. — b) helgir dómar.

hellige, ás. 1, a) helga (gera e-ð heilagt): „H. dem i din Sandhed". — b) halda e-ð heilagt: H. Hviledagen. — c) helga (= vígja) e-m e-ð: H. Gud et Tempel. — Óeiginl., verja e-u til e-s: H. en Time til eenſom Betragtning.

helliggjøre = hellige a.

Helliggjørelſe, sk., það að helliggjøre.

Hellighed, án ft., sk., heilagleiki (sb. 619), helgi: Hans H. páfinn.

helligholde, ás., halda e-ð heilagt: H. Søndagen.

Helligholdelſe, sk., það að helligholde (helgihöld).

Helligtrekongersdag þrettándi í jólum, (sb. affaradagur jólanna).

Helme sjá Hjelme.

helme (har), h. s. 1, (í tali), linna: H. med noget linna e-u. Han helmer ikke (linnir ekki, er ekki í rónni) før han har o. s. frv.

Helmiſſe sjá Hellemiſſe b.

Helmiſſeøg = Helmiſſe.

Helſen, án ft., sk., [heilsan með greininum], góð heilsa, heilbrigði: Faae ſin H. igjen verða albata. Have ſin H. eða være ved H. vera heill heilsu.

Helſot, [helsótt], banamein, dauðamein.

Helſpætter, ft., bláleitir deplar er stundum koma út um mann í sóttum er menn halda að boði dauða (dauðadeplar).

helſt [helzt], efsta stig af gjerne; sjá gjerne.

Helt, ft. eins, sk., (fiskur) *salmo lavaretus.*

Helt, ft. -e, kk., hetja, kempa, kappi, garpur, hreystimaður, hermaður, bardagamaður: Oldtidens Helte. — Einnig er Helt haft þar sem vjer nefnum ekkert af þessum orðum, bæði líkt og framkvæmdarmaður, ágætismaður, þjóðmenni, (t. a. m. ogſaa Freden har ſine Helte), og eins um þann, sem mest er látið á bera í e-u æfintýri, hvort sem það er ætlað til leiks eða lesturs, (t. a. m. Helten i Stykket; Helten i Fortællingen).

Heltealder hetjuöld: Nordens H.

Heltedaad afreksverk, hreystiverk, þrekvirki, stórvirki.

Heltedands (skáldl.) hildarleikur, o. s. frv.

Heltedigt drápa, kviða, söguljóð, kappakvæði.

Heltedyd mikill drengskapur, hjartaprýði.

Heltedyſt víg afburða fræknlegt.

Heltedød það að falla með drengskap: Han døde en H. hann fjell við mikinn orðstír.

Heltefærd hreystiverk, garpskapur.

Heltegjerning = Heltedaad.

Heltehjerte hjartaprýði, hugprýði, karlmennska, drengskapur.

Heltekraft hreysti = garpskapur.

Helteliv hetjulíf.

Heltemod hjartaprýði, hugprýði, drengskapur, garpskapur.

heltemodig hugprúður, (í skáldskap: hauklyndur, hjaldurþorinn, hugframur, o. s. frv.). — b) djarflegur, drengilegur.

Heltenavn kappanafn.

Helteold = Heltealder.

Helteqvad = Heltedigt.

Helteroes frægð fyrir hreysti.

Helterygte = Helteroes.

Helteſang lofkvæði um hetju(r).

Helteſkik hetjusiður.

Helteſlægt ættbálkur hreystimanna.

Helteſtyrke það að vera rammur að afli.

Helteſværd sverð hetju (í skáldskap mækir, o. s. frv.).

Helteſæd afspringur hreystimanna.

Heltetid = Heltealder.

Helteæt = Helteſlægt.

Heltinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann, og Helt um karlmann.

Helvedangſt ógn helvítis.

Helvede, kl., [helvíti], helvíti. — Eig. et. er hafður í tali líkt og á ísl., t. a. m. det er en Helvedes Karl til at ſpringe.

Helvedfart niðurför til helvítis.

Helvedgjerning djöfulleg athöfn.

Helvedpine helvítis kvalir.

*Hemiplegie, sk., hálfvista.

*Hemiplexie, sk., = Hemiplegie.

*Hemiſphære, sk., = Halvkugle, Halvklode.

hemme, ás. 1, [hemja], stöðva, stilla, stemma stiga fyrir e-u, aptra (hamla, tálma) e-u: H. Vandets Løb. H. Nordener.

hemmelig [heimullig-r?], 1) ft. -e, e., a) um það sem ekki er látið á bera, leynilegur, leyndur: En h. Raadgiver leyndarráðgjafi. En h. Sammenkomſt launfundur. Hemmeligt Ægteſkab. En h. Sorg (launharmur). Holde noget hemmeligt drepa huldu á um e-ð (fornt), draga dulur á e-ð, láta ekki bera á e-u. — b) fólginn (óskiljanlegur). — c) = hemmelighedsfuld. — 2) sem ao., leynilega, með leynd, á laun, í laumi: Være h. gift. Han blev h. efterſtræbt.

Hemmelighed, sk., 1) án ft., launung, leynd. — 2) með ft. -er, a) leyndarmál, launungarmál, hljóðmæli: Gjøre en H. af noget = holde noget hemmeligt (sb. hemmelig 1, a). Det er noget, ſom jeg gjør ingen H. af mjer er engin launung á því. — b) leyndardómur sem ekki verður skilinn: Efterforſke Naturens Hemmeligheder.

hemmelighedsfuld dulur.

hen, ao., [héðan], líkt og í e-a átt, en á ísl. er ekkert orð haft á þá leið, a) um stað: Gaae h. til een ganga til e-s, ganga að e-m. Agte ſig h. til et Sted ætla þangað. See h. til noget líta á e-ð. Hvor jeg end vender mine Tanker h. hvert sem jeg renni huga mínum. Naar du kommer længere h. ad Veien þegar þú ert kominn lengra. Noget h. i Bogen nokkuð aptur í bókinni. Sprede noget h. (út) over Marken. — Vandet koger h. seyðist niður. Tæres h. eyðast. — b) um tíð: Længere h. paa Sommeren seinna í sumar, seinna um sumarið. H. efter Nytaar eptir nýár. H. imod Juul undir jól. — Trække Tiden h. draga tímann. Det kan endnu ſtaae h. i nogen Tid það má dragast nokkuð enn. Det kan gaae h. for denne Gang það verður að vera svo í þetta skipti.

henaande, ás., anda e-u frá sjer.

henbringe flytja (fara með) e-ð á e-n stað: Er Bordet henbragt er búið að flytja borðið? — b) óeiginl. = tilbringe 2.

Henbringelſe, sk., það að henbringe.

henbære, ás., bera e-ð á e-n stað; optar bære hen (sb. bære A, 1, a).

henbøie beygja (o. s. frv.) e-ð í e-a átt: Grenen var henbøiet over Bænken. — b) óeiginl.: H. Talen (víkja málinu) til en anden Gjenſtand.

henbølge (er) líða áfram í bylgjum.

hendaane líða út af.

hendrage, ás., draga e-ð í e-a átt: Hendrages (tælast) af Lyſter (Begjerligheder). — b) = tilbringe 2.

hendreie snúa e-u eitthvað: H. (víkja) Samtalen til noget.

Hendreining, sk., það að hendreie.

hendrive, ás., eyða tímanum: H. ſin Tid i Lediggang.

hendrømme, ás., eyða tímanum eins og í draumi: H. ſit hele Liv.

hendyſſe svæfa: Hendyſſet i en let Slummer sem runnið er í brjóstið á, sem svefnhöfgi er fallinn á.

hendøe verða aldauða, líða undir lok, verða að öngvu, hverfa hægt og hægt.

hendøſe, ás., = døſe hen eða bort (sb. døſe b).

henegne, ás., (sjaldh.) = anvende: „Naturlæren, henegnet paa det menneſkelige Legems Tilſtand“.

Henfald, kl., = Hedenfart b.

henfalde leggja af, dragast (veslast) upp, hrörna, gangast fyrir. — Ho. l. t. henfalden sem e., horaður, sem ekki er nema bein og sinar. — b) leggjast í = sökkva sjer niður í: H. til Spil (Lediggang). H. til Tungſindighed verða geðveikur.

henfalme fella af, láta á sjá(st).

henfare líða, einkum í ho. l. t., a) liðinn, um garð genginn: Henfarne Dage (Tider, Glæder). — b) = hedenfaren.

Henfart, sk., = Hedenfart: Dødelig H.

henflagre, a) h. s. (er), flökta í e-a átt. — b) sem ás., (sjaldh.): H. Livet vera síflöktandi.

Henflugt flug í e-a átt.

henflyde (er), renna (eiginl.); en þó optar líða: Hans Liv henflød roligt og uden Sorger.

henflye (er), h. s., flýja eitthvað = leita hælis: H. til Kongens Naade (sb. leita á náðir e-s).

Henflytning flutningur á e-n stað.

henflyve hverfa (um tíð).

Henfærd = Henreiſe. — b) = Hedenfart b.

henføre, a) eiginl., flytja e-ð á e-n stað. — b) óeiginl., í þeirri merk., sem heimfæra er haft í.

Henførelſe, sk., það að henføre.

Hengang, án ft., leiðin þangað.

hengive gefa e-m e-ð (óeiginl.): „At vi h. Gud vore Hjerter“. — b) tíðkanlegast með ſig: H. ſig til Gud gefast guði. H. ſig i (eða til) Guds Forſyn fela sig undir o. s. frv. Han hengav ſig aldeles til (sökkti sjer öldungis niður í) denne Lidenſkab. — 2) einkum í ho. l. t. hengiven, sem e., a) hneigður (gefinn) fyrir (optast nær e-ð illt): Hengiven til Spil (Vellyſt). — b) elskur að e-m, hollur (vinveittur) e-m, sem (þiggj.) er vel við e-n: Hun er ham meget hengiven.

Hengivelſe, sk., það að hengive ſig, (sb. Hengivenhed c).

Hengivenhed, án ft., sk., a) það að vera hneigður (gefinn) fyrir e-ð, tilhneiging. — b) hollusta, ást, vinátta. — c) auðsveipni.

henglide líða áfram (einkanl. um tímann).

hengræde, ás., eyða tímanum í gráti, gráta e-n tíma (þ. e. vera að gráta meðan hann líður). — b) (sjaldh.), gráta e-u á e-n stað: Havde jeg kunnet h. mine Foreſtillinger .... paa Papiret.

hengræmme eyða tímanum í sorg og sút, sýta e-n tíma (þ. e. meðan hann er að líða).

henhjaſket, [sb. hjaſke], (í tali), sem (þiggj.) hroðað er af: Et h. Arbeide.

Henhold, kl., skírskotun (sb. henholde 2): I H. til min forhen anførte Mening eptir því, sem jeg hef áður sagt, eða þvíuml.

henholde, ás., draga, tefja: H. Tiden for een. H. een med Snak. — 2) h. ſig til noget (t. a. m. til ſin forrige Erklæring, til eens Løfte) skírskota (vísa) til e-s, bera e-ð fyrir sig.

henhvile, a) (sjaldh.), halda kyrru fyrir. — b) = henligge: Lade en Sag h. (láta e-t mál vera við það sem komið er) indtil videre.

henhvirvle, ás., feykja e-u á e-n stað.

henhøre (har), h. s., vita í e-a átt (óeiginl.): Denne Sag henhører til et andet Collegium veit undir (eða í) annað stjórnarráð. Hvad der henhører (það sem hafa þarf) til Livets førſte Fornødenheder.

henimod, ao., allt að því, nærri því, nærfellt, líka fram undir (sem fs. með þol.): H. et tuſinde Rigsdaler. H. en Tønde. Klokken er h. tolv það sígur að hádegi.

henjamre, ás., eyða tímanum í kveini, kveina e-n tíma (þ. e. meðan hann er að líða).

henkalde kalla e-n á e-n stað: Han lod ham h. i Eenrum hann ljet kalla hann á einmæli. — Óeiginl., kalla e-n hjeðan úr heimi: Han blev henkaldt i ſin feireſte Ungdom.

henkaſte fleygja (snara) e-u frá sjer. — Óeiginl., sleppa e-u (munnlega): En henkaſtet Yttring e-ð sem veltur upp úr manni.

henklynke, ás., eyða tímanum með voli (og víli): H. den lange Nat vera að vola (kveina) alla nóttina.

henkoge (er), h. s., seyðast niður: Vandet var henkogt til det halve soðið niður til helminga.

Henkogning, sk., það að henkoge.

Henkomſt, án ft., sk., þarkoma.

henlede, [af lede leiða], leiða e-ð á e-n stað: H. Vand til en Mølle veita vatni að mylnu. — Óeiginl.: H. Talen (víkja málinu) til en Gjenſtand leiða (færa) e-ð í tal. H. Opmærkſomheden paa noget (vekja eptirtekt á e-u).

Henledning, sk., það að henlede: Vandets H. (leiðing vatnsins) til lavere Egne.

henlege, ás., eyða tímanum í leik, vera að gera að gamni sínu e-n tiltekinn tíma.

henleve, a) h. s., (eiginl. lifa), vera: „Vi have ſeet hele Nationer at h. i Uvidenhed om denne Pligt.“ — b) ás., lifa lífi: H. ſit Liv i Eenſomhed.

henligge liggja í dái (óeiginl.): Denne Sag har nu henligget i flere Aar. Sb. henhvile b.

henlyne, ás., skjóta e-u eins og eldingu.

henlægge, 1) leggja e-ð á e-n stað, leggja e-ð frá, einkanl. um það sem maður ætlar að geyma: H. noget til Vinteren. — 2) óeiginl., a) leggja e-ð (sem gjöf) til e-s: H. et Gods til en Stiftelſe. — b) leggja e-ð frá: Denne Sag henlægges indtil videre. (Sb. henligge.)

henne, ao., [sb. fremme af frem, o. s. frv.], líkt og í e-i átt, en á ísl. er ekkert orð haft á þá leið, a) um stað: Han er ikke hjemme; men hvor han er h. (hvar hann er), veed jeg ikke. Hun er h. hos ſin Moder hún er hjá henni móður sinni. Der (hiſt) h. paa Bordet þarna á borðinu. — Længere h. (framar) paa Veien er bedre Plads. Det ſtaaer længere h. (aptar) i Bogen. — b) um tíð: Vi ere alt langt h. i Maaneden (Aaret) það er farið að líða á mánuðinn (árið).

henraadne fúna niður.

henregne, ás., telja e-ð með e-u: Dette Dyr henregnes til Inſecterne.

Henreiſe leiðin þangað.

henrette stýra (stefna) e-u á e-ð. — 2) taka (dæmdan) mann af: H. en Forbryder.

Henrettelſe, ft. -r, sk., manns aftaka.

henrinde renna burt. — Óeiginl., líða: Han lod ikke ſin Ungdom unyttet h.

henriſle renna áfram suðandi.

henrive, 1) (sjaldh.) = bortrive a. — 2) óeiginl., a) = bortrive b, β. — b) gagntaka: Lade ſig h. af Lidenſkaber (Lyſter, Begjerligheder). — c) gera e-n frá sjer numinn: Denne Taler forſtaaer at h. ſine Tilhørere. — Ho. núl. t. henrivende sem e., einkar yndislegur: En henrivende Skjønhed (Muſik). Et henrivende Foredrag.

henrulle, 1) h. s., velta áfram: De henrullende Bølger. — 2) ás., velta e-u á e-n stað.

henrykke, ás. 1 og 2, gera e-n frá sjer numinn: Hendes Skjønhed henrykkede (eða henrykte) ham hann varð frá sjer numinn af fegurð hennar. Han var ganſke henrykt.

Henrykkelſe, ft. -r, sk., það að vera frá sjer numinn, leiðsla.

henrække, ás., rjetta e-ð fram.

Henrækning, ft. -er, sk., það að henrække.

henſee, h. s., líta á (óeiginl.).

Henſeende, ft. -r, sk., gætur, gaumur: Have H. til noget líta á e-ð, gefa gætur að e-u. Þó er þetta orð ekki tíðkanlegt, nema með fs. i, t. a. m. i enhver H. eða i alle Henſeender í alla staði, með öllum greinum (655 XXXII). I nogle Henſeender í sumum greinum. I den H. í þeirri grein, að því leyti. I H. til hans Alder um aldur hans; aldursins vegna; eða þvíuml.

henſegne hníga (deyja).

henſende senda e-n eða e-ð á e-n stað: Der blev han henſendt (hann var sendur þangað) af Øvrigheden.

henſidde sitja kyr: H. (sitja) i uſkiftet Bo. Enken kan h. (blive henſiddende) ved Gaarden ekkjan má vera kyr á jörðinni.

Henſigt, ft. -er, sk., áform, ásetningur, tilgangur, hugur (t. a. m. er menn fara með þann hug heiman, at þeir vilja á mönnum vinna): Fremme en H. Skjule ſine Henſigter. Det har aldrig været min H. (jeg hef aldrei ætlað mjer) at gjøre det. — b) (sjaldh.) = Henſyn.

henſigte, h. s., benda (o. s. frv.) á e-ð.

henſigtsfuld sem hefur mörg áform; sem gefur gaum að mörgu.

henſigtsløs tilgangslaus; sem ekki er til neins.

henſigtsmæſſig, ft. -e, e., = henſigtsſvarende.

henſigtsſtridig sem ekki er nema til at spilla því sem maður ætlar sjer.

henſigtsſvarende, [sb. ſvare], sem á við til að framkvæma e-ð.

henſkikke = henſende.

henſkride líða (um tímann).

henſkrive færa e-ð í letur, letra, skrá.

henſkyde, ás., a) kenna e-m e-ð = kenna e-m um e-ð. — b) skjóta máli sínu undir e-n: H. ſin Sag til een = h. ſig under een.

henſkylle, ás., = bortſkylle.

henſlide, ás., lifa bágu lífi: H. ſin Tid i Armod eiga í síseldu basli.

henſlumre (er) sofna út af; andast; leggjast í dá.

henſlæbe, ás., = henſlide: H. ſine Dage i Sorg og Møie eiga í síseldri sorg og mæðu.

henſmelte, h. s., bráðna, þiðna, o. s. frv. — H. i Graad (Taarer) (skáldlegt orðatiltæki um að) fara að gráta. — Einnig (t. a. m. um fjármuni), rýrna, ganga saman.

henſmuldre verða að dupti; verða að rústum.

henſnige, i h. ſig (um tímann), líða svo ekki beri á: Aarene henſneg ſig uformærkt.

henſove (er), h. s., skilja við, sálast, andast, látast: Henſovet liðinn, framliðinn.

henſprede dreifa e-u víðs vegar: Henſpredes af Vinden fjúka í vindi (623). — Óeiginl., eyðast, hverfa.

henſtaae standa svo að ekki sje við átt, liggja í dái: Jeg kan ikke længere lade Pengene h. Den Bygning (Sag) har nu henſtaaet i et heelt Aar. Sagen henſtaaer endnu uafgjort er óútkljáð enn.

Henſtand, án ft., sk., frestur (fornt frest kl. ft.): Uden al (eða videre) H. frestlaust. Give een H. med noget (fornt: ljá e-m fresta um e-ð).

henſtede setja e-ð á e-n stað.

henſtille skjóta e-u undir e-n eða til hans úrskurðar, bera e-ð undir e-n: H. noget til eens Kjendelſe (Afgjørelſe, Godtbefindende).

henſtrøe dreifa e-u út um allt.

henſtævne, 1) ás., stefna e-m. — 2) h. s., stefna (fara) eitthvað.

henſvinde fara = hverfa, dvína: Med Ungdommen henſvinder Skjønheden. — b) líða (um tímann).

henſværme, ás., eyða tímanum í svakki.

henſvæve líða úr einum stað í annan.

Henſyn, ft. eins, kl., gaumur, gætur: Tage H. til noget hyggja (gá, gefa gaum) að e-u, líkt og hafa hliðsjón af e-u. Med H. til Alderen að aldrinum til, eða þvíuml. Uden H. til egen Fordeel ekki í ábata skyni; hvort sem hann hefði sjálfur hag af því, eða ekki; eða þvíuml.

henſynge, ás., vera að syngja e-n tíma (þ. e. meðan hann er að líða).

henſynke, h. s., sökkva (sökkva sjer) niður í: Henſjunken i dyb Betragtning sem er í þungum hugsunum.

henſynsløs sem ekki hefur hliðsjón af neinu.

henſætte, ás., setja e-ð á e-n stað: Henſættes (vera settur) i Fængſel.

henſørge, ás., eyða tímanm í sorg: H. Reſten af ſit Liv syrgja það sem eptir er æfi sinnar.

hentage, ás., a) = borttage a. — b) (sjaldh.), gagntaka. — 2) ho. l. t. hentagen sem e., limafallssjúkur.

hente, ás. 1, [heimta], sækja, fara eptir e-m eða e-u: H. Vand. H. en Læge ud paa Landet fara í borgina eptir lækni.

hentrylle koma e-m í e-ð (eins og) með töfrum.

hentumle, ás., eyða tímanum í ólátum.

hentyde, a) ás., þýða e-ð upp á e-ð: „Andre hentydede Bogens Skjemt paa deres Uvenner". H. noget paa ſig taka e-ð til sín. — H. noget til det værſte snúa e-u á versta veg. — b) h. s., benda til e-s (óeiginl.): Dette Foretagende ſynes at h. paa en Forandring i hans Beſlutning það er eins og þar af megi ráða, að honum hafi snúizt hugur.

Hentydning, ft. -er, sk., það að hentyde.

hentye flýja til (á náðir) e-s.

hentære, ás., eyða e-u smátt og smátt: Hentæres (dragast — veslast — upp) af Sygdom (eða Sorg).

Hentæring, sk., það að hentære.

hentørre, ás., smáþurrka e-ð svo að það eyðist: Vandet i Parken er hentørret þornað upp. Græſſet hentørres ved Solens Varme skrælnar.

Hentørring, ft. -er, sk., það að hentørre.

henvandre = bortvandre.

henved, ao., hjer um, hjer um bil: H. et Tuſinde Menneſker hjer um bil þúsund (gjör.) manns. Være h. fyrretyve Aar gammel hjer um bil fertugur, á fertugs aldri. Det var h. Midnat það var um miðnætti (þol.).

Henvei, án ft., leiðin þangað, leiðin að heiman.

henveire feykja e-u burt.

henvende, ás., snúa e-u í e-a átt (einkum óeiginl.): Alles Øine vare henvendte paa ham allir horfðu (störðu) þangað, sem hann var. H. Opmærkſomheden paa noget vekja eptirtekt á e-u. H. ſig til een leita e-s = flýja til e-s.

Henvendelſe, sk., það að henvende.

Henvending, sk., = Henvendelſe.

henvifte, ás., feykja e-u eitthvað með hægum gusti.

Henviisning, ft. -er, sk., tilvísun.

henvinke, ás., benda e-m að fara eða koma eitthvað.

henviſe vísa e-m eitthvað: H. een til Øvrigheden. H. til et Skrift vísa í e-t rit.

henvisne eyðast með því að visna eða skrælna: Alle Blomſter h. ved den langvarige Tørke.

Henvisnen, sk., það að henvisne.

***hepatiſk**, ft. -e, e., lifrar-; sem lifrarlitur er á.

her, ao., [hèr], hjer: Kom h. hen komdu hingað (en farðu ekki þangað)! H. og der eða hiſt og h. hjer og hvar, hingað og þangað. — See h. líttu (líti þjer, líti þið) á! H. har du Bogen þarna er bókin. H. kommer han þarna kemur hann. Kom h. komdu hjerna! komdu hingað! — b) nú, í þessu efni, o. s. frv.: H. maa handles nú verður að gera e-ð. H. (þegar hjer var komið ræðunni eða hverju sem er) funde han ikke længere holde ſig.

heraf, ao., hjer af, af þessu.

***Heraldik**, sk., skjaldmerkjafræði.

***heraldiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að skjaldmerkjafræði.

Herberg (eða **Herberge**), ft. **Herberger**, kl., [herbergi], a) = **Gjeſtgiverſted**. — b) herbergi manns í annarlegu húsi: Komme i H. Ligge i H. Søge ſig et andet H. — c) samkomuhús iðnaðarmanna.

Herberge sjá **Herberg**.

herberge, ás. 1, [herbergja], herbergja, hýsa.

herefter, ao., hjer eptir, hjeðan í frá.

herefterdags = **efterdags**.

herfor, ao., hjer fyrir, fyrir þessu eða þetta, o. s. frv.: H. gives intet Raad við þessu á ekkert.

herfra, ao., hjer frá, frá þessu; upp frá þessu, hjeðan í frá.

herfrem fram (eða út) hingað.

herhen hingað (í tali: hingarna).

herhid = **herhen**.

herhos, ao., a) rjett hjerna við. — b) hjer að auki: H. er tillige at bemærke. — c) h. ſendes en Pakke hjer fylgir böggull. Pengene følge h. eru hjer með, eru með brjefinu.

heri, ao., hjer í, í þessu.

heriblandt, ao., hjer (þar) á meðal.

herigjennem, ao., hjer um (um þenna stað): Han reiſte h.

herimellem, ao., hjer á millum.

herimod, ao., hjer á móti, móti þessu.

herind inn hingað.

herinde hjer(na) inni, inni hjer.

Herkomſt, án ft., sk., ætterni: Af ringe H. af lágum stigum.

herlig, ft. -e, e., dýrðlegur (fornt dýrl.), veglegur, ágætur: Et herligt Maaltid (Optog). Vinde en h. (fagran) Seier. Herlige Gaver. Hun er en h. Kone allra vænsta kona.

herliggjøre dýrka (í forari merk.) = gera e-ð dýrðlegt.

Herliggjørelſe, sk., það að herliggjøre.

Herlighed, ft. -er, sk., dýrð. — 2) sjer í lagi a) hlunnindi: Denne Gaard har mange Herligheder. Det er en ſtor H. ved (kostur á) den Gaard, at den har Skov og Fiſkeri. — b) rjettindi landseiganda á jörðum sínum (einkum alls kyns veiðar og rjettur á að veita það brauð sem jarðirnar heyra til): Ved at ſælge Bøndergodſet forbeholdt han ſig Herligheden.

Herlighedseier sá sem á sum rjettindi (**Herlighed** 2, b) á e-i fasteign.

***Hermaphrodit**, ft. -er, kk., viðrini.

hermed, ao., með þessu, o. s. frv.: H. følger brjefinu fylgir o. s. frv. H. (við þetta) er det forbi. H. vil jeg ſige (það er efnið í orðum mínum).

Hermelin, ft. -er, sk., (hreisikötturinn ermski) *mustela erminea*. — b) = Hermelinsſkind: En Kappe fodret med H.

Hermelinskaabe (kvenn)kápa sem skinn af ermskum hreisikottum eru undir.

Hermelinsſkind skinn af hreisikettinum ermska.

***Hermeneutik**, sk., skýringafræði, þýðingafræði.

***hermetiſk**, a) ft. -e, e.: H. Philoſophie = Guldmagerkonſt. — b) sem ao.: H. lukket lokaður svo að ekkert lopt komist að.

***Hermitage**, sk, einsetustaður.

herned niður (ofan) hingað.

herneden hjer á jörðu, hjer í heimi, hjer í lífi, í þessu lífi, í þessum heimi, þessa heims.

hernæſt, ao, þessu næst.

***heroiſk**, ft. -e, e., hetjulegur: Den heroiſke Tidsalder hetjuöldin. H. Digt = Heltedigt. En h. Handling hetjuverk.

Herold, ft. -er, kk., kallari, (sb. þingkallandi, 655 IV á 2. bls.).

Heroldſtav eins konar sproti eða stöng sem kallarar höfðu.

herom, ao., hjer um, o. s. frv.: Vend dig h. snúðu þjer hingað!

heromkring, ao., hjer í kring: H. boer ingen af det Navn.

herop hingað upp, upp hingað: Kom ſelv h.!

***Heros**, ft. Heroer, kk., = Halvgud.

herover, ao., hingað yfir um: Han kommer h. til Foraaret. — b) sakir þessa: H. blev han meget fornøiet við þetta varð hann glaður mjög.

herpaa, ao., hjer á: H. kommer det an undir þessu er það komið. — b) því næst: H. begyndte han ſin Tale.

Herre, ft. -r, kk., [herra], lánardrottinn, lávarður, (hús)bóndi; höfðingi; landsdrottinn, drottinn: Tjeneren og hans H. Være en god (ſtreng) H. mod (vera góður — harður — við) ſine Folk. Orðskv.: Som Herren er, ſaa følge hans Svende eptir höfðinu dansa limirnir. Være ſin egen H. vera öngvum háður. — Herren og Fruen (þegar hefðarfólk á í hlut), hjónin. — Være H. (höfðingi) over et Land. Riget blev deelt imellem flere Herrer. — Han er H. til dette Grevſkab eða til denne Gaard eigandi að því. — Være H. over ſine Lidenſkaber (Lyſter, Tilbøieligheder) stjórna geði sínu. — Herren eða Vor H. drottinn = guð = guð drottinn: Herrens Villie ſkee verði guðs vilji! — Herre, í virðingar skyni, hefur allt af verið að færa sig út, og er nú haft um alla, sem eru heldur fyrirmannlega búnir: En rig, gammel H. Herrer og Damer. Min H. (herra minn)! Mine Herrer (herrar mínir)! — Fyrir framan nafn er ekki sagt eða ritað Herre, heldur Herr (eins og Grev f. Greve, Kong f. Konge, Fru f. Frue): Herr (optast nær skammstafað Hr.) M. herra M.

Herrebarn fyrirmanns barn.

Herreblad mannspil.

Herrebord matborð (hús)bóndans. — b) herralegt borðhald.

Herreborg = Ridderborg.

Herrebud drottins orð (t. a. m. í orðskv. dýrt er drottins orðið).

Herrebøn höfðingjabæn: H. er Herrebud (orðskv.).

Herred, ft. -er, kl., [hèrað], hjerað (sem fyrrum var í Danmörku bæði sýsla og prófastadæmi).

Herredag (fyrrum í Danmörku), samkoma tignustu manna til að dæma dóma og íhuga ríkisstjórnarmálefni.

Herredagsdom dómur sem dæmdur var á því þingi (Herredag).

Herredagsſtævning stefna til þess þings (Herredag).

Herredragt fyrirmanna klæðabúnaður.

Herredsbønder, ft., hjeraðsbændur.

Herredsfoged hjeraðsdómari.

Herredsmænd, ft., hjeraðsmenn (D. L.).

Herredsſkjel hjeraðamót.

Herredsſkriver hjeraðsskrifari.

Herredsting hjeraðsþing: I ſildigere Tider ere flere Herreder lagte under et H.

Herredømme, kl., yfirráð, yfirboð, völd, ríki og drottnun (625): Have H. over een. Have Herredømmet i et Land.

Herrefolk, ft., stórmenni.

Herrefugl fuglakonungur (örn).

Herrefærd höfðingleg för. — b) höfðingjabragur. — í tali, ósköp (sem háð). — c) sjá Hærfærd.

Herreføde (herramanns matur), sælgæti.

Herregaard herragarður.

Herregunſt höfðingja hylli.

Herregilde stórveizla.

Herrehyldeſt (úrelt) = Herregunſt.

Herrekloſter (fyrrum), stórklaustur (í Danmörku).

Herreklæder, ft., fyrirmanna klæðnaður.

Herrelevnet það að eiga eins gott og höfðingi.

Herreløfte höfðingja loforð.

herreløs höfðingjalaus, (sb. höfuðlaus her), drottinlaus: Et herreløſt (höfðingjalaust) Rige. Herreløſe (drottinlausir) Tjenere. Herreløſe (eigandalausir) Hunde hundar, sem ekki er eigandi að. Herreløſe Ting hlutir, sem ekki er eigandi að.

Herremaaltid dýrðlegt borðhald.

Herremagt höfðingja vald.

Herremand herragarðs-eigandi.

Herremøde = Herredag.

Herrepragt höfðingleg viðhöfn.

Herreret = Herreføde.

Herreſal höfðingja salur.

Herreſkifte höfðingja skipti, drottnaskipti.

Herreſkik höfðingja siður.

Herreſkjenk gjöf frá höfðingja.

Herreſkjold sjá Hærſkjold.

Herreſlot göfugs manns höll.

Herreſtads = Herrepragt.

Herreſtamme höfðingja ætt.

Herreſtand = Adelſtand.

Herreſtøvler, ft., karlmannsstígvjel.

Herreſæde höfðingja setur.

Herrevis, í orðatillæk. paa H. að höfðingja sið, sem háttur er til stórmennis.

Herſe, ft. -r, kk., [hersi-r], hersir.

Herſkab, kl., 1) án ft., = Herredømme: Komme under eens H. Konen har Herſkabet konan ræður öllu, hún er bæði bóndinn og húsfreyjan. — 2) með ft. -er, a) göfugt eða tigið fólk (hjón og nánustu ættingjar) að því leyti sem það hefur aðra fyrir undirmenn: Det kongelige H. konungsfólkið. Han tjener hos et fornemt H. hjá mikils háttar fólki. Bønderne kunne ikke ſvare Herſkabet (landsdrottni) hvad de ſkulle. — b) mikil fasteign sem e-r á.

herſkabelig, ft. -e, e., sem til heyrir göfugu eða tignu fólki: Herſkabelige Godſer (herraeignir).

Herſkabsbord húsbænda borð (þar sem göfugir húsbændur eiga í hlut).

Herſkabskudſk vagnstjóri hjá heldra fólki.

Herſkabsvogn sjálfs vagn.

herſke (har), h. s. 1, ríkja, drottna: H. over et Land (Folk) ráða fyrir (vera höfðingi yfir) því. H. i (ráða fyrir, vera höfðingi yfir) en Stat (By). Den herſkende Magt (það sem öllu ræður) i en Stat. Den herſkende Religion (sú trú sem gerð er að yfirtrú) i et Land. — b) gangast við, ganga fjöllum hærra: Herſkende Meninger (Fordomme).

Herſkeaand = Herſkeraand; Herſkelyſt.

herſkekjær = herſkelyſten.

Herſkekonſt sú list að drottna.

Herſkelyſt, án ft., yfirgirnd.

herſkelyſten yfirgjarn.

Herſker, ft. -e, kk., drottinn = yfirboðari.

Herſkeraand stjórnsemi.

Herſkerinde, ft. -r, kvk., drottning (t. a. m. eins og það er haft í Grágás); sb. húsmóðir.

Herſkerkraft þróttur til að geta stjórnað, stjórnsemi.

Herſkerliv æfi e-s sem yfirboðara.

herſkeſyg mjög yfirgjarn.

Herſkeſyge mikil yfirgirnd.

hertil, ao., hingað: H. kommer, at hjer að auki. — b) hjer á ofan.

Hertug, ft. -er, kk., [hertugi], hertogi.

Hertugdømme, ft. -r, hertogadæmi.

hertugelig, ft. -e, e., hertoga-: Hertugelige Perſoner þeir sem eru hertogatignar.

Hertuginde, ft. -r, kvk., hertogafrú.

herud út hingað: Han maa ſelv komme h. hann verður að koma út sjálfur. H. komdu út! komi þið út! farðu út! o. s. frv. H. med ham rektu (reki þið) hann út! o. s. frv.

herudover, ao., út úr þessu.

herunder, ao., undir þessu.

herved, ao., rjett hjer við, hjer í nánd: Han boer nær h. — b) við þetta, o. s. frv.

herværende, [sb. være], sem hjer er: Mine h. Venner.

Heſt, ft. -e, sk., [hest-r], hestur, (hross í þeirri merk., sem nú tíðkast): Holde (hafa) Heſte. Kjøbe ſig et Par Heſte. Stige til H. stíga á hest sinn, fara á bak. Staae af Heſten stíga (fara) af baki. Være til H. vera ríðandi. Jeg mødte ham til H. mætti honum á reið.

Heſtearbeide fjaskaleg stritvinna.

Heſteavl það að koma upp hrossum.

Heſtebeſlag hestajárn. — b) það að járna hesta: Læſe over Heſtebeſlaget kenna munnlega, hvernig fara eigi að járna hesta.

Heſtebjørn stærsta bjarndýr.

Heſtebrems kleggi *oestrus haemorrhoidalis*.

Heſtebyrde hestklyfjar.

Heſtebønne = Foderbønne.

***Heſtedoctor** (fyrrum, og enn hjá almúga) = Dyrelæge, (sb. hrossalæknir).

heſtedum (í tali) nautheimskur.

Heſtedækken verja sem breidd er yfir hesta svo að ekki skuli setja að þeim.

Heſtefedt hrossaflot.

Heſtefoder það sem hestum er gefið.

Heſtefolk sjá Heſtfolk.

Heſteføl sjá Heſtføl.

Heſtegilder hestageldir.

Heſtegjødning hrossastað sem áburður.

Heſtehaar hrosshár.

Heſtehale tagl.

Heſtehandel hestaverzlun.

Heſtehandler, ft. -e, kk., hestakaupmaður.

Heſtehave umgirtur hrosssahagi.

Heſtehilde eins konar snara til að ná hestum með.

Heſtehjelp hestanotkun: Denne Maſkine drives uden H. (hestlaust) ved Vand.

Heſtehold hrossahöfn.

Heſtehov hrosshófur.

Heſtekjender sá sem hefur vit á hestum.

Heſtekjøb hestakaup: Slutte et H. hafa hestakaup. Giftermaal er intet H.

Heſtekjød hrossakjöt.

Heſtekobbel = Halskobbel.

Heſtekraft hests-afl. Heſtekræfter fjaskalegir burðir, (sb. nautsterkur).

heſtekyndig sem hefur vit á hestum.

Heſteleie hestsleiga.

Heſtelæge (í skjali 1485) = Dyrelæge.

Heſteman fax á hrossi.

Heſtemarked hrossamarkaður.

Heſtemelk = Hoppemelk.

Heſtemøg hrossatað.

Heſtemølle mylna sem snúið er af hestum.

Heſtemøller sá sem á mylnu sem snúið er af hestum.

Heſtenatur (í tali), heiðinna manna heilsa.

Heſteprang hestamang.

Heſtepranger hestamangari.

Heſtepære (í tali), hrossataðsköggull.

Heſteopdræt = Heſteavl.

Heſterumpe = Heſtehale.

Heſterøgt hirðing hrossa.

Heſterøgter hrossamaður.

Heſteſkifte hestaskipti.

Heſteſko, [hestskó-r, í hestskónagli], skeifa.

Heſteſkrabe = Strigle.

Heſteſlagter sá sem slátrar hrossum og hefur hrossakjöt til sölu.

Heſteſlagteri staður þar sem hrossum er slátrað.

Heſteſygdom hrossaveikindi.

Heſteſyge = Heſteſygdom.

Heſteſyn skoðun hrossa.

Heſtetorv hrossatorg (þar sem hross eru seld).

Heſtetyv hestaþjófur.

Heſtetyveri hestaþjófnaður.

Heſtetøi hestbúnaður, hestgjörfi, (beizli og dragólar).

Heſtevikker, ft., (jurt) *vicia sativa*.

Heſteværk tilbúningur sem hestar eru hafðir við.

Heſtfolk (líka Heſtefolk), ft., riddaralið.

Heſtføl (líka Heſteføl) hestfolald.

heſtfør (úrelt), hestfær.

*heterodox, ft. -e, e., rangtrúaður.

*Heterodoxie, sk., villa í (kristilegum) kenningum.

*heterogen, ft. -e, e., ósamkynja.

*Hetman, kk., yfirforingi Kósakka.

Hevn, án ft., sk., [e. o. hefn f. hefnd], hefnd, hefndir: Søge H. over een leita til hefnda við e-n. Tage H. for en Fornærmelſe hefna meingjörðar.

Hevndom dómur sem e-m er hefnd í.

hevne, ás. 1, [hefna], hefna e-s: H. eens Død hefna manns. — H. ſig hefna sín, hefnast. H. ſig paa een hefna sín á e-m, hefnast við e-n (655). H. ſig ſelv hefna sín sjálfur.

Hevnelyſt = Hevngjerrighed.

Hevner, ft. -e, kk., hefnandi.

hevnfro sem hlakkar til að hefna sín.

hevngjerrig hefndargjarn, hefnigjarn, hefnisamur.

Hevngjerrighed, án ft., sk., hefndargirni: Fnyſe af H.

hevnkjær = hevngjerrig, hevnfro.

Hevnlyſt = Hevngjerrighed.

Hevnsdag hefndardagur.

Hex (eða Hexe), ft. Hexer, kvk., seiðkona, galdranorn, fordæða (í Ægisdrekku). Sb. Troldqvinde.

*Hexameter, ft. Hexametre, kl., sexfætt metur, sex stuðla vers.

Hexe sjá Hex.

hexe (har), h. s. 1, galdra, töfra, seiða. — b) sem ás.: H. Pengene af eens Lomme.

Hexebog galdrabók.

Hexedands dans galdrakerlinga (t. a. m. á jónsmessunótt).

Hexedrik töfradrykkur.

Hexefærd gandreið.

Hexeknude galdrahnútur.

Hexekonſt galdralist, töfralist, galdrar, töfrar, o. s. frv.

Hexekraft = Trolddomskraft.

Hexemeel fræ af jafna eða jafnabróður (*lycopodium clavatum*).

Hexemeſter galdramaður, seiðmaður, (sb. seiðskratti). Sb. Troldmand.

Hexeord galdraþula.

Hexeprøve raun til að sjá hvort kvennmaður sje galdrakona eða ekki.

Hexeri, ft. -er, kl., fordæðuskapur, seiður, galdrar, töfrar, gjörningar, fjölkynngi. Sb. Trolddom.

Hexeſang seiðþula, galdrakvæði.

Hexeſtav = Trylleſtav.

*Hiatus, sk., gap (í orðum).

hid, ao., [hingað f. hingat; sb. dið], hingað: Kom h. H. ad eða h. efter hingað á við. H. og did til og frá. — hid er sett framan við ýmislegar sagnir, einkum í ho. l. t., t. a. m. hidbaaren, [sb. bære], borinn hingað; hidſendt, [sb. ſende], sendur hingað.

Hidførſel hingaðflutningur.

hidindtil, ao., hingað til, allt að þessu. Sb. hidtil b, hidtildags.

Hidkomſt, án ft, sk., hjerkoma.

hidlede, [lede leiða], a) (sjaldh. eiginl.), leiða e-ð (veita vatni) hingað. — b) óeiginl. = udlede a (sem þykir betra).

Hidløb rás eða rennsli hingað: Vandets H.

Hidreiſe hingaðför.

hidrøre (har), koma til (rísa, stafa) af e-u: Denne Svaghed hidrører fra hans Sygdom.

hidſe sjá hiſſe.

hidſe, ás. 1, gera (valda) ólgu eða hita: Denne Viin hidſer for meget eða er for hidſende. — b) egna, espa, æsa. — c) siga (etja, ota) e-m: H. en Hund paa een. H. Hundene (Drengene) ſammen. — d) beita dýr: H. en Hjort (Hare).

hidſig, ft. -e, e., 1) sem gerir ólgu eða hita, sem æsir blóðið: Hidſige Drikke. — 2) ákafur, o. s. frv., a) ólgufullur: En h. Feber (sb. bráðasótt) — b) snarpur: En h. Kamp. — c) fjörugur, lífaður: En h. Heſt. En h. Natur fjör. — d) óður og uppvægur: Blive h. over noget reiðast e-u, kippa sjer upp við e-ð. Blive h. imod een reiðast e-m. Han bliver let h. það fýkur fljótt í hann, hann er æði uppstökkur. — e) (í tali), ólmur í e-ð, (sb. óvægur, bráðlátur): Være h. efter (eða paa) noget.

Hidſighed, án ft., sk., það að vera hidſig: H. (ólga) i Blodet. Hans H. gaaer haſtigt over það er óðara úr honum aptur þegar honum þykir fyrir.

hidtidig, ft. -e, e., = hidtilværende.

hidtil, ao., hingað (allt að þessum stað): H. og ikke videre. — b) = hidindtil: H. er Alt gaaet godt.

hidtildags, ao., = hidindtil.

hidtilværende, [sb. være], sem hingað til hefur verið: Den h. Opſynsmand ſkal afgaae.

Hie, kl., [híði], bjarnarhíði.

*Hierarch, ft. -er, kk., yfirgjarn klerkur.

*Hierarchie, kl., klerkaveldi.

*Hieroglypher, ft., (egipzkt) myndaletur.

*Hierokrat, ft. -er, kk., = Hierarch.

*Hierokratie, kl., = Hierarchie.

hige (har), h. s. 1, sækjast eptir e-u, síkjast í, fýsast til e-s, girnast, þreyja: H. efter noget. „H. høit“ hugsa hátt, ætla sjer hátt. „Saaledes higer den Unge videre ud i Livet“ fýsist hinn ungi maður eða fýsir hinn unga mann o. s. frv.

hiin, ft. hine, fn., [hin-n], hinn: Paa h. Side Aaen eða af Aaen hinumegin árinnar eða við ána. — H. og denne (eða den) eða denne og h. = een og anden (anden IV, d). — 2) haft öðruvísi, enn hinn á ísl.; sb. denne 2, b. — Opt er líka hiin = sá, sá hinn.

hiinſides, ao., hinumegin. — b) sem fs., hinumegin við: H. Aaen.

hiinſidig, ft. -e, e., sem er hinumegin.

hikke (har), h. s. 1, [sb. hixta], hixta.

Hikke, sk., [sb. hixti], hixti: Faae (have) H.

hil, mo., t. a. m. h. dig eða h. være eder heill sjertu! sit heill! eða þvíuml.

Hilde, ft. -r, sk., [sb. helda í hnapphelda], eins konar hapt. — b) eins konar snara til að ná skepnum með: Fange Dyr med en H. — Óeiginl., tálsnara.

hilde, ás. 1, flækja e-ð í e-u: Heſten har hildet ſig i Tøiret. — Óeiginl., ánetja, vjela, tæla: Hildes i noget. Lade ſig h. af noget.

Hildegarn dýranet. — Óeiginl., tálsnara.

Hilden, án ft., sk., það að hilde.

Hildning, sk., = Hilden.

hille, mo., = hillemænd; en sjaldan haft öðruvísi, enn fyrir framan e-t annað orð, sem þó breytir ekki merk. til muna, t. a. m. h. Død hvaða ósköp!

hillemænd, mo., hvaða skrambi!

hilſe, ás. 1, [heilsa], heilsa e-m (annaðhvort sjálfur, eða = skila kveðju til e-s, bera e-m kveðju): Han hilſede os ikke engang; end ſige at han ſkulde talt til os. H. paa een heimsækja e-n. — Han bad mig at h. alle Venner hann biður að heilsa öllum vinum sínum.

Hilſen, ft. -er, sk., kveðja (sb. kveðjusending, 619 í upphafinu): Jeg fik en H. af ham hann heilsaði mjer. Sende een ſin H. ved en Anden senda e-m kveðju (með öðrum). Han bad mig aflægge (formelde) hans H. hann bað kærlega að heilsa.

himle (er), h. s. 1, (í gamni), fara til himins, hrökkva upp af.

Himmel (með greininum Himmelen og Himlen), ft. Himle, sk., [sb. himin-n], A) himin: Himmelen er klar i Dag það er heiður himin (eða heiðríkt) í dag. Himmelen er mørk það er dimmt upp yfir. — b) himinsálfa að loptslaginu til: Under en ſydlig H. sunnarlega í heimi. En kold H. — 2) í andlegri merk., a) himnar = himnaríki. — b) guð: Det var Himmelens (guðs) Villie. Himmelen give det guð gefi það! guð gefi því orði sigur! — 3) í hversdagslegu tali, og óvönduðu, er Himmel sett framan við orð til að auka merk. þeirra (nokkuð líkt og sól í sólargapi, eða ský í skýjaglópur) t. a. m. himmelgal, Himmelveir, o. s. frv. — B) e-ð sem líkist himninum, himin: Himmelen paa en Seng. Være en H. over een.

himmelblaa heiðblár.

himmelblid engilblíður.

Himmelblus blossi sem bregður fyrir í loptinu.

Himmelbrev himnabrjef.

Himmelbue himinbaugur.

Himmelbyg (eins konar bygg) *hordeum coeleste*.

Himmelbygning himinhöll.

Himmelbælte himinbelti.

Himmeldyb = Himmelhvælving.

Himmelegn = Himmel A, 1, b: Leve i (eða under) en varm (kold) H. eiga heima í heitu (köldu) landi. En behagelig H. viðkunnanlegt loptslag.

himmelfalden, [sb. falde], fallinn af himni. — 2) óeiginl., a) sem kemur eins og það væri sent. — b) være (blive) ſom h. vera (verða) forviða.

himmelfaren, [sb. fare], uppstiginn til himna, uppnuminn.

Himmelfart himnaför, uppnumning (t. a. m. 655 XXVII).

Himmelfred himnafriður.

himmelgal (í tali) sjónvitlaus (af reiði).

himmelgiven, [sb. give], (skáldl.), gefinn af guði.

himmelglad (í tali), sem er himnum uppi.

Himmelhjem (skáldl.), himneskt heimili.

Himmelhjørne átt: Saalænge Vinden blæſer fra dette H.

Himmelhvælving himinhvolf.

himmelhøi afar hár: Himmelhøie Bjerge.

Himmelhøide himinshæð.

himmelklar heiðskær: „Det himmelklare Øie“.

Himmelklode himinhnöttur.

Himmelkorn = Himmelbyg.

Himmelkugle himintunglahnöttur (hnöttur sem himintunglin eru mörkuð á).

Himmellegeme himinhnöttur, himintungl.

Himmellys himintungl. — Sjer í lagi skáldlega um sólina, sunna, dagstjarna, fagrahvel, o. s. frv.

Himmellængſel (skáldl.), þrá (löngun) til himneskrar sælu.

Himmelpol himinskaut.

Himmelraab ógurlegt óp.

himmelraabende, [sb. raabe], óguðlegur, skelfilegur, (= himinhrópandi, sem ekki er íslenzkt).

himmelreen flekklaus.

Himmelrum loptið.

himmelſendt, [sb. ſende], af guði sendur.

Himmelſeng himinsæng (sb. Himmel B).

himmelſindet himneskur í skapsmunum.

himmelſk, ft. -e, e., himneskur: Vor himmelſke Fader. — Einnig um jarðneska hluti, yndislegur, unaðsamlegur: En h. Pige. Et h. Syn.

Himmelſkjelm allra mesti hrekkjaklápur.

Himmelſpræt, sk., það að kasta e-u í lopt upp: Lege H. med een halda e-m snorra.

Himmelſprætning, sk., það að himmelſprætte.

himmelſprætte (sjaldh.), kasta e-u í lopt upp.

Himmelſtige stigi til himins.

Himmelſtorm (í tali), aftakaveður, ofsaveður, ofviðri, bálviðri.

Himmelſtrøg = Himmelegn.

Himmelſyñ = Luftſyn.

himmelſød (skáldl.), sælufullur.

Himmeltegn sólmark (1812), sólmerki (1812): De tolv H.

Himmelvei himnabraut.

Himmelveir (í tali), hrakviðri, bálviðri.

himmelvid (um mismun), fjaskalegur, og hvorugkynið himmelvidt, sem ao., fjaskalega.

Himmerige, [sb. himeríki, 625 á 163. bls., og himinríki í fornum bókum], himnaríki: Fortjene (komme i) H. — Einnig um jarðneskt yndi eða unað: Et H. paa Jorden. — b) Himmeriges Rige = Himmerige (tómt).

hinanden hvor annan eða hvor öðrum: De agte h. þeir (þær, þau) meta hvor annan (hvor aðra, hvort annað) mikils. De elſke h. elskast, unnast. De mødte h. mættust. De fik h. til Ægte þau náðu saman = þau áttust. De ere hinandens Lige þeir eru jafnir. (Sb. hverandre.)

Hind, ft. -er, sk., [hind?], hjartkolla.

Hindbær (ber og berjalyng sem eiga nokkuð skylt við hrútaber) *rubus Idaeus*.

Hindbærbuſk runnur sem Hindbær vaxa á.

Hindbæreddike ölvínan úr þeim berjum.

Hindbærſaft saft úr þeim berjum.

Hinde, ft. -r, sk., [hinna], himna: En H. over Øiet. H. paa Melk mjólkurskán.

Hinder, án ft., sk., tálmi, meinbugir: Være een til H. vera fyrir e-m, vera e-m til trafala, eða þvíuml. Gjøre H. i noget aptra e-u.

hinderlig, ft. -e, e., sem er til tálma.

Hindeſvøb himna utan um e-ð.

hindevinget sem vængirnir á eru líkir himnum eða slæðum: Hindevingede Inſecter (*hymenoptera*).

Hindkalv hjartkollukálfur (kvennkyns).

hindre, ás. 1, [sb. hindra], aptra (bægja, tálma, varna) e-u: H. noget. H. een i (eða fra) noget aptra (bægja) e-m frá e-u.

Hindring, ft. -er, sk., meinbugir, tálmi: Lægge een Hindringer i Veien gera e-m örðugt fyrir.

Hingſt, ft. -er, sk., graðhestur.

Hingſtføl hestfolald.

hinke, h. s. 1, = halte.

*Hippodrom, sk., reiðsvið.

*Hippokrene, sk., hinn gríski skáldabrunnur.

*Hippolog, ft. -er, kk., hestfræðingur.

*Hippologie, sk., hestfræði.

Hirſe, án ft., sk., (planta) *panicum miliaceum*.

Hirſegryn hirsigrjón.

Hirſegrød hirsigrjónagrautur.

Hirſekorn hirsifræ.

Hirſemeel hirsimjöl.

Hirſevælling hirsigrjónavellingur.

hiſſe (líka ritað hidſe), h. s. 1, vinda e-ð upp eða niður: H. en Sæk op paa Loftet.

hiſſet, ao., eiginl. sama og hiſt; en er sjaldh. nema = í öðrum heimi, annars heims: Baade her og h. bæði hjer og síðar, bæði þessa heims og annars, í þvísa ljósi og öðru (fornt).

hiſt, ao., [af hiſſet], þarna: H. i den anden Stue. Det ligger h. henne það liggur þarna. Jeg kom h. fra jeg kem þaðan. H. og her hjer og hvar, hingað og þangað, á víð og dreif.

*Hiſtorie, sk., 1) án ft., a) sagnafræði: Studere (lægge ſig efter) Hiſtorien. — b) sagnaritun: Hiſtoriens Fader. — 2) með ft. -r, saga: Fortælle en H. segja sögu. Skrive et Lands H. — b) (í tali), Hiſtorier lygasögur.

*Hiſtoriebog sagnabók, sagnarit.

*Hiſtoriegrandſker sagnaskoðari.

*Hiſtoriegrandſkning sagnaskoðun.

*hiſtoriekyndig sagnafróður.

*Hiſtoriemaler sagnapentari.

*Hiſtoriemaleri (pentuð) sagnaskript.

*Hiſtorieſkriver sagnaritari: En god (ſlet) H.

*Hiſtorieſkrivning sagnaritun.

*Hiſtoriker, ft. -e, kk., sagnafróður maður, sagnameistari.

*Hiſtoriograph, ft. -er, kk., sagnaritari.

*Hiſtoriographie, sk., = Hiſtorieſkrivning.

*hiſtoriſk, ft. -e, e., sem lýtur að sagnafræði, sagna-: H. Sandhed (söguleg sannindi, sannir viðburðir). H. Stiil (orðfæri sem á við á sögum). H. Fortælling sönn saga. Et h. Skrift sagnarit. Et h. Digt saga í ljóðum, (sb. söguljóð). H. Maleri = Hiſtoriemaleri.

hitte, ás. 1, [hitta], finna e-ð af hendingu, rekast ofan á: H. noget ſom een har tabt. — b) í almúgatali, f. finde: H. Vei rata. H. ud af noget komast fram úr e-u. H. Rede i noget botna í e-u. H. noget op = ophitte noget. H. paa Raad sjá ráð (finna e-ð til ráðs, taka e-ð til bragðs). — Sem h. s.: H. hjem rata heim.

Hittebarn fundið barn (sem hefur verið borið út).

Hittegods fundur = fundið fje.

Hitteløn = Findeløn.

hive, s. 1, A) h. s. (har), 1) hafa andþrengsli eða hrygglu fyrir brjóstinu, vera mæðinn, ganga upp og niður af mæði, mása. — 2) vera vesall til heilsu: Hun har længe hivet, inden hun blev alvorlig ſyg. — B) ás., (einkum tíðkanl. á sjó), 1) kasta e-u: H. noget over Bord. — 2) án þol.: H. paa Ankertouget draga upp akkerisstrenginn.

Hiven, án ft., sk., það að hive, einkum A, 1 (sb. hryggla).

Hjadder, sk., (í tali) = Sludder.

hjaddre, h. s. 1, = ſluddre.

hjaddervorn, ft. -e, e., = ſluddervorn.

Hjalte, kl., [hjalt], hjölt.

hjappe (líka happe) (har), h. s. 1, reka í þúfurnar (vörðurnar); tafsa: H. ſom en Hund i hed Grød. Sb. hakke B, b.

Hjapperi, kl., tafs.

Hjaſk (líka ritað Jaſk), ft. -er, sk., tuska, dula.

hjaſke (líka ritað jaſke), s. 1, (í tali), sulla, a) h. s.: H. med noget til langt ud paa Natten. H. i Vandet (Maden). — b) ás.: H. noget ſammen sulla e-u saman. H. ſine Klæder til ata fötin sín.

Hjaſkeri, kl., sull. — b) e-ð sem hroðað er af, (sb. handaskömm).

Hjelm sjá Hjelme.

Hjelm, ft. -e, sk., [hjálm-r; sb. Hjelp og hjálp], hjálmur, stálhúa. — Einnig hjálmskript á skjaldarmerki. — 2) sjer hvað sem líkist hjálmi, t. a. m. a) lok á dropasuðuflösku. — b) eins konar kornhjallur, hjálmur (Fms. IV, 75, Gþl. 256).

Hjelmbuſk hjálmskúfur.

hjelmdannet, [sb. danne], sem er eins og hjálmur í lögun.

Hjelmdække (í skjaldarmerki), það sem hangir niður með hjálmskriptinni báðumegin.

hjelmdækket, [sb. dække], hjálmfaldinn, járnfaldinn.

Hjelme (líka Hjelm og Helme), sk., (sandreyr) *arundo arenaria*. Sb. Klittag, Senegræs.

hjelmet, ft. **hjelmede**, e., [hjálmótt-r], hjálmóttur. (sb. graahjelmet, rødhjelmet, ſorthjelmet.)

Hjelmgitter blik á hjálmi, nefbjörg.

Hjelmkam hjálmstrýta, hjálmkambur.

Hjelmklap nefbjörg.

Hjelmſmykke það sem er sett í hjálmbustina til prýðis.

Hjelmtag þak sem er líkt hjálmi í lögun.

Hjelmtegn herkuml á hjálmi.

Hjelp, án ft., sk., [hjálp; sb. Hjelm og hjálm-r], hjálp, stuðningur, fulltingi, liðsemd, (í guðsorði) hjálpráð eða hjálpræði, o. s. frv., (sb. Biſtand, Underſtøttelſe): Søge H. hos een biðja e-n liðs, leita til e-s. Komme een til H. koma til liðs við e-n; liðsinna e-m. Give een H. hjálpa e-m. — Der er ingen H. mod den Sygdom það er ekkert, sem á við þeim veikindum; þau eru ólæknandi.

hjelpe, hjalp, hjulpen og **hjulpet**, ás., [hjálpa], hjálpa (fulltingja, liðsinna, duga) e-m, (sb. biſtaae, underſtøtte): H. een med (um) Penge. H. een ud af en Fare (Forlegenhed). H. een til et Embede koma e-m til embættis, útvega e-m embætti. H. een frem i Verden. H. een op styðja e-n á fætur. H. een af Dynen i Halmen; sb. Dyne. H. een af med noget losa e-n við e-ð. Hjelp mig Sækken paa Nakken komdu (lyptu) pokanum upp á mig. H. ſig med lidet komast af með litið. Vi maae hjelpes ad, at bære det við verðum að hjálpast að með að bera það. Hjelp Gud guð miskuni þjer! (þegar e-r hnerrar). — b) h. imod (eða for) noget eiga við e-u: Det hjelper imod Hovedpine. Det hjelper for Gigt. — c) stoða, hlýða, o. s. frv.: Det hjelper ikke (stoðar ekki, er ekki til neins) at tale til ham herom. Her hjelper ingen tomme Ord hjer duga ekki orðin tóm. Hvad hjelper det mig at gaae til ham til hvers er mjer að fara til hans?

Hjelpeflaade floti sem er sendur til liðs við e-n.

Hjelpekilde (hjálparbrunnur), björg (sb. nú eru allar bjargir bannaðar): Godſet er den eneſte H., han har tilbage nú á hann ekkert eptir, nema jörðina.

Hjelpelærer aukakennari.

Hjelpeløgn = Nødløgn.

hjelpeløs hjálparlaus, munaðarlaus, sem öngvan á að: Alle forlod ham h. — b) sem (þiggj.) ekki verður hjálpað; sem (þigg.) ekki verður úr bætt eða að gert: Være i en h. Tilſtand.

Hjelpemiddel e-ð sem hjálp — stuðningur — er að: H. til at lære et Sprog.

Hjelpeord hjálparsögn (*verbum auxiliare*).

Hjelpepræſt aðstoðarprestur, (sb. Capellan).

Hjelper, ft. -e, kk., [hjálpari], hjálpari (Stjórn), fulltingjari (Stjórn).

hjelperede (úrelt), búinn til liðveizlu.

Hjelperede, án ft., (úrelt), undanbrögð.

hjelperig hjálpríkur.

Hjelpeſkat aukaskattur þegar mikið liggur við. — b) útsvar handa fátæklingum.

Hjelpetropper, ft., her sem sendur er til liðs við e-n, (styrktarlið).

hjelpevillig (sjaldh.) = hjelpſom.

hjelpſom, ft. -me, e., hjálpsamur.

Hjelpſomhed, án ft., sk., hjálpsemi.

Hjem, án ft., kl., [heim-], heimili, heimkynni, heima (Fms.), inni, a) í líkri merk. og átthagar: Jeg har i mange Aar ikke ſeet mit H. — Denne Vext har ſit oprindelige H. i America er í fyrstu komin úr vesturheimi. — b) um bústað sem er: Jeg gik i Aftes fra Hjemmet fór að heiman í gærkvöld. Have Huus og H. búa = vera búandi. Han har ingenſteds (eða intet faſt) H. hann á heima alstaðar og hvergi.

hjem, ao., [heim], heim: Gaae (reiſe, komme) h. Han er udenlands; men ventes h. (hingað í land —; um ísland sögðu menn á fyrri tímum út eða út hingað; nú er sagt inn) næſte Aar. — H. ad (líka hjemad) eða h. efter heimleiðis, heim á leið.

hjemad, ao., sjá grein. um hjem.

hjemage, ás., aka e-u heim.

hjemavle (sjaldh.), hirða korn.

hjembringe koma e-u heim (eiginl.).

Hjembygd = Hjemſtavn.

hjembære bera e-ð heim. — 2) óeiginl., a) bera e-ð úr býtum, ávinna sjer. — b) færa, gjalda, (t. a. m. í: færa — gjalda — e-m þakkir).

Hjemegn átthagar. — b) byggðarlag manns (þ. e. þar sem maður á heima).

Hjemeng heimaengi.

Hjemfald, kl., það að hjemfalde.

hjemfalde hverfa undir e-n að lögum: En hjemfalden Arv arfur sem hefur legið sjer (Grágás I, 221). Hjemfalden til Kronen uppnæmur (upptækur) konungi (60).

hjemfaren, [sb. fare], (eiginl. heim farinn), er haft í orðatiltæk. være gift og h.

Hjemfart = Hjemreiſe.

Hjemforløvelſe orlof til heimferðar: Soldaters H.

Hjemfærd, a) = Hjemreiſe. — b(veizla sem hjón gera eptir brúðkaupið. — c) = Medgift.

hjemfærdig búinn til heimferðar.

hjemfærdige, ás. 1, (sjaldh.), búa e-ð (t. a. m. skip) til heimferðar.

Hjemføding sjá Hjemfødning.

Hjemfødning (líka Hjemføding) heimdragi (Fms. VII, 121), heimalið barn. Sb. Hjemmeføding. — b) (fyrrum), sá sem er hjer eða þar (eptir því, um hvaða land verið er að tala) fæðingi.

hjemfødt, [sb. føde], = hjemmefødt og tíðkanlegra enn það.

hjemføre færa (leiða) e-n eða e-ð heim.

hjemgaaende, [sb. gaae], sem er á heimleiðinni eða á leiðinni heim.

Hjemgang það að ganga heim.

Hjemgave = Medgift.

Hjemgift = Medgift.

Hjemgjeld eiginl. heimaskuldir (t. a. m. landskuld, vinnufólkskaup, o. s. frv) í búi; en er tíðkanlegast í talsh. tage (eða have) Skade for H. eiga öngva leiðrjettu á e-u, eiga e-ð upp á sjálfan sig, verða að hafa e-ð svo búið.

Hjemkald, kl., það að hjemkalde.

hjemkalde, ás., boða e-n heim; líka um guð, kalla e-n til sín.

Hjemkjørſel það að aka heim.

hjemkommen, [sb. komme], heim kominn.

Hjemkomſt, sk., heimkoma.

Hjemland fósturland. — b) land þar sem maður hefur lengi verið (og er farinn að kunna við sig).

hjemlande (sjaldh.), taka höfn í sínu landi.

hjemle, ás. 1, [sb. heimila], heimila: H. een noget. H. ſig noget til helga sjer e-ð. — „H. hver ſin Ret“ láta hvern ná rjetti sínum.

Hjemlede það að una sjer ekki (kunna ekki við sig) heima.

Hjemler, ft. -e, kk., = Hjemmelsmand.

Hjemlevnet líferni manns á heimili sínu, (sb. dagfar).

hjemlig, ft. -e, e., sem er eins og heima hjá manni, viðkunnanlegur.

Hjemling, sk., það að hjemle.

Hjemliv heimavera.

Hjemlod jarðardeild nærri garði.

Hjemløv heimleyfi (Fms. XI, 248), heimfararleyfi, orlof til heimferðar.

Hjemlængſel heimfýsi; landmunir (sb. Fms. V, 36, 46).

hjemløs heimilislaus, sem hvergi á höfði sínu að að halla.

hjemme, ás. 1, [heima], hýsa: H. en Fredløs hýsa og heima útlægan mann (Gþl.). — b) (sjaldh.) h. ſig þróast (þrífast) á e-m stað.

hjemme, ao., [heima], heima: Være h. Jeg har Bogen h. bókin er heima (hjá mjer). Have h. (eiga heima) i et Land (eða i en By). Lade ſom man var h. gera sig heimakominn. H. fra heiman, að heiman, heiman að. — Óeiginl.: Være h. (vel að sjer) i en Videnſkab.

hjemmeavlet, [sb. avle], heimafenginn; innlenzkur.

hjemmebrygget, [sb. brygge], (um öl), búinn til heima: H. Øl.

hjemmebygget, [sb. bygge], (um skip), smíðaður hjer (þar) í landi.

Hjemmedaab heimaskírn.

hjemmedøbe skíra barn heima.

Hjemmeføding = Hjemfødning.

hjemmefødt, [sb. føde], heimalinn: H. Qvæg. Sb. hjemfødt.

hjemmegjort, [sb. gjøre], unninn heima: H. Lerred (gagnstætt: Kjøbelerred).

hjemmehørende, [sb. høre], sem á heima á e-m stað.

hjemmel, e., [heimil-l], (úrelt), heimill, rjettfenginn: Hjemmelt Gods.

Hjemmel, sk., [heimild], heimild: Have H. for noget. Han kunde ikke ſkaffe H. og blev ſigtet ſom Tyv. — 2) í D. L., a) umboð. — b) umboðsmaður (sem er fyrir annars hönd í málaferlum).

hjemmelfaſt heimill.

hjemmelig, ft. -e, e., = hjemlig.

Hjemmelsbrev skjal um heimild.

Hjemmelsmand heimildarmaður, heimildartaki; einkanl. sá sem maður hefur e-ð eptir eða ber fyrir sig: Jeg har min H. for mig. Denne Forfatter er min H.

Hjemmelspligt skylda að sýna heimild.

Hjemmeſidden innisetur.

Hjemmeſidder, ft. -e, kk., sá sem alla jafna situr inni, (óvandað: sá sem aldrei fer úr rasshnappnum).

hjemmeſpundet, [sb. ſpinde], spunninn heima.

hjemmeſyet, [sb. ſye], saumaður heima.

hjemmevant, [sb. vænne], sem er heimagangur, farinn að kunna við sig á e-m stað: Han er h. der i Huſet hann er þar heimagangur.

hjemmevirket, [sb. virke], = hjemmegjort.

hjemmevævet, [sb. væve], ofinn heima: Bruge h. Lerred.

Hjemreiſe heimferð, heimleið.

Hjemſagn saga (munnmæli) um átthaga manns.

hjemſende senda e-ð heim.

Hjemſending, sk., það að hjemſende.

Hjemſtavn átthagar; heimili.

Hjemſted staður þar sem maður á heima.

hjemſtille (sjaldh.), fela e-ð á vald e-s.

hjemſyg veikur af óyndi.

Hjemſyge heimsótt, (sb. Hjemvee).

hjemſøge, ás., sækja e-n heim með e-u illu: Denne By er ofte hjemſøgt med Ildsvaade (í þessum bý verða opt húsbrunar). — í tali, sækja e-n heim.

Hjemſøgelſe, sk., það að hjemſøge.

Hjemting undirþing = þing heima í bý eða hjeraði (eða „birki“).

Hjemtingsdom undirþingsdómur.

Hjemtog heimferð herliðs eða e-s flokks.

Hjemvandring heimferð á fæti. — Óeiginl., framför af heiminum, andlát.

Hjemvee óyndi, (sb. Hjemſyge).

Hjemvei heimleið.

hjemvende (er), h. s., snúa heim aptur.

Hjemviisning, sk., það að hjemviſe.

hjemviſe vísa heim máli.

Hjerne, ft. -r, sk., [hjarni], heili: Den ſtore og lille H. — Óeiginl., hugur: Bryde ſin H. med noget (brjóta — grafa, B. H. — heilann um e-ð). Lægge ſin H. i Blød for noget (leggja sig allan í líma til að geta skilið e-ð).

Hjerneaare heilæð.

Hjernebor verkfæri til að gera gat á hauskúpuna með, heilabor.

Hjerneboring það að gera gat á hauskúpuna.

Hjernebrud, kl., = Hovedbrud.

Hjernefoſter = Aandsværk, nema hvað H. er sialdan haft, nema í gamni.

hjernegal (sjaldh.), vitlaus, ær.

Hjernehinde heilabast.

Hjernehule hjarnhol (í hauskúpunni).

Hjernelære heilafræði.

hjerneløs heilalaus: Hjerneløſe Foſtre. — Óeiginl., vitgrannur.

Hjernemarv, a) megin-efni heilans (*substantia medullaris*). — b) mænuendinn sem liggur inn í heilann (*medulla oblongata*).

Hjernepølſe eins konar matur búinn til úr heila.

Hjerneſkal, [sb. hjarnskál], hjarnskál (Sturl. III, 283), hauskúpa, haus (Eg.).

Hjerneſpind hugarburður, endurleysa.

Hjerneſygdom veikindi í heilanum, (sb. höfuðsótt, um sauðkindur).

Hjerneſyge = Hjerneſygdom.

Hjerneſøm hausamót (*sutura cranii*).

Hjerneværk verkur í heilanum.

Hjerpe, ft. -r, sk., jarpi *tetrao bonasia*.

Hjerte (f. eig. et. með greininum Hjertets er í ýmsum orðatiltækjum haft Hjertens = hjartans; sb. hjertens), ft. -r, kl., [hjarta], hjarta: Hjertet ſlaaer (banker, briſter) bærist (berst, klökknar?). Jeg har Ondt for Hjertet mjer er illt fyrir hjartanu, jeg hef lítilleik fyrir hjartanu eða hjartveik. — Óeiginl., (hjarta, brjóst, skap, hugur, o. s. frv.): Have et godt (blødt, varmt) H. vera brjóstgóður (hjartagóður, viðkvæmur, eða þvíuml.). Have H. og Evne (viljann og máttinn) til noget. Det gik ham til H. það fjekk honum mikils, það fjell honum nær (Nj. 171) eða nær um trega (Nj. 170). Det ſkærer mig i mit H. mjer dauð-sárnar það. Han er tung (let) om Hjertet hann er í þungu (ljettu, góðu) skapi, honum er skapþungt (skapljett). Gjøre noget med tungt H. vera í þungu skapi þegar maður gerir e-ð, gera e-ð með hryggum huga. Tage noget til H. vikna við e-ð, komast við af e-u. Lægge noget paa H. hugfesta e-ð. Noget ligger mig paa H. e-ð býr mjer í brjósti, mjer er annt um e-ð. Tale af Hjertet eða tale Hjertets Sprog láta hug fylgja máli. Af Hjertens Grund; sb. Hjertensgrund. Aabne ſit H. for een segja e-m allan hug sinn (sb. Hávam.). Skjenke een ſit H. leggja ástarhug á e-n. Vende ſit H. fra een (verða e-m fráhverfur). Elſke een af Hjertet af öllu hjarta, af alhuga. Hade een af Hjertet út af lífinu. Have H. (hug, þor, dirfð, áræði) til at gaae ſin Fjende i Møde. Mod og Mands H. karlmanns hug. — 2) um annað, a) innsti hluti eða miðhluti af e-u: Trænge ind i Hjertet af et Land mitt inn í landið. Vi ere i Hjertet af Vinteren nú er há-vetur. — b) = Hjerteblad. — c) ás í sylgju eða bringju. — d) sygill (í dælu). — e) Hjerter (í spilum) hjarta, hjörtu.

Hjertebanken hjartsláttur.

Hjerteblad sjerhvert af innstu blöðunum (t. a. m. í káli).

Hjerteblod hjartablóð.

hjertebrækkende, [sb. brække], (í tali), uppgerðarlega hjartnæmur.

hjertedannet, [sb. danne], sem er eins og hjarta í lögun.

Hjertefred hjartafriður, brjóstfriður, (sjá bæði orðin í 655 XXVII á 16. bls.).

hjertefriſk ekki verulega innanveikur, (sb. matheill).

hjerteglad glaður af hjarta, guðsfeginn.

hjertegod (í tali hjertensgod) frábærlega góður í sjer.

Hjertegrandſker hjartnanna og nýrnanna rannsakari.

hjertegreben, [sb. gribe], sem mjög hefur komizt við.

Hjertekammer hjartakofi (Björn): Det høire (venſtre) H.

Hjertekjender sá sem þekkir hjörtun, (sb. Hjertegrandſker).

hjertekjær (í tali hjertenskjær) hjartkær, hjartfólginn, ástfólginn.

Hjerteklappen = Hjertebanken.

Hjerteklemmelſe lítilleikur fyrir hjartanu.

hjerteklemt, [sb. klemme], sem hefur lítilleik fyrir hjartanu.

Hjertekryſt ástúðlegt faðmlag.

Hjertekule hjartagróf; sb. fyrir bringspölunum.

Hjertelag hjartalag, hjartaþel, hugarfar, (sb. Sind, Sindelag, Sindsbeſkaffenhed).

hjertelet sem (þiggj.) er hugljett eða hughægt.

Hjertelettelſe hugljettir.

hjertelig, [hjartalig-], a) ft. -e, e., hjartanlegur, alúðlegur. — b) sem ao., hjartanlega, af hugðu (fornt): H. gjerne það er meir enn velkomið. Det er mig h. kjært mjer þykir ógnarlega vænt um, guði sje lof, eða þvíuml.

Hjertelighed, sk., alúð.

hjerteløs harðbrjósta. — b) huglaus.

hjertemeent, [sb. mene], einlægur (sagður eða gerður í alvöru).

Hjertenag = Hjerteſorg.

hjertens, ao., [eiginl. Hjertens, eig. et. af Hjerte, með greininum], (í tali), hjartans, eða þvíuml.: H. gjerne guðvelkomið. En h. god Kone allra mesta gæzkublóð.

Hjertensfryd (ilmjurt) *melissa officinalis*.

Hjertensglæde hjartans gleði.

hjertensgod ógnar góður í sjer. Sb. hjertegod.

Hjertensgrund (líka í tveimur orðum; sb. Hjerte 1) í orðatiltæk. af H. a) (af hjartans grunni), af alhuga. — b) alhugað (sb. Skuggsjá) = svo að um munar.

hjertenskjær sjá hjertekjær.

Hjertenslyſt mesta yndi e-s, (sb. e-m er dillað, e-n dauð-langar í e-ð).

Hjertensmening full alvara: Naar jeg ſkal ſige min H. ef jeg á að segja öldungis eins og mjer finnst.

Hjertensven ástvinur.

Hjertensønſke hjartans ósk.

Hjertepung gollurshús (*pericardium*).

Hjerterdame hjartadrottning.

Hjerteres hjarta-ás.

Hierterø = Hjertefred.

Hjerterod miðrót (á plöntu). — b) hjartarætur (óeiginl.).

Hjerterum í orðskv. Hvor der er H., er ogſaa Huusrum líkt og þröngt mega sáttir sitja; sb. lítið má, ef gott vill (og hugull er sá, sem vel vill), og sigursæll er góður vilji.

Hjerteſaar eiginl. hjartund; en er tíðkanlegast óeiginl. í líkri merk. og Hjerteſorg.

Hjerteſands það að vera einlæglega hneigður fyrir e-ð.

Hjerteſkjold miðskjöldur í öðru stærra skjaldarmerki.

Hjerteſkud skot sem kemur í hjartað, skot í hjartanu. — 2) það sem sprettur upp úr miðjum plöntukolli.

Hjerteſlag hjartsláttur.

Hjerteſorg hugarangur: Den H. bliver viſt hans Død.

Hjerteſting tak í hjartanu eða brjóstinu.

hjerteſtyrkende, [sb. ſtyrke], hjartastyrkjandi.

Hjerteſtyrkning brjóstbirta, hressing.

Hjerteſtød eiginl. lag í hjartað; en er optast nær haft óeiginl. um það sem fellur e-m nær um trega (Nj.) eða ríður e-m að fullu, verður dauðameinið e-s, eða þvíuml.: Det gav ham et H.

Hjerteſuk mæðilegt andvarp.

hjerteſyg þungt haldinn, (sem hefur öngva matarlist).

Hjerteſygdom veikindi í hjartanu, hjartveiki. — b) veruleg veikindi.

Hjerteſyge = Hjerteſygdom.

Hjertetrøſt hughreysting.

Hjertetyv (í gamni), sá sem nær ástum e-s.

Hjertevand vökvi í gollurshúsinu.

hjertevarm (skáldl.), ástríkur.

Hjord, ft. -e, sk., [hjörð; sb. Jord og jörð], hjörð: Sjelden er H. uden broget Nød opt er misjafn sauður í mörgu fje (orðskv.).

Hjorddreng hjarðsveinn.

Hjordhund hjarðhundur, fjárhundur.

Hjordran hjarðrán.

hjordrig hjarðauðugur.

hjordvant, [sb. vænne], hjarðvanur.

hjordviis, ao., í hjörðum.

Hjort, ft. -e, sk., [hjört-r; sb. gjort og gjört], hjörtur (sjer í lagi *cervus elaphus*).

Hjortehorn hjartarhorn.

Hjortejagt hjartaveiði.

Hjortekalv hjartkálfur (karlkyns).

Hjorteleder sútað hjartarskinn.

Hjorteſkind hjartarskinn.

Hjortetak (eða Hjortetakke), a) í et., svarf af hjartarhorni. — b) í ft. (Hjortetakker), kvíslir á hjartarhorni.

Hjortetakke sjá Hjortetak.

Hjortetalg hjartartólg.

Hjul, ft. eins, kl., [hjól, Rómv.], hjól, hvel (fornt).

Hjulaxel öxull, hjólgaddur.

hjulbenet bjúgfættur.

Hjulbeſlag járnlegging á hjóli.

Hjulbænk viður í hjólhring.

Hjulbør hjólbörur.

Hjuldoppe, ft. -r, sk., blindingur í hjólhring.

Hjuldreining snúningur á hjóli.

Hjuldrev e-t af hinum minni hjólum (í margbrotinni vjel) sem grípst í við annað stærra.

Hjulege hjólspæll, hjólrif.

Hjulfælge = Fælge.

Hjulkjæde rekindi til að hægja ferð á vagnhjóli þegar það fer niður á við.

Hjulknag snagi á hjóli.

Hjulmand hjólasmiður (sá sem býr til vagnahjól og telgir allan við í vagna).

Hjulnav hjólnöf: Egetræ, tjenligt til H.

Hjulnaver nafar sem gatið á hjólnöfinni er borað með.

Hjulplov hjólplógur. Gagnstætt: Svingplov.

Hjulrand hjólrönd.

Hjulring járnhringur utan um hjólnöfina.

Hjulrok eins konar rokkur (öðruvísi enn Opſtanderrok).

Hjulſkinne hjólgjörð (járngjörð utan um allt hjólið).

Hjulſkive skífa í (sumum) hjólum.

Hjulſkuffe = Hjultvinge.

Hjulſpiger sjerhver af þeim nöglum sem járngjörðin er negld með utan um hjólið.

Hjulſpor hjólfar (þar sem ekið hefur verið).

Hjulſpænde bil á milli tveggja hjóla sem eru á einum öxli.

Hjulſtol = Hjulbænk.

Hjulſøm = Hjulſpiger.

Hjultand hjóltönn.

Hjultap hjólgaddsendi (t. a. m. á mylnuhjóli).

Hjultvinge áhald til að tempra vagnhjólarennsli niður á við.

Hjultømmer viður í hjól og vagna.

Hjulværk öll hjólin í e-u.

Hjørne, ft. -r, kl., horn = hyrning: Hjørnet i en Stue. Hjørnet af et Huus. Hjørnet af en Gade strætishorn. Boe paa et H. eiga heima á strætishorni. — b) átt: Vinden har længe ſtaaet i (eða længe blæſt fra) dette H. hann hefur lengi verið á þessari átt, þessi átt hefur staðið lengi. Hver løb i ſit H. Fra alle Verdens Hjørner úr öllum áttum.

Hjørnebaand hornspöng.

Hjørnehage = Vinkelhage.

Hjørnehuus hús á strætishorni.

Hjørnejern hornspöng.

Hjørnekrog horn í húsi.

Hjørnemuur sjálft hornið á múrhúsi.

Hjørnepille hornstólpi.

hjørneret = vinkelret.

Hjørneſkab hornskápur (skápur í horni).

Hjørneſteen hyrningarsteinn.

Hjørneſtolpe hornstoð (í húsi af Bindingsværk).

Hjørneſtue klefi á sjálfu strætishorni. — b) klefi sem er meir enn ferhyrndur.

Hjørnetag þak á hornhúsi.

Hjørnetand vígtönn (t. a. m. í hundi), biti (í hesti).

Hjørnevindue gluggi á hornfleti húss.

Hob, ft. -e, sk., [hóp-r], samsafn einstakra hluta á einn stað, 1) um lifandi verur, a) hópur, riðull, (sb. Flok): En H. Mennesker. — b) Hoben eða den ſtore H. allur sá þorri manna sem lítið vit hefur, (sb. skríll): Hobens Bifald. — 2) haugur, hrúga, bingur, (sb. Dynge): Sanke noget i Hobe. En ſtor H. Bøger (mikil bókahrúga) laae paa Gulvet. Sætte Kornet i H. (sb. Travehob).

Hobetal, í orðatiltæk. i H. a) í hópatali. — b) í stórhaugum: Han har Penge i H. hann á sand af peningum.

hobeviis, ao., a) í hópum. — b) í hrúgum.

*Hoboe, ft. -r, sk., eins konar söngtól.

*Hoboiſt, ft. -er, kk., sá sem leikur á Hoboe.

Hobſætning það að setja e-ð saman í hrauk.

*Hocuspocus, sk., ankringislæti, sjónhverfingar.

*Hodometer, kl., vegmælir (verkfæri til að sýna leiðarlengd).

Hoer sjá Hor.

Hof, ft. -fer, kl., hirð: Hoffet har forladt Staden. Opholde ſig ved eens H. vera innan hirðar með e-m. Kongerne holdt H., ſnart paa dette Slot, ſnart paa det andet konungarnir sátu ýmist o. s. frv. — b) f. stjórnandi (keisari, konungur, o. s. frv., eptir því hvernig á stendur): Hoffet i St. Petersborg. — 2) af Hof er dregið Hove í orðatiltækjunum a) til Hove α) innan hirðar. — β) í almúgatali, heima á herragarðinum: Møde til Hove. Pløie (ſaae, tærſke) til Hove. — b) ved Hove = til Hove α.

Hofadel sá hluti herrastjettar sem er (eða getur verið) innan hirðar.

Hofbetjening þjónusta í hirð.

Hofbetjent þjónustumaður í hirð.

Hofbroder (fornt), sá sem er í sömu hirð og annar.

Hofdame hirðkona, (sb drottning ok ríkiskonur hennar, Fms. V, 340).

Hofdigter hirðskáld.

Hofdragt hirðgerfi.

Hofembede embætti í hirð.

*Hofetat hirðkostnaður; hirðkostnaðarskrá; hirðlið, hirð. sb. Hofſtat.

Hoffeſt hirðveizla.

Hoffolk, ft., hirðfólk.

Hoffruentimmer kvennmaður í hirð.

Hoffrøken hirðmey.

hoffærde, ás. 1, i h. ſig stæra sig, dramba, rembast.

hoffærdig hrokafullur, rembilátur, sem er oflátungur eða ofláti.

Hoffærdighed, án ft., sk., hroki, rembilæti.

Hofgaard sjá Hovgaard.

Hofgulv hallargólf.

Hofgunſt höfðingjahylli.

Hofhold það að halda hirð(ina).

Hofholdning = Hofhold.

Hofjunker eins konar nafnbót.

Hofklæder, ft., = Hofdragt.

Hofklædning = Hofdragt.

hofklædt, [sb. klæde], hirðlega búinn.

Hofkryber sá sem verið hefur innan hirðar og vanið sig þar á smjaður.

Hofkryberi hirðsmjaður.

Hoflehn ljen sem hirðmönnum er veitt.

Hoflevnet líferni (eða lífernishættir) innan hirðar.

Hofliv = Hoflevnet.

Hofmand mikill hirðsiðamaður: Han er en fuldkommen (eða fiin) H. hann kann manna bezt að vera með stórhöfðingjum.

*Hofmaneer = Hofſkik.

Hofmarſkalk dróttseti.

Hofmeſter sjá Hovmeſter.

Hofnar hirðfífl.

*Hofpoet = Hofdigter.

Hofpog hirðpiltur (sagt í óvirðingar skyni um ungan hirðmann).

Hofpragt viðhöfn innan hirðar.

Hofpræſt hirðprestur.

Hofraad eins konar nafnbót.

Hofret (fyrrum), dómur sem mál hirðmanna komu í.

Hofrænker, ft., vjelabrögð í hirð.

Hofſinde, ft. -r, kk., [-ſinde = sinni, fylgdarmaður], hirðmaður, húskarl stórhöfðingja.

Hofſkalk hirðbófi.

Hofſkik hirðsiðir.

Hofſkriver sá sem skráir hirðkostnaðinn.

Hofſmigrer hirðmaður sem er smjaðurtunga.

Hofſnog höggormur í hirðmanns líki, hirðmaður sem ekki er nema flærð og undirferli.

Hofſorg sorgarbúningur hirðfólks.

Hofſprog hirðlegt orðfæri.

Hofſtat hirð (með öllu sem þar til heyrir; sb. Hofetat).

Hofſæder hirðlegt siðferði.

hofte (har), h. s. 1, slota, (sb. stytta upp): Nu begynder det at h.

Hofte, ft. -r, sk., mjöðm.

Hoftebeen mjaðmarbein.

Hofteblad = Hoftebeen.

hoftebrudden, [sb. bryde IV], = hoftelam.

hoftelam mjaðmhaltur (um mann).

Hofteled mjaðmarliður.

Hoftemuſkel mjaðmarvöðvi.

Hoftepude mjaðmakoddi.

hofterørt, [sb. røre], orðinn máttlaus í mjöðminni.

Hofteſene taugin á milli mjaðmarinnar og lærleggjarins.

Hofteſkaal augnakarl.

Hofteſmerte mjaðmaverkur.

hofteſtrøgen, [sb. ſtryge], (um hest), sem mjöðmin er gengin úr liði á.

Hofteværk = Hofteſmerte.

Hoftjener húskarl stórhöfðingja.

Hoftjeneri, kl., (sjaldh.), hirðmanna-stjan.

Hoftjeneſte þjónusta í konungsgarði: Tage H. verða (gerast) hirðmaður, o. s. frv. Være i H. vera með hirð.

Hoftone hirðbragur.

Hoftvang ófrelsi hirðfólks.

hofvant, [sb. vænne], hirðvanur.

Hofvei hirðmanna aðferð til að fá það sem þeir vilja.

Hofvæſen allt sem til hirðar heyrir, hirðsiðir, eða þvíuml.: Hofvæſenet er ikke nu, ſom i gamle Dage. — b) hirðmannasnið, hirðmannabragur, o. s. frv.: Hun har faaet H. (það er kominn á hana hirðkonubragur eða hirðmeyjabragur) ſiden hun kom til Hovedſtaden.

Hold, ft. eins, kl., [hald], 1) það að halda, o. s. frv., a) handarhald = handfesta: Faae (have) H. paa noget ná (vera búinn að ná) o. s. frv. — b) (úrelt), heimild: Have H. paa en Gaard. — c) færi: See ſit H. til noget sjá sjer færi á e-u. — d) (fornt), varðhald, seta (liðs). — e) þögn (í ljóðum eða sundurlausu máli). — f) tak (veikindi): Et H. i Siden (Bryſtet, Skulderen). — g) hald = veigur eða bjór (sb. björgott): Der er intet H. i dette Tøi það er enginn veigur í því, það er haldlaust. — 2) það sem heldur, o. s. frv., a) það sem heldur í e-ð eða við e-ð: Der ſkal et H. paa Vognſtjerten, at Kobbelkjæden ikke ſkal gaae tilbage. — b) (sjaldh.), stoð, hjástaur, skorður. — c) deild (manna, þegar allir verða ekki samferða): De kom ikke paa eengang, men i tre H. í þrennu lagi.

holde [halda; sb. volde og valda], holdt [hèlt; sb. lod og lèt], ho. l. t. holdt [haldit], líka (er) holden [haldin-n] og holdet [haldit], I) ás., A) eiginl., 1) þar sem gjör. merkir lifandi veru: H. noget i Haanden halda á e-u (í hendinni). H. noget med en Tang halda á e-u með töng. Fuglen holdt det i Kløerne (Næbbet) hafði það í klóm (nefi) sjer. — H. Haanden frem rjetta fram höndina (hafa höndina fram rjetta). H. Hænderne ſammen. H. et Tørklæde for Munden. H. noget op paa en Stang. — H. ſig ved (halda sjer við, styðja sig við) et Rækværk. H. ſig ved et Toug halda sjer í kaðal. — Han kunde ikke h. Heſtene gat ekki ráðið við hestana. — Barnet holdt Moderen i Kjolen hjelt í samfelluna hennar móður sinnar. — H. ſig lige (rank) vera keikur, bera sig vel.

H. Hovedet lige bera hátt höfuðið. H. Hovedet over Vandet halda höfðinu upp úr. H. Øinene til halda aptur augunum, hafa aptur augun. H. ſit Veir halda niðri í sjer andanum. — H. Landeveien fara allt af þjóðbrautina. De maatte h. Søen i tre Uger þá velkti úti þrjár vikur. Den Syge maa endnu h. Sengen verður að liggja enn; sb. rúmfastur. — 2) þar sem gjör. er dauður hlutur: Støtter, ſom h. et Huus stoðir undir húsi. — Karret vil ikke h. Vand er ekki vatnshelt, lekur. Stuen holder ikke godt Varme (heldur ekki vel í sjer hitanum). — Dette Tøi holder ikke Farve litast upp. — Dette Stykke Klæde holder ti Alen þetta klæði er tíu álna langt. Flaſken holder to Potter tekur fjórar merkur. H. Maal vera rjettur að máli. — Denne Mynt holder to Lod fiint Sølv i þessum peningi er einn eyrir af skíru silfri. Dette Guld (Sølv) holder ikke Prøve þolir (stenzt) ekki raun. — B) óeiginl., 1) þar sem gjör. merkir skynsama veru: H. een i Fængſel hafa e-n í höptum. Beſætningen holdt den fjendtlige Armee ude i et halvt Aar varðist missirislangt. H. ſig hjemme eða inde eða paa ſit Værelſe fara ekkert út (t. a. m. ef maður er lasinn). H. ſig oppe vera á ferli (fótum), fara ekki að hátta. H. ſig op vera á e-m stað. H. ſig fra noget halda sig frá e-u (t. a. m. 656 A 2 á 16. bls.), varna við e-u (t. a. m. mat), o. s. frv., t. a. m. h. ſig fra (forðast, flýja) ſlet Selſkab; jeg kunde neppe h. mig fra (jeg gat varla stillt mig um) at lægge Haand paa ham. H. een i Ave (Tømme) halda e-m (hafa e-n) í skefjum. H. een i Live halda lífinu í e-m. H. Pengene tilbage halda peningunum fyrir e-m. H. noget inde af eens Løn halda fyrir e-m nokkru af kaupi hans. H. noget hos ſig ſelv þegja yfir e-u. — H. Porten (Døren) lukket eða til hafa aptur hliðið (dyrnar). H. en Stue varm hafa hlýtt í húsi. H. noget ſkjult (hemmeligt) draga dulur á e-ð. H. noget vedlige halda e-u við. H. ſig vaagen halda vöku fyrir sjer. H. ſig rolig vera kyr, halda kyrru fyrir. H. ſig færdig vera við búinn eða til búinn. H. ſig tapper (eða tappert, kjækt) verjast drengilega, berast vel af, eða þvíuml. — Han holdt ſig til det Yderſte hann gafst ekki upp fyr enn í síðustu lög eða í fulla hnefana. Fæſtningen (eiginl.: þeir sem í kastalanum eru) kan endnu h. ſig længe það má verja kastalann lengi enn. H. Stand standa fast, veita viðnám. — H. det med een (halda í við e-n) i noget. — Jeg kunde ikke h. ham længere gat ekki haldið honum lengur eða haldið lengur í hann (hann fór á stað). Han kunde ikke h. ſig hann gat ekki á sjer setið eða ekki stillt sig. H. ſin Mund (halda á sjer munninum eða túlanum), halda sjer saman. — H. Fred med ſine Naboer vera sáttur við nábúa sína, (sb. sitja á sárshöfði). — H. Guds Bud halda þau, hlýðnast þeim. H. (halda) Loven. H. (halda, efna) en Pagt (Ed). H. (efna, enda, binda enda á) ſit Løfte eða Ord. — H. Takt (rata hljóðfallið). H. Middelveien rata meðalhófið. H. Maade (kunna sjer hóf) i (eða med) noget. H. Orden i noget hafa e-ð í lagi. — H. Venſkab med een vera vinur e-s, halda vináttu við e-n. H. Omgang (Samqvem) med een hafa samblendi við e-n. — H. Bog over noget bóka e-ð. — H. Tale telja tölu (fornt). H. Prædiken prjedika. H. Meſſe syngja tíðir. H. Bøn gera bæn sína, biðjast fyrir. — H. Faſte fasta. — H. (halda) Juul, o. s. frv. — H. Bryllup. H. et Bal gera dansveizlu. H. Concerter. — H. et Slag halda (eiga) orustu, heyja bardaga. H. Vagt halda vörð. H. Mynſtring kanna liðið. H. Ting eða Ret þinga. H. Auction eiga (hafa) söluþing. H. Marked hafa kaupstefnu. H. en Skole (hafa skóla á sjalfs síns kostnað). H. aaben Bod (hafa sölubúð). H. Kaffehuus (Vertshuus, Kro). H. ſluttet Bord (sb. Bord B, 2, c); gagnstætt: H. aabent Bord (þegar svo margir, sem vilja, geta komið). — H. Huus for een vera fyrir framan hjá e-m, vera bústýra (ráðskona) hjá e-m. H. ilde (ſlemt) Huus med een rífa e-n í sig, atyrða e-n. H. ilde (ſlemt) Huus med noget fara illa með e-ð, níða e-ð. — H. ſig ſelv med Koſt fæða sig sjálfur. H. mange Tjeneſtefolk halda (hafa) margt vinnufólk. H. en Rideheſt. H. (vera kaupandi — áskrifandi — að) Aviſer. H. en Søn (gefa með honum) i Skole. — H. ſine Børn (Tjeneſtefolk) godt fara vel með börn (hjú) sín, láta þau eiga gott, halda þau vel. H. een (fara með e-n) ſom ſit eget Barn. — H. ſig for god (þykjast of góður) til noget. — Han blev længe holdt for død menn hugsuðu lengi vel, að hann væri dauður. Holdes for (þykja, vera talinn) en ærlig Mand. H. noget for rimeligt telja e-ð líklegt. — Jeg vil h. (jeg veðja) ti mod een. Jeg holder paa ham (hans Haand) jeg veðja um, að hann verði hlutskarpari. — H. ſine Vare for høit vera of dýr á vöru sinni. — H. Varer fal; sb. falholde. H. noget i Ære meta e-ð mikils, hafa mætur á e-u. — H. et Arbeide imod et andet bera það saman við annað. H. to Ting ſammen bera þá saman. — H. een frem setja e-n til mennta, reyna að koma e-m til manns. — H. een op (tefja e-n) med Snak. — H. ſig op over noget finna að e-u. — H. ſig til Kakkelovnen leita þangað (vera þar) sem ofninn er. H. ſig til een aðhyllast e-n. H. ſig til (bera fyrir sig) eens Ord (Løfter). H. ſig til Lovens Bogſtav fara eptir orðum laganna. Han kan h. ſig til ſin Cautioniſt hann á aðganginn að vörzlumanni. H. ſig til ſit Pant (ganga að veðinu). — H. ſine Børn til Bogen halda þeim til bókar; sb. setja e-n til skóla (fornt). — H. een (þrýsta e-m) til at gjøre ſin Pligt. — H. noget ud þola e-ð, bera e-ð af. — Heel og holden; sb. heel A, b. — En holden Mand efnaður, velmegandi, vel fjáreigandi. — 2) þar sem gjör. merkir ekki skynsama veru: Kjød holder ſig ikke længe (skemmist óðara) i denne Hede. — Det ſlette Veir holdt os der i otte Dage við sátum þar viku veðurtepptir. Denne Sygdom har holdt ham i en heel Maaned hann hefur nú legið fullan mánuð í þessum veikindum. Dette Arbeide vil h. mig et Aar mjer veitir ekki af ári til þessa verks. Frygten holdt ham tilbage aptraði honum. — Det var det eneſte, ſom holdt Livet i ham (í tali) það var það eina, sem hjelt í honum lífinu. — II) h. s., A) eiginl., a) h. om (halda um) Skaftet af en Øxe. H. paa noget halda í (við) e-ð, styðja e-ð. — b) halda eitthvað (þegar ekið er): Vi holdt (hjeldum, ókum) efter de andre Vogne. Hold længere fremad haltu (aktu) lengra áfram! Hold til Siden snúðu (aktu) til hliðar! H. af til Venſtre (Høire) snúa (aka) til vinstri (hægri) hliðar. H. ad ſig halda til vinstri hliðar. H. fra ſig halda til hægri hliðar. — c) standa við, nema staðar: Her vil vi h. en Times Tid. Vognen holder for Døren vagninn stendur (til búinn) fyrir utan dyrnar. — d) dette Tøi vil ikke h. længe heldur ekki lengi. Traaden holder ikke at ſye med er ekki nógu sterkur. Iſen holder ikke at gaae paa heldur ekki. Tøiet ſeer godt ud; men Farven holder ikke en það litast upp. — e) Karret vil ikke h. ſammen tollir ekki saman, — f) der er noget i Laaſen, ſom holder imod stendur fyrir. — B) óeiginl., 1) h. af noget, t. a. m. han holder af ſine Forældre honum er vel við foreldra sína. Han holder af (honum þykir vænt um) ſine Børn. H. af Læsning vera gefinn (hneigður, náttúraður) fyrir bækur. — 2) h. for a) nogle h. for (sumir ætla, það er ætlun sumra manna) at man elſker kun een Gang i ſit Liv. — b) han maa h. for ved enhver Leilighed (í tali) allt lendir (bitnar) á honum. — 3) hold inde med ſaadan Tale hættu þessu tali! — 4) h. med een (halda með e-m =) vera með e-m, vera á máli e-s, vera e-m meðmæltur. — 5) h. op hætta: Man maa h. op, naar Legen er bedſt bezt er að hætta hverjum leik, er hæst fram fer (orðskv.). Vi holdt op at (hættum að) ſpille, da det blev merkt. Det holdt op at regne það stytti upp. H. op med noget hætta e-u. — 6) h. over noget vernda e-ð (sb. haandhæve): H. over Lovene (gamle Skikke, ſine Rettigheder). H. over ſin Ære. — 7) h. paa noget halda í e-ð: H. paa en Farve i Kortſpil. H. paa ſine Gjeſter. H. paa det, man har. H. paa en Mening vera fastur á e-u, (sb. standa á e-u fastara enn fótunum). — 8) h. ſammen a) h. ſammen paa det, man har halda því saman, vera samheldinn. — b) de h. ſammen þeir halda saman. — 9) h. til a) h. meget til paa et Sted α) í tali, koma þar opt. — β) (halda þar til =) vera þar lengstum. — b) h. til med (halda við, hafa með) et Fruentimmer. — 10) h. ud þola við, þreyja. — 11) h. ved a) h. ved gamle Sædvaner (Fordomme) halda gömlum siðum (hleypidómum). — b) de holdt ved at ſkyde hele Natten þeir voru að skjóta alla nóttina. Regnen holder endnu ved það er ekki stytt upp enn.

Holden, án ft., sk., það að efna loforð: Loven er ærlig, H. beſværlig eptir er að efna, þegar heitið er (orðskv.).

holdfaſt (sjaldh.), sem heldur vel, a) haldgóður: H. Tøi. — b) saðsamur, sem stendur vel undir: H. Mad. — c) heldur (um ís): Iſen er h. — d) en h. Hukommelſe gott minni.

Holdhage eins konar verkfæri sem timbursmiðir hafa.

Holdning, án ft., sk., a) limaburður. — b) skuggaskipti (í pentskript). — c) óeiginl., staður (samkvæmni við sjálft sig).

Holdſkrue skrúfa til að halda e-u saman með.

holdt (f. **hold**, skipunarh. af **holde**), haft a) sem mo., bíddu! bíddu við! stattu við! — b) sem nafn: Gjøre Holdt nema staðar, standa við, stöðva herinn, eða þvíuml.

Holdtag afl í kögglum: Have et godt H. hafa afl í kögglum, vera vel handsterkur.

Holk, ft. -e, sk., [hólk-r], a) hólkur (á kvísl eða, í stað ljebands, á orfi). — b) holur trjekubbur settur yfir uppsprettu. — c) (fyrrum), eins konar farmaskip með flötum botni. — d) hylkið utan um kornaxið.

holkes, þs. 1, (um korn), fá hylki (**Holk** d).

Holland Holland.

hollandſk, ft. -e, e., hollenzkur.

Hollænder, ft. -e, kk., Hollendingur. — b) sá sem hefur á leigu allt kúabúið (mjólkurbúið) á e-m stórgarði.

Hollænderi, ft. -er, kl., kúabú (mjólkurbú) sem e-r hefur að leigu á stórgarði.

Holm, ft. -e, sk., [hólmı-r], hólmur, hólmi, ey. — b) = **Engholm**.

Holmgang, [e. o. hólmgang-r], hólmganga.

Holſteen Holsetuland, Holsetaland.

holſteenſk, ft. -e, e., sem er á (eða af) Holsetulandi.

Holſtener, ft. -e, kk., Holsetumaður, Holseti.

Holt, [sb. holt], — a) skógur; — b) trje — er úrelt, nema sem aptari liður í samsettum orðum.

*Homiletik, sk., prjedikanalist.

*homiletiſk, ft. -e, e., sem lýtur að prjedikanalist.

*Homilie, ft. -r, sk., prjedikun út af ritningargrein.

*homogen, ft. -e, e., samkynja.

*Homøopathie, sk., sú lækningaraðferð (sem upp er komin ekki alls fyrir löngu) að hafa þá læknisdóma sem afleiðingar þeirra myndu verða svipaðar veikindunum ef heilbrigður maður ætti í hlut.

*honnet, ft. -te, e., heiðvirður, heiðarlegur, sæmilegur, ráðvandur, o. s. frv.

*Honneurs, ft., virðingarmerki (e-m auðsýnd): Gjøre Huſets H. ganga um beina.

Honning, án ft., sk., [hunang; sb. hellig og heilag-r], hunang: Sætte H. (um býflygið), láta hunangið í koppana. Sødere end H.

Honningaar hunangsár: Et godt (ſlet) H.

honningagtig, ft. -e, e., hunangskenndur.

Honningbi býfluga *apis mellifera*.

Honningblære hunangsblaðra (á býflugu).

Honningbrød (sjaldh.) = Honningkage b.

Honningbyld eins konar kýli.

Honningbæger, a) = Honninggjemme. — b) (skáldlega) = unun, unað, yndi, eptirlæti.

Honningdrik = Honningbæger b.

Honningdug hunangsfall (B. H.).

Honningfugl (ofur lítill fugl) *trochilus*.

Honninggjemme (á jurt) *nectarium*.

honningguul hunangsgulur.

Honninghøſt hunangstekja.

Honningkage, a) hunangsbú. — b) eins konar sætabrauð (seimbrauð).

Honninglugt hunangsilmur.

Honningmave frambol (á býflugu).

Honningſaft hunangssafi (í blómum).

Honningſirup síróp úr hunangi.

Honningſkive skífa af hunangsbúi.

Honningſmag hunangsbragð.

Honningſyre sýra í (eða úr) hunangi.

honningſød sætur eins og hunang; hunangi sætari.

Honningvand eins konar hunangsblanda.

*honorabel, ft. honorable, e., heiðarlegur, sæmilegur, o. s. frv.

*Honorar, ft. -er, kl., kaup (rithöfunda, kennara, lækna, o. s. frv.).

*Honoratiores, ft., heldri menn.

*honorere, ás. 1, (eiginl. sæma e-n eða e-ð), a) borga e-m (rithöfundi, kennara, lækni, o. s. frv.). — b) h. en Anviisning (Vexel) borga tilvísunarfje.

hop, ao., a) stökktu (nú)! — b) hott!

Hop, ft. eins, kl., [hopp], það að hoppa upp.

Hophilde (líka Hoppehilde) hnapphelda.

hoppe (har og er), h. s. 1, [hoppa], hoppa: H. ſom en Skade. Fuglen er hoppet (kominn) ud af Kaſſen. H. (stökkva) over en Bænk. — Ved Kjerſelen hoppede endeel af Æblerne (hrökk nokkuð af eplunum) ud af Kurven.

Hoppe, ft. -r, sk., meri, hryssa, merhryssi, kapall, færleikur.

Hoppeføl merfolald.

Hoppehilde sjá Hophilde.

Hoppemelk kaplamjólk.

Hoppen, án ft., sk., hopp, skopp.

Hor (líka ritað Hoer), nafn, [hór-], hórdómur.

horagtig, ft. -e, e., saurlífur.

Horagtighed, án ft., sk., saurlífi.

*Horde, ft. -r, sk., sveit (flokkur) hirðingjaþjóðar.

hore (har), h. s. 1, [hóra], drýgja hórdóm, hórast: H. med en anden Mands Kone hóra eignarkonu annars manns (60). — b) (í óvönduðu tali), vera serðnaggur.

Hore, ft. -r, kvk., [hóra], a) = Horkone, Horqvinde. — b) (í óvönduðu tali) = Skjøge.

Horebarn hórbarn (Gþl.), hórgetið barn.

Horebuk serðnaggur, portlífismaður (655 XXXII).

Horefagter, ft., pútuæði.

Horehold það að vera pútnahúsbóndi.

Horehuus pútnahús (Skuggsjá), portkvennahús (Skuggsjá).

Horejæger = Horebuk.

Horekippe hórukró.

Horeleie flekkuð hjónasæng.

Horelevnet fúllífi.

Horeløn hórutollur.

Horeqvinde = Horqvinde.

Horeri, ft. -er, kl., fúllífi.

Horeſag pútnamál.

Horeſeng = Horeleie.

Horeſkjemt saurugt hjal.

Horeſøn pútuson.

Horevert pútnahúsbóndi.

Horevertſkab = Horehold.

Horeviſe klámvísur.

*Horizont, sk., = Synskreds: Solen er endnu ikke over Horizonten.

*horizontal, ft. -e, e., marflatur (B. H.).

Horkarl hórdómsmaður.

Horke, ft. -r, sk., (fiskur) *perca cernua*.

Horkone = Horqvinde.

Horn, ft. eins, kl., [horn], horn 1) á dýri: Oxens (Bukkens, Hjortens) H. — Líka sem efni: Gjøre noget af H. smíða e-ð úr horni. — b) óeiginl., α) have et H. i Siden paa een hafa horn í síðu e-s, hafa agnúa (ýmigust) á e-m, amast við e-m. — β) er sagt að sá maður hafi Horn sem haft er fram hjá. — 2) = e-ð sem búið er til úr horni, eða líkist því sem búið er til úr horni. Sb. Drikkehorn, Blækhorn, o. s. frv. — 3) líkt og Hjørne: Maanens H. Alterets H. altarishornið. Hornet paa en Ambolt steðjanefið.

hornagtig, ft. -e, e., hornkynjaður: En h. Materie.

Hornarbeide hornsmíði.

hornbar (eptir orðinu hornber, þ. e. hófber), ójárnaður.

Hornblæſer, ft. -e, kk., hornþeytari.

Horndreier hornrennari.

Hornerts eins konar málmgrýti.

hornet, ft. hornede, e., [hornótt-r], hornóttur, hyrndur: Hornede Dyr. Den hornede Ugle; sb. Hornugle.

Hornfiil hófþjöl (til að sverfa með hófa).

Hornfiſk geirnefur, geirsíli, *esox belone*.

hornfødded, ft. -føddede, e., sem hefur hófa eða klaufir.

Hornguld illt gull sem ekki er gull nema að rúmum þriðjungi.

Hornhinde ysta augnahimnan (*tunica cornea*).

*Horniſt, ft. -er, kk., = Hornblæſer.

Hornkløft klaufarhófur (P. Þ.).

Hornliim hornlím (B. H.).

Hornlygte skriðbytta með horni (fyrir gler).

Hornnikke, sk., (sjaldh.), eins konar verkfæri til að setja á nautgripa horn svo þeir verði að lúta.

Hornqvæg nautpeningur.

hornſkaftet hornskeptur.

Hornſkifer eins konar flögusteinn.

Hornſkrab það sem fer til ónýtis þegar verið er að smíða úr horni.

Hornſteen (steintegund) *silex corneus*.

Horntomhed eins konar veiki á nautpeningi.

Hornugle (uglutegund) *strix otus*.

Hornværk eins konar vígi fyrir utan kastaladíki.

*Horoſcop, kl., verkfæri stjörnuspámanna til að sjá stöðu himintungla þegar menn fæddust og geta spáð þeim örlaga.

Horqvinde hórkona.

*horribel, ft. horrible, e., hryllilegur, (sb. gyſelig, gruelig).

Hors, ft. eins, kl., [hors = hross], (sjaldh., nema í samsettum orðum, sem ekki eru heldur mjög tíðkanleg, og í almúgatali), hross. — Sjer í lagi, hryssa, kapall. Sb. Horſeføl, Horſeplag.

Horſag hórdómssök.

Horſebod byrgi handa útigangshrossum.

Horſeføl = Hoppeføl.

Horſegjøg, [hrossagauk-r], hrossagaukur.

Horſekjød, [hrossakjöt], = Heſtekjød.

Horſemoder = Følhoppe.

Horſeplag (líka Horsplag) mertrippi á öðru ári.

Horsplag sjá Horſeplag.

Horſtraf hegning fyrir hórdóm.

hos hjá (e-m, eða e-u sem nærri er metið eins og skynsöm vera), a) fs.: Sæt dig h. os. — Dette Dyr bar ſine Unger længe h. ſig. Han er altid h. Heſtene i Stalden. Hun er helſt h. ſine Blomſter. — Sove h. een. — Have Penge h. ſig á sjer. — Boe h. een vera til húsa hjá e-m. Vi have Syge hjemme h. os það eru veikindi heima hjá okkur. — H. de Franſke er det anderledes. Det var en Skik h. de Gamle. — Det findes h. denne Forfatter í ritum hans. — Der findes ikke Svig h. ham með honum. Der mærkedes Livstegn h. ham það var lífsmark með honum, hann var með lífsmarki. Holde (beholde) noget h. ſig ſelv láta ekki á e-u bera, þegja yfir e-u. — Søge (faae, finde) Hjelp h. een biðja e-n liðs, sækja að e-m traust og liðsinni (Nj.). — Han er i Yndeſt h. Kongen í vináttu við konung. — b) sem ao.: Jeg ſtod h. (jeg stóð hjá), og ſaae det. Der var ingen h. (það var enginn við), da det ſkete.

Hosbond sjá Husbond.

hosbunden, [sb. binde], meðbundinn (t. a. m. máldaga ..., sem hèr er meðbundinn).

Hoſe, ft. -r, sk., [hosa], í almúgatali = Strømpe. Að öðru leyti tíðkast það lítið, nema í samsettum orðum og talsháttum: Gjøre ſine Hoſer grønne koma sjer í mjúkinn við e-n. Saa let ſom Fod i H. hægur vandi.

Hoſebaand = Strømpebaand.

Hoſebaandsorden ensk riddarastjett.

Hoſebinder, [af binde II, c], sá sem prjónar sokka: En hurtig H. sá sem er fljótur að prjóna sokka.

Hoſebrog leistabrækur.

Hoſefod skóleistur: Binde Hoſefødder prjóna (gera) neðan við sokka.

Hoſekone kvennmaður sem prjónar (eða bætir) sokka

Hoſekræmmer maður sem hefur til sölu sokka og ýmislegt úr ull eða líni.

Hoſepind = Strikkepind.

Hoſeſkaft = Strømpeſkaft.

Hoſeſokker, ft., sokkaleistar: Gaae paa H. ganga á sokkaleistunum.

Hoſevæver = Strømpevæver.

hosføie bæta e-u við.

hosfølgende, [sb. følge], sem hjer er með: H. Pakke.

hosliggende, [sb. ligge], = **hoslagt** (sb. **hoslægge**).

hoslægge leggja e-ð saman við annað; er sjaldh., nema í ho. l. t. **hoslagt** sem hjer liggur saman við: Hoslagte Breve.

***Hoſpital**, ft. -er, kl., spítali, sjúklingahús. — b) = **Pleiehuus**.

***Hoſpitalsforſtander** spítalaforstjóri.

***Hoſpitalslem** spítalamaður (**Hoſpital** b).

***Hoſpodar**, ft. -er, kk., jarl yfir Moldá eða Blökkumannalandi.

hosſtaaende, [sb. **ſtaae**], sem hjá stendur.

Hoſte, án ft., sk., [hósti], hósti: Faae (have) H.

hoſte (har), h. s. 1, [hósta], hósta: Give een et Tegn ved at h. — b) hafa hósta: Han har hoſtet i flere Uger. — 2) sem ás.: Han hoſter Sliim op það gengur upp úr honum.

hostegnet, [sb. **tegne**], skrifaður við e-ð.

Hoſten, án ft., sk., hósti (það að vera að hósta).

***Hoſtie**, sk., brauð (bakstur) í sakramentinu.

***hoſtil**, ft. -e, e., = **fjendtlig**, **fjendſk**.

hosværende, [sb. **være**], viðstaddur.

***Hotel**, ft. -ler, kl., göfuglegt íbúðarhús t. a. m. stjórnarherra. — b) stórkostlegt gestaherbergi.

hou! mo., (þegar rekið er á eptir t. a. m. hestum er draga plóg), hott! ho ho!

Houg (líka **Hov**), ft. -e, sk., a) eins konar stampur eða sár sem hafður er við ölgjörð eða brennivínsgjörð. — b) eins konar stallur að hafa öltunnur á meðan gerð er í ölinu.

Houg sjá **Hov** (á neti).

Hougg jær eins konar gerðarefni (úr öli).

Hougpompe dæla í **Tappehoug**.

***Houri** (líka ritað **Huri**), ft. -s, kvk., yndismey í paradís að trú Mahómeðs.

Hov sjá **Houg**.

Hov (líka **Houg**), sk., = **Kalv** II.

Hov, ft. -e eða -er, sk., [hóf-r], hrosshófur.

Hovarbeide = **Hoveri**.

hovbar = **hornbar**.

Hovbeſlag = **Heſtebeſlag** a.

Hovblad (hross)hófur að neðan.

Hovbonde bóndi sem er skyldur að vinna kvöð (kvaðabóndi).

Hovbud boð eptir e-m til að vinna kvöð.

Hovdag dagur þegar unnin er kvöð. — b) dagsverk kvaðamanna: Gjøre viſſe Hovdage om Aaret vinna nokkur dagsverk á ári.

Hovdreng piltur sem vinnur kvöð.

hove sjá **hue**.

Hove sjá greinina um **Hof**.

Hoved, ft. -er, kl., [höfuð], A) höfuð (haus) á manni eða dýri: Ryſte med Hovedet hrista höfuðið. — Stikke Hovederne ſammen stinga saman nefjum. — 2) óeiginl., a) gáfur, (sb. skilningur, næmi, o. þvíuml.): Drengen har H. er gáfaður. Han har intet (et maadeligt) H. hann er gáfulaus (gáfutregur). Faae noget i ſit H. koma e-u í heilann á sjer. Bryde ſit H. med noget brjóta heilann um e-ð. Lægge ſit H. i Blød for noget (í tali), leggja sig í líma að hugsa um e-ð. Han er ikke rigtig (eða vel forvaret) i Hovedet hann er ekki með öllum mjalla eða öllu ráði. — Líka sjálfur maðurinn að því leyti sem talað er um gáfur hans: Et godt (ypperligt, udmærket) H. góður (mikill, frábær) gáfumaður. — b) hugur: Have noget i Hovedet hafa e-ð í huga; líka hafa dálítið í kollinum, vera kenndur. Have meget (mange Ting) i ſit H. hafa margt að hugsa. Det gik ikke efter hans H. það fór ekki eins og hann vildi (eptir hans vild eða geðþekkni). Det er ikke efter hans H. það á ekki við hann. Følge (gaae efter) ſit eget H. fara sínu fram. Være kort for Hovedet vera uppstökkur. Støde een for Hovedet styggja (móðga) e-n. Gjøre een Hovedet kruſet (vera e-m til armæðu). — c) maður: Et forſlagent H. undirhyggjumaður. Et lyſtigt H. æringi. Et uroligt H. óróaseggur, uppivöðslumaður. Kronede Hoveder (krýndir) höfðingjar. Orðskv.: Saamange Hoveder, ſaamange Sind svo margt er geðið, sem maðurinn er. — d) = **Hovedmand**, **Overhoved**: Han var Hovedet for Sammenſværgelſen (eða de Sammenſvorne) hann var frumkvöðull að samsærinu (oddviti samsærismanna). — e) sett framan við orð eins og höfuð-, aðal-, megin-. — B) sitt hvað sem líkist höfði eða á e-ð skylt við höfuð: Sætte H. (er sagt um kál og salát; sb. **Kaalhoved**). Hovedet paa Søm naglahöfuð. Hovedet paa Knappenaale títuprjónshöfuð. Hovedet paa en Rive hrífuhöfuð. Hovedet paa en Tobakspibe pípuhöfuð. Sömul. er kallað **Hoved** á rokk og plóg. Líka er **Hoved** = höfði, annes. — Sætte H. paa en Brændeſtabel er: að leggja spíturnar á víxl í báða enda á brennsluviðarhlaða (svo að hann hlaupi síður ofan). Hovedet paa en Seng höfðalagið. (Sb. **Brohoved**, o. s. frv.).

Hovedaag ok sem lagt er á höfuðið.

Hovedaarſag höfuðorsök, o. s. frv.

Hovedager = **Forpleining**.

Hovedarving höfuð-erfingi.

Hovedbaand höfuðband (Sn. E.), skarband.

Hovedbanner höfuð-merki (í fylkingu); meginher.

Hovedbegreb höfuð-nám.

Hovedbog höfuð-bók (kaupmanna).

Hovedbrud heilabrot: Det giver mig meget H. (það er mjer ærið umhugsunarefni).

Hovedbund hársvörður.

Hovedbygning meginhús.

Hovedbeel meginhluti.

Hoveddug höfuðdúkur.

Hoveddyd höfuð-kostur.

Hoveddyne stór svæfill.

Hovedegenſkab höfuð-náttúra.

[-**hovedet**, ft. -**hovedede**, e., sem síðari liður í samsettri einkunn, eins og -höfðaður; sb. **barhovedet**, o. s. frv.]

Hovedfane = **Hovedbanner**.

Hovedfeil höfuð-ágalli.

Hovedfjende höfuð-óvinur.

Hovedforretning höfuð-starf.

Hovedgaard = **Herregaard**, (sb. aðalból).

Hovedgaardseier herragarðs-eigandi.

Hovedgaardsjord herragarðsland.

Hovedgaardstaxt heimaland herragarðs: Fri (afgjaldslaust) H.

Hovedgade höfuð-stræti.

Hovedgjerde höfðalag.

hovedgruus, ao., (sjaldh.) = **næſegruus**.

Hovedguld (skáldl.), höfuðgull (að sínu leyti eins og fingurgull).

Hovedhaar höfuðhár.

Hovedhenſigt höfuð-tilgangur.

Hovedidræt höfuð-athöfn.

Hovedindgang höfuð-dyr.

Hovediſſe = **Iſſe** a: Fra Hovediſſen til Fodſaalen frá hvirfli til ilja.

Hovedkirke höfuð-kirkja, heimakirkja.

Hovedklæde höfuðdúkur.

hovedkulds, ao., á höfuðið, á hausinn: Falde h. kollsteypast, steypast kollhnísu (kollskít). — b) af standi, skyndilega, snögglega: Han maatte reiſe ganſke h. — c) á höfði.

Hovedlag höfuðleður (á beizli).

Hovedlod = **Boeslod** b.

hovedlærd = **grundlærd**.

Hovedlærdom = **Hovedlære**.

Hovedlære höfuð-grein (vísinda).

hovedløs, a) höfuðlaus α) eiginl. — β) óeiginl. = höfðingjalaus: En h. Mængde. Orðskv.: Ilde ſtrider h. Hær dauður er höfuðlaus her. — b) gáfnalaus, (sb. daufingi).

Hovedmaal höfuðmál; hæð á höfuð: Heſten holder ſaameget i H.

Hovedmand höfuðsmaður (að e-u), oddviti, foringi, forstjóri, forsprakki, formaður, forgangsmaður, forkólfur, frumkvöðull: Være H. for et Oprør.

Hovedmangel höfuð-skortur.

Hovednøgel þjófalykill (þ. e. lykill sem gengur að öllum dyrum á e-m stað).

Hovedord nafn (*nomen substantivum*).

Hovedpande enni; líka hauskúpa.

Hovedperſon sá (eða sú) sem mest kveður að.

Hovedpine höfuðverkur.

Hovedprydelſe djásn.

Hovedpude svæfill.

Hovedpynt allt sem menn prýða höfuð sín með.

***Hovedqvarteer** aðsetur æðsta liðsforingja í herferð.

Hovedregel höfuð-regla.

hovedrig stórríkur, vellríkur, flugríkur, stórauðugur, vellauðugur.

Hovedſaar sár á höfði.

Hovedſag höfuð-atriði, það sem mest ríður á eða allt er undir komið.

Hovedſkal = **Hjerneſkal**.

Hovedſkjel hausamót.

Hovedſkjul höfuðfat.

Hovedſkyldner sá sem e-r á mest hjá.

Hovedſlag höfuð-bardagi.

Hovedſlør slæða fyrir andliti.

Hovedſmykke það sem hárið er prýtt með.

Hovedſogn heimasókn.

Hovedſprog höfuð-tunga.

Hovedſtad höfuðstaður (sb. þat — þ. e. kastalinn — var höfuð-staðr landsins, Rómv.).

Hovedſted höfuð-grein (í bók).

Hovedſteen = **Hjørneſteen**.

Hovedſtol innstæða.

Hovedſtorm höfuð-áhlaup á kastala.

Hovedſtykke, 1) höfuðshluti, a) höfuð (af fiski) með því sem þar fylgir. — b) höfðalagshluti: Hovedſtykket af en Seng. — 2) höfuð-kafli (t. a. m. í bók).

Hovedſum samtala, aðal-upphæð: Naar dette fradrages Hovedſummen, bliver ſaameget tilbage.

hovedſvag = **ſvaghovedet**.

Hovedſvimmel höfuðsvimi.

hovedſvimmel sem (þol.) svimar eða sundlar.

Hovedſætning höfuð-grein.

Hovedſøm nagli með haus.

Hovedtal frumtala (einn, tveir, o. s. frv.; annað enn Ordenstal).

Hovedtone höfuð-hljóð (í lagi).

Hovedtrappe framstigi (í húsi).

Hovedtøi höfuðbúnaður (kvennfólks).

Hovedvagt aðal-varðstaður.

Hovedvand höfuðvatn (eins konar ilmandi vökvi).

Hovedvandsbæg höfuðvatnsbaukur (úr gulli eða silfri).

Hovedvind höfuð-átt.

Hovedværk = Hovedpine.

Hovedøiemeed höfuð-tilgangur.

hoven, ft. hovne, e., þrútinn, bólginn: Hovne Kinder. — b) (í tali), óeiginl., hrokafullur, þóttafullur.

Hovenhed, án ft., sk., þroti, bólga.

hovere (har), h. s. 1, gambra (fornt), hælast um, vera hróðugur, klappa lof í lófa: H. over noget.

Hoveri, án ft., kl., kvöð (skylduvinna bændafólks á lóð landsdrottins í Danmörku): Gjøre H.

Hoveriforening samningur um kvöð meðal landsdrottins og leiguliða.

Hoverifrihed frelsi af kvöð.

Hoveripenge, ft., árlegt gjald til að komast hjá kvöð.

hoveripligtig skyldur að vinna kvaðir: En h. Bonde.

Hoverireiſe = Hovreiſe.

Hovfolk, ft., fólk sem er að vinna kvöð.

Hovgaard = Herregaard.

Hovjern = Virkejern.

Hovkløft = Hornkløft.

Hovkræft eins konar mein í hrosshóf.

Hovmaal sú kvöð sem kemur á hluta hvers leiguliða: Hver Bonde har ſit H.

Hovmark herragarðs akurland.

Hovmeſter (líka ritað Hofmeſter; sb. Overhofmeſter), a) einn af ríkishöfðingjum konunga var fyrrum kallaður Rigets H. — b) fóstri og fræðari ríkra manna sona.

Hovmeſterinde, ft. -r, kvk., sama að sínu leyti um kvennmann og Hovmeſter b um karlmann.

Hovmod dramb, ofdramb, ofmetnaður, hroki: H. gaaer for Fald illa sezt ofstopinn, skömm er óhófs æfi, (orðskv.).

hovmode, ás. 1, í a) h. ſig stæra sig, hrokast upp, dramba, rembast (fornt): H. ſig af ſin Lykke hrokast upp þegar vel gengur. — b) hovmodes = h. ſig.

hovmodig, ft. -e, e., stærilátur, dramblátur, drambsamur, drambvís (619), sjergóður, metnaðarfullur, þóttafullur, hrokafullur: Lykke gjorde ham h.

Hovmodighed, án ft., sk., það að vera hovmodig, (sb. Hovmod).

hovne (er), h. s. 1, þrútna, bólgna.

Hovning, sk., (sjaldh.) = Hoveri.

Hovningsarbeider, ft., kvaðir sem leiguliðar vinna.

Hovningspligt skylda að vinna landsdrottni (í Danmörku).

Hovrand hófrönd innanfótar.

Hovreiſe kvaðarferð (leiguliða í Danmörku).

Hovſlag hófatak: Lyden af Heſtenes H.

Hovſmed járnsmiður sem járnar hesta (járnari).

Hovſtraale hóftunga.

Hovſøm hestskónagli.

Hovtang naglbítur til að draga út hestskónagla með.

Hovtrang hófkyrkja.

Hu, án ft., sk., [hug-r], hugur: Komme noget i Hu; sb. ihu og ihukomme. Det gaaer aldrig af min Hu það mun mjer seint úr minni líða eða seint fyrnast. — Med beraad (eða vel beraad) Hu; sb. beraad. — Vende ſin Hu til noget setja hug sinn eptir e-u (Eyrb. 114). Min Hu ſtaaer ikke dertil jeg hef öngvan hug á því, mjer er (leikur) ekki hugur á því, mjer er það ekki í huga.

Hud, ft. -er, sk., [húð], 1) skinn, sjer í lagi a) húð (af nautgrip). — b) há (af hrossi). — c) hörund (á manni): Have en blød H. vera mjúkur á hörund. Miſte ſin H. láta húð sína (Gþl.). — Skjelde een Huden fuld hundskamma e-n. — Med H. og Haar (bæði um menn og dýr). — 2) himna, skán: Der havde ſat ſig en tynd H. ovenpaa Vædſken.

hudagtig, ft. -e, e., svipaður himnu: Et hudagtigt Svøb.

hudflette, ás. 1, húðfletta, hýða. — b) óeiginl., níða e-n niður, bakbíta, baknaga.

hudflenge = hudflette a.

hudløs skinnlaus (um menn).

Hudløshed, án ft., sk, fleiður, afrifur, (sb. það er tekið af mjer).

Hudſkifte hamaskipti.

hudſtryge, ás., húðstrýkja.

Hudſtrygning, sk., húðstroka.

Hudſygdom veikindi í hörundinu (kláði o. þvíuml.).

hue (optast nær framborið hove og stundum ritað svo), h. s. 1, [e. o. huga], hugnast (þóknast, líka) e-m, falla e-m í geð, (sb. mjer gezt að e-u): Den Klædning huer mig ikke. Det huer mig ikke her jeg kann ekki við mig hjer.

Hue, ft. -r, sk., [húfa; sb. Tue og þúfa, Due og dúfa], húfa, (sb. kofri).

Huebaand kverkband (á húfu).

Hueblok húfutrje (til að laga húfur á).

Hueklæde klútur sem bundið er utan um húfu.

hueløs húfulaus, berhöfðaður.

Huetøi efni í húfu: Et Stykke H.

hufæſte, ás., hugfesta.

Hug, nafn (án greinis), í orðatiltæk. ſidde paa H. húka.

Hug, ft. eins, kl., [e. o. hugg f. högg], högg, a) með höggverkfæri: Træet falder ei for det førſte H. ekki fellur eik við fyrsta högg (orðskv.). Gjennemhugge noget med eet H. í einu höggi. Skifte H. skiptast höggum við. — Han fik et H. (sár af höggi) i Hovedet. — b) í ft. = tørre H. barsmíði (í þeirri merk., sem nú tíðkast): Dele H. ud berja menn. Faae H. vera barinn.

huge, h. s. 1, [húka], (sjaldh.), vera hokinn.

hugfri sem höggvopn granda ekki, (sb. hann bitu ekki járn).

hugge, ás. 1 (og, í tali, líka hug í þát. tíma), [e. o. hugga f. högga f. höggva], I) um menn (sem gjörendur), A) þegar beitt er e-u höggverkfæri, 1) höggva, a) án þol.: H. med en Øxe. H. med et Huggejern. Der er i mange Aar ikke hugget i denne Skov. — Han lærer at h. vega með sverði. H. efter een höggva til e-s. Rytteriet kunde ikke komme til at h. ind riddarar náðu ekki til með sverðunum, (sb. Fms. VI, 418). Han løftede Øxen, men turde ikke h. til en þorði ekki að höggva. — b) með þol.: H. Gjerdſel höggva sjer gerðivönd. H. et Træ bort höggva trje upp; sb. borthugge. H. noget fra höggva e-ð af. H. noget igjennem höggva e-ð í sundur. H. en Skov ned höggva upp skóg. H. Træer om fella trje. H. en Port op höggva upp dyr. H. et gammelt Skib op höggva (taka) það í sundur. H. noget til telgja e-ð, (sb. öxa, Fms. II, 283). H. Tømmer glat rydja trje. H. Brænde kljúfa brennsluvið. — H. Hul paa noget höggva gat á e-ð. — H. ſig i Benet höggva í fótinn á sjer. Rytteriet huggede dem ned for Fode. H. Armen af een höggva höndina af e-m; handhöggva e-n. H. ſig igjennem rjúfa fylking óvina sinna með höggvopnum og komast svo þar í gegnum. — 2) klappa, meitla: H. Bogſtaver ind i en Steen. H. Figurer ud i Steen. Hugne Stene tálgugrjót. — B) í tali, kasta (þeyta, fleygja) e-u af hendi: Han huggede Bægeret i Gulvet keyrði bikarinn ofan í gólfið. — Án þol.: H. med Steen efter noget kasta grjóti að e-u. — II) um fugla, kroppa, slíta: Fuglen har hugget mig i Fingeren. — III) sem h. s., um skip, líkt og höggva á ísl.: H. i Grunden höggva niðri.

Huggeblok hnyðja til að höggva eða brytja e-ð á.

Huggebænk eins konar bekkur sem timbur er teglt á.

huggefærdig (um trje eða skóg), svo stór að höggvandi sje.

Huggehuus (á landsbyggðinni), hús þar sem timbur er teglt.

Huggejern sporjárn.

Huggekaarde eins konar sverð.

Huggekniv eins konar tálgujárn.

Huggeløn kaup fyrir að höggva e-ð; en einkum: kaup fyrir að kljúfa brennsluvið.

Huggen, án ft, sk., það að hugge.

Huggeredſkab höggverkfæri.

Huggert, ft. -er, sk., eins konar höggvopn.

Huggeſpaan höggspónn (af timbri).

Huggeſtok fjalhögg (Vopnf.).

Huggeſtol = Huggebænk.

Huggetand vígtönn (í fíl, svíni, o. s. frv.).

Huggevaaben höggvopn.

Huggeøxe viðaröxi, breiðöxi.

Hugning, sk., það að hugge (einkum skilmingar með höggvopni).

Hugorm, [höggorm-r], (eins konar höggormur) *coluber berus.*

Hugſkifte rjett höggvaskipti (í einvígi).

Hugſt, ft. -er, sk., [höggst], viðarhöggst (Gþl. 77), skógarhögg. — b) skógarhluti sem höggva á það árið: Skoven er deelt i ti Hugſter.

hui! mo., þegar í manni er ofsakæti.

huie (har), h. s. 1, kalla upp yfir sig af ofsakæti.

Huien, án ft., sk., það að huie.

Huk, ft. -ke, sk., horn (ekki á skepnu), a) út á við: Bjerget (Klinten) gaaer ud i en H. (sb. múli). — b) inn á við: Søen gjør en H. ind i Landet (sb. vik, vík). Fra Gaden gaaer en H. ind i Gaarden.

*Hukkert, ft. -er, sk., eins konar smáhafskip flatt í botninn og hollenzkt að uppruna (húkorta).

hukomme, ás., (sjaldh.) = ihukomme.

Hukommelſe, án ft., sk., minni: En ſtærk (ſvag) H. gott (lítið) minni. Hukommelſen begynder at ſlaae ham feil.

Hukommelſesværk það sem eingöngu er komið undir minni.

Hul, ft. -ler (fyrrum var ft. líka eins og et.), kl., [hol], hola, smuga, a) dálítil laut eða lægð eða dæld, gjóta, (sb. vilpa): Hullet i Kinderne spjekoppar; sb Smilehul. — Dette H. i Stenen er af Draabefald. — Et H. i Jorden. Huller i en Vei. — Her har Rotter og Muus deres Huller. — Líka um kompu eða lítinn klefa. — Slaae ſig et H. i Hovedet meiða sig á höfðinu, sprengja fyrir á höfðinu á sjer. — Skære H. paa en Oſt taka á osti (fara að eyða af honum). Tage H. paa (taka á, fara að eyða úr) en Tønde eða Flaſke. — b) gat, rauf: H. i et Net (Garn) möskvi. Virke (ſye) Huller i Tei. — Rive H. paa ſin Kjole. Have Huller i Strømperne vera í götóttum sokkum. Der er gaaet H. paa það er komið gat á það. (sb. rifa). — Stikke

Huller i Ørene. Bore Huller i et Bræt. Hugge H. igjennem en Muur.

Huld, án ft., kl., [hold], hold (í ft.): Være ved godt H. vera í góðum holdum, vera þriflegur. Tabe Huldet leggja af.

huld, ft. -e, e., [holl-r], hollur, tryggur: Være een h. og tro. — 2) yndislegur.

Hulder (líka **Huldre**), kvk., [sb. Huld], huldukona.

Huldgudinde þokkagyðja.

Huldre sjá **Hulder**.

Huldreſtykke danslag huldufólks.

huldrig ástríkur.

huldſalig ástúðlegur.

Hule, ft. -r, sk., [hola], hellir: En underjordiſk H.

hule, ás. 1, [hola], = **udhule**.

hulke (har), h. s. 1, hafa ekka, snökta. — b) sem ás., (um fugla): H. noget op af Kroen (æla e-u upp úr sarpinum).

Hulken, án ft., sk., ekki, snökt.

hulkgræde (í tali) = **hulke** a.

hullet, ft. **hullede**, e., götóttur: Hullede Klæder.

Hulſaar (r. **Huulſaar**) holsár (Fms. V, 93), holund.

Hulſting eins konar nálspor.

Hulſøm eins konar saumur.

hulter, ao., í orðatiltæk. h. til bulter á rúi og stúi, á ringul-reið; með hnykkjum og skrykkjum.

***human**, ft. -e, e., mannúðlegur.

***Humanitet**, sk., mannúð, manngæzka.

***Humeur**, án ft., kl., það hvernig á manni liggur, skap.

Humle, ft. -r, sk., nafn á ýmsum býflugutegundum (þar á meðal er hunangsflugan íslenzka).

Humle, án ft., sk., [sb. humal-l í vallhumall], (eins konar jurt sem við er höfð til ölgerðar; humall?) *humulus lupulus*.

Humleavl humalyrkja.

Humlebi = **Humle** (með ft. -r).

Humlefører humalmaður (sem ekur humli til sölu).

Humlegaard = **Humlehave**.

Humlehakke járnreka til að pæla upp jörðina með í kringum humalinn.

Humlehave humalgarður.

Humleknop hnappur á humli.

Humlekule humalhola.

Humlekølle kylna til að þurrka á humal.

Humlepreſſe humalþrúga.

Humleranke leggur á humli.

Humleſi sía sem humallinn er síaður með úr ölinu.

Humleſpire humall nýfarinn að spretta.

Humleſtang spýta sem humallinn vinzt utan um.

humleſtærk (um öl), sem mikill humall hefur verið látinn í.

Humleſæk humalpoki.

humme, h. s. 1, færa e-ð (þoka e-u) aptur á bak: H. en Vogn.

Hummer, ft. -e, kl., (í tali á Sjálandi), kompa, dálítil kytra.

Hummer, ft. -e, sk., [humar-r], humar.

Hummerklo humarkló.

Hummerſax = **Hummerklo**.

Hummerſkal humarskel, humarskurm.

humpe (har), h. s. 1, hökta, skjökta.

Hun sjá **han** II, 2.

Hund, ft. -e, sk., [hund-r], hundur, (rakki, seppi). — í óvönduðu tali, um mann: En liderlig H. versti serðnaggur. En gjerrig H. versti svíðingur.

hundeagtig, ft. -e, e., sem er hundakyns.

Hundeart hundategund.

Hundebid hundsbit.

Hundebjæf hundabopps.

Hundedage, ft., hundadagar.

Hundedagshede hundadagahiti.

Hundedagsveir hundadagaveður.

Hundedreng piltur sem gætir hunda. — óeiginl.: Være eens H. vera hundurinn e-s (gera allt sem hann skipar manni).

Hundeføde hundamatur.

Hundegaard kofi handa veiðihundum.

Hundeglam hundgá.

Hundegræs (jurt) *dactylis glomerata*.

Hundehuus dálítill fjala-kofi handa bundnum varðhundi.

Hundehvalp hvolpur.

Hundejagt veiði með hundum.

Hundekobbel tveir hundar (eða fleiri) tengdir saman.

hundekold hundkaldur.

Hundekoſt = **Hundeføde**.

Hundekulde hundakuldi.

Hundeliv hundaæfi.

Hundelænke rekindi sem varðhundur er bundinn með.

Hundemad hundamatur.

Hundepidſk = **Jagtpidſk**.

Hunderøgter hundamaður (sem birðir hundana á e-m bæ).

Hundeſkind hundsskinn.

hundeſky hræddur við hunda.

Hundeſlæde sleði sem hundar ganga fyrir.

Hundeſtald hús handa veiðihundum.

Hundeſteile, sk., hornsíli *gasterosteus*.

Hundeſtjerne hundastjarnan.

hundeſulten glorhungraður.

Hundeſvøbe = **Hundepidſk**.

Hundeſyge hundaveiki.

Hundetunge nafn á nokkrum jurtategundum.

Hundeveir (í tali), hrakviðri.

hundred sjá **hundrede**.

Hundred sjá **hundrede** c.

hundredaarig, a) tíræður að vetratali: En h. Olding. — b) sem verður (eða þvíuml.) hundraðasta hvert ár.

hundrede (líka **hundred**), [hundrað], a) sem frumtala: H. Aar hundrað vetra. To h. Rigsdaler tvö hundruð ríkisdala. H. Gange ſaa ſtort hundraðfalt að stærð. — b) sem raðtala, hundraðasti: Hver h. Mand hundraðasti hver maður. — c) **Hundrede** eða **Hundred**, sem kl. nafn, hundrað: Et ſtor Hundrede stórt hundrað.

Hundrede sjá **hundrede** c.

hundredfold, ao., hundraðfalt, hundraðfaldlega.

hundredfoldig, ft. -e, e., hundraðfaldur.

hundredføddet, ft. **-føddede**, e., hundraðfættur.

hundredpundig, a) sem vegur tíu fjórðunga, tíu fjórðunga (eig. ft.). — b) sem tekur tíu fjórðunga kúlu: En h. Morteer.

Hundredpundiger fallbissa sem tekur tíu fjórðunga kúlu.

Hundredtal talan (eða tölustafurinn) sem merkir 100: Et romerſk H. — b) i H. hundruðum saman, svo hundruðum skiptir.

hundredviis, ao., hundrað og hundrað. — b) **Hundredviis**, sem nafn, í orðatiltæk. i Hundredviis = i **Hundredtal**.

hundſk, ft. -e, e., a) (í tali), sem er allra mesti svíðingur eða allra mesta nápína. — b) sem ekki kann að skammast sín, óskammfeilinn.

Hundyr kvenndýr.

Hunger, án ft., sk., [hungr kk. í fornöld], hungur: Lide H. Føle H. finna til sultar, vera svangur. Mætte (sefa) ſin H. — óeiginl., græðgi. — b) hallæri: Der var H. i Landet.

Hungersdød það að verða hungurmorða.

Hungersnød hallæri.

Hungertvang það að vera neyddur (ekki óneyddur) af hungri.

hungre (har), h. s. 1, [hungra], vera hungraður: Da han længe havde faſtet, hungrede han hungraði hann (þol.).

hungrig, ft. -e, e., hungraður: Mætte den Hungrige.

Hunkat blauður köttur, bleyða.

Hunkjøn kvennkyn.

***Huri** sjá **Houri**.

Huro, [hugró], (sjaldh.), a) gleði. — b) skemmtun.

hurra! mo., sem gleðióp.

hurre, h. s. 1, suða.

hurtig, ft. -e, e., fljótur, skjótur, skjótfær, (sb. **haſtig** 1): Være h. til ſin Gjerning vera fljótur til vinnu. En h. Arbeider fljótvirkur maður. Et hurtigt Hoved næmur maður. En h. Seiler gott siglingaskip, gott gangskip. — b) **hurtigt**, sem ao., fljótt, skjótt, ótt, o. s. frv.: Han taler ſaa hurtigt (hann er svo fljótmæltur, hann ber svo ótt á), at man har vanſkeligt ved at følge ham.

Hurtighed, án ft., sk., flýtir, hvatleikur, skjótleikur.

Hurtigløber rennari = fóthvatur maður.

Hurtigpreſſe prentþrúga sem fljótt er að prenta með.

***Huſar**, ft. -er, kk., eins konar riddari (liðsmaður).

Husblas, sk., sundmagalím.

Husbond (líka ritað **Hosbond**, eptir framburði, r. **Huusbonde**), ft. -er, kk., [húsbóndi], a) húsbóndi: En god (ſtreng) H. Lydighed mod Foreſatte og Husbonder. — b) landsdrottinn. — c) bóndi (= **Ægtemand**).

huſe, ás. 1, hýsa: H. og hæle (hýsa og heima) en Forbryder.

huſere (har), h. s. 1, (í tali), gera usla, gera óspektir.

huſke, ás. 1, [hugsa], a) muna: Jeg huſker ikke hans Navn jeg man ekki (kem ekki fyrir mig), hvað hann heitir. — Einnig án þol. eða sem h. s.: Han kan h. fra han var fire Aar hann man til sín frá því hann var fjögra vetra. H. paa noget muna eptir e-u, t. a. m. huſk paa det, du har lovet mig. — b) minna e-n á e-ð (sb. ámálga): Huſk mig paa det, om jeg ſkulde glemme det. — c) h. ſig om hugsa sig um = ryfja e-ð upp fyrir sjer.

Huſkifte (sjaldh.), skapskipti.

Huſkud, [sb. hugskot], (úrelt), e-ð sem manni kemur snögglega til hugar. Sb. **Indfald**.

huſtolt (fornl.), drambsamur.

Huſtru, ft. -er, kvk., [húsfrú], húsfreyja, eiginkona, eignarkona (60): Tage ſig en H. kvongast. Han reiſte bort med H. og Børn.

huſvale hugsvala e-m.

Huſvalelſe, sk., hugsvölun.

hutle, h. s. 1, klastra (káka) við: H. med noget.

Hutleri, kl., klastur.

huul, ft. **hule**, e., [hol-r], 1) holur, holur innan: Kuglen er h. Et huult Træ. En h. (jetinn) Tand. — b) um rödd, dimmur: En h. Reſt (Lyd). — c) ekki allur þar sem hann er sjeður, slóttugur, slægur, kænn, viðsjáll. — 2) íhvolfur, sem hvilft er ofan í: Slibe et Glas huult. Hule Kinder; sb. kinnfiskasoginn. Hule (= indfaldne) Øine. Den hule Haand lúkan.

Huulaare holæð (B. H.), þjótandi (í fjenaði, B. H.), *vena cava*.

Huulbor nafar.

Huulſiil eins konar þjöl.

Huulglas íhvolft gler.

Huulhed, sk., það að vera huul. — b) hol.

Huulhøvl bjúglokar, (hvolfhefill).

Huuljern eins konar rennijárn.

huulkindet, ft. -kindede, e., kinnfiskasoginn.

Huulklinge (sverðs)brandur sem hvolft er úr.

Huulmark land sem hvilft eða dæld er í (því) miðju.

Huulmeiſel hvolfmeitill.

Huulmynt = Blikmynt.

Huulning, ft. -er, sk., hvilft, kvos, dæld.

huulrund íhvolfur.

huulrundet, [sb. runde], gerður íhvolfur.

huulrygget, ft. -ryggede, e., fattur.

Huulſaar sjá Hulſaar.

Huulſkovl bjúgreka (sem höfð er t. a. m. við korn og vatn).

Huulſkuffe = Huulſkovl.

huulſlibe slípa hvilft eða lægð í: H. et Glas. H. en Kniv.

Huulſpeil skuggsjá með hvilft.

Huulſtøbning það að steypa e-ð holt.

huulſtøbt, [sb. ſtøbe], steyptur holur.

huultandet sem hefur jetnar tennur.

Huultegl bjúgtigl.

Huulvei þrengsli (þröngur vegur): Han lod Huulveien beſætte med Skarpſkytter.

huuløiet inneygður; sb. tekinn til augnanna.

Huuløxe bjúgöxi.

Huus, ft. Huſe, kl., [hús], I) hús (með veggjum og þaki), o. s. frv., A) um hús, sem ætlað er mönnum til íbúðar, 1) um hvers konar hús þess kyns, a) eiginlegast, garður eða hús (ekki um einstakan klefa í húsi, eins og á ísl.): Bygge (opføre) et H. gera (búa til, smíða) hús. Huſet er (ſtaaer) endnu i Bygning er enn í smíðum. Reiſe et H. Huſet har mange Værelſer. Boe i Telte, i Stedet for i Huſe vera í tjöldum, en ekki í húsum. Han boer i ſit eget H. hann á sjálfur húsið, sem hann býr í. H. for H. hús úr húsi. — b) líkt og heimili, α) með Hjem: Have H. og Hjem vera húsfastur (sb. Grágás) eða heimilisfastur, eiga e-rstaðar höfði sínu að að halla. Forlade H. og Hjem. — β) án Hjem: Komme i eens H. koma öðru hverju á heimili e-s. Forbyde een ſit H. banna e-m að koma inn fyrir sínar dyr. Være til Huſe hos een vera til húsa hjá e-m. — c) líkt og húsaskjól, húsnæði: Vi kunde ikke faae H. (við gátum hvergi fengið að vera) i hele Byen. — d) um menn sem allir heyra til sama húss, α) allir sem eiga heima í sama húsi (garði): Hele Huſet ſkal flytte allt fólkið flytur sig úr húsinu. — β) heimilisfólk: Han har et ſtort H. at underholde hefur þungt heimili. — γ) ætt, eða þvíuml.: Det kongelige H. konungsfólkið. Et af de ældſte adelige Huſe. Gifte ſig ind i et fornemt H. — δ) = Handelshuus: Dette H. har ophørt at betale. — e) bú, búskapur, búsýsla: Sørge for Huſet. Holde H. for een vera bústýra (ráðskona, fyrir framan) hjá e-m. Beſtikke ſit H. gera skipun sína. — β) óeiginl.: Holde godt (ſlet) H. halda vel (illa) á. Holde godt (ilde) H. med noget fara vel (illa) með e-ð. Holde H. med een rífa e-n í sig. Der vil ligge et H., naar han faaer det at høre það verða falleg læti, þegar o. s. frv. De holdt et lyſtigt H. i Aftes þar var glatt á hjalla í gærkvöldi. Der er et galt H. þar gengur allt á trjefótum. — 2) um húsategundir þess kyns, a) (í borgum), hús eða garður sem ekki eru akdyr á. — b) (á landsbyggðinni), eins konar hjáleiga eða afbýli, (annaðhvort með landi, eða — líkt og þurrabúð — án lands): Han flyttede fra Gaarden og fæſtede ſig et H. — B) um hús, sem ekki er ætlað til íbúðar; sb. Badehuus, Henſehuus, Beenhuus, o. s. frv. — II) hús (eða þvíuml.) sem ílát eða hylki eða hýði, o. s. frv.; sb. Blækhuus, Naalehuus, o. s. frv.; Sneglehuus, Frøhuus.

Huusand tamin önd.

Huusandagt húslestur.

Huusarbeide = Huusgjerning.

Huusarme, ft., fátækir menn sem hýrast heima en biðja ekki beininga.

Huusbagning heimabakstur (sb. Bagning a).

huusbagt, [sb. bage], bakaður heima.

Huusbehov heimilis nauðsynjar: Han har til H. (til dags og nætur), men intet tilovers það berst í bökkum fyrir honum.

Huusbeſøg heimsókn; rannsak í húsi e-s.

Huusbonde sjá Husbond.

Huusbreve, ft., skjöl um hús.

Huusbrud húsbrot (Gþl. 345).

Huusbrug, a) = Huusbehov. — b) = Huusſtik.

Huusbygning húsgerð; húsagerð.

***Huuscapellan** húsprestur.

Huusdaab = Hjemmedaab.

Huusdag dagsverk hjáleigumanns eða þurrabúðarmanns: Gjøre Huusdage.

Huusdjævel, a) illur húsbóndi eða ill húsfreyja. — b) sá sem spillir á milli allra á heimilinu.

Huusdragt heimafatnaður.

Huusdue tamin dúfa.

huusduelig ötull inni við.

Huusdyr tamin dýr.

Huusdør garðdyr.

Huusegel, sk., (úrelt) = Jiſtap.

Huuseier húseigandi, húsbóndi (Björgv. býjarsk.), garðbóndi (Grett.).

Huusfader húsbóndi.

Huusflid það að búa til sjálfur (í heimahúsum) það sem ella er sótt til iðnaðarmanna eða í verkstaði.

huusflittig sem býr til sjálfur (í heimahúsum) það sem ella er sótt til iðnaðarmanna eða í verkstaði.

Huusflue (flugutegund) *musca domestica.*

Huusfoged, a) bryti, ráðsmaður. — b) eins konar embættismaður í hertogadæminu Sljesvík.

Huusfolk, a) í ft., þeir sem eiga heima í sama húsi (þar sem fleiri enn eitt heimili eru). — b) ýmist í ft. eða et., heimilisfólk, heimafólk.

Huusfred friðhelgi manns að heimili sínu, húsgrið, húsþyrmsl. — b) samlyndi á heimili.

huusfri sem ekki þarf að borga húsaleigu. Optast í huusfrit, sem ao.: Boe huusfrit vera leigulaust í húsi.

Huusfælle húsfjelagi (sb. húsmaður, t. a. m. húsmenn sína — þ. e. húsbóndans — alla, Björgv. býjarsk.; heimamaður, heimilismaður).

Huusfængſel höpt sem e-r er hafður í á heimili sínu.

Huusgavn gagn inni við: Hun har lært at gjøre H.

Huusgeraad, kl., húsgögn. Sb. Bohave.

Huusgjerning bæjarverk, inniverk.

Huusgrund hússtæði.

Huusgud húsgoð.

Huusherre, a) = Huuseier, Huusvert. — b) = Huusfader.

Huushjørne húss hyrning.

Huusholder, ft. -e, kk., eiginl. ráðsmaður (að sínu leyti eins og Huusholderſke er ráðskona); en er sjaldan haft, nema í orðatiltæk. være en god (ſlet) H. halda vel (illa) á efnum sínum.

huusholderſk, ft. -e, e., sem heldur vel á efnum sínum, sem er mikill fjárgæzlumaður. Sb. ſparſommelig.

Huusholderſke, ft. -r, kvk., bústýra, ráðskona, matselja.

Huusholdning búskapur, búnaður (fornt), búsýsla, bústang, (einkum innanstokks): Han har to Huusholdninger (bú) her i Byen. Der gaaer meget med i en ſtor H. það verður uppgangssamt á stóru heimili. Hun foreſtaaer ſelv ſin H. hún er sjálf bústýra. Datteren gaaer i Huusholdningen gengur að matreiðslu.

Huusholdningskonſt búskaparkunnátta.

Huusjomfru stúlka sem tekin er til að vera matselja, eða til að sauma á heimilinu, eða þvíuml.

Huuskarl, [sb. húskarl], = Gaardskarl.

Huuskjøb húskaup.

Huusklokke veggbjalla; dyrabjalla.

huuskoldt, e. í hvorugkyni, kalt í húsum, kaldara inni enn úti.

Huuskone kona (eða ekkja) hjáleigumanns (er Danir kalla Huusmand).

Huuskors (húskross, B. H., P. þ.), heimilisböl (P. þ.).

Huuskreds = Familiekreds.

Huuskulde húsakuldi.

Huuslede það að mannni leiðist heima.

Huusleie húsaleiga (Björgv. býjarsk.).

Huusleilighed húsakynni: En god (ſtor, indſkrænket) H.

huuslig, ft. -e, e., heimilis-, heima-: Huuslige Syſler heimastörf; sb. búsýsla. Huuslige Glæder (Dyder). — b) um kvennmann, elsk að heimili sínu og þrifin og umsýslusöm: En meget h. Kone.

Huuslighed, án ft., sk., það að vera huuslig b.

Huusliv líf manns á heimili sínu, heimilishættir.

Huuslove, ft., hússstjórnarlög.

Huusly húsaskjól.

Huusløg (jurt) *sempervivum tectorum.*

Huusmaler húsapentari.

Huusmand hjáleigubóndi, hjáleigumaður, (sb. þurrabúðarmaður).

Huusmandskoſt ljelegt viðurværi.

Huusmiddel læknisdómur sem tíðkast manna á meðal.

Huusmoder húsfreyja (= húsmóðir).

Huusmenning húsmænir.

Huusniſſe húsálfur.

Huuspant veð í húsi: Laane paa et H.

Huuspenge, ft., afgjald eptir hjáleigu (Huus I, A, 2, b).

Huusplads = Huusgrund.

Huuspoſtil húspostilla.

Huusqvæg heimafjenaður.

Huusraad lækning sem tíðkast manna á meðal.

huusraadig (forni.) = huusholderſk.

Huusrad húsaröð.

Huusredſkaber, ft., búsgögn.

Huusret, a) = Huusrettighed. — b) dómur sem settur er í heimahúsum.

Huusrettighed hússstjórnarrjettur.

Huusro = Huusfred b.

Huusrotte valska (sú tegund sem komizt hefur til Íslands, *mus rattus*).

Huusrum húsrúm: Stort (indſkrænket) H. Af Mangel paa H. vegna rúmleysis

— b) hluti húss: I dette H. har han ſit Værkſted.

Huusſager, ft., heimilismálefni: Beſtyre ſine H. (stýra heimili sínu).

Huusſelſkab allt heimilisfólkið.

Huusſinde, kl. (?), [sb. Hofſinde], (úrelt), heimafólk: „Præſterne med deres H.“

Huusſkat skattur af húsum.

Huusſkik heimilishættir.

Huusſkjøde skeytingarbrjef um hús.

Huusſkole heimakennsla.

Huusſnegl hússnigill (B. H.).

Huusſorg sorg á e-u heimili.

Huusſpøgelſe draugur sem heldur til í e-u húsi.

Huusſtand, án ft., það að heyra til e-s heimilis: Huusſtandens ſtille og jævne Glæder.

Huusſtraf hússstjórnarhegning.

Huusſvale eins konar svala.

Huusſvend (sjaldh.), húskarl.

Huusſyſſel, sk., = Huusgjerning.

Huusſøgning rannsak á heimili manns.

Huustavle hústaflan.

Huustjener þjónustumaður inni við.

Huustoft petti (eða gerði) heima við hús, (sb. hlaðvarpi).

Huustomt hússtæði.

Huustropper, ft., húskarlalið: Kongens H.

Huustræl þræll sem hafður er til inniverka.

Huustugt húsagi.

Huustyende = Tyende.

Huustyv heimaþjófur (P. Þ.).

Huustyveri þjófnaður heimafólks.

Huustækning, sk., húsþakning.

Huustømmer húsaviður.

Huustømmermand húsasmiður.

huusvant, [sb. vænne], orðinn kunnugur á heimilinu: Hun er endnu ikke bleven ret h.

Huusven maður sem er heimagangur hjá e-m.

Huusvert eigandi þess húss sem annar maður býr í, húsbóndi (Björgv. býjarsk.).

huusvild húsnæðislaus, jarðnæðislaus.

Huusvæſen búskapur, búsýsla.

hvad, fn., [hvað f. hvat], I) út af fyrir sig, sem kl. et. að fráteknum eig., A) í spurningum, 1) sem kl. et. af hvo: H. ſagde han hvað sagði hann? — 2) ýmislega öðruvísi, a) í þeim orðatiltækjum, þar sem spurning er sett fyrir neitun: H. nytter det hvað stoðar það? hvaða gagn er að því? til hvers er það? H. behøves det hvaða (hver) þörf er á því? — b) sem eins konar mo., til að styðja spurningu um það, sem maður furðar sig á, eða kemur flatt upp á mann: H.!? tør du underſtaae dig at komme her? — H.!? er han død? — c) sem ao., en hvað: H. hun er ſmuk en hvað hún er falleg. — d) h. andet eða h. ellers? það er sjálfsagt (auðvitað)! það má nærri geta! — e) h. da hvernig fer þá? — f) h. om α) ef: Men h. om han døde forinden en ef hann deyr áður? — β) h. om vi reiſte derhen i Dag eigum við (eða hvernig lízt þjer á) að fara þangað í dag? — B) sem tilvísun, 1) sem forn., sem, það sem: Alt h. han eier. H. han eier, er kun lidet. — b) = for ſaavidt: H. mig vedkommer. — 2) h. enten eða h. heller, sem st., hvort sem: H. enten han lever, eller døer. H. heller han vil ſamtykke deri, eller ei. — II) fyrir framan annað orð, sem það er í sambandi við, 1) tómt hvad, hvaða, (fornt hvat með þiggj. eða eig. ft., t. a. m. hvat manni — eða hvat manna — hann væri), hver (með hvað í hvorugkyni): H. Farve elſker du meſt hvaða (hver) litur þykir þjer fallegastur? Paa h. Maade með hverju (hvaða) móti? — Jeg veed ikke, h. Land han er fra. — b) = hvílíkur, hversu mikill: Ingen veed, h. Lærdom han beſidder hversu (hvað) lærður hann er. — 2) h. for en, hvaða, hver (með hvað í hvorugkyni): Ligemeget, paa h. for en Maade det ſkeer það stendur á sama, með hverju móti það verður. — b) hver (með hvert í hvorugkyni): Siig mig, h. for en af diſſe Bøger jeg helſt bør læſe.

hvadhaande, e., [sb. hvad og allehaande], (úrelt) = hvilkenſomhelſt.

Hval, ft. -er, sk., [hval-r], hvalur.

Hvalbarde (optast í ft.), hvalskíði.

Hvaldyr dýr hvalakyns.

Hvalfanger, ft. -e, kk., hvalveiðamaður, hvalamaður (B. H.). — b) hvalveiðaskip: Endnu er ingen af Hvalfangerne kommen hjem.

Hvalfangſt hvalaveiði.

Hvalfiſk = Hval.

Hvalfiſkeri = Hvalfangſt.

Hvalgaard hvalvogur (Gþl. 464).

Hvalkalv hvalkálfur.

Hvalp, ft. -e, sk., [e. o. hválp-r], hvolpur: Hunden er med Hvalpe tíkin er hvolpafull. Hunden har Hvalpe liggur á hvolpum. — b) í óvönduðu tali, að sinu leyti eins og Nj. 145 (tekit hefi ek hèr hvelpa tvá).

hvalpeagtig, ft. -e, e., hvolpalegur.

Hvalpehaar, ft., hvolpahár: Hunden har endnu ikke fældet ſine H. er ekki enn genginn úr hvolpahárunum.

Hvalpenykker, ft., hvolpalæti: Hunden har endnu H.

Hvalpetænder, ft., hvolpatennur.

Hvalrav hvalambur.

Hvalros rostungur.

Hvalſpyd skutull.

Hvalſpæk hvalspik.

hvalt (eða hvalvt), ft. -e, e., sem er með hvolfi: „Den hvalte Himmelbue“ himinhvolfið.

Hvaltran hvalsmjör.

hvalvt sjá hvalt.

hvas, ft. hvaſſe, e., [hvass], 1) eiginl., a) um odd eða egg, hvass, beittur, bitur, snarpur: Hvaſſe Torne. Et hvaſt Sværd. En h. Kniv (Dxe) — b) snarpur átöku: En h. Hud. — c) = bitter 1, b: En h. Kulde herpingskuldi, o. s. frv. En h. Vind næðingur. — 2) óeiginl. = bidende (bide A, 3, b; sb. bitter 2, a): Have en h. Tunge (Pen).

hvashaaret (sjaldh.) = ſtridhaaret.

Hvashed, sk., það að vera hvas (hvassleiki, biturleiki, snerpi, o. s. frv.).

hvashudet, ft. -hudede, e., snarpur á skinn o. s. frv.

Hvede, án ft., sk., [hveiti], hveiti.

Hvedeager hveitiakur.

Hvedeax hveitiax.

Hvedebrød hveitibrauð.

Hvedebrødsdage, ft., fyrstu dagar eptir brúðkaupið. — þar af, sæludagar: „Diſſe Livets H. (þ. e. æskan) forſvandt.“

Hvedehalm hveitihálmur.

Hvedehøſt hveitis-uppskera.

Hvedejord = Hvedeland.

Hvedekage hveitihleifur.

Hvedeknop eins konar smátt hveitibrauð.

Hvedeland hveitiland.

Hvedemalt hveitimalt.

Hvedemeel hveitimjöl.

hveden, ao., [hvaðan], (úrelt), a) hvaðan. — b) af hverju.

Hvedeſimle eins konar smátt hveitibrauð.

Hvedeſtraa hveitistrá.

Hvedeſtrud eins konar smátt hveitibrauð.

Hvedeſæd hveiti á jörðu eða í hlöðu.

Hveen sjá Hviin.

hvege, s. 1, [hvika], 1) h. s., a) eiginl., blakta: Lyſet (Luen, Straaet, Røret) hveger; sb. ljósið leggur. — b) óeiginl., vera á reiki: H. i ſit Udſagn segja sínu sinni hvað. — 2) ás.: H. et Lys ud drepa ljós á því að láta það leggja.

hvegne, ás. 1, hnykkja nagla: H. et Søm.

hvegſindet (sjaldh.), hviklyndur.

hvegtunget (sjaldh.), lausmáll.

Hveir, sk., ein spýta í vagni.

Hvel (eða Hvæl), sk., teinn í rokkhjóli.

hvem, fn. út af fyrir sig, [hveim; sb. dem af þeim], 1) sk. þol. og þiggj. í et. af hvo, og þar að auki mjög opt í bókum og optast nær í tali haft fyrir hvo sjálft: H. ſaae du hvern sástu? H. gav du det hverjum fjekkstu það? H. er det hver er það? — 2) nýlegt, sem sk. tilvísunarforn. í þol. og þiggj. et., eins og hvern og hverjum (eða hvern er og hverjum er) f. er, sem: „Salig ogſaa den, h. du luttrer i Smerte“.

Hvene, sk., [e. o. hvina; sb. ýlustrá], (nafn á nokkrum grastegundum) *agrostis*.

Hvenegræs (líka Hvínegræs) = Hvene.

Hveps, ft. Hvepſer, sk., nafn á nokkrum flugnategundum.

Hvepſebo bú þess konar flugna sem Danir kalla Hvepſer (í et. Hveps).

Hvepſerede = Hvepſebo.

hver, sk. et. að fráteknum eig., [hver-r]; hvers, sjaldh. sk. eig. í et., [sb. hvers]; hvert, kl. et. að fráteknum eig., [sb. hvert]; án ft. og kl. eig. í et., fn., hver = sjerhver, (en er ljettara í sjer, enn enhver, og sjaldnar haft eintómt svo að ekkert nafn fylgi; þó finnst t. a. m.: „Hans Haand ſkal være mod h., og hvers Haand imod ham“): H. Dag (líka í tali h. evige Dag; sb. evig A, 2) hver dagur, hvern (fornt: hverjan) dag, hverjum degi. Hvert Menneſke hver maður, o. s. frv. — H. een (líka í tali h. evige een; sb. evig A, 2) = h. og een, hver sem einn (655 XXXII), og fyrir framan nafn h. en (t. a. m. h. en Sti hver stigur, o. s. frv.). — Vjer segjum bæði: (þeir fóru) hver í sína átt og sinn í hverja átt, eða þvíuml; en Danir segja einungis: De gik h. ſin Vei, eða þvíuml. — H. to, h. tre, hverjir tveir, hverjir þrír. — H. tredie, h. fjerde þriðji hver, fjórði hver. — H. for ſig = h. iſær hver um sig.

hverandre hverjir aðra eða hverjir öðrum: Menneſkene bør ikke hade eller forfølge h. mennirnir eiga ekki að hatast eða ofsækja hverjir aðra (hver annan). (Sb. hinanden.)

Hverdag verkdagur (fornt) = virkur (rúmheilagur) vikudagur, (dálítið annað enn Søgnedag): Baade H. og Søndag. — 2) eig. et. er hafður sem nokkurs konar e. og merkir a) hverndagslegur (ósunnudagslegur), óbreyttur, óvandaður. — b) hversdaglegur, sem er (eða þvíuml.) hvern dag: Dette er nu blevet hans hverdags Forretning.

hverdags sjá Hverdag 2.

Hverdagsanſigt andlit sem er eins og andlit eru flest, ómerkilegt andlit.

Hverdagsarbeide vinna á rúmhelgum vikudögum.

Hverdagsbaand óeiginl., venjulegt band.

Hverdagsfeber hversdagleg kalda.

Hverdagsklæder, ft., hverndagsföt.

Hverdagsliv líñð eins og það er vant að vera: Et indſkrænket (eensformigt) H.

Hverdagsmenneſke maður eins og fólk er flest.

Hverdagsſnak ómerkilegt hjal, markleysa.

Hverdagsſprog óvandað tal (óbreytt orðatiltæki sem tíðkast manna í millum).

Hverdagsſyſſel = **Hverdagsarbeide.** — b) starf sem lítið er í varið, lítilfjörleg athöfn.

Hverdagstale = **Hverdagsſprog.**

hvergang, ao., hvenær sem: H. jeg ſeer ham.

Hvergarn (framborið **Hverken** af bændum), án ft., eins konar vefnaður (blendingur líns og ullar) sem tíðkast á landsbyggðinni.

Hverken sjá **Hvergarn.**

hverken, A) úrelt, fn., hvorugur: Vi holde med h. af Parterne við drögum hvorugra taum. — B) st., hvorki: Jeg har h. ſeet Manden eller Konen. Jeg har h. ſeet Manden, eller Konen, eller nogen af Børnene eða Manden, Konen, eller nogen af Børnene. H. trænger jeg til hans Penge; ei heller vilde jeg af ham tage Gaver það er hvorttveggja, að jeg þarf ekki á peningunum hans að halda; enda vildi jeg ekki o. s. frv.

Hverkenkjøn hvorugkyn (*genus neutrum*).

Hvermand hver maður, sjerhver: Det er ikke Hvermands Arbeide það er ekki allra meðfæri, það er ekki heiglum hent. Være Hvermands Ven vera allra vinur. Gaae for Hvermands Dør (sb. ganga fyrir hvers manns dyr), fara um, biðja sjer ölmusu.

Hverv, ft. eins, kl., erindi, ætlunarverk.

hverve, ás. 1, [hverfa, ás.], úrelt, nema í almúgatali, snúa e-u: H. Hø snúa heyi. H. Synet gera sjónhverfingar.

hverve, ás. 1, útvega sjer, í öðrum eins orðatiltækjum og: H. Tilhængere. H. Stemmer i en Forſamling. — b) ráða mann til liðsmanns: H. een til Soldat. Lade ſig h. (láta tilleiðast — láta tillokkast — að ganga í liðsmannatölu). H. Tropper safna liði, draga saman lið.

Hvervebrev umboð til liðssafnaðar.

Hervekonſt liðsdráttarlist.

Hverver, ft. -e, kk., liðssafnari.

Hververhuus liðssafnarahús.

Hververkneb liðssafnarabrögð.

Hververplads liðssafnaðarstaður.

Hververſtreg = **Hververkneb.**

Hverving, sk., liðsdráttur, liðssafnaður: Være (ligge) paa H.

Hvervingshuus liðsdráttarhús.

hvi, ao., [hví], hví (í tali því): „H. tænke I ſaa ondt i eders Hjerte?"

Hvid, ft. -e, sk., forðum, peningur sem gerði þriðja part skildings (hvítingur).

hvid, ft. -e, e., [hvít-r], hvítur: Saa h. ſom nyfalden Snee mjallhvítur. — Gaae i Hvidt vera í hvítum fötum. — Gjøre Hvidt til Sort, og Sort til Hvidt (umhverfa sannleikanum). — Det Hvide i et Æg flóki í eggi; sb. **Hvide.**

hvidagtig, ft. -e, e., hvítleitur.

hvidarmet, ft. -armede, e., hvítarmaður.

hvidbarmet, ft. -barmede, e., hvítbrjóstaður.

Hvidbjørn hvítabjörn *ursus maritimus.*

hvidblaa hvítblár.

hvidblank gljáhvítur.

Hvidblik tinað pjátur.

Hvide, sk., [hvíta], flóki í eggi: Hviden af tre Æg.

Hvideløg sjá **Hvidløg.**

Hvideriis (eins konar viðir) *salix fusca.*

Hviderøe sjá **Hvidrøe.**

Hvideſøndag hvítasunnudagur, fyrsti í hvítasunnu.

Hvidetirsdag þriðjudagurinn í föstuinngang.

Hvidgarver = **Felbereder.**

Hvidgarvning skinnaverkun í vettlinga og fatnað o. s. frv.

hvidgløende, [sb. **gløe** A, 1], (um málm í eldi), hvítur.

Hvidglødning það að gjöra málm svo glóandi að hann verði hvítur.

hvidgraa hvítgrár, ljósgrár.

hvidguul hvítgulur, ljósgulur.

hvidhaaret hvítur á hár, hárhvítur, hvíthár.

hvidhalſet, ft. -halſede, e., hvíthálsaður, bjarthálsaður, hálshvítur.

Hvidhed, án ft., sk., hvíti (Gunnl.).

hvidhudet, ft. -hudede, e., hörundsbjartur.

Hvidkaal hvítakál.

Hvidkaalshoved hvítakálshöfuð.

Hvidkaalsſuppe kjötsaup með hvítakál í.

hvidklædt, [sb. **klæde**], hvítklæddur.

hvidladen, ft. -ladne, e., = **hvidagtig.**

Hvidling (líka ritað **Hvilling** eptir framburði), ft. -er, sk., lýsa (?, *gadus merlangus*).

Hvidløg (líka **Hvideløg**) geirlaukur (B. H.).

hvidne, s. 1, [hvítna], a) h. s. (er), hvítna. — b) sem ás., að því leyti sem hvidnes er haft í sömu merk. og hvidne.

hvidpibet (um við), sem hefur nokkurs konar skemmdar rákir.

hvidplettet, ft. -plettede, e., hvítdropóttur.

Hvidrøe (líka **Hviderøe**) næpa.

hvidſkummende, [sb. **ſkumme**], hvítfyssandi.

hvidſpættet hvítdröfnóttur.

Hvidſøm eins konar línsaumur.

hvidte (líka ritað **hvitte**), ás. 1, draga kalk á: H. en Væg.

Hvidtekalk kalkblanda til að þunnkalka með.

Hvidtekoſt áhald til að þunnkalka með.

Hvidtning, sk., það að **hvidte.**

Hvidtorn (þyrnistegund) *crataegus oxyacantha.*

Hvidved sá viður sem er næst fyrir innan börkinn.

hviil, e, (jótlenzkt), hvíldur, afþreyttur: En h. Heſt.

Hviin, ft. eins, kl., hvinur, þytur. — í málsh.: Ofte er H. under hvidt Skind er **Hviin** sjálfsagt afbakað úr hvinnur (sb. opt er hvinnur í hvítu skinni).

Hviin (líka **Hveen**), nafn., (eins konar planta) *melica caerulaea.*

hviinſuur eldsúr, gallsúr.

Hvile, án ft., sk., [hvíla], hvíld, náðir, værð: Tage H taka hvíld, taka á sig náðir. Lægge ſig til H. leggjast fyrir. Komme til H. fá hvíld. Gaae til H. ganga til rekkju, hátta; einnig hvílast af þessa heims armæðu, andast. Sindets H. — Jorden ligger i (eða til) H. ekran er ósáin.

hvile, s. 1, (líka **hviilte, hviilt**), [hvíla], 1) h. s. (har), a) hvíla sig, hvílast (fornt í þessari merk.), eða þvíuml., α) um það sem finnur til þreytu: Jeg ſover ikke; jeg hviler kun paa Sengen jeg sef ekki; jeg ligg svona ofan á rúminu. H. efter en lang Gang eða efter et ſvært Arbeide. Lade Heſtene h. hvíla hestana, á hestunum. Kjøre med hviilte Heſte hafa hvílda eyki. H. ud verða aflúinn. H. over (vera um kyrrt) paa et Sted (um ferðamenn). I en hvilende Stilling liggjandi. — β) um skurland, vera ósáið: Denne Ager har hvilet i to Aar. — b) standa kyrrt: Hjulet (Maſkinen) hviler. — c) deiginl., standa í stað, eiga sig: Denne Sag maa nu h. (vera við þetta) indtil videre. — d) liggja (o. s. frv.) á e-u: Bjælkerne h. paa Muren. Taget hviler paa Piller stoðir halda uppi þakinu, undir þakinu eru stoðir. Bordet hviler paa fire Been borðið hefur fjóra fætur. — e) hans Dine hvilede beſtandig paa hende hann gat ekki haft augun af henni. Sorg hviler over hans Aaſyn hann er sorgbitinn í ásjónu. — 2) ás., hvíla: H. ſit Hoved. H. ſine trætte Lemmer. H. ſig. H. ſig ud; sb. **udhvile.** H. Sindet.

Hvileaar = **Brakaar.**

Hvileager = **Brakager.**

Hvileblund blundur.

Hvilebo hæli.

Hvilebænk bekkur til að hvíla sig á.

Hviledag hvíldardagur: Holde H. Kom ihu, at du helliger Hviledagen.

Hvilefriſt hvíldarstund: En kort H.

Hvilehøi hæð til að hvíla sig á; hæð sem maður hvílir sig á. — b) = **Hvileſted** b, **Gravhøi.**

Hvilejord = **Hvileager.**

Hvilekammer = **Hvileſted** b.

hviløs hvíldarlaus.

Hvilemark = **Brakmark.**

Hvileplads staður þar sem maður hvílir (eða getur hvílt) sig.

Hvilepunkt kyrrðarpunktur (í e-m hlut).

Hvileſeng = **Løibænk.**

Hvileſtavn hvíldarstaður, hæli.

Hvileſted hvíldarstaður a) t. a. m. under dette Træ er et godt H. hjer er gott að hvíla sig undir þessu trje. — b) sjer í lagi = gröfin.

Hviletid hvíldartími; líka: sá tími þegar ekra er ekki ræktuð til korns.

Hviletime hvíldarstund.

hvilken, sk. et. að fráteknum eig.; **hvilket,** kl. et. að fráteknum eig.; **hvilke,** ft. að fráteknum eig.; **hvis,** eig. (bæði sk. og kl. og bæði í et. og ft), fn., I) spurningarforn., A) í lausri grein, 1) í eiginl. spurningu, hver eða hvor, a) út af fyrir sig: H. af dem er den bedſte? Hvilket ſkal jeg nu vælge? — b) fyrir framan annað orð, sem það er í sambandi við: H. Vei er den korteſte? — 2) þegar maður α) dáist að e-u: H. Skjønhed hvaða ógnar fegurð! H. Veltalenhed hvaða ógnar mælska! Hvilket deiligt Syn hvaða (eða þetta er mikið) ljómandi gull! — β) furðar sig á e-u: H. Lyd sjer er hvert hljóðið! — B) í fastri grein, a) út af fyrir sig, hver eða hvor: Jeg veed ikke, h. det er. H. det er, kan jeg ikke ſige. — b) fyrir framan annað orð, sem það er í sambandi við, hvaða, o. s. frv.: Man veed ikke altid, hvilke Menneſker man kan troe hverjum (hvaða mönnum) óhætt er að trúa. H. Beſlutning jeg endog vil tage hvaða ráð sem jeg tek, hvað sem jeg ræð af. — II) í bókum sem tilvísunarforn., a) út af fyrir sig, hver er (finnst í fornbókum, þar sem orðfærið er lagað eptir latínu; nú segja menn hver eð), hver, α) þar sem það vísar til eins orðs, en ſom eða der yrði ekki nógu greinilegt: Fortællingen om vidunderlige Tildragelſer, hvilke faa kun troede paa á hverjar er (eða tómt á hverjar) fáir lögðu trúnað. — β) þar sem það vísar til allrar næstu greinar á undan: Han reiſte derpaa hemmelig ud af Landet; hvilket (hvað eð) ſiden lagdes ham meget til Laſt og var það síðan o. s. frv. — b) fyrir framan annað orð, sem það er í sambandi við, þar sem vjer segjum þessi eða sá: H. Beſlutning vakte almindelig Forundring og þótti það öllum undarleg tiltekja (eða þvíuml.).

hvilkenſomhelſt, sk. et. að fráteknum eig; **hvilketſomhelſt,** kl. et. að fráteknum eig.; **hvilkeſomhelſt,** ft. að fráteknum eig., fn., hver sem.

Hvilling sjá **Hvidling.**

hvimmel, e., [sb. hvima], jótlenzkt = **hovedſvimmel.**

hvimle, h. s. 1, jótlenzkt, svima: Det hvimler i mit Hoved mig svimar.

hvine (har), h. s. 1 (líka hveen, hvinet), [hvína], a) hvína, þjóta: Vinden hviner i Tougværket. — b) æpa, hljóða: Græde og h. — c) hneggja, hvía: Heſtens hvinende Lyd.

Hvinegræs sjá Hvenegræs.

Hvinen, án ft., sk., það að hvine (þytur, óp, o. s. frv.).

hvingel, e., [sb. vingul-l], jótlenzkt = hovedſvimmel.

hvingelſyg (jótlenzkt), sem hefur svima.

hvingle, h. s. 1, [sb. vingla], jótlenzkt, reika á fótunum.

hvirre, s. 1, a) ás., sveifla (veifa, snúa, vinda) e-u, tvinna: H. noget omkring. H. en Traad om noget. H. noget ſammen. — b) h. s.: H. med Hovedet hrista höfuðið.

Hvirvel, ft. -er eða Hvirvler, sk., [hvirfil-l], snarkringla: Dreies i en H. snúast í snarkringlu. — b) = Vandhvirvel. — c) óður og tíður bumbusláttur: Slaae en H. — d) hársveipur í hvirfli. — e) hryggjarliður. — f) snerill.

hvirvelagtig, ft. -e, e., sem snýst í snarkringlu, sem hringar sig, sem líkist hringyðu.

Hvirvelbeen banakringla.

Hvirvelbølge yðukast.

Hvirveldands dans í hring (sb. hringbrot).

Hvirveldyr hryggdýr *animal vertebratum.*

Hvirvelløb hlaup í snarkringlu.

hvirvelløs hryggjarliðalaus.

Hvirvelſlag óð og tíð bumbubarning.

Hvirvelſtorm fellibylur, felliveður.

Hvirvelſtrøm = Malſtrøm.

Hvirveltop hvirfill.

Hvirvelvind hvirfilbylur.

hvirvle, s. 1, a) ás., þyrla e-u: Strømmen hvirvlede Baaden ned i Dybet. Strømmen hvirvler ſig paa dette Sted hjer er yðukast. — b) h. s., snarsnúast: Strømmen hvirvler paa dette Sted hjer er yðukast.

hvis, fn. út af fyrir sig, 1) sem eig., a) af hvo: H. Datter er hun hvers dóttir er hún? H. er denne Hat hver á þenna hatt? — b) af tilvísunarfornöfnum (bæði í sk. og hvorugk. og bæði í et. og ft): Manden, h. Huus brændte maðurinn, er hús hans brann, eða maðurinn, sem átti húsið, er brann; (um maðurinn, hvers hús brann sb. hvilken II, a). — 2) úrelt f. hvad: Alt h. han eiede allt sem hann átti.

hvis, st., ef: H. Jeg kan. H. det ſkulde ſkee. H. ikke að öðrum kosti.

hviſke, ás. 1, [sb. hvískra], hvísla e-u: H. een noget i Øret hvísla e-u í eyrað á e-m, hvísla e-u að e-m. — Án þol., hvískra, pískra, hvíslast: De ſad længe og hviſkede og voru að hvíslast. H. ſom det regner paa Skræppeblade (hvísla hátt).

Hviſken, án ft., sk., það að hviſke (pískur).

hviſle (har), h. s. 1, [hvísla], a) blístra: H. med Munden. — b) (um höggorma), hvæsa (677).

Hviſlelyd blísturhljóð (t. a. m. s og z).

Hviſlen, án ft., sk., það að hviſle (blístur; ormahvæsingar, 226).

hvisme, h. s. 1, (úrelt) = vimſe.

hviſſe, s. 1, [hvissa], a) h. s., segja hvis-s-s eða þvíuml. (þegar verið er að svæfa börn). — b) sem ás.: H. et Barn i Søvn svæfa (barn) með því hljóði.

hviſte, ás. 1, þeyta e-u: H. noget op mod Loftet.

hvitte sjá hvidte.

hvive, ás. 1, [sb. vefja?], (úrelt), sveipa.

Hvivklæde (úrelt), höfuðdúkur.

hvo, fn., sk. gjör. et., sjaldan haft, nema í bókum, hver (haft út af fyrir sig), 1) í spurningum, a) í lausri grein: H. har gjort det? — b) í fastri grein: Jeg veed ikke, h. der ſkal træde i hans Sted. — 2) = hið forna hverrgi: H., ſom gjør det, bliver ſtraffet. — Sb. hvem, hvis (fn.), hvad.

hvor, ao., [hvar], 1) hvar: H. har du været? — 2) sem tilvísunarorð, a) sem: Da jeg kom til det Sted, h. han boede. — b) þar sem: H. han nu boer, har han ikke længe boet. — 3) hvað = hversu, a) í spurningum: H. gammel er han? — b) hvor .... ikke, t. a. m. h. ofte har jeg ikke ſagt det hef jeg ekki sagt það opt og einatt! — c) líka i hvor, t. a. m. h. (eða i h.) klog han endog troer ſig, bliver han dog tidt narret hvað sjeður sem hann þykist vera eða þó hann þykist vera sjeður, o. s. frv. — 4) í tali = hvorledes: H. gaaer det hvernig gengur? H. i al Evighed er det muligt hvernig getur það verið!

hvoraf, ao., a) í spurningu, af hverju, á hverju: H. veed du det á hverju veiztu það? — b) sem tilvísunarorð, sem ... af (eða úr): Diſſe ere de Kilder, h. han har øſt ſine Efterretninger.

hvordan, 1) ao., = hvorledes: H. ſeer hun ud? Siig mig, h. det ſkal gjøres? — 2) sjaldh. sem e., með -ne í ft., hvernig = hvílíkur: „De Tilhørere, ſom ſtrax glemme, hvordanne de ſelv ere, og h. Sandheden er.“

hvorefter, ao., a) í spurningu, eptir hverju: H. ſkal jeg rette mig eptir hverju á jeg að fara? — b) sem tilvísunarorð, sem ... eptir: Det, h. du retter dig.

hvorfor, ao., a) í spurningu, hvers vegna, (sb. hvað kemur til að): H. er hun ſaa bedrøvet? — b) sem tilvísunarorð, sem ... fyrir, o. s. frv.

hvorfra, ao., a) í spurningu, hvaðan: H. kommer han? Jeg veed ikke, h. jeg ſkal tage det. — b) sem tilvísunarorð, sem ... frá (eða úr): Stedet, h. de komme.

hvorhen, a) í spurningu, hvert (á hvaða stað). — b) sem tilvísunarorð, sem ... til, o. s. frv.

hvori, ao., a) í spurningu, hvar í, í hverju: H. beſtaaer hans Forſeelſe? — b) sem tilvísunarorð, sem ... í: Det, h. hans Forſeelſe beſtaaer.

hvoriblandt, ao., a) í spurningu, hvar á meðal, innan um hvað. — b) sem tilvísunarorð, sem ... á meðal (eða innan um): De Papirer, h. det ſkal findes.

hvorigjennem, ao., a) í spurningu, í gegnum hvað, o. s. frv. — b) sem tilvísunarorð, sem ... í gegnum, o. s. frv.

hvorimellem, ao., a) í spurningu, hvar í millum, o. s. frv. — b) sem tilvísunarorð, sem ... í millum, o. s. frv.

hvorimod, ao., sem ... í móti, sem ... við, o. s. frv.

hvorledes, ao., hvernig.

hvorlidt, [f. hvor lidt], hve (hversu, hvað) lítið.

hvorlunde, ao., (úrelt) = hvorledes.

hvormange, [f. hvor mange], hve (hversu, hvað) margir.

hvormed, ao., a) í spurningu, með hverju. — b) sem tilvísunarorð, sem ... með.

hvormeget, a) f. hvor meget, t. a. m. h. ſkylder du ham hvað mikið á hann hjá þjer? — b) sem ao., hve miklu (fyrir framan miðstig): H. mere bør vi da (eigum vjer þá ekki miklu framar — eða þeim mun heldur — að) ſtræbe herefter. H. hellere (mindre) o. s. frv.

hvorofte, [f. hvor ofte], hversu (hvað) opt.

hvorom, ao., a) í spurningu, um hvað. — b) í tilvísun, sem ... um: Det, h. han talte.

hvorover, ao., a) í spurningu, yfir hverju, o. s. frv. — b) í tilvísun, sem ... yfir: Broen, h. vi kjørte. Det, h. han blev vred það sem hann reiddist af.

hvorpaa, ao., a) í spurningu, á hverju, o. s. frv. — b) í tilvísun, sem ... á: Thronen, h. han ſad. — Líka eptir það, síðan: Han tog Afſked med ſine Venner; h. han reiſte bort.

hvorſomhelſt, ao., hvar sem, (fornt hverrgi er).

hvortidt, [f. hvor tidt], hversu (hvað) opt.

hvortil, ao., a) í spurningu, hvar til, til hvers: H. duer det hvaða gagn er að því? — b) í tilvísun, sem ... til, o. s. frv.: Lad ham lære det, h. han er meſt oplagt sem hann er hneigðastur fyrir.

hvorudover, ao., í tilvísun, út af þessu.

hvorunder, ao., a) í spurningu, undir hverju, o. s. frv. — b) í tilvísun, sem ... undir: Det Træ, h. vi ofte har ſiddet.

hvorved, ao., a) í spurningu, við hvað, o. s. frv.: H. (með hverju móti) har du opnaaet den Lykke? — b) í tilvísun, sem ... með, o. s. frv.

hvorvel, st., ýmist tómt, eða með i fyrir framan, jafnvel þó: Hun er ſmukkere end Søſteren; h. (eða i h.) denne er meget yngre hún er fallegri enn hin systirin; og er hin (sú) þó langtum yngri.

hvoſomhelſt, sk. gjör. et.; hvadſomhelſt, kl. et. að fráteknum eig., fn., hver sem, (fornt hverrgi er): „Hvadſomhelſt I bede Faderen om.“

hvæde (líka hvætte), ás. 1, [hvetja], (sjaldh.) = hvæſſe.

Hvædſteen = Hvæſſeſteen.

Hvæl sjá Hvel.

Hvælg, kl., (úrelt) = Afgrund, (sb. Svælg).

hvælge (líka ritað hvælle), s. 1, (úrelt og sjaldh. nema í ho. l. t.), a) sem ás.: Hvælgende dyb hyldjúpur. — b) sem h. s.: En hvælgende (= øſende) Regn steypiregn.

hvælle sjá hvælge.

hvælve, ás. 1, líka hvalvt í ho. l. t., [hvelfa], reisa e-ð (t. a. m. hús) með hvolfi: H. en Bro (Kjelder). En hvælvet Sal. Himlens hvalvte Bue (skáldl.), himinhvolfið. — H. ſig vera (sem) hvolf: „Naar Nattens Himmel hvælver ſig over mig“ þegar jeg sje himinhvolfið uppi yfir mjer á næturþeli. — b) hvolfa e-u: H. en Kedel.

Hvælving, ft. -er, sk., hvolf (Al.): Himlens H. himinhvolfið.

hvæſe (har), h. s. 1, [hvæsa], hvása, mása, blása.

Hvæſen, án ft., sk., það að hvæſe (más, blástur).

hvæſſe, ás. 1, [hvessa], hvessa (sb. geirhvessandi), hvetja, brýna: H. en Kniv (Lee).

Hvæſſeſtaal stálverkfæri til að brýna með.

Hvæſſeſteen = Slibeſteen.

hvætte sjá hvæde.

Hvætteſteen (sjaldh.) = Hvæſſeſteen.

*Hyacinth, ft. -er, sk., (eins konar blómjurt) *hyacinthus orientalis.*

Hyben, ft. eins, sk., eins konar ber: Syltede H.

Hybenfrø fræ í þeim berjum sem Danir kalla Hyben.

Hybentorn eins konar planta sem Hyben vaxa á.

***Hydraulik**, sk., vatnsveitingalist.

***hydrauliſk**, ft. -e, e., gerður með vatni: H. Uhr = Vanduhr.

***Hydriatrik**, sk., vatnslækningafræði.

***Hydrodynamik**, sk., vatnsmagnafræði.

***hydrodynamiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að vatnsmagni.

***Hydrogen**, kl., = Vandſtof.

***Hydrographie**, sk., vatnalýsing.

***hydrographiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að vatnalýsingu: Hydrographiſke Kort vatnauppdrættir, sjóaruppdrættir.

***Hydrologie**, sk., vatnsfræði.

***hydrologiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að vatnsfræði.

***Hydromel**, kl., mjöður.

***Hydrometer**, kl., vatnsþungamælir.

***Hydropathie**, sk., = Hydriatrik.

***Hydroſtatik**, sk., vatnsstöðufræði.

***hydroſtatiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að vatnsstöðufræði.

Hygge, sk., huggun, yndi, skemmtun.

hygge, ás. 1, [sb. hyggja], sjá um.

hyggelig, ft. -e, e., viðkunnanlegur: En h. Bolig.

Hyggelighed, án ft., sk., það að vera hyggelig.

hykkelſk sjá hyklerſk.

hykle, s. 1, a) h. s. (har), hræsna, smjaðra: H. for een. — b) sem ás., gera sjer e-ð upp: H. Gudfrygtighed látast vera guðhræddur. H. Venſkab for een látast vera vinur e-s. Hyklet Fromhed uppgerðar-guðhræðsla. En hyklet Roes lof sem ekki er nema hræsni.

Hyklefagter hræsnisfettur.

Hyklekonſt hræsnislist.

Hykler, ft. -e, kk., hræsnari, (skrópamaður, 655 XXVI).

Hykleroes hræsnislof.

Hykleri, ft. -er, kl., hræsni, yfirdrepskapur, fagurgali, smjaður.

hyklerſk (líka hykkelſk), ft. -e, e., hræsnisfullur, hræsnislegur: Et h. Sind. Hyklerſke Ord.

Hyklerſke, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er hræsnari.

Hyklertaare hræsnistár.

Hykleſang smjaðurljóð.

Hykleſkrift, kl., smjaðurrit.

Hykleſmiil falsbros.

Hyl, ft. eins, kl., ýlfur, væl, gól.

Hyld, án ft., sk., [hylli], (úrelt) = Hyldeſt.

Hyld, ft. -e, sk., (eins konar trje, yllir?) *sambucus nigra*.

Hylde, ft. -r, sk., [hilla; sb. Hyrde og hirðir], hilla: Den øverſte H. — Óeiginl.: Lægge noget paa Hylden leggja e-ð í lóg. Være paa ſin rette H. (vera það sem maður er hneigðastur fyrir).

hylde, ás. 1, [hylla], heita e-m hollustu. — b) líkt og aðhyllast, þekkjast, þýðast: Alle i denne Kreds kappedes om at h. hendes Skjønhed (þ. e. láta á sannast, hversu mikið þeim fyndist til um fegurð hennar).

Hyldeblomſt ylliblóm.

Hyldebær ylliber.

Hyldebøſſe eins konar leikpípa af ylliviðarlimi.

Hyldeſaft ylliberjalögur.

Hyldeſirup yllisíróp.

hyldeſkudt, [sb. ſkyde], (forni), brjálaður.

Hyldeſprøite vatnsbissa af ylliviðarlimi.

Hyldeſt, án ft., sk., [sb. hollusta], hylli.

Hyldethee te af ylliviðarblómi.

hyldig, ft. -e, e., [sb. holdig-r], holdugur.

Hylding, ft. -er, sk., það að hylde.

Hyldingsdag dagur þegar e-m er heitið hollustu (eða svarinn trúnaðareiður).

Hyldingsed hollustueiður, trúnaðareiður.

hyle (har), h. s. 1, [sb. ýla], ýla, ýlfra, væla, góla, gaula: Hunden tuder og hyler.

Hylen, án ft., sk., það að hyle (ýlfur, væl, gól, gaul).

hylle, ás. 1, [hylja; sb. ville og vilja], a) hylja: H. ſig ind i ſin Kappe veſja að sjer kápunni. — b) breiða: H. et Klæde over noget.

Hyllike (líka Høllike), ft. -r, sk., eins konar barnshúa.

Hylſter, ft. -e, kl., hylki.

Hylſterkappe speldi á pistóluhylki.

***Hymen**, a) kk., hjónabandsguð. — b) sk., brúðkaup; hjónaband.

***Hymne**, ft. -r, sk., lofkvæði.

***Hymniſt**, ft. -er, kk., lofkvæðaskáld.

Hynde, ft. -r, kl., sessa, seta.

Hyndebænk bekkur með sessum.

Hyndeſæde sæti með sessu (t. a. m. í vagni).

hyp! mo., til að reka á eptir eykjum, hott!

Hyp, nafn án greinis, eins konar spil.

***Hypallage**, sk., undin orðasetning.

***Hyperbel**, sk., ýkjur.

***hyperboliſk**, ft. -e, e., ýkjandi; ýktur.

***Hyperboreer**, ft. -e, kk., norðhjaramaður (maður norðast úr heimi).

***hyperboreiſk**, ft. -e, e., sem er undir (eða undan) hinu nyrðra heimsskauti.

***hypercatalectiſk**, ft. -e, e., aukinn samstöfu.

***hypermetriſk**, ft. -e, e., of langur að bragarhætti (svo að hin síðasta samstafa samlagast næsta versi).

***Hyphen**, kl., = Bindeſtreg.

Hypning, ft. -er, sk., það að hyppe.

***Hypochondrie**, sk., eins konar geðveiki (stundum kölluð Miltſygdom).

***Hypoſtaſe**, ft. -r, sk., vera.

***hypoſtaſere**, ás. 1, gera e-ð að veru.

***Hypotenuſe**, ft. -r, sk., botnlína í rjetthyrndum þríhyrningi.

***Hypothek**, kl., veð (það sem sett er í veð).

***hypothekariſk**, ft. -e, e., sem lýtur að veði.

***Hypotheſe**, ft. -r, sk., tilgáta (eiginl. sem er höfð eins og undirstaða e-s annars).

***hypothetiſk**, ft. -e, e., sem ekki er nema tilgáta.

hyppe, ás. 1, þjappa mold upp með jurtum: H. Kaal. H. Kartofler.

Hyppejern breið járnreka sem við er höfð þegar verið er að þjappa mold upp með jurtum.

Hyppeplov eins konar plógur sem hafður er þegar verið er að þjappa mold upp með jurtum.

hyppig, ft. -e, e., optlegur (Fms. X, 315), þrálegur (Stjórn), þrásækilegur, sífeldur: Ved h. Brug opſlides Tingen. Hans hyppige Beſøg.

Hyppighed, án ft., sk., optleikur.

***Hypſometrie**, sk., hæðamæling.

Hyrde, ft. -r, kk., [hirði-r; sb. Hylde og hilla], hirðir, hirðingi, smalamaður.

Hyrdebolig hirðisbústaður.

Hyrdebrev skjal um andleg málefni frá biskupi til presta.

Hyrdedigt hirðingjaljóð.

Hyrdedragt smalaföt.

Hyrdedreng hjarðsveinn.

Hyrdefløite smalapípa.

Hyrdefolk, ft., hjarðfólk.

Hyrdehorn hjarðlúður.

Hyrdehund fjárhundur, (sb. hjarðtík, Eg.).

Hyrdehuus smalahús.

Hyrdeklokke bjalla sem hengd er um hálsinn á kúnum.

hyrdeklædt, [sb. klæde], klæddur sem hirðir.

Hyrdelevnet = Hyrdeliv.

Hyrdeliv hirðingjalíf.

Hyrdeløn smalakaup.

hyrdeløs hirðingjalaus.

Hyrdepibe = Hyrdefløite.

Hyrdepige hjarðmey.

Hyrdeſtand hirðingjastjett.

Hyrdeſtav smalaprik með krók á öðrum endanum. — b) bagall.

Hyrdeſtykke leikur um hirðingjalíf.

Hyrdeviſe smalakvæði.

Hyrdinde, ft. -r, kvk., hjarðkona.

hyre, ás. 1, a) leigja: H. en Vogn leigja vagn. H. Matroſer ráða skipara. — b) h. ſig bort ráða sig í skip.

Hyre, sk., mánaðarkaup skipara: Betale en Matros ſin H. Han faaer ſaameget i H. — b) í tali: Have ſin (eða ſin fulde) H. med noget hafa fullt í fangi með e-ð.

Hyrekarreet leigukerra.

Hyrekudſk vagnaleigjari.

Hyretjener = Leietjener.

Hyrevogn leiguvagn.

hys, mo., huss! (sb. Björn).

Hyſken sjá Høſken.

hyſſe, h. s. 1, hussa (Björn).

Hyſſen, sk., það að hyſſe (huss).

Hyſſing, án ft., sk., eins konar strengur (mjór kaðall).

***Hyſterie**, sk., = Moderſyge.

***hyſteriſk**, ft. -e, e., sem hefur þann sjúkleik (Hyſterie).

***Hyſterologie**, sk., höfðaskipti á hugsunum.

***Hyſteron- Proteron**, kl., öfugmæli.

hytte, ás. 1, gá að e-u, gæta e-s: H. Barnet mod Kulden verja barnið kulda. H. een for Fare forða e-m hættu. H. ſig for et Feiltrin varast yfirsjón.

Hytte, ft. -r, sk., hreisi, byrgi, kofi: Boe i Hytter. (Sb. Bondehytte.) — b) um sum verkstaðarhús. Sb. Blyhytte, Glashytte, Smeltehytte. — c) skutpallur, (sb. lypting). — d) það sem haft er utan um e-ð til hlífðar. Sb. Fingerhytte, Pibehytte.

Hyttearbeider sá sem vinnur í þess konar verkstaðarhúsi sem kallað er Hytte.

Hyttebygning kofagerð, o. s. frv.: „Bæverens H.“

Hyttefad eins konar kista með götum sem höfð er í vatni til að geyma í lifandi fisk.

Hyttefoged = Hyttemeſter.

Hyttegarn net sem hangir niður í vök og lifandi fiskur er geymdur í.

Hyttemeſter umsjónarmaður í þess konar verkstaðarhúsi sem kallað er Hytte.

Hytterøg völskueitur er stundum kemur eins og grátt dupt í reykháfa á málmbræðsluhúsi.

Hytteſkriver reikningsmaður í málmbræðsluhúsi.

Hytteværk allt sem heyrir til þess konar verkstaðarhúss sem kallað er Hytte.

Hæder, án ft., sk., [heiðr], heiður, sómi, sæmd, vegur, vegsemd, virðing.

hæderbaaren, [sb. bære], (úrelt), velborinn.

hæderfuld sæmdarfullur.

hæderkrandſet, [sb. krandſe], = hæderkronet.

hæderkronet, [sb. krone], heiðri krýndur, sóma gæddur.

hæderlig, ft. -e, e., [heiðarlig-r, heiðrlig-r], heiðarlegur, sæmilegur, sómasamlegur, veglegur, virðuglegur: En h. Olding (Gjerning, Stand, Slægt, Begravelſe).

Hæderlighed, án ft., sk., það að vera **hæderlig** (sb. **Hæder**).

hæderløs sómalaus, (sb. fagnaðarlaus), sómalítill.

Hædersbane = **Æresbane**.

Hædersdag heiðursdagur (þó er danska orðið yfirgripsmeira, enn hið íslenzka).

Hædersdragt tignarklæði. — b) hátíðaklæði.

Hædersgang sæmdarganga.

Hædersgjerning sómaverk.

Hædersglands vegsemd.

Hæderskald veglegt ætlunarverk.

Hæderskamp fræg orusta.

hæderſkjøn veglegur, vegsamlegur.

Hædersklæder, ft., = **Hædersdragt**.

Hædersklædning = **Hædersdragt**.

Hædersløn sæmd að launum.

Hædersmaaltid veizla til sæmdar við e-n.

Hædersmand sæmdarmaður.

Hædersminde minningarmark til sæmdar við e-n.

Hædersmærke = **Hæderstegn**.

Hædersnavn tignarnafn, virðingarnafn.

Hædersplads tignarsæti.

Hæderspoſt embætti sem engin laun fylgja nema virðingin; metorð.

Hæderspryd sæmdarskart.

Hædersſagn sæmdarorð.

Hædersſang lofsöngur.

Hædersſmykke tignarskraut.

Hædersſtand vegur, vegsemd.

Hædersſteen heiðursteinn.

Hæderstegn virðingarmark.

Hædersvalg heiðarleg kosning.

Hædersvei = **Hædersbane**.

hædersværd (sjaldh.) = **hæderværdig**.

hæderværdig heiðursverður (Björn).

hædre, ás. 1, [heiðra], heiðra, sæma, tigna.

Hæg, ft. -ge, sk., [hegg-r], heggur *prunus padus*. — 2) (eins konar hrís) *rhamnus frangula*.

Hæg, sk., ífæra.

hæge, ás. 1, (í tali), a) = **frede a**: H. en Skov (Have). — b) annast: H. ſit Barn. — c) h. ſig dubba sig upp.

hægen, ft. **hægne**, e., (úrelt), a) sólginn. — b) matvandur. — c) óskammfeilinn.

Hægte, ft. -r, sk., krókur (gagnstætt: **Malle**): Det er ikke en H. værd það er einskis virði. Jeg agter det ikke for en H. jeg met það einskis.

hægte, ás. 1, krækja e-u: H. ſin Trøie krækja að sjer peysunni. H. ſin Trøie ſammen krækja að sjer peysunni. H. ſin Trøie op krækja frá sjer peysunni. — b) (fornt), handtaka, setja e-n í varðhald.

Hægtelſe, sk., (fornt), varðhald, höpt.

Hægtering járnvírshringur til að draga krókspör á.

Hægtning, sk., það að **hægte**.

Hæk (eða **Hække**), ft. **Hækker**, sk., limgarður. — 2) eins konar jata í hesthúsi fyrir ofan höfuðjötuna. — 3) hillur eða skápur (einkum til að hafa í osta eða brauð) hátt á vegg í matarklefa (búri).

Hæk, sk., það rúm er stýrandi situr í á róðrarskipi.

Hækbjælke eins konar bjálki eða biti aptur í skipi.

Hækbom skutslá (er skutkænan hangir á).

Hækjolle skutkæna.

Hække sjá **Hæk** (limgarður, o. s. frv.).

Hækkebuur hreiðurmeis (stór fugla-meis þar sem þeir geta orpið).

Hækkefugl fugl í hreiðurmeis (**Hækkebuur**).

Hækkeſax ≐ **Haveſax**.

Hækſtøtter, ft., eins konar trje aptast í skipskrokki.

Hæl, ft. -e, sk., [hæl-l], hæll: Være (gaae, træde) i Hælene paa een vera í hælunum á e-m. Han fulgte mig i Hælene hvor jeg gik elti mig, hvert sem jeg fór, (sb. elta e-n á röndum). Hænge i Hælene paa (dandalast aptan við) de Store. — Viſe (eða fegte med) Hælene taka til fótanna, eiga fótum fjör að launa, eða þvíuml. — b) hæll (á stígvjeli). — c) partur á plógi. — d) skakkskorin brauðsneið sem varla er annað enn skorpa.

hæle, s. 1, a) ás., skjóta skjóli (skjólshúsi) yfir: Ingen maa huſe eller h. (hýsa eða heima) en Morder. — b) h. s., h. med en Tyv hilma yfir með þjófi, (hylla með þjófi, Björn; sb. samhylla).

Hæler, ft. -e, kk., hilmari: Hæleren er ſaa god ſom Stjæleren (orðskv.).

Hæleri, ft. -er, kl., hilming.

Hælerſke, ft. -r, kvk., kvennmaður sem hilmir yfir með e-m.

Hæleſted staður þar sem fóli er geymdur.

Hælflik = **Bagflik**.

hælflikke, ás. 1, = **bagflikke**.

Hælfroſt frostbólga í hæl.

Hælkappe hælleður (á stígvjeli, o. s. frv.).

Hælſlag hælshögg.

Hælſtød hælshögg.

Hælſøm nagli í stígvjelshæl.

Hælvte, sk., = **Halvdeel**.

*Hæmorrhagie, sk., = **Blodflod**, **Blodgang**.

*Hæmorrhoider, ft., gylliniæð.

hænde, ás. 1, [henda], í orðatiltæk. h. Dom over een vinna e-n dæmdan.

hænde, s. 2, [henda], e-ð vill til eða verður eða atvikast, e-ð (þol.) ber að (að höndum, undir, við), er ýmist kallað á d. noget hænder ſig (t. a. m. det hændte ſig engang svo bar að e-u sinni. Jeg veed aldrig, at dette har hændt ſig før), eða noget hændes (t. a. m. det hændes tidt það ber opt við. Det kan hændes enhver það getur öllum orðið. Derſom en Ulykke ſkulde hændes ham ef honum ætti ógæfan til að vilja), eða noget hænder (t. a. m. end hænder det vel ogſaa — líka er það til, líka eru dæmi til þess —, at nogle ſlet ikke faae Sygdomme. Det har aldrig hændt mig før mjer hefur aldrei orðið það áður. Der er hændt ham en Ulykke honum hefur viljað slys til).

hændelig, ft. -e, e., sem til getur viljað.

Hændelſe, ft. -r, sk., atburður, viðburður: Mit Levnets Hændelſer það sem á daga mína hefur drifið. — b) tilviljun.

hændelſeviis, ao., af tilviljun.

hændeſtærk = **haandſtærk**.

Hændevrid það að vride ſine Hænder (sb. **vride a**).

hændig, ft. -e, e., (sjaldh.), handlipur, handlaginn, laghentur, lagvirkur, lagkænn.

Hændighed, án ft., sk., handlægni, lagkænska.

Hæng, kl., A) e-ð sem hangir; tíðkast ekki nema sem aptari hluti í samsettum orðum, t. a. m. **Forhæng**, **Omhæng**. — B) tilhneiging, fýsn.

hænge, **hang** og **hængte**, **hængt**, [hengja], I) h. s., hanga, o. s. frv., 1) eiginl., a) líkt og lafa, slapa: Hatten hænger (hangir) paa Sømmet. Grenen hænger ud over Veien. — Loftet hænger fuldt af (eða med) Klæder loptið hangir fullt af fötum (er fullt af fötum, sem þar eru hengd upp). — H. med noget hengja e-ð á sjer niður: H. med Hovedet hengja höfuðið. Hunden hænger med Halen. Fuglen hænger med Vingerne. — b) hallast: Loftet hænger til den ene Side. — c) líkt og loða, tolla: H. ved noget. H. faſt (vera — sitja — fastur) i (ved) noget. Han kunde neppe h. paa Heſten. Deien er for løs, og vil ikke h. ſammen. Huden hænger ſammen med (er fast við) Kjødet. — d) (í tali), líkt og slíma, slóra, vera þaulsætinn, o. s. frv.: Han hænger der i Huſet fra Morgen til Aften. H. over een vera einlægt aptan við e-n. H. efter een elta e-n á röndum, hanga allt af aptan við e-n. — Hálf-óeiginl.: H. i Bøger (Studeringer) vera í því vakinn og sofinn. — 2) óeiginl.: H. af noget (heldur sjaldh.), vera komið undir e-u. — Denne Tale hænger ikke ret ſammen þessi tala er heldur sundurlaus. Hvorledes hænger det ſammen med denne Sag hvernig stendur á þessu máli? — H. ved noget loða við e-ð, vera e-u samfara; vera fastur á e-u, eða þvíuml., (t. a. m. h. ved en Mening. H. ved Fordomme). — II) ás., hengja: H. ſin Hat paa et Søm. H. ſig ved noget. — b) sjer í lagi, hengja e-n (t. a. m. á gálga), festa e-n upp: H. en Tyv H. ſig hengja sig.

Hængebirk eins konar björk.

Hængebro hangandi brú (af hlekkjum eða köðlum).

Hængedynd kviksyndi.

Hængefjeld (sb. Hengill), hengiklettur, hengiflug.

hængefærdig (í gamni), sem hvorki á spönn nje alin til að hengja sig.

Hængehave hangandi aldingarður.

Hængekøie hangandi rúm.

Hængel, ft. **Hængler**, sk., [hengil-l], e-ð sem lafir niður.

Hængelaas hengilás.

Hængeloft hangandi lopt.

Hængemund hengivör.

Hængerem ól sem e-ð hangir í.

Hængeſeng hangandi rúm.

Hængeſkab skápur sem hangir á vegg.

Hængeſmykke gripur sem maður hengir á sig til prýðis: To Hængeſmykker af Guld.

Hængeſtage kertastika sem hengja má upp.

Hængeſtol vagnset er leikur á fjöðrum og ólum.

Hængeſæk = **Hængedynd**.

Hængeſøile trje sem gengur beint niður úr miðri sperru og í gegnum lopt (eitt eða fleiri) til að halda því (eða þeim) upp.

Hængetoug handkaðall (sem hangir útbyrðis á skipi).

Hængetræ trje til að hengja e-ð á. — b) hengimæna.

Hængevogn ólavagn (þegar vagnskrokkurinn leikur á ólum).

Hængeværk þess konar yfirgrind í húsi er ekki liggur á neinu í miðjunni en er tengd svo saman að hún geti haldið.

Hængeærmer, ft., hangandi ermar.

Hængſel, ft. **Hængſler**, kl., hjörur, (sb. lamir, hurðarjárn). — b) skeljatengsli.

hængøret, ft. -ørede, e., slapeyrður (BH., P. Þ).

Hær, ft. -e, sk., [her-r], her, herlið. — b) mergð, fjöldi, grúi, urmull: En talløs H. af Menneſker ótölulegur fjöldi lýðs, allra mesti urmull af fólki, múgur og margmenni. En H. af Græshopper.

Hærblæſt (fornl.) herblástur: Blæſe H.

Hærde, sk., [herðar], (haft á Fjóni), öxl.

hærde, ás. 1, [herða], herða a) stál. — b) = gera e-n herkinn eða harðan af sjer: H. Legemet. — c) = gera e-n harðbrjósta.

Hærde, sk., [sb. herði, kvk., og herða, kvk.], (sjaldh.), staður (t. a. m. í vopni), stælíng, herðing.

hærdebred, [herðibreið-r, herðabreið-r], (sjaldh.), herðabreiður.

Hærdning, ft. -er, sk., herðing, herzla.

Hærdrot hers-oddviti.

*Hæreſie (líka Hæreſis), sk., = Kjætteri.

*Hæreſis sjá Hæreſie.

*Hæretiker, ft. -e, kk., = Kjætter.

*hæretiſk, ft. -e, e., = kjætterſk.

Hærfader, [Herjaföðr, Sn. E.], Herjaföður, Herjan.

Hærfart = Hærfærd.

Hærflok, [herflokk-r], (sjaldh.), herflokkur.

Hærfugl (fugl) *upupa epops.*

Hærfærd (jafnaðarlega ritað Herrefærd) herferð, herför.

Hærfølge skylda til að fylgja e-m í hernað.

hærfør, [herfœr-r], (sjaldh.), herfær.

hærførende, [sb. føre], sem ræður fyrir liði.

Hærfører herforingi, hertogi fyrir liði (Fms. I, 2).

Hærførſel herstjórn.

hærge sjá hærje.

Hærgods munir (eða farangur) hers, herbúnaður.

hærje (líka ritað hærge), s. 1, [herja], herja, a) h. s.: H. paa et Land. — b) ás., = herja á, fara herskildi yfir, eyða: H. et Land.

hærklædt, [sb. klæde], [sb. herklædd-r], herklæddur.

Hærmagt liðsafli, liðskostur.

Hærmærke herkuml.

Hærpauke = Pauke, Kedeltromme.

Hærraab heróp.

Hærſkare hersveit, (sb. Hær b).

Hærſkjold (líka ritað Herreſkjold), [herskjöld-r], herskjöldur, (sb. Avindſkjold).

Hærſtævne það að stefna saman liði á e-n stað.

Hærtegn = Hærmærke.

Hærvei hergata.

Hærværk, [herverk], (í lögum), áverki = usli.

Hæs, ft. Hæſſe, sk., stakkur (ýmist kornstakkur eða stór heystakkur heima við hús).

hæs, ft. hæſe, e., [hás; sb. blæſe af blása], hás, hásmæltur (Íslendingabók), rámur.

hæsblæſende (líka hæſeblæſende), [sb. blæſe], eiginl. másandi eða kominn að spreng (eða niðurfalli) af mæði; en er haft líkt og blaðskellandi.

hæſeblæſende sjá hæsblæſende.

Hæshed, án ft., sk., hæsi.

*Hæſitation, sk., stam; hik.

*hæſitere, h. s. 1, stama, reka í þúfurnar; hika sjer, láta koma á sig hik.

hæslig, ft. -e, e., ljótur, herfilegur, ferlegur, viðbjóðslegur, andstyggilegur, illur: Et hæsligt Dyr. — Utaknemmelighed er en h. Feil er ljótur anmarki. — Et hæsligt Veir (sb. fæl).

Hæslighed, án ft., sk., það að vera hæslig (einkum ásýndar).

Hætte, ft. -r, sk., [hetta], hetta (optast nær áföst við kápu): En Kaabe med H. i. Slaae Hætten op over Hovedet.

Hævd, án ft., sk., [hefð], a) (úrelt), vörzlur (það að hafa e-ð undir hendi): Kommer Pantet ſiden af hans H., og anden Mand bekommer det (D. L.). — b) hefð á e-m hlut: Faae (have) H. paa noget. — c) geymsla, gæzla, varðveizla: Holde noget i H. eða holde H. over noget halda e-u = halda e-u uppi.

hævde, ás. 1, = haandhæve: H. en Rettighed. H. en gammel Skik. — b) h. ſig noget til hefða (koma hefð á) e-ð.

Hævdstid hefðartíð.

Hævdsvidne hefðarvitni (Gþl. 300).

hæve, ás. 1, [hefja], a) eiginl., hefja, hefja e-ð upp, lypta e-u, lypta e-u upp: H. en Steen fra Jorden. — b) gera e-ð eptirtakanlegra: H. Reſten brýna raustina (sb. oplefte). H. (skíra) Farverne i et Maleri. H. noget mere frem taka e-ð betur fram. — c) auka: H. eens Mod hughreysta e-n. — d) draga e-n fram, koma e-m upp eða til metorða: H. ſine Yndlinger. — e) hævet over noget hafinn (vaxinn) upp úr e-u. — f) taka við gjaldi, (sb. oppebære): Har han hævet Pengene hefur hann tekið (sótt) peningana? — g) eyða e-u, afmá, útkljá, o. s. frv.: H. (lækna) en Sygdom. H. en Strid.

Hævelſe, ft. -r, sk., a) (sjaldh.), það að hæve. — b) bólga, þroti, þrimill: Have H. i Benene hafa fótabólgu. Jeg kan her føle en H.

Hævert, ft. -er, sk., sogverkfæri til að ná lög úr tunnum, munnhefill (Dr. Sch.), sogari.

Hø, án ft., kl., [hey], hey: Slaae Hø slá. Sprede Hø dreifa heyi. Rive Hø taka saman hey. Stakke Hø færa saman hey í stakk. Fodre med Hø gefa hey. Ladebrændt Hø.

Høavl heyskapur.

Høbjering sláttur, heyskapur, hirðing, nýting.

Høbaar (eða Høbaare) heybörur.

Høbaare sjá Høbaar.

Høbund = Engbund: Der er kun ſlet H. ved den Gaard það er ónýt heyskaparjörð.

høde, s. 1, [hœta þ. e. hóta], a) h. s., reiða til höggs (eða hafa hót í frammi) við e-n: H. ad een. — b) ás., reiða til höggs við, hafa hót við: H. een.

Hødſel, sk., (úrelt), hót = hótun.

høflig, ft. -e, e., a) kurteis við aðra, sem hefur mikið við aðra: En h. Mand at tale med kurteis í viðtali, viðræðisgóður. En h. Mand at komme til góður heim að sækja. — b) kurteislegur: Det, ſom i eet Land er høfligt, kan være uhøfligt i et andet. Et høfligt Brev.

Høflighed, ft. -er, sk., kurteisi við aðra: Han har beviiſt os mange Høfligheder hann hefur auðsýnt oss marga kurteisi.

Høflighedsbeſøg það að sækja e-n heim til að sýna honum með því hvað mikið maður hafi við hann.

Høflighedsbeviisning kurteisi sem e-m er auðsýnd.

Høflighedsbrev brjef sem ritað er af kurteisi.

Høfork = Høtyv b.

Høfrø fræ úr heyi.

Høg, ft. -e, sk., [hauk-r], haukur, valur: Høgen er i Hylden opt kemur góður þegar getið er. Der er H. over Hane eða H. einn kemur öðrum meiri.

Høgebuur eins konar veiðivjel sem haukar eru veiddir í.

Høgenæb valsnef.

Høgerede valshreiður.

Høgulv sá hlöðupartur sem hey er haft í.

Høhøſt = Høbjering.

Høi, ft. -e, sk., [haug-r; sb. løi af laug, flei af flaug], haugur (sb. 60 af þessum ljópu upp á haug einn ok vörðust, Rómv), hóll, hæð: Kaſte (opkaſte) en H. verpa haug. Udgrave en H. grafa í haug.

høi, ft. -e, e., hár, o. s. frv., 1) eiginl., hár: Han er høiere end Broderen. Høit Græs (sb. há grasi, Grímn.). Et ſtort Huus kan være baade høit og lavt. Et høit Land hálendi. Det er høit Vand það er flóð. — b) þegar mönnum er skipað í raðir, þá er høi haft um þykktina, og er þá ætíð óbreytanlegt: Tre Mand h. með þrísetta fylking. — 2) hálf-óeiginl., a) um hljóð, hár, (sb. mikill, hvellur, snjallur): En h. Reſt. Et høit Maal hár málrómur. — b) um lit, fagur (í høirød). Sb. ved h. lys Dag um hábjartan dag. — 3) óeiginl., mikill, stór, o. s. frv., a) þar sem ekki er hugsað um tign þess, sem kallað er stórt eða mikið: En h. Alder elli, (sb. ekki er nú aldurinn hár, í tali). — Det er h. (eða den høie eða den høieſte) Tid það er mál komið, það eru seinustu forvöð. — Høie Tal. — Høie Priſer mikið verð. Hans Bud var høiere hann bauð meira (t. a. m. á söluþingi). — I det høieſte í mesta lagi, t. a. m. Godſet indbringer i det høieſte tuſinde Rigsbankdaler. — I høieſte Maade frábærlega, ákaflega. — Den høieſte Nød (Fare). — b) þar sem hugsað er um, að það, sem kallað er stórt eða mikið, sje tignara eða veglegra enn annað, (sb. æðri og æðstur; sömul. háleitur, háfleygur, djúpsettur, o. s. frv.): Det høieſte Gode hin æðstu gæði. — Have høie Tanker om ſig ſelv þykjast. — En h. Sjæl göfuglyndi, drenglyndi, veglyndi. Et høit Mod hugprýði. — Den høiere Mathematik (sb. djúpsettur, þungur, örðugur, vandamikill). Den høiere (háfleygur) Poeſie. Den høiere Stiil tiguglegt orðfæri. — En h. Feſt (Helligdag) stór-hátíð. — Den høieſte Magt i Staten æðstu ríkisráð. En h. Perſon stór-höfðingi. Høie Statsembeder stórembætti. En h. Embedsmand stór-embættismaður. Den høie Geiſtlighed stórmenni andlegrar stjettar. En høiere Ret æðri dómur; høieſte Ret æðsti dómur. Af h. Stand af háum stigum, stórættaður. Være yndet af Høie og Lave. — B) høit, sem ao., 1) eiginl., hátt: Slottet ligger høit stendur hátt. Marken ligger høit þar er hálent. Vandet ſtaaer en Alen høit over (það er álnardjúpt á) Marken. Høit paa Fjeldet hátt uppi í fjalli. Solen er høit oppe hátt á lopti. — 2) hálf-óeiginl., um hljóð, hátt: Tale høit tala hátt, vera hávær. Gaae høit fara hátt (í söng). — 3) óeiginl.: Dette Stykke gik meget høit (varð geysi dýrt á söluþinginu). Han bød høiere, end jeg. — Naar det kommer høit þegar bezt lætur. — Sværge høit og dyrt paa noget sverja og sárt við leggja, að e-ð sje. — Agte een høit meta e-n mikils, láta sjer þykja mikið til e-s koma. Elſke een høit unna e-m hugástum. — C) høiſt, sem ao. í efsta stigi, (fyrir framan einkunnir), mjög, stórum: Det er høiſt vigtigt það skiptir miklu. En høiſt vigtig Sag.

høiadelig sem er af háum herraættum.

høiagtbar stórmikils metandi, mjög sæmilegur.

høiagte, ás., meta e-n stórmikils, láta sjer þykja stórmikið til e-s koma.

Høiagtelſe, sk., mikil met.

høialdrende = høibedaget.

Høialter háaltari.

høianſeelig göfugur, göfuglegur.

høiarlet, ft. -arlede, e., a) haraxlaður. — b) sem er hærri á aðra öxlina (enn á hina).

Høibaadsmand eins konar undirforingi á skipi.

høibaaren, [sb. bære], ríkborinn.

høibarmet, ft. -barmede, e., brjóstamikil.

høibedaget fjör-gamall, kominn að fótum fram.

høibegavet, [sb. begave], hágáfaður, sem er mesti gáfumaður.

høibenet háfættur.

høiberømmelig mjög ágætur.

høiberømt, [sb. berømme B], víðfrægur.

høibetroet, [sb. betroe 2, β], heimulegur: Kongens høibetroede Mand trúnaðarmaður konungs, gæðingur.

Høibord, [sb. háborð i orðatiltæk. eiga ekki upp á háborðið], borðendi (sem öndvegi): Sætte een til Høibords. Sidde til Høibords.

Høibryſt nautsbringukollur.

høibryſtet, ft. -bryſtede, e., bringumikill (þegar bringan stendur fram).

høibyrdig ríkborinn, stórættaður.

Høide, sk., [sb. hæð og Længde af lengd], hæð 1) = háleikur (fornt), a) eiginl.: Maale Høiden af et Bjerg. — Den H., hvori Skyerne holde ſig, er ikke overalt eens skýin eru ekki alstaðar jafnofarlega í loptinu. — Tage Høiden (Høide hjer = Polhøide). — b) óeiginl.: Han har drevet det til en ſtor H. (komizt mjög langt) i ſin Konſt. — 2) með ft. -er, líkt og fjallshæð: De ſtørſte Høider paa Jordkloden.

Høidemaal hæðarmál.

Høidemaaler hæðarmælir.

Høidemaaling hæðarmæling: Barometriſke Høidemaalinger.

høifornem sem er mjög mikils háttar eða mikið göfugmenni, mjög stórmannlegur.

høifortjent, [sb. fortjene b], hinn nýlasti.

høifrugtſommelig komin á steypirinn.

høifyrſtelig furstalegur (sb. Fyrſte b).

høigrevelig greifalegur.

høigunſtig mjög vinveittur.

høihalſet, ft. -halſede, e., sem hefur háan háls (hálslangur); hnarreistur. — b) sem nær langt upp á hálsinn: En h. Kjole.

Høihed, sk., tign, a) án ft.: H. i Tanker háleitar hugsanir. — Trage efter H. og Ære vera metorðagjarn. — Kongelig Magt og H. konunglegt vald og ríki. Rigets H. ríkisvald. — b) með ft. -er, virðingarnafn keisara barna eða konunga barna (að sínu leyti eins og hátign um keisara eða konunga eða drottningar; sb. göfugleikur, Fms. X, 310, tign, Fms. X, 312).

Høihedsret rjettur til að hafa ríki yfir e-u.

høihellig háheilagur.

høihjertet, ft. -hjertede, e., framgjarn, göfuglyndur, drenglyndur.

Høihjertighed (sjaldh.), framlyndi, göfuglyndi, drengskapur.

høihælet, ft. -hælede, e., háhælóttur (um stigvjel og svartaskó).

Høikant rönd (i reisa e-ð á rönd): Sætte Steen paa H. Lægge en Bjælke (Planke) paa H. Gagnstætt: Fladkant.

Høikirke kór.

høikongelig konunglegur: Det høikongelige Herſkab konungsfólkið. Efter h. Befaling að konungsboði.

Høiland hálendi, fjallbyggð: De ſkotſke Høilande.

høilig, ao., stórum, stórlega, mikillega, o. s. frv.

Høiloft (úrelt), lopt í húsi.

høilovlig loflegur, virðulegur: H. Ihukommelſe loflegrar minningar.

Høilænder, ft. -e, kk., hálendingur, fjallabúi: De ſkotſke (aſiatiſke) Høilændere.

høilændet, ft. -lændede, e., hálendur: En h. Ager.

høilærd hálærður.

høimaſtet, ft. -maſtede, e., hásigldur.

Høimeſſe, a) hámessa (katólsk). — b) tíðir milli hádegis og dagmála.

Høimeſſepræſt prestur sem prjedikar milli hádegis og dagmála.

Høimod (sjaldh.) = Høimodighed.

høimodig göfuglyndur.

Høimodighed, án ft., sk., göfuglyndi.

høimægtig ríkur = voldugur.

Høimægtighed, sk., (fyrrum), valdugleikur (f. hátign).

høimælet, ft. -mælede, e., raddmikill; hvellur.

høine, ás. 1, hækka: Det, ſom er lagt under, høiner ikke nok það, sem lagt er undir, hækkar ekki nóg upp. — Landet høiner ſig þar er hálent.

høioplyſt, [sb. oplyſe], alsnotur (í fornri merk.).

høipriſelig dýrðlegur, lofsamlegur, loflegur.

høipuldet kollhár: En h. Hat.

Høipynt snös.

Høiraad sjálft ráðuneyti stórhöfðingja.

høire, óbreytanleg e., [hœgri], hægri: Paa h. Haand (Side) hægra megin. Ved min h. Side við hægri hliðina á mjer. Den h. Fløi af et Huus. — Høire tómt, sem nafn, (f. h. Haand): Vende ſig til Høire snúa til hægri handar.

Høiribber, ft., langrif (í nautssíðu).

Høiryg sjálf brúnin á fjalli, o. s. frv.

høirygget, ft. -ryggede, e., bakhár: Høiryggede Stole. — b) sem er með (eða á) háum rinda eða rindum: „Høiryggede Agre.“

høirød fagurrauður.

høirøſtet, ft. -røſtede, e., a) raddmikill. — b) sem (þiggj.) liggur hátt rómur, hálróma, hátalaður, hávær.

Høiſal hátíða-salur: Kongernes Høiſale.

høiſalig (um stórhöfðingja), framliðinn.

Høiſang hásöngur. — Høiſangen lofkvæði Salómons.

høiſindig (sjaldh.) = høimodig.

Høiſindighed, án ft., sk., (sjaldh.) = Høimodighed.

Høiſkole háskóli.

Høiſkov fullvaxinn skógur.

høiſkuldret, ft. -ſkuldrede, e., baraxlaður.

Høiſlette hálend flöt eða sljetta.

Høiſtamme hávaxið aldintrje.

høiſtammet, ft. -ſtammede, e., (um trje), bolhár, hávaxinn: Høiſtammede Frugttræer (sem limið er ekki skellt af nema einu sinni).

høiſtbydende, [sb. byde], i den Høiſtbydende sá sem mest býður (á söluþingi).

høiſtvigtig sem mjög mikið ríður á, mjög mikilvægur, hinn mikilvægasti.

Høiſæde hásæti; öndvegi.

høitalende, [sb. tale], hátalaður.

høitelſket, [sb. elſke], hjartfólginn, ástfólginn.

høitflyvende, [sb. flyve], háfleygur.

Høitid, [sb. hátíð], = Feſt.

høitidelig, [e. o. hátíðalig- eða hátíðarlig-], 1) ft. -e, e., a) hátíðlegur: En h. Forretning. En h. Dag hátíðisdagur. Et høitideligt Indtog (sb. ríða í borgina með mikinn prís eða með miklu yfirlæti). — b) høitideligt Løfte það að lofa e-u upp á æru og trú. En h. Erklæring (sb. Erklæring a). — 2) sem ao., a) = feſtlig 2. — b) upp á æru og trú.

Høitidelighed, sk., a) án ft., hátíðabragur. — b) með ft. -er, hátíðarhald.

høitideligholde, ás., halda e-ð hátíðlegt.

Høitideligholdelſe, sk., hátíðarhald.

Høitidsaand (sjaldh.), hátíðabragur.

Høitidsdag hátíðisdagur.

Høitidsdragt hátíðabúningur.

høitidsfuld mjög hátíðlegur.

Høitidsfærd hátíðarhald, hátíðabragur.

Høitidsglæde hátíðarfögnuður.

Høitidsild bál er menn kynda til hátíðarhalds.

Høitidsklæder, ft., hátíðaföt.

Høitidsoffer hátíðaoffur.

Høitidspynt hátíðaskart.

Høitidsſang hátíðaljóð; hátíðasöngur.

Høitidstale hátíðarræða.

høitliggende, [sb. ligge], sem liggur hátt; hálendur.

høitlydende, [sb. lyde], hljóðmikill.

høitonende, [sb. tone], sem hljómar hátt.

høitoppet topphár: Et h. Træ.

høittravende, [sb. trave], = ſvulſtig.

høitydſk háþjóðverskur: Det (nye) høitydſke Sprog hið þjóðverska bókmál.

Høitydſker þjóðverskur maður úr e-m þeim parti þjóðverjalands þar sem talið líkist mest bókmálinu.

Høivande flóð.

høivelbaaren hávelborinn.

Høivelbaarenhed, ft. -er, sk., (sb. greinina um Excellence): Deres H.!

høiviis (fyrrum haft í virðingar skyni um kaupstaðayfirvöld), djúpvitur.

Høivinter hávetur.

høivriſtet, ft. -vriſtede, e., sem hefur háa rist.

høiværdig (sjaldh.), háleitur: Det høiværdige Sacrament.

høiædel (virðingarávarp), hágöfugur (?).

høiærværdig háæruverðugur.

Høiærværdighed, ft. -er, sk., háæruverðugleikur: Deres H.!

Høker, ft. -e, kk., [sb. hokur, t. a. m. í búhokur], smásölumaður; einkum = Spekhøker.

Høkeraand = Kræmmeraand.

høkeragtig, ft. -e, e., smásölumannslegur.

Høkerbod smásölubúð; hrámetisbúð.

Høkeri, kl., smáverzlun, smámang: Drive H. (vera smámangari); líka sagt í óvirðingar skyni.

Høkerſke, ft. -r, kvk., smásölumannskona; kona sem er smásölumaður.

Høkertorv smákaupatorg; matmangaratorg.

Høkervarer, ft., smámangaravarningur; hrámeti.

høkre, s. 1, [sb. hokra], jafnaðarlega sagt í óvirðingar skyni, a) h. s., manga: H. med noget. — b) ás.: H. ſine Varer ud manga út vöru sinni.

Høkrog stöng með krók í endann til að ná ofan heyi.

Hølade heyhlaða.

Hølee sláttuljár.

Høloft heylopt.

Hølæs heyhlass.

Hømark engi (eða tún).

Høne, ft. -r (sb. Høns), sk., [hœna], hæna.

Høneke, ft. -r, sk., ung hæna.

Hønekylling blauður hænuungi.

Høneæg (sjaldh.) = Hønſeæg.

Høns, ft., (sb. Høne), [hœns], hænsni.

hønſe (har), h. s. 1, gjalda hugnunarskilding þegar maður kemur á nýjan stað t. a. m. undir miðjarðarlínuna á sjó.

Hønſebuur hænsnameis (sem þau eru flutt í).

Hønſebreng piltur sem gætir hænsna.

Hønſefoder hænsnafæði.

Hønſegaard hænsnagarður.

Hønſegarn net sem akurhænsni eru veidd í.

Hønſehund hundur sem hafður er til fuglaveiða.

Hønſehuus hænsnahús.

Hønſehøg (valtegund) *falco buteo.*

Hønſejagt akurhænsnaveiði.

Hønſekaglen hænukvak (þegar þær verpa).

Hønſekjød hænsnakjöt.

Hønſekjødſuppe saup af hænsnakjöti.

Hønſekone kona sem gætir hænsna eða selur hænsni.

Hønſekorn (lakt) korn sem gefið er hænsnum.

Hønſekro sarpur á hænsni.

Hønſekræmmer hænsnamangari.

Hønſekurv vandlaupur sem hænsni verpa í eða eru flutt í.

Hønſepige stúlka sem gætir hænsna.

Hønſerede hænuhreiður.

Hønſeſti = Hønſehuus.

Hønſeſtige stigi handa hænsnum að sitja á um nætur.

Hønſetorv torg þar sem hænsni eru seld.

Hønſetyv hænsnaþjófur: Skule (ſkamme ſig) ſom en H. (orðatiltæki um þann sem er feiminn eða úupplitsdjarfur).

Hønſevrøvl (sjaldh.) = Hønſerede.

Hønſeæg hænuegg.

Hør (með greininum: Hørren), án ft., sk., [hör-r], hör, lín.

Hørager línakur.

Høravl línyrkja.

hørbar, ft. -e, e., = hørlig.

Hørblaar úrkembingur úr líni.

Hørblødning það að leggja hörplöntur í bleyti (til að ná hörnum).

Hørbod hörsölubúð (þar sem líka er selt hampur, tjara, járn, síld, harður fiskur, saltfiskur, o. s. frv.).

Hørbrage verkfæri til að merja með hörplöntuleggi.

Hørbragning það að merja hörplöntuleggi.

Hørbryde, sk., = Hørbrage.

Hørbrydning = Hørbragning.

Hørbænk eins konar bekkur eða stallur til að breiða á hör meðan verið að hreinsa hann.

Hørbukke hörlagður.

høre, s. 2, [heyra], heyra, o. s. frv., I) um heyrn, 1) ás., a) einfalt heyra, α) með tómum þol.: H. en Lyd. — Jeg hørte ham (heyrði til hans), før jeg ſaae ham. — β) með þol. og nh: Jeg hører ham komme (tale, læſe). Vi har hørt det tordne. — Opt er þol. úr felldur, svo að nh. er eptir: Jeg har hørt dit Navn nævne nafnið þitt nefnt. Jeg hørte ſige (heyrði sagt) i Gaar, at Prindſen var død. — b) heyra e-ð sem fregn, spyrja = frjetta: Af hvem har du hørt det hvern hefur þú heyrt segja það? — c) (í tali), heyra e-ð sem brigzli, (sb. bregða — brigzla — e-m um e-ð, núa e-m e-u um nasir): Den Forſeelſe maa han h. hver Dag (hann fær að heyra það o. s. frv.). Lade een h. noget bregða (brigzla) e-m um e-ð. — d) hlýða e-u (t. a. m. prjedikun), hlýða á: H. en Tale (Forelæsning, Sang, Concert). H. en Præſt (heyra hann prjedika). H. een ud (hlýða á e-n út í gegn). Lade ſig h. paa Fløite (bjóða til margmenni að hlýða á meðan maður leiki á hljóðpípu). — e) hafa e-ð = hlýðnast e-u: H. eens Raad (Formaninger). — f) taka e-u vel eða illa: Sandhed er ilde hørt sannleikanum verður hver sárreiðastur; gakktu fyrir hvers manns dyr, og segðu aldrei nema satt, og verðurðu hverjum manni hvumleiður. — g) líkt og bønhøre: Hør min Bøn! — h) (með ſig), spyrja: Vi maae h. os for, om det er tilladt; sb. forhøre 2. H. ſig om en Tjeneſte leita sjer vistar. H. ſig en Tjener op spyrja sjer upp þjónustumann. — i) krefja embættismann (skriflegs) atkvæðis (um e-ð): H. en Embedsmand. — k) hlýða e-m yfir: H. een i det, han har lært. — 2) sem h. s., a) hafa heyrn: H. godt heyra vel, vera heyrnargóður; h. ſlet heyra illa, vera heyrnardaufur. Han hører ikke med det venſtre Øre hann er heyrnarlaus á vinstra eyranu. — b) geta heyrt: H. hvad een ſiger. — c) spyrja = frjetta: Jeg hører (jeg heyri sagt), at han er bleven gift mjer hefur borizt til eyrna, að hann væri kvongaður. Lade een h. fra ſig gera e-m skeyti, eða þvíuml. Jeg har intet hørt til ham (ekki spurt til hans) i et heelt Aar. — d) hlýða, hlusta: Saa hør dog taktu eptir! Vil du h., hvad jeg ſiger taktu eptir því sem jeg segi! — — Han hørte ved Døren, om der var Nogen, der talte hann hleraði við dyrnar, hvort nokkur væri að tala. — H. efter Sladder hlýða á þvætting, hafa gaman af þvættingi. H. efter (taka eptir) hvad een ſiger. — H. nøie til taka vel eptir. í tali: Hør til ham, hvor han kan prale sá getur grobbað! — e) h. efter noget hafa e-ð = hlýðnast e-u: H. efter eens Raad (Formaninger). — f) spyrja (e-s): Jeg vil h. (ætla að grennslast — komast — eptir) hos hans Vert, om han er kommen. Du maa h. ad (grennslast — komast — eptir), naar han reiſer. — Einnig skreppa eitthvað til að spyrja e-s eða grennslast (komast) eptir e-u: H. hjem skreppa heim. — H. til en Syg vitja hans, vitja um hann. — g) eptir lat., h. vel (ilde) hafa gott (illt) orð á sjer: Han maatte h. ilde derfor það mæltist illa fyrir. — II) h. s., A) heyra (í heyra e-u til), eða þvíuml., 1) fyrir utan ao. eða fs.: Som det hør (f. hører) og bør eða bør ſig eins og vera ber. — 2) með til, a) h. til noget: Diſſe Hjul høre til denne Vogn eru undan þessum vagni, eiga við þenna vagn. Bladet hører til en anden Bog er úr annari bók. Hvad der hører til hans Embede það er hans embætti (til) heyrir. — Der hører (þarf) meget til, at underholde en Familie. — b) h. een (eða noget) til: Han paaſtod, at Beſætningen ſkulde h. Gaarden til fylgja jörðinni. — Bogen hører ikke mig til ekki á jeg bókina. Den ene Have hører ham til, den anden hans Broder hann á annan garðinn, en o. s. frv. — Han hører ſlet ikke os (eða vor Familie) til hann er ekkert í ætt við okkur. — Det hører ham til, at gjøre Tjeneſte i Dag það er skylda hans (en ekki mín, eða þvíuml.) að o. s. frv., hann á að o. s. frv. — Det hører ſig til það á svo að vera. — 3) h. under noget liggja (eiga að hverfa, eða þvíuml.) undir e-ð: Denne Sag hører under Rentekammeret. — 4) h. ſammen eiga saman: Diſſe Blade h. ikke ſammen. — 5) h. hjemme paa et Sted eiga þar heima; vera þaðan. — B) h. op hætta, láta af, (sb. e-u linnir eða ljettir): Det hører op at regne það styttir upp. H. op med noget hætta e-u, ljetta e-u.

Høregang hlust.

hørelig sjá hørlig.

Hørelſe, án ft., sk., heyrn, a) sem skilningarvit: Have en ſtærk H. vera heyrnargóður. Have en ſvag H. vera heyrnardaufur. Fiin H. næm heyrn. — b) = Høren.

Høren, án ft., sk., heyrn (það að heyra).

Hører, ft. -e, kk., a) heyrandi: De, ſom ville være Ordets Hørere, men ikke dets Gjørere. — b) [sb. høre I, 1, k], fyrrum, (heyrari), lókátur = Adjunct.

Høreredſkaber, ft., heyrnar(verk)færi.

Hørerør = Ørehorn.

Høreſal = Auditorium.

Hørfrø hörfræ, línsáð.

Hørgade hörteygur (í þorpi eða við þorp).

Hørgarn spunnið lín.

Hørhegle hörkambur.

hørig, ft. -e, e., hlýðinn: Være een h. og lydig.

Hørighed, án ft., sk., hlýðni; þegnskylda.

Hørjord (ill eða góð) hörjörð.

Hørknevler, ft., fræhús(in) á hörjurtinni.

Hørkrands vöndull af tólf hörlögðum (eða þar á borð við).

Hørkræmmer hörsölumaður (selur einnig hamp, tjöru, o. s. frv.; sb. Hørbod).

Hørland = Hørager.

Hørlerred hörljerept.

hørlig (líka hørelig) [sb. heyrilig-r í úheyriligr]), ft. -e, e., heyranlegur.

Hørlime vöndull af tuttugu og fjórum hörlögðum (eða þar á borð við).

Hørlok = Hørbukke.

Hørplante hörjurt.

Hørſilke (jurt) *cuscuta europaca.*

hørſom, ft. -me, e., hlýðinn, auðsveipur: Hørſomme Undergivne.

Hørſomhed, án ft., sk., hlýðni.

Hørſpind = Hørgarn.

Hørſtilk hörjurtarleggur.

Hørſtængel = Hørſtilk.

Hørſvinger, ft. -e, kk., hörkembari.

Hørſvingeri, ft. -er, kl., staður þar sem hör er kembdur o. s. frv.

Hørſæd hör á akri. — b) = Høravl: Lægge ſig efter H.

Hørtave taug af hörjurtarlegg.

Hørtot hörvindill.

Høs, sk., I) [haus-s], á Jótlandi, a) svínshöfuð; haus (á manni). — b) kjammi. — II) brjósk á hauskúpu. — III) tannhold.

Høſken (eða Hyſken), ft. -er, sk., þykk leðurbót sem lögð er undir yfirleður ofan á stígvjelamót (stígvjelatrje).

Høſlyde = Slyde.

Høſlæt slátturinn á sumrin.

Høſt, án ft., sk., [haust], a) hirðing, uppskera, kornskurður: Høſten er nylig begyndt. I Høſtens Tid um uppskerutímann. — En rig (overflødig, god, maadelig) H. (Sb. eptirtekja.) — b) haust: Om Høſten á haustin. En tør (vaad, ſmuk) H.

Høſtak heystakkur.

Høſtarbeide uppskeruverk.

Høſtblomſt haustblóm.

Høſtdag kvaðsdagur um uppskerutímann.

Høſtdands uppskerudans.

høſte, ás. 1, hirða, skera upp, (sb. eða slær ok skerr þeim er jörð á): Folkene ere ude at h. H. Rug. Han har neppe høſtet det, han ſaaede. — H. Æbler (Pærer, Viindruer). — b) óeiginl., bera e-ð úr býtum: H. Frugten af (hafa árangur af) et Arbeide. — Han høſter hvor en Anden har ſaaet arkarsmiðirnir unnu gagn, en aðrir nutu.

høſtefærdig fullsprottinn (um korn eða þvíuml.): Høſtefærdigt Korn (D. L.).

Høſtfeber landfarsótt á haustin.

Høſtfiſkeri haustfiski.

Høſtfolk, ft., kornskurðarfólk.

Høſtgilde uppskeruveizla; (sb. töðugjöld, slægjar).

Høſtgrøde há.

Høſthaver, ft., hliðfjalir á hirðingarvagni.

Høſtkarl = Høſtmand.

høſtlig, ft. -e, e., haustlegur: Høſtligt Veir haustveður.

Høſtluft loptslag á haustin.

Høſtmaaned heyannamánuður (*Augustus*).

Høſtmand kornskurðarmaður (Stjórn).

Høſtqvinde kornskurðarkona.

Høſtſild haustsíld.

Høſttid uppskerutími; haust.

Høſtveir uppskeruveður: I Dag er det godt H. — b) haustveður.

Høſtvogn hirðingarvagn.

Høſtænge nokkurs konar heylopt.

Høtorv heytorg.

Høtyv heyþjófur. — b) heykvísl.

Høurt = Foderurt.

Høvand heyseyði (handa kálfum).

Høvding, ft. -er, kk., [sb. höfðingi], höfðingi.

Høved, ft. -er, kl., [höfuð], nautgripur: Hjorden udgjør 30 Høveder.

Høvedsmand, [höfuðsmað-r], (úrelt), höfuðsmaður: H. paa et Slot hallargreifi.

Høvevl hlasstaug (sem hleyhlass er reyrt með).

Høviſk heyvisk.

høviſk, ft. -e, e., [sb. hœversk-r], heiðvirður, siðlátur, hæverskur, hæverskulegur: Det kan ikke ſiges for høviſke Øren.

Høviſkhed, án ft., sk., (hálf-úrelt), siðlæti, hæverska.

Høvl, ft. -e, sk., lokar, (hefill): Banen paa en H. (flöturinn neðan á lokrinum). — b) sjer í lagi = Høvlblok.

Høvlblok lokarstokkur.

høvle, ás. 1, sljetta (skafa) e-ð með lokri, lokra.

Høvlebænk lokarborð, lokarbekkur.

Høvling, sk., það að høvle.

Høvljern lokartönn.

Høvlſpaan lokarspónn.

Høvlſtrøg það að renna lokri eptir e-u. — b) lokarfar.

Høvltang járn sem heldur saman tönnunum í tvítenntum lokri.

Høvogn heyvagn.

Høvægt vog til að vega á heyhlöss.

I.

I, níundi stafur í stafrofinu, er ýmist borið fram eins og í (t. a. m. í min, Viſe), og er þá stundum ritað ii (t. a. m. í Viin, viis), eða sem i (t. a. m. í til, finde). það stenzt (að uppruna) á við i og í á ísl.

i, fs., [í], I) þar sem í á ísl. stýrir eða myndi stýra þiggj., A) (sem fullkomin fs., þ. e.) með nafni, 1) eiginl., í, o. s. frv., a) ligge i Sengen. Sidde i en Læneſtol (haft i eins og á ísl., af því þess konar stóll er djúpur; en ſidde paa en Stol sitja á stóli). — I Himmelen á himnum. — Han har Ondt i Hovedet honum er illt í höfðinu. — Reiſe omkring i (ferðast um) Landet. Gaae op og ned i Stuen ganga um gólf. — Ligge i Haarene paa hinanden liggja í rifrildi. — b) um það sem er fast við e-ð: Have Sølvknapper i (í) ſin Trøie. Have Hægter i (á) Kjolen. — c) þegar talað er um búnað manns: Gaae i ſorte Klæder vera á svörtum fötum. Gaae i Tøfler hafa gólfskó (á fótum). En Ridder i fuld Ruſtning alvopnaður, með alvæpni. Soldaterne ſtode i Gevær með vopnum. — d) um efni í e-u: Der er godt Staal i (gott járn í) Kniven. — e) með: Banke een af i en Stok berja e-n með staf. — 2) um tíð: I Julen á jólunum, um jólin. I denne Uge ventes han hann er væntanlegur núna í vikunni. I næſte Uge í vikunni sem kemur, í vikunni eptir helgina.. Det er ſkeet i dette Aar á þessu ári. I min Ungdom í ungdæmi mínu. — 3) óeiginl.: Være een i Veien standa e-m í ljósi. Have noget i Erindring muna eptir e-u. Være i Gang vera komið á rekspölinn. — I Live á lífi. — I ham har jeg en trofaſt Ven jeg á trúan vin, þar sem hann er, (sb. Höfðum vèr í þèr, Hákon! .... forustu góða, Sn. E. 314). — I høi Grad stórlega, mikillega. I ringe Grad dálítið, lítillega. — I det høieſte í mesta lagi, að mesta kosti, þegar bezt lætur. I det mindſte í minnsta lagi, að minnsta kosti. — I Almindelighed (sjá Almindelighed). I Særdeleshed (sjá Særdeleshed). — I det Hele (sjá heel A, a). I viſſe Maader að sumu leyti. — I Betragtning af hans Fortjeneſter sakir verðleika hans. I Betragtning af, at fyrir þá sök, að. — I Mangel af noget bedre þegar (eða úr því) ekki er völ á neinu betra. — I Henhold til (sjá Henhold). — I Henſeende til (sjá Henſeende). — I Grunden (sjá Grund 2, c). I ſig ſelv í raun rjettri, í raun og veru. — B) (sem nokkurs konar ao., þ. e.) án nafns: Være i med en Perſon hafa mök við e-n. Han var i med, da det ſkete hann var með, þegar það gerðist. — II) þar sem í á ísl. stýrir eða myndi stýra þol., A) (sem fullkomin fs., þ. e.) með nafni, 1) eiginl., a) gaae ind i Huſet. Putte noget i Lommen stinga e-u í vasa sinn. Sige een noget i Øret hvísla e-u að e-m. See een i Anſigtet líta (horfa) framan í e-n. — b) um smíðar úr e-u efni: Arbeide i Guld (sb. arbeide A). Dreie i Been (sb. dreie b). — Sb. ſtikke i Kobber (grafa myndir á eyrspjöld). — 2) um tíð, a) um það, hvenær e-ð sje: I Formiddag faaer jeg ikke Tid dertil jeg kemst ekki til þess fyr enn seinna (eða að áliðnu) í dag. Jeg ſkal komme i Eftermiddag seinna (eða að áliðnu) í dag. I Dag í dag. I Aften í kvöld. I Morgen á morgun. I Gaar í gær. I Fjor í fyrra. I Aar á þessu ári, á þessum missirum. — b) um það, hve lengi e-ð sje, þar sem títt er að hafa tóman þol. í íslenzkum fornbóknm (t. a. m. Sámr var þar viku), eða um (t. a. m. um 40 daga, Stjórn), og vjer höfum nú í (eins og Danir; sb. upp í), eða á: Jeg har ikke ſeet ham i mange Dage. Om et Aar agter han at reiſe; men i et Aar (á einu ári) kan meget hændes. — 3) óeiginl.: Falde een i Talen grípa fram í fyrir e-m. Blande ſig i en Sag hlutast til um e-ð; sletta sjer fram í e-ð. Tage noget i Beſiddelſe kasta eign sinni á e-ð, taka e-ð undir sig. Faae noget i ſit Hoved skilja í e-u, kunna lag á e-u. Tage noget i Betænkning hika sjer við e-ð. Drage noget i Tvivl efa e-ð. Komme i (komast í) Armod. Det ſatte mig i Forundring það gekk yfir mig. Gaae i Opfyldelſe koma fram = rætast. — I Længden (Breden, Høiden, Dybden) á lengd (breidd, hæð, dýpt). I Omfang ummáls. I Diameter á þverveginn. — B) (sem nokkurs konar ao., þ. e.) án nafns, a) í: Det vil ikke gaae i það kemst ekki í (t. a. m. pokann). — b) aptur: Luk Døren (Vinduet) i láttu aptur dyrnar (gluggann). Jeg kan ikke faae Døren i jeg kem ekki aptur hurðinni. — III) þar sem óvíst er, hvort í á ísl. myndi stýra þiggj. eða þol.: Hylle ſig i ſin Kappe vefja að sjer kápunni. — Han forſvandt i den ſtore Folkemængde hann hvarf inn í mannþyrpinguna eða í mannþyrpingunni. — IV) með eig., ætíð um liðinn tíma: I Søndags (Mandags, Tirsdags, o. s. frv.) á sunnudaginn (mánudaginn, þriðjudaginn, o. s frv.) var. Det var i Formiddags það var snemma í dag. Det var i Eftermiddags það var seint í dag. — í Aftes og Morges (f. Aftens og Morgens) er eig. skertur: I Morges í morgun. I Aftes eða i Gaar Aftes í gærkvöldi.

i, hálf-úrelt orðkorn, haft fyrir framan fornöfn og sum atviksorð, sem: I hvilken Mand det træffer hver sem fyrir því verður. I hvo det er hver sem það er, hver sem í hlut á. I hvad Udfald Tingen faaer eða i hvordan det gaaer hvernig sem fer. I hvor (hvar sem) jeg ſeer en Nar. (Sb. end 2, c, α).

iagttage, ás, taka eptir e-u, gá (gæta, gefa gætur, gefa gaum) að e-u, gaumgæfa, athuga: I. en Solformørkelſe. I. (halda njósn um) Fjendens Bevægelſer. — b) gæta e-s, rækja, hegða sjer eptir e-u: I. Loven. I. ſine Pligter.

Iagttagelſe, ft. -r, sk., a) það að iagttage. — b) það sem maður hefur tekið eptir: Han har gjort mange aſtronomiſke Iagttagelſer hann hefur tekið eptir mörgu um himintunglafar.

Iagttagelſesaand eptirtekt = aðgætni.

Iagttager, ft. -e, kk., aðgætinn maðnr: En god I. aðgætinn maður.

ibanket, [sb. banke], rekinn í: Sømmet er ikke ret i. naglinn er ekki alminnilega rekinn.

Ibenholt, án ft., sk., eins konar trje.

iberegne telja (reikna) e-ð með: Hans Indtægter, Sportlerne iberegnede (að meðtöldum aukatekjum, með aukatekjunum), udgjøre ſaameget.

Iberegning, sk., það að iberegne.

*Ibis, sk., eins konar egipzkur storkur.

iblandet, [sb. blande], sem blandað er saman við e-ð annað.

Iblanding, sk., það að blanda e-u saman við annað.

iblandt, [e. o. í bland], a) (líka blandt), fs., innan um, á meðal (í meðal, meðal) með eig., með með þiggj.: Regne een i. ſine Venner telja e-n með vinum sínum. Man kunde ikke opdage ham i. Mængden í þvílíkum grúa. Brevet laae i. andre Papirer saman við önnur skjöl. I. Andet í millum annara greina (Fms. XI, 443; sb. ok í millum annarra hluta talar hón svá, 655 XXXII). — Kaſte Penge ud i. Folket. — b) stundum í tali, sem ao., endur og sinnum: Jeg kommer der i.

iboende, [sb. boe], sem er í e-u, a) sjaldh. eiginl.: Huſet og de i. Folk húsið og þeir, sem þar eiga heima. — b) óeiginl.: „En os i. Kraft“.

*Ichthyolog, ft. -er, kk., fiskafræðingur.

*Ichthyologie, sk., fiskafræði.

Id, án ft., sk., [sb. ið], a) iðn, iðja, sýsla, starf. — b) áhugi = áform: Det var ikke min Id at vinde Rigdomme.

idag (sem ao.) = i Dag í dag.

*Ideal, ft. -er, kl., hugsuð frummynd eða fyrirmynd e-s hlutar: Skjønheds (Godheds) I. fullkomin fegurð (gæzka). Et I. af qvindelig Skjønhed frummynd kvennlegrar fegurðar.

*ideal, ft. -e, e., = idealſk.

*idealiſere, ás. 1, færa (e-ð) sem næst sinni (hugsanlegri) frummynd.

*Idealisme, sk., sú heimspeki er lætur hugsjónir hlutanna vera undirstöðu þeirra.

*idealſk, ft. -e, e., jafn sinni (hugsanlegri) frummynd, (frummyndarlegur): En i. Skjønhed. Et i. Konſtværk.

*Idee, ft. -r, sk., a) (í tali), hugsun; uppátæki. — b) (í heimspeki), hugsjón.

idel, óbreytanleg e., tómur = eintómur, einber, bláber, helber: I. gode Menneſker. Af i. Armod. Hans Tale var i. Pral var ekki annað enn gort.

idelig, [iðulig-], 1) ft. -e, e., a) þrálegur (Stjórn) = optlegur: Styrke ſin Helbred ved idelige Reiſer ferðast mikið sjer til heilsubótar. — b) sífeldur: I. Regn. — 2) sem ao., a) iðuglega, jafnaðarlega, optlega, þrátt og opt, þrásinnis. — b) sífeldlega.

Idelighed, sk., optleikur.

*Identification, ft. -er, sk., það að identificere.

*identificere, ás. 1, gera tvennt eða fleira að einu.

*identiſk, ft. -e, e., samjafn e-u (sb. een II, a, β).

*Identitet, sk., samleikur (tveggja hluta eða fleiri).

*Idiom, ft. -er, kl., mállýzka.

*Idioſynkraſie, sk., allt sem e-m er eiginlegt andlega og líkamlega, einkum að því leyti sem lýtur að löngun í e-ð eða viðbjóð á e-u.

*Idiot, ft. -er, kk., sá sem ekki veit neitt; fábjáni.

*Idiotisme, ft. -r, sk., einkennilegt orðatiltæki.

idløs iðjulaus.

*Idol, kl., skurðgoð; átrúnaðargoð.

*Idololatrie, sk., skurðgoðadýrkun.

Idræt, ft. -ter, sk., [sb. íþrótt], a) íþrótt, list. — b) athöfn, iðn, iðja, starf, áform, hegðun. — c) iðn, iðjusemi.

Idrætsmand (fornl) = Haandværksmand.

*Idyl, ft. -ler, sk., = Hyrdedigt.

*idylliſk, ft. -e, e., vær og sumarlegur: I. Ro.

idømme, ás. 1, tíðkanlegast í ho. l. t., t. a. m. betale de idømte Bøder sem dæmdar hafa verið á hendur manni.

ifald, st., [f. i Fald], fari svo að, ef: Vi maae gaae til, i. vi vil naae dem.

ifleng (sem ao.) f. i Fleng (sjá Fleng).

iflette fljetta e-ð í annað: Baandet maa førſt iflettes.

Ifyldning, ft. -er, sk., það að fylla e-ð með e-u.

ifyldt, [sb. fylde], látinn ofan í e-ð til að fylla það: Veien er bleven jævn ved det ifyldte Gruus er orðinn sljettur af því sem borið hefur verið ofan í hann.

ifældet, [sb. fælde], felldur í (sb. fælde 1, g): Man ſeer let det ifældede Stykke.

ifødt, [sb. føde], (sjaldh.) = medfødt.

iføre = iklæde: Han var iført ſin Høitidsdragt.

Iførelſe, sk., það að iføre.

igaae, einungis haft í ho. l. t. og ekki nema í tali í orðatiltæk. de ere meget igaaede med hinanden ofboð samrýndir.

igaar, sem ao., [f. i Gaar], í gær.

Igield, [sb. ígildi og iðgjöld], (í lögum), ein gjöld fyrir þjófstolið fje.

igjen, ao., [í gegn], 1) aptur a) = aptur á móti: Han elſker hende, og hun ham i. — b) = að nýju, (sb. á nýja leik): Nu er han der i. þarna er hann kominn aptur. — Gaae i. ganga aptur. — c) aptur á sama stað: Han gik, og vil komme i. (ætlar að koma aptur) om en Time. Tage i. (taka aptur) hvad man har givet. — 2) eptir: Der er ikke meget i.

igjenføde (í guðsorðabókum) = gjenføde.

Igjenfødelſe, án ft., sk., (í guðsorðabókum) = Gjenfødelſe.

igjengive (fornl.) = gjengive.

igjenkalde, ás., (fornl.) = gjenkalde.

Igjenkaldelſe, sk., (fornl.) = Gjenkaldelſe.

igjenkræve (fornl.) = gjenkræve.

igjenlevende, [sb. leve], = efterlevende (sb. efterleve 1).

igjenløſe, a) = løskjøbe. — b) endurleysa.

Igjenløsning, sk., það að igjenløſe.

igjennem, [í gegnum f. í gegn um], I) fs., A) fyrir framan nafnið, a) í gegnum: Kuglen gik i. Muren. Regnen er trængt i. alle mine Klæder jeg er öldungis gagndrepa. Solſtraalerne kunne ikke trænge i. Taagen sólarinnar nýtur ekki við. Slaae (hugge) ſig i. Fjenden. — See i. et Glas. Kige i. et Hul (sb. inn um, út um, niður um, upp um). — See i. Fingre med een hilma yfir með e-m. — b) yfir: Vade i. en Sump. — c) um: Veien falder i. Byen liggur um borgina. Kjøre i. Gaderne aka um strætin. Ride i. en Skov. Reiſe i. et Land. — B) fyrir aptan nafnið, 1) eiginl., í gegnum: Stikke een i. med ſin Kaarde leggja sverðinu í gegnum e-n. Hugge noget i. höggva e-ð í sundur. — 2) um tíð: Hele Dagen i. liðlangan daginn. Hele Ugen i. alla vikuna. Hele Maaneden i. Et heelt Aar i. (allt árið út í gegn). Fordømt til at trælle for andre ſit Liv i. alla æfi sína. — 3) óeiginl.: Gaae noget i. bera (lifa) e-ð af; sb. drífa á dagana. — II) sem ao., 1) eiginl.: Man ſlipper vel etſteds i. líklega má komast e-rstaðar í gegnum eða yfir. — 2) óeiginl.: Slaae ſig i. bjarga sjer, komast af.

igjentage, ás., (í guðsorðabókum) = gjentage.

Igle, ft. -r, sk., [sb. ígul-l], blóðsuga.

Iglesætning það að setja blóðsugur á mann.

*Ignorant, ft. -er, kk., = Stymper.

*Ignorants, sk., fákænska, fávizka, fáfræði.

*ignorere, ás. 1, vilja ekki kannast við.

Igt, án ft., sk., (í almúgatali) = Gigt.

ih! mo., = ei! og tíðkanlegra.

ihefte, ás., festa e-ð inn: De ved Enden iheftede Blade høre ikke til Skriftet ſelv.

ihjel, ao., [í hel], til bana, til dauðs: Stikke (ſkyde) een i. Slaae een i. drepa (vega) e-n. Drikke (arbeide) ſig i. drepa sig á drykkjuskap (vinnu). Lee ſig i. springa af hlátri.

ihjelſkyde, ás., skjóta e-n til bana.

ihjelſlaae, ás., drepa, vega.

ihjelſtikke, ás., leggja e-n (t. a. m. spjóti) til bana.

ihu, sem ao., [f. i Hu], ekki haft nema í orðatiltæk. komme noget i. minnast e-s.

ihukomme, ás., láta sjer koma e-ð í hug, rysja e-ð upp fyrir sjer, minnast e-s: I. Velgjerninger. Ihukommes vera að minnum haft. — b) muna eptir e-u = rækja e-ð: I. ſine Pligter.

ihukommelig, ft. -e, e., minnilegur, minnisstæður.

Ihukommelſe, án ft., sk., minning, endurminning: Dette gjører til min I. gjörið það í mína minning. Sine Pligters I.

ihægte krækja fati: Trøien er ikke ret ihægtet.

Ihændehaver, ft. -e, kk., sá sem hefur e-ð (einkum skuldabrjef) í vörzlum sínum, (sb. hafa e-ð með höndum, hafa hönd að e-u, vera handhafi að e-u): Obligationer, lydende paa Ihændehaveren.

ihængende, [sb. hænge], = paaſtaaelig.

Iil, án ft., sk., hraði, flýtur, snatur.

Iilbud sendimaður sem á að flýta sjer, (snarfari).

iilfærdig sem flýtir sjer (um of), fljótur á sjer, fljótvirkur, hvaðvirkur, flaustursamur. — b) gerður í skyndi, sem hrapað er að.

Iilfærdighed, án ft., sk., of mikið fljótlæti, óðagot.

Iilreiſe flýtiferð.

iilſindet = haſtmodig; líka fljótur á sjer.

Iilſindighed, án ft., sk, bráðlyndi, snögglyndi; of mikið fljótlæti.

Iilſkrift, sk., skyndiskript (haft í eiginl. merk.).

Iilſkriver skyndiskrifari.

iilſom, ft. -me, e., um e-ð sem fram fer eða við ber, skjótur, fljótur, hraður.

Iis, án ft., sk., [ís-s], ís, klaki, svell: Der er I. paa Vandet vatnið er lagt. Iſen kan endnu ikke bære er ekki heldur enn. — b) eins konar frosið sælgæti.

Iisbaad ísferja (t. a. m. á Beltissundi): Gaae over Bæltet med en I. (fara yfir sundið á ísferju).

Iisbad ísbað.

Iisbane svell til að aka eptir eða renna sjer fótskriðu.

Iisbeen = Skambeen.

Iisbjerg, a) jökull. — b) hafíssjaki.

Iisbjørn = Hvidbjørn.

Iisblink, sk., grænlenzkur jökull.

Iisbom timburstokkur til að hlífa e-u (t. a. m. brú) við jakaburði.

Iisbrage, sk., jökulsprunga.

Iisbro brú sem lögð er á ís.

Iisbrod (eða Iisbrodde), ft. -brodder, a) mannbroddur. — b) skafl á skeifu.

Iisbrodde sjá Iisbrod.

Iisbrud, [sb. ísabrot], a) leysingar. — b) jakaburður. — c) = Brudføre.

Iisbræ, sk., [-bræ af breið eða breiða?], skriðjökull.

Iisbrækker, ft. -e, sk., staur eða stöpull til hlífðar við jakaburði.

iisbrændt, [sb. brænde], (um jörð), sem ekki sprettur af því ís hefur legið þar of lengi.

iisbunden, [sb. binde], frosinn, freðinn; lagður.

Iisbæger ílát sem ís (Iis b) er borðaður úr.

Iisdrev = Iisdrift.

Iisdrift jakaburður.

Iisdrik ískaldur drykkur.

Iisdække ísar.

iisdækket, [sb. dække], lagður (ísi).

Iisfiſkeri fiskveiði undir ísi.

Iisfjeld jökull.

Iisflage ísjaki.

Iisform ílát sem ís (Iis b) er búinn til í.

iisfri auður = þíður.

iisfroſſen, [sb. fryſe], freðinn; lagður; hjelaður: Iisfrosne Vinduer.

Iisfugl (fugl) *alcedo ispida.*

iisfængſlet, [sb. fængſle], (skáldl.), isfjötraður.

Iisgang, a) jakaburður: Broen er beſkadiget ved I. — b) vök sem höggvin er svo að skip komist inn eða út.

Iisgarn net sem haft er til fiskveiða undir ís.

iisglat glerháll.

iisgraa ísgrár.

iisgroet, [sb. groe], (skáldl.), ísgróinn.

Iisgrube = Iiskjelder.

Iishav íshaf (einkum hið nyrðra).

Iishud hlífðarborð utan á skipum er sigla til íshafanna.

Iiskalv eins konar frostsprunga í trje.

Iiskamp ísstykki.

Iisklage, [-klage af klaki], jaki.

Iisklint = Iisfjeld.

Iisklippe klettur sem er fullur af ís.

iisklædt, [sb. klæde], sem er undir ís.

Iiskløft íssprunga; jökulsprunga. — b) frostsprunga í eikitrje.

Iiskrav krap, krapi.

iislagt, [sb. lægge], íslagður.

Iislæg, kl., ísalög.

Iislægning = Iislæg.

iisne (líka isne) (er og har), h. s. 1, 1) sjaldh. í eiginl. merk., frjósa. — 2) óeiginl., a) persónulegt, fá í sig hrylling eða kuldahroll: Blodet iisnede i mine Aarer það var eins og mjer rynni kalt vatn á milli skinns og hörunds. — b) persónulaust: Det iisnede i mig af Skræk (sb. a). Det iisnede i mine Tænder það kom í mig tannakul.

Iisplov eins konar verkfæri til íshöggs.

Iispol (skáldl.) = Nordpol.

Iispoſt vörður á ísi.

Iispæl hlífðarstaur við jakaburði.

Iisſav ísasög.

Iisſko mannbroddur.

Iisſkorpe skæningur.

Iisſkred = Sneeſkred.

Iisſlag ísing, frostrigningur (Björn).

iisſlagen, [sb. ſlaae], (sjaldh.), snjóbarinn.

Iisſpore mannbroddur.

Iisſtykke jaki: Svømme omkring i Havet paa et I.

iisſtædig (um hest), ísragur.

Iisſukker sikursmelta (utan á kryddbrauði).

Iistap frostdingull.

Iisvaage vök.

Iisvagt = Iispoſt.

Iisvand ísvatn, jökulvatn.

Iisvinter ísavetur.

ikke, ao., [ekki], ekki: Jeg har i. flyttet Bordet. — Jeg er i. aldeles fornøiet med ham mjer líkar ekki alls kostar við hann. Jeg er aldeles i. fornøiet med ham mjer líkar alls ekki við hann. I. alene ....; men .... ogſaa ekki að eins ....; heldur .... einnig; eða — ikke alene — er ekki snúið, en og .... þar á ofan (þar að auki) er sett f. men .... ogſaa. — Han har i. engang betroet ſin Kone det hann hefur ekki sagt konunni sinni frá því, því síður (eða hvað þá) öðrum! eða það er ekki svo mikið um, að hann hafi sagt o s. frv. — Han er i. engang velhavende, langt mindre rig, eða h. e. i. e. v., end ſige rig hann má ekki heita efnaður, því síður (eða hvað þá) ríkur! — I. heller eða heller i.; sb. heller a. — Han har i. mindre end tre Rideheſte hann hefur þrjá reiðhesta, (sb. það er sízt að því, það má ekki minna gagn gera, eða þvíuml.). — I. nær ſaa god ekki nærri (eða nærri því) eins góður. — I. nok, at han har ødet ſine Penge; men ogſaa Helbreden har han tilſat hann hefur bæði eytt því sem hann átti, og þar á ofan farið með heilsuna. — Det er i. om eða der er i. noget om eða det er i. ſaa það er ekkert tilhæfi (engin tilhæfa, engin hæfa) í því. — I. ſaa er ekki svo (það)? — I. ſandt? Du følger med os i Dag þú kemur með okkur í dag? (eða) er ekki það? eða þú kemur sjálfsagt með okkur í dag? — Stundum er ikke ſandt? haft eins og þetta segi jeg, eða þvíuml., á ísl., til að sýna, að maður fallist á það, sem annar segir. — I.? eða i. det? á? (t. a. m. han er endnu ikke kommen. — I? eða i. det?). — I. andet segðu ekki lengur! — I. desmindre allt fyrir það, öngvu að síður, samt sem áður.

ikkun, ao., [ikke uden], í bókum = kun (einkum a, b), nema fyrir framan neitun.

iklæde klæða, skrýða: I. og afklæde ſig. Hun var iklædt ſin Sørgedragt.

Iklædning, sk., það að iklæde.

ild, ft. -e, e., [ill-r; sb. góðs eða ilds, El.], (úrelt), illur, o. s. frv.: I. Hund har Ar i Næſe opt fær grimmur hundur rifið skinn, orðskv.

Ild, ft. ýmist eins og et., eða -e, en hvorttveggja sjaldh., og einkum hið síðara, sk., [eld-r], eldur: Læren om Ilden og Lyſet. Slaae I. slá eld. Tænde I. op kveikja eld, gera eld. Gjere I. paa leggja að. Han ſkyer hverken I. eller Vand hann er fífldjarfur. — Der er I. løs i Byen eldur laus (Fms.); sb. Ildløs. Sætte I. paa et Huus kveikja í húsi. — b) skothríð úr bissum: Give I. (hleypa af, skjóta) paa Fjenden. Føre Soldaterne i Ilden (fara með liðið í skotmál). Bringe Fjenden i en dobbelt I. (kvía óvini sína með skotum, koma þeim í skotkví). Han gik modig i Ilden hann gekk fram djarflega. — c) ljómi: Diamantens I. — d) óeiginl.: Vredens I. grimmdarreiði, heipt; (sb. bálreiður). Kjærligheds I. ástar eldur. — Et Digt fuldt af I. og Liv (kvæði fullt af eldlegu fjöri). — Den gamle Mand har endnu megen I. það er mikið fjör í honum enn.

ildagtig, ft. -e, e., eldlegur: Ildagtige Luftſyn.

ildbagt, [sb. bage], bakaður yfir eldi.

ildbeſtandig sem þolir eld, sem stenzt elding (sb. Grágás).

Ildbeſtandighed, án ft., sk., það að vera ildbeſtandig.

Ildbjerg eldfjall.

ildblandet, [sb. blande], eldblandinn.

Ildblik eldlegt augnaráð.

Ildbrug elding (t. a. m. ok skipti svá elding sem áðr hefir verit, Grágás; sb. arineldur, Gþl. 376).

Ildbuk hlóðagrind (til að setja e-ð á; sb. Buk, sk., 2, c).

Ildbækken glóðarker: Varme en Stue ved et I.

Ilddamp reykjarcimur.

Ilddyrkelſe eldsdýrkun.

Ilddyrker, ft. -e, kk, eldsdýrkandi.

ilde, s. 1, [elda], a) h. s., elda, kynda: I. under en Kedel. I. ſtærkt i Ovnen. — b) ás., heita, kynda: I. (kynda) en Ovn. I. (heita) en Badſtue.

ilde [illa], miðstig værre [verra, einkunnar miðstig í hvorugkyni], efsta stig værſt [verst], ao., illa, o. s. frv.: Handle i. mod een. Tænke i. om een ætla e-m illt. Det gik ham i. það fór illa fyrir honum. Komme i. af Dage fá illan dauðdaga. Det var i. (það var illa farið), at han ei var tilſtede. I. faren illa staddur. Det lugter i. það er óþefur af því. Du ſidder i. það fer illa um þig (þar sem þú situr). Du gjør i. i, ikke at (þú gerir illa — eða það er rangt gert —, að þú skulir ekki) høre hans Raad. Bære ſig i. ad med noget fara ólaglega (klaufalega) að e-u. Det klæder (lader) i. það fer illa á því. Tage noget i. op misvirða e-ð. Være i. tilfreds med noget una e-u illa. Fare i. (sb. fare B, c). Høre i. for noget vera lýttur fyrir e-ð, (sb. høre I, 2, g).

Ildebefindende það að manni líður illa (til heilsu; sb. ónot, sóttarumleitun).

Ildebrand, [eldibrand-r], a) (í tali) = Brændſel. — b) = Ildsvaade, Ildløs.

Ildebrændſel = Brændſel.

ildebannet, [sb. danne], ólögulegur.

ildeklingende, [sb. klinge], sem lætur illa í eyrum.

ildelugtende, [sb. lugte], illa þefjaður, daunillur.

ildelydende, [sb. lyde], = ildeklingende.

Ilder (líka ritað Iller), ft. -e, sk., (hreisikattartegund) *mustela putorius.*

Ilderfælde gildra til að veiða *mustela putorius* í.

Ilderſkind skinn af *mustela putorius.*

ildeſindet illviljaður.

ildeſmagende, [sb. ſmage], sem óbragð er að.

Ildfad = Fyrfad.

Ildfarve eldslitur.

ildfarvet, ft. -farvede, e., eldlitaður (fornl.).

ildfaſt sem eldur vinnur ekki á, sem þolir eld, sem stenzt elding: I. Leer.

Ildfaſthed, án ft., sk., það að vera ildfaſt.

Ildfork skörungur, sem er eins og kvísl í lögun.

ildfuld, [eldfull-r, í eiginl. merk., Kristn. 20], fjörugur, fjörlegur: Et ildfuldt Øie (Blik).

ildfængende, [sb. fænge], eldfimur.

Ildgitter grind til að setja fyrir eld.

Ildgjerning (fornl.), illvirki (kl.).

Ildgjerningsmand (fornl.), illvirki (kk.).

Ildglands eldsbirta.

Ildgniſt neisti, eldsneisti.

Ildgrube eldstó, hlóðir.

Ildgryde eins konar pottur sem hafður er fyrir hlóðir.

Ildhage = Brandhage.

Ildhav eldbreiða (bál sem er mikið um sig).

Ildhede eldshiti.

Ildhjul eldhjól (í flugeldagjörð).

Ildhuus eldhús (í Norv.).

Ilding (líka Ildning), sk., það að ilde (sb. elding, Grágás).

Ildkar, ft., eldsgögn.

Ildkaſſe eldberi.

Ildklemme = Ildtang.

Ildklode eldhnöttur.

Ildkraft sú náttúra (e-s hlutar) að ala eld.

Ildkrands = Vegkrands.

Ildkurv eins konar eldsílát í ofni eða vita.

Ildluft lopttegund sem einkenl. elur eld.

Ildløs, sk., [sb. varð eldr lauss, Fms.], (í tali), eldsbruni (í húsi): En ſtor I.

Ildmaling uppdráttar mynda á e-ð sem þolir eld til að brenna þær síðan inn í það.

Ildmørſer = Fyrmørſer.

Ildning sjá Ilding.

ildnærende, [sb. nære], sem elur eld: Et i. Stof.

Ildoffer brennifórn.

Ildpande eldpanna (P. þ., sb. B. H.) til hýbýlabótar.

Ildplade = Fyrplade.

Ildpotte glóðarpottur (til að bita sjer á fótunum við).

Ildprøve raun (e-s hlutar) í eldi eða við eld; járnburður.

Ildpulver eins konar dupt sem kviknar af sjálfu sjer þegar loptið kemur að því.

Ildpuſter físibelgur.

Ildrage verkfæri til að ná eldinum með út úr bakaraofni.

Ildregn neistaflug.

ildrig (eldmikill), skáldl. f. bjartur.

Ildriſt málmgrind sem eldurinn er hafður á í ofni.

ildrød eldrauður (B. H., P. þ.).

Ildrør eldpípa (P. þ.). — b) aflhólkur.

Ildsfare eldsvoði (voði af eldi): Redde et Huus fra I.

Ildsgniſt eldsneisti: „Af en liden I. bliver en ſtor Hob Gløder“ opt verður mikill eldur af litlum neista.

Ildſkaar pottbrot sem borin er glóð á.

Ildſkee járnspónn til að bera eld í.

Ildſkjerm eldskýla (sem sett er fyrir eld eða ofn).

Ildſkuffe verkfæri til að (skara í eld með og) taka eld í.

ildſky hræddur við eld eða skot (sb. Ild b).

Ildſlange eins konar flugeldur.

Ildslue eldslogi.

Ildsnød eldsvoði (sem nauð er menn komast í; að sínu leyti eins og Havsnød).

ildſprudende, [sb. ſprude], sem gýs eldi: Et i. Bjerg.

Ildſprudning, ft. -er, sk., (sjaldh.), eldgos, eldsuppkoma.

Ildſted eldstó.

Ildſtedſkat skattur af arni hverjum.

Ildſtraale eldsgeisli.

ildſtribet (sem er) með eldlegum röndum.

Ildſtrøm bál sem færist áfram, (sb. eldsgangur, og eldurinn les — eða læsir — sig).

Ildsvaade eldsvoði, eldsbruni.

Ildſvælg (í tiguglegu orðfæri), fallbissa.

Ildtang eldtöng.

Ildtræk súgur (t. a. m. í ofni) svo að eldur geti brunnið.

Ildtønde tunna sem kveikt er í til fagnaðarelds.

Ildtørſt (skáldl.) eldlegur (ógurlegur) þorsti.

ildvarig sem eldurinn vinnur seint á.

Ildvifte = Fjædervifte.

ildvillig (úrelt), illviljaður.

ile (har), h. s. 1, skunda: Han ilede (flýtti sjer, hljóp, skauzt, o. s. frv.) ind i Huſet. I. een til Hjelp skunda til liðs við e-n. Et ilende Sendebud (sendimaður sem flýtir sjer eða fer hart; sb. Ilbud). I. med noget flýta sjer að e-u eða með e-ð; vinda að e-u. — En ilende Fart hröð ferð.

Ilen, án ft., sk., það að ile (hraði, flýtir).

iligemaade, ao., [þ. e. i lige Maade, eins og stundum er ritað], sömuleiðis, slíkt hið sama.

Iling, ft. -er, sk., [sb. él], = Byge: Vi fik en I. paa os underveis.

Ilingsveir = Bygeveir.

*illegal, ft. -e, e., = ulovlig, lovſtridig.

*illegitim, ft. -e, e., = uretmæsſig, uberettiget; uægte (um börn).

Iller sjá Ilder.

*illiberal, ft. -e, e., ódrengilegur; sem vill að öðrum sje haldið í ófrelsi (einkum þjóðlegu).

*illudere, ás. 1, leika á, hæðast (draga dár) að e-m.

*Illuminat, ft. -er, kk., sjáandi (í háði).

*Illumination, ft. -er, sk., það að illuminere.

*illuminere, ás. 1, a) lýsa e-n stað til viðhafnar: Hele Byen var illumineret. — b) birta (uppdrætti, þ. e. draga í þá liti; sb. Fms. IV, 277).

*Illuſion, ft. -er, sk., sjónhverfing, missýning, (einkanl. í andlegum efnum).

*illuſoriſk, ft. -e, e., sem lýtur að missýningum, sem gerir missýningar, sem ekki er annað enn missýningar; gerður til málamyndar.

*imaginair, ft. -e, e., sem maður býr til í huga sínum; sem ekki er nema hugarburður.

*Imagination, sk., ímyndun; ímyndunarafl; hugarburður.

*imaginere, ás. 1, gera sjer e-ð í hugarlund.

imedens, [sb. meðan, á meðan], a) st., (líka medens), á meðan = meðan: I. jeg ſad og ſkrev. — b) ao., (í tali) = imidlertid a: Lad os i. hvile os lidt eigum við að hvíla okkur dálítið á meðan (ekki tómt meðan nú á dögum).

imellem, [í millum], A) fs., (líka mellem), milli, á milli, í milli, millum, á millum, í millum, (en meðal, á meðal, í meðal eru fremur = iblandt), o. s. frv., 1) eiginl.: Hun gik i. begge ſine Brødre. Hun ſatte ſig i. dem. — Der er ſex Miil i. Kjøbenhavn og Helſingør (=frá Kaupmannahöfn til Helsingjaeyrar). — 2) um tíð: Han er i. 18 og 20 Aar eldri enn 18 vetra og yngri enn tvítugur. Kyndelmiſſe falder ind i. Juul og Faſtelavn. — I. Paaſke og Pintſe er ſyv Uger frá páskum til hvítasunnu eru sjö vikur. — I. Aar og Dag allt árið. — 3) óeiginl., a) fyrir framan nafnið: Svæve i. Haab og Frygt. Det ſtaaer i. begge það er hvorttveggja til; líka það er svona milli húsgangs og bjargálna. — I. os ſagt okkur um að tala, þjer að segja. Det bliver i. os þú stingur hjá þjer. — Der har altid herſket Enighed i. dem þeim hefur ætíð komið vel saman. Der er Krig i. disſe Stater. Stifte Splid i. (spilla á milli) Ægtefolk. — Der er ſtor Forſkjel i. dem það er mikill munur á þeim, þeirra er mikill munur. Der er Forſkjel i. (það er tvennt ólíkt eða sitt hvað) at tale og at handle. Gjøre Sammenligning i. to Ting bera tvennt saman. — De deelte det i. ſig skiptu því með sjer. — b) fyrir aptan nafnið: Han ſkal dømme os i. um okkart mál. Der er kommet dem noget i. þeim hefur borið nokkuð á milli. — B) sem ao., stundum: „Jeg taler i. uden at tænke.“ Jeg kommer engang i. stöku sinnum.

imellemſtunder, ao., = imellem B.

imidlertid, ao., a) á meðan (t. a. m. í orðunum skrepptu heim! jeg skal bíða hjer á meðan). — b) hvað um það, hvað sem því líður, (sb. alligevel, desuagtet).

*imitere, ás. 1, líkja (herma, stæla) eptir e-u.

*immanent, ft. -e, e., (eiginl. ho. nál. t.), sem er andlega í e-u.

*Immanents, sk., það að vera andlega í e-u.

*immateriel, ft. -le, e., andlegur = sem ekki er af líkamlegu efni.

*Immatriculation, sk., það að immatriculere.

*immatriculere, ás. 1, skrá (gera skrá — þ. e. registur — um); sjer í lagi skrá (taka) e-n í stúdenta tölu.

*Immatriculering, sk., = Immatriculation.

immer, þjóðv. ao., = altid.

*immobil, ft. -e, e., fastur = óbifanlegur.

*Immobilier, ft., fasteignir.

*immoderat, ft. -e, e., óhóflegur, vanstilltur.

*Immoderation, sk., óhóf, vanstilli, ofurkapp.

*Immoralitet, sk., = Uſædelighed, Ryggesløshed.

*immoraliſk, ft. -e, e., = uſædelig.

*Immunitet, sk., það að vera numinn undan e-u, einkum skattgjaldi, (sb. Frihed 2, a).

imod, fs., [sb. í mót], A) (líka mod; sb. mót), fyrir framan nafnið, 1) eiginl., móti (á móti, í móti, mót, á mót, í mót) e-u, o. s. frv., a) með hreifingu, α) þar sem ekki er sagt, að hreifingin komist að því, sem hún stefnir á: Han rakte Haanden ud i. mig. Vi ſeilede i. Øſten í austur. Fjenden rykkede i. Staden til borgarinnar. — β) þar sem hreifingin kemst að því, sem hún stefnir á: Løbe Panden i. en Væg reka ennið á sjer á vegg. — γ) í öðrum eins dæmum og: Seile i. Strømmen (Vinden). — b) án hreifingar: Huſet vender i. Nord í norður, til norðurs. — 2) um tíð, undir, (sb. hvern vetr í mót jólum): I. Aften. — I. Enden af Bogen (þegar komið er aptur að niðurlagi bókarinnar, þ. e.) aptarlega í bókinni. — 3) óeiginl., a) móti (á móti, í móti, mót, á mót, í mót) e-u, og þvíuml., α) um skipti, (sb. at hann myndi eigi þiggja, nema annat fè kæmi í mót), líkt og hið forna við með þiggj., nú fyrir með þol.: Have en Gaard til Brug i. en aarlig Afgift. Jeg betalte ham Pengene, i. hans Beviis jeg greiddi honum peningana, og fjekk hjá honum kvittun. Han blev løsladt i. at ſtille Sikkerhed með þeim hætti, að hann setti veð fyrir sig. Sætte (vedde) ti i. een veðja tíföldu við það, sem hinn veðjar. — β) um samanburð: Holde en Ting i. en anden bera e-n hlut saman við annan. Døden er intet i. (í samanburði við, hjá því sem) et ſmertefuldt Liv. — γ) um gagnstaðleik: Dette er i. mine Grundſætninger gagnstætt þeim. Det ſkete i. min Villie það var mjer í móti skapi; mjer varð það óviljandi. Gjøre noget i. eens Villie að e-m nauðugum. Men derſom han i. Forventning (eða Formodning) ſkulde en ef svo skyldi ólíklega fara, að. — Han havde endeel i. ſig hann átti æði marga mótstöðumenn. — δ) um mótstöðu eða vörn, á hendur e-m, í gegn e-u, líka við með þol. eða þiggj., fyrir með þiggj.: De gjorde Oprør i. Kongen. Kæmpe i. Overmagten berjast við ofurefli. Forſvare ſig i. Fjenden hrökkva við óvinum sínum. Søge Ly i. Uveir. — b) við e-n, α) í gegn e-m eða e-u (t. a. m. í orðunum: þar eru alls kyns trè ok aldin í gegn meinum manna): Et Middel i. Feber. — β) í orðatiltæk. tage i. noget taka við e-u, þiggja e-ð. — c) við e-n eða e-ð: Være god i. een vera góður við e-n, vera e-m góður. Være oprigtig i. een vera einlægur við e-n. Gjøre vel i. een láta sjer farast vel við e-n, gera e-m vel til. Ulydighed i. Forældre. Ligegyldighed i. Trudſler (það að hræðast ekki hótanir). — B) fyrir aptan nafnið, 1) fornl., eiginl., = i Møde: „Og vandrer den flygtende Skare i.“ — 2) óeiginl., um e-ð mótdrægt: Være een i. vera e-m mótdrægur (mótfallinn). Det er mig i. það er mjer í móti skapi, mjer er ekki um það. — Gjøre een i.

gera á hluta e-s, styggja e-n. Dommen faldt ham i. málið fjell á hann. Det har jeg ikke noget i. þar er jeg ekki maður á milli.

*impaſſabel, ft. impaſſable, e., = ufremkommelig.

*Imperativ, ft. -er, kl. og sk., skipunarháttur.

*Imperfectum, kl., þáleg tíð, þálegur tími.

*imperial, (eiginl. ft. -e, e., keisaralegur; en er varla haft, nema) sem fremri liður í samsettu orði, einkum í Imperial-Folio stærsta tveggja blaða brot, og Imperial-Papir pappír í stærstu örkum.

*Imperial, ft. -er, sk., gerzkur gullpeningur hjer um níu spesíur að verði.

*Imperſonale, kl., persónulaus sögn.

*imperſonel, ft. -le, e., = uperſonlig.

*Impertinence, án ft., sk., óskammfeilni, o. s. frv.

*impertinent, ft. -e, e., hortugur, svörull, óskammfeilinn.

*Impietet, sk., guðleysi; ræktarleysi.

*implicere, ás. 1, flækja, bendla.

*imponere, ás. 1, (eiginl. leggja e-ð á), ægja e-m.

*Import, sk., = Indførſel a.

*important, ft. -e, e., áríðandi; einnig, í tali, arðsamur.

*impoſant, ft. -e, e., stórkostlegur, mikilfenglegur.

*impracticabel, ft. impracticable, e., = ugjørlig, uudførlig.

*imprimatur, eiginl. 3. pers. et. í afleiðingarh. núl. t., prentist; en Imprimatur, sem kl. nafn, prentleyfi ritvarðar (sb. Cenſor b, α).

*Impromptu, kl., e-ð sem mælt er af munni fram eða gert án undirbúnings.

*Improviſator, ft. -er, kk., talandi skáld.

*improviſere, ás. 1, mæla e-ð af munni fram; gera e-ð umhugsunarlaust eða án undirbúnings.

*Impuls, ft. Impulſer, sk., eiginl. hrinding; það að ýta undir e-n eða að e-u.

*Impunitet, sk., = Strafløshed.

*imputere, ás. 1, kenna e-m um e-ð, bera e-ð upp á e-n.

imøde sjá greinina um Møde.

*inaugurere, ás. 1, = indvie a.

*incaminere, ás. 1, hefja mál í dómi.

*Incarnation, sk., holdgun, holdtekja.

*Inceſt, sk, = Blodſkam.

*inchoativ, ft. -e, e., sem lýtur að byrjun.

*Inciſion, ft. -er, kl., skurður (einkum sem gerður er í hold); skora.

*Incitament, ft. -er, kl., = Pirremiddel.

*incitere, ás. 1, = anſpore, pirre.

*Inclination, ft. -er, sk., halli (einkum segulnálar). — b) óeiginl., α) ástarþokki. — β) sú eða sá sem e-r hefur ástarþokka til.

*inclinere, h. s. 1, hallast (einkanl. um segulnálina). — b) óeiginl., vera hneigður fyrir.

*incluſive, ao., að hvorutveggja með töldu (sb. excluſive).

*incognito, ao., á laun, (sb. huldu höfði), með annarlegu nafni, í dularbúningi. — Incognito, sem kl. nafn, það að láta ekki bera á hver maður sje. — þessi orð eru einkanl. höfð um stórhöfðingja, þegar þeir eru á ferðalagi, og breyta nafni sínu eða nafnbót.

*incommodere, ás. 1, ónáða.

*Incompetence, sk., það að vera óhæfilegur til e-s eða eiga ekki með e-ð.

*incompetent, ft. -e, e., óhæfilegur, sem ekki á með e-ð.

*incomplet, ft. -te, e., sem í (eða á) vantar.

*inconſequent, ft. -e, e., rangt ályktaður; sjálfum sjer ósamkvæmur.

*Inconſequents, sk., það að vera inconſequent.

*inconvenient, ft. -e, e., óhægur; ótilhlýðilegur.

*Inconvenients, ft. Inconvenientſer, sk., = Ulempe.

*Incorporation, sk., það að incorporere.

*incorporere, ás. 1, = indlemme.

*incorrect, ft. -e, e., rangur, ónákvæmur.

*incurabel, ft. incurable, e., ólæknandi.

*Incurſion, ft. -er, sk., (eiginl. innhlaup), óvina árás.

ind, ao., [inn], 1) eiginl., a) inn: Gaae i. i Huſet. Gaae i. ad (eða af) Døren inn um dyrnar. See i. af Vinduet inn um gluggann. — Slaae Ruder i. brjóta glugga (að utan). — Han tog ham i. (inn, þ. e. inn í húsið) med ſig. — Seile i. i Øſterſeen. — Tage noget i. at ſvede paa (bergja læknisdómi til svita). — b) þar sem því er sleppt á ísl.: Reiſe i. til Byen fara til borgarinnar. — c) upp: Hæren trak ſig dybere i. i Landet. — De lagde Skibet lige i. ved (öldungis upp að) Bulværket. Trykke een i. til (upp að) Væggen. Løbe een i. paa Livet hlaupa að e-m. — 2) um tíð: I Dag gaaer Aaret (Maaneden) i. gengur inn (Skuggsjá, Rímb.). Juledag falder i. paa en Løverdag (jóladaginn ber á — eða upp á — laugardag) i Aar. Det faldt meget beleilig i. það bar vel í veiði. — Aar ud og Aar i. ár frá ári. — 3) óeiginl.: Falde een i. i hans Tale grípa fram í fyrir e-m. — Det faldt mig i. mjer datt það í hug. — o. s. frv.

indaande, ás., a) draga e-ð að sjer með andanum: I. reen Luſt. — b) i. een noget skjóta e-m e-u í brjóst.

indad, ao., inn á við: Den Side, ſom vender i. (sem inn snýr), er den ſmukkeſte. Bøie noget i. brjóta inn af e-u. Gaae i. paa Benene vera innskeifur.

indage, ás., aka e-u heim: I. Korn.

Indagning, sk., það að indage.

indanke, ás., skjóta máli undir æðra dóm: I. en Sag til en høiere Ret.

indarbeide, ás., koma e-u inn í e-ð með mikilli fyrirhöfn: I. (grafa, búa til) Figurer i Staal. — Óeiginl.: I. ſig i en Sag komast niður í e-u.

indarrig (í tali) bál-vondur.

indartet, [sb. arte], (sjaldh.) = medfødt.

indavle fá jarðargróða heim, (sb. heyja): Han har indavlet (fengið) mindre Korn i Aar, end i Fjor.

Indavling, sk., heyskapur og uppskera; líka allur sá jarðargróði sem fengizt hefur.

indbaade flytja e-ð að á bátum eða smáskipum.

indbage láta e-ð ætt (t. a. m. deig) utan um annan mat og baka síðan allt saman: Indbagte Høns. Frugter, indbagte i Sukker.

indbanke, ás., slá e-ð í: I. et Søm.

Indbark innri börkur á trje, (sb. Baſt).

indbede, ás., [bede = biðja], = indbyde.

Indbefatning, sk., það að indbefatte.

indbefatte ná yfir: Dette Rige indbefatter følgende Landſkaber í því ríki standa (eru) þessi fylki (sb. Fms. VII, 300). Det er indbefattet under (það stendur í) Regnſkabet. I. meget i faa Ord vera stuttorður og gagnorður.

Indbegreb, kl., það að taka e-ð (sem er fleira enn eitt) í einu lagi. — b) það sem er tekið í einu lagi: Et I. af den hele Lære om Electriciteten allt það sem kennt er um rafmagnið.

indbegribe ná yfir; telja e-ð með e-u.

Indberetning, sk., skýrsla: Han ſkrev en vidtløftig I. herom.

indberette rita skýrslu um: I. en Sag for Øvrigheden skýra yfirvaldinu frá e-u. I. noget til Cancelliet.

indbetale greiða, gjalda, borga.

indbilde ímynda e-m e-ð, a) i. ſig noget merkir stundum ætla á e-ð, t. a. m. jeg ſegte at i. mig, hvorledes det Hele var gaaet til. — b) telja e-m trú um: De indbildte ham (eða de fik ham indbildt), at Kongen vilde ſee ham. I. ſig noget gera sjer e-ð í hugarlund. Han indbilder ſig at være (hann þykist vera, hann heldur að hann sje) ſyg. — Indbildt sem ekki er annað enn hugarburður: Lide af en indbildt Sygdom þykjast vera veikur. Indbildte Fortjeneſter. Fødſelens indbildte Fortrin.

Indbildning, sk., 1) án ft., a) ímyndun (það að geta ímyndað sjer e-ð): See noget ved Indbildningen. — b) = Indbildſkhed: Han er fuld af I. — 2) með ft. -er, hugarburður: Hans Sygdom er kun I.

Indbildningskraft, án ft., ímyndunarafl.

indbildſk, ft. -e, e., dularfullur (fornl.), sjergóður, sem lýtur stórt á sig, sem þykist, þóttafullur, (sb. þóttalegur): Være i. af (þykjast af) ſin Skjønhed.

Indbildſkhed, án ft., sk., dul (fornl.), þótti.

indbinde binda bók: Nogle af Bøgerne ere heftede, andre indbundne. — b) taka nautpening inn eða á gjöf: Naar Staldſtudene indbindes om Efteraaret.

indbjerge hirða jarðarávöxt: I. Sæden.

Indbjergning, sk., hirðing.

indblande blanda e-u saman við e-ð: I. fremmede Ord i ſin Tale (sletta útlenzkum orðum).

Indblanding, sk., það að indblande. Líka það að sletta sjer fram í: Hans I. i en Sag, der ikke vedkommer ham.

Indblik það að líta (sjá) inn í e-ð.

indblæſe, ás, blása e-u inn í. — Óeiginl., blása e-m e-u í brjóst, koma e-m til e-s.

Indbo, án ft., kl., = Bohave, Boſkab.

indborde, [sb. innbyrða], (sjaldh.) = indſkibe.

indbore, ás., bora e-u inn í e-ð: Ormen havde indboret ſig (jetið sig inn) i Træet.

Indboring, sk., það að indbore.

indbringe, a) eiginl., láta e-ð inn, koma e-u inn: Aabningen var ſaa trang, at Inſtrumentet ikke kunde indbringes komst ekki inn. — b) óeiginl., bera e-ð inn (sb. hvat man mèr inn bera, þótt ek segja þèr nauðsynjar mínar, þar sem þú mátt þèr öngvan fagnað): Dette Embede indbringer ikke meget (er ljelegt að tekjum). — Indbringende arðsamur: En indbringende Handel.

Indbrud, ft. eins, kl., það að brjótast inn (einkum í hús til að stela): Gjøre I. i et Huus brjótast inn í hús.

indbryde = bryde ind, (sb. vaða inn).

indbrænde, ás., svíða e-ð inn í: J. et Mærke i noget. — b) svíða mark á skepnu (einkum á hornin): „Kreature, ſom indbrændes til Græsning."

Indbrænding, ft. -er, sk., það að indbrænde.

Indbugt fjörður.

indbukke, ás., brjóta inn af e-u.

Indbukning, sk., það að indbukke.

indbyde bjóða e-m = laða (forni): J. een til Middag. — Et indbydende Syn (falleg sjón).

Indbydelſe, ft. -r, sk., boð, heimboð, laðorð (B. Hitd.): Modtage (afſlaae) en J.

indbygge, ás., reisa hús í kringum: J. en Gaard. — b) gera hús innan í öðru. — c) smíða hús innan.

Indbygger, ft. -e, kk., byggjandi (sb. barði brezkrar jarðar byggendr ok hjó tiggi): Danmark (Kjøbenhavns) Indbyggere.

Indbygning, sk., það að indbygge.

indbyrdes sín á milli, a) sem ao.: De hjalp hinanden i. — b) sem e.: J. Underviisning.

indbytte fá e-ð í skiptum.

indbære bera e-ð inn.

Indbæring, sk., það að indbære.

indbøie beygja e-ð inn á við.

Indbøining, sk., beyging inn á við.

*indcaſſere, ás., heimta saman gjöld.

inddele skipta e-u í parta: Danmark er inddeelt i Stifter, Amter og Herreder. J. ſin Tid rigtigt.

Inddeling, sk., deild (sb. fjórðungadeild, Íslendingabók), skipti.

Inddelingsgrund það sem e-u er skipt eptir (*fundamentum divisionis*).

inddige, ás., hlaða garð um e-ð fyrir vatns ágangi: J. et Stykke Land.

Inddigning, sk., það að inddige.

inddrage, ás., a) eiginl., draga e-ð inn: J. Seilene fella seglin. — b) óeiginl., gera e-ð upptækt, eða þvíuml.: Hans Godſer bleve inddragne under Kronen fjellu í konungsgarð.

inddreie renna e-ð á e-ð: J. Figurer i Elfenbeen.

inddrikke eiginl. drekka e-ð ofan í sig; en hið danska orð er tíguglegra, og sjaldan haft, nema í óeiginl. merk., t. a. m. i. Vildfarelſer med Modermelken.

inddrive, A) ás, 1) eiginl., reka (slá) e-ð inn: J. en Nagle. — 2) óeiginl., heimta e-ð saman með hörku: J. Skatter (Gjeldsfordringer). — B) h. s., reka af sjó: Det inddrevne Vrag.

Inddrivning, sk., það að inddrive A.

Inddrypning, sk., það að inddryppe.

inddryppe, ás, láta e-ð leka inn.

inddyſſe svæfa. — Óeiginl.: J. Samvittigheden.

inde, ao., [inni], 1) eiginl., a) inni: Jeg var i. i Kirken; men han blev udenfor. Lukke ſig i. paa ſit Værelſe loka að sjer. — I Dag bliver jeg i. (kyr inni); i Morgen vil jeg gaae ud. Al Sæden er i. komið í hlöðu. — Skibet frøs i. (lagði ís í kringum það). — b) uppi: Langt i. i Landet. Dybt i. i Africa. — 2) óeiginl.: Holde i. ljúka tölu sinni, þagna. — Sidde i. med Penge halda peningum (láta þá ekki af hendi). — Have noget i. hafa hönd að e-u, hafa vald yfir e-u.

indebrænde, ás, brenna e-n inni.

*indeclinabel, ft. indeclinable, e., (í málfr.), sem er án fallbreytingar.

indefryſe, haft í ho. l. t. indefroſſen sem lagt er (ís hefur lagt) í kringum.

Indehaver, ft. -e, kk., = Ihændehaver.

indeholde, ás., a) halda e-u (láta það ekki af hendi): J. noget af eens Løn. — b) et Anker indeholder (í því eru) 42 Potter. En Alen indeholder 24 Tommer í alin eru 24 þumlungar. — c) dette Skrift indeholder (í þessu riti eru) mange nyttige Sandheder.

indeklemme kreista e-ð á milli annara hluta: Han blev indeklemt imellem (varð á milli) Skjoldene. Jeg ſidder altfor indeklemt það er of þröngt um mig þar sem jeg sit.

Indeliggen innivera.

indelukke loka e-n inni, byrgja e-ð inni, (sb. ok tók Geitir við vörunni .... ok læsti í útibúri sínu): Fangerne bleve indelukkede i Taarnet. Han har indelukket ſine Bøger da han reiſte. — En indelukt Plads staður, sem gert er í kringum.

Indelukke, ft. -r, kl., petti sem gert er um: Køerne gaae i Indelukket.

Indelukning, sk., það að indelukke.

inden, [innan], 1) ao., innan, a) út af fyrir sig: Huſet blev malet baade i. og uden bæði utan og innan. — b) með fs.: Det ſkete i. for diſſe Vægge innan þessara veggja. J. for (fyrir innan) Byens Grændſer. Kom i. for (inn fyrir) Døren. Han har en Trøie i. for Veſten er í peysu innan undir vestinu. — J. i Skabet ere mange Rum í skápnum eru mörg hvolf. — Gaae i. om Gjerdet fyrir innan garðinn, með innanverðum garðinum. — Kline noget i. paa Døren innan á hurðina. — 2) fs, innan með eig., a) um stað: Det ſkete i. diſſe Vægge innan þessara veggja. J. Retten (fyrir dómi = fyrir dómendum). — J. Borde innanborðs, i. Gaarde innangarðs, i. Døre og i. Huſe innanhúss eru eptirleifar af innan með eig. — b) um tíð: J. kort Tid innan lítils tíma (655 XXXII). Det vil viſe ſig i. faa Dage áður enn margir dagar eru liðnir, (sb. skulu þeir ... verða brottu af Ítalía innan næstu 10 daga, Rómv.). Det maa ſkee i. Aften áður kvöld komi. J. Paaſke (fyrir páska) kommer han neppe igjen. — 3) st., áður = áður enn: J. Sol gaaer ned áður sól sezt. Ingen kan kaldes lykkelig, i. han er død enginn kann að segjast sæll, sitt fyrir endadægur.

indenad, ao., (sjaldh.), á bók: Læſe i.

indenbords, ao., innanborðs (Fóstbr.).

indenbyes, a) ao., innanbýjar, innanborgar. — b) optar sem e.: J. Folk innanborgarmenn (sb. 655 III).

indendiges, ao., fyrir innan garðinn (sb. Dige).

indendørs, ao., inni við, heima: Han drikker vel i., men aldrig uden for Huſet.

indenfor, ao., a) fyrir innan, inni fyrir: Jeg hørte ham i. — b) inn: Kom i.!

indenfra, ao., að innan: Døren maa oplukkes i.

indengaards, ao., innanbæjar.

indengjerds, ao., innangarðs.

indent, ao., innan: Skeen er forgyldt i.

indenlands, ao., innanlands (Gþl.): Reiſe i.

indenlandſk, ft. -e, e., innlenzkur, innlendur, (líka hjerlenzkur, þarlenzkur, þegar svo stendur á): J. Handel kaupskapur innanlands.

indenom, ao., fyrir innan (með e-u innanverðu).

indenrigs, haft sem e., sem er innanríkis: J. Handel (Told) kaupskapur (tollur) innanríkis. J. Gjeld ríkisskuldir við innanríkismenn.

indenſkjærs, ao. fyrir innan sker: Seile i.

indentil, ao., innanvert.

indenvolds, ao., (sjaldh.), fyrir innan borgarveggi; inn fyrir borgarveggi.

Inderdeel innri hluti.

Inderfald eins konar skipskaðlar.

Inderflade innri hliðin eða flöturinn á e-u.

Inderkjortel nærkyrtill.

inderlig, [sb. innarlig-], 1) ft. -e, e., alúðlegur, einlægur: En i. Kjærlighed (Høiagtelſe, Bedrøvelſe, Glæde). Det er mit inderligſte Ønſke. — 2) sem ao., alúðlega, einlæglega: Han havde hende i. kjær hann unni henni hugástum.

Inderlighed, án ft., sk., alúð.

Inderſaale = Bindſaale.

Inderſide innri hliðin á e-u.

Inderſte, ft. -r, kk., húsmaður (á landsbyggðinni í Danmörku).

Inderſøm saumur sem inn snýr.

Indertøi = Dræt 2, c.

Inderærme innri ermi.

indeſidde t. a. m. í i. med offentlige Midler halda þeim ólöglega (sb. inde 2).

Indeſidden innivera: Den beſtandige J. ſkader hendes Helbred.

indeſlutte, ás., a) loka að e-u, o. s. frv.: Han indeſlutter ſig ofte paa ſit Værelſe hann lokar opt að sjer þegar hann er heima. Han holder ſin Kone beſtandig indeſluttet lætur hana aldrei koma út (fyrir dyr). — Óeiginl.: Indeſluttet i ſig ſelv dulur, þegjandalegur. — b) kringja um, slá hring um: Fodfolket blev indeſluttet af Rytteriet.

indeſtaae, a) um fjemuni, standa í e-u: Capitalen indeſtaaer i Godſet. — b) i. for noget ábyrgjast e-ð.

indeſtænge stengja e-ð inni.

indevant, [sb. vænne], vanur við inniveru.

indeværende, [sb. være], sem er að líða: J. Aar þetta ár. J. Maaned þessi mánuður.

*Index, kl., skrá = registur.

Indfald, a) árás t. a. m. á e-t land. — b) e-ð sem manni dettur snögglega í hug, (sb. uppátæki): Et fornuftigt (eenfoldigt) J. — Sjer í lagi um fyndni: Han har undertiden gode J. (honum dettur stundum skrítið í hug). Et vittigt J. fyndni (orð eða uppátæki sem fyndni er í). Et artigt (laglegt) J. Et bidende (meinlegt) J.

indfalde (um tíð), a) koma: „Den indfaldende Nat nødte dem til at blive hvor de vare" þeir urðu að vera kyrrir sökum náttmyrkurs. — b) Nytaarsdag indfalder i Aar paa en Søndag nýársdaginn ber (upp) á sunnudag þetta ár. — 2) í ho. l. t. indfalden a) hruninn (einkum inn á við): En indfalden Væg. — b) sem lagt hefur af, (sb. kroppaður, líka orðinn skinhoraður): Mager og indfalden i Anſigtet magur og kinnfiskasoginn. Have indfaldne Kinder vera kinnfiskasoginn.

indfalſe, 1) festa (líma) e-ð inn í bók: J. et Ark i en Bog. — 2) grópa e-ð inn: J. et Stykke Træ.

Indfalsning, sk., það að indfalſe.

indfange ná e-n inn aptur: J. en Biſværm. J. bortløbne Slaver.

indfare ekki haft nema í orðatiltæk. komme indfarende (sb fare A, 2): Han kom indfarende i Stuen. Da Skibet kom indfarende i (brunaði inn í) Havnen.

Indfart, sk., ferð inn: En ſtor Folkeſkare lydſagede ham ved hans J. i Staden. Skibet ſtødte paa ved dets J. i Havnen þegar það renndi inn á höfnina. — b) mynni er skip ganga inn um: Denne Havn har en ſmal J. hafnarmynnið er þröngt.

Indfatning, ft. -er, sk., a) það að **indfatte**. — b) umgjörð: Et Billede med koſtbar I.

indfatte gera umgjörð um: I. et Billede i en Sølvramme. I. en Ædelſteen i Guld greypa gimstein í gull.

indfed (sjaldh.), innanfeitur.

indfile, ás., sverfa e-ð inn: I. en Ridſe i Jern sverfa skoru í járn.

Indfiling, sk., það að **indfile**.

indfiltre (sjaldh.) = **filtre**.

indfinde, ás., í orðatiltæk. i. ſig koma: Han har endnu ikke indfundet ſig med Pengene.

indflaade flytja við inn í flota eða flotum.

Indfletning, sk., það að **indflette**.

indflette, a) eiginl., fljetta e-ð í eða saman við: I. Perler i Haaret. — b) óeiginl., smeygja e-u laglega inn í e-ð: Denne Fortælling har han ſmukt indflettet i ſit Skrift.

indflikke (einkum í tali), klína (oeiginl.) e-u inn í e-ð: Han har indflikket mange uvedkommende Ting i Bogen.

Indflikning, sk., það að **indflikke**.

indflyde (er), a) eiginl., fljóta inn: Der er indflydt meget Vrag paa Stranden (það hefur rekið mikið á fjöruna). — b) óeiginl.: Jeg kan vel ogſaa lade et Ord i. i Sagen lagt orð í.

Indflydelſe, sk., óeiginl., áhrif: Luftens I. paa Menneſkets Sundhed. Have I. hos een geta miklu til leiðar komið við e-n.

indflye, h. s., (sjaldh.), flýja til e-s, flýja á náðir e-s, leita athvarfs hjá e-m.

Indflytning, sk., flutningur inn.

indflytte, ás., flytja e-ð inn.

indflyve fljúga inn: Komme indflyvende koma inn blaðskellandi.

indfolde brjóta inn af e-u.

indfordre, a) = **indkræve**. — b) stefna e-m.

Indfordring, ft. -er, sk., það að **indfordre**.

indfore dúða: I. ſig mod Kulden.

Indfragt (sjaldh.), aðflutningskaup.

indfrede, ás., umgirða mörk eða akur eða eng: I. en Mark (Skov).

Indfredning, ft. -er, sk., það að **indfrede**.

indfrie binda enda á: I. et Løfte (Tilſagn). — b) ná (með peningaborgun) e-u sem maður hefur látið af hendi: I. et Pant. I. en Forſkrivning. I. et Beviis.

indfrielig, ft. -e, e., sem bundinn verður endi á (sb. **indfrie** a). — b) sem náð verður (sb. **indfrie** b).

Indfrielſe, ft. -r, sk., það að **indfrie**.

indfroſſen, [sb. **fryſe**], (í tali) f. **indefroſſen** (af **indefryſe**).

indfulgt, [sb. **følge**], sem fylgt er inn: Han blev i. til Byen (honum var fylgt til borgarinnar) af en ſtor Skare.

indfælde auka e-u í: Her maa indfældes et heelt Stykke i Kjolen.

Indfælding (og **Indfældning**), sk., það að **indfælde**.

Indfældning sjá **Indfælding**.

Indfærd = **Indfart** a.

indfæſte, ás., a) eiginl., festa: I. et Søm. — b) óeiginl. = **fæſte** A, 2, b, α.

Indfæſtning, sk., það að **indfæſte**. — b) það sem maður gefur til að fá jörð til ábúðar: Han gav 500 Rigsdaler i I.

Indføding (fornl.), innborinn maður (sb. **indfødt**).

Indfødsret rjettindi innborinna manna (sb. **indfødt**): Han har faaet I. sömu rjettindi og innbornir menn.

indfødt, [sb. **føde**], innborinn (hvar af er innbornir menn þar töluðu sín í milli, Stjórn í 126; sb. presta, kynborinna íslenzkra, Ísll. I, 284): En i. Danſk fæðingi í Danmörku. — Gjøre Forſkjel imellem Indfødte og Udlændinge.

indføie fella e-ð inn í e-ð.

indføre, a) flytja e-ð að: I. Korn. — b) koma e-u á, (líka taka — leiða — e-ð í lög, taka e-ð upp; sb. er kristni kom út hingat til Íslands): I. nye Skikke. — c) bóka: I. et Brev i Copiebogen (skrifa það í brjefabókina). — d) skjóta e-u inn í e-ð munnlega eða skriflega: I. Vers i ſin Prædiken. — e) sýna í sjónarleik: I. virkelige Perſoner (taka menn, sem verið hafa, og sýna þá) i et Lyſtſpil. — f) í lögum, i. een i noget leiða e-n til skuldar í e-u (þ. e. búa svo um að hann geti fengið skuld sína af því): „Haver Nogen ſig i en Afgangens Jordegods .... ladet i.“ (D. L.). — g) koma e-m á framfæri.

Indførelſe, sk., það að **indføre** b—e, g.

Indførſel, sk., aðflutningur (það að **indføre** a): I. af fremmede Varer. — b) aðför í skuldamálum (sb. útbeiðslur, Gþl. 313): Gjøre I. i eens Bo.

Indførſelsdom aðfarardómur (í skuldamálum).

Indførſelsforretning sjálf aðförin í skuldamálum og sú skýrsla er um hana er gjörð.

Indførſelstold tollur af vöru sem að er flutt.

indgaae, 1) h. s. (er), a) eiginl. (fornl.), ganga inn: „I, ſom i. af diſſe Porte.“ — Indgaaende Varer vara sem að er flutt. — b) um tíð, koma, (en ekki haft, nema í ho núl. t.): I indgaaende Uge í vikunni sem kemur. — c) óeiginl.: I. med en Foreſtilling til Kongen bera e-ð upp fyrir konungi. — 2) ás., semja e-ð við e-n: I. en Pagt (Forening, Forbindelſe) med een gera samning (fjelagskap, o. s. frv.) við e-n. I. et Forbund med een gera samband við e-n. I. Forlig med een sættast við e-n. I. Ægteſkab med (ganga að) eiga. Diſſe Vilkaar vilde han ikke i. hann vildi ekki ganga að þessum kjörum.

Indgang, ft. -e, sk., 1) eiginl., a) það að ganga inn, inngangur, innganga: I. og Udgang gjennem en Port. — Have fri I. til een mega koma til e-s hvenær sem maður vill; sb. **Adgang** a. — b) staður sem gengið er inn um, dyr, göng, o. s. frv.: Een af Indgangene til Slottet. Indgangen til Landet leiðin (vegurinn) inn í landið. Gibraltar ligger ved Indgangen til Middelhavet stendur við mynni Miðjarðarhafs (eða við sund það, er siglt er um inn í Miðjarðarhaf). — 2) um tíð, innganga (sb. Rímb.), koma, upphaf: Ved Aarets I. — 3) óeiginl., a) það að fallizt er á e-ð, rómur sem gerður er að e-u (sb. **Bifald** α): Hans Foreſtillinger fandt ingen I. hos Miniſteren stjórnarherrann sinnti alls ekki fortölum hans. — b) = **Indledning** c.

Indgangspenge, ft., inngöngupeningar (sem maður borgar til að mega fara inn á e-m stað).

Indgangsret inngöngurjettur (rjettur á að fara inn á e-m stað).

Indgangsſeddel inngöngublað (til merkis um að maður megi fara inn á e-m stað).

Indgangstale undirbúningstala (sem maður flytur fyrsta í e-u embætti eða þvíuml.).

Indgangstold, (sb. **indgaae** 1, a), = **Indførſelstold**.

Indgift = **Gift** I, c: En I. af 2 Unzer.

indgive (oeiginl.), a) bera e-ð fram eða upp við yfirvöld: I. en Anſøgning (Klage). I. et Forſlag. — b) blása e-m e-u í brjóst: I. een et Anſlag. I. een Agtelſe for en Anden.

Indgivelſe, sk., a) það að **indgive** a. — β) það sem upp er borið: Efter min I. til Øvrigheden. — b) innblástur (Fas. 3, 491): Gjøre noget efter en Andens I. láta annan koma sjer til e-s.

Indgivende, kl., í embættislegu orðfæri = **Indgivelſe** a, β.

Indgivning, sk., það að **give ind** (sb. **give**): I. af Lægemidler (skömmtun læknisdóma).

Indgjeld, [sb. inngjald], skuldir sem bú á: „I. og Udgjeld“ (D. L.).

indgjenne, ás., láta inn fjenað: I. Qvæget.

indgjerde, ás., verpa garði um: I. en Mark (Skov).

Indgjerdelſe, sk., það að **indgjerde**.

indgnide núa e-u inn í e-ð: I. en Salve i Huden.

Indgnidning, sk., það að **indgnide**.

indgrave, 1) grafa e-ð inn í e-ð: Ræven har indgravet ſig i Høien. — 2) grafa (sb. á ofanverðum [stein]stólpunum voru skip grafin, 655 XXV), stinga, krota: I. Figurer i Staal. (Sb. inngröptr, í Laur.). — b) óeiginl.: Dybt indgravet i Erindringen minnisstæður, sem er e-m fyrir minni.

Indgreb, 1) eiginl., (sjaldh.), far (eða gat) til að taka í. — 2) óeiginl., ágangur: Gjøre I. i eens Rettighed veita e-m yfirgang. Gjøre I. i eens Embede sletta sjer fram í embætti e-s.

indgribe = **gribe ind** (sb. **gribe**).

Indgribning, sk., það að taka í e-ð, t. a. m. et Hjuls I. i et andet (það að hjól höggur í annað hjól og snýr því).

indgroe (er), sjaldh. nema í ho l. t., a) eiginl., (sjaldh.): Træerne ere indgroede i hinanden gróin saman. — b) óeiginl., indgroet rótgróinn. Indgroet Had. Indgroede Fordomme.

indgrændſe, ás., afmarka: I. en Mark. — Einnig óeiginl.

Indgrændsning, sk., það að **indgrændſe**.

Indgrøft skurður fyrir innan e-ð (t. a. m. garð).

indgrøfte, ás., grafa skurð (eða skurði) í kringum: I. en Mark.

Indgrøftning, sk., það að **indgrøfte**.

indgyde, a) sjaldh. eiginl., hella e-u inn í e-ð. — b) óeiginl.: I. een Haab (glæða von í e-m). I. een Tillid (kveikja traust e-s á e-u). I. een Trøſt hugga e-n.

indhage krækja e-u í e-ð.

indhale, ás., draga e-ð að sjer: I. et Toug.

Indhaling, sk., það að **indhale**.

indhamre slá e-ð inn með hamri: I. et Mærke i noget.

Indhamring, sk., það að **indhamre**.

indharve = **nedharve**: I. Sæden i Jorden.

Indhave, kl., (hálf-úrelt), = **Bohave**, **Indbo**.

Indhavn höfn sem er innarlega (og ekki blasir við hafi).

indhavne = **havne**.

indhed heitur innan; heitur bæði utan og innan.

indhefte, ás., festa e-ð inn: I. et løſt Ark i en Bog.

Indheftning, sk., það að **indhefte** (innfesting).

indhegne girða um, (sb. **hegne**): „Mark, ſom et med Gjerde eller Grøft paa

nogle Steder indhegnet er, men med Aa" (D. L.).

Indhegning, sk., a) það að indhegne. — b) girðing í kringum e-ð: Qvæget har brudt igjennem Indhegningen.

Indhegningsgrøft skurður (sem hafður er í stað girðingar) í kringum e-ð.

indhente, a) henda (Al.) = ná e-u: Han var alt ſaa langt forud, at vi ikke kunde i. ham. — b) (fornl.), senda menn í móti e-m til að taka við honum: Han blev indhentet med ſtor Heitidelighed. — c) spyrja e-s, fá: I. Øvrighedens Tilladelſe spyrja yfirvöldin leyfis.

Indhold, án ft., kl., a) eiginl., það sem kemst í e-ð: Et Bryggerkar af 50 Tenders I. sem tekur 50 tunnur. — Et Legemes cubiſke I. stærð e-s hlutar að teningsmáli. — b) óeiginl., efni (inntak): Bogens I. Breve af følgende I. brjef þau er svo mæltu (fornt).

Indholdsfylde mikilleikur efnis.

indholdsrig efnismikill.

Indholdsliſte efnisregistur.

Indholt, ft. -er, kl., röng.

Indhug, kl., atreið riddaraliðs: Rytteriet gjorde I. paa høire Fløi.

indhugge klappa (t. a. m. rúnir): I. Bogſtaver i Steen.

Indhugning, sk., það að indhugge.

indhule grafa hvilft inn í.

indhuul = concav.

Indhuulning, sk., það að indhule.

Indhuus innihús (Grágás), mannahús (Dropl.).

indhvælve gera hvolf í kringum.

indhylle hylja e-ð innan í e-u: I. ſig i ſin Kappe sveipa að sjer kápunni. — Óeiginl.: Denne Sag er endnu indhyllet i et tykt Mørke (er enn öldungis ókunnugt).

indhænde, ás. 1, fá e-m e-ð í hendur.

indhænge, ás. 1, hengja e-ð inn: Alt Tøiet maa endnu indhænges i Aften.

Indhøſt uppskera (það sem búið er að uppskera og hirða).

indhøſte hirða: Bygget ere vi i Færd med at høſte, og Rugen fik vi indhøſtet i Gaar og í gær komum við rúginum í hlöðu. De allerfleſte (allflestir) Bønder her i Egnen have indhøſtet eru búnir að hirða.

Indianer, ft. -e, kk., indverskur maður. — 2) rauður maður í Vesturheimi.

Indianerinde, ft. -r, kvk., indverskur kvennmaður. — 2) rauður kvennmaður í Vesturheimi.

indianſk, ft. -e, e., indverskur. — b) sem heyrir til hinna rauðu manna í Vesturheimi.

*Indicativ, ft. -er, kl. og sk., framsöguháttur.

*Indicium, ft. Indicier, kl., líkur.

*indifferent, ft. -e, e., a) um hlut, sem stendur á sama. — b) um mann, sem (þigg.) stendur allt á sama, sem leggur allt að jöfnu.

*Indifferentismus, sk., það að leggja allt að jöfnu einkum í trúarefnum eða skyldum.

*Indifferentiſt, ft. -er, kk., sá sem leggur allt að jöfnu einkanl. í trúarefnum eða skyldum.

*Indigeſtion, sk., meltingarleysi, meltingarskortur.

*Indignation, sk., það að manni sárnar e-ð.

*indignere, ás. 1, særa (láta e-m sárna e-ð, eða þvíuml.).

*Indigo, sk., blár steinn.

*indigoblaa litaður í bláum steini.

*Indigoplante planta sem blár steinn er í.

Indiisning, sk., það að indiſe.

*indirecte, ao., ekki beinlínis.

*indiscret, ft. -e, e., opinn, fleppinn.

*Indiscretion, sk., það að vera indiscret.

indiſe, ás., höggva vök handa skipi til að koma því inn á höfn.

*indiſpenſabel, ft. indiſpenſable, e., sem ekki verður fengin lausn frá.

*indiſponere, ás. 1, gera e-n illa fyrirkallaðan. Ho. l. t. indiſponeret illa fyrirkallaður.

*indiſponibel, ft. indiſponible, e., sem ekki er handbær (eða í handraða).

*Individ, ft. -er, kl., (eiginl. ódeili =) sjerstök vera, skilning (sb. Gþl. 40). Sb. Særvæſen. — í tali, skepna (um mann).

*Individualiſation, sk., það að individualiſere.

*individualiſere, ás. 1, gera e-ð að sjerstakri veru; snúa e-u upp á einstaka veru.

*Individualitet, ft. -er, sk., eðli sjerstakrar veru, skilningareðli (sb. Individ), náttúrugrein, sjerstök vera.

*individuel, ft. -le, e., sjerstaklegur.

*Individuum, kl., = Individ.

indjage, ás., óeiginl.: I. een Frygt (Skræk) skjóta e-m skelk í bringu.

indkalde, ás., óeiginl., a) stefna e-m, boða e-n eitthvað: I. een for Retten. I. Arvinger efter en Afdød stefna þeim (í dagblöðunum). I. Soldaterne til deres Regimenter. — b) innkalla (stúdenta).

Indkaldelſe, sk., það að indkalde einkum a.

indkaſte, a) kasta (skjóta) e-u inn: De indkaſtede Bomber. — b) (sjaldh.) = indgrøfte: I. en Mark.

Indkaſtning, sk., það að indkaſte.

Indkig, án ft., kl., (í tali), það að geta gægzt inn (í e-ð): Have I. i (geta sjeð inn í) Naboens Gaard.

indkile, ás., reka e-ð inn sem fleyg.

Indkiling, sk., það að indkile.

indkitte festa e-ð með glerlími: I. en Rude.

indkjæde óeiginl., tvinna e-ð inn í annað: I. et Spørgsmaal i et andet.

Indkjædning, sk., það að indkjæde.

Indkjøb, ft. eins, kl., a) kaup (það að kaupa e-ð, t. a. m. til búsins): Gjøre I. til Huusholdningen. — b) það sem keypt er: Dette er mit hele I. þetta er allt sem jeg hef keypt.

indkjøbe draga e-ð að með því að kaupa það: Jeg har indkjøbt Brænde til Vinteren. Udſælge de Varer, man har indkjøbt.

Indkjøbspriis það verð sem maður hefur keypt e-ð fyrir: Sælge noget for Indkjøbspriſen.

indkjøre, a) h. s.: Komme indkjørende koma inn akandi, aka inn. — b) ás., aka e-u inn eða heim: I. Korn.

Indkjørſel, sk., a) án ft., það að indkjøre b. — b) með ft. -er, akdyr (akvegur) inn í: Der er ingen god I. til denne Gaard.

indklamre, ás., setja orð eða stafi á milli sinkla.

Indklamring, sk., það að indklamre.

indklemme þrýsta e-u inn (á við): Indklemt Brok.

Indklemning, sk., það að indklemme.

indkline, a) drepa e-u í e-ð I. Leer i Sprækker. — b) líma e-ð inn í e-ð: I. et Blad i en Bog.

Indklining, sk., það að indkline.

indklippe klippa e-ð inn í e-ð: I. et Mærke i noget.

indklæde, a) eiginl., skrýða e-n þeim búningi sem hann á að hafa þaðan í frá: I. en Nonne. — b) óeiginl., segja e-ð á huldu, eða þvíuml.: I. noget i en Lignelſe (Fortælling) gera samlíkingu (frásögu) úr e-u. Han ſegte at i. det ſørgelige Budſkab ſaa godt han kunde hann reyndi til að segja þessa harmasögu svo vægilega sem honum var unnt.

Indklædning, ft. -er, sk., a) það að indklæde a. — b) búningur þess sem verið er að tala eða rita um (sb. indklæde b).

indknibe, ás., kreppa að e-u. — Óeiginl.: I. (minnka) ſine Udgifter. — En meget indkneben (þröngur, lítill) Bolig.

Indknibning, sk., það að indknibe.

indknue gera laut (dæld) í.

indknytte hnýta e-u innan í e-ð: I. noget i et Tørklæde.

indkoge, 1) h. s., soðna niður: Man maa lade Saften i. til det Halve. — 2) ás., sjóða (seyða) e-ð niður: I. noget til det Halve

Indkogning, sk., það að indkoge.

indkomme, h. s., a) koma inn (í upphaflegustu merk.). — b) i. med en Klage bera sig upp um e-ð fyrir yfirvöldunum. I. med (= indgaae med, indgive) en Anſegning. — Hans Beretning er endnu ikke indkommen skýrslan hans er ekki komin enn til þeirra sem við henni eiga að taka. — c) gjaldast: Skatterne ere endnu ikke indkomne eru ógoldnir enn. — d) fara í hönd: I Ugen, ſom indkommer í vikunni, sem kemur. I indkommende Uge (Maaned) í vikunni (mánuðinum), sem kemur.

Indkomſt, ft. -er (tíðkanlegri enn et.), sk., a) mjög sjaldh, innkoma. — b) tekjur: Hæve Indkomſten af et Kald. Have betydelige Indkomſter.

Indkomſtſkat tekjuskattur.

indkredſe gera hring um: I. et Sted.

Indkrog hyrning (sb. þeir mögluðu hèr ok hvar í hyrningum); sb. Afkrog.

Indkrybning, sk., a) það að skríða inn. — b) það að hlaupa saman (t. a. m. um klæði).

indkrympe, ás., (sjaldh.), hleypa t. a. m. klæði.

Indkrympning, sk., það að indkrympe.

indkræve heimta saman t. a. m. skuldir: I. Skatter.

Indlaan það sem manni hefur verið lánað. Gagnstætt: Udlaan.

indlade, ás., [lade láta], 1) eiginl., hleypa e-m inn: Forrædere aabnede Porten og indlod Fjenden. — 2) óeiginl., i. ſig a) i noget gefa sig í e-ð: I. ſig i et Foretagende. I. ſig i Samtale med een gefa sig á tal við e-n. I. ſig i Ordſtrid med een fara í orðakast við e-n. I. ſig i Ægteſkab med (ganga að eiga, eiga) een. — b) paa noget ganga að e-u: Diſſe Vilkaar kan jeg ikke i. mig paa. — c) med een skipta sjer af e-m, hafa afskipti af e-m, eiga mök við e-n: Han er ikke værd at i. ſig med.

indlade, [lade hlaða], hlaða, ferma: I. og udlade et Skib.

Indland sá hluti lands sem lengst er frá sjó: Mange af Indlandets Beboere komme aldrig til Kyſterne.

Indlandshav stórt stöðuvatn fjærri sjó.

indlede, [lede leiða], a) (sjaldh.), leiða e-n inn: Han var ſaa ſvag, at han maatte indledes i Salen. — b) i. en Barſelkone (Kirkegangskone) leiða konu í kirkju. — c) undirbúa: Han indledede (byrjaði) Bekjendtſkabet ved at indbyde hele Familien til ſig.

Indledning, ft. -er, sk., a) kirkjuleiðsla: En Barſelkones I. — b) veiting vatns: Vandets I. til Staden. — c) undirbúningur (líkt og formáli): I. til et Skrift.

indleie, í orðatiltæk. i. ſig leigja sjer húsnæði: I. ſig paa et Vertshuus.

indleire, í orðatiltæk. i. ſig setja herbúðir þar sem e-ð heldur að í kring.

Indlem, [Lem limur], (sjaldh.) = Indvold.

indlemme, ás. 1, [lemme af Lem limur], setja e-ð inn í e-ð, samlaga e-ð e-u, eða þvíuml.: I. en Provinds i Riget. Indlemmes i en Familie (verða einn af e-u fólki, þ. e. koma í samband við það) ved Svogerſkab mægjast við það.

Indlemmelſe, sk., það að indlemme.

indlevere afhenda, skila e-u: I. en Anſøgning.

indliggende, [sb. ligge], sem hjer er lagður innan í: I. Skrivelſe.

indlime líma e-ð inn í e-ð: I. et Blad i en Bog.

indliſte, ás., lauma e-u inn: I. forbudne Varer.

indlodde, ás., brasa (kveikja) e-ð inn í annað: I. et Blikrør i et andet.

indlodſe vísa skipi til hafnar.

Indlodsning, ft. -er, sk., það að indlodſe.

*indlogere, ás., í tali, = indleie.

indlokke, ás., lokka e-n inn.

Indlukke, ft. -r, kl., = Indelukke.

indlukke, a) hleypa (lofa) e-m inn: Da han ikke kunde blive indlukket, gik han ſin Vei. — b) lykja um: I. ſin Gaard med Plankeværk setja skíðgarð um bæ sinn.

indlyſe, ás., lýsa e-m inn: Han blev indlyſt (eða lyſt ind) af to Tjenere.

indlyſende, [sb. lyſe], sem liggur í augum uppi, auðsær, auðskilinn: En i. Grund.

Indlæg, ft. eins, kl., a) það sem lagt (látið) er innan í e-ð annað: Med Brevet fulgte et I. — b) = Indqvartering a: I. af Soldater. — c) felling sem tekin er úr fati: Gjøre I. paa en Kjole. — d) málaskrá (P. Þ).

indlægge, a) láta e-ð innan í e-ð: I. et Brev i et andet. — b) leggja (láta, setja) e-ð inn í e-ð: I. Gods til Forvaring i et Pakhuus. — c) i. (setja) Krigsfolk (Beſætning) i en By. — d) i. ſig (tíðkanlegra lægge ſig ind setjast að) paa et Vertshuus. — e) fella spónu (eða þunnar flögur af e-u) í trjesmíði til prýðis: I. et Bord med Ibenholt (Elfenbeen). — f) leggja e-ð fram, eða þvíuml.: I. et Document i Retten (leggja skjal fram fyrir dómendur). I. et godt Ord for een leggja gott til um mál e-s, leggja til með e-m. — g) i. ſig ávinna sjer, afla sjer e-s: I. ſig et udødeligt Navn. I. ſig megen Ære.

Indlæggelſe, sk., það að indlægge: Soldaters I. i Huſene það að setja liðsmenn í húsin.

Indlægning, sk., a) það að indlægge e: Bordets I. med Elfenbeen. — b) það að taka úr (byggja af) fati: Ved Indlægningen af Kjolen blev den for ſnever.

Indlænder, ft. -e, kk., (sjaldh. og þykir rangt lagað), maður sem er langt ofan úr landi: „En I., der aldrig før ſaae Oceanet."

Indlænding, ft. -e, kk., innlendur maður.

indlænke smeygja einum hlekk í annan: I. et nyt Stykke i en Kjæde setja hlekk í (bæta við) rekindi.

Indløb, ft. eins, kl., a) innrás: Standſe Vandets I. — b) mynni: Denne Havn har et ſnevert I.

indløbe, 1) h. s., a) hlaupa inn: Komme indløbende (koma inn hlaupandi) til Folk flana inn á menn. — b) renna inn: Der var indløbet en ſtor Mængde Vand. — c) halda til hafnar: Juſt ſom Skibet indløb (betra er løb ind). — d) koma, berast: Brevet er endnu ikke indløbet er ókomið enn. Varene ſkulle følge, ſaaſnart Anviisningen indløber (kemur). Denne Tidende indløb (þessar fregnir bárust) i Gaar med Poſten. — e) slæðast inn í: Han lader meget i. i ſin Tale, ſom hellere maatte være uſagt. — f) vilja til: Der er indløbet et Uheld for ham honum hefur viljað til slys. — 2) ás., a) (sjaldh.), hlaupa e-ð upp, elta e-ð uppi, henda e-ð á hlaupi: I. en Heſt. — b) hlaupa í kringum: Saa ſtort et Stykke Jord, ſom een kan i. i en Time.

Indløbsſted staður þar sem skip getur farið inn, höfn.

indløfte lypta e-u inn: I. een gjennem Vinduet. I. Porten i ſin Stabel setja porthurðina á hjörurnar.

indløſe leysa e-ð út, brigða jörð: I. et Pant. I. en Gaard.

Indløsning, sk., það að indløſe: Gaardens I. (brigð jarðarinnar) paa Grund af Odelsret.

Indløsningsret lausn (t. a. m. í orðunum: eiga lausn á jörðu, Gþl.).

Indmaal mál á því er maður tekur við: Vinde baade paa I. og Udmaal.

indmaale mæla það sem maður tekur við.

Indmaaling, sk., það að indmaale: Kornets I. og Udmaaling.

Indmad slátur: Slagteren har beholdt Indmaden af Svinet.

indmager (í tali), skinhoraður, sem ekki er nema sinar og bein.

indmane, a) heimta: I. Gjeld. — b) i. en Skyldner (fyrrum), stefna manni, sem ekki hefur borgað í rjettan gjalddaga, á e-n ákveðinn stað, til að vera þar, þangað til hann borgi.

Indmaning, sk., það að indmane.

Indmark land sem liggur næst bý eða garði, (sb. tún).

indmelde nefna e-n eða e-ð til viðtöku (t. a. m. í e-t fjelag): Der var indmeldt langt flere, end der kunde optages.

indmuddre, ás.: I. et Frugttræ grafa holu, hella í hana vatni, hræra þar saman við það smágerða mold, setja trjeð niður í holuna og leggja síðan meiri mold um rætur þess.

indmure, a) greypa e-ð í múr: I. en Tavle i Væggen. En indmuret (múrgreyptur?) Bryggerkedel. — b) byrgja e-n inni í múr eða meðal múra: Hun blev levende indmuret. Indmures i et Taarn. — c) (sjaldh.), setja múr um: I. en Kirkegaard.

Indmuring, sk., það að indmure.

indnagle (sjaldh.), reka nagla inn: I. et Sem.

*indoculere = indpode.

*indolent, ft. -e, e., tilfinningarlaus, hirðulaus, latur, daufur.

*Indolents, sk., tilfinningarleysi, hirðuleysi, leti, deyfð.

*Indoſſant sjá Endoſſant.

*Indoſſat, kk., sá sem er skrifaður aptan á viðskiptabrjef.

*Indoſſement sjá Endoſſement.

*indoſſere sjá endoſſere.

*Indoſſo sjá Endoſſement.

indond (í tali), sem enginn góður blóðdropi er í.

indpakke láta e-ð niður, búa um e-ð: I. ſit Tøi i en Koffert (Vadſæk). I. noget i (láta e-ð innan í) et Klæde. — I. (dúða) ſig mod Kulden.

Indpakning, sk., það að indpakke (umbúningur).

indpante taka skuld sína af eigum þess sem maður á hjá: I. udeſtaaende Penge.

Indpas, án ft., það að mega koma á e-n stað (einkum í lakri merk.): Have I. et Sted. Han forſtod at ſkaffe ſig I. hann hafði lag á að smeygja sjer inn eða koma sjer í mjúkinn. — Slige Feil bør ikke gives I. i Sproget (það stoðar ekki að hleypa þeim inn í málið). — b) = Indgreb 2, Afbræk: Gjøre een I. i hans Næring.

indpaſſe, ás., bera e-ð við það sem maður ætlar að setja það inn í: Det er ſaa net indpaſſet (fellur svo vel), at man ikke kan kjende det.

*indpaſſere, h. s., koma: Anmelde indpaſſerede Reiſende (skýra frá, hverjir ferðamenn komið hafi).

indpine, a) troða e-u inn: Med ſtor Umage fik jeg det indpiint jeg gat troðið (komið) því inn eptir langa mæðu. — b) þrýsta e-u saman, eða þvíuml.: I. (reyra) ſig med et Snørliv.

indplanke (sjaldh.), setja borðvegg (skíðgarð) um.

indplante, a) eiginl., flytja plöntu heim í garð eða jurtapott og gróðursetja hana þar. — b) óeiginl., innræta e-m e-ð: Kjærlighed til Livet har Naturen indplantet ethvert Menneſke. Den oprindelige Stræben, ſom er indplantet i Naturen sem er innborin náttúrunni.

Indplantning, ft. -er, sk., það að indplante.

indpløie greypa (fella) inn (t. a. m. eitt borð í annað).

Indpløining, sk., það að erja inn í annars land: I. paa en andens Mark.

indpode (eiginl. stinga e-u inn), a) denne Green er indpodet gróðursett á trjenu. — b) i. Børnekopper setja bóluna. — c) óeiginl., innræta e-m e-ð, kenna e-m e-ð: I. Menneſkene Fornuft og Overlæg.

Indpodning, ft. -er, sk., það að indpode.

indpramme flytja e-ð inn á prömmum: Godſet maa indprammes i Havnen.

indprente óeiginl., innræta e-m e-ð: I. Barnet Lydighed.

Indprentning, sk., það að indprente.

Indpresning, sk., það að indpreſſe.

indpreſſe, a) troða e-u inn. — b) fergja e-ð saman.

indprikke, a) punkta: I. et Navn i en Plade. - b) punkta í kringum: Det, ſom er indprikket, ſkal ikke afſkrives.

indproppe troða e-u inn (ofan) í e-ð; einkum óeiginl., troða e-u í e-n: I. Børn en Mængde unyttige Sager.

Indpræg, kl., mót sem sett er á e-ð.

indpræge móta e-ð á e-ð: I. noget i Staal. — b) óeiginl. = indprente: I. noget i Hukommelſen festa e-ð í minni. Hans ſidſte Ord ere dybt indprægede i mit Sind standa mjer æ fyrir hugskotssjónum.

Indprægning, sk., það að indpræge.

indpræke, ás., (í tali), troða e-u í e-n (óeiginl.).

indpæle setja staura í kringum: En indpælet Plads.

Indpæling, sk., það að indpæle.

*indqvartere, ás. 1, skipa niður liði í dvöl: I. Soldater hos Borgerne.

*Indqvartering, sk., a) það að indqvartere. — b) (í tali), liðsmenn sem skipað er í dvöl á e-m stað: Vi have faaet I.

indraabe, ás., kalla á e-n inn: I. Folk fra Gaden.

indramme = nedramme.

indre [innri], inderſt [sb. innast], A) indre, einkunnarmiðstig, innri: Den i. Side ſeer endnu ny ud (sb. innhverfau). De i. Dele. — b) sem nafn: Det Indre af Huſet eða Huſets Indre húsið innan. — Óeiginl.: Menneſkets Indre hugskot mannsins. Sjælens Indre leyni hugarins. — B) inderſt, efsta stig, 1) sem e., innstur: De inderſte Værelſer. — b) sem nafn: Rigets Inderſte miðbik ríkisins. — Óeiginl.: „Din Lov er i mit Inderſte“ í hugskoti mínu. — 2) sem ao., innst: Inderſt i Hulen.

indrebe mæla e-ð með vað: I. en Mark.

Indrebning, sk., það að indrebe.

indrede, ás. 1 og 2, koma e-u fyrir inni við.

Indrede, kl., fyrirkomulag inni við: I. i et Huus.

Indreiſe ferð inn til e-s staðar: Paa Indreiſen til Kjøbenhavn á leiðinni (af landsbyggðinni) til Kaupmannahafnar.

indreiſe, h. s., ekki haft, nema í ho. a) í núl. t.: Komme indreiſende fra Landet koma til borgar af landsbyggðinni. Indreiſende og Udreiſende komendur og farendur (þeir sem koma til borgar eða fara þaðan). — b) í l. t.: Han er alt igjen indreiſt hann er farinn aptur til borgarinnar.

indrende, ás., = indløbe 2, a: I. en Heſt.

Indrenden ráp inn á e-n stað: En uophørlig I. og Udrenden.

indrente, ás. 1, gefa e-ð af sjer (í leigu): Dette Gods indrenter 1000 Rigsbankdaler aarlig af þessari jörðu fást 1000 ríkisdalir á ári. Bjergværket indrenter ikke ſaameget, ſom det koſter at drive tekjurnar af námnum eru minni, enn kostnaðurinn.

Indretning, ft. -er, sk., a) það að indrette. — b) fyrirkomulag, niðurskipun: Statens hele I. — Einnig hver margbrotinn hlutur sem menn hafa stofnað: En gavnlig I. En I. (tilfæri) til Vandets Afledning.

indrette, ás., setja e-ð á stofn, koma e-u á stofn, koma e-u fyrir, haga e-u, laga: I. (stofna) en Skole. I. ſit Foredrag efter Tilhørernes Fatteevne.

indride, 1) h. s., ríða inn: Komme indridende i Byen. — 2) ás., a) (sjaldh.), ríða e-ð upp, ná e-u á reið; sb. ríða fram á e-n. — b) ríða í kringum: I. en Mark (sb. ríða á merki).

Indridelſe, sk., innreið.

Indriden, sk., = Indridelſe.

indridſe rispa e-ð á e-ð: I. ſit Navn i en Kobberplade.

Indridsning, sk., það að indridſe.

Indrift rifa inn í e-ð.

indrinde renna inn: Det indrindende (indrundne) Vand.

indringe, [ringe hringa], a) draga e-ð upp á hring: I. ſine Negler. — b) setja við (hring) í svínsrana: I. Svin. — c) kringja um, slá hring um: I. Fjenden med Rytteri.

indringe, ás., [ringe hringja], a) hringja til e-s: Snapstinget i Viborg indringes. — b) hringja lifandi verum inn (eða heim): I. Heſtfolk fra Marken.

Indringning, sk., það að indringe (af ringe hringja).

indrive raka saman hey: Faae indrevet. Have indrevet.

indrode, ás., a) eiginl.: Svinet har næſten indrodet ſig (grafið sig inn með því að róta) under Huſet. — b) óeiginl., (í tali), flækja sig í, bendla sig við: I. ſig i Proceſſer.

*indrollere, ás. 1, = enrolere.

*Indrollering, sk., = Enrolering.

indrulle, ás., a) velta e-u inn: I. Tønder i Pakhuus. — b) = ſammenrulle: I. et Landkort.

Indrulling, sk., það að indrulle.

Indryk, kl., (í tali), mannkvæmd, gestanauð, átroðningur: Her er et uophørligt I. (eilífur átroðningur) i dette Huus.

indrykke, 1) h. s., fara (halda, koma) inn: Da Beſætningen var indrykket (rykket ind þykir betra) i Fæſtningen. — 2) ás., færa e-ð aptur á við: Efter Ildebranden bleve Huſene indrykkede i mange Gader. — b) láta prenta grein eða ritgjörð í dagblaði eða bók: I. noget i en Tidende.

Indrykken, sk., = Indrykning.

Indrykning, sk., það að indrykke: Troppernes I. (för, koma) i Staden.

indrynke hrukka e-ð saman.

Indrynkning, sk., það að indrynke.

indrække, ás., rjetta e-ð inn: Det blev indrakt gjennem Vinduet það var rjett inn um gluggann.

indrømme, ás., a) ljá e-m e-ð = hjálpa e-m um e-ð, láta e-m e-ð uppi, láta e-ð í tje við e-n, eptirláta e-m e-ð: Han indrømmede ham Gaarden for ſin Livstid. — b) veita e-m e-ð: I. een formegen Frihed. — c) fallast á, kannast við: Denne Paaſtand vil jeg i. ham.

Indrømmelſe, sk., það að indrømme.

indrøre, ás., hræra e-ð saman við e-ð: I. noget i Maden.

Indſaale = Inderſaale, Bindſaale.

indſalte = nedſalte.

Indſaltning, sk., það að indſalte.

indſalve (sjaldan haft og varla nema með fyrirlitningu), maka e-n í smyrslum.

indſamle safna e-u (saman): Nogle Dyr i. Forraad til Vinteren safna sjer forða undir veturinn.

Indſamling, sk., það að indſamle (safn).

indſanke = indſamle.

Indſats, ft. Indſatſer, sk., (í rauninni þjóðv. orð) = Indſæt b, Indſkud a.

indſave saga e-ð (inn) í e-ð: I. en Skure i en Planke.

Indſavning, sk., það að indſave.

indſee sjá (óeiginl.), sjá fram á: Han indſaae ikke Følgerne af denne Handlemaade.

Indſeende, án ft., kl., (fornl.), umsjón, gætur: Have I. med noget. Sb. Tilſyn.

Indſegl, kl., [sb. innsigli], innsigli; en er haft sjaldan og varla nema óeiginl., t. a. m. det Troværdigheds I., ſom o. s. frv; sb. Kjendemærke.

Indſeiling, a) uppsigling: Indſeilingen i Havnen. — b) skipaleið inn eða upp, (sb. Indfart b, Indløb b).

indſende senda e-ð inn eða heim, a) han var indſendt til Byen (sendur til býjarins) af ſin Herre. — b) i. en Beretning (senda skýrslu) til et Collegium.

Indſidder, ft. -e, kk., = Inderſte.

Indſidderſke, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er í húsmennsku.

Indſide (sjaldh.) = Inderſide.

Indſigelſe, ft. -r, sk., mótmæli: Gjøre I. imod noget mæla á móti e-u. — b) sjer í lagi í lögum, ruðning, lögrengd: Antage (forkaſte) en I. ved Retten.

Indſigt, ft. -er, sk., a) (sjaldh.) = Indſyn a. — b) (sjaldh.) = Indſeende, Indſyn b. — c) skynbragð, skilningur, vit (í orðatiltæk.: hafa vit á e-u): Have grundige Indſigter i en Videnſkab. Efter min I. eptir því sem jeg kemst næst.

indſigtsfuld vel að sjer; vel viti borinn, skynugur.

Indſkaar, kl., = Indſnit.

indſkandſe, ás., (sjaldh.) = forſkandſe.

indſkarre (sjaldh.), fella inn t. a. m. eitt borð í annað.

indſkibe flytja e-ð á skip: I. Varer bera vöru á skip. I. Tropper. I. ſig stíga á skip.

Indſkibning, ft. -er, sk., það að indſkibe.

indſkikke, a) = indſende. — b) (úrelt) = indſtifte: Ægteſkab er indſkikket af Gud.

indſkride snarast (vindast) inn á við, (sb. það skriðnar úr, brynur úr): Foden under Huſet er indſkreden.

Indſkriden, sk., = Indſkridning.

Indſkridning, sk., það að indſkride.

Indſkrift, sk., letur t. a. m. á steini: I. paa en Mynt.

indſkrive bóka, skrá: Indſkrives ſom Student vera skráður og tekinn í stúdentatölu. Lade ſig i. med Poſten (láta skrá sig til að fara með póstinum).

Indſkrivning, sk., það að indſkrive.

Indſkrivningspenge, ft., það sem maður borgar þegar maður lætur skrá sig til e-s.

indſkrue skrúfa e-ð í e-ð.

Indſkruening, sk., það að indſkrue.

indſkrænke, ás. 1, minnka, o. s. frv.: I. noget i et mindre Rum færa e-ð saman. — b) óeiginl., tempra, einskorða: I. ſine Ønſker. I. ſine Fornødenheder fækka nauðsynjum sínum. I. ſine Udgifter og i. ſig (minnka útgjöld sín). — 2) ho. l. t. indſkrænket, að nokkru leyti sem e., a) eiginl.: En indſkrænket Udſigt lítið víðsýni. — Sem ao.: Boe indſkrænket hafa lítil húsakynni. — b) óeiginl.: En indſkrænket Levemaade fátækleg aðbúð, lítið viðurværi. — En indſkrænket monarchiſk Regjeringsform temprað alveldi. — Et indſkrænket Begreb lítill skilningur. Et indſkrænket Hoved maður fákænn.

Indſkrænkelſe, sk., (sjaldh.) = Indſkrænkning.

Indſkrænkning, ft. -er, sk., a) það að indſkrænke. — b) takmörk.

Indſkud, kl., a) ft. eins, peningar sem látnir eru í e-n sameiginlegan sjóð, tillag, framlag: Gjøre I. i et Handelsſelſkab. — b) án ft., (sjaldh.) = Iſlæt.

Indſkudspenge, ft., tillagspeningar (sb. Indſkud a).

Indſkudsſeng rúm sem hleypt verður saman.

indſkure, ás. 1, gera skoru í: Denne Rende er indſkuret ved Tougets Gnidning þessi skora hefur komið undan kaðlinum.

Indſkuring, sk., það að indſkure.

indſkyde, ás., 1) eiginl., a) skjóta e-u inn: De indſkudte Kugler sem inn hafði verið skotið í borgina. — b) hleypa e-u inn: Skuffen er ikke rigtig indſkudt. — 2) óeiginl., a) leggja til peninga í e-n sameiginlegan sjóð: Enhver Deeltager indſkjød 100 Rigsdaler. — b) blása e-m e-u í brjóst: Det har en anden indſkudt ham e-r annar hefur komið honum til þess. — c) (sjaldh.) = indgyde b. — d) skjóta sjer eða máli sínu eitthvað: Biſkoppen indſkjød ſig (eða ſin Sag) under Paven.

Indſkydelſe, ft. -r, sk., innblástur (Fas. 3, 491), fortölur, áeggjun: Efter onde Menneſkers I. En overnaturlig (guddommelig) I. (sb. af gipt heilags anda, 655 XVII). — b) það að skjóta máli til æðra dóms: En Sags I. under en anden Domſtol.

indſkylle, ás., skola e-u inn eða upp.

indſkære skera e-ð í e-ð: I. ſit Navn i et Træ.

Indſkæren, sk., = Indſkæring.

Indſkæring, sk., það að indſkære.

indſkærpe brýna e-ð fyrir e-m, leggja ríkt á um, taka e-ð fram: I. een hans Pligter. Jeg har paa ny indſkærpet ham, at afholde ſig derfra.

Indſkærpelſe, sk., það að indſkærpe.

indſlaae, ás., brjóta e-ð svo að það detti inn: Hans Vinduer bleve indſlagne.

Indſlag, kl., (sjaldh.), það að e-ð drepur í gegnum: Gjøre ſit Tag tæt mod I. af Regn og Snee.

indſlagte slátra í búið: I. til Vinteren.

Indſlagtning, sk., það að indſlagte.

indſlibe slípa e-ð á e-ð: I. Figurer i Glas.

Indſlibning, sk., það að indſlibe.

indſluge = nedſluge.

indſlumre sofna, sofna út af, (sb. það rennur í brjóstið á manni): Hun var netop indſlumret. — Óeiginl., líða í dá, eða þvíuml.: I de Timer, i hvilke det indre Liv begynder at i.

Indſlutning, sk., það að indſlutte.

indſlutte, ás., 1) eiginl., a) láta e-ð innan í e-ð: I Brevet var indſluttet (innan í brjefinu var) en Vexel. Det kan Alt indſluttes i een Pakke það kemst allt í einn böggul. — b) lykja (byrgja) e-ð inni: Fangerne bleve indſluttede i et Taarn bandingjarnir voru settir (bandingjunum var skotið) í turn einn. — c) kringja um, kvía: Byen er indſluttet af Fjenden. — 2) óeiginl., telja e-ð með e-u, ná yfir: De vare ikke indſluttede i Fredsforbundet voru ekki undir friðarsamninginum. I. een i ſine Bønner fela e-n í bænum sínum, (sb. vera undir bænum e-s, Fms. VII, 39).

indſlynge slöngva (slyngja) e-u inn: Den indſlyngede Steen. — b) flækja. — c) bregða e-u í e-ð: Et Baand med indſlyngede Guldtraade gullskotinn borði.

Indſlyngning, sk., það að indſlynge.

indſlæbe, ás., roga e-u inn: De indſlæbte Kaſſer.

indſlænge, ás., henda (fleygja, kasta) e-u inn: Det indſlængte Tøi.

indſløre breiða slæðu á. — Óeiginl.: Denne Sags rette Beſkaffenhed er indſløret i dyb Hemmelighed enginn veit, hvernig þessu máli er varið í raun rjettri.

indſmelte, a) ás., bræða smíðaðan málm: I. Mynter. — b) h. s., rýrna í bræðslu. — Óeiginl., rýrna, ganga saman.

Indſmeltning, sk., það að indſmelte.

indſmigre, ás., í orðatiltæk. i. ſig hylla sig við menn (Gþl.), smeygja sjer inn undir, koma sjer í mjúkinn: Han har paa ny indſmigret ſig i Huſet.

indſmugle flytja á laun til e-s staðar vöru sem annaðhvort er bannað að flytja eða ella væri tekinn tollur af: Handle med indſmuglede Vare.

Indſmugling, sk., það að indſmugle.

indſmøre maka: I. en Bøſſelaas. I. Haaret med vellugtende Olie smyrja hárið í ilmfeiti.

Indſmørelſe, sk., það að indſmøre.

indſnevre færa e-ð saman, þrengja að e-u.

Indſnevring, sk., það að indſnevre.

indſnige lauma e-u inn á e-n stað: I. Varer (sb. indſmugle). — I. ſig læðast (laumast) inn: Mange Uordener have indſneget ſig (mörg óregla hefur komizt á) i Beſtyrelſen.

Indſnit skurður (skora) í e-ð: Han gjorde et dybt I. (skar djúpan skurð) i Kjødet.

indſnoe flækja e-ð saman við annað: Det er ſaaledes indſnoet, at man ikke kan faae det opleſt.

indſnære snara e-ð: Fuglen har indſnæret ſig (flækt sig) i Garnet.

indſnøre reyra e-ð saman: Den Pakke er godt indſnørt vel reyrður. Hun gaaer hele Dagen indſnørt (reyrð um mittið).

Indſnørelſe, sk., = Indſnøring.

Indſnøring, sk., það að indſnøre.

indſpinde vefa utan um: Edderkoppen indſpinder de ſtore Fluer. Silkeormen har indſpundet ſig.

indſprænge (sjaldh.), brjóta upp t. a. m. dyr. — 2) ho. l. t. indſprængt, sem e., í fyrsta = sem e-u er dreift í, a) Granit indſprængt med Qvarts forngrýti með stönglabergskornum. — b) dröfnóttur: Graat indſprængt Klæde grádröfnótt klæði.

indſprøite, ás., spýta e-u úr vatnsbissu inn í e-ð: I. noget i eens Øre.

Indſprøitning, sk., það að indſprøite.

indſpænde, a) spenna e-u í e-ð: I. en Rem i Seletøiet. — b) (sjaldh.), herða á e-u sem er spennt, spenna e-ð betur: I. ſit Bælte.

indſpærre byrgja e-n inni: I. Fanger i et Taarn (sb. indſlutte 1, b).

Indſpærring, sk., það að indſpærre.

indſtage (fornt), setja stengur í kringum.

indſtalde taka pening inn eða á gjöf.

Indſtaldning, sk., það að indſtalde.

indſtampe, ás., (sjaldh.), = nedſtampe.

indſtemple (sjaldh.), móta mark á e-ð: I. et Mærke i Sølvtøi.

indſtene (fornt), reisa marksteina í kringum.

indſtifte stofnsetja e-ð guðrækilegt: I. en Feſt.

Indſtiftelſe, sk., það að indſtifte: Nadverens I.

indſtikke, ás., stinga e-u í e-ð.

Indſtikning, sk., það að indſtikke.

indſtille, a) leggja e-ð á e-s vald, láta e-n ráða e-u. — b) bera e-ð upp eða fram: Sagen er indſtillet til Cancelliet. I. een til et Embede nefna e-n (taka e-n fram) til embættis. — c) i. ſig = indfinde ſig.

Indſtilling, sk., það að indſtille b; einnig: sjálft það sem upp er borið (það sem upp á er stungið) í skjali stjórnarráðs til konungs.

indſtimle þyrpast (flykkjast) inn: Den indſtimlede Mængde.

indſtoppe troða e-u í.

indſtrande berast upp á grynningar: Skibet indſtrandede (skipið rak upp) imellem Fiſkerleiene.

indſtrege, ás., stryka fyrir e-ð.

indſtrøe strá e-u inn í e-ð; einkum óeiginl.: Han indſtrøer mange Bibelſprog (hefur margar biflíugreinir) i ſin Prædiken.

Indſtrøelſe, sk., það að indſtrøe.

indſtrømme (er), a) streyma inn: Vandet kom indſtrømmende vatnið streymdi inn, (sb. fèll inn sjór kolblár). — b) drífa (þyrpast) inn: Den indſtrømmende Mængde.

Indſtrømmen, sk., það að indſtrømme.

Indſtrømning, sk., það að indſtrømme.

indſtuve (sjaldh.), fergja e-ð saman: I. Laſten i et Skib.

indſtykke (sjaldh.), fella stykki í, setja bót í.

indſtyrte, h. s., hrynja (hrapa) ofan: Han kom hovedkuls indſtyrtende.

Indſtyrtning, sk., það að indſtyrte.

indſtændig, a) ft. -e, e., rækilegur: Uagtet min indſtændige Begjering. — b) sem ao., rækilega, mikillega: Han bad ſaa i. derom (lagði svo mikið að mjer), at jeg ikke kunde negte det.

Indſtændighed, sk., það að vera indſtændig: Bede med I. om noget biðja e-s mikillega.

indſtænge setja stengur í kringum: I. en Plads.

indſtævne, ás., stefna manni eða máli: Han er indſtævnet. I. en Sag for Høieſte Ret.

Indſtævning, sk., það að indſtævne.

indſtøde, ás., hrinda (ýta) e-u inn: Døren (Bunden paa Karret) blev indſtødt.

Indſtødning, sk., það að indſtøde.

indſuge, ás., sjúga e-ð í sig: Svampen indſuger Vandet. — Óeiginl.: I. Fordomme.

Indſugning, sk., það að indſuge.

indſukkre (sjaldh.), sikra, leggja e-ð í sikur.

indſvinde ganga saman, rýrna, (sjatna, um vökva): Kornet er indſvundet paa Loftet. — Magre, indſvundne Kinder (sb. indfalde 2, b).

Indſvinding, sk., það að indſvinde: Kornets I. ved Tørringen.

indſvøbe sveipa (vefja) e-ð í e-u: I. noget i (sveipa e-ð í eða með) et Klæde. I. noget i Papir láta e-ð innan í brjef, láta brjef utan um e-ð.

Indſvøbning, sk., það að indſvøbe.

indſyde = indkoge.

indſye, a) sauma e-ð í e-ð: I. Navn i Linned. — b) sauma e-ð inn í e-ð: I. Blade i en Bog. — c) sauma e-ð innan í e-ð: I. en Pakke i Lerred.

Indſyening, sk., það að indſye.

Indſyn, án ft., kl., a) það að sjá inn í e-ð: Have I. fra et Vindue i Naboens Gaard geta sjeð úr glugga inn í garð nábúa síns. — b) = Indſeende, Tilſyn: Have I. med noget.

indſynke, h. s., síga niður: Grunden er indſjunken.

Indſynkning, sk., það að indſynke.

indſæbe bera sápu í: I. Tøi til Vaſk. I. een, der ſkal rages bera sápu í skeggið á manni.

Indſæben, sk., það að indſæbe.

Indſæbning, sk., það að indſæbe.

Indſæt, ft. eins, kl., a) (sjaldh.), það að indſætte. — b) = Indſkud a.

indſætte, ás., a) setja e-ð í e-ð: Stenen er igjen indſat i Muren. I. en Rude setja það í. — b) setja e-n t. a. m. í fangelsi. — c) = indſkyde 2, a: I. Penge i en Handel. — d) setja muni á söluþing: I. Tøi paa en Auction. Det var indſat for høit (það var sett of mikið upp á það), og blev derfor ikke ſolgt. — e) skipa (setja) e-n í e-ð eða til að vera e-ð: Kongen indſatte ham igjen i ſit Embede skipaði hann aptur í embætti sitt, skipaði honum það aptur. Sognepræſten bliver i Dag indſat af Provſten. I. een til ſin Arving arfleiða e-n.

Indſættelſe, sk., það að indſætte.

Indſø, ft. -er, vatn = stöðuvatn, tjörn: Det Caspiſke Hav er en I.

Indſøm, ft. -me, sk., saumur (á fötum) sem inn snýr.

indtage, ás., taka við e-u: Skibet har indtaget ſin Ladning það er búið að ferma skipið. — Regjeringen indtager betydelige Summer aarlig af Tolden stjórnin fær á hverju ári mikið fje í tollum. — I. en

Ager til Drift taka ekru til ræktunar. — b) i. Seil taka saman segl. — c) bergja e-u: I. Medicin (Gift). — d) taka rúm: I. megen Plads vera mikill fyrirferðar. — e) taka t. a. m. sæti e-s, nema: „I hans Fraværelſe kunde enhver Borger i. hans Plads“. — f) vinna, leggja e-ð undir sig: I. en Fæſtning. I. et Land. — g) gagntaka, fá á: Han indtager enhver med ſin Mildhed hann er hverjum manni hugþekkur fyrir þýðlyndi sitt. Lade ſig i. af noget láta sjer mikið um e-ð finnast. Være indtagen for noget vera e-u meðmæltur. Indtagen imod noget mótfallinn e-u. — ho. núl. t. **indtagende**, sem e., yndislegur: En indtagende Pige. Have et indtagende Væſen (vera frábærlega viðkunnanlegur í fasi).

Indtagelſe, sk., það að **indtage**, einkum f: Fæſtningens I.

indtale, ás., ganga eptir e-u að lögum: I. ſin Ret.

Indtapning, sk., það að **indtappe**.

indtappe festa e-ð í e-ð annað með því að reka typpi á því í gat á hinu: I. en Stolpe i et Fodſtykke.

indtegne, ás., rita e-ð í e-ð: Hans Navn er indtegnet i Bogen ritað í bókina.

Indtegnelſe, sk., = **Indtegning**.

Indtegning, sk., það að **indtegne**.

indtil, 1) fs., a) eiginl., að e-u: Jeg fulgte ham i. Porten að portinu. Vi ſtode i Vand i. Halſen upp yfir axlir. Det Stykke af Veien herfra i. Bommen hjeðan og að slánni. — b) um tíð, til, o. s. frv.: I. Livets Ende allt til æfiloka. I. denne Dag allt til þessa dags, allt til þessa, allt að þessu. Vaage i. Midnat fram undir miðnætti. I. videre fyrst um sinn. — 2) st., þar til, þangað til: Jeg vil blive her, i. jeg ſeer de andre komme. Jeg har lovet at bie i. i Morgen þangað til á morgun, til morguns. — sb. **til**.

indtilbeens, ao., í orðatiltæk. gaae i. vera innskeifur.

indtinge, ás., koma e-m fyrir á e-m stað: I. ſig paa et Vertshuus.

Indtingelſe, sk., það að **indtinge**.

Indtingen, sk., = **Indtingelſe**.

Indtog hátíðleg innför í borg: Kongen (Seierherren) holdt ſit I.

Indtogshøitid innfararhátíð.

Indtogsvogn innfararvagn.

Indtold (sjaldh.), tollur af vöru sem að er flutt.

indtolde, ás., (sjaldh.), = **fortolde**.

indtrine = **indtræde** I, a, α.

Indtryk, ft. eins, kl., a) (sjaldh.), = **Indtrykning**. — b) far eptir e-ð: Indtrykket af hans Fod i Sandet. — c) áhrif: Det gjorde et ſtærkt (levende) I. paa ham honum fannst mikið um, það tók fast hjarta hans (sb. þetta orð tók fastara hjarta Jugurthae, enn nökkurn varði, Rómv.), fjekk mjög á hann, fjekk honum mikils.

indtrykke þrýsta e-u í eða á e-ð: I. et Mærke i noget. — b) gera laut í: Hjerneſkallen var indtrykt paa den ene Side það var laut í hauskúpuna öðrumegin.

Indtrykning, ft. -er, sk., það að **indtrykke**.

indtrylle koma e-u inn í e-ð með töfrum.

indtræde, I) h. s. (er), a) um skynsamar verur, α) eiginl., ganga inn: Saaſnart han var indtraadt (þegar er hann kom inn) i Salen. — β) óeiginl.: I. i en Munkeorden gerast munkur, (sb. gefa sig í e-ð). I. i Ægteſkab kvongast; giptast. — Han er indtraadt i ſit tyvende Aar hann er kominn á tuttugasta árið. — b) um tíð, ganga inn: Vinteren er indtraadt med en tidlig Kulde. — c) gerast: Derſom det Tilfælde ſkulde i. ef svo skyldi fara. sb. **indtræffe** b, α. — II) ás., a) stíga e-ð inn: Bunden i Karret blev indtraadt. — b) ganga e-ð inn: I. ſine Skoe. — c) stíga e-ð upp í fótinn á sjer: Heſten har indtraadt et Søm i Foden.

Indtrædelſe, sk., það að **indtræde** I, a: Ved min I. (þegar jeg kom inn) i Stuen. — Ved hans I. i Embedet þegar hann kom til embættisins. Ved hans I. i et nyt Ægteſkab ef (þegar) hann kvongast aptur.

Indtrædelſesprædiken fyrsta prjedikun.

Indtrædelſestale fyrsta ræða (til undirbúnings).

indtrædſk (sjaldh.), mein-slægur.

indtræffe, h. s., a) eiginl., koma: Poſten indtraf førſt i Nat. — b) óeiginl., α) = **forefalde**, (sb. **indtræde** I, c): Det er et Tilfælde, ſom ſjelden indtræffer sjaldan ber að höndum. — b) rætast, ganga eptir: Hans Spaadom indtraf virkelig.

indtrække, ás., a) draga e-n inn: Han blev indtrukken med Magt. — Óeiginl., flækja e-n í e-ð, bendla e-n við e-ð: Han er bleven indtrukken i denne Sag imod ſin Villie. — b) = **indtage** b: I. Seilene. — c) draga e-ð að sjer, draga e-ð saman: I. Penge ved Vexler.

Indtrækning, sk., það að **indtrække**.

indtrænge, 1) ás., troða e-u inn, α) eiginl.: Her kan ikke en Bog mere indtrænges hjer kemst engin bók inn á milli. — β) óeiginl.: I. ſig i et Embede. — 2) h. s., einkum í ho. núl. t. **indtrængende**, sem e., í óeiginl. merk., áhrifamikill, hjartnæmur, sköruglegur, rækilegur: En indtrængende Tale. Indtrængende Formaninger.

Indtrængen, sk., það að **indtrænge**.

indtugte (sjaldh.), berja e-ð inn í e-n.

indtvinge kúga e-ð inn, troða e-u inn: I. noget med Magt.

indtvære (sjaldh.): I. Meel i (hræra mjöl saman við) Suppen.

Indtægt, ft. -er, sk., [inntekt, Stjórn], tekjur, inngjöld, inntekt: Aarlig (maanedlig) I.

Indtægtsbog tekjubók.

Indtægtskilde það sem maður hefur tekjur af.

indtælle telja inngjaldspeninga: I. og udtælle Penge.

indtændt, [**tændt** af **tænde**], a) sem e., slægur, slunginn: En i. Skalk. — b) (í tali), sem ao., í líkri merk. og bál- í bálvondur: I. ond vonzkufullur. Han var ſaa i. arrig hann var bál-vondur, það var logandi eldur í honum. Han blev i. gal (hann varð sjón-vitlaus), da han hørte det.

indtære, ás., (sjaldh.) = **hentære**: Indtæres af Sorg (Sygdom).

Indtømmer innviðir.

indtør = **gjennemtør**.

indtørre, ás., 1) þurrka e-ð inni: I. vaſket Tøi om Vinteren. — 2) **indtørres** þorna inn í e-ð; rýrna við þurrkinn; Farven indtørres ved at ſtaae i Solen. Det er næſten ganſke indtørret.

***Induction**, sk., sönnun um allt dregin í einstöku.

***Induſtrie**, sk., atorka, starfsemi, iðjusemi, iðn.

***induſtriel**, ft. -le, e., sem lýtur að iðn eða starfsemi.

***induſtriøs**, ft. **induſtriøſe**, e., atorkusamur, starfsamur, iðjusamur, iðinn, hugvitssamur.

Indvaaner, ft. -e, kk., borgarmaður í e-m stað (sb. borgarmenn Bethlehems): Byens Indvaanere borgarmenn.

indvalke (sjaldh.), þæfa e-ð saman við annað.

indvarpe draga skip inn á legu (að stöpli eða akkeri).

indvarſle stefna e-m (með auglýsingu): „I. Eiere af bjerget Vrag“.

indveie, ás., vega það sem maður tekur við: I. og udveie Varer.

indvende, ás., 1) (sjaldh.) eiginl., snúa um fati: I. ſin Kjortel. — 2) óeiginl., mæla á móti e-u, (sb. telja tormerki á e-u): Jeg har intet at i. derimod læt það vera, fellst á það; ber ekki á móti því. Herimod kan indvendes (hjer liggja þau svör til), at han ikke havde givet ſit Samtykke.

indvendig, a) ft. -e, e., sem veit inn, innri: Den indvendige Side (innhliðin) af Muren. Legemets indvendige Dele. Det Indvendige i Huſet (húsið innan, allt innanstokks) er forfaldet. — b) ao., innan.

Indvending, ft. -er, sk., mótmæli, mótbára: Gjøre Indvendinger imod noget mæla á móti e-u, hafa umyrði um e-ð.

indvexle, ás., fá (komast yfir) e-ð í skiptum: I. Ducater for Sølvpenge.

Indvexling, sk., það að **indvexle**.

indvie helga, vígja: I. en Kirke. I. noget til Guds Ære gefa e-ð guði. — I. een til Biſkop vígja e-n til biskups. — b) i. een i noget kenna (eða segja) e-m e-ð.

Indvielſe, sk., það að **indvie**.

Indvig leynivogur.

indvikle, a) = **indſvøbe**. — b) flækja, vefja, bendla: Garnet er ganſk indviklet. — Óeiginl.: I. een i noget (sb. hversu marga hann hefir í vafit með sèr, 655 XXVII). Blive indviklet i Proceſſer komast í málaferli. En indviklet Sag flókið mál, (sb. vandamál).

Indvikling, sk., það að **indvikle**. — b) flækjur.

indvilge, ás. 1, láta e-ð eptir, fallast á.

indvinde vinna e-ð undir e-ð: I. de tabte Lande under Kronen.

Indvinding, sk., það að **indvinde**.

indvirke, 1) h. s., hafa áhrif á e-ð: I. paa Folkets Sæder. — 2) ás., sauma (eða vefa) e-ð í e-ð: I. Guldtraade i Silketøi.

Indvirkning, sk., áhrif (sb. **indvirke** 1).

indviſe vísa e-m (segja e-m leið) inn: De bleve indviiſte i Byen.

indvogne flytja e-ð að á vögnum: I. ſit Gods.

Indvold, (sjaldh. nema í) ft. -e, kl., iður, innýfli, innsteri (fornt), slóg.

Indvoldsorm ormur í innýflum, (sb. nálgur).

indvortes, a) ao., innan: Være i. ſyg — b) sem óbreytanleg e., **innri**: Menneſkets i. Dele. En i. Skade innanmein. — Føle en i. Uro (Ængſtelſe) verða órór í huga sínum (smeikur). — I. Uroligheder i Riget óeirðir innanríkis. I. Krig styrjöld innanlands. — c) sem (kl.) nafn, **Indvortes**, t. a. m. det Indvortes i et Huus öll ráð innanstokks. — Menneſkets Indvortes hugskot mannsins.

indvoxe vaxa inn: Neglen er indvoxet i Kjødet.

indvride (sjaldh.), vinda e-ð inn í e-ð: Neglen er bleven indvredet i Laaſen.

indvælte, I) h. s., velta inn. — II) ás., a) eiginl., velta e-u inn: I. Stene i Gaarden. — b) óeiginl.: I. ſig paa een vaða (slást) upp á e-n með skömmum eða þvíumlíku.

Indværelſe innihús.

Indværk, án ft., kl., tilbúningur innan í e-u: I. i en Laas.

indvæve, ás., vefa e-ð í e-ð: I. Blomſter i Silketøi. — Einnig óeiginl.

Indvævning, sk., það að indvæve.

indympe = indpode a.

indynde, í orðatiltæk. i. ſig hos een koma sjer í mjúkinn við e-n.

indæde, a) eiginl. í i. ſig jeta sig inn: Ruſten har indædt ſig i Metallet. — b) óeiginl.: I. ſin Vrede sitja á sjer (um reiðan mann). Med indædt Harme er sagt um það, þegar reiðin ýskrar í manni.

indædſe draga e-ð á e-ð annað (einkum málm) með e-u sem jetur sig inn.

indælte, ás., hnoða e-ð saman við e-ð: Det maa indæltes i Deien.

Indæltning, sk., það að indælte.

indæſke (sjaldh.) = indſtævne.

Indæſkning, sk., það að indæſke.

indøſe, ás., ausa e-u inn: Det indøſte Band.

Indøsning, sk., það að indøſe.

*inegal, ft. -e, e., ójafn, misjafn.

*inept, ft. -e, e., sem hvergi á við, heimskulegur.

*infallibel, ft. infallible, e., = ufeilbar, ubedragelig.

*infam, ft. -e, e., = æreløs, berygtet (sjá berygte), ſkjændig.

*Infamation, sk., = Beſkæmmelſe, Skamplet.

*infamere, ás. 1, ljósta (nú er vant að segja ljóstra) upp óhróðri um; svipta e-n ærunni. — infamerende sem veldur æruleysi.

*Infamie, sk., æruleysi; skömm, illræmi, óhróður.

*Infant, ft. -er, kk., konungborinn maður (á Spáni eða í Portúgal).

*Infanterie, án ft., kl., fótgöngulið.

*Infanteriſt, ft. -er, kk., maður af fótgönguliðinu.

*Infantinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Infant um karlmann.

*Inferieur, ft. -er, kk., undirmaður.

*infernal, ft. -e, e., helvízkur.

*inficere, ás. 1, = ſmitte 1, befænge.

*Infinitiv, ft. -er, kl. og sk., nafnháttur sagna.

*infirmere, ás. 1, veikja (einkum rök).

*Infirmitet, sk., veikleiki.

*Inflammation, sk., bólga, blástur í holdi.

*inflammatoriſk, ft. -e, e., bólgu-.

*inflammere, s. 1, a) ás. = betænde. — b) h. s., bólgna. Inflammeret bólgnaður, bólginn.

*influere, h. s. 1, hafa áhrif á, hrífa á.

*Information, ft. -er, sk., tilsögn, kennsla.

*Informator, ft. -er, kk., kennari (ekki sem embættismaður).

*informere, ás. 1, segja e-m til = kenna e-m.

*Infuſion, sk., eiginl. íhelling. Þar af

*Infuſionsdyr, ft., hvert af hinum smæstu kvikindum sem ekki verða sjeð nema í stækkunargleri.

*Infuſorium, ft. Infuſorier, kl., = Infuſionsdyr.

*Ingefer, án ft., sk., engifer.

ingen, (intet í hvorugk.), ft. eins, e., [engin-n], enginn, a) fyrir framan nafn: Han har i. Venner. Der gives intet bedre Middel. Han faaer i. Ting (ekkert að ráði) for Huſet, naar han vil ſælge det. Det var for ham ſom i. Ting honum þótti ekkert í það varið eða ekki stórt til þess koma; honum varð ekki stórt fyrir því; eða þvíuml. Der er aldeles (eða ſlet) i. Fare það er alls engin hætta á ferðum. — Laan mig en Bog! Jeg har i. — b) án nafns, og ritað með stórum upphafsstaf: I. veed ſin Skjebne. Han eier Intet hann á ekki neitt. Noget er bedre end Intet betra er lítið, enn ekki neitt. Han gider Intet beſtille hann nennir ekkert að gera. — Holde (agte) noget for Intet meta e-ð einskis. Gjøre noget til Intet gera e-ð að öngvu, ónýta e-ð. — Blive (gjøres) til Intet verða að öngvu. — Faae noget for Intet fyrir ekki neitt. Det ſkal han ikke have gjort for Intet það skal hann fá borgað, hann skal hitta sjálfan sig fyrir. Blive vred for Intet af (út úr) öngvu. — Dette er Intet imod det, han eiede tilforn ekki neitt hjá því, o. s. frv. — Intet, sem nafn: Begrebet om et Intet fattes vanſkeligere, end Begrebet om et Noget. — 2) hvorugk. intet er haft í tali f. ikke (sb. ekki hvorugk. af engi).

*Ingenieur, ft. -er, kk., vígvjelameistari (hervirkjameistari).

*ingeniøs, ft. ingeniøſe, e., hugvitssamur; hugvitslegur.

ingenledes, ao., (fornt.) = ingenlunde.

ingenlunde, ao., með öngvu móti, hvergi (sb. skal gera kirkju ok hvergi túpt eyða, 60).

ingenſinde aldrei.

ingenſteds, ao., hvergi: I. i Verden. Jeg gaaer i. hen jeg fer hvergi. I. fra úr öngvum stað, úr öngri átt.

ingentid, ao., (sjaldh.) = ingenſinde.

ingenting = ingen Ting, Intet (sb. ingen 1, b).

ingenvegne, ao., = ingenſteds.

*Ingredients, ft. Ingredientſer, sk., = Blandingsdeel (sb. Beſtanddeel).

*inhabil, ft. -e, e., óhæfur.

*inhuman, ft. -e, e., ómannúðlegur.

*inhærere, ás. 1, loða við; halda fram tilkalli o. s. frv.

*Initial- sem fremri liður í

*Initialbogſtav upphafsstafur.

*Injuriant, ft. -er, kk., sá sem hefur ókvæðisorð við eða um annan. Sb. Æreſkjænder.

*Injurie, ft. -r, sk., öfund (sb. veita e-m öfund með orðum eða verkum); ókvæðisorð (Gþl.), áþjettisorð.

*injuriere, ás. 1, segja ókvæðisorð við eða um annan.

*Inoculation, sk., það að inoculere.

*inoculere, ás. 1, = indoculere.

*Inquirent, ft. -er, kk., rannsóknarmaður.

*inquirere, h. s. 1, rannsaka: I. i en Sag rannsaka mál.

*Inquiſit, ft. -er, kk., sá sem er undir rannsókn.

*Inquiſition, ft. -er, sk., rannsókn máls.

*Inquiſitor, ft. -er, kk., rannsóknarmaður einkum í trúarbragðamálum.

*inquiſitoriſk, ft. -e, e., sem lýtur að rannsókn, rannsóknar-.

*Inſcription, ft. -er, sk., = Indſkrift.

*Inſect, ft. -er, kl., skorkvikindi.

*Inſectlære = Entomologie.

*inſeparabel, ft. inſeparable, e., = uadſkillelig.

*Inſerat, ft. -er, kl., grein (sem smeygt er inn í tímarit).

*Inſigne, ft. Inſignier, kl., tignarmerki (P. Þ.).

*Inſimulation, ft. -er, sk., = Beſkyldning.

*inſimulere, ás. 1, = beſkylde a.

*inſinuant, ft. -e, e., sem kann að koma sjer í mjúkinn.

*Inſinuation, sk., a) án ft., tök á að koma sjer í mjúkinn. — b) með ft. -er, það að inſinuere b; dylgjur.

*inſinuere, ás. 1, a) i. ſig smeygja sjer inn undir, koma sjer í mjúkinn. — b) i. noget dylgja yfir e-u (láta e-ð í veðri vaka) öðrum til hnjóðs.

*inſolvent, ft. -e, e., gjaldþrota.

*Inſolvents, sk., gjaldþrot.

*Inſpecteur, ft. -er, kk., = Opſynsmand, Tilſynsmand.

*Inſpection, sk., = Opſyn, Tilſyn.

*Inſpectorat, ft. -er, kl., umsjónarembætti.

*inſpicere, ás. 1, skoða (einkum það sem maður á að hafa umsjón yfir).

*Inſpiration, sk., áblásning (Fms. X, 373; áblástr, Fms. III, 164, V, 217), innblástur (Fas.).

*inſpirere, ás. 1, fylla e-ð anda sínum, (sb. áblásinn af helgum anda).

*Inſtallation, sk.; það að inſtallere.

*inſtallere, ás. 1, leiða e-n hátíðlega til embættis.

*Inſtants, ft. Inſtantſer, sk., dómur að því leyti sem hann er æðri eða lægri enn annar dómur.

*Inſtinct, ft. -er, kl., stöngun náttúrunnar (sb. Stjórn), eðlis-ávísun (sb. Stjórn), eðlis-leiðsla: Af I. með náttúru (Skuggsjá).

*Inſtitut, ft. -er, kl, = Anſtalt 2. — b) einkum skóli.

*Inſtitution, ft. -er, sk., = Stiftelſe b.

*Inſtructeur, ft. -er, kk., kennari í leikaralist.

*Inſtruction, ft. -er, sk., tilsögn; reglugjörð sem e-m umboðsmanni (einkanl. embættismanni) er skipað að hegða sjer eptir.

*inſtructiv, ft. -e, e., fróðlegur.

*inſtruere, ás. 1, segja e-m til í e-u.

*Inſtrument, ft. -er, kl., verkfæri, tól, áhald: Chirurgiſke (phyſiſke, mathematiſke) Inſtrumenter. Muſicalſke Inſtrumenter hljóðfæri, söngfæri (226), söngtól. Líka er I. = et muſicalſk I., t. a. m. ſpille paa et I. kunna að leika á eina hljóðfæra-tegund.

*Inſtrumental-, sem fremri partur í Inſtrumentalmuſik hljóðfærasöngur.

*Inſtrumentalis, sk., áhaldsfall (orða í sumum málum).

*Inſtrumentmager, ft. -e, kk., sá sem býr til hljóðfæri (hljóðfærasmiður), eða værkfæri handa læknum eða náttúruvísindamönnum.

*Inſtrux, ft. -er, sk., [f. Inſtruction], reglugjörð (skylduskrá) sem embættismaður á að hegða sjer eptir.

*Inſubordination, sk., óhlýðni í her.

*Inſulaner, ft. -e, kk., eyjarskeggi.

*inſultere, ás. 1, áreita, vaða upp á.

*Inſurgent, ft. -er, kk., uppreisnarmaður.

*Inſurrection, ft. -er, sk., uppreisn.

*inſurrectionel, ft. -le, e., uppreisnar-.

*integrerende, ft. eins, e., [eiginl. ho. núl. af integrere], sem ekki má missa sig (ef ekkert á að vanta): En i. Deel.

*intellectuel, ft. -le, e., sem til skilnings (greindar, vitsmuna) heyrir: Intellectuelle Evner gáfur. I. Dannelſe menntun.

*intelligent, ft. -e, e., skynugur, vel viti borinn.

*Intelligents, sk., vitsmunir.

*Intendant, ft. -er, kk., = Overopſynsmand.

*intendere, ás. 1, áforma, ætlast e-ð fyrir, hafa e-ð fyrir stafni.

*Intenſitet, sk., magn, ofurmagn.

*intenſiv, ft. -e, e., mikill í sjer. Gagnstætt: extenſiv.

*Intention, sk., áform, áhugi (í fornl. merk.).

*intercedere, h. s. 1, ganga á milli, miðla málum.

*Interceſſion, sk., meðalganga.

*Interdict, ft. -er, kl., forboð; bann kirkjunnar.

*intereſſant, ft. -e, e., skemmtilegur, sem gaman er að þekkja: En i. Begivenhed (Fortælling). En i. Mand.

*Intereſſe, sk., a) án ft., skemmtun (gaman) sem maður hefur af e-u: Have I. for (eða finde I. i) noget hafa skemmtun (gaman) af e-u. Viſe I. for noget sýna að maður hafi skemmtun af e-u. En Sag af megen I. merkilegur hlutur. — b) með ft. -r, sjerplægni; hagur, ábati; ágóði, leigur.

*Intereſſent, ft. -er, kk., hlutareigandi í e-u sem til ágóða horfir. Sb. Deeltager, Lodtager, Lodseier.

*Intereſſentſkab, kl., fjelagsskapur (samfjelag) um e-ð sem til ábata heyrir.

*intereſſere, ás. 1, a) noget intereſſerer een e-r hefur skemmtun (gaman) af e-u, e-r getur ekki haft hugann af e-u. — b) i. ſig for noget leggja hug á e-ð eða láta sjer annt (umhugað) um e-ð, hafa gaman af e-u, vera gefinn fyrir e-ð, o. s. frv. I. ſig for een taka e-n að sjer; láta sjer lítast á e-n; o. s. frv. — c) jeg er intereſſeret deri mig varðar um það, það stendur mjer á nokkru.

*interimiſtiſk, ft. -e, e., sem er til bráðabyrgða.

*Interjection, ft. -er, e., meðalorpning.

*Interlinear-, sem fremri partur í

*Interlinearoverſættelſe útlegging sem er á milli línanna í frumritinu.

*interlocutoriſk, ft. -e, e., sem heyrir til aukadóms (Interlocutorium).

*Interlocutorium, ft. Interlocutorier, kl., aukadómur (um einstakt atriði í e-u máli).

*Intermezzo, kl., = Mellemſpil.

*intermittere, h. s. 1, hætta öðru hverju: Intermitterende Puls. Intermitterende Feber.

*international, ft. -e, e., sem er á milli þjóða.

*Interpellation, ft. -er, sk., það að interpellere.

*interpellere, ás. 1, grípa fram í hjá e-m, o. s. frv.

*Interpolation, ft. -er, sk., það að interpolere; einnig það sem inn er smeygt.

*Interpolator, ft. -er, kk., sá sem smeygir inn orðum eða greinum og afbakar með því rit annars.

*interpolere, ás. 1, smeygja inn orðum eða greinum í rit annars.

*Interpretation, sk., þýðing, skýring.

*interpretere, ás. 1, túlka, þýða, skýra.

*Interpunction, sk., setning greinamerkja.

*interpungere, ás. 1, setja greinamerki í.

*interrogativ, ft. -e, e., spurningar-.

*intervenere, h. s. 1, leita um sættir.

*Intervention, sk., sættaumleitun.

*Inteſtat-, sem fremri liður í

*Inteſtatarving erfingi að lögum.

intetſigende, [sb. ſige], marklaus, ómerkur.

*intim, ft. -e, e., = fortrolig a.

*Intimidation, sk., það að intimidere.

*intimidere, ás. 1, hræða.

*Intimitet, sk., = Fortrolighed.

*intolerant, ft. -e, e., ráðríkur (harðdæmur, óvæginn) einkanl. í trúarefnum.

*Intolerants, sk., harðýðgi einkanl. í trúarefnum.

*Intrader, ft., (sk.), tekjur. (Sb. Indkomſt b),

*intranſitiv, ft. -e, e., hvorkinlegur (um sagnir).

*intricat, ft. -e, e., flókinn (óeiginl.).

*intrigant (eða intriguant), ft. -e, e., sem er undirhyggjumaður, undirförull, slægur, brögðóttur.

*intriguant sjá intrigant.

*Intrigue, ft. -r, sk., undirferli, slægð, brögð.

*intriguere, s. 1, a) h. s., hafa brögð í frammi, beita brögðum. — b) sem ás., bendla, flækja: Være intrigueret i (bendlaður við) en Sag.

*introducere, ás. 1, koma e-m í kunningskap á e-m stað, (sb. indføre g); = indſætte c; = indlede c.

*Introduction, sk., það að introducere; einkum = Indledning c.

*Intuition, sk., það að sjá e-ð skírt í huga sínum eða horfa á e-ð með hugskotsaugunum.

*intuitiv, ft. -e, e., sem skírri hugarsjón til heyrir.

*Intusſusception, sk., vöxtur innan að (í öllu því sem kvikt er með e-m hætti).

*inurban, ft. -e, e., ókurteis, rustalegur.

*Inurbanitet, sk., ókurteisi, rustaskapur.

*Invalid, ft. -er, kk., uppgjafa liðsmaður.

*Invaſion, ft. -er, sk., árás á aðra þjóð, hernaður.

*Invectiver, ft., illyrði, skammir.

*Inventarium, kl., allt sem fylgir e-m stað. — b) skrá (eða máldagi) um það.

*Invention, ft. -er, sk., a) = Opfindelſe. — b) = Paafund a.

*inventiøs, ft. inventiøſe, e., hugvitssamur; hugvitslegur.

*Inverſion, sk., umsnúningur; breytt orðaskipun.

*Inveſtitur, sk., veiting andlegra háembætta.

*Invitation, ft. -er, sk., = Indbydelſe.

*invitere, ás. 1, = indbyde.

*involvere, ás. 1, fela e-ð í sjer (óeiginl.).

iretteſætte, ás., ávíta, snupra, telja á, finna að við, vanda um við, setja ofan í við: Hun blev iretteſat for ſin Forſømmelſe.

Iretteſættelſe, ft. -r, sk., ávítur, ákúrur, snuprur, umvöndun, ofanígjöf: En mundtlig (ſkriftlig) I. Give een en I. setja ofan í við e-n. Faae en I.

Irgang = Vildgang.

Iriſk, ft. -er, sk. (fugl) *fringilla cannabina*.

Irlys = Veirlys, Lygtemand.

*Ironie, sk., háð, skop.

*ironiſk, 1) ft. -e, e., a) hæðinn, háðskur, háðsamur. — b) sem ekki er annað enn háð, sagður í háði: En i. Roes. — 2) sem ao., í háði: Det er i. ſagt.

*irrational, ft. -e, e., óskynsamlegur; óreiknanlegur.

irre, ás. 1, [sb. errur, B. H.], erta.

irre, h. s. 1, (sjaldh.) = feile 1, a—c.

*irregulær, ft. -e, e., = uregelmæſſig.

*irrelevant, ft. -e, e., ómerkur, marklaus, sem ekkert er undir komið.

*Irreligioſitet, sk., trúleysi, guðleysi.

*irreligiøs, ft. irreligiøſe, e., trúlaus, guðlaus, (sb. ókristinn).

Irring, sk., (sjaldh.) = Vildfarelſe, Feiltagelſe, Misforſtaaelſe, Tviſt (sk.).

*irritabel, ft. irritable, e., = pirrelig.

*Irritabilitet, sk., = Pirrelighed.

*irritere, ás. 1, erta, egna.

*iſabel, e., = iſabelfarvet.

*iſabelfarvet, [sb. farve], mógulur; leirljós.

iſe, s. 1, a) h. s., höggva ís, höggva vök: I. langs med Landet gera vök með landi fram. I. for Qvæget (til að brynna honum). — b) ás.: I. et Skib ind i Havnen; sb. indiſe. Skibet maatte iſes ud af Havnen það varð að gera vök út úr höfninni handa skipinu.

Iſen, [sb. ísarn], járn, er ekki haft, nema sem fremri partur í fáeinum orðum.

Iſenbod búð þar sem fást ýmislegir smágripir úr málmi (nema úr gulli eða silfri) og annar smávarningur.

Iſenfarve járnslitur. — b) eins konar litur sem dreginn er á ofna.

iſengraa (sjaldh.) = jerngraa.

Iſenkram ýmislegir smágripir úr málmi (nema úr gulli eða silfri) og annar smávarningur.

Iſenkræmmer búðsölumaður sem hefur á boðstólum ýmislega smágripi úr málmi (nema gulli eða silfri) og annan smávarning.

iſkjenke skenkja e-ð í eða á: Den iſkjenkede Viin.

*Islam, sk., tyrkjatrú.

*Islamismus, sk., = Islam.

Island Ísland.

Islandsfarer íslandsfari. — b) íslandsfar

islandſk, ft. -e, e., íslenzkur. — II) sem nafn er Islandſk = íslenzka.

Islænder, ft. -e, kk., Íslendingur, íslenzkur maður.

Iſlæt ívaf, fyrirvaf.

isne sjá iisne.

*Iſolation, sk., það að iſolere eða være iſoleret.

*iſolere, ás. 1, gera e-ð viðskila við annað: I. ſig taka sig út úr. — iſoleret, sem e., afskekktur, einstakur; einn sjer, einmana.

*Iſop, sk., (jurt) *hyssopus officinalis*.

iſpænde spenna e-ð í: Er Remmen iſpændt?

Iſſe, ft. -r, sk., [hjassi], hvirfill á manni: En ſkaldet I. skalli. Sb. Hovediſſe. — b) = toppur, tindur: Fjeldets I.

Iſſebeen hvirfilbein.

Iſſekant samkomur hvirfilbeinanna.

Iſſeplade flöturinn ofan á hvirflinum.

Iſſepunkt hvirfilpunkturinn á himinhvolfinu.

iſtandſætte, ás., hressa e-ð við (t. a. m. hús), gera að e-u, bæta: I. den forfaldne Bygning.

Iſtandſættelſe, ft. -r, sk., það að iſtandſætte (aðgerð).

Iſtede, kl., [sb. ístað], (úrelt) = Stigbøile.

iſtemme, ás., a) hefja upp söng: I. en Lovſang. — b) taka undir þegar sungið er. — β) = samsinna e-u: I. en Andens Mening.

Iſter, án ft., kl., [sb. ístra], fitan á magálnum (t. a. m. á svínum og gæsum).

Iſterbug ístrumagi.

iſterfed sem mikil kviðfita er á: Koen var i.

Iſterflomme magáll.

Iſterhoved (á Jótlandi), skepna (svín eða gæs) sem ekki fæst tólg úr heldur flot eða smolt.

Iſtermad líkt og feitmeti.

Iſtervom = Iſterbug.

*Iſthmus, sk., eið, grandi.

iſær, ao., einkum, einkanlega, sjer í lagi, allra helzt (Grágás II, 8, í 3. kap.). — b) hver i. hver um sig.

Italiener, ft. -e, kk., ítalskur maður.

italienſk, ft. -e, e., ítalskur. — II) sem nafn er Italienſk = ítalska: Lære (tale) Italienſk.

*item, ao., sömuleiðis; slíkt hið sama.

*Iteration, ft. -er, sk., = Gjentagelſe.

*iterativ, ft. -e, e., ítrekunar-.

*Iterativ, ft. -er, kl., ítrekunarsögn.

*iterere, ás. 1, = gjentage.

itu, ao., [sb. í tvau, Fms. VII, 72, 193], í tvö (forut), í tvo hluti, í tvennt: Bryde noget i.

Iver sjá Yver.

Iver, án ft., sk., kapp, ákafi, ákefð: Forſvare en Sag med I. — b) ötulleiki: Foreſtaae ſit Embede med I. stunda vel embætti sitt.

iverfuld (sjaldh.), keppinn, ákafur; ötull.

iverſyg = ſkinſyg.

Iverſyge = Skinſyge.

ivre, s. 1, a) h. s., vera ákafur, vandlæta: I. imod (vanda um) Odſelhed. — b) ás.: I. ſig verða uppvægur.

ivrig, ft. -e, e., kappsamur, ákafur: En i. Beſkytter af de Fortrængte mikið athvarf þeirra. En af hans ivrigſte Venner mestu vinum hans. Være i. for noget vera mikið áfram um e-ð. — b) (sjaldh.), uppvægur, reiður: Et ivrigt Sind. — c) ötull: En i. Arbeider.

Ivrighed, án ft., sk., kapp, ákafi, ákefð. — b) ötulleiki.

iværkſætte, ás., framkvæma: I. en Plan (Beſlutning).

iværkſættelig, ft. -e, e., framkvæmanlegur, gerandi.

Iværkſættelighed, án ft., sk., það að vera framkvæmanlegur.

Iværkſættelſe, sk., það að iværkſætte (framkvæmd).

J.

J, tíundi stafur í stafrofinu, kallaður Jod (líka Je), hefur sama atkvæði, og j á ísl.

ja, ao., a) já, ójá: Kommer han hjem i Dag? Ja! — Tjen mig heri. Ja. — Ja! hvad er herved at gjøre? — β) sem nafn, Ja, kl., jáyrði: Mit Ja er ſaa godt ſom dit Nei. Han gav mig ſit Ja derpaa hann lofaði mjer því. Sige Ja til noget játa (jánka) e-u. — Han fik Pigens Ja eða Ja af Pigen hún tók honum. — b) meira að segja, auk heldur: Han formanede, han advarede dem, ja han lagde endog Trudſler til hjet þeim auk heldur hörðu.

Jabroder sá sem jánkar ö[illegible].

*Jaconet, kl., eins konar hvítur og gisinn vefnaður úr baðmull.

Jag, kl., [jag], (í tali), snatur, flaustur.

jage, s. 1, (líka jog í þál. t. í merkk. A, 3, B, 2), [jaga], A) h. s., 1) j. efter noget a) eiginl., elta e-ð, leggja e-ð í einelti, α) til að veiða það: J. efter Ræve. — β) í gamni: Drengen jagede efter (var að elta) Hønſene i Gaarden. — b) óeiginl., sækjast eptir e-u, fíkjast í e-ð: J. efter Forlyſtelſer. — 2) j. med noget (í tali), flýta sjer með e-ð: Du behøver ikke at j. ſaa ſtærkt med dit Arbeide. — 3) ríða eða aka í loptinu: J. afſted i fuldt Fiirſpring. Han jog (reið eða ók) ind til Byen paa en Time. — B) ás., 1) um eltingar, a) um dýraveiðar, α) án þol., vera á veiðum: I Dag er han ude at j. hann er á veiðum í dag. — β) með þol., elta: J. Ræve. J. en Hjort. — Den lille Hund kan j. den ſtore hrekur stóra hundinn; sb. B, 2. — b) um annað, elta, sækja eptir e-u: Briggen blev jaget af en Fregat. — 2) reka, flæma: Han jog Hunden ud af Stuen. J. Qvæget ſammen reka saman nautin. J. een paa Døren reka e-n út. J. Folk fra hverandre tvístra fólki sem hefur þyrpzt saman. Fjenden blev jaget paa Flugt reknir á flótta. — Han jager ſine Folk fra Morgen til Aften (um þann sem er vinnuharður). — Han blev jaget af ſin Tjeneſte var rekinn úr vistinni. Han blev jaget fra Gaard var rekinn af jörðunni.

Jagedag dagur þegar maður getur farið á veiðar; sjá greinina um Fangedag.

Jagelyſt (sjaldh.) = Jagtlyſt.

Jagen, sk., það að jage (einkum veiðar): Riden og J. er hans kjæreſte Syſſel.

Jageplads veiðistaður.

Jager, ft. -e, sk., 1) herskip sem á að elta annað skip. — 2) eins konar segl (sb. Jagerbom). — 3) hvor um sig af báðum fremstu falbissunum á herskipi (sb. Jagtport).

Jagerbom sú rá sem það segl er á er Danir kalla Jager.

Jagetroſſe eins konar skipskaðall.

Jagt, ft. -er, sk., dugga.

Jagt, (sjaldh. í ft. -er), sk, veiðar, veiðiskapur (sb. var hann æ fremstr í öllum veiðiskap, Rómv.) og veiði (dýra eða fugla): Gaae paa J. fara á veiðar. Kongen er paa J. á veiðum. I Dag holdes her en ſtor J. eru hjer miklar veiðar. Have en god J. veiða vel. Være øvet i Jagten vanur veiðimaður. — Der er ingen J. til denne Gaard þessari jörðu fylgir engin veiði (enginn veiðiskapur). — b) veiðimenn og dýrin sem þeir elta: Hele Jagten kom her forbi.

jagtbar, ft. -e, e., veiðanlegur: En j. Hjort (sem er með tvíkvísluðum hornum eða meir).

Jagtbetjening (konunglegt) veiðimannsembætti.

Jagtbog veiðibók (bók um veiðar).

Jagtbøſſe veiðibissa.

Jagtdag veiðidagur.

Jagteier veiðar eigandi (þegar talað er um dýra veiði eða fugla).

Jagtelſker sá sem hefur gaman af veiðum.

Jagtembede = Jagtbetjening.

Jagtfolk, ft., veiðimenn.

Jagtforordning tilskipun um veiðar.

Jagtfrihed rjettur á að veiða (á landi): Han har kun J. for ſin Perſon hann má einungis veiða sjálfur.

Jagtfugl veiðifugl (að sínu leyti eins og veiðihundur): „Falke eller andre Jagtfugle".

Jagtfølge fylgdarlið mikils háttar veiðimanns.

Jagtgaard = Jægergaard.

Jagtgevær = Jagtbøſſe.

Jagtgrændſe takmörk veiðistaðar (á landi).

Jagtherlighed hlunnindi í dýra veiði eða fugla.

Jagtherre = Jagteier.

Jagtheſt veiðihestur (hestur sem hafður er á veiðum).

Jagthold allt sem hafa þarf til dýra veiða eða fugla.

Jagthorn horn sem blásið er í á veiðum.

Jagthund veiðihundur.

Jagthuus veiðihús á skógi (sb. veiðibúð).

Jagtjunker eins konar nafnbót.

Jagtklæder, ft., veiðiföt.

Jagtkniv hnífur sem hafður er á veiðum.

Jagtkonſt sú list að veiða dýr og fugla.

Jagtkrud púður sem haft er í veiðibissur.

jagtkyndig kænn við veiðar.

Jagtkyndighed, án ft., sk., það að vera jagtkyndig.

Jagtlyſt, án ft., það að hafa gaman af veiðum eða vera gefinn fyrir veiðar.

Jagtmaaned veiðimánuður (mánuður þegar farið er á veiðar).

Jagtmaleri veiðaskript (= pentaðar veiðar).

*Jagtmuſik hljóðfæraþytur sem hafður er á veiðum.

Jagtord veiðimannaorð.

Jagtorden riddaramerki sem e-m er veitt fyrir veiðar.

Jagtpidſk svipa sem höfð er á veiðum við hunda.

Jagtport hlið (port) á veiðimörkum. — 2) hvort um sig af þeim tveimur opum er fremstu fallbissur á herskipi eru í.

Jagtpæl takmarka-staur veiðistaðar.

Jagtraab óp eða kall veiðimanna.

Jagtredſkab áhald til veiða: Jagtredſkaber veiðartæki (Stjórn).

Jagtret, án ft., rjettur á að veiða dýr eða fugla.

Jagtrettighed = Jagtret.

Jagtſadel ljettur söðull (eða hnakkur) sem hafður er á veiðum.

Jagtſag mál um veiðar.

Jagtſelſkab þeir sem eru saman á veiðum.

Jagtſkilt merki sem veiðimenn hafa á fötum sínum.

Jagtſkrig veiðimanna óp.

Jagtſlot höll þar sem e-r stórhöfðingi hefur aðsetur sitt um veiðitímann.

Jagtſprøite eins konar leðurpípa til að slökkva með húsbruna.

Jagtſpyd veiðispjót (sem einkanl. er haft á galtaveiðum).

Jagtſtrækning veiðimörk (það svæði er menn veiða dýr og fugla).

Jagtſtykke sönglag sem haft er á veiðum. — b) = Jagtmaleri.

Jagtſtøvler, ft., veiðamannastígvjel.

Jagtſvend (fyrrum), hver af hinum minna háttar veiðimönnum stórhöfðingja.

Jagttaſke taska veiðimanna.

Jagttid veiðitíð (sú tíð þegar vant er að fara á veiðar).

Jagttøi veiðartæki.

jagtvant, [sb. vænne], vanur veiðum.

Jagtvei veiðistigur (Gþl.).

Jagtveir veiðiveður (veður til dýra veiða eða fugla).

Jagtvogn ljettfær vagnategund.

Jagtvæſen allt sem til veiða heyrir.

Jaherre = Jabroder.

Jakke, ft. -r, sk., lafatreyja.

*Jalouſie, sk., a) án ft., afbrýði (fornt) = hræðsla um konu sína eða mann sinn o. s. frv. — b) með ft. -r, gluggskýla.

*jaloux, óbreytanleg e., hræddur um konu sína eða e-n sem maður hefur þess konar ást á.

*Jambe, ft. -r, sk., skjót og sein samstafa sem stuðull í kveðskap (⏑ —).

*jambiſk, ft. -e, e., settur saman á þá leið að skömm samstafa standi jafnan framan við seina.

Jammer, án ft., sk., [sb. jarm-r], harmagrátur, harmakvein, vein, (sb. óp, víl og hið forna orð úlfaþytur): Man hørte J. af Qvinder og Børn. — b) eymd, hörmung, volæði.

Jammerdal eymdardalur.

jammerfuld aumur, vesæll, hörmulegur.

Jammerklage = Jammer a.

jammerlig, ft. -e, e., aumur, vesæll, α) aumlegur, aumkunarlegur: Et jammerligt Syn. — β) einskisverður: En j. Perſon. Skrive jammerlige Vers.

Jammerleie ból þar sem veikur maður liggur og pínist.

Jammerſang (í tali) eymdaróður.

Jammerſkade (í tali) ljótur skaði.

Jammerſkrig harmakvein.

jamre, s. 1, [sb. jarma], 1) ás., í j. ſig a) æja, hljóða, veina: Den Syge jamrer ſig. — b) = 2: J. ſig for een bera sig upp við e-n. — 2) h. s., kveina, barma sjer, bera sig illa, berast lítt af (fornt): J. over ſit Tab.

Jamren, án ft, sk., það að jamre (harmakvein).

*Janitſcharer, ft., (eiginl. nýir liðsmenn eða nýja-lið), tyrkneskt fótgöngulið.

*Janitſcharmuſik hávær hljóðfærasláttur hermanna.

*Januar, án ft., sk., janúar, miðsvetrarmánuður.

Jaord., [jáorð, Fms. VII, 305], a) jáyrði konu (sb. heyra skulu ok góðir menn jáyrði konu þeirrar eða meyjar, er fest verðr). — b) festar í votta viðurvist, festaveizla: Holde (drikke) J.

jappe sjá hjappe.

Japperi, kl., tafs.

*Jargon, kl., rugluð mállýzka.

Jarl, ft. -er, kk., [jarl], jarl.

Jarldømme, ft. -r, jarldómur, jarlsríki.

Jarleſæde jarlsbær (Nj.).

Jaſk sjá Hjaſk.

jaſke sjá hjaſke.

*Jasmin, sk., nafn ýmsra plöntutegunda.

*Jaspis, án ft., sk., eins konar gimsteinn.

*Jatagan sjá Yatagan.

jeg, gjör. et., [jeg f. ek]; mig, þol. og þiggj. et., [mig f. mik]; eig. et. er ekki hafður; vi, gjör. ft., [við f. vit]; os, þol. og þiggj. ft., [oss]; vores, eig. ft., (sjá greinina um vor), fn., jeg: „Man paaſtaaer, det ſkal være ubeſkedent at ſige: Jeg paaſtaaer, jeg mener“, o. s. frv. Det er mig það er jeg. — b) Jeg, sem nafn: Hans eget Jeg er ham altid det vigtigſte hann tekur sig ætíð fram yfir allt annað. Hun er hans andet jeg hann ann henni sem sjálfum sjer.

Jeghed, sk., (heimspekilegt orð), jegleiki.

*Jehovah, kk., jehóva (eiginl. hinn eilífi, hinn óumbreytanlegi).

*Jeremiade, ft. -r, sk., (sagt heldur í ónota), harmagrátur, harmakvein.

Jern, kl., [járn], a) án ft., járnið. — b) eins í ft., járnmilti eða járnverkfæri: Lægge een i J. setja e-n í járn, járna e-n (Fms. XI, 445). Klæde ſig i J. (sb. voru þeir allir járnklæddir; sömul. járnfaldinn). — Talshættir: Smede Jernet, medens det er varmt taka gæs, meðan hún gefst. Have mange J. i Ilden hafa margt í takinu.

Jernaare járnæð (í jörðu).

jernagtig, ft. -e, e., járnkynjaður: En j. Smag járnbragð.

Jernalder járnöld.

Jernanker járnsinkill í múr.

Jernarbeide járnsmíði.

Jernbaand járngjörð.

Jernbane járnbraut.

jernbeſlaaet sjá jernbeſlagen.

Jernbeſlag járn sem slegið er á e-ð til styrktar eða hlífðar.

jernbeſlagen (líka jernbeſlaaet), [sb. beſlaae], járnaður (t. a. m. í járnaðir vagnar), járnvafinn, járnvarður.

jernblaa blár eins og járn sem runnið er á.

Jernblik útbeitt járn.

Jernbolt = Bolt 1.

Jernbrev (fyrrum), skírteini sem manni var gefið til þess að skuldarmaður hans gæti ekki sett hann í járn um tiltekinn tíma.

jernbunden, [sb. binde], járnbentur, járnaður (sb. kista stór járnuð): Et jernbundet Skriin.

Jernbyrd, [járnburð-r], járnburður.

Jerndraaber, ft., = Jernolie.

Jernerts rauði sem járn fæst úr.

Jernfang járnáhöld (sb. Fang c): Træ- og J. áhöld úr trje og járni.

Jernfarve járnlitur.

Jernfiilſpaan járnsvarf.

Jernfiilſtøv smæsta járnsvarf.

Jernflid stál-iðni.

Jerngang = Jernaare.

Jerngitter járngrindur (sb. Gitter).

Jernglands eins konar járnrauði.

Jernglimmer steintegund.

jerngraa járngrár (á ísl. skjali).

Jerngreb, I) kl., járnhepti á vopni. II) sk., járnkvísl.

Jerngrube járnnámur.

jernhaard járnharður.

Jernhage járnkrókur; krókstjaki.

Jernhammer járnhamar, járnsleggja. — 2) staður þar sem járn er rekið eða beitt út.

Jernhandel járnverzlun.

Jernhandler sá er selur járn í hópakaupum.

Jernharv herfi með járntindum.

Jernhat járnhattur (ísl ann. 1394).

Jernhelbred heiðinna manna heilsa.

jernholdende, [sb. holde], sem járn er í: J. Malm.

jernholdig, ft. -e, e., = jernholdende.

Jernholdighed, sk., það að vera jernholdig.

Jernhytte hús þar sem rauði er bræddur og járn steypt.

Jernjord eins konar járnkynjuð jarðartegund.

Jernkalk nokkurs konar ryð.

jernklædt, [sb. klæde], járnklæddur (sb. greinina um Jern, b).

Jernkram smá-járnvara; járnarusl.

Jernkræmmer sá sem selur smá-járnvöru eða járnarusl.

Jernlæs vagnfylli af járni.

Jernmalm = Jernerts.

Jernokker rauði (*ferrum ochraceum*).

Jernolie járnolía (*oleum Martis*).

Jernopløsning járnbráð.

Jernovn járnofn.

Jernplade járnþynna.

Jernplov arðurjárn (plógur þar sem sá partur er ristir jörðina er af járni).

Jernport járnport (Stjórn).

Jernprøve járnraun a) það að reyna járn. — b) = Jernbyrd.

Jernpulver járndupt (dupt úr járnsvarfi).

Jernredſkab járnverkfæri.

Jernriſt járnrist.

Jernrive hrífa með járntindum.

Jernruſt járnryð.

Jernſand sandur sem járn er í.

Jernſeng járnsæng.

Jernſinder, ft., sindur af járni.

jernſkaftet járnskeptur.

Jernſkinne löng og mjó járnþynna, einkum hjólgjörð úr járni.

Jernſkriin járnskrín eða járnbent skrín.

Jernſkæl sindur af járni.

Jernſlag eins konar járnhamar.

Jernſmag járnbragð.

Jernſmed járnsmiður.

Jernſmeltning járnbræðsla (það að bræða járn úr rauða).

jernſort gljásvartur.

Jernſpaan = Jernfiilſpaan.

Jernſtang járnmilti.

Jernſteen = Jernerts. — b) sjer hver steintegund sem járn er í.

jernſtærk sem hefur heiðinna manna heilsu.

Jernſtøberi járnsteypuhús.

Jernſværte svartur litur búinn til úr járnryði.

Jerntraad járnvír.

Jerntøi = Jernfang.

Jernurt (jurt) *verbena officinalis.*

Jernvand járnvatn (vatn sem smá járnkorn eru brædd í).

Jernvarer, ft., járnvara, járnsmíði: Handle med J.

Jernvitriol brennisteinssýra sem járn er bráðnað í.

Jernvægge = Vægge.

Jernværk járnnámur.

Jernværktøi verkfæri (áhöld) af járni.

Jertegn, ft. eins, kl., [jartegn], jarteikn = merki (það sem er til merkis um e-ð). — b) fyrirburður. — c) (hálf-úrelt), jarteikn = stórmerki, kraptaverk.

*Jeſuit, ft. -er, kk., munkur af jesúreglu.

*Jeſuiterkloſter jesúmunkaklaustur.

*Jeſuiterorden jesúmunkaregla.

*jeſuitiſk, ft. -e, e., sem jesúmunkareglu til heyrir eða líkist jesúmunkum.

Jette, ft. -r, kk., [sb. jötun-n], jötun, risi, bergrisi.

Jettegryde (norrænt orð), lítil skál í hjalli.

Jettehøi = Kæmpehøi, Kæmpehøi, Kæmpedysſe.

Jettekamp bardagi með Ásum og jötnum.

Jettekrig ófriður með Ásum og jötnum.

Jetteqvinde tröllkona, skessa.

Jetteſlægt jötnaætt, bergrisakyn.

Jetteſtue svo er kölluð í Danmörku sjálf gröfin í haugum fornmanna þar sem hún stendur opin.

***Jeton**, ft. -s, sk., spilapeningur.

jevn sjá jævn.

jo, ao., A) þar sem vjer segjum nú jú, 1) eptir spurningu, sem neitun er í: Har han ingen Børn? Jo, han har mange á hann engin börn? Jú (, hann á mörg börn). Er han endnu ikke reiſt? Jo, han er er hann ekki farinn enn? Jú (, nú er hann farinn). — 2) í annars konar orðatiltækjum, a) tómt jo, í háði, líkt og það má nú segja: Jo! han har Ære af ſin Opførſel sá hefur sæmd af hegðun sinni! — b) jo, jo, optast í skopi: Jo, jo! han er ikke lidt ſtolt af denne Ære það á að heita, að honum þyki þetta töluverð sæmd! hann þykist heldur enn ekki af þessari sæmd! Jo, jo! du kan troe jeg blev artig narret jeg segi þjer það satt, að jeg fór dáfallega sneypuför, eða þvíuml. — c) jo gjerne (það er) guðvelkomið: Maa jeg laane Heſten? Jo gjerne gerðu — geri þjer — svo vel! — d) jo nok það verður svo að vera, ójá: Maa han blive ude i Aften? Jo nok, naar han ikke kommer for ſilde hjem ójá, ef hann o. s. frv. — e) jo viſt jú (með áherzlu) um það, sem annar hefur neitað á undan — f) jo men α) víst: Jo men har jeg ſeet ham! — β) þar sem vjer bætum ekki orðum við, en breytum að eins atkvæðinu: Jo men! det kan gjerne vare et heelt Aar endnu. Jo men! er det muligt? hvað ertu að segja! — g) jo ſaa men α) víst: Jo ſaa men har han været her i Gaar. — β) það verður svo að vera. — B) þar sem vjer getum alls ekki haft jú á ísl., 1) þar sem vjer sleppum því með öllu: Du har jo ſelv (sjálfur, með áherzlu) tilladt Drengen, hvad du nu vil forbyde ham. Det holdes jo dog for ſundt, at bevæge ſig það er þó haldið hollt, að hreifa sig. — 2) í tilvísunargrein, þar sem ingen eða ikke nogen fer á undan, er það haft í sömu merk. og ekki: Der er intet ſaa vanſkeligt, ſom jo Menneſket har forſøgt ekkert er svo örðugt, að maðurinn hafi ekki reynt til þess. — 3) því, a) jo .... jo því .... því: Jo høiere man ſtiger, jo meer er man udſat for at falde því hærra sem maður kemst, því hættara er manni við falli. Det bliver jo længere, jo værre það fer sívesnandi. Jo mere, jo bedre sem allra mest, svo mikið sem kostur er á. Jo før, jo hellere sem allra fyrst. — b) jo .... des eða deſto því .... því: Jo mere man har, desmere vil man have mikið vill meira. Jo mindre man forhaſter ſig, deſto før naaer man Maalet bíðendur eigu byr, en bráðir andróða; kemst, þó seinna fari. — þegar framgreinirnar með jo eru fleiri enn ein, þá er ætíð sett des eða deſto í apturgreinina.

***Jockey**, kk., = Heſtepranger. — b) þjónn í (enskum eða enskulegum) einkennisfötum sem er vanur við reiðar. Sb. Rideknegt.

Jod, (ft. -der), kl., nafnið á stafnum j.

***Jod**, kl., eitt af frumefnunum (haft til lækninga).

***Jodin**, kl, = Jod (frumefnið).

jodle, ás. 1, [sb. jódla], haft um eins konar söng þar sem orðin heyrast ekki.

jolle, h. s. 1, (eiginl. fara eitthvað á bát, en er haft í tali um að) aka í litlum og ljettum vagni: J. afſted.

Jolle, ft. -r, sk., A) bátur, a) hvers konar kæna. — b) skipsbátur. — B) eins konar skipskaðall.

Jolleblok skeggla er sá kaðall leikur í sem kallaður er Jolle (sb. Jolle B).

Jollebom tilbúningur utan á sumum skipum sem skipsbátarnir eru festir á.

Jollerøer sá sem rær skipsbátnum.

Jomfru, ft. -er, kvk., [sb. jungfrú], 1) um kvennmann, a) hrein mey. — b) jungfrú (nú framb. jómfrú), yngismey, yngisstúlka. — c) þjónustustúlka (meira enn vinnukona): Tjene for J. vera þjónustustúlka. Jomfruen i Huſet. — d) portkona, skækja. — 2) um annað, a) meyjarmerki (á himninum). — b) eins konar járnuð hnyðja til að berja niður grjót með. — c) eins konar skeggla á skipi.

jomfruagtig, ft. -e, e, meylegur.

Jomfruborg kastali sem höfðingjadætur voru varðveittar í.

Jomfrubuur skemma, dyngja.

Jomfrudom, án ft., sk., = Mødom.

Jomfrudragt = Pigedragt.

jomfruelig, ft. -e, e., meylegur: J. Ynde (Undſeelſe, Kydſkhed). Et jomfrueligt Væſen (fas).

Jomfrufarve meylegur litarháttur: Hun har endnu ſin J.

Jomfruhonning hið tærasta hunang úr býflugnabúi. — b) fyrsta hunang eptir ungt býflygi.

Jomfruhud meyjarhörund.

Jomfruhuus hóruhús.

Jomfrukammer svefnklefi þjónustustúlku eða heimasætu.

Jomfrukarl karlmaður sem er allra mesta kveif.

Jomfrukloſter klaustur (sb. Kloſter b) handa stúlkum sem ekki eru af háum stigum.

Jomfruklæder, ft., meyjarbúningur.

Jomfrukrands blómhringur sem meyjar hafa á höfði. — b) = Brudekrands.

Jomfrukrænker, ft. -e, kk., sá sem spillir meydómi.

Jomfruleg leikur við meyjar.

Jomfrulevnet það að vera ógipt eða heimasæta. Sb. Jomfruſtand. — b) lifnaður (siðferði) sem meyjum sæmir.

Jomfruliv = Jomfrulevnet.

Jomfruløve (meyljón) sjaldh. og skáldl. = Sphinx.

Jomfruolie tærasta viðsmjör sem fyrst rennur úr þrönginni.

Jomfruran meyjarrán eða meyjarán.

Jomfrurov = Jomfruran.

Jomfrurøver sá sem rænir mey eða meyjum.

Jomfruſind = Pigeſind.

Jomfruſtand = Jomfrulevnet a.

Jomfruſtævne meyjafundur.

Jomfruſvend = Jomfrukarl.

Jomfruſvovel hreinn brennusteinn.

Jomfruſværm fyrsti býflygishnappur sem kemur út úr býflugnabúi árið eptir að nýtt býflygi er sett í það.

Jomfruvand eins konar vökvi til að lita á sjer kinnarnar úr.

Jomfruvox hið hreina vax undan ungu býflygi.

***Jongleur**, ft. -er, kk., = Gjøgler b.

***Jonk** (líka Junke), sk., kínverskur knör.

Jord, sk., [Jord: jörð = Gjord: gjörð], 1) án ft., a) jörðin (jarðarhnötturinn): Jorden dreier ſig om Solen. — β) jörðin að því leyti sem hún er byggð af mannkyninu: Den ſyndefulde J. — γ) jörðin að því leyti sem menn eru grafnir þar: Stede et Liig til Jorden jarða lík. Følge een til Jorden fylgja e-m til grafar. Blive begravet i chriſten J. — δ) jörðin = yfirborð jarðarinnar: Gaae (ligge, ſidde) paa Jorden. Falde paa Jorden falla til jarðar. Leve over Jorden ofan jarðar. Boe under Jorden niðri í jörðinni. — b) jarðvegur, mold, α) jarðvegur: En fed (mager, tør, fugtig, ſandig) J. — β) mold: Et Læs J. — c) jarðarfrumefni; sb. Kalkjord, Kiſeljord, o. s. frv. — 2) með ft. -er, land að því leyti sem það verður ræktað eða liggur undir e-n bæ: Gode (ſlette) Jorder gott (illt) land. Byens Jorder (allt land býjarins) ere udſkiftede.

Jordaand jarð-andi, álfur.

jordagtig, ft. -e, e., jarðkynjaður.

Jordalder jarðar aldur (sb. heims aldur).

Jordart jarðarfrumefni. — b) moldartegund: En frugtbar J.

Jordarve = Arve.

Jordaxe kyrlína jarðarinnar (sb. Axe).

jordbaaren, [sb. bære], sem á jörðu er borinn (fæddur): Jordbaarne Væſener jarðneskar verur.

Jordbad moldarbað.

Jordbakke = Jordhøi.

Jordbane braut jarðarinnar í kringum sólina.

Jordbeboer jarðbyggir.

Jordbed moldarreitur.

Jordbeg nafn á ýmislegri jarðfitu (þar af er Asphalt eða Jødebeg ein tegund)

Jordbeſiddelſe jarðeign.

Jordbeſkrivelſe jarðarlýsing; landaskipunarfræði.

Jordbeſkriver, ft. -e, kk., sá sem ritar jarðarlýsingu eða landaskipunarfræði.

jordblande blanda e-u saman við aðrar jarðtegundir.

Jordblanding sambland (eða samblöndun) ýmsra jarðartegunda.

Jordbo = Jordbeboer.

Jordbor jarðnafar.

Jordborger, a) = Jordbeboer. — b) = Verdensborger.

Jordboring borun jarðarinnar (með jarðnafri).

Jordbrand = Jordild.

Jordbriſtning það að jörðin rifnar eða springur í sundur.

Jordbrug, kl., jarðyrkja, jarðarrækt: Det engelſke J.

jordbrugende, [sb. bruge], = agerdyrkende: Et j. Folk.

Jordbruger jarðyrkjumaður.

Jordbund jarðvegur.

Jordbær jarðarber; einnig = Jordbærplante.

Jordbærbed jarðberjareitur.

Jordbæriis eins konar frosið sælgæti (sb. Iis b) með jarðarberjasafa saman við.

Jordbærplante jarðberjaplanta.

Jordbærſaft jarðberjasafi.

Jordbæver eins konar bjór (dýr) sem hefst við í jarðholum einn sjer.

Jorddamp gufa sem leggur upp af jörðinni.

Jorddannelſe jarðarlögun.

Jorddannelſeslære jarðlögunarfræði.

Jorddeling landskipti (það að skipta landi í parta).

Jorddelingslære landskiptisfræði.

Jorddige = Jordvold.

Jorddrift jarðyrkja.

Jorddrot = Godseier, (sb. landsdrottinn).

Jorddyrker jarðyrkjumaður.

Jorddyrkning jarðyrkja.

Jorddyrkningslære jarðyrkjufræði.

Jorddæmning stífla úr torfi eða hnausum.

Jorddøn dunur í jörðu.

jorde, ás. 1, [jarða], jarða, leiða (Fms. I, 254): J. et Liig.

Jordeblee (sjaldh.) = Liiglagen.

Jordebog jarðabók, hjáleiguskrá, máldagabók.

Jordefærd líkferð (Fms. XI, 281; sb. Begravelſe).

jordegen, a) sem sjálfur á ábýlisjörð sína, sem býr á eignarjörð sinni: Jordegne Bønder. — b) jordeget Gods eignarjörð.

Jordegn hálfa jarðar.

Jordegods jörð sem e-r á, einkum stórjörð, fasteign.

Jordegodseier jarðeigandi.

Jordegodshandel jarðakaup.

Jordeiendom fasteign, lendur (Band.).

Jordeier jarðar eigandi.

Jordeklæde = Liiglagen. — Jordeklæder, ft., = Liigklæder.

Jordelagen = Liiglagen.

Jordeliin lín sem vafið er að höfði dauðrar konu áður hún er grafin.

Jordelſe, sk., það að jorde.

Jordemoder nærkona (Stjórn), yfirsetukona, ljósmóðir.

Jordemoderkonſt yfirsetukunnátta.

Jordemoderſkole yfirsetukvenna-skóli.

Jordepragt = Liigpragt.

Jorderige jarðríki, veröld: Jorderiges Sorger (Pragt, Herlighed).

Jordeſted = Gravſted.

jordet, ft. jordede, e., (sjaldh.) = jordagtig.

Jordetøi = Liigtøi.

Jordfald jarðfall.

Jordfarve moldarlitur. — b) litur úr jarðtegundum.

jordfarvet, ft. -farvede, e., = muldfarvet.

jordfaſt, [jarðfast-r], eiginl. jarðfastur: Jordfaſte Eiendomme fasteignir. Sb. urørlig. — b) sem land fylgir: J. Huus (sb. Huus I, A, 2, b).

Jordfedme, ft. -r, jarðfita.

Jordflade yfirborð jarðar.

Jordfoſter afsprengi jarðar.

jordfri (sjaldh.), afgjaldslaus.

Jordfroſt klaki í jörðu.

Jordfrugt jarðarávöxtur (einkanl. það sem á jörðu vex, en ekki á trjám).

jordfugtig (sjaldh.), sem dregur í sig raka úr jörðu, rakur, saggasamur: En j. Kjelder.

Jordfugtighed, sk., það að vera jordfugtig.

Jordfund það sem finnst í jörðu.

jordfunden, [sb. finde], fundinn í jörðu: Jordfundet Gods.

Jordfyld mold (eða jörð) sem e-ð er fyllt með.

Jordfællesſkab það að tveir eða fleiri hafa nytjar af óskiptu landi.

jordfæſte, ás., = jorde.

Jordgang jarðgöng (að sínu leyti eins og jarðhús). — b) gata í garði eða engi. — c) = Jordvandring.

jordgjemme, ás., fela e-ð í jörðu: Jordgjemt Gods jarðfólgið fje (Gþl.), jarðfje (Grágás).

Jordgjødning áburður úr jörðu, mold sem áburður.

Jordgods miðblöðin a tóbaksjurtinni.

Jordgrav gryfja, jarðhola.

jordgravet, [sb. grave], jarðfólginn, (sb. jordgjemme).

Jordgrund (sjaldh.) = Jordbund.

Jordgrøft = Grøft.

Jordgud jarðarguð (þ. e. maðurinn).

Jordgulv moldargólf.

Jordhals = Eide.

Jordharpe moldarsáld.

Jordhule jarðhellir (Stjórn).

Jordhumle nafn á tveimur jurtategundum (*hypericum perforatum* og *hypericum quadrangulum*).

Jordhuus moldarhús.

Jordhytte moldarkofi.

Jordhøi haugur, hóll, hæð, jörfi.

Jordhør = Bjerghør.

Jordiis klaki í jörðu.

Jordild jarðeldur (Trójum.).

jordiſk, ft. -e, e., jarðneskur, jarðlegur (El.; sb. guð gaf honum .... ríki mikit at þessa heims tign, 625): Et j. Paradiis J. Lykſalighed. Et j. Væſen.

Jordkjelder jarðhús (sem ekki er undir öðru húsi): Gjemme Kartofler i en Jordkjelder.

Jordkjærlighed (sjaldh.), jarðarást (ást á allri jörðinni).

Jordkjøb jarðakaup.

Jordklode jarðarhnöttur.

Jordklump moldarkökkur, (sb. hnaus).

Jordkløft jarðgjá (Stjórn).

Jordkrebs (skorkvikindi) *gryllus gryllotalpa*.

Jordkreds bringur utan um jörðina. — b) kringla heimsins.

Jordkul jarðkol (viðarkol sem finnast í jörðu).

Jordlag jarðlag.

Jordlegeme, a) jarðarhnötturinn (jörðin) sem hlutur sjer. — b) náttúruhlutur á jörðinni. — c) jarðneskur líkami.

Jordleie, kl., lega á berri jörðu.

Jordleie, sk., = Jordſkyld.

Jordliv jarðlíf (J. H.), hið jarðneska (stundlega) líf.

Jordlod jarðarpartur.

Jordloppe (skorkvikindi) *chrysomela oleracea*.

Jordlyd hljóð sem heyrist í jörðinni.

jordløs landlaus, α) sem ekkert land liggur til: Jordløſe Huſe. — β) sem ekkert land hefur (undir): „Den jordløſe Almue."

Jordløsning lausn (ripting) á jörðu.

Jordmaal = Landmaal.

Jordmaaler = Landmaaler.

Jordmaaling = Landmaaling.

Jordmandel (jurt) *cyperus esculentus*.

Jordmon = Jordsmon.

Jordmos mosi er vex a jörðunni (en ekki á trjám eða steinum).

Jordmuus = Agermuus, Markmuus, Skovmuus.

jordnær (sem er) niðri við jörðu.

Jordnød (planta) *lathyrus tuberosus*.

Jordolie jarðolía.

Jordomſeiler sá er siglir kringum jörðina.

Jordomſeiling það að sigla í kringum jörðina.

Jordomvæltning umbylting í jörðunni.

Jordplet landpetti. — b) díli sem kemur á fat er hefur legið á jörðu.

Jordpranger jarðamangari (sá sem allt af er að selja jarðir eða jarðarskika til að græða á þeim).

Jordran, [sb. landrán, Fms. VI, 27], landrán (þegar merkjum er raskað). — b) rán í annars landi.

Jordredning landsmæling með vað.

Jordrotte völskutegund.

Jordrydning ruðning (hreinsun) lands (að jám og grjóti o. s. frv.).

Jordryg ás, jörfi.

Jordryſtelſe = Jordſkjælv.

Jordrøg móða upp af jörðunni.

Jordſalt = Steenſalt.

Jordſand sandur sem grafinn er úr jörðu.

Jordſkade jarðarspell.

Jordſkifte, 1) landskipti (það að skipta landi eða löndum í parta). — 2) = Mageſkifte.

Jordſkiftning = Jorddeling, Jordſkifte 1.

Jordſkiftningslære = Jorddelingslære.

Jordſkjel landamerki.

Jordſkjælv, kl., jarðskjálfti, landskjálfti.

Jordſkorpe yfirborð jarðarinnar.

Jordſkred skriða.

Jordſkud = Jordſkred.

Jordſkuf, kl., jarðvarp.

Jordſkygge skuggi jarðarinnar.

Jordſkyld landskuld. — b) landskattur.

Jordſkyldsbog jarðaverðsbók.

Jordſlag blettir á fötum sem legið hafa á rakri jörðu.

jordſlagen, [sb. ſlaae], (um fat), sem komnir eru blettir á af því að liggja á rakri jörðu: Tøiet er blevet jordſlaget.

Jordſlange höggormur sem hefst við á landi.

Jordſmag moldarbragð.

Jordsmon, a) = Jordſtrækning, Jordeiendom. — b) jarðvegur: Ikke ethvert J. er lige tjenligt til enhver Sædart.

Jordſmul moldarmylsna.

Jordſnegl = Landſnegl.

Jordspaakaſtelſe það að presturinn kastar moldu á líkkistu.

Jordspart = Jordlod.

Jordſpilde = Jordſkade.

Jordſpætter, ft., = Jordpletter (Jordplet b).

Jordſtrimmel spilda.

Jordſtrækning landspartur að stærðinni til.

Jordſtrøg land einkum að loptslaginu til: Et koldt (hedt) J.

Jordſtød það að jörðin kippist við, landskjálfti sem kemur snöggt. — 2) trjestofn sem er eptir í jörðu.

Jordſvale (eins konar svala) *hirundo riparia*.

Jordſvamp svöppur sem vex á jörðunni (en ekki á trjám eða í sjó).

Jordſynkning = Jordfald.

jordſætte, ás., (sjaldh.) = jorde.

Jordtaage þoka upp úr jörðunni, (sb. dalalæða, kerlingarvella).

Jordtavle tafla sem jörðin er dregin upp á.

Jordtue = Tue.

Jordtange landtangi.

Jordudſtykning landskipti í smáparta.

Jordvand vatn í eða á jörðu eða sem kemur úr jörðu.

Jordvandring heimsdvöl (B. Th.).

Jordvei moldargata.

Jordvinde upprjett vinda.

Jordvold jarðveggur (að sínu leyti eins og jarðborg).

Jordvædſke væta í jörðu.

Jordvæg jarðveggur (sb. Jordvold).

Jordvæxt planta sem á landi vex (en ekki í sjó).

***Jour**, sk., (eiginl. dagur), þjónustudagur foringja.

***Journal**, ft. -er? sk., dagbók; tímarit.

***journaliſere**, ás. 1, bóka (það að rita e-ð í dagbókina).

***Journaliſt**, ft. -er, kk., tímaritshöfundur.

***Journaliſtik**, sk., allt sem lýtur að tímaritum.

***jovial**, ft. -e, e., glaðlyndur, málhreifur.

***Jovialitet**, sk., glaðlyndi.

Jubel, án ft., sk., gleði og glaumur, fagnaðaróp, fögnuður.

Jubelaar fagnaðarár α) fyrsta ár aldar. — β) fyrsta ár í síðara hlut (51. ár) aldar. — γ) það ár þegar hatíð er haldin í minningu fagnaðartíðinda sem gjörzt hafa fyrir 25 eða 50, 100 eða 1000 árum.

Jubeldag fagnaðardagur (þ. e. dagur þegar fagnaðarhátíð er haldin).

Jubeldigt fagnaðarljóð (ljóð sem orkt eru út af fagnaðarhatíð).

Jubelfeſt = Jubelhøitid.

Jubelglæde, a) = Jubel. — b) gleði á fagnaðarhátíð (og vegna hennar).

Jubelhøitid fagnaðarhátíð.

Jubelmynt peningur til minningar um fagnaðarhátíð.

Jubellærer sá sem verið hefur prestur eða kennari í 50 ár.

Jubelprædiken prjedikun á fagnaðarhátíð.

Jubelolding maður sem hefur verið e-ð (t. a. m. embættismaðnr) í 50 ár — að því leyti sem nokkuð er haft við í minningu þess.

Jubelraab fagnaðaróp.

Jubelſang gleðisöngur, fagnaðarsöngur.

Jubelſkrig = Jubelraab.

Jubeltale ræða á fagnaðarhátíð (og út úr henni).

*Jubilar, kk., = Jubellærer.

*jubilere sjá juble.

*Jubilæum, kl., = Jubelfeſt.

juble (og í tali jubilere) (har), h. s. 1, æpa fagnaðaróp, klappa lof í lófa.

*Judaismus, sk., = Jødedom.

*Judicium, kl., = Dømmekraft.

Juleaften, [jólaaptan-n, Fms. IV, 480], aðfangadagskvöld, jólanótt.

Juleblus = Julelys.

Julebuk maður undarlega búinn sem hræðir börn á jólunum og hefur ýmisleg ólæti.

Juledag jóladagur a) = førſte Juledag jóladagurinn fyrsti, jóladagurinn sjálfur. — b) dagur í jólum: Førſte (anden) J. fyrsti (annar) í jólum.

Julefeſt = Julehøitid.

Julefred jólafriður (60), jólagrið (60).

Julegave jólagjöf.

Julegilde jólaveizla.

Juleglæde jólagleði.

Julehelligt, kl., (fyrrum), jólin frá fyrsta í jólum til þrettánda.

Julehold jólahald.

Julehøitid jólahátíð, jólahelgi.

Julekage eins konar jólabrauð.

Julekalv kálfur sem er borinn um jól.

Juleleg leikur sem tíðkast á jólunum. — b) = Panteleg, Selſkabsleg.

Julelys ljós sem látið er brenna á jólanóttina; jólakerti.

Julemaaned jólmánuður (sb. Rímb. og Fms.).

Julemorgen jólamorgun (fornt).

Julemærke veðurmerki næstu tólf daga eptir jóladaginn fyrsta; (sb. jólaskrá). — b) hvers konar merki sem eru: Hvis ikke alle Julemærker ſlaae feil.

Julenat jólanótt.

Juleoffer jólaoffur (prests).

Julepſalme = Juleſang.

Juleqveld = Juleaften.

Juleredſel smá-gjöld sem prestum eru goldin um jólin.

Juleſang jólasálmur.

Juleſnee snjókoma um jól.

Juleſtue fólk sem er komið saman til jólaskemmtunar.

Juletid jólatíð.

Juletræ grænt trje sem kerti eru hengd í og ýmislegar smá-gjafir á jólunum.

Juletønde öltunna sem er ætluð til jólanna.

Juleuge jólavika.

Juleviſe jólakvæði.

*julianſk, ft. -e, e., i den julianſke Calender, hið forna rímtal, (er Julius Caesar kom á).

*Juli, án ft., sk., júlí, miðsumarsmánuður.

Junge, ft. -r, sk., (sjaldb.), skjóla til að sökkva í brunn, (sb. Brøndſpand).

*Junctur, ft. -er, sk., samtenging, samkomur, liður.

*Juni, án ft., sk., júní, nóttleysumánuður.

*junior yngri.

*Junke sjá Jonk.

Junker, ft. -e, kk., jungherra: Han vil være J. (í tali) hann er að spjátra sig. — b) sem aptari partur í sumum nafnbótum; sb. Hofjunker, Kammerjunker, Jagtjunker, Ridejunker.

junkeragtig, ft. -e, e., jungherralegur, spjátrungslegur.

junkerere, h. s. 1, (í tali) láta mikið, vera mikill á lopti, spjátra sig.

Junkerering, sk., það að junkerere.

Junkerlevnet jungherralegt athæfi.

Junkervæſen spjátrungsskapur.

*junoniſk, ft. -e, e., (um kvennmann), tignarlegur.

*Junta, sk., stjórnarnefnd (á Spáni eða í Portúgal).

*Jura, ft. (af Jus, kl.), lög = lögvísi.

*juridiſk, ft. -e, e., sem lýtur að lögum: Det juridiſke Facultet lagadeildin (í háskólanum). En j. Profeſſor prófessor í lögum. J. Examen (próf í lögum). Et j. Skrift lagarit. Et j. Beviis lagasönnur.

*Jurisdiction, ft. -er, sk., þinghá.

*Jurisprudents, sk., lögvísi.

*Juriſt, ft. -er, kk., lögmaður (lögfræðingur).

*Jury, sk., dómnefnd (eins og á Íslandi í fornöld).

*Jus, kl., (Jura í ft.), lög, lögvísi.

*Jus, sk., kjötsafi.

juſt, ao., (í tali), a) beint (svo að öngvu skakkar): J. ſaameget, ſom der behøves. — b) um tíð, jafnt (t. a. m. ok jafnt í því hann stakaðe, Fms. XI, 133): J., ſom han kom.

*Juſteermeſter sá sem er settur til umsjónar um vogir og mæliker og mælikvarða.

*juſtere, ás. 1, rjetta (marka) vogir og mæliker og mælikvarða: En juſteret Alen (Skjeppe, Tende, Vægt).

*Juſterer, ft. -e, kk, = Juſteermeſter.

*Juſtitiarius, kk., dómenda forseti (P. Þ.), dóms-oddur (sb. Fms. VIII, 57).

*Juſtits, án ft., sk., = Retspleie.

*Juſtitsbetjening = Retsbetjening.

*Juſtitsbetjent = Retsbetjent, (sb. justisi, Hist.).

*Juſtitscollegium dómsmála-stjórnarráð.

*Juſtitsminiſter dómsmála-stjórnarherra.

*Juſtitsraad, (kk.), eins konar nafnbót.

*Juſtitsſag dómsmál.

Juul, án ft., sk., [jól], jól: Tiden imellem J. og Faſtelavn (þ. e. frá upphafi jólanna til föstuinngangs). Reiſe paa Landet i Julen. — Lege J. hafa leiki um jólin. Bære Julen ud (eða af Dør) (koma á e-n stað um jólin og vilja ekki þiggja neitt).

*Juveel, ft. Juveler, sk., skyggður gimsteinn.

*Juveleer (líka Juvelerer), kk., gimsteinamaður (sá sem greypir gimsteina í gull eða silfur og hefur þess konar dýrgripi til sölu).

*Jux, kl., það sem er hand-ónýtt, ótæti, (sb. bull, rugl, þvættingur).

*Juxtapoſition, sk., (eiginl. viðursetning), viðuraukning (það að e-ð festist utan við annað).

Jyde, ft. -r, kk., Jótlendingur (Jótar í ft.).

Jydekar svart jótlenzt ker úr svörtum leir.

Jydekarl jótlenzkur vinnumaður.

Jydepande jótlenzk panna úr svörtum leir.

Jydepotte jótlenzkur leirpottur úr svörtum leir.

Jydeſtrømper, ft., jótlenzkir sokkar.

jydſk, ft. -e, e., jótlenzkur. — II) sem nafn er Jydſk = jótlenzk mállýzka: Tale Jydſk.

Jæger, ft. -e, kk., veiðimaður: Han er en god J. — b) eins konar liðsmaður: Et Regiment Jægere.

Jægerbolig bústaður veiðimanns.

Jægerdragt veiðimannabúnaður.

Jægerdreng piltur sem er að nema veiðar.

Jægergaard garður þar sem veiðimaður e-s höfðingja býr, og allt er geymt það er til veiða heyrir.

Jægergarn net veiðimanna (sem höfð eru á veiðum).

Jægerhorn = Jagthorn.

Jægerhuus = Jægerbolig.

Jægerkonſt = Jagtkonſt.

Jægerlevnet lifnaðarhættir veiðimanna.

Jægermeſter yfirveiðimaður (stórhöfðingja).

Jægerret siður veiðimanna. — b) þing um þess háttar málefni er lúta að veiðum.

Jægerſkilt = Jagtſkilt.

Jægerſprog orðfæri veiðimanna: Det hedder ſaa i Jægerſproget það er kallað svo af veiðimönnum.

Jægertaſke = Jagttaſke.

jætte, ás. 1, [játta], (hálf-úrelt), heita e-u.

jævn (líka ritað jevn), ft. -e, e., [jafn], a) sljettur: En j. Vei. — b) þjettur og kekkjalaus: J. Velling. — c) jafn (að stærð): En j. Deling. — d) mátulega hægur, meðal-: Gaae en j. Gang. Tale i en j. Tone. — e) óbreyttur α) líkt og hispurslaus, daginn og veginn: Uagtet hans høie Stand, har han Ord for at være en j. Mand. — β) ekki neitt framúrskarandi: J. daglig Mad. — γ) um orðfæri, viðhafnarlaus.

jævnaarig jafnaldra.

jævnaldrende jafnaldra: Deres Jævnaldrende þeirra jafnaldrar. — b) = jævntidig, ſamtidig.

jævnbaaren, [sb. bære], jafnborinn (fornt).

jævnblandet, [sb. blande], blandaður saman af jöfnum pörtum.

*Jævnchriſten, sem nafn, (fornl.) = Medchriſten.

Jævndannelſe (sjaldh.), það að vera jævndannet.

jævndannet, [sb. danne], (sjaldh.), jafn e-u að lögun. — b) jafn e-u að tiltölu.

jævndeelt, [sb. dele], sem jafnt er skipt.

Jævndøgn jafndægur, jafndægri, jafnnætti (Myndab.).

Jævndøgnslinie jafndægurshringur (Rímb.).

Jævndøgnsſtorm jafndægursstormur.

jævne, ás. 1, [jafna], a) sljetta: J. Veien. — b) þjetta spónamat: J. Suppe med Meel. — c) miðla málum: J. en ſtridig Sag. — d) skipta jafnt með, (sb. taka jöfnum höndum): J. med ſine Medarvinger.

Jævne, sk., [jafna], jöfnuður, samjöfnuður (sb. komast í samjöfnuð við e-ð): Være i J. med een standa e-m jafnfætis, jafnast við e-n. Holde en Ting J. med en anden meta e-n hlut jafnt öðrum. — b) (í almúgatali), i J. ved (líka tómt jævne — sem ao. — ved, eða eintómt jævne sem fs.) við hliðina á e-u, rjett hjá e-u, rjett við.

jævne, sem ao. og fs., sb. Jævne b.

Jævnet, nafn, [jöfnuð-r], (úrelt), jöfnuður, jafngirni.

jævnføre bera e-ð (jafna e-u) saman við annað: J. et Sted hos en Forfatter med et andet.

jævngammel jafngamall.

jævngod jafngóður.

jævngyldig jafnmætur.

Jævnhed, sk., það að vera jævn: Markens J. — J. i Sindet jafnlyndi. — O. s. frv.

Jævnhold (líka **Jævnshold**), í orðatiltæk. til J. (sem einkum er haft í almúgatali), til jafnaðar, að (öllum) jafnaði; hverndagslega.

jævnholde, ás., = **jævnføre**.

jævnhugge höggva e-ð sljett.

Jævning, sk., a) það að **jævne**. — b) komme J. paa (þjetta) Suppen.

Jævning, ft. -er, kk., [sb. jafningi], jafningi: Jævninger brydes bedſt (orðskv.; sb. jafnir löngum leika bezt, jafnir baggar fara bezt, jafnir fiskar spyrðast bezt). „Keiſer Carl og hans tolv Jævninger". — b) = **Jævningsmand**.

Jævningsmand (í fornum lögum), jafnaðarmaður (Fms. IX, 327), gjörðarmaður í máli.

jævnlig, a) ft. -e, e., (varla haft í et.), optlegur, sífeldur: Jævnlige Reiſer. — b) sem ao., jafnaðarlega, optlega, opt: Han kommer j. til mig.

Jævnlige, ft. eins (og miklu tíðkanlegri enn et.), kk., = **Jævning** a: Man omgaaes helſt ſine J.

Jævnlinie, a) i J. med noget jafnhátt (eða jafnlágt) e-u. — b) (sjaldh.) = **Jævndøgnslinie**.

jævnløbende, [sb. **løbe**], samsíðanlegur.

Jævnmaal það að vera þráðbeinn: Muren holder ikke J. er ekki þráðbeinn. — b) rjettur jöfnuður, það að vera við sig, tiltala.

Jævnmenneſke (fornl.) = **Medmenneſke**.

Jævnshold sjá **Jævnhold**.

jævnſides, ao., við hliðina á e-m eða e-u, samsíða e-m: De boe j. hvor við hliðina á öðrum.

jævnſidig, ft. -e, e., samsíða: Jævnſidige Vinkler (tvö horn sitt hvoru megin við línu).

jævnſindet jafnlyndur.

jævnſkiftet, [sb. **ſkifte**], (sjaldh.) = **jævndeelt**.

jævnſtrøgs, ao., (sjaldh.), samsíðanlega.

jævntidig = **ſamtidig**.

jævntraadet, ft. **-traadede**, e., sem ekki eru hólar eða hnökrar í: J. Lerred.

jævntyk allur jafnþykkur eða jafndigur.

Jævnvidde jöfn vídd, jöfn víðátta.

Jævnvægt = **Ligevægt**.

Jøde, ft. -r, kk., [sb. Júði, Stjórn], Gyðingur.

jødeagtig, ft. -e, e., gyðingalegur.

Jødebarn barn sem er gyðingaþjóðar.

Jødebeg sjá greinina um **Jordbeg**.

Jødedom, án ft., sk., gyðingatrú og sjerhvað sem henni fylgdi: „J. og Hedenſkab".

Jødedreng piltur sem er gyðingaþjóðar.

Jødefolk, a) án ft., gyðingafólk, gyðingaþjóð, gyðingalýður. — b) í ft., Gyðingar; Der boe J. i Huſet.

Jødegade stræti (í borg) þar sem eintómir Gyðingar eiga heima.

Jødekage eins konar brauð (sem Gyðingar búa til).

Jødekirke samkunduhús Gyðinga.

Jødekone kona e-s Gyðings.

Jødekonge konungur Gyðinga.

Jødeland Gyðingaland, Jórsalaland.

jødelig, ft. -e, e., (sjaldh.) = **jødiſk**.

Jødemynt hebreskur peningur.

Jødepige stúlka sem er gyðingaþjóðar.

Jødepræſt kennimaður gyðingasafnaðar.

Jødeſkat gyðingaskattur.

Jødeſkole skóli handa gyðingabörnum.

Jødeſprog gyðingamál.

Jødeſøndag gyðingahelgi (laugardagurinn).

Jødetro gyðingatrú.

Jødinde, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er gyðingaþjóðar.

jødiſk, ft. -e, e., (gyðinglegur, 655), gyðingalegur, gyðingslegur: Den jødiſke Hiſtorie gyðingasaga. Den jødiſke Religion gyðingatrú. Det jødiſke Folk gyðingafólk, gyðingaþjóð, gyðingalýður, Gyðingar.

Jøkel, ft. **Jøkler**, sk., [jökul-l], jökull.

K.

K, ellefti stafur í stafrofinu, kallaður **Kaa**, hefur haldizt óbreyttur fyrir framan n í upphafi orðs, þar sem vjer erum nú vanir að nefna h í stað þess, (sb. **Knap** hnappur).

Kaa, sk., [sb. kjói?], (sjaldh.) = **Allike**.

Kaabe, ft. -r, sk., [kápa], kvennkápa. — b) fyrrum einnig um karlmannakápur (sb. **Biſpekaabe**).

Kaabedreng piltur sem ber kápu e-s á eptir honum.

kaabeløs kápulaus.

kaad, ft. -e, e., [kát-r], a) (einkanl. um skepnur), ólmur, sem leikur er í: En k. Heſt. — b) galsafullur, galsafenginn, keskinn, ósvífinn: En k. Dreng. Have en k. Mund. — c) lauslátur.

Kaadhed, án ft., sk., galsi, keskni. — b) lauslæti.

kaadmundet, ft. **-mundede**, e., fjölmálugur, (sb. kjaptfor), ákastasamur (Vígagl.).

kaage, h. s. 1, [kaga], (úrelt), kaga (fornt), gægjast. Sb. **kige** a.

Kaal, án ft., sk., [kál], kál. — b) kálgrautur. Óeiginl. orðatiltæk.: Gjøre K. paa noget stúta e-u.

Kaalbed kálreitur.

Kaalbøtte sjá **Kolbøtte**.

Kaaldag káldagur (sá vikudagur þegar vant er að borða kál).

Kaalgaard kálgarður.

kaalgrøn kálgrænn.

Kaalhoved kálhöfuð.

Kaaljern káljárn,

Kaaljord káljörð.

Kaalkniv verkfæri til að brytja kál með.

Kaallugt kálþefur; kálgrautarþefur.

Kaalmarv mergurinn í kálleggnum.

Kaalorm eins konar ormur sem jetur kálið.

Kaalrabi, ft. eins, sk, gulrót.

Kaalſmag kálbragð.

Kaalſtok kálleggurinn.

Kaaltorv káltorg.

Kaar, ft. eins, kl., [sb. kjör], a) án ft., = völ: Have Kaaret imellem at leve og døe. — b) án et., = hagir, ástand: Gode (ſlette, trange) K. Forbedre ſine K.

Kaarde, ft. -r, sk., lítið sverð einkanl. haft sem lagvopn.

Kaardebuſk sverðskúfur.

Kaardeflade kinn á sverði: Slaae een med Kaardefladen með flötu sverðinu.

Kaardefæſte sverðshjölt.

Kaardehug högg með sverði.

Kaardeklinge sverðsbrandur.

Kaardeknap sverðsklót.

Kaardeplade sverðshjalt.

Kaardeſtik lag af sverði.

kaare, ás. 1, kjósa.

Kaarelſe, sk., (sjaldh.), það að **kaare**.

Kaarerige (sjaldh.) = **Valgrige**.

Kaas, án ft., sk., = **Curs** a. Einnig (í tali) hver vegur sem er: Gaae ſin K. halda leiðar sinnar.

***Kabbale**, sk., hin leynilega gyðingaspeki.

***Kabbaliſt**, ft. -er, kk., sá sem skilur hina leynilegu gyðingaspeki.

***kabbaliſtiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að hinni leynilegu gyðingaspeki; einnig þungskilinn, myrkur.

Kabe, ft. -r, sk., leiðbeiningarmerki í hafnamynnum.

Kabel, ft. -er, kl., [sb. kaðal-l], kaðall.

Kabelgarn þáttur úr kaðli.

Kabellaring, sk., strengir sem festir eru við akkeriskaðalinn.

Kabellængde (eiginl. kaðalslengd, þ. e.) hjer um hundrað faðma.

kabelſlaae, ás., fljetta (strengi) eins og akkeriskaðlar eru fljettaðir.

Kabeltoug = **Kabel**.

Kabepenge, ft, það sem sjóferðamenn gjalda fyrir leiðbeiningarmerkin (sb. **Kabe**).

Kabliau, ft. eins, sk., (þorskur), *gadus morrhua*.

Kabuds, ft. **Kabudſer**, sk., hetta, kofri.

Kabudskaal eins konar kál.

Kabys, ft. **Kabyſſer**, sk., = **Skibskjøkken**.

Kabyskedel matreiðsluketill á skipi.

Kabysrør reykpípa upp úr eldakompunni á skipum.

Kaffee, án ft., sk., kaffi: Lave (koge, klare, tragte) K.

kaffeebruun móbrúnn.

Kaffeebrænder, sk., járn-áhald sem kaffi er brennt í.

Kaffeebrød brauðtegund sem dýft er í kaffi.

Kaffeegrums kaffikorgur.

Kaffeegruus = **Kaffeegrums**.

Kaffeehuus kaffihús.

Kaffeekande kaffikanna.

Kaffeekedel kaffiketill.

Kaffeemølle kaffikvörn.

Kaffeeſelſkab samsæti við kaffi.

Kaffeeſøſter kvennmaður sem er gefin fyrir kaffisamsæti og skraf um náungann.

Kaffeetragt kaffitrekt.

***Kafir**, kk., (svo kalla Tyrkir hvern sem ekki er tyrkjatrúar), villumaður.

***Kaftan**, ft. -er, sk., tyrkneskur sloppur.

Kag, ft. -e, sk., staur (stólpi) sem afbrotamenn eru býddir við: Stryges til Kagen vera strýktur við staur. — 2) eins konar leikur: Spille K.

Kage, ft. -r, sk., [kaka], kryddbrauð; og í sumum mállýzkum brauð. — b) sitt hvað sem líkist köku; sb. **Oliekage**, **Bikage**. — c) flóki, bendill: Hans Haar ſidder i en K.

Kagebager kryddbrauðsbakari.

Kagebrød eins konar brauð smágert og ósýrt

Kagedei kryddbrauðsdeig.

Kageform kryddbrauðsmót.

Kagemand kryddbrauðsmaður (sem selur kryddbrauð).

Kagemund (í tali), sá sem er gefinn fyrir kryddbrauð.

Kageſpreite eins konar vatnsbissa sem höfð er við kryddbrauðsgjörð.

Kaghore ósvífin skækja.

kagle (Har), h. s. 1, kvaka (um hænur sem ætla að fara að verpa eða eru nýbúnar að því).

Kaglen, án ft., sk., það að kagle.

Kagler, ft. -e, kk., (sjaldh.) = Sladdrer, Ordgyder.

Kagpidſk, kl., högg sem afbrotamaður fær við staur.

kagpidſke = kagſtryge.

Kagpidſkning, ft. -er, sk., það að kagpidſke.

kagſtryge, ás., húðstrýkja (hýða) afbrotamann við staur. Óeiginl.: K. eens Navn og Rygte.

Kagſtrygning, ft. -er, sk., það að kagſtryge.

Kahyt, ft. -ter, sk., lypting (káeta).

Kahytdreng piltur sem þjónar í lyptingunni.

Kahytſkriver reikningamaður (á stóru hafskipi).

***Kai**, ft. -er, sk., (sjaldh.), steinlagður flóðgarður með á eða höfn.

kaie, h. s. 1, skrækja sem sá fugl er Kaa heitir.

kaie, ás. 1, (á sjó): K. en Raa (flytja rá). K. et Seil (flytja segl yfir fyrir sigluna).

***Kajak**, ft. -ker, sk., húðkeipur.

***Kakerlak**, ft. -ker, (indverskt skorkvikindi) *latta.*

kakke, h. s. 1, (sjaldh., í óvönduðu tali), kúka.

Kakkel, ft. -er, sk., [sb. köggul-l], (úrelt), leirker, leirflaga.

Kakkelovn eiginl. ofn úr leirflögum. — b) hvers konar ofn til hita í mannahúsum: Lægge i Kakkelovnen kynda í ofninum; leggja að í ofninum.

Kakkelovnsdør op á ofni.

Kakkelovnskrog ofnhorn (horn sem ofninn stendur í).

Kakkelovnskølle ofnkylna (til að þurrka malt á).

Kakkelovnsmalt malt sem þurrkað er á ofnkylnu.

Kakkelovnsplade eins konar skör fyrir neðan ofnopið.

Kakkelovnsrør ofnpípa.

Kakkelovnsvarme ofnhiti.

Kal, án ft., sk., æðar í viði í kringum merginn; líka sjálfur mergurinn. — b) fúi (það sem fúið er) innan í eikarbol.

***Kalamank**, sk., kalimúk.

***Kald**, ft. eins, kl., [kall], kall. — b) stefna: Lovligt K. og Varſel. — c) köllun: Føle K. til noget. — d) embætti, sjer í lagi andlegt, og einkum = Præſtekald.

kalde, s. 1 og (miklu optar, einkum í tali) 2, [kalla], A) kalla (líkt og æpa), 1) h. s.: Om jeg end kalder nok ſaa høit hvað hátt sem jeg kalla. K. ad een kalla til e-s. K. paa een kalla á e-n. — 2) ás.: K. een til Bords kalla á e-n til að borða. K. een ud kalla á e-n út. K. een tilſide bregða e-m á einmæli. K. een for ſig kalla e-n fyrir sig. K. een til ſig kalla e-n til sín. Han lod Præſten k. hann ljet kalla á prestinn. — Kunde jeg dog k. den Tid tilbage það vildi jeg gæti látið þá tíð hverfa (koma) aptur. — b) boða, stefna e-m: K. Folket ſammen stefna saman lýðnum. K. een for Retten stefna e-m. — c) veita e-m brauð: Han blev kaldet til S. honum var veitt brauðið S. — d) k. noget i Tvivl efa (efast um) e-ð. — B) kalla (líkt og nefna): K. en Ting ved ſit rette Navn kalla e-n hlutt rjettu nafni. Hvad kaldes den Plante hvað er þessi jurt kölluð? — Pigen blev kaldt op efter Moderen var látin heita í höfuðið á (eptir, ef móðirin er dáin) móður sinni. — Han lod ſin Fader k. op ljet heita í höfuðið á (eptir, ef faðirinn er dáinn) föður sínum.

Kaldsarbeide embættisstörf (sb. Kald d).

Kaldsbog (sjaldh.) = Kirkebog a.

Kaldsbrev veitingarbrjef fyrir brauði: Læſe ſit K.

Kaldſeddel skrifleg stefna (einkum ef hún er rituð af sakarábera sjálfum).

Kaldsherre (sjaldh.) = Kirkeherre.

Kaldsmænd, ft., stefnuvottar.

Kaldspligt embættisskylda.

Kaldsret, án ft., veitingar-rjettur.

Kaldsrettighed = Kaldsret.

Kalender, ft. -e, sk., rím.

***kalfatre**, ás. 1, ditta að skipi (troða upp í rifur og göt og bræða svo yfir).

***Kalfatring**, ft. -er, sk., það að kalfatre.

***Kali**, kl., eins konar frumefni.

***Kalif** sjá Khalif.

Kalk, ft. -e, sk., [kalk-r], kaleikur: K. og Diſk. — Óeiginl. líkt og þrenging, þjáning, mæða, mótlæti: Tømme en bitter K.

Kalk, án ft., sk., kalk a) sem veggjalím, (sb. lím tómt, Fms. VI, 267, X, 186): Brænde (læſke, ſlaae) K. — b) í frumefnafræði.

kalkagtig, ft. -e, e., svipaður kalki, sem er kalktegundar.

kalkartet, ft. -artede, e., sem er kalktegundar.

Kalkbjerg kalkberg.

kalkblandet, [sb. blande], kalkblandinn.

Kalkblød (það að leggja e-ð í) bleyti í kalkvatni: Lægge Skind i K.

Kalkbrud, kl., kalknámur.

Kalkbrænder, ft. -e, kk., kalkbrennari.

Kalkbrænderi staður þar sem kalk er brennt.

Kalkbrænding kalkbrenna.

Kalkbræt kalkfjöl (fjöl sem kalkið er haft á þegar verið er að límsetja múr).

Kalkbyld eins konar kýli sem kalkagnir eru í.

Kalkbænk ílát til að slá (hræra) kalk í.

Kalkdiſk patína.

Kalkdug kaleiksdúkur.

Kalkdækſel kaleikslok.

kalke, ás. 1, límsetja: K. en Muur. — b) bleyta e-ð í kalkvatni: Kalkede Huder.

Kalkekoſt skúfur sem kalk er dregið á múra með.

Kalkeredſkab verkfæri til að draga kalk á múra með.

Kalkfarve litur saman við kalkvatn: Male en Væg med K.

kalkfri sem ekkert kalk er í.

Kalkgrube kalknámur. — b) = Kalkkule.

Kalkgrund jarðvegur sem kalk er í.

Kalkgruus kalkmylsna.

Kalkhammer verkfæri til að slá kalk með.

Kalkhuus kalkhús (hús til að hafa kalk í).

Kalkhytte = Kalkhuus.

Kalkjord kalkjörð.

Kalkkule kalkgryfja (gryfja sem kalk er haft í o. s. frv.).

Kalkkølle verkfæri lil að mylja kalk með.

Kalklever eins konar efni (kalk og brennusteinn saman).

Kalklud sjá greinina um Lud.

Kalklæder skinn sem sútað er í kalki.

Kalkmeel smámulið kalk.

Kalkmergel sjá greinina um Mergel.

Kalkning, sk., það að kalke.

Kalkopløsning bleytt kalk.

Kalkovn kalkofn.

Kalkpuds kalkhimna (á múr).

kalkrig sem mikið kalk er í.

Kalkſand kalk sem er eins og sandur.

Kalkſkee = Muurſkee.

Kalkſkifer kalkblandinn flögusteinn.

Kalkſkovl kalkreka.

Kalkſkuffe = Kalkſkovl.

Kalkſlager, ft. -e, kk., sá sem býr til múrlím úr kalki.

Kalkſold kalksáld.

Kalkſpade kalkreka.

Kalkſpand kalkfata.

Kalkſpath eins konar kalksteinn.

Kalkſteen kalksteinn (steintegund sem kalk er í).

Kalkſtøbning það að bleyta kalk í vatni.

Kalkſtøv kalkdupt.

Kalktrug kalktrog (sem haft er þegar verið er að límsetja).

Kalktønde kalktunna.

Kalkuld ull sem náð er af gærunni með kalki.

***Kalkun**, ft. -er, sk., eins konar orri. Þar af

***kalkunſk**, ft. -e, e., t. a. m. k. Hane hani þess kyns; k. Høne hæna þess kyns.

Kalkvand kalkvatn.

Kalkvogn kalkvagn.

Kallequærn (sjaldh.), eins konar vatnsmylna.

kallet, ft. kallede, e., feyskinn innan (einkanl. um eikitrje).

***Kalligraph**, ft. -er, kk., = Skjønſkriver.

***Kalligraphie**, sk., = Skjønſkrivning.

***kalligraphiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að ritfegurð.

Kallun, ft. -er, kl., slengi.

Kallunpølſe ítroðningur sem slengi er haft í.

Kallunsmand sá sem selur slengi.

Kallunſuppe slengissaup.

***Kalmuk**, I) kk., maður þeirrar þjóðar sem kallaðir eru Kalmukker (ft. af Kalmuk) á d. — II) kl., án ft., eins konar loðklæði.

***Kalmus**, án ft., sk., (planta) *acorus calamus.*

***Kaloſke**, ft. -r, sk., utanhafnarskór.

Kalv, sk., I) ft. -e, [kálf-r], kálfur (undan kú, hreindýri, hjartkollu, o. s. frv.): Koen har faaet K. kýrin er búin að bera. Koen har kaſtet ſin K. látið kálfinum. — Pløie med en andens K. (eigna sjer það sem aðrir gera eða annara yfirburði). — II) ft. -e, sá hluti nets er fiskurinn kemur í. — III) án ft., eins konar galli á skipaviði.

kalve, h. s. 1, I) = kælve. — II) k. op draga upp net.

Kalvebaas kálfsbás.

Kalvebriſſel eitlar milli háls og bógs á kálfum.

Kalvebør, [1. Bør], (sjaldh.), kálfsleg.

Kalvedands broddur (mjólk); ábristir (ábristur eða ábreistur). — b) eins konar matur sem er búinn til úr kálfskjöti.

Kalvedrik blanda sem kálfum er gefin.

Kalvefeber doðasótt.

Kalvefjerding fjórðungur (fjórði partur) af kálfsfalli.

Kalvegryn (í Norv.), grjónasaup sem kálfskjöt er soðið í.

Kalvehave umgirtur reitur þar sem kálfar eru látnir ganga.

Kalvehorn kálfshnífill.

Kalvekrøs garnakerfi í kálfi. — b) fellingarlín (framan á hálsskyrtu).

Kalvekudſk sá sem ekur kálfum til torgs (þar sem þeir eru seldir).

Kalvekølle apturfjórðungur af kálfi.

Kalveløbe kæsir.

Kalverede, kl., kýrhildir.

Kalveſkind kálfskinn.

Kalveſteg kálfskjötssteik.

Kalveſti kálfafjós.

Kalveſynkning það að kýr er fallin.

Kalvetand kálfstönn. — b) eins konar flúr á súlu.

Kalvetid = Kælvetid.

Kalvevogn vagn sem kálfum er ekið á til torgs.

Kam, sk., I) ft. -me, [kamb-r; sb. dum af dumb-r], 1) kambur (lúsakambur, hárgreiða, ullarkambur): Sætte en K. i Haaret. — Skære alle over een K. gera öllum jafnhátt undir höfði. — 2) um sitt hvað sem líkist kambi, a) kambur (á hana); sb. Hanekam a. — b) = Hjelmkam. — c) kambur (á fjöl) sem gengur inn í gróp. — d) tennur (á mylnuhjóli). — e) hryggur (á handriði, múr eða fjalli). — f) skegg á lykli. — g) skeið í vefstað. — II) = Vandkam.

*__Kamaſker__, ft., = Gamaſcher.

Kambørſte busti til að hreinsa kamb með.

*__Kameel__, ft. Kameler, sk., úlfaldi. — 2) kaðall (Matth. 19, 24).

*__Kameelblomſt__ blóm af *anthemis nobilis* og *matricaria chamomilla*.

*__Kameeldriver__ sá sem rekur úlfalda (úlfaldamaður).

*__Kameelgarn__ band úr ull af þeirri geitartegund sem kölluð er á lat. *capra hircus Angorensis*.

*__Kameelged__ (geitartegund) *capra hircus Angorensis*.

*__Kameelhaar__ úlfaldahár.

*__Kameelparder__ (dýr) *giraffa camelopardalis*.

Kamfoder kambveski.

Kamhjul hjól með tönnum.

Kamhøvl lokar sem kambur á fjöl (Kam I, 2, c) er gerður með.

*__Kamin__, ft. -er, sk., arinn.

Kamlade sá hluti vefjar sem skeiðin er í.

Kammager, ft. -e, kk., kambari (fornt).

Kammer (framb. Kammers af almúga), ft. Kamre, kl., [kamar-r], 1) um hús, a) stofa, klefi, kompa, (minna enn Stue): En ſtor Stue med et K. ved Siden. — b) geymsluhús, í samsettum orðum, t. a. m. í Bogkammer, Konſtkammer. — c) samkomuhús stjórnarráðsmanna; sömul. sjálft stjórnarráðið; (sb. Rentekammer, Toldkammer): Indgive en Anſøgning til Kammeret. — 2) holið í e-u.

*__Kammeradvocat__ málaflutningsmaður leiguaráðsins.

Kammerat, ft. -er, kk., kompán, lagsmaður, fjelagi.

Kammeratſkab, kl., kompánaskapur, fjelagsskapur, lagsmennska.

Kammerbetjent einhver af helztu þjónustumönnum stórmennis.

Kammerbord matborð handa helzta þjónustufólki stórmennis.

Kammerbud sendimaður e-s stjórnarráðs sem kallað er Kammer (sb. Kammer 1, c).

*__Kammercollegium__ = Kammer 1, c.

Kammerdreng (fyrrum) skutulsveinn.

Kammerdug eins konar líndúkur.

Kammerfrue eins konar hirðkona.

Kammerfrøken æðsta hirðmey Danmerkur drottningar.

*__Kammerfureer__ = Fureer a.

Kammergods eins konar konungsjörð.

Kammerherre eins konar herraborinn þjónustumaður stórhöfðingja: Opvartende K. — b) nafnbót. — Kona þess háttar manns er kölluð

Kammerherrinde, ft. -r, kvk.

Kammerjomfru þjónustumey heldra kvennmanns.

Kammerjunker eins konar hirðsveinn. — b) nafnbót.

Kammerjæger völskuveiðari.

*__Kammerlakei__ helzti þjónustumaður stórhöfðingja.

Kammerleie lega í klefa.

Kammermeſter (fyrrum) = Kammerherre a.

*__Kammermuſik__ hljóðfærasláttur heima (einkum hjá stórhöfðingjum).

Kammerpige þjónustustúlka heldra kvennmanns.

Kammerpotte = Natpotte.

Kammerraad eins konar nafnbót.

Kammerret, a) dómur sem tekjuráðsmenn (sb. Kammer 1, c) áttu setu í. — b) fyrrum á þjóðverjalandi, æðsti dómur sem dæmdi um ríkismálefni (ríkisdómur).

Kammers sjá Kammer.

Kammerſegl innsigli tekjuráðs (sb. Kammer 1, c).

Kammerſorg hirðsorg sem ekki er höfð nema í sjálfri hirðinni.

Kammerſpeil verkfæri til að mæla fallbissuhol (sb. Kammer 2).

Kammerſvend (fornl.) = Kammertjener eða Kammerjunker a.

Kammerterne (sjaldh.) = Kammerpige.

Kammertjener helzti þjónustumaður meira háttar manna.

Kammertone heimahljómur í hljóðfærum.

Kammervæſen allt sem lýtur að ríkistekjum.

Kamp, ft. -e, sk., [sb. kempa og kapp], bardagi, barátta: En K. paa Liv og Død það að láta skríða til skarar eða sverfa til stáls.

Kamp, án ft., sk., harður steinn: Haard ſom K.

Kamp, án ft., kl., brennsluviður af eik sem er felld þegar hún er visnuð.

Kampbrænde = Kamp kl.

Kampdag orustudagur.

Kampdommer sá sem á að skera úr hver sigrazt hafi.

Kampdyſt hríð (atganga) þegar barizt er.

Kampefjeld = Granitfjeld.

kampehaard harður sem steinn.

Kampeklippe = Granitfjeld.

Kampeſteen harður steinn.

Kampfærd herskapur.

Kampgang bardagi.

Kampleg leikur með vopnum.

kamplyſten fús að berjast.

Kampplads vígvöllur.

Kampraab heróp.

Kampſkrig = Kampraab.

*__Kanallie__ sjá Karnallie.

Kande, ft. -r, sk., [kanna], kanna; sem mál = fjórar merkur.

Kandebord (fornl.) = Skjenkebord.

Kandebænk eins konar skápur handa ílátum.

Kandebørſte busti til að fægja með ílát.

Kandedrik drykkur (teygur) úr könnu.

Kandelykke (í tali), seinasti sopi í könnu.

Kandemaal fjögra marka ílát.

Kandeſtob eins konar fjögra marka ílát (sb. Stob).

Kandeſtøber sá sem býr til tinkönnur.

Kandetud könnustútur.

kandeviis, ao., í könnum; könnum saman.

Kands, sk., (í tali og sjaldh.), færi = tækifæri: See ſin K. til noget. Saaſnart han ſeer ſin K. óðara enn hann kemst höndunum undir.

Kane, ft. -r, sk., eins konar viðhafnarsleði: Kjøre i K.

Kanebjælde bjalla á sleðareiði.

*__Kaneel__, án ft., sk., kanel.

*__kaneelbruun__ sem er eins og kanel á litinn.

*__Kaneelfarve__ kanellitur.

*__Kaneelolie__ kanelolía.

*__Kaneelroſe__ eins konar rós sem hefur líkan ilm og kanel.

*__Kaneelſukker__ kanel bakaður í sikri.

*__Kaneeltræ__ kaneltrje.

*__Kaneelvand__ kanelvatn; kanelbrennivín.

*__Kaneelviin__ vín sem kanel hefur verið látið í.

Kanefart ferð í sleða.

Kaneføre sleðfæri.

Kanegynge róla sem er lík sleða.

Kaneheſt sleðahestur.

Kanemede sleðameiður.

Kanenet net sem gengur af sleðanum og fram á hestbakið.

Kaneſtænger, ft., sleðastengur (sem hesturinn er á milli).

Kanetop skúfur sem festur er til prýðis framan til í faxið á sleðahesti.

Kanetæppe skinnfeldur sem fylgir sleða og hafður er til skjóls.

Kanetøi sleðareiði.

Kanin kúningur (B. H.) *lepus cuniculus*.

Kaningaard garður sem kúningar eru hafðir í.

Kaningarn kúninganet.

Kaninſkind kúningsskinn.

Kannik, ft. -er, kk., kanúki.

Kannikedom, sk., kanúkadæmi.

Kannikegaard kanúkagarður.

Kannikeſæde kanúkasetur.

Kanon, ft. -er, sk., fallbissa.

*__Kanonade__, sk., skothríð úr fallbissum.

Kanonbaad fallbissubátur.

Kanonblok fallbissustallur.

Kanonbørſte fallbissubusti.

*__Kanoneer__, ft. Kanonerer, kk., fallbissuskyti, stórskyti.

*__kanonere__, h. s. 1, skjóta af fallbissum.

*__Kanonering__, sk., það að kanonere (sb. Kanonade).

Kanonhals fallbissuháls (þar sem fallbissan er mjóst).

Kanonhoved fallbissan framan til.

Kanonild skothríð úr fallbissum.

Kanonkrud fallbissupúður.

Kanonladning það að hlaða fallbissu. — b) það sem fallbissa er hlaðin.

Kanonløb fallbissuhlaup.

Kanonmetal fallbissumálmur.

Kanonmunding op á fallbissu.

Kanonport op utan á herskipi handa fallbissu.

Kanonprop fallbissutappi (sem er settur í op á fallbissu).

Kanonprøve það að reyna fallbissur.

Kanonſkud skot úr fallbissu.

Kanonſtøberi, ft. -er, kl., = Kanonværk.

Kanontap það sem fallbissa á skipi er hækkuð eða lækkuð með.

Kanonvogn stallur undir fallbissu.

Kanonværk staður þar sem fallbissur eru steyptar.

kanſkee, ao., (í tali) = maaſkee.

kant, e., í orðatiltæk. k. og klar albúinn.

Kant, ft. -er, sk., röð (t. a. m. á borði), rönd, jaðar, faldur, brydding: Afhøvle en K. Muurſtenen ſkal ikke lægges paa K., men paa Flade. Kanten paa et Skjørt. — b) átt: Lyſet falder fra den K. Fra alle Kanter úr öllum áttum, hvaðanæva. Han er fra en anden K. i Landet úr annari landsálfu.

kante, ás. 1, falda, brydda: K. et Skjørt. — b) reisa e-ð á rönd.

kantet, ft. kantede, e., sem hlið er á, (sb. -strendur í ferstrendur, o. s. frv.): Et k. Bord (ekki kringlótt).

Kantfiil þjöl sem raðir eru á.

Kanthage digur járnkrókur til að flytja timbur með.

kanthugge höggva fleti (og raðir) á.

Kanthugning, sk., það að kanthugge.

Kanthøvl eins konar lokar.

Kantning, sk., það að kante. — b) brydding, faldur.

kantre, s. 1, 1) h. s., a) hvolfast: Baaden kantrede bátnum (skipinu) hvolfdi. — b) um strauminn, snúa sjer í gagnstæða átt. — 2) (sjaldh. sem) ás., hvolfa skipi: K. et Skib.

Kantring, sk., það að kantre: Ved Baadens K. þegar (í því að) bátnum hvolfdi.

*Kap, kl., höfði.

Kap, nafn, [kapp], ekki haft nema í orðatiltæk. om K. hver (hvor) í kapp við annan: Løbe (ride, kjøre) om K.

*Kaper, ft. -e, kk., = Fribytter a. — b) = Kaperſkib: Føre en K.

*Kaperbaad bátur víkingaskips (sb. Kaper).

*Kaperbrev leyfisbrjef til víkingsskapar.

*Kapercapitain sá sem ræður fyrir víkingaskipi (sb. Kaper).

*Kaperfartøi víkingaskip (sb. Kaper).

*Kaperi, ft. -er, kl., víking (sb. Kaper): Gaae paa K. Drive K.

*Kaperjolle bátur víkingaskips (sb. Kaper).

*Kapers, ft. eins, sk., eins konar blóm (af *capparis spinosa*) sem haft er til sælgætis.

*Kaperſkib víkingaskip (sb. Kaper).

*Kapertog víking (sb. Kaper).

Kapning, sk., það að skella eða stýfa e-ð í sundur.

Kappe, ft. -r, sk, [kápa], 1) kápa, skikkja, yfirhöfn, möttull: Tage noget paa ſin K. láta e-ð skella á sjer (óeiginl.). Vende Kappen efter Veiret og bære Kappen paa begge Skuldre tala eins og hver vill heyra, eða þvíuml. — 2) eins konar línhúa sem kvennfólk hefur. — 3) hælleður á skó eða stígvjeli. — Sömul., sitt hvað sem haft er til hlífðar; sb. Hammelkapper.

kappe, ás. 1, [sb. Kappe 3], (sjaldh.), sauma bót á e-ð til styrktar.

kappe, ás. 1, skella (stýfa) e-ð af eða í sundur: K. en Green. K. et Træ stofna trje. K. (höggva sundur) Maſten. K. Anker skella sundur akkerisstrenginn.

Kappebaand band eða borði sem haft er við línhúu (Kappe 2).

Kappedrager sá sem ber yfirhöfn e-s.

Kappedue (dúfutegund) *columba cucullata*.

Kappehætte kápuhöttur; hetta.

Kappekrave kápukragi.

Kappelyſt kappgirni, keppni, kapp.

Kappelæder hælleður á skó eða stígvjeli.

kappeløs kápulaus.

kappes, þs. 1, keppast á: K. med een i Læsning. K. med een i at løbe. De kappedes om (reyndu sig), hvo der kunde holde længſt ud. — b) keppa: K. med een om en udſat Priis.

Kappeſlag slag (kragi) á kápu.

Kappeſtrid = Veddeſtrid.

Kappetræ húsgagn til að hengja á kápur og þvíuml.

kappeviis, ao., hver í kapp við annan.

kapre, ás. 1, a) um víkinga (sb. Kaper), hertaka kaupskip: Skibet blev kapret i aaben Sø. — b) (í tali), krækja í (þ. e. ná e-u).

*Kapſel, ft. Kapſler, sk., hús (þ. e. hylki) sem haft er utan um e-ð. Sb. Foderal.

*Kapſun, ft. -er, sk., járnmúll á hesta. — Óeiginl.: Lægge K. paa een halda e-m í skefjum.

Kapſæd (í Norv.), eins konar kornblendingur.

*Kapun, ft. -er, sk., geltur hani.

*kapune, ás. 1, gelda hana.

*kapunere, ás. 1, (í tali) = kapune.

*Kapunſtopper, ft. -e, kk., sá sem elur og selur gelta hana.

*kaput, e., (í tali), sem er öldungis frá (líkt og sem útsjeð er um).

Kar, ft. eins, kl, [ker], klápur, ker. — b) smakoppur eða smákompa í plöntum eða skepnum.

*Karat sjá Carat.

*Karavane (líka ritað Caravane), ft. -r, sk., lestamenn (lestamannaflokkur) í austurálfu.

Karbaand gjörð á íláti.

Karbad kerlaug.

Karbørſte eins konar þvaga.

karde (optast framb. karte), ás. 1, kemba ull.

Karde (optast framb. Karte), ft. -r, sk., ullarkambur.

Kardebolle fræhús af jurtinni *dipsacus fullonum*. — b) sjálf jurtin; sb. Kardetidſel.

Kardekone kona sem hefur það starf að kemba ull.

Kardemager, ft. -e, kk., sá sem býr til ullarkamba.

Kardepige stúlka sem hefur það starf að kemba ull.

Kardetand tönn í ullarkambi.

Kardetidſel (jurt) *dipsacus fullonum*.

Kardning, sk., það að karde.

*Karduus, ft. Karduſer, sk., púðurpoki (sem fallbissupúður er haft í). — b) lópoki: En K. Tobak. — c) (í tali) = Haartop: Gribe (tage) een i Karduſen.

*Karduusform púðurpokamót (sb. Karduus a).

*Karduuskiſte ílát sem púðurpokar (sb. Karduus a) eru geymdir í.

*Karduuspapir umbúðapappír.

*Karduustobak lótóbak.

*Karfunkel sjá Carbunkel.

Kargang kerganga (Grönl. II, 70).

Kargjord járngjörð á kláp.

Karklud þvaga.

Karl, ft. -e, kk., [karl], karl = karlmaður. — b) gildur karlmaður: Staae ſig ſom en K. sýna af sjer karlmennsku. Han er K. for at bære det ene fær um að bera það einn, einfær um að bera það. Være K. for ſin Hat vera maður fyrir sjer, láta ekki á sig ganga. — c) vinnumaður. — d) sá sem verið hefur nokkurs konar kenningarsveinn en er tekinn í tölu fullorðinna manna.

Karleaar yngismannsaldur.

karleagtig, ft. -e, e., karlmannslegur.

Karleanſigt karlmannsandlit.

Karlebænk vinnumannabekkur.

Karlegjerning fullt karlmannsverk: Den Pige gjør K. vinnur á við karlmann, er karlmanns ígildi til vinnu.

Karlehænder, ft., karlmannshendur.

Karlekammer vinnumannahús.

karlekjær (um kvennmann) sem er upp á karlhöndina (heiminn).

Karlekjøn sjá Karlkjøn.

Karleklæder, ft., karlmannsföt.

Karlelader, ft., karlmanna látæði.

Karlelav karlmannahópur: Drengen ſkal holde ſig fra K.

Karleløn vinnumannskaup.

Karlemod karlmannshugur.

Karlerøſt karlmannsrómur.

Karleſtole, ft., karlmannastólar í kirkju.

Karleſtue vinnumannastofa, (sb. karlaskáli).

Karleſtykke (sjaldh.) = Manddomsgjerning.

Karleſtyrke karlmannskraptar.

karleſyg = karlekjær.

Karlfolk = Mandfolk.

Karlkjøn (líka Karlekjøn) = Mandkjøn.

Karlsvogn (ætíð með greininum) vagninn (birnan) á himninum.

karlvoxen, [sb. voxe], gjafvaxta.

Karm, ft. -e, sk., [karm-r], ferhyrnd umgjörð: K. om en Brønd. K. i en Mølle mylnustokkur (kvarnarstokkur í mylnu). — Sb. Vindueskarm, Dørkarm. — II) (fornt), kerra.

Karmager, ft. -e, kk., = Bødker.

Karmfod neðsti hlutinn af ferhyrndri umgjörð (t. a. m. af gluggakistu).

Karmheſt kerruhestur.

Karmhingſt kerruhestur.

Karmon botjel, kirnur og koppar.

Karmſlæde eins konar sleði sem líkist kerru.

Karmvindue kerrugluggi.

Karmærke mark á keri.

*Karnallie (líka Kanallie), ft. -r, kvk. og kk., (í skömmum), skækja, eða þvíuml.; bófi, þræll, eða þvíuml.

Karnap, ft. -per, sk., svalir.

Karnapſtue klefi sem svalir eru utan á.

*Karniffel, ft. Karnifler, sk., (í tali), I) stafur, barefli. — II) gosi í alkorti.

*karnifle, ás. 1, (í tali), lumbra á e-m.

*Karnis (líka ritað Carnis), ft. Karniſſer, sk, efsti partur af múrbrún.

*Karnishøvl eins konar lokar sem hafður er við listur.

Karpe, ft. -r, sk., karpi (karfategund) *cyprinus carpio*.

Karpedam tjörn sem karpar eru hafðir í.

Karpegrund botn sem er góður handa körpum.

Karpeleg, (án ft.), karpahrogn.

Karpeyngel smákarpar.

Karre, ft. -r, sk., [sb. kerra], smávagn með tveimur hjólum, kartur (?).

Karredriver sá sem stýrir karthesti.

Karreet, ft. Karreter, sk., kerra (með fjórum hjólum).

Karreetbom jarnstöng í kerru.

Karreetbuk vagnstjórasæt á kerru.

Karreetfading kerruskrokkur.

Karreetglas gler sem haft er í kerruglugga.

Karreethimmel kerruhimin.

Karreetkjælder geymsluhólf niðri í kerru.

Karreetmager, ft. -e, kk., kerrusmiður.

Karreetſkriin geymsluhólf í kerruseti.

Karreheſt karthestur.

*Karri sjá Carri.

karrig, ft. -e, e., [kargur], naumur, nízkur, sem er nánös (nirfill, svíðingur).

Karrighed, sk., nízka.

Karrigſkab, sk., = Karrighed.

*Karriol (líka ritað Carriol), ft. -er, sk., lítil kerra (einkum til að aka í til skemmtunar).

*Karriolheſt hestur sem hafður er til að draga þess háttar kerru: Stiv ſom en K. sem er mesti þverhöfði.

Karſe, án ft., sk., nafn á ýmsum jurtategundum (ein tegund er Vildkarſe hrafnaklukka, lambaklukka).

karſk, ft. -e, e., [af karl? sb. karmaðr f. karlmaðr], hraustur = heill (heilsu), heilbrigður: De Karſke have ikke Lægen behov.

Karſkhed, án ft., sk., heilsa.

Karſkyl skol, skolavatn: Fede Griſe med K.

Karſpulle, sk., (sjaldh.), gat á botni á íláti til að láta það renna út um sem í ílátinu er.

Karſtol eins konar áhald sem klápar er settir á til þurrks.

karte sjá **karde**.

Karte sjá **Karde**.

Kartnegl (**Kattenegl** er afbakað úr því), [kartnögl], kartnögl.

Kartoffel, ft. **Kartofler**, sk., kartepla: Lægge (hyppe, optage, hoſte) Kartofler.

Kartoffelavl kartöplurækt.

Kartoffelbrændeviin kartöplubrennivín.

Kartoffelbrød brauð úr kartöplum.

Kartoffelhakke járnreka sem höfð er til að þjappa með moldinni upp með kartöplum.

Kartoffelmeel kartöplumjöl.

Kartoffelmos kássa úr kartöplum.

Kartoffelplov eins konar verkfæri sem haft er til sama og **Kartoffelhakke**.

Kartoffelſkærer, ft. -e, sk., verkfæri til að brytja hráar kartöplur.

Kartoffelvaſker, sk., áhald til að þvo kartöplur með.

***Kartove** (líka ritað **Cartove**), ft. -r, sk., eins konar stutt og þykk og víð fallbissa.

Karuds (líka **Karudſe**), ft. **Karudſer**, sk., (karfategund) *cyprinus carassius*.

Karudſe sjá **Karuds**.

Karudſedam tjörn er sú karfategund er höfð í er menn kalla *cyprinus carassius*.

Karvand skolavatn.

Karve, án ft., sk., (í Norv.) = **Kummen**.

karve, ás. 1, a) skora (gera skoru í). — b) (í Norv.), skera = brytja: K. Tobak.

Karvebræt tóbaksfjöl.

Karvekage eins konar brauð með kúmeni í.

Karvekniv tóbaksjárn.

Karvemærke (líka **Karvmærke**) fangamark.

Karveſtok kefli til að gera skorur í sjer til minnis.

Karviſk hálmþvaga.

Karvmærke sjá **Karvemærke**.

Kaſe, ft. -r, sk., [kös f. kasu], er ekki haft á d. nema í **Kokaſe**.

***Kaſimir** sjá **Caſimir**.

***Kaſkelot**, ft. -ter, sk., búrhvalur, búrhveli, búri, hnýðingur; o. s. frv.; *physeter*.

***Kaſket** sjá **Caſket**.

Kaſſe (finnst líka ritað **Caſſe**), ft. -r, sk., [sb. kass eða kassi], kassi, stokkur: En K. Beger. — 2) sjer í lagi, peningahirzla. — b) sjalfir peningarnir α) peningar einstaks manns: Eftertælle ſin K. Hans K. er i ſlet Tilſtand það stendur illa á fyrir honum með peninga. — β) sjóður til almennings þarfa: Forgribe ſig paa en offentlig K. (Sb. **Brandkaſſe**, **Statskaſſe**).

Kaſſebeholdning það sem er í sjóð til almennings þarfa.

Kaſſebetjent sjóðvörður.

Kaſſebog gjaldabók.

Kaſſemangel sjóðþurrður.

Kaſſemeſter = **Kaſſerer**.

Kaſſerer, ft. -e, kk., gjaldkyri, fjehirðir.

***Kaſſerolle**, ft. -r, sk., eins konar eirpanna sem höfð er til matreizlu.

Kaſt, ft. eins, kl., [kast], 1) það að kasta a) með hendinni eða e-u verkfæri: Et K. med en Steen steinkast. Et K. med Terninger (sb. kast um viðrlögur, Skuggsja). — β) hálfóeiginl.: Komme een i Kaſtet komast í færi við e-n. — Komme i K. med een komast í kast við e-n (sb. Nj. 260). Give ſig i K. med een eiga við e-n, hafa afskipti af e-m. — b) líkt og rykkur, kippur. — 2) það bil sem kastað verður. Sb. **Steenkaſt**. — 3) það sem kastað er í einu, a) það gras eða korn sem ljárinn nemur af í einu höggi. — b) þeir peningar (optast nær 4) sem maður varpar úr hendi sjer í hvert sinn þegar maður er að telja peninga: Tolv K. i Toſkillinger (þ. e. 48 tvískildingar). — c) = **Kuld** b: Et K. Griſe (Hvalpe).

***Kaſtanie**, ft. -r, sk., kastanía (eins konar hnot).

***kaſtaniebruun** sem er eins á litinn og fullvaxin kastanía.

***Kaſtaniekartoffel** eins konar góð kartöplutegund.

***Kaſtanieolie** olía úr kastaníum.

***Kaſtanietræ** kastaníutrje *fagus castanea*.

***Kaſte**, ft. -r, sk., stjett (upphafl. á Indlandi eða á Egiptalandi í fornöld) sem maður er borinn í og getur ekki komizt úr.

kaſte, ás. 1 (í gömlum bókum er einnig haft ho. l. t. **kaſt**, eins og fest eða hrist á ísl.), [kasta], I) með þol., A) þar sem þolandinn merkir það sem kastað (o. s. frv.) er, 1) eiginl., a) þar sem vjer segjum kasta (fleygja, þeyta, henda, varpa, snara) e-u, α) k. en Steen kasta steini. K. ſig paa Sengen fleygja sjer upp í rúmið, (leggjast upp í rúm). K. noget bort fleygja e-u (sem ónytu); týna e-u. Heſten kaſtede ham af kastaði honum af sjer. — β) k. Anker kasta akkerum. K. Bod kasta lögn (Gþl. 427). — γ) k. Klæderne paa ſig snara sjer í fötin, (sb. snarast í karlföt, Laxd.). — δ) k. een i Fængſel kasta e-m inn (sb. Fms. IX, 245, X, 49), setja e-n inn (Fms. IX, 245, X, 43), setja e-n í fangelsi. — b) þar sem vjer höfum önnur orð, α) fletta e-u: K. et Blad om fletta um blaði. K. et Ord op (fletta upp orði) i en Ordbog. — β) fara úr fati eða ganga úr því: K. ſin Trøie (Kjole). — γ) missa horn eða hár eða þvíuml.: Hjorten kaſter Takkerne. K. Haarene ganga úr hárunum. K. Fjædrene (sb vera í sárum). — δ) um berkvikindi, bera, gjóta e-u, o. s. frv., (sb. kasta um kapal): Hunden har kaſtet ſex Hvalpe gotið þeim, átt þá. — ε) skjóta frá sjer ljósi eða myrkri: K. Straaler (sb. setur geisla sína fríðsól á miðjan Tindastól). K. Skygge gera skugga, skyggja. — ζ) k. noget op selja e-u upp. — η) k. en Bro af brjóta brú af. — ϑ) slá, fella: K. Kornet paa Marken. — ι) moka e-u, eða þvíuml.: Alt Kornet er kaſtet op paa Loftet. — κ) gera e-ð með því að moka: K. Vandet ud af en Dam (veita vatni úr tjörn, skera fram tjörn). — K. (grafa, gera) en Grøft. — K. Graven til (eða efter) moka ofan í gröfina. — K. en Skandſe op hlaða vígi. — λ) sauma, (kasta?): K. to Stykker Tei ſammen. K. Ærmerne i en Kjole. — μ) k. ſig (bylta sjer) i Sengen. — ν) k. ſig i en Baad hlaupa í bát. K. ſig paa en Heſt hlaupa á hestbak. — ξ) k. ſig (fara skyndilega, hörfa) ind i en Fæſtning (um lið). Han lod Rytteriet k. ſig paa (ráðast á) Fjendens høire Fløi. — ο) reka lið á flótta: Fodfolket blev kaſtet af (kom á flótta fyrir) Rytteriet. — π) reka, flæma: K. een ud af Huſet. — ρ) k. et Blik til een líta til e-s. K. et mildt Øie til een líta hýrlega til e-s. K. Øie (líta) i en Bog. — σ) k. ſig verpast, skekkjast: Træet kaſter ſig. — τ) k. ſig súrna: Øllet har kaſtet ſig. — 2) óeiginl.: K. Penge bort eyða peningum til einskis. — K. Foragt (Had) paa een leggja fyrirlitning (hatur) á e-n. K. Skylden paa een kenna e-m um. — K. ſig op imod (rísa upp í móti) Øvrigheden. K. ſig under eens Herredømme ganga til handa e-m. — Det kaſter ikke meget af ſig gefur lítinn arð (B. H.). — B) þar sem þolandinn merkir ekki það sem kastað (o. s. frv.) er: Pøbelen kaſtede ham over med Skarn jós sauri á hann. — K. en Vei ind paa begge Sider grafa skurði beggja vegna með endilöngum vegi. — II) án þol.: K. med Stene kasta grjóti, fleygja steinum. — De kaſtede om, hvem der førſt ſkulde dee köstuðu um (sb. Suðrmenn tveir köstuðu um silfr), hlutuðu um. — K. op (fletta upp) i en Bog. — K. op selja upp.

Kaſtebold = **Bold** a. — Óeiginl.: Være Lykkens K. (sb. leikhnöttur lukkunnar).

Kaſtebro lausabrú.

Kaſtegarn = **Bundgarn**.

Kaſtegevær skotvopn.

Kaſtegods (sjaldh.), farmur, sem kastað er útbyrðis.

Kaſtekappe = **Slængkappe**.

Kaſtekjep eiginl. ónýtt prik sem maður hirðir ekki um þó týnist; en er tíðkanlegast um þann sem lætur aðra fara með sig eins og þeir vilja, (sb. hornreka, Nj. 52): Jeg vil ikke være hans K. — b) eins konar vígindi (á vefnaði).

Kaſteklæde flík til að bregða yfir sig (sb. kast, Nj. 179).

Kaſtekrog krókur sem kastað er.

Kaſtekølle (sjaldh.) skotkylfa.

Kaſteline taug sem kastað er.

Kaſtelo sá hluti láfa þar sem korn er vinzað með mokstri.

Kaſten, án ft., sk., það að **kaſte**: En beſtandig Venden og K. sífeldir snúningar og köst.

Kaſtenet (sjaldh.), net sem kastað er yfir e-ð (annaðhvort til að skýla því eða til að ná því).

Kaſtepiil gaflok.

Kaſteplads staður þar sem e-u er kastað eða e-ð er látið.

Kaſtepøs eins konar skipsfata sem hangir á taug.

Kaſteredſkab = **Kaſtetøi**.

Kaſteruſe netháfur sem sökkt er á djúpi.

Kaſteſkive kringla sem kastað er til marks.

Kaſteſkovl reka.

Kaſteſkuffe = **Kaſteſkovl**.

Kaſteſkygge = **Slagſkygge**.

Kaſteſpyd skotspjót.

Kaſteſteen steinn til að kasta.

Kaſteſtige = **Rebſtige**.

Kaſteſom eins konar saumur (á fötum).

Kaſtetræ spýta sem e-u er kastað með.

Kaſtetrøie ermalaus utanhafnarbolur sem verkmenn á landsbyggðinni hafa og fara úr meðan þeir eru að vinnu sinni.

Kaſtetøi eins konar áhald til að fella hesta með.

Kaſtetørklæde klútur til að snara yfir sig.

Kaſtevaaben skotvopn; handskot.

Kaſtevind fellibylur.

Kaſtevinde eins konar verkfæri til að snúa strengi með.

Kaſtevod = **Kaſtegarn**.

Kaſteværge skotvopn, einkanl. skotspjót.

Kaſtning, ft. -er, sk., það að **kaſte**.

Kat, sk., I) ft. -te, A) [katt-r], köttur: Forliges ſom Hunde og Katte sitja aldrei á sárs-höfði hvorir við aðra. Kjøbe Katten i Sækken kaupa e-ð ósjeð (óreynt). — B) = **Pengekat**. — II) án ft., eins konar refsingarverkfæri á skipum (hnútasvipa, P. þ. í grein. um **katte**): Faae K.

Katblok eins konar skeggla (á skipi).

Kathage stór járnkrókur (á skipi).

Katning, sk., það að **katte**.

Katoſt (jurt) *malva rotundifolia*.

katrygget, ft. -ryggede, e., (um skip), sem er með ávölu þilfari.

katte, ás. 1, refsa e-m með knútasvipu (Kat II).

Katteart kattartegund: En god K. — b) kattar-eðli.

Katteføde kattamatur.

Kattegat, sk., Jótlandshaf. (Sb. Gat).

Kattejagt það að elta ketti það að kettir elta hvor annan; en merkir optast nær sama í tali og ógangur, ólæti.

Kattekilling kettlingur.

Katteklo kattarkló.

Katteknur það að köttur malar.

***Kattemuſik** sláttur rangstilltra hljóðfæra og pottbrota og þvíuml. (í óvildar skyni við e-n).

Kattenegl sjá Kartnegl.

Kattepine í gamansamlegu tali, standandi vandræði: Være i K vera í ljótri klípu.

Katterift (sjaldh.), rispa eptir kött.

katteſky hræddur við ketti.

Katteſkæg kampar á ketti.

Katteſølv (sjaldh.), eins konar steintegund með silfurlit.

Kattetarm kattargörn: Strænge af Kattetarme.

Katteøie kattarauga: Have Katteøine sjá vel í myrkri eins og köttur.

Katugle kattugla *strix passerina*.

Katunge = Kattekilling.

katøiet sem augun í eru eins og í ketti.

Kavai, ft. -er, sk., eins konar yfirhöfn.

kave, h. s. 1, gagga.

kavet, e., (sjaldh.), öfugur, klaufalegur.

Kavle, ft. -r, sk., [kafli, Gþl. 427], netflá.

Kavring, ft. -er, sk., (í Norv.), eins konar brauð sem bakað er tvívegis.

Kavringbrød alls konar brauð sem bakað er tvívegis.

***Kazike**, ft. -r, kk., ættkvíslarhöfðingi (í vesturheimi).

Kedel (líka ritað Kjedel), ft. Kedler, sk, [ketil-l], ketill.

Kedelarne eins konar eldstó.

Kedelbund ketilbotn: Saa ſort ſom en K.

Kedelbøder, ft. -e, kk., = Kedelflikker.

Kedelflikker sá sem bætir (gerir við) katla.

Kedelfører sá sem ferðast um til að selja katla eða önnur þess konar ílát.

Kedelgreb halda á katli, (sb. ketilhadda, Fms. I, 36).

Kedelgrube = Kedelarne.

Kedelhage hókrókur.

Kedelhvælving = Kuglehvælving.

Kedelkobber eir í katla.

Kedelkrog eins konar hór.

Kedelſkee (sjaldh.) = Kedelkrog.

Kedelſmed katlasmiður.

Kedelſteen skófir undan vatni.

Kedeltromme herbumba. Sb. Pauke, Hærpauke.

kegle, ás. 1, (sjaldh.), hlaða e-u upp í strýtur, (sb. dríla): K. Tørv.

Kegle, ft. -r, sk., strýta (*conus*). — Einkanl. um strýtur sem hafðar eru í strýtuleik: Spille Kegler (fella strýtur). — 2) steyptur stafur (sem prentað er með) að hæðinni til.

Keglebane strýtuflötur (þ. e. þar sem strýtur eru felldar): En lukket K.

Keglebord strýtuborð (borð til að hafa strýtuleik á).

Kegleboſſel = Boſſel.

Keglebræt fjöl sem strýturnar eru settar á.

kegledannet, [sb. danne], sem er eins og strýta í lögun. Sb. coniſk.

Kegleform strýtulögun.

Keglehave (skemmtunar)garður þar sem menn hafa strýtuleik.

Keglereiſer, ft. -e, kk., sá sem reisir strýturnar við jafnótt og þær eru felldar (strýtureisari).

Kegleſnit (í mælingafr.), skurður í gegnum strýtu (*sectio conica*).

Kegleſpil strýtuleikur. — b) strýtur og kúlur sem leikið er með í senn.

Kegleſpiller sá sem kann strýtuleik: En god (ſlet) K.

Keigbyld (líka Kjægbyld) kverkamein.

keile, h. s. 1, (úrelt), kaga, gægjast.

Keile (líka Keilgaas) eins konar gæs.

Keilgaas sjá Keile.

keiſe, ás. 1, [sb. kjósa], (fornl.), kjósa: K. een til Konge.

Keiſer, ft. -e, kk., [sb. keisari], keisari: Vælges (krones) til K.

Keiſerdom, sk., keisaradómur.

Keiſerdømme keisaradæmi.

Keiſergaard (sjaldh.), keisaragarður.

Keiſergylden eins konar þjóðverskur peningur.

Keiſerinde, ft. -r, a) kvk., keisaradrottning. — b) sk., eins konar pera.

Keiſerkrone keisarakóróna; keisaratign.

Keiſerkroning það að kóróna keisara.

keiſerlig, a) ft. -e, e., keisaralegur. — b) sem ao., keisaralega.

keiſerløs keisaralaus.

Keiſermagt keisaravald.

Keiſermøde keisarastefna (keisarasamkoma).

Keiſernavn keisaranafn.

Keiſerpibe eins konar tóbakspípa.

Keiſerret hin rómversku lög.

Keiſerrige keisararíki, keisaradæmi.

Keiſerſnit skurður þegar skorið er til barns.

Keiſerſtad aðsetursborg keisara.

Keiſervalg keisarakosning.

Keiſerværdighed keisaratign.

Keiſeræble eins konar epli.

Keite, sk., vinstri höndin, (sb. rasshöndin, í óvönduðu tali).

keitet, ft. keitede, e., klaufalegur, (sb. óhönduglegur).

Keithaand = Keite.

keithaandet, ft. -haandede, e., örfhentur.

kekke, h. s. 1, (um gæs), garga.

Kekken, án ft., sk., það að kekke.

Kelp, sk., = Tangaſke.

kere, ás. 1, í orðatiltæk. k. ſig om noget hirða um e-ð.

***Kerſei** (líka Kirſei), kl., eins konar vefnaður.

Kerte, ft. -r, sk., [kerti], kerti; kyndill.

Kertemiſſe = Kyndelmiſſe.

Kerteſtok (sjaldh.), há kertastika.

Kerteſvend (fornt) kertissveinn.

Ketſer, ft. -e, sk., 1) eins konar soppdrepa (til að slá fjaðrabnött). — 2) eins konar fiskinet.

***Khalif** (líka ritað Kalif), ft. -er, kk., a) í austurálfu, keisari sem eftirverari Mahómeðs. — b) í norðurhluta suðurálfu, jarl, hershöfðingi, o. þvíuml.

***Khalifat**, ft. -er, kl., sú tign að vera Khalif.

***Khan**, ft. -er, kk., Ta(r)tara höfðingi.

***Kibitke**, ft. -r, sk., a) eins konar gerzkur vagn. — b) skinntjald (hjá sumum austurálfuþjóðum).

Kid, ft. eins, kl., [kið], kið, kiðlingur.

Kidſkind kiðskinn (Stjórn): Kidſkinds Handſker.

kige, s. 1, (líka keg, keget), a) h. s., gægjast: K. efter een. K. ind ad Døren gægjast inn um dyrnar. K. (horfa) igjennem et Glas. — b) sem ás., í orðatiltæk. k. Stjerner (skoða stjörnur).

Kigeglas = Seeglas.

Kigen, sk., það að kige.

Kighoſte berringshósti (P. Þ)

Kighul gat til að horfa í gegnum: K. paa en Dør.

Kiil, sk., (úrelt), = Brok (kl.).

Kiis, án ft, sk., málmblendingur sem finnst í jörðu.

kikke, h. s. og ás. 1, (í tali) = kige.

Kikkert, ft. -er, sk., sjónpípa.

Kilde, ft. -r, sk., [kelda, sb. þar skal vera ker i garði, sem eigi er kelda til, ok vatn í, Björgv. býjarsk.], lind, uppspretta, uppsprettulind, lítill lækur: Følge Kildens Løb. — b) óeiginl., það sem e-ð er sprottið af, orsök, undirrót, o. s. frv.: Kilden til min Ulykke. De gamle Love ere Kilden til den nyere Lovgivning (hin nýju lög eiga mikinn part kyn sitt að rekja til hinna fornu laga eða eru sprottin af þeim). Hiſtoriſke Kilder (þau rit er sagnamenn hafa fyrir sjer þegar þeir semja sögur).

Kildeaare vatnsæð (í jörðu).

Kildebad laug sem sprettur upp úr jörðunni.

Kildebeen lærleggur í hænsnum og sumum öðrum fuglum.

Kildebred lindarbakki, lækjarbakki.

Kildebæk lækur einkanl. í nánd við uppsprettuna.

Kildedrik drykkur úr lind.

Kildefrø (frosktegund) *rana esculenta*.

Kildegang straumur í lind eða læk.

Kildegjeſt sá sem sækir heim lind annaðhvort til heilsu sjer eða til hátíðarhalds.

Kildeløb = Kildegang.

Kildemarked (fyrrum í Danm.), markaður við uppsprettulind.

kilden, ft. kildne, e., [sb. kitla], sem (þol.) kitlar. — b) óeiginl. α) viðkvæmur, uppstökkur: Han er forfærdelig k., han kan blive vred over ingen Ting. — β) sem bágt er að skipta sjer af: En k. Sag.

Kildenhed, án ft., sk., það að vera kilden.

Kildereiſe ferð til uppsprettulindar.

Kildeſalt salt úr saltkeldum.

Kildeſand hreinn og hvítur lindasandur.

Kildeſpring = Kildevæld.

Kildetid sá tími þegar menn (t. a. m. í Kaupmannahofn) sækja heim e-a uppsprettulind.

Kildevand uppsprettuvatn.

Kildevang umgirt petti þar sem vatnslind kemur upp.

Kildevogn vagn sem ekið er á (t. a. m. frá Kaupmannahöfn) til uppsprettulindar.

Kildevove (skáldl.), uppsprettuvatn.

Kildevæld uppsprettulind, vatnslind.

kildre, ás. 1, [sb. kitla], kitla, fiðra við: K. Ganen vera gómsætt. — b) óeiginl., hafa þægileg áhrif á: Det kildrede hans Forfængelighed það átti við hann að því leyti sem hann var hjegómlegur. En kildrende Vellyſt sæt munuð (sb. sætar syndir, Hugsv., og dár). En kildrende Hevn.

Kildren, án ft., sk., það að kildre.

Kile, ft. -r, sk., fleygur; árjetti; geiri; oddur. — b) (í tali), þykk sneið, flykki: En K. Brød (Fleſk).

kile, s. 1, 1) ás., reka fleyg (fleyga) í: K. en Plov. K. noget ſammen reka e-ð saman með fleygum. — 2) sem h. s. í tali í orðatiltæk. k. paa herða sig.

Kilebeen eitt af hausbeinunum.

kiledannet, [sb. danne], sem er eins og fleygur í lögun.

Kileſkrift oddletur (Fornpersa).

Killing, ft. -er, sk., [kettling-r], a) kettlingur. — b) mjög ungur hjeri; sb. Harekilling. — c) mjög ungur kúningur.

Kilt, sk., [sb. kilt í kilting og kjöltu], eins konar pils sem Skotar hafa í stað bróka.

kilte, ás. 1, [sb. kilting og kjöltu], í

k. Klæderne op eða k. op om ſig eða k. ſig op stytta sig.

Kiltebaand styttuband.

Kiltebrog (fyrrum), víðar stuttbrækur.

Kiltebuxer, ft., (fyrrum) = Kiltebrog.

Kiltekniv (fyrrum), stór hnífur sem hjekk við styttubandið.

Kilteſted styttubandsstaður.

Kiltning, sk., = Opkiltning.

Kime, ft. -r, sk., frumfræ (*corculum*).

kime, h. s. 1, = ſpire.

kime, h. s. 1, slá bumbalda (sb. klykkja): K. paa Klokken. — Persónulaust: Det kimer. — b) hljóma (um klukkur þegar sleginn er bumbaldi; sb. dimmgjalla, J. H.): Klokkerne k.

Kimeblad eins konar blað á jurt.

Kimekraft = Spirekraft.

Kimen, án ft., sk., það að slá bumbalda, bumbaldi.

Kimer, ft. -e, kk., sá sem er að slá bumbalda.

Kiming (eða Kimming), sk., sjóndeildarhringur (á sjó), hafsbrún.

Kimming sjá Kiming.

kimſe (har), h. s. 1, [sb. kinksa? af kinka, og kíma], kippa upp höfðinu (um hest þegar hann er stunginn af flugum; annað enn vera hvumpinn): Heſten kimſer. — b) k. ad noget vilja ekki sjá (þiggja, eiga) e-ð.

Kind, ft. -er, sk, [kinn], kinn, vangi: Undſeelſe farvede hendes Kinder (hún fyrirvarð sig og roðnaði).

Kindbeen, [kinnbein], kinnbein, (kinnarbein, B. Hítd.).

Kindheſt, [kinnhest-r, 623], kinnhestur, (sb. Drefigen).

Kinding, sk., vagnstangargat.

Kindkjæde keðja á beizli.

Kindklove eins konar hrossaveiki (þegar þau geta ekki tuggið sb. gaddur).

Kindſkæg jaðarskegg (Skuggsjá).

Kindſteen bliðarhella í eins konar steinkistu.

Kindtand jaxl.

*Kioſk, sk., tyrkneskt skemmtunarhús (með tjaldþak á súlum).

Kiphage digur járnkrókur sem við er hafður þegar akkeri er kippt upp á skipshliðina.

Kippe, sk., haft þegar kallað er á kálf.

Kippe, ft. -r, sk., kofi; einkanl. um lítilfjörlegt veitingahús eða þvíuml.

Kipperender, ft. -e, kk., (sjaldh), sá sem hleypur í ölhús eða hóruhús þegar hann kemst höndunum undir.

kippe, s. 1, [kippa], 1) ás., a) kippa e-u, α) (úrelt), um hvað sem vera skal: K. noget til ſig kippa e-u að sjer. — β) k. Ankeret kippa upp akkerinu á hlið skipsins; (sb. kippa, á sjó). — b) k. op selja ekki (um kýr og ær þegar mjólkað er. — Sb. kippa upp á ísl.). — c) k. en Mynt (rýra pening sem er of þungur). — 2) (í tali), sem h. s., kippast við, berjast: Hjertet kipper.

Kipper, án ft., kl., baðmullarvefnaður með vaðmálsvígindum.

kippre, ás. 1, (skávefa; sb. Kipper), sjaldh. nema í ho. l. t.: kippret Tei = Kipper.

Kirke, ft. -r, sk., [kirkja], kirkja: Jeg var engang i Kirken; men kom ikke ind i Choret jeg kom einu sinni inn í kirkjuna, en ekki inn í kórinn. — Gaae i K. Forſømme Kirken. — b) líkt og kristnin (sb. kirkjan eða kristnin, Stjórn): Den chriſtelige K. Sættes i Kirkens Band vera settur í kirkjunnar bann. Kirkens Love kirkjunnar lög. Strid imellem Kirkens og Statens Magt.

Kirkeaar kirkjuár.

Kirkeager kirkjuakur (akur sem liggur til kirkju).

Kirkeandagt kirkjusókn, kirknasókn, (það að sækja kirkjur): K. og Huusandagt.

Kirkebakke kirkjuhæð (hæð sem kirkja og kirkjugarður eru á).

Kirkebeſtilling = Kirkeembede.

Kirkebetjent sá sem hefur e-t kirkjuembætti.

Kirkebillede kirkjuskript (mynd e-s dýrðlings).

Kirkeblok gjafastokkur við kirkju.

Kirkebud birting af kirkjunnar hálfu.

Kirkebog, a) sálnabók. — b) kirkjubók (Hist. II, 207).

Kirkebro kirkjubrú.

Kirkebrud kirkjubrot.

Kirkebryder, ft. -e, kk., kirkjubrotsmaður.

Kirkebryllup brúðkaup þegar hjón eru gefin saman í kirkju.

Kirkebrød kirkjubakstur.

Kirkeby þorp þar sem kirkja er.

Kirkebygning, a) kirkjugerð, kirkjusmíði. — b) hús sem er ætlað til að vera kirkja.

Kirkebøn bæn sem lesin er í kirkju.

Kirkedaab skírn í kirkju.

Kirkedag messudagur (dagur þegar messa á).

Kirkedegn = Degn.

kirkedøbt, [sb. døbe], skírður í kirkju.

Kirkedør kirkjudyr.

Kirkeeier kirkju-eigandi.

Kirkeembede kirkjuembætti.

Kirkefader heilagur faðir (sb. eptir heilagra feðra setning).

Kirkefeſt guðrækileg hátíð. — b) sjer í lagi, kirkjudagur, kirkjumessa, kirkmessa.

Kirkeflække lítill býr sem kirkja er í.

Kirkeforbedring siðabót.

Kirkeforretning andlegt starf í kirkju.

Kirkeforſamling þing (sb. þing í Nicea og biskupaþing).

Kirkeforſtander = Kirkeværge.

Kirkefred kirkjufriður, kirknafriður, kirkjugrið, kirknagrið.

Kirkefærd kirkjuferð.

Kirkegaard kirkjugarður.

Kirkegaardsmuur múr utan um kirkjugarð.

Kirkegang kirkjuganga: Holde ſin K. vera leidd í kirkju; sb. kerti þat, er konur offra í kirkjugöngu sinni. — b) göng í kirkju.

Kirkegangskone kona sem leidd er í kirkju: Indlede en K. leiða konu í kirkju.

Kirkegods kirkjueign, kirkjujarðir.

Kirkeherre kirkju-eigandi.

Kirkehimmel kirkju-rjáfur.

*Kirkehiſtorie kristnisaga.

Kirkehjelp aðstoð af kirkna hálfu.

Kirkeheitid = Kirkefeſt.

Kirkejord kirkjuland. — b) f. Kirkegaard.

Kirkekjøb kirkjukaup. — b) verðlag á því korni sem goldið er til kirkjunnar.

Kirkekjørſel vagnferðir bænda í þarfir kirkjunnar.

Kirkeklokke kirkjuklukka.

Kirkeklæder, ft., messuföt klerka, eða kirkjuföt annara embættismanna kirkjunnar. — b) hátíðaföt.

Kirkeknap hnappur efst á kirkju eða kirkjuturni.

Kirkelaage lítið hlið á kirkjugarði.

Kirkelade kornhlaða e-r kirkju.

Kirkelehn kirkjulegt ljen.

Kirkeleie leiga sem goldin er til kirkju.

kirkelig, ft. -e, e., [kirkjulig-r; sb. kirkjuligar persónur, Hist. I, 501], kirkjulegur (sb. Kirke b): Kirkelige Anordninger.

Kirkeliig lík sem grafa á í kirkju.

Kirkelys kirkjukerti.

Kirkelærer kennimaður. — b) = Kirkefader.

Kirkemeſſe kirkjumessa (sb. Kirkefeſt b).

Kirkemode = Kirkemøde.

*Kirkemuſik söngur eða hljóðfærasláttur sem tíðkast í kirkjum.

Kirkemøde klerkaþing, (sb. Kirkeforſamling).

*Kirkeoblat kirkjubakstur.

*Kirkeordinants, sk., (fyrrum) = Kirkeritual.

*Kirkepatron = Kirkeherre.

Kirkepille stöpull undir kirkjuræfri.

Kirkeport höfuð-dyr á kirkju; líka höfuðhlið á kirkjugarði.

Kirkepſalme sálmur sem sunginn er í kirkju.

Kirkeraad kirkjuráð (et.).

Kirkeran kirkjurán.

Kirkeregnſkab kirkjureikningar.

Kirkeret kristinrjettur.

*Kirkeritual orða (í máldögum).

Kirkerotte (kirkjuvalska) ekki haft nema í orðatiltæk. ſaa fattig ſom en K. sem ekki á bót fyrir skóinn sinn.

Kirkerov kirkjurán (bæði það að ræna og það sem rænt er).

Kirkerøver kirkjuránsmaður.

Kirkeſag kirkjumál(efni).

Kirkeſamfund kirkjulegt samband: Det chriſtne K. kristinna manna samband.

Kirkeſang messusöngur.

Kirkeſanger forsöngvari.

Kirkeſkat skattur af kirkjum. — b) kirkjudýrgripir.

Kirkeſkik kirkjusiðir.

Kirkeſkole höfuð-skóli í sókn.

Kirkeſkov skógur sem liggur undir kirkju.

Kirkeſkriver sá sem hefur á hendi kirkjureikninga.

Kirkeſmykke kirkjudýrgripur.

Kirkeſogn = Sogn.

Kirkeſpiir mjór turn á kirkju.

Kirkeſplid ágreiningur í trúarefnum.

Kirkeſtade = Stoleſtade.

Kirkeſtat(en) Rómaríki (sb. 655 V^1 á 2. bls.), Rómaborgarríki.

Kirkeſti kirkjugata (gata til kirkju).

Kirkeſtol stóll í kirkju.

Kirkeſtraf refsing af kirkjunnar hálfu.

Kirkeſtævne samkoma (sóknarmanna) við kirkju.

Kirkeſvale (svölutegund) *hirundo apus.*

Kirkeſyn kirkjuskoðun.

Kirkeſølv silfur sem kirkja á. — b) silfur sem skafið er af kaleik eða e-m silfurgrip kirkju og hjátrú er höfð á.

Kirketaarn kirkjuturn, (kirkjustöpull).

Kirketavle stokkur sem gjöfum er safnað í um messuna.

Kirketid messutími.

Kirketiende kirkjutíund.

Kirketjener = Kirkebetjent.

Kirketjeneſte embætti (messa) í kirkju.

Kirketoft umgirt petti sem er kirkjueign og í nánd við kirkju.

Kirketugt kirkjuagi.

Kirketvang kúgun af kirkjunnar hálfu.

Kirketyv sá sem stelur úr kirkju.

Kirkeugle (uglutegund) *strix ulula.*

Kirkevei kirkjuvegur.

Kirkevielſe kirkjuvígsla (N. g. L.). — b) hjónavígsla í kirkju.

Kirkeviin messuvín.

Kirkevindue kirkjugluggi.

Kirkeværdighed kirkjulegt embætti.

Kirkeværge kirkjuforstjóri (P. Þ.), kirkjuvörður.

Kirſebær kirsiber.

Kirſebærbrændeviin kirsiberjabrennivín.

Kirſebærkjerne kirsiberssteinn.

Kirſebærſuppe kirsiberjasaup.

Kirſebærtræ kirsiberjatrje.

Kirſebærviin kirsiberjavín.

Kirſei sjá **Kerſei.**

Kis, nafn, [kis af kisa], ekki haft nema þegar kallað er á kött, eins og kis á ísl.

Kiſel, sk., tinna *silex.*

kiſelartet, ft. **-artede**, e., sem er tinnutegundar.

Kiſelinke, ft. -r, kvk., (í óvönduðu tali), strákaflenna.

Kiſeljord jarðartegund.

Kiſelſteen tinnusteinn.

Kiſelvædſke eins konar vökvi (eða bráð).

Kiſte, ft. -r, sk., [kista], kista.

Kiſtebeſlag járn (ft.) á kistu.

Kiſtebord (sjaldh.), borð sem skápur er í.

Kiſtebund kistubotn: Gjemme ſine Penge paa Kiſtebunden.

Kiſtebænk bekkur sem með fram er hafður eins og kista.

Kiſtefod lausafótur undir kistu.

kiſtegjemt, [sb. **gjemme**], geymdur í kistu.

Kiſtegods munir sem geymdir eru í kistu.

Kiſtekjole (í almúgatali), sparisamfella.

Kiſteklæder, ft., (í almugatali), spariföt.

kiſtelagt, [sb. **lægge**], kistulagður: Liget er nu k.

Kiſteledike kistuhandraði.

Kiſtevogn vagn sem stokkurinn á er svipaður kistu.

Kit, án ft., kl., = **Bindkit.**

kitte, ás. 1, líma (e-ð með glerlími eða steinlími o. s. frv.): K. en Rude.

Kittel, ft. -er, og **Kitler**, sk., ljereptsfrakki.

Kiv, án ft., sk., [kíf; sb. kífa og kífinn], þras, þjark, deila, senna: Yppe K. fara að jagast.

kivagtig, ft. -e, e., = **trættekjær.**

Kivagtighed, án ft., sk., = **Trættekjærhed.**

kive, h. s. 1, [kífa], kífa, þrefa, þjarka, þræta, deila, senna; en er nú úrelt nema sem þs. (í sömu merk.).

kiveſyg = **trættekjær.**

kjed, ft. -e, e., sem (þiggj.) leiðist e-ð: K. af noget. K. af at leve.

Kjede, án ft., sk., (sjaldh.), leiðindi.

kjede, ás. 1, a) valda leiðindum, gera e-m leiðindi: Hans Selſkab kjeder mig mjer eru leiðindi að honum, mjer leiðist hann. En kjedende (leiðinleg) Samtale. — b) k. ſig láta sjer leiðast: Han kjeder ſig honum leiðist. Han kjeder ſig ved den Forretning honum leiðist það starf. — c) kjedes = k. ſig: Kjedes ved noget.

Kjede sjá **Kjæde.**

Kjedel sjá **Kedel.**

kjedelig, a) ft. -e, e, leiðinlegur. — b) sem ao., leiðinlega.

kjedſom, ft. **-me**, e., = **kjedelig.**

Kjedſomhed, án ft., sk, leiðindi, (sb. óyndi): Føle K. finna til leiðinda. Fordrive K. hafa af fyrir sjer. — b) það að vera leiðinlegur: Selſkabets K.

kjedſommelig, a) ft. -e, e., = **kjedelig** a. — b) sem ao. = **kjedelig** b.

Kjedſommelighed, án ft., sk., = **Kjedſomhed.**

Kjelder, ft. -e, sk., [kjallari], kjallari, (jarðhús): Huſet er foruden Kjelderen tre Stokværk heit. Lægge Brænde (Ol, Viin) i Kjelderen. Boe i en K.

Kjelderdreng frammistöðupiltur (eða annar vinnupiltur) í kjallara.

Kjelderdør kjallaradyr.

Kjelderfolk, ft., fólk sem á heima í kjallara.

Kjelderfødning sá sem er borinn og barnfæddur í kjallara (kjallarabarn).

Kjelderhals kjallaradyr.

Kjelderhul vindauga á kjallara. — b) kompa í kjallara.

Kjelderkone kona sem á heima í kjallara.

Kjelderlem hlemmur fyrir framan kjallaradyr.

Kjeldermand kjallarabóndi.

Kjeldermeſter kjallaravörður (umsjónarmaður vínkjallara).

Kjelderpige veitingastúlka (sem skenkir ölföng).

Kjelderpoſt vatnsugur til að ná vatni upp úr kjallara.

Kjelderrum kjallari að stærðinni til (kjallararúm að sínu leyti eins og húsrúm).

Kjelderſkriver sá sem hefur á hendi alla vínkjallarareikninga fyrir e-n stórhöfðingja.

Kjelderſtue hús í kjallara. — b) drykkjustofa (í veitingahúsi).

Kjelderſump vilpa sem það vatn safnast að er kemur upp í kjallara.

Kjelderſvend (úrelt), a) sveinn (vinnumaður) í kjallara. — b) = **Kjeldermeſter.**

Kjeldertrappe þrep fyrir kjallaradyrum.

Kjeldervinde eins konar áhald (svipað stiga) til að láta tunnur og sái velta á niður í kjallara.

Kjelke, ft. -r, sk., [kjálki], (í Norv.), kjálki (Ísll. I, 226, sleðategund).

Kjeltring, ft. -er, kk., sá sem ekki á bót fyrir skóinn sinn: Blive til en K. (í tali), komast svo á vonarvöl að maður geti ekki staðið í skilum. — b) fantur, bófi.

kjeltringagtig, ft. -e, e., (í tali), þorparalegur.

Kjeltringlevnet (í tali), þorparalifnaður.

Kjeltringpak (í tali), þorparalýður.

Kjeltringſkik (í tali), þorparasiður.

Kjeltringſtreger, ft., strákapör, óknytti, (ókynni, fornt).

Kjeltringunge (í tali), húsgangskrakki.

Kjeltringviis, í orðatiltæk. paa K. þorparalega.

Kjende, sk., ofur lítil ögn: Det er en K. for ſtort dálítið (dáltið) of stórt. Bi en K. eða bi en lille K. (í tali) bíddu dálitla ögn! bíddu (staldraðu) dálítið (svo lítið) við!

Kjende, kl., [kenni, t. a. m. þeir mörkuðu kennum Orms þetta fè], mark, auðkenni, einkenni: Lægge et K. (láta miða) i en Bog. — Tage K. paa een taka eptir e-m svo að maður þekki hann aptur. Tage K. af noget setja e-ð á sig. — Give til K. láta í ljósi; sb. **tilkjendegive.**

kjende, ás. 2, [kenna], a) þekkja, kenna (fornt): K. een neie vera gagnkunnugur e-m. K. een perſonlig (eða af Perſon) þekkja e-n sjálfan. K. een af Udſeende þekkja e-n í sjón. K. een af Navn þekkja e-n af orðspori, hafa heyrt e-s getið. Jeg lærte at k. ham (eða lærte ham at k.) paa min Reiſe kynntist (komst í kunningskap) við hann o. s. frv. — K. een paa Gangen þekkja e-n á göngulaginu. — K. mange Planter. K. hvidt fra ſort. — β) sem h. s., þegar sagt er k. til een (noget) þekkja til e-s. — γ) ho. l. t. **kjendt**, sem e., kunnugur: Være vel kjendt i en Egn. Sb. **bekjendt** I, 2. — b) sjá, verða var við: Der kjendes ingen Mangel paa ham það er ekki á honum að sjá, að hann eigi (hafi átt) bágt. — c) skilja (t. a. m. Gþl. 32), segja úrskurð: K. i en Sag skilja um mál. Retten kjendte ham ſkyldig dómurinn dæmdi hann sekan. — d) játa (eiginl. sama merk. og c): K. ſig at være een noget ſkyldig játa sig vera (kannast við að maður sje) e-m skuldugur um e-ð. — e) k. ſig ved kannast (fornt: kennast) við; kenna sjer (sb. kenna sjer e-n að þingmanni, Grágás). — f) kjendes ved kannast (fornt: kennast) við; kenna sjer (sb. e): Han vil ikke kjendes ved ſin fattige Slægt. Kjendes ved ſtjaalne Koſter. — g) (úrelt), kjendes meðganga: Kjendes Gjerningen. — 2) (úrelt), kenna e-m e-ð = læra e-n á e-ð (þ. e. láta e-n nema e-ð): Nød kjender nogen Kone at ſpinde nauðin kennir naktri konu að spinna (orðskv.).

Kjendeevne þekkingarafl (mannsins).

kjendelig, a) ft. -e, e., þekkjanlegur, eptirtakanlegur, sem á ber, talsverður. — b) sem ao., eptirtakanlega, svo á beri, talsvert.

Kjendelſe, ft. -r, sk., gjörð = úrskurður: De Edſvornes K. — b) e-ð sem goldið er α) (úrelt), afgjald. — β) þóknun: Give nogen en K. for (þægja e-m fyrir) hans Umage. — γ) bætur fyrir litla yfirsjón, útlát: Betale en K. til de Fattige.

Kjendelyſt löngun til að þekkja e-ð.

Kjendemaal (sjaldh.) = **Kjende** (sk.).

Kjendemærke einkenni, mark, merki: Sætte K. paa noget.

kjendenem (sjaldh.), glöggur = glöggþekkinn.

Kjender, ft. -e, kk., sá sem hefur vit (skynbragð) á e-u eða ber skyn á e-ð: En K. af Oldſager (Malerier).

Kjendermine spekingssvipur (sem e-r setur upp þegar hann er að skoða e-ð): Give ſig en K.

Kjenderøie auga þess manns er hefur vit á e-u: Betragte noget med K. (skoða e-ð og hafa vit á því), hafa vit á e-u sem maður er að skoða.

Kjendeſøn kenningarsonur, óskilgetinn sonur.

Kjendetegn auðkenni, einkenni, mark, merki: Det er et K. paa en god Heſt.

Kjending, ft. -e, kk., (fornl.) = **Bekjendt** (**bekjendt** II).

Kjending, sk., þekking: Have K. af Land þekkja hvar maður er kominn við land, þekkja land.

Kjendingsflag veifa til að sýna hvaðan skip sje.

Kjendsgjerning það sem er alkunnugt (alkunnur viðburður).

Kjendſkab, án ft., kl., kynning e-s (fornt), viðkynning, kunningskapur: Have K. til en Sag vera kunnugur e-u. Jeg har ikke meget K. til ham jeg hef lítil kynni af honum. — Jeg har intet K. der i Byen á þar ekkert kunnugt fyrir. Een af mit K. einn af kunningjum mínum.

Kjendsſag = **Kjendsgjerning.**

Kjep, ft. **-pe**, sk., [kepp-r], stafur, prik: Stette ſig paa en K.

Kjephеſt eiginl. prik sem barn hefur fyrir hest. — Óeiginl., það sem tungunni er tamast og hjartanu er kærast (fyrir e-m).

kjephøi hortugur, sem stendur uppi í hárinu á öðrum.

Kjeppebaand gjörð úr hesligrein.

Kjepshug = **Stavshug.**

Kjepſtok eins konar spýta á vagni.

Kjerne sjá **Kjærne.**

kjerne, ás. 1, [sb. kjarni og kirna], strokka, skaka: I Dag k. vi. K. Smør strokka.

Kjerne, ft. -r, sk., [sb. kirna], strokkur.

Kjerneheſt hestur sem hafður er til að snúa strokkvjel.

Kjernehorn hornbringur til að byrgja gatið á strokklokinu.

Kjernehuus strokkhús (á stórbúum).

Kjernelaag strokklok.

Kjernemaſkine = **Kjerneværk**.

Kjernemelk áfir.

Kjerneſtang bulla (í strokk).

Kjerneværk strokkvjel (á stórbúum, eins konar stór strokkur með hjólum sem hestur er hafður til að snúa).

Kjerning, sk., það að **kjerne**. — b) smjör sem fæst í einu þegar strokkað er (sb. skaka).

Kjertel, ft. **Kjertler**, sk., eitill (í holdi).

Kjertelhævelſe eitlabólga.

Kjertelknude bólginn eitill.

Kjertellære eitlafræði.

Kjertelſyge eitlaveiki.

Kjevle, ft. -r, sk., [kefli], kefli.

Kjole, ft. -r, sk., [af **Kjortel**], kjóll. — b) samfella (kvennmannsfat).

Kjoleflig kjóllaf.

Kjoleknap kjólhnappur.

kjoleklædt, [sb. **klæde**], sem er á kjól.

Kjolekrave kjólkragi.

Kjolelomme kjólvasi.

Kjoleſkjød kjóllaf.

Kjoleærme kjólermi.

Kjortel, ft. -er og **Kjortler**, sk., [kyrtil-l], kyrtill.

Kjortelflig kyrtilblað.

Kjæde sjá **Kjæve**.

kjæde, ás. 1, tengja: K. noget ſammen.

Kjæde [líka ritað **Kjede**), ft. -r, sk., rekindi, festi. Líka e-ð sem líkist festi, t. a. m. þegar sagt er um fótgöngulið danne en K. berjast á stangli. — Óeiginl. röð, runa, eða þvíuml.: En K. af Ulykker hver ógæfan á fætur annari. — b) = **Rendegarn**.

Kjædebom rifur (í vef).

kjædedragen, [sb. **drage**], mældur með festi: K. Jord.

Kjædegang það að ganga í röð.

Kjædehund = **Lænkehund**.

Kjædeled hlekkur í festi.

Kjædelinie lína sem verður þegar festi er hengd upp á báðum endum.

Kjædemaaling landmæling með festi.

Kjædemønſter eins konar saumur.

Kjædeplov eins konar plógur.

Kjædepompe eins konar dæla.

Kjæderegning eins konar talnabrögð.

Kjæderiim þríhenda.

Kjædering = **Kjædeled**. — b) hringur sem er búinn til eins og festi.

Kjædeſlutning runa af ályktunum þar sem hver ályktunin er dregin af þeirri sem næst fer á undan.

Kjædeſting eins konar nálspor.

Kjædeſøm eins konar saumur.

kjædeviis, ao., eins og festar (festir).

Kjæft, sk., [kjapt-r], (í óvönduðu tali), kjaptur, hvoptur, túli: Ikke en K. ekki ein hræða.

Kjæg, sk, (úrelt) = **Kjæve**.

Kjægbyld sjá **Keigbyld**.

kjæk, ft. -ke, e., hugaður, djarfur, (sb. **driſtig**). — **kjækt**, sem ao., djarflega.

Kjækhed, án ft., sk., hugur = hugrekki, áræði.

kjække, h. s. 1, [sb. **qvække**], (um gæsir), kvaka.

kjækmodig hugrakkur.

kjæle, h. s. 1, í orðatiltæk. k. for een láta að e-m, (sb. hjúfra e-n að sjer, gera sjer tæpitungu við e-n, gera gælur við e-n).

Kjæledægge, kk og kvk., eptirlætisgoð.

kjælen, ft. **kjælne**, e., viðkvæmur; lingerður, blautgerður, veimiltítulegur, (sb. **blødagtig** b): Han er for k. til haardt Arbeide. — b) hneigður til ásta, (stundum líkt og flýrulegur): En k. Pige. — Barnet er ſaa kjælent, at det aldrig vil være fra Moderen svo elskt að móður sinni, að það má ekki af henni sjá. — β) það sem lýsir (ber með sjer) ást, hýr, blíðlegur, eða þvíuml.: Et kjælent Blik hýrt augnaráð. Et kjælent Smiil blíðubros, ástarbros. En k. Stemme tæpitunga. — 2) sem gerir mann kjælen: En k. Opdragelſe (of mikið) eptirlæti. — 3) **kjælent**, sem ao., kveifarlega; blíðlega, hýrlega, o. s. frv.: Han er for kjælent opdragen það hefur verið haft of mikið eptirlæti á honum.

Kjælenſkab, án ft., sk., það að vera **kjælen**.

Kjæleord blíðskaparorð (sb. Stjórn).

kjæmme sjá **kæmme**.

Kjæmpe sjá **Kæmpe**.

Kjær sjá **Kær**.

kjær, ft. -e, e., [kær-r], kær, ástfólginn, ástúðugur e-m, sem e-m er vel við eða þykir vænt um, ljúfur e-m, o. s. frv.: En k. Pige ástmey e-s. En k. Ven ástvinur. Et kjært Barn barn sem manni þykir vænt um. Have een k. láta sjer þykja vænt um e-n, unna e-m. En k. Tidende fagnaðartíðindi. Det er mig kjært (mjer þykir vænt um), at du kommer. — b) elskur að e-u, sem er vel við — þykir vænt um — e-n eða e-ð, hneigður (gefinn, náttúraður) fyrir e-ð, o. s. frv.: Han er meget k. af (eða ad) Fiſk sólginn í fisk, honum þykir góður fiskur. K. efter Nyt nýjungagjarn. Sb. **fredkjær**, **dydkjær**, **ærekjær**, o. s. frv.

Kjæreſte, ft. -r, a) kk., unnusti, (sb. elskhugi). Sb. **Fæſtemand**. — b) kvk., unnusta, (sb. ástmey). Sb. **Brud** (kvk.) b, **Fæſteme**.

kjærholden, [sb. **holde**], (sjaldh.), ástfólginn.

kjærkommen, [sb. **komme**], sem manni þykir vænt um að kemur, sem kemur sjer vel = þekkur: Kjærkomne Gieſter (ófusugestir, fornt). Et kjærkomment Brev brjef sem manni þykir vænt um að fá. En k. Tidende fagnaðartíðindi.

kjærlig, [kærlig-], a) ft. -e, e., ástsamlegur, ástúðlegur, ástríkur, kærlegur (sb. kærlig ok bróðurlig fjárskipti biskupanna): En k. Huſtru (Fader, Moder, Søn). Et kjærligt Ægteſkab. En k. Omgang (Afſked, Hilſen). — b) sem ao., kærlega, ástsamlega, ástúðlega: Tale k. til een.

Kjærlighed, án ft., sk., kærleikur, elska, ást, ástúð, ástsemd, ástríki; sjer í lagi ástarþokki milli karls og konu: K. til een (eða noget) eða for een ást — elska — á e-m (eða e-u; það að vera sólginn í e-ð).

Kjærlighedsbrev ástabrjef.

Kjærlighedsdigt = **Elſkovsdigt**.

Kjærlighedserklæring það að birta e-m (kvennmanni) ást sína til hennar.

Kjærlighedsforſtaaelſe ástir milli karls og konu: Have en K. med (vera í þingum við) nogen.

Kjærlighedsgjerning ástarverk (sb. ok drýgði hann — þ. e. Móyses — ástarverk.... þá er hann snöri þeim, Skuggsjá).

Kjærlighedshandel leyndar ástir.

Kjærlighedsmaaltid ástarmáltíð (einkum á fyrstu tíð kristninnar); einnig haft um kvöldmáltíðarsakramentið.

Kjærlighedsminde ástamenjar.

Kjærlighedspant ástamark.

Kjærlighedspligt skylda sakir ástar.

Kjærlighedsprøve ástarraun (það sem reynir á — eða sýnir — ást).

Kjærlighedsviſe = **Elſkovsviſe**.

Kjærling, ft. -er, kvk., [kerling], kerling. — b) mannskræfa, gunga.

kjærlingagtig, ft. -e, e., kveifarlegur, gungulegur.

kjærlinge, h. s. 1, (í tali), dekra: K. for et Barn.

Kjærlingeraad sjá **Kjærlingraad**.

***Kjærlingfabel** kerlingabækur.

Kjærlinggraad gól (um grát).

Kjærlinghoſte þurrahósti.

Kjærlingmand mannskræfa, gunga, kveif.

Kjærlingraad (líka **Kjærlingeraad**) kerlingaráð (við sjúkdómum).

Kjærlingſladder hjegómi = þvaður.

Kjærlingſnak = **Kjærlingſladder**.

Kjærlingtøi hjegómi sem karlmönnum sæmir ekki að gefa gaum að.

Kjærlingunge krakki sem er orðinn allra mesta kveif sakir eptirlætis.

Kjærlingværk = **Kjærlingtøi**.

Kjærminde, sk., kattarauga *myosotis palustris*.

Kjærne (líka ritað **Kjerne**), ft. -r, sk., [kjarni], a) kjarni. Sb. **Nødekjærne**, **Æblekjærne**. — β) óeiginl., mestur styrkur, bezti hluti: Kjærnen af en Nation. — b) (í tali), f. Korn (korn), t. a. m. í orðatiltæk. Svinet maa have mere K. — c) þegar talað er um hör eða hamp merkir K. það sem búið er að hreinsa. — d) mergur (ungi, P. Þ.) í trje. — e) mót sem e-ð er steypt utan um. — f) fallbissuhol. — g) hol í framtönn á hrossi.

Kjærnefrugt aldin sem kjarnar (ekki steinar) eru í.

kjærnefuld fullur af kjörnum. — b) = **fyndig**: En k. Tale.

Kjærneføde korntegundir sem gefnar eru skepnum.

Kjærnehinde himna (eða skel) utan um kjarna.

Kjærnehuus kjarnhol (í aldini).

Kjærnekraft mergur (þ. e. kraptur) í e-u.

Kjærnelinie miðlína(n) í fallbissuholi(nu).

Kjærnelæder hrygglengja.

kjærneløs gagnstætt **kjærnefuld**.

Kjærnemuur múr innan í bræðsluofni.

Kjærneord orð sem mergur er í.

kjærneſat, [sb. **ſætte**], sem kjarni er kominn í: Sæden er k.

Kjærneſkal skel utan um kjarna.

Kjærneſkjøre það að mergur í trje er rilinn.

Kjærneſkole sá hluti aldingarðs þar sem sáð er til trjánna.

Kjærneſkud skot úr marflatri fallbissu.

Kjærneſkygge megin-skuggi, meginhluti skugga.

Kjærneſtamme trje sem til er sáð (sb. **Kjærneſkole**).

Kjærneſteen steinn í aldini.

Kjærneſvøb = **Kjærnehinde**.

Kjærnetropper, ft., einvala lið, valið lið (Rómv.).

kjærnetung sem mikill og þungur kjarni er í.

Kjærneved sá hluti viðar sem er utan um sjálfan merginn.

Kjærre = **Kærre**.

Kjærtegn kjass, blíðubrögð.

kjærtegne, ás. 1, kjassa, láta að e-m.

Kjærv, ft. -e, sk., [sb. kerfi og N. g. L. I, 201 og 113], kornbundin. — b) tage 6 Kjærve af Jorden sá jörð 6 ár í röð.

Kjætter, ft. -e, kk., villumaður.

Kjætterbaal bál sem villumenn eru brenndir á.

Kjætterbog (sjaldh.), villubók (bók sem trúarvillur eru í).

Kjætteri, ft. -er, kl., (trúar)villa: Forfalde til K. gerast villumaður.

Kjætterlære villukenning.

Kjættermening villa.

Kjætterret dómur sem dæmir um trúarvillur (og villumenn).

Kjætterſind villumanns hugarfar.

kjætterſk, ft. -e, e., villublandinn (P. Þ.); villu-.

Kjætting, ft. -er, sk., járnrekindi (á skipi).

Kjæve (líka ritað **Kjæbe**), ft. -r, sk., kjálki. — í óvönduðu tali, hvoptur (f. kinn): Opblæſte Kjæver blásnir hvoptar (Fms. í vísu). — b) kinn á töng.

Kjævebaand það að vera klumsa (um hest).

Kjævebeen kjálki.

Kjævekjæde = **Kindkjæde.**

Kjæverem kverkól (á beizli).

kjæveſtærk (sjaldh.), tannhvass, kjaptfor.

Kjævetand = **Kindtand.**

kjævle (har), h. s. 1, sífra, (sb. gifra, já, um geitarull), þrefa: K. over ingen Ting. — b) kjævles jagast.

Kjævlen, án ft, sk., jag.

Kjævleri, ft. -er, kl., jag, rifrildi: Komme i K. med een fara að rífast við e-n.

Kjøb, kl., [kaup], 1) án ft., kaup a) það að kaupa e-ð: K. og Salg kaup og sölur. Faae noget til Kjøbs. Varer, gjorte paa K. það sem maður hefur keypt (en ekki látið búa til). — b) verð: Godt (let, billigt, dyrt) K. gott (lítið, mikið) verð. Faae (give) noget oven i Kjøbet í kaupbæti(r). Give K. slaka til. — 2) ft. eins (en sjaldhöfð), kaup og sala: Slutte et K. slá kaupi, kaupast við, kaupa saman. Det er med i Kjøbet (það fylgir kaupinu). Staae i K. om noget vera að semja um e-t kaup. Falde fra ſit K. ganga frá kaupi. Kjøbet er gaaet tilbage gengið aptur, rofnað.

kjøbe, ás. 2, [kaupa], kaupa: K. dyrt. K. for dyrt kaupa af sjer. K. paa Borg kaupa e-ð í skuld. K. ind til Huusholdningen kaupa til búsins. Jeg har kjøbt alle mine Penge op keypt fyrir allt (alla þá peninga), sem jeg hafði. K. een til noget (kaupa að e-m að gera e-ð). K. ſig ind i et Embede (kaupa sig inn í embætti). K. een ud (kaupa e-n út — þ. e. til að fara út — úr e-u, t. a. m. með því að kaupa hans part að honum). K. een løs leysa e-n út (úr höptum). K. ſig fri kaupa sig undan e-u.

Kjøbebrev kaupbrjef, kaupmálabrjef.

Kjøbebrød aðkeypt brauð (ekki búið til heima).

Kjøbeforening kaupmáli.

Kjøbegaard jörð sem maður hefur keypt (en ekki tekið í erfð).

Kjøbegods vara sem er til sölu (einkanl. ef hún er síður vönduð enn sú sem e-r hefur látið búa til). — b) jörð (jarðir) sem e-r hefur keypt (en ekki tekið í erfð).

Kjøbejord land sem maður hefur keypt (en ekki tekið í erfð).

Kiøbelerred aðkeypt ljerept (ekki búið til heima).

Kjøbelyſt kaupgirni (Dr. Sch.).

kjøbelyſten kaupgjarn.

Kjøben, án ft., sk., það að **kjøbe**: K. og Sælgen kaup og sölur.

Kjøbenhavn, kl., [Kaupmannahöfn], Kaupmannahöfn.

Kjøbepriis kaupverð (það sem maður gefur — hefur gefið — fyrir e-ð).

Kjøber, ft. -e, kk., kaupandi, (kaupi, í orðatiltæk kaupi ok sali).

Kjøbeſeddel blað sem fest er á e-ð til að sýna að maður vilji selja það.

Kjøbeſum peningar sem gefnir eru fyrir e-ð.

kjøbeſyg sólginn í að kaupa.

Kjøbeøl aðkeypt öl (ekki búið til heima).

Kjøbfærd, [kaupferð], a) kaupferð. — b) kaupskapur.

Kjøbing, ft. -er, sk., [kaupang], kaupang, sem aptari liður í sumum borganöfnum, t. a. m. Nykjøbing, Ringkjøbing.

Kjøbmand, [kaupmað-r], kaupmaður (einkanl. sá sem selur í hópakaupum).

Kjøbmandsaand = **Handelsaand.**

Kjøbmandsbog kaupmannsbók.

Kjøbmandsbrug = **Handelsbrug.**

Kjøbmandsgaard garður sem er fallinn til verzlunar.

kjøbmandsgjev útgengilegur.

Kjøbmandsgods = **Handelsvare.**

Kjøbmandſkab, án ft., kl., kaupskapur, verzlun: Drive K. verzla. — b) kaup: Gjøre et godt (ſlet) K.

Kjøbmandskarl eins konar búðarloka (í smáborgum).

Kjøbmandslav kaupmannafjelag.

Kjøbmandsſkib = **Handelsſkib.**

Kjøbmandsſtand = **Handelsſtand.**

Kjøbmandsſtiil orðfæri á brjefum kaupmanna.

Kjøbmandsſtolthed kaupmannaþótti.

Kjøbmandsvæſen allt sem til verzlunar heyrir. — b) kaupmannabragur, kaupmannasnið.

Kjøbſkib, [búið til úr kaupskip], = **Kjøbmandsſkib.**

kjøbſlaae, h. s., [sb. slá kaupi], kaupslaga við e-n (Fms. III, 92), slá kaupi við e-n, eiga kaup við e-n (sb. kaupast við, eigast kaup við): K. med een om noget.

Kjøbſlutning það að slá kaupi.

Kjøbſtad, ft. **Kjøbſtæder**, (líka **Kjøbſted**, ft. -er), sk., [kaupstað-r], kaupstaður, kaupbær, kauptún.

Kjøbſted sjá **Kjøbſtad.**

kjøbſtedagtig, ft. -e, e., kaupstaða(r)legur.

Kjøbſtedbarn sá sem er borinn og barnfæddur í kaupstað.

Kjøbſtedbygning kaupstaða(r)hús.

Kjøbſtedfolk, ft., kaupstaða(r)fólk.

Kjøbſtedfrihed frelsi (rjettindi) sem kaupstaðir hafa: Denne By har miſtet ſin K.

Kjøbſtedgjerning verk (vinna) sem á þarf að halda í kaupstöðum: Den Pige er ikke vant til K.

Kjøbſtedgods kaupstaðareign, kaupstaðaeignir.

Kjøbſtedgrund kaupstaðarlóð (kvk.).

Kjøbſtedhuus kaupstaðarhús.

Kjøbſtedjord kaupstaðarland.

Kjøbſtedkald kaupstaðarbrauð.

Kjøbſtedkone kaupstaðarkona.

Kjøbſtedlevnet kaupstaðalíf.

Kjøbſtedlæs = **Borgerlæs.**

Kjøbſtedmad kaupstaðamatur.

Kjøbſtedpige kaupstaðarstúlka (stúlka sem er í eða úr kaupstað). — b) vinnukona í kaupstað.

Kjøbſtedret kaupstaðarjettur, kaupstaðalög. — b) dómur sem kaupstaðamál eiga í að koma.

Kjøbſtedrettighed kaupstaðarjettindi.

Kjøbſtedſkik siður í kaupstöðum.

Kjøbſtedſkole kaupstaðarskóli.

kjøbſtedvant, [sb. **vænne**], vanur við kaupstað, vanur kaupstaðalífi: Hun er endnu ikke k.

Kjøbſtedvæſen kaupstaðasnið, kaupstaðabragur.

Kjøbſtævne, (kl.), [búið til úr kaupstefna], kaupstefna.

Kjød, án ft., kl., [kjöt], a) kjöt: Fedt (magert, ſalt, røget, ferſk, kogt, ſtegt) K. — Skjøndt han er Catholik, ſpiſer han baade Kjød og Fiſk i Faſten. — b) hold (bæði sem et. og ft.). — Óeiginl.: Det er ham i Kjødet baaret (það er náttúra hans), hann er svo gerður. Líka = hold í ritningunni. — c) fiskur, t. a. m.: Denne Fiſk er grov i Kjødet. — d) það sem ætt er á jurtum eða aldini.

Kjødbalde = **Balde 1.**

Kjødbeen bein með kjöti á.

Kjødblok brythögg.

Kjødbod kjötbúð (B. H., P. Þ.). Sb. **Slagterbod.**

Kjødbolle kjötkökkur (eins konar matur).

Kjødbrok eins konar æxli (*sarcocele*).

Kjødbyld (sjaldh.) = **Polyp b.**

Kjøddag kjötdagur a) dagur þegar vant er að borða kjöt. — b) dagur þegar kjötætt er.

Kjøddei smástappað kjöt.

Kjøded (í tali), það að bölva sjer (um e-ð) ofan undir allar hellur, (sb. sverja og sárt við leggja).

kjødelig, ft. -e, e., [kjötlig-r], kjötlegur (sb. kjötligs barns þess sem skírði og sem kjötligum manni er máttuligt), a) kjødelige Søſkende alsystkin. Kjødelige Søſkendebørn rjett systkinabörn. — b) = holdlegur: Kjødelige Lyſter.

kjødet, ft. **kjødede**, e., = **kjødfuld.**

Kjødfarve hörundslitur.

kjødfarvet, ft. **-farvede**, e., sem hörundslitur er á.

kjødfuld sem mikið kjöt (hold, o. s. frv.; sb. **Kjød**) er á.

kjødfylde (sjaldh.), fylla e-ð kjöti eða holdi.

Kjødføde kjötmatur.

Kjødgaffel kvísl til að færa kjöt upp með.

Kjødgryde kjötketill.

Kjødhammer kjöthnallur (til að merja kjöt með).

Kjødhavn kjöthöfn (á Íslandi; þ. e. höfn sem kjöt er sótt á).

Kjødhinde himna utan um vöðvana.

Kjødhoved (í tali) = **Dosmer.**

Kjødhævelſe villihold.

Kjødkniv kjöthnífur.

Kjødkrog kjötkrókur (til að hengja kjöt á).

Kjødmad kjötmatur (619).

Kjødmaddik maðkur (vía) í kjöti.

Kjødmorteer eins konar mortjel til að stappa kjöt í.

Kjødmund sá sem er ólmur í kjöt.

Kjødpølſe kjötbjúga.

Kjødret kjötmatur (kjötrjettur).

kjødrig = **kjødfuld.**

kiødrød (sjaldh.), kjötrauður.

Kjødſaar vöðvasár.

Kjødſaft vessi í kjöti.

Kjødſide holdrosi.

Kjødslyſt holdsfýsn.

Kjødſmule ögn af kjöti.

Kjødſpiisning kjötát.

Kjødſpiſe = **Kjødmad, Kjødret.**

Kjødſtykke kjötstykki (Grágás), einkum ef það er beinlaus biti.

Kjødſuppe kjötsaup.

Kjødtaxt verðlag á kjöti (í kaupstöðum).

Kjødtorv kjöttorg.

Kjødtrevle kjöttægja.

Kjødtønde kjöttunna; spaðtunna.

Kjødvare kjöt sem vara.

kjødædende, [sb. **æde**], sem etur kjöt.

Kjødøxe brytöxi.

Kjøkken, ft. -er, kl., eldhús, (forn orð: eldahús, eldaskáli, eldastofa). — Einnig = matreiðsla (í eldhúsi): Foreſtaae (paſſe, beſørge) Kjøkkenet. — b) koldt K. kaldur kjötmatur.

Kjøkkenarbeide eldhúsverk.

Kjøkkenbord eldhúsborð.

Kjøkkenbrug, sk., það að hafa e-ð til matreiðslu.

Kjøkkenbænk eldhúsbekkur.

Kjøkkendør eldhúsdyr.

Kjøkkenhave garður sem ætar jurtir eru ræktaðar í.

Kjøkkenkar ílát í eldhúsi.

Kjøkkenkelke, sk., (sjaldh.) = Kaſſerolle.

Kjøkkenkniv eldhúshnífur.

Kjøkkenkogning það að sjóða í eldhúsi.

*__Kjøkkenlatin__ hrognalatína.

Kjøkkenmeſter umsjónarmaður yfir eldhúsi.

Kjøkkenſager, ft., allt sem í eldhúsi þarf að hafa.

Kjøkkenſalt salt sem haft er við matreiðslu.

Kjøkkenſeddel matskrá (uppskript þeirra rjetta sem á borð eru bornir).

Kjøkkenſkab eldhússkápur.

Kjøkkenſkee = Kokkeſkee.

Kjøkkenſkorſteen hlóðir og eldhússtrompur.

Kjøkkenſkriver eins konar þjónustumaður stórhöfðingja hefur sem á hendi alla matarreikninga.

Kjøkkenſludſke óþrifin eldabuska.

Kjøkkenſtol eldhússtóll.

Kjøkkenſtykke pentskript er sýnir hvernig út lítur í eldhúsum.

Kjøkkenterne (sjaldh.) = Kokkepige.

Kjøkkentrappe stigi sem gengur upp í eldhúsið.

Kjøkkentøi eldsgögn.

Kjøkkenurter, ft., = Madurter.

Kjøkkenvogn matvælavagn (sem ríkir menn hafa með sjer á ferðum).

Kjøkkenvæſen allt sem lýtur að matreiðslu í eldhúsi.

Kjøl, ft. -e, sk., [kjöl-r], kjölur: Lægge Kjølen til et Skib.

kjølbrudt, [sb. bryde], (um skip), sem kjölurinn í er svignaður inn í miðjunni.

kjølbrækkelig (um skip), sem er svo lagað að kilinum er hætt við að svigna inn í miðjunni.

Kjølbrækning það að kjölur í skipi er svignaður inn í miðjunni.

kjølbygget, [sb. bygge], (um skip), sem kjölur er í: Et k. Fartøi kjölskip (skip sem ekki er botnflatt).

kjøldannet, [sb. danne], svipaður kili í lögun.

Kjølgang eitt af neðstu umförunum í skipi.

kjølhale, ás., a) leggja skip á hliðina (til að gera við kjölinn o. s. frv.): K. et Skib. — b) hegna skipurum með því að draga þá undir kjöl (svo þeir drukkni): K. Skibsfolk.

Kjølhaling, sk., það að kjølhale.

Kjølrende far sem kjölurinn rennur í þegar skip hleypur af bakkastokkunum.

Kjølſviin þykkt og stórt borð með endilöngum kili.

Kjøltræ kjöltrje (efni í kjöl).

Kjølvand kjalsog, vör eptir skip. — b) austur í skipi.

kjølvende, ás., halla skipi svo að kjölurinn viti upp: K. et Skib.

kjøn, ft. -ne, e., a) um útlit, laglegur, ſjelegur: En k. Pige. — b) (í tali um háttalag eða viðmót), viðkunnanlegur, þægilegur: En k. jævn Mand. Et kjønt Væſen. — c) æði (mikill): En k. Hob Penge eða kjønne Penge æði miklir (ekki leysi) peningar.

Kjøn, ft. eins, kl., [kyn], kyn, kynferði, a) líkt og ætt: Det hele menneſkelige K. gjörvallt mannkynið. Lyſe een i Kuld og K.; sb. Kuld. — b) (úrelt), líkt og tegund; sb. alſkens. — c) um karlkyn og kvennkyn: Det ſmukke K. kvennfólkið. Subſtantivernes K. nafna kynferði.

Kjønsbøining (orða)hneiging eptir kynferði.

Kjønsdele, ft., getnaðarlimir, getnaðarliðir (fornt).

Kjønsdrift samræðisfýsn.

Kjønsegenſkab náttúra sem fylgir kynferðinu.

Kjønskjærlighed ást milli karls og konu: Elſkov betegner den lidenſkabelige K.

Kjønsord = Artikel 3.

Kjønsære skírlífi: „Et Fruentimmer, hvis K. er ubeſmittet".

Kjøre, sk., (í tali), mikill flýtir: Det gik i een K. það var búið á svipstundu.

kjøre, s. 2, [keyra], 1) aka, a) sem ás.: K. Tømmer aka timbri, flytja timbur á vagni. K. Gjødning ud aka áburði á akurland. Han lod ſig k. (aka sjer, flytja sig á vagni) fra det ene Sted til det andet. — K. et Par vælige Heſte (hafa þá fyrir vagninum). — K. et Par Heſte til kenna þeim að ganga fyrir vagni. — K. et Par Heſte ihjel (drepa tvo hesta á því að aka). — K. Plov (fylgja plógi, um þann sem stýrir hestunum er draga plóginn). — K. ſin Vogn i Stykker (brjóta vagninn sinn á því að aka). — Barnet blev kjørt over paa Gaden það var ekið yfir barnið á strætinu. — K. en urigtig Vei aka rangan veg. — b) sem h. s., aka: Jeg vil hellere k. end ride. K. op med Kanoner (flytja fram fallbissur þangað sem á að hleypa þeim af). Kjør til aktu eða áfram eða harðara! (þegar rekið er á eptir vagnstjóranum). — 2) (í tali), keyra, reka, o. s. frv.: K. een ud af Stuen. K. det ene iblandt det andet kasta öllu í graut, grauta öllu saman.

Kjørebane (sjaldh.), braut þar sem ekið er í köpp eða eykir eru tamdir.

Kjørebro brú sem ekið verður yfir.

Kjørebrug, sk., það að hafa skepnu til að draga vagn: En Heſt til K.

kjørefærdig til búinn að aka á stað.

Kjørehest hestur sem hafður er til að draga vagn.

Kjørekarl vagnstjóri.

Kjørelyſt löngun til að aka.

Kjøreløn kaup fyrir að aka.

Kjøren, án ft., sk., það að kjøre: Riden og K.

Kjørepidſk svipa vagnstjórans.

Kjøreredſkab áhald til að geta ekið.

Kjøreſvend = Kjørekarl.

Kjøreſæde = Kudſkeſæde.

Kjøretøi akfæri. — b) vagn: Han holder tre Slags K.

Kjøretømme vagntaumur.

Kjørevei vagnavegur.

Kjørevending það að snúa við vagni; rúm til að snúa við vagni: Der er ingen K. i Gaarden. — I en K. í einu vetfangi, allt í einu.

Kjørſel, ft. Kjørſler, sk., það að aka: Forſtødt af K. Bønderne maae gjøre Kjørſler til Veiarbeide (verða að flytja að á vögnum það sem hafa þarf). I denne Gade er megen K. mikill vagnagangur.

Kjørvel, án ft., sk., (eins konar æt jurt sem ræktuð er í görðum (*scandix cerefolium*). Spanſk K. *scandix odorata*.

Kjørvelkaal = Kjørvelſuppe.

Kjørvelſuppe kjötsaup sem Kjørvel er í.

klaae, ás. 1, [klá], = kløe b.

Kladde, sk., uppkast: Skrive noget i K. kasta e-u upp. Reenſkrive en K.

Kladdebog bók sem uppköst eru skrifuð í.

Kladderi, ft. -er, kl., [sb. klatur], (í tali), það sem er vesalt, það sem ekkert er í varið.

kladdervorn, ft. -e, e., (í tali), ljelegur, ónýtur.

Klade, ft. -r, sk., haugur, hraukur, hlaði.

Kladſk, kl., smellur; skellur.

kladſke, h. s. 1, gera smell.

klaffe, ás. 1, (sjaldh.), bakbíta, rægja.

Klaffer (eða Klaffrer), ft. -e, kk., (sjaldh.), rógberi.

Klaffer, kl., (sjaldh.), = Klafferi.

Klafferdigt níð (níðkvæði).

Klafferi, kl., (sjaldh.), = Bagtalelſe.

Klaffermund (sjaldh.), = Klaffer (kk.).

Klaffertand (sjaldh.), = Klaffer (kk.).

Klaffertunge (sjaldh.), = Klaffer (kk.).

Klaffrer sjá Klaffer (kk.).

Klag sjá Klage (án ft.).

Klage (líka ritað Klag, Klagge), án ft., sk., [klaki], klaki: Klagen er endnu i Jorden.

Klage, ft. -r, sk., harmatölur, kveinstafir: Der er Jammer og K. i Huſet. — b) kæra, kalls, ákæra, ákalls: Føre K. mod een kæra við e-n (Hrafnk.). Skrive (opſætte) en K. (rita kæruskjal).

klage, s. 1, A) h. s., a) kvarta (bera sig upp) um e-ð eða undan e-u, barma sjer, berja sjer: Han gjør ikke andet end ſukke og k. K. over noget. — b) kæra mál sitt: Han vil k. for Kongen. — B) ás., 1) kæra: K. ſin Nød for een kæra sín vandræði fyrir e-m. — 2) k. ſig a) kveina. — b) = beklage ſig (beklage b): K. ſig for een bera sig upp við e-n, kæra bágindi sín fyrir e-m. K. ſig for Penge kvarta um peningaleysi. — í tali: K. ſig i ſit Hoved kvarta um höfuðverk. K. ſig for ſit Bryſt kvarta um (sárindi) fyrir brjóstinu.

Klagebrev kærubrjef.

Klagedigt raunakvæði (B. H., P. Þ.).

klagefuld fullur af raunatölum: En k. Tale raunatölur.

Klagegraad hryggð og harmatölur.

Klagehuus = Sørgehuus.

klagelig, ft. -e, e., (sjaldh.), raunalegur, eymdarlegur: En k. Røſt.

Klagelyd kvein, kveinstafir.

klageløs sem ekki hefur neitt kæruefni.

Klagemaal = Klage (einkanl. b).

Klageqvinde sjerhver af þeim konum sem hörmuðu dauða menn í fornöld fyrir borgun.

Klager, ft. -e, kk., kærandi, (sb. sakar áberi): Han mødte for Klageren.

Klageraab harmakvein.

Klageriim = Klagedigt.

Klagerinde, ft. -r, kvk., kvennmaður sem kærir e-ð.

Klageſang = Klagedigt.

Klageſkrift rit sem harmatölur eru í. — b) skrifleg ákæra.

Klageſkrig = Klageraab.

Klageſtemme = Klagelyd.

Klageſuk mæðilegt andvarp.

Klagetale ræða sem harmatölur eru í.

Klagetone = Klagelyd.

Klagevers harmvísa, (sb. Klagedigt).

Klagge sjá Klage (án ft.).

Klak, ft. -ke, sk., klessa. — Óeiginl. = Klik (sk.). — b) = Kladde.

Klakbog = Kladdebog.

klakke, s. 1, a) h. s.: Pennen klakker lekur úr pennanum. — b) ás.: K. Papiret over med Blæk klessa út allt blaðið.

Klakpapir klessupappír (P. Þ.), klessublað. Sb. Trækpapir.

klam, ft. -me, e., stamur, rakur, deigur: En k. Haand. — 2) kramur (um snjó).

Klamhed, án ft., sk., það að vera **klam** (raki, deigja).

klamme, h. s. 1, (sjaldh.), vera kramur: Sneen klammer.

Klamme sjá **Klammer** (ft. **Klamre**).

Klammer (líka **Klamme**), ft. **Klamre**, sk., [klömbr], a) eins konar töng. — b) sinkill.

Klammer, án ft., sk., (úrelt) = **Klammeri**.

Klammeri, ft. -er, kl., rifrildi = rifdeild: Yppe (komme i) K. med een.

Klampe, ft. -r, sk., oki, o. s. frv.

klamre, ás. 1, festa e-ð (eiginl. með töng): K. ſig faſt ved noget med Hænderne ná í e-ð og halda sjer þar dauðahaldi.

klamre, h. s. 1, gera hark: K. med Døren hrista hurðina. — B) **klamres**, þs., rífast jagast, þjarka, þrefa.

Klang, (sjaldh. í ft. **Klange**), sk., hljómur: Klokkens K. klukknahljóð. Dette Sprog har ingen behagelig K. lætur ekki vel í eyrum. Verſets K. liðugleiki (eða stirðleiki) kveðskapar.

***Klangfigur** mynd sem kemur af hreifingu hljóðs.

klangfuld hljómmikill, hvellur.

Klanghul op sem hljómur kemur í gegnum.

Klanghuus (jótl. orð) = **Klokkehuus**.

Klanglære hljómfræði.

klangløs hljómlaus.

Klangmaaler hljómmælir.

Klangſpil (sjaldh.), hljómleikur = hljóðfærasláttur.

Klap, ft. -pe, sk., speldi, loka (á brókum). — b) lok: Klappen paa et Skatol. — c) vængur (t. a. m. á borði).

Klap, ft. eins, kl., [klapp], klapp: Give een et K. paa Kinden. — b) í tali, högg: Han fik dygtig K. hann var lúbarinn.

Klapfiſk (sjaldh.) = **Stokfiſk**.

Klapgrime (líka **Klappegrime**) eins konar múll.

Klaphingſt hálfvanaður hestur, (sb. laungraður).

Klapholt, kl., trje sem haft er í botn á kollum og keröldum.

Klaphorn eins konar söngtól.

Klapjagt (líka **Klappejagt**) þess konar veiðar þegar dýrin eru fæld á fætur með því að gera hávaða.

Klapmusling (eins konar skel) *spondylus*.

Klapning, sk., það að **klappe**.

klappe, s. 1, [klappa], 1) h. s., a) k. i Hænderne eða tómt k. (t. a. m. hele Forſamlingen klappede ad ham) klappa saman lófum þegar manni líkar e-ð. — b) fara á þess konar veiðar (vera á þess konar veiðum) sem kallaðar eru **Klapjagt**. — c) k. af klappa saman lófum til merkis um að dansi sje lokið. — d) k. (klappa, Eg. 409, Fms. XI, 425) paa Døren berja að dyrum. — e) Hjertet klapper berst, (sb. Fóstbr. 37). — 2) ás., a) klappa um: K. (hnoða) Smør. — Óeiginl.: Det er klappet og klart allt um garð gert. — b) klappa e-m: K. een paa Kinden. Kyſſes og klappes klappast og kyssast. — c) í tali: K. een dygtig af lúberja e-n.

Klappegrime sjá **Klapgrime**.

Klappejagt sjá **Klapjagt**.

Klappen, án ft., sk, það að **klappe**.

Klapper, ft. -e, kk., sá sem klappar saman lófum í leikhúsi.

Klapperſlange (eins konar höggormur) *crotalus*.

Klapperſteen (eins konar rauði) *aetites*.

Klappetræ eins konar reka til að klappa mold með.

klappre (har), h. s. 1, hrikta, nötra: Lemmen klapprer ved Vinden. Han klapprer med Tænderne af Kulde það nötra í honum tennurnar af kulda. K. med Vingerne baða vængjunum.

Klaptøir eins konar tjóður.

klaporet, ft. -orede, e., (um hross), slapeyrður.

klar, ft. -e, e., 1) um það sem til birtu heyrir, a) bjartur, skær: Et klart Skin. Klart Maaneſkin glaða tunglskin. — Lyſet brænder klart logar skært. — b) gagnsær, tær, heiður, heiðríkur, heiðskír, o. s. frv.: K. Luft (Himmel) heiðríkja. Vandet er ikke klart ekki tært. Klare (gagnsæjar) Perler. En k. Kjole (gagnsæ samfella; sb. það grisjar í gegnum það). En k. Hud (sb. skinnræstinn). — c) et klart Syn góð sjón, (sb. skær eru augu í Helgu minni, hún sjer í gegnum holt og hæðir). — 2) um hljóð, skær, hreinn: En k. Stemme. — 3) óeiginl., a) skýr, α) skilmerkilegur, greinilegur, sýnn, ljós fyrir augum (Skuggsjá): En k. Erkjendelſe. Et klart Beviis (Foredrag). — Jeg ſeer det klart (jeg sje glöggt), at han har Uret. — β) skilningsgóður. Et lyſt, klart Hoved mesti skýrleiksmaður. — b) búinn: Gjøre en Sag k. ljúka e-u af. Gjøre ſig k. ljúka sjer af. Skipperen er k. til at ſeile seglbúinn. Gjøre klart Skib búast til varnar (á skipi). Gjøre Ankeret klart greiða til um akkerið. Gjøre Touget klart greiða til um kaðalinn.

klardunkel = **lysdunkel**.

klare, s. 1, 1) ás., a) gera e-ð tært: K. Kaffee. K. (sía) noget igjennem graat Papir. — Øllet maa ſtaae noget for at klares setjast. — b) Luften klares það heiðir (þynnir) til, það birtir upp. — c) skola aptur það sem þvegið er áður enn það er hengt upp til þerris. — d) á sjó, α) greiða e-ð til, greiða til um: K. et Toug greiða til um kaðal, losa kaðal. — β) k. Kyſten komast fram hjá ströndinni klaklaust. O. s. frv. — K. ſig for (eða fra) Iſen komast vel út úr ísnum. — e) skýra, líkt og skera úr e-u, leiða e-ð til lykta: Det kon ikke k. Sagen. — Einnig lúka, greiða, gjalda, borga: K. ſin Gjeld. — 2) h. s. (har), a) k. eða k. op heiða (þynna) til, birta upp. — b) k. op paa Dækket taka til á þilfarinu.

Klarekedel ketill sem hafður er til að gera e-ð tært í.

Klarepung poki sem e-ð er síað í.

***klarere** (líka **clarere**), ás. 1, a) í tali, borga: K. ſin Regning. — Einnig án þol.: K. hos Verten borga húsbóndanum. — b) segja til farms og borga toll af honum.

Klarevand, a) vatn er e-ð sem þvegið hefur verið er skolað í aptur áður enn það er hengt upp til þerris (sb. **klare** 1, c). — b) lögur sem eptir verður þegar brennivín er hreinsað.

Klarhed, án ft., sk., það að vera **klar**: Lyſets K. — Stemmens K. — K. i Begreber.

Klaring, sk., það að **klare** (sem ás.).

klarlig, ao., gjörla = glöggt: Vi ſee k., at Herren er med dig.

klarlyſende, [sb. **lyſe**], bjartur, skínandi.

klarſeende, [sb. **ſee**], = **klarſynet**.

klarſkinnende, [sb. **ſkinne**], bjartur, skínandi.

klarſynet, ft. -ſynede, e., glöggskyggn (Nj.), glöggþekkinn.

klartraadet, ft. -traadede, e., (um suman vefnað, sem er) gagnsær.

klarvinget sem vængirnir á eru gagnsæir líkt og líknarbelgur: Klarvingede Inſecter (*hymenoptera*).

klarøiet skíreygður.

Klaſe, ft. -r, sk., [klasi?], klasi: En K. Druer vínberjaklasi.

Klat, ft. -ter, sk., [sb. klatr], nurta, ögn, lítilræði: En K. Smør. — b) klessa: Der er kommen en K. paa. Sætte Klatter paa noget.

Klatfinger, kk., (í tali), sá sem skítur öllu niður.

klatfodet, ft. -fodede, e., (sjaldh.), seinfær, seinn á sjer, (sb. sigakeppur, silakeppur).

Klatgjeld smáskuldir.

klathaaret sneplóttur.

klatte, ás. 1, klessa e-u: Muurſvenden har klattet lidt Kalk hiſt og her paa Væggen. — b) (í tali), k. noget bort smá-sóa e-u.

Klatteri, ft. -er, kl., (í tali), gutl: Hans Arbeide er kun K.

klattet, ft. **klattede**, e., klepróttur: Et k. Faar. Orðskv.: En k. Fo'e (flókatrippi) kan blive en Heſt, et fattig Pebling kan blive Præſt. Ulden er k. það eru bendlar (eða kleprar) í ullinni.

klatteviis sjá **klatviis**.

klattre (har), h. s. 1, [sb. klifra], klifra eða klifrast, (forni: klífa — kleif — klifit): K. op i et Træ.

Klatuld sneplótt (eða kleprótt) ull.

klatviis (líka **klatteviis**), ao., í smásmökkum.

klatvorn, ft. -e, e., (í tali), sem skítur öllu niður.

klatøiet sem hefur krím í augunum.

***Klaveer**, ft. **Klaverer**, kl., eins konar söngtól (hljóðborð).

***Klaveermuſik** hljóðborðssláttur.

***Klaveerſpil** hljóðborðsleikur.

***Klaveerſpiller** sá sem kann að leika á hljóðborð.

klavre, h. s. 1, skríða á fjórum fótum, líka = **klattre**: K. ind igjennem et Vindue. K. op i et Træ.

Kleg sjá **Klæg**.

kleg sjá **klæg**.

klege sjá **klægge**.

kleget sjá **klæget**.

klegge sjá **klæge**.

klegget sjá **klæget**.

klein, ft. -e, e., (í tali), grannur, mjór, pervisalegur: K. af Lemmer (sb. krækt er saman beinum í þèr). — En k. Stemme (sb. mjóhlóðaður).

Kleine, ft. -r, sk., eins konar brauð.

Kleinhed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera **klein**.

kleinmodig lítilsigldur, huglítill.

kleinmælet, ft. -mælede, e., smámæltur.

Kleinſmed sá sem býr til smáhluti úr járni.

kleintærende, [sb. **tære**], = **ſmaatærende**.

Klem, sk., a) í orðatiltæk. paa K. í hálfa gátt: Døren (Vinduet) ſtaaer paa K. — b) líkt og **Fynd**, **Eftertryk**: Det har ingen K. med hans Tale það er enginn mergur (ekkert lið) í því sem hann segir. Den Tale har Fynd og K. það er snjöll (skörugleg) ræða.

Klemhage eins konar koppara-áhald.

Klemme, sk., 1) með ft. -r, verkfæri til að kreista e-ð saman (eða þrýsta á e-ð) með. — Rigets K. (fyrrum), innsigli ríkisins. — 2) án ft., a) þrengsli, klofi (Laxd. 46), klömbur (sb. í klömbrina miðja millum þessara fylkinga, Stjórn): Komme (være i) K. — b) óeiginl., kreppa, (sb. **Forlegenhed** b, **Bekneb**, **Betryk**). — c) = **Mundklemme**.

klemme, **klemte** (og **klemmede**), **klemt**, ás., kreppa, kreppa að e-u, kreista, klípa, (forni: klýpa — klýpti), kremja, merja: Skoene k. K. ſin Finger imellem

Døren merja á sjer fingurinn milli hurðar og dyrustafs. K. en Dør til (eða í) þrýsta (ýta) aptur hurð. Han klemte ſig tæt op til Muren þrýsti sjer upp að veggnum, (sb. hann varð svá hræddr, at hann kreisti sik undir vegginn). — b) sem h. s., α) eiginl.: Klem til med Tangen hertu betur á með tönginni! — β) óeiginl. (í tali): K. paa reka á eptir e-u, herða sig.

Klemmebrev (fyrrum), brjef með ríkisinnsigli.

Klemmejern járnverkfæri til að kreista e-ð saman með.

Klemmelſe, sk., það að klemme.

Klemmen, án ft., sk., það að klemme.

Klemmeredſkab verkfæri til að kreista e-ð saman með.

Klemmering hringur sem látinn er á e-ð til að kreista það saman.

Klemmeſkrue sjá Klemſkrue.

Klemning, sk., það að klemme.

Klemſel, sk., = Klemmelſe.

Klemſkrue (líka Klemmeſkrue) klömbrur.

Klemt, ft. eins, kl., kólfshögg (þegar seinhringt er): Vi hørte kun eet K.

klemte (har), h. s. 1, seinhringja einkanl. til merkis um að eldur sje laus: K. med Klokken.

Klemten, án ft., sk., það að klemte.

*Klenodie, ft. -r, kl., hnoss, gersemi, dýrgripur, kjörgripur, kostgripur.

Klepper (líka Kleppert), sk., klepphestur.

Kleppert sjá Klepper.

Kleptræ spýta á tjóðurbandi.

Klerk, ft. -e, kk., [klerk-r], klerkur (í þeirri merk., sem nú tíðkast).

Klev, ft. -er, sk., [kleif], kleif, klif, skarð, (?).

Klever sjá Kløver.

Klid, kl., úrsigti (P. Þ.; úrsigt, B. H. og G. O.): Blande K. i Brødet.

Klidbrød brauð sem úrsigti er saman við.

klidet, ft. klidede, e., sem úrsigti er saman við.

Klidpoſe poki sem úrsigtið fer í þegar mjöl er sáldað.

Klidvand heitt vatn sem hellt er á úrsigti.

Klik, sk., blettur (óeiginl.): Sætte en K. paa eens Rygte ófrægja e-n. Det er en K. paa hans ærlige Navn.

Klik, án greinis, og ekki haft nema í orðatiltæk. ſlaae K. a) eiginl. um bissu, hlaupa ekki af. — b) óeiginl., misheppnast, mistakast: Det ſlog K. for ham honum varð ekki hettan úr því klæðinu, eða þvíuml.

klikke (har), h. s. 1, hlaupa ekki af: Bøſſen klikkede for ham.

*Klima (líka Klimat), ft. Klimater, kl., heimsálfa að loptslaginu til: De hede (kolde, tempererede) Klimater. — b) loptslag, (sb. veðráttufar).

*Klimat sjá Klima.

*klimatiſk, ft. -e, e., sem lýtur að (eða kemur til af) loptslagi.

Klimp, ft. -er, sk., köggull, kökkur.

Klimpegn land þar sem jörðin er full af hörðum kögglum.

klimpet, ft. klimpede, e., fullur af hörðum kögglum.

Klimpevalſe eins konar valtari sem jarðyrkjumenn hafa til að merja með köggla.

klimpre (har), h. s. 1, marra (gera hægt hljóð með þunnan málm eða hljóðfærastrengi): K. paa en Harpe.

Klimpren, án ft., sk., það að klimpre.

kline, ás. 1, [klína], klína, líma, drepa upp í, bræða: K. Blade ind i en Bog líma blöð í bók. K. Papir paa Væggen. K. en Revne; sb. tilkline. K. en Væg (klína vegg leiri; sb. þá .... klínesk hann leire, þ. e. klínir hann sig leiri).

Klineleer leir sem (þiggj.) veggir eru klíndir, (smiðjumór, P. Þ.).

Klineloft lopt sem er klínt leiri.

Kliner, ft. -e, kk., klínari.

Klineſpaan áhald sem haft er þegar verið er að klína e-ð leiri.

Klinevox vax sem drepið er í rifur.

Klinevæg veggur sem klíndur er leiri.

Klining, ft. -er, sk., það að kline. — b) það sem klínt er á e-ð:. Her er Kliningen falden af.

Klinge, ft. -r, sk., sverðsbrandur, (rýtingsblað): Gaae een paa Klingen ganga að e-m.

klinge, klang (og stundum klingede), klinget, h. s. (har), [klingja, Fms. XI, 434], hljóma, reysta (fornt): En klingende Malm. Med klingende Spil (með hljóðfæraslætti). — b) óeiginl.: Dette Ord klinger ilde lætur illa (í eyrum). Det klinger unaturligt (það á ekki við), at bruge ſaadanne Talemaader. Det klang godt i hans Øren það fjellst honum vel í eyru.

Klingedigt (sjaldh.), (hljómkvæði) = Sonnet.

Klingen, án ft., sk., það að klinge (hljómur): Bjældernes uophørlige K.

klinger, ft. klingre, e., hvellur: En k. Lyd. Hans klingre Stemme.

Klingeriim (sjaldh.) = Klingedigt.

klingre (har), h. s. 1, glamra: Ruderne faldt klingrende ned paa Gaden fjellu niður á strætið og glömruðu við. Pengene klingrede hen ad Gulvet. — En klingrende (stundum klingende) Froſtgadd-harka. — Hvor længe vil du gaae og k. med de Bjælder hvað lengi ætlarðu að vera að hringla þessum bjöllum.

Klink, óbreytanlegt nafn, eins konar barnaleikur með skildingum eða þvíuml.: Spille K.

Klinke, ft. -r, sk., eins konar harðsteikt og smátt og ljett tigl: Hollandſke Klinker.

Klinke, ft. -r, sk., 1) klinka (sb. klúra). — 2) sínkill.

klinke, s. 1, A) ás., 1) hnoða nagla. — 2) sínkla e-ð saman, spengja: K. en Tallerken. — B) h. s.: K. med Glaſſene hringja staupum. K. med een (hringja staupi við e-n).

Klinkebaand spotti sem klinka er dregin upp með.

klinkebygget, [sb. bygge], um skip, súðaður (eins og íslenzk fiskiskip. Hafskip eru ekki súðuð).

Klinkebygning það að borð í skipi eru sköruð (sb. klinkebygget).

Klinkefald kengur(inn) sem klinka(n) leikur í.

Klinkefang = Klinkefald.

Klinkehage krókur(inn), sem klinka(n) fellur í.

Klinkejern járn(ið) sem klinku(nni) er ýtt upp með.

Klinken, án ft., sk., það að klinke B: K. med Glaſſene (staupa-hringingar).

Klinkenagle rónagli, hnoðnagli.

Klinkeſøm = Klinkenagle.

Klinketrykker, sk., eins konar Klinkejern.

Klinkning, sk., það að klinke A.

Klint, ft. -er, sk., [sb. klett-r], klettalaust þverhnipi við sjó: Møens K. Stævns K.

Klintbred (líka Klintebred) brún á þverhnipi.

Klintbrud sá staður þar sem eins konar mógrýti (Klintſteen) er tekið.

Klinte, án ft., sk., (eins konar illgresi) *agrostemma githago*.

Klintebred sjá Klintbred.

Klintebrød brauð sem illgresið *agrostemma githago* er saman við.

Klintekorn fræ af illgresinu *agrostemma githago*.

Klinteſold sáld til að ná illgresinu *agrostemma githago* úr korninu með.

Klinteſpids (líka Klintſpids) snös á þess konar þverhnipi sem Danir kalla Klint.

Klintſpids sjá Klinteſpids.

Klintſteen eins konar mógrýti.

Klip, ft. eins, kl., það að klippa einu sinni í e-ð: Gjøre et K. i noget klippa (upp) í e-ð.

Klipfiſk saltfiskur.

Klipkuller söltuð ísa.

Klipning, ft. -er, sk., það að klippe 2.

klippe, s. 1, [klippa], 1) klippa, a) ás., α) eiginl.: K. Lerred. K. Haaret skera hár, (sb. var hans hár klippt, Stjórn). — K. Faar klippa sauði (fornt). K. Træer (Hækker). — K. ſig i Fingrene. K. et Stykke af. — K. et Brev op. K. et Baand over í sundur. K. Lerreder til. K. Figurer ud i (myndir í) Papir. — β) óeiginl., rýra: Hans Indkomſter ere meget klippede. — b) sem h. s.: K. ind i (upp í) et Stykke Tøi. — 2) h. s.: K. med Øinene depla augum, drepa tittlinga. Sb. blinke b; glippe 2.

Klippe, ft. -r, sk., [sb. klepp-r, klöpp], klettur, hamar, bjarg: En K. i Havet. Beſtige en K.

Klippeblok einstakur stór steinn.

Klippebrud klettaskora.

Klippebygger, ft. -e, kk. og sk., (sjaldh.), hamarbyggvir, hamrabúi.

Klippebæk lækur sem kemur upp í klettum.

klippedannet, [sb. danne], sem er eins og klettur í lögun.

Klippeegn klettótt land.

Klippeelv á sem fellur í gljúfrum, (sb. Gljúfrá).

klippefaſt óbifanlegur.

klippefuld fullur af klettum: Et klippefuldt Land.

Klippegang klifgata, einstigi.

Klippegrund jarðvegur sem klettar eru undir, klappir í botni, flúðir: Bygge et Huus paa K. reisa hús á bjargi. En K. i Havet.

klippehaard grjótharður.

Klippehal stór hellir í bjargi.

Klippehule = Bjerghule.

Klippehvælving hvolfhellir.

Klippekløft gil, gljúfur.

Klippekyſt sjóarhamrar.

Klippeland klettótt land.

Klippeleie lega á kletti.

Klippeluft = Bjergluft, (sb. fjallagola).

Klippemalm málmur sem finnst í klettum.

Klippemos mosi á klettum (steinum).

Klippemuur þverhníptur hamar.

Klippen, án ft., sk., það að klippe 1 (klippingar): Hold op med den K.!

Klipperede breiður í klettum,

Klipperevne = Klipperift.

Klipperif klettarif (í sjó).

Klipperift klettaskora, (fjallskora, bjargskora): Vandet frempibler af en K.

Klippeſkred = Fjeldſkred.

Klippeſlot kastali (borg) upp á klettum.

Klippeſpids klettasnös, bergsnös.

Klippeſpring það að ganga fyrir bjarg.

Klippeſteen = Fjeldſteen.

klippeſteil þverhníptur eins og berg.

Klippeſtrand klettótt sjóarströnd, sjóarhamrar.

Klippeſtykke stykki (eða brot) af kletti.

klippeſtærk óbrjótandi.

Klippetid sá tími þegar sauðir eru klipptir, klippingartíð.

Klippetind = Klippeſpids.

Klippevei gata á kletti.

Klippevæg standberg.

Klipping, ft. -er, sk., A) skinn af lamb sem slátrað er eptir Jónsmessu. — B) (fyrrum), eins konar smápeningur.

Klipuld ull sem er klippt (en ekki rúin).

Klir, kl., glamur, (sb. glam, Fms. XI, 129): K. af Sporerne.

klirre (har), h. s. 1, glamra: Sporerne (Sværdene, Lænkerne, Ruderne) k. það glamrar (hringlar) í sporunum, o. s. frv.

Klirren; án ft., sk., það að klirre: Sværdenes K. vopnabrak.

*Kliſteer sjá Klyſteer.

Kliſter, án ft., kl., [klístr?], sums konar lím.

kliſteragtig, ft. -e, e., seigur eins og lím.

Kliſterhorn límhorn (skóara).

Kliſterpotte pottur til að búa til lím í.

kliſtre, s. 1, [klístra?], a) ás., (klístra), líma: K. noget ſammen. K. et Blad i en Bog. — b) sem h. s., (í tali), (vera klístraður), loða, tolla: Dinene k. ſammen.

Kliſtring, sk., það að kliſtre.

Klit, sk., [klett-r], (einkum á Jótlandi), a) með ft. -ter, sandhóll (einkum af roksandi): Levende Klitter (kvikir sandhólar, sem færast fyrir vindi). — b) án ft., svæði sem þess konar sandhólar eru á, (sb. sandgígar): Boe i Klitten.

Klitarbeide það að festa og rækta sandhóla.

Klitbakke = Klit a.

Klitbjerg stór sandhóll (sb. Klit a).

Klitbo sandbúi.

Klitegn roksandahjerað.

Klitfaar fje sem gengur á söndum.

Klitfoged sá sem á að sjá um meðferð á sandrokshólum (á Jótlandi).

Klitfredning meðferð á sandrokshólum (á Jótlandi).

Klitgaard bóndabær í sandhólahjeraði (á Jótlandi).

Klithalm = Hjelme.

Klithugſt það að höggva trje sem gróðursett eru í sandhólahjeraði (á Jótlandi).

Klithuus hús (eða bæjarkorn) í sandhólahjeraði (á Jótlandi).

Klitreiſe skylduferðir til sandrokshóla (á Jótlandi).

Klitſogn hreppur (á Jótl.) sem sandrokshólar eru í.

Klitſtrækning = Klit b.

Klittag (líka Klittetag) = Hjelme. Sb. Klithalm.

Klittetag sjá Klittag.

Klittørv torf (mór) sem finnst í sandhólahjeruðum (á Jótl.).

Klitvippe það sem skorið er af sandreyr (Hjelme) til að sá með því sandrokshóla.

Klitværn það að verja sandroki (á Jótl.).

Klitvæxt planta sem vex í sandhólahjeruðum (á Jótl.).

Klo, ft. Kløer, sk., [kló], kló (t. a. m. á ketti, örn, humri). — b) neðri partur greypirár (á skipi).

Klod, ft. -de, sk., (á Fjóni og Jótl.) = Plag.

Klod, ft. -der, sk., [klót], (sjaldh.), klót: Sværdets K.

Klode, ft. -r, sk., hnöttur, sjaldan annað enn himinhnöttur: Seile rundt om Kloden jarðarhnöttinn, jörðina.

kloderund hnöttóttur.

Klodrian, ft. -er, kk., (í tali) = Klods 2.

Klods, ft. Klodſer, 1) sk., a) trjedrumbur. — b) þykkur trjeskór. — 2) kk., klunni, klaufi, bögubósi, ambaga.

klodſet, a) ft. klodſede, e., klunnalegur, klaufalegur. — b) sem ao., klunnalega, klaufalega.

Klodsregning (sjaldh.) = Cubikregning.

Klodsſko eins konar skór til að hafa þegar blautt er.

Klodstørv, a) þykk móflaga sem ekki er búin til í móti. — b) sjerhver af efstu hnausum úr mógröf.

klog, ft. -e, e., [klók-r, Stjórn], 1) um lifandi verur, a) skýr = hygginn, vel viti borinn, ráðugur, ráðagóður, (sb. vitur). — b) (í tali), α) sem hefur vit á, sem ber skyn á: Være k. paa ſin Fordeel sjá um sig. Være k. paa Himlens Løb. Jeg kan ikke blive k. derpaa jeg get ekkert skilið í því. — β) sem er með öllu viti (öllum mjalla): Han er ikke k. (eða ret k.). Han bliver aldrig k. — 2) um orð og gjörðir, kænlegur, hyggilegur, skynsamlegur, viturlegur, (sb. þjer væri nær): Et klogt Raad (Anſlag); sb. hið snjallasta ráð. — B) klogt, sem ao., kænlega, hyggilega, skynsamlega, viturlega: Jeg vil haabe, at han vil bære ſig klogere ad, end ſidſt jeg ætla að vona, að hann fari betur (skárr) að ráði sínu, o. s. frv.

klogelig, ao., = klogt (klog B).

Klogſkab, án ft., sk., skýrleiki, hyggindi, skynsemi, ráðdeild: „Forſigtighed uden Frygtagtighed, K. uden Underfundighed“.

Klogſkabslære heilræði (sem kenning).

Klogſkabsregel heilræði (sem regla).

Klokke, ft. -r, sk., [klokka], klukka, bjalla (lítil klukka): Ringe en K. hringja klukku. Kime (klemte) med Klokkerne. — b) ýmislegt, er líkist klukku, α) sb. Glasklokke, Dykkerklokke. — β) blóm sem er eins og klukka í lögun. — γ) nærpilz: En ulden K. — 2) stundaklukka, úr: Klokken ſlaaer (viſer) tolv. Stille Klokken. Klokken to venter jeg ham (jeg á von á honum einni stundu fyrir nón). Hvad er Klokken hvað er framorðið?

Klokkearm spýta(n) sem gengur út úr rambaldanum.

Klokkeaxel rambaldi.

Klokkeblomſt blóm sem er eins og klukka í lögun (t. a. m. bláklukka).

Klokkedaab klukkuskírn (það að skíra klukku).

klokkedannet, [sb. danne], lagaður eins og klukka.

Klokkefaar forystukind með bjöllu um hálsinn. (Sb. Klokkeko.) — b) óeiginl., sauður (um einfaldan mann).

Klokkeform klukkulögun (lögun eins og á klukku). — b) klukkumót (sem klukka er steypt í).

Klokkefrø, sk., (eins konar froskur) *rana bombinatuca.*

Klokkehammer hamar í stundaklukku.

Klokkehul op sem klukknahljómur kemur í gegnum.

Klokkehuus klukknahús (Sturl. á skinni), klukknaport.

Klokkeklang klukknahljómur, klukknahljóð, klukkuhljóð.

Klokkeknevel klukkukólfur.

Klokkeko kýr sem hefur bjöllu um hálsinn. (Sb. Klokkefaar a.)

Klokkelyd klukkuhljóð, (sb. klukknahljóð).

Klokkemalm klukkumálmur, klukknamálmur, klukkukopar.

Klokkepenge, ft., það sem goldið er til kirkju fyrir hringing.

Klokker, ft. -e, kk., [klokkari], eiginl. klukkari. — b) djákni: Degne i Kjøbſteder have nu i Almindelighed Navn af Klokkere.

Klokkereb klukkustrengur.

Klokkerem ól sem klukkukólfurinn er festur með.

Klokkerembede djákna-embætti.

Klokkering hringur(inn) sem klukkukólfurinn er festur í, (sb. klukkuhringr, í máldögum).

Klokkerkone djáknakona.

Klokkerpenge, ft., = Tegnepenge.

Klokkeſang söngbjölluhljómur.

Klokkeſkaft (sjaldh.), leggur (sem tekið er í) á bjöllu.

Klokkeſkuur = Klokkehuus.

Klokkeſlag (stunds)klukkuslag.

Klokkeſlæt til tekinn tími eptir úri eða stundaklukku: Indfinde ſig til et viſt K. koma í ákveðinn mund dægra.

Klokkeſnor klukkustrengur (í heimahúsum).

Klokkeſpiir = Kirkeſpiir.

Klokkeſpil = Klokkeſang.

Klokkeſtabel grind af trjám sem klukka er hengd í.

Klokkeſtang stöng sem tekið er í til að hringja dyraklukku.

Klokkeſtol (sjaldh.) = Klokkeſtabel.

Klokkeſtræng klukkustrengur úr járnvír (í heimahúsum).

Klokkeſtøber klukknasmiður (Björn).

Klokketaarn turn (stöpull) sem klukkur eru í.

Klokketiſt (sjaldh.) = Klokkerem.

Klokkeviſer vísir á stundaklukku.

klore, ás. 1, [klóra], (í Norv.), klóra, rífa.

klos, ao., (tíðkanl. á sjó), fast upp að (við; sb. síbyrða við): K. til. K. paa.

Kloſter, ft. Kloſtre, kl., [klaustr], (klaustri, kk., fornt), klaustur, a) katólskt: Gaae (give) ſig i K. ganga í klaustur (655 XXXII). Forlade et K. Foreſtaae et K. vera yfirmaður lifnaðar. — b) lúterskt: Datteren har faaet god Forſørgelſe i Kloſteret. Sb. Jomfrukloſter, Frøkenkloſter, Fruekloſter. — Kloſteret ved Kjøbenhavns Univerſitet er hæli handa 100 stúdenta. — Sb. Kloſterlem.

Kloſterbetjent þjónustumaður klausturs (ekki klausturreglumaður).

Kloſterbog bók sem klaustri til heyrir.

Kloſterbonde klausturs landseti, sá sem býr á klausturjörð.

Kloſterbroder klausturreglumaður (Sturl. IV, 82), klaustramaður (fornt).

Kloſterbrug klaustraþarfir.

Kloſterbygning klaustragarður (645).

Kloſterdaler sljettur dalur sem eptir 1736 var gefinn klausturstúdentum í Kaupmannahöfn í stað matar.

Kloſterdont klaustraverk.

Kloſterdragt klaustrabúningur.

Kloſterfoged umsjónarmaður klausturjarðar.

Kloſterfolk, ft., klaustrafólk (Fms. X, 10).

Kloſterfrihed frelsi klaustrafólks.

Kloſterfrue frú sem er í klaustri (Kloſter b).

Kloſterfrøken hefðarmey sem er í klaustri (Kloſter b).

Kloſtergaard garður (Gaard b) í klaustri.

Kloſtergang göng í klaustri eða kringum það.

kloſtergive, i k. ſig ganga í klaustur, (sb. ek gef mik guði ok helgum klaustra): En kloſtergiven Jomfru (mey sem gengin er í klaustur).

Kloſtergods klausturjarðir.

Kloſterjomfru, a) klaustramey, systir = nunna. — b) = Kloſterfrøken.

Kloſterkirke klausturkirkja.

Kloſterlem maður í fátæklingahúsi (Kloſter = Hoſpital b).

Kloſterlerred smágert ljerept.

Kloſterlevnet klaustralíferni.

Kloſterliv = Kloſterlevnet.

kloſterlovet, [sb. love], sem verða á klaustramaður.

Kloſterlyſt löngun til að ganga í klaustur.

Kloſterløfte heit um það að ganga í klaustur.

Kloſtermark landareign klausturs.

Kloſtermuur klausturmúr.

Kloſtermø klaustramey.

Kloſterport klausturport.

Kloſterprovſt, a) sá sem er settur yfir Regens (í Kmb.). — b) formaður hefðarmeyjaklausturs á Holsetalandi.

Kloſterpræſt klausturprestur (einkum á nunnuklaustri eða á klaustri í merk. b)).

Kloſterregel klausturregla (sb. Sturl. IV, 82).

Kloſterret dómur sem settur er um yfirsjón klaustramanns.

Kloſterſkik klaustrasiður.

Kloſterſkole klausturskóli.

Kloſterſøſter systir = nunna.

Kloſtertugt klaustraagi.

Kloſtertvang klausturleg þvingun, klausturlegt ófrelsi.

Kloſterøvelſer, ft., guðsþjónustugjörð og meinlæti (í klaustrum).

Klov, sk., eins konar töng. (Sb. Fiilklov.)

Klov, ft. -e (eða Kløve), sk., [sb. klauf], klauf: „Kamelen tygger Drøv, og den har ikke Kløve“.

Klovdyr (líka Kløvdyr) klaufdýr (B. H., P. Þ., að sínu leyti eins og klódýr).

Klove, ft. -r, sk., [sb. klafi], a) klafi. — b) (úrelt), eins konar fjötur sem settur var á hendur og fætur bandingja. — c) = Dragſlaa.

Klovebaand klafaband.

klovebinde binda (nautpening) á klafa: K. Qvæg. — Ti klovebundne Høveder.

kloveløs sem ekki er bundinn á klafa.

***Klub**, ft. -ber, sk., gildi, gildaskáli, gildishús.

Klub (eða Klubbe), ft. Klubber, sk., [klubba], klubba (1812) = klumba, kylfa. — 2) eins konar verkfæri (úr járni).

Klubbe sjá Klub (klumba).

***Klubbal** dansveizla í gildishúsi.

***Klubgang** göngur í gildishús.

***Klubgjeſt** gildismaður.

***Klubliv** gildalíf.

***Klubven** vinur e-s úr gildishúsi.

***Klubvenſkab** vinátta meðal gildismanna.

***Klubvert** veitingamaður í gildishúsi, (gildisbóndi).

***Klubvæſen** allt sem gildum til heyrir.

Klud, ft. -e, sk., [klút-r], a) bót (t. a. m.: „Ingen ſætter en K. af nyt Klæde paa gammelt Klæde“), pjatla, dula, geiri, α) leppur: En ulden K. ullarleppur. — β) rýja: En linned K. ljereptsrýja. Binde en K. om Fingeren. — b) hálsklútur.

klude, ás. 1, (sjaldh.), sauma e-ð saman úr bótum: En kludet Trøie.

kludebøde bæta (sauma bætur á).

Kludebøder, ft. -e, kk., (sjaldh.), = Lappeſkrædder.

Kludehandel duluverzlun, rýjusala.

Kludehynde sessa með veri saumuðu saman úr pjötlum sem eru ýmislega litar.

Kludekniv verkfæri til að skera í sundur rýjur með sem hafa á í pappír.

Kludekram rusl af alls konar dulum og rýjum.

Kludekræmmer duluseljari, rýjuseljari (Dr. Sch.).

Kludepapir pappír úr ljereptsrýjum.

Kluder, ft. -e, kk., bögubósi, (sb. Fuſker). Sb. Kludrer.

kluderagtig, ft. -e, e., = fuſkeragtig.

Kluderarbeide = Fuſkerarbeide.

Kluderi, ft. -er, kl., klastur, (sb Fuſkeri).

Kludervare, ft., klaufalega til búinn varningur.

kludervorn, ft. -e, e., hroðvirkur.

Kluderværk = Fuſkerværk.

Kludeſamler sá sem tínir rýjur (sem hafðar eru í pappír).

Kludeſamling það að tína rýjur (sb. Kludeſamler).

Kludeſkab skápur til að hafa í rýjur og gömul ljerept.

Kludeſkrædder = Lappeſkrædder.

Kludetæppe gólftjald sem saumað er saman úr pjötlum alla vega litum.

kludre, s. 1, a) h. s., klastra (káka) við e-ð sem maður kann ekki: K. i (eða ved) noget. — b) ás.: K. noget ſammen banga e-ð saman.

Kludrer, ft. -e, kk., = Kluder (og tíðkanlegra að framburði).

Kluk, 1) kl., klak (um hljóð í hænu þegar hún liggur á eggjum eða lokkar til sín kjúklingana). — Einnig haft um kvak turtildúfu og næturgala. — b) það hljóð sem verður í hálsinum þegar slokað er. — 2) sk., sopi: Faae ſig en K. taka sjer neðan í því.

klukke (har), h. s. 1, a) klaka (um hænu sem liggur á eggjum eða lokkar kjúklingana til sín). — Einnig haft um hrafn (hlakka), næturgala (kvaka), o. s. frv. — b) sloka.

Klump, ft. -er, sk., [sb. klumba], kleppur, köggull, hnaus: En K. Bly. — b) sjer í lagi, til búinn kökkur úr mjöli eða brauði (sb. 2. Bolle 1 og Klumpemelk).

Klumpdaler eins konar þykkur silfurpeningur.

klumpe, ás. 1, hleypa e-u í kekki: K. ſig hlaupa saman í kekki. — klumpet kekkjóttur: Greden er klumpet.

Klumpebly blý sem steypt er í þykkum stykkjum.

Klumpejern járn sem steypt er í stykkjum. — b) (sjaldh.), járn (ft.) með hnúð á endunum höfð til að liða hár með.

Klumpemelk = Bollemelk.

Klumpeuld flókinn (sneplótt) ull.

klumpeviis, ao., í kekkjum (kögglum, o. s. frv.).

Klunt, ft. -er, sk., hnúður.

kluntet, ft. kluntede, e., [sb. klunni], í óvönduðu tali, sem er klunni, klunnalegur.

Klyds (líka ritað Klys), kl., gat á skipsborði sem akkerisstrengurinn leikur í.

Klydsgat = Klyds.

Klyne, ft. -r, sk., eins konar mótorf (á Jótlandi).

klyneartet, [sb. arte], líkrar tegundar og Klyne.

Klynejord sú jarðartegund sem Klyne er tekið úr.

Klynekul kol úr Klyne.

Klyneſpade verkfæri til að stinga með Klyne.

klynge, ás. 1, 1) safna e-u í hnapp, a) i k. ſig, t. a. m.: Bernene klyngede ſig om (eða til) Moderen flykktust (þyrptust) utan um hana. Bierne k. ſig (safnast í hnapp). — b) i klynges = k. ſig: Qvæget klynges nautin (kýrnar) hópa sig. Bierne klynges. — 2) k. ſig op i et Træ klifra upp í trje (með höndum og fótum). K. ſig op ad en Stang klifrast upp eptir stöng. — K. een op i Galgen festa e-n upp.

Klynge, ft. -r, sk., þyrping, hnappur: Alle ſtode i en K. En K. Menneſker mannþyrping. En K. Bier býflygishnappur.

klyngeviis, ao., hópum saman.

klynke (har), h. s. 1, kjökra: Klynkende Stemme kjökur, grátstafur. — óeiginl., vola, víla, kveina, kvarta, barma sjer, berja sjer, berja lóminn: K. over de beſværlige Tider.

Klynken, án ft., sk., það að klynke (vol, víl, kvein, barlómur).

Klynker, ft. -e, kk., sá sem allt af er að berja sjer.

Klynkeri, ft. -er, kl., barlómur, víl.

Klynkerøſt kjökur.

Klynkeſtemme = Klynkerøſt.

Klynketone grátstafur, sorgarsón.

Klys sjá Klyds.

klyve (har og er), h. s. 1 (líka kløv, kløvet), [sb. klífa], klífa (fornt), klifra(st): K. op i Maſten. K. ſom en Kat. — b) skríða.

Klyvekrog (sjaldh.), stöng með geislungum út úr til að stíga á (eins konar stigi).

Klyven, án ft., sk., það að klyve.

Klyver, ft. -e, sk., eins konar þrístrent framsegl á hafskipi (á stórskipum eru jafnaðarlega þrjú þess konar segl).

Klyverbarduner, ft., kaðlar til að festa með (Klyverbommen, þ. e.) þá rá sem Klyverſegl (sjá Klyver) er dregið upp með.

Klyverbom sú rá sem Klyver-segl (sjá Klyver) er dregið upp með.

klæbe, s. 1, a) h. s., tolla, loða: Begen klæber ved Fingrene. — b) ás., klína, líma.

Klæberſteen (steintegund) *steatites cretaceus*.

klæbrig, ft. -e, e., sem tollir við aðra hluti.

Klæbrighed, án ft., sk., það að vera klæbrig.

klæde, ás. 2, [klæða], a) klæða: K. ſig merkir bæði klæða sig (fornt líka klæðast) = fara í fötin (t. a. m. Hun klæder ſig uden andres Hjelp) og vera vel eða illa (o. s. frv.) búinn (t. a. m. k. ſig tarvelig). K. ſig paa fara í fötin, (sb. k. ſig). K. ſig af afklæða sig (fornt: afklæðast), fara úr fötunum. K. ſig om hafa fataskipti. K. ſig ud i Fruentimmerklæder fara í kvennmannsföt. — K. (hjúpa) et Liig. — Hun klædte alle Bernene op (gaf öllum börnunum ný föt). — K. den Nøgne (gefa honum klæði). Hun klæder Datteren i Silke lætur hana vera á silkifötum. Gaae klædt i Silke ganga á silkiklæðum. Han gaaer altid klædt i Sort er ætíð svartklæddur. Være klædt efter Moden (fylgja tízkunni með klæðaburðinn). Være for tyndt klædt. — b) = beklæde 1, b: K. en Væg med Bræder (Skilderier). K. et Skib med Planker. Engene klædes med Græs skrýðast grasi. — K. Galgen; sb. Galge. — c) fara e-m vel eða illa: Sort klæder de fleſte godt fer flestum vel. Denne Kjole (Dragt, Haarpynt) klæder hende ikke fer henni ekki vel. — Det klæder ikke den Unge (eða hos den Unge), at ville dadle de Ældre það sómir (stendur, Stjórn) ekki unglingum, að o. s. frv.

Klæde, [klæði], A) kl., 1) án ft., klæði (sem efni í föt og annað): Væve K. Et Stykke engelſk K. En Klædes Trøie klæðistreyja. — 2) með ft. -r, a) með et., klæði, líkt og dúkur: Binde et K. (dúk) om Hovedet. (Sb. Bordklæde, Forklæde, Haandklæde, Halsklæde, Tørklæde, o. s. frv.). — b) án et., klæði = föt, fatnaður, klæðnaður, (sb. spjarir, leppar, garmar): Hjelpe een i (af) Klæderne. (Sb. Gangklæder, Hverdagsklæder, Høitidsklæder, Overklæder, Underklæder.) — Einnig um rúmföt: Der er ingen Klæder i Sengen (sb. klæði, Eg. 567). — B) sk., og án ft., [er líklega sprottið af klæðin, ft. með greininum], föt: Føden og Klæden föt og fæði.

Klædebod búð klæðamangara, klæðasölubúð.

Klædebon, kl., fat.

Klædebørſte fatabusti.

Klædedragt klæðaburður, búnaður = klæðabúnaður, búningur = klæðabúningur, fatabúningur (645, 656 C; sb. Dragt b).

*__Klædefabrik__ staður þar sem klæði (Klæde A, 1) er búið til

Klædefarver = Uldfarver.

Klædegjemmer, ft. -e, kk., klæðahirðir (Stjórn).

Klædehandel klæðaverzlun (Klæde A, 1).

Klædehandler, ft. -e, kk., = Klædekræmmer.

Klædekammer fatakleſi, (sb. fatabúr, Stjórn).

Klædekiſte fatakista, klæðaörk (655 XXX).

Klædekræmmer klæðasölumaður (Klæde A, 1; klæða mangari eða lèrepta, Björgv. býjarsk.).

Klædekurv vandlaupur til að bera föt í.

klædelig, ft. -e, e., sem fer vel.

Klædeliſt (ft. -er) jaðarinn (jaðarræman) á klæði (Klæde A, 1).

Klædemager, ft. -e, kk., = Dugmager.

Klædemon = Klædebon.

Klædemøl melur *phalaena sarcitella.*

Klædeoplag klæðasafn (Klæde A, 1) til sölu.

Klædeorm = Klædemøl.

Klædeperſe verkfæri til að fergja með klæði (Klæde A, 1) og annað sem búið er til úr ull.

Klædepjalt klæðispjatla. — b) leppur.

Klædepragt fatprýði (677), skart.

Klæderamme eins konar grind sem klæði (Klæde A, 1) eru þanin á til þurrks.

Klædeſax skæri til að klippa með ló af klæði (Klæde A, 1).

Klædeſkab fataskápur.

Klædeſkifte (sjaldh.), klæðaskipti = fataskipti.

Klædeſkik (sjaldh.), klæðasnið.

Klædeſkuffe skotald sem föt eru höfð í.

Klædeſnor þvottastag.

Klædetorv torg þar sem gömul föt eru seld (leppatorg).

Klædetvæt fataþvottur.

Klædevalker klæðisþófari.

Klædevæver = Dugmager.

Klædevæveri staður þar sem klæði er ofið.

Klædevævning klæðisvefnaður.

Klædning, ft. -er, sk., klæðnaður, fatnaður, föt: Hendes K. koſter ſaameget om Aaret. — Einnig sjer í lagi kjóll og buxur og vesti (stundum líka tómur kjóllinn): Han lod ſig gjøre en ny K. — b) = Beklædning 2: Klædningen paa et Skib.

Klædningsſtykke fat.

Klædningstøi það sem haft er í fatnað.

Klæg (líka ritað **Kleg**), án ft., sk. eða kl., [sb. kleggi], leirtegund.

klæg (líka ritað **kleg**), ft. -e eða -ge, e., sem er seigur og loðir við annað: K. Jord = Klægjord. „Det klægge Dynd“ forarleðja. Klægt Brød.

klæge (líka ritað **klege, klegge**), h. s. 1, (sjaldh.), verða seigur: Brødet klægger.

klæget (líka ritað **kleget, klegget**), ft. **klægede** (o. s. frv.), e., = **klæg**.

Klæghed, án ft., sk., það að vera **klæg**.

Klægjord feit leirjörð.

Klæglag jarðlag af þess konar leir sem kallaður er **Klæg**.

Klægſide = Rodſide.

klække, ás. 1, [klekja], klekja: K. Unger ud klekja út ungum (unga, í þol., Stjórn); sb. hæna klakðe dreka (Al.). — b) með op, koma e-u upp = ala (sb. einn smásauð, er hann .... ól heima í húsi sínu, Stjórn): „K. Høns og Gæs op“.

klække (har), h. s. 1, (sjaldh.), hrökkva (vera nægilegur): Det klækker kun lidt það hrökkur ekki stórt.

klækkelig, ft. -e, e., sæmilegur, líkt og sem um munar: En k. Hjelp (Binding).

Kløe, án ft., sk., kláði (það að mann klæjar).

kløe, s. 1, [kleyja, klæja], a) h. s., klæja (haft sem h. s. í orðunum: nú klæja oss lófarnir mjök, Sturl.): Saaret (Huden) kløer það er fiðringur í sárinu (hörundinu). Ryggen kløer mann klæjar á bakinu. — Det kløer over min hele Krop mig klæjar allan (alstaðar). — b) ás., klóra e-m, (fornt: klá, t. a. m. var fengin til kona at klá hánum fót sinn): K. ſit Hoved (klá höfuð sitt) eða k. ſig i Hovedet klóra sjer í höfðinu.

Kløen, án ft., sk., það að **kløe** b.

Kløft (líka ritað **Kløvt**), ft. -er, sk., [klypt eða klupt, í Sandklvptir, Sturl. í 122 A], sprunga, skora, skarð: En K. i Klippen klettaskora. Have en K. i Hagen hafa pjetursspor í hökuna. — b) e-ð sem klofið er upp í eða álmur eru á (sb. klofastafur, klofakerling).

kløftet, ft. **kløftede**, e, klofinn, sem klofið er upp í.

kløftfodet, ft. -**fodede**, e., sem hefur klaufir.

kløftføddet, ft. -**føddede**, e., (sjaldh.) = **kløftfodet**.

Kløfthage haka sem pjetursspor er í.

kløfthaget, ft. -**hagede**, e., sem hefur pjetursspor í höku.

Kløftholt, sk., (sjaldh.), spýta með tveimur klofum.

kløftig, ft. -e, e., (sjaldh.), sem hægt er að kljúfa.

Kløftnæſe (sjaldh.), nef með skarði framan í.

kløftnæſet, ft. -**næſede**, e., sem hefur skarð framan í nefið.

Kløftſadel sjá **Kløvſadel**.

kløftſkægget (sjaldh.), sem er með tvískiptu (tvíkvísluðu) skeggi, (sb. tjúguskeggr).

Kløftvei vegur um þröngt skarð.

kløge, s. 1, [kligja, Al.; sb. Lød af lit-r], (hálf-úrelt), a) h. s., hafa kligju eða velgju eða nábít, (sb. það er í mjer kligja eða velgja eða nábítur, mjer er óglatt). — b) ás., α) Han kløger Galde af ſig það gengur upp úr honum gallið. — β) k. ſig selja upp. — γ) kløges = k. ſig.

Kløgedrik (fornt), uppsöludrykkur.

Kløgelſe, sk., uppsala.

Kløgt, (ft. -er, mjög sjaldh.), sk., hugvit, (sb. útbrot), kænska, ráðkænska: Wiſe K.

kløgtig, ft. -e, e., hugvitssamur, skarpvitur, kænn, ráðugur, slunginn, slóttugur: En k. Mand. Være k. til noget kænn við e-ð eða að e-u. — b) viturlegur: Kløgtige Ord.

Kløgtmand (sjaldh.), spekimaður.

Klør sjá **Kløver** b.

Kløv (eða **Kløve**), ft. **Kløver**, sk., = **Kløvſadel**.

Kløvdyr sjá **Klovdyr**.

Kløve sjá **Kløv**.

kløve, ás. 1, [e. o. kleyfa], kljúfa: K. noget med Kiler. K. Brænde.

Kløvebrænde brennsluviður sem klofinn verður.

Kløvejern járnverkfæri til að kljúfa e-ð með.

Kløvekile fleygur til að kljúfa e-ð með.

Kløver, kl., a) (líka ritað **Klever**), án ft., smári *trifolium:* Fiirbladet K. — b) framborið **Klør**), ft. **Kløvere**, lauf (í spilum): Jeg havde fem Kløvere paa Haanden. Kløver Es (Knegt, Ti) laufa-ás (gosi, tía), o. s. frv.

Kløveravl smárarækt.

Kløverblad smárablað. — b) óeiginl., þrímenningar (þrír sem eru saman).

Kløvereng slægjuland sem vaxið er smára.

Kløvergræs nýsleginn smári (smáraljá).

Kløverhø smárahey.

Kløverkors í skjaldmerkjafræði, kross sem er lagaður eins og smárablað í hvern enda.

Kløvermark slægjuland sem vaxið er smára.

Kløverſlæt það að slá smára (smárasláttur).

Kløverſtub smárahá (slegið smáraland).

Kløvning, ft. -er, sk., það að **kløve**.

Kløvrede, kl., (í Norv.), reiðingur.

Kløvſadel (líka finnst **Kløftſadel**) klyfberi.

Kløvt sjá **Kløft**.

knaae sjá **knae**.

knae (líka **knaae**), ás. 1, [sb. knoða], (í Norv.), hnoða.

Knag, ft. -e, sk., [sb. nagg-r], a) snagi, ugla: Hæng Kjolen paa Knagen. — b) hver tönn (á mylnuhjóli). — c) sperruhæll (á orfi).

Knag, ft. eins, kl., brestur, a) = brak, brothljóð: K. og Brag brak og brestir. — b) líkt og sprunga: Leerpotte faae lettelig K. (orðskv.; sb. brothætt gler og bólan þunna, brotna snart og hjaðna kunna).

Knagbro (fyrrum), eins konar brú.

knage (har), h. s. 1, braka (t. a. m. kistufjalar tóku at braka, 619): Iſen knager það brakar í ísnum. Bjælken knager það brakar (brestur, hriktir, kaurar) í bjálkanum (bitanum). Det knagede og bragede i hele Skibet það brakaði í hverju trje í skipinu.

Knagen, án ft., sk., það að **knage** (sb. **Knag** kl.).

Knaghjul = Kamhjul.

Knagrække fjöl sem margir snagar eru út úr til að hengja föt á.

Knald, ft. eins, kl., hvellur: K. af en Beſſe (Pidſk).

Knaldblus leiptur með hvelli.

Knaldbly eins konar blý sem gerir hvell þegar það er lagt á glæður.

knalde (har), h. s. 1, gera hvell, a) man hørte Geværerne k. bissuhvellirnir heyrðust. — b) k. med et Gevær vera að hleypa bissu. K. (smella) med en Pidſk.

Knaldepidſk sjá **Knaldpidſk**.

Knaldglas þunn glerkúla sem springur þegar hún er borin að eldi.

Knaldguld eins konar gull sem gerir hvell þegar það er lagt á glæður.

Knaldluft lopttegund sem gerir hvell þegar í henni kviknar.

Knaldolie eins konar vökvi sem hverfur með miklum hvelli þegar hann hitnar.

Knaldpidſk (**Knaldepidſk** þætti betra) keyri til að smella með.

Knaldpulver eins konar púður.

Knaldſølv eins konar silfur sem gerir hvell þegar það er lagt á glæður.

Knaoſt eins konar ostur í Norv.

knap, I) ft. -pe, e., [sb. hnepp-r], naumur, 1) = lítill, a) = þröngur, tæpur: Her er knapt Rum. Tage for knapt (tæpt) Maal. Kjolen er for k. — b) = tæpur, stuttur, skammur: Tiden er dertil for k. — 2) óeiginl. = aðsjáll, sínkur: Være k. af ſig. — B) **knapt**, sem ao., naumt, hneppt (fornt), af skornum skammti: Det gaaer knapt til i Huſet. Han blev holdt knapt hos Forældrene. — II) sem ao., naumast, naumlega, varla: Det ſkeer k. i Dag.

Knap, ft. -per, sk., [knapp-r], a) hnúður, húnn: Knappen paa en Stok (sb. hón hafði staf í hendi, ok var á knappr).

— b) hnappur (í fati): En overtrukken K.

Knapform, a) tala (innan í hnappi). — b) hnappmót.

Knaphed, án ft., sk., það að vera knap (einkum I, A, 2; naumleiki).

Knaphul hnesla (fyrir hneppsla?).

Knaphulsnaal nál til að sauma með hneslur.

Knapmager, ft. -e, kk., hnappasmiður.

Knapoſt eins konar ostur.

knappe, ás. 1, [knap], (rýra, skerða), í orðatiltæk. k. af, t. a. m. k. af ſin Levemaade draga við sig.

knappe, ás. 1, [Knap], hneppa e-u: K. ſin Kjole. K. Kjolen til hneppa að sjer kjólnum. — K. Kjolen op hneppa frá sjer kjólnum. — K. en Knap i hneppa hnappi. — K. ſammen om Halſen hneppa að hálsinum á sjer.

Knappenaal títuprjónn, höfuðprjónn: Et Brev Knappenaale.

Knappenaalshoved títuprjónshöfuð.

Knappenaalspenge, ft., = Naalepenge.

Knappenaalsriſt rispa eptir höfuðprjón.

Knark, ft. -e, kk., nöldrunarskepna: En gammel K.

knarke (har), h. s. 1, hrikta, braka: Døren knarker það hriktir í hurðinni. (knarke er stórgerðara enn knirke.)

knarre, h. s. 1, = knarke: Hængſlerne k.

Knarre, ft. -r, sk., (sjaldh.) = Skralde.

knarvorn, ft. -e, e., = knurvorn.

Knarvornhed, án ft., sk., = Knurvornhed.

Knas, kl., a) í orðatiltækjunum: Slaae noget i K. mölbrjóta e-ð. Gaae i K. mölbrotna. — b) sætindi: Gaae med K. i Lommen.

knaſe, s. 1, a) h. s., marra: Det er ſaa tørt, at det knaſer. — b) ás., merja: K. noget imellem Tænderne.

knaſke, s. 1, (sjaldh.), a) ás., bryðja, naga. — b) h. s., nísta tönnum.

Knaſt, ft. -er, sk., kvistur (í viði).

***Knaſter** (líka ritað Canaſter, nær uppruna), án ft., sk., vandlaupstóbak (eins konar reyktóbak).

knastør skrauf- (hnjósk-) þur.

Kneb, ft. eins, kl., klíping: Et K. i Armen. — K. (mitti) paa Klæder (sjaldh.). — b) K. i Maven innantökur, iðrakveisa. — c) bragð, (sb. hnykkur, hrekkur): Gjøre K. hafa brögð í frammi. Bruge K. i Spil (sb. hafa rangt við).

Knebber (líka Knebbert), sk., (sjaldh.) = Skralde.

Knebbert sjá Knebber.

knebre (har), h. s. 1, um það hljóð sem storkurinn gerir með nefinu (sb. nötra). — b) óeiginl., (sjaldh.), þvaðra.

Knebel sjá Knevel.

knede, ás. 1, [sb. knoða], (í tali), hnoða.

Kneder (líka ritað Knæder), ft. -e, kk., hnoðari (sá sem býr til deigið hjá bakara).

Knegt, ft. -e, 1) kk., a) (í tali) strákur: Jeg var dengang en K. paa ſytten Aar seytján vetra strákur. — En liderlig K. reiðnaggur, serðnaggur. — b) í samsettum orðum (t. a. m. Bryggerknegt, Rideknegt) sveinn = þjónn. — c) (fyrrum), liðsmaður. (Sb. Landsknegt.) — 2) sk., a) gosi (í spilum). — b) um suma dauða hluti sem eru eins og undirtyllur e-s, sjer í lagi um það sem heldur e-u uppi, a) uppstandari (á rokk). — β) krappi (brík) t. a. m. undir hillu.

kneiſe (har), h. s. 1 og 2, a) um menn, vera hnakkakertur (reistur), bera hátt höfuðið. — óeiginl., vera mikill á lopti. — b) um dauða hluti, mæna (standa) í lopt upp: Kirken kneiſer fra Bjerget over den hele By stendur á fjallinu og mænir yfir borgina.

Kneiſen, án ft., sk., það að kneiſe a.

Kneiſenakke, kk., (í tali), sá sem er mikill á lopti, montari.

Knep, ft. eins, kl., a) högg sem gerir smell, einkum selbiti: Give een et K. (selbita) paa Næſen; sb. Næſeknep. b) smellur (einkanl. með fingrunum): Det gav et K. það varð af því smellur. Slaae K. med Fingrene (smella fingrunum).

kneppe, s. 1, 1) h. s., gera smell, a) láta smella í e-u (sjer í lagi fingrunum): K. med Fingrene (smella fingrunum). — b) um það sem í smellur. — 2) ás., gefa e-m selbita: K. een paa Næſen.

knerke sjá knirke.

knev sjá knøv.

Knevel (líka Knebel), ft. Knevler, sk., a) kefli: Sætte en K. i Munden paa een. — b) kólfur (í klukku). — c) Knevler = Hørknevler.

Knevelsbart, ft. -er, sk., kampur (á efri vörinni).

knevle, ás. 1, a) kefla. — b) k. Hør taka fræhús úr hör.

Knevlejern járnverkfæri til að ná fræhúsum úr hör.

Knevleredſkab verkfæri til að ná fræhúsum úr hör.

Knibe, sk., [sb. klípa], a) ft. -r, (sjaldh.), töng. — b) klípur, beyglur, kreppa, vandræði: Komme (være) i K.

knibe, kneb, knebet, [sb. klípa], 1) ás., a) eiginl., α) klípa (fornt: klýpa, klýpti): K. een i Øret klípa í eyrað á e-m. — β) kreista: K. Øienlaagene ſammen. — b) hálf-óeiginl., k. Vinden beita (á sjó). — 2) h. s., a) persónulega, í tali, halda spart á: Konen kniber i Huusholdningen. — b) persónulaust, vera örðugt: Det kniber for ham hann er bágstaddur. Nu vil det k. (nú kemur það sem örðugast er, nú verðum við að herða okkur, eða þvíuml.).

Kniben, án ft., sk., það að knibe (klýping, fornt).

Knibetand tönn sem er vel löguð til að halda e-u með.

Knibetang (líka Knibtang) klípitöng (B. H., P. Þ.), naglbítur: Trække Søm op med en K.

Knibning, sk., það að knibe (klýping, fornt).

knibſk, ft. -e, e., stygg (um kvenmann; sb. pertuleg).

Knibſkhed, án ft., sk., það að vera knibſk.

Knibtang sjá Knibetang.

kniple (har), h. s. 1, knippla: Hun har lært at k.

Kniplebræt eins konar knipplingaskrín.

Kniplen, án ft., sk., það að kniple.

Kniplepige stulka sem lifir á því að knippla.

Kniplepind = Knipleſtok.

Kniplepude = Kniplebræt.

Knipleſkriin skrín (til að knippla á).

Knipleſtok stokkur (til að knippla með).

Kniplinger, ft., (et. ekki höfð, nema í eig., sem fremri liður í samsettum orðum), knipplingar.

Kniplingsgrund gisið undirlag undir útsaum.

Kniplingskræmmer knipplingaseljari.

Kniplingsmønſter það sem knipplað er eptir.

Kniplingsſlør knipplað slæða.

knippe, ás. 1, binda e-ð saman í kippu: K. (draga) Negler paa en Ring.

Knippe, ft. -r, kl., [sb. hneppi (í B. H.) f. kneppi], kippa, bundin, vöndull: Et K. Nøgler lyklakippa. Et K. Halm hálmbundin. Et K. Hø heyvöndull. Binde noget i K. binda e-ð saman í bundin (677).

Knippebrænde smá-brennsluviðargreinir bundnar saman í bundin.

knippedannet, [sb. danne], sem er eins og bundin í lögun.

Knippel, ft. Knipler, sk., barefli, lurkur.

Knippelbrænde = Grenebrænde.

Knippeſtaal stál í smástöngum sem bundnar eru saman í bundin.

knippeviis, ao., í vöndlum (o. s. frv.).

knipſe, ás. 1, = kneppe 2.

knirke (líka knerke) (har), h. s. 1, braka, marra: Støvlerne k. það brakar í stígvjelunum. Sneen knirker under Fødderne. (Sb. knarke.)

Knirken, án ft., sk., það að knirke (brak, marr).

kniſtre (har), h. s. 1, snarka. — b) (í almúgatali), = kniſe.

knittre (har), h. s. 1, líkt og kniſtre (nema frekara, og haft t. a. m. um þrumur).

Kniv, ft. -e, sk., [kníf-r], hnífur, (sb. kuti, busi). — b) einnig haft um sum önnur verkfæri sem e-ð er skorið eða brytjað með.

Knivbeſtik (líka Knivebeſtik) borðhnífar og borðkvíslir (gafflar) í einu hylki.

knivdannet, [sb. danne], sem er eins og hnífur í lögun.

knive, ás. 1, 1) í áhrifsmynd, í orðatiltæk. k. Smør a) stinga upp smjör með hnífi. — b) rista smjör með hnífi til að hreinsa það. — 2) knives (sjaldh.), berjast með hnífum.

Knivebeſtik sjá Knivbeſtik.

Knivſoder hnífahylki.

Knivhuus = Knivſoder.

Knivmad átmatur.

Knivsbag hnífsbakki.

Knivsblad hnífsblað.

Knivseg hnífsegg.

Knivſkaar, a) = Knivſnit. — b) skarð í hnífsegg.

Knivſkaft hnífskapt (Fas.), hnífskepti, hnífshepti.

Knivſkede hnífskeiðar.

Knivſmed hnífasmiður (B. H.).

Knivſnit skurður eptir hníf.

Knivsod hnífsoddur. — b) eins mikið og tollir á hnífsoddi: Tage en K. (dálítið á hnífsoddi) af Pulveret.

Knivſpids = Knivsod.

Knivsryg = Knivsbag.

Knivſtik hnífslag.

Knivſting = Knivſtik.

Knivſtol eins konar áhald til að leggja hnífsblaðið á yfir borðum svo að það komi ekki við dúkinn.

knivſtukken, [sb. ſtikke], lagður (stunginn) hnífi.

Knø, ft. -er, sk., [knúi], hnúi.

Knogle, ft. -r, (líka Knokkel og Knok, ft. Knokler), sk., = Been 1. — b) sjer í lagi, leggjarhöfuð: Have føre (fremſtaaende) Knogler (vera digur um liðamót; sb. ok allt var hann at áliti, sem hann væri krepptr ok knýttr).

Knoglebeen (líka Knokkelbeen) bein sem hnúta er á.

Knoglebygning samtenging beinagrindar: En ſtærk K.

knoglefør beinastór, beinamikill.

Knok sjá Knogle.

Knokkel sjá Knogle.

Knokkelbeen sjá Knoglebeen.

Knokkelhaand hönd sem ekkert hold er á: Døden med ſin K.

Knokkelled (sjaldh.), liðamót.

Knold, ft. -e, [sb. hnall-r], 1) sk., a) hnúður (út úr e-u), þrimill. — b) (sjaldh.), fjallstindur, gnípa. — 2) kk., maður sem bolast áfram (er óliðugur í sjer).

knoldet, ft. knoldede, e., sem er eins og hnúður: En k. Rod.

Knoldrod rót sem er (löguð eins og) hnúður.

Knoldvæxt jurt sem rótin á er (löguð eins og) hnúður.

Knop, ft. -per, sk., [knapp-r], hnúður (út úr e-u), hnútur, hnappur (ekki sem hneppt er), hnökri. — b) brum: Træet ſkyder (har) Knopper það er farið að koma brum á trjeð, (sb. Skuggjá 105).

knopdannet, [sb. danne], sem er (lagaður eins og) hnúður.

Knophumle (sjaldh.), humall áður enn blöðin á honum ljúkast upp.

Knopning, sk., það að knoppes.

knoppes, þs. 1, fá brum: Træerne begynde at k.

knoppet, ft. knoppede, e., sem hnúðar eða hnökrar (eða þvíuml.) eru á.

Knoptang nafn á ýmsum þangtegundum, a) þykkvaþang, ætiþang, (*fucus nodosus*). — b) *fucus siliquosus*. — c) klóþang, bóluþang, belgjaþang, þunnaþang, (*fucus vesiculosus*).

Knorpel, sk., = Bruſk.

Knort, ft. -e, sk., nabbi, arða: Knorte (kvistir) i Træ.

knortefuld kvistóttur, nöbbóttur, hrjónóttur, (sb. hrufóttur).

Knortekjep kvistaprik.

Knorteſtok = Knortekjep.

knortet, ft. knortede, e., = knortefuld.

Knub, ft. -be, sk., eikarstofn; trjestabbi (Fms. VI, 179), stubbi, drumbur; hnúður. — b) = Knold 2.

knubbe, ás. 1, (í tali), lemja. — b) (um hesta) knubbes kljást, tannast.

knubbet, ft. knubbede, e., = knortet. — b) óeiginl., hnýflóttur: Give een knubbede Ord velja e-m hnýfilyrði.

Knubſkib (eiginl. eintrjáningsskip), eins konar skip með flötum botni.

Knubſtol eintrjáningsstóll.

knude, ás. 1, (sjaldh), hnýta e-ð saman.

Knude, ft. -r, sk., [knút-r], a) hnútur á bandi: Knytte en K. hnýta (ríða) hnút. Slaae (reka) K. paa noget. Baandet gik i K. það hljóp hnútur á bandið. — β) óeiginl. (sb. Fms. VII, 123), vandamál, vandi. — b) = Knæ 2, b. — c) kvistur α) á trje: Denne K. maa høvles af. — β) í trje: I denne Favn Brænde er mange Knuder. — d) róteldi. — e) hnútur í holdi, þrimill, (sb. samdráttur).

Knudebrænde brennsluviður sem ekki er annað enn róteldi.

knudefuld hnútóttur, hnýttur, bæklaður.

Knudefryndſer, ft., (sjaldh.), hnútakögur.

Knudegræs (eins konar gras — liðagras?) *phleum nodosum*.

knudekodet sem hefur stór ökklabein.

knudevorn, ft. -e, e., (sjaldh.), a) = knudefuld. — b) óeiginl., α) flókinn. — β) þrjózkur, óstýrilátur.

knudret, ft. knudrede, e., a) eiginl., α) kvistóttur: K. Træ. — β) hrjóstrugur: En k. Vei. — b) óeiginl., stirður, (sb. sturbutrulegur): En k. Stiil.

Knug, ft. eins, kl., a) kreisting. — b) hrakviðri. — c) (í tali), hnekkir: Det var ham et haardt K.

knuge, ás. 1, [knoka, 619], kreista, þrýsta (þjappa) e-u eða að e-u: K. noget ſammen. K. Saften ud af noget. — b) óeiginl., þjá, þjaka e-u, há e-u, standa e-u fyrir þrifum: Knuges af Kolden (Feberen). Kulden knuger Qvæget.

Knugen, án ft., sk., það að knuge.

Knugning, sk., = Knugen.

Knur, kl., urr (í hundi), mal (í ketti). — b) kur, mögl, illindi, (sb. greinina um Aftenskoſt).

knurre (har), h. s. 1, urra (um hund); mala (um kött); gaula (um garnirnar). — b) nöldra, nauða, sífra, mögla, kurra: K. over noget. K. paa een.

Knurrebaſſe (í tali), = Knurrepotte.

Knurren, án ft., sk., það að knurre (urr; mal; garnagaul; nöldur, nauð, illindi, möglun (619), kur).

Knurrepotte, kk., (í tali), nöldrunarskepna, nöldrari.

knurvorn, ft. -e, e., nöldursamur.

Knurvornhed, án ft., sk., nöldursemi.

knuſe, ás. 1 og 2, [knosa, Líknarbraut 30, Stjórn, Theophilus], kremja, merja, (myrja), melja, (mylja), mola, mölva, mölbrjóta: Knuſe noget imellem Tænderne. Han fik Benet knuuſt i Møllehjulet. — b) óeiginl., kremja, mæða: „Knuſte Hjerter“.

knuſefærdig (sjaldh.), búinn til að mölbrjóta það sem undir (fyrir) verður.

Knuſemaſkine vjel (verkfæri) til að melja e-ð með.

Knuſen, án ft., sk., það að knuſe.

*Knut, sk., eins konar svipa sem höfð er í Garðaríki til að berja menn með.

Knuusning, sk., = Knuſen.

Kny, kl., stynur, eða þvíuml.: Han gav ikke et K. (sb. ok hefir hvárki heyrt til hans styn nè hósta, Nj. 201).

knye (har), h. s. 1, æmta, mjæmta: Han turde ikke k. hann þorði hvorki að æmta nje skræmta.

Knyg, ft. eins, kl., = Knug b.

knyge, h. s. 1 (eða knøg, knøget), í orðatiltæk. det knyger og fyger (það er kóf eða kafald).

Knytning, sk., það að knytte.

knytte, ás. 1, [knýta, knytja], hnýta, ríða hnút: K. en Knude. K. noget ſammen. — β) óeiginl., tengja e-ð saman. — b) kreppa: K. ſin Næve. Slaae een med knyttet Næve með hnefanum. — c) (um mjólk í brjóstum), knyttes (eða k. ſig) stimla (JP. 69; sb. ysta, hlaupa). — d) knyttes þrútna til fræs (um blóm og kál). — e) prjóna: K. et Par Strømper.

Knyttegarn prjónaband.

Knytteknude = Haardknude.

Knyttelſe, sk., stálmi í brjóstum: Melkens K.

Knytten, án ft., sk., það að knytte.

Knyttepind = Strikkepind.

Knæ, ft. -e, (og stundum -er), kl., [knè], 1) hnje (á manni eða skepnu): Staae i Vand til Knæene upp að hnjám. Bøie K. for een knjefalla fyrir e-m (Fms. I, 147). Falde paa K. falla á knjebeð (fornt), knjefalla (Sturl. IV, 7). Ligge paa ſine Knæe standa á hnjánum (Fms. I, 182). — Komme paa Knæerne (verða öreigi). — 2) um sitt hvað, sem líkist hnje, a) ýmislegt sem gert er af manna höndum, α) K. paa et Ovnrør olbogi á ofnpípu. — β) krappi: K. under en Bjælke. — γ) (ætíð -er í ft.), knje í skipi (Fms. VII, 216). — b) liður á grasi.

Knæbaand sokkaband. — b) band til að binda um stuttbuxur fyrir neðan hnje.

Knæbøining knjefall.

Knæder sjá Kneder.

knædyb sem er í hnje.

Knæfald knjefall (sb. lesa Ave Maria með knèfalli, 655 XXXII), knjebeðjafall (Hist.).

Knæforklæde = Halvforklæde.

Knægigt hnjáliðaverkur.

Knæhaſe hnjesbót.

knæhøi sem nær manni í hnje: Knæhøit Græs.

Knæk, ft. eins, kl., brestur, líkt og brothljóð: Det gav et K. — b) brestur, líkt og sprunga, brotalöm: Glaſſet (Flaſken) har faaet et K. — β) óeiginl., áfall, (sb. snoppungur): Hans Helbred har faaet et K., ſom han aldrig forvinder.

Knækhaſpe = Talhaſpe.

knække, s. 1, 1) h. s., (líka knak í þát. tíma), a) bresta, α) líkt og kaura, braka: Det knak i Benet. — β) líkt og brotna: Brødet er ſaa haardt, at det knækker under Tænderne molnar undir tönn. Maſten kna midt over hrökk í sundur í miðju. — γ) líkt og slitna: Touget knækker itu strengurinn hrökkur í sundur. — b) gera bresti: K. med Fingrene. — 2) ás., brjóta e-ð svo að brestur verði af: K. Nødder. K. et Glas. K. en Rude. — b) óeiginl., kúga: K. eens Stolthed lægja dramb e-s, (lækka í e-m drambið).

Knækkebrød eins konar harðbakað brauð sem molnar undir tönninni.

Knæktoug sjerhver af þeim köðlum sem hafðir eru til að hægja ferð á skipi þegar það rennur af bakkastokkum og hrökkva í sundur hver eptir annan.

knæle, h. s. 1, falla á knjebeð (fornt), standa á hnjánum: K. for een knjefalla fyrir e-m (sb. Knæ 1). En knælende Stilling (það að standa á knjám).

Knæled, [knèlið-r, Sturl.], hnjáliður.

Knælen, án ft., sk., það að knæle (sb. Knæfald).

Knæling, ft. -er, 1) kk., ofur lítill patti (kútur), dvergur, (sb. afstyrmi). — 2) sk., skinn af lambi sem slátrað er milli páska og jónsmessu.

Knærem = Knæbaand. — b) ól sem skóarar festa stígvjelatrjeð með við hnjeð á sjer.

Knærør pípa (t. a. m. ofnpípa) sem olbogi er á (sb. Knæ 2, a, α).

Knæſkal, [knèskel], hnjeskel.

Knæſkinne knjebjörg (Skuggsjá).

Knæſpænde sylgja á Knæbaand b.

Knæſtykke sá partur af e-u (t. a. m. ofnpípu) sem olbógi (Knæ 2, a, α) er á. — 2) skript af manni niður að hnjám.

Knæſætning, sk., það að knæſætte.

knæſætte, ás., [knèsetja], knjesetja (Fms. I, 16, Hkr. I, 97).

Knætømmer timbur til að hafa í knje (Knæ 2, a, γ).

Knøs, ft. Knøſe, kk., unglingspiltur, piltur, drengur, (sb. strákur).

Knøſk, án ft., sk., [sb. fnjósk-r], fnjóskur (Fms. VII, 225).

knøv (líka knev), e., [knœf-r], í almúgatali, laglegur, liðlegur.

Ko, ft. Køer, sk., [e. o. kó f. kú], kýr: Koen er med Kalv. En gold Ko.

Kobaas = Baas.

Kobbe, ft. -r, sk., [kobbi?], selur.

Kobbefangſt selaveiði, selveiði.

Kobbel, ft. -er og Kobler, kl., a) hálstengsli sem hundar eða eykir eru tengdir saman með: Lægge K. paa Jagthundene. Sætte i K. (festa saman með hálstengslum). Løſe af Kobbelet (sb. afkoble). — b) dýr sem eru fest saman með hálstengslum (sjaldan nema 2 þegar talað er um hunda, en misjafnt þegar talað er um hesta).

Kobbel, ft. Kobler, sk., reitur sem gert er í kringum einkum til ræktunarskipta.

Kobbelager akurland sem skipt er í reiti.

Kobbelbaand hálstengsli veiðihunda.

Kobbeldrift sú jarðyrkjutegund þegar land er skipt í reiti og breytt til um ræktunina.

Kobbelhunde, ft., hundar í hálstengslum.

Kobbelkjæde rekindi sem festir hálstengsli á eyk við vagnstöngina.

Kobbelrem ól sem festir hálstengsli á eyk við vagnstöngina.

Kobbelring járnhringur í enda á Kobbelkjæde.

Kobbelvæſen = Kobbeldrift.

Kobber, kl., [kopar-r], 1) án ft., a) eir, kopar. — b) sitt hvað úr eir (kopar), α) eirspjald sem grafið er á: Stikke i K. — β) = Kobberkar, Kobbertøi: Have meget K. i ſit Kjøkken. Koge i K. — γ) = Kobbermynt, Kobberpenge: Bytte en Rigsdaler i K. — 2) með ft. -e, = Kobberſtik, Kobberſtykke: En Bog med Kobbere. Sætte et K. i Ramme.

kobberagtig, ft. -e, e., svipaður eir (kopar).

Kobberalder koparöld (milli silfuraldar og járnaldar).

Kobberarbeide e-ð sem búið er til úr kopar, eirsmíði, koparsmíði.

Kobberaſke ryðgaður eir.

Kobberbjerg berg sem eir er í.

Kobberbjergværk eirnámur.

kobberblandet, [sb. blande], eirblandinn.

Kobberblik, (án ft.), eirþynna.

Kobberdaler eins konar peningaupphæð í Svíþjóð.

Kobbererts eirgrýti.

Kobberfarve eirlitur.

kobberfarvet, ft. -farvede, e., sem eirlitur er á.

kobberfaſt (negldur koparnöglum) ekki haft nema í orðatiltæk. gjøre et Skib k. (eirnegla skip).

Kobberforhudning það að leggja skip eirþynnum utan. — b) allar eirþynnurnar sem skip er lagt utan.

Kobberfører = Kedelfører.

Kobbergrube eirnámur.

Kobbergyder, ft. -e, kk., (sjaldh.) = Kobberſtøber.

Kobberhammer hamar til að reka eir með.

Kobberhandler, ft. -e, kk., sá sem hefur koparskriptir (sb. Kobber 2) til sölu.

kobberholdende, [sb. holde], sem eir er í.

Kobberhud = Kobberforhudning b.

Kobberhytte hús þar sem eirinn er bræddur úr eirgrýtinu.

Kobberkalk ryðgaður eir.

Kobberkar eir-ílát.

Kobberlue (skáldl.), eirrauður logi.

Kobbermalm = Kobbererts.

Kobbermine eirnámur.

Kobbermynt koparpeningur (Stjórn), eirpeningur (645).

Kobberopløsning vökvi sem eir er bráðnaður í.

Kobberpenge, ft., = Kobbermynt.

Kobberplade eirspjald.

Kobberpreſſe þröng sem eirskriptir eru prentaðar í.

Kobberruſt eirryð, eirgrænka. (Sb. Erb, Spanſkgrønt).

kobberrød eirrauður.

Kobberrøg eins konar grænt sót sem kemur úr reyknum af sumum eirgrýtistegundum þegar þær eru bræddar. — b) eins konar bráð af sinki.

Kobberſamler sá sem safnar að sjer eirskriptum (Kobber 2).

Kobberſamling eirskriptasafn (sb. Kobber 2).

Kobberſax eirklippur.

Kobberſkat skattur í koparpeningum.

Kobberſkilling eirskildingur, koparskildingur.

Kobberſkum froða á bræddum eir.

Kobberſkæl eirsindur.

Kobberſmed eirsmiður.

Kobberſtik prentuð eirskript (sb. Kobber 2).

Kobberſtikker, ft. -e, kk., eirkrotari (P. Þ.).

Kobberſtikkerkonſt eirkrotaralist.

Kobberſtikning það að krota myndir á eir.

kobberſtukken, [sb. ſtikke], krotaður á eir.

Kobberſtykke = Kobberſtik.

Kobberſtøber sá sem steypir sitt hvað úr kopar.

Kobberſøm eirnagli. — b) nagli með eirhöfði.

Kobbertag eirþak.

Kobbertavle = Kobberſtik.

Kobbertitel eirskript (sb. Kobber 2) á fyrirsagnarblaði.

Kobbertraad eirvír.

Kobbertrykker eirskriptaprentari (sb. Kobber 2).

Kobbertrykkeri hús þar sem eirskriptir eru prentaðar (sb. Kobber 2).

Kobbertrykning prentun eirskripta (sb. Kobber 2).

kobbertækket, [sb. tække], (sem er) með eirþaki.

Kobbertøi smíðisgripir (einkum eldhússáhöld) úr eir.

Kobbervand eirblandið vatn.

Kobbervitriol brennisteinssýra sem eir er bráðnaður í.

Kobberværk eirnámur. — b) eirbræðsluhús og eirsmiðja. — c) eirskriptabók (sb. Kobber 2).

Kobbeſkind selskinn.

kobbret, ft. kobbrede, e., (sjaldh.) = kobberagtig.

Kobjælde = Koklokke.

koble, ás. 1, a) eiginl., tengja (dýr) saman með hálstengslum: K. Jagthunde. — b) óeiginl. (og í vondri merk.), koma saman karlmanni og kvennmanni α) í hjónaband: K. Folk ſammen. — β) til lauslætis: Hun lever af at k.

Kobler, ft. -e, kk., sama um karlmann og **Koblerſke** um kvennmann.

Kobleri, kl., það að koble b.

Koblerſke, ft. -r, kvk., kvennmaður sem kemur mönnum saman α) (sb. koble b) í hjónaband. — β) til lauslætis.

Kobling, sk., það að koble a: Hundenes K.

Koblomme lækjasóley, hófblaðka, hófgresi, *caltha palustris.*

Kobolt, án ft., sk., kóbolt (eins konar málmur).

koboltagtig, ft. -e, e., svipaður kóbolti.

Koboltblaat, kl., [blaat eiginl. hvorugk. af e. blaa], blátt litunarefni úr kóbolti.

Kobolthytte hús þar sem kóbolt er hreinsað.

Koboltkalk eins konar aska af kobolti.

Koboltværk = Kobolthytte.

Kobrems (eins konar fluga) *oestrus bovis.*

Kobrygge partur af þilfari.

Kode, ft. -r, sk., ökkli.

Kodebeen ökklabein.

kodet, ft. kodede, e., (sjaldh.), ökklastór.

Kodriver nautreki (Al.).

***Koffardi**, nafn, kaupferð, ekki haft nema í hinum samsettu orðum.

***Koffardifart** kaupferðir.

***Koffardimand** (í tali sjóferðamanna) = Koffardiſkib.

***Koffardiſkib** kaupskip, kaupfar, knör.

Koffert, ft. -er, sk., eins konar ferðakista eða ferðakistill.

Koffertlaas lás (eða skrá) fyrir ferðakistu eða ferðakistli.

Koffertnøgle lykill að ferðakistu eða ferðakistli.

Kofod kýrfótur. — b) klauf-járnkarl (P. Þ.; sb. klaufi).

Koforpagter = Hollænder b.

Kofte, ft. -r, sk., peysa; bolur.

Kog, án ft., kl., suða: Være i K. sjóða (h. s.). Være i ſtærkt K. vella = sjóða og vella. Gaae af K. hætta að sjóða (h. s.).

Kog, ft. -e, sk., flæðilandspetti sem nýhlaðið er í kringum: Inddige en K. af Faſtlandet.

Kog (líka **Kogge**), ft. **Kogger**, sk., [kugg-r], kuggur. (þetta hið danska orð merkir smáskip með flötum botni sem einkanl. tíðkast á Limafirði.)

Kogang nautbeit.

koge, s. 2, sjóða, 1) h. s. (har), (sb. vella — vall): Vandet koger (har kogt) sýður (hefur soðið). — Melken koger over (eða i Ilden) mjólkin sýður upp úr. — Det halve af Melken er kogt bort (eða hen) mjólkin er seydd niður til helminga. Det var kogt ind til en Trediedeel það var seytt niður til þriðjunga. — Gryden koger það sýður í pottinum. — Gryden koger over það sýður upp úr pottinum, — b) ólga (t. a. m. um hafrót). — c) (í tali), ýskra: Det (eða Vreden) kogte i ham ved at høre paa dette; men han holdt ſig dog fra at ſvare. — 2) ás. (sb. seyða, vella — velldi): K. Mad (Suppe). K. (flóa) Melk. Koge noget om (sjóða e-ð aptur). K. Mad op velgja mat upp aptur. Koge Suppe paa Oxekjød (Been) búa til saup með því að sjóða uxakjöt (eða bein) í vatni — K. Garn (Lerred, o. s. frv.) til að hreinsa það.

Kogebog matreiðslubók (P. Þ).

Kogeerter, ft., baunir sem þurfa litla suðu.

Kogegryde pottur sem soðið er í (en ekki steikt).

Kogehuus suðuskáli (t. a. m. saltketilsbúð).

Kogeild eldur sem soðið er við.

Kogeindretning áhöld til að sjóða með.

Kogekar ílát sem soðið er í (sb. eldsgögn).

Kogekone matreiðslukona.

Kogekonſt, án ft., matreiðslukunnátta (P. Þ.).

Kogen, án ft., sk., það að koge.

Kogeovn ofn sem soðið verður í.

Kogepotte pottur sem soðið er í.

Kogepunkt suðustryk (á hitamæli).

Kogeri, kl., á) án ft., eldamennska. — b) með ft. -er, staður þar sem soðið verður.

Kogerum suðuborð.

Kogeſild síld sem borðuð er soðin.

Kogeſkib það skip í flota sem haft er fyrir eldhús (eldaskip, eldhússskip).

Kogeſted staður þar sem soðið er.

Kogeſvamp sveppur sem er ætur ef hann er soðinn.

kogge, ás. 1, flytja farm á kuggum: K. Gods op ad Fjorden.

Kogge sjá **Kog** (ft. **Kogger**).

Koggefart kuggaferðir.

Koggefolk, ft., kuggarar.

Kogger, ft. -e, kl., örvamælir.

Koggeſkipper sá sem ræður fyrir kugg.

kogheed sjóðandi = sjóðheitur, brennheitur.

Koghede, (án ft.), sjóðhiti.

kogle, s. 1, [sb. kukl], (nú sjaldh.), a) ás., gera e-ð með gjörningum eða sjónhverfingum. — b) sem h. s., fremja gjörninga, gera sjónhverfingar.

Kogle, ft. -r, (líka **Kongel**, ft. **Kongler**), sk., [köngul-l?; sb. köggul-l og kongor í kongorvofa], köngull (?) á grön eða furu.

koglebærende, [sb. bære], sem könglar eru á: K. Træer.

kogledannet, [sb. danne], lagaður eins og köngull: Et k. Frøhuus.

Koglen, án ft., sk., það að kogle (kukl, kuklaraskapur, töfrar, galdrar, gjörningar).

Kogler, ft. -e, kk., kuklari, töframaður (Korm.), galdramaður.

Kogleri, ft. -er, kl., kukl, kuklaraskapur, töfrar, galdrar, gjörningar, sjónhverfingar.

Koglerſke, ft. -r, kvk., galdranorn, (sb. Hex).

Kogleſmiil bros er heillar e-n.

Kogleſpil = Kogleri.

Kogleværk = Kogleri.

Kogning, sk., það að koge.

Kogſalt matreiðusalt.

Kogſaltſyre eins konar saltsýra.

Kohave umgirtur kúahagi.

Kohjord kúaflokkur.

Kohold kúahöfn, kúabú.

Kohorn kýrhorn: Tude i et K.

Kohud kýrhúð.

Kohyrde kúasmali.

Koie, ft. -r, sk., rúm (rekkja) á skipi: Gaae til Kois (f. Koies) fara að hátta.

Koieklæder, ft., rúmföt á skipum.

Kok, ft. -ke, sk., [sb. kökk-r], (í tali), hrúga.

Kok, ft. -ke, sk., (jótl.), hani.

Kok, ft. -ke, kk., matsveinn (Fms. XI, 129), matgerðarmaður (Gþl.), matbúðarmaður (Stjórn, Fms. II, 189).

Kokaſe kúadilla, kúaklessa; mykjuskán.

Kokjød kýrkjöt.

Kokkedreng matgjörðarpiltur.

Kokkekniv eldhússsax matbúðarmanns.

Kokkepige eldabuska.

kokkes, þs. 1, fljúgast á eins og hanar.

Kokkeſkee eldhússsleif; eysill — eða ausa — til að hafa í eldhúsi.

Kokketøs eldhússstelpa, eldabuska.

Koklokke bjalla sem hengd er á kýrháls (sb. Klokkeko).

Koklov kýrklauf.

Koklove klafi.

Kokopper, ft., bólan (*variolae vaccinae*).

Koksmat undirmatsveinn (á skipi).

Kolabe = Koſtald.

Kolbe, ft. -r, sk., [sb. kólf-r og kylfa], a) = Bøſſekolbe. — b) eins konar sleggjuflaska við dropasuðu. — c) eins konar bókbindaraverkfæri til að sljetta með skinnband.

Kolbytte (líka ritað Kaalbøtte), ft. -r, sk., kollhnísa, kollskítur: Støde Kolbytter steypa sjer kollskít.

kold, ft. -e, e., [kald-r; sb. Vold af vald, Hold af hald], a) eiginl., kaldur: K. Mad. Dyr med koldt Blod. Koldt Veirlig. Det bliver koldt (það er farið að kólna) i Veiret. — b) óeiginl., α) kaldur (sb. taka eigi ... köldu hjarta [við] boðorðum [guðs], 677, og guð ... gerandi Putipharem .... kaldan ok afskiptan sinni sambúðarnáttúru), líkt og tilfinningarlítill: Et koldt Hjerte. — β) fjörlítill, framtakslítill, sem er lítið áfram um e-ð. — γ) sem (þiggj.) ekki bregður eða hnykkir við, stilltur: Være k. i Faren. Med koldt Blod stillilega, reiðilaust, með ásettu ráði. — δ) stillilegur: En k. Tale. — 2) koldt, sem ao., fálega (ekki vingjarnlega): Tage koldt imod een.

koldblodet, ft. -blodede, e., = koldblodig a.

koldblodig, ft. -e, e., a) eiginl., sem hefur kalt blóð: Koldblodige Dyr. — b) óeiginl., sem (þiggj.) ekki bregður, stilltur.

koldbløde, ás., (sjaldh.), bleyta e-ð í köldu vatni.

Koldblødning, sk., það að gera málm deigan og hafa ekki til þess eld.

Koldbrand blástur (Dropl.), drep: Der er gaaet K. (kominn blástur) i Saaret.

Kolde, sk., (optast nær Kolden með greininum), = Koldfeber: Have Kolden. Et Anſtød af Kolden kölduflog.

Koldeſyge = Koldfeber.

Koldfeber kalda.

koldfroſſen, [sb. fryſe], (sjaldh.), kalinn.

Koldfyr (sk.) = Koldbrand.

koldgarvet, [sb. garve], sútaður í köldum lög: K. Læder.

koldhamre kaldhamra.

Koldmeiſel meitill sem hafður er við kalt járn.

Koldpis (sjaldh.), þvagstemma.

koldſindig, ft. -e, e., geðstilltur. — b) (sjaldh.), tilfinningarlítill (óeiginl.).

Koldſindighed, án ft., sk., stilling (í geði).

Koldſkaal, án ft., sikrað öl og vín með brauðmolum í.

koldſkjør kaldýrður: Koldſkjørt Jern. Gagnstætt rødſkjør.

Koldſkjørhed, án ft., sk., það að vera koldſkjør (kaldór).

koldſtøbt, [sb. ſtøbe], í orðatiltæk. k. Lud lút úr ösku og köldu vatni.

Koldvæde vatn sem gerir skurlendi kalt og súrt.

Koleie kýrleiga (Hist.).

kolendet, ft. -lendede, e., = korygget.

Kolv, ft. -e, sk., [kólf-r], (úrelt), kólfur (ör).

*Komeet (líka ritað Comeet), ft. Kometer, sk., lokkuð stjarna (Rímb.), halastjarna.

*Komedie (líka ritað Comedie; einnig Komødie), ft. -r, sk., sjónarleikur skrítilegs efnis. — b) hvers kyns sjónarleikur: Gaae paa K. fara í leikhús.

Komelk kúamjólk: K. blandet med Faaremelk.

*komiſk (líka ritað comiſk), ft. -e, e., skrítinn, skrítilegur, skringilegur, skoplegur, hlægilegur: Et k. Optrin skrítin sjón. Et k. Skueſpil sjónarleikur skrítilegs efnis. Et k. Digt gamankvæði.

*Komiker, ft. -e, kk., sá sem býr til sjónarleika skrítilegs (hlægilegs) efnis. — b) sá sem leikur skrítna (hlægilega) menn í sjónarleik.

*Komik, sk., sú list að búa til e-ð sem skrítið (eða hlægilegt) er, eða leika það.

komme [koma; sb. Hummer af humar-r, Sommer af sumar], kom [kom], kommen [komin-n] og kommet [komit], koma, o. s. frv., I) h s., koma, komast, o. s. frv., A) eiginl., 1) um lifandi og líkamlegar verur: Han kommer om nogen Tid hann kemur hingað áður enn langt um líður. Alle Gjeſter (boðsmenn) ere komne. — K. gaaende (ridende, kjørende, ſeilende). — K. af Øine koma(st) úr augsýn. — K. afſted komast á stað. — K. bort koma (komast, fara) á stað; einnig vera rekinn úr vist (t. a. m. hun kom bort for Utroſkab). — Han kom ſelv efter Bogen kom sjálfur að sækja bókina. — K. efter een; sb. efter I, A, 1, a, β. — Kom ikke mere for mine Øine. — K. for Anker eða k. til Ankers leggjast um (við) akkeri. — K. i et Huus koma opt (og í kunningsskaparskyni) á e-t heimili. — K. i Slaveriet vera settur í þrælahúsið. — K. iblandt Folk koma til manna. — Nu kan der ikke flere k. med nú geta ekki fleiri komizt með. — K. op af en Sygdom rísa upp úr sótt, komast á fætur aptur (eptir legu). — K. over (detta ofan á, reka sig á) en ſjelden Bog. — Han kom over ham i Gjerningen kom að honum. — K. bag paa een; sb. Bag II, B. — K. ſnigende paa een læðast að e-m. — K. een paa Livet ráðast á e-n, ráða að e-m. — K. ſammen koma saman í einn stað. — K. til Hoffet koma til hirðar (vera tekinn í hirðmannatölu); vera í hirðveizlum, eða þvíuml. — 2) um dauða hluti líkamlega: Der er kommet et Brev það er komið brjef. Lade Varer k. (láta færa sjer vöru). — K. af Lave haggast, ruglast. — K. bort týnast. — Der er kommet mange Penge ind það hafa lokizt miklir peningar. Sæden kommer op sprettur. — B) óeiginl., 1) um lifandi verur, a) án ſig: K. ad noget komast (vel, illa, o. s. frv.) að e-u (Fms. I, 256). — Han er kommen af ſkikkelige Forældre. — K. af Vane med noget verða e-u afvanur. — K. af Dage fá (góðan, illan, o. s. frv.) dauðdaga. — K. af med noget losast við e-ð; koma e-u út (t. a. m. k. af med ſine Varer); missa e-ð, glata e-u. — Han kom galt afſted (í tali) það fór illa fyrir honum. — Han kom efter Broderen i Embedet hann tók við embættinu eptir bróður sinn. — K. efter noget; sb. efter I, A, 3, b í niðurlaginu. — K. for tidlig = fare ilde (fare B, c). — K. for Orde fá orð á sig (annaðhvort fyrir illt eða gott). — K. for Skade láta sjer vilja slys til (t. a. m. hun kom for Skade og ſlog et Glas i Stykker henni vildi það slys til — eða varð það á — að hún o. s. frv.). — K. fra noget (verða að) láta e-ð (t. a. m. k. fra ſit Embede; k. fra Huus og Gaard). — K. (hvarfla) fra det, man vilde ſige eða man talte om (sb. fara út í aðra sálma). — K. vel (ilde, galt) fra noget komast vel (illa, klaufalega) frá e-u, (sb. manni verður hált á e-u); einnig leysa e-ð vel (illa, klaufalega) af hendi. — K. frem med (koma með, bera upp) en Mening. — K. frem (komast áfram í veröldinni). — K. i Ulykke rata í raunir. K. i Fare komast í háska. K. i Strid komast í orðakast (t. a. m. de kom i Strid — það slóg í þrætu eða kappmæli með þeim — ved Bordet om den nye Komedie). K. i Fortræd for noget; sb. Fortræd. K. i Rolighed komast í næði. K. i Stand koma sjer fyrir, líkt og setjast á laggirnar. K. i Stand med noget koma e-u frá sjer (ljúka við það). K. i et ondt Ord fá illt orð á sig. — K. i med een (komast í mök við e-n). K. i med et Arbeide venjast við það. K. i med at drikke venjast á drykkjuskap (sb. e-ð kemst í vana fyrir e-m). — K. vel igjennem Verden (komast vel af í henni veröldu). Han troer, at han allevegne kan k. igjennem med Penge (hann heldur, að hann geti alstaðar greitt sjer götu með peningum). — Han kommer ikke imod (jafnast ekki við; sb. komast í öngvan samjöfnuð — ekki í hálfkvisti — við) hans Forgænger i Duelighed. — K. ind til en ſtor Formue eða til mange Børn (taka við miklu ríkidæmi eða mikilli ómegð þegar maður giptist). — K. ind med (= indgive a) en Klage eða Anſøgning. — K. med noget (koma með — þ. e. segja — e-ð. — K. op ad ſlaaes (ſkjendes) med een komast í áflog (rifrildi, orðakast) við e-n. — K. over noget komast yfir að gera e-ð, kljúfa fram úr e-u. — De k. godt overeens þau koma vel ásamt (sb. Nj. 25), þeim kemur vel saman, þeim lyndir vel. K. overeens med een om noget koma sjer saman um e-ð við e-n, (sb. það kom ásamt með þeim). — K. paa Fode rjetta við, komast í lag. — K. paa Spor efter noget komast á snoðir (snoður) um e-ð. — Han kommer ikke paa Valg denne Gang verður ekki í þetta skipti einn af þeim sem kosið verður um (af). — Hvorledes kom du paa det Indfald hvernig fór þjer að detta það í hug? — Jeg kan ikke k. paa Navnet get ekki komið nafninu fyrir mig; kem ekki fyrir mig, hvað hann heitir. — K. ſammen (í tali; skal biskup bannfæra þau þar til er þau koma saman aptr), ganga saman (Fms. XI, 77), eigast. — K. til Kræfter styrkjast, ná sjer aptur. K. til Ære og Værdighed (komast í metorð). K. til ſtore Midler verða stórríkur. K. til ſit igjen fá sitt aptur. — Hvorledes er du kommen til denne Heſt hvernig hefurðu komizt að (eða náð) þessum hesti (Fms. I, 256)? K. til noget med Rette (sb. vera vel að e-u kominn). — K. til Skade slasa sig; verða fyrir óhappi (t. a. m. Han kom til Skade og brækkede ſit Been hann fótbrotnaði). — K. til Ulykke = k. til Skade (t. a. m. Han kom til Ulykke og brækkede Benet. Hun kom til Ulykke og — henni vildi það slys til, að hún — ſlog det koſtbare Fad itu). — Barnet kunde let k. til at falde það er hætt við, að barnið kunni að detta. — Jeg kommer til (jeg verð, það lendir á mjer) at gjøre det. Han vil k. til at fortryde det hann mun iðrast þess. — K. til Erfaring om noget komast að raun um e-ð. — Jeg kan ikke komme til (get ekki komizt að) for ham. — Han kommer noget til honum hlekkist á, honum vill e-t slys til. — Han kommer til agters er í hnignun; hagur hans gengur saman. — K. til Ende med noget verða búinn með e-ð, koma e-u frá sjer. — K. til Rette med een om noget verða ásáttur við e-n um e-ð. — K. til ſig ſelv igjen hverfa aptur til sjálfs síns (655 XXXII), ranka við sjer aptur. — K. ud af ſin Fatning; sb. **Fatning**. — K. ud af ſin Gjeld komast úr skuldum. K. ud af (komast út úr) en vanſkelig Sag. — K. ud med lidt komast af með lítið. — Han kommer mig ikke ved hann er mjer vandalaus. — b) með ſig: K. ſig af (efter) en Sygdom ná sjer aptur eptir legu. Han var en Tid fattig; men nu kommer han ſig godt (en nú er honum farið að ganga vel). — 2) um dauða hluti líkamlega: Hvor høit kommer denne Kjole? Den kommer paa 20 Rdl. hvað dýr verður o. s. frv.? 20 rdd. — Det kommer op i Tø, ſom er fjælet i Snee; sb. **fjæle**. — Der er kommet et Hul paa Kjolen það er komið gat á kjólinn. Der er kommet (lagður) Iis paa Vandet vatnið er lagt. — Der kom en Storm paa það kom (rak) á veður. — K. tilſtede (tilſyne) koma í ljós. — 3) um ólíkamlega hluti, a) án ſig: Den Dag vil k. þeir koma tímarnir. De kommende Tider ókomnir tímar. Det kommende Aar árið sem kemur. — Der kom (kom) Dyrtid i Landet. — Det vil k. ham dyrt at ſtaae það verður honum fullkeypt (um það lýkur; sb. komast að keyptu). — Det kommer (kemur til) af hans Uforſigtighed. Hvoraf kommer det (hvað kemur til), at han er alene? — Det kommer an paa ham ſelv það er undir honum komið. — K. for Dagen komast upp. — Det kom for Kongen það kom fyrir konung (sb. Fms. VII, 114) = kom konungi til eyrna. — Dette Tilfælde kommer ſjelden for þetta ber sjaldan við, kemur sjaldan að. — Sagen kommer for i Morgen (málið kemur í dóm á morgun). — Noget kommer mig for eða fore mjer finnst (sýnist, heyrist) e-ð (t. a. m. det kom mig for ſom jeg ſaae ham mjer sýndist jeg sjá hann. Det kom mig for i Drømme mjer þótti = mig reymdi). — K. i Gang komast á. K. i Langdrag dragast. — Det er kommet iblandt Folk það hefur borizt út. — Der er kommet dem noget imellem þeim hefur borið nokkuð (e-ð) á milli. — Den Skik er nylig kommen op sá siður er nýkominn upp. — Hans Bedragerier ville engang k. op; sb. upp koma svik um síðir — Det vil k. over ham, naar han mindſt venter det það kemur honum í koll, þegar hann varir sízt. — Det kommer undertiden over ham (kemur stundum að honum, grípur hann stundum), at være ødſel. — Een Ulykke kom over den anden hver ógæfan rak aðra. — K. paa een, naar han mindſt venter det koma flatt upp á e-n. — Feſten kommer paa en Mandag kemur (gengur inn) á mánudag. — Det kom paa Bane (Tale) það (þol.) bar á góma eða í tal, það kom til orða. — Natten kom paa (datt á, kom yfir) inden vi vidſte af det (sb. okkur dagaði uppi). — Derſom noget uventet ſkulde k. paa hvað (þol.) sem að höndum kynni að bera. — Det vil k. ham til Skade (Gode) það verður honum að ógagni (gagni); hann geldur (nýtur) þess. — Det kom til Slagsmaal það urðu úr því áflog, það lenti í áflogum. Lade det k. til Proces fara í mál(aferli). Det kom til Forlig málið var lagt í sætt. — Ifald der ſkulde k. ham noget til (ef honum kynni að hlekkjast e-ð á eða vilja e-t slys til) paa Reiſen. — Det er kommet ud (eða ud iblandt) Folk það hefur borizt út. — Det kommer ud paa eet það kemur fyrir eitt, það kemur í sama stað niður. — Den Sag kommer ikke ham ved það mál nær ekki til hans, ekki varðar hann um það. — b) með ſig: Jeg veed ikke hvoraf (eða hvorledes) det kommer ſig jeg veit ekki hvað til þess kemur. — Det kommer ſig af, at það kemur til af því, að o. s. frv. Det kunde vel k. ſig það gæti vel farið svo. — II) ás. (ho. l. t. ekki haft nema í hvorugk.), koma e-u, o. s. frv.: K. flere Ting ſammen blanda ýmsu saman. K. noget (hella e-u) af eet Kar i et andet. K. (láta) Salt i Maden. K. Sukker (láta sikur, dreifa sikri) paa Kagen. — K. noget af Lave bagga e-u. K. noget i Lave koma e-u í samt lag, færa e-ð í lag. — b) óeiginl.: K noget ihu minnast e-s. K. een paa noget minna e-n á e-ð. K. een (koma e-m) til at lee eða græde.

Komme, kl. og sk., [koma], koma: Alle ventede med Længſel hans K.

Kommen sjá **Kummen**.

***Komødiant**, ft. -er, kk., leikari (heldur í auðvirðilegri merk.).

***Komødie** sjá **Komedie**.

Komøg kúamykja.

Kone, ft. -r, kvk., [kona], kona (í sömu merk. og nú á ísl.), a) kvennmaður sem er eða hefur verið gipt: Koner og Piger. Konen i Huſet húsfreyjan. — b) kona e-s: Tage en Pige til K. (ganga að) eiga stúlku. Tage ſig en K. kvongast. Mand og K. hjón.

Konebaad stór grænlenzkur búðkeipur sem tómt kvennfólk rær á.

Konebroder (sjaldh.), bróðir konu manns.

Konefader (sjaldh.) = **Svigerfader**.

Konehader (sjaldh.) = **Qvindehader**.

konekjær (sjaldh.) = **qvindekjær**.

Konelod hluti ekkju af dánarbúi.

Konemorder sá sem myrðir (drepur) konu sína.

Konge (og **Kong** framan við nafn, t. a. m. Kong Chriſtian den Ottende), ft. -r, kk., [sb. kóng-r, t. a. m. í Frísbók, f. konung-r], konungur: Erklære een for K. — b) í skáldskap er sólin kölluð Dagens K.; sb. dagstjarna, sunna, röðull, fagrahvel, o. s. frv. — c) um ýmislegt sem þykir vera æðst eða bezt sinnar tegundar, t. a. m. þegar ljónið er kallað Dyrenes K. og örnin Fuglenes K. (annað enn **Fuglekonge**). Sá **hreinmálmur** er sezt á deiglubotn þegar málmar eru bræddir er einnig kallaður K. (á lat. *regulus*).

Kongearv arfur sem hverfur í konungsgarð.

Kongebaad konungsbátur.

Kongebarn konungsbarn (ft. **konungsbörn** og **konungabörn**).

Kongeblod konungsblóð: Udgyde K. — — b) konungaætt, konungakyn.

Kongebo, sk., konungsbústaður, konungsgarður, konungshús.

Kongebolig = **Kongebo**.

Kongeborg konungshöll.

Kongebrev konungsbrjef. — b) sjer í lagi, skriflegt konungsleyfi fyrir hjónaefni til að láta gefa sig saman án lýsingar og af hverjum presti sem þau vilja.

Kongebrud konungbrúður.

Kongebrøde það að níðast á konungi.

Kongebud konungsboð.

Kongebyrd konungsburðir (það að vera borinn til konungdóms).

Kongedaad konunglegt verk (tiltæki).

Kongedyd konunglegir mannkostir.

Kongedømme konungdómur. — b) konungsríki.

Kongeflag merki (veifa) á konungsskipi. — b) konunglegt merki (konungleg veifa) á skipi.

Kongefølge, sk., a) konungstekja (Fms. IX, 8), konungatekja: I et Valgrige beſtemmes Kongefølgen ikke ved Fødſelen. — b) = **Kongerække**.

Kongefølge, kl., fylgdarlið konungs, konungssveit; konunglegt fylgdarlið.

Kongegaard = **Kongsgaard**.

Kongegods konungseignir, konungseigur.

Kongegunſt konungshylli, konungahylli.

Kongehad konungshatur, konungahatur.

Kongehuus konungsfólk (konungur og drottning og skyldfólk þeirra). — b) konungsætt, konungaætt, konungakyn.

Kongehær konungslið (Fms. VIII, 70).

Kongejagt konungsdugga (ferðaskúta konungs).

Kongekroning konungskrýning.

***Kongekrønike** konungatal, konungasögur.

Kongel sjá **Kogle**.

kongelig, [sb. konunglig-], a) ft. -e, e., konunglegur: Et kongeligt Slot konungshöll. Kongelige Forordninger tilskipanir konungs, konungsbrjef. Kongelige Skatter konungsskattar. De kongelige Børn konungsbörnin. Det kongelige Huus; sb. **Kongehuus** a. — K. Høihed; sb. **Høihed** b. K. Majeſtæt konungleg hátign. — b) sem ao., konunglega, eins og konungur: Leve k.

Kongeliv konungslif.

Kongelov eiginl., hver lög sem konungur hefur sett; en er varla haft um annað enn ríkislög (meginlög) Friðriks 3. Danakonungs.

Kongelys (jurt) *verbascum thapsus*.

Kongeløfte konungsloforð.

kongeløs konungslaus, konunglaus.

Kongemagt konungsvald, konungríki (Fms. X, 273).

Kongemoder konungsmóðir.

Kongemord konungsdráp, konungsmorð.

Kongemø (skáldl.), konungborin mær, (sb. hin konungborna, Helg. hund. II).

Kongemøde konungafundur, konungastefna.

Kongenavn konungsnafn.

Kongeord konungs loforð.

Kongepligt skylda konungs.

Kongepompe eins konar dæla á hafskipum.

Kongepragt konunglegur prís.

Kongereiſe = Kongeægt.

Kongerige konungsríki.

Kongerække konungaröð, (sb. konungatal, Fms. X, 378).

Kongeſal konungsrann (sb. konungshús, konungsherbergi).

Kongeſkat skattar til konungs, konungsfje.

Kongeſkib konungsskip.

Kongeſkifte konungaskipti.

Kongeſlot = Kongeborg.

Kongeſlægt = Kongehuus.

Kongeſmykke konungsskrúði.

Kongeſnekke (skáldl.), = Kongeſkib.

Kongeſpiir konunglegur ríkisvöndur (Stjórn), konunglegur veldissproti.

Kongeſtad konungsborg, konungssetur.

Kongeſtamme konungaætt.

Kongeſtat konungsríki (ríki sem konungur er yfir).

Kongeſtav = Kongeſpiir.

Kongeſtol konungssæti (Fms. VI, 439), líkt og hásæti.

Kongeſæde, a) = Kongeſtol. — b) konungssetur.

Kongeſøn konungsson.

Kongetal konungatal.

Kongetiende konungstíund (sá þriðjungur tíundar í Danmörku sem fellur undir konung; hinir þriðjungarnir eru Kirketiende og Præſtetiende).

Kongetiger (eins konar tigrisdýr) *felis tigris.*

Kongeting konungsþing (sb. Gþl.).

Kongetitel konungsnafn.

Kongevalg konungstekja.

Kongevand eins konar vökvi sem gull eyðist í.

Kongevei konungsgata (Stjórn).

Kongeven konungsvinur (Fms. IX, 368); konungavinur.

Kongeviis konungasiður: Paa K. að konungasið.

Kongevælde konungsvald.

Kongeværdighed konungstign.

Kongeægt skylduflutningur ókeypis sem bændur eru skyldir til að boði yfirvalda.

Kongeæt konungaætt.

Kongsgaard konungsgarður.

Kongsſtol = Kongeſtol.

Konſt, sk., [sb. kunnasta], A) án ft., 1) mannvirki, mannaverk: K. maa ofte ſtaae tilbage for Naturen. Det er intet Værk af Naturen, men et Værk af Konſten heldur mannvirki. — 2) hagleikur, vjelfimi (fornt): Man maa beundre hans K. — Det er ingen K. það er hægur vandi, það er lítill frækleikur. — 3) fyrirhöfn sem e-ð er gert með: Konſten ſpores altfor meget deri (það er of þvingað). Man har gjort ſig al Umage for at ſkjule Konſten. — B) með ft. -er, 1) kunnátta (einnig, í fornbókum, kunnusta og kunnandi) = íþrótt, list, a) um hvers konar list: Den K. at omgaaes med Folk. Den K. at ſkrive. Mechaniſke Konſter (hagleiks-íþróttir). Lære (lægge ſig efter, forſtaae, udøve) en K. Reiſe paa ſin K. (ferðast til að nema betur íþrótt sína). De ſkjønne Konſter (hinar fögru listir), menntirnar. — β) eins konar vjel í námum. Sb. Vandkonſt. — b) mennt (einkanl. um skriptalist): Smag for Konſterne. — 2) fimleikar; sjónhverfingar: Gjøre (viſe) ſine Konſter. — 3) bragð, brella: Bruge Konſter hafa brögð í frammi. Opnaae noget ved K. og Forſtillelſe.

Konſtanlæg mannvirki. — b) náttúra fyrir e-a íþrótt, hagleikur.

Konſtarbeide vandasamt smíði, (sb. völundarsmíði).

Konſtarbeider hagleiksmaður (sá sem gerir vandasamt smíði).

Konſtberider sá sem temur og venur hesta og getur gert ýmiss konar íþróttir á hestbaki.

Konſtbog bók um fimleika eða sjónhverfingar eða þvíuml.

Konſtbroder sá sem iðkar sömu list og annar (samlistarmaður).

Konſtdom dómur sem ber með sjer að sá hefur vit á sem dæmir.

Konſtdommer sá sem leggur dóm á listaverk og ritgjörðir.

Konſtdreier sá sem rennir smágjörða hluti (t. a. m. úr fílabeini).

Konſtdrift sú stöngun náttúrunnar sem kemur dýrunum til að búa til þá hluti er líkjast mannvirkjum.

Konſtelſker sá sem hefur mætur á listum og listaverkum.

Konſteng (sjaldh.), slægjuland þar sem sáð er til grass.

konſterfaren listvanur (Fms. XI, 426).

Konſterfarenhed, (sk.), það að vera konſterfaren.

Konſtfag listagrein, listategund.

Konſtflid iðni í e-i list. — b) það starf sem varið er til að vinna e-a vöru (t. a. m. tæta ull): Indenlandſk K.

Konſtforagter sá sem metur listir og listaverk einskis.

Konſtform lögun eptir reglum eða fyrirmynd e-r listar.

Konſtforvalter umsjónarmaður listaverka.

Konſtfrembringelſe listaverk.

konſtfri = konſtløs.

Konſtfuldendelſe það að vera svo listulega gerður að í öngvu sje ábótavant.

konſtfærdig hagur.

Konſtfærdighed, (sk.), hagleikur, list, vjelfimni (Fms.).

Konſtgartner blómræktari.

Konſtgave það sem maður kemst upp á með því að gjöra sjer far um það: „Blidhed er ikke altid den Lærdes Naturgave, og kan vanſkelig hos ham blive K.“

Konſtgrandſker sá sem rannsakar listaverk.

Konſtgrandſkning rannsókn listaverka.

Konſtgreb hvert handartak (handarvik) sem til listar heyrir. — b) bragð, hnykkur.

Konſthandel sala þeirra hluta er til listar heyra (t. a. m. pentskripta).

Konſthandler, ft. -e, kk., sá sem hefur til sölu þá hluti er til listar heyra (t. a. m. pentskriptir).

Konſthave aldingarður eða trjágarður sem er (mjög) frábrugðinn því sem vera mundi ef náttúran væri látin ráða sjer sjálfri.

konſtig, ft. -e, e., a) búinn til af mönnum, listulegur (Sn. E. 296): Han har en k. Arm (handleggurinn er settur á hann). Konſtige og naturlige Blomſter. Udrette noget ved konſtige Midler (koma e-u til vegar með manna tilstilli). — b) margbrotinn: En meget k. Laas. — c) sem er laglegur í höndunum, hagur, sb listugur (Sn. E. 9). — d) bragðvíslegur (Fms. II, 140), slæglegur (Fms. X, 358): Et konſtigt Paafund slægðarbragð (sb. Fms. I, 215), slægðarprettur (sb. Fms. X, 269).

Konſtighed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera margbrotinn: Arbeidets K.

Konſtkammer geymsluhús fyrir listaverk eða forngripi eða konungsgersemar, (gersemahús); safn af þess konar hlutum, (gersemasafn).

Konſtkjender sá sem hefur vit á listaverkum: En fiin K.

konſtkyndig sem hefur vit á listum; sem kann e-a list.

konſtle, s. 1, a) h. s., vanda sig um of á e-u, liggja of lengi yfir e-u: K. for længe (eða for meget) paa et Arbeide. — b) sem ás. í ho. l. t. konſtlet brotinn, vandaður um of, þvingaður: En konſtlet Stiil.

Konſtlen, án ft., sk., það að konſtle.

Konſtleri, ft. -er, kl., það að gera e-ð of brotið; það að e-ð er of brotið: „Jo overdaadigere med Konſtlerier et Skrift er“ (því brotnara sem e-t rit er).

Konſtlære listafræði.

konſtløs óbrotinn, (einbrotinn, P. Þ.; bráklaus, P. Þ): Et konſtleſt Arbeide. Sb. ukonſtlet.

Konſtmaler pentari sem býr til verulegar skriptir (en ekki t. a. dregur lit á veggi eða þvíuml.).

Konſtmeſter sá sem er meistari í e-i iðn.

Konſtminde fornt listaverk.

Konſtner, ft. -e, kk., listamaður, a) hagur maður, þjóðhagi, völundur. — b) sá sem iðkar hinar fögru listir.

Konſtneranlæg það að vera náttúraður fyrir e-a list.

Konſtnerbane skeið (í óeiginlegri merk.) í iðkun e-r listar.

Konſtnerevne gáfur sem þarf til listanna.

Konſtnerhaand (hönd listamanns eða þjóðhaga =) listamaður eða þjóðhagi.

Konſtnerhæder sómi sem e-r hefur af list sinni.

Konſtnerinde, ft. -r, kvk., sama um kvenumann og Konſtner um karlmann.

Konſtnerliv lífernishættir listamanna.

Konſtnerſkole listamenn sem hafa (haft) sama kennara eða sömu reglur í list sinni.

Konſtnerſtand listamannastjett(in).

Konſtnerværd það sem í e-n er varið sem listamann.

Konſtnid (sjaldh.), öfund á milli listamanna.

Konſtnydelſe yndi að listaverkum.

Konſtord orð sem fylgir e-i íþrótt eða vísindagrein: Hvert Haandværk har ſine K. Philoſophiſke K. (heimspekisorð).

Konſtregel regla um e-a list.

konſtrig hugvitssamur, hagur. — b) haglegur.

konſtrigtig rjettur að haglegum tilbúningi, eins haglega til búinn og vera á.

Konſtſager, ft., hlutir sem gerðir eru af hugviti eða með hagleik, gersemar.

Konſtſamling gersemasafn; skriptasafn.

Konſtſandhed það að e-t listaverk er samkvæmt hugsjón sinni.

Konſtſands skynbragð á listaverkum.

Konſtſkabning = Konſtværk.

Konſtſkat mikið safn af listaverkum.

Konſtſmag það hvaða augum litið er á listaverk og hvernig menn vilja hafa þau: Grækernes K.

Konſtſnedker sá sem býr til smágerða og vandaða hluti úr trje.

Konſtſpil leikur sem vandi er að leika.

Konſtſprog þau orðatiltæki sem fylgja e-i mennt eða vísindagrein.

Konſtſtykke völundarsmíði: Dette Bord er et ſandt K. — b) fimleikabragð (sb. Konſt B, 2).

Konſttegn það sem látið er merkja e-ð (þó það hljóti ekki ella að merkja það).

Konſtudſtilling það að láta listaverk vera til sýnis; listaverk sem eru til sýnis.

Konſtvare listaverk sem kaupvarningur.

Konſtven, a) = Konſtelſker. — b) maður sem er vinur e-s og iðkar líka sömu list og hann.

konſtvirket, [sb. virke], haglega til búinn, sem hind er á.

Konſtvirkning áhrif af e-u listaverki.

Konſtværd það hvað verið er í e-n hlut að því leyti sem til listar heyrir.

Konſtværk listaverk (einkum skript).

Konſtynder = Konſtelſker.

Kop, ft. -per, sk., [kopp-r], a) bolli (einkum úr postulíni): En K. Kaffee kaffibolli = bolli af kaffi. — b) blóðbolli (úr gleri eða messing, hafður til sama og blóðhorn á Íslandi): Sætte Kopper.

Kopande enni á kú: En Heſt med K.

Kopar ör eptir bóluna.

koparret, ft. -arrede, e., bólugrafinn.

Koppeblegne bóla sem kemur þegar maður fær bóluna.

Koppebyld = Koppeblegne.

Koppefeber verkir sem bólunni fylgja.

Koppegift = Koppeſmitte.

Koppeindpodning bólusetning.

Koppemelk (sjaldh.), eins konar matur úr mjólk og eggjum.

Kopper, ft., bólan: Hun har (har havt) K. bóluna. Indpode K. setja bóluna.

Koppeſmitte næmleiki bólunnar; hið sóttnæma efni er bólunni fylgir.

Koppeſmør smjör sem selt er í bollum.

Koppeſygdom bólusótt.

Kopranger kúamangari.

Kopſætning, sk., það að kopſætte.

kopſætte, ás., setja blóðbolla (sb. Kop b) a.

*Koral, ft. -ler, sk., marbendilssmíði, (kurjel, B. H., P. Þ.). — b) tala úr marbendilssmíði.

*Koralagat eins konar tegund af steininum *achates*.

*Koralfiſker sá sem veiðir upp marbendilssmíði.

*Koralfiſkeri það að veiða upp marbendilssmíði.

*Koralgreen kvísl af marbendilssmíði sem er lík eik í lögun.

*Koralklippe sker sem ekki er annað enn marbendilssmíði.

*Koralperle = Koral b.

*Koraltræ marbendilssmíði sem er líkt eik í lögun.

*Koran, sk., ritning þeirra sem eru tyrkjatrúar.

*Korbeel, ft. Korbeler, sk., 1) (fyrrum), eins konar kaðall á skipi. — 2) eins konar stór tunna sem hvalveiðamenn hafa spik í.

Kore, ft. -r, sk., borði á fötum; brydding.

kore, ás. 1, (jótl.), borðaleggja; brydda.

Kork, án ft., sk., korkur.

Korkarbeide það sem búið er til úr korki.

Korkbundt bundin af korkstykkjum.

Korkeeg korkeik (eik er börkur hennar er korkur).

Korkmos litunarmosi *lichen saxatilis*.

Korkprop korktappi.

Korkſaale korksóli.

Korkſko svartaskór með korksóla.

Korktol = Korkprop.

Korktræ = Korkeeg.

Korktrøie sundbolur með korki í (korkbolur?).

Korn, kl., [korn], 1) eins í ft., a) korn (með ft.): Guldet findes undertiden i K. Sb. Sandkorn og Sandskorn, Hagelkorn, Frøkorn, o. s. frv. — Óeiginl., í tali: Vi et lille K. bíddu svo litla ögn! Ikke et K. ekki hót! — b) = Sigtekorn. — 2) án ft., korn (án ft.): Kornet begynder at komme op (kornið er farið að spretta). Kornet ſtaaer godt i Aar. Høſte (tærſke, male) Kornet. — Á Sjálandi og víðar í Danmörku er Korn einkanl. haft um bygg.

Kornaager = Kornpugeri.

Kornaagrer, ft. -e, kk., = Kornpuger.

Kornaar kornár: Et godt (maadeligt) K.

Kornafgift afgjald í korni. Sb. Kornſkat.

Kornafgrøde kornsávöxtur.

Kornager kornekra: Kornagre og Kartoffelagre.

Kornart korntegund: Fremmede Kornarter.

Kornavl kornyrkja.

Kornax = Ax.

Kornbaand hálmstrengur utan um kornbundin.

Kornbehov (sjaldh.), eins mikið korn og á þarf að halda, kornbirgðir.

Kornbjering kornyrkja, kornhirðing.

Kornblomſt = Blaaurt.

Kornbrand = Brand B, 3, b.

Kornbrændeviin kornbrennivín.

Kornbøigd (í Norv.), = Kornegn.

korndyrkende, [sb. dyrke], er kornyrkju stundar: „Et k. Land“ (land þar sem kornyrkja er stunduð).

korne, ás. 1, gera e-ð að kornum: K. Krud. — kornes verða að kornum.

Kornegn (gott, o. s. frv.) kornhjerað: En god K.

kornet, ft. kornede, e., sem er í kornum, kornóttur: K. Krud. Denne Steen har et mere ſliſet, end k. Brud.

kornfede feita (ala) e-ð á korni: Et kornfedet Sviin.

Kornfleſk flesk af svíni sem alið hefur verið á korni.

Kornforbrug korneyðsla (sb. Forbrug).

Kornfrø fræ (af *brassica campestris* og *sinapis arvensis*) sem gefið er söngfuglum.

Kornføde = Brødføde a.

Kornførſel aðflutningur af korni: Betydelige Kornførſler.

Korngaard kornjörð (bær sem kornekrur liggja til).

Korngulv hlöðupartur sem korn er haft í.

Kornhalm = Halm a.

Kornhandel kornverzlun, (sb. kornsala og kornkaup).

Kornhandler, ft. -e, kk., kornsölumaður.

Kornharpe sjá Harpe b.

Kornhjelm kornhjálmur (Stjórn, Hkr.).

Kornhule gröf til að geyma korn í.

Kornhuus kornhús (656 C).

Kornhøſt kornskurður.

Korning, sk., það að korne.

Kornkaſter, ft. -e, kk., kornvinzari.

Kornkjelder kornkjallari.

Kornkjøb kornkaup (Gþl.). — b) kornverð.

Kornkrud púður í kornum (en ekki í dupti).

Kornlade kornhlaða (Eg.).

Kornland (gott, o. s. frv.) kornland.

Kornlo láfi.

Kornloft kornlopt.

Kornlærke (fugl) *emberiza miliaria*.

Kornlæs kornhlass.

Kornmaal kornmælir.

Kornmaaler sá sem mælir korn.

*Kornmagaſin kornforðabúr (P. Þ.).

Kornmangel kornskortur.

Kornmark kornakur.

Kornmarked kornmarkaður.

Kornmo (eða Kornmod), kl., leiptur.

Kornmod sjá Kornmo.

Kornneg kornbundin, kornbindi.

kornnem (sjaldh.), frjór til korns: K. Jord.

Kornoplag kornforði (á einum stað).

Kornorm ormur sem spillir korni.

Kornplantning plöntun kornjurta.

Kornprang kornmang.

Kornpranger kornmangari.

Kornpuger kornmangari (einkum sá sem liggur á korninu þangað til það verður dýrt).

Kornpugeri, kl., kornmang (einkum það að liggja á korni þangað til það er orðið dýrt).

Kornrenſer, ft. -e, a) kk., sá sem hreinsar korn. — b) sk., verkfæri (vjel) til að hreinsa með korn.

kornrig auðugur að korni: Et kornrigt Land mikið kornland.

Kornruſt ryður í korni.

Kornſkat skattur sem goldinn er í korni. Sb. Kornafgift.

Kornſkib kornskip.

Kornſkovl kornreka.

Kornſkriver sá sem hefur á hendi kornforðareikninga.

Kornſkuffe = Kornſkovl.

Kornſkyld landskuld sem goldin er í korni.

Kornſold kornsáld.

Kornſti (sjaldh.), gata um akur.

Kornſtraa leggur á kornstöng.

Kornſtænge kornlopt.

Kornſtør, sk., [Stør af staur-r], (í Norv.), stöng sem kornbundin eru þurrkuð á.

Kornſvinding rýrnun á korni þegar búið er að þreskja það.

Kornſæd korn sem sáð er. — b) það að sá korni.

Kornſæk kornpoki.

Korntiende korntíund.

Korntørring kornþurrkun.

Kornvarer, ft., korn sem vara.

Kornvogn kornvagn.

Kornvægt þyngd á korni.

Kors, ft. eins, kl., [e. o. kors f. kross, eins og ars f. rass], kross: Det hellige K. hinn helgi kross. Chriſti K. krossinn Kristí. Korſets Død dauði á krossi. Gjøre Korſets Tegn gera krossmark. Slaae et K. for ſig gera krossmark fyrir sjer. Et K. af Sølv kross úr silfri, silfurkross. Skrive et K. paa Bordet. Sætte et K. (sem merki) ved noget. Lægge Benene (Hænderne) over K. í kross, (á víxl). — b) óeiginl., α) í orðatiltæk. krybe til Korſet líkt og ganga til viðurkenningar; sb. brjóta odd af oflæti sínu. — β) í tali, sem mo.: K.! hvor jeg blev bange en hvað jeg varð hrædd! — γ) mótlæti, andstreymi: Bære ſit K. med Taalmodighed (sb. bera sinn harm í hljóði).

Korsbaand krossband (sb. Gþl. 382).

Korsbanner krossmerki (fáni sem krossmark er á eða í).

Korsbier, ft., býflugur sem draga hunangseiminn í kross.

korsbladet (um plöntu), sem blöðin á eru í fjórum röðum.

Korsblomſter, ft., blóm með krosskrónu (sb. Grasafr. 48).

Korsbroder sá sem er krossaður til Jórsalaferðar (sb. krossmaður).

Korsbue krosshvolf (í ræfri).

Korsbygning hús sem gert er í kross.

Korsbyrd (forðum), krossmessa.

korsdannet, [sb. danne], sem er eins og kross í lögun.

Korsdrager sá sem ber kross, krossberi (B. H.).

korſe, ás. 1, [sb. krossa], krossa: K. ſig gera krossmark fyrir sjer, signa sig. Man maa k. ſig derover (eða derved) það eru ósköp til þess að vita!

Korsfane = Korsbanner.

korsfæſte, ás., [krossfesta], krossfesta (625).

Korsfæſtelſe, sk., krossfesting.

Korsgade stræti sem liggur í kross við annað stræti.

Korsgang krossgöng; ferhyrnd göng.

Korsgevær spjót með exi á.

Korsherre krossaður riddari.

Korshvælving krosshvolf.

Korskirke kirkja sem gerð er í kross.

Korsklæde krosslín (sem kvennfólk á landsbyggðinni hefur um ennið undir húunni).

korslægge krossleggja: Med korslagte Hænder.

Korsmeſſe (líka **Korsmiſſe**), [krossmessa], krossmessa: K. om Vaaren krossmessa á vor (Hv.). K. om Heſten krossmessa á haust (Rímb.).

Korsmiſſe sjá **Korsmeſſe**.

Korsnæb (fugl) *loxia curvirostra.*

Korsridder = **Korsherre**.

Korsræv (tóa sem hefur svarta rák eptir bakinu og aðra um þvert frammi við hálsinn) *canis vulpes cruciatus.*

Korsſnit skurður í kross.

Korstegn krosstákn (645).

korstegne, ás., krossa, gera krossmark á e-m e-ð e-u.

Korstog krossferð, Jórsalaferð (Fms. XI, 351).

Korsvei krossgötur.

korsviis, ao., í kross.

Kort, kl., 1) ft. eins, spil: Et Spil K. ein spil. Blande Kortene stokka. Give K. (gefa spilin). Spille K. spila. — 2) ft. eins, eða -er (sem þó er sjaldan hofð), uppdráttur lands eða sjóar eða himins eða þvíuml.: Optage (tegne) et K. over en Egn draga upp landskap (hjerað).

kort, 1) ft. -e, e., stuttur, skammur: En k. Kjole. Den korteſte Vei. Et k. Syn (nærsýni). — Den korteſte Dag. Livet er k. skammvinnt. Den Glæde var kun k. (sb. skammgóður vermir). — En k. Hukommelſe (dauft minni). — For k. ſiden; sb. for I, B, 1. — K. for Hovedet stuttur í spunann; bráður, uppstökkur, sem er funi. — 2) sem ao., stutt, stuttlega, skammt: Fatte ſig k. (i en Sag eða over noget) orðlengja (e-ð) ekki, vera stuttorður (um e-ð), fara fáum orðum (um e-ð). — K. eða k. ſagt eða k. at ſige eða k. og godt í stuttu máli! það þarf ekki að orðlengja það! (sb. hafa öngvar vöflur — eða sveiflur — á e-u). — Komme til k.; sb. tilkort.

kortaandet, ft. -aandede, e., andstuttur.

kortarmet, ft. -armede, e., handleggjastuttur.

kortbenet stuttfættur, fótstuttur; klofstuttur.

Kortbillede mynd(in) á mannspili.

Kortblad (eitt) spil.

korte, ás. 1, stytta: K. Klæderne. — Dagene kortes styttast, (sb. Fms. I, 67). — K. noget i (draga af) en Fordring; sb. slaka til. — Sem h. s.: K. ind paa et Toug (Seil, Skjøde) herða á kaðli (o. s. frv.).

kortelig, ao., stuttlega, í stuttu máli, með skömmu máli (619).

***Kortfabrik** verkstaður þar sem spil eru búin til.

kortfattet, [sb. fatte], stuttur (um rit).

korthaaret stutthærður, snoðinn.

korthalet, ft. -halede, e., sem hefur stuttan hala (eða stutta rófu, eða þvíuml.).

korthalſet, ft. -halſede, e., hálsstuttur.

Korthed, án ft., sk., stuttleiki; naumleiki.

Korthuus hús sem er búið til úr spilum.

kortlebet, ft. -lebede, e., liðastuttur.

kortkroppet, ft. -kroppede, e., búkstuttur.

kortlivet, ft. -livede, e., stuttur í mittið.

Kortmager, ft. -e, kk., sá sem býr til spil.

Kortning, sk., það að **korte**.

kortnæbbet, ft. -næbbede, e., (um fugl), stuttnefjaður, nefstuttur.

kortnæſet, ft. -næſede, e., nefstuttur (um mann).

Kortpakke spilabunki sem látið er utan um.

Kortpapir pappír sem hafður er undir landsuppdrætti eða þvíuml.

Kortpenge, ft., peningar sem þeir sem verið hafa að spila gefa þjónustumönnum.

Kortplade eirspjald sem landsuppdráttur eða þvíuml. (sb. **Kort** 2) er krotaður á.

Kortpreſſe áhald til að fergja með spil, eða prenta með landsuppdrætti (o. þvíuml.; sb. **Kort** 2).

Kortprøve skoðun landsuppdráttar eða þvíumlíks (sb. **Kort** 2) til að komast að hversu nákvæmt það sje.

Kortſamling safn landsuppdrátta (o. s. frv.; sb. **Kort** 2).

Kortſkrivning skammstöfun; bönd.

Kortſpil spil.

Kortſpiller sá sem spilar: En god (lidenſkabelig) K.

Kortſtempel mót á spilum.

Kortſtikker, ft. -e, kk., sá sem krotar landsuppdrætti (eða þvíuml.; sb. **Kort** 2) á eirspjold.

Kortſtikning það að krota landsuppdrætti (eða þvíuml.; sb. **Kort** 2) á eirspjöld.

kortſtraaet, ft. -ſtraaede, e., leggstuttur: Rugen er i Aar k.

kortſynet, ft. -ſynede, e., a) = **nærſynet**. — b) optar óeiginl., skammsýnn (Gþl.).

Kortſynethed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera **kortſynet** (nærsýni, skammsýni).

korttalende, [sb. **tale**], stuttorður; gagnorður.

Korttegning það að draga upp landsálfur (eða þvíuml.; sb. **Kort** 2).

korttonet, ft. -tonede, e., (um hljóð), sem hefur snögga áherzlu.

kortvarende, [sb. **vare**], (sjaldh.), = **kortvarig**.

kortvarig skammvinnur, skammælegur (Fms. I, 225), stopull: „En k. Ære“.

kortveis, ao., skamman veg.

kortvillig, (ft. -e, e.), skemmtilegur.

kortøret, ft. -ørede, e.. stutteyrður.

korygget (um hest), sem lendin á líkist mölum á kú.

***Koryphæus**, kk., oddviti, forsprakki, forkólfur; sá sem ber af (= skarar fram úr) öðrum.

Koſkarn kúamykja.

***kosmiſk**, ft. -e, e., alheims-.

***Kosmogonie**, sk., heimsupprunafræði.

***kosmogoniſk**, ft. -e, e., sem lýtur að heimsuppruna(fræði).

***Kosmolog**, ft. -er, kk., sá sem ber skyn á heimsöflin.

***Kosmologie**, sk., heimsmagnafræði.

***kosmologiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að heimsmagnafræði eða heimsmögnum.

***Kosmopolit**, ft. -er, kk., sá sem metur alla veröld sem ættjörðu sína (og hyggur á allra manna hag).

***kosmopolitiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að **Kosmopolitismus**.

***Kosmopolitismus**, sk., það að meta alla veröld sem ættjörðu sína og hyggja á allra manna hag.

***Kosmorama**, kl., skriptir af merkilegum stöðum á jörðunni.

***Kosmotheologie** guðfræði sem dregin er af skoðun heimsins.

Koſt, ft -e, sk., skúfur; vöndur; sópur og sófl (623) bæði eins og títt er á Íslandi, og líka um húsabusta með löngu skapti: Binde Koſte.

Koſt, sk., [kost-r], 1) án ft., viðurværi, mataræði, matur, fæða, fæði: God K. góður matur, gott fæði, gott mataræði. Lækker K. ljúffeng fæða. Tarvelig (grov) K. K. og Løn kaup og fæði. K. for en Maaned mánaðarfæði. Sætte een i K. koma e-m fyrir til fæðis. Tinge ſig i K. koma sjer fyrir til fæðis. Have fri K. (hafa fæði ókeypis). Have een i K. fæða e-n (halda e-m borð) fyrir borgun. Give een Koſten fæða e-n (halda e-m borð) ókeypis. — b) kostur (fornt) = kostnaður: Dømmes i K. og Tæring. — 2) einungis í ft. -er, a) (úrelt), gripir, munir. — b) þýfi, einkum í orðatiltæk.: Stjaalne Koſter. Sb. **Typekoſter**.

Koſtald fjós.

koſtbar, ft. -e, e., dýr, a) kostnaðarsamur, (sb. dýrgildur, Fms. VI, 106): En k. Bygning. Det Tøi er mig for koſtbart. — b) dýrmætur, — dýrindis, (sb. dýrlegur — nú dýrðlegur —, ríkuglegur, stórmannlegur): Koſtbare Foræringer góðar gjafir. Koſtbare Klæder. — Gjøre ſig k. láta ganga eptir sjer.

Koſtbarhed, sk., a) án ft., það að vera **koſtbar**. — b) með ft. -er, gersemi, dýrgripur, kjörgripur.

Koſtdag borðunardagur (manns á e-m stað).

koſte, ás. 1, [af **Koſt** 1, a], (sjaldh.), fæða: K. og føde een (fata e-n og fæða).

koſte, ás. 1, [kosta], kosta, A) um hlut sem gjör., 1) með einum þol., a) eiginl.: Jeg vil enten have Bogen, eller Pengene, den har koſtet peningana sem hún hefur kostað. — b) óeiginl.: Det vil k. hans Liv það kostar líf hans (Fas. I, 532). — 2) með tveimur þolendum, a) eiginl.: Dette Huus har koſtet mig 1000 Rigsdaler (sb. þetta blíat [bliát?, blját?] ... er mik kostaði fimm merkr gulls, Elis.). Denne Have koſter mig meget at vedligeholde það kostar mig mikið, að o. s. frv. — b) óeiginl.: Det koſtede ham hans Helbred það fór með heilsuna hans. — B) um mann sem gjör., a) kosta e-u = verja e-u: Han har koſtet meget paa ſine Børn (sb. Grágás I, 368). — b) kaupa, (sb. klæði ... sem þeir höfðu kostað með kirkjunnar gózi, 655 XXXII): K. ſig en ny Klædning (fara að) kaupa ný föt.

Koſtebinder sá sem býr til vendi.

koſtelig, 1) ft. -e, e., a) = **koſtbar** b. — b) dýrðlegur (fornt dýrl.), ágætur: Et koſteligt Maaltid. En k. Muſik. — 2) sem ao., prýðilega, ágætlega.

Koſtelyng lyng sem haft er í vendi.

Koſteriis lim sem haft er í vendi.

Koſteſkaft (lang skapt á gólfbusta eða húsabusta.

Koſtforagter matvandur maður: Han er ingen K. (hann er ekki matvandur, hann jetur allt sem að kjapti kemur; sb. sjaldan hef jeg flotinu neitað, nje kjötinu kastað).

koſtfri, 1) kostnaðarlaus: En k. Reiſe. Holde een k. (hlífa manni við öllum kostnaði). — 2) (úrelt), ör af fje, örlátur.

Koſtfrihed, án ft., sk., 1) það að vera kostnaðarlaus eða komast hjá kostnaði. — 2) (úrelt), örlæti.

koſtfuld = **bekoſtelig**.

Koſtgjeld uppbót á kostnaði.

Koſtgænger, ft. -e, kk., sá sem fær fæði hjá öðrum (sjer í lagi þeim sem hann er til húsa hjá), matþegi (P. þ.): Tage Koſtgængere i Huſet.

Koſthold meðgjöf, fúlga (Grágás).

Koſtholder, ft. -e, kk., sá sem fæðir menn, sá sem heldur mönnum borð.

Koſtjomfru stúlka sem hefur fæði á e-u heimili.

Koſtning, sk., (úrelt) = **Bekoſtning**, **Omkoſtning**.

Koſtpenge, ft., peningar sem e-m eru goldnir í stað þess að fæða hann.

Koſtſkole skóli þar sem þeir sem kennt er fá einnig fæði.

Koſtvert (sjaldh.), húsbóndi sem maður hefur fæði hjá.

Kotæge nautalús.

Kovang nauthagi.

Kous (eða **Kovs**), sk., 1) (sjaldh.), borðker (?). — 2) auga (með járnhring innan í) á kaðalenda.

Kove, án ft., sk., (í Norv.), kvoða (úr trjám).

Kove, sk., [kofi], kompa, smár klefi.

Kovom (á hesti), vömb sem líkist kýrvömb.

kovommet, ft. **-vommede**, e., (um hest), sem hefur **Kovom**.

Kovs sjá **Kous**.

Kovver kýrjúgur.

Koøie (kýrauga), stórt auga.

Kraas, ft. **Kraaſe**, sk., [sb. krás], a) (sjaldh.), fóarn (nú framb. fóhorn). — b) fóarn og lifur og höfuð og háls og vængir og fætur af ætum fugli, einkum af gæs (og er þá = **Gaaſekraas**).

Kraaſeſuppe saup af **Gaaſekraas**.

Krabaſk, sk., keyri.

krabaſke, ás. 1, berja e-n með keyri.

Krabat, ft. **-er**, kk., (nokkuð betra enn) strákur (eins og það er haft í tali): En vild (overgiven, liſtig) K.

Krabbe, ft. -r, sk., [krabbi], 1) krabbi (Al.). — 2) eins konar netstjóri.

kradſe, ás. 1, klóra, rispa, rífa: K. med Neglene (Kleerne). — K. Hul i noget. — K. en Tobakspibe ud (bora öskuna út úr tóbakspípu). K. Luen op paa Klæde (ýfa ló á klæði). — K. Uld kemba ull.

Kradſebørſte eins konar verkfæri sem málmsmiðir hafa.

Kradſejern járnverkfæri til að skafa eða rífa með.

Kradſekniv eins konar jarðyrkjutól.

Kradſen, án ft., sk., það að **kradſe**.

Kradſer, ft. -e, a) kk., sá sem rífur e-ð (einkum sá sem ýfir ló, eða kembir ull). — b) sk., verkfæri til að rífa eða rispa e-ð með.

Kradsning, sk., það að **kradſe**.

Kradsuld hnökraull sem kembd er af klæði.

Kraft, sk., (úrelt), = **Kraftkirke**.

Kraft, ft. **Kræfter**, sk., [kraft-r = krapt-r], burðir, kraptar, kraptur, máttur, afl, megin (forni), megn, magn, (stundum bolmagn), þrek, táp, þróttur, kjarkur, dugur, dáð: Han har mange Kræfter (mikla krapta), hann er burðamaður. Han har megen K. i Armene hann er sterkur í handleggjunum. Af al K. eða af alle Kræfter af öllu afli, af öllum mætti. Det er over mine Kræfter það er mjer um megn, það er mjer of vaxið, (sb. reisa sjer hurðarás um öxl). Samle Kræfter eða komme til ſine Kræfter igjen ná sjer aptur (t. a. m. eptir legu). — Handle (virke) med K. sýna rögg á sjer, beita sjer, (sb. vera fylginn sjer), taka sig til, láta til sín taka, ganga vel fram (óeiginl.), vera mikill málafylgjumaður, o. s. frv. Drive noget igjennem med K. (fylgja sjer svo vel að e-u, að því verði framgengt; sb. láta ganga undan sjer). Tale med K. sköruglega. Der er K. i hans Tale það er mergur í því sem hann segir, honum segist sköruglega. — Sjælens Kræfter öfl sálarinnar. Det høieſte Væſens uendelige K. máttur. Naturens Kræfter (öfl náttúrunnar). Plantens lægende Kræfter (lækningarafl plöntu, læknisdómur í plöntu). — Tyngdens K. þyngdin (sem heimsafl). K. og Laſt (afl og gagnafl í náttúrunni). Legemers tiltrækkende (o. s. frv) K. aðdráttarafl hlutanna. Den electriſke K. (rafmagnið). Den magnetiſke K. (segulmagnið). — Sætte en Lov i K. leiða e-ð (eða tilskipun) í lög, lögtaka e-ð (e-a tilskipun). Denne Lov er ikke mere i K. (það er hætt að fylgja þessum lögum eða þessi lög eru af tekin). — I K. af = i Medfør af (sb. **Medfør**).

Kraftanvendelſe það að beita afli.

Kraftanſtrengelſe áreynsla, aflraun: Ved fælles K. með samtökum.

Kraftbrød brauð úr sallamjöli (**Kraftmeel** a).

Kraftdeel sá partur (af e-u) sem krapturinn er í: Uddrage Kraftdelene (kraptinn) af noget ved Kogning.

kraftelig, ao, (sjaldh.), kröptuglega.

Kraftforandring aflbreyting.

kraftfro þróttglaður (glaður af því að maður finnur styrk í sjer).

kraftfuld aflmikill, þrekmikill, þróttmikill, þróttgóður, þróttugur, kröptugur, öflugur, mergjaður: En k. Natur hraustleikamaður, eða þvíuml. Et kraftfuldt Sprog skörugleg orð.

Kraftfylde kraptur, afl, þrek, þróttur, o. s. frv.

Kraftfølelſe það að finna styrk í sjer (upp á sig).

kraftig, [e. o. kraftig-], a) ft. -e, e., kröptugur, öflugur, styrkur. — b) sem ao., kröptuglega, sterklega.

Kraftkirke jarðkirkja (að sínu leyti eins og jarðhús) sem er undir annari kirkju.

Kraftliv kraptauðugt líf.

Kraftlære kraptafræði (um öll náttúrunnar).

kraftløs ónýtur = þreklaus, dáðlaus: En k. Regjering (Tale).

Kraftløshed, án ft., sk., þrekleysi, dáðleysi, (sb. ónytjungsskapur).

Kraftmaaler, sk., verkfæri til að mæla e-t afl með.

Kraftmeel sallamjöl. — b) salli sem fæst úr línsterkju.

Kraftmiddel það sem hefur mikil áhrif til e-s.

Kraftolie hrein olía.

Kraftord mergjað orð.

Kraftprøve aflraun.

Kraftſprog mergjuð orðatiltæki, efnismikið spakmæli.

Kraftſuppe sterkt (megnt) soð.

krafttærende, [sb. **tære**], sem fer með kraptana eða kraptinn.

Kraftudvikling það að e-r kraptur kemur í ljós eða eykst.

Kraftvand sterkt seyði.

Kraftvirkning áhrif magns.

Kraftvædſke (sjaldh.), sterkur (megn) vökvi.

Kraftvæſen (sjaldh.), það sem kröptugast er af e-m hlut.

Kraftyttring það að e-t afl kemur í ljós (sb. þrekvirki, þrekraun).

Krag sjá **Krage** (af kraki).

Krage (eða **Krag**), ft. **Krager**, sk., [kraki; sb. orðaregistrið í Fms. XII], trje með geislungum (til að klifrast upp eptir).

Krage, ft. -r, sk., [kráka], kráka *corvus cornix*: K. føger Mage líkur sækir líkan heim; sækjast sjer um líkir, saman níðingar skríða, (orðskv.).

Kragebær krækjuber og krækjuberjalyng (lúsalyng) *empetrum nigrum*.

Kragedands eins konar dans.

Krageguld eins konar **Glimmer** b.

Kragejolle (sjaldh.), eins konar smáskip.

Kragemaal öfugt mál og óskiljanlegt.

Kragetorn (eins konar þyrnir) *onosis spinosa*.

Kragetræ krókraptur (Gþl. 331; sb. **Krograft**).

Kragetæer, ft., hrafnaklór (= pírumpár).

Krageunge krákuungi (Fms.).

Kragſteen eins konar steinn í steinvegg (hillusteinn?).

Krak (eða **Krakke**), ft. **Krak** eða **Krakker**, sk., [sb. krakki], = **Krik**.

Krake, sk., eins konar sjóskrímsli sem á að hafa sjezt við Noreg, lyngbakur.

Krakke sjá **Krak**.

Krakmandel (sjaldh.), **Mandel** með (í) skurminu.

Kram, án ft., 1) sk., smávarningur, (sb. glingur): Det duer (paſſer) ikke i hans K. (líkt og: það á nú líka við hann, eða hitt þó heldur). — 2) kl., a) (úrelt), áhöld, tæki, tól. — b) (í tali) skran, rusl. Einnig hyski.

***Krambambuli**, kl., eins konar brennivín.

Krambod (smá)sölubúð.

Krambodbreng = **Bodbreng**.

Krambodleie leiga eptir sölubúð.

Krambodſvend sölusveinn sem er yfir **Krambodbreng** (sb. búðarloka).

Kramdukke, a) sk., barnabrúða sem fæst í sölubúðum. — 2) kvk., skartsrófa.

Kramhandel smávöruverzlun.

Kramkiſte kista sem smávara er höfð í. — b) rusl.

Kramlerred smágjört ljerept sem fæst í sölubúðum.

Krammarked smávörumarkaður.

Kramme, ft. -r, sk., lítil járngjörð (pjáturgjörð) t. a. m. á trjeskó.

kramme, ás. 1, [krama, í handkrama, og í Gunnl.; sb. kremja], handkrama, kremja, hnuðla, handvolka: K. noget imellem Hænderne. K. en Fugl ihjel. — Sem h. s.: K. ved (handvolka, þukla um) noget eða nogen.

Krammen, án ft, sk., það að **kramme**.

Krammeri, ft. -er, kl., glingur, rusl.

Krampe, ft. -r, sk., [sb. e. krapp-r og s. kreppa], a) kengur (t. a. m. til að hengja lás í). — b) spennsli á bók. — c) það sem hattbarð er fest upp með.

Krampe, án ft., sk., sinadráttur.

Krampeaal (hrökkáll?) *gymnotus electricus*.

Krampeaare (sjaldh.), þrútin blóðæð.

krampeagtig, ft. -e, e., sem líkist eða kemur til af sinadrætti: Gjøre en k. Bevægelſe (kippast við eins og maður hafi sinadrátt).

Krampedrag = **Krampetrækning**.

krampedraget, [sb. **drage**], sá sem hefur sinadrátt.

Krampefiſk (eins konar skata) *raia torpedo* (*Linn.*).

Krampeknude þrimill sem kemur til af sinadrætti.

Krampelatter hlátur sem kemur til af sinadrætti (andhlægi, P. þ.)

Krampeſlag sinadráttur sem ómegin fylgir.

Krampeſmiil (sjaldh.), ósjálfrátt bros af sinadrætti.

krampeſtillende, [sb. **ſtille**], sem stöðvar (mýkir) sinadrátt.

Krampeſtyrke afl sem fylgir sinadrætti eða flogum, (sb. ofurafl, dauðatök, dauðahald): „Fortvivlelſens K.“

krampeſyg sem á vanda fyrir sinadrátt.

Krampetilfælde sinadráttur (það að fá sinadrátt).

Krampetræk, kl., = **Krampetrækning**.

Krampetrækning sinadráttur: Faae (have) Krampetrækninger.

Kramposſe lítill poki sem smávara er höfð í. — b) rusl (eiginl. ruslapoki).

Kramsfugl nafn á ýmsum þrastategundum, einkum *turdus pilaris*.

Kramtøi (sjaldh.), það sem keypt er í smásölubúðum.

Kramvarer, ft., smávara.

Kran, ft. -er, sk, 1) vjel til að vinda upp mikinn þunga. — b) (sjaldh.), vog til að vega á mikinn þunga. — 2) = **Kranbjælke b.**

Krananker stórakkeri á akkerisbita.

Kranbjælke meginþvertrjeð (eða skátrjeð) í **Kran 1, a.** — b) akkerisbiti frammi í skipi.

Krands, ft. **Krandſe**, sk., hringur þ. e. einkanl. ofan til utan um e-ð: Krandſen om en Sengehimmel. — b) sjer í lagi, blómhringur, laufhringur, eða þvíuml., (til prýðis; garland?): Binde (flette, vinde) en K. — Af því menn hafa verið krýndir þess konar hring til merkis um sigur, þá er **Krands** einnig = sigur, yfirburðir: Binde Krandſen bera sigurinn úr býtum.

Krandsaare æð að hjartanu (*vena coronaria*).

Krandsblomſter, ft., blóm sem eru hæfileg í blómhring.

krandsblomſtret, ft. **-blomſtrede**, e., sem blómið á er eins og hringur í lögun: En k. Plante.

krandsdannet, [sb. **danne**], sem er eins og hringur í lögun.

krandſe, ás. 1, a) = **bekrandſe.** — b) gera hring úr e-u.

Krandſebinder sá sem býr til blómhringa eða laufhringa.

krandſebunden, [sb. **binde**], sem blómhringar eða laufhringar eru lagðir utan um.

Krandſekage eins konar sætabrauð sem er eins og hringar hver ofan á öðrum (hringabrauð).

Krandſekone kona sem selur blómhringa eða laufhringa.

Krandſering hringur sem er vafinn blómum eða laufum.

Krandsliſte hring-lista (t. a. m. utan um borð)

Krandsning, ft. -er, sk., það að **krandſe.**

Krandsurter, ft., jurtir sem eru hæfilegar í blómhring.

Krandsværk það sem er eins og hringur í lögun; allt einir hringar.

Kranhjul hjól í **Kran 1, a.**

Kranhoved efsti parturinn á **Kranbjælke a.**

Kranhuus hús sem **Kran 1, a** er gert í.

krank, ft. -e, e., [krank-r], (úrelt), krankur (t. a. m. Lazarus hafði .... kælt á sjer marga kranka hluti): En k. Lykke hamingjuleysi, óhamingja, ógæfa.

Kranmeſter sá sem er settur til að sjá um **Kran 1, a.**

Kranpenge, ft., það sem borgað er fyrir lán á **Kran 1, a.**

Krantakkel kaðlar og taugar sem heyra til **Kran 1, a.**

krap, ft. -pe, e., [krapp-r], (úrelt), krappur.

Krap, án ft., sk., (jurt) *rubia tinctorum*: Plante (dyrke) K. — b) möluð rót af þeirri jurt. — c) litunarefni úr þeirri jurt.

Krapavl það að yrkja *rubia tinctorum* og eptirtekjan þar af

Krapfarve litur(inn) úr *rubia tinctorum.*

Krapfarver sá sem litar úr rótinni (o. s. frv.) af *rubia tinctorum.*

Krapfarveri litunarstaður (litunarhús) þar sem litað er úr *rubia tinctorum.*

Krapfarvning það að lita úr *rubia tinctorum.*

Krapland = **Krapmark.**

Krapmark land þar sem sáð er til *rubia tinctorum.*

Krapplante einstök jurt af *rubia tinctorum.*

Krapplantning það að yrkja *rubia tinctorum.* — b) land þar sem *rubia tinctorum* er yrkt.

Kraprod rót af *rubia tinctorum.*

kraprød sem er með þeim lit er fæst úr *rubia tinctorum*: Farve kraprødt.

krapſlaaet, [sb. **ſlaae**], (um taugar og kaðla), of snúðharður.

Krapſø krappur sjór.

Kras, nafn, smámolar: Slaae noget i K. mölbrjóta e-ð. Orðskv: Lykke og Glas gaae ſnart i K. (sb. valt er veraldar hjólið).

kraſe, h. s. 1, (sjaldh.), = **knaſe a.**

***Kraſis**, sk., samsteyping (orða eða atkvæða).

kraſle (har), h. s. 1, skraufa: Det kraſlede i Halmen.

Kraſlen, sk., það að **kraſle.**

krastør (sjaldh.), skraufþur, skráþur (eptir framb. f. skráfþur?).

Krat, án ft., kl., kjör, kjörskógur, hrískjör, hrís (ft.), hrísrunnar. — Revel og K. = Rub og Stub; sb. **Rub.**

Kratbakke hrísótt hæð.

Kratbuſk runnur, hrísrunnur.

***Krater**, kl., eldvarp, eldgígur, (sb. kerhóll, hverhóll, rauðakúla).

Kratſkov kjörskógur.

kratte, ás. 1, klóra, rífa: K. med Neglene. K. Jorden med en Rive (Pind).

Krav, án ft., kl., [krap], (sjaldh.), = **Iiskrav.**

Krav, ft. eins, kl., [sb. kröf], kröf, tilkall: Overdrage en Anden Udførelſen af et K. — Have et K. paa een eiga tilkall til e-s við e-n. — Naturens K. (sb. náttúrunnar stöngun, Stjórn).

Krave, ft. -r, sk., kragi (á fati). — b) = **Halskrave.** — c) = **Støvlekrave.** — d) (á skipum), tjargaður segldúkur til umbindingar.

Kravebaand band í hálsskyrtu.

Kravebeen viðbein.

kraveelbygget, [sb. **bygge**], (um skip), gagnstætt: **klinkebygget.**

Kraveflip (sjaldh.), hálsskyrtuhorn; annar spaðinn sem prestar hafa.

Kravejern = **Pibejern.**

Kravekaabe (sjaldh.), kvennkápa með kraga.

Kravelinning líning á hálsskyrtu.

kraveløs kragalaus.

Kraveſkind skinn sem haft er í **Krave c.**

kravle (har), h. s. 1, [krafla, Vd. 152], skríða (á fjórum fótum), skreiðast (grufla — eða grúfla af grúfa? — fornt): K. omkring paa Gulvet (t. a. m. um börn). K. over et Gjerde.

***Kreatur**, ft. -e, kl., skepna (bæði um hvers konar dýr eða kind sem er, og sjer í lagi um kýr, ær, o. s. frv.); sb. kvikfje, kvikfjenaður, fjenaður, peningur: Holde mange Kreature. — b) um mann sem er einskisverður: Et nedrigt K. mannfýla, ótætis-maður, maður sem er allra mesta ótæti, eða þvíuml. — Være eens K. (vera þræll e-s = láta e-n hafa sig til hvers sem vera skal).

Krebs, ft. eins, sk, krabbi *cancer.*

Krebsdam (líka **Krebſedam**) krabbatjörn (sb. **Dam 1**).

krebſe (har), h. s. 1, veiða krabba.

Krebſedam sjá **Krebsdam.**

Krebſefangſt krabbaveiði.

Krebſefiſkeri = **Krebſefangſt.**

Krebſeſuppe kjötsaup sem krabbar eru soðnir í.

Krebsgang það að ganga aptur á bak eins og krabbi (krabbagangur, B. H., P. þ.): Gaae K. ganga aptur á bak, ganga öfugur (Rimb.).

Krebshale krabbasporður.

Krebshoved frambluti krabba.

Krebsklo fremstu fæturnir á krabba.

Krebsruſe krabbahylki (til að veiða í krabba).

Krebsſkal krabbaskurm: Fyldte Krebsſkaller (matur).

Krebsſteen eins konar steinmoli sem finnst í einni krabbategund.

Krebsæg krabbahrogn.

Krebsøie auga í krabba. — b) rangt = **Krebsſteen.**

Kreds, ft. **Kredſe**, sk., 1) hringur, a) eiginl., α) hringlína: Slaae (ſlutte) en K. slá hring. Aabne (rjúfa, gera hlið á) Kredſen. Sidde i (eða i en) K. sitja í hring. Gaae i K. om noget ganga í hring (kring) um e-ð (sb. Laxd. 56). — β) það sem er innan í hring: Midt i Kredſen. Verdens K. (sb. af öfund djöfuls gekk dauði inn í hring jarðar, 619). — b) óeiginl. um það svið sem e-m (eða e-u) er markað í hverju sem er, α) det ligger uden for min K. (það nær ekki til mín; það er mjer of vaxið; eða þvíuml.). — β) han virkede meget i ſin K. í sinni sjett; sb. **Virkekreds.** — 2) landsfylki (t. a. m. fyrrum á Þjóðverjalandi). — 3) fólk sem er saman á e-m stað, (sb. **Cirkel b**): En glad (munter) K. (glatt fólk). En K. af Tilhørere (Tilſkuere).

Kredsbane hringur (þ. e. braut sem liggur í hring, t. a. m. at tungl hvert hefði ging í hring sinn á hálfo dœgri miðr enn LX dœgra): Planeternes K. om Solen.

Kredsbrev (sjaldh.) = **Circulaire.**

Kredsdag (fyrrum á Þjóðverjalandi, þegar því var skipt í tíu fylki), fylkisþing: Udſkrive (holde) en K.

Kredsdands bringdans, hringleikur (slá hringleik, Sturl. I, 82, Stjórn).

kredsdannet, [sb. **danne**], sem er eins og hringur í lögun.

kredſe, ás. 1, i k. noget ind = **indkredſe noget.**

Kredsflugt það að fljúga í hring.

kredsformet, ft. **-formede**, e., = **kredsdannet.**

Kredsinddeling fylkjadeild (það að landi er skipt í fylki og stjórnað eptir því).

Kredsfyrſte fylkisstjóri (sb. **Kreds 2**).

Kredsgang það að ganga í hring; sb. kringsól. — b) göng sem liggja í hring.

Kredsgreve = **Kredsfyrſte.**

Kredsherre = **Kredsfyrſte.**

kredshvirvlet, [sb. **hvirvle**], sem þyrlast í hring.

Kredsløb hring-rás (P. þ): Blodets K. Tingenes (Begivenhedernes) K. (rás) i Verden.

kredsløbende, [sb. **løbe**], sem rennur (fer) í hring.

kredsrund öldungis kringlóttur.

Kredsſnit skurður í hring.

Kredsſtene, ft., steinar lagðir í hring (sb. Eg. 486).

Kredsſvingning (sjaldh.), það að sveifla (veifa, snúa, o. s. frv.) e-u í hring.

Kredstropper, ft., fylkislið (sb. **Kreds 2**).

Kredsøverſte fylkishertogi (hertogi fyrir fylkis iði; sb. **Kreds 2**).

kregle, h. s. 1, (sjaldh.), þrefa, þjarka, jagast.

Kreglen, án ft., sk., (sjaldh.), það að **kregle.**

Kreiert, ft. -er, sk., (fyrrum), eins konar skip.

***Krep**, án ft., kl., eins konar vefnaður.

***Krepflor** = **Kruusflor.**

kreppe, ás. 1, [sb. kreppa], bleypa Krep eða Krepflor í sjóðheitu vatni. — b) (sjaldh.), kreppa (setja liði á) hár.

***Krethi**, í orðatiltæk. K. og Plethi alls konar skríll, hver sem hafa vill, o. s. frv.

Krid (líka ritað **Kridt** eptir framb.), án ft., sk., krít. — Sort K. = **Sortkrid.**

kridagtig, ft. -e, e., svipaður krít.

Kridbakke krítarhóll.

Kridbjerg fjall sem krít er í.

kridblandet, [sb. **blande**], sem krít er saman við.

Kridbrud krítarnámur.

kride, ás. 1, kríta, núa krít á (í): K. en Linie. K. en Snor.

Kridflint eins konar tinna sem finnst í krít.

Kridgrund jarðvegur sem krít er í. — b) undirlitur af krít og límvatni á trje: Male (forgylde, lakere) paa K.

Kridhuus dálítill pjáturbaukur sem tíðkast á landsbyggðinni (einkum til að hafa í smaskildinga): Være i eens K. vera inn undir hjá e-m, (sb. eiga upp á pallborðið hjá e-m).

kridhvid náfölur.

Kridjord krítarmold.

Kridklint krítarhóll (við sjó).

Kridleer leirtegund með krít saman við.

Kridlinie krítarstryk.

Kridmergel sjá greinina um **Mergel**.

Kridpibe tóbakspípa úr eins konar leir.

Kridſnor krítugur strengur til að gera stryk með.

Kridſteen krítin eins og hún er (finnst) í hólum og hæðum. — b) steinharður krítarhnaus: Et Huus bygget af K.

Kridt sjá **Krid**.

Krig, ft. -e, sk., [sb. kriki?], kriki (sb. **Laarkrig**), krókur (sb. **Diekrig**), vik (sb. **Mundkrig**): K. i Tindingerne hofmannavik.

Krig, sk., stríð, bardagar, ófriður, styrjöld, (sb. hernaður): Indvortes Krige styrjöld innanlands. Ruſte ſig til K. búast að fara herför, búast í hernað. Forkynde een K. segja e-m stríð á hendur. Paaføre een K. fara með her á hendur e-m. Paaføre et Land K. herja á e-t land. Gaae i K. (fara í stríð). Tjene i Krigen (vera í stríði). — b) (í tali), rifrildi, illindi, þjark, þras, þrætur, brösur: Ligge i K. med (eiga í brösum við, elda grátt silfur við) een. Begynde K. over noget gera illt út úr e-u. Han vil have ſin K. frem hafa sitt fram. Gjøre noget paa K. gera e-ð af skömmum sínum, (sb. hið forna fyrir önnkost).

krige (har), h. s. 1, stríða, halda stríð, eiga í ófriði, herja: De krigende Magter.

krigelſkende, [sb. **elſke**] = **krigslyſten**.

Krigelyſt það að vera herskár (um menn).

Kriger, ft. -e, kk., hermaður, stríðsmaður, bardagamaður, orustumaður, riddari.

Krigeraand hermannlegt hugarfar, hermannabragur.

Krigerbane sú tíð meðan e-r er hermaður.

Krigerdaad hervirki (Fms. II, 156), hreystiverk, afreksverk.

Krigergud hermannaguð, (sb. **Krigsgud**).

Krigerinde, ft. -r, kvk., skjaldmær.

Krigerliv = **Krigsliv**.

Krigermod hermannlegt hugrekki.

krigerſk, ft. -e, e., a) hraustur í bardögum, herskár = sem er bardagamaður mikill, (sb. **krigslyſten**): Et k. Folk. — b) sem lýtur að bardögum, hermannlegur (hermannligar varnir, Stjórn): Krigerſke Tilberedelſer herbúnaður (Fms. X, 49), herskaparbúningur (sb. Fms. X, 231).

Krigerſmykke hermannaskart.

Krigerſtand hermannastjett.

Krigerſtat ríki þar sem allir eru hermenn.

Krigerværd það sem í hermann er varið.

Krigerære sæmd hermanns; drengskapur hermanns.

kriget, ft. **krigede**, e., vikóttur.

krigførende, [sb. **føre**], sem á í ófriði: En k. Stat. De k. Magter.

Krigsaand = **Krigeraand**.

Krigsaar herskapar-ár: Det førſte (andet) K.

Krigsadel herraligu fengin fyrir framkvæmd í orustum.

Krigsanſtalter, ft., herbúnaður (Fms. X, 49).

Krigsartikler, ft., = **Krigslov**.

Krigsbedrift = **Krigerdaad**.

Krigsbefalingsmand hershöfðingi, hertogi (Fms. I, 2).

Krigsbehov það sem til herskapar þarf, herskaparbúningur (Fms. X, 234), herskaparfæri (sb. Fms. V, 344), herskrúði (Stjórn), herneskja (Stjórn).

Krigsbeſlutning það að ráða af að hefja ófrið.

Krigsbetjening embætti í her.

Krigsblæſt = **Hærblæſt**.

Krigsbroder fjelagi (lagsmaður) e-s í stríði.

Krigsbrug tízka (siður) í stríði.

Krigsbud sá sem er sendur til að segja e-m stríð á hendur. — b) sá sem fer með herboð.

Krigsbudſkab það að segja e-m stríð á hendur. — b) hersaga.

Krigsbulder vopnabrak.

Krigsbygmeſter = **Ingenieur**.

Krigsbygningskonſt vígvjelalist.

Krigsbyrde þungi af ófriði.

Krigsbytte herfang.

Krigsbøn bæn sem lesin er þegar stríð er.

Krigsdaad = **Krigsbedrift**.

Krigsdommer sá sem dæmir um hermannamál.

Krigsdragt herbúnaður, herskrúð (B. Hítd.), herskrúði (Fms. X, 231). Gagnstætt: **Fredsdragt**.

krigsdygtig herfær, vopnfær, vígur.

Krigsed eiður sem menn sverja þegar þeir eru teknir í hermannatölu.

krigserfaren sem er vanur bardagamaður.

Krigserfarenhed, án ft., sk., það að vera **krigserfaren**.

Krigserfaring e-ð sem maður kemst að raun um í stríði.

Krigserklæring það að segja e-m stríð á hendur.

Krigsfange hertekinn (hernuminn) maður, (sb. hernumi).

Krigsfare hætta í stríði.

Krigsfeil yfirsjón í stríði.

Krigsflaade herfloti (fornt).

Krigsflag veifa sem herskip hafa.

Krigsfolk herlið, herfólk (Stjórn).

krigsforfaren = **krigserfaren**.

Krigsfod = **Feltfod**: Armeen ſtaaer paa K.

Krigsforhør máls rannsókn í hermannadómi.

Krigsfornødenhed = **Krigsbehov**.

Krigsforraad herskaparforði.

Krigsfærd herskapur, hernaður. — b) hegðun í stríði.

krigsfør herfær, vopnfær, vígur.

Krigsgud bardagaguð (Al.), orustuguð (Trójum.), vígaguð (Sn. E.).

Krigshaandværk herskaparíðn.

Krigshandel hervirki.

Krigsheld = **Krigslykke**.

Krigshelt bardagamaður mikill, (sb. **Helt**).

Krigsherold herkallari.

Krigsherre stríðsaðili (sá sem lætur — eða þeir sem láta — heyja stríð).

Krigsheſt vopnhestur (Elis.).

***Krigshiſtorie** herskaparsaga.

Krigshjelp lið = liðveizla (í stríði). — b) = **Krigsſkat**.

Krigshob herflokkur.

Krigshær herlið.

Krigshøvding hershöfðingi, herstjóri (Sn. E.).

Krigshøvedsmand = **Krigshøvding**.

krigſindet (sjaldh.) = **trættekjær**.

Krigsindſigt vit á herskap.

krigſk, ft. -e, e., (sjaldh.) = **krigerſk**.

Krigskaſſe hersjóður.

Krigsklogſkab kænska í stríði.

Krigsklæder, ft., herklæði, herbúnaður, vopnföt.

Krigskløgt = **Krigsklogſkab**.

Krigsknegt liðsmaður.

Krigskonſt herskaparlist, bardagalist (Al.): Forſtaae Krigskonſten.

krigskyndig sem kann að herskap, kænn með orustu (Rómv.), vígkænn.

Krigskæmpe höfuðkempa vopna sinna, (sb. **Helt**).

Krigslehn ljen fyrir liðveizlu í bardögum.

Krigsleir herbúðir.

Krigsliſt brögð í stríði, vígvjelar.

Krigsliv hermannastarf.

Krigslov hermannalög.

Krigslue styrjöld.

Krigslyd vopnabrak.

Krigslykke sigursæli (kvk., Fms.), sigursæla (Skuggsjá).

krigslyſten bardagagjarn (Al.), herskár (Fms. I, 198).

Krigsløfte heit sem gjört er í stríði (til sigurs sjer).

Krigsløn laun fyrir herþjónustu (framgöngu).

Krigsløſen, a) = **Løſen** a. — b) stríðs-upphaf.

Krigsmagt herlið, herskapur (Fas. I, 526): K. til Lands og til Vands.

Krigsmand hermaður, stríðsmaður.

***Krigsmuſik** hljóðfærahljómur sem í her tíðkast.

Krigsomkoſtninger, ft., stríðskostnaður.

Krigsopbud herboð (Eg. 9; sb. útboð, herör).

Krigsorden siður í ófriði.

Krigspuds = **Krigsliſt**.

Krigsraab heróp; siguróp.

Krigsraad, a) kl., foringjafundur (um herskaparmálefni). — b) kk., eins konar nafnbót.

Krigsredſkab herskaparverkfæri, hervopn, herneskja, herfórur (Stjórn).

Krigsrentemeſter (sjaldh.), hers gjaldkyri.

Krigsret það sem er lög í stríði. — b) hermannalög: Læſe over Krigsretten. — c) dómur (dómendur) í hermannamálum.

Krigsruſtning herbúnaður a) eins og Fms. X, 49. — b) eins og Eg. 286.

Krigsrygte ófriðarkvittur (Fms. II, 296), hersaga.

Krigsſag herskaparmálefni. — b) mál sem koma á í hermannadóm.

Krigsſang herkvæði.

Krigsſkade tjón er af stríði hlýzt: Godtgjørelſe for K.

Krigsſkat stríðsskattur.

Krigsſkib herskip.

Krigsſkik = **Krigsbrug**.

Krigsſkjebne sigursæli, (sb. **Krigslykke**).

Krigsſkole skóli handa hermannaefnum.

Krigsſkrig = **Krigsraab**.

Krigsſkueplads staður þar sem stríð er háð.

Krigsſkyt stór skotvopn (fallbissur, o. s. frv.) sem í stríði eru höfð.

Krigsſpil eins konar tafl.

Krigsſprog herskapar-orð(færi).

Krigsſpyd herspjót.

Krigsſtand hermannastjett (bæði það að vera hermaður og þeir sem eru hermenn).

Krigsſtyr = Krigsſkat.

Krigsſyſſel herskapur (sb. því at herskap kunnum, Nj. 45).

Krigstidende frjettir af stríði.

Krigstider, ft., sá tími þegar ófriður (stríð) er: I K. þegar ófriður er.

Krigstjeneſte herþjónusta: Tage K. (gerast liðsmaður). Gjøre (ſtaae i) K. (vera liðsmaður).

Krigstog herför, herferð.

Krigstugt góð stjórn á herliði: Holde (holde over) ſtreng K. (vera stjórnsamur hershöfðingi).

Krigstummel = Krigsbulder, (sb. óvina agi).

Krigstynge = Krigsbyrde.

Krigsurolighed agi og ófriður.

Krigsvaaben hervopn.

Krigsvidenſkab stríðsvísindi.

Krigsviis = Krigsbrug: Efter K.

krigsvild stjórnlaus af vígahug, vígfús.

Krigsvogn hervagn.

Krigsvæſen herskapur: Erfaren i Krigsvæſenet.

Krigsæble eins konar epli.

Krigsære sæmd sem maður hefur af hreysti sinni í bardögum.

Krigsøvelſe herskaparstörf: Være opdraget i K. — b) optast í ft., vopnabrögð, bardagabrögð: Holde Krigsøvelſer.

Krigsøverſte hershöfðingi, hertogi (Fms. I, 2).

krigvækkende, [sb. vække], sem æsir til ófriðar.

Krik (eða Krikke), ft. Krikker, sk., bikkja, dróg.

Krikand urt (ört, arta?), urtönd, *anas crecca*.

Krikke sjá Krik.

krille, s. 1, a) h. s. (har), fiðra: Det kriller (það er fiðringur) under Foden. — b) ás., (sjaldh.) = kildre a.

Krillehoſte eins konar hósti (fiðringshósti).

Krillen, án ft., sk., fiðringur: Føle en K. i Huden.

Krilleſyge eins konar veikindi sem fiðringur í hörundinu fylgir (*raphania*).

Krimskrams, kl., (í tali), krábull.

kring, [kring], ekki haft nema sem fremri partur nokkurra orða.

kringbøie hringbeygja: En kringbøiet Green.

Kringbøining, sk., það að kringbøie.

kringel, e., [sb. kringil, í kringilyrði), (sjaldh.), bugðóttur, hlykkjóttur.

Kringelbugt krákustigur.

Kringeldriver (úrelt) = Gadeſtryger; Snyltegjeſt.

Kringelgang (líka Krinkelgang, eptir framb.), krókótt göng.

kringelhornet hringhyrndur.

Kringelkrog (eptir framb. Krinkelkrog) krá, kimi, krókur, skot, eða þvíuml. — b) óeiginl., krókar og vífilengjur.

Kringgaard garður í kringum e-ð.

kringle, h. s. 1, (sjaldh.), snúast í hring: Det kringler for Øinene.

Kringle, ft. -r, sk., [kringla], hagldabrauðskaka, (hagldakaka, P. Þ.).

Kringlebrød stór hagldabrauðskaka.

Kringledei hagldabrauðsdeig.

Kringløb hringur (= rás í hring).

kringløbende, [sb. løbe], sem rennur — gengur, fer — í hring (um e-ð).

kringſkoe aljárna: K. en Heſt.

kringſlutte, ás., kringja um.

kringſætte, ás., setja e-ð í kringum (e-ð): De kringſatte Pæle. — b) kringja um (e-ð með því að setja e-ð í kringum það): En Plads kringſat med Stene.

Kringvei krókar (sb. sneiðingar).

kringvreden, [sb. vride], beygður í bugður.

Krinkelgang sjá Kringelgang.

Krinkelkrog sjá Kringelkrog.

*Kriſis, ft. Kriſer, sk., (eiginl. skil; en er sjer í lagi haft um) sóttarbrigði til bana eða bata (P. Þ.).

*Kriſtal sjá Kryſtal.

*Kritik (líka Critik), sk., a) dæmingarfræði α) um rjettleika eða afbökun fornrita: Høiere (lavere) K. Bibelſk K. — β) um rit eða listaverk: Efter Kritikens Regler. Æſthetiſk K. — b) dæming rita eða listaverka: En grundig (ſtreng, ſkarp) K.

*Kritiker, ft. -e, kk., sá sem dæmir um rjettleika eða afbökun fornrita. — b) = Konſtdommer.

*kritiſere, ás. 1, leggja dóm á rit eða listaverk; finna að e-u.

*kritiſk, ft. -e, e., sem lýtur að Kritik. — b) sem brugðizt getur til beggja vona, tvísýnn, hættulegur: En k. Periode. Et k. Tilfælde.

Kro, ft. -er, sk., [kró = krá], A) um hús, a) lítils háttar veitingahús (einkum á landsbyggðinni): Holde K. (vera veitingamaður á landsbyggðinni). Tage ind i en K. Hvad han fortjener, drikker han op i Kroen. — b) gildisskáli (iðnaðarmanna). — B) = Fuglekro.

Krodag gildisdagur (iðnaðarmanna): St. Hans K. Nytaars K.

kroe, ás. 1, í k. ſig (eiginl. belgja upp sarpinn), rembast (í fornri merk.), vera hrokafullur, (sb. bryſte).

Kroerſke, ft. -r, kvk., = Krokone.

Krofader veitingamaður í gildishúsi iðnaðarmanna.

Krog, ft. -e, sk., [krók-r], a) krókur (Fms. VIII, 222), líkt og bugur, bugða, hlykkur: Der er en K. paa Grenen. Veien gjør en K. Bedre at gaae en liden K., end væde ſin Brog betri er krókur, enn kelda, (orðskv.). — b) krókur = hyrning (sb. þeir mögluðu hèr ok hvar í hyrningum), horn, (sb. kimi, skot): Skjule ſig i en K. Søge i alle Kroge. — c) hælkrókur, leggja(r)bragð, eða þvíuml.: Spænde K. for een. — d) krókur sem krækt er með; kengur, (sb. snagi); öngull, (sb. goggur): Sætte Krogen for Døren krækja aptur dyrunum. — Slaae en K. i Væggen til at hænge noget paa. — Fiſke med K. Bide paa Krogen, óeiginl., gína (taka) við flugu. — e) eins konar plógur: Pløie med K.

Krogang göngur í veitingahús.

krogarmet, ft. -armede, e., sem hefur boginn handlegg eða bogna handleggi.

Krogbaand sínkill.

krogbenet bjúgfættur.

Krogbid eins konar mjel (bjúgmjel).

kroge, ás. 1, beygja, sveigja: K. en Green. — K. ſig liggja í bugðum: Veien kroger ſig. — b) k. en Dør krækja aptur dyrum.

kroget, ft. krogede, e., [sb. krókótt-r], boginn (einkum í endann), bjúgur, krókóttur, hlykkjóttur, (sb. skakkur, undinn, lotinn, hokinn): Krogede Been. En k. Næſe niðurbjúgt nef. Gaae k. ganga hálfboginn.

Krogfiſkeri togfiski.

Krogfod boginn fótur: Kaſte K. for een leggja hælkrók — eða leggja(r)bragð — á e-n.

krogfodet, ft. -fodede, e., bjúgfættur.

Kroghals boginn háls.

kroghalſet, ft. -halſede, e., hálsboginn, boginn í hálsliðunum, hálsliðaboginn.

kroghaſet, ft. -haſede, e., (um hest), of boginn um konungsnefið.

Krogjeſt sá sem kemur (venur komur sínar) í veitingahús.

Krogkjep krókstafur.

Kroglax (sjaldh.), hvatur lax.

krogliniet, ft. -liniede, e., = krumliniet.

Kroglov lögkrókar (Skuggsjá), lagaflækjur.

Krognøgle króklykill (sb. Svd.).

Krogpind tittur með krók á endanum.

Krograft, [krókrapt-r], = Kragetræ.

Krogreb (sjaldh.), taug sem hlass á hirðingarvagni er bundið með.

krogrygget lotinn, sem hefur herðakistil.

Krogſkaal (sjaldh.), skál með handarhaldi.

Krogſkaft skapt með krók í endanum.

Krogſpyd, [krókspjót], krókspjót (sb. ef maðr er lostinn krókörо eðr krókspjóti, ok þarf at skera til), krókaspjót.

Krogſtav, [krókstaf-r], a) krókstafur. — b) bagall.

Krogtand biti í hesti.

Krogtang eins konar töng.

Krogtømmer = Krumtømmer.

Krogvei krókur á leið. — Óeiginl.: Bruge (gaae ad) Krogveie hafa undirferli í frammi.

Krohold það að hafa veitingahús (Kro A, a).

Kroholder, ft. -e, kk., sá sem hefur veitingahús (Kro A, a).

Krohuus = Kro A, a.

Krokone húsfreyja í veitingahúsi (Kro A, a).

Kroliv vera í veitingahúsum (Kro A, a).

Kromand = Kroholder.

Kronarving sá sem er borinn til ríkis.

Kronbeen eitt bein í hestfæti.

Kronbetjent háembættismaður, (sb. ríkismaður í fornri merk.).

Kronblad *petalum* (á jurt).

Kronblik pjátur sem kóróna er merkt á.

Krondaler eins konar peningur.

Krone, ft. -r, sk., [króna = krúna = kóróna], a) kóróna (einnig krúna í fornbókum) til að hafa á höfði. — b) kóróna (Gþl. 60) eða króna (sb. milli krúnunnar ok kirkjunnar, Hist. I, 523) = konungdómur (eða keisaradómur, eða þvíuml.): Afſtaae (nedlægge) Kronen. Kronens Godſer. — c) prýði, sæmd, afbragð, (sb. höfuð, Fms. VII, 273). — d) króna sem peningur. — e) eikarhöfuð (lim og lauf; sb. hálimar, Stjórn). — f) *corolla* (á jurt). — g) ofanverður hrosshófur (sb. hófhvarf). — h) sá hluti tannar sem ekki er holdi hulinn.

krone, ás. 1, [e. o. króna f. hið forna krúna], 1) kóróna, (fornt: krúna), krýna, a) eiginl., og þá sjer í lagi kóróna (eða krýna) e-n til konungs eða þvíuml.: Han lod ſig k. af Paven. Krones til Keiſer (Konge). Kronede Hoveder (kórónaðir höfðingjar). — b) óeiginl., (sb. kóróna, í orðunum rèttlátir kórónast, Theophilus), sæma, skreyta, prýða, eða þvíuml.: Blive kronet med Seir og Ære (hljóta sæmd og sigur). „Krones med en høi Alder“ verða fjörgamall. Enden kroner Værket; sb. spyrjum að leiks lokum. Kronede Dage (sæludagar). — Kronet Priisſkrift (verðlaunarit sem maður hefur áunnið sjer verðlaunin með). — Um trje, krones eða k. ſig visna að ofan.

kronedannet, [sb. danne], sem er eins og kóróna (króna) í lögun.

Kronefiſtel eins konar átumein í ofanverðum hrosshóf.

Kroneguld eins konar gull (að gæðunum til)

kronemærket, [sb. mærke], sem kóróna er mörkuð á.

Kronepodning = Barkpodning.

kroneprydet, [sb. pryde], prýddur (skreyttur) kórónu, kórónaður.

Kronering neðri hluti kórónu (kórónugjörð). — b) hringur innan í kórónu. — c) eins konar djásn er líkist kórónu.

Kronglas eins konar gler sem bæði er skært og smágert.

Krongods ríkisfasteignir, (sb. konungdómsins jarðir, Gþl. 60).

Kronhammer verkfæri (sb. Stovhammer) til að marka með þau trje er fella á í skógum ríkisins.

Kronhjort (eins konar hjörtur) *cervus elaphus*.

Kronhjul = Kamhjul.

Kroning, ft. -er, sk., krýning.

Kroningsdag krýningardagur, vígsludagur stórhöfðingja.

Kroningsdaler=Kroningsmynt.

Kroningsdigt vígslukvæði = krýningarljóð.

Kroningsdragt vígsluskrúð (Fms), vígsluklæði (Fms. X, 15, 16).

Kroningsheitid vígsluhátíð (sú hátíð þegar e-r stórhöfðingi er vígður til kórónu).

Kroningsmynt vígslupeningur (peningur til minnis um vígslu stórhöfðingja).

Kroningsſkat vígsluskattur (sem á er lagður vegna þess að stórhöfðingi er kórónaður).

Kroningstog vígsluganga (sb. Fms. X, 15), vígslufylgd, (þegar stórhöfðingi er vígður).

Kronjern bezta miltisjárn.

Kronlehn = Rigslehn.

Kronmynt peningur sem kóróna er mótuð á.

Kronprinds elzti sonur konungs eða keisara.

Kronprindſeſſe, a) elzta dóttir konungs eða keisara. — b) kona elzta sonar konungs eða keisara.

kronrage, ás., [sb. krúnuraka], gera e-m krúnu.

Kronſav eins konar stórsög.

Kronſkade eins konar meiðsli í hrosshóf.

kronſkaldet sköllóttur í hvirflinum, (sb. pjetursskalli).

Kronſkat skattur sem goldinn er stórhöfðingja.

Kronſtilk = Blomſterſtilk.

Kronſætning (sjaldh.), það að krones (sb. krone b).

Krontin bezta tin sem króna er mörkuð á.

Kronvildt=Kronhjorte (sb. Kronhjort); kjöt af þeirri hjartartegund.

Kronværk eins konar útgirðing (í kringum vígi).

Krop, ft. -pe, sk., [kropp-r, Sn. E.], a) búkur (sb. lítill býkr býr yfir miklo vite) = kroppur: Han eier neppe Klæder paa Kroppen hann á varla spjarirnar (garmana) utan á sig. Straffes paa Kroppen vera hýddur. En død K. nár; hræ. — í tali: En doven K. allra mesta letiblóð. En ugudelig (gudsforgaaen) K. (ófær maður; sb. gudsforgaaen). — b) búkur = bolur: Stille Hovedet fra Kroppen gera skilnað búks og höfuðs (sb. Al.), ganga milli bols og höfuðs. — Einnig, fall; sb. Oxekrop.

Krop, án ft., sk., eins konar hálseitlabólga (*struma*). — b) = Qværke.

Kropand (eins konar önd) *anas clipeata*.

Kropbyld, a) eins konar kverkamein (á mönnum). — b) eins konar kýli undir hestkverk.

kropbrøi (sjaldh.) = forlemmet.

Kropdue (eins konar dúfa) *columba gutturosa*.

Kropflod, kl., nasarennsli á hesti sem hefur þann kvilla er Krop heitir.

krophalſet, ft. -halſede, e., a) sem hefur þess konar kverkamein er kallað er Krop. — b) (um hross), hálsþykkur.

Krophoſte hósti í hrossi sem hefur þann kvilla er Krop heitir.

Krophoved eins konar matur (mjöl og grjón í þorskhöfði).

Kropknude, a) = Krop (án ft.) a. — b) bólga sem kemur til af Krop (án ft.) b og er undir kverkinni.

kropløs búklaus.

Kropmiddel læknisdómur við Krop (án ft.).

kroppe, ás. 1, troða í, troða e-ð út.

Kroppert, ft. -er, sk., = Kropdue.

Kroppulver dupt sem hestum er gefið við Krop (án ft.) b.

Kropſalat eins konar salát.

Kropſmitte það að hestur fær Krop (án ft.) b af öðrum hesti.

Krorettighed veitingaleyfi = leyfi til að hafa veitingahús (Kro A, a).

Kroſkilt titilbrík (sb. logtituli) eða annað veitingamark á veitingahúsi (Kro A, a).

Kroſtue borðstofa í veitingahúsi (Kro A, a).

Kroſøgning = Krogang.

Krovert = Kroholder.

Krud, ft. Kryder, kl., [sb. krydd], (úrelt), jurt: Ondt K. forgaaer ikke það lifir lengst sem hjúum er leiðast (málsh.).

Krud (líka ritað Krudt eptir framburði; sb. Grud og Grudt), án ft., kl., [sb. krot?], púður.

Krudbamp púðurreykur.

Krudflamme púðurblossi.

Krudforraad púðurbirgðir.

Krudhorn púðurhorn.

Krudkammer, 1) = Arkelie. — 2) innsti partur af bissuhlaupi.

Krudkarre = Krudvogn.

Krudkjelder púðurkjallari.

Krudkorn púðurkorn.

Krudkul kol sem eru höfð í púður.

Krudladning púður í bissu, púðurskot. — b) púðurfarmur.

Krudlugt púðurþefur.

Krudmaal ílát til að mæla púður í bissu.

Krudmine púðurgröf = sprengigröf.

Krudmølle vjel (mylna) sem púður er búið til í.

Krudplet púðurblettur (á hörundi).

Krudprøve það að reyna púður.

Krudprøver, ft. -e, sk., verkfæri til að reyna með púður.

Krudrende eldsmuga (smuga sem eldurinn er látinn læsa sig inn um í sprengigröf (Krudmine) eða brennuskip (Brander).

Krudrøg púðurreykur.

Krudſigte = Krudſold.

Krudſkib púðurskip.

krudſky hræddur við bissuskot, skothræddur.

Krudſold sáld sem haft er við púðurgerð.

krudſprænge púðursprengja (að sínu leyti eins og púðurskjóta, sb. púðurskotinn flakkarinn): K. Steen til Gjerder (púðursprengja grjót í garða).

Krudſvamp tundursveppur sem púðursalla er nuggað inn í.

Krudt sjá Krud (án ft.).

Krudtaarn púðurstöpull, (eða e-t sjerstakt) púðurhús.

Krudtønde púðurtunna.

Krudvogn púðurvagn.

Krukke, ft.-r, sk., [krukka, 655], krukka: Krukken gaaer ſaa længe til Vands, til den kommer hankeløs hjem (sb. hankeløs).

krukkedannet, [sb. danne], sem er eins og krukka í lögun.

Krukkehank handarhald á krukku.

krum, ft. -me, e., [sb. viðurnefnið krum-r og krumma], boginn, bjúgur: En k. Linie. En k. Næſe niðurbjúgt nef. — Óeiginl.: Gjøre ret det ſom er krumt (gera rjett úr röngu).

krumbenet bjúgfættur.

Krumbiil bjúgöxi.

krumbugtet = bugtet (sjá greinina um bugte).

krumbøiet, [sb. bøie], boginn, hálfboginn, kengboginn, bjúgur, álútur.

*Krumcirkel = Krumpaſſer.

krumdannet, [sb. danne], boginn, kengboginn, o. s. frv.

krumdreiet, [sb. dreie], undinn.

Krumfod boginn fótur.

Krumgang krókur (um veg).

Krumgavl ávalt gaflhlað.

Krumhals boginn eða undinn háls eða stútur.

krumhalſet, ft. -halſede, e., hálsboginn.

Krumhed, án ft., sk., bjúgleiki.

Krumholt, ft. -er, kl., skipsröng.

Krumhorn bjúghorn (sb. bjúgviðir hausa).

krumhornet bjúghyrndur, hringhyrndur.

krumhulet, [sb. hule], sem hvelft (sleikt) er úr.

Krumkage eins konar kryddkaka.

Krumkam bjúgur hárkambur (sem kvennfólk hefur í hári).

Krumkniv, a) bjúghnífur. — b) bjúgeggjaður sniðill. — c) grasajárn, eða þvíuml.

krumknæet, ft. -knæede, e., sem hnjen á eru bogin inn á við.

krumliniet, ft. -liniede, e., (sem er) með bjúgum línum: En k. Triangel.

krumløbende, [sb. løbe], sem liggur í bugðum, hlykkjóttur, krókóttur: Krumløbende Veie.

Krumme, ft. -r, sk., a) (brauð)moli: Krummer ere ogſaa Brød (orðskv.).; sb. ekki er autt þar sem hnoðrinn húkir, betra er lítið enn ekki neitt, kornið fyllir mæli(ri)nn, o. s. frv. — b) ungi(nn innan í brauðinu, P. Þ.).

krumme, ás. 1, beygja, sveigja: K. en Green. K. noget ſammen. K. ſig bogna, (svigna); sveigja sig og beygja.

Krumning, ft. -er, sk., það að krumme. — b) bugur, bugða, hlykkur, o. s. frv.

krumnæbbet (um fugl), sem hefur bogið nef.

krumnæſet, ft.-næſede, e., bjúgnefjaður (B. H), sem niðurbjúgt nef er á.

Krumpaſſer bjúghringill (Dr. Sch.).

krumpen, ft. krumpne, e., krepptur.

krumriflet, [sb. rifle], (sem er) með hvelfdum skorum.

krumrygget = krogrygget.

krumſkaftet bjúgskeptur.

Krumſlutning, sk., það að krumſlutte.

krumſlutte, ás., (um eins konar hegning), fjötra e-n í kuðung, (kuðunga?).

krumſnoet, [sb. ſnoe], hlykkjóttur.

Krumſpring það að bregða á leik, eða þvíuml. — Óeiginl., undanbrögð, vífilengjur.

Krumſtav bagall.

Krumtang beygitöng.

Krumtap boginn hjólgaddsendi.

Krumtømmer viður sem hafður er í rengur.

Krumvei = Krogvei.

krumvoxet, [sb. voxe], bjúgvaxinn, boginn í vexti.

krumvunden, [sb. vinde], = krumſnoet.

Kruſe (eða Kruus), ft. Kruſer, sk., liður á hári: Kruſer i Haaret. — b) felling á líni eða e-u þess kyns: Sætte Kruſer i en Halskrave. — c) hrukka: Gjøre Kruſer i Panden. — d) gjøre Kruus af een eða gjøre Kruſer for een hafa mikið við e-n.

kruſe, ás. 1, gera liði á: K. Haaret. — kruſet, sem e., hrokkinn: Kruſede Lokker eða kruſet Haar hrokkið hár. — b) ýfa: En ſagte Vind kruſer Vandet (sb. þegar golan grá gárar vatnið blá). — c) gera fellingar á: K. Kalvekrøs. — d) k. Hovedet paa een eða gjøre een Hovedet kruſet vera e-m til ama; reita e-n til reiði; eða þvíuml.

Kruſejern tangir til að kreppa með hár.

Kruſemynte (eins konar minta) *menta crispa.*

Kruſen, án ft., sk., það að kruſe.

Kruſenaal (fyrrum), eins konar prjónn til að kreppa með hár.

Kruſepind (fyrrum), eins konar verkfæri til að kreppa með hár.

Kruus sjá Kruſe.

Kruus, ft. Kruſe (fyrrum Kruus), kl., kanna: Drikke et K. Øl med een.

kruus, e., ekki haft nema sem fremri liður í samsettum orðum, hrukkóttur.

kruusbladet sem blöðin á eru með fellingum.

Kruusflor hlaupin slæða.

Kruushaar hrokkið hár.

kruushaaret hrokkinn = hrokkinhærður.

Kruushoved (í tali), a) maður sem er hrokkinhærður. — b) óeiginl., α) maður sem er einþykkur, þverhöfði. — β) funi.

Kruuskaal eins konar kál.

Kruuslaag könnulok.

Kruuslok lokkur sem liðast.

Kruusning, ft. -er, sk., það að kruſe.

kruusuldet, ft. -uldede, e., sem ullin á er hrokkin.

kry, ft. -e, e., hreykinn, maskinn: Blive k. ved (af) noget.

Kryb, ft. eins, kl., skriðkvikindi; kvikindi (í venjulegri merk.).

Krybbe, ft. -r, sk., stallur; jata (forn: eta); garði.

Krybbebider, ft. -e, sk., hestur sem nagar stallfjölina.

Krybberum = Krybbe.

Krybbønne eins konar Snittebønne (sb. krybe 1, e).

Krybdyr skriðkvikindi. — b) ferfætla.

krybe, krøb, krøben og krøbet, h. s., [krybe: krjúpa = drybe: drjúpa], 1) eiginl., krjúpa (fornt) = skríða, skreiðast: Barnet har begyndt at k. er farið að geta skriðið. Han krøb bag Sengen skreið á bak við rúmið. K. i Skjul hlaupa í felur. K. paa alle fire skríða á fjórum fótum. — K. (klifrast) over et Gjerde. — Han begynder at k. noget omkring hann er farinn að skríða á fótum eða skreiðast á fætur; (sb. rjátla). — b) smjúga: Ræven krøb ind i Hulen. — c) k. ind (um vefnað og prjónles) hlaupa, þófna. — d) k. ſammen α) t. a. m. af kulda, engjast saman. — β) af elli, ganga niður í jörðina. — e) (um plöntur), liggja með jörðunni: En krybende Stængel. — f) mora, vella: Oſten kryber af Mider. Kjødet kryber af Maddiker. — 2) óeiginl., gera sjer hneisu með of mikilli auðmýkt, (sb. smjaðra): K. for de Store (vera auðmjúkur við meiri menn). — b) vera auðvirðilegur: En krybende Stiil auðvirðilegt orðfæri.

Krybekrage eins konar stigi.

Kryben, án ft.!, sk., það að krybe (sb. Kryberi).

Kryber, ft. -e, kk., sigakeppur (silakeppur). — b) auðvirðilegur smjaðrari.

Kryberi, kl., auðvirðileg auðmýkt.

Kryberter, ft., eins konar ertur (sb. krybe 1, c).

Krybeſkytte skotlæðingur (Dr. Sch.).

Krybeſkytteri, kl., launskot (í annars manns landi).

kryderagtig, ft. -e, e., kryddlegur, krydd-.

Kryderbad bað í kryddvatni.

Kryderbrød kryddbrauð.

Kryderdrik kryddaður drykkur.

Kryderedike ölvínan sem stendur (eða hefur staðið) á kryddjurtum.

Kryderi, ft. -er, kl., krydd: Komme K. paa Maden.

Kryderiſkab kryddskápur.

Kryderkringle kryddhögld (eins konar kryddbrauð).

Kryderlugt kryddilmur.

Krydermad kryddaður matur.

Krydermyrte (eins konar trje) *myrtus pimenta* (sb. allehaande 2).

Krydernelliker, ft., negulnaglar.

Kryderoſt ostur með kryddjurtum í.

Kryderpoſe jurtapoki (sem lagður er á bólgu).

Kryderſkab = Kryderiſkab.

Kryderſmag kryddbragð.

Kryderthee eins konar seyði (te) af lækningajurtum.

Krydertvebak tvíbaka sem krydd er í.

Kryderurt kryddjurt.

Kryderval = Urtevand.

Kryderviin vín sem stendur (eða hefur staðið) á kryddjurtum.

Krydervæxt kryddplanta.

krydre, ás. 1, krydda: Krydrede Retter. K. (bæta) Maden med Peber (Salt). — b) óeiginl., bæta, gera e-ð þægilegra eða viðkunnanlegra: K. ſin Tale med Skjemt (hafa í ræðu sinni gamanyrði til skemmtunar). — 2) krydret, sem e., kryddlegur, krydd-: Krydrede Urter kryddjurtir. En krydret Smag kryddbragð.

Krydring, ft. -er, sk., það að krydre.

Kryds, ft. eins, kl., kross (sem mark): Sætte et K. ved noget gera kross við e-ð með penna eða ritblýi. — Paa K. á víxl. — b) spjaldhryggur á mönnum, en þó optar það sem honum samsvarar á dýrum.

Krydsbaad eltingaskúta.

Krydsbaand = Korsbaand.

Krydsbeen, a) (í manni), lendabein (P. Þ.; *os sacrum*). — b) hælrófubein (í skepnu).

Krydsbind umbönd í kross.

Krydsbom, a) = Vindebom. — b) krossspýtur sem liggja á efra stoðarenda (t. a. m. í hliði) og snúið verður.

Krydsbord borð á krossfæti.

Krydsbue = Korsbue.

krydsdannet, [sb. danne], (sem er) eins og kross í lögun.

krydſe, s. 1, 1) h. s., a) (sjaldh.), gera kross á pappír: K. ved et Sted i en Bog. — b) kelkja (fornt), beita, slaga: Skjøndt Vinden var ſtik imod, krydſede vi over paa fem Timer gátum við komizt yfir um á fimm stundum með því að slaga. — K. langs med en Kyſt. K. efter Sørøvere. — Einnig slaga á landi (sb. vakka, tölta, vera á vaðbergi; sömul. synda, í orðatiltæk. synda milli skers og báru). — 2) ás., a) k. ſig = k. 1, b. — b) liggja yfir um: Veiene k. hinanden liggja á víxl. — Óeiginl., t. a. m.: Tanker, ſom k. hinanden hugrenningar, sem fara hver í bága við aðra. — c) k. Arter (Racer) af Huusdyr láta tamdar dýrategundir blandast saman, koma upp kynbleudingum. — d) gera smáfellingar á: K. en Halskrave. — e) lagga: K. en Tønde.

Krydſer, ft. -e, a) sk., skip sem er að slaga (beita, kelkja). — b) kk., sá sem er að slaga e-rstaðar á landi (spæjari, njósnari, njósnarmaður, eða þvíuml.).

Krydsfod krossfótur (t. a. m. undir borði eða stól): Et Bord paa K.

Krydsforbind, kl., þess konar múrsteinahleðsla að hinir efri steinar binda hina neðri.

Krydshammer eins konar múrsleggja.

Krydsholt (líka Krøsholt), kl., eins konar laggaraverkfæri.

Krydshug krosshögg.

krydshvælvet, [sb. hvælve], sem er með krosshvolfi.

Krydshvælving = Korshvælving.

Krydshøvl (sjaldh.), eins konar lokar (sb. krydſe 2, e).

Krydsild bissuskot er ganga á víxl.

Krydsjern eins konar laggaraverkfæri (sb. krydſe 2, e).

Krydsknokkel = Krydsbeen.

krydslam sligaður.

Krydslamhed, án ft., sk., það að vera sligaður.

krydsløbende, [sb. løbe], sem rennur (liggur) í kross (á víxl): K. Veie.

Krydsning, ft. -er, sk., það að krydſe.

Krydspind krossteinn (teinn sem er krosslagður við annan tein).

Krydspunkt sá depill þar sem tvær línur ganga á víxl.

Krydspæl staur sem er lagður á víxl við annan.

Krydsraa eins konar skipsrá.

Krydsrem lend-ól.

Krydsſeil eins konar segl.

Krydsſnit = Korsſnit.

Krydsſpil eins konar vindás.

Krydsſpor veiðidýrs ferill er liggur í krákustig.

Krydsſpring það að stökkva upp og slá fótunum á víxl í loptinu.

Krydsſtang eins konar biti á skipi.

Krydsſting nálspor sem ganga á víxl.

Krydsſtreg krossstryk.

Krydsſøm eins konar saumur (á fötum).

Krydstog ferð skips eða skipa á e-n stað til að slaga þar.

Krydstræ trje sem er lagt yfir um annað trje.

Krydstøile eins konar beizli á tvo hesta (krosstaumabeizli).

Krydstømme = Krydstøile.

Krydsvei = Korsvei.

krydsviis, ao., á víxl, í kross.

Krydsvinde eins konar vindás.

Krykke, ft. -r, sk., hækja: Gaae ved K.

krykkedannet, [sb. danne], sem er eins og hækja í lögun.

Krykkegang það að ganga við hækju(r).

Krykkekjerling (sjaldh.), hækjukerling.

Krykkekors (á skjaldmerki), kross sem er svipaður hækju.

Krykkemand (sjaldh.), hækjukarl (B. H.)

Krykkeſtav = Krykke.

Krykkeſtok stafur sem líkist hækju.

krympe, s. 1, 1) ás., a) hleypa (t. a. m. klæði): K. Klæde. — b) k. ſig engjast saman: K. ſig ſom en Orm. K. ſig af Kulde. — Óeiginl.: K. ſig ved (sjaldnar for) noget kveinka (kinoka) sjer við e-ð. — 2) h. s., k. ſammen hlaupa (t. a. m. um klæði), skorpna.

Krympekraft það að geta hlaupið eða þófnað: „Uldens K.“

Krympler, ft., hlykkjóttar renglur.

Krympling, kk. eða sk., kreista = apturkreista.

Krympning, ft. -er, sk., það að krympe.

*Kryptkirke = Kraftkirke.

*Krypto-, sem fremri liður af samsettu orði, laun-, (leynilegur).

Kryſt, ft. eins, kl., kreisting: „Hvilket Favntag, hvilket K.!“ (hjer: það að líma e-n að sjer; sb. Hjertekryſt).

*Kryſtal (líka Kriſtal), ft. -ler, sk., a) = Bjergkryſtal. — b) kristallur (steinn eða e-ð þvíuml. sem er svo lagað af náttúrunni, að það er með eggjum, hliðum og hornum).

*kryſtalagtig, ft. -e, e., svipaður kristalli: Kryſtalagtige Former.

*Kryſtalform kristallslögun.

*Kryſtalglas eins konar gott og skært gler.

*Kryſtalgrube glerhallanámur.

*Kryſtalhinde ein af himnunum í auganu.

*kryſtalklar hreinn og tær.

*Kryſtallindſe (partur augans) *lens crystallina.*

*kryſtalliſere, ás. 1, í k. ſig og kryſtalliſeres fá kristallslögun (eggjar, horn og hliðar).

*Kryſtalliſering, ft. -er, sk., það að kryſtalliſeres (sb. kryſtalliſere).

*kryſtalliſk, ft. -e, e., sem er með kristallslögun.

*Kryſtallographie, sk., kristallafræði.

*Kryſtalſalt salt sem finnstmeð kristallslögun.

*Kryſtalſpath eins konar steinn sem er svipaður glerhalli.

kryſte, ás. 1, [sb. kreista og þrýsta], kreista: K. eens Haand. K. een i ſine Arme kreista (faðma) e-n upp að sjer, líma e-n að sjer. K. Saften af en Drue.

Kryſter, ft. -e, kk., kveif, mannskræfa.

Kræ, ft. eins, kl., skepna, kind, kvikindi.

Kræft, án ft., sk., krabbamein, átumein. — b) visnun í trjám.

kræftagtig, ft. -e, e., sem er nokkurs konar átumein.

Kræftbyld krabbameinskýli, átumeinskýli.

Kræftknude þrimill sem er upptök átumeins.

Kræftmiddel lækning við átumeini.

Kræftſaar opið átumein.

Kræftſalve smyrsli við átumeini.

Kræftſkade opið átumein.

Kræftvand vatn sem átumein eru fægð með.

Kræge, ft. -r, sk., (eins konar trje) *prunus insititia.*

Kræk, sk., = Kryb.

Kræmmer, ft. -e, kk., smásölumaður, (mangari, Björgv. býjarsk.).

Kræmmeraand mangarabragur.

Kræmmerdreng = Boddreng.

Kræmmereg meitilsegg. — b) um annað enn hnífa og þvíuml.: Diſſe Terklæder have endnu deres K. (eru óþvegnir enn).

Kræmmerfolk, ft., smásölufólk, mangarafólk.

Kræmmerhuus brjefstikill (Dr. Sch.).

Kræmmerkone kona smásölumanns eða mangara. — b) kona sem er smásölumaður eða mangari.

*Kræmmerlatin hrognalatína.

Kræmmerlaug smásölumannalag, mangaralag.

Kræmmerleie, kl., sölumanna-aðsetur, mangara-aðsetur.

Kræmmermærke merki sem smásölumenn eða mangarar setja á varning sinn (til minnis um verðið, o. s. frv).

Kræmmerregning reikningur um smávarning.

Kræmmerſvend = Krambodſvend.

Kræmmervægt vikt er tíðkast hjá smásölumönnum eða möngurum: K. og Apothekervægt.

krænge, s. 1, 1) ás., a) snúa e-u um: K. en Handſke. K. en Strømpe; sb. brjóta á hæl. K. et Ærme af fletta ermi af handleggnum. — b) flá, (sb. birkja): K. en Hare. — c) k. et Skib láta skip fletja. — 2) h. s.: Skibet krænger skipit (þol.) fletur.

Krængning, ft. -er, sk., það að krænge.

krænke, ás. 1, [krenkja], a) spilla e-u, rjúfa (óeiginl.), ganga á (t. a. m. grið), gera á hluta e-s, o. s. frv.: K. eens gode Navn og Rygte spilla mannorði e-s. K. eens Rettigheder krenkja rjett e-s (Hist. I, 437). K. Retten halla rjettu máli. — b) særa (óeiginl.), skaprauna e-m: Det krænkede ham (honum sárnaði, honum gramdist), at ſee ſig tilſideſat. — c) leggjast með konu: K. en Mø.

Krænkelſe, ft. -r, sk., það að krænke (rof; rangindi; skapraun, o. s. frv.).

Kræs, kl. (?), [e. o. kræs f. krás, eins og gæs f. gás, gætt f. gátt], krás, kræsingar, sælgæti.

kræſe (har), h. s. 1, [kræsa], bera fram kræsingar: K. (eða k. op) for een gæða (tigla) e-m.

kræſelig, ft. -e, e., [kræsilig-r], ljúffengur, lostætur, gómsætur.

kræſen, ft. kræsne, e., a) matvandur. — Óeiginl., vandlátur: Være k. i ſit Valg. — b) (sjaldh.) = kræſelig.

kræve, ás. 1, [krefja], krefja e-s, æsta e-s, heimta: K. ſin Løn heimta kaupið sitt. K. det, man har tilgode. K. Skatter ind heimta saman skatta. K. Regnſkab af een eða k. een til Regnſkab krefja e-n skynsemdar. K. een for noget krefja e-n e-s, heimta e-ð að e-m.

Kræven, án ft., sk., það að kræve (heimta, heimting, sb. Krav).

krøbbel, e., krepptur (um mann).

Krøbbelgang skjökt.

krøbbelſlaae, ás., berja e-n til óbóta.

Krøbbeltræ trje sem kyrkingur er í.

Krøbbelvæxt (sjaldh.), það að vera afstirmi, (sb. kyrkingur).

Krøbling, ft. -er, kk., [krypplíng-r], krypplingur, (sb. kararmaður): Blive til en K. Slaae een til K. berja e-n til óbóta.

krøge, s. 1, [sb. krækja], 1) h. s., bogna, svigna. — 2) ás., a) beygja, sveigja: K. en Green. — b) erja með þess háttar plóg er Danir kalla Krog (Krog e).

Krølerter, ft., soðnar baunir óstappaðar.

Krølhaar, ft., stælt hrosshár sem haft er í dýnur og þvíuml.: Et Krølhaars Stoleſæde.

krølhaaret = kruushaaret.

Krølle, ft. -r, sk., [sb. krækla], 1) hrukka, brot, liður: Der er kommet Krøller i (það eru komnar hrukkur — er komið brot — á) Tøiet. Lægge en K. (brjóta blað) i en Bog. Sætte Krøller i Haaret kreppa hárið (á e-m); einnig: snúa brjefvindla í hár sjer. Haaret ſlaaer Krøller (hárið hrökkur) i Nakken. — 2) gróðareitur (á spilaspjaldi): Skrive (ſætte) i Krøllen.

krølle, s. 1, 1) ás., a) (um föt og þvíuml.), böggla: K. ſine Klæder. — b) (um hárið), α) kreppa, setja liði á: K. Haaret. — β) k. ſig hrökkva, liðast: Hendes Haar krøller ſig af Naturen. — 2) h. s., hrökkva (um hár): Barnets Haar krøller af ſig ſelv hárið á barninu er hrokkið.

Krøllejern = Kruſejern.

krølnakket, ft. -nakkede, e., hrokkinn í hnakkanum.

Krølſkæg (sjaldh.), hrokkið skegg.

Krølſtraa smáhálmur.

*Krønike, ft. -r, sk., annáll: Middelalderens Krøniker. — b) (í tali), samsetningur = skröksaga.

*Krønikeſkriver annálaritari.

Krøs, ft. eins, kl., garnhimnur (*mesenterium*). — b) = Kalvekrøs b.

Krøsaare garnhimnuæð.

Krøsbetændelſe garnhimnubólga.

Krøshinde garnhimna.

Krøsholt sjá Krydsholt.

Krøskjertel garnhimnueitill.

Krøsnerve garnhimnutaug.

Kube, ft. -r, sk., [kúpa], = Bikube a. Sb. Qværnkube; Aalekube.

Kubebinder sá sem ríður býflugnabú (úr hálmi).

Kubehul = Flyvehul.

Kubemager, ft. -e, kk., = Kubebinder.

Kubetag eins konar þak yfir býflugnabúi. — b) efri hluti býflugnabús.

Kudſk, ft. -e, a) sk., (úrelt), kerra. — b) kk., vagnstjóri: Tjene for K. vera vagnstjóri (hjá e-m).

Kudſkebræt vagnstjóraskör.

Kudſkehynde seta sem vagnstjóri situr á.

Kudſkekappe vagnstjórakápa.

Kudſkeſæde vagnstjórasæti.

kue, ás. 1, [kúga], kúga.

Kuen, án ft., sk., það að kue (kúgun).

Kuf, sk., eins konar hafskip.

Kugle, ft. -r, sk., [sb. kúla], hnöttur: Jorden er en K. er hnöttótt. Kuglen i Kegleſpil. — b) kúla: Kugler og Krud.

Kuglebane braut hnattar eða kúlu.

Kugleblomſt (sjaldh.), hnöttótt blóm.

Kuglebly kúlnablý.

Kuglebøſſe kúlubissa; sjer í lagi = Riffel.

kugledannet, [sb. danne], hnöttóttur.

kuglefaſt sem stenzt kúlur: En k. Muur.

Kugleflate hnöttur utan (yfirborð hnattar).

Kugleflugt ferð á kúlu: Beregne Kugleflugtens Haſtighed.

Kuglefod hnöttóttur fótur (t. a. m. undir skáp).

Kuglefoder kúlu-umvaf (svo að kúla fylli út í bissuhlaupið).

Kugleform hnattarlögun. — b) kúlnamót (til að steypa kúlur í).

kugleformet, [sb. forme], = kugledannet.

kuglefri sem kúlur vinna ekki á.

kuglehvælvet, [sb. hvælve], sem er með kringlóttu hvolfi.

Kuglehvælving kringlótt hvolf.

Kuglekammer kúlnaklefi (á skipi).

Kuglekiſte kúlnakista.

Kuglekrands kaðalhringur sem kúlur eru lagðar í á þilfari.

Kugleladning kúluskot (í bissu).

Kuglelygte hnöttótt skriðbytta.

Kuglemaal áhald til að mæla með kúlur.

Kugleovn ofn sem fallbissukúlur eru heittar í.

Kugleplaſter = Kuglefoder.

Kuglepoſe kúlnapoki, kúlnaskjóða.

Kugleprøver, ft. -e, sk., = Kuglemaal.

Kugleregn ógurleg kúlnaskothríð, kúlnadrífa.

Kugleriffel = Riffel.

Kugleriſt kúlurist (rist sem kúlur eru heittar á).

kuglerund öldungis hnöttóttur.

Kugleſaar sár af kúlu.

Kugleſkee, a) verkfæri til að ná kúlum úr holdi. — b) áhald til að bera glóandi kúlur á (kúluberi).

Kugleſkud kúlnskot, kúludrag.

Kugleſnit (í mælingafr.), hnattsneið.

Kugleſpil eins konar leikur.

Kugleſtøber sá sem steypir kúlur.

Kugleſtøberi kúlusteypa (staður þar sem kúlur eru steyptar).

Kugleſtøbning kúlusteypa (það að steypa kúlur).

Kugletang töng til að ná kúlum með út úr sárum.

Kugletrækker, ft. -e, sk., verkfæri a) til að draga kúlur með út úr sárum. — b) til að draga hleðsluna með út úr fallbissum.

Kuglevalg kúlnakosning.

Kuglevægt kúluþyngd.

*Kujon (líka Cujon), ft. -er, kk., geit = raggeit, bleyðimaður.

*kujonere, ás. 1, kúga, mokka.

*Kujonerie, kl., heigulskapur, gunguskapur.

Kuk, sk., = Gjøg.

kukke (har), h. s. 1, (um gauk), kvaka: K. ſom en Gjøg kvaka sem gaukur.

Kul (líka ritað Kuld, nafn, [e. o. kull-r f. koll-r], (úrelt), kollur.

Kul, ft. eins, kl., [e. o. kul f. kol], kol: Svie K. svíða (brenna, Grágás, Nj.) kol. Brænde K. brenna (=svíða) kol; brenna kolum.

Kulaſke kola aska.

Kulax = Brandax.

kulblandet, [sb. blande], sem kol eru í (= saman við, innan um).

Kulbrud = Steenkulsbrud.

Kulbrænde = Kulved.

Kulbrænder, ft. -e, kk., = Kulſvier.

Kulbrænding kolbrenna (Fyrb.), kolgjörð (Vilk.).

Kulbækken glóðarker, eldker, eldberi.

Kuld sjá Kul (kollur).

Kuld, ft. eins, kl., öll þau börn sem getin eru í sama hjónabandi: To K. Børn. Børn af førſte K. börn með fyrri (fyrstu) konunni eða með fyrra (fyrsta) manninum. Lyſe een i K. og Kjøn ættleiða (arfleiða) e-n (sem er barn manns). — b) hópur sem er borinn (gotinn, o. s. frv.) í einu: Et K. Griſe. Griſe af eet K.

Kuld [sb. kul], sjá Kulde.

Kuldamp kolagufa, kolareykur, kolasvæla.

Kulde (Kuld fornl.), án ft., sk., [kuldi], 1) eiginl., a) kuldi: Vandets K. — En ſtærk (ſtreng, gjennemtrængende) K. mikill kuldi, herpingskuldi, gaddharka, nepja, næðingur, o. s. frv., (eptir því hvernig á stendur). — b) hrollur, kuldahrollur: Faae Kulden efter Heden. — c) kalda, beinverkir, eða þvíuml.: Være fuld af K. i Kroppen. — 2) óeiginl., a) fáleikar, fæð: Modtage een med K. taka e-m fálega. — b) það að manni bregður ekki, stilling: Med K. gik han Dødsfaren imøde.

Kuldegrad kuldi = það hversu kalt er: Under denne K. (í þessum kulda = þegar svona er kalt) fryſer Qvægſølvet.

Kuldegyſen = Kuldegysning.

Kuldegysning hrollur, kölduflog.

kuldet (líka ritað kullet), n. kuldede, e., [kollótt-r], a) kollóttur: En k. Ko. Orðskv.: Det er vel, at Stakke fik ikke Hale og k. Ko Horn guð gerði vel, að hann gaf ekki ciknum (ægum) uxa horn. — b) sköllóttur. — c) snubbóttur á að sjá: En k. (þ. e. stöpullaus) Kirke. Et k. Taarn turn sem engin stöng er upp af, eða þvíuml.

Kuldfriſkning, sk., (í Norv.), vaxanda frost og blotar á milli.

kuldfroſſen, [sb. fryſe], = forfroſſen.

kuldkaſte, a) eiginl., steypa e-u, umturna e-u. — b) óeiginl., ónýta, (sb. bakferla, hrinda e-u): K. et Teſtament. K. en Plan.

Kuldkaſtning, sk., það að kuldkaſte.

kuldlyſe, ás., = lyſe i Kuld og Kjøn (sb. Kuld a).

Kuldlysning, sk., það að kuldlyſe.

Kuldrager, kk., sá sem ber kol (t. a. m. þegar verið er að ferma skip eða afferma).

Kuldrift notkun steinkolanáms.

kuldſeile, a) h. s., sigla sig í kaf: Han havde nær kuldſeilet. — b) sjaldh., ás., sigla skip í kaf: K. et Skib.

Kuldſeiling, sk., það að kuldſeile.

kuldſkjær, ft. -e, e., [ſkjær annaðhvort = ſkær, eða af skjarr], kulvís, hjartkæll.

Kuldſkjærhed, án ft., sk., kulvísi.

kuldſlaae, ás., taka úr e-u kaldakulið: Kuldſlagen (ylnuð) Melk.

Kuldſot (sjaldh.), veikindi sem koma til af kulda.

kuldſveden, [sb. ſvide], kalinn (um jurtir): K. Sæd.

Kule, ft. -r, sk., gryfja: Grave (kaſte) en K.

kule, ás. 1, (sjaldh.), götva, dysja, kasa.

Kule, sk., = Kuling.

kule (har), h. s. 1, hvessa, gusta: Det begynder at k. op (sb. rífa sig upp). En friſk, kulende Vind (sb. blásandi byr).

kulegrave sjá kuulgrave.

Kulegraver sá sem grefur gryfjur.

Kulemøg mykja sem geymd er í gryfjum.

Kuleveir rosaveður.

Kulfad málmílát sem brunnin kol eru lögð á.

Kulfløts steinkolafló (í jörðu).

Kulfører sá sem flytur kol (á vagni).

Kulgang steinkolagöng (í jörðu; sb. Gang C, 2).

Kulgløder, ft., kolaglæður.

Kulgrube steinkolanámur.

Kulhandler, ft. -e, kk., kolasölumaður.

Kulhuus kolahús (sem kol eru geymd í).

Kulild kolaeldur.

Kuling, sk., kul (sb. fær hann fagrt kul af landinu), kylja, gustur: Vi fik en ſtærk K. það rak á fyrir okkur hvassviðri.

Kulk, sk., a) kok. — b) sopi, gúlsopi: Tage en god K.

kulke, s. 1, a) ás., svolgra, sloka: K. af Flaſken. — b) h. s., um það hljóð sem verður þegar svolgrað er, eða þvíuml.

Kulkjelder kolakjallari.

Kulkube riðinn skrokkur (stokkur) á kolavagni.

Kulkurv vandlaupur sem kol eru borin í.

Kullag = Kulfløts, Kulgang.

Kuller, ft. eins, sk., ísa *gadus aeglefinus.*

Kuller, án ft., sk., eins konar hrossaveiki sem ýmist er með æði (den gale K.) eða með doða (den ſtille K.). Heitir Flyvekuller þegar hún kemur að með kippum, Solkuller þegar hún kemur til af of miklum sólarhita, o. s. frv.

kullerſk, ft. -e, e., (um hest), sem hefur þá veiki er Danir kalla Kuller.

Kullerſtald hesthús handa þeim hrossum er hafa Kuller.

kullet sjá kuldet.

Kulmand, a) = Kulſvier. — b) = Kulfører.

Kulmile kolaviðarbuðlungur.

Kulmine = Kulgang.

Kulmule, sk., (eins konar fiskur) *gadus carbonarius.*

kulmørk koldimmur.

Kulovn eins konar ofn.

Kulpande = Ildpande.

Kulpulver koladupt.

Kulrager, ft. -e, sk., skörungur til að skara með í kolum.

kulre, h. s. 1, (um hross), líta út fyrir að vera að fá þá veiki sem Danir kalla Kuller.

Kulſkib kolaskip.

Kulſkipper sá sem ræður fyrir kolaskipi.

Kulſkriver sá sem hefur á hendi kolareikninga (t. a. m. í málmnám).

Kulſlukker verkfæri til að slökkva með í kolum.

kulſort, [kolsvart-r], kolsvartur.

Kulſted kolagröf.

Kulſteg kjöt sem steikt er á kolaeldi.

Kulſtift oddmjótt kol sem pentarar hafa.

Kulſtof kolafrumefni.

*Kulſtofgas = Kulſyregas.

Kulſtøv koladupt. — b) steinkolamylsna.

kulſuur sem kolsýra (Kulſyre) er í.

Kulſvier, ft. -e, kk., kolamaður.

Kulſvierhytte kolamannskofi.

Kulſvieri, kl., = Kulbrænding.

Kulſviertro hugsunarlaus trú.

Kulſyre kolsýra.

*Kulſyregas kolsýra sem lopt.

kulſyret, [sb. ſyre], sem kolsýra er í.

Kulſæk kolapoki.

Kultorv kolatorg (þar sem kol eru seld).

Kultønde kolatunna.

Kulved, [kolvið-r], kolviður (Grágás).

Kulvogn kolavagn.

Kulværk steinkolanámur.

Kumme, ft. -r, sk., djúp skál, djúpur bolli. — b) kringlóttur stampur, einkum til að setja undir bunuvatn eða vatn úr vatnssug. Sb. Vandkam.

Kummen (líka ritað Kommen), án ft., sk., kúmen *carum carvi.*

Kummenbrændeviin kúmensbrennivín.

Kummenhave kúmensreitur.

Kummenskringle eins konar brauðhögld með kúmen á.

Kummer, án ft., sk., hugar-angur, böl, sút, harmur, tregi, (sb. Græmmelſe, Bedrøvelſe, Sorg).

kummerblandet, [sb. blande], = ſorgblandet: „K. Fryd".

kummerfri = ſorgfri.

kummerfuld = ſorgfuld.

kummerlig, a) ft. -e, e., aumur, aumlegur, bágur, vesall, vesaldar-: Et kummerligt Udkomme. — b) sem ao., aumlega, báglega: Nære ſig k. eiga í basli (bágindum, volæði).

kummerløs = kummerfri.

kummerplaget, [sb. plage], mæddur.

kummerſaaret, [sb. ſaare], sorgbitinn.

kun, ao., a) ekki nema, að eins, (einungis, alls): Han gjør det k. af Frygt hann gerir það af öngvu nema (öngvu öðru enn) ótta eða af eintómum ótta; honum gengur ekkert annað til, enn ótti. Jeg var der k. een Gang jeg hef ekki komið þar, nema einu sinni. Jeg eier k. (á ekki nema, á ekki meira enn, á alls) een Rigsdaler. Der blev k. een tilbage það varð ekki nema einn eptir. Han er k. ſexten Aar ekki nema sextán vetra. Han tillod ham at gaae ud; men k. (en þó ekki nema) midt om Dagen. Det bliver k. værre deraf það gerir ekki annað, enn vesna við það. — Naar k. det mindſte rører ſig óðara enn nokkur ögn bærist. — b) í efa eða ósk eða þvíumlíku: Jeg veed k. ikke (jeg veit ekki), om en ſaadan Rettighed er billig. — Derſom han k. ei bliver vred það vildi jeg, (að) hann yrði (nú) ekki reiður! — Jeg vil tillade det; k. at (jeg vil leyfa það; en þá má; eða jeg vil leyfa það, með því móti, að) Ingen ſaa misbruger denne Frihed. — c) í leyfi: Gaa k. foran (þjer er óhætt að fara á undan eða far þú á undan); han kommer nok efter. Lad ham k. komme (láttu hann koma eða honum er vel komið að koma), om han tør.

kund, e., [kunn-r], (úrelt), kunnur.

kundbar, ft. -e, e., alkunnugur: En k. Sag. Gjøre noget kundbart gera e-ð kunnugt, birta (auglýsa) e-ð.

Kundbarhed, án ft., sk., það að vera kundbar (sb. hámæli).

Kunde, ft. -r, kk., sá skiptavinur (kaupunautur) annars vem vanur er að kaupa að (hjá) honum: Han er een af mine Kunder.

kundgjøre, [kunngjöra, á ísl. skjali 1375], kunngjöra, sb. bekjendtgjøre, forkynde: K. noget for Folket lýsa e-u yfir.

Kundgjørelſe, sk., birting, auglýsing.

Kundſkab, ft. -er, sk., a) (úrelt), kunnleikar = kunningsskapur. — b) = Efterretning b: Bringe (give) K. om noget inna (greina, skýra) frá e-u. Indhente K. om noget grennslast eptir e-u. — c) vitneskja, kynning (t. a. m. gaf guð honum kynning síns nafns), kunnleiki (t. a. m. Glúmr ... kvað sèr á þessu engan kunnleika vera), fróðleikur, (sb. kunnátta, þekking): K. om en Ting vitneskja um e-ð, kynning e-s. K. i en Ting kynning e-s. En Mand af mange Kundſkaber mikill fróðleiksmaður, margfróður maður. — d) vitnisburður: En Haandværkſvends K. — e) (úrelt), njósn: Gaae paa K.

Kundſkaber, ft. -e, kk., = Speider.

Kundſkabsdrift fróðleiksfýsn.

Kundſkabsfrugt fróðleiksávöxtur.

kundſkabsgridſk sólginn í fróðleik.

Kundſkabsmand (sjaldh.) = Speider.

kundſkabsrig fróður, vel að sjer.

Kundſkabsvæſen allt sem til fróðleiks heyrir.

kunne [kunna], kan [kann], kunde [kunna, kunni], kunnet [kunnat], h. s. (har), a) kunna = mega = geta: Jeg vil gaae ſaa langt jeg kan svo langt sem jeg get (kemst). At ville er eet, at k. et andet (sb. margur segir: Ef jeg get). Den Steen, man ei kan løfte, maa man lade ligge það er bezt að sníða sjer stakk eptir vexti, (sb. reisa sjer hurðarás um öxl). Hvad een ikke kan, det k. flere margar hendur vinna ljett verk. Han kunde have været her for længe ſiden hann gæti verið kominn (hefði getað komið) fyrir löngu. — Han kan være henved 40 Aar gammel hann er, á að gizka, um fertugt. — Saaledes kan en retſkaffen Mand ikke handle slíkt gerir enginn vandaður (alminnilegur) maður. Man kan ikke fordre meer af ham það verður ekki meira af honum heimtað, það er ekki meira af honum heimtandi. Det kan ingen forbyde mig það á enginn með að banna mjer það. Han kunde ikke andet hann komst ekki hjá því, hann gat ekki hliðrað sjer hjá því. — b) mega: Han kan gaae naar han vil. — Du kan troe mig (þú mátt trúa mjer til þess), han er ikke din Ven. — c) kunna, α) k. dandſe kunna að dansa. K. godt ride kunna vel að ríða; sb. vera vel hestfær. — β) k. Græſk kunna grísku. K. noget udenad kunna e-ð utanbókar. Dette Barn kan meget for ſin Alder veit mikið (er vel að sjer) á þeim aldri.

*Kuppel, ft. Kupler, sk., = Kuglehvælving, Hjelmtag.

kure, h. s. 1, [kúra?], kúra: Hønen kurer over ſine Kyllinger. Sidde hjemme og k. hýrast heima.

Kure, kk., (úrelt), varðmaður.

Kurre, ft. -r, sk., snurða, gálma. — Der er kommet en K. paa Traaden imellem dem það er kominn í þá uppstyttingur.

kurre, h. s. 1, (sjaldh.), snurða, gálma: Traaden kurrer.

kurre (har), h. s. 1, (um dúfu), kvaka.

Kurren, sk., það að kurre: Duernes K. (dúfnakvak).

Kurv, ft. -e, sk., (karfa, þ. e) vandlaupur, tægja: Binde (flette) Kurve ríða vandlaupa. — Give een Kurven hryggbrjóta e-n (þ. e. neita e-m). Faae Kurven vera hryggbrotinn, láta hryggbrjóta sig.

Kurvearbeide það sem riðið er úr tágum: Kurvearbeidet paa en Vogn.

Kurvebinder = Kurvemager.

Kurvebro brú úr limi (yfir díki eða mýrar).

Kurvefading vagnskrokkur riðinn úr tágum.

Kurveflaſke flaska eða glas sem riðinn er vandlaupur utan um.

Kurvefletning það að ríða vandlaupa.

Kurvefletter, ft. -e, kk., = Kurvemager.

Kurvehank handarhald á vandlaup.

Kurvekram sjer hvað smávegis sem riðið er úr tágum.

Kurvemaatte tágamotta.

Kurvemager, ft. -e, kk., sá sem ríður vandlaupa.

Kurvepiil píll sem limarnar á eru góðar til að ríða úr.

Kurveqviſt tág sem höfð er í vandlaup eða þvíuml.

Kurveſeng rúm riðið úr tágum (vandrúm).

Kurveſting eins konar saumur: Mærke Linned med K.

Kurvevogn vagn riðinn úr tágum (vandvagn).

Kurvevugge vagga (rugga) riðin úr tágum (vandvagga)

Kurvfuld, sk., fullur vandlaupur, full tægja: En K. Hø.

kuſke, ás. 1, (í tali), hasta á (t. a. m. hund). Óeiginl. hafa e-n í skefjum.

Kutter, ft. -e, sk., eins konar herskúta.

Kutting, ft. -er, sk., kútur undir brennivín.

kuulgrave (líka kulegrave) snúa um jarðveg svo að svörðurinn fúni.

Kuulgravning, sk., það að kuulgrave.

Kux, ft. -er, sk., partur af nám (námum).

kydſk, ft. -e, e., skírlífur, (sb. blufærdig).

Kydſkhed, án ft., sk., skírlífi, hreinlífi (í orðinu hreinlífismark, 625; sb. Blufærdighed).

kyle, ás. 1, henda (þeyta) e-u: K. noget ud af Vinduet.

Kylling, ft. -er, sk., [kjúkling-r], hænuungi.

Kyllingebræt borð (fjöl) með holum sem hænuungum er gefið í.

Kyllingebuur hænuungahús.

Kyllingehøne (líka Kyllinghøne) hæna með ungum.

Kyllingemad það sem hænuungum er gefið.

Kyllingeſorg smávandræði.

Kyllingetid sá tími árs þegar einkum er vant að koma upp hænuungum.

Kyllinghøne sjá Kyllingehøne.

Kynde, án ft., sk., [sb. kynni], (úrelt), a) kunnandi (kvk.) = kunnátta, fróðleikur. — b) kunnleikar = kunningsskapur.

kynde, ás. 2, [kynna], (úrelt), birta, lýsa e-u yfir.

Kyndelmiſſe, [kyndilmessa], kyndilmessa.

Kyndelmiſſeknude (í almúgatali), kyndilmessufrost.

Kynder, ft., ljettasótt.

kyndig, ft. -e, e., [e. o. kynnig-r t. kunnig-r; sb. kyndug-r], kænn við e-ð (sb. mjök kænn með orrostu), sem er vel að sjer, (sb. kunnugur e-u): Være k. i en Videnſkab. — b) (sjaldh.), alkunnugur: En k. Sag.

Kyndighed, sk., það að vera kyndig a (kunnátta, skynbragð, fróðleikur).

Kynding, ft. -e, kk., [sb. kunningi], (fornl.), = bekjendt II.

Kype, ft. -r, sk., stór litunarketill.

Kyper, ft. -e, kk., = Viinkyper.

*Kyrads, ft. Kyradſer, (líka Kyras, ft. Kyraſſer), sk., bolhlíf úr járni eða leðri, (sb. spangabrynja).

Kyras sjá Kyrads.

*Kyraſſeer, ft. Kyraſſerer, kk., riddari sem hefur Kyrads.

*Kyraſſeerheſt hestur þess konar riddara.

*Kyraſſerer, ft. -e, kk., = Kyraſſeer.

Kys, ft. eins, kl., koss: Byde (give) een et K.

Kyſe, ft. -r, sk., eins konar kvennhattur.

kyſe, køs (líka kyſede, kyſte), kyſet, ás., fæla, hræða, (sb. skjóta e-m skelk í bringu): K. Tyve bort. K. een fra noget.

kyſſe, ás. 1, [kyssa], kyssa, (sb. minnast við, hverfa til e-s): K. een paa Munden. Han kyſſede hendes Haand kyssti á höndina á henni. — kyſſes kyssast.

kyſſekjær = kyſſelyſten.

Kyſſeleg kossaleikur (eins konar Selſkabsleg).

Kyſſelyſt löngun til að kyssa.

kyſſelyſten gefinn fyrir kossa.

Kyſſen, án ft., sk., það að kyſſe (kossagangur, kossaflenns).

kyſſeſyg ólmur í kossa.

Kyſt, ft. -er, sk., strönd, (sb. strindi í skáldskap): Seile langs med Kyſterne.

Kyſtbaad smáskip sem látið er ganga með landi fram.

Kyſtbefalingsmand foringi fyrir landvarnarliði (við sjó).

Kyſtfarer skip sem vant er að ganga með landi fram. — b) skip sem fer til Gíneu (í suðurálfu).

Kyſtfart skipaferðir með landi fram.

Kyſtfiſkeri fiskiveiðar skammt undan landi.

Kyſtflod stutt á sem rennur í sjó.

Kyſthandel verzlun á sjóarströnd.

Kyſtladning farmur sem fluttur er með landi fram.

Kyſtland strandmikið land, land sem liggur við sjó.

*Kyſtmilits = Kyſtværn b.

Kyſtſeilads = Kyſtfart.

Kyſtſtad borg við sjó, (sb. sæborg, Fms. XI, 75).

Kyſtſtrækning partur strandar.

Kyſttog ferð með landi fram.

Kyſtvagt = Strandvagt.

Kyſtvogter strandvörður.

Kyſtværn allt sem til strandvarnar (landvarnar við sjó) heyrir: Sætte Kyſtværnet i god Stand. — b) landvarnarlið (við sjó), strandvarnarlið: Anføre Kyſtværnet.

kælve, h. s. 1, [kelfa], kelfa (Gþl. 504), bera (um kú): Koen har kælvet i Dag.

Kælvetid tal (kýr).

kæmme (líka ritað kjæmme), ás. 1, [kemba], kemba: K. ſit Haar. K. Uld.

Kæmmekam lúsakambur.

Kæmmen, án ft., sk., það að kæmme (kembing).

Kæmmererer, ft. -e, kk, = Kæmner.

Kæmner, ft -e, kk., gjaldkyri, a) borgargjaldkyri, eða þvíuml.: Kjøbenhavns K. K. ved Øreſunds Toldbod. — b) hirðgjaldkyri.

Kæmnerembede gjaldkyraembætti (sb. Kæmner).

Kæmneri, ft. -er, kl., gjaldkyrastörf. — b) gjaldkyrahús. — c) = Kæmnerregnſkab.

Kæmnerkaſſe tekjufje sem gjaldkyri hefur undir höndum.

Kæmnerregnſkab reikningur gjaldkyra.

Kæmning, sk., það að kæmme (kembing).

kæmpe (har), h. s. 1, stríða, berjast: K. for ſit Fædreland. — Óeiginl.: K. imod Fordom. — b) sem ás.: K. en Kamp eiga orustu, heyja stríð, eða þvíuml.

Kæmpe (líka ritað Kjæmpe), ft. -r, kk, [kempa], a) hermaður, kempa, kappi, garpur. — b) tröll að vexti, risi, (sb. bergrisi), jötun, (sb. beljaki, raumur).

Kæmpeart það að vera tröllaukinn.

Kæmpebillede = Coloſ, (sb. beljaki, raumur).

Kæmpedyſſe haugur fornmanns.

Kæmpefod fótur á (eða sem er eins og fótur á) risa.

Kæmpefolk hreystiþjóð, (sb. kappaval).

Kæmpegang (sjaldh.), afreksverk, hreystiverk, frægðarverk.

Kæmpegrav = Kæmpedyſſe.

Kæmpehaand hönd á (eða sem er eins og hönd á) risa.

Kæmpehøi haugur fornmanns.

kæmpehøi afar hár, feikilega hár.

Kæmpehøide fjaska hæð (á manni).

Kæmpekraft tröllastyrkur (Fas. II, 151; sb. ásmegin), geysi burðir.

Kæmpekrop voðalega stór kroppur.

Kæmpeland kappaland.

Kæmpelav líkt og kappatala (Fms. III, 157; sb. kappaval).

kæmpeliig = kæmpemæſſig.

Kæmpemod hugprýði, hjartaprýði.

Kæmpemuur múrveggur sem menn segja að risar hafi gert.

kæmpemæſſig, ft. -e, e., risalegur (Al.), stórkostlegur, stórvaxinn, feikna stór.

Kæmpeold kappaöld. — b) jötnaöld.

Kæmper, ft. -e, kk., (sjaldh.), bardagamaður, vígmaður (677), kappi.

Kæmpeſal kappasalur.

Kæmpeſang kappakvæði.

Kæmpeſind kappageð, hugur kappa.

Kæmpeſkare kappalið, kappaval (Fms. II, 315).

Kæmpeſkridt feikna langt stig, (sb. stórstígur, stika stórum, skálma). — Óeiginl., stórkostlegar framfarir: Gjøre K. i noget.

Kæmpeſlag stóreflis-högg, (sb. bylmings-, rokna-, gríðar-): Slaae K.

Kæmpeſlægt kappaætt. — b) risakyn (Stjórn), risaætt (ísll.).

Kæmpeſtamme = Kæmpeſlægt, (sb. risafólk, Fas. II, 384).

Kæmpeſtene, ft., stórir einstakir steinar (björg) í ekru eða haga.

Kæmpeſtrid viðureign kappa. — b) ófriður með jötnum.

Kæmpeſtyrke = Kæmpekraft.

kæmpeſtærk rammur að afli, fúlefldur, sem er mesta heljarmenni (til burða), (sb. tröllaukinn, Korm. 242).

Kæmpeſtørrelſe risavöxtur (Stjórn).

Kæmpeſtøtte tröllslíkan.

Kæmpeſundhed heiðinna manna heilsa.

Kæmpeſværd sverð sem fáum er vopnhæft.

Kæmpetid = Kæmpeold.

Kæmpeviis kappasiður: Paa K. (að kappasið, að hreystisið).

Kæmpeviſe danskt fornkvæði.

Kæmpevælde reginafl.

Kæmpeværk mesta afreksverk.

Kæmpeæt = Kæmpeſlægt.

kæntre, h. s. 1, (í farmannatali) = kantre.

Kær (líka ritað Kjær), ft. eins, kl., [ker], lítil tjörn, (sb. stararker), vilpa, fen.

Kærager akurland sem tjörn (tjarnir) eru í eða við.

Kærand (eins konar önd) *anas palustris.*

Kærblomſt mýrablóm, tjarnablóm.

Kærdynd leðja (for) í tjörnum eða mýrum.

kære (har), h. s. 1, [kæra], (úrelt), kæra.

Kæremaal kæra (Stjórn), kærsla (Stjórn).

Kærgræs = Moſegræs.

Kærjord = Moſejord.

Kærlod, ft. -der, mýrarpetti.

Kærre (líka ritað Kjærre), ft. -r, sk., [kerra], = Karre.

Kærſiv sef.

Kærſtrækning mýri.

Kærv (eða Kærve), sk., skora.

Kærve sjá Kærv.

Køgemeſter soðgreifi.

køl, ft. -e, e., [kœll í hjartkæll], (sjaldh.) = kølig.

Køle, án ft., sk, [kœla], kul, vindblær.

køle, ás. 1, [kœla], kæla: K. en Viin. — Kølende Drik = Køledrik, Svaledrik. — b) óeiginl.: K. ſin Vrede (Harme) eða k. ſit Sind svala geði sínu; mýkja skap sitt.

Køledrik = Svaledrik.

Kølefad sár (ker) til að láta e-ð kólna í.

Kølekar ker (ílát) til að láta e-ð kólna í.

Kølemiddel lækning til að tempra með ólgu í blóðinu.

Kølepande grunnur ketill til að láta e-ð kólna í.

Køleplaſter plástur til að tempra með ólgu í blóðinu (temprunarplástur).

Køleſalve áburður til að tempra með ólgu í blóðinu.

Køleſtok grunnt ílát í ölgjörðarhúsum til að láta e-ð kólna í.

Køleſvaber eins konar þyrill til að stökkva vatni með á heitar fallbissur.

Køletrug nór, nóstokkur, herzlustokkur.

Køletønde = Svaletønde.

Kølevand vatn sem e-ð er kælt í, einkum herzluvatn.

kølig, ft. -e, e., svalur, andkaldur.

Kølighed, án ft., sk., það að vera kølig: Luftens K.

Køling, sk., a) kæling. — b) það að vera svalur eða andkaldur. — c) kul, vindblær.

1. **Kølle**, ft. -r, sk., [kylfa], kylfa, klumba (Fms. XI, 129), klubba (Fsk.). — b) lær af ætri skepnu.

2. **Kølle**, ft. -r, sk., [kylna], kylna.

Køllebeen viðbeinið.

Køllebjørn = Bjørn B.

køllebrændt, [sb. brænde], (um malt), of brennt á kylnu.

kølledannet, [sb. danne], sem er eins og kylfa í lögun.

Køllebrager sá sem hefur kylfu að vopni (kylfumaður).

Kølledør kylnuop.

Køllefjæl kylnufjöl (götótt fjöl sem kornið er breitt á á kylnu).

Kølleflager, ft., tágafleki eða málmþynna sem korn er breitt á á kylnu.

Køllehoved kylfa þar sem hún er digrust.

Køllehug kylfuhögg (Fms. XI, 141).

Kølleild kylnueldur (Gþl.).

Køllemalt kylnumalt (malt sem þurrkað er á kylnu).

Køllert, ft. -er, sk., ermalaus leðurbrynja (panzari?).

Køllerør kylnupípa.

Kølleſkaft kylfa þar sem hún er mjóst.

Kølleſlag = Køllehug.

Kølleſvamp (eins konar sveppar) *clavaria.*

kølletørret, [sb. tørre], þurrkaður á kylnu (kylnuþurrkaður — að sínu leyti eins og öskubakaður).

kølne, s. 1, a) h. s. (er), kólna. — b) sem ás., (kæla), að því leyti sem kølnes er haft í sömu merk. og k.

Kønrøg kinrok.

Køter, ft. -e, sk., = Bondehund. — b) durtur, furtur.

L.

L, tólfti stafur í stafrofinu, kallaður El, hefur sama atkvæði og l á ísl.; ll lætur eins og ll í milla (á upphlut; eða í hinu útlenzka orði pilla), en ekki eins og ll í öðrum orðum. — Danir hafa opt tvöfalt l, þar sem vjer höfum einfalt, (sb. ſkulle og skulu); sömuleiðis ll, þar sem vjer höfum lj, (sb. ville og vilja). — Hið íslenzka ll hefur víða orðið að ld á d. (eins og á ísl. í öldungis f. öllungis), t. a. m. í falde, ſpilde. — Um tómt. l f. hl sb. greinina um H.

Laad (líka ritað Lod, án ft., kl., [loð í loðkápa], a) um ýmiss konar ull. — b) loðna, hiungur.

laadden, ft. laadne, (líka ritað lodden, ft. lodne), e., [loðin-n], loðinn.

Laaddenhed, án ft., sk., það að vera loðinn, loðna.

laadhaget, ft. -hagede, e., sem hálfsprottin er grön. Sb. duunhaget.

Laag, ft. eins, kl., [lok], lok; hlemmur.

Laagbænk = Kiſtebænk.

Laage, ft. -r, sk., [loka], lúka, lúkugat; smádyr.

Laagkande kanna með loki.

laagløs, [loklaus-s], loklaus.

Laan, ft. eins, kl., [lán], lán: Slutte (aabne) et L. (fá sjer peninga til láns). — b) lánfje, lánsfje: Tilbagebetale et L.

laane, ás. 2, [lána], A) þar sem sá er gjörandi, er e-ð lætur af hendi, 1) um lán, a) lána e-m e-ð: L. paa Pant. — b) ljá e-m e-ð: Jeg laante ham min Overkjole. — 2) (í tali), ljá (fá) e-m e-ð = rjetta e-ð að e-m. — B) þar sem sá er gjörandi, er við e-u tekur, taka e-ð til láns, a) láta lána sjer e-ð: L. Penge. — b) láta ljá sjer e-ð: L. en Heſt af een.

Laanebank fjárhirzla þar sem menn geta fengið peninga til láns.

Laanegods lánfje, lánsfje.

Laanehuus hús þar sem menn geta fengið peninga til láns (hjástoðarhús).

Laanekorn korn sem maður hefur fengið að láni (lánkorn).

Laaner, ft. -e, kk., = Laantager.

Laaneſum það fje að upphæðinni til sem manni hefur verið lánað.

Laaneſætning það sem tekið er e-u til sönnunar og sjálft er sannað á öðrum stað.

laanløs = **gjeldfri.**

Laantager, ft. -e, kk., sá sem e-ð er lánað eða ljeð.

Laar, ft. eins, kl., [e. o. lár f. lær, líkt og gjár f. gær], lær. — b) skálma. — 2) þjó (á ljá).

Laarbeen lærleggur.

Laarbov lær þar sem það er þykkvast.

Laarbrok, kl., eins konar kviðslit (*hernia cruralis*).

Laarbrud, kl, lærbrot.

Laaring, ft. -er, sk., bunga aptarlega og neðarlega á hafskipi.

Laaringsfartøi bátur sem festur er aptarlega og neðarlega utan á hafskipi.

Laarkrig lærkriki, smáþarmar, nári.

Laarſtykke lærstykki = lær.

laarſtærk lærasterkur.

laartyk digur sem manns-lær.

Laas, ft. **Laaſe**, sk., [lás-s], lás, 1) sem e-u er læst með; skrá: Lukke i L. læsa. Slaae Døren i L. skella hurðinni í lás. Døren er i L. húsið er í lási (sb. Fms III, 67), dyrnar eru í lási (sb. Fms. III, 67), dyrnar eru læstar, hurðin er læst (619). Det er under L. og Lukke það er læst niður. — b) (úrelt), óeiginl., skuldadómur og aðför. — 2) á bissu.

Laasblik (líka **Laaſeblik**) skráarfóður

Laasbue (líka **Laaſebue**) lásbogi (fornt).

laaſe, s. 1, [e. o. lása f. læsa], a) ás., læsa e-u: L. en Dør læsa hurðu (dyrum, húsi). L. noget i læsa e-u aptur. L. noget op ljúka e-u upp. — b) h. s.: L. for noget læsa e-u.

Laaſeblik sjá **Laasblik.**

Laaſebue sjá **Laasbue.**

Laaſegang sjá **Laasgang.**

Laaſeknude sjá **Laasknude.**

Laaſepung budda með læsingu.

Laaſeſkrue skrúfa sem höfð er við skrár eða lása.

Laaſeſmed lásasmiður, skráasmiður (B. H., P. Þ.).

Laaſeſøm lítill nagli til að negla með skrár.

Laasfjæder fjöður (í skrá eða lási).

Laasgang (líka **Laaſegang**) mein (í skrá eða lási).

Laasgænge = **Laasgang.**

Laashane bógur (á bissu).

Laasknude (líka **Laaſeknude**) eins konar rembihnútur.

Laastrykker, sk., burðarsnerill.

Lab, ft. -ber, sk., [sb. lapp = löpp], hrammur.

labe, ás. 1, [sb. lap- í lepja], lepja: Katten laber Melk.

Laben, án ft., sk., það að **labe.**

laber, e., (haft um vind á sjó), hægur: En l. Kuling.

*__labial__, ft. -e, e., eða **Labial-**, sem fremri liður í samsettu orði, vara- (af vör), t. a. m. **Labialbogſtav** varastafur.

*__Laboratorium__, ft. **Laboratorier**, kl., starfhús (einkum þeirra sem bræða e-ð, skilja sundur frumefni, búa til læknisdóma eða það sem til flugelda heyrir).

*__laborere__, h. s. 1, þjást af e-u, (sb. e-ð gengur að e-m).

labſalve (skiparaorð), ríða þunnri tjöru á (skip).

*__Labyrinth__, ft. -er, sk., völundarhús. — óeiginl., villustigur, (villuglapstigur). — Sb. **Vildgang.**

*__labyrinthiſk__, ft. -e, e., = **vildſom.**

*__Lacune__, ft. -r, sk., eyða í bók.

lad, ft. -e, e., [lat-r], latur: Lægge ſig paa den lade Side halla sjer á hægra eyrað.

Lad, ft. eins, kl, [hlað], líkt og bekkur, stalli, pallur, o. s. frv.; (sb. **Dreielad, Tøndelad, Savelad**): Lægge Tønder paa L. (hefja tunnur á stall). — b) hlaði, buðlungur: Lægge Tømmer (Bræder) i L. — c) (fornt), gullhlað: Slaae (væve) Guld i L.

Lade, ft. -r, sk., [hlaða], hlaða, (sb. heytópt): Kornet fylder mere i Aar i Laden, end i Skjeppen (er ekki eins kornmikið og það er strámikið, er lítið annað enn strá). — b) búð; sb. **Boglade.** — c) stokkur; sb. **Farvelade, Skriverlade.**

lade, ás. 1, [hlaða], a) hlaða = ferma: L. et Skib. — b) hlaða (bissu): L. en Bøſſe (Kanon). L. blindt hlaða bissu með tómu púðri. L. ſkarpt hlaða bissu og láta í hana kúlu. — c) l. (fylla) en Luftpompe. — d) hleypa rafmagni í (rafvjel).

lade [láta], **lod** [lèt; sb. **holdt** og hèlt], **ladet** [látit] og (í tali) **ladt**, I) ás., A) með nh., 1) láta = lofa e-m eða e-u að, *α*) þar sem til er tekinn gjör. þeirrar sagnar, er, í nh., fylgir sögninni **lade**: Lad ham komme ind láttu hann (lofaðu honum að) koma inn, hleyptu honum inn. — L. (láta) Døren ſtaae aaben. L. noget beroe slá e-u á frest; láta e-ð sitja við þetta. L. noget fare sleppa e-u, láta e-ð falla niður. L. noget ligge láta e-ð vera kyrrt þar sem það liggur. L. noget være geyma e-ð. — *β*) þar sem sá gjör. er ekki til tekinn, og sumir setja (af misskilningi) í þolmynd þá sögn, er í nh. stendur: Lad dig dog overtale láttu til leiðast! L. ſig overtyde láta færa sjer heim sanninn. L. ſig beſnakke; sb. **beſnakke.** L. ſig bruge (láta hafa sig) til noget. L. ſig nøie med gera sig ánægðan með, sætta sig við. L. ſig falde láta fallast; (sb. einnig láta í dóm nefnast, láta eigi letjast; láta hallast eptir e-u). — Grenen vil ikke l. ſig beie verður ekki beygð. Det lader ſig ikke gjøre það er ekki vinnandi vegur, það er ógjörningur. Det lader ſig høre það er ekki sem ósennilegast. Derom lod ſig meget ſige það má margt um það segja (sb. það er margt í mörgu). — 2) líkt og: valda því að e-ð sje gert, a) láta (e-n) gjöra e-ð, *α*) þar sem til er tekinn gjör. þeirrar sagnar, er, í nh., fylgir sögninni **lade**: L. een lære noget láta e-n nema e-ð. L. een vide noget gera e-m skeyti (sb. vísbending) um e-ð (sb. skjóta e-u að e-m). — L. ſig mærke med noget láta á e-u bera; sb. það var á honum að heyra. L. ſig forlyde med noget; sb. **forlyde** b. — *β*) þar sem sá gjör. er ekki til tekinn, og sumir setja (af misskilningi) í þolmynd þá sögn, er í nh. stendur: L. bygge et Skib eða l. et Skib bygge láta gjöra (smíða) skip. L. een hente láta sækja e-n. L. een ſætte i Fængſel láta setja e-n (kasta e-m) í dýflissu. L. ſig ſee láta sjá sig, sýna sig. L. ſig høre syngja (eða leika á hljóðfæri) fyrir alþýðu (á mannfundum). — Han lod ſee (hann sýndi, eða þvíuml.), at han ikke var bange. — b) = láta í öðrum eins orðatiltækjum og látum oss halda burt hjeðan! sem eru löguð eptir dönsku: Lad os nu gaae förum nú. Lad os førſt ſee (vitum fyrst, reynum fyrst), om vi kunne naae ham. Lad hver beholde ſit það er bezt að hver hafi sitt, eða þvíuml. Lader os alle ſom een modſætte os Fjenden (veitum nú allir sem drengilegasta vörn, hver með öðrum). — B) án nh., a) (úrelt), l. en Aare láta e-m blóð (Fms. VII, 269), taka blóð. — b) l. een løs láta e-n lausan. — L. een i Stikken fyrirláta e-n, svíkja e-n, bregðast e-m, eða þvíuml. — L. (sb. láta hann — þ. e. sauðinn = fjeð — á gras, Stjórn) Heſten til Hoppen (sb. hleypa til, leiða undir). — L. Tøiet ned = **afbidſle.** Han lod intet tilbage skildi ekkert eptir. L. noget efter ſig láta (skilja) e-ð eptir; eiga e-ð eptir sig. L. ude = **udelade.** Koen vil ikke l. Melken (eða tómt l.) ned kýrin selur ekki. — c) láta e-n hafa (fá) e-ð: Han lod mig det for mit førſte Bud. — d) man maa l. ham (það má hann eiga), at han er en duelig Arbeider. — e) l. ſit Liv láta líf sitt. — f) láta (í þessum orðum: ek hefi margt þat gert, sem ek skyldi látið hafa, margt þat látið, sem ek skyldi gert hafa, 671 B): Det er ikke nok at l. det Onde; man maa ogſaa gjøre det Gode. — II) sem h. s., a) lad være vertu kyr! Han lod ſtrax være hætti óðara (undir eins). Lad være (gerum nú svo), at o. s. frv. — b) l. af láta af, hætta: „De lode af at bygge Staden“ (sb. láta af at þjóna konungum, Eg. 16), þeir ljetu af borgarsmíðinni. „L. af fra Synden“ láta af syndum, (sb. láta af kenningu þessi, 623). — c) láta (í orðatiltæk.: láta vel — eða þvíuml. — yfir e-u), *α*) (hálf-úrelt) l. vel (ilde) om noget láta vel (illa) yfir e-u, eða þvíuml. — *β*) l. haant om noget hæðast (háðast, skopast) að e-u, virða e-ð að vettugi, vilja ekki líta við e-u, eða þvíuml. L. ringe om noget gera lítið úr e-u, eða þvíuml. — d) láta sem e-ð sje: Han lod ſom han ſov hann ljezt sofa. Han lader kun, ſom han var vred hann læzt vera reiður = hann gerir sjer upp reiðina. Han lod, ſom intet var ljet ekki á sjer finna (sb. ljet sjer fátt um finnast), ljet sem ekki væri í orðið. L ſom man var hjemme gera sig heimakominn. Han er ikke den, han lader hann er ekki allur þar sem hann er sjeður. — e) l. til eða tómt. l. líta út fyrir, *α*) l. til: Han lader til at være en duelig Arbeider (hann lítur út fyrir að vera o. s. frv.; það lítur svo út, að hann muni vera o s. frv.). Vinteren lader til at blive ſtreng (það lítur út fyrir harðan vetur). Det lader til at blive Krig það horfir til stríðs. Det lader til Regn (það lítur út fyrir regn, það lítur regnlega út). — *β*) l. tómt: Det lader (það lítur svo út), ſom han har forandret ſin Mening. — f) sóma sjer: Det lader ſmukt (ilde, underlig) það fer vel (illa, kynlega) á því.

Ladebrev = **Connoſſement.**

ladebrændt, [sb. **brænde**], ornað: L. Hø.

Ladefoged andvirkisstjóri.

Ladegaard hlaða og önnur úthýsi þegar það gerir allt saman garð sjer. — b) forðum, andvirkisgarður (sem heyrði til klaustra eða kastala o. s. frv.).

Ladegulv hlöðugólf, (sb. tóptargólf). — b) láfagólf.

Ladehuus hús sem haft er fyrir hlöðu.

Ladejern, [sb. **lade** I, B, a], = **Aarejern.**

Laden, án ft., sk., það að **lade** (láta), einkum I, B, f: Gjeren og L.

Ladepenge, ft., borgun fyrir að ferma skip.

Ladeplads farmtökustaður.

Ladeport hlöðudyr.

Lader, ft., (ótíðkanl. í et. **Lade**, og sjaldan haft í góðri merk.), [sb. lát- í læti], æði (sb. til orðs og æðis); limaburður, (sb. **Fagter**): Have underlige L.

Ladeſkee verkfæri til að láta púður í fallbissu með þegar verið er að hlaða hana.

1. **Ladeſkuffe** = **Ladeſkee.**

2. **Ladeſkuffe** (sjaldh.) = **Kornſkuffe, Kornſkovl, Huulſkovl.**

Ladeſted staður þar sem skip eru fermd og affermd.

Ladeſtok þjappari (hlaðstokkur).

Ladetøi það sem haft er til að hlaða með fallbissu.

Ladhed, án ft, sk., leti, ómennska.

Ladning, ft. -er, sk., a) um skip, α) hleðsla (það að hlaða skip). — β) farmur, áhöfn: En L. Korn kornfarmur. Tage ſin L. ind ferma skip sitt. — b) um bissu, hleðsla α) það að hlaða bissu): Kanonen ſprang under Ladningen fallbissan rifnaði þegar verið var að hlaða hana. — β) = skot: Trække Ladningen ud af en Beſſe.

*Lady, kvk., lafði (Skuggsjá).

Lag (líka ritað Lav), ft. eins, kl., [lag], a) lag (?) = fló (sb. var haugr Helga kastaðr, önnur fló af gulli eða silfri ..., en önnur fló af moldu ok grjóti): Et L. Steen. Sildene ligge i L. i Tønden. — Sb. Bjerglag, Jordlag, Leerlag, Muldlag, Sandlag. — b) fallbissuröð — fallbissuraðir — öðrumegin á skipi; það að hleypa þeim af í einu: Give Fjenden det glatte L. — c) svið, bil, leyti, skeið, eða þvíuml., α) um stað: Hvor paa L. ligger Huſet hvar ... á að gizka? — β) um tíð, leyti: Det er nu ved det L., at han pleier at komme. — γ) óeiginl.: Ja paa det L. þú áttir kollgátuna! (sagt í skopi). — d) der ligger ikke (eða intet) L. paa það ríður (stendur) ekki á neinu. Sb. Magt. — e) líka Laug, (sb. leggja lag sitt við e-n), samsæti: Være i godt L. Orðskv.: Lige Brødre gjør bedſt L. kunnugir bítast (býtast?) bezt. — f) lag- = lög- (t. a. m. í lögráðandi, lögheimili).

Lagblad, [Lag- sb. laki], = Liglag.

lage, ás. 1, leggja e-ð í pækil: L. Sild.

Lage, án ft., sk., pækill: Lægge Agurker i L.

Lageballie pækilsstampur.

Lageflynder flyðra (lúða) sem fyrst er söltuð og síðan þurrkuð.

Lagekuller ísa sem fyrst er söltuð og síðan þurrkuð.

Lagen, ft. -er, kl., [sb. lak í línlak], línlak (finnst á íslenzkum skjölum fyrir 1400; sb. blæja, Eyrb. 264; sömul. rekkjuvoð, framb. rekkjóð): Et Lagen af to Breder. Egvende et L.

Laglæp, [Lag- sb. laki], = Liglag.

lagviis, ao., í lögum: Det ligger l.

Lagværge sjá Lavværge.

*Laird, kk., (á Skotlandi), húsbóndi (landsdrottinn).

Lak, án ft., sk. og kl., a) kvoða (einkum úr skorkvikindinu *coccus lacca*) sem gljákvoða (Fernis) er gerð úr. — b) lakk.

*Lak, ft. -s, sk., hundrað þúsundir (þegar talað er um indverska peninga): En L. Rupier.

*Lakei, ft. -er, kk., höfðingja-þjónn í einkennisfötum.

*lakere, ás. 1, draga gljákvoðu (sb. Lak a) á.

*Lakerer, ft. -e, kk., sá sem dregur gljákvoðu á.

*Lakering, sk., það að lakere. — b) gljáskurm: Lakeringen er paa dette Sted afſtødt.

*Lakfernis gljákvoða (sb. Lak a).

lakke, ás. 1, bræða lakk yfir: L. en Flaſke.

lakke, h. s. 1, líða, a) persónulaust: Det lakker mod Aften hallar út degi, líður á daginn. Det lakker mod Vinteren fer að líða undir vetrinn. Det lakker ad Enden sígur á seinni hlutann. — b) persónulega: Tiden lakker hen tíminn líður.

lakkeløs, [sb. lak-r], gallalaus, óspilltur.

Lakmos, án ft., sk., eins konar efni sem litað er blátt úr.

Lakmosfarve litur á e-u sem litað er úr Lakmos.

Lakrits, sk., (lakkrísjurt) *glycyrrhiza glabra*. — b) lakkrís.

Laktuk, án ft., sk., (eins konar jurtakyn) *lactuca*.

lalle (har), h. s. 1, [sb. lalla], hjala (um börn).

Lallen, án ft., sk., það að lalle (hjal): Barnets L.

lam, ft. -me, e., [lam-r eða lama, Grágás II, 286; sb. lam- í lemja], linur eða máttlaus e-rstaðar í líkamanum: L. paa Foden fótlama (B. H.). L. i Siden afllaus í annari hliðinni.

Lam, ft. eins, kl., [lamb; sb. Kam af kamb-r], lamb. — b) kið. — c) = Raalam.

*Lama, sk., (eins konar dýr, í vesturheimi) *camelus lama*.

*Lamentation, sk., harmatölur, barlómur, kvein, vol.

*lamentere, h. s. 1, kveina, kvarta, vola, (sb. jarma), barma sjer, bera sig illa.

Lamhed, án ft., sk, það að vera lam.

lamme, s. 1, a) ás., draga mátt úr e-u: „L. Kræfterne“. — b) h. s., = halte.

lamme (har), h. s. 1, = læmme.

Lammebov lambsbógur.

Lammefjerding fjórðungur (fjórði partur) af lambsfalli.

Lammegrime eins konar múll er settur er (í stað keflis) á lömb svo þau geti ekki sogið.

Lammehave umgirtur lambhagi.

Lammehoved lambshöfuð; kjammi: Stegte Lammehoveder (steiktir kjammar).

Lammekjød lambskjöt; sauðakjöt.

Lammelaar apturfjórðungur af lambsfalli.

Lammeſkind lambskinn, lambsgæra (Grágás).

Lammeſnee snjór sem kemur á milli páska og hvítasunnu, (sb. kríujel).

Lammeſteg lambskjötssteik.

Lammeuld ull af lömbum eða gemlingum.

Lampe, ft. -r, sk., [lampi], lampi (Björgv. býjarsk.); kola.

Lampeblus lampalog, koluljós.

Lampefyr, kl., viti með lampalogum (en ekki bálum).

Lampefyrfad lampaker (sem er haft eins og glóðarker).

Lampeild stórt lampalog: Varme noget ved L.

Lampelys = Lampeblus.

Lampeolie olía sem höfð er til ljósmatar.

Lampepudſer, ft. -e, kk., lampavörður.

Lamperøgter = Lampepudſer.

*Lampet, ft. -ter, sk., eins konar lampi sem er festur á vegg.

Lampevæg kveikur í lampa.

*Lampret, ft. -ter, sk., (eius konar fiskur) *lampreta*.

*Lancet, ft. -ter, sk., = Aarejern, Ladejern.

Land, kl., [land], 1) án ft., a) land (sb. lands eða lagar, Al.), láð (sb. um láð og lög): Det faſte L. meginland. Faae L. i Sigte sjá (eygja) land. Styre mod Landet stefna að landi. Gaae i L. ganga á land. Reiſe til Lands fara landveg. — b) land (t. a. m. í akurland): En Tønde L. svo mikið land sem einni korntunnu er sáð í, þ. e. víðast hvar fjórtán þúsundir danskra álna í hvert horn. — c) hjerað = sveit(ir): Elſke Landet (kunna vel við sig — una sjer vel — utanborgar). Ligge paa Landet for ſin Helbreds Skyld (vera utanborgar sjer til heilsubótar). — 2) eins í ft., stór reitur sem e-u er sáð í: Et L. med Erter (ertrareitur). Tre L. Aſparges. — 3) með ft. -e, land (t. a. m. þegar talað er um Ísland, Norðymbraland, England, Danmörk, o. s. frv.; sb. þjóðland, ríki, hjerað): Rømme Landet flýja land, verða landflótta, vera gerður útlægur, (sb. fari ór landeign konungs várs). Diſſe Lande ſtaae under een Konge. Fyen er et frugtbart L. (hjerað, Fms. XI, 43).

Landadel herramenn í hjeröðum (sveitum).

Landalmue almúgi í hjeröðum (sveitum).

*Landarmee = Armee, Landhær, Landmagt a.

Landbeſkrivelſe landalýsing.

Landbo, kk., maður (einkum: bóndi) í hjeraði. — b) (fyrrum) = Fæſtebonde.

Landboer, ft. -e, kk., = Landbo.

Landbolovgivning hjeraðsmannarjettur (Gþl. 264).

Landbonæring = Landnæring.

Landboſag hjeraðsmannamál.

Landbred (sjaldh.) = Strandbred.

landbrede breiða (hör) á jörð (í stað þess að leggja hann í bleyti).

Landbredning, sk., það að landbrede: Herrens L.

Landbrug, kl., = Jordbrug.

landbrugelig = landgængs.

Landbygning hús í hjeraði.

Landbygningskonſt húsagjörðarlist í hjeraði.

*Landcadet landforingjaefni.

Landdag lögþingi.

Landdeel landspartur.

Landdroſt (hjer um bil sama og) amtmaður.

Landdrot, [sb. landdrottinn = landsdrottinn], = Jorddrot.

Landdyr dýr sem á landi lifir.

lande, h. s. 1, lenda, leggja að landi, (sb. landfastur): Vi landede i Bugten.

*Landefabel (sjaldh.), lygi sem gengur fjöllum hærra (staflaust); sb. þjóðlygi.

Landefeide ófriður innanlands.

Landefred friður í landi; landsfriður (Fms. VI, 284).

landegen sem í landi liggur: Landegne Sygdomme.

Landehjelp aukaskattar sem á eru lagðir í viðlögum.

Landeie landeign.

Landeiendom = Jordeiendom.

Landekjøb (líka Landkjøb) verðlag sem gengur í landi.

Landemode, kl., klerkastefna (í hverju biskupsdæmi; sb. sýnódus).

Landemærke landamerki, landamark (á ísl. skjali).

Landeplads = Landingsſted.

Landeplage þjóðböl (sb. óáran).

Landeplager sá sem kvelur lönd og lýði.

Landeret landslög.

Landery það sem er þjóðræmt, þjóðkvittur.

Landeſkat sjá Landſkat b.

Landeſkifte landaskipti a) = landsdeild. — b) = landamæri.

Landeſorg þjóðharmur, þjóðtregi.

Landeſted = Landingsſted.

Landeſyge = Landſot.

Landeſæd landssiður, landssiðir.

*Landetat landhersregistur.

Landevei þjóðvegur, þjóðleið, þjóðbraut, þjóðgata.

Landfarſot landfarsótt.

Landfarſyge = Landfarſot.

landfaſt áfastur við land: Denne Odde har i ældre Tider ikke været l.

Landfaſthed, án ft., sk., það að vera áfastur við land.

landflygtig útlægur = landflótta, landflæmdur.

Landflygtighed, án ft., sk., útlegð = landsflótti (Fms. X, 403).

Landfoged landfóeti.

Landfolk, ft., hjeraðsmenn, sveitafólk.

Landfragt = Landførſel. — b) kaup fyrir vöruflutning landveg.

Landfugl landfugl.

Landførſel vöruflutningur landveg.

Landgang landganga: Fjendens (Krigsfolkets) L. Gjøre L. veita landgöngu.

Landgangsſted staður þar sem veitt er landganga eða veita má landgöngu.

Landgilde landskuld.

Landgods = Jordegods.

Landgreve landgreifi.

Landgrevinde, ft. -r, kvk., landgreifafrú.

Landgrevſkab landgreifadæmi.

Landgrændſe landamæri. — b) takmörk á landi; gagnstætt: Søgrændſe.

landgængs tíður um land allt.

Landhals = Iſthmus.

Landhandel kaupferðir landveg. Gagnstætt: Søhandel.

landhellig heilagur um land allt, þjóðheilagur.

Landhuk annes, höfði.

Landhuus hús í hjeraði. — b) = Landſted.

Landhuusholdning sveitabúskapur.

Landhær landher (gagnstætt: skipalið).

Landhøide hæð á landi: En jævnt ſtigende L.

Landing, ft. -er, sk., það að lande (lending, landtaka).

Landingsſted lending, landtaka, vör.

***Landinſpecteur** eins konar jarðaskiptingamaður.

Landjord þurt land: Dyr, ſom baade kunne leve i Vandet og paa Landjorden.

Landjunker sveitaherra (herramaður úr sveit).

Landkjende, kl., líkt og mið á landi: Tage L. af et Bjerg (Taarn).

Landkjending, sk., = Landkjende. — b) landsýn.

Landkjøb sjá Landekjøb.

Landkort landbrjef (brjef sem land er dregið upp á).

Landkrig stríð á landi.

Landkriger landhermaður.

landkyndig sem (þiggj.) er kunnugt um land. — b) þjóðkunnur, alkunnugur.

landleds, ao., landveg.

Landlevnet hjeraðshættir, sveitabragur.

landlig, ft. -e, e., sveitalegur, hjeraðslegur.

landlyſe, ás., = landsforviſe.

Landlysning, sk., = Landsforviisning.

Landlyſt skemmtun í sveit.

Landlægd, kl., liðreiða (sem landlið er tekið úr).

landløbe, a) [løbe af hlaupa eða hleypa], h. s.: L. med et Skib sigla til brots (Eg. 405), sigla upp á land til brots (sb. Ísl. I, 192). — b) [løbe af hleypa], ás., = landſætte b.

Landløber, kk., landshornamaður, reikunarmaður.

Landløberſke, ft. -r, kvk., sama um kvenumann og Landløber um karlmann.

landløs ekki áfastur við land, sem er langt undan landi.

Landmaal jarðamál, vallarmál.

Landmaaler jarðamælandi.

Landmaaling jarðamæling.

Landmagt = Landhær. — b) ríki sem hefur meira landlið enn sjólið að tiltölu.

Landmand jarðyrkjumaður.

Landmarked markaður í hjeraði (í sveit eða þorpi).

***Landmilits** = Landværn b.

Landmærke = Landkjende.

Landnæring sveitabúskapur: Fiſkeri, der ikke ſkader Landnæringen.

Landpart landspartur, hluti lands.

Landprang (landprang), sveitamang.

Landpranger sveitamangari.

Landpynt = Landhuk.

Landregn rigning sem nær yfir mikinn hluta lands.

Landreiſe ferð landveg. — b) hjeraðsferð = ferð í hjerað (sveit).

Landret fylkislög. — b) fylkisdómur.

Landryg ás, (sb. jörfi), rindi.

Landſaat, ft. -ter, kk., [sb. Underſaat], landsmaður.

Landsbarn (sjaldh.), sá sem er borinn og barnfæddur í e-u landi.

Landsbrug, sk., landsháttur (Hist.), landssiður, landssiðir, landsskapur (fornt).

Landsby = Bondeby (sb. Flekke).

landsbyagtig, ft. -e, e., þorparalegur (Al.), þorpkarlslegur (sb. Hkr.).

Landsbyfolk þorpfólk, (sb. þorpari, Fms. II, 48; þorpkarl, Fms. X, 372).

Landsbykald brauð í sveit (hjeraði — ekki í kaupstað).

Landsbykirke kirkja í þorpi eða sveit.

Landsbykoſt sveitafæði, þorparafæði.

Landsbylevnet lifernishættir í þorpi eða sveit, (sveitabragur).

Landsbypige stúlka úr þorpi eða sveit.

Landsbypræſt prestur í þorpi; sveitaprestur.

Landsdommer (fyrrum), fylkisdómari (eins konar yfirdómari).

Landſe, ft. -r, sk., lagvopn, kesja, bryntröll; burtstöng.

Landſedrager spjótaður hermaður (sb. Al.).

landsegen sem ekki tíðkast (finnst, eða þvíuml.) nema í því landi; sb. landegen.

Landsegn landsálfa, hjerað (t. a. m. í orðinu: Galileahèrað).

Landſekamp víg með spjótum; spjótalög.

Landſeod spjótsoddur.

Landſeſpids spjótsoddur.

Landſeſtød lag af spjóti (ft. spjótalög).

Landsfader faðir landsins (sb. faðir ok forstjóri, 655 XXXII; sb. Folkefader).

landsfaderlig, ft. -e, e., sem lýtur að föður landsins.

Landsforræder landráðamaður, (sb. drottinssviki): Han blev offentlig erklæret for en L.

Landsforræderi landráð, (sb. drottinssvik).

Landsforviisning, sk., það að landsforviſe. — b) útlegð = landsflótti.

landsforviſe gera e-n útlaga um land allt (sb. Hkr.; sb. einnig orðatiltækið: gera e-n útlaga fyrir endilangan Noreg), útlægja.

Landsfyrſte = Landsherre.

Landsherlighed tignir (rjettindi) og forprísanir landshöfðingja (þ. e. stjórnenda).

Landsherre landsherra (sb. Stjórn þar sem talað er um Jósep á Egiptalandi), landshöfðingi (Fms. XI, 266).

Landshylding það að land gengur undir konung.

Landshøihed yfirvald (Grett.; yfirdæmi og yfirdómur, sb. Stjórn).

Landshøvding hjeraðskonungur (Hkr.; sb. landshöfðingi).

Landſide sú hlið er til lands (eða frá sjó) veit. — b) gagnstætt: Fureſide, α) sá partur af sáðlandi sem er þeimmegin við plóginn sem búið er að plægja, þ. e. óplægði parturinn. — β) vinstri hliðin á plógnum (af því hún snýr að því sem óplægt er).

Landſkab, ft. -er, kl, [sb. landskap-r], hjerað, fylki. — b) landspláss (sb. Stjórn): Et eensformigt (ſmukt, maleriſk, bjergigt) L. Optage (aftegne) et L.

Landſkabsmaler landsplássapentari.

Landſkabsmaleri pentað landspláss = skript af landsplássi.

Landſkabsmalning landsplássapentun.

Landſkabsmøde hjeraðsfundur, hjeraðsþing, fylkisþing.

Landſkabsord mállýzkuorð.

Landſkabsordbog mállýzkuorðabók.

Landſkabstegning það að draga upp landspláss. — b) uppdráttur af landsplássi.

Landſkat jarðeignaskattur. — b) (líka Landeſkat) skattur sem er heimtaður af landi öllu.

Landſkilpadde skelpadda sem við hefst á þurru landi.

Landsknegt fótgöngumaður (Stjórn). — b) eins konar spil.

Landſkyld landskuld.

Landsleie, sk., (úrelt), landsleiga (í orðinu Landsleigubólkr).

Landslov landslög, landsrjettur; landsbók (Björgv. býjarsk.). — b) lög sem ganga í e-u fylki eða (stór)hjeraði.

Landsmand landsmaður (sb. við landsmenn sína, 619), samlandi (Fms. II, 121), landi (Grágás).

Landsmandinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Landsmand um karlmann.

Landsmandſkab, kl, það að vera Landsmand (eða Landsmandinde) e-s. — b) fjelag af mönnum sem eru úr sama landi eða fylki eða hjeraði.

Landsmynt peningar sem ganga um land allt.

Landſnegl kuðungur sem ekki lifir nema á þurru.

***Landſoldat** liðsmaður sem skyldur er til herþjónustu þegar hann er nógu gamall.

Landſot veikindi sem liggja (e-rstaðar) í landi.

Landsoverret landsyfirdómur.

Landſpids oddi.

Landsſaat, ft. -ter, kk., (í lögum) = Underſaat.

Landsſkik = Landsbrug.

Landsſprog tunga sem gengur í e-u landi eða um land allt.

Landſtad borg upp í landi.

Landſted skemmtunargarður í sveit (hjeraði).

Landſtigning, sk., (sjaldh.) = Landgang.

Landsting (fyrrum), fylkisþing (eins konar yfirdómur).

Landstingshører eins konar embættismaður sem átti að vera við þegar fylkisþing voru haldin (stundum = Landstingsſkriver).

Landstingsſkriver fylkisþingsskrifari; landþingskrifari (B. H.), landskrifari (B. H.).

Landſtrimmel land-ræma.

Landſtripper, ft. -e, kk., = Landløber.

Landſtryger, ft. -e, kk., = Landløber.

Landſtrækning land (landspartur; sb. hjerað, sveitir, o. s. frv.).

Landſtrøg = Landſtrækning.

Landſtutteri smástóð (ekki höfuðstóð konungsins).

Landſtyr (sjaldh.) = Landſkat b.

Landſæde herragarður (í sveit).

Landſætning, sk., það að landſætte.

landſætte, ás., a) skjóta mönnum á land. — b) sigla skipi á land upp (sb. landløbe a): L. et Skib.

Landſø = Indſø.

Landsøvrighed yfirvald (í þeirri merk., sem nú tíðkast), landsstjórnarmaður.

Landtjeneſte herþjónusta á landi.

Landtog herför (herferð) á landi.

Landtold tollur af varningi sem fluttur er landveg.

Landtoning = Fortoning.

Landtoug landfestar.

Landtunge skagi, nes. — b) = Iſthmus.

Landvei landvegur: Det er ført hid paa Landveien flutt hingað landveg.

landveis, ao., landveg.

Landviin innlenzkt vín.

Landvind landviðri (Fms.).

Landværn landvörn. — b) hinir eldri liðsmenn sem eru skyldir til herþjónustu þegar ófriður er (en ekki ella).

Landværnsmand hver sem er af þeim liðsmönnum er getið er um í greininni um Landværn b.

*Landværnsofficeer foringi þeirra liðsmanna sem getið er um í greininni um Landværn b.

Landvæſen búskapur í hjeraði, sveitabúskapur.

lang, ft. -e, [lang-r], miðstig længere [sb. lengri], efsta stig længſt [lengst-r], e., langur: Huſet er tyve Alen langt tuttugu álna á lengd. En l. Gade. — b) um tíð: Saa l. ſom Dagen er liðlangan daginn. Gjøre een Tiden l. vera e-m til leiðinda, o. s. frv. En l. Tale löng tala, langt erindi. — B) langt, sem ao., 1) langt, a) um stað: Jeg var endnu ikke kommen langt paa Veien. Langt bort (borte; frem, fremme; hen, henne; ind, inde). Længere (længſt) bort, o. s. frv. Langt fra álengdar, tilsýndar, t. a. m. langt fra ſaae det ud ſom et Huus. — b) um tíð: Det var langt imellem Lynet og Skraldet. — Langt op ad Dagen (fram) undir hádegi. Langt ud paa Natten fram eptir allri nóttu. Langt tilbage löngu = fyrir löngu. Langt om længe loksins. — Han var langt henne i (kominn langt með) ſin Tale. Han er kommen langt i (kominn vel á veg með) ſit Arbeide. — c) óeiginl.: Det er langt fra at være min Mening fjarri fer, að o. s. frv. — 2) langtum, miklu, allt: Langt (miklu, langtum) ſmukkere. Langt andet allt annað. Langt anderledes allt öðruvísi. Han er ham langt overlegen hinn kemst ekki í hálfkvisti við hann.

langagtig, ft. -e, e., í-langur: Have et langagtigt Anſigt vera langleitur (toginleitur).

langarmet, ft. -armede, e., handleggjalangur, langhentur (f. langhendur).

langbenet langfættur (Stjórn), hábeinóttur.

Langbiil eins konar tálguöxi.

Langbold knattleikur: Spille L.

Langbom = Langvogn.

Langdands eins konar dans.

Langdrag dráttur: Trække noget i L. draga e-ð. Lade noget komme i L. láta e-ð dragast. Gaae i L. dragast, (sb. dragast undan).

langdrægtig (sjaldh.) = ſeendrægtig.

Langdrægtighed, án ft., sk., (sjaldh.), = Seendrægtighed.

langdæks, ao., = langſkibs.

lange, s. 1, [langa], 1) h. s., ná í e-ð: Han kan ikke l. til Fadet. — 2) ás., a) ná í: Han kan ikke l. det nær ekki í það. — b) rjetta e-ð að e-m.

langfingret, ft. -fingrede, e., fingralangur, a) sem fingurnir á eru langir. — b) = hvinnskur, þjófgefinn.

langfodet, ft. -fodede, e., sem hefur langan skófót, o. s. frv., (sb. Fod A, 1).

Langfredag, [langafrjádag-r], föstudagurinn langi.

langfør (úrelt) = langvarig: Liden Lyſt gjør tidt l. Skade sætar syndir verða að sárum bótum, (æ koma mein eptir munuð); opt kemur grátur eptir skellihlátur, (orðskv.).

langhaandet, ft. -haandede, e., langhentur (f. langhendur).

langhaaret hárprúður, o. s. frv.

langhaget, ft. -hagede, e., hökulangur, (sb. viðurnefnið haklangr).

langhalet, ft. -halede, e., rófulangur: Langhalede Aber.

Langhalm lengsti hálmurinn undan hveiti eða rúgi.

langhalmet, ft. -halmede, e., = langſtraaet.

Langhalmsbukke vöndull af Langhalm.

Langhalmskam verkfæri til að hreinsa með hinn lengsta hálminn undan hveiti eða rúgi.

langhalſet, ft. -halſede, e., langhálsaður, hálslangur.

Langhed, án ft., sk., langleiki (Stjórn).

Langhilde (sjaldh.) = Langdrag: Gaae i L. = gaae i Langdrag.

langhvælvet, [sb. hvælve], sem er með löngu hvolfi.

langhændet, ft. -hændede, e., = langhaandet.

Langhøvl eins konar lokar.

Langjern plógristill (?).

Langkaal eins konar kálmeti.

Langkjole (í Norv.) = Sløikjole.

langlaaret, ft. -laarede, e., læralangur.

langledes, þs. 1, hafa leiðindi af e-u: Han l. ved det honum leiðist það; sb. dauðleiðast og langvesall.

langledet, ft. -ledede, e., liðalangur.

langleds, ao., að endilöngu.

Langleg = Langſpil.

langlivet, ft. -livede, e., búklangur; (um föt) langur í mittið. — b) (sjaldh.), langlífur.

langmodig þolinmóður (677) = langlundarsamur, umburðarsamur.

Langmodighed, án ft., sk., þolinmæði = langlundargeð, umburðarlyndi.

Langmærker, ft., eins konar leiðarmörk (varnaðarmörk) á sjó.

langnæbbet (um fugl), langnefjaður.

langnæſet, ft. -næſede, e., (um mann), langnefjaður, neflangur.

Langreb eins konar taug að binda hlass með.

Langreiſe = Langægt.

langrund sem er eins og sporaskja í lögun.

langs, 1) ao., a) l. ad Stranden með sjónum. L. med Muren með múrveggnum. Egnen l. med Floden með (endilangri) ánni. Han krøb l. ned ad Muren klifraðist niður eptir múrnum. — b) paa l. að endilöngu. — 2) sem fs.: Han gik l. Stranden með sjónum.

Langſaling eins konar skipsrá.

Langſav langsög.

Langſide langvegur. Gagnstætt: Bredſide.

langſkaftet langskeptur, sem er á háu skapti.

Langſkib, [langskip], langskip.

langſkibs, ao., að (eptir) endilöngu skipi.

Langſkrue skrúfan í aptara uppstandaranum á rokk.

langſluttet, [sb. ſlutte], langur (um hest; langstrokinn?).

langſom, ft. -me, e., seinlegur (um verk; sb. tafsamur): Et langſomt Arbeide. — b) seinn = seinn á sjer, seinvirkur, o. s. frv.: L. i Gjerning seinvirkur. L. til Vrede stilltur (seinn til reiði). — c) = langvarig, langſommelig. — d) langvesall, leiðinlegur. — 2) langſomt, ao., seint: Det gaaer langſomt.

Langſomhed, án ft., sk., það að vera langſom (seinleiki, seinlæti, o. s. frv.).

langſommelig, ft. -e, e., langvinnur: Han har ikke været her i l. Tid ekki komið hjer langa lengi.

langſpidſet, ft. -ſpidſede, e., oddlangur, (sb. broddlangur).

Langſpil langspil.

langſtilket langleggjaður (um jurt).

Langſting eins konar gisinn saumur.

langſtraaet, ft. -ſtraaede, e., (um korntegund), sem hefur langan hálm.

langſtrakt, [sb. ſtrække], mikill (mestur) á langveginn.

langſtrækkende, [sb. ſtrække], langstígur, sem leggur mikið undir sig.

langſynet, ft. -ſynede, e., fjærsýnn.

Langſø langalda.

langtavet, ft. -tavede, e., langur (um hör): L. Hør.

langtfra, ao., hvergi nærri, ekki nándar nærri: Det er l. ikke min Mening það fer fjarri, að o. s. frv.

langtonet, ft. -tonede, e., (sem er) með seinni (langri) áherzlu: En l. Vocal. Et l. Ord.

langtravende, [sb. trave], (um hest), langstígur á brokki.

Langtrin stigfjöl (á rokk).

langtrukken, [sb. trække], sem miklar orðalengingar eru í: En l. Fortælling (Stiil).

Langtømme taumur (á eyk).

langvarig langvinnur, langælegur (fornt), sem lengi stendur á eða yfir: En l. Krig (Sygdom).

Langvarighed, án ft., sk., það að vera langvarig.

langveis, ao., a) langan veg, langar leiðir: Reiſe l. bort fara í langferð. — b) l. fra langt að.

Langvod eins konar net.

Langvogn það sem heldur saman framhjólum og apturhjólum undir vagni.

langvoxen, [sb. voxe], langiljulegur.

Langægt langleiði (sem maður er skyldur að aka).

Lanter, sk., (fyrrum), eins konar spil.

*Lanterne sjá Laterne.

Lap, ft. -per, sk., [lepp-r; sb. Læp], bót, pjatla: Sætte en L. paa noget leggja bót á e-ð, bæta e-ð. En L. Papir brjefsnepill, brjefsnudda, (sb. bleðill).

Lapland sá hluti Finnmerkur er til Svíþjóðar heyrir.

Lapning, ft. -er, sk., það að lappe.

lappe, ás. 1, [sb. leppa], bæta: L. en Kjole.

Lapper, ft., Finnar.

Lapperi, kl, stagl; bótaklasi. — Óeiginl., hjegómi, e-ð sem ekkert er í varið.

Lappeſkrædder skraddari sem lítið gerir annað enn bæta föt, (fatabætari, P. Þ.).

Lappeværk klastur, stagl.

Laps, ft. Lapſer, kk., spjátrungur, látsari, ofláti.

lapſe, ás. 1, ekki haft nema í hinu hverndagslega orðatiltæk. l. ſig láta oflátungslega, láta mikið yfir sjer, (spjátra sig); berast á, (státa).

Lapſeri, kl., mikilmennska = látsaraskapur, látsaræði.

Lapſeſtreg látsarahnykkur.

lapſet, ft. lapſede, e., látsaralegur, spjátrungslegur.

Lapſevæſen látsaræði, (sb. Lapſeri).

Laring, ft. -er, sk., (á sjó), gola er kemur snöggvast, (golugráð, P. Þ).

Larm, án ft., sk., hark, skark (Fms.), skarkali. — b) hávaði, háreysti: Gjøre en ſtor L. for ingen Ting (ærast út úr öngvu). — Slaae L. = ſlaae Alarm (sb. Alarm a).

Larmblæſer, ft. -e, kk., (sjaldh.), sá sem blæs herblástur.

larme, h. s. 1, gera hark (háreysti, o. s. frv.; sb. ſtøie, buldre). — b) = klamres.

Larmplads (sjaldh.) = Alarmplads.

Larve, ft. -r, sk., gríma; dulargerfi, dularkufl, dulklæði. — b) skorkvikindi í sinni fyrstu mynd (sem yrmlingur).

Las, ft. Laſer, sk., [sb. las í lasinn, laslegur], tötur, dula, flyksa: Klæderne hang i Laſer paa ham hann var allur rifinn og táinn (tættur).

*laſciv, ft. -e, e., = kaad c, vellyſtig, geil a.

laſet, ft. laſede, e., rifinn og táinn (tættur): Hans Kjole er ganſke l. allur í sundur. En l. Tigger.

laſke, ás. 1., a) um eins konar saum. — b) skeyta — grópa — saman trje: En laſket Bjælke (Planke). — c) kappala.

laſket, ft. laſkede, e., sem rær í spikinu, spikaður, (sb. stagaður), spikfeitur, akfeitur.

Laſt, ft. -er, sk., [last í löstr], löstur, klækur: Laſter findes blot hos Menneſker.

Laſt, án ft., sk., = Byrde b: Kraft og L. (afl og fyrirstaða í náttúrunni). — Være ſig ſelv og andre til L. til armæðu. — Staae L. og Braſt med een láta eitt yfir sig ganga. — b) farmur, skipsáhöfn. Þar af β) skipsholið sem farmurinn er í; sb. búlki. — c) last (af að lasta): Lægge een noget til L. lýta e-n fyrir e-ð, lá e-m e-ð. Orðskv.: Man faaer ofte Lov for lidt, og L. for halv mindre margur fær lof fyrir lítið, og last fyrir ekki par.

laſtbar, ft. -e, e., (sjaldh.), hæfur (góður) til áburðar eða til að flytja e-ð á.

Laſtdrager sá sem hefur það starf að bera byrðar.

Laſtdyr áburðarskepna, (sb. áburðarhestur).

laſte, ás. 1, = lade (af hlaða) a: Skibet var laſtet med Tømmer.

laſte, ás. 1, [lasta], lasta, lýta, níða: Det er en ſlet Kjøbmand, der laſter ſine egne Varer það er lakur kaupmaður, sem lastar sína vöru.

laſtefuld, [lastafull-r], lastauðugur (fornt), dyggðasnauður: Et laſtefuldt Menneſke. Et laſtefuldt Liv.

Laſtefuldhed, sk., það að vera laſtefuld (lestir og klækir).

Laſtepenge, ft., = Laſtpenge.

Laſteſkrift, kl., = Smædeſkrift.

laſteſyg lastsamur (í fornvísu; sb. dadleſyg).

Laſteſyge það að vera lastsamur, (illkvittni; sb. Dadleſyge).

laſtfri lastalaus, lastvar (í fornri merk.; sb. syndlaus).

Laſtpenge, ft., gjald af skipsfarmi eptir lestatali.

Laſtport op á aptanverðu skipi til að koma timbri inn um.

Laſtſkib = Forſelsſkib.

laſtværdig lastsamlegur (Stjórn), lastanlegur (655 XXXII).

Laſtværdighed, án ft., sk., það að vera laſtværdig.

*latent, ft. -e, e., (óeiginl.), fólginn, sem ekki ber á.

*Lateral-, sem fremri liður í samsettu orði, sem er til hliðar, t. a. m. Lateralarving, Lateralſlægtning.

*Lateris (eiginl.: blaðsíðunnar), alls á blaðsíðunni.

*Laterne (líka Lanterne), ft. -r, sk., = Lygte.

*Latin, kl. (og sk.), latína.

*Latiner, ft. -e, kk., sá sem er vel (eða illa) að sjer í latínu, latínuklerkur.

*latiniſere, h. s. 1, stæla eptir latínu (hvort sem það er með ásettu ráði eða óvart).

*Latinitet, sk., latína.

*latinſk, ft. -e, e., latínskur.

Latter, án ft., sk., [látr f. hlátr], hlátur, (sb. fliss): Bare ſig for L. stilla sig um að hlæja. Briſte ud i L. hlæja upp úr. Slaae en høi L. op reka upp skellihlátur, skella upp yfir sig. Slaae noget hen i Latter hlæja að e-u = slá e-u upp í gaman, bregða á gaman. Blive til L. verða að hlátri (623) eða athlægi. Gjøre ſig til L. gera sig að athlægi.

latterfuld hlátursfullur.

latterfærdig sem (þiggj.) liggur við að hlæja, sem ekki getur stillt sig um að hlæja.

latterlig, ft. -e, e., hlægilegur, hjákátlegur: En l. Gjenſtand (Perſon).

Latterlighed, sk., a) án ft., það að vera latterlig. — b) með ft. -er, e-ð sem er hlægilegt eða hjákátlegt.

lattermild sem ætíð á bágt með að stilla sig um að hlæja, hláturmildur (fornt?).

Lattermildhed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera lattermild.

*Latun, kl., [sb. látún], = Meſſingblik.

*Latverge, sk., eins konar lyf (úr jurtasafa).

*Laud, ft. -er, kl., (l. *laudabilis*, loflegur), góður vitnisburður (þegar manni hefur verið hlýtt yfir).

*Laudabiliſt, ft. -er, kk., sá sem hefur fengið góðan vitnisburð (Laud) þegar honum hefur verið hlýtt yfir.

*Laudanum, kl., eins konar svefnlyf.

Laug, ft. eins, kl., [lag], a) sjá Lag c. — b) samband (fjelag) iðnaðarmanna, iðnaðarfjelag.

Laug- (sb. Lav, Lag), [lög-], lög- (t. a. m. í lögþingi).

Laugdag (líka Lavdag) lögdagur (B. H.).

Laugmand (líka Lavmand) lögmaður.

Laugsartikler, ft., lög um iðnaðarfjelög.

Laugsbrev skírteini um að maður sje tekinn í iðnaðarfjelag.

Laugsbroder fjelagsmaður (annars í iðnaðarfjelagi).

Laugsbrug siður (tízka) í iðnaðarfjelagi.

Laugsbyrde þyngsli sem eru á e-u iðnaðarfjelagi.

Laugsforſamling það að forstjórar iðnaðarfjelaga hafa fund með sjer.

Laugsfrihed frelsi er e-u iðnaðarfjelagi er veitt. — b) það að þurfa ekki að vera í neinu iðnaðarfjelagi.

Laugsgilde gildi iðnaðarfjelags.

Laugshuus fundahús iðnaðarfjelags.

Laugsindretning það að iðnaðarfjelög tíðkast.

Laugsmeſter iðnaðarmeistari sem búið er að taka í iðnaðarfjelag.

Laugspenge, ft., tillag til iðnaðarfjelags (frá þeim sem í fjelaginu eru).

Laugsrettighed rjettindi iðnaðarfjelags.

Laugsſamling = Laugsforſamling.

Laugsſkik = Laugsbrug.

Laugsſvend iðnaðarfullnumi sem búið er að taka í iðnaðarfjelag.

Laugstvang ófrelsi sem fylgir því að höfð eru iðnaðarfjelög.

Laugting lögþingi.

Laugværge sjá Lavværge.

Laurbær lárviðarber og lauf. — b) (í samsettum orðum er Laurbær = sjálfur) lárviður(inn). — β) af því Rómverjar höfðu laufgaða lárviðarkvisti til að krýna með skáld og sigurvegara o. s. frv., er þetta orð einnig = höfuðhringur þar af, og hann aptur = frami, frægð, ágæti, eða þvíuml.: Vinde ſine førſte L. fá góðan orðstír í fyrsta sinni þegar maður er í bardaga.

Laurbærblad lárviðarlauf.

Laurbærgreen lárviðarkvísl.

Laurbærkrands (höfuð)hringur af lárviðarlaufi.

Laurbærkrone = Laurbærkrands.

Laurbærlund lárviðarlundur.

Laurbærløv lárviðarlauf.

Laurbærſkov lárviðarskógur.

Laurbærtræ (lárviður) *laurus nobilis*.

Lauren, (með greininum, sk.; í skáldskap) lárviðurinn.

Lav sjá Lag.

Lav-, (sb. Laug-, Lag f), [lög-], lög-, (sb. laga-).

Lav, sk., (mosi á steinum og trjám) *lichen*.

lav, ft. -e, e., [lág-r], 1) eiginl., a) lágur: Hun er meget l. af Væxt mjög lág vexti. Bordet er for lavt. — b) sem liggur lágt, láglendur: En l. Eng. En l. Beliggenhed það að liggja lágt, (sb. láglendi). — c) grunnur: Vandet er her ſaa lavt (er hjer svo grunnt), at Skibet ikke kan flyde. — 2) hálf-óeiginl., um hljóð, lágur: En l. Stemme. Tale i en l. Tone lágt, í hálfum hljóðum. — Einnig um söng: Lave Toner lágar nótur. — lavt sem ao.: Begynde en Melodie for lavt. — 3) óeiginl., a) lágur, α) um ætt eða stjett: Være af l. Herkomſt af lágum stigum. Være yndet af Høie og Lave. — β) um verð: Lave Priſer lítið (gott) verð. Spille lave Spil spila lágt. — b) lítilmótlegur, ódrengilegur, o. s. frv.: Smaae og lave Sjæle; sb. ódrengur. En l Tænkemaade. L. Mistanke. L. Smiger. — c) um orðfæri, óbrotinn, óbreyttur, hverndagslegur, auðvirðilegur: Et lavt Udtryk.

*Lava, án ft., sk., brunahraun.

Lavalder lögaldur.

*Lavaſtrøm eldflóð (hraunleðjurennsli).

lavbyde = lovbyde.

lavbyde bjóða (e-ð) niður = bjóða (sb. byde 2, a) e-ð þeim sem gjöra það fyrir minnst verð.

Lavdag sjá Laugdag.

Lave, nafn, [lagi, þiggj. af lag], er ekki haft, nema í orðatiltækjunum 1) af L. úr lagi, (sb. aflaga, raska e-u, hagga e-u): Det er reent kommet af L. er allt af göflum gengið. Han er reent af L. frá sjer, af göflum genginn, hálf-ringlaður, eða þvíuml., (sb. ráða sjer ekki t. a. m. fyrir kátínu). — 2) i L. a) í lagi: Nu er alt i L. — b) í lag: Bringe (ſætte) noget i L. færa e-ð í lag. — β) lægge ſig i L. for een fara að sitja fyrir e-m (D. L.).

lave, ás. 1, koma lagi á, eða þvíuml.: Det Arbeide har han lavet ſlet hann hefur gert það illa. Han har lavet det ilde for ſig hann hefur búið illa í haginn fyrir sig. L.

en Seng til búa um rúm. L. ſig til búa sig (þegar maður ætlar að fara eitthvað). Det laver ſig til ondt Veir (það býr í honum illt veður). Det lavede ſig (atvikaðist) ſaa. — Sjer í lagi um matbúnað: Den Ret forſtaaer hun ei at l. kann hún ekki að búa til. L. Mad matbúa. — β) sem h. s.: L. til Barſel; sb. Barſel 2. — b) gera að e-u: Hjulmanden er ved at l. Vognen.

***Lavement**, kl., það að setja e-m stólpípu.

***Lavendel**, ft. **Lavendler**, sk., (eins konar ilmjurt) *lavandula spica*.

***Lavendelolie** olía úr *lavandula spica*.

Lavepas, án ft., (sjaldh.), meðalhóf.

***lavere**, h. s. 1, = **krydſe** 1, b.

***Lavet**, ft. **-ter**, sk., = **Kanonblok**.

Lavhed, án ft., sk., það að vera **lav**.

Lavhævd (líka **Lovhævd**) eins konar lögfesting (D. L.).

Lavindsfar maður af (á) Langalandi.

***Lavine**, ft. **-r**, sk., snjóflóð.

Lavland láglendi.

lavlig, ft. **-e**, e., (sjaldh.), hæfur, hentugur.

Lavmand sjá **Laugmand**.

lavmælet, ft. **-mælede**, e., lágmæltur, lágtalaður, lágraustaður.

Lavning, ft. **-er**, sk., lág = lægð (Nj. 62), dokk.

lavſtammet, ft. **-ſtammede**, e., (um trje), sem er með lágum bol.

Lavvande, ft., fjara.

Lavværge (líka **Laugværge**, **Lagværge**) lögráðandi (Grágás I, 162).

Lax, ft. eins, sk., [lax], lax *salmo salar*.

***lax**, ft. **-e**, e., (óeiginl.), laus í sjer, slakur, eða þvíuml.

***Laxativ**, ft. **-er**, kl., hægðalyf.

***Laxeerdrik** (líka **Laxeredrik**) hægðasaup.

***Laxeermiddel** hægðalyf.

***Laxeerpille** sífrekaber (B. H.), dritber (B. H).

***Laxeerpulver** hægðadupt.

Laxefangſt laxveiði, laxaveiði.

Laxefiſkeri laxveiði, laxaveiði.

Laxegaard laxagarður (laxatópt — í á eða vatni).

Laxegarn laxanet.

Laxekar laxaker (sb. Grágás II, 350).

Laxekiſte = **Laxekar**.

***laxere** (har), h. s. 1, gera sjer hægðir.

***Laxeredrik** sjá **Laxeerdrik**.

Laxeværpe, sk., [laxverpi, kl.], (í Norv.), laxverpi (Kálfsk. 29).

Laxforelle = **Laxørred**.

Laxørred silungur *salmo trutta*.

***Lazaret**, ft. **-ter**, kl., spítali (einkum sem hafður er þegar drepsóttir gauga eða handa liðsmönnum ef þeir verða sjúkir eða sárir; lamasess, G. O.).

***Lazur**, án ft., sk., eins konar heiðblár litur. — b) eins konar tinna sem heiðblár litur er búinn til úr (*silex lazulus*).

***lazurblaa** heiðblár (sb. **Lazur** a).

***Lazurfarve** eins konar heiðblár litur.

***Lazzarone**, ft. **Lazzaroni**, kk., lassi (um letimaga í suðurhluta Ítalíu og á Sikiley).

***Leccage** sjá **Lækkads**.

***Lectie**, ft. **-r**, sk., a) kafli úr ritningunni sem lesinn er fyrir altarinu. — b) það sem manni er sett fyrir að nema: Læſe over paa ſin L. nema það sem manni er sett fyrir. — β) bekkur (= deild) í skóla. — c) (í tali), ofanígjöf, (sb. **Irettesættelſe**): Give een en L.

***Lection**, ft. **-er**, sk., a) = **Forelæsning**, (sb. kennsla, tilsögn). — β) = **Læretime**. — b) = **Lectie** b, α. — c) = **Lectie** c.

***Lector**, ft. **-er**, kk., (eiginl. lesari), kennari (sem ekki er prófessor) í e-m yfirskóla, lektor.

***Lectorat**, ft. **-er**, kl., lektorsembætti.

***Lecture**, sk., lesning; það sem lesið er (einkum til skemmtunar).

led, ft. **-e**, e., [leið-r], leiður, leiðilegur (fornt), leiðinlegur (fornt), leiðindur (fornt), andstyggur (fornt), andstyggilegur, ljótur, illur, fagnaðarlaus (fornt): Den lede Trold (sb. sú hin ljóta kind). — b) sem (þiggj.) e-ð er leitt, sem (þiggj.) leiðist e-ð, sem hefur andstyggð á e-u: Være l. og kjed af noget.

Led, sk., [leið], a) úrelt, leið (í **Dagsled** dagleið). — Sb. **-ledes** (í **anderledes**, **hvorledes**, o. s. frv.). — b) [sb. hlið, kvk.], hlið, vegur: Vend det paa den anden L. Sb. **Øſterled**, **Verdensled**.

Led, ft. eins, kl., [hlið, kl.], a) úrelt, hlið (í **Borgeled**). — b) grind fyrir hliði.

Led, ft. eins, kl., [lið-r], A) liður, 1) eiginl., a) á líkama, α) = liðamót: Vride Armen af L. vinda handlegginn úr liði. Sætte Armen i L. igjen kippa handleggnum í liðinn. — β) = limur: L. for L. — b) t. a. m. á strái. — 2) óeiginl. = ættliður, knje, knjerunnur (sb. allt til hinnar sjaundu kynkvíslar ok knèrunns, Stjórn): Afkom i tredie L. — B) þar sem óvíst er, hvort rjett er að kalla lið á ísl., a) hlekkur í festi. — b) liður (í reikningi; sb. þriliða). — C) þar sem liður á alls ekki við á ísl., röð í fylkingu: Stille Soldater i L. Staae i forreſte L.

Ledafſætning, [**Led**, af lið-r, A, 1, a, β], = **Amputation**.

Ledarv, [**Led**, af lið-r, A, 2], arftekja nánustu frænda (*successio gradualis*).

Ledbyld, [**Led**, af lið-r, A, 1, a, α], kýli á liðamótum.

Lede, án ft., sk., [leiði, kk.], óbeit, andstyggð, viðbjóður: Have L. til noget hafa óbeit (andstyggð, viðbjóð) á e-u. Hun fik L. til ham. — b) leiðindi: Finde L. ved noget.

lede, **ledte**, **ledt**, [leita], leita, a) h. s.: L. om (efter) noget leita að (eptir) e-u, leita e-s. — b) sem ás.: L. en Bog igjennem leita í allri bókinni. L. noget ſammen tína saman e-ð sem leita verður að. L. noget op leita e-ð upp. L. ud (finna með því að leita) hvad man vil have.

lede, ás. 1, [leiða], a) leiða, (sb. teyma): L. et Barn. L. een (leiða e-n, fylgja e-m) paa rigtig Vei. — Óeiginl., (eins og í orðatiltæk. láta til leiðast): Denne Fyrſte lod ſig l. af Yndlinger hlýddi of mjög á fortölur sinna vildarmanna. Lade ſig l. vera ráðþæginn; vera talhlýðinn. Han lader ſig ikke l. hann er ekki (eða enginn) leiðingamaður (Fms., Sturl.). Lade ſig l. af Fordomme fara eptir hleypidómum. — b) veita vatni.

Ledebaand band (taug) sem e-ð er leitt í: Føre et Barn i L. — Óeiginl.: Gaae i eens L. láta e-n ráða öllu við sig.

Ledebarn barn sem ekki getur gengið nema það sje leitt.

Ledehule, [**Led**, af lið-r, A, 1, a, α], = **Beenhule**.

ledeløs, [sb. **Led**, af lið-r, A, 1, a, α], a) (sjaldh.), liðalaus. — b) afllaus (um þann sem lekur niður; gliðnaður, valtur): Han er ganſke l. — En l. Stol.

Ledeløshed, án ft., sk., það að vera **ledeløs**.

Ledemod, ft. eins, kl., [liðamót], liðamót. — b) = **Led** A, 1, a, β.

Leden, án ft., sk., leit.

Leden, án ft., sk., leiðsla.

Leder, ft. **-e**, a) kk., leiðtogi (einkum óeiginl.): Han var min Ungdoms Lærer og L. — b) sk., hlutur sem leiðir (dregur) e-ð eða hleypir e-u í gegnum sig, eða þvíuml.: En electriſk L. Sb. **Tordenleder**, **Varmeleder**.

ledes, þs. 1, [leiðas t. leiðask], a) fá óbeit á e-u: L. ved Mad. — b) = **kjedes** (**kjede** c): L. ved noget.

Ledeſkaal, [**Led**, af lið-r, A, 1; a, α], = **Beenhule**.

Ledeſmerte (líka **Ledſmerte**), [**Led**, af lið-r, A, 1, a, α], = **Ledeværk**.

Ledeſnor = **Ledebaand**.

Ledeſtjerne, [leiðarstjarna], leiðarstjarna. — b) óeiginl., leiðarvísir.

Ledeſvamp, [**Led**, af lið-r, A, 1, a, α], bjúgur — lopi — um liðamót (einkanl. um hnjáliðina).

Ledeſvend fylgdarmaður, fylgjari, leiðtogi.

Ledetraad leiðarvísir (óeiginl.).

Ledevand, [**Led**, af lið-r, A, 1, a, α], vökvi (vessi) í liðamótum. — b) eins konar liðaveiki.

Ledeværk (líka **Ledværk**), [**Led**, af lið-r, A, 1, a, α], liðaverkir, (sb. **Gigt**).

Ledfeining liðamót.

Ledhuus, [**Led**, af hlið, kl.], hús (sem hliðvörður býr í) við hlið.

Ledhytte, [**Led**, af hlið, kl.], kofi (sem hliðvörður býr í) við hlið.

ledig, ft. **-e**, e., [e. o. liðig-r = liðug-r], auður (sem enginn — ekkert — er á eða í): En l. Stol auður stóll. En l. Plads autt rúm, autt sæti. — b) laus (í líkri merk. og auður): Værelſet er nu ledigt. — Et ledigt Embede. — c) iðjulaus, sem situr (stendur) auðum höndum, sem ekkert hefur að gera: Han er aldrig l. aldrei iðjulaus. — β) (um tíð), sem er afgangs: Han har aldrig en l. Time getur aldrei um frjálst höfuð strokið. — d) einhleypur, (sb. einhleypismaður, 60; einhleypingur): Være løs og l. — e) vistlaus: Ledige Tjeneſtefolk.

Lediggang, án ft., iðjuleysi.

Lediggænger, ft. **-e**, kk., iðjuleysingi, landeyða, sá sem gengur eins og logi yfir akur.

Ledighed, án ft., sk., það að vera **ledig** (einkum c, e).

Ledike (líka ritað **Lædike**), ft. **-r**, sk., handraði.

Leding, sk., (fornl.), átt (suður, norður, o. s. frv.).

Leding, án ft., sk., [sb. leiðangr], eiginl. leiðangur: Fare i L. Byde L. ud bjóða út leiðangri. — b) herferð eða hernaður, (eins á landi).

Ledingsbud (sjaldh.), útboð.

Ledingsfærd leiðangursferð, leiðangur; hernaður; herferð.

Ledingsmand leiðangursmaður; hermaður, liðsmaður.

Ledingspenge, ft., leiðangur (t. a. m. Fms. IX, 482). — b) máli.

Ledingspligt skylda til leiðangursgerða eða leiðangursferða.

Ledingsſkat leiðangur (t. a. m. Fms. IX, 482).

Ledingsſtyr = **Ledingsſkat**.

Ledingstog leiðangur, leiðangursferð; herferð.

Ledklinke, [**Led**, af hlið kl.], klinka (sb. klúra) á grind fyrir hliði.

Ledkrave, [**Led**, af lið-r, A, 1, a], partur af brynermi.

ledmyg, [**Led**, af lið-r, A, 1, a], liðamjúkur.

Ledmyghed, án ft., sk., það að vera ledmyg (liðamýkt).

Ledqværn, [Led, af hlið kl.], (sjaldh.), skástöng yfir hliði.

Ledregning, [Led, af lið-r, A, 2], ættliðatal.

ledſage, ás. 1, [sb. leiðsaga, kvk.], a) segja e-m leið, leiðbeina e-m. — b) (tíðkanlegra), fylgja e-m = verða e-m samferða, eða þvíuml., leiða (sb. allir leiddu hann ofan til sjóvar, 655 XVI B 2): L. een paa hans Reiſe. — L. Sangen med Inſtrumenter (leika undir á hljóðfæri).

Ledſagelſe, sk., það að ledſage (leiðsaga, leiðsögn, leiðbeining; fylgd).

Ledſager, ft. -e, kk., leiðsagi, leiðsagnari, leiðsagnarmaður, leiðsögumaður; fylgdarmaður, fylgjari, förunautur.

Ledſagerinde, ft. -r, kvk., fylgiskona (sb. fylgiskonur hennar, Trójum.); fylgismey (forn).

Ledſagning, sk., = Ledſagelſe.

Ledſmerte sjá Ledeſmerte.

Ledſkee, [Led, af hlið kl.], oki á grind.

Ledſtolpe, [Led, af hlið kl.], gættitrje í hliði.

Ledſætning, sk., það að ledſætte.

ledſætte, ás., [Led, af lið-r, A, 1, a, α], kippa e-u í liðinn.

Ledtog fylgi, (leiðtog?, slagtog?): Være i L. med een. Tyven havde andre i L. med ſig. De vare mange i L.

ledviis, ao., [Led, af lið-r, A, 1, a, β], lið(ur) og lið(ur).

Ledvogter, [Led, af hlið kl.], hliðvörður.

ledvreden, [Led, af lið-r, A, 1, a, α; sb. vride], undinn úr liði.

Ledvædſke, [Led, af lið-r, A, 1, a, α], = Ledevand a.

Ledværk sjá Ledeværk.

lee [sb. læja f. hlæja], loe [e. o. ló f. hló], leet [e. o. legit f. hlegit], hlæja, 1) h. s.: Stikke i at l. fara að hlæja (flissa). — L. i ſit Hjerte (sb. hlær mèr þess hugr, mèr hlær hugr við e-u). — L. af (over) noget hlæja að e-u. L. af een hlæja að e-m. L. ad een = l. af een; einnig brosa framan í e-n (t. a. m. Hun loe ſaa mildt ad ham). — b) óeiginl. (eins og í orðunum: hlæja hlíðar við Hallsteini). — 2) sem ás. í l. een ud (gera ekki annað enn) hlæja að e-m; sb. udlee.

Lee, ft. -r, sk., [lè, Grágás; sb. ljeband], ljár.

Leedrag, a) orf. — b) ljáfar; einnig: eins mikið gras eða korn og ljárinn tekur í einu.

Leeg sjá Leg.

Leehylke, sk., [sb. hylki], hólkur sem hafður er fyrir ljáband.

Leekarl sláttumaður.

Leeknap orfhæll.

Leemand = Leekarl.

Leen sjá Lehn.

Leer, án ft., kl., [leir, kl., forn], leir: Ælte Leret til Muurſteen elta leir og gjöra tigl (Stjórn).

Leerager leirlend akra.

leeragtig, ft. -e, e., leirkenndur (P. Þ.).

Leerart leirtegund.

leerblandet, [sb. blande], leirblandinn.

Leerbund leirlendur (leirkenndur) jarðvegur, (sb. leira).

Leerbygning = Leerhuus, eða e-ð þess kyns sem gert er úr leiri.

Leerbænk leirstallur (að sitja á).

Leerdunk brúsi.

Leerdynd leirbleyta, aurbleyta.

Leerfad leirfat (sb. Fad 1).

Leergrav leirnámur.

Leergrund = Leerbund.

Leergulv leirgolf.

Leerhuus leirhús (hús gjört að veggjum af leiri með hálm saman við); hús með leirbræddum veggjum.

Leerjord hreinn leir (*argilla pura*). — b) leirblandin mold.

Leerkar leirker.

leerklinet, [sb. kline], leirbræddur: „En l. Hytte".

Leerklining það að bræða (klína) vegg leiri.

leerklæg (sjaldh.), sem er seigur og loðir við (annað) eins og leir.

Leerkølle leirklappa (til að klappa leir með).

Leerlag leirfló (leirlag?) í jörðu.

Leermergel sjá greinina um Mergel.

Leermuld leirblandin mold.

leermuldet sem leirblandin mold er í: L. Jord.

Leermølle eins konar vjel annaðhvort til að elta leir (sb. Stjórn) eða til að sniða það í sundur.

Leerpande leirpanna (sem steikt er í o. s. frv.).

Leerpibe = Kridpibe.

Leerpotte leirpottur (Skuggsjá).

Leerſkaal leirskál.

Leerſkifer eins konar flögusteinn (*argilla schistus*).

Leerſteen eins konar hálfharðnaður leir (*argilla argitithus*).

Leervei leirvegur, (sb. leirgata, leirvaðill).

Leervæg leirveggur (veggur af leiri og hálmi saman við); leirbræddur veggur.

Leerælte, sk., leirvaðill (sb. á vetrartíma er margsstaðar í Mesopotamia mjök djúpr leirvaðill, Stjórn).

Leeſkaft orf, (sb. ljáorf, Ísl. II, 329).

Leetøi orf og ljár.

Leevange, 1) eins konar slá þverskipa á smáhafskipum. — 2) eins konar gólfbusti.

lefle (har), h. s. 1, daðra, (sb. láta að e-m, kjassa, fipla): L. med en Pige. — Einnig líkt og coquettere: Hun lefler med alle Mandfolk.

Leflebroder daðurhrókur.

leflekjær mikið (gefinn) fyrir daður.

Leflekonſt daðurlist.

Leflelyſt daðurfýsn.

Leflen, án ft., sk., það að lefle (daður).

Lefleri, ft. -er, kl., daður.

lefleſyg lostagjarn; sb. coquet.

Lefleſyge daðursótt.

Leg (líka ritað Leeg), ft. Lege, sk., [leik-r], leikur, leikfang, (Jb.; sb. leikandi, Ísl. II, 451). — b) hljóðfæri, (í Strængeleg, Langleg).

Leg, án ft., sk., hrogn undan fiskum eða froskum.

*legal, ft. -e, e., löglegur, lögfullur, lögmætur.

*Legalitet, sk., það að vera legal.

*Legat, ft. -er, kk., sendiherra; legáti.

*Legat, ft. -er, kl., dánargjöf.

*Legatarius, ft. Legatarier, kk., sá sem gefin er dánargjöf.

*Legation, ft. -er, sk., = Geſandtſkab.

*Legator, ft. -er, kk., sá sem gefur dánargjöf.

lege, h. s. 1, leggja hrognum.

lege, s. 1, [leika], 1) h. s., a) leika sjer: L. med noget leika sjer að e-u. L. med een leika sjer við e-n. — Óeiginl.: L. med Faren (vera fífldjarfur). — b) kvika, eða þvíuml.: Heſten leger med Ørene blaktar eyrunum. — c) (úrelt), leika á hljóðfæri: L. paa Harpe slá hörpu. — d) (um suma fugla, t. a. m. orrann), maka sig. — 2) sem ás., leika: L. Bold fara (vera) í knattleik. L. Blindebuk fara (vera) í skollaleik.

Legeaar, ft., bernskualdur (meðan maður hefur gaman af að leika sjer).

Legebane mjótt leiksvið, (sb. Circus).

Legebold leikhnöttur. — Óeiginl.: Være eens L. láta e-n fara með sig eins og hann vill.

Legebroder leikbróðir (Fær.), leiksveinn (Fms. II, 103).

Legedam tjörn (Dam 1) sem fiskar eru látnir tímgast í.

Legedukke brúða til að leika sjer að.

Legefagter leikaraháttur (B. B.), leikur, (sb. flangs).

Legekammerat = Legebroder.

Legekarpe blauður karpi sem látinn er í tjörn til þess að auka þar kyn sitt.

Legem sjá Legeme.

Legeme, ft. -r, (líka Legem, [sb. líkam-r] — ft. -er — sjaldan haft, nema í eig. et., sem fremri liður í samsettu orði; sb. Embede, Embed), kl., [sb. líkami], líkami, a) (sjer í lagi), mannlegur líkami: Blotte ſit L. bera hörund sitt. Pleie Legemet. — b) = líkamlegur hlutur, (sb. Sn. E. 297; sólarinnar líkamr, Stjórn): Phyſiſke (organiſke, gjennemſigtige, o. s. frv.) Legemer.

legemlig, ft. -e, e., [líkamlig-r], líkamlegur a) í hinni tíðkanlegustu merk.: Legemlige Feil (Smerter). L. Omgang holdlegt samræði, (sb. hafa guðsifja sinn at líkams losta, 60). — b) sem skilningarvitin ná til, (sb. líkamligt kvikendi, líkamligt hljóð): Legemlige Væſener.

Legemlighed, án ft., sk., það að vera legemlig.

legemløs líkamalaus.

Legemsbeſkaffenhed (lögun eða ásigkomulag líkamans), heilsufar, (sb. holdafar): En ſtærk (ſvag) L.

Legemsbræk, sk., = Legemsfeil.

Legemsbrøſt = Legemsfeil.

Legemsbygning vaxtarlag, limalag.

Legemsdannelſe sköpulag eða skapnaður líkamans, vöxtur = vaxtarlag: En ſmuk (ædel) L.

Legemsdeel partur líkamans: I denne L. er han reent uden Følelſe.

Legemsfeil lýti (o. s. frv. sb. Feil a) á líkamanum.

Legemsfylde = Legemsfyldighed.

Legemsfyldighed hold (ft., það að vera holdugur; sb. holdafar).

Legemsfærdighed fimleikar, íþróttir.

Legemshøide hæð líkamans.

Legemskraft (líkams)afl, burðir.

Legemslyde = Legemsfeil.

Legemspleie aðbúð, aðhjúkrun.

Legemsſkikkelſe = Legemsdannelſe.

Legemsſmerte líkamleg sárindi.

Legemsſtilling limaburður, (sb. göngulag).

Legemsſtraf líkamleg hegning.

Legemsſtyrke = Legemskraft.

Legemsſvaghed heilsubrestur.

Legemsøvelſe það að temja sjer aflraunir eða fimleika eða þvíuml.

Legemverden hinn líkamlegi hlutur heimsins.

*Legende, ft. -r, sk., saga af helgum manni.

Legeplads leiksvið, (sb. leikvöllur, leikmót).

*legere, ás. 1, gefa e-m e-ð sem dánargjöf.

*legere, ás. 1, blanda gull eða silfur.

*Legering, sk., það að blanda gull eða silfur; það sem blandað er saman við gull eða silfur.

Legeſelſkab allir þeir sem eiga leik saman á e-m stað.

Legeſted leikmót, leikstefna, (sb. Legeplads).

Legeſtue = Juleſtue.

Legeſværm leikmikill hópur (sb. Kjaln.).

legeſyg (sjaldh.), sem allt af vill vera að leika sjer.

Legeſøſter leiksystir (að sínu leyti eins og leikbróðir).

Legetid leiktíð.

Legetid sá tími þegar fiskar maka sig.

Legetøi barnaglingur.

Legeværk, a) verk sem ekki er annað enn gaman eða glingur. — b) verk sem manni verður lítið fyrir: Det var ham kun et L. hann ljek sjer að því.

*Legion, ft. -er, sk., herfylking.

*legislativ, ft. -e, e., sem setur lög. — b) sem lýtur að lagasetningu.

*Legislator, ft. -er, kk., = Lovgiver.

*Legislatur, sk., = Lovgivning.

*legitim, ft. -e, e., löglegur, lögfullur, lögmætur. — b) skilgetinn.

*Legitimation, sk., það að legitimere.

*legitimere, ás. 1, helga (gjöra e-ð lögmætt), o. s. frv.: L. ſig færa sönnur á, að maður sje sá, er maður segist vera. L. (ættleiða) et Barn.

*Legitimiſt, ft. -er, kk., sá sem vill láta ríki ganga að erfðum.

*Legitimitet, sk., það að vera legitim; það að ríki eigi að ganga að erfðum.

*Legua, ft. -s, sk., spænsk míla: 26$^{3}/_{5}$ Leguas 3 þingmannaleiðir.

Lehn (líka ritað Leen og Læn), ft. -e, kl., [lèn], ljen, ríki (Nj. 46), forræði: Tage et Land til L. taka land í ljen (Fms.). — Nú er Lehn haft um greifadæmi og barónsdæmi.

Lehngods sjá Lehnsgods.

Lehnsafgift ljensafgjald.

Lehnsarving erfingi að ljeni.

Lehnsbeſidder handhafi að ljeni.

Lehnsbrev ljensbrjef.

lehnsdygtig hæfur til að hafa ljen.

Lehnsed eiður er sá sem e-ð hefur í ljen sver ljensdrottni.

Lehnsforbindelſe = Lehnsforhold.

Lehnsforfatning það skipulag að ljen eru veitt.

Lehnsforhold það samband sem er á milli ljensdrottins og ljenþiggjanda.

lehnsfri sem ekki er ljen: Lehnsfrit Gods.

Lehnsfølge ljenserfðir.

Lehnsgods (líka Lehngods) jörð eða jarðir sem e-r hefur í ljen.

Lehnsgreve ljensgreifi.

Lehnsgrevſkab ljensgreifadæmi.

Lehnsherlighed yfirráð ljensdrottins yfir ljeni.

Lehnsherre ljensdrottinn.

Lehnshylding það að ljenþiggjandi heitir (sver) ljensdrottni hollustu.

Lehnshøihed = Lehnsherlighed.

Lehnsindretning = Lehnsforfatning.

Lehnsmagt vald ljensdrottins yfir þeim sem e-ð hafa í ljen af honum.

Lehnsmand ljenþiggjandi, (stundum ljenshöfðingi, Hkr.). — b) umboðsmaður yfir ríkiseignum, (sb. ármaður). — c) (í Norv.), eins konar embættismaður (líkt og hreppstjóri; sb. ekki skulu vera fleiri lènsmenn enn tveir í fylki hverju, utan sýslumenn sè fleiri, þá má hverr þeirra hafa einn, Rjettarbót Eiríks).

Lehnspligt skylda ljenþiggjanda (sem ljenþiggjanda).

lehnspligtig (sem hefur e-ð í ljen og er) háður ljensdrottni.

Lehnsregjering sú stjórnarlögun að margir hafa þegið ljen af landshöfðingja.

Lehnsret heimild á að veita ljen. — b) ljenslög.

Lehnsrettighed rjettindi er ljeni fylgja.

Lehnsſag mál er lýtur að ljeni.

Lehnsſtifter sá sem gerir (fær leyfi til að gera) ljen úr óðali sínu.

Lehnsſtrid = Lehnsſtridighed.

Lehnsſtridighed þræta um ljen.

Lehnsſæde aðsetur ljenþiggjanda.

Lehnstagelſe, sk., það að taka e-ð í ljen (ljentaka).

Lehnstid sú tíð (miðöldin) þegar ljen tíðkuðust mest.

Lehnsvæſen allt sem lýtur að ljeni.

Lehntager, ft. -e, kk., ljentökumaður, ljenþiggjandi, (stundum ljenshöfðingi, Hkr.).

lei, e., [leið-r; sb. led], (í Norv. og, í tali, í Danmörku), óviðkunnanlegur, óviðfeldinn.

Leide sjá Leider.

Leide, ft. -r, sk., = Muurlægte. — b) dyraumbúningur — eða gluggaumgjörð — sem er eins og ok í lögun.

Leide, án ft., sk., [sb. leiði], heit, loforð; sjer í lagi griðaloforð: Han fik L. til at drage igjennem Landet.

Leidebrev griðabrjef (handa þeim sem ferðast eitthvað).

Leider (líka Leide), sk., eins konar skipskaðall.

Leie, ft. -r, kl., [sb. lega og leg], 1) lega: Der er intet godt L. i Sengen það fer ekki vel um mann í rúminu. — Kornet gaaer i L. leggst í legur. — 2) staður þar sem e-ð liggur o. s. frv., a) ból, rúm: Gjøre (rede) ſig et L. búa um sig. — b) dýrabæli: Jage Haren af Leiet. — c) = Fiſkerleie. — 3) lag (í jörðu).

Leie, án ft., sk., [leiga], leiga: Huſet er til L. — Han har endnu ikke betalt ſin L. I Forhold til Leien eptir leiguburði (Gþl.), o. s. frv.

leie, ás. 1, [leigja], 1) leigja e-ð handa sjer, a) hlut: L. et Huus. L. en Have. — b) menn (sb. leiga sèr til liðs þarlenzkan her, Stjórn): L. Arbeidsfolk. L. Snigmordere til at dræbe een kaupa það að þeim. — 2) selja e-ð á leigu, byggja e-m e-ð: L. een noget. L. noget bort. L. Heſte ud (ljá hesta fyrir kaup).

Leiebolig leigubústaður.

Leiebrev byggingarbrjef.

Leiebræt fjöl (tafla) sem hengd er á hús og ritað er á að þar sjeu laus herbergi.

Leiedreng leigupiltur (að sínu leyti eins og leigumaður, þ. e. maður sem leigður er).

Leieforening leigumáli.

Leiegods leigufje.

Leieheſt leiguhestur.

Leiehuus leiguhús.

Leiehær leigumannalið (sb. 580 A).

Leiejord leiguland (Grágás).

Leiemaal leigumáli, arðarmáli (um jörð þar sem korn er ræktað).

Leieqvæg leigufjenaður, leigupeningur.

Leier, ft. -e, kk., leigumaður (sá sem leigir e-ð að e-m): Opſige ſine Leiere.

Leiermaal, [Leier = legr], legorð, legorðssök: Begaae L. liggja konu legri (Víkvv.).

Leiermaalsbøder, ft., legorðssekt.

Leiervold (í tali), kröggur, (sb. Knibe b, Betryk): Komme (være) i L. Slippe ud af en L.

Leieſted náttból. — b) legstaður.

Leieſvend leigumaður (sá sem leigður er til e-s).

Leieſæd akur sem liggur í legum.

leieſøgende, [sb. ſøge], sem vill leigja sjer bústað, (sb. leigumaður).

Leietager, ft. -e, kk., = Leier.

Leietid = Leiemaal.

Leietjener þjónn (sb. skósveinn) sem leigður er dag og dag.

Leietropper, ft., = Leiehær.

Leievaaning = Leiebolig.

Leievidne sá sem vitnar e-ð fyrir kaup.

Leievogn = Hyrevogn.

Leilighed, ft. -er, sk., færi = tækifæri; hentugleikar; tóm, tómstundir; efni (ft.), föng; ásigkomulag, ástand: Finde L. til noget fá færi á e-u. Gribe Leiligheden eða tage Leiligheden i Agt sæta lagi. — Med L. þegar ferð fellur. — I Eftermiddag har jeg bedre L. dertil jeg á hægra með það (kemst betur til þess) seinna í dag. Det maa bie til jeg faaer L. þangað til um hægist fyrir mjer. — Jeg har ikke L. til at gjere ſtor Bekoſtning. „Sagens L.“ málavextir. — b) húsakostur, húsakynni, húsrúm, húsnæði: Huſets L. er indſkrænket. En ringe L.

Leilighedsarbeide e-ð sem gert er af því svo ber undir.

Leilighedsdigt kvæði sem orkt er af því svo ber undir (t. a. m. brúðkaupsvísur).

Leilighedsdigter skáld sem að yrkir þegar svo ber undir.

Leilighedsſkrift, kl., rit sem orsakast af e-u sem við ber.

Leilighedsſmigrer (sjaldh.), sá sem sætir hverju tækifæri til að smjaðra.

Leilighedstale erindi sem talað er af því e-ð sjerlegt hefur við borið (t. a. m. líkræða).

leilighedsviis, ao., þegar svo ber undir.

Leilænding, ft. -er, kk., [leiglending-r], (í Norv.), leiglendingur, landseti annars, (sb. Fæſtebonde).

Leir, ft. -e, sk., [sb. legr], herbúðir, landtjöld (sb. Eg. 291): Slaae L. gera (reisa, setja, skipa) herbúðir, reisa landtjöld (Stjórn), slá landtjöldum (Eg.). Afſtikke (forſkandſe) en L. — Bryde op med Leiren færa herbúðir sínar (Stjórn).

leire, ás. 1, í l. ſig gera herbúðir, (o. s. frv.; sb. greinina um Leir). — b) setjast — leggjast — niður (þar sem margir eru saman): Selſkabet leirede ſig i Græſſet.

Leirkonſt herbúðagerð (sem list).

Lem, ft. -me, sk., [lemm-r=hlemm-r], hlemmur.

Lem, ft. -mer, kl., [sb. lim-r og lim], limur: Føle Smerte i alle ſine Lemmer vera alverkja. — b) = Medlem. — Sb. Almiſſelem, Hoſpitalslem.

lemfældig, ft. -e, e., [lem- af lin-r], linur, vægur: En l. Dom linur dómur (Skuggsjá). En l. Straf.

Lemfældighed, án ft., sk., linleiki (sb. Fms. II, 33).

lemlydt, [sb. lyde af lýta], (sjaldh.), limskertur (G. O.), limaskertur (P. Þ.); sb. lemstraður.

lemlæſte lemstra: Saare og l. een særa e-n lemstrarsárum (Gþl.)

Lemlæſtelſe, sk., það að lemlæſte. — b) lemd (fornt), lemstrarsár (Gþl.).

Lemlæſtning, sk., (sjaldh.), = Lemlæſtelſe.

*Lemma, kl., a) fyrirsögn (t. a. m. fyrir kapítula). — b) setning úr annari vísindagrein.

Lemmebygning limalag, vaxtarlag, skapnaður: En fiin (ſvær) L.

*Lemon (líka Limon), ft. -er, sk., (eins konar aldin á suðurlöndum) *citrus*.

*Lemonade (líka Limonade), sk., eins konar drykkur við þorsta.

*Lemonaſia, sk., aldinið Lemon súrsað í ölvínani og beisku kryddi.

lempe (líka ritað læmpe), ás. 1, haga e-u (laga e-ð) eptir e-u: L. det ene efter det andet. L. ſig efter noget.

Lempe (líka ritað Læmpe), án ft., sk., lag, hægð, vægð: Gjøre noget med L. — b) (úrelt), hentugleikar; tómstundir. — c) (úrelt), mannorð.

lempelig, 1) ft. -e, e., a) laglegur, hægur, vægur, linur: Paa en l. Maade með lagi, varlega, o. s. frv. En l. Straf. — b) (úrelt) = beleilig. — 2) sem ao., laglega, varlega, hægt, vægilega: Tage l. paa noget. Fare l. med noget.

lemrørt, [sb. røre], visinn að e-m lim.

lemſlaget, [sb. ſlaae], (sjaldh.), lamdur, lemstraður.

Lend (líka ritað Lænd), ft. -er, sk., [lend], a) (sb. lendir yðrar skulu þèr gyrða, 619), mitti, mjóhryggur: Spænde et Bælte om ſin L. — b) þjó. — c) hestlend. — d) malir (sb. Lendeblod).

Lendebeen = Hoftebeen.

Lendeblod eins konar blóðsótt (á nautpeningi).

Lendebrud, kl., það að vera slasaður í mjöðminni. — b) lendaverkur (655 xxx), bakverkur.

lendebrudt, [sb. brøde], = hoftelam.

Lendebyld kýli á lendum.

Lendefang (um hest), það að vera sligaður eða skúfslitinn.

Lendegigt = Lendeværk.

Lendehvirvel liður í lendum eða lend.

Lendepude þjókoddi.

Lendeſmerte sárindi í lendum.

Lendeſtykke mjóhryggjarstykki (af nautgrip).

Lendeværk lendaverkur (655 xxx).

lendſe, h. s. 1, hleypa (sigla) undan veðri og hafa uppi lítil eða engin segl: L. for en rebet Fok. L. for Takkel og Toug láta hlaupa á reiðanum.

Lendſeport hlerі sem látinn er fyrir lyptingarglugga þegar siglt er undan vindi.

lens, e., tómur: Holde Skibet l. ved Pompen, (sb. þurausa). — Være l. for Penge (peningalaus).

lenſe (líka ritað lænſe), ás. 1, tæma: L. ſine Lommer.

lente sjá lænte.

*leoniniſk, ft. -e, e., sem ekki er nema einum hlutaðeiganda í hag: L. Selſkab.

*Leopard, ft. -er, sk., ljepartur (sb. lèpartar, gjör. ft., Al.), hljebarður (?), *felis leopardus.*

*Lepidopteron, ft. Lepidoptera, kl., fiðrildi.

*lepros, ft. leproſe, e., líkþrár.

leret, ft. lerede, e., leirugur: L. Grund.

Lerred (líka ritað Lærred), ft. -er, kl., [lèrept], ljerept.

Lerredsbod ljereptabúð.

Lerredsbuxer línbrækur.

Lerredsfoder ljereptafóður.

Lerredshandel ljereptaverzlun.

Lerredshandler, ft. -e, kk., ljereptakaupmaður.

Lerredskræmmer = Lerredshandler.

Lerredsſkjorte ljereptsskyrta.

Lerredsvæver = Linvæver.

leſpe sjá læſpe.

let, [lètt-], A) ft. -te, e., 1) eiginl., ljettur: En l. Byrde. L. ſom en Fjæder ljettur eins og fis, laufljettur. — En l. Mynt (of ljettur peningur). — En l. Kjole (sb. þunnur og fíða). — L. Mad ljett fæðsla (Stjórn). Denne Mad er l. at fordøie. L. Viin (óáfengt vín). — b) ljettbúinn: Lette Tropper. — c) ljettur, ljettfær, ljettur á sjer; liðugur: Han er l. til Fods honum er ekki þungur fóturinn. Have en l. Haand vera ljetthentur eða liðugur í hendinni. Skrive en l. Haand skrifa liðugt. — d) sem góð færð er á: Veien er l. — 2) óeiginl., a) um ljettleika í skapi: Jeg er l. om Hjertet mjer er hugljett. Et l. Sind ljett skap; ljettlyndi. — b) hægur, α) linur eða ljettbær: En l. Død hægur (góður) dauðdagi. — β) auðveldur, auðsóttlegur (Fms. XI, 282), í lófa laginn: Det er en l. Sag það er hægur vandi eða hægðarleikur, (sb. lafhægt). Han er l. at lokke það er hægt að lokka hann. — c) ódýr: Et l. Leveſted. — L. Kjøb gott verð. — B) sem ao., 1) eiginl., liðugt: Døren gaaer l. paa Hængſlerne hurðin er liðug á járnunum. Dandſe l. En l. udkaſtet Tegning. — 2) óeiginl., hægt, með hægu móti, hæglega, auðveldlega: Have l. ved noget eiga hægt með e-ð. Komme l. til noget. Blive l. vred vera fljótur til reiði, uppstökkur. L. fordøielig Føde matur sem hægt er að melta.

letbevæbnet, [sb. bevæbne], ljettbúinn að vopnum.

letflydende, [sb. flyde], sem fljótt bráðnar.

letfodet, ft. -fodede, e., ljettur á fæti, ljettur á sjer, fóthvatur.

letfærdig, a) (úrelt), ljettur meðferðis. — b) (úrelt) = letſindig, ſkjødesløs. — c) lauslátur, (sb. gjálífur, gálaus); saurugur: En l. Qvinde. Løs og l. Snak.

Letfærdighed, sk., lauslæti, (sb. gjálífi, gáleysi).

letfølende, [sb. føle], viðkvæmur.

*Lethargie, sk., dauðadá, dá; doði, deyfð.

Lethed, án ft., sk., ljettleiki, o. s. frv.: Byrdens L. — L. i Gang það að vera ljettstígur, eða þvíuml., (sb. lèttfæri líkams, 655 XXVII). — Skrive (tale) med L. liðugt, (sb. vera liðugur að e-u). — Priſernes L. ódýrleikinn.

lethændet, ft. -hændede, e., ljetthentur, (sb. hændig).

letnem = letnemmet.

letnemmet, ft. -nemmede, e., næmur; skilningsgóður.

Letning, sk., það að lette 2: Ankerets L.

letſeilende, [sb. ſeile], sem er gott gangskip undir seglum, gott siglingaskip: Et l. Fartøi.

Letſind = Letſindighed.

letſindet (sjaldh.), ljettlyndur, (sb. ljettlátur, ljettúðugur).

letſindig, ft. -e, e., gálaus; gálauslegur; hviklyndur; sem er út í hvippinn og hvappinn.

Letſindighed, án ft., sk., gáleysi; hviklyndi, lauslyndi.

letſmeltelig = letflydende.

letſpringende, [sb. ſpringe], ljettfær = ljettur á sjer.

letſvævende, [sb. ſvæve], sem líður ljett (áfram): „L. Vinger.“

letſøvnet, ft. -ſøvnede, e., laussvæfur.

lette, ás. 1, [lètta], 1) ljetta, a) eiginl.: L. en Byrde. — L. Plovenz sb. dybe a. — b) óeiginl.: Denne Hjelp har lettet mig Arbeidet. Denne Trøſt lettede mit Sind; sb. Herra Árna biskupi lèttist mikit um hjartarætr (Sturl. IV, 103). — 2) hefja, lypta e-u upp, (lopta e-u), yppta e-u: L. (hefja) een af Sadelen. — L. Anker draga upp akkeri (Fms. VI, 108), hafa upp akkerin (Fas. II, 511); láta út. Líka tómt lette, t. a. m. Skipperen har lettet (látið út) i Morges. — b) sem h. s.: L. paa Hatten yppta hattinum. L. paa Skuldrene yppta öxlum.

Lettekile fleygur á plógi.

lettelig, ao., [sb. lèttilig-], ljettlega (sb. vatnit snýst lèttliga til loptsins, Stjórn), hæglega.

Lettelſe, ft. -r, sk., það að lette 1. — b) óeiginl., ljettir (655 XXXII), huggun, hagur.

Letter, ft. -e, sk., = Lettekile.

Letter sjá Lætter.

lettroende, [sb. troe], trúgjarn, auðtrúa.

Lettroenhed, án ft., sk., trúgirni.

letvæbnet, [sb. væbne], = letbevæbnet.

Lev, ft. -e, (líka Leve, ft. -r), sk., [leif-r = hleif-r], (úrelt, nema hjá almúga), brauðhleifur.

*Levante, sk., austurlönd (við grikklandshaf).

*Levantine, kl., eins konar silki.

Leve sjá Lev.

leve, s. 1, [lifa; sb. revne af rifna], A) h. s. (har), 1) lifa, a) vera á lífi: L. længe verða langlífur. — b) fæðast við e-ð: „Menneſket lever ikke alene ved Brød“ (lifa við e-ð er fornt). L. af Planter lifa á jurtum. L. af et Haandværk (sb. vèr Björgvinarmenn verðum mjök við kaup at lifa). — c) vera (ala aldur sinn) á e-m stað: L. paa Landet. L. ved Hoffet vera innanhirðar. L. iblandt Hedninger vera við heiðna menn (fornt). — d) vera í e-u ástandi, eða þvíuml.: L. i Venſkab med een (sb. vera í kærleikum við e-n). — Um það hvernig manni líður (vegnar): L. lykkelig. — L. godt eiga gott. — Lev vel vertu sæll, o. s. frv., lifið vel (623)! — Kongen l. lifi konungur vor (Stjórn)! — e) hegða (haga) sjer: L. gudfrygtigt lifa (hegða sjer) guðrækilega. — En Mand, ſom veed at l. maður, sem kann sig. — 2) í hversdagslegu tali: Faae noget at l. af fá dáltið að borða. — 3) l. op igjen lifna við aptur. — B) sem ás., lifa (sb. lifa rèttliga líf sitt): L. et lykkeligt Liv lifa góðu lífi. L. ſin Tid hen ala aldur sinn. — L. een over lifa e-n. — II) ho. nút. t., levende, sem e., a) lifandi, líflegur (Sn. E.) = kvikur; lífs, sem er á lífi: Levende Væſener lifandis hlutir (sb. Stjórn). Ingen levende Sjæl ekki eitt mannsbarn. — Levende Vidnesbyrd vitnisburður lifanda manns. — Levende Blomſter sönn (veruleg) blóm (sem ekki eru búin til af mannahöndum). — Levende Gjerde (Hegn) girðing af gróðursettum (vaxandi) trjám, hrísgirðing. — Levende Kilder rennandi uppsprettur. — En levende Kraft náttúruafl er veldur hreifingu. — b) lífaður, fjörugur, o. s. frv.: Der er meget levende i denne By hjer er mikil mannaferð í borginni. En levende (mikil) Følelſe. En levende (skýr) Erkjendelſe.

Leveaar aldurs-ár, æfiár.

Levealder aldur, lífdagar, lífstími (Fms. III, 89), æfi, lifnaðarlengd (Stjórn): Elefanten har en lang L. Menneſkets længſte L. — b) mannsaldur.

Levebrød starf eða embætti sem manni er (ekki) fengið til (annars enn) að hafa viðurværi af (sb. Beſtilling b).

Levedage, ft., lífdagar, æfidagar, æfi: Jeg har aldrig i mine L. (á æfi minni, á minni lífsfæddri tíð) hørt ſligt.

Leveevne = Levekraft.

Levefriſt lífsstundir, æfiskeið, æfi.

Levegriis gris sem látinn er lifa.

levekjed (sjaldh.), sem (þiggj.) lífið er leitt, (sb. lífsleiðindi, Fms. II, 201).

levеklog kænn í hegðun sinni.

Leveklogſkab kænska í hegðun.

Levekraft lífsafl.

Levekreds þeir sem maður lifir á meðal.

Levelyſt löngun til að lifa, lífsfýsn.

Levemaade, a) hegðun, háttalag, líferni, lífernishættir: En uordentlig L. (sb. svall, slark). Forlade ſin forrige L. bæta ráð sitt. Foreſkrive den Syge en ſtreng L. — b) mannasiðir, (sb. kurteisi, hæverska): Han er uden al L. hann kann öngva mannasiði. En Mand af L. maður sem kann sig. — c) (í hverndagslegu tali; sb. leve I, A, 2), matur og drykkur: God (daarlig) L.

Leveorden = Leveſkik.

Leveplan það sem maður ætlar fyrir sjer (um ókomnar æfistundir).

Leveqvæg peningur sem látinn er lifa (á er settur).

Lever, sk., [lifr], lifur.

***Leverance**, sk., það að e-r eptir gjörðum skilmála lætur e-ð (mikið af e-u) úti fyrir borgun jafnótt og á þarf að halda.

***Leverandeur**, ft. -er, kk., sá sem tekst á hendur eptir gjörðum skilmála að hafa e-ð (mikið af e-u) til þegar á þarf að halda.

Leverbetændelſe lifrarbólga.

Leverbrand lifrarsýki í kindum og nautpeningi.

leverbruun sem lifrarlitur er á, lifrauður.

Leverbyld sullur í lifrinni.

levere, ás. 1, fá (afhenda) e-m e-ð: Jeg leverede ham Brevet i egen Haand fjekk honum brjefið sjálfum. — b) gjalda, láta e-ð úti: Bønderne kunne l. Korn i Stedet for en Deel af deres Skatter mega láta korn upp í skattana.

Leveregel heilræði.

Levererts eins konar kviksilfur (*hydrargyrum hepaticum*).

Leverfarve lifrarlitur.

leverfarvet, ft. -farvede, e., = leverbruun.

Leverikt, sk., eins konar sýki, einkum í sauðfjenaði.

Levermalm eins konar silfursteinn.

Leverorm ormur í lifrinni (í skepnum).

Leverplet hunangsblettur.

Leverpølſe lifrarpilsa.

Leverriim (fyrrum), eins konar gamanvísur sem hafðar voru í eins konar lifrarveizlum.

leverſyg lifrarveikur.

Leverſyge lifrarveiki.

Levertran lifrarlýsi.

Leveſkik lífernishættir.

Leveſtand sú stjett sem e-r er í.

Leveſted staður þar sem e-r lifandi vera hefst við. — b) (sjer í lagi), staður að því leyti sem þar er dýrt eða ódýrt að vera: Et dyrt (billigt) L.

Leveſviin svín sem látið er lifa.

Levetid dagar = æfi: I denne Konges L.

Levetraad (eiginl. lífsþráður — dregið af spuna örlaganornanna — =) æfi, eða þvíuml.: Skære eens L. af stytta e-m aldur, veita e-m líftjón.

levetræt sem (þiggj.) orðið er leitt að lifa, farinn að trjenast upp á lífinu.

Levevei sú iðn er maður lifir við: En farlig L.

Levevæld lífsuppspretta; viðurværi, atvinna; o. s. frv.

***Levit**, ft. -er, kk., einn af niðjum (ættmönnum) Leví Jakobssonar höfuðföðurs.

***Leviticus**, sk., þriðja Mósesbók.

***Levkoi**, ft. -er, sk., (eins konar ilmjurt sem ræktuð er í grasgörðum) *cheiranthus.*

levne, ás. 1, [sb. leifa], leifa e-ð eða e-u, skilja e-ð eptir: L. Mad. Ilden levnede intet það brann allt að köldum kolum.

Levnet, án ft., kl., [lifnað-r; sb. Tyvnet], líferni, lífernishættir, háttalag, hegðun: Føre et dydigt L. Fortælle (beſkrive) eens L. segja (rita) æfisögu e-s.

Levnetsbane æfi, æfiskeið.

Levnetsbeſkrivelſe æfi = æfisaga, lífssaga (625).

Levnetsbeſkriver, ft. -e, kk., = Biograph.

Levnetsforhold hagur, ástand.

Levnetsløb æfi eða æfisaga = allt sem drífur á daga e-s.

Levnetsmidler, ft., matvæli, matföng, vistir, vist (sb. ok færðu honum hveiti ok aðra vist, Rómv.).

Levning, ft. -er, sk., leifar, eptirleifar, eptirstöðvar, afgangur: Levninger fra Oldtiden fornleifar, fornmenjar.

levret, ft. levrede, e., [lifrað-r?], lifraður (B. H., P. Þ.): L. Blod blóðlifrar.

Levſe, ft. -r, sk., (í Norv.), eins konar linbökuð kaka.

***Lexicalier**, ft., það sem orðabók til heyrir.

***lexicalſk**, ft. -e, e., sem orðabókum til heyrir.

***Lexicograph**, ft. -er, kk., orðbóka(r)höfundur.

***Lexicographie**, án ft., sk., orðbókasamning.

***lexicographiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að orðbókasamningu, sem orðbókasamningu til heyrir.

***Lexicon**, ft. Lexica, kl., = Ordbog.

***l'Hombre** sjá Lomber.

Li sjá Lid (= Lide).

***Liaiſon**, ft. -s, sk., óeiginl., samtenging, samband; kunningsskapur karls og konu.

***Lianer**, ft., eins konar plöntur í elztu skógum í vesturheimi.

***Libation**, ft. -er, sk., drykkjarfórn Rómverja.

***Libel**, sk., (eiginl. bæklingur), bænarskrá; níðrit.

***liberal**, ft. -e, e., = friſindet; tolerant; gavmild; (sb. drengilegur).

***Liberalismus**, sk., frjálslyndi (í stjórnarmálefnum).

***Liberalitet**, sk., = Tolerants; Gavmildhed.

***Liberi**, ft. -er, kl., einkennisföt þjónustusveina stórmennis.

***Libertin**, kk., saurlífur og ósvífinn karlmaður.

***Libertinage**, sk., háttalag saurlífs og ósvífins karlmanns.

***libidinøs**, ft. libidinøſe, e., lostafullur; lostasamlegur.

***Licentiat**, ft. -er, kk., sama nafnbót að sínu leyti þegin af guðfræðisdeild eða lagadeild eða lækningadeild háskólans eins og Magiſter af heimspekisdeildinni (meistari í guðfræði eða lögum eða lækningafræði, leyfismaður til doktorsnafnbótar).

***Licents**, sk., leyfi, einnig skáldaleyfi; leyfisbrjef; = Frækhed, o. s. frv.

***Licitation**, ft. -er, sk., það að licitere.

***licitere**, ás. 1, = lavbyde.

Lid, án ft., sk., [lít=hlít, kvk.], traust: Slaae (ſætte) ſin L. til noget reiða sig á e-ð, ætla á e-ð, eiga undir e-u, treysta e-u. Fæſte L. til hvad een ſiger festa (leggja) trúnað á það sem e-r segir.

Lid (líka Li), [líð = hlíð, sb. lið = hlið], einnig Lide, [hlíðar með linu r], a) átt (t. a. m. í Veſterlide, Oſterlide). — b) hlíð; hæð: „Sol gaaer under Lide“ sól rennur til viðar.

Lide sjá Lid (Li).

lide, h. s., [líta = hlíta], ætla (reiða sig) á, treysta (eiga undir) e-u: L. paa eens Løfter. L. paa, at noget er ſandt festa (leggja) trúnað á e-ð.

lide [líða], led [leið], (leden [liðin-n] i forleden), h. s., líða: Tiden lider. Da det led mod Aftenen þegar leið undir kvöldið. — Arbeidet lider godt verkinu miðar vel áfram. — 2) (hálf-úrelt), mega (t. a. m. um veikan mann): Hvordan lider den Syge hversu má hann (fornt), hvernig líður honum? „At han uden mig ei kunde l. vel“ að honum gæti ekki vegnað (liðið) vel, o. s. frv. Sb. lide þola.

lide, led, lidt, ás., þola, bera, taka mikið (o. s. frv.) út, bíða, verða fyrir e-u: L. Nød (Mangel) hafa ekki til dags og nætur. Han lider ingen Nød hann er óneyddur. Han har lidt meget Ondt beðið mikið illt, reynt mikið mótlæti. L. Uret verða fyrir rangindum. — Tómt lide (án þol.) merkir að vera veikur, taka mikið út, þjást, eða þvíuml. En Lidende veikur maður, sjúklingur; sá sem bágt á. — b) = fordrage 1, finde ſig i (finde B, c): Her lides ingen Speidere (sb. at útlendir konungasynir skyldu þar ekki líðast eðr vald hafa, Fms. VI, 134), hjer er öngvum njósnarmönnum vært, þeim helzt ekki uppi að vera hjer. Jeg lider ingen Falſkhed jeg vil ekki hafa neina flærð. — Denne Sag lider ingen Opſættelſe; sb. hjer er ekki til setunnar boðið. — c) kunna (fella sig) við, (sb. e-m fellur e-ð í geð, e-m líkar e-ð eða við e-n), o. s. frv.: De to har altid kunnet l. hinanden þeim hefur æfinlega litizt hvoru á annað. — Han kan ikke l. ſaadanne Folk; sb. Haraldi konungi þóttu illir seiðmenn. Jeg kan ikke l. ham mjer fellur ekki við hann, mjer geðjast ekki að honum, hann á ekki við mig. Ilde lidt illa þokkaður, óþokkasæll. Vel lidt vel látinn. — Han kan ikke l. (honum fellur ekki) dette Slags Mad.

lidelig, ft. -e, e., bærilegur.

Lidelſe, ft. -r, sk., þjáning, þraut, α) það að þjást: I Lidelſer var han taalmodig. — β) það sem maður þjáist af, það sem að manni gengur: Han udholdt mange Lidelſer. Bittre Lidelſer hörmungar (píslir).

liden [lítin-n], hvk. lidet [lítit] og lidt [lítt], ft. ſmaa [smá-; sb. ſmaa], miðstig mindre [sb. minni f. minri], efsta stig mindſt [minnst], e., er ótíðara í tali, enn lille (sjá lille), lítill, smár, o. s. frv.: En l. Pige. Hun er mindre end Søſteren. Et lidet Barn. Det mindſte Barn yngsta barnið. Han har kun l. Aarſag dertil. Han har mindſt Aarſag dertil. Et mindre Uheld. — Lad mig faae det mindſte (minna) Stykke; og behold du det andet. — 2) liden og lidet er stundum = litli og litla: Det lidet (lille er tíðkanlegra) Skrift hið litla rit. — 3) lidet, án nafns, a) = lítið: Lidet er bedre end Intet betra er lítið enn ekki neitt. Det hjalp ham lidet kom honum fyrir lítið, kom honum að litlu haldi. — — b) = lítið eitt, dálítið: Giv mig lidet deraf! — 4) lidt, er ekki haft sem eiginl. e., heldur annað hvort a) líkt og nafn, α) = lítið: Lidt eller meget mikið eða lítið. — β) = lítið eitt, dálítið: Giv mig lidt deraf! — Han bad om lidt Brød bað að gefa sjer dálítið af brauði (dálítinn brauðbita). — b) sem ao., α) dálítið (dáltið), heldur: Det falder lidt koſtbart það er heldur dýrt (kostnaðarsamt). Han blev lidt vred það fauk í hann. — β) ligeſaa lidt ekki framar (þ. e. ekki heldur): Det ſkeer ligeſaa lidt i Dag, ſom det ſkete i Gaar. — γ) lidt efter lidt smátt og smátt, (sb. efterhaanden). — 5) mindre, a) sjaldh. án nafns. — b) sem ao., α) et hundrede, mindre fire fjórum fátt í hundrað. — β) intet mindre síður enn ekki. — γ) ſaameget mindre (eða desmindre) því síður. — Hvormeget mindre hvað miklu síður. — δ) med mindre nema (því að eins, að). — 6) **mindſt**, a) án nafns: Tag du det Mindſte. — b) sem nafn, α) Han fik mindſt (minnst) af dem alle. — β) ikke det mindſte ekki hót, ekki ögn. — γ) i det mindſte að minnsta kosti, (sb. alltjend): Han kunde i det mindſte ſendt mig Bud derom. Jeg i det mindſte troer ikke derpaa (jeg trúi því ekki, hvað sem aðrir gera). — δ) det mindſte hvað lítið sem: Det mindſte man rører derved, gaaer det itu. — c) sem ao., sízt, minnst: Jeg ventede mindſt (jeg bjóst sízt við), at blive adſpurgt. Som han mindſt ventede det er hann varði minnst.

Lidenhed, án ft., sk., það að vera **liden**.

Lidenſkab, ft. **-er**, sk., ástríða; ofsi.

lidenſkabelig, 1) ft. -e, e., a) ákaflyndur, ofsafenginn. — b) ákafur, (sb. geysilegur, feikilegur): L. Begjerlighed (Kjærlighed). — 2) sem ao., ákaft, ákaflega, (sb. geysi, mjög, og þvíuml.).

Lidenſkabelighed, án ft., sk., það að vera **lidenſkabelig**.

liderlig, ft. -e, e., saurlífur, fúllífur, siðlaus, (**liderlig** er verst, þá **løsagtig**, þá **vellyſtig**, þá **ukydſk**, þá **letfærdig**).

Liderlighed, án ft., sk., saurlífi, saurlifnaður, fúllífi (655 XXXII), fúllifnaður (Stjórn).

Lidkjøb (í tali **Ligkjøb**) staðfesting á kaupi: Drikke L.

Lidſe, ft. -r, sk., margtvinnað band (lissa).

***Lieutenant**, ft. **-er**, kk., lægsti foringi (fyrir ofan **Underofficeer**) í liði.

liflig, ft. -e, e., inndæll að ilm eða bragði eða hljóði: En l. Lugt (Drik, Sang).

[**-lig**, einkunna-ending, og svo atviksorða, dregin af -lig- á ísl., stundum = -leg-, t. a. m. í **hjertelig**, stundum = -leit-, t. a. m. í **blaalig**.]

Lig sjá **Liig**.

Lig (líka ritað **Liig**), ft. eins, kl., [lík í **líksíma**], líksíma (?).

***Ligatur**, ft. **-er**, sk., (eiginl. **band**), a) í hljóðfæralist, það að nótur renna saman. — b) = **Bindſel**, **Bind** a. — c) það sem bók er bundin með.

Lige, kk., sjá **lige** II, B, 2.

Lige, sk., (líki, kl.), sjá **lige** II, B, 1, b.

lige, I) ao., a) rjett = beint, (sb. rjettleiðis): Staae l. standa upprjettur. Skrive l. skrifa línurjett. — L. for (beint fram undan) Porten. Det laae l. for mine Fødder rjett fyrir framan fæturna á mjer; (sb. c). Kjør l. frem aktu beint af augum eða rjettleiðis. — b) jafn-: L. mange jafn-margir. L. ſtor jafn-stór, (sb. **knif-jafn**). De ere begge l. gode það er nærri um þá, það skarar hvorugur eldinn frá öðrum. — c) öldungis: Tallet gaaer l. op. L. til Pas öldungis mátulegt; öldungis mátulega. Det ſlaaer l. til það stendur (öldungis) heima. L. i Øieblikket undir eins, óðara, að vörmu spori. Jeg kan ikke ſaa l. ſige det jeg get ekki alminnilega sagt það; jeg veit það ekki meir enn svo. — d) allt, (sb. gagngjört): L. til Huſet allt að húsinu. L. til den lyſe Dag (allt þar til dagur ljómar). — II) e. og (sem) nafn, A) e., 1) rjettur = beinn: En l. Vei (Linie). Saa l. ſom en Snor þráðbeinn. — 2) jafn a) ekki misjafn: Dele noget i to l. Dele. De vare l. i Alder (jafnir að aldri =) jafn-gamlir. Være l. med en Anden jafn e-m. — b) ekki oddatala: Et l. Tal. — Lade fem være l.; sb. **fem** a. — B) **Lige**, sem nafn, ft. eins, 1) sk., a) jöfnuður, α) (úrelt), líkt og rjettindi: Gjøre hver Mand Lige og Ret láta hvern mann ná rjetti sínum, gjöra öngvum rangt til. — β) (sb. **allur er jöfnuðurinn góður**): Give een Lige for Lige gjalda líku líkt. Gjøre Lige for noget bæta e-ð upp. — b) [sb. **líki**, kl.], (úrelt), líki. — 2) kk., [sb. **líki**, kk.], líki (Stjórn), maki, nóti, jafningi, (sb. **Ligemand**): Det paſſer ſig ikke for mig og mine Lige. Hun har ikke ſin L. i Taalmodighed hún er ólík öðrum í þolinmæði (sb. Gísl.). Lige ſøger Lige líkur sækir líkan heim (orðskv.).

ligeaarig jafngamall.

ligearmet, ft. **-armede**, e., jafnarmaður: En l. Vægtſtang.

ligeartet, ft. **-artede**, e., = **eensartet**.

ligedan, eins, a) ft. -ne, e., jafn, (sb. **eensdan** a): Den anden er l. — b) sem ao., á sama hátt: Her gaaer det l. til.

Ligedanhed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera eins: Trianglers L.

ligedannet, [sb. **danne**], sem er eins í lögun: To ligedannede Ting.

ligefrem, A) ao., hreint og beint: Sige ſin Mening l. — B) sem e., 1) án breytingar, a) eiginl., beinn: Veien er ganſke l. vegurinn er þráðbeinn. — b) óeiginl., sem liggur í augum uppi, auðsjeður, sjálfsagður: Det er l., at han har Forret. — 2) með ft. **-me**, (í tali), sem er svona daginn og veginn; hreinn og beinn; þóttalaus: En l. Mand. Ligefremme Folk.

Ligefremhed, án ft., sk., (í tali), það að vera **ligefrem**, einkum B, 2.

ligefuldt, sem ao., allt fyrir það, öngvu að síður: Skjøndt han er fraværende, faaer han l. ſin Deel.

ligegyldig, a) sem stendur á sama, sem ekki ríður (stendur) á neinu, sem ekkert er undir komið: Det er mig ligegyldigt (mjer stendur á sama, mig gildir einu), om han kommer, eller ei. Han er en ganſke l. Perſon i denne Sag, (sb. það gildir einu hvorumegin hryggjar hann liggur). — b) afskiptalaus, afskiptalítill; hirðulaus: Være l. ved Andres Uheld láta það ekki fá á sig — láta sjer ekki renna til rifja — þó öðrum gangi illa. Være l. i ſine Embedspligter.

Ligegyldighed, án ft., sk., a) það að vera **ligegyldig** a: Tingens L. — b) það að vera **ligegyldig** b (afskiptaleysi; hirðuleysi).

ligehjørnet, ft. **-hjørnede**, e., jafnhyrndur.

ligekantet rjettstrendur.

ligeledes, ao., [sb. -leiðis í **þáleiðis**], sömuleiðis, o. s. frv.: Jeg gaaer l. (líka) derhen. Jeg gjorde l. slíkt hið sama.

ligelig, a) ft. -e, e., jafn = jafnskiptilegur (sb. Stjórn): En l. Deling jafnaðarskipti. — b) sem ao., til jafns, að jafnaði (Fms. XI, 407), jafnskiptilega (sb. Stjórn).

Ligelighed, án ft., sk., (sjaldh.), jöfnuður.

ligeliniet, ft. **-liniede**, e., **sem bein stryk — eða beinar línur — eru í**: En l. Trekant.

ligelydende, [sb. **lyde**], = **eenslydende**, α) to l. Klokker. — β) en l. Gjenpart.

ligeløbende, [sb. **løbe**], a) beinn (sem rennur — liggur — beint áfram). — b) = **jævnløbende**.

Ligemaal = **Symmetrie**.

Ligemand jafnaðarmaður (Fms.), jafnmenni (Hrafnk.), jafnoki, jafningi, (sb. **lige** II, B, 2): Være eens L.

ligemeget, e. í hvk., sem stendur á sama: Det er mig l. það stendur mjer á sama. Det kan være l. (það má einu gilda, standa á sama), enten han ſamtykker, eller ikke.

ligemodig (sjaldh.), jafnlyndur, stilltur: „Da han ſtod l. (með jafnaðargeði) under alle deres Forhaanelſer."

ligerviis, ao., (fornl.), a) sömuleiðis: Gjør du l. gjör slíkt hið sama. — b) l. ſom eins og.

liges, þs. 1, (úrelt), = **forliges** (**forlige** b).

ligeſaa, ao., a) = **ligeledes**: „Gak bort og gjør l." gjör slíkt hið sama. L. hos os (sama er um mig eða okkur). — b) eins, jafn-: Han er l. trængende, ſom Broderen á allt eins bágt, og bróðir hans.

ligeſaavel ekki síður enn.

ligeſidet, ft. **-ſidede**, e., a) rjettur (beinn) að hliðum: En l. Bygning. — b) sem (allar) hliðarnar á eru jafnstórar: En l. Triangel.

ligeſindet eins skapi farinn, α) ligeſindede Venner vinir sem eiga geð saman. — β) han er ikke altid l. það liggur ekki æfinlega eins á honum. — γ) jafnlyndur.

ligeſkaftet rjettskeptur: En l. Øxe.

ligeſom, 1) ao., eins og: Det er l. han ikke meer var den ſamme. — Veiret ſynes l. at ville forandre ſig það er eins og það sjeu veðrabrigði í honum. — 2) st., a) eins og, α) jeg afſlog ſtrax denne Begjering; l. jeg ogſaa erklærede, o. s. frv. jeg aftók það óðara, og sagði jafnframt, o. s. frv. — β) l. han altid viſte ſig ſom en tro Ven, ſaaledes ogſaa i dette Tilfælde hann reyndist í þetta skipti eins vinhollur, og hann átti að sjer, (sb. **það er hvorttveggja, að ...; enda ...**). — b) rjett í því að: L. Klokken ſlog tolv.

ligetil, ao., hiklaust að e-u: Han lod ſig ikke holde tilbage; men gik l. hann ljet ekki letjast, og hikaði sjer ekki.

ligevinklet, ft. **-vinklede**, e., jafnhyrndur (um þríhyrning), α) en l. Triangel þríhyrningur sem ekkert hornið á er víðara enn annað. — β) to ligevinklede Triangler tveir þríhyrningar, sem er jafnir (hvor við annan) að hornum.

Ligevægt (**jafnvægi**, B. H., P. Þ.), **það að e-ð hallast ekki, það að ekki hallast á, það að áhöld eru um e-ð** eiginl. að þunganum til, α) eiginl.: Holde Kroppen i L. hallast ekki; detta ekki. — β) óeiginl.: „Kongedømmet, Raadet og Folkets Forſamling ſynes at have holdt hinanden i L." það er eins og þetta þrennt **hafi haldið í hvað við annað eða jetið hvað sitt eða jafnvægt hvað öðru**.

ligevægtig, a) jafnvægur (Skuggsjá), jafnvættandi e-u (sb. Stjórn). — b) óeiginl., jafn (sem jafn-mikið er í varið, eða þvíuml.): „At denne Ære agtes l. med (sje tekinn til jafns við) Livet."

ligge [ligga = liggja], **laae** [lá], **ligget**, h. s., I) eiginl., liggja, o. s. frv., 1) í upphaflegustu merk.: L. i Sengen (Græsſet) liggja í rúminu (grasinu). L. paa Jorden liggja á jörðunni. L. med Anſigtet paa Jorden. L. paa Knæ standa á hnjánum (Fms. I, 192). L. paa Siden liggja á hliðinni. L. paa den lade Side (vera latur, vera iðjulaus). — b) sem ás.: L. Græſſet ned bæla niður grasið. — 2) l. hos liggja hjá (Nj. 130). — L. i med (hafa með) en Andens Kone. — 3) liggja í bólinu, (sb. **vildir menn lágu í skálanum**): Han ligger til Klokken 9 hann liggur í bólinu þangað til (hann fer ekki á fætur fyr enn) um dagmál. Han laae (lá í bólinu, var ekki kominn á fætur), da jeg kom til ham. Orðskv.: Som man reder til, ſaa ligger man; sb. sjer grefur gröf þó grafi og það er gott að gera vel og hitta sjálfan sig fyrir. — 4) um veikindi, a) tómt ligge liggja = liggja veikur: I Gaar laae han; i Dag er han oppe. L. af (liggja í með þiggj.) en hidſig Feber. L. paa ſit Yderſte; sjá greinina um ydre, yderſt. L. for Døden vera kominn að fram. L. i ſidſte Aandedrag vera í andarslitrunum. — b) l. ſyg liggja sjúkur (Nj. 80): Han har længe ligget ſyg. — 5) liggja dauður: L. paa ſine Gjerninger (sb. liggja dauðr á verkom sínom sjálfs, Gþl. 392), falla ógildur (óheilagur), vera óbótamaður. — 6) liggja á eggjum: Denne Høne vil ikke l. — b) sem ás.: Hønen ligger Kyllinger ud klekur þeim út, ungar út. — 7) vera e-rstaðar náttlangt: Vi maatte l. (eða l. over) i Kroen urðum að vera þar um nóttina. L. ude liggja úti; vera að heiman (ekki heima) náttlangt. — 8) = vera á e-m stað: L. paa Luur vera að hlera, standa á hleri. — L. i Skjul liggja í leynum. — L. for en Reiſe eiga ferð fyrir höndum. L. paa en Reiſe vera á ferðalagi. — L. paa Landet vera í sveit (á sumardag til skemmtunar eða heilsubótar). Han laae (var) et Aar i Gøttingen for at ſtudere. — L. i Leir. L. i Vinterleir eiga vetursetu á e-m stað (um lið). — L. over paa et Sted om Vinteren vera á e-m stað á vetrum, eiga þar jafnan vetursetu. Her ville vi l. over (hjer ætlum við að vera) et Par Dage. — Einnig um skip: L. for Anker liggja um akkeri. Skibet maatte l. to Uger for Modvind, (sb. liggja til byrjar, bíða byrjar). L. bi leggja (skip) í rjett (?). — b) sem ás.: L. Vinteren over vera e-rstaðar um veturinn. — 9) um afstöðu, a) um lönd eða þvíuml., liggja. — Lad Skoven l. til Høire, naar du kommer ud af Byen hagaðu svo ferðinni, þegar þú kemur utanborgar, að skógurinn sje hægramegin við þig, (sb. Eg. 295). — b) um borgir eða þvíuml., standa, vera: Staden ligger (stendur) ved en Flod. Kjøbenhavn ligger (er) i Sjælland. Hvor paa Lag ligger Huſet? — 10) liggja (heyra) til e-s: Denne By ligger til hans Kald er í sókninni (eða söknunum) hans. Det ligger til hans Embede. — 11) = hvile 1, a, β: Denne Ager har ligget i to Aar. — 12) vera geym: Liggende Fæ = Liggendefæ. — B) þar sem kallað er að það liggi sem e-ð liggur á: Valpladſen laae fuld af Døde og Saarede. — II) óeiginl.: L. i Trætte (Strid) med een liggja í illdeildum (rifrildi, eða þvíuml.) við e-n. L. een paa Halſen liggja upp á e-m. L. under láta sinn hlut undir liggja, verða undir, (sb. verða allur fyrir borði), bera lægra hlut. — Alting ligger paa ham; sb. allt lendir á honum. Det ligger mig paa Tungen það er að vefjast fyrir mjer. Det ligger mig paa Hjerte, mjer er um það hugað, (sb. Hjerte 1). Der ligger ikke Magt paa það stendur (ríður) ekki á neinu (eða miklu), það varðar litlu. — Handelen ligger liggur í dái (P. Þ.). Sagen ligger hen liggur niðri. — Feilen ligger i (það kemur til af) Sammenſætningen. Skylden ligger hos ham það er honum að kenna.

Liggedag, a) hver af þeim dögum er menn liggja (skip liggur) í höfn og bíða eptir atkvæðum útgjörðarmanns. — b) dagur sem maður liggur um kyrt.

Liggehøne hæna sem liggur á eggjum.

Liggekube eins konar Fiſkeruſe.

Liggen, án ft., sk., það að ligge.

Liggendefæ (fornlegt orð og tiguglegt), fjársjóðir (eiginl. sem ekki er tekið á): „Samler Eder et L. i Himlen." — í gamni, reitur, maurar.

Ligger, ft. -e, sk., neðri mylnusteinninn. Sb. Overligger, Underligger.

Liggetid = Rugetid.

Ligkjød sjá Lidkjød.

Liglag, kl., [Lag- sb. laki], aki.

ligne, s. 1, A) h. s., líkjast e-u, vera líkur (svipaður, áþekkur) e-u: Sønnen ligner Faderen. — Det ligner ham það er rjett eptir honum. Det ligner ingen Ting nær öngri átt, á hvergi við, tekur öngvu tali, eða þvíuml. — Ho. núl. t. lignende, sem e., líkur, svipaður; því um líkt. — B) ás., 1) jafna e-u við e-ð eða til e-s: Han er ei at l. med ſin Fader kemst ekki í samjöfnuð — eða hálfkvisti — við föður sinn, er honum ekki samvirðandi (fornt). Han er at l. ved (er eins og) Løven i Fabelen. — 2) jafna (skipta) e-u niður: L. Skatten paa Bønderne. L. Indtægt og Udgift.

Lignedrag (sjaldh.) = Anſigtstræk.

Ligneiver kapp á að líkjast e-m.

Lignelſe, ft. -r, sk., a) = Ligning a. — b) líking, mynd, yfirbragð. — c) dæmisaga (samlíking): Lignelſen lader ſig dog ei gjennemføre (á ekki við út í gegn).

Lignelyſt löngun til að líkjast (líkja eptir) e-u.

Ligning, ft. -er, sk., a) það að ligne B, 1 (sb. samjöfnun, samjöfnuður). — b) það að ligne B, 2: Skatters L. — c) líking (í reikningi).

***Ligue**, sk., samband stórhöfðingja.

liig, ft. lige, e., [lík-r], a) líkur (líkt og svipaður, áþekkur): Han er Faderen meget l. lifandi eptirmyndin hans föður síns. Maleriet er ham ikke liigt. Saa l., ſom to Draaber Vand (eða ſom et Æg det andet); sb. það þekkist varla hvað frá öðru og skrattinn gerir ekki mun á því. — b) jafn, o. s. frv.: En Rigsdaler er l. 96 Skilling (er jafn 96 skildingum = er sama og 96 skildingar = er 96 skildingar). De ere hinanden lige i Alder (Kræfter, Kundſkaber) eru jafn-gamlir (-sterkir, -vel að sjer). Orðskv.: Lige Børn lege bedſt kunnugir bítast bezt. Lige (sömu) Syſler (Tilbøieligheder). En Opferſel, l. denne, har jeg aldrig ſeet (annað eins háttalag, og þetta, hef o. s. frv. =) þvílíkt háttalag hef o. s. frv. — c) (úrelt), líkt og fær um: Den er ei l. Byrden at bære, ſom ikke kan løfte hende (orðskv.). — d) (úrelt), líkur = líklegur.

Liig sjá Lig.

Lijg (líka ritað Lig), ft. eins, kl., [lík], lík, nár: Ligge L. liggja á nástrám (fornt), standa uppi. Følge L. fylgja manni til grafar. — β) haft sem Liigfærd, Liigbegængelſe, Begravelſe 1.

Liigbaal bál sem lík er brennt á.

Liigbaare líkbörur.

Liigbegængelſe líkfylgja (sb. gera líkfylgju e-s, 655 XXXII), útför, útferð, (sb. Liigfærd, Begravelſe).

Liigblee, [líkblæja, Guðm.], = Liiglagen.

Liigblus kyndill sem hafður er við líkfylgju.

Liigbærer líkburðarmaður (sb. Liiglaug. — Sb. einnig líkmaður).

Liigbør = Liigbaare.

Liigdragt = Liigklæder.

Liigfakkel = Liigblus.

Liigfald eins konar faldende Syge (sb. falde A, 1, b, γ).

Liigfarve nálitur.

liigfarvet, ft. -farvede, e., sem nálitur er á.

Liigfeſt erfishátíð, erfisdrykkja, veizla eptir e-n.

Liigfærd, [líkferð, Fms. XI, 281], líkferð, (sb. Liigbegængelſe, Begravelſe).

Liigfølge, kl., líkfylgd, (sb. líkmenn, Eyrb. 268).

Liighed, ft. -er, sk., það að vera liig (líking, líkindi): L. i Rettigheder (jafnrjetti). L. i Stand (jöfn stjett; stundum = jafnræði).

Liigheſt hestur fyrir líkavagni.

Liighuus hús sem haft er til að láta lík standa uppi í. — b) = Sørgehuus.

Liigkaal hvítleit káljurt sem menn halda að boði mannslát.

Liigkappe = Sørgekappe.

Liigkaſſe sjóður sem menn leggja fje í til að fá þaðan fje til líkferðar sinnar (líkferðarsjóður; sb. líkferðarexpens í Stjórn).

Liigkiſte líkkista.

Liigkjød hold af líki; hold sem nálitur er á.

Liigklage harmakvein yfir dauðum manni.

Liigklokke líkhringingarklukka.

Liigklæde svart klæði sem breitt er á líkkistuna eða undir hana. — **Liigklæder** klæði sem lík er fært í.

Liigkrands blómhringur sem lagður er til prýðis á líkkistulok eða leiði.

Liiglagen líkhjúpur.

Liiglaug samband (lag) líkburðarmanna.

Liiglugt nálykt, (sb. Dødninglugt).

Liiglys ljós sem látið er loga hjá líki.

Liigmaaltid veizla eptir e-n.

Liigplade skjöldur með letri á líkkistu.

Liigplet eins konar flekkur á hörundinu.

Liigpragt viðhafnarmikil útför.

Liigprædiken líkræða af prjedikunarstól.

Liigriim = Liigvers.

Liigringning líkhringing (Grönl. II, 708).

Liigſeng líkstallur (*castrum doloris*).

Liigſkammel skemill sem líkkista er sett á annaðhvort í líkhúsi eða þegar hún er borin og menn hvíla sig.

Liigſkare mikil líkfylgd.

Liigſkjorte skyrta sem dauður karlmaður er færður í.

Liigſpætter, ft., = Helſpætter.

Liigſtads = Liigpragt.

Liigſteen legsteinn.

Liigſtue hús þar sem lík er látið standa uppi. — Fyrrum: Holde L. náttsæta lík (fornt), vaka yfir líki.

Liigſved = Dødsſved.

Liigſvøb = Liiglagen.

Liigſærk skyrta sem dauður kvennmaður er færð í.

Liigtale líkræða (yfir grepti e-s).

Liigtegn merki á húsi að þar sje lík inni.

Liigtorn horn (á fótum — sem einkanl. kemur á tærnar).

Liigtræ legtrje (trje með letri á haft fyrir legstein).

Liigtøi allur sá klæðnaður sem lík er fært í.

Liigvagt vörður sem haldinn er yfir líki; vaka yfir líki.

Liigvarſel e-ð sem boðar mannslát.

Liigvers erfiljóð.

Liigvogn líkavagn (vagn sem lík eru flutt í til grafar).

Liim, án ft., sk. (og kl.), [lím], lím: Koge L.

liimagtig, ft. -e, e., límfelldur (P. Þ.).

Liimfarve pentlitur sem lím (og vatn) er saman við.

Liimkoger, ft. -e, kk., sá sem sýður lím úr horni eða beini eða hverju sem er (límgerðarmaður).

Liimkogeri allt það sem til límgerðar þarf að hafa.

Liimkogning það að sjóða lím úr horni eða beini eða hverju sem er (límgerð).

Liimpenſel pentaraskúfur sem við er hafður þegar lím er í litnum, eða þegar dregið er upp á límdregna undirstöðu.

Liimpind teinn eða kvistur fuglara makaður í límí.

Liimpotte pottur sem t. a. m. húsgagnasmiðir hafa til að velgja lím í.

Liimſtang stöng sem fuglarar festa kvisti á makaða í límí. — Løbe med Liimſtangen vinna fyrir gíg, grípa í tómt.

Liimſvamp eins konar sveppur sem lím er í.

Liimtvinge verkfæri til að halda saman e-u trjesmíði er saman á að líma.

Liimvand límvatn sem pentarar hafa saman við lit.

Liimvox eins konar vax í býflugnabúi.

Liin, án ft., kl., [lín; af .... hampi ok líni, 60], lín. — b) línræma sem kvennfólk bóndastjettar hefur um ennið.

Lilie, ft. -r, sk., [lilja, Stjórn], lilja *lilium candidum.*

Lilieblad liljublað, (sb. „laufblað einnar lilju").

***Lilieconval**, sk., (eins konar ilmjurt) *convallaria majalis.*

liliehvid hvítur sem lilja.

Liliekind (skáldl.), kinn hvít sem lilja.

Lilieknop blómhnappur á lilju.

Liliekors (í skjaldmerkjafræði), kross með lilju á hverjum enda.

Liliemaaned (sjaldh.) = Sædemaaned.

liliereen óeiginl., hreinn og óflekkaður sem lilja.

Lilieſtængel leggur undir lilju.

Lilievaand = Lilieſtængel. — b) (í kveðskap, optast ritað Lilievand), (um grannvaxna) yngismey; sb. blómarós, o. s. frv.

Lilievand sjá Lilievaand.

***Liliput** sjá Lilliput.

lille, [litli, litla], (ft. ſmaa, miðstig mindre, efsta stig mindſt; sb. ſmaa og liden), e., lítill: En l. Heſt. — b) l. bitte dálítill, ofboð lítill, svo lítill: En l. bitte Heſt. En l. bitte Smule. — c) Lille, sem nafn, krakki, krógi. — d) sem nokkurs konar ending aptan við nöfn, þegar maður gerir sjer tæpitungu, α) aptan við sameiginlegt nafn: Faerl. faðir minn (góður)! Moerl. móðir mín (góð)! Broerl. bróðir minn (góður)! — β) fyrrum einnig aptan við eiginleg nöfn: Karenl.! Stundum -lil (þar sem það lætur betur), t. s. m. í Signelil!

Lillefinger litli fingur.

Lillehuus = Vandhuus.

***Lilliput** (líka ritað Liliput) nafn, þumlungaland (þ. e. land þar sem menn eru ekki nema þumlungur á hæð).

Lime, sk., [limi], (úrelt), a) limi = vöndur. — b) = Hørlime.

ime, ás. 1, [líma], líma: L. en Liſt paa Døren. Bordet er revnet; det maa limes það verður að líma það saman.

***Limitation**, ft. -er, sk., það að limitere.

***limitere**, ás. 1, takmarka, kveða skýrt á um.

***Limon** sjá Lemon.

***Limonade** sjá Lemonade.

Lind, ft. -e, sk., [lind], lind *tilia europaea.*

lind, ft. -e, e., [lin-r], linur, (blautur, kramur), mjúkur, hægur, o. s. frv.: Lindt Vox. En l. Hud. En l. Vind (sb. at þar hafi veðrit verit miklu linara). L. Spiſe. Et lindt Lægemiddel. En l. Straf.

linde (líka ritað linne), ás. 1, [lina], a) lina á e-u, liðka, losa: L. et Baand (Halsklæde). — b) lina, mýkja: Dette Middel linder Smerten. — Persónulaust: Det linder i Saaret.

Lindebark lindibörkur.

Lindebaſt lindibast.

Lindeblomſt lindiblóm.

Lindefrø lindifræ.

Lindekul lindikol.

Lindelſe, sk., það að linde (sb. linun, ljettir, afbráningur).

Lindeſkov lindiskógur.

Lindeved lind sem efniviður.

Lindhed, án ft., sk., linleiki.

Lindorm, [Lind- sb. linn-r], ormur, dreki.

Lindplaſter (sjaldh.), plástur sem linar.

lindre, ás. 1, lina, mýkja, sefa, draga úr e-u: Dette Middel lindrede Smerten. L. eens Nød.

Lindring, ft. -er, sk., fró, linun, ljettir, afbráningur: Faae L. i ſin Smerte (bíða nokkra bót harma sinna).

Lindſalve (sjaldh.), smyrsli er lina.

Lindſe, ft. -r, sk., (eins konar belgjarávöxtur; flatbaun, P. þ.) *ervum lens.* — b) = Lindſeglas.

lindſedannet, [sb. danne], sem er eins og flatbaun (*ervum lens*) í lögun.

Lindſeglas (í stækkunarpípu), gler sem er eins og flatbaun (*ervum lens*) í lögun.

Lindſekage kaka úr flatbaunum.

Lindſeſuppe flatbaunasaup.

Line, ft. -r, sk., [lína], lína (Gullþ.), taug, strengur, línustrengur (623): Fiſke med Liner. — Dandſe paa L. (danza á streng eða kaðli).

***Lineal**, ft. -er, sk., rjettaskíð (Stjórn), reglustika.

***Lineament**, ft. -er, kl., = Anſigtstræk.

Linedands optast (kallað Liniedands) það að danza á streng (kaðli).

Linedandſer sá sem danzar á streng eða kaðli.

Linefiſkeri línufiski.

***Lingual**, ft. -er, sk., varastafur.

***Linguiſt**, ft. -er, kk., málfræðingur, málfræðismaður.

***Linguiſtik**, án ft., sk., málfræði, tungnafræði.

Linie, ft. -r, sk., 1) lína (í mælingafræði): En ret (krum) L. — 2) Linien miðjarðarlína, miðjarðarhringur. — 3) stryk: Trække en lige L. med Blyant. — 4) tólftungur (líka tíundi hluti) þumlungs. — 5) röð, a) af hverju sem er, t. a. m. Træerne ſtaae i lige L. — b) sjer í lagi α) af herskipum: Admiralen brød den fjendtlige L. — β) af hermönnum (í fylkingu): Hærføreren red imellem Linierne. — γ) af stöfum, lína: En trykt L. — 6) ættkvísl, ættleggur: Den qvindelige L. kvennleggur. Den mandlige L. karlleggur. Nedſtamme fra een i lige L. vera kominn frá e-m að langfeðgatali eða svo að ekki kvennknje hafi á milli komið.

Liniearv arftekja í nánustu ættkvísl (*successio linealis*).

Liniebræt rjettaskíð (Stjórn), reglustika.

Liniedands sjá Linedands.

***liniere**, ás. 1, stryka bók: L. en Bog Papir.

Linieſkib herskip sem er svo stórt að því er lagt í herskiparöðina í sjóorustu.

Linietropper, ft., meginher af vönu fótgönguliði.

Linkage kaka af línfræi.

linke, h. s. 1, (úrelt) = hinke, halte: „Fattig Fugl kommer hinkende, kommer linkende" (úr einu fornkvæði).

Linklæde línklæði (í et.), líndúkur.

linklædt, [sb. klæde], sem er í línklæðum.

linne sjá linde.

Linned, án ft., kl., = Lintøi, en er tíðkanlegra.

Linnedſpind spunnið lín.

Linnedſyening það að sauma e-ð úr ljerepti.

Linnedſøm, a) = Linnedſyening. — b) faldur á e-u sem er úr ljerepti.

Linnedvæver = Linvæver.

linnet, ft. linnede, e., sem er úr líni: En l. Kjortel línkyrtill (Stjórn). Linnede Strømper línsokkar. Uldne og linnede Klæder (ullarföt og línföt).

Linning, ft. -er, sk., [líning?], a) = Haandlinning. — b) = Halslinning.

Linolie olía úr línfræi.

Linſkav, kl., [-ſkav = skaf], líntæta (G. O.) sem látin er ofan í sár.

Linſtrømpe línsokkur.

Lintøi ljerept (í ft. = sjer hvað sem gert er úr ljerepti): Dyppe L.; sb. dyppe.

Linvæver línvefari.

Lippe sjá Læbe.

***Liqueur**, ft. -er, sk., áfengur kryddvökvi.

***Liquidation**, sk., það að liquidere.

***liquidere**, ás. 1, lúka = gjalda; (sb. taka e-ð undir sjálfum sjer).

Lire, ft. -r, sk., hljóðkassi (eins konar söngtól).

Liredreier (framborið Lirendreier) hljóðkassamaður (maður sem ber hljóðkassa og leikur á hann).

Liremand = Liredreier.

Lirendreier sjá Liredreier.

Lireſpiller = Liredreier.

lirke (har), s. 1, a) h. s. (har), fitla, fiðra: Han ſtod og lirkede ved Laaſen. — b) sem ás.: L. et Søm ud (ná nagla út með hægð eða lagi; sb. liðka).

lirre, h. s. 1, (mjög sjaldh.), tísta (?).

Liſe, án ft., sk., fró, fróun.

Lispund, [lífspund], lífspund (= 32 merkur vegnar).

Lispundsbiſmer stór pundari (reizla) sem lífspundum verður vegið á.

Lispundslod lóð er vegur lífspund.

Lispundsviis, í orðatiltæk. i L. í lífspundum: Sælge i L.

Liſt, án ft., sk., [list], bragð, vjel, vjelræði: Enten med Magt eller L. (annaðhvort með vjel eða valdi).

Liſt (eða Liſte), ft. Liſter, sk., [lista, kvk., Stjórn], a) lista: Forgyldte Liſter i en Stue. — Einnig um annað sem svipað er listu. — b) jaðarræma (t. a. m. á klæði). — c) = Svøbeliſt.

Liſte sjá Liſt (lista, o. s. frv.).

Liſte, ft. -r, sk., skrá (registur): Han ſtod førſt paa Liſten.

liſte, s. 1, 1) ás., a) með e-m öðrum þol. enn ſig, ná e-u í laumi: L. noget bort. L. noget ud af eens Lomme. — β) lauma e-u eitthvað: Han fik liſtet det ind igjennem en Bagport. — b) l. ſig læðast, laumast: L. ſig bag paa een. Det har han liſtet ſig til hann hefur skotizt (stolizt) til þess. — 2) h. s., læðast, laumast: Han kom liſtende ind. Han liſtede af læddist burt. — Um tímann: Tiden liſter hen (líður) uden at man mærker det.

Liſtehøvl listulokar (sb. Liſt eða Liſte a).

liſtelig, ao., [listuliga], lævíslega, slæglega, kænlega, laglega.

Liſtetæppe gólftjald úr jaðarræmum af klæði (jaðratjald).

Liſteværk allar listurnar á e-u: Liſteværket paa et Paneel.

liſtig, ft. -e, e., [sb. listig-r], slægur, lævís, kænn, (sb. forſlagen): En l. Mand. — b) slæglegur: En l. Streg og et liſtigt Paafund bragð.

Liſtighed, sk., slægleiki (sb. Nj. 35), slægð, lævísi.

*Litanie, ft. -r, kl., lítanía, (bænasöngur, G. O., P. þ.).

*Lithograph, ft. -er, kk., sá sem skrifar og prentar á stein.

*lithographere, ás. 1, skrifa og prenta e-ð á stein.

*Lithographie, sk., a) án ft., steinskript(arlist) og steinprentun(arlist). — b) með ft. -r, steinskrifuð og steinprentuð mynd á blaði, prentuð steinskript.

*Lithologie, sk., steinafræði.

Litſenbroder þjónn sem settur er til að bera farangur ferðamanna.

*litteral, ft. -e, e., sem er eptir orðunum.

*litterariſk, ft. -e, e., = litterær.

*Litterator, ft. -er, kk., bókmenntamaður, bóklistamaður.

*Litteratur, ft. -er, sk., bókfræði, bókvísi; bóklistir (Stjórn), bókmenntir; öll rit — allar ritgjörðir — sem að e-u lúta.

*Litteraturhiſtorie bókmenntasaga, bóklistasaga.

*Litteratus, ft. Litterater, kk., bókiðnamaður.

*litterær, ft. -e, e., bókiðna-, bóklista-, bókmennta-.

*Liturgie, ft. -r, sk., tíðagjörð (Symb. 57), tíðalögun, orða: Den catholſke L.

*liturgiſk, ft. -e, e., sem lýtur að tíðagjörð: Liturgiſke Skrifter rit um tíðagjörð, tíðagjörðarrit.

Liv, ft. eins, kl., [líf], A) í ólíkaml. merk. (sb. Leben á þjóðv.), 1) líf, a) þar sem varla er haft annað enn líf á ísl.: Saalænge der er L., ſaa længe er der Haab fyr er dapur enn dauður. Tage Livet af een taka e-n af lífi. Dømmes fra Livet vera dæmdur til lífláts. — β) i Live [Live af lífi, þiggj. et.], á lífi, lífs: Være i Live. — I levende Live að sjer lifanda (Grágás I, 202): Skjenke een noget i levende Live. — Komme i (eða til) Live igjen lifna (rakna) við aptur. — γ) Livſens [lífsins] er stundum haft fyrir Livets, einkum þegar talað er um líf í guðrækilegri merk.: Livſens Træ (lífstrje, fornt) i Paradiis. — b) (sb. hann var í öllu sínu lífi hinn mesti ribbaldi) = lífernisháttir; líferni, framferði: Leve (føre) et ... L.; sb. lifa líf sitt eptir guðligri setningu (fornt). Leve et eensformigt L. (lifa tilbreytingarlaust). Føre et ryggesløſt L. (lifa guðlauslega). — c) = lífdagar, æfi: Et langt L. Aldrig tilforn i mit Liv aldrei fyr á æfi minni, aldrei á minni lífsfæddri tíð. — 2) fjör: Der er intet L. i Drengen hann er fjörlaus. — 3) yndi: Jagten er ret hans L. það er hans mesta yndi að vera á veiðum. sb. Livfarve, Livheſt, o. s. frv. — B) í líkamlegri merk., a) bolurinn fyrir ofan mitti, og mittið sjálft, α) á manni: Tage (gribe) een om Livet utan um e-n. Gaae een ind paa Livet vaða að e-m. Ville een til Livs (vilja komast í kast við e-n). Smækker om Livet miðmjór. — β) á fati: Kjolen ſidder ikke godt i Livet fer ekki vel um mittið. Kort (langt) L. stutt (langt) mitti. — b) kviður, α) móðurkviður: Barnet i Moders L. Livs Frugt = Livsfrugt. — β) sem innýflin eru í: Tarmene hang ud af Livet paa ham iðrin lágu úti. Have Ondt i Livet = have Ondt i Maven (sb. Mave). — c) hægðir: Haardt L. (harðlífi). Aabent L. mjúkar (góðar) hægðir. Tyndt L. sótt, (sb. manni er blautgengt).

livagtig, 1) ft. -e, e., a) sjálfur líkamlega. — b) líkt og lifandi (í orðunum: lifandi eptirmynd): Datteren er Moderens livagtige Billede hún er lifandi eptirmyndin hennar móður sinnar. — 2) sem so.: Det er l. ſom man ſaae ham (það er öldungis eins og það væri hann), það er lifandi eptirmyndin hans.

Livbaand lindi sem kvennfólk hefur.

livbringende, [sb. bringe], (skáldl.), líffærandi (að sínu leyti eins og dauðfærandi).

Livbælte lindi, belti.

*Livchirurg heimullegur handlæknir (e-s höfðingja).

*Livcompagnie helzta sveit (Compagnie) í þess konar herdeild sem kölluð er Regiment.

livegen = ſtavnsbunden.

Livegenſkab = Vornedſkab, Stavnsbaand.

livelig, ft. -e, e., fjörlegur: En munter og l. Pige. — b) sem lífgar og hressir huga manns (sb. skemmtilegur, viðkunnanlegur): En lys og l. Egn (Bolig). En l. Udſigt.

Livelighed, án ft., sk., það að vera livelig.

Livfane helzta merki í þess konar herdeild sem kölluð er Regiment.

Livfarve, [sb. Liv A, 3], litur sem e-m þykir fallegastur.

livfuld fjörugur, fjörlegur.

*Livgarde = Livvagt.

Livgeding, sk., það sem e-r stórhöfðingi eða að minnsta kosti lendur maður ætlar konu sinni til viðurværis eptir sinn dag.

Livheſt, [sb. Liv A, 3], hestur sem manni þækir vænst um.

Livhund, [sb. Liv A, 3], hundur sem e-m þykir vænst um.

Livgjord lindi, belti.

Livjæger, a) eins konar heimullegur þjónn stórhöfðingja. — b) Livjægere er eins konar liðsmannaflokkur.

Livkarl maður sem hefur það embætti að ríða með konungi (einkanl. á veiðum með hlaðna bissu).

Livkjortel þröngur kyrtill.

Livknegt meðreiðarþjónn.

Livkudſk heimullegur vagnstjóri (e-s stórhöfðingja).

Livlæge heimullegur læknir (e-s stórhöfðingja).

livløs, [líflaus-s], a) dauður = líflaus: Den livløſe Materie. — b) dauður = örendur: Han laae ligeſom l. sem dauður væri. — c) fjörlaus, daufur.

Livløshed, án ft., sk., það að vera livløs.

livne, s. 1, [sb. lifna], a) h. s., lifna: L. op. — b) sem ás, lífga.

*Livre, ft. -s, sk., 1) = Pund Sterling (sb. Sterling). — 2) = Franc.

*Livree, ft. -r, kl., = Liberi.

Livrem ólarbelti.

Livrente (peninga)leiga sem e-m er ætluð til viðurværis meðan hann lifir.

Livret sá matur sem e-m þykir beztur.

livræd, [lífhrædd-r], (sjaldh.), lífhræddur.

Livsaand (eptir orðinu: lífsandi, og er helzt haft þar sem vjer nefnum nú) taugar: Det oplivede (ſtyrkede) alle mine Livsaander (það hressti mig allan).

livſalig ástúðlegur, innilegur.

Livſalighed, sk., það að vera livſalig.

Livsarving afsprengi (að því leyti sem það á að taka arf eptir mann).

Livsbedrift það afreksverk (ágætisverk) að maður þyrfti ekki að vinna nema eitt á æfi sinni til að verða full-frægur af.

Livsbrev (sjaldh.), skriflegt loforð um að maður skuli fá e-ð alla æfi sína.

Livsbrød = Livsophold.

Livsfange sá sem er settur í æfilangt varðhald.

Livsfare lífsháski (Eg.), mannháski, mannhætta: Komme (være i) L. Den Syge er endnu ikke uden L. það er enn nokkurt tvísýni á lífi hans.

Livsforhold stjett og staða (e-s).

Livsfrugt ávöxtur kviðar (sb. ávöxtr kviðar míns, 655 XIII).

Livsfylde lífsmagn.

Livsgeiſt = Livsaand.

Livsgjerning (sjaldh.), óbótaverk, óbótamál.

livsglad (sem þykir skemmtilegt að lifa), glaður og kátur.

Livskilde lífsuppspretta.

livskjed = levekjed.

Livskraft lífsmagn, líf; fjör.

Livſkytte = Livkarl.

Livslyſt yndi, skemmtun.

Livsløb = Levnetsløb.

Livsmaal endadægur, skapadægur: Ingen veed ſit L.

Livsmiddel viðurværi.

Livſnit mitti (á fötum að því leyti hvort það er stutt eða langt).

Livsnydelſe yndi af lífinu.

Livsophold viðurværi, atvinna.

Livſpiſe = Livret.

Livſpænd þeir hestar sem beitt er fyrir konungsvagn þegar mest er haft við.

Livſpænde sylgja á kvennmannslinda.

Livsredning það að komast úr lífsháska, (sb. undankoma; lífgjöf); lífsbjörg.

Livsſag dauðasök. Sb. Dødsſag.

Livsſlave sá sem dæmdur er í æfilangan þrældóm.

Livsſtof það sem lífið nærist við.

Livsſtraf líflát (sem hegning).

Livstegn lífsmark: Han gav intet L. mere það var ekkert lífsmark með honum.

Livstid (sb. lífstími, Fms. III, 89), æfi, (sb. aldrei á minni lífsfæddri tíð): Dømmes til Fængſel paa L. æfilangt.

Livstraad = Levetraad.

Livſtykke upphlutur, kot. — b) = Snørliv.

Livsvaade = Livsfare.

Livsvarme hiti er lífinu fylgir, lífsvermi (að sínu leyti eins og lífsandi eða lífsblóð).

Livsvilkaar hagur e-s.

Livsvirkſomhed framkvæmd (atorka, iðja) sem lífinu fylgir og því sæmir.

Livsvædſke lífsvessi (að sínu leyti eins og lífsblóð).

livsvækkende, [sb. vække], sem vekur eða hressir lífið: „En l. Yttring“ orð sem maður lifnar við af.

Livsvæld = Livskilde.

Livsyttring það að lífið bærir á sjer eða gerir vart við sig (lífsmark).

Livtjener heimullegur þjónn (e-s stórhöfðingja).

Livvagt höfuðverðir stórhöfðingja.

Livvagtskarl einn höfuðvörður stórhöfðingja.

Livvare (eptir orðinu: lifandi varningur; sb. fritt), skepnur sem hafðar eru á torg.

Lo, ft. -er, sk., [láfi], láfi.

*local, ft. -e, e., = ſtedegen; einnig haft sem fremri liður í samsettu orði, t. a. m. Localkundſkab (það að manni er kunnugt á e-m stað), Localomſtændigheder (kringumstæður á e-m stað).

*Locale, ft. -r, kl., húsrúm.

*Localis, sk., staðarfall (á orði, t. a. m. í indverskunni fornu).

*localiſere, ás. 1, laga e-ð (sjer í lagi sjónarleik) eptir þeim stað sem það er flutt til.

Localitet, ft. -er, sk., = Stedegenhed.

*Locativ, ft. -er, sk., = Localis.

***Locomotiv**, ft. -er, kl., (eiginl. sjer hvað sem færir e-ð úr stað; en er tíðkanlegast um) gufuvagninn sem dregur vagnaröðina.

***Locomotivitet**, sk., það að geta farið úr einum stað í annan eða skipt um stað: L. er egen for Dyrene.

***Locum**, kl., = Vandhuus.

Lod sjá Laad.

Lod, ft. -der, kl., 1) lóð, a) á reizlu. — b) = met í fornri merk. (þ. e. lóð á metum eða metaskálum). — c) = hálfur eyrir: To L. Guld eyrir gulls. — d) á stundaklukku. — e) á streng til að reyna hvort veggir sjeu þráðbeinir upp og ofan: Muren ſtaaer i L. er þráðbeinn upp og ofan. — 2) sakka: Kaſte Loddet ud.

Lod, ft. -der, sk. og kl., [hlot-r — sb. Fms. XI, 128 — f. hlut-r], A) sk. og kl., 1) með ft., hlutur (partur), hluti: Byens Marker deeltes i 20 Lodder var skipt í 20 hluti. Præſtens L. hluti prestsins, prestshlutinn. — 2) án ft., hlutur (hlutkesti): Kaſte L. (hluta = kasta hlutum) om noget. Trække L. (hluta = draga hluti) om noget. Lodden faldt ikke heldigt for mig (hlutfallið varð mjer ekki hagkvæmt). — b) það sem manni er áskapað (ætlað af guði eða forlögunum), það sem manni á að auðnast, það sem fyrir manni á að liggja, forlög: En lykkelig (ſørgelig, tung) L. Det blev min L. i Livet það hefur átt fyrir mjer að liggja. Det faldt ikke i min L. (mjer hefur ekki átt að auðnast, það hefur ekki átt fyrir mjer að liggja; sb. kom þat á lut Andreas postula at fara um Grikkland) at blive rig. — B) einungis kl., hlutablað (í talnabúð): Tage et L. i Claſſelotteriet. Vinde det ſtore L. hljóta hinn stærsta hlut í deildabúð.

lodde, ás. 1, [sb. Lod, kl., 1, e og 2], a) mæla með kleppstreng hvort veggur sje beinn upp og ofan: L. en Muur. — b) kanna djúp með grunnsökku: L. Dybet. L. ſig frem imellem Grunde (komast áfram með því að vera allt af að kanna djúpið). — β) sem h. s., renna grunnsökku: Vi loddede, men fik intet Lodſkud.

lodde, h. s. 1, [hluta], (sjaldh.), hluta: L. om noget hluta um e-ð (Fms. VII, 140). „Lader os ikke ſønderſkære den, men l. om hvis den ſkal være“ (slítum vèr eigi ok þá þenna kyrtil, helldr hlutum vèr hann, 677).

lodde, ás. 1, [sb. loða], brasa, kveikja: L. noget med Bly. Orðskv.: „Bedre er Heelt, end med Guld loddet“ (sb. betra er heilt, enn bætt með gulli; betra er heilt, enn vel gróið). L. noget ſammen.

Loddebolt glóandi járn sem við er haft þegar e-ð er brasað saman með blýi.

loddele, ás., skipta e-u eptir hlutfalli.

Loddeliim eins konar lím sem við er haft þegar stál er brasað.

Loddeline = **Lodline.**

Loddeling, ft. -er, sk., það að **loddele.**

lodden sjá **laadden.**

Loddepande panna með glóandi kolum sem við er höfð þegar brasað er.

Lodderør kveikingarpípa (P. Þ.).

Lodfald hlutfall.

lodfalden, [sb. falde], (sjaldh.), sem e-m hefur hlotnazt.

Lodfælle hlutarfjelagi (sá sem á hlut í sama og annar). Sb. Intereſſent.

Lodkaſt verpiskast til úrskurðar um e-ð.

lodkaſte, h. s., (sjaldh.) = kaſte Lod (sb. Lod, sk. og kl., A, 2, a).

Lodkaſtning, sk., það að kaſte Lod (sb. Lod, sk. og kl., A, 2, a; hlutkesti, hlutun, hlutfall): Afgjøre noget ved L.

lodlagt, [sb. lægge], (sjaldh.), sem skipt er í jafna hluti.

Lodline grunnsakka. — b) annars konar strengur með þungan klepp á endanum til að mæla með beina línu.

lodløs, [sb. hlutlaus-s], (sjaldh.), afskiptur, afskipta (gjör).

Lodning, ft. -er, sk., það að (lodde =) kanna djúp með grunnsökku o. s. frv.: Dybets L.

Lodning, ft. -er, sk., það að (lodde =) brasa eða kveikja e-ð saman.

Lodpiil tundurör (?).

lodret þráðbeinn upp og ofan.

Lodrethed, án ft., sk., það að vera lodret.

Lods (líka Lots), ft. Lodſer, kk., leiðsögumaður á sjó: Give Tegn efter L. gera e-a hendingu til þess að leiðsögumaður komi. Heiſe Flag efter L. draga upp veifu til þess að leiðsögumaður komi. Skyde efter L. hleypa af fallbissum til þess að leiðsögumaður komi. Faae L. ombord.

Lodsbaad leiðsögumannsskip.

lodſe, ás. 1, vísa skipi leið: L. et Skib ind i en Havn (Fjord). L. et Skib forbi en Pynt.

Lodſeddel skriflegt skírteini um hluta manns í e-u.

Lodseier hlutareigandi, hlutaeigandi: Han er den ſtørſte L. hann á flesta (jarðar)hlutina.

Lodsfartøi = **Lodsbaad.**

Lodsfarvand (sjaldh.), sjóleið þar sem þörf er á leiðsögumanni.

Lodsflag veifa á skipi leiðsögumanns. — b) veifa sem upp er dregin til þess að leiðsögumaður komi.

Lodshyre kaup leiðsögumanns (á sjó).

Lodsjolle leiðsögumannsbátur.

lodſkifte, ás., = **loddele.**

Lodſkifte, [sb. hlutskipti], það að skipta e-u í hluti eða með hlutun.

Lodſkjel samkomur jarðarhluta (jarðarparta).

Lodſkud, a) (sjaldh.), könnun djúps. — b) (könnuð) dýpt: Vi loddede, men fik intet L. við renndum sökkunni, en fundum ekki botn. — c) dýpt (að faðmatali) á sjóaruppdráttum.

Lodsmand (D. L.) = **Lods.**

Lodsmærke grunnmark (á sjó).

Lodsoldermand forstjóri sjóleiðsögumannafjelags.

Lodspenge, ft., = **Lodshyre.**

Lodsſelſkab sjóleiðsögumannafjelag.

***Lodsſignal** = **Lodstegn.**

Lodstegn bending til þess að sjóleiðsögumaður skuli koma.

Lodstjeneſte embætti (starf) sjóleiðsögumanns.

Lodsvæſen allt sem lýtur að leiðsögu á sjó.

lodtagen, [sb. tage, og hluttakandi], sem á hlut (hluta) e-s: Være l. med Andre. Være l. i en Arv. — „O lad mig ſtedſe være l. i den ſtore Fred“ vera hluttakandi hins mikla friðar.

Lodtager, ft. -e, kk., [sb. hluttakari], hlutareigandi, hlutaeigandi: L. i en Arv.

Loft, ft. -er (og í fornum bókum eins og et.), kl., [loft = lopt], a) lopt (í húsi): Ligge paa et L. liggja (sofa) í lopti einu (sb. Nj. 6, Eg. 236). Orðskv.: Hvo der ligger paa Jorden, falder ei af Loftet (sb. stórir turnar föll fá frekari enn hús smá; opt er lágur sess hægur; eiga ekki úr háum söðli að detta; o. s. frv.). — Hænge Tøi paa Loftet (hengja föt upp á lopt til þerris). — b) (úrelt), = Stokværk: „Huſene vare to L. høie.“ — c) ræfur: Hænge noget under Loftet. — Loftet er bygget i en Bue. Male et L.

Loftdække það sem ræfur er lagt með að innan: Et L. af Gibs.

lofte, ás. 1, [sb. lofta = lopta], (sjaldh.), a) gera lopt (í húsi). — b) bera e-ð upp á lopt: L. Korn.

Lofterum (D. L.) = **Loftsrum.**

Loftkammer = **Tagkammer.**

loftlægge gera lopt í (hús): Laden er ikke loftlagt það er ekkert lopt í hlöðunni, hlaðan er loptlaus.

Loftmaleri eins konar ræfurskript.

Loftsdør loptsdyr.

Loftslem, [-lem = hlemm-r], = **Loftsluge.**

Loftsluge, a) lúkugat. — b) loptsgluggi sem annaðhvort er opinn eða hleri fyrir.

Loftsnøgle loptslykill.

Loftsrum rúm (húsrúm) upp á lopti, loptrými.

Loftstrappe rið (stigi) sem gengur upp undir ræfrið.

Loftſvend (sjaldh.), sá sem er settur yfir sikurþurrkun (upp á lopti).

Loftsvinde vindur (vindásar) til að vinda með þunga hluti upp í loptsglugga.

Loftsvindue loptsgluggi.

Lofugl tjaldur (*haematopus ostralegus*).

Log, sk., áhald (taug með fjöl við endann) til að mæla með ferð á skipum.

***Logarithmus**, ft. Logarithmer, sk., hlutfallstala.

Logbog bók sem ferð á skipi og annað sem þar að lýtur er ritað í á hverjum degi.

***Loge**, ft. -r, sk., a) stúka (í leikhúsi). — b) samkomuhús múrmanna (sb. Frimurer); einnig: einstakt fjelag þess háttar manna.

***logere**, h. s. 1, (um þá sem ekki búa búi sínu), eiga heima á e-m stað.

logge, h. s. 1, mæla ferð á skipi.

Logglas stundaglas sem við er haft þegar mæld er ferð á skipi.

***Logik**, án ft., sk., (bæði sjálf) hugsunarfræði(n og líka bók um það efni).

***Logiker**, ft. -e, kk., sá sem er vel að sjer í hugsunarfræði; sá sem fer rjett að hugsa.

***Logis**, kl., leiguherbergi þeirra sem ekki búa.

***logiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að hugsunarfræði; samkvæmur rjettri hugsun, rjett hugsaður.

Logline sú lína (taug) sem höfð er til að mæla með ferð á skipi (ferðarlína).

Logning, sk., það að **logge.**

logre (Har), h. s. 1, daðra (dilla) rófunni: Hunden logrer ad ſin Herre. — b) l. for een smjaðra fyrir e-m.

Logren, án ft., sk., það að **logre.**

Loguhr úr sem haft er fyrir **Logglas.**

Logulv láfagólf.

Lok, ft. -ker, sk., [lokk-r], lokkur, leppur (forni). — b) líkt og lagður: En L. Hør; sb. Hørlok. En L. Silke.

lokke, ás. 1, [af Lok], a) = krølle 1, b, α: L. Haaret. — b) greina e-ð sundur í lagða: L. Hør. L. Silke.

lokke, s. 1, [lokka], a) ás., lokka, ginna, teygja, spenja: L. Dyr i Snaren. L. een til noget. — L. (vjela, komast yfir) en Pige. — L. noget fra een ginna e-ð út úr e-m. — L. noget ud af een veiða (hafa) e-ð upp úr e-m. — b) h. s., i l. for een vera að lokka e-n, ganga eptir e-m.

Lokkebarn barn sem hægt er að lokka, leiðingabarn (að sínu leyti eins og leiðingamaður), ginningarfífl.

Lokkedue dúfa sem höfð er til að lokka að sjer aðrar dúfur svo að þær náist. — b) ljettlætiskona sem lokkar karlmenn.

Lokkefugl fugl sem hafður er til að lokka að sjer aðra fugla svo að þeir náist.

Lokkekonſt lokkunarlist.

Lokkelſe, ft. -r, sk., lokkun, leiðing (forni).

Lokkemad agn, tafn.

Lokkemiddel það sem haft er til að lokka með.

Lokkepibe fuglarapípa sem þeir lokka fuglana með.

Lokkeplads leyni þar sem veiðimaður lokkar að sjer dýr eða fugla.

Lokkerøſt læti (rödd) til að lokka dýr eða fugla.

Lokkeſang söngur til að lokka e-n með.

Lokkeſmiil bros til að lokka e-n með, (tálbros).

Lokkeſtemme = Lokkerøſt.

lokket, ft. lokkede, e., [lokkað-r], sem liðast: L. Haar.

Lollik, ft. -er, kk., Lálendingur.

*__Lomber__ (líka l'Hombre), sk., eins konar spil: Spille en L.

*__Lomberbord__ borð sem *l'hombre* er spilað á.

*__Lomberſelſkab__ þeir sem eru að spila *l'hombre*.

*__Lomberſpiller__ sá sem spilar *l'hombre*.

Lomme, ft. -r, sk., [sb. lumma, kvk., og luma, s., ?], vasi.

Lommebog, a) vasakver. — b) = Tegnebog.

Lommeflaſke vasapyttla, (sb. fleygur).

Lommefoder fóðurefni sem er haft í vasa.

Lommekniv vasahnífur, sjálfskeiðingur.

Lommepenge, ft., peningar sem maður á sjer í smáútlát, (sb. skotsilfur).

*__Lommeprocurator__ málaflutningsmaður sem er lagasnápur og æsir menn upp hvern á móti öðrum.

Lommepuffert dálítil vasabissa.

Lommeſpeil dálítil skuggsjá (dálítill spegill) sem maður hefur í vasa sínum.

Lommetyv sá sem stelur úr vösum manna.

Lommetyveri þjófnaður úr vösum manna.

Lommetørklæde vasaklútur, snýtuklútur, (sb. sveitadúkur).

Lommeuhr (vasa)úr.

loppe, ás. 1, tína af e-m (drepa á e-m) flærnar: Hunden lopper ſig (er að tanna sig).

Loppe, ft. -r, sk., fló (*pulex irritans*).

Loppebid flóabit.

Loppefangſt það að tína flær.

Loppeſtik = Loppebid.

*__Lord__, ft. -er, kk., [sb. lávarð-r], lávarður.

*__Lord-Mayor__, kk., æðsti borgargreifi í Lundúnum.

*__Lorgnette__, ft. -r, sk., sjónargler (P. Þ.).

*__lorgnettere__, ás. 1, horfa (stara, góna) á e-ð í gegnum sjónargler.

Lorive hrífa sem við er höfð í láfa.

Lort, ft. -e, sk., (í óvönduðu tali) skítur; (sb. kúkur, þrekkur, saur).

Los, ft. Loſſer, sk., gaupa (*felis lynx*).

los, e., (sjómannamál f. løs), laus: Gjør Touget l. losaðu (um) kaðalinn.

loſſe, ás. 1, afferma, ryðja skip (Eg. 125), skipa upp: Lade og l. et Skib. Skibe kunne her beqvemt l. hjer er gott til uppskipunar.

Loſſeplads staður þar sem upp er skipað.

Loſſepram prjámur til at flytja á farm að landi þar sem hafskipum verður ekki lagt að.

Loſſeſted = Loſſeplads.

Loſtilk (eins konar jurt) *ligusticum levisticum*.

Losøie (eiginl. gaupuauga) = Falkeøie.

losøiet (sjaldh.), skyggn mjög.

Lots sjá Lods.

*__Lottericollecteur__ = Collecteur.

*__Lotterie__, ft. -r, kl., talnabúð (sb. Tallotterie, Claſſelotterie): Sætte (ſpille) Lotteriet kaupa (vera vanur að kaupa, kaupa opt) tölur — eða tölu — í talnabúð.

*__Lotteriſeddel__ talnablað (sem maður kaupir í talnabúð).

*__Lotto__, kl., = Lotterie, einkum Tallotterie.

*__Loupe__ (líka ritað Lupe), sk., (einfalt) stækkunargler.

Lov, án ft., kl. og sk., [lof, hól], a) lof: L. og Priis være Gud guði sje lof og dýrð! Gud ſkee L. guði sje lof! Han agter hverken L. eller Laſt hann hirðir hvorki um skömm nje heiður. — b) orð sem e-m er borið: Godt (ondt) L. Jeg kan ikke andet, end give ham det L., at það verður hann að eiga, að o. s. frv.

Lov, nafn, (ætíð án greinis), [lof, leyfi], lof, leyfi, orlof: Give een L. til (gefa e-m lof til, Eg. 86; lofa e-m) at gjøre noget. Det har du L. til það máttu, tarna máttu, eða þvíuml. Du faaer vel L. (þ. e. verður líklega) at gjøre det. Faae L. fra Skolen; sb. Forlov.

Lov, ft. -e, sk., [lög, tekið sem kvennkynsorð], a) lög, (lögmál, nýmæli): Give Love setja lög. Ophæve en L. taka lög af. — Den danſke L. Dönsku Lög. Danſke Lovs ſjette Bog. — Faae en Sag afgjort ved L. og Dom koma máli til laga. Uden L. og Dom utan löglegra sókna. — b) í guðsorðabókum, hið forna lögmál (Stjórn), lagatíð (619). — c) um lög e-s fjelags. — d) sjer hvað sem ekki verður af brugðið: Din Villie er min L. (jeg get ekki látið á móti þjer). Naturens Love eðli hlutanna. Tyngdens L. þyngdareðlið.

lovbefalet, [sb. befale], lögmæltur (?), lögtekinn.

Lovbegreb nám e-s hlutur er til laga heyrir.

Lovbeſtemmelſe lagaskipun (sb. Stjórn): En ny L. nýmæli.

lovbeſtemt, [sb. beſtemme], sem skilinn (tíndur) er í lögum.

Lovbog lögbók, lagabók.

Lovbrud lögbrot, lagabrot, lagaafbrigði.

Lovbryder, ft. -e, kk., lagabrjótur (645), lögbrotsmaður (656).

Lovbud lagaskipun, lögmál, nýmæli.

lovbunden, [sb. binde], lögskorðaður: L. Tilſtand. L. Frihed.

lovbyde, [lögbjóða], bjóða e-ð (t. a. m. óðal) lögboði.

Lovbydelſe, sk, það að lovbyde.

lovdele, ás, höfða mál á hendur e-m.

Love, nafn, (án greinis; en er líklega sk.), [lófi?], (merkir líkast til eiginl. handaband, en er haft sem) heit, loforð, eða þvíuml.: Tro og L. upp á sína æru og trú.

love, ás. 1, [lofa e-n], lofa, leyfa (skáldl.): L. og priſe Gud lofa og vegsama guð. Enhver lover ſit eget hverjum þykir sinn fugl fagur. — b) (sjaldh.), meta: Hvor høit lover du det?

love, s. 1, [lofa e-u], a) ás., lofa e-u, heita e-u, játa e-u (Fms. XI, 406): Holde hvad man har lovet efna loforð sitt eða sín. — L. noget under ſin Ed; sb. Ed a, α. — L. een ſin Datter til Ægte heita e-m dóttur sinni. Hvad du beder om, er alt lovet bort (það er búið að lofa öðrum því sem þú biður um). L. ſig bort eða ud (lofa að koma í heimboð). — L. ſig fri for noget (lofa að sig skuli aldrei henda e-ð). — L. een Guld og grønne Skove heita e-m öllu fögru. — Veiret lover god Høſt veðrátta horfir til góðrar uppskeru. — b) h. s., ganga í veð (trú, trúnað): L. for een. Ham tør jeg nok l. for jeg er ekki hræddur um hann = jeg þori að ábyrgjast hann! Jeg lover for (jeg er óhræddur um, jeg þori að ábyrgjast), at han vil gjøre ſit Bedſte. — í háði: Det ſkal jeg l. for, at han ikke glemte ſig ſelv nú, hann hefur ekki gert sig afskipta — jeg skal lofa því.

love, ás. 1, (fornl.), unna stúlku: „Hannem lyſted, en Jomfru at l.“

*__Lovelace__, kk., kurteis og fríður kvennavjelari.

Loven, án ft., sk., það að lofa (loforð, heit): L. er ærlig, Holden beſværlig eptir er að enda, þegar búið er að lofa (orðskv.).

lovfaſt, a) lögfastur: „I tvende lovfaſte Mænds Paahør.“ — b) löglegur, lögmætur: L. Vidnesbyrd. — c) grundvallaður á lögum, studdur lögum: „L. og kraftig Trykkefrihed.“

Lovfaſthed, án ft., sk., það að vera lovfaſt.

Lovforbedring lagarjetting.

Lovforklaring = Lovfortolkning.

lovformelig löglegur (samkvæmur því sem skilur í lögum; sb. at orðfullu, Jb.).

Lovforſlag lagaframvarp.

Lovfortolker lögþýðandi, lögskýrandi.

Lovfortolkning lagaþýðing, lagaskýring, (sb. lögsaga).

lovforvunden, [sb. forvinde], dæmdur ærulaus.

lovfuld, [lögfull-r], (sjaldh.), lögfullur.

lovfælde dæma dóm á hendur e-m; dæma e-m æruleysi.

Lovfældelſe, sk., það að lovfælde.

lovfærdig (sjaldh.) = lovfaſt a.

lovfæſte, ás., [lögfesta], festa lög fyrir, lögfesta.

lovgild = lovfaſt a.

lovgivende, [sb. give], sem setur lög, lagasetningar-: Den l., den dømmende og den udøvende (eða fuldbyrdende) Magt.

Lovgiver sá sem setur lög: Denne Konge er navnkundig ſom L. nafntogaður (nafnfrægur) sökum lagasetningar.

Lovgivning, sk., lagasetning. — b) lög sem sett eru.

Lovgrund tilefni (e-s) lögmáls.

lovgrundet, [sb. grunde A, 1, b], grundvallaður á lögum.

lovgyldig lögfullur: Et lovgyldigt Beviis.

Lovgyldighed, án ft., sk., það að vera lovgyldig.

Lovhevner lög-hefnandi.

*__Lovhiſtorie__ lagasaga.

lovhjemlet, [sb. hjemle], lögfullur.

Lovhjemmel laga-grundvöllur (það að vera grundvallað á lögum).

Lovhævd sjá Lavhævd.

lovklog = lovkyndig.

Lovkundſkab lögfræði.

lovkyndig lögkænn, lögvitur, sem er lagamaður (lögmaður): En Lovkyndig lögspekingur (655 IV).

Lovkyndighed, sk., lögkæni (Nj.), lögkænska, lögspeki. — b) = Retsvidenſkab: Romerſk L.

lovlig, [loflig-], a) ft. -e, e., loflegur, lofanlegur, ofsamlegur, lofverður: En god og l. Skik. „L. Ihukommelſe“ (loflegrar minningar sb. sællar minningar). — b) sem ao., sæmilega, æði: Det varede l. længe sjer var hver tíminn, það var skárri tíminn.

lovlig, [löglig-], a) ft. -e, e., löglegur, lögfullur, lögmætur; leyfilegur (sem ekki er bannaður í lögum): Et lovligt Vidne. En l. Handling. Have l. Ret til noget eiga lögheimting til e-s. En l. Næringsvei. — b) sem ao., löglega.

Lovlighed, án ft., sk., það að vera löglegur.

lovlyſe, ás., birta (e-ð) að lögum.

lovlærd lögfróður, lögvitur.

Lovlærer sá sem kennir (öðrum) lög.

lovløs lagalaus: Et lovløſt Land. — b) = ulovlig.

Lovløshed, sk., það að vera lovløs (lagaleysi; ólög).

Lovmaal, a) [lögmál], (úrelt), lögmál. — b) lagasókn, þingstefna: Han lod ham uden L. og Dom henrette án dóms og laga.

lovmæſſig, fl. -e, e., löglegur, lögfullur, lögmætur.

Lovmæſſighed, án fl., sk., það að vera lovmæſſig.

Lovpriisning, sk., það að lovpriſe (lof).

lovpriſe vegsama.

Lovſamling lagasafn.

Lovſang, [e. o. lofsang-r], lofsöngur: En L. til Freden (lofsöngur um friðinn, lofsöngur friðarins).

lovſkikket, [sb. ſkikke], lagaður eptir lögum, lögfullur, löglegur.

Lovskraft það að vera lög (sem ganga).

Lovſprog lagaorðfæri.

Lovſted grein í (úr) lögum: Anføre (forklare) et L.

Lovſtrid það að lagaskipanir eru hver annari gagnstæðar.

lovſtridig sem er ólög, (sb. aflaga, aflöglega).

Lovſtridighed, án fl., sk., það að vera lovſtridig.

Lovſtykke lögþáttur.

lovſynge, ás., syngja e-m lof: L. det høieſte Væſen.

lovſøge, ás., höfða mál á hendur e-m.

lovtagen, [sb. tage og lögtekin-n], lögtekinn.

Lovtale lofræða, (sb. lofsorð): Holde en L. over een.

Lovtaler sá sem býr til (eða setur upp) lofræður um e-n, (sb. loftunga).

Lovtrækker, fl. -e, kk., lagasnápur.

Lovtrækkeri, fl. -er, kl., lagaflækjur.

lovværge, ás., i l. ſig verjast með lögum.

*loyal, fl. -e, e., hlýðinn lögum, og þvíuml.; konunghollur, (sb. drottinhollur).

*Loyalitet, sk., lagahlýðni; hollusta við konungdóminn eða hverja þá stjórnarlögun sem er.

Lu, án fl., sk., [e. o. lú f. ló], ló: Krabſe Luen op paa Klæde (ýfa upp ló á klæði). Luen er afſlidt fatið er aflóa.

lubbet, fl. lubbede, e., [sb. lubbi], (sjaldh.), = laſket, eða þvíuml.

*Lucifer, kk., (eiginl. ljósberi), djöfull, óvinurinn; kölski.

*lucrativ, fl. -e, e., arðsamur.

*lucrere, ás. 1, næla, græða.

*Lucubration, fl. -er, sk., næturiðn bókmenntamanna.

*lucubrere, h. s. 1, (sjer í lagi um bókmenntamenn), iðna (einkum rita) á nóttunni.

Lud, [sb. lúðr], lúður: Døden blæſer ikke i L. for ſig (orðskv.).

Lud, sk., lút, a) öskuvatn (= Aſkelud, þ. e. vatn, sem hefur dregið í sig e-t efni úr ösku e-a plantna): Sætte L. búa til lút. — b) vatn sem kalk eða annað þvíuml. er látið saman við (Kalklud, o. s. frv.).

ludagtig, fl. -e, e., svipaður lút.

Ludaſke aska sem höfð er í lút.

Ludballe stampur sem e-ð er lagt í lút í.

Lude, fl. -r, sk., hreysi, byrgi; forskyggni.

lude (har), h. s. 1, [lúta], lúta, vera álútur: L. med Hovedet. Han luder meget naar han gaaer. — b) slúta: Muren luder til denne Side.

lude, ás. 1, bleyta (e-ð) í lút.

Ludefiſk sjá Ludfiſk.

Luden, án fl., sk., það að lude.

Luder, fl. -e, kvk., (í óvönduðu tali), skækja.

Luder, kl., viðarull vætt í frakknesku brennivíni með púðursalla í og höfð í eldpípur þær (Brandrør) er settar eru í holkúlur.

Ludfiſk (líka Ludefiſk) harður fiskur bleyttur í lút.

Ludkar lútarker.

Ludkurv vandlaupur sem askan er látin í þegar verið er að búa til lút.

Ludning, sk., það að bleyta e-ð í lút.

Ludpoſe poki sem lútaraska er höfð í eða lút er siuð í gegnum.

Ludſalt eins konar salt úr brenndum plöntum.

Ludvaſk lútarþvottur.

Ludvaſkning = Ludvaſk.

lue (har), h. s. 1. [loga], loga, (sb. bálast): Ilden luede ſtærkt. — β) = bluſſe b: Hendes Kinder luede. — b) óeiginl. (sb. brann skap konungi): Han luede af Stridslyſt.

Lue, fl. -r, sk., [logi], logi, bál: Huſet ſtaaer i L. húsið logar. Huſet ſtaaer i lys L. í björtu báli. Ilden brænder i L. það er logi á eldinum. Fakkelens L. logið á kyndlinum. — b) óeiginl.: Elſkovs (Kjærligheds) L. ástareldur.

Lueblik eldlegt augnaráð.

luebrænde, ás., brenna e-ð í loga.

lueforgyldt, [sb. forgylde], logagylltur.

Luegab op sem logi kemur upp um (eldvarp, eldgígur, og þvíuml.).

luegylden = lueforgyldt.

Lueild eldur sem logar.

luerød rauður sem logi.

lueſveden, [sb. ſvide], sviðinn í loga.

luffe sjá luve.

Luft, án fl., sk., [loft = lopt], 1) lopt, a) í sömu merk. og í orðunum rödd er lopt eða af lopti formerat: Sammenpreſſe Luften. Luftens Tyngde. Brændbar L. — Trække L. draga andann. Den Syge kan ikke faae L. getur ekki andað, á bágt með að anda. — b) í sömu merk. og í orðunum lýsti af höndum hennar bæði í lopt ok á lög: En reen Luft. — Fri ſom Fuglen i Luften. Skibet fløi i Luften í lopt upp. — Hans Plan gik i Luften (ónýttist, eyddist, fórst fyrir). Bygge Caſteller i Luften = bygge Luftcaſteller (sb. Luftcaſtel). — 2) haft þar sem vjer erum vanir að komast öðruvísi að orði og segjum úti, eða þvíuml.: Lade noget tørres i Luften þurrka e-ð úti. Den Syge kan endnu ikke taale Luften þolir ekki enn að fara út. Bevægelſe i fri L. (hreifing úti við). Tage friſt L. (vera úti til að draga að sjer hreint lopt). — Í óeiginlegum orðatiltækjum: Skaffe een L. ljetta manni um hjartarætur (sb. Sturl. IV, 103). Give Hjertet L. (ljetta á hjarta sínu) ved Meddelelſe. — 3) andvari, blær, gola: Det ſtryger en kølig L. gjennem Dalen (svöl gola stendur eptir dalnum).

luftaaben sem loptið kemst í gegnum: Luftaabne Huſe, t. a. m. hjallar.

Luftart loptstegund.

Luftbad það að vera nakinn (sjer til heilsubótar) undir berum himni

*Luftballon loptkuggur.

Luftbegivenhed sjer hvað sem við ber í loptinu.

Luftbillede mynd sem er eins og reykur.

luftblaa = himmelblaa.

Luftblanding blendingur lopttegunda.

Luftblære, a) = Luftboble. — b) sundmagi.

Luftboble vindbóla.

*Luftcaſtel það sem maður býr til í huga sínum en ekki verður framkvæmt: Bygge Luftcaſteller búa sjer til fyrirætlanir (eða þvíuml.) sem ekkert getur orðið úr.

Luftdække tjöld yfir leiksviði sem eiga að sýnast vera lopt.

Luftdøn dunur í lopti.

lufte, s. 1, a) ás., viðra: Klæderne ere udhængte for at luftes. L. noget ud; sb. udlufte. — b) h. s., gola, (sb. það er gola eða golukorn).

Luftegn, a) = Himmelegn. — b) = Luftkreds, Luft 1, b.

Luftfang, a) = Vindfang. — b) (sjaldh.) = Luftrør.

Luftfarve heiðblár litur.

luftfri auður (tómur) að lopti.

Luftglas = Veirglas.

Lufthimmel = Luft 1, b, Luftkreds, Luftegn b.

Lufthul gat sem loptið kemst í gegnum (sb. lopt, Fas. I, 393).

Lufthulsklap (sjaldh.) = Vindklap.

luftig, fl. -e, e., þar sem nægð er af góðu og hreinu lopti: Høie og luftige Værelſer. Paa Bjergene er det luftigt.

Luftighed, án fl., sk., það að vera luftig (nægð af hreinu og góðu lopti).

Luftild eldleg loptsjón. — b) = Fyrværkeri.

Luftklap (sjaldh.), = Vindklap.

Luftkreds = Luft 1, b, (sb. Atmoſphære).

Luftlag loptsdeild: De høiere (lavere) L.

luftlet lopti ljettari.

Luftmaaler, sk., verkfæri til að kanna með loptslag eða loptsgæði (loptkönnuður).

Luftmalning loptskript (það að penta loptið = draga það upp með litum): Han har megen Styrke i L.

Luftmalt = lufttørret Malt (sb. lufttørret).

*Luftmaſkine vjel til loptferða, (loptkuggur).

Luftning, fl. -er, sk., a) það að lufte a. — b) blær, andvari, gola.

Luftpompe lopttæma (Dr. Sch.): Lade (fylla) en L.

Luftprøver, fl. -e, sk., verkfæri til að reyna með loptið hversu heilnæmt það sje (loptkönnuður).

luftreen þar sem loptið er hreint: „Luftrene Bjerge".

Luftreiſe ferð um loptið.

Luftrenſer, fl. -e, sk., lopthreinsari.

Luftrensning lopthreinsun.

Luftrum staður sem er fullur af lopti.

Luftrør pípa sem loptið rennur eptir. — b) barki.

Luftſalt (sjaldh.), salt í loptinu.

Luftſeilads ferð í loptkugg.

Luftſeiler sá sem fer um loptið á loptkugg (loptferðamaður).

Luftſkib loptkuggur.

Luftſkin björt loptsjón.

Luftſkygge forsæla í loptskript (Luftmalning).

Luftſlot = Luftcaſtel.

Luftſpring stökkur upp í háa lopt.

Luftſpringer sá sem hefur numið þá íþrótt að stökkva hátt í lopt upp

Luftſtille kyrrt veður, logn.

Luftſtrøg vindrás.

Luftſtrøm vindrás, vindrennsli.

Luftſtøtte loptstólpi (þ. e. sú loptbyrði sem liggur á e-m hlut).

Luftſtøv smæsta dupt (dust) í loptinu, (sb. ar).

luftſyg (búið til eptir ſøſyg) loptsjúkur.

Luftſyn loptsjón (G. O., P. Þ); loptundur (Björn).

Luftſyre (fyrrum) = Kulſyre.

Lufttegn loptundur (B. H.).

lufttom sem ekkert lopt er í, loptlaus.

Lufttomhed, án fl., sk., það að vera lufttom.

Lufttragt eins konar verkfæri til að bæta lopt með.

Lufttryk álega loptsins (á því sem undir því er).

Lufttræk loptrás um e-ð.

lufttæt sem loptið kemst ekki í gegnum.

Lufttæthed þjettleiki (þykkleiki) loptsins.

lufttørret, [sb. **tørre**], þurrkaður í vindi: L. Malt.

Luftvand vatn sem kemur úr loptinu.

Luftvægt (loptvog) = **Veirglas**.

Lug sjá **Lugge**.

luge, ás. 1, reyta (illgresi úr e-u): L. en Have.

Luge, ft. -r, sk., lúkugat, gluggi (sb. Fms. IV, 335). — b) hlemmur yfir (hurð fyrir, sb. Fms. IV, 334) lúkugati; hleri fyrir opnum glugga.

Lugebræt (sjaldh.) = **Stigbord**.

Lugehakke gref sem við er haft þegar illgresi er reytt upp.

Lugejern járnverkfæri til að stinga upp illgresi með.

Lugekarm umbúningur lúkugats eða opins glugga.

Lugekone kona sem hefur það starf að reyta upp illgresi.

Lugeplov eins konar verkfæri til að ná upp illgresi með.

Lugeſpade = **Lugejern**.

Lugeſtang slá fyrir opnum glugga sem lokað er með hlera.

Lugge (eða **Lug**), sk., [e. o. lugg f. lögg], lögg.

lugge, ás. 1, lagga.

Lugger, ft. -e, sk., eins konar herskip með tveimur siglum.

Lughammer hamar sem við er hafður þegar laggað er.

Lugn sjá **Luun**.

lugn sjá **luun**.

Lugning, sk., það að **luge**.

Lugt, án ft., sk., lykt, a) (sem skilningarvit), ilmun, ilming (619): Have en fiin (ſkarp) L. — b) daun, þefur: En god L. góður daun, ilmur. Slem L. óþefur, ódaun, óþefjan (fornt), ódaunan (fornt), fýla. Sveden L. (sviðalykt, brunaþefur). — β) = **Vellugt**: Sætte L. paa noget gera e-ð ilmandi.

lugte, s. 1, 1) þar sem sá er gjör., er kennir þef eða ilm, a) ás., finna (lykt, þef) daun af e-u: Man kan l. Vildtet over hele Huſet (það finnst þefurinn af villidýrakjötinu um allt húsið). L. Roſens Vellugt kenna ilm rósarinnar. — β) finna e-ð á (lyktinni) þefnum. — b) h. s., þefa (nasa) af e-u: L. til en Blomſt. — 2) þefja: Han lugter af Tobak það er tóbaksþefur af honum. Her lugter efter Tjære hjer er tjöruþefur. Her lugter godt (ilde) hjer er góður daun (e-r ódaun), vel (illa) ilmað. — β) þefja illa: Kjødet er ſaa gammelt, at det lugter að það er ýlduþefur af því.

Lugteflaſke ilmpyttla.

Lugteglas = **Lugteflaſke**.

Lugtekrukke ilmkrukka.

Lugtenerve taug sem ilmingin er í.

Lugteredſkab ilmingarlimur.

lugtløs lyktarlaus, a) ilmingarlaus. — b) sem enginn þefur (ilmur) er af, þeflaus, ilmlaus.

Lugøxe exi sem við er höfð þegar verið er að lagga.

Lukke, ft. -r, kl., læsing: Gjemme noget under Laas og L. (læsa e-ð niður). — b) læst hirzla: Han ſøgte i alle ſine Lukker og Gjemmer.

lukke, ás. 1 (og stundum **lukte**, **lukt**), [loka, lúka], 1) loka e-u, og þvíuml., a) loka (læsa) e-u: L. for noget læsa e-ð niðri. — L. en Dør af loka hurð (sb. Fms. II, 281). — Luk Porten i Laas læstu portinu. — L. een inde byrgja e-n inni í húsi (Grágás). L. ſig inde læsa að sjer. L. een ude byrgja e-n úti (með því að læsa; eða með öðrum hætti, t. a. m. der blev ſat Vagt for at l. Folket ude). — b) lúka aptur dyrum (655 XVI B), láta aptur hurð: L. en Dør. L. et Vindue. — L. en Dør til láta aptur hurð. — Døren lukker ſig af ſig ſelv hurðin lýkst (rennur) aptur sjálfkrafa. — L. et Vindue i láta aptur glugga. — c) l. en Kniv láta aptur sjálfskeiðing. — d) l. en Bog og l. en Bog i eða ſammen láta aptur bók. — e) l. ind gera í kringum, girða um: L. en Mark ind lykja um akur (Eg. 529). — f) l. (bæta, gera við) Gjerder. — g) en lukket Vogn skjólvagn, byrgisvagn; gagnstætt: en aaben Vogn. — h) Blomſterne l. ſig blómin lykjast aptur. — 2) ljúka e-u upp, láta e-ð upp, a) e-ð sem læst er: L. en Dør op ljúka upp dyrum. — L. een ind hleypa e-m inn með því að ljúka upp. L. een ud hleypa e-m út með því að ljúka upp. — b) l. Øinene op ljúka opnum augunum, (sb. rífa í sundur augun).

Lukkelſe, ft. -r, sk., læsing: Der er en ſlet L. for denne Dør.

Lukken, án ft., sk., það að **lukke**.

Lukning, sk., a) það að **lukke**: Portens L. — b) það sem e-u er lokað með.

Lukradſer, kk., sá sem ýfir upp ló á klæði.

lulle, s. 1, [sb. lulla], a) h. s., l. for et Barn vera að svæfa barn. — b) sem ás., l. et Barn i Søvn svæfa barn.

lum, ft. -me, e., glóðheitur (?).

lumbrænde, h. s., vera glóðheitur (?).

Lumhede glóðhiti (?).

lummer, ft. **lumre**, e., = **beklumret**: En l. Luft molla, molluhiti. Lummert Veir molluveður. Det er meget lummert i Luften.

Lummerhede molluhiti.

lummervarm = **lummer**.

Lummervarme = **Lummerhede**.

lumpe, ás. 1, forsmá, smána, haft í hinu hverndagslega orðatiltæk. ikke at lade ſig l. (láta ekki fara með sig eins og hund).

lumpen, ft. **lumpne**, e., (í tali), ljelegur, skitinn, óhræsis-, ótætis-.

Lumpenhed, sk., fúlmennska, ódrengskapur.

lumre, h. s. 1, a) vera glóðheitt: Her er ſaa hedt, at det lumrer om Ørene. — b) = **ulme** (um eld).

lumſk, ft. -e, e., [e. o. lumsk-r f. lymsk-r], lymskur, flár, fláráður, flærðarfullur, undirförull: Hunden er l. — b) lymskulegur: En l. Handling lymskuverk.

Lumſkhed, sk., lymska (655 XXXII), flærð, fláræði, undirferli.

***lunatiſk**, ft. -e, e., = **maaneſyg**.

Lund, ft. -e, sk., [lund-r], lundur.

[**Lund**, af lund — t. a. m. í orðunum á þessa lund —, í atvikorðunum **hvorlunde**, **ingenlunde**, **mangelunde**, **nogenlunde**.]

Lundſtikke (líka ritað **Luntſtikke**) gaddur (í öxulenda).

lune, s. 1, a) h. s., [e. o. lugna f. lygna], (sjaldh.), kyrrast: Veiret luner veðrið (þol.) kyrrir, það lygnir. — b) ás., hlýja: Det luner et Værelſe (það gerir hlýindi í húsi), at hænge Tæpper for Dørene.

Lune, ft. -r, sk. og kl., [sb. lunti], a) skap = það hvernig á manni liggur: Han er i god (ſlet) L. það liggur (vel) illa á honum. „Min L. friſter mig vel ofte til at laſte“ jeg lasta opt aðra, þegar svo liggur á mjer eða þegar mjer ræður svo við að horfa. — b) duttlungur, dintur, kast, (tiktúra; sb. mislyndi): Hun har mange Luner er duttlungasöm (mislynd). — c) kæti, fyndni, eða þvíuml.: I Dag er han i L. í dag er hann vel fyrir kallaður, eða e-ð þvíuml., (sb. það er soðið upp á hann). Han fortalte det med megen L. (skemmtilega; sb. Fóstbr. 146).

lunefuld, a) mislyndur, duttlungasamur. — b) skemmtinn, fyndinn: En l. Forfatter.

Lunefænger, ft. -e, kk., (sjaldh.), sá sem er mislyndur eða duttlungasamur, (sb. duttlungaskítur).

lunegod sem ekki er vænn (góður í sjer, eða þvíuml.) nema þegar svo ber undir (eða með höppum og glöppum).

lunelet fyndinn og skemmtilegur: L. Spøg.

***Lunette**, sk., eins konar útvígi.

luneviis, ao., eptir því hvernig á manni liggur eða hvernig manni ræður við að horfa.

Lunge, ft. -r, sk., [lunga], lunga: Have ſtærke Lunger vera hraustur fyrir brjóstinu. Ryſte eens Lunger (koma e-m til að hlæja).

lungeaandende, [sb. **aande**], sem andar með lungum.

Lungeaare æð sem blóðið rennur í frá lungunum að hjartanu og frá hjartanu að lungunum.

Lungebetændelſe lungnabólga.

Lungebrok það að lungun haggast (*hernia pulmonalis*).

Lungekjertel eitill í lungum.

Lungemos lungnavellingur, lungnakássa.

Lungeprøve það að reyna á dauðu barni hvort það hafi fæðzt lifandi.

Lungepølſe eins konar ítroðningur.

Lungeſaar sár í lungum.

Lungeſlag eins konar hunangsblettur.

Lungeſot, [sb. lungnasótt, Gþl.], = **Lungetæring**.

lungeſyg sem lungnaveiki er í.

Lungeſyge = **Lungetæring**.

Lungetæring lungnaveiki.

lunken, ft. **lunkne**, e., volgur: L. Melk. — b) óeiginl., hálfvolgur, daufur, hirðulaus: Være l. i ſine Pligters Opfyldelſe. — 2) **lunkent**, sem ao., alúðarlaust, hirðulauslega.

Lunkenhed, án ft., sk., velgja: Vandets L. — b) óeiginl., hálfvelgja, deyfð, hirðuleysi, alúðarleysi (P. Þ.).

lunkne, s. 1, a) h. s., volgna. — b) ás., velgja.

lunte (har), h. s. 1, drolla, slóra: Han kommer luntende bagefter hann drollast á eptir.

Lunte, sk., (í almúgatali), spottakorn (vegar): Der er endnu en lille L. til það er enn spottakorn þangað. En Miil og en L.

Lunte, ft. -r, sk., strývöndull til að kveikja með í fallbissu og þvíuml.: Staae tilrede med brændende Lunter. — Han lugtede Lunten (grunaði hvað um var að vera).

Luntebøſſe (fyrrum), bissa sem af var hleypt með því að kveikja í henni með brennandi strývöndli. Gagnstætt: **Flint 2** í upphaflegri merk.

Luntegang seinagangur.

Lunteſtok eins konar járnverkfæri sem við er haft þegar kveikt er í fallbissu.

Luntetrav það þegar riðið er við fót.

Luntſtikke sjá **Lunteſtikke**.

***Lupe** sjá **Loupe**.

lure, h. s. 1, (í tali), móka, (sb. **blunde**).

lure, s. 1, 1) h. s., a) hlera til e-s (Hirðskrá), standa á hleri, (sb. fara á hnotskóg): L. paa hvad Andre tale. Hvad lurer du efter? L. ved Døren. — b) voka yfir e-u: L. paa eens Embede. L. paa Leiligheden sitja um tækifæri. — c) sitja um, sitja fyrir e-m, (sb. launsát): Han lurede paa ham udenfor Døren for at overfalde ham. — 2) ás., a) l. ſig paa een læðast (svíkjast) að e-m. — b) (í hverndagslegu tali), = beſnære: Du lurer ham.

Lurekrog horn sem maður stendur á hleri í.

Luren, án ft., sk., það að lure.

Lurendreier bragðarefur.

Lurer, ft. -e, kk., sá sem stendur á hleri; njósnari.

Lureri, ft. -er, kl., það að hlera eða njósna; launsát.

Lurevraa = Lurekrog.

Lurv, kk., [lyrſa], (í Norv.), sá sem allur er rifinn og táinn, (sb. tötrabassi í Víga-Gl.).

lurvet, ft. lurvede, e., sem er í lörfum, allur rifinn og táinn, tötrugur (Fas.), tötralegur. — b) (í tali), auðvirðilegur, lúsalegur, eða þvíuml.

luſe, ás. 1, leita e-m lúsa.

Luſeſalve smyrsli við lúsum.

Luſeſkurv vos er lýs setjast í.

Luſeſyge lúsasótt.

luſet, ft. luſede, e., lúsugur.

Luſetorv = Pjaltetorv.

luſke, s. 1, 1) h. s., læðast: L. om i Mørke. L. af sneypast burt. — 2) ás., a) l. ſig til noget ná (komast að) e-u í laumi. — b) l. noget ud af een veiða (hafa) e-ð upp úr e-m.

luſlidt, [sb. ſlide], aflóa.

*Lut (líka ritað Luth), sk., = Cither: Spille (ſlaae) paa L.

*Luteniſt, ft. -er, kk., gígjari(?).

*Luth sjá Lut.

*Lutheraner, ft. -e, kk., sá sem er Lúthers-trúar.

*Lutheranisme, sk., lúthersk trú.

lutherſk, ft. -e, e., a) Lúthers-, (sem er) Lúthers-trúar: Den lutherſke Lære (Troesbekjendelſe). Hun er l., men hendes Mand catholſk.

lutter, óbreytanleg e., tómur, eintómur, einber; einskær: L. Sølv og Guld. L. Løgn. L. udſøgte Retter tómar krásir.

luttre, ás. 1, skíra (gull, silfur, o. s. frv.): L. Guld i Ilden. — Óeiginl.: Menneſket luttres (batnar) ved Modgang. Reen og luttret Smag.

Luttredigel deigla til að skíra í málma o. s. frv.

Luttren, án ft., sk., það að luttre.

Luttreovn ofn til að skíra í málma o. s. frv.

Luttring, sk., það að luttre: Metallers L.

Luun (f. Lugn), nafn, [e. o. lugn f. logn], (úrelt), a) logn. — b) skjól. — c) ró.

luun (f. lugn), ft. lune, e., [e. o. lugn f. lygn], lygn: I Skoven er det luunt. Et luunt Sted (staður þar sem lygnt er). — b) hlýr: Hvor Solen ſkinner, er det luunt.

Luunhed, án ft., sk., logn; hlýindi.

Luur, sk., það að hlera, ekki haft nema í orðatiltækjunum ſtaae (ligge, være) paa L. standa á hleri.

Luur, án ft., sk., mók: Tage (faae ſig) en L. láta renna í brjóstið á sjer, halla sjer út af.

Luur, ft. Lurer (þó Lure finnist einnig), sk., [sb. lúðr], (í Norv.), lúður: Blæſe i Luren þeyta lúðurinn.

Luus, ft. eins, sk., [lús], lús (*pediculus*): Krybe ſom en L. paa en Tjæreſpaan (komast ekki úr sporunum, ganga ákaflega seint).

Luv, sk., veðurborði, veðurborð, goluborð: Skibet vinder i Luven gengur á veður. — Tage Luven fra een verða hlutskarpari, enn annar.

Luvart, sk., veðurborði, veðurborð, goluborð: Til L. á veðurborð.

luve (líka luffe), h. s. 1, beita: L. op til Vinden sigla á veður (Jb.).

Luvholder, sk., (gott) beitingaskip: Dette Skib er en god L. (gott til beitinga).

Luvholdning það að skip heldur sjer upp í veðrið.

Luvſide = Luvart.

Lux, sk., eigiul. = Los; en er ekki haft öðruvísi, enn eins og selur = viðsjálsgripur.

*Luxation, ft. -er, sk., það að e-ð hefur skekkzt í liði eða gengið úr liði.

*luxurios, ft. luxurioſe, e., = overdaadig, ødſel, yppig.

*Luxus, án ft., sk., óhóf, eyðslusemi, (sb. Overdaadighed, Yppighed): L. er hvad der overſtiger Nødtørft.

Ly, án ft., kl., [sb. hlý- í hlýr, e., og hlýindi], skjól, afdrep: Her ere vi i L. for Uveiret. Søge L. mod Regnen (de brændende Solſtraaler).

Lyd sjá Lød.

Lyd, ft. eins og -e, sk., [ljóð f. hljóð; sb. byde af bjóða], hljóð, a) í tíðkanlegustu merk.: En ſagte L. lágt hljóð. Man kan ikke høre L. for ham það heyrist ekki mannsmál fyrir honum. — b) í sömu merk. og í orðatiltæk. biðja sjer hljóðs: „Kongen begjerede L. af Almuen.“

lydagtig, ft. -e, e., = lydig.

Lydbiſkop, [lýðbiskup, ljóðbiskup], lýðbiskup, ljóðbiskup.

Lydbølge hljóðbylgja (hreifing hljóðsins — í loptinu).

Lyddeel hljóðspartur.

lyde [ljóða f. hljóða; sb. byde af bjóða], lød, (har) lydt (og lydet), h. s., hljóða (sb. einn tíma ljóðar rödd í hans eyra, svá segjandi, 655 XXXII), a) hljóma, gjalla, kveða við: Hornet lyder ſmukt (það lætur fallega, það er fallegt að heyra til þess) i Skoven. Tordenen lyder ſtærkeſt (það heyrist mest til þrumunnar) blandt Bjergene. — b) (um efni) = láta: Saaledes l. Ordene. — Paſſet lyder paa hans Navn (hann er nefndur í vegabrjefinu sem sá er það sje ritað handa). Skibets Papirer l. paa England skipsskjölin eru rituð til englandsferðar. Obligationen lyder paa Ihændehaveren skuldabrjefið er (svo lagað, að það er) þess eign, er handhafi er að því.

lyde [hlýða], lød, (har) lydt, ás., hlýða (gegna) e-m eða e-u: L. ſine Forældre. Han vil ikke l. mit Raad hafa ráð mitt.

lyde, h. s. 1, [hlýða], (hálf-úrelt), hlýða = hlusta: L. paa Fugleſang.

lyde, ás. 1, (þó einnig lydt í hо. l. t.), [lýta], spilla e-u; meiða: Vorder Mands Lemmer lydet (D. L.).

Lyde, ft. -r, sk., [lýti], galli, anmarki, ankanni: Heſten er uden L. gallalaus. — b) óeiginl., brestur, ókostur: Opregne eens Dyder og Lyder.

lydefri gallalaus; lýtalaus, (sb. feilfri).

lydefuld lýtafullur (Stjórn).

lydelig, a) ft. -e, e., hár, snjallur, hvellur: Med l. Reſt. — b) sem ao., hátt, snjallt, hvellt: Tale l.

Lydelſe, sk., það að lyde, hljóða, b: Efter Brevets L. eptir því sem brjefið hljóðar.

lydeløs (og lydesløs) gallalaus; lýtalaus: Laan ſkal lydesløſt (óspjallað, heilt, eða þvíuml.) hjemkomme (D. L.).

lydesløs sjá lydeløs.

Lydhul op sem hljóð heyrist út um.

lydhør, e., sem hefur næma (góða) heyrn, heyrnargóður, heyrnarnæmur (P. Þ.).

lydhørende, [sb. høre], = lydhør.

Lydhørighed, sk., það að vera lydhør.

lydig, ft. -e, e., hlýðinn, gegninn, auðsveipur, leiðitamur: Være ſine Forældre l.

Lydighed, án ft., sk., hlýðni: Viſe L. mod een veita e-m hlýðni.

Lydlængde lengd (eða seinleiki) hljóðs.

Lydlære hljóðfræði (ritgjörð um hljóðin í e-u máli).

lydløs, [hljóðlaus-s], sem ekki heyrist til, eða þvíuml.

Lydſkrift hljóðritun (það að rita mál eptir þeim hljóðum sem í því eru; gagnstætt því að skrifa sjálfar hugsanirnar).

Lydſprog mál er saman er sett af hljóðum eða orðum (en ekki af bendingum eða öðru þess kyns).

Lydſvingning hristingur sem að hljómi verður.

lydt, ao., hátt, snjallt, hvellt.

Lydtegn, a) e-ð sem markar hljóð (t. a. m. stafur eða nóta), eða framburð (t. a. m. áherzlumerki).

lye, h. s. 1, [lýja f. hlýja], (sjaldh.), vera til skjóls: Skoven lyer for Huſet.

Lygte (einnig ritað Løgte), ft. -r, sk., ljósker; skriðljós, skriðbytta: Lyſe een hjem med en L.

Lygtearm það sem ljósker er fest á og heldur því upp.

Lygteglas skriðbyttugler.

Lygtelys kertisstúfur sem settur er í skriðbyttu.

Lygtelysning birta af ljóskerum.

Lygtemager, ft. -e, kk., sá sem býr til ljósker.

Lygtemand hrævareldur, (sb. hrælog).

Lygtepæl staur sem ljósker á borgarstrætum eru fest upp á.

Lygteſkat ljóskeragjald (það sem borgarmenn þurfa að gjalda til að hafa ljósker á borgarstrætum).

Lygteſkin skin úr ljóskeri.

Lygteſvend sá sem ber skriðljós fyrir e-m.

Lykke (eða Løkke), ft. -r, sk., [sb. sögn. lykja], staður (reitur) sem gert er í kringum, gerði. — b) (í Norv.), yndisgarður (skemmtunarbústaður) utanborgar.

Lykke, ft. -r, sk., [lykkja], lykkja.

Lykke, án ft., sk., hamingja, gæfa, gipta, auðna, heppni, (sb. happ), lán, gengi, tími (Al.; sb. tímadagur): Han har Lykken med ſig lánið eltir hann, honum leikur allt í lyndi, (sb. það bjátar ekki stórt á fyrir honum), o. s. frv. Have L. i noget (vera lánsamur — heppinn — með e-ð). Friſte Lykken og forſøge ſin L. (sb. hamingjuraun). Onſke een til L. (segjast samfagna e-m). Til L. med dit nye Huus verði nýja húsið þitt þjer að láni! L. paa Reiſen gangi þjer (yður, ykkur) vel ferðin, guð veri með þjer (yður, ykkur)! Det var hans L. (það var lánið hans, honum vildi það til), at Planken holdt. Det var en ſtor L. (það var mesta guðs mildi), at han ikke ſlog ſig ihjel. Til L. (eða al L.) var han endnu ikke reiſt það vildi (svo heppilega) til, að o. s. frv. Paa L. og Fromme; sb. Fromme. Lykken var bedre, end Forſtanden; sb. Forſtand a. I L. og Ulykke í meðlæti og mótlæti. Have en tynd L. vera hamingjurýr, vera auðnugrannur. — Gjøre L. i Verden komast upp (áfram) í heiminum. Gjøre ſin L. ved Handel græða (verða ríkur) á kaupskap. — Opt er talað um Lykke eins og hún væri lifandi vera (sb. Al. 23).

Lykkeboble hverful hamingja.

lykkedrukken, [sb. drikke], sem ekki ræður sjer fyrir ofláni.

Lykkefriſt, kl., glæfræði, áhætta.

Lykkefriſter sá sem leggur á tvær hættur, sá sem hættir á hamingjuna eða á undir heppninni.

Lykkehjul holt hjól sem talnabúðartölur eru teknar út úr.

Lykkejæger sá sem eltir hamingjuna á röndum.

lykkelig, 1) ft. -e, e., a) farsæll, lánsamur, heppinn: Et lykkeligt Menneſke lánsmaður, gæfumaður. Være l. i Spil. Denne Maler er l. (= heldig a) i (honum tekst vel) at træffe. — b) farsællegur, heppilegur: En l. Skjebne heppni, hamingja, o. s. frv. En l. Dag tímadagur. Lykkelige Dage sæludagar. Et lykkeligt Udfald (það að e-ð tekst vel). — 2) sem ao., giptumannlega, giptusamlega, gæfusamlega, hamingjusamlega, auðnusamlega, heppilega, klaklaust: Være l. gift vera vel gefin (um kvennmann); hafa hlotið gott kvonfang (um karlmann). Hun er l. førløſt med en Søn. Han førte Skibet l. (kom skipinu klaklaust) i Havn.

lykkeligviis, ao., það vill (vildi) svo heppilega til að, því fer (fór) betur að; sem betur fór; o. s. frv.

lykkerig hamingjumikill, hamingjudrjúgur, sem er mikill hamingjumaður eða gæfumaður.

lykkes, þs. 1, auðnast, heppnast, takast.

Lykkeſkifte hamingjuskipti, (sb. gæfumunur).

Lykkeſkud = Slumpeſkud. — b) (óeiginl. og sjaldh.) = Slumpelykke.

Lykkeſpil hættuspil (sb. Hazard).

Lykkeſpiller sá sem spilar hættuspil.

Lykkeſpring skjótt hamingjuskipti = heppni sem kemur allt í einu.

Lykkeſtjerne stjarna sem boðar heill og hamingju.

Lykketræf tilviljun, heppni, (happaskot, P. Þ): Lade det komme an paa et L. eiga undir heppni (leggja á tvær hættur) með það.

Lykkevarſel e-ð sem boðar hamingju.

lykſalig sæll, farsæll: Priis ingen l. før hans Endeligt (sb. enginn kann að segjast sæll sitt fyrir enda-dægur). — Et lykſaligt Liv sældarlíf.

lykſaliggjøre sæla (sem sögn, 677).

Lykſaliggjørelſe, sk., það að lykſaliggjøre.

Lykſalighed, án ft., sk., sæla, farsæla.

Lykſalighedsdrift sælufýsn, farsældarfýsn.

Lykſalighedslære sælufræði, farsældarfræði.

lykønſke segjast samfagna e-m.

Lykønſkning, ft. -er, sk., það að lykønſke.

***lymphatiſk**, ft. -e, e., í orðunum lymphatiſke Kar blóðvessapípur.

***Lymphe**, sk., blóðvessi.

Lyn, ft. eins, kl., [sb. ljóm- í ljóma; y = jó; sb. byde = bjóða; n = m; sb. skíma og skína], elding, leiptur, skruggujós, þrumuljós: Med Lynets Haſtighed sem elding, sem kólfi sje (væri) skotið.

Lynafleder = Tordenleder.

Lynblik skjótt og hvasst augnatillit.

Lynblus skært leiptur sem bregður fyrir í myrkri.

lyne, s. 1, [sb. ljóma og Lyn], 1) h. s. (har), a) leiptra: Det lyner ſtærkt i Øſten. — Et Par lynende Øine hvöss augu. — b) (í tali), l. og tordne bölva og ragna. — 2) sem ás., (skáldl.): „Mit Sværd ſkal l. Skræk, min Reſt ſkal tordne Fare“.

Lynen, án ft., sk., það að lyne.

Lynflugt = Lynſnarhed.

Lyng, án ft., sk., [lyng], lyng; einkum beitilyng (*erica vulgaris*).

Lyngart lyngtegund.

Lyngbakke hæð lyngi vaxin; lynghóll.

Lyngbanke = Lyngbakke.

Lyngfoder lyng sem gefið er skepnum.

Lynggræsning það að skepnur ganga þar sem ekkert (eða lítið) annað enn lyng sprettur.

Lynghede lyngmóar (sb. lyng, ft., Fms. VII, 51).

Lyngjord jarðvegur þar sem lyng vex.

Lyngknippe (lítill) lyngbaggi.

Lyngkoſt lyngsópur.

Lynglee lyngljár.

Lynglimt leiptur.

Lynglærke = Hedelærke.

Lyngorm, [lyngorm-r], lyngormur.

Lyngſlæt lyngsláttur.

Lyngſpade verkfæri til að stinga með lyngtorf.

Lyngtørv lyngtorf.

Lyngvibe = Heile, Brokfugl.

Lynild elding: Vi hørte Tordenen, men ſaae ikke Lynilden við heyrðum reiðarþrumuna, en sáum öngvar eldingar.

Lynſlag það að verða fyrir eldingu, (sb. eldingaflug): Dræbes af et L. vera drepinn af eldingu.

lynſlagen, [sb. ſlaae], lostinn eldingu: Som l. höggdofa, agndofa.

lynſnar skjótur sem elding, (sb. sem kólfi skyti, Fms. II, 183).

Lynſnarhed, sk., það að vera lynſnar.

Lynſtraale elding, leiptur.

Lyre, ft. -r, sk., [ljóri], (á Jótl.), gluggi á þaki.

***Lyre**, sk., (í skáldskap), harpa.

***Lyrik**, án ft., sk., = lyriſk Poeſie (sb. lyriſk).

***Lyriker**, ft. -e, kk., = lyriſk Digter (sb. lyriſk).

***lyriſk**, ft. -e, e., eiginl. sem lýtur að hörpu a) l. Poeſie, eiginl. strengleikakveðskapur, hörpuljóð, en er haft um allan þann skáldskap er maður yrkir um tilfinningar sínar og það hvernig á manni liggur (ljóðakveðskapur; greint bæði frá sagnakveðskap og sjónarleikakveðskap). — b) l. Digter ljóðaskáld (sb. a).

Lys, kl., [ljós], 1) án ft., ljós = birta, a) eiginl.: Dagens L. dagsljósið, dagsbirtan. — See Lyſet fæðast, (koma í ljós, Grág. I, 177; sb. í þvísa ljósi ok öðru). — Lyſet af en Lampe. — L. og Skygge i et Malerie. — b) óeiginl.: Faae L. i en Sag komast að hvernig á e-u stendur. Der gik et L. op for mig varð mjer ljóst allt í einu. Komme for Lyſet koma í ljós. Bringe noget for Lyſet leiða e-ð í ljós; koma e-u upp. Føre een bag Lyſet blekkja e-n. Mine Øines L. sætasta ljós augna minna (Nj. 187). — 2) með ft. eins, kerti; kertisljós; ljós: Støbe L.

lys, ft. lyſe, e., [ljós-s], ljós, ljósleitur, bjartur, bjartleitur: Et lyſt Legeme bjartleitur (o. s. frv.) hlutur. Et lyſt Værelſe hús þar sem bjart er. En l. Aften kvöld þegar bjart er annaðhvort af tunglskini eða af því dagur er langur. Det begynder at blive lyſt það tekur að lýsa; sb. er ljóst var orðit, Eg. 219. Ved høi l. Dag (um hábjartan dag). — Gjøre lyſt paa et Sted ryðja e-n stað, ryðja sjer til rúms á e-m stað. — Lyſe Farver. Tegne paa l. Grund draga upp á e-ð sem er ljósleitt. — b) óeiginl., skýr: Et lyſt Hoved skýr (greindur) maður, mesti skýrleiksmaður. En l. Forſtand skýrleiki. Lyſe Foreſtillinger.

lysdunkel ljós og myrkur: Det Lysdunkle samkomur birtu og skugga (í pentskript).

Lysalf, [ljósálf-r], ljósálfur.

lyſe, s. 2, [lýsa], 1) h. s., a) eiginl., α) um það sem lýsir af, skína, ljóma: Et lyſende Legeme hlutur, sem lýsir af. Solen lyſer om Dagen, Maanen om Natten. — β) l. for een med Fakler (bera kyndla fyrir e-m, lýsa e-m með kyndlum). — b) óeiginl., α) vera til eptirdæmis: Naar I lade eders Vandel l. for eders ſvagere Brødre. — β) skara fram úr: Lyſende (framúrskarandi, frábærar) Bedrifter ágætisverk. — γ) l. frem skara fram úr: „De, der l. frem ved høi Forſtand“ þeir sem eru frábærir að vitsmunum. — δ) l. efter een eða noget (lýsa e-m sem er strokinn eða e-u sem er horfið). — ε) l. om noget (lýsa e-u) ſom man har miſtet. — ζ) l. til Ægteſkab (lýsa með e-m). — 2) ás., a) eiginl., lýsa e-m (= bera ljós fyrir e-m, fylgja e-m með ljós): L. een ud. Lyſe een omkring i Værelſerne. — b) óeiginl., α) l. Fred over noget; sb. fredlyſe. L. Velſignelſen blessa söfnuðinn. — β) l. et Barn i Kuld og Kjøn; sb. Kuld a. — γ) l. noget op lýsa því yfir, að e-ð hafi fundizt.

Lyſearm kvísl eða álma til að setja kerti í. — b) kertapípa á vegg.

lyſeblaa ljósblár.

Lyſebord dálítið borð til að setja ljós á. — b) það sem kertakringlur eru hengdar á (sb. Lyſebrikke).

Lyſebrikke kertakringla (með krókum sem rökin eru hengd á þegar kerti eru steypt án forms).

lyſebruun jarpur, ljósjarpur.

Lyſebuk eins konar kertastjaki sem stendur á gólfi og tíðkast í bændahúsum.

Lyſeform kertaformur.

Lyſegaas vökugæs (sem iðnaðarmeistarar gefa sínum undirmönnum á Mikjálsvöku þegar farið er að vaka á kvöldin).

Lyſegarn band sem haft er í rök.

lyſegrøn ljósgrænn.

lyſeguul ljósgulur.

Lyſekaſſe kertakassi, kertastokkur.

Lyſekiſte kertakista.

Lyſekrone kertahjálmur.

Lyſelad kertastengur (sem kerti eru hengd á meðan þau eru að storkna).

Lyſepenge, ft., peningar sem kerti eru keypt fyrir.

Lyſepibe pípa(n) á kertastiku(nni).

Lyſepind broddur (á kertastiku) sem kertið er sett ofan á.

Lyſeplade kertapípa.

Lyſepudſer, ft. -e, kk., sá sem hefur það embætti að gera að ljósunum.

lyſerød ljósrauður, fagurrauður.

Lyſeſax ljósaskæri, skarbítur, klofi (Stjórn).

Lyſeſkjerm ljósskýla.

Lyſeſlukker eins konar verkfæri til að slökkva með ljós sem eru hátt uppi.

Lyſeſpæd = Lyſeſpid.

Lyſeſpid teinn sem kertarök eru hengd á meðan verið er að steypa kertin (þegar þau eru ekki steypt í formi).

Lyſeſtage kertastika.

Lyſeſtøber kertasteypari.

Lyſeſtøbning það að steypa kerti.

Lyſetande skar.

Lyſevæge rak í kerti.

lysfarvet, ft. -farvede, e., ljóslitaður (fornt), ljósleitur.

Lysglimt ljós sem allra snöggvast bregður fyrir; skíma.

lyshaaret ljóshærður (Stjórn).

Lyshul gat sem birta kemur inn um; gluggi.

lyſke, ás. 1, leita e-m lúsa: Hun lyſkede Drengens Hoved var að leita drengnum lúsa í höfðinu. — Hønen lyſker ſig med Næbbet hænan er að kroppa sig.

Lyſke, ft. -r, sk., nári, smáþarmar.

Lyſkebrok eins konar kviðslit (*hernia inguinalis*).

Lyſkebyld nárakýli.

Lyskugle ljóshnöttur (hnöttóttur hlutur sem er eins og ljós á að sjá).

Lysmyg myfluga, (sb. mývargur; *culex pipiens*).

lysne (har), h. s. 1, a) um það sem lýsir af: Faklerne lysnede (það lýsti — ljómaði — af kyndlunum) over hele Gaarden. — b) lýsa = birta aptur, elda aptur, ljóma af degi: Det begynder at l. i Oſten nú ljómar dagur í austri.

Lysning, sk., [af lysne], a) birta, skin: Solens L. — b) lýsing (t. a. m. í orðunum gjalda tvá aura vax heilagri kirkju til lýsingar): Her er ikke god L. i dette Værelſe. — c) lýsing = apturelding, dögun.

Lysning, sk., [af lyſe], það að lyſe 1, b, δ—ζ og 2, b, (lýsing).

Lysrand rönd eða brún sem er björt: Maanens L. (þegar myrkva dregur á mitt tunglið).

lysræd sem ekki þolir (að horfa í) ljósið; ljósfælinn.

lysſky ljósfælinn.

Lysſky ljóst (bjart) ský.

Lysſtof ljósefni(ð).

Lysſtraale geisli.

Lysſtrøm mikið ljós sem leggur af e-u.

Lyſt, sk., [sb. lysta, í 619, Stjórn, o. s. frv.], 1) án ft., a) yndi, eptirlæti, gaman, skemmtun: Have L. af noget. Det var hans højeſte L. hans mesta yndi. Orðskv.: Liden L. gjør tidt langfør Skade; sb. langfør. Øjens L. augnagaman. Kjødets L. lysting (fýsn) holdsins. — b) löngun: Han har L. til det hann langar í það. Lyſten driver Værket viljinn dregur hálft hlass. — 2) með ft. -er, fýsn, fýst (fornt), girnd, (sá hinn mátuki) munur: Styre ſin L. paa noget svala sjer á e-u. Onde Lyſter. — De Frugtſommeliges Lyſter ílanganir óljettra kvenna. Um þær er einnig sagt, að þær sjeu i Lyſte [annaðhvort forn þiggj. et., eða forn ft.] for noget, þ. e. að þær langi í e-ð.

Lyſtanlæg aldingarður eða annað þess kyns til yndis og skemmtunar.

Lyſtarbejde það sem maður hefur skemmtun (yndi, gaman) af að gera.

Lyſtbaad bátur til skemmtunarferða.

lyſte, s. 1, [lysta], A) í áhrifsmynd, 1) sem ás., a) með persónulegum gjör., fýsast, girnast: Alt hvad Hjertet lyſter allt sem hugurinn beiðir. — Lyſter De (þóknast yður; eiginl. langar yður í, lystir yður að borða) mere af denne Ret. Lyſter De (hvort viljið þjer heldur) Thee eller Kaffee? — b) persónulaust, eins og lysta, fýsa, girna: Lyſter Dem (langar yður til, þóknast yður) at gaae i Haven. Det er ligeſom det lyſter ham eptir því sem á honum liggur. — 2) sem h. s., (sjaldh.), a) l. efter noget fýsast (girnast) e-ð eða e-s, láta sig langa til e-s: L. efter at vide noget fýsast (girnast) að vita e-ð. — b) l. ad = l. efter. — B) í þs., a) fýsast, girnast, láta sig langa til: „At han ei lyſtes ſkal (svo að hann lysti ekki eða langi ekki til), igjen at komme her.“ — b) lyſtes ved noget hafa yndi (gaman, skemmtun) af e-u: Lyſtes ved Livet. Lyſtes ved at rejſe.

lyſtelig, ft. -e, e., [lystilig-r], lystilegur, girnilegur.

lyſten, ft. lyſtne, e., ílöngunarfullur (P. Þ.), sem (þol.) langar mikið í e-ð: L. efter Penge ágjarn, fjegjarn. L. efter Ære virðingagjarn, metorðagjarn. — Einkanl. um ílöngun þungaðra kvenna (sb. Lyſt 2): Hun blev l. efter Frugt.

Lyſteng engi sem er yrkt og prýtt til skemmtunar (yndisengi).

Lyſtenhed, sk., það að vera lyſten (fýsn, löngun; ílöngun).

Lyſter, ft. -e, sk., [ljóstr? B. H.], verkfæri til að stinga með úla.

Lyſtfart skemmtunarferð, gamansferð.

Lyſtfyrværkeri skoteldagerð til skemmtunar.

Lyſtfølelſe þægileg tilfinning.

Lyſtgaard yndisbú (sem borgarmaður hefur í sveit).

Lyſtgang skemmtunargöng. — b) = Lyſtvandring.

Lyſthave yndisgarður (sb. aldingarður, laukagarður).

lyſthavende, [sb. have], sem langar til e-s; sem lystir að kaupa e-ð: Huſet, ſom ſkal ſælges, foreviſes de Lyſthavende þeim sem hafa hug á að kaupa það. Der indfandt ſig faa Lyſthavende ved denne Auction komu fáir kaupendur — fáir, sem kaupa vildu — á söluþingið.

Lyſthaver, ft. -e, kk., sá sem vill (girnist) e-ð, sá sem langar til e-s: „En nymodens Viſe, ſom man faaer at lade Lyſthavere qvæde“ sem menn verða að lofa þeim að kveða, sem vilja.

Lyſthaveri, kl., það sem maður gerir einungis að gamni sínu (sjer til skemmtunar, sjer til dægrastyttingar) en kemst ekki niður í.

Lyſthuus skemmtunarhús (í aldingarði).

lyſtig, ft. -e, e., 1) um skynsamar verur, sem (þigg.) vel liggur á, kátur: Han er altid l. i Selſkab. — Have et lyſtigt Sind vera gladlyndur. — Gjøre ſig l. over een færa að e-m. — 2) um annað, a) skemmtilegur: En l. Rejſe (Dag). L. Skjemt (glaumur og gleði). — b) (úrelt), lystilega fagur: En l. Egn.

Lyſtighed, sk., a) án ft., kæti, (kátína). — b) með ft. -er, skemmtun þar sem fleiri eru saman, gamansfundur: Være til L. fara til gamansfundar.

Lyſtild gleðilog; einnig = Lyſtfyrværkeri.

Lyſtjagt dugga til gamanferða.

Lyſtjagt gamanveiðar.

Lyſtkamp bardagi (einvígi) öðrum til skemmtunar.

Lyſtkjørſel skemmtunarferð á vagni.

Lyſtlejr herbúðir þar sem herlið er saman komið til skemmtunar e-m stórhöfðingja.

Lyſtlund yndislundur, skemmtunarlundur, gamanlundur.

Lyſtmad, a) krásir sem engin saðning er í. — b) = Skuemad.

Lyſtplads staður til gamansfunda, gamansstaður, skemmtunarstaður.

*Lyſtqvarteer blómreitur (í garði).

lyſtre (har), h. s. 1, a) um lifandi verur, gegna e-m eða e-u: L. eens Befalinger. Drengen vil ikke mere l. ſin Fader er hættur að gegna honum föður sínum. Hunden lyſtrer ſin Herre. Heſten vil ikke l. Tømmen hestinum verður ekki stýrt. — b) um dauða hluti (sb. eigi verðr mèr nú hógstýrt fótunum): Skibet lyſtrer ikke Roret lætur ekki að stjórn.

Lyſtrejſe gamanferð, skemmtunarferð.

Lyſtren, án ft., sk., það að lyſtre.

Lyſtſkov skógur sem hafður er til yndis og skemmtunar.

Lyſtſlot yndishallir (þar sem höfðingi situr á sumrum).

Lyſtſpil = Komedie a.

Lyſtſted yndisbú (sem e-r borgarmaður hefur utanborgar).

Lyſtſyn lystileg sjón.

lyſtvandre ganga að skemmta sjer.

Lyſtvandring skemmtunarganga (fornt).

Lyſtvare það sem menn kaupa sjer til ánægju (en ekki fyrir nauðsynja sakir).

Lyſtvej vegur sem menn ganga að skemmta sjer.

Lyſtvogn vagn sem hafður er til að aka á til skemmtunar sjer.

Lyſtværk gaman (þ. e. verk sem maður gerir lystandi eða sjer til skemmtunar).

Lyſtøvelſe gaman (það að temja sjer e-ð — eða það sem maður temur sjer — að gamni sínu).

lysvaagen glaðvakandi.

lysøjet ljóseygður.

lytte (har), h. s. 1, leggja við hlustirnar (eyrun), hlusta (hlýða) til e-s: L. til eens Tale. L. til (eða efter) en Lyd. L. efter hvad der tales hlýða eða hlera til máls manna. Staae og l. ved Døren standa á hleri fyrir utan dyrnar.

lyve [ljúga; sb. flyve af fljúga], løj [laug; sb. fløi og flaug], (har) løjet [logit; sb. fløjet og flogit], ljúga, 1) h. s.: L. for een ljúga að e-m. L. paa een ljúga á (Stjórn; eða upp á) e-n. L. i ſin egen Pung ljúgast auði á (þ. e. segjast vera ríkari enn maður er, sjer í óhag). — b) svíkja menn á sjer: „Anſigtets Mine lyver ofte“. — 2) ás.: L. een død ljúga upp dauða e-s. — L. ſig fri ljúga sig lausan. — L. een ſin Ære fra ljúga af e-m æruna. — L. een noget paa ljúga e-u (upp) á e-n.

Lyvekraft það að geta logið, lygi-andi (sb Stjórn).

Lyveſtævne mót sem lýgst: Sætte een L. mæla sjer mót við e-n, en svíkjast um að koma.

Lyveſyge það geta aldrei verið óljúgandi.

Lyvetale lygar, lygiorð (Stjórn; sb. lygifortölur, Stjórn).

Lyvetunge lygatunga.

Læ, án ft., kl., [lè f. hlè], sjaldan haft öðruvísi enn án greinis og með i fyrir framan, 1) skjól, afdrep: Krybe i Læ for Regnen. Ligge i Læ. — b) á sjó, a) hlje: Skibet er i Læ af Landet í landsskjóli, (sb. sleikja lána). — b) hljeborði: Skibet er i Læ.

Læbe (líka Lippe), ft. -r, sk., [sb. læpa?], vör: Aabne Læberne ljúka munni í sundur. Have ſøde Ord paa Læberne og Falſkhed i Hjertet mæla fagurt, en hyggja flátt.

læbedannet, [sb. danne], lagaður eins og varir.

læbeløs varalaus.

Læbekræft átumein í vörinni.

Læbeſødhed = Sødtalenhed.

Læbord hljeborð, hljeborði.

Læbov framkinnungur á hljeborða.

Læder, án ft., kl., [leðr], sútað leður: Vel garvet L. Berede L. súta leður (skinn).

læderagtig, ft. -e, e., líkur sútuðu leðri.

Læderarbejde það sem búið er til úr sútuðu leðri.

*lædere, ás. 1, meiða.

Lædergarvning sútun leðurs.

Læderhandſke glófi úr sútuðu leðri.

Lædermynt leðurpeningur.

Læderrem ól.

Læderſlange löng leðurpípa (sem vatni er skotið úr).

Læderſtol stóll með leðursetu.

Læderſæk leðursekkur.

Lædertaſke leðurtaska.

Lædertouger, kk., sá sem verkar (betur) sútað leður.

Læderstøi sjer hvað sem búið er til úr sútuðu leðri.

Lædike sjá Ledike.

lædſke (líka læſke), ás. 1, a) svala: Vand lædſker (eða lædſker Tørſten) bedre end Viin vatn svalar víni betur, manni svalar betur á vatni enn víni. Giv mig en Drik Vand at l. mig paa. — b) l. Kalk bella vatni í kalk (eins miklu og það getur drukkið í sig). — c) l. Kul kæla kol með vatni.

Lædſke, nafn, (fornt), svölun, svaladrykkur.

Lædſkedrik svaladrykkur.

Lædſkekar ker sem kalk er haft í þegar vatni er hellt í það.

Lædſkekoſt stökkull til að kæla í kolum með.

Lædſkelſe, sk., svölun.

Lædſketrug ílát sem steinkol eru í þegar þau eru kæld.

Lædſkning, sk., það að lædſke b.

Læg, ft. -ge, sk., [legg-r], kálfi.

Læg, ft eins kl., a) legging; felling: Lægge en Krave i L. Sye L. paa en Kjole. — b) kver (í bók).

læg, ft. -e (sjaldh.), e., [leik-r], leikur, a) sem ekki er andlegrar stjettar. — b) ólærður: En l. Mand. L. og Lærd leikir og lærðir.

Lægbroder leikur munkaþjónn.

Lægd, ft. -er, kl., [sb. liði, Fms. VIII, 395 og N. O. ved Hallager], liðreiða, (þ. e. eitthvert af þeim hjeröðum sem landi er skipt í sakir liðssafnaðar): En Bondekarl, ſom vil forlade ſit L., maa førſt melde det.

Lægd (líka Lægde), sk., (í Norv.) = Beliggenhed.

Lægde sjá Lægd (sk.).

Lægdsforſtander yfirmaður liðreiðustjóra.

Lægdsmand liðreiðustjóri.

Lægdsrulle liðreiðuskrá.

Lægdsſeddel eins konar skírteini frá liðreiðuforstjóra.

læge, ás. 1 og 2, [sb. lækna], lækna, græða: L. et Saar. Saaret begynder at læges er farið að gróa.

Læge, ft. -r, kk., [sb. læknir], læknir: „L., hjelp dig ſelv“ læknir, hjálpa sjálfum þjer.

Lægeatteſt skírteini (skriflegur vitnisburður) frá lækni.

Lægebog lækningabók.

Lægebrønd lækningalind (P. þ.).

Lægedom, án ft., sk., [sb. læknisdóm-r], læknisdómur, lækning, a) = Lægemiddel: Gift i ringe Mængde bruges ſom L. — b) = Lægekraft. — c) = Helbredelſe.

Lægedrik heilsudrykkur.

Lægehjelp læknis tilkoma: Faae hurtig L. að læknirinn komi fljótt.

Lægekilde heilsubrunnur.

Lægekraft lækning (þ. e. lækningarafl í e-i lyf).

Lægekonſt lækningar-íþrótt. — b) = Lægevidenſkab.

Lægekundſkab = Lægevidenſkab.

lægekyndig sem hefur vit á lækningum.

lægelig, ft. -e, e., læknandi (læknanlegur).

Lægemaade lækningar-aðferð, (sb. lækningarbrögð, Fms. VIII, 443).

Lægemiddel lækning = læknisdómur = lækningarlyf (Stjórn), læknislyf (656 B).

Lægeplante læknisgras (655 xxx).

Lægeplaſter græðiplástur.

Læger, sk., landhætta (þ. e. vera við land og standi vindur á land, svo að við liggi að skipið reki upp): Have en L. vera í landhættu. Lægge en L. fra ſig komast úr landhættu.

Lægerval strönd sem skip er fyrir og standi veður á land svo að við liggi að skipið reki upp.

Lægetilſyn komur læknis (til sjúks manns).

Lægeurt = Lægeplante.

Lægevand lækningavatn (vatn sem læknislyfjar eru saman við).

Lægevidenſkab læknisfræði.

Lægfolk, ft., leikfólk.

lægge [leggja], lagde [e. o. lagðe t. lagða], lagt [lagt], ás., I) eiginl., A) um það sem gert er með höndum að öllu eða nokkru leyti, 1) um það sem gert er (eða gert verður) eingöngu með höndunum, a) í óaukinni merk., leggja: L. en Bog paa Bordet. L. noget fra ſig. L. et Brev af underveis (skilja brjef eptir á leiðinni). L. Fiſk i Bled. L. noget i Lave koma e-u fyrir, lagfæra e-ð. — b) í aukinni merk., α) leggja e-ð frá sjer: L. ſin Hat setja frá sjer hattinn. L. ſin Overkjole fara úr utanhafnarfrakkanum. — β) láta (selja) e-ð af höndum: Ved Indtrædelſen maatte han l. ſin Kaarde. — γ) l. Brænde under Kedelen. — L. Brænde i Ovnen leggja að í ofninum. — Sem h. s.: Hun lægger i hver Morgen Klokken 6. — δ) sem h. s.: L. for ved Bordet skammta (yfir borðum). — ε) sem h. s.: L. paa Heſten leggja á hestinn. — ζ) l. Haand paa een (leggja hendur á e-n). — η) l. een i Lænker setja e-n í fjötra. — θ) l. Blommer ned i Eddike súrsa plómur. — ι) l. Melk op búa til skyr. — κ) l. Smør drepa niður smjöri. — λ) l. Dei búa til deig. — μ) sá e-u: L. Erter (Kartofler). — 2) um það sem ekki verður gert með tómum höndunum, α) l. Grundvolden (sb. skipa niður grundvöll, Fms. XI, 431) til et Huus. L. Bro steinleggja stræti. — β) ýmist = vinterlægge eða = vaarlægge: L. en Jord (Ager). — γ) l. en Kjole ud (eða ind) víðka eða þrengja samfellu. — B) um það sem menn gera, en annaðhvort ekki þarf hendur til, eða það vakir ekki fyrir manni, þegar lægge er nefnt, a) l. ſig i Sengen leggjast upp í rúm. L. ſig til Sengs hátta. L. ſig til at ſove leggjast til svefns, taka á sig náðir. L. ſig halla sjer út af. — b) Tjenerne kan man l. paa (þjónustumennirnir geta sofið í) de ſmaa Kamre. L. Beſætning i en By skipa setuliði í borg. L. ſig ind paa (setjast að í) et Vertshuus. — c) (á sjó), α) ás.: Flaaden lagde ſig (flotanum var lagt) paa Reden. L. ſig for Anker leggjast við akkeri. — β) sem h. s.: I Dag lægger han ud (leggur hann út) paa Reden. L. ind i Havnen med ſit Skib leggja skipu sínu inn í höfnina. I Dag har Skibet lagt ud paa Reden skipinu hefur verið lagt út o. s. frv. — C) um skynlausar skepnur eða dauða hluti, 1) l. Æg verpa. — 2) leggjast út af (um egg): Eggen har lagt ſig. — 3) lægja veður: Liden Regn lægger en ſtor Vind (orðskv.). Stormen lægger ſig veðrið (þol.) lægir. — 4) Vandet lægger til vatnið (þol.) leggur. — II) hálf-óeiginl., a) (mjög nærri eiginl. merk): L. ſig ud fitna (um mann). — b) l. Haand paa Værket fara til (byrja). — c) l. en By i Aſke brenna borg að köldum kolum, brenna borg upp að (með) hringum. — d) l. Veien (ſin Vei) om ad et Sted snúa leið sinni til e-s staðar. — e) da jeg havde lagt omtrent 100 Skridt tilbage þegar jeg var kominn hjer um bil 100 skrefa. — f) l. ſammen til en Reiſe leggja saman til ferðar. — g) l. noget til leggja e-ð til (fram): Den ene lagde Heſte til, den anden Vogn. — h) l. Penge op safna peningum. — i) l. ud for een borga fyrir hönd e-s í því skyni að fá það aptur. — k) l. Jord ud til Græsning ætla jörð til beitar. — l) l. ſig noget til fá sjer e-ð (til eignar). — m) l. Kreature til koma upp skepnum, setja þær á, láta þær lifa: Den ene Kalv ſkal ſlagtes, den anden lægges til en ala hinn. — III) óeiginl.: L. ſig efter (leggja stund á, stunda) en Konſt. L. noget for Dagen láta e-ð í ljósi. L. ſig noget fra hreinsa sig af e-u. L. et godt Ord ind for een leggja til með e-m; biðja fyrir e-n. L. Raad op brugga ráð. L. over med een om noget; sb. overlægge 2, b. L. Dølgsmaal paa noget; sb. Dølgsmaal α. L. Straf paa noget leggja lögbrot við e-ð. L. Vind paa leggja stund á, gera sjer far um. L. paa noget setja e-ð upp (t. a. m. der er lagt paa Sukkeret það er búið að setja upp sikrið). Bymændene have lagt paa (lagt lög á) imellem dem ſelv, at Ingen o. s. frv. L. ſammen leggja saman (tölur); taka saman (um þann sem er að læra að lesa). L. til bæta við. L. een noget til Laſt leggja e-m e-ð til orðs (Nj.), lá e-m e-ð. L. alting ud til det Bedſte færa allt til betra vegar, virða allt á hægra veg. L. een ud ſom Barnefader kenna e-m barn. L. ſig ud med een óvingast (fjandskapast) við e-n.

Læggebraad broddur á sumum hinna blauðu skorkvikinda er þau pota vínnum með inn í aðra líkami.

Læggeerter, ft., baunir sem lagðar eru í jörð til frævunar.

Læggejord ekra sem plægð er um haust svo hún sje betur búin undir sáning þegar vor kemur.

Læggekartofler, ft., kartöplur sem lagðar eru í jörð til frævunar.

Læggen, án ft., sk., það að lægge.

Læggetid varptími (sb. eggtíð) hænsna.

Lægmand leikmaður.

Lægne, ft. -r, sk., eins konar járnverkfæri í tjóðri (eða öðru þess konar bandi) svo að skepna flækist ekki í því.

Lægning, sk., það að lægge: Kartoflers L. það að leggja kartöplur í jörð til frævunar. Jordens L. fyrsta plæging.

Lægning, sk., lækning = græðing.

lægte, ás. 1, leggja langbönd á: L. et Huus (Tag).

Lægte, ft. -r, sk., spíra; eins konar (furu-) langband.

Lægtehammer eins konar hamar til að festa með langbönd.

Lægteſkov skógur af mjóum furutrjám.

Lægteſøm langbandsnagli.

Lægtetræ mjó fura sem höfð er í langbönd.

Lægteværk það sem búið er til úr spírum: L. omkring en Have.

læk, ft. -ke, e., [lek-r], lekur: Et lækt Skib (Kar).

Læk, sk., [sb. leki], gat — eða rifa — sem vatn fer inn eða út um (í skipi eða íláti): Skibet fik en L. ved at ſtøde paa; (sb. komu þá lekar at skipinu).

Lækat = Hermelin a.

*Lækkads (líka ritað Leccage), sk., a) = Læk á skipi. — b) það sem fer að forgörðum fyrir leka úr tunnum og öðru þess kyns; skemmdir, o. s. frv.

lække (har), h. s. 1, [leka], leka, a) Tønden lækker. — b) det meſte af Vinen er lækket af Fadet.

Lækkepoſe síupoki.

lækker, ft. lækkre, e., a) lostætur, gómsætur, munntamur, (sb. ljúffengur). — b) = kræſen: Have en l. Gane vera matvandur.

Lækkerbidſken, sk., hnossgæti, sælgæti.

Lækkerhed, sk., 1) án ft., a) það að vera lækker a. — b) matvendni. — 2) með ft. -er, = Lækkeri.

Lækkeri, ft. -er, kl., krás, kræsing; sætindi.

Lækkermund sælkeri.

Lækkerſult það að maður er lækkerſulten.

lækkerſulten sem (þol.) langar í kræsingar (eða góðan mat) en er þó ekki svangur.

Lækkerſyge kræsingasótt (óhófleg ílöngun í kræsingar).

Lækkertand = Lækkermund.

Lækkeviin lekavín (vín sem lekur úr tunnu).

Lækkeværk (í saltketilsbúð), eins konar tilbúningur til að ná vatninu úr saltinu.

lækkre, h. s. 1, (sjaldh.), kræsa handa e-m.

Lækning, sk., leki (á skipi eða íláti). — b) það sem e-ð rýrnar við leka.

læmme (har), h. s. 1, bera (um á).

Læmmetid burðartími (annaðhvort um eina á, eða um það skeið missira, þegar ærnar bera).

læmpe sjá lempe.

Læmpe sjá Lempe.

Læn sjá Lehn.

Lænd sjá Lend.

Lændſe, ft. -r, sk., = Tømmerhængſel.

læne, ás. 1, halla e-u að e-u: L. ſig mod (halla sjer upp við) et Plankeværk. L. ſin Arm paa noget styðja handleggnum á e-ð. L. ſig paa ſin Stav styðjast fram á stafinn sinn.

Læne, kl., e-ð sem maður hallar sjer upp við (bak í stól; handrið).

Lænebænk bekkur með bakfjöl.

Læneſtol hægindastóll.

Længde, sk., [sb. lengd], A) um stað, 1) lengd: Veiens L. vegalengd. — 2) um afstöðu, a) fjarlægð e-s himintungls frá sólmerkjahring. — b) fjarlægð e-s staðar á jörðunni frá e-m hádegisbring. — B) um tíð, lengd: I Tidens L. eða i Længden til lengdar, þegar til lengdar leikur (lætur), til langframa, þegar fram líða stundir.

***Længdecirkel** hver hringur sem er samsíðanlegur sólmerkjahring.

Længdeforſkjel munur á því hvað austarlega eða vestarlega tveir staðir eru.

Længdegrad mælistig (gráða) á miðjarðarhring, eða þeim sem eru samsíðanlegir við hann.

Længdemaal lengd (t. a. m. þegar sagt er að lengd). — b) verkfæri til að mæla lengd með (sb. kvarði, Grágás I, 497).

Længdemaaling lengdarmæling.

Længderegning reikningur til að finna Længde A, 2.

Længe, ft. -r, sk., [lengja], sá hluti gárðs (húss) er stefnir í sömu átt: Denne Gaard beſtaaer af fire Længer. — b) húsaröð.

længe [lengi], miðstig **længere** [lengra; því at lengr yrði **længer**], efsta stig **længſt** [lengst], ao., lengi: Det har varet l. nok það hefur staðið nógu lengi á því, það hefur dregizt nógu lengi, eða þvíuml. Saa l. ſom han ikke kommer á meðan hann kemur ekki. Saa l. til (þangað til) vi høre Udfaldet. — Langt om l. loksins. — b) löngu: L. for Juul löngu fyrir jól. For l. ſiden fyrir löngu, (eða tómt) löngu. — c) langt: Det er l. ſiden það er langt síðan. — 2) længſt = for l. ſiden.

længe, ás. 1, [lengja], lengja; en tíðkast ekki nema í þs. **længes** lengjast: Dagen begynder at længes. — II) **længes**, þs. í hvorkinl. merk., langa (sem h. s. í fornbókum), fýsast: Han længes hjem hann langar (fýsist) heim. Han længes efter ſit Fædreland hann (þol.) langar heim til ættjarðar sinnar, hann fýsist (að fara) — eða hann (þol.) fýsir að fara — til ættjarðar sinnar. Længes efter ſin Kjæreſte þrá unnustu sína eða unnusta sinn. Jeg længes efter ham mjer leiðist eptir honum. Jeg længes efter (jeg hlakka til) at høre Sagens Udfald.

Længſel, ft. **Længſler**, sk., löngun, þrá: Have (føle) L. efter noget þrá e-ð, (sb. hafa þrár til e-s). Jeg venter med L. derpaa mjer leiðist eptir því.

længſelfuld sem (þol.) mjög langar til e-s, sem (þiggj.) mjög leiðist eptir e-u; löngunarfullur.

Længſelsſkrig óp af löngun (þrá).

Længſelsſuk andvarp af löngun (þrá).

Længſelstaare löngunartár; saknaðartár.

Læning sjá Lønning

lænke, ás. 1, [sb. hlekkja], fjötra: L. en Forbryder. — Óeiginl.: Være lænket til noget vera fastur á öðrum endanum. — b) (á Lálandi), prjóna: En lænket Trøie.

Lænke, ft. -r, sk., [lekk-r (f. hlekk-r): Lænke=makki: Manke], festi úr málmi, rekindi: Føre en Hund i L. — b) fjötrar: Lægge een i Lænker setja e-n í fjötra. — Einnig óeiginl.

lænkebinde fjötra (eiginl. og óeiginl.).

lænkefri fjötarlaus.

Lænkegarn rakið uppistöðuefni.

Lænkehund varðhundur sem bundinn er með rekindi (sb. festargarmur).

Lænkeknap tveir samfastir hnappar hvor í sína hnesluna.

Lænkekugle (fyrrum), tvær fallbissukúlur með hlekk á milli.

Lænkeled hlekkur í festi.

Lænkelod (fyrrum, eins konar vopn), skaptkúla.

lænkeløs = lænkefri.

lænkeløſt, [sb. løſe], sem fjötrarnir eru látnir af (sb. Fms. II, 12).

Lænkepind, [sb. lænke b], = Strikkepind.

lænketrykket, [sb. trykke], sem (þiggj.) fjötur (eða ófrelsi) þjakar.

lænketung þungur sem fjötrar.

Lænketrøie prjónuð treyja.

Lænkning, sk., það að lænke.

lænſe sjá lenſe.

lænte (líka ritað lente) (har), h. s. 1, vera lengi, (sb. drolla, dunda): Han lænter vel længe i Dag. Det lænter med (gengur lítið á) Arbeidet.

***Læntepſalme** (fyrrum), sálmur sem sunginn var meðan beðið var eptir e-u.

Læp, sk., [lepp-r], sepi, eða þvíuml.

lærd, ft. -e, e., [lærð-r], lærður (varla haft í fornöld um aðra enn þá, sem voru andlegrar stjettar), sem er góður klerkur eða klerkur mikill (fornt), bókvís (fornt), fróður, (sb. fræðimaðr): En l. Hiſtoriker. — En grundig Lærd (sb. grundig b). L. og Læg lærðir og leikir. — b) sem lýtur að bókvísi: Et l. Selſkab lærdómsmannafjelag. En l. Skole.

Lærdom, sk., [lærdóm-r], 1) án ft., læridómur (Stjórn), fróðleikur: Juridiſk L. fróðleikur í lögum. — b) = Lære a. — 2) með ft. -me, a) það sem kennt er, kenning, læridómur (Stjórn): Falſke Lærdomme. — b) heilræði: De Lærdomme, jeg havde givet ham.

Lærdomsfag = Diſciplin b.

***Lærdomshiſtorie** = Litteraturhiſtorie.

Lærdomsmand lærdómsmaður.

Lærdomsven sá sem er gefinn fyrir fróðleik; vinur bókmenntamanna.

Lærdomsværk e-ð sem ritað er af miklum fróðleik.

lære, ás. 2, [læra], a) læra e-n á e-ð, fræða e-n á e-u, kenna e-m e-ð: L. een Mathematik. L. een at ſkrive. — Jeg ſkal l. dig at være høflig. — b) (læra, í nýrri merk.), nema: Lær ſelv, før du vil l. andre þjer er best að kunna sjálfur, áður enn þú ferð að kenna öðrum. L. noget af een nema e-ð að e-m. L. een noget af nema e-ð (tilsagnarlaust) á því að sjá annan gera það.

Lære, sk., a) kennsla, tilsögn: Danne den Unge ved L. og Exempel. — Sjer í lagi um kennslu kenningarsveina: Sætte en Dreng i L. hos en Snedker. — b) = Lærdom 2, a: En ſkadelig L. — c) = Lærdom 2, b.

Læreaar kennsluár (iðnaðarpilts).

Læreanſtalt skóli.

Lærebegreb (allt efni e-r) vísindagrein(ar).

Lærebog lærdómsbók.

Lærebrev skírteini sem e-r fær um að hann sje orðinn fullnumi í e-i iðn.

Lærebygning vísindagrein (sem kerfi út af fyrir sig).

Læredigt fræðingarkvæði.

Læredigter sá sem yrkir fræðingarkvæði.

Læredreng kenningarsveinn hjá iðnaðarmanni (Björgv. býjarsk.).

Læreembede kennaraembætti.

Lærefader lærifaðir (656 B), kennifaðir.

Lærefag það sem e-r er kennari í.

Lærefrihed frelsi til að kenna það sem maður vill.

Læregaver, ft., hæfilegleiki til að vera kennari.

Læregjenſtand e-ð sem kennt er.

Læreklud (eiginl. pjatla — leppur — sem kennt er að sauma á), sjer hvað sem e-r er látinn venja sig við e-ð á.

Lærelyſt námfýsi.

lærelyſten námfús.

Læremaade kennsluaðferð.

Læremeſter lærandi, kennandi, kennari, meistari.

Læremeſterinde, ft. -r, kvk., = Læremoder.

Læremoder lærimóðir.

lærenem næmur.

Lærenemhed, sk., næmi.

Læretenge, ft., (eiginl. kennslukaup), skaði sem maður hefur af fákænsku sinni: Give L. verða hygginn af skaða sínum.

Læreprøve það að unglingur er reyndur í því sem honum hefur verið kennt.

Lærer, ft. -e, kk., kennari, kennandi, lærari, meistari: Anſættes ſom L. ved en Skole.

Læreregel kenning, lærdómur, heilræði.

lærerig fróðlegur; nytsamur til áminningar eða viðvörunar.

lærerigtig samkvæmur e-m höfuð-lærdómi.

Lærerinde, ft. -r, kvk., kvennmaður sem kennir e m, (sb. Læremoder).

Læreſal lærisalur, kennslusalur.

Læreſtand kennarastjett.

Læreſtol = Catheder. — b) læristóll (kennaraembætti, 645).

Læreſtykke það sem e-m er sett fyrir að nema.

Læreſætning lærdómsgrein; grein sem færa þarf sönnur á.

Læretid kennslutími.

Læretime kennslustund.

Lærke, ft. -r, sk., (fugl, lævirki?) *alauda arvensis.*

Lærkebuur lævirkjahús.

Lærkefangſt lævirkjaveiði.

Lærkegarn lævirkjanet.

Lærkegran (í Norv.) = Lærketræ.

Lærkehøg (fálkategund) *falco subbuteo.*

Lærkeſpid teinn til að steikja lævirkja á.

Lærketræ (eins konar grön) *pinus larix.*

Lærketræk, kl., það að lævirkjar fara úr einu landi og í annað.

Lærketørv dálítill torfuskekill sem látinn er í lævirkjahús.

Lærling, ft. -er, kk., lærisveinn; kennslupiltur (Laur.; skólapiltur); lærisonur (Laur.); læridóttir (Stjórn), lærimey (677).

lærvillig námfús.

Lærvillighed, án ft., sk., námfýsi.

Lærred sjá Lerred.

Læs, ft. eins, kl., [hlass], hlass.

læſe, ás. 2, [lesa], 1) (úrelt), lesa = tína. — 2) tíðkanlegt, a) um lestur á bók, α) lesa: L. en Bog. L. en Bog igjennem; sb. gjennemlæſe. L. ſin Lectie op (hafa yfir það sem manni hefur verið sett fyrir). — Sem h. s.: L. over paa noget vera að nema e-ð (svo maður kunni það utanbókar). — β) geta lesið, vera læs: L. Skrift. — Sem h. s.: Drengen kan godt l. i Bog er vel læs. — b) þar sem ekki þarf að vera lesið á bók, α) l. til Bords lesa borðsálminn fyrir máltíð. L. fra Bords lesa borðsálminn eptir máltið. — L. Meſſe syngja messu. — Sem h. s.: L. paa ſit Baand (sb. Læſebaand) þylja við talnaband. — β) sem h. s., = holde Forelæsninger (sb. Forelæsning): Profeſſorerne have endnu ikke begyndt at l. L. over Krigsretten.

Læſebaand = Roſenkrands b.

Læſebog kennslubók sem ýmsir kaflar eru á úr því sem kenna skal, (kaflabók): En engelſk L. En L. i Hiſtorien.

Læſebord lesborð.

Læſebræt = Fibelbræt.

Læſedag dagur þegar lesið er.

Læſeglas stækkunargler til að lesa með.

Læſeil segl á hljeborða.

Læſekammer lesklefi.

Læſekonſt það að vera læs, eða geta kennt öðrum að lesa.

læſelig, ft. -e, e., læsilegur, góður aflestrar.

Læſelighed, án ft., sk., það að vera læſelig.

Læſelyſt það að vera gefinn fyrir bækur.

læſelyſten gefinn fyrir bækur.

Læſemaade orðamunur.

Læſemeſter (fyrrum) = Lector.

Læſen, án ft., sk., það að læſe.

Læſepult = Bogſtol.

Læſer, ft. -e, kk., lesandi: Denne Bog har fundet mange Læſere margur hefur orðið til að lesa þessa bók.

Læſerinde, ft. -r, kvk., lesandi sem er kvennmaður.

Læſeſal lestrarsalur. — b) = Læreſal.

Læſeſtol stóll sem gott er að sitja í þegar maður er að lesa (?). — b) = Læreſtol a.

Læſeſtue lestrarhús, (lesklefi).

Læſeſyge lestrarsótt.

Læſetime stund sem verið er að lesa.

læſetræt þreyttur á lestri.

Læſeverden (allir) lesendur.

læſeværdig sem betur er lesinn enn ólesinn.

Læſeøvelſe það að venja sig við að lesa.

***Læſion**, ft. -er, sk., meiðing, meiðsli.

Læsmede = Læſſetræ.

Læsning, sk., það að læſſe.

Læsning, sk., [lesning], a) lesning (619), lestur: Syſſelſætte ſig med L. vera að lesa, lesa mikið. — En Mand af megen L. víðlesinn maður. — b) það sem lesið er: Det er ingen L. for Børn það er ekki góð bók handa börnum. — c) gaae til L. ganga til prestsins.

læsp, ft. -e, e., (sjaldh.), blestur, (smámæltur, málhaltur).

læſpe (líka ritað leſpe), h. s. 1, vera blestur (smámæltur, málhaltur).

Læſpen, án ft., sk., það að læſpe.

læſſe, ás. 1, blessa, hlaða, hlaða á: L. en Vogn for ſtærkt ofhlessa vagn, hlaða of miklu á vagn. — Sem h. s.: L. af taka hlass af vagni. L. om taka hlass af vagni og hlaða því á aptur til að koma því betur fyrir; færa hlass af einum vagni á annan.

Læſſepenge, ft., blessingarkaup.

Læſſer, ft. -e, kk., sá sem hlessir vagna.

Læſſereb hlasstaug (taug sem hlass er fest með).

Læſſeſtang = Læſſetræ.

Læſſetræ ás sem lagður er ofan á hlass eptir endilöngu og bundinn niður í vagninn að framan og aptan.

læſſeviis, ao., í hlössum.

Læſt, ft. -er, sk., [leist-r], stígvjelatrje (skófótur úr trje sem stígvjel eru saumuð utan um): Slaae alle over een L. gera öllum jafn-hátt undir höfði.

Læſt, ft. -er, sk., [lest], a) um tölu á tunnum sem eru fullar af e-u, (sb. 8 tunnur bjórs, lest munngáts, Björgv. Kálfsk.), α) en L. Korn 48 tunnur korns. — β) en L. Salt (Steenkul, Bark) 18 tunnur af salti (o. s. frv.). — γ) en L. Smør (Sild, Kjød, Kalk, o. s. frv.) 12 tunnur smjörs (o. s. frv.). — b) þegar talað er um hversu mikið skip beri, α) optast nær um Commercelæſt. — β) um Trælaſtlæſt.

læſte, ás. 1, [lesta], (úrelt), lesta.

Læſtemaal lestatal.

læſteviis, ao., eptir lestatali: Diſſe Kornladninger ſælges l.

Læſtrem = Spandrem.

Lætter (líka ritað Letter), ft., rimabliðar (á vagni).

Lættevogn rimavagn (vagn með rimahliðum).

Løb, ft. eins, kl., [laup f. hlaup], A) um sjálfa hreifinguna, 1) eiginl., a) hlaup (með fótum): Standſe een i Løbet. — b) rás (án fóta): Vandet har frit L. Stjernernes L. — e) skjótleg hækkun eða lækkun nótna, það að fara upp eða niður. — 2) óeiginl., a) rás: Tidens L. Verdens L. rás viðburðanna. — b) í orðatiltæk. gaae i Løbet ganga í súginn. — B) hlutur sem e-ð rennur í eða sjálfur rennur, 1) það sem e-ð rennur í eða eptir, a) áll (í vatni). — b) (bissu)hlaup. — 2) það sem sjálft rennur eða skriður, í orðinu Plovløb.

Løbe, sk., [hleypi-r], hleypir, kæsir, lyf, matarbót.

løbe, ás. 1, [hleypa], hleypa mjólk: L. Melk.

løbe [laupa f. hlaupa], løb, løben [laupin-n] og løbet [laupit], h. s. (er og har), I) eiginl., A) um hlaup með fótum, hlaupa, renna, 1) án þol.: L. for ſtærkt hlaupa of hart. — Heſten løber i Spring hesturinn stökkur. — L. blindt paa ana áfram. Jeg løb paa ham (rak mig á hann) i Mørke. — L. i Skjul hlaupa í felur. — L. bort strjúka. L. af ſin Tjeneſte hlaupa (strjúka) úr vistinni. L. over (strjúka) til Fjenden. — L. for een renna fyrir e-m. — Hálf-óeiginl.: Det er ikke (eða ikke ſaa let) at l. til það er ekki hlaupið að því, það er ekkert áhlaupaverk. L. i Taaget; sb. Taag. L. med Liimſtangen; sb. Liimſtang. — Folk løb (dreif, þusti) ſammen paa Torvet. — L. vild villast. L. løbſk fælast, æðast. Karlen er løbet (skroppinn, brá sjer) paa Poſthuſet. — L. med Sladder fara með þvaður. — L. om noget hlaupa á marga staði — eða opt á einn stað — til að fá e-ð. Hun løber om i Byen (fer um allan bæinn) for at høre Nyt. Han løber der tidlig og ſildig er allt af að slæpast þar (þangað). — L. een paa Døren troða e-n um tær (sb. I, A, 2, a, β); gera e-m átroðning. — 2) sem nokkurs konar ás., með þol., a) þar sem ao. fylgir sögninni, α) l. Landet om (fara um land allt). — β) l. een over hver Dag vera hvern dag að nauða (kvabba) á e-m; sb. l. een paa Døren (I, A, 1). — γ) l. een ind (op) ná e-m (á hlaupi), draga e-n uppi. — δ) l. een om (reka sig svo hart á e-n að hann detti). L. en Dør ind (op) (hlaupa á hurð svo að hún brotni). — b) þar sem ekki fylgir ao.: L. ſin Vei hlaupast (fornt), hlaupast á burt, strjúka, o. s. frv. — L. Storm paa en Fæſtning gera árás á kastala. — B) um hreifingu fótlausra hluta, 1) um verulega og sýnilega hreifingu, a) um vökva sem rennur eða lekur, α) falla, renna, (sb. laga, dreyra, o. s. frv.): Floden løber ud i Havet fellur til sjávar. — Strømmen løber ſtærkt það er sterkur (mikill) straumur. — β) Øinene l. i Vand manni vöknar um augu. — γ) Karret løber over það rennur út úr kerinu. — δ) leka: Karret (Theemaſkinen) løber. — ε) bráðna (sjer í lagi um málma). — Lyſet løber kertið rennur niður. — ζ) Melken løber ſammen ystir. — b) Skibet løb paa Grund (skipið fór upp á grynningar). Skibet er løbet af Stabelen hlaupið af bakkastokkunum. — c) Timeglaſſet er løbet ud út runnið. — d) Uhret er løbet af (ud) gengið á enda. — e) lade Munden l. láta munninn ganga. — f) det kan til Nød l. med = det kan til Nød paſſere (sb. paſſere). — 2) um hreifingu, er sýnist að eins: Det løber ud i eet blandast allt saman svo að það verður ekki greint hvað frá öðru. Alting løb ud i eet for ham honum sortnaði fyrir augum. — 3) um hreifingu sem er mjög lítil, eða ekki nema breyting, a) hlaupa (skreppa) saman: Dette Tøi vil l. meget ind i Vaſken. — b) Kjolen er løbet (= gaaet) op i Sømmen; sb. gaae I, C, 1. — c) l. op vaxa: Ukrud løber op, naar Haven ikke luges. Børn kan ſnart l. op. — d) Urter l. i Frø (fá fræ). — e) l. an fara að ryðga: Staal løber an ved Fugtighed. — 4) þar sem hreifing er í raun og veru alls engin, a) um veg, liggja, renna: Denne Vei løber lige til Byen. Her l. to Veie ſammen hjer mætast tveir vegir. — b) ganga: Der løber et Forbjerg ud (nes eitt gengur fram) i Vandet. — II) óeiginl., A) um lifandi verur, 1) um skynsamar verur, a) án þol., α) det er ikke (ikke ſaa let) at l. til; sb. I, A, 1. — L. i Taaget; sb. I, A, 1. — L. med Liimſtangen; sb. I, A, 1. — β) l. af med noget krækja í e-ð, bera e-ð úr býtum. — γ) det er godt, at der er noget at l. paa að e-ð sje eptir; að á nokkru sje að taka. — b) sem eins konar ás., með þol., α) l. een Rangen af verða hlutskarpari (drjúgari) enn annar. — β) l. Fare for noget eiga á hættu hvort e-ð verður eða ekki. — 2) um berkvikindi, beiða; verða (vera) lóða; o. s. frv. — B) um annað enn lifandi verur: Der løber et Rygte i Byen sá kvittur flýgur um bæinn. — L. i Penge verða dýrt. — Tiden løber haſtigt hen tíminn er ekki lengi að líða, tíminn líður fljótt. — L. vel (ilde) af takast vel (illa). — L. i Traad takast, heppnast. — Det kan undertiden l. ind það ber við. — Renten er løben op til en betydelig Sum leigurnar hafa safnazt saman og eru orðnar mikið fje. — Munden løber over paa ham hann oftalar sig. — Vexelen løber ud i Morgen gjalddaginn (á viðskiptabrjefinu) er á morgun. — Det løber ud paa Bedrageri það er gert til að svikja. — Det løber ud paa eet kemur í sama stað niður.

Løbebaand tygill (handtygill) til að draga e-ð saman (rykkja e-ð) með: L. i Gardiner.

Løbebane eiginl. skeiðflötur. — b) óeiginl., skeið (sb. æfiskeið): Nærme ſig Enden af ſin L. vera nálega kominn á skeiðs-enda. Hans L. ſom Statsmand var kort, men glimrende hann var skamma stund við riðinn stjórnarmálefni, en þótti þó vera ágætur stjórnarmaður.

Løbebro lausabrú, lausábryggja.

Løbedag frestunardagur (eptir ákveðinn gjalddaga).

Løbedegn (fyrrum), lausadjákni (sem ekki hafði embætti í einni sókn og gat farið kirkna á milli).

Løbegrav skurður með víggirðingu sem þeir gera er sitja um borgir. — b) (á herskipum), eins konar göng.

Løbehammel = Forhammel.

Løbeild, a) eins konar skothríð (úr bissum). — b) eldur sem kveikt er með annaðhvort í púðurtálgröfum eða í steini sem sprengja á.

Løbeknude lykkja sem sett er á bandi.

Løbekraft kraptur til að geta hlaupið.

Løbekrud púðurferill sem dreift er á jörð og t. a. m. hafður þegar kveikja á í púðurgröf.

Løbekugle = Rendekugle.

Løbelage pækill sem drafli úr kálfsvinstur hefur verið látinn saman við (haft til að hleypa mjólk með).

Løbelinie rásarlína, ferill.

Løben, án ft., sk., það að **løbe** (hlaup; ráp; o. s. frv.).

Løbenummer sú tala er sýnir hver í röðinni e-r hlutur eða maður sje.

Løbepas eigiul. leyfisbrjef til að fara hvert á land sem maður vill: Give een ſit L. lofa e-m að fara (þ. e. reka e-n frá sjer, svíkja heitmann eða heitmey, eða þvíuml.).

Løber, ft. -e, [laupari f. hlaupari], 1) kk., a) fóthvatur matur, góður göngumaður: Han er en god L. — b) rennari. — 2) sk., a) fljótur hestur, (sb. hann — þ. e. hesturinn — var gauzkr hlaupari): Denne Heſt er en god L. — b) biskup (í skák). — c) efri mylnusteinninn. — d) steinn til að núa sundur lit með. — e) (á skipi), eins konar kaðall.

Løberhue húfa sem rennari hefur á höfði.

Løberſkilt kuml (einkenni) sem rennari hefur (t. a. m. á húfu sinni).

Løberſtok stafur sem rennari hefur í hendi.

Løberygte flugufregn, (sb. kvittur, pati).

Løbeſeddel frjettableðill.

Løbeſkytte hleypiskyti (að sínu leyti eins og hleypimaðr).

Løbetid brundtíð.

Løbevogn, a) = **Gangvogn**. — b) eins konar vagn sem troðinn er til ferðar.

løbſk, ft -e, e., a) um hesta, fælinn; sem á vanda fyrir að æðast: Heſten er l. — Heſten løb l. fældist; æddist. — b) sem vill eðla sig; (einkum) lóða.

Løbſkhed, án ft., sk., það að vera **løbſk** (fælni; lóðafar).

Lød (einnig **Lyd**), sk., [lit-r; sb. kligja og **kløge**], (einkum tíðkanlegt á Jótlandi), litur.

lødde sjá **løde**.

løde (einnig **lødde**), ás. 1, [lita; sb. **Tøddel** af titul-l], (á Jótl.), lita (e-ð, sjer í lagi blátt).

Lødeguld (al)skírt gull.

Lødemark (fyrrum), eins konar peningur.

Lødeſølv (sjaldh.), skírt silfur.

Lødgryde litunarpottur.

lødig, e., (um silfur), skír: 16lødigt (eða tómt lødigt) Sølv (al)skírt silfur. 12lødigt Sølv silfur að þremur fjórðu pörtum.

Lødighed, án ft., sk, gæði (skírleiki) silfurs.

Lødkedel litunarketill.

Lødkone litunarkona.

løe (har), h. s. 1, (um kú), stálma.

løfte, ás. 1, [lypta], hefja, lypta e-u (upp), reiða e-ð (upp): L. en Steen fra Jorden hefja stein af jörðu. L een paa Heſten láta e-n á bak. L een af Sadelen hefja e-n úr söðlinum. L. en Dør af Hængſlerne taka hurð af hjörunum. Han løftede Øxen, men turde ikke hugge til. — L. ſig bólgna út: Kagen (Deien) vil ikke l. ſig; sb. **raſke**. — Sem h. s.: L. paa noget taka e-ð upp (til að vita hvað þungt það sje, eða hvort maður valdi því). L. paa Hatten yppta hattinum.

Løfte, ft. -r, kl., loforð, heit; heitstrenging: Gjøre et L. heita e-u; strengja heit. Et halvt L. ádráttur. Give een L. paa noget lofa (heita) e-m e-u. Have L. om (eða paa) noget hafa loforð fyrir e-u. Holde ſit L. efna heit sitt, enda loforð sitt. Bryde ſit L. rjúfa heit sín. Gaae i L. for een = gaae i Borgen for een (sb. **Borgen** a).

Løftebrev skriflegt loforð.

Løftebrud heitrof.

løftebunden, [sb. **binde**], heitbundinn.

Løften, án ft., sk., það að **løfte**.

løfterig heitauðugur, loforðafrekur (sb. lízt margur loforðs frekur).

Løfterigdom það að vera nógu auðugur af loforðum.

Løfteſtang járnkarl til að lypta e-u upp með.

Løftetag lausaþak (sem fært verður upp og niður).

Løfteværk vjel til að hefja e-ð upp með.

Løg, ft. eins, kl., [lauk-r], laukur *allium*: Sætte (gróðursetja) L. Skære et L. i Stykker. — b) einnig sk., þegar ekki er talað um einn lauk, heldur um allan lauk: Løgen ſtaaer godt i Aar.

løgagtig, ft. -e, e., svipaður lauki: L. Smag (Lugt).

Løgbed laukreitur (í garði).

løggrøn grænn sem laukur, (sb. grasgrænn, laufgrænn).

Løgknippe laukbundin.

Løglugt laukþefur.

Løgn, ft. -e, sk., a) lygi, lygð: Gribe een i en L. reka e-ð ofan í e-n. — b) sjer hvað sem er rangt.

løgnagtig, ft. -e, e., a) sem er lygi: Et løgnagtigt Rygte lygikvittur. Løgnagtige Beſkyldninger álygi. — b) lyginn: Et løgnagtigt Menneſke.

Løgnagtighed, án ft., sk., a) lygi, ósannindi. — b) það að vera lyginn.

Løgnehals (í óvönduðu tali), lygahylki.

Løgner, ft. -e, kk., lygari, lygimaður, fjölmælismaður (Gþl.).

Løgnerſke, ft. -r, kvk., lyginn kvennmaður.

Løgreve, sk., = **Løgknippe**.

Løgſmag laukbragð.

Løgſuppe saup með lauk í.

Løgte sjá **Lygte**.

Løgurt laukjurt (sem höfð er í mat).

Løgvæxt jurt sem rótin er undir eins og á lauki.

Løgæble eins konar epli.

løi, e., a) latur, sigalegur. — b) (á sjó, um vind), hægur, lítill: En l. Kuling lítið vindgol (Fms.), golukorn, andvari.

Løibænk hvílubekkur (P. þ.).

Løie, kl., (í Norv.), slot óveðurs.

løie (har), h. s. 1, a) = **bovne** b: Ligge og l. — b) Vinden løier af veðrinu slotar, veðrið lægir.

Løier, ft., [e. o. hlægjur?], gaman: Finde paa L. taka upp á e-u til gamans og skemmtunar. Gjøre L. gera að gamni sínu. Jeg gjorde (ſagde) det kun for L. jeg gerði (sagði) — var að gera eða segja — það að gamni mínu. Gjøre (have) L. med een henda gaman að e-m.

løierlig, ft. -e, e., skrítinn, skrítilegur, skringilegur, skoplegur, kátlegur, hjákátlegur, undarlegur: Et løierligt Indfald. En l. Hiſtorie. — En l. Perſon.

Løiert, ft. -er, sk., eins konar reifar.

Løkke sjá **Lykke**.

Lømmel, ft. **Lømler**, kk., sláni.

Løn, sk., [lyn-r f. hlyn-r], hlynur *acer pseudoplatanus*.

Løn, án ft., sk., [laun], laun, verkkaup (nú kallað verðkaup), umbun: Dyden er ſin egen L. Denne Nedrige faaer vel engang ſin L. makleg málagjöld. — b) kaup vinnufólks, o. s. frv., leiga: Give een Koſt og L. Tjene for en ringe L. fá lítið kaup. — c) embættiskaup: Forbedre en Embedsmands L.

Løn, nafn, [laun], haft í orðatiltæk. i L. á laun, með laun (Sn. E.), á launungu, leynilega, í laumi.

Lønbo, sk., nafn á jurtuflokki.

Lønbrev leyndarbrjef (Fms. VIII, 128, IX, 341).

Lønbud leyniboð.

Løndom, ft. -me, sk., leyndarmál, launmál (Sn. E.): „Guds Løndomme ere os aabenbarede." I L. á laun, á launungu (Fms.), í leynd (Skuggsjá).

Løndomsværk leyndarverk, leyndarmál.

Løndør laundyr (Nj., Fms.), leynidyr (Nj.).

Løngang leynigöng.

Løngangsport dyr á leynigöngum.

Løngrav leynigröf (sb. Ísl. II, 74).

Løngrube leynigröf, jarðhús.

Lønhore kvennmaður sem er skækja þó lítið beri á.

Lønkammer leyndarkofi (sb. Stjórn; sb. **launkofi**).

Lønkone (launkona), hjákona, fylgikona, frilla.

Lønkrog leyni, leyndarkofi (sb. Stjórn; sb. **launkofi**), leyndarstaður (Sturl.), fylgsni, kimi, afkimi, skot, (sb. **skúmaskot**).

Lønleie leynilegt saurlífi.

Lønlem leyndarlimur (Stjórn).

lønlig, ft. -e, e., [e. o. launlig-r; sb. löynlig-r, 302], leynilegur: Lønlige Gjemmer. L. Attraa.

Lønlighed, sk., leynd, launung: I L. = i Løndom (sb. **Løndom**).

Lønmord morð, (sb. **launvíg**).

lønne, ás. 1, [launa], launa (umbuna, gjalda, endurgjalda) e-m e-ð: L. een vel (ilde). Det lønner ikke Umagen það tekur því ekki. — En vel lønnet Embedsmand maður sem fær mikið embættiskaup.

Lønning, sk., a) kaup, leiga: Embedsmænds L. — b) (einnig **Læning**), máli: Dele L. ud til Soldaterne.

Lønningsdag sá dagur þegar mönnum er goldið kaup sitt (eða leiga sín), eða máli.

Lønport leyniport.

Lønraad, a) leynileg ráðlegging. — b) leyndarráð (guðs; sb. **launráð**, Sn. E.).

Lønſkrift, sk., villuletur.

Lønſti launstigur (Hkr.), leynistigur (Rómv.).

Løntrappe leynirið, launstigi.

Lønvei = **Lønſti**. — b) óeiginl.: Gaae ad Lønveie fara í launkofa með athafnir sínar.

Lønvraa = **Lønkrog**.

løs, [laus-s], I) ft. -e, e., 1) eiginl., laus, (sb. laus í sjer, lauslegur); slakur; gisinn; o. s. frv.: Qvæget gaaer løſt er ótjóðrað. Give een l. af Fangenſkab láta e-n lausan. Der er Ild l. eldur er laus (Fms.). — Baandet gik l. losnaði. — Med løſt Hovedhaar með slegnu hári, laushár (Sn. E.). — Ride med l. Tømme. — Løſt (gisið) Lærred. — 2) óeiginl., a) um menn: Han er l. og ledig einhleypur, ókvæntur. — Løſe Folk vistlaust fólk, (sb. **lausamaður**). — Løſe Qvinder lausungarkonur (655 XXX), skyndikonur, vændiskonur. Være l. paa Traaden vera upp á heiminn. — b) sem ekki er á að ætla, óáreiðanlegur: Løſe Rygter flugufregnir. Løſe Løfter. L. Snak það sem enginn flugufótur er fyrir, bull, rugl, þvaður, þvættingur, vitleysa. — c) l. Stiil sundurlaus orð (Fms. III, 153). — B) **løſt**, sem ao., laust: Trøien var løſt bunden om Livet. Baandet ſidder løſt er laust. — II) sem ao., í öðrum eins orðatiltækjum og: Bryde l.; sb. **bryde** II, 2, d. Storme l. vaða áfram. Gaae l. paa een vaða að e-m, ráða að e-m, ráða til e-s, raða(st) á e-n. Det gik l. paa Vinen vínið var ekki sparað, var drukkið ótæpt, eða þvíuml.

løsagtig, ft. -e, e, lauslátur, marglátur (fornt), lostafullur, sem er upp á heiminn, (kvennsamur, um karlmann. — Sb. **liderlig**).

Løsagtighed, án ft., sk., lauslæti, lostasemi, (kvennsemi, um karlmann).

løsbinde leysa.

løsbryde, ás., brjóta e-ð af (frá).

løſe, ás. 2, [leysa], 1) eiginl., leysa: L. en Hund af Lænken. L. en Knude eða l. en Knude op. — L. en Bue hleypa boga. — Sem h. s., l. for (eða op for) en Sæk leysa frá poka. — b) hleypa af (bissu), hleypa (bissu) af: L. en Bøſſe. L. Kanonerne. — 2) óeiginl., a) = udløſe: L. Slaver af Trældom leysa menn úr ánauð. L. een af Gjeld leysa e-n úr skuldum. — b) l. een ud leysa e-n út; sb. udløſe. — c) = indløſe, (sb. leysa e-ð til sín): L. et Pant. — d) l. noget ind; sb. indløſe. — e) l. een af; sb. afløſe 2. — f) Underſaatterne løſtes fra deres Ed voru leystir undan eiði sínum. — g) taka af lög: „De Love, hvilke intet Menneſke tør l." — h) leysa (t. a. m. í orðunum leysa spurdaga, leysa úr e-u): L. en Gaade ráða gátu.

løſelig, A) ft. -e, e., [leysilig-r], leysanlegur. — B) [sb. lauslig-], 1) ft. -e, e., gerður í snatri, eða þvíuml.: Et løſeligt Arbeide. — 2) sem ao., lauslega, í snatri, (allra) snöggvast, eða þvíuml.: Omtale noget l. drepa á e-ð.

Løſen, kl., a) = Feltraab. — b) fallbissuskot til vísbendingar (á sjó): Danſk L. (er 3 eða 9 eða 27 skot). — c) veð (það sem sett er í veð þangað til maður geti borgað).

Løſenøgel (lausnarlykill): Pavens L. (vald páfa til að binda og leysa).

Løſepenge, ft., fje sem maður leysir e-n eða e-ð út með.

Løsgang það að ganga laus: „Ovægets L."

løsgive láta e-n lausan.

Løsgivelſe, sk., það að løsgive.

løsgjøre losa.

Løsgænger, ft. -e, kk., flækingur, umhleypingur, landshornamaður.

Løsgængeri, kl., vöflunarfarir, (sb. flækingur í orðunum vera á flækingi).

Løshammel eins konar lausaþverspýta (á vagnstöng).

Løsholt, kl., spýta millum stoða í Bindingsværk.

løshuldet, ft. -huldede, e., (sjaldh.), lausholda.

løskjende dæma e-n sýknan.

løskjøbe leysa e-n út með peningum: L. Slaver.

løskoble leysa (hunda) úr hálstengslum.

løskynde lýsa yfir að (e-u) sje lokið.

løslade, ás., láta e-n lausan.

Løsladelſe, sk., það að løslade.

løslivet, ft. -livede, e., sem hefur góðar (mjúkar) hægðir, sem (þiggj.) er blautgengt.

løsne, s. 1, 1) ás., a) losa. — b) = løſe 1, b: L. en Kanon. L. et Skud skjóta eitt skot. — 2) (sjaldh.), h. s., losna.

Løsning, ft. -er, sk., a) það að løſe 1, a (leysing). — b) það að løſe 1, b: Kanonernes L. — c) það að løſe 2, c (lausn): Pantets L.

Løsningsgave það sem gefið er e-m (eða e-u) til lausnar.

Løsningspenge, ft., = Løſepenge.

Løsningsret lausn (í orðunum eiga lausn á e-u).

løsrive losa e-ð (með afli eða valdi).

løsrykke, ás., rykkja (kippa, svipta) e-u af (frá).

løsſige segja e-n undan e-u: L. ſig fra (segjast undan) et Løfte.

løsſkudt, [sb. ſkyde], skotinn af (frá).

løsſkære skera e-ð af (frá).

løsſlagen, [sb. ſlaae], brotinn af (frá).

løsſpændt, [sb. ſpænde], sem búið er að spenna af.

Løsøre, kl., lausir aurar, lausa-aurar, lausafje, lausagóss, lausapeningar (á ísl. skjali; sb. hlaupeyrir, 60).

Løv, kl., [lauf], a) án ft., allt laufið á (af) e-u trje eða á (af) trjánum: Grønt (viſſent) L. Løvet ſpringer ud trjen (trjeð) laufgast. Det affaldne L. — b) með ft. eins, lauf = laufblað, laufsblað (Sn. E.): Naar et L. rører ſig.

Løvbue lauf-bogi (lauffesti löguð sem bogi).

løvbærende, [sb. bære], laufberandi, laufgaður: Et l. Træ.

Løvdække laufleg ábreiða; laufhvolf.

løvdækket, [sb. dække], horfinn laufi; allaufgaður.

løve, ás. 1, skreyta (e-ð) laufi. — 2) løves laufgast.

løve, ás. 1, [lauga], (úrelt), lauga.

Løve, ft. -r, sk., ljón, dýrið óarga, *felis leo.*

Løvehjerte, óeiginl. = Løvemod.

Løvehvalp = Løveunge.

Løvekule ljónagröf.

Løvemod hugprýði, hjartaprýði.

Løverdag, [laugardag-r], laugardagur.

Løvetand (æti)fífill, (biðukolla), *leontodon taraxacum.*

Løveunge ljónshvelpur.

løvevild sem er eins óviðráðanlegur og ljón.

Løvfald lauffall (á haustum).

løvflettet, [sb. flette], brugðinn úr laufteinungum.

Løvfoder lauf sem gefið er skepnum.

Løvfrø (eins konar froskur) *rana arborea.*

løvfuld horfinn laufi; laufgaður.

Løvgang göng undir laufhvolfi.

Løvgreen laufguð kvísl (á trje).

løvgrøn, a) laufgrænn. — b) grænn fyrir laufi.

Løvhegn gerði af laufguðum viði.

løvhvælvet, [sb. hvælve], (skáldl.), sem er með laufhvolfi.

Løvhytte laufbyrgi (byrgi af laufviði).

Løvhæng hangandi laufteinungar.

Løvinde, ft. -r, kvk., kvennljón.

Løvknop brumhnappur, (sb. Skuggsjá. 105).

Løvkrands hringur af laufguðum teinungum.

løvkronet, [sb. krone], sem er með laufguðum kolli.

løvrig = løvfuld.

Løvſal laufskáli.

Løvſalsfeſt laufskálahátíð.

Løvſamling laufbingur.

Løvſkov laufviðarskógur, laufviður (Björgv. Kálfsk.).

Løvſkygge skuggi af laufi.

Løvſpring laufkoma (á vorum).

Løvſtrøelſe lauf sem borið er undir skepnur.

Løvtræ lauftrje, (sb. Løvſkov).

løvtæt sem er með þjettu laufi, horfinn laufi.

Løvværk allt laufið á trje eða trjám. — b) það sem búið er til í líkingu laufs (laufaskurður, eða þvíuml.).

Løvvæxt laufvöxtur (að sínu leyti eins og grasvöxtur): Frodig L. — b) laufplanta.

Løvøie brumhnappur (á aldintrje).

M.

M, þrettándi stafur í stafrofinu, kallaður Em, hefur víða breyzt í mm, bæði að framburði og ritshætti í miðjum orðum (t. a. m. Hammer af hamar-r, dømme af dæma, ft. Domme af dóma-r, ft. Hamme af hami-r), en ekki nema að framburðinum til í niðurlagi orðs (t. a. m. Dom af dóm-r, Ham af ham-r). mb snýst í mm (t. a. m. Lamme- af lamba, Kamme af kamba-r), sem ritað er tómt m í niðurlagi orðs (Lam af lamb, Kam af kamb-r). Danir hafa einnig mm, þar sem vjer höfum mj, (sb. tæmme og temja).

maa (fornt; nú maatte), maa [má], maatte [mátta, mátti], (har) maattet, h. s., 1) hljóta að, verða að, (nú er sagt mega til að): Stenen m. ſynke i Vandet. — Jeg m. reiſe i Morgen. — Han bad mig ſaalænge, indtil jeg maatte love ham at blive að jeg varð að lofa honum, að jeg skyldi vera kyr; jeg komst ekki undan honum. — Han m. være ſyg (það fer ekki hjá því, að hann sje veikur; eða hann er veikur, það fer ekki hjá því), ſiden han ei er kommen. Det maatte gaae underlig til, hvis han ikke bliver valgt það er e-t ólag á því, ef hann verður ekki kosinn. — Enhver m. paſſe nøie paa i Nat. — b) verða að fara: Jeg m. hen paa Torvet. — 2) mega: Du m. ikke vige fra Stedet. Hun vilde dandſe mere; men hun maatte ikke for Moderen mátti það ekki fyrir henni móður sinni. — Nu m. du gjerne holde op nú er þjer (guð-)velkomið að hætta. — M. jeg følge med má jeg verða samferða? — For mig m. han blive, eller reiſe, ligeſom han vil (sb. jeg er þar ekki maður á milli). Det m. gaae mig ſom det vil hvað sem um mig verður, hvernig sem um mig fer. — 3) í óskarorðum, a) med gid, t. a. m. gid det m. gaae ham vel jeg vildi að honum liði vel, liði honum (alla daga) vel! Gid vi ſnart maatte høre fra dem (jeg vildi við frjettum bráðum af þeim)! — b) án gid: Maatte Ingen af os opleve den Dag það væri betur (jeg vildi), að enginn (hvorugur) okkar lifði þann dag!

maade (har), h. s. 1, standa eins og þvara, (sb slíma, snápa, blína): Staae og m.

Maade, ft.-r, sk., [sb. máti], háttur, máti: De vare klædte paa ſamme M. á sama hátt, með sama hætti. Det maa ſiges ham paa en god M. laglega. Paa ingen M. með öngvu móti, alls ekki. I lige M. sömuleiðis. I mange Maader margvíslega. I alle Maader að öllu leyti, öldungis. — b) háttur = siður, siðvenja, venja, vani: Hver har ſin M. — c) háttur (t. a. m. ágirni kann eigi hátt), hóf, mundangshóf, meðalhóf: Holde M. (kunna sjer hóf, kunna hóf sitt, hafa hóf við, ætla hóf fyrir sjer) i (eða med) noget. Ramme den rette M. rata meðalhófið, (hæfa hófi, Gþl. 173). Alting med M. hóf er á hverju bezt (Orðskviðasafn). Over al M. fram úr öllu hófi, svo að úr hófi keyrir. Til M. (í hófi) er alting bedſt hóf er á hverju bezt (Orðskviðasafn). Gjøre een til M. gera e-m til hæfis. Man kan ikke være alle til M. enginn lifir svo öllum líki. — d) (í tali), dáfallegur bobbi, (sb. kreppa, kröggur): Der ſtod vi i en M. — Det laae Alt i en M. allt í hrærigraut. — e) mælir: „En M. Hvede og tre Maader Byg".

Maadehold, án ft., stilling, hóf, meðalhóf, mundangshóf; hófsemi.

maadeholden, [sb. holde], sem kann sjer hóf, hófsamur.

maadeholdende, [sb. holde], = maadeholden.

maadelig [mátalig-; nú mátul.], 1) ft. -e, e., a) meðal-: Være af m. Størrelſe vera meðalmaður að stærð (þegar talað er um mann). — b) um hóf, α) hófsamur: Være m. i Mad og Drikke. — β) hófsamlegur, hóflegur, skaplegur: En m. Brug af Lægemidler. — c) lítill, rýr, vesall, o. s. frv.: Han har kun m. Helbred hann er hræðilega heilsutæpur. En m. (ónýtur) Forretningsmand. — 2) sem ao., illa: Han ſtod ſig kun m. ved Prøven.

Maadelighed, án ft., sk., a) það að vera maadelig 1, a. — b) það að vera maadelig 1, b, α (hófsemi, hóf): M. i Mad og Drikke. — c) það að vera maadelig 1, c.

Maag, ft. -e, kk., [mág-r], (úrelt), mágur.

Maage, ft. -r, sk., [sb. máf-r], már *larus*.

Maal, ft. eins, kl., [mál], 1) mál, mæling, a) líkt og stærð: Beſtemme et Legemes M. Tage M. af een mæla e-n (til að geta búið til handa honum mátuleg föt eða þvíuml.). Tage M. til et Par Støvler mæla fót á e-m (til að geta búið til handa honum mátuleg stígvjel). — Holde ſit M. vera nógu stór, eða þvíuml. — Livets M. lífnaðarlengd mannsins (Stjórn). Hendes Lidelſer havde naaet deres høieſte M. þjáningar hennar voru orðnar svo miklar sem þær gátu orðið. — b) (sb. hann lagði mál við öll en stærstu trè, Laxd.), mæling (sb. þá mæling, sem gomor heitir), mælir, mæliker: Vægt og M. — 2) = Grændſe b: Her ſkal Maalet ſættes. Sigte til et M. miða á e-ð, (sb. skotspónn). Kaſte til Maals. — b) óeiginl., α) = Formaal: Livets M. — β) líkt og skotspónn: „I gjøre eder til et M. for eders Medborgeres Misundelſe" þjer gjörið alla yðar samborgarmenn (eða samlanda) yður að öfundarmönnum. — 3) (sb. mál, þegar talað er um kvöld og morgna), máltíðartími; — gjafartími; gjöf: Qvæget faaer 5 M. (er gefið fimm sinnum) om Dagen.

Maal, ft. eins, kl., [mál], tungumál: Paa vort M. á vora tungu. Miſte ſit M. missa málsins (Fms. X, 148), verða mállaus. — b) málrómur, rödd: Et grovt (ſtærkt, ſvagt) M. Forvende ſit M. breyta í sjer málrómnum. — c) (í fornum lögum), mál, líkt og sök.

maaldjærv máldjarfur (Hkr.).

maale, ás. 1 og 2, [sb. mæla], mæla, (sb. meta): M. Korn. M. Afſtanden imellem to Steder. M. Tøi af til en Klædning. Dette Tøi ſkal maales efter (eða om) (það verður að mæla það upp aptur). M. op = opmaale. M. een noget til i Alenviis fá e-m eina alin í senn af e-u. — M. een Skjeppen fuld; sb. Skjeppe. — M. ſig med een reyna sig við e-n; jafnast við e-n, jafnvægja e-m, (t. a. m. i Lærdom kan han ikke m. ſig med ham).

Maalebord eins konar borð sem landmælingamenn hafa.

Maalebrev skírteini um hvað mikið skip beri, hvað stórt hús sje, eða þvíuml.

Maalekar mæliker, mælikerald.

Maalekjæde mælingafesti (sem landmælingamenn hafa).

Maalekonſt mælingalist.

Maalekonſtner mælingamaður.

Maalelod, a) = Dybslod. — b) = Blyſnor.

Maalen, án ft., sk., það að maale.

Maalepenge, ft., borgun fyrir að mæla e-ð.

Maaler, ft. -e, kk., mælingamaður (maður sem hefur það embætti að mæla): Beſtikkes til Veier og M.

Maaleredſkab áhald til að mæla e-ð með.

Maalerløn = Maalepenge.

Maaleſeddel = Mølleſeddel.

Maaleſkive = Maalebord.

Maaleſnor vaður (strengur) til að mæla með (sb. Fms. XI, 441-42).

Maaleſtang mælistöng (að sínu leyti eins og mæliker). — b) stöng sem landmælingamenn miða við.

Maaleſtok stika, kvarði. — b) mælikvarði: Formindſket M.

Maaletønde mælikerald sem tekur 288 merkur.

Maaling (líka **Maalning**), sk., það að maale (mæling).

maalløs mállaus, dumba.

Maalløshed, án ft., sk., málleysi.

Maalning sjá **Maaling**.

Maalsbarder, ft., hvalskíði sem eru gjaldgeng fyrir stærðar sakir.

Maalsbræder, ft., borð sem eru gjaldgeng fyrir stærðar sakir.

Maalsbord, ft., = Maalsbræder.

Maalsjord (úrelt), býjarland sem búið er að mæla og skipta með býjarmönnum.

Maalsmand sá sem er tekinn til að mæla það land er menn þræta um.

Maalsmand (úrelt), sá sem tekur málstað e-s; formælandi.

maalſnild (úrelt), málsnjallur.

Maalſtævne, [sb. málstefna], (úrelt), mannfundur; þjóðfundur.

Maalstømmer (í Norv.), sagað timbur sem er nógu stórt.

Maaltid, ft. -er, kl., [sb. máltíð], málsverður, snæðingur.

Maaltroſt, ft. -er, sk., [e. o. málþröst-r], (þrastartegund) *turdus musicus*.

Maane, ft. -r, sk., [máni], tungl: Maanen kommer op. — Juppiters Maaner.

Maaneaar tunglár.

Maanebane braut (hringur) tunglsins.

Maanebjerg fjall í tunglinu.

maaneblind, a) sem ekki sjer í tunglskini. — b) (sjaldh.), sem verður sjónminni með þverrandi tungli: En m. Heſt.

Maaned, ft. -er, sk., [mánað-r, mánuð-r], mánuður, a) = den aſtronomiſke M. einn tunglsaldur. — b) = fjórar vikur. — c) optast nær = den borgerlige M.: Inden tre Maaneder. Maanedens Ende mánaðarlokin.

maanedlig, a) ft. -e, e., sem er (o. s. frv.) á hverjum mánuði: Et maanedligt Regnſkab reikningur sem gerður er á hverjum mánuði. M. Løn kaup sem goldið er á hverjum mánuði. Maanedlige Efterretninger frjettir sem koma á hverjum mánuði. — b) sem ao., á hverjum mánuði: Jeg betaler mine Folk m.

Maanedsarbeide mánaðarverk, mánaðarvinna.

Maanedsbarn mánaðargamall burður (í móðurkviði).

Maanedsblomſt jurt sem er blómguð mikinn hlut missira.

Maanedsdag mánaðardagur, dagur mánaðar: Paa den førſte (anden) M. — Maanedsdagen derefter jafnlengdardag annars mánaðar, annan mánuð að jafnlengd.

Maanedsdue dúfa sem klekur út ungum á hverjum mánuði, eða að minnsta kosti nokkra mánuði hvern eptir annan.

Maanedsflaad tíðir kvenna.

Maanedsfoſter = **Maanedsbarn**.

Maanedsfriſt mánaðarfrestur.

maanedsgammel mánaðargamall.

Maanedshyre mánaðarkaup háseta á hafskipi.

Maanedskoſt mánaðarmata.

Maanedsløn mánaðarkaup.

Maanedsmaal svo mikið af e-u sem ætlað er til mánaðar (sjer í lagi um matvæli; sb. mánaðarmatur): Matroſernes M.

Maanedspenge, ft., mánaðarkaup (eða þvíuml.) í peningum.

Maanedsprædiken prjedikun sem haldin er á hverjum mánuði (t. a. m. fyrsta miðkudag hvers mánaðar).

Maanedsrente mánaðarleiga.

Maanedsroſe rós sem er blómguð mikinn hlut missira.

Maanedsſkat skattur sem goldinn er á hverjum mánuði.

Maanedsſold mánaðarmáli (liðsmanna).

Maanedsſyge = **Maanedsflaad**.

Maanedstid mánuður. — b) Maanedstider (í ft.) tíðir kvenna.

Maanedstjener sá sem er þjónn mánuð í senn. — b) einkum, háseti (á hafskipi) sem goldið er kaup á hverjum mánuði.

maanedsviis, ao., mánuð í senn.

Maaneformørkelſe myrkur á tungli.

Maanegaard = **Havgaard**.

maanegal = **maanevild**.

Maaneglands glampi af tungli.

Maaneglimt tunglskin sem bregður fyrir.

maaneklar bjartur af tunglskini: En m. Nat nótt, þegar tunglskin er á.

Maanekreds, a) hringur tungls (sb. at tungl hvert hefði gingit hring sinn, 1812). — b) tunglöld.

Maanelegeme tunglið sem líkami: „Hele Maanelegemets Mørkhed".

Maanelys tunglsljós (Fms.), tunglsskin.

maanelys = **maaneklar**: Det bliver maanelyſt i Aften það verður tunglsskin í kvöld.

Maaneløb tunglganga.

maanemørk tunglsskinslaus.

Maanemørke sú tíð þegar tunglslaust er.

Maaneqvæld = **Maanemørke**.

Maanering = **Maanegaard**, **Havgaard**.

Maaneroſe (í skjaldmerkjafræði), fjögur tungl hálf og snúi bökum saman.

Maaneſkifte breyting á tungli.

Maaneſkin tunglsskin, tunglsljós (Fms.): Et Landſkab i M.

Maaneſkinslandſkab landskript með tunglsskini.

Maaneſkinsſtykke = **Maaneſkinslandſkab**.

Maaneſkive tungls-kringla(n).

Maaneſkygge tunglsskuggi(nn er gerir sólmyrkur). — b) skuggi e-s hlutar í tunglsskini.

maaneſyg tunglsjúkur (B. H.).

Maaneſyge tunglamein (B. H.).

Maanetal tungltal.

Maanetavle taflan tungltal.

Maaneuhr, a) úr til að sýna tunglgöngu. — b) verkfæri til að sýna hvað framorðið sje eptir tunglinu.

maanevild sem æði kemur að einu sinn á hverjum mánuði.

Maaneviſer = **Maaneuhr b.**

Maar, ft. -er, sk., [marð-r e. mörð-r], mörður bæði *mustela martes* og *mustela* *foina.* — b) marðskinn sem haft er í fóður.

Maar (líka ritað Maard), kvk., [virðist vera í sama hlutfalli við mær og Gaar við gær, þó sá sje munurinn, að r í mær sje laust við meginhluta orðsins; sb. Boer], (úrelt), mær.

Maard sjá Maar.

Maarfælde marðgildra.

Maarkiſte marðgildra.

Maarſkind marðskinn (Björgv. Kálfsk.).

maaſkee, ao., ef til vill: Det vil m. indtræffe før man venter det það getur verið (má vera), að o. s. frv.

maatte sjá maa.

Maatte (líka Matte, Motte), ft. -r, sk., motta.

Maattebinder sá sem býr til mottur.

Maattekurv laupur búinn til úr mottu.

Maatteſæk sekkur búinn til úr mottu.

***Mac**, [sb. mag-r f. mög-r], fyrir framan skozk mannanöfn (t. a. m. í M.'Donald, M.'Pherſon), son.

***macadamiſere**, ás. 1, bera grjótmöl (molað grjót) ofan í götu (fundið af *Mac-Adam*).

***Macaroni**, ft., eins konar ítalskur rjettur (hveitispípur; sb. Nudel).

***Machiavellismus**, sk., stjórnarlævísi.

***Machination**, ft. -er, sk., undirferli, svik.

***machinere**, h. s. 1, brugga svik.

***Maculatur**, kl., brjef (blöð) sem ætluð eru — pappír sem ætlaður er — til umbúða.

Mad, án ft., sk., matur: Lave M. matbúa, matreiða. Maadelighed i M. og Drikke.

***Madame**, ft. -r, kvk., madama.

Madbog (sjaldh.), malvælaskrá.

Madbomme dallur.

Madbord matarskápur sem jafnframt er hafður fyrir borð.

Madbrikke skerborð.

Madbroder mötunautur.

Madbuur matarbúr (Sturl. I, 155), búr.

Maddamp gufa af mat.

Maddik, ft. -er, (líka Madike, ft. -r), sk., [maðk-r], maðkur, vía: Maddiker i Kjød (Oſt).

made, ás. 1, [mata], (um dýr), gefa fæðslu (afsprengi sínu meðan það getur ekki sjálft leitað sjer að björg): Fuglene m. deres Unger. — b) beita öngul.

***Mademoiſelle**, ft. -r, kvk., líkt og Jomfru 1, b, nema heldur minna.

Madfad matarfat, (sb. matskál, Sturl. IV, 30), (einkum) saltkjötsfat.

Madfader = Husbond a.

Madfedt flot.

Madfiſk fiskur sem etinn er heima (en ekki seldur), matskreið (Hist. II, 98).

Madfrugt aldin sem haft er í mat (en ekki öðruvísi á borð borið). (Annað enn Bordfrugt.)

Madgaffel kvísl til að færa upp með úr potti.

madgjerrig sem ekki kann sjer magamál, sem er mathákur, gráðugur.

Madgryde matarpottur, matketill (Fms. IX, 422).

Madike sjá Maddik.

Mading, sk., a) beita: Sætte Madingen paa Krogen. — b) það sem fuglar gefa ungum sínum.

Madkammer = Madbuur.

Madkjelder matvælakjallari.

Madklokke klukka sem hringt er til borða með.

Madkniv mathnífur.

Madkrog, [sb. matkrák-r, Sturl. III, 51], a) krókur til að hengja mat á. — b) krókur til að færa upp með (sb. soðáll, Stjórn).

Madkurv vandlaupur a) til að flytja mat í. — b) til að taka í leifar af matborði.

Madlavning matargerð (Gþl.), matreiða. (Grágás, Nj.; sb. matreiðargerð, Vd. 184), matbúnaður (Stjórn).

Madlede matleiði (677).

Madlugt matarlykt.

Madlyſt, án ft., matarlyst.

madlyſten (sjaldh.), matlystugur.

madlens (í tali), sem ekki hefur mat í sínum húsum.

Madmoder matmóðir (P. Þ.).

Madning, ft. -er, sk., það að made.

Madoffer matarfórn.

***Madonna**, kvk., María drottning, María mey.

Madpibe = Spiſerør.

Madpoſe dálítill matarpoki; malsekkur.

Madpotte pottur sem hafður er til að sjóða mat í.

***Madras** sjá Matras.

***Madrigal**, kl., eins konar mansöngsljóð.

Madro matfriður, næði til að borða.

Madſkab matarskápur, tíðkanlegast í orðatiltæk. gaae i Madſkabet fara að forgörðum, eða þvíuml.

Madſkaberi (og Madſkabi), kl., (úrelt), fjelagsskapur, og þvíuml.

Madſkabi sjá Madſkaberi.

Madſkat (fyrrum), skattur sem goldinn var í matvælum.

Madſkee sleif.

Madſkik mundangshóf í mataræði: Holde M.

Madſkriin skrína, eða þvíuml.

Madſpand eins konar ílát til að bera í skammtaðan mat húsa á milli.

Madſpid spýta (eða þvíuml.) til að hengja á það sem reykt er.

Madſtue (í Norv.) = Fadebuur.

Madſvend matsveinn (Fms. XI, 129), matbúðarmaður (Stjórn), matgerðarmaður (Gþl.).

Madtid matmálstími, matmál.

Madtorv matartorg.

Madtrang matskortur, matleysi.

Madurter, ft., ætar jurtir.

Madvarer, ft., matvæli.

madvild sem er í vandræðum með mat.

Madvogn matvælavagn.

Madvrager matvandur maður.

Madæble epli sem haft er í mat (sb. Madfrugt).

Madæſke matarstokkur.

Mag, án ft., sk. (?), [mak í makindi o. s. frv.], makindi, næði, náðir, ró: „I Rolighed og M.“ í hægðum sínum. Gjøre noget ret i M. fara sjer sem allra hægast. — b) eig. et. (Mags) hafður fyrir e., hagstæður, hægur: Mags Vind (Veir).

Mag, ft. eins, kl., (úrelt), hús = klefi.

***Magaſin** (líka ritað Magazin), ft. -er, kl., = Forraadshuus, Forraadskammer, Forraadsſted, (Forraadskjelder).

***Magaſinforvalter** umsjónarmaður forðabúrs.

***Magaſinkorn** forðabúrskorn.

***Magazin** sjá Magaſin.

mage, ás. 1, haga e-u, koma e-u fyrir: M. noget paa det bedſte haga e-u sem bezt, koma e-u svo vel fyrir sem unnt er. Mag det ſaa (hagaðu því svo, komdu því svo fyrir, stilltu svo til), at den kan komme med. — b) (sjaldh.) m. ſig koma sjer í lag, koma sjer fyrir, eða þvíuml.

mage, ás. 1, ekki haft nema í m. ſig og mages maka sig: Mages ſom Duer. — óeiginl., koma sjer saman.

mage, ft. eins, e., sem á saman: Strømperne ere m.

Mage, ft. -r, [maki], 1) kk. eða kvk., um menn, a) = Lige (sb. lige) II, B, 2: Han ſøger ſin M. hann á fáa jafningja, fáir eru Kára líkar. — b) = Ægtemage, Ægtefælle. — 2) sk., a) það sem jafnast við e-ð: Jeg har aldrig ſeet (kjendt) M. til en ſaadan Opførſel aldrei vitað annað eins háttalag. Orðskv.: Krage ſøger M. hvað elskar sjer líkt, o. s. frv. — b) það sem á saman við e-ð: Magen til denne Handſke er bleven borte hinn glófinn er týndur. — c) maki (sama að sínu leyti um fugla eða dýr, og Mage 1, b um menn): Duen har miſtet ſin M.

Magebrev = Mageſkiftebrev.

magelig, 1) ft. -e, e., a) um e-ð sem maður gerir eða fyrir mann kemur, auðveldur, hægur, (sb. laf-hægt), náðugur: Et mageligt Arbeide. Magelige Dage hóglífi, náðir. Have det mageligt eiga náðugt. — b) um líkamlega hluti, hægur (t. a. m. í málshættinum opt er lágur sess hægur): En m. Vogn hægur vagn. Magelige Klæder föt sem hvergi þrengja að manni. — c) um mann, gefinn fyrir hóglífi: Han er meget m. — 2) sem ao., hæglega, o. s. frv.

Magelighed, án ft., sk., það að vera magelig (sb. Mag a).

Magelæg, kl. = Mageſkifte.

magelægge = mageſkifte.

Magelægning, sk., = Mageſkiftning.

mageløs óviðjafnanlegur, frábær.

Mageløshed, án ft., sk., það að vera mageløs.

mager, ft. magre, e., [magr], a) magur: Han er bleven m. (hann hefur lagt af) i ſin Sygdom. M. paa Kroppen magur innanklæða. M. i Anſigtet grannleitur. — Magert Kjød. Spiſe det Magre af Kjødet. — b) um land sem lítið gróðrarefni er í, ókostugur: M. Jord. En m. Leerart. Magre Græsgange illt (kostillt, ókostugt) haglendi. — e) vesall = sem lítið er í varið, (sb. fátæklegur): Et magert Gjeſtebud. — *β*) óeiginl.: En m. Tjeneſte (þegar maður fær lítið kaup, o. s. frv.). Et m. Skrift.

Magerhed, án ft., sk., megurð, hor.

magerſlagen, [sb. ſlaae], (sjaldh.), skinhoraður.

mageſkifte, a) ás., skipta (hafa skipti á) jörðum: Han har mageſkiftet ſig dette Gods til fengið þessa jörð í skiptum eða fyrir aðra. — b) h. s., hafa jarðaskipti, (sb. a): M. med een.

Mageſkifte jarðaskipti (haft á fornum skjölum), landaskipti (Sturl. IV, 44), landakaup (Sturl. IV, 54).

Mageſkiftebrev brjef um jarðaskipti (landaskipti).

Mageſkiftning, sk., það að mageſkifte (sb. Mageſkifte).

Mageſtykke það sem á saman við e-ð annað.

***Magie**, án ft., sk., töfrar, galdrar, kynngi, fjölkynngi.

***Magiker**, ft. -e, kk., töframaður, (sb. galdramaður, vísindamaður).

***magiſk**, ft. -e, e., gert með töfrum: Magiſke Konſter galdravjelar, (sb. Magie). — b) sem er eins og það væri gert með töfrum: En m. Belysning.

***Magiſter**, ft. Magiſtre, kk., meistari (í heimspeki; sb. Licentiat).

***Magiſtergrad** = Magiſterværdighed.

***Magiſterværdighed** meistaranafnbót (í heimspeki).

***Magiſtrat**, sk., borgararáð(ið): Kjøbenhavns M.

***Magiſtratsperſon** maður sem er í borgararáði(nu).

***Magnat**, ft. -er, kk., einn af stórgæðingum (í e-u ríki), (stórgæðingur).

***Magnet**, ft. -er, sk., segulsteinn, leiðarsteinn. — b) járn er segulmagni er hleypt í.

***Magnetaxe** segul-öxull.

***magnetiſere**, ás. 1, hleypa segulmagni í.

***magnetiſk**, ft. -e, e., sem segulmagn er í, sem hefur leiðarsteins náttúru: Jern bliver let m. — óeiginl., sem maður getur ekki staðizt, eða þvíuml.: Hendes Skjønhed virkede med en m. Kraft. — b) sem segulmagn hefur áhrif á.

***Magnetisme**, sk., segulmagn.

***Magnetnaal** segulnál.

***Magnetpol** endi segul-öxuls.

***magnetſtridig** gagnstaðlegur segulmagni.

***Magnetvirkning** áhrif segulmagns.

***Magnificents**, sk., ágæti, stórmennska, hefð, einnig haft sem ávarp við háskólastjórnara, o. s. frv.

***magnifique**, e., = herlig, pragtfuld, o. s. frv.

magre, ás. 1, megra. — **magres** megrast, leggja af, horast niður.

magſom, ft. -me, e., (sjaldh.), hægur: „M. Vei“. — **magſomt**, sem ao., í hægðum sínum.

Magt, sk., [sb. makt, Sturl. IV, 107, og mekt, Stjórn; sömul. mátt-r], A) án ft., 1) eiginl., a) afl, megn, magn, máttur: Han har ikke M. nok (hann er ekki nógu sterkur) i Armen. Slaae til af al M. af öllu afli. — Bølgernes M. — b) líkt og hold (ft.): Han er vel ved M. hann er dáindis þriflegur, (sb. honum er vel í skinn komið). — 2) óeiginl., a) það að e-ð stendur óhaggað: Staae (være, blive) ved M. (t. a. m. denne Lov ſtaaer endnu ved M.) halda (t. a. m. elligar haldi kaup þeirra, N. g. L. I, 324). Holde noget ved M. halda e-u (sb. halda húsum, Grágás II, 335). Dommen blev kjendt ved M. (staðfestur) i Overretten. — b) give noget M. hafa e-ð fyrir satt, fallast á e-ð, vera e-u samdóma. Give een M. fallast á það sem e-r segir, vera e-m samdóma. — c) der ligger M. paa það er mikið undir því komið, það ríður mikið á því, það ríður (stendur) á miklu. — d) vald (líkt og ráð eða yfirráð): Give een M. til noget vald til e-s. Have Magt til at gjøre noget. — Faae een i ſin M. ná tangarhaldi á e-m. Hans Eiendomme ere nu i en andens M. (undir valdi annars manns). Det ſtaaer ikke i min M. það er ekki á mínu valdi. — Faae M. over een ná e-m á sitt vald; yfirbuga e-n. Have Magt over een eiga vald á e-m (Nj. 10). — e) vald = veldi, ríki: Udvide ſin M. Den høieſte M. i Staten æðstu ríkisráð. — f) vald = ofbeldi, ofríki, ofurefli: Tage noget med M. Sætte M. imod M. láta dal mæta hóli. Lade M. gaae for Ret (beita valdi í stað rjettinda). Bruge baade Liſt og M. (beita bæði vjelum og valdi). — g) liðsafli: Den hele M. til Lands og til Vands. — B) með ft. -er, a) ríki: England var den førſte M., der erkjendte de ſydamericanſke Staters Uafhængighed. De europæiſke Magter öll ríki norðurálfunnar. — b) vættur, máttur (sb. Jesús Kristr sá er.... allir mættir hræðask): Onde Magter illir (óhreinir) andar.

Magtbrev (líka **Magtebrev**), a) skriflegt umboð. — b) (úrelt), brjef er maður tekur e-n til gjörðarmanns.

Magtbud boð e-s sem er voldugur, (sb. drottins orð).

magte, h. s. 1, 1) eiginl., a) megna, orka: Jeg magter intet i Armene er öldungis afllaus í handleggjunum. — b) (í tali), m. med noget ráða við e-ð. — 2) óeiginl., vera fær um: Jeg magter ikke at ſtyre min Vrede.

Magtebrev sjá **Magtbrev**.

magtesløs sjá **magtløs**.

magtfro glaður af valdi sínu.

Magtfylde fullt vald: Gjøre noget af egen M. upp á sitt eindæmi.

magtfærdig (sjaldh.), fær um.

Magthaver, ft. -e, kk., höfðingi (stjórnandi).

magtlyſten ágjarn til ríkis.

magtløs (líka **magtesløs**), 1) eiginl., máttlaus, máttvana: En m. Olding. — 2) óeiginl., a) sem öngvu verður komið til leiðar með, eða þvíuml.: „Magtløſe Taarer“. Magtløſe Truſler sem ekki eru nema orðin tóm. — b) sjer í lagi, (sjaldan öðruvísi enn **magtesløs**), ónýtur (í lagamerkingu), sem að engu skal hafa: Denne Forſkrivning er nu død og magtesløs. Gjøre et Vidnesbyrd magtesløſt ónýta vitnisburð.

Magtord volduglegt orðalag.

magtpaaliggende, [sb. ligge], sem mikið ríður á, sem mikið er undir komið, sem miklu varðar.

Magtpaaliggenhed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera **magtpaaliggende**. Sb. **Vigtighed**, **Betydenhed**.

Magtſprog skipun með harðri hendi. — b) sleggjudómur.

***Mahomedaner** (líka **Mohammedaner**, **Muhammedaner**), ft. -e, kk., maður sem er Múmets-trúar.

***mahomedanſk**, ft. -e, e., sem lýtur að Maúmets-trú, o. s. frv.

***Mai**, án ft., sk., maí, sáðtíðarmánuður. — b) nýsprottið lauf (einkanl. birkilauf og bækilauf): Pynte Kirken med M.

***Maiblomſt** blóm er sprettur í maí.

***Maiblus** bál sem kynt er þegar gerð er maíveizla.

***Maibænk** grasvaxinn stalli á samkomustað í þorpum.

***Maidag**, a) dagur í maí: „En Maidags lette Dragt“ maíbúningur. — b) (í tali), fyrsti dagur maí-mánaðar: Skifte til M.

***maie**, ás. 1, skreyta e-ð laufi.

***Maifeber** kalda sem gengur í maí.

***Maifroſt** frost í maí.

***Maigilde** eins konar bændaveizla í maí.

***Maigreen** laufguð grein af bækitrje eða birkitrje.

***Maigreve** oddviti bænda þegar þeir hafa **Maigilde** (maígreifi).

***Maigrevegilde** = **Maigilde**.

***Maigrevinde** stúlka sem maígreifinn tekur til samveldis við sig.

***Maihytte** = **Løvhytte**.

***Maikirſebær** kirsiber sem fyrst verða fullsprottin.

***maiklædt**, [sb. klæde], skreyttur nýju laufi.

***Maikrands** hringur af laufi og blómi sem **Maigreven** og **Maigrevinden** prýða sig með.

***Maikulde** kuldi í maí.

***Maililie** = **Lilieconval**.

***Maimaaned** = **Mai** a.

***Maire**, ft. -r, kk., eins konar embættismaður á Frakklandi.

***Mairegn** regn í maí.

***Mairie**, kl., vald (eða umdæmi) þess konar embættismanns er Frakkar kalla **Maire**.

***Mairoe** eins konar næpa.

***Mairoſe** (eins konar rós) *rosa cinnamomea*.

***Mais**, sk., (eins konar hveiti) *zea mais*.

***Maiſkare** skari af bændafólki er fylgdi maígreifanum í maígleðinni.

***Maiſmør** nýtt smjör í maí.

***Maiſtang** stöng sem lauf og blómhringar er hengt á og bændafólk danzar í kringum við maígleði.

***Maitid** maítími.

***Maitreſſe**, ft. -r, kvk., frilla, lagskona, fylgikona (fylgjukona, forn), byrgiskona; hjákona.

***Maitræ** = **Maiſtang**.

***Majeſtæt**, sk., hátign, a) án ft., þegar talað er um hvað e-r hlutur sje hátignarlegur. — b) með ft. -er, virðingarnafn keisara eða konunga og drottninga þeirra: Deres M. hátign yðar! eða herra! Hans M. keisarinn, konungurinn. Hendes M. drottningin (keisardrottningin eða konungsdrottningin).

***majeſtætiſk**, ft. -e, e., hátignarlegur, veglegur, (sb. tiguglegur, göfuglegur, stórmannlegur): En m. Anſtand. Et m. Syn e-ð sem veglegt er á að sjá.

***Majeſtætsforbrydelſe** afbrot við hátign konungs eða keisara, opt = drottinssvik.

***Major**, ft. -er, kk., liðsforingi sem er næstur fyrir neðan **Oberſtlieutenant**, (majór).

***Majorat**, ft. -er, kl., frumburðarrjettindi; frumburðaróðal.

***majoren**, ft. -ne, e., fulltíða, fullveðja, kominn til vits og ára, sem hyggja kann fyrir orði og eiði.

***Majorinde**, ft. -r, kvk., majórsfrú.

***Majoritet**, sk., meiri hluti atkvæða, afl (sb. skal þá afl ráða með þeim, Grágás).

***Majuſkelſkrift**, sk., upphafsstafir.

makke, ás. 1, i m. noget ſammen sulla e-u saman; hnoða (böggla) e-u saman; eða þvíuml.

Makker, ft. -e, kk., sá sem er á móti e-m (í spilum).

Makkeri, ft. -er, kl., samsull, rugl, eða þvíuml.

Makkerſkab, kl., lagsmennska, fjelagsskapur.

***Makrel**, ft. -er, sk., (eins konar fiskur) *scomber* (sjer í lagi *scomber scombrus*).

***Makrelfangſt** það að veiða **Makrel**.

***Makrobiotik**, sk., a) án ft., langlífislist. — b) með ft. -er, langlífisbók.

***makrobiotiſk**, ft. -e, e., a) langlífur. — b) sem lengir lífið.

***Makron**, ft. -er, sk., eins konar kryddbrauð (úr hveitisalla og sikri og möndlum).

***Makuba**, sk., eins konar neftóbak (frá *Martinique*).

***Malachit**, ft. -er, sk., eins konar málmsteinn sem hafður er í ýmislegt fegurðarsmíði.

***Maladreſſe**, sk., klaufaskapur, klunnaskapur.

***maladroit**, e., ólæginn, klaufalegur, klunnalegur.

***Malconduite**, sk., ólag, klaufaskapur, (í hegðun).

***malcontent**, ft. -e, e., sem er óánægður (einkum með ríkisstjórn).

male, ás. 1, (líka **mol** — mól á ísl. — í þál. tíma), [mala], mala: M. Korn til Meel mala korn. Orðskv.: Mal medens Vandet løber það er bezt að taka gæs meðan hún gefst. — M. Vandet ud af en Dam þurrka upp (veita vatni úr) tjörn með mylnu.

male, ás. 1, penta = skrifa, a) búa e-ð til með pentunarlist: Hun har ladet ſig m. (látið skrifa andlitsmynd sína eða myndina sína). — Sem h. s.: M. i Olie penta með lit sem olía er saman við. M paa noget vera að penta — skrifa — e-ð. — β) óeiginl., lýsa e-u svo vel að það sje eins og maður sjái það: Han malede Laſtens Følger med levende

Farver. — b) draga lit — eða liti — á: Værelſet er nylig malet.

***Maleficant**, ft. -er, kk., illgjörðamaður, illvirki.

Malekube trekt í mylnu eða kvörn.

Maleløn mölunarkaup.

Malepenge, ft., = Maleløn.

Maler, ft. -e, kk., (málari), pentari (655 XXXII), piktur (655 XXXII), skrifari (P. b.).

Maleranlæg náttúra fyrir pentlist.

Malerarbeide pentaraverk; pentun.

Malerbræt = Palet.

***Malercolik** eins konar iðrakveisa sem kemur af blýhvítu.

Malerdreng kenningarsveinn hjá pentara.

Malerfarve litur sem pentað er með.

***Malerfernis** gljákvoða sem dregin er á litskriptir.

Malerguld, a) = Bladeguld, Bogguld. — b) gull sem pentað er með (pentgull).

Maleri, kl., a) með ft. -er, pentskript: Han er en ſtor Elſker af Malerier. — b) án ft., = Malerkonſt.

Maleriſamling (pent)skriptasafn.

maleriſk, ft. -e, e., vel fallið til að vera pentað: M. Skjønhed (Udſigt, Egn). — β) óeiginl., líkt og greinilegur, skilmerkilegur.

Malerkonſt pentlist.

Malerkoſt skúfur til að penta hús með.

Malerlaug samband húsapentara.

Malermeſter meistari í sambandi húsapentara.

Malermusling (eins konar skel sem höfð er til að geyma í pentliti) *unio pictorum.*

Malerpenſel pentskúfur.

Malerredſkab pentara-áhald.

Malerſkole pentskóli. — b) pentarar sem hafa líkt lag á skriptum sínum.

Malerſkæl = Malermusling.

Malerſteen hellublað sem pentlitur er núinn sundur á (með Løber 2, d).

Malerſtol eins konar borð sem pentarar hafa og láta skriptina liggja á meðan þeir eru að búa hana til, (pentborð).

Malerſtue klefi sem pentari hefur sína beikistöðu í.

Malerſølv silfur sem pentað er með (að sínu leyti eins og Malerguld b).

Malertavle pentskript á spjaldi.

Malerværk = Malerarbeide.

Malerværkſted iðnarhús pentmeistara og sveina hans.

Maleſeddel = Mølleſeddel.

Maleſtrøm sjá Malſtrøm.

Maletand jaxl. Sb. Kindtand.

Malevand nægilegt vatn til að snúa vatnsmylnu.

Maleveir nógu hvasst veður til að snúa vindmylnu (snúningsveður).

Maleværk, a) = Mølleværk. — b) mölun.

Malevæſen allt sem til mölunar heyrir.

***Malheur**, ft. -er, sk., slys, óhapp.

***Malice**, án ft., sk., illgirni, meinbægni, meinsemi; lymska, lymskubragð; o. s. frv.

***malicieux**, ft. malicieuſe, e., illgjarn, illkvittinn, meinbæginn, meinsamur; meinlegur; lymskur; glettinn.

Maling (líka Malning), sk., mölun.

Maling (líka Malning), sk., a) án ft., pentun, skrifun. — b) með ft. -er, litskript.

malke, s. 1, [sb. mólka, Grágás, Gþl.], mjólka a) ás., (sb. mjalta, mylkja): M. Køer (Geder, Faar). — b) h. s.: Koen malker godt. Koen har holdt op at m. kýrin er orðin geld.

Malkeaag herðatrje að bera mjólkurskjólur í.

Malkebrikke blemmur sem látinn er fljóta ofan á mjólkinni í mjólkurfötu svo að ekki skvettist upp úr.

Malkebøtte eins konar ílát (með loki á) sem mjólkað er í.

Malkegang ganga þangað eða þaðan sem mjólkað er.

Malkekande = Malkebøtte.

Malkeko mjólkurkýr (mjólkkýr, Jb.): En god M. góð mjólkurkýr.

Malkekrands það sem mjaltakonur (í Danmörk) leggja á hvirfil sjer til að setja þar á mjólkurfötu.

Malkepige mjaltakona (þ. e. vinnukona sem hefur það starf að mjalta og búverka).

Malkeplads stöðull, kvíaból.

Malkeqvæg mjólkurkýr (ft.).

Malkeſkammel = Malkeſtol.

Malkeſpand mjólkurskjóla, mjólkurfata.

Malkeſtol mjaltastóll (sem mjaltakonur sitja á meðan þær eru að mjólka).

Malketid mjaltatími, mjaltir.

Malkevei vegur á stöðul: Det er en lang M. for en Pige.

Malkning, sk., það að malke (mjaltir, Eyrb. 316).

Malle, ft. -r, sk., (eins konar fiskur, ſengrani?) *silurus glanis.*

Malle, ft. -r, sk., lykkja (gagnstætt: Hægte).

Mallekrave (forðum), eins konar stutt hringabrynja.

. **Mallepandſer** = Ringbrynje.

Malm, án ft., sk., [málm-r], a) = Erts a. — b) = Metal: Guldet er den ædleſte M. — c) málmar sem bræddir eru saman (samsteypa; sb. málmur í orðunum fimm pund málms, Vilk.). — d) bezti viður (í greni eða furu). — e) efni: Rig og Arm, Alt af een M. hold er mold, hverju sem það klæðist. De ere af een M. það skarar hvorugur eldinn frá öðrum, það er nærri um o. s. frv.

Malmaare málmæð (Stjórn).

malmagtig, ft. -e, e., líkur málmi, sem er málmtegundar.

Malmart málmtegund, málmakyn (Stjórn).

Malmborg (skáldl.), málmvígi, málmkastali.

Malmbrud, kl., málmnámur.

malmbunden, [sb. binde], (skáldl.), málmi bundinn.

Malmbygd bjerað þar sem málmnámar eru (málmnámahjerað, málmahjerað).

Malmfarve koparlitur.

malmfarvet, ft. -farvede, e., sem koparlitur er á.

Malmfjeld fjall sem málmar eru í.

malmfuld, a) = malmrig. — b) hvellur, hljómmikill: „Orgelets malmfulde Klang“.

Malmfyr, (sk.), rauðaviður.

Malmgang = Malmaare.

Malmglands glampi af málmi.

Malmgods málmgripir.

Malmgrube = Malmbrud.

Malmgryde pottur úr samsteypu (málmbræðingi).

Malmgyder, ft. -e, kk., sá sem steypir sitt hvað úr málmi.

Malmhinde (örþunn) málmskel.

***Malmkanon** fallbissa úr samsteypu (málmbræðingi).

Malmklang málmhljómur.

Malmkløft málmklypt.

Malmleie, (kl.), málmblandið lag (í fjalli).

Malmmorter koparmortjel.

malmrig fullur af málmi.

Malmrøſtning, sk., það að hita málmblending (úr jörðu) og búa hann svo undir úrbræðslu.

Malmſkum það sem sezt ofan á þegar verið er að bræða málm úr málmgrýti.

malmſprængt, [sb. ſprænge], sem málmur er saman við.

Malmſtrøg = Malmaare.

malmſtærk málmsterkur, óbilandi.

malmſtøbt, [sb. ſtøbe], steyptur af málmi (sb. Fms. VII, 97).

Malmſværd koparsverð.

Malning sjá Maling (mölun).

Malning sjá Maling (pentun, o. s. frv.).

***malpropre**, e., óþrifinn, óþokkalegur, (sb. sóði, ódámur, jarðvöðull).

Malſtrøm (líka Maleſtrøm) röst.

Malt, án ft., kl., [malt], malt (ft. mölt): Gjøre M. melta korn (Gþl.). Grønt M. malt sem ekki er þornað.

Maltbing maltkassi.

Maltbyg bygg sem haft (hafandi) er í malt.

malte (har), h. s. 1, melta korn (Gþl.).

Maltfjæl ein af þeim fjölum sem lagðar eru ofan á kylnu og maltið er breitt á.

Maltgjører maltgjörðarmaður.

Maltgjøring, sk., maltgerð, melting.

Malthuus maltgerðarhús, meltingarhús.

Maltkammer maltklefi.

Maltkølle = 2. Kølle.

Maltloft maltlopt.

Maltmølle mylna sem kurlað er malt í (maltmylna).

Maltmøller sá sem hefur maltmylnu.

Maltqværn maltkvörn.

***maltractere**, ás. 1, = mishandle.

Maltſkat tollur af malti.

Maltſpire frjóangi sem vex út úr korni meðan það liggur í vatni (þegar verið er að melta korn).

Maltvirkning = Maltgjøring.

Malurt, [malurt, 655 XXX], malurt *artemisia absinthium.*

Malurtbrændeviin malurtarbrennivín.

Malurtdraaber, ft., malurtarseyði (sem læknisdómur).

Malurtviin vín sem hefur staðið á malurt.

***Malvaſier**, sk., eins konar vín (komið í fyrstu frá Mórea; malvasí).

***Mama**, kvk., mamma.

***Mameluk** sjá Mammeluk.

***Mamluk** sjá Mammeluk.

***Mammalier**, ft., = Pattedyr.

***Mammeluk** (líka ritað Mameluk og Mamluk), ft. -ker, kk., riddari af ljettbúnu egipzku liði er komið var af kristnum mönnum og leitt til Maúmets-trúar. — b) trúarníðingur.

***Mammon**, sk., (eiginl. sýrlenzkt gullskurðgoð), jarðnesk auðæfi, maurar.

***Mammut** (eða Mammuth), kl., mjög stórt fílakyn sem nú er liðið undir lok og finnst í jörðu.

***Mammuth** sjá Mammut.

Man, án ft., sk., [man- í mön], fax.

man, sem fn., [sama orð og Mand], ekki haft nema sem gjör. et. (sb. een I, A, 2, e), maður, optar menn: M. har ſagt mig mjer hefur borizt til eyrna, mjer hefur verið sagt, menn hafa (en ekki: maður hefur — sem væri allt annað) sagt mjer. Han er endda ikke ſaa uvidende, ſom m. har ſagt sem sagt hefur verið, sem menn hafa sagt. M. har fornærmet ham hann hefur verið styggður, það hefur verið gert á hluta hans.

***Mancheſter**, kl., baðmullarflos (fyrst til búið í borginni *Manchester* á Englandi).

***Manchette**, ft. -r, (líka Manſket, ft. -ter), sk., úlfliðarlín.

Mand [mann- í maðr f. mannr; sb. ærligr mann, á ísl. skjali], ft. Mænd [menn], kk., A) þar sem vjer höfum maður, 1) (ætíð í et.), bæði um karlmenn og kvennfólk: Den almindelige M. og menig M. múgamenn (fornt).

I Mands Minde í manna minnum. Alle, ſom een M. beſluttede eða Selſkabet beſluttede M. for M. í einu hljóði. De bleve fangne M. for M. hver á fætur öðrum. — Ved Delingen blev der 12 Rbdlr. til Mands á mann. — Skibet forgik med M. og Muus með rá og reiða. — 2) ekki nema um karlmenn, a) um fullorðinn karlmann: En ung M. En gammel M. Han er en M. i ſine bedſte Aar er upp á sitt hið bezta. Komme til Mands Alder. Her var en M., ſom vilde tale med dig. — b) um undirmann e-s (eins og í orðunum Kristín .... gaf fè til, at hann leyndi manni hennar í kirkjunni, Fms. VII, 279; sb. Fms. XI, 397): Kongen tog ham blandt ſine Mænd. — c) um liðsmenn, eða aðra, sem eru margir í e-i samvinnu, ekki haft nema í et., þó talað sje um marga: Regimentet ſtod tre M. hei (var í þremur röðum, var þrjár raðir á þykkt). Tuſinde M. til Fods og to hundrede til Heſt þúsund fótgöngumanna og tvö hundruð riddara. Der faldt 100 M. hundrað manns. — Tolv M. kan ikke løfte Stenen. — B) þar sem vjer höfum heldur e-t annað orð, 1) karlmaður, a) til að greina karlmann frá konu: „M. og Qvinde ſkabte han dem". — b) um gildan eða hraustan karlmann: Mod og Mands Hjerte dáð og dugur. Han holdt ſig ſom en M. varðist vel og drengilega. De faldt ſom Mænd fjellu við góðan orðstír. Finde ſin M. og finde M. for ſig (sb. það er ekki að kljást við kollóttan; koma ekki að tómum kofunum). — Være M. for noget vera maður til e-s, vera fær um e-ð. — 2) bóndi konu, (sb. mannakaup, Ísl. I, 64): Give ſin Datter en M. (sb. var hón manni gefin). Hun vil ikke have ham til M. vill ekki eiga hann. Hun havde en Søn med hendes førſte M. átti son við fyrra manninum sínum eða hinum fyrra bónda sínum. Naar M. og Kone ikke enes hjónum kemur illa saman. — 3) ábyrgðarmaður, heimildarmaður: Jeg er (ſkal være) dig M. for, at han ſkal betale til den rette Tid jeg ábyrgist, o. s. frv. Jeg veed (kan opgive) min M. jeg hef heimildarmann. — Jeg har min M. for mig jeg hef mann fyrir mjer, (sb. sögumaður). — 4) **mænd**, sem mo., í jo mænd = jo men; sb. jo A, 2, f, og jo ſaa mænd = jo ſaa men; sb. jo A, 2, g.

Mandag, [sb. mánadag-r], mánudagur.

*__Mandant__, ft. -er, kk., sá sem fær öðrum umboð í hendur (einkum til málaflutnings — sóknar eða varnar).

*__Mandarin__, ft. -er, kk., kínverskur embættismaður.

*__Mandat__, ft. -er, kl., umboð; tilskipun, konungsbrjef, o. s. frv.

*__Mandatarius__, ft. Mandatarier, kk., umboðsmaður (sjer í lagi í málaferlum).

mandbar, ft. -e, e., = mandvoxen. — b) m. Alder aldur (karls eða konu) hæfilegur afspring að geta (sb. Stjórn).

Mandbarhed, án ft., sk., = mandbar Alder (sb. mandbar b).

Mandbjørn mannskæður björn.

Manddom, án ft., sk., [manndóm-r], a) manndómur (Kristn, Gþl. 40). — b) fullorðins-aldur karlmanns: Indtræde i ſin M. — c) karlmennska, hreysti, (sb. manndómr ok hreysti góðra drengja, Al.): Vinde Hæder ved Mod og M. — d) = Avledygtighed (um karlmann): Miſte ſin M.

Manddomsaar fullorðins-ár karlmanns.

Manddomsalder fullorðins-aldur karlmanns.

Manddomsgjerning karlmennskubragð (Fms. III, 134), hreystiverk, afreksverk, þrekvirki.

Manddomskraft karlmennska, (hreysti, vaskleiki).

Manddomsliv karlmennskulíf, karlmannlegar meðferðir.

Manddomsord karlmannleg orð.

Manddomsrygte frægð fyrir hreysti.

Manddomsſtyrke = Manddomskraft.

Manddrab, [manndráp], víg; manndráp.

Manddraber, ft. -e, kk., [manndrápari, Gþl.], manndrápari, manndrápsmaður, manndrápamaður; vegandi.

mande, ás. 1, [sb. manna], (úrelt), gipta (í hinni rjettu merk.), einkum í a) ho. l. t. mandet gipt. — b) mandes giptast: Alle Meer vil mandes (orðskv.).

Mandeblod (sjaldh.), mannsblóð.

Mandebod mannbætur, manngjöld.

Mandefald sjá Mandfald.

Mandehoved mannshöfuð.

Mandeklogt mannlegt vit, veraldleg speki.

Mandel, ft. Mandler, sk., möndull (eins konar aldin): Søde (bittre, brændte) Mandler.

Mandelbrød brauð sem möndlar eru saman við.

*__Mandelbudding__ Budding sem möndlar eru saman við.

Mandeldei deig úr möndlum.

Mandelgrød grautur sem möndlar eru saman við

mandelig, [sb. mannalig-], a) ft. -e, e., = mandig. — b) sem ao., mannlega = karlmannlega, drengilega, hraustlega, vasklega.

Mandelighed, án ft., sk., (sjaldh.), = Mandighed.

Mandelkage kryddbrauð úr möndlum eða sem möndlar eru saman við.

Mandelkjærne möndulkjarni.

Mandelklid möndlamjöl (sem haft er til hörundsþvottar.

Mandelmelk möndlamjólk (vatn sem knosaðir möndlakjarnar eru saman við).

Mandelolie olía úr möndlum.

Mandeloſt rjettur úr möndlum og eggjum og mjólk og sikri með rjóma.

Mandelſmør möndlakássa.

Mandelſpaan eins konar kryddbrauð.

Mandelſteen (steintegund) *amygdaloides.*

Mandelſuppe eins konar saup sem möndlar eru í.

Mandeltræ möndlatrje.

Mandeltærte stórt kryddbrauð sem möndlar eru saman við.

Mandelvælling grjónamjólk sem möndlar eru í; murðir möndlar saman við mjólk eða vatn.

Mandeminde sjá Mandsminde.

Mandemod karlmannshjarta (Fms. XI, 389), (sb. Mandighed).

Mandemord mannfall.

Mandfald (líka Mandefald), [mannfall], mannfall.

Mandfolk, a) með ft., karlmaður (gagnstætt: kvennmaður). — b) án ft., karlafólk (Dropl.): Mandfolket klæder ſig i Vadmel.

mandfæſtet, [sb. fæſte], (úrelt), manni föstnuð.

mandfør, a) = mandvoxen. — b) (um hest), sem getur borið mann.

mandgal sem hefur brókarsótt, (sb. vergjörn; sömul. manngirnd og manngjarnliga).

mandhaftig, ft. -e, e., karlmannlegur, hraustur.

Mandhaftighed, án ft., sk., karlmennska, hreysti.

Mandhævd karlmanns-vald, karlmanns-vörzlur.

mandig, ft. -e, e., hraustur, karlmannlegur: M. i Krig, mild i Fred. Mandigt Mod hugrekki, hugprýði. Mandige Gjerninger hreystiverk. Tage en m. Beſlutning taka upp karlmannlegt (drengilegt) ráð. — b) **mandigt**, sem ao., mannlega = karlmannlega, drengilega, vel og drengilega, hraustlega.

Mandighed, án ft., sk., karlmennska, hreysti, o. s. frv.

Mandinde, ft. -r, kvk., kerling (í orðunum: þessi skal kerling heita, því at hón er af karlmanninum komin).

mandkaad ólm eptir karlmönnum.

mandkjær vergjörn, sem er upp á heiminn (um kvennmann).

Mandkjærling mannskræfa.

Mandkjøn, [sb. mannkyn], a) karlkyn. — b) karlafólk (Dropl.), karlar = karlmenn: Alt M. i Landet. Det unge M.

Mandlehn sjá Mandslehn.

mandlig, ft. -e, e., a) sem er karlkyns: Den mandlige Linie karlleggurinn. — b) sem lýtur að fullorðins-aldri karlmanns: Den mandlige Alder (fullorðins-aldur karlmanns). — c) mandlige Riim; sjá greinina um Riim.

Mandlinie (líka Mandslinie) karlleggur.

mandløs, [mannlaus-s], mannlaus.

*__Mandoline__, ft. -r, sk., eins konar gígja eða fiðla.

mandolm manneygður (f. manneygr f. mannýgr): En m. Tyr. — b) mannskæður: M. Bjørn mannskætt bjarndýr.

*__Mandragore__, sk., eins konar rót sem hjátrú hefur verið höfð á.

Mandsalder, [mannsaldr], a) = Menneſkealder. — b) fullorðins-aldur karlmanns (sb. Mand A, 2, a).

Mandsarbeide karlmannsverk.

Mandsarving erfingi sem er karlkyns.

Mandsdragt karlmannsföt, karlaföt (Hr. Svb.), karlföt (Grágás), karlklæði (Grágás).

Mandsevne manns-máttur.

Mandsfadder guðfaðir (einn af guðfeðrum).

Mandsgjerning = Karlegjerning.

Mandshandſke karlmannsglófi.

Mandshjerte karlmannshjarta (Fms. XI, 339; sb. Mand B, 1, b).

mandshøi mannhár (sb. varla mannhátt), sem er mannhæð.

Mandshøide mannhæð.

Mandſkab, án ft., kl., [sb. mannskap-r], a) lið, menn e-s: Han kaſtede ſig med ſit M. ind i Fæſtningen. Skibets M. skipshöfnin, skipsögnin, skipverjar. Det unge M. (hinir yngri karlmenn) i Landsbyen. — b) [sb. Mand A, 2, b], líkt og hlýðni eða trúnaður: Han ſvor Kongen Huldſkab og M. trúnaðareiða.

Mandſkare herflokkur.

Mandskjole kjóll handa (fullorðnum) manni.

Mandsklæder, ft., karlklæði, (sb. Mandsdragt).

Mandsklædning = Mandsdragt.

Mandskoſt karlmannsfæði.

mandſky hrædd (feimin) við karlmenn.

Mandslehn (líka Mandlehn) ljen sem ekki gengur að erfðum nema í karllegg.

Mandslinie sjá Mandlinie.

Mandsliſt karlaslægð, slægðarbragð af karlmanni, (gagnstætt: Qvindeliſt).

Mandslod karlmannshluti (af arfi).

Mandſlæt, a) mannfall. — b) manndráp; víg.

Mandsminde (einnig Mandeminde) manna minni: I M. i manna minnum.

Mandsnavn karlmannsnafn.

***Mandsperſon** karlmaður.

Mandsſpilde (í orustum eða öðru þess kyns), mannalát, mannamissir.

Mandsſide karlleggur, (sb. karlsift): Han nedſtammede fra denne Slægt baade paa Mandsſiden og Qvindeſiden í báðar ættir.

Mandsſko karlmannsskór.

Mandsſkrædder skraddari sem býr til karlmannaföt.

Mandsſlægt karlleggur; föðurætt.

Mandsſtamme = **Mandlinie**.

Mandsſtue karlmannahús (t. a. m. í spítala).

Mandstugt = **Diſciplin a**.

mandſtærk liðmikill (sb. ferr þú fyrir því liðmikill?), liðmargur, aflamikill (sb. Sturl. II, 44): M. nok fullafla.

mandſyg = **mandgal**.

Mandſyge brókarsótt, (sb. manngirnd, Ísl. II, 162).

Mandtal, [manntal], manntal: Gjøre (holde) M. skora (hafa) manntal.

Mandtalsliſte manntalsskrá.

mandvoxen, [sb. voxe], = **giftefærdig**.

mane, ás. 1, [mana], a) krefja e-n e-s freklega: M. een om noget. M. ſine Skyldnere. — b) særa óhreina anda, vekja upp: Han foregav at kunne m. Aander. M. onde Aander bort.

Manebrev kröfubrjef.

***Maneer**, ft. **Manerer**, sk., [manèr, Stjórn], a) (í tali), háttur: Paa den M. með því móti. — b) (í tali), Manerer (ft.) = **Fagter**, **Lader**: Underlige Manerer. — c) sjervizku-snið (á listaverkum): Der er mere M. end Natur i hans Arbeide.

***maneerlig**, ft -e, e., (í tali), alminnilegur (líkt og bærilegur, sæmilegur): M. Opførſel.

Manelſe, ft. -r, sk., það að **mane**.

Manen, án ft., sk., það að **mane**.

Maner, ft. -e, kk., a) krefjandi. — b) særingamaður.

Mang, sk., sambland.

mangen [sb. marg-r einn?], í hvorugk. **mangt** og **manget** og **mangen** (þegar sagt er mangen et), ft. **mange** [sb. margi-r], miðstig **fleer** (t. a. m. í **Fleerhed**, **Fleertal**) og **flere** [fleiri], efsta stig **fleſt** [flest-r], e., 1) í et., margur: M. leer med Munden og græder i Hjertet getur undir glaðri kinn grátið stundum hjarta. — M. Gang = **mangengang**. Vi have der havt m. glad Dag. M. Taare og mangt (mangt et, m. et) Suk. — 2) í ft., margir: „Mange ere kaldede, men faa ere udvalgte.“ Han har mange Børn hann á mörg börn, hann er barnamargur. Hun har mange Børn, Søſteren har flere; men Broderen har fleſt (eða de fleſte). Hvad ſkal jeg gjøre med de mange Bøger allar þessar bækur? — Mange Penge miklir peningar, (þó stendur á ísl. skjali, sem ritað er á 14. öld: taka svá marga penninga af góðsi Hólastaðar), mikið fje. — b) **flere** fleiri enn einn, nokkur, eða þvíuml.: Denne Sag har nu henligget i flere Aar svo árum skiptir.

mangeaarig sem verið hefur mörg ár: Min mangeaarige Ven aldavinur (fornvinur) minn.

mangefarvet, ft. **-farvede**, e., marglitur.

mangefold, 1) óbreytanleg e., margfaldur, margfaldlegur: Bære m. Frugt. — b) margháttaður, (margvíslegur): M. er Menneſkets Skjebne. — 2) sem ao., margfaldlega: „Det ſtyrker Glæden m.“

mangefoddet, ft. **-foddede**, e., margfættur.

mangehaande, e., (sjaldan höfð nema í ft.), marghattaður, (margvíslegur): Have m. Sorger (Forretninger).

mangekantet margstrendur.

Mangel, sk., 1) án ft., skortur, a) um hvað sem er, brestur, hörgull, ekla: Een har M. paa noget e-n skortir e-ð. M. paa Vand vatnsleysi. M. paa Korn kornekla, kornbrestur. I M. af det Bedre (þegar ekki eru völ á hinu betra), maa man neies med det Ringere því verður að tjalda sem til er. — b) á því sem til atvinnu heyrir, bágindi, (sb. basl, volæði): Lide M. eiga bátt. — 2) með ft. **Mangler**, það sem er að e-u, (sb. **Feil**): Huſet har den M., at Grunden ikke er lige. Der er en M. i Regnſkabet.

mangeledet, ft. **-ledede**, e., sem margir liðir eru í.

mangelfuld sem (þiggj.) er ábótavant í mörgu, (sb. **feilfuld**): „I kjende det bedſt, hvor mangelfuldt det Gode er i eder“ hversu yður er ábótavant í því sem gott er.

Mangelspoſt e-ð sem til er greint að vanti (sjer í lagi í reikningsgjörð).

mangelund sjá **mangelunde**.

mangelunde (sumir hafa **mangelund**), ao., á margar lundir, á marga vega.

mangengang, ao., margopt, margsinnis, opt og einatt, einatt.

mangeſlags, e., = **mange Slags** (sb. **Slags**).

mangeſteds, ao., margstaðar (Nj.), víða.

mangetydig, ft. -e, e., sem þýða má ýmsa vega, sem hefur margar merkingar: Et mangetydigt Ord.

mangfoldig, ft. -e, e., [sb. margfald-r], a) margur: Mangfoldige Menneſker have prøvet det. — b) margs konar, marghattaður, (margvíslegur): Eenhed i det Mangfoldige.

mangfoldiggjøre margfalda.

Mangfoldighed, án ft., sk., a) grúi, fjöldi, mergð, (sb. ógrynni, of). — b) margfaldlegur ýmisleiki: Skabningens M.

Manggods sambland (t. a. m. af tini og blýi).

Mangkorn = **Blandingskorn**.

mangle, s. 1, a) h. s., noget mangler e-ð (þol.) vantar (skortir), e-ð brestur: Der mangler endnu noget i Summen. — b) ás., een mangler noget e-n vantar (skortir) e-ð (þol.): Han har ofte manglet det nødvendigſte.

mangle, ás. 1, kefla ljerept eða þvíuml.: M. Linned.

Manglefjæl trafastokkur.

Mangleſtok [sb. möndul-l] trafakefli.

Mangletræ = **Mangleſtok**.

***Manichæer**, ft. -e, kk., áhangandi Manesar villumanns.

***Manie**, án ft., sk., æði, sótt (sb. grautarsótt; ásókn).

***maniereret**, ft., **maniererede**, e., = **konſtlet** (sb. **konſtle b**; sjervizkulegur, afkáralegur, sem affarasnið er á, eða þvíuml.).

***Manifeſt**, ft. -er, kl., auglýsing (einkum af hendi landstjórnara).

***Manifeſtation**, ft. -er, sk., það að **manifeſtere** (auglýsing, o. s. frv.).

***manifeſtere**, ás. 1, auglýsa, birta; láta e-ð í ljósi; eða þvíuml.

***Manille**, ft. -r, sk., (í *l'hombre*), svartur tvistur eða rauður besefi.

Maning, sk., það að **mane** (kröf; særing). — b) (fyrrum), höpt (varðhald) í heimahúsum fyrir skulda sakir.

Maningsbrev (fyrrum), skrifleg skuldbinding til að ganga í höpt á heimili sínu fyrir skulda sakir (sb. **Maning b**).

***Manipulation**, ft. -er, sk., það að fara höndum um e-ð eða handfjatla e-ð; meðferð.

Manke, ft. -r, sk., [makki; sb. **Bænk** og bekk-r, **tænke** og þekkja], makki. — Einnig um ofanverðan háls á nautgripum. — b) (í tali), fax.

Mankehaar, ft., hár ofan á hálsinum: Studens M.

Mankemuus eins konar ígerð í makka á hesti.

Manna, án ft., sk., a) himnamjöl. — b) (eins konar hægðalyf) *manna Calabrina*.

Mannagryn fræ af **Mannagræs**.

Mannagræs (eins konar jurt sem einnig finnst á Íslandi) *festuca fluitans*.

Mannatræ (það trje sem **Manna b** fæst af) *fraxinus ornus*.

***Manoeuvre**, ft. -r, sk., bragð (sjer í lagi um herbrögð, t. a. m. skjótt viðbragð skips eða fylkingar).

***manoeuvrere**, h. s. 1, gera viðbragð eða viðbrögð (t. a. m. um fylkingu): M. med noget beita e-u, eða þvíuml.

***manquere**, h. s. 1, vanta; láta hjá líða að gjöra e-ð; bregðast, o. s. frv.

***Manſket** sjá **Manchette**.

Mantel, sk., eins konar skipskaðall.

***Manteline**, ft. -r, sk., = **Mantille**.

Mantelſæk = **Badſæk**.

***Mantik**, sk., spádómslist.

***Mantille**, ft. -r, sk., eins konar yfirhöfn kvennmanna.

***Mantiſſe**, ft. -r, sk., viðbót, viðbætir, viðurauki.

***Manual-**, (sem fremri liður í samsettum orðum, haft um það) sem annaðhvort er gert með höndunum og komið undir handlægni, eða er handhægt.

***manuducere**, ás. 1, (eiginl. handleiða), leiðbeina e-m (segja e-m til) aukreitis (í því sem hann er að nema undir examen).

***Manuducteur**, ft. -er, kk., (handleiðari), aukafræðari (sem leiðbeinir e-m aukreitis undir examen).

***Manuduction**, ft. -er, sk., það að **manuducere** (aukatilsögn).

***Manufactur**, ft. -er, kl., verkstaður þar sem margir vinna að hverjum hlut án elds og hamragangs.

***Manufacturarbeide** það sem unnið er í þess konar verkstað er menn kalla **Manufactur**.

***Manufacturhandel** það að (kaupa og) selja **Manufacturvarer**.

***Manufacturvarer**, ft., vara sem unnin er í þess konar verkstað er menn kalla **Manufactur**.

***Manuſkript**, ft. -er, kl., = **Haandſkrift**, kl., (skrifrit): Hans efterladte Bøger og Manuſkripter.

***Manuſkriptſamling** handritasafn.

***Mappe**, ft. -r, sk., brjefahylki.

Mar, kl., [mar-r], (úrelt), mar (sjór), er ekki haft nema sem fremri liður í nokkrum orðum.

***Marabut**, a) kk., eins konar dýrlingur (í austurheimi). — b) sk., bústaður þess konar dýrlings.

Marbakke, [marbakki], marbakki.

***March** sjá **Mars**.

***Marchandiſer** sjá **Marſkandiſer**.

***Marche** sjá **Mars**.

Mare, sk. (?), [mara], mara: Maren rider ham mara treður hann (Hkr.), það fer upp á hann.

Marehalm, án ft., (eins konar gras) *elymus arenarius*.

Marekat (eins konar ápi) *cercopithecus*.

Marekors eins konar galdrastafur við martröð.

Marelok (líka **Marlok**) bendill í hárinu.

Mareminde, kvk., [sb. marmennil-l], = **Mareqvinde**.

Mareqvinde hafgúa.

Mareridt martröð.

Maretorn = **Beenved**.

Marevidie = **Hvideriis**.

Mareviv = **Mareqvinde**.

Marflue (eins konar kvikindi) *oniscus aquaticus*.

***Marginal-**, sem fremri liður í samsettu orði, sem er á spássíunni.

***Marginalier**, ft., spássíugreinir.

Marhalm, án ft., [marhálm-r], marhálmur *zostera marina*.

***Mariage**, kl., a) = **Giftermaal**, **Ægteſkab**, **Bryllup**. — b) eins konar spil (maríss).

Marie kvennmannsnafn; einkanl. María guðs móðir: M. Bebudelſe boðunardagur Maríu. — Maries Sengehalm = **Mariehalm**.

Mariebad vatnsketill sem annað ílát er sett ofan í yfir eldi (*balneum Mariae*).

Mariebillede maríuskript.

Marieglas (steintegund) *argyrolithus*.

Mariehalm, án ft., gulmaðra *galium verum*.

Mariehøne (líka **Marihøne**) eins konar skorkvikindi.

**Mariekl
oſter** maríuklaustur.

Mariemeſſe (líka **Marmiſſe**) maríumessa.

Marietidſel (eins konar þistill) *carduus Marianus*.

Marihøne sjá **Mariehøne**.

***Marine**, án ft., sk., allt sem til skipaliðs heyrir, skipalið, skipaher.

***Mariner**, ft. -e, kk., = **Søſoldat**.

***marinere**, ás. 1, súrsa (einkum fisk) í krydduðu ölvínani.

***Marionetſpil** = **Dukkeſpil**.

***Marionetter**, ft., brúður sem eru látnar leika eins og menn í leikhúsi.

***Marionettheater**, kl., hús eða byrgi sem brúður eru látnar leika í, (brúðu-leikhús).

Marirok (f. **Marierok**) maríurokkurinn a himninum).

Mark, ft. eins, sk., [mark- í mörk], 1) mörk (8 aurar = 24 örtugar), a) í Danmörku, um gull eða silfur: En M. Sølv er 16 Lod. En M. Guld er 24 Carat 24 örtugar. — b) (í Norv.), um hvað sem er: En M. Smør. — 2) mark (16 skildingar).

Mark, [mark- í mörk, skógur], sk., 1) án ft., a) um skóglaust viðlendi og láglendi einkum að því leyti sem það er grösugt og í nánd við bæi eða borgir: Drive Qvæget fra Marken op i Fjeldene reka fjeð upp til fjalla. Banke om i M. og Skov. Jeg boer hellere paa (ekki i) fri M. (á bersvæði), end inde i en Skov. Være ude paa (ekki i) Marken (á bersvæði, úti á víðavangi) i et Uveir. Dyrene paa (ekki i) Marken. — þegar **Mark** jarteiknar þann hluta lands, sem er í kringum eða í nánd við e-n bæ, og sagt er, að e-r sje þar (en ekki heima), þá er haft i Marken (en ekki paa Marken): Folkene arbeide i Marken (fólkið er úti á verki). De fleſte Køer ere i Marken (eru úti); kun faa ere hjemme paa Stald. Ride ud i Marken. — b) sjer í lagi, ekra eða eng eða hagi: Marken begynder at grønnes það er farið að grænka. Sæden ſtaaer endnu paa Marken. — c) (ekki borg eða kastali, heldur) víður völlur þar sem barist verður með fylktu liði (sb. orustustaður, orustuvöllur, vígvöllur): Føre ſine Folk i Marken = drage (rykke) i Marken fara með liði sínu þangað sem von er bardaga. Slaae Fjenden af Marken reka óvini sína á flótta. Beholde Marken halda velli (sb. Brjánn féll ok hélt velli). Remme Marken leggja á flótta. — 2) með ft. -er, a) land e-s bæjar, landeign: (Denne Ager hører til Alſted M.). Alle Byens Marker ere udſkiftede. — b) lands-petti með merkjum allt í kring, einkanl. akur, ekra, (sb. akurgerði): Fede (frugtbare, tørre, ſide, ſandede) Marker. Beſaae en M. med Rugſæd.

Markarbeide akurverk.

Markarbeider akurverksmaður (sb. 625), akurmaður (Fms.), akurplógsmaður (Stjórn), akurkarl (Stjórn).

Markblomſt blóm er sprettur sjálfkrafa á víðavangi. Gagnstætt: **Haveblomſt**, **Stueblomſt**

Markbog landaskrá (sem landmælingamenn o. s. frv. rita nöfn landsparta í og svo þeirra sem landspartana hafa undir).

Markbro eins konar steinbrú um smáveg þveran.

Markdige garður umhverfis akur eða annað lands-petti.

Markdue = **Ringeldue**.

Marked, ft. -er, kl., [markað-r], markaður, kaupstefna: Holde M. — Gjøre godt M. fá góða kaupstefnu (Eg. 69). Gjøre ſlet M. Diſſe Varer finde der et godt M. þessi vara gengur þar vel út.

Markedsarbeide það sem búið er til í því skyni að það skuli verða selt á markaði.

Markedsbod búð á markaði.

Markedsdag markaðardagur.

Markedsfolk, ft. a) sölumenn á markaði. — b) allir sem koma til markaðar.

Markedsfrihed leyfi til að hafa kaupstefnu.

Markedsfærd markaðarferð.

Markedsgang markaðarganga. — b) = **Markedspriis**.

Markedsgave gjöf sem gefin er á markaði eða sakir markaðar.

Markedsgjeſt sá sem fer á markað til kaupa.

Markedsgods það sem haft er til sölu á markaði.

Markedskjøb, a) kaupskapur á markaði. — b) = **Markedspriis**.

Markedskone sölukona á markaði.

Markedskram smávarningur á markaði.

Markedskræmmer markaðakaupmaður, markaðamangari.

Markedspenge, ft., peningar til að kaupa fyrir á markaði.

Markedsplads markaðarstaður.

Markedspriis verðlag sem gengur á markaði. Sb. **Torvepriis**.

Markedsrettighed = **Markedsfrihed**.

Markedsſtade markaðarsvið; búðarstæði á markaði.

Markedstid markaðartími.

Markedsvare markaðarvara.

Markedsveir veðrátta meðan á markaði stendur: Vi have ſlet M.

markefodret, [sb. **fodre**], alinn úti á grasi (á sumardag — en ekki á gjöf). Gagnstætt: **ſtaldfodret** (sb. **ſtaldfodre**).

markefør (um fjenað), fær um að ganga úti: Markeført Qvæg.

Markegang = **Gjerdegang**.

Markeran rán í annars manns landi.

Markerter, ft., baunir sem til er sáð á akri (en ekki í garði).

Markeſkjel (líka **Markſkjel**) landamerki; akramerki: Gjøre (ſætte) M.

Markeſkjelsbrev brjef (skjal) um landamerki.

Markeſkjelsſag landaþrætumál.

***Marketenter**, ft. -e, kk., veitingamaður liðsmanna (sá er selur liðsmönnum mat og drykkjarföng fyrir gott verð).

***Marketenteri**, ft. -er, kl., liðsmannaveitingar (sb. **Marketenter**); staður þar sem liðsmenn kaupa mat og drykkjarföng.

***Marketenterſke**, ft. -r, kvk., a) sama um kvennmann og **Marketenter** um karlmann. — b) kona þess manns sem er **Marketenter**.

Markfred lóðarhelgi.

Markfrugter, ft., villialdin.

Markfrø = **Løvfrø**.

Markgjerning = **Markarbeide**.

Markgreve (á þjóðverjalandi), landvarnargreifi.

Markgrevinde, (ft. -r, kvk.), frú landvarnargreifa.

Markgrevſkab, (ft. -er, kl.), ríki landvarnargreifa.

Markgrændſe landamerki; akramerki.

Markgrøft merkiskurður, merkjaskurður.

Markhegn girðing um akur eða eng.

Markhyrde sá sem vakir yfir akri; ekruvörður.

Markhytte kofi á víðavangi.

Markhø hey af akri, akurtaða.

Markild bál sem kveikt er á víðavangi.

Markjord akurland, ekra.

Markjordbær villi-jarðarber.

Markled, (kl.), = **Vangeled**.

Marklod = **Jordlod**.

Marklærke = **Sanglærke**.

Markmaal = **Landmaal**.

Markmand, a) = **Markhyrde**. — b) (úrelt), markamaður, stigamaður.

Markmuus (músategund) *mus agrestis*.

Markmødding áburðarhaugur á akri.

Markorm = **Staalorm**.

Markrebning landmæling með vaðburði (sb. **Rebning** a).

Markredſkaber, ft., = **Agerredſkaber**.

Markroſe rós er sprettur sjálfkrafa á víðavangi. Gagnstætt: **Haveroſe**.

Markſkjel sjá **Markeſkjel**.

Markſlette vítt sljettlendi sem engin há fjöll halda að.

Markſteen steinn í akri.

Markſtykke (peningur sem er) mark.

Markſyre = **Engſyre**. (þess konar súra er kölluð **Haveſyre** þegar hún er ræktuð í garði).

Marktyv sá sem stelur á víðavangi.

Marktyveri þjófnaður á víðavangi.

Markurt jurt er sprettur sjálfkrafa á víðavangi.

Markvand vatn í akri eða engi: Aflede Markvandet.

Markvei, a) gata sem ekki liggur um skóg. — b) akurgata; engjavegur.

Markveir, a) = **Grødeveir**. — b) veður til akurverks.

Markvogter = **Markhyrde**.

Marlok sjá **Marelok**.

Marmel, sk., [sb. malmari f. marmari], (fornl.) = **Marmor**.

***Marmelade**, sk., seyddur safi (til neyzlu úr ýmsu aldini.

Marmelſteen (fornl.), malmarasteinn, malmaragrjót.

Marmiſſe sjá **Mariemeſſe**.

Marmor, án ft., sk., [sb. marmari], marmari, marmarasteinn: Bryde M. ná marmara úr jörðu. Arbeide i M. smíða úr marmara.

Marmoraare rák í marmara.

Marmorarbeide marmarasmíði.

Marmorarbeider marmarasmiður.

Marmorart marmarategund.

Marmorbillede líkneskja (mannlíkan) úr marmara.

Marmorbind = **marmoreret Bind** (sb. **marmorere**).

Marmorblok einstakur marmarasteinn óhöggvinn.

Marmorbrud marmaranámur.

***marmorere**, ás. 1, gera (e-ð) dröfnótt og rákótt sem marmara: Marmoreret Bind. Marmoreret Papir.

Marmorfjeld fjall sem fullt er af marmara.

Marmorfliſe marmarahella (skyggð a annari hliðinni).

Marmorgulv marmaragólf.

marmorhaard harður sem marmari.

marmorhvid hvítur sem marmari.

Marmorkalk veggjalím sem fæst úr marmara.

Marmorleie, (kl.), lag af marmara (í jörðu).

Marmormølle eins konar mylna (vjel) þar sem marmari er sagaður og fágaður o. s. frv.

Marmorplade þunn og fáguð marmarahella; borð(hella) úr marmara.

Marmorſteen einstakur marmarasteinn, (sb. marmaragrjót).

Marmorſtribe rák í marmara.

Marmorſtøtte marmarasúla, marmarapilár (Stjórn).

Marne, ft. -r, sk., (fornt), dálítill hringur af málmi.

***Marodeur**, ft. -er, kk., liðsmaður sem dregst aptur úr til að geta rænt.

***Maroquin**, kl., = Saffian.

***marquere**, ás. 1, marka (setja mark á); skrá; herða á orði; telja; o. s. frv. — b) ho. l. t. marqueret, sem e., einkennilegur: Have marquerede Anſigtstræk vera stórskorinn, (sb. skarpleitur).

***Marqueur**, ft. -er, kk., karlmaður sem er undirtylla við knattborð; borðsveinn (í veitingahúsi).

***Marquis**, kk., eins konar herranafnbót á Englandi og Frakklandi.

***Marquiſe**, ft. -r, 1) kvk., kona þess háttar herramanns sem kallaður er Marquis. — 2) sk., a) tjald (utan á húsi) yfir glugga eða dyrum. — b) eins konar pera.

Mars (líka Marſk, Marſch, March, Marche), ft. Marſer (o. s. frv.), sk., herganga (Fms.).

***Marſch** sjá Mars.

***Marſchal** sjá Marſkalk.

***Marſchallat**, ft. -er, kl., það að vera Marſchal.

***marſchere**, h. s. 1, ganga hergöngu.

***Marſipan**, ft. -er, sk., eins konar kryddbrauð.

Marſk sjá Mars.

Marſk, kk., (fyrrum í Danmörku), hertogi fyrir öllu liðinu: Rigets M.

Marſk, sk., = Marſkland.

Marſkal sjá Marſkalk.

Marſkalk, ft. -er, (líka Marſkal, Marſchal, ft. -ler), kk., a) = Hofmarſkalk. — b) = Feltmarſkalk (æðsti herstjóri í e-u landi). — c) prósessíumeistari (sá sem tekinn er til þess að koma allri prósessíunni í lag).

Marſkalksſtav stafur eða sproti sem Marſkalk hefur í hendi.

***Marſkandiſer** (líka Marchandiſer), ft. -e, kk., kaupmaður sem hefur til sölu borin föt og húsgögn og ýmislegt rusl.

Marſkbonde flæðilandsbóndi.

Marſkegn flæðiland.

Marſkfaar flæðilands-kind.

Marſkfeber landfarsótt í flæðilöndum.

Marſkfolk, flæðilandsfólk.

Marſkheſt flæðilandshestur.

Marſkko flæðilandskýr.

Marſkland flæðiland (við sjó — einkum á vestanverðu Holsetalandi).

Marſkoxe flæðilands-uxi.

Marſkqvæg flæðilands-nautpeningur (stærri og feitari enn aðrir nautgripir).

Marſviin = Delphin.

Marter, án ft., sk., = Pine.

***martialſk**, ft. -e, e., hermannlegur, (sb. vígamannlegur).

martre, ás. 1, = pine.

***Marts**, án ft., sk., marz, jafndægramánuður.

***Martsſnee** snjór í marz.

***Martsfiol** (eins konar fjóla) *viola odorata*.

***Martsøl** öl sem búið er til í marz.

***Martyr**, ft. -er, kk., píningarvottur, pínslarvottur, píslarvottur. — Einnig um aðra enn píslarvotta í eiginl. skilningi: En M. for den gode Sag.

***Martyrbog** píslarvottasögur (*martyrologium*).

***Martyrdom**, sk., píningarvætti, pínslarvætti, píslarvætti.

***Martyrdød** píslardauði = dauði (dauðdagi) píslarvotts.

***Martyrkrone** píslarsigur: Binde (tragte efter) Martyrkronen.

Martørv eins konar mór sem einkum fæst á vestanverðu Jótlandi.

Marv, án ft., sk., [marg- í merg-r], mergur. — Óeiginl., = styrkur, dáð, eða þvíuml.: Statens (Folkets) M. — b) (í viði), mergur, áll (B. H.).

marvagtig, ft. -e, e., svipaður merg.

Marvebeen mergjarleggur.

Marvebolle kjötkökkur sem mergur er saman við.

***Marvebudding** Budding sem mergur er saman við.

Marveſkee verkfæri til að ná merg úr leggjum.

marvet, ft. marvede, e., [sb. mergjað-r], sem mergur er í: En m. Stængel.

marvfuld fullur af merg.

Marvhule mergjarhol.

Marvknogle = Marvebeen.

marvløs merglaus; sem hvorki er blóð nje mergur í.

Marvolie olía úr merg.

Marvpibe leggjarpípa.

Marvpære eins konar pera.

Marvſkjøre = Kjærneſkjøre.

Marvſtykke kjötstykki sem mergjarleggur er í.

Marvſæbe sápa sem mergur er í.

marvſugende, [sb. ſuge], = marvtærende.

marvtærende, [sb. tære], sem dregur allan merg (alla dáð) úr e-u.

Mas, kl., [sb. mas], (í tali), umstang, fyrirhöfn.

Mas, án greinis, (í tali), ekki haft nema í orðatiltæk. i M. í smá-mola, o. s. frv.

***Maſculinum**, ft. Maſculina, kl., karlkyns-orð.

maſe, h. s. 1, [sb. masa], (í tali), m. med noget vera að handfjatla (handvolka) e-ð, eða þvíuml.

maſe, ás. 1, melja, mylja, merja, myrja, knosa: M. Kartofler.

Maſk, án ft., sk., eptirstöðvar af malti þegar búið er að draga úr því kraptinn, (draf, B. H.).

Maſke, ft. -r, sk., [sb. möskvi], a) möskvi: Et Net med ſmaa Maſker. — b) prjónalykkja: Tabe en M. fella niður lykkju.

maſke, s. 1, a) ás., ríða net: M. et Garn. — b) sem h. s.: M. op taka upp lykkju.

Maſke, ft. -r, sk., gríma: Have M. paa hafa grímu fyrir andliti. — b) óeiginl., yfirdrepskapur, yfirskin, yfirbragð: Dølge en nedrig Tænkemaade under Skinhelligheds M. Aftage Maſken hætta yfirdrepskap og sýna hvað sjer sje í huga (sb. gera sig beran að e-u, ganga í berhögg við e-n).

***Maſkebal** danzveizla þar sem menn hafa grímur.

Maſkeballe drafstampur. — b) í óvönduðu tali, þjós (um kvennmann).

Maſkebrud það að möskvi rifnar.

Maſkedands danz með grímur og í dularbúningi.

Maſkekar drafker.

maſkeknyttet, [sb. knytte], möskvariðinn.

Maſkekule drafgryfja (eða niður grafið drafker).

Maſkepi, kl., [afbakað úr Madſkabi, Madſkaberi?], mök: Have M. med een eiga mök við e-n.

Maſkepind netnál (til að ríða net með).

***Maſkerade**, ft. -r, sk., = Maſkebal, Maſkedands.

***maſkere**, ás. 1, í m. ſig láta grímu fyrir andlit sjer: M. ſig til et Bal. En maſkeret Perſon grímumaður. — b) et maſkeret Batterie fallbissugarður sem ekki er látinn sjást.

***Maſkering**, ft. -er, sk., það að maſkere.

Maſketrug draftrog (sem svínum er gefið í).

Maſketønde draftunna.

Maſkeværk það sem er eins og net.

***Maſkinbygger**, ft. -e, kk., sá sem býr til smiðvjelar.

***Maſkinbygning** tilbúningur smiðvjels.

***Maſkine**, ft. -r, sk., vjel (t. a. m. þeirri vèl, er menn kalla veðr, Skuggsjá; sb. vígvèl), smiðvjel. Sb. Dampmaſkine, Spindemaſkine. — Behandle een ſom M. fara með e-n eins og verkfæri. — b) um áhöld sem ekki eru mjög brotin. Sb. Theemaſkine.

***Maſkineri**, ft. -er, kl., allur hinn margbrotni tilbúningur í e-i smiðvjel.

***Maſkinhuus** hús sem e-i smiðvjel er komið fyrir í; hús sem smiðvjelar eru geymdar í.

***Maſkinlære** smiðvjelafræði.

***Maſkinmeſter** sá sem á að sjá um allan tilbúninginn í e-i smiðvjel og stýra honum; sjer í lagi, sá sem er settur yfir þann lausa-tilbúning sem við er hafður á leiksviðum.

***maſkinmæſſig**, a) ft. -e, e., ósjálfráður. — b) sem ao., ósjálfrátt.

***Maſkinværk** allur tilbúningurinn í e-i smiðvjel: Maſkinværket i et Uhr.

***Maſkinvæſen** allt það er til smiðvjela heyrir.

Masmeſter sá sem er settur yfir málmhreinsunarofn.

Masovn járnhreinsunarofn.

***maſſacrere**, ás. 1, brytja (höggva) menn niður (sem hráviði eða í strá).

Maſſe, ft. -r, sk., megin (þorri) e-s hlutar; mergð, fjöldi; o. s. frv.: En uhyre M. ógrynni, (sb. of, sem nafn). Boets M. aleiga þess manns sem annaðhvort er dáinn eða orðinn gjaldþrota.

***maſſiv**, ft. -e, e., 1) eiginl., a) um það sem gert er úr málmi, ekki holur eða holóttur; ekki að eins gylltur eða silfraður. — b) = grundmuret. — c) þykkur. — 2) óeiginl., klúr.

Maſt, ft. -er, sk., sigla, siglutrje, líka tómt trje (Fms. X, 136): Kappe Maſten höggva trjeð (Fms. X, 136).

Maſtebaand járngjörð um siglu.

Maſtebrug, kl., (sjaldh.), það að kaupa og selja trje í siglur.

Maſtegrav vatnsgröf er trje eru geymd í sem ætluð eru í siglur.

Maſtehugger, ft. -e, kk., sá sem öxar siglutrje.

Maſtehugſt (sjaldh.), sigluviðarhöggst.

Maſtehuus hús til að geyma í siglutrje og rár.

Maſtehætte tjargaður segldúkur sem vafið er um neðra endann á siglutrje á stórskipi er taka á reiðann af.

Maſtekran smiðvjel til að hefja á lopt siglutrje stórskipa.

Maſtekrave segldúkur utan um siglunna neðan til og á þilfarinu þar í kring.

Maſteſmør skemmt smjör sem stundum er haft í stað tjöru á skipum.

Maſteſpor far í kilinum sem siglutrjeð er sett niður í.

Maſteſtump bútur af siglutrje.

Maſtetop siglutoppur (Rímb.).

Maſtetræ trje sem ætlað er í siglu.

Maſthul gat í gegnum ofanverða siglu.

*Maſtix, án ft., sk., a) eins konar viðarkvoða. — b) eins konar gljákvoða sem borin er í sprungur á fornum pentskriptum.

Maſtkurv = Mærs.

maſtløs siglutrjeslaus.

*Maſtodon, ft. -ter, kl., eins konar forndýr er finnst í jörðu.

Maſttarm = Endetarm.

Maſtværk siglur í skipum með öllu sem þar til heyrir.

*Maſurka, sk., eins konar þjóðdanz Pólínamanna.

*Mat, kk., [sb. máti], (á skipi), undirmaður e-s annars er hefur sama embætti.

mat, A) ft. -te, e., 1) ljemegna, máttvana, máttfarinn, máttlítill, linur: M. af Hede. Han er endnu m. efter Sygdommen. — En m. Kugle sem ferðin er af. — b) óeiginl., daufur: M. Stiil dauft orðfæri (á riti). En m. Tanke. — 2) um ljós eða lit: Et m. Lys dauft ljós. Matte Farver daufir litir. En m. Overflade (einkum í málmi), sem ekki gljáir á, óskyggður. — 3) um fisk, dauður eða hálfdauður: Matte Aborrer. — 4) í skák, = ſkakmat. — B) sem ao., dauft: Dette Lys ſkinner meget m. logar dauft (illa). sb. matlyſende, matblinkende, o. s. frv.

*Matador, ft. -er, 1) kk., a) griðungsbani (í spænskum nautabardaga). — b) burgeis, stórbokki. — 2) sk., um hæstu spil í sumum spilum.

matblinkende, [sb. blinke], sem blikar (leiptrar) dauft.

*Materiale, ft. Materialier, kl., 1) í et., efni í e-ð. — 2) í ft., a) efni, tilföng: Samle Materialier til et Skrift. — b) tilfærur, áhöld.

*Materialforvalter umsjónarmaður yfir e-m stað þar sem geymd eru ýmiss konar tilföng og vagnar og annboð o. s. frv.

*Materialgaard garður sem ýmiss konar tilföng og vagnar og annboð o. s. frv. er geymt í.

*Materialheſt hestur sem beitt er fyrir tilfangavagn.

*Materialhuus hús sem ýmiss konar tilföng og annboð o. s. frv. er geymt í.

*Materialiſt, ft. -er, kk., a) sá sem neitar andlegum verum. — b) sá sem selur lyfjar og þvíuml. í hópakaupum.

*Materialkudſk vagnstjóri á tilfangavagni.

*Materialſkriver sá sem hefur það starf að skrá tilföng og áhöld o. s. frv.

Materialvogn áburðarvagn sem ekið er á þungum hlutum eða miklu í senn (tilfangavagn).

*Materie, sk., A) án ft., 1) efni a) í e-ð eða í e-u: „Adſkillige Kar, koſtbare baade for Arbeidet og Materien". — b) sjer í lagi, um efni allra líkamlegra hluta: Materiens Endelighed. — 2) það að prentuð bók er hvorki brotin eða bundin: En Bog i M. (eða raa M.). — 3) = Edder b. — B) með ft. -r, efni hugsunar eða máls eða rits, (sb. umhugsunarefni, umtalsefni): Skrive over en vis M. rita um e-t efni. — Denne M. (það, þann hlut, það mál, eða þvíuml.) vil jeg ikke berøre.

*materiel, ft. -le, e., líkamlegur = (sem er) af líkamlegu efni, sem lýtur að efninu; sem á ríður; o. s. frv.

Mathed, án ft., sk., deyfð, slen, magnleysi, máttleysi, vanmegin (Fms.).

*Mathematik, án ft., sk., stærðafræði, reikningur, reikningslist.

*Mathematiker, ft. -e, kk., góður (eða þvíuml.) reikningsmaður.

*mathematiſk, ft. -e, e., sem lýtur að stærðafræði.

matlyſende, [sb. lyſe], daufur (= sem logar dauft, eða þvíuml.).

*Matras (líka Madras), ft. -ſer, sk., hvers konar dýna sem líkt er til búin og meldýnur á Íslandi (gagnstætt: Fjæderdyne, Duundyne; sb. hæra).

*Matrem, nafn, (eins konar jurt sem ræktuð er í aldingörðum) *matricaria parthenium*.

*Matrice, sk., a) = Skruemoder. — b) mót til að steypa það letur sem prentað er með.

*Matricul sjá Matrikel.

*matriculere, ás. 1, skrá jarða-nöfn og dýrleika þeirra.

*Matrikel (líka Matricul), ft. Matrikler, sk., skrá; sjer í lagi = Jordeſkyldsbog.

*Matrikelſkat = Jordſkyld b.

*Matrikelvæſen allt sem að jarðaskrám lýtur.

*Matrone, ft. -r, kvk., hefðarkona, höfðingskona.

*Matros, ft. Matroſer, kk., háseti á hafskipi (Grágás I, 90), skipari, skipverji: Tjene (fare) for M. Fare ſom M.

*Matrosarbeide hásetaverk (á hafskipi).

*Matrosdragt hásetabúningur, skiparabúningur.

*Matrosdreng farpiltur.

*Matrosindfald farmannafyndni.

*Matroshyre hásetakaup.

*Matrostjeneſte það að vera háseti: Tage M. ráðast til háseta. Gjøre M. vera háseti.

*Matrosvittighed farmannafyndni.

matſtraalende, [sb. ſtraale], skindaufur.

Matte sjá Maatte.

matte, ás. 1, lýja, mæða.

Maurer, ft. -e, kk., = Mor (kk.) a.

*Mauſoleum, kl., veglegt grafarmark.

Mave, ft. -r, sk., [magi], magi, kviður (sb. minta styrkir kvið, 655 XXX), vömb: En god (ſtærk, ſvag, ſlet, ureen) M. Han har Ondt i Maven honum er illt í maganum. — Maga í fugli köllum vjer fóhorn (fóarn, Fóstbr.). — b) kviður: Bære et Bælte om Maven hafa belti um sig miðjan. — Have en tyk M. hafa keis; vera vambmikill. Begynde at faae M. fara að safna ístru.

Mavebetændelſe magabólga.

Mavebørſte (fyrrum), eins konar verkfæri til magahreinsunar.

Mavedraaber, ft., magadropar.

Maveegn kviðurinn að utanverðu.

Mavefylde = Bugfylde.

Mavekage eins konar smá-kaka til kviðstyrkingar.

Maveknеb = Bugvrid.

Mavekrampe sinadráttur í maganum.

Mavemaal magamál.

Mavemund = Mavemunding.

Mavemunding magamunni (B. H., P. Þ.).

Maveolie olía sem núið er inn í kviðinn honum til magastyrkingar.

Mavepibe vjelindi, vælindi.

Mavepine iðraverkur (Al., Stjórn; sb. Bugvrid).

Maveplaſter plástur sem lagður er á kviðinn til magastyrkingar.

Maveport sá staður þar sem þarmarnir taka við af maganum (*pylorus*).

Mavepoſe urtapoki sem lagður er á kvið til magastyrkingar.

Mavepulver dupt sem er gott fyrir magann.

Mavepølſe eins konar ítroðningur (í svínsvömb).

Maveſaft meltingarvökvi(nn í maganum *succus gastricus*).

Maveſliim slepja er safnast í magann.

Maveſmerte = Mavepine.

maveſtyrkende, [sb. ſtyrke], sem styrkir kvið (655 XXX): Et m. Middel.

Maveſtyrkning e-ð sem styrkir magann.

maveſyg magaveikur.

Maveſygdom magaveiki.

Maveſyge = Maveſygdom.

Mavetrykning kipringur í maganum, og lítilleiki fyrir hjartanu eða hjartverkur, sem þar af leiðir.

Maveviin vín er styrkir kvið.

Mavevædſke = Maveſaft.

*Maxime, ft. -r, sk., grundvallarregla (sem ætíð er höfð í huga eða ætti að vera höfð í huga).

*Maximum, kl., það sem er mest (hæst), mesta verð, eða þvíuml.

*Mechanicus sjá Mechaniker.

*Mechanik (líka ritað Mekanik), án ft., sk., hræringafræði (þegar talað er um þá hluti sem eru fastir í sjer).

*Mechaniker, ft. -e, (líka Mechanicus, ft. Mechanici), kk., sá sem kann að beita því er kennt er í hræringafræði (þjettra hluta), (einkanl.) sá sem býr til verkfæri til reiknings eða náttúrurauna; sá sem býr til smiðvjelar; o. s. frv.

*mechaniſk, 1) ft. -e, e., a) sem hræringafræði til heyrir, sem er um hræringafræði: Et m. Skrift. — b) fólginn í (sem kemur til af) líkamlegri hræringu: Et Legemes mechaniſke Tryk. — c) kominn undir krapti sem kemur utan að e-m hlut: En m. (þ. e. ekki chemiſk) Deling af et Legeme. — d) meir kominn undir hagleik enn djúpri hugsjón: De mechaniſke og ſkjønne Konſter. — e) = maſkinmæſſig a. — f) = aandløs b. — 2) sem ao.: Gjøre noget ganſke m. öldungis ósjálfrátt, (af tómum vana). Fremſige en Tale m. þylja upp ræðu (án fjörs og rjettrar áherzlu).

*Mechaniſme, ft. -r, sk., allur tilbúningurinn í e-i smiðvjel.

Med (líka ritað Meed), ft. eins, kl., a) (sjaldh.), mið: Tage M. paa noget henda mið á e-u (Sturl.). — b) = Maal 2, b, Formaal, Sigte (kl.) a.

med, [með], I) fs., A) þar sem með stjórnar nú þiggj., eða mundi stjórna honum, ef það væri haft, 1) þar sem sá hlutur, er jarteiknaður er með því orði, sem fs. stýrir, er á vora tungu ríkari í greininni, enn það sem er í sambandi við hann: Tage noget m. ſig. Reiſe m. een fara (ferðast) með e-m, verða e-m samferða. — Glæde ſig m. een samfagna e-m. Bedrøve ſig m. een samhryggjast e-m. Lide m. een sampínast e-m. — Vinden er m. os við höfum byr. Være m. een vera með e-m (sb. Nj. 93). Holde m. een draga taum e-s. — Det ſkete vel m. Faderens Vidende (var á vitorði hans), men imod hans Villie. M. min Villie (ef jeg má ráða) faaer han hende aldrig. — Gjerdet gaaer lige m. Veien. Langs m. Aaen með endilangri ánni. — Staae op m. Solen fara á fætur um sólaruppkomu. Vandet falder m. Ebben. — Blive klog m. Alderen (þegar maður eldist). M. Tiden þegar fram líða stundir. M. det nye Aar (um nýárið) begynder her en anden Indretning. — 2) þar sem sá hlutur, er jarteiknaður er með því orði, sem fs. stýrir, er á vora tungu minni í greininni, enn það sem er í sambandi við hann, a) þar sem með er nú jafnaðarlega haft: Han blev henrettet m. Sværd. Jeg har ſeet det m. mine egne Øine sjálfur horft á það. Beſlaae noget m. Jern slá e-ð (með) járni (sb. Fms. V, 339). Fylde et Kar m. Vand fylla ker með (eða af) vatni. More ſig m. noget (sb. skemmtast með skröksögur, Hist. I, 584). Prale m. noget hrósa e-u (sb. norðanvindr ... hrósar þá þeim auð, er hann hefir gnógastan til, Skuggsjá). Bjerget er bevoxet m. Skov skógi vaxið. Forſyne een m. noget byrgja e-n að e-u. Være begavet m. Forſtand vera vel viti borinn. Spiſe m. Maade (sb. drekki þó at hófi mjöð, Hávam.). M. Forſæt eða m. Villie af ásettu ráði eða viljandi. M. det Gode með góðu. Have Opſyn (Tilſyn) m. noget vera settur til umsjónar um e-ð. — Være m. Barn vera með barni. Koen er m. Kalv er kálffull. Hunden er m. Hvalpe tíkin er hvolpafull. — M. Forlov með leyfi (sb. Skuggsjá 50). — M. mindre nema e-ð sje. — M. alle með öllu, algjörlega. — M. eet allt í einu. — b) þar sem ekki er vant að hafa með: Reiſe m. (á með þiggj.) ſin egen Vogn. Fede Gæs m. (á með þiggj.) Havre. Dræbe een med Gift á eitri. — Slaae op m. Haanden bregða upp hendinni. Helde m. Hovedet; sb. helde A, a. — 3) þar sem ekki er hægt úr að skera, á hvoru meira beri: Tale m. een tala við e-n (þó stendur í Stjórn bæði tala með e-m og tala með e-n). Trættes m. een rífast (jagast) við e-n. — Brydes m. een glíma við e-n. — Holde det m. een jafnast við e-n, jafnvægja e-m, (sb. hafa við e-m). — Denne holder ikke ud m. den anden i at løbe endist ekki við hinn. — B) þar sem með stjórnar nú þol., eða mundi stjórna honum, ef það væri haft: Sende een bort m. noget. — Gaae m. lange Buxer vera á langbuxum. Manden m. den blaae Kappe blákápumaðurinn. Pigen m. det lyſe Haar ljóshærða stúlkan. — Være tilfreds m. noget vera ánægður með e-ð. Være i Færd m. et Arbeide (vera með e-t verk). Skynde ſig m. noget (flýta sjer með e-ð). Være færdig m. noget (búinn með e-ð). Handle m. noget (hafa e-ð til sölu). Bære ſig galt ad m. noget (fara vitlaust að e-u). Være forſigtig m. noget fara varlega með e-ð. Hvad vil han m. Bogen (hvað ætlar hann að gera með bókina)? — M. det førſte (ſnareſte) sem fyrst. — b) þar sem nú er haft með, en fornmenn höfðu um: Det forholder ſig anderledes m. den Sag það stenzt öðruvísi af um það mál. Det er ude m. ham (hann er farinn, hann er frá). — II) sem ao.: Han var m. i Følget. Jeg reiſer ikke m. jeg verð ekki samferða. Faae noget m. i Kjøbet í kaupbætir. Der gaaer meget m. (verður uppgangssamt) i ſaa ſtor en Huusholdning. Lykken gaaer ham m. hann er lánsamur. Det er mig ikke m. ekki er mjer um það.

Medaarſag orsök sem er annari samfara.

***Medaille**, ft. -r, sk., minnis-peningur (P. Þ.).

***Medailleur**, ft. -er, kk., sá sem býr til minnispeninga eða annað þess kyns.

***Medaillon**, sk., stór minnis-peningur.

Medarbeider samvinnari (sb. Sn. E.): Være M. ved et Værk.

Medarving samerfingi (sb. Fms. I, 281).

medbaaren, [sb. bære], (fornl.) = medfødt.

Medbeiler sá sem biður sömu konu og annar. — b) sá sem hleypur í kapp við annan um hvað sem er: Han havde mange Medbeilere til dette Embede.

Medbeileri, kl., það að hlaupa í kapp við aðra.

Medbeilerſke, ft. -r, kvk., (sjaldh.), kvennmaður sem hleypur í kapp við e-n um e-ð, (sb. elja).

Medbeſiddelſe það að hafa e-ð með öðrum (samhöfn).

Medbeſtyrer samstjórnarmaður (e-s).

Medboler samfriðill, sambór.

Medborgen samvörzlumaður (annars).

Medborger samþegn, samborgarmaður (mennirnir eru í Stjórn kallaðir samborgarmenn englanna), borgarmaður (619); á mörgum stöðum má vel hafa landi, samlandi: En af vore Medborgere.

Medborgerinde, ft. -r, kvk., (sjaldh.), sama um kvennmann og Medborger um karlmann.

medborgerlig, ft. -e, e., sem að því lýtur að menn eru samþegnar.

Medborgerſkab, án ft., kl., það að vera samþegn e-s, það að menn eru samþegnar.

medbringe hafa e-ð með sjer, koma með: Han har medbragt mange Sjeldenheder fra America. Han medbragte en mærkelig Nyhed.

Medbroder samfjelagi (Fms. II, 122), bróðir (óeiginl.).

medbydende, [sb. byde], sem býður í e-ð undir eins og annar.

Medbygger, ft. -e, kk., sambyggðarmaður (sb. sambýlismaður).

Medbør byr, leiði: Have (ſeile for) M.

***Medchriſten**, sem nafn, samkristinn maður.

meddeelagtig = deelagtig.

meddele, ás., miðla e-m e-u (fornt: e-ð; úthluta, útbýta): „Glemmer ikke at gjøre vel og at m.“ M. Nogen (segja e-m) en vigtig Efterretning. M. een ſine Tanker (Følelſer. Sb. segja ... e-m allan hug, Hávam.).

meddelelig, ft. -e, e., sem maður getur látið af hendi eða í ljósi við e-n.

Meddelelſe, ft -r, sk., það að meddele (miðlun; vísbending, sögusögn, o. s. frv.).

Meddeling, sk., = Meddelelſe.

Meddelingsiver ákafi í að fræða aðra á e-u.

Meddelingsſprog það mál sem menn hafa til að láta í ljósi hugsanir sínar, tíðkanlegt mál.

***Meddiſcipel** skólabróðir.

Meddommer samdómandi.

Meddomsmand samdómsmaður (meðdómsmaður).

Meddølgsmand = Hæler.

Mede, ft. -r, sk., [sb. meið-r], a) meiður. — b) = Læsmede.

mede, s. 1, [miða], 1) h. s., miða: M. til et Maal. — 2) um það þegar verið er að keipa, a) h. s., keipa: Sidde i en Baad og m. Han er ude at m. hann er róinn til fiskjar. — M. med Guldkrog beita mútum, bera fje á e-n, eða þvíuml. — b) sem ás., draga fisk úr sjó: Man meder og den Fiſk, ſom nødig vil (orðskv.).

Mededsmand sá sem vinnur eið með e-m (að hans eiður sje rjettur).

Medeie = Sameie.

Medeiendom = Medeie.

Medeier sá sem á e-ð saman við annan, (sameigi, Jóh.).

Medekrog öngull.

Medelſker sameiskari.

medens (líka mens með úrfellingu) sjá imedens.

Medeſnor handfæri.

Medeſtang fiskistöng (Gísl.; veiðistöng, P. Þ., Jóh.).

Medetøi dorg (sb. þeir rèru tveir á báti með dorgar sínar at smáfiski).

Medfange sambandingi.

medfare, ás., er varla haft, nema í ho. l. t.: Han blev ilde medfaren það var farið illa með hann, hann var illa leikinn.

Medfart, án ft., = Behandling.

Medforbunden, [sb. forbinde], sem nafn, = Bundsforvandt.

Medforlover = Medborgen.

Medfrier = Medbeiler a.

Medfærd = Behandling.

medfødt, [sb. føde], sem maður er fæddur með, innborinn (Stjórn): En m. Lyde. Medfødte Drifter.

Medfølelſe það að samfagna eða samhryggjast öðrum, (sb. sampíning).

medfølende, [sb. føle], sem samfagnar eða samhryggist öðrum, (glaður með glöðum, hryggur með hryggum).

Medfølge, (kl.), = Følge (kl.) b.

medfølge, h. s., (sjaldh. nema í þál. t. og í hluttekningarorðunum), vera með e-u: Der medfulgte et Brev. Bøgerne findes i medfølgende Kaſſe.

Medfølger, ft. -e, kk., meðfylgjari (Sturl. IV, 120), fylgjari, förunautur, (sb. Følgeſvend).

Medfør, án ft., kl., eðli, ásigkomulag: Sagens M. málavextir. I M. af denne Omſtændighed af því að þannig stendur á, eða þvíuml. I M. af hans Løfte eptir loforði hans.

medføre leiða (e-ð) af sjer: Den ſtærke Hede medfører adſkillige Sygdomme miklum hita fylgja ýmislegir sjúkdómar. Det er noget, ſom Alderen medfører það fylgir ellinni.

medgaae ganga upp, ganga í súginn, eyðast: Det er alt medgaaet paa Reiſen.

Medgang, án ft., meðlæti: Baade i M. og Modgang bæði í blíðu og stríðu.

Medgift mundur = heimanmundur = heimanferð = heimanfylgja.

medgive fá e-m e-ð (til að hafa það með sjer): Det ham medgivne Brev. — b) ho. l. t., medgiven, sem e., = medfødt.

Medgjeſt samgestur.

medhandle, ás., = behandle b.

Medhandling, sk., ill meðferð.

Medhave, sk., það sem maður hefur meðferðis; farangur. — b) heimanfylgja.

Medherſker samveldismaður.

Medhjelp aðstoð annara, liðveizla, styrkur.

Medhjelper aðstoðarmaður, (sb. undirtylla).

Medhold, án ft., a) samsinning, góður rómur: Hans Meninger fandt M. hos Mange margir voru honum samdóma. — Give een M. i Alt hvad han gjør veita e-m eptirmæli í öllu sem hann gerir (sb. Nj. 26). — b) fylgi. — c) = Bekræftelſe a: Dette finder ikke M. i (kemur ekki saman við) Hiſtorien. I M. af Loven að lögum.

Medholder, ft. -e, kk., sá sem dregur taum e-s, (sb. liðveizlumaður, sambandsmaður).

Medhuſtru hjákona.

Medhæler samhilmari.

***Mediat-** (sem fremri liður í samsettu orði), sem er undir öðru, t. a. m. Mediatſtad borg sem ekki er dómur í til að dæma um mál borgarmanna.

***Mediateur**, ft. -er, kk., meðalgöngumaður.

***Mediation**, ft. -er, sk., meðalganga. — b) miðlun mála (í heimspekilegri merk.).

***Medicament**, ft. -er, kl., = Lægemiddel.

***Medicin**, án ft., sk., a) = Lægekonſt, Lægevidenſkab: Studere M.

Doctor i Medicinen. — b) = **Lægemiddel**: Tage (bruge) M.

***Medicinal-**, (sem fremri liður í samsettum orðum), sem lýtur að **Medicin**, t. a. m. **Medicinaltaxt** verðlag á læknisdómum.

***Mediciner**, ft. -e, kk., sá sem stundar læknisfræði, læknisefni, (læknir).

***medicinere** (har), h. s. 1, vera að taka læknisdóma (sb. taka líkamsfæzlu, 656 A II).

***Medicinglas** glas sem læknisdómar erů í.

***Medicinkiſte** kista sem læknisdómar eru í.

***Medicinkrukke** krukka sem læknisdómar eru í.

***medicinſk**, ft. -e, e., sem lýtur að læknisfræði: M. Candidat fullnumi í læknisfræði.

***mediere**, ás. 1, miðla málum.

Mediſter, sk., = **Mediſterpølſe**.

Mediſterpølſe bjúga sem saxað svínakjöt er í og þar saman við flesk eða feiti.

***Meditation**, sk., það að **meditere** (íhugun, hugleiðing).

***meditere**, h. s. 1, íhuga, hugleiða.

***Medium**, (ft. **Medier**), kl., miðja, miðbik; = **Middelvei**; = **Hjelpemiddel**; o. s. frv.

Medkriger orustufjelagi, samriddari (623).

Medlem fjelagsmaður (í e-u sambandi).

Medlevende, [sb. **leve**], sem nafn, sá sem er e-m samtíða eða samtíða við e-n: Hans M. agtede ham.

Medlidelſe (sjaldh.), sampíning.

medlidende, [sb. **lide**], brjóstgóður: M. Menneſkers Deeltagelſe. Et m. Hjerte brjóstgæði.

Medlidenhed, án ft., sk., sampíning: Have M. med een kenna í brjósti um e-n, miskuna e-m (677 bls. 24).

Medlyd samhljóðandi (Sn. E.).

medlydende, [sb. **lyde**], samhljóðandi: Et m. Bogſtav samhljóðandi.

Medlærer samkennandi.

Medlærling samlærisveinn.

Medmenneſke náungi (í guðrækil. skilningi): Elſke ſine Medmenneſker.

Medopſyn umsjón (gæzla) er e-r hefur á hendi ásamt öðrum.

Medreder sá sem gerir út skip með öðrum.

***Medregent** = **Medherſker**.

Medregjering samveldi, samstjórn.

medregne, ás., telja (e-ð) með.

medreiſende, [sb. **reiſe**], sem verður e-m samferða: En m. Landsmand. — b) **Medreiſende**, sem nafn, samferðarmaður, förunautur: Han var uhøflig mod ſine Medreiſende.

Medſanger sá sem syngur með öðrum.

medſende senda (e-ð) með: Den medſendte Pakke.

Medſkabning, með ft., samskepna: „Dyrene ere vore Medſkabninger" dýrin eru skepnur sem vjer.

medſkabt, [sb. **ſkabe**], = **medfødt**.

medſkyldig valdur að e-u illu ásamt öðrum: Han er m. i denne Forbrydelſe. — b) **Medſkyldig**, sem nafn: Angive ſine Medſkyldige.

Medſkyldner = **Selvſkyldner**.

Medſpiller sá sem spilar við annan eða aðra: Han gav ſin M. betydelige Fordele.

Medſtemme atkvæði með e-u.

Medſtrider, ft. -e, kk., liðveizlumaður.

Medſvoren, [sb. **ſværge**], sem nafn, sá sem hefur svarið ásamt öðrum.

medſøgende, [sb. **ſøge**], sem hleypur í kapp við e-n um e-ð.

Medſøger = **Medbeiler** b, **Concurrent**.

Medſøgning = **Concurrence**.

Medſøſter sama um kvennmann og **Medbroder** um karlmann.

medtage, ás., a) taka (e-ð) með sjer: Skipperen medtager (tekur) baade Gods og Reiſende. — b) = **udkræve**: Det vil endnu m. ſtore Bekoſtninger. — c) (taka upp á), veikja, veikla, draga úr (e-m eða e-u), eða þvíuml.: Han er bleven meget medtagen i denne Sygdom. Landet blev ſaa medtaget i denne Krig, at o. s. frv.

Medtjener samþjónn.

Medtjeneſte samþjónusta.

Medunderſaat samþegn.

Medvand meðstreymi.

medvandrende, [sb. **vandre**], sem verður samferða.

Medvandrer förunautur.

Medvandring samferð (sb. B. H.).

medvidende, [sb. **vide**], samvitandi, sem er í vitorði: M. om noget samvitandi e-s (Fóstbr. 64).

Medvidende vitorð, vitund: Uden mit M. án minnar vitundar.

Medvidenhed, án ft., sk., vitund, vitorð.

Medvider, ft. -e, kk., samvitandi (sb. Fms. VIII, 280): Han havde ingen Medvidere i ſit Anſlag.

Medvidne samvottur.

Medvind = **Medbør**.

medvirke, h. s., styrkja til e-s; valda (ásamt öðru) að e-ð verði.

Medvirken, án ft., sk., það að **medvirke**.

Medvirkning, sk., það að **medvirke** (sb. aðstoð, aðveizla, liðveizla, liðsinni).

Medynk sampíning: Have M. med een kenna í brjósti um e-n. Føle M. ved andres Nød komast við af bágindum annara, (sb. raungóður).

medynksfuld mjög armvitugur.

medynksløs harðbrjósta(ður).

medynkſom, ft. -me, e., brjóstgóður, armvitugur.

Medynksſmiil bros er sýnir að maður kenni í brjósti um annan.

Meed sjá **Med**.

Meel, án ft., kl., [sb. mèl (mjel) f. mjöl], mjöl.

meelagtig, ft. -e, e., svipaður mjöli.

meelartet, [sb. **arte**], = **meelagtig**.

Meelbing stór mjölkassi.

Meelbolle til búinn mjölkökkur.

***Meelbudding** Budding sem mestmegnis er úr mjöli.

Meelbær muðlingur eða mulningur.

Meelbøtte mjölkolla.

Meeldrøier, sk., eins konar ofvöxtur í rúgi.

Meeldug eins konar dupt er sezt á jurtir og verður þeim til vanþrifa.

Meelbyſt = **Meelſtøv**.

Meelgrød mjölgrautur.

Meelhandel mjölverzlun.

Meelhandler, ft. -e, kk., = **Meelmand**.

Meelkage pönnukaka sem að mestu leyti er búin til úr mjöli.

Meelkalk brennt veggjalím (kalk) sem fyllt hefur verið vatni.

Meelkiſte mjölkista.

Meelkjelder mjölkjallari.

Meelkliſter hveitilím.

Meelklump mjölkökkur. — b) = **Meelbolle**.

Meelkrud púðursalli.

Meelmad mjölmatur.

Meelmaling kornmölun.

Meelmand mjölsölumaður.

Meelmide mjölmaðkur (í skemmdu mjöli).

Meelmølle mjölmylna.

Meelmøller sá sem hefur mjölmylnu.

Meelorm = **Meelmide**.

Meelpap mjölmjólk.

Meelpoſe lítill mjölpoki. — b) = **Sigtepoſe**.

Meelrende mjölpípa (sem mjöl í mylnu rennur um í sekk eða sáld).

meelrig mjölmikill: En m. Kornart.

Meelrighed, án ft., sk., það að vera **meelrig**.

Meelrør = **Meelrende**.

Meelſand = **Støvſand**.

Meelſigte mjölsáld.

Meelſigtning mjöl-sælding.

Meelſkud mjölpípuop (í mylnu).

Meelſold (kl.) mjölsáld.

Meelſpiſe = **Meelmad**.

Meelſtøv mjölsalli, (salladumba, Jóh.).

Meelſuppe mjölsaup a) úr mjöli og vatni. — b) úr mjöli og mjólk = **Meelvælling**.

Meelſæk mjölsekkur (sb. Nj.), mjölkýll (sb. Nj.),

Meeltragt mjöltrekt (í mylnu).

Meeltønde mjöltunna.

meelvinget (um skorkvikindi), sem hefur nokkurs konar dupt á vængjunum: Meelvingede Inſecter *lepidoptera*.

Meelvælling mjölmjólk.

Meen, án ft., sk., [mein], lýti, galli. — b) yfirsjón; meingjörð. — c) mein, meinleiki: Lide M. ved noget. — d) meinbugir, tálmi, fyrirstaða.

Meeneed, [meineið-r, 619], meinsæri, meineiður, ljúgeiður (656 A II).

Meeneder, ft. -e, kk., meinsvari, meinsærismaður, meinsæramaður, meineiðamaður (Hist. I, 522).

meenederſk, ft. -e, e., a) er sver rangan eið, sem er meinsærismaður. — b) sem lýtur að meinsæri.

meenfør, [sb. meinfœr-r, Hkr.], = **vanfør**.

Meenføre, [sb. vèr eigum langt hingat at sækja .... ok svá meinfært, Hkr.], = **Uføre**.

meenlig (fornt) = **almindelig**, **menig**.

meenlydt, [sb. **lyde** af lýta], (sjaldh.), meiddur (á líkamanum).

Meenlykke, [af **Lykke** hamingja], = **Vanlykke**.

Meenlykke, [af **Lykke** = **Løkke**], mein í skrá.

meenløs meinalaus (í fornri merk.); saklaus.

meenſlaae, ás., berja e-n til óbóta.

meenſværge, h. s., sverja rangan eið; er tíðkanlegast í ho. l. t. **meenſvoren** sem er meinsvari.

meer sjá **mere**.

meerbemeldt optgreindur.

Meerſkum, kl., leirtegund sem einkanl. er höfð í tóbakspípuhöfuð.

***Megaloſaurus**, sk., eins konar forndýr sem finnst í jörðu og orðið hefur allt að 70 feta á lengd.

***Megatherium**, ft. **Megatherier**, kl., forndýrið mikla.

megen [mikin-n], hvorugk. **meget** [mikit], án ft.; miðstig **mere** [meiri, meira] og **meer** [meir-r], efsta stig **meſt** [mest-], e., mikill: Han har anvendt m. Flid derpaa hann hefur vandað sig á því. Der bliver meget Hø (heyjast vel) i Aar. Godſet var meget, og Folkene, til at bære det, faa. Naar jeg faaer mere Tid þegar um hægist fyrir mjer. Han opholder ſig den meſte Tid (lengstum) paa Landet. Den meſte Deel. — b) det er mig (o. s. frv.) lige meget mjer (o. s. frv.) stendur á sama. — c) det var meget segðu ekki lengur! — 2) **megen** og **meget** er stundum = mikli og mikla;

Den m. Mad (allur sá matur), vi fik. Alt det meget Hø (allt það hey), vi havde i Fjor. — B) hvorugk. sem nafn eða ao., 1) meget, a) án nafns (þ. e. sem nokkurs konar nafn): Der blev meget tilovers. — b) sem ao., α) með sögn: Han bad meget om Tilgivelſe (bað mikillega fyrirgefningar). Det glæder mig meget það er vel farið, því fer betur, hamingjunni sje lof. — Saa (eða i hvor) meget han end ſtræber (þó hann vinni baki brotnu), kan han dog ikke erhverve det nødvendige. — β) með einkunn, mjög, stórum, stórlega: En meget lærd Mand. Han blev meget glad derover. — γ) með atviksorði: Jeg vil ikke betroe ham min Heſt; meget mindre min Søn ekki trúa honum fyrir hestinum mínum, því síður (eða hvað þá) fyrir syni mínum. Han burde ikke opgive Forſøget; men meget mere gjentage det med nye Midler hann ætti ekki að hætta við svo búið, utan heldur reyna til aptur o. s. frv. — 2) mere, a) án nafns (þ. e. sem nokkurs konar nafn), meira: Han forlanger mere af dette Tøi. „Er ikke Livet mere end Maden" (er ekki meira varið í lífið enn í fæðsluna)? Han vil være mere (meiri, meiri maður) end hans Jævnlige. — b) sem ao., α) meir: Jeg elſker hende mere end tilforn. — β) við þær einkunnir, sem vantar miðstig: Fremmed, mere fremmed, meſt fremmed. — γ) þar sem tvær einkunnir eru bornar saman hvor við aðra: Han er mere vittig, end dybſindig fremur fyndinn, enn djúphygginn; hann er fyndnari, enn hann er djúpsær til. — δ) det var mere (fremur) Lykken, end Forſtanden, der hjalp ham. — ε) framar = optar: Kom ikke mere for mine Dine. Jeg kommer der ikke mere jeg er hættur að koma þangað. — ζ) lengur: Det regner ikke mere það er hætt að rigna, það er stytt upp. Jeg kan ikke ſee mere get ekki lengur sjeð, er hættur að geta sjeð. — η) mere og mere, t. a. m. hun bliver mig mere og mere kjær mjer er allt af að verða betur við hana. — ϑ) ſaa meget mere og hvor meget mere því heldur. — 3) meer, a) sem nokkurs konar nafn, meira: Jo meer een har, jo mere vil han have mikið vill meira. — b) sem ao., meir, o. s. frv.: Meer end gjerne guðvelkomið, eða þvíuml. — 4) meſt, a) sem nokkurs konar nafn: Af Alle har han givet meſt. — Han fik det meſte hann fjekk það mestallt. Det meſte af noget e-ð mestallt, allur hávaðinn af e-u. For det meſte að mestu leyti; optast, optast nær. — b) sem ao., α) han holdt meſt af (honum þótt vænst um) den ældſte Søn. Han opholder ſig meſt (lengstum) paa Landet. — β) við þær einkunnir, sem vantar efsta stig: Fremmed, mere fremmed, meſt fremmed.

megne, ás. 1, [megna], (í bændatali), megna.

meie, ás. 1, [sb. meiða?], skera korn, (sb. slá upp, N. g. L. I, 256): M. Rug (Byg). Vi har begyndt at m. i Dag.

Meiedag kornskurðardagur.

Meiedrag kornorf.

Meiejern = Meielee: Vi have fire M. (fjóra kornskurðarmenn) i Marken.

Meiekrog kornvarp (sá tilbúningur — á kornorfi — sem ýtir korninu til hliðar um leið og það er skorið).

Meielee kornljár.

Meier, ft. -e, kk., kornskurðarmaður (677).

Meiered (líka Meierede), kl., [sb. Rede kl.], kornorfið með ljánum og öllu saman.

Meierede sjá Meiered.

Meieri, ft. -er, kl., (á stórgarði), búr (þar sem strokkað er og búnir til ostar o. s. frv.).

Meierigaard garður (bær) þar sem er þess háttar stórbúr er Danir kalla Meieri.

Meierſke, ft. -r, kvk., búrstýra (sb. Meieri).

Meietid kornskurðartíð.

Meining, sk., það að meie (kornskurður, kornslátta).

*Meiran sjá Merian.

Meiſe, ft. -r, sk., (eins konar söngfugl, meisingur?) *parus*.

Meiſel, ft. Meiſler, sk., meitill, klappa.

Meiſelbor eins konar grjótnafar.

meiſelgravet, [sb. grave], meitlaður — klappaður — í e-ð.

*Mekanik sjá Mechanik.

*Melancholie, sk., þunglyndi, geðveiki.

*melancholſk, ft. -e, e, þunglyndur, geðveikur: En m. Perſon. Det melancholſke Temperament.

*Melange, sk., blendingur (sambland) af ýmsu (einkum af ýmiss konar tóbaki).

Meld (eða Melde), sk., garðasól *atriplex hortensis*.

Meld (eða Mjeld), ft. eins, sk., a) hnotviðarfræ. — b) frjókorn á bækitrje.

Melde sjá Meld.

melde (líka ritað mælde), ás. 2, a) gera vart við: M. ſin Ankomſt (Bortreiſe). Reiſende ſkulle meldes ved Porten (það á að segja þar til þeirra, gera þar vart við þá). Lade ſig m. gera boð fyrir e-n sem maður vill tala við (eða þvíuml.). — Hunden melder ſig ved Gjøen. — b) m. ſig gefa sig fram, (sb. bera sig eptir e-u), eða þviuml.: Der har ingen Creditorer meldt ſig i Boet. Der har meldt ſig mange til denne Tjeneſte. — c) segja e-m frá e-u: Han meldte det for Kongen. Jeg maatte m. ham hendes Død. — d) geta um e-ð: Derom melder Hiſtorien intet (sb. það fara öngvar sögur af því).

Meldekaal = Meld (Melde).

Melden, án ft., sk., það að melde.

Meldning, ft. -er, sk., a) = Melden. — b) það sem frá er skýrt, skýrsla.

mele, ás. 1, gera (e-ð) mjölugt, hnoða mjöl saman við: M. ſin Kage mata krókinn. — 2) meles verða að (mjöli, þ. e.) dupti.

*melere, ás. 1, blanda. — Ho. l. t. meleret, sem e., mislitur.

melet, ft. melede, e., a) sem er eins og mjöl sje í því, sem molnar: Melede Kartofler (Æbler). — b) mjölugur.

*Melis, sk., hvítasikur.

Melk (líka ritað Mælk), án ft., sk., [sb. mjólk], mjólk: Nymalket M. spenavolg nýmjólk. Sød M. nýmjólk. Afſkummet M. undanrenning. Melken ſætter Fløde það sezt rjómi á mjólkina. Melken løber ſammen mjólkin hleypur. Melk n oſtes mjólkina ystir. — Sætte M. op láta mjólk súrna svo hún verði að hlaupi, og borða Danir það hlaup (þau þjel) og kalla opſat (líka tyk) M. mjólkurhlaup. — Oplagt M. síað skyr. — b) í orðinu Mandelmelk. — c) svil.

melkagtig, ft. -e, e., svipaður mjólk.

Melkblande (í Norv.), blanda sem drukkin er við þorsta.

melkdrukken, [sb. drikke], alinn á mjólk.

Melkebøtte rjómastampur (sama að sínu leyti og rjómatrog).

*Melkecuur mjólkurlækning.

Melkedeie, ft. -r, kvk., [Deie = deigja, í Ægisdrekku], (fyrrum), = Meierſke.

Melkefad mjólkurfat (fat undir mjólk).

Melkefarve mjólkurlitur,

melkefarvet, ft. -farvede, e., sem mjólkurlitur er á.

Melkefeber stálmakalda (barnsængurkvenna, P. Þ.).

Melkefiſk hvatur fiskur (sem svil eru í).

Melkeflor, kl., hvít slæða þjett og smágerð.

Melkegang hver af þeim smápípum (í þörmunum) er sígur í sig næringuna úr fæðunni.

Melkegriis grís alinn á mjólk.

Melkegrød grautur sem aptur er soðinn í mjólk.

Melkegyſen hryllingur sem kemur til af Melkefeber.

melkehvid hvítur sem mjólk.

Melkehylde mjólkurhilla (í búri).

Melkekalv kálfur alinn á mjólk; kálfur sem gengur undir kúnni (dilkur, Grágás II, 307).

Melkekammer mjólkurklefi, mjólkurbúr.

Melkekar mjólkurílát.

Melkekjelder mjólkurkjallari a) þar sem mjólk er geymd. — b) þar sem mjólk er til sölu.

Melkeknude mjólkurþrimill (í brjóstum).

Melkekopper, ft., eins konar útbrot (svipuð bólunni).

Melkekudſk sá sem hefur það starf að flytja mjólk á vagni.

melkelydt, e., [við -lydt sb. hlý-r?], = melkevarm.

Melkemad mjólkurmatur, (lýsumatur, P. Þ).

Melkemand mjólkurmaður, mjólkursölumaður.

Melkemund, kk., mjólkurfífl.

Melkepenge, ft., peningar sem maður hefur fengið fyrir mjólk.

Melkepige mjólkurstúlka, mjólkursölustúlka.

Melkepotte mjólkurpottur (til að hafa eða sjóða mjólk í).

Melkepulver mjólk seydd þangað til hún verður að dupti.

melkerig mjólkurmikill.

Melkeſaft næringarvökvinn sem gengur út í blóðið.

Melkeſi (ný)mjólkursía, (sb. síll).

Melkeſkilt einkennisfjöl á mjólkursölukjallara.

Melkeſkorpe eins konar útbrot á andlitum brjóstmylkinga.

Melkeſpand mjólkurfata (fata sem mjólk er borin í).

Melkeſtue mjólkurklefi.

Melkeſuger, ft. -e, sk., = Natravna.

Melkeſukker eins konar salt sem fæst úr mysu.

Melkeſuppe mjólkursaup.

Melketand hver af þeim tönnum sem ungviði hefur áður enn það fellir tennur.

Melkevalle = Valle.

melkevarm nýmjólkurvolgur.

Melkevarme nýmjólkurvelgja.

Melkevei mjólkhringur (1812), vetrarbraut.

Melkevogn vagn sem mjólk er flutt á.

Melkevædſke hvítleitur vökvi úr jurtum eða aldini (hafður við þorsta saman við vatn o s. frv.).

Melkevælling = Vælling.

melkfedet, [sb. fede], alinn á mjólk.

melknes, þs. 1, (sjaldh.), a) verða að mjólk. — b) (um kú), fara að mjólka.

mellem sjá imellem. — B) af mellem er dregið hið efsta stig mellemſt, a) ft. -e, e., (sem er) í miðið: Han var den mellemſte i Rækken í miðri röðinni. Hans mellemſte Datter dóttirin í miðið. — b) sem ao., í miðið: Sidde m. ved et Bord.

Mellemaar miðlungsár (hvorki sem bezt eða sem verst).

Mellemaarſag orsök sem er á milli frum-orsakar og afleiðingar.

*Mellemact sjónarleiks-partur sem hleypt er inn í milli tveggja annara parta.

Mellemarbeide frátafir; hjáverk.

Mellemart blendingur tveggja tegunda.

mellemblande blanda (e-u) innan um (eða) saman við annað.

Mellembruſk brjósk á milli e-s: Mellembruſken i Næſen miðsnesið.

Mellembryn bilið á milli augnabrúnanna.

Mellembud, a) orðsending, (sb. Bud 1, c). — b) sá sem ber boð á milli, (sb. Bud 2, a).

mellembygge, ás., reisa mannvirki í milli tveggja annara, tíðkanlegast í ho. l. t.: En mellembygget Muur.

Mellembygning, ft. -er, sk., a) það að mellembygge. — b) mannvirki sem reist er á milli tveggja annara.

Mellemdige garður milli tveggja annara.

Mellemdræt, a) = Mellemfoder. — b) = Plovſtjert.

Mellemdæk miðþilfar (í skipi sem þrjú þilför eru í).

mellemdæks, ao., milli þilfara: Skibet er ſtuvet m.

Mellemdør líkt og skellihurð.

Mellemfang millibil.

Mellemfarve miðlitur (milli tveggja annara lita).

Mellemfinger löngutöng.

Mellemfleſk svínssíða milli lærs og bógs.

Mellemfletning, ft. -er, sk., a) það að fljetta e-ð á milli annars. — b) fljettingur milli e-s.

Mellemfoder millifóður.

Mellemfriſt millibil (þegar talað er um tíma).

Mellemfure miðfor (akurfor á milli tveggja annara).

Mellemgaard garður (Gaard b) milli tveggja annara.

Mellemgade, a) miðstræti (á milli tveggja annara). — b) = Tværgade.

Mellemgang, a) meðalganga. — b) göng úr einum klefa í annan.

Mellemgift milligjöf a) sem fjenaði er gefin. — b) = meðalauki (Laxd. 146).

Mellemgjerde merkigarður milli akra eða milli eigna manna.

Mellemglas miðgler (í sjónpípu).

mellemgod sem er í meðallagi að gæðum.

Mellemgods meðalvarningur að gæðum.

Mellemgrad (eiginl. stig sem er á milli annara stiga), meðallag.

Mellemgrund það sem er í miðju að sjá á pentskript sem við manni blasir, (miðsýni).

Mellemgrændſeskil (ft., sb. orðaskil).

Mellemgulv þind.

Mellemhaand, án ft., (í spilum), kví (gagnstætt: Forhaand og Baghaand): Sidde (være) i Mellemhaanden.

Mellemhandel verzlun milli tveggja landa eða hjeraða fyrir framkvæmd þeirra manna sem eru í hinu þriðja landi eða hjeraði: „Ligger en Stat beqvem til M. imellem andre Riger.“

Mellemhandler, ft. -e, kk., meðalgöngumaður.

Mellemhandling, a) meðalganga, sáttaumleitun (Fms.), sættaumleitun (Sturl.), sættarumleitun (Fms.), o. s. frv. — b) atriði sem hleypt er inn í sjónarleik eða sagnaljóð, útúrdúr.

Mellemhegn merkigarður.

Mellemhenſigt mið-tilgangur.

Mellemheſt (í óvönduðu tali) f. Mellemmand, Mellemhandler.

Mellemhinde himna á milli e-s tvenns.

Mellemhjul miðhjól (milli tveggja annara).

Mellemhvile hvíld, það að manni verður á milli.

Mellemkjendelſe = Interlocutorium.

Mellemkjød (á manni), það sem er á milli þarfagangs og leyndarlims (*perinaeum*).

Mellemklæde meðalklæði (að gæðum).

mellemkommende, [sb. komme], sem kemur inn á milli e-s.

Mellemkomſt, án ft., sk., meðalganga: Ved hans M. blev Sagen bilagt.

Mellemlag e-ð sem lagt er á milli tveggja annara hluta.

mellemlagt, [sb. lægge], lagður á milli.

Mellemled miðgrein (í ályktun).

Mellemlinie miðlína, miðstryk.

mellemløbe (eiginl.: hlaupa á milli), sjaldan haft, nema í ho., a) eiginl.: En mellemløbende Fure akurfor á milli tveggja annara. — b) óeiginl.: Mellemløbende Forretninger aukastörf sem koma að höndum öðru hverju.

Mellemløber, a) kk., kjaptaskúmur (sem hleypur með þvaður á milli manna). — b) sk., miðhestur (annar hesturinn sem er í miðið þegar sex hestar draga vagn).

Mellemmaaltid miðsmálagetur.

Mellemmad miðsmálagetur (einkum af þurmeti).

Mellemmagt vald sem er í miðið á milli æðra og lægra valds.

Mellemmand = Mellemhandler.

Mellemmuur múr sem er á milli e-s.

Mellempenge, ft., = Mellemgift b.

Mellempille miðstoð.

Mellemplads svið á milli e-s.

Mellemrang miðtign (sem er á milli hærri og lægri tignar); meðaltign.

Mellemregjering = Mellemrige.

Mellemregning reikningur um skuldaskipti: Vi have opgjort vor M.

Mellemreiſe milliferð (Fms. IX, 322).

Mellemret aukarjettur (á matborði).

Mellemrige ríkisstjórnin í e-u landi meðan höfðingjalaust er.

mellemrigs, ao., á meðal tveggja ríkja sem einn höfðingi er yfir: En Handel, ſom drives m.

Mellemrigshandel kaupverzlun á meðal tveggja ríkja sem einn höfðingi er yfir.

Mellemrigstold landaurar sem goldnir eru af vöru sem flutt er milli tveggja ríkja sem einn höfðingi er yfir.

Mellemrum millibil. — b) einnig um tíð: Efter et M. af nogle Aar að nokkrum árum liðnum.

Mellemrør pípa sem gengur úr einni pípu í aðra.

Mellemſkjel landamerki.

Mellemſkov meðalskógur (að hæð).

mellemſkreven, [sb. ſkrive], skrifaður á milli línanna.

mellemſkudt, [sb. ſkyde], sem hleypt er inn á milli.

Mellemſkygge skuggi sem hvorki er mjög dimmur eða mjög daufur.

Mellemſlags það sem er í meðallagi.

Mellemſort = Mellemſlags.

Mellemſpil, a) = Mellemact. — b) hljóðfæraslátur á milli sjónarleika eða á milli höfuðparta hljóðfæraskemmtunar.

mellemſt sjá greinina um mellem.

Mellemſtemme meðalrödd (að hæð).

Mellemſtreg stryk á milli (e-s).

Mellemſtue miðklefi.

Mellemſtund = Mellemtid.

Mellemſtykke miðhlutur, miðstykki. — b) stuttur sjónarleikur sem leikinn er á milli tveggja annara, (mið-leikur).

Mellemſtørrelſe meðalstærð: Være af M. mundangsmikill; meðalmaður vexti.

Mellemſæd það sem sáð er til skiptis við það sem vant er að sá.

Mellemſætning, a) það að setja e-ð á milli e-s. — b) grein sem hleypt er inn í klausu.

Mellemtale það að tala fram í. — b) mið-tala (á milli tveggja annara).

Mellemtarm mið-görn (á milli tveggja annara).

Mellemtid millibil (haft um tíð): I den M. at (eða medens) han var borte meðan hann var í burtu.

Mellemtilſtand meðalástand.

Mellemtime stund a) á milli tveggja annara. — b) þegar manni verður á milli, (sb. Fritime).

Mellemting, a) hlutur á milli tveggja annara. — b) e-ð sem er beggja blands, blendingur: En M. imellem Pære og Æble. En M. af Klæde og Stof.

Mellemtrin stig (þrep) á milli tveggja annara. — Óeiginl.: Staae paa et M. vera í meðallagi; vera svona bil beggja.

Mellemtøi það sem haft er sem millifóður.

Mellemtømme ól á milli höfuðleðra á tveimur hestum er ganga samsíða.

Mellemtømmer = Indtømmer.

Mellemvei mið-vegur (vegur á milli tveggja annara).

Mellemvidde meðalbil (sem er mitt á milli hins minnsta og mesta bils).

Mellemvind vindur sem ekki stendur úr neinni höfuð-áttinni.

Mellemvirkning afleiðing sem kemur á milli tveggja annara afleiðinga.

Mellemvold miðbluti víggirðingar.

mellemvoxet, [sb. voxe], vaxinn inn á milli annars.

Mellemvoxning, sk., það að e-ð vex inn á milli annars.

Mellemvæg veggur á milli e-s.

Mellemværelſe, kl., mið-klefi.

mellemværende, [sb. være], sem hvarfar á milli manna: En m. Regning reikningur um skuldaskipti. — b) **Mellemværende**, sem kl. nafn, það sem hvarfar á milli manna, (einkum) skuldaskipti: Jeg ønſker at afgjøre vort Mellemværende.

Mellemværk eins konar vefnaður. — b) (fyrrum), eins konar knipplingar framan á svintu.

Mellemvæſen meðal-vera (sem hvorki er teljandi meðal hinna æðstu nje hinna lægstu).

Mellemvæxt meðalvöxtur; meðalstærð.

***Melodie**, ft. -r, sk., sönglag, (sb. slagur): Sætte M. til en Viſe búa til lag við kvæði.

***Melodik**, sk., sönglagafræði.

***melodiſk**, ft. -e, e., sem lætur vel í eyrum, hljóðfagur, hljómfagur.

***Melodrama**, kl., þess konar sjónarleikur þar sem hljóðfæraslâttur tekur við af hverri grein þegar hún er mælt á enda.

***Melon**, ft. -er, sk., (eins konar planta) *cucumis melo*.

***Melonkaſſe** gróðrarstía sem plantan *cucumis melo* er ræktuð í.

***Melonkjærne** kjarni í *cucumis melo*.

***Melonſkal** hýði á *cucumis melo*.

***Melotenplaſter** eins konar plástur (af jurtinni *melilotus*).

***Membran**, ft. -er, sk., a) himna. — b) bókfell; einnig skinnbók.

***Memoire**, sk., a) í et., áminningarrit; bænarskrá; ritgjörð. — b) með ft. -r, minnisrit.

***Memorandum**, kl., minnisbók.

***memorere**, ás. 1, a) muna. — b) nema e-ð utanbókar.

***Memorial**, sk., = Memoire a.

men (eða mænd; sb. Mand B, 4), mo., í jo m. og jo ſaa m.; sb. jo A, 2, f—g.

men, st., [sb. meðan], en: Han var engang rig; m. nu er han fattig. Vel er hun ſmuk; m. ikke ſaa ſmuk ſom hendes Søſter. — b) heldur: Strudſen flyver ikke, m. løber med udſpilede Vinger. — c) í upphafi greinar (eptir punkt) sleppum vjer því jafnaðarlega: M. ſig mig dog, hvor du har været! hvar hefurðu verið? — Með ja fyrir framan: Ja, m. det er jo ikke den Bog, jeg forlangte það er ekki sú bók, sem jeg bað um.

***Menage**, sk., búmennska; sparnaður.

*Menagelampe sparnaðarlampi (sem þarf lítinn ljósmat).

*Menageovn sparnaðarofn (= óeldiviðarfrekur ofn).

*menagere, ás. 1, fara vel með, líkt og taka spart á e-u.

*Menagerie, ft. -r, kl., = Dyrehuus; (einnig) dýrasafn.

mene, ás. 1, [meina], = formene (meina e-m e-ð, o. s. frv.).

mene, meente, meent, h. s., hyggja, ætla, halda: Bønderne meente det var et Spøgelſe. Hvad mener (heldur) du om denne Sag? — b) ætla: Jeg mener at være her tilbage om otte Dage ætla að vera kominn aptur að viku liðinni. — 2) sem ás., a) hyggja, ætla: Den Hær, ſom meentes at være uovervindelig. — b) eiga við: Jeg meente ikke hende dermed. Han mener ikke et Ord af det, han ſiger það er ekkert alvara af því sem hann segir. Sige eet og m. et andet tala þvert um hug sjer. Det var ikke ſaaledes meent það var ekki sagt í því skyni. — c) m. det godt med een vilja e-m vel.

menig, ft. -e, e., allur, gjörvallur: Den menige Almue öll alþýðan. Det menige Folk alþýðan, almúginn, almúgurinn. Tale m. Mands Sag tala máli alþýðunnar.

Menighed, sk., a) án ft., lýður, almenningur, almúgi, alþýða: Den chriſtne M. kristinn lýður. „Al Menigheden knurrede mod Fyrſterne“. — b) með ft. -er, (þegar talað er um trúarefni), söfnuður.

Menigmand múgamaður.

Mening, ft. -er, sk., ætlun, hyggja (sb. að minni hyggju); (sb. skilning, Nj. 142): Jeg er ikke af hans M. jeg er honum ekki samdóma. Den offentlige M. almannarómur. — b) það hvernig á að skilja e-ð, skilningur (Sn. E. 346), merking, efni: Hvad er Meningen af dette Udtryk (hvað merkir þetta orðatiltæki)? Det kan tages i to Meninger það er tvírætt. Der er ingen M. (vit) i det, han har ſkrevet. Dette er Forfatterens egentlige M. þetta er það sem höfundurinn á við í raun og veru. — c) efni í klausu, klausa, grein: Her er Meningen ude — d) ætlun = ásetningur, tilgangur: Det var ikke min M. (jeg ætlaði ekki) at fornærme ham. Gjøre noget i en god M. í góðu skyni.

Meningsforſkjel ágreiningur.

Meningsfrihed frelsi til að hugsa og tala.

meningslignende, [sb. ligne], líkur að merkingu: M. Ord.

meningsliig (sem er) sömu skilningar a) sem hefur sömu ætlun á e-u. — b) (sem er) sömu merkingar: Meningslige Ord.

Meningsliighed, (sk.), það að vera sömu skilningar, a) það að hafa sömu ætlun á e-u. — b) það að vera sömu merkingar.

Meningsſag það sem komið er undir ýmislegri ætlun manna. Gagnstætt: Gjerningsſag.

Meningsſtrid þræta um hversu mönnum lítist e-ð, ágreiningur.

Meningstvang ófrelsi sem á er lagt orð og hugsanir.

Meningstviſt, (sk.), = Meningsſtrid.

Meningsyttring það að láta í ljósi hugsun (hugleiðing) sína.

Menneſke, ft. -r, (með greininum Menneſkene), kl., [sb. manneskja, 619], maður: Menneſket (maðurinn) lever under alle Jordens Klimater. Der fødes flere Menneſker, end der døe fleiri menn fæðast, enn deyja. Vi hørte Menneſker (mannamál) i Skoven.

Menneſkeagt það að virða (meta) mikils mennina.

Menneſkealder mannsaldur.

Menneſkeanſigt mannsandlit.

Menneſkeart, a) = Menneſkerace. — b) = Menneſkenatur.

Menneſkebeen mannsbein, mannabein.

Menneſkeblod mannsblóð, mannablóð, mannadreyri; en þó optast um mannslíf: Udgyde M. hella út mannablóði. Spare M. þyrma lífi manna.

*Menneſkeclaſſe mannabálkur (645); stjett.

Menneſkedigt manna (mannlegur) samsetningur.

Menneſkefjende sá sem er fjandskapaður við mannkynið.

menneſkefjendſk fjandskapaður við mannkynið. — b) sem kemur til af fjandskap við mannkynið: Menneſkefjendſke Foreſtillinger fjándskaparhugsanir til mannkynsins.

Menneſkefjendſkab fjandskapur við mannkynið.

Menneſkeflid mannvirki (sb. veitti svá vatni í Hjerúsalem með miklu mannvirki ok kostnaði, Stjórn), mannleg iðjusemi.

Menneſkeforſtand manns-vit, manns mannvit (sb. Fms. X, 251): Have ſund M. hafa fullt (venjulegt) manns-vit.

Menneſkefrygt ótti við menn.

Menneſkeføde mannfæði, mannfæða, mannamatur.

Menneſkefølelſe mannleg tilfinning.

Menneſkegjerning mannaverk, mannvirki.

Menneſkehaand mannshönd: Et Værk af M. (eða Menneſkehænder) mannaverk, mannvirki.

Menneſkehad mannhatur.

Menneſkehader mannhatari.

Menneſkehandel mansal.

Menneſkehed, án ft., sk., mannlegt eðli: „Menneſkeheden maa oprøres ved en ſaadan Gruſomhed. — b) = Menneſkeſlægt a: Menneſkehedens Hiſtorie.

Menneſkeheld lán.

Menneſkehjelp mannleg aðstoð.

Menneſkehob mannþyrping.

Menneſkekjender sá sem þekkir á mannlegt eðli og hugarfar, sá sem er góður að sjá aðra út: En dyb (fiin) M.

menneſkekjærlig velviljaður mannkyninu.

Menneſkekjærlighed, (sk.), góðvild við mannkynið.

Menneſkekjød mannakjöt (Stjórn), mannahold (Fms).

Menneſkekjøn = Menneſkeſlægt a.

Menneſkekløgt mannlegt hyggjuvit.

Menneſkekraft mannlegur kraptur: Udrette noget ved Menneſkekræfter.

Menneſkekrop mannsbúkur.

Menneſkekundſkab þekking á mönnum, (sb. mannraun, Fms. VI, 53).

Menneſkelidelſe mannleg þjáning.

menneſkelig, ft. -e, e., mannlegur, mennskur (sb. ávöxtr mennskrar ágirni): Det menneſkelige Liv. M. Skrøbelighed mannlegur breiskleiki (veikleikur). — b) mannúðlegur (gagnstætt: umenneſkelig): En m. Behandling bærileg meðferð.

Menneſkelighed, án ft., sk., mannlegt eðli, manndómur, mennska, mannúð: Viſe M. mod Fjender veita mennsku óvinum sínum.

menneſkeligviis, ao., á mannlegan hátt.

Menneſkeliv líf mannsins, mannlegt líf.

Menneſkemængde mannmergð, manntal.

*Menneſkenatur mannlegt eðli.

Menneſkenavn, a) það að vera kallaður maður: Han fortjener neppe M. — b) mannsnafn: Hunden har et M.

Menneſkeoffer mannblót.

Menneſkeoffring mannblót (það að blóta manni).

Menneſkepar tveir menn (þegar talað er um karl og konu; sb. Fms. XI, 192): Det førſte M.

Menneſkeplager sá sem pínir (kvelur) aðra.

Menneſkepligt mannleg skylda.

*Menneſkerace mannakyn.

Menneſkeran mannrán (það að ræna mönnum).

Menneſkeraner sá sem rænir mönnum.

Menneſkerettighed mannleg rjettindi.

Menneſkeroes manna-lof (619).

Menneſkerov = Menneſkeran.

Menneſkerøſt mannsrödd.

Menneſkeſamfund mannasamband.

Menneſkeſands = Menneſkeforſtand.

Menneſkeſind mannlegt hugarfar.

Menneſkeſjæl mannleg sál.

Menneſkeſkarn mannasaur.

Menneſkeſkikkelſe mannslíki (Sn.E.), mannsmynd (Stjórn).

menneſkeſky = folkeſky.

Menneſkeſlægt, a) án ft., mannkynið. — b) með ft., kynslóð (allir sem uppi eru samtíða).

Menneſkeſtemme = Menneſkerøſt: Høre Menneſkeſtemmer heyra mannamál.

Menneſkeſtyrke manns-afl, mannlegt afl.

Menneſketarv mannlegar nauðsynjar.

Menneſkevandel mannleg hegðun.

Menneſkevel hagur mannkynsins.

Menneſkeven mannvinur.

Menneſkevælde mannlegt veldi.

Menneſkeværd það sem varið er í manninn (mannlegt eðli).

Menneſkeværdighed tign mannsins.

Menneſkeværk mannvirki, mannaverk.

Menneſkevæſen, a) mannleg vera, maður. — b) mannlegt eðli.

menneſkeædende, [sb. æde], sem er mannæta.

Menneſkeæder mannæta.

mens sjá medens.

*Menſalgaard borðhaldsgarður sem fylgir brauði.

*Menſalgods borðhaldsjörð sem klerki eru ætlaðar tekjur af, (borðljen P. þ.).

*Menſtruation, sk., tíðir kvenna.

*menſtruere, h. s. 1, fá (hafa) tíðir, hafa á klæðum.

*mental, ft. -e, e., sem lýtur að huga manns eða geðsmunum: Et Menneſkes mentale Tilſtand; sb. Sindstilſtand.

*Mentor, kk., maður sem annar (einkum unglingur) sækir heilræði til, (sb. spýta í e-n).

*Menuet, ft. -ter, sk., eins konar hægur danz.

*mephitiſk, ft. -e, e., fullur af ódaun, daunillur, fúll.

*mercantil, ft. -e, e., sem lýtur að kaupskap.

*mercantilſk, ft. -e, e., = mercantil.

*Mercur, 1) kk., rómverskt goð. — 2) sk., a) ein af hinum reikandi stjörnum. — b) = Qvægſølv.

mere (og meer), miðstig af megen; sjá megen.

Mergel, án ft., sk., jarðmergur (jarðartegund er samanstendur af límí — þ. e. kalki — og leiri og er bezti áburður. Þessi jarðartegund hefur ýmisleg nöfn, eptir því hvernig hún er, t. a. m. reen M. rjettur jarðmergur, þar sem jafnt er af límí og leiri; Kalkmergel þegar meira er af límí enn leiri; Leermergel þegar meira er af leiri enn límí; Sandmergel sem er sandur að þriðjungi eða meir; Kridmergel sem krít er saman við).

mergelagtig, ft. -e, e., svipaður jarðmerg.

Mergelart jarðmergjartegund.

mergelblandet, [sb blande], sem jarðmergur er saman við.

Mergelblanding jarðmergjarblendingur.

Mergelbolle jarðmergjarkökkur.

Mergelbrud (sjaldh.) = Mergelgrav.

Mergelgjødning, a) = Mergling. — b) jarðmergur sem áburður.

Mergelgrav jarðmergjargröf.

Mergelgravning (jarð)merg(jar)tak.

Mergelgruus jarðmergjarmylsna.

Mergeljord, a) = Mergel. — b) jörð sem mikið af jarðmerg er saman við.

Mergellag jarðmergjarlag.

Mergelſkifer flögusteinn sem reyndar er (bláleitur) jarðmergur.

mergle, ás. 1, bera jarðmerg á: M. en Ager.

Mergling, sk., það að mergle.

***Merian** (líka Meiran), án ft., sk., (eins konar jurt) *origanum majorana*.

***Meridian**, ft. -er, sk., = Middagskreds.

***Merinos**, kl., eins konar vefnaður.

***Merinould** bezta ull á Spáni.

***Meriter**, ft., = Fortjeneſter (sb. Fortjeneſte 2).

***meriteret**, ft. meriterede, (eiginl. ho. l. t.; en er haft sem) e., = fortjent (sb. fortjene b).

Merle sjá Mærle.

Merling sjá Mærling.

Mers sjá Mærs.

***Mesalliance**, ft. -r, sk., það að taka niður fyrir sig.

***mesalliere**, ás. 1, í m. ſig taka niður fyrir sig.

Meſan, sk., = Beſan.

Meſanmaſt = Beſanmaſt.

Meſanſeil = Meſan.

Meslinger sjá Mæslinger.

meſſe, ás. 1, [messa], standa fyrir altarinu, tóna: Han meſſer bedre end han prædiker. M. (tóna) Collecten.

Meſſe, ft. -r, sk., [messa], A) í guðrækilegri merk., 1) messa a) er katólskir menn syngja: Læſe en M. syngja messu. — b) = messudagur. — 2) altarisverk. — B) í veraldlegri merk., 1) stór markaður: Meſſen i Leipzig. — 2) miðdegismatur og kvöldmatur skipverja (á sjó): Folkene holde M. — b) sjer í lagi, miðdegisskytningur og kvöldskytningur undirforingjanna.

Meſſebog, [messubók], = Alterbog.

Meſſebord = Alterbord.

Meſſebrød bakstur (katólskra).

***Meſſecapel** bænhús.

***Meſſecatalog** registur yfir þær bækur sem eru til sölu á markaði.

Meſſedag messudagur.

Meſſedegn, [messudjákn], skrúðadjákni.

Meſſedragt messuskrúði, messuföt, (sb. Meſſeklæder).

Meſſefald (í katólsku), messuleysi undir banni. — b) messufall.

***Meſſeigneurs** ft. af Monſeigneur.

Meſſehagel messuhökull (Nj.).

Meſſekjortel = Meſſeſærk.

Meſſeklokke klukka sem hringt er í katólskum kirkjum meðan presturinn heldur upp brauðinu, upphaldsklukka (?).

Meſſeklæder, ft., messuklæði, (sb. Meſſedragt).

Meſſelæsning messusöngur.

Meſſepræſt messuprestur.

Meſſereiſe ferð til markaðar (sem kallaður er Meſſe).

Meſſeſang tíðasöngur, kirkjusöngur (B. H.).

Meſſeſærk messuserkur (Fms. III, 168), rykkilín.

Meſſetid markaðartími (sb. Meſſe B, 1).

Meſſeviin messuvín.

***Meſſias**, kk., smurður konungur.

***Meſſieurs** ft. af Monſieur.

Meſſing, án ft., kl., [messing, Grágás], messing: Brænde (þ. e. búa til) M.

Meſſingarbeide það sem búið er til úr messing (messingar-gripur).

Meſſingblik messingarþynna.

Meſſingbrænder, ft. -e, kk., sá sem býr til messing.

Meſſinghammer hamar til að beita út messing.

Meſſinghytte hús þar sem messing er búin til.

Meſſingſmed messingarsmiður.

Meſſingſtræng messingarstrengur (á hljóðfæri).

Meſſingtraad messingarvír.

Meſſingværk, a) = Meſſinghytte. — b) messingarsmiðja (þar sem mikið er smíðað úr messing).

meſt efsta stig af megen; sjá megen.

meſtbydende, [sb. byde], = høiſtbydende.

meſtendeels, ao., að mestu leyti; optast nær.

Meſter, ft. -e, kk., [sb. meistari], meistari, o. s. frv., a) yfirboði, yfirmaður, höfðingi: Gjøre ſig til M. over andre setja sig upp yfir aðra (?). Spille M. (þ. e. ráða öllu) paa et Sted. — b) sá sem er frábær á e-a list: Være M. i en Konſt vera mikill á e-a íþrótt (Sn. E.). Han har eftermalet adſkillige berømte Meſteres Arbeider. — Einnig, sá sem ber af e-m í e-i íþrótt: Deri er han min M. mjer fremri, jeg hef ekki við honum í því. Finde ſin M. verða yfirbugaður. — c) kennari, lærifaðir. — d) iðnaðarmeistari: Nedſætte ſig ſom M. — e) frumkvöðull: Det har han været M. for. Gjerningen priſer Meſteren verkið lofar meistarann.

Meſterbrev meistarabrjef (iðnaðarmanns).

Meſterdaad snilldarverk.

Meſterdigt kvæði frábærlega vel ort.

Meſterdigter þjóðskáld.

Meſterdrikker, ft. -e, kk., drykkjumaður mikill (í sömu merk. og Sn. E. 56).

Meſtergilde veizla þegar iðnaðarmaður verður meistari.

Meſterhaand (meistarahönd), meistaradómur: Det er gjort med M. með frábærum hagleik, eða þvíuml.

Meſterinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Meſter um karlmann.

Meſterknegt, a) sá sem settur er yfir þrælana í Vestureyjum. — b) = Bøddelknegt.

Meſterkok matsveina-meistari.

Meſterkonſt frábær íþrótt.

Meſterkraft frábært afl (hugarins).

Meſterlaug samband (fjelag) iðnaðarmeistara.

***Meſterlectie** (fyrrum), efsti bekkur (í skóla).

meſterlig, a) ft. -e, e., meistaralegur, sem snilld er á: Et meſterligt Arbeide. — b) sem ao., meistarasamlega (655 XXXII): Diſſe Figurer ere m. udſatte.

Meſterløn það sem iðnaðarmeistari tekur handa sjálfum sjer af öllum verkalaunum (sínum og) sveina sinna.

Meſtermand, a) (úrelt) = Meſter a og e. — b) = Skarpretter.

Meſtermandsfolk, ft., böðulssveinar.

Meſtermandspenge, ft., böðulskaup.

Meſterpenſel meistaradómur (snilld) í því að penta: Dette Stykke er malet med M.

Meſterprøve íþróttarraun iðnaðarmanns svo að hann geti orðið meistari.

Meſterrod sæhvönn *imperatoria*.

Meſterſang frábær söngur eða ljóð.

Meſterſanger mesti (bezti) söngmaður. — b) einhver af skálda-sambandi nokkru eða söngmanna á þjóðverjalandi á fyrri öldum.

Meſterſkab, án ft., kl., meistaradómur.

Meſterſkjelm bragðarefur, selur.

Meſterſkud frábært skot.

Meſterſpil meistaralegur (frábær) leikur.

Meſterſpiller sá sem leikur frábærlega vel: Han er en M. paa (hann leikur manna bezt) Klaveer.

Meſterſtykke, a) = Meſterværk. — b) það sem iðnaðarmaður býr til svo að hann geti orðið meistari: Gjøre ſit M.

Meſterſvend sá (fullnumi) sem ræður mestu næst meistaranum í iðnaðarhúsi.

Meſtertræk, (kl.), meistaralegur dráttur, frábær leikur (í skák), eða þvíuml.

Meſtertyv leikinn þjófur.

Meſterurt = Meſterrod.

Meſterværk snilldarverk. — b) það sem e-m hefur tekizt bezt (og jafnframt prýðilga) á: Dette Digt er hans M.

***Meſtits**, ft. Meſtitſer, kk., sá sem á norðurálfumann að föður en móður sem er indversk eða borin í Vestureyjum.

meſtre, ás. 1, fetta fingur út í; vanda um við: M. en andens Arbeide. — Han vil ikke lade ſig m. af ſin egen Lærling. — b) sem h. s.: M. paa noget fetta fingur út í e-ð.

***Meſure**, ft. -r, sk., = Forholdsregel.

***Metal**, ft. -ler, kl. (og sk.), málmur. — b) = Malm c.

***Metalaare** = Malmaare.

***Metalarbeide** málmsmiði.

***Metalarbeider** málmsmiður.

***Metalaſke** aska sem verður eptir þegar málmar eru brenndir.

***Metalbrud**, (kl.), það hvernig málmur er í sárið.

***Metalfarve**, a) málms-litur. — b) litur úr malmi.

***Metalglands** glampi (ljómi) af málmi.

***Metaljord** jörð sem málmur er saman við.

***Metalkalk** (í frumefnafræði), málmkalk.

***metalliſk**, ft. -e, e., málmlegur.

***Metallurg**, ft. -er, kk., sá sem hefur vit á því sem til málmtekju heyrir.

***Metallurgie**, sk., málmnámafræði.

***Metalſkum** það sem sezt ofan á þegar málmar eru bræddir.

***Metaltraad** vír.

***Metamorphoſe**, sk., = Forvandling.

***Metapher** sjá Metaphora.

***Metaphora** (líka Metapher), sk., óeiginlegt orðatiltæki.

***metaphoriſk**, ft. -e, e., (um orðatiltæki), óeiginlegur.

***Metaphraſe**, ft. -r, sk., a) snúningur rits eptir orðunum í annað mál. — b) = Omſkrivning b.

***metaphraſere**, ás. 1, a) snúa e-u eptir orðunum í annað mál. — b) = omſkrive c.

***Metaphraſt**, ft. -er, kk., a) sá sem snýr e-u eptir orðunum. — b) sá sem skýrir e-ð (með) öðrum orðum.

*metaphraſtiſk, ft. -e, e., gerður með öðrum orðum til skýringar.

*Metaphyſik, sk., frumspeki.

*Metatheſe sjá Metatheſis.

*Metatheſis (líka Metatheſe), sk., víxlun á stöfum.

*Metempſychoſe sjá Metempſychoſis.

*Metempſychoſis (líka Metempſychoſe), sk., = Sjælevandring.

*Meteor, ft. -er, kl., = Luftſyn.

*Meteorik, sk., = Meteorologie.

*meteoriſk, ft. -e, e., sem lýtur að (eða er kominn undir) breytingum í loptinu.

*Meteorolog, ft. -er, kk., veðurfræðingur.

*Meteorologie, sk, loptsjónafræði, veðráttufræði.

*meteorologiſk, ft. -e, e., sem lýtur að Meteorologie.

*Meteorſteen loptsteinn.

*Methode, ft. -r, sk., aðferð, atferli; einkum = Læremaade.

*Methodik, sk., = Methodologie.

*Methodiker, ft. -e, kk., sá sem fylgir nákvæmlega e-i (kennslu)aðferð.

*methodiſk, ft. -e, e., samkvæmur rjettri aðferð.

*Methodiſt, ft. -er, kk., maður af eins konar kristnum trúarflokki (sem kallaður er Methodiſter).

*Methodologie, sk., atferlisfræði.

*Metier, sk., iðn (sem e-r leggur fyrir sig).

*Metonomaſie, sk., snúningur eiginlegs nafns í annað mál.

*Metonymie, sk., nafnskipti (sem fígúra í ræðunni).

*metonymiſk, ft. -e, e., sem lýtur að Metonymie.

*Metrik, sk., versagjörðarfræði, (sb. háttalykill).

*metriſk, ft. -e, e., sem er í ljóðum.

*Metropolis, sk., biskupsborg (borg sem er biskupssetur í því landi þar sem menn hafa gríska trú).

*Metropolit, ft. -er, kk., biskup í grískri trú.

*Metropolitankirke höfuðkirkja.

*Metrum, ft. Metra, kl., metur; bragarháttur.

*Meubel, ft. Meubler, kl., húsgagn.

*Meublement, kl., húsgögn, (sb. húsbúnaður).

*meublere, ás. 1, setja húsgögn í.

*Mezzanine, sk., = Mezzaninetage.

*Mezzaninetage, sk., lágt lopt í garði (húsi) milli tveggja hærri lopta (sem annað er fyrir ofan, en annað fyrir neðan).

*Miasma, kl., spilling í loptinu sem veldur veikindum, lopt-eitur (Jóh.).

Mid (eða Mide), ft. Mider, kl., maur (í þeirri merk. sem það er nú haft í, *acarus*).

mid, e., [mið-r], ekki haft nema sem fremri liður í samsettum orðum.

Midaften, án ft., [miðaptan-n], hjer um bil það sem vjer köllum nú jöfnu báðu nóns og miðaptans, miður aptan (í fornri merk.).

Midaftensmad miðaptansmatur.

midaldrende miðaldra: En m. Mand (Kone).

Middag, [miðdag-r], það sem kallað var í fornöld, miður dagur eða miðdegi eða (í 1812) miðdægri, en nú er kallað hádegi: Om Middagen um hádegi(sbil). J Forgaars Middags; sb. Forgaars. Spiſe til M. og holde M. borða miðdegismat.

Middagsblund miðdegisblundur.

Middagsbord miðdegismatur.

Middagsflade flöturinn í hádegishringnum.

Middagsforſkjel = Længdeforſkjel.

Middagsfrokoſt árbiti sem borðaður er um hádegisbil eða um það leyti sem vant er að borða miðdegismat.

Middagsgjeſt sá sem borðar miðdegismat hjá öðrum.

Middagsglands hádegisljómi.

Middagshede hiti um hádegið.

Middagshvile hvíld um hádegið.

Middagshøide kafli af hádegisbring mældur frá sjóndeildarbring: Solens M. (sólar)hæð um hádegi.

Middagskreds hádegishringur.

Middagslav hádegisbil: J Middagslavet um hádegisbilið.

Middagslinie sú (hin rjetta) lína sem flöturinn í hádegishringnum og flöturinn í sjóndeildarhringnum hafa báðir saman.

Middagsluft loptslag um hádegisbilið.

Middagslys birta(n) um hádegi(ð).

Middagsmaaltid miðdegismatur.

Middagsmad miðdegismatur.

Middagsmelk miðdegismjólk (undan kú).

Middagsſkygge skuggi(nn) um hádegisbil.

Middagsſol miðdagssól (sb. Hkr.).

Middagsſtraale geislar um hádegisskeið.

Middagsſtund = Middagstid.

Middagsſøvn svefn eptir miðdegismat: Sove (tage ſig) en M.

Middagstid hádegisskeið, miðdegisskeið.

Middagstime fyrsta stund eptir hádegi. — b) miðdegismatarstund.

Middel, ft. Midler, kl., a) það sem haft er til e-s: Betjene ſig af utilladelige Midler hafa óleyfileg brögð í frammi. Jeg ſeer intet M. (öngvan veg) til at redde ham. — Rettens M. dómsþjónar. — b) = Lægemiddel: Et M imod Koldfeber. Et blodrenſende M. — c) (hálf-úrelt), lið, flokkur, sveit, eða þvíuml.: „Venderne ſkikkede ham nogle af deres M. i Møde." — d) einungis í ft, fjáreign, (sb. Formue b, Gods 1, a): Eie betydelige Midler vera vel fjáreigandi. Eie ſtore Midler vera stórríkur. „En Mand af Midler" efnamaður.

middel, e., [sb. meðal], ekki haft nema sem fremri liður í samsettum orðum. — b) efsta stig middelſt (= midterſt, mellemſt) er úrelt.

Middelaar meðal-ár.

Middelalder, a) (sjaldh.), miður aldur. — b) miðaldir(nar).

middelbar, ft. -e, e., sem e-ð er á milli og annars: En m. Berøring það að koma sjálft við e-ð. En m. Virkning (Aarſag).

Middelbevægelſe meðal-ferð á e-u.

Middeldybde meðal-dýpt.

Middeldyrkelſe guðsdýrkun sem er á milli tveggja annara (þ. e. líkist þeim báðum): „Den engelſke Kirke udgjør en M. imellem den catholſke og reformeerte Gudsdyrkelſe."

Middelfarve = Mellemfarve.

Middelfure miðfor (í akri).

Middelgods = Mellemgods.

Middelgrad meðallag.

Middelgrændſe meðal-takmörk.

Middelhav, a) sjór sem lönd liggja í kringum. — b) miðjarðarhaf, miðjarðarsjór.

middelhøi ekki hærri enn í meðallagi; meðalmaður á hæð.

Middelhøide meðal-hæð.

Middelland, a) land á milli annara landa. — b) miðhluti lands.

middellandſk, e., í orðunum det middellandſke Hav miðjarðarhaf, miðjarðarsjór.

Middellinie (rjett) miðlína.

middelmaadig, ft. -e, e., meðalmáta, sem er í meðallagi, (sb. maadelig): Være af m. Størrelſe vera ekki stærri enn í meðallagi. En m. Forſtand meðal-vit; heldur lítið vit.

Middelmaadighed, án ft., sk., meðallag.

Middelpriis meðalverð.

Middelpunkt miðpunktur: Jordens M. Tyngdens M.; sb. Tyngdepunkt.

Middelſalt meðalsalt (í frumefnafræði).

Middelſkole (eins konar) miðskóli (milli latínuskóla og skóla handa ólærðum mönnum).

Middelſlags = Mellemſlags.

Middelſort (það sem er í) meðallag(i).

Middelſtand ásigkomulag sem er beggja blands: „En M. mellem Deſpotisme og Anarchie". — b) miðstjett: En Mand af Middelſtanden.

Middelſtempel mót sem bókbindarar hafa á miðhluta kjalarins.

middelſtor ekki stærri enn í meðallagi.

Middelſtørrelſe meðalstærð.

Middelſtreg = Middellinie.

Middeltal meðaltala: Tage Middeltallet af flere Størrelſer.

Middeltid tíð sem gangur úra er lagaður eptir.

Middeltilſtand meðal-ástand.

Middelting, a) = Mellemting b. — b) það sem hvorki er illt nje gott.

Middeltrykning meðal-þrýsting.

Middelvand eða (í ft.) Middelvande hálffallinn sjór.

Middelvei hóf, mundangshóf: Holde Middelveien imellem Gjerrighed og Ødſelhed hæfa hófi ágirndar og eyðslusemi.

Middelvægt meðalþungi.

Middelværd = Middelværdi.

Middelværdi meðalverð.

Middelvæſen vera sem er höfð til e-s.

Mide sjá Mid.

Midfaſte, [miðfasta], miðfasta.

Midie, sk., [miðja], miðja. — b) mitti.

Midland = Middelland.

Midlandshav = Middelhav.

Midlandsø ey í stöðuvatni.

midle, ás. 1, [miðla], (úrelt), semja.

Midler, ft. -e, kk., meðalgöngumaður, jafnaðarmaður (Fms. IX, 327).

midlertidig sem ekki er nema um stundar sakir, (sb. interimiſtiſk): En m. Beſtyrelſe.

Midnat miðnætti, (sb. lágnætti): Om (ved) M. um miðnætti, um miðnættisskeið.

Midnatshane hani sem galar um miðnætti.

Midnatsklokke klukka sem hringt er um miðnætti.

Midnatsmulm svartnætti, (sb. kolniðamyrkur).

Midnatsſang miðnættissöngur.

Midnatsſtund=Midnatstid: Den eenſomme M.

Midnatsſøvn svefn um lágnættið.

Midnatstid miðnættisskeið.

Midnatstime fyrsta stund eptir miðnætti.

*Midſhipman, ft. Midſhipmen, kk., sjóforingjaefni (á ensku skipi).

Midſommer, [miðsumar], jónsvökuskeið.

Midſommersdag jónsmessa.

Midſommersgjeld (fyrrum), jónsmessugjald (í kaupstöðum).

Midſommersnat jónsmessunótt, jónsvaka.

Midſommersſkat = Midſommersgjeld.

Midſommerstid jónsvöku-skeið.

midt, ao., [miðt, mitt], í miðju: M. i Byen í miðri borginni. Tage een m. om Livet taka utan um e-n miðjan. Bryde noget m. over brjóta e-ð sundur í miðju. M. om Dagen um miðjan dag. — B) af **midt** er dregið hið efsta stig **midterſt** = **mellemſt**: Den midterſte Deel miðhlutinn, miðbikið.

Midte, án ft., sk., miðja, miðbik: Midten af en Ager. Bryde noget over i Midten brjóta e-ð sundur í miðju.

midtfjords, ao., á miðjum firði; eptir miðjum firði: Seile m.

Midtpunkt = **Middelpunkt**.

midtſkibs, ao., miðskipa.

Midtſtreg = **Middelſtreg**, **Middellinie**.

midtſtrøms, ao., á miðri á; eptir miðri á.

midtſunds, ao., miðsyndis.

midtſøes, ao., á (eða eptir) miðjum sjó eða miðju stöðuvatni.

midtvands, ao., á (eða eptir) miðju vatni eða miðjum firði, o. s. frv.

Midtvei miður vegur: „Ikke længere, end til Midtveien" ekki lengra, enn miðleiðis.

midtveis, ao., a) miðbreytis (sb. Fas. II, 181): Kjøre m. — b) miðja vega: M. imellem Odenſe og Nyborg.

Midvinter miður vetur.

Midvintersfeſt miðsvetrarblót.

*__Migraine__, sk., höfuðverkur (einkanl. öðrumegin í höfðinu).

Miil, ft. eins eða **Mile**, sk., [míla], míla, (sb. röst): En danſk M. er 12,000 danſke Alen. En Miils Vei míla vegar. Et Par Miils Vei tvær mílur vegar.

Mikkel, kk., Mikkael, Mikjáll. — b) lágfóta, tóa, skolli.

Mikkelsaften mikjálsmessuaptan.

Mikkelsdag mikjálsmessa, mikjálsmessudagur, höfuðdagur.

Mikkelsgaas mikjálsmessugæs (sem borðuð er kvöldið fyrir mikjálsmessu).

Mikkelsgilde haustveizla bænda.

Mikkelsmiſſe = **Mikkelsdag**.

*__mikrokosmiſk__, ft. -e, e., sem manninum til heyrir, eða þvíuml.: M. Salt þvagsalt.

*__Mikrokosmus__, sk., smáheimur (þ. e. maðurinn).

*__Mikrologie__, sk., smásmygli (sagt í aðfinningar skyni).

*__mikrologiſk__, ft. -e, e., smásmuglegur.

*__Mikroſcop__, ft. -er, kl., stækkunargler, stækkunarpípa.

*__mikroſcopiſk__, ft. -e, e., sem skoðaður verður í stækkunargleri; sem stækkunargler er við haft.

mild, ft. -e, e., [mild-r], A) um veðráttufar, blíður, hlýr: Mildt Veir blíðviðri, veðurblíða. M. Regn gróðrarregn. M. Vinter góður vetur. — B) um menn, 1) um sjálfan manninn, a) linur, vægur, mjúklyndur: En m. Herre. En m. Regjering. — b) þýður, blíður, vingjarnlegur, hógvær: Hun er m. og venlig mod alle. — 2) um hegðun eða athafnir, a) vægilegur: Milde Straffemidler. — b) þýðlegur, blíðlegur, mjúklegur: „Et mildt Svar kan omvende Vrede" mjúkleg svör stöðva reiði (619). — 3) um andlitið, hýr. — II) **mildt**, sem ao., t. a. m.: Hun ſaae mildt til ham hún leit hýrt (hýrlega) til hans.

milde, ás. 1, (hálf-úrelt) = **formilde**, **mildne** a.

mildelig, ao., = **mildt** (sb. **mild** II).

Mildelſe, sk., það að **milde**.

Mildhed, án ft., sk., það að vera **mild** (linkind; blíða; hýra; o. s. frv.).

mildne, s. 1, a) ás., = **formilde**: M. (mýkja) Sindet. — b) h. s., hlýna: Det mildner i Veiret.

Mile, ft. -r, sk., [sb. mèl], mjel (sem geta beygzt): Ride med M. og Stangbidſel.

Mile, ft. -r, sk., viðarköstur sem er brenndur til kola, (sb. kolagröf).

Milebrænde kolaviður.

Miledamp gufa af viðarkesti sem brenndur er til kola, kolareykur.

Miledække torf sem kolaviðarköstur (**Mile**) er þakinn.

Milehøi haugur sem orpinn er (eða varða sem hlaðin er) á mílnamótum.

Milekul viðarkol sem brennd eru í buðlungi.

milelang svo langur að mílum skipti, (sem er) óra vegur. — b) **milelangt**, sem ao., = **milevidt**.

Milemaal mílnatal.

Milepenge, ft., eins konar vegatollur.

Milepæl staur á mílnamótum, rastarstaur (Dr. Sch.).

Mileſteen = **Mileſtøtte**.

Mileſtøtte (dálitil) steinsúla á mílnamótum.

Miletal mílnatal.

Miletømme, a) taug á milli mjelanna á tveimur beizlum. — b) beizli með þess háttar mjelum sem beygzt geta.

milevidt, ao., svo mílum skipti, óra veg: Man kan reiſe m. uden at træffe en By.

Milevogn vagn með eins konar tilbúningi til að sýna hvað langan veg maður eki.

*__Milice__ sjá **Milits**.

*__militair__, ft. -e, e., sem til herskapar (eða hermanna) heyrir. — II) **Militair**, sem nafn, 1) án ft., kl., herlið, her, lið. — 2) með ft. -e, kk., hermaður, riddari (í fornri merk.).

*__Milits__ (líka **Milice**), sk., a) allt sem til herskapar (eða hermanna) heyrir. — b) = **Landværn**.

*__Milliard__ (eða **Milliarde**), ft. **Milliarder**, sk., þúsund þúsundir þúsunda.

*__Milliarde__ sjá **Milliard**.

*__Million__, ft. -er, sk., þúsund þúsunda, (milíón).

*__Millionair__, ft. -er, kk., sá sem á milíón dala eða meira, (sb. auðkýfingur, vellauðugur maður, kunna ekki aura sinna tal).

Milt, án ft., sk., [sb. milti], milti.

Miltaare miltisæð.

Miltbrand miltisbólga (í nautpeningi).

Miltplaſter plástur við miltisveiki.

Miltſting stingur undir vinstri síðunni.

miltſyg miltissjúkur (B. H., P. Þ.).

Miltſygdom miltissýki (B. H., P. Þ.; sb. vanýflasótt).

*__Mimik__, sk., látæðislist, látæðisfræði, (um það hvernig látbragðið geti samsvarað tali og tilfinningum).

*__Mimiker__, ft. -e, kk., sá sem kann að haga látbragði sínu eptir tali og tilfinningum.

*__mimiſk__, ft. -e, e., sem lýtur að (eða kann) **Mimik**.

Mimmerdug dögg í júní.

mimre (har), h. s. 1, [sb. mumra?], a) kumra (sem hafur). — b) = **kimſe** a. — c) jeta seint.

min [mín], í hvorugk. **mit** [mit-t], ft. **mine** [mína-, míni-], eignar-fn., minn: M. Kone konan mín. M. Broder (hann) bróðir minn. For m. Skyld mín vegna. — Bogen er m. jeg á bókina. Dette Huus var engang mit einu sinni átti jeg þetta hús. Hvis er denne Hat? Det er m. hver á þenna hatt? Jeg á hann eða það er hatturinn minn. — **Mit**, sem nokkurs konar nafn, merkir ýmist það sem jeg á (t. a. m. jeg forlanger kun Mit tilbage heimta ekki nema það sem jeg á), eða það sem í mínu valdi stendur (t. a. m. jeg ſkal gjøre Mit dertil).

*__Minaret__, ft. -er, kl., (mjór og sívalur) turn eða stöpull (á tyrknesku bænhúsi).

Minde, kl., [sb. mynni], ós, mynni. Sb. býjarnafnið **Kjerteminde**.

Minde, án ft., kl., jáyrði (Fms. XI, 218), játyrði (Sturl. III, 315), samþykki: Give ſit M. til noget gjalda jáyrði til e-s. Gjøre noget med eens M. í orlofi e-s. — b) (í fornum lögum), = **Mindelighed**: Med Ret eller M.

minde, ás. 1, (úrelt), koma e-m til e-s með góðu: M. een til noget. M. een bort. — M. ſig fra en Trætte komast með góðu undan e-i þrætu.

minde, ás. 1, [minna], minna: M. een om noget minna e-n á e-ð. — Sygdommen minder mig undertiden jeg hef enn aðkenning (snert) af veikindunum. — b) **mindes** (þs.), muna eptir e-u, minnast e-s, (sb. slíkt minnast, Fms. XI, 268): Jeg mindes at have (man — eða man eptir — að jeg hef) ſeet ham. Du mindes mig dog vel endnu?

Minde, kl., [minni], 1) án ft., a) minni: Have noget i M. Drage ſig noget til M. minnast e-s. Det er gaaet mig af M. mjer úr minni liðið. Føre een noget til M. minna e-n á e-ð. — b) minning e-s: Bevare eens M. Efterlade ſig et hæderligt M. leifa eptir sig góðan orðstír. — 2) með ft. -r, a) minning, menjar, (sb. **Mindesmærke**): Minder om den forſvundne Tid menjar liðinna tíma. Reiſe een et M. — b) (úrelt), minni (sem drukkið er): Drikke eens M.

Mindebillede minning (endurminning) e-s.

Mindeblomſt blóm til minnis um e-ð.

Mindebog minnisbók.

Mindebæger minni (sem drukkið er).

Mindedigt minningarljóð.

Mindefeſt (líka **Mindesfeſt**) minningarhátíð, (sb. minningartíð, 655 XXII A).

mindefriſk sem enn er í glöggu minni.

Mindefryd fögnuður sprottinn af minningu e-s.

Mindegave menjagripur sem e-m er gefinn.

Mindeglimt endurminning sem bregður fyrir allra snöggvast.

mindehellig heilagur að minningu, sem er til minningar um e-ð heilagt.

Mindehoved höfði við fjarðarmynni.

Mindehøitid = **Mindefeſt**.

mindekjær sem gott er á að minnast.

Mindekrands kóróna til minningar um e-ð.

mindelig, ft. -e, e., gerður í bróðerni: M. Afgjørelſe (Overeenskomſt). Mindeligt Forlig sátt án málaferla.

Mindelighed, án ft., sk., bróðerni: Afgjøre en Sag i M. sættast á e-ð (án málaferla).

Mindelſe, ft. -r, sk., a) áminning: Han fik en alvorlig M. — b) snertur eða aðkenning = eptirstöðvar (af veikindum): Han har endnu Mindelſer af Feberen.

Mindepenge peningur til minningar um e-ð.

Mindeqvad minningarljóð.

minderig minningamargur.

Mindeſagn fornsaga.

Mindeſang = **Mindeqvad**.

Mindesfeſt sjá **Mindefeſt**.

Mindeſkrift, kl., rituð frásaga um e-ð sem verið hefur.

Mindeſkrift, sk., letur til minningar um e-ð: En gammel M. findes over Porten.

Mindesmærke minningarmark (sb. reisti Jakob þar enn upp minningarmark yfir hennar leiði, Stjórn): Sætte et M. over een.

Mindeſteen minningarsteinn.

Mindestegn sjá Mindetegn.

Mindeſtøtte minningarstólpi, minningarstöpull.

mindesværdig sjá mindeværdig.

Mindetaare minningartár.

Mindetale ræða til minningar um e-ð.

Mindetegn (líka Mindestegn) það sem haft er til minningar um e-ð.

mindeværdig (líka mindesværdig) minningarverður (Fms. X, 313): Mindeværdige Begivenheder.

mindre, miðstig af liden, lille, ſmaa; sb. þau orð.

mindreaarig ekki kominn til lögaldurs.

Mindreaarighed, án ft., sk., það að vera mindreaarig.

Mindreaaring, kk., sá sem ekki er kominn til lögaldurs.

Mindremand = Tremarksmand.

mindſke, ás. 1, = formindſke: M. ſine Udgifter. M. ſig eða mindſkes minnka (sem h s.), ganga saman.

Mindſkelſe, sk., = Formindſkelſe.

Mindſkning, sk., = Formindſkning.

mindſt, efsta stig af liden, lille, ſmaa; sjá þau orð.

Mine, ft. -r, sk., svipur, viðmót, yfirbragð: Give Agt paa eens Miner taka eptir e-m í framan. Forandre ſin M. láta sjer bregða. Med en ligegyldig M. fálega. Med en venlig M. vingjarnlega. Med en vred M. reiðuglega. Gjøre en ſuur M. (setja upp á sig fýlusvip) til noget. Stolte Miner þóttasvipur. Spodſke Miner hæðnissvipur. Gjøre Miner til een gera e-m bendingu með því að breyta sjer í framan. — b) gjøre M. til noget mynda sig (gera sig líklegan) til e-s. Give ſig M. (eða Miner) af at være (látast vera) noget. Holde gode Miner med een vera góður ofan á (láta vingjarnlega) við e-n.

Mine, ft. -r, sk., púðurgröf (sem gerð er þegar á að hleypa e-u í lopt upp), sprengigröf: Grave en M. Lade en M. ſpringe sprengja upp púðurgröf. — b) námur.

Minebygger, ft. -e, kk., sá sem kann að tilbúningi púðurgrafa.

Minebygning tilbúningur púðurgrafa.

Minegang göng að púðurgröf.

Minegraver sá sem býr til (er að búa til) púðurgröf (eða púðurgrafir).

Minehals munni á púðurgröf.

Minekammer sjálf púðurgröf(in).

*Mineral, ft. -er og -ier, kl., sjer hver náttúruhlutur í jörðu eða á sem hvorki vex eða þróast á þann hátt sem dýr eða plöntur.

*Mineralcabinet steinabúr.

*Mineralkilde ölkelda.

*Mineralog, ft. -er, kk., sá sem stundar steinafræði.

*Mineralogie, sk., steinafræði.

*mineralogiſk, ft. -e, e., sem lýtur að Mineralogie.

*Mineralrige allir þeir náttúruhlutir í jörðu eða á sem hvorki vaxa eða þróast á þann hátt sem dýr eða plöntur.

*Mineralſamling safn af Mineralier (sb. Mineral).

*mineralſk, ft. -e, e., sem er Mineral, sem Mineral er i.

*minere, ás. 1, grafa púðurgröf undir (e-ð).

Mineſpil (skjót) svipaskipti.

Mineſprog það að láta í ljósi tilfinningar sínar og hugrenningar með því að breyta sjer í andlitinu.

Minetragt púðurgígur (sem verður þegar púðurgröf er sprengd upp).

*Miniature, sk., smáskript (e-ð sem pentað er miklu smærra enn það er sjálft).

*Miniaturmaler sá sem pentar smáskriptir.

*Miniaturmaleri = Miniature.

*Minie sjá Mønnie.

*Minimum, kl., það sem er minnst (lægst), minnsta verð, eða þvíuml.

*Miniſter, ft. Miniſtre, kk., stjórnarherra (þar sem stjórnarinn er ekki alvaldur); ráðgjafi (þar sem stjórnarinn er alvaldur).

*Miniſterialbog = Kirkebog.

*miniſteriel, ft. -le, e., sem lýtur að stjórnarherrum, eða þvíuml.

*Miniſterium, ft. Miniſterier, kl., stjórnarráð a) embætti e-s einstaks stjórnarherra. — b) allir stjórnarherrarnir.

minke (har), h. s. 1, [minnka], (sjaldh.), minnka, rýrna.

Minneſanger (á fyrri öldnm á Þjóðverjalandi), ástaskáld.

*minoren, ft. -ne, e., = mindreaarig.

*Minorennitet, sk., = Mindreaarighed.

*Minorit, ft. -er, kk., (smámunkur) = Graamunk.

*Minoritet, ft. -er, sk., minni hluti atkvæða.

*Minſtrel, ft. -s, kk., (á Englandi og Skotlandi á fyrri öldum), skáld og harpslagi.

*Minuend, ft. -er, sk., sú tala sem draga á aðra tölu frá.

*minus, ao. í miðstigi, fátt í. — b) Minus, sem nafn, = Deficit.

*Minuſkelſkrift, sk, smástafir (ekki upphafsstafir).

*Minut, ft. -er, kl. og sk, mínúta.

*Minutier, ft, smámunir; smásmygli.

*minutiøs, ft. minutiøſe, e., smásmuglegur.

*Minutſkud skot á hverri mínútu.

*minutviis, ao, á hverri mínútu.

*Minutviſer mínútuvísir (á úri).

*miraculøs, ft. miraculøſe, e., furðulegur; dásamlegur; eða þvíuml.

*Mirakel, ft. Mirakler, kl., jartein = kraptaverk; furðuverk.

*Mirakelmager, ft. -e, kk., sá sem læzt geta gert kraptaverk.

*Mirakelmand = Mirakelmager.

*Mirakeltro trú á kraptaverkum.

mis- [mis-], sett framan við orð.

misagte, ás., meta e-ð of lítils.

*Misanthrop, ft. -er, kk., = Menneſkehader.

*Misanthropie, sk., = Menneſkehad.

*misanthropiſk, ft. -e, e., mannhatursfullur; mannhaturslegur.

misbillige fallast ekki á, finna að e-u, vera e-u mótfallinn.

Misbilligelſe, sk., það að misbillige.

Misbrug, sk., a) röng meðferð. — b) ósiður: Afſkaffe en M.

misbruge verja e-u illa; níðast á e-u.

Misbud smánarboð.

misbyde, h. s. (har), bjóða of lítið: M. paa noget.

Misbyrd, a) = Misfødſel. — b) lágir stigar.

*Miscellaneer, ft, rusl af ýmislegum ritgjörðum, samtíningur.

*Misceller, ft., = Miscellaneer.

*Miscredit, án ft., sk., vantraust, rýrð, (gagnstætt: Credit).

Misdaad = Misgjerning.

misdanne laga e-ð rangt, aflaga.

Misdannelſe, án ft., sk., það að misdanne.

Misdyrkelſe röng dýrkun.

Misdæder, ft. -e, kk., ódáðamaður, illræðismaður, illvirki, (sb. Forbryder).

Misdæderſke, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Misdæder um karlmann.

misdømme, [misdœma], misdæma, dæma rangt.

*miſerabel, ft. miſerable, e., vesall, aumur, aumlegur, (sb. hræmuglegur).

*Miſere, án ft., sk., eymd, vesaldómur, og þvíuml.

*Miſerere, (eiginl. miskunaðu; en er haft sem) nafn, garnaflækja, (garnengja, G. O. og P. Þ.; kviðsótt, G. O. og P. Þ.; kuðsótt, G. O.; iðrakreppa, P. Þ.).

Misfald, kl., = Mishag.

misfalde (har), [misfalla], = mishage.

Misfangſt það að illa fiskast (misfiski, Dr. Sch.) eða veiðist.

misfare (har), [misfara], misfara (Gþl. 508), farast, glatast, týnast.

Misforbindelſe = Mesalliance.

Misforhold misjöfnuður (sb. Fms. I, 42).

misfornøie gera (e-n) óánægðan, tíðkast lítt, nema í ho. l. t., misfornøiet, sem e., óánægður: Han var misfornøiet dermed honum líkaði það illa.

misfornøielig = ufornøielig.

Misfornøielſe óánægja.

misforſtaae misskilja.

Misforſtaaelſe, ft. -r, sk., a) misskilningur: Det ſkete ved M. (kom til af misskilningi). — b) misdeild, missætti, ósætti, ósætt, sundurþykki, sundurlyndi, fæð, fáleikar, ágreiningur: Der er kommen (opſtaaet) en M. imellem dem.

Misforſtand (sjaldh.) = Misforſtaaelſe.

Misfoſter óburður (Dr. Sch.). — b) óeiginl.: Et M. af ſlet Smag.

misføde, h. s. (har), skiljast við höfnina (Stjórn; sb. abortere).

Misfødſel, ft. -fødſler, sk., það að misføde (ófall, P. Þ.).

Misgisning misgeta, röng tilgáta. — b) (á sjó), misreikningur um skipsferð.

Misgjerning, [misgerning-r, kk., eða misgerning, kvk.], misgjörningur, misgjörning (fornt), misverk (656 A), misverki (Grágás), illverk, illvirki, óbótaverk, (sb. Forbrydelſe): Begaae (gjøre ſig ſkyldig i) en M.

Misgjerningsmand = Misdæder.

misgjøre, [misgjöra], misgjöra: M. imod een misgjöra við e-n, gjöra á hluta e-s, gjöra e-m rangt til.

Misgreb, [misgrip], = Feilgreb.

misgribe, h. s., taka skakkt til; fara villt.

Misgunſt óvild.

misgunſtig óvinveittur.

Mishaab = Haabløshed.

mishaabe, h. s., örvænta: „M. om noget“ örvænta e-s, örvænta sjer e-s, örvæntast e-s.

Mishag, án ft., kl., [sb. hag-r], misþokki (Hkr.): Finde M. i noget láta sjer mislika e-ð. Fatte M. til een fá óbeit á e-m, leggja óvild á e-n.

mishage (har), h. s. 1, [sb. haga], mislíka, misfalla, misþókknast: Hans Opferſel mishager mig.

mishagelig, ft. -e, e., = ubehagelig.

mishandle, a) ás., fara illa með, misþyrma (þjaka) e-u. — b) h. s., (fornl.), misgjöra.

Mishandling, ft. -er, sk., ill meðferð, illleikni (Fms.), hrakningar (Hrafnk.).

Mishold, án ft., misheldi (Fms. X, 402).

misholden, [sb. holde og mishaldin-n], mishaldinn (sb.: Gþl. 185, Fms. X, 410), vanhaldinn (Laxd.; sb. brøstholden).

Mishug mishögg.

miskjende, [miskenna], ætla e-m illt (tortryggja e-n) ranglega: M. en Ven. M. eens redelige Henſigt.

Miskjendelſe, fl. -r, sk., það að ætla e-m — eða að e-m er ætlað — illt ranglega.

Miskjender, fl. -e, kk., sá sem ætlar e-m illt ranglega.

Misklang mishljóðun (Stjórn; sb. Disharmonie).

misklingende, [sb. klinge], sem lætur illa í eyrum: M. Toner.

Miſkmaſk, án fl., kl., hrærigrautur, samsull.

Miſkund, sk., [miskunn], (sjaldh.) = Miſkundhed.

miſkunde, ás. 2, í m. ſig over = forbarme ſig over (sb. forbarme).

miſkundelig, fl. -e, e., miskunsamur, miskunarfullur, líknsamur.

Miſkundhed, án fl., sk., miskun, miskunsemd, miskunsemi, líkn: Have M. med een sjá aumur á e-m.

mislede leiða e-n afvega.

Misledning, fl. -er, sk., það að mislede.

mislig, fl. -e, e., a) ískyggilegur, (sb. betænkelig a): En m. Forfatning. — b) skakkur, rangur.

Mislighed, fl. -er, sk., a) e-ð ískyggilegt. — b) yfirsjón.

Mislyd = Misklang.

mislydende, [sb. lyde af hljóða], = misklingende.

Mislykke gæfuleysi; óhapp.

mislykkes mistakast, misheppnast.

Misløn ill laun.

mislønne launa e-m e-ð illa, (sb. eig e-m ekki varlaunað).

Mismod það að illa liggur á manni, (sb. Modløshed, Forſagthed).

mismodig, fl. -e, e., sem illa liggur á, (sb. fortabt í greininni um fortabe).

Mismodighed, án fl., sk., það að vera mismodig, (sb. Mismod).

mismæle, h. s., [sb. mismæli], (úrelt), = fortale ſig (sb. fortale 2).

Mismærke mark sem villir eða glepur: Tage M. paa noget miskenna e-ð (fornt), villast á e-u.

mismærke mismarka (t. a. m. lamb, Grágás).

Misnøie = Misfornøielſe.

misnøies, þs. 1, (sjaldh.), í m. med noget = være misnøiet med noget. — b) ho. l. t. misnøiet, sem e., = misfornøiet; sjá greinina um misfornøie

Mispel, fl. Mispler, sk., ætur ávöxtur af trjenu *mespilus Germanica.*

Mispeltræ (eins konar aldinviður) *mespilus Germanica.*

Mispriis of lágt gangverð, of lítið verð: Bringe noget i M. Være i M.

misprise niðra (gera lítið úr) e-u.

misregne, h. s., = forregne ſig (sb. forregne).

Misregning, fl. -er, sk., misreikningur: M. er ingen Betaling.

*Miſs, kvk., (þar sem enska gengur), Jómfrú.

*Miſſal, kl., (katólsk) messubók.

miſſe (har), h. s. 1, depla augunum, drepa titlinga: M. med Øinene.

Miſſe, sk., [messa], messa, í Kyndelmiſſe, Korsmiſſe.

*Miſſion, fl. -er, sk., (eiginl. sending), sendiför, erindi; það að senda menn — einnig: þeir sem sendir eru — með kristniboð: Den danſke M. (kristniboðsfjelag) i Oſtindien.

*Miſſionair, fl. -er, kk., sá sem boðar kristni.

*Miſſionscollegium, kl., kristniboðsráð (er gerir menn út til kristniboðunar).

*Miſſionsvæſen allt sem til kristniboðs heyrir.

*Miſſive, fl. -r, kl., brjef (skjal) frá yfirvaldi til allra eða nokkurra sinna undirmanna.

Misſkabning = Vanſkabning.

Mistag = Feilgreb, Feiltagelſe.

Mistanke misgrunur, grunur, grunsemd, grunsemi: Fatte M. til een misgruna e-n.

Miſtbænk = Drivbænk.

miſte, ás. 1, [sb. missta í þál. t.], missa, láta, (sb. týna e-u, glata e-u): Han miſtede alt hvad han eiede ved Branden. Man kan ikke let m. det, man aldrig har havt. Den miſter ei, ſom førſt faaer eigi missir sá, er fyrst fær.

Miſtel, fl. -er, sk., mistilteinn *viscum album.*

miſtelig, fl. -e, e., missanlegur, missandi.

Mistillid mistraust, vantraust: Have (ſætte) M. til een.

mistolke færa e-ð á verra veg: M. eens Ord.

Mistolkning, fl. -er, sk., það að mistolke.

*Miſtreſs, kvk., (þar sem enska gengur), frú, madama.

Mistrin = Feiltrin.

Mistro mistrúnaður, tortryggð, tortryggleiki (fornt), vantraust: M. til Forſynet. Vække M. hos een.

mistroe, ás., [mistrúa], mistrúa, mistryggja, tortryggja: M. een. M. eens Ord.

mistroiſk, fl. -e, e., tortrygginn.

Mistroiſkhed, án fl., sk., tortryggni.

mistræde (har), h. s., misstíga sig.

Mistrøſt, a) lítil (engin) huggun: Give een M. — b) = Mistillid: Have M. til een hafa vantraust á e-m, treysta e-m illa. — c) örvænting.

mistrøſte hrella.

mistrøſtig hrelldur.

Mistrøſtighed, án fl., sk., hrelling.

Mistrøſtning, sk., það að mistrøſte (hrelling).

Mistvivl mistrúnaður, örvænting.

mistvivle efast um, örvænta: M. om Forſynets Styrelſe

mistyde, ás., þýða (e-ð) skakkt: M. eens Ord (Henſigter).

Mistydning, fl. -er, sk., það að mistyde.

Mistykke, [misþykki], misþokki.

mistykke (har), h. s. 1, (sjaldh.), þykkjast: M. om (eða paa) noget láta sjer mislíka e-ð, kunna e-u illa. „Ingen kan m., at (enginn getur þykkzt af því, þó, eða þvíuml.) jeg og bruger denne Frihed".

mistækkes = mishage.

mistælle telja e-ð skakkt.

Mistælling, fl. -er, sk., það að mistælle.

mistænke, ás., gruna e-n um e-ð: M. een for noget. — „De mistænkte (þá grunaði), at" o. s. frv.

mistænkelig, fl. -e, e., a) grunsamlegur, tortryggilegur, ískyggilegur: En m. Sag (Perſon). — b) = mistænkſom: Gamle Folk ere mistænkelige.

Mistænkelighed, án fl., sk., það að vera mistænkelig.

mistænkſom, fl. -me, e., grunsamur, tortryggur (fornt), tortrygginn.

Mistænkſomhed, án fl., sk., grunsemi = tortryggni.

misunde (eiginl. unna e-m ekki e-s), öfunda: M. een noget öfunda e-n af e-u.

misundelig, fl. -e, e., öfundsjúkur, öfundsamur, öfundfullur, öfundarfullur: Være m. over noget öfunda e-ð, sjá ofsjónum yfir e-u.

Misundelſe, án fl., sk., öfund, öfundsýki.

misundelſesværdig öfundsverður.

Misunder, fl. -e, kk., = Avindsmand: Have mange Misundere og Efterſtræbere.

Misviisning misvísun (leiðarsteinsnálar): Ti Graders M.

Misviisningskort misvísunarbrjef.

Misviisningslinie misvísunarstryk (á misvísunarbrjefi).

Misvæxt, án fl., gróðurleysi: M. paa Rug kornbrestur. M. paa Græs grasbrestur.

misynde láta vera illt í sjer við, hafa ýmigust á (e-u).

*Mixtur, fl. -er, sk., lyfjabland, lyfjadrykkur.

mjaue (har), h. s. 1, mjálma.

Mjeld sjá Meld.

Mjød, án fl., sk., [mjöð-r], mjöður: Blande (búa til) M.

Mjødblanding mjaðartilbúningur.

mjødbruun sem mjaðarlitur er á.

Mjødbæger mjoðbikar.

Mjødbærme mjöðdreggjar.

Mjødfad mjaðarker (Ükr.).

Mjødhorn mjaðarhorn.

Mjødviin vín sem mjaðarbragð er að eða blandað er miði.

*Mnemonik, sk., minnislist.

*Mnemoniker, fl. -e, kk., sá sem kann eða kennir minnislist.

*mobil, fl. -e, e., hrærilegur; ferðbúinn (um lið).

*Mobilier, fl., = Løsøre; (einnig) búhlutir, búshlutir, búgögn, búsgögn; húsgögn.

mod sjá imod.

mod, e., [móð-r], (úrelt), a) móður. — b) hryggur, stúrinn.

Mod, án fl., kl., [sb. móð-r], 1) hugur, a) skap, geð: Være ved godt M. vera hughraustur. Friſk M. er halv Tæring hugur ræður hálfum sigri (orðskv.). Have M. (hug) paa noget láta sig langa til e-s, hafa hug á (setja hug sinn eptir) e-u. — β) Mode (lagað eptir þjóðv.), t. a. m. han er vel (ilde) til Mode hann er í góðu (illu) skapi, það liggur vel (illa) á honum. — b) hugprýði, hugrekki, áræði, þor: Fatte M. og tage M. til ſig herða upp hugann, herða huginn. Lade Modet falde og tabe Modet láta sjer hugfallast, (sb. honum fellst hugur við), bleyðast. Mandigt (uforſagt, uforfærdet) M. hugprýði, hjartaprýði. — 2) = móður, bræði, í orðatiltæk. kjøle ſit M. paa een svala geði sínu á e-m.

*Modalitet, sk., ásigkomulag, einkum: það ásigkomulag málsgreinar hvort hún er fullyrt eða ekki.

Modanſtalt það sem gert er til að aptra e-u: Gjøre Modanſtalter.

Motbefaling gagnstæð skipun.

Modbeſkyldning sakargipt á móti annari.

Modbeviis gagnpróf. — b) skírteini sem e-m er fengið í stað skírteinis frá honum sjálfum: Jeg havde ikke Beviſet ved Haanden, da han betalte Pengene, og gav ham derfor et M.

modbeviſe = gjendrive: „Endnu mere modbeviſes hiin Formodning ved Erfaringen".

Modbevægelſe gagnstæð hræring.

Modbillede það sem er e-u gagnstætt.

modbydelig, ft. -e, e., [sb. byde 2, a, λ], viðbjóðslegur, andstyggilegur, andstyggur (619), (sb. velgjulegur, væminn): Al Mad er mig m. mjer býður við öllum mat, jeg hef óbeit á öllum mat. Et modbydeligt Syn.

Modbydelighed, án ft., sk., viðbjóður, óbifur, óbeit, andstyggð: Have M. for noget á e-u.

Modbør mótviðri, andviðri.

Moddrift = Antipathie.

Mode, ft. -r, sk., aldarháttur, nýbreytni, tízka: Klæde ſig efter Moden tolla í tízkunni með klæðaburðinn. Komme i M. fara að tíðkast. Gaae af M. hætta að tíðkast. Diſſe Hatte ere nu i M. tíðkast nú. Diſſe Hatte have længe været af M. það er langt síðan þessir hattar hafa tíðkazt.

Modedukke brúða í tízku-búnaði (nýjasta búnaði). — b) kvk., skartsrófa sem ætíð þarf að hafa nýjasta klæðabúnað.

Modefarve litur sem tíðkast.

Modegjek spjátrungur sem allt af þarf að tolla í tízkunni.

Modehandler, ft. -e, kk., skrúðsölumaður (Jóh.).

Modehandlerinde, ft. -r, kvk., skrúðsölukona (Jóh.).

Modehandlerſke, ft. -r, kvk., = Modehandlerinde.

*Model, ft. -ler, sk., fyrirmynd (sem e-ð er búið til eptir); mót: M. til en Melle. En levende M. fyrirmyndarmaður (þegar verið er að búa til mannsmynd).

*Modelkammer klefi þar sem fyrirmyndir eru geymdar.

*modellere, ás. 1, búa til fyrirmynd (e-s).

*Modelſkole, a) hús þar sem dregið er upp eptir fyrirmyndarmönnum. — b) þeir sem draga upp (í skriptaskóla) eptir fyrirmyndarmönnum.

*Modeltegning uppdráttur eptir fyrirmyndum.

moden, ft. modne, e., (um jarðarávöxtu), fullvaxinn, fullsprottinn: Rugen er m. Et modent Æble. — b) orðinn fær (um e-ð; sb. fullorðinn, fullþroskaður, fulltíða): M. til Ægteſtand gjafvaxta (ef talað er um kvennmann). M. til Galgen (í skopi), upphengjandi. — En m. Alder fullorðinsaldur. I modnere Aar á seinni árum sínum. — M. Forſtand (Dømmekraft) fullkomið vit. Et modent Svar svar sem maður er búinn að hugsa um til hlítar.

Modenar = Modegjek.

Modenhed, án ft., sk., það að vera moden.

Moder, [móðir], I) ft. Mødre, A) kvk., a) um kvennmenn, móðir: Hun er M. til otte Børn hún á átta börn. Blive M. eignast barn. — b) um skepnur (sb. hvelparnir klóra mæðrinnar kvið, Stjórn), α) móðir: Lammet er endnu hos Moderen gengur enn undir. — β) tía(?), mella: Føllet er endnu hos Moderen. — 2) ávarp við kvennmann í virðingar skyni, a) = húsfreyja. — b) við gamla konu heldri stjettar. — B) sk., (sb. brúðr guðs, mær ok móðir, heilög kirkja), a) sjer í lagi um ættjörð, fósturjörð. — b) líkt og uppspretta, (sb. friðsemi er móðir elsku): Gudsfrygt er alle Dyders M. — II) án ft., sk., burðarleg, (sjer í lagi) barnsleg, (sb. móðurkviður).

Moderaare æð í burðarleginu.

*moderat, ft. -e, e., stilltur, hógvær, hófsamur (t. a. m. í orðum), sanngjarn, o. s. frv.

*Moderation, án ft., sk., stilling, hógværð, hófsemi, sanngirni, o. s. frv.

Moderbaand legtengsli (sjerhvert af þeim fjórum tengslum er halda burðarleginu).

Moderbarm móðurfang, móðurlegt fang.

Moderbryſt móðurbrjóst.

Moderbud móður-boð.

*moderere, ás. 1, stilla e-u, tempra, hafa hóf á e-u.

Moderevne fæðingarmagn, gróðrarmagn.

Moderflod klæðaföll, einkum hvít klæðaföll.

Modergreen meginkvísl (er aðrar smærri vaxa út úr, á aldintrje).

Modergrund legbotn (botn á burðarlegi).

Moderhals mjósti hluti burðarlegs.

Moderhjerte móðurhjarta, móðurlegt hjarta.

Moderhoſte þurrahósti sem sagt er að fylgi veikindum í burðarleginu.

Moderkage = Efterbyrd α.

Moderkald móðurlegt ætlunarverk, móðurleg skylda.

Moderkirke, [sb. móðurkirkja, Björgv. Kálfsk.], frumsöfnuður (sem aðrir söfnuðir eru sprottnir af).

Moderkorn ryður í rúgi.

Moderkrampe sinadráttur í burðarleginu.

Moderkrands eins konar lækningaverkfæri (*pessarium*).

Moderkube það býflugnabú sem býflygi í öðrum búum er komið frá.

Moderland land að því leyti sem þaðan hafa byggzt nýlendur eða önnur lönd liggja undir það: Nordamericas Krig med Moderlandet.

moderlig, ft. -e, e., [móðurlig-r], móðurlegur: M. Kjærlighed (Ømhu).

Moderlud lút sem búið er að ná saltinu úr.

Moderlyſt yndi sem móðir hefur af barni sínu.

moderløs móðurlaus.

Modermelk móðurmjólk (Stjórn): Indſuge noget med Modermelken.

Modermord það að myrða (drepa) móður sína.

Modermorder sá sem myrðir (drepur) móður sína.

Modermund op á burðarleginu (*orificium uteri*).

Modermærke merki eða einkenni sem e-r er fæddur með (móðurflekkur, B. H.; sb. hunangsblettur).

*moderne, e., a) = nymodens. — b) nýr (gagnstætt: antik).

*moderniſere, ás. 1, laga (e-ð) eptir tízku eða aldarhætti.

Moderomhu móðurleg umhyggja (umönnun).

Moderplaſter plástur við veikindum í burðarleginu.

Moderpligt móðurskylda.

Modersbarn = Modersſjæl.

Moderſelſkab frumfjelag (sem önnur fjelög eru sprottin af).

Moderſkede leg-göng (*vagina uteri*).

Moderſkjød móðurleg kjalta (kelta).

Modersliv móðurkviður: Barnet i M.

Modersmaal (móðurmál), tunga (mál) e-s.

Moderſot = Moderſyge.

Moderſpeil eins konar lækningaverkfæri (*speculum matricis*).

Moderſprog tunga sem önnur mál eru sprottin af (móðir annara tungna).

Modersſjæl (í tali) í orðatiltæk. ikke en M. ekkert mannsbarn, engin hræða, eða þvíuml.: Der er ikke en M. hjemme. Der kommer ikke en M. (enginn, enginn maður) til ham.

Moderſtade býflugnabú sem nýir býflygishnappar koma frá, (frumbú).

Moderſtamme trje a) sem kvistir af eru gróðursettir annarstaðar. — b) sem annarlegir kvistir eru gróðursettir í.

Moderſtat ríki að því leyti sem þaðan hafa byggzt nýlendur eða önnur lönd liggja undir það.

Moderſværm býflygishnappur sem aðrir býflygishnappar koma af.

Moderſyge veikindi í burðarleginu eða sem kallað er að þaðan sjeu komin.

Moderudfald fuðfall (B. H.; *prolapsus uteri*).

Moderuld bezta þel (á sauðkind).

Modervand sá vökvi sem er í kringum burðinn í móðurkviði (*liquor amnii*).

Moderømhed móðurleg viðkvæmni, móðurleg blíða.

*modeſt, ft. -e, e., siðprúður, hóglátur, hógvær, o. s. frv.

*Modeſtie, sk., siðprýði, hóglæti, hógværð, o. s. frv.

Modeſyge það að þurfa allt af að tolla í tízkunni.

modfalden, [sb. falde], sem látið hefur hugfallast, sem fallizt hefur hugur, huglaus, þorlaus, áræðislaus, hnugginn.

Modfaldenhed, sk., það að vera modfalden.

Modgang, án ft., = Gjenvordighed: Have megen M. (rata í miklar raunir).

Modgangsdag mæðudagur.

Modgangskamp barátta við mótlætið.

Modgangsſtød mótlætis-áfellir, óhapp.

Modgangstid mæðutíð.

Modgift eiturlækning.

Modgjeld gagnskuld (skuld er maður telur til hjá öðrum er heimtar skuld að honum).

Modgrund rök á móti (e-u): Høre Grunde og Modgrunde.

Modhold, án ft., viðspyrna.

*Modification, ft. -er, sk., það að modificere.

*modificere, ás. 1, breyta eða draga úr (e-u eptir því sem þurfa þykir).

modig, ft. -e, e., hryggðarfullur.

modig, ft. -e, e., 1) hugaður, hugrakkur, hugdjarfur, djarfur, einbeittur, áræðisfullur, áræðinn: M. i Faren hugaður í hættu, (sb. áræðisfullr um þat, er mannraun þótti í). — b) er sýnir hugrekki, djarflegur: En m. Beſlutning. — 2) ókvíðinn, stæltur, brattur; fjörugur: Være m. ſaalænge Lykken er med. — En m. Heſt.

Modighed, án ft., sk., það að vera modig (hugaður, ókvíðinn, o. s. frv.): M. i Lykken, Forſagthed i Ulykken. — Heſtens M.

Modkamp móttaka = mótstaða, viðtaka = viðstaða, viðspyrna, viðnám.

Modklage gagnkæra.

Modklager gagnkærandi.

Modkraft mótstöðuafl.

Modlag það sem er sett e-rstaðar til viðspyrnu.

Modlagsmuur viðspyrnumúr.

Modliſt krókur á móti bragði.

modløs sem látið hefur hugfallast. (sb. forſagt).

Modløshed, án ft., sk., hugleysi, þorleysi, ráðaleysi.

modne, ás. 1, veita (e-u) vöxt eða þroska: Solen modner Druerne. Kornet begynder at modnes.

Modning, sk., framför til fullkomins vaxtar eða þroska.

Modningstid sú tíð meðan e-ð er að vaxa eða þroskast.

Modpart, kk., = Vederpart.

*Modparti mótstöðuflokkur, gagnstöðuflokkur: Vi have et ſtærkt M.

Modpave páfi kosinn gegn öðrum páfa.

Modregning reikningur um það er skuldari kallast eiga hjá lánardrottni sínum, (gagnreikningur).

Modſagn = Modſigelſe a.

Modſide hlið (o. s. frv.) sem er beint á móti (yfir undan) annari.

modſidig, ft. -e, e., sem er á hinni hliðinni eða hinumegin (o. s. frv.): Paa Søens modſidige Bred á hinum vatnsbakkanum, hinumegin vatnsins.

modſige mótmæla (mæla í móti, neita) e-u: Han liber ikke at blive modſagt. — b) vera gagnstætt e-u: Modſigende (gagnstæðar) Sætninger.

Modſigelſe, ft. -r, sk., a) mótmæli, andmæli: Det er uden M det bedſte, han har ſtrevet það getur sízt leikið á tvímæli, að o. s. frv. — b) gagnstaðleiki (þegar hvað hrindir öðru): Gjøre ſig ſkyldig i M. verða tvísaga.

Modſigelſesaand andmálssemi (B. H.).

Modſot uppdráttarsýki, rýrnunarsótt, það að veslast upp.

modſtaae, a) h. s., í ho. núl. t. modſtaaende (sem er) beint yfir undan, sem blasir við: Den modſtaaende Vinkel. — b) sem ás., standa í móti (í gegn, við) e-m eða e-u, veita móttöku (viðnám); reisa rönd við e-u; standast; þola: M. Overmagten. M. Friſtelſer. M. Kulden.

Modſtand móttaka = mótstaða, viðtaka = viðstaða, mótspyrna, viðnám, vörn: Gjøre Fjenden tapper M. taka vel við, veita hina hörðustu móttöku. Hans Forſlag fandt M. sætti mótmælum. Beregne Murens M. imod Trykket.

Modſtander, ft. -e, kk., mótstöðumaður, gagnstöðumaður, andskoti e-s.

Modſtanderinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Modſtander um karlmann.

modſtandig, ft. -e, e., (fornl.), mótstaðligur, mótdrægur, mótsnúinn, mótfallinn, andstreymur.

Modſtandsevne afl til mótstöðu.

Modſtandskraft = Modſtandsevne.

Modſtemme atkvæði móti e-u.

Modſtrid gagnstaðleiki.

modſtride, ás., vera e-u gagnstaðlegur (gagnstæður): Modſtridende Begreber gagnstæðar hugsanir, gagnstaðleg nám.

modſtridig gagnstæður, gagnstaðlegur.

Modſtridighed, sk., gagnstaðleiki.

modſtræbe, ás., vera e-u gagnstætt eða gagnstaðlegt, sporna við e-u, aptra e-u.

Modſtræben, án ft., sk., það að modſtræbe (gagnstaðleiki).

Modſtrøm öfugstreymi.

Modſtød kast (högg, lag) í mót öðru kasti (höggi, lagi).

Modſæt það sem er e-u gagnstætt.

Modſætning, ft. -er, sk., a) = Modſættelſe. — b) = Modſæt, Modbillede. — c) málsgrein sem er gagnstæð annari.

modſætte, ás., setja e-ð í móti e-u: M. ſig noget sporna (reisa skorður) við e-u, standa við (í gegn) e-u. — b) bera e-ð saman við annað sem er því gagnstætt: Vi kunne m. denne Skildring en anden, ganſke forſkjellig. — β) ho. l. t. er haft líkt og e., gagnstæður: Sagen fik et modſat Udfald málið fór allt öðruvísi. Laſt er det Modſatte af Dyd löstur(inn) er gagnstæður dyggð(inni).

Modſættelſe, sk., það að modſætte (eða modſætte ſig).

modtage, ás., a) taka við (með) e-u, meðtaka: M. noget af eens egen Haand. Jeg modtog hans Brev i Gaar. — b) taka við (með) e-m, taka e-m: Han blev modtaget med ſtor Høitidelighed. M. een vel taka (fagna) e-m vel. — c) taka e-u, ganga að e-u, þekkjast, þiggja: M. et Tilbud. M. en Indbydelſe.

modtagelig, ft. -e, e., viðurtækilegur (sb. Stjórn), þiggjandi, boðlegur, (sb. antagelig).

Modtagelighed, án ft., sk., a) það að vera modtagelig. — b) það að vera viðurtækilegur e-u.

Modtagelſe, sk., það að modtage (viðtaka; viðtökur, viðtekjur).

Modtager, ft. -e, kk., viðtakandi (Grágás), viðtökumaður (Grágás), meðtökumaður.

Modtryk mótspyrna (e-s líkama í móti öðrum).

*Modulation, sk., dillandi hljóðasetning; dillandi hljóð.

*Modus, ft. Modi, sk., (sagnar)háttu (t. a. m. framsöguháttur, afleiðingarháttur).

modveie, a) eiginl., vera jafnþungt (e-u), jafnvætta e-u (Stjórn): Naar begge Vægtſkaale m. hinanden eru jafnar. — b) óeiginl., halda í við, bæta e-ð upp: „Tilvæxt i Skoven modveier det borttagne“.

modvendt, [sb. vende], sem snýr (horfir) í móti (e-u), öndverður.

Modvidne andvitni: Føre Modvidner láta bera andvitni (sb. Grágás).

Modvillie mótþykki (Fas. II, 355), mótþrói, þverúð, kergja, (sb. Gjenſtridighed).

modvillig = gjenſtridig.

Modvillighed, án ft., sk., það að vera modvillig (sb. Modvillie, Gjenſtridighed).

Modvind = Modbør.

modvirke, ás., reisa skorður við e-u, aptra (tálma) e-u: Han modvirkede dette Anſlag mere ved Klogſkab, end ved Magt.

Modvirkning, sk., það að modvirke (sb. skorður, öptrun, tálmun, tálmi).

Modvægt jafnvægi (sem haft er til að jafnvætta e-u). — b) óeiginl., um það sem heldur í við e-ð: Hans ſtore Magt har endnu en M.

Modværge, kl., vörn, viðnám, viðtaka = viðstaða, móttaka = mótstaða: Sætte ſig til M. veita viðnám. Et tappert M. drengileg vörn, hörð viðtaka.

Modværn, a) = Modſtand. — b) tilbúningur til að verja e-u.

*Mogol sjá Mogul.

*Mogul (eða Mogol), kk., (fyrrum), keisari eða konungur yfir hinu mikla Mongólaríki á Indlandi.

*Mohammedaner sjá Mahomedaner.

*Mol, nafn, lin hljóðasetning (í hljóðfæralist). Gagnstætt: Dur.

Molbo hjer um bil sama í Danmörk og Bakkabróðir á Íslandi.

*Molekuler, ft., smákorn eða ögn (t. a. m. í blóðinu).

*Moleſt, sk., = Moleſtie.

*moleſtere, ás. 1, áreita, abbast upp á (sb. Nj. 194), amast við e-n eða e-m, mygja e-m.

*Moleſtie, sk., áreiting.

*Mollusker, ft., = Blødbyr.

*Moment, ft. -er, kl., andrá, svipstund. — b) atriði.

*momentan, ft. -e, e., sem ekki er nema (allra) snöggvast eða í svip, (sb. svipull, skammvinnur).

mon, [mon = mun], haft sem ao., en er í raun og vera 3. pers. et. í núl. t.; monne [monda, o. s. frv. = munda, o. s. frv.], þál. tíð, 1) mon, sem ao., ætli með afleiðingarhætti í sambandi við sig, mun eða mundi með nh. á eptir: Hvorledes m. han lever hvernig ætli honum líði, hvernig mundi honum líða? Hvor m. han opholder ſig hvar ætli hann sje, hvar mundi hann vera? — M. hun endnu ſkulde være i Live ætli hún sje enn á lífi? — 2) monne eða (stytt) mon líkt og gjörir (gjörði) — ræður (rjeð), kná (knátti) — að með nh., a) monne: „Vi monne rundt om Den gaae“. — b) mon: Enhver af Hævn m. torſte.

Mon, ft. eins, kl., [mun-r], (úrelt), munir, fjármunir.

*Monade, ft. -r, sk., (ein af hinum) óskiptileg(u) ögn(um sem Leibnitz hugði vera frumparta allra líkamlegra hluta).

*Monadologie, sk., agnafræði (Leibnitz heimspekings. Sb. Monade).

*Monark, ft. -er, kk., = Eneherſker, Enevoldsherre, (sb. alvaldur, Fms. VI, 195).

*Monarkie, ft. -r, kl., = Enevælde, Enemagt. — b) ríki þar sem stjórnandinn ræður öllu.

*monarkiſk, ft. -e, e., einvalds-, alveldis-.

*mondere sjá mundere.

*Monogamie, kl., það að eiga ekki nema eina konu eða einn mann í senn (einkvæni, G. O., P. Þ.; einmenni, G. O., P. Þ.); einnig haft um dýr.

*Monogram, ft. -mer, kl., fangamark.

*Monographie, ft. -r, sk., rit um e-ð einstakt.

*Monokrat, ft. -er, kk., = Monark.

*Monokratie, ft. -r, kl., = Monarkie.

*monokratiſk, ft. -e, e., = monarkiſk.

*Monolog, ft. -er, sk., tal við sjálfan sig.

*Monomanie, sk., vitleysa í einstöku efni.

*Monopol, ft. -er, kl., einkaleyfi til verzlunar eða iðnaðar.

*Monopoliſt, ft. -er, kk., sá sem þegið hefur Monopol.

*monoſyllabiſk, ft. -e, e., (sem ekki er nema) ein samstafa.

*Monoſyllabum, ft. Monoſyllaba eða Monoſyllaber, kl., einsatkvæðisorð.

*Monotheisme, sk., trú á einn guð.

*Monotheiſt, ft. -er, kk., sá sem trúir á einn guð.

*monoton, ft. -e, e., einhljóða (Jóh.), einræmislegur (Dr. Sch.), þulbaldalegur (P. Þ.).

*Monotonie, sk., einstrengingur (hljóðs, P. Þ.), þulbaldi (B. H., P. Þ.).

*Monſeigneur, ft. Mesſeigneurs, kk., herra, herra minn, (sem ávarp við göfgustu menn á Frakklandi).

*Monſieur, ft. Mesſieurs, kk., herra; sjer í lagi um elzta konungsbróður á Frakklandi fyrrum.

*Monſoon, sk., eins konar stöðuvindur.

*Monſtrants, sk., baksturílát (katólskra; sb.: bakstrbuðkr, þjónostubuðkr).

*Monſtroſitet, sk., það að vera monſtrøs.

*Monſtrum, kl., ferlíki, ferlíkan, skrípi, skrímsli, ófresskja.

*monſtrøs, ft. monſtrøſe, e., ferlegur.

*montere, ás. 1, búa lið eða skip; fá liði hesta; setja stalla undir (fallbissur).

*Montgolfiere, sk., eins konar loptkuggur.

*Monument, ft. -er, kl., = Mindesmærke.

Mops, ft. Mopſer, sk., lítið hundakyn með snubbóttu trýni, (kúthundur?).

Mopsabe (eins konar apategund í suðurhluta vesturheims) *simia sciurea* (íkorna-api).

Mopsanſigt andlit sem á kúthundi.

mopſet, ft. mopſede, e., (í tali), fúll = fýlulegur.

Mopsnæſe = Braknæſe.

*moquant, ft. -e, e., háðskur, hæðinn, hótfyndinn, tiltektasamur. — b) (í tali), sem fýla (firrta) er í.

*moquere, ás. 1, í m. ſig a) hæðast (gera háð, gera gis, skopast, draga) að e-u. — b) (í tali), firrtast, styggjast, þykkjast.

Mor, ft. -er, kk., a) maður á (af) norðurströnd suðurálfu. — b) blámaður, svertingi (Dr Sch.).

Mor, kl., eins konar silki.

Mor, án ft., sk., a) mýri, mýrlendi. — b) mór.

Morads, ft. Moradſer, kl., flói, mýri, fen, foræði (fornt: forað).

*Moral, sk., (sb. Ethik), siðfræði, dyggðafræði, skyldufræði. — b) kenning (sem fólgin er í e-u, t. a. m. í dæmisögu).

*moraliſere, h. s. 1, vanda um (finna að) við e-n (einkum þegar það á ekki við).

*Moraliſt, ft. -er, kk., sá sem er umvöndunarsamur við aðra (einkum þegar slíkt á ekki við).

*Moralitet, sk., ráðvendni (fornt: ráðvendi).

*Morallov siðalögmál.

*Moralphiloſophie, sk., heimspekilegt siðalögmál.

*Moralprincip, sk., undirstaða (undirstöðugrein, undirstöðuregla) siðalögmálsins.

*moralſk, ft. -e, e., a) siðlegur, siðferðislegur: Moralſke Regler (Grundſætninger) siðferðisreglur. M. Frihed (Tvang) andlegt frelsi (ófrelsi). Moralſke Handlinger athafnir skynsamrar veru. M. Aarſag það sem kemur e-m til að ráða e-ð af. M. Visbed sannfæring (um e-ð sem ekki verður sannað svo að það sje lögmætt). — b) ráðvandlegur, grandvarlegur, lastvarlegur, (sb. grandvar, lastvar, ráðvandur, siðgóður, siðferðugur): Et m. Levnet. En god m. Opførſel gott athæfi. — c) (í lögum): En m. Perſon e-ð sem ekki er einn maður en hefur þó skyldur og rjettindi eins og það væri einn maður.

*Moralſyſtem, ft. -er, kl., siðfræðiskerfi.

Morbroder móðurbróðir.

Morbær mórber.

Morbærblad mórviðarlauf.

Morbærſaft mórberjalögur.

Morbærtræ (mórberjaviður) *morus.*

Morbærviin mórberjavín.

Mord, ft. eins, kl., [morð], það að vega mann af heipt eða hatri, dráp, víg, (sb. heiptarblóð; morð): Begaae et M.

mordbegjerlig drápgjarn (Skuggsjá).

Mordbrand sú brenna þegar kveikt er í húsi (bústað) manns (eða skógi).

Mordbrænder, ft. -e, kk., brennuvargur (sb. Gþl. 378).

Mordbrænderſke, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Mordbrænder um karlmann.

Morddolk morðhnífur, morðjárn (sb. 665 XXXII).

Morder, ft. -e, kk., vegandi; manndrápsmaður, (manndrápamaður), manndrápari; morðingi, morðvargur.

Morderdolk = Morddolk.

Morderengel morðengill, dráps-engill.

Mordergrube morðingjabæli (niðri í jörðunni).

Morderhaand, án ft., morðingjahönd: Døe for M. vera drepinn eða myrtur.

Morderkniv=Morderdolk, Morddolk: „Døe for M.“ vera drepinn eða myrtur.

morderſk, ft. -e, e., = mordiſk.

Morderſke, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Morder um karlmann.

Morderſlag (banahögg), það að vera drepinn eða myrtur. — b) mannskæð orusta.

Mordgevær = Mordvaaben.

mordgjerrig = mordbegjerlig.

Mordhævn = Blodhævn.

*Mordhiſtorie morðsaga.

mordiſk, ft. -e, e., morðingjalegur, drepsamlegur (Stjórn), skæður, mannskæður, banvænn.

Mordſkrig banavein (Dr. Sch.).

Mordſkud banvænt skot.

Mordſlag banvænt högg, banahögg.

Mordſpyd banaspjót.

Mordſtaal morðjárn (655 XXXII).

Mordſværd banasverð.

mordtræt vígmóður.

Mordvaaben vígvölur, morðjárn (655 XXXII).

mordvant, [sb. vænne], = myrdevant.

more, ás. 1, skemmta e-m: M. Børn. M. ſig med (skemmta sjer að) Spil spila sjer til skemmtunar. Det morer mig (jeg hef gaman af) at ſee dem dandſe. — Morende Læsning = Morſkabslæsning. Morende Tidsfordriv dægrastytting.

*Morel, ft. -ler, sk., eins konar kirsiber.

Moreng mýrlent engi.

*Mores, ft, siðir: Lære een M. segja e-m til siðanna, taka e-m tak.

Morfader, [móðurfaðir], móðurfaðir (Grágás), móðurafi.

*Morgana í orðunum Fata Morgana (eiginl. eins konar álfkonu nafn; en er haft um) loptundur undir sólhvarfahringnum og á Sikileyjarsundi.

*morganatiſk, ft. -e, e., í orðunum m. Ægteſkab hálfkvæni (stórhöfðingja).

Morgen, ft. -er, sk., [morgin-n og morgun-n], morgun: Det bliver M. morgnar. Fra M. til Aften frá morgni til kvölds, liðlangan daginn. Om Morgenen um morguninn; um morgun (t. a. m. det ſkete tidlig om Morgenen snemma morguns); um morgna = á morgnana. Det ſkal bruges M. og Aften bæði kvöld og morgna. Byde een god M. bjóða e-m góðan dag. — Óeiginl.: Livets (Barndommens) M. (æskumorgun). — b) Morges, nokkurs konar óreglulegur eig. et., (eins og Aftes af Aften), með fs. i: I Morges í morgun. I Gaar Morges í gærmorgun. I Forgaars Morges í fyrra morgun. — 2) um morgundaginn (eins og á ísl.), með fs. i: I M. á morgun. I M. tidlig í fyrra málið. I M. Aften annað kvöld. I M. Middag á morgun um hádegi(sbil).

Morgenandagt bænahald að morgni dags.

Morgenarbeide verk sem maður gerir á morgnana eða um morgun.

Morgenbeſøg heimsókn um morgun.

morgenblid blíður sem morgun(inn).

Morgenbløde morgundemba (sb. Aftenbløde): Aftenrøde giver M.

Morgenbøn morgunbæn.

Morgendag dagur(inn) á morgun.

Morgendamp gufa sem leggur upp af jörðunni á morgnana (sb. lágreykur).

Morgendragt morgunbúningur.

Morgendrik morgundrykkur.

Morgendrøm morgundraumur.

morgenduelig morgunvakur (Eg.), árvakur um morgna (Skuggjá), ár-risull.

Morgenduſt morgunblær.

Morgendug morgundögg (Sn. E.).

Morgendæmring grýjandi, morgunsár, (sb. morgnun, dagstingur; sömuleiðis Dagbrækning).

Morgenfarve heiðskír litur.

Morgenfruer, ft., (eins konar jurt) *chrysanthemum segetum.*

Morgengave morgungjöf.

Morgenglands morgunljómi.

Morgenglimt = Dagſkjær.

Morgengry = Daggry, (sb. Gry).

Morgenhane árgali (sb. Fms. VI, 251), salgofnir.

Morgenhilſen morgunkveðja.

Morgenhimmel morgunhimin.

Morgenkjole morgunkjóll; morgun-samfella.

Morgenlandſkab landspartur (eins og hann lítur út) að morgni dags. — b) morgunskript af landsparti.

Morgenlatter morgunkæti: M. bliver ofte til Aftengraad (enginn dagur er til enda tryggur), orðskv.

Morgenliv morgunfjör.

Morgenluft morgunlopt — b) morgunblær.

Morgenlys morgunbirta. — b) ljós sem logar til morguns.

Morgenlærke lævirki er syngur að morgni dags.

Morgenmaal, [morginmál], dagverðarmál.

Morgenmad = Davre.

Morgenmand maður að því leyti hvað snemma hann fer á fætur eða hvað brattur hann er á morgnana: Være en god M. vera ár-risull (morgunvakur, árvakur um morgna), vera brattur á morgnana.

Morgenmelk mjólk(in) að morgunmáli(nu).

Morgenmeſſe morguntíðir.

Morgenpragt morgunskart, morgunskraut, (náttúrunnar).

*Morgenpſalme morgunsálmur.

Morgenriim, (án ft), morgunhjela.

morgenrød hafandi lit morgunroðans.

Morgenrøde morgunroði.

Morgenſang morgunsöngur.

Morgenſkin morgunskin.

Morgenſkjær = Dagſkjær.

morgenſkjøn fagur sem morguninn, (sb. sólfagur).

Morgenſkumring = Morgendæmring.

Morgenſky morgunský.

Morgenſol morgunsól (Stjórn): Diſſe Værelſer have Morgenſolen.

Morgenſtjerne morgunstjarnan (Rimb.), dagstjarna (Al.). — b) stafur vökumanna í borgum (eins konar mjó gaddakylfa með broddi í endanum; ígulstafur).

Morgenſtraale geisli upprennandi sólar.

Morgenſtund morgunstund, morguntími (sb. Stjórn), morgunstími (sb. Stjórn): I Morgenſtunden á morguntíma (sb. Stjórn), árdegis. I den tidlige M. að öndverðum morgunstíma (sb. Stjórn), snemma morguns. Orðskv.: M. har Guld i Mund morgunstund hefur (ber, Orðskviðasafn) gull í mund.

Morgenſvale, (án ft.), morgunkul.

morgenſyg veikur á morgnana, (sb. aftenſyg).

Morgenſøvn morgunsvefn.

Morgentaage = Morgendamp.

Morgentid = Morgenſtund.

Morgentime morgunstund (ein stund að morgni dags).

Morgenvagt fjórði náttvörður (á sjó).

Morgenvind morgungola.

morgnes, þs. 1, [sb. morgna], morgna.

Morgrund mýrlendi.

Morian, ft. -er, kk., = Mor (kk.) b.

Morild, án ft., sk., [sb. maurildi], maurildi.

Morjord mýrlendi.

Morkel, ft. Morkler, sk., (eins konar ætisveppur) *phallus esculentus.*

Morland Svertingjaland (í suðurheimi, Dr. Sch.).

Mormoder móðurmóðir (Grágás), móðuramma.

Moro, án ft., sk., skemmtun, dægrastytting.

*Moroſitet, án ft., sk., = Knurvornhed, Fortrædelighed a.

*Morpheus, kk., svefnaguð; svefn.

Morſkab, (sjaldhöfð ft. -er), kl., skemmtun, dægrastytting, (sb. afþreying).

Morſkabsbog skemmtunarbók.

Morſkabslæsning það að lesa (eða það sem maður les) sjer til skemmtunar.

Morſkabsſpil spil sem spilað er til skemmtunar en ekki til ávinnings.

Morſkabstid skemmtunartími.

Morſkabsværk = Morſkabsbog.

morſom, ft. -me, e., skemmtilegur, skritinn: Være m. i Selſkaber. En m. Reiſe. Et morſomt Indfald.

Morſomhed, án ft., sk., það að vera morſom.

*Mortalitet, án ft., sk., = Dødelighed b.

*Morteer, sk., = Morſer.

Morten, karlmannsnafn, Marteinn. — b) í veiðimannamáli, hjeri.

Mortensaften kvöldið fyrir marteinsmessu.

Mortensdag marteinsmessa, marteinsmessudagur.

Mortensgaas gæsakjötssteik sem borðuð er á marteinsmessu eða kvöldið fyrir.

Morter, ft. -e, sk., [sb. mortèl á ísl. skjali 1396], mortjel: Støde noget i en M.

*Morterer, ft. -e, sk., = Morſer.

*Mortification, sk., dauði (í sári); ónýting (skjals eða þvíumlíks); o. s. frv.

*mortificere, ás. 1, gera e-ð (t. a. m. áþjettisorð) ónýtt og ómætt; o. s. frv.

Mortørv mótorf, torf = mór.

*moros, ft. moroſe, e., nöldursamur (B. H.), nöldrunarsamur (B. H.), sífrunarsamur (B. H.).

Mos, án ft., sk., vellingur, kássa.

Mos, ft. engin (eða Moſſer, þegar talað er um mosategundir), kl., [sb. mosi], mosi: Islandſk M. fjallagrös *lichen islandicus.*

*Mosagat ein tegund af steininum *achates.*

mosagtig, ft. -e, e., svipaður mosa.

*Moſaik, sk., = Muſivarbeide.

*moſaiſk, ft. -e, e., Móses-: Den moſaiſke Religion gyðingatrú.

*Moſait, ft. -er, kk., sá sem er gyðingatrúar, þ. e. gyðingur.

Moſand eins konar mótsandur.

Mosart mosategund.

mosdækket, [sb. dække], mosavaxinn, (sb. mosóttur).

Moſe, ft. -r, sk., flói, mýri, fen, foræði (fornt: forað): Gjennemvade en M. Udgrave en M. skera fram mýri.

moſeagtig, ft. -e, e., mýrlendur: M. Eng = Moſeeng.

Moſeand önd sem heldst við í mýrum.

Moſedynd leðja í mýrum.

Moſeeng mýrarengi, mýrlent engi.

Moſefald undanhalli (í mýri).

Moſefoder mýrgresi, mýrahey.

Moſegriis válekutegund.

Moſegrund mýrlendi.

Moſegræs mýrgresi.

Moſehø mýrahey.

Moſejern = Myrejern.

Moſejord jarðvegur í mýrlendi.

Moſeland vítt mýrlendi, mýrar.

Moſepiil nafn á ýmsum pílategundum.

Moſeplante mýrajurt.

Moſerør reyr sem vex í mýrum.

Moſeſiv (eins konar jurt, sem einnig vex á Íslandi) *scirpus caespitosus.*

Moſeſneppe (sniputegund) *scolopax gallimila.*

moſeſuur fúll (um fen).

Moſetaage þoka eða gufa sem leggur upp af mýrum.

Moſetørv mýratorf.

Moſevand vatn í mýrum, fen, (sb. Muddervand).

mosgroet, [sb. groe], mosavaxinn.

*Moſkee, ft. -r, sk., (tyrkneskt) bænahús eða musteri.

*Moſkit, ft. -er, (af Mosquito, ft. -s), sk., eins konar mýfluga.

mosklædt, [sb. klæde], = mosdækket.

*Moſkovit, ft. -er, kk., gerzkur maður.

*moſkovitiſk, ft. -e, e., gerzkur.

*Moſkus (líka Muſkus), án ft., sk., des.

*Moſkusand (desönd) *anas moschata.*

*Moſkusdyr (desdýr) *moschus moschiferus.*

*Moſkuskat eins konar dýr.

*Moſkusoxe (desuxi) *bos moschatus.*

*Moſkuspulver desduft.

*Moſkusſaft deskvoða.

*Moſkusſviin nafn á tveimur dýrategundum sem eru í suðurhluta vesturheims.

*Moslem, ft. Moslemim, kk., = Muſelmand.

*Moslemim ft. af Moslem.

*Mosquito sjá Moſkit.

Mosroſe eins konar rós.

Moſt, án ft., sk., lögur (t. a. m. úr vínberjum, eplum, perum).

moſtagtig, ft. -e, e., svipaður aldinlegi (Moſt) á bragðið.

Moſteddike ölvínan sem búið er til úr aldinlegi (Moſt).

Moſter, ft. -e, kvk., móðursystir (Grágás). (Sb. Faſter.)

Moſterdatter systrunga (Grágás).

Moſterſøn systrungur (Grágás).

Moſtperſe aldinaþröng til að ná með aldinlegi (Moſt) úr aldini.

Moſtpære lögmikil pera.

Moſtqvas það (hrat, eða þvíuml.) sem eptir verður af aldini þegar búið er að fergja úr því löginn.

Mostrevle angi af mosa.

Moſtſirup síróp úr aldinlegi.

Moſtæble lögmikið epli.

Mostæppe mjúkir mosar (sem ábreiða til að jafna).

Mosvæxt mosavöxtur.

*Motion, ft. -er, sk., a) hreifing (sjer til heilsubótar). — b) frumvarp (framvarp), uppástunga. — c) kynbreyting (orða).

*Motiv, ft. -er, kl., a) = Bevæggrund. — b) tilefni.

*motivere, ás. 1, styðja (e-ð) með ástæðum, (sb. begrunde a).

Motte sjá Maatte.

*Motto, kl., grein eða orðtak eða sannmæli sem sett er framan við rit eða deild í riti.

*mouſſere, h. s. 1, freyða (t. a. m. um vín).

*Mouſtache, ft. -r, sk., = Knebelsbart.

*movere, ás. 1, a) m. ſig hreifa sig (sjer til heilsubótar). — b) m. et Ord kynbreyta orði. — c) stinga upp á e-u.

moxen, ao., (sjaldh.), = hartad.

Mudder, án ft., kl., leðja, for, forarleðja, forarbleyta: Renſe en Dam for M. Fiſken ſmager af M. — b) (í tali), hark (af mönnum), spekálur: Lapſer gjøre M. paa Gaderne.

mudderagtig, ft. -e, e., svipaður leðju, (sb. blautlendur).

Mudderbund forarbotn.

Mudderdige stífla móti for eða leðju.

Mudderfiſk fiskur sem við heldst á forarbotni.

Muddergrund = Mudderbund.

Mudderhage eins konar áhald til að ná for upp úr síkjum.

Mudderjord jörð sem ekki er nema forarleðja.

Mudderkrog = Mudderhage.

*Muddermaſkine eins konar vjel til að ná upp með forarleðju úr höfn eða síki.

Muddermølle = Muddermaſkine.

Mudderpram prammur sem við er hafður þegar verið er að hreinsa botn hafnar eða síkis, (forarprammur).

Mudderſkuffe eins konar verkfæri til að ná upp með forarleðju úr vatni.

Muddervand gruggugt vatn, (sb. Moſevand).

muddre, s. 1, a) ás., ná upp forarleðju (úr höfn eða síki): M. en Havn hreinsa höfn. — b) sem h. s.: De ere i Færd med at m. i Canalen þeir eru að hreinsa síkið.

muddret, a) ft. muddrede, e., gruggugur: M. Vand. — En m. Smag forarbragð. — b) sem ao.: Fiſken ſmager m. það er forarbragð að fiskinum.

Muddring, ft. -er, sk., það að muddre.

mudt (optar ritað mut), e., fúll; (sb. snúinn upp í hrútshorn), afundinn, önugur, stuttur (í spunann): Blive m. See m. ud.

muelig sjá mulig.

Muffe, ft. -r, sk., loðinn skinnsmokkur er kvennfólk hefur hendurnar í þegar kalt er, (handasmokkur, handværa).

Muffediſſer, ft., = Pulsvanter (sb. Pulsvante).

*Mufti, kk., (með Tyrkjum), yfirmaður klerka og lögvitringa.

muge (har), h. s. 1, [e. o. muka f. moka], moka (flór): M. under Køerne moka undan kúnum, moka flór. M. i Stalden.

muggen, ft. mugne, e., [sb. mugga, ísl. II, 87], sem mygglubragð er að: Muggent Brød. Brødet ſmager muggent það er mygglubragð að brauðinu.

Muggenhed, án ft., sk., mygglubragð.

mugne (er), h. s. 1, myggla: Brødet er mugnet. Lædertøi mugner paa fugtige Steder.

*Muhammedaner sjá Mahomedaner.

Muk, kl., það að mjæmta eða skræmta: Han gav ikke et M. fra ſig hann þagði eins og steinn.

Muk, án ft., sk., eins konar samdráttur í hestfæti.

Mukbyld líkt og Muk (sk.).

mukke (har), h. s. 1, [sb. mokka], a) mjæmta eða skræmta. — b) líkt og malda (í móinn; sb. jafnkíta): Tør du m. (dirfistu að segja eitt orð)?

Mukkert, ft. -er, sk., eins konar járnsleggja.

Mul, án ft., sk. og kl., [sb. myggla], myggla.

*Mulat, ft. -ter, kk., sá sem annað af foreldrum hans er hvítt en hitt svart, (hálf-blámaður).

*Mulatinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Mulat um karlmann.

*Mulct sjá Mulkt.

Muld, án ft., sk., [e. o. muld f. mold], mold: Ligge under M. liggja í moldu (sb. Fms. V, 106). — b) = Muldjord.

Muldart moldarkyn.

Muldax (í Norv.) = Brandax.

muldblandet, [sb. blande], sem mold er saman við.

Muldbræt = Muldfjæl.

mulde, s. 1, a) h. s., rótast upp: Furen vil ikke m jörðin er föst fyrir (þegar verið er að plægja). — b) ás., mola eða pæla í sundur (hnausa).

muldet, ft. **muldede**, e., sem mold er í, (myldinn, B. H.): En m. Jord.

muldfarvet, ft. **-farvede**, e., sem moldarlitur er á.

Muldfjæl moldvarp (á plógi).

Muldharv herfi til að jafna með örður og þýfi.

Muldjord ræktarmold (*humus*).

Muldkarre moldarvagn.

Muldklump moldarhnaus, moldarkökkur.

Muldklæder, ft, = **Liigklæder** (sjá greinina um **Liigklæde**).

Muldkurv = **Skandſekurv**.

Muldlag lag af ræktarmold.

Muldleer leir sem ýmiss konar mold er saman við.

muldleret sem bæði er mold og leir.

Muldplade partur af sumum plógum.

muldrig sem mikil ræktarmold er í: En m. Ager.

Muldſand sandur sem mold er saman við.

muldſandet sem bæði er mold og sandur: Muldſandede Jorder.

Muldſkud = **Muldvarpeſkud**.

Muldſluffe = **Muldkarre**.

muldſort svartur sem ræktarmold.

Muldvarp, ft. -e, sk., moldvarpa.

Muldvarpeſkud dálítil moldarhrúga sem moldvarpa hefur grafið upp.

Mule, ft. -r, sk., [múli], a) flipi (á hesti); granir (á nautgrip). — b) hjólnöf utanverð.

Mulebaand eins konar múll sem látinn er á hesta sem bíta.

mulebunden, [sb. **binde** og múlbundin-n], mýldur (sb. **Mulebaand**).

Mulejern = **Axelmule**.

Mulekurv múll riðinn úr tágum sem látinn er á hesta o. s. frv. svo að þeir geti ekki bitið menn.

Muleplade eins konar járnhúfa á öxulenda.

Mulepoſe fóðurpoki sem smokkað er upp á skolt (skolpt) á skepnu.

Mulering járnlegging innan í utanverðri hjólnöf.

mulig (einnig ritað **muelig**), ft. -e, e., [mugulig-r, Stjórn], mögulegur (sb. því sem manndóminum er úmöguligt at gjöra; sb. einnig: sem kjötligum manni er máttuligt), kleyfur, kljúfandi, sem er vinnandi vegur, (sb. **gjørlig**), sem orðið (verið) getur: Hvis det bliver mig muligt. Jeg ſkal anvende den muligſte Flid gera mitt sárasta, gera mjer allt far um það, vanda mig sem mest jeg get. Den ſtørſte mulige Haſt mesti flýtir, (sb. svo fljótt sem orðið getur).

Mulighed, sk., a) án ft., það að vera **mulig**. — b) með ft. -er, e-ð sem orðið getur: Af alle Muligheder er denne mindſt rimelig.

***Mulkt** (líka ritað **Mulct**), ft. -er, sk., útlát = fjesekt, sakeyrir: Uden M. sektalaust.

***mulktere**, ás. 1, sekta, (sb. víttr, Gþl. 20).

mullen, ft. **mulne**, e., myggladur: M. Oſt. Mullent Brød.

Mullenhed, án ft., sk., myggla.

Mulm, án ft., kl., sorti; myrkur: M. indhyllede Solen sorta dróg fyrir sólu. — I M. og Mørke í kolníðamyrkri.

mulmſort kolsvartur, koldimmur.

mulne, h. s. 1, myggla.

mulne (f. **mulme**) (har), h. s. 1, dimma, sortna, (sb. rökkva, Fms. XI, 137): Det bliver ei Alt til Regn, ſom mulner (ekki verður allt regn sem rökkur), orðskv.

Multebær (eins konar berjalyng, með sjálfum berjunum) *rubus chamaemorus*.

Multebærgrød marin og krydduð ber af *rubus chamaemorus*.

***Multiplicand**, sk., tala sem margfalda á (með annari).

***Multiplication**, sk., margföldun.

***Multiplicator**, ft. -er, sk., tala sem önnur tala er margfölduð með.

***multiplicere**, ás. 1, margfalda (tölu).

***Multum**, án ft., kl., eins konar ullardúkur: Et Multums Skjørt.

***Mumie**, ft. -r, sk., (smurt og) þornað lík: Egyptiſke Mumier.

mumle, ás. 1, muðla (Fms. VI, 372), muldra, tauta: Han mumlede noget, ſom ingen forſtod (sb. Fms. VI, 372). M. i Skægget muðla nokkuð fyrir munni sjer.

mumme, ás. 1, færa e-n í dularbúnað.

Mumme (úrelt), a) sk., gríma. — b) kk, trúður sem hefur grímu.

Mummeanſigt gríma.

Mummebands = **Maſkebands**.

Mummeri, kl., grímuleikur, (sb. dularbúnaður); yfirdrepsskapur.

Mummeſpil leikur í dularbúningi.

Mund, ft. -e, sk., [munn-r], a) munnur (á manni eða skepnu): Aabne Munden ljúka munni í sundur. Tage noget i Munden láta e-ð upp í sig. Have noget i Munden hafa e-ð upp' í sjer. — Have en udſtaaende M. vera frammynntur. Have en ſtor (lille, ſtyg, ſmuk) M. vera munnstór (munnlítill, munnljótur, munnfríður). En ſkjæv M. (sb. viðurnefnið rangmunnr). — Han har ikke uden af Haanden i Munden, o. s. frv.; sb. **Haand** A, 2, a — Ofte leer ſorrigfuld M. getur undir glaðri kinn grátið stundum hjarta (orðskv.). Hvad Hjertet er fuldt af, løber Munden over med af nægð hjartans mælir munnurinn, eða það er tungunni tamast, sem hjartanu er kærast, orðskv. Drukken M. taler af Hjertens Grund; sb. **drikke** 2, α. Faae Munden paa Gang taka til að skrafa. Være grov i Munden vera klúr í orðum. Have meget (for meget, nok) af Munden vera heldur margorður (margmæltur, málugur). Bruge M. paa een (skamma e-n). Tage Munden for fuld (vera af heimtufrekur). Tage Bladet fra Munden leysa ofan af skjóðunni. Tale i Munden paa hverandre garga hver framan í annan. Holde M. halda sjer saman, halda á sjer túlanum. Holde reen M. (þegja yfir e-u). Stoppe Munden paa een þagga niður í e-m. Munden løber i Baglaas; sb. **Baglaas**. Med een M. (í einu hljóði). Det ſtod mig for Munden jeg var nærri farinn að segja það. Det ſlap mig af Munden það valt upp úr mjer, það skrapp fram úr mjer, mjer varð á að segja það. Det er i alles Munde er almæli (altalað, alskrafað). Snakke een efter Munden tala eins og e-r vill heyra. — b) op (t. a. m. í **Mavemund**).

Mundaabning munnop (það op — á kvikindi — sem er munnur).

Mundart mállýzka.

Mundbid, kl., mjel (á beizli).

Mundbid, sk., munnbiti.

Mundbulder orðahjaldur, munnrugl (sb. Stjórn).

***Mundchriſten**, kk., sá sem (ekki) er kristinn (nema) í munninum.

Mundbaſk löðrungur, snoppungur, skjambi, (sb. kjaptshögg).

***mundere** (líka ritað **mondere**), ás. 1, (láta) búa (liðsmann að vopnum og klæðum, o. s. frv.).

***Mundering**, ft. -er, sk., einkennisbúnaður (liðsmanns).

***Munderingskammer** búnaðarklefi (sem einkennisbúnaður liðsmanna er geymdur í).

***Munderingstrøie** einkennistreyja (liðsmanns).

Mundforraad matvæli, vistir, (sb. mata, nesti).

Mundfuld, sk., munnfylli (sb. Sn. E.).

Mundgab = **Mundaabning**.

Mundgodt, kl., a) sælgæti, hnossgæti, krásir. — b) munngát.

Mundharpe eins konar hljóðfæri.

Mundheld orðtak, orðtæki, máltak, máltæki.

Mundhuggen, án ft., sk., það að **mundhugges** (sb. **Mundhuggeri**).

Mundhuggeri, ft. -er, kl., orðahnippingar, orðakast, þref, þjark, jag, kítingur, rifrildi, rifdeild.

mundhugges, þs. 1, rífast, jagast, kítast, þrefa, þjarka.

Mundhuulhed munnurinn innan; gúll.

Munding, ft. -er, sk., mynni, ós. — b) munni (á bissu).

mundkaad sem er orðhákur eða orðgífur.

Mundkaadhed, sk., það að vera **mundkaad**.

Mundkage eins konar læknisdómur sem maður hefur upp' í sjer við landfarsóttum.

Mundkamp = **Ordſtrid**.

Mundkiv = **Ordſtrid**.

Mundklemme það að verða klumsa.

Mundknevel ginkefli, (sb. **Knevel** a).

Mundkok sá sem matreiðir handa sjálfum stórhöfðingja og þeim sem honum ganga næst, matreiðumaður sjálfs höfðingjans.

Mundkrig = **Ordſtrid**.

Mundkurv eins konar múll á hundi eða hesti svo að þeir geti ekki bitið menn.

Mundliim lím sem maður þarf ekki annað enn bleyta í munni sjer áður enn límt er með því.

Mundlær, kl., í orðatiltæk. han har et godt M. honum er mjúkt um málbeinið (B. H.). hann hefur nógan (nógu liðugan)t alanda eða nógu mjúkt tungutak.

Mundſalve smyrsli sem borin eru á varirnar.

Mundſkjenk, kk., byrli.

Mundſlag = **Mundbaſk**.

Mundſmag munnbragð, munnbiti, það sem ekki er nema til að æra upp í man i sult.

Mundſprog = **Mundheld**.

Mundſtykke, a) sá partur af e-u (t. a. m. pípu) sem maður stingur í munn sjer. — b) = **Mundbid** (kl.). — 2) munnhluti (á fallbissu).

mundſtærk kjaptfor.

Mundsveir fleipur: Hans Løfter ere kun M.

Mundsvidne (líka **Mundvidne**) heyrnarvottur.

Mundſvie munnsviði.

mundtlig, a) ft. -e, e., munnlegur: Et mundtligt Løfte. — b) sem ao., munnlega.

Mundtro uppgerðartrú.

Mundvand vatn til að skola innan munninn með.

Mundven sá sem er vinur e-s ofan á eða læzt vera vinur e-s, uppgerðarvinur.

Mundvenſkab uppgerðarvinátta.

Mundvidne sjá **Mundsvidne**.

Mundvig munnvik.

Mundviin vín sem stórhöfðingjar hafa handa sjálfum sjer.

***municipal**, ft. -e, e., sem borg eða bý til heyrir, borgar-, býjar-. — b) einnig **Municipal**-, sem fremri liður í samsettu orði, t. a. m. **Municipalafgifter** býjargjöld (þ. e. öll gjöld sem varið er til þarfa sjálfrar borgarinnar); **Municipalembedsmand** borgar-embættismaður (einn af embættismönnum sjálfrar borgarinnar); **Municipalret** býjarrjettur; **Municipalſtad** borg sem ekki er höfuðborg.

***Munition**, sk., herbúnaður; (sjer í lagi) púður og kúlur.

Munk, ft. -e, kk., [munk-r], munkur.

Munke, sk , (jurt) *aconitum napellus*.

Munkebo, sk., munkabýli.

Munkebogſtav stafur í munkaletri.

Munkebygning munkahús.

*Munkecelle kompa sem munkur er í.

Munkedigt munka-samsetningur.

Munkedragt munkabúnaður (Fms. VI, 188), munkaklæði.

Munkegang göng (með ræfri) handa munkum.

Munkehætte hetta á munkskápu. — b) = Munke.

Munkekammer = Munkecelle.

Munkekappe munkakápa (sb. Fms. VIII, 357).

Munkekloſter munkaklaustur (Fms. XI, 392), munklíf (677), munklífi (677), munklífisklaustur (Stjórn; sb. munkaregla).

Munkeklæder, ft., munkaklæði (656 C).

*Munkelatin munkalatína.

Munkelevnet munka-atferð (677).

Munkeliv = Munkelevnet.

Munkelære munkakenning.

Munkeløfte heit að maður skuli verða munkur: Gjøre (aflægge) Munkeløftet.

Munkeorden lífnaður (sb. af berfættra lifnaði).

Munkeregel regla sem munkar eiga að hegða sjer eptir.

Munkerige = Munkevæſen.

Munkeſkik munkasiður.

Munkeſkrift, sk., munkaletur.

Munkeſtand munkastjett.

Munkeſtiftelſe e-ð sem stofnsett er af munkum eða handa munkum.

Munkevæſen allt það sem munkum eða munkastjett til heyrir.

munter, ft. muntre, e., 1) um fjör, a) fjörugur, lífsdur: En m. Heſt. — b) fjörlegur: Muntre Øine. — 2) um glaðværð, a) glaðvær, glaður, kátur, glaður og kátur, (sb. glaðlyndur): Alle bleve muntre ved Bordet. — b) glaðlegur: Muntert Væſen glaðlegt viðmót. En m. Spøg gaman, skemmtun. — B) muntert, sem ao.: Det gik muntert til þar var glaumur og gleði, þar var gleði mikil.

Munterhed, án ft., sk., kæti, glaðværð, (sb. glaðlyndi).

muntre, ás. 1, kæta, gleðja: M. Sindet.

mure, ás. 1, [múra], límsetja (Hkr.): M. med Kalk (Leer) líma (steinvegg eða tiglvegg) með kalki (leiri). En muret Pille límsettur stöpull (af steinum eða tigli).

Murer, ft. -e, kk., múrsmiður, steinveggjasmiður (Dr. Sch.), steinmeistari (Fms.; sb. steinsmiður, grjótsmiður).

Murmeldyr (eins konar spendýr á Mundíafjalli) *marmota alpina*.

murmle, ás. 1, = mumle.

murre (har), h. s. 1, [murra, Stjórn], murra, gnauða, (sb. knurre, brumme).

*muſculøs, ft. muſculøſe, e., vöðvamikill, vöðvastæltur.

*Muſe, ft. -r, kvk., menntagyðja: Dyrke Muſerne iðka menntir (eða vísindi).

muſe (har), h. s. 1, veiða mýs. — b) (sjaldh.), hnupla.

Muſefælde músagildra, fjalaköttur.

Muſefænger, ft. -e, kk., sá sem veiðir mýs.

Muſehul músarhola.

Muſehøg sjá Muushøg.

Muſekat góður veiðiköttur.

*Muſelman sjá Muſelmand.

*Muſelmand (líka Muſelman) = Mahomedaner.

Muſepulver eitrað dupt til að drepa mýs með.

Muſerede músarhola.

Muſetand músartönn; (einnig) lítil tönn (í manni).

*Muſeum, ft. Muſeer, kl., hús sem þess konar gripir eru geymdir í er heyra til lista eða vísinda, (náttúrubúr, fornmenjabúr, o. s. frv.).

Muſeunge mýslingur.

Muſeøine, ft., músaraugu; (einnig) lítil augu (í manni).

*Muſicalier, ft., nótnabækur: Handle med M.

*muſicalſk, ft. -e, e., sem lýtur að sönglögum: Muſicalſke Inſtrumenter; sb. Inſtrument. — b) góður að greina lög eða nótur: Et godt m. Øre. — c) (í tali), sem kann að leika á hljóðfæri.

*muſicere, h. s. 1, leika á hljóðfæri eða syngja.

*Muſicus (líka Muſiker), ft. Muſici, kk., sönglagamaður, sönglistarmeistari.

*Muſik, án ft., sk., sönglist (sönglagalist); söngur eða hljóðfæraleikur: Lægge ſig efter M. Der opføres en ſmuk M. (fallegt lög) i Aften.

*Muſikant, ft. -er, kk., sá sem leikur á hljóðfæri fyrir borgun, eða hefur það embætti að leika á hljóðfæri.

*Muſikelſker sá sem hefur yndi af söng eða hljóðfæraleik.

*Muſiker sjá Muſicus.

*Muſikkjender sá sem hefur vit á sönglist (sönglögum).

*muſikkyndig sem hefur vit á sönglist (sönglögum).

*Muſivarbeide astrak (G. O.).

*Muſkat, (ft. -er sjaldh.), sk., = Muſkatnød.

*Muſkatblomme eins konar hýði utan af Muſkatnød.

*Muſkatjern eins konar áhald til að núa í sundur muskatshnetur á.

*Muſkatlugt lykt af muskatshnotum.

*Muſkatnød muskatshnot.

*Muſkatolie olía úr muskatshnotum.

*Muſkatstræ (trje sem muskatshnetur vaxa á) *myristica moscata*.

*Muſkatviin eins konar vín.

*Muſkedonner, ft. -e, sk., þung og stutt bissa með víðu hlaupi og víðara munna.

Muſkel, ft. Muſkler, sk., = Musling.

Muſkel, ft. Muſkler, sk., vöðvi, (sb. mús, Fms. I, 45).

Muſkelbæven vöðvatitringur.

muſkeldannet, [sb. danne], sem er eins og skel (kráskel) í lögun.

Muſkelfarve pentlitur (sem er geymdur) í skel.

muſkelfør vöðvamikill, vöðvastæltur.

Muſkelhinde eins konar miðhimna sumstaðar í líkamanum: Mavens M.

Muſkelhud = Muſkelhinde.

Muſkelkalk kalk úr skeljum.

Muſkelkjød kjöt í vöðvum.

muſkelklædt, [sb. klæde], þakinn skeljum.

Muſkelkraft afl í vöðvum.

Muſkellære vöðvafræði.

Muſkelmarmor marmari sem skeljar eru í.

muſkelprydet, [sb. pryde], skreyttur skeljum.

Muſkelſkal = Muslingſkal.

Muſkelſkede himna utan um vöðva.

Muſkelſtramning vöðvateygjur.

muſkelſtærk sterkur (í vöðvum).

Muſkeltraad = Muſkeltrevl.

Muſkeltrevl vöðvataug.

Muſkeltrækning vöðvadráttur.

Muſkelværk e-ð sem búið er til (sett er saman) úr skeljum: En Grotte med M.

*Muſket, ft. -ter, sk., ein af þeim bissum sem meginhluti fótgönguliðs hefur.

*Muſketeer, ft. Muſketerer, kk., liðsmaður í meginhluta fótgönguhers.

*Muſketild skothríð úr hinum tíðkanlegustu liðsmannabissum.

*Muſketkrud púður sem haft er í hinar tíðkanlegustu liðsmannabissur.

*Muſketkugle kúla sem höfð er í hinar tíðkanlegustu liðsmannabissur.

*Muſketſkud skot úr einni af hinum tíðkanlegustu liðsmannabissum.

*Muſkus sjá Moſkus.

Musling, ft. -er, sk., skel, skelfiskur; (sjer í lagi), kráskel, kræklingur, (*mytilus edulis*).

Muslingfanger, ft. -e, kk., sá sem veiðir (tínir) skeljar.

Muslingfangſt skeljaveiði.

Muslingfiſkeri = Muslingfangſt.

Muslingſkal skel(in sjálf).

*Muſſelin, kl., = Netteldug.

Musvit, ft. -er, sk., (eins konar söngfugl) *parus major*.

mut sjá mudt.

*Muta, ft. Mutæ, sk., dumbur (um staf).

*Mutilation, ft. -er, sk. = Lemlæſtelſe, Afſtumpning.

*mutilere, ás. 1, = lemlæſte, afſtumpe.

Muuldyr = Muuleſel.

Muuleſel múll.

Muuleſeldriver sá sem rekur eða sjer um múla.

Muur, ft. Mure, sk., [múr-r], múr, (steinveggur).

Muuraabning skarð í múr.

Muuranker = Anker 2.

Muurarbeide múrhleðsla. — b) = Muurværk.

Muurbaand = Muuranker.

Muurbi (eins konar býfluga) *apis caementaria*.

Muurbinder, sk., = Muuranker.

Muurbrokke múrstykki sem brotnað hefur úr múr.

Muurbrud brotið skarð (eða gat) í múr.

Muurbrækker, ft. -e, sk., múrbrjótur, veður (kk., Skuggsjá).

Muurdække = Muurtag.

Muurfod undirstaða múrs.

Muurfolk, ft., fólk sem er að múrhleðslu.

Muurgang göng í eða á múr.

Muurgruus múrmylsna.

Muurhage = Brandhage.

Muurhammer eins konar sleggja sem múrsmiðir hafa.

Muurhuulning til búið skot (til búin gróf) inn í múr.

Muurhvælving múrhvolf.

Muurkalk, ft., kalk til að límsetja með.

Muurkit = Cement.

Muurkonſt múrgjörðarlist.

Muurkrands múrkögur (barð á múrbrún).

Muurkrone eins konar kóróna.

Muurleer leir sem límsett er með.

Muurleide = Muurlægte.

Muurlægte trje sem lagt er á múr undir bitahöfuð.

Muurmeſter steinmeistari (sb. Murer).

Muurmeſterdreng kenningarsveinn hjá steinmeistara.

Muurmeſterhaandværk steinmeistaraiðn.

*Muurqvadrant eins konar verkfæri sem haft er til stjörnuskoðunar.

Muurſalt eins konar salt er sezt á múra.

Muurſand sandur sem hafður er í veggjalím.

Muurſkee áhald sem haft er þegar verið er að límsetja steinveggi.

Muurſlynge valslöngva.

Muurſpids = Gavlſpids (þegar talað er um steinhús).

Muurſteen tigl: Stryge M. gera tigl.

Muurſtift eins konar múrsinkill.

Muurſvale = Kirkeſvale.

Muurſvend fullnumi í múragjörð.

Muurtaarn turn á vígmúr.

Muurtag þak ofan á einstökum múrvegg.

Muurtakker, ft., vígskert múrbarð.

Muurtind múrbrún; vígskert múrbarð.

Muurvold múr(garður); múr(veggur í kringum borg).

Muurværk sá hluti mannvirkis sem er múr: Tømmerværket og Muurværket i en Bygning.

Muus, ft. eins, sk., mús *mus*, (sjer í lagi *mus musculus*).

Muusbakkelſe eins konar brauð líkt mús í lögun.

muusblakket músgrár.

muusfarvet, ft. -farvede, e., = muusblakket.

muusgraa = muusblakket.

Muushøg (líka Muſehøg) (hauktegund) a) *falco apivorus.* — b) *falco bateo.*

Muusſlag eins konar hörundsblettur sem þykir vera líkur mús.

Muusvaag, sk., = Muushøg.

muusøret (um hest), smáeyrður.

Myg, ft. eins, sk., [mý], mýfluga *culex*, (sjer í lagi *culex pipiens*).

myg, ft. -e, e.. [e. o. mýk-r f. mjúk-r], mjúkur, linur: Mygt Læder. En m. (voðfelldur) Handſke. Det gjør Lemmerne myge mýkir limina (sb. Fms. II, 201). — Einnig um mann í líkri merk. og mjúkur (Fms. III, 168), auðmjúkur, lítillátur.

myge, ás. 1 eða 2, [mýkja], (úrelt), mýkja.

Myggenet mýslæða kringum rúm.

Myggeſværm sægur (hópur) af mýi.

Myghed, án ft., sk., mýkt, mjúkleiki: M. i Lemmerne.

Myghoved voggrís.

Myl, kl., = Vrimmel.

*****Mylady**, kvk., lafði mín (sb. Skuggsjá).

Mylder, sk., (úrelt) = Myl.

*****Mylord**, kk., lávarður minn.

mylre (har), b. s. 1, = vrimle, a) en mylrende Sværm úi og grúi. Folk mylrede (flykktist, þyrptist, þusti) ud af Huſet. Myrerne m. i Tuen. — b) det mylrede med (eða af) Menneſker paa Torvet. Det mylrer af Inſecter.

Mylren, án ft., sk., það að mylre: Biernes M. i Kuben.

Mynde sjá **Monde**.

mynde, ás. 1, (úrelt), fá e-m umboð.

myndig, ft. -e, e., a) sem má sjer mikils: Myndige Mænd i Staten. — b) ríklundaður, ráðríkur: Viſe ſig m. i ſin Opførſel. — Tale i en m. Tone; sb. byde 1, a. — c) sjálfum sjer ráðandi (fyrir aldurs sakir): Blive m. — M. Alder = Myndighed c.

Myndighed, án ft., sk., a) mannvirðing, vald, yfirboð, ráð (ft.). — b) ríkilæti: Han ſagde det med megen M. — c) fullorðins-aldur að lögum.

Myndling, ft. -er, kk. og kvk., unglingur sem hefur fjárhaldsmann.

Mynſter sjá **Monſter**.

Mynſter, kl., [sb. mysteri, musteri], (úrelt), höfuðkirkja.

Mynt, sk., 1) með ft. -er, (gang)peningur: En engelſk M. — b) í et., (sb. skaltu eigi penninginn láta ráða nafnbótonom, Al.), peningar: Slaae (slá) M. God (ſlet) M Falſk M. falspeningar. — Óeiginl.: Betale een med lige M. gjalda líku líkt. — 2) án ft., peningasmiðja, (sb. konungssteðji): Sende Sølv i Mynten.

Myntanordning tilskipun um peninga.

Mynte, sk., minta *menta.*

mynte, ás. 1, a) slá peninga úr (e-u): M. Kobber (Sølv, Guld). Myntet Guld gullpeningar. — b) slá (peninga): M. Penge. Mynte Penge om bræða gangmálm og gera úr honum aðra peninga. — 2) det er myntet paa ham til hans er leikurinn gerður, eða þvíuml., (sb. gjelde A, 2, a).

Myntelſker sá sem safnar fágætum peningum.

Mynteolie olía úr mintu.

Mynteret = Myntrettighed.

Mynteſted staður þar sem peningur hefur verið búinn til.

Myntevand mintuseyði.

Myntfalſkner sá sem býr til falspeninga, (sb. falsa konungssteðja).

Myntfod sannvirði peninga, peningaverð: En ſvær M. það að peningar (t. a. m. í e-u ríki) eru mikils verðir eða þungir (stórir). En let M. Forandre Myntfoden.

Myntforfalſkning tilbúningur falspeninga.

Myntfrihed = Myntrettighed.

*****Myntguardein**, kk., sá sem á að sjá um að peningar sjeu ekki falsaðir í tilbúningnum.

Myntḧammer (fyrrum), hamar til að reyna með peninga.

Myntherre sá sem á rjett á að láta slá peninga.

*****Myntḧiſtorie** peningasaga.

Myntkjender sá sem þekkir alls konar peninga, sá sem er vel að sjer í peningasögu, sá sem er peningafróður.

Myntklipning það að klippa eða sverfa af gangpeningum.

Myntkundſkab það að þekkja peninga (peningafræði).

myntkyndig peningafróður.

Myntlov lög (nýmæli) um peningaverð, eða þvíuml.

*****Myntmaſkine** smiðvjel sem peningar eru mótaðir í.

Myntmeſter sá sem er settur yfir peningasmiðju.

Myntmærke (allt) mót (á peningi).

Myntnavn nafn á e-i peningategund.

Myntning, sk., það að mynte.

Myntpreſſe = Myntmaſkine.

Myntpræg mót á peningi.

Myntprøve það að reyna peninga (hvílíkir þeir sjeu að gæðum).

Myntprøver, ft. -e, kk., = Myntguardein.

Myntredſkab verkfæri sem við er haft við peningasláttu.

Myntrettighed rjettur á að láta gjöra peninga.

Myntſamler sá sem safnar ýmiss konar peningategundum.

Myntſamling safn af ýmiss konar peningum.

Myntſkat = Slagſkat.

Myntſkriver sá sem hefur á hendi reikninga peningasmiðju.

Myntſlid það sem peningar mást.

Myntſort peningategund.

Myntſtempel það sem peningar eru mótaðir með.

Myntſtykke einstakur peningur.

Mynttegn málmpeningur sem látinn er kosta miklu meira enn hann er verður í raun og veru.

Myntvalſe kefli (valtari) til að þynna með málm sem hafa á í peninga.

Myntvidenſkab peningafræði.

Myntværk bók um peninga.

Myntvæſen allt sem til peninga (peningasláttu) heyrir.

*****Myologie**, sk., = Muſkellære.

Myr sjá **Myre** (mýri).

myrde, ás. 1, [myrða], drepa (vega) mann af heipt eða hatri, (sb. myrða): M. een med koldt Blod. — b) brytja (menn) niður.

Myrdelyſt drápgirni: Dræbe af M.

Myrden, án ft., sk., það að myrde (manndráp; morð).

myrdevant, [sb. vænne], vanur manndrápum.

Myre (eða **Myr**), ft. **Myrer**, sk., [mýri og mýr-r], (einkanl. í Norv.), mýri.

Myre, ft. -r, sk., [sb. maur-r], maur (í forari merk.) *formica:* Myrerne mylre i Tuen þúsan iðar öll af maurum.

Myrebad bað í vatni sem maurar eru soðnir í.

Myrebjørn eins konar björn (sem einnig er kallaður **Græsbjørn** og er minni enn **Heſtebjørn**) í Norvegi.

Myrefyr, sk., fura sem vex í mýrum.

Myregran grön sem vex í mýrum.

Myrejern járn sem fæst í mýrum.

Myreløve (eins konar skorkvikindi) *myrmeleon formicalea.*

Myremalm eins konar járn sem einkanl. finnst í mýrum.

myreſkoldet, [sb. ſkolde], sem hefur bletti eins og maurabit á hörundinu.

Myreſluger, ft. -e, sk., (eins konar spendýr) *myrmecophaga.*

Myreſværm allur maur(inn í maurabúi).

Myretue maurabú.

Myreæg maur á öðrum aldri (maur sem Puppe).

*****Myriade**, ft. -r, sk., (eiginl. tíu þúsundir), ótallegur fjöldi, ótal, ógrynni.

*****Myrrha**, sk., mirra.

Myrte, ft. -r, sk., (eins konar viður) *myrtus.*

Myrteblad myrtuslauf.

Myrtebuſk myrtusrunnur.

Myrtekrands hringur af myrtuslimi.

Myrtelund myrtuslundur.

Myrtetræ = Myrte.

Myſeoſt sjá **Myſſeoſt**.

Myſſe, án ft.. sk., [mysa], mysa.

Myſſeoſt (líka **Myſeoſt** eptir framburði) ostur sem búinn er til úr mysu.

*****Myſtagog**, ft. -er, kk., sá sem kennir mönnum leyndardóma.

*****Myſterium**, ft. **Myſterier**, kl., leyndardómur, leyndur hlutur.

*****myſterios**, ft. myſterioſe, e., leyndardómsfullur (P. Þ.).

*****Myſticisme**, án ft, sk., trú á alls konar leyndardómum, leyndardómatrú, (dylgjutrú).

*****Myſtification**, ft. -er, sk., það að myſtificere.

*****myſtificere**, ás. 1, gabba eða leika á (einkanl. með því að koma manni til að trúa e-u sem er ótrúanlegt).

*****Myſtik**, sk., kenning (órannsakanlegra) leyndardóma.

*****Myſtiker**, ft. -e, kk., sá sem trúir alls konar (órannsakanlegum) leyndardómum.

*****myſtiſk**, ft. -e, e., myrkur; leyndardómsfullur.

*****Mythe**, ft. -r, sk., goðsaga.

*****mythiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að goðsögum eða goðafræði (guðafræði): Et m. Digt kvæði um e-t goð.

*****Mytholog**, ft. -er, kk., sá sem stundar eða kennir goðafræði (guðafræði).

*****Mythologie**, sk., goðafræði (guðafræði).

*****mythologiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að goðafræði (guðafræði).

Mytteri, ft. -er, kl., samblástur, uppreisn: Stifte (gjøre) M. gera samblástur (uppreisn).

Mytteriaand það að vera gefinn fyrir uppreisnir.

Mytteriſtifter frumkvöðull að uppreisn eða samblæstri.

Myttring, sk., = Skruemoder.

*****Mæcen**, ft. -er og -ater, kk., vinur (þ. e. verndari, verndarmaður) vísindamanna eða listamanna.

mægle, s. 1, a) h. s., leita um sættir, miðla málum: Han vilde m. dem imellem sætta þá, eða þvíuml. M. i en Trætte. — b) ás., semja eða gera frið eða sátt o. s. frv.: M. Fred (Forlig).

Mægler, ft. -e, kk., a) meðalgöngumaður, sá sem leitar um sættir, o. s. frv. — b) (sá sem hefur það starf eða embætti á hendi að vera) miðill eða milligöngumaður (í verzlunarmálefnum).

Mæglerembede miðils-embætti (sb. **Mægler** b).

Mæglerforretning það sem miðill (**Mægler** b) hefur að gjöra.

Mæglerløn kaup fyrir milligöngu í verzlunarmálefnum (sb. **Mægler** b).

Mægling, ft. -er, sk., það að **mægle** (meðalganga, sættaumleitun, sættarumleitun).

mægte (har), h. s. 1, orka, anna: Denne Steen mægter jeg ikke at løfte.

mægtig, ft. -e, e., [e. o. mektig-r], a) sem ræður við, sem hefur við e-m, fær um e-ð: Være ſig ſelv m. ráða sjer (geta ráðið sjer). Han er ikke endnu Sproget ſaa m. (er ekki enn svo fær — góður, vel að sjer — í málinu, er ekki kominn svo vel niður í málinu), at han kan tale det. „De vare ei mægtige til at gjøre det". — b) mektugur, máttugur, voldugur, ríkur: En m. Mand. Et mægtigt Rige máttugt ríki (625). — c) mikill: M. Storm ofviðri. Mægtige Gjerninger stórvirki. Sjer í lagi í námum, breiður (um göng), þykkur (um lög).

Mægtighed, án ft., sk., a) (í ritningunni) = **Magt**. — b) (í námum), breidd eða þykkt (sb. **mægtig** c).

mælde sjá **melde**.

Mæle, án ft., kl., [mæli], mæli, málfæri, málrómur: Have et tydeligt M. Miſte ſit M. verða mállaus. Faae ſit M. igjen fá aptur málið.

mæle, ás. 1, [mæla], mæla, tala, segja: Han mælede ikke et Ord þagði eins og steinn.

Mælk sjá **Melk**.

mænd sjá **Mand** B, 4.

Mængde, (ft. -r sjaldh.), sk., mergð, fjöldi, múgi, múgur, (úi og grúi, sægur, urmull): En M. Menneſker fjöldi (múgi) manns, fjölmenni. En ſtor M. Penge sandur af peningum. — 2) **Mængden**, a) alþýðan, almúginn, almenningur, múgurinn: Jage efter Mængdens Bifald (sb. heimskr múgr, Skuggsjá). — b) allur þorri: Mængden af Tilſkuerne.

mænge, ás. 1, blanda: Han mænger Alting blandt hinanden grautar öllu saman.

Mænggods = **Manggods**.

Mængſel, sk., (sjaldh.), sambland, viðbland (Sn. E.).

Mær, ft. -e, sk., [mer-r], (í almúgatali), hross, (einkum) meri.

Mærke, nafn, (jurt) *apium graveolens*.

Mærke, ft. -r, kl., [merki], 1) eiginl., a) kennimark (Svd. 10): Sætte M. ved noget. — b) (á eyrum), mark, merki (Grágás I, 416), einkunn (Grágás): Klippe M. i Faarenes Øren marka fje. — c) merki, menjar: Bære M. af noget. — d) miði (í bók): Lægge M. i en Bog. — e) (úrelt), merki (= **Fane** a, **Banner**). — f) merki = landamerki. — 2) óeiginl.: Lægge M. til noget taka eptir e-u, henda reiður á e-u. Tage M. paa noget setja e-ð á sig.

mærke, ás. 1, [merkja], a) setja merki eða mark á, merkja, marka, einkenna: M. Varer. M. (marka, einkynna, leggja einkunn á) Qvæg. — b) sem h. s., m. paa (eða efter) noget gefa gaum að e-u, taka eptir e-u, setja e-ð á sig. — c) finna = verða var við: M. eens Henſigter sjá hvað e-r ætlar sjer. Saavidt jeg kan m. eptir því sem jeg kemst næst. Jeg mærkede ikke (varð ekki var við, fann ekki), at han kom. Man kan m. paa ham (það er auðsjeð á honum), at han bliver gammel. Her mærker man ikke til det hjer ber ekki á því, hjer gætir þess ekki. Han lod ſig m. med (það var á honum að heyra, hann gaf í skyn), at o. s frv. Jeg lod mig ikke m. med noget jeg ljet ekki á neinu bera. M. een noget af sjá e-ð út úr e-m.

Mærkedag, [merkidag-r], dagur sem tekið er mark á.

Mærkedrager (úrelt) = **Fanedrager**, **Bannerfører**.

Mærkehammer hamar til að marka e-ð með.

Mærkejern járnverkfæri til að marka e-ð með.

mærkelig, ft. -e, e., [merkilig-r], merkilegur, merkis-: En m. Dag (Begivenhed). — b) auðsjeður, auðsær, auðsýnn, sýnn, (sb. **kjendelig** a): En m. Forſkjel.

Mærkelſe, sk., = **Mærkning**.

Mærkepenge, ft., peningar sem farmenn verða að gjalda fyrir grunnmörk.

Mærkepind = **Karveſtok**.

Mærkepæl markstaur.

Mærkeſkjel = **Grændſeſkjel**.

Mærkesmand, [merkismað-r], (úrelt), = **Fanebærer**, **Bannerfører**.

Mærkeſteen marksteinn.

Mærkeſtreg stryk til merkis um e-ð.

Mærketegn kennimark, mark, merki.

Mærkning, sk., það að **mærke**.

mærkværdig merkilegur, (sb. frábær).

Mærkværdighed, sk., a) án ft., það að vera **mærkværdig** (merki, t. a. m. merki munu þèr at þikkja, ef ek segi þèr frá hánum). — b) með ft. -er, merkilegur hlutur: Byens Mærkværdigheder.

Mærle (líka ritað **Merle**), sk., mjór snærisstrengur sem vafið er um kaðalenda og þvíuml.

Mærlepreen eins konar alur sem hafður er við kaðla.

Mærleſpiger = **Mærlepreen**.

Mærling (líka ritað **Merling**), sk., = **Mærle**.

Mærs (líka ritað **Mers**), ft. eins, kl., siglupallur (Dr. Sch.).

Mærsflag veifa yfir siglupalli.

Mærslygte ljósker yfir siglupalli.

Mærsraa sú rá er pallseglið (sb. **Mærsſeil**) er á.

Mærsſeil ferhyrnt segl næst fyrir ofan siglupallinn, (pallsegl).

Mærsſeilskuling gola sem ekki er meiri enn svo að pallsegl (**Mærsſeil**) verði haft uppi.

Mærsſkib skip sem siglupallur er á.

mæſke, ás. 1, a) m. til Øl hræra kurlað malt í heitu vatni. M. til Brændeviin hella heitu vatni á korn og láta þar saman við það sem gjörir gerðina. — b) feita, ala, (sb. kapp-ala): M. Sviin.

Mæſkekar ker sem malt eða korn er bleytt í (sb. **mæſke** a) til öls eða brennivíns.

Mæſkeſtang þvara (stöng) til að hræra í maltsá (**Mæſkekar**) með.

Mæſkeſti kofi sem e-r skepna er kapp-alin í.

Mæſkeſviin = **Fedeſviin**.

Mæſkning, sk., það að **mæſke**.

Mæslinger (líka ritað **Meslinger**), ft., eins konar veikindi.

mæt, ft. -te, e., [mett-r], mettur, saddur.

Mæthed, án ft., sk., það að vera mettur (saddur).

Mætte, sk., (úrelt) = **Mæthed**.

mætte, ás. 1, seðja: M. den Hungrige. — Óeiginl.: M. ſine Lyſter. — b) í frumefnafræði, láta saman við e-t efni eins mikið af öðru og getur samlagast því.

mættelig, ft. -e, e., seðjandi, seðjanlegur.

Mættelſe, sk., það að **mætte** (saðning).

Mø, ft. -er, kvk., [Mø: mey = Ø: ey = Tø: þey-], mær (eldra enn mey í gjör).

Møbarn meybarn.

Mødding, ft. -er, sk., hvers konar áburðarhaugur, (einkum) mykjuhaugur.

Møddingbrønd steinvarin gröf til að hafa áburð í.

Møddingpøl for við mykjuhaug.

Møddingſted haugstæði: Anlægge et M.

Møddingvand lögur undan mykjuhaug.

Møde, ft. -r, kl., a) mót, mannamót, fundur, mannfundur, samkoma, stefna: Aftale et M mæla mót með sjer. Beramme et M. kveða á fund. Holde M. hafa fund. — b) fundur (= það að menn hittast af tilviljun): Det var mig et uventet M. — 2) i M. (líka ritað **imøde**), sem fs., (ætlið fyrir aptan nafnið), á móti e-m, til móts við: Komme (reiſe, gaae, kjøre, ride, ſeile) een i M. — Óeiginl.: Komme een i M. líkt og láta ekki þurfa að ganga eptir sjer. Gaae Døden rolig i M. (sb. verða vel við dauða sínum). See en tidlig Død i M. eiga von á að verða ekki langlífur.

møde [mœta], **mødte** [sb. mœtta, mœtti], **mødt** [sb. mœtt], h. s., 1) með þiggj., a) mæta e-m, hitta: Jeg mødte ham paa Veien. Jeg har mødt ham (hitt hann; sb. rekið mig á hann) nogle Gange i Selſkaber. — Mødes mætast, hittast, finnast. — b) mæta e-u (sb. mæta mörgom kvölom); (einnig) reisa rönd við e-u. — c) koma fyrir (e-n), ganga yfir (e-n; sb. má mèr þat, sem yfir margan gengr): Det er mødt mig flere Gange það (þol.) hefur opt borið mjer að höndum. — þiggjandalaust, þó að þiggj. sje ekki fjarlægur í huganum: Der mødte et Uheld það vildi til óhapp. — 2) án þiggj., líkt og **indfinde ſig** (sb. **indfinde**): Lade en anden m. for ſig (láta annan fara — senda annan — í staðinn sinn) i Retten. De mødte (komu) alle. Ti Vogne ſkulle m. (eiga að koma) i Morgen.

møde, ás. 1, [mœða], (úrelt), mæða.

Møde, án ft., sk., (úrelt), I) [mœða], mæða. — II) [mœði], = **Træthed**.

mødefuld mæðusamur.

Møden, án ft., sk., það að **møde** (fundur, eða þvíuml.).

Mødeplads = **Mødeſted**.

Mødeſted stefnustaður.

Mødetid stefnutími.

mødig, ft. -e, e., [sb. móð-r, e., og mœði], a) = **træt**. — b) mæðusamur (sem mæðir, — sb. 619): En m. Dag.

Mødighed, án ft., sk., = **Træthed**.

Mødom, [meydóm-r], meydómur.

Mødomstegn meydómsmerki.

mødrene, sem e., [sb móðerni], móður-, móðurættar-: Hans Frænder paa m. Side eða hans m. Frænder móðurfrændur hans.

Mødrenearv móðurarfur.

Mødrenebyrd móðerni, móðurætt.

Mødrenegods móðurarfur (þegar talað er um fasteign).

Mødreng = **Pigeſvend**.

Møenbo sá sem á heima á (er frá) Mön í Danmörku.

Møg, án ft., sk., [sb. myki], tað, taðfall (Gþl. 351), (einkum sem) áburður, (sb. mykja): Kjøre M. aka áburði á akur. — b) (í óvönduðu tali), alls konar skítur.

Møgagning það að aka áburði á akur.

Møgbed reitur (í garði) sem mikið er af áburði í.

Møgbænk = Miſtbænk.

Møgbør hjólbörur sem áburði er ekið á, (taðbörur).

Møgdynge taðhaugur.

møge, ás. 1, [mykja], bera (áburð) á, teðja, mykja (sb. Gþl. 342): M. en Ager. — 2) sem b. s., a) = muge. — b) teðja, sparða.

Møgfork = Møggreb.

Møggilde veizla sem mönnum er gerð er hafa fært áburð á akur.

Møggjødning áburður sem ekki er nema tómt tað.

Møggreb mykjukvísl (sb. Fms. X, 222).

Møghakke = Møgkrog.

Møghob taðhrúga.

Møgkarre taðvagn.

Møgkjørſel = Møgagning.

Møgkrog verkfæri til að losa með áburð í haug eða taka áburð af vagni.

Møglæs taðhlass.

Møgning, sk., það að møge.

Møgſkuffe mykjureka.

Møgtyv = Møggreb.

Møgvogn taðvagn.

møie, ás. 1, [sb. møde af mæða], (úrelt), mæða, ónáða, eða þvíuml.: M. ſig med noget vera að hafa fyrir e-u, vera að streitast við e-ð, eða þvíuml.

Møie, án ft, sk., [sb. Møde sk.], mæða, fyrirhöfn, erfiðismunir, erfiðleikar, örðugleikar, umstang: Have M. med noget hafa mikið fyrir e-u. Det koſtede ham megen M. hann hafði mikið (nóg) fyrir því. Et Liv, fuldt af Uro og M. erfiðlífi (655 VIII).

møiefuld = møiſom, møiſommelig.

møiſom, ft. -me, e., erfiður, örðugur, fyrirhafnarmikill: Et møiſomt Arbeide strit, stritvinna, o. s. frv. Et møiſomt Liv erfiðlífi (655 VIII).

Møiſomhed, án ft., sk., það að vera møiſom (sb. Møie).

møiſommelig, ft. -e, e., = møiſom: En m. Reiſe.

Møiſommelighed, án ft., sk., það að vera møiſommelig (sb. Møie).

Møl, ft. eins, kl., [möl-r], melfluga; melur: Der er gaaet M. (kominn melur) i Pelſen.

Mølle, ft. -r, sk., [mylna], mylna, eða e-s konar vjel sem líkist mylnu: Bringe Korn til Møllen. En hollandſk M. (ein mylnutegund). Det er Vand paa hans M. það er honum ekki afslagur.

Mølleaa á sem snýr mylnu.

Møllearm armur á vindmylnu.

Mølleaxel mylnuöxull.

Møllebakke bæð (hóll) sem vindmylna stendur á.

Møllebom = Mølleaxel.

Møllebrug, kl., það að hafa mylnu.

Møllebygger, ft. -e, kk., mylnusmiður.

Møllebyggeri mylnugjörð eða mylnusmíði (sem list).

Møllebygning, a) mylnugjörð eða mylnusmíði (= það að búa til mylnu). — b) mylnuhús.

Møllebygningskonſt = Møllebyggeri.

Møllebæk lækur sem snýr mylnu.

Mølledam tjörn sem hlaðið er fyrir og höfð er til að snúa mylnu.

Mølledige, A) síki eða skurður að mylnu eða frá. — B) = Mølledæmning.

Mølledrev eitt af hinum smærri hjólum í mylnu eða annari þess konar vjel.

Mølledæmning stífla fyrir mylnutjörn (Mølledam).

Møllefod grundvöllur (undirstaða) vindmylnu.

Møllegjerde tvö bogin trje sem mylnusteinn liggur á, (lúður?).

Møllegjeſt sá sem vanur er að láta mala fyrir sig í e-i mylnu.

Møllegrav síki sem vatni er veitt í til mylnu.

Mølleheſt hestur sem látinn er snúa mylnu.

Møllehjul mylnuhjól.

Møllehugger, ft. -e, kk., sá sem klappar kvarnarsteina.

Møllehuus mylnuhús (hús sem mylna er á eða hús sem er við mylnu).

Møllejern digurt járn sem snýr hinum efra mylnusteini.

Møllekam = Kam I, 2, d.

Mølleligger = Ligger.

Mølleløber, sk., = Løber 2, c.

Møllenæring það að lifa á því að mala fyrir menn í mylnu.

Møllepaſſer, ft. -e, kk., sá Møllerſvend sem einkum á að sjá um mylnuna (mylnuvörður).

Møllepenge, ft., kaup fyrir mölun á mylnu.

Møllepoſe, a) poki er mjölið sáldast í gegnum í mylnu. — b) kornpoki sem korn er flutt í til mylnu, eða mjölsekkur sem mjöl er flutt í frá mylnu.

Møllepæl stöpull undir Stubmølle.

Mølleqværn (báðir) mylnusteinar(nir).

Møller, ft. -e, kk., mylnumaður (Fms.), mylnueigandi, mylnuráðandi.

Møllerdreng kenningarsveinn hjá mylnumanni.

Møllerende skurður sem vatni er veitt í að mylnuhjóli.

Møllerettighed rjettur á (leyfi til) að hafa mylnu.

Møllerheſt hestur mylnumanns.

Møllerhuus hús þar sem mylnumaður á heima.

Møllerhøne spikuð hæna.

Møllerkone kona mylnumanns.

Møllerſvend fullnumi í mylnumölun.

Møllervogn vagn mylnumanns.

Mølleſadel eins konar undirstöðugrind undir Stubmølle.

Mølleſeddel skírteini um að neyzlutollur (Conſumtion b) sje borgaður af korni sem flutt er til mylnu.

Mølleſeil dúkur(inn) á mylnuvæng(junum).

Mølleſkrue stokkur sem kornið rennur eptir niður í holuna á mylnusteininum.

Mølleſkyld leiga af mylnu og því landi er þar liggur til, (mylnuleiga).

Mølleſpil áhald til að snúa með mylnu.

Mølleſteen mylnusteinn.

Mølleſtilling = Møllegjerde.

Mølleſtjert ás (eða biti) út úr vindmylnu sem henni er snúið með.

Mølleſvøbe = Mølleſtjert.

Mølleſæk kornpoki sem mjol er flutt í til mylnu.

Mølleſø tjörn sem mylna fær vatn úr.

Mølletold mylnutollur í korni ($^1/_{18}$ skeppu fyrir að mala tunnuna).

Mølletragt = Mølleſkrue.

Mølletvang það að mylnuráðandi á rjett á að neyða menn til að láta ekki mala hjá öðrum enn sjer.

Mølletømmer (góður, o. s. frv.) mylnuviður.

Møllevand vatn er snýr mylnu.

Møllevei leið til mylnu.

Møllevogn vagn sem korn er flutt á til mylnu eða mjöl frá mylnu.

Møllevægt mylnuvog sem korn og mjöl er vegið á.

Mølleværk allur tilbúningurinn (allar smiðvjelarnar) í mylnu.

mølædt, [sb. æde], möljetinn, meljetinn.

Møn, sk., [sb. mœni-r], = Mønning b.

Mønaas = Mønning b.

Mønde (líka ritað Mynde), ft. -r, sk., [mjóhund-r], mjóhundur.

Møndejagt dýraveiðar með mjóhundum.

mønne, ás. 1, [mœna], mæna (hús): M. med Tørv.

***Mønnie** (líka Minie), sk., menja (rauður litur).

***Mønniebrænderi** menjutilbúningur.

***Mønnieovn** ofn sem menja er búin

***mønierød** rauður sem menja.

Mønning, sk., a) það að mønne. — b) mænir.

Mønningsſteen, ft., tigl á mæni(r).

Mønſteen, ft, = Mønningsſteen.

Mønſter, ft. Mønſtre, (líka ritað Mynſter, ft. Mynſtre), kl., a) fyrirmynd: Skære et M. (snið) til en Kjole. Tage een til M. taka sjer snið eptir e-m. Hun er et M. paa qvindelig Fromhed allra mesta gæzkublóð, eða þvíuml. — b) rósir: Væve M. i Dækketøi.

Mønſterbillede = Ideal.

Mønſterbog bók með ýmislegum uppdráttum (fyrirmyndum) til að búa e-ð til eptir.

Mønſterherre (fyrrum), sá sem til var settur að kanna lið o. s. frv., (liðkönnuður).

Mønſterplads = Mønſtringsplads.

Mønſterrulle liðsskrá (nafnaskrá liðsmanna sem við er höfð þegar lið er kannað).

mønſterſkjøn forkunnar fagur.

Mønſterſkriver sá sem hefur það starf að bóka nöfn liðsmanna (einkum þegar lið er kannað).

Mønſterſkærer, ft. -e, kk., sá sem býr til snið til að gera föt eptir, (sniðskeri).

Mønſterſtrikning, a) það að prjóna eptir uppdrætti. — b) það að prjóna rósir í e-ð.

mønſtre, ás. 1, kanna lið, skora lið: M. Fodfolket (Rytteriet). — b) virða (e-ð) fyrir sjer til að leggja dóm á (það) og einkum til að finna að (því): M. de Forbigaaende.

Mønſtring, ft. -er, sk., það að mønſtre.

Mønſtringsplads staður þar sem lið er kannað (skorað).

Møntørv mæni(r)þökur (Jóh.).

mør, ft. -e, e., [meyr-r], meyr: Stegen er ikke m. nok. Et mørt Æble. Teiet er mørt af Ælde.

mørbanke, ás., (í tali), lúberja, berja e-n eins og hund.

Mørbankning, sk., það að mørbanke.

Mørbrad lundir.

møre, ás. 1, (sjaldh.), gera (e-ð) meyrt. — møres meyrna.

Mørhed, án ft., sk., meyrleiki.

mørk, ft. -e, e., [myrk-r], 1) eiginl., a) myrkur, dimmur: Værelſet var ganſke mørkt það var koldimmt í húsinu, (sb. myrkt var í stofunni, Eg.). Mørkt Veir þykkt veður. Det begynder at blive mørkt það er farið að dimma eða verða skuggsýnt, (sb. aptan dags, er myrkva tók). Den mørke Nat náttmyrkrið, svartnættið. — b) myrkur (sb. myrk kvíga, Ísl. II, 401) = dökkur, dökkleitur: Mørke Farver. Mørke Øine. — 2) óeiginl., a) þungbrýnn: See m. ud. En m. Mine dimmt (þungt) yfirbragð. — b) dapur; dapurlegur: Være i en m. Sindsſtemning í þungu skapi.

Mørke Foreſtillinger. — c) myrkur (sb. orð myrk ok djúpsett, Stjórn), = óljós, torskilinn, þungskilinn: En m. Stiil (Talemaade).

mørkagtig, ft. -e, e., = mørkladen.

Mørke, án ft., kl., [sb. myrkr], myrkur, dimma: Der faldt et pludſeligt M. þá rak yfir myrkur mikið. Sidde i M. sitja í myrkrinu. Nattens M. náttmyrkrið. — b) óeiginl., myrkur (sb.: myrkr hugarins, Fms. X, 339; myrkr villunnar, 656 C; myrkra höfðingi): Fremtiden ligger ſkjult for os i M. — Vankundigheds M. — Mørkets Gjerninger verk myrkranna.

mørkeblaa myrkblár (544), dökkblár, svartblár, kolblár.

mørkebruun dökkmórauður, sótrauður.

mørkegraa myrkgrár (Ísll. II, 401), dökkgrár.

mørkegrøn dökkgrænn.

mørkeguul dökkgulur.

mørkerædd sjá mørkrædd.

mørkerød dökkrauður.

Mørkhed, án ft., sk., myrkleiki, (sb. Mørke): Nattens M. En Farves M. — Mørkheds Gjerninger verk myrkranna.

mørkladen, ft. -ladne, e., dökkleitur, dökkur: M. af Haar dökkhærður. M. (blakkur, mórauður) i Anſigtet.

mørkne, s. 1, a) (sjaldh.), h. s., = mørknes (sb. b). — b) ás., myrkva, dimma, dökkva: Dette Betræk mørkner Værelſet gerir dimmra í húsinu. — mørknes sortna, dökkna; myrkva (sem persónulaus ás.), dimma (sem persónulaus ás.); húma, rökkva, skyggja að: Hans Aaſyn mørknedes hann sortnaði í framan, (sb. jarl .... sá hans yfirbragð ok ásjónu mjök dökkna ok litverpast, Fms. I, 216). Det mørknes i Veiret veðrið þykknar. Det begynder at mørknes.

Mørkning, án ft., sk., = Aftenſkumring.

mørkrædd (líka mørkerædd), [myrkhrædd-r], myrkhræddur, myrkfælinn.

mørkſkyet (sjaldh.), myrkskýjaður.

mørkſødet = ſødbruun.

mørktalende, [sb. tale], myrkur í máli.

Mørſer, ft. -e, sk., stutt og víð fallbissa sem holkúlum er skotið úr, (holkúlu-fallbissa). Sb. Fyrmørſer, Morteer, Morterer, Bombekedel.

mørſk, ft. -e, e., = ſyrlig: Mørſke Æbler.

Mørſkhed, án ft., sk., = Syrlighed.

mørſkne, h. s. 1, súrna.

Møttrik, ft. -er, sk., = Skruemoder.

N.

N, fjórtándi stafur í stafrofinu, kallaður En, hefur sama atkvæði og n á ísl.; nn lætur eins og nn í kunna (en ekki eins og nn í steinn). — Danir hafa opt tvöfalt n, þar sem vjer höfum einfalt, (sb. Venner og vinir); sömul. nn, þar sem vjer höfum nj, (sb. ſtønne og stynja). — Hið íslenzka nn hefur víða orðið að nd á d. (eins og á ísl. í fundu f. funnu), t. a. m. i ſand, finde. — Þar sem vjer höfum nú hn hafa Danir annaðhvort kn eða tómt n.

naa, mo., [sb. ná í ná ná], merkir ýmist undrun (t. a. m n.! hvo ſkulde have ſagt det það mátti mig svíkja! eða þvíuml.) eða samþykki (t. a. m. n.! ſaa tag det da hana nú! taktu þá við!) eða hótun (t. a. m. n.! bi kun þú skalt eiga mig á fæti, karlkind! eða þvíuml.). — Sb. nu A, 2.

Naad, ft. -der, sk., a) saumur (á segli). — b) borðasamkomur (á skipi): Digte Naadderne med Værk. — c) eins konar saumur til prýðis á skósólum eða stígvjelasólum.

Naadding, ft. -er, sk., = Naad b.

naade, ás. 1, [náða], miskuna (líkna) e-m, í orðatiltæk. Gud n. mig (os, ham, dem, o. s. frv.)! Gud n. dig (þú skalt sjálfan þig fyrir hitta, þú skalt eiga mig á fæti), om det ſkeer tiere.

Naade, án ft., sk., [náð], miskun, líkn, mildi (sb. Fms. X, 343), náð, (sb. hylli, vægð): N. af Guds N. (með guðs miskun eða náð) Konge o. s. frv. — Være i N. hos Kongen vera í kærleikum við konung, vera inn' undir hjá konungi. Faae ſin Afſked i N. fá lausn (úr embætti, en vera ekki rekinn úr því). Udbede ſig en N.; sb. Naadesbeviisning. Bede om N. beiðast miskunar. — 2) sem ávarp, a) fyrrum við konunga eða konungborið fólk, hátign, tign (Fms. X, 312), göfugleikur (Fms. X, 310). — b) nú á dögum við frúr og meyjar af háum stigum: Deres N.!

Naadebillede heilags manns skript (líkneskja, róða) sem mikil trú er höfð á.

Naadebrev brjef sem stórhöfðingi veitir e-m velgjörning með.

Naadebrød = Naadſensbrød.

naadefuld miskunarfullur, líknarfullur, mildifullur, miskunsamur, líknsamur.

Naadegave velgjörningur af hendi höfðingja; miskunargjöf (Fær. 136), ástgjöf.

Naadegjerning miskunarverk, mildiverk.

Naadegods jörð sem stórhöfðingi veitir e-m að gjöf eða í ljen af mildi sinni.

Naadekald miskunsamleg löðun (manna) til sáluhjálpar, (sb. miskunargjöf, ástgjöf).

Naadekilde miskunarbrunnur.

Naadekraft máttur sem guð veitir manni til betrunar.

naadelig, [náðulig-], 1) ao., miskunsamlega, mildilega. — 2) ft. -e, e., (í almúgatali), hnugginn.

Naadeløfte miskunarheit.

Naadeløn = Penſion.

naadeløs miskunarlaus, líknarlaus, vægðarlaus.

Naademaaltid kvöldmáltíðarsakrament(ið).

Naademiddel það sem leiðir mann til sáluhjálpar, (sb. miskunargata, 656 B).

naademild = naaderig.

Naadepagt miskunarsáttmáli (= Daabspagt).

Naadepenge, ft., = Penſion.

naaderig miskunsamur, (sb. naadefuld).

Naadesbeviisning það að sýna e-m velgjörning af mildi sinni (eða velgjörningur sem e-m er sýndur).

Naadeſmiil blíðubros (stórhöfðingja); höfðingjahylli.

Naadeſtand sátt við guð.

Naadestegn mildimark.

Naadeſtol skrifunarfjöl (in yfir vitnisörkinni).

Naadeſtød högg eða lag sem kvalari veitir óbótamanni til að stytta píslir hans.

Naadesyttring það að sýna mildi í orði eða verki.

Naadetid miskunartíð, miskunartími.

Naadevalg kosning til sáluhjálpar.

Naadevirkning guðleg áhrif á mennina til apturhvarfs, (sb. miskunargjöf, ástgjöf).

Naadeværk miskunarverk, mildiverk, ástgjöf.

Naadhøvl (en þó optar Nothøvl) = Plovhøvl.

naadig, ft. -e, e., [náðig-r], a) miskunsamur, líknsamur, mildur, (sb. naadefuld, sömul. linur, vægur): En n. Herre. Kongen har været meget n. imod ham hinn blíðasti við hann, eða þvíuml. — b) miskunsamlegur, linur, vægur, vægilegur: Et naadigt Svar. En n. Dom (Straf).

Naadſensaar náðar-ár.

Naadſensbrød gustukagjafir.

Naaksøm, [hnoðsaum-r], hnoðnagli.

naae, s. 1, [ná], A) ás., 1) eiginl., a) ná e-u: Han er altfor langt forud, til at du kan n. ham. — b) komast til e-s staðar: Vi naaede Byen før Regnen kom. — c) (í tali), komast út með e-ð = geta lokið e-u af, verða búinn með: Vi n. det ikke i Aften. — d) ná til e-s eða í e-ð (o. s. frv.) með hendi eða fæti eða áhaldi: Jeg kan ikke n. den øverſte Hylde jeg næ ekki upp á efstu hilluna. N. Bunden ná niðri. — 2) óeiginl. = opnaae 2: N. en høi Alder. — B) h. s., 1) eiginl., a) komast: N. hjem. N. ind i Havnen. — b) ná eitthvað (með áhaldi eða e-m parti af sjálfum sjer): N. op til Loftet ná upp undir loptið. N. hen til (ná í) Fadet. Mine Marker n. (ná, ganga) lige til Søen. Touget naaer (nær) ikke ſaa langt. — 2) óeiginl., hrökkva, endast, vinnast: Lad det n. ſaa langt det kan.

Naal, ft. -e, sk., [nál], a) nál, saumnál: En Naals Traad; sb. Naalstraad. — b) prjónn = títuprjónn, höfuðprjónn.

Naalebog eins konar bók með ullarblöðum til að hafa saumnálar í.

Naalebrev prjónabrjef.

naaledannet, [sb. danne], lagaður eins og nál eða prjónn: Naaledannede Blade.

Naalefiil nálaþjöl.

naaleformet, [sb. forme], = naaledannet.

naaleformig, ft. -e, e., = naaledannet.

Naalehoved títuprjónshöfuð, prjónshöfuð, prjónshnappur.

Naalehuus nálhús, nálaprilla.

Naalekram nálar og títuprjónar (sem varningur).

Naalekræmmer sá sem hefur til sölu nálar og prjóna.

Naalemager, ft. -e, kk., nála-smiður og títuprjóna.

Naaleød = Naaleſpids.

Naalepenge, ft., peningar sem menn gefa konum sínum eða dætrum til að kaupa fyrir ýmislegt sjer til þarfa.

Naalepude nálakoddi, prjónakoddi, prjónasessa.

Naaleſkov = Barſkov.

Naaleſpids nálaroddur, prjónsoddur.

Naaleſtik stingur með nál.

Naaleſting nálspor.

Naaletræ = **Bartræ.**

Naaleværk það sem gert er með nál.

Naaleæſke dálítil askja til að hafa í nálar.

Naaleøie nálarauga.

Naalstraad nálþráður.

naar, [sb. nær], 1) ao., hvenær, nær: N. ſkete det? Jeg har ſagt ham, n. jeg vil reiſe. — Einnig hvenær sem, nær sem: De kan komme n. De vil. — 2) st., a) þegar: N. han engang er død, vil man førſt ret ſavne ham. Alting ſkjælver, n. han træder ind. — b) ef: N. jeg nu gjorde det, hvad blev da Følgen? Jeg ſkal gjøre det, n. han vil indeſtaae for Følgerne. — c) í ósk: N. jeg dog blot een Gang endnu maatte ſee hende það (mikið) vildi jeg, að o. s. frv.; guð gæfi, að o. s. frv.

naarſomhelſt, st., hvenær sem.

Nabo, [nábúi], nábúi, búi, nágranni, granni, nágrenndarmaður (Stjórn): Han er min nærmeſte N. i Sognet. — b) sá sem býr við hliðina á e-m í borg (gagnstætt: **Gjenbo**): Jeg kjender hverken Gjenboer eller Naboer i Gaden. — c) sessunautur: Han var min N. ved Bordet.

***Nabob,** kk., eiginl. eins konar jarl á Indlandi; (en á Englandi er kallaður svo í hálfgamni) ríkisbuppi sem dregið hefur auð saman á Indlandi.

Naboby býr sem er í grennd við annan.

Naboerſke, ft. -r, kvk., nágranna (Stjórn), grannkona.

Nabofolk, a) í et., þjóð sem býr í grennd við aðra. — b) í ft., nábúar: Alle vore N. ere i Marken.

Nabofred friður (sátt, samlyndi) með nábúum.

Nabogaard garður í grennd við annan.

Nabohad hatur með nábúum, nábúakrytur.

Nabohuus hús í grennd við annað.

Nabokone kona granna manns; grannkona.

Naboland land sem liggur í grennd við annað.

Nabolav nábúð, nágrenni: Han boer i mit N. í nágrenni við mig. Ethvert Huus i Nabolavet. — b) allir nágrenndarmenn (Stjórn): Hele Nabolavet var budet til Gildet.

Nabolod, ft. -der, land (landeign) granna manns.

nabolos nábúalaus.

Naborige ríki sem er í grennd við annað.

Naboſkab, án ft., kl., a) = **Nabolav.** — b) búsifjar: Holde godt N. med een láta gott í búsifjum við e-n (sb. Ísll. I, 147).

Naboſtat = **Naborige.**

Naboſtrid nábúakrytur.

Nabovenſkab vinátta með nábúum.

Nabovæg næsti veggur á húsi granna manns.

***Nadir,** kl., il-depill. Gagnstætt: **Zenith.**

Nadver (líka **Nadvere**), án ft., sk., [náttverð-r], kvöldmatur: Faae ſin N. — b) kvöldmáltíð: Den hellige N. Nadverens Sacrament.

Nadvere sjá **Nadver.**

Nag, án ft., kl., a) hugsótt: „Efterlade N. og Fortrydelſe i Hjertet“. — b) kali, (sb. ýmugustur, fáþykkja): Faae (bære) N. til een. Der er et gammelt N. (forn fjandskapur) imellem dem.

nage, ás. 1, [naga f. gnaga], a) sjaldh. eiginl., naga. — b) óeiginl., angra (hugann): En nagende Kummer (sb. helstríð).

nagfuld illgjarn, öfundsjúkur.

nagle, ás. 1, [nagla, Gþl. 346], negla: N. Planker ſammen. Sidde ſom naglet til Stolen sitja eins og maður sje negldur við stólinn eða sje blýfastur.

Nagle, ft. -r, sk., [nagli], nagli, sjer í lagi a) smánagli. — b) blindingur (úr trje eða járni).

naglefaſt, [naglafast-r], naglafastur.

Naglegab naglafar.

Naglehammer hamar til að reka nagla með.

Naglehoved naglahöfuð.

Naglehul naglagat a) gat sem borað er fyrir nagla. — b) = **Naglegab.**

Naglejern löð.

Naglesmed naglasmiður.

Naglетog löð fyrir hestskónagla.

Nagletorn klaufjárn (til að draga út nagla með).

Nagling, ft. -er, sk., það að **nagle** (negling).

nagſaar (úrelt) = **nagſyg** b.

nagſyg (úrelt), a) öfundsjúkur, hatursamlegur, hatursfullur. — b) = **avindſyg** 2, **knurvorn, fortrædelig** 1, a.

Nagſyge, (sk.), a) öfundsýki. — b) = **Knurvornhed, Fortrædelighed** a.

***naiv,** ft. -e, e., sem er eins og hann er af guði gerður, — skýr og fyndinn, þó hann vili það ekki sjálfur, — eða þvíuml.

***Naivetet,** sk., það að vera **naiv.**

***Najade,** ft. -r, kvk., lindargyðja, lækjargyðja.

Nakke, ft. -r, sk., [hnakki], hnakkinn með aptanverðum hálsinum (sb. hnakki, svíri, háls): Bære noget paa Nakken bera e-ð á herðum sjer. — Tage Foden paa Nakken leggja krók á hala sinn. — Beie Nakken beygja svírann (sb. Fms. XI, 237). — b) eið; mjór og hálendur tangi. — c) haka (á þaktigli).

Nakkebeen hnakkabein (*os occipitis*).

Nakkebrud það að hálsbrotna.

Nakkebær (eins konar jarðarber) *fragaria collina.*

Nakkedrag högg á hnakkann eða aptan á hálsinn.

Nakkefoder dýraskinn (t. a. m. tóuskinn) af ofanverðum hálsinum sem höfð eru í fóður.

Nakkegrube hnakkagróf.

Nakkehaar hárið í hnakkanum.

Nakkehud skinn(ið) aptan á hálsinum.

Nakkehule = **Nakkegrube.**

Nakkeſlag, a) (sjaldh.), það að reygja sig (sb. reygingur). — b) högg á hnakkann eða aptan á hálsinn.

Nakkeſpeil skuggsjá sem kvennfólk hefur til að geta sjeð sig á hnakkann.

Nakkeſtød högg eða lag aptan á (í) háls eða hnakka.

Nam, kl., [nám], 1) gróp (í enda á trje). — 2) = **Indførſel** b.

Namsdom = **Indførſelsdom.**

Namstager, ft. -e, kk., sá sem tekur sjálfur það sem hann á hjá öðrum.

***Nankin** (líka **Nanking**), kl., eins konar baðmullardúkur kominn í fyrstu frá Kínlandi og optast nær gulur að lit.

***Nanking** sjá **Nankin.**

nap, [sb. knapp- og neppiliga], 1) ft. -pe, e., = **knap** I, A, 2. — 2) sem ao., (naumlega), í orðatiltæk. det var knap og n. (með allra mestu naumindum), at det ſlog til.

Nap, ft. eins, kl., það að **nappe.**

***Naphtha,** sk., tærasta jarðlýsi.

nappe, ás. 1, a) klipa (forat: klýpa, klýpti), glepsa, (sb. narta): N. een i Armen. N. (taka) noget med en Tang. Hunden nappede mig i Benet glepsaði í fótinn á mjer. — **nappes** hnippast við, fara í orðahnippingar, jagast: Nappes med een. Nappes om noget. — b) hrífsa, hrifsa; (einnig) hnupla e-n.

Nappetang lítil töng.

Nar, ft. -re, kk., ósvinnur maður, glópaldi, auli, aulabárður, bjáni, fífl, (sb. **Daare** a): Man ynker Daaren og beleer Narren. Holde een for N. gabba (pretta) e-n. Gjøre N. af een gera gis að e-m, dára e-n. Gjøre ſig til N. for Folk gera sig að athlægi annara. Være N. efter noget vera ólmur í e-ð. — b) (hirð)fífl, (sb. trúður, leikari, loddari). — Sb.: Være Selſkabets N. (um þann sem er að gera alls konar skrípalæti öðrum til skemmtunar).

naragtig, 1) ft. -e, e., a) heimskulegur, bjánalegur, flónslegur; afkáralegur, hlægilegur: N. Paaklædning. Naragtige Lader skrípalæti. — b) skringilegur, skoplegur (framb. skopplegur). — 2) sem ao., heimskulega, bjánalega, skringilega, skoplega (sb. 1, b): Være ſig n. að láta sjer ærilega, eða þvíuml.

Naragtighed, sk., a) án ft., það að vera **naragtig.** — b) með ft. -er, e-ð sem heimskulegt (bjánalegt), heimska, flónska, fíflska, o. s. frv.

***narcotiſk,** ft. -e, e., (um lyf, eða e-ð þess kyns), sem gerir manni svefn, sem gerir mann syfjaðan.

Narhval náhvalur *monodon.*

narre, ás. 1, draga e-n á tálar, leika á, dára = gabba = pretta: N. een med falſke Penge. N. (ginna) een til noget. — N. een noget fra ginna (svíkja, hafa) e-ð út úr e-m. N. een noget paa svíkja e-ð upp á e-n. — b) erta, stríða e-m, draga (gera gis, gera gabb) að e-m, eða þvíuml.: De vedbleve at n. hende hele Aftenen. — **narres** gera að gamni sínu: Narres med een.

Narrebjælde hver af þeim bjöllum sem hirðfífl eða trúðar höfðu á fótum sínum.

Narrebrev brjef sem e-r er gabbaður með.

Narrebrix eins konar skella sem fíflum eða trúðum var títt að hafa í hendi.

Narredands skrípadanz.

Narredragt loddarabúningur.

Narrefærd fíflska, fíflskapur.

Narregrille fíflska (fíflslegur duttlungur, eða þvíuml.).

Narrehue þess konar húfa sem fíflum eða trúðum var títt að hafa.

Narrehandel = **Narrefærd.**

Narrehætte þess konar hetta sem fíflum eða trúðum var títt að hafa.

Narrekappe loddarakápa.

Narreklæder, ft., = **Narredragt.**

Narrelader, ft., skrípalæti.

Narrelag fíflafundur.

Narrepuds skringilegt bragð.

Narreri, ft. -er, kl., a) gaman: Det var ikke Alvor, det var kun N. — b) glingur: Øde Penge paa Narrerier.

Narreſkik fíflasiður.

Narreſnak þvaður (sb. fíflskaparmál).

Narreſpil skrípalæti.

Narreſtreg skringilegt bragð: Uglſpils Narreſtreger. — b) skrípalæti, ólæti, ógangur: Gjøre Narreſtreger hafa ólæti, vera með ólátum, gera að gamni sínu, o. s. frv.

Narreværk, a) vitleysa (verk sem ekkert vit er í). — b) hjegómi (e-ð sem ekkert er í varið).

Narrevæſen flóns-æði.

Narv, án ft., sk., hárramur (f. hárhamur).

narve, ás. 1, prýða (hárram f. hárham) með rákum: Dette Læder er godt narvet.

Narvhud hárramur (f. hárhamur).

Narvſide hárramur (f. hárhamur).

Narvſætning, sk., það að **narvſætte.**

narvſætte, ás., = narve.

Narvtrækning = Narvſætning.

*naſal, ft. -e, e., kveðinn í nef, nefkveðinn, eða Naſal-, sem fremri liður í samsettu orði, t. a. m. Naſalbogſtav nefstafur (nefkveðinn stafur); Naſallyd = Næſelyd.

naſke, ás. og h. s. 1, nasla, flensa, eða þvíuml.

Nat, ft. Nætter, sk., [nátt], nótt: Natten overfaldt os. De tilbragte Natten under aaben Himmel lágu úti um nóttina. Dag og N. dagur og nótt, sólarhringur; (einnig) bæði nótt og dag, nótt með degi. I N. í nótt, t. a. m: Jeg kom hertil i N. (í nótt = í nótt er var) og Poſten kan ventes i N. (í nótt þ. e. á þeirri nótt sem í hönd fer eða komin er). Om Natten um nóttina; um nótt, á náttarþeli, á náttartíma, á nóttunni. Natten over um nóttina; náttlangt. Natten igjennem alla nóttina. Ud paa Natten fram á nótt. Mod Natten undir nóttina. — God N. guð gefi þjer (o. s. frv.) góðar nætur. — b) myrkur: Gravens N. — c) óeiginl.: Sorgens N. Vankundighedens N. villunótt, villumyrkur, villuþoka, o. s. frv.

Natbord borð er stendur við sæng manns; borð sem kvennmaður býr sig við.

Natbækken munnlaug sem næturgagn.

Natdragt (líka Nattedragt) = Natklæder.

Natfiol (eins konar blóm) *hesperis tristis.*

Natfugl, a) náttfugl. — b) (eins konar fiðrildi og flugur, t. a. m. kaupmannsfiðrildi og melfluga) *phalaena.*

natgammel (líka nattegammel) næturgamall, einnættur: Et nattegammelt Føl.

Natgænger (líka Nattegænger), ft. -e, kk., = Nattevandrer, Søvngænger.

Nathat (úrelt), a) eins konar smágerð utanhafnar-nátthúfa. — b) línhúfa sem kvennfólk sefur með.

Nathimmel himin(inn) eins og hann er á nóttunni, (næturlegur himin).

Nathold (líka Nattehold) næturvist eða næturgreiði sem títt var að veita konungi eða öðru stórmenni, (sb. Gjeſteri b).

Natholdspenge, ft., skattur sem goldinn var í stað næturvistar (Nathold).

Nathore = Gadehore.

Nathue húfa sem karlmenn sofa með. — b) (í tali, um mann), heimótt, gufa, gunga.

Nathuus a) leiðarsteinskompa (á hafskipi). — b) kamar, salerni.

Nathyrde sá sem gætir búsmala um nætur, sá sem situr yfir fje á nóttunni.

Natild (líka Natteild) eldur sem logar um nætur.

*Nation, ft. -er, sk, þjóð.

*national, ft. -e, e., þjóðlegur, þjóðernislegur: Nationale Skikke. — Einnig haft sem fremri liður í mörgum samsettum orðum, sem hjer eptir eru til greind.

*Nationalaand, án ft., mannlegur andi (andi mannkynsins) að því leyti sem hann hefur fengið á sig einkennilegt snið hjá e-i þjóð, þjóðerni. — b) þjóðar-samheldi.

*Nationalbank þjóðsjóður.

*Nationalcharakteer það sem er einkennilegt um e-a þjóð, þjóðar-einkunn, þjóðerni.

*Nationaldragt þjóðbúningur.

*Nationaleiendom þjóðareign.

*Nationalfeſt þjóðhátíð.

*Nationalformue þjóðar-aleiga.

*Nationalforſamling þjóðþing.

*Nationalfølelſe það að meta þjóð sína mikils.

*Nationalgjeld þjóðar-skuld(ir).

*Nationalgods þjóðareign.

*Nationalhiſtorie, sk., þjóðar-saga.

*nationaliſere, ás. 1, veita (e-m) þegnsrjett (hjá e-i þjóð).

*Nationaliſering, sk., það að nationaliſere.

*Nationalitet, ft. -er, sk., = Folkeegenhed.

*Nationalopdragelſe þjóðrækilegt uppeldi.

*Nationalſag þjóðar-málefni.

*Nationalſtolthed þjóðdramb, þjóðþótti.

*Nationalſprog mál e-r þjóðar.

*Nationalvelſtand þjóðar-velmegun.

*Nationalære sæmd þjóðar.

*Nativitet, sk., a) burðir, ætterni. — b) sú stund þegar maður er fæddur. — c) það hvernig stendur á himintunglum (stjörnustaða) þegar maður fæðist, (og svo) örlög manns er menn hjeldu að þar af leiddu: Stille eens N. rannsaka stöðu himintunglanna þegar maður hefur fæðzt til að sjá örlög hans fyrir.

Natkappe línhúfa sem kvennfólk sefur með.

Natkikkert sjónpípa til að sjá í á nóttunni.

Natkjole sloppur til að fara í þegar maður kemur á fætur.

Natkjortel = Natkjole.

Natklæder, ft., föt sem maður sefur í, náttklæði, (sb. náttserkr, Fms. VII, 271).

Natlampe lampi sem látinn er loga um nætur.

natlig, ft. -e, e., [náttlig-r], náttlegur (Skuggsjá), næturlegur (Skuggsjá).

Natluft (líka Natteluft) loptslag á nóttunni.

Natlys ljós sem látið er brenna um nætur.

natlyſende, [sb. lyſe], sem af lýsir um nætur.

Natmaaltid máltíð um nótt.

Natmand = Rakker.

Natmandsfolk, ft., eins konar förulýður á Jótlandi (sb. Zigeuner).

Natmeſter yfirmaður (meistari) hundara og kamarmokara.

Natmulm svartnætti.

Natmøl (eins konar ormur) *lampyris.*

Natpotte næturgagn, (sb. hlandkoppur, hlandkolla).

Natravn (líka Natteravn), a) náttthrafn *caprimulgus.* — b) vökuskarfur.

Natſkade, a) = Natravn. — b) = Natſkygge.

Natſkjorte skyrta sem maður sefur í, náttskyrta, (sb. náttserkr, Fms. VII, 271).

Natſkriin hægðastóll (eins konar stóll með loki yfir og næturgagni í einkum handa sjúklingum svo að þeir þurfi ekki að fara ofan).

Natſkumring náttmyrkur, húm.

Natſkygge (eins konar jurt) *solanum.*

Natſommerfugl = Natfugl b.

Natſted náttstaður, náttból.

Natſtol = Natſkriin.

Natſtykke pentskript af e-u eins og það lítur út á nóttunni

natſynet, ft. -ſynede, e., sem sjer bezt á nóttunni, náttskyggn (P. Þ.), sem sjer vel í myrkri.

Nattearbeide næturvinna, næturverk.

Nattebluss náttlog.

Nattebo, sk., náttból.

Nattebrand náttlegur bruni.

Nattedragt sjá Natdragt.

Nattedrik, a) drykkur til að drekka á nóttunni. — b) náttdrykkja.

Nattedrøm náttlegur draumur.

Nattedug náttfall.

nattefalden, [sb. falde], (um snjó), sem hefur komið í nótt er var.

Nattefiſkeri náttfiski.

Nattefiſkning, sk., = Nattefiſkeri.

Nattefoder seinasta kvöldgjöf sem gefin er nautum eða hrossum; sb. ábætir.

Nattefriſt nætur-frestur.

Nattefroſt frost á nóttunni.

nattegammel sjá natgammel.

Nattegang náttför, næturferð.

Nattegarn net sem liggur á nóttunni.

Nattegjerning = Nattearbeide.

Nattegjeſt næturgestur. — b) sá sem kemur um nótt á veitingastað, eða situr þar fram á nótt.

Nattegænger sjá Natgænger.

Natteherberg staður þar sem ferðamenn eru hýstir fyrir borgun.

Nattehold sjá Nathold.

Nattehoſte næturhósti.

Nattehvile næturhvíld (B. H, P. Þ.).

Natteild sjá Natild.

Nattejagt náttveiðar. — b) = Natteſværm, Natteſværmen.

Nattekulde næturkuldi (Stjórn).

Natteleie, kl, náttstaður, náttból. — b) = Natteherberg.

Natteleir náttból herliðs (sb. Fms. VI, 135).

Nattelevnet = Natteliv.

Natteliv lifnaður á nóttunni: Et ſaadant N. er ſkadeligt for Helbreden. Et uroligt N.

*Nattelogis náttból, náttstaður.

Natteluft sjá Natluft.

Nattely skjól um nætur sakir. — b) næturvist.

Nattelyſtighed næturskemmtun.

Nattelængſel löngun sem kemur í mann á nóttunni.

Nattemare = Mare.

Nattemørke náttmyrkur.

*Nattequarteer, ft. Nattequarterer, náttból.

Natteran náttrán.

Natteravn sjá Natravn.

Natteregn regn um nótt.

Nattereiſe næturferð, náttför, ferðalag á nóttunni.

Nattergal, ft. -e, sk., (næturgali, B. H., P. Þ.) *motacilla luscinia.*

Natterø friður á nóttunni, friður til að sofa.

Natterum rúm (húsrúm) handa næturgestum. — b) nótt, náttartími.

Natteruus ölvíma af náttdrykkju.

Natterøſt náttleg raust.

nattes, þs. 1, a) (sjaldh.), persónulaust, nátta. — b) persónulega, vera e-rstaðar á nóttunni, í orðatiltæk. der n. ogdages han (sb.: nótt og nýtan dag, sýknt og heilagt).

Natteſang söngur á nóttunni.

Natteſanger, sk., fugl sem syngur á nóttunni.

Natteſidden náttsetur.

Natteſidder, ft. -e, kk., sá sem er á fótum fram eptir allri nóttu, vökuskarfur.

Natteſkjul það sem hylur e-ð á nóttunni. — b) = Nattely.

Natteſkygge náttlegur skuggi (skuggi í tunglsljósi).

Natteſpøgelſe næturdraugur (B. H.), næturvofa (Jóh.).

Natteſtade náttból, náttstaður.

Natteſtorm náttstormur (Jóh.; sb. náttvakinn vindur, B. H.).

Natteſtund = Nattetid.

Natteſuk næturlegt andvarp.

Natteſved sviti á nóttunni.

Natteſviir náttdrykkja: Føle ſig dorſk efter N.

Natteſviren = Natteſviir.

Natteſværm = Natteſværmen.

Natteſværmen nætur-slark.

Natteſværmer sá sem er að slarka á nóttunni.

Natteſyn, a) náttleg vitrun. — b) nætursjón (það að geta sjeð á nóttunni).

Natteſæde staður þar sem e-r eða e-ð situr um nætur eða nótt: Vægterens (Henſenes) N.

Natteſøvn nætursvefn.

Nattetid náttartími (Stjórn), náttarþel: Om Nattetide og ved Nattetider á náttarþeli.

Nattetime (ein) næturstund, (ein) tíð nætur.

Nattetog herferð (eða þvíuml.) á næturþeli.

Nattetyv sá sem stelur á nóttunni.

Nattetyveri þjófnaður á nóttunni.

Nattevaagen næturvökur.

Nattevagt, a) vörður sem haldinn er á náttarþeli. — b) þeir sem eru varðmenn á náttarþeli: Han blev fængſlet af Nattevagten. — c) (ein) varðtíð á næturþeli.

Nattevandren það að ganga sofandi.

Nattevandrer = Søvngænger.

Nattevandring, a) næturganga, næturferð, náttför. — b) = Nattevandren.

Nattrøie nærpeysa.

Nattøi (öll) náttklæði.

Natugle (náttugla, B. H.) *strix noctua.*

***Natur**, sk., [sb. náttúra], 1) án ft., eðli, náttúra, náttúrufar, o. s. frv.: Plantens (Dyrets, Menneſkets) N. Sagens N. málavextir. Naturen gaaer over Optugtelſen náttúran er náminu ríkari. Vanen kan blive den anden N. Han har af Naturen (í rauninni) et maadeligt Hoved; men han har bødet derpaa ved Flid. — Naturens Stand; sb. Naturſtand, Naturtilſtand. — Naturen lærer os at elſke vore Børn. — Hun er lutter N. öldungis viðhafnarlaus, (sb. naiv). — Naturens Baand frændsemi, skyldugleiki. — Have en ſtærk (ſvag) N. vera heilsugóður (heilsulinur). — b) náttúran: Naturens Kræfter öfl náttúrunnar. Den levende (livløſe) N. lifandi (dauðir) hlutir. De tre Naturens Riger; sb. Naturrige. Det er ikke et Værk af Naturen, men af Konſten það er ekki sjálfgert, heldur mannvirki. — En ſkjøn (Sild) N. fagur (ógurlegur) landskapur. — 2) með ft. -er, a) um menn sem eru ýmislega gerðir: Forſkjellige Naturer. Stærke (ſvage) Naturer heilsugóðir (heilsulinir, óhraustir) menn, eða þvíuml. — b) Chriſti to Naturer.

***Naturaarſag** örsök í náttúrunni.

***Natural-**, sem fremri liður í Naturalpræſtationer, ft., útlát í vöru eða verknaði (en ekki í peningum).

***Naturaliecabinet**, ft. -ter, kl., náttúrugripasafn, náttúrugripabúr.

***Naturalier**, ft., náttúrugripir. — b) varningur og verknaður (en ekki peningar): Han har ſaa Indtægter i Penge, men de fleſte i N.

***Naturaliſation**, sk., það að naturaliſere.

***naturaliſere**, ás. 1, a) landvenja (plantanir á e-m stað, þ. e. koma þeim til — eða venja þær við — að spretta þar). — b) = nationaliſere. — c) ættleiða.

***Naturalismus**, sk., það að trúa því einu sem náttúrlegt þykir vera (gagnstætt: Supernaturalismus).

***Naturaliſt**, ft. -er, kk., a) sá sem ekki trúir öðru enn því sem náttúrlegt þykir vera (gagnstætt: Supernaturaliſt). — b) = Naturforſker.

***Naturanlæg** náttúra (til e-s), náttúrugjöf (Sn. E., Stjórn; sb. náttúrubragð, Fas. III, 82).

***Naturbegivenhed** viðburður í náttúrunni.

***Naturbeſkaffenhed** náttúrulegt ásigkomulag, (sb. náttúruvani, Stjórn; náttúrubragð, Fas. III, 82).

***Naturbeſkrivelſe** náttúrulýsing.

***Naturbeſkuer** sá sem virðir fyrir sjer náttúruna; náttúruskoðari.

***naturbeſlægtet** líkur að eðli.

***Naturbillede** ímynd (eptirlíking) náttúrunnar.

***Naturdrift** náttúru-stöngun (sb. náttúrunnar stangan ok ávísan, Stjórn), fýsn, girnd.

***naturegen** samfara sumu eðli.

***Naturegenſkab** eðli, náttúra, náttúrufar.

***Naturel**, kl., náttúrufar.

***Naturelſker** sá sem hefur yndi af náttúrunni.

***Naturevne** náttúrugjöf.

***Naturfeil** náttúrubrestur.

***Naturforſker** náttúruskoðari, náttúrufræðingur.

***Naturforſkning** náttúruskoðun.

***Naturfærdighed** lag (liðugleiki, lipurleiki) sem e-m er eiginlegt (eiginlegur)

***Naturgave** náttúrugjöf, (sb. Naturanlæg): Naturgaver modſættes Lykkens Gaver.

***Naturgjenſtand** sjer hvað í náttúrunni.

***Naturgrandſker** = Naturforſker.

***Naturgrandſkning** = Naturforſkning.

***Naturgrund** eðli eða náttúra sem grundvöllur eða ástæða.

***Naturhave** sjálfgerður aldingarður; aldingarður gerður í eptirlíking náttúrunnar (eins og hún er þar sem hún er látin ráða sjer sjálf).

***Naturhiſtorie**, sk., náttúrusaga (einnig sem bók).

***naturhiſtoriſk**, ft. -e, e, sem lýtur að náttúrusögu eða náttúrufræði.

***Naturkraft** náttúrukraptur.

***Naturkundſkab** náttúruþekking.

***naturkyndig** náttúrufróður.

***Naturkyndighed** það hvernig maður er að sjer (einkum: það að vera vel að sjer) í náttúruvísindum.

***Naturlegeme** náttúrlegur líkami (sb. Sn. E.).

***naturlig**, [náttúrlig-], 1) ft. -e, e., eðlilegur, náttúrlegur (náttúrulegur), eiginlegur, o. s. frv.: Tingenes naturlige Gang. Naturlige Aarſager; sb. Naturaarſag. Naturlige Drifter; sb. Naturdrift. Han har en n. Modbydelighed derfor hann er svo gerður, að hann hefur (hann getur ekki að því gert, þó hann hafi) viðbjóð á því. — b) sem kemur sjálfkrafa: En n. Død náttúrlegur dauðdagi (það að vera hvorki drepinn, nje farast voveiflega; sb. sjálfdauðr, Nj. 56). Naturlige Straffe hegning er sjálfkrafa leiðir af glæpnum. — c) sem ekki er mannaverk (hvorki líkamlega nje andlega): Naturlige Blomſter vernleg blóm (en ekki blóm sem gerð eru af mönnum í líkingu þeirra). De naturlige Kopper bóla(n) sem maður fær sjálfkrafa (en manni er ekki sett). Anſigtets naturlige Farve náttúrlegur litarháttur (en ekki litur sem dreginn er á andlitið). Denne Ligegyldighed hos hende var ikke n. hún gerði sjer það upp. — d) líkt og upphaflegur: Det naturlige Selſkab hið upphaflega manna-samband (þ. e. það samband sem fylgir skyldugleikanum). Et Ords naturlige Mening upphafleg merking e-s orðs. — e) sem von er á, sem við er að búast, sem nærri má geta, o. s. frv.: Det var naturligt, at (það var von — það er sem von var á, það var ekki furða, eða þvíuml. — þó) han herved maatte blive mistænkelig. Det er naturligt (það er sjálfsagt), at den, ſom vil Diemedet, maa ville Midlerne. — f) viðhafnarlaus, sem er eins og manni er hægast, o. s. frv.: En n. Bevægelſe. En n. Dragt. Et naturligt Udtryk. — g) líkur fyrirmynd sinni: Denne Figur er ikke n. — h) náttúrlegur = líkamlegur: Naturlige Legemer náttúrulegir líkamir (sb. Sn. E.). — i) laungetinn, óskilgetinn, óskírborinn (Grágás): En n. Søn launsonur. — 2) sem ao., eðlilega, náttúrlega (náttúrulega), eiginlega, sem nærri má geta, sjálfkrafa, o. s. frv.: Det er ikke gaaet n. til það er (e-ð) ekki einleikið. Heraf følger nu ganſke n. eins og nærri má geta, eins og auðvitað er.

***Naturlighed**, án ft., sk., það að vera naturlig (einkum það að vera viðhafnarlaus og það að líkjast fyrirmynd sinni).

***naturligviis**, ao., sjálfsagt, eins og nærri má geta, eins og auðvitað er, o. s. frv.: Jeg kan n. ikke andet það er (svo sem) sjálfsagt eða auðvitað — jeg má ekki annað.

***Naturliv** lífið í náttúrunni. — b) náttúrlegt líferni.

***Naturlov** náttúrulög (655 XXXII).

***Naturlære** náttúrufræði (kvk., — einnig sem bók).

***Naturmenneſke** maður sem er (öldungis) eins og náttúran hefur gert hann.

***Naturnødvendighed** það sem náttúran heimtar (sb. náttúrulög).

***Naturomvæltning** náttúrubylting (umrót í náttúrunni).

***Naturphiloſophie** sk., heimspekileg náttúrufræði, náttúruspeki (G. O., P. Þ.).

***Naturret** náttúrulögmál (þau lög er skynsemin kennir — greint frá þeim lögum er ganga).

***Naturrettighed** náttúrleg (upphafleg) rjettindi.

***Naturrige** sjer hver af þremur megindeildum náttúrunnar, (náttúrudeild): De tre Naturriger — Dyreriget, Planteriget, Mineralriget.

***Naturſjeldenhed**, (með ft.), fágætur (fásjeður) náttúruhlutur eða náttúrugripur.

***Naturſlægtſkab** veruleg líking.

***Naturſpil** náttúrutilbrigði (Jób., P. Þ.).

***Naturſtand** upphaflegt ástand mannkynsins.

***naturſtridig** ónáttúrlegur (sb. Fær. 238), a) gagnstæður (gagnstaðlegur) náttúrulögunum. — b) óskaplegur (sb. Laxd. 118): Naturſtridigt Had.

***Naturſtridighed**, án ft, sk, það að vera naturſtridig.

***Naturſyn** náttúruviðburður (eða náttúruhlutur) sem merkilegt er að sjá.

***Naturſærſyn** náttúru-undur.

***Naturtilſtand** = Naturſtand.

***Naturtræk** það að eðli e-s kemur í ljós í e-u einstöku.

***Naturvid** náttúruljós, (hugvit).

***Naturvidenſkab** náttúruvísindi.

***naturvidenſkabelig**, ft. -e, e., sem lýtur að náttúruvísindum.

***Naturvirkning** e-ð sem náttúran sjálf gerir.

***Naturvæſen** líkamleg vera.

Natvakke, sk., (eins konar fugl) *sitta europaea.*

natvarig sem helzt alla nóttina.

Natvægter vökumaður (sem eins konar varðmaður).

***Nautik**, sk., skipstjórnarlist.

***Nautiker**, ft. -e, kk., sá sem kann skipstjórnarlist.

***nautiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að skipstjórnarfræði; sem heyrir til farmannaóðals.

Nav, ft. eins, kl., [naf, sb. Fms. XII, 27], nöf.

Naver, ft. -e, kl., [nafar-r], eins konar stór nafar.

Naver (eða Navr, Navre), sk., = Løn (hlynur).

Navhul öxulgat á nöf.

***Navigation**, sk., siglingar; siglingalist.

Navle, ft. -r, sk., [nafli], nafli.

Navleaare æð í naflastrengnum.

Navlebaand naflaband.

Navlebind naflabelti (á barni, Jób.).

Navlebrok það að naflinn gengur út.

Navlehvælving hvolf með stoð, súlu eða stöpli undir sjer miðju.

Navleknude hnútur á naflastrengnum.

Navlering naflahola(n) (*anulus umbilicalis*).

Navleſnor = Navleſtræng.

Navleſted sá staður (á líkamanum) þar sem naflinn er.

Navleſtræng naflastrengur.

Navleurt klettafrú *saxifraga cotyledon*.

Navn, ft. -e, kl., [nafn], nafn, heiti: Give en ny Planteſlægt N. Have et N. heita e-ð. Kalde enhver Ting ved ſit rette N. (kalla hvern hlut eins og hann heitir). — En Mand ved N. Møller maður nokkur, M. að nafni. — Han er det af N. (eða i Navnet); men den anden er det i Virkeligheden hann er það að nafninu til (sb. tjöld at nafni um kór, í máldögum); en o. s. frv. — Siig ham det i mit N frá mjer. Bede om noget i Guds N. í guðs nafni. — Tage noget paa eens N. upp á e-n. — En Perſon uden N. ómerkilegur maður. — b) orð = mannorð, orðstír: Forſvare eens gode N. og Rygte. Have et ondt N. (orð) paa ſig Efterlade ſig et berømt N. leifa sjer mikinn orðstír. — c) þar sem vjer segjum maður: Et berømt N. i Hiſtorien.

Navne, ft. -r, kk. og kvk., [nafni], nafni, nafna.

Navnebod, [sb. nafnbót], (úrelt), nafnbót.

Navnebog nafnabók, nafnaskrá.

Navnebytning = Navneſkifte.

Navnedag dagur að því leyti sem e-r á samnefnt við þann sem dagurinn er helgaður, dagur (-inn hans) nafna e-s.

Navnedigt griplur.

Navnefæſte (líka Navnfæſte), [nafnfesti], a) úrelt, eiginl., gjöf að nafnfesti. — b) = Faddergave.

Navneklud dula eða rýja sem stúlka hefur til að sauma nafn eða fangamark á meðan hún er að nema það.

Navneliſte nafnaskrá.

navnelærd lærður (vel að sjer) að nafninu til.

Navnemærke, a) mark eða merki sem maður gerir í stað nafns síns þegar maður kann ekki að skrifa. — b) fangamark.

Navneord nafn (*nomen substantivum*).

Navnerang niðurröðun manna eptir orðstír, eða þvíuml.

Navnerim griplur.

Navneſilke silkitvinni (einkum dökkrauður) sem hafður er til að sauma fangamörk með.

Navneſkifte nafnaskipti.

Navneſkilt fjöl eða tafla sem nafn er skrifað á, málmskjöldur sem nafn er grafið á, eða þvíuml.

Navneſting nálspor sem við eru höfð þegar stafir eru saumaðir.

Navneſyening (bók)stafasaumur.

Navnetraad tvinni sem stafir eru saumaðir með.

Navnetræk fangamark; það hvernig maður bindur nafn sitt, bundið nafn.

Navneværdi nafnverð.

Navnforklaring nafna-skýring.

Navnfæſte sjá Navnefæſte.

navngive nefna, nefna e-n með nafni: „N. diſſe Videnſkaber". N. ſig nefna sig. Han navngav enhver i Selſkabet, ſom han kjendte.

Navngivelſe, sk., það að navngive.

navnkjendt, [sb. kjende], nafnkunnugur.

navnkundig, ft. -e, e., [nafnkunnig-r], nafntogaður, nafnfrægur, víðfrægur, orðlagður: En n. Mand (Begivenhed)

Navnkundighed, án ft., sk., það að vera navnkundig (sb. frægð, mikið orð, orðstír).

navnlig, ao., [nafnlig-], a) að nafni: En Mand, n. Hans. — a) einkum, einkanlega, sjer í lagi: Alle Bønderne, og n. Sognefogden.

navnløs, a) nafnlaus. — b) óumræðanlegur, sem ekki verður orðum að komið: N. Salighed.

Navr sjá Naver.

Navre sjá Naver.

Navring járngjörð (járnhólkur) utan um hjólnöf.

Neb sjá Næb.

***Neb.liøme**, sk., óskírleiki (þoka) í uppdrætti eða hugsun.

***Nebuliſt**, ft. -er, kk., sá sem pentar (dregur upp) ský eða lopt. — b) sá sem dregur upp óskírt eða ekki nema til hálfs. — c) sá sem hugsar og ritar óskírt, (þokumaður).

***nebuliſtiſk**, ft. -e, e., þokulegur, ógreinilegur, óskír, sem er á reiki.

ned, ao., [nið, í niðsett, Fms. X, 406], (og neder [niðr] sem ekki er haft nema sem fremri partur í samsettum orðum), niður, a) þar sem ofan verður ekki haft: Sætte ſig n. setjast niður. Lægge ſig n. leggjast niður. — b) = ofan: Han faldt n. af (niður úr, ofan úr) Stigen. Gaae n. ad Trappen niður (ofan) stigann. N. ad Bakken niður (ofan) hólinn. — Hans Mark gaaer næſten n. til Aaen niður (ofan) að ánni. — Vende op og n. paa noget hafa endaskipti á e-u. — Óeiginl.: Det gaaer op og n. (skrykkjótt) med ham. — 2) segja Danir opt ned þar sem vjer segjum suður. — II) hjer af er dregið 1) einkunnar miðstigið nedre [neðri], neðri: Den nedre Deel af Byen. — 2) hið efsta stig nederſt [neðarst], a) sem e., neðstur: Han er den nederſte i Skolen. — b) sem ao., neðst: Sidde nederſt paa Bænken.

nedad, ao., niður á við, ofan í móti: Veien gaaer n. (sb. það hallar undan fæti).

nedarvet, [sb. arve], arftekinn (Fms.): Nedarvede Fortjeneſter. — b) sem tíðkazt hefur mann fram af manni, forn.

nedbede, ás., beiðast (e-s) af himni, biðja guð (e-s): N. Velſignelſe over Folket.

nedbinde binda e-ð niður: N. Grene paa Frugttræer.

Nedblik það að líta niður (ofan) fyrir e-ð.

nedblinke (skáldl.), leiptra (um himintungl).

nedbore, ás., bora e-u niður, grafa e-ð niður.

Nedbrud, kl., niðurbrot.

nedbryde, ás., brjóta e-ð niður, a) eiginl.: N. en Bygning (sb. taka ofan hús, rífa). — b) óeiginl., spilla e-u, skemma, o. s. frv.: Hans Exempel nedbryder meer, end hans Lære opbygger. Drukkenſkab nedbryder (fer með) Sjæl og Legeme.

Nedbrydelſe, ft. -r, sk., það að nedbryde (niðurbrot; niðurtaka; o. s. frv.).

nedbrække, ás., = nedbryde a.

Nedbrækning, ft. -er, sk., það að nedbrække.

nedbøie, 1) eiginl., beygja (hneigja, sveigja) e-ð niður (á við): Gaae nedbøiet bjúgur. Med nedbøiet Hoved niðurlútur, álútur. — 2) óeiginl., kúga, yfirbuga: N. Overmod i Støvet. — b) sjer í lagi um yfirbugun af harmi: Hans Kones Død har ganſke nedbøiet ham. Nedbøiet af Sorg (Bekymring). Tómt nedbøiet er einnig haft líkt og harmsfullur, harmþrunginn, sorgbitinn, dapur, hnugginn, eða þvíuml.

Nedbøielſe, ft. -r, sk., það að nedbøie.

nedbølge (skáldl.), velta niður í bylgjum, flóa niður.

nedbale (er) = dale.

neddrive, ás., (eiginl. og óeiginl.), reka e-ð eða e-n niður eða ofan.

Neddrivning, sk., það að neddrive.

neddryppe (er), h. s., drjúpa (leka) niður; koma úr loptinu: Den neddryppende Regn.

Neddryppen, sk., það að neddryppe.

neddukke, h. s., dýfa (stinga) sjer.

Neddypning, ft. -er, sk., það að neddyppe.

neddyppe dýfa e-u niður eða ofan í e-ð.

neddyſſe þagga (kæfa, bæla) e-ð niður: N. Samvittigheden. N. et Rygte.

neddæmpe = dæmpe a.

nede, ao., [sb. niðri], niðri, (líka niður): Oppe paa Bjerget og n. i Dalen. N. ved Aaen.

neden, ao., [neðan], neðan: Kaſſen var malet baade oven og n. Jeg ſtod n. for ham fyrir neðan hann.

nedenfor, ao., fyrir neðan: Det ſtaaer n. (þar fyrir neðan, neðar) paa ſamme Side.

nedenfra, ao., að neðan, neðan að: Komme n.

nedenom, ao., fram hjá.

nedentil, ao., neðan, neðanvert, að neðanverðu.

nedenunder niður undir: Han har ſine Værelſer n. vore. Han boer her n.

Nederdeel niðurhluti.

nederdrægtig, ft. -e, e., níðingslegur, níðinglegur (sb. Skuggsjá), níðsamlegur (Skuggsjá).

Nederdrægtighed, án ft., sk., níðingsskapur, níðingsverk, fúlmennska.

Nederende neðri endi.

Nederfald sjá Nedfald.

Nederfaldsmølle mylna þar sem straumurinn leikur á neðanverðu hjólinu og snýr því í mót straumi (gagnstætt: Overfaldsmølle, Ovenfaldsmølle).

Nederfart sjá Nedfart.

Nederflade flötur (á e-u) sem veit niður.

Nederlag, (ft. eins, kl.), a) (einnig, sjaldh., Nedlag), niðurvarp (Skuggsjá) = mannfall, ósigur: Der ſkete et ſtort N. paa hans Folk það fjellu margir af liði hans. Lide et ſtort N. láta lið mikið, hafa (bíða, fara) mikinn ósigur. — b) (úrelt) = Oplag 1, a.

Nederlande, ft., Niðurlönd: De forenede N.

nederlandſk, ft. -e, e., sem er úr Niðurlöndum.

nederlig, ft. -e, e., [neðarlig-], (hálfúrelt), sem er neðarlega, neðri: De nederlige Lag i Bjerget.

Nederlænder, ft. -e, kk., Niðurlendingur.

Nederløb (að mestu leyti úrelt), = Tarmeløb, Tarmbrok.

nederſt sjá ned II, 2.

Nederſtamme neðri hluti eikarbols.

Nedfald (líka Nederfald), (ft. eins, kl.), niðurfall, hrun: Murens N.

nedfalde falla niður eða ofan, hrynja: Ild nedfaldt fra Himlen fjell af himni. — Tíðkanlegast í hluttekningarorðunum: Det nedfaldende Løv. Den nedfaldne Muur.

Nedfaldsſot = faldende Syge (sb. falde A, 1, b, γ).

nedfare fara niður eða ofan: „De

nedføre til Egypten" (sb. far ekki niðr á Egiptaland, Stjórn),

Nedfart (líka Nederfart), (ft. -er, sk.), niðurför, niðurferð, ofanför, ofanferð: N. i en Grube.

nedfeie, ás., sópa e-u niður eða ofan: N. Støvet fra Hylderne.

nedflyde (er) renna niður eða ofan: Det nedflydende Vand.

Nedflytning, ft. -er, sk., það að nedflytte (niðurflutningur).

nedflytte, ás., flytja (færa) e-ð niður eða ofan: N. noget fra Loftet i Kjelderen (flytja e-ð ofan af loptinu niður í kjallarann).

nedfælde (eiginl. fella e-ð niður eða ofan), a) leggja e-n að velli. — b) = nedpløie: N. Gjødning i Jorden.

Nedfældning, sk., það að nedfælde.

nedføre færa (flytja, leiða, fara með) e-n eða e-ð niður eða ofan: Han blev nedført til Stranden.

nedgaaende, [sb. gaae], sem gengur niður (niður èptir, niður á við) eða ofan (ofan eptir, ofan á við): Den ene Vei er for de Nedgaaende, den anden for de Opgaaende. — Den n. Sol (sb. ganga til viðar).

Nedgang, (ft. -e, sk.), niðurgangur (Trójum.), niðurganga: Ved Nedgangen fra Bjerget á leiðinni niður af fjallinu. — Solens N. niðurganga sólar (Rímb.), sólarfall, sólarlag, sólsetur. — b) leið (göng) niður e-ð.

nedglide líða (renna, síga) niður, (um sólina), síga í æginn.

nedgrave grafa e-ð niður: N. Aadſler. — Óeiginl.: N. ſit Pund grafa pund sitt í jörðu.

Nedgravning, ft. -er, sk., það að nedgrave.

nedhale, ás., heimta e-ð (eða láta e-ð síga) niður á köðlum eða strengjum.

nedharve koma (e-u) niður í jörðina með herfi: N. Sæden.

Nedharvning, sk., það að nedharve.

nedhente sækja e-ð upp (á e-n stað): Det maa Alt nedhentes fra Loftet það verður að sækja það allt upp á lopt.

nedhiſſe láta e-ð síga niður á strengjum: N. noget i Skibslaſten.

nedhugge, a) fella trje, höggva trje upp: Hele Skoven blev nedhugget. — b) = nedſable: Hele Regimentet blev nedhugget.

Nedhugning, ft. -er, sk., það að nedhugge.

nedhvirvle, ás., þyrla e-u niður eða ofan: Træerne nedhvirvledes af Stormen i Dalen (stormurinn þyrlaði eikunum niður í dalinn).

nedhænge, 1) h. s., hanga (lafa) niður, slapa: Nedhængende Grene. — 2) ás., hengja e-ð niður eða ofan: Alt Tøiet er nedhængt i Haven.

nedile (er) skunda niður eða ofan.

nedjage, ás., reka (keyra) e-n niður eða ofan: Endeel vare komne op; men de bleve alle nedjagede.

nedkalde kalla á e-n niður eða ofan: Jeg lod ham n. fra hans Værelſe. — b) = nedbede: N. Velſignelſe over een.

nedkaſte kasta e-u niður eða ofan: N. ſig (kasta sjer flötum) i Støvet for een. Stormen har nedkaſtet Plankeværket skíðgarðurinn hefur rokið um í þessu bálviðri.

Nedkaſtning, ft. -er, sk., það að nedkaſte.

nedkjøre, ás., a) aka e-u niður eða ofan: Alt Kornet blev nedkjørt til Stranden. — b) aka niður (gras eða akur; sb. Fms. V, 50): Græſſet (Sæden) blev nedkjørt.

Nedkjørſel, ft. -kjørſler, sk., það að nedkjøre. — b) það að aka (sem b. s.) niður eða ofan. — c) akbraut niður eða ofan.

nedknuge þrýsta e-u niður, bæla e-ð niður.

nedknæle (har) falla á knjebeð (fornl), knjefalla

Nedknælen, án ft., sk., það að nedknæle (sb. Knæfald).

nedkomme, h. s., koma niður eða ofan. — b) (um sængurkonu): N. med en Søn (Datter) ala son (dóttur).

Nedkomſt, án ft., sk., niðurkoma. — b) fæðing = barnburður.

nedkue kúga: N. et Folk.

nedlade, ás., 1) láta e-ð síga niður eða ofan, hleypa e-u niður. — 2) n. ſig = nedſætte ſig (sb. nedſætte b). — 3) n. ſig (eiginl.: lítillækka sig) til leggja sig niður við, (sb. brjóta odd af oflæti sínu, og; gera svo lítið úr sjer, að; láta svo lítið, að): N. ſig til (gera svo lítið úr sjer; mannspilla sjer á því; sb. það kvað svo rammt að) at bruge Skjeldsord. N. ſig til (leggja sig niður við) Almuens Fatteevne. N. ſig til een auðsýna e-m lítillæti. — b) bo. núl. t. nedladende, sem e., lítillátur, ljúfur og lítillátur.

Nedladelſe, sk., það að nedlade eða nedlade ſig.

Nedladenhed, án ft., sk., lítillæti, (sb. ljúfmennska).

Nedlag sjá Nederlag.

nedlude, (h. s.), slúta.

nedlægge, 1) eiginl., a) leggja e-ð niður: N. ſin Byrde leggja af sjer byrðina. — b) koma e-u fyrir til geymslu: Han har nedlagt en ſtor Capital hos denne Kjøbmand. – c) leggja e-n að velli: N. een. — d) = nedſylte, ſylte b. — 2) óeiginl., a) láta af e-u: N. Regjeringen láta af ríkisstjórn. Han har nedlagt (er hættur við) ſit Haandværk. — b) taka e-ð af, o. s. frv.: N. en Skole. — c) (fornl.), setja e-u: N. en Strid (Trætte).

Nedlæggelſe, sk., það að nedlægge.

Nedlægning, sk., = Nedlæggelſe.

Nedløb niðurrás, niðurrennsli.

nedløſe leysa e-ð niður eða ofan.

nedpakke láta e-ð niður (til ferðar, o. s. frv.): Alt mit Tøi er allerede nedpakket.

Nedpakning, ft. -er, sk., það að nedpakke.

nedperſe fergja e-ð niður.

nedpløie plægja (e-ð) niður (í jörðina): N. Sæden.

Nedpløining, ft. -er, sk., það að nedpløie

nedpreſſe = nedperſe.

nedputte stinga (hola) e-u niður.

nedpæle hæla e-ð niður.

nedramme reka niður (t. a. m. hæl).

nedre sjá ned II, 1.

nedregne (er), (h. s), koma úr lopti(nu): Noget nedregner e-u rignir.

Nedreiſe niðurferð, niðurför.

nedride, ás., ríða (e-ð) niður, (sb. Fms. V, 50): N. Sæden.

nedrig, ft. -e, e., níðangalegur, (sb. nederdrægtig; sömul. ódrengilegur, ódrenglyndur): En n. Gjerning (Tænkemaade). Et nedrigt Menneſke mesti ódrengur.

Nedrighed, sk., níðingsskapur, (sb. ódrengskapur).

nedrinde (er) renna niður eða ofan: Herfra nedrinder Vandet over Engen. — b) renna til viðar, síga í æginn.

nedrive rífa e-ð niður, brjóta e-ð niður: N. en Muur. — b) óeiginl., (í tali), níða.

Nedrivning, sk, það að nedrive.

nedrulle, a) h. s., velta niður eða ofan: De fra Bjerget nedrullende Stene. — b) ás., velta e-u niður eða ofan: Tønderne nedrulledes (tunnunum var velt ofan) til Stranden.

nedrykke, ás., rykkja (kippa) e-u niður eða ofan.

nedryſte, ás., hrista e-ð niður eða ofan: Den nedryſtede Frugt.

nedſaae sá e-u niður (Nj. 82): Den nedſaaede Sæd.

nedſable brytja (höggva) menn niður (sem hráviði eða í strá): Efter en tapper Modſtand bleve de alle nedſablede.

Nedſabling, ft. -er, sk., það að nedſable (sb. manndráp í ft.).

nedſalte salta e-ð niður: N. Kjød (Fleſk, Sild).

Nedſaltning, ft. -er, sk., það að nedſalte.

nedſee, h. s., líta (horfa) niður: I ſit Overmod vilde han n. paa dem (hann var svo hrokafullur, að honum þóttu þeir öngvir hjá sjer), der vare langt over ham.

nedſegne hníga niður.

nedſende senda e-ð niður, o. s. frv.

nedſkride hlaupa niður eða ofan eða fram: De nedſkridende (nedſkredne) Sneemaſſer.

nedſkyde, a) skjóta e-ð niður eða ofan, fella e-ð með skotum: Da Muren var nedſkudt. — b) steypa e-u niður eða ofan.

nedſkylle, ás., skola e-u niður eða ofan: Jorden nedſkylles fra Bjerget ved det ſmeltede Sneevand. N. Vinen hvolfa í sig víninu, sloka (svolgra) vínið.

nedſkære skera e-ð niður eða ofan: N. en hængt Mand.

Nedſkæring, ft. -er, sk., það að nedſkære.

nedſlaae, ás., 1) eiginl., leggja e-ð við jörðu, bæla e-ð niður: Regnen har nedſlaaet meget Korn. — 2) óeiginl.: N. Modet draga kjark úr manni. Det ſidſte Uheld nedſlog ham ganſke dróg allan kjark úr honum. — b) ho. l. t. nedſlaaet (og nedſlagen), sem e., hnugginn, dapur, sorgbitinn.

Nedſlag, (ft. eins, kl.), a) (snöggleg) niðurkoma, niðurfall (um regn í Skuggsjá): Lynildens (Regnens) N. — b) það sem sezt á botninn þegar frumefni eru skilin í sundur (sb. Bundfald a).

Nedſlagenhed, án ft., sk., = Forſagthed, Modløshed.

nedſluge gleipa.

nedſlynge slöngva e-u niður eða ofan: De nedſlyngede Stene paa Fjenden.

nedſlænge, ás., þeyta (fleygja) e-u niður eða ofan.

nedſmelte, ás., bræða e-ð niður.

Nedſmeltning, sk., það að nedſmelte.

nedſmile (skáldl.), líta brosandi niður (til e-s).

Nedſpring, (ft. eins, kl.), hlaup (það að stökkva) niður fyrir sig.

nedſpringe, h. s., stökkva niður eða ofan.

Nedſpringen, án ft., sk., það að nedſpringe.

nedſpruble, ás., (sjaldh.), láta (e-ð) fossa freyðandi niður.

nedſprøite, ás., spýta (e-u) niður eða ofan (einkum úr vatnsbissu).

nedſtamme (er) vera kominn af eða frá e-m, eiga kyn sitt að rekja til e-s: N. fra een. Dette Ord nedſtammer fra Latinen er komið af latínu.

Nedſtammelſe, sk., það að nedſtamme (sb. burðir, kyn, ætterni, o. s. frv.).

nedſtampe, ás., berja (troða) e-ð niður.

nedſtemme, ás., lina á strengjum á (söngtóli): N. et Inſtrument. — b) óeiginl., draga úr e-u, rýra: N. en Følelſe. Hans Begriſtring blev nedſtemt (rjenaði). N. ſine Fordringer færa niður kröfur sínar, færa sig niður.

Nedſtemning, ft. -er, sk., það að nedſtemme.

nedſtige, a) stíga (ganga) niður eða ofan: N. i Dalene. — N. fra Thronen láta af ríkisstjórn, (veltast úr konungdómi). — b) nedſtigende Linie ættleggur fram á leið (þ. e. þegar jafnan er fyr talinn faðir enn sonur).

Nedſtigen, án ft., sk., það að nedſtige.

Nedſtigning, sk., það að nedſtige (sb. niðurstigning).

nedſtikke, ás., stinga e-u niður eða ofan (í e-ð): Stokkene, ſom man havde nedſtukket i Jorden.

nedſtoppe troða e-u niður eða ofan (í e-ð).

nedſtraale, a) h. s., ljóma (skína) niður eða ofan: Det nedſtraalende Lys. — b) ás., senda (ljós) niður eða ofan í geislum: Lyſet, ſom Solen nedſtraaler.

nedſtryge, ás., strjúka e-ð (raka e-u; sb. Guðmundr rakaði á burt [mýinu] með hendi sinni) niður eða ofan.

nedſtrømme (er) falla (renna) niður eða ofan: Det nedſtrømmende Vand.

Nedſtrømmen, án ft., sk., það að nedſtrømme (niðurfall).

nedſtyrte, a) h. s., steypast (hrapa, hrynja) niður eða ofan. — b) ás., steypa e-u (fella e-ð) niður eða ofan. — Óeiginl., velta e-m úr völdum, eða þvíuml.

Nedſtyrtning, sk., það að nedſtyrte.

nedſtøde, ás., hrinda e-u niður eða ofan.

nedſvinde hverfa niður.

nedſvinge, ás., (skáldl.) = nedſlynge.

nedſvælge = nedſluge.

nedſvæve (er) líða niður eða ofan.

nedſvømme (er) kafa (Eg. 142) = kafast niður (Skuggsjá). — b) (skáldl.), flóa niður.

nedſylte = ſylte b.

Nedſyltning, sk., það að nedſylte.

Nedſyn, (ft. eins, kl.), það að horfa (líta) niður eða ofan fyrir e-ð.

nedſynke, h. s., síga (hníga) niður, sökkva.

Nedſynken, án ft., sk., það að nedſynke.

Nedſynkning, sk., það að nedſynke.

nedſænke láta e-ð síga niður, hleypa e-u niður, sökkva e-u: N. et Liig i Graven. N. Skibe i en Havn.

Nedſænkning, ft.-er, sk., það að nedſænke.

nedſætte, ás., a) setja e-ð niður: Der nedſatte de Baaren. — b) n. ſig byggja (Eg. 100) = taka sjer bólfestu (bústað), setja bústað á e-m stað, (sb. boſætte): Mange Udvandrede n. ſig i America. — c) setja, skipa: N. en Commiſſion. — d) færa e-ð niður (að upphæð): N. Landgilden (Skatterne, Priſerne). — e) gera lítið úr e-u eða e-m, niðra e-m: N. en Mands Fortjeneſter. Dette nedſætter (rýrir) ham ikke i mine Øine jeg sje ekki, að hann sje maður að minni.

Nedſættelſe, sk., a) það að nedſætte ſig (nedſætte b). — b) það nedſætte d (lækkun; sb. afföll): Priſernes (Renternes) N. Varernes N. — c) það að nedſætte e (niðrun): Ubillig N. af eens Fortjeneſter.

nedtage, ás., taka e-ð niður eða ofan: N. noget fra Loftet. N. et Telt bregða tjaldi (sb. Grág. II, 93).

Nedtagelſe, sk., það að nedtage (niðurtaka, ofantaka, niðurtekning, ofantekning): Jeſu N. fra Korſet.

nedtrampe, ás., troða e-ð niður.

nedtrille (er), h. s., velta (veltast) niður eða ofan: En nedtrillende Steen.

nedtrykke, 1) eiginl., þrýsta (ýta) e-u niður. — 2) óeiginl., a) rýra. — b) draga kjark úr e-m, þjá, mæða: Nedtrykkes af Næringsſorger. Et nedtrykt Sind.

Nedtrykkelſe, sk., það að nedtrykke.

nedtræde, ás., troða e-ð niður: N. Græſſet. — b) óeiginl., fóttroða.

Nedtræden, án ft., sk., það að nedtræde.

nedtrække, ás., draga e-ð niður, hleypa e-u niður: Gardinerne vare nedtrukne.

Nedtrækning, ft. -er, sk., það að nedtrække.

nedtvinge reka (draga, sveigja, o. s. frv.) e-ð niður með afli: Grenen brækkedes, da man vilde n. den.

nedtynge, ás., þyngja e-ð niður. — 2) óeiginl., a) þyngja e-m (sb. Gþl. 44): „N. og bedrøve Sjælen i feige Sorger.“ — b) draga kjark úr e-m.

nedvende, ás., snúa e-u niður: Med nedvendt Fakkel. Paa den nedvendte Side á hliðinni sem niður snýr.

nedvifte, ás., anda e-u niður eða ofan.

Nedviisning, sk., það að nedviſe.

nedvinde hleypa (e-u) niður með vindu: Alt Kornet er nedvundet fra Loftet.

nedvinke, ás., benda e-m að koma niður eða ofan.

nedviſe (eiginl. vísa e-m niður eða ofan), reka e-n aptur, gera e-n rækan: Præſten har nedviiſt denne Pige fra Confirmation.

nedvælte, ás., velta e-u niður eða ofan.

Nedvæltning, sk., það að nedvælte.

nedværdige rýra, óvirða, vanvirða, (sb. fornedre a): N. Religionen ved at bruge den i politiſke Henſigter gera svo lítið úr trúarbrögðunum, að o. s. frv. N. ſig ved en upaſſende Fortrolighed.

Nedværdigelſe, sk., það að nedværdige (læging, óvirðing, hneisa).

Neg, ft. eins, kl., bundin: Binde N. binda bundin (Stjórn).

***Negation**, ft. -er, sk., neitun. — b) neiting (neitunarorð).

***negativ**, ft. -e, e., sem til neitunar horfir.

Negbaand hálmspotti sem bundið er utan um bundin.

Negbinder = Binder.

Negbinding það að binda bundin.

nege, ás. 1, í n. op bera (axhelmur) saman í brauka (áður enn þær eru bundnar í bundin): Pigen neger op og Karlen gaaer efter og binder.

Negenøie (eða Negenøien), sk., (eins konar brjóskfiskur) *petromyzon*.

Negenøien sjá Negenøie.

Neger, ft. Negre, kk., blámaður, svertingi (Dr. Sch.).

Negerhandel sú verzlun að blámenn eru seldir og keyptir.

Negerinde, ft. -r, kvk., svartur kvennmaður.

Negerkyſt sá hluti af vesturströnd suðurálfu þar sem blámenn eru seldir og keyptir.

Negerland Svertingjalönd (í suðurálfu).

Negerſalg blámannasala.

Negerſlave svartur þræll.

Negl (líka ritað Nægl), ft. -e, sk., [e. o. negl f. nagl; sb. ft. negl], nögl. — b) (stundum) kló.

Neglebyld ígerð undir nögl.

Neglehud andnögl.

Negleplet ást (á nögl).

Negleriſt rispa eptir nögl.

Neglerød naglsrót (Grágás). — b) í ft. (Neglerødder) andneglur.

Negleſax skæri til að klippa með neglur.

Negleſpring það að nögl leysir fram af.

Negleværk, sk., verkur undir nöglum.

***Negligee**, án ft., sk., búningur sem maður er í inni við þegar öngvir ókunnugir eru komnir.

***Negligence**, án ft., sk, = Skjødesløshed a.

***negligere**, ás. 1, vanrækja, órækja; órækjast við e-n.

***negociere** (líka ritað negotiere), s. 1, a) h. s., semja (t. a. m. við e-n); verzla. — b) ás., útvega: N. et Laan.

***negotiere** sjá negociere.

negte, ás. 1, [sb. neita], neita, 1) = synja, a) segja e-ð ekki vera: Han negtede at have gjort det hann sagðist ekki hafa gert það. Det kan ikke negtes (það verður ekki varið), at det er en haard Straf. N. (þræta fyrir) Gjerningen. — b) afstinga: Han negter hende intet neitar henni öngvu (sb. Fms. VII, 90), synjar henni einkis. — 2) = fornegte: Arianerne n. Chriſti Guddom.

Negtelſe, ft. -r, sk., neitun, neiting.

Negtelſesed það að synja fyrir e-ð með eiði.

Negtelſesord neiting (neitunarorð).

***Negus**, sk., eins konar drykkur við þorsta.

nei, ao., [nei], nei, ónei. — b) Nei, sem nafn, (sb. setja þvert nei fyrir e-ð): Give een Nei vísa e-m frá.

neie (har), h. s. 1, [neigja f. hneigja], hneigja sig, hneigja, lúta: N. for een hneigja sig fyrir e-m, hneigja (lúta) e-m.

Neien, án ft., sk., það að neie.

***Nekrolog**, ft. -er, sk., æfiminning.

***Nektar**, sk., dísmjöður (G. O.).

Nelde (líka ritað Nælde), ft. -r, sk., netla *urtica:* Brænde ſig paa en N.

Neldeblad netlublað.

Neldebuſk netlurunnur.

Neldefeber ofsakláði.

Nellike, ft. -r, sk., 1) negulnagli. — 2) (negulblóm) *dianthus cariophyllaceus.*

Nellikebed reitur sem negulblóm eru ræktuð í.

nellikebruun (sem er) eins og negulnaglar á litinn.

Nellikebuſk mörg negulblóm sprottin í einum hnapp.

Nellikeolie olía úr negulnöglum.

Nellikeplante negulblóm sem ætlað er til gróðursetningar undir berum himni.

Nellikerod, án ft., (eins konar læknisjurt) *geum urbanum.*

Nellikeſøm eins konar nagli á stærð við negulnagla.

Nelliketræ trje sem negulnaglar spretta á.

Nellikeviin vín sem stendur (staðið hefur) á negulnöglum.

nem, ft. -me, e., [næm-r], 1) um menn, skilningsgóður: Baade n. og lærvillig. — b) laginn, (sb. handlaginn, laghentur [f. laghendur], lagtækur): N. til ſit Arbeide lagvirkur, (sb. verkhygginn). — 2) um annað, a) handhægur: Et nemt Redſkab. — b) hægur, auðveldur, hentugur, sem er innan handar: Den nemmeſte Maade. En n. Leilighed (hentugt tækifæri). Her er nemmere at komme til hjer er hægra að komast að. — B) nemt, sem ao., með hægu móti: Det ſlap vi nemt til.

Nemhed, án ft., sk., 1) það að vera nem A, 1 (sb. næmi): N. til Arbeide lagvirkni, handlægni. — 2) það að vera nem A, 2: For Nemheds Skyld til hægri verka. Det var en ſtor N. (mikill flýtir fyrir okkur, eða þvíuml.), at vi kunde ſkyde denne Gjenvei.

nemlig, ao., (sem opt er úr fellt á ísl.; en opt er sett í stað þess) það er að skilja eða sem sje (framborið sumsje): Jeg har ſeet ham for mange Aar ſiden; n. paa min Reiſe fyrir mörgum árum — þegar jeg var að ferðast eða á ferðalagi mínu.

nemme, ás. 1, [nema], a) skilja: N. let vera skilningsgóður. — b) (úrelt), nema (læra): Hvad man i Ungdom nemmer, man i Alderdom neppe glemmer eða det Ung nemmer, Gammel ei glemmer, (sb. það ungur nemur, gamall temur), smekkurinn sá, sem kemst í ker, keiminn lengi eptir ber, (orðskv.).

Nemme, án ft., kl., [næmi], næmi, skilningur: Som har et let (hurtigt) N. næmur, fljótnæmur, skilningsgóður, (fljótur að skilja). Som har et tungt N. tornæmur, skilningslítill, o. s. frv. Han har ſlet ikke N. dertil er alls ekki laginn fyrir það. — b) frábærar gáfur, (sb. Aand 4).

nenne sjá nænne.

*Neolog, ft. -er, kk., nýjungamaður.

*Neologie, sk., nýjungar = nýjar kenningar.

*neoteriſk, ft. -e, e., samkvæmur tízku eða nýjungum.

*Neoterismus, sk., = Nyhedsſyge.

*Nepotisme, sk., það að höfðingjar draga fram skyldmenni sín o. s. frv.

neppe, ao., [sb. neppiliga], varla, naumlega, naumast, með naumindum, trauðlega, trauðla, trautt, neppilega (Stjórn): Jeg kunde n. faae ham overtalt jeg ætlaði varla að geta talið hann á það. Det var n. han kunde løfte Sækken hann ætlaði varla að geta tekið upp pokann. Det vil n. ſtrække til það hrökkur naumast. — Med Nød og n. með naumindum, með herkjum, nauðuglega. — Jeg var n. traadt ud af Døren, da Loftet faldt ned varla var jeg kominn út úr dyrunum, þá fjell loptið ofan.

neppelig, ao., [neppilig-], (úrelt) = neppe.

Nerve, ft. -r, sk., taug (heilataug, mænutaug).

nerveagtig, ft. -e, e., svipaður mænutaug eða heilataug.

Nervefeber eins konar veikindi (taugasótt).

nerveſkin viðkvæmur.

Nerveſletning margir tauga-angar sem liggja saman.

Nervegang lega tauganna (í líkamanum).

Nervegreen smátaug (út úr annari stærri).

Nervehinde taugahimna.

Nervekniv verkfæri til að skera með taugar (í ná).

Nerveknude taugahnýti (dálítill hnútur sem taugar liggja að og úr).

Nervekraft fjör(ið) í taugunum.

Nervelære taugafræði.

nervepirrende, [sb. pirre], sem æsir taugarnar.

Nervepirring æsing tauganna.

Nerveſaft vökvi innan í taugunum.

nerveſtyrkende, [sb. ſtyrke], sem styrkir taugarnar.

nerveſtærk hraustur að taugunum til.

nerveſvag taugaveikur.

Nerveſvaghed taugaveiki.

Nerveſvækkelſe taugaveiklun.

nerveſyg = nerveſvag.

Nerveſygdom veikindi í taugunum.

Nerveſyge hvers konar veikindi í taugunum. — b) = Nervefeber.

*Nerveſyſtem taugakerfi, mænukerfi.

Nervetraad (hver) þráður eða þáttur í taug.

Nervetrevl = Nervetraad.

Nervevædſke = Nerveſaft.

*nervøs, ft. nervøſe, e., 1) = nerveſvag. — 2) = ſyndig.

neſte, ás. 1, [sb. nist, Laxd. 322], festa (e-ð, t. a. m. sokka eða vettlinga) saman.

net, ft. -te, e., laglegur, snyrtilegur, snotur, nipur: Hun ſaae ret n. ud (sómdi sjer dável, eða þvíuml.) i den Dragt Holde ſig n. i ſine Klæder vera ætíð laglega til fara. Skrive en n. Haand skrifa dáindis laglega.

Net (líka ritað Næt), ft. eins, kl., [sb. net], net.

netagtig, ft. -e, e., svipaður neti.

netformet, ft. -formede, e., (sem er) eins og net í lögun.

netformig, ft. -e, e., = netformet.

Netgaffel kvísl til að hengja net á.

Nethammer hnoðhamar. — b) viðhald (sem haft er þegar verið er að járna hesta).

Nethed, sk., snoturleiki.

Nethinde himna sem er lík neti: Nethinden i Øiet (*retina*).

Netmager, ft. -e, kk., netgjörðarmaður (B. H.).

Netmaſke möskvi.

Netnagle hnoðnagli.

Netruſe nethátur (P. Þ.).

Netſtang = Netgaffel.

nette (líka ritað nitte), ás. 1, a) sínkla. — b) hnoða (hnykkja) nagla.

Netteldug nettludúkur; eins konar vefnaður úr viðarull.

*netto, óbreytanleg e., a) rjett (ekki meira, og ekki minna, enn): N. fem Rigsbankdaler. — b) sem vegur sjálft (svo mikið sjálft), þ. e. að frádregnum umbúðum. — c) sem eptir verður, að frádregnum kostnaði.

*Nettoindtægt allar tekjur (að frádregnum kostnaði).

netvinget sem vængirnir á eru nokkuð svipaðir neti: Netvingede Inſecter (*hymenoptera*).

Netværk e-r tilbúningur sem líkist neti.

*Neurologie, sk., = Nervelære.

*neutral, ft. -e, e., a) sem er með hvorugum. — b) (þegar talað er um orð), hvorkinlegur eða hvorginlegur (sb. Sn. E.).

*neutraliſere, ás. 1, draga svo úr (e-u) að það sje hvorugu megin, o. s. frv.

*Neutralitet, sk., það að vera með hvorugum.

*Neutrum, kl., hvorugkyn, hvorginlegt kyn (sb. Sn. E.).

*Neveu, kk., bróðurson; systurson.

*Nexus, sk., samband, samtenging.

ni níu.

niaarig sem er níu vetra.

*Niche (líka ritað Niſche), sk., skot (í vegg sem gjört er til að setja í líkneskju eða þvíuml.).

Nid, án ft., sk., [sb. níð], öfund, (sb. illgirni, illvilji)

Nidding sjá Niding.

nidfuld öfundarfullur, öfundfullur, öfundsjúkur, öfundsamur.

Niding (líka ritað Nidding), ft. -er, kk., [níðing-r], a) níðingur; hrakmenni, fúlmenni, illmenni: Erklære een for hver Mands N. — b) = Kujon. — c) svíðingur.

Nidingsdaad níðingsverk, níðingsskapur, (sb. níðingsvíg, níðingsráð).

Nidingsdrog níðingur, hrakmenni, fúlmenni, illmenni.

Nidingsid níðingsskapur.

Nidingsmand (sjaldh.), = Niding.

Nidingsnavn níðingsnafn, níðingsorð.

Nidingsqvad = Nidviſe.

Nidingsſkjold (sjaldh.) = Avindsſkjold.

Nidingsſtreg níðingsbragð, níðingsverk.

Nidingsſvig níðingleg (níðsamleg) svik.

Nidingsværk níðingsverk.

nidkjær vandlátur, dyggur, öruggur, ötull, sem gengur vel fram í e-u: Viſe ſig n. i ſit Embede. N. for Sandheden. — b) (forn) = ſkinſyg.

Nidkjærhed, án ft., sk., vandlæti, vandlætiskapp (Stjórn).

Nidklegt kænska sem öfund og illvilji blæs e-m í brjóst.

nidobbelt nífaldur.

nidſk, ft. -e, e., [nízk-r?], a) = avindſyg, nidfuld. — b) = karrig, gnieragtig.

Nidſkhed, sk., = Karrighed, Gnieragtighed.

Nidſkrift níðrit.

nidſyg (sjaldh.) = avindſyg 1, misundelig.

Nidvers níðvísa.

Nidviſe níðkvæði.

*Niece, ft. -r, kvk., bróðurdóttir; systurdóttir.

niende níundi.

nifold, ao, nífalt.

*Nihilisme, sk., sú trú eða kenning að allt verði að öngvu; trúleysi.

*Nihiliſt, ft. -er, kk., trúlaus maður.

Nik, ft. eins, kl., það að hneigja höfuðið allra snöggvast lítið eitt áfram.

nikke (har), h. s. 1, hneigja höfuðið allra snöggvast lítið eitt áfram a) til að heilsa e-m eða benda e-m: N. ad (eða til) een. — b) af svefni, draga ísur.

Nikkel, án ft., sk., eitt af frumefnunum (fundið á 18. öld).

Nikken, án ft., sk., það að nikke.

Nikonge sú strýta í strýtuleik sem stærst er og stendur í miðið, (strýtukóngur).

*Nimbus, sk., = Helgenglands. — b) óeiginl., manndýrð (sem manni sýnist e-r hafa til að bera, eða þvíuml.).

Nilheſt nykur (sb. nykrar svá stórir sem fílar).

Nip, kl., a) það að dreypa í e-ð vörunum: Hun tog kun et N. af Glaſſet hún gerði ekki nema dreypti í það vörunum. — b) (í orðatiltæk. paa Nippet), þröm (óeiginl.): Det var paa Nippet, at jeg vilde have gaaet jeg var kominn á flugstig — fremsta hlunn — með að fara, jeg var rjett (rjett að segja, nærri því) farinn. Han var paa Nippet at falde hann var nærri (rjett að segja) dottinn. Det er paa Nippet med ham hann er á heljarþröminni, hann er kominn á heljarþrömina.

nippe, s. 1, 1) ás, kippa e-u smáu: N. et Haar ud. — 2) um það að dreypa í e-ð vörunum, a) ás.: N. nogle Draaber (gera ekki nema) dreypa í vörunum. — b) h. s.: N. til Vinen dreypa í það vörunum. N. til Glaſſet dreypa í (það sem í glasinu er) vörunum. N. af Kruſet dreypa í (það sem í könnunni er) vörunum.

nipper, e., [nipr], (úrelt), teprulegur.

Nippetang sjá Niptang.

Niptang (líka Nippetang) (lítil) kippitöng (til að draga út hár með, eða þvíuml.).

*Niſche sjá Niche.

Niſſe, ft. -r, kk., eins konar álfur eða dvergur.

niſſe (har), h. s. 1, vera að smáfitla við e-ð (innan húss): N. omkring i Huſet.

Nital tölustafurinn 9.

Nite, ft. -r, sk., arðlaust hlutfall (í talnabúri).

*nitid, ft. -e, e., fallegur á að líta (sjer í lagi um bækur).

*Nitrum, kl., = Salpeter.

*nitrøs, ft. nitrøſe, e., = ſalpeteragtig.

nitte sjá nette.

nitten nítján.

nittende nitjándi.

***Niveau**, sk., = Vaterpas. — b) marflatt yfirborð.

***nivelere** (líka ritað **nivellere**), ás. 1, mæla halla. — b) sljetta; jafna.

***nivellere** sjá **nivelere**.

***Nobel**, ft. **Nobler**, sk., = **Roſenobel**.

***nobel**, ft. **noble**, e., drenglundaður, drenglyndur.

***nobilitere**, ás. 1, = **adle**.

***Nobleſſe**, án ft., sk., = **Adel** b. — b) drengskapur (sb. Nj. 15), göfuglyndi.

Nod, ft. **-der**, sk., [hnoð, B. H.], hólkur (á bands-enda).

nodde, ás. 1, setja hólk á (bands-enda).

Node, ft. **-r**, sk., [nóta], nóta: Sætte en Melodie paa Noder nóta lag. Synge (ſpille) efter Noder. — 2) ft. **Noder** = **Fagter, Lader**, (sb. þetta eru hans nótur): Have mange underlige Noder paa ſig. — b) köst, dintir, duttlungar: Hun har ſine Noder.

Nodebog nótnabók.

Nodebræt nótnafjöl (á hljóðborði).

nodelig, ft. **-e**, e., (í almúgatali), stirðlyndur, geðstirður, undarlegur, o. s. frv.

Nodelinie nótnastryk.

***Nodepapir** strykaður pappír ætlaður undir nótur.

Nodepult = **Nodeſtol**.

Nodeſkriver nótari (nótnaskrifari).

Nodeſkrivning það að skrifa nótur: Leve af N.

Nodeſtol nótnalektari.

Nodetryk nótnaprentun. — b) prentaðar nótur.

Nodetrykker, kk., nótnaprentari.

Nodetrykkeri staður (hús) þar sem nótur eru prentaðar.

Nodetrykning nótnaprentun.

Noer sjá **Nor**.

nogen [sb. nokkurn], í hvorugk. **noget** [sb. nokkut], ft. **nogle** [sb. nokkri-r] og (í tali) **nogen**, fn., I) í et., A) fyrir framan nafn, nokkur, einhver: Man maa have n. (nokkra, dálitla) Adſpredelſe. Han bliver her endnu i nogen Tid um tíma. Vi have noget Godt i Vente. — B) án nafns, 1) **Nogen**, a) nokkur maður: Er her Nogen er hjer nokkur? — b) einhver maður: Der kommer Nogen það kemur e-r. Nogen kunde maaſkee ſige, at o. s. frv. — 2) **Noget**, a) nokkuð: Noget er bedre end Intet betra er lítið enn ekki neitt. Hvis der bliver Noget af eða hvis det bliver til Noget ef nokkuð verður úr því. Blive til Noget verða að manni, (sb. það verður maður úr e-m). Der er Noget i det du ſiger það er nokkuð um það. Hvad for Noget hvað ertu að segja? (þegar e-ð gengur yfir mann). Hvad er det for Noget hvað ertu að hafast að? eða þvíuml. — Einnig sem fullt nafn: Begrebet om et Intet fattes vanſkeligere, end Begrebet om et Noget. — b) eitthvað: Der er Noget i Veien. — 3) **noget**, sem ao., a) nokkru, litlu, (og um tíð), skömmu: Noget før. Noget efter. — b) heldur: Han ſaae noget bleg ud. Det varer noget længe. — c) skammt, spottakorn: Noget herfra skammt (spottakorn) hjeðan. — d) noget nær nærri því, hjer um bil, á að gizka: Det bliver noget nær 100 Rdlr. De ere noget nær lige gamle. — II) í ft., A) fyrir framan nafn, a) nokkrir: Det er nogle Dage ſiden. Nogle faa fáeinir. — b) sumir: Nogle Folk (Ting). — B) án nafns, og ritað með stórum upphafsstaf, sumir: Nogle troe endnu at han ikke er død. Nogle vandt han ved Overtalelſe, Nogle ved Gaver.

nogengang, ao., nokkurt sinn, nokkru sinni.

nogenledes, ao., = **nogenlunde**.

nogenlunde, ao., nokkurn veginn, sæmilega, bærilega: Jeg er n. forneiet med ham. Det er n. godt Arbeide bærilega gert. — b) með nokkru móti: Kan jeg blot n. hjelpe mig ſelv.

nogenſinde nokkru sinni, nokkurt sinn, nokkurn tíma: Har du n. oplevet et ſaadant Veir? Derſom jeg n. faaer Evne dertil.

nogenſombelſt, sk. et. að fráteknum eig.; **nogetſomhelſt**, kl. et. að fráteknum eig., fn., nokkur (með áherzlu): Derſom det paa n. Maade (með nokkru móti) kan ſkee.

nogenſteds, ao., nokkursstaðar, einhversstaðar: Derſom der n. er en yndig Egn (sje nokkursstaðar fallegt), ſaa er det der. Agter du dig n. hen ætlarðu að fara nokkuð? N. fra nokkursstaðar að. N. maa han dog være einhversstaðar verður hann að vera.

nogentid, ao., = **nogenſinde**.

nok, [sb. nóg], 1) sem eins konar nafn, nóg: Meer end n. meir enn nóg, kappnóg. Jeg har ſpiiſt n. nóg eða nægju mína. Jeg har ſovet n. jeg er nú fullsvefta. Det er ikke n. dermed það er ekki búið með það. — Være ſig ſelv n. vera sjálfum sjer nógur, vera sjer einhlítur. Lad det nu være n. láttu nú svona vera. — Einnig með stórum upphafsstaf: Den, der har Nok af Penge (nóg af peningum, nóga peninga), vil have endnu flere (sb. mikið vill meira). — 2) sem e. (sett fyrir aptan nafnið), nógur: Jeg har Tid n. Han har Penge n. nóga peninga. — 3) sem ao., a) nógu: Man kan aldrig være n. forſigtig eða forſigtig n. aldrei er of varlega farið, fátt er of vandlega hugað. Det er ſtort n. nógu stórt. Dette er endda den bedſte af Kjolerne, ſkjøndt den er daarlig n. þetta er nú skásta samfellan, þó hún sje ekki góð eða þó lök (vesöl) sje. Jeg har tidt n. (nógu opt, opt og einatt) ſagt ham det. — b) líkt og að sönnu, reyndar, líklega; ef til vill, sjálfsagt, eða þvíuml.; en þó er oss tíðast að hafa þar ekkert orð, sem Danir hafa **nok** í þessari merk.: Det er n. godt; men ikke godt n. það er að sönnu gott, en ekki nógu gott. Jeg gad n. vide mjer þætti (það væri) gaman að vita. Jeg ſkal n. gaae til ham (jeg skal fara til hans), før jeg reiſer. Du maa n. lee (það er von, þú hlæir) over en ſaa naragtig Opførſel. Ja n. eða jo n. ó já! (þegar maður leyfir e-ð). — N. ſaa ſtor fullt eins stór. — Det kan n. hænde ſig má vera; vera má. Han kommer n. tilbage kemur sjálfsagt (líkast til) aptur. — c) enn, að auki: Der har du n. een. Vi vil prøve det n. engang reyna það einu sinni enn.

Nok (eða **Nokke**), ft. **Nokker**, sk., [sb. hnokki], a) hnokki (á rokksnældu). — b) typpi (á enda máttartrjes sem greypt er í annað). — c) endi (á rá). Sb. **Raanokke**.

Nokbolt tvöfaldur dúkur á seglhorni þar sem það er fest við rána.

Nokgaarding, sk., eins konar seglstrengur.

Nokke sjá **Nok**.

nokke, ás. 1, greypa (einn máttartrjes-enda) í annan: N. en Bjælke.

Nokkehul gróp á máttartrjes-enda sem typpi á öðru trje er fellt í.

nokſom, ao., nógu, til hlítar: Det er n. bekjendt það er alkunnugt.

***Nomader**, ft., þjóð eða lýður er ávallt flytur sig úr einum stað í annan með hjarðir sínar, hirðingjar, föruþjóð, reikunarþjóð.

***nomadiſk**, ft. **-e**, e., reikunar- (sb. **Nomader**).

***Nomen**, ft. **Nomina**, kl., (í málfr.), nafn eða einkunn.

***Nomenclator**, sk., nafna-runa.

***Nomenclatur**, sk., öll hin vöndu orð er fylgja e-i vísindagrein eða íþrótt.

***Nominal-**, sem fremri liður í samsettu orði, um það sem ekki lýtur nema að nafninu, sem ekki er nema að nafninu til, t. a. m. **Nominalværdi** = **Navneværdi**.

***Nominaliſt**, ft. **-er**, kk., sá sem kallar nám hlutanna ekki vera annað enn orð.

***Nominativ**, ft. **-er**, sk., gjörandi, (nefnilegt fall, Sn. E.).

***Non**, kl., (f. *non contemnendus* ekki fyrirlítanlegur), lakasti vitnisburður (þegar manni hefur verið hlýtt yfir og við hefur legið að manni væri frá vísað).

***Nonchalance**, án ft., sk., það að vera **nonchalant**.

***nonchalant**, ft. **-e**, e., gálaus, hirðulaus; (um þann) sem lætur hirðulauslega (t. a. m. af mikilmennsku).

Nonne, ft. **-r**, kvk., [e. o. nonna f. nunna], systir = nunna.

Nonnedragt = **Nonneklæder**.

Nonnekloſter nunnuklaustur, systraklaustur.

Nonneklæder, ft., nunnuklæði, systraklæðnaður (Stjórn).

Nonnelevnet = **Nonneliv**.

Nonneliv nunnulíf.

Nonneſkjær (sjaldh.), eins konar smágert lín.

Nonneſlør slæða sem nunnur hafa.

Nonneſtand nunnustjett.

***Nonſens**, kl., vitleysa (það sem ekkert vit er í).

Noppe, ft. **-r**, sk., hnoðri (á fati). — b) líntrefjur.

noppe (optar **noppre**), ás. 1, gera hnoðra á (e-u): Noppret Klæde.

noppre sjá **noppe**.

Noppring, sk., það að **noppre**: Klædets N.

Nor (líka ritað **Noer**), kl., hvítvoðungur, krakki.

Nor, kl., lón: Falſters N. Meens N.

Nord, [norð-, t. a. m. í norðlenzkr], eða **Norden**, [sb. norðan], (og **Norder-** sem fremri liður í sumum samsettum orðum), kl., norður: Bygningen ligger lige i N. og Syd beint í norður og suður. Vi ſeilede lige i N. beint í norður. Stuen vender mod N. (Norden) til norðurs. — b) Norden norðurlönd: Nordens Hiſtorie. Det gamle N. (Norden) norðurlönd í fornöld. — B) í raun og veru ao. í N. efter í norður. N. paa norður á við, norður á bóginn, norður eptir. — C) af **Norder** eru dregin tvö miðstig, er merkja nyrðri, a) **nordre** [e. o. norðri f. nörðri f. nyrðri]: Den nordre Side nyrðri hliðin. — b) **nørre** [nörðri f. nyrðri], (fornt): „De nørre Riger“.

Nordbaad skip sem gengur milli norðurlanda (Svíþjóðar, Danmerkur og Noregs) eða með ströndum fram, (sb. kuggur).

Nordbo, kk., norðurlandamaður.

Nordbygger, ft. **-e**, kk., = **Nordbo**.

Norden sjá **Nord**.

norden, sem e., sem er á norðan: Vinden er n. hann er á norðan.

nordenfjelds, ao., norðanfjalls.

nordenfjeldſk, ft. **-e**, e., sem er norðanfjalls eða fyrir norðan fjall.

Nordenſtorm norðanveður.

Nordenvind norðanvindur, norðanveður.

Norderbrede fjarlægð í norður frá miðjarðarbring (sb. **Brede** c).

Norderdeel norðurhluti, norðurpartur: Landets N.

Norderkant sjá **Nordkant**.

Norderland sjá **Nordland**.

Nordfarer norðurfaramaður. — b) norðurfar (norðurfaraskip).

Nordhav norðurhöf.

nordiſk, ft. -e, e., norðurlanda-: De nordiſke Nationer þjóðirnar á norðurlöndum. En n. Helt kappi á norðurlöndum. Den nordiſke Mythologie goðasögur (goðafræði) norðurlanda. Den nordiſke Literatur bókmenntir á norðurlöndum. Nordiſke Digte kvæði sem orkt eru á norðurlöndum.

Nordkant (líka Norderkant) norðurhluti, norðurhlið (kvk).

Nordkaper, sk., eins konar hvalur.

Nordland (líka Norderland) land sem liggur norðarlega, sjer í lagi a) norðurlönd. — b) (það sem nú er kallað) Norðurland (í Norvegi). — c) norðurland (á Íslandi).

Nordlandsfarer = Nordfarer.

Nordleding (líka Nørleding) = Nordpol.

nordlig, ft. -e, e., (norðlægur), a) sem er (liggur, o. s. frv.) norðarlega: Dette Lands nordlige Beliggenhed. — b) sem veit í norður: Den nordlige Side. — c) sem er á norðan: Nordlige Vinde norðanveður.

Nordlys norðurljós.

Nordlænding, ft. -e, kk., a) = Nordbo. — b) sá sem er úr Norðurlandi (í Norvegi). — c) norðlendingur, norðlingur.

Nordøſt norðaustur, landnorður: En Kuling fra N. kaldi á landnorðan. — b) = Nordøſtvind: Vinden er N. hann er á landnorðan, það er á landnyrðingur. Der blæſte en ſtiv N. var á hvass landnyrðingur.

Nordøſtvind landnyrðingur.

Nordpol norður-heimskaut.

nordre sjá Nord C, a.

Nordſide norðurhlið (kvk.).

Nordſkin = Nordlys.

Nordſtjerne leiðarstjarnan, blástjarnan.

Nordſtorm = Nordenſtorm.

Nordſø(en) það haf sem er milli Englands, Hollands, Þjóðverjalands, Danmerkur og Noregs, (Englandshaf).

Nordveſt útnorður. — b) = Nordveſtvind.

nordveſtlig, a) sem er (liggur, o. s. frv.) í útnorður. — b) sem veit til útnorðurs. — c) sem er á útnorðan.

Nordveſtvind útnyrðingur.

Nordvind = Nordenvind.

nordøſtlig, a) sem er (liggur, o. s. frv.) í landnorður. — b) sem veit til landnorðurs. — c) sem er á landnorðan.

*Norm, sk., regla, fyrirmynd.

*normal, ft. -e, e., reglulegur; (um það) sem er eins og það á að sjer, eða þvíuml.; sem er fyrirmynd. — Einnig Normal-, sömu merkingar, sem fremri liður í samsettu orði.

Normand, [Norðmað-r], Norðmaður, Norvegsmaður.

*normere, ás. 1, kveða á (e-ð, hvernig það skuli vera að rjettu lagi).

Norne, ft. -r, kvk, [norn], norn.

norſk, ft. -e, e., norrænn: Det norſke Folk Norvegsmenn.

Not, sk, hryggur á borðrönd sem ætlaður er til að ganga inn í gróp á annari borðrönd.

*Notabilitet, ft. -er, (kk.), merkismaður, (sb. frægðarmaður, ágætismaður).

*Notarial-, (sem fremri liður í samsettu orði), sem skjalaritara (Notarius) -embætti til heyrir, saminn af skjalaritara, eða þvíuml.

*Notarius, ft. Notarier, kk., skjalaritari (sá sem er til settur að búa til lögmæt skjöl, eða rita undir skjöl nafn sitt svo að þau verði lögmæt, o. s. frv.).

*Note, ft. -r, sk., a) merki, mark. — b) = Anmærkning. — c) brjef (um stjórnarmálefni). — d) reikningur (um varning sem maður hefur fengið). — e) skírteini.

*notere, ás. 1, skrifa (e-ð, sjer til minnis, eða þvíuml.).

Nothøvl = Plovhøvl.

*Notice sjá Notits.

*Notification, ft. -er, sk., auglýsing.

*notificere, ás. 1, auglýsa.

*Notits (líka Notice), sk., a) án ft., gaumur: Tage N. af gefa gaum að e-u. — b) með ft. (Notitſer), skrifuð smágrein til minnis.

*notoriſk, ft. -e, e., alkunnur.

*Novelle, ft. -r, sk, skáldleg saga (einkum smásaga) um viðburði nú á dögum.

*Novelliſt, ft. -er, kk., sá sem ritar Noveller (sb Novelle).

*November, án ft., sk., nóvember, riðtíðarmánuður.

*Novice, ft. -r, kk. og kvk., sá (sú) sem er komin(n) í klaustur en ekki er orðin(n) munkur (nunna).

nu, ao., [nú], a) nú: Den Tid, vi nu leve i. — Fra nu af upp frá þessu, hjeðan í frá. — Nu nylig rjett fyrir skömmu, rjett í þessu. — Nu og da við og við, öðru hverju. — Nu ſtrax undir eins. — Nu til Dags = nutildags. — Da han nu (nú sem hann) var kommen hjem til ſit Rige. — Nu var det dengang Skik (nú var það siður í þá daga), at o. s. frv. — Skulde det nu træffe ſig ſaa færi nú svo. — Det er nu engang ſkeet það verður nú ekki aptur tekið. — Hvad er nu det, du der gjør hvað ertu nú að hafast að? — — b) nu forlanger hun eet, nu et andet hún heimtar sitt á hverri stundunni. — 2) sem mo , (framb. naa, í hverndagslegu tali, þó það sje ekki skrifað svo): Nu, hvad ſvarede han? Nu, ſaa kom da! — B) Nu, kl. nafn, án ft., a) líðandi stund: Nuets Lyſt. — b) augabragð, vetfang, svipstund: I et Nu var han forſvunden.

*Nuance, ft. -r, sk., dálítil tilbreyting.

Nudel, ft. Nudler, sk., matur sem er í lögun eins og ör-mjóir smáormar búinn til úr hveitisalla, smágerðar hveitispípur (sb. Macaroni).

Nudeldei deig í hinar smágerðu hveitispípur (sb. Nudel).

Nudelmeel mjölsalli sem ætlaður er í hinar smágerðu hveitispípur (sb. Nudel).

Nudelmelk mjólk sem hinar smágerðu hveitispípur (sb. Nudel) eru soðnar í.

Nul, ft. -ler, kl., sífra. — b) sá sem er sama og enginn; það sem er sama og ekkert.

*Nullitet, sk., það að vera ónýtt eða ólögmætt.

*numerair, ft. -e, e., sem lýtur að tölu: Den numeraire Værdi af en ſjelden Mynt (það verð sem til er tekið — ritað er — á fágætum peningi) kan være ſaare ringe imod den Priis, den ſælges for.

*Numerale, ft. Numeralia, kl., = Talord.

*numerere, ás. 1, setja tölu(r) á.

*numeriſk, ft. -e, e., sem lýtur að tölu: N. Styrke (sb. lið meira).

*Numero, missandi af latínska orðinu *numerus* (tala), eiginl. að tölu, þ. e. í röðinni: N. 25 tuttugasti og fimmti í röðinni.

*Numismatik, sk., = Myntvidenſkab.

*Numismatiker, ft. -e, kk., = Myntkjender.

*numismatiſk, ft. -e, e., sem lýtur að peningasögu (peningafræði).

Nummer, ft. -e, kl., tala (sem sett er á e-ð): Raabe op efter Nummere. — Óeiginl.: Have et høit N. hos een vera í miklum metum hjá e-m. — b) e-ð sem tala er sett á: Der ere ti Nummere i Alt.

*Nuntius, ft. Nuntii eða Nuntier, kk., legáti (frá páfa).

nuomſtunder nú á dögum.

*Nutation, sk., rugg, eða þvíuml.

Nutid sá tími sem nú er að líða: Nutids Skikke siðvenjur nú á dögum. — b) (um sögn), núleg tíð, núlegur tími.

Nutidsaand sá aldarháttur sem nú er.

nutildags, ao., = nuomſtunder.

Ny, án ft., kl., [ný], ný, (prím): Nyet tændes (tunglið kviknar) i Aften. Engang i Ny og engang i Næ höppum og glöppum.

ny, ft. -e, e., [ný-r], nýr: Et nyt Huus. Nyt Øl. Ny Viin haft sjaldnar enn ung Viin. Nyt Brød haft sjaldnar enn ferſk Brød. — Den nye Konge þessi konungur, sem nú er kominn til ríkis. — Den nye Verden vesturheimur, vesturálfan. Et nyt Metal nýfundinn málmur. — Begynde et nyt Liv ganga í endurnýjungu lífdaganna. — Af ny (líka ritað af Ny) eða af nyt (líka ritað af Nyt) af nýju (Gþl. 77), þ. e. að upphafi (um það sem ekki hefur verið áður). — Paa ny að nýju, á nýja leik (fornt). — b) seinni: De nyere Sprog mál sem upp eru komin á seinni tíðum (tíðkast á seinni tíðum). Den nyere Hiſtorie saga hinna seinni alda. — 2) Nyt, sem nafn, e-ð sem er nýtt eða fágætt: Nyt af Aaret frumgróði ársins. — b) einkum, nýtíðindi, nýjungar: Fortælle Nyt. Der er intet Nyt i Aviſerne.

nybaaren, [sb. bære], nýalinn.

nybagt, [sb. bage], nýbakaður (Stjórn): N. Brød. — b) í gamni, nýskroppinn inn í e-ð: En n. Adelsmand maður sem er nýskroppinn inn í herrastjettina.

nybanet, [sb. bane], nýruddur: En n. Vei.

nybrudt, [sb. bryde], nýbrotinn til sáningar: En n. Ager (sb. bryde I, A, 2, g). N. Jord land sem nýbúið er að plægja, en ekki hefur verið plægt áður.

nybrygget, [sb. brygge], nýheittur (um bjór): N. Øl.

Nybygd nýlenda.

Nybygger, ft. -e, kk., nýlendumaður, landnámsmaður.

nybygget (líka nybygt), [sb. bygge], nýreistur, nýgerður, nýsmíðaður: Et n. Huus (Skib).

nybygt sjá nybygget.

nybær, e., [nýbær-, B. H.], (um kýr, en sjaldnar um ær), nýbúin að bera.

nyde [njóta; sb. flyde og fljóta], nød [naut], nydt, ás., njóta e-s, hafa not e-s eða af e-u: Den, ſom vil n., maa kunne undvære. — b) fá, hafa, hljóta, öðlast: Han nyder Indkomſterne af dette Gods for ſin Levetid. Han har nydt en omhyggelig Opdragelſe hefur verið vel upp alinn. — c) neyta matar, bergja e-u, borða: Den Syge nyder kun lidt. Jeg har intet nydt i Dag.

nydelig, 1) ft. -e, e., a) (sjaldh.) eiginl., ljúffengur: „Den nydeligſte Mad.“ — b) gull-fallegur, ljómandi fallegur, ofboð laglegur: En n. Blomſtertegning. — 2) sem ao., gull-fallega, ofboð laglega, o. s. frv.: Hun dandſer n.

Nydelighed, án ft., sk., það að vera nydelig (fegurð, eða þvíuml.).

Nydelſe, ft. -r, sk., neyzla, not: „Han vil forbittre dem Nydelſen af deres Erhverv“ að njóta þess, er þeir hafa aflað. Overdreven N. af ſtærke Drikke hóflaus drykkjuskapur. — Uſkyldige Nydelſer saklaus skemmtun. Forbudne Nydelſer óleyfileg (óleyfð) skemmtun.

nydelſesrig inndælisfullur, unaðsamlegur, ununarsamur.

Nydelyſt munaðarfýsn.

Nydie sjá Nødde.

nyfalden, [sb. falde], nýfallinn: N. Snee nýfallinn snjór, nýsnævi.

nyſigen, ft. -ſigne, e., [ſigen af fíkin-n], forvitinn; nýjungagjarn.

Nyſigenhed, án ft., sk., forvitni; nýjungagirni.

nyfroſſen, [sb. fryſe], nýfrosinn, nýlagður: N. Jord.

nyfunden, [sb. finde], nýfundinn.

nyfødt, [sb. føde], nýfæddur, nýalinn, nýborinn: En n. Kalv.

nygift nýkominn í hjónaband, a) í senn um karlmann og kvennmann: Det nygifte Par nýju hjónin. — b) um karlmann: nýkvæntur, nýkvongaður. — c) um kvennmann, nýgipt.

nygjort, [sb. gjøre], nýgjörður (fornt nýgjör); (um egg) glænýr.

nygjødſket, [sb. gjødſke], nýtaddur, sem nýbúið er að bera á: N. Jord.

nygroet, [sb. groe], nýgróinn, nýsprottinn.

Nygrøde nýgræðingur = frumgróði.

Nyhed, sk., 1) án ft., nýleiki. — 2) með ft. -er, nýjung a) = nýbreytni, nýbreyting: Indføre Nyheder. — b) = nýlunda, nýtíðindi: En vigtig N. mikil tíðindi.

Nyhedselſker, a) nýbreytingamaður, nýjungamaður mikill, maður nýjungagjarn. — b) sá sem hefur gaman af nýjum tíðindum.

nyhedsgraadig ólmur í nýjungar.

Nyhedskræmmer sá sem ætíð hefur (eða læzt hafa) nýtíðindi, (sb. málugur, kjaptaás, kjaptaskúmur).

Nyhedslyſt nýjungagirni.

nyhedslyſten nýjungagjarn.

Nyhedsruus það að vera utan við sig af því manni þykir svo vænt um e-n hlut vegna þess hann er nýr.

nyhedsſyg ákaflega nýjungagjarn.

Nyhedsſyge (nýjungasótt), áköf nýjungagirni.

nyhvervet, [sb. hverve], nýráðinn í liðsmannatölu: Nyhvervede Tropper nýfengið lið.

Nyjord = Nyland.

Nyk, kl., (sjaldh.), [sb. hnykk-r], a) hnykkur (það að hnykkja). — b) veikindakast (sem kemur í e-n).

nykjernet, [sb. kjerne], (um smjör), nýr.

Nykke, ft. -r, sk., a) duttlungur, kippur, kast: Hun har mange Nykker. Heſten faaer undertiden Nykker er stundum hrekkjóttur. — b) breiskleiki: Det er hans gamle N.

nyklædt, [sb. klæde], nýfataður.

nykommen, [sb. komme], nýkominn: De nykomne Gjeſter.

nylagt, [sb. lægge], (um ís), nýlagður.

Nyland land sem nýbrotið er til sáningar.

nylig, ao., [nýlig-], nýlega, nýverið, fyrir skömmu: Han er n. ſtaaet op hann er nýkominn á fætur. Høſten er n. begyndt uppskeran er nýbyrjuð.

Nylænding, ft. -e, kk., = Nybygger.

nyløben, [sb. løbe], nýkelfd, nýlembd, o. s. frv.: En n. Ko.

Nymaane nýtt tungl, ný: Vi faae ſnart N.

nymalket, [sb. malke], spenavolgur: Han drikker hver Morgen n. Melk hann drekkur spenavolga nýmjólk á hverjum morgni.

*Nymfe sjá Nymphe.

nymodens, a) sem e., tíðkanlegur, samkvæmur aldarhætti (Dr. Sch.), sem tollir í tízkunni: En n. Herre. „En n. Viſe, ſom man faaer at lade Lyſthavere qvæde". — b) sem ao., eptir því sem tízka (aldarháttur) er: Gaae n. klædt.

nymodig, e., (sjaldh.) = nymodens a.

*Nymphe (líka ritað Nymfe), ft. -r, 1) kvk., a) smágyðja (að trú Grikkja og Rómverja). — b) falleg stúlka. — c) ljettlætiskona (þ. e. púta). — 2) sk., = Puppe.

nymyntet, [sb. mynte], nýsleginn (um pening): Nymyntede Ducater.

Nyn, ft. eins, kl., raul (fyrir munni sjer).

nynne, ás. 1, raula, (sb. söngla): N. en Sang. — Sem h. s.: N. paa noget vera að raula e-ð.

Nynnen, án ft., sk., það að nynne (raul).

nyomvendt, [sb. omvende], sem nýlega hefur snúizt (til annarar trúar), nýbúinn að taka við trú.

nyoplivet, [sb. oplive], nýlífgaður.

nypløiet, [sb. pløie], nýplægður.

nypræget, [sb. præge], = nymyntet.

Nyre, ft. -r, sk., [nýra], a) nýra. — b) málmsteinn (sb. Erts a) er líkist nýra, (málmgrýtisnýra).

Nyrebetændelſe nýrnabólga.

nyredannet, [sb. danne], lagaður eins og nýra.

Nyrefedt nýrmör.

nyreformig, ft. -e, e., = nyredannet.

Nyregang sjer hver af þvagpípunum er ganga úr nýrunum og í blandblöðruna.

nyregroet, [sb. groe], svo feitur að ekki sjer í nýrun fyrir mör.

Nyregruus (eins konar veikindi), nýrnamöl (P. þ.).

Nyrehud nýrnahimna.

nyrelukket, [sb. lukke], = nyregroet.

Nyreſmerte nýrnaverkur (B. H.).

Nyreſteen, a) steinn í nýrum. — b) (eins konar steinn sem líkist nýra í lögun) *talcosa nephrites.*

Nyreſteg nýrnasteik (Jóh.).

Nyreſtræng þvagpípa.

Nyreſtykke nýrnastykki.

Nyreſygdom nýrnaveiki.

Nyretalg nýrmör.

Nyretælle = Nyretalg.

nys, ao., = nylig: Han er n. opſtaaet nýkominn á fætur. Den n. omtalte Mand maður sá, er nú var nefndur; nýgreindur maður.

Nys, [sb. njós-n], kl., vitneskja, ávæni, snefill, afspringur (Fms. VIII, 160): Faae N. om noget verða áskynja um e-ð. Give een N. om noget gera e-m skeyti um e-ð.

nysbemeldt nýgreindur (sb. nysnævnt).

nyſe [njósa f. hnjósa; sb. fryſe og frjósa], nøs [naus f. hnaus], (har) nyſet, h. s., hnjósa (fornt), hnerra.

Nyſeblomme (eins konar jurt) *arnica montana.*

Nyſemiddel e-ð sem gerir hnerra.

Nyſen, án ft., sk., það að nyſe (hnerri, hnerrar).

Nyſepulver dupt sem gerir hnerra.

Nyſerod (eins konar læknisjurt) *helleborus.*

Nyſeurt (eins konar jurt) *orchis bifolia.*

nysgjerrig forvitinn, hnýsinn.

Nysgjerrighed, án ft., sk., forvitni, hnýsni.

nyſkabt, [sb. ſkabe], nýskapaður.

nyſlagtet, [sb. ſlagte], (um kjöt), sem er af skepnu sem nýbúið er að slátra.

nyſle (har), h. s. 1, [sb. nusla], vera á stjái og smástarfa (inni við; sb. dunda): Gaae og n. omkring i Huſet.

Nyſlen, án ft., sk., það að nyſle (smástörf).

nysnævnt, [sb. nævne], nýnefndur (Sturl. IV, 25), sem nú var getið, (sb. nysbemeldt).

Nytaar nýár. — b) = Nytaarsgave: Give (faae) N.

Nytaarsaften gamla árs kvöld.

Nytaarsdag nýársdagur.

Nytaarsgave nýársgjöf.

Nytaarsmorgen nýársdagsmorgun.

Nytaarsnat nýársnótt.

Nytaarsny fyrsta árs-tungl.

Nytaarsprædiken prjedikun á nýársdag.

Nytaarsvers nýárs-óskir í ljóðum.

Nytaarsønſke nýárs-ósk.

nytappet, [sb. tappe], nýtekinn úr tunnu: N. Øl.

nytorſken (líka nytærſket), [sb. tærſke], sem nýbúið er að ná með þriskingu: N. Sæd.

nytroende, [sb. troe], nýorðinn rjetttrúaður.

nytte, s. 1, [sb. nýta og nytja], a) ás., nýta sjer, hagnýta, færa sjer e-ð í nyt: Han veed at n. alting. N. Leiligheden sæta tækifæri. — b) h. s., henta, stoða, tjá, koma e-m að haldi eða í hald, (sb. gagna): Det nytter dig ikke, at begjere mere þjer er ekki til neins (eða nokkurs hlutar) að heimta meira. Hvortil nytter (til hvers er, hvað stoðar) al denne Haſt?

Nytte, án ft., sk., [sb. nyt], not, nytjar, nytsemd, nytsemi, gagn: Det kom mig nu til N. í hald, í góðar þarfir. Gjøre ſig noget til N. færa sjer e-ð í nyt, hagnýta sjer e-ð. Have liden N. af noget njóta e-s illa. Man har baade N. og Fornøielſe deraf (það er bæði til gagns og gamans). Være een til N. vera e-m þarfur.

Nyttelſe, sk., = Benyttelſe.

nyttig, ft. -e, e., nytsamur, nytsamlegur, þarfur, þarflegur: Han er mig meget n.

Nyttighed, án ft., sk., (það að vera nyttig), nytsemi.

nytærſket sjá nytorſken.

Nyvang = Nyland.

nyvoxende, [sb. voxe], sem sprettur að nýju: N. Planter.

Næ, án ft., kl., [sb. niðar], niðar: Maanen er i Næ tunglið er þverrandi.

Næb (líka ritað Neb), ft. eins, kl., [sb. nef], fuglsnef: Enhver Fugl ſynger med ſit N. syngur hver með sínu nefi (orðskv.). — b) (í óvönduðu tali, um andlit), snjáldur, smetti. — c) sitt hvað sem svipað er fuglsnefi, t. a. m. snápur (á penna).

Næbbehue (fyrrum), eins konar kvennhúfa.

Næbbehval andarnefja, (andhvalur), *balaena rostrata.*

Næbbeſko (fyrrum), spezkór(?).

næbbet, ft. næbbede, e., sem hefur nef eða snjáldur eða þvíuml., (sb. -nefjaðr).

Næbfjæder neffjöður.

Næbhinde himna á fuglsnefi (t. a. m. á andarnefi).

Næbrod rætur(nar) á fuglsnefi.

Næd, kl., [net], net(?), ótíðkanlegt nema (í D. L.) í Nædbor og Nædgarn

Nædbor eins konar áhald til að mæla með netmöskva (sb. Næd).

Nædgarn eins konar net (sb. Næd).

Nægl sjá Negl.

Nælde sjá Nelde.

Nænde sjá Nænne.

Nænding sjá Nænning.

Nænne (líka Nænde), kl., [sb nenna í nennulauss, Al.], (sjaldh.), það að nænne: Have N. til noget geta fengið e-ð af sjer, tíma e-u.

nænne (líka ritað nenne), h. s. 1 og 2, [nenna], nenna (í forn merk.), fá af sjer, hafa brjóst í sjer til, tíma: Vi n. ikke at

vække Barnet. Han nænner (tímir) ikke at bruge de nye Klæder.

Nænning (líka ritað Nænding), kk., (úrelt), glöggvingur = nirfill. ,

nænſom, ft. -me, e., spar á e-u, sem fer vel (sparlega, vægilega) með e-ð, væginn, vægðarsamur: N. over Andreſ Penge. Være n. over ſit Tøi fara vel með fötin sín.

Nænſomhed, án ft., sk., það að vera nænſom.

Næpe, ft. -r, sk., [næpa], (í Norv.), næpa.

Næpegrød (í Norv.), næpnakássa með smjör saman við.

nær [nær],* miðstig nærmere [nær meir; sb. fjermere], efsta stig nærmeſt [nær mest] og næſt [næst-], I) sem e., nálægur, 1) eiginl. (um stað): Den nærmeſte By næsti býr, næsta þorp. — Den nærmere Heſt vinstri hesturinn (fyrir vagni eða plógi). — b) styttri, skemmri: Der er en nærmere Vei. — 2) um tíð: Næſte (ekki nærmeſte) Aar árið sem kemur; að ári (komanda). Med næſte (ekki nærmeſte) Poſt — 3) óeiginl.: Han er den nærmeſte til at ſege det hann er því næstur (sb. Gþl. 294). En n. Slægtning náfrændi. Næſte (nærmeſte) Frænder nánustu frændur. Hans nærmeſte Ven vildasti vinur hans. En meget n. Omgang (sb. tíðleikar, dáleikar og samrýndur). En nærmere Forbindelſe nákvæmara (eða: nákvæmt) samband. Det er den nærmeſte Grund til Forandringen breytinguna leiddi beinlínis þar af. — b) Næſte, sem nafn, án ft., kk., náungi: „Du ſkal elſke din Næſte, ſom dig ſelv.“ — II) sem ao. eða fs., nærri, A) sem ao., 1) eiginl.: Være n. eða n. ved vera í nánd, vera á næstu grösum. Han ſad næſt ved mig næstur mjer. Vi vare n. ved (í nánd við) Byen. Jeg boer nærmeſt ved Vandet næst sjónum. — 2) um tíð: Sommeren er n. fer í hönd. Den n. foreſtaaende Høitidelighed. — 3) óeiginl.: De ere n. i Slægt náskyldir. Være n. beſlægtet med een vera náskyldur e-m. — Vi ere alle lige n. erum allir jafn-komnir til þess. Han er nærmeſt berettiget dertil hann á mest tilkall til þess — Jeg var n. ved (mjer lá við) at troe, han ikke kom. — Vi ere endnu lige n. (við erum öngvu nær). — b) nákvæmlega, glögglega, greinilega: Beſtemme noget nærmere (tiltaka e-ð betur). Forklare ſig nærmere skýra orð sín. — c) nærri = nærri því: Jeg var n. falden eða n. ved at falde. — Noget n.; sb. nogen I, B, 3, d. — Ikke n. ſaa ekki (nándar) nærri því eins, t. a. m: Dette Tøi er ikke n. ſaa godt ſom (er ekki nærri því — eða ekki nándar nærri því — eins gott, og; er helmingi lakara, enn; kemst ekki í hálfkvisti við) det andet. — d) de mødte alle ſaa n. ſom han eða alle paa ham n. komu allir, nema hann. — Alle paa to n. allir nema tveir (að tveimur fráteknum). — e) tage ſig noget n. láta e-ð fá sjer mikils. Det gik ham meget n. fjekk honum mikils, (honum fjell það nær um trega). — B) sem fs., nærri e-u, í nánd við, 1) fyrir framan það orð sem hún stýrir, a) eiginl.: N. Skoven. N. Indgangen. — b) óeiginl.: Næſt Guds Hjelp. — 2) fyrir aptan það, a) eiginl.: Vi vare Byen paa et Beſſeſkud n. vorum ekki nema bissuskotslengd frá býnum. — β) með hreifingu: Kom mig ikke n. (for nær) komdu ekki nærri (of nærri) mjer. — b) óeiginl.: Være Døden n. vera dauðvona. Enhver er ſig ſelv nærmeſt hver er sjálfum sjer næstur (málsh.). Det er min Ære for n. mjer til minnkunar. — β) með hreifingu: Komme een for n. gera á hluta e-s. — Det kommer engelſk Arbeide meget n. jafnast nærri því við (er nærri því eins gott og) enskar smíðar, það er ekki allur munur á því og enskum smíðisgripum, (sb. slaga upp í).

nærbeſlægtet náskyldur.

nærboende, [sb. boe], sem er nágranni, (sb. Nabo).

nære, ás. 1, [sb. nœra], a) næra, fæða, ala: Dette Dyr nærer ſig af Planter lifir á jurtum. — Ho. núl. t. nærende, sem e., saðsamur, sem stendur vel undir, o. s. frv.: Nærende Fødemidler. — b) dette Embede kan nok n. ſin Mand það er hverjum manni líft við það embætti. N. ſig ved ſine Hænders Gjerning vinna fyrir lífi sínu. — c) ala (e-ð) í brjósti sjer: N. (búa yfir) Had og Fjendſkab. Hun nærede endnu noget Haab var ekki úrkula vonar.

Næregn rigning að þverranda tungli.

nærerig sem stendur vel undir, saðsamur, o. s. frv.

Næreſtand sú stjett (í landi) sem lifir á handafla sínum.

nærgaaende, [sb. gaae], a) meiðandi: En n. Beſkyldning. — b) ágengur, ásælinn.

Nærgaaenhed, án ft., sk., ágengni, ásælni.

nærgrændſende, [sb. grændſe], nálægur að takmörkum: N. Lande.

Nærhed, án ft., sk., a) nánd, grennd, nágrenni: Han boer her i Nærheden hjer í námunda. — b) nálægð: Hovedſtadens N. — Dødens N.

nærig, ft. -e, e., a) sem ber sig vel eptir björginni: En n. Høne. — b) ásælinn, ágengur.

Nærighed, án ft., sk., ásælni, ágengni.

Næring, án ft., sk., [sb. nœring], a) næring; matsemd (f. matseld?), matur; fæðsla, atvinna, viðurværi, viðurlífi, bjargræði; afli, aðdrættir: En altfor rigelig N. er ſkadelig for Legemet. Denne Frugt giver liden N. það er lítill matur (lítil matsemd) í þessu aldini. — Dyret ſøger ſin N. leitar sjer fæðslu. — Søge ſin N. (hafa ofan af fyrir sjer) paa en lovlig Maade. — Have (ſidde i) god N. búa vel; o. s. frv. Næringen er gaaet fra Huſet menn eru hættir að kaupa í því húsi. Sætte Tæring efter N. sniða sjer stakk eptir vexti með eyðsluna. — b) bjargræðisvegur (einkum í kaupstað): Drive borgerlig N.

Næringer, ft., eins konar (sjálenzk) síldarnet

Næringsbrug bjargræðisvegur.

Næringsbruger sá sem hefur e-n bjargræðisveg.

Næringsdeel sá partur (af e-u) sem saðsemd er í.

Næringsdrift = Næringsbrug.

næringsdrivende, [sb. drive], sem hefur e-n bjargræðisveg.

Næringsflid stund sem maður leggur á bjargræðisveg sinn.

Næringsfrihed frelsi í því að kjósa bjargræðisveg sinn.

Næringshinder = Næringstvang.

Næringskar ein af þeim pípum sem næringarvökvinn fer um úr maganum út í líkamann, (næringarpípa).

Næringskilde það sem maður hefur bjargræði af.

Næringskraft eðli til næringar (þ. e. til að næra).

næringsløs bjargræðislaus: Næringsløſe Tider.

Næringsløshed, án ft., sk., bjargræðisleysi

Næringsmaade = Næringsvei.

Næringsmiddel = Fødemiddel.

Næringsnid = Brødnid.

Næringsrod sjer hver af þeim rótum sem trje eða jurtir draga að sjer (í sig) næringu með.

Næringsſaft næringarvökvi.

Næringsſkat skattur af bjargræðisvegum.

Næringsſorg áhyggjur af atvinnuleysi (bjargræðisleysi): Lide under N. Være nedtrykt af N.

Næringsſtand = Næreſtand.

Næringsſted staður að því leyti hvernig þar er til fanga, (góður, illur, lítill) bjargræðisstaður: Et godt (ſlet) N. — b) staður þar sem maður hefur veitingar, eða mylnu, eða þvíuml.

Næringsſtof næringar-efni.

Næringstryk, kl., = Næringstvang.

Næringstvang ófrelsi (of lítið frelsi) í því sem lýtur að bjargræðisvegum.

Næringsvei bjargræðisvegur, atvinnuvegur: Drive en N. (sb. drive A, 2, c, α). Vælge ſig en anden N. Agerdyrkning og Fædrift ere Landets vigtigſte Næringsveie landsmenn lifa (þar) einkum á kvikfjárrækt og akuryrkju.

Næringsvid gróðavit.

Næringsvædſke = Næringsſaft.

Nærkone, [nærkona, Stjórn], (í Norv.), = Jordemoder.

nærliggende, [sb. ligge], nálægur: En n. By (Skov).

Nærliggenhed, án ft., sk., (sjaldh.), nálægð staðar.

nærme, ás. 1, 1) í n. ſig a) eiginl. (um stað), nálgast, nálægjast, færa sig nær: Det er forbudet at n. ſig (bannað að koma nærri) Batteriet. N. ſig een nálgast e-n. — b) um tíð, fara í hönd: Sommeren nærmer ſig. — c) óeiginl., vingast við, aðhyllast; líkjast e-u; o. s. frv.: Han er igjen begyndt at n. ſig Familien. — 2) í (hinu sjaldhafða) nærmes = n. ſig.

Nærmelſe, sk., það að nærme ſig eða nærmes (sb. nærme).

nærmere sjá greinina um nær.

nærmeſt sjá greinina um nær.

nærpaarørende náskyldur. — b) sem nafn Nærpaarørende náfrændi.

nærſeende, [sb. ſee], aðsjáll, sínkur.

nærſom, ft. -me, e., a) (um stað), þar sem hægt er að bjargast, þar sem gott er til aðdrátta, eða þvíuml., (sb. björgulegur): Et nærſomt Sted. — b) sem hægt er að bjargast við, sem vel er líft við: Et nærſomt Haandværk. — c) = ſtræbſom.

Nærſomhed, án ft., sk., það að vera nærſom.

nærſynet, ft. -ſynede, e., nærsýnn.

nærveis, ao., a) skammt: Han er n. borte. – b) n. fra skammt að: Komme n. fra.

Nærværelſe, án ft., sk., nærvera, návera, návist, viðurvist, (sb. atvist): Det ſkete i min N. jeg var viðstaddur. Hans N. er uforneden hann þarf ekki að vera við.

nærværende, [sb. være], a) nálægur (að stað), náverandi, nærverandi, nærstaddur, viðstaddur. — b) um tíð, núlegur: Den n. Slægt sú kynslóð sem nú er uppi. For n. Tid að svo stöddu (máli), eða þvíuml.

Næs, ft. eins, kl., [nes], nes.

Næſe, ft. -r, sk., [sb. nas- í nös], nef (á manni): En krum (kroget) N. bogið (niðurbjúgt) nef. En ſpids N. hvasst nef. En opſtaaende N. uppbrett nef; (sb nef hafið upp framan). Snyde ſin N. snýta sjer. Tale igjennem Næſen mæla fram í nefið, vera nefmæltur. — b) nefið að því leyti sem það kennir ilm eða þef: Have en god (ſiin) N. vera lyktarnæmur; vera þefvís. — c) ýmisleg orðatiltæki: Løbe efter Næſen ana áfram. Sætte Næſen høit vera mikill á lopti. Hænge med Næſen vera hnugginn. Han har Been i Næſen maður kemur þar ekki að tómum kofunum. Have ſin N. allevegne vera hvekkur í hvers manns koppi, sletta sjer fram í allt; hnýsast í allt. Faae en lang N. grípa í tómt; sakna vinar í stað; sleppa af steikinni og sleikja um fingurna (P. Þ.); o. s. frv. Rive (faſte) een noget i Næſen (núa e-m e-u um nasir). Sidde een paa Næſen setja sig upp yfir e-n. Tage een ved Næſen leika á e-n, draga e-n á tálar. Give een en N. setja ofan í við e-n, ávíta (snupra) e-n. Faae en N. fá snuprur (ávítur, ákúrur). — 2) um sum dýr, (sb. hrútsnefit, 1812): Abens N. Heſtens N. snoppan (skolpturinn) á hestinum. Hundens N. hundstrýnið. — 3) tá (á skóm eða stígvjelum).

Næſebaand snoppujárn (á beizli).

Næſebeen nefbein.

Næſeblod nefdreyri (fornt), blóðnasir.

Næſebor nös, nasrauf (fornt).

Næſebruſk miðsnesi.

Næſebyld ígerð (innan) í nefi, (nasæta, P. Þ.).

næſedjærv = næsviis.

Næſedryp vesaldardropi.

Næſedug snýtuklútur.

Næſeflod nefrennsli (P. Þ.).

Næſegang holið úr nefinu og niður undir kokið.

Næſegjerde miðsnesi.

næſegruus, ao., [sb. gru], á grúfu: Falde (lægge ſig) n. (á nasirnar) paa Jorden.

Næſehaar nasáhár (B. H., P. Þ.).

Næſehorn, a) (nashyrningur; skurni, B. H.) *rhinoceros*. — b) (eins konar skorkvikindi) *scarabaeus nasicornis*.

Næſehud skinnið á nefinu.

Næſehul = Næſebor.

Næſehule nashol (nefið innan).

Næſejern = Brems b.

Næſeknep selbiti á nefið.

Næſelyd nefhljóð = nefkveðið hljóð.

næſeløs neflaus.

Næſerem snopp(u)ól (á beizli).

Næſering hringur (í miðsnesi villimanna, eða í svínsrana, sb. Grágás II, 232).

Næſeryg nefhryggur(inn).

Næſerør = Næſegang.

Næſeſaar sár (fleiður, o. s. frv.) á eða í nefi.

Næſeſtyver snoppungur, kjaptshögg.

Næſetip sjálft miðsnesið.

næſeviis sjá næsviis.

Næſſekonge, [e. o. nesjakonung-r], neskonungur (Fms. IX, 255; sb. Fylkekonge).

næſt sjá greinina um nær.

næſtafvigt, [sb. afvige 3], = ſidſtafvigt.

næſtbefalende, [sb. befale], sem er næstur að völdum yfirforingja herliðs.

Næſte sjá nær I, 3, b.

næſtekjær náungahollur (P. Þ.).

næſten, ao., [sb. næstum], nálega, nærri = nærri því, (næstum): Tiden er n. forbi.

næſtforrige næstur á undan e-u sem nýliðið er: I n. Aar í hitt (h)ið fyrra (framb.: í hittl-fyrra).

næſtkommende, [sb. komme], komandi = sem í hönd fer.

næſtſidſte næstur á undan hinum (fyrir framan hinn) síðasta.

Næſtſøſkendebarn þrímenningur (að frændsemi), næstabræðri eða næstabræðra.

næſtældſt annar elztur.

næsviis (líka næſeviis) framur, framhleypinn; hortugur.

Næsviished, án ft., sk., framhleypni.

Næt sjá Net.

Næve, ft. -r, sk., [e. o. nefi f. hnefi], (ekki haft í vönduðu tali), a) hnefi. — b) hönd.

Nævedaſk hnefahögg, *buffeitt, (sb. Daſk).

Nævedyſt handalögmál, áflog.

næveſaſt = haandfaſt.

Nævefegter hnefaleiksmaður (á þann hátt sem tíðkaðist hjá Rómverjum, eða þann sem tíðkast hjá Englendingum): En romerſk (engelſk) N.

Nævefegtning (enskur eða rómverskur) hnefaleikur, (sb. hnefakaup, hestakaup).

Nævefuld, sk., = Haandfuld a.

Nævegang handalögmál, áflog.

Nævehug hnefahögg.

Nævekamp = Nævedyſt; Nævefegtning.

nævenyttig banghagur, hagur, lagtækur.

Nævenyttighed, án ft., sk., (í tali), hagleikur.

Nævepuſt pústur.

Næver, án ft., sk., [næfr], (í Norv.), næfrar.

Næveret = Voldsret.

Næveſlag = Nævehug.

næveſtor (sem er) á stærð við mannshnefa.

næveſtærk = haandfaſt.

Næveſtød það að stinga (hvata) hnefa að manni (sb. Grágás II, 133, 14).

Nævetryk, a) þrýsting með hnefanum. — b) handarkreisting.

Nævling, ft. -er, sk., það að taka eða skella í lófann á e-m.

Nævn, sk., [Nævn: nefnd = Hævn: hefnd], (fyrrum), dóm-nefnd (er sett var til að dæma um mál). — b) dómur þess kyns nefndar.

nævne, ás. 1, (líka nævnt í ho. l. t.), [nefna], nefna, a) kalla: Hvorledes nævner man dette Redſkab paa Engelſk hvað er þetta verkfæri kallað á ensku? — b) minnast á, geta um: Det nævnes ingensteds i Loven. — c) = udnævne: N. Sandemænd.

Nævneord = Navneord.

Nævner, ft. -e, sk., nefnari (í brotareikningi).

Nævning, ft. -e, kk., nefndarmaður (sá sem er í Nævn).

nævſe, ás. 1, (í tali), dangla í (e-n, með hendinni).

Nød, kl., [naut], nautgripur.

Nød, ft. -der, sk., [sb. not f. hnot], hnot. — 2) sjer í lagi, a) = Haſſelnød. — b) = Valnød.

Nød, án ft., sk., [neyð, nauð], nauð, neyð, nauðung, nauðsyn, vandræði, bágindi, raunir, volæði, skortur, þröng, eymd; hætta, háski, voði; örðugleikar fyrirhöfn: Gjøre noget af N. út úr vandræðum. — Være i N. for noget vera í þröng um e-ð. Hjelpe een i Nøden hjálpa e-m, þegar honum liggur á eða þegar í raunirnar rekur. N. kjender nøgen Kone at ſpinde neyðin kennir naktri konu að spinna (orðskv.). Paa Reiſen maatte de ofte lide N. — Være i den yderſte N. Det har ingen N. það er öllu óhætt; því er óhætt. Det har ingen N. med ham eða han har ingen N. honum er óhætt. — Have ſin N. med noget eiga örðugt (bágt) með e-ð (t. a. m. jeg har min N. med — jeg verð að hafa mig allan við, til — at forſtaae den Fremmede). — Med N. eða med N. og neppe nauðuglega, með nauðungu (naumindum, áheitum, herkjum, hörkubrögðum, illan leik), að eins, (sb. það heitir svo, það veitir ekkert af, það er þá öllu til skila haldið): Det var med N., jeg fik hende overtalt. Med N. og neppe ſlap han derfra. — Til N. að eins, o. s. frv.: Til N. kan man vel hjelpe ſig dermed það heitir svo, að maður geti komizt af með það.

Nødanker stærsta akkeri á skipi. — b) óeiginl., það sem (eig.) maður tekur til í viðlögum (þegar í raunirnar rekur).

Nødarbeide það sem maður gerir (þ. e. tekst á hendur að vinna) út úr neyð, óyndisúrræði; nauð, nauðungarverk, nauðsynjaverk.

Nødbrug það að vera neyddur til að nýta sjer eign annars.

Nøddaab skemmri skírn.

Nødde (á Jótl. Nydie), ft. -r, sk., [e. o. nyðja f. hnyðja], eins konar sleggja (járnsleginn hnallur til að reka með fleyga).

nøddebruun sem er eins og fullvaxin hnot á litinn (sb. dökkmórauður).

Nøddebuſk runnar sem hnetur eru á; einkum = Haſſelbuſk.

Nøddefrugt (viðar-ávöxtur sem er) hnetur.

Nøddehaſe býði á hnot.

Nøddekjærne hnotarkjarni.

Nøddeklaſe hnotaklasi.

Nøddeknækker, ft. -e, sk., hnotbrjótur (eins konar verkfæri).

Nøddekrog krókstöng til að krækja niður limar á hnotviði (til að ná í hneturnar).

Nøddeolie olía úr hnotakjörnum, (hnotsmjör).

Nødderakle (hreistur)blóm á hnottrje.

Nøddeſkal hnotarskurn.

Nøddeſkov hnotskógur.

Nøddetræ trje sem hnetur vaxa á, (hnottrje).

Nøddige flóðgarður til bráðabyrgða.

nøde, ás. 2, [neyða], neyða, nauðga e-m (til e-s), þröngva e-m (til e-s), kúga: Jeg var nødt til (varð = mátti til með) at blive hjemme for at vente paa ham. — N. een til at ſpiſe (drikke). — N. ſig til at lee (græde). — β) neyða e-ð úr einum stað í annan: Han vilde endelig n. os indenfor hann vildi fyrir hvern mun láta okkur koma inn. — N. Maden ned (neyða matnum ofan í sig). — γ) n. een noget paa troða e-u upp á e-n.

Nødekjød, [nautakjöt], (sjaldh.), = Oxekjød.

Nødemon (úrelt), e-ð sem manni er útbært.

Nøden, án ft., sk., það að nøde (einkanl. með vinsemd).

Nødgrav sumar-gren tóu.

Nødhavn höfn sem ekki er höfð nema í viðlögum.

Nødhjelp hjálp í viðlögum; neyðarúrræði.

Nødhjelper hjálpari e-s í nauðum eða viðlögum.

nødig [nauðig-r], a) sem e., nauðsynlegur, sem nauðsyn ber til: Have noget n. þurfa á e-u að halda, þurfa (þarfnast) e-s. Det har du ikke n. at omtale þú þarft ekki að minnast á það. — Det gjøres ikke nødigt þess þarf ekki. — b) sem ao., ófúslega: Jeg gjør det n. mjer er ekki um (mjer þykir mikið fyrir) að gjöra það, mjer er það nauðugt. Han vil n. til det hann er þess ófús.

nødlidende, [sb. lide], nauðstaddur, bágstaddur, fjelaus, bjargþrota: Gjøre vel imod Nødlidende bjarga bágstöddum.

Nødlidenhed, án ft., sk., (sjaldh.), neyð, bágindi.

Nødløgn neyðar-lygi.

Nødmiddel neyðar-úrræði.

Nødmynt peningar sem slegnir eru þegar ríki er í nauð.

Nødpenge, ft., peningar sem maður tekur ekki til nema í viðlögum.

Nødret rjettindi sem maður hefur ekki nema í nauð.

Nøds, nafn., [f. Nødhuus], (á Jótl.), fjós.

nødſage, ás. 1, neyða: Han nødſager mig til at lade ham indkalde for Retten. — Tíðkanlegast í ho. l. t., og einkum í orðatiltæk. ſee ſig nødſaget til noget vera nauðbeygður til e-s.

Nødsdag dagur neyðarinnar.

Nødsfald, í orðatiltæk. i N. í viðlögum.

Nødſkat ríkisfje sem ekki er tekið til nema í viðlögum.

Nødſkilling (í tali) = **Nødpenge**.

Nødſkrig neyðar-óp (P. Þ.).

Nødſkud neyðar-skot (P. Þ.).

Nødsmaal (sjaldh.), a) nauðung. — b) það sem maður kemst að eins af með.

Nødsmon (sjaldh.), varaskeifa, (sb. nauðungarmaður).

Nødstid bág tíð; bágindi, vandræði, kröggur: „Naar han er i N.“ ef nauðsyn ber til, ef hann rekur nauður til, (D. L.).

Nødstilfælde bágindi, vandræði, vandi, kröggur: Et overordentligt N. — I N. í viðlögum.

nødtrængende, [sb. **trænge**], = **nødlidende**.

nødtvungen, [sb. **tvinge**], a) nauðbeygður: Jeg gjorde det n. nauðugur. — b) sem maður hefur verið neyddur til: N. Fred nauðafriður (að sínu leyti eins og nauðasætt, nauðahandsöl).

Nødtvungenhed, án ft., sk., nauðung.

Nødtyveri þjófnaður út úr nauð.

Nødtørft, án ft., sk., [nauð og þurft], a) (úrelt), nauðsyn = þörf: „Landets N. og Gavn“. — b) það sem maður þarf að hafa til dags og nætur: Luxus er hvad der overſtiger N. Have Livets N. hafa (að eins) til dags og nætur. Han har hvad han behøver til N. eða han har ikke meer end til N. hann hefur til dags og nætur; það berst í bökkum fyrir honum. — c) forrette ſin N. hægja sjer, (sb. ganga nauðsynja sinna).

nødtørftig, ft. -e, e., [nauð og þurftig-r], a) þurftugur, sem er þurfamaður, nauðstaddur, bágstaddur. — b) sem ekki verður án verið: N. Underholdning. Have det Nødtørftige hafa til dags og nætur.

Nødtørftighed, án ft., sk., a) = **Nødtørft** a. — b) volæði, bágindi,

nødvendig, a) ft. -e, e., sem verður að vera, sem ekki getur öðruvísi verið, sem ekki verður hjá (undan) komizt, sem ekki verður án verið, o. s. frv., nauðsynlegur: Phyſiſk n. Moralſk n. En n. Følge. Din Nærværelſe er n. þú verður að vera við. Et nødvendigt Arbeide nauðsynjaverk. Mangle det Nødvendige vera á hjarni. — b) sem ao., nauðsynlega: Jeg maa n. tale med ham þarf nauðsynlega að tala við hann.

Nødvendighed, sk., nauðsyn, a) án ft., það að vera **nødvendig**: Gjøre en Dyd af N. (sb. það, sem verður að vera, viljugur skal hver bera). — b) með ft. -er, nauðsynlegur hlutur: Livets første Nødvendigheder.

Nødvendighedslære sú kenning að vilji mannsins sje ekki frjáls.

Nødværge, án ft., sk., sú vörn sem maður veitir þegar maður á hendur sínar að verja, það að verja hendur sínar: „Hvem, ſom dræber Mand eller lemlæſter, uden at det ſkeer af Vaade eller N. (nema það sje voðaverk eða hann eigi hendur sínar að verja), da“ o. s. frv.

nødværge (sjaldh.): N. ſig verja hendur sínar; eiga hendur sínar að verja.

Nødværk það sem maður gerir út úr bágindum.

Nødværn varnarvirki til bráðabyrgða.

Nøgel (eða **Nøgle**), ft. **Nøgler**, sk., [sb. lykil-l], lykill. — Óeiginl.: Denne Fæſtning er Nøglen til den ſydlige Deel af Landet sá kastali er eins og hurð fyrir landinu. Nøglen til en Hemmelighed.

Nøgle sjá **Nøgel**.

Nøgle, ft. -r, kl., [e. o. hnykil-l], hnykill, hnoða: Et N. Uldgarn bandhnoða. Et N. Traad; sb. **Traadnøgle**.

nøgle, ás. 1, [e. o. nykla f. hnykla], vinda (í hnoða eða af hnoða).

Nøglebaand band sem lyklar eru bundnir saman með.

Nøglebeen viðbeinið.

Nøglebue lykilhald (B. H.), hald á lykli.

Nøglebælte belti sem lyklarnir voru hengdir á.

Nøglebøſſe lykilpípa sem börn hafa fyrir bissu.

nøgledannet, [sb. **danne**], (sem er) eins og hnoða í lögun, hnöttóttur.

Nøglegjemmer, ft. -e, kk., sá sem hefur lyklavaldið.

Nøglehul, a) skráargat. — b) lykilpípa(n) innan.

Nøglekam lykilskegg (B. H.), skegg á lykli.

Nøgleknippe lyklakippa.

Nøglekurv laupur sem lyklar eru hafðir í.

Nøglepenge, ft., gjöf sem títt er að hússkaupandi gefi konu seljandans.

Nøglepibe lykilpípa(n).

Nøglepige (úrelt), ráðskona, bústýra.

Nøglering lyklahringur.

nøglerund (sem er) eins og hnoða í lögun, hnöttóttur.

Nøglerør = **Nøglepibe**.

Nøgleſkilt skráarlauf.

Nøgleſmed lyklasmiður.

Nøgletorn sívalt járnverkfæri sem lykilpípur eru búnar til með.

nøgleviis, ao., í hnyklum; hnykil og hnykil.

nøgen, ft. **nøgne**, e., [sb. nakin-n og nökkvið-r], nakinn; strípaður; klæðlaus; ber; eyðilegur; (sb. heiðinn): Gaae n. ganga nakinn; stríplast. En n. (klæðlaus) Stakkel. — Et nøgent (ber) Faar. — Jorden er endnu n. ber. De nøgne (lauflausu) Træer. — b) óeiginl.: Den nøgne Sandhed heilagur sannleiki.

Nøgenhed, án ft., sk., nekt; klæðleysi; o. s. frv.

nøiagtig, ft. -e, e., nákvæmur, a) nákvæmlega (vandlega, innvirðuglega) gerður, sem stendur heima: En n. Underſøgelſe (Efterretning, Afſkrift, Beſtemmelſe). — b) sem gerir (allt eða) e-ð nákvæmlega (vandlega, innvirðuglega): N. i ſine Forretninger. En n. Regnſkabsfører. — 2) **nøiagtigt**, sem ao., vandlega, innvirðuglega.

Nøiagtighed, án ft., sk., nákvæmni (f. nákvæmi).

Nøie, án ft., kl., [sb. nœgja, kvk.], (fornl.), nægja, ánægja: Faae ſit N.

nøie, ás. 1, [nœgja], a) í orðatiltækjunum lade ſig n. med noget og nøies med noget vera ánægður með e-ð, láta sjer nægja e-ð, (sb.: e-ð nægir — nægist — e-m; hlíta e-u): Dermed maatte han lade ſig n. hann varð að sætta sig við það. Han lader ſig ikke n. med lidt hann er ekki smáþægur. — Han nøies med eet Maaltid om Dagen. — b) (sjaldh.), í ho. l. t. **nøiet**, sem e., ánægður: Være nøiet med noget.

nøie, [sb. ná- t. a. m. í nákvæmr], 1) sem e., a) = **nøiagtig** 1, a: Fordre n. Regnſkab. En nøiere Beſtemmelſe. — Han kjendte Sagen paa det nøieſte út í æsar, út í hörgul. — Den nøieſte Priis lægsta verð (á e-u). — b) heimullegur, (sb. handgenginn): De ere meget n. Venner mestu mátar. Staae i det nøieſte Forhold til een. — De vare paa det nøieſte forenede. — 2) sem ao., a) vandlega; innilega, innvirðuglega; út í æsar, út í hörgul; o. s. frv.: Laaget ſlutter (paſſer) ikke n. nok fellur ekki. Erkyndige ſig n. (innilega, innvirðuglega) om alle Omſtændigheder. See n. til gá vel að. Jeg kjender ham meget n. jeg er honum gagnkunnugur, þekki hann eins og fingurna(r) á mjer. — b) að sínu leyti sama og 1, b: De vare n. forenede.

nøiehørende, [sb. **høre**], heyrnarnæmur, heyrnargóður.

nøieregnende, [sb. **regne**], a) sítingssamur, sínkur, aðsjáll. — b) = **nøieſeende**.

nøieſeende, [sb. **ſee**], vandlátur um að allt standi í skorðum.

nøiſom, ft. -me, e., lítilþægur, ekki stórþægur (stórlátur, stórhuga): Være n. i ſin Fattigdom una fátækt sinni. — Et nøiſomt Ønſke lítil ósk (bæn). -- b) **nøiſomt**, sem ao.: Leve nøiſomt vera ánægður með lítið.

Nøiſomhed, án ft., sk., það að vera **nøiſom**.

Nøk, sk., [nykr; sb. akk f. akr], (í Norv.), nykur, nennir.

Nøkke, ft. -r, sk., [lykkja; sb. **Nøgel** og lykil-l], lykkja á tjóðurtaug sem smeygt er upp á tjóðurhælinn (tjóðurstaurinn).

nøle (har), h. s. 1, tefja, dvelja, slóra, dølsa (B. H.), doska, drolla, dunda: Her er intet at n. efter (hjer er eptir öngvu að bíða). N. længe ved (hanga lengi yfir) et Arbeide. Han nølede længe med Betalingen (dróg lengi að borga, borgaði ekki fyr enn seint og síðar meir).

Nølen, án ft., sk., það að **nøle** (töf, dvöl, slór, dund, droll, o. s. frv.).

Nøler, ft. -e, kk., sá sem er drollsamur, drollari, dundari, (sb. **slóði**).

Nøleri, kl., droll, slór, dund.

Nørleding sjá **Nordleding**.

nørre sjá greinina um **Nord**.

Nøſt, kl., [naust], (í Norv.), naust, hróf.

Nøſte, ft. -r, kl., (í Norv.), hnoða, hnykill.

nøſte, ás. 1, vinda e ð í hnykil.

O.

O, fimmtándi stafur í stafrofinu, er ýmist borið fram líkt og íslenzkt ó (en þó með nokkru ú-hljóði), eða eins og íslenzkt o (aa á d.), og samsvarar ýmist íslenzku ó (sb. Blod, Dom), o (sb. Horn, Orm, komme), u (sb. om, op), eða y (sb. over).

o, mo., ó (þó hafa Íslendingar miklu sjaldnar þessa sína mo., enn Danir sína; sb. ó hó; ó hó hó; hó hó; hó hó hó; ó hosson), æ. Sb. mo. aa, sem er höfð í tali, þar sem o tíðkast í ritgjörðum.

*Oaſe, ft. -r, sk., gras-ey (á söndum).

*obducere, ás. 1, kryfja (lík).

*Obduction, ft. -er, sk., það að obducere.

*Obeliſk, ft. -er, sk., ferstrend og uppmjó egipzk steinsúla.

ober, þjóðv. fs., tíðkaðist fyrrum sem fremri partur í sumum orðum, þar sem nú er haft over.

Oberſt, ft. -er, kk., sveitarhöfðingi sem ræður fyrir Regiment: O. af Infanteriet. O. af Rytteriet.

*Oberſtlieutenant sá sem gengur næst Oberſt að herstjórn.

*Object, ft. -er, kl., a) = Gjenſtand b, c. — b) (í málfr.), orð sem stýrt er af sögn.

*objectiv, ft. -e, e., sem ekki er sprottinn upp í huga mannsins, sem ekki er hugarburður, sem er í raun og veru, (verulegur).

*Objectivglas fremsta gler (í sjónpípu).

*Objectivitet, sk., það að vera objectiv.

*Oblat (líka afbakað Ablat), ft. -er, sk., ofláta, (sb. Guðm.).

*Oblatbager oflátubakari.

*Oblatdei baksturdeig.

*Oblatform = Oblatjern.

*Oblatjern (et.), baksturjárn.

*Oblatkage eins konar smákaka úr baksturdeigi.

*Oblatſignet = Oblattrykker.

*Oblattrykker, sk., oflátuþrýstir.

*Obligation, ft. -er, sk., = Gjeldsbrev.

*obligatoriſk, ft. -e, e., sem lýtur að skuldbindingu.

*obſcen sjá obſcøn.

*obſcur, ft. -e, e., ómerkilegur (t. a. m. um mann).

*Obſcurant, ft. -er, kk., myrkravinur (í óeiginl. merk.; sb. þokumaður).

*obſcøn (líka ritað obſcen), ft. -e, e., sem er klám, sem klám er í, klám-.

*Obſcønitet, sk., klám, o. s. frv.

*Obſervation, ft. -er, sk., = Iagttagelſe, Bemærkning.

*Obſervator, ft. -er, kk., stjörnuskoðari (P. Þ.).

*Obſervatorium, ft. Obſervatorier, kl., stjörnuhús (Dr. Sch.), stjörnustöpull.

*obſervere, ás. 1, a) = bemærke. — b) = efterleve 2.

*obſolet, ft. -e, e., (um orð), úreltur.

*Obſtruction, ft. -er, sk., harðlífi (í þeirri merk., sem nú tíðkast).

*Occident, sk., vesturlönd.

*occidentalſk, ft. -e, e., vesturlanda-, vestur-.

*Occupation, sk., a) = Indtagelſe. — b) = Syſſelſættelſe.

*occupere, ás. 1, a) leggja e-ð undir sig, kasta eigu sinni á. — b) = ſyſſelſætte.

*Ocean, án ft., kl., = Verdenshav. — β) óeiginl., ógrynni, óþrjótanleg undur.

*Ochlokrat, ft. -er, kk., skrílsstjóri.

*Ochlokratie, kl., skrílsstjórn (það að skríllinn ræður öllu).

*Octant, ft. -er, sk., áttungur (eins konar verkfæri til stjörnuskoðunar).

*Octav, sk., 1) (um bækur), a) átta blaða brot: Bogen er i O. — b) bók í átta blaða broti: Folianter, Qvarter og Octaver. — 2) (í hljóðalist), a) áttunda nóta(n). — b) átta nótur.

*Octavbind (eitt) band (bókar) í átta blaða broti.

*Octavblad áttungur pappírsarkar, (oktafisti).

*Octavformat, kl., = Octav 1, a.

*October, án ft., sk., október, slátrunarmánuður.

*Octodez, sk., átján blaða brot.

*Octogon, sk. og kl., (í mælingafr.), átthyrningur.

*octogoniſk, ft. -e, e., (í mælingafr.), átthyrndur.

*Octroi (líka ritað Octroy), sk., einkarjettindi (af hendi ríkisstjórnar; sb. rjettarbót).

*Octroy sjá Octroi.

*octroyere, ás. 1, veita e-ð sem einkarjettindi eða rjettarbót.

*oculere, ás. 1, = indpode.

*Oculiſt, ft. -er, kk., = Øienlæge.

Od (líka Aad), sjaldhöfð ft. -der, sk., [odd-r], oddur: Med Od og Eg með oddi og eggju.

*Odalike sjá Odaliſke.

*Odaliſke (líka Odalike), ft. -r, kvk., ein af hinum minni háttar konum Tyrkjakeisara.

Odde, ft. -r, sk., [oddi], oddi, (sb. tangi, nes): Der gaaer en O. ud i Søen.

odde, ás. 1, [e. o. odda], (sjaldh.), ydda.

Odder, ft. -e, sk., [otr], otur *mustela lutra*.

Odderbo, sk., otursbús.

Odderbælg, [otrbelg-r], (sjaldh.), = Odderſkind.

Odderfangſt otraveiði.

Odderhund eins konar hundur sem hafður er á otraveiðum.

Odderjagt otraveiðar.

Odderkiſte eins konar otragildra.

Odderſax bogi sem otrar eru veiddir í.

Odderſkind oturskinn; oturbelgur.

oddet, ft. oddede, e., vaxinn oddum (sb. Fms. X, 272).

*Ode, ft. -r, sk., slagur, hörpuljóð, söngljóð.

*Odedigter slagaskáld.

Odel, án ft., sk., [óðal], óðal.

Odelsarv óðalsjörð, óðaljörð.

Odelsarving óðalborinn erfingi.

odelsbaaren, [sb. bære], óðalsborinn, óðalborinn.

odelsberettiget sem hefur óðalsrjett.

Odelsbonde bóndi sem er óðalsmaður, (sb. höldur).

Odelsbrev óðalsbrjef.

Odelseie óðalseign (það að eiga óðal).

Odelseiendom óðalsjörð.

Odelseier óðals-eigandi.

Odelsfrihed óðalsfrelsi: „Mange bleve drevne fra deres O.“ af óðölum sínum.

Odelsfølge, sk., óðals-erfðir.

Odelsgaard óðalsjörð.

Odelsgods óðalsjörð.

Odelsherlighed þau rjettindi er óðölum fylgja.

Odelsherre höldur.

Odelshævd óðalshefð.

Odelsjord óðalsjörð.

Odelſkab, kl., það að óðöl tíðkast í e-u landi.

Odelskjøb óðalskaup.

Odelsløſer, ft. -e, kk., óðalsbrigðandi.

Odelsløsning óðalsbrigð.

Odelsmand óðalsmaður. — b) = Selveier.

Odelsregning tala til óðala.

Odelsret óðalsrjettur, óðalsrjettindi.

Odelsſag mál um óðal eða óðöl.

Odelsſlægt óðalsnautar.

Odelstrætte = Odelsſag.

Odelsvidne óðalsvitni.

Odelsæt = Odelsſlægt.

*odiøs, ft. odiøſe, e., (hatursverður), sem kemur sjer illa.

*Oeconomie, án ft., sk., sparnaður; sparnaðarkunnátta.

*oeconomiſk, ft. -e, e., a) sem lýtur að sparnaðarkunnáttu. — b) = huusholderſk.

Oel sjá Ol.

Oerager sjá Orager.

Oes (líka ritað Oos, Os), án ft., sk., a) (úrelt), jurtasafi. — b) (sjaldh.), gufa (t. a. m. af vellanda vatni). — c) ljósreykur, skarreykur.

*offenſiv, ft. -e, e., sem lýtur að því að ráðast á. Gagnstætt: defenſiv.

*Offenſivalliance, sk., = Angrebsforbund.

*Offenſive, sk., = Angreb, Angrebskrig.

*Offenſivkrig = Angrebskrig.

offentlig, 1) ft. -e, e., a) opinberlegur, (öllum) heyrinkunnugur, (sb. almindelig I, 3): En o. Irettesættelſe. — b) sem er handa öllum: Et offentligt Sted staður þar sem hver sem hafa vill getur keypt sjer mat, (veitingastaður), o. s. frv. En o. Skjøge skækja (sem er allra gagn). — c) alls herjar (sb. alls herjar fè), þ. e. sem ríkinu til heyrir: En o. Skole. Offentlige Midler ríkis-eignir. — d) almanna-: Den offentlige Stemme (Mening) almannarómur. — 2) sem ao., opinberlega, á mannamótum, o. s. frv.: Han gjorde det ganſke o. Tale o.

Offentlighed, án ft., sk., það að vera offentlig.

Offer, ft. -e, kl., [offr], fórn; fórnfæring; blót (til heiðinna goða): Deres O. beſtod i Korn og Frugter. — b) (prests)offur: O. ved Barnedaab skírnaroffur. — c) það sem maður leggur í sölurnar; það að leggja e-ð í sölurnar: Han har bragt Staten et betydeligt O. (lagt mikið í sölurnar fyrir ríkið). Dette O. ſkylde vi Fædrelandet það á ættjörð vor að oss. — d) blive et O. for noget verða fyrir e-u svo að það ríði manni að fullu (komi manni á kaldan klaka, fari með mann): Hun blev et O. for hans Vellyſt. Han blev et O. for ſin Ubeſindighed gáleysi hans reið honum að fullu, (sb. leggja lífið í sölurnar).

Offeralter blótstalli.

Offerblod fórnarblóð (Stjórn), hlaut.

Offerbolle blótbolli, hlautbolli.

Offerbord borð við hliðina á blótstalla.

Offerbrød fórnarbrauð (Stjórn), fórnarhleifur (Stjórn).

Offerbæger bikar sem hafður var við fórnfæringar.

Offerbøn bæn þegar fórnað (blótað) er.

Offerdag fórnardagur, fórnfæringadagur,

blótdagur. — b) offurdagur (dagur þegar prestar fá offur).

Offerdragt búningur manns meðan hann er að færa fórnir.

Offerdreng aðstoðarpiltur blótbiskups.

Offerdyr fórnarkvikindi (Stjórn).

***offerere**, ás. 1, fórna e-m e-ð (sb. fórna e-m presentur).

Offerfad blótdiskur.

Offergang ganga að altari til að leggja þar prestsoffur.

Offergilde blótveizla.

Offerhorn horn sem drukkið var úr í blótveizlum.

Offerhuus fórnarhús, blóthús; goðahús, hof.

Offerhøi blóthóll, hóll sem blótað er (blótað hefur verið) á.

Offerhøitid = **Offerfeſt**.

Offerkage fórnarhleifur.

Offerkar ker sem við er haft þegar færðar eru fórnir; blótker.

Offerkjød kjöt fórnarkvikinda.

Offerkniv blóthnífur.

Offerkoſt blótveizlu-kostur.

Offerlam fórnarlamb.

Offerlund blótlundur.

Offermaaltid blótverður.

Offermad = **Offerkoſt**.

Offermeel mjöl til fórnfæringa.

Offermelk mjólk sem bændur á sumum stöðum gefa presti sínum til ostgerðar.

Offerminde (sjaldh.), minningarfórn (sú fórn sem maður færir e-m — t. a. m. sem látinn er — með því að minnast hanns).

Offerpart fórnarhluti.

Offerpenge, ft., (prests)offur í peningum.

Offerplads = **Offerſted**.

offerpligtig skyldur til að offra (prestsoffri).

Offerpræſt blótbiskup; hofgoði.

Offerqvæg fórnarkvikindi (ft).

Offerredſkab áhöld til fórnfæringa.

Offerrettighed rjettur prests til offurtekju.

Offerrøg reykur af fórn sem brennd er.

Offerſang söngur þegar færðar eru fórnir.

Offerſeddel blað sem fyrrum var sent fyrir hátíðir til þeirra sóknarmanna sem offur áttu að gjalda.

Offerſkaal ker sem við er haft þegar færðar eru fórnir.

Offerſkik siður þegar færðar eru fórnir.

Offerſted fórnfæringastaður; blótstaður.

Offertavle eins konar ílát til að safna í offurpeningum í kirkju.

Offertid tími til fórnfærings.

Offertjeneſte (guðsdýrkun að því leyti sem hún er) fórnfæringar.

Offerviin vín til fórnfæringa.

***Officeer**, ft. **Officerer**, kk., sveitarhöfðingi, (sb. **Anfører**).

***Officiant**, ft. -er, kk., embættismaður (einkum minna háttar); messudjákn (?).

***officiel**, ft. -le, e., er stendur í skýrslu stjórnarmanna eða embættismanna, (áreiðanlegur).

***Officin**, kl., prenthús. — b) stundum = **Apothek**.

***officinel**, ft. -le, e., sem fæst í lyfjabúðum (einkanl. um læknisgrös).

offre, s. 1, [offra], 1) ás., fórnfæra; blóta e-u: De offrede en Buk. — 2) án þol., a) færa e-m fórnir, blóta: O. til Guderne blóta goðunum (f23). — b) offra: Menigheden offrer til Præſten.

Offring, ft. -er, sk., fórnfæring, (sb. fórn, blót).

ofte [sb. oft], miðstig **oftere** [sb. oftar], efsta stig **ofteſt** [oftast], opt, optlega, (sb. margopt, einatt, opt og einatt, tíðum, opt og tíðum): Hvor o. ſkal jeg ſige det? Som ofteſt optast nær.

og, st., [og f. ok], og: Unge og Gamle, Rige og Fattige En klog og lærd Mand (vitur maður og vel að sjer). — Det ſtaaer kun i Guds, og (og, en) ikke i Menneſkets Magt. — Jeg gjør det ikke, og gjaldt det end mit Liv jeg gerði það ekki, þó líf mitt lægi við eða þó jeg ætti líf mitt að leysa. — Dette maae vi og (og, einnig) i Særdeleshed betænke.

ogſaa, st., [og so f. ok svá], einnig, líka: Gaaer du bort, ſaa gaaer han o. farir þú, þá fer hann líka. Ikke alene hele Familien er bedrøvet; men o. han ſelv tager ſig det nær. — b) jafnvel: Dyden gjør o. den Fattige lykkelig. — c) ſaavel ... ſom o. bæði ... og, jafnvel ... sem: Saavel Regjeringens og hele Statens, ſom o. mange Enkeltes Fordeel jafnvel hagur einstakra manna, sem stjórnarinnar og alls ríkisins (sb. þessarri sættargerð fagnar jamvel loptið sem lögrinn). — d) ikke blot eða ikke alene ... men o. ekki að eins ... heldur jafnvel: Jeg har ikke blot ſeet ham; men o. talt med ham. — e) men ... o. enda: Man maa tilſtaae, at hun er ſmukkere; men hun er o. langt yngre það er hvorttveggja, að hún er fallegri, enda er hún miklu yngri. — f) sem: Hvor tidt han o. kommer (hvað opt sem hann kemur), bliver man dog aldrig kjed af ham. — g) aldrei nema: Naar han nu o. fik (þó hann nú aldrei nema fengi) Tilladelſen, hvad vandt han ſaa derved. — h) men veed du det o. viſt en veiztu það (nú) fyrir víst? Maatte han nu o. kun træffe det rette Øieblik mikið (það) vildi jeg hann hitti nú rjett á!

Okker, án ft., sk., bókasteinn (?): Rød O. Bruun O. — þó er **Okker** sjer í lagi haft um gult efni þess kyns.

okkeragtig, ft. -e, e., líkrar tegundar og bókasteinn (?), svipaður bókasteini (?).

okkerguul gulur sem bókasteinn (?).

Ol (líka ritað **Oel**), ft. eins, sk., átta tugir (sjer í lagi síldar eða eggja).

Old, án ft., sk., [ald- í öld; sb. kold og kald-r], (fornl.) öld, aldir.

Olde, sk., eins konar eintrjáningsílát til að salta kjöt eða fisk í.

Oldefader langafi.

Oldemoder langamma.

Olden, ft. eins, sk., [aldin], akarn (af eikitrjám og einkanl. af bækitrjám).

Oldenaar ár að því leyti hvernig akarnið er (að sínu leyti eins og grasár): Et godt O.

Oldenborre (eins konar skorkvikindi) *melolontha vulgaris*.

Oldenbøg bækitrje sem ber akarn.

Oldendrift svínarekstur í akarnskóg, svínahöfn í akarnskógi.

oldenfedet, [sb. fede], feittur (alinn) á akarni: O. Sviin.

Oldenfedning svínafeiting á akarni.

Oldenfleſk flesk af svíni sem feitt er á akarni.

Oldengjeld akarnstollur (tollur sem goldinn er fyrir að láta svín ganga á akarni í skógi manns).

Oldengriis grís sem gengið hefur á akarni.

Oldenkjærne kjarni í akarni.

Oldenpenge, ft., = **Oldengjeld**.

Oldenrettighed rjettur á að taka akarnstoll.

Oldenſkov skógur sem ber akarn; skógur þar sem svín ganga á akarni.

Oldenſviin svín sem gengur (eða gengið hefur) á akarni.

Oldentid sá tími þegar (eða meðan) svín ganga á akarni.

Oldermand forstjóri iðnaðarsambands.

Oldermandspenge, ft., gjald sem iðnaðarmeistarar eiga að greiða þeim manni sem er (**Oldermand**, þ. e.) forstjóri þeirra iðnaðarsambands.

Oldfrue yfir-þvottakóna (t. a. m. hirðarinnar, eða í spítala, eða þvíuml.).

Oldgrandſker fornfræðingur.

Oldgrandſkning fornfræði (rannsókn fornmenja).

Olding, ft. -e, kk., [öldung-r], gamall maður, gamalmenni, (sb. karl): En O. paa 80 Aar áttræður maður.

Oldingsgang (fyrrum), landamerkjaskoðun elztu býjarmanna.

Oldingskraft þróttur gamalmennis.

Oldingsraad öldungaráð, öldungasveit (Al.).

oldkyndig (sem er) vel að sjer í fornfræði.

Oldkyndighed, án ft., sk., fornfræði.

Oldſager, ft., = **Antiquiteter** (sb. **Antiquitet** a).

Oldſagn fornsaga.

Oldſkrift fornrit.

Oldſprog hið forna mál, forntunga: Nordens O.

Oldtid fornöld, fyrnd.

Oldtidsminde fornmenjar.

Olie, ft. -r, sk., [sb. olía], a) (olía, fornt: olea), viðsmjör. — b) fita (úr skepnum, t. a. m. lýsi). — c) ýmiss konar jarðfita. — d) (í frumefnafræði), ýmiss konar lögur eða vökvi (sem engin fita er í).

Olieaar viðsmjörsár (gott eða illt — að sínu leyti eins og grasár).

olieagtig, ft. -e, e., (sem er) líkrar tegundar og olía eða viðsmjör, svipaður olíu eða viðsmjöri.

Oliebille (eins kona skorkvikindi) *meloë proscarabaeus*.

Oliebjerg fjall sem vaxið er viðsmjörstrjám.

Olieblaat, kl., [**blaat** eiginl. hvorugk. af e. **blaa**], eins konar blár litur.

Olieblad viðsmjörsviðarlauf.

Oliebær viðsmjörsviðarber, viðsmjörsber.

Oliebærme sori ofan á viðsmjöri; dreggjar undan viðsmjöri, (viðsmjörsdreggjar).

Oliefad viðsmjörskerald.

Oliefarve pentlitur sem hrærður er saman við soðið viðsmjör.

***Oliefernis** gljákvoða sem viðsmjör er saman við, eða gljákvoða úr viðsmjöri.

Olieflaſke viðsmjörsflaska.

Oliegaard garður sem viðsmjörstrje eru gróðursett í.

Olieglas olíuglas, viðsmjörspyttla.

Oliegreen viðsmjörskvistur (625).

Oliegrund fyrsti ádráttur (undirlitur) þegar pentað er með olíulit.

Oliehandel viðsmjörsverzlun, olíuverzlun.

Oliehandler, ft. -e, kk., sá sem selur viðsmjör.

Oliehorn viðsmjörshorn (Stjórn).

Oliehør smágerðasti og mjúkasti hör.

Oliehøſt það að lesa viðsmjörsber, og sá tími þegar það er gert.

Oliekage eins konar kaka úr olíuhömsum: Fodre Kreature med Oliekager.

Oliekjelder olíukjallari.

Oliekrands hringur úr laufguðum viðsmjörskvistum

Oliekrukke viðsmjörskrukka, olíukrukka.

Oliekruus viðsmjörsker.

Oliekræmmer = **Oliehandler**.

Olielugt olíulykt.

Oliemaler sá sem pentar með olíulit.

Oliemaleri skript sem pentuð er með olíulit.

Oliemalning, a) pentun með olíulit. — b) olíulitur sem dreginn er á e-ð.

Oliemeel malin kaka úr hörfræi.

Oliemølle mylna til að ná olíu úr frætegundum.

Oliemøller sá sem á eða hefur **Oliemølle**.

Olieperſe viðsmjörsþröng.

Oliepibe olíuáma.

Olieplet olíublettur.

Olieprøve vínefnis-raun með því að láta drjúpa í það olíu.

Olieqviſt = **Oliegreen**.

Olieræddike (eins konar rót) *raphanus oleiferus*.

olierig sem mikil olía er í.

Olieſalve smyrsli sem olía er saman við.

Olieſmag olíubragð, viðsmjörs-keimur.

Olieſteen hein, heinbrýni.

Olieſukker smágert sikur núið sundur í Olie d.

Olieſæbe sápa sem olía er í.

Olieſæk olíubelgur.

Olietræ olíutrje (Stjórn), viðsmjörstrje (Stjórn).

Olietønde olíutunna, viðsmjörstunna.

***Oligarch**, ft. -er, kk., (einn) stjórnarmaður (þar sem öll ríkisráðin eru í fárra manna höndum).

***Oligarchie**, kl., sú stjórnarlögun að öll ríkisráð eru í höndum fárra manna, (fámennisstjórn, P. Þ.).

***Oligokrat**, ft. -er, kk., = **Oligarch**.

***Oligokratie**, kl., = **Oligarchie**.

Olive, ft. -r, sk., [olífa í olífutrè], olífa, viðsmjörsber.

Olivenfarve olífulitur.

olivenfarvet, ft. -farvede, e., = **olivengrøn**.

olivengrøn grænn eins og olífa, sem olífulitur er á.

Olivenhave garður sem viðsmjörstrje (olífutrje) eru ræktuð í.

Olivenolie viðsmjör.

Oliventræ = **Olietræ**.

olm, ft. -e, e., [ólm-r], (úrelt), ýgur.

Olmerdug, án ft., eins konar vefnaður sem er svo til búinn að uppistaðan er lín en fyrirvafið er viðarull.

om, fs., [om (omm finnst) f. um f. umb], 1) eiginl., a) um, í kringum, utan um, umhverfis: Der er en Vold om Byen. Vi kunde ikke favne om (náðum ekki utan um) Træet. Vi gik rundt om (umhverfis) Byen. — b) hjá e-m: Han havde ingen om ſig i ſin Sygdom. — c) fyrir: Da Skibet var kommet om Næſſet, kunde vi ikke længere ſee det. — d) fyrir aptan það orð, sem það stýrir: Han har reiſt hele Jorden om farið um heim allan. — 2) um tíð, a) á: Om Søndagen (á sunnudögunum, á sunnudagana) er han ikke hjemme. — Om Dagen um daga, um dögum (fornt), á daginn. Om Natten um nætur, um nóttum (fornt), á nóttunni, á næturnar, á næturþeli. Om Morgenen um morgna, á morgnana; að morgni dags. Om Aftenen á kvöldin, að kvöldi dags. Om Sommeren um sumrum (fornt), á sumrin, á sumardag. Om Vinteren um vetrum (fornt), á veturna, á vetrardag. Om Foraaret um vorum (fornt), á vorin, á vordag. Om Efteraaret um haustum (fornt), á haustin, á haustdag. — b) i det mindſte een Gang om Dagen að minnsta kosti einu sinni á dag. Jeg kommer der kun een Gang om Aaret ekki nema einu sinni á ári. — c) han faaer 10 Rbd. om Maaneden um mánuðinn (?). Hvor meget giver han om Halvaaret hvað mikið borgar hann í húsaleigu um missirið (?). — d) han ventes om nogle Dage það er von á honum eptir nokkra daga. Om en kort Tid innan skamms. — e) fyrir aptan það orð, sem það stýrir: Jeg ſeer ham neppe to Gange hele Aaret om allt árið. Hun bliver der Ugen om alla vikuna. — 3) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) um α) (eins og í orðunum þar voro fjórir of einn á mót Hákoni): De vare (der var) fire om ham. — β) (líkt og í orðunum: um einn hest voru tveir menn; eigi minna vatn, enn sex menn sè um sáld): Der var mange om dette Arbeide það unnu að því margar hendur. Vi vare tre om Vognen (vorum þrír um að borga vagninn). — γ) trættes om noget þrefa um e-ð. Tale om noget tala um e-ð. Tvivle om noget efast um e-ð. — Have gode Tanker om een ætla e-m gott. — b) úti um: Han faaer at være ſig om en anden Tjeneſte vera sjer úti um (útvega sjer) aðra vist. — c) að e-u, α) være længe om noget vera lengi að e-u. — β) lede om noget leita að e-u. — d) om noget að e-u eða e-s: Spørge om noget spyrja að e-u, spyrja e-s. — e) om noget e-s: Bede (anmode) een om noget. — f) om noget e-u: Vedde om 10 Rdlr. veðja 10 ríkisdölum. — g) líkt og handa e-m: Sye (vaſke) om Børn. — h) der er noget om Sagen það er nokkuð til í því. Der er intet om dette Rygte það er ekkert til (tilhæft, tilhæfi, hæfi) í því, það er enginn flugufótur fyrir því. — i) være om ſig vera atorkusamur, (sb. fengsamur). — k) være om en Hals vera liðinn eins og ljós, (sb Hals A, 1, b). — B) sem ao., 1) eiginl., a) í hring: Hjulet løber om snýst í hring. — b) hingað og þangað: Reiſe om i Landet ferðast um landið. Bringe Aviſer om i Byen bera blöð um borgina. Kjøre om paa (aka hingað og þangað um) Pladſen. Han løber om den hele Dag er allan daginn á hlaupum. Gaae om og tigge ganga (og biðja beininga). — c) við (til hliðar, eða þvíuml.); aptur: Kjøre om i den anden Gade (aka yfir í hitt strætið). Dreie noget om snúa e-u við. See ſig om líta aptur. Vende om snúa aptur. — d) = om igjen, upp aptur: Sye en Kjole om. Skrive noget om. — Klæde ſig om hafa fataskipti. — e) út af, niður: Han faldt om og var død datt niður dauður. — 2) um tíð: Langt om længe á endanum, loksins. — 3) óeiginl.: Tænk dig rigtig om hugsaðu þig vel um, gáðu (nú) vel að (í huga þínum)! — II) sem st., [sb. ef?], a) ef: Om jeg kan ef jeg get. — b) hvort: Ingen veed, om han reiſer, eller ikke. Hvo kan vide, om dette ikke kan (hver veit, nema þetta kunni að) lede til noget godt. — c) om … end þó: Om dette end ſkulde ſkee þó (nú) svo færi.

omarbeide, ás., gera (e-ð) upp aptur: O. et Skrift breyta riti.

Omarbeidelſe, ft. -r, sk., a) það að **omarbeide**: Han er nu ved den tredie O. hann er nú að gera það upp aptur (breyta því) í þriðja sinni. — b) e-ð sem e-u öðru hefur verið breytt í, e-ð sem búið er til úr e-u: Bogen er en O. af et franſk Skrift.

omarme, ás. 1, faðma, faðma e-n upp að sjer.

Omarmelſe, ft. -r, sk., faðmlag.

ombage baka e-ð upp aptur: Brødet maa ombages.

Ombagning, sk., það að **ombage**.

ombede, ás., [af **bede** biðja], biðja e-n e-s: Han blev ombedet (var beðinn) at være tilſtede.

ombide, ás., (sjaldh.), bíta utan af e-u (allt í kring): Kagen var ombidt paa alle Sider.

ombinde, a) binda utan um: Det maa ombindes med Reb það verður að binda um það reipi. — b) binda e-u utan um (e-ð): Det ombundne Baand. — c) = **omgjorde**. — d) binda e-ð upp aptur: Bogen maa ombindes.

Ombinding, sk., það að **ombinde**.

omblade, ás., fletta bók: Ved at o. Bogen, fandt jeg Pletter i den.

Ombladning, sk., það að **omblade**.

omblande blanda e-ð upp aptur eða betur: Kortene maae omblandes það verður að stokka betur.

Omblanding, sk., það að **omblande**.

Omblik það að líta í kringum sig.

omblomſtre, ás., (skáldl.), standa í blóma í kringum (e-ð).

omblæſe, h. s., fjúka út af: De omblæſte Træer.

omboende, [sb. **boe**], sem býr í kringum e-ð: „De o. Folks Søroveri“.

omboltre velta e-u til og frá.

ombord, ao., a) án hreifingar, innanborðs, innbyrðis: Hele Beſætningen er nu o. út á skipi. Alle Varerne ere endnu o. — b) með hreifingu, (út) á skip, á skipsfjöl: Gaae o. stíga á skip. Saaſnart han var kommen o. (óðara enn hann var stiginn á skipsfjöl). Bringe noget o.

ombringe, a) bera (e-ð) á ýmsa staði: Aviſen er allerede ombragt það er búið að færa mönnum blaðið. — b) fyrirkoma e-m, ráða e-n af dögum.

ombrække, ás., (í prenthúsi), taka sundur (línu eða dálk eða blaðsíðu sem búið er að setja).

Ombrækning, sk., það að **ombrække**.

Ombud, a) [umboð], (fyrrum), umboð. — b) boð um að búið sje að breyta e-u. — c) sendimaður (sá sem hafður er til sendiferða).

Ombudsbrev = **Circulaire**.

Ombudsmand, [umboðsmað-r], (úrelt), umboðsmaður.

ombuldre, ás., (skáldl.), gera skruðninga (eða þvíuml.) allt í kringum (e-ð).

ombyde bera (e-ð) á milli (manna), (og) bjóða (þeim það): Der blev ombudet Viin og Frugter.

Ombyden, án ft, sk., það að **ombyde**.

Ombydning, sk., = **Ombyden**.

ombygge, ás., a) reisa mannvirki (einkum: hús) allt í kringum: En paa alle Sider ombygget Plads. — b) reisa (hús) að nýju eða upp aptur: Han vil lade hele Huſet o.

Ombygning, sk., það að **ombygge b**.

Ombytning, ft. -er, sk., það að **ombytte** (skipti).

ombytte, a) hafa skipti á e-u viljandi: Hatten kan blive ombyttet, derſom den er for ſtor. — b) = **forbytte a**: Jeg har faaet min Hat ombyttet.

Ombytte, (kl.), = **Bytte 1**, **Byttehandel**.

ombælte leggja belti um, umgyrða (sb. hann umgyrði alla kringlu jarðar meðr þjótanda hafi).

ombære bera (e-ð) á ýmsa staði: Bladet ombæres om Aftenen það er farið með blaðið (til áskrifendanna) á kvöldin.

ombøie brjóta inn af eða út af e-u, brjóta (t. a. m. blað): Rette (jævne) et ombøiet Blad taka blað úr brotinu.

Ombøining, ft. -er, sk., það að **ombøie**.

ombølge, ás., (skáldl.), a) ganga í öldum utan um (e-ð): Den ombølges af Havet (er hafi horfin). — b) falla í lokkum ofan á (hálsinn).

omdandſe, ás., danza utan um (allt í kringum).

omdanne breyta e-u gjörsamlega: Han vil o. alting i Huſet. Denne Reiſe har reent omdannet ham hann hefur öldungis breyzt á ferðinni.

Omdannelſe, ft. -r, sk., það að **omdanne**.

omdele skipta (e-u meðal margra og færa hverjum sitt).

Omdeling, ft. -er, sk., það að **omdele**.

omdige, ás., girða um: O. en Mark.

omdigte yrkja e-ð upp aptur.

omdragende, [sb. **drage**], sem er á sífeldu ferðalagi: O. Liniedandſere.

omdreie snúa e-u í hring: Den, ſom omdreier Hjulet snýr hjólinu.

Omdreining, ft. -er, sk., það að **omdreie** (sb. snúningur).

Omdrift (í jarðyrkju) ræktunar-umferð.

omdrive, 1) ás., a) hringsnúa e-u: Denne Kraft er ikke ſtærk nok til at o. Hjulet. — b) = **omtumle b**: Skibet omdrives af Bølgerne. — 2) sjaldh. sem h. s., rekast, hrekjast, velkjast, flækjast.

Omdriven, án ft., sk., a) = **Omdrivning**. — b) það að **omdrive 2** (reikun, o. s. frv.).

Omdrivning, sk., það að **omdrive 1**.

omdufte, ás., (skáldl.), ilma (anga) allt í kringum.

omdække breiða á (borð) aptur: Bordet maa omdækkes.

Omdækning, ft. -er, sk., það að **omdække**.

omdøbe, α) skíra e-n upp aptur. — β) breyta nafni (e-s): Byen er bleven omdøbt.

Omdøbning, ft. -er, sk., það að **omdøbe**.

Omdømme, ft. -r, kl., dómur (um e-ð — ekki lagadómur), ætlun: Efter mit O. að minni hyggju. Det offentlige O. almannarómur. „Mængdens løſe, vaklende O."

Omegn pláss (land, hjerað, o. s. frv.) í kringum e-ð: Staden m d dens O.

***Omen**, ft. **Omina**, kl., = **Varſel 2**.

omendſkjøndt = **endſkjøndt**.

omfade láta (e-n lög) úr einni ámu í aðra: Vinen maa omfades.

Omfang, a) ummál: Træet holder ſex Alen i O. er sex álnir ummáls. Den har en Miil i O. er míla ummáls. — b) vídd (e-s flatar; sb. **Fladeindhold**, **Udſtrækning b**). — Óeiginl., yfirgrip: Hans Forretninger ere af et vidtløftigt O. hann á margt að annast, hann hefur mikil störf á hendi.

omfare, ás., a) fara í hring um: Vi have omfaret hele Øen i en Baad. — b) fara um: Jeg har omfaret Landet i alle Retninger.

Omfart, sk., það að **omfare** (umferð).

omfarve lita (e-ð) upp aptur: Tøiet maa omfarves.

Omfarvning, ft. -er, sk., það að **omfarve**.

Omfatning, sk., það að **omfatte**.

omfatte, a) gyrða um, liggja um: Havet omfatter hele Jorden kringir um lönd öll. — b) óeiginl., ná út yfir, eða þvíuml.: En meget omfattende Virkekreds. „Den Kjærlighed, hvormed han omfatter enhver (sú ást hans, er alla faðmar, eða þvíuml.), hvem han ſkjenkede Livet".

omfavne faðma, faðma e-n upp að sjer: Han omfavnede ſine Børn til Afſked.

Omfavnelſe, ft. -r, sk., föðmun, faðmlag.

omflagre, ás., flögra, (flökta) umhverfis (e-ð): Sangfugle omflagrede Løvhytten.

Omflagren, án ft., sk., það að **omflagre**.

Omflakken, án ft., sk., reikun, flækingur (það að flækjast; sb. ferðaslark).

omflakkende, [sb. **flakke**], sem er á sífeldu flakki, (sb. **flækingur**, **ferðalag**): O. Tiggere göngumenn, förumenn. Føre et o. Liv vera reikunarmaður, (sb. **landshornamaður**).

Omfletning, ft. -er, sk., a) það að **omflette**. — b) fljettingur utan um e-ð.

omflette fljetta utan um, leggja fljetting utan um.

Omflod, kl., umrás (vatns eða e-s lagar í kringum e-ð).

omflyde, ás., fljóta (renna) í kringum: Denne Flod omflyder en Deel af Staden.

Omflyden, án ft., sk., það að **omflyde** (sb. **Omflod**).

omflye, ás., (sjaldh.), gera við (e-ð) að nýju.

Omflytning, sk., flutningur fram og aptur (hvort sem maður flytur sjálfan sig eða annað).

omflytte, ás., flytja (e-ð, einkum innanhúss): Han har ladet alting o. i Værelſet.

Omflytten, (sk.), það að flytja sig (opt): Kjed af den idelige O. (farinn að trjenast upp á flutningum).

omflyve, a) h. s., (sjaldh., nema í hv. núl. t.), fljúga hingað og þangað: Omflyvende Inſecter. — b) ás., fljúga í kringum: Fuglene, der omfløi Træets Top.

Omflyven, án ft., sk., það að **omflyve**.

omfolde leggja (e-ð) í fellingar að nýju; brjóta (e-ð, t. a. m. brjef) betur.

Omfoldning, ft. -er, sk., það að **omfolde**.

omforme breyta e-u.

Omfure plógfar fyrir enda á akri.

omfylde fylla (e-ð) aptur: O. et Viinfad.

Omfyldning, ft. -er, sk., það að **omfylde**.

omfælde fella (höggva) við í skógi.

Omfærd, (án ft., sk.), = **Omreiſe**.

omføre fylgja e-m á ýmsa staði.

Omførſel, sk., það að **omføre** (sb. fylgd).

omgaae, A) í áhrifsmynd, sem ás., a) ganga (allt) í kringum: Byen kan man o. paa en Time. — b) kringja um: Han ſøgte at o. Fjendens høire Fløi. — c) óeiginl., sneiða sig hjá e-u, leiða e-ð fram hjá sjer: Denne Sag har han ſøgt at o. i ſit Svar. — 2) hv. núl. t., **omgaaende**, sem e., a) sem er á flækingi: Omgaaende Tiggere göngumenn, förumenn. — b) næsti (= sem næst kemur): Med omgaaende Poſt. — — B) í þolmynd, 1) (umgangast), a) omgaaes een (umgangast e-n), vera samvistum við e-n: Han er ikke let at omgaaes það er ekki hægt að komast af við hann. Han er fortrædelig at omgaaes stirðlyndur hversdaglega. Han forſtaaer godt at omgaaes hende kann tökin (lagið) á henni. — b) omgaaes med een = omgaaes een: Omgaaes med mange forſkjellige Folk. — 2) omgaaes med noget fara með e-ð, a) í sömu merk. og í orðunum **fara með galdra**: „Omgaaes med Trolddom". — b) vel eða illa: Han omgaaes ilde med ſin Formue (heldur illa á eigum sínum). — Han veed godt at omgaaes med Bier kann vel að sjá um býflygi.

Omgang, (sk.), A) án ft., 1) snúningur: Hjulets O. — 2) (umgengni), samvist: Have (holde) O. med een (umgangast e-n), vera samvistum við e-n, hafa mök við e-n. Behagelig i O. dagfarsgóður. — b) legemlig O. sambúð = samræði, (sb. **hjúskaparfar**). — 3) meðferð: Den rette O. med Bier. — 4) umferð: En O. i Strikning. Det ſkeer efter O. menn skiptast til um það. — B) með ft. -e, göng umhverfis e-ð: En hvælvet O.

Omgangsbeſtilling starf (sýsla) sem menn skiptast til um.

Omgangsbrev = **Circulaire**.

Omgangskreds samvistumenn (e-s).

Omgangslaſt (sjaldh.), löstur sem kalla má að faraldur sje að.

Omgangsliv samvist manna.

Omgangsmaade meðferð, aðferð.

Omgangsmand samvistumaður (e-s).

Omgangsreiſe ferð er menn skiptast til um.

Omgangsſelſkab heimboð er menn skiptast til að gera.

Omgangsſkaal minni sem allir drekka í e-u samsæti.

Omgangsſkole skóli sem hafður er á ýmsum stöðum (t. a. m. þegar kennarinn fer úr einum stað í annan að segja til).

Omgangsſprog = **Taleſprog**.

Omgangsſyge = **Landfarſot**.

Omgangstid umferðartíð (sb. **Omgang A, 4**).

Omgangstone það lag sem á leggst í samvistum (umgengni) manna: En god (fiin) O.

Omgangsven kunningi.

omgive, a) lykja um: Luften omgiver Jorden. Han omgav Leiren med Forſkandsninger (ljet gera vígi um herbúðirnar). — b) vera með (hjá) e-m: Alle de, ſom omgav Fyrſten.

Omgivelſe, sk., a) án ft, það að **omgive**. — b) með ft. -r, samvistumenn: En ſlet O. har fordærvet ham.

Omgivning, sk., = **Omgivelſe** (einkum a).

omgjeldende, [sb. **gjelde**], (úrelt), (viðvíkjandi), sem lýtur að (e-u).

omgjerde, ás., gerða (nú girða) um, (sb. lykja um, Eg. 529): Haven er omgjerdet med en høi Tjørnehække.

Omgjerdelſe, ft. -r, sk., það að **omgjerde**.

omgjorde gyrða: O. ſig med ſit Sværd (gyrða sig sverði).

omgjøre gera (e-ð) upp aptur, breyta e-u: Lade noget o. Kjolen er omgjort sniðinn upp aptur.

omgnave, ás., naga e-ð utan: Omgnavet af Muus.

omgrave, a) (sjaldh.), grafa í kringum: O. et Træ ved Roden. — b) = **kuulgrave**. — c) (sjaldh.), grafa (e-ð) aptur.

Omgravning, ft. -er, sk., það að **omgrave** (einkum c).

Omgreb, kl., (sjaldh.) = **Omfang**.

omgribe, ná út yfir, (sb. **færast mikið í fang**): En meget omgribende Plan. Hans omgribende Herſkeſyge (Ærgjerrighed).

omgroe, ás., gróa (spretta, vaxa) í kringum: Et Sted, tæt omgroet med Krat sem þykkur kjarskógur er allt í kringum.

omgrændſe, ás, lykja um, kringja um: En Bjergkjæde omgrænſer denne Slette.

omgrøfte, ás., = **indgrøfte**.

Omgrøftning, ft. -er, sk., það að **omgrøfte**.

omgængelig, ft. -e, e., siðblendinn; viðfeldinn, viðkunnanlegur, mannúðlegur, dagfarsgóður.

Omgængelighed, án ft., sk., það að vera **omgængelig**.

Omgængelſe, án ft., sk., (sjaldh.) = **Omgang A, 2**.

omhakke, ás., (sjaldh.), pæla upp (jarðveg).

omhalſe (sjaldh.), hálsa e-n = leggja hendur um háls e-m, taka höndum um háls e-m (Nj.).

Omhalsning, ft. -er, sk., faðmlag.

omhandle, ás., ræða um, rita um, (sb. **koma við sögu**): Den Sag, der nu ſkal omhandles það mál, er nú skal ræða, eða þvíuml. Den i Skriftet omhandlede Gjenſtand það efni, sem ritið er um. Denne Materie er alt forhen omhandlet (sb. **sem fyr segir**).

Omhandling, ft. -er, sk., umræða (sb. **nú lýk ek hèr umræðu raddarstafanna**): Sagens udførlige O.

omharve jafna (e-ð) aptur með herfi.

Omharvning, sk., það að **omharve**.

omhegne hegna e-ð með garði, lykja um, kringja um: En Plet, ſom Klipper o. Dalen er omhegnet med Bakker og Skov (að dalnum halda hæðir og skógar).

Omhegning, ft. -er, sk., a) það að **omhegne**. — b) girðing.

Omhu umhyggja: Have (bære) O. for noget annast (annast um) e-ð. Sørge med O. for noget hafa hina mestu önn og umhyggju fyrir e-u. Moderlig O.

omhugge fella trje: O. et Træ.

Omhugning, ft. -er, sk., það að **omhugge**.

omhvælve vera sem hvolf um (e-ð) eða yfir (e-u): Omhvælvet af løvtætte Træer.

Omhygge (úrelt), umhyggja; áhyggja.

omhyggelig, 1) ft. -e, e., a) um mann, vandur að e-u, vandlátur, (sb. vandvirkur, nákvæmur, notalegur): O. for ſine Børns Opdragelſe vandur að uppeldi barna sinna. O i at opfylde ſine Pligter skyldurækinn. — b) um verk, nákvæmur, eða þvíuml.: O. Pleie nákvæm hjúkrun. — 2) sem ao., rækilega, nákvæmlega, o. s. frv.: Sørge o. for noget annast e-ð rækilega, hafa mikla önn og umhyggju fyrir e-u. Pleie een o.

Omhyggelighed, án ft., sk., umhyggja: Viſe O. i eens Tjeneſte þjóna e-m dyggilega.

omhylle hylja e-ð allt: O. ſig med et Lagen vefja að sjer línlaki.

Omhyllen, án ft., sk., það að **omhylle**.

Omhæng, ft eins, = **Sængeomhæng**: Trække Omhænget om Sengen.

omhænge, ás., e. o. hengja e-ð (e-u) umhverfis, a) man omhængte Æreſtøtten med Krandſe blómhringar voru hengdir utan á stöpulinn umhverfis. — b) Salen var omhængt med Harniſk og Vaaben þar voru fest vopn og herklæði umhverfis í húsinu (sb. Eg. 43).

***ominøs**, ft. **ominøſe**, e., sem veit á (e-ð) illt, sem er fyrir (e-u) illu.

omjage, ás., (sjaldh.), elta e-ð hingað og þangað, elta e-ð í allar áttir, (sb. eltast við): Dyret blev længe omjaget.

***omkalfatre** basla við að gera (e-ð) upp aptur, (sb. káka).

omkante falda (e-ð) allt umhverfis.

Omkantning, ft. -er, sk., það að **omkante**.

omkap, ao., í kapp (köpp, Sn. E.) við e-n: Løbe o. reyna sig að hlaupa. Løbe o. med een renna í kapp við e-n (sb. Sn. E.). Ride o. fara í kappreið. Arbeide o. reyna sig (að vinna), keppast hvor við annan.

omkaſte, a) kasta (fleygja, o. s. frv.) e-u út af: Mange Træer omkaſtedes af Stormen ruku út af (eða þvíuml.) í veðrinu. — b) kasta (e-u) aptur, eða þvíuml.

Omkaſtning, ft. -er, sk., það að **omkaſte**.

Omkjøren það að aka hingað og þangað.

Omkjørſel, a) = **Omkjøren**. — b) akvegur í kringum e-ð.

omkline klína (e-ð e-u) umhverfis.

Omklining, sk., það að **omkline**.

omklippe, ás., klippa (e-ð) upp aptur (betur): Monſtret maa omklippes.

omklæde, a) (sjaldh.), klæða, skrýða. — b) færa e-n í önnur föt: Pigen er ved at o. hendes Frue (er að hjálpa henni til að hafa fataskipti). Jeg maa o. mig verð að hafa fataskipti.

Omklædning, ft. -er, sk., það að **omklæde**.

omknæle, ás., krjúpa (falla á knjebeð) umhverfis.

Omkog, ft. eins, kl., það að **omkoge**: Give noget et O. sjóða e-ð aptur.

omkoge, ás., sjóða (e-ð) aptur.

Omkogning, ft. -er, sk., það að **omkoge**.

omkomme, a) h. s., týnast, farast, látast: Han omkom paa Søen. — b) ás., (fornl.), deyða, taka e-n af lífi.

Omkoſt, án ft., (fornt), = **Omkoſtning**.

Omkoſtning, ft. -er, kostnaður: Udrede (beſtride) de fornødne Omkoſtninger halda upp kostnaði (gjöldum).

Omkram, kl., (fornt), slang (= svið og slátur).

omkrandſe, a) láta blómhringa umhverfis. — b) (skáldl.), vera umkringis (e-ð): Omkrandſet af yndige Høie.

Omkrandsning, sk., það að **omkrandſe**.

Omkreds, a) ummörk, ummerki. — b) ummál: Den er en Miil i O. — c) svið, svæði, (í kringum e-ð): Man overſkuer her en vid O. hjer er víðsýnt í allar áttir. — d) margir hlutir í einu lagi: „Den ſande Gudfrygt er en O. af alle Dyder“ í sönuum guðs-ótta felast allir mannkostir.

omkredſe vera umhverfis (e-ð), lykja um.

omkring, [sb. umkringis], A) fs., 1) fyrir framan það orð, er hún stýrir, umhverfis, umbergis, umvergis, umkringis, í hring um, í kring um, utan um: Der var en Ring o. Solen. Egnen o. Staden (Søen). — Gaae heelt (rundt) o. Byen hringinn í kring um borgina. Seile o. Jordkloden. — b) við, hjá e-u: O. Floden (við ána, með ánni). Have Folk o. ſig (hjá sjer). — 2) fyrir aptan það orð, sem hún stýrir, a) eiginl.: Drage Landet o. fara um land allt. — b) um tíð: Hele Aaret o. allt árið. — B) ao., a) í hring: Dreie noget o. Hjulet løber o. hjólið snýst. — b) hjer og hvar, hingað og þangað: Adſkillige rige Folk o. paa Landet. Reiſe o. i (fara — ferðast — um) en Egn. — Han har været (= reiſt) vidt o. hann hefur víða farið (komið). — c) í grennd (umhverfis): Her o. i Egnen.

omkringboende, [sb. **boe**], sem býr umhverfis.

omkringliggende, [sb. **ligge**], sem liggur umhverfis.

omkringſtaaende, [sb. **ſtaae**], sem stendur umhverfis.

omkrybende, [sb. **krybe**], sem skríður hingað og þangað: En paa Gulvet o. Orm ormur sem er (var) að skríða á gólfinu.

omkuld, ao., [e. o. um koll], út af, niður, til jarðar: Kaſte een o. jarðvarpa e-m. Falde o. falla niður.

omlade, [**lade** af hlaða], a) ferma (skip) upp aptur. — b) hlaða (bissu) upp aptur.

omlade, [**lade** af láta], A) (mjög sjaldh.), gyrða e-n e-u: O. ſig med Glavind gyrða sig sverði. — B) (úrelt) í ho. l. t. 1) **omladt** látinn vel eða illa: „Han er blandt alle vel omladt“ hann er vel látinn af öllum, kemur sjer vel við alla. — 2) **omladen** [sb. látin-n], a) = **omladt**. — b) umsýslusamur, eða þvíuml.

omladen sjá greinina um **omlade** (af **lade** láta).

Omladning, sk., það að ferma (skip) eða hlaða (bissu) upp aptur.

Omlag það sem lagt er umhverfis e-ð.

Omland (sjaldh.), land umhverfis e-ð.

omlede, (ás.), leiða (e-n eða e-ð) hingað og þangað; veita vatni umhverfis; eða þvíuml.

omleire setja herbúðir (eða liggja í herbúðum) umhverfis: Diſſe talrige Skarer omleirede Staden allir þessir flokkar lágu umhverfis borgina.

omliggende, [sb. **ligge**], sem liggur (stendur, o. s. frv.) umhverfis: Det o. Land landið umhverfis. De o. Byer.

omlufte, ás., (skáldl., um vindblæ), anda umhverfis: Omluftet af milde Foraarsvinde.

omlukke lykja um, girða um: O. et Sted med Hegn lykja (girða) um e-n stað.

Omlyd hljóðbreyting; sjer í lagi sú, að a (í fara) snýst í ö (í förum) eða e (í ferill), á (í láta) í æ (í lætur), og annað þess kyns.

omlyne, ás., leiptra umhverfis.

omlægge, a) leggja e-ð (utan) um (e-ð): Da Baandet var omlagt. — b) láta (e-ð) hjer og hvar (á ýmsa staði): Soldaterne bleve omlagte i Huſene liðsmönnum var vísað til innis hjer og hvar um borgina. — c) leggja (e-ð) upp aptur, eða þvíuml.: O. et Gulv.

Omlægning, ft. -er, sk., það að **omlægge**.

Omlæsning, ft. -er, sk., það að **omlæſſe**.

omlæſſe, a) taka (e-ð) af vagni (sleða) og koma því öðruvísi fyrir eða láta það á annan vagn (sleða): Tøiet blev omlæſſet. — b) taka hlass af (vagni eða sleða) og koma því öðruvísi fyrir eða láta það á annan vagn (sleða): Vognen maatte omlæſſes.

Omløb, (kl.), a) snúningur: Hjulets O. — b) umrás (í hring): Maanens O. om Jorden. — c) umrás (blóðsins): Blodets O. — Óeiginl.: Have O. i Hovedet vit (til að sjá fljótt hvað rjett sje; sb. **snarræði**).

omløbe, 1) h. s., a) í ho. núl. t. **omløbende** sem snýst, veltandi, hverfandi: Det omløbende Hjul. — b) (sjaldh., og ekki nema óeiginl.), ganga, fljúga: Der omløb adſkillige Rygter. — 2) ás., renna umhverfis, o. s. frv.: O. een (komast fram úr e-m) i Veddeløb.

Omløben, án ft., sk, það að renna hingað og þangað, (sb. **slangur**, **flækingur**): Løſe Hundes O. paa Gaderne.

Omløber, kk., umrennandi (Fms. IV, 168), umrenningur (Sturl. II, 75; sb. **Landløber**).

Omløberſke, ft. -r, kvk., sama um kvenmann og **Omløber** um karlmann.

Omløbsbane hringur = umrás (í hring): En Komets O.

Omløbsbrev = **Omgangsbrev**.

Omløbstid umferðartíð: Maanens (Planeternes) O.

Omløbsveie, ft., rásir, farvegir: Blodets O.

ommaale mæla (e-ð) upp aptur: Kornet maa ommaales.

Ommaaling, ft. -er, sk., það að **ommaale**.

omme, ao., [**omme**: **om** = **oppe**: **op**], a) eiginl., hinumegin, fyrir handan: Hiſt o. ved Hjørnet (þarna yfir við hornið). — b) um tíð, úti, á enda: Da Aaret var o.

ommelde geta um, geta e-s, (sb. **sem fyr segir**): Denne Omſtændighed er tilforn ommeldt.

ommure hlaða múr umhverfis.

ommynte slá (peninga) upp aptur.

Ommyntning, sk., það að **ommynte**.

***Omnibus**, sk., allra-vagn.

omnævne gefa (e-u) annað nafn, nefna (e-ð) upp aptur. — b) omnævnt sem fyr er getið = nefndur, greindur, sagður.

ompakke koma (e-u) betur fyrir, láta (e-ð) öðruvísi niður: Alt Tøiet maa udtages og ompakkes.

Ompakning, ft. -er, sk., það að **ompakke**

ompandſre, ás. 1, hervæða, herklæða.

omplante flytja e-ð = rótfesta e-ð á öðrum stað: O. Træer (Blomſter).

Omplantning, ft. -er, sk., það að **omplante**.

ompløie plægja (jörð) upp aptur. — b) ónýta (niðurfært sæði) með plægingu.

Ompløining, ft. -er, sk., það að **ompløie**.

ompræge móta (peninga) upp aptur, setja annað mót á: Mynten blev inddragen og ompræget.

Omprægning, sk., það að **ompræge**.

ompæle setja (reka niður) staura umhverfis: O. en Plads.

Ompæling, ft. -er, sk., það að **ompæle**.

Omqvæd viðlag, viðkvæði.

Omraade, kl., landeign, umdæmi.

omrage, ás., (sjaldh.), róta e-u.

Omrand brún (á e-u) umhverfis e-ð.

omrande (sjaldh.), (eiginl.: vera eins og rönd utan um), kringja umhverfis (Skuggsjá).

omranke vefjast utan um (e-ð) eins og vínviður: „Mine Arme kjærligt dig o." (sb. vefja e-n upp að sjer).

Omraſk, kl., = **Omkram**.

Omreiſe ferðalag (hingað og þangað).

omreiſe, a) ás., ferðast (fara, komast) hringinn í kringum. — b) sem h. s., í ho. núl. t., **omreiſende**, sem er á sífeldu ferðalagi (hingað og þangað): Omreiſende Skueſpillere.

omride, ás., ríða umhverfis, ríða hringinn í kring um: Der udfordres flere Timer til at o. Moſkwa.

Omriden, án ft., sk., það að **omride**.

Omridning, sk., það að **omride**.

Omrids, ft. eins, kl., uppdráttur sem ekki er nema höfuðstrykin til að sýna mynd e-s, (sb. útrennsl og útrennsla í B. H.): Tegne en Figur i O. draga höfuðstryk (frumstryk) e-r myndar. — b) óeiginl., ágrip: Et O. af den nyere Tids Hiſtorie.

omridſe draga frumstryk (e-r myndar).

Omridsning, ft. -er, sk., það að **omridſe**.

omrinde, ás., (um vatn), renna umhverfis.

omringe kringja um, slá hring um: Han blev omringet af Mængden var sleginn hringur um hann, (sb. kvía).

Omringelſe, sk., það að **omringe**.

omrive ryðja e-u út af eða ofan, (er sjaldh. nema í ho. l. t.): Støtten blev omreven.

Omrivning, ft. -er, sk., það að **omrive**.

omrode, ás., róta e-u upp: Haven ſeer ud, ſom den var omrodet af Sviin.

Omrodning, ft. -er, sk., það að **omrode**.

omrykke, ás., rykkja (hnykkja, feykja, o. s. frv.) e-u út af.

Omrykning, ft. -er, sk., það að **omrykke**

omryſte, ás., a) hrista (e-ð) upp: O. en Lægedrik. — b) hrista e-ð = hrista í e-u: O. en Flaſke.

Omryſtning, ft. -er, sk., það að **omryſte**.

omrøre, ás., 1) hræra e-ð saman: Farverne maae vel omrøres. O. Maden i Gryden hræra í pottinum. — 2) drepa (víkja, minnast) á.

omſaae sá (e-ð) upp aptur: Bedet maa omſaaes.

omſadle, a) söðla hest öðruvísi, (eða) leggja annan söðul á: O. en Heſt. — b) hafa hestaskipti (og söðla nýju hestana): Vi fik neppe Tid til at o.

Omſadlen, án ft., sk., það að **omſadle**.

Omſadling, ft. -er, sk., það að **omſadle**.

omſalte salta (e-ð) upp aptur.

Omſaltning, ft. -er, sk., það að **omſalte**.

Omſats, sk., (í rauninni þjóðv. orð) = **Omſætning**.

omſeile, ás., sigla umhverfis, sigla fyrir: O. Jorden (Odden).

Omſeiling, ft. -er, sk., það að **omſeile**: Jordklodens O. sigling umhverfis jarðarhnöttinn.

omſende senda (e-ð) víðs vegar: Brevet blev omſendt i hele Stiftet sent um allt biskupsdæmið.

Omſendelſe, sk., það að **omſende**.

omſider, ao., [um síðir], um síðir, seint og síðar meir, loksins, á endanum, einhvern tíma: Han kommer dog vel o. — b) seinast: Førſt kom Sørgeparrene, derpaa de Indbudne, o. det frivillige Følge.

omſige taka aptur (orð sín): Er det ſnart ſagt, ſaa er det ogſaa ſnart omſagt.

omſkabe = **omdanne**: O. Nat til Dag snúa nótt í dag.

Omſkabning, ft. -er, sk., það að **omſkabe**.

omſkandſe, ás., gera vígi umhverfis: En omſkandſet Leir.

Omſkandsning, ft. -er, sk., það að **omſkandſe**. — b) vígi, vígveggur.

Omſkifte, (ft. -r, kl.), [sb. umskipti], skipti, breyting: Her faae vi O. af Heſte hjer verður skipt um hesta.

omſkifte, 1) ás., a) eiginl., hafa skipti á e-u: O. Tiden med Evigheden fara fram af heiminum, andast. — b) breyta e-u, snúa e-u í e-ð annað: Alt i Verden omſkiftes allt er hverfult í henni veröld. Hans Skjebne er i denne Mellemtid omſkiftet það hafa orðið umskipti síðan á högum hans. — 2) h. s., skiptast á: Vi ſee Aarstiderne o.

omſkiftelig, ft. -e, e., brigðlegur (677), brigðull, fallvaltur, hverfull, stopull.

Omſkiftelighed, án ft., sk., það að vera **omſkiftelig**.

Omſkiftelſe, sk, = **Omſkiftning**.

Omſkiftning, sk., umskipti.

omſkinne, ás., skína umhverfis.

omſkoe járna (hest) upp aptur.

omſkovle moka (e-u) upp.

Omſkrift, sk., letur umhverfis e-ð: Omſkriften paa en Mynt.

omſkrive, a) rita um, geta (e-s) skriflega: De omſkrevne Varer (vöruna, sem jeg bað um; vöruna, sem þjer minnist á; eða þvíuml.). — b) skrifa (e-ð) upp aptur: Jeg maa o. hele Brevet. — c) skýra (e-ð) með öðrum orðum, koma öðruvísi orði að (e-u), snúa (e-u) í lengra mál: Denne Talemaade kan ikke overſættes, men maa omſkrives.

Omſkrivning, ft. -er, sk., a) það að **omſkrive** b: Brevets O. vil medtage for megen Tid það tekur of langan tíma að skrifa brjefið upp aptur. — b) það að **omſkrive** c: Udtrykke noget med O. koma öðruvísi orðum að e-u, snúa e-u í lengra mál.

omſkue sjá yfir (e-ð allt). — b) litast um, er ekki haft, nema í ho. núl. t.: Et omſkuende Blik það að litast um. — Óeiginl.: En omſkuende Forſtand gætni.

omſkygge, ás., umskyggja (619), skyggja yfir, (líka finnst tómt) skyggja (haft í sömu merk.): Det ſtore Træ omſkygger hele Høien skyggir (yfir) allan hólinn.

Omſkygning, sk., það að **omſkygge**.

omſkære, a) (sjaldh.), skera (e-ð) umhverfis: O et Saar. — b) umskera, skíra e-n skurðarskírn (Stjórn).

Omſkærelſe, ft. -r, sk., umskurn, umskurðarskírn, skurðarskírn.

Omſlag, a) umslag, það sem látið er utan um brjef: Lægge O. om et Brev láta (slá) utan um brjef. Gjemme Papirer i et O. — b) bakstur (sem lagður er á e-ð): Lægge varme O. paa en Byld. — c) = **Misfødſel**. — d) umskipti: O. i Veiret veðrabrigði. Lykkens O. hamingjuskipti; hverflyndi hamingjunnar. — e) (úrelt), orðalengingar, málalengingar. — f) markaður, kaupstefna, (í orðunum): Kieler O.

Omſlagsveir umhleypingar.

omſlibe slípa (e-ð) upp aptur.

omſlutte, ás., kringja um, lykja um, fela (e-ð) í sjer.

omſlynge vefja e-ð e-u: O. Haaret med en Blomſterkrands. — Aaen omſlynger (kringir um) denne venlige Plet.

Omſlyngning, ft. -er, sk., það að **omſlynge**.

omſlæbe, ás., (sjaldh.), draga (e-ð) hingað og þangað.

Omſlæbning, sk., það að **omſlæbe**.

omſløre, ás., draga slæðu yfir: Med omſløret Hoved, (sb. skupla).

omſmede smíða (e-ð sem er úr málmi) upp aptur.

Omſmedning, ft. -er, sk., það að **omſmede**.

omſmelte, ás., bræða (e-ð) upp aptur.

Omſmeltning, ft. -er, sk., það að **omſmelte**.

omſnoe = **omſlynge**: De omſnoede ham med Blomſterkrandſe.

omſnøre reyra e-ð (með e-u; sb. reyra e-u utan um e-ð): Pakken var omſnøret med Seilgarn. — b) reyra (e-ð) að nýju: Hun bliver tidt omſnørt.

omſonſt, ao., (í tali), a) = **forgjeves** a. — b) fyrir ekkert, ókeypis, gefins: Det er alt godt, man faaer o. gott er allt gefins (orðskv.). Du ſkal ikke have gjort det o. þú skalt fá það borgað; þú skalt fá fyrir ferðina, (sb. þú skalt sjálfan þig fyrir hitta).

Omſorg, án ft., önn, umönnum, umhyggja, áhyggja, fyrirhyggja: Have O. for een annast e-n. Bære O. for noget bera áhyggju fyrir e-u. Drage O. for (sjá um), at noget ſkeer; sb. **drage** II, A, 1, b.

omſpade pæla jörð upp.

Omſpadning, sk., það að **omſpade**.

omſpinde (eiginl., um konguló), vefa utan um. Sb. **indſpinde**. — b) óeiginl., = **beſnære**.

omſprede dreifa e-u (víðs vegar): Foran Toget gik unge Piger, ſom omſpredte Blomſter (dreifðu blómum) paa Veien. Bøndergaardene ere omſpredte (standa á strjálingi) paa Byens Marker. — b) óeiginl., bera e-ð út, reiða: O. et Rygte.

omſpænde, 1) spenna um: Man kan o. hende med to Hænder það má (nærri) spenna greipar utan um hana. — 2) spenna e-ð um sig (sb. Sveinn ... spennti þegar um sik beltinu): Han omſpændte ſin Ruſtning. — Óeiginl., spenna um, þrengja að e-m, þröngva e-m, eða þvíuml., (sb. **beſpænde** 3): „Dødens Bølger omſpændte mig". — 3) spenna (e-ð) betur eða öðruvísi: Seletøiet maa omſpændes það verður að spenna betur (öðruvísi) drag-ólarnar. — b) án þol., hafa eykjaskipti: Saaſnart der er omſpændt, kjøre vi igjen.

omſpørge, ás., spyrja að e-u: Den omſpurgte Sag (Perſon).

Omſpørgſel, sk., það að **omſpørge**.

omſtaaende, [sb. **ſtaae**], sem stendur umhverfis: Det o. Folk.

omſtable hlaða e-u öðruvísi eða betur.

Omſtabling, ft. -er, sk., það að **omſtable**.

omſtemme, ás., stilla (hljóðfæri) betur: Klaveret maa omſtemmes. — b) óeiginl., snúa e-m (þ. e. snúa hug e-s; sb. manni snýst hugur), telja e-m hughvarf, (sb. hræra í e-m).

Omſtemning, ft. -er, sk., það að **omſtemme**.

omſtemple setja nýtt mót á.

Omſtempling, ft. -er, sk., það að **omſtemple**.

omſtikke, ás., a) pæla (moka) e-ð upp: O. Jorden i et Havebed. — b) stinga

(e-ð) upp aptur: Denne Plade maa reent omſtikkes.

omſtille, a) setja (e-ð) hjer og hvar: Han lod Vagter o. paa Torvet og i Gaderne. — b) setja (e-ð) öðruvísi: Brikkerne maae omſtilles.

omſtimle, ás., þyrpast utan um: Folket omſtimlede ham paa Torvet.

omſtraale, ás., ljóma umhverfis, skína á: Bjergtoppen omſtraaledes af Aftenrødens Glands.

omſtreiſe, ás., = **gjennemſtreiſe**: O. Landet. — Omſtreiſende Horder sveitir sem eru á sífeldu flakki (ferðalagi). Føre et omſtreiſende Liv vera á sífeldu flakki (ferðalagi), (sb. reikunarmaður, landshornamaður).

Omſtreiſning, ft. -er, sk., það að **omſtreiſe** (sb. ferðalag, ferðaslark).

omſtryge, a) h. s., í ho. núl. t. omſtrygende = **omſtreiſende** (sb. **omſtreiſe**), **omflakkende**. — b) ás., strjúka (e-ð) upp aptur: Tøiet maa omſtryges.

Omſtrygen, án ft., sk., flakk.

Omſtryger, ft. -e, kk., = **Landſtryger**, **Landløber**.

omſtrøe dreifa e-u (víðs vegar): Bladene, der omſtrøes af Stormen. Alt Tøiet laae omſtrøet paa Gulvet lá út um allt gólf. — Enkelte Huſe ligge omſtrøede (á strjálingi) i Dalen.

omſtrømme, ás., renna umhverfis.

omſtunder, ao., a) (úrelt), = **ſtundom**. — b) nu o. = **nuomſtunder**.

omſtyrte, ás., fella: Alle diſſe Træer har Stormen omſtyrtet. — b) óeiginl., steypa: Hans Herredømme omſtyrtedes.

Omſtyrtning, ft. -er, sk., það að **omſtyrte**.

omſtændelig, 1) ft. -e, e., a) (um frásögn eða skýrslu, þar sem ekkert er undan fellt), greinilegur: En o. Fortælling (Indberetning). — b) (um mann, er segir mjög — eða of — innilega frá), langorður: Han er meget o. i ſine Fortællinger. — 2) sem ao., innilega, út í hörgul (æsar): Han har fortalt mig o., hvorledes det gik til.

Omſtændelighed, án ft., sk., það að vera **omſtændelig 1** (sb. málalengingar).

Omſtændighed, ft. -er, sk., a) atburður (sb. Ólafr sagði honum alla atburði um sitt mál), atvik (sb. bæta skaða ok áverka eptir atvikum): Denne O. ved Tingen er jeg ikke i Stand til at forklare (jeg skil ekki í þessu atviki). Efter Sagens O. eptir málavöxtum, eptir því sem á stendur. — b) atburður = viðburður: Der er indtruffet en ubehagelig O. — c) í ft., (kringumstæður), ástand: Under diſſe Omſtændigheder úr því svona stendur á. Under andre Omſtændigheder ef öðruvísi væri ástatt. — Einkum í líkri merk. og fjárhagur: Mine Omſtændigheder tillade mig det ikke það er ekki svo ástatt fyrir mjer, jeg er ekki svo á vegi staddur, það er ekki því að heilsa, eða þvíuml. Være i ſlette Omſtændigheder eiga í basli. — d) optast í ft., vífilengjur; viðbárur, umyrði; umsvif, umstang, vastur, fyrirhöfn: Bruge mange Omſtændigheder (gera miklar vífilengjur). Gjøre Omſtændigheder (koma með mótbárur) i en Sag. Han lod ſig ſtrax overtale og gjorde ingen Omſtændigheder (ljet ekki þurfa að ganga eptir sjer). Derſom det ſmager Dem, ſaa gjør De ingen Omſtændigheder gerið þjer yður öldungis heimakominn. Det er den høfligſte Mand af Verden; kun gjør han mig igjen for mange Omſtændigheder (en hann hefur nú aptur of mikið við mann).

omſtøbe steypa (e-ð) upp aptur; breyta (e-u) algjörlega.

Omſtøbning, ft. -er, sk., það að **omſtøbe**.

omſtøde, ás., a) eiginl., (í ho. l. t.), hrinda e-u út af: Bordene bleve omſtødte. — b) óeiginl., ónýta, bakferla, hrinda e-u, hnekkja e-u: Teſtamentet blev omſtødt ónýtt. Han omſtødte (bakferlaði, ónýtti) mange af ſin Forgængers Anordninger. Den Sætning lader ſig ikke o. því verður ekki hrundið.

Omſtødelſe, sk., það að **omſtøde**.

Omſtødning, sk., = **Omſtødelſe**.

omſvinge, ás., (sjaldh.), sveifla e-u, veifa e-u: Kraften er ikke ſtærk nok til at o. Hjulet snúa hjólinu.

omſværme, ás., sveima umhverfis (e-ð) í flokkum: Rytterhobe omſværmede Leiren.

Omſværmer, (ft. -e, kk.), slarkari.

omſvæve, a) h. s., (sjaldh.), líða (í ýmsar áttir). — b) ás., líða umhverfis: Enkelte Fugle omſvævede Skibet.

Omſvøb, ft. eins, (kl.), a) eiginl., umband, umbúðir: Et O. af Lerred. — b) óeiginl., vífilengjur: Fortæl det uden O. Gjøre (bruge) O.

omſvøbe sveipa e-ð með e-u: Det var omſvøbt med Lerred það var vafið innan í ljerept, það var vafið utan um það ljerepti.

Omſvøbning, sk., það að **omſvøbe**.

omſye, a) sauma utan um: Palken var heel omſyet med tykt Garn. — b) sauma (e-ð) upp aptur, sníða (e-ð) upp aptur: Kjolen maa omſyes.

Omſætning, ft. -er, sk., það að **omſætte c**: En betydelig O. af Varer æði mikil vöruverzlun.

omſætte, ás., a) kringja um. — b) setja (e-ð) hvert á sinn stað: Alle Bægerne ere nu omſatte i Hylderne. — c) koma út vöru: „Nogle fandt paa at forædle Producterne, andre at o. hvad (verzla því sem) diſſe havde forædlet“. — d) setja (e-ð) öðruvísi: Det maa nu atter omſættes.

omtaage, ás., hylja (e-ð) þoku eða skýi: Bjergets Top var reent omtaaget huldi þoka tind fjallsins. — b) óeiginl., villa sjónir fyrir e-m, eða þvíuml.

omtale, ás., tala um, minnast á: Han blev ikke vel omtalt mönnum lá ekki vel orð til hans. Jeg ønſkede mig den i Gaar omtalte Bog mig langaði til að fá bókina, sem við töluðum um (jeg talaði um, eða þvíuml.) í gær. Denne Sag blev ſlet ikke omtalt það var alls ekki minnzt á það, (sb. bera á góma).

Omtale, án ft., sk., umtal, umræða, orðrómur: Kjende een af andres O. þekkja e-n af orðspori. Han er i ſlet O. það fer illt orð af honum. Denne Tildragelſe er bleven Dagens almindelige O. (umtalsefni).

Omtanke umhugsun.

Omtapning, ft. -er, sk., það að **omtappe**.

omtappe renna (e-m legi úr einu íláti í annað): O. Øl paa Flaſker.

omtegne, ás., draga (e-ð) upp aptur (betur): Denne Figur maa omtegnes.

Omtegning, ft. -er, sk., það að **omtegne**.

omtone, ás., (skáldl.), hljóma um(hverfis).

omtordne, ás., (skáldl.), þruma um(hverfis).

omtrent, ao., hjer um, hjer um bil, á að gizka, eitthvað: Klokken er o. fire fjórða stund er hjer um bil úti. Saa o. þar á borð við.

omtrykke prenta (e-ð) upp aptur: Dette Ark er fortrykt og maa omtrykkes.

Omtrykning, ft. -er, sk., það að **omtrykke**.

omtrylle breyta (e-u) með töfrum.

omtræde, ás., = **nedtræde**.

Omtræk, kl., a) = **Omrids**. — b) = **Omtrækken**.

Omtrækken (sjaldh.), umferð (um e-n stað).

omtumle, a) (sjaldh.) h. s., velta út af. — b) ás., reka, hrekja, velkja: Skibet omtumledes paa Bølgerne (skipið reiddi um haf innan; sb. 625).

Omtumling, ft. -er, sk., hrakningur, volk, o. s. frv.

omtviſte, ás., þræta (deila) um: Sandheden af denne Fortælling er meget omtviſtet menn greinir mjög á um sannindi þessarar sögu. En omtviſtet Sag efamál, efunarmál.

omtviſtelig, ft. -e, e., efanlegur (fornl).

omtykkes, þs., í hinu úrelta orðatiltæk. være ilde omtykt koma sjer illa.

omtælle telja (e-ð) upp aptur.

Omtælling, ft. -er, sk., það að **omtælle**.

omvandre, a) h. s., fara víða: „Jeg er en Mand, ſom har ſaa vidt omvandret“ víða farið, víða komið. — b) ás., fara (ganga, reika) um (e-n stað): Da vi havde omvandret Øen.

Omvandring, ft. -er, sk., það að **omvandre** (göngulag, o. s. frv.).

omvanke, a) h. s., rekast (reika, ráfa, sveima) hingað og þangað: Længe havde han omvanket i Skove og Ørkener rekizt (flækzt) um skóga og eyðimerkur. — b) ás., reika um (e-n stað).

Omvanken, án ft., sk., það að **omvanke**.

Omvei krókur (á leið; sb. **sneiðingur**): Gaae (gjøre) en O. fara á sig krók. — b) óeiginl., krókur, bragð: Gaae ad Omveie (beita brögðum). Søge at opnaae noget ved Omveie.

omvende, ás., a) snúa e-u við, ekki haft nema í ho. l. t. **omvendt**, α) eiginl.: En omvendt Tallerken diskur á hvolfi. Paa den omvendte Side á hinni hliðinni, á aptari hliðinni. Med den omvendte Haand með handarbakinu. I omvendt Orden (í öfugri röð =) öfugt. — β) óeiginl., gagnstæður: Tilfældet er netop omvendt er hinu gagnstætt. — Som ao.: Denne Sætning gjelder ogſaa omvendt þessi grein er líka rjett, þó henni sje snúið við. Han kan være tjent med hende, og omvendt (slíkt hið sama, sömuleiðis) hun igjen med ham (og sama er að segja um hana). — b) snúa e-u í e-ð annað: Forſynet kan let o. Modgang til Medgang. — c) snúa (e-m til betri trúar eða apturhvarfs): O. Hedninger. — O. ſig snúast, iðrast (með yfirbót), sjá að sjer, bæta ráð sitt.

Omvendelſe, án ft., sk., a) umskipti, breyting (í e-ð annað): O. til det bedre. — b) það að taka við trú; apturhvarf: Hedningers O. Kalde Syndere til O.

***Omvendelſeshiſtorie** apturhvarfssaga (saga af apturhvarfi e-s).

Omvendelſesſyge of mikil fýkn í að snúa mönnum til kristindómstrúar.

Omvenden, án ft., sk., apturhvarf (í eiginl. merk.).

Omvender, ft. -e, kk., trúboði.

Omvending, sk., (sjaldh.) = **Omvenden**.

omvexle, a) h. s., skiptast til: En omvexlende Lykke (sb. höfðu ýmsir sigur, o. s. frv.). — b) ás., hafa skipti á e-u, (sb. hafa . . . -skipti).

Omvexling, ft. -er, sk., það að **omvexle** (umskipti, skipti, o. s. frv.).

omvifte, ás., (skáldl.) = **omlufte**.

omvikle = **omſvøbe**, **omvinde**.

Omvikling, sk., það að omvikle.

omvinde, [vinde af vinda, — vatt], vefja e-ð e-u: O. noget med Reb vefja snæri utan um e-ð.

Omvinden, án ft., sk., það að omvinde.

Omvinding, sk., það að omvinde (vafningur).

omvoxe, ás., = omgroe: Kilden er rundt omvoxet af (eða med) hængende Birke allt umhverfis lindina standa hengibjarkir.

omvride vinda: En omvreden Green. O. Halſen paa een vinda (snúa, snara) e-n úr hálsliðunum.

omvælte, ás., a) velta (bylta) e-u í hring. — b) velta (bylta) e-u út af: Stenen ſynes at være omvæltet af Menneſkehænder.

Omvæltning, ft. -er, sk., a) (sb. omvælte b), umrót, bylting, (eiginl. og óeiginl.): Tidens Omvæltninger byltingar í heiminum. Rigers (Staters) Omvæltninger stjórnarbyltingar. — b) (sb. omvælte a), umferð: „Indtil Aarets O. atter fører den ſamme Feſt tilbage“ (sb. velting festingarhimins, í Stjórn).

omværne, ás., setja vígi um, víggirða.

***Onanie**, án ft., sk., sjálfsflekkun (G. O., P. Þ.).

***Onaniſt**, ft. -er, kk., sá sem drýgir sjálfsflekkun.

***Oncle**, ft. -r, kk., föðurbróðir eða móðurbróðir.

ond, ft. -e, [vond-r; sb. ón eða on f. von], miðstig værre [verri], efsta stig værſt [verst-], e., illur, vondur, o. s. frv.: En o. Vei illur vegur. Ondt Veir illt veður, illviðri. O. Smag illt bragð, óbragð. — Hans onde Skjebne ólánið hans. — Onde Penge falspeningar. — Han har et ondt Rygte paa ſig (hann hefur illt orð á sjer), það fer illt orð af honum, hann fær ekki gott orð. — Onde Ord illyrði, fáryrði. Jeg fik intet andet end et ondt Svar (ekkert nema skæting) paa min Hoflighed. — Være o. mod (illur við) ſine Folk. — Onde Menneſker vondir menn, illmenni, o. s. frv. Et ondt Hjerte mannvonzka, illmennska, o. s. frv. Onde Tilbøieligheder rangar (o. s. frv.) girndir. — Den Onde óvinurinn, (djöfullinn). — Have ondt ved noget eiga bágt (örðugt) með e-ð. Man har ondt ved at gjøre alle tilpas enginn lifir svo öllum líki (og ekki guð í himnaríki). — 2) hvorugk. sem nafn, a) um veikindi eða sárindi: Faae (have) Ondt i Hovedet fá (hafa) höfuðverk. Han har Ondt i Øinene honum er illt í augunum. Han har Ondt i en Fod honum er illt í fæti, (sb. hafa fótarmein). — Sjer í lagi um velgju (ógleði): Hun fik (har) Ondt henni varð (er) óglatt. Han havde Ondt paa Vandet hafði sjósjótt (sjóverk). — Hun fik Ondt og beſvimede það leið yfir hana. — Det gjør Ondt það er sárt, jeg kenni til. — b) um bágindi eða mótlæti, o. s. frv.: Lide (døie) Ondt eiga bágt, o. s. frv. Ønſke Ondt over een biðja e-m óbæna (bölbæna). — Det gjør mig Ondt það er illa farið, (sb. mjer er mein — raun — að því). — c) í siðlegri merk.: Han gjør hverken Ondt eller Godt (sb. meinlaus og gagnslaus). Tænke Ondt om een ætla e-m illt. — Elſke det Gode og ſkye det Onde. — Til det Onde á verra veg, til verra vegar, t. a. m. lægge alting ud til det Onde færa allt (snúa öllu) til verra vegar, (sb. bera allt á hræsibrekkur). — B) af det Onde er dregið **Onde**, ft. -r (þykir óviðkunnanleg), kl., (það sem) illt (er), a) böl, mein, ólán, ógæfa, o. s. frv.: Falde fra eet Onde i et andet (hrapa úr hverri ógæfunni í aðra; sb. mjer á ekki úr að aka). — b) í siðlegri merk.: Et moralſk Onde. — Det blev regnet mig til Onde mjer var lagt það til lýta.

ondartet, ft. -artede, e., (sem er) illrar náttúru, skæður: En o. Sygdom.

Onde sjá ond B.

ondhjertet, ft. -hjertede, e., illgjarn.

Ondſkab, án ft., sk., [vondskap-r], a) (það að vera vondur eða illur), vondskapur (fornt), vonzka, mannvonzka, illska, illmennska, illgirni, illvilji. — b) (í almúgatali), slæmska (í kroppnum). — c) illt verk, vondskapur (sb. hverr vunnit hefir vándskap þenna, Stjórn), illskupör, illvirki: Denne O. har han begaaet.

ondſkabsfuld illskufullur, illgjarn, grályndur, meinsamur, meinlegur, illkvittinn, (sb. illhryssingur).

Ondſkabsgjerning illskupör, (sb. Ondſkab c).

Ondſkabsſynd synd sem drýgð er af illvilja, (illviljasynd).

ongefær, ao., = omtrent.

***Onomaſticon**, kl., nafnabók; orðabók.

***Onomatopøie**, sk., a) það að draga nafn eða orð af hljóði þess hlutar sem nafn eða orð er haft um, (hljóðnefning). — b) nafn eða orð sem til er búið á þá leið, (hljóðnefni).

Onsdag, [óðinsdag-r], óðinsdagur (fornt), miðvikudagur, (miðkudagur).

***Ontologie**, sk., verufræði.

***Ontotheologie**, sk., það sem sjálf skynsemin kennir manni um guð.

***Onyx**, sk., eins konar gimsteinn, (naglarsteinn).

Oos sjá Oes.

op, ao. [e. o. opp f. upp], upp, o. s. frv., 1) um stað, a) um hreifingu (eða stefnu) með yfirborði jarðarinnar: Føre een op paa et Bjerg fara með e-n upp á fjall. Op ad Bakken upp hólinn (brekkuna). Gaae op ad en Trappe ganga upp stiga. — β) innar (í húsi): Han ſtod længe ved Døren, indtil man bad ham gaae op i Stuen stóð lengi fram við dyr, þangað til hann var beðinn að koma innar (inn). Gaae op og ned ad Gulvet ganga um gólf. — Sæt dig høiere op (ofar) ved Bordet. — γ) allt að (e-u): Denne Muur er bygget lige op til hans Baghuus. — b) um hreifingu (eða stefnu) í lopt upp: Staae op standa (rísa) upp, fara á fætur. Jage een op reka e-n á fætur. — See op líta upp. — c) um opnun: Lukke en Dør op ljúka upp dyrum, láta opnar dyr. Jeg kan ikke faae Kiſten op kemst ekki í kistuna. Jeg kan ikke faae Æſken op get ekki lokið upp öskjunum. — 2) um tíð: Op ad Dagen undir hádegið. — 3) óeiginl., a) hátt, heyranlega: Læſe noget op lesa (fornt: ráða) e-ð upp. Læſe noget op af en Bog lesa e-ð upp úr bók. — b) = fyrir: Der er kommet meget op (hefur komizt upp mikið; sb. upp koma svik um síðir) af hans Skjelmsſtykker. — c) um uppsögu: Slaae op med ſin Kjæreſte segja upp unnustu sinni (unnusta sínum). — d) um endalok: Holde op hætta. — e) um metorð, eða þvíuml.: Svinge ſig op hefjast. Arbeide ſig op hefjast af sjálfum sjer. — f) hun ligner Moderen (eða hun er Moderens Billede) op ad Dage hún er lifandi eptirmyndin hennar móður sinnar. — g) det gaaer (lige) op það stendur (öldungis) heima. — B) sem mo., stattu upp! vertu nú ötull! (sb. upp, upp mín sál!).

opad, ao., upp á við, upp á móti: Veien gaaer (liggur) o.

Opagt (sjaldh.), = Opſyn.

***Opal**, ft. -er, sk., steintegund.

opamme hafa barn á brjósti: Selv at o. ſine Børn.

Opammelſe, án ft., sk., það að opamme.

oparbeide, ás., koma lagi á: Alt dette var øde, udyrket Jord, ſom han har oparbeidet (sb. opdyrke).

Oparbeidelſe, sk., það að oparbeide.

opbage baka (e-ð) upp aptur.

opbevare geyma.

opbidſle leggja við (hest): O. en Heſt.

opbinde binda e-ð upp: O. Haaret. — — Einnig tómt binda: O. Sæden i Neg (binda bundin). — b) óeiginl., einskorða, eða þvíuml.

Opbinder, ft. -e, kk., = Binder.

Opbinding, ft. -er, sk., það að opbinde.

opblande breyta (e-u) með því að blanda öðru saman við það, blanda e-ð: O. Viin med Vand blanda vínið vatni.

opblanke fægja (e-ð) upp.

Opblankning, ft. -er, sk., það að opblanke.

opblomſtre = fremblomſtre.

Opblomſtring, sk., það að opblomſtre.

opbluſſe (er) gjósa upp (um eld), bálast upp: Vi ſaae den opbluſſende Lue. — b) óeiginl., (t. a. m. um reiði; sb. það þýtur — fýkur — í e-n).

Opbluſſen, án ft., sk., það að opbluſſe (uppgos).

opblæſe, ás., sjaldh. nema í hlutteikningarorðunum, a) eiginl., blása (e-ð) upp (út): Opblæſende Fødemidler (matur sem maður þembist upp af). — b) óeiginl., verða hrokafullur, (sb. rembilátur): En opblæſt Nar hrokafullur heimskingi.

Opblæsning, ft. -er, sk., uppþembingur: Lægen har forbudet ham enhver Spiſe, der forvolder O.

Opblæſthed, án ft., sk., hroki.

opbløde, [bløde af bleyta], bleyta; leggja e-ð í bleyti: O. noget i Vand (leggja e-ð í bleyti). O. et Saar fægja sár.

Opblødning, ft. -er, sk., það að opbløde.

opbringe, 1) eiginl., a) (sjaldh.), færa (flytja, fara með) e-ð upp á e-n stað: Er alt Tøiet opbragt (er búið að bera öll fötin upp)? — b) taka (skip með valdi á sjó og flytja það til hafnar): Skibet (Skipperen) er bleven opbragt af en Kaper. — 2) óeiginl., egna (reita) e-n til reiði; sjaldh. nema í ho. l. t. opbragt æfur, reiður: Være opbragt paa een vera reiður e-m (við e-n). Opbragt over noget reiður út úr e-u. Han blev derved endnu mere opbragt (hann vesnaði við það um allan helming).

Opbringelſe, sk., það að opbringe 1.

Opbrud, kl., það að bryde op (sb. bryde II, 2, e): Iſens O. leysingar. Flodens O. leysingar í ánni, (sb. jakaburður). Krigshærens O. (sb. taka sig upp).

opbruſe=bruſe op (sb. bruſe 1, b): Opbruſende Lidenſkaber. En opbruſende Charakteer sá sem er uppstökkur (fljótlyndur, bráður).

Opbruusning, ft. -er, sk., það að opbruſe.

opbryde, ás., brjóta e-ð upp: Døren blev opbrudt. — b) = bryde I, A, 2, g: O. Hedejord.

Opbrydning, sk., það að opbryde.

opbrænde, a) h. s., brenna (brann í þál. t.) að köldum kolum, o. s. frv.: Alt Brændet er opbrændt það er búið að brenna öllum eldiviðnum. — b) ás., brenna (brenndi í þál. t.) e-ð að köldum kolum: Mange Huſe opbrændtes.

Opbrændelſe, sk., það að opbrænde.

Opbrænding, sk., það að opbrænde.

Opbud, a) útboð: Der ſkete et almindeligt O. i Landet var boðið út almenningi. — b) það að bjóða fram eigur sínar til rannsaka hvort öllum verði borgað sem hjá manni eiga: Gjere O. gefa upp eigur sínar.

Opbudsbo, kl., uppgefnar eigur (af því maður er hræddur um að hann geti ekki borgað skuldir sínar; sb. Opbud b).

Opbudsmand sá sem hefur það umboð að rannsaka uppgefnar eigur (sb. Opbud b).

opbyde, a) bjóða út liði (o. s. frv.): O. alt vaabenført Mandſkab. — b) o. et Fruentimmer til Dands biðja kvennmann að danza við sig. — c) o. ſit Gods til Creditorerne = gjøre Opbud (sb. Opbud b). — d) verja e-u algjörlega til e-s: O. alle Kræfter neyta orku, verja sjer öllum til. O. ſin hele Veltalenhed (neyta mælsku sinnar).

opbygge, ás., smiða (reisa, gjöra, gjöra upp) hús eða þvíuml.: Han lod o. en grundmuret Skole. Nedbryde og igjen o. et Huus. — b) óeiginl., fræða og bæta: Hans Levnet kan ikke o. hans Menighed.

opbyggelig, ft. -e, e., nytsamlegur til guðhræðslu og góðra siða: Hans Levnet kan ikke være opbyggeligt for hans Menighed.

Opbyggelſe, sk., a) það að opbygge a (uppgjörð, t. a. m. húss). — b) það að opbygge b.

Opbyggelſesſkrift, kl., guðrækilegt rit, guðsorðabók.

Opbyggelſestale áminningarræða (til guðhræðslu og góðra siða).

opdage, ás 1, 1) (uppgötva), a) finna (e-ð sem er áður): O. en ny V. O. nye Planter. — b) komast að e-u: Det var ham, ſom opdagede Sammenſværgelſen. Naar det engang bliver opdaget kemst upp. — 2) segja frá e-u, (sb. koma e-u upp): Han har opdaget mig hele Sagen (sagt mjer alla söguna).

Opdagelſe, ft. -r, sk., það að opdage: Americas O. fundur vesturálfunnar, (fundinn vesturálfa). — Gjøre en mærkværdig O. komast að merkilegum hlut. — Opdagelſen af et Tyveri það að koma upp þjófnaði.

Opdagelſesreiſe landaleit, landaleitun.

Opdager, ft. -e, kk., sá sem finnur e-ð (kemst að e-u): Americas O. finnandi vesturheims, sá sem fann vesturheim.

opdige hlaða garð (flóðgarð, stíflu).

Opdigt, án ft., kl., samsetningur.

opdigte skrökva e-u upp: Den hele Fortælling har han opdigtet for at føre mig bag Lyſet hann hefur skrökvað upp allri sögunni til að blekkja mig. Hans Sygdom var opdigtet hann gerði sjer upp veikindin, (sb. skrópar).

Opdigtelſe, ft. -r, sk., það að opdigte. — b) samsetningur, (sb. uppgerð, skrópar).

opdirke = dirke op (sb. dirke).

Opdirkning, ft. -er, sk., það að opdirke (uppstunga).

opdrage, ás., a) (sjaldh. eiginl.), draga e-ð upp: „Dækket er opdraget“ fortjaldinu er upp kippt. — b) ala barn upp, (sb. fæða e-n upp, veita e-m fóstur): O. ſine Børn med Omhu vanda uppeldi á börnum sínum. — Sjaldh. um skepnur eða plantanir, t. a. m. Blomſter, opdragne (ræktuð) i et Drivhuus.

Opdragelſe, án ft., sk., a) (það að opdrage b), uppeldi, uppfæði, uppfæðsla, uppfóstur: Give ſine Børn en god O. veita börnum sínum gott uppfæði (sb. Stjórn). Han er forſømt i ſin O. (sb. forſømme) — b) mannsbragur, mönnun, menntun: En Mand af O. maður vel mannaður.

Opdragelſesanſtalt uppeldisstaður, menntunarstaður (handa unglingum), skóli.

Opdragelſeslære uppeldisfræði.

Opdragelſesvæſen allt sem til uppeldis heyrir.

Opdrager, ft. -e, kk., kennari, menntari.

Opdragerinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Opdrager um karlmannn.

opdreie skrúfa (e-ð) upp: O. en Skrue.

opdrikke drekka e-ð upp: Den ſidſte Tønde Øl er allerede opdrukken.

opdrive, ás., a) (sjaldh.), reka dýr á fætur (þegar verið er á veiðum): Vænderne maatte opdrive Vildtet. — b) = opbryde b: Denne Mark har han førſt opdrevet. — c) spenna eða sprengja (e-ð) upp (að verðinu til, á soluþingi): Jeg vilde kjøbt Bogen; men den blev for høit opdreven. — d) hafa (æra) e-ð út: Dette er alle de Penge, jeg har kunnet opdrive.

Opdrivning, ft. -er, sk., það að opdrive.

opduge vinda upp segl.

Opdugning, sk., það að opduge.

Opdræt, sk., það að koma upp peningi; (einnig) peningur sem verið (eða búið) er að koma upp.

opdynge hauga (hrúga) e-u saman, bera e-ð saman í haug: O. Gjødning. — O. Penge = dynge Penge ſammen (sb. dynge).

Opdyngelſe, sk., það að opdynge.

opdyrke yrkja (rækta) jörð sem áður er óræktuð: O. en Moſe.

Opdyrkning, ft. -er, sk., það að opdyrke.

opdække bera á borð: I Salen ſtod et ſtort opdækket Bord stórt borð með mat á.

Opdækning, ft. -er, sk., a) það að opdække. — b) það sem á borð er borið: En herlig (koſtbar) O.

opdæmme, ás., hlaða fyrir vatn: O. Vandet i en Melleſø.

Opdæmning, ft. -er, sk., a) það að opdæmme. — b) = Dæmning β.

opegge eggja e-n upp (Nj. 69; sb. egge b): O. een til Hevngjerrighed (eggja e-n til hefnda).

Opeggelſe, ft. -r, sk., það að opegge (eggjun, áeggjun).

opelſke koma e-u (um plöntur eða skepnu) upp: O. en Skov. O. Silkeorme. Denne Faareart har han ſelv opelſket.

Opelſkning, sk., það að opelſke.

*Opera, sk., meira háttar söngleikur (sb. Syngeſtykke).

*Operahuus söngleikahús.

*Operaſanger söngleikamaður.

*Operaſangerinde söngleikakona.

*Operateur, ft. -er, kk., skurðalæknir (sá sem sker hold til lækningar).

*Operation, ft. -er, sk., (það að operere), a) aðgjörðir (t. a. m. hershöfðingja í því skyni að hnekkja sínum mótstöðumunnum). — b) sjer í lagi, það að skera hold til lækningar.

*operere, s. 1, a) h. s., hafa e-a viðleitni (t. a. m. um herstjóra, fjórstjórnarmenn, kaupmenn). — b) as., skera (e-n til lækningar): O. een for Steen skera e-n til þess að lækna hann af steinsótt.

opfange, a) henda (grípa) e-ð á lopti, (sb. bregða e-u — t. a. m. skildi — við). — b) ná e-u, (sb. handsama), höndla, handtaka: Brevene bleve underveis opfangede bréfin náðust á leiðinni. Han opfangede de udſendte Speidere. — c) nema (eða þvíuml.): Øiet opfanger (sjer) Lysſtraalerne. En Materie, ſom let opfanger Ilden eldfimt efni.

Opfangen, án ft., sk., það að opfange.

opfare, h. s., a) sjaldh., stíga upp (einkum: til himins, t. a. m. um Krist). — b) í ho. nút. t., opfarende, sem e., uppstökkur, fljótlyndur, bráðlyndur, bráður, (sb. funi).

Opfart, (ft. -er, sk.), uppför: Luftballonens O.

opfarve lita (e-ð) upp aptur.

Opfarvning, ft. -er, sk., það að opfarve.

Opfatning, sk., það að opfatte (skilning, sb. Nj. 142).

opfatte skilja, nema: Dette er noget, ſom et Barn ikke ret kan o.

opfinde, ás., a) setja e-ð saman = skrökva e-u upp: Den hele Hiſtorie er noget, han har opfundet þetta er tómur samsetningur úr honum (sjálfum). — b) finna (sb.: Assúr fann fyrstr purpura ok smyrsl at göra, Stjórn; sjálfr finnandi syndar): Guttenberg opfandt, efter de Fleſtes Mening, Bogtrykkerkonſten.

Opfindelſe, sk., (uppáfynding), a) án ft., það að opfinde. — b) með ft. -er, e-ð (e-r list, eða þvíuml.) sem fundið er, (nýfundin list): En af de nyttigſte Opfindelſer i den nyere Tid.

Opfindelſesaand hugvit (til að finna nýjar listir, eða þvíuml.).

Opfindelſesevne lag á að finna nýjar listir, (sb. Opfindelſesaand).

Opfinder, ft. -e, kk., finnandi (sb. sjálfr finnandi syndar): Galvanismen har faaet Navn efter ſin O.

opfindſom, ft. -me, e., hugvitssamur, hugkvæmur.

Opfindſomhed, án ft., sk., hugvit.

opfiſke slæða e-ð upp úr vatni: Endeel af Godſet blev opfiſket.

Opfiſkning, ft. -er, sk., það að opfiſke.

opflamme, a) (sjaldh.) h. s., bálast upp; æsast: En opflammende Lidenſkab. — b) ás., æsa (eiginl. og óeiginl.): O. Ilden. Modſtanden opflammede hans Begjerlighed endnu mere.

Opflammelſe, ft. -r, sk., það að opflamme.

Opfletning, ft. -er, sk., það að opflette.

opflette fljetta (e-ð og binda það) upp: O. Haaret. Halerne opflettes ſædvanlig paa Kjørebeſtene það er vant að gera upp tagl í eykhestum.

opflikke bæta: O. Klæder.

Opflikning, sk., það að opflikke.

opflinke (í tali), dubba e-n eða e-ð upp, eða þvíuml.

Opflytning, ft. -er, sk., það að opflytte.

opflytte, ás., flytja (færa, fara með) e-ð upp: Alt dette Tøi ſkal opflyttes paa Loftet (láta það upp á lopt).

opflyve, fljúga upp, (varla haft nema í ho.): Henſene ere opfløine.

Opflyven, án ft., sk., það að opflyve.

opflække fletja, (sb. flække).

opfodre gefa (hey, eða þvíuml.) upp: O. Foderurter.

opfolde brjóta e-ð upp: O. ſine Ærmer.

Opfoldning, sk., það að opfolde.

opfordre krefja e-n til e-s, krefja e-n að hann geri e-ð, skora á: O. een til at ſige Sandhed. Fæſtningen (Commandanten) blev opfordret (var skorað á kastalamenn, að þeir gæfist upp, eða á kastalahöfðingjann, að hann gæfi upp kastalann, eða þvíuml.).

Opfordring, ft. -er, sk., það að opfordre.

opfoſtre fæða (ala) e-n upp: Diſſe Børn har han opfoſtret ſom ſine egne.

Opfoſtring, sk., uppfóstur, uppfæði, uppfæðsla.

Opfoſtringsanſtalt uppfæðslustaður (handa fátækum börnum).

Opfoſtringsbarn barn í uppfæðsluhúsi

Opfoſtringshuus uppfæðsluhús (handa fátækum börnum).

Opfoſtringsſtiftelſe = **Opfoſtringsanſtalt.**

Opfoſtringsvæſen allt sem heyrir til uppfæðslu fátækra barna (á almenningskostnað eða í uppfæðsluhúsum).

opfrede, ás., koma e-u upp með því að fara vel með það (verja það fyrir skepnum, o. s. frv.): O. Skov (Græsgange).

Opfredning, sk., það að **opfrede.**

opfriſke skíra (skript eða letur): O. et Maleri. O. en gammel Indſkrift. — b) óeiginl.: O. noget i Erindringen rifja e-ð upp fyrir sjer. O. et Savn rifja upp harm sinn (645).

Opfriſkning, ft. -er, sk., það að **opfriſke.**

Opfund, ft. eins, kl, = **Opfindelſe.**

opfylde fylla, o. s. frv.: O. en Grøft. — O. Phantaſien med falſke Billeder — b) o. (rækja) ſine Pligter gegna skyldum sínum. O. et Løfte efna (enda, binda enda á) loforð sitt. Jeg fik mit Ønſke opfyldt (sb. fylla bænir e-s, 623), mjer varð að ósk minni. Spaadommen blev opfyldt rættist.

Opfyldelſe, sk., það að **opfylde b:** Finde ſin ſtørſte Fornøielſe i ſine Pligters O. hafa mest yndi af fyllingu skyldna sinna (sb. meðr framkvæmd ok fyllingu guðs boðorða, Stjórn). Hans Forhaabning gik i O. honum varð að von sinni. Min Formodning gik i O. það fór sem mig grunaði. Hans Spaadom gik i O. spár hans rættust; (sb. ganga eptir, koma fram).

Opfyldning, sk., það að **opfylde a.**

opfærde (fornl.) = **færde.**

opføde fæða (ala) börn upp: Han har opfødt ſine Børn i ſtor Fattigdom. — b) koma upp peningi: O. Fjæderfræ.

Opfødning, sk., það að **opføde.**

opføre, a) færa (flytja) e-ð upp: Man opførte Kanoner paa Voldene. — b) reisa (gjöra, smíða) hús (eða þvíuml.), hlaða: O. en Bygning. O. en Muur. O. Volde. — c) láta leika (e-ð, fyrir margmenni): O. et Skueſpil. — d) o. en Dands danza fyrir. — e) o. ſig hegða (haga) sjer, fara (vel, illa, o. s. frv.) að ráði sínu, breyta, láta sjer farast (vel, illa, o. s. frv.) við e-n.

Opførelſe, sk., það að **opføre a, b, c, d.**

Opførſel, án ft., sk., (sb. **opføre e**), hegðun, háttalag, framferði, siðferði, athæfi, líf (sb. hann var í öllu sínu lífi hinn mesti ribbaldi).

opgaae, a) renna upp: Den opgaaende Sol — Óeiginl.: Der opgik et Lys for mig i Sagen. — b) (fornl.), ganga upp, (= **medgaae**): Hvad derpaa opgaaer.

Opgaaen, án ft., sk., uppganga, (sb. **Opgang**).

Opgang, sk., 1) án ft., a) = **Opgaaen:** Under Opgangen i Taarnet meðan verið var að ganga (við vorum að ganga, o. s. frv.) upp turninn. — b) um himintungl, upprás, uppkoma: Solens (Maanens, Stjernernes) O. — 2) með ft. -e, gata (stigur, vegur) upp á e-ð eða að e-u eða í e-u: Bjerget har en ſteil O. brött gata rennur upp fjallið, fjallið er bratt uppgöngu. Opgangen til Fæſtningen. Der er ingen god O. (ekki góður stigi) i Huſet.

Opgave, ft. -r, sk., verkefni, ætlunarverk: Løſe en vanſkelig O. leysa af hendi örðuga sýslu.

opgive, a) slá e-u frá sjer, slá e-u af: O. et Forſæt. O. en Reiſe. — b) gefa e-ð upp, láta e-ð af hendi, fyrirláta, o. s. frv.: Han maatte o. Lehnet til Kongen (varð að gefa upp ljenið við konung). O. ſit Bo = gjøre Opbud (sb. **Opbud b**). O. Ævret = give Ævret op (sb. **give I, A, 1, t**). — O. (hætta við; sb. eina maður list í lóg leggur og snýst að hinni) ſit Haandværk. — O. Haabet om en Ting verða úrkula vonar um e-ð. — O. Aanden andast, látast, (sb. öndin líður upp af e-m). — c) skýra (greina, segja) frá e-u, segja til e-s: O. de nøiere Omſtændigheder skýra betur frá e-u. O. ſine Medſkyldige. — d) leggja e-t ætlunarverk fyrir e-n: O. et Priisſpørgsmaal. O. en Gaade bera upp gátu.

Opgivelſe, sk., það að **opgive.**

Opgivning, sk., (sjaldh.), = **Opgivelſe.**

Opgjeld það sem gefið er á milli, uppbót, þokkabót, kaupbætir; sjer í lagi = **Agio.**

opgjøde, ás., rækta jörð (með áburði).

opgjøre semja (reikning um skuldaskipti): O. en Regning.

Opglatning, sk., það að **opglatte.**

opglatte strjúka (e-ð) upp á við og jafna (það) eða sljetta: O Haaret.

opglæde, ás., gleðja.

opgrave, a) grafa e-ð upp: Liget blev opgravet. — b) grafa op á: O. en Høi grafa haug (655), fara í haug.

Opgravning, ft. -er, sk., það að **opgrave.**

opgroe (er) vaxa upp.

opgrye (sjaldh.) = **grye.**

ophakke, ás., stinga (pæla) e-ð upp: O. et Leergulv.

Ophakning, ft. -er, sk., það að **ophakke.**

ophale, ás., draga (sb. **hale A, 1, a**) e-ð upp: O. et Toug paa Dækket.

Ophaling, ft. -er, sk., það að **ophale.**

opharve rífa (jörð) með herfi: O. Jorden.

Opharvning, ft. -er, sk., það að **opharve.**

ophaſpe hespa (e-ð) upp: Nu er Garnet ophaſpet.

Ophaspning, sk., það að **ophaſpe.**

Ophav, án ft., kl., [upphaf], upphaf, uppruni: Verdens O. Han var O. til denne Forandring i Regjeringen upphafsmaður þessarar o. s. frv., frumkvöðull að þessari, o. s. frv.

Ophavsmand, [sb. upphafsmað-r], upphafsmaður e-s, forkólfur í e-u (Al.), frumkvöðull (forsprakki) að e-u: Han var O. til (eða for) Oprøret.

ophefte, ás., næla (eða þvíuml.) e-ð upp: O. ſin Kjole.

Opheftning, ft. -er, sk., það að **ophefte.**

ophente sækja e-n og fara með hann á hærra stað.

ophidſe æsa (espa, eggja) e-n upp, siga e-m upp: Han ophidſede Borgerne mod Øvrigheden.

Ophidsning, ft. -er, sk., það að **ophidſe.**

Ophisning, sk., það að **ophiſſe.**

ophiſſe draga e-ð upp: Sækken blev ophiſſet.

ophitte setja e-ð saman, (skrökva e-u upp): Det er en Hiſtorie, han ſelv har ophittet (sem hann hefur búið til sjálfur).

ophjelpe koma e-u upp, (koma lagi á), efla: O. Handelen i et Land.

Ophjelpning, sk., það að **ophjelpe.**

ophobe, ás. 1, = **opdynge.**

Ophold, kl., a) vera (dvöl) á e-m stað: Hans meſte O. er (hann er lengstum) i Hovedſtaden. Mit O. her i Byen vil ikke blive langt (jeg á ekki langa dvöl — verð ekki lengi — hjer í borginni). — Einnig = **Opholdsſted:** Dette Sted er om Sommeren hans ſædvanlige O. — b) upphald = viðurværi, atvinna: Søge ſit O. leita sjer atvinnu, vinna til atvinnu sjer (655 XX). — c) aflát: Det regner uden O. í sífellu. O. (þögn) i Muſikken. — d) undandráttur, töf: Det maa ſkee uden O. án tafar, tafarlaust.

opholde, ás., 1) með ſig, a) vera (sitja, dveljast, hafast við) á e-m stað, (sb. halda sig á e-m stað, Eyrb. 2): Jeg opholdt mig der et halvt Aar jeg var þar missiri. — b) tefja (sem h. s.): Han opholdt ſig underveis, og kom derfor ſildigere, end man ventede ham. — c) i o. ſig ved noget verja tíma til e-s, (sb. fara mörgum — fleirum — orðum um e-ð). — d) i o. ſig over noget fá sjer e-ð til orða, (finna að e-u). — 2) halda e-u uppi: Dermed opholdt han Livet (með því hjelt hann í sjer lífinu). — 3) tefja (dvelja) e-u, tefja fyrir e-m: Jeg blev opholdt underveis jeg tafðist á leiðinni. — 4) draga e-ð, skjóta e-u á frest, fresta e-u: Denne Forretning taaler ei at opholdes.

Opholder, kk., sá sem veitir e-u upphald (sb. Fms. VIII, 279): Gud, ſom er Alles Skaber og O.

Opholdskilde það sem maður hefur atvinnu af, (sb. **Ophold b**).

Opholdsmiddel það sem maður hefur sjer til upphalds, (sb. **Ophold b**).

Opholdsſted staður þar sem e-r er (dvelst).

Opholdstid tími sem maður er á e-m stað, (vera dvöl): En længere (kortere) O. lengri (skemmri) dvöl.

Opholdsveir uppstytta: Det er bedſt vi ſkynde os, mens det endnu er O.

ophoſte, ás., hósta (e-u) upp úr sjer: O. Sliim.

Ophoſtning, ft. -er, sk., það að **ophoſte.**

ophovne bólgna, þrútna: Armen ophovnede (handleggjinn bljes upp) efter Slangens Bid. Hendes Øine vare ophovnede (þrútin) af Graad.

Ophovnelſe, sk., það að **ophovne;** (sb. bólga, þroti).

***ophthalmiſk,** ft. -e, e., sem lýtur að augum, augna-.

ophugge, a) höggva op á: O. (höggva vök á) Iſen for at faae Vand. — b) höggva e-ð upp (svo að ekkert sje eptir): Han lod ſtrax hele Skoven o. — c) höggva e-ð í sundur: O. et gammelt Skib. — d) = **forhugge a:** Brættet er reent ophugget.

Ophugning, ft. -er, sk., það að **ophugge.**

ophænge, ás., hengja e-ð upp. — b) (í tali), være ophængt i Forretninger laraður af annríki.

Ophængning, ft. -er, sk., það að **ophænge a.**

ophæve nema (taka) e-ð af, ónýta, bakferla: O. en Forordning. O. en Contract. O. et Forbund rjúfa samband. O. en Beleiring hætta umsátri.

Ophævelſe, sk., a) án ft., það að **ophæve:** Et Ægteſkabs O. sundrun hjúskapar (sb. Gþl. 230). — b) með ft. -r, rekistefna, eða þvíuml., (sb. **Omſtændighed d**): Gjøre megen O. (eða mange Ophævelſer) af noget.

ophøie, ás. 1, a) (sjaldh., eiginl.), hefja e-ð upp. — b) óeiginl., hefja: O. een til Ære og Værdighed (hefja e-n til metorða, halda e-m til virðinga). Han blev ophøiet i Adelſtanden (var tekinn í lendra manna stjett). — O. een til Skyerne (hefja e-n til himna í lofi). — 2) í ho. l. t. **ophøiet** a) upphleyptur: Halv (heel) ophøiet Arbeide. — b) háleitur (óeiginl.): En ophøiet Tanke. Et ophøiet Billede.

Ophøielſe, sk., upphafning: Korſets O. — b) óeiginl., upphaf (Skuggsjá 450, 468):

O. til førſtelig Værdighed (það að vera tekinn til höfðingja).

Ophør, án ft., kl., endalok, þrot, aflát: Sygdommens O. Arbeide uden O. án afláts, (fornt án afláti), óaflátliga, hvíldarlaust, í sífellu.

ophøre, I) ás., spyrja e-ð upp: Han er ude for at o. en Skibsleilighed. — II) h. s., hætta, dvína, (sb. e-u linnir, e-ð þrýtur): Det har ophørt at regne það er stytt upp. Hans Beſtilling ophører med dette Aar (er á enda, þegar árið er úti).

opilde, ás. 1, tendra, kynda; verma: O. Gniſterne i Tønderet. O. et Baal. — Óeiginl.: Dette opildede (kveikti, æsti, o. s. frv.) paa ny hans næſten udſlukte Lidenſkab.

*Opinion, sk., ætlun, hyggja; (optast) almanna-rómur.

opirre, (ás.), reita e-n til reiði, egna, espa.

Opirrelſe, ft. -r, sk., það að opirre.

*Opium, kl., svefnjurtarsafi.

opjage, ás., a) reka (e-ð) á fætur, fæla (dýr) úr fylgsnum: O. en Hare. — b) elta e-ð upp: O. et Skib.

Opjagning, sk., það að opjage.

opkalde, ás., kalla e-n upp (heim) á e-n stað: Han lod Folkene o. paa Gaarden (ljet kalla fólkið heim á bæinn). — 2) um nefning, a) láta heita eptir — líka í höfuðið á — e-m: Hun er bleven opkaldt adſkillige Gange i ſine Børns Familie. — b) láta e-n heita eptir — í höfuðið á — e-m: Han er opkaldt efter ſin Bedſtefader hann heitir eptir (eða í höfuðið á) afa sínum, hann er heitinn eptir afa sínum.

Opkaldelſe, sk., það að opkalde.

opkapre = kapre, (sb. opbringe 1, b).

opkaſte, 1) eiginl., a) um mokstur, kasta (varpa) e-u upp (sjer í lagi um það sem ekki er gert með tómum höndum), α) o. Jorden ved Siden af en Grøft (moka upp úr skurði). — β) o. en Grøft moka upp úr skurði til að hreinsa hann. — γ) gera (garð, með því að moka saman jörðu; sb. hlaða): O. et Dige. O. en Jordvold (Skandſe). — b) Søen opkaſtede Ligene paa Strandbredden (bar líkin á land, líkunum skolaði á land). — c) selja e-u upp: Han har opkaſtet al Maden. — d) fletta e-u upp: O. et Sprog i Bibelen. — 2) óeiginl., bera e-ð upp: O. et Spørgsmaal. O. en Indvending (Tvivl). — b) o. ſig gera sig (ókvaddan, eða heimildarlaust) að e-u: O. ſig til Herre over een setja sig upp yfir e-n. O. ſig til Dommer (setjast ókvaddur í dómarasæti um e-t mál; taka upp á sig drillu-umboð, P. Þ.).

Opkaſtelſe, sk., það að opkaſte 1, a, b, c: Voldens O. (sb. hleðsla). — En ſtærk O. (miklar uppsölur).

Opkaſtning, sk., = Opkaſtelſe (þó sjer í lagi það að opkaſte 1, a, b).

opkilte stytta fötin upp um sig: O. ſine Klæder stytta sig.

Opkiltning, sk., það að opkilte.

Opkjøb, kl., það að opkjøbe.

opkjøbe kaupa (e-ð) upp (svo að lítið eða ekkert verði eptir): O. Korn (Smør).

Opkjøber, ft. -e, kk., sá sem kaupir e-ð upp.

Opkjøbsret rjettur á að kaupa e-ð upp.

opkjøre, ás., spilla (vegi) á vagnaferðum: Veien er meget opkjørt ved de ſvære Fragtvogne.

Opkjørſel, a) það að aka upp (á e-n stað). — b) akvegur upp (á e-n stað): En ſteil (bred, magelig) O.

opklare, ás., lýsa: Ingen Stjerne opklarede den mørke Himmel. — Óeiginl. = skýra: Dette opklarer hele Sagen.

Opklaring, ft. -er, sk., það að opklare.

opklavre klifrast upp, (sb. klavre og klattre): Komme opklavrende.

opkline gera (vegg) úr leiri.

opkliſtre, ás., líma (e-ð) upp.

Opkliſtring, sk., það að opkliſtre.

Opklodsning, sk., timbur sem lagt er ofan á skips-kjöl.

opklynge festa (hengja) e-n upp: Han blev opklynget i Galgen.

Opklyngning, ft. -er, sk., það að opklynge.

opklyve klifa (klifra, klifrast) upp.

opklæde gefa (e-m ný) föt: O. et fattigt Barn.

Opklædning, sk., það að opklæde.

opklække koma upp (fuglum): O. Kyllinger.

Opknapning, ft. -er, sk., það að opknappe.

opknappe hneppa e-u frá sjer: O. ſin Veſt.

opknytte hnýta (e-ð) upp: O. Haaret.

opkoble leysa (hunda) úr hálstengslum.

Opkog, ft. eins, kl., 1) lítil suða: Lade noget faae et O. — 2) ný suða: Give Maden et O. sjóða matinn upp aptur. — b) það sem soðið er upp aptur, tvísoðinn matur: Vi fik ikke andet end O. af gamle Retter. — Óeiginl, það sem tuggið er upp eptir öðru.

opkoge, ás., 1) hleypa upp suðu (á e-u). — 2) sjóða (e-ð) upp aptur, tvísjóða: Opkogt Kaal. — Óeiginl., tyggja (e-ð) upp aptur, og þvíuml.: Opkogte Indfald (Fortællinger).

Opkogning, ft. -er, sk., það að opkoge.

opkomme, a) koma upp, hefjast: Der opkom en Ildebrand varð eldur laus. — Jeg mindes godt, naar denne Skik førſt opkom. — b) spretta, rísa, (af e-u sem orsök): Ofte kan en ſtor Ulykke o. (getur … hlotizt) af en ringe Aarſag (sb. opt verður mikill eldur af litlum neista).

Opkomſt, án ft., sk., a) það að komast á fætur (úr sótt): Efter hans O. af denne Sygdom har han følt ſig raſkere, end tilforn. — b) um himintungl, uppkoma, upprás: Maanens (Stjernernes) O. — c) það að e-ð (sem ekki hefur verið áður) hefst: En ny Modes O. — d) framfarir: Handelens O.

opkradſe klóra e-ð upp: O. noget af Jorden. — b) ýfa (e-ð með því að klóra): O. Klæde.

Opkradsning, sk., það að opkradſe.

opkravle skreiðast upp: Komme opkravlende.

opkruſe gera liði á (hár) svo það hrökkvi upp á við, kreppa (hár).

Opkruusning, sk., það að opkruſe.

opkræve heimta e-ð saman: O. en Skat. — b) stefna e-m.

opkrølle vinda (hár) í liðu (utan um e-ð, einkum bréfsnepla): Hendes Haar bliver opkrøllet om Aftenen.

Opkrølning, sk., það að opkrølle.

oplade, ás., (sjaldh. nema í ritningunni og í skáldskap), láta e-ð upp = ljúka e-u upp. — b) láta e-ð uppi, láta e-ð af hendi, gefa e-ð upp: O. et Lehn.

Opladelſe, sk., það að oplade.

Oplag, ft. eins, kl., 1) eiginl., mikið saman af e-u sem ætlað er til sölu, (sb. forði, byrgðir, nægtir): Et ſtort O. af Korn. — b) peningar sem safnað er saman: Han har et O. fra Skolen. — c) eins margt og prentað er í senn af e-i bók: Oplaget beſtaaer af 500 Exemplarer það eru prentuð 500 (af bókinni). — Det andet (tredie, o. s. frv.) O. af en Bog önnur (þriðja, o. s. frv.) prentun bókar. — 2) óeiginl., (úrelt), ráðabrugg: „Lønlige O."

Oplagsafgift tollur af vörubyrgðum.

Oplagshuus hús sem (mikill) kaupeyrir er geymdur í, geymsluhús.

Oplagspenge, ft., = Oplag 1, b.

Oplagsplads staður þar sem vara er geymd.

Oplagsret = Stabelrettighed.

Oplagsſted, a) = Oplagsplads. — b) staður (borg) þar sem kaupeyri er komið fyrir í geymsluhúsum.

Oplagsvarer, ft., kaupeyrir sem maður hefur mikið af. — b) kaupeyrir sem látinn er í geymsluhús (þangað til hann er fluttur lengra).

Opland, [sb. Upplönd], land sem er fyrir ofan (innan) e-a borg er stendur við sjó: Vendſyſſel er Aalborgs O.

oplede, ás., [lede af leita], leita e-ð upp.

opleve, a) (sjaldh.) h. s., lifna. — b) ás., lifa e-ð: Vi have oplevet ſtore og uhørte Begivenheder. Du kan endnu o. den Dag. O. en høi Alderdom verða fjörgamall.

oplive, ás. 1, lífga, o. s. frv., 1) sjaldh. eiginl.: Det er Sjælen, der opliver Legemet sem veitir líkamanum líf. — 2) óeiginl.: Man haabede, at Freden atter ſkulde o. Handelen að verzlunina myndi rjetta við, þegar friður kæmist á. O. Erindringen vekja minnið. — b) hressa, kæta: Muſiken opliver Sindet.

Oplivelſe, sk., það að oplive.

oplue, a) h. s., bálast upp. — Óeiginl., t. a. m. da opluede hans Vrede (svall honum móður). — b) ás., kynda: O. Ilden. — Óeiginl., glæða, eða þvíuml.

opluge reyta (t. a. m. illgresi) upp.

oplukke ljúka e-u upp, láta e-ð opið: O. alle Døre.

Oplukning, ft. -er, sk., það að oplukke (sb. himinríkis port ok upplokning, Stjórn).

oplyſe, ás., A) þar sem vjer höfum lýsa með þol., 1) eiginl., lýsa e-ð: Denne Lampe oplyſer (lýsir, lýsir um) hele Værelſet. — 2) óeiginl., a) lýsa, skýra: O. (sýna) noget med Exempler. — b) fræða: O. een om ſine Pligter. En oplyſt Mand maður sem er vel fræddur. — B) þar sem vjer höfum lýsa með þiggj., lýsa e-u: O. fundne Sager i Aviſerne.

Oplysning, sk., a) án ft., það að oplyſe A, 1 (lýsing), 2, b (fræðing). — b) með ft. -er, það að oplyſe A, 2, a: Han gav mig fuldſtændig O. i Sagen (sagði mjer greinilega allan málavöxt). Han har meddeelt mig mange vigtige Oplysninger sagt mjer margt til skilningsauka.

oplægge, a) leggja (láta, flytja, færa) e-ð upp á eða í e-ð: Kornet er oplagt paa Loftet. — b) o. et Skib leggja skip í höfn til að taka af því reiðann. — c) láta (vöru í geymsluhús): O. Korn i Magaſiner. O. Varer (koma kaupeyri fyrir til geymslu) i en Seſtad. — d) leggja (peninga) fyrir (og safna þeim): Han kan aarlig o. det Halve af ſin Løn. — e) láta prenta: O. en Bog. — f) taka saman ráð sín: Et oplagt Raad undirlagt ráð. Det var hemmelig oplagt imellem dem það voru samantekin ráð. — 2) bo. l. t. oplagt, sem e., a) eiginl.: Oplagt Melk skyr. — b) óeiginl., α) náttúraður fyrir e-ð: Være oplagt til noget. — β) fyrirkallaður: I Dag er jeg ikke rigtig oplagt.

Oplægning, sk., það að oplægge.

Oplænding, ft. -e, kk., a) sá sem á heima fyrir ofan (innan) e-a borg sem er við sjó (sb. Opland). — b) Upplendingur (í Norv.).

Oplænger, ft. -e, sk., röng.

oplænke taka (hlekki) úr festi (rekindi): Hundens Lænke er for lang; den maa oplænkes.

Oplænkning, sk., það að oplænke.

oplære fræða: O. een i noget kenna e-m e-ð.

Oplærelſe, án ft., sk., það að **oplære.**

oplæſe lesa (fornt: ráða) e-ð upp, lesa e-ð hátt: O. en Befaling. O. et Stykke af en Digter.

Oplæsning, ft. -er, sk., það að **oplæſe.**

Opløb, a) upphlaup, þys, ys og þys, (sb. mannþyrping): Der var et ſtort O. paa Torvet. — b) uppreist: Dæmpe et O.

opløbe, 1) h. s., í ho. l. t., a) þotinn upp, blásinn í sundur, eða þvíuml.: Det er paafaldende ſom han er opløbet (hvað hann hefur blásið í sundur) i de ſidſte Aar. En lang opløben Dreng. — b) (um skuldir), hækkaður: Gjelden er opløbet betydelig. — 2) ás., draga e-n upp, henda (sb. henda hrein í þáfjalli), ná e-m (á hlaupi): Han er for langt forud; jeg kan ikke o. ham.

Opløber, kk., = **Skibsdreng, Matrosdreng.**

opløfte (í tiguglegu orðfæri), hefja e-ð upp, lypta e-u eða e-ð: O. Hænderne mod Himlen. — O. Stemmen brýna (beina) raustina. — b) óeiginl.: O. een til Skyerne (hefja e-n til himna). — O. Sindet hefja upp hugann yfir jarðneska hluti.

Opløftelſe, sk., það að **opløfte** (sb. upphafning).

opløſe, 1) eiginl., a) leysa: O. en Knude. — b) dreifa e-u: O. en Hær. — c) eyða (e-u), breyta (e-u til annarar náttúru; sb. jeta): Fugtighed har opleſt Farverne. Svovel opløſer Jernet. — 2) óeiginl., a) leysa úr e-u, skýra, þýða: O. en Gaade ráða gátu, geta gátu. — b) slíta e-u, ónýta, o. s. frv.: O. en Forbindelſe. O. et Ægteſkab sundra hjúskap (Gþl.).

opløſelig, ft. -e, e., leysandi, leysilegur (sb. úleysiligr, Fms. II, 242); sem breytt verður í annað efni; sem leyst verður úr.

Opløſelighed, sk., það að vera **opløſelig.**

Opløsning, ft. -er, sk., (það að **opløſe**), leysing, lausn, o. s. frv.: En Knudes O. hnútleysing. — Knudens O. i et Skueſpil (það hvernig úr ræðst þeirri flækju sem í er orðin). — O. paa en Gaade gáturáðning. — Sukkers O. i Vand það að sikur bráðnar í vatni. — Et Riges O. það að ríki leysist (liðast) í sundur (þ. e. skiptist). — Et Menneſkes O. manns-andlát.

Opløsningsmiddel það sem haft er til að breyta e-u í e-ð annað (sb **opløſe 1, c**).

Opmaal (sjaldh.) = **Overmaal a, Topmaal.**

opmaale mæla (einkum land): O. en Ager. O et Skib.

Opmaaling, ft. -er, sk., það að **opmaale.**

opmale penta (e-ð) upp aptur.

Opmaling, ft. -er, sk., það að **opmale.**

Opmand, a) (sjaldh.), oddviti, forkólfur. — b) (sjaldh.), gjörðarmaður. — c) oddamaður.

opmande (sjaldh.), hughreysta, treysta (Fms. V, 72), (sb. stappa í e-n stálinu).

opmane, a) (úrelt), eggja, hvetja. — b) særa, vekja upp: O. Aander.

Opmaning, ft. -er, sk., það að **opmane.**

opmuddre, ás., = **muddre a.**

Opmuddring, ft. -er, sk., það að **opmuddre.**

opmuntre, a) kæta, gleðja, pipra e-ð upp, (sb. örfa, hressa). — b) hvetja, fýsa: O. een til at fortſætte et Arbeide.

Opmuntring, ft. -er, sk., það að **opmuntre.**

opmure gera (e-ð) með múrveggjum (þ. e. svo að það hafi múrveggi): O. en Lade gera múrveggjaða hlöðu.

Opmuring, ft. -er, sk., það að **opmure.**

opmærkſom, ft. -me, e., a) aðgætinn, gaumgæfinn, eptirtektasamur; sem tekur vel eptir: En o. Læſer. Blive o. paa noget fara að taka eptir e-u. Gjøre een o. paa noget benda e-m á e-ð, sýna e-m e-ð; minna e-n á e-ð; o. s. frv. — b) kurteis við e-n, hugull, stimamjúkur, (sb. **forekomme 2**): Han viiſte ſig meget o. imod os.

Opmærkſomhed, sk., 1) án ft., a) eptirtekt, athygli: Betragte noget med O. taka vel eptir e-u, hyggja (gá) vel að e-u. Henvende ſin O. paa noget gefa gaum að e-u. — b) líkt og aðstoð: Denne Konſtflid har Regjeringen ſkjenket megen O. — 2) með ft. -er, kurteislegur greiði: Jeg har modtaget ſaa mange Opmærkſomheder af ham (hann hefur gert mjer svo margan greiða óbeðinn, verið svo hugull við mig).

opnaae, ás., 1) (sjaldh., eiginl.), ná e-m (á hlaupi). — 2) óeiginl., a) jafnast við, komast til jafns við: O. ſit Mønſter. — b) öðlast, o. s. frv.: O. ſine Henſigter koma fram fyrirætlun sinni. O. en høi Alder verða (maður) gamall.

Opnaaelſe, án ft., sk., það að **opnaae.**

opnagle negla e-ð upp: O. et Skilt.

opnævne, a) = **opkalde 2.** — b) kenna e-ð við (e-n; sb. e-ð tekur nafn af e-m): Det af ham opdagede og efter ham opnævnte Sund. — c) (fornl.) = **udnævne.**

***Opodeldok,** kl., eins konar smyrsli.

opoffre, ás., leggja e-ð í sölurnar: Han er i Stand til at o. Alt for at ſætte denne Plan igjennem. O. ſig til noget (ganga í e-ð; gefa sig allan við e-u). O. en Uſkyldig láta e-ð bitna (lenda) á saklausum, láta saklausan mann verða fyrir e-u. O. (verja) meget af ſin Tid paa et Arbeide. Han har opoffret hende for et berygtet Fruentimmer (hann hefur tekið illræmda konu fram yfir hana).

Opoffrelſe, ft. -r, sk., það að **opoffre:** Gjøre ſtore Opoffrelſer leggja mikið í sölurnar.

Opoffring, sk., (sjaldh.), = **Opoffrelſe.**

oppakke hlaða á eða í: Vognen er oppakket.

Oppakning, sk., a) það að **oppakke.** — b) fuld O. allt sem liðsmaður verður að bera í herferð.

oppaſſe, ás., a) sitja fyrir e-m: Han blev oppaſſet underveis. — b) sitja um, halda vörð á um: Man oppaſſer ethvert Skridt, han gjør.

Oppaſſer, ft. -e, kk., skósveinn.

oppe, ao., [uppi], a) uppi, (eða upp f. uppi): O. paa Bjerget og nede i Dalen. Høiere o. i Huſet ofar í húsinu. — b) uppi (Fms. IX, 504) = á fótum, á ferli: Jeg var o. (fór á fætur) i Morges før Dag. Der er endnu ingen o. enginn kominn á fætur. Folk var endnu o. (menn voru ekki háttaðir) i Byen. — c) (í tali og sjaldh.), opinn: Hvor længe bliver Porten o.?

oppe, ás. 1, (í tali) i o. ſig herða sig.

Oppebyrd, sk., (úrelt) = **Oppebørſel.**

oppebære bera eð upp (sb. hefi ek ok fulla peninga upp borit fyrir greinda jörð), heimta gjald saman, taka við e-u, þiggja: De oppebaarne Penge.

Oppebærelſe, sk., (sjaldh.) = **Oppebørſel a.**

Oppebørſel, ft. -er og -børſler, sk., a) skattheimta, skattheimtun. — b) skattur, tollur: Kongelige Oppebørſler.

Oppebørſelsbetjent skattheimtumaður.

oppille, a) (sjaldh.), tína (e-ð upp): Duerne oppillede det udkaſtede Korn. — b) tæja e-ð upp: O. Tougværk.

Oppilling, sk., það að **oppille.**

opplukke, a) = **oppille b:** O. Tougværk. — b) saxa: Opplukkel Kjød (Fiſk).

Opplukning, ft. -er, sk., það að **opplukke.**

oppløie brjóta (land sem áður er óplægt) til sáningar: O. Hedejord. — b) plægja e-ð upp: O. Grønſværen. Man har oppløiet en Samling af gamle Mynter.

Oppløining, ft. -er, sk., það að **oppløie.**

***Opponent,** ft. -er, kk., gagnmælandi, aðfinnandi.

***opponere,** h. s. 1, vera til mótmæla (einkum þegar rit er varið til að fá nafnbót; sb. **disputere, Disputats**).

***Oppoſition,** sk., mótmæli, gagnmæli, andmæli; mótstaða.

oppudſe fægja e-ð upp, dubba e-ð upp: Lade et Huus o. Hun er ret bleven oppudſet.

Oppudsning, ft. -er, sk., það að **oppudſe.**

oppuſte, ás., blása e-ð upp: O. en Blære. Han er tyk og oppuſtet (þrútinn) i Anſigtet. — b) óeiginl., æsa: O. Havet.

Oppuſtning, ft. -er, sk., það að **oppuſte**

oppynte dubba e-ð upp: Stuen er bleven oppyntet til Brylluppet.

Oppyntning, ft. -er, sk., það að **oppynte.**

Opraab, ft. eins, kl., a) það að **opraabe.** — b) (sú) uppkvaðning (þegar stjórnendur eða yfirvöld krefja menn liðveizlu og uppstöðu).

opraabe, ás., kalla á (e-n) með nafni, nefna (e-n) hátt: Alle bleve ved Navn opraabte. — b) bjóða (e-ð) upp (með hárri rödd, á söluþingi): Dette Maleri blev opraabt for 100 Rigsdaler; men blev ikke ſolgt.

Opraaben, án ft., sk, það að **opraabe.**

Opraaber, ft. -e, kk., sá sem hefur það starf að kalla hátt á menn, eða bjóða e-ð upp á söluþingi.

opraadne fúna upp: Tømmeret er reent opraadnet orðið öldungis grautfúið.

oprage, ás., rífa (klóra, krapsa) e-ð upp.

Opragning, ft. -er, sk., það að **oprage.**

opramſe þylja e-ð upp, tafsa: O. en Lectie.

Opramſen, sk., það að **opramſe** (sb. tafs).

oprede, ás. 1 og 2, búa um rúm: Sengen er opredt. En opredt Seng upp búið rúm.

Opredning, sk., það að **oprede** (umbúningur).

opregne, ás., telja e-ð upp.

opreiſe, [**reiſe** af reisa], a) reisa e-ð upp eða við: Den omkaſtede Støtte blev igjen opreiſt. — Opreiſt keiprjettur: Staae opreiſt. — b) reisa (búa til): O. en Mindeſtøtte. — O. et Telt tjalda. — c) (fornl): O. ſig rísa í móti e-m. — d) veita e-m uppreist (síns máls): Faae ſit Tab opreiſt (fá uppreist — bætur — skaða síns).

Opreisning, sk., 1) það að **opreiſe a.** — 2) uppreist a) (úrelt) það að **opreiſe ſig.** — b) í fá uppreist, eiga uppreist, o. s. frv.

Opreisningsbrev uppreistarbrjef (þegar manni er gefin aptur æran, eða þvíuml.).

oprende, ás., ná e-u (á hlaupi), henda (Al.).

oprenſe hreinsa (upp úr e-u), ræsta (Dropl.): O. en Grøft.

opret, [upprètt-r], upprjettur, keiprjettur.

opretholde, ás., (í óeiginl. merk.), halda e-u uppi (forat upp), halda e-u.

Opretholdelſe, sk., það að opretholde.

Opretning, sk., (sjaldh.) = Oprettelſe.

oprette, a) = opreiſe b: O. en Æreport. — b) stofna, setja e-ð á stofn: O. et Univerſitet. O. et Regiment. — c) semja: O. en Forbindelſe med een gera samband við e-n. O. en Contract gera samning. — d) bæta (e-ð upp): O. en Skade. Dette Tab har han faaet rigelig oprettet (hefur fengið fullar bætur fyrir tjón sitt).

oprettelig, ft. -e, e., [sb. oprette d], bætanlegur.

Oprettelſe, sk., a) stofnun. — b) bætur: Faae O. for ſit Tab.

Opridning uppreið.

Oprids, kl., uppdráttur af e-u eins og það er þegar maður sjer á hlið þess.

opridſe skera (mjóa) rauf á: O. en Byld (skera í kýli).

oprigtig, (ft. -e, e.), a) falslaus, einlægur, hreinskilinn: En o. (einlæg, einlægleg) Tilſtaaelſe. Børn ere af Naturen oprigtige — b) (í tali, um líkamlega hluti), ósvikinn, alminnilegur: Det er oprigtige Varer, jeg handler med.

Oprigtighed, án ft., sk., einlægni, hreinskilni: Beſvare et Spørgsmaal med O. einlæglega.

oprinde, 1) eiginl., a) (um vatn), spretta upp, koma upp: Denne Flod oprinder i det indre Africa. — b) (um himintungl), koma upp. — Óeiginl. þar af: „Hver Gang Evighedens ſtore Tanke oprinder i vore Sjæle". — 2) óeiginl., a) (um ætterni), koma af e-m: Han var oprunden af (kominn af) en gammel og berømmelig Slægt. — b) hafa upptök sín af e-u, gerast af e-u: Denne Feide oprandt af en Strid imellem to Familier.

oprindelig, a) ft. -e, e., upphaflegur: Menneſkets oprindelige Natur eðli mannsins fyrir öndverðu. — b) sem ao., fyrir öndverðu.

Oprindelighed, án ft., sk., það að hafa verið fyrir öndverðu, eða þvíuml.

Oprindelſe, án ft, sk., upphaf, upptök, ætt.

oprippe (í tali), ýfa e-ð upp (óeiginl.): O. gamle Stridigheder.

oprive rykkja (svipta, kippa) e-u upp: Stormen har oprevet de ſtørſte Træer med Roden. -- b) o. et Saar rífa sár aptur (Eyrb. 244).

Oprivning, sk., það að oprive.

oprode, ás., a) róta (e-u) upp: Svinene have oprodet og ædt Kartoflerne. — b) róta (e-u) um: Hele Haven er oprodet.

Oprodning, sk., það að oprode.

oprulle, ás., a) vefja e-u saman: O. et Landkort paa en Stok vefja landbrjefi utan um kefli. — b) rekja e-ð í sundur, (sb. Gunnl. 190): O. et Stykke Klæde.

Oprulling, ft. -er, sk., það að oprulle.

oprumpe (í almúgatali), gera upp tagl í hesti.

opruſke rykkja (e-u) upp.

oprydde ryðja, uppræta: O. en Skov. O. Ukrud reyta upp illgresi.

Oprydning, ft. -er, sk., það að oprydde.

oprykke, ás., rykkja (kippa) e-u upp: O. en Plante med Roden.

Oprykning, sk., a) það að oprykke. — b) það að rykke op (sb. rykke 2).

oprække, ás., rjetta e-ð upp: Med oprakte Hænder.

Oprækning, sk., það að oprække (upprjetting).

oprøge reykja (tóbak) upp.

oprømt, ft. -e, e., [eiginl. bo. l. t.], kátur, glaðvær, sem vel liggur á.

Oprør, ft. eins, kl, a) uppnám: Hele Huſet er i O. er í uppnámi. — b) uppreist: Gjøre (ſtifte) et O. gera uppreist.

oprøre, ás., 1) eiginl., æsa: Stormen, der oprører Havet. Oprørt Hav ólgusjór. — Gjøre Vandet oprørt gera vatnið gruggugt. — 2) óeiginl., a) æsa: Et oprørt og forbittret Sind bræði. — b) æsa menn upp, hvetja menn til uppreistar: O. Folket. — c) (um þrælmennsku eða rangsleitni, eða þvíuml.), kveikja heipt eða viðbjóð í (e-m; sb. ofbjóða e-m): Det var et oprørende Syn (það var ljóta sjónin).

Oprører, ft. -e, kk, uppreistarmaður.

Oprørsaand uppreistarhugur.

oprørſk, ft. -e, e., a) gjarn á uppreistir: Et uroligt og o. Folk. — b) sem æsir til uppreistar, sem uppreistum til heyrir: En o. Tale.

Oprørsſind uppreistarhugur.

Oprørsſkrift, kl., rit þegar menn eru hvattir til uppreistar.

Oprørsſtifter uppreistar-oddviti, forkólfur í uppreist (sb. Al.).

opſadle söðla: O. en Heſt.

Opſadling, sk., það að opſadle.

opſamle, a) tína e-ð upp eða saman: Ravet opſamles paa Strandbredden. — b) safna (e-u) saman á einn stað: Solſtraalerne opſamles (lenda) i Brændepunktet.

Opſamling, ft. -er, sk., það að opſamle.

opſanke tína e-ð upp: O. Spaaner fra Jorden.

Opſankning, ft. -er, sk., það að opſanke.

Opſeende, kl., (fornl.), = Opſyn, Opſigt a.

opſende senda e-ð upp: Han blev opſendt til Norge sendur til Norvegs.

Opſending, sk., það að opſende.

Opſidden, án ft., sk., það að stíga á hest sinn, það að fara á bak.

Opſidder, ft. -e, kk., = Fæſtebonde, Gaardbruger.

opſige, 1) segja upp a) e-u: O. en Capital heimta aptur innstæðu. — O. en Vaabenſtilſtand segja griðum lokið. — b) e-m: Han er opſagt og ſkal flytte til Foraaret það er búið að byggja honum út, svo að hann verður að flytja sig í vor. — O Tjeneſtefolk. -- c) e-m e-u: O. een Troſkab (Lydighed). -- 2) lesa e-ð upp úr sjer.

Opſigelſe, ft. -r, sk., það að opſige.

Opſigelſesbrev uppsagnarbrjef.

Opſigelſestid uppsagnartíð.

Opſigt, án ft., sk., a) = Opſyn: Have O. med noget eða have noget under O. eiga að sjá um e-ð. — b) það að mönnum finnst mikið um e-ð eða finnst orð um e-ð, það að tekið er til e-s: Dette Skrift gjør ſtor O. mönnum finnst mikið um rit þetta. Hun gjorde megen O. ved ſin koſtbare Dragt.

Opſkalkning, sk., allar spýturnar sem ganga út úr sperrunum neðan til (og kallaðar eru Skalke; sb. Skalk II, B).

opſkibe, a) (fornl.), skipa e-ð upp, bera e-ð af skipi. — b) flytja e-ð á skipi upp eptir á: O. Varer paa en Flod.

opſkjørte, ás., í o. ſig stytta sig. — Være vel opſkjørtet vera kominn í hnakkinn, (vera dáfallega staddur — litt þó heldur).

Opſkjørtning, sk., það að opſkjørte.

opſkove höggva (brennsluvið) og hlaða honum í skógi.

Opſkrift, sk., a) skrá: Dette er Opſkriften paa Alt hvad jeg endnu har at gjøre allt það, sem hjer er skrifað (skráð), á jeg enn eptir ógert. Jeg har givet hende O. paa en ny Kage jeg hef gefið henni skrifaðan tilbúning á eins konar nýju kryddbrauði. — b) = Indſkrift.

opſkrive skrifa, bóka, (sb. optegne): O. Bemærkninger paa en Reiſe. Deres Navne bleve opſkrevne i en Bog voru bókuð. — Være høit opſkreven (vera í miklum metum) hos een, (sb. anſkreven í greininni um anſkrive).

Opſkrivning, ft. -er, sk., það að opſkrive.

opſkrue skrúfa (e-ð) upp. — 2) óeiginl., a) setja (e-ð) upp (að dýrleika) svo að úr hófi keyri: O. Priſen paa noget. O. Huusleien. — b) brjóta, klúsa: En opſkruet Stiil brotið orðfæri.

Opſkruen, án ft., sk., það að opſkrue.

Opſkruening, sk., það að opſkrue.

Opſkud, kl, uppþot (jurta úr jörðu).

opſkure, a) fægja. — b) fægja e-ð í sundur eða af.

opſkyde, 1) ás., a) skjóta (e-u) upp (svo að ekkert sje eptir): De havde opſkudt Krud og Kugler. — b) hleypa (ýta, o. s. frv.) e-u upp. — 3) h. s. í opſkudt sem þotið hefur upp (á skömmum tíma), sem blásið hefur í sundur.

Opſkydning, sk., það að opſkyde.

opſkylle, ás., a) skola (e-ð) upp aptur: O. Linned. — b) skola e-u (bera e-ð) á land: Havet har opſkyllet endeel af Vraget sumt fjeð hefur rekið. Opſkyllet Land eða opſkyllede Jordlag efstu jarðlög.

Opſkylling, ft. -er, sk., það að opſkylle.

opſkære, a) spretta e-u upp: O. en Søm. — b) spretta á e-u: O. en Byld. — c) opſkaaren Steg steik, skorin í bita, sem steikja á upp aptur eða velgja. — d) skera (e-ð) upp (svo að ekkert sje eptir): Hele Stegen er opſkaaren.

Opſkæring, sk., það að opſkære.

opſlaae, ás., a) slá (e-ð) upp: Denne Kaſſe maa opſlaaes. — b) brjóta (bretta) e-ð upp, o. s. frv.: O. Ærmerne. En opſlaaet Hatteſkygge uppbrett hattbarð. — c) setja, reisa, (sb. reisa landtjöld, slá landtjöldum, skjóta landtjaldi): O. en Bod. O. et Telt tjalda. — O. ſin Bolig et Sted taka sjer bólfestu á e-m stað. — d) festa (e-ð) á vegg: O. en Bekjendtgjørelſe. — e) fletta e-u upp: O. noget i en Bog.

Opſlag, ft. eins, kl., a) uppslag: En blaa Kjole med røde O. — b) uppfest auglýsing. — c) bloti, þíða. — d) uppsögn (unnusta eða unnustu).

opſlibe, a) brýna (slípa) e-ð aptur. — b) brýna (e-ð) upp, eyða (e-u) á brýnslu: Denne Kniv er næſten reent opſleben.

Opſlibning, sk, það að opſlibe.

opſlide, ás., slíta e-u (út). — b) opſlidt búinn að slíta sjer út.

Opſlidning, sk., það að opſlide.

opſlikke sleikja e-ð upp.

opſluge gleipa, svelgja: Han blev opſlugt af en Hai. — Opſluges af Bølgerne sökkva. — O. Ordene (gera ekki nema) tæpta á orðunum, tafsa.

Opſlugning, ft. -er, sk., það að opſluge.

opſminke draga tállit á (e-ð) til prýðis: Man kunde neppe kjende hende, ſaaledes havde hun opſminket ſig hún hafði litað sig svo í framan. — b) óeiginl., t. a. m. opſminkede Ord hræsni, smjaður, kjassmæli, eða þvíuml.

Opſminkning, ft. -er, sk., það að opſminke.

opſmykke dubba e-n eða e-ð upp.

opſmøge reykja (e-ð) upp: Al Tobakken er opſmøgt.

opſmøge brjóta e-ð upp, fletta e-u upp: O. ſine Kjoleærmer.

opſmøre (í tali), dubba e-ð gamalt og fánýtt upp.

opſnappe, ás., henda (ná) e-u: O. en Cureer. O. Breve. — Han opſnapper (hendir) hiſt og her et fremmedt Ord.

Opſnappelſe, ft. -r, sk., það að opſnappe.

opſnøe taka snúðinn af (e-u): O. et Reb.

opſnurre, ás. 1, velgja (brytjaða steik) í pönnu.

opſnuſe, ás., a) þefa e-ð upp, snuðra (snudda) e-ð upp. — b) eyða (tóbaki á því að taka það í nefið): Det hele Pund Tobak er allerede opſnuſet tóbakspundið er búið.

opſnøre leysa utan af (e-u), o. s. frv.

Opſod, kl., (úrelt) = **Opkog** 2, a.

opſpade stinga (pæla) e-ð upp.

Opſpadning, ft. -er, sk., það að opſpade.

opſpile þenja e-ð upp, glenna e-ð upp eða í sundur: Med opſpilede Øine.

Opſpiling, ft. -er, sk., það að opſpile.

Opſpind, ft. eins, kl., samsetningur, lygi.

opſpinde, a) spinna (e-ð) upp: Hørren er nu opſpundet. — b) setja saman lygar, eða þvíuml.: O. en Løgn.

opſpiſe (sjaldh. nema í ho. l. t.), ljúka e-u = borða e-ð upp.

opſplitte spretta upp í, gera rifu í: O. en Pen.

opſpole spóla (e-ð) upp (svo að ekkert sje eptir).

Opſpoling, sk., það að opſpole.

opſpore, a) eiginl. um hunda, spyrja e-ð upp (Fms. V, 146): O. Vildt. — b) óeiginl., grafa e-ð upp, komast fyrir: O. eens Opholdsſted. O. Grunden til noget.

Opſporing, ft. -er, sk., það að opſpore.

opſpruble, h. s., (um vatn, o. s. frv.), vella upp.

opſprænge brjóta (e-ð, t. a. m. hurð) upp.

Opſprætning, sk., það að opſprætte.

opſprætte, ás., spretta e-u upp.

Opſpytning, ft. -er, sk., það að opſpytte (sb. uppgangur).

opſpytte, ás., spýta e-u: Han har opſpyttet meget Blod það hefur gengið mikið blóð upp úr honum.

opſpæde þynna e-ð aptur: O. Suppen.

Opſpædning, ft. -er, sk., það að opſpæde.

opſpænde, a) þenja (e-ð) út, o. s. frv.: O. en Solſkjerm. O. Hanen paa et Gevær draga upp bóg á bissu. — b) spenna e-u af sjer: O. ſit Bælte spenna af sjer beltinu (Fms. XI, 290).

Opſpænding, ft. -er, sk., það að opſpænde.

opſpørge, ás., spyrja e-ð upp: Jeg har endelig faaet ham opſpurgt.

opſtaae, 1) þar sem gjör. er lifandi vera, a) (í tiguglegu orðfæri), standa upp: Der opſtod en Olding blandt Folket. — b) (í ho. l. t.), standa upp = rísa upp = fara á fætur: Hun er endnu ikke opſtaaet ekki komin á fætur enn. — c) rísa upp af dauða: O. fra de Døde. — d) = **fremſtaae** b: Der er opſtaaet en ny Forſvarer af denne Lære nýr maður hefur orðið (gjörzt) til að verja þessa kenningu. — e) (sjaldh.), gera uppreist: Almuen var opſtaaet i Maſſe. — 2) um annað, gjörast, hefjast: Deraf opſtod en langvarig Strid.

opſtable hlaða (e-u) saman: O. Brænde (Tørv).

Opſtabling, ft. -er, sk., það að opſtable.

opſtadſe, ás., = **oppynte**.

opſtakke hlaða (heyi) í stakk.

opſtalde setja (skepnur) á gjöf (til eldis): O. unge Hingſter.

Opſtaldning, sk., það að opſtalde.

Opſtand, án ft., sk., uppreist: Gjøre O. imod een rísa við e-m.

Opſtandelſe, sk., upprisa.

Opſtander, (ft. -e, sk.), uppstandari, stuðull.

Opſtanderrok lítill rokkur sem hjólið á er á milli tveggja uppstandara. Gagnstætt: **Hjulrok**.

Opſtandervæv íslenzki vefstaðurinn.

opſtege, a) steikja (e-ð) upp aptur. — b) steikja (e-ð) upp (svo að ekkert sje eptir): Smørret er opſtegt.

opſtemme, ás., (sjaldh.), hefja upp söng: O. en Sang.

opſtemme, ás., stífla: O. Vandet i en Canal.

opſtige, 1) eiginl., fara upp: Da Luftballonen opſteg. — 2) óeiginl., a) den opſtigende Linie (ættleggurinn aptur á bak) i Arvefølgen. — b) komast upp (til mannvirðingar): O. fra en Ærespoſt til en anden. — c) kvikna, eða þvíuml.: Der opſtod en Tvivl hos mig.

opſtikke, ás., a) næla: O. et Hovedtøi. — b) stinga (gera) gat á: O. en Blegn. O. en Tønde. — c) stinga (e-ð) upp aptur: O. en Kobberplade.

Opſtikning, ft. -er, sk., það að opſtikke.

opſtille, a) reisa e-ð upp: Skiven blev opſtillet. — b) setja e-ð upp: O. Brikkerne i Skakſpil. — c) fylkja e-u: O. en Krigshær. — d) leggja: O. en Snare.

Opſtilling, ft. -er, sk., það að opſtille.

opſtive setja skorður undir, skorða. — b) sterkja (e-ð) upp aptur: O. en Krave.

Opſtivning, ft. -er, sk., það að opſtive.

Opſtopning, ft. -er, sk., það að opſtoppe.

opſtoppe troða í (e-ð) upp aptur: Denne Matras trænger til at opſtoppes.

opſtryge, ás., strjúka e-ð upp á við: O. Haaret.

Opſtrygning, sk, það að opſtryge.

opſtudſe, ás., = **tilſtudſe**.

opſtuve = 2. **ſtuve**: Opſtuvede Roer.

Opſtuvning, ft. -er, sk., það að opſtuve.

Opſtød ropi, (sb. brjóstsviði). — b) (úrelt) = **Opſtand**.

opſtøde, ás., a) hrinda e-u upp: Døren blev opſtødt. — b) merja (e-ð) allt: Alle diſſe Gryn faae vi ikke opſtødte i Dag við verðum ekki búnir að merja öll þessi grjón í dag.

Opſtøden, án ft., sk., það að opſtøde.

Opſtødning, sk., það að opſtøde.

opſuge, ás., sjúga e-ð upp: O. Vand igjennem et Rør.

Opſugning, ft. -er, sk., það að opſuge.

*opſummere = ſummere.

opſvaiet, [sb. **ſvaie**], (um skip), sem þannig hefur svifið (um akkeri) að það veit upp í vind eða straum: Skibet ligger opſvaiet for Strømmen.

opſvide svíða (e-ð) upp.

opſvinge, ás., í o. ſig hefjast.

opſvire, ás., svalla e-u upp, eyða e-u í svall.

opſvulme bólgna (þrútna) upp: En opſvulmet (bólgin) Kind. — b) (um vötn), vaxa.

Opſvulmen, án ft., sk., það að opſvulme.

opſvømmet, [sb. **ſvømme**], sem skolað hefur (á land) upp.

opſye eyða (e-u) í sauma: Hun har opſyet al Silken hún er búin með silkitvinnann.

Opſyening, sk, það að opſye.

Opſyn, án ft., umsjón, umsjá, umsýsla: Have O. med et Arbeide vera verkstjóri. Det ſtaaer under hans O.

Opſynsmand umsjármaður.

Opſæt, ft. eins, kl., a) (skriflegt) frumvarp. — b) (úrelt), bragð, ráð.

Opſætning, sk., það að setja (reisa, o. s. frv.) e-ð upp.

opſætſig, ft. -e, e., þrjózkur, harðsvíraður, mótþróasamur, óhlýðinn.

Opſætſighed, án ft., sk., þrjózka, þvermóðska, þverúð, óhlýðni, mótþrói.

opſætte, ás., a) setja e-ð upp á e-n stað: Det er alt opſat paa Loftet. O. Bøger i Reolerne raða bókum í skápana. — b) reisa, setja e-ð saman: O. et Gjerde. O. en Seng. — c) koma (e-u) í lag, koma (e-u) fyrir (eins og maður vill hafa það): O. Haaret. — d) hvessa: O. en Ragekniv. — e) taka e-ð saman, semja, dikta: O. et Brev. O. en Klage (Anſøgning, Foreſtilling). — f) skjóta e-u á frest, fresta (dvala) e-u, draga: De vil o. det til i Morgen. — g) setja (e-ð) undir: Mit Nummer var ſaa heldigt at vinde den Daaſe, der ſidſte Gang var opſat. — h) (fornl.), leggja e-ð í veð, hætta e-u. — i) o. ſig gera uppreist, þrjózkast: O. ſig imod Øvrigheden. — 2) í ho. l. t. **opſat** a) settur í ílát og látinn súrna þar og hlaupa: Opſat Melk mjólkurhlaup. — b) fyrirkallaður: Være opſat til noget. — c) opſat paa noget sem hefur sett hug sinn eptir e-u, sólginn (ólmur, óvægur) í e-ð: Han er nu ret opſat paa den Reiſe.

opſættelig, ft. -e, e., sem skotið verður á frest.

Opſættelſe, ft. -r, sk., a) = **Opſætning**. — b) frestun, frest (kl. ft.; nú frestur), dráttur, undandráttur: Sagen taaler ingen O. (sb. hjer er ekki til setunnar boðið). — c) (fornl.), uppreist.

opſøge, ás., leita e-n eða e-ð upp.

Opſøgning, ft. -er, sk., það að opſøge.

opſømme, [**ſømme** af sauma], setja nýjan saum (nýja nagla) í: O. en Havbaad.

optaarne hlaða (hauga) e-u saman: Iſen optaarnede ſig ved Kyſten.

Optaarning, sk., það að optaarne.

optage, ás., a) taka e-ð upp (með hendi eða með verkfæri): O. noget fra Jorden. — O. Planter taka upp jurtir (úr jörðu). — b) taka, handtaka, eða þvíuml.: Denne Cureer blev optaget af Fjenden. O. Kreature taka fjenað annars úr akri sínum (og setja hann inn, eða þvíuml.). — c) taka við (e-m): O. een i ſit Huus taka e-n á heimili sitt. — d) nema (t. a. m. land), o. s. frv.: Hans Billedſtøtte optager igjen ſin gamle Plads er komin aptur á gamla staðinn. Pladſen er optaget það er búið að taka (eða: fylla) allt svæðið. Alle Billetter ere alt optagne öllu inngöngumerkin (eða þvíuml.) eru tekin. — e) fara að yrkja (jörð): Denne Jord er i Fjor optaget. — f) o. en Egn eða o. et Kort over en Egn draga upp hjerað. — O. et Landſkab penta landskap eins og hann er. — g) o. en Liſte (Fortegnelſe) over noget skrá e-ð. — h) o. et Forhør hafa próf (í máli). — i) o. en Sag til Doms taka mál undir dóm, fara að dæma mál. — k) taka (e-ð) fyrir sig fram, eða þvíuml.: O. ſin Løn. O. ſine Renter forud. O. en Capital eyða innstæðu. O. et Laan útvega sjer lán. — l) taka (e-n sið) upp: O. en ny Mode. — m) taka (e-ð) fyrir: O. en Materie paa ny. — n) taka

(e-ð vel eða illa, o. s. frv.) upp: O. noget vel (ilde). O. noget for Spøg taka e-ð fyrir gaman.

*Optativ, ft. -er, kl. og sk., óskarháttur.

optegne, ás., bóka, skrá, færa e-ð í letur, letra.

Optegnelſe, ft. -r, sk., það að optegne. — b) skrifleg athugasemd.

opthrone gnæfa.

*Optik, án ft., sk., sjónarfræði, ljósfræði.

*Optiker, ft. -e, kk., sá sem stundar sjónarfræði; sá sem býr til sjónargler.

*Optimater, ft., kk., höfðingjar, stórmenni.

*Optimismus, sk., sú kenning (eða trú) að heimurinn gæti ekki verið betri enn hann er.

*Optimiſt, ft. -er, kk., sá sem kennir (eða trúir) að heimurinn gæti ekki verið betri enn hann er.

optinge, h. s., semja (við e-n).

*optiſk, ft. -e, e., sem lýtur að sjónarfræði: Optiſke Inſtrumenter.

optoe þvo (ílát, sjer í lagi, og án þol., borðker eða borðbúnað): Pigen har endnu ikke optoet.

Optoen, án ft., sk., það að optoe.

Optog, a) prósessía: „Dands, Ridderſpil og prægtige O.“ — b) = Act 3.

optoppe hreykja e-u.

optrevle, ás., rekja (þráð, o. s. frv.) upp.

Optrevling, sk., það að optrevle.

optridſe hefja (e-ð) upp með trissu(m).

optrille, ás., velta e-u upp á við. — b) = oprulle a.

Optrin viðburður: Et ſjeldent (rørende) O. — b) (í sjónarleik), grein milli þess að mannskipti verða.

optræde, h. s., ganga fram, sýna sig: O. paa Skuepladſen. O. ſom eens Anklager verða til að bera sakir á e-n.

Optræden, án ft, sk., það að optræde.

optrække, ás., A) tíðkanlegt, en þó sjaldh., nema í ho. l. t., 1) eiginl., a) draga upp tappa úr (flösku): Flaſken er optrukken. — b) draga upp (úr): Uhret er optrukket. — 2) óeiginl., hafa af e-m, fjeflétta, (sb. ásælast): Han er bleven optrukken ved denne Handel. — B) mjög sjaldh. = opdrage b.

Optrækken, án ft., sk., það að optrække.

Optrækker, ft. -e, kk., sá sem leggur í vanda sinn að hafa af öðrum, (sb. svikari, falsari).

Optrækkeri, kl., fjeflétting.

Optrækkerſke, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Optrækker um karlmann.

Optrækning, sk., það að optrække.

optugte ala (fóstra, fæða) e-n upp, kenna e-m.

Optugtelſe, sk., það að optugte (uppfóstur, uppfæði, uppfæðsla).

optælle, a) leggja tölur saman. — b) = opregne: O. ſine Bedrifter.

Optælling, ft. -er, sk., það að optælle.

optænde tendra (kveikja) eld upp: O. et Baal. — b) óeiginl.: Derved optændtes Hadet paa ny. O. (reita) een til Vrede.

Optændelſe, sk., það að optænde (upptendrun, uppkveiking, kveiking).

optænke, ás., finna = láta sjer hugsast: O. en Liſt. O. et Raad.

optænkelig, ft. -e, e., hugsanlegur: Paa alle optænkelige Maader með öllu móti (sem orðið getur). „Han anvendte alle optænkelige Midler (klauf þrítugan hamarinn, rjeri að því öllum árum, eða þvíuml.) til at komme ſit Maal nærmere“.

optøe, a) h. s., þiðna. — b) ás., þíða: Solen optøer Iſen. — Jeg er endnu ikke ret optøet mjer er ekki orðið alminnilega heitt enn.

Optøier, ft., [mun reyndar vera f. Optøger sem ft. af Optog], ólæti, ógangur, (sb. gauragangur).

optømme, [tømme af teyma], leggja við = beizla: O. en Heſt.

Optømning, sk., það að optømme.

optømre timbra e-ð upp: O. et Huus. — b) bæta skip að timbri.

optørre, ás., þurrka (e-ð) upp.

Optørring, ft. -er, sk., það að optørre.

opvaagne vakna.

Opvakthed, án ft., sk., [sb. opvække 2], fjör, námfýsi.

opvarme, a) gera hita í (húsi): Værelſet maa godt opvarmes. — b) velgja — heita, hita — (mat) upp aptur: Opvarmet Suppe.

Opvarmelſe, sk., það að opvarme.

Opvarmen, án ft., sk., það að opvarme.

opvarte, a) þjóna e-m, (sb stjana undir): Blive godt (ſlet) opvartet. — O. een med noget (í tali), bjóða e-m e-ð, (sb. buga e-u að e-m). — Án þol.: Pigen maa o. ved Bordet ganga um beina. — b) sækja e-n (heldra mann) heim.

Opvarter, ft. -e, kk., þjónustumaður, þjónn, sveinn, borðsveinn.

Opvarterſke, ft. -r, kvk., þjónustukona, þjónustumey, þjónustustúlka, (sb. þjónusta).

Opvartning, sk., a) án ft., þjónusta (sb. opvarte a). — b) með ft. -er, heimsókn (sb. opvarte b): Gjøre flittige Opvartninger hos de Store.

Opvartningskone þjónustukona (t. a. m. í spítala).

Opvartningspige þjónustustúlka (t. a. m. í veitingahúsi).

opvaſke þvo.

Opvaſkning, ft. -er, sk., það að opvaſke (þvottur).

opveie, a) vega jafnt (e-u). — b) jafnast við: Det kan ikke o. mit Tab. — c) sem h. s.: O. imod noget jafnast við e-ð, hrökkva til e-s.

opvende, ás., snúa e-u upp, sjaldh. nema í ho. l. t.

opvikle greiða úr e-u.

opvinde vinda e-ð upp: O. Ankeret heimta upp akkerið.

Opvinding, sk., það að opvinde.

opviſe, a) halda e-u upp til að sýna það: Taſkenſpilleren opviſte Kortet. — b) = finna, eða þvíuml.: Man vil ikke let o. Magen dertil

opviſke = optørre.

opvoxe (er) vaxa upp; spretta, gróa; o. s. frv.: De vare opvoxede med hinanden höfðu alizt upp saman. Den opvoxende Ungdom uppvaxtarmenn. — En frodigt opvoxende Skov. — Gjelden er opvoxet til en betydelig Sum skuldin er orðin æði mikil.

opvriſte ljúka (e-u) upp með afli: „Med opvriſtet Mund“.

opvække vekja, kveikja, tendra: Det opvakte Lyſt hos mig. O. Elſkov. Det opvakte almindelig Misfornøielſe varð mjög óvinsælt. — b) lífga: O. Døde lífga dauða. — O. een fra de Døde vekja e-n af dauða. — 2) ho. l. t., opvakt, sem e., fjörugur, námfús: En opvakt Dreng. Et opvakt Hoved.

Opvækkelſe, sk., það að opvække: O. fra de Døde.

opvælde (um lindir, o. s. frv.), spretta upp.

opvælte, ás., velta e-u upp: Da Stenen var opvæltet paa Høien þegar steinninn var kominn upp á hæðina (= þegar búið var að velta steininum upp á hæðina).

Opvæltning, sk., það að opvælte.

Opvæxt, án ft., sk., uppvöxtur (manna): I min O. — b) um gróður: Skoven er i god O. vex (grær, sprettur) vel, eða þvíuml. — Einnig, það sem sprottið er: En ſkjøn O. af unge Træer.

opæde jeta e-ð upp: Jernet opædes (eyðist) efterhaanden af Ruſt.

opædle, ás. 1, = opdyrke, forædle.

Opædling, sk., það að opædle.

opøſe, ás., ausa e-ð upp: Alt Vandet er endnu ikke opøſt af Brønden brunnurinn er ekki þur-ausinn enn.

Opøsning, ft. -er, sk., það að opøſe.

Orager (líka Oerager), a) akur sem ekki er ræktaður til korntegunda nema annaðhvert ár. — b) óræktað land á milli akra er verið hefur almenningur.

*Orakel, ft. Orakler, kl., goðafrjett, (sb. guðmæli): Troe paa noget, ſom paa et O.

*Orange, ft. -r, sk., = Pomerants.

*oratoriſk, ft. -e, e., sem mælska er í, mælskulegur: Diſſe Vers ere mere oratoriſke, end poetiſke.

*Orcan, ft. -er, sk., felliveður, óðviðri, ofviðri.

*Orcheſter, kl., (í leikhúsi eða hljóðfærahúsi), staður hljóðfæramannanna, (orrakista). — b) (sjálfir) hljóðfæramenn(irnir).

Ord, ft. eins, kl., [orð], orð: Diſſe O. ere reent ulæſelige. — Overſætte O. for O. eptir orðunum, (sb. orð eptir orð, orð eptir orði). — Give onde O. setja úr sjer ónot, o. s. frv. — Det ene O. tog det andet það jókst orð af orði. — Et godt O. igjen vertu nú góður, (sb. þú ætlar þó ekki að bíta mig). — Komme een til Ords eða komme til Ords med een ná máli e-s. — Et O. i rette Tid orð í tíma talað. Med eet O í stuttu máli. Han veed godt at belægge ſine O: kann vel að haga orðum sínum, hefur mjúkt tungubragð, er maður tungumjúkur. Falde een i Ordet grípa fram í fyrir e-m. Føre Ordet vera fyrir svörunum. — Guds O. = Gudsord. — Tale et godt O. for een eða lægge et O. ind for een biðja fyrir e-n, leggja til með e-m, o. s. frv. — b) = orðrómur: Ordet gaaer (það orð leikur á), at han ſkal giftes. Faae O. for noget verða við e-ð kenndur. Have O. for noget fá orð fyrir e-ð. Have et godt O. paa ſig fá gott orð. Have et ſlemt O. paa ſig vera illa ræmdur. — c) (sb. svá ... sem fornkveðit orð er, Eg. 520) = orðtak, orðskviður, málsháttur: Det er et gammelt O. það er forn orðskviður. — d) = tilhæfa, tilhæfi: Der er ikke et O. om det það er ekkert til í því, það er engin tilhæfa (ekkert tilhæfi) í því. — e) = heit, loforð: Holde ſit O. efna orð sín, o. s. frv. Bryde ſit O. rjúfa heit sitt. Gaae fra ſit O. ganga á bak orða sinna. Jeg har givet ham mit Ord derpaa jeg hef heitið (lofað) honum því. En Mand af O. maður haldinorður. — f) = boð: Rette ſig efter eens O. — g) líkt og erindi e-s: „Han talede Bøndernes O (af hendi bænda) paa Tinget“. — h) leyfi til að tala, (sb. hljóð): Han forlangte Ordet. Man negtede ham Ordet (honum var synjað máls). — 2) Orde [af orða eig. ft.]: Tage til Orde taka til orða, taka til orðs. Komme til Orde ná að tala. — Komme for Orde verða mönnum tíður.

*Ordal, ft. -ier, kl., guðs-dómur (t. a. m. með járnburði).

Ordbog orðbók, orðabók.

Ordbram orðagjálfur, (sb. orðabjaldur, orðaskrum, orðaskrap), mærð.

Ordbrug orðahöfn (það hver orð eru höfð, eða hvernig).

Ordbygning orðasetning.

Ordbøining orðahneiging.

Orddannelſe orðagjörð, orðatilbúningur.

Orddeler, ft. -e, kk., þrætulistarmaður: „En ſtærk O.“

Orden, sk., A) án ft., röð; skipun, skipulag, lag; regla. — B) með ft. -er, 1) lifnaður (sb. Munkeorden), samband (sb allra heilagra manna samband, Gþl. 41), eða þvíuml.: En geiſtlig O. — 2) um nafnbót, a) riddarasamband, riddarafjelag: optages i en O. vera tekinn í riddarasamband. Denne O. er deelt i fire Claſſer þessu riddarasambandi er skipt í fjórar deildir (stjettir). — b) riddaratign: Han har faaet en udenlandſk O. — c) riddaramark: Bære flere Ordener.

Ordensbaand riddaraband.

Ordensbiſkop biskup e-s riddarasambands.

Ordensbroder sá sem er af sama lifnaði og annar.

*Ordenscantsler eins konar embættismaður í riddarasambandi

*Ordenscapitel, a) allir embættismenn í e-u riddarasambandi. — b) samkoma þeirra embættismanna og annara riddara þegar nýir riddarar eru teknir: Kongen holdt et O. konungur hafði riddarafund.

Ordensdag riddaradagur (hátíðisdagur riddarasambands).

Ordensdragt riddarabúningur (einkennisföt e-s riddarasambands).

Ordensfeſt hátíðishald riddarasambands.

Ordensgeiſtlig, ft. -e, sem nafn kk., sá sem er í e-m lifnaði.

Ordensherre sá sem veitir riddaratign riddaramörk).

Ordenskappe riddarakápa (kápa sem heyrir til einkennisfata e-s riddarasambands).

Ordenskjæde riddarafesti.

Ordenskors riddarakross.

Ordensløfte loforð sem heimtað er af þeim er ganga í e-n lifnað.

Ordensmeſter yfirmaður e-s (verulegs) riddarasambands: Johanniter-Riddernes O.

Ordensregel lög e-s lifnaðar eða riddarasambands.

Ordenstal raðtala.

Ordenstegn riddaramark: De førſte O vare ikke alene Ærestegn, men tillige Embedsmærker.

ordentlig, 1) ft. -e, e., a) reglulegur, alminnilegur: En o. Huusholdning alminnilegur búskapur. Føre et ordentligt Liv hegða sjer alminnilega. Et ordentligt Medlem af et Selſkab. Der blev ikke holdt noget ordentligt Bryllup það var ekki gert neitt alminnilegt brúðkaup. Det var intet ordentligt Slag (engin alminnileg — veruleg — orusta); men en adſpredt Fegtning. O. (rjett) Vægt og Maal. — O. Betaler sá sem borgar fljótt og vel. Han er et ordentligt Menneſke alminnilegur maður. — b) reglusamur: Være o. i ſine Forretninger. — c) vanalegur, venjulegur: Mine ordentlige Udgifter. Til o. Sengetid. — 2) sem ao., a) greinilega: Fortælle noget o. — b) reglulega, verulega, alminnilega: Han bilder ſig o. ind (það er eins og hann geri sjer í hugarlund), at han har her noget at ſige. Han blev o. grov. — Behandle Folk o. láta sjer farast alminnilega við menn.

Ordentlighed, án ft., sk., reglusemi.

ordentligviis, ao., jafnaðarlega, að öllum jafnaði.

ordes, þs. 1, berast út.

ordfaſt fastorður.

Ordfaſthed, sk., orðheldni, orðahald (Fms. VIII, 313).

Ordfeide = Ordſtrid.

Ordforbreining rangfæring orða.

Ordforklaring orðaskýring. Gagnstætt: Sagforklaring.

Ordform orðmynd.

Ordforraad orðgnótt (t. a. m. í e-u máli).

Ordforſker = Ordgrandſker.

Ordfortolkning orðaskýring.

Ordføining orðasetning, orðaskipun.

Ordføiningslære orðaskipunarfræði.

Ordfølge, sk., orðaröð, orðaskipun: Den alphabetiſke O.

Ordfører sá sem heldur uppi svörum, sá sem talar af hendi e-s.

Ordglimmer orðaglis, glisleg orð.

Ordgrandſker sá sem rannsakar orð.

Ordgrandſkning orða-rannsókn.

ordgydende, [sb. gyde], orðmargur, margorður, margmæltur, fjölorður.

Ordgyder, ft. -e, kk., skjalari, málrófsmaður (Sn. E.).

Ordgyderi, kl., orðagjálfur, orðahjaldur, orðaskrap, orðaskrum, raus.

ordholden, [sb. holde], orðheldinn, fastorður, heitfastur.

Ordholdenhed, án ft., sk., orðheldni.

Ordhøflighed kurteisi í orðum.

*Ordinale, ft. Ordinalia, kl., = Ordenstal.

*Ordination, ft. -er, sk., það að ordinere.

*ordinere, ás. 1, vígja prest: To theologiſke Candidater ſkulle i Dag ordineres.

*ordinær, ft. -e, e., a) = ordentlig 1. — b) vondur = lakur.

ordkarrig = ordknap.

Ordkiv = Ordſtrid.

Ordkjøn kynferði orða.

Ordklang, a) sá hljómur sem fylgir e-u orði. — b) orðagjálfur, (sb. Ordbram), smellið orðfæri.

ordklog sem hefur vit á merkingum orðanna.

Ordkløgt orðspeki.

Ordkløver, ft. -e, kk., sá sem fer of smásmuglega í merkingar orðanna.

Ordkløveri, kl., það að fara of smásmuglega í merkingar orðanna.

ordknap fátalaður, fámæltur, fáorður.

Ordknaphed, án ft., sk., það að vera ordknap.

Ordkonſt orðalist, orðfimi.

Ordkrig = Ordſtrid.

*Ordkritik dómur um orð eða orðamun.

Ordkundſkab orðaþekking.

ordlydende, [sb. lyde], sem er orð eptir orð eins og e-ð annað: En o. Afſkrift.

ordløs orðlaus a) sem (þiggj.) verður orðfall: Denne Indvending gjorde ham o. — b) sem engin orð eru við höfð: O. Bøn.

Ordmager, ft. -e, kk., sá sem býr til klaufaleg orð.

Ordmageri, kl., klaufalegur orðatilbúningur.

*Ordmoral siðferðiskennsla með orðum einum.

ordne, ás. 1, raða (e-u) niður, laga, ráðstafa e-u: O. Hæren (fylkja liðinu) til Slag.

Ordning, sk., það að ordne.

*Ordonnance, ft. -r, sem kk., liðsmaður sem herforingi hefur ætíð til sendiferða, sendimaður herforingja.

Ordpragt skrautlegt orðfæri.

Ordprunk = Ordbram.

Ordqvæde, [sb. orðskvið-r], (úrelt), orðskviður.

Ordre, ft. -r, a) sk., boð. — b) sem kk., umboðsmaður.

Ordregiſter orðaregistur, orðasafn.

ordret sem er orð eptir orð eins og e-ð annað: En o. Overſættelſe.

ordrig orðmargur, fjölorður.

Ordrigdom orðgnótt.

Ordrighed, án ft., sk., orðagjálfur.

ordſeen seinmæltur.

Ordſending, [orðsending], orðsending.

Ordſkifte orðaskipti (sb. áttust þeir við drykkju ok orðaskipti); einkum = Ordſtrid.

Ordſkjelning, sk., sundurgreining orðanna.

Ordſlægt orðskyn.

Ordſlægtſkab orðaskyldleiki.

ordſnar orðfimur (Hkr.).

ordſnild orðahagur (Fóstbr.), orðnæfur (Sn. E.), orðfimur (Hkr.), orðfær (Eg.), orðugur (Laxd.).

Ordſkrift orðaskript (þegar hver stafur merkir fullt orð, en hvorki samstöfu nje einstakt hljóð).

Ordſpil orðleikur.

Ordſprog orðskviður, málsháttur.

ordſprogelig sjá ordſproglig.

ordſproglig (eða ordſprogelig), ft. -e, e., orðskviðarlegur: En o. Talemaade.

Ordſtamme = Ordſlægt.

Ordſtrid kappmæli, (sb. Mundhuggeri).

Ordſtrøm það sem rennur upp úr e-m eins og árstraumur, (sb. dæla, raus).

Ordtegn stafur sem merkir fullt orð (en hvorki samstöfu nje einstakt hljóð).

Ordtone orðs-atkvæði (í tali, en ekki í söng).

Ordvalg orðaval.

Ordvexling = Ordſkifte.

ordviis, e., sem er málrófsmaður.

oret, e., [sb. or-na?], (um mjöl), skemmdur.

*Organ, ft. -er, kl., áhald eða verkfæri lífsins, líffæri. — b) sjer í lagi um málfærin: Et blødt (bøieligt) O. mjúkt málfæri, (mjúkt tungutak).

*Organiſation, sk., það að organiſere.

*organiſere, ás. 1, gæða (skepnu) líffærum: De fuldkomment organiſerede Dyr. — b) koma skipulagi á: O. en Stat. En vel organiſeret Krigshær.

*organiſk, ft. -e, e., gæddur líffærum (eða lífs-eðli). — b) skipulegur (gæddur skynsamlegu skipulagi, eða þvíuml.); einnig, sem kemur skipulagi á: En o. Lov lög til að koma skipulagi (t. a. m.) á (e-t ríki, þegar stjórnarlögun þess hefur breytzt, o. s. frv.).

*Organisme, ft. -r, sk., líkami sem gæddur er (eða: kalla má að gæddur sje) líffærum.

*Organiſt, ft. -er, kk., sá sem hefur það embætti að leika á organ í kirkju.

Orgel, ft. -er, kl., organ.

Orgelbygger, ft. -e, kk., organasmiður.

Orgelbyggeri organssmíð (Laur.).

Orgelbælg organsbelgur.

Orgelmeſter sá sem kann vel að leika á organ.

Orgelpibe organspípa.

Orgelſpiller sá sem leikur á organ.

Orgeltone organshljóð.

Orgeltræder, ft. -e, kk., = Bælgetræder.

Orgelværk organ.

*Orgier, ft., = Bacchanalier (sb. Bacchanal).

*Orient, sk., austurlönd, austurríki, austurvegur, austurálfa.

*Orientaliſt, ft. -er, kk., sá sem er fróður í austurlandamálum.

*orientalſk, ft. -e, e., austurlanda-, o. s. frv., (sb. austrænn).

*orientere, ás. 1, í o. ſig átta sig, þekkja sig, ranka við sjer, (sb. koma vitinu fyrir).

*Orientering, sk., það að átta sig, o. s. frv.

*Oriflamme, sk., höfuð-merki Fornfrakka (sem var með eldslit).

***original**, ft. -e, e., upphaflegur, frumlegur: Et originalt Document frumskjal. Et originalt Maleri frumskript. En o. Udgave. — En o. Tanke sjálffundin hugsun. — En o. Digter (Forfatter).

***Original**, ft. -er, sk, frumverk; frumrit. Sb. **Egenværk.**

***Originalitet**, sk., frumlegleiki.

***Orion**, sk., óríon.

orke, ás. 1, [orka], orka (anna, megna) e-u, geta: Det orker han aldrig. Han orkede ikke at ſpiſe mere (hann gat ekki komið meiru ofan í sig).

Orlog, án ft., sk., [sb. mannsnafnið Örlyg-r], herferð, einkum leiðangur: Fare til Orlogs.

orloge, h. s. 1, einnig, í þolmynd, **orloges**, (hvorttveggja úrelt), eiga orustur, reka hernað.

Orlogsflaade = **Krigsflaade.**

Orlogsfærd leiðangur, herför, herferð, hernaður.

orlogsfærdig búinn til bardaga.

Orlogsmagt skipalið, skipaher.

Orlogsmand, a) = **Søkriger.** — b) = **Orlogsſkib.**

Orlogsſkib stórt herskip.

Orlogsſkik = **Krigsſkik, Krigsbrug.**

Orlogsſtand sjóhermanna-stjett.

Orlogsſtavn (skáldl. herskipsheiti), Geitis mar, Meita skíð, o. s. frv.

Orlogstjeneſte herþjónusta á sjó.

Orlogstog leiðangur, herferð (á sjó).

Orlov, án ft., sk., [orlof], a) (úrelt), orlof. — b) burtfararleyfi. — c) heimleyfi, heimfararleyfi, heimferðarleyfi.

Orm, ft. -e, sk., [orm-r], ormur (einkum eins og það er nú haft); yrmlingur, padda (eins og það er nú haft): Det mylrede af Orme. — Sjer í lagi, nálgur, o. s. frv., (eða annars konar), kviðmaðkur (Lækn.): Have (lide af, være ſyg af) O. (ekki Orme). Et Middel mod O. — b) óeiginl., höfuð-ástríða (e-s): Forfængelighed er hans O.

ormagtig sjá **ormeagtig.**

ormeagtig (líka **ormagtig**), ft. -e, e., svipaður ormi.

ormedannet, [sb. **danne**], (sem er) eins og ormur í lögun.

Ormedrag skríðandi ormaruna.

Ormefeber kviðmaðkasýki (í börnum).

Ormefrø eins konar fræ við kviðmöðkum.

Ormeføde maðkafæða, maðkamatur.

Ormegaard, [e. o. ormagarð-r], ormgarður.

Ormegang ormaskrið.

Ormeham (högg)ormshýði.

Ormehud ormshýði.

Ormehul ormshola.

Ormekage eins konar smá kaka við kviðmöðkum.

Ormekrud (eins konar jurt sem höfð er við kviðmöðkum) *tanacetum vulgare.*

Ormemaaned miðsumarsmánuður (*Julius*).

Ormemeel salli úr maðksmognum viði.

Ormemelk = **Nudelmelk** (eða matur sem er búinn til eptir henni).

Ormemiddel læknisdómur við kviðmaðki.

Ormepulver dupt við kviðmaðki.

Ormerede, sk., ormabæli (Fms.).

Ormeſaft safi við kviðmaðki.

Ormeſpind ormavefur.

Ormeſtik ormsbit. — b) maðksmuga.

Ormeſting = **Ormeſtik.**

Ormeſukker sikurblandinn læknisdómur við kviðmaðki.

Ormeſvøb ormshýði.

Ormeſygdom kviðmaðkasýki.

Ormeſyge = **Ormeſygdom.**

Ormetaarn ormturn (að sínu leyti eins og ormgarður).

Ormevrimmel urmull af ormum; maðkaveita.

ormſtukken, [sb. **ſtikke**], maðksmoginn: Et ormſtukket Træ (Æble).

ormædt, [sb. **æde**], = **ormſtukken.**

***Ornament**, ft. -er, kl., e-ð sem er til prýðis (einkum í húsagjörð eða skipasmíði).

***Ornat**, kl., embættisskrúði, (einkanl.) messuskrúði.

Orne, ft. -r, sk., göltur.

ornegal (um gyltu), ræða.

Ornegilder galtageldir.

Ornegriis hvatur grís ógeltur.

ornelyſten = **ornegal.**

***Ornitholog**, ft. -er, kk., fuglafræðingur

***Ornithologie**, sk., fuglafræði.

***Orograph**, ft. -er, kk., sá sem ritar fjallalýsingar eða dregur upp fjöll.

***Orographie**, sk., fjallalýsing,

***orographiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að fjallalýsingu: Orographiſke Kort fjallauppdrættir.

Ort, ft. eins, sk., (fyrrum), eins konar peningur (= 20 — eða 24 — skildingar).

***orthodox**, ft. -e, e., = **rettroende.**

***Orthodoxie**, sk., = **Rettroenhed.**

***Orthoepie**, sk., rjett atkvæði. — b) atkvæðisfræði.

***Orthograph**, ft. -er, kk., sá sem kennir ritshátt, stafffræðingur.

***Orthographie**, sk., = **Skrivemaade, Retſkrivning, Retſkrivningslære.**

***orthographiſk**, a) ft. -e, e., sem lýtur að ritshætti (stafasetningu): En o. Regel ritregla = stafsetningarregla. — b) sem ao., rjett eptir ritreglum: Skrive o.

***Orthophonie**, sk., = **Orthoepie a.**

***Orthophonik**, sk., = **Orthoepie b.**

***Orthopædie**, sk., sú list að lækna hlykki eða beyglur á unglingum.

Orthotonie, sk., rjett áherzla (á orði).

***Oryctognoſie**, sk., þekking á þeim náttúrugripum er í jörðu finnast.

Os sjá **Oes.**

***Oſcillation**, sk., rugg.

***oſcillere**, h. s. 1, rugga, rilla.

oſe (**har**), h. s. 1, senda út frá sjer vonda lykt: Kullene o. það leggur fýlu af kolunum. Lampen oſer (sb. **ljósreykur**).

***osmaniſk** sjá **ottomaniſk.**

Oſt sjá **Oſt.**

Oſt, ft. -e, sk., [ost-r], a) án ft., drafli: Melken er løbet i O. er yst. — b) ostur.

oſtagtig, ft. -e, e., sem draflakyn er að: Oſtagtige Dele i Melken draflinn í mjólkinni.

oſte, ás. 1, a) í o. ſig ysta. — b) í oſtes = o. ſig.

Oſtebod ostabúð.

Oſteform ostkista (Nj.).

Oſtehandler, ft. -e, kk., ostasölumaður.

Oſtehytte sel þar sem ostar eru búnir til.

Oſtehæk osta-skápur (sem ostar eru þurrkaðir í).

Oſtekage eins konar kaka sem niður skafinn ostur er saman við, (eða = osthleifur?).

Oſtekammer ostaklefi, ostabúr (B. H.).

Oſtekar = **Oſteform.**

Oſtekræmmer = **Oſtehandler.**

Oſtekurv eins konar vandlaupur sem ostar eru þurrkaðir í.

Oſtelavning (líka **Oſtlavning**) ostagjörð (B. H.).

Oſteløbe = **Løbe.**

Oſtemid (líka **Oſtmid**) ostmaur.

***Oſtentation**, sk., fordild.

***Oſteolog**, ft. -er, kk, beinafræðingur.

***Oſteologie**, sk., beinafræði.

Oſtepreſſe ostaþröng.

Oſteprøver (líka **Oſtprøver**), ft. -e, sk., verkfæri til að reyna með osta.

Oſteſkorpe ostskorpa.

Oſteſkrab það sem skafið er (utan) af osti.

Oſteſøger, sk., = **Oſteprøver.**

Oſtetiende ostagjald til presta (í Danmörku).

Oſtevalle þjelamysa.

Oſtindiefarer indlandsfar.

Oſtindien, nafn, Indíaland, Indland.

oſtindiſk, ft. -e, e., indverskur.

Oſtlavning sjá **Oſtelavning.**

Oſtmid sjá **Oſtemid.**

Oſtning, sk., ysting.

Oſtprøver sjá **Oſteprøver.**

***Oſtraciſme**, sk., skeljadómur (útlegðardómur sem var svo lagaður að lýðurinn ritaði, á skeljar eða pottbrot, nafn þess er fara átti í útlegð).

***Otium**, kl., næði, tómstundir.

otte átta: I Dag o. Dage á sunnudaginn kemur (ef sunnudagur er, þegar þetta er sagt, o. s. frv.

Otte, sk., [ótta], (úrelt), ótta.

otteaarig átta vetra (gamall).

ottefold, ao., áttfalt.

ottefoldig, ft. -e, e., áttfaldur.

ottefoddet, ft. -foddede, e., áttfættur.

Ottekant átthliðungur, áttstrendingur, áttbyrningur.

ottekantet áttstrendur.

ottende áttundi (forni: áttandi, átti): O. Deel = **Ottendedeel.** For det o. í áttunda lagi.

Ottendedeel (líka **Ottendeel**) áttungur.

Ottendeel sjá **Ottendedeel.**

Otterſlange eitraður höggormur.

Otteſang óttusöngur.

Otteſkilling áttskildingur.

Ottetal tölustafurinn 8.

Otting, ft. -er, sk., [sb. áttung-r], a) áttungur tunnu. — b) ílát sem tekur áttung tunnu: En O. Smør (Sild).

Ottingkar ílát sem tekur áttung skeppu: Et O. Meel (Gryn). — b) áttungur skeppu.

***Ottomane**, ft. -r, sk., fótalaus hvílubekkur (perskur eða tyrkneskur að uppruna).

***ottomaniſk** (eða **osmaniſk**), ft. -e., sem lýtur að Ottóman eða Osman er hóf Tyrkjaveldi.

***outrere**, ás. 1, ýkja.

***Ouverture**, ft. -r, sk., hljóðfæraslóttur til undirbúnings undir sjónarleik.

***oval**, ft. -e, e., sem er eins og egg (eða sporaskja) í lögun. Sb. **ægrund, langrund.**

***Oval**, sk, hlutur sem er eins og egg (eða sporaskja) í lögun.

oven, ao., [ofan], ofan, að ofan, (sb. **foroven**): Kaſſen var malet baade o. o neden. — Tage o. af Sækken taka af því sem efst er í pokanum. — Det er o. (ofan á) i Poſen — O. over Døren upp yfir dyrunum; upp yfir dyrnar. — O. paa Taget upp á þakinu; ofan á þakið. — O. i Kjøbet í kaupbæti(r); (en merkir þó optast þar á ofan, auk heldur, meira að segja: Ingen beklagede ham; ja han blev o. i Kjøbet udleet. — b) sem fs. i o. Senge á ferli, á fótum: Han begynder at være o. Senge er farinn að skríða dálítið á fætur.

ovenaf, ao., ofan af: Det maa tages varſomt o.

ovenanført, [sb. **anføre**], sem fyr er getið, fyrgreindur, fyrnefndur, fyrsagður.

Ovenfald straumfall á ofanverðu mylnuhjóli.

Ovenfaldshjul mylnuhjól sem ætlað er til að straumurinn skuli leika á því ofanverðu.

Ovenfaldsmølle mylna þar sem straumurinn leikur á ofanverðu hjólinu.

Ovenfaldsvand straumfall á ofanverðu mylnuhjóli.

ovenfor, 1) fs., fyrir ofan: Kirken ligger noget o. Byen. Han ſidder o. ham i

Claſſen. — 2) sem ao., a) ofar: Han ſtod o. og kunde derfor bedre ſee ned. — b) (þegar vísað er til þess, sem áður er sagt), áður, fyr, hjer fyrir framan, hjer á undan: Jeg har allerede o. bemærket.

ovenfra, ao., að ofan: Han kom o.

ovenmeldt, [sb. melde], = **ovenanført**.

ovennævnt, [sb. nævne], sem fyr er getið, fyrnefndur, fyrsagður, fyrgreindur.

ovenom fyrir ofan (með hreifingu), a) fs.: Vi vil hellere kjøre o. Byen, end langs med Aaen. — b) sem ao.: Vi gik o.

ovenomtalt, [sb. omtale], = **ovennævnt**.

ovenover, 1) fs., a) fyrir ofan, upp yfir e-u: O. Døren var anbragt et Vindue. Han boer o. os. — b) upp yfir: Kaſte en Steen o. Taget. — 2) sem ao., fyrir ofan: Skuddet gik o.

ovenpaa, 1) fs., a) án hreifingar, ofan (uppi) á e-n. — b) með hreifingu, ofan á, upp á: Han lod ſætte en Fløi o. Taarnet. — 2) sem ao., ofar í húsi: Vi boe paa førſte Sal, og han boer o. — b) óeiginl. í han er o. (í tali) hann er góður = honum er óhætt.

ovenſtaaende, [sb. ſtaae], sem fyr er getið, fyrsagður, fyrnefndur, fyrgreindur.

oventil, ao., (að) ofan: Støtten er o. afrundet súlan er kollótt ofan.

Oventørre, sk., þurrt að ofan (þó jörðin kunni að vera blaut).

ovenud, sem ao., út úr: Tønden var ſaa fuld, at det løb o. rann út úr henni.

over, [ofr, ofar; sb. yfir], A) fs., 1) þar sem yfir stjórnar nú þiggj., eða mundi stjórna honum, ef það væri haft, a) eiginl.: Han lod bygge et Taarn o. Porten. Skilderiet hænger o. Døren (upp) yfir dyrunum. Ørnen ſvævede o. Dalen. — Vandet ſtod o. alle Agre (stóð yfir öllum ökrum, þ. e.) flaut um (yfir) alla akra. — Man talte derom o. Bordet yfir borðum. — Sidde længe rolig o. et Arbeide sitja lengi kyr við e-ð. — Han ſidder o. ham (fyrir ofan hann) i Skolen. — Hun ſov ind o. ſit Arbeide valt út af frá því sem hún var að gera. — β) um: Falde (ſnuble) o. noget detta (rasa) um e-ð. — b) óeiginl.: Have Rang o. een vera fyrir ofan e-n að tign, vera e-m tignari. Som Digter ſtaaer han langt o. ham hann er miklu betra skáld, enn hann. — Være Herre o. et Land vera yfir e-u landi (sb. Fms. X, 61). — Herſke (byde, raade) o. een drottna yfir e-m (þó með þol.: þeir ... vilja allt annat heldr, enn ek ríki yfir þá; Salómon konungr hafði nú einvald yfir allan Ísraels lýð). Gaae o. Arbeidsfolk vera verkstjóri. Hun gaaer o. alting (sjer um allt) i Huſet. Vaage o. noget annast (ala önn) um e-ð. — Seire o. ſine Fjender sigrast (vega sigur) á óvinum sínum. — Faae Hævn o. een geta hefnt sín á e-m. — Lyſe Forbandelſe o. een bölva e-m. Lyſe Velſignelſe o. een blessa e-n. Holde ſig op (eða opholde ſig) o. een færa að e-m. — Være nænſom o. ſine Klæder fara vel með fötin sín. Være ſparſom o. ſit eget, men ødſel o. andres vera spar af (á) sínu, en ör af annara. — Hun glemmer Huus og Børn o. den beſtandige Læsning (hún man hvorki eptir búi nje börnum fyrir sífeldum lestri), hún er allt af að lesa, og hirðir hvorki um börn eða bú. Tage ſin Død o. noget deyja af helstríði út úr e-u, (sb. e-ð verðr e-m að fjörlesti). — Sørge o. noget harma e-ð. Bedrøve ſig o. noget láta liggja illa á sjer af (út úr) e-u. Ærgre ſig o. noget láta sjer gremjast e-ð. Beklage ſig o. noget kvarta (bera sig upp) um e-ð. Glædes o. noget fagna (af) e-u. Vredes (blive vred) o. noget reiðast e-u. Forundre ſig o. noget furða sig á e-u. Forbauſes o. noget verða hissa á e-u. Lee (ſpotte) o. noget hlæja (hæðast) að e-u. Knurre o. noget kurra um e-ð. Fortrydelſe o Synden iðrun synda. Ynkes (forbarme ſig) o. een líkna e-m. — 2) þar sem yfir stýrir nú þol., eða mundi stýra honum, ef það væri haft, a) eiginl.: De kjørte o. Broen óku (um) brúna. Grenene hvælve ſig o. os lauf og limar dreifast (taka út) yfir oss (sb. Sn. E., Hkr.). — Taarnet rager frem o. (gnæfir upp yfir) hele Staden. — Voxe een o. Hovedet (allt orðatiltækið í óeiginl. merk., líkt og) verða e-m ofjarl þegar manni vex fiskur um hrygg. — Huſet ſtyrtede ned o. ham hrundi ofan á hann. Taarerne trillede ned o. hendes Kinder hrundu niður eptir kinnunum á henni. Øſe Vand o. een á e-n. — Lede Vand o. Engene veita vatni á engjarnar. Klokken lyder o. hele Byen heyrist um alla borgina. Misfornøielſen udbredte ſig o. hele Landet um land allt. — Kaſte en Kappe o. een (sb. hann ... tók yfir sik skikkjuna flosanaut, Nj. 171). — Være vaad o. hele Legemet vera alvotur. Jeg er kold o. hele Legemet mjer er öllum kalt. — Seile o. Floden sigla yfir (yfir um) fljótið. — Vi ere nu o. det værſte af Veien nú er af versti vegurinn. — Kaſte en Steen o. Taget yfir þakið. Springe o. en Grøft stökkva yfir skurð. — O. Bord fyrir borð, utanborðs, útbyrðis. See een o. Skuldrene (allt orðatiltæk. í óeiginl. merk.) láta sjer þykja lítið til e-s koma. — þegar talað er um borg eða litla ey, sem maður fer um á leið til e-s staðar: Han reiſte o. Strasburg til Paris hann fór fyrst til Strassborgar, og þaðan til Parísar; hann fór til Parísar, og kom við í Strassborg, eða þvíuml. Vi reiſte o. Langeland til Fyen við fórum fyrst til Langalands og þaðan til Fjóns. — Reiſe o. Land fara landveg. — Han blev flyttet o. ham i Skolen var settur upp fyrir hann. — β) með fs. fyrir aptan: Springe noget o. hlaupa yfir e-ð. — b) um tíð: Det var o. Middag það var af hádegi. — β) með fs. fyrir aptan: Han bliver her Natten o. náttlangt. Denne Sommer o. þetta sumar = þangað til í haust. — c) óeiginl.: Komme o. noget detta ofan á e-ð. — Komme o. een koma flatt upp á e-n. Fjenden kom o. os, da vi mindſt ventede det óvinir vorir komu oss á óvart eða að oss óvörum. — Straffen vil nok komme o. ham hann fær makleg málagjöld (það fer ekki hjá því). Ønſke ondt (godt) o. een óska e-m ills (góðs). — Det vil gaae ud o. os bitnar (lendir) á okkur. Bringe noget o. ſit Sind fá e-ð af sjer. — Han troer ſig ophøiet o. alle andre hann þykist yfir öllum öðrum. Vi ſkulle elſke Gud o. alle Ting (yfir alla hluti fram). Penge gaae hos ham o. Alt hann metur peninga fram yfir allt annað, (sb. þótti þá svá öllum mönnum, sem hann mundi yfir alla ganga). — Arbeide o. ſine Kræfter leggja of mikið að sjer, oftaka sig. Det gaaer o. menneſkelig Evne það er öngvum manni unnt. Det gaaer o. min Forſtand það er fyrir ofan mig, það er mjer óskiljanlegt. O. al Maade fram úr öllu hófi. — Naturen gaaer o. Optugtelſen náttúran er náminu ríkari. Sætte ſig ud o. noget láta e-ð ekki bíta á sig. — Vi have endnu o. en Miil til Byen við eigum enn meira enn mílu til bæjarins. Han er o. 40 Aar er kominn yfir fertugt. — Tale (ſkrive) o. noget tala (rita) um e-ð. Gruble o. noget glugga út í e-ð. Fælde en Dom o. noget leggja dóm (úrskurð) á e-ð. — β) með fs. fyrir aptan: Den Sag har jeg længe tænkt o. jeg hef lengi hugsað um það mál. — B) sem ao., (líka ovre), 1) over: Gaae o. (um óþægilega tilfinningu) líða frá. Den Regn gaaer ſnart o. það styttir bráðum upp. Uveiret drev o. illviðrinu slotaði. — Gryden koger o. það sýður upp úr pottinum. Kjøre een o. aka yfir e-n. Ride een o. ríða upp á (ofan á) e-n. — Sidde o. i Skolen vera látinn sitja eptir í skólanum (eins konar hirting). Hun ſad o. (hjá) i denne Dands. — Læſe o. paa noget vera að nema e-ð utanbókar. — b) í sundur: Skære (klippe, rive, bryde) noget o. skera (klippa, slíta, brjóta) e-ð í sundur. Han brækkede det midt o. braut það sundur í miðju. Smerten var ſaa ſtærk, at jeg troede Armen var o. jeg kenndi svo til, að jeg hjelt að handleggurinn væri brotnaður. — 2) ovre: hiſt ovre þarna fyrir handan, þarna hinumegin. Her ovre hjernamegin. — Nu er det ovre nú er það liðið (búið). — II) af **over** er dregið miðstigið **øvre** [öfri] og efsta stig **øverſt** [sb. ofarst-], A) **øvre**, e., efri: Den øvre Side. De øvre Regioner i Luften. — B) **øverſt**, 1) sem e., a) eiginl., efstur: De øverſte Værelſer i et Huus. Det øverſte Dæk efsta þilfarið. — b) óeiginl., æðstur: Den øverſte Befalingsmand. — 2) sem ao., efst, innst: Sidde øverſt. Øverſt i Stuen.

overalt, ao., allsstaðar: Man fortæller o. i Byen það er altalað í borginni. — b) = **overhovedet** b: Jeg holder o. ikke af det Slags Bøger jeg kann ekki (eða varla) við neinar þess konar bækur.

overantvorde selja e-ð af hendi.

Overantvordelſe, sk., það að **overantvorde**.

Overarm upphandleggur.

Overbeen beinæxli (P. þ.).

Overbefalingsmand yfirstjórnari, yfirhöfðingi.

Overbefrugtning of mikil frjófgun, offrjófgun.

Overberider yfirreiðmaður, reiðmeistari.

Overbeſtyrer yfirstjórnari.

Overbetjent yfirþjónn; yfirmaður smáembættismanna.

Overbeviisning, ft. -er, sk., 1) sannfæring a) það að **overbeviſe** a. — b) (það að vera sannfærður um e-ð), það að hafa e-ð fyrir satt: Handle efter ſin O. — 2) það að **overbeviſe** b.

overbeviſe, a) færa e-m heim sanninn, sannfæra: O. een om noget. — b) sanna e-ð á hendur e-m eða upp á e-n: O. een om en Forbrydelſe. Blive overbeviiſt om noget verða kunnur og sannur (verða prófaður) að e-u.

Overbid, kl., sá galli á skepnum (sjer í lagi á hestum) að efri tanngarðurinn tekur fram yfir hinn neðra, (sb. **transeyði**).

overbide, ás., bíta (naga) e-ð í sundur: Snoren var overbidt.

overbie, ás., bíða fram yfir (tiltekinn tíma): O. den faſtſatte Tid.

overbinde binda (ofan) yfir: O. en Flaſke. Et Glas overbundet med en Blære.

Overbinding, sk., það að **overbinde**; (sb. yfirband).

Overblik, ft. eins, yfirlit (eiginl. og óeiginl.): Et O. af hele Egnen. Et lyſt O. af en Sag.

overblive (sjaldh. nema í ho.), verða eptir: De overblevne Fjender. Det overblevne af Maaltidet leifarnar.

overbløde, ás., blæða á, blæða út yfir: Hans Linned var ganſke overblødt var alblóðugt.

Overbod, [**Bod** af bót], (fyrrum), aukabætur (eða gripur sem vegandi átti að gjalda frændum hins vegna auk mannbóta).

overbrat, ao., (úrelt), skyndilega, snögglega, o. s. frv.

overbringe fara með (e-ð) til e-s), færa e-m e-ð: Han har overbragt Brevet (Varerne).

Overbringer, ft. -e, kk., sá sem færir e-m e-ð, (sb. brjefberi).

Overbrud, kl., það að e-ð brýzt á e-ð annað: „Havets O." brim.

Overbud hærra boð (t. a. m. á söluþingi): Gjøre O. bjóða hærra. Der ſkete O. það var boðið hærra.

Overbuxer, ft., utanhafnarbuxur; ferðabuxur.

overbyde bjóða (fara) hærra enn (annar, t. a. m. á söluþingi): Han overbød mig.

overbygge, ás., fylla (e-n stað) af húsum: Rummet imellem de to Huſe er nu overbygget.

Overbygmeſter yfirmeistari (í húsagerð).

Overbygning, sk., a) það að overbygge. — b) hús (eða annað mannvirki) ofan á öðru.

overbære, h. s., vera vorkunnugur (vorkunlátur, vorkunsamur): O. med Andres Svagheder vera vorkunnugur um breyskleika annara; vorkenna öðrum, þó þeir sjeu breyskir. — Overbærende vorkunnugur, vorkunlátur, vorkunsamur.

Overbærelſe, sk., það að overbære (vorkynd): Viſe O. mod een vera vorkunlátur við e-n, vera e-m vorkunnugur, vorkenna e-m.

Overbærenhed, án ft., sk., vorkunlæti, vorkunsemi, umburðarlyndi.

Overdaad (sjaldh.) = Overdaadighed.

overdaadig, ft. -e, e., óhófsamur; óhófsamlegur: En o. Levemaade óhóf.

Overdaadighed, án ft., sk., a) óhófsemi. — b) óhóf: Der herſkede ſtor O. ved dette Hof. — c) (úrelt), dramb.

Overdaadighedsvare vara sem höfð er til óhófs.

overdampe, ás., breiða gufu yfir.

Overdampning, sk., það að overdampe.

Overdeel efri hlutinn (á e-u).

Overdommer yfirdómari, yfirdómandi.

Overdomſtol yfirdómur.

Overdrag, ft. eins, kl., = Overdragelſe.

overdrage, ás., 1) eiginl., leggja (e-ð e-u): O. noget med Læder. — 2) óeiginl., a) selja e-m e-ð í hendur: O. een ſine Rettigheder. — b) fela e-m e-ð á hendur: Jeg overdrog ham at fuldføre Arbeidet.

Overdragelſe, ft. -r, sk., það að overdrage (einkum 2, a).

Overdrev hagi sem er almenningur; (sb. afrjett).

Overdrift rekstrarvegur: Have O. gjennem ſin Nabos Mark eiga rekstrarveg um land granna síns.

overdrive, ás., hafa ekki hóf við, kunna sjer ekki hóf með; (einnig) ýkja: O. ſine Fordringer vera of heimtufrekur. O. ſin Høflighed hafa of mikið við aðra. — En overdreven Reenlighed of mikið hreinlæti. En overdreven Brug af Kaffee fjaskalegar (óhóflegar) kaffidrykkjur. Overdrevne Priſer geysi verð.

Overdrivelſe, ft. -r, sk., það að overdrive, (stundum fjaski, geip, ýkjur): En Dyd kan ved O. blive til Feil dyggð getur orðið að lesti, nema hóf fylgi.

overdrukken, [sb. drikke], augafullur.

Overdrypning, ft. -er, sk., það að overdryppe.

overdryppe, ás., láta leka á: Han har overdryppet mig med ſmeltet Smør hann hefur látið brætt smjör leka ofan á mig (allan).

overdryſſe, ás., dreifa (e-ð e-u): O. noget med Sukker sáldu sikri á e-ð.

overdugge, ás., döggva e-ð allt: Engen var overdugget.

Overdyne yfirsæng.

overdynge hauga (hlaða) á.

Overdæk efra (efsta) þilfar.

overdøve (um hljóð) taka yfir: Paukerne overdøvede de andre Inſtrumenter. — Han overdøver ſin Modſtander ved en ſkrigende Stemme hann skrækir svo hátt, að ekki heyrist til hins (er hann á orðastað við). — Óeiginl.: O. Samvittigheden svæfa samvizkuna.

overeens, ao., í 1) komme o. a) um menn α) vera eins: I Sproget komme de næſten o. þeir eru, að kalla má, einnar tungu. — β) vera samlyndur: De komme godt o. þeim lyndir vel, þeim kemur vel saman. — γ) koma sjer saman um e-ð: Komme o. om noget. — b) um hluti, vera samhljóða, (sb. e-u ber saman). — 2) ſtemme o., a) um menn, vera samlyndir, (sb. e-m lyndir vel, e-m kemur vel saman). — b) um hluti, vera samhljóða: Deres Sæder (Skikke) ſtemme meget o. siðir þeirra koma mjög saman. Deres Tilbøieligheder ſtemme meget o. þeir eru mjög skaplíkir, eða þvíuml.

Overeenskommelſe, sk., (sjaldh.), = Overeenskomſt.

Overeenskomſt, sk., samkomulag, samningur: Slutte en O. gera samning.

Overeensſtemmelſe, án ft., sk., það að e u kemur (ber) saman.

overeensſtemmende, [sb. ſtemme], samhljóða, samkvæmur, samkvæmilegur (sb. nökkurir hlutir ero samkvæmilegir millum guðs ok annarra hluta): Dette er ikke o. med (þetta kemur ekki saman — heim — við) hans foregaaende Anordninger. Deres Erklæringer vare ikke ligelydende, men dog o. samhljóða (sama efnis).

Overeiendom, án ft., yfireign (t. a. m. ljens; *dominium directum*, *dominium eminens*)

Overeiendomsret yfireignarrjettur.

Overeier yfireigandi.

Overende efri endi: „Overenden af Cylinderen".

overende, ao., 1) á endann eða á endanum, a) (með hreifingu), upp á endann: Reiſe noget o., ſom var faldet omkuld. Reiſe ſig o. i Sengen setjast upp. — b) (án hreifingar), beint upp: Han kunde ikke ſtaae o. á fótunum. — 2) á höfuðið, á hausinn, kollhnísu, (kollskít); út af: Kaſte een o. Falde o.

Overengel yfirengill.

Overfald, (ft. eins, kl.), a) hespa (fyrir dyrum). — b) það að slást upp á e-n; það að ráðast á e-n; áhlaup, árás: Han blev mishandlet og plyndret ved O. paa Gaden. Med idelige O. ſvækkede han Fjenden.

overfalde, ás., a) slást upp á, vaða upp á, ráðast á, veita e-m áhlaup (árás atför): Overfaldes af Røvere komast í raufarahendur. Fjenden overfaldt os midt i Freden. — b) detta á, eða þvíuml.: Uveiret overfaldt os (rak á fyrir oss) underveis. Natten overfaldt os myrkrið datt á. Der overfaldt ham en pludſelig Skræk það kom að honum hræðsla allt í einu.

Overfaldshjul = Ovenfaldshjul.

Overfaldsmølle = Ovenfaldsmølle.

Overfaldsvand = Ovenfaldsvand.

overfamle, ás., þukla um.

Overfamlen, án ft., sk., það að overfamle.

overfare, ás., a) þjóta um: Han har overfaret hele Landet (þotið um allt landið) i en Maaned. — b) o. noget med noget fara e-u um e-ð: O. noget med Haanden. — c) o. noget eða o. noget med en Harefod hroða (flaustra) e-u af. — d) o. een med Skjeldsord vaða upp á e-n með skömmum, ausa úr sjer skömmum við e-n. — e) komast yfir, (sb. beſtride b): Han har mere Jord, end han kan o.

Overfart ferð (leið) yfir vatn eða fjall: Overfarten varede to Timer. Overfarten imellem Nyborg og Korſør er fire Miil það eru fjórar mílur yfir sundið frá Nýborg til Krosseyrar.

overfeie, ás., strjúka af (e-u): Gulvet er leſelig overfeiet.

Overfeining, ft. -er, sk., það að overfeie.

overfile, a) sverfa e-ð allt. — b) sverfa e-ð í sundur: Han havde overfilet Jernſtængerne.

Overflade yfirborð: Havets (Jordens) O. — Óeiginl.: Bedømme en Sag efter Overfladen.

overfladelig, ft. -e, e., grunnur (óeiginl.; sb. grunnhygginn): O. Kundſkab. — En o. Jagttager sá sem ekki tekur vel eptir.

overfladig, ft. -e, e., = overfladelig.

Overfladighed, án ft., sk., það að vera overfladig.

overfladiſk, ft. -e, e., = overfladelig.

Overflod, án ft., sk., = Overflødighed.

overflyde, ás., flóa yfir, flóa upp á: Nilen overflyder Landet ved dens Bredder.

overflyve, ás., fljúga hærra enn.

Overflyven, án ft., sk., það að overflyve.

overflødig, 1) ft. -e, e., a) (yfirfljótanlegur), nægur, nógur; kapp-nógur; meir enn nógur; yfrinn, ærinn: En o. Mængde Levnetsmidler. — b) óhófsamur: Være o. i ſin Levemaade (vera óhófsamur). — c) óþarfur, sem (þiggj) ofaukið er: Din Nærværelſe er her o — 2) í hvorugk., sem ao, t. a. m. leve overflødigt lifa í bilifi.

Overflødighed, án ft., sk., nægð, nægtir, (sb. of, ógrynni): Der er O. af Korn (yfrið korn) i Landet. Vi have Levnetsmidler i O. í nóg, (meir enn nóg af matvælum). — Leve i O. hafa alls nægtir. Være vant til O. vera vanur bilifi (Al.).

overfløie, ás. 1, sveigja fylkingararm(a) í kringum (lið annars), kringja um (e-ð) með fylkingararmi eða fylkingarörmum.

Overfløining, sk., það að overfløie.

Overfoder = Overtræk: Et O. af Lerred til en Stol.

overfodre ala (e-ð) vetrarlangt, (sb. setja á): Han kan ikke o. alle ſine Køer (hefur ekki hey handa öllum kúnum sínum), men maa ſælge nogle. Overfodrede Kreature framgenginn peningur.

overfolde brjóta (e-ð) saman: Et overfoldet Ark Papir.

Overformynder embættismaður sem er settur til að hafa fjárhald unglinga (t. a. m. í einni borg eða einu amti eða stipti).

Overformynderi fjárhaldssjóður, fjárhaldsráð: Pengene ere indſatte i Overformynderiet.

Overfragt, án ft., aukaflutningur: Betale for O, naar man reiſer med Poſten.

overfryſe = fryſe til (sb fryſe 1, a)

overfuldſtændig sem meira er af enn svo að það sje fullt að eins (og ekkert vanti; sb. umfram).

Overfure efsta akurfor (á hrygg eða í halllendi).

overfuſe, ás., vaða (slást) upp á.

overfyge, ás., fjúka yfir: Veiene ere ganſke overføgne er drifið í stigu alla (Gísl.).

overfylde offylla: O. (hella of miklu í; láta of mikið í) et Kar. O. ſig med Mad og Drikke troðfylla sig.

Overfyldelſe, sk., það að overfylde.

overføde = overfodre.

Overfødning, sk., það að overføde.

overføle, ás., þreifa (þukla) um.

overføre, a) flytja e-ð yfir um: O. Tropper til Faſtlandet. — b) flytja (tölu, o. s. frv. á annan stað): O. en Sum paa en andens Regning.

Overførelſe, sk., það að overføre b.

Overførſel, sk., það að overføre a.

overgaae, ás., a) vera meiri enn: Udgifterne o. Indtægterne. — b) skara fram úr e-m eða e-u, taka e-m eða e-u fram: Han overgaaer ham i Styrke hann er honum sterkari. — c) ganga fram hjá e-u, sneiða e-ð hjá sjer: O. noget med Tauſhed. — d) drífa á daga e-s (um sumt illt): Den Skam (Spot), der overgik ham sem hann varð fyrir. Det er aldrig før overgaaet mig mjer hefur aldrei viljað það til áður.

Overgang, a) ferð yfir eða yfir um: Krigshærens O. over Floden (Bjergene). — β) vegur yfir eða yfir um: Der gives fem Overgange (liggja fimm vegir) fra Frankrige til Spanien over Pyrenæerne. — b) um hátt-skipti, eða þvíuml.: O. til Fjenden það að ganga (slást) í lið með óvinum e-s. O. til den catholſke Religion það að ganga undir páfatrú. — c) byrjun: Dette var for ham Overgangen til et nyt Liv. — d) undirbúningur (í tali eða skrifi). — e) það sem ekki helzt lengi: Denne Regn er kun en O. þetta er ekki nema skúr. — f) líkt og tak (sem e-u er tekið): Tøiet maa endnu have en O. — g) samkomur: Bjergarternes Overgange.

Overgangsbjerg fjalltegund sem er á milli frumfjalla og flögufjalla (að aldri og eðli).

Overgangsfod = Bjælkehoved.

overgipſe gipsa.

overgive, a) fá e-m e-ð: Han overgav Kongen ſelv ſin Anſøgning. — b) gefa e-ð upp, selja e-ð í hendur e-m: O. en Stad til Fjenden gefa upp borg í vald óvinum sínum. Han overgav ſig i Rettens Hænder. — Óeiginl.: O. ſig til Tungſindighed láta yfirbugast af þunglyndi. O. ſig til Fortvivlelſe örvinglast. O. ſig til Uvirkſomhed leggjast í ómennsku. — c) o. ſig i Guds Haand fela sig guði á vald. — d) slá e-u af, slá e-u (gefa e-ð) frá sjer: „O. ſit Forſæt". — e) láta af e-u: „Han ſøgte at bevæge dem til at o. deres vrange Meninger". — f) fyrirláta (þ. e. svipta e-n aðstoð sinni). — g) = overdrage 2, a: O. een ſine Rettigheder. Han har overgivet Handelen til ſin Søn. — h) = overdrage 2, b: Jeg har overgivet min Sag til denne Advocat. — 2) ho. l. t. overgiven, sem e., sem ekki ræður sjer fyrir kæti; gáskafullur, glensmikill.

Overgivelſe, sk., það að overgive.

Overgivenhed, án ft., sk., ofsakæti; gáski, glens.

overgjemme, ás., geyma (e-ð um e-n til tekinn tíma): Dette Korn er overgjemt et Aar hefur verið geymt árlangt. — (þar sem tíminn er ekki til tekinn), geyma (e-ð) vetrarlangt: Overgjemt Frugt.

overgjøde, a) bera á e-t petti allt. — b) bera of mikið á.

Overgjødning, sk., það að overgjøde. — b) það að dreifa áburði á akurlendi en plægja hann ekki ofan í moldina nje blanda honum saman við hana með öðru móti.

Overgjødſkning = Overgjødning.

Overglatning, sk., það að overglatte.

overglatte sljetta (jafna) e-ð allt.

overgloe, ás., glápa (góna, blína, einblína) á.

overgnave, ás., a) naga e-ð utan: Hele Oſten var overgnavet af Muus. — b) naga e-ð í sundur: Rebet var overgnavet.

Overgods, án ft., e-ð steypt (sjer í lagi fallbissur) sem meiri málmur er í enn ella er til ætlazt.

overgramſe, ás., hafa hönd á e-u (þegar talað er um handæði): O. alting.

Overgraver yfirgrafari (sb. Graver b).

overgroe, ás., þekja (e-ð) allsstaðar með e-u sem sprettur: Haven er overgroet med Ukrud allur vaxinn (þakinn) illgresi.

Overgud yfirgoð.

overgyde, t. a. m. o. noget med Vand hella vatni yfir e-ð.

Overgydning, ft. -er, sk., það að overgyde.

Overhaand, i a) faae O. verða yfirsterkari (t. a. m. han fik O. over ſine Fjender hann bar af — sigraðist á — óvinum sínum) og have O. bera hærra hlut. — b) tage O. fara í vöxt: Sygdommen tog meer og mere O.

overhaands yfirvættis, a) ao., (sb. skelfilega = ógnarlega = ákaflega, frábærlega, frámunalega): En o. ſtærk Karl heljarmenni. Ikke juſt o. meget ekki neitt sjerlega mikið. — b) sjaldh. sem e.

overhaandtagende, [sb. tage], sem fer í vöxt.

Overhaling, ft. -er, sk., það að skipi slær snögglega flötu í stórsjó.

overharve, a) jafna (plógland allt) með herfi. — b) jafna (plógland) betur með herfi.

Overharvning, sk., það að overharve.

Overherre yfirmaður: Diſſe Fyrſter erkjendte Keiſeren for deres O.

Overherredømme, (án ft., kl.), æðstu yfirráð, yfirvald (sb. Sveinn jarl hafði yfirvald ok ríkisstjórn í Noregi).

Overherſkab (sjaldh.) = Overherredømme.

Overhofmarſkalk yfirdróttseti.

Overhofmeſter eins konar yfir-hirðmaður.

Overhofmeſterinde, ft. -r, kvk., eins konar yfir-hirðkona.

Overhofret (fyrrum), eins konar yfirdómur í Norvegi (tekinn af 1797)

overholde, ás., halda: O. Landets Love halda landslög.

Overhoved yfirmaður, formaður, oddviti, höfðingi: Paven er den catholſke Kirkes O.

overhovedet, ao., a) hvað með öðru, upp og niður, (sb. holt og bolt): Jeg ſælger dem o. for en Rigsdaler Stykket. — b) þegar á allt er litið, samtals, að öllu samtöldu; að öllum jafnaði.

Overhud hárhamur (framb. hárramur; *epidermis*).

overhugge höggva e-ð í sundur.

Overhuus efri hluti húss. — b) hin æðri deild hins enska parlíments.

overhvidte draga kalk á (e-ð allt).

overhylle hylja e-ð allt.

Overhyrde yfirhirðir.

Overhæng, kl., 1) e-ð sem stendur eða hangir út af e-u. — 2) átroðningur; kvabb, nauð (kl.): O. af Tiggere.

overhænge, a) b. s, í ho. núl. t. overhængende sem vofir yfir: Et overhængende Uveir. En overhængende Ulykke (Fare). — b) sem ás., troða e-n um tær; kvabba (nauða) á e-m: O. een om (eða for) noget (vera að) særa e-n um e-ð.

Overhør, kl., (sjaldh.), það að overhøre.

overhøre, ás., a) hlýða e-m yfir: O. Skolebørn. — b) = afhøre: O. Vidner. — c) taka ekki eptir e-u (sem sagt eða lesið er): Dette Ord har jeg overhørt.

Overhørelſe, sk., það að overhøre.

Overhører, ft. -e, kk., sá sem hlýðir (oðrum) yfir.

overhørig þrjózkur; óhlýðinn, (sb. fyrirnemast e-ð): Være o. mod Øvrigheden eða være Øvrigheden o.

Overhørighed, án ft., sk., þrjózka, óhlýðni.

Overhøring, sk., = Overhørelſe.

overhøvle renna lokri um: Brædderne maae endnu engang overhøvles.

Overhøvling, ft. -er, sk., það að overhøvle.

overile, ás., a) reka of mikið á eptir e-m. — b) o. en Beſlutning eða (optar) fatte en overilet Beſlutning ráða e-ð of brátt, (sb. hlaupa á sig). — c) o. ſig vera of bráður á sjer, hlaupa á sig, rasa fyrir ráð fram.

Overilelſe, ft. -r, sk., bráðræði, glappæði, glappaskot: Det var i O. at han fornærmede mig. En Ungdoms O. (sb. bernskubragð).

Overjagt stórdýraveiðar (hjarta-veiðar og villigalta, o. s. frv.).

overjordiſk sem er æðri jarðneskum hlutum, himneskur: Et o. Væſen. En o. Skjønhed.

Overjæger, a) yfirmaður veiðimanna. — b) lægsti foringi þess konar liðsmanna sem kallaðir eru Jægere (sb. Jæger b).

Overjægermeſter hirðmaður sem settur er yfir veiðar.

overkalke draga kalk á (e-ð allt): En overkalket Muur.

Overkammerherre æðsti hirðmaður.

Overkammerjunker hirðmaður sem gengur næst hinum æðsta hirðmanni að metorðum.

overkaſte ausa (e-ð e-u): Han blev overkaſtet med Skarn það var ausið sauri á hann, eða þvíuml.

Overkjole utanhafnarkjóll, (sb. kufl, yfirhöfn).

Overkjæve efr kjaptur; efra tanngarðsbeini(ð).

Overkjævebeen beini(ð) sem efri tanngarðurinn er í.

Overkjøbmand yfirverzlunarmaður (fyrir hönd annars). — b) (fyrrum), maður sem kaupmenn tóku til gerðar í verzlunarmálum.

overkjøre, ás., aka yfir eða ofan á (einkum lifandi veru), merja e-n undir vagni: Et Barn blev overkjørt.

Overkjørſel, sk., a) það að aka yfir (um): Ved Overkjørſelen over Aaen. — b) akvegur yfir (um) e-ð: Der er ingen O. over denne Mark.

overklakke, ás., klessa (e-ð) allt út: O. Papiret.

overkline klína (e-ð) allt: O. en Væg med Papir líma brjef á vegg (allan).

Overklining, ft. -er, sk., það að overkline.

Overklipning, ft. -er, sk., það að overklippe.

overklippe, ás., klippa e-ð í sundur: Baandet var overklippet.

overkliſtre, ás., = overkline.

overklæde leggja (e-ð e-u): Kiſten var overklædt med Fløiel.

Overklæder, ft., [sb. yfirklæði], vosklæði.

Overklædning, 1) sk., [af overklæde], a) það að overklæde. — b) það sem e-ð er lagt (fóðrað) með: Væggen maa have en O. af Bræder það verður að þilja vegginn. — 2) [af over og Klædning], = Overklæder.

Overkogning það að sýður upp úr, (uppúrsuða).

Overkok, kk., yfirmaður matsveina, (sb. soðgreifi).

overkomme, ás., a) koma snögglega að e-m: Der overkom ham en pludſelig Mathed. — b) komast yfir það sem maður hefur að gera: Jeg kan ikke o. mine Forretninger jeg kemst ekki yfir það sem jeg hef að gera, (sb. sjá ekki fram úr því sem maður hefur að gera). — c) komast yfir (e-ð, til eignar, eða þvíuml.). — d) (úrelt), sölsa e-ð undir sig. — e) hafa efni á e-u, (sb. kljúfa e-ð): Bonden kan ikke o. at kjøbe ſit Sædekorn.

Overkonge yfirkonungur.

Overkop bolli(nn sem stendur á undirskálinni).

overkradſe rispa e-ð allt; ýfa e-ð allt.

overkramme handkrama e-ð allt.

Overkrop búkur(inn) frá hálsi og niður í beltisstað.

Overkæmner yfirgjaldkyri.

overlade, [af lade hlaða], a) ofhlaða skip: Baaden var overladet (sb. drekkhlaðinn). — b) ofhlaða (byssu).

overlade, [af lade láta], a)=affſtaae 2, b: Han har overladt mig (látið mig fá) Klædet for Indkjøbsprisen. — b) fá (e-m e-ð) í vald: Da Faderen døde, var han ganſke overladt til ſig ſelv var enginn til að sjá um með honum. — O. ſin Skjebne i Guds Haand fela ráð sitt guði á vald. — O. ſig til Sorg láta yfirbugast af harmi O. ſig til Udſvævelſer leggjast í fúllífi. — c) skjóta (e-u máli) til e-s: Jeg overlader det til Deres Kjendelſe jeg skýt því undir yðarn úrskurð, jeg tek yður til gjörðarmanns. O. noget til Efterverdenens Dom skjóta e-u undir ókomnar kynkvíslir.

Overladelſe, sk., það að overlade a.

Overladning, sk., ofhleðsla.

Overlag, a) lok, eða þvíuml.: Et O. af Jern. — b) efsta lag (sb. Lag a).

Overland, a) hálendi. — b) einkum, fjöll eða annað hálendi er sjest af sjó fyr enn strendurnar.

Overlaſt, án ft., harðrjetti, yfirgangur, ofvald, ofríki, óskundi: Gjøre een O. misþirma e-m; gera á hluta e-s. Der er ingen O. ſkeet ham.

overlegen, ft. -legne, e., yfirsterkari, sem er e-m ofjarl, sem er e-m ofmaður við að eiga, sem ber e-n ofurliði, sem ber af e-m, o. s. frv.: Han er ham langt o. hinn hefur ekkert að gera í hendurnar á honum, eða þvíuml. Være en o. i Vittighed.

Overlegenhed, án ft., sk., yfirburðir.

overleve, ás., a) lifa e-n: Faderen overlevede alle ſine Børn. — De eneſte Overlevende (sem eptir lifðu) efter Slaget. — O. ſig ſelv eða o. ſin Navnkundighed lifa það að maður týni frægð sinni. — b) lifa e-ð af: Dette Tab overlever han ikke.

overlevere fá e-m e-ð (í hendur): O. een et Brev.

Overlevering, ft. -er, sk., það að overlevere. — Mundtlig O. munnmæli.

overlig, ao., [ofarlig-], ofarlega (einkum í jörðu).

overligge, ás., liggja fram yfir (e-n til tekinn tíma): Skipperen har overligget ſin Tid.

Overligger hlutur sem lagður er ofan á annað; sjer í lagi, steinn sem settur er ofan á aðra steina, (sb. setja stein á hlóðir): Dyſſen beſtaaer af fire Stene med en flad O.

overliſte, ás., (sjaldh.), blekkja, svíkja, tæla.

Overliv, a) = Overkrop. — b) bolur (á kjól eða samfellu).

Overlods sá sem settur er yfir allt það sem lýtur að sjó-leiðsögu.

overlydt hátt, snjallt, hvellt.

overlyſt, ao, þjóðsýnilega, berlega.

Overlæbe efri vör.

Overlæder yfirleður (Fms.; sb. ristarleður).

Overlæg, án ft., kl., umhugsun: Bruge O. hugsa sig um. Handle uden O. (sb. rasa fyrir ráð fram). — Gjøre noget med O. með ásettu ráði.

Overlæge yfirlæknir.

overlægge, 1) eiginl., leggja e-ð e-u, þilja (sb. stalli .... þiljaðr ofan með járni, Ísll. I, 336): „Han overlagde Gulvet i Huſet med Guld“. — 2) óeiginl., a) íhuga, hugleiða: Jeg maa o. det (hugsa um það, hugsa mig um), inden jeg kan tage en Beſlutning. Dette Skridt var ikke overlagt (sb. bráðræði). — b) = aftale: Det var overlagt imellem dem það voru samantekin ráð þeirra.

Overlæggelſe, sk., það að overlægge.

Overlægning, sk., = Overlæggelſe.

Overlærer yfirkennari.

Overlæsning, sk., það að lesa e-ð upp aptur og aptur.

Overlæsning, sk., það að overlæſſe.

overlæſſe ofhlaða a) eiginl.: Vognen var overlæſſet. — b) óeiginl.: O. een med Arbeide (Forretninger) setja of mikið upp á e-n.

Overløb, kl., A) um gang með fótum, 1) um það að ganga, a) það að strjúka til óvina e-s, eða ganga í flokk með þeim: Soldaternes O. — b) átroðningur, (sb. örtröð): Her er et uophørligt O. af Folk. — 2) (um það sem gengið er á) = Overdæk. — B) það að renna út úr íláti; það að flóa upp á löndin: „Vandets O.“ vatnsflóð.

overløbe, ás., a) gera e-m átroðning, troða e-n um tær: O. ſine Venner. — b) en overløben So (Ko) gylta (kýr) sem legið hefur niðri árlangt, (sb. geldmjólk). — c) det overløbende (overløbne) Vand vatnið sem flóir (flóð hefur) yfir. — d) = overgroe: En Mark, overløben med Bregner.

Overløber, kk., flóttamaður (sem flýr í lið óvina sinna).

overmaade, ao, einkar, forkunnar, yfirvættis (Stjórn), yfirburða, mjög, o s. frv.

overmaadig, ft. -e, e., (sjaldh.), óhóflegur.

Overmaal viðbót (það sem er umfram þegar mælt er): Der var en Skjeppe i O. umfram. b) of (sb. of fjár, of liðs, of manns), ógrynni, o. s. frv.: Et O. af Lykſalighed ofsæla; dumræðileg sæla, yfirvættis unað.

Overmagt, án ft., ofurefli: Fjenden havde O. i Landet. Lade een føle ſin O. láta e-n kenna ríkismunar.

overmale draga lit á: Væggene ſkulle overmales med Oliefarve.

Overmalning, ft. -er, sk., það að overmale.

Overmand, a) yfirmaður, formaður, höfðingi (sb. hvat manne er boðit af þeim sem hans formaðr er eða höfðinge): Adlyde ſin O. — b) ofmaður (Orkn. 366), ofjarl, (sb. einn kemur öðrum meiri): Der fandt han ſin O. hann sá sig aflvana í móti honum, eða þvíuml. Han er min O. i Skakſpil jeg hef ekki við honum í skák.

overmande bera e-n ofurliði: Han blev ikke ſaameget overvundet, ſom overmandet ved Fjendernes Mængde.

overmenneſkelig meir enn mennskur: En o. Styrke (sb. tröllaukinn). O. Oprindelſe.

Overmeſter (fyrrum), yfirlæknir (á skipi).

Overmod ofstraust á sjálfum sjer, ofsi, ofstopi, ofstæki, hroki: Ved O. ſtyrtede han ſig i Fordærvelſe. O. var ſjelden god illa sezt ofstopinn (orðskv.).

overmoden of þroskaður (t. a. m. um jurtir).

Overmodenhed, án ft., sk., ofþroski.

overmodig, ft. -e, e., sem hefur ofstraust á sjálfum sjer, sem er ofsamaður mikill, hrokafullur.

Overmodighed, án ft., sk., = Overmod.

overmorgen, ao., a) tómt, (ekki á morgun, heldur) hinn daginn: O. reiſe vi. — b) (í niðurlagi greinar) i o. (= overmorgen tómt): Bryllupper ſkal være i o.

Overmyndighed = Overherredømme.

overmægtig sem er e-m ofmaður (við að eiga), sem er e-m ofjarl: En o. Fjende (sb. ofurefli). Hans Modſtander blev ham o. bar hann ofurliði.

overmæt of saddur.

Overmæthed, án ft., sk., offylli, o. s. frv.

overmætte ofseðja, offylla: O. ſig. — Sb. mætte b.

Overmættelſe, sk., það að overmætte: „Forkorte Livet ved O.“ (sb. ofát).

overnatte (har), h. s. 1, vera nætur sakir á e-m stað, nætta (Fms. III, 74).

***overnaturlig** æðri náttúrlegu eðli, sem ekki er með lagi leikinn, o. s. frv.: Overnaturlige Væſener. En o. Begivenhed (Styrke).

Overopſigt = Overopſyn.

Overopſyn efsta umsjá: Have O. med (eða over) noget vera efsti umsjónarmaður e-s.

Overopſynsmand efsti umsjónarmaður.

overordentlig, 1) e., a) sjaldgætur, fágætur; sjaldsjen, fásjen; sjaldheyrður, fáheyrður; frábær: Et overordentligt Tilfælde kræver overordentlige Forholdsregler. — Overordentlige Gaver frábærar gáfur. — b) auka-: Overordentlige Medlemmer af et Selſkab. — 2) sem ao.: En o. (ákaflega, geysi, feiki) ſtor Kappe.

overordnet, [sb. ordne], sem er yfirmaður annara: En o. Øvrighed æðri yfirvöld, (sb. háyfirvöld).

overpiſſe, ás., míga e-ð allt út, (sb. flæða).

overpløie plægja e-ð allt: Den Ager maa overpløies en Gang endnu.

Overpløining, ft. -er, sk., það að overpløie.

Overpræſt yfirprestur, (sb. yfirbiskup).

overpyntet, [sb. pynte], sem of miklu skarti er hlaðið á.

overraabe, ás., kalla hærra enn (annar), kalla svo hátt að ekki heyrist til (e-s).

overraſke koma flatt upp á, koma að e-m óvörum, koma e-m á óvart; koma að e-m = standa e-n (að e-u): Lade ſig o. af Fjenden. O. een i Gjerningen. — Jeg overraſkedes ved at høre (það datt ofan yfir mig — mjer brá í brún, mjer brá við — þegar jeg heyrði) denne Beſkyldning. Jeg blev meget overraſket ved at finde (það datt ofan yfir mig — jeg varð öldungis hissa — þegar jeg fann) ham i hendes Værelſe. Hans Brev overraſkede mig i høi Grad jeg varð öldungis hissa á brjefinu hans.

Overraſkelſe, ft. -r, sk., það að overraſke, (einnig fát): I min O. glemte jeg Alt hvad jeg vilde have ſagt það kom svo mikið fát á mig, að jeg o. s. frv.

overregne, ás., gera (e-n) gagndrepa (holdvotan): Han ſtod ude og lod ſig o.

overregne, ás., reikna: Jeg har overregnet hvad Reiſen vil koſte.

Overregning, ft. -er, sk., það að **overregne** (reikningur).

overrende, ás., a) renna á (e-n) svo að hann falli fyrir. — b) = **overløbe** a.

Overret yfirdómur, (yfirdómendur, yfirdómarar).

override, ás., ríða ofan á: Et Barn blev overredet paa Torvet.

overrive rífa (slíta) e-ð í sundur.

overrumple, ás. 1, koma að e-m óvörum, koma e-m á óvart, (sb. taka hús á e-m).

Overrumpling, ft. -er, sk., það að **overrumple**.

overrække, ás., = **overlevere**.

overſaae sá (e-ð e-u) allt: Ageren var ligeſom overſaaet med gule Blomſter það sá ekki í akurinn fyrir gulum blómum.

overſalte dreifa (e-ð allt) með salti.

overſandſelig sem skilningarvitin ná ekki til, andlegur, ólíkamlegur: Overſandſelige Væſener andlegar verur. Menneſkets overſandſelige Natur andlegt eðli mannsins. Det Overſandſelige andlegir (ólíkamlegir) hlutir.

Overſandſelighed, án ft., sk., það að vera andlegur (ólíkamlegur).

overſave saga e-ð í sundur.

Overſavning, sk., það að **overſave**.

overſee, a) sjá út yfir: Herfra overſeer man hele Egnen. — Óeiginl.: O. alle Sagens Omſtændigheder. — b) (sjaldh.), yfirlesa, (sb. **gjennemſee** c): O. et Skrift. — c) vera e-m djúpsærri: Han overſeer ham langt. — d) een overſeer noget e-m sjest yfir e-ð: Afſkriveren har overſeet dette Ord. — Óeiginl.: Denne Omſtændighed maa ikke overſees (það verður að gá að þessu). — e) láta sjer þykja lítið til e-s koma, (sb. vilja ekki líta við e-m): O. ſine Ligemænd. — f) (í almúgatali), skaða (e-n) með augnaráði sínu. — g) sem h. s., hlífast við (e-n sem gerir e-ð rangt): O. med den Skyldige. O. med ſine Børn.

overſeile, ás., a) sigla skip í kaf: Baaden blev overſeilet. — b) sigla fram úr öðru skipi, fara fram úr öðru skipi á siglingu: Denne Brig overſeiler mangen Fregat.

Overſeiling, ft. -er, sk., það að **overſeile** (einkum a).

overſende senda e-ð (einkum langa vega).

Overſendelſe, sk., það að **overſende** (sending).

Overſending, sk., = **Overſendelſe**.

overſidde, a) h. s., í ho. núl. t., sitja eptir: De overſiddende Drenge i Skolen. — b) sem ás., skella við e-u skolleyrunum, (sb. fyrirnemast): O. et Bud.

Overſigt, sk., það að sjá út yfir: Man har her en god O. af hele Egnen hjeðan sjest vel út um allt hjeraðið. — Óeiginl., yfirlit: Jeg fik derved en O. af (eða over) Sagen.

Overſkaal yfirskál.

overſkibe flytja e-ð yfir um á skipi eða skipum: O. Korn (Krigsfolk).

Overſkibning, ft. -er, sk., það að **overſkibe**.

overſkinne, ás., a) skína yfir. — b) skína bjartara enn (e-ð), sigra (e-ð) að skini: Solen overſkinner Stjernerne.

overſkjelde, ás., = **overſkjende**.

overſkjende, ás., hrekja e-n í orðum, atyrða: „Han har ikke ſkjendt igjen, da han blev overſkjendt“.

Overſkjenk, kk., yfirbyrli.

Overſkjorte utanhafnarskyrta (smágerð skyrta sem höfð er utan yfir annari).

Overſkjørt utanhafnarpilz.

Overſko utanhafnarskór.

Overſkorpe, a) skorpa utan um e-ð. — b) skorpa á ofanverðu ofnbrauði.

Overſkov hin hávöxnu skógartrje sem lág trje eru innan um eða í kringum.

overſkride, ás., fara (út) yfir: Der blev ſat ham en Grændſe, ſom han ei maatte o. — Óeiginl.: Det overſkrider min Evne það er mjer um megn. O. ſin Fuldmagt fara lengra enn maður hefur umboð til.

Overſkrift, sk., það sem skrifað er upp yfir e-u (fyrir ofan e-ð; einkum) fyrirsögn (t. a. m. fyrir kapítula).

overſkrige, ás., orga (garga, æpa, o. s. frv.) svo hátt að ekki heyrist til e-s: At o. een er ikke at overbeviſe ham.

overſkrive, a) skrifa á (e-ð) ofanvert: Brevet var overſkrevet til Kongen. — b) skrifa (e-ð) allt út: Alle Ruderne ere overſkrevne med Navne.

Overſkud, ft. eins, kl., afhlaup (Fms. IV, 236), afgangur, það sem af gengur: Overſkudet af Pengene ſkal gives de Fattige.

overſkue horfa út yfir: O. Egnen. — Óeiginl.: O. ſit Liv.

Overſkuelſe, sk., það að **overſkue**.

overſkyde, h. s., ganga af = verða afgangs: Det, ſom overſkyder, ſkal jeg nok vide at anvende.

overſkygge, ás., skyggja yfir.

overſkylle, ás., flóa (flæða) yfir: Hvert Foraar bliver denne Eng overſkyllet af Aaen áin flæðir yfir þessar engjar á hverju vori. „En overſkyllende Regn“ steypiregn.

Overſkyllen, án ft., sk., það að **overſkylle**.

Overſkylling, sk., það að **overſkylle**.

overſkære, a) skera e-ð í sundur: O. et Baand. — b) o. Klæde klippa ló af klæði (svo að það verði sljett).

Overſkærer, kk., lóklippari (sb. **overſkære** b).

Overſkæring, sk., það að **overſkære**.

overſlaae, ás., ausa (e-n eða e-ð e-u): O. een med Vand (Skarn) ausa vatni (sauri) á e-n.

Overſlag, a) sá partur á fati (t. a. m. kjól) sem liggur á misvíxl þegar því er hneppt. — b) reikningur eptir ágizkun: Gjøre O. paa (eða over) en Bygning reikna, hvað e-r húsgerð muni verða dýr á að gizka.

overſmøre ata e-ð út: Bogen var overſmurt med Fedt (Blæk). O. ſine Klæder.

Overſmøren, án ft., sk., það að **overſmøre**.

overſnee, ás., (haft í ho. l. t.), snjóa (fenna) yfir: Marken er overſneet liggur undir snjó. Gaarden er overſneet er fenntur.

Overſnit skurður sem e-ð er skorið með í sundur um þvert.

overſnuſe, ás., nasa af (e-u) öllu: Hunden overſnuſede ham allevegne.

overſpaan, ao., um þvert (um e-ð sem er sagað eða höggvið í sundur): Hugge en Green af o.

overſpilde hella (e-ð) út (með e-u): Barnet har overſpildt ſine Klæder hellt ofan á fötin sín eða sig.

overſpinde, í o. noget med noget spinna e-ð utan um e-ð: O. en Snor med Silke.

overſpringe, ás., hlaupa yfir: Diſſe Linier har Afſkriveren overſprunget.

overſprøite, ás., í o. noget med noget skjóta e-u (votu) á e-ð.

Overſprøitning, ft. -er, sk., það að **overſprøite**.

overſpye spýja (gubba) e-ð allt út: Gulvet var overſpyet.

overſpytte, ás., hrækja e-ð út allt.

overſpænde, a) eiginl., berða of mikið á (e-u): O. en Stræng. — b) óeiginl., færa (e-ð) úr hófi: O. ſine Kræfter reyna of mikið á sig, (sb. leggja of mikið að sjer). Gjøre overſpændte Fordringer vera (mikils til) of heimtufrekur. Overſpændte Forventninger (það að búast við of miklu).

overſtaae, ás., komast út — fram — úr (e-u örðugu; sb. e-ð er af staðið): O. en Prøve (Examen). O. en Sygdom komast á fætur aptur. Vi have nu overſtaaet det Værſte nú er það af, sem verst er.

overſtadig, ao., í orðatiltækjunum o. fuld og o. drukken út úr (auga-fullur).

Overſtaldmeſter yfirmaður hestasveina (hjá stórhöfðingjum).

Overſtamme efri hluti eikarbols.

overſtemme, ás., 1) hafa svo hátt að ekki heyrist til (e-s): Han overſtemmer de øvrige Sangere (Talende) það heyrist ekki til þeirra fyrir honum. — 2) um atkvæði, a) sigra (e-n) með atkvæðafjölda: Han blev overſtemt af Mængden hann var borinn atkvæðum. — b) (sjaldh.), hafa meira (gildara) atkvæði enn (e-n). — 3) of-herða á e-u: O. en Stræng.

Overſtemning, ft. -er, sk., það að **overſtemme**.

overſtige, ás., 1) eiginl., stíga yfir; flóa upp á: Floden overſteg dens Bredder. — 2) óeiginl., a) stíga yfir: Der gives mange Vanſkeligheder (Hindringer, Beſværligheder) at o. — b) fara fram úr (e-u): Det overſtiger min Evne það er mjer um megn. Det overſteg min Forventning jeg hafði ekki búizt við svo miklu (góðu, eða þvíuml.).

Overſtigen, án ft., sk., það að **overſtige**.

Overſtiger efsti umsjónarmaður í nám.

Overſtik (í spilum) aukaslagur (slagur fram yfir það sem maður á að fá).

overſtikke, ás., (í spilum), stinga fyrir (e-m) spil sem hann hefur stungið með: Jeg ſtak Udſpillet, men blev overſtukket.

overſtor (sjaldh.), afar mikill.

overſtraale, ás., sigra (e-ð) með geislum sínum: Solen overſtraaler alle Stjerner skin sólar sigrar allt stjörnuljós.

overſtrege, ás., stryka e-ð út.

overſtride, ás., komast út — fram — úr (e-u): Vi faae vel ogſaa overſtridt denne Vinter við komumst líklega af þenna vetur líka.

overſtrikke, í o. en Ting med noget prjóna e-ð utan um e-ð: O. en Pung med Silke.

overſtryge, ás., a) strjúka (e-ð með e-u): O. noget med et Strygejern. — b) o. noget med noget draga e-ð á e-ð: O. et Bord med Fernis. — c) stryka (e-ð) út: Jeg har overſtreget det, ſom ei ſkal trykkes.

Overſtrygning, ft. -er, sk., það að **overſtryge**.

overſtrøe strá (dreifa) e-ð með e-u: Gulvet var overſtrøet med Blomſter.

Overſtrøg, ft. eins, kl., ádráttur (í eiginl. merk.): Maleriet ſkal endnu have et O. med Fernis.

overſtrømme, a) h. s., flóa út úr farveg sínum: Et overſtrømmende Væld. — b) ás., flóa (flæða) yfir: Havet overſtrømmede hele Kyſten.

Overſtrømmen, án ft., sk., það að **overſtrømme**.

overſtyr, ao., í talsháttunum a) gaae o. farast fyrir, (sb. það verður ekkert úr e-u): Reiſen (Handelen) gik o. — b) ſætte noget o. sóa (sólunda) e-u: Han har ſat hele Arven o.

Overſtyrmand efsti stýrimaður (á stóru hafskipi).

overſtyrte, ás., í o. een (o. s. frv.) med noget steypa e-u (ofan) yfir e-n (o. s. frv.): Lægen foreſkrev, at han hver Dag ſkulde overſtyrtes med koldt Vand.

Overſtyrtning, fl. -er, sk., það að overſtyrte, (einnig áfall á sjó).

overſtænke stökkva e-ð e-u (allt): O. noget med Vand stökkva e-ð (allt) vatni, stökkva vatni á e-ð (allt). Jeg blev overſtænket ved en Vogn það slettist upp á mig allan af vagnhjólum.

Overſtænkning, fl. -er, sk., það að overſtænke.

overſtærk = overmægtig, (sb. yfirsterkari): Være een o.

overſtøve, ás., gera (e-ð al-)rykugt: Vi blev paa denne korte Vei ganſke overſtøvede urðum al-rykugir.

overſukkre strá (e-ð) sikri.

overſværte alsverta.

overſvømme, ás., flæða yfir: I denne Vandflod blev hele Øen overſvømmet þetta flóð gekk yfir alla eyna. — b) fylla, eða þvíuml.: Landet er overſvømmet af fremmede Varer.

Overſvømmelſe flóð, vatnagangur. — b) ógrynni (af e-u ónýtu): En O. af ſlette Skrifter.

overſye sauma yfir (e-ð til að skýla því): Den Søm maa overſyes.

Overſyening, sk., það að overſye.

Overſyn, (fl. eins, kl.), a) það að sjá út yfir. — Óeiginl., yfirlit: Han gav mig et klart O. af hele Sagen. — b) ný skoðun (t. a. m. jarðarparta)

overſynge, ás., fara hærra í söng enn (annar).

Overſæde æðri sess.

Overſærk efri hluti kvennskyrtu.

Overſætning hin meiri setning (í ályktun; *propositio major*).

Overſætning, (sjaldh.), það að flytja e-ð yfir um.

overſætte, ás., snúa e-u af einni tungu á aðra, snara (sb. Hákon ... lèt snara þá bók upp í norrœnu): Bogen er overſat af Engelſk i det tydſke Sprog eða paa Tydſk.

Overſættelſe, fl. -r, sk., a) það að overſætte. — b) e-ð sem snúið hefur verið af öðru máli, (útlegging): En danſk O. af et tydſk Digt.

Overſætter, fl. -e, kk., sá sem snýr e-u af einni tungu á aðra, þýðari: En duelig (ſlet) O. Overſætteren af Livius sá sem snúið hefur Rómverjasögu Livíuss. — Um kvennmann: Hun hører til de gode Overſættere.

Overſætterinde, fl. -r, kvk., sama um kvennmann og Overſætter um karlmann.

overtaarne (sjaldh.), mæna upp yfir.

Overtag yfirtök (í tuski eða glímu).

overtage taka við e-u (óeiginl.), takast e-ð á hendur: O. en Gaard. O. en Beſtilling.

Overtagelſe, sk., það að overtage.

Overtal meiri tala.

overtale, ás., telja e-m hughvarf, tala e-n upp: O. een til noget. Han lod ſig ikke o. eða han var ikke at o. — O. ſig til noget fá e-ð af sjer.

Overtalelſe, fl. -r, sk., fortölur: Faae een til noget ved O.

overtallig, fl. -e, e., óþarflega margur.

Overtand efri tönn, tönn í efra gómi.

overtee (úrelt), sanna e-ð á hendur e-m.

Overtro bjátrú, hindurvitni (kvk.): Han er ikke fri for O.

overtroiſk, fl. -e, e., a) hjátrúarfullur. — b) sem lýtur að hjátrú, sem kemur til af hjátrú, o. s. frv.: O. Frygt.

overtræde, ás., brjóta e-ð, (líkt og) bregða af e-u: O. Guds Bud. O. Loven.

Overtrædelſe, fl. -r, sk., yfirstöplun, afbrigði (forat líka afbrigð, t. a. m. um afbrigð þessa máls), afbrot: O. af Kongens Befalinger. Pligternes O.

Overtræder, fl. -e, kk., sá sem bregður af e-u (brýtur e-ð): Lovens O.

overtræffe = overgaae b.

Overtræk, fl. eins, kl., dúkur (eða þvíuml.) sem látinn er utan um e-ð: O. til en Hat. O. til en Dyne sængurver.

overtrække, ás., = overdrage 1, betrække: O. en Æſke med Papir líma brjef utan á öskjur. Overtrukne Knapper hnappar sem saumað er utan um. — O. et Maleri med Fernis draga gljákvoðu á skript. — Himlen var overtrukken veður var skýjað (sb. Hkr.), það var þykkt upp yfir, (sb. gróinn).

Overtrækning, sk., það að overtrække.

overtvært sjá greinina um tvær.

overtyde, ás., = overbeviſe a: O. een om noget.

Overtydning, sk., það að overtyde.

overtynge, ás., ofþyngja.

overtælle kasta tölu á, telja: O. ſine Penge.

Overtælling, fl. -er, sk., það að overtælle.

overtænke, ás., = gjennemtænke.

Overtænkning, fl. -er, sk., það að overtænke.

Overtøi = Ydertøi.

overvande vökva (e-ð) allt með vatni.

overveie, A) vera þyngra enn (e-ð). — b) óeiginl., vera ríkara — mega meira — enn (e-ð), o. s. frv.: En overveiende Følelſe. — B) leggja (e-ð) niður með sjer, íhuga, hugleiða: O. Følgerne af en Beſlutning.

Overveielſe, án fl., sk., íhugun, hugleiðing: Tage noget i O. leggja e-ð niður með sjer, (sb. overveie).

Oververden, a) uppheimur (sem æðri er þessum heimi). — b) þessi heimur (að því leyti sem hann er gagnstæður undirheimum; sb. mannheimar).

overvinde, [vinde af vinna], sigra, sigrast (vinna sigur) á e-m, vinna, stíga yfir, yfirbuga, bera af e-m: O. ſine Fjender. — O. Vanſkeligheder (Hindringer, ſine Lidenſkaber). — b) (úrelt) = overbeviſe.

overvindelig, fl. -e, e., a) sigranlegur. — b) sem komizt verður yfir, kljúfandi, vinnandi: Et overvindeligt Arbeide.

Overvindelighed, án fl., sk., það að vera overvindelig.

Overvindelſe, sk., sigurvegning, sigur: Fjendernes O. sigur á óvinum. — Lidenſkabernes O. (sb. sigurvegning lostans, 656 B). Det koſtede mig O. (jeg varð að setja mjer það, jeg ljet það á móti mjer).

Overvinder, fl. -e, kk., yfirstígari, sigrari, sigurvegari.

overvintre, a) h. s., vera um vetur á e-m stað, eiga (hafa) vetursetu: Flaaden overvintrede i Havnen lá í höfninni um veturinn. — b) ás., geyma (e-ð) vetrarlangt: O. Blomſter i Drivhuſe.

Overvintring, sk., a) veturvist, veturseta, o. s. frv. — b) það að overvintre b: Planters O.

Overvogn vagnskrokkur.

Overvold, án fl., [sb. yfirvald], (fornl.) = Overlaſt.

overvoxe, ás., a) = overgroe: Overvoxen med Græs kaf-loðinn, mjög grösugur. Ukrud vil ſnart o. hele Haven. — b) vaxa upp yfir: Den yngſte Datter har overvoxet de andre. — Óeiginl.: Være een overvoxen vera e-m ofmaður við að eiga, (sb. overlegen). — c) o. ſig vaxa um of, (sb. það hleypur ofvöxtur í e-ð).

Overvægt, án fl., meiri þyngd (þyngsli). — Óeiginl. = Overmagt, Overlegenhed, Fortrin b: Hans Parti fik O. bar hærra hlut. — b) það sem er um fram rjettan eða á kveðinn þunga: Vi fik et Punds O.

overvægtig, a) þyngri enn vera þarf. — b) of þungur. — c) = overlegen.

Overvælde = Overmagt.

overvælde, ás. 1, ofbjóða (ofþyngja) e-m: O. een med Arbeide. „Vi ſee vor Verden nu af Veger overvældes" ætlar að kafna í bókum. — b) bera e-n ofurliði, kúga.

Overvældelſe, sk., það að overvælde.

overvældig = overmægtig.

overvære, varla haft, nema í nh. og hluttekningarorðunum, ás., vera við staddur við e-ð: O. en Sammenkomſt vera á fundi.

Overværelſe, án fl., sk., atvist, viðurvist: I eens O. að e-m við stöddum eða hjá veranda. „I O. af andre Folk".

Overværk hinn efri (eða efsti) hluti af e-m tilbúningi: „Overværket i et Orgel".

overvættes, [yfirvættis], yfirvættis, a) sem ao. = ákaflega, fjarskalega, o. s. frv.: En o. ſtor Mængde mikill ómáttis fjöldi (Stjórn), úi og grúi. — b) sem e. (sb. meðr öllum sínum yfirvættis þunga).

Overvæxt, án fl., það að overvoxe b.

overøſe, ás., ausa (e-ð e-u): O. een med Vand ausa vatni á e-n. — b) óeiginl., α) um illt: O. een med Skjeldsord ausa úr sjer skömmum við e-n, vaða upp á e-n með skömmum. — β) um gott: O. een med Velgjerninger (gera stór-vel til e-s).

Overøsning, fl. -er, sk., það að overøſe.

Overøvrighed há-yfirvald.

Ovn, fl. -e, sk., [ofn], ofn: Lægge i Ovnen láta eldsneyti í ofninn. Hede en O. kynda ofn.

ovnbagt, [sb. bage], ofnbakaður, bakaður í ofni.

Ovnblik járnþynnur sem hafðar eru í ofna.

Ovnbænk bekkur við ofn.

Ovndør ofnahurð; ofndyr.

Ovngab op á ofni.

Ovngulv gólf (botn) í ofni.

Ovnhul, a) = Ovngab. — b) reykjarhol á ofni.

Ovnild ofns-eldur (Stjórn).

Ovnlaag lok á bræðsluofni.

Ovnlak eins konar ofnareykelsi í stöngum.

Ovnleer ofnleir.

Ovnmeſter ofnvörður (sá sem er settur til að sjá um bræðsluofn).

Ovnmunding = Ovngab.

Ovnpibe ofnpípa (pípa sem gengur t. a. m. upp úr eða út úr bræðsluofni).

Ovnplade járnþynna í ofni; (sjer í lagi) botnþynna(n).

Ovnrage ofnskörungur (bakara).

Ovnrør = Kakkelovnsrør.

Ovnſkjerm ofnskýli.

Ovnſkuffe verkfæri til að láta brauð inn í bakaraofn með og taka það út aptur.

Ovnſkyder, sk., = Ovnſkuffe.

Ovnſod sót í ofni.

Ovnſpjeld eins konar speldi í ofnpípu.

Ovnſtang = Ovnrage.

Ovnſæt það sem ofn tekur í senn.

Ovntud reykpípa út úr ofni.

ovntørret, [sb. tørre], þurrkaður í ofni eða á: O. Korn.

Ovntørring þurrkun í ofnhita.

Ovnvarme ofnshiti.

Ovnviſk (líka Ovnviſker) áhald til að hreinsa innan ofnpípur með.

ovre sjá over I, B, 2.

Ovre, kl., = Ovring.

Ovring, sk., (úrelt), efri (efsti) hluti.

Oxe [oxe f. uxi], fl. -r [oxar f. uxar] og stundum Øxen [öxn, yxn] og Øxne [líklega sprottið af eig. fl. öxna, yxna], sk., naut; uxi, (sb. þjór, öldungur).

Oxeblod uxablóð; nautsblóð.

Oxebryſt bringukollur (eða: bringukollsbiti) af nautgrip: Saltet (røget) O.

Oxedriver nautreki.

Oxefedt = Oxetalg.

Oxehandel = Studehandel.

Oxehandler, n. -e, kk., = Studehandler.

Oxehold (líka Oxenhold) nautahöfn.

Oxehorn uxahorn.

Oxehoved uxahöfuð. — b) eins konar víntunna sem tekur 21 fjórðungsfötur.

Oxehud uxahúð, (öldungshúð).

Oxekjød nautakjöt.

Oxekjødſuppe nautakjötssaup.

Oxeklov nautsklauf.

Oxekrop uxafall.

Oxelæder nautsleður.

Oxemarked = Studemarked.

Oxemarv nautsmergur.

Oxemule nautsgranir.

Oxemøg kúamykja.

Oxeryg nautshryggur.

Oxeſkat (líka Oxenſkat) skattgjald af nautpeningi.

Oxeſtald (fornl. Oxenſtald) yxnafjós.

Oxeſteg nautakjötssteik.

Oxetalg (eða Oxetælle) nautamör, nautatólg.

Oxetunge nautstunga.

Oxetælle sjá Oxetalg.

***Oxymel**, kl., = Eddikehonning.

P.

P, sextándi stafur í stafrofinu, kallaður Pe, er jafnharður, og ella, fyrir framan s eða ſ (en verður ekki lint, eins og á ísl., þar sem títt er að kveða að ps eins og fs).

Paa, sk., [päi, í þol. og þiggj. og eig. pá], (úrelt), = Paafugl.

paa, fs., [uppá, f. upp á og uppi á], I) þar sem á eða uppá stýrir, eða mundi stýra, þiggj. á ísl., 1) eiginl., a) upp á (f. uppi á): P. Bjerget. P. Loftet. — b) á: Sidde p. en Stol sitja á stóli. Kjøre p. en aaben Vogn (en kjøre i en lukket Vogn). Bære noget p. Armen á handleggnum. — Have Skoe p. Fødderne hafa skó á fótunum. Stjernerne p. Himlen stjörnurnar á himninum. En Blegn p. Næſen bóla á nefinu. Løvet (Barken) p. Træerne á trjánum. Han har et Hul p. ſin Kjole það er gat á kjólnum hans. — Jeg fryſer p. Hænderne mjer er kalt á höndunum. — Være p. Benene vera á fótum, vera kominn á fætur, vera upp staðinn. — í ligge p. Siden (Ryggen) setjum vjer á ýmist með þiggj. eða þol. — Brænde (ſkære, ſtikke, rive, ridſe) ſig p. noget brenna (skera, stinga, o. s. frv.) sig á e-u. Støde ſig p. noget (eiginl.: meiða sig á e-u með því að reka sig á það, þó vjer segjum að eins) reka sig á e-ð. — Føle p. noget þreifa (taka) á e-u. Smage p. noget bragða á e-u. Lugte p. Kjød, om (finna á lyktinni af kjötinu, hvort) det er fordærvet. — Kjøbe Brænde p. Roden kaupa (brennsluvið á rótum, þ. e) ófelldan brennsluvið. — P. Nørregade (Veſtergade, Øſtergade, Kjøbmagergade) er að sönnu tíðkanlegt, og kemur það saman við það er vjer segjum á stræti; en við öll önnur strætanöfn í Kaupmannahöfn er haft i, og verður það á ísl. á, tegar þalað er um e-ð sem er á sjálfu strætinu (en ekki við það). — c) í: Leve p. Landet vera í hjeraði, (sb. upp' í sveit). — P. Slottet í höllunum. P. Hoſpitalet í spítalanum. — þegar talað er um litlar eyjar, hafa Danir einnig paa, en vjer í; þó er p. Møen kallað á Mön (Fms. XI, 395), og p. Falſter ekki að eins í (heldur einnig á) Falstur; en p. Bornholm er á ísl. í Borgundarhólmi (sb. Fms.). — Danir segja p. Chriſtianshavn; en á ísl. væri „í Kristjánshöfn“ rjettast. — Have Qvæg p. Stald (eiginl.: hafa pening í húsi, eða þvíuml., þ. e.) á gjöf. — d) þar sem við væri rjettast á ísl.: Boe p. et Torv eiga heima við torg. Boe p. Hjørnet af en Gade við strætishorn. — e) líkt og til: Handle p. Norge (Rusland) reka kaupskap til Norvegs (Garðaríkis). — f) þar sem engin fs. er höfð: Ride p. en Heſt ríða hesti. — 2) um tíð: Jeg læſte Bogen ud p. (þó ekki sjaldnar i) een Dag jeg las alla bókina á einum degi. Han har forandret ſig meget p. nogle Aar á nokkrum árum. — P. de ſidſte to Dage (seinustu tvo dagana) er han kommen ſig godt. — Det indtraf p. ſamme Tid um sama leyti. Langt ud p. Sommeren að áliðnu sumri. — Klokken er p. Slaget tolv það er standandi hádegi (miðnætti) eptir klukkunni. — 3) hálf-óeiginl. og óeiginl.: Ligge p. ſine Gjerninger (sb. ligge I, A, 5). — Jeg ſtaaer p. en god Fod med ham það fellur vel á með okkur, okkur kemur vel saman, eða þvíuml. — Være p. Komedie vera í leikhúsi. Være p. Bal vera í danzveizlu. Være p. Jagt vera á veiðum. Være p. en Reiſe vera á ferð. — P. hele Reiſen á allri leiðinni. P. Veien (á leiðinni) ſkal jeg fortælle ham det. — Ligge p. ſin Reiſe vera að búa sig undir ferð. — Staae p. ſin Ret láta ekki á sig ganga. — Straffes p. Penge verða fyrir fjesekt. — Kjende een p. Gangen þekkja e-n á göngulaginu. — P. Vers í ljóðum. — Overflødighed p. Levnetsmidler gnótt matvæla. Rigdom p. Qvæg (mikil) kvikfjár-eign. Mangel p. Penge fjeskortur, (sb. fjefátt). Mangel p. Eftertanke hugsunarleysi. Mangel p. Duelighed ónytjungsskapur. Misvæxt p. Korn kornbrestur (sb. kornárit brást, Fas. II, 126). — II) þar sem á eða uppá stýrir, eða mundi stýra, þol. á ísl., A) (sem fullkomin fs., þ. e.) með nafni, 1) eiginl., a) upp á: Gaae op p. et Taarn upp á turn (þ. e. upp á koll turnsins; en á hinn bóginn gaae op i et Taarn ganga langt eða skammt upp í turn sem er holur innan). Staae p. vid Væg standa upp á gátt. — b) á: Lægge ſig p. en Seng leggja sig ofan á rúm (en fara ekki ofan undir). Kaſte noget p. Gulvet á gólfið. — Rive Hul p. noget rífa gat á e-ð. — Falde p. Hovedet detta á höfuðið. Kyſſe een p. Haanden kyssa á höndina á e-m, kyssa á hönd e-m (Fms. XI, 222). Træde een paa Foden (stíga á fótinn á e-m), stíga ofan á e-n. Slaae een p. Øret (slá e-n á eyrað), reka (gefa) e-m utan undir. — c) í: Reiſe p. Landet fara í hjerað (úr borg). — Blive bragt p. Hoſpitalet vera fluttur í spítala (um veikan mann). — Gaae ud p. Chriſtianshavn ganga suður í Kristjánshöfn (úr sjálfri Kaupmannahöfn). — Komme p. Skud koma í skotmál (skotfæri). — P. Kors á kross, á víxl. — d) líkt og til: Gaae p. Børſen ganga til kaupmannabúss, ganga í kaupmannahús. — Seile p. Oſtindien (Middelhavet) vera á siglingu til Indlands (Miðjarðarhafs) eða sigla jafnan (kaupferðir) þangað (sb. Fms. XI, 322). — e) þar sem beinast liggur við að hafa öngva fs.: Spille p. Klaveer leika hljóðborð (sb. leika hörpu). Spille p. Fløite blása hljóðpípu. — 2) um tíð, a) upp á: P. Slutningen og p. det ſidſte upp á síðkastið. — b) á (um ókominn tíma): P. Søndag á sunnudaginn (kemur). — Stundum er fs. sleppt: P. Mandag otte (fjorten) Dage annan (þriðja) mánudag (hjeðan). P. Mandag tre Uger fjórða mánudag (hjeðan). — c) eptir, eða þvíuml.: P. Regn følger Solſkin skin kemur eptir skúr, eptir skúra sólin skín. Sove p. Maden (sofna eptir borðun). Man hørte Skud p. Skud það heyrðist hvert skotið á fætur öðru. — 3) hálf-óeiginl. og óeiginl.: See p. noget líta (horfa) á e-ð. Høre p. noget hlýða e-u = hlýða til e-s; hlýða á e-ð. Kalde (raabe) p. een kalla á e-n, kalla til e-s. — Gaae p. Komedie fara í leikhús. Gaae p. Bal fara í danzveizlu. Gaae p. Jagt fara á veiðar. — Bie p. een bíða eptir e-m, bíða e-s. — Haabe p. noget vænta e-s, vonast eptir e-u. — Anvende Tid (Penge) p. noget verja tíma (peningum) til e-s. Anvende Flid (Møie) p. noget gera sjer far um e-ð. — Indbyde een p. (upp á) Dyreſteg. — Fordre een ud p. Piſtoler bjóða e-m einvígi (skora e-n til einvígis) með smábissum. — Skjenke Øl paa Skum svo að freyði. — Du ſvarer mig p. andet, end det, jeg ſpørger om þú svarar öðru, enn því, sem jeg spyr að. — P. hans Forbøn (fyrir hans bænastað eða orð) tilgav jeg hende. Gjør det p. mit Ord þjer er óhætt að gera það sem jeg segi. P. min Ære (vjer segjum ekki það veit drengskapur minn, heldur) það veit trúa min (Sn. E.)! — P. det bedſte (venſkabeligſte, kjærligſte) sem bezt (vinsamlegast, ástúðlegast). — Betale noget p. Afdrag borga e-ð smátt og smátt. — Leve p. en ſtor Fod halda sig ríkmannlega. — P. Engelſk (Tydſk, Franſk) á ensku (þýðversku, frakknesku), á enska (þýðverska, frakkneska) tungu; einnig á enskan (o. s. frv.) hátt, t. a. m. leve (ſpiſe, klæde ſig) p. Engelſk. — Der gaaer 16 Pund p. et Lispund í lífspundi eru 32 merkur. — Et Stykke p. 30 Alen þrjatíu álna langur kafli (af e-u). En Fordring p. 100 Rdlr. 100 ríkisdala fjárheimta. En Kone p. 25 Aar kona hálfþrítug (að aldri), kona sem hefur fimm um tvítugt. — Fæſtebrev p. en Gaard byggingarbrjef fyrir jörðu. — Give een noget p. Haanden (sb. Haand A, 2, a). — Spiſe p. noget vera að borða e-ð. Bygge p. et Huus vera að smíða hús. Arbeide p. et Skrift vera að semja rit. Han læſer endnu p. den første Deel hann er enn að lesa fyrsta (fyrra) partinn. — Det har intet p. ſig það stendur ekki á neinu. — P. det at eða einungis p. det til þess að, til þess, svo að: Vi bør ogſaa i gode Dage tænke p. Ulykken, p. det at den ikke ganſke uventet ſkal overraſke os. Jeg underrettede ham ſtrax om Sagen, p. det han ikke ſkulde kunne undſkylde ſig med Uvidenhed. — B) (sem nokkurs konar ao., þ. e.) án nafns, 1) eiginl.: Støde p. med et Skib sigla skipi á grynningar, eða þvíuml. — Kedelen er endnu ikke ſat p. það er ekki búið að láta upp ketilinn enn þá, ketillinn er ólátinn upp enn. — Sætte Laaget p. láta lokið (hlemminn) á. — Spænde Sadelen p. (eiginl.: spenna söðulinn á hestinn, þ. e.) gyrða á. — Tage Kaarde p. gyrða sig sverði. — Sæt Hatten p. settu upp! Tage Klæder

p. fara í föt, klæða sig. Tage Strømper p. fara í sokka. Tage Skoe p. láta upp á sig skóna, kippa skóm á fætur sjer (fornt). — 2) hálf-óeiginl. og óeiginl.: Tage noget ind at ſvede p. bergja e-u til svita. — Det giver p. at regne, o. s. frv., (sb. give II, B). — Hvorledes faldt du p. (hvernig datt þjer í hug eða kom þjer til hugar) at vælge denne Vei?

Paa-aanden, án ft., sk., áblásning.

Paa-agtning, sk., aðgæzla, eptirtekt.

Paa-anke, sk., kæra, umkvörtun.

paa-anke, ás., kæra, finna að e-u, bera sig upp undan e-u, frýja á: P. en Misbrug for Øvrigheden. P. en Feil.

Paa-ankelſe, sk., það að **paa-anke**.

Paa-ankning, sk., það að **paa-anke**.

paabanke, ás., slá (e-ð fast) á (annað): Det paabankede Bræt.

paaberaabe skírskota (vitna) til e-s, bera e-ð fyrir sig: De paaberaabte Documenter. Den paaberaabte Sag.

Paaberaabelſe, ft. -r, sk., það að **paaberaabe**.

Paabid, kl., íbit (það að bíta í e-ð).

Paabid, sk., dálítill matarbiti.

paabinde binda e-ð á (e-ð): Den paabundne Bylt.

paaboe, ás., (úrelt), búa á e-u: „Den Gaard, han paaboer“ (sú jörð, er hann á býr =) sú jörð, er hann býr á, ábúðarjörðin hans.

Paabrud, kl., það að e-ð brýzt á e-ð eða brotnar á e-u: Belgernes P. brimið.

paabrænde svíða (e-ð) á (e-ð): Et paabrændt Mærke.

Paabrænding, sk., það að **paabrænde**.

Paabud, ft. eins, kl., boð af hendi landshöfðingja, útboð (sb. Skuggsjá 27), álag: Et almindeligt P. over hele Landet.

paabyde bjóða e-ð með lögum: P. en Skat leggja skatt á.

paabygge, ás., reisa (e-t mannvirki) ofan á (öðru); smíða (hús) áfast við (annað): Det paabyggede Huus.

Paabygning, ft. -er, sk., a) það að **paabygge**. — b) (í lögum), húsgjörð á annars manns lóð.

paabylte hrúga e-u á e-ð.

paabyrde, ás. 1, setja e-ð upp á e-n; koma e-u á e-n; bera e-ð upp á e-n: P. Nogen en Forpligtelſe fara (vera) að skylda e-n til e-s.

Paabyrdelſe, sk., það að **paabyrde**.

paadigte skrökva e-u upp á e-n, ljúga á e-n (625).

Paadigtning, ft. -er, sk., það að **paadigte** (álygi).

paadrage, ás., baka e-m e-ð: P. ſig en Sygdom sýkjast af sjálfs völdum. P. ſig Forpligtelſer baka sjer óþægilegar skyldur.

paadreie snúa (e-u) á.

Paadreining, ft. -er, sk., það að **paadreie**: Skruens P.

paadrive, ás., flýta e-u, (sb. reka á eptir e-m): Forgjeves ſøgte man at p. hans Afreiſe.

Paadriven, án ft., sk., það að **paadrive**.

Paadrivning, sk., það að **paadrive**.

Paadrypning, sk., það að **paadryppe**.

paadryppe, ás., láta e-ð drjúpa á: Det paadryppede Fedt.

Paadrysning, sk., það að **paadryſſe**.

paadryſſe, ás., sáldra e-u á: Er Sukkeret paadryſſet.

Paadryſſen, án ft., sk., það að **paadryſſe**.

paadute bera e-m e-ð á brýn, bera e-ð upp á e-n: P. een noget.

paadynge hauga (hrúga) e-u á: Den paadyngede Jord. — Óeiginl.: Man paadynger ham (setur upp á hann) det ene Arbeide efter det andet.

Paadyngen, án ft., sk, það að **paadynge**.

paadømme dæma mál: Denne Sag er endnu ikke paadømt.

Paadømmelſe, sk., það að **paadømme**.

paafalde, a) koma snögglega að e-m: Der paafaldt dem en pludſelig Skræk þeim skaut skelk í bringu, þeir urðu felmsfullir. — b) þykja kynlegur eða undarlegur, (sb. reka augun í e-ð): Det maa p. enhver. — þessi merk. er sjaldh., nema í ho. núl. t., **paafaldende**, sýnn, eptirtakanlegur, kynlegur, skrítilegur, hjákátlegur, eða þvíuml.: En paafaldende Forſkjel. Det var mig paafaldende, at finde ham ſaa forandret það gekk yfir mig, hvað hann var umbreyttur. En paafaldende Dragt.

paafinde = **opfinde** a, **ophitte**, **opdigte**; sjaldh., nema í ho. l. t., t. a. m. det er paafundet af hans Uvenner.

Paafinder, ft. -e, kk., sá sem hefur skrökvað e-u upp.

paafordre krefja (krefjast) e-s; sjaldh. nema í nh. þolmyndar, t. a. m. naar det paafordres.

Paafordring, sk., það að **paafordre**: Det Kjøbte betales ſtrax, eller efter P. eða þegar þess er krafizt.

Paafugl, [páfugl], páfugl.

***Paafuglefaſan** eins konar Faſan.

Paafuglefjæder páfuglsfjöður.

Paafuglehale stjel á páfugli.

Paafuglehane hvatur p.-fugl.

Paafuglehøne blauður páfugl.

Paafund, ft. eins, kl., a) samsetningur, skrök: Det var et P. af hans Fjender. — b) (sjaldh.), = **Opfindelſe** b.

Paafundstale (sjaldh.), hjegómaskraf, (það sem ekki er annað enn) samsetningur.

paafylde fylla (e-ð) til hlítar: Veien er nu paafyldt med Gruus nú er búið að bera nóga möl ofan í götuna.

Paafyldning, sk., það að **paafylde**.

paafølge, h. s., koma næst á eptir (e-u): Der paafulgte et Uveir því næst rak á illviðri. I den paafølgende Nat næstu nótt eptir.

paaføre, a) flytja (bera) e-ð á e-ð: „P. Ageren en Jordart, hvoraf den allerede havde formeget“. — P. et Land Krig herja á (fara með her í) e-t land. — b) baka e-m e-ð: P. een Ulykke (Tab, Fortræd).

Paaføring, ft. -er, sk., það að **paaføre**. — b) (í fyrri tíða bókum), áburður (sb. Fms. II, 57): „Falſke Paaføringer“.

Paag, sk., [sb. poki], hrísgirðing um lítið svið. — b) rjett (handa hrossum eða svínum).

paagaaende, [sb. **gaae**], sem gengur til e-s (eyðist í e-ð): De p. Omkoſtninger.

paagjelde, ás., lúta að (e-u): „Den, hvis Gods, Ære eller Liv det paagjelder“ er undir því komið. — Sögn þessi er sjaldh., nema í ho. núl. t.: De paagjeldende Documenter þau skjöl, sem þar að lúta. Den Paagjeldende sá sem í hlut á.

paagribe höndla, handtaka: Han blev paagreben i en By nær ved Grændſen.

Paagribning, sk., það að **paagribe**.

paagroet, [sb. **groe**], = **paavoxen**.

paagrændſende, [sb. **grændſe**], sem liggur áfast við (e-ð): De p. Lande.

Paagrændsning, sk., það að e-ð liggur samfast við annað.

paagyde hella e-u á.

Paagydning, sk., það að **paagyde** (áhelling).

Paagydningsdyr (sjaldh.), = **Infuſionsdyr**.

Paahane (sjaldh.), = **Paafuglehane**.

paahaſpe hespa: Garnet er endnu ikke paahaſpet.

Paahaſpning, sk., það að **paahaſpe**.

paahefte, ás., festa e-ð á: P. noget med en Knappenaal næla e-ð á.

Paaheftning, sk., það að **paahefte**.

paahexe, ás., koma (e-u) á (e-n) með göldrum: Manden troede, at dette Uheld var paahexet ham að hann væri orðinn fyrir gjörningum.

Paahold (sjaldh.), það að vera fastur á (e-u); fastheldi (sb. fastheldi í ofneyzlu, Stjórn): P. paa Meninger. — P. paa Skikke.

paaholden, [sb. **holde**], 1) sem haldið er utan um: Underſkrive med p. Pen. — 2) sem e., naumur, aðsjáll, sínkur.

paaholdende, [sb. **holde**], bágur á að láta af e-u: „Da man veed, hvor p. man er paa ſine gamle Skikke“.

Paaholdenhed, án ft., sk., sínka, aðsjálni.

paahylle hylja: Hovedet var paahyllet med ſtore Tørklæder.

Paahæng (eiginl.) það sem hengt er á e-ð. — 2) það að liggja upp á e-m, (sb. **Overhæng** 2).

paahænge, ás., hengja (e-ð) á (e-ð): Ordenen blev ham paahængt af Kongen.

Paahængen, án ft., sk., 1) það að hengja e-ð á e-ð. — 2) nauð, kvabb, eða þvíuml.

Paahøne (sjaldh.) = **Paafuglehøne**.

Paahøns (sjaldh.), páfuglar.

Paahør, án ft., kl., áheyrsla (B. H.): Han ſagde det i Fleres P. í margra manna viðurvist, (sb. at öllum boðsmönnum áheyrandum, Fms. I, 248).

Paahørelſe (fornt) = **Paahør**.

paakalde, ás., kalla á nafn e-s (sb. kallið èr á nafn Gefjonar yðvarrar, 623), kalla til e-s (sb. öllum þeim er til hans — þ. e. Dumbs konungs — kölluðu), heita á guð eða e-a helga veru.

Paakaldelſe, sk., það að **paakalde** (ákall á nafn e-s, eða tómt ákall, áheit).

Paakalden, án ft., sk., það að **paakalde** (sb. **Paakaldelſe**).

paakaſte kasta (e-u) á (e-ð): Man forhøiede Dæmningen ved at p. Jord með því að moka upp á hann.

Paakaſtning, sk., það að **paakaſte**.

paakjende dæma mál: Sagen er endnu ikke paakjendt.

Paakjendelſe, sk., það að **paakjende**.

paakjøre, ás., aka e-u á (e-ð): P. Gjødning.

Paakjørſel, sk., 1) það að **paakjøre**. — 2) það að aka (upp) á e-ð: Porten er beſkadiget ved P.

paaklage, ás., kæra mál: Den paaklagede Sag (Forbrydelſe).

paakline líma e-ð á.

Paaklining, sk., það að **paakline**.

paakliſtre, ás., = **paakline**.

paaklæde klæða; tíðkanlegast í ho. l. t. **paaklædt**, sem einkanl. merkir búinn að búa sig: Hun kom ikke til Bords, fordi hun endnu ei var paaklædt.

Paaklædning, sk., það að **paaklæde**. — b) klæðaburður: Hun var aldrig ødſel i P.

paakomme, h. s., koma að höndum, koma snögglega að e-m: Hvis noget uformodet paakom. Der paakom mig en pludſelig Skræk það kom að mjer hræðsla allt í einu.

paakræve = **paafordre**.

Paalandsvind veður sem stendur á land.

paalidelig, ft. -e, e., áreiðanlegur, sem óhætt er að eiga undir, (sb. skilríkur): Han er p. (það er óhætt að reiða ſig á hann) baade i Omgang og i Forretninger. Denne Efterretning er ikke p.

Paalidelighed, án ft., sk., það að vera áreiðanlegur, (sb. skilríki).

paaligge vera skylda (e-s): Det er en Byrde, ſom paaligger Grundeieren.

paaligne, ás., jafna (e-u) niður á.

paalime líma e-ð á: En paalimet Rand.

paaliſte, ás., koma (e-u) á (e-n) með brögðum.

Paalſtav, ft. -e, [pálstaf-r], pálstafur.

paalydende, [sb. lyde], sem skuldarbrjef eða e-t þess konar skjal hljóðar um: Obligationens p. Sum þeir peningar, sem á er kveðið í skuldarbrjefinu.

paalyve, ás., ljúga e-u á (eða upp á): Denne Forbrydelſe er paaleiet ham.

Paalæg, ft. eins, kl., 1) eiginl., a) álagning. — b) það sem lagt er á e-ð: Et nyt P. paa Saaret. — 2) óeiginl., það að bæta við (hækka) e-ð: Man vil hellere ved P. forheie de gamle Skatter, end udſkrive nye. Forheie Varers Priis ved P. setja upp vöru. — b) álög, álögur, tollur: Trykkende Skatter og P. Et nyt P. paa Hartkornet.

paalægge leggja e-ð á eða á við, (sb. taka e-ð fram við e-n): P. Skatter leggja á tolla (sb. Gþl. 77). P. een et Arbeide leggja verk fyrir e-n.

Paalægning, sk., það að paalægge: Hænders P.

paalæſſe (tíðkanlegast í ho. l. t.), hlessa: Vognen er paalæſſet.

paalæſt, [sb. læſe], lesinn (sem búið er að lesa): Faae p. og paaſkrevet fá þokkalega ofanígjöf.

Paaløb ágangur, árennsli: Vandets P. — b) = Overløb A, 1, b, Overhæng 2.

paaløbende, [sb. løbe], a) eiginl., sem hleypur (rennur) á: Det p. Vand. — b) óeiginl., í orðatiltæk.: P. Renter ógoldnar leigur.

paamaale, a) mæla (e-ð) og bæta því við: Dyngen er bleven ſtørre ved det paamaalte Korn. — b) mæla (e-ð) fullum mæli.

paamale skrifa (penta) e-ð á (e-ð): Tæppet med de paamalede Billeder.

Paamaling, ft. -er, sk., það að paamale.

paaminde minna e-n á, vanda um við: P. een om ſine Pligter minna e-n á skyldur sínar.

Paamindelſe, ft. -r, sk., áminning (625), áminningarorð.

Paaminder, ft. -e, kk., áminningarmaður (sb. Fms. V, 125).

paanagle negla e-ð á: P. et Bræt.

Paanagling, sk., það að paanagle.

paanøde troða e-u upp á (e-n): P. een noget.

paapakke láta (farangur, einkum böggla) á (vagn): Det paapakkede Gods.

paapaſſe, ás., (helzt tíðkað í nh. þolmyndar), hafa auga (gát) á e-u: Der maa nøie paapaſſes. — Ho. núl. t., **paapaſſende**, sem e., = **paapaſſelig**.

paapaſſelig, ft. -e, e., hirðusamur, hirtinn, (sb. natinn við e-ð).

Paapaſſen, án ft., sk., það að paapaſſe.

Paapaſſenhed, án ft., sk., hirðusemi, hirtni.

Paapaſſer, ft. -e, kk., gæzlumaður.

paapege, ás., benda á.

Paapegen, án ft., sk., það að paapege.

paaraabe, ás., kalla á: „Da ſkal han tre Gange paaraabes, førend Stævningen læſes".

Paarenden áhlaup.

paarulle, ás., vefja e-ð upp á: Det paarullede Lerred maa varſomt igjen rulles af Stokken.

paarørende, [sb. røre], skyldur: Han er mig nær p. er náskyldur mjer. — Sem nafn, skyldmenni, ættmenni, náungi, frændi: Vore nærmeſte Paarørende.

Paaſagn áburður (það sem borið er upp á e-n): Føre Vidner om P.

paaſee sjá um: P. Arvingernes Bedſte i et Bo.

paaſeile, ás., sigla á (N. g. L. I, 65): P. et andet Skib.

Paaſeiling, ft. -er, sk., ásigling (N. g. L. I, 65): Skibet har taget Skade ved P.

paaſigte, ás., sá (e-u, t. a. m. mjöli) á e-ð í gegnum sáld.

paaſigte, (ás.), = **tilſigte**.

Paaſke, án ft., sk., [páska-r og páski-r], páskar: I Paaſken um páskana.

Paaſkeaften páskaaptan (kvöldið fyrir páska).

Paaſkeblus páskabrenna (fagnaðareldur sem fyrrum var títt að kveikja á páskaaptan eða páskadag).

Paaſkebrød brauð sem haft er til páskanna.

Paaſkedag páskadagur: Førſte (anden) P. fyrsti (annar) í páskum.

Paaſkefeſt páskahátíð.

Paaſkegriis grís sem borinn er um páskaleytið.

Paaſkehelligdage, ft., páskahelgi, páskadagar.

Paaſkehøitid = **Paaſkefeſt**.

Paaſkekage sætabrauð til páskanna.

Paaſkekringle eins konar brauðhögld sem ætluð er til páskanna.

Paaſkelam, a) lamb sem borið er um páskaleytuð. — b) páskalamb.

Paaſkelilie (eins konar vorblóm) *narcissus*.

Paaſkemaaned páskamánuður.

Paaſkemeſſe, a) tíðir milli hádegis og dagmála á fyrsta í páskum. — b) markaður um páskaleytið.

Paaſkemorgen páskamorgun (Fms. V, 230).

Paaſkenat páskanótt.

Paaſkeoffer páskaoffur (prests).

Paaſkeregning reikningur til að finna hvenær páskar sjeu.

Paaſkerente páskatekjur (presta).

Paaſkeſøndag sunnudagurinn í páskum, fyrsti í páskum, páskadagur hinn fyrsti.

Paaſketid páskatíð, páskatími.

Paaſkevinter hörð veðrátta um páskaleitið.

Paaſkeæg hænuegg sem skurmið á er litað og haft til páskanna.

paaſkjenke hella e-u í (drykkjarker): Det paaſkjenkede Vand.

paaſkjønne, ás., meta e-ð rjett, kannast við, (sb. unna e-m sannmælis): P. Fortjeneſter.

Paaſkrift, ft. -er, sk., það sem skrifað er á (eða utan á) e-ð.

paaſkrive skrifa á: P. et Pas. — Faae læſt og paaſkrevet fá þokkalega ofanígjöf.

Paaſkrivning, ft. -er, sk., það að paaſkrive.

paaſkrue skrúfa (e-ð) á.

Paaſkruening, ft. -er, sk., það að paaſkrue.

Paaſkud, ft. eins, kl., yfirhylming, yfirskyn, (sb. yfirbragð, yfirvarp, sömul. Foregivende): Hans Sygdom var kun et P. ekki annað enn uppgerð. Under P. af en Forkølelſe blev han borte hann ljezt vera kvefaður (lasinn) og kom ekki. — „Krig er et P. for at tage hvad Godt Folk har endnu tilbage" menn ræna aðra þeim gæðum, sem þeir eiga eptir, og bera fyrir sig að það sje stríð (eða: látast vera að heyja stríð).

paaſkyde, ás., kenna e-u um, bera e-ð í vænginn: P. ſin Uvidenhed om Sagen. — b) p. Vidnesbyrd krefjast vitnisburðar.

Paaſkyl árennsli (vatns).

paaſkylde, ás., (sjaldh.), kenna e-m e-ð (fornt) = bera e-ð upp á e-n.

Paaſkyldning, sk., það að paaſkylde (áburður).

Paaſkyllen, án ft., sk., = **Paaſkyl**.

paaſkynde flýta e-u, hvata e-u (sb. þá hvötuðu þeir för sinni, 655 III): P. en Sag.

Paaſkyndelſe, sk., það að paaſkynde.

Paaſkynden, án ft., sk., það að paaſkynde.

paaſlaae, ás., (sjaldh.), slá (e-ð) á (með hamri): Beſlaget er endnu ikke paaſlaaet.

Paaſlag, ft. eins, kl., það að paaſlaae.

paaſlibe slípa (e-ð) á: P. en Eg.

Paaſlibning, sk., það að paaſlibe.

paaſmøre bera e-ð á = ríða e-u á: Salven er ikke tykt nok paaſmurt.

Paaſmørelſe, sk., það að paaſmøre.

Paaſmøren, án ft., sk., það að paaſmøre.

paaſnakke, ás., í p. een noget skrafa e-n upp til að taka e-ð: Den Pige har Broderen paaſnakket ham.

paaſnøre reyra e-ð á: Paaſnørede Saaler.

Paaſnøring, ft. -er, sk., það að paaſnøre.

paaſprøite, ás., skvetta e-u á.

Paaſprøitning, sk., það að paaſprøite.

paaſpænde spenna e-ð á.

Paaſpænding, sk., það að paaſpænde.

paaſtaae, ás., a) heimta, fara fram á: P. ſin Ret. P. Sagen underſøgt. — b) kalla að e-ð sje eða e-ð vera, fullyrða, standa á e-u fastara enn fótunum: Jeg vil beviſe hvad jeg har paaſtaaet færa sönnur á mál mitt. — Ho. núl. t., **paaſtaaende**, sem e., = **paaſtaaelig**: En meget paaſtaaende Mand.

paaſtaaelig, ft. -e, e., kappmáll, andmálugur, (sb. þrár).

Paaſtaaelighed, án ft., sk., það að vera paaſtaaelig (sb. þrái).

Paaſtaaenhed, sk., = **Paaſtaaelighed**.

Paaſtand, sk., kröf, heimta, heimting: Retten afviſte hans P. — b) e-t mál sem maður fullyrðir: Gjendrive en P.

paaſtryge, ás., draga e-ð á: Det er for tykt paaſtrøget.

Paaſtrygning, sk., það að paaſtryge.

paaſtrøe sá (sáldra) e-u á.

Paaſtrøg, ft. eins, kl., a) það að paaſtryge. — b) það sem dregið er á e-ð: Et P. af Vandfarve. — Óeiginl., blær, snefill, eða þvíuml.: Et P. af Lærdom, uden Grundighed.

paaſtænke stökkva (skvetta) e-u á.

Paaſtænkning, ft. -er, sk., það að paaſtænke.

paaſtævne, ás., stefna máli til þings: Hvad ſom ei er paaſtævnet, kan ikke paadømmes.

Paaſtævning, ft. -er, sk., það að paaſtævne (stefna).

Paaſtød, ft. eins, kl., það að paaſtøde.

paaſtøde, h. s., = **ſtøde paa** (sjá greinina um **ſtøde**).

Paaſtøden, án ft., sk., það að paaſtøde.

paaſye sauma e-ð á: Det paaſyede Stykke Lerred.

Paaſyening, sk., það að paaſye.

Paaſyn, án ft., augsýn: I eens P. í augsýn e-m. „I P. af den hele ſvenſke Flaade".

Paaſæt, ft. eins, kl., það sem sett er á e-ð, eða þvíuml.; en merkir þó einkanl. það öl sem við er haft þegar brennivín er búið til.

Paaſætning, sk., það að paaſætte.

paaſætte, ás., setja e-ð á (e-ð): Her maa endnu paaſættes et Stykke. — b) p. Ild leggja eld í.

Paaſættelſe, sk., það að paaſætte.

paatage, ás., tíðkanlegast í p. ſig a) gera sjer e-ð upp, o. s. frv.: P. ſig en fornem Mine setja upp (á sig) hefðarsvip. En paatagen Munterhed uppgerðarkæti. — b) taka e-ð að sjer = takast e-ð á hendur, færast e-ð í fang: P. ſig et Arbeide.

paatale, ás., a) telja að e-u, kæra, (sb. frýja á): P. Misbrug (Fornærmelſer). — b) p. ſin Ret halda máli sínu til laga.

Paatale, án ft., sk., kæra, ákæra, ákærsla: Forſvare ſig mod en Andens P.

paategne, ás., skrifa á (e-ð, til staðfestingar eða vitnisburðar eða þvíuml.).

Paategnelſe, sk., það að paategne.

Paategning, sk., það að paategne. — b) það sem skrifað er á e-ð til staðfestingar eða vitnisburðar, eða þvíuml.: Kongens egenhændige P.

paatrue, ás, hræða e-n til að taka e-ð.

paatrygle, ás., særa e-n til að taka e-ð (taka við e-u, o. s. frv.).

Paatryk, ft. eins, kl., það að þrýsta (ýta) á e-ð; mót.

paatrykke þrýsta (ýta) e-u á (e-ð): P. et Mærke setja mark á (með þrýstingu).

Paatrykning, sk., það að paatrykke.

Paatrækning það að draga (e-ð) á (e-ð).

paatrænge, ás., troða e-u upp á e-n: Han ſøger at p. Folk ſine ſlette Varer. „Denne Overbeviisning maa vel p. ſig os (það getur varla hjá því farið, að vjer göngum úr skugga hjer um; eða þvíuml.), naar vi tænke over vore Skjebner." — P. ſig i et fremmedt Huus troða sjer inn á heimili annara, troða sjer inn a ókunnugt fólk, eða þvíuml. — b) ho. núl. t., paatrængende, sem e., framur, nærgöngull, áfjáður, (sb.: láta jarganslega; gera sjer dælt við): Han var altid mere tilbageholden, end paatrængende. — En ubeſkeden og paatrængende Adfærd áfergja og óskammfeilni.

Paatrængen, án ft., sk., troðningur, átroðningur: Folkets P. var ſaa ſtærk (það var svo mikill troðningur í fólkinu, fólkið ruddist svo fast að), at Vagten ikke kunde holde det tilbage.

Paatrængenhed, án ft., sk., áfergja, (sb. óskammfeilni).

paatvinge troða e-u upp á e-n: P. et Folk fremmede Love.

paatvivle, ás., efa, efast um.

paatænke, ás., (sjaldh. nema í ho. l. t.), hafa e-ð í hyggju: Denne Sag har længe været paatænkt.

Paavaring, sk., (úrelt), stundun.

Paaviisning, sk., það að paaviſe.

paavinde, [vinde af vinda, vatt], vinda e-ð á: P. og afvinde Garn.

paavirke, ás., hafa áhrif á.

Paavirkning, ft. -er, sk., áhrif: Udſat for Vindens og Regnens P.

paaviſe vísa á, sýna: Man kan endnu p. Stedet, hvor denne Bygning ſtod.

paavoxen, [sb. voxe], vaxinn (sprottinn) á e-u.

paaæſke = paafordre.

Paaæſkning, sk., það að paaæſke.

paaøſe, ás., ausa e-u á.

Padde, ft. -r, sk., [padda], padda *rana bufo*.

Paddehat nafn á ýmsum sveppategundum.

Paddeleg, án ft., pöddubrogn.

Paddepyt pollur sem pöddur (í hinni fornu merk.) eru í.

Paddeſpy eins konar slepja á grasi eða laufi.

***Page**, ft. -r, kk., lendborinn hirðsveinn, (sb. smásveinn).

***Pagina**, sk. og kl., blaðsíða.

***Pagination**, sk., blaðsíðutala.

***paginere**, ás. 1, setja blaðsíðutal á.

***Pagode**, sk., a) indverskt hof. — b) indverskt skurðgoð. — c) indverskur gullpeningur (sem er á milli 3 og 4 ríkisdala að verði).

Pagt, ft. -er, sk., samningur, sáttmáli: Slutte (ſtifte, indgaae) en P. med nogen. Bryde en P. rjúfa samning. Daabens P. skírnarsáttmálinn.

Pagtoffer sáttmálsfórn.

***Pair**, ft. -er, kk., jafningi (á Frakklandi; sb. Peer).

***Pairie**, kl., jafningjastjett (á Frakklandi).

Pak, án ft., kl., a) [sb. pökkur], sem fremri liður í samsettum orðum, líkt og Pakke. — b) skríll, illþýði, hyski.

Pakbod líkt og skemma (sem geymsluhús).

Pakdug umbúðadúkur.

Pakeſel áburðar-asni.

***Paket** (líka ritað Paquet), sk., böggull.

***Paketbaad** böggladugga.

Pakfad stór tunna til að láta varning í.

Pakfjerding kvartil til að láta varning í.

Pakfoder varnings-ílát sem haft er á ferðalagi.

pakfuld troðfullur.

Pakgods farangur, trúss.

Pakheſt áburðarhestur, trússahestur.

Pakhuus vöruhús (þar sem vara er geymd).

Pakhuusforvalter umsjónarmaður yfir vöruhusi.

Pakhuusleie, sk., leiga af vöruhúsi.

Pakhuusſkriver vöruhúss-skrifari.

Pakkammer vöruklefi.

Pakkaſſe kassi til að hafa varning í.

Pakke, ft. -r, sk., [sb. pökkur], böggull, baggi, (sb. ströngull, strangi; pjönkur): En P. Breve (Bøger, Klæder).

pakke, ás. 1, I) líkt og troða, o. s. frv., A) þar sem það er sett í þol., sem troðið er í e-ð, tekið er úr e-u, o. s. frv., a) p. noget af Vognen taka e-ð af vagninum. — b) p. noget i (troða e-u — láta e-ð — ofan í) Kofferten. — c) Han er ved at p. ſit Tøi ind eða (án þol.) p. ind til Reiſen hann er að láta niður hjá sjer. — d) p. noget ned láta e-ð niður. — e) p. om = ompakke: Alt Tøiet maa ompakkes. — f) p. op koma bögglum eða öðru þess kyns fyrir á vagni. — g) p. paa Vognen láta (allt) á vagninn. — h) p. noget ſammen taka e-ð saman. — i) p. noget ud taka e-ð upp: Tøiet maa pakkes ud af Kofferten. — 2) der var pakket altfor mange Folk ſammen þar var mikils til of þröngt (af því þar var of margt fólk). — B) þar sem það er sett í þol., sem e-ð er látið í: Sækken maa pakkes heel fuld það verður að troða pokann öldungis fullan. — II) p. ſig hafa sig til vegs (vegar), snauta burt.

Pakkegods vara sem er í bögglum eða ströngum (en ekki ílátum).

Pakkepoſt = Agepoſt.

Pakkiſte kista til að hafa varning í.

Pakkjelder vörukjallari.

Pakkurv vandlaupur sem vara er höfð í.

Paklagen = Pakdug.

Paklak lakk sem haft er á böggla.

Pakleilighed húsakynni þar sem vörubyrgðir verða hafðar.

Paklerred umbúðaljerept, strigi.

Pakloft vörulopt.

Pakmaal það mál þegar mælikerið er öldungis fullt.

Pakmaatte umbúðamotta.

Paknaal stór nál sem höfð er þegar saumað er utan um mikið, (sb. reiðinganál).

Pakning, sk., það að pakke.

***Pakpapir** umbúðapappír.

Pakreb snæri sem reyrt er utan um bagga eða böggla.

Pakſadel klyfberi.

Paktønde tunna til að hafa varning í.

Pakvogn vagn sem baggar eða bögglar eða strangar eru fluttir á.

***Paladin**, kk., riddari; (einnig) = Eventyrer.

***Palads**, ft. Paladſer, kl., (líka Palais, kl.), höll, hallir, salur (t. a. m. í þeim sal eru 5 hundrut gólfa ok fjórir tigir; sb. konungsgarður).

***Palais** sjá Palads.

***Palankin** (líka ritað Palanquin), sk., (á Indlandi), eins konar baldakinsbörur sem menn láta bera sig á.

***Palanquin** sjá Palankin.

***Palet**, ft. -ter, sk., litaspjald (pentara).

***Paletot**, sk., eins konar utanhafnarfat karlmanna (svipað stakki).

***Pali**, kl., sú tunga er kenningar Buddha eru ritaðar á.

***Palikarer**, ft., kk., eins konar lausaliðsmenn á Grikklandi nú á tíðum.

***Palimpſeſt**, ft. -er, sk., handrit þar sem hið upphaflega mál hefur verið skafið út og svo ritað ofan í, uppskafningur (Árni Magnússon).

***Palinodie**, sk., bragarbót.

***Paliſſade** (stundum ritað Palliſade eptir framburði), ft. -r, sk., kraki (sb. Fms. XII).

***Palladium**, kl., heilagur hlutur sem er mönnum til verndar. — b) frumefni (fundið 1803).

***Pallaſk**, ft. -er, sk., eins konar riddarasverð með löngum brandi og rjettum. Sb. Rytterſværd, Rytterkaarde.

***Palliativ**, ft. -er, kl., e-ð sem ekki er nema til bráðabyrgða, (sb. skammgóður vermir).

***Palliſade** sjá Paliſſade.

***Pallium**, kl., eins konar tignarmark (þverhandar breitt, úr hvítri ull, og á svartir krossar) katólskra biskupa.

Palme, ft. -r, sk., (hjer um) þverhönd (að máli).

Palme, ft. -r, sk., [sb. pálm-r], pálmtrje. — b) pálmur. — óeiginl., sigurmark; sigur; eða þvíuml.

Palmeblad pálmviðarlauf.

Palmefrugt pálmviðar-ávöxtur.

Palmegreen (eiginl. pálmviðarkvísl; en er haft um) pálmviðarlauf.

Palmehytte pálmhús.

Palmekaal efsta lauf á pálmviði.

Palmenød pálmviðarhnot.

Palmeolie feiti (olía) úr pálmviðarhnotum.

Palmeſkov pálmviðarskógur (Stjórn).

Palmeſkygge forsæla undir pálmtrjám.

Palmeſøndag, [pálmsunnudag-r], pálmsunna (Fms.), pálmsunnudagur (Nj.), pálmdrottinsdagur (Nj., Fms.), pálmadagur (Fms.).

Palmeviin vín úr pálmviði.

***palpabel**, ft. palpable, e., áþreifanlegur, sem liggur í augum uppi.

***Palæographie**, sk., fornletrafræði.

***Palæotherier**, ft., forndýr (sem nú eru undir lok liðin; sjer í lagi ein tegund sem hefur líkzt nokkuð svíni).

***Palæotyper**, ft., þær bækur sem prentaðar hafa verið þegar prentlistin var nýfundin.

***Palæozoologie**, sk., forndýrafræði.

***Palæſtina**, kl., Jórsalaheimur, Jórsalaland, Gyðingaland.

***Pamphlet**, sk., flugurit.

***Pampuſſe**, ft. -r, sk., víður skór til að smeygja upp á sig inni hjá sjer.

Pande, ft -r, sk., I) [panna], a) panna (til að steikja e-ð í, o. s. frv.): Stege (bage) noget i en P. En indmuret P. i et Bryggeri. — b) = Brændeviinspande. — c) panna (á bissu): Lægge Krud paa Panden. — d) gat sem endi á mylnuöxli gengur inn í. — II) enni: Rynke Panden gretta sig. Have noget paa Panden vera kenndur (blekaður).

Pandeaal áll steiktur í pönnu.

Pandebaand ennisband, höfuðband (Sn. E.).

Pandebeen ennisbein (partur af hauskúpunni).

Pandebind ennisband, höfuðband (Sn. E.).

Pandebjælke, [sb. Pande I, d], (í mylnu), bjálki sem öxul-endinn gengur inn í.

Pandebraſk (í tali), hauskúpa, (sb. haus, hausamót).

Pandebræt ennisblökk sem látin er á eykið naut.

Pandebule kúla á enni (eptir högg).

Pandedækſel lok á Pande I, a, c.

Pandefiſk plokkfiskur velgdur upp aptur í pönnu.

Pandefjæder pönnufjöður (á bissu).

Pandegrød eins konar hrísgrjónagrautur sem búinn er til í pönnu.

Pandehaar hár sem vex næst enninu (á mönnum), eða á sjálfu enninu (á dýrum). — b) lausahár sem kvennfólk hefur til prýðis á enninu.

Pandehat hattur á brennivínskatli (Pande I, b).

Pandehorn horn út úr enninu (á dýri).

Pandehud skinn á enninu.

Pandehætte, a) pönnulok (á bissu). — b) leðurhylki á bissupönnu.

Pandejern járn sem haft er í pönnur.

Pandekage pönnukaka.

Pandeklæde höfuðdúkur.

Pandelaag pönnulok.

Pandeliin = Liin b.

Pandelok ennislokkur.

Pandemad matur sem búinn er til eða velgdur í pönnu.

Pandepude eins konar höfuðlín tíðkað af kvennfólki bændastjettar.

Pander, ft., (úrelt), eins konar dýranet.

Panderem ennis-ól.

Pandeſkaft pönnuskapt.

Pandeſkal = Pandebeen.

Pandeſkrue skrúfnagli í bissupönnu.

Pandeſmed pönnusmiður.

Pandeſmække eins konar höfuðlín tíðkað af kvennfólki bændastjettar.

Pandeſteen saltsteinn (er sezt í saltpönnu).

Pandſtænger, ft., (úrelt), stengur sem Pander (sjá Pander) voru fest á.

Pandſvend (úrelt), sá sem átti að sjá um Pander.

Pandſer (líka ritað Pantſer), ft. -e, kl., [panzari], spangabrynja.

Pandſerbaand bryntengsli.

Pandſerdragt (sjaldh.), allur herbúnaður, öll herneskja, öll herklæði.

Pandſerhandſke brynglófi.

Pandſerklæde (skáldl.) = Pandſerdragt.

pandſerklædt, [sb. klæde], brynjaður.

Pandſermager, ft. -e, kk., brynjusmiður, plátumeistari (?).

Pandſerplade brynjuspöng (sb. spangabrynja).

Pandſerryg bakhluti spangabrynju.

Pandſerſkal (skáldl.; eiginl.: brynjuskel, þ. e. spanga-)brynja.

Pandſerſkjorte = Pandſerſærk.

Pandſerſærk hringabrynja.

pandſervæbnet, [sb. væbne], brynjaður.

Pandt, kl., hvít myggla sem kemur innan í víntunnur.

***Paneel**, ft. Paneler, kl., eins konar þil er sett er saman úr trjetöflum, (töfluþil).

***Paneelpoſt** stafur (á milli taflna) í töfluþili.

***Paneelvæg** veggur með töfluþili.

***Paneelværk** töfluþil.

***Panegyricus**, sk., (hátíðleg) lofræða; lofrit.

***panegyriſk**, ft. -e, e., fullur af lofi.

***Panegyriſt**, ft. -er, kk., sá sem flytur lofræðu, eða semur lofrit, (sb. loftunga).

***panegyriſtiſk**, ft. -e, e., = panegyriſk.

***panele**, ás. 1, leggja töfluþil á.

***panelere**, ás. 1, = panele.

***Paneling**, sk., það að panele.

***panere**, ás. 1, brauðga (t. a. m. kálfsnýru).

***paniſk**, e., í orðunum p. Skræk skelkur (felmtur) að orsakalausu.

***Panorama**, kl., hringsæi (skript af e-m stað er hann er sýndur með á þann hátt að það er eins og áhorfandinn sje í miðbiki hans).

Pant, ft. -er, kl., [pant-r], veð, pantur (Stjórn): Haandfaaet P. lausafje sem e-m hefur verið fengið (í hendur) að veði. Brugeligt P. veð sem maður getur hagnýtt sjer meðan það er í vörzlum hans. Et forfaldent (forveði eða forveðja) P. Laane paa P. ljá öðrum peninga með þeim hætti að lagt sje veð fyrir (og goldin af peningunum mikil leiga). Sætte noget i P. veðsetja e-ð. Løſe et P. leysa veð til sín. — Sætte ſin Ære i P. for noget lofa e-u upp á sina æru og trú.

***Pantalons**, ft., prjónaðar langbuxur.

pante, ás. 1, heimta fje sitt af (e-m) með skuldadómi: Han blev pantet for Skatter.

Pantebog veðmálabók.

Pantebrev veðmálaskjal.

Panteforſkrivning = Pantebrev.

Pantegjeld skuld sem veð er lagt fyrir (einkum í fasteign).

Pantegods veðsettir gripir.

Panteier veðs-eigandi.

Panteleg veðleikur (til skemmtunar, t. a. m. í heimboðum; sb. Selſkabsleg).

Pantelehn (líka Pantlehn), (fyrrum), ljen sem konungar lögðu mönnum í veð.

***Panteobligation** skuldarbrjef sem jafnframt er veðmálaskjal.

Panteret, án ft., tilkall er sá maður á til veðs er handhafi er að.

Panterettighed, án ft., = Panteret.

Panteſag (einnig Pantſag) mál út úr veðsetningu.

pantfaaet, [sb. faae], lagður í veð.

pantgive = pantſætte.

Panthaver, ft. -e, kk., sá sem handhafi er að veði.

***Pantheismus**, sk., sú trú eða kenning að náttúran sje guð.

***Pantheiſt**, ft. -er, kk., sá sem trúir eða kennir að guð og náttúran sje sama.

***Panther**, ft. -e, sk., = Parder.

Pantlaan lán sem lagt er veð fyrir.

Pantlehn sjá Pantelehn.

***Pantomime**, ft. -r, sk., bending; bendingaleikur.

Pantſag sjá Panteſag.

Pantſer sjá Pandſer.

Pantſkjøde (fyrrum), veðmálabrjef fyrir jörðu sem handhafa er fengið til nautnar meðan veð stendur.

pantſkjøde veðsetja (manni jörð) skriflega að lögum og fá (honum hana) til nautnar meðan veð stendur.

pantſætte, ás., veðsetja, leggja e-ð í veð.

Pantſættelſe, sk., veðsetning.

Pantſætter, ft. -e, kk., sá sem veðsetur e-ð.

Pap, ft. -per, sk., eins konar mjög þykkur pappír, (spjaldapappír).

***Papa**, kk., pápi minn.

Paparbeide, a) það að búa e-ð til úr spjaldapappír. — b) það sem búið er til úr spjaldapappír.

Papbind það band á bók þegar ekki er skinn á spjöldunum.

Papegøie (einnig Poppegøie), ft. -r, sk., fuglinn *psittacus*: Han har ſkudt Papegøien líkt og það hefur hlaupið á snærið fyrir honum.

***Papillote**, ft. -r, sk., brjefsnepill sem undinn er í hárlokk.

***Papir**, ft. -er, kl., a) pappír: Gjøre P. Et Ark P. pappírs-örk; en Bog P. ein bók af pappír; o. s. frv. — b) pappírsblað, brjef, skjal: Man har forſeglet hans Papirer.

***Papiraffald** afklippur af pappír.

***Papirfabrik** verkstaður þar sem pappír er búinn til.

***Papirform** mót sem arkirnar lagast í.

***Papirhandel** pappírsverzlun.

***Papirhandler**, ft. -e, kk., sá sem hefur pappír (og önnur ritfæri) til sölu.

***Papirmager**, ft. -e, kk., = Papirmeſter.

***Papirmeſter** sá sem er settur yfir pappírsmylnu.

***Papirmølle** pappírsmylna (eins konar mylna þar sem pappír er búinn til).

***Papirolie** eins konar fita sem verður eptir þegar pappír er brenndur.

***Papirpenge**, ft., brjefpeningar (P. þ.).

***Papirpreſſe** pappírsþröng. — b) = Papirtvinger.

***Papirſax** pappírsskæri.

***Papirſkab** brjefaskápur.

***Papirſpaan** (dálítil afsniðin) pappírsræma.

***Papirſpilde** pappírs-eyðsla.

***Papirſtempel** mót á pappír.

***Papirtvinger**, sk., brjefhella (áhald úr marmara eða blýi eða e-u þungu til að leggja ofan á brjef eða skjöl svo þau fjúki ekki).

***Papiſt**, ft. -er, kk., maður sem er meðmæltur páfavaldi; pápiskur maður.

***Papiſterie**, kl., páfavilla.

***papiſtiſk**, ft. -e, e., pápiskur.

Papliim spjaldalím.

***Paquet** sjá Paket.

Par, ft. eins, kl., tvennt sem á saman eða (að minnsta kosti) er saman: Et P. Støvler ein stígvjel; to P. Støvler tvenn stígvjel. Et P. Strømper einir sokkar. o. s. frv. — Et P. Kopper bolli með undirskál. — Et P. Heſte tveir hestar sem draga sama vagn. — Et P. (tómt) er ýmist = karl og kona; eða = (et P. Ægtefolk, þ. e.) hjón, t. a. m. et lykkeligt P. hjón sem unnast eða komur vel saman. — b) et P. = tveir: Kan jeg faae et P. Alen eller tre tvær eða þrjár álnir? — c) et P. = fáeinir: Jeg ønſker at tale et P. Ord (eitt eða tvö orð) med Dem.

***Parabel**, ft. Parabler, sk., = Lignelſe c.

***Parade**, sk., skraut, viðhöfn: „Have et Uhr til P.“ til sýnis. — b) prósessía. — c) það að fylkja herliði til viðhafnar eða skemmtunar. — d) viðurslag (Skuggsjá).

***Paradeheſt** prósessíuhestur.

***Paradeplads** svið þar sem fylkt er liði til viðhafnar eða skemmtunar.

***paradere**, b. s. 1, a) vera til sýnis (viðhafnar), sýna sig. — b) láta fylkja sjer til viðhafnar eða skemmtunar: Garden paraderer i Dag.

***Paradeſeng** viðhafnarrúm; (einkum: skrautlegur) líkstallur.

***Paradigma**, kl., fyrirmynd (sem önnur orð eru hneigð eptir).

*Paradiis, ft. Paradiſer, kl., [paradís], paradís, (sb. sællífisparadís, Stjórn; land lifandi manna; ódáinsakur). — b) hvers konar sældarstaður: Et jordiſk P.

*Paradiisfugl fallegur fugl sem finnst í nánd við miðjarðarhring.

*Paradiisæble eins konar epli.

*paradiſiſk, ft. -e, e., sælufullur.

*paradox, ft. -e, e., fjarstæður því sem almennilega trúist, (sb. sjervizkulegur): En p. Sætning.

*Paradox, ft. -er, kl., það sem e-r segir fjarstætt því sem allflestir hyggja vera, (sb. sjervizka).

*Paragoge, sk., viðbót við niðurlag orðs.

*Paragraph, ft. -er, sk., a) grein (í riti). — b) greinarmerki (§).

*Parallaxe, sk., bil á milli þess staðar þar sem e-t himintungl er og þar sem það sýnist vera.

*parallel, ft. -e, e., sem hvervetna er jafnfjarlægur e-u: Parallele Linier (Cirkler) línur (hringar) sem alstaðar er jafnlangt á milli.

*Parallel, sk., lína sem hvervetna er jafnfjarlæg annari. — b) það sem e-u öðru verður jafnað til.

*parallelisere, ás. 1, jafna e-u saman.

*paralyſere, ás. 1, draga allt afl úr (e-u); ónýta.

*paralytiſk, ft. -e, e., visinn (um mann).

*paraphere, ás. 1, skrifa undir (e-ð) til staðfestingar.

*Paraphraſe, kl., útlegging sem jafnframt er nokkurs konar skýring.

*paraphraſere, ás. 1, snúa (e-u) í annað mál á þann hátt að útleggingin verði jafnframt nokkurs konar skýring.

*Paraphraſt, ft. -er, kk., sá sem snýr e-u í annað mál á þann hátt að útleggingin verður jafnframt nokkurs konar skýring.

*Parapluie sjá Paraply.

*Paraply, ft. -er, (líka ritað Parapluie, ft. -r), sk., = Regnſkjerm.

*Paraſit, kk., = Snyltegjeſt.

*Paraſol, ft. -ler, sk., sólhlíf.

*parat, ft. -e, e., sem er til taks, til búinn.

*Parcel, ft. -ler, sk., jarðarpartur (þegar jörðu er skipt í parta eða smábýli; sb. kot).

*parcellere, ás. 1, skipta (jörðu) í smáparta eða smábýli: P. en Hovedgaard.

*Parcellering, sk, það að parcellere.

*Parcelliſt, ft. -er, kk., sá sem býr á parti af jörðu sem búið er að skipta í smábýli, (sb. kotbóndi, kotungur).

*Parder, ft. -e, sk., pardusdýr.

*Parderplet svartur flekkur á pardusdýri.

*parderplettet, ft. -plettede, e., dropóttur (deplóttur) eins og pardusdýr.

*Parderſkind skinn af pardusdýri.

*Pardon, sk., fyrirgefning, vægð; grið.

*pardonnere, ás. 1, fyrirgefa e-m; gefa e-m grið.

*Parentation, sk., = Liigtale, Sørgetale.

*Parentheſis, sk., svigagrein; (einnig) svigarnir ( ) fyrir framan og aptan þess konar grein.

*parere, s. 1, I) h. s., A) veðja. — B) (um hest, á stökki), nema staðar. — II) ás., = afbøde.

*Parfum, ft. -er eða -s, sk., sjer hvað sem haft er til ilms.

*parfumere, ás. 1, gera (e-ð) ilmandi.

*Parfumeur, kk., sá sem býr til og selur þess konar hluti sem hafðir eru til ilms.

Park, ft. -e, sk., staður sem girt er um, sjer í lagi, a) = Fiſkepark: Vandet i Parken er henterret. — b) = Lyſtſkov (sem gert er í kringum) eða Dyrehave.

Parkdynd for úr fiskitjörnum (sem höfð er til áburðar).

*Parket (einnig ritað Parquet), ft. -ter, kl., innbekkir (í leikhúsi).

Parkfiſk = Damfiſk.

*Parlament (einnig Parliament, Parlement), ft. -er, kl., parliment.

*parlamentariſk, ft. -e, e., sem er eptir þingsköpum.

*Parlamentsherre = Parlamentslem.

*Parlamentslem parlimentsmaður (á Englandi).

*Parlement sjá Parlament.

*Parlementair, kk., sá sem sendur er með friðarboð.

*parlementere, h. s. 1, semja (t. a. m. um grið).

*parlere, h. s. 1, spreka, (sb. skrafa).

*Parleur, a) kk., sá sem kennir öðrum að mæla á e-a tungu. — b) sk., bók sem tiðkanlegustu eða nauðsynlegustu orð og talshættir e-r tungu eru í (handa þeim er vilja nema þá tungu).

*Parliament sjá Parlament.

*parodere (líka parodiere), ás. 1, yrkja (e-ð) upp aptur svo að það verði hlægilegt.

*Parodie, sk., e-ð sem orkt er upp aptur til að gera það hlægilegt.

*parodiere sjá parodere.

*Parol (einnig Parole), sk., a) = Løſen a. — b) foringjastefna þar sem kveðið er á hvert orðtakið skuli vera.

*Parolbefaling tilskipun sem birt er á þeirri foringjastefnu sem Parol er kölluð.

*Parole sjá Parol.

*Paroxysme, sk., hviða, flog.

*Parquet sjá Parket.

parre, ás. 1, a) taka saman (tvennt sem saman á): P. Handſker (Strømper). — b) p. ſig (og stundum) parres maka sig; eðla sig.

Parredrift fýsn dýranna til að maka sig.

Parrelyſt = Parredrift.

parrelyſten (um dýr), sem vill maka sig, (sb. blæsma, ræða, yxna, álægja, lóða, breima).

Parreſyge það að leika á riðli.

Parretid sá tími þegar dýr maka sig, (sb. brundtíð).

Parring, ft. -er, sk., a) það að parre a. — b) það að parre ſig (sb. parre b).

Parringsdrift = Parredrift.

Parringstid = Parretid.

Part, ft. -er, [part-r], a) sk., partur, hluti, kvóti: Have P. i noget. — b) kk., málspartur: Indkalde (høre) begge Parter.

*partere, ás. 1, hluta (e-ð) í sundur, brytja, (sb. sundra).

*Parterre, kl., a) (í leikhúsi), útbekkir (með því sviði sem þar fylgir) — b) (í laukagarði), blómreitur, grasreitur, eða þvíuml.

*Parti, ft. -er, kl., a) deild (t. a. m. í aldingarði). — b) nokkuð (af e-u): Et P. Klæde. Kjøbe (ſælge) i ſtore Partier í hópakaupum. — c) sveit, flokkur: Et P. i Krigen, ſom gaaer paa Streiftog. — Einnig, þeir sem fylla einn flokk í trúar-málefnum eða stjórnar eða þvíuml.: Politiſke Partier. — Tage eens P. mæla eptir e-m (Nj.; sb. draga taum e-s). — d) skemmtun (einkum: skemmtunarferð) þar sem nokkrir eru saman. — e) ráðahagur (bæði um karl og konu; kvennkostur eða kvonfang sem karlmaður öðlast; gjaforð sem kvennmaður öðlast): Gjøre et rigt P. fá ríka konu; fá ríkan mann. Gjøre et godt (ſlet) P. fá góðan (illan) ráðahag. — f) umferð (í spilum eða leik): Et P. Billiard.

*Partiaand, án ft., flokkadráttur.

*Partiblad dagblað e-s flokks.

*Participant, ft. -er, kk., hluttakari, hluttakandi.

*participere, h. s. 1, eiga þátt í e-u.

*Participium, ft. Participier, kl., hluttekning (Sn. E.), hluttekningarorð.

*particulair, ft. -e, e., sjerstakur, einstakur; sem aðra varðar ekki um; nákvæmur.

*Particulier, kk., einhleypur maður og embættislaus sem lifir á leigunum af því sem hann á.

*partiel, ft. -le, e., sem er að nokkru leyti.

*Partigænger, ft. -e, kk., a) sá sem er góður (o. s. frv.) til smáferða í stríði: Han var en god P., men forſtod ikke at anføre i et ordentligt Slag. — b) flokkadráttarmaður.

*Partihøvding sá sem hinzt fyrir flokki (sb. Hkr.), flokkstjóri.

*Partikel, ft. Partikler, sk., ögn (af e-u). — b) óhneigjanlegt miðunarorð.

*Partiſan, ft. -er, sk, = Korsgevær, Hellebarde.

*partiſk, ft. -e, e., hlutdrægur, rangfylginn (P. þ): Være p. (sb. misjafna með mönnum). Viſe ſig p. for nogen vera vilhallur. P. imod een mótdrægur e-m.

*Partiſkhed, sk., það að vera hlutdrægur; fylgi.

*Partiſtifter sá sem reisir flokk, (flokkreisandi).

*Partiſtrid deilur meðal flokka.

*partiviis, ao., hópum (o. s. frv.) saman; í hópakaupum.

*partout, ao., fyrir hvern mun, hvað sem tautar, o. s. frv.

*Parvenu, kk., smámttaður maður (eða lítils háttar) sem hafizt hefur.

*parviis, ao., tveir og tveir.

*Paryk, ft. -ker, sk., (parruk), hárkolla (Dr. Sch.).

*Parykblok hárkollutrje.

*Parykmager, ft. -e, kk., sá sem býr til (og gerir við) hárkollur.

*Parykne t sjálf undirstaða(n) í hárkollu.

Pas, kl., A) (þar sem s heyrist ekki), stig (í danzi), danz. — B) (þar sem s heyrist), 1) um það sem til hreifingar heyrir, a) vekurð, í orðunum Pasgang, Pasganger. — b) þröngur vegur, skarð. — c) frelsi til að fara um e-n stað eða koma á e-n stað, í orðatiltæk. have frit P. — d) vegabrjef, leiðarbrjef: Foreviſe ſit P. — 2) um það sem ekki heyrir til hreifingar, a) líkt og leyti: Det var ved P. Aar 1600, um 1600. Han kom ved det P. um það leyti. — b) til P. = tilpas (sem er tíðkanlegra).

*Paſcha, kk., (tyrkneskur) jarl.

*Paſchalik, kl., (tyrkneskt) jarlsríki.

*Pascontor leiðarbrjefahús.

Pasgang vekurð: Gaae i P. renna, skeiða.

Pasganger góðgengur (vakur) hestur, góðhestur, gæðingur.

Pasglas mælipytla (t. a. m. með strykum).

Pasgænger, ft. -e, sk., = Pasganger.

*Paſigraphie, sk., sameiginlegt ritmál handa öllum þjóðum.

*Paſilalie, sk., sameiginlegt mál (sameiginleg tunga) handa öllum þjóðum.

Paskort sjóaruppdráttur sem ferð skips er mörkuð á.

Paskugle kúla (sem er mátulega stór í byssu).

Paspenge, ft., það sem goldið er fyrir vegabrjef.

*Pasquil, ft. -ler, sk., níðrit (sem nafn höfundarins stendur ekki á).

*Pasquillant, ft. -er, kk., níðritari (P. þ.).

*paſſabel, ft. paſſable, e., a) um veg, fær. — b) viðunandi, viðunanlegur.

*Paſſage, sk., umferð (á e-m stað); vegur; grein (í bók); o. s. frv.

*Paſſageer, ft. Paſſagerer, kk., ferðamaður (einkum á skipi — farþiggjandi — eða með pósti): En blind P. sá sem lætur póst flytja sig leyfislaust. — En lyſtig P. allra mesti galgopi.

*Paſſat, ft. -er, sk., stöðuvindur (í nánd við miðjarðarhring).

*Paſſatvind = Paſſat.

paſſe, s. 1, I) h. s., A) (í sumum spilum), segjast ekki spila: P. i Forhaanden (Baghaanden). Der er paſſet rundt. — B) vera mátulegur, eiga við: Støvlerne p. ikke. Laaget paſſer ikke til Kanden á ekki við könnuna. Denne Farve paſſer ikke til en Kjole. Diſſe Folk p. ikke ſammen eiga ekki saman. — b) ho. núl. t., paſſende, sem e., fallinn (Gþl. 13), vel til fallinn, tilfellilegur, viðurkvæmilegur, mátulegur. — c) p. paa noget gá að e-u, sjá um e-ð: Drengen paſſer paa Heſtene. Pas paa (hafðu auga á), hvor han gaaer hen. — II) ás., A) p. ſig eiga við, gegna, henta, hlýða, hæfa, sóma: Denne Dragt paſſer ſig ikke for en aldrende Kone. Det paſſer ſig ikke (það fer ekki vel á því, o. s. frv.) at tale formeget i Selſkaber. — B) gjöra (e-ð) mátulegt, (eða) reyna hvort (e-ð) sje mátulegt, a) máta e-ð við e-ð, laga e-ð eptir e-u: P. Rammen efter Skilderiet. — P. det rette Maal gera e-ð mátulegt. — b) reyna (e-ð, hvort það sje mátulegt): P. et Par Skoe. Drengen kan ikke mere p. den Kjole er vaxinn upp úr honum. — C) sjá um, gæta e-s, gá að e-u, stunda, o. s. frv.: P. Kreature (Heſte, Køer, Gæs, Kyllinger). P. Børnene. P. en Syg þjóna (hjúkra) honum. P. ſine Forretninger (sb. geyma hlut verka sinna, Gísl.). — 2) p. een op a) þjóna e-m. — b) sitja fyrir e-m: Røverne paſſede ham op underveis, overfaldt og udplyndrede ham.

*Paſſeerſeddel sjá Paſſereſeddel.

paſſelig, ft. -e, e., a) vel til fallinn, tilfellilegur, viðurkvæmilegur, hæfilegur, mátulegur. — b) sem er í meðallagi.

Paſſelighed, án ft., sk., það að vera paſſelig a.

Paſſer, ft. -e, sk., sirkill, hringill (Dr. Sch.), hringmyndari (Dr. Sch.).

*paſſere, 1) h. s. 1, a) fara: P. forbi (igjennem) en By. P. over en Flod. — b) fara leiðar sinnar: Lade een p. — c) vera notandi, eða þvíuml.: Det kan til Nød p. það er ekki sem verst, (sb. vera við veg). — d) = gjelde A, 1, d: P. for en rig Mand. — e) bera við, atvikast: Der er intet Nyt paſſeret. — 2) ás.: „Denne Vei, ſom midt om Sommeren knap var at p." sem varla var fær.

*Paſſereſeddel (líka Paſſeerſeddel) skírteini um að tollur sje goldinn af vöru (svo að ekki megi aptra flutningi hennar).

*Paſſion, ft. -er, sk., a) = Lidenſkab. — b) píning (Krists).

*paſſionere, ás. 1, í p. ſig a) (tómt), verða of bráður, eða þvíuml. — b) p. ſig for noget leggja mikinn hug á e-ð, eða þvíuml. — Paſſioneret for noget ákaflega hneigður (gefinn) fyrir e-ð.

*Paſſionsandagt lestur eða bænahald í minning píningarinnar.

*Paſſionsblomſt (eins konar jurtakyn) *passiflora (Linn.)*.

*Paſſionsbøn bænahald í minning píningarinnar.

*Paſſionshiſtorie, sk., píningarsaga(n).

*Paſſionsmuſik, sk., hljóðfærasláttur (eða: lag) í minning píningarinnar.

*Paſſionsprædiken prjedikun út af píningunni.

*Paſſionsuge = Dimmeluge.

*paſſiv, ft. -e, e., þolandi; aðgjörðalaus.

Pasſkriver sá sem ritar vegabrjef.

*Paſtel, án ft., sk., þur litur sem stundum er pentað með: Male i P. penta með þurrum lit.

*Paſtelfarver, ft., þurrir litir sem pentað er með.

*Paſtelmaler sá sem pentar með þurrum litum.

*Paſtelmaleri skript sem pentuð er með þurrum litum.

*Paſtinak, ft. -ker, sk., (eins konar jurt) *pastinaca sativa.*

Paſtor, ft. -er, kk., (eiginl. hirðir), prestur; en er tíðkanlegast líkt og sjera á ísl.: Herr P. N. sjera N.

*Paſtoral-, sem fremri liður í samsettu orði, sem lýtur að prestskap, eða þvíuml., t. a. m. Paſtoralſeminarium (eins konar) prestaskóli; Paſtoralſkrivelſe = Hyrdebrev; Paſtoraltheologie prestskaparkennsla.

*Paſtorat, kl., = Præſtekald, Sognekald.

*Paſtorinde, ft.-r, kvk., prestskona; er haft eins að sínu leyti um prestskonu og Paſtor um prest.

Pasværk eins konar rennismiðja.

Pasvæſen allt sem til vegabrjefa heyrir (t. a. m. í e-u landi eða ríki).

*pat, e., (í skák), patt.

*Patent, ft. -er, kl., a) opið stjórnarbrjef. — b) einkaleyfisbrjef, vitnisburðarbrjef, eða þvíuml.

*Patentvare e-ð sem e-r hefur fengið einkaleyfi til að búa til (af því hann hefur fyrstur fundið að gjöra það, eða þvíuml.).

*Pater, kk., (eiginl. faðir; en er haft um munka eins og) bróðir.

*Paternitet, sk., faðerni.

*Paternoſter, kl., a) faðir-vor. — b) = Roſenkrands b.

*Paternoſterværk eins konar vjel sem vatn er dregið upp með.

*pathetiſk, ft. -e, e., (einkanl. um ræðu), hátíðlegur.

*Pathologie, sk., veikindafræði; geðshræringafræði.

*Pathos, sk., geðshræringar (einkum) að því leyti sem þær sýna sig í ræðu.

*Patient, ft.-er, kk. og kvk., sjúklingur.

*Patriarch sjá Patriark.

*patriarchalſk, ft. -e, e., sem lýtur að höfuðfeðrum, eða líkist þeim siðum er á þeirra dögum voru: P. Levemaade þeir lifernishættir, að hver kynkvísl er út af fyrir sig, og hefur yfirmenn sjer.

*Patriark (einnig ritað Patriarch), ft. -er, kk., a) höfuðfaðir. — b) patríarki (Grágás, Fms.).

*Patricier, kk., (forðum í Rómaborg og fyrrum sumstaðar á þjóðverjalandi), maður af hinni æðri stjett.

*Patrimonialjurisdiction, sk., dómaraembætti sem fer að erfðum.

*Patriot, ft. -er, kk., þjóðrækinn maður: „Handle ſom P." sýna þjóðrækni.

*patriotiſk, ft. -e, e., sem lýtur að þjóðrækni; sprottinn af þjóðrækni; þjóðræknis-: En p. Tænkemaade þjóðrækni (í huga). En p. Handling þjóðrækni í verki.

*Patriotisme, sk., = Fædrelandskjærlighed.

*Patriſtik, sk., þekking á kenningum heilagra feðra (kirkjuferanna).

*Patriſtiker, ft. -e, kk., sá sem stundar eða ritar um kenningar heilagra feðra.

*Patrol (einnig Patrulle, Patrouille), sk., lítill liðsmannaflokkur sendur til að gá hvort verðir sjeu rjett haldnir eða hvort ekki sjeu neinstaður óeirðir.

*patrollere, h. s. 1, (um liðsmenn), ganga um til að gá að varðhöldum eða hindra óeirðir.

*Patrollering, sk., það að patrollere.

*Patron, ft.-er, sk., 1) fyrirmynd; mót; eða þvíuml. — 2) púðurstikill (þ. e. svo mikið púður í brjefstikli sem þarf í eitt bissuskot).

*Patron, ft.-er, kk., varnaðarmaður (sb. Eyrb. 156), forstjórnarmaður ráðs e-s (sb. Víga-Gl. 86).

*Patronat, kl., varnaður, vernd, skjól, ráð, yfirráð; veitingarjettur.

*Patroneſſe, ft. -r, kvk., varnaðarkona.

*Patrontaſke eins konar leðurtaska sem liðsmenn bera og hafa púðurstikla (o. s. frv.) í.

*Patronymicum, kl., heiti e-s sem dregið er af föður hans eða langfeðgum (t. a. m. Skjöldungur af Skjöldur).

*Patrouille sjá Patrol.

*Patrulle sjá Patrol.

Patte, án ft., sk., 1) (í almúgatali), a) brjóstamjólk. — b) brjóst (á kvennmanni). — 2) kýrjúgur.

patte, ás. 1, (bæði um menn og skepnur), sjúga; (sb. totta; ganga undir).

Pattebarn brjóstmylkingur, brjóstdrekkur (Grágás), spendrekkur (Grágás).

Pattebroder brjóstbróðir (B. H., þ. e. sá sem sami kvennmaður hefur haft á brjósti undir eins og annan).

Pattebrog (eins konar) brjóstaskýla (kvennfólks).

Pattebøſſe mjólkurpyttla (handa ungbarni).

Pattedug = Pattebrog.

Pattedyr spendýr.

Patteflaſke = Pattebøſſe.

Patteføl folald sem gengur undir merinni.

Patteglas glerpyttla með mjólk í (handa ungbarni).

Patteglut = Pattebarn.

Pattegriis grís sem gengur undir gyltunni.

Pattehorn mjólkurhorn (sem ungbörn eru látin sjúga).

Patteklud = Pattebrog.

Pattelam lamb sem gengur undir móðurinni, sugulamb (P. Þ.; sb. B. H.).

Pattelyſt löngun til að sjúga.

patteſyg ólmur í að sjúga.

Patteſøſter brjóstsystir (sb. Pattebroder).

Pattevorte = Bryſtvorte.

Pauke, ft. -r, sk., eins konar bumba úr eir eða silfri eins og hálfur hnöttur í lögun: Paukerne overdøvede de andre Inſtrumenter.

Paukeſlager, ft. -e, kk., sá sem ber bumbur.

*Paulun, ft. -er, kl., landtjald (G. O., P. Þ.), bústaður, samastaður, vistarvera.

*Pauperisme, sk., öreigatala (í samanburði við fjáreigendur).

*Pauſe, ft. -r, sk., hvíld; þögn.

*pauſere, h. s. 1, hvíla sig, (sb. taka hvíld).

Pave, ft. -r, kk., [páfi], páfi: Trættes om Pavens Skæg „gífra um geitarull".

Pavedømme, a) páfadómur, páfaveldi. — b) pápíska.

Pavegylden (fyrrum), peningur sem goldinn var fyrir syndalausn.

Paveherredømme = Pavemagt.

*Pavehiſtorie páfasaga.

Pavehof páfahirð, (sb. páfagarður).

Pavehue páfamítur.

pavelig, ft. -e, e., [páfalig-r], páfalegur: P. Myndighed páfalegt vald. Pavelige Rettigheder.

Pavelov lög sett af páfa eða páfum, (sb. páfaboð, páfaboðskapur); guðs-lög (í katólskri merk.).

Pavemagt páfaríki = páfavald.

Pavepibe stór hollenzk tóbakspípa.

Paveſtol, [páfastól-l], páfastóll; páfaveldi.

Paveſæde páfasetur.

Pavevalg páfakosning.

Pavevælde = Pavemagt.

Paveværdighed páfatign, páfaveldi, páfadómur, (sb. páfastóll).

*Pavillon, sk., tjaldhús; skemmtunarhús á sumardag.

Peber, án ft., sk., [pipar-r], pipar (655 XXX).

Peberbøſſe (eins konar pipar-ílát sem við er haft þegar menn matast), piparbaukur.

Peberfugl fugl í vesturheimi.

Peberkage eins konar hveitibrauð sem hunang og pipar er saman við.

Peberkorn piparkorn.

Pebermynte minta (*menta*).

Pebermø, [búið til eptir Peberſvend b], (sjaldh.), ógiptur kvennmaður sem farin er að eldast.

Pebernød, ft. -der, dálítið brauð úr hveiti með hunang og pipar saman við og svipað hnot í lögun.

Peberqværn piparkvörn: Munden gaaer paa ham, ſom en P. hann lætur dæluna (kjaptinn) ganga, eða þvíuml.

Peberriis piparhrísla.

Peberrod (eins konar jurt líks eðlis og skarfakál) *cochlearia armoracia*.

Peberſtøv malinn pipar.

Peberſvend, a) í fyrstu, líkt og búðarloka (er selur pipar og krydd o. s. frv.). — b) ókvæntur maður sem farinn er að eldast.

Pebertræ, a) = Peberriis. — b) (önnur smáviðistegund) *daphne mezereum*.

Pebling, ft. -e, kk., (úrelt), skólasveinn.

pebre, ás. 1, [pipra], pipra: P. Maden. — Det er pebret það er ekki gefið.

*Pecco, sk., eins konar kínverskt te.

*pecuniair, ft. -e, e., peninga-, fjár-.

*Pedal, ft. -er, sk., a) fótaskör (á organi, G. O., P. Þ.). — b) eins konar áhald sem stigið er á til að stilla með hörpu eða hljóðborð (sb. Klaveer).

*Pedalharpe harpa með Pedal b.

*Pedalværk = Pedal.

*Pedant, ft. -er, kk., smámunamaður (= maður sem er of smásmuglegur).

*Pedanterie, ft. -r, kl., óþörf smásmygli, (peðandaskapur).

*pedantiſk, ft. -e, e., of smásmuglegur (í sjer), afkáralegur, óþarfur, (eða þvíuml., eptir því hvernig á stendur).

*Pedantisme, sk., = Pedanterie.

*Pedel, ft. -ler, kk., þjónn eða sendimaður í háskólamálefnum.

peen, ft. pene, (einnig ritað pæn, eptir framb.), e., a) snotur, laglegur, þokkalegur: En p. Stue. Pene Klæder. — b) teprulegur.

Peenhed, án ft., sk., það að vera peen.

*Peer, kk., jafningi (á Englandi; sb. Pair).

pege, s. 1, 1) h. s., a) eiginl., benda: P. med Fingeren (eða Stokken) paa noget. — b) óeiginl., vísa á, vísa til e-s: P. paa (eða hen til) noget. — 2) sem ás.: P. Fingre ad een benda á e-n til að smána hann.

Pegefinger vísifingur, sleikifingur.

Pegepind (teinn til að benda með, einkum) stíll.

Pegeſtikke = Pegepind.

*Pehlvi, nafn, forn tunga er gengið hefur á Medalandi.

*Peilcompas kompás með tveimur miðunarmörkum sem við er hafður til að reyna afstöðu á sjó, afstöðukompás, (sb. peile a).

peile, ás. 1, (á sjó), a) miða á (e-ð) til að sjá í hvaða afstöðu það og skipið er hvað við annað, reyna afstöðu (e-s hlutar): P. Solen átta sig við sólina. P. et Skib i Nordveſt (skoða afstöðu skips, er reynist að vera í norðvestri). — b) stika (austurinn).

Peilſtok strykuð járnstöng til að stika með austur í skipi (sb. peile b).

Peilſtol þrífætt undirstaða til að setja afstöðukompás (Peilcompas) á.

*Pelikan, ft. -er, sk., a) (fugl) *pelecanus onocrotalus (Linn.)*. — b) verkfæri til að ná tönnum úr manni.

*Peloton, sk., lítil deild fótgönguliðs (fæst 20, flest 40).

Pels, ft. Pelſe, sk., nafn á skinni sumra dýra: Bjernens P. bjarnarfeldur. Rævens P. tóuskinn, melrakkabelgur (Fms.). Kattens P. kattarskinn, kattbelgur (Grágás). Hermelinens P. — b) skinnfeldur, skinndregin yfirhöfn, (sb. skinnfeldarskikkja, feldur). — c) reyfi.

Pelsfoder loðið skinnfóður.

Pelshandel loðskinnaverzlun.

Pelshue loðin húfa.

Pelskjortel loðkyrtill.

Pelskrave loðkragi.

Pelsmager, ft. -e, kk., = Bundtmager.

Pelsſko skór dreginn innan loðnu skinni; skór úr loðnu skinni.

Pelsſkrædder = Bundtmager.

Pelstrøie skinndregin treyja.

Pelsvante skinndreginn vöttur.

Pelsværk, án ft., kl., skinnavara: Handle med P. Beſætte en Kaabe med P. skinnum.

Pen, ft. -ne, sk., [sb. penni], penni (einkanl. um gæsarfjöður eða stálpenna; því ella er tíðast að hafa Fjæder — sb. Ravnefjæder, Svanefjæder): Skære en P. Pennen ſkriver ikke godt er ekki góður. Pennen ſkriver for fiint (grovt) er of magur (feitur). — Sb. Bliantspen, Rødkridspen. — Í hálf-óeiginlegum eða óeiginlegum orðatiltækjum: Nære ſig ved Pennen lifa á því að semja ritgjörðir. Det er ikke kommen fra hans P. ekki eptir hann (ekki ritað af honum). Føre en god P. (vera fær í pennanum). Have en hvas (bidende) P. vera orðhvass (meinlegur) í ritum sínum. Føre noget i Pennen færa e-ð í letur, (sb. brjefa). — 2) hamarsmunni.

*Pence sjá greinina um Penny.

*Pendant, sk. og kl., = Sideſtykke b.

*Pendeloque, ft. -r, sk., hengill (til prýðis, t. a. m. eyrnagull).

Pending sjá Penge.

*Pendul, sk., dingull (t. a. m. á stundaklukku; sb. Uro b).

Penge, ft. eins, sk., (fornt Penning og Pending, ft. -e), [sb. penga-r, o. s. frv., ft.], 1) með et., a) (fyrrum), tólftungur skildings: En Hvid var fire P. — b) peningur: En gammel P. En falſk P. Mynte P. — 2) án et., peningar, (pengar), fje, auður, auðæfi: Halvdelen i P. og Halvdelen i Varer. Rede P. skotpeningar. Gjøre noget i P. kòma e-u í peninga. Samle P. og lægge P. op safna peningum. Have P. eða være ved P. hafa peninga. Give een Snak for P. reijast um að borga. Han vil ikke betale mig mine P. það sem jeg á hjá honum. — Han har mange P. hann er ríkur.

Pengeaager peningaokur.

Pengeaagrer, ft. -e, kk., sá sem fremur peningaokur.

Pengeaand, án ft., fjegirni, ágirnd.

Pengebegreb það að láta sjer koma í hug að hafa peninga til að meta verð eptir þeim.

Pengebeholdning eptirstöðvar af peningum.

Pengebeløb peninga-upphæð.

Pengebidrag peningatillag.

Pengeblok eintrjáningsstokkur til að hafa peninga í.

Pengebod, ft. -bøder, útlát, fjesekt, fjársekt, fjevíti, fjegjald, fjárgjald.

Pengebælte skinnbelti sem maður hefur innan undir fötunum og geymir peninga í á ferðalagi.

*Pengecurs gangverð á peningum.

Pengedeling peningaskipting.

Pengefordeel ábati í peningum, (sb. fjesnúður).

Pengefordring fjárheimta.

Pengeforraad peningabyrgðir.

Pengegave peningagjöf.

pengegjerrig ágjarn til peninga, (sb. fjegjarn).

pengegridſk sólginn (ólmur) í peninga.

pengegyldig sem er á við peninga, fjemætur, fjárverður (Fms. X, 417), fjenýtur.

Pengehandel, a) peningaverzlun. — b) (fornl.), peningamál, fjemál.

Pengehandler, ft. -e, kk., peningakaupmaður.

Pengehjelp peningastyrkur.

Pengehuusholdning = Finantsvæſen.

Pengejøde Gyðingur sem er peningakaupmaður.

Pengekaſſe peningakassi.

Pengekaſt = Kaſt 3, b.

Pengekat = Pengebælte.

Pengekiſte peningakista.

Pengekneb bragð til að krækja í peninga, fjebrögð (623), fjeprettur.

Pengeknude knýtiskauti sem peningar eru í, peningaknýti.

Pengekrav = Pengefordring.

Pengelaan peningalán, fjárlán (Gunnl.).

Pengelade peningastokkur.

Pengeløn laun (kaup) goldið í peningum.

Pengelønning laun (t. a. m. embættismanns) í peningum.

pengeløs fjelaus = peningalaus.

Pengemangel peningaskortur, (sb. fjefátt).

Pengemand, a) maður sem er peningaríkur. — b) sá sem ekki hugsar um annað enn safna peningum, (sb. maurapúki).

Pengemaſſe mikið fje, of fjár.

Pengemidler, ft., peningar, fje, fjemunir, fjármunir, fjárhlutur.

*Pengemulkt = Pengebod.

Pengemægler milligöngumaður í peningamálefnum.

Pengenar maður sem er ólmur í peninga.

Pengenød, sk., peningaleysi.

Pengeomløb það að peningar ganga.

Pengeomſlag peningagjalddagi.

Pengeoplag peningasafn.

Pengepoſe peningapoki, (sb. fjegyrðill): En tom P.

Pengepræſt ágjarn prestur.

Pengepuger maurapúki.

Pengepung peningabudda, pyngja, (fjepungur?; sb. fjegyrðill).

Pengerigdom auður í peningum.

Pengeſag fjemál. — b) í ft., fjárhagur, fjebrögð (Fms. XI, 423): Hans Pengeſager ere i meget god Orden. Ordentlig i ſine Pengeſager fjegætinn (sb. Víga-Gl.).

Pengeſending peningasending.

Pengeſkab peningaskápur.

Pengeſkat skattur sem goldinn er í peningum.

Pengeſkifte peningaskipti (t. a. m. með erfingjum; sb. fjeskipti, fjárskipti).

Pengeſkyds (í Norv.), flutningur ferðamanna fyrir peninga.

Pengeſnak skraf um peninga.

Pengeſnyder sá sem svíkur út peninga, sá sem fjeflettir aðra.

Pengeſnyderi fjeflettingar(ar).

Pengeſorg áhyggja út úr peningaleysi.

Pengeſort peningategund.

Pengeſpilde óþörf peningaeyðsla.

pengeſpildende, [sb. ſpilde], sem ekki er nema til að eyða peningum.

pengeſtolt fjekátur (sb. þrælarnir, ef þeir ero fèkátir).

Pengeſtolthed fjekæti.

Pengeſtraf = Pengebod.

Pengeſtykke mótuð málmkringla (o. s. frv.) sem peningur.

Pengeſum peningar (að upphæðinni til): En ſaa betydelig P. kunde han ikke udrede.

Pengeſvig svik í peningaefnum.

pengeſyg sólginn í peninga.

Pengeſyge það að vera sólginn í peninga.

Pengetab fjártöpun (sb. N. g. L.), fjármissa, fjemissa, fjemissir, fjelát, fjárlát, fjártjón.

Pengetegn e-ð sem haft er fyrir pening.

Pengetrang peningaleysi, fjeleysi, fjárþurft.

Pengeudgift peningaútlát (sb. fjárútlát).

Pengeudlæg peningaframlag fyrir hönd annars.

Pengevexel = Pengehandel.

Pengevidenſkab peningafræði.

Pengeværd = Pengeværdi.

Pengeværdi verð e-s hlutar metið til peninga: Eiendommens P.

Pengevæſen (öll) peningaefni.

*Penitents (einnig Penitentſe, Pœnitents), sk., iðrun, (sb. syndabót, yfirbætur).

*Penitentſe sjá Penitents.

Pennefegter sá sem allt af er að jagast á prenti.

Pennefeil = Skrivfeil.

Pennefjæder pennafjöður.

Pennefuſker ónýtur rithöfundur, (gutlari).

Pennehuus pennahylki, pennahirzla (P. Þ.).

Pennekniv pennahnífur.

Pennekrig þjark (jag, rifrildi, eða þvíuml.) á prenti.

Pennemarv mergur í fjöður.

Pennepoſe fjöðurstafur.

Penneſkifte rithöfundaskipti.

Penneſplit rifan í penna.

Penneſtilk sá hluti penna sem ekki er fjöðurstafur.

Penneſtrid = Pennekrig.

Penneſtrøg pennadráttur: Det koſter ham kun et P. hann þarf ekki annað, enn stinga niður penna.

Pennetegning uppdráttur með penna.

Penning sjá Penge.

*Penny, ft. Pence, sk., minnsti enskur peningur (hjer um bil tveir skildingar danskir).

Penſel, ft. Penſler, sk., pentaraskúfur, pentarabusti. — b) (um) pentaralist eða pentun (e-s manns): En blød (kraftfuld, omhyggelig, ſkjødesløs) P.

Penſelfærdighed það að vera leikinn í því að penta.

Penſelhaar hár í pentaraskúf.

Penſelſkaft skapt á pentaraskúf.

Penſelſtrøg dráttur með pentaraskúf.

*Penſion, ft. -er, sk., a) árleg laun sem e-m eru veitt þó hann hafi ekki embætti á hendi. — b) eptirlaun (embættismanna). — c) fastur peningastyrkur sem embættismannaekkjum er veittur. — d) það sem gefið er með skólabarni því til fæðis. — e) = Koſtſkole.

*Penſioniſt, ft. -er, kk., sá sem verið hefur embættismaður og hefur eptirlaun.

*Penſionskaſſe sjóður sem pensiónir (sb. Penſion a—c) eru goldnar úr.

*Penſionsvæſen allt sem að pensiónum (sb. Penſion a—c) lýtur.

Penſionær, ft. -er, kk., a) = Penſioniſt. — b) skólabarn sem gefið er með til fæðis.

penſle, ás. 1, a) draga (e-ð) upp með pentaraskúf. — b) vanda (pentskript) of smásmuglega: Dette Maleri er altfor penſlet.

*Penſum, kl., ætlunarverk.

*Pentameter, kl., fimmfætt metur.

*Penultima, sk., samstafa sem er næst fyrir framan hina öptustu.

*pereat farist (óbæn; gagnstætt: vivat).

*perfect, e., fullkominn, fullgjör.

*perfectibel, ft. perfectible, e., sem fullkominn getur orðið.

*Perfection, sk., fullkomnun.

*perfectionere, ás. 1, fullkomna.

*Perfectum, kl., liðinn tími.

*Pergament, kl., bókfell.

*Pergamentmager, ft. -e, kk., bókfellari (Dr. Sch.).

*Pergamentsbind bókfellsband (á bók).

*Pergamentsblad bókfellsblað.

*Pergamentsbrev skjal á bókfelli.

*Pergamotolie eins konar olía.

*Pergamotte (einnig Bergamotte), ft. -r, sk., eins konar pera.

*Perial, ft. -er, sk., (í tali) = Ruus.

*perialiſeret, ft. perialiſerede, e., svínkaður, blekaður.

*Perigæum, kl., mest nálægð (reikandi stjörnu) við jörðina.

*Perihelium, kl., mest nálægð (reikandi stjörnu) við sólina.

*Periode, ft. -r, sk., a) tímabil. — b) klausa (sem margar greinir eru í): Afrunde en P. Lange (korte, flydende, indviklede) Perioder.

*periodiſk, ft. -e, e., a) sem tímaskipti (áraskipti, o. s. frv.) eru að: Periodiſke Sygdomme. — b) sem er í klausum (sb. Periode b).

*Peripherie, sk., = Omkreds b (einkum hringur).

*peripheriſk, ft. -e, e., sem er utan um (í kringum) e-ð.

perle (har), h. s. 1, freyða með smá-bólum: Vinen perler i Glaſſet.

Perle, ft. -r, sk., [perla], perla: Fiſke Perler. Þessar eiginlegu perlur eru optast kallaðar ægte Perler. — *β*) óeiginl., hnoss, eða þvíuml.: En P. blandt Qvinderne kvenna prýði. — b) tala (sem líkist perlu). Sb. Glasperle, Koralperle, Ravperle. — 2) um það sem líkist perlu eða tölu, a) um dropa: Duggens Perler. — b) um bólur á e-u sem skenkt er (einkum víni).

Perleavling perlueldi (það að ala í sjer perlur): „Faſt alle Muslinger ſynes af Naturen at være dannede til P."

Perlebaand perluband, talnaband, (sb. steinasörvi).

Perlebank grynningar þar sem perluskeljar eru.

Perlebor perlunafar (til að bora perlu með).

Perlebord, [sb. Borde], perlulegging (eða talnalegging) með jöðrunum á e-u.

Perlebræmme = Perlebord.

Perlebønne (eins konar baun) *phaseolus vulgaris*.

perledannet, [sb. danne], sem er eins og perla (tala) í lögun.

Perledraabe dropi (t. a. m. döggdropi) sem er eins og perla.

Perledruer, ft., eins konar vínber.

Perledug (skáldl.), dropadögg.

Perledykker perlukafari.

Perlefangſt perlutekja.

Perlefarve perlulitur.

perlefarvet, ft. -farvede, e., sem er eins og perla á litinn.

Perlefiſker sá sem tínir perluskeljar.

Perlefiſkeri perlutekja.

Perlefryndſer, ft., talnakögur.

perlegraa ljósgrár á litinn eins og perla, perlugrár (að sínu leyti eins og steingrár).

Perlegryn perlugrjón.

Perlegrynsgrød perlugrjónamjólk.

Perlegrynsſuppe perlugrjónasaup.

Perlehalsbaand perluhálsband.

Perlehue húfa með perlum.

perlehvid hvítur eins og perla.

Perlehøne sjá greinina um Perlehøns.

Perlehøns eins konar hænsni sem í fyrstu eru komin úr suðurálfu og hafa depla á vængjunum sem eru eins og perlur á litinn. Perlehøne er hæna þess kyns.

perleklar tær eins og perla.

Perleklæde perlusett klæði.

Perlekrone perlusett kóróna.

Perlekyſt strönd þar sem mikið er af perluskeljum.

Perlemaal málmþynna með götum til að mæla með stórar perlur.

perlemalet, [sb. male], sem perlulitur er dreginn á.

Perlemor, án ft., kl., [f. Perlemoder], (innra lag) perluskel(ja): Perlemors Æſke.

Perlemusling (perluskel, perlungur) *avicula margaritifera*.

Perlepragt (skáldl.), perluskrúð.

Perlerad perluröð.

perlerund hnöttóttur eins og perla.

Perleſalt (eins konar efni sem verður eins og perla þegar það bráðnar) *natrum phosphoricum*.

Perleſand eins konar sandur sem er líkur smá-perlum.

Perleſkrift, sk., smæsta letur sem prentað er með, sandletur.

Perleſmykke perludjásn (P. Þ.).

Perleſnor (mjótt) perluband.

Perleſtikker, ft. -e, kk., perluflúrari (P. Þ.).

Perleſtikkerarbeide perluflúr.

Perleſtikkeri, kl., perluflúr.

Perleſtikning perluflúr.

Perleſtrikning það að prjóna glertölur í silki.

perleſtukken, [sb. ſtikke], flúraður með perlum.

Perlevægt perluvog.

*permanent, ft. -e, e., stöðugur (sem haldast á um aldur og æfi).

*Permiſſion, sk., a) í et., leyfi; fararleyfi; heimferðarleyfi. — b) í ft. -er, (í gamni), buxur.

*perpendiculair, ft. -e, e., = lodret.

*Perpendikel, ft. Perpendikler, sk., a) þráðbein lína upp og ofan. — b) = Pendul.

*perplex, ft. -e, e., hissa, ringlaður, sem fát er á.

perſe, ás. 1, er nú sjaldh. f. preſſe.

Perſe, ft. -r, sk., er nú sjaldh. f. Preſſe; sb. Olieperſe, Viinperſe.

Perſebom=Preſſebjælke, Preſſebengel.

Perſefjæl fargfjöl (í þröng).

Perſehuus hús sem þröng (til að fergja með) er í.

Perſejern dregjárn (sem skraddarar draga á sauma).

Perſekar, a) ílát sem e-ð er fergt í með þröng. — b) ílát sem það er látið renna í sem fergt er úr e-u.

Perſer, ft. -e, kk., perskur (persneskur) maður (í ft. Persar — í fornöld Serkir).

Perſerinde, ft. -r, kvk., perskur (persneskur) kvennmaður.

Perſeſi sía sem vínberjalögur er síaður á.

Perſeſkrue = Preſſeſkrue.

Perſeſtang = Perſebom.

Perſeſylte (sjaldh.) = Preſſeſylte.

Perſetryk, kl., fargþungi (í þröng).

Perſetræ = Perſebom.

Perſetræder, kk., sá sem treður vínber í troðstokki.

***Perſico**, sk., eins konar áfengur vökvi.

***Perſiflage**, sk., logandi háð.

***Perſille**, án ft., sk., (eins konar jurt) *apium petroselinum.*

Persning, sk., það að **perſe**.

***Perſon**, ft. -er, a) kk. og kvk., maður, (persóna): En ſmuk (høi, liden) P. fallegur (hár, lítill) maður. En fornem P. (e-r) heldri maður. En fyrſtelig P. tiginn maður. Kongelige Perſoner konungbornir menn. Et Selſkab af fem Perſoner fimm manns. En vis P. ónefndur maður. Jeg for min P. jeg fyrir mitt leyti. Møde i P. koma sjálfur. Perſons Anſeelſe mannvirðing (655 XXXI), manngreinarálit. Perſonernes Ret. — Perſoner i Guddommen skilníngar (Gþl.). — Allegoriſke Perſoner e-ð sem gert er að persónum, þegar um það er talað (t. a. m. lestir, kostir). — Dramatiſke Perſoner persónur í sjónarleik. Han foreſtiller denne P. meget naturlig hann leikur þessa persónu vel. — En moralſk P.; sb. **moralſk** c. — b) sk., persóna (í sögn): Et Ord i førſte (anden, tredie) P.

***Perſonal-**, sem fremri liður í samsettu orði, (um það), sem manni sjálfum til heyrir, eða þvíuml.

***Perſonale**, kl., fólk sem hefur e-r störf saman (sb. **Theaterperſonale**).

***perſonel**, ft. -le, e., persónulegur (sb. Stjórn): P. Capellan brauðlaus aðstoðarprestur (annað enn reſiderende Capellan; sb. **reſidere**).

***Perſonification**, sk., það að **perſonificere**.

***perſonificere**, ás. 1, gera (e-ð) að (persónu, þ. e.) skynsamri veru (þ. e. tala um e-ð eins og það væri skynsöm vera).

***perſonlig**, a) ft. -e, e., sem lýtur að manni sjálfum: Perſonlige Rettigheder rjettindi sjálfs manns. Perſonligt Møde það að koma sjálfur. — b) sem ao.: Kjende een p. vera e-m vel kunnugur.

***Perſonlighed**, ft. -er, sk., a) án ft., það að vera (persóna, þ. e.) skynsöm vera. — b) með ft., persóna, vera, maður. — c) einungis í ft., áleitni við sjálfan mann (í orðum eða ritum, þar sem slíkt þykir ekki eiga við): Tillade ſig Perſonligheder imod een.

***Perſonnage**, ft. -r, kk. eða kvk., (fyrirlitningarorð um karl eða konu), hræða, skepna, eða þvíuml.

***Perſpectiv**, kl., a) sjónarpípa. — b) það hvernig fara á að draga upp e-ð sem er fjærri manni. — c) gagnsæi.

***perſpectiviſk**, ft. -e, e., gagnsælegur.

Pert, ft. -er, sk., = **Trædetoug**.

***Pertinentier**, ft., = **Tilhør**.

Pertline eins konar skipskaðall.

***Perturbation**, sk., truflun.

***perturbere**, ás. 1, trufla.

***pervers**, ft. **perverſe**, e., = **forkeert**.

***Perverſitet**, sk., = **Forkeerthed**.

***Pes**, ft. **Pedes**, sk., studull (í kveðskap).

Peſt, án ft., sk., drep = drepsótt: I Peſtens Tid. — Skye noget ſom P. eins og heitan eldinn. — b) óeiginl., ólyfjan, eða þvíuml.: Vellyſt er en P. for Sjælen.

peſtagtig, ft. -e, e., svipaður drepsótt: Peſtagtige Sygdomme.

peſtartet, [sb. **arte**], = **peſtagtig**.

Peſtbyld drepkýli (P. Þ.).

Peſtdamp banvæn gufa.

Peſteddike eins konar sterkt ölvínan.

peſtfri þar sem engin drepsótt er: Peſtfrie Stæder (Egne).

Peſtgift = **Peſtſmitte**.

Peſthuus spítali sem hafður er þegar drep gengur.

***peſtilentialſk**, ft. -e, e., = **peſtagtig**, **peſtartet**; (sb. **banvænn**).

Peſtilentſe, sk., (fyrrum) = **Peſt**.

Peſtluft banvænt (eitrað) lopt.

Peſtlys (fyrrum) eins konar ljósmatur sem brennt var þegar drepsóttir gengu.

Peſtlæge læknir sem vitjar þeirra er liggja í drepsótt.

Peſtmiddel e-ð sem á við drepsótt.

Peſtrod rót sem menn tiggja til að forða sjer drepi.

Peſtſmitte það að drepsótt les sig mann af manni.

peſtſyg sjúkur af drepsótt.

Peſtſyge drep = drepsótt, (eða: **nokkurs konar drep**): Den gule Feber holdes af de fleſte for en P.

Peſtvagt vörður til að aptra samgöngum manna þegar drep koma.

***Petalismus**, sk., (í Sírakúsuborg, í fornöld), laufdómur (til fimm ára útlegðar, sem var svo lagaður, að lýðurinn ritaði á viðsmjörsviðarlauf nafn þess, er fara átti í útlegð).

***Petit**, nafn, (eins konar prentletur), smáletur.

***Petiteſſe**, sk., hótfyndni, (sb. **Smaalighed**).

***Petition**, ft. -er, sk., bænarskrá.

***Petitionair**, ft. -er, kk., bænarskrármaður, (biðjandi).

***petitionere**, h. s. 1, senda bænarskrá (um e-ð).

***Petitum**, kl., bænarbrjef.

***Petrefact**, ft. -er eða -a, kl., steingjörvingur.

Pfaltsgreve valdsgreifi (Fms. XI, 375).

***phantaſere** (har), h. s. 1, a) hafa (tala) höfuðóra. — b) ph. (leika e-ð upp úr sjer, sem maður býr til um leið) paa Klaveret.

***Phantaſeren**, án ft., sk., það að **phantaſere**.

***Phantaſering**, ft. -er, sk., það að **phantaſere**: De Syges Phantaſeringer höfuðórar.

***Phantaſie**, sk., a) án ft., = **Indbildningskraft**: Phantaſiens Spil. — b) með ft. -er, **hugsun** (í líkri merk. og: ímyndun): Syſſelſat med behagelige Phantaſier.

***Phantasma**, kl., hugarburður; fyrirburður, sýn, vofa, eða þvíuml.

***Phantasmagorie**, sk., sú íþrótt að geta búið til skugga með alls konar myndum.

***Phantaſt**, ft. -er, kk., sá sem lætur ímyndunaraflið ráða of miklu.

***phantaſtiſk**, ft. -e, e., sem ekki er nema hugarburður, eða þvíuml.

***Phantom**, ft. -er, kl., = **Phantasma**.

***Phariſæer**, ft. -e, kk., farísei; hræsnari, skæmaður.

***phariſæiſk**, ft. -e, e., hræsinn; hræsnisfullur, flár.

***Phariſæismus**, sk., hræsni, skrópar.

***Pharmaceut**, ft. -er, kk., sá sem býr til læknisdóma.

***Pharmacie**, sk., sú kunnátta að búa til læknisdóma.

***Phaſe**, ft. -r, sk., kvartilaskipti (tungls). — b) (hvers konar) breyting, (eða) skeið (á milli breytinga).

***Philanthrop**, ft. -er, kk., = **Menneſkeven**.

***Philanthropie**, ft. -r, sk., mannúst (viðleitni að sýna mannkyninu velgjörninga).

***Philippica**, sk., (ógurleg) skammarræða.

***Philiſter**, kk., = **Spidsborger**.

***philiſtrøs**, ft. **philiſtrøſe**, e., = **ſpidsborgerlig**.

***Philolog**, ft. -er, kk., málfræðingur (einkum sá sem stundar latínu og grísku, eða þau austurálfumál sem lengi hefur verið títt að stunda).

***Philologie**, án ft., sk., málfræði (sb. **Philolog**).

***philologiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að málfræði (sb. **Philolog**).

***Philoſoph**, ft. -er, kk., heimspekingur: En practiſk Ph. sá sem hegðar sjer eptir heimspekilegum reglum.

***Philoſophem**, ft. -er, kl., heimspekilig setning.

***philoſophere**, h. s. 1, hugsa eða tala eða rita um heimspeki.

***Philoſophie**, án ft., sk., heimspeki.

***philoſophiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að heimspeki: Et ph. Hoved sá sem er laginn (náttúraður) fyrir heimspeki.

***Phlegma**, kl., deyfð.

***Phlegmatiker**, ft. -e, kk., daufingi (sem ekki hirður um neitt).

***phlegmatiſk**, ft. -e, e., fjörlaus, daufur; sem kemur til af deyfð, deyfðar-: Et ph. Temperament. Han er ikke let at bringe ud af ſin phlegmatiſke Ligegyldighed.

***phonetiſk**, ft. -e, e., hljóðlegur (sem lýtur að sjalfu hljóði orðanna en ekki að því hvernig það er skrifað).

***Phosphor**, sk., (eptir orðinu: ljósberi), eins konar frumefni sem glórir í þegar dimmt er.

***phosphorſuur** sem glórsýra er í.

***Phosphorſyre** glórsýra.

***Photogen**, kl., = **Lysſtof**.

***Photologie**, sk., ljósfræði.

***Phraſe**, ft. -r, sk., orðsháttur, orðtæki. — Phraſer orðagjálfur.

***Phraſeologie**, sk., orðsháttasafn.

***Phrenologie**, sk., sú kenning að sjá megi á lögun höfuðsins hvernig skapi og vitsmunum manna sje farið.

***Phthiſis**, sk., = **Svindſot**, **Tæring** b.

***Phyſik**, án ft., sk., = **Naturlære**.

***phyſikalſk**, ft. -e, e., sem lýtur að náttúrufræði.

***Phyſikat**, ft. -er, kl., læknisdæmi, læknisembætti.

***Phyſiker**, ft. -e, kk., náttúrufræðingur.

***Phyſikotheologie**, sk., sú kenning um guð sem dregin er af skoðun náttúrunnar.

***phyſikotheologiſk**, ft. -e, e., í orðunum det phyſikotheologiſke Beviis for Guds Tilværelſe sú sönnun um að guð sje til, sem dregin er af skoðun náttúrunnar.

***Phyſikus**, kk., hjeraðslæknir, o. s. frv., (sb. **landlæknir**).

***Phyſiognom**, ft. -er, kk., sá sem þekkir (eða þykist þekkja) náttúru manns af svip eða andlitsfalli.

***Phyſiognomie**, sk., andlitsfall; svipur.

***Phyſiognomik**, án ft., sk., sú list að sjá eðli manns af svip eða andlitsfalli.

***Phyſiognomiker**, ft. -e, kk., = **Phyſiognom**.

***phyſiognomiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að **Phyſiognomik**.

***Phyſiognomiſt**, ft. -er, kk., = **Phyſiognom**.

***Phyſiokrat**, ft. -er, kk., sá sem metur jarðyrkju mest af öllum atvinnuvegum o. s. frv. (sb. **phyſiokratiſk**).

***phyſiokratiſk**, ft. -e, e., í orðunum det ph. ſiokratiſke Syſtem sú kenning að öll velmegun þjóðanna sje komin undir jarðyrkju og að öngva skatta eða tolla eigi að taka af öðru enn jarðeign.

***Phyſiolog**, ft. -er, kk., sá sem stundar eðlishátta manna eða dýra eða grasa.

***Phyſiologie**, án ft., sk., líffærafræði (þekking á líffærum og eðlisháttum manna eða dýra eða grasa): Menneſkets Ph. udgjør en Deel af Lægevidenſkaben. Der er i nyere Tider ſkrevet meget over Planternes Ph. um eðlishátta grasanna (plantananna).

*phyſiologiſk, ft. -e, e., sem lýtur að líffærafræði.

*phyſiſk, ft. -e, e., a) sem náttúrufræði til heyrir. — b) náttúrlegur, (í líkri merk. og) líkamlegur: Phyſiſke Drifter.

*Phænomen, ft. -er, kl., merkileg sjón; (einkum) loptsjón.

*Phenix, sk., (fuglinn) fenix.

*pianiſſimo, ao., (um söng og hljóðfæraslátt), mjög hægt.

*Pianiſt, ft. -er, kk., sá sem leikur Fortepiano.

*piano, ao., (um söng og hljóðfæraslátt), hægt, seint.

*Pianoforte, kl., = Fortepiano.

pibe, peb, pebet, s. 1, 1) h. s., a) blása: P. paa et Blad. — b) blístra: P. efter een. — c) hvína; þjóta; ýla: Kuglerne peb i Luften. Vinden piber i trange Aabninger. — d) tísta (um mýs og fuglsunga). — e) vera skrækhljóðaður (mjóhljóðaður). — f) hljóða, skrækja, (sb. væla): Den Dreng piber for ingen Ting fer að hljóða hvað lítið sem er. — 2) ás., a) blístra: P. en Melodie. — b) p. een (noget) ud blása í pípu að e-m (e-u) til að sýna að maður vilji ekki sjá hann (það): P. en Stueſpiller ud. P. et Stykke ud.

pibe, ás. 1, er haft um eins konar gróðursetningu (kvista eða lima) á öðrum trjám.

pibe, ás. 1, [af Pibe A, 2, c], gera pípur (spírur) í (e-ð): Den Krave er ikke pibet nok.

Pibe, ft. -r, sk., [pípa], A) pípa (sb. Beenpibe, Bøſſepibe, o. s. frv.). — 2) sjer í lagi, a) hljóðpípa: Blæſe i en P. blása pípu. Lyden af en P. pípuhljóð. — Dandſe efter eens P. (líkt og sitja og standa eins og e-r vill). — b) = Tobakspibe: Stoppe ſin P. láta í pípuna sína. Tænde ſin P. kveikja í pípunni sinni. — c) (í fötum), pípa, spíra. Sb. Pibekrave. — B) eins konar áma (undir vín eða viðsmjör).

Pibebeen leggur (í manni eða skepnu).

Pibebeſlag búningur á (tóbaks)pípuhöfði.

*Pibeboie dufl sem er eins og áma.

Pibebor nafar til að bora með (tóbaks)pípuleggi.

pibedannet, [sb. danne], sem er eins og pípa í lögun.

*Pibefabrik verkstaður þar sem tóbakspípur eru búnar til.

Pibefrihed leyfi til að blása í pípu í leikhúsi (sb. pibe 2, b).

Pibehandel það að selja tóbakspípur.

Pibehandler, ft. -e, kk., sá sem selur tóbakspípur.

Pibehat (fyrrum), eins konar kvennhattur með pípum (sb. Pibe A, 2, c).

Pibehoved (tóbaks)pípuhöfuð.

Pibehytte = Pibehætte.

Pibehætte vírlok á leir-tóbakspípu.

Pibejern verkfæri til að gera með pípur í fatnaði (sb. Pibe A, 2, c).

Pibekande kanna með pípu út úr sjer.

Pibekradſer, sk., öskuteinn (til að ná ösku úr pípuhöfði með).

Pibekrave pípukragi (sb. Pibe A, 2, c).

Pibekruſer, ft., fellingar (á kraga eða líningu) sem eru eins og pípur.

Pibeleer pípuleir (leir sem hafður er í tóbakspípur).

Pibelærke (eins konar lævirki) *alauda trivialis (Linn.)*.

Pibelunte það sem kveikt er í tóbakspípu með.

Pibelyd pípuhljóð.

Pibelæg, kl., felling sem er eins og pípa.

Piben, án ft., sk., það að pibe (þ. e. blístra, o. s. frv.).

Piber, ft. -e, kk., sá sem blæs pípu.

Piberenſer, sk., áhald til að hreinsa með (tóbaks)pípuleggi.

Pibering hringur á hjólnöf.

Piberør tóbakspípuleggur.

Pibeſtaver, ft., ámustafir.

Pibeſtilk kafli af leirpípulegg.

Pibeſvøb e-ð sem vafið er utan um tóbakspípu.

pibet, ft. pibede, e., holóttur: P. Oſt.

Pibetøi allir partar tóbakspípu.

Pibeværk pípur (í organi).

pible, h. s. 1, (um vökva), spretta upp: Kilden pibler frem af Sandet.

*Pickenik sjá Piquenique.

Pidſk, ft. -e, sk., a) keyri; svipa. — Holde een under Pidſken hafa e-n í skefjum. — b) pízkur (í hnakkanum): Binde ſin P.

Pidſk, ft. eins, kl., svipuhögg; keyrishögg, o. s. frv.: Faae P. vera hýddur. Man kunde tælle ethvert P.

pidſke, ás. 1, keyra (lemja með keyri), hýða, strýkja: Pidſkes med Riis. — Stormen pidſker Bølgerne. — b) sem h. s.: P. paa (keyra) Heſtene. — Regnen pidſker paa Ruderne lemur á glugganum (gluggunum).

Pidſkebaand pízkband (sb. Pidſk, sk., b).

Pidſkeknald smellur af keyri eða svipu.

*Pidſkeparyk hárkolla með pízk.

Pidſkeſkaft svipuskapt.

Pidſkeſkrald = Pidſkeknald.

Pidſkeſmeld = Pidſkeknald.

Pidſkeſnert, a) sk., keyris-ól, svipuól. — b) kl., keyrishöggg, svipuhögg.

Pidſkning, ft. -er, sk., það að pidſke.

*Piece, ft. -r, sk., a) fallbissa. — b) kver, bæklingur.

*Piedeſtal, sk., fótstallur (líkneskju, 655 XXXII).

*Pierrot, kk., heimskupjetur (einfaldur þjónn í frakkneskum og ítölskum bendingaleikum).

*Pietet, sk., rækt.

*Pietisme, sk., oftrú.

*Pietiſt, ft. -er, kk., oftrúarmaður.

*Pietiſteri, kl., (verra enn Pietisme), oftrú og uppgerð.

*pietiſtiſk, ft. -e, e., oftrúar-.

Pig, ft. -ge, sk., gaddur, broddur, tindur: Pindſvinets Pigge.

Pige, ft. -r, kvk., a) stúlka (ógiptur kvennmaður): Drenge og Piger. En gammel P. ógiptur kvennmaður sem farin er að eldast. — b) óspjölluð mey. — c) vinnukona: Holde een Karl og to Piger.

Pigeaar þau árin áður enn stúlka giptist.

Pigealder kvennmannsaldur þangað til hún er gjafvaxta.

Pigearbeide vinnukonuverk.

Pigebarn, a) meybarn: Drengebørn og Pigebørn. — b) ung stúlka: Et ſmukt P.

Pigebrud, kvk., brúður sem ekki hefur verið gipt áður. Gagnstætt: Enkebrud.

Pigedragt stúlkubúningur.

pigefro sem unir því vel að vera ógipt.

Pigegjek sá sem er ólmur eptir kvennfólki.

Pigehue stúlkuhúfa.

Pigejæger kvennamaður, kvennagaur (P. Þ.).

Pigekammer stúlknahús.

Pigelav stúlknasamfjelag: Dandſe Bruden af P. danza brúðina úr stúlknahópnum (seinast í brúðkaupi).

Pigelune mislyndi kvenna.

Pigeløfte kvennaheit.

Pigeløn vinnukonukaup.

Pigeran það að ræna burt stúlku.

Pigeſeng vinnukonurúm.

Pigeſind kvennaskap (þ. e. stúlkna).

Pigeſkole skóli handa stúlkum. Gagnstætt: Drengeſkole.

Pigeſtand, án ft., það að vera ógipt.

Pigeſtemme stúlkurödd.

Pigeſtrænghed kvennmannsharka.

Pigeſvend sá sem er stimamjúkur við stúlkurnar.

Pigeſæder, ft., stúlknasiðir.

Pigetjeneſte vinnukonuverk: Hun maa gjøre P. verður að ganga eins og vinnukona.

Pigetro trúnaðarheit stúlku.

Pigetugt, a) stúlknaagi. — b) skírlífi stúlkna.

Pigevæſen allt sem til stúlkna heyrir.

pigget, ft. piggede, e., (sjaldh.), tindóttur.

Pighage stöng með brodd og krók í endanum.

Pighammer = Pikhammer.

Pighvar sjá Pigvare.

pighvas (hvass) eins og nálaroddur.

Pigtrave eins konar hundahelsi.

Pigrokke (eins konar skata) *raja pastinaca*.

Pigſtav broddstafur.

Pigſtok = Pigſtav.

Pigſuer (eða Pikſuer), sk., eins konar trje í skipi.

Pigvare (eða Pighvar), sk., (eins konar lúða) *pleuronectes maximus*.

Piil, ft. Pile, sk., ör.

Piil, ft. ýmist Pile eða eins og et., sk., [píl-l], píll (trjetegund): Plante P. (eða Pile). Skyde i Veiret ſom en P. (sb. blása í sundur).

piildannet (einnig piledannet), [sb. danne], (sem er) eins og ör í lögun.

piilflux, ft. -e, e., (fornl.) = piilſnar.

piilſnar sem er eins og sending, (sb. sem kólfi skyti).

Piilsod sjá Pileod.

piinagtig, ft. -e, e., þjáningarfullur, kvalræðisfullur, (sb. pínilegur, Stjórn).

Piinagtighed, án ft., sk., pína, kvöl, kvalræði.

piinlig, ft. -e, e., [sb. pínilig-r], pínilegur (sb. utan alla píniliga angist, Stjórn), kvalsamlegur (Skuggsjá): En p. Tilſtand. — Piinligt Forhør það að pína menn til sagna.

Piinſel, ft. Piinſler, sk., [pínsl], pínsl, písl, píning.

Pik, ft. eins, kl., högg af fingurgómi: Et P. paa Døren.

Pik, ft. -ker, (einnig ritað Pique, ft. -r), sk., eins konar lagvopn.

*Piket, nafn, eins konar spil: Spille P.

*Piket, sk., gætingjaflokkur (þ. e. hjer um 50 liðsmanna sem eru látnir vera á vaðbergi til að gá að óvinaliðinu hvert ráð þar er tekið).

Pikhammer, a) víghamar með lagvopni út úr. — b) hvassmynntur steinhamar.

pikke, s. 1, [pikka, Stjórn], a) ás.: P. en Steen klappa stein með hvassmynntum hamri (sb. Pikhammer b). P. en Helee dengja ljá. — b) h. s., pikka, pjakka: P. paa Døren. Det pikker paa Døren það er pikkað á dyrnar. — Uhret pikker (gengur svo, að það heyrist). Hjertet pikker berst. — P. af snauta burt; hrökkva upp af.

Pikkelhue leðurhúfa með broddi upp úr (eins konar hjálmur).

Pikſuer sjá Pigſuer.

Pikøxe öxi með lagvopni.

pil- er sett framan við einkunnir til að auka merkingu þeirra (sb. pilraadden, pilſkaldet, pilſuur).

*Pilau (einnig Pilaw, Pillau), sk., (í austurheimi), eins konar hrísgrjónagrautur.

*Pilaw sjá Pilau.

Pileart píltegund.

Pilebark pílbörkur.

Pilebul pílbolur.

piledannet sjá piildannet.

Pilefjæder ein af þeim fjöðrum sem festar er á örvarenda til að ráða stefnu örvarinnar.

Pileflugt (eins fljót ferð og kólfi sje skotið), fleygiferð, flug.

Pilegrim, ft. -me, kk., [pílagrím-r], pílagrímur, vallari: Pilegrimme, ſom reiſe til Rom rómferlar. Pilegrimme, ſom reiſe til Mekka.

Pilegrimsdragt pílagrímsbúningur.

Pilegrimsfærd pílagrímsferð.

Pilegrimsgang pílagrímsganga.

Pilegrimsreiſe=Pilegrimsfærd.

Pilegrimsſtav pílagrímsstafur.

Pilehave pílagarður.

Pilehegn pílgirðing.

Pilekogger = Kogger.

Pilekrat lágur píluskógur.

Pilekul pílkol.

Pilekurv vandlaupur úr píltágum.

Pilelund lundur af píltrjám.

Pileod (einnig Piilsod) örvar-oddur.

Pileplantning gróðursetning píla: Opmuntre P. hos Bønderne.

Pileqviſt pílkvistur; pílkvísl.

pileret beinn sem örvarflug.

Pilerter, ft., grænar ertur sem belgurinn er tekinn af.

Pileſaar sár eptir ör.

Pileſkaft örvarskapt.

Pileſkud örvarskot: Dræbes ved et P. vera lostinn öru til bana. — b) örskot, ördrag: De vare hinanden paa et P. nær það var ördrag á milli þeirra.

Pileſkud (nýsprottinn) pílteinungur.

Pileſkytte, kk., = Bueſkytte.

Pileſpids = Pileod.

Pileſtage rjett pílkvísl og ekki all-mjó.

Pilevaand pílteinungur.

Pileved pílviður.

pilke, ás. 1, smá-plokka.

Pillau sjá Pilau.

pille, ás. 1, plokka, kroppa, reyta; tína, lesa: P. Barken af et Træ (sb. flysja). P. Erter taka grænar ertur úr belgjunum. Fuglen piller ſig med Næbbet. — P. noget op (ud) tína e-ð upp (úr). — 2) sem h. s., a) p. ved noget vera að dunda við e-ð, (sb. nostra). — b) p. af snauta (snáfa) burt.

Pille, ft. -r, sk., dálítil kúla úr læknisdómum. — b) sneið (í orðum; sb. Gluſſe).

Pille, ft. -r, sk., a) stoð, stólpi, máttarstólpi (einnig óeiginl.). — b) súla: Joniſke (corinthiſke) Piller. — c) (sá hluti) múr(s sem er) á milli tveggja glugga. — d) (í bók), *α*) málstokkur(inn eða) málbálkur(inn, þ. e. sjálft málið á einni blaðsíðu). — *β*) dálkur: Bogen er trykket med dobbelte Piller í dálkum.

Pillebaand járngjörð á stoð eða stólpa.

Pillebul = Bul b.

Pillefod súlu-ökkla.

Pillehoved höfuð á súlu.

Pillemad, a) e-ð sem lítill matur er og kroppa verður af (t. a. m. smáfuglar). — b) = Plukkemad.

Pillen, án ft., sk., það að pille.

*Pillepaneel Paneel á Pille c.

Pillerad súluröð.

Pilleri, ft. -er, kl., a) það að vera að smá-plokka, eða þvíuml.: Lad det P. være vertu ekki að reyta þetta, eða þvíuml. — b) sitt hvað smávegis, smámunir, (sb. reytur, reytingur).

Pilleværk sá hluti grjónamylnu þar sem hýðið flysjast af korninu.

pilraadden grautfúinn.

pilſkaldet nauðsköllóttur.

pilſuur gallsúr.

Pilt, ft. -e, kk., [pilt-r], (í skáldskap), sveinn.

pimpe, ás. 1, a) (sjaldh.), dreypa í e-ð vörunum. — b) smá-drekka (e-ð áfengt): P. i Smug skála sig í laumi.

Pimpebæger (sjaldh.), barmafullur bikar.

Pimpekruus (sjaldh.), leirkrukka sem höfð er undir drykk.

Pimpernelle sjá Pimpinelle.

Pimpinelle (líka Pimpernelle), sk., = Steenbræk.

Pimpſteen vikur, vikurkol.

*Pincet, sk., dálítil töng (læknis-áhald)).

Pind, ft. -e, sk., teinn, tittur, tindur, (úr trje eða — sb. Strikkepind — málmi): Skære en P. — Sætte en P. for noget stemma stigu fyrir e-u. Staae paa Pinde for een vera boðinn og búinn til þjónustu við e-n, vera til taks hvenær sem e-r skipar. Det kan du ſkyde en hvid P. efter þú sjerð (þ. e. færð) það aldrei aptur. Til Pinds Ende út í gegn; út í hörgul. — b) fuglsfjöður þegar að eins bólar á henni út úr hamnum.

pinde, ás. 1, 1) [sb. Pind a], reka titti í: P. Skoe. — b) tinda: P. en Rive. — c) negla: P. en Kaſſe ſammen. — d) p. Brænde ud kljúfa brennsluvið í smáspýtur. Sb. Pindebrænde. — 2) [sb. Pind b], pindes fá flugfjaðrir.

pindeagtig, ft. -e, e., (um hlut), sem er eins og hann væri búinn til úr teinum (og enginn veigur er í).

Pindebrænde brennsluviður í smáspýtum.

pindebygget, [sb. bygge], = klinkebygget.

Pindehugger, ft. -e, kk., sá sem hefur það starf að kljúfa brennsluvið í smáspýtur.

Pindehuus, 1) hylki til að hafa í bandprjóna. — 2) hús sem fisað er saman.

Pindekniv sjá Pindkniv.

Pindeſko skór sem yfirleðrið á er neglt við sólann.

Pindeſpil eins konar leikur.

Pindeſteg kjöt sem steikt hefur verið á spýtu eða rifi.

Pindetøi = Pindeværk.

Pindevogn rimavagn (P. þ.).

Pindeværk, a) rimar í rimavagni. — b) e-ð úr trje sem fisað er saman: Det er kun P., der ikke holder það er enginn veigur í því, það stendur öngva stund, eða þvíuml.

Pindhammer hamar til að reka með titti eða nagla.

pindhornet hníflóttur.

Pindhoſe, a) (sjaldh.), prjónaður sokkur. — b) eins konar kvilli í hestfæti.

Pindhul naglagat (í hæl á skó eða stígvjeli).

Pindhængſel eins konar hjörur.

Pindkniv (einnig Pindekniv) hnífur til að tálga með titti sem reknir eru í hæla á skóm eða stígvjelum.

pindmager skinhoraður.

Pindſe sjá Pintſe.

Pindſo blauður ígull.

Pindſteen hver af smásteinum þeim sem hafðir eru til steinleggingar með öðrum stærri.

Pindſviin, a) ígull *erinaceus*. — b) dýrið *hystrix*.

Pindſyl alur til að bora með göt fyrir titti í hæla á skóm eða stígvjelum.

Pine, ft. -r, sk., [pína], kvöl, písl.

pine, ás. 1 og 2, [pína], kvelja, pína: P. een til at bekjende pína e-n til sagna. — Denne Tanke piinte ham endnu i hans Dødstime. — P. een om noget særa (sárbæna) e-n um e-ð.

Pinebænk píslarfæri: Lægges paa Pinebænken vera kvalinn.

pinefuld kvalafullur, kvalsamlegur (Skuggsjá), pínilegur (sb. utan alla píniliga angist, Stjórn): Et pinefuldt Liv.

Pinelſe, sk., píning, pínsl, písl, kvöl.

Pineredſkab píslarfæri.

Pineſted kvalastaður, píslarstaður, pínslarstaður, píningarstaður.

*Pinie, ft. -r, sk., (suðræn furutegund) *pinus pinea (Linn.)*.

Pink, ft. -er, sk., eins konar byrðingur með flötum botni og háum skut.

Pinkelhage járnkrókur á kaðalenda sem við er hafður þegar akkeri er dregið upp á skipshlið.

Pintſe (einnig ritað Pindſe), án ft., sk., hvítasunna, hvítadagar (fornt).

Pintſeaften kvöld(ið) fyrir hvítasunnu.

Pintſedag hvítasunnudagur: Førſte P. fyrsti í hvítasunnu, hvítasunnudagur, hvítsunnudagur, hvítdrottinsdagur. Anden P. annar í hvítasunnu.

Pintſefeſt hvítadagahelgi (Sturl.).

Pintſehelligdage, ft., hvítadagahelgi (Sturl.), hvítadagar.

Pintſehøitid = Pintſefeſt.

Pintſelilie (eins konar blóm) *narcissus poëticus*.

*Pintſemai laufgað lim sem kirkjur eru prýddar með á hvítasunnu.

Pintſenat nótt(in) fyrir hvítasunnu.

Pintſetid hvítasunnuleiti, hvítasunnuskeið.

Pintſeuge hvítadagavika (sú vika sem hvítasunnan er í).

Pip, sk., eins konar fuglasýki (einkum hænsna).

Piphas, nafn, hnútur sem stundum kemur á apturfót á hesti.

Pipling, ft. -er, sk., eins konar lítið epli.

pippe (har), h. s. 1, (um e-ð sem byrjar að spretta), koma í ljós: Græſſet begynder at p. frem.

Pipſkæg hýjungur (á höku unglings).

*piquant, ft. -e, e., sem ertir og lokkar, o. s. frv.

*Pique, sk., a) sjá Pik. — b) spaði (í spilum). — c) kali, (sb. óþokki, fæð).

*Piquenique (einnig Pikkenik), sk., skytningur, samburðaröl.

*piquere, ás. 1, erta, styggja, stríða e-m; sárna e-m: Blive piqueret firrtast, styggjast, láta sjer þykja fyrir, (sb. það kemur hundur í mann). — P. ſig þykjast af e-u.

*Pirat, ft. -er, kk., = Sørøver.

pirhjernet, ft. -hjernede, e., uppstökkur, (sb. nasbráður).

pirhovedet = pirhjernet.

pirke, ás. 1, (sjaldh.), fiðra við.

*Pirogue, sk., = Canot.

*Pirouette, ft. -r, sk., snarsnúningur (í danzi eða á reið).

*pirouettere, h. s. 1, snarsnúast (í danzi eða á reið).

pirre, s. 1, 1) sem h. s., pota, bora: P. i Jorden med en Kjep. — 2) ás., a) æsa, hafa (þægileg) áhrif á: Pirrende Lægemidler. — b) óeiginl., áreita; erta, stríða e-m; ýta undir (e-n).

pirrelig, ft. -e, e., viðkvæmur.

Pirrelighed, án ft., sk., viðkvæmni.

Pirremiddel það sem æsir eða hrífur á.

Pirren, án ft., sk., það að pirre.

Pirring, sk., það að pirre.

Pis, án ft., kl., hland.

pisdrivende, [sb. drive], = urindrivende (sem er kurteislegra).

piſſe, s. 1, míga, a) h. s.: P. under ſig míga undir. — b) sem ás.: P. Blod míga blóði.

Piſſeblære = Urinblære (sem er kurteislegra).

Piſſetrang það að manni er mál að míga.

piſſetrængt, [sb. trænge], sem er mál að míga.

*Piſtil, kl., = Støvvei.

*Piſtol, ft. -er, sk., smábissa: Udfordre een paa Piſtoler.

*Piſtole (einnig Piſtolette), ft. -r, sk., gullpeningur á verð við fjórar spesíur.

*Piſtolette sjá Piſtole.

*Piſtolhylſter smábissuhylki (við hnakk).

*Piſtollaas smábissulás.

*Piſtolſkud, a) smábissuskot. — b) bil er smábissa dregur: De var hinanden paa et P. nær.

*pittoreſk, ft. -e, e., = maleriſk.

pjaddre sjá pladdre b.

Pjalt, ft. -er, sk., [sb. pjatla], tuska, drusla, dula, ræfill, garmur, (sb. tötrar, larfar): Hans Klæder hang i Pjalter hann var allur rifinn og táinn.

Pjaltebod leppabúð.

Pjaltehandel leppasala.

Pjaltekjærling kerling sem tínir saman tuskur á strætum og stigum.

Pjaltekram (alls kyns) leppar (sem ætlaðir eru til sölu).

Pjaltekræmmer leppasölumaður.

pjaltet, ft. pjaltede, e., rifinn og táinn, a) um fat: Ofte er deiligt Hjerte under p. Kaabe (sb. opt er dyggð undir dökkum hárum), orðskv. — b) um mann, tötrugur (Fas): Pjaltede Tiggere.

Pjaltetorv leppatorg (þar sem leppar eru seldir).

pjaſke, h. s. 1, [sb. pjaska-st], sulla, (sb. busla): P. i Maden.

Pjaſken, án ft., sk., það að pjaſke (sull).

Pjaſter, sk., a) spænskur peningur á verð við spesíu. — b) tyrkneskur silfurpeningur (í milli þriggja og fjögra marka að verði).

pjatte, h. s. 1, [sb. pati], (í tali), bulla, þvaðra, eða þvíuml.

pjuſke sjá pluſke.

*Placat, ft. -er, sk., a) auglýsingarskjal (sem fest er á múr eða þvíuml.). — b) opið (stjórnar)brjef.

*placere, ás. 1, setja e-ð (á e-n stað), koma e-u fyrir (á e-m stað).

Pladder, án ft., kl., a) = Dynd; (einnig) lepja, eða þvíuml. — b) þvaður, þvogl, rugl, bull.

pladderfuld fleytifullur.

Pladdermund sá sem aldrei getur þagað.

Pladderpoſe = Pladdermund.

pladdre, ás. 1, a) p. noget ſammen hræra e-ð (sem þunnt er) saman. — b) (einnig pjaddre), þvaðra, þvogla, rugla, bulla.

plade, ás. 1, (sjaldh.), leggja (e-ð) þynnu, leggja þynnu á. — b) slá þynnur úr (e-u): Pladet Kobber.

Plade, ft. -r, sk., [sb. pláta], þynna (af málmi), þunn hella (af steini), flaga (af steini eða — sb. Beenplade — beini). — b) pláta: „Min P., mit Pandſer, mit Glavind, mit Skjold“. — c) = Lyſeplade.

Pladeguld gull í þynnum.

Pladehammer járnsleggja sem málmur er beittur út með.

Pladejern járn í þynnum.

Pladekobber eir í þynnum.

Pladeovn ofn úr járnþynnum.

Pladepandſer brynja úr smá-málmþynnum sem eru eins og breistur.

Pladeſlager (optar Plattenſlager), kk., sá sem beitir út málma.

Pladeværk e-ð sem gjört er úr málmþynnum.

Plads, ft. Pladſe og Pladſer, sk., [pláz, Stjórn], 1) eiginl., a) rúm, (pláss): En tom P. autt rúm. Finde P. komast fyrir. — Det tager ingen P. op það ſer ekkert ſyrir því. Give (gjøre, vige ſin) P. for een ryma fyrir e-m. — β) einkum = sæti: Dette er min P. Tage (optage) en P. for en anden taka sæti handa öðrum (svo að hann geti sezt þar þegar hann kemur). — b) vígvöllur: Romme Pladſen leggja á flótta. Beholde Pladſen (sb. Brjánn fèll ok hèlt velli). — c) svið, svæði: Torve og offentlige Pladſe. En fri P. autt svæði. Sb. Legeplads. — d) stæði (sb. Haveplads). — e) (einkum hjá kaupmönnum), borg, staður, kaupstaður, eða þvíuml. Sb. Handelsplads. — 2) óeiginl., a) hluttekning: P. i et Jomfrukloſter. — b) embætti, starf, sýsla: Denne P. er endnu ikke beſat. — c) være paa ſin rette P. vera það sem maður er bezt til fallinn.

pladſe, h. s. 1, (sjaldh.) = pladſke.

Pladshjort sá hjörtur sem rekur alla hina burt í brundtíðinni.

Pladſk, ft. eins, kl., skvamp (B. H.).

pladſke (har), h. s. 1, a) skvampa. — b) busla: P. i Vandet.

*Pladsmajor sá sem er settur yfir varðhöld í kastala.

Pladsmeſter sá sem vísar mönnum í sæti.

Pladsregn = Skylregn.

*Plafond (líka ritað Platfond), sk., ræfur.

Plag, ft. -e, sk., trippi á öðru ári.

Plage, ft. -r, sk., a) þjáning, kvöl, kvalræði, bágindi: Søvnløshed er en ſtor P. — b) raun = skapraun, armæða: Han er mig kun til P. hann er mjer ekki nema til armæðu, jeg hef ekki annað enn armæðu af honum. — c) drepsótt.

plage, ás. 1, fara illa með, þjá, pína, kvelja, ama e-m: P. een for noget vera að særa e-n (nauða á e-m) um e-ð.

Plageaand eiginl. óhreinn andi sem pínir e-n; (þar af) e-r sem allt af er að ásækja annan.

Plagefoged umsjónarmaðar (eða skattaheimtumaður eða þvíuml.) sem níðist á undirmönnum sínum.

Plagegudinde = Furie a, (píslanorn).

Plageliv sumt líf: I diſſe Aar førte han et ſandt P. það var auma lífið sem hann átti þau árin.

Plagen, án ft., sk., það að plage.

Plager, ft. -e, kk., sá sem kvelur (o. s. frv.) aðra.

*Plageri, ft. -er, kl., ami, eða þvíuml.

Plageſted armæðustaður.

*Plagiarius, kk., ritþjófur; bragþjófur.

*Plagiat, kl., ritþjófnaður; bragþjófnaður.

*Plaid, sk., skozk yfirhöfn (bliat?, blias?).

*plaidere, ás. 1, flytja (mál í dómi).

*Plaine, ft. -r, sk., flöt(ur), sljettur völlur.

*Plaiſir (sem Danir frambera optast nær Plaſeer), sk., gaman: For P. að gamni sínu (mínu, o. s. frv).

Plan, ft. -er, sk., a) flöt(ur; sb. flatlendi), flatneskja, flesjar, sljetta, grund, völlur, bali. — b) ætlun (sb. sú ætlan, sem áðr var sett um atlögunna), fyrirætlun, tilætlun (Hkr. II, 94), ráðaætlun, ráð, áform: Han havde lagt Planen til dette Felttog lagt niður (sagt fyrir), hvernig haga ætti þessari herferð. Udkaſte en P. til et Foretagende leggja ráð á um e-a fyrirætlun. Gjennemſkue eens Planer sjá hvað e-r ætlar sjer.

*Planche, ft. -r, sk., eirspjald með skrifaðri mynd; eirskrifuð mynd.

*Planeerhammer áhald sem vættur pappír (sb. planere b) er barinn með þegar hann er þornaður aptur.

*Planeerperſe þröng sem vættur pappír (sb. planere b) er fergður í til að ná úr honum nokkru af vætunni.

*Planeertrug ílát sem pappírsvatnið (sb. Planeervand) er haft í.

*Planeervand pappírsvatn (vatn sem lím og álún er samen við og pappír er dýft í til að bæta hann).

*planere, ás. 1, a) sljetta: P. en Grund. — b) væta (pappír) í vatni sem lím og álún er saman við (til að bæta hann), bæta (pappír).

*Planet, ft. -er, sk., pláneta, reikandi stjarna, gangstjarna.

*Planetaar sá tími sem líður meðan e-r pláneta gengur hring sinn.

*Planetbane plánetubraut, plánetubringur.

*Planetſyſtem, kl., þær plánetur sem ganga í kring um sömu sól.

*Planimetrie, sk., flatmálsfræði.

planke, ás. 1, í p. ind = indplanke.

Planke, ft. -r, sk., langt og þykkt borð.

Plankebro brú úr borðviði.

Plankebygning hús (eða e-t þess konar mannvirki) úr borðviði.

Plankedæk þilfar úr borðviði: Et P. paa en Baad.

Plankehoved borðs-endi er út stendur.

Plankelag borð sem eru hvert ofan á öðru eða hvert við hliðina á öðru: P. i et Slib.

Plankeſav sög sem borð ern söguð með úr trjám, flettisög.

Plankeværk skíðgarður.

planløs sem engin ætlun (ekkert ráð, ekkert vit) er í, ráðlauslegur.

planmæſſig, ft. -e, e., með ráði gjörður.

*Plantage, ft. -r, sk., staður þar sem ýmsar plantanir eru gróðursettar (sjer í lagi um þá gróðurstaði sem norðurálfumenn eiga í vestureyjum og á Indlandi).

plante, ás 1, rótfesta (t. a. m. trje, 677), setja (plöntu) í jörð, gróðursetja: P. Træer (Blomſter). — Óeiginl: P. Dyd og Fromhed i de Unges Hjerter. — b) setja, eða þvíuml.: P. Fanen i Jorden setja niður merkisstöng. P. Kanoner paa en Vold flytja upp fallbissur á vígveggi (og koma þeim þar fyrir).

Plante, ft. -r, sk., a) jurt, (sb. gras, eins og títt er að hafa það orð). — b) (hvers konar) planta, plöntun (Stjórn).

Planteaftryk mót eptir plöntu.

planteagtig, ft. -e, e., sem er líka eðlis og planta.

Plantebed sáðreitur.

Planteborger = Coloniſt.

Plantedeel plöntupartur: Jord af raadnede Plantedele.

Plantedyr (kvikindi sem næst eru plöntum að eðli sínu) *zoophyta.*

Plantefarve litur sem tekinn er úr plöntum.

Plantefrø plöntufræ.

Planteføde fæða af plöntum.

Plantegaard laukagarður.

Plantegreen kvísl (kvistur) sem gróðursett(ur) er.

Plantehave = Plantegaard.

Plantehul hola sem planta er sett ofan í þegar hún er rótfest, rótarhola.

Plantehuus hús sem plöntur eru ræktaðar í, gróðrarhús: „Diſſe Træer kunne blot haves i varme Plantehuſe“.

Plantejord, a) jörð sem ekki er nema rotnaðar plöntur. — b) jörð til að gróðursetja í.

Plantekjender sá sem þekkir vel plöntur: Han er en god P., uden at være lærd Botaniker.

Plantekonſt sú kunnátta að gróðursetja.

Plantekul kol af plöntum, viðarkol.

Plantekundſkab plöntuþekking.

plantekyndig vel að sjer í grasafræði.

Plantelag lag af plöntum: P. i Moſerne.

Plantelegeme plöntulíkami.

Planteliv sú tegund af lífi sem er í plöntunum.

Plantelære = Botanik.

Plantemaade það hvernig farið er að gróðursetja.

Plantemaler plöntupentari, grasapentari.

Plantemeſter umsjónarmaður yfir gróðursetningu.

Plantemuld = Plantejord.

Plantenavn plöntunafn.

Plantenæring, a) = Plantefføde. — b) það sem plöntur nærast af.

Planteolie fita úr plöntum.

Plantepind spýta sem við er höfð þegar verið er að gróðursetja.

Planter, ft. -e, kk., sá sem gróðursetur.

— b) eigandi gróðurstaðar (sb. Plantage): En P. i Veſtindien.

planterig grösugur, grasgefinn, frjór (um jarðveg).

Planterige allar plöntur.

Planteſaft plöntusafi.

Planteſalt eins konar salt úr ösku af plöntum.

Planteſamler sá sem safnar jurtum.

Planteſamling plöntusafn.

Planteſkole gróðrarstaður (staður þar sem ýmiss konar plöntur eru gróðursettar; sb. aldingarður, laukagarður). — Óeiginl.: „Opdragelſen er denne gjenſidige Velvillies P." þessi góðvild hverra til annara er undir uppeldinu komin. — b) skóli.

Planteſkud gróðrarangi (sem er að spretta út úr plöntu).

Planteſliim eins konar slepja í plöntum.

Planteſlægt plöntukyn: Det er en Egenhed ved denne P.

Planteſtad nýlenduborg.

Planteſted staður til gróðursetningar; staður þar sem e-ð er gróðursett. — b) nýlenda.

Planteſteen steinn sem mót eptir plöntu er á.

Planteſtok spýta sem við er höfð þegar verið er að gróðursetja.

Planteſyre sýra í plöntum.

Planteſøvn plöntusvefn.

Plantetid tíð til gróðursetningar.

*Planteur, ft. -er, kk., = Planter b.

Planteverden allt plöntukyns.

Plantevæxt plöntuvöxtur, (sb. grasvöxtur). — b) vaxandi plöntur (á e-m stað): En rig P.

planteædende, [sb. æde], sem nærist við jarðarávöxt: P. Dyr (sb. grasbitur).

Plantning, sk., það að plante (gróðursetning, rótfesting). — b) staður þar sem e-ð er gróðursett; það sem gróðursett er á e-m stað: En P. af unge Grantræer.

Plaſter, ft. Plaſtre, kl., [plástr, 655 XXX], plástur: Lægge P. paa Saaret.

Plaſterdei hnoðaður plástur áður enn hann er dreginn í.

Plaſterdug rýja (pjatla) sem plástur er dreginn í.

Plaſterſtryger, sk., áhald til að draga plástur í með.

*Plaſtik, sk., sú list að gjöra líkneskjur með því að hnoða eða klappa o. s. frv.; (einnig) sú list leikara að hafa allar líkamshreifingar samkvæmar skapi þess eða geðshræringum sem leikinn er.

*plaſtiſk, ft. -e, e., sem heyrir til myndagjörðar; sem er með skírri mynd og vel viðurkvæmilegri; o. s. frv.

plaſtre, ás. 1, leggja plástur (plástra) á.

plat, 1) ft. -te, e., a) (í tali), flatur, sljettur: Det platte Land sljettlendið. — b) (um orðatiltæki, eða þvíuml.), hverndagslegur, auðvirðilegur, rustalegur, (sb. dónalegur), klúr: Et p. Udtryk. Platte Talemaader. En plump eller p. Charakteer. — c) (sjaldh.), hreinn og beinn. — d) (sjaldh.), sem liggur í augum uppi. — 2) sem ao., með öllu, öldungis, alls kostar: Sige ſin Mening p. ud hreint og beint.

*Plateau, sk., = Høiſlette, Bjergſlette; o. s. frv.

*Plateforme, sk., flatt þak. — b) (til búin) sjónarhæð (sem er flöt ofan).

Platfiil eins konar lítil þjöl (sem höfð er við skrár og lása).

Platfiſk, a) flatir fiskar (Sn. E.), *pleuronectes*. — b) harður fiskur.

platfodet, ft. -fodede, e., sem engin hólfi er á: Platfodede Dyr.

*Platfond sjá Plafond.

Plathed, sk., það að vera (eða: það sem er) plat 1, b.

Plathoveder, ft., eins konar smár saumur (smáir naglar) með flötu og stóru höfði.

*Platin (einnig Platina), sk., gráleitur málmur sem bæði er þyngri og dýrri enn gull, (hvítagull, G. O., P. Þ.).

*Platina sjá Platin.

*Platitude, ft. -r, sk., klúrt orðatiltæki.

Platlæder sljett leður (sem engin hárhamslíking er búin til á).

platnæſet, ft. -næſede, e., = fladnæſet.

*platoniſk, ft. -e, e., sem lýtur að Platón heimspekingi: P. Kjærlighed fýsnarlaus ást, andlegar ástir (G. O., P. Þ).

Plattenſlager sjá Pladeſlager.

Platting, ft. -er, sk., eins konar skipstaug.

plattydſk sem lýtur að þeirri mállýzku sem töluð er af alþýðu um norðurhluta Þjóðverjalands: En p. Ordbog. Det Plattydſke = Plattydſk. — II) sem nafn er Plattydſk = sjálf mállýzkan er nú var nefnd: Tale Plattydſk.

*plauſibel, ft. plauſible, e., áheyrilegur.

*Plebeier, ft. -e, kk., maður sem ekki er lendborinn, maður af lágum stigum.

*plebeiiſk sjá plebeiſk.

*plebeiſk (einnig plebeiiſk), ft. -e, e., ekki lendborinn, ættsmár.

*Pleiader, ft., = Syvſtjerne(n).

pleie (har), h. s. 1, vera vanur: Han pleier daglig at ride. Tag ſaameget, du pleier.

pleie, ás. 1, hjúkra e-m: P. en Syg. — b) = haandhæve: P. Retten.

Pleie, án ft., sk., hjúkrun, aðhjúkrun, þjónusta, o. s. frv.: Den Gamle (Syge) behøver omhyggelig P. — b) = Haandhævelſe: Rettens P.

Pleieamme = Goldamme.

Pleieanſtalt = Pleieſtiftelſe.

Pleiebarn, a) uppeldisbarn, tökubarn. — b) barn í uppfæðsluhúsi.

Pleiedatter uppeldisstúlka.

Pleiefader fóstri = fósturfaðir.

Pleieforældre fósturforeldrar.

Pleiehuus (hjúkrunarhús), spítal, spítali.

Pleiel, ft. -er og Pleiler, sk., þustur (Fms. XII).

Pleielhilde þust-ól.

Pleielæge læknir sem vitjar fátækra sjúklinga sem ekki komast í spítala og fær kaup fyrir það úr hreppssjóðnum.

Pleiemeſter formaður spítals eða uppfæðsluhúss.

Pleiemoder, a) fóstra = fósturmóðir (Stjórn). — b) umsjónarkona í uppfæðsluhúsi.

Pleieſtiftelſe, a) uppfæðsluhús. — b) = Pleiehuus.

Pleieſøn fóstri (forn) = fóstursonur (sb. Foſterſøn).

Pleievæſen allt sem lýtur að spítölum eða uppfæðsluhúsum.

*Plenar-, sem fremri liður í samsettu orði, í sömu merk. og fuldtallig, t. a. m. Plenarmøde fundur sem allir koma á.

*Plenarium, kl., a) helgidómastokkur eins og bók í lögun. — b) bók sem öll guðspjöllin og allir pistlarnir eru í.

*Plenipotentiaire, kk., sendiherra með fullu umboði.

*Pleonasmus, sk., ofmæli (P. Þ.), málalenging, (sb. hégómleg viðrlagning einnar sagnar yfir þat fram, sem fullu máli heyrir, Sn. E.).

*pleonaſtiſk, ft. -e, e., sem er yfir það fram er fullu máli heyrir (sb. Pleonasmus).

*Pleſioſaurus, sk., undarlegt forndýr með furðanlega smáu höfði og eins löngum hálsi og búkurinn er.

Plet, ft. -ter, sk., [sb. blett-r?], blettur, flekkur, a) = díli, depill: En rød P. i Huden. — En P. Jord dálítið petti. — Nu ere vi paa Pletten á sjálfum staðnum. — b) = ljóður, (sb. galli, anmarki, ankanni; o. s. frv.): En Død uden Pletter.

pletfri flekklaus.

*Plethi sjá greinina um Krethi.

Pletkugle kúla af sápu til að taka bletti úr fötum með.

Pletleer (einnig Pletteleer) eins konar leir sem hafður er til að taka bletti úr fötum með.

Pletſæbe eins konar sápa til að taka bletti úr fötum með.

plette, s. 1, 1) ás., a) eiginl., setja blett(i) á, (sb. káma, ata): P. ſine Klæder. — b) óeiginl., flekka: Ved denne Handling plettede han ſit Rygte. — 2) h. s., fá bletti: Dette Tøi er let til at p.

Pletteleer sjá Pletleer.

*plettere, ás. 1, næfra (e-ð) með silfri = leggja næfurþunnt silfur á (e-ð, til prýðis).

Petteſkrædder skraddari sem tekur bletti úr fötum og bætir þau.

Plettetal, í orðatiltæk. i P. = pletteviis.

pletteviis, ao., í blettum (blettur hjer og hvar): Kornet ſtaaer p. ret godt paa denne Mark.

Pligt, ft. -er, sk., skylda: Efterkomme (forſømme, ſvigte) ſine Pligter rækja (vanrækja) skyldur sínar. — 2) úreltar merkingar, a) líkt og særi, í orðatiltæk. Ed og P. — b) líkt og iðrun, í orðatiltæk. P. og Bod iðrun og yfirbót. — c) hegning.

Pligt, sk., stafnpallur (pallur í framstafni á skipi) — b) = Pligtanker.

Pligtanker stærsta akkeri á skipi, (meginakkeri).

Pligtarbeide skylduverk, skyldarsýsla (Skuggsjá), skyldarembætti (Skuggsjá).

Pligtarbeider sá sem vinnur e-t skylduverk: Pligtarbeidere, frivillige Arbeidere.

Pligtbegreb hugmynd um skyldu.

Pligtbud boðorð skyldunnar, skylda.

Pligterkjendelſe það að kannast við skyldu sínu.

pligtfri skyldulaus.

Pligtfølelſe það að finna til skyldu sinnar.

Pligthugger, kk., stafnbúi (á skipsbát).

pligtig, ft. -e, e., skyldugur, skyldur.

Pligtlære skyldufræði.

pligtmæſſig, ft. -e, e., samkvæmur skyldu.

Pligtsfoged = Pligtskarl.

Pligtsfolk, ft., fólk sem vinnur e-t skylduverk eða e-a kvöð.

Pligtsgjerning = Hoverk.

Pligtskarl sá sem settur er yfir það fólk sem er að vinna e-a kvöð.

pligtſkyldig (sjaldh.), a) = pligtig. — b) skyldulegur (sb. vár skylduleg áhyggja, 655 XXXII).

pligtſtridig gagnstæður skyldu.

Pligttoug strengur stærsta akkerisins.

pligtvillig fús að rækja skyldu sína.

Pligtydelſe skyldarreiða.

pliirøiet píreygður.

Plire, ft. -r, sk., rauður flekkur á hörundi.

plire (einnig blire), h. s. 1, gera sig píreygðan.

Pliren, án ft., sk., það að plire.

*plombere, ás. 1, a) setja innsigli úr blýi fyrir (e-ð). — b) fylla (hola tönn) með blýi.

Plov, ft. -e, sk., [plóg-r], plógur, arður: Trække P. draga arður. Heſtene gaae i P. eru hafðir til plógdráttar. — Hans P. gaaer godt líkt og hann græðir á tá og fingri. — b) (sumstaðar), svo mikið land sem komizt verður yfir að erja með einum plógi.

Plovaas lengsta spýtan í plógi.

Plovarbeide arning.

Plovaxel öxull í plógi.

Plovbræt = Muldſjæl.

Plovdreng piltur sem stýrir hestunum fyrir þann sem plægir.

Plovdrift arning.

Plovdriver sá sem stýrir hestum fyrir plógi.

Plovdræt einn partur af hjólplógi sem dreginn er af fjórum hestum.

Plovdyr skepna sem höfð er til að draga plóg (optast hross eða naut).

Plovſjæl = Plovbræt, Muldſjæl.

Plovfolk, ft., fólk sem er að erja (= plægja).

Plovfred friðhelgi þeirra sem eru að arningu eða öðru akurverki.

Plovfure arðurfor (Stjórn).

Plovfællig það að hafa plóg saman: Være i P. ſammen.

plovfør fær um að draga plóg: En p. Heſt (Oxe).

Plovgang plóggangur: Kjøre P. aka (svo) hægt (eins og maður sje að plægja).

Plovgilde það að maður gefur vinnufólki sínu betra mat enn vant er þegar lokið er arningu, (sb. töðugjöld, slægjur).

Plovgreb handarhald (sb. Fas. II, 355) á plógi.

Plovhammel þverspýta á framanverðum plógi.

Plovhandel = Plovgreb.

Plovheſt plóghestur.

Plovholder, kk., = Plovmand.

Plovhoved (einnig Plovshoved) = Plovløb.

Plovhugger, kk., sá sem telgir trje í plóg.

Plovhøvl gróp-lokar. Sb. Fughøvl, Naadhøvl.

Plovjern plógjárn (Fms., Skuggsjá), arðurjárn (Stjórn): Et Sæt P. ein plógjárn (þ. e. bæði járnin sem höfð eru í einn plóg). — b) = Langjern.

Plovkarl, [plógkarl], sá sem plægir eða stýrir eykjum fyrir plógi.

Plovkiſte partur af plógi.

Plovkjep áhald sem plógkarlinn hefur til að hreinsa plóginn með.

Plovkjører, kk., = Plovdriver.

Plovkjøring, kk., = Plovdreng.

Plovkniv, a) = Haandplov. — b) (fornl.), = Plovjern.

Plovkærre fremri partur plógs með hjólunum. Sb. Forkærre, Forplov, Forrede 2.

plovlam sem hefur öngva eða ónýta hestu til að erja með.

Plovland = Pløieland.

Plovlav, kl., = Plovfællig: Være i P. ſammen.

Plovlegeme meginhluti plógs.

Plovløb sú spýta sem neðst er í plógi og aptara plógjárnið er sett í.

Plovmand plógkarl (Skuggsjá), plógari (Stjórn).

Plovoxe arðuruxi.

Plovredſkab arningar-áhald.

Plovret rjettur ábúanda til að yrkja jörð eptir því sem honum sýnist haganlegast.

Plovrulle einn partur(inn) af plógnum.

Plovrydde, sk., verkfæri til að hreinsa plóg með.

Plovshoved sjá Plovhoved.

Plovſkat skattu iplógi hverjum.

Plovſkær apta a plógjárn(ið; hið fremra er kallað Langjern)

Plovſpilde skemmdir á arningar-áhöldum.

Plovſtav, a) (eins konar) hestastafur (sem hafður er þegar verið er að plægja), — b) = Plovkjep, Plovrydde. — c) áhald er stundum er stungið í plóginn til að geta stýrt honum betur.

Plovſtjert handarhald (Fas. II, 355) á plógi (einkum hið hægra).

Plovſtrimmel = Pløieſtrimmel.

Plovſtud = Plovoxe.

Plovſtyrer = Plovmand.

Plovſule einn partur(inn) af plógnum.

Plovtiſt festi í plógi.

Plovtøi arningar-áhöld.

plovvant, [sb. vænne], vanur við að draga plóg: En p. Heſt.

Plovvending það að snúa plógi við (þegar komið er að akurs-jaðri).

Plovviſe, sk., = Plovkjep.

Pludder, án ft., sk., for, leðja, forarleðja. — 2) þvogl, þvaður, þvættingur, rugl, bull, (sb. vaðall).

Pludderdynd = Pludder 1.

Puddermund, kk., þvoglari.

pluddermundet, ft. -mundede, e., = pluddervorn.

Pluddertørv = Æltetørv.

pluddervorn, e., gefinn fyrir að þvogla.

pluddre, s. 1, A) ás., (á Sjálandi), væta (mó, áður enn hann er hnoðaður): P. Tørven. — B) h. s., þvogla, þvaðra, þvætta, rugla, bulla, (sb. vaða): Den ene pluddrer i Munden paa den anden það gargar hver framan í annan. — Barnet begynder at p. hjala.

Pluddren, án ft., sk., það að pluddre B.

Pluddring, sk., það að pluddre A.

pludſe, h. s. 1, a) p. ned dengjast niður. — b) p. til álpast til (e-s): Han pludſede til at ſige det það álpaðist fram (hvappaðist upp) úr honum.

pludſelig, a) ft. -e, e., skyndilegur, hastarlegur, snöggur, (sb. sviplegur): En p. Overgang fra Glæde til Sorg. — b) sem ao., snögglega, skyndilega, hastarlega, allt í einu, þegar minnst (vonum) varir, (sb. sviplega): Han døde p. það varð snöggt um hann, hann varð bráðkvaddur.

pludſet, ft. pludſede, e., þrútinn: Han ſeer ſaa p. ud i Anſigtet.

pludsfed sem rær í spikinu, spikfeitur, spikaður, eða þvíuml.

Pludsfedme það að vera pludsfed.

pludskindet, ft. -kindede, e., búlduleitur.

Pluk, ft. eins, kl., smá-rykkur. — I ſmaa P. í smá-snökkum, eða þvíuml.

Plukgjeld smá-skuldir (hingað og þangað).

Plukiſter mör sem reyttur er af netjunni og garnmörnum hjer og hvar.

plukke, ás. 1, [plokka], 1) tómt, a) plokka, reyta: P. Gæs. — b) lesa = tína: P. Nødder (Æbler). — 2) p. op a) reyta: P. Ukrud op af et Havebed. — b) tæja e-ð upp: P. Tougværk op. — c) skera (e-ð) í smábita til að velgja (eða sjóða) það upp aptur: P. Fiſk (Steg) op.

Plukkefiſk plokkfiskur.

Plukkemad, [sb. plukke 2, c], matur sem er skorinn í bita og velgdur (eða soðinn) upp aptur.

Plukkeri, kl., sífelld plokkun. — b) tíningur, samtíningur, rusl: Det P. vil jeg ikke tage med.

Plukkeſteg steik sem er brytjuð og velgd upp aptur; (sb. smásteik, bitasteik).

Plukketalg (einnig Pluktalg) = Plukiſter.

plukkeviis sjá plukviis.

Plukning, ft. -er, sk., það að plukke.

plukſtjæle, h. s., = ſmaaſtjæle.

Pluktalg sjá Plukketalg.

Pluktyveri hnupl.

Plukuld ull sem reytt er af gærum.

Plukveer, ft., smáverkir sem fara á undan ljettasótt.

plukviis (einnig plukkeviis), ao., smátt og smátt, í smá-snökkum: Stjæle p.

***Plumage**, sk., (á höfuðfati), fjaðrir, fjaðraskúfur.

plump, ft. -e, e., a) eiginl., óliðlegur; þunglamalegur; klúr; o. s. frv.: Plumpe Lemmer. Denne Snedker gjør ſit Arbeide altfor plumpt klúrt. — b) óeiginl., frumtalegur, rustalegur, klúr, (sb. dónalegur): Være p. i ſin Tale. En p. Spøg.

Plump, ft. eins, kl., a) skellur (á vatni): Det gav et ſtærkt P. — Einnig sem mo.: P.! der laae han i Vandet. — b) (sjaldh.), fall (einkum í vatn).

plumpe, s. 1, 1) h. s., a) pompa: Han plumpede i Vandet. — b) p. til at gjøre noget álpast til að gera e-ð. — c) p ud med noget fleipra e-u út úr sjer, (sb. e-ð hvappast upp úr e-m). — 2) ás., i p. noget ſammen grauta e-u saman.

Plumphed, sk., a) án ft., það að vera plump (sb. rustaháttur, rustaskapur, dónaskapur). — b) með ft. -er, klúrt (o. s. frv.) orðatiltæki: Saadanne Plumpheder tillader intet velopdraget Menneſke ſig.

Plumphugger, kk., (í tali), rusti, búri.

plumre, ás. 1, grugga (e-ð) upp: P. Vandet for Fiſkene (svo hægra sje að veiða þa).

***Plural** (eða Pluralis), sk., fleirtala, (margfaldleg tala, Sn. E.).

***Pluralis** sjá Plural.

***Pluralitet**, sk., meiri hluti; allur þorri.

***plus**, e. í hvorugk., meira: 3 p. 2 (jafnaðurlega skrifað 3+2) 3 og (að auki) 2. — Sem kl. nafn er Plus afgangur.

pluſke (einnig pjuſke), ás. 1, gera (e-ð) úfið eða ótótlegt: P. een i Haaret.

***Plusqvamperfectum**, kl., (í málfræði), sú tíð sem er á undan liðnum tíma.

Plyds, ft. eins, kl., eins konar vefnaður (uppistaðan úr líni, en ívafið annaðhvort úr silki eða úr hárinu af *capra hircus Angorensis*): En Plydſes Kjole.

plyndre, ás. 1, ræna, (sb. raufa, Fms. XI, 380): Byen blev plyndret. Overfalde og p. en Reiſende.

Plyndren, án ft., sk., það að plyndre.

Plyndring, sk., það að plyndre (rán, gripdeildir).

Pløg (einnig Pløk), ft. -e, sk., trjetittur (til að negla e-ð með).

Pløghul gat fyrir trjetitti í hæla undir stígvjelum.

Pløgſyl alur sem skóarar bora með göt fyrir trjetitti.

pløie, ás.1, [plœgja], 1) erja, plægja: P. en Ager. — P. til Rug velta jörðu til rúgs. — P. Jord fra en andens Ager erja sjer af annars akri. — P. ind paa en andens Ager fara arði á annars manns akur, erja sjer af annars akri. — P. om plægja vandlega; plægja upp aptur. — P. op erja (jörð) í fyrsta sinni; plægja (e-ð) upp (úr jörðu, t. a. m. diſſe gamle Mynter har en Bonde pløiet op paa ſin Ager). — P. med en Andens Kalv erja með annars kvígu (sb. Stjórn). Orðskv.: Den kommer og frem, ſom pløier (einnig kjører) med Stude kemst, þó seinna fari. — b) óeiginl.: P. en Bog igjennem lesa bók frá upphafi til enda (með mikilli fyrirhöfn). — c) p. Belgen o. s. frv. (sb. þá er ek reist, þá er ek renna gat, kaldan straum kili, kaldan sjá kili; o. s. frv.). — 2) grópa: P. et Gulv ſammen grópa gólf saman (úr borðum). Et pløiet Gulv gólf sem borðin í eru grópuð saman, grópað gólf.

Pløiedag dags-arning: Denne Bonde maae gjøre 5 Pløiedage verður að erja fimm daga (fyrir aðra).

Pløiehøvl = Plovhøvl.

Pløiejord, a) akurland: Der er ikke megen P. til den Gaard. — b) akur (sem verið er að plægja): Folkene ere ude paa Pløiejorden.

Pløieland land sem plægt er, akurland: Han har gjort en Deel af ſin Engjord til P.

pløielig, ft. -e, e., plægjandi (= plægjanlegur): P. Jord.

Pløieløn arningar-kaup.

Pløiemark = Pløieland.

Pløieſtrimmel garður (hryggur) á milli tveggja akurfora.

Pløietid sá tími þegar vant er að erja.

Pløining, sk., a) arning. — b) það að pløie 2.

Pløk sjá Pløg.

***Pløris**, án ft., sk., (í tali), tak undir síðunni.

Pløs, sk., (sjaldh.), þykk kinn.

pløskindet, ft. -kindede, e., = pludskindet.

Pløsmund, kk., varaþykkur maður og búlduleitur.

pløsmundet, ft. -mundede, e., varaþykkur og búlduleitur.

***Pocal**, ft. -er, sk., bikar, (sb. kalkur).

***Podagra**, sk., fótaveiki, fótaverkur. Sb. Fodſot.

***Podagriſt**, ft. -er, kk., sá sem hefur fótaveiki.

Pode, ft. -r, sk., a) lítið eikar-efni nýsprottið úr jörðu. — b) kvistur sniðinn af trje og ætlaður til gróðursetningar á öðru. — 2) (einkum í gamni), krakki, eða þvíuml.: Han har allerede tre haabefulde Poder.

pode, ás. 1, [sb. pota], gróðursetja (frjókvist af trje á öðru ófrjórra, til að bæta það).

Podekløft = Podeſplit.

Podekniv eins konar snubbótt sveðja til að gera með skurði í trje sem annarlegir kvistir eru gróðursettir á.

Podemeſter sá sem kann að flutning frjókvista af einu trje á annað; aldinfágandi.

Podeqviſt frjókvistur sem fluttur er af góðu trje á annað ófrjórra.

Podeſkole sú deild aldingarðs þar sem ung aldintrje eru bætt með gróðursetningu annarlegra frjókvista (sb. pode).

Podeſplit skurður í trje til að gróðursetja annarlega kvisti í.

Podeſtamme eikarbolur til að gróðursetja annarlega kvisti á.

Podeſted sá staður á trje sem annarlegur kvistur er gróðursettur á.

Podetid sá tími þegar frjókvistir eru fluttir á önnur trje.

Podetræ trje til að gróðursetja annarlegan kvist á.

Podevox vax með kvoðu úr *terebinthus* saman við sem drepið er a þann stað trjes þar sem annarlegur kvistur hefur verið gróðursettur.

Podning, sk., það að pode.

***Poem**, kl., kvæði.

***Poeſie**, sk., a) án ft., = Digtekonſt. — b) með ft. -r, skáldskapur, kveðskapur, skáldmæli, ljóðmæli, ljóð, kvæði, samföst orð (Fms.).

***Poet**, ft. -er, kk., skáld: En elendig P. leirskáld.

***Poetik**, sk., kveðskaparfræði, (sb. Skálda).

***poetiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að skáldskap, sem er í skáldskap, skáldskapar-: Poetiſke Skrifter skáldmæli. — b) skáldlegur.

Pog, ft. -e, kk., [púki], strákur, (strák-) hvæplingur, (sb. piltur, piltungur, naggur).

***Point**, kl., (eiginl. punktur), eitt (af e-u).

Pokkenholt, án ft., kl., trjeð úr eikinni *guajacum officinale*.

Pokker, kk., [sb. pukra], grefill, (sb. Fanden). — Einkanl. tíðkast eig. ef. Pokkers, ýmist sem nokkurs konar e., (en Pokkers Støi skrambans hávaði, blótaður hávaði), eða sem nokkurs konar ao., (en Pokkers raſk Pige skollans ötul stúlka).

Pol, ft. -er, sk., öxul-endi. — b) heimsskaut, himinsskaut.

***Polak**, a) ft. -ker, kk., Sljettumaður (pólskur maður). — b) sk., (í tali), leifar í staupi eða tóbakspípu.

***Polarbjørn** = Iisbjørn, Hvidbjørn.

***Polarcirkel**, sk., = Polkreds.

***Polarhav** = Iishav.

***Polaritet**, sk., það eðli að snúast (leita) til heimskauta. — b) gagnstaðleikur tveggja hluta sem þó eiga saman.

***Polarkreds** = Polkreds.

***Polarſtjerne** = Polſtjerne.

***Poleerbørſte** (einnig Polerebørſte), busti til að fægja með (þ. e. núa e-ð með svo að það verði skyggt).

***Poleerfiil** þjöl til að fægja með málma, (fægiþjöl).

***Poleerhammer** hamar sem málmar (einkanl. eir) eru sljettaðir með.

***Poleerjern** járn sem haft er til að fægja e-ð með.

***Poleerkugle** kúla sem fægt er með, (fægikúla).

***Poleermølle** fægimylna.

***Poleerpulver** fægidupt.

***Poleerſand** fægisandur.

***Poleerſkive** fægikringla.

***Poleerſteen** fægisteinn.

***Poleertøi** áhöld til að fægja með.

***Polemik**, sk., þrætur (á prenti), bóklegar deilur.

***Polemiker**, ft. -e, kk., sá sem á í þrætum á prenti.

***polemiſere**, h. s. 1, þræta á prenti.

***polemiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að þrætum á prenti.

***polere**, ás. 1, fægja, fága: Poleret (skyggt) Staal. — b) óeiginl.: En poleret (kurteis) Nation. Polerede Sæder kurteisi í háttalagi. — Einnig er poleret líkt og slægur, sjeður, kænn, sluginn.

***Polerebørſte** sjá Poleerbørſte. o. s. frv.

***Polerer**, ft. -e, kk., sá sem fægir. — b) (hjá steinmeisturum og timbursmiðum) = Meſterſvend.

***Polering**, sk., það að polere.

Polhøide sá bugur hádegishrings sem er á milli sjóndeildarhrings og heimskautsins.

***Police**, ft. -r, sk., ábyrgðarbrjef.

***poliſk**, ft. -e, e., slægur.

***Politeſſe**, sk., kurteisi. — b) (í tali), slægð.

***Politie**, án ft., kl., lögregla; lögreglumenn.

***Politieanordning** tilskipun um lögreglu.

***Politiebetjent** hver af hinum minna háttar lögreglumönnum.

***Politiebud** sendimaður lögreglumanns.

***Politiedom** lögregludómur.

***Politieforhør** rannsókn af hendi lögregludómanda.

***Politiefængſel** fangelsi sem maður er látinn í fyrir lögreglubrot.

***Politiehaand** (fyrrum), hlutur sem lögreglumenn höfðu á sjer til jarteina og var eins og bönd í lögun.

***Politiekammer** hús þar sem gert og dæmt er um lögreglumál.

***Politiemeſter** æðsti lögreglumaður.

***Politieret**, a) dómur sem dæmir um lögreglumál. — b) lög og tilskipanir um lögreglumál.

***Politieſag** lögreglumál.

***Politieſegl** lögreglu-innsigli.

***Politieſoldat**, ft. -er, kk., vopnaður lögreglumaður.

***Politietegn** einkennismark lögreglumanna. — b) mark sem fæst hjá lögreglumönnum.

***Politievidenſkab** lögregluvísindi.

***Politievæſen** (öll) lögregla (og allt sem þar að lýtur).

***Politik**, án ft., sk., (land)stjórnarfræði: Indvortes og udvortes P. — b) stjórnaraðferð: Englands P.

***Politiker**, ft. -e, kk., landstjórnarmaður, (land)stjórnarvitringur.

***politiſere**, h. s. 1, ræða um landsins gagn og nauðsynjar, ræða um landstjórn.

***politiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að ríkisstjórn. — b) kænlegur.

***Politur**, án ft., sk., gljái. — b) óeiginl., kurteisi.

***Polka**, sk., eins konar danz.

Polkreds hjólgaddshringur.

***Pollution**, ft. -er, sk., njórunardrop (B. H., G. O.).

***Polonaiſe**, sk., eins konar pólskur danz, eða lag sem hann er danzaður eptir.

polſk, ft. -e, e., pólskur: P. Pas eins konar spil, (púlspassi).

Polſtjerne leiðarstjarna.

***Poltron**, kk., = Kujon.

***Polygamie**, kl., það að eiga fleiri enn eina konu eða fleiri enn einn mann í senn, (fjölkvæni — G. O., P. Þ. — er ekki nógu yfirgripsmikið).

***Polygon**, sk., margbyrningur (mælingamynd sem hefur fleiri enn fjögur horn).

***Polygynie**, kl., fjölkvæni.

***Polyp**, ft. -er, sk., eins konar dýrakyn sem líkist plöntum. — b) eins konar mein, (kvikur?).

***Polytechniker**, ft. -e, kk., fjöllistamaður.

***Polytheismus**, sk., það að trúa á marga guði.

***Polytheiſt**, ft. -er, kk., sá sem trúir á marga guði.

***Pomade**, sk., hársmyrsli.

***Pomerants**, ft. Pomerantſer, sk., eins konar gult aldin eins og epli í lögun.

Pommer sjá Pommeraner.

***Pommeraner** (einnig Pommer, Pommerer), ft. -e, kk., maður í Pommern.

Pommerer sjá Pommeraner.

Pommern, kl., hjerað á norðanverðu Þjóðverjalandi.

pommerſk, ft. -e, e., sem heyrir til Pommern.

Pomp, án ft., sk., viðhöfn, (sb. prís).

pompe, ás. 1, ausa (e-ð) með dælu: P. Vandet af en Kjelder. P. en Brønd lens þurausa brunn með dælu. — b) p. Luften ud soga loptið út (með loptsugu).

Pompe, ft. -r, sk., dæla.

Pompebor dælunafar.

Pompedrag dælusog.

Pompeemmer, sk., = Pompeſko.

Pompehjerte dæluspeldi.

Pompehjul dæluhjól.

Pompekrave tjargaður segldúkur utan um dælu á skipi.

Pompekrog krókstöng úr járni til að draga upp með byttuna úr dælu þegar gjöra þarf að henni.

Pompekurv eins konar eirlegging um skipsdælu neðanverða.

Pompemeſter sá sem er settur til að sjá um dælu.

Pompemølle austurmylna.

Pomperedſkab áhald sem heyrir til dælu.

Pomperende stokkur sem vatnið rennur í úr dælumunna.

Pompering járngjörð utan um dælu.

Pomperør hol(ið) í dælu(nni).

Pompeſkive leðurkringla á dælubyttu.

Pompeſko dælubytta.

Pompeſlag = Pompedrag.

Pompeſlange pípa úr leðri eða tjörguðum segldúk sem vatn rennur í frá dælumunna.

Pompeſod, sk., austurrúm (sem dælan stendur í, niðri í hafskipi).

Pompeſpand, sk., = Pompeſko.

Pompeſtang bullustöng í dælu.

Pompeſtempel bulluhöfuð í dælu.

Pompeſtok = Pompeſtang.

Pompeſtøvle megin-hol(ið) í dælu.

Pompeſætter dælusmiður.

Pompetræ, a) (sjálf) trjepípa(n) á dælu. — b) dælutrje (trje í dælu).

Pompetræk = Pompedrag.

Pompetud pípa út úr dælu sem vatnið rennur út um, dælustútur.

Pompetugge, sk., = Pompeſkive.

Pompevand vatn sem ausið er upp með dælu.

Pompeværk margar dælur saman tengdar.

Pompning, fl. -er, sk., það að pompe.

***pompøs**, fl. pompøſe, e., viðhafnarmikill, skrautlegur, tiguglegur.

***Ponto**, sk., (í *l'hombre*), hjartaás, (eða) tigulás.

***Ponton**, fl. -er, sk., eins konar báttegund með flötum botni og ýmist úr trje eða eiri sem höfð er undir brýr.

***Pony**, sk., lítill reiðhestur.

***Popants**, sk., hræða; grýla.

***Pope**, fl. -r, kk., gerzkur klerkur.

Poppel, fl. Popler, sk., (eins konar trje) *populus:* Italienſk P. (ein tegund þar af).

Poppellund lundur af trjenu *populus*.

Poppelpiil (eins konar trje) *populus canescens*.

***populair**, fl. -e, e., sem kemur sjer vel við alþýðu, vinsæll, ástsæll.

***Popularitet**, sk., (um heldra mann), það að koma sjer vel við alþýðu, vinsæld, ástæld.

***Porcellain** (einnig framborið Porſelin, Poſtelin), án fl., kl., postulín: Porcellains Tallerkener postulíns-diskar.

***Porcellainfabrik** postulíns-verkstaður.

***Porcellainfarve** litur sem postulín er pentað með.

***Porcellainhandel** postulínsverzlun.

***Porcellainhandler**, fl. -e, kk., sá sem hefur postulín til sölu, postulínskaupmaður.

***Porcellainjord** = Porcellainleer.

***Porcellainleer** postulínsleir.

***Porcellainmaler** postulínspentari.

***Porcellainmaleri**, a) án fl., sú list að penta postulín. — b) með fl. -er, skript á postulíni.

***Porer**, fl., svitaholur.

***Poroſitet**, sk., það vera með allt einum smá-holum.

***Porphyr**, fl. -er, sk., purpurasteinn.

***Porphyrværk** staður þar sem purpurasteinn er tekinn úr jörðu og klappaður og fægður.

Pors, án fl., sk., (eins konar jurt sem blöðin og blómin af eru stundum höfð til ölgerðar) *myrica gale*.

***Porſelin** sjá Porcellain.

Porsøl öl sem gjört er með blöðum og blómum af *myrica gale*.

Port, fl. -e, sk., [port], 1) stórdyr, a) borgarhlið, port, (einnig porthurð): Stadens Porte. — β) Porten eða den ottomaniſke P. eða den høie P. Tyrkjakeisari (og hans ráðuneyti). — b) húsdyr sem ekið verður um (einnig hurð fyrir þess konar dyrum): Vognen kan ſtaae i Porten. — 2) = Kanonport.

Portaare portæð (B. H.).

***Portal**, fl. -er, sk., skrautlegar stórdyr.

Portaxel krókur í hjörum stórdyra, (sb. Port 1, a, α, b).

Portbetjent tollheimtumaður við port.

***Portechaiſe**, sk., sessbörur (P. Þ.; sb. Bæreſtol).

***Porte-epee**, sk., = Kaardebuſk.

***Portefeuille**. fl. -r, sk., kambpungur (framborið kampungur), veski; (einnig) taska (sb. Sturl. IV, 36, sem skjöl eða brjef eru borin í). — b) stjórnarherra-embætti.

***Portemanteau**, sk., eins konar ferðaskjóða (til að hafa föt í).

***Porter**, sk., enskur svartbjór.

***Porteur**, fl. -er, kk., hver af þeim er ber sessbörur.

Portfang byrgi fram af stórdyrum (sb. Port 1, a, α, b).

Portfjæl fjöl eða borð í hurðu fyrir stórdyrum (sb. Port 1, a, α, b).

Portfløi annar hurðarvængurinn fyrir stórdyrum (sem vængjahurð er fyrir): Den ene P. ſtaaer aaben.

Portgang portgöng.

Porthammer, 1) hamar sem kvatt er stórdyra með. — 2) ofdyri ports eða akdyra.

Portholder, kk., dyravörður.

Porthund bundinn varðhundur í akdyrum eða við akdyr.

Porthuus, [porthús], hús ofan á porti.

***Porticus**, sk., súlugöng með hvolfi yfir.

***Portion**, fl. -er, sk., skammtur; hluti e-s.

Portkammer klefi uppi yfir akdyrum, (sb. dyralopt).

Portklinke klúra (klinka) fyrir stórdyrum (sb. Port 1, a, α, b).

Portklokke stórdyraklukka sem hringt er til að komast inn eða út.

Portlaage smá-dyr (op) við stór-dyr eða á vængjahurð fyrir stórdyrum (sb. Port 1, a, α, b).

Portluge hurð fyrir fallbissuopi (sb. Port 2).

Portlukning það að loka porti.

Portlygte ljósker í porti.

Portlænge sá hluti húss er akdyr(nar) eru á.

Portner, fl. -e, kk., dyravörður.

Portnerkone dyravarðarkona.

Portnerſke, fl. -r, kvk., (kvennmaður sem er) dyravörður.

Portnøgel lykill að stórdyrum (sb. Port 1, a, α, b); hliðlykill, portlykill; garðlykill.

***Porto**, sk., = Poſtpenge.

***portofri** sem ekki þarf að borga undir.

***Portorico**, sk., eins konar píputóbak.

Portpenge, fl., það sem goldið er til að komast inn um borgarhlið.

***Portrait**, fl. -er, kl., pentað mannlíkan (einkum höfuð og háls).

***Portraitmaler** sá sem pentar mannalíkneskjur.

***Portraitmalning** það að penta mannalíkneskjur.

Portrum akdyr (allt inn í gegn).

Portſeddel skírteini að flytja megi vöru út eða inn um borgarport.

Portſkandſe vígi fyrir utan port og því til varnar.

Portſkriver sá sem er settur til að bóka hvaða vörur fluttar sjeu út eða inn um borgarport.

Portſtabel = Portaxel.

Portſtang slagbrandur, slá.

Portſtolpe dyrustafur (í stórdyrum).

Portſtue hús (gólf) yfir stórdyrum, (sb. dyralopt).

Porttaarn stöpull yfir porti.

Porttold port-aurar (goldnir til að mega flytja vörur inn um borgarport).

***Portugiſer**, fl. -e, kk., Portúgalsmaður.

***portugiſiſk**, fl. -e, e., portúgískur.

Portvagt, a) hliðverðir. — b) hús sem hliðgæzlumenn eru í.

Portvei vegur sem liggur að porti.

Portviin eins konar vín sem kennt er við borgina Portó í Portúgal, (hafnarvín).

Portvogter hliðvörður; dyravörður.

***porøs**, fl. porøſe, e., sem er með allt einum smá-holum (t. a. m. eins og njarðarvöttur).

***Poſamentmager** sjá Poſementmager.

poſe, h. s. 1, gúlpa: Kjolen poſer i Ryggen.

Poſe, fl. -r, sk., [sb. pus eða puss — pús eða púss —], lítill poki; skjóða: En P. Penge fullur peningapoki, full peningaskjóða, (sb. fjesóður). — b) gúll (t. a. m. á fati): Kjolen ſidder i Poſer (gúlpar allur) paa Ryggen.

Poſegriis dálítill grís sem fluttur er á torg í poka.

Poſegrød (á Ámakri), eins konar grautur sem búinn er til í poka.

Poſejunker sá sem ekkert á nema þóttann (montið) úr sjer.

Poſemad matur sem ölmusumenn hafa í skjóðu sinni.

Poſemelk, a) skyr sem síað er í poka. — b) eins konar mjólkursaup.

***Poſementarbeide** kögur og borðar og annað þess kyns.

***Poſementmager** (einnig Poſamentmager), fl. -e, kk., sá sem býr til kögur og borða og annað þess kyns.

***Poſementmagerarbeide** = Poſementarbeide.

Poſepiber = Sækkepiber.

Poſepilt, [sb. poka-piltur], (fornl.), = Tiggerdreng.

***Poſition**, fl. -er, sk., setning, staða; afstaða, o. s. frv.; það að raddarstafur fær seint atkvæði af því tveir samhljóðendur standa fyrir aptan hann, (eiginl.: það hvar raddarstafurinn er settur — hvar hann stendur).

***poſitiv**, fl. -e, e., a) (til)skipaður (af mönnum): P. Ret. Poſitive Love. — b) viss, áreiðanlegur. — c) skýlaus: Et poſitivt Svar. — d) sem játun er í, eða þvíuml.

***Poſitiv**, fl. -er, kl., eins konar smáorgan.

***Poſitiv**, fl. -er, sk., neðsta stig (einkunna).

***Poſitur**, sk., stellingar.

***poſſeſſiv**, fl. -e, e., eignar-.

***Poſſeſſivum**, fl. Poſſeſſiva, kl., eignar-fornafn.

Poſt, nafn, eins konar brís.

Poſt, fl. -er, sk., a) stafur (sb. Dørpoſt, Vinduespoſt). — b) = Vandpoſt.

Poſt, fl. -er, sk., staður (þar sem e-r á að vera að e-i vinnu eða til að gá að e-u o. s. frv.): Sætte en Arbeider paa ſin P. — b) (sjer í lagi), staður þar sem liðsmenn eiga að vera til varðhalds eða varnar, staða: Forlade (gaae fra) ſin P. Forſvare en P. — c) embætti: En høi (anſeelig, indbringende) P. Foreſtaae en P. hafa embætti á hendi.

Poſt, fl. -er, sk., grein a) (sjer í lagi um peningareikning: líkt og) deild, partur: Indføre en P. i Regnſkabet. — b) líkt og efni eða mál: I denne ene P. (þessu einu) fandtes han ſkyldig.

Poſt, fl. -er, 1) sk., a) póstflutningur, póstferð: Med førſte (ſidſte) P. — b) = Poſthold, Poſtſkifte. — c) það að rita brjef eða búa um hluti sem maður ætlar að senda með pósti: Jeg har i Dag en ſtor P. — 2) kk., póstur (í þeirri merk. er tíðkast á Íslandi).

Poſtaabner, kk., sá sem lýkur upp pósttöskunni á þeim stöðum þar sem það er til skipað.

***Poſtament** sjá Poſtement.

Poſtanordning tilskipun um póstflutninga.

Poſtbeſtyrer sá sem er settur til umsjónar um póstflutninga á e-m stað.

Poſtbefordring póstflutningur: Reiſe med P. fara með pósti.

Poſtbonde (í Norv.), bóndi sem skyldur er að fá pósti fararskjóta.

Poſtbrev brjef sem maður sendir eða fær með pósti.

Poſtbræt trjetafla sem póstkomur eru ritaðar á.

Poſtbud brjefberi (sem hafður er til að færa mönnum heim þau brjef sem komin eru með pósti).

***Poſtcontoir** ritstofa í pósthúsi.

Poſtdag dagur þegar póstur(inn) fer.

***poſtdatere,** ás. 1, dagse'ja (e-ð) seinna enn það er ritað.

***Poſtdirecteur** forráðamaður alls þess er til póstferða heyrir.

***Poſtdirection** þeir sem eru settir yfir allt það er til póstferða heyrir.

Poſtdreng piltur sem hafður er fyrir póst.

Poſtdue = Brevdue.

poſte, ás. 1, ná upp (vatni) með dælu.

***Poſtei,** ft. -er, sk., brauðkolla (eins konar kræsing sem dálítil kolla úr smágerðu brauði er utan um, enda opt lok yfir af sama kyns brauði). — b) eins konar ljúffeng og smágerð kæfa.

***Poſteibager** brauðkollubakari.

***Poſteiform** braukollumót.

***Poſteifylding** það sem látið er í brauðkollu.

***Poſteilaag** lok á brauðkollu.

***Poſteiovn** brauðkolluofn.

***Poſtelin** sjá Porcellain.

***Poſtement** (einnig Poſtament), kl., stallur (undir súlu).

***poſtere,** ás. 1, setja (mann á e-n stað).

***Poſteriora,** ft., bakhluti(nn).

Poſtforvalter einn af þeim embættismönnum sem settur er til að sjá um póstflutninga.

Poſtfragt, a) góss er sent er með pósti. — b) það sem borgað er undir góss sem fer með pósti.

poſtfri er senda má með pósti og ekki þarf að borga undir: Poſtfrie Breve.

Poſtfrihed það að þurfa ekki að borga undir það sem maður sendir með pósti.

Poſtfører umsjónarmaður í póstferð.

Poſtgaard pósthús optast með herbergi handa þeim er ferðast með pósti.

Poſtgang póstferðir.

Poſtherberg póstgarður að því leyti sem þar er herbergi handa þeim sem ferðast með pósti.

Poſtheſt hestur sem hafður er til póstferða.

Poſthold staður þar sem póstur skiptir um hesta o. s. frv.

Poſtholder, kk., sá sem hefur til taks bæði hesta og annað sem póstur þarf að skipta um.

Poſthorn pósthorn, póstlúður.

Poſthuus pósthús.

***Poſtil,** ft. -ler, sk., postilla, prjedikanabók.

***Poſtillant,** kk., sá sem tekur prjedikanir sínar úr postillum, (postilluprestur).

***Poſtillon,** kk., = Poſtkarl, Poſtkudſk, Poſtrytter.

***Poſtilrytter** = Poſtillant.

Poſtjagt póstdugga, (brjefadugga).

Poſtkarreet kerra handa þeim að sitja í er ferðast með pósti.

Poſtkarl vagnstjóri í póstferð.

Poſtkort, a) landsuppdráttur með póstferðavegum. — b) brjefaskrá sem fest er á vegg í pósthúsi.

Poſtkudſk vagnstjóri í póstferð.

Poſtløber, kk., göngupóstur.

Poſtmeſter umsjónarmaður um póstferðir í e-i borg.

***Poſtpapir** póstpappír.

Poſtpenge, ft., það sem borgað er undir brjef sem fara með pósti, brjefburðarkaup (P. Þ.).

Poſtreiſe ferð með pósti.

Poſtrende stokkur sem vatn rennur um að dælubrunni.

Poſtrider, kk., = Poſtrytter.

Poſtrytter ríðandi póstur.

Poſtrør pípa sem vatn rennur um að dælubrunni.

Poſtrøver stigamaður sem liggur fyrir póstum.

Poſtſeddel skírteini um e-ð sem fer með pósti.

Poſtſkib póstskip, (brjefadugga, bögguladugga).

Poſtſkifte = Poſthold.

Poſtſkilt einkennismark sumra þeirra er sjá um póstflutninga.

Poſtſkriver pósthúss-skrifari.

Poſtſkyds (í Norv.), flutningur pósts af þeim bændum sem til þess eru skyldaðir.

Poſtſmakke póstferja.

***Poſtſtation** = Poſthold.

Poſtſæk póststaska.

Poſttavle, a) = Poſtbræt. — b) = Poſtkort b.

Poſttidende, a) frjettir sem koma með pósti. — b) dagblað sem sent er með póstum.

***Poſtulat,** ft. -er, kl., (í þrætulist), e-ð sem ekki þykir þurfa að sanna (og ætlazt er til að annar kannist við).

Poſtvei póstferðavegur.

poſtviis, ao., með þeim hætti að hver grein sje tekin sjer í lagi: Beſvare en Skrivelſe p.

Poſtvogn vagn sem hafður er í póstferðir, póstferðavagn. — b) eins konar vagn sem er svipaður póstferðavagni.

Poſtværk, a) brunndæla (með því sem þar til heyrir). — b) tilbúningur til að hleypa vatni úr tjörn sem hlaðið er fyrir.

Poſtvæſen allt sem til póstferða heyrir.

Pot, ft. -ter, sk., tvær merkur: En danſk P. er 54 danſke Cubiktommer. En P. Melk tvær merkur af mjólk.

***Potage,** sk., = Kjødſuppe.

***Potageſkee** eins konar eysill (úr silfri).

Potaſke pottaska.

Potaſkeſyderi, kl., öll áhöld til að búa til pottösku; staður þar sem pottaska er búin til.

***Potentat,** ft. -er, kk., stórhöfðingi.

***Potents,** sk., (í reikningi), veldi.

***potentſere,** ás. 1, auka (margfalda) e-ð af sjálfu sjer.

***Potpourri,** sk., a) deskrukka. — b) samsull, samtíningur; (einkum), lag sem tekið er úr mörgum öðrum lögum.

Potte, ft. -r, sk., [pott-r], lítill ketill; krukka (sb. Blomſterpotte, Natpotte). — b) einn strýtuleikur (þangað til e-r vinnur): Binde Potten.

Potteaal eins konar rjettur sem búinn er til úr álum.

Pottebod búð þar sem katlar og krukkur eru til sölu.

Potteflaſke tveggja marka flaska.

Potteglas tveggja marka glerstaup.

Pottegrød grautur sem búinn er til í potti með loki yfir.

Pottekiger, kk., búrsnati.

Pottekram katlar og krukkur sem eru til sölu.

Pottekruus tveggja marka kanna.

Pottekræmmer sá sem hefur til sölu krukkur og katla.

Potteleer krukkuleir.

Pottemaal tveggja marka mæliker.

Pottemager, ft. -e, kk., leirkerasmiður.

Pottemagerarbeide leirkerasmíði (= það sem búið er til úr leiri af leirkerasmið).

Pottemagerhaandværk leirkerasmíði (sú iðn eða kunnátta að búa til leirker).

Pottemagerhjul = Pottemagerſkive.

Pottemagerlaug samband leirkerasmiða.

Pottemagerleer = Potteleer.

Pottemagerovn ofn sem leirker eru steikt í.

Pottemagerſkive kringla eða hjól sem haft er við leikerasmíði.

Pottemagerſtol stóll sem leirkerasmiður situr á þegar hann er að búa til leirker.

Pottemagervare ýmiss konar leirker sem eru til sölu.

Pottemarked leirkeramarkaður.

Potteoſt hálf-úldinn ostur bleyttur í áfengum drykk og hafður í krukku.

Potteplante planta sem ræktuð er í krukku.

Potteſkaar leirbrot.

Potteſkee eins konar ausa sem höfð er fyrir þvöru.

Potteſkrabe pottskafa.

potteſøden, [sb. ſyde], soðinn í katli.

potteviis, ao., í tveimur og tveimur mörkum: Det ſælges p.

Pottevært = Potteplante.

Praas, ft. Praaſe, sk., dás.

***practicabel,** ft. practicable, e., sem vinnandi vegur er að gjöra.

***Practik,** sk., aðferð; veðraspá.

***Practiker,** ft. -e, kk., reyndur maður.

***practiſere,** s. 1, a) ás., (í tali), gera (e-ð) — ná (e-u) — með lagi eða brögðum, o. s. frv.: Det lader ſig ikke let p. það er ekki hægt að koma því við, það er ekki hlaupið að því, eða þvíuml. Jeg veed ikke, hvorledes han fik det practiſeret ud af min Lomme hvernig hann hefur farið að ná því upp úr vasa mínum. — b) h. s., fást við lækningar; (stundum), fást við málaflutninga: En practiſerende Læge (Advocat).

***practiſk,** ft. -e, e., sem sýnir sig í verki; fólginn í verki (en ekki í tómri hugsun); o. s. frv.

***Prado,** sk., staður (við borg) þar sem menn ganga sjer til skemmtunar.

***pragmatiſk,** ft. -e, e., (um sögu), þar sem gjörð er grein fyrir sambandinu millum viðburðanna.

Pragt, án ft., sk., skraut, prís, viðhöfn: Føre ſtor P.

Pragtblomſt skrautlegt blóm.

Pragtbygning skrautlegt hús.

pragtfuld skrautlegur, (sb. dýrlegur).

Pragtheſt ljómandi fallegur hestur sem ekki er riðið nema þegar mikið er við haft eða af stórhöfðingjum, (sb. haga-ljómi).

Pragthuus hús sem fremur er til viðhafnar enn nytsemdar.

Pragtleg leikur sem settur er til skemmtunar alþýðu með mikilli viðhofn.

Pragtlyſt skrautgirni (sb. Fms. V, 181).

pragtløs viðhafnarlaus, óbreyttur: En p. Levemaade ved Hoffet.

Pragtoptog skrautleg prósessía.

Pragtſeng skrautleg rekkja sem ekki er sofið í nema þegar mikið er við haft.

Pragtſtykke gersemi.

pragtſyg ákaflega skrautgjarn.

Pragtſyge ákafleg skrautgirni.

Pragtudgave bókar-útgáfa sem prentuð er með mikilli viðhofn.

Pragtvogn vagn sem ekki er ekið í nema þegar mikið er við haft.

Pragtværelſe gólf (þ. e. klefi) sem látið er standa autt nema þegar mikið er við haft.

Pragtværk bók sem prentuð er með mikilli viðhöfn.

praie, ás. 1, kalla (af öðru skipi sem er á siglingu) á (annað) til að segja frá e-u eða spyrja e-s: P. en Seiler. P. et Skib.

Praien, án ft., sk., það að praie.

***Prairie,** ft. -r, sk., (grasgefinn) sljetta (í norðurhluta vesturheims).

prakke, ás. 1, a) p. een Penge af (eða fra) sarga peninga út úr e-m. P. Penge ſammen sarga út peninga. — b) p. ſig frem i Verden lifa á bónbjörgum, eða þvíuml.

Prakker, ft. -e, kk., sá sem ekki á bót fyrir skóinn sinn, rjettur húsgangsmatur, allra mesti aumingi.

prakkeragtig, ft. -e, e., húsgangslegur.

Prakkerby þorp þar sem ekki eru nema aumingjar (fátæklingar).

Prakkerfolk, ft., aumingjar (sem ekki eiga neitt).

Prakkeri, kl., vesaldómur, volæði: Det er kun P. med ham hann er á heljarþröminni.

Prakkerlevnet = **Prakkerliv**.

Prakkerliv það að lifa eins og húsgangur.

Prakkerſtads fátækleg viðhöfn.

prakkerſtolt (sem er) húsgangsherra.

Prakkerſtolthed húsgangsþótti.

***Prakrit**, kl., mál hinna lægri stjetta með Indverjum.

Pral, án ft., sk., [sb. prjál], fordild. — b) gort, raup, skrum.

Pralbønne (eins konar baunajurt) *phaseolus multiflorus.*

prale, h. s. 1, a) vera (of) glæsilegur, (sb. skjómalegur): Pralende Farver. Dette Tøi praler for meget. — b) stæra sig; hæla sjer; gorta, raupa, monta: Han praler af ſine mange Penge, ſkjøndt enhver veed, han intet eier. P. med ſin Rigdom (gera sjer far um að sýna, hvað maður sje ríkur; sb. norðanvindr ... hrósar þá þeim auð, er hann hefir gnógnastan til).

Pralelyſt fordild; sjálfhælni.

Pralen, án ft., sk., það að **prale**.

Praler, ft. -e, kk., raupari, gortari, montari, maður sjálfhælinn.

Praleri, ft. -er, kl., gort, raup, mont, sjálfhælni; fordild.

Praleſkygge (skáldl.), fordildar-andi (þ. e. óhreinn andi og fordildarfullur).

Praleſyge fordildar-ástríða.

pralfri einfaldur, óbrotinn, viðhafnarlaus, eða þvíuml.

Pram, ft. -me, sk., [pramm-r], prammur.

Prambygger, ft. -e, kk., prammasmiður.

Pramfolk, ft., menn sem eru (að vinnu) á prammi.

Pramlaug þeir sem eiga pramm saman og hafa fengið einkaleyfi til að nýta sjer hann.

Prammand sá sem er (að vinnu) á prammi. — b) prammstjórnarmaður.

pramme, ás. 1, flytja (e-ð) á prammi: P. Varer ud paa en Red.

Prampenge, ft., prammtollur.

Pramſprøite vatnsbissa (til að slökkva með húsbruna) sem komið er fyrir á prammi.

Prang, án ft., sk., (nú sjaldh.), viðhöfn, glis.

Prang, án ft., sk., (i orðunum **Forprang**, **Landprang**), mang.

prange, h. s. 1, manga, (sb. fara með mangi): P. med Heſte (Stude).

prange, h. s. 1, skarta, hrósa sjer (í fornri merk.): „Enge, der i et evigt Foraar p. med de ſkjønneſte Blomſter“ hrósa hinum fegurstu blómum.

prange, ás. 1, í orðaliltæk. p. Seil draga upp öll segl.

Prangen, án ft., sk., mang.

Pranger, ft. -e, kk., mangari: Kjøbe Qvæg af Prangere.

Prangeri, kl., mang.

Prangfinger (úrelt), græðifingur.

Prangklæder, ft., (nú sjaldh.), skrautleg klæði, (sb. litklæði).

Prat, án ft., sk., mas, þvaður.

prate, h. s. 1, masa, þvaðra.

Praten, án ft., sk., það að **prate**.

***Praxis**, án ft., sk., a) framkvæmd (gagnstætt: tómri hugsuninni). — b) reynsla. — c) aðferð. — d) tízka. — e) lækningar: Denne unge Læge har alt en ſtor P. (það leita hans margir).

***precair**, ft. -e, e., tvísýnn, (sb.: eiga e-ð undir högg að sækja; það er ekki á vísan að róa).

Preen, ft. **Prene**, sk., [sb. prjón-n], alur (einkum skóara og söðlasmiða og skraddara).

***Premie** (einnig ritað **Præmie**), ft. -r, sk., verðlaun.

***Premier-**, sem fremri liður í samsettu orði, yfir-, æðsti.

Prent, án ft., sk., prent: Læſe P. vera læs á prent. Paa P. á prenti.

prente, ás. 1, (fornl.), prenta. — b) (í tigugglegu orðfæri), rísta: „Dit Navn ſkal Sandhed ſelv paa dette Gravſted p. med varig Skrift“.

Prenter, ft. -e, kk., (úrelt), = **Bogtrykker**.

Prenteri, kl., (úrelt), = **Bogtrykkeri**.

Prentning, sk., (úrelt), prentun.

***Presbyterianer**, ft. -e, kk., (einkum á Skotlandi), einn af þeim sem ekki vilja að heilagri kirkju sje stjórnað af biskupum heldur af öldungum eins og verið hafi fyrir öndverðu.

***Preſenning**, ft. -er, sk., segldúkur sem breiddur er yfir e-ð.

***Preſent** (einnig ritað **Præſent**), ft. -er, sk., [sb. presenta, Fms], (presenta), fórn (sb. Fms. IX, 416), gjöf.

***preſſant**, ft. -e, e., sem á liggur.

preſſe, ás. 1, þrúga, fergja, (sb. þrýsta): P. Druer. P. (kreista) Saften af en Citron. — b) kúga, neyða: P. Penge af een (sb. Laxd. 146). P. Matroſer (taka skipara með valdi og selja þá á herskip).

Preſſe, ft. -r, sk., farg, þröng, þrúga: Lægge noget i (eða under) en P. — Sjer í lagi, prentþröng: Denne Bogtrykker har 4 Preſſer i Gang. Bogen er under Preſſen það er verið að prenta bókina. Bekjendtgjøre noget ved Preſſen á prenti. — b) eins konar tilbúningur í mylnu til að stöðva með hjól. — 2) það að **preſſe**.

Preſſebengel það sem skrúfunni prentþröng er snúið með.

Preſſebjælke það trje sem er utan um skrúfu í prentþröng.

Preſſebom = **Preſſebjælke**.

Preſſefrihed prentfrelsi.

Preſſefrækhed óskammfeilni á prenti.

Preſſejern = **Perſejern**.

Preſſepoſe poki sem e-ð er látið í og síðan undið.

***preſſere**, ás. 1, reka á eptir: Være preſſeret verða að flýta sjer, mega ekki standa við.

Preſſeſkrue skrúfa í þröng.

Preſſeſylte þrúgað og súrsað flesk af grísum eða ungum svínum.

Preſſetvang prentunar-ófrelsi.

Preſſeværk tilbúningur sem þröng (þrúga) er við höfð.

***preſtiſſimo**, ao., (um söng og hljóðfæraslátt), mjög fljótt.

***preſto**, ao., (um söng og hljóðfæraslátt), fljótt.

***Pretioſa**, ft., dýrgripir, gersemar.

Priimſtav, [primstaf-r], primstafur.

Priimſtok = **Priimſtav**.

Priis, sk., I) án ft., a) það sem gefið er upp svo að hver sem vill má taka það, (ætíð með til fyrir framan sig): Give noget til P. Skibet maatte gives til P. for Bølgerne. — b) (einnig **Priſe**), það sem tekið er í einu (milli fingra sinna), í orðatillæk. en P. Tobak nefdráttur af tóbaki. — c) verðlaun: Hans Afhandling blev tilkjendt den førſte P. — Sætte P. paa eens Hoved leggja fje til höfuðs e-m. — Sætte P. paa noget hafa mætur á e-u; meta e-ð mikils. — Dette Slags Tøi bærer Priſen for de øvrige er betra enn hin. Hun bærer Priſen for Alle i Skjønhed skarar fram úr öllum að fegurð, er öllum fegri. — B) [prís-s], vegur, dýrð: Lov og P. være Gud! — II) með ft. **Priſer**, A) (einnig **Priſe**), hertekið skip: Gjøre Priſer hertaka skip. Opbringe Priſer i en Havn. — B) verð, (sb. verðlag): Priſen er ikke andet end det Forhold, der er imellem Penge og Vare. Spørge om Priſen paa en Ting spyrja, hvað e-ð kosti. Høie (lave, billige, opſkruede) Priſer mikið (lítið, gott, fjarskalegt) verð. Priſerne falde (ſtige) verðið lækkar (hækkar). Guldet er faldet i P. orðið ódýrra. Guldet ſtaaer i høi P. er dýrt. Sælge noget under Priſen fyrir minna enn það kostar.

Priisafhandling verðlaunarit.

Priisbeſtemmelſe verðlag.

***Priiscourant** verðlagsskrá.

Priisdom, a) sá dómur þegar e-m eru dæmd verðlaun. — b) dómur um skipa-upptekt.

Priisdommer dómari um verðlaun.

priisdømme, ás., dæma (skip) upptækt: Dette Skib blev opbragt og priisdømt.

Priisdømmelſe, sk., það að **priisdømme**.

Priisgods vara á herteknu skipi.

Priismeſter sá sem er settur yfir hertekið skip (til að koma því til hafnar).

Priisopgave það sem heitið er verðlaunum fyrir að rita um.

Priispart hluti þess fjár sem goldinn er að launum fyrir að hertaka skip.

Priispenge, ft., fje sem goldið er að launum fyrir að hertaka skip.

Priisret dómur sem dæma á um hertekin skip.

Priisſag mál um hertekin skip.

Priisſkrift, kl., verðlaunarit.

Priisſpørgsmaal spurning sem heitið er verðlaunum fyrir að leysa úr: Opgive et P.

Priisvinder, kk., sá sem verðlaun eru dæmd.

priisværdig loflegur, lofsamlegur.

Prik, ft. -ker, sk., punktur, (sb. titull): Sætte en P. ved noget. — Paa en P. eða til Punkt og Prikke út í hörgul, út í allar æsar. — b) í ft., grunnmörk (optast nær spýtur með hálmvisk á endanum) í hafnarmynni.

prikke, ás. 1, (smá)-stinga, pikka: P. een med en Naal. — P. et Mønſter ud; sb. **udprikke**. — b) sem h. s., setja punkta: P. i en Bog.

Prikken, án ft., sk., það að **prikke**.

prikken, e., (í tali), firrtinn (fyrtinn?).

Prikkenaal nál til að pikka með.

Prikkenhed, án ft., sk., firrtni.

Prikkepenge, ft., = **Mærkepenge**.

***Prima**, sk., a) efsti bekkur (í skóla). — b) bezta vörutegund.

***primair**, ft. -e, e., upphaflegur.

***Primaner**, ft. -e, kk., skólapiltur í efsta bekk, (sb. efribekkingur).

***Primas**, ft. **Primater**, kk., a) æðsti erkibiskup (í e-u ríki). — b) jarl Austurríkiskeisara yfir Ungaralandi.

***Prime**, sk., (í katólskum klaustrum), miður morgun (þegar fyrstu bænir eru haldnar).

prime (har), h. s. 1, a) vera ringlaður; rugla, bulla. — b) fá á mann (= hlaupa í höfuðið).

***primitiv**, ft. -e, e., upphaflegur.

***Primitivum**, kl., upphaflegt orð.

***Primtal** tala sem ekki verður skipt upp með neinni heilli tölu.

***Princip**, ft. -er, kl., upphaf, uppspretta (óeiginl.); frumefni; undirstaða; frumregla; o. s. frv.

***Principal**, ft. -er, kk., húsbóndi (t. a. m. verzlunarmanns).

***principaliter**, ao., sem aðal-uppástunga, eða þvíuml.

Prinds, ft. **Prindſer**, kk., [prinz], prinz, (sb. konungsson, keisarason, o. s. frv.).

prindſelig, ft. -e, e., höfðinglegur (þegar talað er um prinz, prinzlegur).

Prindſeſſe, ft. -r, kvk., náskyld frændkona stórhöfðingja, (sb. konungsdóttir, keisaradóttir, o. s. frv.). — b) prinz-kona.

Prindſeſſeſtyr skattur í heimanfylgju handa frændkonu e-s stórhöfðingja.

***Prindsmetal** prinzmetall.

***Prior**, ft. -er, kk., [príor-r eða príór-r], príór.

***Priorie**, kl., embætti eða umdæmi eða bústaður príórs eða príóru (príóressu).

***Priorinde**, ft. -r, kvk., príóra (príóressa).

***Prioritet**, sk., a) það að hafa orðið fyrri til e-s (gert e-ð fyr enn annar). — b) aðgangur (að e-u sem lagður er veðmáli á: Førſte P. fyrsti aðgangur. Anden P. annar aðgangur.

***Prioritetsherre** sá sem á (fyrsta eða annan, o. s. frv.) aðgang að e-u veðmæltu.

prippen, e., (í tali), uppstökkur, firrtinn.

Priſe sjá **Priis** I, A, b; II, A.

priſe, ás. 1 og 2, [prísa], vegsama, (sb. ágæta): Love og p. Gud. — P. een lykkelig telja e-n sælan.

priſelig, ft. -e, e., loflegur, lofsamlegur.

***privat**, ft. -e, e., sem ekki lýtur nema að einstökum manni (mönnum); sem ekki er handa öllum; leynilegur: Holde private Forelæsninger (þ. e. fyrir kaup).

***Privatandagt** húslestur, eða þvíuml.

***Privataudients**, sk., leyfi sem veitt er einstökum manni út af fyrir sig til að tala við stórhöfðingja.

***Privatcorreſpondents**, sk., brjefaskriptir um sín málefni sjálfs.

***Privatfolk**, ft., a) ótignir menn. — b) þeir sem ekki eru embættismenn.

***Privathad** hatur milli manna sjálfra (t. a. m. auk þess að hvor er í óvinaflokki annars).

Privathenſigt tilgangur manns fyrir hönd sjálfs síns.

Privathevn hefnd fyrir sjálfan sig.

***Privathuus** hús sem ekki er ætlað handa almenningi, o. s. frv.

***privatim**, ao., út af fyrir sig; einslega.

***privatiſere**, h. s. 1, vera embættislaus (um þá sem geta beiðzt embætta).

***privatiſſime**, ao., öldungis út af fyrir sig.

***Privatiſt**, ft. -er, kk., sá sem er útskrifaður úr heimaskóla.

***privativ**, ft. -e, e., a) sem sviptir e-n e-u. — b) (í málfræði), neitunar-.

***Privatliv** líferni eða hegðun (manns) á heimili sínu eða í því sem ekki heyrir til embættis (hans).

***Privatlærer** heimullegur kennari (e-s).

***Privatmand**, a) ótiginn maður. — b) sá sem ekki er embættismaður.

***Privatſag** málefni sjálfs (manns, sem ekki heyra til embættis hans, eða þvíuml.); málefni sem ekki lýtur nema að stöku mönnum út af fyrir sig.

***Privatſkole** skóli sem ekki er á almenningskostnaði.

***Privattime** (kennslustund aukreitis eða í heimahúsum); aukatilsögn; tilsögn í heimahúsum.

***Privatundervisning** aukatilsögn, tilsögn í heimahúsum.

***Priveet** sjá **Privet**.

***Privet** (einnig ritað **Priveet**), ft. **Priveter**, kl., kamar, salerni, náðahús, o. s. frv.

***priviligere**, ás. 1, veita (e-m) einkarjettindi.

***Privilegium**, ft. **Privilegia** og **Privilegier**, kl., einkarjettindi: Adelens (Kjøbſtædernes) Privilegier.

***pro**, fs., fyrir, o. s. frv.: P. Forma til málamynda. P. Perſona á mann.

***Probabilitet**, sk., = Sandſynlighed, Rimelighed.

***probat**, ft. -e, e., staðreyndur (P. Þ.), sannreyndur, áreiðanlegur.

***Probeernaal** eins konar prjónn úr gulli eða silfri til að marka (þar) við gæði þeirra málma.

***Probeerovn** ofn til að reyna í gæði gulls eða silfurs.

***Probeerſteen** eins konar steinn sem gæði gulls og silfurs eru reynd á.

***probere**, ás. 1, reyna; reyna til e-s. — b) sem h. s., p. paa noget reyna e-ð.

***Probering**, sk., það að probere.

***Problem**, ft. -er, kl., = Opgave.

***problematiſk**, ft. -e, e., efanlegur; myrkur.

***Procantsler**, kk., undirkanseler.

***procedere**, h. s. 1, a) fara (svo) að. — b) reka (flytja) mál í dómi.

***Procedur** (einnig **Procedure**), sk., a) aðferð. — b) málsflutningur.

***Procedure** sjá **Procedur**.

***Procent**, nafn, (sem þó er snúið á ísl. eins og það væri ao.), fyrir hundraðið: Betale fire (fem) P. borga fjóra (fimm) fyrir hundraðið. Fire Procents Renter leiga sem er fjórir fyrir hundraðið.

***Proces** ft. **Proceſſer**, sk., 1) aðferð. — 2) þingdeild, málaferli: Have (føre) P. med een eiga í máli (málaferlum) við e-n. — Gjøre kort P. líkt og vera ekki að tvínóna við það. — b) aðferð í málaferlum: Læſe over Proceſſen kenna hvernig fara eigi að í málaferlum.

***Proceſſion**, ft. -er, sk., prósessía.

***Proclama**, ft. **Proclamata**, kl., auglýsing (í frjettablöðum, t. a. m. um arf eða skuldir; stefna, viðvörun).

***Proclamation**, ft. -er, sk., auglýsing (t. a. m. um stjórnarmálefni).

***proclamere**, ás. 1, = udraabe a.

***Procurator**, ft. -er, kk., = Sagfører.

***Procureur**, kk., = Fiſcal.

***Producent**, ft. -er, kk., a) sá sem býr e-ð til. — b) sá sem sýnir e-ð, eða leiðir vitni.

***producere**, ás. 1, a) sýna; leiða (vitni): P. ſig sýna sig, gefa sig fram. — b) búa (e-ð) til. — c) leiða e-ð fram, gefa e-ð út af sjer, gefa, gjöra, (sb. leiði jörðin framm ok gefi út af sèr lifanda anda, ..., búsmala, skriðkvikendi ok ferfætt kvikendi; jörðin, sú sem fyrri gerði ok gaf út af sèr nóga ok góða ávöxtu, man upp í frá þessu gefa sealdgæta ávöxtu).

***Product**, ft -er, kl., 1) = Frembringelſe b, a) e-ð sem til er búið. — b) e-ð sem náttúran hefur fram leitt. — 2) sú tala sem kemur af margföldun annara talna.

***Production**, ft. -er, sk., a) það að producere. — b) = Product.

***productiv**, ft.-e, e., (sjer í lagi um listamenn og rithöfunda), sem býr mikið til, sem mikið liggur eptir.

***Productivitet**, sk., það að vera productiv.

***profan**, ft. -e, e., veraldlegur; óguðlegur. — Sem fremri liður í samsettu orði, Profan-, veraldlegur, t. a. m. Profanhiſtorie veraldlega sagan (en ekki kristnisagan).

***Profanation**, sk., það að profanere.

***profanere**, ás. 1, = vanhellige.

***Profeſſion**, ft. -er, sk., a) játning. — b) iðnaður.

***Profeſſioniſt**, ft. -er, kk., = Haandværksmand.

***Profeſſor**, ft. -er, kk., prófessor.

***Profeſſorat**, ft. -er, kl., = Profeſſorembede.

***Profeſſorembede** prófessors-embætti.

***Profeſſorenke** prófessors-ekkja.

***Profeſſorgaard** garður (hús) sem ætlaður (ætlað) er prófessor til íbúðar.

***Profeſſorinde**, ft. -r, kvk., prófessorskona.

***Profeſſortitel** prófessors-nafnbót.

***Profeſſur**, sk., = Profeſſorembede.

***Profet** sjá **Prophet**.

***Profil**, sk., pentskript er sýnir e-ð (einkum andlit) á hlið (sb. Sidetegning).

***Profit**, sk., arður, hagur, snúður, gróði, ágóði. — b) prófitur.

***profitabel**, ft. **profitable**, e., ábátasamur, arðsamur.

***profitere**, h. s. 1, ábatast, græða.

***Profos**, ft. **Profoſſer**, kk., sá sem til er settur að sjá um liðsmenn sem í fangelsi eru settir og veita þeim líflát.

***Prognoſe**, sk., fyrirboðun þess hvernig veikindum muni reiða af.

***Prognoſtik**, sk., sú list að geta sjeð hvernig sjúkleika muni reiða af.

***Prognoſtikon**, ft. **Prognoſtika**, kl., fyrirboðun, forbending, forynja (í fornri merk.); forsögn.

***prognoſtiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að fyrirboðun (o. s. frv.), eða forsögn; fyrirboðunar-; forsagnar-.

***Program**, ft. -mer, kl., a) boðsrit. — b) auglýsing stjórnarherra um það hvernig þeir ætli að stjórna.

***Progres**, ft. **Progreſſer**, sk., = Fremgang.

***Progreſſion**, ft. -er, sk., töluhlaup.

***progreſſiv**, ft. -e, e., vaxandi.

***prohibitiv**, ft. -e, e., sem lýtur að forboði (einkanl. um vöruflutninga). — Sem fremri liður í samsettu orði, Prohibitiv-, í Prohibitivſyſtem sú aðferð til viðreisnar e-u landi að banna vöruflutninga þaðan og þangað. Sb. Handelsſpærring.

***Project**, ft. -er, kl., = Forſlag.

***projectere**, ás. 1, stinga upp á (e-u), gefa ráð til (e-s).

***Projection**, sk., framvarp.

***Projectmager**, ft. -e, kk, sá sem er með sífeldan bollalagnað.

***Prolegomena**, ft., formáli.

***Proletariere**, ft. kk., öreigar.

***Prolog**, sk., formáli (einkanl. á undan sjónarleik).

***Prolongation**, sk., frest(ur).

***prolongere**, ás. 1, lengja: P. en Vexel (skjóta á frest þeim gjalddaga sem þar í er ákveðinn).

***Promemoria**, kl., (eiginl.) áminningarbrjef; skjal, rolla.

***Promenade**, ft. -r, sk., a) staður þar sem vant er að ganga sjer til skemmtunar. — b) skemmtunarganga (sb. Skuggsjá).

***promenere**, h. s. 1, ganga sjer til skemmtunar (eða heilsubótar), ganga að skemmta sjer, spássjera sjer (Stjórn), spássjera (Fms. XI, 430).

***Promotion**, ft. -er, sk., það að veita eða fá doktórs-nafnbót eða meistara.

***promovere**, s. 1, a) ás., veita (e-m) doktórs-nafnbót eða meistara. — b) sem h. s., fá sjer doktórs-nafnbót eða meistara.

***prompt**, e., sem ekki stendur á, sem þegar er til reiðu: P. Betaling.

***Pronomen**, ft. **Pronominer** eða **Pronomina**, kl., fornafn (Sn. E.).

***pronominal**, ft. -e, e., sem lýtur að fornafni.

Prop, ft. -pe (og -per), sk., tappi: P. til en Flaſke tappi í flöku (þol.).

***Propaganda**, sk., fjelag til að breiða út e-a trúar-kenning eða stjórnar.

***proper** sjá **propre**.

propfuld (í tali), (eiginl. stútfullur; en er haft eins og) troðfullur.

***Prophet** (einnig ritað **Profet**), ft. -er, kk., [sb. prófeti], spámaður.

***Prophetie**, sk, spáleikur, spádómur, spámæli, spásaga, spásögn, spá.

***Prophetinde**, ft -r, kvk., spákona.

***prophetiſk**, ft. -e, e., spádómlegur, spádóms-, spáleiks-: En p. Aand spádómsandi, spáleiksandi. Prophetiſke Ord spámanna-orð; spádómsorð, spámæli, spásaga, spásögn, o. s. frv. Et p. Syn spáleikssýn (623), spádómleg sýn.

***Proponent**, ft. -er, kk., sá sem stingur (stungið hefur) upp á e-u.

***proponere**, ás. 1, stinga upp á (e-u).

***Proportion**, ft. -er, sk., a) tiltala. — b) (í reikningi), líking.

***proportioneret**, ft. **proportionerede**, sem e., allur við sig, vel limaður.

***propos**, (frakkneskt nafn), í orðatiltæk. à p. eptir á að hyggja.

***Poſition**, ft. -er, sk., uppástunga.

proppe, ás. 1, 1) láta tappa í: P. Flaſker. — 2) troða a) e-u í e-ð: P. noget i en Sæk. — b) e-ð fullt: P. en Sæk fuld.

Proppeſkærer, kk., sá sem býr til tappa.

***propre** (einnig **proper**), e., þokkalegur; þrifinn.

***Proprietair**, kk., jarðeigandi.

Proptrækker, sk., verkfæri til að draga upp tappa með.

***Propædeutik**, sk., undirbúningskennsla (undir e-a vísindagrein), undirbúningur.

***propædeutiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að undirbúningskennslu (undir e-a vísindagrein), undirbúnings-.

***Prorector**, kk., sá sem er í stað rektors (skólameistara eða skólastjórnara).

***Prorogation**, sk., það að **prorogere**.

***prorogere**, ás. 1, skjóta (e-u) á frest; slíta (þingi) um stundar sakir.

***Proſa**, sk., sundurlaus orð (Fms.): Skrive i P. rita sundurlaust mál.

***Proſaiker**, ft. -e, kk., = **Proſaiſt**.

***proſaiſk**, ft. -e, e., a) sem er í sundurlausum orðum. — b) auðvirðilegur og fjarstæður skáldskapar-eðli: Betragte Konſtværker fra et ganſke p. Synspunkt.

***Proſaiſt**, ft. -er, kk., sá sem ritar sundurlaust mál.

***Proſcenium**, kl., framhluti sviðs (í leikhúsi).

***proſcribere**, ás. 1, gera e-n útlaga, útlægja: Proſcriberet útlægur, útlaga.

***Proſcription**, sk., það að **proſcribere**.

***Proſelyt**, ft. -er, kk., sá sem ný-tekið hefur við e-i trú.

***Proſelytmageri**, kl., = **Omvendelſesſyge**

***Proſit**, sk., (haft þar sem vjer segjum) guð hjálpi þjer! (þegar e-r hnerrar).

***Proſodie**, sk., ritgjörð (málfræðispartur) um það hverjar samstöfur sjeu skjótar eða seinar og svo um áherzlu orðanna, (sb. samstöfufræði).

***proſodiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að því hvort samstöfur eru skjótar eða seinar, o. s. frv.

***Proſpect**, ft. -er, sk., það af landskap er sjest í einu, eða skript af því: En ſmuk P. til (fra) et Sted. P. af en Bygning (skript af e-u húsi eins og það er tilsýndar).

***Proſpectus**, sk., skýrsla (um það hvernig e-u sje fyrir komið eða um efni þess).

***proſtituere**, ás. 1, a) p. een vera e-m til skammar (minnkunar). — b) p. ſig vera sjer til skammar (minnkunar).

***Proſtitution**, sk., skömm (sb. **proſtituere**).

***Protection**, sk., verndarskjól.

***Protector**, kk., skjólsmaður (sb. skjólsmenn ok stjórnarar heilagrar kristni), verndarmaður, verndari.

***Protectorat**, kl., verndar-embætti.

***protegere**, ás. 1, halda hendi yfir e-m.

***Proteſt**, ft. -er, sk., það að segja sig fullkomlega mótfallinn e-u.

***Proteſtant**, ft. -er, kk., mótmælandi (= hver þeirra manna er sagzt hafa úr lögum — þ. e. trú — við hina katólsku, = hver þeirra sem eru Lúthers-trúar eða hinnar endurbættu).

***proteſtantiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að mótmælatrúnni: Den proteſtantiſke Kirke mótmælakirkjan. Et p. Land land sem er mótmælatrúar.

***Proteſtantisme**, án ft., sk., mótmælatrúin; sb. **Proteſtant**).

***Proteſtation**, sk., það að **proteſtere**.

***proteſtere**, h. s. 1, segja sig fullkomlega mótfallinn (e-u): P. imod noget.

***Protocol**, ft. -ler, sk., bók (til að rita í embættisverk og þvíuml.): Gjennemdrage og forſegle en P. Føre noget til Protocols bóka e-ð.

***protocollere**, ás. 1, bóka.

***Provectiores**, ft., þeir sem lengra eru komnir (í e-u vísindanámi).

***Provenu**, kl., tekjur, ágóði.

***Proviant**, án ft., sk., nesti, mata, (sb. **Levnetsmidler**).

***proviantere**, ás. 1, fá e-m vistir: P. en Fæſtning fá kastalamönnum vistir. P. ſig (afla sjer vista) mod Vinteren.

***Proviantforvalter**=**Proviantmeſter**.

***Proviantgaard** vistagarður.

***Proviantmeſter** umsjónarmaður yfir vistum, bryti.

***Proviantſkib** vistaskip, vistabyrðingur.

***Proviantſkriver** sá sem hefur á hendi vistareikninga.

***Proviantvogn** vistavagn.

***Proviantvæſen** vistataka (sb. Gþl. 99).

***provincial**, ft. -e, e., = **provinciel**. — Einnig haft sem fremri liður í samsettu orði, **Provincial-**, t. a. m. **Provincialſtænder** hjeraðaþing (fulltrúaþing eptir hjeröðum).

***Provincialisme**, sk., mállýzka í hjeraði eða hjeröðum.

***provinciel**, ft. -le, e., sem hjeraði (skattlandi) til heyrir.

***Provinds**, ft. **Provindſer**, sk., hjerað (sb. t. a. m. í hèraði því, er á Fjóne heitir, Fms. XI, 43; sömul. er hjerað í fornum bókum haft t. a. m. um Kampanía, Kappadosía, Galílea og jafnvel um Mesópótamía), fylki, skattland, undirland: Kongeriget Behmen er en P. af det øſterrigſke Monarkie eitt af undirlöndum Austurríkis keisara. Folk fra Provindſerne hjeraðafólk (gagnstætt: fólki í höfuðborginni).

***Provindsroſe** eins konar rós.

***Provindsſtad** borg í hjeraði.

***Provindstold** tollur af voru sem (ekki) er flutt (nema) úr einu hjeraði í annað.

***Proviſion**, sk., a) vistaforði. — b) (kaupmanna á milli), þóknun (ómakslaun).

***Proviſor**, kk., ráðsmaður (t. a. m. í lyfjabúð).

***proviſoriſk**, ft. -e, e., sem ekki er nema til bráðabyrgða.

***Provocation**, sk., það að **provocere**.

***provocere**, ás. 1, egna e-n til.

Provſt, ft. -er, kk., [prófast-r], prófastur.

Provſtebog (fyrrum), prófastabók.

Provſtebrev brjef frá prófasti til prestanna í hans prófastsdæmi.

Provſtedom dómur er prófastar segja upp.

Provſtegaard prófastsgarður, prófastsjörð.

Provſtemode, kl., = **Provſtemøde**.

Provſtemøde prófastastefna.

Provſtepenge, ft., peningar sem prófastur fær af hverri kirkju í sínu prófastsdæmi.

Provſteret dómur sem prófastar sitja í.

Provſteret tighed tilkall sem prófastar eiga til e-s.

Provſteſag mál sem úr er skorið á prófastastefnu eða um er dæmt af prófœstum.

Provſteſtævning stefna í prófastadóm.

***Provſteviſitats** vísitassía prófasts.

Provſti, ft. -er, kl., prófastsdæmi.

Provſtinde, ft. -r, kvk., prófastskona.

prud, e., [prúð-r], prúður; dýrðlegur (fornt dýrlegur); o. s. frv.

***Prunel**, kl., eins konar vefnaður.

Prunk, án ft., sk., prjál, glis.

prunke, h. s. 1, hrósa sjer (í fornri merk.; sb. **bramme**).

Prunken, án ft., sk., það að **prunke**.

Prunkſtykke e-r hlutur sem ekki er annað enn prjál: „Sidde et halvt Aar ved Syerammen for at frembringe et P.“ til að búa til e-t prjálið.

Prunkværelſe stofa sem ekki er nema til viðhafnar.

pruſte, h. s. 1, [sb. frýsa, frussa], a) frýsa: Heſten pruſter. — b) (um köu), blása.

Pruſten, án ft., sk., það að **pruſte**.

prutte, s. 1, (prútta), a) h. s., þjarka um verð til að þoka því niður: Han pruttede ſaa længe, til han fik det for den Priis, han vilde give. — b) sem ás.: P. noget af geta fellt nokkuð af verði með því að þjarka um það, (sb. þoka e-u niður, því varð ekki ekið úr því).

Prutten, án ft., sk., það að **prutte**.

prutten, e., (prúttinn), naumur, aðsjáll: Være p. paa noget vera fastur af e-u.

Pryd, án ft., sk., [sb. prýði], skraut, skart.

pryde, ás. 1, [prýða], prýða, skreyta, fríða, fegra, skrýða: Hun var prydet med koſtbare Smykker. Et Hovedtøi prydet med Diamanter settur demöntum. — Óeiginl.: Beſkedenhed pryder de ſtørſte Fortjeneſter.

prydelig, ft. -e, e., [prýðelig-r = prýðilig-r], prúðlegur, skrautlegur.

Prydelſe, ft. -r, sk., e-ð sem er til prýðis, skraut, skart, (sb. prúðleiki).

Prygl, sk., 1) með ft. -e, lurkur, þusl (Gísl.), barefli. — b) raumur, beljaki. — 2) ft **Prygl**, án et., högg (Ísl. II, 331), högg og slög, barsmíði: Give P. berja. Faae P. vera barinn. Han fik mange P. var lú-barinn.

prygle, ás. 1, berja, lemja, (sb. lambra á e-m): P. een af lú-berja e-n.

Pryglen, án ft., sk., það að **prygle** (högg og slög, barsmíði).

***Præ**, ft. -er, kl., (f. *laudabilis prae ceteris*, loflegur fremur öðrum), bezti vitnisburður (þegar manni hefur verið hlýtt yfir).

***Præadamiter**, ft., menn sem eiga að hafa lifað fyr enn Adam.

***Præbende**, ft. -r, sk., [prebenda], tekjur kennimanna eða kennara (o. s. frv.) af jörð eða öðru sem þar til er skipað.

***Præcaution**, sk., varúð, fyrirvari.

***præcavere**, ás. 1, a) án ſig, girða fyrir (e-ð). — b) p. ſig vara sig, (sb. gjalda varhuga við, hafa fyrirvarann á e-u).

***Præcedentier**, ft., það sem á undan er gengið (t. a. m. úrskurðir um lík mál áður).

***præcis** (einnig **præciſe**), a) ft. **præciſe**, e., sem öldungis stendur heima, nákvæmur. — b) ao., nákvæmlega (svo að ekkert sje of eða van); á rjettum tíma (= á rjettum stundamótum; sb. standandi hádegi, og þvíuml.).

***præciſe** sjá **præcis**.

***Præciſion**, án ft., sk., það að koma (eða gera e-ð annað) öldungis á tiltekinni stundu; það að vera gagnorður.

***Prædeſtination**, sk., fyrirhugun (= fyrirhuguð sáluhjálp eða fordæming).

*prædeſtinere, ás. 1, ætla e-ð fyrir, ákvarða (e-ð) fyrir fram.

*prædeterminere, ás. 1, (um guð), ákvarða (áform og verk mannanna) fyrir fram.

*Prædeterminismus, án ft., sk., a) sú kenning að mennirnir sjeu ætlaðir af guði sumir til eilífs lífs en sumir til eilífs dauða. — b) sú kenning að vilji mannanna sje (ekki frjáls, heldur) kominn undir (og einskorðaður af) því sem áður hafi fram farið í heiminum.

*Prædicant, ft. -er, kk., sá sem prjedikar.

*Prædicat, ft. -er, kl, a) það sem sagt er um e-ð; umsagnar-orð. — b) nafnbót.

*prædicere, ás. 1, segja (e-ð um e-ð).

prædike (einnig præke eptir hverndagslegu atkvæði), s. 1, [prèdika], prjedika, a) sem h. s.: Han prædiker hver anden Søndag. — Einnig um það að tala líkt og maður sje að prjedika: Han prædiker hver Dag om Tarvelighed, og lever ſelv i Ødſelhed. P. for døve Øren; sb. Øre. — b) sem ás. (sb. prèdika kross, Sturl. IV, 26): P. Ordet (Guds Ord). P. Dyd og gode Sæder.

Prædikebrødre, ft., prjedikarar (þ. e. munkar af prjedikaralifnaði).

Prædikeembede prjedikara-embætti.

Prædikegaver, ft., það hvernig manni er lagið að prjedika.

Prædiken (einnig Præken eptir hverndagslegu atkvæði), ft. -er, sk., [prèdikan], prjedikun: Holde en P. prjedika. Høre en P. hlýða prjedikun. Under Prædikenen undir prjedikuninni.

Prædikenbog prjedikanabók.

Prædiker, ft. -e, kk., [prèdikari], prjedikari (sb. til síns drottins, prèdikara heilagra laga): Prædikerens Bog Prjedikarans bók, Prjedikarabókin.

Prædikeſtol prjedikunarstóll (og tómt: stóll): Forkynde noget fra Prædikeſtolen birta e-ð af prjedikunarstólnum.

*Prædilection, án ft., sk., = Forkjærlighed.

*prædominere, h. s. 1, = fremherſke, overveie A, b.

*Præfect, ft. -er, kk., sá sem er settur yfir e-ð, (sb. forstjóri, ráðamaður).

*Præferents, sk., yfirburðir.

*Præfix, ft. -er, kl., það sem fest er framan við orð.

Præg, ft. eins, kl., mót (á peningi): Et godt (reent, ſkarp, afſlidt) P. — b) lögun, lag, snið, einkenni, eða þvíuml.: Alle hans Handlinger bære Præget af en retſkaffen Charakteer allar hans athafnir bera með sjer, að hann sje vandaður maður. Dette Værk bærer Fuldendelſens P.; sb. Fuldendelſe b.

præge, ás. 1, slá (peninga), móta: Man havde tilforn baade ſtøbte og prægede Mynter. P. Mynten om slá nýja peninga úr gömlum; sb. ompræge. — b) hálf-óeiginl. og óeiginl.: Sorg og Lidelſer ere prægede (eða have præget ſig i hans Anſigt sorgir og mótlæti er sýnilegt á andliti hans. P. noget i Hukommelſen setja e-ð á sig.

Prægehammer móthamar (eins konar verkfæri til að móta peninga með).

Prægeløn, a) sláttukaup (borgun fyrir að slá peninga). — b) = Slagſkat.

Prægeſtempel verkfæri til að móta með peninga.

*prægnant, ft. -e, e., efnismikill.

*Prægnants, án ft., sk., það að vera efnismikill.

Prægning, ft. -er, sk., peningasláttu (það að slá peninga; sb. mót).

*Prægravation, sk., það að prægravere.

*prægravere, ás. 1, leggja meira á (e-n) enn aðra, (sb. halla á e-n); bera meiri sakir á (e-n) enn aðra, (sb. böndin berast að e-m).

prægtig, ft. -e, e., skrautlegur, ítarlegur, dýrðlegur (fornt dýrl.): Prægtigt Optog. Prægtige Klæder (sb. fatprýði). Prægtige Farver fagrir litir.

Prægtighed, án ft., sk., það að vera prægtig (fegurð, o. s. frv.).

*Præjudicat, ft. -er, kl., undan farinn dómur um líkt mál.

*præjudiceerlig, ft. -e, e., sem er e-m til hnekkis (ógagns).

*præjudicere, ás. 1, gera (e-m) ógagn.

*Præjudits, sk., hnekkir, ógagn.

Præk, án ft., kl., raus, (sb. þvogl, þvaður, þvættingur): Jeg blev kjed af at høre paa hans P.

præke sjá prædike.

Præken sjá Prædiken.

*Prælat, ft. -er, kk., (katólskur) yfirklerkur, hefðarklerkur (P. þ.).

*Præliminarier, ft., undirbúningur.

*præliminær, ft. -e, e., (sem er) til undirbúnings.

*præludere, h. s. 1, leika á hljóðfæri til undirbúnings (áður enn farið er til algjörlega).

*Præludium, kl., = Forſpil 1.

*præmeditere, ás. 1, hugleiða eða íhuga (e-ð) fyrir fram eða á undan.

*Præmie sjá Premie.

*Præmiſſe, ft. -r, sk., undirstöðugrein; ástæða.

*prænumerando, sem ao., með borgun fyrir fram.

*Prænumeration, sk., borgun fyrir fram.

*prænumerere, h. s. 1, borga fyrir fram.

*Præparat, ft. -er eða -a, kl., partur af líki sem þannig er með farið að hann verður geymdur og hafður til að sýna hann.

*Præparation, sk., undirbúningur.

*præparere, ás. 1, undirbúa.

*Præponderants, án ft, sk., = Overvægt.

*Præpoſition, ft. -er, sk., fyrirsetning (Sn. E.).

*Prærogativ, ft. -er, kl., forprísun (Stjórn).

*præſcribere, ás. 1, í þolmynd præſcriberes fyrnast (um tilkall eða rjettindi).

*Præſcription, sk., fyrnd (tilkalls eða rjettinda).

*Præſens, kl., núlegur tími (sagnar).

*Præſent sjá Preſent.

*Præſentation, sk., það að præſentere.

*Præſenteerbakke eins konar stór diskur (optast úr pjátri) til að bera á tebolla og kaffibolla o. s. frv. fyrir menn, (bolladiskur).

*præſentere, ás. 1, a) = foreſtille a. — b) sýna. — c) p. Gevær eða tómt p. heilsa með bissu.

*Præſervativ, kl., læknisdómur til að aptra komu sjúkdóms.

*Præſes, án ft., kk., forseti (fjelags).

*Præſident, ft. -er, kk., formaður (fjelags eða stjórnarráðs eða ríkis).

*præſidere, h. s. 1, vera forseti (á samkomu).

*Præſidium, kl., forsetadæmi.

Præſt, ft. -er, kk., [prest-r], prestur, (sb. kennimaður, klerkur). — b) blótbiskup; hofgoði.

*Præſtation, ft. -er, sk., útlát, lúkning. — b) listaverk.

Præſteager prests-akur.

Præſtebarn prestsbarn (ft. prestsbörn, prestabörn).

Præſtebolig prestshús (sb. Fms. IX, 379; sb. Præſtegaard).

Præſtebrud, kvk., brúður prests.

Præſtebryllup prests brúðkaup.

Præſtedatter prestsdóttir.

Præſtedeie, ft. -r, kvk., ráðskona hjá presti.

Præſtedragt skrúði.

Præſtedømme, kl., prestsdómur, prestsskapur.

Præſteed eiður sem nývígðir prestar eiga að sverja, prestaeiður.

Præſteembede prestsskapur.

Præſteenke prests-ekkja.

Præſtefolk, 1) í et., úrelt, prestastjett, klerkastjett. — 2) í ft., a) klerkafólk (sb. Fms. I, 147), prestmenn (sb. Sturl.), prestar: Der var mange P. ſamlede. — b) prestur og kona hans: De gamle P. ere begge døde.

Præſtegaard, [sb. prestagarð-r, Sturl. II, 124], prestssetur, prestsjörð.

Præſtegilde, a) prestaveizla (veizla þar sem margir prestar eru saman). — b) veizla að prests, veizla sem prestur gerir.

Præſtegjeld, kl., (í Norv.), = Kirkeſogn (í Danmörku).

Præſtehad hatur á prestum.

Præſtehader prestahatari.

Præſteherredømme klerkavald.

Præſtehuus prests-hús; prestsheimili.

Præſtehøvding yfirklerkur; yfirbiskup (Gyðinga).

Præſtejord prestsseturs-land.

Præſtekald brauð: Søge (faae, bortgive) et P.

Præſtekarl vinnumaður hjá presti, (sb. allir klerkasveinar).

Præſtekjole pretshempa.

Præſteklæder, ft., kennimannsbúningur.

Præſtekone prestskona, prestkona (645).

Præſtekrave prestakragi.

Præſtekudſk vagnstjóri hjá presti.

præſtelig, ft. -e, e., [sb. prestlig-r], prestlegur, (sb. klerklegur, kennimannlegur).

præſtelærd sjá præſtlærd.

Præſtemand, [sb. prestm ð-r], klerkur (eins og það er haft í tali).

Præſtemark = Præſteager.

Præſtemøde, kl., = Præſtemøde.

Præſtemøde prestamót, prestastefna, (sb kennimannafundur).

Præſteoffer prestsoffur.

Præſteoſt, a) ostur sem goldinn er prestinum. — b) eins konar ostur sem búinn er til á Þjóðu (á Jótlandi; einkum á prestasetrum).

Præſtepenge, ft., peningar sem prestum eru goldnir í kaupstöðum einu sinni á hverju ári.

*præſtere, ás. 1, inna e-ð af hendi, o. s. frv. Sb. yde.

Præſteregjering sú stjórnarlögun að kennimenn ráða fyrir landi, kennimannastjórn.

Præſteſkab, kl., klerkastjett, klerkafólk, klerkalýður, klerkar.

Præſteſkat skattur sem prestar eiga að gjalda, eða goldinn er handa prestum.

Præſteſtand, án ft., klerkastjett.

Præſteſtykke steikt fugls-lær.

Præſteſæk prests-pyngja.

Præſtevalg prests-kosning (þegar sóknarfólkið kýs e-n til prests).

Præſtevielſe prestvígsla.

Præſtevælde klerkaveldi.

Præſteværdighed kennimannleg tign (sb. Skuggsjá), prestsdómur, prestsskapur

Præſtinde, ft. -r, kvk., hofgyðja, eða þvíuml.

præſtlærd (einnig præſtelærd) lærður til prests.

*præſumere, ás. 1, gera ráð fyrir e-u, (sb. forudſætte, formode).

*Præſumtion, sk., (það að gera ráð fyrir e-u), líkur, grunur.

*præſumtiv, ft. -e, e., sem gera má ráð fyrir.

*Prætendent, ft. -er, kk., tilkallandi (einkum til ríkis).

***prætendere**, ás. 1, látast (vera e-ð sem mikið er í varið), þykjast (vera e-ð).

***Prætention**, ft. -er, sk., það að vilja láta hafa mikið við sig, og þvíuml.

***prætentiøs**, ft. **prætentiøſe**, e., sem vill láta hafa mikið við sig, og þvíuml.

***Præteritum**, ft. **Præterita**, kl., liðinn tími (þegar talað er um sagnir).

***Prætext**, sk., = Foregivende, Forevending, Paaſkud.

***præventiv**, ft. -e, e., (sem er) til að aptra (e-u).

prøve, ás. 1, reyna: P. ædle Metaller. P. en Pen. P. eens Kundſkaber (sb. reyna í e-m rifin). — b) sem h. s.: P. paa noget reyna e-ð, reyna til e-s, freista e-s.

Prøve, ft. -r, sk., tilraun, raun: Gjøre P. ſor at erfare, om noget vil lykkes. Guldet (Sølvet) holder P. stenzt raun, (sb halda skor, Grágás I, 500). Staae ſin P. eða udholde Prøven standast raun. Sætte een paa P. reyna e-n, freista e-s. Aflægge Prøver paa Tapperhed sýna af sjer hreysti, (sb. gera raun að e-u). Have mange Prøver paa eens Venſkab hafa marg-reynt vináttu e-s. — b) sýnishorn.

Prøveaar reynslu-ár (ár meðan verið er að reyna e-n eða e-ð): Munkers (Nonners) P.

Prøvearbeide til búið sýnishorn.

Prøveark, kl., leiðrjettingar-örk.

Prøvebind bók sem aðrar bækur eru bundnar eptir.

Prøveblad blað sem prentað er til sýnis.

Prøvebog, a) bók sem e-ð er ritað í til reynslu. — b) bók sem kaupmenn hafa sýnishorn af ýmiss konar dúktegundum í.

Prøvedag reynsludagur.

Prøvedigel deigla sem málmar eru reyndir í.

Prøvedyſt burtreið til að reyna sig.

Prøveforelæsning fyrirlestur til að sýna hvort maður sje fær um að kenna með þeim hætti.

Prøvehingſt graðhestur sem hafður er með stóðmerum til að vita þegar þær verða álægja.

Prøveild reynslu-eldur.

Prøveklud rýja (pjatla, dula, eða þvíuml.) sem e-ð er saumað á til að sjá hvernig það verði, (sb. Læreklud): Bruge een ſom en P. hafa e-n til að reyna e-ð á honum.

Prøvekonſt sú kunnátta að geta reynt e-ð (einkanl. málma og þvíuml.).

Prøvelidelſe mótlæti sem er til að reyna mann, (sb. raunir).

Prøvelſe, ft. -r, sk., það að prøve (raun).

prøvelyſten gefinn fyrir að reyna.

Prøvelærling kennslupiltur sem tekinn er til reynslu.

Prøvemaal mæliker til að rjetta önnur eptir.

Prøvemiddel það sem haft er (verður) til að reyna e-ð með: Chemiſke Prøvemidler.

Prøvemærke mark á e-u til að sýna að það hafi verið reynt.

Prøvemønſter það sem e-r dúkur er búinn til eptir.

Prøvenaal = Probeernaal.

Prøveovn = Probeerovn.

Prøvepløining arning til reynslu. — b) kapp-arning.

Prøveprædiken prjedikun sem útlærður guðfræðingur verður að semja og flytja svo að menn heyri hvernig honum segist.

Prøvepæl staur sem rekinn er niður í jörð til að reyna grundvöllinn þar sem e-t mannvirki á að reisa.

Prøveregning reikningur til að reyna hvort e-ð sje rjett reiknað.

Prøveſkrift, A) sk., sýnishorn af skrifhendi. — B) kl., rit sem maður semur til merkis um kunnáttu sína í samningarlist.

Prøveſkud (einstakt) skot til raunar (um það verkfæri sem skotið er úr eða með).

Prøveſkydning (mörg) skot til að reyna það sem skotið er úr.

Prøveſmag bragð (af e-u) til raunar (um það).

Prøveſtand reynslu-ástand (t. a. m. sem maðurinn er í hjer í heimi).

Prøveſteen, a) = Probeerſteen. — b) sjer hver raun (sb. drengskaparraun) er sýnir hvernig e-ð sje: Faren er Modets P. hættan er hugraun (sb. Fms. V, 165).

Prøveſtiil stíll til raunar (um það hvernig maður sje að sjer í málinu).

Prøveſtund reynslu-stund (sá tími meðan verið er að reyna e-n eða e-ð).

Prøveſtykke, a) sýnishorn. — b) það sem e-r gerir (smíðar) til merkis um hagleik sinn.

Prøveſølv lögsilfur (silfur sem reynt er og síðan mótað til merkis um að það sje rjett að gæðum): Kjøbenhavns P.

Prøvetal tala sem maður reynir með reikning.

Prøvetid reynslu-tíð (sú tíð meðan verið er að reyna e-n eða e-ð): Gjennemgaae (udholde) ſin P.

Prøvetryk, kl., e-ð sem prentað er til sýnis, (sýnishorn).

Prøvevægt vog til að rjetta vættir manna eptir (sb. Gþl. 522–26).

Prøveværk e-ð sem gert (smíðað) er sem sýnishorn.

Prøvning, sk., það að prøve.

***Pſalme** (einnig skrifað Salme), ft. -r, sk., [sb. psálm-r], sálmur.

***Pſalmebog** sálmabók (sb. 655 XXXII).

***Pſalmedigter** sálmaskáld (sb. Fms. X, 301).

***Pſalmetone** sálmalag.

***Pſalmeviſe** kvæði undir sálmalagi.

***Pſalmiſt**, ft. -er, kk., sálmaskáld (Fms. X, 301).

***Pſalmodie**, kl., sálmasöngur (Skuggsjá 600).

***Pſeud-** sjá Pſeudo-.

***Pſeudo-** (Pſeud- fyrir framan raddarstafi), sem fremri liður í samsettu orði, hefur líka merk. og fals- (t. a. m. í: falsguð).

***pſeudonym** (einnig pſeudonymiſk), ft. -e, e., er segir rangt til nafns síns (sjer í lagi um rithöfunda).

***pſeudonymiſk** sjá pſeudonym.

***Pſeudonymitet**, sk., það að nefnast annan veg enn maður heitir.

***Pſeudonymus**, ft. Pſeudonymer, kk., (sjer í lagi um rithöfunda), sá sem segir rangt til nafns síns, (rangnefningur).

***pſychiſk**, ft. -e, e., sálar-.

***Pſycholog**, ft. -er, kk., sá sem rannsakar eðli sálarinnar.

***Pſychologie**, sk., sálarfræði.

***pſychologiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að sálarfræði.

***Publication**, ft. -er, sk., það að publicere.

***publicere**, ás. 1, a) auglýsa, birta, kunngjöra, gera e-ð kunnugt, lýsa e-u yfir; færa (bera) e-ð á lopt, (sb. Fms. IV, 80–81). — b) = udgive b.

***Publiciſt**, ft. -er, kk., stjórnarvísindamaður (P. þ.). — b) tímarits-höfundur.

***publiciſtiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að stjórnarvísindum.

***Publicitet**, sk., það að vera opinberlegur (heyrinkunnugur).

***Publicum**, án ft., kl., alþýða, almenningur: P. (i et Theater) þeir sem eru í leikkúsi. Det læſende P. bóka-lesendur.

***Pud**, nafn, (í Garðaríki), hálf vætt.

Pudder, án ft., kl., hveitisalli sem menn höfðu fyrrum til að dreifa í hár sjer, (hár-salli, hárdupt).

Pudderduſk dún-skúfur sem fyrrum var hafður til að dreifa hveitisalla í hárið með.

Pudderkjole hvít yfirhöfn sem lögð var yfir mann meðan verið var að dreifa (hveitisalla) í hárið á honum.

Puddermølle eins konar mylna sem hársalli var búinn til í.

Pudderpoſe skjóða sem hársalli var geymdur í.

Pudderpuſter eins konar púari til að blása hveitisalla með yfir hár á mönnum.

Pudderqvaſt = Pudderduſk.

Pudderſukker púðursikur.

***Pudding** sjá Budding.

puddre, ás. 1, dreifa hveitisalla í (hárið, eins og fyrrum var títt).

Puddren, án ft., sk., það að puddre.

Pude, ft. -r, sk., hægindi, svæfill, koddi; sessa. — 2) í ft., a) hlífðarspýtur þar sem kaðlar mæða á. — b) eins konar tilbúningur úr timbri til að hlífa skipi þegar það rennur af bakkastokkum.

Pudebetræk = Pudevaar.

Pudefyld fiður (eða hvað sem haft er í stað þess) í kodda.

Pudehynde seta sem er eins (mjúk) og koddi.

Pudel, ft. **Pudler**, sk., eins konar hundakyn í meðallagi á stærð og með hrokknu hári sem ekki er ósvipað ull, ullhundur.

Pudelhvalp ullhundshvolpur.

Pudeluld hár á (af) ullhundi.

Pudeſæde sæti sem er (mjúkt) eins og koddi. — b) það að sitja á kodda (koddum).

Pudeſæt leggingar eða útsaumur eða þvíuml. á kodda sem látið er sjást í gegnum göt á yzta (eða ytra) verinu.

Pudevaar, kl., koddaver.

Puds sjá Puus.

Puds, sk., múrskel (úr kalki; sb. Kalkpuds).

Puds, ft. **Pudſer**, kl., bragð, grikkur, (sb. hnykkur, óskundi): Spille een et P. — b) leikar og gamanræður (?).

pudſe, ás. 1, 1) (í tali, og sjaldh.), leika á, gabba: Der blev han ret pudſet. — 2) siga hundi: P. en Hund paa een.

pudſe, ás 1, fægja, o. s. frv.: P. Geværer. P Støvler fægja stígvjel. — P. Træer sníða (klippa) af trjám það sem óprýðir þau eða stendur þeim fyrir þrifum. P. Hækker skapa limgarða (svo að þeir verði snotrari og kirfilegri; sb. skapa hár). — P. Lyſet taka af skarið. — b) p. en Muur af draga kalkhimnu á múr. — c) p. noget af dubba e-ð upp.

pudſeerlig, ft. -e, e., kátlegur, skoplegur (framb. skopplegur), skringilegur: Abekatten er et pudſeerligt Dyr. Et pudſeerligt Syn.

Pudſeerlighed, sk., það að vera pudſeerlig.

Pudſekalk kalk sem haft er í múrskel (sb. Kalkpuds).

Pudſekniv sniðill garðyrkjumanna.

Pudſeri, ft. -er, kl., brella, gletta, glettni.

Pudsholt, kl., hörð spýta sem skósrar hafa til að sljetta með skinn.

pudſig, ft. -e, e., (í tali), = pudſeerlig.

Pudſighed, sk., það að vera pudſig.

***pueril**, ft. -e, e., = barnagtig, drengeagtig.

Puf, ft. eins, kl., a) hvellur (t. a. m. af skoti). — Einnig sem mo., t. a. m.: P.! der gik Geværet af þarna hljóp úr bissunni, eða þvíuml. — b) hnefahögg, (sb. pústur, hnipping, hrinding). — c) (í tali), í orðatiltækjunum tage (faae) noget paa P. taka (fá) e-ð að láni.

puffe, s. 1, a) h. s, gera hvell: P. med en Piſtol vera að hleypa úr smábissu. — b) ás., stinga hnefa sínum á (e-m; sb. hnippa): P. een i Ryggen.

Puffert, ft. -er, sk., smábissa.

Puge, ft. -r, sk., [púki], púki.

puge, s. 1, [sb. púki í maurapúki], a) ás.: P. Penge ſammen nurla (sb. raka) saman peningum. — b) h. s.: P. over ſine Penge liggja á peningunum sínum, (sb. maurapúki).

Puger, ft. -e, kk., sá sem hefur allar klær úti til að raka fje saman.

Pugeſkole launskóli (þ. e. barnaskóli sem ekki er leyft að hafa).

Puk, án ft., kl., (spilið) púkk.

Pukbræt púkkborð.

pukke, s. 1, A) [skylt orðinu Puk], 1) h. s., a) púkka. — b) líkt og skáka í hróksvaldi: P. paa ſin Rigdom (Magt), (sb. treysta — reiða sig — á e-ð, bera e-ð fyrir sig). — c) hafa hótanir í frammi. — 2) sem ás.: P. ſig noget til hræða e-ð út. — B) mylja (málmgrýti): P. Erts.

Pukkel, ft. Pukler, sk., hnúskur (G. O., P. Þ.), hnúður (G. O., P. Þ.); hringur (Fas. II, 390) = herðahringur, kringur (sb. Fas. II, 390), kistill (sb. Fas. II, 390) = herðakistill, kryppa (sb. Fas. II, 390).

pukkelbryſtet, ft. -bryſtede, e., sem hefur bringukistil.

Pukkelryg bak sem kryppa er á.

pukkelrygget sem hefur herðakistil (sb. Pukkel, einnig viðurnefnin kúlubakr og kroppinbakr).

Pukken, án ft., sk., það að pukke A.

pukle, ás. 1, gera bungur á (málmþynnu).

puklet, ft. puklede, e., sem hnúskur (eða þvíuml., sb. Pukkel) er á.

Pukmeel mulið málmgrýti.

Pukning, sk., það að pukke B.

Pukværk tilfærur til að mylja málmgrýti.

Puld, ft. -e, sk., kollur (á hatti eða húfu).

puldet, ft. puldede, e., sem kollur er á (sb. høipuldet).

***Pulpitur**, ft. -er, kl., kirkjupallur (G. O.).

Puls, sk., I) stöng með nokkurs konar höfuð á endanum sem höfð er til að reka með ál í net. — II) lífæðar-sláttur: En naturlig (regelmæſſig, langſom, ſvag, ſtærk, haard, blød) P. eðlilegur (venjulegur, seinn, linur, harður) lífæðarsláttur. Føle eens P. taka á lífæðinni. — b) = Pulsaare.

Pulsaare lífæð.

***Pulſation**, sk., æðasláttur; hjartsláttur.

pulſe, h. s. 1, veiða ál með netjum og stöngum (með þeim hætti sem einkum tíðkast á Limafirði).

Pulſen, án ft., sk., það að pulſe.

***pulſere**, h. s. 1, (um hjarta og lífæðar), slá.

Pulsklub rýja sem lögð er á benina þegar búið er að taka blóð.

Pulsſlag lífæðar-sláttur, æðasláttur.

Pulsvante sjóvettlingur.

Pulsvod mjög stórt dráttarnet sem einkanl. tíðkast á Limafirði og dregið er af tveimur bátum fyrir ál en álarnir fældir í það með eins konar verkfærum (Puls I).

Pult, ft. -e, sk., skáborð.

Pult (einnig Pulte), ft. Pulter, sk., kökkur; hnyðja.

Pulte sjá Pult.

pulte, ás. 1, mylja.

Pulterkammer skrankompa.

Pulver, kl., a) án ft., dust, dupt, (einkum sem læknisdómur). — b) með ft. -e, skammtur (af lækningadupti): Dele noget i fem Pulvere.

Pulverhex styrði við gamla kerlingu (sb. hrokkinskinna, norn).

***Pulveriſation**, sk., það að pulveriſere.

***pulveriſere**, ás. 1, melja e-ð í dust (655 XXX).

***Punch**, kk., trúður (í enskum sjónarleikum).

***Punct** sjá Punkt.

***Punctum** sjá Punktum.

Pund, ft. eins, kl., [pund], a) tvær merkur (vegnar): Et heelt P. fullar tvær merkur. Et halvt P. mörk. — b) Pund af e-s konar korni hefur ýmist verið 15 eða 20 eða 24 eða 30 eða 36 eða 40 eða 70 skeppur, en er nú á dögum optast 32 skeppur. — c) um peninga: Et P. Sterling (hjer um = hálf fimmta spesía =) tuttugu skillingar enskir, (sb. níu hundrað marka enskra sterlinga, Ann. 1265). — d) pund (sb. ef ek fela þegjande í jörðo pund þat, es goð selde mér): Aagre med ſit P. verja vel pundi sínu. Nedgrave ſit P. fela pund sitt í jörðu.

Punder, sk, er haft um fallbissu, þegar til er tekið, hvað þunga kúlu hún taki og flytji, og hefur þá ætíð tölu fyrir framan sig, annaðhvort á þann hátt, að sú tala og Punder dragast (algjörlega) saman í eitt orð — sb. Trepunder, Firepunder — eða svo, að talan er (hálf-) laus, t. a. m.: En Fire og tyve-P. fallbissa er tekur — flytur — 2 fjórðunga og 8 marka (= 2 punda; pund = 24 merkur) kúlu.

pundeviis, ao., tvær og tvær merkur, í tveim og tveim mörkum.

Pundevægt, a) þungi sem veginn er til tveggja og tveggja marka. — b) vog sem vegið er á til tveggja og tveggja marka eða til lífspunda.

pundig, ft. -e, e., ætíð með tölu fyrir framan sig, sem annaðhvort stendur laus eða verður samloða við pundig (sb. Punder), a) (um fallbissukúlu), sem vegur (svo margar) tvennar merkur (sem til er tekið); sb. hundredpundig a. — b) (um fallbissu), sem tekur (svo margra) tvennra marka kúlu (sem til er tekið); sb. hundredpundig b.

Pundiger, sk., = Punder. Sb. Hundredpundiger.

Pundkirſebær eins konar stórt kirsiber.

Pundlæder (framb. Pundtlæder) þykkt leður sem haft er í sóla.

Pundſel, sk., eins konar grafall sem gullsmiðir hafa.

Pundſkjeppe kúfuð kornskeppa sem seinast er við bætt þegar verið er að mæla kornpund (sb. Pund b).

Pundslod, sk., tveggja marka lóð (á reizlu).

Pundtlæder sjá Pundlæder.

Pundtraad eins konar tvinni sem (ekki) er seldur (í dokkum heldur) í tveim og tveim mörkum.

Pundtærſker sá sem þriskir korn og fær kaup eptir kornpundum (sb. Pund b). Gagnstætt: Dagtærſker.

Pundtærſkning þrisking sem goldið er kaup fyrir eptir kornpundum (sb. Pund b).

Pung, ft. -e, sk., [pung-r], pungur a) *scrotum*. — b) = pyngja, budda: Filere en P. — Einnig fyrir peningar, eigur, fjármunir, (sb. at konungs sakir komi eigi í pung þér): Lyve i ſin egen P.; sb. lyve 1, a. Holde til Raade med ſin P. halda vel á peningum sínum. Straffes paa Pungen verða fyrir fjesekt (útlátum), verða að láta úti.

Pungbrok (einnig Pungebrok) punghaull (B. H. í greininni um haull, G. O., P. Þ.).

Pungdyr dýrið *didelphis*.

punge, ás. 1, í orðatiltæk. p. ud pyngja út.

Pungebrok sjá Pungbrok.

***Pungeparyk** hárkolla sem Haarpung fylgir.

Pungetyv (sjaldh.) = Lommetyv.

Pungrem þvengur til að binda fyrir pung með.

Pungurt = Skratte.

Punkt (eða Punct), ft. -er, sk. og kl., [punkt-r], (sb. Punktum), a) punktur, stingur, depill: Sætte Punkter med en Bliant. Det mathematiſke P. (stingurinn stærðarlausi). — b) punktur (sb. hversu hann skyldi breyta í þessum punkt, Sturl. IV, 59), grein, efni, mál: I alle Punkter.

***punktere**, ás. 1, búa til (mynd af e-u) með punktum.

***Punktering**, sk., það að punktere.

punktlig, ft. -e, e., nákvæmur, (sb. standa eins og stafur á bók): P. i ſine Forretninger.

***Punktum** (einnig Punctum), kl., (sb. Punkt), a) punktur við greinar niðurlag. — b) grein á milli punkta, (sb. klausa).

punktviis, ao., hver (hverja) grein (sb. Punkt b) sjer í lagi.

***Punſch**, sk., puns, (sb. Punſchbowle).

***Punſchbowle**, ft. -r, sk., býrguskál (Dr. Sch.).

***punſche**, h. s. 1, vera að drekka puns.

***Pupille**, ft. -r, sk., = Dieſteen.

Puppe, ft. -r, sk., skorkvikindi í sinni annari mynd (næst áður enn það verður fullgjört).

Puppeſpind ormpoki (sem skorkvikindi er í áður enn það verður fullgjört).

pur sjá puur.

***purgativ**, ft. -e, e., = afførende (sb. afføre 3).

***Purgativ**, ft. -er, kl., = Purgeermiddel.

***Purgeerdrik** = Laxeerdrik.

***Purgeermiddel** = Laxeermiddel.

***Purgeerpille** = Laxeerpille.

***purgere**, s. 1, a) (sjaldh.) sem ás., hreinsa (iðrin). — b) h. s., = laxere.

***Purgering**, ft. -er, sk., það að purgere.

Purhaar úfið hár, (sb. skrúfr, Skuggsjá).

purhaaret sem hefur úfið hár.

Purhoved sá sem hefur úfið hár.

purhovedet sem hefur úfið hár.

Purhøne sjá Purhøns.

Purhøns eins konar hænsni (sem eru úfin). Purhøne hæna þess kyns.

***Purim**, nafn, hátíð sem Gyðingar halda í marzmánuði í minning þess er Haman var tekinn af völdum og ríki.

***Purismus**, sk., tilraun að hreinsa mál af útlendum orðum.

***Puriſt**, ft. -er, kk., sá sem gerir sjer far um að hreinsa mál af útlendum orðum, sá sem byggir út aðkomuorðum, (hreinmælismaður).

***Puriſterie**, kl., of mikið vandlæti um hreinsun máls af útlendum orðum.

***Puritaner**, ft. -e, kk., (hreintrúarmaður) = Presbyterianer.

Purk, kk., a) dálítill patti eða púki. — b) svíðingur, nirfill, (sb. járnsál).

Purløg (einnig ritað Puurløg) (lauktegund) *allium schoenoprasum*.

Purpur, án ft., kl., [sb. (purpuri og) purpur- í purpurligr], a) purpuralitur. — b) purpuri; purpuraklæði; purpuraskikkja. — Af því höfðingjar skrýðast purpura, merkir Purpur einnig í tiguglegu orðfæri sama og höfðingjadómur, (sb. konungsdómur, konungstign, keisaradómur): Aflægge Kronen og Purpuret.

Purpurblomſt purpurlegt blóm.

Purpurdraabe purpurlegur dropi.

Purpurdragt purpuraklæði (ft.).

Purpurglands purpuraslikja.

Purpurkaabe purpuraskikkja, purpuramöttull.

Purpurklæder, ft., purpuraklæði.

purpurklædt, [sb. klæde], skrýddur purpura.

Purpurleie purpurahvíla.

Purpurroſe purpurleg rós.

purpurrød rauður sem purpuri, sem purpuralitur er á, purpurlegur (sb. um utan — sólina — sá hann purpurligan hring).

Purpurrødme purpurlegur roði.

Purpurſaft purpurasafi (safi sem purpurinn er litaður í).

Purpurſky purpurlegt ský.

Purpurſkæl eins konar kuðungur sem purpuralitur finnst í.

Purpurſnekke = Purpurſkæl.

purre, s. 1, A) ás., 1) eiginl., flækja, ýfa: P. een i Haaret. — 2) óeiginl., a) p. een ýta undir e-n. — b) p. Folket ud vekja skipshöfnina (hásetana). — B) sem h. s., rjála við e-ð: P. ved noget med en Kjep. P. ved Ilden skara í eldinn.

Purre, ft. -r, sk., kreppt hrísla (einkanl. um trje sem á að sjer að verða stórt).

Purre, ft. -r, sk., (lauktegund) *allium porrum*.

Purrebed reitur sem *allium porrum* er ræktað í.

Purreløg = Purre (*allium porrum*; en ekki = Purløg).

Pus sjá Puus.

puſe, s. 1, a) ás., belgja (e-ð) út. — b) h. s., belgjast út, bólgna.

*puſillanim, ft. -e, e., þorlaus, huglítill, smáhuga, deigur.

*Puſillanimitet, sk., þorleysi, hugleysi.

pusle, s. 1, a) ás., hrista, dusta, eða þvíuml.: P. Dynerne (Halmen) i en Seng. — b) h. s., = nysle: P. med noget.

Pusleri, kl., a) smástörf. — b) = Spøgeri.

Pusling, ft. -er, kk., a) vofa, púki. — b) dvergur. — c) (um mann), dálítill patti, svo lítið peð, peðmaður (B. H., G. O.), peðlingur (B. H., G. O.).

Puſt, ft. eins, kl., I) [sb. pústr], pústur. Sb. Nævepuſt. — II) gustur, (sb. blær, andvari, gola): Et ſagte P. — III) lota, hviða, hríð, eða þvíuml.: Overſtaae (udſtaae) et P. Det første P. er det værſte.

puſte, s. 1, 1) h. s., a) blása, púa: P. til Ilden. — b) mása, hvása: P. ſom en Heſt. P. ved at gaae op ad en Trappe mæðast á því að ganga upp stiga. — c) kasta mæðinni, eða þvíuml.: Lade Heſtene p. — 2) ás., blása: P. Støvet bort blása burt rykið. P. Ilden op blása að eldi. P. et Lys ud slökkva ljós (með því að blása á það). — P. Glas blása gler-ílát (búa þau til með blæstri).

Puſter, sk., púarl. Sb. Ildpuſter, Pudderpuſter.

Puſterum hvíld, (sb. þegar á milli verður, kasta mæðinni).

Puſterør munnbissa (löng pípa sem e-u er skotið úr með því að blása í hana).

Puſtning, sk., það að puſte.

Put sjá greinina um Putte.

Putte, ft. -r, sk., (í tali), hæna. (þegar kallað er á hænsni, er sagt Put! Putte!).

putte, ás. 1, [sb. pota], stinga (hola, smeygja) e-u e-rstaðar: P. Maden i Munden láta matinn upp í sig. P. noget i Lommen stinga e-u á sig (í vasa sinn), láta e-ð í vasa sinn. P. noget i en Sæk stinga e-u (láta e-ð) ofan í poka. P. noget bort fela e-ð. P. noget til een lauma e-u að e-m.

puur (einnig ritað pur), ft. pure, e., a) eiginl., hreinn, skír: Det pure Guld. — b) óeiginl., eintómur, einber: Det var p. Løgn.

Puurløg sjá Purløg.

Puus, sk., kisa: Den lille ſorte P. P.! P.! kis! kis!

Puus (einnig Pus, Pudds), sk., fen, dý.

puuskindet, ft. -kindede, e., bústuleitur.

puuskjævet, ft. -kjævede, e., = puskindet.

Pynt, ft. -er, sk., [punt-r], a) oddi, (sb. nös í bergnös, Fas. I, 156; sömul. nef í skógarnef): Bag Pynten af Skoven hinumegin við skógarnefið. — b) toppur (í sömu merk. og í trètoppr), tindur, hnjúkur. — c) (sjaldh.), þröm (f. þrömur, kk.).

Pynt, án ft., sk., skart, skraut, skrúð, (sb. fatprýði).

pynte, ás. 1, skreyta (sb. þú ... skreyttiz ... við körlum; sb. einnig skrýða), búa, (sb. dubba upp): I Dag er hun ret pyntet hún er prúðbúin (skrautbúin) í dag, hún skartar í dag. P. ſig búa sig; skreytast, skarta, berast á. P. en Brud (sb. bjó hón hana sem hón kunni bezt). P. (búa) et Barn. P. (búa) en Dukke. P. et Værelſe op (sb. öll hall jarls var búin með skjöldum, Fas. III, 42). — b) sem h. s., í orðatiltæk. p. paa noget prýða (jafna, laga) e-ð, (sb. snurfussa): Han gaaer ſelv og pynter paa ſin Have. P. paa ſin Stiil.

Pyntebord borð sem kvennmaður býr sig við.

Pyntekaabe skreytingarkápa (= það sem haft er til að láta e-ð sýnast fegra eða ágætara enn það er).

Pyntekammer klefi sem maður býr sig í, (búningsklefi).

Pyntekone kona sem hefur það starf að búa aðra, (búningskona).

Pyntekonſt sú kunnátta að búa sig eða aðra (fatabúningsfræði, fatabúningslist).

pyntelig, ft. -e, e., prúður, prúðlegur, skrautlegur: P. i Klæder fatprúður. En p. Dragt skrautlegur búnaður, (sb. fatprýði). En p. Tale skrautlegt orðfæri.

Pynten, án ft., sk., það að pynte.

Pyntning, sk., það að pynte.

*pyramidalſk, ft. -e, e., sem er uppmjór og með þrístrendum hliðum.

*Pyramide, ft. -r, sk., uppmjór stöpull með þrístrendum hliðum.

pyt, mo., [putt; sb. Putt, putt, skömm hunda! Fms. VII, 21], það er ekki ólíkt því!

Pyt, ft. -ter, sk., [pytt-r], pyttur, pollur, tjörn.

Pytting, ft. -er, sk., vafin járnstöng sem er á siglu fyrir neðan pall og þær tvær höfuðbendur ganga úr er önnur heitir Pyttingvant en önnur Undervant.

Pyttingvant sjá greinina um Pytting.

*Pædagog, ft. -er, kk., sá sem kann að ala upp unglinga.

*pædagogiſk, ft. -e, e., sem lýtur að unglinga-uppeldi.

*Pæderaſt, ft. -er, kk., sá sem er ragur (= sódómíti).

Pægel, ft. Pægle, (framb. Pæl, ft. -e), sk., a) (peli), hálfmörk. — b) drikke til Pæls drekkast á og drekka jafnt.

Pægelglas (eptir framb. Pægleglas eða Pæleglas) hálfmerkur-pyttla.

Pægelkande mælikanna þar sem merki er sett við hverja hálfa mörk.

Pægelmaal, a) mæliker sem tekur hálfa mörk. — b) merki sem við er sett hverja hálfmörk í mælikeri.

pægelviis (eða pægleviis), ao., í hálfum mörkum (= í pelum).

Pægleglas sjá Pægelglas.

pægleviis sjá pægelviis.

Pæl sjá Pægel.

Pæl, ft. -e, sk., [sb. pál-l], hæll (eða staur) sem rekinn er niður í jörðina: Nedramme Pæle.

pæle, ás. 1, [sb. pæla], a) hæla e-ð niður. — b) reka hæla (staura) niður í: P. et Viinbjerg.

Pælebefæſtning stauragirðing.

Pælebord borð sem stólpi er undir því miðju.

Pælebro brú á staurum.

Pælebuk = Rambuk.

Pælebukkemeſter sá sem er settur yfir brúargjörð og annað þess kyns.

pælebunden, [sb. binde], bundinn við staur.

Pælegjerde stauragarður (annaðhvort úr tómum staurum eða með tágaflekum á milli þeirra).

Pælegrund grundvöllur sem er tómir staurar, grundvöllur sem staurar eru reknir niður í.

Pælehegn = Pælegjerde.

Pælemølle vatnsmylna á staurum.

Pæleorm trjemaðkur (*teredo*).

Pæleramning það að reka niður staura.

Pælerod miðrót (á plöntu) sem gengur beint niður.

Pæleſkandſe vígi með krókum (oddstaurum).

Pæleſætning það að setja (reka) niður staura.

Pæleværk e-ð sem búið er til úr staurum.

Pælning, ft. -er, sk., það að pæle.

pæn sjá peen.

Pære, ft. -r, sk., [pera], pera.

Pærebrems kleggjategund er sækist í perur.

pæredannet, [sb. danne], sem er eins og pera í lögun.

pæredum (sjaldh.), nautheimskur.

Pæreform perulögun.

pærefuld augafullur.

Pæregrød peruvellingur.

Pæremos peruvellingur.

Pæremoſt perulögur.

Pæreqvæde aldin(ið) á *pyrus cydonia* (þegar það líkist peru í lögun).

Pæreſkude epladugga.

Pæretræ (perutrje) *pyrus communis*.

Pærevælling grjónamjólk sem perur eru soðnar í.

Pøbel, án ft., sk., skríll.

pøbelagtig, ft. -e, e., dónalegur.

Pøbelagtighed, sk., dónabragur (P. Þ.), dónaskapur.

Pøbelgunſt hylli skrílsins: Hige efter P.

Pøbeloplø b upphlaup af (uppþoti) skrílnum.

Pøbeloptog flan (eða: uppþot) í skrílnum.

Pøbelraab óhljóð í skrílnum, dónagarg.

Pøbelſkjemt dónalegt gaman.

Pøbelſnak þvaður í skrílnum.

Pøbelſprog orðalag skrílsins, klúrt orðalag: Talemaader af Pøbelſproget.

Pøbelſværm skrílþyrping.

Pøbelſæder, ft., dónaskapur (í hegðun).

Pøbeltidende fregnir sem fljúga meðal skrílsins (og enginn leggur trúnað á nema skríllinn).

Pøbelvittighed dónafyndni.

Pøl, ft. -e, sk., [sb. poll-r], pyttur.

Pølevand sjá Pølvand.

Pølſe, sk., bjúga, sperðill, ítroðningur, íspen, (sb. blóðmör): Lave (gjøre) P. — b) sívalur koddi, o. s. frv.

pølſebruun sem er á litinn eins og (dökkt) bjúga.

Pølſeende endi á bjúga (o. s. frv.).

Pølſefedt svínamörsbitar (eins og teningar í lögun) í blóðmör.

Pølſegilde veizla þar sem einkum er borðaður svínablóðmör.

Pølſegryn (í Norv.), grjónasaup sem blóðmör er brytjaður niður í.

Pølſegrød eins konar grautur (á Ámakri).

Pølſehorn eins konar áhald sem við er haft þegar verið er að búa til ítroðninga.

Pølſekjærling kerling sem býr til blóðmör og þvíuml. og hefur það til sölu.

Pølſekone kona (kvennmaður) sem býr til blóðmör og þvíuml. og hefur það til sölu.

Pølſekræmmer sá sem hefur til sölu blóðmör og bjúga og þvíuml.

Pølſemad það sem haft er í sperðla (o. s. frv.).

Pølſepind blóðmörsspýta: Snakke ſom en P. rugla, þvaðra.

Pølſeſkind görn (eða þvíuml.) sem er utan um ítroðning.

Pølſeſnak bull, rugl, þvaður.

Pølſeſod, kl., sperðlasoð; sperðlasaup (saup sem sperðlar eru soðnir í).

Pølſetid sá tími (á haustin) þegar svínum er slátrað og búnir til sperðlar.

Polſetorſt þorsti eptir saltan sperðil: Have P. vera aldrei ódrekkandi.

Polſeurter, ft., jurtir sem hafðar eru saman við í sperðla.

Polſevand sperðlasoð.

Polſevæv, kl., (í tali), = **Polſeſnak**.

Polvand (einnig **Polevand**) forarvatn.

***Pønitents** sjá **Penitents**.

***Pønitentſe** sjá **Penitents**.

pønſe, s. 1, a) h. s.: P. paa noget hugsa um (= hyggja á) e-ð, hafa e-ð fyrir stafni. — b) ás.: P. noget ud; sb. **udpønſe**.

Pønſen, án ft., sk., það að **pønſe**.

Pøs, ft. **Pøſe**, sk., uppmjó fata (sem höfð er á hafskipum).

pøſe, ás. 1, ausa (e-u í e-ð).

Q.

Q, seytjándi stafur í stafrofinu, kallaður Ku, er hafður, í framanverðri samstöfu, fyrir K, í qv (einkum í dönskum orðum), eða í qu (einkum í útlenzkum — latinskum, o. s. frv. — orðum). Í þessari bók er ekki annar munur gerður á qu og qv um niðurröðun, enn að orð með qu væru sett fyrir framan orð með qv, ef þau væru eins að öllu öðru.

***qva**, st., = að því leyti sem (e-ð) er (e-ð): Q. Protector sem verndari.

Qvabbe, ft. -r, sk., nafn á ýmsum fisktegundum.

Qvabbe, sk., = **Doglæp**.

qvabbet, ft. **qvabbede**, e., [sb. kvap], = **qvabſet**.

qvabſed, [sb. kvap], = **qvabſet**.

qvabre, h. s. 1, kvapa (B. H., G. O.; sb. róa í spikinu).

qvabſet, ft. **qvabſede**, e., kvapalegur, kvapholda; (akfeitur, P. Þ.).

Qvad, ft. eins, kl., [sb. sögn. kveða], kvæði, ljóð. — b) söngur.

Qvadder, án ft., kl., a) leðja, for, (t. a. m. undir vatni). — b) = **Snadder** (um endur).

Qvade, sk., [sb. kvoða], kvoða.

Qvader, sk., = **Qvaderſteen**.

Qvaderſteen klappaður steinn sem er eins og teningur í lögun: En Bygning af Qvaderſtene.

Qvaderværk (sjaldh.), það sem hlaðið er úr klöppuðu teningsgrjóti eða myndað eptir því.

***Qvadrant**, ft. -er, sk., [kvaðrant-r], a) fjórðungur hrings. — b) kvaðrantur (siglingamanna).

***qvadrat**, ft. -e, e., ferskeyttur.

***Qvadrat**, ft. -er, sk. og kl., rjettur ferhyrningur (þ. e. ferskeytt mynd með jöfnum hliðum og hornum): En Q. af Elfenbeen. Klippe Qvadrater af Pap. — b) = **Qvadrattal**: Qvadratet af 10 er 100.

***Qvadratalen** (e-ð sem er) alin í hvert horn (á hvern veg; ferskeytt alin).

***Qvadratfavn** (e-ð sem er) faðmur í hvert horn (á hvern veg; ferskeyttur faðmur).

***Qvadratfod** (e-ð sem er) fet í hvert horn (á hvern veg; ferskeytt fet).

***Qvadratindhold** stærð (víðátta) að ferhyrningsmáli.

***qvadratiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að ferskeyttri mynd eða tölu: Qvadratiſke Ligninger líkingar þar sem leitað er að ferskeyttri tölu.

***Qvadratmaal** ferhyrningsmál.

***Qvadratmiil** (e-ð sem er) míla í hvert horn (á hvern veg; ferskeytt míla).

***Qvadratrod** rót annars veldis (t. a. m. 2 af 4): Uddrage Qvadratroden af en Størrelſe taka rót undan ferskeyttri tölu (Alg.).

***Qvadratſkat** skattur af landeign eptir ferhyrningsmáli.

***Qvadrattal** tala annars veldis (t. a. m. 4 af 2), ferskeytt tala (Alg.).

***Qvadrattomme** (e-ð sem er) þumlungur í hvert horn (á hvern veg; ferskeyttur þumlungur).

***Qvadratur**, sk., a) það að finna víðáttu e-r myndar að ferhyrningsmáli, einkum það að snúa hringmynd (= öldungis kringlóttri mynd) í jafnstóran ferhyrning: Han opfinder viſt ikke Cirkelens Q. hann stígur ekki í vitið. — b) það að 90 mælistiga bugur er á milli tveggja himintungla.

***qvadrere**, ás. 1, a) margfalda e-ð í sjálft sig (sb. Alg.): Q. en Størrelſe. — b) snúa (e-u) í ferskeytta mynd jafnstóra: „Jeg har ei lært en Cirkel at q."

***Qvadrering**, sk., það að **qvadrere**.

***Qvadrille**, sk., ferhyrningsdanz (P. Þ.).

***Qvadrillion**, ft. -er, sk., tíu í tuttugasta og fjórða veldi (= 10 margfaldaðir 23 sinnum í sjálfa sig).

Qvag, án ft., kl., úrelt og ekki haft nema í orðatiltæk. i Q. a) (að fornu fari), í kaf (?). — b) (tekið upp nú á dögum og haft eins og) í spón (um skip sem brotnar): „Skibet var ſlaaet i Q." skipið var brotnað í spón.

***Quai** (einnig ritað **Quay**), sk., steinveggur (með á eða höfn).

qvakle, h. s. 1, káka við e-ð: Q. med (eða paa) noget. Han har længe qvaklet paa ſig ſelv, inden han ſpurgte Lægen til Raads.

Qvakleri, ft. -er, kl., kák, gutl: Hans Q. i Landbruget fører ikke til noget. — b) stímabrak, eða þvíuml.: Han klager over de mange Qvaklerier, han har med Bønderne að hann verði að standa í sífeldu stímabraki við bændurna.

Qvakſalver, ft. -e, kk., skottulæknir.

Qvakſalveri, kl., skottulækningar: Drive Q.

Qval, ft. -er, sk., [kval í kvöl], kvöl, písl, hörmung, harmkvæli.

qvalfuld kvalsamlegur, pínilegur (sb. utan alls pínilega angist, Stjórn).

***Qvalification**, sk., a) án ft., það að **qvalificere**. — b) með ft. -er, hæfilegleiki.

***qvalificere**, ás. 1, gera (e-ð) hæfilegt (til e-s): Q. ſig til noget gera sig hæfan til e-s. — 2) ho. l. t., **qvalificeret**, sem e., a) sem hefur metorð (mannvirðing). — b) aukinn: Qvalificerede Forbrydelſer.

***qvalitativ**, ft. -e, e., sem lýtur að (eðli eða) hvílegleik (e-s hlutar, en ekki að mikilleik).

***Qvalitet**, sk., hvílegleikur (Sn. E.).

Qvalk, sk., = **Skovhyld**, **Vandhyld**.

Qvalkved = **Qvalk**.

qvalm, ft. -e, e., fullur af drunga eða mollu: En q. Hede molluhiti. Et qvalmt Værelſe.

Qvalm, sk., a) molla; svæla; fastilja: En ſtærk Q. af Tobaksrøg tóbakssvæla. — b) = **Qvalme**. — c) (í tali), hávaði, háreysti: Gjøre Q. og Støi over ingen Ting ærast út úr öngvu.

Qvalmbad (sjaldh.) = **Dampbad**.

Qvalme, ft. -r, sk., ógleði, velgja; lítilleikur fyrir hjartanu; (sb. bumbult): Have Qvalmer og lide af Q. eiga vanda fyrir að fá velgju.

qvalme, h. s. 1, gera velgju (ógleði): Maden qvalmer mig mjer verður óglatt af matnum. Det qvalmer mig mjer er óglatt.

qvalmfuld fullur af drunga eða mollu.

Qvalſter, án ft., sk., (í óvönduðu tali), hor (sem gengur upp úr manni).

Qvant, kk., (úrelt), unglingur.

***qvantitativ**, ft. -e, e., sem lýtur að mikilleik eða mergð (e-s hlutar, en ekki að hvílegleik).

***Qvantitet**, ft. -er, sk., a) mikilleikur. — b) það hvað mikið eða margt er af e-u. — c) það hvað samstafa er skjót eða sein.

qvantsviis, ao., af ólíkindalátum, til málamynda.

***Qvantum**, kl., það hvað mikið eða margt er af e-u.

qvappe, h. s. 1, láta heyra til sín þess konar hljóð sem verður þegar stigið er í vott eða slegið er á blöðru eða þvíuml.

Qvar, ft. -er, sk., dálítill moli: Slaae noget i Q. í smá-mola, mölbrjóta e-ð.

***Quarantaine**, sk., kyrsetning ferðamanna (sem koma þaðan sem drepsótt gengur) um til tekinn tíma svo að þeir hafi ekki samblendi við aðra menn.

Qvariis ísmöl.

Qvarre, sk., krap: Det ſtaaer i Q. það er milli frosts og þíðu.

qvarre, s. 1, a) h. s., (um vatn), snúast í krap. — b) ás., mölbrjóta.

***Quarree**, sk., ferhyrningur.

***Qvart**, ft. -er, sk., fjórðungur e-s: To og en Q. — 2) í skilmingum, fjórða höggtegund; fjórða lagtegund. — 3) (í sönglist), fjórða nóta frá höfuðhljóðinu. — 4) fjögra blaða brot: En Bog i Q. — b) bók í fjögra blaða broti: Man begynder i Dag at ſælge Qvarterne.

***Qvartal**, ft. -er, kl., mál = hálfmissiri = fjórðungur árs = þrír almanaksmánuðir): Førſte (andet, tredie, fjerde) Q. — b) tekjur eða gjöld á einu máli (þrem mánuðum): Hæve ſit Q. taka málsdeild af launum sínum. Det førſte Q. af en Skat fyrsta málsdeild af skatti.

***qvartaliter**, ao., = **qvartalviis**.

***Qvartalregning** máls-reikningur (= þriggja mánaða reikningur).

***Qvartalſkat** skattur sem goldinn er á hverjum þremur mánuðum.

***Qvartalſkrift**, kl., rit sem eitt hver birtist af á hverjum þremur mánuðum.

***qvartalviis**, ao., hvert mál = á hverjum þremur mánuðum.

***Qvartbind** (eitt) band (bókar) í fjögra blaða broti.

***Qvartblad** fjórðungur pappírsarkar, (kvartisti).

***Qvarteer**, kl., A) með ft. **Qvarterer**, 1) (eiginl.) fjórðungur (e-s), en er einnig haft um part af e-u, þó hann sje meiri eða minni enn fjórðungur þess, a) (tungls)kvartil: Maanen er i førſte (ſidſte) Q. tunglið er á fyrsta (seinasta) kvartilinu. — b) (í aldingarði), deild, petti, reitur. — c) reitur (á skjaldarmerki). — d) (borgar)deild: Kjøbenhavn deles i 12 Qvarterer. — e) skipara-deild sem er í senn á verði eða í vinnu. — 2) herbergi (Skuggsjá 81), húsnæði, (sb. búðarrúm), a) einkanl., sem liðsmönnum er fengið þegar þeim er skipað í dvöl: Anviſe Folkene Q. skipa liði í dvöl. Gaae i Q. Tage ſit Q. — b) sem ferðamenn taka sjer: Vi have faaet et godt Q. i dette Værtshuus. Beſtille Q. til een útvega e-m náttból. — B) með ft. eins og et., a) fjórðungur álnar, kvartil (sb. kvartel fátt í sex álnir, á ísl. skjali sem ritað er á 14. öld): Lerredet er fem Q. bredt. — b) fjórðungur stundar: Vi maatte vente i tre Q. við urðum að bíða þrjá fjórðunga stundar. Klokken er eet (tre) Q. til tolv það lifa þrír fjórðungur (liðir einn fjórðungur) tólftu stundar. — C) án ft., grið, lífgjöf: Bede om Q. biðja griða. Give Q. gefa grið.

*Qvarteeranviisning það að vísa liðsmönnum til herbergja.

*Qvarteerbetjent lögreglumaður í til tekinni borgardeild (sb. Qvarteer A, 1, d).

*Qvarteerfrihed, a) það að þurfa ekki að taka við liðsmönnum í herbergi sín (þegar liði er skipað í dvöl). — b) frumtign (forprísun) er fylgir því húsi er sendiherra hefur aðsetur í.

*Qvarteerglas sandpyttla sem út er runnin á fjórðungi stundar.

*Qvarteermand, [sb. Qvarteer A, 1, c], undirforingi yfir skipasmiðum konungs.

*Qvarteermeſter, a) sjer hver hinna lægstu foringja á herskipi. — b) (í landher), einn af hinum lægstu foringjum er hefur það starf að útvega liðsmönnum herbergi.

*Qvarteerpenge, ft., a) fje sem goldið er húseigendum fyrir hýsing liðsmanna. — b) fje sem húseigendur gjalda í stað þess að hýsa liðsmenn. — c) fje sem liðsforingjar fá til að borga húsnæði með, (herbergisfje).

*Qvarteerſeddel blað sem rituð eru á nöfn þeirra liðsmanna sem skipað er í dvöl á einum (sama) stað.

*Qvarteerſkifte kvartilaskipti (tungls).

*Qvarteerſlag slag (stundaklukku) er sýnir að fjórðungur stundar sje liðinn: Uhret ſlaaer Q. klukkan slær á hverjum fjórðungamótum.

*qvarteerviis, ao., hver (hverja) deild sjer í lagi, eða þvíuml.

*Qvarteerviſer vísir (á stundaklukku) til að sýna stundar-fjórðunga.

*Qvartet, ft. -ter, sk., fjórsöngslag; fjórsöngur; lag fyrir fjögur hljóðfæri.

*Qvartformat, sk., fjögra blaða brot.

*Qvarts, sk., stönglaberg.

*Qvartsaare stönglabergs-æð.

*qvartsagtig, ft. -e, e., svipaður stönglabergi.

*Qvartsbjerg fjall sem að mestu leyti er stönglaberg.

*Qvartsblanding blendingur af stönglabergi: „Klipper, der have en Q." sem stönglaberg er saman við.

*Qvartsgang stór stönglabergs-æð.

*Qvartſide arkar-fjórðungur öðrumegin.

*Qvartsklippe stönglabergs-klettur.

*Qvartskorn korn af stönglabergi.

*Qvartskryſtal, sk., kristallur af stönglabergi.

*Qvartslag fló (lag) af stönglabergi.

*Qvartsleie, kl., fló (lag) af stönglabergi sem liggur eins og önnur lög í sama fjalli.

*Qvartsſlægt það steinakyn er stönglaberg heyrir til.

*Qvartsvæg þverhníptur stönglabergshamar, klettabelti úr stönglabergi.

*Qvartudgave bókar-útgáfa í fjögra blaða broti.

Qvas, án ft., kl., a) afkvisti: Brænde Q. — b) hrat.

qvaſe (einnig ritað qvaſſe), ás. 1, [sb. kvasa], merja (ber, eða þvíuml.).

Qvaſe, ft. -r, sk., = Fiſkeqvaſe (fiskdugga — annað enn fiskidugga).

Qvaſeſkipper formaður á fiskduggu (sb. Qvaſe).

*Qvaſi-, sem fremri liður í samsettu orði, sem er að nafninu eða til málamynda, nokkurs konar, eða þvíuml.

qvaſſe sjá qvaſe.

Qvaſt, ft. -e, sk., skúfur: Qvaſte paa Omhæng (Forhæng, o. s. frv.).

*Qvaterne, ft. -r, sk., fjarki (í talnabúð): Vinde en Q.

*Quay sjá Quai.

qveg sjá qvik.

Qveld sjá Qvæld.

Queue, sk., stöng sem höfð er til að ýta á kúlur með á hnattborði, (hnattstöng, hnattreki).

Qvidder, án ft., sk., kvak eða kliður smáfugla.

qviddre (har), h. s. 1, (um smáfugla), kvaka, tísta.

Qviddrer, ft. -e, sk., kvakandi (smá)fugl.

Qviddreſang (eiginl. kvaksöngur, þ. e.), kvak, kliður.

qvide, h. s. 1, [kvíða], (úrelt), kvíða; kvarta.

Qvide, án ft., sk., [kvíði; kvíða, Skuggsjá], (fornl. og skáldl.), fár, nauð, vandi, tregi, harmur, eða þvíuml: Hver fører ſin Q. (orðskv.; sb. hverjum er sinn sár; hverjum er söknuður að sínu; hver kvartar, þá er hann kennir; hver kveður sinnar þurftar; hver verður sína byrði að bera).

qvidefri frjáls af nauð og trega.

qvidefuld, a) (um mann), harmsfullur. — b) = ſmertefuld b: En q. Død grimmur dauði (dauðdagi).

Qvie, ft. -r, sk., [kvíga], kvíga.

Qviekalv kvígukálfur, kvíga (Eyrb. 318).

Qviekjød kvígukjöt.

Qvieko ung kýr sem ekki hefur borið nema einu sinni.

qvig sjá qvik.

qvik (einnig qvig, qveg, qvæg), e., [kvik-r], (úrelt), kvikur.

Qvikgræs (einnig Qvækgræs) húsapuntur *triticum repens*.

Qvikleer sjá Qvægleer.

Qvikrod rót undir húsapunti.

Qvikſand (einnig Qvægſand), [kviksand-r, B.H.], sandbleyta.

Qvikſener = Qvikgræs.

Qvikſteen (sjaldh.), segulsteinn.

Qvikſølv sjá Qvægſølv.

Qvikſtjert = Vipſtjert.

Qvind sjá greinina um Qvinde.

qvindagtig, ft. -e, e., kvennslegur (Al.), blautur, sem er blotamaður; lingerður; (sb. blødagtig, blødhjertet): Et qvindagtigt Folk. — b) ókarlmannlegur.

Qvindagtighed, sk., bleyðuskapur, (sb. Blødagtighed).

Qvinde, ft. -r, [sb. kvinna = kvenna, eig. ft.; einnig kvendi], og (í et.) Qvind, kvk., 1) Qvinde kona (eins og það er haft í fornbókum): Mand og Q. karl og kona. — b) manns-kona. — 2) Qvind, (ekki nema í almúgalegu tali), dækja: En doven (ſlem, liderlig) Qvind.

Qvindeaand kvennlegt hugarfar.

Qvindeadel kvenndyggð.

Qvindeanſigt kvennmanns-andlit, kvennmannlegt (kvennslegt) andlit: Et Mandfolk med et Q.

Qvindearbeide kvennaverk: Mandsarbeide og Q. karla-verk og kvenna.

Qvindeart kvennasiður, kvennmannlegt (kvennslegt) eðli.

Qvindebarm konubrjóst (án ft.): En ſkjøn Q.

Qvindebryſt (sb. Bryſt 2) konubrjóst.

Qvindedaad, a) ágætisverk unnið af konu. — b) konuverk.

Qvindedragt kvennabúnaður, kvennbúnaður, kvennmannsbúnaður, kvennaklæðnaður, kvennklæði, konuklæði, kvennföt.

Qvindedyd kvennadyggð, kvennslegir mannkostir: Tro paa Q. — b) e-ð sem kvennfólkið hefur til síns ágætis: Taushed holdes ei for at være en Q. menn segja, að konunum (kvennfólkinu) sje annað betur gefið, enn þagmælskan.

Qvindeelſkov kvenna-ást.

Qvindefadder skírnarvottur sem er kvennmaður, guðmóðir.

Qvindeflok kvennasveit, kvennalið.

Qvindefred samlyndi við konu sína.

Qvindefrier (sjaldh.), kona sem biður sjer manns.

Qvindefryd það sem er konum (kvennfólki) til yndis eða fagnaður.

Qvindefrygt kvennahræðsla a) hræðsla í kvennfólki. — b) hræðsla við kvennfólk.

Qvindefund kvennvjelar.

Qvindefærd kvennmannleg hegðun, kvennmannleg athöfn.

qvindefødt, [sb. føde], kvennborinn (= maður).

Qvindefølelſe kvennleg (kvennsleg, kvennmannleg) tilfinning.

Qvindefølge, kl., kvennalið (kvennasveit) er fylgir e-m.

Qvindegilde veizla sem konur einar eru í.

Qvindegjek kvennagaur.

Qvindegjerning = Qvindearbeide.

Qvindegraad grátur kvenna.

Qvindegunſt kvennahylli, kvenna-ást, það að komast inn á (koma sjer vel við) kvennfólkið.

Qvindehad kvennahatur a) hatur kvennmanns á e-m: Man holder Q. for uforſonligt. — b) hatur á öllu kvennfólki.

Qvindehader kvennahatari (P. Þ.), kvennafæla (P. Þ.).

Qvindehandel, 1) (sjaldh.), kvennamálefni. — 2) kvennaverzlun, a) það að kaupa og selja kvennfólk (mansali). — b) kaup er konur semja.

Qvindeheld kvennaheppni.

Qvindeherredømme konuríki.

Qvindehjelp hjálp (liðveizla, liðsinni, o. s. frv.) af konum.

Qvindehjerte, a) kvennmannlegt (kvennlegt) hugarfar. — b) konuhjarta (í karlmannsbrjósti).

Qvindehue kvennmannshúfa.

Qvindekaar, ft., kvennahagur.

Qvindekarl heigull, gunga, (sb. Kujon).

Qvindekjender maður sem þekkir á kvennfólkið, (sb. kvennskyggn, Fas. III, 527).

qvindekjær hvennhollur, kvennhallur (Fms. V, 341), sem er upp á kvennhöndina, sem er kvennamaður, kvennsamur, kvennskur, vífinn.

Qvindekjærhed, án ft., sk., kvennsemi.

Qvindekjærlighed kvenna-ást (hvort sem er af konum eða til kvenna).

Qvindekjøn kvennfólkið (sb. kvennkyn, kvennkind).

Qvindeklammer, án ft., rifdeildir (rifrildi) kvennfólks.

Qvindeklæder, ft., kvennklæði, (sb. Qvindedragt).

Qvindekløgt kvennkænska.

Qvindekram kvennadót.

qvindekryſtet, [sb. kryſte], sem hefur konuríki.

Qvindekundſkab það að þekkja á kvennfólkið.

Qvindelav samsæti (samfjelag) kvenna.

Qvindelehn ljen sem gengur að erfðum í kvennlegg.

qvindelig, ft. -e, e., a) kvennmannlegur (sb. Skuggsjá 169), kvennslegur (sb. sólartrè með karlligri raust, enn mánatrè með kvennsligri), kvenna-; sem er kvennkyns (kvennkindar): Den qvindelige Stemme kvennsleg raust. Q. Skjønhed kvenna-fegurð. Qvindelige Dyder; sb. Qvindedyd a. — Qvindelige Arvinger kvennerfingjar. — b) kvennlegur (gagnstætt: ókvennlegur): Der er mere mandligt (eða karleag igt), end qvindeligt i hendes Adfærd. — c) qvindelige Riim; sjá greinina um Riim (kl.).

Qvindelighed, án ft., sk., kvennlegt eðli, (sb. kvennska, í fornbókum).

Qvindelinie kvennleggur.

Qvindeliſt kvennaslægð, slægðarbragð af kvennmanni (gagnstætt: Mandsliſt).

Qvindelykke heppni með að koma sjer við kvennfólk.

Qvindelyſt löngun (ílöngun) sem dettur í kvennfólk.

Qvindelæg, kl., [sb. kvennlegg-r], (úrelt), kvennleggur.

Qvindeløfte kvennaheit.

Qvindemagt konuvald.

Qvindemand kvennlegur (kveifarlegur) karlmaður.

Qvindemelk brjóstamjólk.

Qvindemenneſke (í lakri merk.), kvennsnipt, (sb. stelpa).

Qvindemønſter fyrirmynd annara kvenna, (sb. kvennablómi, gull af kvennmanni).

Qvindenavn kvennmannsnafn; konunafn.

Qvindenykker, ft., dutlungar í kvennfólki.

Qvindeomhu kvennmannleg (kvennleg) umhyggja.

Qvindepen kvennmannspenni; rit eptir kvennmann.

Qvindeprydelſe kvennbúnaður, (sb. þat var í forneskju kvennabúnaðr, er kallat var steinasörfi, Sn. E.), kvennskart.

Qvinderaad kvennaráð.

Qvinderan konutak, konunám; kvennanám.

Qvinderegjering konustjórn; konuríki.

Qvinderov = Qvinderan.

Qvinderøſt kvennsleg raust (Al.).

Qvinderøver sá sem nemur konu eða konur.

qvindes, þs. 1, (úrelt), kvænast, kvongast. — Hð. l. t. qvindet, sem e., kvæntur, kvongaður.

Qvindeſadel kvennsöðull.

Qvindeſamfund, a) kvennasamband (fjelag sem tómt kvennfólk er í). — b) afskipti af kvennfólki.

Qvindeſide kvennleggur, (sb. kvennsipt, kvennsvipt, kvennknje).

Qvindeſind kvennaskap (Nj. 68).

Qvindeſkabning kvennmannlegt vaxtarlag, (sb. Qvindeſkikkelſe a).

Qvindeſkik kvenna-siður.

Qvindeſkikkelſe, a) konulíki, konulíking. — b) vera (andi) í konulíki, (sb. kvenndraugur, B. H.).

Qvindeſko kvennskór.

qvindeſky feiminn við kvennfólk.

Qvindeſlægt (allt) kvennfólk í ætt (e-s).

Qvindeſmykke kvennbúnaður (sb. Qvindeprydelſe), kvennskart, (sb. gripur).

Qvindeſnak kvennahjal, kvennaraus.

Qvindeſtads kvennbúnaður, (sb. gripir).

Qvindeſtemme kvennmannsrödd, (sb. Qvinderøſt).

Qvindeſvend sá sem er ógnarlega stimamjúkur við kvennfólkið.

Qvindeſvig kvennvjelar.

qvindeſyg sem ekki þolir við fyrir kvennsemi.

Qvindeſygdom kvennaveikindi (= veikindi sem kvennfólk fær).

Qvindeſyge, a) óhófleg kvennsemi. — b) tíðir (kvenna).

Qvindeſyſſel, sk., kvenna-starf.

Qvindeſæder, ft., kvennlegt siðferði, (hreinlífi).

Qvindeſøvn dorm: „En liden Slummer, ingen Q."

Qvindetant glingur (glis) kvenna.

Qvindetro trúnaðarheit (trúskapur) kvenna.

Qvindetræl kvennaþræll.

Qvindetrætte jag (o. s. frv.) meðal kvennfólks.

Qvindetvang konukúgun (= það að láta kúga sig af kvennmanni; sb. konuríki).

Qvindetægt (úrelt) = Voldtægt.

Qvindevaaben kvennavopn: Taarer ere tidt Q.

Qvindeven sá sem þykir vænt um kvennfólk.

Qvindevenſkab, a) vinátta meðal kvenna. — b) vinfengi kvennmanns karlmanni til handa.

Qvindeviis, í orðatiltæk. paa Q. að kvenna-sið.

Qvindevillie vilji kvenna.

Qvindevold konuvald: Komme i Q.

qvindevorn, ft. -e, e., = qvindagtig.

Qvindeværd það sem í kvennmann er varið.

Qvindeværk kvenna-verk.

Qvindevæſen e-ð sem er kvennkyns (kvennkindar): „Ei noget Q. (aldrei hefur neitt kvennkyns) Foden ſatte over Slottets Bro".

Qvindfang (úrelt), kvonfang, kvænking (Fms.).

Qvindfolk (í almúgatali) = Fruentimmer.

*Qvine, ft. -r, sk., fimm (í talnabúð).

*Qvinqvillion, ft. -er, sk., tíu í þrítugasta veldi.

*Qvint, ft. -er, sk., a) (í sönglist), fimmta nóta frá höfuðhljóðinu. — b) mjósti gígjustrengur. — c) í ft., brögð.

*Qvinterne, ft. -r, sk., = Qvine.

*Qvinteſſents, sk., mergur(inn) — kraptur(inn), kjarn(inn) — (úr e-u). Sb. Kraftvæſen.

*Qvintet, ft. -ter, sk., fimmsöngslag, fimmsöngur; lag fyrir fimm hljóðfæri.

*Qvintin, ft. -er, kl., áttungur eyris.

*qvintinviis, ao., í áttungum eyris: Denne Silke ſælges ikke ringere end q.

*Qvintmager, ft. -e, kk., bragðarefur.

Qviſt, ft. -e, sk., þakhýsi (út úr þaki á stóru húsi).

Qviſt, ft. -e, sk., [kvist-r], kvistur, (sb. einnig kvisthlaup).

qviſte, ás. 1, [kvista], höggva (sníða) kvisti af (trjám): Q. Skoven op gera braut um skóg með því að sníða limið af hinum lágu trjám. — b) (sjaldh.), hýða (með vendi).

qviſte, ás. 1, [sb. hviſte], hossa e-u.

Qviſtekjep heslivöndur sem er hálf önnur alin á lengd og bjúgur í annan endann og hafður til að hreinsa með fiskinet.

Qviſtgavl gafl á þakhýsi.

Qviſtkammer klefi í þakhýsi.

Qviſtluge vindauga á þakhýsi.

Qviſtſal salur í þakhýsi.

Qviſtvindue gluggi á þakhýsi.

Qviſtværelſe klefi í þakhýsi.

qvit, óbreytanleg e., [kvitt-r], a) laus við e-ð: Være noget q. eða (sjaldh.) være q. for noget. Blive noget q. losast við e-ð. — b) (sjaldh.), sviptur e-u: Blive noget q. vera sviptur e-u, láta e-ð. — c) kvittur, liðugur, (sb.: þorsteinn gerði Ketil kvittan ok liðugan sinna vegna fyrir þá úlögliga góðs skutlan ok skipti o. s. frv., á ísl. skjali rituðu á 14. öld; at hann sè liðuger af þessare skuld, Björgv. Kálfsk.): Nu ere vi q.

qvitte, s. 1, [kvitta], 1) ás., a) útkljá (skuldaskipti þegar hvor á hjer um bil jafnmikið hjá hinum); láta e-ð fallast í faðma: Jeg har nok ſaameget tilgode, at vi omtrent kan q. — b) láta e-ð koma upp í skuld: Det Korn, jeg har faaet, kan qvittes (eða qvittes af) i Regningen. — 2) sem h. s., færa sig niður (með fjárheimtu): At q. er god Betaling.

*qvittere, ás. 1, kvitta: Q. en Regning kvitta mann af reikningi, skrifa kvittun á reikning. En qvitteret Regning. — Q. paa en Regning skrifa kvittun á reikning. — b) (sjaldh.), fyrirláta; hætta e-u: Q. Skolen. Q. et Embede. — Q. Spillet.

*Qvittering, ft. -er, sk., skriflegt skírteini um skuldarlykting, skuldalúkningarbrjef (Dr. Sch.), skuldalausnarblað (Dr. Sch.), borgunarmiði (Dr. Sch.), kvittun.

*Qvitteringsbog kvittanabók.

qvobbe sjá qvoppe.

qvoppe (einnig qvobbe), h. s. 1, gutla, (sb. bylja): Det qvopper i Heſten, naar den traver (sb. reiðgall).

*Qvota (einnig Qvote), sk., (kvóti), hluti e-s: Pro Q. eptir því sem tala rennur til, eptir tiltölu.

*Qvote sjá Qvota.

*Qvotient, ft. -er, sk., kvóti (þegar tölu er skipt).

Qvæd sjá Qvæde (kl.).

Qvæde (einnig Qvæd), kl., [kvæði], (skáldl.), = Qvad.

qvæde [kveða], qvad [kvað], qvædet [kveðit], (skáldl.), a) h. s., kveða, syngja: „Mangen qvæder, ſom ei er glader (fornt, f. glad), Mangen græder, ſom intet ſkader" (sb. getur undir glaðri kinn grátið stundum hjarta). — b) ás., = beſynge (sb. leyfa, lypta lofi e-s, hræra hróður, stæra stef, o. s. frv.).

Qvæde, ft. -r, sk., aldin (er líkist epli) á trjenu *pyrus cydonia.*

Qvædeabild (trjetegund) *pyrus cydonia.*

Qvædetræ = Qvædeabild.

Qvædling, ft. -er, sk., [kveðling-r], kveðlingur.

qvæg sjá qvik.

Qvæg, án ft., kl., [sb. kvik-r], naut og sauðir, bú (sb. hann — þ. e. ormrinn *boa* — sækir stórliga mjök bú manna, ok þó mest nautaflokka), búfje, búsmali, (sb. fjenaður, kvikfjenaður, kvikfje, peningur, skepnur): Føde for Menneſker og Q. Smaat Q. smáfjenaður (Gþl. 393). — b) sjer í lagi, nautfje, nautpeningur, nautgripir. — 2) = Fæ b, β.

Qvægavl kvikfjárrækt (einkum það að koma upp nautpeningi): Heſte og Q. er en vigtig Næringsdrift i Landet.

Qvægbeſætning kúgildi (er fylgja jörðu).

Qvægbid fjárbit: „Hvor Buſkene have faaet Tid til at groe op over Q." vaxa upp úr fjárbiti (þ. e. verða svo háir að fjenaður nái ekki upp í lauf og limar).

Qvægbrems eins konar kleggi.

Qvægdrift fjárrekstur; nautarekstur.

Qvægdriver sá sem rekur fjenað; nautreki.

Qvægdød fjárdauði, búfellir; nautdauði, nautfellir: Der kom Q. i Landet.

qvæge, h. s. 1, (um ær), stálma.

qvæge, ás. 1, [sb. kvik-r], hressa, endurnæra: En qvægende Drik drykkur sem hressir mann. En qvægende Hvile. Den qvægende Skygge (um forsælu).

Qvægedrik = qvægende Drik (sb. qvæge, ás.).

Qvægelſe, sk., hressing, endurnæring.

Qvægflok flokkur af búfje; nautaflokkur.

Qvægfoder búfjárfóður (Fms. V, 219; sb. X, 400), fjárfóður (Sturl. I, 216), fjárfæði (Vopnf.).

Qvægfodring, a) það að gefa peningi. b) = Qvægfoder.

Qvægfold nautarjett, (sb. Fold).

Qvægfoſter fang (burður) penings.

Qvæggjødning tað — einkum mykja — sem áburður.

Qvæggræs gras handa búfje.

Qvæggræsning fjárbeit.

Qvæghaar nautshár, nautahár.

Qvæghandel búfjárverzlun.

Qvæghandler, ft. -e, kk., sá sem kaupir og selur búsmala.

Qvæghjord nautaflokkur (sb. hann — þ. e. ormrinn *boa* — sækir stórliga mjök bú manna, ok þó mest nautaflokka): En Hyrde til Qvæghjorden og en anden til Faarehjorden.

Qvæghold, a) búfjárhöfn (= það að hafa búfje). — b) (það) búfje (sem haft er á einum stað).

Qvæghund fjárhundur, (sb. hjarðtík, Eg.; nautahundr, N. g. L.).

Qvæghuus búfjárhús; fjós.

Qvæghyrde hirðir, hirðingi.

Qvæghytte byrgi handa búfje.

Qvæghøved sjá Qvægshøved.

Qvægleer (einnig Qvikleer) kviksyndi, (sb. leirbleyta).

Qvægluus nautalús.

Qvæglæge búfjárlæknir: En Heſte- og Q.

Qvægmarked búfjármarkaður; nautamarkaður.

Qvægmøg mykja, (sb. kúamykja): Q., Faaremøg, Heſtemøg.

qvægne, ás. 1, [kvikna], (úrelt), = qvæge (ás.). — qvægnes þróast, fara í vöxt.

Qvægning, sk., = Qvægelſe.

Qvægoffer fórn sem er búfje.

Qvægpenge, ft., afgjald af búfje.

Qvægpranger mangari sem kaupir búfje til að selja það aptur.

Qvægran búrán (Gþl. 390; sb. fjárrán).

qvægrig auðugur að kvikfje (sb. Laxd. 96).

Qvægrøgt hirðing á búfje, (sb. nautagæzla, Eg. 715).

Qvægrøgter sá sem hefur það starf að hirða búfje, (sb. nautamaður).

Qvægſand sjá Qvikſand.

Qvægshøved (einnig Qvæghøved) nautgripur.

Qvægſkade búmissa (sb. Gþl. 389; fjárskaði, fjártjón; fjárfellir).

Qvægſkat skattur af búfje.

qvægſom, ft. -me, e., sem hressir, sem endurnærir.

Qvægſtald fjós.

Qvægſtamme búfjárkyn; nautakyn.

Qvægſtykke bú-skript (pentað búfje).

Qvægſygdom búfjárveikindi.

Qvægſyge drepsótt í nautfje.

Qvægſølv (einnig Qvikſølv) kvikasilfur, eyrsilfur (?), *argentum vivum.*

Qvægſølvbjergværk eyrsilfursnámur.

*Qvægſølvcuur lækning með eyrsilfri.

Qvægſølvdamp eyrsilfursgufa.

Qvægſølvgrube eyrsilfursnámur.

Qvægſølvmiddel læknisdómur sem mestmegnis er eyrsilfur.

Qvægſølvſalve smyrsli sem eyrsilfur er í.

Qvægtab búfjármissir, (sb. Qvægſkade).

Qvægtal búfjártala.

Qvægtiende tíund af búfje.

Qvægtillæg, a) það að koma upp búfje (láta búfje lifa, setja búfje á). — b) búfje sem verið — búið — er að koma upp, búfje sem maður hefur látið lifa (sett á).

Qvægtold tollur af búfje (þegar komið eða farið er með það til sölu).

Qvægtorv torg þar sem búfje er selt.

Qvægtyv búþjófur (sá sem stelur búfje).

Qvægtyveri bústuldur (það að stela búfje).

Qvægvogter fjehirðir, hirðir, hirðingi.

Qvægvogtning fjárgæzla, fjárgeymsla, fjárvarðveizla, (sb. nautagæzla).

Qvæk, ft. eins, kl., a) hljóð í froski, (einnig: í önd eða gæs). — b) lágt hljóð í manni, (sb. æmta eða skræmta): Han gav ikke et Q. hann þagði eins og steinn.

*Qvæker, ft. -e, kk., (eiginl.: maður sem titrar), maður af því trúarsambandi er stofnað var af George Fox á Englandi 1650 og nefnist vinasamband.

Qvækgræs sjá Qvikgræs,

qvække (har), h. s. 1, [sb. kvaka], um hljóð í froski, (einnig: í gæs eða önd).

Qvæl sjá Qvæld (sk.).

Qvæld sjá Væld.

Qvæld (einnig ritað Qvæl), sk., [kveld], (skáldl.; einnig mállýzka á sumum stöðum), aptan.

qvælde, h. s. 1, [kvelda], A) í áhrifsmynd, 1) um tímann, a) persónulaust, kvelda (nú: kvölda), aptna, aptnast. — b) með dag sem gjör.: „Denne Dag, ſom nu vil q.“ (sb. áðr en þessi dagr kveldi, Eliss.). — 2) um sól og tungl, a) um sól, renna til viðar, ganga í ægi (Al.), setjast. — b) um tunglið, koma seint upp. — B) í þolmynd, qvældes, (úrelt), kvelda (nú: kvölda), aptna, aptnast.

qvælde, h. s. 1, (um vatn), spretta upp. Sb. vælde.

qvældne, h. s. 1, (úrelt), kvelda (nú: kvölda), aptna, aptnast.

Qvældſand = Qvikſand.

Qvældsgift seinasta gjöf sem peningi er gefin á kvöldin, (sb. kvöldgjöf).

Qvældsmaal kvöldmatur.

Qvældsmad kvöldmatur.

Qvældsnadver seinasti kvöldmatur.

qvæle, ás. 1, [sb. kvelja], kvelja, pína.

qvæle [kvelja], qvalte [sb. kvalde f. kvalda], qvalt [e. o. kvalt f. kvalit], ás., a) kyrkja: I Tyrkiet henrettes de Fornemme ved at qvæles med en Silkeſnor. — b) kæfa: Han blev qvalt af Røgen kafnaði í reyknum.

Qvælehoſte hósti sem ætlar að kæfa mann.

Qvælſtof eitt af frumefnunum, (dauðalopt).

qvær, e., [kvir-r], (úrelt), kyr, (sb. um kyrrt): Tie q. þegja eins og steinn.

Qværk, ft. -e, sk., [kverk], a) (ekki tíðkanlegt, í vönduðu tali, nema um skepnur), neðanverður háls. — 2) um skip, a) partur af einu seglinu. — b) kverk á skipsknje.

qværke, ás. 1, [kvirkja], kyrkja.

Qværke, án ft., sk., eins konar hálsveiki á hrossum.

Qværkebyld eins konar sullur á hrosshálsi.

Qværkehævelſe eins konar bólga í hrosshálsi.

Qværleie, sk., (úrelt), = Beſlag 2.

Qværleie, kl., (úrelt), kyrseta.

Qværn, ft. -e, sk., [kvern], a) kvörn: Det er Vand paa hans Q.; sb. greinina um Mølle. Sb. Haandqværn. — b) (báðir) mylnusteinar(nir): Denne Mølle har to Qværne (tvenna mylnusteina). — c) sitt hvað sem líkist kvörn (sb. Kaffeeqværn, Peberqværn, Senepsqværn).

Qværnbild kvernsteinaklappa.

Qværnbrug, kl., = Møllebrug.

Qværndrev mylnuhjól.

Qværnhjul = Møllehjul.

Qværnhuus kvernhús (Björgv. Kálfsk.).

Qværnkegle steinstrýta sem er höfð í stað hins efra mylnusteins.

Qværnkube = Mølleſkrue.

Qværnſkrue = Mølleſkrue.

Qværnſteen, [kvernstein-n], a) kvernberg (*saxum molare granaticum.* Sb. kvarnagrjót). — b) kvernsteinn; mylnusteinn.

Qværſted (úrelt) = Qværleie (sk.), Beſlag 2.

qværſætte, ás., (úrelt), a) kyrsetja (sb. hafði Hákon Jónsson kyrrsett allt hans góðs, Ann.). — b) ráða skipi til hlunns.

qværtaus (úrelt), sem þegir eins og steinn.

Qværtaushed, án ft., sk., (úrelt), það að þegja eins og steinn.

qværtiende, [sb. tie], (úrelt), = qværtaus.

qvæſte, ás. 1, [sb. kvista], lemstra, (sb. meiða, slasa): Mange bleve qvæſtede ved Huſets Fald. Qvæſtes ved en Bombe.

Qvæſthuus spítali handa sárum mönnum (einkum af skipaliði; meiðslaspítali, græðsluhús).

*Qvæſtion, ft. -er, sk, spurning; efamál.

Qvæſtning, sk., það að qvæſte (sb. meiðsli).

*Qvæſtor, ft. -er, kk., gjaldkyri.

*Qvæſtur, sk. og kl., gjaldkyradæmi. — b) gjaldhús.

R.

R, átjándi stafur í stafrofinu, kallaður Er, hefur linara eða óskírra atkvæði, enn íslenzkt r. — Um tómt r f. hr sb. greinina um H.

Raa, án ft. (sb. Raadyr), sk., = Raadyr.

Raa, ft. -er og Ræer, sk., [rá], skipsrá.

raa, ft -e, e., [rá-r f. hrá-r], a) hrár (ósoðinn): Raat Kjød. Raae Æg. R. Spiſe hráæti. — b) r. Melk = Raamelk. — c) óverkaður, óunninn, eða þvíuml.: Raae Producter. R. (ósútaðar) Huder. R. (óunnið) Silke. Det raae Marmor óunninn marmari. R. Eg meitils-egg. En Bog i r. Materie óbundin bók. — d) raat Veir bráslagaveður. — e) ómenntaður, ósiðaður, ósiðugur, ósiðlátur; dónalegur; (sb. klúr): Vilde og raae Folkeſlag. En r. og uopdragen Perſon.

Raab, ft. eins, kl., [sb. róp f. hróp], óp, kall. — b) (sjaldh.), orð (sem maður fær á sig fyrir e-ð): Komme i R. for noget.

Raabaand (á segljaðri), þáttur (spotti) sem hnýtt er um rá, hanki (?; sb. N. g. L. I, 101).

raabe, s. 2, [sb. rópa f. hrópa], 1) h. s., æpa, kalla, (sb. orga, grenja): R. paa (til) een. De raabte i Munden paa hverandre hver kallaði fyrir munn öðrum (655 XVI B; það gargaði hver framan í annan). — b) r. paa noget stagast á e-u: Han raaber altid paa det Tab, han dengang led. — 2) ás.: R. Folk ind fra Gaden kalla fólk inn (í hús) af stræti. R. Vagten ud kalla út varðmennina. — R. noget ud til Salg kalla (hátt) að e-ð sje til sölu. R. Varer op paa en

Auction bjóða upp á söluþingi. R. Navnene op nefna nöfnin hátt.

Raaben, án ft., sk., það að **raabe** (óp, kall).

Raaber, ft. -e, a) kk., kallari. — b) sk., = **Raaberør**.

Raaberør pípa (sem t. a. m. er höfð á skipum) til að kalla með.

Raabuk hjörturinn (karldýrið) af kyninu *cervus capreolus.*

Raad, [ráð], I) kl., A) án ft., ráð, a) líkt og ráðagjörð: Holde R. leita sjer ráðs. Holde (eða gaae i) R. om noget med een ráðast (nú ráðgast) um e-ð við e-n, eiga ráð við e-n (Nj. 127). — b) (úrelt), líkt og ráðspeki: „Han er underlig i R. og ſtor i Væſen". — c) (sb. várt hit æzta ráð, Fms. VI, 59; ætlan sú .... sýnist ráðinu ekki vitrlig, Fms. IX, 295; konungr var á tali við ráð sitt, Fms. IX, 279; sb. einnig: ráðuneyti; öldungasveit, Al.): Raadet var forſamlet den hele Nat var á stefnu alla nóttina. Have Sæde og Stemme i Raadet eiga rúm (þ. e. setu og atkvæði) í ráðinu. Borgmeſter og R. i en Stad. — B) með ft. eins, 1) ráð, a) líkt og vegur, útvegur: Jeg veed ikke R. dertil. Vi maa ſee at finde paa R. dertil. — b) við veikindum, (sb. lækning): Han veed et godt R. mod (eða for) Koldfeber. — c) líkt og ráðastofnun (Fms. IV, 84): Være med paa R. (vera í ráðum) om noget. Lægge R. op imod een (sb. sitja á svikráðum við e-n). — d) líkt og tillaga, ráðlegging: Dette er mit R. Jeg gjorde det efter hans R. að hans ráði. Følge eens R. fara fram ráðum e-s. Søge R. hos een eða ſpørge ſig til Raads hos een ráðast (nú ráðgast) um við e-n, eiga ráð við e-n (Nj. 127); sækja heilræði að e-m (Nj.); o. s. frv. Han har længe qvaklet paa ſig ſelv, inden han ſpurgte Lægen til Raads leitaði læknis. Staae een bi med R. og Daad í orðum og verkum. — 2) efni, föng: Jeg har ikke R. til (hef ekki efni á) at kjøbe ſaa dyr en Bog. — Det er der gode R. til það held jeg megi takast, það held jeg sje hægur vandi. — 3) holde til Raade [sb. ráða, eig. ft.] med noget halda spart á e-u, (sb. treina sjer). — II) ft. -er, kk., [sb. Davíð konungr gerði hann sitt hit hæsta ráð ok trúnaðarmann, Stjórn], er ekki haft, nema sem aptari partur af orði (sb. Conferentsraad, Geheimeraad).

Raad, án ft., kl., [e. o. rot; sb. rotinn], gröptur, (sb. vilsa).

raadden (einnig skrifað **rødden**), ft. **raadne**, e., [rotin-n], a) úldinn: R. Fiſk. Raaddent Kjød. Raadne Æg. — Den raadne Gjæring ýldan. — b) fúinn: Raaddent Træ.

Raaddenhed, án ft., sk., a) ýlda. — b) fúi.

raade, s. 1, [ráða], 1) h. s., ráða (ráðleggja) e-m e-ð: R. een vel (ilde) ráða e-m heilt (óheilt). R. een til noget eggja e-n á e-ð. R. een fra noget letja e-n e-s. R. til Fred (sb. stilla til friðar). — b) ráða fyrir e-u: R. i ſit eget Huus. R. for Riget ráða fyrir ríkinu, ráða ríkinu. Det raader jeg ikke for því ræð jeg ekki. Have mange Penge at r. over stýra miklum peningum (Hrafnk.). — c) vera fær um, megna, orka, (sb. anna): Han tager ſig mere paa, end han kan r. — R. med noget ráða við e-ð: Denne Steen kan een Mand ikke r. med (sb. vera e-s meðfæri). — 2) ás., a) ráða e-u = ráða fyrir e-u: Nu maa han r. ſig ſelv (nú getur hann litað og látið eins og hann vill). — b) ráða (= þýða): R. en Drøm. — c) r. Bod paa noget ráða bætur á e-u.

raadelig, ft. -e, e., [ráðulig-r], ráðlegur, (sb. Illugi kvað þat ekki ráð): Det er raadeligſt at tie hermed.

Raaderum, kl., [ráðarúm, 619], ráðrúm, tóm: Faae (have) R.

raadfærdig skjótur til úrræða.

raadføre, a) (sjaldh.), leiða (e-n) með ráðum. Guddommen vilde r. Menneſkene paa deres Veie. — b) í r. ſig med een ráðast (nú ráðgast) um við e-n.

Raadførelſe, ft. -r, sk., það að **raadføre ſig** (sb. **raadføre b**)

Raadfører, kk., (fornt), = **Raadgiver**.

Raadførſel, sk., = **Raadførelſe**.

raadgivende, [sb. **give**], sem leggur ráð til, ráðgjafar-.

Raadgiver ráðgjafi, (sb. ráðsmaður).

Raadhuus ráðhús (í borg).

Raadhuuskjelder ráðhússkjallari.

Raadhuusſal = **Raadſtue a**.

Raadhuusvagt = **Raadſtuevagt**.

raadig, ft. -e, e., [sb. ráðig-r], ráðandi: Være r. over ſine Midler hafa forræði fjár síns (Gþl. 217).

Raadighed, án ft., sk., ráð (sb. telja hann af ráðunum fjárins ella, ok telja sèr ráðin), forræði (sb. Gþl. 217): Godſet er nu til hans frie R. Have R. over noget.

raadløs, [ráðlaus-s], = **raavild**.

Raadløshed, án ft., sk., = **Raadvildhed**.

Raadmand, [ráðmað-r], ráðmaður (sb. Björgv. Kálfsk 125).

Raadmandſkab, kl., ráðmannsdæmi, ráðmennska.

raadne (er), h. s. 1, [rotna], a) úldna. — b) rotna; fúna.

Raadnelſe, sk., það að **raadne** (rotnun).

Raadnen, án ft., sk., það að **raadne** (rotnun).

Raadſal ráðstefnusalur: „Fyrſtens R."

Raadsbefaling boð (e-s) ráðs (sb. **Raad I, A, c**).

Raadsbeſlutning ályktun (e-s) ráðs (sb. **Raad I, A, c**).

Raadsforſamling ráðstefna.

Raadsforſtander forseti í ráði (sb. **Raad I, A, c**), ráðstjóri.

Raadsherre öldungur (í ráði; sb. **Raad I, A, c**).

Raadsherrinde, ft. -r, kvk., kona öldungs (sb. **Raadsherre**).

raadſlaae, h. s., ráða ráðum sínum, leita sjer ráðs: De raadſloge længe, om Byen ſkulde overgives þeir volkuðu það lengi fyrir sjer, hvort borgina skyldi upp gefa. R. med een om noget ráðast (nú ráðgast) um e-ð við e-n, eiga ráð við e-n um e-ð (Nj. 127).

Raadſlag, kl., ráðagerð (Fms. I, 121); umráð við e-n (Fms. V, 135): Holde R.

Raadſlagning, sk., = **Raadſlag**.

Raadſlutning ráð (= ráðsályktun): Guds Raadſlutninger.

Raadsmand, [ráðsmað-r], (fornt), ráðsmaður (sb. með álití ráðsmanna sinna, Fms. VII, 139), ráðgjafi.

raadſnild, [ráðsnjall-r], (fornl.), ráðsnjallur, ráðkænn, ráðleitinn (Fms. VI, 374), ráðsnotur, ráðspakur, ráðsvinnur, ráðvís, ráðugur, sem er ráðagjörðarmaður mikill.

raadſpørge, ás., a) í r. een ráðast (nú ráðgast) um við e-n; sækja heilræði að e-m; ráðfrjettast við e-n (sb. þeir ráðfréttuz í sínum vandamálum við guð drottin, Stjórn), ráðfrjettast af e-m (sb. þá fór hón at ráðfréttaz af guði, eptir því, hversu verða mundi, Stjórn): De raadſpurgte Oraklet. — b) í r. (sb. **raadføre b**) ſig med een ráðfrjettast við e-n.

Raadſpørgſel, sk., það að **raadſpørge**.

Raadſtue, a) þingsalur í ráðhúsi. — b) ráðhús (í borg): Møde (føres) paa Raadſtuen koma (vera fluttur) í ráðhús.

Raadſtuebud ráðhúss-boðberi, (sb. **Raadſtuetjener**)

Raadſtueboger, ft., ráðhússbækur.

Raadſtuedag dagur þegar stefna eða dómur er í ráðhúsi.

Raadſtuedom dómur sem dæmdur er í ráðhúsi.

Raadſtueforretning það sem gera á um í ráðhúsi.

Raadſtuekjelder ráðhússkjallari.

Raadſtueret ráðhússþing (þar sem dæmt er).

Raadſtueſager, ft., ráðhússmál (ft.).

Raadſtueſal = **Raadhuusſal** (en þykir lakara).

Raadſtueſamling þing í ráðhúsi.

Raadſtueſkriver skrifari í ráðhúsi.

Raadſtuetjener sveinn (þjónn, undirtylla) í ráðhúsi, (sb. **Raadſtuebud**).

Raadſtuevagt ráðhússvörður; ráðhússvarðmenn.

Raadſtuevidne vitnisburður (eða vitni) um það hvað fram hafi farið á ráðhússþingi.

Raadſtuevægter vökumaður sem gætir ráðhúss, (ráðhússvörður).

Raadſtævne ráðstefna: Holde R. Samles til R.

raadviis, [ráðvís-s, Symb.], ráðvís, (sb. **raadſnild**); heilráður.

raadvild örþrifráða, ráðlaus (sb. hann mun ekki ráðlaus fyrir verða, Stjórn), ráðalaus, úrræðalaus, (sb.: í standandi vandræðum).

Raadvildhed, án ft., sk., ráðaleysi, vandræði.

raadvillig góður á að leggja til ráð, (góður af ráðum).

Raadyr hjartarkynið *cervus capreolus.*

Raage, ft. -r, sk., [hroki], (józt.), hlass, hrúga, (sb. hraukur).

Raage, ft. -r, sk., [sb. hrók-r og hrafnsheitið krák-r], hrókur (?), *corvus frugilegus.*

Raaged hjartkolla af kyninu *cervus capreolus.*

Raahed, án ft., sk., það að vera **raa** (hrái; ósvinna; o. s. frv.).

Raaholt, ft -er, sk., eitt borð ofarlega í skipi allt umhverfis.

Raahugger, ft. -e, kk., sá (trjesmiður) sem hefur það starf að ryðja timbur.

Raajern (sjaldh.) = **Rujern**.

Raakalv kálfur af hjartarkyninu *cervus capreolus.*

Raakid (sjaldh.) = **Raakalv**.

Raakølle lær af dýri af hjartarkyninu *cervus capreolus.*

Raalam = **Raakalv**.

Raalig líksima (?) á þeim seglsjaðri er upp veit.

Raamelk (kýr)broddur.

Raamelkskage pönnukaka sem broddur er í.

Raamule = **Raanokke**.

Raamærke [rámerki], (úrelt), rámerki, landamæri, landamerki.

Raanokke = **Nok c**.

Raaſeil segl sem fest er við rá; einkum = **Storſeil**.

Raaſeiler skip sem er með rám og ferhyrndum seglum.

Raaſkind skinn af hjartarkyninu *cervus capreolus.*

Raaſmeltning fyrsta bræðsla málmgrýtis.

Raaſteen málmur sem ekki er búið að hreinsa til fulls.

Raavildt, a) veiðidýr af hjartarkyninu *cervus capreolus*: Her findes meget R. — b) kjöt af hjartarkyninu *cervus capreolus*: Han ſpiſer helſt R.

***Rabarber** (einnig ritað Rhabarber), sk., (eins konar jurt sem höfð er til lækninga) *rheum*.

***Rabat**, sk., 1) án ft., afsláttur (á verði): Give R. paa noget. — 2) með ft. -ter, uppslag (á fati, — einkum ef það er öðruvísi litt): En rød Kjole med blaae Rabatter.

***Rabbi**, kk., = Rabbiner.

***Rabbiner**, ft. -e, kk., gyðinga-klerkur.

***Rabuliſt**, ft. -er, kk., = Lovtrækker, Tingſtud.

***Rabuliſteri**, kl., lögkrókar, lagaflækjur.

***Race**, ft. -r, sk., kyn (einkanl. um menn — sb. Menneſkerace — og tamin dýr).

Rad, ft. -er, sk., [rað í röð], a) röð: Træerne ſtaae i R. En R. Træer. — Tre Dage i R. þrjá daga samfleytt. — Raden kommer ſnart til dig það kemur bráðum að þjer — b) = Beenrad.

radbrække, ás. 1, brjóta e-n í hjóli (Fms. XI, 372). — R. et Sprog fara illa með mál, (sb. kylfa — eða kyfla — til orðanna, Fms. VII, 165).

Radbrækning, ft. -er, sk., það að radbrække.

Radbyg eins konar bygg (kallað svo af löguninni á axinu).

Raddands danz í röðum.

***Radeer-**, sem fremri liður í samsettu orði, um það sem haft er við útskafningu, eða við myndagjörð með skilvatni, (sb. radere).

***radere**, ás. 1, a) skafa út (letur). — b) búa til (myndir) með skilvatni á eirspjald.

Radeſyge, án ft., holdsveiki, líkþrá.

Radgaas, [sb. hroðgás], helsingi *anas bernicla*.

***radical**, ft. -e, e., sem lýtur að (er fólginn í, eða þvíuml.) sjálfum rótunum eða sjálfri undirstöðunni (í óeiginl. merk.; sb. frá rótum): En r. Cuur lækning frá rótum. — b) (sjer í lagi), sem vill breyta frá rótum öllu sem til stjórnar heyrir.

***Radiis**, ft. Radiſer, sk., = Rædbike.

***Radius**, ft. Radier, sk., a) hálf miðlína (hrings). — b) = Hjulege.

***Radix**, ft. Radices, sk., a) rót (í reikningi). — b) (orð)stofn.

Radlægning það að leggja e-ð í röð (raðir).

radſaae sá (korni) í raðir.

Radſaaening, sk., það að radſaae.

radviis, ao., a) í röð; í röðum; í raðir. — b) hver (hverja) röð sjer.

***Raffinade**, sk., hreinsað sikur.

***Raffinaderie** sjá Raffinerie.

***raffinere**, ás. 1, hreinsa: Raffineret Sukker. — b) ho. l. t., raffineret, sem e., smægilegur, (sb. forſlagen, liſtig).

***Raffinerie** (opt kallað Raffinaderie), ft. -r, kl., hús þar sem t. a. m. hreinsað er sikur eða þvíuml. Sb. Sukkerhuus.

***Raffleſia**, sk., stærsta blómjurt í heimi, (blómjurtin mikla).

rafle, s. 1, 1) h. s., getast á (t. a. m. um það hver hlið á peningi hafi komið upp): R. om en Flaſke Viin. — 2) ás., hripa (skrifa fljótt).

Raft, ft. -er, sk., [raft-r = rapt-r], spíra.

Rag, án ft., sk., [sb. rak-r og raki], sjómyrkur.

Rag, án ft., kl., geitahár.

rag, e., a) sperrtur. — b) rjetthærður.

rage, s. 1, [raka], I) ás., A) eiginl., a) raka e-u, róta e-u (sb. þá rótar Karl saman fénu), skara e-u eða e-ð (sb. hann skaraðe þá — þ. e. skóna — upp undir fótborðit), sópa e-u: R. noget til ſig. R. noget ſammen. — b) raka e-n: Lade ſig r. láta raka sig. — Haaret blev raget af hans Hoved höfuðið á honum var rakað. — B) óeiginl. (og einkum í óvönduðu tali), noget rager een e-n varðar um e-ð: Det rager ham ikke hann varðar ekkert um það, (sb. það skiptir hann öngvu). Hvad rager det dig hvað varðar þig um það. — II) h. s., A) róta í e-u: R. i Jorden med Fingeren. R. i Ilden (skara í eldinn) med en Tang. — B) standa, gnæfa, skjaga, mæna: Klippen rager frem af (stendur upp úr) Vandet. — C) r. i noget komast (flækjast, rata) í e-ð, lenda í e-u: R. i Klammeri komast í áflog. Han er raget i en ſlem Sag.

Rage, ft. -r, sk., eins konar skörungur.

Ragedug dúkur sem látinn er framan á mann meðan maður er rakaður.

Ragekniv skegghnífur.

Ragen, án ft., sk., það að rage.

Rageri, ft. -er, kl., rusl.

Ragetøi allt sem til skeggraksturs þarf að hafa.

Ragle, ft. -r, sk., (sjaldh.), = Uldtot.

ragle, h. s. 1, [ragla], (úrelt), reika, stumra.

***Ragout**, sk., eins konar kjötrjettur.

Raigræs, nafn á tveimur grastegundum, a) engelſk R. *lolium perenne*. — b) franſk R. *avena elatior*.

***raillere**, h. s. 1, skopast (hæðast, gjöra gis) að e-u: R. over noget.

***Raillerie**, kl., skop, háð, (sb. gis).

***Raiſon**, sk., orsök, ástæða.

***raiſonnabel**, ft. raiſonnable, e., a) (um útlát), ríflegur. — b) (um mann), mannlyndur.

***Raiſonnement**, kl., tal (sem ályktanir eru í); bull.

***raiſonnere**, h. s. 1., álykta. — b) svara fullum hálsi, (sb.: jafnkíta e-m, standa upp í hárinu á e-m; vera hortugur).

***Rajah**, kk., indverskur stórhöfðingi (konungur).

***Rajas**, ft., skattgildir undirmenn (einkanl. um kristna menn í Tyrkjaveldi).

Rak sjá Rakke.

***Raket**, ft. -ter, sk., púðurfluga.

***Raketſtok** skapt (hali) á púðurflugu.

Rakke (einnig Rak), sk., kaðlar (með trjekúlum) sem ráin er fest við sigluna með.

Rakke, ft. -r, sk., [rakki], a) loðinn hundur, (loðhundur). — b) hvolpur.

rakke, ás. 1, (í óvönduðu tali) í orðatiltæk. r. een til a) eiginl., skíta e-n út (óhreinka e-n). — b) óeiginl., líkt og skamma e-n eins og hund.

Rakker, ft. -e, kk. [e. o. rakkari], (fyrrum), sá sem hafði þá iðju að birkja hesta og færa burt búka af mönnum sem af voru teknir o. s. frv., hundari. — b) (nú haft í skömmum, líkt og) hundingi, hundur, mannhundur.

rakkeragtig, ft. -e, e., hundaralegur.

Rakkerarbeide þrælaverk.

Rakkerknegt undirtylla hjá hundara.

Rakkerkule gryfja sem alls konar hræum er kastað í.

Rakkerſluffe kartur (eða sleði) sem hræ eru flutt á.

Rakle, ft. -r, sk., hreisturblóm.

Ralle, sk., (í tali), barki. Sb. Gaaſeralle.

ralle (har), h. s. 1, korra, snörla (sb. vaknaði bóandi hennar við þann mykla anzypti, er hón lá ok snörglaði; sb. hryggla, dauðahryggla).

Rallen, án ft., sk., það að ralle (hryggla; dauðahryggla): En R. i (eða for) Bryſtet.

Ram, án ft., kl., það að hitta; (einnig, tæki-) færi: Faae R. til een komast í færi við e-n. See ſit R. sjá sjer færi, komast höndunum undir.

ram, ft. -me, e., [ramm-r], 1) um bragð eða þef, a) um bragð, rammur: R. Smag remmubragð. — b) (sb. ramm- í andrammur), um sterkjulykt (t. a. m. af geithafri). — 2) fullur = tómur: Det er mit ramme Alvor mjer er full alvara. For ramme Alvor í fullri alvöru. — R. catholſk nauð-katólskur.

Rambuk verkfæri til að reka niður staura eða hæla. Sb. Pælebuk, Buk 2, b, Haandbuk, Jomfru 2, b.

ramle (har), h. s. 1, I) (í veiðimannamáli, um hjera), vilja maka sig. — II) = rumle.

ramme, ás. 1 og 2, 1) hæfa, hitta í (sb. spjótið hitti í brjóst brynjaðs hests Óteneks), koma á: R. een med en Oxe. Skuddet rammede ikke. — b) óeiginl.: Du ramte det þú áttir kollgátuna. — 2) reka staur eða hæl niður: R. Pæle ned.

Ramme, ft. -r, sk., a) umgjörð, umbúnaður, grind (utan um e-ð): Sætte et Stilderi i R. — b) grind (sem e-ð er þanið á): Spænde Klæde i en R. for at tørres.

Rammekoie rúm (á skipi) með grind í botninum.

Rammeſnedker sá sem býr til grindur utan um skriptir og þvíuml.

Rammeſtykke, a) skript er láta á í umgjörð. — b) ofdyri.

Rammeſyening glitsaumur (sb. ok ofit í glit af gulli í þrim stöðum) á (sauma)grind.

***ramponeret**, ho. l. t., (í tali), allur skemmdur.

Ramſe (einnig Remſe), ft. -r, sk., þula, (sb. rolla, dæla): Det er en R., han har lært udenad.

ramſe (einnig remſe), ás. 1, þylja upp úr sjer: R. op hvad man ikke forſtaaer.

Ran, án ft., kl., [rán], rán: Begaae R.

Rand, ft. -e, sk., [rand í rönd], a) rönd (t. a. m. í röndóttur), rák. — b) rönd (sb. skjaldarrönd), jaðar, þrömur (nú þröm), barmur: Fylde et Glas til Randen á barma. — Ved Afgrundens R. á heljarþröminni, eða þvíuml. Skive i Randen (á spássíunni) af en Bog. — c) eins konar saumur á sóla (þar sem hann er saumaður við yfirleðrið).

rande, ás. 1, a) gera randir á. — b) búa til rönd (yzt) á: R. en Mynt. Randede Ducater.

randet, ft. randede, e., [sb. röndótt-r], a) röndóttur. — b) sem rönd er utan um.

randfyldt, [sb. fylde], fylltur á barma, barmafullur, fleytifullur.

randhaaret (um jurtarblað), randloðinn (*ciliatus*).

Randliſt lista með röndinni á e-u eða utan um hana.

Randmergel eins konar rákóttur jarðmergur.

Randſaale sóli festur við yfirleðrið með þeim saum er menn kalla Rand (sb. Rand c).

randſaalet, ft. -ſaalede, e., sem hefur Randſaale.

randſage sjá ranſage.

Randſel, sk., = Vadſæk.

Randſko skór með Randſaale.

Randſkov yztu skógartrje (allt umhverfis).

Randſkrift, sk., a) randletur (t. a. m. á peningi). — b) það sem skrifað er á spássíuna.

Randſtrimmel ræma yzt á e-u, (sb. rönd, jaðar).

Randſtykke stykki sem fellt er í röndina á e-u.

Randſtøvle stígvjel með Randſaale.

Randſyening það að festa sóla við yfirleður með Rand (sb. Rand c).

rane, ás. 1, ræna e-n: R. noget bort ræna e-u. R. noget fra een ræna e-n e-u.

Raner, fl. -e, kk., sá sem rænir e-u, (sb. Ransmand).

Rang, án fl., sk., a) röð (sb. Rangſkib). — b) lögtign, lagatign, (sb. tign, nafnbót, mannvirðing, metorð): Ophøies i Rangen vera settur í tiginna manna tölu. En Mand af høi R. stórtiginn maður. Have R. med (over) een vera e-m jafn (æðri) að tign (eða þvíuml.).

Rangbrev (konungs)brjef er manni er veitt lagatign með.

***rangere**, s. 1, a) ás., raða (e-u) niður. — b) h. s., vera .... að tign (mannvirðingu): Biſkopperne r. med Etatsraader biskuparnir eru jafnir etazráðum að mannvirðingu, hafa jafna mannvirðingu og etazráð.

Rangforordning metorðatilskipun.

rangle (har), h. s. 1, [sb. hringla], hringla, (sb. glamra, glumra): R. for et Barn med et Knippe Nøgler hringla lyklakippu framan í krakka.

Rangle, fl. -r, sk., skröp (B. H.), barnaskröpur (G. O., P. Þ.).

Ranglebjælde bjalla á barnaskröpum.

Rangleklang hljómur af barnaskröpum.

Ranglelyd = Rangleklang.

Rangleſlange = Klapperſlange.

Rangleſpil skrapaleikur (sb. Rangle).

Rangletøi það sem hringlað er börnum til gamans, (sb. Rangle).

Rangſkat metorðatollur.

Rangſkib = Linieſkib.

***Rangsperſon** lögtignarmaður.

Rangſtrid metorðakapp (milli manna).

rangſyg (mjög) metorðagjarn.

Rangſyge metorðagirnd.

Rangtitel, a) nafnbótar-ávarp er leiðir af lagatign e-s. — b) tóm lögtign (sem ekki fylgir embætti).

rank, fl. -e, e., [rakk-r: rank = bekk-r: Bænk, o. s. frv.], a) rjettvaxinn: En r. Pige. Hun har en r. og ſmækker Skabning er rjettvaxin og grannvaxin. — b) rjettur, (sb. keikur): Sidde r. til Heſt. — c) valtur (um skip á siglingu).

Ranke, fl. -r, sk., jurtarteinungur, viðarteinungur. — b) sjer í lagi = Viinranke a.

ranke, ás. 1, a) r. Viindruer op binda vínvið upp við stengur. — b) r ſig vefjast utan um e-ð (eins og umfeðmingsgras). — c) ho. l. t., ranket, sem e., (um jurt), sem vefst utan um annað: En ranket Stængel umfeðmings-leggur.

Rankekniv vínviðarsniðill.

Rankepæl stöng sem vínviður er bundinn upp við.

Rankeſtage = Rankepæl.

Rankhed, án fl., sk., það að vera rank.

ranſage (einnig randſage), ás. 1, [rannsaka], leita um e-n stað eða í e-u, rannsaka: De ranſagede (leituðu um, rannsökuðu) hele Huſet. R. eens Gjemmer leita í hirzlum e-s. De ranſagede alle hans Papirer. — R. efter noget leita að e-u.

Ranſagning, fl. -er, sk., það að ranſage (leit, rannsókn, rannsökun, rannsak).

Ransbeder, fl., ránbaugur (sb. gjaldi .... konungi hálfa mörk í ránbaug).

Ransgjerning rán, gripdeild.

Ransmand, [ránsmað-r], ránsmaður.

Ransſag ránsök.

ranſvoren, [sb. ſværge], (fyrrum), sem rán var svarið á hendur.

Rantog = Røvertog.

***Ranunkel**, fl. Ranunkler, sk., (alls konar) sóley.

Rap, fl. eins, kl., lítið högg: Give een et R. kákla í e-n. Faae et R. — b) óeiginl., snoppungur (= bagi): Han fik et ſlemt R. da (hann fjekk ljótan snoppung, þegar; það var ljótur bagi fyrir hann, að) Kornpriſerne faldt.

rap, fl. -pe, e., [sb. Hrapp-r?], fljótur, skjótur: R. til ſin Gjerning hraðvirkur, fljótvirkur. R. til Fods eða r. paa Benene frár, (sb. letfodet).

***Rapee**, sk., stórskorið neftóbak.

Rapert, fl. -er, sk., fallbissuvagn (á skipi).

rapfodet, fl. -fodede, e., frár, (sb. letfodet).

Raphed, án fl., sk., fráleikur.

raphændet, a) hraðhendur (B. H.). — b) = rapſk.

***Rapier** (einnig ritað Rapir og Rappier), fl. -er, sk., lagvopn til skilminga (með nokkurs konar hnappi eða tölu á oddinum).

***Rapir** sjá Rapier.

rappe, ás. 1, (í tali), í orðatiltæk. r. ſig hraða sjer.

***Rappier** sjá Rapier.

***Rapport**, sk., a) skýrsla. — b) samband.

***rapportere**, ás. 1, skýra — segja — frá (e-u); bera í e-n.

Raps, sk., (í tali), = Rapſæd.

rapſe, ás. 1, [sb. ripsa f. rifsa = hrifsa], hnupla.

Rapſen, án fl., sk., það að rapſe (hnupl).

Rapsgods það sem hnuplað hefur verið, þýfi.

rapſk, fl. -e, e., skjótleikinn = ófrómur, (sb. langfingret b).

Rapſæd (smjörkál) *brassica napus*. Sb. Raps.

***Raptus**, sk., kast, fítungur.

rar, fl. -e, e., a) = ſjelden. — b) (í tali), góður, ágætur, skemmtilegur, inndæll, o. s. frv.

Rarhed, sk., það að vera rar a.

***Raritet**, fl. -er, sk., fágætur hlutur, fágæt gersemi, konungsgersemi.

raſe (har), h. s. 1, [sb. rasa = hrasa], a) geysa, æða, ólmast: En raſende Storm. Ilden raſede i tre Dage. Peſten raſer iblandt Folket. — b) vera (öldungis) frá sjer, vera hamslaus (hamstola, vitlaus, sjónvitlaus, vitstola, óður, ær): R. af (ráða sjer ekki fyrir) Vrede. R. ud = udraſe. Den Syge raſer. — 2) ho. núl. t., raſende, sem e., hamslaus, hamstola, (sb. öldungis óvægur), vitlaus, sjón-vitlaus, vitstola, óður, ær: Blive raſende ærast, æðast. Han er et raſende Menneſke (sb. öldungis ófær), naar han bliver vred. En raſende (óbærileg) Smerte. — b) sem ao., sjónvitlaust; fjaskalega: Være ſig raſende (eða raſende galt) ad.

Raſen, án fl., sk., það að raſe. — b) = Raſeri.

Raſenhed, án fl., sk., = Raſeri.

***raſere**, ás. 1, raka (skegg).

Raſeri, kl., æði, ærsl, vitleysa: Gjøre noget i R. Det er R. (mesta vitleysa) af ham at tænke derpaa.

Raſk, án fl., kl., (kennt við borgina *Arras* á Frakklandi), rask: Et Raſkes Skjørt.

raſk, [rask- í rösk-r], 1) fl. -e, e., a) snar, hraður, fljótur, skjótur: Raſke Bevægelſer. Være r. til Fods vera fljótur að hlaupa, (sb. rapfodet, letfodet). — b) röskur, vaskur, sprækur, (sb. hvatur, lífaður); rösklegur, vasklegur, hvatlegur: En r. Sømand (Soldat). — En r. Gjerning snarræði. — R. Veir kalt veður og karlmannlegt. — c) góður (= frískur), heilbrigður, heill heilsu: Nu er han r. (er honum batnað, er hann orðinn góður) igjen. — 2) sem ao., hart, hratt, hvatlega (sb. ef ek ríð hvatliga), hvatt (sb. ríða hvatt, Fms. V, 280; hann bregðr sverðinu hvatt ok títt), hvatan (sb. þeir ríða hvatan, Laxd. 260; — sb. einnig vinda bráðan bug að e-u): Gaae r. Vi maae kjøre r. til við verðum að aka hart.

raſke, ás. 1, [sb. raska], í orðatiltæk. Deien raſker ſig eða Deien raſkes deigið bólgnar (sb. løfte), það kemur gerð í deigið.

Raſkhed, án fl., sk., það að vera raſk (snarleikur, fljótleikur, skjótleikur; röskleikur, vaskleikur, hvatleikur; heilsa).

Raſkmager, fl. -e, kk., sá sem býr til rask.

Raſkmagergarn band sem haft er í rask.

Raſkmageruld ull sem höfð er í rask.

Raſkning, sk., það að raſke ſig eða raſkes (sb. raſke): Deiens R.

rasle (har), h. s. 1, [sb. rusl], glamra, skrölta: R. med Lænker hringla fjötrinum, hrista fjöturinn. Vognen raslede (fór skröltandi) hen over Steenbroen. — b) skraufa, skráfa, skrjáfa, skrjála (B. H.): Vinden rasler i det tørre Løv. Det raslede i Buſkene. En raslende Silkekjole.

Raslen, án fl., sk., það að rasle.

Raſp, fl. -er, sk., eins konar stórgerð þjöl.

raſpe, ás. 1, sverfa (e-ð) með stórgerðri þjöl: R. Farvetræ sverfa niður litunartrje. Raſpede Mandler. R Skorpen af Brød.

Raſpebrød eins konar hveitibrauð sem skorpan er sorfin af.

Raſpefiil eins konar þjöl sem er dálítið smágerðari enn Raſp.

Raſpejern = Raſp.

Raſpen, án fl., sk., það að raſpe.

Raſpeſpaan svarfkorn eptir stórgerða þjöl (t. a. m. af litunartrje).

Raſphuus hegningarhús þar sem illgjörðamenn eru látnir sverfa niður litunartrje, (svarfhús).

Raſpning, sk., það að raſpe.

Raſt, án fl., sk., ró, hvíld.

Raſtdag dagur sem setið er um kyrrt, (sb. hvíldardagur): Holde R.

raſtløs rólaus (Skuggsjá), hvíldarlaus (Skuggsjá); eirðarlaus.

***Raſur**, sk., útskafning.

Rat, kl., stýriskefli (á hafskipi).

***Rataphia**. sk., eins konar kryddvökvi (brennivín sem kirsiberjasteinar eru soðnir í).

***Ratification**, fl. -er, sk., staðfesting (á e-u almanna-málefni).

***ratificere**, ás. 1, staðfesta (e-t almanna-málefni).

***ratihabere**, ás. 1, staðfesta.

***Ratihabition**, fl. -er, sk., staðfesting.

***Ration**, fl. -er, sk., skammtur a) dagsfóður handa riddarahesti. — b) dagsverður skipara.

***rational**, fl. -e, e., skynsamlegur; reiknanlegur; o. s. frv.

***Rationalisme**, sk., skynsemistrú.

***Rationaliſt**, fl. -er, kk., sá sem ekki fellir sig við aðra trú enn þá sem skynsemin kennir.

***rationaliſtiſk**, fl. -e, e., sem lýtur að skynsemistrú.

***rationel**, fl. -le, e., leiddur af skynsemi (en ekki af reynslu); skynsamlegur.

Ratline stjórntaumur (er gengur úr stýriskeflinu í stýrissveifina á hafskipi).

ratte, ás. 1, (í almúgatali), í orðatiltæk. r. ſig rjetta við, hjarna við, koma til aptur, skríða saman, (sb. e-m skánar, e-m batnar).

Rav, án fl., kl., [raf; sb. armleggjaröf, Fms. XI, 296], raf, rafur, (*succinum*): Fiſke R.

Ravarbeide rafsmíði.

Ravdreier sá sem rennir smáhluti úr rafi.

rave (har), h. s. 1, [ráſa], a) reika, (sb. eins og skerborð reist á rönd rambar þar til dettur), gjögra, skjögra: R. ſom en Drukken. Vi ſaae Træet r. og falde.

*Ravelin, sk., = Portſkandſe.

Raven, án ft., sk., það að rave.

*Ravſernis gljákvoða sem raf er í, (rafkvoða).

Ravfiſker sá sem veiðir upp (eða tínir) raf.

Ravfiſkeri það að veiða upp (eða tína) raf.

ravgal (í tali), band-vitlaus, hringavitlaus, (sb. biſtergal).

Ravle, sk., botn-oki (á stórri tunnu).

Ravn sj Rogn.

Ravn, ft. -e, sk., [rafn f. hrafn], hrafn, (sb. krummi; sb. einnig árflognir, ártali, blæingur, borginmóði, boringi, holdboði, hornklofi, huginn, klóakan, korpur, kramsi, krákur, krumsi, liti, muninn, óvari, vari, viti, auk kenninga): Stjæle ſom en R. stela öllu sem steini er ljettara. Orðskv. Een R. hugger ikke Diet ud paa den anden (sb. þegar hver hrafninn kroppar augun úr öðrum).

Ravndug boldang (?).

Ravnefjæder hrafnsfjöður.

Ravneføde hrafnamatur.

Ravneklo hrafnskló.

Ravnerede hrafnshreiður.

Ravneſkrig hrafnakrunk.

Ravneunge hrafnsungi. — b) ávítunarorð við krakka.

ravnſort hrafnsvartur, (sb. hrafni svartara).

Ravolie raffita (þ. e. fita sem finnst í rafi).

Ravperle raftala.

Ravſmykke skartgripur úr rafi

Ravſyre rafsýra (þ. e. sýra sem er í rafi).

*Reaction, sk., mótspyrna (e-s hlutar sem á — eða að — er þrýst, eiginl. eða óeiginl.). — b) sjer í lagi, viðleitni að ónýta framför í stjórnarefnum (og færa allt aptur í fyrra horfið; sb. apturkast, apturdrepa); (einnig: sjálfir) apturkastsmenn(irnir).

*reactionær, ft. -e, e., sem vill koma öllu í eldra horfið (einkum í stjórnar-efnum).

*reagere, h. s. 1, taka sig (taka við sjer) aptur og veita mótspyrnu.

*Real, ft. -er, sk., spænskur peningur a) úr silfri, hjer um = 17 skildingar. — b) úr eir, hier um = 8½ skildingur.

*Real-, sem fremri liður í samsettu orði, um það sem lýtur uð sjálfu efninu, (efnis-), eða sýnir sig í verki; t. a. m. Realinjurie öfund í verki veitt (sb. Injurie), Realværdi sannvirði (t. a. m. peninga).

*Realia, ft., það sem nokkuð er í varið.

*Realiſation, sk., það að realiſere.

*realiſere, ás. 1, a) framkvæma, koma e-u til leiðar; láta verða af e-u. — b) verja e-n í peninga (sb. verja aurum sínum í gimsteina ena dýrligstu). — c) koma (brjefpeningum) í góðmálm (þ. e. silfurpeninga eða gullpeninga).

*Realisme, sk., a) sú heimspeki er ekki lætur (til)veru hlutanna vera komna undir hugsjónum þeirra (í manninum). — b) það álit að í skólunum eigi heldur að kenna nytsamlega hluti (sem hver þurfi á að halda í sinni stjett) enn það sem eingöngu sje til menntunar (t. a. m. grísku og latínu). — c) það að hafa ekki mætur á neinu nema því sem líkamleg not eru að.

*Realiſt, ft. -er, kk., a) sá sem ekki hyggur (til)veru hlutanna vera komna undir hugsjónum þeirra (í manninum). — b) sá sem er á því að í skólunum eigi heldur að kenna nytsama hluti enn forntungur (sb. Realisme b). — c) sá sem ekki hefur mætur á neinu sem ekki er til líkamlegra nota.

*realiſtiſk, ft. -e, e., sem lýtur að Realisme.

*Realitet, sk., vesning = verulegleiki.

Reb, ft. eins, kl., [reip], snæri: Slaae R. — b) taug (sb Baſtreb, Halmreb). — 2) (í D. L.), f. Rebning a.

rebdragen, [sb. drage], (um land), sem vaður er dreginn yfir (sb. Fms. XI, 441), taumborinn.

rebe, ás. 1, [reipa], draga vað yfir land (sb. Fms. XI, 441), taumbera, ólbera (sb. ef eigi var jörð álboren fyrr, N. g. L. I, 43): R. en Mark (Ager, Skov). — b) r. Seil hefla segl. — c) r. Løg festa lauk á hálmtaug.

Rebe (einnig ritað Reve eptir framburði; sb. Løgreve), sk., a) hálmtaug sem laukur er festur á: En R. Løg. — b) breitt band í rúmbotni. — c) eins konar kambur til að hreinsa með hor eða hálm.

*Rebel, ft. -ler, kk., = Oprører.

*rebellere, h. s. 1, gera uppreist, reisa flokk.

*Rebellion, ft. -er, sk., = Oprør b, Opſtand.

*rebelſk, ft. -e, e., = oprørſk a.

Rebende, a) snæris-endi; taugar-endi. — b) snærisspotti; bandspotti.

Reberbane staður (svið) þar sem snæri eru búin til.

Rebhul heflgat (á segli).

Rebning, sk., a) (það að rebe a), ólburður (sb. nú má engi öðrom álburðar synja, N. g. L. I, 43), taumburður (B. H.), vaðburður (Dr. Sch.; reipun, Dr. Sch.). — b) það að rebe b, (heflaskurður?): Seilenes R.

Rebſeiſing (segl)hefill (?).

Rebsjord, [sb. eins reips jörð, Stjórn], (úrelt), taumborið land.

Rebſlager, ft. -e, kk., sá sem býr til snæri og kaðla, (kaðlari).

Rebsmand (úrelt), sá sem til er nefndur að taumbera land.

Rebſtige stigi úr snærum.

Rebvinder, ft. -e, kk., (úrelt) = Rebſlager.

*Recapitulation, sk., það að recapitulere.

*recapitulere, ás. 1, taka (e-ð) upp aptur í stuttu máli, (sb. ítreka).

*Recenſent, ft. -er, kk., = Bogdommer, Skriftdommer b, (ritdómari, G. O.).

*recenſere, ás. 1, rita um kost og löst á (nýprentuðu riti).

*Recenſion, ft. -er, sk., ritgjörð um kost og löst á (nýju) riti.

*Recept, ft. -er, sk., a) skrifleg fyrirsögn um tilbúning á e-u sem blandað er af ýmsu efni. — b) (einkum), lækningablað.

*receptiv, ft. -e, e., meðtækilegur, viðurtækilegur (sb. Stjorn).

*Receptivitet, sk., meðtækilegleiki.

*Recidiv, kl., = Tilbagefald b.

*recipere, ás. 1, taka (e-n) í lög með sjer. — Ho. l. t. reciperet orðinn tíðkanlegur.

*Reciprocitet, sk., það að tvennt stendur í sambandi hvað við annað eða hefur áhrif hvað á annað.

*Reciprocum, kl., sögn (*verbum*) er segir að tvennt hafi áhrif hvað á annað (t. a. m. drepast í orðunum þá drepast bræðr firir ágirni sakar).

*reciprok, ft. -e, (einnig ritað reciproque, ft. eins), e., = gjenſidig, indbyrdes b.

*reciproque sjá reciprok.

*Recit, sk., frásaga, frásögn; lýsing.

*Recitation, sk., það að recitere.

*Recitativ, ft. -er, kl., hálfsöngur.

*recitere, ás. 1, hafa e-ð yfir, lesa (ráða) e-ð upp.

*Reclamation, ft. -er, sk., það að reclamere.

*reclamere, s. 1, a) ás., heimta (e-ð) aptur þjóðkunnlega: R. fangne Underſaatter. — b) h. s., veita mótmæli.

*recognoſcere, ás. 1, njósna um: Generalen ſendte Folk ud for at r. sendi menn á njósn.

*Recognoſcering, ft. -er, sk., njósn, njósnarför: Der blev udſendt en Trop paa R.

*Recommendation, ft. -er, sk., = Anbefaling.

*recommendere, ás. 1, = anbefale.

*Reconvaleſcent, ft. -er, kk., sá sem er í apturbata, sá sem (þiggj.) er að batna, (sb. skríða saman).

*Reconvaleſcents, sk., apturbati.

*Recreation, sk., = Forfriſkning.

*recreere, ás. 1, hressa, næra.

*Recrut, ft. -er, kk., nýr liðsmaður (= sá sem er nýkominn í liðsmannatölu; liðsmannsefni).

*recrutere, ás. 1, (skarð)fylla (her, með nýju liði).

*Recrutering, sk., það að recrutere.

*Rectangel, ft. Rectangler, sk., rjetthyrningur.

*rectangulær, ft. -e, e., = retvinklet.

*Rectification, sk., það að rectificere.

*rectificere, ás. 1, a) rjetta. — b) mæla (bjúglínu). — c) hreinsa (vínvökva nákvæmlega): Rectificeret Viingeiſt.

*Rection, sk., það að orð stýrir öðru.

*Rector, ft. -er, kk., a) skólameistari (sb. Sturl. II, 49, Fms. X, 33) = skóla-forstjóri, skólastjórnari, (rektor). — b) háskóla-stjórnari.

*Rectorat, ft. -er, kl., embætti a) skólastjórnara. — b) háskóla-stjórnara.

*Rectorbolig bústaður handa skólameistara (rektor).

*Rectorembede skólameistara-embætti.

*Rectorkaabe (fyrrum), kápa háskólastjórnara(ns).

*Rectorløn kaup skólameistara.

*recurrere, h. s. 1, = tage ſin Tilflugt (sb. Tilflugt).

Red, ft. -er, sk., (lega =) skipalagi, (sb.: stöð, stöðvar, bót, pollur): Denne Stad har ingen Havn, men kun en aaben R. Pramme Varer ud paa en R.

*Redacteur, ft. -er, kk., sá sem hefur hönd yfir greinum í e-u riti (einkum tímariti) og raðar þeim niður, (ritstjóri).

*Redaction, sk., (sb. Redacteur), a) ritstjórn. — b) ritstjórar. — c) rithús (hús þar sem tímarit er búið undir prentun).

redde, ás. 1, frelsa, bjarga e-n: R. een fra at drukne. Han ſtaaer ei til at r. honum verður ekki við hjálpað. Kirken alene blev reddet fra Ilden.

Redder, kk., = Frelſer, Redningsmand.

Rede, ft. -r, sk., [sb. reiðr = hreiðr], hreiður: Bygge R. setja saman hreiður (673), hreiðrast (Stjórn). — b) ból (= rúm): Han ligger endnu i Reden.

Rede, án ft., sk., [reiða], í orðatiltækjunum a) finde R. i noget botna í e-u. — b) gjøre R. for noget gera grein fyrir e-u, gjalda skynsemi fyrir e-ð. Gjøre R. og Rigtighed for (standa skil á) betroede Penge. — c) være til R. vera til reiðu; vera (til) búinn. Sb. tilrede (so.).

Rede, án ft., kl., [reiði, kl.], (úrelt), áhöld, o. s. frv. (Sb Meierede, Indrede, Forrede, Bagrede.)

rede, s. 1, [reiða], 1) ás., a) (úrelt), reiða (sb. reiða verð firir, Fms. X, 227), greiða: R. Landgilde. — b) [sb. matreiða], r. Mad eða r. Mad til matbúa. — c) r. et Bad gera laug (sb.: þar voru laugar gervar; Karl lætr gera henni laug). — d) r. een ilde til leika e-n illa. Sb. tilrede. — e) r. et Skib ud búa skip; sb. udrede b. — f) r. en Seng (einnig r. en Seng op) búa um rúm. — g) búa (e-n góðum klæðum): R. en Brud. Sb. pynte. — h) r. ſit Haar greiða sjer. — i) r. noget fra ſig koma e-u af; losast (losa sig) við e-ð. — R. ſig ud af noget smeygja sjer út úr e-u: R. ſig ud af ſin Gjeld koma sjer úr skuldum. — 2) sem h. s., a) r. for ſig standa í skilum, gjöra skil, (sb. skilgóður, skilríkur). — b) r. under ſig búa um sig. — c) r. til Barſel; sb. Barſel 2.

rede, ft. eins, e., [sb. reiða], a) búinn e-s, (sb. albúinn e-s, boðinn og búinn); til búinn, sem er til taks; reiðubúinn, sem er til reiðu: Være r. til noget. Gjere ſig r. búast. Alting er r. Have noget paa r. Haand; sb. Haand A, 2, a. R. Penge reiðupeningar (sb.: þá skulu þeir taka í reiðu peningum — einnig reiðum peningum — XV merkr af konongs garðe, N. g. L. II, 446). R. Sølv mótað silfur, silfurpeningar. — b) beinn, greiður: Den redeſte Vei. — Óeiginl.: „En r. og klar Sag".

redebon, ft. -ne, e., [reiðubúin-n], búinn e-s, fús á e-ð: R. til noget.

Redebonhed, án ft., sk., greiðfýsi (P. Þ.), fúsleiki (P. Þ. — Sb.: hafa allt á takteini, og þvíuml.).

Redebygning breiðurgerð.

Rededeie, kvk., (úrelt), ráðskona, bústýra.

Redefugl fugl sem liggur á eggjum, eggfugl.

Redehøne hæna sem liggur á eggjum.

Redekam hárgreiða.

Redekone (úrelt), = Pyntekone.

redelig, [sb. reiðulig-; sb.: lúka reiðuliga kirkjunni áðr greint lán, á ísl. skjali 14. aldar], 1) ft. -e, e., a) (úrelt), líkt og alminnilegur, sæmilegur, góður. — b) skír; greiður: Den Sag er r. nok. — c) vandaður, ráðvandur, valinkunnur, (sb. frómur; skilgóður, skilríkur, skilvænn, skilvís): En r. Mand (Kjøbmand, Embedsmand). — Einnig um hegðun og athafnir: R. Handlemaade ráðvendni í hegðun. — d) einlægur, frómlundaður, hreinskilinn. — 2) sem ao., a) skírt, greinilega: Læſe r. — b) ráðvandlega. — c) einlæglega, frómt.

Redelighed, án ft., sk., a) (úrelt), = Billighed. — b) ráðvendni (f. ráðvendi). — c) einlægni, frómlyndi, hreinskilni: Hjertets R.

redeløs, [sb. reiðileysi], (úrelt), sem ekki hefur gjört skil.

Reder, ft. -e, kk., sá sem gerir út kaupskip.

Rederi, ft. -er, kl., (skips)útgjörðarmaður, eða (skips)útgjörðarmenn.

Redeſkyld (úrelt), skattar og skyldir (sem greiða á).

Redeſvend (fyrrum), ráðsmaður.

Redeæg egg í hreiðri.

*redigere, ás. 1, koma fyrir greinum í e-u riti (einkum tímariti): Det (þ. e. tímaritið) er godt redigeret það er vel frá því gengið.

redmælet, ft. -mælede, e., (úrelt), skírmæltur.

Redning, ft. -er, sk., það að redde (björg; lífgjöf): Han er uden R. honum er ekki líft, eða þvíuml.

Redningsanſtalt tilbúningur til að bjarga mönnum

Redningsbaad eins konar bátur (skip) til að bjarga á, bjargbátur (að sínu leyti eins og bjargkviður).

Redningsgods góss sem bjargað er.

Redningshjelp bjálp sem er frelsun; sb. Redning

redningsløs sem ekki verður bjargað (borgið), sem telja má af.

Redningsmand lífgjafi, fjörgjafi.

Redningsmiddel útvegur til að frelsa, (sb. honum vildi það til lífs).

Redningsſtige stigi sem við er hafður þegar húsbrunar verða.

*Redoute, sk., lítið ferhyrnt vígi á víðavangi (vígvelli).

*redreſſere, ás. 1, endurbæta, bæta úr e-u, ráða bætur á e-u.

Redſel, ft. Redſler, [sb. reizla f. reiðsla], sk., (úrelt), gjald, skattur, skattgjald.

Redſkab, ft. -er, kl., [sb. reiðskap-r], tól, verkfæri, áhald: Skibet ſælges med ſtaaende og løbende Redſkaber með rá og reiða.

*reducere, ás. 1, a) leiða (e-t náttúru-efni) aptur í sjálft sig (= í hina fyrri mynd þess). — b) færa (e-ð til e-s; sb. færa vísu til rjetts máls), snúa (e-u í e-ð annað): R. Sølvværdi til Navneværdi. — c) færa (peninga) niður (að verði). — d) fækka e-u: Alle hans Argumenter kunne reduceres til to allar röksemdir hans má draga saman í tvær. — e) veita (t. a. m. liðsmönnum eða embættismönnum) lausn til fækkunar (t. a. m. liðsmanna eða embættismanna): R. Embedsmænd (Soldater, et Regiment). — f) ónýta (peninga; þ. e. kippa úr þeim öllu verði með lagatilskipun).

*Reduction, ft. -er, sk., það að reducere.

*Reduplication, sk., tvítekning (stafs eða samstofu).

*reduplicere, ás. 1, tvítaka (staf eða samstofu).

redvillig (úrelt), = tjenſtagtig, tjenſtvillig.

Redning, sk., það að rede.

*reel, ft. -le, e., verulegur; áreiðanlegur; (sb. staðgóður, sem veigur er í, o. s. frv.).

Reen, ft. Rener, sk., [rein; sb. Um markreinarskipti, N. g. L. I, 117], = Agerreen, Agerſkjel.

Reen, ft. Rener, sk., [rein-n f. hrein-n], = Rensdyr.

reen, ft. rene, e., [rein-n f. hrein-n], 1) eiginl., a) um það sem er þvegið eða verkað, hreinn: Rene Klæder (sb. en klæði eigi hrein, Fms.). Reent Linned (sb. í líndúki reinum, 619). Vaſke (ſkylle) noget reent. — b) sem hvorki er á kláði nje kýli eða annað þess kyns, (sb. líkþráir hreinsaz, 625): Denne Heſt har rene (gallalausa, heilbrigða) Been. Drengen har et reent Hoved er kreíðulaus. — c) reent Farvand (um sjó, sem er) α) skerjalaus. — β) hreinn af víkingum (sb. hann .... hreinsaði þar allt af víkingum). — d) óblandinn öðru, α) hreinn: Reent Korn (sb. gott korn ok reint, Skuggsjá). En r. Smag hreint bragð. — β) skír, skær, (sb. tær): Reent Guld skírt gull, (sb. sem skærasta gull, 655 XXXII). Reent Sølv skírt silfur, (sb. með skærum silfurpeningum). Reent Vand skírt vatn. R. Luft skírt (skært) lopt (sb.: af þí skæra lopti, sem þar verðr af heilsamligum vestanvindi; hvárt sem ero skír veðr eðr úskír). — e) um róm, hreinn, skír, skær: En r. Stemme. — f) ſkrive noget reent; sb. reenſkrive. — 2) óeiginl., a) holde r. Mund; sb. Mund a. — b) tale rene Ord = ſige ſin Mening reent ud (sb. B, b). — c) (um orðfæri), lýtalaus: Skrive et reent Sprog. En r. Skrivemaade. — d) ljós (sb. hitt er ljóst, at þeir menn vilja vera mínir úvinir fullkomnir), eða þvíuml.. Bringe en Sag i det Rene komast að botni í e-u máli. — Komme paa det Rene med een botna í e-m. — e) óblandinn, rjettur: Den rene Lære. — f) hreinn (ætur): „Af allehaande reent Qvæg" af öllum hreinum kvikindum (Stjórn). — g) (um siðferði), hreinn (sb. með hreinu hjarta, Þorl.), hreinlífur, skírlífur, og þvíuml.: Et reent Hjerte. En r. Kjærlighed hrein ást. En r. Samvittighed hrein samvizka, (sb. mín samvizka er syndalaus um þenna hlut). Et reent Levnet hreinlífi. En r. Mø hrein (hreinlíf, skír, skær, flekklaus, óflekkuð, ósaurguð, óspelluð, óspillt, ósködd) mær. — h) r. Fordeel eða r. Fortjeneſte ábati (að kostnaði frá dregnum). — i) tómur, eintómur, einber, (sb. helber; einskær): Det er en r. Umulighed það getur með öngvu móti verið (orðið), það er ekki vinnandi vegur, eða þvíuml. — Reent Forræderi. R. Feighed. — R. Naade. — B) reent, sem ao., a) rjett, lýtalaust: Tale et Ord reent ud kveða rjett að orði. — b) öldungis, með öllu: Han er reent afſindig. Han vil reent (fyrir fullt og allt) forlade Landet hann ætlar alfarinn úr landi. Drikke et Glas reent ud drekka í botninn, (sb. taka það af). — Reent ud berum orðum, hreint og beint: Sige ſin Mening reent ud segja það sem manni býr í brjósti.

reenfærdig = reenlig a.

Reenfærdighed, án ft., sk., = Reenlighed.

reengjøre hreinsa, sópa, moka, ræsta.

Reengjøren, án ft., sk., það að reengjøre.

Reengjøring, ft. -er, sk., það að reengjøre.

Reenhed, án ft., sk., hreinleiki, skírleiki, skærleiki, o. s. frv.

reenkoge, ás., skíra (silfur með því að sjóða það í öskuvatni).

reenlig, ft. -e, e., [reinlig-r f. hreinlig-r; sb. áskilr hann sèr .... þjónustu hreinliga, á ísl. skjali], a) hreinlátur, þrifinn, (sb. þokkalegur): Den Reenlige vil man altid finde reen i Klæder. Være r. i ſin Paaklædning vera jafnan þokkalega til fara. — b) stundum = reen A, 1, a: Reenlige Værelſer.

Reenlighed, án ft., sk., hreinlæti, þrifnaður: Hendes R. er overdreven.

reenlivet, ft. -livede, e., (urelt), hreinlífur, skírlífur.

Reenmos tröllagrös, mókrókar, *lichen rangiferinus*.

reenmælet, ft. -mælede, e., skírmæltur.

Reenſkind hreinbjálfi.

Reenſkrift, sk., hreinskript: Skaf mig en R. deraf.

reenſkrive hreinskrifa: R. en Afhandling.

Reenſkriver, ft. -e, kk., sá sem hreinskrifar.

Reenſkrivning, sk., hreinskrifun.

reenſkylle, ás., skola (e-ð) svo að það verði hreint (eða: þangað til það er orðið hreint; sb. skola vel, Hist. I, 489).

Reenſkylling, sk., það að reenſkylle.

reenſmagende, [sb. ſmage], sem hreint bragð er að.

*Refectorium, kl., borðstofa (í klaustri; hressingarhús).

*Referat, ft. -er, kl., skýrsla (G. O., P. Þ.), framsaga, framsögn.

*Referent, ft. -er, kk., framsögumaður.

*referere, ás. 1, skýra frá (e-u), bera (e-ð) fram, segja (e-ð) fram: R. en Sag for Miniſteren bera mál undir stjórnarherra. — b) r. ſig til noget α) vera í sambandi við e-ð. — β) skírskota til e-s: Jeg refererer mig til hvad jeg forhen har ſagt.

*reflectere, s. 1, a) ás., hrinda (geislum) aptur á bak: Speilet reflecterer Lysſtraalerne.

— b) b. s., α) r. over (hugleiða, íhuga) noget. — β) r. paa noget gera e-ð að álitum, gefa gaum að e-u.

*Reflex, sk., = Gjenſkin.

*Reflexion, ft. -er, sk., það að reflectere (hugleiding, íhugun, o. s. frv.).

*reflexiv, ft. -e, e., (eiginl.), sem beygist aptur á við, apturbeygjanlegur: Reflexivt Verbum = Reflexivum.

*Reflexivum, kl., apturbeygjanleg sögn (þ. e. sögn er segir að gjörandi e-s sje einnig þolandi þess, t. a. m. setjast í orðunum setjast niður).

*Reform, ft. -er, sk., endurbót, umbót.

*Reformation, ft. -er, sk., a) (eiginl.), umbót. — b) sjer í lagi, trúarbót (trúarhreinsun) Lúthers, síðari siðaskipti(n).

*Reformationsfeſt hátíð í minning (síðari) siðaskiptanna.

*Reformationshiſtorie, sk., trúbótarsaga.

*Reformator, ft. -er, kk., sá sem endurbætir.

*reformere, ás. 1, endurbæta: R. Kirken. R. et Univerſitet. — Den reformeerte Kirke hreinsaða kirkjan. De Reformeerte þeir sem hafa hina hreinsuðu trú.

*Reformers, ft., (á Englandi), þeir sem heimta að bætt sje um stjórnarlögun.

*Refraction, sk., = Straalebrækning.

*Refrain, kl., = Omqvæd.

*refundere, ás. 1, gjalda (e-ð) aptur.

*Refus, sk. og kl., afsvör, aftök.

*Refuſion, ft. -er, sk., það að refundere.

*Refutation, sk., = Gjendrivelſe.

*refutere, ás. 1, = gjendrive.

*Regale, ft. Regalier, kl., a) forprísun (stórhöfðingja). — b) = Inſigne.

*regalere, ás. 1, (eiginl.), veita (e-m) eins og konungi (en er jafnaðarlega haft í háði).

Regel, ft. Regler, sk., [regla], regla, (sb. forsögn): Moralſke Regler siða-reglur. Foreſkrive een Regler setja e-m reglur. Følge (rette ſig efter, binde ſig til) en R. hafa reglu.

regelbunden, [sb. binde], einskorðaður við reglu.

regelløs sem ekki fer eptir neinni reglu.

Regelløshed, sk., það að vera regelløs.

regelmæſſig, ft. -e, e., = regelret.

Regelmæſſighed, án ft., sk., = Regelrethed.

regelret reglulegur (= lagaður eptir reglu eða reglum).

Regelrethed, án ft., sk., það að vera regelret.

*Regeneration, sk., = Gjenfødelſe.

*regenerere, ás. 1, = gjenføde.

*Regent, ft. -er, kk., a) = Landsherre. — b) sá sem hefur landráð fyrir hönd annars, forstjóri fyrir öllum landráðum (sb. Fms. I, 2), stjórnari, stjórnarmaður, ríkisstjóri.

*Regentinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Regent um karlmann.

*Regents, sk., mesti stúdentagarðurinn í Kaupmannahöfn.

*Regentſkab, kl., landráð (sb. Eysteinn konungr skyldi hafa landráð af hendi beggja þeirra), ríkisráð.

*Regime, kl., stjórn, stjórnarlögun, stjórnarhættir. — b) tízka, siðir. — c) aðbúð, (einkum í) mataræði.

*Regiment, ft. -er, kl., herdeild sem er ein eða tvær þúsundir manna eða þar á milli (sb. Oberſt): Et R. til Fods. Et R. til Heſt.

*Region, ft. -er, sk., = Egn.

*Regiſſeur, kk., (í leikhúsi), leikstjóri (þ. e. sá sem er settur til að sjá um, að hver leikari gangi fram í tækan tíma, og þvíuml.).

*Regiſter, ft. Regiſtre, kl., skrá: R. over en Bog efnis-skrá bókar.

*regiſtere sjá regiſtrere.

*Regiſtrator, kk., sá sem hefur það embætti að raða niður skjölum og skrá aðal-efni þeirra.

*Regiſtratur, kl., a) það að skrá. — b) skrá (þ. e. bók sem nöfn á e-u, eða stutt ágrip úr því, eru rituð í). — c) hús þar sem verið er að skrá e-ð (þ. e. skrifa upptalning á því). — d) skjalagólf (þ. e. hús — klefi — þar sem skjöl eru geymd).

*regiſtrere (einnig regiſtere), ás. 1, krá, bóka: R. et Bo.

regjere, ás. 1, stjórna e-u, stýra e-u, ráða fyrir e-u, (sb hafa ríki): R. en Stat. Den regjerende Keiſer (Konge) keisarinn (konungurinn) er (nú) situr að völdum. Hun regjerer i Huſet ræður öllu á heimilinu.

Regjering, sk., a) án ft., a) forráð, ríki (sb. höfðingja þá, er ríki hafa haft á Norðrlöndom): Tiltræde (komme til) Regjeringen taka ríki, (taka konungdóm). Nedlægge Regjeringen láta af ríkisstjórn. — b) með ft. -er, landsstjórnarmenn, ríkisstjórar: Indgive et Forſlag til Regjeringen.

Regjeringsform stjórnarlögun: En monarchiſk R. einvaldsstjórn: En ariſtokratiſk R. stórmennisstjórn. Demokratiſk R. lýðsstjórn.

Regjeringskonſt stjórnarlist.

Regjeringsmaade stjórnarhættir.

Regjeringsraad, A) kl., stjórnarráð. — B) kk., stjórnarmaður, stjórnari, (með fram sem nafnbót).

Regjeringsſag stjórnarmálefni.

Regjeringstid dagar e-s konungs (sb. á dögum Haralds konungs hins hárfagra).

*Reglement, kl., = Anordning b, Forſkrift b, (sb. Regulativ).

*reglementeret, ft. reglementerede, e., tilskipaður, (sem boðið er að hafa, eða þvíuml.).

Regn, án ft, sk., [regn], regn, rigning, úrkoma, (sb. votviðri): Det ſeer ud til R. eða det tegner til R. eða det truer med R. það er regnlegt. Det trækker op (ſammen) til R. það gerist regnlegt (sb. Fms. III, 205). Der faldt ſtærk R. það var stórrigning (mikil úrkoma, demba). Vi havde megen R. i Gaar það var mikið regn í gær. Orðskv.: Ofte kommer R. efter Solſkin og Skin efter Mulm opt kemur skin eptir skúr.

Regnbue, [regnbogi], regnbogi, friðarbogi.

Regnbyge skúr, regnskúr (Skuggsjá), regnjel (Skuggsjá).

Regnbæk regnlækur (= regnvatnslækur).

Regndraabe regndropi: Der faldt enkelte Regndraaber (sb. ýringur).

Regndryp, kl., leki af rigningu.

regne, persónulaus s. 1, [regna, fornt], rigna, a) h. s.: Det begynder at r. það er farið að rigna. Det har regnet hele Dagen það hefur rignt (verið úr honum) í allan dag. Det regner endnu það rignir (er úr honum) enn. — b) sem ás.: Noget regner ned e-u rignir.

regne, s. 1, [reikna], reikna, telja, a) ás.: Man regner 96 Skilling paa en Rigsdaler. R. et Stykke efter reyna hvort e-ð sje rjett reiknað, (sb. efterregne α). R. noget fra reikna e-ð frá, (sb. at af reiknaðum öllum skuldum). R. noget med i en Sum (sb. at .... til reiknaðum öllum inntektum). Man regner ham ogſaa blandt Digterne hann er einnig talinn með skáldum. R. noget om reikna e-ð upp aptur. Naar man vil r. ſammen alt det (ef allt er talið), han har faaet. Det er ſnart regnet ud það er fljót-reiknað (= það er ekki lengi verið að sjá, hvað mikið það er). Mit Arbeide regner jeg ikke mína fyrirhöfn tel jeg ekkl. Vinen regnes ikke vínið er ekki talið (= það er ekki tekin borgun fyrir vínið). Vinen er ikke regnet med vínið er sjer á parti (= vínið er borgað sjer í lagi). Man regner hele Hæren paa 20,000 Mand allur herinn er reiknaður 20,000. Jeg regner dette ikke for noget Arbeide jeg kalla þetta ekkert verk (öngva fyrirhöfn). Vi r. det ikke ſaa nøie med hverandre við förum ekki í harðan reikning hvor við annan (hvorir við aðra). — R. een noget til Gode telja e-m e-ð til gildis. R. een noget til Onde; sb. ond B, b. R. een noget til Synd telja e-m e-ð til syndar. — R. noget op telja e-ð upp. — b) sem h. s.: Drengen lærer at r. R. galt reikna rangt. — Jeg maa r. over (jeg verð að gá að með reikningi), om jeg har Penge nok til denne Udgift. — Jeg regner (tel) ſlet ikke, hvad hans Underholdning koſter. — Man kan r., at han har fortjent 100 Rigsdaler hann hefur grætt á að gizka 50 aura. — R. paa een reiða sig á e-n, eiga undir e-m. Man kan ikke r. paa hans Løfter það stoðar ekki að reiða sig á það (eiga undir því), sem hann lofar; það er ekkert að marka það sem hann lofar (eða: þó hann lofi e-u). Jeg regner paa (reiði mig á) at du kommer.

Regnebog reikningsbók (= bók um reikningslist).

Regnebræt, a) (fyrrum), strykað reikningsspjald (með reitum fyrir ýmisleg tölukyn). — b) óstrykað reikningsspjald (úr trje).

Regnefeil = Regningsfeil.

Regnekonſt reikningslist, tölvísi (sb.: arithmetica, es tölvísi alla greiðir, 645).

Regnemaade reiknings-aðferð.

Regnemeſter, a) góður reikningsmaður. — b) sá sem kennir reikning.

Regnemynt = Regningsmynt.

Regnepenge leikpeningur (úr messing, sem barnagull og þvíuml.).

Regner, kk., (sjaldh.), reikningsmaður: Nøie R. var aldrig god Dranker (orðskv.).

Regneſkole reikningsskóli.

Regnetavle reikningstafla.

Regnflod flóð (vatnavextir, vatnsrennsli) eptir rigningu.

Regnfugl (fugl) *scolopax arquata.*

regnfuld regnsamur (Eyrb., Rímb.), votviðrasamur.

Regnhat regnhattur.

Regnhætte regnhöttur.

Regning, ft. -er, sk., [reikning-r], reikningur: R. med Tal tölustafareikningur. R. med Bogſtaver = Bogſtavregning. — Holde (føre) R. over noget hafa reikning á e-u. — Det ſvarer ikke R. það svarar ekki kostnaði, það er ekki til vinnandi. — Finde ſin R. ved noget sjá sjer hag við e-ð. — Foretage noget for ſin egen (for en andens) R. gera e-ð á sjálfs síns (á annars) kostnað. — Opſætte en R. semja reikning (um það sem maður eigi hjá em). Føre een noget til R. setja e-ð í reikninginn e-s. Det kan ſkrives paa min R. það má skrifa það í reikninginn minn. Give een Varer paa R. selja e-m vöru í skuld (á frest). Tage paa R. kaupa í skuld (á frest). — Efter min R. (ágizkun, áætlun) maa han komme i Morgen. Hans R. ſlog feil honum varð ekki hettan úr því klæðinu. — Han gjorde R. paa (vonaðist eptir eða bjóst við) en betydelig Fordeel. Jeg gjør R. paa (vonast eptir eða býst við) at du vil være min Gjeſt.

Regningsart reikningstegund.

Regningsbog reikningabók (þ. e. bók um gjöld og tekjur eða þvíuml.). Sb. Handelsbog, Udgiftsbog.

Regningsfeil misreikningur.

Regningsgjeld það sem annar á hjá manni eptir reikningi.

Regningskrav skuldarheimta eptir reikningi.

Regningsmynt peninganöfn sem talið er eptir þó peningarnir sjálfir sjeu ekki til, tóm peninganöfn, (t. a. m. Pund Sterling, Mark Banco).

Regnkappe voskufl.

Regnkjortel voskyrtill.

Regnklæde vosdúkur (sem kvennfólk hefur yfir sjer í votviðri).

Regnmaaler regnkönnuður (þ. e. verkfæri til að reyna hversu mikið regn hafi komið).

Regnmaaned rigningamanuður: Regnmaanederne i de tropiſke Lande.

Regnorm ánamaðkur (ámumaðkur, B. H.) *lumbricus terrestris.*

Regnſkab, ft. -er, kl., [sb. reikningsskap-r], reikningur (sb. Skole þeir skyldir at gera reikning fyrir þessu fè; sb. einnig reikningargerð), reiknun (sb. skulu þeir skyldir at gera reiknan fyrir þessu fè), skilrekki (sb. at krefja þá skilrekkiss ok skynsemdar af veittum pundum ok velgörningum, Stjórn), skynsemd (sb. á sömu leið aukaz ok vaxa gjafanna reikningar ok skynsemdir, sem gjafirnar aukaz, sb. einnig skynsemdargjald), skynsemdarreikning (sb. þurfi hann enga skynsemdarreikning at göra, Stjórn), skynsemi (ek skal gjalda drottni mínum skynsemi fyr þik), grein (í orðunum gera grein fyrir e-u): Føre R. over noget hafa reikning á e-u, halda reikning um e-ð. Staae tilbage med to Aars R. eiga ógjörðan tveggja ára reikning. Efterſee Regnſkaberne rannsaka reikningana. Fordre R. af een og kræve een til R. krefja e-n skynsemdar. Aflægge R. for noget gera reikning (reiknun, grein) fyrir e-u, gjalda skynsemi fyrir e-ð. Gjøre een R. for ſine Handlinger gjalda e-m skynsemi verka sinna.

Regnſkabsbetjent reikningsmaður (= sá sem hefur reikninga á hendi). Sb. Oppebørſelsbetjent.

Regnſkabsbog reikningabók (þ. e. bók sem í eru reikningar eða reikningsgerðir).

Regnſkabsfeil villa í reikningum.

Regnſkabsførelſe reikningshald.

Regnſkabsfører reikningamaður, bókari: Være ſin egen R. hafa sjálfur á hendi reikningana sína, bóka allt sjálfur.

Regnſkabsſag reiknings-mál.

Regnſkabsvæſen allt sem til reikninga heyrir.

Regnſkjerm regnhlíf, úrhlíf, vætubjálmur.

Regnſkuur forskyggni (byrgi, hjallur) til að hlífa e-u við regni, (sb. skúrfjalir, Fms. VIII, 329).

Regnſky vætuský.

Regnſkyl, a) demba, (steypiregn). — b) vatnsrennsli eptir regn.

Regnſlag það að regn dynur á, (sb. regnjel): „De fugtige, med ſtærke R. ledſagede Veſtenvinde".

Regnſommer rigningasumar.

Regntid regntími(nn í hinum heitu löndum).

regntæt dropalaus (Gþl.).

Regntø bláka með rigningu.

Regnvand regnvatn (B. H.).

regnvarſlende, [sb. varſle], sem veit á regn.

Regnveir votviðri.

Regnvind vindur sem væta fylgir.

*Regres, sk., aðgangur (sem maður á að e-m); athvarf.

*Regulativ, ft. -er, kl., reglugjörð, (sb. Reglement).

*Regulator, ft. -er, a) kk., stýrandi, temprandi. — b) sk., stillir (sem verkfæri).

*regulere, ás. 1, tempra.

*regulær, ft. -e, e., = regelmæſſig, regelret.

Reie (fyrrum skrifað Ræge), ft. -r, sk., marþvari *cancer squilla.*

Reiehug, kl., eins konar net sem dregið er fyrir marþvara.

Reieruſe eins konar nethylki sem lagt er í sjó fyrir marþvara.

Reinfan, sk., (eins konar jurt) *tanacetum vulgare.*

reiſe, ás. 2, [reisa], 1) eiginl., reisa, reisa e-ð upp: R. Maſten i et Skib reisa trje (í stórskipi, þegar það er smíðað; sb. trjereisa). R. en Mindeſteen reisa minningarstein. R. en Høſtak blaða heystakk, (sb.: hlaða heyi, Fms. III, 205; kasta heyi). R. et Gjerde setja hrísgarð. R. et Huus reisa húsgrind. R. et Tag reisa grind undir husþak. Dyret reiſer Børſter yfir sig. — R. ſig standa upp. R. ſig for een rísa upp í móti e-m (sb. Al. 152). Heſten reiſer ſig paa Bagbenene (rís upp á apturfótunum =) prjónar (upp í loptið). Havet reiſer ſig æsist, ókyrrist, (sb. Svá segiz, at hón — þ. e. áin Ganges — reisiz á þá leið ok takiz upp ok freóvi löndin í austrhálfunni, sem áin Nílus Egiptaland). Der reiſte ſig en Storm það hljóp á stormur, það gerði (rak á) storm. — R. Vildt reisa dýr (Gþl. 447-448; þ. e. finna þau og stökkva þeim á fætur). — 2) hálf-óeiginl.: R. en Krigsmagt draga her saman; fá lið. R. Almuen til Opſtand koma alþýðu til að gera uppreist. — 3) óeiginl., a) koma (e-u) til leiðar, valda (e-u): R. et Oprør R. en Trætte. R. en Sag höfða mál. Sagen reiſte ſig (málið gerðist, sb. Gþl. XII) deraf. — b) (í lögum), staðfesta: R. eller fælde en Dom.

reiſe (har og er), h. s. 2, ferðast: R. til et fremmedt Land. R. i fremmede Lande. Han er reiſt til Frankrige farinn til Frakklands. Han er reiſt (fór á stað) i Morges. R. fra een yfirgefa e-n (á ferðalagi). R. fra (skilja eptir) ſin Koffert. — En Reiſende ferðamaður. Her kom mange Reiſende. — b) (í tali), r. af hrökkva upp af. — 2) með þol., a) af orði, sem merkir tíma: Vi have reiſt (höfum verið á ferð) hele Dagen. Jeg har reiſt Nat og Dag (farið dagfari og náttfari) for ikke at komme for ſildigt. — b) af orði, sem merkir veg eða vegalengd: Jeg har aldrig tilforn reiſt denne Vei aldrei farið þenna veg áður. Vi reiſte ti Miil i Gaar fórum tíu mílur í gær.

Reiſe, ft. -r, sk., ferð, (sb. farlengd): Have en R. for ætla að ferðast (fara) eitthvað, (sb. eiga ferð fyrir höndum). Han ligger paa ſin R. hann er að búa sig undir ferðina. Gjøre (foretage) en R. fara ferð, (sb. gjöra heiman ferð sína). Begive ſig paa Reiſen eða tiltræde ſin R. hefja ferð sína, leggja á stað, (sb. leggja upp). Opgive en R. sleppa ferð, slá af að fara eitthvað. Fortſætte Reiſen halda áfram ferðinni, fara leiðar sinnar. Fuldende en R. komast alla leiðina. Være paa en R. vera á ferð. Være paa Reiſer vera á ferðalagi. Hvor gaaer Reiſen hen hvert er ferðinni heitið? Jeg har været ſyg paa min R. á leiðinni. Vi havde en heldig R. okkur gekk vel ferðin; (einnig, ef talað er um sjóferð) vjer urðum vel reiðfara. Lykke paa Reiſen og velkommen tilbage farðu vel og komdu heill aptur! — b) (í et. eða ft.) = Reiſebeſkrivelſe: Han vil udgive ſin R. bók um ferðina sína, ferðabók. En Overſættelſe af Parrys Reiſer (bókin um ferðir P.) til Polarhavet.

Reiſeaar ferðar-ár, ferða-ár: Det førſte R. (fyrsta ár ferðar sinnar, fyrsta árið sem hann var að ferðast) tilbragte han meſt i Tydſkland.

*Reiſeapothek læknisdómar sem maður hefur með sjer á ferðalagi.

*Reiſeapotheker lyfsölumaður (eða: lyfjavörður) í fylgd stórhöfðingja.

Reiſebemærkning e-ð sem maður hefur tekið eptir á ferðalagi; athugasemd rituð á ferðalagi.

Reiſebeſkrivelſe (ferðalýsing), ferðasaga, ferðabók, (sb. farabók, 615).

Reiſebeſkriver, ft. -e, kk., höfundur ferðabókar.

Reiſebog, a) bók sem maður ritar í á ferðalagi það sem merkilegt þykir. — b) bók handa ferðamönnum.

Reiſebom verkfæri til að reisa e-ð upp með.

Reiſebroder = Reiſefælle.

Reiſebylt ferðabaggi.

Reiſebøn ferðabæn.

Reiſedragt ferðabúningur, ferðaföt.

*Reiſeeventyr ferða-æfintír.

Reiſeflaſke ferðaflaska.

Reiſefortælling ferðasaga.

Reiſefælle förunautur, (sb. Reiſekammerat).

Reiſefærd sú athöfn að ferðast; ferðalag.

reiſefærdig ferðbúinn, ferðarbúinn (Fms. VII, 3), fararbúinn (Fms. I, 3), farbúinn (Hkr.).

Reiſefølge, kl., fylgdarlið, föruneyti, (sb. fararblómi): Kongens R.

reiſefør (um fjenað), ekki reisa.

Reiſegilde veizla sem timbursmiðir gera þegar þeir eru búnir að reisa grind undir húsþak.

Reiſegilde burtfararveizla, (sb. fararmunngát, Eg. 88).

Reiſehat ferðahattur.

Reiſehue ferðahúfa.

Reiſeheld heppni á ferðalagi: Han pleier at have godt R. er vanur að vera heppinn á ferðalagi.

Reiſehynde eins konar vagnseta (Vognhynde) sem höfð er á ferðalagi.

Reiſehætte ferðahetta.

Reiſeiagttagelſe það sem maður tekur eptir á ferðalagi.

Reiſekammerat samferðarmaður, (sb. Reiſefælle).

Reiſekappe ferðakápa.

Reiſekiſte ferðakista.

Reiſekjole ferðakyrtill.

Reiſeklæder, ft., ferðaföt.

Reiſeklædning = Reiſedragt, Reiſeklæder.

Reiſekoſt nesti, mata.

Reiſekoffert eins konar ferðakista eða ferðakistill.

Reiſelevnet = Reiſeliv.

Reiſeliv líf sem maður lifir á ferðalagi.

Reiſelyſt ferðafýsn, farfýsi (Víga-Gl.).

Reiſelæge læknir sem stórhöfðingi hefur með sjer á ferðalagi.

Reiſen, án ft., sk., ferðalag.

Reiſeomkoſtninger, ft., ferðakostnaður, farareyrir (Gþl. 8), fararfje (Gþl. 8): Faae ſine R. erſtattede.

Reiſepas = Pas B, 1, d.

Reiſepenge, ft., fararefni, (sb. Reiſeomkoſtninger).

Reiſeſager, ft., = Reiſetøi.

Reiſeſelſkab förunautar, samferðamenn.

Reiſeſeng ferðarúm (sem maður hefur með sjer).

Reiſeſkriin ferðakistill, (sb. skrína).

Reiſeſyge ferðasótt (það að hafa öngva eirð í sjer nema maður sje að ferðast).

Reiſeſæk poki til að hafa farangur í.

Reiſetid, án ft., tími sem maður er á ferðalagi, (sb. farlengd).

Reiſetog ferð (þar sem margir eru saman): Kongens R. De franſke Lærdes R. til Egypten.

Reiſetøi, án ft., farbúnaður (673), fargögn (Nj.) og farargögn (Nj.), farangur, föggur.

Reiſeudgift útlát á ferðalagi.

Reiſeveir ferðaveður.

Reiſevogn ferðavagn.

Reisning, sk., a) reising: Maſtens R. trjereising. Huſets R. það að reisa húsgrind. — b) ris, eða þvíuml.: Skibet har en ſvær R. skipið er hásiglt. Dette Tag har en høi R. þetta er reisuglegt þak. Denne Heſt har en god R. er hnarreistur, ber vel höfuðið.

***reject**, ft. -e, e., ræktur (ho. l. t. af rækja), rækur gjör, (sb. reknaingur).

***rejicere**, ás. 1, rækja (sb. ef váladr maðr es syndugr, þá skal kenna hánum rètta hluti, en rækja hann eigi, 677), gera e-n rækan.

***Relation**, ft. -er, sk., a) frásögn. — b) samband, og þvíuml.

***relativ**, ft. -e, e., sem er e-ð einungis að tiltölu (í samanburði við annað); sem vísar til e-s: Relative Pronominer tilvísunar-fornöfn.

***Relativitet**, sk., það að vera relativ.

***Relegation**, ft. -er, sk., það að relegere.

***relegere**, ás. 1, reka (e-n) frá háskóla.

***relevant**, ft. -e, e., merkur, sem máli skiptir.

***relevere**, s. 1, a) ás., taka e-ð fram. — b) h. s., skipta máli.

***Relief**, kl., útskurður (t. a. m. á trje, málmi, marmara); og er þess háttar skurður kallaður Basrelief (þ. e.) lágskurður (þegar myndirnar eru lágar), en Hautrelief (þ. e.) háskurður (þegar þær eru háar).

***Religion**, ft. -er, sk., trú, trúarbrögð, átrúnaður: Den ſande (chriſtelige, jødiſke, mahomedanſke) R.

***Religionsbegreb** nám (sb. Begreb B) sem trúarbrögðunum til heyrir.

***Religionsbekjendelſe** = Troesbekjendelſe.

***Religionsbog** bók um trúar-efni.

***Religionsed** trúnaðareiður að maður skuli hafa og halda rjetta trú (Fms. II, 127).

***Religionsforagt** fyrirlitning á trúarbrögðum.

***Religionsforagter** sá sem fyrirlítur trúarbrögð.

***Religionsforandring**, a) siðaskipti (Fms.). — b) það að einstakur maður tekur aðra trú.

***Religionsforbedring** trúar-leiðrjetting, (sb. Reformation b).

***Religionsforfølgelſe** ofsókn fyrir mismun á trú.

***Religionsfornegter** trúarníðingur.

***Religionsfred** friður eptir trúarstríð.

***Religionsfrihed** frelsi til að hafa þá trú er manni þykir bezt.

***Religionshad** hatur á þeim sem eru annarar trúar.

***Religionshandling** guðsþjónusta (eða partur af henni).

***Religionsiver** ákefð (vandlæti) í trúarefnum, (sb. af guðligu vandlæti).

***Religionskrig** trúarbragðastríð.

***Religionslærdom** trúarlærdómur.

***Religionslære** trúar-kenning.

***Religionslærer** kennari í trúarbrögðum.

***Religionsmening** ætlun (e-s) um trúarefni.

***Religionsparti** trúarflokkur.

***Religionsſag** trúar-efni.

***Religionsſkik** siðvenja við guðsþjónustuna.

***Religionsſpot** spott um trúarbrögð.

***Religionsſpotter** sá sem hæðist að trúarbrögðum.

***Religionsſtrid** þræta um trúarbrögð.

***Religionsſtridighed** = Religionsſtrid.

***Religionstvang** ófrelsi í trúar-efnum.

***Religionstvivl** efi um trúar-efni.

***Religionsøvelſe** trúhald, guðsþjónustugjörð: I Nordamerica har alle Partier fri R. í sambandsríkjunum í norðurhluta vesturheims má hver trúarflokkur hafa sína guðsþjónustu.

***Religioſitet**, sk., guðhræðsla.

***religiøs**, ft. religiøſe, e., a) trúfastur, trúgóður, trúmikill, (sb. gudfrygtig a): En r. Mand trúmaður mikill. — Religiøſe (guðrækilegar) Følelſer. En r. Vandel guðrækileg hegðun. — b) sem lýtur að trúarbrögðum, andlegur, guðrækilegur: Religiøſe Skikke; sb. Religionsſkik. Religiøſe Heitider guðrækilegar hatíðir.

Reling (einnig skrifað Ræling), sk., borðstokkur.

***Reliqvie**, ft. -r, sk., heilagur dómur. Sb. Helgenlevninger.

Rem, ft. -me, sk., [reim, B. Hítd.], ól, (sb. þvengur, ræma): Ageſtolen hænger i Remme.

rembunden, [sb. binde], ólbundinn (að sínu leyti eins og sinbundinn).

***Remedium**, ft. Remedia eða Remedier, kl., ráð (til e-s).

Remhul þorngat á ól.

***Reminiſcents**, ft. Reminiſcentſer, sk., endurminning.

***remittere**, ás. 1, senda (e-ð) aptur; slá (e-u) af (fjárheimtu).

Remmeſnider sjá Remſnider.

***remonſtrere**, h. s. 1, mæla á móti.

***Remonte**, sk., útvegun varahesta (handa riddaraliði); varahestar.

***Remonteheſt** varahestur (handa riddaraliði).

***remontere**, ás. 1, fá (riddaraliði) varahesta.

***removere**, ás. 1, víkja (e-m eða e-u) frá.

rempe (einnig rimpe), ás. 1, rifa (hypja) e-ð saman: R. noget ſammen.

***remplacere**, ás. 1, fylla rúm (e-s — í óeiginl. merk.).

Remſe sjá Ramſe.

remſe sjá ramſe.

Remſnider (einnig Remmeſnider), ft. -e, kk., (fyrrum) = Sadelmager (nú á dögum).

***Remuneration**, sk., endurgjald.

***remunerere**, ás. 1, endurgjalda.

***Rencontre**, sk., fundur, deila, og þvíuml.

Rend, án ft., kl., a) hlaup, sprettur: I eet R. í einum spretti. Stikke i R. eða tage til Rends taka til fótanna. — b) ráp.

rende, s. 2, [renna með e f. i], 1) h. s. (har), a) hlaupa: R. efter een. Ride alt hvad Heſten kan r. eins og hesturinn getur farið, í loptinu. „Det er kun levende Ting, ſom r." — b) rápa, steðja. — 2) sem ás., a) r. ſin Vei (í tali), strjúka. — b) r. Dyſt reyna sig að hlaupa, renna í köpp (Sn. E.); (einnig = turnere). — c) r. een Kaarden igjennem Livet reka sverðið í gegnum e-n. R. een omkuld hlaupa (ana) á e-n svo að hann detti. R. ſig ihjel eða r. Livet af ſig sprengja sig á hlaupi. R. een op; sb. indhente a.

rende, ás. 1, [renna með e dregið af a], rekja uppistöðuband: Væveren har endnu ikke rendet Garnet. — Einnig sem h. s. (þegar uppistaða og fyrirvaf er sitt af hvoru efni): R. med Hergarn og ſlaae Uldgarn i.

Rende, sk., = Garnrende.

Rende, ft. -r, sk., [renna], skurður, ræsi(r), bunustokkur: Grave en R. under Jorden. Lægge Render paa et Tag. — b) áll (t. a. m. í á); einnig, vatnsfarvegur.

Rendebane skeiðsvið, (sb. skeið, Sn. E.).

Rendebom = Væverbom.

Rendebor stór nafar til að bora innan úr trjám (eptir endilöngu; dælunafar).

Rendeborer, ft. -e, kk., sá sem borar sívala bunustokka.

Rendebuk = Buk 2, a, Stormbuk, Muurbrækker.

Rendedrag lækjarfar, lækjarrás, (sb. Bækkedrag, Vanddrag).

Rendegarn uppistöðugarn; uppistaða.

Rendegjeſt sá sem allt af er að rápa á e-n stað: I de førſte Timer vare der mange Rendegjeſter það voru margir að rápa þangað (þar var mikið ráp) fyrstu stundirnar.

Rendehage einn af þeim krókum sem uppistaðan er fest ..

Rendeheſt (í óvönduðu tali), sá sem allt af er á hlaupum fyrir aðra.

Rendehul hol í bunustokki.

Rendekjærling (í óvönduðu tali), kerling (kvennmaður) a) sem allt af er á hlaupum fyrir sinn í hvert skiptið. — b) sem ber þvaður hús úr húsi.

Rendekiſte eins konar ílát með allt einum hólfum sem uppistöðubands-hnyklar eru hafðir í þegar rakið er.

Rendeknude lykkja (sem hnýtt er á e-ð).

Rendekugle bissukúla sem ekki er stærri enn svo að fleiri enn ein (t. a. m. 4 eða 5) eru látnar í bissuna í senn.

Rendeløb = Rendedrag.

Rendelægger, ft. -e, kk., sá sem leggur bunustokka niðri í jörðunni.

Rendemaſke, a) sk., prjónalykkja sem felld er niður. — b) kvk., (í óvönduðu tali), hlaupastelpa (B. H.).

Rendemeſter sá sem er settur til að sjá um bunustokka.

Renden, án ft., sk., hlaup; ráp.

Rendepenge, ft., kaup sem ljereptsvefarar fá stundum aukreitis fyrir að rekja.

Rendepind hæll á rakgrind.

Rendeſnare rennisnara (B. H.), snara.

Rendeſteen (steinlagt) ræsi (á borgarstræti): Han deiſede om i Rendeſtenen.

Rendeſteensbræt laus trjebrú á ræsi (á borgarstræti).

Rendeſteensſkarn for í ræsi (á borgarstræti).

Rendeſteensvand vatn í ræsi (á borgarstræti).

Rendeſtolpe hornspýta í rakgrind.

Rendeſø alda sem fer langt.

Rendeſøger, sk., járnstöng sem stungið er niður í jörðina til að finna bunustokka.

Rendetræ trje í bunustokk.

***Rendez-vous**, kl., = Stævnemøde.

Rending, sk., a) uppistaða: Rendingen er noget finere, end Iſlætten. — b) (á skipi), kaðalhringur (sem e-ð er sett niður í).

rene, ás. 1, (sjaldh.): R. en Ager gera merki meðal akra.

***Renegat**, ft. -er, kk., (afneitari), níðingur (sjer í lagi kristinn maður sem tekið hefur Tyrkja-trú).

***Renommee**, kl., mannorð; orðstír, frægð.

***renommere**, h. s. 1, (reyna að koma orði á sig með því að) láta mikið yfir sjer, vera mikill á lopti, gorta.

***Renommiſt**, ft. -er, kk., sá sem mikið lætur yfir sjer, gortari; slarkari.

***Renonce**, sk., (í spilum), það að maður hefur ekkert af e-i spilategundinni (tigli, hjarta, laufi eða spaða).

***renoncere**, s. 1, a) h. s., = renuncere. — b) ás.: R. ſig i en Farve koma af sjer e-i spilategundinni (laufi, spaða, hjarta eða tigli).

***Renovation**, sk., hreinsun kamra eða stræta.

Rensdyr hreinn, hreindýr, *cervus tarandus*.

Rensdyrshorn hreindýrshorn.

Rensdyrsmelk hreindýrsmjólk.

renſe, ás. 1, [reinsa f. hreinsa], hreinsa: R. Begerne for Støv hreinsa rykið af bókunum (sb. Fms. II, 261). R. Saaret for Materie fægja sárið. — b) óeiginl.: R. ſig ved Ed skíra sig með eiði (sb. Gþl.).

Renſedigel deigla sem e-ð er brætt í til að skíra það.

Renſekar ílát sem e-ð er hreinsað (skírt) í.

Renſelſe, ft. -r, sk., hreinsun.

Renſelſesed andaufærslu-eiður.

Renſelſesfeſt hreinsunarhátíð: Marias R.

Renſelſesmiddel það sem e-ð er hreinsað með.

***Renſemaſkine** tilbúningur til að hreinsa korn með.

Renſeværk kornhreinsunar-áhöld (í mylnu).

Rensning, ft. -er, sk., hreinsun: Kornets R.

Rente, ft. -r, sk., [renta], a) (fornl.), renta, (líkt og) tekjur. Sb. Paaſkerente. — b) leiga af peningum, vextir á fje: Sætte Penge paa R. selja fje á leigu. Tage høi R. eða høie Renter. Rentes R. leigna-leiga.

rentebærende, [sb. bære], sem leigu ber (sb. leiguburðr), sem goldin er leiga af: R. Capitaler. R. Obligationer.

Rentedag (leignadagur), leignagjalddagi.

Rentefod leiguburður (það hversu mikil eða lítil leiga er tekin af peningum): En høi (lav) R. mikill (lítill) leiguburður.

rentefri (um peninga), sem ekki er goldið eptir, leigulaus, vaxtalaus.

Rentegiver sá sem geldur leigu eptir peninga.

Rentekammer tekjuráð(ið, sem var).

Rentemeſter (fyrrum), ríkis-gjaldkyri, (rentumeistari, Fas. III, 423).

Rentepenge, ft., leiga eða vextir á peningum: Betale R. Leve af ſine R.

***rentere**, h. s. 1, = ſvare Regning (sb. Regning).

Renteri, kl., (fyrrum), tekjuhús (ríkisins).

Renteſkriver (fyrrum), reikningaskoðari (í tekjuráðinu).

Rentetager, ft. -e, kk., sá sem tekur við leigu eptir peninga.

Rentevæſen allt sem heyrir til vaxta á peningum.

***Rentier**, kk., maður sem lifir af leigu eptir peninga sína.

***renuncere** (einnig renunciere), h. s. 1, í orðatiltæk. r. paa noget sleppa (viljandi) e-u (sem maður gæti öðlast), hafna e-u.

***renunciere** sjá renuncere.

***Reol**, ft. -er, sk., bókaskápur.

***Reorganiſation**, sk., það að reorganiſere.

***reorganiſere**, ás. 1, = omdanne.

***Reparation**, ft. -er, sk., aðgerð (á e-u eða e-s).

***Reparatur**, sk., = Reparation.

***reparere**, ás. 1, gera að e-u, (sb. ditta að e-u), endurbæta (sb. Fms. VIII, 197).

***repartere**, ás. 1, jafna (e-u) niður.

***Repartition**, sk., niðurjöfnun.

***Repertoire**, kl., nöfn eða safn allra þeirra sjónarleika sem fram eru fluttir (sýndir eru) í e-u leikhúsi.

***Repertorium**, ft. Repertoria og Repertorier, kl., (bók sem eiginl. er) safn af ritgjörðum er allar lúta að sama höfuð-efni, ritgjörðasafn (um o. s. frv.).

***Repeteeruhr** vasaúr sem maður getur látið slá.

***repetere**, ás. 1, a) taka e-ð upp aptur. — b) rifja upp (e-ð sem maður hefur lesið). — c) (um vasaúr), slá.

***replicere**, h. s. 1, svara, andsvara; svara aptur (að nýju).

***Replik**, ft. -er, sk., a) svar. — b) (í málaferlum), annað svar (sækjanda).

***Repreſſalier**, ft., hefnd (sjer til skaðabóta).

***Reprimande**, sk., skúta, (sb. Irettesættelſe, Bebreidelſe; sömul. Ræſe 1, c).

***reproducere**, ás. 1, leiða (e-ð) út af sjer að nýju (sb. producere c).

***Reproduction**, sk., það að reproducere (ný framleiðsla; nýr vöxtur).

***Reproductionskraft**, a) endurminningar-afl. — b) eðlismáttur til nýrrar framleiðslu.

***reproductiv**, ft. -e, e., sem hefur það eðli að gefa nýtt út af sjer að nýju.

***Reproductivitet**, sk., = Reproductionskraft b.

***Repræſentant**, ft. -er, kk., sá sem er í stað annars, umboðsmaður, fulltrúi; varnaðarmaður (Fms. IV, 284).

***Repræſentation**, sk., það að repræſentere.

***repræſentativ**, ft. -e, e., sem er í stað e-s annars.

***Repræſentativ**, ft. -er, kl., peningur af verðlitlu efni (t. a. m. eiri eða brjefi) sem hafður er í stað annars betri.

***Repræſentativforfatning** sú stjórnarlögun þar sem fulltrúar þjóðarinnar eru látnir eiga hlut í um stjórnarmálefni.

***Reptil**, ft. Reptilia eða Reptilier, kl., = Krybdyr b.

***Republicaner**, ft. -e, kk., þjóðstjórnarmaður.

***republicaniſere**, ás. 1, gera (e-ð) að þjóðríki.

***Republicanismus**, án ft., sk., löngun til þjóðstjórnar.

***republicanſk**, ft. -e, e., sem lýtur að þjóðstjórn.

***Republik**, ft. -ker, sk., þjóðríki, þjóðveldi.

***Repuls**, sk., afsvar; hryggbrot.

***Reputation**, sk, mannorð.

***reputeerlig**, ft. -e, e., hefðarlegur, (sb. hefðarmaður).

***Reqviem**, kl., sálumessa með söng eða hljóðfæraslætti

***Reqvirent**, ft. -er, kk., sá sem beiðist eða krefst eða spyr e-s, (sb. heimtandi).

***reqvirere**, ás. 1, beiðast e-s; krefjast e-s.

***Reqviſit**, ft. -er, kl., e-ð sem er ómissandi (til e-s).

***Reqviſition**, ft. -er, sk., það að reqvirere.

***reſcribere**, ás. 1, (annaðhvort um konung þegar hann svarar e-u stjórnarráði, eða um stjórnarráð þegar það svarar e-m embættismanni undir sjer), skrifa aptur.

***Reſcript**, ft. -er, sk., (óprentað) konungsbrjef.

***Reſeda**, sk., (eins konar ilmandi blóm) *reseda odorata*.

***Reſervation**, ft. -er, sk., það að reſervere.

***Reſerve**, a) án ft., sk., = Baghaand 2: Have noget i R. — b) með ft. -r, kk., varaliðsmaður.

***Reſervecorps**, kl., varalið.

***reſervere**, ás. 1, áskilja, geyma.

***Reſident**, ft. -er, kk, umboðsmaður (e-s ríkis í öðru landi — minna háttar enn Geſandt og meira háttar enn Agent).

***Reſidents**, ft. Reſidentſer, sk., aðsetursstaður, aðsetur, aðseta.

***reſidere** (har), h. s. 1, sitja = hafa aðsetu (sb. Eiríkr hafði atsetu í Jórvík, þar sem menn segja at fyrr hafi setit Loðbrókarsynir, Fms. I, 23). — Reſiderende Capellan (aðstoðarprestur sem hefur brauð eða embætti og ekki er einungis tekinn til aðstoðarmanns af yfirprestinum), aukaprestur.

***Reſignation**, sk., a) það að segja af sjer. — b) það að una því sem ekki verður hjá komizt.

***reſignere**, ás. 1, segja af sjer. — b) ho. l. t., reſigneret, sem e., sem unir því er ekki verður hjá komizt.

***reſolut**, ft. -e, e., skjótráður; einbeittur. — b) (í tali), rífur, (sb. auðmildingur).

***Reſolution**, sk., a) með ft. -er, úrlausn. — b) án ft., það að vera reſolut a.

***reſolvere**, ás. 1, a) leysa úr (e-u), ráða (e-ð) af. — b) r. ſig ráða hug sinn. — c) ho. l. t., reſolveret, sem e., = reſolut a.

***Reſonants**, sk., = Gjenlyd, Gjenklang.

***Reſpect**, sk., lotning; (einnig líkt og beygur: Med R. at ſige ef jeg má tala svo klúrt.

***reſpectabel**, ft. reſpectable, e., virðuglegur, heiðarlegur.

***Reſpectdage**, ft., gjaldfrestur (um til tekna dagatölu). Sb. Løbedag.

***reſpectere**, ás. 1, meta e-n nokkurs; hafa beyg af e-m.

***reſpectiv**, ft. -e, e., hver að sínu leyti, hver eptir sínu rúmi, eða þvíuml.

***reſpective**, ao., hver að sínu leyti, hver eptir sínu rúmi, eða þvíuml.

***Reſpiration**, sk., andardráttur. — b) = Puſterum.

***reſpirere**, h. s. 1, draga andann. — b) kasta mæðinni.

***Reſpirodage**, ft. = Reſpectdage.

***Reſpit**, sk., gjaldfrestur.

***Reſpitdage**, ft. = Reſpectdage.

***Reſpondent**, ft. er, kk., aðstoðarmaður annars sem er að verja ritgjörð til nafnbótar sjer (sb. disputere).

***Reſpondentiabrev** = Bodmeribrev.

***Reſponſum**, ft. Reſponſa, kl., svar. Sb. Betænkning b, Erklæring b.

***Resſort**, sk., umdæmi, umráð, úrlausn.

***resſortere**, h. s. 1, hverfa (undir e-n til umdæmis eða úrlausnar, eða þvíuml).

***Resſource**, ft. -r, sk., = Hjelpekilde.

Reſt, ft. -er, sk., afgangur, leifar, eptirleifar (Stjórn), eptirstöðvar: Staae til R. med noget eiga e-ð óborgað. Give een ſin R. gera út af við e-n, o. s. frv. For Reſten að öðru leyti.

***Reſtance** sjá Reſtants.

***Reſtant**, ft. -er, a) kk., sá sem á e-ð ógert eða ógoldið. — b) sk. (og ekki nema í ft., — hjá kaupmönnum), vara sem ekki hefur gengið út.

***Reſtants**, ft. Reſtantſer, (einnig skrifað Reſtance, ft. -r), sk., eptirstöðvar (af skuld, eða e-u öðru sem maður á að inna af hendi): Det ſtaaer til R. það stendur eptir (óborgað). Han ſtaaer ſaa meget i R. hann er skyldugur um svo mikið. Han er i R. hann á nokkuð ógoldið.

***Reſtaurateur**, ft. -er, kk., (hressingarmaður), veitingamaður.

***Reſtauration**, ft. -er, sk., a) endurbót. — b) (hressingarhús), veitingahús.

***reſtaurere**, ás. 1, endurbæta, gera að e-u. — b) hressa.

***reſtere**, h. s. 1, = efterſtaae: Reſterende Skatter ógoldnir skattar.

***reſtituere**, ás. 1, a) skila e-u aptur, endurbæta (sb. hver — þ. e. hvíld og sæla — er öndunum endrbætiz eptir andlátið, Stjórn). — b) lækna: Fuldkommen reſtitueret albata.

***Reſtitution**, sk., það að reſtituere.

***Reſtriction**, ft. -er, sk., það að reſtringere.

***reſtringere**, ás. 1, einskorða (e-ð við e-ð annað).

***Reſultat**, ft. -er, kl., ályktun; endalok, (sb. leiks-lok); afleiðingar, árangur.

***reſultere**, h. s. 1, verða endalok (á e-u), verða árangur (af e-u; sb. e-ð leiðir af e-u).

ret, [rètt-], A) ft. -te, e., rjettur, a) eiginl.: „Nu ſtod vor Fændrik r., nu var han ganſke krum“ (sb. Óttarr stóð rèttr ok brá sèr ekki við). En r. Linie. — En r. Vinkel meðal-horn (þ. e. horn sem hvorki er krappt eða gleitt heldur rjettir 90 mælistiga). — b) óeiginl.: Ordets rette Betydning. Han har den rette Tro (sb. at yður trúa sè betri ok rèttari, enn vár trúa). En r. Chriſten rjettkristinn maður. — Den rette Vei (rjetti vegurinn) til et Sted. Komme til rette Tid í tækan tíma. Det er ikke den rette Nøgle rjetti lykillinn. Den rette Side rjetthverfan. — R. Arving. Landets rette Konge (sb. af rèttum Noregskonungi). — B) sem ao., 1) eiginl., rjett, beint: Staae r. op standa upprjettur. Gaae r frem beint áfram. — 2) um tíð: R. ſom jeg vilde gaae, kom han hann kom rjett í því jeg ætlaði að fara. — 3) óeiginl., a) rjett (= svo að heima standi): Om jeg huſker r. ef jeg rjett man. — b) rjett (líkt og rjettilega): Det er ikke r. gjort (handlet) það er ekki rjett gert. — c) rjett = öldungis: R. i Midten. R. ſom det bør være. — R. ſaa það líkar mjer, stendur heima, (sb. ná, ná), eða þvíuml.! — d) alminnilega, o. s. frv.: Jeg veed ikke r. (ekki alminnilega, ekki meir enn svo), hvor han boer. I Gaar var han r. i ſin gode Lune lá alminnilega vel á honum, var gállinn á honum, var soðið upp á hann. Det har han ikke r. betænkt hann hefur ekki gáð að því (til hlítar). Naar man r. betragter Sagen þegar vel er að gáð. Det er r. en behagelig Kone at tale med allra viðkunnanlegasta kona. Han er ikke r. klog ekki með öllum mjalla. Det er r. koldt (það má finna til kuldans, það er æði kalt) i Dag. Jeg bad ham r. meget derom lagði að honum með það. Det var r. ilde, at du ikke var tilſtede það er (meir enn) illa farið — því er ver og miður — að þú varst ekki við. — e) dáindis, sæmilega: Hun er r. behagelig, naar hun vil være det dáindis viðkunnanleg, þegar hún vill það við hafa. Arbeidet er r. godt; men det kunde være bedre. Jeg er r. vel dável, nokkurneginn) fornøiet med ham. — f) rjett að segja, i r. nu og r. ſtrax (rjett að segja) undir eins, óðara: R. nu ſkal jeg komme nú kem jeg undir eins (óðara). R. ſtrax undir eins, óðara.

Ret, sk., [rètt-r], A) án ft., 1) þar sem myndin Ret er höfð, a) (þar sem vjer höfum hvorugk. af einkunninni rjettr), rjett að mæla, (rjett að tala, Dropl.): Du har R. þú hefur rjett að mæla. Deri giver jeg Dem R. er jeg yður samdóma. Han vil altid have R. hann þykist æfinlega hafa á rjettu að standa. Man maa lade ham beholde R., ellers bliver han vred það verður að slá (láta) undan honum, svo að hann reiðist ekki. — b) það sem er rjett manna á meðal, rjettindi (sb. hann .... dæmir lög ok rèttendi manna í milli, Stjórn): Begrebet om R; sb. Retsbegreb. Her er dog Lov og R. i Landet hjer eru þó lög í landi. Studere Lov og R. nema lög. Det er baade imod R. og Billighed það er hvorki rjettlegt eða sannlegt. Lade Naade gaae for R. vægja dómi (sb. hvar hann þarf refsingar við, eða hvar dómum skal vægja, Skuggsjá). Bøie (fornegte) Retten halla rjettum dómi (Gþl.), halla rjettu máli. Rettens Fornegtelſe forskot (B. H.). Rettens Pleie; sb. Retspleie. — c) rjettur e-s, rjettindi, (sb. lög): Have R. til at gjøre noget eiga með að gera e-ð. Min R. lader jeg mig ikke fratage læt ekki ganga á mig. Den Stærkeres R. það að e-r getur gert öðrum rangt til fyrir máttar sakir eða ríkis. — Gjøre enhver R. og Skjel gera öllum rjett til. Lade een vederfares R. unna e-m rjettinda. Gjøre een ſin R. veita e-m maklega skript, (sb. makleg málagjöld). — d) lög (einstakrar þjóðar eða um einstök efni): Den romerſke R. Den canoniſke R. (sb. canoniſk). Den borgerlige R.; sb. Civilret. Sb. Kirkeret, Handelsret, Søret a. — e) dómur (er dæmir um mál manna): Den høieſte R. i Landet. Aſſeſſor i en R. Sætte Retten setja dóm. Rettens Betjente; Retsbetjent. — f) málaflutningur: Vælge Rettens Vei halda máli til laga. — 2) þar sem myndin Rette er höfð, a) i Rette, α) gaae i Rette for een flytja mál e-s (í dóm). — β) gaae i Rette med een deila á (við) e-n: Gaa ei i Rette med Gud (sb. ekki tjáir að deila við dómarann). — γ) ſætte een i Rette; sb. irettesætte. — b) med Rette með rjettu (Fms. I, 83), að rjettu (Fms. I, 223): Han bør med Rette døe hann er rjettdræpur. — c) til Rette, α) gjøre noget til Rette koma e-u í lag, koma lagi á e-ð: Hjelpe (bringe) een til Rette hjálpa e-m (með e-ð). Komme til Rette med noget botna í e-u, komast fram úr e-u. Komme til Rette igjen komast í samt lag. Komme til Rette med een (koma sjer saman við e-n) om noget. Han er god at komme til Rette med góður viðureignar. Tale een til Rette og tale ſig til Rette med een færa e-m heim sanninn, koma vitinu fyrir e-n. — β) tale ſig til Rette halda máli sínu til laga. — Tage ſig ſelv til Rette hefna sín sjálfur. — B) með ft. -ter, rjettur (sb.: Ísak fekk jafnan góða rèttu af þeim villibráðum, sem hann — Esaú — veiddi; hverjum þeim höfðingligum rètt, sem henni var settr, kastaði hón á gólf fram ok gaf hundum at eta) = sending (sb. Tak nú ok snæð þessa litlu sending), matur: En Ret Kjød (Fiſk). Han ſpiſer kun een R. (borðar ekki nema einn rjett) om Middagen. Spiſe noget af alle Retter. Koſtbare Retter krásir, kræsingar. — Een R. Mad. To Retter Mad.

retbaaren, [sb. bære], rjettborinn: „R. til Kongedømmet“ rjettborinn til ríkis.

***Retention**, sk., hald (= það að halda e-u fyrir e-m).

Retfærd = Retfærdighed.

retfærdig, [rèttferðug-r, haft á Íslandi 1365], a) (um þann sem gerir e-ð), rjettlátur, rjettvís, rjettdæmur: En r. Dommer. — b) (um það sem gert er), rjettvís (sb. rèttvísum verkum, 619), rjettur: En r. Handling. Have en r. Sag góðan (sannan) málstað. En r. Dom (sb. ef hann .... fremr rèttlætisdóma, Stjórn). — Hvorugk., retfærdigt, sem ao., rjettvíslega: Handle retfærdigt i en Sag.

retfærdiggjøre (rjettlæta), hreinsa (e-n af e-u): Ved diſſe Oplysninger blev han fuldkommen retfærdiggjort.

Retfærdiggjørelſe, án ft., sk., það að retfærdiggjøre.

Retfærdighed, án ft., sk., rjettvísi, rjettlæti; rjettdæmi: Den ſtrenge R. kan undertiden kaldes ubillig. Ingen kaldte Dommens R. i Tvivl enginn efaðist um, að dómurinn væri rjettur. Forlade ſig paa ſin Sags R. reiða sig á, að maður hafi góðan málstað.

rethjørnet, ft. -hjørnede, e., = retvinklet.

Retholt, kl., [sb. rèttaskíð], rjettaskíð (sb. Stjórn), sniðmát (Dr. Sch.), smíðastokkur (Dr. Sch.).

rethøvle sljetta (e-ð) með lokri.

***Retirade**, sk., a) = Tilbagetog. — b) náðahús, kamar.

***retirere**, h. s. 1, hörfa undan, hopa undan, hopa á hæl.

retkantet = ligekantet.

retkløvet, [sb. kløve], rjett klofinn.

retleds, ao., [sb rèttleiðis], rjettleiðis.

retlig, ft. -e, e., [rèttlig-r], a) rjettlegur (sb. svá .... sem þingmenn ok rèttarenn sjá rèttlegast firir guði). — b) sem til laga heyrir: En r. Forhandling; sb. Retsforhandling. Et retligt Forhold; sb. Retsforhold. En r. Grund; sb. Retsgrund.

retliniet, ft. -liniede, e., = ligeliniet.

retlærende, [sb. lære], sem kennir það sem rjett er.

retløs, [rèttlaus-s], a) rangur, ólöglegur. — b) rjettlaus (Grágás I, 192), sem á öngvan rjett á sjer, óheilagur.

retmæſſig, ft. -e, e., rjettur, löglegur: En r. Arving (Fordring, Grund).

Retmæſſighed, án ft., sk., það að vera retmæſſig.

Retning, ft. -er, sk., stefna, horf, (sb. stryk): Gaae fremad i den ſamme R. í sömu áttina. — Óeiginl., t. a. m. í Tankernes og Sindets R.

***retorqvere**, ás. 1, snúa (illyrðum annars) upp á (hann) sjálfan.

***Retorſion**, sk., það að retorqvere.

***Retorte**, ft. -r, sk., eins konar flaska með stórri bumbu og bjúgum stút höfð við dropasuðu.

***Retour**, sk., = Tilbagereiſe.

***retournere**, s. 1, a) h. s., fara aptur, (fara heimleiðis). — b) ás., senda e-ð aptur (á sama stað).

retraadig heilráður.

***Retraite**, sk., = Retirade a.

***retrograd**, ft. -e, e., sem fer aptur á bak.

Retsbegreb rjettindanám (sb. Begreb B).

Retsbetjening dómþjóns-embætti.

Retsbetjent, a) valdsmaður, rjettari. — b) dómþjónn, dómsveinn.

Retsbrug, sk., tízka í málaferlum, (sb. þingsköp).

Retsdag dómsetudagur.

Retsdrift rjettindafýsn.

Retsfordring lögleg kröf, laga-kröf.

Retsforhandling dómstörf, laga-starf.

Retsforhold laga-samband.

Retsgrund, a) meginregla um það hvað rjett sje eða löglegt: „Anvendelſe af de bekjendte Retsgrunde paa Folkene“. — b) laga-ástæða: Hans Krav mangler al R.

retsgyldig lögfullur, löglegur, rjettur (sb. Nj. 24).

Retsgyldighed, sk., það að vera retsgyldig.

Retshandling dómstarf: „Udlæg er ikke en Øvrighedshandling, men en R.“

retſidet, ft. -ſidede, e., = ligeſidet.

Retſind = Retſindighed.

retſindig, ft. -e, e., frómlundaður, mildur (sb. einn bóndi, mildr ok meinlauss, Fms. X, 281), vandaður, ráðvandur.

Retſindighed, án ft., sk., frómlyndi, ráðvendni (f. ráðvendi).

retſkaffen, A) ft. -ſkafne, e., a) ráðvandur, (sb.: rjettlátur, vænn; sömul. retſindig): Jeg har fundet retſkafne Folk i alle Stænder. — b) dugandi, góður: En r. Arbeider (Soldat). — 2) hvorugk., retſkaffent, sem ao., (í tali), alminnilega: Det har froſſet retſkaffent i Nat það hefur verið alminnilegt — ekki verið leysi — frost í nótt. — B) sem ao., (í tali), alminnilega (= svo að um munar): Vi vil være r. lyſtige.

Retſkaffenhed, án ft., sk., ráðvendni (f. ráðvendi).

Retskjendelſe dómsatkvæði, dómsorð, dómsuppsaga.

Retskraft það að vera lögfullur: Et Skjøde har ingen R. før det er tinglæſt.

Retſkrivning ritsháttur, stafasetning.

Retſkrivningslære ritsháttarfræði.

Retskrænkelſe lögbrot.

retskyndig lögfróður, (sb. lovkyndig).

retslærd = lovlærd: En Retslærd lagamaður, lögspekingur.

Retslære = Retsvidenſkab.

Retslærer kennari í lögum.

Retsorden þingsköp.

*Retsphiloſophie heimspekileg skoðun laganna, lagaheimspeki.

Retspleie dómgæzla.

Retsſag málaferli, lagasókn, þingdeild.

Retsſkik tízka í málaferlum, (sb. þingsköp).

Retsſtrid þingdeild, lagasókn, málaferli.

retsſtridig rangur = ólöglegur, (sb. lovſtridig).

Retsſtævning stefna frá sjálfum þeim dómi er dæma á.

Retsſædvane tízka í því er til laga heyrir; siðvenja sem er haldin eins og lög.

Retsvidenſkab lög (sem vísindi; sb. Lovkyndighed).

Retsvirkning löglegar afleiðingar.

rette, ás. 1, [rètta], a) rjetta (í eiginl. merk.): R. det ſom er kroget. R. noget lige rjetta e-ð (svo að það verði beint). — b) leiðrjetta, lagfæra, kippa e-u í lag: R. en Trykfeil. Han burde r. ſig ſelv, inden han vil r. andre. — c) koma (e-u) fyrir, eða þvíuml.: R. en Heſteſko til máta skeifu (við hrosshóf). — R. Maden an skammta og bera á borð. — d) stefna (e-u í e-a átt): R. Seilene efter Vinden aka seglum. — e) r. ſig efter een (noget) haga sjer eptir e-m (e-u): R. ſig efter Landets Skik fylgja landssiðnum. — f) (í lögum), dæma, dæma um, gera um, skilja um. — g) = henrette 2: Han blev rettet med Sværd var höggvinn með sverði. — 2) sem h. s., a) r. paa noget reyna að kippa e-u í lag; vanda um e-ð, finna að e-u: R. paa een vanda um við e-n. — b) r. for ſig hreinsa sig (af e-u). — c) dæma: R. over een dæma e-n. R. imellem Parterne (sb. allt þat, sem lögmaðr hefir skilt þeirra millom, Gþl. 32).

rettelig, ft. -e, e., (sjaldh.), sem rjetta má.

rettelig, ao., [rèttilig-], rjettilega, með (að) rjettu.

Rettelſe, ft. -r, sk., leiðrjetting, lagfæring.

Retten, sem sk. nafn, með greininum (og aldrei öðruvísi), rjetthverfan: Han har vendt R. ud paa den ene Strømpe og Vrangen ud paa den anden hann hefur farið í annan sokkinn rjetthverfan, en hinn úthverfan.

Retterbænk matarborð (í eldhúsi).

Rettergang málaferli, málasókn, lagasókn, lögsókn, þingdeildir.

Rettergangsmaade atferli til lögsóknа, (sb. dómaháttur).

Retterhuus = Domhuus.

Retterplads = Retterſted.

Retterſted aftökustaður.

Retterſtævne dómsstaður.

Retterſværd = Bøddelſværd.

Retterting þing, (sem) dómsstaður.

Retterøxe = Bøddeløxe.

Retteſnor, a) eiginl., (sjaldh.), strengur til að finna með rjetta línu. — b) óeiginl., mælikvarði: Egennytte er Retteſnoren for alle hans Handlinger hann gerir ekkert af öðru enn sjerplægni.

Rettighed, ft. -er, sk., rjettindi, rjettur: Krænke andres Rettigheder gera á hlut annara.

rettroende, [sb. troe og rètttrúandi], rjetttrúandi (655 XI), rjetttrúaður (625).

Rettroenhed, án ft., sk., það að vera rettroende.

retvendt, [sb. vende], a) sem snýr rjett: „See et Billede r. i en Kikkert". — b) rjetthverfur.

retviis, 1) [rèttvís-s], (fornt), = retfærdig. — 2) (sjaldh.), lögspakur, (sb. retslærd, retskyndig).

Retviished, án ft., sk., 1) (fornt) = Retfærdighed. — 2) (sjaldh.), lögspeki, (sb. Lovkyndighed).

retvinklet, ft. -vinklede, e., sem hefur meðalhorn (þ. e. hvorki gleitt nje krappt), α) en r. Triangel þríhyrningur sem (eitt) meðal-horn er á — β) en r. Fiirkant ferhyrningur með fjórum meðalhornum.

retviſende, [sb. viſe], sem vísar rjett á: R. Søkort sjóar-uppdrættir sem eru svo til búnir að strykin sem ganga í norður og suður vísa á sjálf himinskautin (sjálfa hjólgadds-endana).

*reuſſere, h. s. 1, takast, heppnast; o. s. frv.

Rev, kl., [rif], rif (í sjó; sb. út til hólmans lá eitt rif mjótt ok langt, þar var þurrt um fjöru).

*Revaccination, sk., það að setja bóluna upp aptur.

*Revanche, sk., uppbót.

Reve sjá Rebe.

*Reveille, sk., bumbusláttur árdegis til að vekja liðsmenn.

Revel sjá Ribbel.

*Revenu, ft. -er, sk., = Indtægt, Indkomſt b.

*Reverents, sk., hneiging (og kveðja, kveðjuhneiging).

*Revers, sk., a) fráhverfa (á peningi). — b) (skuldbindingar-)skírteini.

*revidere, ás. 1, yfirskoða.

*Revier, kl., pláz; (einkum) veiðipláz.

*Reviſion, sk., yfirskoðun.

*Reviſor, ft. -er, kk., yfirskoðari, skoðari.

Revle, I) [sb. refil-l], ft. -r, sk., a) rif (í sjó; sb. Rev). — b) rimi (á milli mógrafa). — c) oki. — II) sjá Ribbel.

revne (er) (einnig skrifað rævne), h. s. 1, [rifna; sb. leve af lifa], rifna, klofna, springa, bresta í sundur (Nj. 158): Tøiet (Loftet, Muren, Jorden) revner.

Revne (einnig skrifað Rævne), ft. -r, sk., rifa, sprunga.

*Revolte, ft. -r, sk., = Oprør, Opſtand, Mytteri.

*revoltere, s. 1, a) ás., = oprøre 2, b. — b) h. s., gera uppreist, (sb. tók þá Engjar-Kálfr uppreist á mót honum).

*Revolution, ft. -er, sk., umbylting; (einkum) stjórnarbylting: Revolutioner i Naturen. — Den førſte franſke R.

*revolutionair, ft. -e, e., sem heyrir til stjórnarbyltinga(r); hneigður (gefinn) fyrir stjórnarbylting(ar).

*Revolutionstid sú tími þegar (umbylting eða) stjórnarbylting er: De franſke Emigranter fra Revolutionstiden.

revſe (einnig skrifað rævſe), ás. 1, [refsa], refsa e-m, ráða e-m, hirta; ávíta: R. een for en Forſeelſe.

Revſelſe, sk., refsing, ráðning, hirting: Legemlig R. er ingen paſſende Straf for Fruentimre það er ekki tilhlýðilegt að hegna (ráða) kvennfólki með höggum.

Revſer, ft. -e, kk., refsingarmaður (Skuggsjá).

*Revue, ft. -r, sk., herskoðun (G. O.).

*Rhabarber sjá Rabarber.

*Rhachitis, sk., beinkröm (*mollities ossium*).

*Rhapſoder, ft., (í fornöld Grikkja), kvæðamenn sem fluttu kafla og kafla af drápum Hómers.

*Rhapſodie, ft. -r, sk., stúfur (brot) af kvæði (einkanl. af kvæðum Hómers).

*rhapſodiſk, ft. -e, e., (um rit), a) sundurlaus (= sem er í allt einum brotum eða stúfum). — b) sem er tómur samtíningur.

*Rhetor, ft. -er, kk., mælskukennari.

*Rhethorik, sk., málsnilldarlist (Sn. F.).

*rhetoriſk, ft. -e, e., sem lýtur að málsnilldarlist eða málsnilld, málsnilldar-; vandaður að málsnilld.

*Rheuma, kl., = Rheumatismus.

*Rheumatismus, sk., verkjarflog (eða stirðleiki eða þvíuml.) í líkamanum.

Rhin, sk., [sb. Rín], (áin) Rín.

Rhinlande, ft., hjeröð(in) við ána Rín (einkum þau sem heyra til þjóðverjalands).

rhinlandſk, ft. -e, e., sem er úr eða í (hinum þjóðversku) hjeröðunum við ána Rín, eða tíðkast þar, eða þvíuml.: Den rhinlandſke Fod (Alen).

rhinſk, ft. -e, e., sem er úr eða í (hinum þjóðversku) hjeröðum við ána Rín.

Rhinſkviin rínarvín.

Rhinſtrøm (áin) Rín.

*Rhythmik, sk., hljóðfallsfræði.

*rhythmiſk, ft. -e, e., sem lýtur að hljóðfallsfræði; rjettur (fagur) að hljóðfalli; liðugur.

*Rhythmus, sk., hljóðfall; liðugleiki.

Rib, ft. -ber, kl., [sb. rif], a) = Krumholt, Spant. — b) eins konar biti í skipi.

Ribbeen rif (í manni eða skepnu).

Ribbeenshinde rifjahimna (P. Þ.).

Ribbeensſteg rifsteik (einkum af svíni).

Ribbeensſtykke rifjastykki.

Ribbel, sk., 1) (fornt eða sjaldh.), rafabelti. — 2) (einnig Reve eða Revle) í orðatiltæk. R. og Krat = Rub og Stub (sb. Rub).

Rible, ft. -r, sk., [sb. hrufla], rák eða far (á hörundi) eptir svipuhögg.

Ribs (einnig Rips), ft. eins, kl., rauðber (er sprettur á *ribes rubrum*).

Ribsbuſk rauðberjarunnur.

Ribsſaft rauðberjalögur.

Ribsſuppe grjónasaup með rauðberjum í.

Ribstorn = Ribsbuſk.

Ribstærte eins konar kryddbrauð (sb. Tærte) með rauðberjum í.

Ribsviin rauðberjavín.

Rid sjá Ridt.

Ridder, ft. -e, kk., [riddari], riddari: Slaae een til R. dubba e-n til riddara. — Slaae ſig til R. paa een gera e-n að athlægi. — b) í nýrri merk.: R. af Danebrog. R. af Elephanten.

Ridderaand riddaraskap.

Ridderbaand = Ordensbaand.

Ridderborg riddara-kastali.

Ridderdag = Ordensdag.

Ridderdragt = Ordensdragt.

Riddergods riddarajörð (á þjóðverjalandi).

Ridderhær riddaraher, riddaralið.

Ridderhøitid = Ordensfeſt.

Ridderkappe = Ordenskappe.

Ridderkors = Ordenskors.

Ridderlehn eins konar ljensjörð (á þjóðverjalandi).

ridderlig, [riddarlig-, sb. Fms. X, 230], a) ft. -e, e., riddaralegur, riddara-: Ridderlige Øvelſer. — b) sem ao., riddaralega.

Ridderorden riddarasamband: Optages i en R.

Ridderpligt skylda riddara.

*Ridderroman riddarasaga.

Ridderſal stór salur í höllum sem stendur auður nema þegar mjög mikið er við haft.

Ridderſkab, án ft., kl., [riddaraskap-r], a) riddaraskapur, riddaradómur, riddaratign. — b) hinn göfgari hluti lendra manna (í sumum löndum).

Ridderſlag riddara-dubbun.

Riddersmand, a) = Herremand, Adelsmand. — b) = Ridder (í fornri merk.).

Ridderſpil riddara-leikur, (sb. riddaraskapur, riddara íþrótt).

Ridderſpore (jurt) *delphinium consolida.*

Ridderſtand, a) riddarastjett. — b) = Ridderſkab b.

Ridderſvend, [riddarasvein-n], riddarasveinn (Fms. VI, 93; sb. Vaabendrager).

Ridderſæde aðsetursstaður riddara.

Riddertegn = Ordenstegn.

Riddertid riddaraöld.

Riddertjeneſte sú þjónusta sem riddarar skyldu forðum veita sínum yfirmönnum.

Riddertog riddaraför; riddaraherferð: Et heltidetigt R. — Malteſernes R. mod Tyrkerne.

Riddervæſen riddaraskapur.

ride [ríða], **red** [reið], **reden** [riðin-n] og **redet** [riðit], 1) um eiginl. reið, ríða, a) h. s.: R. paa en Heſt ríða hesti. Lære at r. Han rider godt er góður reiðmaður, (sb. hann var .... manna bezt hestfærr, Fms. X, 73). Han kan ikke r. kann ekki að ríða. Han er reden (riðinn hjeðan) for en Time ſiden. Vi have redet hele Natten igjennem riðið (verið á reið) alla nóttina. R. til ríða hart, ríða harðara. R. i Galop láta stökkva, ríða í loptinu, hleypa. R. i Trav láta brokka. R. i Skridt ríða hægt, ríða fót fyrir fót. — b) sem ás.: R en Heſt ríða hesti. R. et Muuldyr ríða múl. Denne Heſt er endnu aldrig redet það hefur aldrei verið komið á bak þessum hesti. — R. en Heſt ſtiv (træt, fordærvet, ihjel) (sb. afride 1). — R. en Heſt til ríða hest, kenna hesti gang. R. een over ríða á (ofan á, upp á) e-n (svo að hann detti). — R. (ríða á) Markeſkjel. — R. ti Miil (ríða tíu mílur) paa en Dag. — R. Herredag ind (er haft um þá sem ríða um stræti í Kaupmannahöfn, í öndverðum marz-mánuði hvers árs, og) kynna mönnum setningu yfirdómsins í Danaveldi. — 2) um annað, a) h. s.: R. paa en Kjephеſt (sb. Kjephеſt eiginl. og óeiginl.). Det er en Materie han altid rider paa hann er alla jafna að stagast á því. — b) ás., (í tali): Rider Fanden dig ertu hringlandi-vitlaus?

Ridebane reiðsvið.

Ridebrug, sk., reið (= það að hafa hest — o. s. frv. — til reiðar): En Heſt til R. hestur til reiðar, reiðhestur.

Ridebuxer reiðbuxur.

Ridebælte reiðbelti.

Ridedragt reiðklæði (Fms. III, 136).

Ridedækken bakleppur.

Ridefoged (fyrrum), ráðsmaður (herramanns).

ridefør, a) (um hest), sem getur borið mann. — b) hestfær.

Rideheſt reiðhestur.

Ridehoppe kapall til reiðar.

Ridehuus reiðhús (þ. e. stórt hús sem reiðsvið er í).

Ridehynde eins konar dýna eða hægindi sem haft er í stað hnakks, (sb. þófi).

Ridejunker reiðsveinn (konungs; stundum einungis sem nafnbót).

Ridekappe reiðkápa (B. H.; sb. reiðhempa).

Ridekjole reiðfat (sb. Kjole).

Rideknegt meðreiðarsveinn (þ. e. ríks manns þjónustumaður sem ríður á eptir honum þegar hann ríður eitthvað og er jafnframt hrossamaður hans eða hestasveinn).

Ridekonſt sú íþrótt að vera góður reiðmaður.

Ridemand (fyrrum), einn af þeim mönnum sem teknir voru af fylkisdómendum annaðhvort til að taka upp fje sem herramenn áttu að gjalda eða til að leggja úrskurð á dóm um landaþrætumál.

Ridemændstog skyldarsýsla þeirra manna er kallaðir voru Ridemænd (sb. Ridemand).

Riden, án ft., sk., það að ride (sb. reið).

Ridepidſk keyri.

Rideplads = Ridebane.

Ridepoſt, kk., ríðandi póstur.

Rideſkole reiðskóli (þ. e. staður þar sem kennt er að ríða rjett og fallega).

Rideſtald reiðhestahús.

Rideſtutteri stóðhöfn til að koma upp reiðhestum.

Rideſtøvler, ft., reiðstígvjel.

ridetam (um reiðhest), hægur, stilltur.

Ridetaſke = Sadeltaſke, Sadelpoſe.

Ridetrøie reiðtreyja.

Ridetøi reiðtygi, reiði (sb. Hestr Baldrs var leiddr á bálit með öllu reiði), söðulreiði.

***Ridicule**, sk., I) = Latterlighed b. — II) = Strikkepoſe.

***ridiculere** (einnig ridiculiſere), ás. 1, gera (e-n eða e-ð) að athlægi, hafa (e-n eða e-ð) að athlægi.

***ridiculiſere** sjá ridiculere.

Ridning, án ft., sk., það að ride (sb. reið).

Ridſe, ft. -r, sk., [sb. rista], rispa, rista (sb. Nj. 82): R. i Huden. R. i Glas.

ridſe (einnig skrifað ritſe), ás. 1, [sb. rísta], a) rispa, rísta (sb. rístr mikla ristu, Nj. 82; ok reist — engillinn — með fingri sínum krossmark á fjórum hornsteinum): R. Huden. R. ſig paa et Søm. R. Figurer i noget med en Naal. — b) draga upp (mynd, með e-u sem er oddmjótt).

Ridſebly = Bliant.

Ridſebræt = Tegnebræt.

Ridſefjæder = Ridſepen.

Ridſekonſt = Tegnekonſt.

Ridſekrud eins konar krít til að draga upp með.

Ridſekul kol til að draga upp með.

Ridſemeſter (einnig Ridsmeſter) (úrelt) = Tegnemeſter.

Ridſepen áhald (úr stáli eða messing) til að draga upp með.

Ridſepreen eins konar grafall.

Ridſeſyl = Ridſepreen.

Ridsmeſter sjá Ridſemeſter.

Ridsning, sk., það að ridſe.

Ridt (einnig skrifað Rid og Rit), án ft., kl., [sb. rið], reið, (sb. reiðlag): Et langt og beſværligt R Vi red den hele Vei i eet R. í einni stryklotu, (sb. í einum spretti).

rie, ás. 1, [sb. rifa], þræða: R. et Skjørt til Trøien þræða pilz við upphlut.

Rif, ft. eins, kl., [sb. rif], rif (sem gengur af landi út í sjó; sb. Fms. IX, 503): Skagens R. Det jydſke R.

Riffel, ft. **Rifler**, sk., skorubissa (sem kúlum er skotið úr).

Riffelform mót til að steypa þær kúlur í sem skotið er úr skorubissum.

Riffelkugle kúla sem höfð er í skorubissu.

Riffelſkytte liðsmaður sem hefur skorubissu.

Rifle, ft. -r, sk., stryk (skora): Rifler paa en Søile. Rifler i en Bøſſe.

rifle, ás. 1, stryka (þ. e. gera skorur í): R. en Bøſſe. Riflede Søiler (þremjasúlur?). Riflede Spiſeſkeer.

Rift, ft. -er, sk., [rift=ript], a) rista (Nj. 82), rifa; skora: Rive en R. i noget. — Sb. Klipperift. — b) rif (í segli): Tage R. i et Segl hefla segl. — c) rifrildi, í orðstiltæk. der er megen R. om noget (sem allir vilja krækja í).

rifte, ás. 1, [rifta=ripta], rispa, rífa.

rig, ft. -e, e., [rík-r], auðugur, ríkur, a) um menn: Han ſidder i Velſtand, men r. er han ikke. — R. paa Venner vinmargur, vinsæll, vel vinum horfinn. — b) um annað: Landet er rigt paa ædle Metaller auðugt að góðmálmi. — Dette Skib har en r. Ladning er mjög auðugt (sb. skip ... bæði mikit ok auðigt, Fms. XI, 238). Rige (góðar, o. s. frv.) Gaver. — En r. Græsvæxt góður (mikill) grasvöxtur. En r. Høſt mikil eptirtekja. — Et rigt Sprog (orðugt mál). En r. Indbildningskraft mikið ímyndunarafl. Der er en r. Opfindelſe i dette Digt (þetta kvæði er mjög auðugt að nýfundinnni viðburða-setningu). — Hvorugk., rigt, sem ao., ríkuglega, eða þvíuml.: En med Guld rigt beſat Kjole (sb. síðan gyrði mærin sik með einu ríku belti).

Rigdom, sk., [ríkdóm-r], a) án ft., ríkidæmi (= það að vera ríkur), nægð: R. paa timeligt Gods. R. paa Tanker. — b) með ft. -me, auður, auðæfi, auðlegð, (sb. hafa auð fjár).

Rige, ft. -r, kl., [ríki], ríki: Det aſſyriſke R. Det tydſke R. hið þýðverska keisararíki (fyrrum). — Han ſegte at befæſte ſit R. ved voldſomme Midler. Fraſige ſig Riget gefa upp ríkið. — Naturens R. (ríki náttúrunnar; annað enn Naturrige). — Guds R. Himmeriges R.; sb. Himmerige b.

rigelig, [ríkulig-], a) ft. -e, e., ríkuglegur, gnógur: Rigelige Gaver góðar (o. s. frv.) gjafir. Møllen har rigeligt Vand. — b) sem ao., ríkuglega, vel, yfirfljótanlega, o. s. frv.: Det hele Følge blev r. bevertet. Han fik ſit Tab r. erſtattet. Der var r. dobbelt ſaameget þar var helmingi meira, og vel (eða vel svo) það.

***rigid**, ft. -e, e., stríðlyndur, viðvindislegur (G. O.; sb. B. H.).

***Rigorismus**, sk., of mikil vandfýsni í siðferðisefnum.

***Rigoriſt**, ft. -er, kk., sá sem er of vandfýsinn í siðferðisefnum.

Rigsadel herramenn í e-u ríki: Den forrige tydſke R.

***Rigsadmiral** (fyrrum), skipastólshöfðingi (ríkisins).

Rigsafſked (fyrrum), skrifleg ályktun á hinu þýðverska ríkisþingi.

***Rigsarchiv** skjalabirzla e-s ríkis.

Rigsarving erfingi að e-u ríki.

Rigsbank ríkisbanki: Den danſke R. blev oprettet 1813.

Rigsbankdaler ríkisbankadalur, (helmingur eyris).

Rigsbanktegn einn af eirpeningum ríkisbankans.

Rigsbidrag (fyrrum á þjóðverjalandi), tillag einstakra landshöfðingja í fje eða liði þegar ófriður var og draga þurfti her saman fyrir allt keisararíkið.

Rigscantſler var í Danmörku fyrir 1660 líkt og dómsmálastjórnari (Juſtitsminiſter) nú á dögum.

Rigsdag ríkisþing.

Rigsdaler ríkisdalur.

Rigsdroſt dróttseti.

Rigsembede stórembætti (í ríkinu).

Rigsfeltherre hertogi yfir öllu liðinu í e-u ríki.

Rigsforfatning stjórnarlögun e-s ríkis (einkum þjóðverjalands meðan það var undir keisaradómi).

Rigsforſamling = Rigsdag.

Rigsforſtander ríkisstjóri (fyrir hönd annars).

Rigsfyrſte (fyrrum), sjer hver af landshöfðingjum á þjóðverjalandi er áttu setu á ríkisþinginu.

Rigsgreve (fyrrum), þjóðverskur greifi er átti setu á ríkisþinginu.

Rigsgrevſkab (fyrrum á þjóðverjalandi), umdæmi þess konar greifa er átti setu á ríkisþinginu.

Rigsgrundlov höfuðlög e-s ríkis.

Rigsgylden (fyrrum), eins konar þjóðverskur peningur.

Rigshjelp (fyrrum), liðveizla alls þjóðverjaríkis við keisarann.

Rigshofraad, kl., (fyrrum), yfirdómur hins þjóðverska keisaraveldis.

Rigshovmeſter (fyrrum í Danmörku), dróttseti.

Rigshær her e-s ríkis (einkum hins þjóðverska keisararíkis fyrrum).

Rigskammerret (fyrrum), annar æðsti dómurinn í hinu þjóðverska keisararíki.

Rigsklenodier, ft., tignarmörk stórhöfðingja er situr að löndum (kóróna, veldissproti, veldishnöttur með krossi á og vígslusverð).

Rigskreds (fyrrum), hvert af þeim tíu stórfylkjum er hinu þjóðverska keisaraveldi var skipt í.

Rigskrig stríð sem allt hið þjóðverska keisararíki var við riðið.

Rigsland (fyrrum), land er var undir hinum þjóðverska keisaradómi.

Rigslehn ljen sem veitt er af e-u ríki.

Rigslov lög sem ná yfir heilt ríki.

Rigsmark (fyrrum), tuttugu skildingar.

Rigsmarſk (fyrrum í Danmörku), hertogi fyrir öllu liðinu.

Rigsort ríkisort.

Rigsoverhoved yfirmaður e-s ríkis: Keiſeren var fordum Tydſklands R. yfirmaður alls þjóðverjalands.

Rigsraad, A) kl., ríkisráð (sb. Raad I, A, c). — B) kk., [sb. Raad II], maður sem er í ríkisráði.

Rigsret yfirdómur e-s ríkis (einkanl. um yfirdómana í hinu þjóðverska keisararíki, Rigshofraad og Rigskammerret).

Rigsridder (fyrrum), lendur maður sem var lýðskyldur undir sjálfan þjóðverjakeisara.

Rigsridderſkab (fyrrum), sá hluti riddarastjettar á þjóðverjalandi sem var lýðskyldur undir sjálfan keisarann.

***Rigsſcepter** ríkissproti, ríkisvöndur, veldissproti, veldisvöndur.

Rigsſegl innsigli e-s ríkis.

Rigsſkatmeſter (fyrrum), gjaldkyri e-s ríkis.

Rigsſtad (fyrrum), þjóðversk borg sem engum var lýðskyld nema sjálfum keisaranum: Frie Rigsſtæder.

Rigsſtand (fyrrum), hver af þeim fjórum stjettum er sendi fulltrúa sína á ríkisþingið: Sammenkalde Rigsſtænderne.

Rigsſtyr skattur af heilu ríki.

Rigsſværd vígslusverð.

Rigstropper, ft., (fyrrum), lið sem hver þjóðverskur höfðingi átti að leggja til í þörf alls keisararíkisins.

Rigsvaaben, ft. -er, merki e-s ríkis (t. a. m. á innsigli þess): Det danſke R. ríkismerki Dana.

Rigsæble veldishnöttur með krossi á.

rigtig, A) ft. -e, e., rjettur: Regningen er r. Et rigtigt Forhold rjettur jöfnuður. Lægge enhver Ting paa ſit rigtige Sted leggja hvern hlut á rjettan stað eða þar sem hann á að vera. Han kommer aldrig til r. Tid í tækan tíma. Et rigtigt Udtryk rjett orðatiltæki. — Han er ikke r. i Hovedet er ekki með öllu ráði eða öllum mjalla. — b) alminnilegur: Du maa give mig et rigtigt Svar verður að svara mjer alminnilega. — 2) hvorugk., rigtigt, sem ao., rjett: Uhret gaaer rigtigt. Skrive rigtigt. Tænke (dømme, ſlutte) rigtigt. Det gaaer ikke rigtigt til það er (e-ð) ekki með lagi leikið. — b) alminnilega, til hlítar, eða þvíuml.: Du forſtod mig ikke rigtigt. Jed veed det ikke rigtigt. — B) sem ao., og mo., 1) sem ao., a) rjett: Det er r. gjort. Brevet er r. beſørget rjett ráðstafað. — b) haft α) eitt saman, til að draga úr e-u, líkt og reyndar, ef satt skal segja, eða þvíuml.: Det kan jeg r. ikke gjøre. Jeg veed det r. ikke. — β) í orðatiltæk. r. nok reyndar: Jo, jeg har r. nok tjendt ham for mange Aar ſiden. — Han har r. nok engang været her; men det er meget længe ſiden. R. nok gav han ſine Sognefolk gode Formaninger; men kun et ſlet Exempel. — 2) sem mo., r. eða ja r. eða jo r. það stendur heima, eða þvíuml.

Rigtighed, án ft., sk., rjettleiki, (sb. sannleiki): Der er Tvivl om Regningens R. það leikur efi á, hvort reikningurinn sje rjettur. R. i Tegning það hvort e-ð er dregið rjett upp. R. i Udtryk það hvort orðatiltæki er rjett. Logiſk R. það hvort e-ð er rjett hugsað. — Tingen har ſin R. það stendur heima (= er eins og sagt hefur verið). — Bringe noget i R. koma e-u í lag, eða þvíuml. Gjøre Rede og R. for noget gera grein fyrir e-u, gjalda skynsemi fyrir e-ð. Komme til R. med een koma sjer saman við e-n.

Riim, án ft., sk., [rím = hrím], hrím, hjela: Der falder R. Markerne ere hvide af R.

Riim, ft. eins, kl.; [sb. rím og ríma], a) hending (í kveðskap): Mandligt R. (aðal-)hending sem er ein samstafa. Qvindeligt R. (aðal)hending sem er tvær samstöfur. — b) (það sem hendingar eru í), baga, staka.

Riimart bragarháttur.

Riimbegeiſtring andagipt til að finna hendingar (sagt í háði).

Riimbogſtav hljóðstafur (í kveðskap), höfuðstafur (eins og það er haft nú á dögum; sb. höfuðstafr og stuðull í Sn. E.).

Riimbrev ljóðabrjef.

riimbunden, [sb. binde], (sem er) með hendingum: R. Tale.

Riimbygning hendinga-setning.

Riimdigt kvæði með hendingum.

Riimfald áherzla á hendingum.

riimfri hendingarlaus: Riimfrie Vers.

Riimfroſt, a) hjelufall (Gísl.). — b) hrím, hjela.

riimfryſe, verða hjelugur, (sb. sögn. hjela), er sjaldh. nema í ho. l. t. riimfroſſen hrímfrosinn (Skuggsj.), hrímfreðinn (Skuggsjá), hjelugur, hjelaður: En riimfroſſen Eng.

riimfuld alhjelugur.

Riimklang hljómur (hljóð) hendinga.

Riimkonſtner sá sem kann að kveða dýrt, (mikið hendingaskáld).

Riimkrønike annáll í ljóðum (sem hendingar eru í).

Riimlinie vísuorð sem hending er í.

Riimord hendingar-orð (= orð sem hending er í).

Riimſlutning það að mál eða vísuorð endar á hendingu. Sb. Enderiim.

Riimſmed skáldfífl, leirskáld.

Riimſtavelſe hendingar-samstafa (= samstafa sem hending er í).

Riimtaage hjeluþoka (Sturl.).

Riimvers vers (eða vísa) sem hending er (hendingar eru) í.

Riis, ft. eins, kl., [rís = hrís], a) smálim (á trje): Skære R. i Skoven. — b) limi, vöndur (til að hýða með): Binde et R. búa til vönd. Slaae (piſke) een med R. hýða e-n. Give et Barn R. strýkja (flengja) barn. — c) (fornt), (hrís)kjör.

Riis, ft. eins, kl., = 20 bækur pappírs (sb. Bog og Balle).

Riis, án ft., sk., a) sú jurt sem hrísgrjón vaxa á. — b) hrísgrjón.

Riisager hrísgrjónaakur.

Riisbinder sá sem bindur limbagga eða býr til vendi.

Riisbrænde smá-lim (sem eldiviður).

***Riisbudding**, Budding sem hrísgrjón eða hrísgrjónamjöl er saman við.

Riisbundt = Riisknippe.

Riisbyg (eins konar bygg) *hordeum zeocriton.*

Riisbøg ungt bækitrje, (bækihrísla).

Riisdyrkning hrísgrjónaræktun.

Riiseg ungt eikitrje, (eikihrísla).

Riisfletning það að ríða e-ð úr tágum eða viðarteinungum.

Riisfletter, ft. -e, kk., sá sem ríður e-ð úr tágum eða viðarteinungum.

Riisgjerde tágagarður.

Riishalm hrísgrjónahálmur.

Riiskage kryddbrauð sem hrísgrjón eru í.

Riisknippe limbaggi.

Riiskoſt vöndur, limi.

Riismark = Riisager.

Riismeel hrísgrjónamjöl.

Riisqviſt hríslukvistur.

Riisſkov kjarskógur.

Riisſuppe hrísgrjónasaup.

Riistærte = Riiskage.

Riisvand vatn sem hrísgrjón hafa verið bleytt eða soðin í.

Riisvæxt = Buſkvæxt.

rime, s. 1, 1) h. s., a) búa til vísur (sem lítið er í varið; sb. Riim b): Han gjør ikke andet end r. — b) (um orð), gera hendingu. — 2) ás., a) láta (e-t orð) gera hendingu (við e-t annað): R. Dør paa Smør. — b) r. ſig gera hendingar: Diſſe Ord r. ſig. — β) óeiginl., ná heim, eða þvíuml.: Det rimer ſig ikke med (kemur ekki heim við) den Tid, han angav. — c) ho. l. t. rimet sem er með hendingum: Rimede Vers.

Rimegaſt leirskáld, leirbulla.

Rimekonſt það að vera góður í að yrkja með hendingum.

rimelig, A) ft. -e, e., 1) um sanngirni, a) sannsýnn, sanngjarn: Han er ikke r. i ſine Fordringer. — b) sannsýnilegur, sanngjarnlegur: En r. Betaling (Godtgjørelſe). — 2) líklegur: Det er rimeligt, at denne Fallit vil drage flere efter ſig. — B) sem ao., a) sanngjarnlega. — b) líklega, að líkindum.

Rimelighed, án ft., sk., a) sannsýni, sanngirni: Hvad man efter R. og Billighed kan fordre. — b) líkindi, (líklegleiki): Man kan med R. antage, at það eru líkur til, að o. s. frv.

rimeligviis, ao., líklega, að líkindum.

Rimer, ft. -e, kk., skáldfífl, leirskáld.

Rimeri, ft. -er, kl, leirburður.

rimpe sjá rempe.

rinde [e. o. rinna = renna], randt [randt: rann = fandt: fann = ſpandt: spann], runden [runnin-n] og rundet [runnit], h. s., A) (með er), um það sem rennur, 1) eiginl., a) (um vatn eða annan lög), renna, falla: Bækken (Aaen) rinder gjennem Engene. Taarerne randt hende ned af Kinderne. — b) r. op renna upp (um himintungl): „Naar jeg ſeer Solen r. op hver Morgen". — þar af óeiginl.: „Naar Tanken om Gud .... rinder op i os". — 2) um tíð, líða: Tiden rinder hen. — 3) óeiginl., koma (sb. detta) e-m í hug: Det randt mig i Hu (Sinde, Tanker). — B) (með har), um það sem e-ð rennur úr, a) renna (= bráðna) niður: Lyſet rinder. — b) leka: Karret (Spanden) rinder. — Øinene r. það rennur úr augunum, (sb. voteygður, súreygður).

Ring, ft. -e, sk., [ring-r = hring-r], hringur, (sb. men, hólkur, o. s. frv.): Dandſe i R. (sb. slá hringleik). — Kjøre i R. med een fara með e-n eins og maður ætlar sjer, hafa í öllum höndum við e-n, eða þvíuml. — Slangen lægger ſig i Ringe hringar sig. — Sjer í lagi = Fingerring: Gaae med R. Lægge ſin R. af.

Ringand húsönd *anas clangula.*

Ringblomſter, ft., *flos radiatus* (á jurt).

ringblomſtret, ft. -blomſtrede, e., (um jurt), sem hefur *flos radiatus.*

Ringbrynie, [sb. hringabrynja], hringabrynja.

Ringdands hringdanz.

ringdannet, [sb. danne], sem er eins og hringur í lögun.

Ringdroſſel (eins konar þröstur) *turdus torquatus.*

Ringdue = Ringeldue.

Ringdyſt = Ringrenden.

ringe, ás. 1, [ringa = hringa], láta hring (o. s. frv.) í eða á: R. Sviin (sb. Nú man ek, segir drottinn, hringa nasir þínar sem svínsrana). R. et Hjul op setja (járn)-gjörð á hjólnöf. — b) setja (e-ð) í hring: R. Tørv.

ringe, s. 1, [ringja = hringja], 1) ás., hringja e-u: Der maa ti Mand til at r. den ſtore Klokke. — R. en Høitid ind hringja til e-r hátíðar (þegar hún er að byrja). — b) án þol.: Klokkeren er denne at r. R. med Klokkerne hringja klukkunum. R. for Liig hringja líkhringing. R. til Kirken hringja til messu. R. ſammen samhringja. — R. paa een hringja á e-n (þ. e. hringja bjöllu til þess að hann komi; t. a. m.: Ring paa Tjeneren). R. paa (tómt), hringja (þ. e. kveðja dyra með því að hringja klukku eða bjöllu sem til þess er ætluð). R. af kalla menn af verki með hringingu. — 2) h. s. (har), hringjast (sb. hringdiz klukka sjálf móti líki hans): Man troede at høre Klokkerne r. af ſig ſelv. — Det ringer til Gudstjeneſte það er hringt til messu. — Det ringer for mine Øren það er klukknahljóð fyrir eyrunum á mjer. — b) (um stundaklukku), slá: Klokken (eða det) ringer ſyv.

ringe, ft. eins, e., a) lítill: En r. Løn lítið kaup, o. s. frv. Han gav ham ikke det ringeſte ekki hót, ekki eina ögn. En r. Ting kan fornøie ham hann verður litlu feginn, (sb. litlu verður Vöggur feginn). Han vil ikke ſælge det ringere (eða for en ringere Priis) hann vill ekki láta það fyrir minna. Jeg kan ikke gaae Veien i ringere end to Timer á skemmri tíma, enn tveimur stundum. — b) lakur, ljelegur, ljettur (sb.: þrennar dalmatikur .... hinar betri, fernar hinar léttari; önd vár hrörnar af þessi fæzlu hinni léttustu): Et ringere Slags Tøi. Nøies med r. Koſt (sb. vera ekki matvandur). Leve i r. Kaar eiga bágt. — c) sem er í litlum metum eða af lágum stigum, lítils háttar: Baade r. og fornemme Folk. Han er af r. Stand af lágum stigum.

Ringeagt fyrirlitning (Sturl. I, 64): Jeg føler R. for ham mjer þykir lítið til hans koma, mjer finnst lítið í hann varið. Viſe een R. sýna e-m fyrirlitningu. Leve i R. vera fyrirlitinn, þykja lítilsverður.

ringeagte, ás., meta e-n eða e-ð lítils, fyrirlíta.

Ringeagtelſe, án ft., sk., það að ringeagte.

Ringeldue (dúfutegund) *columba palumbus.*

Ringen, án ft., sk., hringing: Klokkernes R. klukknahljóð.

Ringepenge sjá Ringpenge.

Ringer, ft. -e, kk., klukkari.

Ringeſtræng = Klokkeſtræng.

Ringfinger græðifingur. Sb. Guldfinger, Guldbrand.

Ringfod eins konar meiðsli á hrossfæti.

Ringgaas = Brandgaas.

Ringhed, án ft., sk., a) það að vera ringe b. — b) það að vera ringe c, lítilleikur (sb. at þeir — stöpulsmiðirnir — mætti við kennast sinn lítilleik): Hendes Stands R. kommer ei i Betragtning það varðar ekkert um (stendur ekki á neinu), þó hún sje af lágum stigum. — Min R. lítilleikur minn (sb. at hvatki er líkar at göra yðrom mikilleik við þenna gagnstöðomann, kynnyð — l. kynnið — èr várom lítilleik).

Ringkrave (fyrrum), eins konar silfureinkenni foringja (sem hjekk á brjóstinu).

ringle (har), h. s. 1, [ringla = hringla], hringla, o. s. frv.: R. med noget hringla e-u.

Ringløb = Ringrenden.

Ringmaal mælihringar (gullsmiða).

Ringmuur múr umhverfis e-ð: Ringmuren om en Kirkegaard.

Ringorm, [sb. ringorm-r = hringorm-r?], hringormur(?), reformur, (sb. ristill): Have Ringorme.

Ringpenge (einnig Ringepenge), ft., hringatollur (þ. e. eins konar hafnartollur goldinn af hringum sem skip eru fest við).

Ringrenden sá leikur sem er svo lagaður að menn stinga niður með spjótum á hörðustu reið hringa sem til þess eru upp festir.

rings, ao., í orðatiltækjunum r. om og r. omkring umhverfis (allt umhverfis, allt umhverfis í hring), umhverfum, umkringis, o. s. frv.: R. om Staden umhverfis (hringinn í kringum) borgina.

Ringſkriin hirzla til að hafa í fingurgull og gimsteina og annað þess kyns.

Ringſlange (höggormakyn) *amphisbæna.*

Ringſyge höfuðsótt.

Ringuhr dálítið úr sem greypt er í fingurgull.

Ringvielſe hjónavígsla sem ekki er fólgin í öðru enn að hvort brúðhjónanna selur prestinum í hendur sitt fingurgull til að fá hinu.

ringøiet hringeygður.

rippe, ás. 1, [sb. rippa, t. a. m. í (pappírs)-handritum af Broddhelga sögu], í orðatiltæk. r. noget op ýfa e-ð upp aptur (óeiginl.): R. en Sag op igjen.

Rips sjá Ribs.

Ripsraps, kl., a) rusl, skran. — b) skríll, hyski.

Riſe, ft. -r, kk., [risi], (úrelt), risi, bergrisi, jötun, tröll, (sb. þussi, hrímþussi).

Riſengryn hrísgrjón.

Riſengrød hrísgrjónagrautur.

*Riſico, sk., ábyrgð, (sb. ábyrgðarhluti); áhætta, hætta (sb. eiga e-ð á hættu; sb. einnig það er mikið í húfi).

*riſikere sjá risquere.

Riſkebøtter, ft., eptir framburði = rigſke Bøtter (sb. 1. Bøtte).

risle (har), h. s. 1, (um lind eða lækjarsprænu), suða, renna suðandi: En rislende Kilde. Bækken risler ned over Stenene, hen igjennem Engen.

Rislen, án ft., sk., það að risle (suða, niður).

Risp, ft. -er, sk., bikaður þráður sem skóarar sauma með.

riſpe, ás. 1, [rispa], a) rispa, rísta: R. ſig i Huden. — b) um eins konar plæging.

Rispning, sk., það að riſpe b.

*risquere (einnig riſikere), ás. 1, hætta e-u, eiga e-ð á hættu.

Riſt, sk., hvíld, kyrrð, næði, friður: Have hverken R. eller Ro þola (una) hvergi kyr; vera ekki í rónni, (sb. honum er ekki rótt); eða þvíuml.

Riſt, ft. -e, sk., [rist; sb.: mortél, panna, rist, steikiteinn, á ísl. skjali á 14. öld], málm-grind: Lægge en R. i en Ovn (Skorſteen). Sætte en R. for en Rende (svo að vatnið geti runnið, en fiskur eða þvíuml. komizt ekki í gegnum). — b) sjer í lagi, rist: Stege noget paa en R.

riſte, ás. 1, steikja (e-ð) á rist: R. Kjød (Brød). Riſtede Sild.

riſte, ás. 1, [rísta, rista], rísta (reist, ristið; nú rista), a) e-ð lint: R. Haanden fra Maſten rista fram úr greipunum (eins konar hegning á fyrri tímum). — b) e-ð hart; klappa: R. Runer.

Riſtning, sk., steiking á rist.

Riſtværk (málm)grindur.

Rit sjá Ridt.

Rit, ft. -ter, kl., vefjarskeið.

Ritbinder sá sem býr til vefjarskeiðar.

Ritmeſter yfirmaður riddarasveitar sem fylgir einu merki (og kölluð er Eſkadron).

ritſe sjá ridſe.

*Ritual, ft. -er, kl., = Kirkeritual, (sb. kirkjusiðabók, kirkjusiðalög).

*Ritus, sk., kirkjusiðir.

*Rival, ft. -er, kk., = Medbeiler.

*rivaliſere, h. s. 1, hlaupa í kapp við e-n.

rive [rífa], rev [reif], reven [rifin-n] og revet [rifit], ás., a) rífa, slíta: Revne Klæder. R. et Blad ud af en Bog. — R. et Saar op rífa sár aptur (Eyrb. 244). — Rives ihjel af vilde Dyr (sb.: Danir .... létu þar rífa dýr ok fugla hræin, Hkr.; a eigi slíti dyr eða fuglar hræ þeirra, Eg.). Ho. núl. t., rivende, sem e.: Rivende Dyr óargadýr (eins og það orðatiltæki er haft nú á dögum). — R. Haar af Hovedet. — b) rífa (sb. Ef maðr bítr mann eða hrífr eða klýpr, Grágás), rispa, klóra: R. ſig paa et Søm. — Gale Hunde faae revne Skind opt fær grimmur hundur rifið skinn, (orðskv.). Katten har revet hende. De rives og ſlaaes ſom Katte sitja aldrei á sárshöfði. Folk vil rives derom (flýgst á um það) i de førſte Dage það verður mesta rifrildi um það fyrstu dagana. — c) r. et Huus ned brjóta hús niður; taka hús ofan. — Óeiginl.: R. een ned niðra (hallmæla) e-m, (sb. djöfla e-m út). — d) svipta (kippa) e-u o. s. frv.: R. Hatten af een. — R. noget til ſig hrifsa e-ð, hrammsa e-ð; (óeiginl.), sölsa e-ð undir sig. — e) um straum: Strømmen rev ham bort eða Strømmen rev ham med ſig straumurinn tók hann, hann lenti í straumnum. Ho. núl. t., rivende, sem e., strangur, stríður, straumharður: En rivende Strøm; sb. det gik i en rivende Fart ákaflega fljótt. — f) um e-ð sem er selt: Det blev revet bort það flaug út. Ho. núl. t., rivende, sem e.: Dette Tøi har havt en rivende Affætning hefur flogið út. — g) r. ſig løs fra noget slíta sig frá e-u. R. ſig ud af eens Arme slíta sig frá e-m (ástmanni sínum). — h) ryðja e-u: R. een omkuld ryðja e-m út af. R. noget ned fra Hylden. — β) r. noget af ryðja e-u (verki) af. — i) núa (e-ð) niður (í smátt), mylja, myrja, melja, merja, (sverfa; sb. Rivejern): R. Farver (sb. Rivekugle). — k) raka: R. Hø. — β) r. eða r. over draga hrífu yfir: R. en

Gang i Haven jafna göng í aldingarði með hrífu. Denne Gang maa rives endnu engang over.

Rive, ft. -r, sk., [rífa = hrífa], hrífa.

Rivedrag það að draga að sjer hrífu(na).

Rivehoved hrífuhöfuð.

Rivejern, [sb. rive i], verkfæri sem haft er í eldhúsi til að sverfa niður með því brauð og annað þvíuml., (rífur?).

Rivekugle, [sb. rive i], hnöttótt áhald til að merja lit með (sem maður ætlar að penta úr).

rivelig, ao., [sb ríflig-], (í almúgatali), glöggt: Vi kunne r. ſee det.

Rivelſe, sk, [sb. rive k], axhelmur sem eptir verða (þegar verið er að binda bundin á akri) og rakað er saman á eptir.

Rivemand karlmaður sem rakar hey, (rakstrarmaður).

Riven, án ft., sk., það að rive: R. i Lemmerne kveisuverkir (sb. Gigt).

River, ft. -e, a) kk., [sb. rive k], = Rivemand: Der behøves ikke ſaa mange Rivere, ſom Slaaekarle. — b) sk., [sb. rive i], áhald sem e-ð er núið niður með: En R. af Glas.

Riveſkaal, [sb. rive i], skál sem e-ð er marið (núið í sundur) í.

Riveſkaft hrífuskapt.

Riveſteen, [sb. rive i], steinflaga til að merja pentliti á.

Rivetag = Rivedrag.

Rivetand hrífutindur.

Rivetøi, [sb. rive i], e-ð sem haft er til núnings.

Rivning, sk., það að rive.

Ro, án ft., sk., [ró], ró, náðir, (sb. Riſt): Han har ingen Ro paa ſig (sb. greinina um Riſt). — Leve i Ro paa ſine gamle Dage. — Hun kan ikke være i Ro for ham hún hefur öngvan frið fyrir honum. Jeg faaer ikke Ro for ham (hann sjer mig ekki í friði), før han faaer Pengene. — Jeg ønſker kun at leve i Ro og Fred (vera laus við allar il.deildir). — Lad det ligge i Ro láttu það vera kyrrt. Hanen er i Ro (bissu)bógurinn er niðri. — 2) (úrelt), skemmtun, dægrastytting.

*Roaſtbeef, sk., uxakjöt steikt á rist.

*Robbe, ft. -r, sk., = Sælhund.

*robuſt, ft. -e, e., þrekinn, þreklegur.

Rod, ft. Rødder, sk, [rót], rót, a) á plöntu: Fæſte R. eða ſlaae Rødder rótfestast. — b) undirrót: Lediggang er en R. til alt ondt. — c) um tölu: Uddrage Roden af et Tal taka rót undan tölu (sb. Qvadratrod).

Rodblad blað (á plöntu) niðri við rætur.

Rodbløde = Rodregn.

Rodbuſk rætur (þ. e. allt rótakerfið á rótamikilli plöntu).

rodden sjá raadden.

rode, s. 1, [róta], 1) ás., a) (um svín o. s. frv.), róta e-u (sb. nema túnsvín sè, þat er eigi má róta, Grágás): Svinene have rodet Engen op. — b) (í tali), r. ſig ind i noget flækja sig í e-ð (óeiginl.). — 2) sem h. s., róta í e-u: Drengen ligger og roder i Jorden. R. i Andres Papirer. — Óeiginl.: Det er ikke værd, at r. op i denne Sag það er óþarfi að fara að hreifa við þessu aptur.

Rode, ft -r, sk., 1) hjer um bil tveir faðmar á lengd. — 2) (fyrrum), flokkur. — b) ein mannröð í fylkingu á þykktina. — 3) (borgar-)deild.

Rodemeſter skattheimtumaður (í einni borgar-deild, í Kaupmannahöfn).

Roden, án ft., sk., það að rode.

Rodende neðri endi á plöntu.

rodeviis, ao., a) [sb. Rode 2, b], í raðir, í röðum, o. s. frv.: Opſtille Krigsfolk r. — b) [sb. Rode 3]; hver (hverja, hverri) borgar-deild sjer í lagi, o. s. frv.

rodfaſt, [rótfast-r], (um plöntu), rótfastur. — b) óeiginl., rótgróinn: En r. Vane.

Rodflytning það að taka upp plöntu með rótum og flytja hana á annan stað.

Rodfrugt ætirót.

Rodfæſte rótfesta.

rodfæſte, ás., [rótfesta], rótfesta: R. ſig eða rodfæſtes rótfestast (sb. vèr hellum vatni á trè þau, er vèr setjum í jörð, unz þau rótfestaz). — b) óeiginl.: En rodfæſtet (rótgróinn) Vane.

Rodfæſtning, sk., rótfesting.

rodgnave, ás., rótnaga.

Rodgreen kvísl út úr rótum á plöntu.

rodhugge róthöggva: „En rodhugget Skov".

Rodhugning, sk., það að rodhugge.

rodkappe skella (trje) í sundur niður við rætur: R. unge Kaſtani træer.

Rodkjevle, a) róteldi, (sb. rótaklumba, rótakylfa). — b) stykki af róteldi.

rodkløve kljúfa (trje) niður í rætur.

Rodknold hnúður út úr plöntu-rót.

rodløs, [rótlaus-], rótlaus.

Rodord frumorð (þ. e. orð sem ekki er runnið af neinu öðru í sinni tungu).

Rodplante, a) planta sem rót er undir. — b) planta með ætirót.

Rodpodning gróðursetning trjes á öðru (trje) við rætur niðri.

Rodregn þjettings-regn sem fer niður í rótina.

Rodſide flaghlið.

Rodſilleri rót af *apium graveolens* (sb. greinina um Silleri).

Rodſkud það sem upp rennur af rótum e-r plöntu sem hefur verið stýfð í sundur niður við ræturnar.

Rodſtavelſe fram-samstafa, megin-samstafa.

Rodſtilk blómleggur út úr rót.

Rodſtub stofn (Ísll. II, 268).

Rodſtykke, a) stykki af rót: Det er dreiet af et R. — b) róteldi.

Rodſtød stofn (Ísll. II, 268).

Rodſtørrelſe (rótartala) a) sú tala sem er rót undan annari. — b) sú tala sem taka á rót undan.

Rodtal tala sem er rót undan annari.

Rodtegn merki fyrir framan tölu til að sýna að maður eigi að taka rót undan henni.

Rodtrevl taug út úr rót.

Rodtørv mór sem miklar rætur eru í.

Rodurt jurt með ætirót.

Rodvæxt jurt með ætirót.

roe, s. 1, [róa], róa, a) ás.: R. en Baad alene róa báti aleinn. — R. den ene Aare róa (með) annari árinni. — R. ſig for vidt ud færast of mikið í fang. — b) h. s.: R. med begge Aarer róa báðum árunum. Jeg var roet (var róinn) over til Øen.

Roe, sk., [sb. hrúðr], hrúður, vos.

Roe, ft. -r, sk.. [rófa], næpa *brassica rapa.*

Roeager næpna-akur, (sb. næpnareitr, Gþl.).

Roebed næpnareitur (í garði).

Roefartøi róðrarskip, (sb. róðrarferja, róðrarskúta).

Roeflaade floti af róðrarskipum.

Roefrø næpnafræ.

Roeolie kálsmjör (þ. e. olía úr Rapſæd).

Roer, ft. -e, kk., ræðir (Fóstbr.), ræðari; en er ekki haft nema sem aptari liður í samsettu orði (t. a. m. Sluproer).

Roes (einnig skrifað Ros), án ft., sk., [rós = hrós], lof, (sb. hróður): Baade hans R. og Dadel er mig ligegyldig mjer stendur á sama, hvort hann lofar mig eða lastar. Det maa ſiges til hans R. (sb.: það má hann eiga; satt er bezt að segja).

Roeſaar sár (fleiður) sem hrúður er á.

roeskjær lofgjarn.

Roeſukker sikur úr þeirri plöntu sem kölluð er *beta vulgaris altissima.*

roesværdig lofverður, lofanlegur, loflegur, lofsamlegur.

Roesværdighed, án ft., sk., það að vera roesværdig.

Rogn (einnig skrifað Ravn eptir framburði), án ft, sk., [rogn = hrogn], hrogn.

Rognfiſk hrygna.

Rok, sk., ógurlega mikill fugl sem talað er um í skröksögum.

Rok, ft. -ke, sk., [rokk-r], rokkur.

Rokke, ft. -r, sk., skata *raja.*

rokke, s. 1, [sb. rugga], A) ás., a) eiginl., bifa e-u, þoka e-u: Vi kunde vel r. Stenen, men ikke flytte den. — b) óeiginl., hagga e-u, o. s. frv.: R. eens Forſæt (Beſlutning) hafa e-n ofan af e-u. — Hans Mod (Kjækhed) rokkes (sveigist — sb. hvergi sveigðiz hugr hans firir þeirra kúgan; bilar) ikke ſaa let. — B) h. s., 1) (sb. A): R. ved noget reyna að bifa e-u. — 2) bifast, þokast; riða: Stenen er ikke ret faſt; den rokker. — b) róa (rugga sjer): Sidde og r. paa en Stol (róa stóli).

Rokkearm uppstandari (á rokk).

Rokkebaand band utan um það sem Danir kalla Rokkebrev.

Rokkebeen = Rokkefod.

Rokkebrev smokkur (úr þykkum pappír) sem hafður er utan um hörinn á hörbrúðunni.

Rokkebryſt rokkpallur.

Rokkedreier rokkasmiður.

Rokkefiſkeri skötuveiði.

Rokkefod rokkfótur.

Rokkehjul rokkhjól.

Rokkehoved hörbrúða.

Rokkehvirvel hjólteinn (í rokk).

Rokken, án ft., sk., það að rokke.

Rokkeſkammel fótafjöl (á rokk).

Rokkeſkind sköturoð.

Rokkeſnor rokkstrengur.

Rokkeſpade eins konar áhald sem haft er við skinnaverkun.

Rokkeſteen stór steinn sem (lauf)hægt er að rugga.

Rokketeen snælduteinn á rokk.

Rokketridſe hjól á snælduteini (á rokk).

Rokning, ft. -er, sk., það að rokke.

rolig, [rólig-], 1) ft. -e, e., rór, (sb.: rólyndur; kyrlátur, spakur); rólegur (Skuggsjá); kyr, (sb. vera ekki í rónni, hughægra, o. s. frv.): Han kan ikke være r. et Øieblik hann getur aldrei verið kyr, eða þvíuml. Holde ſig r. halda kyrru fyrir, eða þvíuml. — Et roligt Sind (sb. guðs boðorð má nokkvi helzt enn rói hugr of rannsaka). — En r. Søvn vær svefn. — Et roligt Liv góðar náðir (sb. Fms II, 4). — b) næðissamur: Et roligt Opholdsſted. — 2) sem ao., rólega.

rolige, ás. 1, sefa.

Rolighed, án ft., sk., ró, spekt, náðir, næði, kyrrleikur (sb. í hvíld ok kyrrleik þess sæla lífs); værð: R. tjener den Syge bedſt. Sindets R. ró hugarins. Der hviler en fuldkommen R. (værð) over dette Aftenlandſkab.

Rolle, ft. -r, sk., [rolla], (sá) þáttur (sjónarleiks sem ætlaður er einum leikara og skrifaður sjer handa honum); ætlunarverk (leikara): Kunne ſin R. — Denne R. kan hun ikke ſpille þenna þátt getur hún ekki leikið. Han ſpiller Hamlets R. hann leikur Hamlet. — b) e-ð sem maður gerir sjer upp: Jeg maatte ſpille den Ligegyldiges R. jeg varð að láta eins og mjer stæði á sama.

Rolling, ft. -er, kk., krakki, krógi.

Rom sjá Rum.

***Roman**, ft. -er, sk., (löng og margbrotin) ástarsaga (sb. Ridderroman og Novelle); skröksaga.

***romanagtig**, ft. -e, e., líkur því sem er í ástarsögum: En r. Kjærlighed (Tilbøielighed).

***Romance**, ft. -r, sk., smásaga sem er í ljóðum og hefur mikinn tilfinningarblæ.

***Romandigter** sá sem býr til ástarsögur.

***Romanhelt** sá karlmaður í ástarsögu sem hún er einkanlega af.

***Romanheltinde** sama um kvennmann og Romanhelt um karlmann.

***romaniſk** (einnig romanſk), ft. -e, e., va'skur.

***Romanlæsning** það að lesa ástarsögur.

***romanſk** sjá romaniſk.

***Romanſkriver** = Romandigter.

***Romantik**, sk., það skáldskapar-eðli sem kom í ljós á miðöldunum.

***Romantiker**, ft. -e, kk., sá sem er gefinn fyrir miðalda-skáldskap og það sem honum er líkt.

***romantiſk**, ft. -e, e., miðaldalegur, sem hefur inndæl áhrif á ímyndunarafl og tilfinningu: Den romantiſke Poeſie. Et r. Digt. — En r. Begivenhed (viðburður sem er eins og hann væri tekinn úr skröksogu). — En r. Egn (Natur).

Romer, ft. -e, kk., [sb. Rómver-jar], rómverskur maður: Romerne Rómverjar.

Romerfolk Rómaborgarlýður, Rómaborgarmenn, Rómverjar.

Romerinde, ft. -r, kvk., kona rómversk.

Romerreiſe rómferð, rómför, (sb. rómavegur).

Romerret rómversk lög, rómaborgarlög (sb. 645).

Romerrige Rómverjaríki, Rómverjaveldi, Rómaborgarveldi.

romerſk, ft. -e, e., [rómversk-r], rómverskur.

***romerſk-catholſk** sem heyrir til páfatrúar.

Romertal rómversk tala.

Romertog rómför, rómferð.

***Ronde**, sk., a) = Rundgang. — b) = Rundbands. — c) liðsmenn er fara á næturnar að vita hvað varðhöldum líði.

***rondere** (einnig skrifað rundere), h. s. 1, vitja um varðhöld á næturnar (sb. Ronde).

Ror, ft. eins, kl., stýri: Staae til Rors standa við stjórn (að sínu leyti eins og: sitja við stjórn, Fms. XI, 141). Skibet vil ikke lyſtre Roret láta að stjórn. — Óeiginl.: Føre Roret eða ſidde ved Roret sitja að völdum.

Rorblad stýrisblað (sb. brast stýri á konungsskipinu, ok gekk af nær allt blaðit, Fms. IX, 503).

Rorbrog tjargaður segldúkur til að byrgja það op er stýrið gengur inn um (á hafskipi).

Rorbænk, [sb. róðr], þópta.

Rorgat, kl., op er stýrið gengur inn um (aptan á hafskipi).

Rorhage stýriskrókur (B. H.).

Rorhul = Rorgat.

Rorkarl (einnig Rorskarl), [sb. róðr], sá sem rær (á skipi).

Rorpind stýrissveif (B. H.), stjórnvölur (B. H.), hjálmunvölur, hjálmvölur.

Rorsfolk, ft., þeir sem róa (á skipi).

Rorskarl sjá Rorkarl.

Rorſtabel sjer hver af þeim járnlykkjum sem stýrið er hengt í.

Rorſtang = Rorpind.

Ros sjá Roes.

Ros, án ft., kl., afhögg og spænir (Fms. I, 290).

Ros, ft. eins, kl., [ross = hross], (úrelt), hross.

***roſa**, e., rósrauður.

Rosbaar (fyrrum), eins konar börur (vagnskrokkur á stöngum) sem lagðar voru á tvo hesta handa kvennfólki o. s. frv.

roſe, ás. 2, [rósa = hrósa], hæla e-u, lofa: R. ſine Varer. R. een for noget (sb. telja e-m e-ð til gildis). R. ſig af noget stæra sig af e-u.

Roſe (ætíð Roſen, þ. e. með greininum), án ft., sk., [sb. rós = heimakoma], heimakoma (o. s. frv.), *erysipelas:* Faae Roſen i Anſigtet (Benene). Have Roſen.

Roſe, ft. -r, sk., [sb. rósa], rós (blómjurt): Gaae paa Roſer baða í rósum. — 2) um annað, a) e-ð sem búið er til eptir rós: En R. af Baand. — b) sb. Vindroſe.

roſedannet, [sb. danne], sem er eins og rós í lögun; (í grasafræði: *rosaceus*).

Roſenbaand rósrauður dregill.

Roſenbed rósareitur.

Roſenblad rósarblað.

Roſenblomme (fornlegra Roſensblomme), a) sk., rós. — b) kvk., blómarós.

Roſenbuſk rósarunnur.

Roſenfarve rósarlitur.

roſenfarvet, ft. -farvede, e., sem rósarlitur er á; rósrauður.

Roſenfeſt (á sumum stöðum), eins konar hátíð þegar þeirri yngisstúlku sem þykir skara fram úr öllum öðrum að siðsemi og öðru góðu fær rós til launa.

Roſenflor, sk., a) sá tími þegar rósin er í bloma. — b) rósabreiða (sem sprettur á e-m stað).

Roſengaard (fyrrum), a) = Roſenhave. — b) viðhafnarreitur í kirkjugarði.

Roſengløð glóandi rósaroði.

Roſengreen kvisl af rósatrje.

Roſenhave rósagarður.

Roſenhegn girðing af rósarunnum.

Roſenhonning eins konar þykkur safi úr rósum.

Roſenhæk garður af rósarunnum.

Roſenkind blómleg kinn.

Roſenkjæde rósafesti.

Roſenknop rósarhnappur.

Roſenkrands, a) rósabringur. — b) talnaband (kalólskra, sem þeir telja bænir sínar á).

Roſenleie rósabeður, (sb. baða í rósum).

Roſenlugt rósa-ilmur.

Roſenlund (fornlegra Roſenslund) lundur af rósatrjám.

Roſenlæbe (vör sem er eins og rós), fögur vör.

Roſenlænke (eiginl.: rósafjötur, rósalæðingur; en er haft í óeiginl. merk. um) ófrelsi sem maður unir vel, inndælt ófrelsi.

Roſenmaaned rósamánuður (haft í skáldskap um þann tíma árs þegar rósirnar blómgast).

Roſenmund (munnur sem er eins og rósir), fagur munnur.

***Roſenobel**, ft. Roſenobler, sk., forn gullpeningur á Englandi (hjer um fjórar spesíur að verði).

Roſenolie rósafeiti.

roſenrød rósrauður, rauður sem rósa (Stjórn), rósfagur sb. Fms. X, 352): Roſenrøde Kinder.

Roſensblomme sjá Roſenblomme.

Roſenſkjær rósablær, rósfagur bjarmi.

Roſenſky ský með rósrauðum blæ.

Roſenslund sja Roſenlund.

Roſenſmiil yndislegt bros, (sb. brosfagur).

Roſenſteen demant sem er flatur að neðan en hálf-ávalur að öðru leyti.

Roſenſtilk rósarleggur.

Roſentid sá tími árs þegar rósir blómgast.

Roſentorn, a) ein af þeim nálum sem eru á rósarunnum. — b) = Roſenbuſk.

Roſentræ rósatrje.

Roſenvand rósavatn.

***Roſin**, ft. -er, sk., þurrkað vínber.

***Roſineddike** ölvínan úr þurrkuðum vínberjum.

***Roſinkjærne** hratkorn í þurrkuðu vínberi.

***Roſinkurv** vandlaupur sem þurrkuð vínber eru flutt í.

***Roſinſtilk** leggur undir þurrkuðu vínberi.

Rosmar (einnig Rosmær), sk., = Hvalros.

***Rosmarin**, ft. -er, sk., (sædöggvartrje) *rosmarinus.*

***Rosmarinblomſt** blóm á sædöggvatrje.

***Rosmarinolie** olía úr sædöggvatrjesblómi.

***Rosmarintræ** = Rosmarin.

Rosme sjá Rusme.

Rosmær sjá Rosmar.

Rosmærtand rostungstönn.

roſom, ft. -me, e., (í almúgatali), skemmtilegur: „Et roſomt Sted“.

Roſt (eða Roſte), sk., öll áhöld til að sía öl með.

Roſte sjá Roſt.

roſte, ás. 1, [sb. rosti og rósta], sía (öl, þegar verið er að búa það til).

Roſted (úrelt), hvíla, rekkja.

Roſtegreb = Roſteſtang.

Roſtehjerte þríhyrnt lok götótt sem látinn er hálmur ofan á og öl er síað niður um (þegar verið er að búa til öl; sb. Roſtehul, Roſtekar, Roſteſtang).

Roſtehul það gat sem Roſtehjerte er látið yfir.

Roſtekar síuker (ker sem öl er síað niður um þegar verið er að búa það til. Á botni þessa kers er það op, sem kallað er Roſtehul, og ölið rennur niður um úr götunum á því loki, sem kallað er Roſtehjerte).

Roſteſtang stöng sem gengur niður í gegnum síunarfjöl (Roſtehjerte) og niður í gatið sem þar er undir (Roſtehul) og fyllir út í það.

roſteſuur (um öl), sem hefur súrnað í tilbúningnum.

Roſtetønde síunartunna (höfð fyrir Roſtekar).

Rostjeneſte, a) (í fyrndinni), herþjónusta í riddaraliði. — b) (seinna), skylda lendra manna að leggja til menn og hesta þegar ófriður er.

***Rotation**, sk, snúning(ur), velting (sb.: planetae ganga í gegn ... festingarhimni, at þær ... tempri hans velting).

***rotere**, h. s. 1, snúast, veltast, (sb. Rotation).

Rothvælſk sjá Rotvælſk.

rotte, ás. 1, í orðatiltæk. r. ſig ſammen gera samtök (til e-s ills).

Rotte, ft. -r, sk., valska *mus rattus.*

Rottefælde völskugildra.

Rottefænger, ft. -e, kk., sá sem leggur fyrir sig (hefur það starf) að veiða völskur.

Rottegift eitur sem völskur eru drepnar með.

Rottehul völskuhola.

Rottehund hundur sem veiðir völskur: En god R. ønſkes tilkjøbs.

Rottejæger = Rottefænger.

Rottekage völskueitur í dálítilli köku.

Rottekrud völskueitur: Forgive een med R. drepa e-n á völskueitri.

Rottereде, sk., hola sem völsku-ungar eru í.

Rotteſax völskubogi (til að veiða völskur í).

Rotteunge völsku-grislingur (P. Þ.).

Rotting, ft. -er, sk., (eins konar indverskur reyr) *calamus rotang.*

***Rotunde**, ft. -r, sk., kringlótt hús.

Rotvælſk (einnig Rothvælſk), sk., hrærigrautur (af alls konar málum).

***Roulade**, sk., a) vöðlubaggi (þ. e. matur — t. a. m. kjöt eða fiskur af ál — sem vafinn er saman líkt og lundabaggi). — b) með ft. -r, eins konar dill (í söng).

*Route, ft. -r, sk., vegur, leið.

*Routine, án ft., sk., það að vera leikinn í e-u.

*routinere, ás. 1, í ho. l. t., routineret, sem e., leikinn (í e-u).

Rov, án ft., kl., [sb. rof], rán, a) það að ræna, (sb. gripdeild). — b) það sem rænt er, ránfengur, ránsfengur, ránfengi, ránfje, ránsfje: Røverne kunde ikke blive enige om at dele Rovet gátu ekki komið sjer saman um skipti á fengi sínu. — Óeiginl.: Blive Dødens R. (sb. gjalda dauðaskuld). Han blev et R. for ſine Slægtningers gridſke Egennytte (hann komst í klærnar á frændum sínum, eða þvíuml.).

rovbegjerlig gjarn á að ræna.

Rovbegjerlighed, án ft., sk., það að vera gjarn á að ræna.

Rovbi býflugutegund sem rænir aðrar býflugur hunangi sínu: „Saa flyver tilvant R. hen, af fremmed Honning ſig at nære“.

Rovbille (nafn á skorkvikindunum jötunuxakyns) *staphylinus*.

Rovdyr óarga dýr; hrædýri (fornt).

Rovfiſk fiskur sem gleipir eða jetur aðra fiska (t. a. m. hákall, gedda, o. s. frv.).

Rovfugl hræfugl.

rovgjerrig sem aldrei getur verið órænandi.

Rovgjerrighed, án ft., sk., það að vera rovgjerrig.

Rovgods ránfje, ránsfje, (sb. Rov b).

Rovlyſt löngun til að ræna.

rovlyſten = rovbegjerlig.

*Royalismus, án ft., sk., það að vilja konungsstjórn (en ekki þjóðstjórn).

*Royaliſt, ft. -er, kk., sá sem er meðmæltur konungsstjórn (en ekki þjóðstjórn).

Ru (eða Rue), ft. Ruer, sk., [e. o. rufa f. hrufa], a) hrukka, felling. — b) sb. Haandruer.

ru, e., [e. o. rjúf-r f. hrjúf-r; sb. rúfinn, Al.], hrufóttur: En ru Overflade.

Rub, nafn, [sb. rubb], ekki haft nema í orðatiltæk. R. og Stub tangur og tetur.

rubbe, ás. 1, [sb. rubba, sögn, í B. H.], a) = ſkrubbe. — b) ryðja (trje með lokri).

Rubel, ft. Rubler, sk., gerzkur silfurpeningur (hjer um sjö mörk að verði).

*Rubin, ft. -er, sk., roðasteinn (gimsteinn sem gengur næst demanti að hörku og fágæti).

*Rubinfarve roðasteins-litur.

*rubinfarvet, ft. -farvede, e., sem roðasteins-litur er á.

*Rubinſmykke (skart)gripur með roðasteinum.

*rubricere, ás. 1, a) setja fyrirsögn við. — b) skipta (e-u) í atriði (þáttu, deildir, kapítula, eða þvíuml.).

*Rubrik, ft. -ker, sk., a) fyrirsögn (í bók): Det hører ikke under denne R. (það á ekki að standa hjer). — b) deild (í bók), atriði: En lang (vidtløftig) R.

Rubænk (sjaldh.) = Ruhøvl.

Rude, ft. -r, sk., (rúta — jurtartegund) *ruta graveolens*.

Rude, ft. -r, sk., A) e-ð sem er ferskeytt og með jöfnum hornum, 1) tígull a) í vefnaði o. s. frv.: Sye noget i Ruder. — b) einungis í ft., (um tígul) í spilum: Ruder Es (Knegt, Ti) tígul-ás (-gosi, -tía). — 2) reitur, a) hvar sem er: Dele en Flade i Ruder ved at trække Snore over den. — b) sjer í lagi, á taflborði: Ruderne i et Skakbræt. — B) skakkhyrndur ferhyrningur. — C) (sjer hvert af) gler (unum í glerglugga; — glerflaga, glerskífa): Sætte nye Ruder i láta ný gler í (glugga).

rudedannet, [sb. danne], (sem er eins og tígull í lögun), ferskeyttur.

rudeformet, ft. -formede, e., = rudedannet.

Rudeglas = Vinduesglas.

Rudekrands tígl kerfi (í merki).

Rudemønſter (samlitir) tíglar (í vefnaði).

*Rudera, ft., tóptabrot, (sb. rústir).

Rudeſkjold skjöldur með allt einum ferhyrndum reitum.

Rudeſtok eins konar kvarði sem lagar ílát eru mæld með.

rudet, ft. rudede, e., sem skipt er í tígla eða ferhyrnda reita, skák-ofinn.

rudeviis, ao., í tígla; í ferhyrnda reita; í tíglum; í ferhyrndum reitum: Afdele noget r.

Rudeværk e-ð sem er allt einir tíglar (eða ferhyrndir reitar).

*Rudiment, ft. -er, kl., upphaf.

*rudimentær, ft. -e, e., sem lýtur að upphafi, sem ekki er nema upphof.

rudre, ás. 1, skipta e-u í tígla eða ferhyrnda reita; en er sjaldh., nema í ho. l. t., rudret, sem e., = rudet: Rudret Mønſter. Rudret Tøi.

Rudſkalle (f. Rødſkalle) (karfategund) *cyprinus rutilus*.

Rue sjá Ru.

rue sjá ruge.

Ruelſe, án ft., sk., iðrun.

Ruk, sk , ekki haft nema í orðatiltæk. i en R. á svipstundu, (sb. Haandevending, Fart b).

Ruf, ft. eins, kl., [sb. rúf = róf = hróf], dálítið hús (í stað lyptingar) á þilfari smá-skipa.

ruffe, h. s. 1, (sjaldh.), halda skækjur (til að ljá þær fyrir peninga).

Ruffer, ft. -e, kk., hóruhaldari.

Ruffert, kl., það að koma saman körlum og konum til saurlífis.

Rufferſke, ft. -r, kvk., kvennmaður sem er hóruhaldari.

Rug, án ft., sk., [rúg-r], rúgur.

Rugager rúgakur.

Rugax rúgax.

Rugbrød rúgbrauð.

ruge (einnig skrifað rue) (har), h. s. 1, [sb. rúka = hrúka?]; 1) eiginl., a) liggja á gulli (o. s. frv.): Overtro meente fordum, at Drager rugede over Guld og Skatte. — b) liggja á eggjum: Hønen ruger over Æggene. — c) rugende Mørke þreifandi myrkur. — 2) óeiginl., a) liggja á e-u (eins og ormur á gulli), luma á e-u: R. over ſine Penge (Midler). — b) búa yfir e-u: R. over et Anſlag.

Rugemter úrgangur úr rúgi (þegar hann er þrisktur).

Rugen, án ft, sk., það að ruge.

Rugetid sá tími er fuglar liggja á eggjum.

Rugfoder rúgheimur sem fóður.

Ruggaard (góð, o. s. frv.) rúg-jörð: Det er en god R.

Rughalm rúghálmur.

Rugjord (gott, o. s. frv.) rúgland.

Rugklid úrsigti úr rúgmjöli.

Rugkorn (einstakt) rúgkorn.

Rugmark = Rugager.

Rugmeel rúgmjöl.

Rugmølle rúgmylna.

Rugneg rúgbundin.

Rugſimle eins konar rúgbrauð.

Rugſtraa rúgstöng.

Rugſæd rúgsáð, rúgsæði.

Rugtvebak tvíbaka úr rúgmjöli.

Rugvang akurgerði þar sem rúgi er sáð.

Rugvippe = Rugax.

ruhaaret rúfinn (Al.), úfinn.

Ruhammer eins konar hamar sem hafður er við silfursmíði.

Ruhugger, ft. -e, kk., sá sem hefur það starf að ryðja timbur með öxi.

Ruhøvl ruðull (Dr. Sch.). Sb. Grovhøvl, Skrubbhøvl.

*Ruin, ft. -er, sk., a) það að fara á höfuðið, (einnig: það sem fer með e-n; sb.: hrun, tjón). — b) brot sem eptir standa af e-u mannvirki, tópt(ir), tóptabrot, rústir.

*ruinere, ás. 1, fara með e-n eða e-ð (í óeiginl. merk.; sb. koma e-m á kaldan klaka).

Rujern hálfhreinsað járn.

Rulle, ft -r, sk., [rolla; sb. kullet og kollótt-r], 1) um verkfæri, a) hjól eða kefli sem e-ð er dregið upp á (með snúningi). Sb. Tridſe. — b) (fast) hjól eða (fastur) veltiás undir e-u, völtrur: Bordet (Stolen, Sengen) ſtaaer paa Ruller. — c) laus veltiás (til að flytja e-ð úr stað á): Vælte en Steen frem paa Ruller. — d) eins konar farg sem ljerept eru kefluð undir. — 2) strangi, ströngull, eða þvíuml: En R. Tobak (tóbaks-rulla). En R. Baand; sb. Baandrulle. En R. Bly blýstrangi. — b) sjer í lagi, rolla (í fornri merk.); þar af, skrá (= liðreiðuskrá, liðsmannaskrá, hásetaskrá): Indføre Soldater (Matroſer) i Rullen skrá liðsmenn (háseta). Slettes ud af Rullen vera tekinn úr skrá. Han ſtaaer i Rullen hann er í skrá. — Tage en Vogn paa Rullen.

rulle, s. 1, 1) h. s. (er), velta (valt í þál. t.): Kuglen rullede ned ad Bakken valt ofan brekkuna. — Sjer í lagi, velta skröltandi á hjólum: En ſtor Vogn rullede (kom) ind i Gaarden. — Torden rullede imellem Bjergene (sb. glumrandi reiðiþrumur, Skuggsjá). — Bølgerne r. op paa Stranden. — b) líkt og hrynja eða skriðna: Jorden ruller ned i Graven. — 2) ás., a) velta e-u: R. Tønder ind i Pakhuſet. — b) sljetta (e-ð) með kefli: R. Dei. — c) kefla (ljerept undir fargi; sb. Rulle 1, d): R. Lagen. — Pigerne r. i Dag stúlkurnar eru að kefla ljerept í dag. — d) vefja (e-u) saman: R. Tavlebly. R. et Blad Papir ſammen. R. et Landkort om en Stok vefja landbrjefi upp á kefli. — R. Tæppet op draga upp fortjaldið (fyrir framan leiksvið). R. Tæppet ned hleypa niður fortjaldi (fyrir framan leiksvið). — R. noget af rekja e-ð af (kefli). — R. noget op rekja e-ð niður (Gunnl.), rekja e-ð í sundur (Laxd.). — β) r. Kugler af Dei imellem Hænderne hnoða deigkekki milli handa sjer.

Rulleaal, ft., vöðlu-áll (eins konar matur sem búinn er til úr áli).

Rullebly stranga-blý.

Rullebro eins konar vjel til að koma bátum upp eða niður smá-fossa.

*Rullegardin tjald (fyrir glugga; þ. e. tjald með völ í neðra endanum sem það vefst upp á þegar það er dregið upp og ofan af þegar því er hleypt niður).

Rullegryn eins konar smágerð bygggrjón.

Rullekammer klefi sem ljerept eru kefluð í undir fargi (sb. Rulle 1, d).

Rullekjelder kjallari sem ljerept eru kefluð í undir fargi (sb. Rulle 1, d).

Rulleklæde það sem vafið er utan um ljerept er kefla á.

Rullen, án ft., sk., a) það að rulle 1: Vognenes R. gjennem Gaden vagnaskröltið á strætinu. — b) það að rulle 2.

Rullepølſe vöðlubjúga (Dr. Sch. — Sb. lundabaggi).

Rulleſteen, a) völusteinn. — b) (í jarðfræði), stór hnöllungur oltinn burt frá þeim stað þar sem hann hefur verið í fyrstu.

Rulleſtok kefli sem við er haft þegar ljerept eru kefluð undir fargi (sb. Rulle 1, d).

Rulleſtol völtru-stóll (þ. e. stóll á smá-hjólum).

Rulleſtue = Rullekammer.

*Rulletobak rullu-tóbak.

Rulletræ = Rulleſtok.

Rulletøi keflingar-ljerept.

Rullevogn, a) dálítill vagn er sá sem í honum situr getur ýtt áfram sjálfur, eða hægt er að ýta áfram. — b) eins konar vagn til að aka stórgrjóti á.

Rulling, sk., = **Rullen** b.

Rulæder hrufótt leður, leður sem holdrosunni er snúið út á.

rum, e., [rúm-r], a) um stað, í orðatiltæk. i r. Sø i regin-hafi, (sb. rúmsæi var mikit at baki þeim). — b) um tíð, í orðatiltæk. for en r. Tid ſiden fyrir æði löngu.

Rum, án ft., kl., [rúm], rúm: Det tomme (ubegrændſede) R. Bøgerne optage et ſtort R. það fer mikið fyrir bókunum. Her er ikke R. til ſaa mange Menneſker hjer komast ekki svo margir menn fyrir. Vi have ikke R. nok i Huſet við komumst ekki fyrir í húsinu. Rummet er for ſnevert það er of þröngt. Rummet (bilið) imellem to Huſe. — *β*) óeiginl.: Give onde Tanker R. i ſit Hjerte ljá illum hugrenningum rúms í brjósti sínu, (sb. því at þangat til var rúm með henni — þ. e. Maríu guðsmóður — til syndarinnar). — b) (fornl., um tíð), rúm (sb. heldr gefum vèr þèr nú … þriggja daga rúm, Theophilus).

Rum (einnig skrifað **Rom**), án ft., sk., romm.

***Rumbudding**, Budding sem romm er saman við.

Rumfad romm-áma.

Rumkage kryddkaka sem romm er í.

rumle (har), h. s. 1, gera skruðninga, (sb. skrölta, skurka): Det rumler (eru skruðningar) i Maven. — Orðskv.: Tomme Vogne r. meſt (sb. hæstan hljóm gefur tunna tóm).

Rumlen, án ft., sk., það að rumle.

Rumlepotte eins konar barnaglingur.

rumlig, ft. -e, e., (í heimspeki), sem lýtur að rúmi: Det rumlige Forhold.

rumme, ás. 1, taka (þ. e. veita e-u rúm): Huſet kan ikke r. alle diſſe Menneſker. Der kan ikke rummes meer i Sækken það kemst ekki meira í pokann. — Vinden rummer ſig veðrið gerist byrvænna.

Rummel, sk., a) skruðningar. — b) fleiri hjörtu eða lauf eða tíglar eða spaðar hjá öðrum hvorum í pikketspili.

rummelig, [sb. rúmlig-], a) ft. -e, e., rúmgóður, rúmur: En r. Plads. Et rummeligt Huus (Værelſe). — b) sem ao.: Boe r. hafa rúm húsakynni.

Rummelighed, án ft., sk., það að vera rummelig.

rumpe, ás. 1, í orðatiltæk. r. en Heſt op gera upp tagl í hesti.

Rumpe, ft. -r, sk., gumpur, daus, bora; torta: Sidde paa Rumpen sitja á borunni.

Rumpebeen (neðsti liður í hryggnum, tortubein) *os sacrum*.

rumpebrøi rassmikill, (sb. þjóbreiðr, Fms.).

Rumpefinne, a) sporður (á fiski). — b) (uggi fyrir optan gotraufina) *pinna analis*.

Rumpeſjæder = **Haleſjæder**.

Rumpefødſel öfug fæðing (þegar aptari hlutinn kemur fyrst í ljós).

Rumpehorn daushorn (á sumum skorkvikindum).

Rumpehul rassgat, (sb. þarfagangur).

Rumperem lendól, (sb. reiði).

Rumpeſtykke hælrófustykki.

Rumpetavl stertur (í hrosstagli).

Rumpetrold = **Rumpetudſe**.

Rumpetudſe froskur í fyrstu mynd.

rumſkjøds, ao., í orðatiltæk. ſeile r. hafa beggja skauta byr.

***rumſtere**, h. s. 1, (í tali), gera skarkala, (sb. **larme** a, **buldre** a).

rund, ft. -e, e., 1) eiginl., a) kringlóttur: En r. Flade. En r. Linie lína sem rennur í hring. — b) bjúgur. Sb. **halvrund**. — c) sívalur: Et rundt Taarn. — d) hnöttóttur, böllóttur. Sb. **kuglerund**, **ægrund**. — e) þriflegur: Røde og runde Kinder. — 2) óeiginl., i et rundt Tal tuga-tala: Det var i en r. Sum 1000 Rdlr. — B) **rundt**, sem ao., a) í hring. — b) hringinn í kring: Gaae med rundt afſkaaret Haar. — Rundt om eða rundt omkring hringinn í kringum, umhverfum (Fms. XI, 411; sb. **omkring** A, 1): Gaae rundt om Huſet. — c) han gik hele Byen rundt (fór um allan bæinn); men ingen vilde hjelpe ham. — II) ör = ör af fje, (sb. **gavmild**); stórgjöfull: Være r. af en andens Penge vera ör á annara fje. Give med r. Haand gefa óspart.

rundagtig, ft. -e, e., hálf-kringlóttur.

rundbladet kringlóttur að blöðum eða laufi.

rundbuet sem er með bjúgum hvolfum (en ekki uppþröngum. Gagnstætt: **ſpidsbuet**).

rundbugtet, [sb. **bugte**], sem hringar sig.

rundbøiet, [sb. **bøie**], hringbeygður; hringboginn.

Rundbøining hringbeyging.

Rundbands hringdanz.

Runddeel kringlótt vígi; sívalur turn; húsahringur (= hús er standa í hring); kringlótt svið; og þvíuml.

runde, ás. 1, a) eiginl., kringja (= gera e-ð kringlótt; sb. **afrunde** a): Seilen maa rundes noget mere. Søen runder ſig mere i den veſtlige Ende vatnið er kringlóttara að vestanverðu. — b) óeiginl., fylla, eða þvíuml., (sb. **afrunde** b): R. et Tal. R. en Sum.

Rundebrød eins konar hveitibrauð.

rundelig, ao., ríflega, rausnarlega.

***rundere** sjá **rondere**.

rundfile sverfa (e-ð) kringlótt (o. s. frv.).

Rundfiſk, a) bútungur. — b) eins konar matur búinn til úr geddum og (**Bergefiſk** =) hertum fiski sem bleyttur er í lút og soðinn síðan.

Rundgang = **Kredsgang** a.

Rundharv þungt herfi sem haft er á nýbrotið akurland (þegar jafnað er í hring).

Rundharvning það að jafna (ný-brotið akurland) í hring (með herfi).

Rundhed, án ft., sk., það að vera kringlóttur eða sívalur eða hnöttóttur o. s. frv. — II) rausn, risna, (sb. **Gavmildhed**).

Rundholt, ft. -er, kl., (sívalt trje, á skipi), í ft. seglviðir (Sn. E.).

rundhovedet sem hefur hnöttótt höfuð.

rundhugge höggva (e-ð) sívalt.

rundhuul = **concav**.

rundhvalvt, [sb. **hvælve**], = **convex**.

rundhvælvet, [sb. **hvælve**], sem er með bjúgum hvolfum (en ekki uppþröngum).

Rundhvælving bjúgt hvolf (en ekki uppþröngt).

rundhændet, ft. **-hændede**, e., stórgjöfull, (sb. **gavmild**).

Rundhøvl hvolflokar.

Runding, sk., 1) það að **runde**. — 2) e-ð sem er kringlótt (o. s. frv.), a) kringlótt svið. — b) bumba, (sb. **bunga**): Krukkens R.

Rundjern sívöl járnstöng.

rundklippet, [sb. **klippe**], klipptur hringinn í kring: R. Haar.

rundkornet sem er með (eða saman stendur af) hnöttóttum kornum.

rundløbende, [sb. **løbe**], sem rennur umhverfis e-ð.

rundnæbbet sem er með sívölu nefi: En r. Fugl.

rundrygget = **krogrygget**.

rundſkaaren, [sb. **ſkjære**], skorinn hringinn í kring, (sb. **kringluskurður**).

Rundſkjold kringlóttur skjöldur, (buklari?).

Rundſkjøre = **Kalv** III.

Rundſlag það að skipi er liggur um tvö akkeri svífur þannig að akkeriskaðlarnir vindast hvor um annan.

Rundſtykke eins konar sænskur eirpeningur.

rundtakket hringnöbbóttur (Gras. 28).

rundtalende, [sb. **tale**], örorður, málugur; opinskár, opinspjallur.

Rundtalenhed, án ft., sk, mælgi.

rundvoxen, [sb. **voxe**], sívalur í vexti.

Rune, ft. -r, sk., [sb. rún], rún.

***Runealphabet** rúnastafrof, (sb. rúnamál).

Runebogſtav rúnastafur.

Runebomme eins konar finnsk bumba.

Runehugger, ft. -e, kk, rúnaklappari.

Runekjevle rúnakefli.

Runeleg fjölkynngi, galdrar.

Runemaal rúnamál.

Runemeſter, [rúnameistari], = **Runehugger**.

Runeſkrift, sk., rúnir: Kunne læſe R. geta lesið rúnir. — Der findes en R. paa Stenen það eru rúnir á steininum.

Runeſtav = **Runekjevle**.

Runeſteen rúnasteinn.

Runevers vísa rituð með rúnum.

runge (har), h. s. 1, [sb. rung- í Hrungnir], drynja, (sb. **gungre**; sb. einnig það tekur undir — kveður við — í e-u): Han talte, ſaa det rungede i hele Kirken. Sangen rungede i de høie Hvælvinger.

runken, ft. **runkne**, e., [**runken**: rokkin-n (f. hrokkin-n) = **ſunken**: sokkinn], hrukkóttur: En r. Hex (sb. hrokkinskinna).

Runkenhed, án ft., sk., það að vera **runken**, (sb. hrukkur).

***Rupie**, ft. -r, sk., indverskur a) gullpeningur (fram undir sjö spesíur að verði; indverskur sjöeyringur). — b) silfurpeningur (hjer um hálf spesía að verði; indverskur hálfeyringur).

Rus, ft. **Ruſſer**, kk., (í tali), háskólastúdent sem ekki er búinn að vera árlangt við háskólann.

ruſe, h. s. 1, (hálf-úrelt), a) bruna, æða: Fjenden ruſede frem. — b) suða, eða þvíuml. — 2) ho. núl. t., **ruſende**, sem e., drukkinn, (sb. ölvaður).

Ruſe, ft. -r, sk., háfur (til að veiða í).

Ruſefiſkeri háfveiði.

Ruſegarn háf-net.

Ruſekurv laupur (— t. a. m. úr sefi — til að veiða í).

Ruſeſtade háf-lög (að sínu leyti eins og netlög); Ruſeſtader i Liimfjorden.

Ruſk, ft. eins, kl., rykkur, (sb. rysking, Grágás II, 9).

Ruſk, án ft., sk., úði, ýringur, sallaregn.

ruſke (har), persónulaus h. s. 1, ýra: Det ruſker það ýrir úr honum.

ruſke, ás. 1, [sb. rusk, í rúmrusk, og ryskja], a) rykkja: R. een i Klæderne rykkja í fötin e-s. R. een i Haaret ryskja e-n, hárreyta e-n. R. een op af Søvne rífa e-n upp. — b) r. Hør draga upp lín (úr jörðu).

Ruſken, án ft., sk., það að rykkja o. s. frv., (rykkir).

ruſket, ft. **ruſkede**, e., sem úði fylgir: R. Veir úðaveður, svækja.

Ruſkning, sk., það að rykkja; (einkum) það að rykkja upp líni: Hørrens R.

Rusland Garðaríki, Garðaveldi, Garðar: Det aſiatiſke R. Svíþjóð hin mikla, Svíþjóð hin kalda.

Ruslæder sjá **Ryslæder**.

Rusme (einnig skrifað **Rosme**), ft. -r, sk., hafra-ax.

rusme, s. 1, (um hafra), a) h. s. (í áhrifsmynd), fá ax. — b) sem ás., i rusmes = rusme (sb. a).

Ruſſelap skinnpjatla sem maður hlífir hendinni á sjer með þegar maður er að vinda band.

Ruſſepind pípa úr trje eða beini til að vinda band í gegnum (sb. Ruſſelap).

Ruſſer, ft. -e, kk., gerzkur maður.

ruſſiſk, ft. -e, e., gerzkur.

Ruſt, án ft., sk., ryð, (einnig að fornu feri ryður), a) á járni: Sætte R. ryðga. — b) = Brand B, 3, b (sb. öll trè þín ok ávöxtu man ryð eyða, Stjórn í 5. Mós. 28, 42).

ruſtbruun = ruſtfarvet.

ruſte, ás. 1, búa (e-ð, einkum til herferðar): R. ſig til Krig. R. en Hær búa út lið, draga saman lið, safna liði. — I Frankrige ruſter man á Frakklandi er verið að draga saman her. Der ruſtedes baade til Sees og til Lands menn voru að búa sig út bæði á sjó og landi.

ruſte (einnig **ruſtne**), s. 1, a) h. s., ryðga: Guld ruſter ikke. Et ruſtnet Sværd. — b) sjaldh. sem ás., gera (e-ð) ryðgað.

ruſten, ft. **ruſtne**, e., ryðgaður: Ruſtent Jern.

Ruſtenhed, án ft., sk., það að vera ryðgaður (ryð).

Ruſtfarve ryð-litur.

ruſtfarvet, ft. **-farvede**, e., sem ryðlitur er á.

ruſtguul = ruſtfarvet.

Ruſtkammer vopnabúr.

Ruſtmeſter umsjónarmaður vopnabúrs.

ruſtne sjá ruſte.

Ruſtning, ft. -er, sk., a) (það að búa e-ð eða búast), búningur, búnaður, (einkum) herbúnaður: Foretage betydelige Ruſtninger hafa allmikinn herbúnað. — b) vopnabúnaður, herklæði, (sb. gerðar): En Ridder i fuld R. með alvæpni.

Ruſtolie eins konar læknisdómur *liquor stibii muriatici*.

Ruſtplet ryðflekkur. — b) (á þurrkuðu ljerepti), blettur með ryð-lit.

ruſtplettet, [sb. plette], sem ryðflekkir (eða þvíuml.; sb. Ruſtplet b) eru á.

Ruſtvogn herskaparvagn.

Ruſvart, sk., eltiskinn.

rutte (har), h. s. 1, a) (sjaldh.), slarka. — b) i r. med noget sóa (sólunda, eyða og spenna) e-u, (sb. svalla e-u út).

Rutten, án ft., sk., það að rutte (sóun, eyðsla, eyðslusemi; sb. svall).

Ruus, án ft., sk., það að vera ölvaður (svínkaður; sb. ölvíma): Faae ſig en R. verða svínkaður (drukkinn). Have en lille R. vera dáltið kenndur. Sove Ruſen ud sofa úr sjer vímuna. — b) það að vera frá sjer numinn.

Ry, kl, [sb. rýja?], (fyrrum), líkt og Filt 2.

Ry, án ft., kl., orðstír, orðrómur, mannorð: Komme i Ry verða tíður (sb.: þá var hann tvítugr ... ok var orðinn enn tíðasti, Fms. X, 417; varð þeim Martinus tíðr af því es hann görði þat i konungshöll), fá tíðleik (sb. Davíð fekk tíðleik ok metnuð af verkum sínum). Han var i Ry for at kunne ſpaae hann hafði það orð á sjer, að hann gæti spáð. Der gik Ry om þar gengu sögur af (sb. Nj. 90). Der gik meget Ry af hendes Skjønhed hún var nafntoguð fyrir fríðleik.

rydde, ás. 1, [ryðja; sb. vedde og veðja], ryðja a) e-n: R. Stene af Ageren. — R. noget op med Roden (sb. ribbalda þessum ryð þú burt með rótum sínum öllum). — R. een af Veien ráða e-n frá, ráða e-n af (dögum). — b) e-ð: R. Skovjord. — c) án þol. og þiggj.: R. op (taka til) i en Stue.

Ryddehakke eins konar páll til að ryðja með akra.

Ryddejern járnkarl (sem er settur undir steina þegar verið er að ryðja akur).

Ryddeland ruð (sb. Hkr. I, 45), ruðstaður (sb. Gþl. 431).

ryddelig, ft. -e, e., rúmur, eða þvíuml.: Rytterne gjorde ſnart Pladſen r. for Folk riddararnir voru ekki lengi að ryðja (rýma) svæðið (= hreinsa það af fólki; sb. Fms. X, 15).

Rydning, sk., það að rydde (ruðning).

Rydningsarbeide ruðning (= það að ryðja land).

Rydningsland = Ryddeland.

Rydningsmand landryðjandi.

Rydningsplads ruð, ruðstaður, (sb. Ryddeland).

Rydningsret rjettur til landruðningar.

Rydningstid sá tími þegar land er rutt.

Ryg, ft. -ge, sk, [rygg-r = hrygg-r], 1) (á manni eða dýri), bak: Have en bred R. vera breiður um bakið (sb. Nj.); hafa breitt bak (sb. jeg hef nógu breitt bakið, að bera það). Bære een paa Ryggen bera e-n á baki sjer (sinu). Han vendte mig Ryggen snjeri bakinu að mjer, snjeri sjer frá mjer. Kjolen falder ikke godt i Ryggen fer ekki vel á bakið. — Skyde R. beygja hangið, beygja kenginn, (Sn. E.). — 2) um annað, a) bak í fati: Ryggen i en Kjole. — b) (stól)bak: Ryggen paa en Stol. — c) bakki á hnif: Ryggen paa en Kniv. — d) kjölur á bók: Ryggen paa en Bog. — e) Ryggen af et Tag mænir. — f) Ryggen af et Bjerg fjallsbrún, (sb. fjallstindur). — g) hryggur, ás, rindi. — h) Ryggen af Haanden handarbakið.

Rygaas mænir.

Rygbeen = Rygrad.

Rygbrede vefnaður sem hafður er í bak á e-u fati eins breiður og hann er.

Rygbænk bekkur sem bak er á.

ryge [ryge: rjúka = ſtryge: strjúka], røg [rauk], røget [røget: rokit = føget: fokit], I) þar sem talað er um reyk, A) h. s., a) (sjaldan einnig rygede, ryget), rjúka (sb. rjúkandi ofns-eldr, Stjórn; hvat rýkr á diskinum fyrir yðr?, Fms. VII, 160): En rygende Brand. Manden er ſaa hed, at den ryger að (það) rýkur af honum. — Det ryger (har røget) i Stuen það er (hefur verið) reykur í húsinu. — b) (einnig rygede, en ryget sjaldnar enn røget), reykja = gera (ilm)reyk: R. med Enebær. Man rygede for Alteret med Virak. Der ryges (bliver røget) hver Dag i Stuerne. — B) sem ás., einnig røgte [reykti], røgt [reykt], 1) draga að sjer reyk af (e-u), reykja: R. Tobak. — R. en Pibe. Jeg har ikke røget (eða røgt) Piben ud jeg er ekki búinn að reykja út úr pípunni. — Jeg ryger endnu paa den førſte Pibe jeg er enn að reykja fyrstu pípuna. — 2) hleypa reyk á eða í (e-ð), a) (til að hreinsa það af sóttnæmu efni), reykja (sb. reykelsisker, með hverju þeir reyktu ... leget, með mikilli tign): R. et ſygt Lem med Svovldampe. Brevene (Varerne) ryges inden de komme i Land. R. noget igjennem. — b) (til að koma því burt), svæla (e-ð) burt: R. Myg ud af Stuen. — II) (þar sem ekki er talað um reyk, en þó er haft á ísl.) rjúka (sb. sverðet rauk ór hendi honum, Fms.), fljúga, þjóta: R. i (paa, løs paa) een. De røg ſammen.

Rygfinne (uggi á miðju baki) *pinna dorsalis*.

Rygfjæder bakfjöður (á fugli).

Rygfleſk flesk (kjöt) af svínshrygg.

rygge, ás. 1, [s. o. rygga f. rugga], hagga (raska, brigða) e-u: „Skjebnens Love kunne de ikke r."

ryggesløs, a) (úrelt), hirðulaus. — b) andvaralaus, guðlaus, guðrækur, (sb.: blygðunarlaus, óskammfeilinn, bersyndugur): Et ryggesløſt Menneſke. — Føre et ryggesløſt Liv lifa í andvaraleysi. En r. Tænkemaade.

Ryggesløshed, án ft, sk., andvaraleysi, guðleysi, (sb. blygðunarleysi, óskammfeilni).

rygget, ft. **ryggede**, e., sem bak er á: En r. Bænk (Stol).

Rygharniſk bak í spangabrynju.

Ryghvirvel hryggjarliður,

ryglangs, ao., = ryglængs.

Rygled = Ryghvirvel.

ryglængs, ao., = baglængs.

Rygmarv mæna (*medulla spinalis*).

Rygmarvstæring = Rygtæring.

***Rygmuſkel** vöðvi í bakinu.

Rygning, sk., = Rygaas, Mønning b. — b) hálmur eða þvíuml. sem lagt er á mæni(ri)nn.

Rygning, ft. -er, sk., það að ryge I, A.

Rygpandſer = Rygharniſk.

Rygpibe mænuhol (B. H.).

Rygpine bakverkur.

Rygpude koddi sem maður hefur undir bakinu.

Rygrad hryggur.

Rygrem = Rumperem.

Rygſide bakhlið.

Rygſkjold (skel á milli vængjanna, á skorkvikindum) *scutellum*.

Rygſteen (fyrrum), einn af þeim hellusteinum sem hafðir voru til steinleggingar á miðju stræti eða miðjum vegi.

Rygſtempel kjöl-mót (þ. e. annaðhvort verkfæri til að setja mót með á bókarkjöl eða mótið sjálft).

Rygſtol stóll sem bak er á.

Rygſtryger, sk., (fyrrum), sverð með bakka.

Rygſtykke, 1) um hrygg á manni eða skepnu, a) í et., hryggur (inn með kjötinu á): Rygſtykket af et ſlagtet Høved. — b) í ft., bakhluti (á manni). — 2) (um annað), bak a) í fati eða (spanga)brynju. — b) á stól.

Rygſtød e-ð sem halla má bakinu upp við. — b) óeiginl., athvarf: Have et godt R. i een eiga hauk í horni þar sem e-r er.

Rygſvømmer, sk., (eins konar skorkvikindi) *notonectum*.

Rygſvømning það að synda á bakinu.

Rygſæde (sjaldh.), = Bagſæde.

Rygt sjá Røgt.

Rygte, kl., a) með ft. -r, kvittur, pati, ávæni, (sb. orðrómur): Rygtet gaaer (það er talað) i Byen, at hun er bleven forlovet. Det er et almindeligt R. það er altalað. Orðskv.: Sjelden er R. uden Rod (sb. sjaldan lýgur almanna-rómur). Løſe Rygter flugufregnir. — b) án ft., orð (sem e-r hefur á sjer): Bringe een i ondt R. koma óorði á e-n, (sb. óhróður, ófrægð). Have et godt R. hafa gott orð á sjer, fá gott orð. Have et ſlet (ſlemt) R. paa ſig hafa illt orð (óorð) á sjer. Hendes R. er ikke det bedſte það fer ekki sem bezt orð af henni. — Hun er kommen i R. for ham hún er orðuð (það er farið að orða hana) af honum. — En Mands gode (ærlige) Navn og R. mannorð e-s.

Rygtemager, ft. -e, kk., sá sem kvittu kveikir (lýstur upp kvittum).

rygtes, þs. 1, berast = frjettast, ræmast (B. H. og P. þ.): Hans Ankomſt rygtedes ſnart i Byen.

Rygtitel bókar-nafn á kili hennar.

Rygtræ = Kragetræ, Krograft.

Rygtæring rýrnun í mænunni (*tabes dorsalis*).

Rygværk = Rygpine.

Ryk, ft. eins, kl., [sb. rykk-r], rykkur

Gjøre (give) et R. i Touget rykkja (kippa) í kaðalinn. — 2) (í tali), a) kippur, spotti, spölur: Det er et godt R. herfra. — b) tími: Han gjorde eet R. (einu sinni um tíma) meget af hende.

Ryk-ind, kk., (líkt og) gestanauð eða gestkvæmt, (sb. átroðningur, örtröð): Der er et uophørligt R. i dette Huus.

rykke, s. 1, [rykkja], 1) ás., a) rykkja (kippa) e-u: R. noget til ſig. R. en Plante op med Roden. — R. een i Haaret ryskja e-n (Grágás II, 9; sb. hárreyta). — Án þol.: R. (rykkja, kippa) i et Toug. — b) færa, þoka e-u: R. Bordet nærmere til Vinduet færa borðið nær glugganum. R. noget fra ſit Sted færa e-ð úr stað. — R. en Vogn eða (án þol.) lade Heſtene r. þoka vagni aptur á bak. — R. et Huus længere ind fra Gaden færa hús aptur á bak (og breikka svo strætið). — β) r. noget ind i et Tidsſkrift; sb. indrykke 2, b. — c) (sjaldh.), = rygge. — 2) sem h. s. (er), α) færa sig, þoka sjer: R. nærmere til Kakkelovnen færa sig nær ofninum. — R. med en Vogn = rykke en Vogn eða lade Heſtene rykke (sb. 1, b, α). — β) færast, þokast: Viſeren paa Uhret rykker langſomt frem. — Solen er alt rykket høit paa Himmelen sólin er komin hátt á lopt, sólin er hátt á lopti. — γ) r. op (fara upp) i Skolen. — δ) sjer í lagi um lið, halda, fara: R. i Marken; sb. Mark 1, c. R. imod Fjenden halda til móts við óvini sína. R. ind i et Land. R. op halda á stað. — ε) r. ud med Penge = punge ud (sb. punge).

Rykken, án ft., sk., það að rykke.

Rykning, sk., það að rykke (sb. rykkur, kippur, o. s. frv.).

Rynke, ft. -r, sk., [hrukka], hrukka: Rynker i Panden. Kjolen ſlaaer Rynker hrukkar. — b) rykking.

rynke, ás. 1, [hrukka], gera hrukkur á e-u): R. Panden hleypa brúnum, láta brýrnar síga. — b) rykkja: R. et Læg paa en Kjole.

Rynkebaand tygill til að rykkja e-ð með.

rynkefri hrukkulaus.

Rynkeſlange (eins konar höggormur) *caecilia*.

rynket, ft. rynkede, e., [sb. hrukkótt-r], hrukkóttur: En r. Pande. — b) sem er með rykkingum, (sb. rykktur).

Rynkning, ft. -er, sk., það að rynke.

Rype, ft. -r, sk., [rjúpa], rjúpa *tetrao lagopus*.

Ryslæder (einnig Ruslæder) gerzkt leður (þ. e. eins konar leður sem sútað er í Garðaríki).

ryſte, s. 1, [hrista; sb. Hylde af hilla og Hyrde af hirði-r], 1) ás., a) eiginl., hrista, skaka: R. et Træ. — R. Æbler ned af Træet. R. noget ud af en Poſe hrista e-ð úr poka. — R. Barnet af Ærmet leggja niður ung(g)æði. — β) án þol.: R. med Hovedet hafa höfuðskjálfta, (sb. riðandi nokkut lítit, Sturl. I, 20). R. paa Hovedet hrista höfuðið. — b) óeiginl., skelfa, fá á: Ingen Modgang ryſtede ham meer, end hendes Død. — 2) h. s., hristast, skjálfa, titra, nötra: Huſet ryſter af Vinden. R. af Kulde skjálfa (af kulda). R. paa Haanden vera skjálfhentur.

Ryſtelſe, ft. -r, sk., það að ryſte (hristingur, titringur, skjálfti).

Ryſten, án ft., sk., það að ryſte.

Ryſtning, sk., (sjaldh.), = Ryſtelſe.

Rytter, ft. -e, kk., a) ríðandi maður, maður á hesti: Heſt og R. — β) reiðmaður: En god (maadelig, ſlet) R. — b) riddari (í: riddaralið): Et Regiment Ryttere.

Rytterbonde, [Rytter b], (fyrrum), hver af þeim bændum er átti að halda mann og hest (hans) fyrir konung (sb. greinina um Ryttergaard).

Rytterfane, [Rytter b], a) merki einnar riddarasveitar. — b) riddarasveit sem fylgir einu merki.

Ryttergaard, [Rytter b], (fyrrum), garður þar sem halda átti mann og hest (hans) fyrir konung (sb. greinina um Rytterbonde).

Ryttergods, [Rytter b], (fyrrum), konungsjarðir sem hafðar voru til viðurværis riddaraliðinu.

Rytterhandſke, [Rytter b], vopnahanzki riddara.

Rytterheſt, [Rytter b], riddarahestur (sb. Salómon konungr átti .... 12,000 riddarahesta, vel tamda til orrosto, Stjórn; sb. vopnhestr).

Rytterhob, [Rytter b], riddarasveit, (sb. riddaralið).

Rytterhold, [Rytter b], það að fæða (konungi) riddara og hest(a).

Rytteri, án ft., sk., [Rytter b], hestalið (Fms., Hkr.), riddaralið, riddaraher: Baade R. og Fodfolk. Det lette (ſvære) R.

Rytterkaarde, [Rytter b], = Pallaſk.

Rytterkappe, [Rytter b], riddarakápa.

Rytterkone, [Rytter b], riddarakona.

Ryttermønſtring, [Rytter b], könnun riddaraliðs.

*Rytterregiment, [Rytter b], riddarasveit (riddaradeild) sem er ein eða tvær þúsundir eða þar á milli.

Rytterſadel, [Rytter b], riddarahnakkur.

Rytterſold, sk., [Rytter b], riddaramáli.

Rytterſtald, [Rytter b], (hest)hús handa riddarahestum.

Rytterſtøvle, [Rytter b], riddarastígvjel.

Rytterſværd, [Rytter b], = Pallaſk.

Ryttertjeneſte, [Rytter b], það að vera riddari í liði e-s, (riddarasýsla).

Ryttervagt, [Rytter b], varðhald af riddurum: Der ſattes R. uden for Huſet.

Ryttervexel eins konar viðskiptabrjef.

ræbe (har), h. s. 1, [sb. ropa], ropa.

Ræben, án ft., sk., það að ropa (ropar).

ræd, ft. -de, e., [rædd-r f. hrædd-r], hræddur, felmsfullur, óttafullur, óttafenginn, óttasleginn: Være r. for noget vera hræddur við e-ð. — b) huglítill, huglaus, blauður: Saa r. ſom en Hare sem hjera hjarta hefur í brjósti.

ræddes, þs. 1, [sb. hræðas(k)], hræðast, óttast: Brændt Barn r. for Ild (sb. brennt barn forðast eldinn), orðskv.

Ræddike, ft. -r, sk., (eins konar ætirót ræktuð í görðum) *raphanus sativus*.

Ræde, ft. -r, sk., [ræða f. hræða], hræða (sb. Fuglerræde).

rædelig [ræðilig- f. hræðilig-], sjaldh., a) ft. -e, e., = rædſom. — b) sem ao., af hræðslu.

Ræder, ft., [reðjar f. hreðjar], eystu.

Rædgrime sjá Rægrime.

Rædhed, án ft., sk., (sjaldh.), hræðsla, skelkur.

Rædſel, ft. Rædſler, sk., [sb. hræðsla], ógn (sb. dómadags ógnir), skelfing: Der paakom dem en ſtor R. þeir urðu mjög felmsfullir. Have R. for noget óast e-ð, (sb. e-m stendur ógn af e-u).

rædſelfri óttalaus, óhræddur.

Rædſelfroſt (skáldl.), óttahrollur.

rædſelfuld skelfilegur, óttalegur, (sb. frygtelig): En r. Nat. Rædſelfulde Optrin.

rædſelfyldt, [sb. fylde], hræðslufullur, óttafullur.

Rædſelsaar hræðilegt ár.

Rædſelsdag hræðilegur dagur.

Rædſelstid hræðileg tíð.

rædſom, ft. -me, e., hræðilegur, (sb. frygtelig): Det var rædſomme Dage. — En r. Begivenhed.

Rædſomhed, án ft., sk., það að vera rædſom.

Ræge, án ft., sk., 1) [sb. ráki f. hráki], hráki. — 2) biti, munnfylli, eða þvíuml.

Ræge sjá Reie.

Rægrime (eða Rædgrime) gríma til að hræða börn með.

Rækel, ft. Rækler, a) sk., stór hundur. — b) kk., sláni.

Række, ft. -r, sk., a) röð; runa, (sb. halarófa): De ſtode (ſade) alle i een R. — En lang R. Aar (sb. Aarrække). — Den hele R. af Beſkyldninger öll sú runa af sakargiptum. — b) = Klæderække. — c) = Tinrække. — d) (úrelt), = Rækværk a, Stakitværk, Stakit.

række, s. 1 og rakte, rakt, A) ás., 1) rjetta a) e-ð að e-m: Ræk mig Glaſſet. R. een Haanden. — b) (tómt): R. Hænderne i Veiret rjetta upp hendurnar. R. Tungen ud rjetta út úr sjer tunguna. — 2) teygja: Dette Læder vil ikke lade ſig r. það er engin teygja í þessu leðri. — B) h. s., 1) ná (langt eða skammt, eða þvíuml.): Jeg kan ikke r. ſaa langt næ ekki svo langt. — b) hrökkva, endast. — 2) r. til hrökkva = endast: Pengene r. ikke til.

Rækken, án ft., sk., það að række.

Rækkenagle spýta sem e-ð er þanið á.

Rækketræ, 1) spýta sem e-ð er þanið á. — 2) [Række b], uglutrje.

Rækling, sk., [rikling-r], rafabelti.

Rækning, sk., það að række.

Rækværk, a) handrið, brjóstrið; grindur; piláragarður, rimagarður, (stöðugarður?): R. (handrið) paa en Bro. R. om en Altan brjóstrið á gluggsvölum. — b) grindur til að styðja ungviði (trje sem eru að vaxa).

Ræling sjá Reling.

Rænke, ft. -r, sk., [rekk-r f. hrekk-r; kk = nk], bragð, prettur, vjel, undirferli, undirhyggja, svik: Hvad han ikke ved aabenbar Magt kunde naae, det ſøgte han at udrette ved Liſt og Rænker.

rænkefuld brögðóttur, slægur, lævís, undirhyggjufullur, undirhyggjusamur, sem er undirhyggjumaður (mikill), sem er (mesti) bragðarefur.

rænkeløs prettalaus.

Rænkemager, ft. -e, kk., = Rænkeſmed.

Rænkeſmed undirhyggjumaður, bragðaselur.

ræppe (har), h. s. 1, kvaka (sem önd eða gæs).

Ræv, ft. -e, sk., [ref-r], tóa, refur, melrakki, (sb. lágfóta, o. s. frv.) *canis vulpes*. — b) bragðarefur, undirhyggjumaður, (sb. Jörundr biskup er slægr sem refr, Sturl. IV, 82).

Ræveagn, sk., [Agn = agn], tóuagn.

ræveagtig, ft. -e, e., sviksamlegur.

Rævebuur grindahús sem tóa er höfð í.

Rævebælg refsbelgur, melrakkabelgur (Grágás), melrakkaskinn (Grágás).

Rævefund (fornl.), bragð, undirhyggja, (sb. Rænke).

Rævegaard, [sb. refgarð-r], refgarður (Gþl. 457).

Rævegrav, a) = Rævehule. — b) gröf til að veiða tóur í.

Rævehagel tóuhagl.

Rævehale refshali (sb. Refshaladjúp), tóuskott.

Rævehule tóugren.

Rævehund dýrhundur.

Rævejagt melrakkaveiðar (Jb.).

Rævejæger sá sem veiðir tóur.

Rævekage eiturdeig sem lagt er fyrir tóur.

Ræveklo refskló: Gaae paa Rævekleer beita flærðum.

Rævemynde mjóhundur sem vaninn er á að taka tóur.

ræverød mórauður eins og tóa.

Rævesax dýrabogi.

Ræveſkind tóuskinn, melrakkaskinn: En Hue af R. tóuskinnshúfa.

Ræveſpor tóuspor.

Ræveſtampe = Stampe 2.

Ræveſtreg undirferli, (sb. Rænke).

Rævetig, sk., [Tig = tík], (sjaldh.), hundur undan tóu ok tík, (sb. skoffín).

Ræveunge yrlingur: Saa enfoldig ſom en ſyv Aars R. ljótlega grunnbygginn (sagt í skopi).

Rævinde, ft. -r, sk., (sjaldh.), blauð tóa, (refkeila?).

rævne sjá revne.

Rævne sjá Revne.

ræyſe sjá revſe.

røbe, ás. 1, [rœpa f. hrœpa], a) sýna, lýsa (sb.: Heinir lýstu mikinn drengskap, Fms. IX, 344; ef nokkurir segja þat, at ek hafa ótrúleika lýst við yðr, Eg. 64): Det røber en god Smag. Hans Adfærd i denne Sag røber en lav Tænkemaade. — b) koma e-u upp: R. en Hemmelighed. Sammenſværgelſen blev røbet (komst upp, komst fyrir) ved et Tilfælde. — c) koma upp um: Han røbede ſig for tidlig.

Røben, án ft., sk., það að røbe.

Røbning, sk., (sjaldh.), það að røbe.

Røbsmand (sjaldh.), sá sem kemur e-u upp. Sb. Angiver.

rød, ft. -e, e., [rauð-r], rauður: Blive r. roðna (í andliti). — Rødt, (sem kl. nafn), rauður litur: Farve i Rødt. — En r. Ko rauð kýr. Det røde Guld rauða-gull. — b) mórauður: En r. Ræv.

rødagtig, ft. -e, e., rauðleitur.

Rødarve (eins konar jurt) *anagallis arvensis (Linn.)*.

rødbarket, [sb. barke], litaður rauður í barklegi: Et r. Seil.

Rødbede = 2. Bede.

rødblaa rauðblár, (sb. lifrauður).

rødblakket dumbrauður.

rødbliſſet rauðblesóttur.

rødblommet (sem er) með rauðum rósum.

rødbruun rauðbrúnn (Laxd., Sturl.).

Rødbynke heimilisnjóli, heimula, fardagakál, *rumex acutus*.

rødbraget rauðhryggjóttur.

Rødbroſſel skógarþröstur *turdus iliacus*.

Røde, án ft., sk., [rauði?], roði, a) á Sjálandi, um bygg sem er að spretta, í orðatiltækjunum: Komme i R. vera farið að roðna. Staae i R. vera orðið rautt. — b) í Aftenrøde, Morgenrøde.

Røde, sk., = Farverrøde.

Røde, án ft., sk., [sb. rotinn], rotnun: Lægge Hør (Hamp) i R. (þ. e. í vatn, svo að hýðið losni). — b) = Edder b.

røde, s. 1, a) ás., leggja (lín eða hamp) í bleyti (svo að hýðið losni). — b) h. s. (Har): Saaret røder það grefur í því, það er komin ígerð í það.

Rødeſyge = Rødſot.

Rødeſætning ígerð.

rødfarvet, ft. -farvede, e., rauðlitaður.

Rødfarvning það að lita e-ð rautt.

rødfinnet, ft. -finnede, e., sem hefur rauða nabba í andlitinu.

rødgjæret, ft. -gjærede, e., [sb. gári], rauðhuppóttur.

rødgloende, [sb. gloe A, 1, a], (um málm í eldi), rauður.

Rødglødning suða á málmi þangað til hann verður rauður.

Rødgran (eins konar grön) *pinus picea* (rauðagreni?).

rødgrimet sjá greinina um grimet.

rødguul rauðgulur (Sturl.).

Rødguulhed, án ft., sk., það að vera rødguul.

rødhaaret rauðhærður (Grett.), rauðhár (Sturl.), rauðbirkinn.

Rødhed, án ft., sk., roði: Blodets (Hudens) R.

rødhedet, [sb. hede], (um málm, sem er) soðinn þangað til hann er orðinn rauður.

rødhjelmet rauðhjálmóttur.

rødhovedet rauðhöfðaður; rauðbirkinn.

Røding, sk., [sb. reyting-r], kaðlar sem eru tættir í sundur og troðið í púðurgöt á skipsfallbissum svo að væta komist ekki inn í þær.

Rødkaal (rauðkál) *brassica oleracea*.

rødkindet, ft. -kindede, e., rjóður (í kinnum).

Rødkrid (rauðkrít, B. H.) *bolus rubrica*.

Rødkridspen uppdráttar-áhald (Ridſepen) sem rauðkrít er í.

Rødkridsſteen rauðkrítarsteinn.

Rødkridsſtift rauðkrítar-stöngull.

rødladen, ft. -ladne, e., = rødagtig.

Rødleer eins konar dökkgulur leir með sand saman við.

rødlig, ft. -e, e., írauður (655 XXXII), rauðleitur.

rødlydt, ft. -e, e., [sb. rauðlit-r, Fms. V, 342, og Lyd = Lød, af lit-r], (fornt), rauðlitaður.

Rødløg (lauktegund) *allium cepa*.

Rødme, án ft., sk., roði (en ekki roðmi): Sundhedens R. Undſeelſens R. — (Skáldl.): Roſens R.

rødme (Har), h. s. 1, roðna, (sb. jarl setti svá rauðan sem blóð): R. af Undſeelſe.

Rødmen, án ft, sk., það að rødme.

Rødmuld fúi (í eikitrje).

rødmuldet, a) (um eikitrje), fúinn. — b) (um jörð), sem rauðleit mold er í.

rødmuſſet, ft. -muſſede, e., rjóður, (sb.: rulleitur — f. rauðleitur —, blómlegur).

rødne, s. 1, [sb. roðna], (sjaldh.), a) h. s., roðna. — b) ás., gera (e-ð) rautt.

rødne, ás. 1, = røde a.

Rødning, sk., það að rødne (= røde a).

Rødningsmaade það hvernig farið er að bleyta lín eða hamp (sb. røde a).

Rødningsſted staður þar sem bleytt er lín eða hampur (sb. røde a).

rødnæſet, ft. -næſede, e., rauðnefjaður, nefrauður.

rødplettet, ft. -plettede, e., rauðdeplóttur, rauðdílóttur, rauðdropóttur, rauðdröfnóttur.

rødprikket, ft. -prikkede, e., sem er með allt einum rauðum ögnum.

Rødſkalle sjá Rudſkalle.

Rødſkimmel spalrauður (rauðdröfnóttur) hestur.

rødſkimlet, ft. -ſkimlede, e., spalrauður, rauðdröfnóttur: En r. Heſt.

rødſkjoldet rauðskjöldóttur.

Rødſkjær, sk., ýmiss konar flattur þorskur.

rødſkjør (um járn), sem ekki verður rekið nema annaðhvort kalt eða hvítt af hita. Gagnstætt: koldſkjør.

Rødſkjørhed, án ft., sk., það að vera rødſkjør.

rødſkægget rauðskeggjaður (Fms.).

Rødſot, [sb. rauðasótt], rauðasótt (Gþl. 498).

rødſpraglet rauðflikróttur.

Rødſpætte karkoli *pleuronectes platessa*.

rødſpættet rauðdeplóttur, rauðdílóttur, rauðdröfnóttur.

Rødſteen, a) = Rødkrid. — b) rautt tigl.

rødſtjernet, ft. -ſtjernede, e., [rauðstjörnótt-r], rauðstjörnóttur.

Rødſtjert (fugl) *motacilla phoenicurus*.

rødſtribet rauðröndóttur.

Rødtop = Iriſk.

Rødtorſk rauðleitur þyrsklingur (sb. þaraþyrsklingur) eða rauðleitur upsi.

Rødylm, sk., dökkur litur sem kemur á eikitrje þegar því liggur við að fúna.

Rødviin rauðvín.

rødøiet rauðeygður.

Røg, án ft., sk., [reyk-r], reykur, (sb. svæla, móða): Give R. fra ſig = ryge I, A, a.

Røgalter reykelsis-altari.

Røgbad reykbað (sb. ryge I, B, 2, a).

røgblind reykblindur (sb. Fms. III, 71).

Røgdør reykjar-op.

røge, ás. 1 og 2, [reykja], a) reykja (e-ð, svo að það harðni): R. Kjød (Fleſk, Sild). Røget Kjød hangikjöt. — En røget Stue stofa sem er svört af reyk innan (sb. Eg. 183). — b) = ryge I, B, 2, b: R. Myg bort. — c) = ryge I, B, 1: R. Tobak.

Røgefleſk flesk sem á að reykja eða verið er að reykja.

Røgehuus sjá Røghuus.

Røgelſe, sk., [reykelsi], reykelsi: Brænde R. Komme (láta) R. paa Gløder. — b) óeiginl., líkt og lof.

Røgelſefad (flatt) reykelsisker.

Røgelſekar reykelsisker.

Røgelſelys ilmkerti.

Røgemand (einnig Røgmand) sá sem reykir fyrir borgun bæði kjöt og önnur matvæli, (reykjari).

Røgepølſe ítroðningur eða þvíuml. (sb. Pølſe a) sem reykja á eða verið er að reykja.

Røgeſild hangin síld. Sb. Flækkeſild.

Røgfad = Røgelſefad.

Røgfang reykháfur, strompur.

Røgflamme logi sem ekki sjest vel fyrir reyk.

røgfuld fullur af reyk, reykfullur, (sb. reykfast, Fóstbr. 168).

røggraa sem reykjarlitur er á.

Røghat hjáskjól (á reykjarstöpli).

Røghul reykjarhol (á húsþaki).

Røghuus (einnig Røgehuus) (hús til að reykja í, t. a. m. kjöt), reykingarhús (Dr. Sch.).

Røghytte reykingarkofi (sb. Røghuus).

Røghætte = Røghat.

Røgkammer reykingarklefi (sb. Røghuus).

Røglys = Røgelſelys.

Røgmalt = Køllemalt.

Røgmand sjá Røgemand.

Røgning, ft. -er, sk., það að røge.

Røgoffer reykelsisfórn, (sb.: reykelsisoffran, Stjórn; reykelsisbrenna, Stjórn).

Røgpibe reykjarpípa (þ. e. pípa sem reyk leggur út um).

Røgpulver = Røgelſe a.

Røgſky reykjarmökkur.

Røgſtue hús sem enginn reykjarstöpull (Skorſteen) eða reykjarpípa er í en reykinn leggur út um glugga eða stromp.

Røgt (einnig skrifað Rygt), án ft., sk., [rækt], hirðing (einkum á fjenaði): God R. er Heſtens halve Foder.

Røgtag eins konar þak uppi yfir opi á reykháf.

røgte (einnig skrifað **rygte**), ás. 1, [rækta], 1) hirða (einkum fjenað): R. Qvæg vera nautamaður. — Fiſkeren er ude at r. ſine Garn. — 2) óeiginl., a) rækja, stunda: R. ſit Kald. — b) reka: R. et Ærende reka erindi.

Røgter, ft. -e, kk., = **Qvægrøgter**.

Røgterſke, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og **Røgter** um karlmann.

Røgtning, sk., það að **røgte**.

*Røgtobak píputobak (P. Þ.).

*Røgtopas eins konar glerhallur.

røgtørret, [sb. **tørre**], = **kølletørret**.

Røie, ft. -r, sk., (í Norv.), blauður orri eða þiður.

Røllike, ft. -r, sk., jarðhumall, vallhumall, *achillea millefolium*.

rømme, s. 1, [e. o. rœma f. rýma], 1) ás., a) rýma e-ð (fyrir e-m): R. Huſet for een (sb. at Þorleifr skuli rýma höfnina fyrir honum). Fjenden blev nødt til at r. Staden (Marken) urðu að fara (stökkva) úr borginni (halda undan). Han blev dømt til at r. Landet var gerður útlægur. — b) r. ſig ræskja sig. — 2) sem h. s. (er), a) r. op (rýma til) i Stuen. O. s. frv. — b) rýma (sb. varð þaðan at rýma ok brott at flýja Assúr, einn af sonum Sem), stökkva (t. a. m. úr landi), strjúka: R. af Landet (Byen). Tyven er rømt strokinn.

Rømning, ft. -er, sk., það að rýma burt eða strjúka, flótti.

Rømningsdom dómur um mann sem strokið hefur.

Rømningsmand, a) maður sem strýkur. — b) útlagi.

Røn, ft. -ner, sk., [sb. reynir], reynir *sorbus aucuparia*.

Rønne, ft. -r, sk., [sb. rann], hjallur (um hrörlegt hús): Den R. er ei værd at flikke paa.

Rønnebær reyniber.

Rør, kl., [sb. reyr-r], a) án ft., reyr (sb. reyr vaxinn mjök háfan sem *pinus*) *arundo* (einkum *arundo phragmites*): Skære R. Lægge Tag af R. (sb. í húsþekjom, þar er þakt var reyr eða hálmi, Hkr.). — b) með ft. (sem er eins), reyrstrá, reyrteinn: Trække et R. op af Vandet. Vildænderne ligge i Rørene (meðal reyrstráanna =) í reyrnum. — 2) um það sem er svipað reyri, a) pípa, spíra, (sb. mjófar pípur eðr spírur, meðr hverjum er hann — drekinn — dregr andann): Røret paa en Beſſe bissuhlaupið. — b) = **Rende** a.

Rørbeen leggur (í manni eða skepnu; pípuleggur, P. Þ.).

Rørbinder sá sem ríður sitt hvað úr reyri eða býr til reyrþök.

Rørblad, a) blað á reyri. — b) vefjarskeið með reyrtönnum.

Rørbund reyrvaxinn staður.

Rørbundt = **Rørknippe**.

Rørbuſk reyrkjar, (sb. reyrskógur).

Rørbyld (f. **Rørebyld**? — af **Røre**, nári, og **Byld**) kýli í náranum.

rørdannet, [sb. **danne**], sem er (nokkurs konar) pípa.

Rørdrum, sk., (fugl) *ardea stellaris*.

Rørduſk blómskúfur á reyri.

Rørdække skýla eða ábreiða úr reyri.

røre, s. 2, [rœra f. hrœra], I) hræra, A) ás., líkt og bæra, hreifa: Han kan hverken r. Hænder eller Fødder getur hvorki hrært legg nje lið. Rør dig ikke af Stedet vertu (liggðu, sittu, stattu, eptir því hvernig á stendur) graf-kyr! R. ſig (merkir einnig) rjetta sig upp (hreifa sig). — R. Trommen slá bumbuna. — B) í líkri merk. og þegar talað er um að hræra flautir eða hræra í potti, 1) ás.: R. Maden hræra í potti. R. Maltet (sb. **Røreſtang**). R. Kagedei. — Fiſke i rørt (gruggugu) Vand. — b) r. noget ſammen (sb. þar skyldi hræra allt saman mold ok silfr, Fms. IV, 298). — c) r. noget ud i Vand (hræra e-ð sundur í vatni) med en Skee. — 2) h. s.: R. i Gryden hræra í pottinum. — R. om i noget hræra í e-u. — R. op i noget hræra í e-u; (óeiginl.) fara að rekast í e-u aptur. — II) um snerting og þvíuml., 1) með óaukinni merk., a) ás., snerta, taka á e-u = koma við e-ð, (sb. fiðla — rjála — við, hrófla við e-u): Han kan ikke taale, at man rører ham að við hann sje komið. — b) sem h. s., í r. ved = (tómt) **røre** II, 1, a. — 2) taka á e-u (= fara að eyða af eða úr e-u): Denne Tønde er endnu ikke rørt. — 3) blive rørt af Slag eða (tómt) blive rørt taka brottfall (fornt). Han er rørt (máttlaus) i den høire Side. — III) ás., óeiginl., (sb. I, A og II, 1), fá á (tilfinningar manns): Det rørte hans Hjerte. Han blev rørt hann komst við, það rann út í fyrir honum. Røres ved (komast við af) andres Nød. — Ho. núl. t., **rørende**, sem e., aumlegur, brjóstumkennanlegur, hjartnæmur: Et rørende Syn. — En rørende Skildring.

Røre, án ft., sk., [e. o. rœra f. hrœra], hræra (sb. skyrhræra). Sb. **Æggerøre**. — b) grautur = hrærigrautur: Det ligger Alt i een R.

Røre, sk, [rœra-r f. hrœra-r], (úrelt), nári.

Rørebyld sjá **Rørbyld**.

Rørelſe, sk., a) [sb. **røre** II, 3], brottfall: Han har faaet en R. (máttleysi) i Siden. — b) [sb. **røre** III], viðurkomning (fornt): Man kan ikke ſee denne Nød uden R.

Røreſkee skeið til að hræra í e-u með.

Røreſtang stöng til að hræra í e-u (t. a. m. malti) með.

Rørfletning e-ð sem brugðið er úr reyr.

Rørfløite hljóðpípa úr reyr.

Rørgang langur farvegur niðri í jörðunni.

rørgroet, [sb. **groe**], reyrvaxinn (fornt).

Rørhav haf með reyrvöxnum ströndum.

Rørholm reyrhólmi.

Rørhval hnúfubakur *balaena physalus*.

rørig, ft. -e, e., a) ern: Han er endnu en r. Mand. Have rørige Lemmer vera ern. — b) sem stendur vel undir, saðsamur, þungur: R. Mad.

Rørighed, án ft., sk., það að vera **rørig** a.

Røring, sk., vaf um akkerishring.

Rørkiſte kista brugðin úr reyr.

Rørknippe reyrbundin.

Rørknude liður á reyr.

Rørknæ pípu-olbogi (sb. **Knæ** 2, a, α).

*Rørkoral (eins konar marbendilssmíði) *tubipora*.

rørlig, ft. -e, e., [sb. rœrilig-r f. hrœrilig-r], hrærilegur: Rørligt Gods lausafje.

Rørlighed, án ft., sk., hrærilegleiki.

Rørmaatte reyrmotta.

Rørmeſter = **Rendemeſter**.

Rørmoſe reyrmýri.

Rørpibe = **Rørfløite**.

Rørſkæring, sk., það að skera upp reyr.

Rørſpurv (eins konar spör) *emberiza schoeniolus*.

Rørſtav reyrstafur.

rørſtilket (um jurt), sem hefur holan legg.

Rørſtok reyrprik.

Rørſtol stóll með reyrsetu.

Rørſtraa (þurrt) reyrstrá.

Rørſtub það sem eptir stendur (niðri í vatninu) þegar reyr er skorinn upp.

Rørſvamp (pípusveppur, þ. e.: kúalubbi reiðikúla; o. s. frv.) *boletus*.

Rørſvovl brennusteinn sem er í smástöngum.

Rørſø reyrtjörn.

Rørtag reyrþak (sb. **Rør** 1, a).

Rørværling, sk., = **Rørſpurv**.

Røræg, án ft., sk., eggjahræra.

Røs (eða **Røſe**), ft. **Røſer**, sk., [reysar f. hreysar], hreysar.

Røskat, [sb. hreysikatt-r], hreysiköttur (sb. Rímb. 356) *mustela erminea*.

Røſt, sk., [raust], raust, rödd; rómur, málrómur: Nogle Fugles R. er Skrig; andres er Qviddren og Sang. Den menneſkelige R. Sige noget med ſagte R. í hálfum hljóðum. — b) óeiginl.: Naturens R. náttúrlegt eðli. Hjertets R. tilfinningin.

Røſt, kl., (á skipi), það sem siglukaðlar eru festir við.

røſte, ás. 1, ná mesta soranum úr (málmgrýti).

Røſteovn ofn sem málmgrýti er heitt í til að ná úr því mesta soranum.

Røſtkjætting eins konar járnrekindi utan á skipi.

Røſtning, ft. -er, sk., það að **røſte**.

Røv, sk., [rauf], (í mjög óvönduðu tali), bora (= rass).

røve, ás. 1, [raufa; sb. Vindr ... lögðust á valinn, ok raufuðu, Fms. XI, 380], ræna e-u: R. Qvæg. Røvet Gods = **Rov** b. — Án þol.: R. fra Kirker og Kloſtre ræna kirkjur og klaustra. R. paa Alfarveie. — b) óeiginl., svipta e-n e-u: Hun har røvet mig min Rolighed.

Røvefrihed það að mega rupla og ræna eins og maður vill.

Røvelyſt ránfýsi.

Røven, án ft., sk., rán (ft.), ránskapur: R. og Plyndren ruplun og ránskapur.

Røver, ft. -e, kk., [raufari], raufari, ræningi, ránsmaður; víkingur, hervíkingur, spellvirki (sb. hann hafði drepit spellvirkja austr á Jamtaskógi, Nj. 183), stigamaður.

røveragtig, ft. -e, e., ræningjalegur, ránsamur (B. H., P. Þ., G. O. í greininni um **røverſk**).

Røveragtighed, án ft., sk., það að vera **røveragtig**; ránfýsi.

*Røverbande ræningjasveit.

Røverborg kastali sem ræningjar sitja í.

Røverflok ránsflokkur, ræningjasveit.

Røverfærd ræningjaháttur.

Røvergods = **Rov** b.

Røverhule ræningjabæli.

Røveri, ft. -er, kl., rán (það að ræna), ránskapur.

Røverkjøb gjafverð.

Røverkule = **Røverhule**: Han gier ingen R. af ſit Hjerte.

Røverpak illþýði (sem rænir).

Røverrede ræningjabæli.

røverſk, ft. -e, e., ránsamur (B. H., G. O.).

Røverſkib víkingaskip.

Røverſlot = **Røverborg**.

Røverſtand (ræningjastjett), ránskapur.

Røverſtat ræningjaríki: De barbariſke Røverſtater víkingaríkin (á norðurströnd suðurálfu).

Røvertog ránferð: víking (á sjó; sb. hernaður).

S.

S, nítjándi stafur í stafrofinu, er kallaður **Es**, og hefur sama atkvæði sem s á ísl.

Saa, ft. -er, sk., [sá-r], sár (til að bera vatn í; sb.: takit nú 4 sái fulla með vatn, ok steypit yfir allt saman, fórnina ok viðinn, Stjórn; þau — börnin — gengu frá brunni … ok báru á öxlum sèr sá, Sn. E.). Sb. **Vandſaa**.

ſaa, [so f. svo f. svá], A) ao., 1) með sögn, (þar sem **ſaaledes** verður sett í stað þess og er jafnvel tíðkanlegra): S. (svona eða þetta) ſagde han. Een gjør ſ., en Anden anderledes. — Som Herren er, ſ. hans Svende eptir höfðinu danza limirnir. — 2) með einkunn eða atviksorði, a) þar sem það vísar til at með nh.: Vær ſ. god (eða artig) at træde ind gerðu (geri þjer) svo vel að o. s. frv. — b) þar sem það vísar til at með framsöguh.: Han tøvede ſ. længe (kom svo seint), at Alle vare borte da han kom. — c) þar sem það vísar til ſom, hvort sem það kemur í ljós eða felst í huga manns, α) þar sem ſom stendur: S. lidt ſom muligt svo lítið, sem — eins lítið, og — orðið getur. — S. godt ſom að kalla (má): Det er ſ. godt ſom afgjort það má heita víst. — β) þar sem maður sleppir ſom sjálfu: S. ſandt Gud lever eins og guð er uppi yfir mjer. — γ) þar sem heil grein, með ſom í, felst í hugunum: S. rig en Pige (svo rík stúlka sem hún er, jafn-rík stúlka) vil ikke fattes Friere. — Spiis ikke ſ. meget Kjød borðaðu ekki sona mikið af kjöti. Giver du ham ſ. lidt sona lítið? — Vil du gaae ſ. ſnart fara svo fljótt? — Det er ikke ſ. vel það er ekki því að heilsa, það er ekki svo mikið um, því er verr og miður. — d) þar sem það vísar ekki til neins, α) líkt og sona, sona dándis, o. s. frv.: Han gik ſ. ſagte ind i Stuen. Det ſkete ſ. lempelig. — Jeg veed det ikke ſ. egentlig mjer er það ekki svo vel kunnugt. — β) for ikke ſ. lang Tid (eða þvíuml.), ekki alls fyrir löngu. — γ) líkt og ofur, ofboð, óvenju: Det er ſ. ſkjønt i Haven. Solen ſkinner ſ. behagelig það er allra yndislegasta sólskin. — 3) einstakt, a) sem nokkurs konar ávarp eða mo.: S.! nu er det nok sona! nú er nóg komið! — S. hør dog (taktu eptir) hvad jeg vil ſige! — b) sem spurning, á (= er það svo?): S.? vil han ſlet ikke komme? — c) **ſaa ſaa** sona (með áherzlu á báðum atkvæðunum), sona og sona, sona á milli húsgangs og bjargálna. — B) sem st., 1) í upphafi apturgreinar, haft í sömu merk. og hið íslenzka orð **þá**: Da her hverken er ſkeet bestemt Aftale, eller jeg har givet noget Løfte fra mig, ſ. anſeer jeg mig ikke forpligtet. Naar du fører dig vel op, ſ. bliver det din egen Fordeel. Seer jeg ham igjen, ſ. ſkal jeg ikke glemme hvad jeg har lovet. O. s. frv. — Opt er **ſaa** sleppt, allt eins og **þá**, t. a. m.: Endſkjøndt ingen vilde troe ham, blev han dog ved at paaſtaae det. Sb. b. — b) í framgrein, annaðhvort tómt, eða með endog, svo … sem (með framsöguh.), þó … aldrei nema (með afleiðingarh.): S. gjerne jeg taler med ham (svo skemmtilegt sem mjer þykir að tala við hann, þó mjer þyki aldrei nema skemmtilegt að tala við hann), ſ. kan han dog aldrig vinde min Fortrolighed. Bøger, ſ. ypperlige de endog ere (svo ágætar sem þær eru, þó þær sjeu aldrei nema ágætar), kunne dog ei gjøre Erfaring overflødig. — 2) **ſaa at** eða (tómt) **ſaa** svo að: Skibet er klart til at ſeile; ſ. at der fattes nu intet uden Vind skipið er seglbúið, svo að nú o. s. frv. — Jeg har gaaet hele Formiddagen; ſ. jeg er nu ganſke træt. — Han raabte, ſ. det kunde høres paa Gaden. — 3) þá, síðan, því næst: Først de Store, ſ. de Smaa. Først gik hun længe i Haven; ſ. ſatte hun ſig til at ſpille. — b) **ſaa …, ſaa** stundum …, stundum: S. vil han eet, ſ. et andet það er sitt á hverri stundunni fyrir honum.

Saad sjá **Sød** (kl. og sk.).

Saad, (sjaldh. nema í) ft. -er, kl., [sáð, kvk., varla haft nema í ft. sáðar og sáðir], sáð(ir).

ſaadan, a) ft. -ne, e., slíkur, þvílíkur, annar eins: S. var hans Adfærd sona var háttalagið hans. — I ſaadant (eða ſ. et) Veir í öðru eins veðri. S. en Mand. Saadanne Folk. — b) sem ao., sona, eptir því sem, o. s. frv.: S. vil han have det. S. ſom det kan træffe ſig eptir því sem verkast vill.

Saadbrød (einnig **Saadebrød**) brauð úr sáðum.

Saadebrød sjá **Saadbrød**.

ſaadet, ft. **ſaadede**, e., fullur af sáðum.

ſaae, ás. 1, [sá], sá e-n, sá til e-s: S. Byg. S. Gulerødder. Sb. **lægge** I, A, 1, b, μ.

Saaehavre sáðhafrar.

Saaekorn sáðkorn.

Saaemand sáðmaður.

Saaening, sk., það að **ſaae** (sáning).

Saaerug sáðrúgur.

Saaetid sáðtími.

Saaeveir sáðveður.

Saaevikker, ft., umfeðmingsgras sem haft er til sáningar.

ſaafremt, st., [svá framt; sb. **ſaa**], svo framt (sb. svo framt sem haldit er við oss þat móte var játat skattinum), svo framarlega sem: S. han fordrer det, vil det ei blive ham negtet.

Saald sjá **Sold** (kl.).

Saale (einnig ritað **Solle**), ft. -r, sk., [sóli], a) = **Fodſaale**. — b) ilvegur; sóli (á skó eða stígvjeli): Sye (Lerreds-) Saaler under et Par Strømper. — Sye Saalen til Overlæderet. — Binde Saaler (= Sandaler) om Fødderne.

ſaale, ás. 1, (sjaldh.), = **forſaale**.

ſaaledes, ao., [sb. -leiðis í þáleiðis], á þá leið, þannig, svo, sona: S. var det fordum; men nu langt anderledes. Det var ikke ſ. meent það var ekki sagt (o. s. frv.) í því skyni.

Saalelæder sólaleður.

Saalerem þvengur í ilskó.

ſaalidt, st., í ſ. ſom ekki framar enn: Den ene ſ. ſom den anden. Han kommer lige ſ. i Morgen, ſom i Dag ekki framar á morgun, enn í dag.

ſaalunde, ao., (úrelt), = **ſaaledes**.

ſaalænge, st., á meðan: Vi kan være tilfreds, ſ. det ikke bliver værre á meðan það vesnar ekki, (þangað til það fer að vesna). — S. indtil þangað til: Hans Fjender have forfulgt ham ſ. indtil de fik ham ſtyrtet.

ſaameget, st., a) að því leyti sem: S. jeg kan ſee (svo að jeg geti sjeð), er der endnu ingen Fare. — b) í ſ. mere því heldur: S. mere, ſom han endnu ikke er myndig.

ſaamænd, mo., = **ſaa mænd** (sb **Mand** B, 4) = **ſaa men** (sb. **jo** A, 2, g).

ſaar, e., [sár-r], sár: Bedre er at være ſ., end ſyg (orðskv.).

Saar, ft. eins, kl., [sár], sár, áverki; ben, und; (skurður; ákoma; fleiður): Et dødeligt S. banasár.

Saarbod, ft. **-bøder**, [sárbót], sárbætur (Gþl. 149).

ſaare, ao., a) harla, stórlega, stórum, mjög, o. s. frv.: En ſ. ſtor Mængde mesti sægur, eða þvíuml. S. meget. S. lidet. Han græd ſaa ſ. grjet sáran. — b) (í tali), ſaa ſ. undir eins og, óðara enn: Saa ſ. han ſaae hende.

ſaare, ás. 1, [sb. særa], særa: Han ſaarede ſin Modſtander i Armen. Saaret særður, sár. — Óeiginl.: S. Bluferdigheden.

Saarelſe, sk., það að **ſaare** (særing, Stjórn).

Saaremaal (forml.), sár, áverki.

Saarfeber verkir af sárum.

ſaarfri ósár: Han gik ſ. af Striden.

ſaargjøre (vinna e-n sáran), særa, veita e-m áverka.

ſaarhændet, ft. **-hændede**, e., sem hefur sár á hendi eða höndum.

Saarlæge sáralæknir, handlæknir.

Saalægekonſt = **Chirurgie**.

ſaarlægende, [sb. **læge**], sem læknar sár: Adſkillige Planter have en ſ. Kraft græða sár.

ſaarmundet, ft. **-mundede**, e., sem hefur sár í munninum.

Saarmærke ör (kl.).

Saarſlag högg er sár gerist af.

ſaaſnart, st., undir eins, óðara enn: S. Kongen var død, hyldedes hans Eftermand. Jeg kommer ſ. jeg kan.

ſaaſom, st., a) = **efterdi**, **da** B, 3, a. — b) til að mynda: Der var endeel vilde Dyr, ſ. en Løve, en Tiger, og ſaa videre.

Saat, án ft., sk., [sátt], (úrelt), sátt, sætt.

ſaat, ft. **-te**, e., [sátt-r], (úrelt), sáttur.

ſaavel, st., í ſ. …. **ſom** jafnvel …., sem (sb. jafnvel einhleypismaðr, sem bóndi), bæði …. og: S. Faderen, ſom Sønnen þeir báðir feðgar.

ſaavidt, st., að því leyti (sem): S. ſom jeg kan ſee (svo að jeg geti sjeð), er der endnu ingen Fare. S. jeg veed, er han endnu ikke reiſt hann er ekki farinn (kominn) á stað enn, svo að jeg viti eða mjer vitanlega; jeg veit ekki til, að hann sje farinn (kominn) á stað enn. — Han fik Løfte om Erſtatning, for ſ. ſom (að því leyti sem) han kunde beviſe ſit Tab.

***Sabbat**, sk., hvíldardagur Gyðinga (Stjórn).

Sabel, sk., (úrelt), = **Zobel**.

Sabel, ft. **Sabler**, sk., sverð með föttum brandi.

Sabelerter, ft., eins konar Sukkererter (sb. **Sukkerert**).

Sabelklinge fattur sverðsbrandur.

ſable, ás. 1, brytja (eiginl. með föttu sverði), í orðatiltæk. ſ. ned = **nedſable**.

***Sacrament** (einnig **Sacramente**), ft. **Sacramenter**, kl., sakrament: Daabens (Nadverens) S. Meddele en Syg Sacramentet þjónusta hann.

***Sacramente** sjá **Sacrament**.

***Sacriſtan**, ft. -er, kk., kirkjuvörður.

***Sacriſtie**, kl., skrúðhús.

***Sadducæer**, ft. -e, kk., einn af þeim

trúarflokki með Gyðingum í fornöld sem hvorki trúði englum nje upprisu dauðra manna, Sadúsei.

*Sadducæismus, sk., sadúseatrú.

Sadel, ft. Sadler, sk., [saðul-l f. söðul-l], söðull (á fyrri tíðum einnig um hnakk); hnakkur. Sb. Bomſadel, (sömul. Kløvſadel).

Sadelbom söðulvirki (ft.).

Sadelbrud meiðsli (á hesti).

ſadelbrudt, [sb. bryde], meiddur (um hest).

Sadelbue söðulbogi (sb. Skuggsjá).

Sadeldreng meðreiðarsveinn.

Sadeldække = Sadeldækken.

Sadeldækken, a) bakleppur. — b) söðulklæði, reiðver.

ſadelfaſt sem situr fast í söðli.

ſadelfør sem leggjandi er söðull á: En ſ. Heſt.

Sadelgjord söðulgjörð (fornt); hnakkgjörð (B. H., P. Þ; sb. reiðgjörð).

Sadelheſt reiðhestur, áburðarhestur.

Sadelhylſter = Piſtolhylſter.

Sadelhynde sessa (einkum í kvennsöðli).

Sadelkammer söðlabúr (Sturl. II, 250).

Sadelklæde söðulklæði.

Sadelknap hnakkhnúfa (P. Þ.; sb. hnakkhnúa í B. H), hnakknef.

Sadelknegt = Sadeldreng.

Sadelmager, ft. -e, kk., söðlasmiður (P. Þ.), hnakkasmiður (B. H.).

Sadelpoſe = Sadeltaſke.

Sadelpude dýna undir hnakk eða söðli.

Sadelrem, [sb. söðulreim, Sturl. I, 177], móttak.

Sadelring hringur á söðli til þess að geta hengt hann upp.

Sadelſted bak (á hesti, þar sem söðullinn er lagður á).

Sadeltaſke söðultaska (B. H.).

Sadeltrykning meiðing (hests).

Sadeltræ = Sadelbom.

ſadle, ás. 1, [e. o. saðla f. söðla], söðla, leggja á: S. ſin Heſt.

Sadling, sk., það að ſadle.

*Saffian sjá Safian.

*Safian (einnig ritað Saffian), kl., verkað geitaskinn eða sauðskinn og litað öðrumegin, litskinn.

*Safiansbind litskinnsband (á bók).

*Safiansſko skór úr litskinni.

*Saflor, nafn, (eins konar jurt sem litað er rautt og gult úr) *carthamus tinctorius*.

Safran, án ft., sk., a) (saffranslaukur) *crocus sativus*. — b) saffran.

Safranfarve saffranslitur.

ſafranguul saffranóttur.

Saft, ft. -er, sk., [sb. safi], vessi, vökvi, safi, lögur: Saften i Kjødet (Træet, Frugten). En Flaſke S.

Saftaare = Saftrør.

Saftfarve (pent)litur sem búinn er til úr plöntulegi.

ſaftfuld sem mikill lögur er í.

Saftgang = Saftrør.

ſaftgrøn er kallaður, af penturum, eins konar ljósgrænn litur, og er Saftgrønt haft, sem nokkurs konar nafn, um efnið í þeim lit.

ſaftig, ft. -e, e., sem mikill lögur eða safi er í.

Saftighed, án ft., sk., það að vera ſaftig.

Saftkar = Saftrør.

Saftløb rennsli safa eða lagar í trjám eða jurtum.

ſaftløs sem enginn lögur er í.

Saftløshed, án ft., sk., það að vera ſaftløs.

ſaftrig = ſaftfuld, ſaftig.

Saftrighed, án ft., sk., = Saftighed.

Saftrør pípa eða æð sem vökvinn (lögurinn) rennur um í plöntunum.

Safttid sá tími þegar vökvinn færist upp í plönturnar.

Sag, ft. -er, sk., [e. o. sak f. sök], 1) sök, a) = mál, (sb. málaferli): Reiſe S. mod een; sb. reiſe (ás.) 3, a. o. s. frv. — Give S. mod een höfða mál á hendur e-m. — Have en retfærdig S. góðan málstað. — b) (úrelt), það sem veldur e-u: Saar er aldrig uden S. Hade een uden S. um sakleysi (Nj. 106), fyrir sakleysi (Fms. I, 302). — 2) mál (= málefni); efni: En vanſkelig S. vandamál, o. s. frv. Det er ingen S. það er hægur vandi. Han kom tilbage med uforrettet S. við svo búið, svo búinn. Blande ſig i andres Sager vera hlutsamur um mál manna. Gjøre fælles S. med een hverfa að sama ráði og annar, verða samráða um e-ð, o. s. frv. Det er en anden S. það er annað mál, þá er öðru máli að gegna, það er sök sjer. Det gjør intet til Sagen stendur ekki á neinu, kemur í sama stað niður. Lad os komme til Sagen víkja til efnisins. — 3) í ft., hlutir, (sb. föt, föng, farangur): Hvem tilhøre diſſe Sager. Han reiſte fra ſine Sager.

Saga, (ft. -er), sk., [saga], saga.

*Sagacitet, sk., nærgætni, nærfærni.

Sagaſkriver söguritari, (sb.: sagnamaður, Sturl. I, 9; sögumeistari, Fóstbr.).

Sagatid sögu-öld.

Sagefald sakfje, sakeyrir, sakbætur, fjesekt.

Sagefaldsret rjettur til sakbóta.

ſagesløs sjá ſagløs.

Sagforklaring þýðing efnis(ins í e-u riti).

ſagfældet, [sb. fælde], fallinn á máli.

Sagfører sóknari, (sb. sækjandi).

Sagføring málaflutningur (sb. Hrafnk.).

ſaggive = ſagſøge.

Saggivelſe, sk., það að ſaggive.

Saggiver = Sagſøger.

ſaggyldig verulegur.

Sagkjøn kynferði (orðs) er leiðir af merkingunni.

*Sagkritik dómur um efni (í e-u riti, o. s. frv.).

Sagkundſkab það að hafa vit (skynbragð) á (því sem við er átt).

ſagkyndig sem vit hefur á: Overlade noget til ſagkyndige Mænds Bedømmelſe.

Sagkyndighed, án ft., sk., = Sagkundſkab.

Sagl (einnig ritað Savl), án ft., kl., [sb. saggi], slefa.

ſagle (einnig ritað ſavle) (har), h. s. 1, slefa.

Sagledug slefuspeldi.

ſagløs [saklaus-s], (einnig ſagesløs), saklaus, sýkn saka, vítalaus.

Sagløshed, án ft., sk., sýkna.

Sagn, ft. eins, kl., [sb. sagn- í sögn], sögn, saga (sb. Nú er þat saga Rúmverja, at ....), sögusögn, mál: Det var hver Mands S. Det er et gammelt S. (það er fornt mál; sb. Fms. X, 261), at Kjærlighed gjør kortſynet. — b) munnmæli: En Hiſtorie bygget paa S. Et mundtligt S. munnmæli (sem ekki hafa verið færð í letur).

Sagnfortælling það að segja sögur, (sb. sagnaskemmtan, Sturl. I, 23).

*Sagnhiſtorie saga sem búinn er til eptir munnmælum.

Sagnkreds sagnaflokkur, (sb sögur).

ſagnrig auðugur að sögum (munnmælum).

Sagnſkrift, kl., rit sem fornar frásagnir eru í.

Sagnſkriver sá sem færir munnmæli í letur.

Sagnsmand sögumaður e-s, (sb. Hjemmelsmand): „Jeg har da maattet lade mig nøie med at anføre mine Sagnsmænd“.

*Sagogryn viðgrjón (= mergurinn úr *cycas circinalis*).

*Sagopalme (eins konar trje með ætum merg) *cycas circinalis*.

*Sagoſuppe viðgrjónasaup.

*Sagotræ = Sagopalme.

ſagſkyldig sekur, (sb. bera á baki sök).

ſagſøge, ás., sækja e-n sökum, sækja (tómt), höfða mál á hendur e-m, stefna e-m.

Sagſøger, kk., sakar-áberi, sakaraðili.

Sagſøgning, saksókn.

ſagte, A) ft. eins, e., a) hægur: En ſ. Gang (Vind). En ſ. Død. — b) (um hljóð), lágur: En ſ. Lyd. — B) sem ao., a) hægt, hljóðlega, láglega (Fms. XI, 425): Gaae ſ. Han liſtede ſig ſaa ſ. ind læddist inn ofur hægt. — b) lágt, hljótt (Nj. 118): Tale ſ. — 2) = ſagtens: Han kan ſ. (hann á hægt með að) gjøre det, da han er rig.

ſagtelig, ao., hægt, hljóðlega, láglega (Fms. XI, 425).

ſagtens, ao., líklega: Jeg kan ſ. føie ham deri (jeg get látið það eptir honum), naar han endelig vil det.

ſagtfærdig hægur = hæglátur, kyrlátur (Eg.).

Sagtfærdighed, án ft., sk., hægð = hæglæti.

ſagtmodig hógvær, hóglyndur, gæfur.

Sagtmodighed, án ft., sk., hógværð, hógværi (kvk., fornt), hógværleikur (Stjórn), hóglyndi, gæflyndi.

ſagtne, ás. 1, hægja e-u, lægja, lina e-u, kyrra, stöðva, stilla, sefa, (sb. Staðnaði þá kurr bóndanna): S. ſin Gang hægja á sjer (= fara að ganga hægra). — Man holder for, at Olie kan ſ. (kyrra, stilla) det oprørte Hav. S. eens Vrede. — Stormen ſagtnes veðrinu slotar. veðrið lægir, veðrið minnkar (Eg.). Bølgerne ſagtnes brim lægir (Eg.), sjó lægir (Eg.), sjóinn kyrrir. Smerten ſagtnes verkinum linar.

Sagvolder, kk., a) varnar-aðili. — b) (úrelt) = Sagſøger.

*Saiſon, sk., sá hluti missira meðan e-ð helzt (t. a. m. leikar í leikhúsi).

Sal, ft. -e, sk., [sal-r], a) salur. — b) lopt, pallur: Førſte S. fyrsti pallur (að neðan). Anden S. annar pallur (að neðan). — þegar ekki er nema einn pallur í húsi, þá segja menn t. a. m.: Boe paa Salen eiga heima á pallinum (loptinu).

*Salamander, sk., eins konar eðla sem menn hafa sagt að þyldi eld.

*ſalarere, ás. 1, gjalda e-m kaup (laun).

*Salarium sjá Salær.

Salat, sk., a) (salátsjurt) *lactuca sativa*, — b) salát.

Salatbed salátsreitur.

Salatfad salátsfat.

Salaturter, ft., jurtir sem hafðar eru í salát.

*ſaldere, ás. 1, a) jafna (reikninga). — b) gjalda upp (skuld).

*Saldering, sk., það að ſaldere.

*Saldo, sk., a) það að jafna reikninga. — b) reikningamunur (í kaupum og sölum).

*ſaldo, e., (um reikning), jafnaður.

*Salep, sk., a) eins konar jurt. — b) ætt hlaup af rót hennar.

Salg, ft. eins, kl., [sal], sala: Kjøb og S.

ſalig, ft. -e, e., [sálig-r], sæll, (sb. sáluhólpinn): De Salige i Himmelen. — Min ſ. Fader hann faðir minn sæll.

ſaliggjøre sæla (sb. ásthugi sá, er alla sælir jafnsaman af hvers einkasælo), gera (e-n) sáluhólpinn.

Saliggjørelſe, sk., það að ſaliggjøre (sáluhjálp, heilsa).

Saliggjører (um Krist), sáluhjálpari.

Salighed, án ft., sk., sæla, (sb. fagnaður)· Den evige S.

*Saline, ft. -r, sk., = Saltværk, Saltgrube, Saltſyderi.

Saling, ft. -er, sk., eitt af þeim fjórum trjám sem liggja í kross undir siglupallinum og siglukaðlarnir eru festir á (og eru tvö af þessum trjám kölluð Langſalinger, en tvö Tværſalinger).

*Salivation, sk., það að ſalivere.

*ſalivere, h. s. 1, hrækja (þegar manni er gefið inn til þess).

*Salme sjá Pſalme.

*Salmiak, án ft., sk., salmiak.

*Salon, sk., (stór) salur.

*Salpeter, án ft., kl., (hvítasalt; sb. Ann. 1341) *nitrum*.

*ſalpeteragtig, ft.-e, e., svipaður hvítasalti, (sem er) líkrar tegundar og hvítasalt.

*Salpetergrube hvítasalts-námur.

*Salpeterhytte hvítasalts-búð.

*Salpeterjord jörð sem hvítasalt er saman við.

*Salpeterlud vatn sem ausið er á hvítasaltsjörð og dregið hefur hvítasaltið í sig.

*ſalpeterrig sem mikið hvítasalt er í.

*Salpeterſyder, ft. -e, kk., sá sem hreinsar hvítasalt, eða er settur yfir hvítasalts-búð.

*Salpeterſyderi, kl., hvítasalts-búð.

*Salpeterſyre hvítasaltssýra.

*Salpeterværk = Salpeterſyderi.

Salsdør salsdyr.

Salsjomfru ógipt lauslætiskona sem hefur húsakynni sjer.

Salsvindue salsgluggi.

ſalt, ft. -e, e., [salt-r], saltur: S. Vand (Kjød). Det ſmager ſ. það er að því saltbragð.

Salt, kl., [salt], a) án ft., salt (í hinni tíðkanlegustu merk.): Koge S. af Havvandet. Lægge Kjød i S. salta kjöt. — Óeiginl., (skemmtileg) fyndni, og þvíuml. — b) með ft. -e, nafn á ýmsum efnum (í náttúrunni) sem eru líkrar tegundar og salt.

Saltaare (saltæð) = Saltkilde.

ſaltagtig, ft. -e, e., í-saltur.

Saltart salttegund.

Saltblomſter, ft., saltrósir.

Saltbod búð sem e-s konar fiskur er saltaður í.

Saltbrønd = Saltkilde.

Saltdeel salt-ögn: „De Saltdele, ſom Tangen indeholder".

ſalte, ás. 1, [salta], salta: S. Kjød (Fiſk).

Saltekar ker sem e-ð er saltað í.

Salteri, kl., staður þar sem mikið er saltað af kjöti eða fiski (og ætlað til sölu).

Saltetrug aflangt ílát sem e-ð er saltað í.

Saltetønde tunna sem e-ð er saltað í.

Saltfad, [saltfat], = Saltkar.

Saltflod, kl., rennsli af söltum vessum.

Saltforbrug salteyðsla, saltneyzla.

Saltgrube saltnámur.

Salthandel saltverzlun.

Salthandler, kk., saltsölumaður.

Salthav hið salta haf, (selta, J. H.).

Salthed, án ft., sk., selti (kvk.): Vandets S.

Salthuus salthús (= saltgeymsluhús).

Salthytte saltketilsbúð (Gþl.).

Saltjord saltblandin jörð.

Saltkar saltker (sem á borð er sett).

Saltkedel saltketill (sb. Gþl.).

Saltkilde saltkelda (sem soðið er salt úr).

Saltkjelder kjallari sem saltaður matur er hafður í.

Saltkoger, kk., = Saltſyder.

Saltkogeri = Saltſyderi.

Saltkogning saltsuða (= það að sjóða salt úr vatni; sb. saltgjörð).

Saltkorn saltkorn.

Saltlage pækill.

Saltlud salt vatn sem fengið hefur nokkra suðu.

Saltmad saltur matur, saltmatur (B. H.).

Saltmadsfad saltmatarfat.

Saltning, sk., það að ſalte.

*Salto, kl., hlaup (stökkur): S. mortale það að steypa sjer og koma þó niður á fæturna.

Saltoplag saltforði (sem geymdur er á e-m stað).

Saltpande grunnur saltketill.

Saltprøve það að reyna salt eða saltvatn.

Saltprøver, ft. -e, a) kk., sá sem reynir saltvatn. — b) sk., verkfæri til að reyna með saltvatn.

Saltſkat skattur sem goldinn er af saltneyzlu.

Saltſkum froða á salt-vatni sem verið er að sjóða.

ſaltſprængt, [sb. ſprænge], dálítið saltaður.

Saltſteen saltsteinn (Stjórn).

Saltſtøtte salt-strókur.

Saltſyder, ft. -e, kk., saltkarl, saltmaður.

Saltſyderi, kl., saltgjörð; (sb. saltketilsbúð).

Saltſyre = Kogſaltſyre.

Salttold tollur af salti.

Salttønde tunna sem salt er mælt í.

Salturt = Glasurt.

Saltvand saltvatn, (sb. sjór).

Saltvandsfiſk = Havfiſk.

Saltvandsfiſkeri = Havfiſkeri.

Saltvæld = Saltkilde.

Saltværk tilbúningur til að ná salti úr vatni eða jörðu.

*Salut, sk., (kveðja), kveðjuskot.

*ſalutere, ás. 1, kveðja (e-ð) með skoti.

*Salve, sk., kveðja með mörgum skotum í einu, kveðjuskot (í ft.).

ſalve, ás. 1, smyrja: S. Haaret. Kongen blev kronet og ſalvet (sb.: smyrja konung til veldis, Fms. VII, 306; smyrja e-n til konungs, Skuggsjá).

Salve, ft. -r, sk., smyrsli, áburður.

Salvebøſſe smyrslabaukur.

*Salvegarde (einnig Sauvegarde), sk., a) verndarfylgd sem e-m er fengin. — b) = Leidebrev.

Salvekrukke smyrslakrukka.

Salvekræmmer sá sem hefur smyrsli til sölu, (smyrslamaður).

Salvelſe, sk., a) smurning. — b) of mikil og viðhafnarleg röggsemd: Prædike med S.

*ſalvere, ás. 1, færa e-ð til sanns vegar.

*Salvet sjá Serviet.

*Salvie, sk., (eins konar lækisjurt) *salvia officinalis*.

*Salvievand vatn sem hellt hefur verið sjóðandi heitu á blöð af *salvia officinalis*.

Salving, sk., = Salvelſe a: Kongens Kroning og S.

*Salvingsact smurning (stórhöfðingja), eða rit um það hvernig hún hafi fram farið.

*Salær (einnig Salarium), kl., kaup, laun; ómakslaun.

[ſam-, af sam- á ísl., fest framan við sum orð, er sjá má hjer fyrir aptan.]

ſambaaren, [sb. bære], samborinn (Stjórn, Hkr.).

*Sambo (einnig ritað Zambo), ft. -s, kk., barn svertingja og þeirrar konu sem annað af foreldrum hennar hefur verið svart en hitt hvítt.

Sambyrd, [samburð-r], a) frændsemi. — b) það að vera borinn (fæddur) á sama tíma: Tvillingers S. — c) samþykki.

ſambyrdig, a) sem bæði er samfeðra og sammæðra: Sambyrdige Børn. — b) samþykkur.

Sambrag samkomulag, sætt.

ſambrages, þs., verða á e-ð sáttur, koma sjer saman um e-ð: S. om noget.

ſambrægtig, ft. -e, e., samþykkur, samlyndur, samhuga, (sb. sáttur og sammála).

Sambrægtighed, án ft., sk., samþykki, samlyndi.

Sameie það að eiga e-ð sameiginlega.

Sameier sá sem á e-ð með öðrum.

Samfrænder, ft., a) föðurfrændur og móðurfrændur. — b) sameiginlegir frændur.

Samfrændeſkifte það að menn skipta sjálfir arfi með sjer.

ſamfuld samfleyttur: I ti ſamfulde Aar tíu ár samfleytt, tíu ár í sífellu.

Samfund fjelag, samband: Indtræde i et hæderligt S. Det borgerlige S. mennirnir sem þegnar (eða samþegnar hverjir annara) í hverju ríki sem er. De Chriſtnes S. kristinna manna samband.

Samfundsaand sá bragur sem er á e-u sambandi.

Samfundsliv lífernishættir í mannlegu sambandi.

Samfundsorden, án ft., það skipulag sem er á mannlegu sambandi (t. a. m. í e-u ríki eða landi).

ſamfæld, ft. -e, e., [samfeld-r], = ſamfuld.

Samfærdſel samgöngur: Der er ikke megen S. mellem diſſe to Byer.

ſamføre = jævnføre.

Samgang, [samgang-r], = Sammenkomſt.

Samhold samheldi (Fms.).

Samkjøb sameiginlegt kaup.

Samkjøbere, ft., þeir sem kaupa e-ð sameiginlega.

Samklang samhljóðun, (sb. Harmonie).

Samkuld, kl., börn sem bæði eru samfeðra og sammæðra.

Samlag samlag, samfjelag.

ſamle, ás. 1, [sb. samna], safna e-u, samka e-u, tína e-ð (saman), heimta e-ð saman: S. Bøgerne tína saman bækurnar (t. a. m. þegar þeim hefur verið kastað sinni í hverja áttina). Folkene ere endnu ikke ſamlede það eru ekki allir komnir enn. Folk ſamlede ſig (menn söfnuðust saman, menn drifu saman) paa Torvet (sb. þá hurfu saman meir enn XL Judæorum). — S. noget ſammen safna e-u saman. — Án þol., þegar sagt er: S. paa noget (t. a. m. Bøger, Mynter) vera að safna e-u. — b) óeiginl.: Jeg kan ikke ret ſ. det skil það ekki alminnilega, kem því ekki alminnilega fyrir mig. S. ſine Tanker átta sig. S. ſin Opmærkſomhed taka eptir. Han har endnu ikke ret ſamlet ſig (er ekki búinn að ná sjer alminnilega aptur) efter den Skræk.

Samleie, kl., samhvíla, sambúð (Stjórn), samræði, legorð, hjáhvílur.

Samleie, sk., það að leigja e-ð saman.

Samler, ft. -e, kk., sá sem safnar e-u: Efter en S. kommer tidt en Forøder.

ſamlevende, [sb. leve], sem er(u) saman eða samvista.

Samlevnet sambúð (sb. Fms. XI, 441), samfarir (sb. Ísl. II, 382), samvist.

Samling, sk., a) það að safna. — b) fundur, stefna: Holde en S. — c) safn: En S. af Malerier. Han udgiver en S. af ſine Digte hann safnar saman kvæðunum sínum og lætur prenta þau. — c) ræna: Være ved ſin fulde S. Faae ſin S. igjen rakna við. Man kan ikke have ſin S. for Støi.

Samlingsdag stefnudagur.

Samlingsord nafn sem haft er í eintölu um e-ð sem er margt.

Samlingsplads = Samlingsſted.

Samlingsſted stefnustaður.

Samliv = Samlevnet.

Samlod, sk., samfjelag, fjelag, fjelagsskapur: Have noget i S. eiga e-ð saman.

Samlyd, [sb. samhljóð], a) hljóð sem heyrist með öðru. — b) samhljóðun.

ſamlyde, h. s., [lyde af hljóða], a) heyrast með öðru: Samlydende Bogſtaver samhljóðendur. — b) vera samhljóða (í eiginl. merk.): Samlydende Toner.

Samløb = Sammenløb.

ſamme, ft. eins, fn., [sami, sama], sami: Jeg har endnu den ſ. Heſt (de ſ. Heſte), ſom (sama hestinn — sömu hestana — sem eða og) for tre Aar ſiden. — Det er mig det ſ. mjer er (= stendur á) sama. — I det ſ. í því, í því bili (vetfangi). — Du kan gjøre det med det ſ. um leið. — b) með ſelv fyrir framan sig, til að herða merkinguna, þar sem vjer að öllum jafnaði herðum að eins á orðinu sami: Det er den ſelv ſ. Bog sama bókin. Han brugte de ſelv ſ. Ord hafði öll sömu orðin. — c) sá hinn sami, þessi: S. Mand var ogſaa en god Konſtkjender. — d) hann, (sb. hèt konungr því Pálnatóka, at hann skylde veita Áka ena beztu umsjá, ok þat sama endi hann): Brevet har jeg erholdt, men ikke det, ſom ſkulde følge med ſ.

ſammeledes, ao., [samuleiðis], (úrelt), = ligeledes.

ſammelunde, ao., (úrelt), = ligeledes.

ſammen, ao., [saman], saman, a) án hreifingar: Karreten er ſaa gammel, at den vil ikke holde ſ. getur ekki tollað saman. Tale ſ. Have Fader, men ikke Moder ſ. vera samfeðra, en ekki sammæðra. Være i Aar ſ. vera jafngamlir. — b) með hreifingu: Komme ſ. koma saman, hittast; (einnig) koma saman (í hjónaband). Sye (ſvøbe) noget ſ. Styrte ſ. hrynja.

ſammenavlet, [sb. avle], getinn af sömu foreldrum: Sammenavlede Børn.

ſammenbage baka (e-ð) saman.

ſammenbinde binda e-ð saman: Pilene vare ſammenbundne.

Sammenbinding, sk., það að ſammenbinde.

ſammenblande blanda e-u saman, (grauta e-u saman).

Sammenblanding, sk., það að ſammenblande (samanblandning, sambland).

ſammenblæſe, ás., blása (feykja) e-u saman: Det ſammenblæſte Støv ſpredes igjen af Vinden.

ſammenbringe flytja e-ð saman: Sammenbragte Børn stjúpbörn karls og konu þegar þau (stjúpforeldrar þeirra) eigast.

ſammenbyde bjóða (mörgum) á einn stað; boða (menn) saman: De ſammenbudne Gjeſter. — Kongen ſammenbød alle Rigets Store.

ſammenbygge, ás., smíða (hús) samföst: Sammenbyggede Huſe samföst hús.

ſammenbære bera e-ð saman: Det til Baalet ſammenbaarne Brænde.

ſammenbøie beygja (sveigja) e-ð saman.

Sammenbøining, sk., það að ſammenbøie.

Sammendrag, a) það að ſammendrage. — b) ágrip.

ſammendrage, ás., a) draga her saman: S. Tropper. — b) koma (e-u) fyrir í styttra máli: Hele Indholdet af det vidtløftige Værk kan ſammendrages i eet Bind.

ſammendrive, ás., reka e-ð saman: Qvæget blev ſammendrevet.

ſammendrømme, ás., selja (e-ð) saman í svefni: S. Eventyr.

ſammendynge hauga (hrúga, akka) e-u saman: Det i Forraadshuſene ſammendyngede Korn. S. Rigdomme (sb. raka fje saman).

Sammendyngning, sk., það að ſammendynge.

Sammenfald hrun.

ſammenfalſe = falſe.

Sammenfatning, sk., það að ſammenfatte.

ſammenfatte taka (e-ð) saman: Han har ſammenfattet (lukt) ſin hele Lære i diſſe Hovedſætninger. S. meget i faa Ord vera stuttorður og gagnorður.

ſammenfeie, ás., sópa e-u saman.

ſammenfilte gera flóka (bendil, snepil) úr (e-u), þæfa.

Sammenfletning, sk., það að ſammenflette.

ſammenflette fljetta (e-ð) saman. — Óeiginl.: Diſſe to Begivenheder ere ſammenflettede (tvinnaðar saman) i hele Fortællingen.

Sammenflytning það að flytja e-ð saman.

ſammenfolde brjóta e-ð (t. a. m. fat) saman.

ſammenfælde greypa e-ð saman: Sammenfældet Tømmer.

Sammenfældning, sk., það að ſammenfælde (greyping).

ſammenføie greypa (skeyta) e-ð saman.

Sammenføining, sk., a) það að ſammenføie. — b) samkomur: Det er gaaet op i Sammenføiningen.

Sammengang það að ganga saman (verða samferða).

ſammengroet, [sb. groe], gróinn saman, (sb. setr hón höfuðit aptr á líkamann með svá miklum meistaradómi, at þegar í stað er samgróit holdinu, 655 XXXII): Saaret er ſ.

ſammenhage krækja (e-u) saman.

ſammenhefte, ás., festa e-ð saman, (næla e-ð saman, o. s. frv.).

Sammenheftning, sk., það að ſammenhefte.

ſammenhjaſke (líka ritað ſammenjaſke), ás., sulla e-u saman.

ſammenhobe, ás. 1, = ſammendynge.

Sammenhobning, sk., = Sammendyngning.

Sammenhold, a) það að loða (tolla) saman. — b) óeiginl., samlyndi er sýnir sig í verki: Enighed og S. i en Familie.

ſammenholde, ás., bera (e-ð) saman.

ſammenholdig, ft. -e, e., a) sem loðir (tollir) vel saman. — b) samhaldssamur (B. H.), samheldinn (B. H.).

Sammenholdning, sk., það að ſammenholde.

ſammenhægte krækja e-u að sjer eða saman.

Sammenhæng, án ft., kl. og sk., samband: Der er intet S. i hans Tale það er ekkert samstætt í því (er allt í graut) sem hann segir. — b) það hvernig e-u er varið (á e-u stendur) í raun og veru, (sb. málavextir): Komme efter Sagens S. verða sannfróður um málavöxtu.

ſammenhængende, [sb. hænge], samfastur; samstæður.

Sammenhængskraft það eðli hlutanna að þeir loða (tolla) saman.

ſammenhørende, [sb. høre], sem á saman, samstæður.

ſammenjaſke sjá ſammenhjaſke.

ſammenkalde, ás., a) blása mönnum saman: S. Jægerne ved Tegn med Hornet. — b) stefna mönnum saman, stefna þing: S. Rigets Stænder.

Sammenkaldelſe, sk., það að ſammenkalde.

ſammenkaſte kasta (e-u) saman í haug eða hrúgu. — b) hypja (e-ð) saman.

Sammenkaſtning, sk., það að ſammenkaſte.

ſammenkjæde tengja (e-ð) saman.

Sammenkjædning, sk., það að ſammenkjæde (samtenging).

Sammenkjøb, kl., það að ſammenkjøbe.

ſammenkjøbe safna (e-u) að sjer með kaupum: Han har ſammenkjøbt en Mængde Malerier hann er búinn að safna að sjer fjölda af skriptum.

Sammenklang = Samklang.

ſammenklemme kreista (e-ð) saman.

Sammenklemning, sk., það að ſammenklemme.

ſammenkline líma e-ð saman.

Sammenklining, sk., það að ſammenkline (samanlíming).

ſammenklude sauma e-ð saman ú bótum (pjötlum).

ſammenklynge hneppa (e-ð) saman (í hóp): Krigshæren var paa dette Sted for tæt ſammenklynget.

Sammenklyngning, sk., það að ſammenklynge.

ſammenknappe hneppa e-u (að sjer): Med ſammenknappet Kjole.

ſammenknibe, ás., kreista e-ð saman.

Sammenknibning, sk., það að ſammenknibe.

Sammenknytning, sk., það að ſammenknytte (samtenging).

ſammenknytte hnýta (tengja) e-ð saman.

ſammenkoble tengja (e-ð) saman (sb. koble).

Sammenkomſt, ft. -er, sk., samkoma, stefna (sb. Eptir þat hafa konungarnir stefnu sín í millum um skipan ríkissins), stefnulag (þá beiddu þeir stefnulags við þá ok fengu þat), fundur, (sb. Møde 1, a).

ſammenkrympe, ás., láta (e-ð) skorpna saman.

Sammenkrympning, sk., það að ſammenkrympe.

Sammenlag, kl., fje sem skotið er saman.

ſammenlappe margbæta (lepp): En ſammenlappet Klædning.

Sammenlevnet = Samlevnet.

ſammenligne, ás., bera (e-ð) saman; jafna e-u saman, samjafna e-u (655 XXXI): S. to Haandſkrifter. — Det er to Digte, der ſlet ikke lade ſig ſ. (sb. eiga ekki saman nema nafnið).

Sammenligning, ft. -er, sk., það að ſammenligne.

ſammenlime líma e-ð saman.

ſammenlodde, ás., kveikja (brasa) e-ð saman.

Sammenlyd samreysti, (sb. hljómur, glaumur).

ſammenlyde, h. s., [lyde af hljóða], = ſamlyde b.

ſammenlægge leggja (e-ð) saman, skjóta (e-u) saman: Den ſammenlagte Sum.

ſammenlænke = ſammenkjæde.

Sammenlænkning, sk., það að ſammenlænke.

Sammenløb það að þyrpast saman, (sb.

þypping): Et uſædvanligt S. af Menneſker. — b) samrennsli: Vandenes S.

Sammenløben ysting: Melkens S.

ſammenløben, [sb. løbe], ystur: S. Melk.

ſammennagle negla e-ð saman.

ſammennokke blindinga e-ð saman.

ſammenordne raða (e-u) saman.

ſammenpakke láta e-ð niður, koma e-u fyrir: Der var altfor mange Menneſker ſammenpakkede i det lille Værelſe það var mikils til of margt fólk í jafnlitlu húsi.

Sammenpakning, sk., það að ſammenpakke.

ſammenparre = parre a.

Sammenparring, sk., það að ſammenparre.

Sammenpasning, sk., það að ſammenpaſſe.

ſammenpaſſe, ás., máta.

ſammenplukke reyta (tína) e-ð saman.

Sammenplukning, sk., það að ſammenplukke.

ſammenpløie grópa (e-ð) saman.

Sammenpløining, sk., það að ſammenpløie.

ſammenprakke seníkja (e-ð) saman, seníkja (e-ð) út: Sammenprakket Gods.

Sammenpresning, sk., það að ſammenpreſſe.

ſammenpreſſe fergja (e-ð) saman: S. Luften.

ſammenpuge, ás., nurla (e-u) saman.

Sammenraab, kl., það að ſammenraabe.

ſammenraabe, ás., kalla (menn) saman (þ. e. kalla á þá svo hátt að þeir heyri og safnist saman).

ſammenrapſe safna (e-u) að sjer með því að hrifsa og hnupla: Sammenrapſet Gods.

ſammenregne, ás., telja (e-ð) saman.

Sammenregning, sk., það að ſammenregne.

ſammenrie þræða (e-ð) saman.

ſammenrime, ás., koma e-u saman, koma e-u heim (hverju við annað): „Hvorledes ſ. I diſſe Tanker“.

ſammenrive raka hey upp: Det ſammenrevne Hø.

Sammenrivning, sk., það að ſammenrive.

ſammenrotte, í ſ. ſig = rotte ſig ſammen (sb. rotte).

Sammenrottelſe, sk., samtök (til ills), flokkadráttur.

ſammenrulle, ás., vefja e-ð saman (í stranga): Et ſammenrullet Papir.

ſammenrøre, ás., hræra e-ð saman.

ſammenſamle safna e-u saman.

ſammenſanke samka e-u saman, tína e-ð saman.

Sammenſankning, sk., það að ſammenſanke.

ſammenſkrabe, ás., nurla (e-u) saman: Hans ſammenſkrabede Penge.

Sammenſkrift, sk., samstæð skript: Drengen har begyndt at ſkrive S. er farinn að skrifa samstætt (en er hættur að skrifa einungis einstaka stafi og einstakar samstöfur).

ſammenſkrive hroða saman (riti): Den Bog har han ſammenſkrevet i en Haſt.

Sammenſkud, a) það að skjóta fje saman: Selſkabet har gjort et nyt S. — b) fje sem skotið er saman: Gjøre et S. af Korn til Brandlidte.

ſammenſkyde, ás., skjóta fje saman (655 XXVII).

ſammenſkylle, ás., skola (e-u) saman, bera (e-ð) saman.

Sammenſkylling, ft. -er, sk., það að ſammenſkylle.

Sammenſlag samsláttur.

ſammenſlynge flækja (e-ð) saman, (sb. vera í bendu): Sammenſlyngede Grene.

Sammenſlyngning, sk., það að ſammenſlynge.

ſammenſlæbe, ás., draga (e-ð sem er þungt) saman.

ſammenſmede setja (skrök) saman: Denne Løgn har han ſammenſmedet, for at føre ſine Foreſatte bag Lyſet.

ſammenſmelte, a) ás., bræða (e-ð) saman; gera eitt úr (tvennu eða fleira). — b) h. s., bráðna og renna saman; verða að einu.

Sammenſmeltning, sk., það að ſammenſmelte.

ſammenſnerpe kipra e-ð saman: Kjolen er for meget ſammenſnerpet. En ſammenſnerpende Smag (sb. barka).

Sammenſnerpning, sk., það að ſammenſnerpe.

ſammenſnoe snúa e-ð (saman): Et vel ſammenſnoet Toug.

ſammenſnøre reyra (e-ð) saman.

ſammenſpare = ſpare ſammen (sb. ſpare 1, b): En ſammenſparet Pengeſum.

Sammenſpind, kl., samsetningur: Et S. af Bagvaſkelſer lygar og róg(ur).

ſammenſpinde tvinna (e-ð) saman: Sammenſpundet Garn. — b) óeiginl., brugga e-ð saman (Fms. I, 59): S. et Paafund.

ſammenſpænde spenna (e-u) saman.

ſammenſtable hlaða (e-u) saman: Sammenſtablet Favnebrænde.

ſammenſtemme, h. s., vera samhljóða, (sb. siðir þeirra mundi ekki saman koma), eiga saman: Sammenſtemmende Toner (Gemytter).

Sammenſtemning, sk., það að ſammenſtemme.

ſammenſtille jafna e-u saman, bera (e-ð) saman: Diſſe Mænd kunne ikke vel ſammenſtilles.

Sammenſtilling, sk., það að ſammenſtille (samjöfnun).

ſammenſtoppe troða (e-u) saman (í e-ð).

ſammenſtuve troða (e-u þröngt) saman.

ſammenſtykke setja (e-ð) saman úr stykkjum.

ſammenſtævne, ás., stefna e-u saman, stefna þing.

ſammenſtøbe bræða (e-ð) saman; gera eitt úr (e-u).

Sammenſtøbning, sk., það að ſammenſtøbe.

Sammenſtød, a) það að e-u lendir saman. — b) óeiginl., það að e-ð verður samfara: Et S. af uforudſete Omſtændigheder.

ſammenſværge, ás., í ſ. ſig gera samsæri: En af de Sammenſvorne einn af samsærismönnum.

Sammenſværgelſe, ft. -r, sk., samsæri: Sammenſværgelſen blev røbet ved et Tilfælde.

ſammenſye sauma e-ð saman.

Sammenſyening, sk., það að ſammenſye.

Sammenſætning, sk., samsetning.

ſammenſætte, ás., setja e-ð saman, samsetja: S Smaaſtykker.

Sammenſætter rógberi.

ſammentage, ás., telja (e-ð) allt: Det udgjør ſammentaget ikke meer end 50 Rbdr. það er samtals ekki nema 50 rdd., það er ekki nema 50 rdd. alls.

ſammentappe = ſammennokke.

ſammentigge, ás., snikja (e-ð) saman, snikja (e-ð) út.

ſammentrille, ás., aka (e-u) saman (á hjólbörum): S. en Mængde Jord.

ſammentrykke þjappa (þrýsta) e-u saman: Nogle Legemer lade ſig baade udvide og ſ. — Vegerne maae ikke ſtaae for nær ſammentrykkede standa of þröngt.

Sammentrykning, sk., það að ſammentrykke: Luftens Udvidelſe og S.

ſammentræde, a) h. s. (er), ganga (í e-t samband): S. i en Commiſſion. — b) ás., troða (e-ð, þangað til það verður þjett eða hart).

ſammentræffe, h. s., = træffe ſammen (sb. træffe).

Sammentræffen, án ft., sk., það að ſammentræffe: Tilfældets S. tilviljun.

ſammentrække, ás., draga (e-ð) saman, Kulden ſammentrækker Legemerne. — S. en ſtor Krigshær draga saman her mikinn.

Sammentrækken, ft. -er, sk., það að ſammentrække.

ſammentrænge, ás., þrengja (e-u) saman.

ſammentvinde tvinna.

ſammentælle telja (e-ð) saman.

Sammentælling, sk., það að ſammentælle.

ſammenvant, [sb. vænne], samvanur: S. Qvæg.

ſammenvie vígja saman (hjón).

ſammenvoxe (er) = voxe ſammen (sb. voxe).

Sammenvæv, kl., samsetningur, hrærigrautur: Et S. af urimelige Meninger.

ſammenvæve, ás., vefa (e-ð) saman.

Sammenvævning, sk., það að ſammenvæve.

ſammenælte, ás., hnoða e-ð saman.

Sammenæltning, sk., það að ſammenælte.

ſammeſlags, sem e., sama kyns, sömu tegundar.

ſammeſteds, ao., á sama stað: S. fra úr sama stað.

***Samorin,** kk., (fyrrum), yfirhöfðingi í Kalikút á Indlandi.

Samqvem, án ft., kl., [sb. samkvæmd og samkvæmilig-r], samfarir (Ísll. II, 382), afskipti, (sb. hafa ekkert saman við e-n að sælda): Have (holde) S. med een hafa afskipti af e-m.

Samraad, [sb. samráða], sameiginleg ráðagjörð.

ſamſindig, ft. -e, e., sem á geð saman, skaplíkur (e-m).

Samſindighed, sk, það að eiga geð saman.

ſamſtemme, h. s., = ſammenſtemme: Samſtemmende Toner.

Samſtemme = Samſtemning.

Samſtemning, sk., það að ſamſtemme (sb. þat hæfir, at þitt ráð sè í samræðe við frændr þína).

Samſæde, [samsæti], samsæti.

ſamt, [sb. samt, i: ásamt], a) st., sömuleiðis: Han befalede, at Portene ſkulde lukkes, Volden beſættes, ſ. at ingen maatte forlade Byen. — b) fs., með e-u: Han indbød Faderen, Sønnen, ſ. (og þar með, og svo) den hele øvrige Familie.

Samtale, [sb. samtal], samtal, viðræða, o. s. frv.: Holde en S. med een tala við e-n.

ſamtale, h. s., tala (saman), hjala.

Samtid, án ft., sá tími þegar e-r er á dögum eða e-ð fer fram, (sb. samtíða, samtíðis): Hans S. har neppe kjendt en ſtørre Mand varla hefur meiri maður verið uppi honum samtíða (eða samtíða við hann eða á hans dögum).

ſamtidig samtíða, samtíðis: Samtidige Begivenheder (sb. Margar sögur verða hèr samtíða, Sturl. I, 106). Vore Samtidige samtíðismenn vorir (sb. B. H.)

Samtidighed, sk., það að vera samtíða.

ſamtlige, e., í ft., gjörvallir, hver með öðrum: Hans Frænder vare ſ. tilſtede.

ſamtone, h. s., hljóma saman.

ſamtydig, ft. -e, e., = **eenstydig**.

Samtydighed, án ft., sk., = **Eenstydighed**.

Samtykke, [samþykki], samþykki, samþykkt (sb. þegar er maðr festir konu ... með samþykkt beggja þeirra): Give ſit S. til noget samþykkja e-ð, samþykkjast e-u. Negte ſit S. til noget vilja með öngvu móti samþykkja e-ð (sb. Stjórn).

ſamtykke, [samþykkja], a) ás., samþykkja, samþykkjast e-u, fallast á: S. en Beſlutning (Mening). — b) h. s., ſ. i noget samþykkja e-ð, samþykkjast e-u: Hun vilde aldrig ſ. i deres Ægteſkab.

Samtykker, kk., (sjaldh.), sá sem samþykkir e-ð (samþykkist e-u).

***Samum**, sk., (í suðurálfu og suðurhluta austurálfu), glóðheitur vindur sem opt er banvænn.

Samvandring samganga, (sb. samferða).

ſamvidende, [sb. **vide** og samvitandi], samvitandi.

ſamvirke, h. s., verða samtaka (á e-ð): S. med fælles Kræfter til noget.

Samvirkning, sk., það að **ſamvirke**: Kræfternes S.

ſamvittig, ft. -e, e., (sjaldh.), = **ſamvittighedsfuld**.

Samvittighed, án ft., sk., samvizka, samvit (Hist.).

Samvittighedsangeſt angist samvizkunnar, samvizkusturlun.

Samvittighedsbid, kl., samvizkubit.

Samvittighedsfrihed frelsi til að fylgja samvizku sinni.

ſamvittighedsfuld samvizkusamur.

Samvittighedsgjerning e-ð sem samvizkan knýr mann til að gera.

ſamvittighedsløs samvizkulaus.

Samvittighedsnag samvizkubit.

Samvittighedspligt skylda sem samvizkan kannast við.

Samvittighedsprøve samvizkuraun (einkum það að samvizkan reynir — rannsakar — e-ð og sker úr hvort það sje rjett).

Samvittighedsro góð samvizka.

Samvittighedsſag, a) e-ð sem lýtur að samvizkunni. — b) e-ð sem samvizkan veit ekki hvort hún eigi að fallast á.

Samvittighedsſpørgsmaal, a) það að rannsaka samvizku sína um e-ð. — b) spurning sem maður ætlast til að annar svari eptir beztu samvizku sinni.

Samvittighedstvang ófrelsi í því sem til samvizkunnar heyrir.

Samvittighedstvivl efasemd í samvizkunni.

Samværen samvera, samvista, samvist.

***ſanct**, e., (sankti), heilagur.

***Sanction**, sk., staðfesting (á e-u sem gjört hefur verið).

***ſanctionere**, ás. 1, staðfesta (e-ð sem gjört hefur verið).

ſand, ft. -e, e., [sann-r], sannur; sannkallaður: Tale ſandt segja satt, hafa satt að mæla. — Den ſande Gud. En ſ. Ven sannvinur. Skille det Sande fra det Falſke greina rjett frá röngu. — Saa ſandt ſom Gud er til eins og guð er upp yfir okkur. For ſ. til sanns (sb. vita skaltu þat til sanns).

Sand, án ft., [sand-r], sandur, a) kl. (þegar ekki er talað um neina sandtegund framar enn aðra): Det faldt i Sandet. Sandet i Havet ægisandur. Fiint S. smár sandur. — b) sk. (um sandtegund): Guul (rød) S.

Sandaas = **Sandbakke**.

Sandager sendinn akur.

Sandager, ft. -e, kk., sá sem ekur sandi (flytur sand á vagni).

ſandagtig, ft. -e, e., svipaður sandi.

***Sandaler**, ft., ilskór.

Sandart sandtegund.

Sandbaad sandbátur (= bátur til að flytja sand á).

Sandbad sandbað (það að liggja í heitum sandi).

Sandbakke sandbrekka, sandmelur, sandhóll.

Sandbanke, a) sandmelur. — b) sandgrynningar, (sb. **Sandrev**).

Sandbjerg sandhryggur.

Sandblad hvert af hinum neðstu blöðum á tóbaksjurt.

ſandblandet, [sb. **blande**], sem sandur er saman við, sendinn.

Sandbrink sandbakki.

Sandbund = **Sandgrund**.

Sanddrive sandhaugur, (sb. sandbára, Al.).

ſanddru, ft. -e. e., [sannorð-r?], a) sannur, rjettur: Det var et ſ. Vidnesbyrd, han gav ham. — b) elskur að sannleikanum (sb. **ſandfærdig b**): En ærlig og ſ. Mand.

Sanddruhed, án ft., sk., það að vera **ſanddru** (sannsögli, o. s. frv.).

ſande, ás. 1, [sanna], sanna (í öðrum eins dæmum og: þann órskurðinn ...., sem vær höfum áðr yfrit skjótliga sinnt ok sannat, Stjórn; Sannat hefir Kjartan orðskviðinn, at hátíðir eru til heilla beztar, Laxd.): S. eens Ord.

Sandegn sendið landspláss.

ſandelig, ao., [sb. sannliga], sannlega (Fms. XI, 287), sennilega (sb. er hón ok senniliga mín systir), vissulega.

***Sandeltræ** eins konar indverskur viður.

Sandemænd, ft., (fyrrum í Danmörku), átta menn sem til þess voru kjörnir að leggja úrskurð á stór-sakir eða landaþrætumál.

Sandemændstog úrskurður þeirra sem kallaðir voru **Sandemænd**.

ſandet, ft. **ſandede**, e., söndugur a) = sendinn, (sb. um mitt landit er þat söndugt, Stjórn): S. Grund. — b) sem sandur kemur í: Maden faldt i Gulvet og blev ſ.

Sandflugt sandfok: Dæmpe Sandflugten. — b) pláss þar sem mikið sandfok er: Beplante en S.

Sandfoged umsjónarmaður yfir söndugu landsplássi (þar sem mikil sandfok eru).

Sandform mót úr sandi (til að steypa e-ð í).

ſandfærdig, a) sannur, rjettur: En ſ. Beretning. — b) sannorður, sannmæltur (Skuggsjá), sannmálugur (Hirðskrá), sannsögull, rjettorður, ólyginn.

Sandfærdighed, án ft., sk., sannindi; sannsögli.

Sandgods neðstu blöð á tóbaksjurt.

Sandgrav sandgröf.

Sandgraver sá sem grefur upp sand úr jörðu.

Sandgrund, a) sendinn jarðvegur. — b) sandbotn.

Sandgræs = **Sandhavre**.

Sandhav sandhaf (Al., Stjórn): „Arabiens S."

Sandhavre, [sb. viðurnefnið sandhafri, Fms.], (sandmelgras) *elymus arenarius*.

Sandhed, sk., a) án ft., sannleikur, sannindi: Søge Sandheden leita sannleikans. Sige S. segja satt, (sb. seg þú oss sannendi of ráð þitt). I S. = **ſandelig**. — b) með ft. -er, sannindi: „Videnſkaben er en Indſigt i Sandhedernes Sammenhæng". Han maatte høre mange ubehagelige Sandheder hann varð að þola mörg óþægileg orð, og þó sönn.

Sandhede eyðisandar.

Sandhedskjærlighed ást á sannleikanum.

Sandhedsſtemme sannleiksrödd.

Sandhedsven sá sem er elskur að sannleikanum, (sb. **ſandfærdig b**).

Sandhob sandhaugur.

Sandhuus sandbytta.

ſandig, ft. -e, e., [e. o. sandig-r], = **ſandet**.

Sanding, án ft., sk., (úrelt), sannindi.

Sandjord sendinn jarðvegur.

Sandkage eins konar kryddbrauð.

Sandkiſte sandkista.

Sandklit haugar af roksandi við sjó.

Sandkorn sjá **Sandskorn**.

Sandlag sandlag (í jörðu).

Sandmand sandsölumaður.

Sandmark = **Sandager** (sk).

Sandmergel sjá greinina um **Mergel**.

Sandmile kvikur sandhaugur.

Sandpram sandprammur.

Sandrev sandrif.

Sandrevle = **Sandrev**.

Sands, ft. **Sandſer**, sk., vit, 1) þegar vit er án ft., a) = skyn, skynbragð, greind, (sb. gaman): Han har ingen S. for (hefur ekkert vit á eða hefur ekkert gaman af) Muſik (Poeſie). — Være ved S. og Samling vera með öllu viti (ráði), vera með öllum mjalla, vera með sjálfum sjer. — b) = skynsamlegt efni: Der er ikke mindſte S. i det, han ſiger. — 2) þegar vit er í ft., = skilningarvit: De fem Sandſer fimm líkamsvit (625). Synets S. sjónin. Hørelſens S. heyrnin. Have Brugen af alle ſine Sandſer vera heill á öllum skilningarvitum. Det falder i Sandſerne skilningarvitin geta greint það.

Sandſagn, a) sannindi = sönn saga, sannmæli (Lvs. 52). — b) munnmæli.

ſandſe, ás. 1, verða var við (e-ð með skilningarvitunum); skynja; taka eptir e-u: Barnet begynder at ſ. er farið að vitkast. — Han ſandſer aldrig hvad man ſiger ham. — II) ſ. ſig segja sjóferðamenn um taug eða kaðla sem snurða kemur á.

Sandſebillede hugmynd.

Sandſekage (eiginl.: eptirtektarkaka), er haft í tali í orðatiltæk. give nogen en S. reka e-n til að taka alminnilega eptir.

ſandſekjælen (sjaldh.), sem kemst við af öllu, viðkvæmur.

Sandſeklæder, ft., (skáldl.), búningur (mynd) sem skilningarvitin geta greint, líkamleg mynd.

ſandſelig, ft. -e, e., líkamlegur, holdlegur: Sandſelige Fornemmelſer það sem skilningarvitin verða vör við. Sandſelige Lyſter líkamlegar (holdlegar) fýsnir, líkams fýstir. S. Kjærlighed líkamleg ást. — Et ſandſeligt Menneſke holdlegur maður.

Sandſelighed, án ft., sk., það að vera **ſandſelig**.

Sandſeliv líkama-líf.

ſandſeløs, a) gálaus, eptirtektarlaus. — b) sem ekkert vit (skynsamlegt efni) er í.

Sandſeløshed, án ft., sk., gáleysi, eptirtektarleysi.

Sandſenydelſe holdleg sæla, líkamleg munuð.

Sandſeredſkab skilningarvit.

Sandſerige (skáldl.), líkamleg veröld, (sb. aldaheimur, ægisheimur).

ſandſetræt þreyttur á skilningarvitunum.

Sandſetræthed, án ft., sk., þreyta skilningarvitanna.

Sandſeverden líkamleg veröld.

Sandſevæſen vera sem hefur skilningarvit, líkamleg skepna.

ſandſige (sjaldh.), spá e-u, segja e-ð fyrir.

Sandſiger, ft. -e, kk., spámaður.

Sandſigerkonſt spádómslist, (sb. spádomsandi, spáleiksandi).

Sandſigerſke, ft. -r, kvk., spákona, (sb. völva).

Sandskorn (einnig Sandkorn) sandkorn.

ſandſkyldig sann-sekur.

Sandſlette sljettir sandar.

Sandsning, sk., það að ſandſe.

Sandſteen sand(korna)steinn.

ſandſynlig, ft. -e, e., sannlegur (sb. þikkir öllum þat — þ. e. það sem Dares hefur sagt — sannligast), líklegur: Hans Formodning er temmelig ſ.

Sandſynlighed, án ft., sk., líkindi: S. for noget líkindi til e-s, líkindi e-s.

Sandſæk sandpoki: Anlægge et Batteri af Sandſække.

Sanduhr = Timeglas.

Sandvei vegur um sanda.

Sandvogn sandvagn.

Sang, sk., [sang-r], 1) án ft., söngur: Lægge ſig efter S. og Muſik. Fuglenes S. fuglasöngur, (sb. fuglakliður). — 2) með ft. -e, a) kvæði, ljóð. — b) deild (í stóru kvæði; sb. ríma).

Sangbund strengjahlið(in, á sumum söngtólum).

Sangdigt söngvadikt (sb. Stjórn), söngljóð.

Sangdigter sá sem yrkir söngljóð.

Sanger, ft. -e, kk., söngmaður: Han er en god S. — Lundenes (Skovens) Sangere söngfuglarnir.

Sangerinde, ft. -r, kvk., söngkona, songmær.

Sangerſke, ft. -r, kvk., = Sangerinde, nema ótiguglegra.

Sangfjeld = Digterfjeld.

Sangfugl söngfugl.

Sanggudinde ljóðadís, (sb. Muſe).

Sangklokker, ft., söngbjöllur, (sb. söngmeyjar, í Reykholtsmáld.).

Sangliv skáldskapur (= skáldskapar-iðn).

Sanglærke (lævirki) *alauda arvensis*.

Sangmeſſe messa þegar sungið er.

Sangmeſter yfirsöngmaður.

Sangmø = Sanggudinde.

Sangnode söngnóta.

Sangſpil = Syngeſpil.

Sangſprog = Digterſprog.

Sangſtemme = Syngeſtemme.

Sangtone orðs-atkvæði (í söng).

Sangvers vers (eða erindi) sem sungið er.

ſangviis, ao., með söng.

*Sangviniker, ft. -e, kk., fljótlyndur (ljettlyndur, hviklyndur) maður.

*ſangviniſk (einnig ſangvinſk), ft. -e, e., fljótlyndur, ljettlyndur, hviklyndur.

*ſangvinſk sjá ſangviniſk.

Sangværk söngvjel (sem hringir lög): Sangværket gik.

*Sanhedrin, sk., = Synedrium.

*Sanitet, sk., heilsa, heilindi, er haft í hinu samsetta orði

*Sanitetscollegium, ft. -collegier, kl., = Sundhedscollegium.

ſanke, ás. 1, [samka, 619, Stjórn, o. s. frv.], samka (safna) e-u, lesa, tína: S. Ax. S. Levningerne ſammen tína saman leifarnar. — S. ſig eða ſankes tínast saman, t. a. m. Folk begynder alt at ſankes. — S. Tømmeret til en Bygning greypa saman húsgrind. — b) óeiginl.: S. Aar (sb. aldur færist á — eða yfir — e-n). — 2) án þol., a) eiginl.: S. efter paa Ageren (sb. lesa saman axhelmur þær sem fjúka eðr fallaz um hendr kornskurðarmönnum). — b) óeiginl.: S. paa en Sygdom (sb. það búa í honum veikindi).

Sankeax, ft., tíningur af axhelmum.

Sankebrænde lim-tíningur til eldiviðar.

Sankedynge brúga (haugur) af e-u sem tínt er saman.

Sankeſted staður þar sem e-ð er tínt saman; staður sem e-ð er borið saman á, samburðarstaður (P. Þ.).

Sankevidner, ft., stök vitni.

Sankning, sk., a) það að ſanke. — b) greyping. — c) blendingur: „En S. . . . . af Røg og fugtig Damp" reykur og gufa saman.

*Sansculotte, ft. -r, kk., (eiginl. sá sem er berlæraður, brókleysingi; en er haft =) siðlaus og óskammfeilinn uppreistarmaður.

*Sanſkrit, kl., forntungan indverska.

*Saphir (r. Sapphir), ft. -er, sk., eins konar gimsteinn (sem er heiðblár).

*ſaphirblaa heiðblár.

*Sappeur, ft. -er, kk., = Skandſegraver.

*Sapphir sjá Saphir.

Sarbug eins konar vefnaður úr ull og viðarull.

*Sarkasme, ft. -r, sk., sáryrði, (sb. Sn. E. Eg. á 199. bls.).

*ſarkaſtiſk, ft. -e, e., a) (um orð), sárbeittur. — b) (um mann), sárbeittur í orðum.

*Sarkophag, ft. -er, sk., a) (í fornöld Grikkja og Rómverja), líkkista úr (eða þiljuð innan) þess konar steini sem eyddi líkunum fljótt. — b) = Gravkiſte.

*ſarmatiſk, ft. -e, e., a) = polſk: S. Sygdom blóðbendill í hári (*plica polonica*). — b) heyrandi til þess þjóðbálks sem Indverjar, Þjóðverjar, o. s. frv. eru af.

Sars, kl., sars.

*Sarſenet, kl., eins konar baðmullarvefnaður sem einkum er hafður til undirdráttar (fóðurs).

Satan, sk., eða kk., djöfullinn, óvinurinn.

*ſataniſk, ft. -e, e., bölvaður, (sb. djævelſk).

*Satire, ft. -r, sk., heims-ádeila, (sb. aldarháttur).

*Satiriker, ft. -e, kk., sá sem hæðist að mannlegum ódyggðum (einkum ef hann gerir það í riti)

*ſatiriſere, h. s. 1, hæðast (að mannlegum ódyggðum).

*ſatiriſk, ft. -e, e., a) sem heims-ádeila er í: Et ſ. Skrift (Digt). — b) gefinn fyrir að spotta ódyggðir mannanna: Han er meget ſ.

*ſatisfacere, ás. 1, = fyldeſtgjøre, tilfredsſtille.

*Satisfaction, sk., = Fyldeſtgjørelſe, Tilfredsſtillelſe, Opreisning 2, b.

*ſatisfait, ho. l. t., búinn að fá nægju sína.

*Satrap, ft. -er, kk., (með Persum í fornöld), undirkonungur, jarl.

*Satyr, ft. -er, kk., (í hinni fornu grikkjatrú), eins konar lostafullt skógargoð. Sb. Skovtrold.

*Sauce, ft. -r, sk., ídýfa (Dr. Sch.).

Saug sjá Sav.

*Sauvegarde sjá Salvegarde.

Sav (einnig ritað Saug), ft. -e, sk., [sag- í sög], sög.

Savblad sagarblað.

Savbrug, kl., sögunarvjel (eins konar mylna til að saga við).

Savbue sagarbogi (sb. Bueſav).

Savdrag (einn) sagardráttur.

Save, sk., I) án ft., [safi], (á Jótlandi), viðarsafi. — II) með ft. -r, taug (t. a. m. í holdi).

ſave, ás. 1, [saga], saga: S. Brænde. S. noget over saga e-ð í sundur.

Saveblok = Savebuk, Savelad.

Savebuk = Saveblok, Savelad.

Savelad eins konar trönur til að saga við á. Sb. Savebuk, Saveblok.

Saveløn sögunarkaup.

Savemølle (einnig Savmølle) = Savbrug.

Savetand, a) ein af þeim tönnum er sum dýr hafa til að naga sundur harða hluti með. — b) líkt áhald skorkvikinda.

Savfiſk (hákallstegund) *squalus pristis*.

Savl sjá Sagl.

ſavle sjá ſagle.

Savmølle sjá Savemølle.

Savn, ft. eins (sjaldh.), kl., [sb. sakni, Fms. VIII, 155], söknuður: Jeg føler et viſt S. efter hans Bortreiſe mjer hálf-leiðist (mjer finnst einhverneginn tómlegt), síðan hann fór. Det er mig et ſtort S., at fattes Bøger jeg kann ekki við mig (uni mjer ekki) bókalaus.

ſavne, ás. 1, [sakna], a) sakna e-s (= girnast að fá e-ð aptur), sjá eptir e-u: Rigdom fattes mig; men jeg ſavner den ikke, thi jeg har aldrig havt den. — b) þarfnast e-ð eða e-s, vera án e-s, (sb.: e-n brestur e-ð, fara á mis við og fattes).

ſavnfri = ſavnløs.

Savning, sk., það að ſave.

ſavnløs sem einskis þarfnast: En ſ. Tilværelſe það að e-m leikur allt í lyndi.

*Savoir-faire, kl., það að sjá óðara hvað við á (hvað til ráða er).

*Savoir-vivre, kl., = Leveklogſkab.

ſavſkaaret, [sb. ſkære], sagaður: S. Brænde.

Savſkærer, ft. -e, kk., maður sem hefur það starf að saga og kljúfa skíð.

Savſkærerløn kaup fyrir að saga og kljúfa brennsluvið.

Savſnit sagarfar.

Savſpaan (eitt) sagkorn, (í ft. Savſpaaner) sag: Faae en S. i Diet. Rege Kjed ved Savſpaaner.

ſavtakket sem sagar eru út úr svipaðir sagartönnum: Savtakkede Blade (sb. Gras. 29).

Savtand sagartönn (sb.: hvasskömbóttir ... um bakit, sem sagatenn sè).

Savtømmer timbur sem sagað er (verður) í sögunarvjel, (sögunarviður).

Savværk = Savbrug.

Sax, ft. -e, sk., [sax], skæri, (sb. nema þeirrar einnar, er eftir falde skyrtu hans, svá hvárke viðr kome knifr nè söx): Klippe med en S. Saxen er ſløv eða Saxen vil ikke klippe skærin bíta ekki.

*Saxony, kl., eins konar smágerður ullarvefnaður.

*Sbirrer, ft., (í Ítalíu), lögreglumenn.

*Scabelon, sk., (dálítil) súla (eða stallur) undir mannslíkneski sem nær niður undir geirvörtur.

*Scala, sk., (eiginl. stigi), gammi (í sönglist).

*Scalp, sk., [sb. skálp-r], sá hluti höfuðskinns á manni sem hárið vex á og villumenn í vesturheimi flá af þeim sem þeir drepa.

*ſcalpere, ás. 1, flá höfuðskinn (sb. Scalp) af (manni).

*Scandal, kl., hneyxli.

*ſcandaliſere, s. 1, a) h. s., gera hneyxli, vera til hneyxlis. — b) ás., hneyxla: S. ſig hneyxlast (á e-u).

*ſcandaløs, ft. ſcandaløſe, e., hneyxlanlegur.

*ſcandere, ás. 1, lesa (vers) nákvæmlega eptir stuðlum og samstöfulengd.

*Scandinavien, kl., Norðurlönd.

*Scanſion, sk., það að ſcandere.

*Scene, sk., a) án ft., = Skueplads a, α. — b) = Optrin.

*ſceniſk, ft. -e, e., sem heyrir til leiksviðs (í leikhúsi); sem (þol.) leika má í leikhúsi.

*Scepter, ft. -e, kl., = Rigsſcepter.

*Schach (einnig Schah), kk., (Persa-) konungur (nú á dögum).

*Schacht sjá Skakt.

*Schah sjá Schach.

*Schattering, ft. -er, sk., = Skyggeblanding.

*Scheik, kk., a) undirhöfðingi (Serkjasveitar). — b) yfirmaður í serknesku klaustri.

*Schema, ft. -er eða -ta, kl., fyrirmynd.

*Scherbet sjá Sorbet.

*Scherif, a) kk., serkneskur höfðingi. — b) sk., tyrkneskur gullpeningur (hjer um bil = tvær spesíur).

*Schiiter, ft., (þ. e. hinir rangtrúuðu), eitt trúarsamband af þeim sem eru Maúmets-trúar.

*Schisma, kl., = Kirkeſplid.

*Schismatiker, ft. -e, kk., sá sem hverfur af almennilegri trú.

*ſchofel, ft. ſchofle, e., dónalegur.

*Scholar, ft. -er, kk., skólapiltur, skólasveinn; lærisveinn.

*Scholaſtik, án ft., sk., skóla-heimspeki (á miðöldunum).

*Scholaſtiker, ft. -e, kk., skóla-heimspekingur (á miðöldunum).

*Scholia sjá Scholion.

*Scholiaſt, ft. -er, kk., (forn) þýðandi (grískra eða rómverskra rita).

*Scholie sjá Scholion.

*Scholion, ft. Scholia, kl., (einnig Scholie, ft. -r, sk.), (forn) skýring (á e-u í grísku eða rómversku riti)

*Scirocco (einnig Sirocco), sk., heitur og óhollur landsynningur á Ítalíu.

*Scorbut, sk., = Skjørbug.

*Scribent sjá Skribent.

*Scribler, ft. -e, kk., = Blækſmører.

*Scrofler, ft., eitlaveiki.

*Scrupel, sk., a) áttungur (veginnar) örtugar (= $1/24$ eyris = $1/192$ úr mörk). — b) $1/120$ eða $1/100$ þumlungs. — c) $1/60$ mælisligs. — 2) efi, efasemd, (sb. apturkippur).

*Scudo, ft. Scudi, sk., ítalskur dalur (misjafn að verði).

*Sculptur, sk., a) líkneskjutilbúningur með því að meitla (klappa) eða skera. — b) = Kobberſtikkerkonſt.

*ſcurril, ft. -e, e., = naragtig 1, pudſeerlig.

*Seapoys, ft., indverskir liðsmenn í hinum enska her á Indlandi.

Second-, sem fremri liður í samsettu orði, (eiginl. annar), undir-.

*Secretair, ft. -er, a) kk., skrifari. — b) eins konar húsgagn.

*Secretariat, kl., skrifaradæmi.

*Sect, án ft., sk., þurberjavín.

*Sect, ft. -er, sk., trúarsamband (sem horfið er af almennilegri trú).

*ſecteriſk, ft. -e, e., sem gerir fráhvarf og flokkadráttu í trúarefnum.

*Section, ft. -er, sk., = Afdeling 2.

*Seculariſation, sk., það að ſeculariſere.

*ſeculariſere, ás. 1, breyta (e-u úr andlegu) í veraldlegt; draga (e-ð) undir leikdóminn.

*ſeculariſk, ft. -e, e., a) sem lýtur að hundrað ára öld. — b) veraldlegur.

*Seculum, ft. Secula, kl., = Aarhundrede.

*Secund, ft. -er, kl. og sk., ($1/60$ mínútu =) $1/3600$ úr stund.

*ſecundair, ft. -e, e., ekki upphaflegur.

*Secundant, ft. -er, kk., = Biſtander b.

*ſecundere, ás. 1, a) styðja (t. a. m. uppástungu). — b) syngja — eða leika á hljóðfæri — undir með (e-m).

*Secunduhr úr sem einnig sýnir $1/3600$ stundar.

*Secundviſer (úr)vísir til að sýna $1/3600$ stundar.

Seddel, ft. Sedler, sk., a) miði, blað. — b) brjefpeningur, (sb. Bancoſeddel).

*Sedez, sk., sextán blaða brot.

*Sediment, kl., = Bundfald a.

ſee [e. o. sea], ſaae [sá], ſeet [sèt], ás., I) með þol., A) eiginl., sjá, 1) með einfaldri (óaukinni) merk.: Jeg ſeer et Skib langt borte. Jeg ſaae et beſynderligt Syn. — b) þar sem nh. fylgir þolandanum: Vi ſaae ham gaae ud af Huſet. — 2) með aukinni merk., a) líkt og skoða: Lad mig ſ. (lofaðu mjer að sjá eða líta á, sýndu mjer) den Prøveſkrift. — S. et Skueſpil. Lade ſig ſ. (sýna sig) for Penge. — De komme ikke blot for at ſ.; men ogſaa for at ſees til að sýna sig. — b) ſ. een gjerne hafa skemmtun af e-m (þ. e. af komum hans), eða þvíuml. — c) ſ. ſig om litast (skyggnast) um. — B) óeiginl., 1) með einfaldri merk., sjá, (sb. skilja, skynja, ráða í, o. s. frv.): Nu ſees det klart nok, hvad hans Henſigt var nú er auðsjeð, hvað hann hefur ætlað sjer. S. ſig ſkuffet i en Forventning sjá, að e-ð bregzt manni. — Jeg vil ſ. en Ende paa Sagen mjer leiðist þetta þóf, hjer skal nú endir á verða, eða þvíuml. — 2) með aukinni merk.: S. ſig for fara varlega. S. ſig om noget vera sjer úti um e-ð. — II) án þol., A) þar sem grein er sett í stað þolandans, 1) eiginl., sjá. — 2) óeiginl., a) með einfaldri merk., sjá, (sb. skilja, skynja, finna, o. s. frv.): Man ſeer daglig, at Dumhed gjør Lykke. Man kan ſ. af (það er auðsjeð á, með þiggj.) diſſe Indretninger, at han har noget ſtort i Sinde. — b) með aukinni merk., α) han ſeer ikke gjerne, at det ſkeer honum er ekki um það. — β) vita, reyna: Vi maae ſ., om vi kan faae ham overtalt. Lad os ſ. (við skulum reyna), hvo der kan komme førſt. — B) þar sem þol. er ekki mjog fjarlægur, þó hann sje ekki nefndur, sjá: Om jeg ſeer rigtigt ef mjer missýnist ekki. Man kan ikke ſ. (það sjest ekkert) for Taagen. S. daarlig sjá illa = vera lítt sýndur. — C) þar sem þolandinn er með öllu fjarlægur, 1) sjá (sb. Skallagrímr tók við exinni .... ok sá á um hríð) = horfa: Jeg vil helſt ſ. til horfa á. — 2) sjá (sb. Konungr sá við honum ok mælti) = líta: S. i en Bog. — 3) ſ. efter noget gá (leita) að e-u. — 4) ſ. paa noget (óeiginl.): S. paa eens Bedſte vilja hag e-s, (sb. húsbóndahollur). Han ſeer ikke paa Penge (horfir ekki í peningaútlát), hvor det gjelder noget nyttigt. — 5) ſ. til a) eiginl., gá að e-u, vitja um, vitja e-s: S. nøie til gá vel að. S. til Maden. S. til Kreaturene paa Marken. S. til en Syg. S. ind til een koma (inn til e-s, þ. e.) við hjá e-m. — Hun har lovet mig at ſ. til Drengen (gá að honum, sjá um hann) medens jeg er ude. — b) óeiginl.: S. til, at du ikke falder varaðu þig, að detta ekki. — Vi maae ſee til at være (við verðum að bera okkur að verða) de førſte. — 6) ſ. hen til líta á (gefa gaum að e-u). — 7) ſ. ud (til) líta út (fyrir), a) eiginl.: Moderen ſeer yngre ud (er unglegri) end Datteren. — Hun ſeer ud til (lítur út fyrir) at være meget from hún er ofur góðmótleg. I Morges ſaae det ud til Regn (í morgun leit regnlega út), hann var regnlegur í morgun. — b) óeiginl.: Det ſeer ud til at blive et godt Aar það er árvænt (árvænlegt). Det ſeer ud til Krig það horfir (horfist) til ófriðar, það horfist ófriðlega á.

Seeglas sjónargler (B. H.).

Seen, án ft., sk., það að ſee.

ſeen, ft. ſene, e., [sein-n], seinn, a) seinn á sjer, og þvíuml.: Være ſ. i ſit Arbeide vera seinvirkur. S. til at beſlutte, hurtig til at udføre. — b) sem kemur seint: En ſ. men ſikker Hevn. — ſeent, sem ao., seint, (sb. ſilde): Han kom ſeent.

ſeendrægtig, ft. -e, e., seinn á sjer, seinlátur, seinfær, þunglífur (B. H., sb. sigakeppur).

Seendrægtighed, án ft., sk., það að vera ſeendrægtig (seinleiki, seinlæti).

ſeenfærdig = ſeen 1, a, ſeendrægtig.

Seenfærdighed, án ft., sk., það að vera ſeenfærdig (seinleiki, seinlæti).

Seenhed, án ft., sk., seinleiki.

ſeentalende, [sb. tale], seintalaður (sb. Stjórn), seinmæltur.

Seer, ft. -e, kk., (sjáandi), spámaður; skáld, (greppur).

ſeeværdig skoðunarverður (P. Þ.).

Seeværdighed, ft. -er, sk., e-ð sem er skoðunarvert.

Segl, ft. -e, sk., sigð (645).

Segl, ft. eins, kl., [sb. sigl- í innsigli], innsigli: Sætte S. for et Brev innsigla brjef. — Det kongelige S. innsigli konungs.

Seglbevarer, kk., innsiglisvörður (e-s ríkis).

Segljord innsiglis-jörð (sb.: jörð sú, er á innsigli er lögð, 655 XXX).

Segllak = Lak b.

Seglpenge, ft., það sem borgað er fyrir að setja almennilegt (þ. e. opinbert) innsigli á e-ð.

Seglpreſſe eins konar vjel sem höfð er til að setja stórt innsigli á vax.

Seglring fingurgull með innsigli á.

Seglvox innsiglis-vax.

ſegne (er), h. s. 1, [signa; sb. hann hafði band fyrir augum, ok signat þá nokkut frá augum], síga; hníga, líða: Træet ſegnede langſomt til Jorden. — Han ſegnede om (hneig — leið — út af) i mine Arme.

Sei, sk., = Graaſei.

ſei, ft. -e, e., [seig-r], seigur: Seit Læder (Kjød). — Óeiginl., t. a. m.: Han er ſ. at faae Penge af er fastur á peningunum.

Seie, ft. -r, sk., [segi], sin.

Seier, ft. Seire, sk., [sigr], sigur: Vinde S. vinna (vega, hafa, fá) sigur.

Seierbrev brjef um unninn sigur.

Seierfane (hermanna)merki sem sigurmark.

Seierhelt kappi sem sigur hefur unnið, sigurvegari.

Seierherre sigurvegari, sigrari.

ſeierkronet, [sb. krone], með fögrum sigri (= hafandi unnið fagran sigur).

ſeierløs sigurlaus, sem hefur (fær, fer) ósigur, með ósigri.

ſeierrig (sb. sigurauðugur); sigursæll; sigursamlegur; með sigri.

Seiersbanner = Seierfane.

Seiersfeſt sigurhelgi (655 X).

Seierſkjorte sigurkufl.

Seiersklæder, ft., sigurklæði.

Seierskrands sigurhringur (sb. Krands b).

Seierſlag, a) sigurhögg (þ. e. högg sem verður manni til sigurs). — b) orusta sem maður fær sigur í.

Seiersminde sigurminning (sb. Hkr. III, 115).

Seierspriis sigurkaup.

Seiersraab siguróp.

Seiersſang sigursöngur (að sínu leyti eins og siguróp).

Seiersſkrig = Seiersraab.

Seiersſtøtte sigursúla (þ. e. súla sem reist er til sigurminningar).

Seierstegn sigurmerki.

Seierstog = Triumphtog.

ſeierſtolt sigri hrósandi.

ſeierſæl, ft. -e, e., [sigrsæl-l], = **ſeierrig**.

ſeiervant, [sb. **vænne**], sigursæll.

Seiervinder, ft. -e, kk., = **Seierherre**.

Seiervinding sigurvegning, sigur.

Seierværk, kl., (sigurverk), úr.

***Seigneur**, kk., herra (sjer í lagi um göfugan jarðeiganda).

Seihed, án ft., sk., seigja.

***Seiks** (einnig **Sikhs**), ft., (eiginl. ljónin), eins konar trúarsamband á Indlandi.

Seil, ft. eins, kl., [segl], a) segl: Heiſe S. og ſætte S. til draga (draga upp, setja upp, vinda) segl. Rebe et S. hefla segl. Bjerge et S. taka saman segl (í ofviðri). Tage Seilene ind hlaða seglunum. Stryge S. fella segl. Gaae under S. láta (sigla) í haf, o. s. frv. Skibet er under S. er á siglingu. — b) = **Molleſeil**.

Seilads, sk., sigling, sjófarir, sjóferð: Her er megen S. til denne By. En farlig S. — Have lært Seiladſen hafa numið sjókæni.

Seilbaad bátur sem (þiggj.) siglt er.

ſeilbar, ft. -e, e., siglandi, skipgengur, skipfær: En ſ. Flod.

Seilbarhed, án ft., sk., það að vera **ſeilbar**.

Seilbjergning samantaka segls (í ofviðri).

Seildug segldúkur.

Seildyb skipgengur áll.

ſeildyb svo djúpur að siglandi sje, (sb. **ſeilbar**): Floden er ikke ſ.

ſeile, h. s. 1, [sigla], sigla, a) um skip sem gjör.: Dette Skib ſeiler godt er gott gangskip (siglingaskip). Da Skibet var ſeilet os forbi er þeir höfðu um siglt. — b) um menn sem gjörendur: Vi har ſeilet hele Natten. Vi har flere Gange ſeilet dem forbi höfum opt siglt fram hjá þeim. Han er ſeilet til America. — 2) sem ás.: S. et andet Skib over eða i Sænk sigla skip í kaf (Fms. II, 64).

Seilen, án ft., sk., það að **ſeile**.

Seiler, ft. -e, sk., skip, a) á siglingu: Fjernt paa Havet einede man en S. — b) að því leyti hvernig það er til siglinga: Det er en god Egenſkab ved et Skib, at det er en hurtig S. En rank (ſtiv) S.

ſeilfærdig seglbúinn.

Seilgarn hampband; hampspotti.

Seiling, sk, það að **ſeile**.

ſeilivet, ft. -**livede**, e., lífseigur.

Seiljolle (einnig **Seilsjolle**) lítill bátur sem siglt er.

Seilkammer seglaklefi (í skipi).

ſeilklar = **ſeilfærdig**: Skipperen er ſ. Holde et Skib ſeilklart.

ſeilklædt, [sb. **klæde**], (í skáldsk.), búinn (skreyttur) seglum.

Seilkøie staður þar sem varasegl eru geymd (á skipi).

Seillægger, ft. -e, kk., = **Seilmager**.

Seilmager, ft. -e, kk., seglgjörðarmaður.

Seilraa seglrá.

ſeilrede = **ſeilfærdig**.

Seilſtang skipsrá, beitiás.

Seilſteen (úrelt), segulsteinn, (sb. **Magnet a**).

ſeilſtiv (um skip), sem þolir vel segl.

Seiltræ siglutrje.

ſeipine vera lengi að kvelja.

ſeire (bar), h. s. 1, fá (vega, vinna, hafa) sigur: S. over een sigrast á e-m. Han blev den Seirende fjekk sigur, bar hærra hlut.

ſiſe, ás. 1, (á sjó), binda stuttum og flötum hampfljettingi utan um (tvo kaðla).

Seiſing, sk., (á skipi), stuttur og tjargaður hampspotti til að binda utan um sitt hvað.

ſeitørre, ás., þurrka (e-ð) svo að (það) verði seigt.

***Sekel**, ft. **Sekler**, kl., = **Seculum**, **Aarhundrede**.

***Sela** (eða **Selah**) (í ritningunni), er óljóst að merk., en þykir helzt benda til, að tvítaka eigi það sem það er við sett.

***Selah** sjá **Sela**.

ſelde sjá **ſælde**.

Sele, ft. -r, sk., [seli, Gþl.; sb. sili], a) (brjóst)sili (á eyk): Lægge Seler paa Heſtene. — b) = **Bæreſele**, **Drugerſele**. — c) axlaband.

Selepind það sem vagnstengur eru festar með við silann.

Selepude siladýna.

Seletøi dragólar (í akfærum), eykreiði.

Selje, ft. -r, sk., [selja], selja.

ſelle, ás. 1, (úrelt), safna (e-u), o. s. frv.

Selle, ft. -r, kk., a) = **Stalbroder**. — b) unglingur. — c) veslingur.

Selleri sjá **Silleri**.

ſellige, [af sèr líkir (?)], í orðskviðnum: End ſeges ſ., ſammen ride Nidinge (= Nidinger) sækjast sjer um líkir, saman skríða níðingar.

Selſkab, ft. -er, kl., 1) samvist, fjelagsskapur: Holde af S. hafa skemmtun af að vera þar sem nokkrir eru saman. Skye S. og ſøge Eenſomhed flýja samvistir manna og fara einförum. Han er altid lyſtig i S., og alvorlig naar han er ene hann er æfinlega kátur þar sem margir eru saman, en þegjandalegur þegar hann er einn. Søge ſlet S. leggja lag við illa menn. Saadanne Talemaader bruges ikke i anſtændigt S. þess konar orðatiltæki eru ekki tíðkanleg þar sem almennilegir menn eru við. — Hans S. er mig altid behageligt mjer er æfinlega skemmtun að honum. Gjøre een S. gera e-m samlæti, verða e-m samferða, o. s. frv. — Endeel Dyr leve i S. sum dýr halda sig saman. — b) þeir sem eru saman, samferðamenn, o. s. frv.: Han hører til vort S. hann er með okkur. — 2) heimboð, (eða tómt) boð, veizla, samsæti: Han gjorde et ſtort S. gerði mikla veizlu, hafði mikið boð inni. Gaae i S. fara í heimboð. Han kommer meget i Selſkaber hann kemur í mörg heimboð. — b) boðsmenn, veizlufólk: Han morede hele Selſkabet. — 3) fjelag, samband: Stifte (ſlutte, oprette) et S. stofna fjelag. Indtræde i et S. ganga í fjelag. Det ægteſkabelige S. hjúskaparsamband. Det borgerlige S. þegnlegt samband. Det menneſkelige S. mannlegt samband, samband alls mannkynsins.

ſelſkabelig, ft. -e, e., a) sem lýtur að samvist eða samsæti: Det ſelſkabelige Liv samvistir manna, samsæti (ft.). Den ſelſkabelige Tone i en By bragur (snið) á samsætum í e-i borg. — b) fjelaglegur (sb. Hist. I, 470), mannblendinn, viðfeldinn, skemmtilegur: Han er en meget ſ. Mand.

Selſkabelighed, án ft., sk., mannblendni, viðfeldni: I denne By herſker megen S. er mikil mannblendni (= mikil heimboð og mannfundir).

Selſkabsbaand það sem heldur e-u fjelagi saman.

Selſkabsbroder, a) fjelagsmaður. — b) fjelagi (sb. glaðr ok kátr, mildr ok lítillátr ok hinn bezti félagi, Fms. X, 88; sb. einnig **ſelſkabelig** b): Han er en god S.

Selſkabsdrift fýsn til samvistu við aðra, fjelagsskaparfýsn.

Selſkabsforening fjelag, samband; fjelagsskaparsamband.

Selſkabsfrøken (heldri stúlka sem er) lagmey (tiginnar konu; sb. **Selſkabsjomfru**).

Selſkabsfugl eins konar fugl.

Selſkabsglæde skemmtun í samsætum: Kortſpil regnes hos os til Selſkabsglæder.

Selſkabsjagt samveiðar (= það að margir eru saman á veiðum).

Selſkabsjomfru lagmey (heldri konu, þ. e. stúlka sem tekin er til að vera henni til skemmtunar).

Selſkabskreds, a) samsæti. — b) kunningjar e-s.

Selſkabsleg leikur sem hafður er til skemmtunar í heimboðum eða öðrum samsætum (sb. **Panteleg**, **Kysſeleg**).

Selſkabsliv, a) heimboð, samsæti (ft.), mannfundir, skemmtanir: Et adſpredende S. — b) líf manna að því leyti sem þeir eru þegnar í e-u ríki.

Selſkabspagt = **Selſkabsforening**.

Selſkabsret rjettindi í mannlegu sambandi.

Selſkabsſang samsætisljóð.

ſelſkabsſky ómannblendinn.

Selſkabsſpil spil sem tíðkast í heimboðum eða öðrum samsætum (og ekki er ætlað til gróða).

Selſkabsſøſter sama um kvennmann og **Selſkabsbroder** um karlmann.

Selſkabsviſe = **Selſkabsſang**.

ſelſom, ft. -me, e., undarlegur, kynlegur, (sb. ánalegur): En ſ. Dragt (Skik, Begivenhed).

Selſomhed, (ft. -er), sk., undarlegleiki, kynlegleiki: Hans Klædedragts S. það, hversu kynlega hann er búinn.

ſelv, e., [sjálf-r], A) þar sem það er sett fyrir aptan það orð, sem það er um, sjálfur: Jeg (du, han) ſ. sjálfur jeg (þú, hann). Tage ſig ſ. af Dage bana sjálfum sjer. Du maa ſ. gjøre det þú verður að gera það sjálfur. — Af ſig ſ. sjálfkrafa. — Være ude af ſig ſ. vera öldungis frá sjer numinn, (sb. frávita). Komme til ſig ſ. igjen vitkast aptur, rakna við aptur, o. s. frv. — For ſig ſ. einn sjer, út af fyrir sig. — I ſig ſ. í raun rjettri, í raun og veru. — Han er Ærligheden ſ. hann er mesti ráðvendnismaður. — B) þar sem það er sett fyrir framan það orð, sem það er um, 1) þar sem það er ætíð ritað **ſelv**, a) ſ. anden (tredie, o. s. frv.) við annan (þriðja mann, o. s. frv.). — b) den ſ. ſamme sá hinn sami. — 2) þar sem það er stundum ritað **ſelve**, og hefur sömu merk. og **endog**: S. Gaarden, han beboede, maatte ſælges. Selve Kongen blev ikke ſkaanet. — 3) þar sem það er ætíð skrifað **ſelve** (en er ekki mjög tíðkanl., og þykir sumum ekki alls kostar rjett), sjálfur: Han fandt ſelve det gamle Brev, hvorom der var Tale. — II) **Selv**, sem kl. nafn, (með **eget** fyrir framan): Vort eget Selv sjálfir vjer. Hans eget Selv er ham det vigtigſte hann hugsar mest um sjálfan sig.

Selvagtelſe það að virða sjálfan sig.

Selvanklage það að ásaka sjálfan sig.

Selvavling það að kvikna (getast) sjálfkrafa (*generatio aequivoca*).

Selvbedrag það að draga sjálfan sig á tálar, andlegar missýningar.

Selvbedømmelſe dómur manns um sjálfan sig.

Selvbehag það að hafa miklar mætur á sjálfum sjer.

Selvbeſtemmelſe það að ráða hug sinn.

ſelvbevidſt sem veit til sín.

Selvbevidſthed, án ft., sk., það að vita til sín, ræna.

Selvbevægelſe hreifing af sjálfsdáðum.

ſelvbuden, [sb. **byde**], a) (sem hefur boðið sjer sjálfur) = óboðinn: Selvbudne Gjeſter þeir sem óboðið koma (sb. Fms. VIII, 46). — b) boðinn að fyrra bragði: S. Tjeneſte.

Selvdannelſe, a) það að byrjast og auk-

ast sjálfkrafa: Sygdommens S. — b) menntun sem maður nær tilsagnarlaust.

ſelvdannet, [sb. danne], = ſelvgjort: Et ſ. Ord orð sem maður hefur búið til sjálfur.

ſelvdød, [sjálfdauð-r], sjálfdauður.

ſelve sjá ſelv I, B, 2, 3.

Selveiendom, a) það að eiga jörð sjálfur. — b) óðalsjörð.

Selveier sá sem býr á óðalsjörð sinni (sem ekki er eins stór og lendra manna eignir).

Selveierbonde bóndamaður sem á sjálfur jörðina sem hann býr á (en þó ekki sem fulla óðalsjörð).

Selveiergaard jörð sem ábúandi á sjálfur.

ſelvflydende, [sb. flyde], sem rennur sjálfkrafa, (sb. sjálfrunninn).

Selvforagt fyrirlitning sjálfs síns.

Selvforbrænding það að brenna sjálfkrafa.

Selvforglemmelſe það að gleyma eðli sínu.

Selvfornedrelſe það að gera lítið úr sjálfum sjer.

Selvfornegtelſe það að láta á móti sjálfum sjer.

Selvfornegter sá sem lætur á móti sjálfum sjer.

Selvforſvar það að eiga hendur sínar að verja, það að bera hönd fyrir höfuð sjer.

Selvfrelſe það að frelsa sjálfan sig.

Selvfølelſe það hvað manni finnst í sig varið.

Selvfølge, sk., það sem er sjálfsagt (vegna e-s annars).

ſelvfølt, [sb. føle], sem maður finnur til í sjálfum sjer.

ſelvgjort, [sb. gjøre], sem maður hefur búið til sjálfur.

ſelvgroet, [sb. groe], sem sprottið hefur sjálfkrafa.

Selvhad hatur á sjálfum sjer.

Selvhed, án ft., sk., a) það að vera þess konar vesning (vera) sem veit til sjálfrar sinnar. — b) = Selvkjærhed.

Selvherſker allvaldur.

Selvhevn það að hefna sín sjálfur.

Selvhærdelſe, sk., það að gera sjálfan sig herkinn.

Selvindbydelſe það að (bjóða sjálfum sjer =) koma óboðinn.

Selvkjendelſe þekking á sjálfum sjer.

ſelvkjendt, [sb. kjende], sem maður þekkir sjálfur.

ſelvkjær sem ekki hugsar um annað enn sjálfan sig.

Selvkjærhed, án ft., sk., það að hugsa ekki um annað enn sjálfan sig.

ſelvkjærlig, a) sem lýsir (kemur til af, eða þvíuml.) ást á sjálfum sjer. — b) sem hefur ást á sjálfum sjer.

Selvkjærlighed, án ft., sk., ást á sjálfum sjer.

ſelvklar sem skilinn verður af sjálfum sjer.

ſelvklog sem þykist vitur, (sem þykist vera mesti spekingur).

Selvklogſkab, (án ft., sk.), það að þykjast vitur.

Selvkundſkab þekking á sjálfum sjer.

Selvlyd raddarhljóð; raddarstafur, hljóðstafur.

ſelvlydende, [sb. lyde], sem gerir hljóð af sjálfum sjer: Et ſ. Bogſtav hljóðstafur, raddarstafur.

Selvmagt vald sem e-r hefur sjálfur, (sb. sjálfs vald).

ſelvmindet, [sb. minde], sem minnir sig sjálfur á, sem man sjálfur eptir e-u, (sb. sjálfkrafa).

Selvmord það að bana sjálfum sjer (ráða sjálfum sjer bana).

Selvmorder sá sem banar sjálfum sjer (ræður sjálfum sjer bana).

ſelvmyndig, a) sjálfum sjer ráðandi, fjár síns ráðandi. — b) ríklundaður, ríklyndur, ráðríkur, ráðgjarn; sem ráðríki er í.

ſelvnøiet, [sb. nøie], ánægður með sjálfan sig, sem hlítir sjálfum sjer.

Selvnøiſomhed það að hlíta sjálfum sjer eða sínu.

Selvopholdelſe, sk., það að halda sjálfum sjer við: Selvopholdelſens Drift.

Selvopoffrelſe það að leggja sig eða sitt í sölurnar fyrir annað.

Selvpiinſler, ft., = Selvpinelſe.

Selvpinelſe það að kvelja sjálfan sig.

Selvplager sá sem kvelur sjálfan sig.

Selvprøvelſe það að reyna sjálfan sig.

ſelvraadig einþykkur, óráðþægur (Korm.), sem fer sínu fram.

Selvraadighed, án ft., sk., einþykkni, óráðþægni, (sb. óstýrilæti).

Selvroes það að hæla sjálfum sjer, sjálfhól (Fms. II, 267); sjálfhælni, (sb. hræsni í fornri merk.).

ſelvſkabt, [sb. ſkabe], sem maður skapar sjer (býr til) sjálfur: Selvſkabte Sorger.

ſelvſkiftet, [sb. ſkifte], sem (þiggj.) sjálfskipt er (= sem — þiggj. — ekki þarf að skipta): Sild er ſ. Mad (orðskv.).

Selvſkildring lýsing e-s á sjálfum sjer.

Selvſkud, [sjálfskot], a) sjálfskot sem lagt er að dýrum eða þjófum (sb. Gþl. 446). — b) (sjaldh.), það að skjóta sjálfan sig.

Selvſkyldner sá sem gengur svo í borgun að skuldareigandi á fyrst aðganginn að honum.

Selvſpægelſe það að meinlæta sjer (sb. Fms. V, 159), meinlæti sem maður tekur á sig.

ſelvſtændig, ft. -e, e., a) ekki undir öðru kominn, ekki partur af öðru. — b) staðfastur, sem ekki þarf að spyrja aðra hvað hann eigi að vilja og ekki lætur hræra í sjer: En ſ. Mand. En ſ. Tænkemaade sjálfræði og staðfesti hugarins.

Selvſtændighed, án ft., sk., það að vera ſelvſtændig.

ſelvſyg sem ekki hugsar um neitt nema sjálfan sig.

Selvſyge það að hugsa ekki um neitt nema sjálfan sig.

ſelvtagen, [sb. tage], tekinn í óleyfi: En ſ. Myndighed.

ſelvtilfreds, e., ánægður með sjálfan sig.

Selvtilfredshed, án ft., sk., ánægja með sjálfan sig.

Selvtillid traust á sjálfum sjer.

Selvtægt það að taka sjálfur það sem maður ætti að sækja eptir með lögum.

ſelvtænkende, [sb. tænke], sem hugsar sjálfur.

Selvtænker sá sem hugsar nokkuð sjálfur.

Selvtænkning það að hugsa sjálfur.

Selvtænkſomhed það að vera náttúraður fyrir að hugsa sjálfur; það að hugsa sjálfur.

ſelvtænkt, [sb. tænke], sem e-r hefur fundið með því að hugsa sjálfur.

Selvudvikling framfarir af sjálfu sjer.

ſelvvalgt, [sb. vælge], kosinn af sjálfum manni.

ſelvvillig, [sb. sjálfviljug-r], = frivillig.

ſelvvirkende, [sb. virke], sem hefur atorku (framtak) í sjálfum sjer.

Selvvirkſomhed eigin atorka, eigin framtakssemi.

ſelvvoldt, [sb. volde], sem maður bakar sjer sjálfur, sem manni er sjálfum að kenna: S. Plage.

ſelvvoxende, [sb. voxe], sem sprettur sjálfkrafa.

***Semeſter**, kl., = Halvaar.

***Semicolon**, kl., punktkomma.

***Semidor** sjá Similor.

***Semilor** sjá Similor.

***Seminariſt**, ft. -er, kk., sá sem kennt er (eða hefur verið) í kennaraskóla.

***Seminarium**, ft. Seminarier, kl., kennaraskóli (þ. e. skóli handa þeim sem eiga að verða kennendur eða kennifeður annara).

***ſemitiſk**, ft. -e, e., er heyrir til þeirra þjóða sem komnar eru frá Sem (Nóasyni).

***Semivocal**, ft. -er, sk., linur samhljóðandi (t. a. m. r, l).

Semslæder eins konar verkað skinn sem þolir þvott.

***Senat**, kl., ráð (Raad I, A, c).

***Senator**, ft. -er, kk., öldungur (í ráði).

ſende, ás. 2, [senda], senda: S. ſin Tjener ind til Byen. — S. Bud til een gera e-m boð. S. Bud efter een senda (gera boð) eptir e-m. — S. een efter Brød senda eptir brauði, láta sækja brauð. — S. noget med Poſten. — b) ſ. een ind i den anden Verden stúta (sjá fyrir) e-m.

Sendebrev sendibrjef, (sb. sendipistill, Sturl. IV, 99).

Sendebud, [sendiboð], sendiboði (sb. Stjórn og Fms.).

Sendefærd, [sendiferð], sendiferð, sendiför.

Sendegods = Sendingsgods.

Sendelſe, sk., a) það að ſende. — b) það að vera sendur.

Sending, ft. -er, sk., a) það að ſende. — b) sending (= e-ð sem sent er).

Sendingsgods sendifje (sb. Fms. VI, 11), sendingar.

Sene, ft. -r, sk., [sb. sin], a) sin. — b) = Nerve.

Senebaand, a) = Sene a. — b) band (búið til) úr sinum.

Senedrag = Senetrækning.

ſenedragen, [sb. drage], sem hefur sinadrátt.

ſenefuld sinamikill; sterkur.

Senegræs, a) töðufinnungur *nardus stricta*. — b) = Hjelme.

Seneknude = Nerveknude (sb. Sene b).

Senekrop sinamikill kroppur.

Senekrympning = Senetrækning.

***Senep** (einnig Sennep), sk., (mustarður) *sinapis:* Hvid S. Sort S.

Senepsqværn mustarðskvörn.

Sener, ft., (sand-stör) *carex arenaria.*

Seneſaft = Nerveſaft (sb. Sene b).

Seneſamling sina-samkomur.

ſeneſtærk = muſkelſtærk.

Senetrækning sinadráttur.

Seng, ft. -e, sk., [sæing, sæng], a) sæng (forni), hvíla, rekkja, rúm, (sb. ból, bæli): Hovedet af Sengen höfðalagið; Fødderne af Sengen fótalagið. Rede Sengen búa um, búa rekkju (Eg.), búa upp hvílu (Nj.). Gaae i S. eða gaae til Sengs hátta. Han var ſaa ſyg, at han maatte lægge ſig til Sengs að hann varð að fara ofan í rúm, (sb. leggjast í rekkju, Eg. 125). Han er alt i S. hann er háttaður. Ligge i Sengen liggja í rúminu (bólinu). Ligge til Sengs eða holde Sengen liggja rúmfastur. Han kan endnu ikke være oven Senge getur ekki verið á fótum enn. — b) farvegur. Sb. Flodſeng.

Sengebaand ljettafeti (P. Þ.).

Sengebetræk sængurver eða koddaver.

Sengebræt botnfjöl (í rúmi).

Sengebund botn í rúmi.

ſengebunden, [sb. binde], rúmfastur.

Sengebækken glóðarker til að verma rúm.

Sengedyne beðjardýna (Vilk.), dýna (forni), sæng (í rúmi).

Sengedækken = Sengetæppe.

Sengedør lokhvíluhurð (Fms. II, 81; sb. Eg. 603).

Sengefjæl = Sengebræt.

Sengefod mari (Dr. Sch.).

*Sengegardin = Sengeomhæng.

Sengegjord gjörð í rúmbotni (sb. Gjord b).

Sengehalm hálmur í rúmi.

Sengeheſt rúmfjöl, eða e-ð sem haft er í staðinn fyrir rúmfjöl.

Sengehimmel sængurhimin.

Sengekammer sjá Sengkammer.

Sengeklæder sjá Sengklæder.

Sengeknap húnn á (háum) rúmstuðli.

Sengekrands eins konar skinndýna eins og hringur í lögun og með stæltu hrossbári innan í sem lögð er undir sjúklinga.

Sengekurv rúm sem riðið er úr tágum.

Sengelad grind til að viðra rúmföt á.

Sengelagen = Lagen.

Sengelaug það að sofa saman.

Sengeleie, kl., rúmlega (= lega í rúmi).

ſengeliggende, [sb. ligge], rúmfastur.

Sengemager, ft. -e, kk., rúmasmiður.

Sengeomhæng rúmtjald (B. H.), rekkjutjald (sb. Eyrb. 264), ársalur (sb. Eyrb. 258, 261, 278).

Sengepotte = Natpotte.

Sengepude sængurkoddi, hægindi.

Sengereder rekkjusveinn, svefnbúrssveinn.

Sengero friður til að sofa.

Sengerum, kl., rekkjurúm: Her er baade Huusrum og S. bæði húsrúm og rekkjurúm.

Sengerækker, ft., rimar í rúmbotni.

Sengeſkammel fótskemill (við hátt rúm).

Sengeſted (sjálft) rúm(ið, án rúmfata).

Sengeſtok, [sængrstokk-r], = Sengeſtolpe.

Sengeſtolpe (rekkju-)hornstafur (Fms. V, 339); rúmstuðull.

Sengeſtue = Sengkammer.

Sengeſtykke partur af rúmi.

Sengeſøſter kvennmaður sem sefur saman við (annan kvennmann).

Sengetid háttatími.

Sengetop rekkjutoppur (sb. Topſeng).

Sengetæge = Væggeluus.

Sengetæppe ábreiða a) sem höfð er fyrir brekán, kult (Eyrb. 258, 264). — b) til að breiða yfir rúm á daginn.

Sengetøi rekkjubúnaður (Eyrb. 258).

Sengevarme rumhiti.

Sengevarmer, sk., rúmvermir, (sb. Sengebækken).

Sengkammer (einnig Sengekammer) = Sovekammer.

Sengklæder (einnig Sengeklæder), ft., rúmföt, sængurföt, sængurklæði (skrifað sængarklæði t. a. m. í Jónsmáldaga), hvíluklæði, rekkjuklæði, (sb. rekkjubúnaðr, Eyrb. 258, 264).

*ſenior eldri. — Sem nafn, Senior, ft. -es eða -er, kk., sá sem er elztur; öldungur.

*Seniorat, kl., ráð (sb. Raad I, A, c).

*Sennep sjá Senep.

*Senſation, sk., áhrif, (sb. Indtryk c, Opſigt b).

*ſenſibel, ft. ſenſible, e., viðkvæmur = tilfinningasamur.

*Senſibilitet, sk., viðkvæmni.

*Sentents, ft. Sententſer, sk., orðskviður, heilræði.

*ſentimental, ft. -e, e., tilfinningasamur (sjer í lagi ef það er um of); sem læst vera tilfinningasamur.

*ſeparabel, ft. ſeparable, e., = adſkillelig.

*ſeparat, ft. -e, e., = ſærſkilt. — Er einnig haft, í sömu merk., sem fremri partur af samsettu orði.

*Separation, ft. -er, sk., það að ſeparere (skilnaður, o. s. frv.).

*Separatismus, sk., það að vilja (vera að) taka sig út úr.

*Separatiſt, ft. -er, kk., sá sem vill (er að) taka sig út úr.

*ſeparere, ás. 1, taka (e-ð) í sundur, skilja, o. s. frv., (sb. ſkille, adſkille, fraſkille, afſondre).

*September, án ft., sk., september, aðdráttamánuður.

*Septuageſima, sk., (sjötugasti dagur fyrir páska, þ. e.) fjórði sunnudagur eptir þrettánda.

*Septuaginta, sk., (eiginl.: sjötíu), hin gríska útlegging af gamla testamentinu sem gjörð var í Alexandursborg af 72 Gyðingum.

*ſeqveſtrere, ás. 1, kyrrsetja (eignir e-s, að lögum).

*Serail, kl., höll; (einkum) keisaragarður (í Miklagarði).

*Seraph, ft. -im, kk., brennandi, logandi, (sb. seraphim, þat eru brennendr eða logendr, 677).

*ſeraphiſk, ft. -e, e., engillegur, himneskur, o. s. frv.

*Seraſkier, kk., (tyrkneskur) hershöfðingi.

*Serbet sjá Sorbet.

*Serdar, kk., höfuðvarða-foringi (með Persum).

*Serenade, ft. -r, sk., söngur og hljóðfæraleikur undir berum himni að kvöldi dags eða á næturþeli.

*Sergeant, ft. -er, kk., efsti undirforingi (í liði, þ. e. sá sem er næstur fyrir neðan Lieutenant).

*Serie eða Series, sk., röð.

*Series sjá Serie.

*ſerieux (einnig ritað ſeriøs), ft. ſeriøſe, e., alvörugefinn, eða þvíuml.

*ſeriøs sjá ſerieux.

Serk sjá Særk.

*Servante, 1) kvk., þjónustumey, vinnustúlka. — 2) sk., a) dálítið aukaborð. — b) eins konar húsgagn sem þvottfæri og þvíuml. er haft í.

*ſervere, h. s. 1, bera á borð.

*Service, kl., borðbúnaður (að fráteknum borðdúkum).

*Serviet (kallað Salvet í hverndagslegu tali), ft. -ter, sk., diskdúkur (sb. G. O.), pentudúkur, (borðþurrka).

*ſervil, ft. -e, e., þræl-lundaður, (einkum) ófrjálslyndur (um stjórnarefni).

*Servilismus, sk., það að vera ſervil.

*Servilitet, sk., = Servilismus.

*Serviteur, kk., þjónn; skósveinn; o. s. frv.

*Servitut, ft. -er, sk., ítak (í annars manns eign).

*Seſſion, ft. -er, sk., seta (= það að sitja); samkoma (= það að menn koma saman — um e-r almennileg málefni — og eru saman nokkurn tíma), samvera.

*Seſtine, sk., dýr bragarháttur (spánskur og ítalskur) með sex erindum og sex vísuorðum í erindi.

Sevenbom, sk., (eins konar planta) *juniperus sabina.*

ſex sex.

ſexaarig sex vetra gamall.

Sexaaring, sk., skepna sem er sex vetra gömul.

ſexdobbelt sexfaldur.

ſexfold, ao., sexfalt.

ſexføddet, ft. -føddede, e., sexfættur.

Sexkant sexhyrningur, áttstrendingur.

ſexradet, ft. -radede, e., sem hefur sex raðir af e-u: S. Byg.

ſexſpændt, [sb. ſpænde], sem sex eykir eru beittir fyrir: Kjøre i en ſ. Vogn.

Sextal tölustafurinn 6.

Sextant, ft. -er, sk., mælingaverkfæri sem skipt er í (sjöttung brings =) 60 mælistiga.

ſexten sextán.

ſextende sextándi.

Sextendeel sextándi partur: En Alen og en S.

*Sextet, ft. -ter, sk., sexsöngslag, sexsöngur; lag handa sex hljóðfærum.

*Shawl, kl., herðadúkur kvenna.

*Sherif, kk., (á Englandi), skírisdómari.

*Shilling, ft. -s, sk., enskur skildingur (sb. Pund c).

*Shire, ft. -s, kl., skíri (á Englandi og Skotlandi).

*Shirting, nafn, eins konar baðmullarvefnaður sem er svipaður ljerepti.

Si, ft. -er, sk., [sb. sía], sía, (sb. síll).

*Sibylle, kvk., spákona, völva, norn.

*ſic, ao., þannig.

ſid, ft.-e, e., [síð-r], a) síður og víður: Side Klæder. — b) láglendur og votlendur: Side Jorder.

ſidbuget vambsíður.

ſidde [sitja], ſad [sat], (har) ſiddet [sb. setit], h. s., A) um lifandi verur, 1) í eiginlegustu merk., a) sitja (en hvorki standa nje liggja): S. paa en Stol. S. til Bords sitja yfir borðum, sitja að mat (Fms. X, 378). S. til Heſt sitja á hesti (Fms X, 408), sitja á hestsbaki. Bliv ſiddende sittu kyr! — Føre et ſiddende Liv sitja mikið. Siddende Arbeide það sem maður gerir sitjandi. — b) með hreifingu: S. ned setjast niður, tylla sjer niður. Byde een at ſ. ned bjóða e-m að sitja. — Sid høiere op (settu þig ofar) ved Bordenden. — S. op merkir einnig bæði fara á fætur (upp úr rúminu) og (sjer í lagi þegar talað er um marga) fara (stíga) á bak, stíga á hesta sína (Fms.). — Rytteriet fik Befaling at ſ. af sitja af hestunum (sb. Fms. VI, 211) = stíga af hestunum = stíga af baki. — 2) sitja, eða þvíuml., í líkri merk. og vera: S. hjemme sitja heima, fara hvergi. — I det Tidsrum da Paverne ſad i Avignon (sb. hann sat í Kunnjáttaborg á Írlandi, Nj. 268). — Her ſad (byggði) fra ældgamle Tider et krigerſk Folkeſlag. — S. i Fængſel (sb. þessi Erlingr kvazt setið hafa í steinvegg í Vísinsey, Fms IX, 219). S. paa Vand og Brød vera dæmdur á vatn og brauð. — S. i Retten sitja í dómi. — S. i bundløs Gjeld vera í botnlausum skuldum. — S. Enke vera ekkja, (sb. biðjandi hana þar bíða meðr ekkjudómi). — S. inde med Penge halda peningum (= borga þá ekki). — S. over sitja hjá (í danzi eða spilum). — Drengen maatte ſ. over i Skolen var látinn sitja eptir í skólanum (af því hann hafði gert e-ð fyrir sjer). — B) um dauða hluti: Hatten ſidder (er) paa Hovedet. Der ſidder (er) et Skilt over Døren. Vognen blev ſiddende (varð fastur) i Uføret. Det ſidder mig for Brystet sitar fyrir brjóstinu á mjer. — b) (um föt), fara (vel eða illa): Denne Kjole ſidder ikke godt i Livet.

Siddefjæl fjöl til að sitja á.

ſiddekjær þaulsætinn.

Sidden, án ft., sk., það að ſidde (seta, setur): Stade ſin Helbred ved for megen S.

Side, ft. -r, sk., [síða], A) eiginl., 1) síða: Have Ondt i Siden (sb. rifjahylki). — En S. Fleſk svíns-síða (að sínu leyti eins og nautssíða, Fms.). — b) blaðsíða. — 2) hlið: En Tærning har 6 Sider. Taarnet har Vinduer paa alle Sider, og ovenpaa er en Altan. Lægge en Muurſteen paa Siden (en reisa hann ekki á rönd). Den rette S. (rjetthverfan) paa Tøi; den vrange S. (úthverfan) paa Tøi. — Vognen helder til den ene S. hallast út á aðra hliðina (sb. A, 2, c). — b) = Flanke: Angribe

Fjenden fra Siden (ráðast utan að armi óvinafylkingar). — c) = hönd: Sidde ved eens høire S. á hægri hlið (hönd) e-m, til hægri handar e-m, hægra megin við e-n. — Gaae paa eens høire S. — 3) átt, vegur: De gik hver til ſin S. Vandet ſtrømmede ind fra alle Sider öllumegin. Betragte (beſee, underſøge) noget paa alle Sider í krók og kring. — Lægge noget til en S. frá (sb. tilſide). Han tog ham til en S. brá honum á einmæli. — B) óeiginl., a) í orðatiltæk.: Kunne ſættes ved Siden af een jafnast við e-n, (sb. komast ekki í hálfkvisti við e-n). — b) flötur, eða þvíuml.: Det er en af hans gode Sider það er einu af kostunum hans. Viſe ſig fra en god S. sýna á sjer góða flötinn. See noget fra den gode (onde) S. líta á kostina (brestina) á e-u. Tingen kan ſees fra meer end een S. (sb. svo er hvert mál, sem það er virt). — c) þar sem talað er um flokkadrætti, eða þvíuml.: Han er paa vor S. okkar megin, með okkur. Han ſøgte at faae ham paa ſin S. með sjer. — d) hálfa, o. s. frv.: Fra min S. (af minni hálfu, minnar handar) ſkal intet mangle. Skylden er ikke paa min, men paa hans S. það er ekki mjer, heldur honum, að kenna; það er ekki mjer að kenna, heldur honum; það er honum að kenna, en ekki mjer. Paa fædrene (mødrene) S. í föður- (móður-)ætt, (sb. nema einn maðr sè ór móðorætt eðr föðorætt, en fleiri menn ór annarri hálfo, Grágás).

Sideaabning op á hlið(inni).

Sidearv útarfur.

Sidearving útarfi.

Sidebeen rif.

Sideblik það að gefa e-m eða e-u auga; það að líta hornauga til e-s; það að benda til e-s (í orðum).

Sidebræt hliðfjöl.

Sidebygning sá hluti garðs (húss) sem er hlið hans (sb Forbygning og Bagbygning): Forhuus og Sidebygninger.

Sidedør, a) dyr við hliðina á höfuðdyrum. — b) dyr á hússhlið.

Sideflade hlið (á e-u, en ekki bak eða brjóst eða botn eða kollur): Grundfladen og Sidefladerne.

Sidegang göng við hliðina á megingöngum.

Sidegavl hliðgafl (á húsi).

Sidehug, a) högg á hliðina. — b) högg sem ekki er beint. — Óeiginl., sneið.

ſidehugge höggva af hliðunum á (trje).

Sidehuus = Sidebygning.

Sidekant hliðrönd: S. paa Kryſtaller.

ſidelangs, ao., með hliðinni (á e-u).

Sidelinie, a) hlið-lína (í mælinga-mynd). — b) útarfar.

Sidemand sá sem stendur við hliðina á e-m; sá sem situr við hliðina á e-m, samsætismaður (Skuggsjá), sessunautur, sessi.

Sidemuur hliðmúr (að sínu leyti eins og hliðveggur); (einnig) múr sem er við hliðina á e-u.

ſiden [síðan], A) sem ao., 1) um tíð, a) síðan = því næst, þá: Førſt læſte han; ſ. gik han i Haven; endelig ſatte han ſig til at ſpille. — b) síðan, í líkri merk. og upp frá því (þeim tíma): For en Maaned ſ. blev han ſyg, og har ſ. ikke været ude og hefur ekki komið út síðan. Hvor længe er det ſ. hvað langt er síðan? — c) ſ. eða ſ. efter seinna, (sb. ok koma þeir allir við þessa sögu síðan): Nu kan jeg ikke komme; men jeg ſkal komme ſ. Lad det beroe til ſ. Jeg ſkal ſ. efter fortælle dig det. — d) for ... ſ. fyrir ... (ekki fyrir ... síðan): Det er for længe (eða lang Tid) ſ. ſkeet það hefur orðið fyrir löngu. Han er reden for en Time ſ. riðinn hjeðan fyrir einni stundu. For tre Dage ſ. fyrir þremur dögum. For en Maaned ſ. blev han ſyg hann veiktist fyrir mánuði, það er mánuður síðan hann varð veikur. — 2) um stað, þá: Forreſt gik Prindſen; næſt ham fulgte Rigets Store; ſ. kom den øvrige Adel. — B) sem st., a) síðan, frá því (að): S. i Vinter síðan í vetur. S. han reiſte, har man ikke hørt fra ham. Det er mange Aar ſ. jeg har ſeet ham. — b) með því (að), fyrst (að), úr því (að): S. han endelig vil have det, ſaa gjør det. Jeg er fornøiet dermed, ſ. du er det. — C) sem fs., a) þar sem það er rjett danska: Han ſagde mig engang i Vinter, at han ſ. Broderens Giftermaal (síðan bróðir hans kvongaðist) kun een Gang havde talt med ham. Hun har været ſengeliggende ſ. Juul hefur legið rúmföst síðan um jól. S. Foraaret síðan í vor. S. den Dag (upp frá þeim degi) hørte man ham aldrig tale. S. Carl den Store (síðan Karlamagnús var á dögum) har Europa ikke ſeet hans Lige i Daad. — b) þar sem merk. er öldungis þjóðversk, og ella er haft i, um það hve lengi e-ð hafi verið, (sb. i II, A, 2, b): Jeg har ſ. mange Aar ikke ſeet ham. — II) hjer af er dregið hið efsta stig ſidſt [sízt- f. síðst-], 1) sem e., síðastur, seinastur, a) um tíð: Aarets ſidſte Dag. Sidſte Gang jeg ſaae ham seinast þegar jeg sá hann. Hans ſidſte Villie skipun (sb. þessir menn megu eigi skipan gera firir sèr á siðarstum dögum). — b) um stað: Det er den ſidſte By, inden man naaer Grændſen. — 2) sem ao., síðast, seinast: Han kom ſidſt. Sidſt jeg ſaae ham seinast þegar jeg sá hann.

Sideplanke borð í hliðinni á e-u (t. a. m. skipi).

Siderod taug út úr megin-rót (á plöntu).

Sideſmerte verkur undir síðunni eða rifjahylkinu.

Sideſpring það að stökkva til hliðar: Gjøre S.

Sideſting tak undir síðunni.

Sideſtue = Sideværelſe.

Sideſtykke, a) sá partur sem er hafður í hliðina (eða er hliðin) á e-u: Rygſtykke og Sideſtykker (boðungar) i en Kjole. — b) e-ð sem jafnast við annað.

Sideſtød það að hnippa (það að hnippt er) í hliðina á e-m, (sb. olbogaskot).

Sidetal blaðsíðutal.

Sidetegning uppdráttur eptir e-u eins og það lítur út á hlið, (sb. Profil).

Sidetrappe, a) rið (stigi) við hliðina á öðru riði. — b) riðstigi á hlið e-s hlutar (t. a. m. skips).

Sidetryk, kl., þungi sem leggst á hlið e-s hlutar: Bygningens (Murens) S.

Sidetrykning það að þungi leggst á hlið e-s hlutar.

Sidevei, a) vegur við hliðina á öðrum vegi. — b) vegur út úr öðrum vegi.

ſidevendt, [sb. vende], sem snýr út á hliðina.

Sidevind byr þverskeytingur (Fms.).

Sidevæg hliðveggur.

Sideværelſe hús (klefi) við hliðina á öðru (stærra).

Sideværge, kl., vopn sem maður er gyrður.

Sidhed, án ft., sk., það að vera ſid.

ſidlændet, ft. -lændede, e., = ſid b.

ſidſt sjá ſiden II.

ſidſtafvigt, [sb. afvige 3], (í brjefum), seinast umliðinn, sem leið, er var: Sidſtafvigte 10de Januar.

ſidſtbemeldt er síðast var nefndur, er síðast var getið.

ſidſtbenævnt, [sb. benævne], = ſidſtbemeldt.

ſidſtleden, [sb. lide líða], sem leið.

Sidſtning, sk., síðasta (sb. Fms. X. 213): I (eða paa) Sidſtningen að síðustunni, upp á síðkastið.

ſie, ás. 1, [sía], sía: S. Melk. S. noget gjennem Trækpapir. S. Grynene fra Suppen.

Siebøtte kolla (eða þvíuml.) sem e-ð er látið renna í þegar það er síað.

Siekar ílát sem e-ð er látið renna í þegar það er síað.

Sieklud rýja (eða þvíuml.) sem e-ð er síað um.

Sieklæde dúkur sem e-ð er síað um.

Siekurv eins konar stór ölsía svipuð vandlaup.

Siepoſe poki sem e-ð er síað um.

ſig [sig f. sik], gjörandalaust fn. í et. og ft., sig: Han ſtødte ſ. paa Bordet rak sig á borðið. — Hver for ſ. hver í sínu lagi. — Einnig með ſelv, eins og á ísl.: Enhver er ſ. ſelv nærmeſt hver er sjálfum sjer næstur. I ſ. ſelv í rauninni, í raun rjettri, í raun og veru. — b) í ft. er ſig ekki með öllu jafntíðkanl. (heldur er dem opt sett í stað þess, einkum í tali): Begge glædede ſ. over det heldige Udfald. (De maatte hjelpe dem ſelv ſaa godt de kunde.)

Sig, ft. -e, sk., [sík], (úrelt), síki.

ſige [segja], ſagde [sagða, sagði], ſagt [sagt], ás., 1) þar sem gjör er vera sem getur talað, A) segja e-ð munnlega eða skriflega, 1) með þol.: Jeg har ſagt ham det to Gange hef sagt honum það tvisvar. Jeg har ſagt ham det i mit forrige Brev. — Hvad vilde han ſ. dermed hvuð átti efnið að vera (í því sem hann sagði), við hvað ætl' hann hafi átt? — Han ſiges at være fængſlet það er sagt, að hann sje kominn í fangelsi. Man har ſagt ham død hann hefur verið sagður dauður. — S. Sandhed segja satt. — S. een Tak þakka e-m. S. een god Morgen (Nat) bjóða e-m góðan daginn (góðar nætur). — S. Du til een þúa e-n. — S. Ja til noget játa e-u. S. efter = efterſige a: Han ſagde efter Alt hvad den anden ſagde for hann hafði allt upp eptir hinum. — S. for = foreſige. — Siig frem hvad du har at ſ. segðu (komdu með) það sem þú ætlaðir að segja! — Jeg ſiger ikke om, hvad jeg engang har ſagt jeg er ekki að hafa upp aptur það sem jeg er búinn að segja. — b) ſ. af = afſige: S. et Gjeſtebud af. — c) ſ. ſig af med noget = afſige ſig med noget (sb. afſige 3). — d) ſ. forud = forudſige. — e) ſ. ſig fra noget = fraſige ſig noget (sb. fraſige). — f) ſ. een noget paa segja e-ð (illt) um e-n, (sb. beſkylde a): Man kan ikke ſ. ham paa, at han er ødſel. — 2) án þol.: Han ſagde, at han ikke kunde komme hann sagðist ekki geta komið. Han ſagde i ſin Tale, at o. s. frv. Man ſiger eða der ſiges (það er sagt, það er mál manna, o. s. frv.), at o. s. frv. Jeg har ladet mig ſ. mjer hefur verið sagt, eða þvíuml. — Som Cicero ſiger að orði kemst. — Som jeg ſiger dig, han er død það er sem jeg segi þjer — hann er dáinn; hann er dáinn, eins og jeg segi. Som ſagt, jeg kommer ikke það er eins og jeg hef sagt, jeg kem ekki. — Jeg ſiger dig, lad det ligge jeg segi þjer að láta það vera (liggja kyrrt)! — b) ſ. af (sb. 1, b): I Gaar lovede han at komme; i Dag har han ſagt af gert boð, að hann gæti ekki komið. — c) ſ. imod hafa á móti öðrum: Altid vil han ſ. imod. — d) ſ. op α) segja upp vist (sb.: sagði hann þá upp þjónosto við Grikkja konung, Hkr.): Hun har ſagt op til Maidag. — β) segja lausu: Han vil ſ. op, hvor han boer. — e) ſ. til α) segja til: S. til i Tide. — β) segja e-m (fyrir): S. een til, hvad han ſkal tale. — f) ſ. een

ud af de Værelſer, han boer i byggja e-m út. — g) ſaa at ſ. að kalla (má): Han har ſaa at ſ. alt givet ſit Samtykke. — h) end ſ. (sb. end 2, d). — B) láta (e-ð) í ljósi (með öðru enn orðum): S. noget ved Miner. — C) bjóða, skipa: Her har han intet at ſ. hjer á hann öngvu að ráða. Han har intet at ſ. over mig hann á engin ráð yfir mjer, hann á ekkert með að skipa mjer. — D) have meget at ſ. (hos een) geta komið miklu til leiðar (við e-n), o. s. frv. — II) þar sem gjör. er e-ð, sem ekki getur talað, 1) eiginl. (sb. ok í því kvað við klokka): Knak! ſagde Glaſſet gler(staup)ið sprakk. — 2) óeiginl., a) der er meget, ſom ſiger mig (jeg finn það á mörgu), at hans Sindelag har forandret ſig. Min Følelſe har ſagt mig det jeg hef fundið það á mjer. — — b) þýða = merkja, eða þvíuml.: Hvad vil dette ſ.? Det vil ſ. ſaa meget ſom at han ikke kommer. — Et intet ſigende Udtryk efnislaus orð, (sb. hortittur). — c) 100 Rdlr. ſiger ikke meget hrökkur ekki stórt, nær ekki langt.

Sigelſe, sk., = Kjendelſe a.

Sigende, kl., sögn, sögusögn: Efter hans S. Efter S. ſkal Fjenden være landet.

*Signal, ft. -er, kl., bending (álengdar): Give et S.

*Signalbog bók um bendingar (sem hafðar eru á sjó).

*Signalement, kl., lýsing (á manni, t. a. m. ef hann hefur strokið).

*Signalflag veifa sem höfð er til bendinga (á sjó).

*ſignaliſere, ás. 1, a) gera vart við (e-ð) með bendingu (á sjó). — b) lýsa (manni, t. a. m. sem strokið hefur).

*Signalſkud fallbissuskot til vísbendingar (á sjó).

*Signatur, sk., a) það að setja merki á e-ð. — b) merki sem sett er á e-ð.

ſigne, ás. 1, [signa], a) signa: Korſe og ſ. ſig. — b) = velſigne (sb. hins signaða Magnúsar jarls): Gud ſ. dig! — c) þylja fræði sín yfir (e-m).

Signekjærling galdrakerling (sb. ſigne c).

Signekone galdrakona (sb. ſigne c).

Signen, án ft., sk., það að ſigne c (sb. kukl, galdrar, gjörningar).

Signeqvinde galdrakona (sb. ſigne c).

*Signet, ft. -er, kl., innsigli (t. a. m. í orðinu: innsiglisgröptr).

*Signetring fingurgull með innsigli á.

*Signetſtikker, ft. -e, kk., sá sem grefur innsigli (sb. innsiglisgröptr).

Sigt, nafn, í orðatiltæk. S. og Sagefald sakeyrir, (sb. Sagefald).

Sigt, nafn, það að manni er sýnt viðskiptabrjef: Tre Uger efter S.

ſigte, s. 1, A) h. s., miða: S. paa een med en Bøſſe. — Óeiginl.: Det er dette, han ſigter efter það er það sem hann vill. — b) lúta (að e-u): Hvortil ſigter dette Sted i hans Brev. — B) ás.: S. een for noget kenna e-m e-ð (fornt) = bera e-ð upp á e-n, tala e-ð illt til e-s (sb. Gþl. 97), drótta e-u að e-m: Sigter den Dræbte, førend han døer, Nogen for Banemand (sb. þá skal sá vera banamaðr, er hann segir á hönd). S. een paa hans Ære kenna e-m e-ð sem skerðir mannorð hans.

Sigte, kl., a) e-ð sem miðað er á: Der er Sigtet. Dette var hans S. — Tage S. af (paa) noget miða á e-ð. — b) bið aptara mið á bissu. — c) augsýn: Komme i S. koma í augsýn. Faae noget i S. eygja e-ð; faae Land i S. koma í landsýn. Tabe noget af S. missa sjónar á e-u.

Sigte, ft. -r, sk., smágert sáld.

ſigte, ás. 1, sálda: S. Gryn (Meel).

Sigtebrød brauð úr sálduðu mjöli.

Sigtebug smágerður hrosshársbotn í sáldi.

Sigtekage kryddbrauð úr sálduðu mjöli.

Sigtekorn fremra mið á bissu.

Sigtelinie miðunarstryk.

Sigtelſe, sk., áburður, kennsl.

Sigtelſeseed kennslaeiður, fyllingareiður.

Sigtemaling mölun korns þegar það er sáldað um leið. Gagnstætt: Grovmaling.

Sigtemeel sáldað mjöl.

Sigtemølle sáldmylna.

Sigten, án ft., sk., miðun.

Sigtepoſe sáldpoki.

Sigtepunkt sá depill sem á er miðað.

Sigteværk sáldvjel (á mylnu).

Sigtning, sk., sáldun.

ſiirlig sjá ziirlig.

*Sikhs sjá Seiks.

ſikker, ft. ſikkre, e., a) sem (þiggj.) óhætt er, óhultur: Her er man ſ. for Kuglerne. Her er man ikke ſ. paa ſit Liv ekki óhultur um líf sitt. — b) óhættur (sb. óhættr skuldonautr, Grágás), öruggur, áreiðanlegur, viss, sem (þiggj.) ekki skjátlast, vís; (sb. varlegur): Heſten er ikke ſ. er hnotgjarn. Have en ſ. Haand vera óskjálfhentur eða ómissifengur. En ſ. Mand. Sende noget med en ſ. Leilighed með vissri ferð. — b) sannur: En ſ. Efterretning. — 2) ſikkert, sem ao.: Man ſtaaer ikke ſikkert (það er ekki óhætt að standa) paa denne Brink. — Du kan ſikkert (þjer er óhætt að) forlade dig herpaa.

Sikkerhed, án ft., sk., það að vera ſikker: Sætte ſig i S. for noget koma sjer svo fyrir, að manni sje óhætt við e-u. Komme (være) i S. for noget. — For Sikkerheds Skyld til vonar og vara, hvernig sem fara kann, hvað sem í kann að skerast. — b) veð: Give een S. for ſin Fordring.

ſikkerlig, ao., = viſſelig.

ſikkre, ás. 1, = betrygge (en optast með ſig): S. ſig ſelv, uden Henſyn til andre sjá um sig, hvað sem öðrum líður. S. ſig for Tab (sb. betrygge). S. ſig imod noget.

Sikkring, sk., það að ſikkre.

Sikkringsmiddel það sem gerir að manni (o. s. frv.) er óhætt við e-u: S. imod Peſten.

Sild, ft. eins, sk., [síld], hafsíld *clupea harengus*.

ſilde, ao., [síðla], síðla (sb. ok ... er mjök er síðla vorðit), síð, seint: S. om Aftenen síð um kvöldið (Eg.). S. paa Aaret síð sumars, síð (síðla) um haust. Komme for ſ. koma of seint. Bedre ſ., end aldrig betra er seint, enn aldrei.

Sildebaad síldarferja.

Sildefangſt = Sildefiſkeri.

Sildefiſkeri síldfiski.

Sildefødning, a) síðgotungur, síðskota burður (sb. Stjórn). — b) barn sem fæðist þegar foreldrar þess eru farin að eldast eða hafa lengi verið barnlaus.

ſildefødt, [sb. føde], síðborinn (sb. Sildefødning).

Sildegarn síldarnet.

Sildelage pækill undan saltaðri síld.

Sildeleg, án ft., síldarhrogn.

Sildeſalat eins konar síldarstappa með lauk og ölvínani o. s. frv.

Sildeſaltning síldarsöltun.

Sildeſkæl síldarhreistur.

Sildeſtade síldarmið.

Sildeſtimmel síldartorfa.

Sildetønde síldartunna (tunna sem síld er söltuð ofan í).

Sildevrager maður sem til er settur að skoða saltaða síld hvort hún sje gild.

ſildig, [e. e. síðlig-], a) ft. -e, e., seinn (sem kemur seint, eða þvíuml.): En ſ. Modenhed (Forſtand). I den ſildige Efterhøſt síð (síðla) um haust. Det var for ſildigt (of seint); han var alt borte. — b) ao., seint: Den ſ. modne Sæd. Han kom endnu ſildigere end jeg. — Gaae ſ. til Sengs fara seint að hátta.

*Silhouette, ft. -r, sk., mynd sem dregin er upp eptir skugga.

*ſilhouettere, ás. 1, draga upp mynd (e-s) eptir skugganum.

Silke, án ft., sk., [silki], silki: Sye med S. (sb. Silketraad). Gaae (klæde ſig) i S. vera í silkiklæðum. — Han ſpandt ikke S. derved hann hafði lítinn hag á því.

Silkebaand silkiband (sb. Fms. IV, 110), silkiræma, silkidregill.

Silkebarm (skáldl.), silkimjúkt brjóst.

ſilkeblød silkimjúkur (að sínu leyti eins og silkibleikur), mjúkur sem silki.

Silkedragt silkiklæði.

Silkedug silkidúkur.

Silkeduſk silkiskúfur.

*Silkefabrik silkiverkstaður.

Silkefarver silkilitari.

Silkeflor, kl., silkislæða.

Silkefoder silki sem e-ð er dregið innan.

Silkefryndſer, ft., silkikögur.

Silkehandel silkiverzlun.

Silkehandler, ft. -e, kk., sá sem hefur silki til sölu.

Silkehaſpe hesputrje sem silki er hespað á.

Silkehue silkihúfa.

Silkehøſt silkitekja (það að tína silkiorma og vefi þeirra af mórberjatrjánum).

Silkekjole samfella úr silki, o. s. frv.

Silkeklæder, ft., silkiklæði.

Silkeklædning = Silkedragt.

ſilkeklædt, [sb. klæde], sem er í silkiklæðum.

Silkeorm (silkiormur) *phalaena mori*.

Silkeſeng silkisæng (Fas. I, 508).

Silkeſnor (sívalt) silkiband: I Tyrkiet henrettes de Fornemme ved at qvæles med en S.

Silkeſtof þykkt silki.

Silkeſtrømper, ft., silkisokkar.

Silkeſvøb silkihjúpur, eða þvíuml.

ſilkeſyet, [sb. ſye], silkisaumaður.

Silketraad silkiþráður.

Silketunge í líkri merk. og fagurgali: Have en S. (sb. vera mjúkur á manni).

Silketæppe silkikult (sb. Eyrb. 258).

Silketøi silki (það sem er úr silki).

Silkevante silkivettlingur.

Silkevarer, ft., silki (það sem búið er til úr silki og haft til sölu).

Silkevæv silkivefstaður.

Silkevæver silkivefari.

Silleri (einnig skrifað Selleri), ft. -er, sk., (eins konar jurt er menn eta toppinn og rótina af) *apium graveolens*.

Silleriknop rót undan *apium graveolens*.

Sime, ft. -r, sk., [sími], a) taug (einkum úr hálmi eða hári). — b) = Medeſnor.

Simefjæder fjöður sem fest er á handfæri.

*Similor (einnig Semilor, Semidor), kl., eins konar málmblendingur.

Simle, ft. -r, sk., similíubrauð.

ſimpel, ft. ſimple, e., einfaldur, óbreyttur, (sb.: óbrotinn, óvandaður, ljetegur): Simple Folk óbreyttir menn (Fms. V, 182). En ſ. Bondepige (sb. einn búandason óbreyttr). S. Levemaade óbreytt viðurværi. En ſ. Stiil einfalt (óbrotið) orðfæri.

Simpelhed, án ft., sk., það að vera ſimpel.

*Simplification, sk., það að ſimplificere.

*ſimplificere, ás. 1, gera (e-ð) einfaldara.

ſin [sín], í hvorugk. ſit [sit-t], ft. ſine [sína-, síni-], eignar-fn., sinn; nema hvað hið danska fn. er töluvert yfirgripsminna, þar sem ekki þykir rjett að hafa það, nema um gjör. þeirrar greinar, sem það stendur í, (t. a. m.: Moderen underviſer ſelv ſine Døttre. Han — þ. e. A — overlod ham — þ. e. B — ſ. — þ. e. As — Hund; en han gav Tjeneren hans — þ. e. skósveinsins — Penge tilbage. Einnig: Jeg ſaae ham ſtaae i ſit Vindue, af því það er sama og sagt væri: Jeg ſaae, at han ſtod i ſit Vindue. Sömul.: „At fordømme Andres Meninger, eller paatvinge Nogen ſine", þó gjör. sje ekki nefndur), og þó því að eins, að hann sje í et., (þess vegna er sagt: Fyrſterne ſkuffes ofte af deres — en ekki ſine — Yndlinger), og sjer í lagi, ef hann merkir skynsama veru, (þar á móti er annaðhvort sagt: Hønen med alle dens Kyllinger, eða Huſet, ſom det ſtaaer, med alle Indretninger, og þvíuml.; þó er haft: Huſet gjør ſ. Bygmeſter Ære). — b) ſ. egen sjálfs síns, o. s. frv.: Konen har ſine egne Midler á sjálf eignir, á eignir sjer (út af fyrir sig). Konen har ſine egne (eða tómt ſine) Midler (á eignir sjer), og Manden ſine (sjer). — c) hver ſ. hver sinn, sinn hvern: Der ligge fire Æbler; af dem kan I tage hver ſit. — B) sem nafn, 1) enhver ſørger for Sine hver sjer um sína (ástmenn). — 2) Sit, a) lad enhver faa Sit igjen láttu hvern fá sitt aptur. — b) hver gik (hjem) til Sit heim til sín, til síns heima (fornt). — c) gjøre Sit til noget styðja að e-u það sem maður getur, (sb. gera það sem í manns valdi stendur, láta ekki sinn hlut eptir liggja).

Sind, ft. eins, kl., geð, geðslag, geðsmunir, skap, skapferði, skapferli, skaplyndi, skapsmunir, skapshöfn, lund, lundarfar, lundarlag, lunderni, hugur, hugskot, hugarfar; hugarþel, hjartaþel, þel: Være rolig i Sindet (eða ſit S.) (sb. manni er hughægt). Et roligt S. (sb. rolig 1). Et vredt S (sb. í reiðum — hörðum — hug). Et haſtigt S. bráðlyndi. Et heftigt S. ákaflyndi. Et ſtrengt S harðlyndi. Et mildt S. góðlyndi. Et fromt S gæflyndi. Et ædelt S. drenglyndi. — Have et let S. vera ljettlyndur. Have et tungt S. vera þunglyndur. Have et muntert S. vera glaðlyndur. Have et lunefuldt S. vera duttlungasamur. Orðskv.: Saamange Hoveder, ſaamange S. (sb. mörg er lund sem maðurinn). Et høit S. (sb. þeir sem voru ... mikillar lundar, ÍslI. II, 3). Hendes S. ſtaaer ikke til Verden hún hugsar ekki um veröldina (sb. Hu). Faae et andet S. (sb. manni snýst hugur). Slaae noget af ſit S. hyggja af e-u, eða þvíuml. — 2) úrelt, a) ræna, vit, o. s. frv.: Være fra S. og Sands vera ekki með öllum mjalla. o. s. frv. — b) skilningarvit: „Ligeſom alle Menneſker have deres fem udvortes S. fimm líkams vit (625). — B) til Sinds, t. a. m. jeg var til Sinds (hafði í hyggju, ætlaði mjer, eða þvíuml.), at reiſe; men har betænkt mig. Han er nu bleven anderledes til Sinds nú liggur allt öðruvísi í honum, honum hefur snúizt hugur, eða þvíuml. — C) Sinde, a) eptir fs., sem ekki er hreifing í: Have noget i Sinde hafa e-ð í hyggju, ætla sjer að gera e-ð. — b) með fs., sem hreifing er í: Faae noget i Sinde (sb. manni kemur e-ð til hugar). Føre ſig noget til Sinde minnast e-s (muna eptir e-u). Det randt mig i Sinde kom mjer í hug.

Sindbillede e-ð líkamlegt sem merkir (eða minnir á) e-ð andlegt, ímynd.

-ſinde, [sinni], sem niðurlag atviksorðanna eenſinde, ingenſinde, nogenſinde.

Sindelag hugarfar, (sb. Sind): Et blidt S. hugblíði (fornt). Et erkjendtligt S. þakklátssemi.

Sinder (einnig ritað Sinner), ft. eins eða Sindre, sk., [sindr], a) sindur. — b) viðar-aska. — c) froða á bræddum málmi.

ſindet, ft. ſindede, e., a) viljaður (sb.: hann .... hafði þeim leingi verit velviljaðr): Være vel ſ. mod alle. Han er ikke mere ſaaledes ſ. imod mig, ſom tilforn. — b) sem hefur (e-ð) í hyggju: Han er ikke ſ. at ville afſtaae ſin Ret.

ſindig, ft. -e, e., gætinn, ráðsettur: En ſ. Mand. En ſ. Adfærd gætni (í verki).

ſindrig hugvitssamur; hugvitssamlegur; (sb. kløgtig).

Sindrighed, án ft., sk., hugvit.

Sindsbeſkaffenhed = Sindsforfatning.

Sindsbevægelſe geðshræring.

Sindsforandring skapskipti.

Sindsforfatning skap, (sb. Sind).

Sindsfred hugarró, hughreysti.

Sindsgaver, ft., = Aandsgaver.

ſindskarſk geðhraustur.

Sindskraft = Sindsſtyrke.

Sindskrænkelſe skapraun.

Sindsledhed ljettlyndi.

Sindslidelſe hugarbeiskleikur (Stjórn), hugarekki (Fas), hugsótt, hugarvolað (fornt); ástríða.

Sindslyſt hugbót.

Sindsnærværelſe = Aandsnærværelſe.

Sindsoprør hugarruglun (sb. Stjórn).

Sindsro hugarró.

Sindsrolighed = Sindsro.

Sindsruus það að vera frá sjer numinn.

Sindsſtemning það hvernig á manni liggur.

Sindsſtyrke = Sjælsſtyrke.

ſindsſvag geðveikur.

Sindsſvaghed geðveiki.

Sindsſvækkelſe geðveiklun.

Sindsſygdom geðveiki.

Sindsſyge = Sindsſygdom.

Sindstilſtand = Sindsforfatning.

Sindsuro hugarruglun (sb. Stjórn).

*Sinecure, sk., embætti (einkum andlegt) með góðum tekjum og öngri eða lítilli fyrirhöfn.

Singrøn, nafn, (jurt) *vinca minor*.

*Singular (eða Singularis), sk., eintala, (einföld tala, Sn. E.).

*Singularis sjá Singular.

ſinke, ás. 1, grópa: S. en Stolpe i en anden.

ſinke, ás. 1, [seinka], seinka fyrir e-m, tefja fyrir e-m, tefja e-n: S. een i hans Arbeide. Det ſinkede ham (það tafði hann), at han maatte gaae ind underveis.

Sinke, ft. -r, kk., framfaraleysingi (P. þ.), dröttull (í lærdómi, P. þ.; sb. daufingi, klaufi).

Sinke, ft. -r, sk., eins konar lúður.

Sinkeblæſer, kk., lúðursveinn (þ. e. sá sem þeytir þess konar lúður er Danir kalla Sinke).

*Sinkelectie (fyrrum), neðsti bekkur (í skóla).

Sinkelſe, sk., seinkun, töf.

Sinner sjá Sinder.

*Sinnober sjá Zinnober.

*Siphylis sjá Syphilis.

*Sir, enskt orð, a) sem ávarp, herra (minn)! — b) sett fyrir framan nöfn þeirra manna, sem eru riddarastjettar.

*Sirdar, kk., (á Indlandi), jarl, höfðingi.

*Sire herra (frakkneskt ávarp við konunga eða keisara).

*Sirene, ft. -r, kvk., hafgúa.

*Sirius, sk., = Hundeſtjerne.

*Sirocco sjá Scirocco.

Sirts, ft. Sirtſer, kl., smágerðasti baðmullarvefnaður með rósum.

Sirup, sk., a) síróp. — b) (í lyfjabúðum), jurtasafi sem seyddur hefur verið með sikri saman við.

Sirupskrukke sirópskrukka.

Sirupstønde sirópstunna.

Siſe, án ft., sk., = Acciſe.

ſiſe, ás. 1, gjalda neyzlutoll af (e-u — sb. Acciſe): Vi har to Tønder Korn at ſ. S. ſine Varer ind gjalda toll af vöru sinni (til að koma henni inn í borg).

Siſebod = Acciſebod.

Siſeſeddel = Acciſeſeddel.

Sisgen, ft. -er, sk., (fugl) *fringilla spinus*.

Siv, ft. eins, kl., [sef; e = i], sef, og fleiri grastegundir: Skære S. — Vildænderne have Rede i Sivet.

Sivblomſt blóm á sefi o. s. frv.

Sivbund staður þar sem sef o. s. frv. vex.

ſive (har), h. s. 1, [síga], a) vætla: Her ſiver Vandet igjennem. — b) sjatna: Vandet ſiver (ned). — c) rýrna, dragast upp.

ſivfuld fullur af sefi.

Sivgræs gras sem er sefkyns.

Sivknippe sefvisk.

Sivkurv sef-laupur.

Sivmaatte sef-motta.

ſivſkjør stökkur eins og sef.

*Situation, ft. -er, sk., ástand; afstaða.

*ſituere, ás. 1, setja (e-ð) í e-t ástand. Einkum haft í ho. l. t. ſitueret settur (t. a. m. vel eða illa); (einnig um stað), sem liggur (vel eða illa).

*Sixpence, sk., hálfur skillingur enskur (sb. Pund c).

ſjaſke, h. s. 1, sulla, ösla. Sb. ſlaſke.

ſjaſket, ft. ſjaſkede, e., votur, forugur: S. Føre; sb. Sølefore.

ſjelden [sjaldan], a) ao., sjaldan: S. ſaae man ham lee. — b) ft. ſjeldne, e., sjaldgætur eða fágætur eða torgætur, fátíður, (einnig: sjaldsjeður eða fásjeður, sjaldheyrður eða fáheyrður, sjaldhafður, eptir því hvernig á stendur): En ſ. Bog (Begivenhed). Det er ſjeldent at finde ham misforneiet.

Sjeldenhed, sk., a) án ft., sk., það að vera ſjelden b. — b) með ft. -er, fágætur hlutur: Denne Bog er en ſtor S. er mjög fágæt. Han eier mange Sjeldenheder.

ſjette (sjetti), sjötti.

Sjettedeel (sjettungur), sjöttungur.

Sjettepenge það sem rennur í konungsgarð af arfi eða eign er menn flytja af landi burt.

Sjokke, ft. -r, kvk., drægsla (P. þ.), dröttukvendi (P. þ.).

ſjokke, h. s. 1, (um kvennmann; sb. Sjokke), dragna, drægslast.

ſjunge sjá ſynge.

Sjæl, ft. -e, sk., [sb. sál], sál, önd; lund, (sb. Sind): De Afdødes Sjæle. — En høi (lav, o. s. frv.) S. — Kjærlighed er Sjælen i alle Dyder ástin er það, sem mestu ræður um alla mannkosti. Han er Sjælen (þar er allt sem hann er) i det hele Forbund. — b) maður: Feige Sjæle hugblauðir menn, gungur, o. s. frv. En god S. allra mesta gæzkublóð. Der var ikke en levende S. (enginn lifandi maður, ekkert mannsbarn) i hele Huſet. — Byen har 2000 Sjæle þar (í borginni) eru 2000 manns.

Sjæleangeſt sálarangist.

Sjælebod, a) sálubót. — b) iðrun.

Sjæleevne (einstakt) afl sálarinnar.

Sjælefred hughreysti, hjartafriður (655 XXVII), brjóstfriður (655 XXVII).

Sjælefryd = Sjæleglæde.

Sjæleføde andarfæðsla: En ſaadan Bog er en ſand S. það er ekki leysi fróðleikur í þvílíkri bók.

Sjælegaver, ft., sálugjafir.

Sjælegift það sem er eins og eitur yrir önd eða huga mannsins.

ſjæleglad sem er himnum uppi; guðsfeginn.

Sjæleglæde það að vera himnum uppi, (sb. hjartafögnuður).

Sjælehyrde = Sjæleſørger.

Sjælehøihed veglyndi, stórmennska.

ſjælekarſk heill á sálu.

Sjælelære sálarfræði.

Sjælemaler sá sem lýsir (skáldlega) hinu andlega eðli mannsins.

Sjælemeſſe sálumessa.

Sjælenydelſe hugar-unað.

Sjælenæring andar-næring.

Sjæleplage andleg þjáning.

Sjæleprøve hugraun (sb. Sturl.), geðraun.

Sjælero = Sjælefred.

Sjæleruus það að vera frá sjer numinn.

Sjæleſorg, a) hugar-ekki, hugtregi, (tregi, harmur). — b) umhyggja fyrir sálunni: „Tienden blev hans førſte Omhu, Sjæleſorgen den ſidſte" hann hugsaði mest um tekjurnar, en minnst um söfnuðinn.

Sjæleſørger, ft. -e, kk., (sálusorgari), sálnahirðir.

Sjæleſøvn, a) svefn framliðinna sálna: „Nogle have antaget en S. indtil paa Dommedag". — b) andlegur svefn, andlegur drungi, andleg deyfð.

ſjæletom (sem er) litillar náttúru.

Sjæletrøſt huggun.

Sjælevaande hrelling.

Sjælevandring það að menn verða endurbornir (með hverjum hætti sem er; sb. Helga. hund. II).

Sjæleven ástvinur.

Sjæleverden sálnaheimur.

Sjælevirkning andleg áhrif.

ſjælevækkende, [sb. vække], sem vekur fjör hugarins.

Sjæleværd það hvað í mann er varið, (andlegir yfirburðir).

ſjælfuld fullur af andlegu fjöri: Et ſjælfuldt Øie fjörug (eða skýrleg) augu.

Sjælland Sjáland, Sjóland.

Sjællandsfar Sjálandsfari (Fms. XI, 360), Sjálendingur (Fms. X, 70).

ſjællandſk, ft. -e, e., sjálenzkur.

ſjælløs andlaus (El.).

Sjælsevne = Sjæleevne.

Sjælskraft, a) = Sjæleevne. — b) = Sindskraft, Aandskraft.

Sjælslidelſe = Sindslidelſe.

Sjælsſtemning það hvernig maður er gerður, (sb. Sind).

Sjælsſtyrke hugarstyrkur, (sb. hugarstyrki), hugþróttur, skapþróttur (sb. ok tók þrótt karlmanligs skaps, 623), geðþróttur, (sb. þrek ok hugborð, Fms. VII, 143).

Sjælsyttring það að sálin gerir vart við sig.

Skaade sjá Skødde.

ſkaae, ás. 1, (sjaldh.), a) ſ. ſig haga (hegða) sjer, láta (sjer): S. ſig vel (ilde). — b) fara (illa eða þvíuml.) með.

Skaal, ft. -er og -e, sk., [skál], 1) skál: En S. Melk mjólkurskál (þ. e. skál sem mjólk er í). — b) óeiginl. (sb. Kalk, kaleikur, óeiginl.): Han ſkal komme til at drikke den ſamme S., han har ſkjenket i for andre hann skal sjálfur drekka slíkan drykk, sem hann hefur byrlað öðrum (sb. Fms. II, 187). — 2) full, minni: Drikke eens S.

ſkaalde sjá ſkolde.

Skaalpund tvær merkur vegnar.

Skaalvægt skálavog.

ſkaane, ás. 1, vægja (hlífa, þyrma) e-m eða e-u, hlífast við: S. ſine Folk. Han ſkaaner ingen (hlífist við engan mann) i ſine Skrifter. S. een for noget hlífa e-m við e-u. — S. ſine Klæder hlífa fötunum sínum, fara vel með fötin sín.

Skaane, [Skáni], Skáney, Skáni, Skán.

Skaaning, ft. -er, kk., Skánungur (sb. Fms.).

Skaanſel, sk., vægð.

ſkaanſk, ft. -e, e., skánskur.

ſkaanſom, ft. -me, e., vægur; varkár; vorkunsamur, vorkunlátur; vægilegur: Omgaaes noget med ſ. Haand fara vægilega með e-ð. — b) ſkaanſomt, sem ao., vægilega: Omgaaes noget ſkaanſomt.

Skaanſomhed, án ft., sk., vægð; varkárni; vorkunsemi, vorkunlæti.

Skaar, ft. eins, kl., I) [f. Skaard af skarð- eins og Maar af marð-; sb. haard af harð-], A) skurður, skora, skarð, 1) skurður, skora: Gjøre et dybt S. i noget. Skære S i en Pind. — 2) skarð a) eiginl. (í egg): Der er S. i Kniven (Øxen). — b) óeiginl.: S. i eens Indkomſter. — B) leirbrot. — II) [sb. skári], í orðatiltæk. ligge paa S. liggja í ljá (um korn eða hey).

Skaare, sk., [skári], skári, (sb. ná-skári, í vísu; má-skári, Fms. XI, 155), már.

[-ſkab, í niðurlagi nafna, er dregið af -skap-r, t. a. m. í fjandskap-r, vinskap-r, landskap-r.]

Skab, ft. -e, kl., hurð-skápur.

Skab, án ft., kl., kláði, útbrot.

ſkabbet, ft. ſkabbede, e., kláðsjúkur (fornt), kláðugur, (sb. út steyptur í kláða; kláðfeldur), o. s. frv.

Skabdør skáphurð.

ſkabe, ás. 2, [skapa], a) skapa: Gud har ſkabt Verden. Det ſkabte Alt öll skepnan (þ. e. allt sem skapað er). — b) búa e-ð til, eða þvíuml., (sb. skapa): Billeder, ſom Phantaſien ſkaber. — Han er ret ſkabt til dette Arbeide honum er þetta verk mjög lagið (sb. Fms. V, 40). Han er ret ſkabt til Sømand fallinn (eða lagður — sb. lagðr til kennimannsskapar, Hv. 70) til sjóferða, honum eru lagðar sjóferðir. — Den Plov er underlig ſkabt kynlega lagaður. — c) ſ. ſig láta, láta sjer: See, hvor underlig hun ſkaber ſig.

*Skabelon, ft. -er, sk., [Scabellon?], sköpulag, lögun.

Skabelſe, sk., sköpun: Skabelſens Bog sköpunarbókin.

Skaber, kk., [sb. skaperi = skapari], a) án ft., skapari: Beundre Skaberens Værker. — b) með ft. -e, höfundur e-s (eða þvíuml.).

Skaberaand andagipt til að hefja nýja hluti.

*Skaberak, ft. -ker, kl., = Sadeldækken.

Skaberbud boð skapara(ns).

Skaberevne eðli til að geta hafið nýja hluti.

Skaberkraft sköpunar-afl; kraptur til að geta hafið nýja hluti.

Skabervælde almætti skaparans.

Skaberværk sköpunarverk.

Skabhals (haft í óvönduðu tali) líkt og lúsablesi.

Skabilken, kl., = Skabilkenhoved.

Skabilkenhoved trjehöfuð; (sb. gægsni, greppatrýni).

Skabning, ft. -er, sk., 1) e-ð sem skapað er eða búið til, a) skepna (= skapaður hlutur): Den hele S. öll skepnan. Fornuftige (ufornuftige) Skabninger. Han er en beklagelig S. brjóstumkennanlegur aumingi. — b) það sem e-r er höfundur að: Alt hvad vi ſee her omkring, er hans S. hans handaverk, eða þvíuml., (eptir því hvernig á stendur). En S. af Phantaſien tóm ímyndun, eða þvíuml. — 2) sköpulag, lögun, (sb. með hverigre skepno sem — þ. e. barn — er): Hun har en deilig S. hún er ljómandi gull í vexti. Dette Dyrs S. er ganſke indrettet efter dets Levemaade. Dette Skib har en egen S. er skrítilega lagað.

Skabningskjæde = Skabningsrække.

Skabningsrække röð hinna sköpuðu hluta.

Skabningsværk öll skepnan.

Skabſalve kláðasmyrsli.

Skade, ft. -r, sk., (fugl) *corvus pica*.

ſkade, ás. 1, [skaða], skemma, spilla e-u, saka, skaða: Det ſkader Helbreden. Dette Forbud har ſkadet Handelen. Han ſkader ſig (spillir fyrir sjer) ved ſin uforſigtige Tale. — Det ſkader intet það sakar ekki, það er öngvu til spillt.

Skade, án ft., sk., [skaði], a) mein, meinsemd: Have en S. i ſin Fod hafa fótarmein. En indvortes S. innanmein. — Komme til S. slasa sig, (sb. manni hlekkist á). — b) skemmdir: Digerne have lidt S. (hafa skemmzt) ved Vandflod. Huſet har taget S. hefur skemmzt. Vildtet har gjort S. (usla) paa Ageren. — c) skaði, tjón, mein, halli, bagi, ófarir: Tage S. paa ſin Helbred bíða heilsutjón. Tage S. paa ſin Sjæl bíða sálutjón (sáluskaða). — Af S. bliver man klog skaðinn gerir mann hygginn. Blive klog af Andres S. láta sjer annara víti að varnaði verða. Det er hans egen S. (það er sjálfum honum fyrir verstu), naar han ikke er varſom. Gjøre (tilføie) een S. gera e-m skaða. Erſtatte en S. gjalda skaða. Forvinde (oprette) ſin S. fá skaða sinn bættan. — Komme for S. (sb. for I, C, 2, b). — Det er S. for den Mand (það er skaði — eða illa farið — um þann mann), at han ikke har en anden Virkekreds. — S.! at o. s. frv. það er illa farið (það er ljótt, o. s. frv.), að o. s. frv., t. a. m.: S.! at han ikke kom før.

Skadebod skaðabætur (Grágás).

Skadedyr meinkvikindi (El.; sb. háskagripur).

ſkadefri, a) óskaddur; skaðlaus, skaðalaus. — b) sem (þiggj.) ekki mein verður unnið.

ſkadefro sem fagnar (gleðst af) óförum annara.

Skadefrohed, án ft., sk. = Skadefryd.

Skadefryd það að fagna (gleðjast af) óförum annara.

Skadegjeld áverkabót, (sb. Skadebod).

Skadeild eldsbruni, (sb. voðaeldur).

ſkadelidende, [sb. lide þola], sem bíður (verður fyrir) skaða.

ſkadelig, ft. -e, e., [skaðalig-r], skaðalegur (Fms. I, 156), skaðlegur, skaðsamur, skaðsamlegur, skaðvænn, skaðvænlegur, meinsamur, meinsamlegur, saknæmur, skaðnæmur: Skadelige Dyr meinsöm dýr (Stjórn), meinkvikindi (El.). Det er ſkadeligt for Helbreden óhollt.

Skadelighed, án ft., sk., það að vera ſkadelig.

Skadelyſt meingirni (= það að vilja gera öðrum mein eða tjón, P. Þ).

ſkadelyſten meingjarn.

ſkadeløs sjá ſkadesløs.

Skaderaad skaðlegt ráð.

Skadeserſtatning = Skadebod.

Skadeſind það að geta fengið af sjer að gera öðrum mein, (sb. Skadelyſt).

ſkadesløs (sjaldnar ſkadeløs), [skaðalaus], skaðlaus, íhaldinn: Derved bliver jeg ikke ſ. Holde een ſ. gjalda e-m skaða sinn. — Forbinde ſig til ſ. Betaling gangast undir að gjalda e-ð fullum gjöldum.

Skadesløsholdelſe, sk., það að gjalda e-m svo að hann sje skaðlaus, (sb. Erſtatning b).

Skadevand vatn sem gerir skemmdir.

ſkaffe, s. 1, I) ás., a) ſ. een noget útvega e-m e-ð: S. een Penge. S. ſig Klæder fá sjer föt, afla sjer klæða. — b) ſ. een af med noget losa e-n við e-ð. — c) ſ. noget af losa sig við e-ð: S. ſine unyttige Tjeneſtefolk af, (sb. afſkaffe). — d) koma e-u eitthvað, eða þvíuml.: S. noget af Veien koma e-u undan, eða þvíuml. S. een hemmelig bort koma e-m á burt leynilega, skjóta e-m undan. S. een hjem koma e-m heim. o. s. frv. — II) h. s. (har), með farmönnum, borða: Mandſkabet har endnu ikke ſkaffet.

Skaffer, ft. -e, kk., (hálf-úrelt), sá sem á að sjá um öll veizluföngin og hvernig borið er á borð, (sb. frammistöðumaður).

*Skafot, kl., aftökupallur.

Skaft, ft. -er, kl., [skaft f. skapt], a) skapt, hepti. Sb. Dreſkaft, Spydſkaft, Knivſkaft, Leeſkaft. — b) sb. Støvleſkaft. — c) sb. Søileſkaft. — d) skökull (á hesti).

ſkafte, ás. 1, = ſkæfte.

Skaftehavre uppskornir og óþrisktir hafrar: Fore Heſte med S. gefa hrossum óþriskta hafra.

ſkaftet, ft. ſkaftede, e., skeptur (sem skapt er á).

ſkage, ás. 1, [skaka], (í Norv. og á Jótl.), skelfa.

ſkage, ás. 1, = ſkjætte.

Skagel sjá Skagle b.

Skagle, ft. -r, sk., [sb. skakul-l = skökul-l], a) vagnskökull (Gþl., Al.): En Gang Skagler sköklar á einn vagn. — b) (einnig Skagel), smali (á rokk).

Skaglereb taug sem höfð er í vagnskökla.

Skaglerem skökul-ól (ól sem höfð er í vagnskökul).

Skagleſtænger, ft., trjestengur sem hafðar eru í stað skökla (einkanl. á einbeittum vagni).

ſkak, ft. -ke, e., [skakk-r], skakkur, sem er á ská: Huſet er ſkakt til den ene Side. Brættet ligger ſkakt á ská.

Skak, óbreytanlegt nafn og án greinis, [skakk- í skakktafl, Hkr.], skák, skáktafl: Spille S. leika að skáktafli (Hkr.). Byde S. segja skák, skáka.

Skakbrikke maður eða peð (í skák).

Skakbræt taflborð = skákborð.

ſkakke, ás. 1, ská, (sb. boſſere).

ſkakkre (har), h. s. 1, manga (þ. e. kaupa og selja ýmiss konar rusl).

Skakkrer, kk., mangari (sb. ſkakkre).

ſkakmat (sem er) mát (í skák): Blive ſ.

Skakning, sk., a) það að vera skáhallur: Murens S. — b) hallandi.

Skakſeng rekkja með skáhöllum himni.

Skakſpil, skáktafl, a) það að tefla: Skakſpillet fordrer ſtor Opmærkſomhed. — b) mennirnir og peðin: Et S. af Elfenbeen.

Skakſpiller skákmaður.

Skakt (einnig ritað Schacht), ft. -er, sk., göng ofan í málmnám.

Skaktavl, [skáktafl], (úrelt), = Skakſpil: Lege S. leika skáktafl (Fas. I, 523), leika að skáktafli (Hkr.).

Skal, ft. -ler, sk., [sb. skel- f. skal-], skel, skurn (nú kallað skurm), hýði: Skildpaddens (Krebſens) S. Sb.: Hjerneſkal; Muslingſkal, Øſtersſkal; Nøddeſkal; Æggeſkal; Æbleſkal. — See mere paa Skallen, end paa Kjærnen sleikja hnotina (skurnið), en sleppa kjarnanum, (þ. e. fara meir eptir lit, enn kosti).

Skald sjá Skjald.

Skaldepande (eiginl.: enni með skalla fyrir ofan; en er haft í óvönduðu tali um sköllóttan mann, eins og) skalli (sb. Stíg upp skalli! Stíg upp skalli!, Stjórn).

ſkaldes, þs. 1, verða sköllóttur.

ſkaldet, ft. ſkaldede, e., [sb. sköllótt-r], snoðinn, a) sköllóttur: S. paa Forhovedet framsnoðinn. S. i Iſſen. — b) hárlaus, ullarlaus: Faaret er ſ. under Bugen. — c) graslaus, (sb. stingandi strá), lauflaus: De af Solheden forbrændte, ſkaldede Marker.

Skaldyr skeldýr.

ſkaldækket, [sb. dække], hulinn skel eða skurni: Inſecter med ſkaldækkede Vinger.

Skalerter, ft., ertur með óætum belg.

Skalfiſk = Skælfiſk.

Skalfrugt aldin sem hýði er á.

Skalk, ft. -e, [skálk-r], I) kk., = Skjelm (í báðum merkingunum), a) hálf-úrelt, í hinni illu merk: Skjule Skalken sitja á strák sínum. Orðskv.: Gammel S. er ond at gjekke illt er að ginna gamlan skolla. — b) í gamni: Du er en ſtor S. mikið hrekkjatól ertu! Der ſtikker en ſtor S. i den Dreng. — Have en S. bag Øret búa yfir e-m hrekk (e-i ertni), b a yfir hrekkjum. — II) sk., A) rustasneið. — B) spýta sem gengur út út sperru neðan til.

ſkalkagtig, ft. -e, e., (úrelt), = ſkjelmſk (í báðum merkingunum), a) úrelt, í hinni illu merk.: „Solen ſkinner og aa over de Skalkagtige". — b) í hinni góðu eða meinlausu merk.: Et ſkalkagtigt Smiil glettu-bros.

Skalkagtighed, sk., = Skjelmſkhed.

ſkalke, ás. 1, byrgja (lúkugat á skipi, eins og gjört er í ofviðrum).

Skalkefund vjelræði, svikræði.

Skalkemeſter = Skjelmsmeſter.

Skalkepuds = Skalkefund. — b) í meinlausri merk., bragð, grikkur.

Skalkeraad lokaráð.

Skalkerænker, ft., vjelar, vjelræði.

Skalkeſkjul það sem maður ber fyrir sig (þegar maður gerir e-ð sem rangt er; sb. Paaſkud): Bruge noget til S. Hans Sygdom var kun S.

Skalkeſmiil hæðnisbros, glettubros.

Skalkeſtykke = Skjelmsſtykke.

Skalkeſtævne skálkafundur.

Skalkeſøvn það að látast sofa.

Skalkhed, sk., [skálkheið-, Stjórn], (sjaldh.), a) skelmiskapur (Gísl.), (sb. strákapör, óknytti). — b) brellur, eða þvíuml.

Skalle, ft. -r, sk., karfategund.

ſkalle, s. 1, 1) ás., a) flisja, skurma, o. s. frv.: S. Kornet til Gryn. — b) í þolmynd, flagna: Huden ſkalles efter denne Sygdom. — 2) h. s., í ſ. af flagna: Huden ſkaller af efter denne Sygdom.

*Skalmei, sk., = Hyrdefløite.

Skalqværn tilbúningur (í grjónamylnu) til að ná korni úr hýðinu, (hýðiskvörn).

ſkalte (har), h. s. 1, fara (með e-ð), er haft í orðatiltæk. ſ. og valte (sjá greinina um valte).

Skam, án ft., sk., [skamm- í skömm], A) skömm; skemmdir, o. þvíuml., 1) þar sem myndin Skam er höfð (en ekki Skamme), a) skömm, skemmd, smán, hneisa, minnkun, (sb.: sneypa, háðung, svívirðing, hneyking): Han har kun S. af en ſaadan Handlemaade. Det holdes for en S. það þykir skömm. Fattigdom gjør Ingen S. það er engin skömm að vera fátækur. Denne Søn gjør Faderen S. er föður sínum til skammar. — b) skemmdir, eða þvíuml.: Hans nye Kjole fik S. (fjekk upp á) paa Reiſen. Han ſkulde faae S. (hann ætti að fá þakklætið) for ſit Arbeide, ſaa ſlet er det. Gid du faae S. þrífstu aldrei, farðu kolaður! eða þvíuml. — 2) þar sem myndin Skamme [af skammar, eig. et., með linu r] er höfð, a) (sb. 1, a): Blive til Skamme verða að skömm (Gísl.; sb. verða sjer til skammar eða minnkunar). — Gjøre een til Skamme (sb. B), gera e-m skömm til. — b) (sb. 1, b): Ride en Heſt til Skamme skemma hest á reið. Slaae een til Skamme berja e-n til óbóta. — B) það að skammast sín eða fyrirverða sig, skammfylli (fornt; sb. kinnroði): Der er ingen S. i ham hann kann ekki að skammast sín. Der er hverken Ære eller S. hos ham hann skeytir hvorki um skömm nje heiður.

Skambeen blöðrubein (*os pubis*).

ſkambide, ás., bíta e-n til skemmda eða óbóta.

ſkambrænde, ás., skað-brenna: Skambrændt i Anſigtet.

Skambud skammarboð.

ſkambyde gera (e-m) skammarboð: S. een paa hans Varer.

Skamdele, ft., sköp, leyndarlimur, (sb. lostaliður, þurftarliður, og Kjønsdele).

ſkamfile, ás., (í farmannamáli), núa eða nugga e-ð (til skemmda): Ankertouget er blevet ſkamfilet.

Skamflik (í tali), skömm, smán, eða þvíuml.

ſkamfuld sem skammast sín eða fyrirverður sig, (sb. skammfulligr — f. skammfulligr —, Stjórn).

Skamfuldhed, án ft., sk., skammfylling (fornt), skammfylli (fornt).

Skamfærd (í tali, en sjaldh.), skömm, ógagn, eða þvíuml.: Du ſkal faae en S. (skömm í hattinn, — sb. upp á baukinn, fyrir ferðina), derſom du rører det.

ſkamfærde, ás. 1, (fornt), níða, og þvíuml., (sb. skammfæra, Fas. I, 90 í einu handriti).

ſkamhugge höggva (e-ð) til skemmda.

Skamkjende, kl., minnkunar-mark.

Skamkjød = Spotkjød.

Skamkrog horn (hyrning) sem krakki er rekinn út í ef hann hefur gert e-ð fyrir sjer.

Skamløgn hauga-lygi.

ſkamløs, (sb. fræk, ublu), a) sem ekki kann að skammast sín, úrskamma (sb. Al.). — b) (um athafnir), blygðunarlaus.

Skamløshed, án ft., sk., það að vera ſkamløs.

ſkamme, ás. 1, [skamma], A) í ſ. een ud skamma e-n, ávíta e-n (mjög), veita e-m (stórar) átölur: Han ſkammede dem ud for deres Feighed. — B) í ſ. ſig skammast (fornt) = skammast sín, skammfyllast (Stjórn); þola kinnroða, fyrirverða sig: S. ſig ved (over) noget. S. ſig for een skammast sín fyrir e-m.

Skammel, ft. Skamler, sk., [sb. skemill], fótskemill, fótskör.

ſkammelig, ft. -e, e., sem er manni til skammar, skammsamlegur (fornt): En ſ. Opførſel.

Skamplet skömm, smán, vansi.

Skampriis = Spotpriis.

ſkamroſe oflofa (e-n, honum til skammar eða skaða, eða blygðunarlaust).

ſkamrød dreyrrauður í andliti af skammfyllingu.

Skamrødme roði af skammfyllingu.

Skamſkjul = Skalkeſkjul.

ſkamſkjænde, ás., skemma.

ſkamſkære skera (e-ð) til skemmda.

ſkamſlaae, ás., berja e-n til óbóta.

Skamſtøtte níðsúla, níðstólpi, eða þvíuml., (að sínu leyti eins og níðstöng).

Skandbog (úrelt), níðrit, (sb. Skandſkrift).

Skandhore (úrelt), versta púta.

ſkandſe, h. s. 1, gera vígi (víggarða): Venderne bleve opbudne for at ſ. S. om Leiren.

Skandſe, ft. -r, sk., vígi, víggarður, víggirðing: Kaſte Skandſer gera vígi (ft.). Slaae en S. gera vígi (et.).

Skandſearbeide vígisgjörð.

Skandſedæk aptari pallur (á hafskipi).

Skandſegrav gröf sem efni í víggarð er tekið úr.

Skandſegraver sá sem býr til vígi.

Skandſegravning vígisgjörð.

Skandſekurv sjer hver af þeim vandlaupum sem fylltir eru með mold og hafðir til vígis.

Skandſepæl vígiskraki (sb. Palisſade).

Skandſeværk víggirðingar.

Skandſkrift, kl., níðrit.

Skandsning, sk., það að ſkandſe.

Skandtegn (úrelt), = Brændemærke.

Skandviſe (úrelt), = Nidviſe.

Skank, ft. -er, sk., langleggur eða sperruleggur.

ſkank, e., (í tali), = ſkankhalt.

ſkankhalt (um hest), sem stingur við.

Skare, ft. -r, sk., [skari, 2845], skari, sveit, (sb.: Hærſkare, Folkeſkare, sömul. mikill fjöldi himneskrar engla herferðar, 655 XXVII): En ſtor S. af Folket drog ham i Møde. En S. af Fugle (Græshopper).

ſkareviis, ao., flokkum (sb. drifu menn þá flokkum á Egiptaland, 656), í stór-flokkum.

Skarlagen, kl., [sb. skarlak, Gísl.], a) = Skarlagenfarve. — b) skarlat: Klædt i Purpur og S.

Skarlagenfarve skarlatslitur.

ſkarlagenrød sem skarlatslitur er á.

Skarlagensfeber flekkusótt, (sb. dílasótt), (*febris scarlatina*).

Skarmydſel sjá Skjermydſel.

Skarn, án ft., kl., [skarn], skarn (Nj. 67), saur, þrekkur, for, (einnig: sorp; tað, mykja): Falde i Skarnet. — 2) óeiginl.: Det bliver til S. (sb.: það verður skítur úr öllum brognunum; þetta verður aldrei barn í brók). — b) sjer í lagi um mann, ótæti, (sb. grey, óþokki): Han var et S. mod ſin Kone. — c) eig., hafður sem nokkurs konar e. og skrifaður ſkarns, ótætis: Skarns Tøi. Skarns Folk (Menneſker) ótætis fólk, illþýði.

Skarnager, kk., skarnakari (þ. e. sá sem ekur saur og sorpi af borgarstrætum).

ſkarnagtig, ft. -e, e., ótætis, ótætislegur, níðangalegur.

Skarnagtighed, án ft., sk., níðingsskapur, skelmiskapur.

Skarnbaſſe (jarðlús og önnur kvikindi þess kyns) *scarabaeus*.

Skarnbøtte sorpkolla.

Skarndynge sorphaugur (677).

Skarnflue = Skarnbaſſe.

Skarnkiſte saurkista (undir borgarstræti).

Skarnkule saurgryfja.

Skarnlæs skarnhlass (á vagni).

Skarnpram saurprammur, (sb. Mudderpram).

Skarnpøl saurpyttur (Ísl. II, 367).

Skarnrende ræsi (fyrir for).

Skarnsſtykke óknytti, strákapör, strákagjörningur (Vd.).

Skarntyde, sk., (eitruð jurt) *conium maculatum*.

Skarnvogn saurvagn, sorpvagn.

ſkarp, ft. -e, e., [skarp-r], a) (um egg eða það sem egg er á), beittur, bitur, snarpur, snarpeggjaður, hvass: En ſ. Kniv. Et ſkarpt Sværd. — b) (um rönd), hvass: Skarpe Kanter. — Et ſkarpt Præg skírt mót (á peningi). — c) hrufóttur: S. at føle paa. — d) (um veður), snarpur (sb. hinn snarpasti kuldi ok frost, Fms. II, 228; sb. napur): En ſ. Blæſt. En ſ. Luft (sb. nepja). — e) (um bragð), beiskur, (sb.: rammur, barkandi): S. Eddike (Senep, Lud). — Skarpe Vædſker illir vessar. — f) (um hljóð), hvellur, (sb. gjallandi): Denne Pibe har en alt for ſ. Lyd. — g) (um atkvæði), hvass (sb. Sn. E.): En ſ. Stavelſe. — h) (t. a. m. um orustu), harður, snarpur, skarpur (sb. snarpa ok skarpa deilu): En ſ. Fegtning. — i) snarpur (í líkri merk. og röskur eða kræfur): En ſ. Fodgænger sá sem er snarpur að ganga, góður göngumaður. En ſ. Seiler gott gangskip. — j) (um heyrn), næmur: En ſ. Hørelſe. — k) (um sjón), hvass: Et ſkarpt Syn. — l) (um vit), hvass, mikill: En ſ. Dømmekraft. — m) (um minni), góður, mikill, (sb. glöggur): En ſ. Hukommelſe. — n) meinlegur (í orðum): Være ſ. i ſin Tale. — o) harður, stríður, þjettur, eða þvíuml.: S. Tugt (Iretteſættelſe, Ranſagelſe, Underſøgelſe). Skarpt Forhør. Et ſkarpt Forbud þvert bann. Han ſkrev ham et ſkarpt Brev til. — p) (um jarðveg), skarpur (sb. landit er skarpt ok lítit matland, Fms. VII, 78), hrjóstrugur: En ſ. Jord (Ager). — 2) ſkarpt, sem ao., a) lade ſkarpt láta kúlu í (bissuna). Skyde ſkarpt skjóta kúlum (en ekki tómu púðri). — b) (sb. 1, g), með hvössu hljóði: Betone en Stavelſe ſkarpt. — c) (sb. 1, h): Det gik ſkarpt til þar var harður aðgangur. — d) (sb. 1, i), hratt, hart: Trave ſkarpt. — c) (sb. 1, k): See ſkarpt paa een hvessa augun á e-n.

Skarphed, sk., það að vera ſkarp (snerpi, 623; snarpleikur, 655 XXXIII; o. s. frv., eptir því hvernig á stendur).

ſkarpkantet = ſkarprandet.

ſkarpladet (eða ſkarpladt), [sb. lade hlaða], (um bissu), sem kúla er í: En ſ. Bøſſe.

ſkarpladt sjá ſkarpladet.

ſkarplydende, [sb. lyde hljóða], hvass (um atkvæði).

ſkarpnæſet, ft. -næſede, e., hvassnefjaður.

ſkarprandet sem er með hvössum brúnum eða röndum.

Skarpretter, ft. -e, kk., böðull.

ſkarprygget upphryggjaður: En ſ. Heſt.

ſkarpſeende, [sb. ſee], a) = ſkarpſynet. — b) óeiginl., sem hefur hvöss og skyggn skilningaraugun (sb. Sn. E.).

ſkarpſindig skilningshvass, skilningsgóður, sem hefur smásmugul og hvöss og skyggn skilningaraugun, skarpvitur (Sturl. IV, 8).

Skarpſindighed, án ft., sk., hvass skilningur.

ſkarpſkoet, [sb. ſkoe], skaflajárnaður.

Skarpſkytte, kk., maður af því skotmannaliði sem hefur riffla og beinskeytast er: Han lod Huulveien beſætte med Skarpſkytter.

ſkarpſynet, ft. -ſynede, e., hvasseygur (Stjórn) = sjóngóður, manna skyggnastur.

ſkarre, ás. 1, [skara], grópa.

Skarrehøvl = Plovhøvl.

Skarøxe skaröxi.

Skat, sk., [skatt-r], A) ft. -ter, skattur: De kongelige Skatter. Paalægge (udſkrive) Skatter leggja á skattgjald. Indkræve (inddrive) Skatter heimta (saman) skatta. Svare (betale) S. gjalda skatt. — B) ft. -te, fje (í gulli eða silfri eða gimsteinum): Finde en nedgravet S. finna jarðfólgið fje (Gþl. 810). — b) = Klenodie (í óeiginl. merk.): Sundhed er den bedſte S. Han eier en ſtor S. i ſin Huſtru konan hans er allra mesta gull af kvennmanni.

ſkatfri sjá ſkattefri.

ſkatgiven, [sb. give], = ſkatſkyldig.

Skatkammer fjehirzlur (e-s ríkis, Rómv.).

Skatkiſte = Pengekiſte.

Skatmeſter sama á fyrri tíðum og Finantsminiſter nú á dögum, (sb. skattahöfðingi, Stjórn).

*Skatol, kl., eins konar hirzla með mörgum hólfum (skotöldum).

ſkatſkyldig skattskyldur: Skatſkyldige Konger (Riger).

ſkatſætte, ás., leggja tiltekið skattgjald á, (sb. skatta).

ſkatte, ás. 1, hafa mætur á e-u, (sb. agte 9).

ſkatte (har), h. s, 1, [sb. skatta], gjalda skatt: S. til Kongen gjalda konungi skatt.

Skattebetjent skattheimtumaður; sá sem hefur skattareikninga á hendi, eða þvíuml.

Skattebog skattabók.

Skattebonde skattböndi, skattmaður (Vilk.).

Skatteborger (eiginl.: skattþegn; en er tíðkanlegast í gamni, og er þá hjer um bil) = Spidsborger.

Skattebrev (konungs)brjef þess efnis að leggja skattgjald á menn.

Skattebyrde skatta-álög.

*Skattecommiſſion skattanefnd.

Skatteevne það hve skattfær maður er.

Skattefod það sem farið er eptir þegar skattgjald er lagt á.

Skattefoged á fyrri tíðum sama og Amtsforvalter nú á dögum, (sb. Foged 2).

Skatteforordning (konungleg) tilskipun þess efnis að leggja á skattgjald.

ſkattefri (einnig ſkatfri) skattalaus: S. Jord (Grund).

Skattefrihed, án ft., sk., það að vera ſkattefri.

Skattegaard jörð sem skattur er goldinn af.

Skattegjeld skattgjald.

Skattegraver sá sem leitar að jarðfólgnu fje.

Skattekonge skattkonungur.

Skattekorn skattgjald í korni.

Skattekræver, kk., skattheimtumaður.

Skatteland skattland.

Skattelehn ljen sem goldinn er skattur af.

Skatteligning niðurjöfnum skattgjalds.

Skattemandtal skattmanna-skrá, skattgjafaskrá.

Skattepaabud skatta-álag.

ſkattepligtig, a) sem á að gjalda skatt, sem er í skatti: En ſ. Bonde. — b) sem gjalda á skatt af: S. Jord.

Skatteſeddel skattblað (sem ritað er á hvað mikið e-r tiltekinn maður eigi að gjalda í skatt á tilteknum tíma).

Skatteting þing sem skattar eru greiddir á.

ſkatteydende, [sb. yde], sem geldur skatt, sem er í skatti.

ſkave, ás. 1, [skafa], skafa: S. Barken af en Green.

Skavegræs (einnig Skavgræs) eskigras, góibitill, *equisctum hiemale*.

Skavejern skafa (járnverkfæri til að skafa með).

Skavekniv hnífur til að skafa með.

Skavgræs sjá Skavegræs.

Skede, ft. -r, sk., [sb. skeiða-r], skeiðar (sb. Knivſkede); sliðrir, sliður: „Holde Sværdet i Skeden“.

Skedevand (framborið Skeevand) skilvatn (B. H.).

ſkee, ſkede og ſkete, (er) ſkeet, h. s., bera við, bera til (tíðinda), vilja til, verða, gjörast: Det ſkete engang. Det ſkete, ſom han havde forudſagt fór eins og hann hafði spáð. Der er ſkeet en Ulykke það hefur viljað slys til. S. (verði) Guds Villie! Dermed ſkeer mig en ſtor Tjeneſte mjer er mikil þægð í því. Nu er det ſkeet orðið, búið. Det er ſkeet af Vanvare það hefur orðið óvart. Man vidſte ikke til hvad Ende det ſkete í hvaða skyni það var gert. Med al hans Travlhed ſkeer der dog intet verður ekkert ágengt.

Skee, ft. -r, sk., skeið; sleif (t. a. m. þegar talað er um **Træſkee**; sb. eysill, ausa); spónn (t. a. m. þegar talað er um **Hornſkee**).

Skeeblad skeiðarblað; spónblað.

Skeefuld, sk., spónn fullur (655 XXX), eitt spónblað (af e-u).

Skeejern eins konar bjúghnífur til að taka innan úr sleifarblöðum.

ſkeeløiet rangeygður.

Skeemad spónamatur.

Skeeſkaft skeiðarskapt; spónskapt.

Skeeurt skarfakál *cochlearia officinalis.*

Skeevand sjá **Skedevand**.

ſkeie (er og har), h. s. 1, [skeika], hverfa af rjettum vegi: Det ſkeier til denne Side. S. fra den rette Vei eða ſ. af fra Veien reika afvegis (Sn. E.). S. ud ganga afskeiðis (655 XI).

ſkeite, h. s. 1, renna (t. a. m. á svelli, óviljandi; sb. manni skriðnar fótur). — S. af skjótast á fótunum: See! hvor han ſkeiter af

ſkele (har), h. s. 1, a) gjóta augunum: S. med Øinene líta út í hött. S. til een gjóta hornauga til e-s, (sb. gefa e-m auga). — b) vera rangeygður.

***Skelet**, ft. -ter, kl., beinagrind, (sb. grind).

***ſkeletere**, ás. 1, ná öllu holdi af (e-u, svo að ekki sje eptir nema beinagrindin).

***Skepſis**, sk., = Tvivleſyge.

***Skepticismus**, sk., efunar-heimspeki.

***Skeptiker**, ft. -e, kk., efunar-heimspekingur.

***ſkeptiſk**, ft. -e, e., sem til efunar heyrir; (einnig) = tvivleſyg.

Ski, ft. -er, sk., [skíð], skíð(i).

Skib, ft. -e, kl., [skip], stórskip, hafskip: Bygge et S. smíða skip. Gaae til Skibs verða farmaður. — b) miðbik (kirkju).

Skibbro skipsbryggja.

Skibbrud skipbrot, (sb. Forliisning): Lide S. brjóta skip sitt.

ſkibbrudden, [sb. bryde IV, a], sem er skipbrotsmaður, sem orðið hefur á skipreika.

Skibbygger, kk., (stór)skipasmiður, skipsmiður (Fms.).

Skibbyggeri sjá **Skibsbyggeri**.

ſkibe, ás. 1, [skipa, t. a. m. í orðatiltæk. skipa upp], í 1) ſ. ind flytja (e-ð út) á skip: S. Tropper ind. — 2) ſ. ud, a) flytja (e-ð) af skipi (skipum): S. Tropper ud. — b) = udſkibe: S. Korn ud til Holland.

Skiberum er stundum (t. a. m. í farmskrám) haft f. Fartøi eða Skib a.

Skibmand, [sb. skipmað-r, Fms. XI, 430], (á herskipi), eins konar undirforingi sem annaðhvort á að sjá um farm eða kaðla.

Skibmandsbakke (á herskipi), farmvörðurinn eða kaðlavörðurinn (sb. Skibmand) og þeir sem borða úr sömu skál og hann.

Skibmandsgarn fljettingar af kaðalþáttum til að vefja e-ð með.

Skibrede, kl., [skipreiða], (fornt), skipreiða.

Skibreder sjá **Skibsreder**.

Skibsanfører skipstjórnarmaður (á herskipi).

Skibsbaad skipsbátur, skipbátur, eptirbátur.

Skibsbeſætning skipshöfn, skipsögn.

Skibsbjælke bjálki (biti) í skipi.

Skibsbord skipsborð (Fms. XI, 140).

Skibsbro brú úr skipum: Slaae en S. over en Flod.

Skibsbrød svartabrauð.

Skibsbyggeri (einnig **Skibbyggeri**), a) staður þar sem skip eru smíðuð. — b) skipasmíði (sem íþrótt).

Skibsbygmeſter stórskipasmiður, (sb. Skibbygger).

Skibsbygning, a) skipgerð (Gþl.). — b) skip (sem mannvirki).

***Skibsbygningskonſt** skipasmíði (sem íþrótt).

***Skibscapitain** skipstjórnarmaður, skipsdrottinn (655 X).

Skibsdragt skiparabúningur.

Skibsdreng ljettapiltur á skipi.

Skibsdæk þilfar, þiljur.

Skibsfart sigling, sjófarir: Handel og S. blomſtre.

Skibsfeber farmannasótt.

Skibsflaade skipafloti, (sb. Flaade a).

Skibsfolk, ft., skipamenn, skiparar, skipverjar, (sb. hásetar).

Skibsfragt skipleiga.

Skibsfragter, kk., sá sem tekur skip á leigu.

Skibsfærd sjófarir, siglingar.

Skibsfører skipsdrottinn, (sb. Skibscapitain).

Skibsgods, a) skipfarmur. — b) løbende S. lausakaðlar (á skipi).

Skibshavn stórskipalagi.

Skibshund skipshundur.

Skibshyre skiparakaup.

Skibshær skipaher, skipalið.

Skibsjolle lítill skipsbátur.

Skibskarl (sjaldh.) = Matros.

Skibskiſte skiparakista.

Skibskjøkken eldakompa á skipi.

Skibskjøl = Kjøl.

Skibsklokke skipsklukka.

Skibsklæder, ft., = Skibsdragt.

Skibsklædning það sem lagt er utan á skip til hlífðar.

Skibsknæ = Knæ 2, a, γ.

Skibskok, kk., matsveinn (matgjörðarmaður) á skipi.

Skibskoſt skiparamatur.

Skibsladning skipfarmur, (eða tómt) farmur, skipsáhöfn.

Skibslaſt = Laſt b.

Skibsleilighed far, ferð sjóveg: Gaae med S. fara sjóveg, fara skipaleið (Fms.).

Skibsluft lopt(ið eins og það er) á stórskipi undir þiljum niðri.

Skibsluge gluggi (lúkugat) — eða hlemmur þar yfir — á þilfari (sb. Luge).

Skibslygte ljósker á (stór-)skipi.

Skibsmaal það sem skip eru mæld eptir.

Skibsmaaler sá sem hefur það embætti að mæla skip.

Skibsmaaling skips-mæling.

Skibsmandſkab skipverjar.

Skibsmægler meðalgöngumaður um útgerð kaupskipa.

Skibsnet net sem haft er til ýmsra hluta á hafskipi.

Skibspart hluti í skipi.

Skibspompe skipdæla.

Skibspræſt skipprestur (sb. Guðm.).

Skibsraa skipsrá.

Skibsraad fyrirmanna-samkoma á skipi.

Skibsreder (einnig **Skibreder**) = Reder.

Skibsredſkab skipsreiði.

Skibsret dómur sem settur er á herskipi.

Skibsror stýri á stórskipi.

Skibsrum skipshol(ið undir þiljum niðri).

Skibsruſtning skipbúnaður (sb. Fms. IX, 215).

Skibsſeil segl á stórskipi.

Skibsſeng rekkja á skipi.

Skibsſkjøde skipsskeytingar-brjef.

Skibsſkriver skipsskrifari.

***Skibsſoldat** = Søſoldat.

Skibsſpeil flötur aptan á herskipi.

Skibsſprog orð og orðatiltæki er heyra til sjóferða.

Skibsſtyrer skipsdrottinn (655 X).

Skibsſygdom skiparasýki.

Skibstold skiptollur (sb. Flóam.).

Skibstvebak skonrokskaka.

Skibstøi skips-áhöld.

Skibstømmer skipaviður.

Skibstømmermand trjesmiður sem starfar (kann) að skipgerð, (sb. filungur, stafnasmiður).

Skibsvrag skipsflak (Fms. II, 246).

Skibsværft = Værft

ſkide [skíta[, ſked [skeit], (har) ſkidt [sb. bidt af bide], h. s. og ás., skíta.

Skidehuus (hroðalegt orð um) kamar.

ſkiden, ft. ſkidne, e., [skitin-n], skítugur, saurugur, óhreinn: En ſ. (óþveginn) Mund.

ſkidenfærdig óþrifinn, (sb. ódámu , jarðvöðull).

Skidenfærdighed, án ft., sk., óþrifnaður.

Skidenhed, án ft., sk., það að vera ſkiden.

ſkidne, ás. 1, ata e-ð út.

Skifer, sk., flögusteinn, flögugrjót.

ſkiferagtig, ft. -e, e., svipaður flögusteini.

Skiferart flögusteins-tegund.

Skiferbjerg flögusteins-fjall.

ſkiferblaa sem líkur blámi er á og sumum flögusteini.

Skiferbrud, kl., flögusteins-námur.

Skiferfliſe flaga af flögusteini.

Skiferkul, ft., eins konar flögugrjót sem er eldnæmt.

Skiferlag lag (fló) af flögusteini.

Skiferleer (flöguleir) *argilla schistosa.*

Skiferſteen = Skifer.

Skifertag þak úr flögugrjóti.

Skifertavle flögusteins-tafla.

ſkifte, s. 1, [skifta = skipta], 1) ás., a) skipta e-u (í hluti): S. en Arv skipta arfi. Børnene have ſkiftet diſſe Eiendomme imellem dem skipt jörðum þessum með sjer. — Einnig án þol., um arfskipti: Der er endnu ikke ſkiftet efter Moderen. — b) skipta e-u = skipta um, breyta e-u: S. Klæder hafa fataskipti. S. Heſte skipta um. Barnet ſkifter Tænder fellir tennur, er tannfellingur. Nogle Dyr ſ. Farve om Vinteren (sb. Jobsbrunur .... skipter litum fjórum sinnum á áre). Hun ſkiftede Farve brá lit (sb. Fms. XI, 71), roðnaði. S. Sind skipta skapi sínu (Nj. 217; sb. taka skapskipti). — c) skiptast e-u við, og þvíuml.: S. Hug skiptast höggum við, eigast höggvaskipti við (Fms. I, 38). S. Kugler skjótast á. S. Ringe gefast fingurgull (um hjónaefni). S. Breve med een skrifast á við e-n. — d) ſkiftes til skiptast til um: De ſkiftedes til at bære Barnet skiptust til um að bera barnið, báru barnið til skiptis. — 2) h. s. (har), a) skipta um vist: S. til Maidag. — b) skiptast, breytast: „Da maae vi førſt troe paa noget Evigt, ſom ikke ſkifter eller ſvinder". Han ſkifter tidt om skiptir opt skapi sínu.

Skifte, ft. -r, kl., [skifti = skipti], a) skipti (Eg. 67), í líkri merk. og umskipti: Aarets Skifter (sb. missiraskipti). Orðskv.: Sjelden er S. bedre sjaldan fer betur, þegar breytt er (þó breytt sje). — b) deild: „David delede dem i Skifter". — c) akurland sem menn eiga saman og hafa til skiptis. — d) skipti (ft.) = fjárskipti: Holde S. efter een. Forrette (ſlutte) et S.

Skiftebehandling fjárskipti: Tage et Bo under S. skipta fje.

Skiftebog bók sem (öll) fjárskipti eru skráð í.

Skiftebrev skiptabrjef.

***Skiftecommiſſion** skiptanefnd.

Skifteforretning, a) skipti (ft.) = fjárskipti. — b) skrá um fjárskipti.

Skifteforvalter sá sem er settur til að skipta dánarfje.

Skiftefærd umskipti, breyting.

Skiftehold = Skifteforretning a.

Skiftekjendelſe úrkurður um fjárskipti.

Skiftelovgivning lög um fjárskipti.

Skiftemøde fundur um fjárskipti.

Skiften, án ft., sk., það að ſkifte (sb.: umskipti, umskipting, breyting).

*Skifteprotocol = Skiftebog.

Skifteret, a) rjettur á að gera fjárskipti með mönnum: Lehnsbeſidderes S. — b) lög um fjárskipti: Den danſke S. — c) dómendur sem gera fjeskipti með mönnum.

Skifteſag fjeskiptismál.

Skifteſamling = Skiftemøde: Holde en S.

Skifteſkriver sá sem hefur það starf að bóka þegar fjeskipti er gert.

Skifteſted staður þar sem skipt er um hesta.

Skiftetal, í orðatiltæk. i S. = ſkifteviis.

Skiftetid vinnufólksskildagi.

ſkifteviis, ao., til skiptis: De arbeide ſ.

Skiftevæſen allt sem heyrir til löglegra skipta (í e-u landi).

Skifting, ft. -er, kk., [skifting-r = skipting-r], umskiptingur.

Skiftning, sk., = Skiften.

Skik, sk., I) án ft., lag, lögun: Det er ikke i ſin rette S. það er ekki eins og það ætti að vera. — Sætte S. paa (laga) et ungt Menneſke. Han har ingen S. paa ſig það er enginn mannabragur (ekkert mannasnið) á honum. Det har ingen S. med ham. — II) ft. -ke, siður, vani, vandi, siðvandi, venja, siðvenja, tízka: Det er ikke S. her i Landet. Forfædrenes Sæder og Skikke. Det er S. og Brug her i Byen það er tízka hjer í borginni. Jeg har den S. (jeg er vanur) at ride en Time om Dagen.

ſkikke, ás. 1, A) laga, búa (e-ð) til. — 2) ſkikket, ho. l. t., sem e., a) lagaður: Denne Vogn er ilde ſkikket. — b) hæfur, fallinn: Være ſkikket (vel ſkikket) til et Arbeide (Embede). — B) (sjaldh.), koma e-u fyrir: Gud har ſaaledes ſkikket det hagað því svo. — C) ſ. ſig til noget búast að gera e-ð. — D) ſ. ſig 1) haga sjer, hegða sjer, a) ſ. ſig vel i ſin Tjeneſte. — b) laga sig: S. ſig efter eens Luner. S. ſig i Tiden laga sig eptir kringumstæðunum. — 2) hæfa, sæma: Det ſkikker ſig vel (ilde). Det ſkikker ſig ikke for mig, at bede herom. — E) = ſende: S. een i Byen. S. Bud efter een.

ſkikkelig, ft. -e, e., a) sem við á. — b) (skikkanlegur), ráðvandur, (sb. alminnilegur): En ſ. Mand.

Skikkelighed, án ft., sk., ráðvendni.

Skikkelſe, ft. -r, sk., 1) = Styrelſe b, Tilſkikkelſe: Guds (Forſynets) S. — 2) lögun sköpulag, mynd, skepna (sb. með hverigra skepno sem — þ. e. barn — er), ásjóna (sb.: andi drottins í dúfu ásjónu; engill í eldlegri ásjónu): Det var af S. ſom en Tønde það var eins og tunna í lögun. I legemlig S. í líkamlegri ásjónu (mynd). Skjøn (deilig) af S. forkunnlega fagur (fríður), manna fríðastur og fegurstur sýnum. — b) mynd (sem fyrir mann ber; sb. svipur, vofa): Jeg ſaae en S. i Mørket jeg sá e-ð í myrkrinu. En hvid S. (e-ð hvítt) viſte ſig i Baggrunden.

Skilderhuus varð(manna)byrgi.

Skilderi, ft. -er, kl., pentskript eða uppdráttur (einkum í umgjörð): Et S. i Glas og Ramme skript með gleri og umgjörð (með grind og gleri).

Skildpadde skelpadda, skjaldbaka. — b) matur sem er búinn til úr skjaldböku: Ægte S. Forloren S. (sb. forloren b).

ſkildre, ás. 1, a) = male a; sjer í lagi, draga myndir á (silki, eða annan vefnað): Skildrede Baand. Skildret Taft. — b) lýsa e-u: Taleren ſkildrede hans Fortjeneſter.

Skildrer, ft. -e, kk., a) (sjaldh.), = Maler. — b) sá sem lýsir e-u.

Skildring, ft. -er, sk., lýsing: En poetiſk (levende, udførlig) S. Udkaſte en S. af Tidens Sæder.

Skildvagt vörður (um einstakan mann), a) án ft., sk., það að halda vörð: Staae S. standa á verði. — b) með ft. -er, kk., = varðmaður: Afløſe en S.

ſkille [skilja; sb. ville og vilja], ſkillede og ſkilte [sb. skilda og skildi], ſkilt [skilt], ás., skilja, greina, a) tómt: „Hvor Himlen ſamler dem, ſom Jorden ſkiller." — Inden vi ſkilles (skiljumst, skiljum) maa vi have den Sag afgjort. — b) með ad: S. ad (skilja — sb. þá skilr hann flokk sinn, Fms. VIII, 59; skilja í sundur — sb. Nj. 42; sb. sundra e-u) hvad der var ſamlet. — S. Folk ad, ſom ſlaaes skilja menn, sem eru í áflogum. — S. ad (greiða í sundur) hvad der er i Urede. — Tømmerværket har ſkilt ſig ad i Forbindingen er gengið úr greypingum. — De ſkiltes ad ſom Venner skildust vinir. — Plankerne ſkilledes ad borðin gliðnuðu hvert frá öðru. — Her ſkilles Rigerne ad (sb. þar skilr Spán hinn kristna ok Spán hinn heiðna, Fms.). — Melken ſkilles ad ystir; Melken er ſkilt ad er yst. — c) með af: S. een af med noget merkir bæði losa e-n við e-ð og svipta e-n e-u. S. ſig af med noget losa sig við e-ð. — d) með fra: S. fordærvede Varer fra de gode skilja skemmda vöru úr góðri. S. Hveden fra Klinten (sb. þá skilja englar góða frá illum sem korn frá ögnum). — Han ſkilte ſig fra Selſkabet skildi sig frá hinum, skildist við hina. — S. ſig fra ſin Huſtru skilja (skiljast, segja skilið) við konu sína. — e) með ved: S. een ved noget svipta e-n e-u (t. a. m. ſ. een ved Livet). S. ſig ved noget losa sig við e-ð; lóga e-u. — 2) sem h. s., a) ſ. imellem godt og ondt gera grein (mun) góðs og ills. — b) (í tali): Det ſkiller kun lidet, at de ere lige ſtore það vantar lítið á, að þeir sjeu jafnstórir, (sb.: litlu munar; lítið er að mununum).

Skillemuur = Mellemmuur.

Skillemynt = Smaamynt.

Skillerum það sem skilur e-ð (hvað frá öðru): Dette Plankeværk er ſat til S. mellem hans Gaard og Naboens. — b) (sjer í lagi), þunnur veggur eða þil til að skipta húsi í sundur, (sb. milligerð, beisla): Forene to Værelſer ved at borttage et S.

Skilletegn greinarmerki.

Skilletragt trekt sem blönduðum legi er hellt í til að skilja hann.

Skillevæg veggur sem skilur e-ð (hvort frá öðru).

Skilling, sk., [skilling-r], skildingur, 1) með ft. -er, a) þegar talað er um skildingana sjálfa: En Rigsdaler i enkelte Skillinger í (tómum) einskildingum. — b) þegar orðið er haft um mikla peninga: Have Skillinger eða gode Skillinger eiga skildinginn. — En Skillings Penge skildingur (þ. e.: ekki leyst peningar). — 2) eins í ft. (þegar talað er um verðið): Det koſter otte S. átta skildinga.

ſkillinge, ás. 1, (í tali) í orðatiltæk. ſ. ſammen skjóta saman fáeinum skildingum.

ſkillingeviis, ao., skildingur og skildingur, einn og einn skildingur, o. s. frv.: Kjøbe (ſælge) i ſ. fyrir einn og einn skilding.

Sillingslys kerti sem kostar einn skilding.

Skillingsmand sá sem tekur við skildingum sem goldnir eru til að komast inn um borgarhlið.

Skillingsrente skildings-leiga af ríkisdal vikulangt.

Skillingsøl öl sem tvær merkur af kosta ekki nema skilding.

Skilsmiſſe, ft. -r, sk., [-miſſe af kvk.-orðinu missa?], 1) tíðkanlegt, skilnaður (einnig um hjónaskilnað): Denne S. koſtede Forældrene Taarer. En lang (kort) S. — 2) (úrelt), a) skilnaður (haft í Stjórn, í líkri merk. og) sundurgreining: „Gjøre S. imellem Dagen og Natten" — b) grein, munur, mismunur: S. imellem Dyd og Udyd.

Skilsmiſſebrev skilnaðarskjal sem bóndi fjekk konu sinni þegar hann sagði skilið við hana.

Skilsmiſſedom hjónaskilnaðardómur.

Skilt, ft. -er, kl., a) lauf (fyrir skráargati). — b) einkennismark úr málmi (sb. Poſtſkilt, Brandſkilt). — c) titilbrík — (eða annað) ávísunarmerki — (utan á húsi sölumanns eða iðnaðarmanns o. s. frv.; sb. Kroſkilt, Skomagerſkilt, Barbeerſkilt, o. s. frv.): Der ſidder et S. over Døren.

Skiløber, kk., sá sem kann á skíðum, skíðamaður, (sb. skíðfær).

ſkimle (er), h. s. 1, myggla: Oſten ſkimler.

ſkimlet, ft. ſkimlede, e., mygglugur (Stjórn), myggladur.

Skimling, sk., (úrelt), = Skimmel II.

Skimmel, sk., I) án ft., myggla (*mucor*). — II) með ft. -er, hvítur hestur með dökkum dröfnum (sb. Graaſkimmel, Rødſkimmel, Æbleſkimmel).

Skimring sjá Skumring.

Skimt, ft. eins, kl., [sb. skíma], skíma: Det førſte S. af Dagslyſet.

ſkimte, s. 1, a) ás., grilla (sb. það grillir í e-ð): S. noget i Tusmørket. — b) h. s., glóra: Diamanten ſkimter i Halvmørke; men glimrer ved Lys. Det ſkimter af Dagen það er farið að skíma.

Skimten, án ft., sk., það að ſkimte.

Skin, ft. eins, kl., [skin], a) skin, birta: Skinnet af en Ild (Lampe). — b) yfirskin, eða þvíuml.: Mindſte S. af Ret. — Svige een under Venſkabs S. látast vera vinur e-s til að geta svikið hann. Give ſig S. af noget látast vera e-ð. Gjøre noget for Skinnets Skyld til málamynda. Skinnet er imod ham það berast böndin að honum (þó hann kunni að vera saklaus).

ſkinbarlig, a) ft. -e, e., bersýnilegur, auðsær. — b) sem ao., bersýnilega: Det forekom mig ſ., ſom jeg ſaae ham ſelv það var eins og jeg sæi hann sjálfan bersýnilega.

Skind, ft. eins, kl., [skinn], A) (ekki haft um mean, nema í óvönduðu tali) skinn; belgur; feldur; klippingur; gæra: Flaae Skindet af et Dyr flá skinn af skepnu, flá skepnu. Berede et S. — b) (í tali) í orðatiltæk. holde ſig i ſit S. hafa sig hægan, hafa sig í skefjum. — 2) roð; skrápur. — B) skán: S. paa Melk.

Skindbuxer skinnbuxur; skinnbrækur.

ſkindboven sem er mesta letiblóð.

Skindbyne sæng með skinnveri, (sb. skinnbeðr).

Skinder, ft. -e, kk., [skinnari], a) = Garver; en þó einkum = Felbereder. — b) blóðsuga (um mann sem hefur af öðrum, t. a. m. með okri).

Skinderi, kl., það að flá aðra (hafa af öðrum).

Skindfoder skinnfóður, skinn (undir e-u fati; sb. Fms. VII, 34).

Skindhandſker, ft., skinnglófar.

Skindhue skinnhúfa.

Skindklæder, ft., skinnklæði (677), skinnföt (645).

ſkindmager skinhoraður, sem ekki er nema bein og sinar.

Skindmær húðarjálkur.

Skindpels = Pels b.

Skindpoſe skjóða.

Skindpude koddi með skinnveri.

Skindſæk skinnsekkur.

Skindtrøie skinntreyja.

ſkindtør = ſkindmager.

Skindvare skinnavara: Auction over grønlandſke Skindvarer.

Skindværk sjer hvað sem gert er úr skinnum.

Skindyd það sem ekki er mannkostur (dyggð) nema að yfirbragði.

ſkindød sem er eins og dauður en er þó lifgandi: Redningsmidler for Skindøde og Druknede.

ſkinger, ft. ſkingre, e., hvellur, skjallur, (sb. glymja).

Skingode, kl., það sem ekki er sönn gæði.

ſkingre (har), h. s. 1, glymja: Synge med ſkingrende Røſt (sb. það glymur í honum). En ſkingrende Latter skellihlátur.

Skingren, án ft., sk., það að ſkingre (glymjandi).

Skingrund, a) það sem sýnist vera ástæða en ekki er það í raun og veru, eintómt skynsemdaryfirbragð: „Den, der har daaret ſig ſelv med de Skingrunde, der ere til Selvmordets Forſvar". — b) fyrirsláttur, (sb. Foregivende, Paaſkud): Det var kun en S., ſom han angav.

ſkinhellig sem læzt vera guðhræddur (en er það ekki), sem er skímaður (eða skrópamaður).

Skinhellighed, án ft., sk., það að vera ſkinhellig (hræsni, eins og það er haft nú á dögum).

Skinke, ft. -r, sk., svíns-lær (einkum saltað og hangið; sb. einnig Bjørneſkinke).

Skinkekedel aflangur ketill sem svíns-lær eru soðin í.

Skinlykke e-ð sem ekki er hamingja í raun og veru.

ſkinne (har), h. s. 1, [sb. skína], skína: Solen (Maanen) ſkinner.

Skinne, ft. -r, sk., spöng (sb. Hjulſkinne, Beenſkinne, Armſkinne).

Skinnebeen sköflungur.

ſkinſyg hræddur (um konu sína eða bónda sinn o. s. frv.), ábrúðugur, (sb. vandlátur): Være ſ. afbrýða, vandlæta. Være ſ. over (vera hrædd um) ſin Mand.

Skinſyge, án ft., sk., hræðsla (um konu sína eða bónda sinn o. s. frv.), afbrýði, ábrýði, vandlæti (Fms. I, 9).

Skipper, ft. -e, kk., [skipari; sb. Dommer og dómari], (skipherra?, Fms. XI, 426, Sturl. III, 61), skipsdrottinn (655 X), stýrimaður (í fornri merk.).

Skipperbuxer skipmannabrækur.

Skipperdragt skipmannabúningur.

Skippered skipherra-eiður.

Skipperkone kona skipdrottins.

Skipperlaug samband skipdrottna í e-i borg.

Skipperregnſkab reikningur af hendi stýrimanns (í fornri merk.) á kaupskipi við útgerðarmann.

Skippertidende skipafregn: Troe paa Skippertidender.

Skippertrøie treyja sem skipamenn hafa.

Skippund, [skippund], skippund (= fjórar vættir).

ſkive, ás. 1, sneiða (e-ð) niður: S. Smør.

Skive, ft. -r, sk., [skífa, í brauðskífa, 625], a) skífa, sneið: Skære noget i Skiver. En S. Brød brauðskífa (625), brauðsneið; en S. Smør smjörsneið. — b) spónn=skotspónn (sb. Fms. II, 271): Skyde til Skiven. — c) hvel, kringla: Solens S. hvel sólar, (sb. Skuggsjá 44). Sömul. Maanens S.

Skiveglas þunnt gluggagler.

Skiveſkud skot til skotspóns, (spónskot).

Skiveſkydning skot (ft.) til skotspóns, (spónskot).

Skiveſteg steik sem er í sneiðum.

Skjald (einnig ritað Skald), ft. -e, kk., [Skjald: skald = ſtjal: stal], (haft um norðurlandaskáld í fornöld og, þegar mikið er við haft, um skáld nú á dögum), skáld, skáldmaður, greppur, o. s. frv.

Skjaldedigt skáldlegur samsetningur.

Skjaldekonſt = Digtekonſt (nema tiguglegra).

Skjaldeliv skáldalif.

Skjaldeqvad skáldskapur, kvæði.

Skjaldeſang = Skjaldeqvad.

Skjaldſkab, kl., [skáldskap-r], (tiguglegt orð), skáldskapur, mærð, dverga drekka, Hnitbjarga lögur, o. s. frv.

Skjebne, (ft. -r, sjaldh.), sk, [skepna], sköp, forlög, örlög, auðna: Hvad formaaer Menneſket mod Skjebnen (sb. formaae a): En heldig S. lán. En uheldig S. ólán. Finde ſig i ſin S. (sb.: una hag sínum; uni eg mjer við ólán mitt). „Hvilke Skjebner der end ſkulde vederfares os" hvað sem á dagana á að drífa, hvað sem fyrir oss á að liggja.

ſkjebnerig sem margt hefur drifið á dagana fyrir, (sb. margar verða manna-æfirnar).

Skjebneſkifte auðnuskipti.

ſkjebneſtyrende, [sb. ſtyre], sem ræður fyrir forlögum manna.

Skjel, ft. eins, kl., [skil], 1) eiginl., merki (í landamerki): Sætte S. Rykke Sljellet. — 2) óeiginl., a) vit: Komme til Skjels Aar og Alder til vits og ára, (sb. kunna að hyggja fyrir orði og eiði). — b) = Grund 2, d: Med S. rjett(i)lega. Uden S. ranglega, að raunarlausu. Han veed intet S. til det han ſiger. — c) sannur: Uden Ret og S. (sb. atviksorðin aflaga, aflöglega). Gjøre S. for ſig fylla sitt rúm, láta ekki standa upp á sig. Gjøre een ſamme S. gjalda e-m líku líkt. — d) (úrelt), = Vilkaar b, c: Med ſaa S., andre derved kunne reddes af Fare með því móti, o. s. frv.

Skjelager merki-akur (að sínu leyti eins og merkiá).

Skjelde, sk., = Rædbor.

ſkjelde, s. 1, [sb. skella og skjalla], a) h. s.: S paa een skamma e-n. Han ſkjelder og ſmælder (er að jagast) den hele Dag. — b) ás.: S. een ud; sb. udſkjelde. S. een for en Tyv kalla e-n þjóf.

Skjelden, án ft., sk., það að ſkjelde: Banden og S. skammir og blótsyrði.

Skjeldige merkigarður (Grágás), markgarður.

Skjeldsord skammir (= skammaryrði), illyrði, fáryrði, (sb. ókvæðisorð, ókvæðismál).

Skjelgrøft merkiskurður (að sínu leyti eins og merkivatn).

Skjelled hlið við landamerki eða á merkigarði.

ſkjellig, ft. -e, e., sannlegur: En ſ. Grund. „S. og billig Betaling".

Skjellighed, án ft., sk., sannindi (sb. innti hann þá upp, hver sannyndi hann hafði í tilkalli fjár þess), sannur.

Skjelm, ft. -er, kk., [sb. skelmir], a) skelmir, falsari. — b) (í gamni), hrekkjatól, hrekkjaklápur, eða þvíuml.

ſkjelmſk, ft. -e, e., a) (nærri úrelt), þrælslegur, níðangalegur. — b) glettinn, (sb. overgiven, í greinnini um overgive): En ſ. Dreng (Pige).

Skjelmſkhed, án ft., sk., það að vera ſkjelmſk (glettni, o. s. frv.).

Skjelmsmeſter = Skjelm b.

Skjelmsſtreg strákapör.

Skjelmsſtykke, a) = Skjelmsſtreg. — b) brellur, gletta, glettni.

Skjelmærke það sem sýnir hvar landamerki eru.

ſkjelne, s. 1, 1) ás., a) gera mun á (e-u; bæði eiginl. og óeiginl.): S. det ene fra det andet — b) ſ. en Trætte skera úr þrætu. — 2) h. s., a) ſ. imellem gera mun á (e-u), greina (e-ð) í sundur: S. imellem to Gjenſtande, ſom ere langt borte. — b) ſ. fra noget vera ólíkt e-u.

Skjelneevne greind.

Skjelnekjende, kl., = Skjelnemærke.

Skjelnemærke kennimark.

Skjelnetegn = Skjelnemærke.

Skjelpæl = Grændſepæl.

Skjelsaar = Skjels Aar og Alder (sb. Skjel 2, a).

Skjelsalder = Skjels Aar og Alder (sb. Skjel 2. a).

Skjelſteen = Grændſeſteen.

Skjeltræ markstaur, markstika (fornt).

Skjelvei gatnamót.

Skjemt, án ft.!, sk., a) skemmtun. — b) gamanyrði, gamanræður: Sige noget for (eða i) S. í gamni.

ſkjemte (har), h. s. 1, [skemmta], gera að gamni sínu: S. med ſine Jævnlige. Han ſkjemter for grovt hann er of kerskinn. En ſkjemtende Tale gamanræður.

Skjemtebroder æringi.

Skjemtedigt gamankvæði, gamanvísur.

Skjemtedragt (eins og ef sagt væri) gamanklæði.

ſkjemtefri gamansamur og undir eins djarfmæltur, (sb. kerskinn).

ſkjemtefuld gamansamur.

Skjemten, án ft., sk., það að ſkjemte.

Skjemteſprog gamanyrði.

ſkjemtſom, ft. -me, e., a) gamansamur: Han er meget ſ. — b) gamansamlegur.

ſkjemtviis, ao., í gamni.

Skjend (einnig ritað Skjænd), ft. eins eða -er, kl., ávítur, (sb. átölur): Hun fik mange S. for hendes Efterladenhed.

ſkjende (einnig ritað ſkjænde), s. 1, [sb. ſkjænde], 1) h. s.: S. paa een ávíta e-n. — 2) ás., a) ſ. een Huden fuld húðskamma e-n, skamma e-n blóðugum skömmum. — b) i ſkjendes jagast, rífast.

Skjendegjeſt jögunarseggur, (sb. sitja aldrei á sárshöfði).

Skjenden, án ft., sk., það að ſkjende (ávítur; jag, jögun, rifrildi): S. og Banden shammir og blótsyrði.

Skjenderi, kl., rifrildi.

ſkjendeſyg sem allt af er að rífast, sem aldrei situr á sárshöfði.

Skjendeſyge, án ft., sk., það að vera ſkjendeſyg.

Skjendsord (sjaldh.), ávítur.

Skjenk, [sb. skenk-r], I) án ft., sk., gjöf. — II) með ft. -e, A) sk., = Skjenkebord. — B) kk., (úrelt), skenkjari (Stjórn), byrli.

ſkjenke, ás. 1, [skenkja], a) skenkja: S. for een skenkja e-m. — S. Øl i Glasſet hella öli í glasið (staupið). — Han har Tilladelſe at ſ. Øl og Brændeviin hann hefur leyfi til að veita öl og brennivín (fyrir borgun). — b) gefa (veita) e-m e-ð: Seierherren ſkjenkede den Overvundne Livet. Gud ſkjenkede ham mange af Livets bedſte Gaver. — Det ſkal ikke blive ham ſkjenket hann skal fá það borgað.

Skjenkebord drykkjarsöluborð.

Skjenkekande kanna sem skenkt er úr.

Skjenkekar ílát sem skenkt er úr.

Skjenker, ft. -e, kk., [sb. skenkjari], skenkjari (í veitingahúsi).

Skjenkeſtue stofa sem skenkt er í í veitingahúsi.

Skjenkeſvend skenkjari (í veitingahúsi).

Skjenkevert=**Krovert**, **Kromand**, **Kroholder**.

Skjenkning, sk., það að ſkjenke.

ſkjeppe (har), h. s. 1, (um korn), vera vel sprottið: Kornet ſkjepper godt i Aar.

Skjeppe, ft. -r, sk., [skeppa], a) skeppa (N. g. L.): Kornet giver kun lidt i Skjeppen (kornið er rýrt) i Aar. — Óeiginl.: Maale een Skjeppen fuld draga ekki af (því sem maður segir) við e-n. — b) en S. Hartkorn, áttungur af en Tønde Hartkorn, (sb. **Hartkorn**). En S. Land, áttungur af en Tønde Land, (sb. **Land** 1, b).

Skjeppemaal skeppa (sb. ef menn fara .... með skeppur rangar).

Skjeppepoſe poki sem tekur skeppu.

Skjeppetold korntollur sem goldinn er í skeppum eða af hverri skeppu.

ſkjeppeviis, ao., í skeppum.

Skjerf (einnig ritað **Skjærf**), kl., breiður lindi.

Skjerm, ft. -e, sk., [sb. skermsl], a) skýli, hlíf: Bjerget er en S. mod Nordenvinden fjallið skýlir við norðanveðrum. En S. mod Solheden það sem skýlir við sólarhita. Sætte en S. for Lyſet (sb. **Lyſeſkjerm**). — b) (sjaldh.), hlífð, vörn.

ſkjermblomſtret, ft. -**blomſtrede**, e., *umbellatus* (í grasafr.): S. Plante = **Skjermplante**.

Skjermbræt skýli (sem sett er á gólf til að skýla við súgi o. s. frv.).

ſkjerme, ás. 1, = **beſkjerme**.

Skjermhat barðastór hattur.

Skjermplante jurt sem *umbella* er á.

Skjermtag vara-þak (t. a. m. á múrvegg eða yfir korni; sb. kornhjálmur).

Skjermvæg = **Skjermbræt**.

Skjermydſel (einnig **Skarmydſel**), ft. **Skjermydſler** (eða **Skarmydſler**), sk., smá-bardagi, (sb. hlaupast á riðlum).

Skjerv, ft. -e, sk., [skerf-r?], skerfur: Den Fattige gav ogſaa ſin S.

ſkjev, ft. -e, e., [skeif-r], skakkur, undinn, a) eiginl.: Huſet er ſkjevt. — Skrive ſkjevt skrifa línuskakkt. — En ſ. Vinkel horn sem annaðhvort er gleitt eða krappt. — b) óeiginl.: En ſ. Foreſtilling. — 2) **ſkjevt**, sem ao., skakkt, eða þvíuml.: See ſkjevt til een hafa ýmigust (óbeit) á e-m. See ſkjevt til noget (sb. manni er ekki um e-ð, manni leikur öfund á e-u). — Dømme ſkjevt om noget líta skakkt á e-t mál. — Det gik ham ſkjevt eða det gik ſkjevt for ham fór illa (ólánlega) fyrir honum.

ſkjevarmet, ft. -**armede**, e., sem handleggirnir eru skakkir á, handleggjaskakkur.

ſkjevbenet skakkfættur.

ſkjeve, s. 1, 1) ás., skekkja: S. Munden skæla á sjer munninn. — 2) h. s. (har), a) skekkjast. — b) vera skakkur: Det ſkjever til den ene Side. — c) ganga á ská: S. fra Veien. — d) ſ. til een gjóta hornauga til e-s.

Skjeve sjá **Skjæve**.

ſkjevhalſet, ft. -**halſede**, e., skakkur í hálsliðunum.

Skjevhed, sk., skekkja, (sb. skakki).

ſkjevhovedet sem höfuðið stendur skakkt af bolnum á.

ſkjevmundet, ft. -**mundede**, e., skakkmynntur.

ſkjevnæſet, ft. -**næſede**, e., skakknefjaður, nefskakkur.

ſkjevrygget skakkhryggjaður.

ſkjevvinklet, ft. -**vinklede**, e., sem ekkert meðal-horn er á: En ſ. Triangel.

Skjold, [skjald- í skjöldr; sb. **Vold** af vald], I) með ft. -e, kl., a) skjöldur. — b) = **Vaabenſkjold**: Føre adeligt S. og Hjelm. — II) með ft. -er, sk., (stór) blettur: Der er kommet en ſtor S. i Dugen.

Skjoldbille eins konar skorkvikindi.

Skjoldbillede mynd dregin (mörkuð) á skjöld.

Skjoldborg, [skjaldborg], skjaldborg.

Skjoldbugle skjaldarbukl (Al.).

ſkjolddannet, [sb. **danne**], sem er eins og skjöldur í lögun.

Skjolddrager, kk., skjaldsveinn, (sb.: **Skjolddreng**, **Vaabendrager**, **Ridderſvend**).

Skjolddreng = **Skjolddrager**.

ſkjolde, h. s. 1, [skjalda], í orðatiltæk. ſ. for ſig bera skjöld(inn) fyrir sig, bregða við skildi(num).

Skjoldebulder vopnabrak.

ſkjoldet, ft. **ſkjoldede**, e., [skjöldótt-r], skjöldóttur a) en ſ. Ko. — b) Kjolen er bleven ſ. i Vaſken.

Skjoldholder, sk., mynd manns eða dýrs sem látin er halda á skjaldmerki.

ſkjoldhængt, [sb. **hænge**], sem skildir eru festir umhverfis í (sb. Eg. 43): En ſ. Sal.

Skjoldknap, a) = **Skjoldbugle**. — b) hnappur á skjaldarrönd.

Skjoldmærke (fornl.) = **Skjoldbillede**.

Skjoldmø, [skjaldmey-], skjaldmey (fornt: skjaldmær, í eig. skjaldmeyjar, o. s. frv.).

Skjoldplade meginhluti skjaldar.

Skjoldrand skjaldarrönd.

Skjoldrem skjaldarfetill.

Skjoldſide = **Sværdſide**.

Skjoldſtykker, ft., hver af þeim fjórum pörtum sem eru í mylnuhjóli.

Skjoldtegn = **Skjoldbillede**.

Skjoldvagt, kk., (eptir orðinu: skjaldvörður), skjaldaður varðmaður.

Skjorte, ft. -r, sk., karlmannsskyrta (kvennskyrtu kalla Danir **Særk**): Gaae i bar S. í skyrtu einni (sb. Gþl. 540), snöggklæddur.

Skjortebul skyrtubolur.

Skjorteknap skyrtuhnappur.

Skjortekrave skyrtukragi.

Skjortelerred skyrtuljerept.

Skjortelinning = **Linning**.

Skjorteærme skyrtuermi.

Skjul, ft. eins, kl., [skjól], skjól; fylgsni, felur, skúmaskot: Et S. mod Uveir. — Lægge noget i S. fela e-ð. Krybe i S. hlaupa í felur. Lege S. fela sig (að gamni sinu, í leik).

ſkjule, ás. 2, [skýla; sb. **lyve** og ljúga, o. s. frv.], 1) eiginl., a) fela: Han havde ſkjult det paa Loftet. S. noget for een (sb.: var hann hafiðr í lopt upp .... í elligri kerru, ok er hann nú hirðr öðrum mönnum). S. ſig leynast (sb. Fms. I, 44). — Skjulte Gjemmer (leynihólf) i et Skab. — b) hylja: Han har ikke det, han kan ſ. ſig med hann á ekki spjör utan á sig. — 2) óeiginl., leyna e-n, drepa huldu á (Fms. XI, 106), draga dul(ur) á: Man ſøgte at ſ. hans Død.

ſkjælve [skjálfa; sb **hjelpe** og hjálpa], **ſkjalv** [skalf; sb. **ſtjal** og stal] og **ſkjælvede**, (har) **ſkjælvet**, h. s., skjálfa, nötra: S. af Frygt titra af hræðslu, (sb. Fóstbr. 12). S. (en þó optar bæve) ſom et Æspeløv titra eins og hrísla. — S. for een vera lafhræddur við e-n. S. ved Tanken paa noget þora ekki að hugsa til e-s.

Skjælven, án ft., sk., það að **ſkjælve** (skjálfti).

Skjænd sjá **Skjend**.

ſkjænde sjá **ſkjende**.

ſkjænde, ás. 1 og 2, gera e-m smán og svívirðing, svívirða; o. s. frv.: „Sig ſelv, og ikke mig, enhver Bagtaler ſkjænder". — S. en Pige (sb. þá misþyrmdi hann meyjunni á þeirri nótt). — S. og brænde brenna og bæla (af bál; nú er sagt: brenna og bræla).

Skjænden, án ft., sk., það að **ſkjænde**: S. og Brænden.

ſkjændig, ft. -e, e., svívirðilegur (sb. þat hit illa verk ok hit svívirðliga, Fms. X, 372), níðingslegur: En ſ. Gjerning (Opferſel, Næringsvei).

Skjændighed, sk., það að vera (eða það sem er) svívirðilegt (sb. níðingsskapur, níðingsverk).

Skjændſel, án ft., sk., svívirða, svívirðing, háðung, (sb. **Skam** A).

Skjær, ft. eins, kl., a) bjarmi, skíma. — b) blær, slikja: Tøiet har et roſenrødt S. það slær á það rósrauðum blæ.

Skjær (einnig ritað **Skær**), ft. eins, sk., [sker], sker: Seile inden for Skjærene (sb. **indenſkjærs**). Blinde S. blindsker.

Skjærbaad bátur sem gengið getur milli skerja og lands.

Skjærf sjá **Skjerf**.

Skjærflaade floti af þess konar bátum er gengið geta milli skerja og lands.

Skjærgaard skerjagarður (B. H.).

Skjærgaardsflaade = **Skjærflaade**.

Skjætning, ft. -er, sk., það að **ſkjætte**.

ſkjætte, ás. 1, ná hýðinu af (hör eða hampi).

Skjættefald það sem úr gengur þegar verið er að ná hýði af hör eða hampi.

Skjættel, sk., áhald sem barið er með þegar verið er að ná hýði af hör eða hampi.

Skjæv, ft. -e, sk., fljettaðar garnir: En S. Tarme einar garnir (fljettaðar).

Skjæve (einnig ritað **Skjeve**), ft. -r, sk., ögn af hálmstrái eða hörhýði.

Skjød (einnig ritað **Skød**), ft. eins, kl., [skaut], I) skaut (sb. hvern dag sitr [?] hann ok liggr í hennar skauti), knje (sb.: andaðist Kjartan í knjám Bolla, Fms. II, 257), kelta og kjalta: Han ſov med Hovedet i hendes S. Tage (ſætte) een paa Skjødet í knje sjer. Barnet gled ned af hendes S. — Lægge Hænderne i Skjødet leggja árar í bát. — b) i Jordens S. (niður) í jörðunni. Han føler ſig lykkeligſt i ſin Familiens S. unir sjer bezt á heimili sínu. — II) skaut (sb. jarl hafði ... rauða skikkju, ok drepit upp skautunum), blað (sb. Fms. VII, 297), laf: En Kjole med langt (kort) S.

Skjødbarm skaut á segli.

Skjøde, ft. -r, kl., [e. o. skeyti, af skaut], kló á segli: Hale (fire) Skjødet.

ſkjøde, ás. 1, auka við: S. et Seil.

Skjøde, ft. -r, kl., skrifleg skeyting, afsalsbrjef: Faae S. paa et Huus. Tinglæſe et S.

ſkjøde, ás., 1, [skeyta?], (úrelt) = **ſkjøtte** A, 2.

ſkjøde, ás. 1, [skeyta], skeyta e-ð undir e-n (Gþl.), skeyta e-m e-ð (Hkr.; sb. einnig: þá skeytti hann jarðir miklar til kirkjunnar): Gaarden er ſkjødet til en af Sønnerne.

Skjødebarn, a) keltubarn. — b) eptirlætisbarn.

Skjødebrev=**Skjøde** (skrifleg skeyting).

Skjødehund skikkjurakki (sb. Orkn.).

Skjødelyſt ástríða (sem mest er látið eptir).

ſkjødesløs hirðulaus, (sb. **letſindig**): Han er ſ. i Alt hvad han foretager ſig. — b) **ſkjødesløſt**, sem ao., hirðulauslega: Være ſkjødesløſt paaklædt.

Skjødesløshed, sk., a) án ft., hirðuleysi, (sb. handvömm). — b) með ft. -er, e-ð sem kemur til af hirðuleysi: Man finder mange Skjødeſløsheder i hans Sprog hann kemst víða hirðulauslega að orði.

Skjødeſynd synd sem e-r (eða einhverjir) hefur (eða hafa) mesta tilhneigingu til.

Skjødeſøn eptirlætissonur.

Skjødeveſt vesti með löfum eða blöðum (sb. Skjød II).

Skjødſkind skinnsvinta (sumra iðnaðarmanna).

Skjøge, ft. -r, kvk., [skækja], skækja, púta, (sb. portkona, skyndikona, vændiskona, ljettlætiskona).

Skjøgehuus = Horehuus.

Skjøgejagt það að hlaupa að vændiskonum (fara að ljettlætiskonum; sb. Fms. VI, 241).

Skjøgelader, ft., skækju-látbragð.

Skjøgelevnet pútulifnaður.

Skjøgeløn = Horeløn, (sb. hvílutollur).

Skjøgeſkilt skækjumerki: „Den almindelige Mening erkjender Sminken for et S."

Skjøgeviſe klámvísur.

ſkjøn, ft. -ne, e., fagur, (sb. fríður): Et ſkjønt Syn. En ſ. Farve (Skabning). — En ſ. Bygning (Billedſtøtte). — En ſ. Muſik. — Et ſkjønt Digt. — Smag for det Skjønne. Læren om det Skjønne. — De ſkjønne Konſter (hinar fögru listir). — En ſ. Tanke. — En ſ. Handling drengskapur (um einstakt verk). — b) (í háði), dáfallegur. — B) ſkjønne er haft, í tali, á líkan hátt og grumme a.

Skjøn, án ft., kl., [skyn], hyggja = ætlun; atkvæði (sb. en þó var því vikit til atkvæða Marðar, Nj. 207; sb. úrskurður).

ſkjøndt, st., = endſkjøndt.

Skjønhed, 1) án ft., sk., fegurð, (sb. fríðleikur). — 2) með ft. -er, a) sk., e-ð sem er fagurt, (sb. kveldligar fegrðir, Skuggsjá 228): Skjønhederne i et Digt. — b) kvk., fríð stúlka, fríð kona, fríður kvennmaður, (sb. kvenna fríðust): Hun er en af Byens førſte Skjønheder hún er með fríðustu kvennmönnum í borginni.

Skjønhedsform fegurðar-mynd.

Skjønhedsfylde (fegurðar-gnógt), frábær fegurð.

Skjønhedsſands fegurðar-tilfinning, skynbragð á því hvað fagurt sje.

ſkjønne (har), h. s. 1, [skynja], a) (um börn), vitkast: Barnet begynder at ſ. — b) hafa vit á, skilja: Jeg ſkjønner ikke rettere (jeg hef ekki betur vit á), end at han har alle Vidner for ſig. — c) ſ. paa = paaſkjønne: S. paa (kannast við) Velgjerninger.

Skjønnende, án ft., kl., = Skjøn: Efter mit S. (eptir því sem jeg kemst næst) kan hun være ſaa gammel.

Skjønner, ft. -e, kk., sá sem kann að meta rjett — kannast við — það sem vel er gert.

Skjønplaſter sjer hver af hinum svörtu silkideplum sem kvennfólki var títt fyrir eina tíð að líma á andlit sjer.

Skjønplet = Skjønplaſter.

Skjønsforretning (í lögum), skoðun á e-u til að geta veitt atkvæði um það.

Skjønſkrift, sk., það sem skrifað er eptir ritfegurðar-reglu.

Skjønſkriver sá sem kann að skrifa eptir ritfegurðarreglu.

Skjønſkrivning sú íþrótt að skrifa eptir ritfegurðarreglu.

ſkjønſom, ft. -me, e., [sb. skynsam-r], a) vel viti borinn: En ſ. Læſer. — Komme til ſ. Alder til vits og ára. — b) þakklátur (Fms. VIII, 253; sb. orðum ... harla fögrum ok þakknæmum): „Kun for den Skjønſomme har Livet Glæde og Værd."

Skjønſomhed, án ft., sk., a) greind, vit. — b) þakklátsemi.

ſkjør, ft. -e, e., stökkur, brothættur: Skjørt Jern (Træ). — b) sem molnar: Skjøre Tvebakker. — Gjøre Jorden ſ. ved Pløining (sb. ſkjørne 2).

Skjørbug, án ft., sk., [skyrbjúg-r], skyrbjúgur.

ſkjøre, ás. 1, plægja (akur) í annað sinn á þverveginn.

Skjøre, sk., galli á viði (einkum skipaviði; sb. Marvſkjøre, Kjærneſkjøre, Rundſkjøre, Kalv III).

Skjørhed, án ft., sk., það að vera ſkjør.

ſkjørhjernet, ft. -hjernede, e., = ſkjørhovedet.

ſkjørhovedet sem ekki þolir mikil heilabrot.

Skjørlevner, ft. -e, kk., saurlífismaður, hórdómsmaður.

Skjørlevnet saurlífi, saurlifnaður, fúllífi, fúllifnaður, frillulífi, frillulifnaður.

ſkjørne, s. 1, 1) h. s., a) verða stökkur. — b) súrna: Melken ſkjørner. — 2) ás., gera (e-ð) stökkt, eða þvíuml.: S. Jorden ved gjentagen Pløining (sb. ſkjøre).

Skjørost, [Skjør = skyr], eins konar ostur sem einkum er búinn til á Fjóni og Jótlandi.

Skjørt, ft. -er, kl., [sb. skyrta], pilz: Hun gaaer ikke i Kjole; men i S. og Trøie.

ſkjørte (har), h. s. 1, í ſ. op om ſig stytta sig.

ſkjøtte, s. 1, A) ás., 1) sjá um: Drengen er ſaa gammel, at han kan ſ. ſig ſelv. S. ſig ſelv merkir einnig: láta aðra í friði. — 2) hirða um, a) (sb. hirða ekki um líf sitt, Fms.; hann hirti ekki, hvat hann vann til): „Derſom Straffen kommer for tidt, ſaa ſkjøtter man den intet; men foragter den". „Mon Slaven ſkjøtter (ætli þræl standi ekki á sama), hvo hans Herre er?" — b) = vilja þiggja: Jeg ſkjøtter ikke hans Foræringer. — B) h. s., í ſ. om noget hirða um e-ð, o. s. frv.: Jeg ſkjøtter ikke om at være den ſidſte mig langar ekki til að vera seinastur.

Sko, ft. -e, sk., [skó-r], a) skór. — b) (á Jótl.), pilzfaldur.

Skobaand skóband.

Skobod búð þar sem skór og stígvjel eru seld, skóbúð, stígvjelabúð.

Skobørſte skóbusti.

Skodde (einnig ritað Skaade), ft. -r, sk., [e. o. skota], loka: S. for en Dør.

Skodreng = Skoſvend.

ſkoe, ás, 1, [skóa], skóa (eða skúa) a) = járna hest. — b) (sb.: ása, þá er vel eru skúaðir neðan með járni, Skuggsjá): „Pælene ſkoes med Jern."

Skofidt fita sem borin er á skó eða stígvjel.

Skoflikker sá sem hefur þá iðn að bæta skó eða stígvjel.

Skofte, ft. -r, sk., stórgert brauð sem gefið er hrossum.

Skoggerdue (eins konar dúfa) *columba risoria*.

Skoggerlatter skellihlátur.

ſkoggerlee skellihlæja, skella upp og hlæja (Dropl.), reka upp skellihlátur, flissa.

ſkoggre (har), h. s. 1, a) = ſkoggerlee. — b) um rödd sumra hvatra fugla (t. a. m. þiðra og orra).

Skohammer hamar sem hafður er við skógerð.

Skohæl hæll (stallur) undir skó eða stígvjeli.

Skok, ft. -ke, sk., [sb. skokk-r], sex tigir.

Skokketal, í orðunum i S. = ſkokkeviis.

ſkokkeviis, ao., flokkum (sb. drifu menn þá flokkum á Egiptaland).

Skokniv hnífur sem hafður er við skógerð.

ſkolde (einnig ritað ſkaalde), ás. 1, [skálda?], brenna (e-ð) á sjóðheitu vatni: Hun har ſkoldet ſig. — S. Sviin láta svín í sjóðandi vatn svo að hárið detti af. — b) Kulden (Blæſten) ſkolder Kornet kornið kelur.

Skoldeblegn = Vandblegn.

Skoldekage, a) eins konar þunnt brauð sem bakað er í ofni. — b) brauð úr því sem seinast verður eptir af deigi.

Skoldekopper, ft., = Vandkopper.

ſkoldhed sjóðheitur.

Skoldkorn kalið korn (sb. ſkolde b).

Skoldning, sk., það að ſkolde.

ſkole, ás. 1, kenna (reiðhesti) íþróttabrögð.

Skole, ft. -r, sk., [skóli], 1) um skóla og skólakennslu, a) skóli: En lærd S. Hun holder en S. for Pigebørn hefur skóla handa stúlkum. Læſe i en S. kenna í skóla. Sende ſine Børn i S. setja börn sín í skóla, (sb.: hann var ungr utan til skóla settr á Saxlandi, þáttur af Ísl.; skipa e-m í skóla, Fms. XI, 427-28). Holde en Dreng i S. gefa með pilti í skóla. Gaae i S. vera í skóla. — Tage een i S. taka e-m tak, (sb. irettesætte). — β) sjer hver staður þar sem maður nemur e-ð: Hans Huus var en S. for alle Dyder kennslustaður allra mannkosta. Laſternes S. — b) skólakennsla: Skolen er begyndt. Han har faaet Lov af Skolen (þ. e. leyfi til að vera ekki við kennsluna). — Han har gaaet hele Skolen igjennem farið yfir öll skólafræðin (þ. e. allt sem kennt er í skólanum). — β) sjer hvert af þeim íþróttabrögðum sem reiðhestum eru kennd: Lade en Heſt gaae alle Skoler igjennem. — c) (allir) skólapiltar: Hele Skolen har faaet Lov i Dag. — 2) allir þeir pentarar sem hafa sama snið á pentskriptum sínum: Et Maleri af Raphaels S. (þ. e. pentskript eptir e-n af þeim, sem tóku sjer snið eptir Rafael). Den florentinſke (lombardiſke, romerſke, venetiänſke, italienſke, nederlandſke, tydſke) S.

Skoleaar skóla-ár: Det førſte (andet) S.

Skoleanordning = Skoleforordning.

Skolearbeide það sem gert er í skóla.

Skolebarn barn sem er í skóla: Overhøre Skolebørn.

Skolebetjening kennaraembætti í barnaskóla.

Skolebog skólabók (á ísl. skjali).

Skolebroder (sjaldh.), = Skolekammerat.

Skolebrug, sk., skólasiður.

Skolebygning skólahús.

Skoledegn djákni sem hefur barnaskóla.

Skoledreng skólapiltur.

Skoleembede skólaembætti.

*Skoleexamen = Skoleprøve.

Skoleflid iðni í skóla.

Skoleforordning (konungleg) tilskipun um skóla.

Skoleforſtander skóla-forstjóri.

Skolefux, kk., = Pedant.

Skolefængſel skóla-þrældómur (þ. e. of mikið ófrelsi í skóla).

Skolegaard skólagarður (sb. Gaard b).

Skolegang skólavera.

Skoleherre yfirmaður e-s stórskóla.

Skoleheſt reiðhestur sem ýmsar listir hafa verið kenndar (sb. Skole 1, b, β).

Skolehjelp styrkur til að geta haft barn í skóla.

Skolehold það að hafa skóla.

Skoleholder, ft. -e, kk., sá sem hefur skóla.

Skolehuus = Skolebygning.

Skolekammerat skólabróðir.

Skoleklogt speki sem á að sýna hvað maður sje vel að sjer.

Skolekundſkaber, ft., það sem menn nema í skóla.

ſkolelærd sem veit það sem kennt er í skólum (en lítið ella).

Skolelærdom það að vita það sem kennt er í skólum (en lítið ella; skóla-vit).

Skolelærer kennari í barnaskóla.

Skolelærling skólapiltur, skólasveinn (Sturl.).

Skolelæsning það sem lesið er í skóla.

Skoleløn kennslukaup í skóla.

Skolemeſter, [skólameistari], sá sem hefur (barna)skóla.

Skolepebling (úrelt) = Pebling.

Skolepenge, ft., = Skoleløn.

Skolepog skólastrákur.

Skoleprøve skóla-raun (það að unglingar í skóla eru reyndir).

Skoleraad ráðstefna um skólamálefni.

ſkolereden, [sb. ride], (um reiðhest), sem numið hefur ýmsar íþróttir (sb. Skole 1, b, β).

Skoleret (fyrrum), skólahegning í allra viðurvist: Staae S. þola skólahegning í allra viðurvist.

ſkolerigtig samkvæmur rjettum reglum. — b) ſkolerigtigt, sem ao., eptir rjettum reglum: Ride (fegte) ſkolerigtigt.

Skoleſag skólamálefni.

Skoleſprog, a) orðatiltæki sem tíðkast í skólakennslu. — b) orðatiltæki sem tíðkast í skólum (af skólapiltum).

Skoleſtraf skólahegning.

Skoleſtymper skólagenginn klaufi.

Skoleſtøv (skólaryk), í orðatiltæk. ryſte Skoleſtøvet af ſig skvetta sjer upp (þ. e. hvíla sig — er haft, hvort sem lærisveinn eða kennari á í hlut).

Skoleſøſter skólasystir.

Skoletid, a) sú tíð (þau árin) sem maður er í skóla. — b) kennslutíð í skóla.

Skoletime (ein) kennslustund í skóla.

Skoletone sá bragur sem er á skólakennslunni.

Skoletugt skóla-agi.

Skoletvang ófrelsi í skólum.

Skoleven, a) vinur og skólabróðir (e-s). — b) sá sem er hliðhollur skólunum.

ſkoleviis sem hefur alla sína vizku úr skólanum.

Skolevæſen allt sem til skóla(nna) heyrir.

Skolorm eins konar margfætt skorkvikindi.

Skolæſt = Læſt (af leist-r).

Skomaal það sem sýnir hvað skór eiga að vera stórir.

Skomager, ft. -e, kk., skóari (þ. e. sá sem hefur þá iðn að búa til stígvjel og skó).

Skomagerarbeide það sem skóarar búa til.

Skomagerdreng kenningarsveinn hjá skóara.

Skomagerhaandværk skóara-iðn.

Skomagerkro gildisskáli skóara.

Skomagerlaug skóaralag.

Skomagermeſter meistari í skóara-iðn.

Skomagerſkilt titilbrík (eða annað ávísunarmerki) þar sem skóari á heima.

Skomagerſvend fullnumi í skóara-iðn.

Skonfarſeil eins konar stórt segl á duggum eða minni skipum.

Skopind (sjer hver) hæltittur (í skó eða stígvjeli).

Skopudſer, ft. -e, kk., sá sem hefur það starf að fægja stígvjel.

Skorem, a) ristar-ól (á svartaskóm). — b) = Skotvinge.

Skorpe, ft. -r, sk., [skorpa], skorpa.

Skorpehud = Arpe.

Skorpion, ft. -er, sk., sporðdreki, haldreki.

Skorſteen, [skorstein-n, Fms. XI, 367], a) skorsteinn, arinn: Tænde Ild paa Skorſtenen. — b) reykjarstöpull: En lukket S. arinlaus reykjarstöpull. Feie Skorſtenen.

Skorſteensanker þverjárn — eða þvertrje — sem reykjarstöpull stendur á framanverður (eða er yfir arni).

Skorſteensfeier, ft. -e, kk., sá sem hreinsar innan ofna og reykstöpla.

Skorſteensild eldur sem kviknar innan í reykstö, li.

Skorſteenskappe skorsteinshvolf.

Skorſteenspibe sá hluti reykjarstöpuls er stendur upp úr þaki.

Skorſteensplade járnþil á arni.

Skorſteensrør sá hluti reykstöpuls sem er milli þaks og arins.

Skorſteensſkat reykstöplatollur.

Skorſteensſpjeld speldi í reykstöpli (sem hleypa má fyrir).

Skorſteensvarme skorsteinshiti.

ſkorte (har), persónulaus og h. s. 1, [skorta], (forn.): Det ſkortede paa Fødemidler það skorti matvæli.

Skoſaale sóli, (sb. ilvegur).

Skoſe, ft. -r, sk., sneið, hnýfilyrði, skens, (sb. skattyrði, skætingur): Give een Skoſer skensa e-n.

ſkoſe, ás. 1, skensa: S. een skensa e-n.

Skoſpænde hringja á ristar-ól.

Skoſvend, [skósvein-n], (úrelt), skósveinn.

Skoſværte svört leðja sem skór eða stígvjel er fægt úr.

Skothøvl stærsti lokar sem trjesmiðir hafa.

Skotland, [Skotland], Skotland, (sb. Skotaveldi).

Skotlænder, ft. -e, kk., skozkur maður: Skotlændere Skotar.

Skotraad = Begtraad, Begriſp, Riſp.

Skotrende bunustokkur þar sem tvö þök koma saman.

Skotrok (einnig Skotterok) eins konar rokkur með stóru hjóli.

ſkotſk, ft. -e, e., [skozk-r], skozkur.

Skotte, ft. -r, kk., = Skotlænder.

ſkotte (har), h. s. 1, [sb. skoða], gjóta augunum: S. til een gefa e-m auga (eða hornauga).

Skotten, án ft., sk., það að ſkotte.

Skotterok sjá Skotrok.

Skotvinde = Skotraad.

Skotvinge, [sb. skóþveng-r], skóþvengur.

Skov, ft. -e, sk., [skóg-r; sb. Have af hage], skógur, mörk: Der er Forſkjel paa Træer i en Have og i Skoven. — Love een Guld og grønne Skove öllu fögru.

Skovabild skógarapaldur, villiapaldur, *pyrus malus.*

Skovanlæg það að koma upp skógi; skógur sem verið er að koma upp.

Skovbakke skógarháls (Eg.), skógarhryggur (sb. ísl. skjal), skógarholt (Eg. 741); hæð í skógi; eða þvíuml.

Skovbetjent skógarvörður.

Skovbi skóg(ar)bý, villibýfluga.

Skovblomſt skógarblóm.

Skovbonde skógarbóndi.

Skovbrand skógarbruni.

Skovbrug skógarækt.

Skovbund land þar sem skógar geta vaxið.

Skovbygger, ft. -e, kk., sá sem býr (byggir) í skógi.

Skovbælte skógarhringur í kringum e-ð.

Skovbøder, ft., bætur fyrir markarspjöll.

Skovdrift það hvernig skógur er hagnýttur.

Skovdue (villidúfa) *columba oenas.*

Skovdyrkning skógarækt.

Skovdyrkningslære skógræktarfræði.

ſkove, ás. 1, fella (trje í skógi; sb. viða): S. Træer. Det ſkovede Brænde. — Án þol.: Folkene ere ude at ſ. út í skógi að viða.

Skove (eða Skovre), ft. -r, sk., [sb. skófir], skófir.

Skovegn skóga(r)pláss, markland.

Skoveiendom skógland.

Skoveier skógar-eigandi.

Skoveng engi inni í skógi, (sb. skógarrjóður).

Skovfald það sem fellur af trjám í skógi, tros.

Skovfoged eins konar skógarvörður (minna háttar enn Skovrider).

Skovforordning (konungleg) tilskipun um skóga.

Skovfredning það að verja skóg (með garðlagi, eða þvíuml.).

Skovfugl skógarfugl (að sínu leyti eins og skógardýr).

ſkovfuld skógafullur (sb. dalir skógafullir, Stjórn): „Et ſkovfuldt Land". Sb. ſkovrig.

Skovfæld = Vindfæld.

Skovfældning skógarhögg, viðarhögg.

Skovgang skógarbraut, (sb. skógargata).

ſkovgroet, [sb. groe], skógi vaxinn, skógvaxinn, skógóttur.

Skovgrund, a) = Skovbund. — b) skógland.

Skovgræs skógargras: Faar elſke ikke S.

Skovgud skógargoð.

Skovhammer verkfæri til að marka með þau skógartrje sem fella á.

Skovhegn girðing um skóg.

Skovherre = Skoveier.

Skovhonning skógarhunang (625).

Skovhugſt = Hugſt.

Skovhuus skógarhús, (sb. skógarbúð).

Skovhyld (trjetegund) *viburnum opulus.*

Skovhytte skógarkofi.

Skovhøi = Skovbakke.

Skoviſk skóþurrka: Agte een for en S. (meta e-n einskis; sb.: mig gildir einu, hvorumegin hryggjar hann liggur).

Skovjord, a) skógland: Rydde S. — b) jarðvegur í skógum.

ſkovklædt, [sb. klæde], = ſkovgroet: „Den ſkovklædte Strandbred" (sb.: sem á skógaströndum eru, Stjórn).

Skovl, ft. -e, sk., a) reka: Kaſte Korn med en S. — b) (á vatnsmylnuhjóli), fjöl(in) sem vatnið leikur á (og snýr hjólinu með þeim hætti).

Skovland skógland (Grágás), markland (Eg.).

ſkovle, ás. 1, moka (e-u með reku).

Skovleværk straumfjalir á vatnshjóli (sb. Skovl b).

Skovlod, sk., skógarpartur (á ísl. skjali). skógarteygur, skógteygur.

Skovlærke (lævirkjategund) *alauda arborea.*

Skovlæs svo mikið eldiviðarhlass að það jafnist við þrjú hlöss á bændavögnum (sb. Bondelæs).

Skovløber, kk., eins konar skógarvörður (fyrir neðan Skovfoged).

Skovløg (eins konar jurt) *ornithogalum luteum.*

ſkovløs skóglaus (fornt).

Skovmenneſke villimaður (sem helst við á skógum úti).

Skovmuus = Markmuus, (sb. Jordmuus).

Skovmynte skógarminta.

Skovmærke, I) kl., mark sem gjört er á þeim skógartrjám er fella á. — II) sk., = Bukar.

Skovnellike = Engnellike.

Skovning, sk., það að ſkove (viðun, skógarhögg, viðarhögg).

Skovox vax með terpentínu og kinroki saman við sem haft er til að gljá með því skó eða stígvjel.

Skovplan flöt inni í skógi, (sb. skógarrjóður).

Skovplantning gróðursetning skógar.

Skovpynt skógarnef.

Skovraad mikið óp: Raabe S. kalla ákaflega.

Skovrand (yzta) skógarrönd: Den veſtlige S. ber man iſær ſkaane. — Den fjerne S., forgyldt af Morgenſolen.

Skovre sjá Skove.

Skovreiſe skógarferð.

Skovrider, fl. -e, kk., skógarvörður (settur yfir þá sem kallaðir eru Skovfogeder).

ſkovrig skógóttur, skógafullur: En ſ. Egn (sb. Skovegn).

Skovrydning skóga-ruðning.

Skovrøver stigamaður sem hefst við á skógum úti.

Skovſag málaferli um skóg.

ſkovſat, [sb. ſætte], (um brennsluvið), settur í faðma út á skógi.

Skovſav stórsög til að saga felld skógartrje með.

Skovſkade (fugl) *corvus glandarius.*

Skovſkjel skógamerki.

Skovſkyld skógur að því leyti sem hann er metinn til skattgjalds: Denne Gaard har to Tønder Hartkorn S.

Skovſneppe (eins konar brossagaukur) *scolopax rusticola.*

Skovſti skógargata.

Skovſtrækning (æði stór) skógur.

Skovſviin = Oldenſviin.

Skovſyre skógarsúra (sb. 655 XXX; *oxalis acetosella*).

Skovtegning skógar-uppdráttur.

Skovtrold = Satyr.

Skovtræ skógtrje (Stjórn), skógartrje (Stjórn), skógatrje (sb. þar sem hann sitr á skógatrjenu, Stjórn).

Skovtyv sá sem stelur viði í annars manns skógi.

Skovtyveri viðarþjófnaður í annars manns skógi.

Skovudviisning það að marka skógartrje sem fella skal.

Skovurt jurt er í skógum sprettur.

Skovvang skógur sem girt er um og hafður er fyrir haga.

Skovvei skógargata.

Skovvogter skógarvörður.

Skovvæſen allt sem heyrir til meðferðar á skógum.

Skovæble epli á skógarapaldi.

Skoveg (sjaldh.), búðarklár sem gengur úti á skógi: „Saa trædſk ſom et S.“

Skovørk eyðiskógur.

Skovøxe bolexi, (sb. viðarexi).

Skraa, nafn, = Skrade.

Skraa, kl., smá-kúlur og járnarusl sem látið er í sekk (sb. Skraaſæk) og skotið úr fallbissum: Skyde med S.

Skraa, sk., biti af munntóbaki: Han bød mig en S. hann bauð mjer upp í mig.

Skraa, fl. -er, sk., [skrá, t. a. m. í hirðskrá], (úrelt), skrá. Sb. Byſkraa, Gildeſkraa.

ſkraa, fl. -e, e., skáhallur, (sb. brattur): En ſ. Flade. Et ſkraat Tag. — b) hornskakkur, skakkhyrndur. — B) í orðatiltækjunum a) paa ſ. á ská. — b) ſkraas á ská: Boe ſkraas over for.

Skraabjælke skáborð (í skjaldarmarki).

ſkraae, ás. 1, 1) skáskera: Kjolen maa ſkraaes mere. — 2) kurla (í mylnu): S. Korn (Malt). — b) ſ. Tobak eða tómt ſ. taka upp í sig.

Skraaen, án fl., sk., það að ſkraae.

Skraaening, sk., það að ſkraae.

Skraaeſax eirklippur.

Skraaeværk tilbúningur (í mylnu) til að kurla korn.

Skraafag gluggi á sneiddu húshorni.

Skraahed, án fl., sk., það að vera hallur eða liggja á ská.

Skraaherre (fyrrum), gildisstjóri.

Skraakors kross með tveimur gleiðum og tveimur kröppum hornum.

Skraal, fl. eins, kl., óhljóð, óp, org; gól.

ſkraale (har), h. s. 1, æpa, orga, grenja; góla, hljóða.

Skraalen, án fl., sk., það að ſkraale (sb. Skraal).

Skraaler, fl. -e, kk., sá sem æpir (kallar) hátt, sá sem er margtalaður (málskapsmikill, sb. málrófsmaður).

Skraalhals hljóðabelgur.

ſkraaliggende, [sb. ligge], sem liggur á ská, hallur.

ſkraaløbende, [sb. løbe], sem gengur á ská, afhallur.

ſkraane (har), h. s. 1, vera aflíðandi.

Skraaning, sk., halli, hallandi, brekka: Huſet ligger paa Skraaningen af en Bakke stendur í brekku.

Skraaplan skáflöt, (sb. brekka).

Skraapude eins konar hægindi sem er þunnt í aðra röndina en þykkt í hina.

Skraaſtiver skástoð.

Skraaſtue = Hjørneſtue b.

Skraaſæk sekkur með kúlum og járnarusli sem skotið er úr fallbissu, (járnasekkur).

Skraatag skáþak.

*Skraatobak munntóbak.

Skraavei sneiðingur.

Skrab, án fl., kl., [skrap, sb. meðr skröklignu skrapi hègómans, Stjórn], skaf; reytingur. — b) rusl, (sb. skran): Sælge gammelt (unyttigt) S.

Skrabe, fl. -r, sk., a) skafa (þ. e. verkfæri til að skafa með; sb. Heſteſkrabe). — b) skeina.

ſkrabe, ás. 1 og 2, [skrapa; sb. hann man af skrapa syndir föður þíns ok móður, þegar fullnaðr tímans er kominn, 544], skafa, klóra (sb. klórar hann þá ok rífr svá öll hans innýfli, at þar af deyr hann), o. s. frv.: S. Gryder skafa potta. S. en Oſt skafa utan af osti. S. (hreistra) Aborrer. — S. noget af. S. noget ud (sb. nöfn .... skafask af lífsbók). — S. Penge ſammen reyta saman peninga. — b) án þol.: Hunden ſkraber paa Døren er að klóra í hurðina. S. (eða ſ. ud) med Fødderne (krafsa með fótunum þegar maður heilsar eða kveður).

Skrabejern skafa (= verkfæri til að skafa með).

Skrabekage brauð (kaka) úr deigi sem seinast verður eptir. — b) kistusóp.

Skrabekniv skafa (= verkfæri til að skafa með).

Skraben, án fl., sk., það að ſkrabe: Bukken og S. hneigingar og sveigingar.

Skrabeſkarn saur sem skafinn er af e-u, (skafsaur).

Skrabning, sk., það að ſkrabe.

Skrabnæſe eins konar leikur, (sköfuleikur?): Spille S.

ſkrade (har), h. s. 1, (sjaldh.), skrafa.

Skrade, nafn, lokasjóður, öskugras, peningagras, *rhinanthus crista galli.*

Skradekorn = Skrade.

ſkral, e., í orðatiltæk. en ſ. Vind lítill þverskeytingur.

Skrald, fl. eins, kl., [sb. skrölt], skruðningar: Sneen ſtyrtede ned i Dalen med et høit S.

ſkralde, h. s. 1, [sb. skrölta], gjalla, eða þvíuml., (sb. bresta, braka).

Skralde, fl. -r, sk., hrossabrestur.

Skralle, nafn, = Skratte.

ſkralle, h. s. 1, (um byr), verða heldur þver.

ſkramle (har), h. s. 1, skrapa (Fas. II, 252; sb. skrölta, hrikta).

Skramleri, fl. -er, kl., rusl, skran.

Skramme, fl. -r, sk., [skráma?], a) skeina. — b) ör (kl.).

Skrammel, kl., = Skramleri.

ſkrammet, fl. ſkrammede, e., sem hefur skeinur eða ör, (sb.: er þaðan munu hafa borit rauföttara belginn, Fms. XI, 157).

Skranke, fl. -r, sk., grindur (við endann á e-u eða í kringum e-ð): Ride inden for Skranken (Skrankerne). — b) takmark: Den menneſkelige Aands Skranker. Overſkride Billigheds Skranker fara lengra enn sanngjarnlegt er.

Skrankeværk grindur (sem settar eru fyrir eða í kringum e-ð).

Skrante, fl. -r, kk., = Skranting.

ſkrante (har), h. s. 1, vera vesall (heilsutæpur, heilsulinur): Hun har længe ſkrantet; men er aldrig ſengeliggende.

Skranten, án fl., sk., það að ſkrante.

ſkranten, fl. ſkrantne, e., heilsutæpur, heilsulinur, heilsulítill.

Skrantenhed, án fl., sk., það að vera ſkranten (sb. vesöld).

Skranting (einnig Skrantning), fl. -er, kk., vesalingur (aumingi) til heilsu, (sb. ſkranten).

Skrantning sjá Skranting.

ſkrap, fl. -pe, e., [af ſkarp; sb. harðr og hraðr], (í tali), röskur, ötull, o. s. frv.: En ſ. Arbeider góður verkmaður. En ſ. Seiler gott gangskip. — b) ſkrapt, sem ao., hart, eða þvíuml.: Det fryſer ſkrapt það er æði frost. Det gik ſkrapt til það var ekki leysi aðgangur, það gekk ekki lítið á, eða þvíuml.

ſkratte (har), h. s. 1, a) um það sem glamrar í. — b) flissa.

Skratte, nafn, [skratti?], hjartarfi, pungarfi, *thlaspi bursa pastoris.*

ſkred, e., [skreið-r, t. a. m. í örskreiðr], a) sem hætt er við að skriðni úr: En ſ. Bakke. — b) háll, sleipur: S. Iis. S. ſom en Aal.

Skred (einnig Skrid), kl., [skrið], skriða, er einkum haft sem aptari liður í samsettu orði (sb. Bjergſkred, Fjeldſkred, Jordſkred, Sneeſkred).

Skrent (einnig ritað Skrænt), fl. -er, sk., brekka, hlíð: Skrenten af et Fjeld.

*Skribent (einnig ritað Scribent), fl. -er, kk., rithöfundur: Bogens Forfatter er en længe bekjendt S.

Skrid sjá Skred.

ſkride [skríða], ſkred [skreið], (er og har) ſkredet [skriðit], h. s., 1) eiginl., a) skríða (sb.: skip skríðr, Grágás): Man mærker neppe ved denne Vind at Skibet ſkrider. — b) hrynja, skriðna: Væggen ſkrider. Væggen er ſkredet ud. — c) skriðna (sb.: skriðnaði hann — þ. e. Sörli — öðrum fæti, Sn. E.; þá fellr torfa ór garðinum, ok skriðnar hann, Ísll. II, 357; sb. einnig: e-m skrikar fótur). — d) ganga (skörulega). — e) stíga: Den Bæk har jeg tidt ſkredet over. — 2) (um tíð), líða: Aarene ſ. haſtigt bort tíminn líður áfram ótt. — 3) óeiginl., a) taka til e-s (sb. taka til óspilltra málanna): S. til Sagen. Jeg maa ſ. til ſtrenge Midler, ſaa nødig jeg vil jeg verð að fara að beita hörðu, þó mjer sje það nauðugt. — b) noget ſkrider frem það gengur á e-ð, e-u miðar áfram: Arbeidet er ſkredet betydelig frem (sb.: vera langt kominn).

Skridebane = Glidebane.

Skriden, án fl., sk., það að ſkride.

Skridt, fl. eins, kl., [sb. skrið], 1) fet (t. a. m. í orðunum fara fullum fetum): Gjøre et S. frem (tilbage) ganga eitt fet áfram (aptur á bak). Tage ſtore (lange) S stíga (stika) stórum, vera stórstígur, skálma, (þramma). Tage ſmaa (korte) S. vera stuttstígur. Gaae med ſagte S. ganga hægt. S. for S. fet fyrir fet, fót fyrir fót, hægt og hægt. Holde S. med een halda í við e-n (að ganga), geta orðið e-m samferða, geta fylgt e-m. — b) óeiginl., α) gjøre det førſte S. byrja; verða fyrri til. — β) tiltæki, tiltekja, eða þvíuml.: Ethvert

S., han gjorde, blev efterſporet. Et fjendtligt S. Dette S. vil du komme til at fortrydе. — γ) holde S. med Tiden (fylgja tímanum). — 2) (þegar talað er um mælingu), stig, skref (Rimb.). — 3) það að ganga fót fyrir fót; seinagangur (um hest): Gaae et jævnt S. Gaae i ſtærkt S. ganga hart (en renna eigi, — sb. Ísl. II, 356): Ride i ſtærkt S. ríða ljettagang. Lade Heſten gaae i S. ríða fót fyrir fót.

ſkridte, ás. 1, i ſ. noget af stíga e-ð (þ. e. mæla e-ð með því að stíga það): S. en Vei af. S. et Bed af i en Have.

Skridtgang = Skridt 3.

Skridtmaal það hvað stórstígur eða stuttstígur e-r er, það hvað mikið e-r leggur undir sig (á gangi).

Skridtmaaler, sk., verkfæri til að sýna hvað mörg skref maður gangi.

ſkridtviis, ao., a) í skrefum. — b) smátt og smátt.

Skrift, [skrift = skript], A) sk., 1) án ft., letur (sb. Barbarismus verðr á tvær leiðir — í framflutning máls og letri), skrif, hönd, stafagjörð: Kunne læſe S. vera læs á skrif. En fiin S. smátt letur. Han ſkriver en alt for fiin S. skrifar (mikils til) of smátt. Han ſkriver en ſmuk Haand hann skrifar vel. Hver Nation har ſin egen S. hönd. — b) mál (sem spássíurnar eru í kringum): Bogbinderen har ſkaaret ind i Skriften. — c) skript (í Stjórn) = ritning: Skriften eða den hellige S. skriptin, heilög ritning, helgar ritningar. — 2) með ft. -er, a) í sömu merk. og et., letur (sem prentað er með): Lade ſtøbe en ny S. Bogen er trykt med ny S. eða nye Skrifter. Staaende Skrifter fastaletur (þegar stafirnir eru bræddir saman neðanvert). — b) letur (á e-u): Han lod indgrave en S. i Stenen. Hvo ſom læſer denne S. hver sem þetta letur les. — B) ft. -er, kl., rit: Trykte Skrifter. Udgive eens ſamlede Skrifter; sb. Værk.

Skriftdommer, a) = Cenſor b, α. — b) = Bogdommer.

ſkrifte, ás. 1, [skrifta = skripta], a) skripta e-m: S. Menigheden. — b) bera e-ð til skripta (655 XX), skriptbera (Hist.): S. ſine Synder segja til synda sinna, skriptbera syndir sínar. — Án þol.: S. for (skriptast — ganga til skripta — við) en Præſt.

Skrifte, án ft., og ætíð án greinis, [skrifti-r = skripti-r], skript, skriptir, skriptargangur, skriptagangur, skriptarganga, skriptaganga: Gaae til S. ganga til skripta. Være til S. skriptast. Staae aabenbar S. taka opinberar skriptir..

Skriftebarn skriptabarn (að sínu leyti eins og skriptadóttir).

Skriftebøn bæn sem lesin er áður enn menn ganga til skripta.

Skriftedag skriptagangsdagur.

Skriftefader skriptafaðir (655 XX), skriptaprestur (Fms. V, 214).

Skriftemaal, a) skriptamál. — b) = Skrifte.

Skriftemunk skriptamunkur (þ. e. munkur sem hefur það embætti að heyra skriptamál manna).

Skriftepenge, ft., það sem presti er borgað fyrir vitnisburð um að maður hafi gengið til skripta og altaris.

Skrifteprædiken skriptagangsprjedikun.

Skrifteſeddel vitnisburður frá presti um að maður hafi gengið til skripta og verið til altaris.

Skrifteſtol skriptastóll.

Skriftfag (t. a. m. í bókasafni), bókadeild (sem er um sama efni).

ſkriftfaſt = bibelfaſt.

Skriftfortolker sá sem þýðir (skýrir) ritninguna.

Skriftfortolkning skýring (þýðing) ritningarinnar.

ſkriftgrundet, [sb. grunde], grundvallaður á ritningunni.

Skriftkaſſe (í prenthúsi), hólfastokkur sem letrið er haft í.

ſkriftklog skriptlærður: De Skriftkloge hos Joderne.

ſkriftkyndig sem kann til leturgjörða.

ſkriftlig, a) ft. -e, e., skriflegur; brjeflegur: Et ſkriftligt Vidnesbyrd. — b) sem ao., skriflega; brjeflega: Jeg har ſagt ham det baade mundtlig og ſ.

Skriftlinie lína í skrifi.

ſkriftlærd = ſkriftklog.

Skriftlæsning það að lesa (geta lesið, vera læs á) skrif: Drengen er tilbage i S.

Skriftprøve sýnishorn af letri.

Skriftrige = Litteratur.

Skriftſprog, a) bókmál (sb. Rimb.). — b) = Skriftſted a.

Skriftſted, grein a) (einkum), úr ritningunni, ritningargrein. — b) úr e-u öðru: Skriftſteder af gamle Forfattere.

Skriftſtøber sá sem steypir letur (til að prenta með).

Skriftſtøberi, kl., letursteypa (þ. e. letursteypustaður með öllum áhöldum er þar til heyra).

Skriftſtøbning letursteypa (það að steypa letur).

Skrifttegn stafur í skrifi.

Skrifttræk, kl., stafagjörð; pennafar; o. s. frv.

Skrifttvang ófrelsi um bóka-gjörð.

Skrig, ft. eins, kl., skrækur, óp, hljóð: Der hørtes Raab og S. (sb.: þá varð óp mikit ok kall, Nj.). Udſtøde (give) et S. reka upp skræk.

ſkrige, **ſkreg**, (har) **ſkreget**, [skríkja], s. 1, a) h. s., skrækja (fornt: skrækta), æpa, hljóða, æja: S. for noget (vera að) hljóða út úr e-u. Barnet ſkriger efter Ammen. S. om Hjelp. — b) sem ás.: S. ſig hæs orga úr sjer öll hljóð.

Skrigen, án ft., sk., það að ſkrige (skrækir, óp, hljóð í ft.).

Skriger, ft. -e, kk., hávaðamaður.

Skrighals = Skraalhals.

Skriin, ft. **Skrine**, kl., [skrín], skrín, (sb. skrína, kistill).

ſkriinlægge skrínleggja (Magn.).

Skriinlægning, sk., skrínlagning (Magn.).

Skringel, sk., = Rangle.

ſkringle, h. s. 1, = rangle.

ſkrive, **ſkrev**, (har) **ſkrevet**, ás., [sb. skrifa], rita (að fornu fari einnig: ríta — reit — ritit), skrifa, A) um sjálfan tilbúning stafanna: S. Bogſtaver skrifa einstaka stafi (þegar maður er að læra að skrifa); gagnstætt: S. Sammenſkrift (sb. Sammenſkrift). — S. en læſelig (tydelig, ſmuk) Haand skrifa læsilega (skírt, vel). — S. noget reent; sb. reenſkrive. S. noget af; sb. afſkrive 1. S. eens Haand efter stæla eptir hendinni e-s; sb. efterſkrive. S. noget om; sb. omſkrive b. S. noget op; sb. opſkrive. S. noget ſammen; sb. ſammenſkrive. S. noget til bæta e-u við (e-t rit). S. noget ud; sb. udſkrive a. — b) án þol.: S. med Fingeren paa Ruden. — S. tæt (vidtløftigt) skrifa þjett (gisið). S. efter en Forſkrift. — S. under rita nafn sitt undir (e-ð). — Pennen vil ikke ſ. tekur ekki á, (hrín ekki) — B) í líkri merk. og semja, taka e-ð saman: S. et Brev (sb. gera brèf, Fms. IX, 22). S. en Klage. S. en Bog. Han ſkriver (kann að rita) adſkillige fremmede Sprog. Denne Forfatter har ikke ſkrevet meget. — S. ſig fra ſit Embede hafa af sjer embætti með ritgjörðum. — b) ſ. ſig fra noget t. a. m. hvorfra ſkriver denne Efterretning ſig hvaðan er þessi fregn (í fyrstu)? — 2) án þol.: Jeg har ſkrevet til ham (eða ſkrevet ham til) i Dag (sb. ritaði Hákon konungr til Friðreks keisara ok annara vina sinna út í lönd, at þeir skyldi, o. s. frv.). — S. imod een. — S. paa noget vera að taka e-ð saman.

Skrivebræt sjá Skriverbræt.

Skrivekonſt, án ft., leturlist (sb. Sn. E.).

Skrivelſe, ft. -r, sk., rit (sb. hann lèt þá gera rit ok sendi jarli).

Skrivelyſt, án ft., löngun til að rita (semja) bækur.

Skrivelærer sá sem kennir að skrifa.

Skrivemaade ritsháttur (sb. Sn. E.), letursháttur (sb. Sn. E.), stafasetning (sb. stafasetningarregla, Sn. E.). — b) það hvernig maður kemur orði fyrir sig skriflega: En frimodig S.

***Skrivematerialier**, ft., ritfæri (sb. Skrivertøi).

Skrivemeſter = Skrivelærer.

Skriven, án ft., sk., það að ſkrive (sb. einn dag, er hann sat at riti ..., fèll hann frá ritinu).

Skriver, ft. -e, kk., [sb. skrifari], ritari (= skrifari), a) sb. Afſkriver; Bogſkriver, Hiſtorieſkriver, o. s. frv. — b) (sjer í lagi), sá sem skrifar fyrir aðra: Holde ſig en S. I dette Contor er en Fuldmægtig og to Skrivere.

Skriverbog skrifbók.

Skriverbord skrifborð.

Skriverbræt (einnig Skrivebræt) skrifspjald (úr trje).

Skriverdreng piltur sem er ritari.

Skriverembede skrifaraembætti.

Skriveri, ft. -er, kl., (óþarfa-) skriptir.

ſkriverigtig samkvæmur stafasetningarreglu, rjettur að stafasetningu.

Skriverigtighed, án ft., sk., það að vera ſkriverigtig.

Skriverkarl = Skriver b (nema auðvirðilegra).

Skriverkorn korn sem goldið er dómskrifara á sumum stöðum.

Skriverlade ritstokkur (Pjet.).

Skriverløn, a) skrifarakaup. — b) borgun fyrir að skrifa e-ð.

Skriverpenge, ft., a) = Skriverløn. — b) (sjer í lagi), það sem embættismönnum er goldið fyrir skjöl eða skírteini (sem aðrir fá hjá þeim).

Skriverpult skáborð til að skrifa á.

Skriverſkjeppe kornskeppa sem hver bóndi átti fyrrum að gjalda hjeraðsskrifara á sumum stöðum.

Skriverſtue skrifstofa (einkum ármanna í hjeraði).

Skrivertavle skrifspjald (úr steini).

Skrivertjeneſte það að vera skrifari (minna enn Skriverembede).

Skrivertøi ritfæri (sb.: Zacharias beiddi ritfæra ok reit svá: Jóhannes er nafn hans).

Skriverærmer, ft., ljerepts-ermar til að hafa utan yfir þegar maður er að skrifa.

Skriveſkole skrifskóli.

ſkriveſyg sem aldrei getur verið óskrifandi, sem alla jafna þarf að vera að hnoða e-u saman.

Skriveſyge það að vera ſkriveſyg.

Skrivfeil ritvilla, skrifvilla.

Skrivning, sk., það að ſkrive (sb.: til þess at rit verði minna ok skjótara ok bókfell drjúgara; um höfuðstafanna rit).

***Skrivpapir** skrifpappír.

Skrog, ft. eins, kl., [sb. skrokk-r], skrokkur: Skroget af et Skib skipskrokkur. Skroget af en Hvalfiſk hvalskrokkur. Skroget af en Fugl (að af skornum fótum og vængjum og mestöllu kjötinu). — b) (í tali, um mann),

hró, tetur, aumingi, garmur: Et ſtakkels S. (sb. aumingjagarmur).

Skrolde sjá Skrolle.

Skrolle (einnig ritað Skrolde), ft. -r, sk., skrjóður (um gamla og stóra og fánýta bók), skræða, skrudda, skrá (í máldögum): I Stedet for gode Bøger, fandt jeg kun gamle Skroller. — b) (löng) rolla.

ſkrolle (har), h. s. 1, [skrolla], vera mikið fyrirferðar eða fyrirferðarmikið: Det ſkroller mere (er meira fyrirferðar) end det virkelig er.

Skrot, sk., vömb (á manni, sb. beli): Have Skrotten fuld (sb.: þenja vömbina, Fms. VIII, 436; vera búinn að tína ofan í sig).

Skrub (einnig Skrup), ft., (í tali), högg (sb.: nema hann vildi hafa högg, Ísl. II, 331; sb. einnig: vera barinn, vera laminn): Faae S.

Skrubbe, ft. -r, sk., koli, lúra, *pleuronectes limanda.*

Skrubbe, sk., = Gulvſkrubbe.

ſkrubbe, ás. 1, núa (e-ð) hart: S. et Gulv þvo fjalagólf og fægja það með gólfbusta.

Skrubbeklud gólfdula (sem vætt er og nuggað um fjalagólf þegar verið er að þvo það).

Skrubbekoſt, ft. -e, = Gulvſkrubbe.

ſkrubbet, ft. ſkrubbede, e., hrufóttur.

Skrubhøvl ruðull. Sb. Grovhøvl, Ruhøvl.

ſkrubhøvle ryðja (e-ð með lokri).

Skrubning, sk., það að ſkrubbe.

Skrubtudſe = Tudſe.

Skrud, sk., [skrúð, skrúði], (skáldl.), skrúð, skrúði, skart, skraut, tignarklæði.

ſkrue, ás. 1, [skrúfa?], skrúfa: Det maa ſkrues tættere ſammen. — 2) [sb. skrúf?, B. H.]: S. Tørv hrauka móflögur.

Skrue, ft. -r, sk., [skrúfa?], skrúfa; skrúfnagli. — Sætte ſine Ord paa Skruer tala undir rós. Svaret var ſat paa Skruer tvírætt. — Have en S. løs vera ekki með öllum mjalla. — 2) = Mølleſkrue, Qværnſkrue.

Skruebaand, a) járngjörð sem er skrúfuð utan um ílát. — b) eins konar dregill.

Skruebolt járnnagli með skrúfum.

Skruebor nafar til að bora skrúfugöt með.

Skruebændler, ft., = Skruebaand b (í ft.).

ſkruedannet, [sb. danne], sem er eins og skrúfa.

Skrueform, a) skrúfulögun. — b) skrúfugat.

Skruegang skrúfur.

Skruegænger, ft., = Skruegang.

Skruehoved = Skruepande.

Skruejern járnverkfæri til að bora göt (einkum skrúfugöt) með.

Skruekraft skrúfumagn.

Skruemoder skrúfugat(ið sem skrúfnaglinn gengur í).

Skruenøgle verkfæri til að snúa skrúfnagla með, (skrúfari).

Skruepande höfuð á skrúfnagla.

Skruepreſſe skrúfuþröng.

Skruepompe eins konar dæla.

Skrueſnit eins konar verkfæri til að búa til skrúfur með.

Skrueſnore strengur sem er tvinnaður saman úr silki og viðarull.

Skrueſtift, sk., skrúftittur.

Skrueſtikke (skrúfstykki), skrúfutöng.

Skruetang, ft. -tænger, = Skrueſtikke.

Skruetvinge eins konar verkfæri til að halda e-u saman um stundar sakir.

Skrueværk tilbúningur sem snúið er með skrúfum.

ſkrugge (eða ſkrukke) (har), h. s. 1, vera lotinn.

Skrukhøne varphæna.

ſkrukke (har), h. s. 1, kvaka (um varphænu).

ſkrukke sjá ſkrugge.

Skrukketrold loðpurka *oniscus asellus.*

ſkrukrygget = krogrygget, pukkelrygget.

Skrummel, kl., (sjaldh.), rústir; hróf (um stórt hús og hrörlegt).

ſkrumpe, s. 1, a) h. s., hrukkast. — b) ás., í ſkrumpes hrukkast.

ſkrumpen, ft. ſkrumpne, e., [sb. skroppinn], hrukkottur.

Skrup sjá Skrub.

Skrupel, ft. Skrupler, sk., a) (í lyfjabúðum), tuttugasti og fjórði partur eyris (þ. e. tólfti partur af lóði). — b) efi, efasemd: Faae (gjøre ſig) Skrupler over noget.

ſkrupſulten (eiginl.: soltinn sem úlfur), glorhungraður.

Skrutryg = Pukkel.

ſkrutrygget = pukkelrygget, krumrygget.

ſkrutte (har), h. s. 1, = ſkrugge.

Skryd, ft. eins, kl., a) rymur. — b) = Praleri.

ſkryde (har), h. s. 1, 1) eiginl., a) (um asna), rymja (sb. af tölo tíða ok rym onagri). — b) (sjaldh.) = ſnorke: S. i Søvne. — c) (sjaldh.), det ſkryder i Bugen paa ham það er í honum garnagaul. — 2) óeiginl., = prale b, braute.

Skryden, án ft., sk., það að ſkryde (sjer í lagi: rymur í asna).

Skryder, ft. -e, kk., = Praler, Brauter.

Skryderi, kl., = Praleri, Brauteri.

Skrædder, ft. -e, kk., [sb. skraddari, í skraddaracesúr, á ísl. skjali rituðu á 14. öld], skraddari, sniddari (G. O.), saumari, klæðaskurðarmaður (Dr. Sch.).

Skrædderarbeide skraddaraverk.

Skrædderbord skraddaraborð.

Skrædderdreng kenningarsveinn hjá skraddara.

Skrædderenke skraddaraekkja.

Skrædderhaandværk skraddaraiðn.

Skrædderkone skraddarakona.

Skrædderlaug iðnaðarsamband skraddaranna, skraddaralag.

Skrædderløn borgun fyrir að sníða og sauma: Kjolen koſter 5 Rigsdaler i S.

Skræddermaal málræma (ræma sem skraddari hefur til að mæla með vöxt þeirra sem hann saumar föt handa).

Skræddermeſter meistari í skraddaraiðn.

Skrædderregning reikningur frá skraddara.

Skrædderſal stórt hús þar sem margir skraddarar sitja að vinnu sinni.

Skrædderſax skraddaraskæri.

Skrædderſvend fullnumi í skraddaraiðn.

Skrædderſyening fatasaumur (það að sauma föt) eptir skraddarareglu: Hun kan S.

Skrædderværkſted skraddaraverkstaður.

Skræder, nafn, (jurt) *bidens tripartita.*

Skræk, án ft., sk., ótti, hræðsla, skelkur, felmtur, (sb. Frygt): Sætte een i S. for noget hræða e-n með e-u. Betages af S. (verða gagntekinn af hræðslu), verða dauðhræddur. Døe af S.

Skrækbillede sjá Skrækkebillede.

ſkrække, ás. 1, = forfærde, forſkrække, (sb.: e-m skýtur skelk í bringu): Han lod ſig ſ. af tomme Trudſler. Skrækkes ved (for) noget óttast (hræðast, verða hræddur við) e-ð.

Skrækkebillede (einnig Skrækbillede hugarburður sem gerir mann hræddan), fælingar (sb.: sumir trúðu, en sumir kvoðu fælingar, Fms. XI, 160).

ſkrækkelig, ft. -e, e., = frygtelig, forfærdelig.

ſkrækſom, ft. -me, e., ógurlegur, (sb. frygtelig).

ſkrælle, ás. 1, flisja: S. et Æble. S. en Oſt skera skorpu af osti. S. det yderſte af en Steg skera skorpuna af steik.

Skrællen, án ft., sk, það að ſkrælle.

Skrælling, ft. -er, a) sk., hýði (sb. Æbleſkrælling). — b) kk., [sb. skrælling-r], kveif (um mann).

ſkræmme, ás. 1, [sb. skræma], hræða: Han er ikke let at ſ. Lade ſig ſ. fra noget láta hræða sig frá e-u.

Skræmſel, sk., hræða, (sb.: fuglahræða; uggabaldur, G. O. — sb. B. H.).

Skrænt sjá Skrent.

ſkræppe (har), h. s. 1, = ræppe. — b) óeiginl., = ſkryde, braute.

Skræppe, ft. -r, sk., [skreppa], nafn sem nær yfir nokkrar jurtategundir (ein af þeim er *arctium lappa*).

Skræppeblad blað á e-i jurt sem kölluð er Skræppe: Hviſke ſom det regner paa Skræppeblade.

Skræv, kl., [skref], klof, a) á manni: Udvide Skrævet. — Det gaaer over Skrævet það keyrir úr hófi, það tekur steininn úr, (sb. það fer skörin upp í bekkinn). — b) á fati, = klyptir: Buxerne ere for trange i Skrævet. — 2) ſkrævs eða paa ſkrævs klofvega.

ſkræve (har), h. s. 1, klofa: S. over noget. S. langt.

ſkrøbelig, ft. -e, e., 1) eiginl., veikur, hrörlegur: Et ſkrøbeligt Redſkab (sb. skrapatól). Broen er gammel og ſ. En ſ. Olding. Hans Helbred er ſ. (sb.: heilsutæpur, heilsulinur, heilsuveikur). — 2) óeiginl., a) fallvaltur, hverfull, stopull: Lykken er ſ. — b) breyskur: „Ere Alle juſt ikke laſtefulde, ſaa ere Alle dog ſkrøbelige".

Skrøbelighed, án ft., sk., veikleiki, breyskleiki, o. s. frv. (sb. ſkrøbelig): Han feilede af menneſkelig S.

Skrømt, án ft., sk., yfirdrepskapur, ólíkindalæti, látalæti, gerðarlæti (B. H., G. O.), uppgerð, (sb. háð): Hans Deeltagelſe var kun S. Gjøre (ſige) noget paa S.

ſkrømte, ás. 1, [skrœmta?], gera sjer e-ð upp: S. Venſkab for den (látast vera vinur þess manns), man i Hjertet hader. En ſkrømtet (einnig ſkrømtende; sb. b) Roes. — b) án þol., láta ólíkindalega: Han forſtaaer godt at ſ.

Skrømter, ft. -e, kk., skrópamaður (655 XXVI).

Skrømteri, kl., skrópar, (sb. Skrømt).

Skrømteſuk andvarp sem maður gerir sjer upp.

ſkrømtviis, ao., í gamni; í háði.

ſkubbe (einnig ritað ſkuppe), ás. 1, núa e-u, nugga e-u: S. ſig op til Væggen núa sjer upp við vegginn. — í tali: S. ſig fra noget smeygja sjer út úr e-u (óeiginl.).

Skud, ft. eins, kl., [Skud: skot = Brud: brot], 1) um skot með skotvopni, a) skot (= það að skjóta): Han gjorde det førſte S. — b) púður í eitt skot: Vi havde ikke et S. Krud mere tilbage. — c) skot (í orðinu örskot; sb.: þá er stund var til þeirra, meir en örskot), drag (í orðinu ördrag). — 2) = Skødde. — 3) (upp sprottinn) viðarteinungur: Dette S. er fra i Aar.

Skudaar hlaupár.

Skudbov skotbógur (Gþl.).

Skuddag hlaupársdagur (Rímb.).

Skuddermudder, *í* orðatilbæk. gaae *i* S. fara að forgörðum.

ſkuddet, e., kúfaður, *i* orðatiltæk. knuget og ſ. Maal.

Skude, ft. -r, sk., [skúta], kumbari (B. H., G. O.), dugga.

ſkudfaſt sem skot vinna ekki á: Muren er ſ. imod den Ild, ſom Linieſkibet vil kunne vedligeholde.

ſkudfri sem skot geta ekki grandað.

Skudlinie það stryk sem kúla fer eða maður miðar.

Skudmaal skotspónn.

Skudmaaned hlaupársmánuður.

Skudport = Faldport.

Skudſaar sár af skoti.

Skudsjern járn (í orðinu járnburður).

Skudſkive = Skive b.

Skudsmaal, a) vitnisburður. — b) það að bera fyrir sig forföll í málaferlum.

Skudſteen = Kaſteſkive.

ſkudte (einnig ritað ſkutte), ás. 1, *i* ſ. ſig aka sjer.

Skudvaaben skotvopn.

ſkudvant, [sb. vænne], vanur við skot: „S. Heſt“.

Skudvidde skotmál, skotfæri: Skibene laae uden for Kanonernes S.

Skudvægt þungi þess — eða kúlu þeirrar — sem skotið er úr fallbissu.

Skue, kl., a) *í* orðatiltæk. til S. (til skoðunar), þegar sagt er: Lægge (ſtille, ſætte) noget til S. leggja (setja, láta) e-ð þar sem mikið ber á því. Bringe (bære) noget til S. trana e-u framan í alla, vera að hampa e-u framan í öllum, bera e-ð utan á sjer, eða þvíuml. — b) (sjaldh.), sjón (t. a. m. þegar sagt er: fögur sjón).

ſkue, ás. 1, [sb. skoða], skoða; horfa á; sjá: S. de ſkabte Tings Herligheder.

Skuebrød skoðunarbrauð.

Skueleg = Skueſpil.

Skuelyſt löngun til að sjá þess konar hluti sem hafðir eru til sýnis.

Skuemad eptirlíking krása eða sendinga sem fyrrum var títt að hafa á matborði til prýðis.

Skuemynt minningarpeningur.

Skuen, án ft., sk., það að ſkue (sb. skoðun).

Skuepenge = Skuemynt.

Skueplads, a) svið (í leikhúsi): Forgrunden af Skuepladſen. — β) sjer hver sá staður þar sem e-ð merkilegt gjörist. — b) leikhús. — c) (sjaldh.), safn af sjónarleikum: Den danſke S. af Holberg.

Skueretter, ft., = Skuemad.

Skueſands hæfilegleiki til að geta skoðað.

Skueſpil sjónarleikur: Da Skueſpillet var til Ende þegar leikurinn var á enda, þegar búið (hætt) var að leika. — b) (merkileg) sjón.

Skueſpilhuus leikhús.

Skueſpiller leikari (= maður sem hefur þá iðju að leika sjónarleika).

Skueſpillerinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og **Skueſpiller** um karlmann.

Skueſpillerſelſkab leikarasveit.

Skuffe, ft. -r, sk., a) skotald (Dr. Sch.), draghólf (Dr. Sch.). — b) = Skovl a.

ſkuffe, ás. 1, pretta, svíkja, blekkja, bregðast e-m: S. eens Tillid bregðast e-m. Mit Haab blev ſkuffet mjer varð ekki að von minni, (sb. honum varð ekki hettan úr því klæðinu).

ſkuffe, ás. 1, moka a) e-u: S. Jord ſammen paa en Grav. — b) e-ð: S. Gangene i en Have.

Skuffejern eins konar járn-verkfæri til að moka (hreinsa) göng í aldingörðum.

Skuffelhjort flathyrndur hjörtur.

ſkuffelig, ft. -e, e., blekkilegur (G. O. í greininni um ſkuffende).

Skuffelſe, ft. -r, sk., blekking: Indbildningskraftens Skuffelſer.

Skuffeplov eins konar verkfæri sem haft er til að hreinsa göng í aldingörðum og hestar eru látnir draga.

Skulder, ft. Skuldre, sk., öxl (í ft.: axlir, herðar): Den høire (venſtre) S. Løfte noget op paa Skuldrene. Trække paa Skuldren yppta öxlum. See een over Skuldrene meta e-n lítils, (sb.: e-m þykir lítið til e-s koma eða í e-n varið; e-m þykir e-ð lágt hjá sjer),

Skulderbaand, a) = Epaulette. — b) = Axelſkjerf.

Skulderbeen axlarbein (Nj.).

Skulderblad herðarblað.

ſkulderbred = bredſkuldret.

Skulderléd axlarliður.

Skulderſøm axlarsaumur: S. paa en Skjorte (Kjole).

Skuldertrækning það að yppta öxlum.

ſkuldre, ás. 1, hliða (bissu): S. Geværet. — Einnig án þol.: Soldaten ſkuldrer.

ſkule (har), h. s. 1, a) vera óupplitsdjarfur: S. ſom en Hønſetyv. Et ſkulende Blik. — b) líta hornauga (til e-s).

Skulen, án ft., sk., það að ſkule.

ſkulke (har), h. s. 1, a) laumast, læðast. — b) svíkjast um: I Dag ſkulker han. S. fra Skolen svíkjast um að koma í skólann.

Skulken, án ft., sk., það að ſkulke.

Skulker, ft. -e, kk., sá sem svíkst um, (sb. letingi, letiblóð).

ſkulkeſyg sem gerir sjer upp veikindi til að geta svikizt um.

Skulkeſyge skrópasótt (til að geta svikizt um).

Skulkeuge sú vika þegar vinnufólk skiptir um vist.

ſkulle [skulu; sb. skyldu], **ſkal** [skal], **ſkulde** [e. o. skulda og skuldi f. skylda og skyldi], (har) **ſkullet**, a) skulu: Jeg ſkal ikke glemme det. Jeg ſkal nok huſke det jeg skal muna eptir því. — b) skulu, eiga að: Vi ſkal alle døe eitt sinn skal hver deyja. Du ſkulde have tænkt (hefðir átt að hugsa) derpaa før det var for ſildigt. — Hvor ſkal han hen hvert á hann að fara? — c) ſkal á að, kvað: Keiſeren ſkal have vundet et Slag. Han ſkal være død kvað vera dáinn, er sagður dáinn. — d) ſkulde (í ósk): Du ſkulde have ſeet (þú hefðir átt að sjá = jeg vildi, að þú hefðir sjeð), hvor omhyggelig hun var for Børnene! Du ſkulde kun vide (það væri betur, að þú vissir), hvilke Sorger jeg har! Han ſkulde kun eengang prøve (jeg vildi, að hann reyndi allra snöggvast), hvad jeg maa lide. — e) ſkulde (um líkindi): Jeg ſkulde næſten troe (mjer liggur við að halda), at han er bleven ſyg. Man ſkulde ſynes (það væri þó líklegt), at han engang maatte blive klog af Skade. — f) ſkulde (um það sem orðið gæti): Derſom du ſkulde møde ham underveis ef svo færi, að þú mættir honum á leiðinni. — g) ſkulde (í spurningu), mundi það vera, ætli það sje: Skulde han virkelig være død? Skulde ikke ſnarere en Sygdom holde ham tilbage. — h) ſkal með nh., þar sem vjer höfum einungis afleiðingarhátt nút. t.: Jeg haaber, det ſkal ikke vare længe að það dragist ekki lengi, að þess verði ekki langt að bíða. Jeg haaber, det ſkal ſnart være forbi að það verði bráðum búið, að það hætti bráðum. Det forekommer mig, at jeg ſkal have ſeet ham engang før mig minnir, að jeg hafi sjeð hann e-n tíma áður. Man ſiger, at han ſkal være (að hann sje) hemmelig gift. — i) han hilſede os ikke engang; end ſige at han ſkulde talt til os; sb. end 2, d.

ſkulpe, ás. 1, [sb. skálpa], hrista (e-n vökva í íláti).

Skulpen, án ft., sk., það að ſkulpe.

Skum, án ft., kl., froða, löður, hjóm: Havets S. haflöður (sb. haflöðr skeftir). Skjenke Øl paa S. skenkja öl svo að freyði. Heſtene ſtode i S. voru allir í einu löðri. — Sb. Metalſkum.

Skumbølge (skáldl.), hrönn, kólga, blóðughadda, unnur.

ſkumfuld, a) alfroðugur: Den ſkumfulde Strand. — b) freyðandi fullur: Skjenke et Glas ſkumfuldt skenkja í glas svo að freyði.

Skumføde mesta ljettmeti.

ſkumhvid hvítfyssandi.

ſkumkoge, h. s., sjóða og vella.

ſkumle (har), h. s. 1, hafa í frammi hatursfulla spottun (sb. Sn. E.): S. over noget hafa e-ð í fleymingi, hæðast að e-u, (sb. níða, o. s. frv.).

Skumlen, án ft., sk., það að ſkumle (sb. hatrsfull ok úviuulig spottan, Sn. E.).

Skumler, ft. -e, kk., maður sem færir allt til verra vegar, (sb. uppaustrarmaður).

ſkumleſyg sem ekki getur setið á sjer að færa allt til verra vegar, lastmáll, lastsamur (Fms. VII, 154).

ſkumme, s. 1, a) h. s., freyða: Havet (Øllet, Heſten) ſkummer. S. (froðufella) af Vrede. — b) ás., veiða froðu ofan af (e-u): S. Suppen. S. en kogende Kedel. — S. (= afſløde; sb. það orð) Melk.

Skummefedt flot.

ſkummel, ft. ſkumle, e., myrkur; skuggalegur, ískyggilegur, (sb. ömurlegur): „Den ſkumle Nat ſit Slør alt over Jorden kaſter“. See ſ. ud (sb. vera þungur undir brún). Et ſkummelt Blik. — Et ſkummelt Sted. En øde og ſ. Egn.

Skummelhed, án ft., sk., það að vera ſkummel.

Skummen, án ft., sk., það að ſkumme (einkum a): Havets (Øllets) S.

Skummeſkee skeið (sb. eysill) til að veiða ofan af með.

Skumning, sk., það að ſkumme b.

ſkumpe sjá ſkumple.

Skumpelſkud sá sem er hrjáður af öllum.

ſkumple (einnig ſkumpe), ás. 1, hossa e-u, hrista: Skumples paa et Vognſæde.

Skumring (úrelt Skimring), án ft., sk., ljósaskipti; (einkum) rökkur, húm: Sidde uden Lys i Skumringen sitja í myrkrinu.

Skumſved svo mikill sviti að froða fylgi, löður: Bringe Heſten i S.

Skumvove, ft. -r, = Skumbølge.

ſkumvred (sjaldh.), afar reiður, (sb. rjúka eins og salt).

ſkungre (har), h. s. 1, (sjaldh.), = runge.

ſkuppe sjá ſkubbe.

Skure, ft. -r, sk., [sb. skora], skora: Skære Skurer i en Træſtok.

ſkure, ás. 1, fægja: S. Kjøkkenkar. S. et Gulv.

Skurebænk bekkur sem ílát eru fægð á.

Skuren, án ft., sk., það að ſkure (fæging).

Skureſand sandur sem fægt er með, (fægisandur).

Skureſteen steinn sem fægt er með, (fægisteinn).

Skureviſk visk til að fægja með.

Skuring, sk., það að ſkure (fæging).

Skurk, ft. -e, kk., bófi, fantur, (sb. níðingur, illmenni, þrælmenni).

ſkurkagtig, ft. -e, e., þrælslegur (um verk).

Skurkeri, kl., (sjaldh.), illmennska, þrælmennska.

Skurkeſtreg níðingsverk, (sb. Niddingsdaad).

ſkurre (har), h. s. 1, láta illa (í eyrum): Det ſkurrer i Øret. Skurrende Lyd.

Skurren, án ft., sk., það að ſkurre: Strængenes S.

Skurv, án ft., sk., vos; krefða; geitur.

ſkurvet, ft. ſkurvede, e., sem hefur vos eða krefðu eða geitur.

Skurvhat sveppur; (einkum) ætisveppur *agaricus campestris.*

Skurvmiddel það sem á við geitum.

Skurvplaſter bikplástur sem lagður er á geitur.

ſkutte sjá ſkudte.

Skuur, ft. eins, kl., [sk. skúr, í skúrfjalar, Fms. VIII, 329], hjallur; byrgi, furskyggni.

ſky, ft. -e, e., fælinn, (sb.: skjar, styggur, feiminn): En ſ. Heſt. fælinn hestur.

Sky, án ft., sk., feimni.

Sky, ft. -er, sk., [ský], ský.

Skybanke bakki (um ský; sb. skýfjall, Skuggsjá).

Skyborg (í skáldskap, um himininn), skýjasalur, (sb.: heiðisfold, o. s. frv.).

Skybrud hastarlegt og úkaft vatnfall úr lopti á einum stað.

ſkyde [skjóta; sb. greinina um bryde], ſkød [skaut], ſkudt, I) um vopna-skot, 1) ás., a) skjóta (e-n eða e-ð): S. een ihjel skjóta e-n. Han ſkød ham paa Stedet. S. en Fugl i Flugten. — b) ſ. Steen sprengja steina með púðri. — 2) sem h. s., a) þar sem gjör. merkir sjálfan skjótandann: S. med Bue skjóta af boga. Han ſkyder godt med Bue hann er góður bogmaður, o. s. frv. Denne Bøſſe kan jeg ikke ſ. med. — S. med Kugle (Hagel) hafa kúlu (högl) í bissunni (þegar maður skýtur). S. ſkarpt hafa annaðhvort kúlu eða högl í bissunni (þegar maður skýtur). S. med løſt Krud hafa ekki nema tómt púður í bissunni (þegar maður skýtur). — S. til Maals skjóta til marks. S. til Skiven skjóta á (skot)spón. S. til Fuglen skjóta á fuglslíkneski sem til þess er gert. — b) þar sem skotverkfæri (bissa) er sett í gjör.: Denne Bøſſe ſkyder godt þetta er góð bissa. — II) um annað, A) ás., 1) eiginl., a) hleypa (ýta, hrinda) e-u: S. Slaaen for eða fra (sb. lát loku fyrir hurð .... ok lát frá loku, er ek kem aptr, Gísl.). S. Vognen frem. S. Baaden i Vandet ýta (fram) skipi, hrinda fram skipi, setja fram skip. — Slangen ſkyder ſig hen ad Jorden hrökkvist. S. ſig (smeygja sjer, smjúga) igjennem en ſnever Aabning. — b) fella, missa: Hjorten ſkyder ſine Takker. Slangen ſkyder ſin Ham. — c) láta spretta út úr sjer: Træet ſkyder Rødder (Grene, Knopper, Blade, Løv) það vaxa rætur undir (limar — o. s. frv. — á) trjenu. — d) um ýmislega hreifing ýmsra líkama: Vandet ſkyder Bobler það koma bólur upp úr vatninu. S. Bugter ganga (vera) í bugðum. S. Rynker i Panden. S. Ryg; sb. Ryg 1. — e) Gaaſen (Læderet, Klædet) ſkyder Vand vatnið hrín ekki á (hrinur af) gæsinni (leðrinu, klæðinu). — 2) óeiginl., a) ſ. Gjenvei (sb. Gjenvei). — b) ſ. Fart skríða (um skip; sb. örskreiður). — c) leggja (fje í e-ð eða til e-s): S. Penge ind i en Kaſſe (sb. indſkyde 2, a). De ſkød 100 Rigsdaler ſammen til denne Reiſe (sb. þeir skutu fè saman ok gáfu riddarum, 655 XXVII). S. flere Penge til. — d) ſ. noget fra ſig drepa hendi við e-u (Nj.), (sb.: hafna e-u, hafa e-ð af sjer). — e) ſ. Skylden paa een kenna e-m um. — f) um málaskot: „Efterdi de nu ſkøde al Sagen ind for ham“ með því að þeir skutu öllu málinu til hans. — S. ſig ind under en anden Domſtol skjóta máli sínu í annan dóm. — β) ſ. ſig fra ſit Værneting (sb. Værneting). — B) án þol. eða sem h. s., 1) eiginl., a) Heſten ſkyder af ſig smeygir fram af sjer. — b) han ſkød til ham med begge Hænder (hratt honum með báðum höndum), ſaa at han faldt om. — c) þjóta (renna) upp (um plöntur); blása í sundur (um ungling): Træet ſkyder ſtærkt. — d) (sjaldh.), falla (um vötn), renna (um vötn eða vegu). — 2) óeiginl.: S. paa noget skírskota (vitna) til e-s, bera e-ð fyrir sig.

Skydebane staður þar sem skotið er til marks.

Skydegevær bissa.

Skydegrav þurrt síki (einkum fyrir utan kastalavegg) þar sem skotið er til marks.

Skydehul gat sem skotið er út um.

Skydehund hundur sem hafður er til að sækja dýr eða fugla sem maður hefur skotið.

Skydehuus skothús (sem heldri menn hafa til að skjóta úr þegar dýrin eru rekin fram hjá).

Skyden, án ft., sk., = Skydning.

Skydepenge, ft., skotkaup, (sb. skotfje, Grágás).

Skydeplads svið þar sem skotið er til marks.

Skydepoſe = Jagttaſke.

Skydeſelſkab fjelag sem stofnað er til að skjóta til marks á tilteknum tímum.

Skydeſkive = Skive b.

Skydetaarn turn til að skjóta úr.

Skydevaaben skotvjel (t. a. m. bogi eða bissa).

Skydning, sk., það að ſkyde (skothríð).

Skyds, án ft., sk., [sb. skjóti í reiðskjóti og fararskjóti], flutningur (ferðamanna).

Skydsbonde bóndi sem er skyldur að gera ferðamönnum fararskjóta.

Skydsdreng piltur sem fylgir fararskjóta er ferðamönnum er gerður.

ſkydſe, ás. 1, (í Norv.), gera (mönnum) fararskjóta.

Skydsfrihed það að vera undan skilinn þeirri skyldu að gera ferðamönnum fararskjóta.

Skydsfærd (í Norv.) = Kongereiſe, Kongeægt.

Skydsheſt reiðskjóti (sem ferðamanni er gerður).

Skydsning, sk., það að ſkydſe (flutningur ferðamanna).

Skydsſkaffer sá sem kveður upp fararskjóta handa ferðamönnum.

Skydsſkifte staður þar sem skipt er um fararskjóta til ferðamanna-flutnings.

Skydsſted = Skydsſkifte.

Skydsvæſen (allur) ferðamanna-flutningur.

ſkydækket, [sb. dække], skýþaktur (Skuggsjá), skýjaður (Skuggsjá).

ſkye, ás. 1, forðast, flýja, sneiða sig hjá e-u; horfa í; o. s. frv.: S. Laſterne. S. eens Selſkab sneiða sig hjá e-m. S. noget ſom Peſt forðast e-ð eins og heitan eldinn.

ſkye, s. 1, [skýja], a) sjaldh. h. s., þykkna (um veður): Det ſkyer. — b) ás., í ſkyes þykkna (um veður): Himlen ſkyes.

ſkyet, ft. ſkyede, e., [skýjað-r], skýjaður.

Skyfald = Skybrud.

ſkyfri skýlaus, heiður, heiðríkur, (sb. ok sá hvergi skýskōfu á himni, 677): En ſ. Luft heiður himin.

ſkyfuld skýþaktur (sb. Skuggsjá), skýjaður (sb. Skuggsjá), þykkur.

ſkygge, s. 1, [skyggja], A) h. s., skyggja: Træet ſkygger mod Solen skyggir við sólu (sb. Rímb.). Du ſkygger for mig skyggur á mig. — B) ás., draga dimmu í (uppdrátt): S. en Tegning. S. et Maleri.

Skygge, ft. -er, sk., [e. o. skyggi f. skuggi], A) skuggi (af e-u); forsæla: Kaſte S. — See ſin S. paa Væggen. — Søge Skyggen leita þangað sem forsælan er. Leire ſig i Skyggen. — Lys og S. i et Maleri. — 2) óeiginl., a) (sb.: svá þótti hánum .... sem þær — þ. e. hans fyrri píslir — væri skuggi nokkurr ok spár einar þess alls ens illa, er þá var hánum í garð borit; það er ekkert orðið eptir af honum): „Ære er dog intet andet, end Dydens S“. Denne Stiftelſe er kun en S. af hvad den engang har været. — b) það sem ekkert er, það sem einskis er vert, það sem ekki er annað enn hugarburður: Gribe (jage) efter en S. Være bange for en S. — B) framliðin sál, (sb.: þá leit hann til vinstri handar standa leiðiligan skugga; vofa): Vore Forfædres Skygger. Skyggernes Rige. — C) (hatt)barð; skyggni, der: En Hat med bred (ſmal) S. barðastór (barðalítill) hattur.

ſkyggeagtig, ft. -e, e., svipaður skugga.

Skyggebillede, a) óglögg mynd (af e-u) — b) = Skygge A, 2, b.

Skyggeblanding það hvernig björtu og dimmu er komið fyrir í pentskript.

Skyggedal (í skáldskap), myrkur dalur, (sb. myrkrahjerað): „Dødens Skyggedale“.

Skyggedrøm (í skáldskap), eintómur hugarburður.

Skyggefegter sá sem berst með þarflausum lögum (eða ljúgandi höggum eða skjálgum skotum; sb. Skuggsjá).

Skyggefjæl skúrfjöl (yfir glugga).

ſkyggefri skuggalaus (sb. Skuggsjá): Jagttagelſen bør ſkee paa et ſkyggefrit Sted.

Skyggegang forsælugöng: „Den venlige S. langs med Aaen“.

Skyggehat eins konar barðahattur til að hlífa við sólarhita.

Skyggehvælving (í skáldskap), forsælustaður (sem hvolf er yfir).

Skyggekaſt það að e-ð gerir skugga.

Skyggeleg = Skyggeſpil.

Skyggelinie þráðbeinn skuggi.

Skyggeliv líf sem er eins og þoka.

Skyggelund svalur lundur.

Skyggely forsæla.

ſkyggeløs skuggalaus.

Skyggerids, kl., = Omrids.

Skyggerige = Underverden.

ſkyggeræd sem verður hræddur hvað lítið sem er.

Skyggeſide, a) eiginl., sú hlíð(in) þar sem skugginn (forsælan) er. — b) óeiginl., lestir, brestir, ókostir, anmarkar.

Skyggeſpil skuggaleikur (þegar skuggar eru sýndir t. a. m. á vegg; sb. einnig: hjegómi).

Skyggetegning = Omrids.

Skyggetræk = Omtræk a, Omrids.

Skyggeverden, a) veröld sem ekki er nema eintómur hugarburður. — b) undirheimar (þar sem ekki er annað enn vofur).

Skyggeværk hugarburður, missýningar, sjónhverfingar.

Skygning, sk., það að ſkygge B.

Skyhaar, [sb. ſky], í orðatiltæk. Skyhaarene ere tagne af ham hann er engin bleyða.

Skyhav (í skáldskap), skýjaður himin, (sb. Skyborg, sömul. himins-kenningar).

Skyhimmel skýjaður himin, þykkt lopt.

Skyhvirvel = Skypompe.

ſkyhøi sem mænir upp úr skýjunum, sem nær upp úr öllum vindum.

Skykaſt vindkast, (sb. kisa á sjó).

Skyklapper, ft., [sb. ſky], þykk leðurblaðka sem höfð er á beizli aptan við augað á hestinum (svo að síður komi í hann fælni).

Skyl, ft., eins, kl., [sb. skol], steypa, demba, (sb. Regnſkyl).

Skyld, án ft., sk., [skyld], 1) brot, afbrot: „Forlad os vor S.“ — b) það að manni er e-ð að kenna: Skylden ligger hos ham það er honum að kenna. Jeg er ikke S. deri það er ekki mjer að kenna. Det var ikke min S. (það var ekki mjer að kenna), at det ſkete. Give een S. for noget kenna e-m um e-ð. Skyde Skylden paa en anden kenna öðrum um. Han faaer S. for det honum er kennt um það. — 2) skyld (í orðatiltækjunum: fyrir þann skyld, Stjórn; fyrir mína skyld, Fms.; fyrir guðs skyld, á ísl. skjali): Gjer det dog for min S. mín vegna. For Guds S. For Morſkabs S. að gamni sínu. For den Sags S. þess vegna, o. s. frv. — 3) = Gjeld: Være i S. — 4) afgjald eða skattur af e-u: Sætte en Gaard i S. meta jörð. Den Gaard ſtaaer høit i S. þessi jörð er dýrt metin.

Skyldbog, a) skuldabók (sem maður skrifar í hvað maður eigi hjá öðrum). — b) = Jordebog.

Skyldbrev = Gjeldsbrev.

ſkylde, s. 2, [skylda], 1) um ásökun, a) ás. = beſkylde: S. een for Uret. — b) sem h. s., í ſ. paa ásaka: Han ſkyldte paa ſin Broder. — 2) ás., vera skuldugur e-m e-ð (á ísl. skjali) eða um e-ð: Jeg ſkylder ham intet hann á ekkert hjá mjer. Han ſkylder mange Penge bort hann er í stór-skuldum. Betale hvad man ſkylder borga það sem aðrir eiga hjá manni, borga skuldir sínar. — Det ſkylder jeg ham það á hann að mjer. — 3) h. s., eiga að gjalda landskuld eða skatt: Denne Bonde ſkylder høit situr á dýrri jörð. S. af tre Tønder Hartkorn.

Skyldfordring = Gjeldsfordring.

ſkyldfri saklaus.

Skyldfrihed, án ft., sk, sakleysi.

ſkyldfuld (sjaldh), sekur.

Skyldherre = Creditor.

ſkyldig, ft. -e, e., [skyldig-r], a) sekur: Han er den ſkyldige. — b) skyldugur (sb. skyldug lýðni ok þjónusta), skyldur (sb. veita skylda þjónustu konungi): „Ikke allene med tvungne og ſkyldige, men og med frivillige Handlinger“. „Der er viſſe Pligter, ſom vi ere Afdøde ſkyldige.“ — c) skuldugur (sb. Guðmundr reiknaði sik skuldugan vera Solveigu ... 20 hundruð): Hvormeget er jeg endnu ſ.? Han er mig intet ſ. jeg á ekkert hjá honum.

Skyldighed, án ft., sk., skylda: Gjøre ſin S.

Skyldmand (fornl.), skuldarmaðnr (t. a. m.: þá skal arfe í andvegi setjas ok gera skuldarmönnum stefno ... ok hafe hverr sína skuld á brot, Ng. L. I, 282; sb. Creditor).

Skyldner, ft. -e, kk., skuldari (sb.: svá sem hverr vill guð láta sèr miskunna, svá miskunni hann skuldurum sínum).

Skyldoffer syndafórn.

Skyldſætning, sk., það að ſkyldſætte (jarðarmat).

ſkyldſætte, ás., meta jörð (sb. Skyld 4): „En alt for høit ſkyldſat Eiendom“.

ſkylle, s. 1, [sb. skola], A) ás., 1) um þvott, a) (þar sem þol. merkir þann hlut, sem gjöra á hreinan), skola (sb. græðir hann — þ. e. gimsteinninn — sjúk augu, skolaðr í vatni): S. Tøi (Kopper, Fade). S. Munden skola innan á sjer munninn. — b) þar sem óhreinindin eru sett í þol.: Det urene kan ſkylles af i Vandet. — 2) (í sömu merk. og í orðunum skolar til hafs öllu — einnig: allt — úr skipinu): Havet ſkyller Sand (Tømmer, Vrag) op paa Landet. Det ſkylles bort ved Floden. — B) h. s., a) (um bylgjur), flóa, flæða, falla, skella: Havet ſkyller op mod Klipperne. — b) (um steypiregn) í ſ. ned streyma úr loptinu: Det ſkyllede ned den hele Nat.

Skyllebad skolabað (þegar maður verður eins og skolahöttur): Vi fik et S. undervejs.

Skylleballe þvottastampur.

Skyllebæk lækur eptir regn eða hláku.

Skyllehals vínsvelgur, (sb. Dranker).

Skyllekar þvottakerald (B. H.).

Skyllekedel þvottaketill.

Skylleregn = Skylregn.

Skylletrug eins konar þvottaker.

Skyllevand skolavatn, skol.

Skylregn steypiregn.

ſkyløs, [skýlaus-s], = ſkyfri.

ſkymørk skýjaður, skýþaktur: Den ſkymørke Himmel. „Det ſkymørke Bjerg.“

Skymørke myrkur af skýjum.

ſkynde, ás. 1 og 2, [skynda], A) með þol., 1) flýta e-u, hraða e-u, a) (þar sem þol. ekki er ſig), skynda e-u (sb. Konungr skyndi þá ferð sinni austr), hvata e-u. — b) ſ. ſig flýta sjer, hraða sjer, hvata (sb.: Guðmundr .... spyrr tíðendin, ok hvatar heim), skunda: S. ſig bort (ind, ud). S. ſig med noget flýta sjer að e-u. — 2) hvetja: S. een til noget. — B) án þol., 1) ſ. paa een reka á eptir e-m. — 2) hvetja, eggja: Det var ham, der meſt ſkyndede til dette Tog.

Skyndel, sk., = Dørvægt.

ſkyndelig, ft. -e, e., [skyndilig-r], (fornl.), = ſkyndſom.

Skynding, sk., [skynding], skynding, skundi (sb.: snúa þegar með skunda upp á land; þeir fóro .... með miklum skunda til búð hans ofan í Ás), hraði, flýtir, snatur: Det blev gjort i en S. eða gjort i ſtor S.

ſkyndſom, ft. -me, e., skjótur, fljótur, hraður.

ſkynær, e., sem er nærri skýjunum, sem nær upp undir ský.

Skyplet skýskafa.

Skypompe vatn-iða (í lopti), hvirfilregn.

Skyrand skýbrún.

Skyrd, sk., [e. o. skyrð-r f. skurð-r], (úrelt), skurður; kornskurður.

Skyrift skýjadeild (Sn. E.).

Skyſkraber, sk., dálítið toppsegl á herskipi.

Skyſpætter, ft., (ljósleitar) skýsköfur.

Skyſtøtte skýstöpull (625), skýstólpi (625; sb. skýpílarr, Stjórn).

Skyt (optar Skyts), án ft., kl., skotfæri (sb.: þar — í Krít — görðux fyrst árar til skipa ok svá skotfæri, Stjórn), (einkum) fallbissur.

Skytlad = Kanonblok.

Skytop (í skáldskap), skýþakinn (fjall)tindur.

Skytpram fallbissuprammur.

Skyts sjá Skyt.

Skyts, án ft., sk., vernd.

Skytsaand verndar-andi, (sb. fylgja).

Skytsengel verndar-engill, gæzluengill (Nj.), fylgjuengill (Nj.).

Skytsgud verndargoð.

Skytshelgen dýrðlingur sem er verndari eða árnaðarmaður (e-s).

Skytsherre verndari.

Skytte (einnig Skyttel), sk., = Væverſkytte.

Skytte, ft. -r, kk., skyti, skotmaður: Han er en god S. — Tjene for S. paa en Herregaard.

Skyttehund = Skydehund.

Skyttehuus skytahús.

Skyttel sjá Skytte (sk.).

Skyttel, ft. -er, sk., dálítill hnöttur sem börn leika sjer að.

Skyttelbane staður þar sem börn leika að smá-hnöttum (sb. Skyttel).

Skyttelſpil smáhnattaleikur (sb. Skyttel).

Skytteri, kl., (sjaldh.), (skot)veiðar.

Skytvogn = Stykvogn.

ſkyvævet, [sb. væve], (í skáldskap), sem er svo smágert eins og það væri ofið úr skýi, (sb. slæða).

Skæferi, ft. -er, kl., (stórt) sauðabú.

ſkæfte, ás. 1, [skefta f. skepta], skepta: S. en Øxe (Bøſſe).

Skæfte, ft. -r, kl., [skefti f. skepti], bissuskapt.

Skæftetræ trje að því leyti hversu gott það er í bissusköft.

Skæftning, sk., það að ſkæfte.

Skæg, ft. eins, kl., [skegg], skegg, kampur; (sb. kampar, veiðihár): Faae S. (sb.: e-m sprettur — vex — grön).

Skægbund skeggrót: Have en ſtærk S. (sb. það er góð rót í því).

Skægberſte skeggbusti.

Skægfjæder neffjöður (á fugli).

Skæggelevning seytill (sem skilinn er eptir í staupi eða könnu).

Skæggeſax kampskæri.

Skæggeſæbe skeggsápa.

ſkægget, ft. ſkæggede, e., [skeggjað-r], skeggjaður.

ſkægløs, [skegglaus-s], skegglaus (Nj.).

Skæl, ft. eins, kl., [sb. skel], a) hreistur: Have Penge ſom S. hafa sand af peningum. — b) væring, flasa. — c) skel.

ſkældækket, [sb. dække], hreistrugur.

Skældyr = Skaldyr.

Skælfiſk, [skelfisk-r, Stjórn], skelfiskur.

ſkælle, ás. 1, hreistra: S. Fiſk.

ſkællet, ft. ſkællede, e., hreistrugur.

Skælpandſer eins konar brynja sem er svipuð hreistri.

Skælvinge loðinn vængur (á sumum skorkvikindum, t. a. m. á melflugu og fiðrildum).

ſkælvinget vængloðinn (sb. Skælvinge).

ſkæmme, ás. 1, [skemma], a) = spilla e-u: Han har reent ſkæmmet Træerne, ved at hugge for meget af dem. Det ſkæmmer Synet af den Bygning óprýðir það hús. — b) (sb. son hans — þ. e. Davíðs — skemmði hann í augliti alls fólks), = vera e-m til skammar. — c) ſ. ſig láta ásjást: Hun har ſkæmmet ſig meget i denne Sygdom henni hefur stórum farið aptur í þessari legu, (sb. e-m hrakar aptur).

Skær sjá Skjær.

Skær, kl., = Plovſkær.

ſkær, ft. -e, e., [skær-r], skír, skær, tær, tárhreinn (framb.: táhreinn): Hvid og ſ. i Huden skinnræstinn. Skært Linned.

ſkære, ás. 1, [sb. ſkær], (úrelt), skíra (sb. skíra silfur).

ſkære [skera], **ſkar** [skar], **ſkaaren** [skorin-n] og **ſkaaret** [skorit], ás., I) eiginl., A) þegar talað er um að skorið sje með e-u sem egg er á, 1) þar sem vjer höfum nú skera, a) ſ. noget ſønder (itu, i Stykker). S. Maden for skera niður matinn yfir borðum. S. en Bog op skera upp úr bók. S. Bugen op paa et ſlagtet Dyr fara innan í skepnu. S. et Brød over skera brauð í sundur. Han ſkar ſig ſelv (skar sig viljandi) i Armen med en Kniv. S. ſig paa en Kniv skera sig (óvart) á hníf. — β) án þol.: S. ind i noget. — b) ſ. et Stykke af (ud af) noget skera stykki af (út úr) e-u. S Kornet af med en Segl (sb. skulu þèr sá akra yðra ok skera, Stjórn). — c) ſ. et Mærke i noget. — 2) þar sem fornmenn höfðu skera, a) = klippa: S. Haaret (sb. Fms. I, 8). — b) ſ. til (sb. sker mèr skyrtu, Auðr, þorkeli bónda mínum), sníða: S. en Kjole til. S. et Par Støvler til. — 3) þar sem skera er ekki haft, a) gelda, vana: S. Tyre (Griſe, Heſte). — b) án þol., bíta: Den Kniv ſkærer ikke godt bítur ekki. — B) Hjulet ſkærer dybt i hjólið ristir djúpt. — C) um sög, bíta: Den Sav ſkærer ikke godt. — D) ſ. Tænder nísta

(gnísta) tönnum. — E) en ſkærende Kulde herpings-kuldi, nístandi frost (sb. Fms. II, 225). En ſkærende Vind næðingur. — F) um það sem er óþægilegt fyrir augun, a) Røgen ſkærer mig i Øinene súrnar í augunum (Nj. 202). — b) Lyſet ſkærer mig i Øinene skrámir ljós í augu mjer (Sturl. I, 5). — c) ſkærende Farver skræpuleg litasetning (einkum í pentskript). — II) óeiginl., a) det ſkærer mig i Hjertet, naar jeg tænker paa hendes Nød jeg má ekki hugsa til þess, hvað hún á bágt, eða þvíuml. — b) han er alt for ſkærende i ſine Udtryk mikils til of harður í orðatiltækjum. Han er alt for ſkærende i ſine Domme heldur skjótdæmur og harðdæmur.

Skærebræt fjöl til að skera e-ð á.

Skærebænk eins konar bekkur til að saxa hálm á.

Skærekiſte = **Skærebænk**.

Skærekniv sax (t. á. m. sem hálmur er saxaður með).

Skærelo það hús (eða sá partur húss) þar sem hálmur er saxaður.

Skæretand (sjer hver) framtönn (í sumum dýrum).

Skærhed, án ft., sk., skærleiki, eða þvíuml.

ſkærhudet, ft. -hudede, e., skinnræstinn.

ſkærpe, ás. 1, [skerpa], 1) eiginl., a) brýna, hvetja, hvessa (sb. hvessa eðr slá öxar sínar eðr gref): S. en Kniv. S. en Sav. — b) ſ. Heſteſkoe setja skafla á skeifur. — c) = brodde: S. en Heſt. — d) hvessa sýn (655 XXX), skíra og birta augu (655 XXX): S. Synet. — 2) óeiginl., a) hvessa: S. Forſtanden. — b) herða, auka: S. en Straf.

Skærpejern brýnslujárn.

Skærpning, ft. -er, sk., það að ſkærpe.

Skærsild, [sb.: ef þú skírir þik í hreinsanareldi, Fms. VII, 38], hreinsunareldur.

Skærsjern (úrelt) = **Skudsjern**.

Skærſommer nóttleysumánuður (*Junius*).

Skærtorsdag, [sb. skíriþórsdagr, t. a. m. Fms. IX, 500], skírdagur.

Skød sjá **Skjød**.

Skøite, ft. -r, sk., skriðjárn: Løbe paa Skøiter fara á skriðjárnum.

Skøiteløben það að fara á skriðjárnum.

Skøiteløber, kk., sá sem kann (fer) á skriðjárnum.

ſkøns, e., a) = ſkraa. — b) paa ſ. = paa ſkraa.

Slaa, ft. -er, sk., [slá], járnloka (fyrir hurðu): Skyde Slaaen for Døren láta loku fyrir hurð (Gísl.). Sb. Harveſlaa.

Slaabrok sjá **Slobrok**.

ſlaae [slá], ſlog [slóg], (er) ſlagen [e. o. slagin-n f. slegin-n, að sínu leyti eins og takinn í fulltakinn] eða ſlaaet, og (har) ſlaaet, I) ás., A) þar sem slá stýrir þol., eða mundi stýra honum, 1) eiginl., a) slá (ljósta) mann: S. een i Anſigtet ljósta í andlit e-m (sb. Fms. II, 130). S. een paa Øret slá e-n (gefa e-m) kinnhest, gefa (reka) e-m utan undir. — b) ſ. ſig meiða sig (með því að detta eða reka sig á): Han ſlog ſig paa Kanten af Bordet. — c) ſ. een til Jorden eða ſ. een omkuld slá e-n til jarðar, jarðvarpa e-m. S. noget ud af Haanden paa een slá e-ð úr hendinni á e-m. S. Vinduer ind brjóta inn glugga. — d) reka: S. et Søm i Væggen. S. en Pæl i Jorden reka niður staur. — e) ſ. noget itu brjóta (mölva) e-ð. — f) ſ. Kobber i Plader beita út eir. — g) ſ. Penge slá peninga (sb. Haraldsslátta). — h) ſ. Kegler fella strýtur. — i) ſ. noget over med Blæk slá (hella) bleki út yfir (ofan á) e-ð. — k) ſ. Takt; sb. Takt. — l) ſ. en Aare slá æð (B. H.), taka blóð. — m) ſ. (snúa) et Reb. — n) ſ. en Kreds slá hring (mannhring, manngarð); sb. var nú slegit öllu fólki í mannhringa. — o) en ſlagen Landevei rudd (greið, sljett) þjóðgata. — p) ſ. ihjel eða (tómt) ſ., (sb.: slógu meðr sverði hvern mann, er byggði borgina, Stjórn; svá skaltu slá Nadianitas, sem einn mann, Stjórn), vega: „Hiin gaaer til Døden hen, ei for han ſlog ihjel, men for han ſlog kun een“. — q) sigrast (vinna — vega — sigur) á e-m, sigra e-n í orustu: Da han havde ſlaaet Ruſſerne. Blive ſlagen (eða ſlaaet) bíða (hafa, fara) ósigur. — r) ſ. Fjenden paa Flugt (eða af Marken) reka óvini sína á flótta. — s) ſ. tilbage = afſlaae 3: Fjendens Angreb blev ſlaaet tilbage. — t) ſlaaes og (í tali) være oppe at ſlaaes fljúgast á, vera í áflogum. — u) (um stundaklukku): Klokken ſlaaer tolv. Klokken er ſlaaet ti. — v) ſ. Bugter vera í bugðum (hlykkjum). — x) ſ. ſig bólgna (af vætu). — 2) óeiginl., slá (t. a. m.: líkami .... Romulae var sleginn meðr .... líkþrá): S. et Folk med Plager. — S. een med Blindhed (sb.: hverjum blindleik er þeir váru slegnir; at þú sláir blindi þá hina heiðnu þjóð). — b) det ſlog ham honum hnykkti (brá) við, það datt ofan yfir hann, eða þvíuml. — B) þar sem slá stýrir þiggj., eða mundi stýra honum, a) ſ. Døren i skella aptur hurðinni, reka aptur hurðina. — S. Vand paa noget hella (skvetta) vatni á e-ð. — S. (dreifa) Sand paa et Brev. — S. Papir om noget láta (vefja) brjefi utan um e-ð. — S. noget op paa en Væg festa e-ð á vegg (múr). — b) Koen har ſlaaet ſig løs slitið sig upp, losnað. — S. ſig (brjótast, komast) igjennem Fjenden (sb. rjúfa fylking). — c) ſ. Øinene op ljúka upp augunum, (sb. rífa í sundur augun). S. Øinene ned líta niður fyrir sig. — d) ſ. en Knude hnýta (ríða) hnút, — e) ſ. en Linie gera (draga) stryk. — f) ſ. en Bro (gjöra brú) over Floden. — g) (sb. slá landtjöldum): S. en Leir setja herbúðir. — h) ſ. noget efter fletta e-u upp. — 2) óeiginl., a) þar sem þol. er ſig, α) ſ. ſig løs skvetta sjer upp, o. s. frv. — β) ſ. ſig igjennem bjargast. — γ) ſ. ſig ſammen gera samband með sjer, (sb.: þeir slógu sèr þá saman í vináttu, Fms. X, 24). — δ) ſ. ſig til Hvile (Ro) taka hvíld (leita hvíldar, Skuggsjá). — ε) ſ. ſig til et Parti ganga í lið með e-m. — ζ) ſ. ſig til et Haandværk leggja fyrir sig iðnað, verða iðnaðarmaður. — η) ſ. ſig til Drik leggjast í drykkjuskap, (sb. Drik a, β). — b) ſ. noget hen i Veir og Vind eyða e-u (sem verið er að tala um). S. noget af Sindet hyggja af e-u (sb.: en konungr .... hugði af heimsko, Fms. X, 380; sb. einnig þegar er þú vilt af hverfa at unna Ólafi). — c) ſ. Lid til noget (sb. Lid af blít). — II) h. s., A) eiginl., 1) þar sem þol. vakir reyndar fyrir manni, a) ſlaae igjen, naar man bliver ſlaaet slá aptur, þegar maður er sleginn. S. fra ſig verjast (með höggum). — b) eins og vjer höfum slá, í sömu merk. og slá hey (sb. Óðinn .... kom þar er þrælar níu slógu hey, Sn. E.), eins hafa Danir ſlaae (tómt) í sömu merk. og ſlaae Græs, (þar sem meie er = skera; sb.: en ef skerr akr eða slær eng annars manns, Gþl.). — c) ſ. op fletta upp (í bók). — 2) þar sem þol. er fjarlægur, a) ſ. paa Skjoldene med Sværdet slá (berja) sverðunum á skjöldunа. — S. paa Tromme berja bumbu. — b) ſ. efter een slá til e-s, ætla að slá e-n. — c) ſ. med Nakken (sb.: reigjast; það kembir aptur af e-m). — d) Heſten ſlaaer bag ud med Bagbenene = Heſten ſlaaer bag ud (sb. Bag II, B). — e) Fuglen ſlaaer med Vingerne baðar vængjunum. — f) um kvak sumra fugla (t. a. m. þrasta og næturgala). — g) (um gripfugla), ſ. ned steypa sjer: Falken ſlaaer ned paa ſit Rov. — h) Lynilden ſlog ned i Huſet eldingu laust niður í húsið. — i) Luen ſlaaer (loganum slær, sb. Fms. I, 128; logann leggur; loginn gýs eða stendur) ud af Ovnen. — j) Vinden ſlaaer (veðrinu slær) i Seilene. — k) Vandet ſlog ind i Baaden gaf á, kom áfall. — l) Papiret ſlaaer igjennem drepur í gegnum pappírinn. — m) Kopperne ſlog ind hos ham bólunni slóg inn á honum (sb. slóg þá verkjum fyrir brjóstit, Sturl. — B) óeiginl., 1) þar sem gjör. er skynsöm vera, a) ſ. paa noget slá upp á e-u (munnlega). — b) ſ. af paa (slá af) Varer. — c) ſ. op med en Pige segja stúlku upp. — 2) þar sem gjör. er e-ð annað, a) det ſlaaer ind i mit Fag. — b) ſ. ind = indtræffe b, β. — c) ſ. feil mistakast. — d) ſ. til hrökkva, endast.

Slaaekarl sláttumaður: Vi have fire Slaaekarle i Marken.

Slaaen, nafn, (trjetegund) *prunus spinosa*.

Slaaenbær ber á (af) *prunus spinosa*.

Slaaentorn = **Slaaen**.

Slaaenviin vín sem hefur staðið á berjnm af *prunus spinosa*.

Sladder, án ft., sk., þvaður, þvættingur, málæði: Døve eens Øren med S. Føre S. blandt Folk fara með þvaður.

ſladderagtig, ft. -e, e., málugur, (sb. aabenmundet og kjaptóður).

Sladderagtighed, án ft., sk., málæði, sögvísi.

Sladderhank, kk., (í tali), sá sem ekki getur þagað yfir neinu, (sb. Aabenmund og kjaptaás).

Sladderkjærling kjöptug kerling.

Sladdermund, kk., = Sladderhank.

Sladderrygte kvittur sem ekki er annað enn þvættingur.

Sladderſtue hús þar sem mikið málæði gengur.

Sladdertaſke, kvk., kjaptadós.

Sladdertorv torg þar sem mikið málæði gengur.

Sladdertunge sögvís tunga.

ſladdervorn, ft. -e, e., = ſladderagtig.

ſladdre, h. s. 1, 1) hjala, skrafa; (sb. sitja á kjaptastólnum): Sidde hele Aftenen og ſ. (sitja á kjaptastólnum allt kvöldið). — b) sem ás.: S. Tiden bort vera að skrafa sjer til dægrastyttingar. — 2) fara með þvaður, (sb. klaupa með skítinn á tánum): Hun gaaer om i Byen og ſladdrer. Drengen har ſladdret (sb. segja eptir e-m).

Sladdren, án ft., sk., það að ſladdre (sb. Sladder).

Sladdrer, ft. -e, kk., sögvís maður, (sb. Sladderhank).

Slag, ft. eins, kl., [slag], 1) það að slá (o. s. frv.) eða það að slegið (o. s. frv.) er, a) högg: Give een et S. med en Stok slá e-n með staf. Faae S. af en Kjep fá stafshögg. — Slaae tre S. med Hammeren. — Klokkens S. Klokken er paa Slaget ti tíunda stund er rjett að segja liðin. — β) óeiginl.: S. i S. hvað á fætur öðru, (sb. hvað rekur annað). — b) bardagi, orusta, (einkum) fólkorusta: Holde et S. halda (eiga) orustu. Vinde et S. vinna sigur í orustu. Tabe et S. bíða (hafa) ósigur. Falde i et S. Her ſtod (stóð) Slaget. — c) = Prægning: Diſſe to Dalere ere ikke af et S. — d) gjøre S. paa et Reb gera lykkju á snæri (til að stytta það). — e) slagur (á sjó): Gjøre et kort (langt) S. — f) = Apoplexie: Faae (døe af) S. — 2) sem nafa á líkamlegum hlut, a) S. (lægð, gjóta) i en Vei. — b) slag (á kápu). — c) magáll: Slaget paa et ſlagtet Kreatur. — d) i Dueſlag.

Slagaare = Pulsaare.

Slagbolt eins konar leikhnöttur.

Slagbom veg-slá.

Slagbord, a) borð (Bord B) sem er fast á vegg og slegið verður upp og ofan. — b) = Fløibord.

Slagbro = Faldbro.

Slagbuur eins konar gildra til að veiða villidýr í.

Slagbænk eins konar bekkur sem sofið er í og slegið er upp á daginn.

Slagel, ft. -er, sk., a) slagspýtan á þustinum (gagnstætt: Handel). — b) eins konar verkfæri sem leirgólf eru jöfnuð með.

Slagfalk veiðivalur.

Slagfjæder flugfjöður (einkum á gripfugli).

Slagfugl gripfugl.

ſlagfærdig búinn til bardaga: En ſ. Hær.

Slaghammer hamar sem bókbindarar hafa.

Slaghætte = Falkehætte.

Slaglod, kl., a) slaglóð (í stundaklukku). — b) blendingur af messing og sinki sem eyr er kveiktur saman með.

Slagorden (einnig Slagtorden) fylking.

Slagpompe eins konar dæla.

Slagpøs fata úr segldúk (sem höfð er á hafskipi).

Slagregn = Skylregn, Pladsregn.

Slags, ft. eins, kl., tegund, grein (sb.: sú er hin fyrsta friðargrein, 655 XXVII): Flere S. Vindruer ýmsar vínberja-tegundir. Dette S. (þess háttar, þess konar) Mennesker ere ſjelden tilfreds. Mange S. margs konar.

Slagsbroder áflogamaður, (áflogahundur).

Slagſkat (sá) munur (sem er) á dýrleika og sannvirði penings (metinn sem nokkurs konar sláttukaup; sb. Myntſkat, Prægeløn).

Slagſkodde loka, (sb.: slagbrandur, slá).

Slagſkygge skuggi.

Slagsmaal áflog.

Slagſværd þungt sverð og áriðamikið.

ſlagte, ás. 1, [sb. slátra], slátra e-u, skera, láta e-ð af (sb.: Ef menn láta fé af þváttdag, ok skal borit af skinni fyri eykð): Kalven er ikke fed nok til at ſlagtes. — Han har lært at ſ. (sb. gera til). — S. et Offer (sb.: þat var þess konar blóð, er sæfð voro þau kvikindi, er goðonum var fórnat, Eyrb. 10).

Slagtedag dagur þegar verið er að slátra.

Slagtefaar slátursauður, slátrasauður (Hkr.), skurðarsauður (sb. B. H.).

Slagtegaas sláturgæs.

Slagtehøved sláturnaut, (sb.: slátrgripr, Grönl. II, 716).

Slagteko sláturkýr, (sb. B. H. í greininni um afnám).

Slagtemaaned riðtíðarmánuður (*November*).

Slagtenød = Slagtehøved.

Slagteqvæg sláturfje, (sb. Slagtehøved).

Slagter, ft. -e, kk., slátrunarmaður (B. H.), slátrari, (sláturmangari).

Slagterbod sláturbúð (þar sem slátrari hefur slátur — í fornri merk. — til sölu).

Slagterbænk brytbekkur.

Slagterdreng kenningarsveinn hjá slátrunarmanni.

Slagterhaandværk iðn slátrunarmanna, (sb.: slátrastörf, Korm.).

Slagterhund hundur slátrunarmanns.

Slagterhuus slátrunarhús.

Slagteri, ft. -er, kl., a) slátrastaður. — b) = Slagtning.

Slagterkniv brytskálm (sb. Gisl.).

Slagterkone kona slátrunarmanns.

Slagterlaug iðnaðarsamband slátrunarmanna.

Slagterløn slátrunarkaup (þegar maður slátrar e-u fyrir annan).

Slagterſvend fullnumi í slátrastörfum.

Slagtertorv = Kjødtorv.

Slagterøxe brytöxi (slátrunarmanna).

Slagteſtud slátur-uxi.

Slagteſviin slátur-svín.

Slagtetid slátrunartími.

Slagtning, sk., það að ſlagte (slátrun).

Slagtoffer slátrunarfórn, fórnarkvikindi (Stjórn).

Slagtorden sjá Slagorden.

Slagværk, a) stundaklukka sem slær. — b) sá tilbúningur sem veldur slættinum í stundaklukku.

Slam, sk., (sjaldh.) = Dynd.

Slamkiſte forarkista (úr hellum).

Slange, ft. -r, sk., ormur = höggormur, (sb.: dreki, linnur, naður, naðra, o. s. frv.). — 2) þar af dregið, a) löng leðurpípa (sb. Brandſlange, Sprøiteſlange). — b) sb. Feltſlange.

Slangeart höggormategund.

Slangebid, kl., ormsbit (655 XXX): Middel imod S.

Slangebugt bugða eins og á höggormi.

ſlangebugtet, [sb. bugte], (sem er) í bugðum eins og höggormur, krókóttur (sb.: ormr sá, er liggr í millum þeirra ok um þær, sem krókótt á, 1812).

ſlangedannet, [sb. danne], (sem er) eins og höggormur í lögun.

Slangefedt ormsfita.

Slangegang krákustigur.

Slangegift ormaeitur (Rímb.).

Slangeham ormshamur.

Slangehud = Slangeham.

Slangekors (í skjaldmerki), kross með tvö ormshöfuð á hverjum enda.

Slangekrop ormsbúkur, (sb.: ormshali, Fms. III, 154).

Slangelinie krókastryk.

Slangeliſt lævísi.

Slangerør pípa sem er í allt einum bugðum.

Slangetræk, ft., e-ð sem dregið er í allt einum bugðum: Skrive noget i S.

Slangeurt (jurt) *polygonum bistorta*.

Slangeyngel nöðrukyn.

ſlap, ft. -pe, e., [sb. slapa], slakur, (sb.: linur, linafladur, slittinn, slittulegur, lúalegur): En ſ. Bueſtræng. Rebet hænger ſlapt. — b) óeiginl., daufur: En ſ. Opmærkſomhed.

Slaphed, án ft., sk., það að vera ſlap.

ſlappe, ás. 1, lina á (e-u): S. et Toug. S. Seilene. Rebet ſlappes (slaknar) ved Fugtighed. — b) óeiginl., deyfa, lina: Ved Lediggang ſlappes (dofna) Sjæleevnerne. Lang Anſtrængelſe ſlapper Opmærkſomheden.

ſlapſkoet, [sb. ſkoe], sljettjárnaður.

ſlaſke (har), h. s. 1, 1) = ſjaſke. — b) ſlaſket, sem e., = ſlaſkevorn. — 2) slapa, lafa, eða þvíuml.: Klæderne ſ. om ham.

ſlaſkevorn, ft. -e, e., sóðalegur, óþrifinn, (sb. jarðvöðull).

Slat, ft. -ter, sk., [sb. slatta og sletta], dreitill.

ſlat (einnig ſlatten og ſlattet), e., [sb. slatta og sletta], a) slittulegur. — b) sóðalegur, óþrifinn.

Slatte, kvk., jarðvöðull, subba.

ſlatten sjá ſlat.

ſlattes, þs. 1, slakna, verða slittulegur.

ſlattet sjá ſlat.

Slave, ft. -r, kk., (nú tíðkanlegra enn Træl), þræll, mansmaður (fornt), mansalsmaður (fornt): Slaver þrælar, (o. s. frv.), man. Gjøre Krigsfanger til Slaver þjá hertekna menn. Sælges ſom S. vera seldur mansali. — b) óeiginl.: Være en S. af ſine Lidenſkaber ráða ekkert við sjálfan sig (við ástríður sínar), kunna ekki að stjórna geði sínu. — 2) afbrotamaður sem dæmdur er í fangelsi.

Slaveaag ánauðar-ok (Stjórn), ánauð, áþján, þrælkun, þrældómur, ófrelsi.

Slaveaand = Trælleaand, Trælleſind.

Slavearbeide þrælaverk, þrælavinna, (fúl og þrælsleg erfiðisneyð — sb. Stjórn).

Slavefanger, ft. -e, kk., sá sem nær mönnum til að selja þá mansali.

Slavefoged sá sem er settur til umsjónar yfir þræla eða afbrotamenn.

Slavefængſel = Slaveri b.

Slavehandel mansal.

Slavehandler, ft. -e, kk., sá sem kaupir og selur mansmenn.

Slaveherre þræladrottinn.

Slavehuus þrælahús (Fms. I, 292).

Slavejagt tilraun að ná annaðhvort þrælum er strokið hafa ellegar frjálsum mönnum til að geta þjáð þá.

Slavejern járn sem látin eru á þræla.

Slavekaar ánauð, (sb. Slaveaag).

Slavekjæde = Slavelænke.

Slaveklæder, ft., þrælaföt.

Slavelænke þrælafjötur. — Óeiginl., = Slaveaag.

Slaveri, kl., a) þrældómur, þrælkun, ánauð; (einnig) hvers konar ófrelsi. — b) þrælkun afbrotamanna (sb. Slave 2): Dømmes i Slaveriet paa Livstid.

Slaveſind = Trælleſind, Trælleaand, Slaveaand.

Slaveſkib skip sem menn eru fluttir á úr suðurheimi til mansals.

Slaveſtand = Trælleſtand.

Slavetorv torg þar sem menn eru keyptir og seldir, (mantorg).

Slavevogter manvörður.

Slavinde, ft. -r, kvk., ambátt, þýr (fornt).

ſlaviſk, ft. -e, e., þrælslegur (sb.: erfiðisneyð .... fúl ok þrælslig, Stjórn; í þrælsliga ánauð, Eluc.): En ſ. Behandling. S. Frygt þræls-ótti. S. Tænkemaade (sb. Trælleſind).

ſledſk, ft. -e, e., kjassmáll, mjúkur á manninn: Være ſ. i ſin Tale. En ſ. Hykler.

ſledſke (har), h. s. 1, smjaðra: S. for een.

Sledſken, án ft., sk., kjassmæli, sleikjulæti.

Sledſker, ft. -e, kk., sá sem er kjassmáll.

Sledſkhed, án ft., sk., það að vera ſledſk.

ſleg, e., [sb. sleikja], (sjaldh.), = ſledſk.

ſlege, h. s. 1, [sb. sleikja], (sjaldh.), = ſledſke.

Slegfred, kvk., (úrelt), = Slegfredkone.

Slegfredbarn frillubarn (Fms.), (sb.: frilluborinn, óskírborinn, óskilgetinn, laungetinn).

Slegfredkone frilla, fylgjukona (Sturl.).

Slegfredqvinde = Slegfredkone.

Slegfredſøn frillusonur.

Slegfredviv = Slegfredkone.

Slegfredæt óskilgetið afsprengi.

Slegheð, án ft., sk., (sjaldh.), = Sledſkhed.

ſlem, ft. -me, e., [slæm-r?], illur: En ſ. Vei. Et ſlemt Veir. — Den ſlemme Syge (eiginl.) = den faldende Syge (sb.

falde A, 1, b, γ). — Et ſlemt Levnet. — Det var ſlemt það er ljótt = það er illa farið.

***Slendrian**, sk., framtaksleysi, deyfð.

ſlentre (har), h. s. 1, [sb. slentr], slangra. — b) det ſlentrer af jeg læt það svona vera, eða þvíuml.

Slentring, ft. -er, sk., (í tali), = Regnepenge.

ſlet, ft. -te, e., [slètt-r], I) sljettur, o. s. frv., 1) sem e., a) eiginl., sljettur: En ſ. Plads. S. Fleiel. — b) óeiginl., í orðatiltæk. ſ. og ret óbreyttur, óbrotinn. — 2) sem ao, alls, öldungis: S. ikke. S. intet. — Han gaaer nu ikke ſ. ſaa daarlig klædt, ſom tilforn hann er nú dálítið skár til fara, enn áður. — II) lakur, o. s. frv., a) sem e., illur, vondur, lakur, ljelegur, fánýtur, (sb. ógerðar, ótætis): Slette Varer (Penge). — S. Veir. — Det er kun ſ. med ham honum (sjúklingnum) líður illa. — Have ſ. Lykke vera ólánsamur, (sb.: slysahrói, hrakfallabálkur). — En ſ. Perſon ótætis maður, mannfýla. — b) sem ao., illa: Staae ſig ſ. Det var ſ. handlet.

Sletbag, [slèttbak-r], sljettbakur *balaena mysticetus.*

Slethed, sk., illska, vonzka, vondskapur, illmennska, o. s. frv.

Slethøvl (sljetthefill), rjetteggjaður lokar.

Sletning, sk., það að ſlette.

Slette, ft. -r, sk., [slètta], sljetta, sljettlendi, jafnlendi (Eg.).

ſlette, ás. 1, [slètta], 1) sljetta: S. Klæder (Lerred). S. noget over (fara yfir e-ð og sljetta það). — b) óeiginl.: S. en Sag setja máli, (sb.: slètta yfir skjótræði sona sinna, Fms. I, 74). — 2) ſ. noget ud draga yfir e-ð, skafa e-ð af.

Slettetræ spýta sem höfð er til að sljetta e-ð með.

ſlettænkende, [sb. tænke], rangsnúinn í hugarfari, (sb. illgjarn).

Sletvare, sk., (flyðrutegund) *rhombus laevis.*

Sletøxe öxi til að sljetta með.

Slev (einnig Sløv), ft. -e, sk., [sleif?], sleif, eysill, ausa.

Sli, án ft., sk., eins konar jarðmergjarblendingur (á Jútlandi).

Sli, nafn, þornaðar rætur á sandreyr (sb. Hjelme).

ſlibe [slípa], ſleb, ſleben og ſlebet, ás., slípa, draga e-ð á (stein): S. en Kniv. S. Glas (Marmor, Ædelſtene). S. Ruſten af (ud af) noget. S. Figurer ind i Glas slípa myndir (rósir) á gler. — b) ho. l. t., **ſleben**, sem e., kurteis, kurteislegur, hæverskur, hæverskiegur: Slebne Sæder kurteislegir (hæverskiegir) siðir. Slebent Væſen kurteislegt (hæversklegt) viðmót. En ſleben Tunge mjúkt tungutak. En ſleben Stiil mjúkt orðfæri.

Slibeballe = Slibetrug.

Slibeeg egg sem slípuð er á e-ð.

Slibemølle eins konar mylna sem t. a. m. marmari er slípaður í, slípunarmylna.

Slibemøller sá sem á eða ræður fyrir slípunarmylnu.

Slibeſkaal eins konar skál (úr eyr eða messing) til að slípa gler í.

Slibeſpaan = Strygeſpaan.

Slibeſteen hverfusteinn, slíkisteinn.

Slibetrug hverfusteinsstokkur.

Slibeværk tilbúningur sem slípuð er með.

Slibning, ft. -er, sk., það að ſlibe: Hvad Diamanten taber i Slibningen.

ſlibrig, ft. -e, e., [sb. sleip-r], 1) eiginl., sleipur, háll: S. ſom en Aal. Veien er ſ. af Regnen. — 2) óeiginl., a) ótrúr, ótryggur, óáreiðanlegur, (sb. mjúkur á manninn): „S. Hofmand." „Slibrige Ord" (sb. fagurgali). — b) hættur, ísjárverður, ískyggilegur: Det er en ſ. Sag at røre ved það er illt við það að eiga. — c) sem kveikir losta (munuð): Et ſlibrigt Digt (Maleri).

Slibrighed, án ft., sk., það að vera ſlibrig (hálka, o. s. frv.): „Deres (þ. e. álanna) ſlimede S." — Diſſe Digtes S. gjør dem til en ſkadelig Læsning.

Slid, án ft., kl., [slit], a) slit: S. paa Redſkaber. — b) áreynsla, stritvinna, strit: En Heſt ſom er god til S. góður verkhestur. Han taaler godt S. — c) hald, (sb. Hold 1, g): Der er intet S. ved dette Tei.

Slidarbeide stritvinna.

ſlide [slíta], ſled [sleit], ſlidt [sb. bidt af bide], 1) ás., a) slíta e-ð: S. noget i Stykker imellem Hænderne. — De ſøgte at holde ham; men han ſled ſig fra dem sleit sig af þeim, sleizt úr höndum þeim, (sb. Fms. VIII, 249). S. ſig løs. — b) slíta e-u: S. Klæder. S. Skoe. — Han har ſlidt ſine Børneſkoe hann er kominn af barnsaldri. — Det ſlides af (bort) ved Brugen máist af. — S. Jorden ud (sb. udmagre). — S. ſin Tid eða ſ. Tiden hen (sb. bjara, tóra) — 2) sem h. s., a) kippa, rykkja: Rive og ſ. i noget. — b) vinna baki brotnu, (sb. slíta sjer út): Han ſlider og ſlæber (vinnur baki brotnu) hele Dagen. S. i noget.

Slidejern = Axelplade.

Sliden, án ft., sk, það að ſlide (sb. Slid).

ſlidſom, ft. -me, e., a) haldgóður. — b) góður til stritvinnu. — c) sem er strit; örðugur: Et ſlidſomt Arbeide. Slidſomme Tider.

ſlig, ft. -e, e., [slík-r], slíkur, þvílíkur: S. en Mand. — Slige Folk. Sligt og andet mere slíkt og þvílíkt, þvílíkt og annað eins.

Sliim, án ft., sk., [slím], slím, slepja, (sb. hor): S. i Maven.

ſliimagtig, ft. -e, e., slepjulegur.

ſliimdrivende, [sb. drive], sem hrindir slími úr líkamanum.

Sliimdyr (sjerhvert) smákvikindi sem hefst við í slími.

Sliimfeber eins konar sótt.

Sliimflod, kl., uppgangur (frá brjósti).

Sliimhinde, a) skinnhimna(n) á miðsnesinu. — b) slímskán.

Sliimkjertel slím-eitill.

ſliimopløſende, [sb. opløſe], sem eyðir slími.

Sliimpoſe, a) slímbola. — b) = Sliimkjertel.

Sliimvædſke slímvessi.

Slik, sk., í tali, í orðatiltæk. for en S. með gjafverði.

ſlikke, ás. 1, [sb. sleikja], sleikja: Hunden ſlikkede hans Haand. S. ſig om Munden sleikja út um.

Slikken, án ft., sk., = Slikning.

ſlikken, ft. ſlikne, e., gefinn fyrir (sólginn í) sætindi.

Slikkeri, ft. -er, kl., a) sleikjur. — b) sætindi: Fordærve Maven ved Slikkerier á sætindum.

Slikmund sem er ólmur í sætindi.

Slikning, sk., það að ſlikke (sb. sleikjur).

ſlime (har), h. s. 1, verða slepjugt (sjálfkrafa).

ſlimet, ft. ſlimede, e., slímugur, slepjugur.

ſlinge, ás. 1, undirbúa (trje sem búið er að fella).

ſlingre (har), h. s. 1, [slingra?], slingra, (sb. riða): Skibet ſlingrer.

Slingregang slingur.

Slingren, án ft., sk, = Slingring.

Slingring, sk., það að ſlingre (slingur).

Slip, nafn, ekki haft nema í orðatiltæk. give S. paa noget láta e-ð laust.

ſlippe [sleppa; e = i], ſlap [slapp], (er) ſluppen [sloppin-n; o = u] og (har) ſluppet [sloppit], 1) h. s., a) sleppa (slapp í þál. t.), komast af, ganga undan (sb. Ísák gekk undan): Øxen ſlap af Skaftet. Fuglen ſlap ud af Buret. S. ud af (komast úr) Fængſelet. S. vel fra noget komast vel af. S. løs losna. Han ſlap med en Irettesættelſe. — Ordet ſlap ham af Munden (sb.: honum slapp orð, B. H.). — b) þrjóta: Øllet er ſluppet. — 2) ás., sleppa (sleppti í þál. t.) e-u, láta e-ð laust: S. Tømmerne. S. en Fugl af Buret (sb.: ok er hann lèt lausan enn fyrsta, fló sá aptr um stafn). S. Kreaturene paa Græs láta út skepnurnar. S. en ind (ud) hleypa e-m inn (út).

Slippedands eins konar danz.

Slobrok (einnig ritað Slaabrok), sk., sloppur (sem verið er í inni við).

Slod, nafn, [slóð?], = Rivelſe.

Sloie sjá Sløie.

Slot, ft. -te, kl., höll, (hallir, salur): Et befæſtet S. Et fortryllet S.

Slothamp karlhampur.

Slotsbetjent þjónn eða embættismaður í e-i höll.

Slotsby lítil borg sem höll stendur í.

Slotsbygning, a) hallarsmíð. — b) höll.

Slotsfoged = Slotsforvalter.

Slotsfolk, ft., hallarfólk.

Slotsforvalter hallargreifi.

Slotsgaard hallargarður (sb. Gaard b).

Slotsgrav hallarsíki (síki í kringum höll).

Slotshave aldingarður sem heyrir til hallar.

Slotsherre hallarhöfðingi (sb. Magn.).

Slotskirke hallarkirkja.

Slotsmenighed hallarkirkju-söfnuður.

Slotsplads svæði við höll.

Slotspræſt hallarprestur.

Slotsſkriver skrifari hjá hallargreifa.

Slotstaarn hallarturn.

Slotstjener (fyrrum), þjónustumaður hallargreifa.

Slotsvagt, a) hallarvarðmenn. — b) hallarvarðhús.

Slotsvægter hallar-vökumaður.

ſlu (einnig ritað ſlug), ft. -e, e., [sb. slœg-r], = ſnu.

Slubbert, ft. -er, kk., slóði.

ſlubre, ás. 1, [slupra], slupra, sloka.

Slud, án ft., sk., [sb. slydda], votviðri, slydduveður, krapadrífa (Gísl.): „Overgangen fra Regn til Snee kaldes S." Reiſe i Snee og S.

Sludder, án ft., sk., þvaður, þvættingur, bull, rugl, slabb, endurleysa.

ſluddervorn, ft. -e, e., gefinn fyrir að þvaðra (slabba).

ſluddre (har), h. s. 1, þvaðra, þvætta, slabba, bulla, rugla, (sb. ſladdre).

ſlude, h. s. 1, vera hroðvirkur.

ſludervorn, ft. -e, e., hroðvirkur.

ſludfuld vætusamur: En ſ. Dag. Et ſludfuldt (votviðrasamt) Efteraar.

ſludſke (einnig ritað ſluſke) (har), h. s. 1, vera hroðvirkur: S. i ſit Arbeide hroða af því sem maður gerir. — 2) ho. l. t., **ſludſket**, sem e., a) sem hroðað er af, sem illa er gengið frá. — b) sóðalega til fara.

Sludſke, ft. -r, kvk., ódámur, jarðvöðull.

Sludvinter slydduvetur.

Sluffe, ft. -r, sk, handkartur, hjólbörur.

ſlug sjá ſlu.

Slug, ft. eins, kl., kok. Sb. Svælg.

ſluge, ás. 1, [sloka; o = u], gleypa: S. Maden i ſig (sb.: rifa í-sig, hvoma e-u í sig).

ſlugen, ft. ſlugne, e., gráðugur, ger.

Slugenhed, án ft., sk., græðgi.

Slughals, kk., mathákur, átvargur, átvagl, hít.

ſlugvorn, ft. -e, e., = ſlugen.

ſlugøret (einnig ſlukøret), ft. -ørede, e., (eiginl. slapeyrður, B. H., lafeyrður, B. H.; en er tíðkanlegast í sömu merk. og) sneyptur.

ſlukke, ás. 1 og 2, [slökkva], slökkva: S. Ilden. S. Lyſet eða ſ. Lyſet ud slökkva ljósið, (sb. drepa). Lyſet ſluktes (ſlukkedes) slökknaði, slokknaði. — S. Tørſten (sb. slökkvir hann — þ. e. alectorius — þorsta, í munni hafðr). — S. Sorgen.

Slukkehorn horn á háu skapti til að slökkva með ljós á altari.

Slukkekul, ft., viðarkol sem slökkt hefur verið í.

Slukker, sk., verkfæri til að slökkva með.

Slukning, sk, það að ſlukke.

ſlukøret sjá ſlugøret.

ſlumme sjá ſlumre.

Slummer, án ft., sk., blundur: Han faldt i S. það rann í brjóstið á honum. — Gravens S. dauðasvefn (625).

Slummerliin, kl., (í skáldskap, e. o. blundsbeður), beður.

Slump, sk., A) með ft. -er, nokkuð (ómælt eða óvegið eða ótalið): Der er endnu en S. (eða en heel S.) tilbage það er æði mikið eptir enn. Han kjøbte en S. Bøger æði mikið af bókum. Kjøbe noget paa S. af handa-hófi. — b) sjer í lagi þegar talað er um leifar, einkum af drykk (sb. góður sopi). — B) án ft., tilviljun, happaskot.

ſlumpe, h. s. 1, (har), [sb. slampast], slampast: S. til noget slampast á e-ð.

Slumpeleg (fornt), leikur sem kominn er undir heppni.

Slumpelykke það að slampast á e-ð, (sb. Lykketræf).

Slumpeſkud það að slampast á að hæfa e-ð.

Slumpeſkytte, kk., sá sem slampast á að hæfa það sem hann skýtur til.

Slumpeſpil = Slumpeleg, Lykkeſpil.

Slumpetræf = Slumpelykke.

ſlumre (einnig finnst ſlumme) (har), h. s. 1, blunda, láta renna í brjóstið á sjer, (sb. vera á milli svefns og vöku). — b) liggja í dál (í óeiginl. merk.): Slumrende Kræfter.

Slumren, án ft., sk., það að ſlumre.

Slunk, ft. -er, sk., eins konar reykjarstöpull.

ſlunken, ft. ſlunkne, e., tómur, innantómur, og þvíuml.

Slunkenhed, án ft., sk., það að vera ſlunken.

ſlunte, h. s. 1, dunda. — Det ſlunter af eða det ſlunter ſaa hen það gengur ekki sem verst.

Slup (einnig Sluppe), ft. Slupper, sk., skipsbátur, (sb. Slibsbaad).

Sluppe sjá Slup.

Sluproer sjer hver af þeim er róa skipsbáti.

Slurk, ft. -e, sk., teygur.

Sluſe, ft. -r, sk., stífla með flóðgátt.

Sluſearbeide starf að flóðgáttastíflu(m).

Sluſebom slagbrandur fyrir flóðgátt.

Sluſebro brú við flóðgáttar-stíflu.

Sluſebund flóðgáttarbotn.

Sluſebygning a) það að búa til flóðgáttastíflu(r). — b) stífla með flóðgátt.

Sluſedam vatn(ið) fyrir ofan flóðgáttarstíflu.

Sluſegulv = Sluſebund.

Sluſekammer (sjálft) flóðgáttar-hol(ið — með stífluveggina báðumegin og hurð fyrir ofan og neðan).

Sluſemeſter stíflu-vörður.

Sluſemuur stíflumúr.

Sluſepenge, ft., stíflutollur (goldinn af skipum sem fara um flóðgátt).

Sluſeport flóðgátt.

Sluſevand vatn sem hleypur út um (opna) flóðgátt.

Sluſeværk stífla með flóðgátt og öllu sem þar til heyrir.

ſluſke sjá ſludſke.

Slutbjælke seinasti þakbjálki.

Slutbolt seinasti nagli (þegar talað er um stóra nagla).

Slutnagle seinasti nagli.

Slutning, ft. -er, sk., 1) (af ſlutte sem ás.), a) niðurlag, lok, endi, endir, (sb. endalok, endadagar): Slutningen paa (eða af) en Tale (Bog). Aarets S. árslokin. I Slutningen af Maaneden í mánaðarlokin, að niðurlagi mánaðarins (Rimb.). — b) ályktun: Gjøre Slutninger. En umiddelbar (middelbar, rigtig, falſk) S. — 2) (af ſlutte sem h. s.), það að falla (við e-ð): „At Stenene ved deres egen Tyngde og S. beholdt deres Sted“.

Slutningsdom, a) ályktardómur (Skuggsjá). — b) ályktun.

Slutningsfølge, sk., a) röð af ályktunum (sem samband er á milli). — b) það sem draga má (dregið er) af e-i ályktun.

Slutningskjæde röð af ályktunum sem loða saman.

Slutningsmaade ályktunar-aðferð: En rigtig S.

Slutningsprøve seinasta raun.

Slutningstale tala sem flutt er seinast (t. a. m þegar e-u er slitið).

Slutningsvers niðurlagsvers, niðurlagsvísa.

Slutſeddel kaupmiði (miði um kaup við milligöngumann í kaupmannahúsi).

Slutſteen steinn sem seinast er felldur í hvelfing.

ſlutte, s. 1, [sb. slúta], 1) ás., a) byrgja, eða þvíuml.: S. een inde (sb.: Ef maðr byrgir mann inni í húsi, Grágás). S. een i Lænker setja e-n í fjötur. — S. en Hvælving fella hinn síðasta stein í hvolf (sem verið er að smíða). — S. Rækkerne færa sig saman (um þá sem standa í fylkingu). — Et ſluttet Selſkab fjelag, sem fleiri geta ekki komizt í. Spiſe ved ſluttet Bord borða þar sem maður borgar (mat sinn), en allir geta þó ekki komið. — S. ſig til een þýðast e-n (sb. Eg. 17). — b) ljúka við, ljúka e-u, slíta e-u: S. et Brev. S. ſin Tale. S. en Forhandling. — S. en Række reka lestina (= vera aptast í röð). — c) semja, eða þvíuml.: S. et Kjøb (en Handel) med een slá kaupi (eiga kaup) við e-n. S. et Forbund (ſ. Forlig, ſ. Ægteſkab) med een; sb. indgaae 2. S. en Contract gera samning. S. et Laan; sb. Laan a. — d) ráða e-ð af e-u, skilja (sb.: er þaðan mátti skilja, at þeir höfðu kristnir verit), álykta: Dette ſlutter jeg af mange ſikkre Erfaringer. — Dømme og ſ. — Af det jeg ſaae, ſlutter jeg mig til det jeg ikke har ſeet af því, sem jeg hef sjeð, gizka jeg á, hvernig hitt muni vera. — 2) h. s., falla: Døren (Skuffen) ſlutter ikke. Dette Bræt ſlutter godt i Aabningen.

ſluttelig, a) ft. -e, e., sem kemur á endanum (að lokunum): Den ſluttelige Følge heraf vil blive Utilfredshed paa begge Sider. — b) sem ao., að síðustu.

Slutter, ft. -e, kk., = Fangefoged, Fangevogter.

Slutteri, ft. -er, kl., = Gjeldsfængſel.

Slyde, ft. -r, sk., = Høloft, Høſtænge. Sb. Høſlyde.

Slydeſtænger, ft., stengur sem lagðar eru á bita til að hafa þar hey ofan á.

ſlynge, ás. 1, [slyngva, slyngja, slöngva], a) slöngva: S. en Steen høit i Luften. — b) beygja: Snogen ſlynger ſig i Bugter (vefur sig í bugður), hrökkvist. Veien ſlynger ſig igjennem Krattet liggur í krókum yfir kjarrskóginn. — c) vefja: Ranken ſlynger ſig om Træet. — d) bregða: S. Guldtraade i et Baand. — e) flækja: Det er ſlynget ſaa tæt ſammen, at man ei kan bringe det ud af hinanden.

Slynge, ft. -r, sk., [slöngva], slöngva: Kaſte med S. skjóta úr slöngu.

Slyngebaand slöngu-ól.

Slyngekaſt, a) slönguskot. — b) slöngudrag (eins langt bil og slöngva dregur).

Slyngekaſter, ft. -e, kk., sá sem kann að slöngva, (sb. Slyngeſkytte).

Slyngel, ft. Slyngler, kk., = Kjeltring b.

Slyngelæder sú bót á slöngu sem steinninn er lagður á.

Slyngereb bandróla.

Slyngeſkytte, kk., sá sem hefur slöngu að vopni, (sb.: þeir menn, sem slöngur höfðu, Rómv.).

Slyngeſtav slöngustafur (sb. stafslöngva).

Slyngeſteen slöngusteinn (sb.: slöngusteinshallr, Rimb.).

Slyngeſtok, [sb. Slynge], = Slyngeſtav.

Slyngeſtok, [sb. ſlynge], dálítil spýta sem við er höfð þegar e-ð er brugðið eða riðið.

Slyngeværk það sem er brugðið.

Slyngning, sk., a) það að ſlynge. — b) e-ð sem er brugðið.

Slæ, sk., þíða (um veður). Sb. Slæne, Slæning.

Slæb, ft. eins, kl., A) slóði (á fati, B. H.): Dronningens S. blev baaret af Hofdamer. — b) fylgifiskar, dilkar: Han har altid et ſtort S. med ſig. — B) stritvinna: Drengen er bleven forkuet i ſin Opvært ved for tidligt S. Slid og S. — b) (í tali), sá sem vinnur baki brotnu: Han er et godt S.

ſlæbe, s. 1, [sb. slæpast], A) ás., a) draga: S. noget efter ſig (sb. dregr Þórðr melrakki eptir sér ljáorf sitt). S. Ploven hen ad Marken. — S. ſig frem (sb.: er þá svo stirðr ok kalinn, at hann má varla upp standa; hann dragnar síðan heim at búrinu). — b) rogast með: S. en Sæk paa Ryggen. — S. ſig til Skade (sb. forſlæbe). — S. noget med ſig (vera að) pjaskast með e-ð. — B) sem h. s., 1) ſ. af med noget rogast burt með e-ð. S. paa noget (vera að) rogast með e-ð. — 2) dragna: Kappen er ſaa lang, at den ſlæber paa Jorden. Sækken ſlæbte bag efter Vognen. — b) ho. nút. t., ſlæbende, sem e., þunglamalegur, daufur, eða þvíuml.: Et ſlæbende Foredrag. En ſlæbende Stiil. — 3) vinna baki brotnu: S. fra Morgen til Aften (sb.: vinna nótt með degi, Gísl.). S. ſom en Heſt.

Slæbekjole (dragsíður) kyrtill með slóða.

Slæben, án ft., sk., það að ſlæbe.

Slæber, ft., (í tali), skór sem gengizt hafa niður.

Slæbeſted staður þar sem farmur er borinn á land.

Slæbetoug kaðall sem e-ð er dregið með á eptir skipi: Tage noget paa Slæbetouget hafa e-ð á eptir.

Slæde, ft. -r, sk., [sleði], sleði.

Slædeaag þverspýta á milli sleðmeiða.

Slædeføre, [sleðafœri], sleðafæri, sleðfæri (forni).

Slædekjørſel það að aka í sleða.

Slædemede sleðmeiður (Eyrb.).

Slædetøi allt sem til sleða heyrir.

Slægt, ft. -er, sk., [sb. slekt], 1) um menn, a) ættrif, kynslóð, (sb. Familie b): Adelige Slægter. Arte efter ſin S. líkjast í ættina, (sb. honum kippir í kyn). Være S. med een vera skyldur e-m, (sb. eiga frændsemi að telja við e-n). De ere i S. ſammen þeir eru skyldir (frændur). — b) þeir sem uppi eru samtíða, kynkvísl, kynslóð: Den nærværende S. — 2) (um annað), kyn, deild, eða þvíuml.: Dyrenes hele S.

Slægtbegreb kynnám.

Slægtbeſkrivelſe lýsing á e-u náttúrukyni (þ. e. dýra-kyni eða grasa o. s. frv.).

Slægtbog (einnig Slægtebog) ættartölubók.

ſlægte, h. s. 1, i ſ. een efter (sjaldh.) eða ſ. een paa líkjast e-m (frænda sínum).

Slægtebog sjá Slægtbog.

Slægtfølge, sk., = Slægtrække.

Slægthøvding ættarhöfðingi.

Slægtlav = Slægtſkab.

Slægtled = Ætled.

Slægtliighed, a) = Familieliighed. — b) það sem er samkvæmilegt (sameiginlegt) í e-u náttúrukyni.

Slægtlinie ættleggur.

Slægtmærke ættarmerki (B. H.), ættarbragð, (sb. ættgengt).

Slægtnavn ættarnafn.

Slægtning, ft. -e, kk., ættingi, (sb. Frænde, Paarørende).

*Slægtregiſter ættartala; ættartölubók.

Slægtregning ættartala.

Slægtrække ættbálkur.

Slægtſkab, án ft., kl., skyldugleiki, skyldleiki, frændsemi.

Slægtvaaben skjaldmark herraættar.

Slæne, sk., = Slæ.

Slæng, ft. eins, kl., gjóta (í götu).

Slæng, ft. eins, kl., sægur (af e-u hyski): Han fører et heelt S. af Tjenere med ſig.

ſlænge, s. 2, [slengja f. slengva f. slöngva], a) ás., fleygja (þeyta, grýta, henda) e-u: S. noget omkring paa Gulvet grýta e-u út um allt gólf. — b) h. s.: S. med Armene vingsa handleggjunum.

Slængen, án ft., sk., það að ſlænge.

Slængkappe víðkápa.

Slæning, sk., = Slæ.

Slæt, sk., [slátt-r], a) = Høſlæt. — b) = Klokkeſlæt: Ved fem S. (þegar stundaklukkan slær fimm =) einni stundu fyrir miðaptan (miðjan morgun).

Slætfolk sjá greinina um Slætmand.

Slætmand, ft. Slætfolk, sláttumaður.

ſløi, e., víður.

Sløie, ft. -r, sk., teygur (á akri eða eng).

Sløie (einnig Sloie), ft. -r, kvk., subba, jarðvöðull.

ſløie, h. s. 1, vera sóðalega til fara.

Sløife, ft. -r, sk., lykkja (sem hnýtt er t. a. m. á dregil eða hálsklút).

ſløife, ás. 1, brjóta t. a. m. borg niður: S. en Fæſtning (Muur, Vold).

Sløifning, ft. -er, sk., það að ſløife.

Sløikjole síður og víður barnskyrtill.

Slør, ft eins, kl., slæða (sem kvennfólk hefur fyrir andliti): Have et S. for Anſigtet. — b) það sem hylur e-ð: Nattens S. náttmyrkrið. — Óeiginl.: Kaſte S. over (drepa huldu á) Sandheden.

ſløre, ás. 1, hylja (eiginl. með slæðu).

ſløre, h. s. 1, a) hvarfla hingað og þangað. — b) (á sjó), halda undan vindi: S. Nord efter.

ſløſe, s. 1, [slysa], a) ás.: S. noget bort sóa (sólunda, eyða) e-u. — b) sem h. s.: S. med noget eyða (sóa) e-u.

Sløv sjá Slev.

ſløv, ft. -e, e., [sb. sljó-r], sljór, slær, a) um eggjar: Kniven er bleven ſ. það er öll egg úr hnífnum. — b) um sjón: Hans Syn er blevet ſløvt hann er farinn að sjá illa, (sb.: eigi at eins sljófast sýnin, Fms. II, 286). — c) óeiginl.: En ſ. Dømmekraft (sb. skilningsdaufur).

ſløve, ás. 1, [sb. sljófa], deyfa, slæfa, sljófa, sljófga: Den ſkarpeſte Kniv ſløves ved Brugen. Alderdom ſløver Sandſerne (Følelſen, Aandskræfterne).

ſløvgjøre = ſløve. — Ho. núl. t., ſløvgjørende, sem e., sem deyfir.

Sløvhed, án ft., sk., sljóleiki (B. H.), daufleiki.

ſmaa [smá-r], ft. eins, miðstig ſmærre [smærri f. smæri], efsta stig ſmærreſt, e., 1) ſmaa, er ekki tíðkanlegt í et. — um ft. sb. liden —, nema a) með nafni, sem haft er í et. um e-ð sem er margt, t. a. m.: Smaat Korn (Salt) smátt korn (salt). — b) í ſmaat = í smátt: Hugge Brændet ſmaat. Støde noget ſmaat. — c) í ſkrive ſmaat skrifa smátt. — d) í ſaa ſmaat, dálítið, eða þvíuml.: Han begynder ſaa ſmaat at lave ſig til Reiſen hann er farinn svona hægt og hægt (í hægðum sínum) að búa sig undir ferðina. — e) í orðatiltæk. i det Smaae, t. a. m.: Det gaaer for meget i det Smaae það er of smásmuglegt. Handle i det Smaae (sb.: seldi hann smátt varninginn, Vopnf.; í smá-snökkum). — f) í Kaupmannahöfn, f. lille, t. a. m.: Den ſmaae Dreng. — Den Smaae krakkinn, króginn (Smaa, krakkar, krógar — t. a. m. hun har mange Smaa — og de Smaa, krakkarnir, krógarnir — t. a. m. hun kan ikke være borte fra ſine Smaa — hverfa, að merkingu, ekki síður undir lille, enn ſmaa). — 2) miðstig og efsta stig tíðkast ekki, nema í mállýzkum.

ſmaabande, h. s., (smáblóta), blóta í hljóði.

ſmaablommet (sem er) með smáum rósum.

Smaablomſter, ft., smáblóm.

Smaabrød, ft., smákökur.

Smaabuſke, ft., smákjör, (sb.: smáviði ok kjörr, Eg. 580; hrískjörr ok smáskógar, Ísll. 68).

Smaadigte, ft., smákvæði.

Smaadreng, a) ekki haft nema í ft., smásveinn (sb. í eyru einum smásveini 5 vetra gömlum, Fms. I, 271), smápiltur (Stjórn). — b) (úrelt), með et., í líkri merk. og smásveinn hefur verið haft í á seinni tíðum (sb. Fms. VII, 158?), þjónustusveinn, skósveinn.

Smaafiſk smáfiskur: Sild og anden S. (eða andre Smaafiſke).

Smaafolk, ft., smámenni, smælingjar: Det er ikke for S.

Smaafugle, ft., smáfuglar (Grágás).

Smaagjeld = Klatgjeld, Plukgjeld.

Smaagriſe, ft., smáir (ungir) grísir.

Smaahaar, ft., smá hár.

Smaahandel smáverzlun.

Smaahandler, ft. -e, kk., smásölumaður.

Smaahed, án ft., sk., smærð.

Smaahedsaand hjegómleg smásmygli.

Smaaherre = Sprader, Spradebaſſe, Straajunker.

ſmaahoſte smáhósta.

ſmaahugge höggva (e-ð) í smátt.

Smaahugning, sk., það að ſmaahugge.

Smaakager, ft., smáttsætabrauð.

Smaaknas = Knas.

ſmaaknurre smá-nöldra, smá-nauða.

Smaakonge smákonungur (sb.: regulus, þat er smákonungr, Stjórn).

Smaakopper = Børnekopper.

Smaakorn, ft., smákorn.

ſmaakornet smákornóttur (sb. Stjórn).

Smaakort, ft., lág spil.

Smaakram smávarningur (Nj.).

Smaakrat = Smaabuſke.

*Smaakreature, ft., = Fjæderkræ.

Smaakryb smákvikindi.

ſmaalee glotta.

ſmaalig, [smálig-], 1) ft. -e, e., a) smálegur (Skuggsjá 30), smásmuglegur: Med ſ. Flid. — b) lítilfjörlegur, auðvirðilegur, vesalmannlegur: En ſ. Misundelſe (Vindeſyge). — Smaalige Charakterer lítilmenni. — 2) sem ao., smásmuglega, nákvæmlega: Søge ſ.

Smaalighed, án ft., sk., smásmygli, (sb.: smáka, Skuggsjá 30); lítilmennska; (sb. hótfyndni).

Smaalyn, ft., smáleiptur.

Smaalys, ft., smáljós.

ſmaalænges, [sb. længe II], t. a. m.: S. efter een þrá e-n dálítið.

Smaamad kjöt sem bitað er niður, (sb. smálki).

Smaamynt = Smaapenge.

ſmaanynne, h. s., raula fyrir munni sjer.

Smaapenge, ft., smápeningar.

Smaapiger, ft., smámeyjar (Nj.), stúlkur.

Smaapluk í orðatiltækinu i S. = i ſmaa Pluk (sb. Pluk).

Smaaredſel smágjöld (sem prestum eru goldin, t. a. m. í eggjum og hænsnum og þvíuml.).

Smaaregn salla-regn, úði.

ſmaaregne, h. s., t. a. m.: Det ſmaaregner það er salla-regn.

Smaareiſer, ft., smáferðir, (sb. snatt).

Smaaſand smár sandur.

Smaaſkillinger, ft., a) = Smaapenge. — b) = Lommepenge.

ſmaaſkjende, h. s., nauða, nöldra, eða þvíuml.

Smaaſkrift, a) sk., smátt letur. — b) kl. og í ft., smárit.

ſmaaſnakke, h. s., tauta.

Smaaſtads smávegis glis; smámunir.

Smaaſteen eða Smaaſtene, hvorttveggja ft., smágrjót.

Smaaſtene sjá Smaaſteen.

ſmaaſtjæle, h. s., smá-hnupla.

ſmaaſtribet teinóttur.

Smaaſtykker, ft., molar.

ſmaaſtøde, ás., mylja (e-ð) smátt: Smaaſtødt Sukker.

Smaaſvend (úrelt), = Smaadreng b.

ſmaaſynge, h. s., raula.

Smaatarme, ft., blágirnið.

Smaating, ft., smámunir, smáhlutir.

ſmaatravende, [sb. trave], smástígur (um hesta).

Smaatyveri hvinnska: Han har før begaaet Smaatyverier.

ſmaatærende, [sb. tære], neyzlugrannur, sparneytinn.

ſmaatærnet smátiglóttur.

Smaatøi smámunir.

Smaaudgifter, ft., smágjöld.

Smag, án ft., sk., [sb. smekk-r?], 1) eiginl., bragð a) að e-u, (sb.: bergning, Eluc.; sömul. keimur): En ſød (ſuur, ſkarp, bitter, behagelig, modbydelig) S. Sætte S. paa noget gera e-ð bragðbetra. — b) sem skilningarvit, (sb.: bergning, Eluc.): Have en fiin S. næmt bragð. — 2) óeiginl., a) (viðkunnanlegt eða óviðkunnanlegt) snið: Der er ingen (megen) S. i denne Bygning það er (ó)viðkunnanlegt snið á þessu húsi. Der er ingen (megen) S. i hendes Paaklædning hún er

(ó)viðkunnanlega búin. Der herſker en ſlet S. i (er óviðkunnanlegt snið á) diſſe Decorationer. — b) skynbragð (vit) á fegurð eða því sem vel fer, (fegurðarvit), smekkur: En god (rigtig, ſlet, fordærvet) S. i Malerkonſten (Digtekonſten, Muſiken, o. s. frv.). En dannet S. (þegar maður hefur skýrt huga sinn um það hvað fagurt sje og vel eigi við). En naturlig god S. (sb. náttúruljós). — Smag tómt er haft í sömu merk. og god (eða rigtig) S., t. a. m.: En Mand af S. og han forbinder Lærdom med S. — Dette Stykke er malet i Rembrandts S. það er sama snið á þessu, og á pentskriptunum eptir R. Den græſke (gothiſke) S. i Bygningskonſten hið griska (gotneska) húsagerðarsnið. En Have i engelſk (franſk) S. aldingarður með ensku (frakknesku) sniði (eptir enskum — frakkneskum — hætti). Den italienſke S. i Muſiken hið ítalska snið á sönglistinni. — Degnets S. tízka í því að láta sjer falla e-ð, (tízku-smekkur). — c) gaman: Give (bibringe) een S. for Læsning (koma e-m á að hafa gaman af lestri), koma e-m á að lesa. Et ſaadant Liv er ikke efter min S. á ekki við mig. Finde S. i noget hafa gaman af e-u.

ſmage, s. 2, [sb. smakka?], 1) þar sem sá er gjör., er kennir e-t bragð, a) ás., finna bragð að (e-u): Man ſmager det Bittre i denne Drik það finnst remmubragðið að þessum drykk. Det ſmages ikke let það finnst varla. — β) smakka = bergja e-u: Han har aldrig ſmagt Brændeviin. Jeg har ikke ſmagt et Jordbær i Aar. — γ) smakka = smakka (bragða) á (e-u): S. Maden. — b) h. s. (har), i ſ. paa noget smakka (bragða) á e-u. — 2) h. s. þar sem gjör. merkir þann hlut, sem e-t bragð er að, a) eiginl., α) smakkast, eða þvíuml.: Det ſmager ſødt (ſuurt, bittert, godt, ilde) það er sætt (súrt, rammt, gott, illt) bragð að því. Det ſmager ſom Honning það er eins og húnang á bragðið. Det ſmager af — efter — Honning (Røg) það er hunangsbragð (reykjarbragð) að því. — β) smakkast vel, (sb. e-m fellst á e-ð): Naar man har arbeidet, ſmager Maden. Lade ſig noget ſ. (borða með lyst). — b) óeiginl., vera viðkunnanlegt, falla e-m í geð, eða þvíuml.: Nu ſmager Hvilen nú er hvíldin þæg. Det ſmagte ham (átti við hann), at hans Arbeide blev roſt.

ſmagfuld, a) sem gott snið er á (sb. Smag 2, a): Et ſmagfuldt Konſtværk. — b) sem hefur gott vit á fegurð eða því sem við á (sb. Smag 2, b): En ſ. Konſtdommer.

Smagfuldhed, án ft., sk., það að vera ſmagfuld.

ſmagløs, (smekklaus), a) sem er með óviðkunnanlegu sniði, sem illa á við, (sb. Smag 2, a): Et ſmagløſt Digt. — b) sem ekkert vit hefur á því hvað fagurt er eða við á (sb. Smag 2, b): En ſ. Konſtdommer.

Smagløshed, sk., það að vera ſmagløs; (einnig) það sem illa á við.

Smagnerver sjá Smagsnerver.

Smagslære = Smagsvidenſkab, Æſthetik.

Smagsnerver (einnig Smagnerver), ft., taugar í tungunni sem finna (gera) bragðið.

Smagsvidenſkab = Æſthetik.

Smakke, ft. -r, sk., ferja, farskip: Qvæget føres over paa Smakker.

ſmal, ft. -le, e., a) lítill, í orðatiltækjunum: S. Tæring lítil fæðsla, og det er en ſ. Sag for ham honum verður ekki stórt fyrir því, (sb.: hægðarverk, hægðarleikur, hægur vandi). — b) mjór, α) á breiddina: Smalt (mjótt) Lerred. — β) ummáls, grannur: En Flaſke med ſ. Hals stútmjó flaska. S. i Livet miðmjór, (mittisgrannur).

Smalbeen mjóaleggur.

ſmalbenet mjófættur.

ſmalbladet mjóblöðóttur.

ſmalhalſet, ft. -halſede, e., halsmjór; stútmjór.

Smalhans, (kk.), í orðatiltæk. der er S. Kjøkkenmeſter þar er ekki nema sultur og seyra.

Smalhed, án ft., sk., mjódd.

ſmalle, ás. 1, grenna, mjókka. — ſmalles grennast, mjókka.

ſmallivet, ft. -livede, e., miðmjór.

ſmalſporet, ft. -ſporede, e., (um vagn), sem mjótt er á milli hjólanna á.

Smaragd, ft. -er, sk., smaragður.

ſmaſke (har), h. s. 1, smjalza, smjatta.

Smaſken, án ft., sk., það að ſmaſke.

Smed, ft. -e, kk., [smið-r], sá sem smíðar úr málmi, (einkum) járnsmiður. — b) óeiginl.: Enhver er ſin Lykkes S., hver er sinnar hamingju smiður, (orðskv.).

ſmede, ás. 1, [e. o. smiða af smið-r], smíða (e-ð, úr málmi, einkum ef það er gert með hamri): S. et Plovjern. Bolten er ikke ſmedet, men ſtøbt ekki smíðaður með hamri, heldur steyptur. — Man maa ſ. Jernet, medens det er varmt það er bezt að taka gæs, meðan hún gefst. — b) óeiginl.: S. en Løgn setja saman lygi. — S. et Anſlag (sb.: þau svik, er þau höfðo saman bruggat, Fms. I, 59).

Smedearbeide járnsmíð (Fms. XI, 427; sb.: smiðjuverk, Eg.).

Smedebælg smiðjubelgur.

Smededreng kenningarsveinn hjá járnsmið.

Smedeeſſe = Eſſe, (smiðjuafl, B. H.).

Smedegjerning smiðjuverk (sb. Smedearbeide).

Smedehaandværk járnsmiða-iðn, (sb. Smedearbeide).

Smedehammer hamar járnsmiða, smiðjuhamar.

Smedekone kona járnsmiðs.

Smedekro gildisskáli járnsmiða.

Smedekul smíðarkol (sb. Fms. VIII, 201), smíðakol.

ſmedelig, ft. -e, e., sem smíðað verður úr (með hamarsslætti).

Smedemeſter meistari í járnsmið.

Smedeovn = Smedeeſſe, Eſſe.

Smederedſkab áhald sem járnsmiðir hafa.

Smedeſvend fullnumi í járnsmið.

Smedetang smiðjutöng.

Smedetrug smiðjunór (B. H.), nór, nóstokkur, herzlustokkur.

Smedeværkſted smiðja.

Smedeværktøi smíðatól (járnsmiða).

Smedie, ft. -r, sk., [smiðja], smiðja.

Smek sjá Smæk.

ſmekke sjá ſmække.

ſmekker (einnig ritað ſmækker), ft. ſmekkre, e., grannur: S. om Livet miðmjór, (mittismjór). En ſ. (Vaand) Green.

ſmelde sjá ſmælde.

ſmelte, s. 1, [smelta], 1) ás., bræða: S. Smør (Bly, Jern). S. Fedt af. — b) óeiginl., þýða hjartað: ſmeltende Toner. — 2) h. s. (er), bráðna: Smørret ſmelter i Solen. S. hen (bort) bráðna niður. — b) ſ. bort eða ſ. hen eyðast, ganga upp: Hans Formue er ſmeltet bort það er farið sem hann átti. Arven ſmelter hen under Skifterettens Behandling.

Smeltedigel = Digel.

Smeltehede svo mikill hiti að e-ð bráðni.

Smeltehytte bræðsluhús (við málmnáma).

Smelteild eldur sem e-ð er brætt við; eldur sem er svo heitur að hann bræði.

Smeltejern járn sem bræða á upp aptur: Gammelt S.

Smeltekonſt kunnátta sem þarf til að bræða málm o. s. frv.

ſmeltelig, ft. -e, e., bræðanlegur: Dette Metal er let ſmelteligt fljótur að bráðna.

Smelteligbed, án ft., sk., það að vera bræðanlegur.

Smeltemiddel það sem haft er til að bræða e-ð með.

Smelteovn bræðsluofn.

Smelteſkee kola (sem brætt er í).

Smeltning, sk., það að ſmelte.

Smergel, án ft., sk., eins konar járngrýti.

ſmerte (har), h. s. 1, a) eiginl.: Foden ſmerter endnu jeg kenni til í fætinum enn. — b) óeiginl., sárna, (sb. harma, hryggja): Det ſmerter mig at ſee hende lide.

Smerte, ft. -r, sk., sárindi, sárleikur (sb. ala börn við sárleik ok verki), sársauki: Føle en S. kenna til. — b) óeiginl., hryggð, hryggleiki, harmur, tregi: Jeg hører det med S. Hendes S. over Tabet af ſit Barn.

ſmertefuld, a) sem kennir mikið til. — b) sár, (sb. qvalfuld): En ſ. Operation. En ſ. Sygdom sár sjúknaður (Fms. III, 172; sb.: snöriz huggan hans í harm, … sjálfr hann í sóttar kvöl ok kvein). Døden er intet imod et ſmertefuldt Liv það er miklu betra að deyja, enn lifa við harmkvæli.

Smerteleie, kl., (í skáldskap) = Sygeleie.

ſmertelig, ft. -e, e., sár, a) eiginl.: En ſ. Fornemmelſe. — b) óeiginl.: Et ſmerteligt Tab (sb. sár er missir þinn).

Smertelighed, án ft., sk., sárleikur, (sb. Smerte).

Smerteſkrig hljóð (óp) fyrir sárinda sakir, (sb.: við sjálft var, at ek mætti eigi úæpandi standast).

ſmerteſtillende, [sb. ſtille], sem deyfir (linar) sárindi (verki).

Smerteſyn brjóstumkennanleg sjón.

ſmide, ſmed, ſmidt, ás., (í tali), henda (fleygja, þeyta) e-u: S. noget ud af Vinduet. Han ſmed Bogen paa Bordet.

ſmidig, ft. -e, e., mjúkur, liðugur: Være ſ. i Kroppen vera mjúkur. Saa ſ. ſom en Aal tálknmjúkur, hjól-liðugur. — b) óeiginl., sem á hægt með að laga sig eptir öðrum, eða þvíuml.: En ſ. Hofmand.

Smidighed, án ft., sk., mjúkleiki, liðugleiki.

ſmidſke, h. s. 1, dekra (við): Hun ſmidſker for ham. S. ad een líta hýrlega til e-s.

Smig (eða Smige), sk., hússhyrning sem annaðhvort er kröpp eða gleið.

Smige sjá Smig.

Smiger, án ft., sk., [sb. smjaður — ja = i; ð = g, eins og í borð f. borg], smjaður, fagurgali: En fiin (grov) S.

Smigerrøſt, sk., = Smigerſtemme.

Smigerſang smjaður í ljóðum.

Smigerſtemme (smjaðurrödd), smjaður, fagurgali.

Smigerviſe smjaðurkvæði,

Smigfag = Skraafag.

ſmigre, s. 1, [sb. smjaðra], 1) h. s. (har), i ſ. for een a) dekra við e-n: Hun veed godt at ſ for den Gamle. — b) slá e-m gullhamrana, skjalla e-n upp. — 2) ás., a) telja (e-m) trú um e-ð sem hann vill að sje, eða þvíuml.: S. een med et ugrundet Haab. — Han ſmigrer ſig med det Haab (hann vonar), at Rygtet har overdrevet Skaden. Jeg ſmigrer mig med, at have (jeg þykist hafa) udrettet det efter Deres Ønſke. — b) slá e-m gullhamrana, skjalla e-n upp: Han forſtaaer godt at ſ. de Stores Forfængelighed.

Smigren, án ft., sk., það að ſmigre (sb. Smiger).

Smigrer, ft. -e, kk., smjaðrari, hólberi (fornt).

Smigreri, ft. -er, kl., = Smigren, Smiger.

Smigſtok áhald til að mæla hyrningar með.

Smiil, ft. eins, kl., bros: Han ſagde det med et S. brosandi.

ſmile, h. s. 1, einnig **ſmiilte**, **ſmiilt**, [sb. smiltra], brosa; glotta: S. venlig til een brosa við e-m. S. ad (af) noget brosa að e-u. — Solen ſmiler gjennem Skyerne (um það þegar rofar til fyrir sólu).

Smilebaand, í orðatiltæk. trække paa Smilebaandet glotta.

ſmilefærdig brosleitur, hýr.

Smilehul spjekoppur.

ſminke, ás. 1, fegra (hörund, einkum andlit) með lit, lita: Hun er ſminket hún hefur borið lit framan í sig. — b) óeiginl., fegra, eða þvíuml.: „Sminket Dyrkelſe“ uppgerðar-dýrkun.

Sminke, ft. -r (sjaldhöfð), sk., litur sem borinn er á hörund — einkum andlit — til að fegra það. — b) óeiginl., það að fegra e-ð: Sætte S. paa noget fegra e-ð (sb.: ekki þarf þat orðum at fegra, at hann hefir meirr enn saklauss véginn verit, Nj.).

Sminkedaaſe litarbaukur (sb. **Sminke**).

Sminkeflor, kl., smágerð slæða sem litur (**Sminke**) er dreginn á hörund með.

Sminkerod (jurt) *convallariá polygonatum.*

Sminkevand lögur til að fegra hörundið með.

ſmitſom, ft. -**me**, e., næmur (um sjúkdóm): En ſ. Syge.

Smitſomhed, án ft., sk., næmleiki (sjúkdóma).

Smitſot sjá **Smitteſot**.

ſmitte, s. 1, [sb. smita], 1) ás., a) gera (e-n) veikan af sjer: Han har ſmittet hende med Børnekopper hún hefur fengið bóluna af honum. — Denne Sygdom ſmitter ikke það eru ekki næm veikindi. — b) saurga, flekka: Den Kedel ſmitter ikke den Gryde það skarar hvorugur eldinn frá öðrum. — S. ſin Ære. — 2) h. s. (har), um það sem liturinn er laus í: Var dig for den malede Dør, den ſmitter varaðu þig á hurðinni; liturinn er ekki þornaður. Dette Tøi ſmitter (eða ſmitter af).

Smitte, ft. -r, sk., a) (sjaldh.), flekkur. — b) það að e-ð verður veikt af öðru: Nogle troe, at Peſten ikke forplantes ved S.

ſmittefri laus við næma sjúkdóma.

Smittegift = **Smitteſtof**.

Smitteſot (einnig **Smitſot**) næmur sjúkdómur.

Smitteſtof hið óheilnæma efni er menn veikjast af þegar næmir sjúkdómar ganga.

Smitteſyge = **Smitteſot**.

Smuds, án ft., sk. og kl., saur, óhreinindi.

ſmudſe, ás. 1, saurga, óhreinka.

ſmudſig, ft. -e, e., saurugur, óhreinn.

Smudſighed, án ft., sk., óhreinleiki.

Smug, nafn, [sb. smjúga], í orðatiltæk. i S. í laumi: Drikke (handle) i S.

Smughandel launverzlun, laumuverzlun.

Smughandler, ft. -e, kk., sá sem hefur (rekur) launverzlun.

ſmugle, ás. 1, [sb. smjúga], flytja á laun (vöru sem annaðhvort er bannað að flytja eða ella væri tekinn tollur af): S. Varer ind.

Smuglen, án ft., sk., það að **ſmugle**.

Smugler, ft. -e, kk., sá sem flytur vöru á laun og óleyfilega (sb. **ſmugle**).

Smugleri, ft. -er, kl., óleyfilegir vöruflutningar á laun (sb. **ſmugle**).

Smuglerſkib skip sem haft er til launflutninga (sb. **ſmugle**).

ſmuk, ft. -**ke**, e., fallegur; fríður (sýnum), vænn að yfirlitum: Reiſe gjennem ſmukke Egne. — Smukt Veir fagurt (gott) veður. — Det ſmukke Kjøn kvennfólkið. — Sige een mange ſmukke Ting segja mörg kurteisleg orð við e-n, (sb. slá e-m gullhamrana). — b) (í háði), (dá)fallegur, (dá)laglegur, þokkalegur: Han er en ſ. Perſon það er fallegur karl. — 2) **ſmukt**, sem ao., fallega, laglega: Der har du ført dig ſmukt op það er fallegt háttalag!

Smukhed, án ft., sk., (sjaldh.), fríðleiki, vænleiki, o. s. frv.

Smul, án ft., kl., smá mylsna, dupt: Falde hen i S. molna.

ſmuldre (einnig ritað **ſmulre**) (er), h. s. 1, molna.

Smule, ft. -r, sk., [sb. moli], moli: Sanke Smulerne op. — Giv ham en S. Kjød (ögn — dálitla ögn, dálítið — af kjöti) til Brødet. Der er endnu en S. tilbage það er dálítið eptir enn.

ſmule, ás. 1, [sb. mola], mola: S. Brødet i Melken mola brauðið ofan í mjólkina.

ſmulre sjá **ſmuldre**.

Smut, nafn, í orðatiltæk. kaſte S. láta smáhellublöð flytja kerlingar.

Smuthul fylgsni, leyni.

Smutſteen hellublað sem látið er flytja kerlingar.

Smutte, ft. -r, sk., laundyr, leynidyr; launstigur, leynistigur.

ſmutte (er), h. s. 1, skreppa, skjótast: Muſen ſmuttede ind i Hullet. Hvor er den ſmuttet hen?

ſmykke, ás. 1, skreyta (sb.: Álfvini, skreyttr hinum beztum klæðum), skrýða, prýða, fríða (óeiginl.; sb. fegra): S. en Brud. — En Kone, ſmykket med alle qvindelige Dyder (sb.: alla hluti, þá er konung fríða, Fms.).

Smykke, ft. -r, kl., skartgripur, (sb. greinina um **Qvindeprydelſe**; sb. einnig: skurðgoð ok þar meðr þeirra vangagull ok annat-þeirra skraut ok skrúð). Et S. af Guld beſat med Ædelſtene.

Smykkedaaſe baukur sem e-t skraut er geymt í.

Smykkeklæde skrúðklæði, skrúði, (sb. skrúðkyrtill).

Smykkekonſt = **Pyntekonſt**.

Smykken, án ft., sk., það að **ſmykke** (skreyting, skrýðing, prýðing).

Smykkepige stúlka sem býr e-n: Brudens Smykkepiger.

Smykkeſkriin gripakistill.

Smykketøi skraut, skart.

ſmæde, ás. 1, (úrelt), níða.

Smædedigt níð (í ljóðum), níðvísur.

Smædeſkrift, kl., (sjaldh.), níðrit. Sb. **Skandſkrift**, **Laſteſkrift**.

Smædevers níðvísa.

ſmægte, h. s. 1, a) = **forſmægte**, **vanſmægte**. — b) ſ. for een þrá e-n.

Smæk (einnig ritað **Smek**), ft. eins, kl., a) smellur, skellur, o. s. frv.: Et S. med en Pidſk. — b) snoppungur, högg: Give een et S. gefa (reka) e-m utan undir. Drengen fik S.

ſmækfed spikfeitur, spikaður, sem rær í spikinu.

Smække, ft. -r, sk, a) sb. **Flueſmække**. — b) brjóstaspeldi (kvenna eða barna): Hun har et Forklæde med S. paa.

ſmække (einnig ritað **ſmekke**), s. 1, a) h. s. (har), smella (= gera smell): S. med en Pidſk. — S. efter een med en Pidſk ætla að slá e-n með keyri. — b) ás., skella: S. een over Fingrene skella á fingurna á e-m. S. en Dør i skella aptur hurð.

Smækken, án ft., sk., það að **ſmække** (skellir).

ſmækker sjá **ſmekker**.

Smæld, ft. eins, kl., smellur.

ſmælde (einnig ritað **ſmelde**) (har), h. s. 1, smella: S. med en Pidſk. — b) í orðatiltæk. ſkjelde og ſ.; sb. **ſkjelde** a.

Smælden, án ft., sk., það að **ſmælde**: Skjelden og S. jag og rifrildi, eða þvíuml.

Smærer, ft., [e. o. smærur; sb. smæra í Gras. og B. H.], smári *trifolium repens.*

Smøg, án ft., sk., reykur; (reykjar-) svæla.

ſmøge, ás. 1 og 2, reykja (tóbak): S. Tobak.

ſmøge, ás. 1 og 2, [smeygja], smeygja, o. s. frv.: Heſten ſmøger af ſig smeygir fram af sjer. S. ſine Strømper af fletta af sjer sokkunum.

Smøge, ft. -r, sk., [sb. smuga], smuga.

ſmøle, h. s. 1, (í tali), drolla.

Smør [smör, Gþl. 99], án ft., kl., smjör: Kjerne S. strokka.

ſmøragtig, ft. -e, e., smjörlegur.

Smørblomſt (brenni)sóley *ranunculus acris.*

Smørbrikke trjekringla sem smjör er haft á.

Smørbøtte smjörbytta.

Smørdei deig úr mjöli og smjöri.

ſmørdrøi smjörmikill: S. Melk.

Smørdyppelſe fita sem þurmeti er dýft í og annaðhvort er tómt smjör eða mikið af smjöri er saman við, (sb. smjörbráð, B. H.).

ſmøre [smyrja], **ſmurte** [sb. smurða og smurði], **ſmuurt** [sb. smurt], ás., 1) þar sem þol. merkir þann hlut, sem drepið (o. s. frv.) er á e-ð, eða hnoðað er saman, a) eiginl.: S. Smør paa Brødet drepa smjöri á brauðið, klína brauðið (sb. Fms. IX, 241). — b) óeiginl.: S. noget ſammen hnoða (böggla) e-u saman (skriflega). — 2) þar sem þol. merkir það, sem e-u er riðið (o. s. frv.) á, a) smyrja, eða þvíuml.: S. Laaſen med Olie bera olíu á skrána. S. en Vogn bera fitu á vagn. — b) = **banke** 2, a. — c) bera fje undir, múta e-m. — d) ſ. een om Munden med noget hugga e-n með litlu (eins og barn), þar sem hann er miklu sviptur.

Smørelſe, sk., það sem haft er til að bera það (ríða því) á e-ð.

Smøren, án ft., sk., það að **ſmøre**.

Smører, ft. -e, kk., = **Blækſmører**.

Smørfjerding smjörkvartil.

Smørgrød grautur sem smjör er látið saman við.

Smørkage kryddbrauð sem smjör er í.

Smørkande smjörkolla (t. a. m. úr leiri eða gleri, sem höfð er á borðum).

Smørkringle brauðhögld (úr smjörblönduðu deigi).

Smørkrukke smjörkrukka.

Smørkræmmer smjörsölumaður.

Smørotting áttungur smjörtunnu.

Smørpande steikipanna.

Smørrebrød klínt brauð (sb. **ſmøre** 1, a). — b) hægðarleikur, (sb.: e-m verður lítið fyrir e-u; eins og að drekka þyrstur úr askinum sínum): Det er kun et S. for ham.

Smørſkaal smjörskál.

Smørſkee smjörsleif.

Smørſkiver, ft., brauðsneiðar steiktar í smjöri.

Smørſkyld landskuld í smjöri.

Smørſtikker, sk., trje-áhald sem smjör er stungið með upp úr tunnum (o. s. frv.).

Smørſøger, sk., smjörkanni.

Smørtiende tíund af smjöri.

Smørtønde smjörtunna (þ. e. tunna sem höfð er undir smjör): Han havde en Tønde Smør og en tom S. paa Vognen.

Smøræſke smjör-ílát, smjördallur.

Snabel, ft. **Snabler**, sk., rani, trjóna, (sb. tota): Elephantens S. fílsrani.

Snabelſko spezskór(?).

Snadder, án ft, sk., það hljóð sem verður þegar endur eða gæsir hræra nefið ótt og títt í vatni.

ſnadre (har), h. s. 1, (um endur og gæsir), hræra nefið ótt og títt í vatni, (gussa, G. O.; sb. B. H.): S. ſom en And tafsa.

Snadren, án ft., sk., það að **ſnadre**.

ſnage, h. s. 1, [snaka; sb.: at Ingjaldr snakaði um bús hennar, Laxd. 44], snudda, snuðra: S. efter noget. S. i Gryder og Potter standa á höfði í kirnum og kollum.

ſnagen, e., [sb. snakin-n], gefinn fyrir að hnupla mat.

Snak, án ft., sk., kjaptamagn, raus, mas; bull, rugl, (sb. munnrugl), þvogl, þvaður: Der er ingen Ende paa hans S. En dum (taabelig) S. bull og vitleysa.

ſnakke, s. 1, 1) h. s. (har), skrafa, hjala, (kjapta); láta dæluna ganga; masa, rugla, bulla, þvogla, þvaðra: S. med een om noget. De ſnakkede ſammen en heel Time. — S. over ſig tala af sjer. — S. een efter Munden tala eins og e-r vill heyra. — En Papegøie, ſom kan ſ. kann að tala. — 2) sem ás., a) ſ. een noget for; sb. **foreſnakke**. — b) ſ. een noget paa; sb. **paaſnakke**. — c) ſ. een noget fra; sb. **fraſnakke**. — d) ſ. een fra noget telja e-n af (ofan af) e-u, koma e-m ofan af e-u (með fortölum).

Snakkebroder sá sem er gefinn fyrir að skrafa, (sb.: skrafkarl, skraffinnur).

Snakken, án ft., sk., það að **ſnakke** (sb. **Snak**): Hans evige S. bliver man kjed af það er leiðinlegt að heyra þetta sífelda þvaður úr honum.

ſnakkeſalig málugur (sb.: ver þú svá málugr sem þú vill ...., en lát mik ná að þegja fyrir þèr), málskapsmikill (B. H.).

ſnakkeſyg = **ſnakkeſalig**.

Snakkeſyge mælgi, málskapur (B. H.).

Snakketøi (í tali), í orðatiltæk. have godt S. kunna vel (vera góður) að koma orði fyrir sig, (sb. vera vel máli farinn).

ſnakſom, ft. -me, e., ræðinn, (sb. **ſnakkeſalig**).

Snakſomhed, án ft., sk., málskapur (B. H.; sb. ódamælgi).

Snaphane, 1) sk., eins konar bissulás. — b) kk., (fyrrum), víkingur, raufari, ránsmaður, stigamaður.

ſnappe, s. 1, [snapa], 1) ás., hrifsa, (sb. kippa): Han ſnappede Bogen fra mig. S. noget ud af Haanden paa een. Vi ſnappede ham op underveis náðum honum á leiðinni. — b) = **rapſe**, **ſmaaſtjæle**. — 2) sem h. s.: S. efter noget ætla að grípa e-ð. Hunden ſnappede efter hans Been ætlaði að glepsa í fótinn á honum.

Snapsting gjalddaginn (á sumrin) í Vjebjörgum.

ſnar, ft. -e, e., [snar], skjótur, skjótfær, hraður: Vær ſ. flýttu þjer. En ſ. Vind blásandi byr. En ſ. Beſlutning. — 2) **ſnart**, sem ao., a) skjótt, brátt, bráðum: Kom ſnart igjen. — b) nærri því: Det er ſnart bedre at vi gaae. Den ene er ſnart lige ſaa god ſom den anden.

Snare, ft. -r, sk., [snara], snara: Sætte Snarer for Fugle. — Óeiginl.: Lægge Snarer for een leggja snörur fyrir e-n (Fms. IX, 309).

Snaregarn net til að veiða í dýr eða fugla.

Snarerype rjúpa sem veidd er með vað.

ſnarfodet, ft. -**fodede**, e., fóthvatur, frár.

Snarhed, án ft., sk., hraði.

ſnarlig, ao., skjótlega, skjótt.

ſnarmælet, ft. -**mælede**, e., skjótorður (Nj. 38; sb. verða ekki orðlaus).

ſnarraadig snarráður.

Snarraadighed, án ft., sk., snarræði.

Snarre, sk., keldusvín *rallus aquaticus*.

ſnarſeilende, [sb. **ſeile**], = **letſeilende**.

ſnartalende, [sb. **tale**], fljótmæltur.

Snartalenhed, án ft., sk., það að vera fljótmæltur.

ſnaſke, s. 1, a) h. s., smjatta, smjatta. — b) ás., hvoma: S. i ſig Alt hvad man kan faae jeta allt sem að kjapti kemur.

Snavs, án ft., kl., a) óhreinindi, saur. — b) ótæli.

ſnavſe, ás. 1, óhreinka, saurga. — Ho. l. t., **ſnavſet**, sem e., óhreinn, saurugur.

Sned (einnig **Snid**), án ft., kl., bragð, eða þvíuml., er haft í orðatiltæk. ſee ſit S. til noget sjá sjer færi á e-u, komast höndunum undir.

ſnedig, ft. -e, e., slóttugur, slægur, brögðóttur, (sb. bragðarefur): Han lod ſig hilde af den Snediges Løfter og Smiger.

Snedighed, án ft., sk., slægð, lævísi.

Snedker, ft. -e, kk., (snikkari, húsgagnasmiður), skrínsmiður (sb. Sturl. I, 146, og **Schreiner** á þjóðv.).

Snedkerarbeide það sem skrínsmiðir (húsgagnasmiðir) búa til.

Snedkerdreng kenningarsveinn hjá skrínsmið.

Snedkerhaandværk skrínsmiða-iðn.

Snedkerkone kona skrínsmiðs.

Snedkerkro gildisskáli skrínsmiða.

Snedkerlaug iðnaðarsamband skrínsmiða.

Snedkerliim lím er skrínsmiðir hafa.

Snedkermeſter meistari í skrínsmiða-iðn.

Snedkerſvend fullnumi í skrínsmiða-iðn.

Snedkerværktøi áhöld skrínsmiða.

ſnedkre (har), h. s. 1, smíða það sem heyrir til skrínsmiða-iðnar, vera skrínsmiður.

ſnee (har), persónulaus h. s. 1, [sb. snjáva, snjóa], snjóa: Sneen driver for Vinden það er skafrenningur. Det ſneer ſtærkt er mikil snjókoma. Det har ophørt at ſ. (sb. stytta upp).

Snee, án ft., sk., [snjá-r, snæ-r], snjór, (snjár, snær): Hvidere end Snee snjávi hvítari (623).

Sneebjerg, (sb.: Snæfjöll, Snæfell), jökull.

ſneeblind sem hefur snjóbirtu.

Sneeblomſt blóm er sprettur undir snjónum á vorin.

Sneebold snækökkur (Fms.).

Sneebolde, ft., = **Sneeboller**.

Sneeboller, ft., = **Skovhyld**.

Sneebrud snænám (Fms. IV, 42; sb. hláka, þeyr).

Sneebryn hengiskafl.

Sneedrive snjófönn (Fas. I, 115), skafl.

Sneedække snjór á jörðu.

ſneedækt, [sb. **dække**], sem liggur undir snjó.

Sneefjeld = **Sneebjerg**.

Sneeflage = **Flage b**.

Sneeflokker, ft., snjókorn.

Sneefog fjúk, snjáfok (Fms. IX, 483), hríð = snjóhríð, (sb. snjófall, snjókoma, fannkoma).

Sneefugl sjer hver af þeim fuglum er hópa sig á veturna undan hríðum.

Sneeføre það að harður snjór liggur á jörðu, (sb. **Slædeføre**).

Sneegarn fuglanet sem veitt er í þegar snjór er á jörðu.

Sneeglands birta (glampi, ljómi) af snjó.

Sneehob snjóskafl (B. H.), fönn, (sb. **Sneedrive**).

ſneehvid, [snjáhvít-r], snjóhvítur, fannhvítur, mjallhvítur, drifhvítur, hvítur sem dript.

Sneekaſtning snjómokstur.

ſneeklar hreinn eins og snjór, (sb. **ſneehvid**).

Sneeklokke (jurt) *galanthus nivalis*.

ſneeklædt, [sb. **klæde**], alsnjóa: Sneeklædte Bjerge.

Sneelag fönn (undir eða ofan á annari fonn).

Sneeluft lopt(ið) þegar snjór er í því.

Sneemand snjókerling.

Sneemark jörð sem er alsnjóa, (sb.: snjófgar slóðir storðar, J. H.).

Sneemaſſe mikill snjór, fönn, skafl: Nedſkridende Sneemaſſer.

Sneemos eggjaflautir.

Sneeplov eins konar tilbúningur sem hestar eru látnir draga til að gera braut í snjó.

Sneeregn = **Slud**.

Sneerype = **Snarerype**.

Snees, ft. **Sneſe**, sk., tveir tugir, (tuttugu).

Sneesko þrúga.

Sneeſkorpe snjór (á jörðu).

Sneeſkred snjóskriða (Sturl.), snjóflóð.

Sneeſky snjóský.

Sneeſokke eins konar sokkur sem hafður er utan yfir þegar gengið er á snjó eða ís.

Sneeſpurv snjótitlingur, sólskríkja, *emberiza nivalis*.

Sneetæppe snjóbreiða, (sb. snjóföl).

Sneevand snjóvatn.

Sneeveir fjúk; hríð = snjóhríð.

Snegl, ft. -e, sk., [e. o. snigil-l], a) snígill *limax*. — b) kuðungur, (kufungur), *helix*.

Sneglebakke hóll sem gata liggur upp eptir líkt og rák eða skora á kuðungi.

Sneglebor eins konar nafar.

ſneglebannet, [sb. **danne**], (sem er) eins og kuðungur í lögun, líkur kuðungi.

ſnegledreiet, [sb. **dreie**], undinn eins (eða líkt) og kuðungur.

Sneglefjæder snúin fjöður.

Sneglegang, a) (sb. **Gang A**), eigingl., það að skríða (hægt) eins og snígill eða kuðungur; óeiginl. (um það sem hvorki gengur nje rekur), seinlæti. — b) (sb. **Gang C**), gata (eða þvíuml.) sem liggur eins (líkt) og rák eða skora á kuðungi.

Sneglehorn, a) (stór) kuðungur sem líkist horni. — b) horn sem líkist kuðungi.

Sneglehuus kuðungur (þ. e. skelin).

Sneglehvælving hvolf sem líkt er kuðungi.

Sneglelinie stryk sem liggur eins og skora á kuðungi (eða líkt því).

Snegleſkal = **Sneglehuus**.

Snegleſlægt, a) sniglakyn. — b) kuðungakyn.

Sneglетrappe = **Vindeltrappe**.

Sneglетræk, sk., = **Sneglelinie**.

Sneglevei gata sem gengur upp eptir e-u eins (líkt) og skora á kuðungi.

ſneglevunden, [sb. **vinde** vinda], snúinn eins og skora á kuðungi.

Snekke, sk., (sjaldh.), = **Snegl**.

Snekke, ft. -r, sk., [snekkja], (fornl.), snekkja.

Sneppe, ft. -r, sk., [sb. snípa í mýrisnípa], nafn á hrossagauknum (mýrisnípunni) og fleiri fuglum.

Sneppefangſt mýrisnípuveiði.

Sneppegarn mýrisnípunet.

Sneppejagt mýrisnípuveiðar.

ſnerpe, ás. 1, [snerpa], kipra: S. Munden ind (eða ſammen). — b) ho. l. t., **ſnerpet**, sem e., (um kvenmann), teprulegt, eða þvíuml.

Snerpe, ft. -r, kvk., teprulegur (eða þvíuml.) kvenmaður.

Snert, ft. eins, [snert-r], a) sk., = **Pidſkeſnert a**. — b) kl., högg af keyri eða e-u þess kyns (sem vafist getur utan um það sem slegið er).

ſnerte, ás. 1, slá (e-n) með keyri eða öðru þess kyns.

ſneſeviis, ao., tuttugu og tuttugu: Sælge Æbler ſ.

ſnever, ft. ſnevre, e., [snæfr, Fms. VIII, 336], þröngur, (sb. aðskorinn): Snevre Klæder (Skoe). En ſ. Indgang. Denne Heſt har et ſnevert Fodſkifte er smástígur. — 2) óeiginl., a) (úrelt), teprulegur. — b) (sem er) lítillar náttúru, eða þvíuml., (sb. skammsýnn): „Naar deres ſnevre Hjerter hverken vide, hvad det er at elſke, eller at troe".

Sneverhed, án ft., sk., þröngleiki.

ſnevre, ás. 1, (sjaldh.), þrengja; stytta (tíð): „Vintren ſnevrer Dagen" (sb.: sakir þröngleika tímans, Fms. XI, 431).

Snevring, ft. -er, sk., (fjalla)þrengsli, (sb. fjallaklofar).

Snibbe, ft. -r, sk., [sb. snuprur], snuprur, ákúrur: Han fik en S.

ſnibbe, s. 1, [sb. snupra], (sjaldh.), a) sem ás., snupra: S. een. — b) sem h. s., í ſ. ad een snupra e-n.

Snid sjá Sned.

ſnide, ás. 1, [sníða], = ſnitte.

Snidſer, sk., a) skyssa (sem manni verður á): Begaae en S. — b) það að vera kenndur (svinkaður).

Snidt sjá Snit.

ſnige [sníkja], ſneg, ſneget, ás., a) þar sem gjör. er ekki ſig, lauma e-u eitthvað, koma (e-u eitthvað) í laumi: S. ſine Varer ind. — b) ſ. ſig laumast, læðast, stelast, (sb. smeygja sjer): Tyven ſneg ſig ind i Huſet om Natten. S. ſig bort. S. ſig paa een læðast að e-m. S. ſig til at gjøre noget stelast til e-s. — 2) sem h. s., í ho. núl. t., ſnigende, (um e-ð illt), sem lítið ber á, sem fer hægt og seint: En ſnigende Feber.

Snighandel = Smughandel.

Snighandler, ft. -e, kk., = Smughandler.

Snighavn höfn þar sem framin er launverzlun.

Snigmord það að læðast að e-m og drepa hann.

Snigmorder sá sem læðist að e-m og drepur hann, (sb. flugumaður).

ſnigmyrde læðast að (e-m) og drepa (hann; sb. vera sendur til höfuðs e-m).

Snigvei = Lønvei.

ſnild, ft. -e, e., [e. o. snill-r f. snjall-r], kænn, sjeður, ráðugur, ráðagóður, ráðkænn, ráðsnjallur, ráðsnotur, ráðspakur, ráðsvinnur, ráðleitinn (Fms. VI, 374): Han var ſ. nok til at forudſee og undgaae Fjendens Liſt. — b) kænlegur: Snildt Raad snjallræði. — 2) ſnildt, sem ao., kænlega.

Snilde, án ft., sk., [snilli], (úrelt), = Snildhed.

ſnildelig, ao., kænlega.

Snildhed, án ft., sk., kænska, ráðkænska, ráðsnilli, ráðspeki, ráðleitni (Fms. V, 226).

ſnildraadig (fornl.), ráðsnjallur, ráðsnotur, ráðspakur, ráðsvinnur.

Snip, ft. -per, sk., sepi: Gaae med S. i Panden (sb. Snippehue).

Snippehue (úrelt), húfa með sepa á enninu.

Snirkel, ft. Snirkler, sk., flúr: Snirkler paa Søilehoveder.

Snit (finnst einnig ritað Snidt), ft. eins, kl., 1) skurður a) það að skera: Han ſkar det over med eet S. — b) líkt og skora: Her er et S. i Træet. — 2) snið a) á bók: Forgylde en Bog paa Snittet. — b) (= lögun) á fötum: S. paa Klæder.

Snitbor = Skruebor.

Snithøvl = Beſkærehøvl.

Snitkaal sjá Snittekaal.

Snitling, ft. -er, sk., kvistur sem stýfður er af trje.

Snitløg = Purløg.

Snitſalat = Bladſalat.

ſnitte, ás. 1, kurla (með hnífi), massa, eða þvíuml.: S. Træer sníða kvistu af trjám. — b) = udſkære b.

Snittebønne (baunategund) *phaseolus*.

Snittejern járnverkfæri til að skera e-ð smávegis með.

Snittekaal (einnig Snitkaal) kál sem sniðið er í sundur til að súrsa það.

Snittekniv = Havekniv.

Snitværk útskurður.

ſnive (har), h. s. 1, mása (með nösunum; sb. það snörlar — snörglar — í e-u; sb. einnig nasalæti): De ſove ei Alle, ſom ſ. og ſnorke (orðskv.).

Snive, án ft., sk., eins konar hrossaveiki (með nokkurs konar kvefi).

Sniveflod, kl., nasarennsli á hrossum er hafa Snive.

Snivepulver dupt sem hrossum er gefið við Snive.

Sniveſaar nasasæri sem fylgir Snive.

Sniveſmitte það að hross fá Snive af öðrum hrossum.

Sniveſtald hesthús er þau hross eru höfð í sem hafa Snive.

ſnoe, ás. 1, [e. o. snóa f. snúa], a) snúa, vinda: S. ſig i Bugter hrökkvast. S. ſig ſom en Aal. — Óeiginl.: S. ſig fra noget komast undan e-u (með kænsku). — b) tvinna: S. Traad. S. noget ſammen. — Óeiginl.: Han kan ſ. en Løgn uden Teen hann kann að skrökva.

Snoening, sk., það að ſnoe.

Snog, ft. -e, sk., [snók-r = snák-r], höggormur, naðra.

Snogeham ormshamur.

Snogehul = Snogerede.

Snogehvislen ormahvæsingur (Al.).

Snogepande (eins konar skel) *cypraea*.

Snogerede ormabæli.

Snogeunge yrmlingur (sb. Fms. X, 325).

Snogeyngel mor af yrmlingum, (sb. nöðruætt).

Snogeæg nöðruegg.

Snor, ft. -e, sk., snúra, (sb. band, taug).

ſnoret, ft. ſnorede, e., snúrulagður.

Snoreværer sá sem býr til snúrur og annað þess kyns.

Snorfiſkeri togfiski.

ſnorke (har), h. s. 1, [sb. snarrka], hrjóta = skera hrúta.

Snorken, án ft., sk., það að ſnorke.

ſnorlige, e., þráðbeinn.

Snorperle tala sem dregin er á band.

ſnorret = ſnorlige.

Snot, án ft., kl., [sb. snýta], hor (í nefi).

ſnottet, ft. ſnottede, e., horfullur (B. H.).

ſnu, ft. -e, e., sjeður, slægur, slóttugur, slunginn, (sb. forſlagen): Han er ſ.; man narrer ham ikke ſaa let.

Snub, sk., (í tali), í orðatiltæk. i en S. í einum svip, í einu vetfangi.

ſnubbe, ás. 1, [snubba], i ſ. noget af (gera e-ð snubbótt), stýfa af e-u.

ſnubbet, sem e., [sb. snubbótt-], snubbóttur.

ſnuble (har), h. s. 1, hrasa, (sb. manni skriðnar fótur); hnjóta (um hest): S. over (vera nærri dottinn um) en Steen. En Heſt, ſom let ſnubler hnotgjarn hestur.

Snublen, án ft., sk., það að ſnuble.

Snude, ft. -r, sk., [sb. snýta], trýni: Hundens (Rævens, Ulvens) S. — Einnig, í óvönduðu tali, um manns-andlit, eins og trýni, (sb. smetti).

Snudebille eins konar skorkvikindi.

Snudedrag kjaptshögg.

ſnue, s. 1, 1) h. s. (har), a) = ſnive. — b) dorma: Han ligger og ſnuer hele Dagen. — 2) sem ás., soga (e-ð) upp í nefið.

Snue, án ft., sk., kvef: Have S.

Snuefeber kvefsótt.

Snuhed, án ft., sk., slægð.

Snur, sk., það að vera kenndur (svínkaður).

Snurre, ft. -r, sk., skopparakringla.

ſnurre, s. 1, [sb. Snorri], 1) h. s. (har), suða: Fluerne ſ. Rokken (Tenen) ſnurrer. — 2) ás., snúa e-u í snarkringlu: S. een omkring.

Snurren, án ft., sk., það að ſnurre 1 (suða).

Snurrepiberi, ft. -er, kl., smáglingur.

ſnurrig, ft. -e, e., skoplegur (framb. skopplegur; sb. løierlig): En ſ. Perſon. Et ſnurrigt Indfald.

ſnuſe, s. 1, [sb. snasa], 1) h. s., a) eiginl., þefa, nasa, viðra (sb. hún — þ. e. refkeilan — viðraði í allar ættir ok snuðraði undir hverja eik), snuðra: Hunden ſnuſer efter Sporet. — b) óeiginl., grafast (hnýsast) eptir e-u, forvitnast um. — 2) ás., í ſ. Tobak taka í nefið.

Snuus, án ft., sk., = Snuustobak.

Snuusdaaſe tóbaksdósir.

Snuushane, (kk.), snuddari, (sb. hnýsinn; snáfvís, G. O.).

*Snuustobak neftóbak.

ſnyde [snýta], ſnød, ſnydt, ás., a) ſ. ſin Næſe snýta sjer. — b) ſ. et Lys taka skar af ljósi. — c) hafa af e-m, hafa e-n fyrir fjeþúfu, fjefletta: Han lod ſig ſ. S. een noget fra svíkja e-ð út úr e-m.

Snyder, ft. -e, kk., sá sem hefur af öðrum.

Snyderi, ft. -er, kl., það að hafa af öðrum, (sb. Bedrageri).

ſnylte (har), h. s. 1, sníkja: Gaae om og ſ.

ſnylteagtig, ft. -e, e., sníkjulegur.

Snyltegjeſt sníkir (B. H.); boðsletta, boðflenna.

Snyltegjeſteri (það að vera Snyltegjeſt), sníkjur.

Snylteplante planta sem sprettur út úr öðrum plöntum.

Snylteri, kl., sníkjur.

Snylteſkud auka-teinungur (út úr plöntu).

Snyltevært, ft. -er, = Snylteplante.

ſnære, ás. 1, flækja: S. noget ſammen.

Snæregarn net sem dýr eru tekin í.

ſnærre (har), h. s. 1, fitja upp á trýnið: Hunden ſnærrede ad ham.

ſnøfte (har), h. s. 1, [snökta], viðra (sb. ſnuſe 1, a): Hunden (Hjorten) ſnøfter.

Snøre, ft. -r, sk., [sb. snœri], band (strengur) til að reyra e-ð með.

ſnøre, ás. 1, reyra: S. en Pakke. S. noget ſammen. — S. ſig reyra sig (um mittið). — b) reima: S. ſin Kjole.

Snørebaand band til að reyra e-ð með.

Snøregarn net sem dregizt (kiprazt) getur saman í endann.

Snørehue eins konar kvennhúfa sem reimuð er saman aptan til.

Snørehul gat sem dregið er band í þegar e-ð er reimað saman.

Snørekjæde = Snørelænke.

Snørelidſe mjótt og sívalt band sem e-ð er reimað með.

Snørelænke (silfur)festi sem reimað er með.

Snørenaal nál sem reimað er með.

Snørerem ól með hringju á endanum til að halda e-u saman.

Snøreſmykke festi (og nál) úr gulli eða silfri til að reima e-ð með.

Snørliv eins konar fat sem (sjer í lagi) kvennfólk reimar að sjer til að gera sig fallegt í vexti.

Snørrotting, ft. -er, sk., eins konar indverskur reyrteinungur.

ſnøvle (har), h. s. 1, tala fram í nefið, vera nefmæltur.

So, ft. Søer(?), sk., [sú í sýr], sýr, gylta.

*Sobel sjá Zobel.

Sobeder, ft. -e, kk., gyltugeldir.

*ſocial, ft. -e, e., sem lýtur að mannlegu fjelagi.

*Societet, ft. -er, sk., = Selſkab 3.

Sod (einnig ritað Saad), án ft., kl. og sk., [soð], (úrelt), soð: Han har havt en Finger med i Soddet = h. h. h. e. F. m. i Suppen (sb. Suppe).

Sod, án ft., sk., [sót], sót.

*Soda, sk., öskusalt er stenzt eld.

ſodbruun sótrauður, sótóttur.

ſodbunden, [sb. binde], sótugur.

ſodet, ft. ſodede, e., [sb. sótótt-r], a) sótugur. — b) = ſodbruun: En ſ. Heſt sótóttur hestur.

ſodgrimet sótugur í framan.

*Sodomie, án ft., kl., ónáttúrlegt samræði.

*Sodomit, ft. -er, kk., sá sem hefur ónáttúrlegt samræði.

*Sodomiterie, kl., = Sodomie.

*Sofa (einnig ritað Sopha), ft. -er, sk., (sofi), (tyrkneskur) rúmstóll, (sb. Løibænk).

Sogn, ft. -e, kl., [sókn], kirkjusókn; þing (ft.): Flytte til et andet S. — Um prest er sagt: Reiſe (kjøre) til Sogns fara (aka) á annexíuna.

Sognebud sóknar-sendimaður.

Sogneby, a) (hálfúrelt), = Kirkeby. — b) þorp í kirkjusókn (sem verið er að tala um).

Sognedegn djákni í sókn(inni).

Sognefoged hreppstjóri (í Danmörk).

Sognefolk, ft., sóknarfólk (Hist.).

Sogneherre (úrelt), = Sognepræſt.

Sognekald brauð (= sóknarprests-embætti): Han har ſøgt adſkillige S., men har faaet et Capellanie.

Sognekirke sóknarkirkja (sb. kirkjusóknarmenn skolo halda garði um sóknarkirkju hverja).

Sognekone sóknarkona (að sínu leyti eins og sóknarmaður og sóknarfólk).

Sognemand sóknarmaður (að sínu leyti eins og sóknarfólk).

Sognepræſt sóknarprestur.

Sogneret dómþing í kirkjusókn.

Sogneſkjel sóknaskil.

Sogneſtævne fundur (samkoma) sóknarmanna

Sognevei, a) (optast), vegur prests til kirkju sinnar. — b) gata milli tveggja þorpa í e-i sókn.

Sognevidne vitni (allra) sóknarmanna.

ſognevíis, ao., eptir sóknum, í hverri sókn sjer í lagi.

Sogriis blauður grís.

*Soiree, ft. -r, sk., kvöldboð, kvöldskemmtun.

*Soja (einnig ritað Soya), sk., eins konar ídýfa (Sauce) sem búin er til af baunategund nokkurri (*dolichos soja*) er sprettur í Sóleyjum (Japan).

Sok (eða Sokke), ft. Sokker, sk., [sokk-r], stuttur sokkur; háleistur.

Sokke sjá Sok.

ſokke, h. s. 1, (í tali), lötra.

Sokkedue dúfa með fiður á fótum.

*Sokkel, sk., stallur (t. a. m. undir súlu).

ſokket, ft. ſokkede, e., [sb. sokkótt-r], a) sem er í sokkum. — b) (um fugl), sem hefur fiður á fótunum: En ſ. Høne.

Sol, ft. -e, sk., [sól], sól, (sb. heimsól, heimssól): Fra S. gaaer op til den gaaer ned frá því er sól ríður upp og þar til er hún sezt (sb. N. g. L. 1, 218). Solens Opgang sólar-uppkoma, sólar-upprás (Rómv.). Solens Nedgang sólsetur, sólarsetur, sólarfall. — Fixſtjernerne ere Sole. — b) sólskin: Sætte ſig i Solen.

Solaar sólar-ár (Rimb.).

*Solar-, sem fremri liður í samsettu orði, sólar-, t. a. m. Solaraar = Solaar.

*ſolariſk, ft. -e, e., sólar-.

Solbad það að láta sólina skína á sig beran sjer til heilsubótar.

ſolbade verma (e-ð) í sólskini.

ſolbage sólbaka (B. H.).

Solbane braut sólar (um himingeiminn).

ſolbar, ft. -e, e., sem liggur á móti sólu: En ſ. Plet.

Solbjerg (einnig Solebjerg), nafn, (úrelt), = Solſæt.

Solbjergslav sólarfallsskeið: „I Solbjergslavet“ um sólarfallsskeið (Fms.).

ſolblind (hálf-)blindur af sólskini.

Solblink leiptur af sólu.

Solblomſt (jurt) *helianthemum vulgare.*

ſolbrændt, [sb. brænde], sólbrunninn; veðurtekinn, útitekinn.

Solbær (eins konar trje með berjum) *ribes nigrum.*

Sold (einnig ritað Saald), ft. eins, kl., [sáld], sáld (sem e-ð er sáldað í).

Sold, án ft., sk., máli (liðsmanna; sb. málagjöf, málasilfur): Tjene for S. (sb. ganga á mála).

*Soldat, ft. -er, kk., a) hermaður (hvort sem er foringi eða ekki): Han er S. med Liv og Sjæl. — b) (einkum), óbreyttur liðsmaður: Soldater og Officerer.

*Soldaterbarn barn liðsmanns.

*Soldaterbolig liðsmanna-bústaður.

*Soldaterdreng ungt liðsmannsefni.

*Soldaterkirke liðsmannakirkja.

*Soldaterkone kona liðsmanns.

*Soldaterkoſt liðsmannafæða.

*Soldaterlevnet liðsmanna-líf.

*Soldaterſtand liðsmannastjett.

*Soldatervæſen allt sem til liðsmanna heyrir.

*Soldatesque, sk., herlið.

Soldbinder sá sem býr til sáld.

Soldmager, ft. -e, kk., = Soldbinder.

Soldſtimmel botn í sáldi.

ſole, ás. 1, láta (e-ð) út í sólskin, (sb. viðra): S. Sengklæder.

Solebjerg sjá Solbjerg.

ſoleklar sem liggur í augum uppi, degi ljósari.

Soleklarhed, án ft., sk., það að vera ſoleklar.

Solemærke (einnig Solmærke) sólarhringur (í þeirri merk., sem nú tíðkast): „Inden trende Solemærker“ áður þrjár sólir eru af himni, (sb.: fyrir hina þriðju sól, Grágás).

*ſolen, ft. -ne, e., hátíðlegur.

*Solennitet, sk., = Høitidelighed b.

Soleſæt sjá Solſæt.

Solfakkel sjer hver af hinum björtustu blettum í sólunni.

Solfald, a) sólarfall (Eg.), sólarsetur (Fms.), sólsetur (Eyrb.), sólarlag. — b) það að sólin skín á e-ð: Denne Ager har taget Skade af S. skemmzt af sólarbruna. — Einnig, sólbrunninn blettur: S. i en Ager. — c) = Solſtik.

Solformørkelſe sólarmyrkur.

ſolfuld = ſolbar, ſolrig.

Solglands sólarljómi.

Solglas dimmt gler í sjónpípu (til að hlífa augunu við sólargeislunum).

Solglimt glampi af sólu.

Solgran ar í sólargeisla.

Solhat barðastór hattur sem hafður er í sólskini (einkum af kvennfólki).

ſolhed heitur af sólu: „Det ſolhede Indien“.

Solhede sólarhiti (Hkr., sb. sólarbruni): De af Solheden forbrændte Marker.

Solhverv, kl., [sólhvarf], sólhvarf (sb.: nærr því sólhvarfi er á vetr er, enn á sumar), (en er optar haft í ft.) sólhvörf (Grágás), sólstaða (Rimb.), (en er nú tíðkanlegra í ft.) sóltsöður.

Solhvervsdag sólstöðudagur.

Solhvervstid sólstöðutími (Stjórn).

Solhøide það hvað sól er hátt á lopti, (sb. veggur undir sólina).

*ſolid, ft. -e, e., veigagóður; staðgóður; áreiðanlegur; öruggur; o. s. frv.

*ſolidariſk (um skuldbindingu), a) ft. -e, e., sem er eins og allir hlutaðeigendur væru einn maður. — b) sem ao., eins og allir hlutaðeigendur væru einn maður.

*Soliditet, sk., veigur; áreiðanlegleiki; o. s. frv.

ſolklar bjartur af sólu: En ſ. Dag sólskinsdagur.

Solklæde eins konar höfuðdúkur sem kvennfólk hefur í sólskini.

Solkreds, a) sólarhringur (= Dyrekreds). — b) = Solſyſtem

Solkuller sjá greinina um Kuller.

Solle sjá Saale.

*Sollicitant, ft. -er, kk., = Anſøger.

*ſollicitere, h. s. 1, beiðast e-s af konungi eða yfirvöldum.

Solmaaler, sk., verkfæri til að mæla sólina (miðlínu sólar) með.

Solmærke sjá Solemærke.

*ſolo, e., aleinn.

*Solo, sk., a) það að syngja (eða danza, eða þvíuml.) einn. — b) eins konar spil. — c) (í *l'hombre*), það að spila til vinnings með þeim einum spilum sem manni hafa verið gefin.

Solplet dimmur blettur í sólu.

Solrand sólarjaðar (Rimb.).

ſolret, a) e., sem liggur beint í norður og suður: Hovedbygningens Beliggenhed er ikke aldeles ſ. — b) sem ao., beint í norður og suður: Solſkiven maa ſtilles ſ.

ſolrig þar sem mikið sólskin er, (sb.: þar sem allgott er sólar-megin — í mismunagrein sólarneyti — Skuggsjá 66).

Solring, a) hringur í kringum sólina, (sb. rosabaugur). — b) eins konar hringur (eða gjörð) til að sýna hvað framorðið sje.

Solrøg hitamóða.

Solſide hlíð er veit móti sólu: Boe paa Solſiden eiga heima sólarmegin (í húsi).

Solſikke, sk., nafn á ýmiss konar jurtum.

Solſkifte, a) tíminn frá sólar-uppkomu til sólarlags, (sb. er þrjár sólir eru af himni). — b) = Redning a.

Solſkin sólskin: Efter Regn følger S. opt kemur skin eptir skúr.

Solſkinsdag sólskinsdagur (B. H.).

Solſkive sólskífa.

Solſkjerm e-ð sem skýlir við sólu. — b) (sjer í lagi), sólhlíf (= Paraſol).

ſolſkoldet, [sb. ſkolde], (um kornsæði), skemmdur af sólarhita.

Solſkud eins konar bráðasótt á nautgripum.

ſolſkudt, [sb. ſkyde], er sýkzt hefur af sólskini

ſolſky sem ekki vill láta sjá sig, feiminn.

Solſmiil (í skáldskap, e. e. sólarbros), glampi af sólu.

Solſort, sk., (þrastartegund) *turdus naerula.*

Solſpætte = Sommerſpætte, Fregne.

ſolſtegt, [sb. ſtege], stiknaður af sólarbruna, sólbrunninn: „Den ſolſtegte Neger“.

Solſtik bráðasótt af sólarbruna (einkum þegar sólin hefur skinið á höfuðið).

*Solſtitial-, sem fremri partur af samsettu orði, sólstöðu-, sólhvarfa-.

Solſtraale sólargeisli.

*Solſtøv = Solgran.

ſolſveden, [sb. ſvide], sólbrunninn, skrælnaður: „Det ſolſvedne Land“.

*Solſyſtem flokkur af himinhnöttum: Der ere ſaa mange Soſyſtemer, ſom der ere Fixſtjerner.

Solſæt (einnig Soleſæt), [sb. sólsetr og sólarsetr], = Solfald a.

Soltegn, [sólmark, sólmerki], (sjaldh.), = Himmeltegn.

Soltelt tjald til að skýla við sólarhita.

Soltø sólbráð.

ſoltørre, ás., þurrka e-ð í sólskini.

Soluhr tilbúningur er sýnir með skugga af vísi(r) hvað framorðið sje (sb. Solviſer a).

Solvarme sólar-ylur.

Solverden = Solſyſtem.

Solvifte blævængur til að skýla við sólskini.

Solviſer, sk., vísir er sýnir með skugga sínum hvað framorðið sje. — b) = Solſkive eða Soluhr.

*ſolvent, ft. -e, e., fær um að borga.

*Soløcismus, ft. Soløcismer, sk., rangmæli, málvilla, mállöstur, (einkum í orðasetningu).

ſom, ao, st., fn., [sb. sem], A) ao., 1) sem tilvísunarorð, a) (úrelt) um stað, sem, er, þar sem: Paa Stedet, ſ. hun ſad. — b) um tíð, sem, er: „Det hændte ſig en Dag, ſ. han var udreden at jage.“ — S. nu Tiden nærmede ſig. — Ret ſ. jeg ſkulde til at gaae ud rjett í því jeg ætlaði út. — 2) ſ. ofteſt optast = optast nær. — Að fráteknu þessu orðatiltæki, og sumum orðatiltækjum í almúgatali, er nú hálf-úrelt að hafa ſom með efsta stigi (t. a. m. „Da Solen gaaer ſom høieſt paa“ er sól gengur sem hæst). — B) st., 1) um hvílegleik, sem, eins og, a) þar sem heil grein fylgir því: Jeg vil gjøre, ſ. du vil have det. — Som jeg har hørt eptir því sem mjer hefur verið sagt. S. man ſiger að sögn manna. — S. ſagt (það er sem jeg segi), Sagen er afgjort. S. ſagt, ſaa gjort (er haft um það, þegar e-r gerir það sem hann hefur sagzt ætla að gera; en Íslendingar eru ekki vanir að taka svo til orða). — S. om (eiginl.: sem ef) eða (tómt) ſom sem (sb.: þeir menn voru allir með vápnum, sem til bardaga væri búnir): Du taler, ſ. om du forſtod Sagen þú talar eins og þú hafir vit á þessu. Han løb, ſ. om Jorden brændte under ham. Du kommer, ſ. du var kaldet þú kemur rjett mátulega. — b) með eintómu nafni: Jeg elſker ham ſ. en Fader mjer er eins vel við hann, og hann væri faðir minn. Han handler ſ. en retſkaffen Mand. — Være tilſtede ſ. Vidne. — 2) um mikilleik, sem, a) þar sem því er ekki sleppt, α) með ſaa fyrir framan sig, (sb. svá fagrt sem silki): Saa rød ſ. en Roſe. Jeg kan ikke løbe ſaa ſtærkt ſ. du eins hart, og þú. — Det er en ligeſaa ædel, ſ. gavnlig Syſſel (eiginl.: það er eins fagur starfi, og hann er nytsamur) það er bæði fagur og nytsamur starfi. — Derpaa beroer ſaavel Statens Sikkerhed, ſ. den enkelte Borgers Velſtand bæði .... og. — Jeg har overveiet, ſaavel Vanſkelighederne af dette Foretagende, ſ. og (eða ogſaa) dets Følger jeg hef bæði íhugað örðugleik þessa áforms og afleiðingar þess. — β) án ſaa, (sb.: staup, mikit sem mannshöfut): Rød ſ. en Roſe. — b) þar sem ſom er sleppt: Han kjørte ſaa ſtærkt, Heſtene kunde løbe eins hart, og hestarnir gátu farið. Saa meget du vil eins mikið og þú vilt. — Saa ofte endog hans Levnet har været Gjenſtand for hiſtoriſke Underſøgelſer þó æfi hans hafi opt verið rannsökuð af sagnariturum. — 3) (hálf-úrelt), með því að, þar eð. — 4) = ſaaſom b: Nogle Præpoſitioner, ſ.: ved, med, o. ſ. v. — C) tilvísunar-fn., bæði í et. og ft., í öllum föllum nema eig., sem, er: Den Enke, ſ. miſtede ſin Mand i Krigen, og hvis eneſte Søn nylig er død. Den By, ſ. jeg boer i. — Opt er ſom úr fellt, fyrir skjótleika sakir, þar sem ekki væri rjett að sleppa því á ísl., t. a. m.: Den Mand, jeg talte med paa Gaden maðurinn, sem jeg talaði við á strætinu. Hvo er det, der ſidder hver er það, sem þarna situr?

ſomme sjá greinina um ſomt.

Sommer, ft. Somre, sk., [sumar; sb. sumar hvern frekum ergi], sumar: „S. og Vinter, Dag og Nat.“ — Vaar, S., Efteraar, Vinter. — En fugtig (kold, tør, hed) S. Nu faaer vi S. nú fer að hlýna í veðrinu (er sagt á vorin). I S. í sumar. Til S. eða til Sommeren að sumri. Om Sommeren á sumrin. Sommeren over um sumarið (t. a. m. hann var þar um sumarið). Ride (føre) S. i By fagna sumri (sem verið hefur bændasiður í Danmörku, og gjört var í öndverðan maí, sb. Maigreve, o. s. frv.).

Sommeraften kvöld á sumardag.

Sommerarbeide sumarvinna.

Sommerbo, sk., = Sommerbolig.

Sommerbolig sumarbústaður, (sb. sumarherbergi).

Sommerbrak jörð sem plægð er um jónsmessuleitið og látin liggja ósáin.

Sommerdag sumardagur, sumarsdagur (sb. N. g. L. I, 348).

Sommerdragt sumarbúningur, sumarlegur búningur.

Sommerflor, sk., sumarblomi.

Sommerfoder sumarfóður (handa peningi).

Sommerforing sumargjöf (penings).

Sommerfrugt snemmgrætt (snemmvaxið) aldin.

Sommerfugl sjer hvert af þeim kvikindum sem kölluð eru *insecta lepidoptera* (fiðrildi), en þó sjer í lagi sama og *papilio*.

ſommerfældet, [sb. fælde], (um trje), fellt á sumardag.

Sommergilde = Maigilde.

Sommergjøk, sk., = Sneeklokke.

Sommergræs sumargras.

ſommergrøn grænn af sumarlegum gróða, (vjer segðum varla meira enn grænn): Den ſommergrønne Skov.

Sommerhavn sumarhöfn þar sem skipum er ekki óhætt nema á sumardag.

Sommerhede sumarhiti, (sb. Solhede).

ſommerhugget, [sb. hugge], = ſommerfældet.

Sommerhuus = Sommerbolig.

Sommerhvede hveiti sem ekki er sáð til fyr enn á vorin.

Sommerhytte sumarkofi (þ. e. kofi til að vera í á sumrin).

Sommerklæder, ft., sumarklæði, sumarföt.

Sommerklædning = Sommerklæder.

Sommerkorn, a) = Sommerſæd. — b) korn sem eytt er á sumrin.

Sommerlam síðborið lamb.

Sommerland sumarland (þ. e. land þar sem heitt er).

ſommerlang vorlangur.

Sommerlide hlíð sem veit móti sólu.

ſommerlig, ft. -e, e., [sumarlig-r], sumarlegur: Sommerligt Veir.

Sommerliv sumarfjör.

Sommerluft sumarblíða.

Sommerlyſt sumarlegt yndi.

Sommerløg (lauktegund) *allium caepa.*

Sommermaaned sumarmánuður.

Sommernat sumarnótt (sb. Gísl.).

ſommerpløie plægja jörð til undirbúnings.

Sommerpløining, sk., það að ſommerpløie.

Sommerpære snemmgræ (snemmvaxin) pera.

Sommerregn regn á sumardag.

Sommerſal sumarsalur.

Sommerſkud kvistur sem sprettur um jónsmessuleitið. Annað enn Vaarſkud.

Sommerſky ský á sumardag.

Sommerſol sól (sólskin) á sumardag: „I Sommerſolens Aftenrøde“.

Sommerſolhverv sumarsólstöður, (sb. Solhverv).

Sommerſpætte = Solſpætte, Fregne.

Sommerſtue sumarhús (= sumarklefi).

Sommerſæd sæði sem sært er niður á vordag.

Sommertid sumartíð, sumartími.

Sommertørke langvinnir þurrkar á sumardag.

Sommeruld haustull (þ. e. ull sem vex á sumrin og klippt er af á haustin).

Sommervandring ferðalag á fæti á sumardag.

Sommervarme sumarhiti.

Sommervei sumargata (sem er ófær á veturna).

Sommerveir sumarveður.

Sommerværelſe = Sommerſtue. — b) í ft., sumarbústaður.

Sommervæxt jurt sem líður undir lok samsumars.

Sommeræble snemmgrætt (snemmvaxið) epli.

ſommeſteds, ao., sumstaðar (Eg.).

ſommetid sjá ſommetider.

ſommetider (einnig ſommetid), ao., stundum.

*Somnambule, kk. og kvk. = Søvngænger, Natgænger, Nattegænger, Nattevandrer.

ſomre, persónulaus s. 1, [sumra], a) í áhrifsmynd, sumra: Det ſomrer allerede. — b) í þolmynd, sumra: „Siden da det ſomredes“.

ſomt, hvorugk. í et., [sumt]; ſomme, ft. í öllum kynferðum, [suma, sumi-r], fn., a) ſomt (sjaldh. nema í almúgatali), sumt: S. ſuurt, ſ. ſødt. — b) ſomme sumir: „Der er nogle faa gode Bøger, og ſomme iblandt dem er endda maadelige nok“. Somme Menneſker. — Stundum er ſomme = sumir eða ónefndur maður.

*Sonate, sk., eins konar lag (sem leikið er á hljóðfæri).

*Sonde, ft. -r, sk., a) sakka, grunnsakka. — b) kanni, keri. — c) (járn)kanni (sem tollheimtumenn hafa). — d) = Brøndſøger. — e) = Bjergbor, Jordbor.

*ſondere, ás. 1, kanna; komast fyrir (e-n).

Sone, sk., a) friðþæging. — b) sætt.

ſone, ás. 1, [sb. són, í sónarblót], a) sjaldh., blíðka: S. den Fornærmede. — b) (úrelt) bæta; friðþægja fyrir, eða þvíuml.

*Sonet (einnig ritað Sonnet), ft. -ter, sk., kvæði sem er fjórar vísur með fjögur orð (vísuorð) í hvorri hinna fyrri en þrjú í hvorri hinna síðari og hefur einkennilega hendingasetning, með hljómlagi, hljómkvæði).

Soning, sk., það að ſone (sb.: friðþæging, bætur, o. s. frv.).

Soningsoffer friðþægingarfórn.

*Sonnet sjá Sonet.

*ſonor, ft. -e, e., hljómmikill.

Sop, sk., [sb. sopp-r og svöpp-r], (í Norv.), sveppur.

*Sopha sjá Sofa.

*Sophisma, ft. -ta og Sophismer, kl., sjervizka (sem rangsnýr sannleikanum).

*Sophiſt, ft. -er, kk., sjervitringur (sem rangsnýr sannleikanum).

***Sophiſterie**, kl., sjervitringsháttur, sjervizka, (sb. Sophisma).

***ſophiſtiſk**, ft. -e, e., sjervitringslegur, sjervizkulegur (= sem rangsnýr sannleikanum).

Sopken, ft. -er, sk., = Dram.

***Sorbet** (einnig Serbet, Scherbet), sk., eins konar (tyrkneskur) svaladrykkur.

***ſordid**, ft. -e, e., eiginl. saurugur: nirfilslegur, svíðingslegur.

***Sordiditet**, sk., eiginl., það að vera saurugur; kvikinzka, svíðingsskapur.

Sorenſkriver (í Norv.), hjeraðsdómari.

Sorenſkriveri, kl., (í Norv.), sýsla (umdæmi) hjeraðsdómara.

Sorg (fornl. Sorrig, án ft.), sk., [sorg], 1) með ft. -er (sb.: minar ero sorgirnar þungar sem blý, Sturl.), a) sorg, hryggleikur, hugtregi, (sb. Kummer, Bedrøvelſe, Græmmelſe): Det voldte ham megen S. Dele Sorger og Glæder med een (sb.: láta eitt yfir sig ganga; blítt og strítt). — b) umhyggja; áhyggja: Gjøre ſig mange unyttige Sorger. — 2) án ft., það að hafa misst e-n náunga sinn sem títt er að sýna sorgarmerki eptir, (sb. sorgarbúnaður): Have S. i Huſet. Være S. for een vera í sorgarbúnaði vegna e-s (þ. e. af því hann er dáinn).

ſorgbeklemt, [sb. beklemme], sorgmóður, sorgbitinn, harmþrunginn.

ſorgblandet, [sb. blande], sorgblandinn.

ſorgeſyg (fornl.), sjúkur (sem leggst í rekkju) af harmi og trega.

Sorgeſygdom sjúkdómur sprottinn af harmi og trega.

ſorgfri áhyggjulaus: Et ſorgfrit Liv (Sind).

ſorgfuld (einnig ſorrigfuld; sb. Sorg), [sorgfull-r; sb.: með sorgfullri ok skjálfandi raust, Fms.], sorgfullur, sorgafullur (Hávam.), harmsfullur (Fms.), hryggðarfullur (Fms.), hryggur: Ofte ſmiler ſorrigfuld Mund getur undir glaðri kinn grátið stundum hjarta, (sb. opt er sorgfullt brjóst undir sjálegri skikkju), orðskv.

ſorggiven, [sb. give], sorgbitinn, óhuggandi.

ſorgløs áhyggjulaus: Barndommens ſorgløſe Alder. Et ſorgløſt Liv (það að hafa nóg til dags og nætur). — b) ſorgløſt, sem ao.: Leve ſorgløſt vera áhyggjulaus um hag sinn.

Sorgløshed, án ft., sk., áhyggjuleysi.

ſorgnem viðkvæmur (þ. e. sem lætur liggja illa á sjer af smámunum).

ſorgſlagen, [sb. ſlaae], = ſorggiven.

ſorgvant, [sb. vænne], vanur við sorg: Det ſorgvante Hjerte".

***Sorites**, sk., eins konar (röng) ályktun.

Sorrig sjá Sorg.

ſorrigfuld sjá ſorgfuld.

Sort, ft. -er, sk., tegund.

ſort, ft. -e, e., [ſort: svart- = ſov: svaf = kom: kvam, o. s. frv.; sb. sort-i], svartur: S. Haar. En ſ. Heſt svartur hestur (sb. Hákon konungr .... hljóp á hest svartan; en nú á dögum segja menn ætíð brúnn um hross). Det blev ſ. for mine Øine mjer sortnaði fyrir augum. — Give een Sort paa Hvidt (gefa e-m svart á hvítu), gefa e-m e-ð skriflegt. — Gjøre Sort til Hvidt hafa endaskipti á sannleikanum. — De Sorte (blámenn, svertingjar) gjorde Opſtand paa St. Domingo. — b) óeiginl.: En ſ. Sjæl fantur, þrælmenni. — Det ſeer ſ. ud for ham það horfist illa á fyrir honum, (sb.: en lögðis sýnist svartleitr reyni seá bragr, Fms. I, 13).

ſortagtig, ft. -e, e., svartleitur.

ſortblaa sjá ſorteblaa.

ſortblakket mósvartur.

ſortbleg = blegſort.

ſortbliſſet svartblesóttur (Sturl., = brúnblesóttur; sb. ſort a); svartbildóttur.

Sortbrand (sjaldh.), surtarbrandur.

ſortbroget svartskjöldóttur, svartflekkóttur.

ſortdraget svarthryggjóttur.

ſorteblaa (sjaldnar ſortblaa) svartblár (541), blásvartur (Fms. VII, 83).

Sortebroder svartmunkur (sb. Fms.).

ſortebruun dökkmórauður.

ſortegraa (sjaldnar ſortgraa) svartgrár (B. H.).

ſorteguul (sjaldnar ſortguul) gulmórauður, (sb. mógulur).

***ſortere**, s. 1, a) (í tali), ás., skilja (e-ð, t. a. m. ull, og leggja hvað sjer). — b) h. s., vera (undir e-u), (eiga að) hverfa (undir e-ð): S. under et Collegium.

ſortfarvet, ft. -farvede, e., svartur á lit.

ſortgraa sjá ſortegraa.

ſortgrimet sjá greinina um grimet.

ſortguul sjá ſorteguul.

ſorthaaret svartur á hár.

Sorthed, án ft., sk., það að vera ſort (sorti, o. s. frv.).

ſorthjelmet svarthjálmóttur.

ſortklædt, [sb. klæde], svartklæddur (Sturl.).

Sortkrid eins konar leir (*argilla nigrica*) sem hafður er til að draga upp með.

ſortladen, ft. -ladne, e., svartleitur, dökkur, dimmur.

ſortmuldet sem svört mold er í: S. Jord.

ſortne, h. s. 1, [sortna], sortna: Himlen ſortnede. Det ſortnede for mine Øine mjer sortnaði fyrir augum.

ſortſløret, [sb. ſløre], (skáldl.), hulinn svörtum slæðum, (sb. svartur).

ſortſmudſet, [sb. ſmudſe], sem hefur mórauðan litarhátt, (sb.: dökkur á brún og brá).

ſortſpraglet svartflikróttur.

ſortſpættet svartdröfnóttur.

ſortſtribet svartröndóttur, (svartteinóttur, svartbröndóttur).

ſorttavlet svartstykkjóttur.

Sot, án ft., sk., [sótt], (sjaldh.), sótt, sjúknaður.

***Soterologie**, sk., kenning(in) um friðþægingu Krists, friðþægingarfræði.

Sotteſeng sóttarsæng.

***Sottiſe**, ft. -r, sk., a) skyssa (sem manni verður á). — b) = Grovhed 2.

***Sou**, ft. -s, sk., frakkneskur (eir)skildingur rúmlega = hálfur annar skildingur danskur.

***Soubrette**, ft. -r, kvk., (sjeð) þerna.

***ſoufflere**, h. s. 1, minna (leikara) á (þegar hann er að leika).

Souffleur, ft. -er, kk., áminnari (sb. ſoufflere).

***Souper**, sk., kvöldverður (sb. ſoupere).

***ſoupere**, h. s. 1, eta kvöldverð, (sb. sitja að kvöldborði).

***ſoutenere**, ás. 1, i ſ. ſig bjargast, afla sjer atvinnu.

***Soutien**, kl., styrkur, aðstoð; atvinna.

***Souvenir**, sk., a) endurminning. — b) menjagripur. — c) = Stambog b; Tegnebog; eða þvíuml.

***ſouverain**, ft. -e, e., sem á að ráða (einn) öllu, (sb. eneraadig). — II) Souverain, sem nafn, 1) kk., = Enevoldsherre. — 2) sk., eins konar gullpeningur (hjer um sex spesíur að verði).

***Souverain** sjá greinina um ſouverain.

***Souverainetet** (opt ritað Souverainitet), sk., a) = Enevoldsmagt. — b) (um þjóð eða ríki), það að vera ekki undir neina útlenda valdi, (sb. frelsi).

***Souverainitet** sjá Souverainetet.

ſove [sofa], ſov [svaf; sb. ſort], ſovet [sofit], A) h. s. (har), a) sofa: Lægge ſig til at ſ. leggjast til svefns, fara að sofa. S. ſødt (roligt, trygt) sofa vært. S let sofa laust. S. faſt (haardt) sofa fast. S. ſom en Steen sofa eins og steinn. S. over ſig sofa yfir sig, sofa of lengi. S. ud sofa út, (sb.: ek er nú fullsvefta, ok skal eigi liggja lengr). — S. paa noget fara að sofa þegar e-ð er búið (t. a. m. man ſover bedſt paa gjort Gjerning); skjóta e-u á frest náttlangt. — S. ind sofna. — b) um framliðna: „Og Lundenes Nattergal ſynger for dig: Sov ſødelig". — S. hen = henſove. — c) mit Been ſover jeg hef nálardofa í fætinum. — d) vera athafnarlaus, (sb. hafast ekki að): Komme ſovende til ſin Lykke (sb. sinnum gefur guð sofandi brauð). „Her vil ikke ſoves" hjer er ekki til setunnar boðið. — B) sem ás., 1) þar sem þol. merkir svefn (sb. ok er menn höfðu sofit svefn, Gísl.): S. Middagsſøvn sofa eptir miðdegismat. S. Hareſøvn sofa ákaflega laust. — S. den lange Søvn vera dáinn. — 2) þar sem þol. merkir tíma: S. Dagen bort (sb. bortſove) eða hen sofa allan daginn. — 3) þar sem þol. merkir e-ð, sem breytist á e-n hátt meðan sofið er, a) jeg har ſovet Sygdommen bort jeg hef sofið úr mjer veikindin. S. en Ruus ud sofa úr sjer ölvímu. — b) ſ. ſig en Lykke til og ſ. ſig til en Lykke öðlast e-t happ sofandi, (sb. A, d). — c) jeg har ſovet mig ganſke ør i Hovedet jeg er orðinn ringlaður í höfðinu af ofsvefni.

Sovedrik svefndrykkur.

Sovekammer svefnklefi (Stjórn), svefninni (Al.), svefnherbergi, svefnhús, svefnstofa, (sb.: svefnbúr, svefnlopt, svefnskáli, svefnskemma, svefnsel, svefnhöll, svefnhellir; hvílugólf, rekkjugólf).

Sovekammerat rekkjunautur, hvílufjelagi.

Sovemiddel svefnlyf.

Sover, ft. -e, kk., sofandi: De ſyv Sovere sjö sofendur (fornt).

***Sovereign**, sk., enskur gullpeningur sem er að verði tvær merkur enskra sterlinga (hjer um hálf fimmta spesía).

Soverſke, ft. -e, kvk., sofandi kvennmaður.

Soveſted svefnstaður, (sb.: náttstaður, náttból).

Soveſtue = Sovekammer.

ſoveſyg sem er sí-syfjaður.

Soveſyge það að vera sí-syfjaður.

Sovetid svefntími (sb.: nú er at kom svefnstíma, ok rekkjokonor ok svefnbúrssveinar bjuggu ok gerðu rekkju bruðarennar; sb. einnig Sengetid, sem er tíðkanlegra).

***Soya** sjá Soja.

Spaadom, ft. -me, sk., [spádóm-r], spádómur, spáleikur (Sturl. I, 121), spámæli (Fms.), spásaga (Fms.), spásögn (Fms. II, 285), spá (Nj.): Den S. traf ikke ind kom ekki fram, rættist ekki.

Spaadomsaand spádómsandi (Stjórn), spáleiksandi (Stjórn).

Spaadomsevne spádómsgjöf, (sb. Spaadomsaand).

Spaadomsgave = Spaadomsevne.

Spaadomskonſt spáfarir, (sb. Spaadomsevne).

Spaadomsmidler, ft., það sem spáð er af.

Spaadomsſagn spádómsorð (sb. Stjórn; sb. einnig Spaadom).

ſpaae, ás. 1, [spá], 1) spá e-u, spá e-ð ſyrir (sb.: þeir menn, er spáðo fyrir marga óvorðna luti), segja e-ð ſyrir: Det var ham ſpaaet. — b) án þol.: S. i Kaffee (Kort) spá af kaffi (spilum). — S. om Ulykker spá hrakspár. — 2) vita á: Diſſe Fugle ſ. os Storm.

Spaafugl sjer hver af þeim fuglum sem tekið var mark á (flugi þeirra eða kvaki).

Spaakjærling kerling sem fer með spádóma.

Spaakløgt spákænska, (sb. Spaadom).

Spaakone, [spákona], kona sem segir mönnum örlög sín.

Spaakonſt = Spaadomskonſt.

Spaamand, [spámað-r], spámaður.

Spaan, ft. -er, sk., [spán-n], spónn (ekki samt, nema í mállýzkum, um spón sem borðað er með): Sanke Spaaner. — b) sb. Savſpaan. — c) sb. Fiilſpaaner.

Spaanebugger, ft. -e, kk., a) sá sem býr til þakspæni. — b) sá sem ryður timburstokka.

Spaaneild eldur sem kveiktur er í trjespónum: S. og Herregunſt varer ikke længe (orðskv.).

Spaanekniv stórt tálguverkfæri með skapt á báðum endum.

Spaanekurv laupur sem riðinn er úr mjóum og löngum trjespónum.

Spaanetækker, ft. -e, kk., sá sem gerir spónþök.

Spaaneværk e-ð sem búið er til úr trjespónum.

Spaanfletning e-ð sem riðið er úr mjóum og löngum trjespónum.

Spaanhat (kvenn)hattur sem riðinn er úr smágerðum trjespónum.

Spaantag, [spánþak], spónþak (sb.: þak hennar — þ. e. hallarinnar — var lagt gylltum skjöldum svo sem spónþak).

Spaaqvinde spákona (fornt).

Spaavidenſkab = Spaakonſt, Spaadomskonſt.

ſpade, ás. 1, pæla: S. Jorden i Stedet for at pløie den.

Spade, ft. -r, sk., eins konar reka með þunnu járublaði til að pæla með, (pálreka). — b) ft. Spader (framb. Spar), spaði (í spilum): Spader Knegt spaðagosi, o. s. frv. Spader To spaðatvistur (ſige Spader To til noget er sagt um það sem er þeim mun betra enn annað; að hitt kemst ekki í hálfkvisti við það). — þó Spader sje ft., þá er þó sagt en Spader = spaði (þ. e. spaðaspil).

Spadeblad blað á pálreku.

Spadel (einnig Spatel), ft. -er, sk., ofur litið verkfæri sem er áþekkt reku og við er haft af lyfgjörðarmönnum og penturum o. s. frv.

Spademaal rekublaðs-lengd: „En Kule to Alen vid og to S. dyb“.

Spademon = Spademaal.

Spadeſkaft skapt á pálreku.

Spadeſæt = Spademaal.

Spadetag torf (mór) sem einn maður grefur (sker) á dag.

*Spadille, sk., spaða-ás (í *l'hombre*).

*ſpadſere (har), h. s. 1, [spázèra, Stjórn], spássjera (sb. spázèrandi sèr at átiðnum degi í einum akri eðr eng), ganga (einkum sjer til skemmtunar).

*Spadſeregang, a) skemmtunarganga (sb. Skuggsjá). — b) staður til skemmtunargöngu.

*Spadſeren, án ft., sk., það að ſpadſere (skemmtunarganga).

*Spadſereplads staður til skemmtunargöngu.

*Spadſereſtok prik til að hafa í hendi þegar maður gengur að skemmta sjer, (viðhafnarprik, spariprik).

*Spadſeretid tími til skemmtunargöngu.

*Spadſerevei, a) gata til skemmtunargöngu, (skemmtunargata). — b) spotti (vegar) sem ekki er nema skemmtunarganga: Det er kun en S. fra Byen þangað er ekki nema dálítill spotti úr borginni.

*Spadſereveir veður til skemmtunargöngu, (skemmtunarveður).

*Spadſering, sk., það að ſpadſere (skemmtunarganga).

ſpag, ft. -e, e., [spak-r], spakur, hægu, hæglátur, hógvær: En ſ. (silltur) Heſt. Han bliver nok ſ. med Tiden (sb. setjast).

ſpagfærdig hóglyndur, hóglátur, spaklátur (sb. Stjórn), (sb. ſpag): Modgang gjer ſ.

Spagfærdighed, án ft., sk, hóglyndi (fornt), hóglæti (fornt), hógværi (fornt), hógværð (fornt), hógværleikur (sb. Stjórn), spekt (fornt).

*Spalier sjá Eſpalier.

Spalte, ft. -r, sk., a) sprunga. — b) dálkur (í bók).

ſpalte, ás. 1, kljúfa.

Spand, ft. eins, kl. (og sk.), [spann, í spönnu], spönn.

Spand, ft. -e, sk., skjóla, fata: En S. Vand (full) vatnsfata.

Spandeværk austurvjel með allt einum fötum (sb. Oſeværk).

Spang, ft. -e, (og Spænger, af spengr), sk., [spang, í spöng], a) spöng. — b) [sb. spöng um ís], borð eða annað sem gengið er á yfir læk.

Spangebro = Spang b.

Spangebrynie [spangabrynja], spangabrynja.

Spangebælte stokkabelti.

Spanien, kl., Spánn, Spánland, Spánaland (Fms.).

Spanier, ft. -e, kk., spænskur maður.

*Spaniol, ft. -er, kk., (í tali), = Spanier.

ſpanke (har), h. s. 1, (í tali), spígspora, (sb.: spjátra sig, reygsa).

Spanken, án ft., sk., það að ſpanke.

ſpanne, ás. 1, sauma saman (skinn, einkum yfirleður á skóm eða stígvjelum).

Spanrem ól sem skóari hefur til þess að festa það sem hann er að sauma á hnje sjer með henni.

ſpanſk, ft. -e, e., spænskur (Fms. X, 139): Det ſpanſke Folk hin spænska þjóð, Spánverjar. De Spanſke Spánverjar. Det ſpanſke Sprog eða det Spanſke spænska. S. Flue er bæði = Spanſkfluebille, og = Spanſkflueplaſter. Den ſpanſke Kappe (fyrrum), eins konar botnlaus tunna sem menn voru látnir ganga í til hegningar (að sínu leyti eins og menn voru settir í gapastokk). Det kommer mig ſ. for það þykir mjer fremur kynlegt. — II) sem nafn er Spanſk = spænska.

Spanſkfluebille (spansfluga, grænfluga, brunafluga) *cantharis*.

Spanſkflueplaſter (spansflugur), grænfluguplástur.

Spanſkgrønt, kl., [grønt eiginl. hvorugk. af e. grøn], (spansgræna), eirryð, eirgræna.

Spanſkrør (spansreyr), nafn á ýmsum indverskum reyrtegundum (sem Spánverjar hafa fyrstir flutt til norðurálfu).

Spant, ft. -er, kl., röng (í skipi).

ſpare, ás. 1, [spara], spara, geyma: Fodre med Halm for at ſ. Høet gefa (peningi) hálm, til að drýgja heyið. — Lad os ſ. noget til i Morgen við skulum geyma nokkuð til morguns. Derſom Gud ſparer mig Liv og Helbred ef guð ann mjer lífs og heilsu (sb. að mjer heilum og lifanda). — Den Umage kunde jeg have ſparet mig jeg hefði getað komizt hjá þessari fyrirhöfn. — Han ſparede hverken ſit eget eller andres Liv hann sparaði hvorki sitt líf nje annara. — b) ſ. noget ſammen nurla e-ð saman. Det var en Nødſkilling, han efterhaanden havde ſparet ſammen. — 2) án þol.: Bedre at ſ. paa Bredden, end paa Bunden (betri er sparnaður á barmi enn á botni), orðskv. — S. paa noget halda spart á e-u; t. a. m. ſ. paa Skillingen, og lade Daleren gaae vera sínkur í smáu, en eyðslusamur í stóru.

Sparebøſſe baukur til að hafa í peninga sem maður geymir sjer.

Sparekaſſe staður (hús) þar sem þeir peningar sem maður geymir sjer eru ávaxtaðir fyrir mann.

Sparepenge, ft., peningar sem maður geymir sjer.

Spark, ft. eins, kl., [spark], það að reka fótinn í (e-n eða e-ð): Give een et S. reka fótinn í e-n.

ſparke, s. 1, [sparka], a) h. s., setja fótinn (í e-n eða e-ð): S. til een spyrna fæti á e-m (sb. Grágás). — b) ás., sparka (e-u): S. Klæderne af ſig sparka fötunum ofan af sjer.

Sparken, án ft., sk., það að ſparke (spark, o. s. frv.).

Sparlagen sjá Spærlagen.

Sparre, ft. -r, sk., [sparri], sperra (undir þaki): Fælde Sparrerne i Bjælkerne.

Sparrehul gróp sem sperruendi gengur í.

Sparreværk sperrur (í húsi).

ſparſom, ft. -me, e., 1) um mann, a) = ſparſommelig. — b) spar (á e-u): Du er ſaa ſ. med dine Beſøg þú ert svo sjaldsjeður. — 2) (um hluti), sem sparnaður er við hafður, sem spart er á haldið: En ſ. Huusholdning. En ſ. Brug af Lægemidler. — B) ſparſomt, sem ao., sparlega: Brug dine Midler ſparſomt haltu spart á því sem þú átt.

Sparſomhed, án ft., sk., sparnaður.

ſparſommelig, ft. -e, e., sparsamur.

Sparſommelighed, án ft., sk., sparsemi, (sb. fjegætni).

Spat, án ft., sk., eins konar fótaveiki á hestum.

Spatel sjá Spadel.

Spath, án ft., sk., eins konar flöguhallur.

ſpatlam haltur af Spat (sb. Spat).

*Specerie, ft. -r, kl., = Kryderi.

*Special-, sem fremri partur af samsettu orði, (um það sem lýtur að e-m parti eða e-u einstöku), einka-, (sb. ſpeciel).

Specialia, ft., sjer hvað einstakt.

*Specie (opt ritað Species), ft. Specier, sk., spesía, eyrir (silfurs).

*ſpeciel, ft. -le, e., sjerlegur.

*Species, ft. eins, sk., a) tegund. — b) (sjer í lagi) höfuð-reikningstegund: De fire S. — 2) sjá Specie.

*Speciesdaler = Specie.

*Specification, sk., það að ſpecificere (sb. Fortegnelſe).

*ſpecificere, ás., 1, skrá (hvað einstakt).

*ſpecifik (einnig ſpecifiſk), a) ft. -e, e., eiginlegur, eðlis —: Et Legemes ſpecifike Vægt eiginlegur þungi (eðlisþungi) e-s hlutar. — b) sem ao., í eðli sínu: Guld er ſ. tungere end Bly (gull er þyngra enn blý).

*ſpecifiſk sjá ſpecifik.

*Specimen, ft. Specimina, kl., sýnishorn, og þvíuml.

*ſpecios, ft. ſpecioſe, e., sem gengur í augun, glæsilegur.

*Spectakel, ft. Spectakler, kl., ólæti.

*Speculant, ft. -er, kk., sá sem hefur fjebrögð í frammi til að ábatast (sb. ſpeculere b).

*Speculation, ft. -er, sk., a) heimspekileg skoðun. — b) í tali, fjebrögð (til að ábatast á; sb. ſpeculere b): Gjøre en heldig S.

***ſpeculativ**, ft. -e, e., a) sem lýtur að heimspekilegri skoðun. — b) sjeður í fjebrögðum, útsjónarsamur.

***ſpeculere**, h. s. 1, leggja stund á heimspekilega skoðun: S. paa (over) noget íhuga e-ð. — b) reyna til að ábatast með framsýni.

***ſpedalſk**, ft. -e, e., holdsveikur, líkþrár.

***Spedalſkhed**, án ft., sk., holdsveiki, líkþrá.

***ſpedere**, ás. 1, koma (vöru) frá seljanda til kaupanda.

***Speditеur**, ft. -er, kk., sá sem kemur vöru frá seljanda til kaupanda.

***Spedition**, ft. -er, sk., það að ſpedere.

Spee, án ft., sk., gabb, háð, spott; skömm: Være til Spot og S. for Folk (sb.: hann vill heldr berjast, enn hvortveggja yrðe at skömm, hann ok kona hans).

ſpege, ás. 1, í almúgatali, flækja: Garnet er ſpeget,

ſpege, ás. 1, salta og reykja (kjötmeti eða fiskmeti, svo, að ekki þurfi að sjóða það).

Spegeflеſk saltað og reykt flesk.

Spegegaas söltuð og reykt gæs.

Spegelax saltaður og reyktur lax.

Spegemad söltuð og reykt matvæli.

Spegepølſe saltað og reykt bjúga (eða þvíuml.; sb. Pølſe, a).

Spegeſild söltuð síld (óreykt).

ſpeide, [sb. spæja], a) ás, njósna um (sb.: Þórólfr setti til Finna at njósna um ferð Kylfinga), spæja (sb.: Á svá mörgum dögum var fyrirheitsland spæjat ok rannsakat); skygna um, rannsaka: S. Fjendens Hær. — b) h. s., njósna, halda, njósnir (sb.: hann lèt halda njósnir langt í frá sèr alla vega, Romv.): S. efter noget reyna til að grafa e-ð upp (óeiginl.).

Speiden, án ft., sk., það að ſpeide (njósn).

Speider, ft. -r, kk., njósnarmaður, spæjari (Stjórn).

Speideri, kl., = Speiden.

Speiderſkib njósnarskip (Nj.), njósnarskúta (Fms.).

Speidertog njósnarför (Stjórn).

Speil, ft -e, kl., [sb. spegil-l í máldögum], spegill, skuggsjá (sb. í þeim má maðr líta sik sjálfan svá sem í nokkorre skuggsjó; einnig skuggsjón — sb. nú sjám vèr guð svá sem í skuggsjón ok með gátu): See i Speilet líta í skuggsjá. See ſig i Speilet sjá sig í skuggsjá. Vandet er ſom et S. — b) gljáflekkur (í eik). — c) = Agterſpeil: „Da ſank hvert fjendtligt S. og Maſt". — d) = Dørfylding. — e) fallbissutappi (sem hafður er í munna á fallbissu svo ekkert fari inn í hana). — f) spýta sem látin er á milli púðurs og kúlu (eða kúlna) í fallbissu.

Speilbind eins konar skinnband (á bók).

ſpeilblank spegilfagur.

Speilbue eins konar verkfæri til stjörnuskoðunar.

ſpeile, ás. 1, í ſ. ſig (spegla sig), a) sýna mynd sína (t. a. m. í vatni): Skoven ſpeiler ſig i Vandet. — b) skoða sig í skuggsjá: Den Forfængelige ſpeiler ſig gjerne.

***Speilfabrik** staður þar sem skuggsjár eru búnar til.

Speilflade a) yfirborð skuggsjár. — b) yfirborð sem er eins og skuggsjá: Det rolige Havs S.

Speilflor, kl., eins konar silkiðа sem gljáir á, (gljásilkið): Sort S.

Speilglands gljáandi (eins og) á skuggsjá.

Speilglas (spegilgler), gler sem haft er í skuggsjár.

ſpeilglat (spegilfagur), fagur sem skuggsjá; (sb. glerháll).

ſpeilklar skær sem skuggsjá: Den ſpeilklare Sø.

Speilmager, ft. -e, kk., (speglasmiður), sá sem býr til skuggsjár.

Speilmageri, kl., a) (speglasmíði), það að búa til skuggsjár. — b) staður þar sem skuggsjár eru búnar til.

Speilramme umgjörð skuggsjár.

Speilrand rönd allt í kring á skuggsjá.

Speilſod, sk., gljáandi sót af kinroki.

Speilvæg veggur sem lagður er skuggsjárgleri innan.

Speilæg, ft., (hænu)egg sem tekin eru hrá og steikt í pönnu.

Spek (einnig ritað Spæk), án ft., kl., [spik], spik.

Spekhugger, ft. -e, kk., (á hvalveiðaskipum), einn af þeim er skera spik af hvölunum, (spikskurðarmaður).

Spekhøker matmangari (þ. e. kaupmaður sem selur í smá-snökkum flesk og smjör og ýmisleg matvæli önnur).

ſpekke, ás. 1, a) láta (ferstrenda) fleskteina í (kjöt er steikja á; sb. mörva steik, B. H. í greininni um steik); negla: S. en Hare. En ſpekket Kalveſteg. — b) fylla upp í: Diſſe Huller maa ſpekkes, inden Muren hvidtes. S. en Muur (ud) fylla upp í holur á múr. — c) ſ. et Batterie med Kanoner setja hverja fallbissuna við hliðina á annari (á fallbissugarði; þ. e. fylla hann með fallbissum). — d) ſ. ſin Pung maka krókinn. — e) ſ. ſin Prædiken med Bibelſprog fylla prjedikun sína með ritningargreinum. S. en Afhandling med Citater fylla ritgjörð af tilvísunum. — f) (í tali), troða í (e-n), einkum í ſ. ſig troða miklu í sig.

Spekkebræt fjöl sem höfð er undir meðan verið er að negla (sb. ſpekke a) kjöt.

Spekkeflеſk flesk sem haft er í steikarnagla (sb. ſpekke a).

Spekkenaal dálítið messingar-áhald sem við er haft þegar verið er að negla steik (sb. ſpekke a).

Spekning, ft. -er, sk., það að ſpekke.

Spelt, án ft., sk., (hveitistegund) *triticum spelta*.

***Spencer**, sk., eins konar kvenntreyja.

***ſpendabel**, e., rífur, (sb. gavmild).

***Spendage**, sk., eyðsla, útlát.

***ſpendere**, ás. 1, (spandjera), eyða (e-u).

ſpente, ás. 1, (úrelt), draga, skjóta e-u á frest. — Sb. ſpænte.

ſperre sjá ſpærre.

Spette sjá Spætte.

***Sphinx**, ft. -er eða **Sphinger**, sk., (í fornsögum Grikkja), skepna sem á að hafa verið kona niður fyrir brjóst en ljón þar fyrir neðan. (sb. Jomfruløve).

***Sphragiſtik**, sk., innsiglafræði, innsiglasaga.

***Sphære**, ft. -r, sk., a) hnöttur. — b) = Virkekreds. — c) = Synskreds b.

***Sphæricitet**, sk., það að vera hnöttótt (böllótt).

***ſphæriſk**, ft. -e, e., a) hnöttóttur, böllóttur. — b) kringlóttur.

***Sphæroide**, ft. -r, sk., e-ð sem er nærri því hnöttótt.

***ſphæroidiſk**, ft. -e, e., nærri hnöttóttur, líkur eggi í lögun.

***Spicilegium**, kl., a) = Axeſankning. — b) tíningur (sem til ritgjörða heyrir).

Spid, ft. eins, kl., [sb. spíta], teinn, (sb. Bradſpid, Stegeſpid, Lyſeſpid): Stege en Gaas paa S. Dreie Spiddet.

ſpidde, ás. 1, setja (e-ð) á tein: S. en Steg. Soldaterne ſpiddede Børnene paa Bajonetterne höfðu börnin á bissustingjunum.

Spiddelys kerti sem búið er til með því að dýfa rekinu smátt og smátt niður í brædda tólg (en ekki er steypt í formi; strokk-kerti).

Spids og **Spidſe**, ft. **Spidſer**, sk., 1) **Spids**, a) oddur: Spidſen paa en Naal nálaroddur. Spidſen paa en Kniv hnífsoddur. — b) snápur (á penna). — c) toppur: Spidſen af et Taarn. — d) gómur: Spidſen af en Finger. — e) (ókvíslað) horn á veturgömlum hirti (sb. Spidshjort). — f) rani (sb.: þó at raninn verði harðsóttr á fylking hans, Fms. V, 169), oddur (sb. því at hann hafði vexnom — ekki voxnom — skipat í ödd á liði síno, Fms. X, 401), broddur (sb.: fylkingarbroddur, ferdarbroddur), brjóst (sb.: þeir .... skyldu vera í brjósti í fylking, fyri merkjum konungs, Eg.): Sætte ſig i Spidſen for de Angribende. Staae i Spidſen for de Misfornøiede vera oddviti (formaður) þeirra. Stille ſig i Spidſen for et Foretagende gerast formaður e-s (forkólfur í e-u). — g) Byde en Spidſen ráðast í móti e-m, (sb. byde 2, a, ✕; binde I, B, 2). — h) hundategund (sem algeng er á Íslandi). — 2) **Spidſe** = Skoſe, Stikpille b.

ſpids, ft. -e, oddmjór, oddhvass, hvass. — b) óeiginl. meinlegur, ónotalegur, eða þvíuml.

ſpidsbladet (um jurtir), hvassblöðóttur (að sínu leyti eins og hvasskömbóttr og hvassögnóttr í Stjórn).

Spidsbor stór nafar sem rokkasmiðir hafa.

Spidsborger, [Spids- = spíðs, í Björgv. kálfsk.], dóni.

ſpidsborgerlig, ft. -e, e., dónalegur.

Spidsbue uppþröngt hvolf: En gothiſk S.

ſpidsbuet sem er með uppþröngu hvolfi. Gagnstætt rundbuet.

Spidsbyld uppmjótt kýli.

Spidſe sjá **Spids**.

ſpidſe, ás. 1, gera (e-ð) oddhvasst, eða þvíuml.: S. en Pen skera penna.

Spidsfiil þjöl til að sverfa odda með á sitt hvað.

ſpidsfindig, ft. -e, e., a) of smásmugull, gefinn fyrir að hártoga (í óeiginl. merk.): „Diſſe ſpidsfindige Folk". — b) of smásmuglegur, hártogaður (óeiginl.): Spidsfindige Grunde (Beviſer, Diſtinctioner).

Spidsfindighed, sk., a) án ft., of mikil smásmygli. — b) með ft. -er, e-ð sem er hártogað: Komme frem med unyttige Spidsfindigheder.

Spidsgavl hvass gafl: Gothiſke Spidsgavle.

Spidsglas, I) kl., niðurmjótt glerstaup. — II) sk., eitt af frumefnunum.

Spidshakke hvasst járuverkfæri til að pæla með.

Spidshammer klaufhamar sem álmurnar eru mislangar á.

Spidsharpe (fyrrum), eins konar harpa.

Spidshat uppmjór hattur.

Spidshjort veturgamall hjörtur.

ſpidshovedet sem hefur uppmjótt höfuð.

Spidshue uppmjó húfa, (sb. skotthúfa).

Spidshvælving uppmjótt hvolf.

Spidskaal eins konar hvítakál sem er uppmjótt.

Spidsmeiſel oddmjór meitill.

ſpidsmundet, ft. -mundede, e., frammynntur.

Spidsmuus (eins konar dýr, sem ekki er músa kyns) *sorex*.

ſpidsnæſet, ft. -næſede, e., hvassnefjaður (sb. blámaðr .... harðlundligr ok hvassnefaðr): Guſten og ſ. — Spidsnæſede Skoe (Støvler) skór (stígvjel) með mjórri totu, (sb. spezskuar).

Spidspoſe niðurmjór síupoki í lyfjabuðum.

Spidsrod, (sk.), í orðatiltæk. løbe S. ganga fram og aptur milli tveggja raða af liðsmönnum og vera barinn af þeim með tágum á bakið (sem er eins konar liðsmannahegning).

Spidsſtage oddmjó stöng; (broddstafur).

Spidsſtøtte = Obeliſk.

Spidstand hvöss tönn, (sb. vígtönn).

ſpidsvinklet, ft. -vinklede, e., sem hefur krappt (kröpp) horn: En ſ. Triangel þríhyrningur sem öll hornin eru kröpp í, alkrappur þríhyrningur.

Spiger, ft. Spigre, sk., [sb. spík], stór nagli.

Spigerbor = Vimmel.

Spigerhud (fyrrum), naglar með flötum höfðum sem slegnir voru utan í hafskip þeim til hlífðar.

ſpigre, ás. 1, negla (e-ð) með stórum nöglum.

Spiilning, sk., það að ſpile.

Spiiltoug sama í hesthúsi og bás er í fjósi.

Spiir, ft. eins, kl., [spíra], spíra: Maſter og S. — b) sb. Taarnſpiir. — c) sb. Kongeſpiir.

Spiirfod turnspíra neðanverð.

Spiirhvælving hol (innan) í turnspíru.

Spiirſpids turnspírutoppur.

Spiirtaarn, a) turn sem spíra er á. — b) turnspíra sem er nærri eins og turn að stærð.

Spiiskammer sjá Spiſekammer.

Spiisning, sk., a) það að ſpiſe (snæðing); matmál (sb.: at liðnu matmáli Klaufa). — b) (hálfúrelt), það sem borðað er, snæðingur, (sb. Spiſe).

Spil, ft. eins, kl., A) (um e-ð, sem snýst), a) vinda, veltiás (B. H.; sb. vindás, Nj.). — b) snælduteinn. — B) (um leik), 1) leikur; tafl; spil: Elſke (være hengiven til S. Være heldig (uheldig) i S. — b) í ýmsum talsháttum: Det er kun et S. for ham það er hægðarleikur fyrir hann, hann leikur sjer að því, honum verður ekki mikið fyrir því. Have Haand med i Spillet hafa hönd í bagga. — Han ſpiller et høit S. hann á töluvert í húfi. Hans Ære ſtaaer paa S. sæmd hans er í veði, (sb. það er um e-ð að tefla). Han har mere end een Gang ſat ſit Liv paa S. hann hefur hætt lífi sínu optar enn einu sinni. — 2) = Parti f: Spille et S. Skak tefla eina skák. — 3) (ein) spil: To S. Kort tvenn spil. Et nyt S. ný spil. — 4) sjónarleikur (sb. Sørgeſpil, Lyſtſpil, Syngeſpil, Forſpil, Mellemſpil, Efterſpil). — 5) hljóðfæraleikur (sb. Fløiteſpil, Klaveerſpil, Violinſpil. — 6) hljóðfæri: Med flyvende Faner og klingende S.

Spild, kl., það sem ónýtist (sjer í lagi um gamla skipskaðla).

Spild, sk., (úrelt), [spjöll; sb. Lov af lög], spjöll, skemmdir, o. s. frv.

Spilde, án ft., sk., [spilli-r?], í orðatiltæk. til S. til spillis, einkanl. í orðunum gaae til S. fara til ónýtis.

ſpilde, ás. 2, [spilla], missa niður (e-n lög eða e-ð sem er í smápörtum): S. Vand af Skaalen. S. Viin paa Bordet. S. Korn paa Trappen. S. paa ſig penta sig. — b) eyða (e-u) til ónýtis: S. ſin Tid. S. Ord (Formaninger, Overtalelſer) paa een eyða orðum (o. s. frv.) við e-n. — c) hafa (e-ð) af (sjer eða öðrum; sb. forſpilde): S. eens Credit spilla fyrir e-m (svo menn þori ekki að eiga hjá honum).

Spildefoder moð.

Spildekar lekabytta, lekastampur, eða þvíuml.

Spildevand vatn sem fer til ónýtis. — b) (í Kaupmannahöfn), vatn sem veitt er úr brunni til annars húss enn brunnurinn er í.

ſpildſom, ft. -me, e., sem hætt er við að týnist eða fari til ónýtis: Knappenaale ere ſpildſomme Vare.

Spile, ft. -r, sk., a) spyta sem e-ð er þanið á. — b) spelkur.

ſpile, ás. 1, a) þenja, spýta; glenna: S. en Hud. Laxen ſpiles, førend den røges. — S. Øinene op glenna upp augun. S. Gabet op gapa. — b) binda spelkur við.

ſpilfegte hafa látalæti í frammi.

Spilfegter, (ft. -e, kk.), sá sem gerir e-ð einungis til málamynda.

Spilfegten, (án ft., sk.), = Spilfegteri.

Spilfegteri, kl., látalæti, (sb. Skrømt og Spilfegter).

Spilfegtning, (ft. -er, sk.), skilmingar (til málamynda).

Spille, ft. -r, sk., a) = Skytte (sk.), Skyttel. — b) = Kruſejern.

ſpille, s. 1, 1) h. s., a) leika (sb. þeir vaknaðu eigi fyrr enn logi lèk um þá, Fms. I, 292): Alting ſpillede paa ham af Glæde hann var svo kátur, að hann ljek við fingur sína; hann ljek við hvern sinn fingur. — Flaget ſpiller for Vinden blaktar í vindinum. Lade Kanonerne ſ. skjóta títt með fallbissunum. — Óeiginl.: Han lod ſin Vittighed ſ. hann kom með hverja fyndnina á fætur annari. — b) blika, og þvíuml.: Diamanterne ſ. i Solen. Spillende Øine fjörleg augu. — c) leika (sjer); tefla; spila: S. om Penge. S. ud spila út. — S. i Lotteriet (sb. Lotterie). — d) leika (á sjónarsviði): Hun ſpiller nu kun ſjelden. — Talsh. S. under Dække med een hafa leynileg samtök við e-n. — e) leika (á hljóðfæri): S. paa Harpe leika hörpu (Stjórn). S. paa Bas (Guitar, Klaveer, Violin). S. op hefja hljóðfæraleik. — 2) ás., leika; tefla; spila: S. Bold leika hnattleik. S. Kegler (sb. Kegle 1). S. Billiard leika hnattleik á borði. — S. Skak tefla skák. — S. Kort spila. S. bort hvad man eier spila út öllu sem maður á. — b) leika (sjónarleik): S. Komedie. Han ſpiller Hamlets Rolle. — Talsh. S. een et Puds leika á e-n, gera e-m grikk. — Óeiginl.: Han ſpiller en ſtor Rolle það ber mikið á honum, það kveður mikið að honum. S. Meſter vaða uppi. — c) leika (um hljóðfæraleik): S. et Stykke leika e-t lag. S. en Dands leika danzlag. — Han ſpiller godt Klaveer hann leikur vel á hljóðborð. — Han ſpiller en god Violin hann leikur vel á fiðlu.

Spillebjælke (í mylnu), biti sem aðalhjólið snýst í.

Spillebog bók um spilareglur.

Spillebold = Bold a, Legebold.

Spillebord sem spilað er á eða teflt.

Spillebrikke = Brikke b.

Spillebroder, a) sá sem er vanur að spila við (e-n): Det er en af hans ſædvanlige Spillebrødre i Klubben. — b) = Spillefugl a.

Spillebræt, a) taflborð. — b) spjald sem reikningarnir eru skrifaðir á þegar verið er að spila.

Spilledaaſe stokkur sem leikur lög.

Spillefugl, a) spilafífl (= sá sem aldrei getur verið að öðru enn spila). — b) galgopi.

Spillegjeld peningar sem maður hefur spilað um og er ekki búinn að borga.

Spillehuus spilahús.

Spillekort spil: Stemplede (uſtemplede) S.

Spillelyſt ásókn í að spila.

Spillemaade aðferð í e-u sem kallað er að ſpille.

Spillemand sá sem leikur á hljóðfæri (sjer í lagi í almúgaveizlum).

Spiller, ft. -e, kk., spilamaður; taflmaður: En god (ſlet, øvet) S. — Han er en S. hann gerir ekki annað enn spila (um peninga). En berygtet S. sá sem er illræmdur fyrir spil. — b) sb. Lireſpiller.

Spilleregel spilaregla; taflregla.

Spillerum, kl., rúm til að geta hreift sig (eiginl. og óeiginl.).

Spilleſelſkab menn sem hafa dregið sig óspilandi.

ſpilleſyg sem aldrei getur verið að öðru enn spila.

Spilleſyge sú ástríða að geta aldrei verið óspilandi.

Spilletime sjer hver af þeim stundum þegar verið er að kenna e-m á hljóðfæri.

Spilleuhr stundaklukka með þess konar tilbúningi er leikur lög.

Spilleværk = Legetøi.

Spilling, ft. -e, sk., lítil plóma er sprettur á skógartrje.

Spillop, (er sjaldh. nema í) ft. -per, kl., (spekálur), brellur, órar, ógangur, ólæti: Gjøre (være paa) Spilopper.

*Spinat, án ft., kl., (eins konar ætijurt) *spinacia (Linn.)*.

*Spinatbudding matur (sb. Budding) sem búinn er til úr *spinacia* og mjöli og eggjum.

*Spinatfrø fræ af *spinacia*.

Spind, án ft., kl., spuni, a) spunnið garn (band). — b) það að spinna.

ſpinde [spinna], ſpandt [spann; sb. rinde], ſpundet [spunnit], ás., spinna: S. Blaar (Hør, Uld, Silke). — Ikke at ſ. Silke ved noget græða lítið (þ. e. hafa ekki nema helberan skaða) á e-u. — S. paa en Rok spinna á rokk. S. paa en Haandteen spinna á snældu. — Orðskv.: Nød kommer nøgen Kone til at ſ. neyðin kennir naktri konu að spinna. — Edderkoppen (Silkeormen) ſpinder vefur. — b) mala (um kött). — 2) óeiginl., ſ. noget op brugga e-ð. — b) ſ. paa noget hafa e-ð fyrir stafni.

Spindebod hús er snæri eru spunnin í.

Spindehuus spunahús (B. H.).

Spindekone, a) spunakona (B. H.; þ. e. kona sem spinnur fyrir borgun). — b) skopparakringla.

Spindel, ft. Spindler, sk., 1) e-ð sem snýst um ás. — b) ás með því er snýst um hann. — 2) = Edderkop.

Spindelinie = Spindeſide.

Spindelvæv kongulóarvefur.

Spindeløn spunakaup.

*Spindemaſkine spunavjel (brotnari enn rokkur).

Spindemeſter sá sem er settur yfir spuna (sb. Spinderi).

Spinden, án ft., sk., það að ſpinde (spuni).

Spindepige stúlka sem spinnur fyrir borgun.

Spinder, ft. -e, kk., karlmaður sem spinnur, (spunamaður, spunapiltur).

Spinderi, ft. -er, kl , staður þar sem margir spinna.

Spinderok rokkur.

Spinderſke, ft. -r, kvk., spunakona (B. H.), spunastúlka.

Spindeſide kvennleggur.

Spindeſkole skóli þar sem kennt er að spinna.

Spindeſtue hús er margir spinna í.

Spindetraad vefur: Larvernes S.

Spindeviſe kvæði sem kveðið er við rokkinn.

ſpinkel, ft. ſpinkle, e., [sb. spengilegur f. spengillegur], mjór, grannur: Tømmeret i dette Huus er alt for ſpinkelt. S. af Lemmer grannvaxinn.

Spinkelhed, án ft., sk., það að vera mjór (grannur).

*Spion, ft. -er, kk., [sb. spæjari], = Speider; Snuushane.

***ſpionere**, h. s. 1, njósna.

***Spioneri**, kl., = Speideri.

***Spiral-**, sem fremri partur af samsettu orði, (um það) sem liggur eins og skora í skrúfum, t. a. m. Spiralfjæder = Sneglefjæder; Spirallinie = Sneglelinie; Spiralform = Skrueform a.

***Spirant**, ft. -er, sk., sambljóðandi (sem fram er fluttur) með áblásningu.

Spire, ft. -r, sk., frjóangi, (sb. laukur): Kaalens Spirer. Maltet ſkyder Spirer. — b) afspringur (= afsprengi). — c) óeiginl., upptök: Nedlægge Spiren til Laſter i Sjælen.

ſpire (er og har), h. s. 1, a) fara að spretta (gróa): „Alt ſpirer, modnes og forgaaer„. S. frem af Jorden spretta upp úr jörðunni. — b) leiða fram af sjer frjóanga: Maltet ſpirer. — c) óeiginl., kvikna: Haabet ſpirer i Menneſkets Bryſt,

Spireevne = Spirekraft.

Spirekaal smá blöð út úr toppi sumra káltegunda og saup sem þau eru hökð í.

Spirekraft eðli til frævunar.

***Spiritualismus**, sk., sú kenning (trú) að vera sem hefur líkama geti einnig lifað án hans. — b) sú kenning að allt sje andlegt í raun og veru þó sumt sýnist vera líkamlegt.

***Spiritualiſt**, ft. -er, kk., sá sem hefur þá trú sem kölluð er Spiritualismus.

***ſpiritualiter**, ao., andlega.

***Spiritualitet**, án ft., sk., andlegt eðli. — b) andleg hegðun. — c) = Aandrighed, Aandsfylde.

***ſpirituel**, ft. -le, e., = aandfuld, aandrig, vittig.

***Spirituoſa**, ft., áfengir drykkir.

***Spiritus**, sk., = Viingeiſt.

***ſpirituøs**, ft. ſpirituøſe, e., áfengur, áfenginn (fornt).

Spiſe, ft. -r, sk., [sb. spíðs, sb. greinina um Spidsborger], fæði, fæða, fæðsla, matur: En ſund S. holl fæða. Han faaer baade S. og Drikke.

ſpiſe, ſpiſte, ſpiiſt, ás., borða, snæða (sb.: sem vit höfum þessu snæðt): S. Brød til ſin Mad borða brauð með matnum sínum. — S. noget op (sb. torga). — S. ſig mæt borða sig saddan. — S. een ud af Huſet jeta e-n út á húsgang. — S. Frokoſt. — Án þol.: S. til Middag (Aften) borða miðdegismat (kvöldmat). Bed dem komme ind at ſ. Jeg har endnu ikke ſpiiſt jeg er ekki búinn að borða enn. — 2) S. een af med noget = afſpiſe een med noget (sb. afſpiſe 2).

Spiſebod, ft. -er, matsölubúð.

Spiſebord matborð: Et S. til tolv Perſoner.

Spiſehold = Spiſeqvarteer.

Spiſehuus (sjaldh.) = Spiſekammer.

Spiſekammer (framb. Spiiskammer), búrkleti (eins konar lítið búr).

Spiſekjelder a) kjallari sem veitingar eru í. — b) (sjaldh.), kjallari sem matvæli eru geymd í.

ſpiſelig, ft. -e, e., ætur; borðandi.

Spiſelyſt = Madlyſt.

Spiſemeſter sá sem er settur yfir veitingar (af almennings hálfu).

***Spiſeqvarteer** veitingahús (þar sem veitingar fást fyrir borgun).

Spiſerør = Madpibe, Mavepibe.

Spiſeſal salur sem borðað er í.

Spiſeſeddel rjettaskrá (í veitingahúsi).

Spiſeſelſkab þeir sem borða saman, (sb. Bordſelſkab).

Spiſeſkee matskeið.

Spiſeſted staður þar sem borðað er. — b) sjer í lagi = Spiſeqvarteer.

Spiſeſtue hús (klefi) sem borðað er í.

Spiſetid matmál.

Spiſetime sú stund þegar borðað er, (sb. matmálsstund).

Spiſevert veitingamaður (= maður sem allir geta borðað hjá fyrir borgun).

Spjeld, ft. eins, kl., [Spjeld: spjald = Gjeld: gjald], a) (í fati, t. a. m. skyrtu), spjald, geiri. — b) sb. Ovnſpjeld, Skorſteensſpjeld.

***Splanchnologie**, sk., innýflafræði (G. O.).

***Spleen**, sk., = Hypochondrie.

***ſplendid**, ft. -e, e., skrautlegur, glæsilegur.

Splid, án ft., sk., ósamþykki, sundurþykki, sundurlyndi: Sætte S. imellem Ægtefolk spilla á milli hjóna.

ſplidagtig, ft. -e, e., ósamþykkur, sundurþykkur, sundurlyndur, ósáttur: S. imod een. S. med ſig ſelv (sb.: við seggja engan verðr sá sambuga, er sundrþykkist við sik).

Splidagtighed, án ft., sk., ósamþykkt, ósamþykki, sundurþykki, sundurlyndi, ósætti.

ſplidſe, ás. 1, í orðatiltæk. ſ. Toug ſammen þætta saman kaðla (á endunum).

Splidshorn járnverkfæri (svipað nautshorni) sem stungið er inn á milli kaðalþátta til að ná þeim í sundur (þegar á að þætta saman kaðla).

Splidsning, án ft., sk., það að ſplidſe.

Splint, ft. -er, sk., afhögg (sb. Fms. I, 290), afklofi (B. H.) flaski (G. O.), flís (sb. ok tók trèit í sundr í smáar flísir, svá at náliga sá þess önga staði, Fms. X, 30; sb. spónn): Hugge Splinter af Tømmer. Mange Folk ſaares i Seſlag ved Splinter (sb. Splintenet). Faae en S. i Fingeren. — b) hinn ytri pípa þess viðar (í trje) sem er á milli barkar og áls.

Splintenet eins konar net sem hengt er upp á herskipi til hlífðar við flísum þegar barizt er á sjó (sb. Splint a).

ſplinterny spánnýr (framb. spánýr).

ſplintre, s. 1, a) ás., kljúfa (e-ð) í smátt: En Kugle ſplintrede Maſten. — ſplintres flísast (sb.: brotnum reyrsprota .... er .... flísaz í hendi þeim, er á heldr). — b) h. s., flísast (sb. a): Dette Træ vil gjerne ſ.

Split, ft. -ter, sk., a) klauf, rifa: Skære en S. i et Sideſtykke til en Kjole. Gjøre (ſkære) S. i en Pen. — b) einskonar fleigur.

Splitbolt járnnagli með gati á öðrum endanum, sem einskonar fleigur (Split b) er rekinn í.

Splitflag veifa með klauf í endann.

Splitholt, ft. -er, kl., stutt og þykk furuborð sem flett er í tunnustafi.

ſplitte, ás. 1, a) kljúfa; rífa, (sb. fletta e-u): Træet blev ſplittet ved Lynild. Splittes klofna; rifna. — b) sundra (dreifa) e-u, (sb. sinn í hverja sundrungina): S. Høet dreifa heyi. — Optast með ad, t. a m.: Fjenden blev ſplittet ad. Mængden ſplittedes ad.

ſplittergal band-vitlaus, bringa-vitlaus, (sb. biſtergal, ravgal).

ſplitternøgen alls-nakinn, al-strípaður.

ſpodſk, ft. -e, e., a) sem ekki er nema háð, háðslegur: Give et ſ. Svar svara ekki öðru enn háði. Et ſ. Smiil (sb. glotta). See ſ. ud (sb. vera kýmileitur). — b) hæðinn, háðgjarn, háðskur, háðsamur (fornt), spottsamur (Nj.): Hun er altfor ſ.

Spodſkhed, án ft., sk., hæðni, háðsemi (sb. fást upp á ókunna menn með hrópyrðum ok háðsemi).

Spole, ft. -r, sk., a) spóla. — b) snældupípa. — c) rim.

ſpole, ás. 1, spóla.

Spolegarn band sem er spólað.

Spolepenge, ft., spólunarkaup (sem goldið er vefara sjer í lagi).

***ſpolere**, ás. 1, (í tali), ónýta, skemma, spilla e-u: Jeg fik en Kjole ſpoleret. Alt, hvad Pøbelen forefandt, blev ſpoleret (sb.: þeir ræntu þar öllu fè, en spilltu því, er þeir máttu eigi með fara, Eg.).

Spolerok rokkur sem við er hafður þegar spólað er.

Spoling, sk., það að ſpole.

Spolorm (spólormur) *ascaris* (einkum *ascaris lumbricoides*).

***Spondeus**, sk., tvíseinn (— —).

***ſpontan**, ft. -e, e., = frivillig.

***Spontaneitet**, sk., = Frivillighed, Selvbeſtemmelſe.

Spor, ft. eins, kl., [spor], far: Hunden jager i Sporet rekur sporin. Hunden har tabt Sporet (sb. voro leystir sporhundar í skóginn, ok þegar villtisk þeim vegr). — Kjøre i Sporet aka eptir vagnfarinu. Vognen er bred (ſmal) i Sporet það er breitt (mjótt) á milli hjólanna á vagninum. — Skibets S. i Søen kjölfarið. — b) merki, menjar; snefill; urmull: Gaae paa S. efter noget grafast eptir e-u. Komme paa S. efter noget komast á snoður um e-ð. Krigens frygtelige S. mødte overalt vort Øie. Der er ikke S. af Lidenſkab i det Anſigt. Der var intet S. til Mangel það bar ekki á neinum skorti. — c) sb. Maſteſpor.

Spor (eða Spore), sk., [sporð-r], (sjaldh.), sporður.

Spore sjá Spor (sk.).

ſpore, ás. 1, a) rekja spor e-s, (sb.: þá skal hann .... spyrja til garðs manns, Gþl. 539): Mynderne ſporede Haren. — Án þol.: S. efter Vildt rekja spor veiðidýra. — b) verða var við, finna: Man ſporede Røg i Huſet. Der ſpores ingen Mangel það ber ekki á neinum skorti.

ſpore, ás. 1, [sb. spora, í spígspora], keyra (höggva) hest sporum: S. en Heſt.

Spore, ft. -r, sk., [spori], a) spori (sb.: hann hefir spora á fótum, Nj 82): Give Heſten af Sporene keyra (höggva) hest sporum. — Óeiginl.: Det var en S. for min Flid það hvatti mig til iðjusemi. — b) spori (á hana).

Sporebakkelſe = Kleine.

Sporehjul kringla(n) í spora(num),

Sporehug sporahögg (sb. nú höggr hann Flugar — hesturinn hjet svo — sporum).

ſporehugge höggva (keyra) hest sporum: Villig Heſt ſkal man ei ſ. (orðskv.).

Sporejern áhald sem við er haft þegar verið er að búa til Sporebakkelſer.

Sporeknegt, sk., þykkt leður (aptan á stígvjelshæl) sem sporinn er festur á.

Sporelæder = Sporerem.

Sporemager, ft. -e, kk., sporasmiður.

Sporerem spora-ól (sem sporinn er spenntur á hælinn með).

Sporetryk, kl., sporahögg (sb. Sporehug).

Sporhund, [sporhund-r], sporhundur, sporrakki.

ſporløs, a) sem ekki sjest spor á: S. Snee. — b) sem ekki sjest spor eptir: S. Gang. — Óeiginl.: Et ſporløſt Liv (sb.: man allr lýðr .... hafa eylífar menjar ok minningar þessa stólpa ok styrktarmanna guðs kristni; hafa menn þær minjar hans á Íslandi, at hann hefir kristnat landit). — 2) ſporløſt, sem ao.: Forſvinde ſporløſt (sb.: brann upp allt Danavirki .... ok sá engi merki eptir nè örmol; engi örmul funduz af Hárekı; at eigi finnisk örmul þeirra).

Sporſnee snjór sem sporrækt er í (sb.: hafði fallit lítil snæfölva, svá at sporrækt var).

Sporſteen steinn sem hefur mynd þess er út veit á e-m líkama. Gagnstælt: Steenkjærne.

***Sportel**, ft. **Sportler**, sk., aukatekjur.

Spot, án ft., sk., [spott], spott, spottun (Sn. E.), háð: Drive S. med een spotta (hæða, dára) e-n, gera háð (draga dár) að e-m. Bitter S. sáryrði, (sb. logandi háð). — Blive til S. (sb.: at blátri em ek orðinn, 623). — Det er en S. og Skam, ſom han behandler os það er mesta skömm að því, hvernig o. s. frv. Til evig S. for een e-m til æfinlegrar skammar.

ſpotfuld sjá ſpottefuld.

Spotkjøb (eiginl. það að kaupa e-ð fyrir svo lítið verð að það sje eins og maður spotti seljandann), gjafverð: Faae noget for S.

Spotpriis gjafverð: Sælge (kjøbe) noget for S.

ſpotte, s. 1, [spotta], a) ás., spotta, hæða, dára, gabba, gumsa (Víga-Gl.), spottast (hæðast, skopast) að e-m, hæða að e-m (fornt), gera háð (gabb, gys) að e-m, draga dár að e-m, draga e-n sundur í háði, (sb. færa að e-m): S. een. — b) sem h. s.: S. med (eða over) noget spotta að e-u (sb.: Ekki skulu þeir at því spotta, Nj. 95), spottast (hæðast) að e-u, gera háð (gabb, gys) að e-u, hafa e-ð í háði (skopi, skimpi, fleymingi).

Spottedigt = Smædedigt.

Spottefugl háðfugl.

ſpottefuld (einnig ſpotfuld) fullur af spotti, (sb. logandi háð).

Spotteglose sneið, (sb. háð, spott).

Spottelatter hæðnishlátur.

ſpottelig, ft. -e, e., = beſpottelig.

Spottelyſt háðsemi (sb. 619).

Spottenavn = Ögenavn.

Spotteord = Spotteglose.

Spotter, ft. -e, kk., sá sem spottar, (sb. bárjárn; sb. einnig Spottefugl og ſpodſk).

Spottesang = Nidviſe.

Spotteſkrift, kl., rit þar sem gert er háð að e-u, (sb. Smædeſkrift).

Spottetale ræða sem gert er háð að e-u í.

Spotteviſe = Nidviſe.

ſpotvits, ao., í háði.

Spove, sk., [spói], spói, *numenius phaeopus.*

ſpraae, h. s. 1, verða brothættur (sjer í lagi um ungað egg).

ſprade (har), h. s. 1, [sb. spjátra], a) = ſpanke. — b) gorta, tala digurbarklega.

Sprade, ft. -r, kk., (sjaldh., og þykir ekki alls kostar rjett), = Sprader, Spradebaſſe.

Spradebaſſe, kk., spjátrungur, oflátungur, (sb Laps).

Sprader, ft. -e, kk., = Spradebaſſe.

Sprag, án ft., kl., [sprek; sb. Kar og ker], = Pindebrænde.

ſprage (har), h. s. 1, [spraka], spraka (sb.: þá tók brauðit at spraka, sem steinn mikill, í eldinum): „Som Torne ſ. under Gryden".

Spragen, án ft., sk., það að ſprage.

ſpraglet, ft. ſpraglede, e., [sb. sprikla?], flikróttur, (sb. alla vega litur): S. Marmor. En ſ. Sommerfugl.

ſprede, ás. 1 og 2, [spreita?], dreifa (tvístra, sundra) e-u: S. Hø dreifa heyi. — S. noget ad; sb. adſprede. — ſpredt, sem e., sem er á víð og dreif eða á stangli, (sb.: allt í hverri sundrunginni): Træerne ſtaae vidt ſpredte. Den ſpredte Fegtning (þegar barizt er á stangli, en ekki í fylkingu), — b) breiða: Fuglen ſpreder ſine Vinger breiðir út vængina.

Spreden, án ft., sk., það að ſprede.

Spredning, ft. -er, sk., það að ſprede.

Spring, ft. eins, kl., 1) hlaup (það að stökkva): Et høit (langt) S. Gjøre et S. stökkva. Heſten gaaer i S. stökkur. — Óeiginl.: Gjøre et S. (hlaupa yfir e-ð) i en Slutning. „Den Gud, ſom intet S. i Skabningsrækken taaler" sem ekki lætur vera autt bil í röð hinna sköpuðu hluta. — b) í orðatiltæk. ſtaae paa S. (eða Springet) til α) at gjøre noget vera nærri farinn að gjöra e-ð, (sb. Nip b): Jeg ſtod paa S. at gaae derhen ligeſom han kom jeg ætlaði á stað þangað í því hann kom. — β) at blive noget vera nærri orðinn e-ð: Han ſtod lige paa S. til at blive Major. — 2) = Vandſpring. — 3) það að ſpringe II.

Springbeen hvor hinna öptustu fóta er skorkvikindi stökkva á.

Springbrønd brunnur sem bunar upp (sb. Springvand, Vandſpring).

Springbuk eins konar trönur sem skinn er dregið utan um (og þar undir troðið e-u linu) hafðar þegar menn eru að temja sjer að stökkva, (stökkull).

Springdands (einnig Springedands) eins konar danz.

ſpringe [springa], ſprang [sb. sprakk f. sprang], ſprungen [sprungin-n] og ſprunget [sprungit], I) h. s. (er og har), A) um einfalda, snöggva hreifingu alls gjörandans úr einum stað í annan, 1) um lifandi verur, stökkva, hlaupa (sb.: hann hljóp meirr enn hæð sína með öllum herklæðum, ok eigi skemmra aptr enn fram fyrir sik; rèð Egill þegar til ok hljóp ifir díkit): S. med (uden) Tilløb hlaupa (ekki) til (þegar maður stökkur). Spring kun til (stökktu)! der er ingen Fare. Da Vognen begyndte at helde, ſprang han af. Springe over en Grøft (sb.: rèð Egill þegar til ok hljóp ifir díkit). S. op stökkva (hlaupa, spretta) upp eða á fætur, t. a. m. han ſprang pludſelig op af Stolen. — b) hálf-óeiginl., ſ. over noget eða ſ. noget over hlaupa yfir e-ð: Spring nu over Indgangen eða ſpring Indgangen over! Du maa have ſprunget et Blad over. — Det ville vi nu ſ. over sleppum því, eða þvíuml. — c) óeiginl.: Ved ſin Forfremmelſe ſprang han flere ældre Embedsmænd forbi fór upp yfir marga embættismenn sjer eldri. — 2) um dauða hluti, a) Pilen ſprang tilbage fra Skjoldet (sb.: kom sverðit Kára á hjaltið ok stökk af í braut á úlfliðinn Móðólfi .... hljóp þá sverðit Kára á síðuna Móðólfi; vápnin hrjóta af upp af skallanom Ásláks). — b) Blodet ſprang ham af Næſe og Mund (sb.: blóð stökk úr nösunum, Gísl.). — c) Vinden ſpringer eða ſpringer om gengur um (sb.: Á þeim sama degi gekk um veðrit, og styrmdi at þeim), snýr sjer. Vinden ſprang pludſelig til Norden (sb.: gekk þá veðr á land, Eg. 160). — B) um vökva, a) buna, boga: Vandet ſpringer flere Fod høit bunar nokkur fet í lopt upp. Blodet ſpringer (bogar) af Aaren. — b) S. ud spretta upp, (eða tómt) spretta, (sb.: vötnom þeim ...., er spretta upp í landi manna; þar .... spratt upp brunnr; þar sprettr einn mikill brunnr; at í helli þeim .... spretti vatn ór berginu): Kilden ſpringer ud ved Foden af en Bakke lindin sprettur upp undir brekku einni (sb. Fms. VII, 251). — C) skreppa (snöggvast): Spring ud paa Marken og hent Heſten hjem skrepptu eptir hestinum! Spring mig efter et Brød skrepptu fyrir mig eptir einu brauði! — Jeg ſprang i Klæderne jeg reif mig í fötin. — D) fokka: Holde paa Skillingen, og lade Daleren ſ.; sb. ſpare 2. — E) stökkva til og frá: S. ſom et Kid leika sjer eins og lamb. — F) um plöntur, 1) S. frem þjóta upp, eða þvíuml. — 2) S. ud a) (um trje), laufgast: Bøgen er nu ved at ſ. ud. — b) (um jurtir), opnast: Tulipanerne ville ſnart ſ. ud. — G) þar sem e-ð fer snögglega úr lagi, 1) þegar allur gjörandinn losast við e-ð annað: Døren ſprang op hurðin braut upp (sb. Fms. VI, 121). Armen ſprang af Led stökk úr liði (sb. Ísl. II, 246). Hovedet paa Sømmet ſprang af naglahöfuðið hrökk af. Farven (Malningen) er ſprungen af liturinn er brostinn (flosnaður) af. — 2) þegar gjörandinn fer sjálfur í sundur, a) springa: „Marmor og Kamp ſpringer i Ildsvaade" (sb.: málmr rennr saman, ok steinar springa, en trè loga, 623). Glaſſet ſprang af Heden. — S. i Flint; sb. Flint 1. — Lade en Mine ſ.; sb. Mine (púðurgröf) a; (óeiginl.), beita brögðum. — b) slitna: Touget ſprang. — c) rifna: Trommehinden kan ſ. — d) spretta: Sømmen er ſprungen op sprottinn upp. — Trøien er ſprungen op i Sømmen það er sprottinn upp saumur á treyjunni. — e) Saaret ſpringer op paa ny tekur sig upp aptur, opnast (sb.: ok opnaðist sár þat, er hann fèkk á Gunnarsbæ, Fms. IX). — Næſen ſprang op at bløde hann (o. s. frv.) fjekk blóðnasir. — H) án hreifingar, a) ganga: Næſſet ſpringer langt frem (sb.: nes mikit gekk í sæ út, Eg. 129). — b) standa (út, o. s. frv.): Bjælkehovederne ſ. en halv Alen ud fra Væggen standa hálfa alin út úr veggnum. Tagſkægget ſpringer frem over Muren. — II) sem ás., (um sum karldýr), ríða e-u, (sb. beſpringe, bedække 2): Tyren ſpringer Koen, Hingſten ſpringer Hoppen.

Springedands sjá Springdands.

ſpringefærdig (um graðhest), merneytur.

Springeleg höfrungahlaup, eða þvíuml.

Springen, án ft., sk., það að ſpringe: Hoppen og S. hopp og hlaup.

Springeplads svið þar sem menn temja sjer að stökkva.

Springer, ft. -e, I) kk., maður sem stökkur eða er góður að stökkva. — b) (í óvirðingar skyni um danzara), hoppari. — c) spjátrungur. — II) sk., A) um lifandi verur, 1) um hesta, a) hestur sem kennt er að hoppa á ýmsa vega. — b) = Springheſt, Stodheſt, Stodhingſt. — 2) stökkull. — 3) (í Norv.), hjeri. — 4) eins konar höfuðsóttar-ormur í heila á sauðkindum. — 5) maur (í osti). — B) um dauða hluti, 1) riddari (í skák). — 2) = Springholt. — 3) partur af bissulás.

Springeſtok sjá Springſtok.

Springetid sá tími þegar meri er álægja.

Springetoug taug sem við er höfð þegar verið er að stökkva.

Springfjæder = 2. Fjæder b.

Springflod stórstraumur.

Springfod = Springbeen.

Springfyr, kk., sá sem er mikill á lopti, spjátrungur.

Springgaas barnaglingur búið til af bringubeini úr gæs.

Springglas glaspyttla sem stökkur í sundur óðara enn við hana er komið.

Springheſt = Stodheſt, Stodhingſt.

Springhilde = Hilde a.

Springholt, kl., bafaldaskapt (?).

Springhval = Springer II, A, 2.

Springkilde, a) = Kildevæld. — b) = Springvand.

Springkorn (jurt) *impatiens noli me tangere.*

Springkraft = Fjæderkraft, Elaſticitet.

Springline taug sem stýri er fest með svo að það farist ekki þó að það hrökki upp af.

Springom, sk., (í tali), dálítill danz.

Springorm eins konar hrossaveiki.

Springpind (í fuglameis), spýta handa fugli(num) til að hoppa upp á.

Springpoſt pípa sem vatn bunar upp um.

Springrem, a) ól sem gengur úr beizli og milli framfótanna aptur undir kviðinn svo að hestur geti ekki prjónað. — b) = Springhilde.

ſpringſk, ft. -e, e., a) yxna. — b) álægja. — c) (í tali, um karlmann), sem er upp á heiminn. — d) gáskafullur, galsafullur.

Springſkammel skemill (í vefstað).

Springſtok (einnig Springeſtok), stafur til að stökkva á.

Springtavl, a) = Tavl c. — b) = Tavlbord.

Springtid sá tími þegar stórstraumur er.

Springtræ = Springholt.

Springtyr tarfur (sem kýr eru leiddar undir).

Springurt = Springkorn.

Springvand vatn sem látið er buna í lopt upp.

Sprinkel, ft. Sprinkler, kl., pílári.

Sprinkelværk pílárar, (sb. Gitter).

Sprinkler, ft., eins konar flekkusótt (*febris petechialis*).

Sprog, ft. eins, kl., a) mál (það að tala): Ved Sproget udmærker Menneſket ſig fra Dyrene. — þar af um sjer hvað sem haft er til að sýna með hugsanir eða tilfinningar (eins og mál í orðinu fuglamál; sb. einnig: kunna fuglsrödd, Sn. E.): Dyrenes S. „Hvo lærer Menneſket hans Taarers S.?“ að tala með tárum. — b) tunga: Underſøge Sprogenes Oprindelſe. Lære (kunne, forſtaae, tale, ſkrive) et S. Have et S. i ſin Magt eða være et S. mægtig vera fær í e-i tungu. — c) tal, orðalag, orðbragð: Det S. har han lært i Kipper og Kroer. Dette S. er jeg ikke vant til at høre. — Føre et ſtolt (driſtigt) S. tala digurbarklega (djarflega). — d) orðfæri: Han ſkriver et godt S. það er gott orðfæri hjá honum. — e) það orðfæri sem fylgir iðn eða athöfn o. s. frv. (sb. Sømandsſprog, Jægerſprog, Hofſprog, Konſtſprog, Lovſprog, Skriftſprog, Taleſprog, Hverdagsſprog). — f) orðskviður, spakmæli; o. s. frv.; (en þó einkum) ritningargrein: Opkaſte et S. i Bibelen — Sb. Ordſprog, Tankeſprog, Valgſprog.

Sprogblander, ft. -e, kk., sá sem blandar (grautar) saman tveimur tungum eða fleirum (blandar útlenzkum orðum inn í sitt mál).

Sprogblanding tungnabland.

Sprogbrug, sk., tízka í orðatiltækjum.

Sprogdannelſe það hvernig málin breytast og lagast.

Sprogdeel partur málsgreinar (sb. meistari Priscianus telr átta vera parta málsgreinar).

Sprogegenhed einkennilegt orðatiltæki (á e-a tungu).

Sprogelſker sá sem hefur gaman af að stunda tungur.

Sprogevne eðli til máls (eða til að nema tungur).

Sprogfeil málleysa, málville, málslöstur (Sn. E.).

Sprogforderver málspillandi.

Sprogforſker = Sproggrandſker.

Sprogforſkning = Sproggrandſkning.

Sprogforvirring brærigrautur af orðum eða orðatiltækjum.

Sprogfølelſe það að finna (með sjálfum sjer) hvort orð og orðatiltæki eru rjett eða röng.

Sproggrandſker sá sem rannsakar eðli einnar tungu eða fleiri, málfræðingur.

Sproggrandſkning tungnarannsókn.

Sproghad óbeit á öðrum tungum.

Sproghjem það svið þar sem e-r tunga gengur.

Sprogkilde, a) það sem e-r tunga er sprottin af. — b) fornt rit sem er merkilegt að málinu til: Udgive gamle Sprogkilder.

Sprogkjender sá sem hefur gott vit á einni tungu eða fleirum.

Sprogklang það hvernig e-r tunga lætur í eyrum.

Sprogkonſt, a) málsnilld, málfimi: Denne Digter er i Beſiddelſe af udmærket S. — b) málfræði(slist).

Sprogkonſtner málsnilldarmaður.

Sprogkundſkab tungnakunnátta: Have gode Sprogkundſkaber vera vel að sjer í málum (tungum).

ſprogkyndig (sem er) vel að sjer í málum (tungum).

Sprogkyndighed = Sprogkundſkab.

Sprogliighed líking tungna(nna).

Sproglov málregla.

Sproglyd hljóð sem heyrist í einni tungu eða fleirum.

ſproglærd málfróður.

Sproglærdom fróðleikur í málum.

Sproglære málfræði.

Sproglærer tungnakennari, málkennari.

Sprogmeſter = Sproglærer.

Sprogmenſter fyrirmynd að orðfæri

*Sprogorgan = Taleredſkab.

Sprogreenhed hreinleiki máls eða tungu.

Sprogregel málregla.

Sprogrenſer, kk., sá sem reynir til að hreinsa e-a tungu.

Sprogrensning það að hreinsa e-a tungu.

Sprogrigdom orðgnótt (e-r tungu).

ſprogrigtig samkvæmur málreglum.

Sprogrigtighed, án ft. sk., það að e-ð er samkvæmt málreglum.

Sprogſands náttúruljós í því sem til máls heyrir.

Sprogſtamme tungnadeild (=tungnaflokkur).

ſprogſtridig gagnstæður eðli e-r tungu.

Sprogſynd málslöstur (Sn. E.).

Sprogtone snið á orðfæri e-s.

Sprogverden (tungnaheimur), tungnadeild (= tungnaflokkur): Den ſemitiſke S.

Sprogvidenſkab málvísi.

Sprogværk, málfræðisrit. — b) (hvert) rit (sem er) að málinu til.

ſprude, ás. 1, gjósa e-u, (sb. spýja e-u; sb. einnig ſprutte a): Hvalen ſpruder Vandet høit i Luften. Bjerget ſpruder Ild.

ſprudle, s. 1, a) h. s., vella (í líkri merk. og spretta eða spretta upp): Vandet ſprudler frem af en Aabning i Klippen. — b) sem ás., gjósa e-u (úr sjer; sb. ſprutte a): „Hør Stranden koge og ſ. Taage, ſom ſkjuler den“.

Sprut, sk., (í Norv.), geitla *angelica silvestris.*

Sprutbakkelſe eins konar sætabrauð sem er lint og holt innan.

ſprutte, h. s. 1, a) spýtast (þat vatn ..., er keldan hefr áðr upp spýtt): Saften ſprutter ud. — b) spýta e-u úr sjer í smádropum svo að til þess heyrist: Lyſet ſprutter það snarrkar í ljósinu. Pennen ſprutter skirpir.

Spryd sjá Sprød.

Sprydde sjá Sprød.

Sprydſeil (einnig Sprødſeil) sjer hvert segl sem þanið er á stöng.

Sprække, ft. -r, sk., sprunga, rifa: Han kigede gjennem en S. i Døren.

ſprække, ſprak, (er) ſprukken og ſprukket, h. s. springa, rifna: Jorden ſprækker af Hede. „S. af Latter“ springa af hlátri. — Sveden ſprækker af min Pande (sb.: en þó spratt honom sveiti í enni, Nj. 68).

Spræld, ft. eins, kl., sprikl. — b) í orðatiltæk. gjøre S. vera mikill á lopti, eða þvíuml.

ſprælde (einnig ritað ſprælle), (har), h. s. 1, sprikla, brölta, brjótast um: Fiſken ſprælder i Kurven. Den Hængte ſprællede med Benene (sb.: fótalæti, Fms. VII, 13).

ſprælle sjá ſprælde.

ſprænge, ás. 2, [sprengja], a) sprengja, eða þvíuml.: S. Klipper med Krud. — Beenklæderne ſprængtes rifnuðu. — S. en Heſt (sb. hafði Kórmakr þá spreingðan hest sinn). — S. (rjúfa) Fjendens Centrum. — S. Lotteriet steypa talnabúð, (tæma talnabúð að peningum, með því að vinna). — b) dreifa e-ð salti: Sprængt Kjød. — c) sem h. s., hleypa: Han ſprængte over Broen.

Sprængekraft (einnig Sprængkraft), afl til að sprengja e-ð.

Sprængkraft sjá Sprængekraft.

Spræt, kl., kippur (það að kippast við).

ſprætte, s. 1., [spretta], 1) h. s., a) sprikla: En Fugl, ſom man holder, ſprætter med Vingerne baðar vængjunum. S. (kippast við) i Søvne. — b) Lyſet ſprætter það snarrkar í ljósinu. — 2) ás., a) varpa (e-u): S. Muld op med Foden. S. Klæderne af ſig sparka ofan af sjer. — b) stökkva (e-u á e-ð), (sb. skvetta). — c) spretta e-u: S. en Søm op. S. Ærmerne fra Kjolen. (sb.: hann spretti af annarri erminni, Fms. VI, 349).

Sprætten, án ft., sk., það að ſprætte (brölt, o. s. frv.).

ſprød, ft., -e, e., = ſkjør.

Sprød (einnig Sprøde, Spryd, Sprydde), sk. og kl., [sb. sproti], stöng (sb. Bugſpryd); o. s. frv.

Sprøde sjá Sprød.

Sprødhed, án ft., sk., það að vera ſprød.

Sprødſeil sjá Sprydſeil.

ſprøite, s. 1, a) ás., spýta (e-u; sb. þat vatn ...., er keldan hefr áðr upp spýtt): S. een Vand i Anſigtet. Hvalen ſprøiter Vandet høit i Veiret. — b) h. s., spýtast, spræna, boga, buna, bysja (Fms. V, 29 í visu.): Vandet ſprøiter ind fra alle Kanter. Blodet ſprøitede frem af Aaren.

Sprøite, ft. -r, sk., vatnsbissa, (einkum) = Brandſprøite. Sprøiterne ile til Brandſtedet.

Sprøitebro eins konar lausabrú sem lögð er yfir ræsi á strætum þegar verið er að slökkva húsbruna.

ſprøitefuld (í óvönduðu tali), augafullur, augabliksfullur, bliksfullur.

Sprøitehul blásturhol á hval.

Sprøitehuus hús þar sem menn geyma vatnsbissur og önnur áhöld til að slökkva húsbruna með.

Sprøitehval = Kaſkelot.

Sprøitekande = Vandkande b.

Sprøitekar = Brandkar.

Sprøitemeſter sá sem stýrir vatnsbissu þegar verið er að slökkva húsbruna.

Sprøiteredſkab = Brandredſkab.

Sprøiterør málmpípa í endanum á vatnsbissu sem höfð er til að slökkva húsbruna með.

Sprøiteſkat gjald sem lagt er á menn (í e-i borg) til að halda við fyrir það vatnsbissum sem hafðar eru við húsbruna.

Sprøiteſlange leðurpípa á vatnsbissu sem höfð er til að slokkva húsbruna með.

Sprøitning, ft. -er, sk., það að ſprøite.

Spund sjá Spunds.

ſpunde sjá ſpundſe.

Spundpæl staur sem rekinn er niður á milli tveggja annara staura til að fylla bilið.

Spunds (fyrrum Spund), ft. Spundſer, kl., 1) (sjaldh.), sponsgat. — 2) spons(tappi): Linde Spundſet i Tønden. — b) spýta sem felld er inn í skipsborð þar sem annaðhvort er kvistblaup eða e-ð er tekið úr. — c) málmstykki sem skrúfað er inn í holu á fallbissu þar sem steypan hefur mistekizt.

Spundsbaand mið-gjörð (á tunnu).

Spundsbor nafar sem sponsgöt eru boruð með.

Spundsbydde vídd á tunnu þar sem sponsið er, (miðvídd).

ſpundſe (fyrrum **ſpunde**), ás. 1, setja spons í (tunnu). — b) setja spýtu inn í skipsborð þar sem annaðhvort er kvisthlaup eða e-ð er tekið úr (sb. Spunds 2, b).

Spundshul sponsgat.

Spurv, ft. -e, sk., [sb. spör-r], spör (fornt), titlingur.

Spurvehagel smá högl til að skjóta titlinga með.

Spurvehøg, sparhaukur (fornt), *falco nisus* (*Linn.*).

Spurvekonge (dálítill fugl) *motacilla trochilus* (*Linn.*).

Spurvekyſe hræða til að fæla titlinga, (titlingahræða).

Spurverede titlingshreiður.

Spurvereiſe, í orðatiltæk. gjøre Spurvereiſer liggja einlægt í saurlífi.

Spurvetrav það að vera bæði smástígur og seinstígur.

Spurveunge titlings-ungi.

Spy, kl., spýja.

Spyd, ft. eins, kl., [spjót; sb. ſkyde af skjóta], spjót, kesja, (sb. brynþvari).

ſpydbladet sem blöðin á eru lík spjótsfjöður.

ſpyddannet, [sb. danne], líkur spjóti í lögun.

ſpyde, ás. 1, a) stinga (e-u) á tein. — b) leggja spjóti í gegnum.

Spydglands, sk. og kl., = Spidsglas II.

ſpydig, ft. -e, e., meinlegur: Han er mere ſ., end vittig. Hun har en ſ. Tunge hún er meinleg. Bruge ſpydige Ord vera meinlegur. — b) ſpydigt, sem ao., meinlega.

Spydighed, sk., a) án ft., það að vera meinlegur. — b) með ft. -er, hnýfilyrði, (sb. sáryrði).

Spydkamp spjótalög.

Spydord (sjaldh.), hnýfilyrði.

Spydrik uppsöludrykkur.

Spydrytter spjótaður riddari (sb. Al.).

Spydſide (sjaldh.), = Sværdſide, Mandsſide.

Spydſkaft spjótskapt.

Spydsod spjótsoddur: Mærkes med S.

Spydſtage = Spydſkaft: „Nu ligger Lov i Spydſtagens Ende" (nú eru lögin í spjótshalanum) = Retten ligger (ſidder) i Spydſtagen vópnin segja mönnum lög. Spydſtagens Ret líkt og den Stærkeres Ret.

ſpye, ás. 1, [spýja], spýja, æla, gubba: S. af Søſyge. — S. megen Galde (sb. það gengur mikið gall upp úr honum). — S. een over gubba (ofan) á e-n, gubba e-n út. — Óeiginl.: S. Gift og Galde ausa úr sjer (illyrðum).

Spyen, án ft., sk., það að ſpye.

Spyflue, maðkafluga, fiskifluga, *musca vomitoria, musca carnaria.*

Spygab = Spygat.

Spygat, kl., a) (á borðstokki), hvert hinna kringlóttu gata handa vatni að renna út um af þilfarinu. — b) á innviðum (niðri við kjöl), hvert hinna ferhyrndu gata sem austurinn rennur um út í þá hliðina sem skipið hallast á í hvert skipti.

Spyt, án ft., kl., munnvatn; hráki: Faſtende S. hráki af fastanda manns munni (sb. Skuggsjá).

Spytflod, kl., of mikill hrákagangur (eins konar veikindi).

Spytkjertel (betra enn Spyttekjertel), einn af þeim eitlum sem munnvatnið kemur úr.

ſpytte, s. 1, [ſpytte: spýta = nytte: nýta = bytte: býta], a) ás., spýta (hrækja, skirpa) e-u: S. noget ud igjen spýta e-u út (fornt), hrækja e-u út úr sjer. S. Blod (sb. það gengur blóð upp úr honum). — b) sem h. s.: S. paa een hrækja á e-n.

Spyttebakke hrákabolli.

***Spyttecuur** lækning með því að gefa manni inn svo að hann hræki mikið.

Spyttegjøg = Grønſkolding: „Nymodens Spyttegjøge".

Spyttekjertel sjá Spytkjertel.

Spyttekrukke krukka sem höfð er til að hrækja í.

Spyttemiddel læknisdómur sem gerir spýting (hrákagang).

Spytten, án ft., sk., það að ſpytte (spýting, — sb.: þoldi hálsbögg hölda hildingr með spýtingum; hrákagangr).

ſpæd, ft. -e, e., a) nýfæddur, nýborinn, o. s. frv.: Spæde Børn smábörn, hvítvoðungar. En ſ. Kalv. Spæde Lam unglömb. — Spæde Planter (sb.: af jurtateinungum ok ungviði). — Fra ſin ſpæde Alder frá blautu barnsbeini. — b) grannur, mjór: S. af Lemmer grannvaxinn. En ſ. Røſt mjó hljóð.

ſpæde, ás. 1, þynna (e-n vökva): S. Suppen. S. Fleden (láta mjólk — undanrenning — saman við rjómann). — b) ſ. til bæta við (einkanl. peningum).

Spædhed, án ft., sk., það að vera ſpæd.

ſpædlemmet, ft. -lemmede, e., grannvaxinn.

ſpæge, ás. 1, [spekja], a) kúga, (sb. draga bust úr nefi e-m, og þvíuml). — b) draga fæði við: S. en Heſt. „S. ſit Legeme" meinlæta sjer.

Spægelſe, ft. -r, sk., það að ſpæge (sb. meinlæti, í fornri merk.).

Spæk sjá Spek.

Spænd, ft. eins, kl., a) (tveir eða fjórir eða sex) hestar (einkum samlitir) sem beittir eru fyrir sama vagn. — b) = Spand, kl. — c) stafgólf. — d) = Spark.

Spænddag dagur þegar bóndi á að vinna kvöð og hafa með sjer vagn og eyki.

ſpænde, ás. 2, [spenna], A) eiginl., a) þenja, (sb. teygja): S. Tøi i en Ramme. — S en Kjæde (sb.: lèt hann þenja línustreng á miðil hæla tveggja). — S. Krog for een bregða fæti fyrir e-n, (sb. Krog c). — b) benda, draga (sb.: í því er hann dró hit þriðja sinn bogann sem fastast): S. Buen. — S. Buen for høit vera of heimtufrekur, ætlast til of mikils, eða þvíuml. — S. Hanen paa et Gevær draga upp bóginn á bissu. En ſpændt Bøsſe upp dregin bissa. — c) sem h. s., ſ. om ná utan um α) með höndunum (svo að mestu fingur og lengstu nái saman; sb.: lín órengt, svá mikit, at spennt fengi umb mesta fingri ok lengsta): Hendes Liv er ſaa ſmalt, at man kan ſpænde derom med Hænderne. — β) með faðminum: To Mænd kunne ikke ſ. om Træet. — d) spenna e-u (sb.: spenna gullhlaði at höfði sèr; spenna gullhring á hönd e-m; spenna um sik belti; spenna af sèr belti): S. ſin Skorem. — S. Kaarden om (eða om ſig) gyrða sig sverðinu. — S. noget op (sb. opſpænde b). S. Buggjorden spretta gjörðinni. — e) beita (eyki fyrir e-ð): S. Heſte for Vognen eða (tómt) ſ. for beita hestana (eykina) fyrir vagninn. — S. alle fire for verja sjer öllum til, (sb. róa að e-u öllum árum). — S. Heſtene fra Vognen eða (tómt) ſ. fra leysa (taka) hestana (eykina) frá vagninum (eða því öðru sem þeir eru beittir fyrir). — 2) spyrna fæti á e-m (sb. ſparke): S. een for Bryſtet med Foden setja fótinn fyrir brjóstið á e-m. S. een ud af Stuen spyrna e-m út úr húsinu. — B) óeiginl., a) æsa, auka: Stykkets Indhold ſpænder Opmærkſomheden. — Tíðkast einkum í ho. l. t.: Betragte noget med ſpændt Opmærkſomhed skoða e-ð vandlega. Være i en ſpændt og urolig Tilſtand vera áhyggjufullur og órór. Være ſpændt paa en Sags Udfald vera áhyggjufullur um, hvernig e-ð muni fara. — b) Staae paa en ſpændt Fod med een vera í fáleikum við e-n. — c) sem h. s., (í tali): Jeg gad vidſt, hvorledes det vil ſ. af hvernig því reiðir af, hvernig það fer, hvar það lendir, hvað úr því verður.

Spænde, ft. -r, kl., a) sylgja, hringja: Et S. til et Livbaand. — b) spennsli (á bók).

Spændebog bók með spennslum.

Spændefjæder fjöður (2. Fjæder b) sem ýtir á e-ð.

Spændehage krókur (sem krækt er í e-a lykkju).

Spændehjerte sylgja sem er eins og hjarta í lögun. — b) sb. Hjerte 2, c.

Spændekjæde festi (sem e-ð er tengt með).

Spændekraft sjá Spændkraft.

Spændekrog = Spændehage.

Spændelighed, án ft., sk., sjaldh., = Elaſticitet.

Spændelæder ól sem e-ð er spennt með: Spændelæderet paa en Sko (sb. Skorem).

Spænderem = Spændelæder.

Spændeſene aflsin (einkum í lærinu).

Spændetorn hringjuþorn, sylgjuþorn.

Spændetræ sjá Spændtræ.

Spændetrøie e-skonar treyja sem óðir menn eru færðir í.

Spændetøi sá umbúnaður sem við er hafður þegar verið er að temja hross til vekurðar.

ſpændig, ft. -e, e., = elaſtiſk.

Spændighed, án ft., sk., = Elaſticitet.

Spænding, sk., a) það að ſpænde. — b) geðshræring: Manden (Sindet) var i en frygtelig S. — c) kali, fáleikar, eða þvíuml.: Der herſkede paa den Tid nogen S. imellem de to Hoffer.

Spændkraft (stundum ritað Spændekraft) = Elaſticitet.

Spændtræ (einnig Spændetræ), (á Jótl.), sperra (í húsi).

ſpænte, h. s. 1, (úrelt), a) tína saman spæni. — b) draga í vírinn (B. H.), draga á langinn (B. H.).

Spær, ft. eins, kl., [sb. spjör], a) oddmjó stöng eða spýta. — b) spjót, kesja; burtstöng. — c) sperra (í húsi).

Spærbrydning = Turnering.

Spærhoved sperru-endi.

Spærlagen (optar Sparlagen nú á dögum), ft. ýmist eins, eða -er, [sb. sparlak], sparlak, (sb. Sengeomhæng).

Spærlagensfred (sjaldh.), samlyndi hjóna.

Spærlagenspræken (í tali), ávítur hjóna hvors við annað (einkum konunnar við manninn).

Spærlagensring hringur sem rekkjutjaldið hangir á.

ſpærlemmet, ft. -lemmede, e., = ſpædlemmet.

ſpærre, ás. 1, [sperra], a) loka e-u, byrgja, stengja (sb.: stengja úti páfann sjálfan af kirkjunnar inngöngu): S. Indløbet (sb.: svá at læsa mátti sundit, Fms. XI, 322). S. Veien for een láta e-n ekki komast áfram. S. een inde byrgja mann inni í húsi (Grágás). — b) aptra (e-u, svo að það fari ekki svo hart sem ella mundi): Ved Nedkjerſelen maa Hjulene ſpærres. — Óeiginl., banna (sb. t. a. m. honum eru allar bjargir bannaðar): Alt Samqvem et ſpærret.

Spærrekjæde festi sem e-u er aptrað með (t. a. m. hjólum á vagni þegar ekið er ofan í móti).

Spærreklap, sk., speldi fyrir e-u opi.

Spærring, ft. -er, sk., það að ſpærre.

Spærtømmer sperruviður.

Spærværk sperrur (í húsi).

Spætte, ft. -r, sk., a) depill, díli, drafna: En hvid Kvie med ſorte Spætter. — b) (nafn á einu fuglakyni; sb. spætr), *picus*.

ſpættet, ft. ſpættede, e., deplóttur, dílóttur, dröfnóttur. — b) bröndóttur: Tigerens Skind er ſ.

Spøg, án ft., sk., gaman, (sb. skop): Grov (plump, vittig) S. Drive S. for vidt verða of svæsinn (þegar maður gerir að gamni sínu). Sige (gjøre) noget for S. í gamni. Slaae noget hen i S. slá e-u upp í gaman. Det er ingen S. það er ekki gaman (að því).

ſpøge (har), h. s. 1 og 2, 1) gera að gamni sínu, (sb. leika sjer): S. med et Barn gera að gamni sínu (leika sjer) við barn. Du ſpøger vel þú ert að segja að gamni þínu? Han er ikke at ſ. med það er ekki gaman að fást við hann, eða þvíuml. S. med noget merkir einnig: fara gálauslega (ógætilega, eða þvíuml.) með e-ð; t. a. m.: S. med ſit Liv; ſ. med Ild. — b) sem ás.: S. Tiden bort (sb. bortſpøge). — 2) ganga aptur: Den hvide Kone ſpøger paa Slottet. Det ſpøger það er reimt.

Spøgebroder (sjaldh.) = Spøgefugl, Skjemtebroder.

Spøgefugl æringi, (sb. galgopi).

ſpøgefuld gamansamur.

Spøgelſe, ft. -r, kl., draugur, (sb. Gjenfærd, Gjenganger). — b) (í tali, um mann), ófreskja, (sb. greppatrýni): Hvilket S.!

Spøgelſehiſtorie draugasaga.

Spøgelſetime fyrsta stund eptir miðnætti, þegar menn segja að draugarnir komi á kreik.

Spøgelſetro draugatrú.

Spøgeri, ft. -er, kl., reimleikur.

ſpøgevorn, ft. -e, e., gamansamur.

Spøgeværk glingur, gamanlæti, eða þvíuml.

ſpøgviis, ao., í gamni.

Spøl, án ft., kl., a) skol. — b) dreggjar (í brennivinnskatli).

ſpøle, ás. 1, (tíðkanlegt á sjó), skola: S. Dækket.

Spølekar ker (ílát) til að skola í.

Spølekedel ketill (pottur) til að skola í.

Spølevand sjá Spølvand.

Spølkom sjá Spølkumme.

Spølkop (á norðanverðu Sjalandi) = Spølkumme.

Spølkumme (framb. Spølkom), (spilkoma), bolli.

Spølſkaal (tíðkað í hjeröðum) = Spølkumme.

Spøltønde tunna sem höfð er undir skol eða dreggjar, (skolatunna; dreggjatunna).

Spølvand (einnig Spølevand), a) = Klarevand b. — b) skolavatn.

ſpørge [spyrja; sb. Søſter við systir, værge við verja], ſpurgte [sb. spurða], ſpurgt [sb. spurt], spyrja, frjetta, A) reyna að komast eptir (e-u) með spurningum, 1) ás.: Spørg ham, hvad han hedder, spyrðu (hann), hvað hann heiti; spyrðu hann að nafni (sb. Nj. 6)! Jeg ſpurgte ham, hvad der fattes ham, jeg spurði (hann), hvað að honum gengi. S. een om noget spyrja e-n að e-u, spyrja e-n e-s. — Han maa vide det; ſpørg ham ad spurðu hann að því! Havde du ſpurgt mig ad (ef þú hefðir beðið mig leyfis; sb. þurfa þau engan mann at þvísa félagi at spyrja), var det ikke blevet dig nægtet. Sb. adſpørge. S. een ud (sb. udſpørge b, udfritte b): Han ſpurgte mig ud om alle Omſtændigheder. — b) ſ. een op spyrja (frjetta) e-n upp. S. ſig for spyrjast fyrir (sb.: þeir .... spyrjast þar fyrir um ferðir manna), spyrjast um (Skuggsjá): Jeg kjendte ikke Veien, og gad ikke ſ. mig for. — 2) án þol., eða sem h. s., a) (ás.) án þol.: Jeg ſpurgte (spurði, spurði að, spurði eptir), om der var kommet Brev. — b) sem h. s.: S. efter een spyrja eptir e-m, spyrja að e-m (sb.: spurði hann at Ástríði ok syni hennar, Fms. I, 70). — S. om Priſen paa noget spyrja hvað e-ð kosti. S. om Vei spyrja til vegar. S. efter (eða om) noget hirða um e-ð, gefa gaum að e-u. — S. til een spyrja, hvernig e-m líði. — B) = fregna: Jeg har ſpurgt, at han er kommen til Byen. Det vil nok ſpørges það mun frjettast (berast).

Spørgelyſt spurulsemi.

Spørgen, án ft., sk., það að ſpørge (spurning): S. er fri enginn hefur á spurninni.

Spørger, ft. -e, kk., spyrjandi.

ſpørgeſyg spurull (í illri merk.).

Spørgeſyge spurulsemi.

Spørgetegn = Spørgsmaalstegn.

Spørgsmaal spurning, spurdagi (sb.: at skúra — þ. e. skýra — spurdaga þann, er kristner menn gera): Gjøre (fremſætte, opkaſte) et S. gera spurdaga (Fms. X, 377). Beſvare (ſvare paa) et S. leysa úr spurningu, (sb. at þér lýsir — þ. e. lýsið — firir mèr þenna spurning). — Der har været S. efter ham það hefur verið spurt að honum. — Der er meget S. efter diſſe Varer það spyrja margir að þessum varningi (til kaups). — b) efamál, efunarmál: Det er et S. (það er efamál, það er eptir að vita), om Fordelen opveier Tabet. Det er endnu et S. (er óvíst enn), om Reiſen ſkeer i Sommer. „Den under S. værende Ting" sá hlutur, sem efinn er á; sá hlutur, sem um er verið að tala; eða eða þvíuml.

Spørgsmaalstegn spurningarmerki.

ſpørgmaalsviis, ao., í spurningu(m).

***Sqvadron** sjá Eſkadron.

***ſqvadronere** (har), h. s. 1, tala digurbarklega, (sb. láta mikið yfir sjer; sb. einnig ſkryde 2, braute, prale b).

Sqvalder, án ft., sk., [skvaldr], skvaldur, mælgi. — b) róg(ur).

Sqvalderkaal geit(n)anjóli *aegopodium podagraria*.

Sqvalderpoſe = Skumler, Bagvaſker.

Sqvalderſæk = Sqvalderpoſe.

ſqvaldre (har), h. s. 1, hafa hávaða, (sb. ſludbre). — b) fara með þvaður, (sb. ſladbre 2).

Sqvaldrer, kk., = Ordgyder.

ſqvalpe, s. 1, [sb. ſqvulpe], a) ás., = ſqvulpe a: S. Vandet i en Flaſke. — b) h. s., = ſqvulpe b: „Malkebøtterne tilbindes med et Lammeſkind, hvilket hindrer Melken fra at ſ. over" svo að mjólkin gutlist ekki út úr.

ſqvapfed sem rær í spikinu, (sb. kvapholda).

***Square**, sk., ferhyrnd grasflöt (með trjám og húsum o. s. frv. öllu megin, í enskum borgum).

Sqvat, ft. eins, kl., [sb. skvetta], a) skvetta, sletta. — b) (í tali), seytill, dreitill, slembra, eða þvíuml.: Der blev en S. tilbage i Karret.

Sqvatlæs dálítið hlass.

Sqvatmølle smámylna (sem eigandinn lætur ekki mala á handa öðrum enn sjálfum sjer).

ſqvatte (einnig ſqvætte, á Sjálandi og í Norv.), ás. 1, [sb. skvetta], skvetta e-u. — b) ſ. noget hen (bort) glutra e-u, (sb. forøde).

Sqvulp, ft. eins, kl., skvettur.

ſqvulpe, s. 1, [sb. skolp], a) ás., hrista (e-n vökva). — b) h. s., gjálpast, gutlast: Bølgerne ſ. paa Sandet hjer gjálfrar að sandi (sb. B. H. um gjálfra). De ſqulpende Bølger.

Sqvulpen, án ft., sk., það að ſqvulpe: Bølgernes S.

ſqvætte sjá ſqvatte.

ſtaae [stá] og (forn.) ſtande [standa], ſtod [stóð], ſtaaet, h. s., I) án þol., A) eiginl., 1) standa (gagnstætt því að sitja eða liggja), a) um lifandi verur: Vi maatte ſ. den hele Tid, da der ikke var Plads til at ſidde. S. paa Hovedet standa á höfði. — b) um dauða hluti: Bogen ſtaaer i Hylden. Der ſtaaer et Træ ved Bækken. — Staaende Klefter klypt (í námum) er gengur upp og ofan. — 2) standa (gagnstætt því að hrynja eða farast, o. s. frv.): Forhuſet brændte, men Baghuſet blev ſtaaende. — Saalænge Verden ſtaaer svo lengi sem heimurinn stendur (Rímb.). — Staaende Hære fast herlið (sem allt af er haldið saman að nokkru leyti). — 3) standa kyr, eða þvíuml., a) um lifandi verur: Heſten vilde ikke ſ. Han ſtod pludſelig ſtille hann stóð kyr (nam staðar) allt í einu. Blive ſtaaende nema staðar. — b) um dauða hluti: Lade noget (t. a. m. ílát eða stól) ſ. láta e-ð standa kyrrt (vera þar sem það er). — Staaende Gods eða ſtaaende Redſkab (á skipi), fastir kaðlar, fastur reiði. — Planterne have ſtaaet Vinteren over hafa verið í jörðu allan veturinn. — Uhret (Møllen) ſtaaer úrið (mylnan) stendur. Munden ſtaaer aldrig paa ham hann lætur einlægt dæluna ganga, han getur aldrei verið þegjandi. — Staaende Vand vatn sem ekki rennur, (sb. standa uppi). — 4) vera á e-m stað, eða þvíuml., a) um lifandi verur: Hæren ſtod ved Rhinen. — b) um dauða hluti: Vandet ſtod over Markerne jörðin stóð undir vatni. Taarerne ſtode ham i Øinene (sb. með társtokknum augum; sb. einnig Skuggsjá 227). Skummet ſtod ham for Munden hann froðufelldi. — 5) í líkri merk. og vera, um ýmislegt er stendur eða kalla má að standi, a) um lifandi verur, α) með nafni í gjör.: S. Fadder halda barni undir skírn, vera skírnarvottur. S. Brud vera brúður, (vera að) giptast, (sb. Brud, kvk., a). — β) með einkunn: „Selv Helte kunne tidt ſ. røde, feige, flade" vera sneiptir og huglausir. — γ) með ſom: Han ſtod ſom en Stakkel ved Examen honum gekk illa, þegar verið var að reyna hann. — δ) með fyrirsetningum: S. paa Poſt standa (vera) á verði. S. paa Luur standa á hleri. S. til Confirmation vera fermdur (vera að láta ferma sig). — Heſten ſtod i Skum stóð allur í einu löðri. — b) um dauða hluti, α) með einkunn: Døren ſtaaer aaben dyrnar standa opnar, hurðin er opin (Sn. E., Fms.). Værelſet ſtaaer ledigt er autt (sb.: til búðar þeirrar, er .... áðr var auð, Eg.; húsin voru auð um vetrinn). Stalden ſtaaer fuld af Køer fjósið er fullt af kúm. — β) með fyrirsetningum: S. i Blomſter (sb. Blomſt a). Døren ſtaaer paa Klem (sb. Klem a). Viſeren ſtaaer paa (bendir á) 9. — γ) með atviksorðum: Kornet ſtaaer godt (er vel sprottið) i Aar. Bygget ſtaaer tæt (tyndt) er þykkt (gisið). — 6) vera (haldið), (sb.: en er þrjár nætr hafði veizlan staðit; hafði lengi staðit bardaginn): Brylluppet ſtod hos Brudens Forældre (sb. var brúðkaup þeirra í Skarfanesi, Ísl. I, 285 í mismunagrein). Slaget ſtod ved Leipzig. — 7) standa (með stefnu, en þó hreifingarlaust): I ophøiet Arbeide ſ. Figurerne frem standa myndirnar (rósirnar) út. — 8) standa (með hreifingu og stöðugri stefnu): Vinden ſtaaer paa (sb. at á var sunnanvindr hvass .... ok stóð at virkino). Solen (þ. e. sólskinið) ſtaaer paa sólin skín á.

— 9) stefna, o. s. frv.: Skibet ſtod ind imod Land stefndi að landi. Lade ſ. til Sees halda á haf, sigla á haf. — Han lod ſ. over Marken i fuld Galop hann hleypti um engjarnar (akurinn). — 10) um (tóma) hreifingu, a) um lifandi verur, α) standa: S. op fra Bordet stíga undan borðinu (ísll. II, 352). — Einnig merkir ſ. op standa upp (sb.: stóð hann upp fyrir dag, Eg. 577) = fara á fætur: Om Sommeren ſ. vi op Klokken 5. Den, der vil narre ham, ſkal ſ. tidlig op það gerir einginn fábjáni, að ginna hann. — β) stíga: S. op paa en Stol stíga (fara) upp á stól. — S. paa Vognen eða (tómt) ſ. paa fara (setjast) upp í vagninn. — S. paa Heſten stíga (fara) á bak, stíga upp (Sn. E.; sb. stíga þeir á hesta sína). — S. ud af Karreten stíga (fara, koma) út úr kerrunni. Han ſtod af (steig út úr vagninum) og gik et Stykke af Veien med. — S. ned af Heſten stíga (fara) af baki, (sb. hann .... stígr þá af hestinum). — S. ned af Trinet stíga niður af þrepinu. — γ) ganga: Han ſtod frem og holdt en Tale. — b) um aðra hluti, α) Solen ſtaaer op (kemur — rennur, ríður — upp) Klokken 4. — β) der ſtaaer en Damp op af Jorden það leggur upp gufu af jörðunni. — B) hálf-óeiginl. og óeiginl., 1) einungis eða optast um skynsamar verur, a) án stefnu eða hreifingar, α) (með þiggj.), ſ. een bi aðstoða e-n. — β) „han ſtaaer efter med al ſin Skat“ hann hefur ekki borgað neitt af skattinum enn, hann á allan sinn skatt ógoldinn. — γ) ſ. for Noget vera fyrir e-u: Den ældſte Søn ſtaaer nu for Gaarden elzti sonurinn er (ræður) fyrir (hefur tekið við) búinu, (sb. Steinvör í Sandgili bað Þorgrím austmann vera fyrir fjárforráðum sínum ok fara eigi utan). Han ſtaaer for det Hele hann er yfir því öllu saman. — δ) ſ. høit (lavt) hos een vera í miklum (litlum) metum hjá e-m, (sb.: konungr mat þá mikils, Eg. 73; ok var með konungi um vetrinn, vel metinn). — ε) ſ. i Anſeelſe hos een vera í miklum metum hjá e-m (sb. δ). S. i Gunſt hos een vera í miklum kærleik við e-n (Eg. 406; sb. Nú er Þórólfr þar í allmiklum kærleikum af konungi). — ζ) ſ. i ſin Ungdoms Kraft vera í broddi lífsins, vera í blóma aldurs síns, vera upp á sitt hið bezta. — η) ſ. i Forbindelſe med een vera í sambandi við e-n. — ϑ) ſ. i Lære hos en Meſter (Kræmmer) vera til kennslu hjá iðnaðarmeistara (sölumanni). Drengen har nu ſtaaet (verið kenningarsveinn) i ſex Aar. — ι) ſ. i Beraad med at gjøre noget hafa í hyggju (vera að hugsa um) að gjöra e-ð, hafa e-ð í hyggju. — κ) ſ. noget imod standa í mót e-u, o. s. frv.: S. Vellyſtens Tillokkelſer imod standast þær. — Man maa have noget til at ſ. imod med fá e-ð, sem stendur undir. — λ) ſ. inde for noget ábyrgjast e-ð. — μ) ſ. over een i noget vera e-m fremri (vera umfram e-n) að e-u. — ν) ſ. paa Springet; sb. Spring 1, b. — ξ) ſ. paa ſin Mening (Ret) fylgja fram sínu máli (rjetti sínum). — ο) ſ. til Anſvar for noget eiga að ábyrgjast e-ð. S. (een) til Rette (Regnſkab), gjalda (e-m) skynsemi fyrir e-ð. — π) ſ. til Troende; sb. Troende. — ρ) ſ. tilbage med noget vera ekki búinn að borga e-ð (=) hafa ekki borgað e-ð á tilteknum tíma: S. tilbage med ſine Skatter (Renter). — σ) han ſtaaer langt tilbage for ſin yngre Broder stendur langt á baki hans yngra bróður síns, (sb. síðri). — Den ene vil ikke ſ. tilbage for (vill ekki vera minni, enn) den anden i Pragt og Ødſelhed. — Han maatte ſ. tilbage for en Yngre (honum) yngri maður var tekinn fram yfir hann. — τ) ſ. under een (eða eens Befaling) vera undirmaður e-s. — υ) ſ. ved (efna, enda, halda) ſit Ord (Løfte). — φ) den Handel kan jeg aldrig ſ. ved jeg verð aldrei skaðlaus (í haldinn) af því kaupi. Kan du ſ. ved at give ſaameget ertu skaðlaus af að láta svo mikið (fyrir það)? — b) með stefnu: „S. og ſtunde efter et langt Liv“ stunda á langlífi. S. een efter Livet sitja (liggja) um líf e-s. — c) með hreifingu, α) ſ. af fra ſit Forſæt gefa e-ð frá sjer. — β) (úrelt), ſ. fra ſin Mening fara ofan af e-u. — γ) ſ. op imod een gera uppreist í móti e-m. — 2) hjer um bil jafnt um skynsamar verur og annað, α) ſ. een an hugnast e-m, (sb.: e-m geðjast að e-u; anſtaae). — β) ſ. i Stampe; sb. Stampe. — γ) han ſtaaer ikke til at redde honum verður ekki við hjálpað. — Den Skade ſtaaer til at forvinde það má bæta þann skaða. — 3) um annað, enn skynsamar verur, α) (sb.: svá stendr þar í bókinni, Fms. XI, 419): Det ſtaaer hos Plato svo segir Plató, eða þvíuml. Det ſtaaer i Bibelen. Det ſtod nederſt paa Siden. — β) (sb.: skyldi þat standa í jörðu, til leiguburðar, sem ekki lykist út á fyrsta ári): Jeg har Penge ſtaaende i hans Huus. — γ) ſtaaende, fastur, eða þvíuml.: En ſtaaende Afgift fast afgjald. En ſtaaende Vittighed fyndni, sem tekin (tuggin) er upp aptur, hvenær sem færi gefst. — δ) paa ſtaaende Fod umhugsunarlaust = án undirbúnings, (sb.: gagngjört; af munni fram). — ε) Adgangen til Embedet ſtaaer dem aaben þeir geta fengið embættið. — ζ) Rugen ſtaaer høit er dýr. — η) Hovedet ſtaaer ikke ret paa ham (það liggur illa á honum, hann er ekki góður í bæinn sinn) i Dag. — ϑ) (úrelt; sb.: berr þat ekki nè stendr þílíkum höfuðfeðr, at falsa; ekki stendr þèr slíkt; konungr ... kvað þat eigi standa, at menn lægi svá ok færi eigi at bjarga bænum): „Det vil ſ. mig ilde“. „Det ſtaaer vel“. — ι) ſ. een an sama e-m (fornt; sb. 2, a. og anſtaae 2). — κ) ſ. efter standa eptir (sb.: eigi stóð meira eptir, enn hálf mörk gulls). — λ) Gaarden ſtaaer for (jörðin er metin) tre Tønder Hartkorn. — μ) ſ. for Døren; sb. Dør a, β. — ν) Hovmod ſtaaer for Fald illa sezt ofstopinn, skömm er óhófs æfi, (orðskv.). — ξ) noget ſtaaer een for Hovedet (í tali), e-m þykir e-ð (að). — ο) det ſtaaer enhver frit for, at (allir eiga frjálst, að; allir mega að frjálsu) yttre ſine Tanker. — π) der ſtaaer mig et ſtort Arbeide for jeg á mikið verk fyrir höndum, (sb. eiga e-ð yfir höfði sjer). — ρ) ſ. een for vofa yfir e-m: Der ſtaaer ham en Ulykke for. — σ) det ſtaaer mig for, ſom om jeg ſkulde (það bítur á mig, að jeg muni) komme i Fortræd (sb.: mjer segir svo hugur um; mjer finnst það á mjer; mig grunar; það er eins og mig gruni). — τ) det ſtaaer længe hen, inden (það dregst lengi, að) der falder Dom i Sagen (sb.: líða á löngu; e-s er langt að bíða). Det maa ſ. hen indtil videre verður að dragast fyrst um sinn. — υ) det ſtaaer ikke i min Magt; sb. Magt A, 2, d. — φ) Maden ſtaaer imod mjer (o. s. frv.) býður við matnum. — χ) ſ. op (úrelt), = ſ. hen (sb. τ). — ψ) ſ. paa standa yfir: Bygningen ſtod ikke længe paa. Det er ſlemt nok, ſaalænge det ſtaaer paa (meðan á því stendur); men det faaer ſnart Ende. — ω) min Hu (eða mit Sind) ſtaaer til noget mjer er hugur á e-u, (sb. berserkerner kvoðuz eigi hafa sett hug sinn eptir at fara til Íslands). — αα) det ſtaaer til Gud það er á guðs valdi, því ræður guð. „Hvis det endog er vor Villie, da ſtaaer det ikke altid til os“. — ββ) hvorledes ſtaaer det til hvernig líður þjer (yður)? Det ſtaaer kun maadelig til med mig mjer líður ekki vel. — γγ) lade ſ. til láta vaða með súðum, eða þvíuml.: Han lader ſ. til, ſaalænge der er en Skilling tilbage. — δδ) ſ. tilbage vera eptir: Det ſtaaer nu tilbage, at bringe Dem min Tak. Der ſtaaer endnu meget tilbage at underſøge. — εε) ſ. ved Magt standa (sb.: ok standa enn þau lög; sb. einnig Magt A, 2, a). — II) með þol., A) þar sem þol. er ekki ſig, a) han ſtaaer Fare for at misbruge det það er hætt við, að hann o. s. frv. — S. Skoleret; sb. Skoleret. S. aabenbar Skrifte; sb. Skrifte. — S. ſin Prøve standast raun, (sb. reynast vel). — b) (sjaldh.), ſ. ſin Straf (o. s. frv.) ud; sb. udſtaae 1. — B) með ſig, 1) með persónulegum gjör., a) ſ. ſig imod een standast e-m (sb.: fáir stóðust honum, þótt fræknir væri), standa í e-m; hafa við e-m. — b) han ſtod ſig vel (honum gekk vel) ved Examen. — c) ſ. ſig godt mega sjer vel (sb.: honum gengur vel; vera vel fjáreigandi). Byen ſtod ſig bedre (það var meiri velgengni í borginni) under Krigen, end nu. — Det kan du nok ſ. dig ved þú ert skaðlaus af því. — 2) persónulaust: Hvorledes ſtaaer det ſig hvernig líður þjer (yður)? Det ſtaaer ſig heel maadelig med ham honum líður hræðilega bágt

Staae, nafn, í orðatiltæk. gaae i S. staðna (sb.: er Danir urðu þessa varir, þá staðnaði orrostan): Uhret er gaaet i S. er hætt að ganga. Hans Tale gik i S. (sb.: e-m verður orðfátt; e-m verður munnurinn að smjörhlaupi; verða klumsa).

Staaen, án ft., sk., það að standa, staða: Jeg taaler ikke den lange S. þoli ekki að standa svo lengi.

Staahei, sk., (í tali), hávaði: Der var en forfærdelig S. af Børnene.

Staal, án ft., kl., [stál], stál: Der er godt S. i Kniven.

Staalarbeide stálsmíði.

Staalarbeider stálsmiður.

Staalbad bað í járnvatni.

ſtaalbeklædt, [sb. beklæde], = ſtaalklædt.

ſtaalblaa stálblár.

Staalblik stálþynna: S. bruges til Uhrfjædre.

Staalerts stálgrýti.

Staalfarve stállitur.

ſtaalgraa stálgrár (B. H.), járngrár (fornt; sb. steingrár).

ſtaalgrøn blágrænn (eins og stál verður stundum).

ſtaalhaard stálharður.

Staalhandſke stálhanzki: Tage noget med S. með oddi og eggju (sb. Nj. 149).

Staalhjerte stálhjarta.

Staalhue, [stálhúfa], stálhúfa.

Staalhytte hús þar sem stál er verkað.

ſtaalhærde herða (járn) svo að (það) verði að stáli. — 2) í ho. l. t., a) járnklæddur, járnvarinn. — b) harðbrjóstaður (fornt), harðbrystur (fornt), (sb. haardhjertet): „En ſtaalhærdet Slægt, ſom ingen Medynk rører“.

Staalhærdning, sk., það að ſtaalhærde.

Staalkaarde sverð með stálsliðrum.

Staalkjæde stálfesti.

ſtaalklædt, [sb. klæde], járnklæddur.

Staalmalm stálgrýti.

Staalorm (höggormstegund) *anguis fragilis*.

Staalovn ofn sem verkað er stál í.

Staalpille lækningaber sem stálsvarf er í.

Staalpulver stálsvarf (sem haft er til lækninga).

ſtaalſlagen, [sb. ſlaae], stálsleginn: „Det ſtaalſlagne Spyd“.

Staalſpeil skuggsjá úr skyggðu stáli.

Staalſtang stálmilti.

Staalſtræng stálstrengur (á hljóðfærum).

ſtaalſætte, ás., sjóða stál á: S. en Øxe.

Staaltraad járnvír.

ſtaaltæt þjettur (og harður) sem stál.

Staalvalſe kefli sem stál er þynnt með.

Staalvand járnvatn (sem haft er til lækninga; *aqua mineralis martiati*).

Staalviin vín sem járn er saman við (og haft er til lækninga; *vinum martiatum*).

***Stab**, sk., yfirforingjar: Staben ved et Regiment. Armeens S.

Stabbe, sk., [stabbi; sb. stobbi, stubbi], (úrelt), steðjaþró.

Stabel, ft. **Stabler**, sk., [stapul-l, stöpull], 1) hlaði: En S. Bræder. Paa Bordet ſtod hele Stabler af Specier. — 2) bakkastokkur: Sætte et Skib paa Stabelen reisa skip. Skibet ſtaaer endnu paa Stabelen. Skibet er ikke løbet af Stabelen (sb. Fms. X, 58). — 3) markstöpull (að sinu leyti eins og marksteinn). — 4) (sjaldh., nema í samsettum orðum; sb. Stabelplads, Stabelrettighed, Stabelſtad), staður þangað sem vara er flutt til geymslu og sölu. — 5) kengur (sb. Dørſtabel, Portſtabel, Vinduesſtabel).

Stabelblok nafn á einum hluta bakkastokkanna.

Stabelplads staður er menn flytja kaupeyri á til geymslu.

Stabelrettighed þau rjettindi e-r borgar að þar má taka við kaupeyri annara til geymslu.

Stabelſeng (úrelt), stólparúm.

Stabelſtad borg er þau rjettindi fylgja að þar má taka við kaupeyri annara til geymslu.

***ſtabil**, ft. -e, stöðugur, (sb. standa á steini).

***Stabilitet**, sk., stöðugleiki, (sb. Beſtand).

ſtable, ás. 1, 1) hlaða e-u: S. Tømmer (Brænde). — 2) setja markstöpla á.

***Stabscapitain**, ft. -er, kk., sá sem er hundraðshöfðingi í stað yfirforingja fyrir þeirri sveit (Compagnie) sem honum (yfirforingjanum) er fengin til umráða.

***Stabschirurg**, ft. -er, kk., æðsti læknir (herliðs).

***Stabsdyrlæge** efsti hrossalæknir (herliðs).

***Stabsofficeer**, ft. -officerer, kk., yfirforingi (e-r af yfirforingjum herliðs).

***Stabsqvarteer**, ft. -qvarterer, kl., aðsetur foringja sem er settur yfir Regiment.

***Stabstrompeter**, kk., lúðursveinn (sjálfs) herforingja(ns).

***Stabsvagt** þeir sem eru á verði þar sem yfirforingjar e-r herdeildar (Regiment) hafa aðsetur sitt.

***ſtaccato**, ao., með stuttum nótum.

Stad, ft. **Stæder**, sk., [stað-r], staður (sb.: ok hann mundi staðinn í Lýbiku gefa upp í hans vald), bær, borg.

Stadboer, ft. -e, kk., staðarmaður, borgarmaður.

Stade, ft. -r, kl., [sb. staða og staði], staður (sem e-ð stendur á; sb.: staða, stæði): Enhver Bod eller Telt faaer ſit S. anviiſt. Have ſit S. paa Torvet. — sb. Stoleſtade. — b) afstaða. — c) sb. Biſtade.

Stadepenge, ft., afgjald t. a. m. eptir búðarstæði.

ſtadfæſte, ás., [staðfesta], staðfesta: S. een i ſit Embede fallast á, að maður sje kyr í embætti sinu. — S. en Dom gjalda samkvæði á dóm (lægri dómenda). — Erfaring ſtadfæſter denne Sætning reynslan sýnir það.

Stadfæſtelſe, sk., það að ſtadfæſte (staðfesting).

ſtadig, ft. -e, e., [staðig-r], stöðugur, fastur, staðfastur: En ſ. Bopæl (Vind, Troſkab). — b) stilltur: Man pleier at blive ſ. (setjast) med Aarene. — Et ſindigt og ſtadigt (stillilegt, stillingarlegt) Væſen.

Stadighed, sk., stöðugleiki, staðfesti; stilling.

***Stadium**, ft. **Stadier**, kl., skeið; (sb. rek).

Stads, án ft., sk., a) viðhöfn: Der bliver ſtor S. her i Byen, i Anledning af Kroningen, (sb.: það er mikið um dýrðir). — b) skart, skraut, (sb. fatprýði): Sætte meget paa S. eyða miklu í skart. Være meget for S. vera mjög gefinn fyrir skart. Være (ſtaae) til S. vera (látið standa e-staðar) til prýðis.

Stadsbeſøg heimsókn af kurteisi eða fyrir siða sakir.

Stadsdragt spariföt.

ſtadſe (har), h. s. 1, berast á, skarta, og þvíuml.: Den Kone ſtadſer mig for meget mjer þykir sú kona skarta um of.

ſtadſelig, a) ft. -e, e., skrautlegur o. s. frv.: Et ſtadſeligt Værelſe (sb.: var þat svá vel smíðat, at þá þótti miklu skrautligra, er eigi voru tjöldin uppi). En ſ. Vogn. Et ſtadſeligt Gjeſtebud (sb.: hin prúðligsta veizla, Eg. 30; virðulig veizla). — Hun er altid ſ. vel búin, vel til fara, (sb.: kona .... skrautbúin; sá hinn skrautbúni maðr, Fms. VI, 273; sb. einnig skartsamr). — b) sem ao., skrautlega, o. s. frv.

Stadſeſtue (stórstofa), viðhafnarstofa.

Stadsheſt viðhafnarhestur.

Stadsjomfru þjónustustúlka (sem lítið hefur að gera).

Stadsjunker spjátrungur (í klæðaburði).

Stadskjole sparikjóll; sparisumfella.

Stadsklæder, ft., spariföt.

Stadsklædning = Stadsklæder, Stadsdragt.

Stadsmø, a) (fornl.) = Selſkabsjomfru, Kammerjomfru. — b) skartróa.

Stadsſeng = Pragtſeng.

Stadsvogn = Pragtvogn.

Stadsværelſe = Pragtværelſe, Stadſeſtue.

***Stafet** (einnig Eſtafette), kk., ríðandi sendimaður sem á að flýta sjer (sb. Iilbud).

***Staffage**, sk., það sem við er bætt (við aðal-efnið) á pentskript til prýðis.

***Staffelie**, kl., e-s konar trönur sem pentarar hafa.

***ſtaffere**, ás. 1, prýða (e-ð) með myndum eða rósum, eða þvíuml.

***Staffering**, sk., a) það að ſtaffere. — b) það sem sett er á e-ð til prýðis.

Stafhøvl = Kanthøvl.

Stag, ft. -e, kl., [stag], stag, (sb. höfuðbenda): Gaae over S. = ſtagvende.

Stage, ft. -r, sk., [stjaki; sb. stal og Stjal], stjaki, (sb. stöng): Hovedet ſættes paa en S. — b) = Lyſeſtage.

ſtage, ás. 1, [staka, stjaka], a) binda (e-ð) upp við spýtu (stöng): S. Erter. — b) stjaka (e-u, með stjaka): S. Baaden frem. S. ſig frem langs med Landet (stjaka skipinu með landi fram).

Stageſkov skógar af grannvöxnu ungviði (prjóntrjám).

Stagfok framsegl undir höfuðbendu.

***Stagnation**, sk., það að ſtagnere.

***ſtagnere**, h. s. 1, (nema staðar og) standa í stað.

Stagſeil segl undir stagi (höfuðbendu).

ſtagvende, h. s., hverfa skipi upp í vind og yfir um (svo að það verði veðurborð sem áður var hljeborð).

Stak, ft. -ke, sk, [stakk-r], a) (stór) strýta (t. a. m. af heyi eða korni eða mó), strýtublaði. — b) (á grasi), strý (*arista*).

ſtakaandet, ft. -aandede, e., mæðinn, (sb. fortaandet).

ſtakarmet, ft. -armede, e., (sjaldh.), handleggjastuttur.

ſtakbenet (sjaldh.), fótstuttur, stuttfættur, lágfættur.

ſtakhaaret (sjaldh.), snoðinn, snöggur, (stutthærður).

ſtakhalet, ft. -halede, e., (sjaldh.), halastuttur.

ſtakhalſet, ft. -halſede, e., (sjaldh.), hálsstuttur.

***Stakit**, kl., rimagarður (með okum; sb. grindur).

***Stakitdør** hlið á rimagarði (grindum).

***Stakitport** hlið á rimagarði (grindum).

***Stakitværk** grindur, (sb. Stakit).

ſtakke, ás. 1, [stakka], hlaða (e-u) í strýtu.

Stakke, sk., [stakka; sb.: hafi sá stökku, er stytti, Gþl. 399], stakka.

Stakkel, ft. **Stakler**, kk., [stafkarl], vesalingur, veslingur, aumingi; garmur, ræfill, rýja, tetur, hró, (sb. grey, greyskinn): Han bliver en S. alle ſine Dage nær sjer aldrei aptur, bíður þess aldrei bætur, eða þvíuml. — Der findes nok af Stoddere og Stakler i den By. — En enfoldig S. fáráðlingur. Han er en S. i ſin Præken (sb. pokaprestur). — Den S. vesalingur!, auminginn!, garmurinn!, eða þvíuml. — b) ſtakkels, sem e., vesalings, veslings, aumingja: De ſtakkels Folk! En ſtakkels, fattig Pige fátækur stúlkuaumingi, eða þvíuml.

ſtakket, [sb. stakka, Gþl. 399], a) ft. ſtakkede, e., stuttur, skammur, skammvinnur, skammær (fornt), skammælegur (fornt), (sb. skammgóður): En ſ. Glæde. Det er kun et ſ. Stykke Vei það er ekki nema spotta-korn. Dertil er du for ſ. þig vantar einn lið í hálsinn til þess. — b) sem ao., skamma stund, o. s. frv.: Han levede kun ſ. varð ekki langlífur, varð skammær (fornt).

ſtaklivet, ft. -livede, e., (sjaldh.), mittisstuttur.

ſtakrumpet, ft. -rumpede, e., (sjaldh.), sem hefur stýfðan stert, (sb.: halaklipptur; stakka).

ſtakuldet, ft. -uldede, e., (sjaldh.), ullarstuttur, (sb. snoðinn, snöggur).

Stal, sk., a) kapals-júgur. — b) gregur, (greðgi). — c) hrosshland. — Einnig það að miga (um hest): Gaae over S. (um hest) fá ekki að miga í tækan tíma.

***Stalagmit**, sk., e-s konar hraungrýti sem stendur upp í loptið í stönglum.

***Stalaktit**, sk., e-s konar hraungrýti sem hangir niður í stönglum.

Stalbroder (einnig ritað Staldbroder), [stallbróðir, í stallbræðralag, Fas. III, 649), lagsmaður, fjelagi.

Stalbroderſkab, kl., fjelagsskapur, fjelag, (sb.: bræðralag, stallbræðralag).

Stald, ft. -e, sk., [stall-r], hesthús; fjós; fjárhús: Holde Heſte paa S. hafa hesta á gjöf. Køerne ſtaae nu paa S.

Staldbetjent hestamaður, hestasveinn (þ. e. maður sem hefur störf á hendi í hesthúsi e-s stórhöfðingja).

Staldbroder sjá Stalbroder.

Staldbygning hesthús; fjós.

Staldbreng hestasveinn (sem starfar í hesthúsi).

Stalddør hesthúsdyr; fjósdyr.

ſtalde, ás. 1, kapp-ala.

ſtaldfodre ala (skepnur, og hafa þær inni sumar og vetur; sb. markefodret).

Staldfodring, sk., það að ſtaldfodre.

Staldfolk, ft., hestasveinar (í hesthúsum stórhöfðingja).

ſtaldfærdig svo stór og feitur að farandi sè að ala (hann): En ſ. Stud.

ſtaldfør = ſtaldfærdig: En ſ. Stud.

Staldgaard (fyrrum), hver sá búgarður (á Jótlandi) þar sem leyft var að ala naut (en ekki að eins að koma þeim upp; sb. Fødegaard).

Staldgjødning áburður úr hesthúsi eða fjósi.

Staldgjødſke = Staldgjødning.

Staldhund varðhundur í hesthúsi eða fjósi.

Staldkammer klefi (handa hestasveini eða fjósamanni) við hesthús eða fjós.

Staldkarl hestasveinn (sem starfar í hesthúsi).

Staldknegt, kk., = Staldbreng.

Staldleie, sk, leiga af hesthúsi eða fjósi.

Staldloft lopt (sem vant er að hafa hey á) uppi yfir hesthúsi eða fjósi.

Staldlygte a) skriðbytta sem maður hefur með sjer þegar maður fer í fjós eða hesthús. — b) ljósker sem hangir í fjósi eða hesthúsi.

Staldmark eldishagi.

Staldmeſter, a) yfirmaður yfir hesthúsi e-s höfðingja. — b) hestamaður (á veitingastöðum).

Staldmøg tað (í eða úr hesthúsi); mykja (í eða úr fjósi).

Staldnød, kl., nautgripur sem fara má að ala.

Staldoxe uxi sem alinn er í fjósi (einkum á óþrisktu korni). Gagnstætt: Græsoxe.

Staldqvæg nautgripir sem verið er að ala (í fjósi).

Staldrum rúm í hesthúsi eða fjósi (handa hrossum eða nautum): S. til 6 Heſte.

Staldſax manskæri.

Staldſkriver sá sem hefur alla hestareikninga (hesthúsreikninga) á hendi hjá e-m stórhöfðingja.

Staldſkrædder skraddari sem hefur það embætti að sauma handa hestasveinum e-s höfðingja.

Staldſtud = Staldoxe.

Staldſvend (fornl.) = Staldkarl.

Staldtyv sá sem stelur úr hesthúsi eða fjósi eða fjárhúsi.

Staldvagt a) sk., vörður (= það að halda vörð) í (stóru) hesthúsi (þar sem er fjöldi hrossa): Have S. — b) kk., varðmaður (í þess konar hesthúsi): Staldvagten mærkede intet til Ilden.

Staldvæſen allt sem lýtur að (stórum) hesthúsum.

ſtalke (har), h. s. 1, ganga og vera hástígur, (sb.: stikla, stika stórum, skálma, feta): Storken ſtalker i Moſen.

ſtalle, s. 1, míga (um hesta), a) h. s.: Hoppen vil ſ. — b) sem ás.: Heſten ſtaller Blod.

ſtam, e., [stam-r], stamur (sb. þorviðr stami), sem stamar.

Stambog (Stammebog sjaldh.), a) eiginl. = Slægtbog. — b) bók sem maður lætur kunningja sína skrifa í nafn sitt eða annað til minnis.

Stambogſtav stafur í meginhluta (orðs), (einn) meginstafur(inn í orði).

Stameeg eik (þ. e. eikitrje) sem ekki hefur verið höggvin (og sprottið síðan aptur).

Stamfader sá sem e-r ætt er komin af.

Stamgods ættarjörð (sem hvorki má selja eða skipta): Grevſkaber, Baronier og andre Stamgodſer.

Stamhed, án ft., sk., það að stama, (sb. stam).

Stamherre sá sem erfir ættaróðal (sb. Stamhuus), eigandi ættaróðals.

Stamhuus ættaróðal (sem hvorki má selja eða skipta).

ſtamme, s. 1, [stamma og stama; sb. koma og komme], a) h. s. (har), stama: S. i ſin Tale stama (tómt). — S. i ſin Lectie (sb. það stóð í honum). — b) sem ás., t. a. m.: Han ſtammede nogle Ord frem; sb. fremſtamme.

Stamme, ft. -r, sk., [sb. stamm með ull hafði hann næst sèr], a) eikarbolur, leggur (sb.: enn neðsti lutr trèsins var rauðr sem blóð, en þá leggrinn upp fagrgrænn). — b) stokkur (af spilum). — c) meginhluti, eða þvíuml.: Stammen af (elzta liðið) et Regiment. — d) (sb. Familie b), ættstofn, ættarstofn (sb.: ok kom svá England undan ættarstofni Aðalráðs konungs ens góða), o. s. frv.; ætt (sb.: þessi ættbogi ..., er kominn var af ætt Hörða-Kára; Hann skipte landenu með öllum ættum Gyðingalýðs); kynþáttur; kyn (sb.: sèrhverir höfðingjar í öllum kynjum Ísraels; o. s. frv.); þjóð: Kongerne af den oldenborgſke S. — Det jødiſke Folks tolv Stammer. — De vilde Stammer i Nordamerica. — Sb. Folkeſtamme, Sprogſtamme; Qvægſtamme. — e) það sem e-ð er sprottið (komið) af: Et Sprog, ſom er Stammen til adſkillige andre.

Stammebog sjá Stambog.

Stammefolk frumþjóð (þ. e. þjóð sem aðrar þjóðir eru komnar af).

Stammefølge, sk., langfeðgatal: „Om han ſelv fra Neptun ſin S. udleder" þó hann reki ætt sína (eigi kyn sitt að rekja) til Neptúns.

Stammehøvding formaður (yfirmaður) e-s kynþáttar.

Stammeland það land sem e-r þjóð er ættuð úr.

Stammelehn ljen sem fer að erfðum í e-i ætt, (sb. Arvelehn).

Stammemoder formóðir (Stjórn). — b) = Moderſtat, Moderland, eða þvíuml.

Stammen, án ft., sk., það að stama, (sb. stam).

Stammenavn ættarnafn.

Stammeord frumorð.

Stammeſamfund samband sem leiðir af skyldleika, ættarsamband.

Stammeſprog frumtunga: Latin er Stammeſproget til de romanſke Tungemaal.

Stammetræ (einnig Stamtræ), ættartala (rituð í líkingu trjes eða hríslu; sb. langfeðgatal).

Stammevaaben = Slægtvaaben.

ſtampe, s. 1, [stappa; mp = pp, eins og í kapp og kappi], stappa, o. s. frv., 1) h. s., a) ſ. af Arrighed. — b) (um skip), höggva. — 2) ás., a) líkt og troða, (sb. þjappa e-u): S. Jord om en Pæl. S. et Leergulv. — b) (sb.: þeir fengu eigi brotið snjáinn öðruvís, en þeir stöppuðu — þ. e. hann — með spjótsköptum sínum), merja: S. Æbler til Moſt.

Stampe, sk., 1) það sem haft er til að þrýsta með, a) stautur (í mortjeli). — b) verkfæri til að þjetta með leirgólf. — c) = Jomfru 2, b. — d) (í tali) = Stampemølle. — 2) (úrelt), gildra: Gammel Ræv gaaer ei let i S. illt er að ginna gamlan skolla (orðskv.). — 3) í orðatiltæk. ſtaae i S. standa í stað, (sb.: hnífurinn stendur í kúnni): Han ſtaaer i S. það er kyrkingur í honum. Kornet ſtaaer i S. það er kyrkingur í korninu. Arbeidet ſtaaer i S. (sb. það rekur hvorki nje gengur). — 4) (á koluviðar-buðlungi), op sem eldurinn er borinn að.

Stampehul gat sem þjöppur í stappmylnu ganga niður um.

Stampejern járnverkfæri sem e-ð er stappað með.

Stampejord jörð sem hægt er að stappa (svo hún verði þjett).

Stampekar ker sem e-ð er troðið (stappað) í.

Stampelad allur sá tilbúningur sam hafður er til að stappa jarðveggi (leirveggi).

Stampemølle stappmylna.

Stampen, án ft., sk., það að ſtampe (sb. stapp).

Stampetrug trog sem e-ð er troðið (stappað) í.

Stampeværk tilbúningur til að stappa (troða) e-ð með.

Stampning, sk., það að ſtampe (sb. stapp).

***Stamregiſter** = Slægtregiſter.

Stamtavle skráð ættartala.

Stamtræ sjá Stammetræ.

Stand, sk., 1) án ft., a) staða: Holde S. halda (vel) stöðunni (Sturl. II, 44); standast. — Paa S. gagngjört. — Um veiðidýr: Have S. (hafast við) i en Egn. — b) (ætíð með fs. i), ástand, lag: Gjøre (ſætte) noget i S. koma e-u í lag, gera að e-u. — Aflevere noget i uſkadt S. skila e-u óskemmdu. — Heſten er i god S. (í góðu standi), í góðum holdum. — Han er i S. til (fær um) at udføre Arbeidet alene. — Han er i S til (hann er til með) at røbe det Hele, (sb. jeg er sáttur með, að). — c) stjett (í líkum orðatiltækjum og yðr sjálfan sè ek þeirrar stèttar — þ. e. að vera ábóti — makligastan): Være fornøiet med ſin S. — En Mand af S. (= en Standsperſon; sb. það orð). — Den eenlige S. það að vera ókvæntur eða ógipt. — 2) með ft. Stænder, a) stjett (um sjálfa mennina): De høiere (lavere) Stænder. — b) fulltrúar (á lagasetningarþingi): Raadgivende (beſluttende) Stænder.

***Standart**, sk., = Rytterfane a, Fænnike.

Standbolt járngaddur sem gengur upp og ofan í fallbissustalli.

Standbræt býflygisfjöl á stjaka.

ſtande sjá ſtaae.

Stander, ft. -e, sk., a) þríhyrnd veifa (eða ferhyrnd með sýlingu) á hásiglutoppi til að sýna göfugleik þess er ræður fyrir skipi(nu) eða skip(un)um. — b) eins konar seglkaðall. — c) (í mállýzkum), stoð (í húsi).

Standerſeng = Standſeng.

ſtandfaſt (sjaldh.) = ſtandhaftig.

Standfugl fugl sem ávallt er kyr í sama landi.

ſtandhaftig, ft. -e, e., staðfastur (sb. þá þóttisk jarl sjá hann staðfastan í guðs ást), stöðugur (sb.: stöðugr í sínu framferði; sb. einnig einbeittur): S. i ſin Beſlutning. S. i Modgang (sb. þolinmóður).

Standhaftighed, án ft., sk., staðfesti.

Standkøie fasta-rúm (á skipi; sb. Køie).

Standleir herbúðir sem eiga að standa lengi (á sama stað).

Standlinie stryk sem numið er staðar á til að sjá e-ð: Landmaalerens S.

Standlygte ljósker á stjaka.

Standplads staður þar sem e-ð stendur (eða á að standa, o. s. frv.): Hærens S.

Standpompe dæla sem stendur (upp og ofan).

Standpunkt, 1) eiginl., depill (flekkur) sem e-r (e-ð) stendur á. — 2) óeiginl., a) stjett (eða þvíuml.): Staae paa et høit S. vera mikils háttar. — b) það hvernig á e-ð er litið (hvernig e-ð er virt): Betragte Livet fra et lavt S.

***Standqvarteer** staður þar sem liðsmenn eru í dvöl (sb. Qvarteer A, 2, a) að staðaldri.

Standret dómur sem á að dæma af skyndingu (t. a. m. um opinber landráðamál): Dømmes til Døde ved en S.

Standsbroder samstjettarmaður (annars).

ſtandſe, s. 1, α) h. s., staldra við, nema staðar, gefa staðar (sb. þá er sá íss gaf staðar ok rann eigi), gefa stað ferðinni, ljetta; hætta, stöðvast: S. midt paa Veien. S. midt i Talen hætta (þagna) í miðju kafi. Arbeidet maatte ſ. (verkið varð að hætta) af Mangel paa Penge. — b) ás., stöðva: S. en Heſt i Løbet. S. Hjulet. S. Blodet (sb. reykelsi stöðvar blóðrás). Arbeidet blev ſtandſet verkinu var hætt.

Standſeng stuðlarekkja, stuðlarúm.

Standsforſkjel stjetta(r)munur.

Standsning, sk., það að ſtandſe.

*Standsperſon maður af hærri stjett; tiginn maður.

Standtræ, a) staur (eða stjaki) sem stendur upp. — b) skógartrje sem látið er standa eptir (þegar hin eru höggvin, svo að ný trje spretti af fræi þess).

Standtærſker sá sem þreskir korn hjá e-m að staðaldri.

Standtønde tunna (kerald) sem látin (látið) er standa (en ekki liggja, eins og víntunnur) og matvæli eru höfð í.

Standvæv standandi vefstaður.

Stang [stang í stöng], ft. Stænger [stengr], sk., stöng, eða e-ð þess kyns. — 2) sjer í lagi, a) = Vognſtang. — b) slagbrandur. — c) (fastur eða laus viðurauki upp af siglutrje): Stryge Stænger og Ræer. — d) burtstöng; kesja. — e) milti, eða þvíuml.: En S. Jern (Sølv). Sb. Jernſtang; Biſmerſtang; Bidſelſtang. — f) en S. Lak lakkstöng. En S. Røgelſe stöng af reykelsi. — g) í orðatiltæk. holde en Stangen hafa við e-m, halda í við e-n, jafnast við e-n.

Stangarm hvor þeirra tveggja spýtna sem vagnstöngin er fest á milli og fram standa úr fremra öxlinum.

Stangbidſel stangabeizli.

Stangbolt járnnagli sem gengur í gegnum aptari endann á vagnstöng og spýturnar sem hann er festur á milli (sb. Stangarm).

Stangbriller, ft., spangagleraugu.

Stangbønne baun af því kyni sem látið er spretta upp við spýtu.

ſtange, ás. 1, [stanga], stanga, a) um skepnu, sem er manneygð (mannýg): Koen vil ſ. kýrin er eikin (eða manneygð, fyrir: mannýg). — í almúgatali: Han er ikke god at ſtanges med hann er harður í horn að taka, (sb. kljást við e-n). — b) ſ. Aal (sb.: ok svá á hann at stanga fiska, ef á brotum liggja, Grágás II, 346). — c) ſ. Tænderne stanga úr tönnunum á sjer.

Stangedag dagur þegar menn leysa þá kvöð af hendi að stanga ál fyrir e-n: Han ſvarer mig aarlig en S.

Stangejern verkfæri til að stanga ál með.

Stangekarl maður sem stangar (er að stanga) ál.

Stangeredſkab = Stangetøi.

Stangert erta af því kyni sem látið er spretta upp við spýtu.

Stangetøi áhöld til að stanga ál með.

Stangfiol eins konar blóm.

Stanggjerde rimagarður festur með limi.

Stanghammel þverspýta á framanverðri vagnstöng (þegar fleiri enn einir eykir draga vagn).

Stangheſt hvor hinna öptustu hesta (þegar fleiri enn tveir hestar draga vagn).

Stanghjort tvævetur hjörtur (og á þriðja ári — kallaður því nafni vegna lögunar á hornunum).

Stangjern miltajárn, (stangajárn).

Stangkjæde beizliskeðja.

Stangkobbel, kl., hálstengsli sem vagnstöngin er föst við.

Stangkudſk vagnstjóri sem stýrir öptustu hestunum fyrir vagni (sb. Stangheſt).

Stangkugler, ft., (fyrrum), tvær fallbissukúlur með stöng á milli: Stangkugler og Lænkekugler.

Stangkul bezta viðarkol.

Stanglygte ljósker á stöng.

Stangmaal eins konar kvarði (með lausu marki er færa má upp og ofan) til að mæla með hæð á skepnum.

Stangmaaling landmæling með stöng (gagnstætt: Kjædemaaling).

Stangmile = Stangbidſel.

Stangning, sk., það að ſtange.

Stangpaſſer eins konar bringill (tveir oddar út úr stöng og annar þeirra færanlegur).

Stangprøve það að reyna hvað púður sje sterkt með því að kveikja í því og sjá svo hvað hátt það skýtur upp stöng sem höfð er í pípu.

Stangpøs skipsfata á stöng (gagnstætt: Kaſtepøs).

Stangrøgelſe reykelsi í stöngum.

Stangſeletøi dragólar á öptustu hestunum fyrir vagni (sb. Stangheſt).

Stangſkov skógur af grönnum og beinum trjám sem eru á hæð 15 eða 20 danskra álna eða þar á milli.

Stangſvovel brennusteinn (sem er) í stöngum (sb. Svovelſtang).

Stangſæbe sápa (sem er) í stöngum.

Stangſølv silfur (sem er) í miltum.

Stangvægt (vog með stöng, þ. e.) reizla. Gagnstætt: Skaalvægt.

Stangværk (tilbúningur af stöngum), stengur (sem vatnshjól leikur á og hafa ahrif á fjarlægar dælur).

Stank, án ft., sk., [skylt orðinu stökkva], óþefur, ódaun.

Stankdyr = Stinkdyr.

Stankrotte (eins konar hreysiköttur) *mustela putorius.*

Stankſkifer = Stankſteen.

Stankſteen (eins konar kalksteinn) *lapis suillus.*

*Stannograph, ft. -er, kk., sá sem býr til myndir (stafi eða annað) á tini og prentar þær.

*ſtannographere, ás. 1, búa til (stafi eða aðrar myndir) á tini og prenta síðan.

*Stannographie, sk., sú list að búa til myndir (stafi eða annað) á tini og prenta þær síðan.

*Stanze, ft. -r, sk., 1) erindi (í kveðskap). — 2) stál-mót (sem myndum er þrýst með á annan málm).

Stap, sk., [sb. stabbi, t. a. m.: hann setti trèstabba nokkurn í sæng sína, Fms. VI, 179], stofn (sb. Ísll. II, 268).

ſtarblind sjá ſtærblind.

Stat, ft. -er, sk., 1) (tíðkanlegt nú á dögum), ríki: Det ligger i Statens Natur það er eðli hvers ríkis. — Monarchiſke Stater konungsríki (þ. e. ríki þar sem konungsstjórn er). Republicanſke Stater lýðstjórnarríki. Den rusſiſke Stat beſtaaer af flere Lande og Folkefærd. — De øſterrigſke Stater löndin (fylkin) í Austurríki. — 2) (úrelt), a) [sb. stètt], stjett. — b) [sb. stát], skart, skraut. — c) reikningur: Jeg vil gjøre min S. førſt eg ætla fyrst að leggja það niður.

*ſtatariſk, ft. -e, e., stöðugur, fastur, o. s. frv.

ſtatelig sjá ſtatlig.

Statholder, ft. -e, kk., (sá sem er settur yfir eitthvert land fyrir hönd annars), jarl, skattkonungur, (sb. hirðstjóri), o. s. frv.

Statholderinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Statholder um karlmann.

Statholderſkab, kl., jarldómur, jarldæmi.

*Statik, sk., stöðufræði, (jafnvægisfræði).

*Station, ft. -er, sk., áfangastaður; áfangi.

*ſtationair, ft. -e, e., staðfastur (sb.: var hann kallaðr seiðmaðr .... ok var staðfastr á Haðalandi, Fms. X, 378).

*ſtationere, ás. 1,, setja (e-ð, t. a. m. herlið, á e-n stað); er tíðkanlegast í ho. l. t.

*ſtatiſk, ft. -e, e., sem lýtur að stöðufræði (Statik).

*Statiſt, ft. -er, kk., stöðumaður (í sjónarleik; þ. e. sá sem ekkert hefur að gera, nema vera til fyllingar).

*Statiſtik, sk., ríkislýsing; ríkjalýsing; fróðleikur (eða bók) um það hvað mikið sje af e-u og hvað víða það finnist o. s. frv.

*Statiſtiker, ft. -e, kk., sá sem iðkar (eða er vel að sjer í) ríkjafræði (sb. Statiſtik).

ſtatiſtiſk, ft. -e, e., sem lýtur að ríkjafræði (sb. Statiſtik).

*Stativ, ft. -er, kl., undirstaða (sjerílagi e-s sjónarverkfæris eða mælingarverkfæris).

ſtatlig (einnig ſtatelig), hálf-úrelt), a) ft. -e, e., tiguglegur, veglegur, ítarlegur, skrautlegur. — b) sem ao., tiguglega, veglega, ítarlega, skrautlega.

Statsaarſag, stjórnar-ástæða: „Statsforfatningens Sikkerhed, med flere Statsaarſager“.

Statsanliggende stjórnar-(mál)efni: „Ungdommens Opdragelſe har hævet ſig til et S. af ſtørſte Vigtighed“.

Statsarbeide stjórnarverk.

Statsbaand það sem heldur saman e-u ríki.

Statsbegivenhed stjórnar-tíðindi (þ. e. stór viðburður sem gerist í stjórnar-málefnum).

Statsbeſtyrelſe ríkisstjórn.

Statsborger þegn (í e-u ríki): „Verdens- og Statsborgeren, ſkjøndt i ſamme Perſon forenede, kan ſynes deelte“.

ſtatsborgerlig þegnlegur: S. Dannelſe þegnleg menntun.

Statsborgeropdragelſe uppeldi þegna(nna í e-u ríki).

Statsbud = Geſandt.

Statsbygning (allur sá tilbúningur sem menn kalla) ríki.

Statsbyrde þungi sem ríkið leggur á þegna sína.

*Statscoup stjórnarbragð, stjórnarhnykkur.

Statsdyd þegnlegur kostur (þ. e. kostur sem góður þegn þarf að hafa).

*Statseffecter, ft., = Statspapirer.

Statsembede embætti (í e-u ríki).

Statsfange sá sem er hafður í höptum fyrir e-s konar landráðasök.

Statsfeil glappaskot í stjórnar-efnum.

Statsfeſt hátíð sem lýtur að ríkismálefnum.

Statsforandring stjórnarbreyting.

Statsforbedring stjórnarbót.

Statsforbrydelſe landráð(asök).

Statsforbryder landráðamaður.

Statsforbund samband á milli ríkja: Det tydſke S. hin þýðversku sambandsríki. — b) samningur á milli ríkja.

Statsfordeel, a) hagur sem e-t ríki hefur af e-u: Ikke enhver Erobring er en virkelig S. — b) hagur sem maður hefur af því að vera þegn e-s ríkis: „Han levede ſaaledes i Staten, at han nød Statsfordele og var fri for Statsbyrder“.

Statsforfatning stjórnarlögun: Den monarchiſke (republicanſke) S.

Statsforhold ríkis-málefni, stjórnar-efni.

Statsform = Statsforfatning, Regjeringsform.

Statsformue ríkis-eignir.

Statsforræder landráðamaður, (sb. drottinssviki).

Statsforretning stjórnar-starf; starf sem manni er falið á hendur af e-i ríkisstjórn.

Statsforræderi landráð(asök; sb. drottinssvik).

Statsforſtand stjornarvit.

Statsforvaltning ríkisstjórn (= það að stjórna ríki).

Statsfængſel fangelsi sem landráðamenn eru hafðir í.

Statsgjeld ríkisskuldir.

Statsgreb stjórnarbragð.

Statsgrund = Statsaarſag.

Statsgrundſætning stjórnarregla.

Statshandel = Statsſag, Statsanliggende.

Statshandling stjórnar-athöfn, stjórnarverk.

Statshemmelighed leyndardómur í stjórnar-efnum.

Statshenſigt tilgangur sem lýtur að ríkisstjórn.

*Statshiſtorie saga e-s ríkis.

Statshuusholdning meðferð á eignum og tekjum e-s ríkis.

Statsindkomſt = Statsindtægt.

Statsindretning, a) stjórnarlögun. — b) það sem sett er á stofn af ríkis-stjórnendum.

Statsindſigt stjórnarvit, stjórnkænska.

Statsindtægt ríkistekjur.

*Statsintereſſe hagur (þarfir) e-s ríkis.

Statskaſſe ríkissjóður.

Statskirke þau trúarbrögð sem eru sjer í lagi undir vernd e-s ríkis.

Statskjender sá sem hefur vit eða skyn stjórnar-efnum.

Statskjætter villumaður í stjórnar-efnum.

ſtatsklog, a) stjórnkænn. — b) sprottinn af stjórnkænsku: Statskloge Forholdsregler.

Statsklogſkab stjórnkænska.

Statskløgt kænska (eða slægð) í stjórnar-efnum.

Statskneb stjórnarbrögð.

Statskonſt stjórnarlist.

Statskraft styrkur (máttur) e-s ríkis.

ſtatskyndig = ſtatsklog a.

Statslaan lán handa heilu ríki.

Statslegeme ríki (sem hlutur sjer).

Statsliv, a) líf (athafnir) e-s ríkis. — b) það að vera í e-u ríki.

Statslov lög sett af stjórnendum e-s ríkis.

Statslære stjórnarfræði.

Statsmagt stjórnarvald í e-u ríki; það sem hefur (þeir sem hafa) ríkisráð.

Statsmand stjórnarmaður (þ. e. sá sem stjórnar — eða kann að stjórna — landi og lýðum): En fiin S. kænn stjórnarmaður.

Statsmiddel ríkiseign.

*Statsminiſter ráðgjafi (e-s stjórnanda); stjórnarherra.

*Statsoeconomie, a) = Statshuusholdning. — b) kenning (eða bók) um það hvernig fara eigi með eignir og tekjur ríkjanna.

Statsomvæltning stjórnarbylting.

Statsopdragelſe uppeldi unglinga af ríkisins hálfu.

Statspapirer, ft., skuldabrjef e-s ríkis: Statspapirernes Stigen og Falden.

Statsraad, A) án ft., kl., ríkisráð. — B) með ft. -er, kk., hver af þeim sem eru í ríkisráði: Det norſke S. beſtaaer af otte Statsraader.

Statsregel stjórnarregla.

*Statsreligion = Statskirke.

Statsret það sem er (eða er haldið sem) lög a) á milli ríkja. — b) milli þegna og stjórnenda í e-u ríki.

ſtatsretlig, (ft. -e, e.), er lýtur að því sem er lög (eða er haldið sem lög) annaðhvort á milli ríkja eða á milli þegna og stjórnanda í einu ríki.

Statsror ríkissjórn.

Statsſag stjórnarmálefni.

Statsſamfund ríkissamband (þ. e. ríki).

Statsſelſkab = Statsſamfund.

Statsſendebud = Geſandt.

Statsſkrift, kl., rit ríkisstjórnenda: „Krigserklæringer, Manifeſter og andre Statsſkrifter".

Statsſpeider sá sem er hafður til að njósna um stjórnarmálefni,

Statsſpørgsmaal spurning um stjórnarmálefni.

ſtatsſtridig gagnstaðlegur þörfum ríkjanna.

Statsſtyrelſe ríkisstjórn.

Statsſtyrer = Regent.

*Statsſyſtem, a) kerfi af ríkjum. — b) kerfi af stjórnarreglum.

Statstjener sá sem ríkisstjórnendur hafa falið e-ð embætti á hendur, embættismaður,

Statsudgivt ríkisgjöld.

Statsunderſøgelſe rannsókn á stjórnarefnum.

Statsvel = Statsvelfærd.

Statsvelfærd velferð e-s ríkis.

Statsvelſtand velgengni e-s ríkis.

Statsvidenſkab = Statslære.

Statsvillie vilji e-s ríkis.

Statsværk, a) verk sem ríkisstjórnendur gangast fyrir. — b) (allur sá tilbúningur sem menn kalla) ríki: „Statsværkets fredelige Gang."

Statsvæſen allt sem lýtur að ríkisstjórn.

Statsærende sendiför í þarfir e-s ríkis.

*Statue, ft. -r, sk., líkneski, róða, (sb. Fms. V, 136).

*ſtatuere, ás. 1, ákvarða (G. O.); gera ráð fyrir (e-u — að það sje), o. s. frv.: S. et Exempel hegna e-m (svo að það sje) öðrum til viðvörunar.

*Statur, sk., vöxtur (sb. mikill — lítill — vexti).

*Status, sk., ástand.

*Statut, ft. -er, kl., [statút, Hist. I, 514], setning, skipun.

Stav, ft. -e, sk., [staf-r], stafur a) göngustafur. — b) tunnustafur, eða þvíuml., (sb. Grágás II, 339): Et Kar falder i Staver dettur í sundur. — Óeiginl.: Falde i Staver verða agndofa.

ſtave, ás. 1, [stafa] stafa: S. og lægge ſammen stafa og kveða að. — S. ſig til noget geta sjer til e-s.

Stavelſe, ft. -er, sk., samstafa, samstöfun, atkvæði.

Stavelſelyd hljóð sem er heil samstafa.

Stavelſemaal, a) = Qvantitet c. — b) samstöfutala (í vísuorði).

Stavelſeſkrift, sk., sá ritsháttur að hver stafur merkir heilt atkvæði: „S. anvendes endnu den Dag i Dag af Abyſſinierne".

Stavelſetegn stafur sem merkir heila samstöfu. Gagnstætt: Bogſtavtegn, Ordtegn.

ſtavelſeviis, ao., í samstöfum: Støde Ordene ſ. frem slíta orðin sundur í samstöfur þegar maður talar.

Staver sjá Stavr.

Stavholt, kl., tunnustafur, og þvíuml.

Stavkar ílát (sjer í lagi mjólkur-ílát) úr stöfum.

Stavkirke (norræn) timburkirkja.

Stavkruus kanna úr stöfum.

Stavn, ft. -e, sk., [stafn], 1) stafn (á skipi; sb. var þá hroðit þat skip stafna á meðal). — 2) jörð (þar sem einhver býr eða er til heimilis): „Dele en Borned til Stavns" (fyrrum) dæma e-n til að hverfa þangað aptur sem hann var fæddur. — b) inni, (sb. Hjem): „Hvor Folk i Glædens S. og Fredens Skygge boer".

ſtavne, h. s. 1, (sjaldh.), stefna, halda, (á sjó): „Den kloge Styrmand .... her ſtavner glad til Land paa en formildet Bølge". — II) [sb. staðna], (á Jótl. og Falstur) staðna o. s. frv.: Blæſten ſtavner veðrinu slotar. Han ſtavner aldrig hann lætur aldrei lon.

Stavnbo, kk., a) = Borned. — b) [stafnbúi], stafnbúi.

ſtavbunden sjá ſtavnsbunden.

Stavngjemmer, ft. -e, kk., = Stavnbo b.

Stavnsbaand (fyrrum í Danmörku), það að bændafólk mátti ekki fara burt úr fæðingarstað sínum nema landsdrottinn leyfði.

ſtavnsbunden (einnig ſtavnbunden), [sb. binde], sem ekki má(tti) fara burt úr fæðingarstað sínum án leyfis jarðareiganda (sb. Stavnsbaand).

Stavnspligt (fyrrum) skylda bændafólks (í Danmörku) að vera kyrrt á þeirri jörðu þar sem það var fætt nema landsdrottinn leyfði því að fara.

Stavntømmermand (sjaldh.), líkl. = stafnasmiður (sb. Gþl. 79).

Stavnværger, ft. -r, kk., Stavnbo b.

Stavr (einnig Staver, Stavre), sk., [sb. stafr og staur-r], staur, lurkur, (sb. hæll).

ſtavraſſet, ft. -raſſede, e., gisinn (um ílát úr stöfum).

Stavre sjá Stavr.

ſtavre, s. 1, [sb. staura og stafa], 1) áð., a) reka staura niður í. — b) styrkja (leirvegg) með staurum. — 2) h. s., a) staulast, (sb. skríða, skreiðast): Han kan endnu gaae og ſ. omkring. — b) (persónulaust): Det ſtavrer for Solen það stafar undan sólunni.

Stavrekølle e-s konar kylfa til að reka niður staura með.

ſtavret beinn eins og staur eða stjaki.

Stavſele seli á þesskonar eykreiði sem kallað er Stavtøi.

Stavſeletøi = Stavtøi.

Stavshug stafshögg (Vopnf.), lurkshögg (sb. Gþl. 177).

Stavſlynge stafslöngva (Skuggsjá).

Stavſtryger, ft. -e, kk., (úrelt), stafkarl, göngumaður.

Stavtræ, a) herðaspýtur (í þesskonar eykreiði sem kallað er Stavtøi). — b) trje sem haft er í tunnustafi og þvíuml.

Stavtøi eykreiði með herðaspýtum svo lagað að þungi þess er dregið er mæðir á hálsi og herðakambi en ekki á bringunni.

*Stearin (ætti heldur að vera Steatin), án ft., kl., tylgi (þ. e. sjálft tólgar-efnið í tólginni).

*Stearinlys tylgiskerti.

*ſteatinſk, ft. -e, e., sem er af tólgartegund.

Sted, ft. -er, kl. (og, að fornu fari, og enn í sumum orðatiltækjum, sk.), [stað-r], 1) staður, a) eiginl.: Et øde S. eyðistaður. Det ſkjønneſte S. i Skoven. — Ikke have noget blivende S. vera hvergi til lengdar (að staðaldri; sb.: eiga hvergi höfði sínu að að halla). — Orðskv.: Man bliver ei greben paa det S., man ikke kommer þar er enginn kenndur, sem hann kemur ekki. — Ikke gaae af Stedet fara ekki úr sporunum. — Af S. = afſted. — b) óeiginl.: Komme (beſtikkes) i en Andens S. koma (vera settur) í stað annars. — Staae (være) een i Faders S. vera e-m eins og faðir. — Var du i mit S. (ef þú værir í mínum sporum), vilde du tænke anderledes. — Finde S. vera: Denne Skik finder endnu S. (helzt enn) hos Almuen. En ſaadan Misbrug maa ikke finde S. — 2) garður: Han har nu kjøbt ſig et S. i Kjøbenhavn. — 3) grein (í bók): Man maa efterlæſe Stedet hos Forfatteren ſelv. Jeg forſtaaer ikke dette Sted. — 4) í orðatiltækjunum a) i Stedet — Steden — for (sem fs.), eða án for (sem ao.; sb.: at sá komi annarr í stað, er o. s. frv.; æ þar sem einn félli, komu 3 í staðinn af landi ofan; Ef maðr verðr dauðr ór kviðnom, eða ómáli, þá skal kveðja annann í staðinn fyrir; sb. einnig: svá gera ok úsáttir nábúar hvárir öðrum mein, þar er þeir mætti vel duga hvárir öðrum): Give een Leſter i Stedet for Penge. — b) paa Stedet í stað, undir eins: Nu kommer jeg lige paa Stedet.

Stedbarn sjá Stivbarn.

Stedbegreb hugmynd um stað, (staðleg hugmynd).

Steddatter sjá Stivdatter.

ſtede, ás. 2, [steðja, sem staddur er ho. l. t. af], A) setja (e-ð á e-n stað; sb. koma e-u fyrir á e-m stað); 1) eiginl.: S. een til (eða i) Jorden jarða e-n. — „Ældre Tiders ſlet ſtedede og lidet benyttede Bogſamlinger". — 2) óeiginl., a) í þolmynd, komast í e-ð, (sb. vera staddur): Stedes i Nød og Fare. — b) verja e-u (vel eða illa), eða þvíuml. — B) um jarðabygging og um vistun, 1) um jarðabygging, a) byggja (leigja) e-m jörð. — b) leigja sjer jörð. — 2) um vistun, a) ſ. ſig vistast (vista sig) hjá e-m: „Han har dermed fortabt ſin Ret, at han har ſtedt ſig til tvende". — b) ráða hjú (sb.: ræð ek eigi siðr hjón enn hann, Nj. 54; sb. einnig: rèð Hallgerðr sèr hjón). — C) leyſa (loſa) e-m e-ð, o. s. frv.: Stedes til Fodkys hos Paven fá að kyssa fótinn á páfanum. — D) í þolmynd, stöðvast, staðnæmast, og þvíuml.: Rygtet ſtedes ei i førſte Huus fer orð, ef um munn líður.

ſtedegen eiginlegur e-m stað, sem liggur í landi: Den lollandſke Feber er en ſ. Sygdom.

Stedegenhed, sk., það að vera eiginlegur e-m stað, það að liggja í landi; eiginlegleikar (ásigkomulag) e-s staðar, það hversu háttað er á e-m stað.

Stedfader sjá Stivfader.

ſtedfaſt = ſtedegen.

ſtedfindende, [sb. finde; sb. einnig Sted 1, b], sem er.

Stedforhold það sem lýtur að stað (en ekki t. a. m. tíð).

Stedhukommelſe það að muna e-ð með því að tengja það (í huga sínum) við e-n stað.

ſtedkyndig kunnugur á e-m stað, (sb. var honum um alla Fjörðu kunnigt): Under Veiledning af en ſ. Mand.

ſtedlig, ft. -e, e., [sb. staðlig-r], = ſtedegen.

Stedmoder sjá Stivmoder.

Stedord = Pronomen.

Stedſands náttúra til að átta sig í líkamlegum (sýnilegum) hlutum.

ſtedſe, ao., ætíð, ávallt.

ſtedſevarende, [sb. vare], æverandi (sb. 619), æfinlegur.

Stedsmaal = Indfæſtning b.

Stedsmaalsbrev = Fæſtebrev.

Stedsmaalspenge = Indfæſtning.

Stedsorden staðleg skipun, (niðurröðun eptir stöðum): Tids- og Stedsordenen i en Hiſtorie.

Stedſøn sjá Stivſøn.

Steen, ft. Stene, eða eins og et., sk., [stein-n], a) steinn (í venjulegustu merk.; sb. grjót): Saa haard, ſom S. — Stenen ſtaaer opreiſt. Kaſte Stene efter een. Slaaes med S. berjast með grjóti. — Jeg er ikke mere af Stok og S., end Andre. — Det væltede en S. fra mit Hjerte (sb.: Herra Árna biskupi lèttist mikit um hjartarætr). — De Viſes S. það sem gullgjörðarmenn (fyrrum) voru að reyna til að finna; það sem einhlítt er til alls. — b) = Raaſteen. — c) tigl, (sb.: þeir sömnuðu um nætrnar sáðum, en um dagana gerðu þeir tiglgrjót), steiktur eða þurrkaður leir: Et Huus af S. Et Tag af S. tiglþak. — d) steinn (t. a. m. í blandsteinn): S. i Theekedler. — e) hraðberg: S. paa Tænderne. — f) steinn (í manni eða skepnu; sb.: þat — þ. e. það gras — brýtr stein í blöðru manna): S. i Blæren. Lide af S. hafa steinsótt (fornt). — S. i Nyren. — g) steinn (í plómu, o. s. frv.; sb. hrat): Pille Stenene ud af Blommer (Kirſebær). — h) eysta.

Steenaare æð (rák) í marmara eða annars konar steini.

ſteenagtig, ft. -e, e., steinkenndur.

Steenart steintegund.

Steenaſk (eins konar trje) *fraxinus excelsior*.

Steenbider, sk., a) hrognkelsi *cyclopterus lumpus*. — b) steinbítur *anarrhichas lupus*.

Steenbikker, sk., a) broddamús, sexrendingur, *cottus cataphractus*. — b) (önnur fisktegund) *cobitis taenia*.

ſteenblind steinblindur (Stjórn).

Steenblok stór steinn sem hliðar eru klappaðar á, (sb. Blokſteen).

Steenbor grjótnafar.

Steenbro a) steinbrú. — b) steinlegging (á strætum eða öðrum vegum): Ophakke en S.

Steenbrokker, ft., stykki eða molar af steinum eða tigli.

Steenbrud, kl., steinnámur, grjótberg (Fms. VIII, 278).

Steenbryder, ft. -e, kk., sá sem starfar að steinbroti (í steinnám).

Steenbrydning steinbrot (í steinnám).

Steenbræk, nafn, (nafn á ýmsum jurtum, einkanl. á) *pimpinella saxifraga*.

Steenbuk, sk., a) steingeitarhafur, hvöt steingeit. — b) steingeit = steingeitarmark, steingeitarmerki. — c) = Jomfru 2, b.

Steenbund grjótbotn, grýttur botn; grýttur jarðvegur.

ſteenbygget, [sb. bygge], hlaðinn úr steini.

Steenbygning mannvirki úr steini, (sb.: steinhús, steinhöll, steinkirkja, steinmusteri, o. s. frv.).

Steenbynke (eins konar jurt) *artemisia campestris*.

Steenbækken vatnsdæld (gerð) úr steini.

Steenbøg eins konar hart brenni (bækitrje).

Steendige grjótgarður, (sb. steingarður).

Steendolp sjá Steendulp.

ſteendrivende, [sb. drive], sem eyðir blöðrusteini, (sb. Steen f): Et ſ. Middel.

Steendulp (eða Steendolp), sk., [sb. steindelf-r og steindepil-l], steindepill *saxicola oenanthe*.

ſteendum, [sb. stein-óðr], (sjaldh.), nautheimskur.

Steendunk brúsi úr steiktu leiri.

Steendynge grjóthaugur (fornt; sb. grjóthörgur).

Steendyſſe grjótvarði, grjóthaugur (Stjórn; sb. dys).

Steendæmning flóðgarður úr grjóti, (sb. Steendige).

ſteendød steindauður.

ſteendøv = ſtokdøv.

Steeneeg (eins konar eikitrje) *quercus ilex (Linn.)*.

ſteenfaſt (sjaldh.) = klippefaſt.

Steenfliſe höggvið hellublað.

ſteenfri grjótlaus = ógrýttur.

Steenfrugt aldin sem steinn er í (t. a. m. sveskjur).

Steenfrugttræ aldintrje með stein (sb. Steen g) í aldininu.

ſteenfuld grýttur.

Steenfører sá sem flytur grjót og sand á bá

Steengalle eins konar veikindi neðan í hrosshóf.

Steenged, [steingeit], steingeit *capra ibex*.

Steengjerde grjótgarður.

Steengods = Steentøi.

ſteengraa steingrár.

Steengrav steinþró (sem gröf); steinvarin gröf.

Steengrube = Steenbrud.

Steengrund = Steenbund.

Steengruus malið grjót. — b) blöðrusteinn í molum.

Steengulv steingólf (fornt).

Steengylpe, sk., = Steendulp.

ſteenhaard steinharður, steinlegur (677; sb. grjóttligr, Fms. XI, 445): Et ſteenhaardt Hjerte steinlegt hjarta (677), steinhjarta.

Steenhage járnverkfæri til að losa upp grjót og velta því, (sb. grjótbrot).

Steenhagel grjóthagl (Stjórn; sb. grjóthríð, grjótflaug).

Steenhald hamar, klettur. — b) = Steendynge.

Steenhammer steinsleggja. — b) (járn)sleggja til að mölva grjót með.

Steenhelle, [-helle = hella], = Steenfliſe.

Steenhjerte steinhjarta (655), steinshjarta (Stjórn; sb. ſteenhaard).

Steenhob = Steendynge.

Steenhonning = Sukkerhonning.

Steenhugger, ft. -e, kk., steinsmiður, grjótsmiður.

Steenhugning steintálga (Stjórn, Fms.).

Steenhuus steinhús.

Steenhør þrúðgrýti (= Bjerghør).

Steenkalk a) veggjalím (kalk) í stórkögglum áður enn búið er að hella í það vatni. — b) veggjalím úr límsteini (kalksteini). Gagnstætt: Muſkelkalk.

Steenkar steinker (Stjórn).

Steenkarre kartur (lítill vagn) til grjótflutninga.

Steenkaſt a) grjótkast. — b) steinkast (B. H.), steinsnar.

Steenkiſte a) ræsi(r) úr höggnu grjóti. — b) grind af timburstokkum með grjóti innan í (t. a. m. undir brúm; sb.: Svá segja Svíar, at þar sè enn grjótlöð þau, er Ólafr lèt gera undir bryggjosporða sína, Hkr.) — c) kvarnarstokkur (í mylnu).

Steenkit eins konar steinlím er stenzt vatn.

Steenkjærne steinn sem hefur mynd þess er inn veit á e-m líkama. Gagnstætt: Sporſteen.

Steenklippe = Klippe.

Steenkløver, ft. -e, kk., sá sem hefur þá iðn að kljúfa grjót.

Steenkniv steinknífur (sb. Stjórn).

Steenkrop eins konar hrossaveiki.

Steenkrukke krukka úr hörðu (steiktu) leiri.

Steenkul steinkol.

Steenkulsbrud, kl., steinkolanámur.

Steenkulsdamp steinkolagufa.

Steenkulsgrube = Steenkulsbrud.

Steenkulsild steinkolaeldur.

Steenkulslag lag (fló) af steinkolum (í jörðu).

Steenkulsvarme hiti af steinkolum.

Steenlag lag (fló) af grjóti.

Steenlav, sk., = Steenmos.

Steenleer þur og hörð leirtegund.

Steenliim = Steenkit.

ſteenlægge steinleggja: En ſteenlagt Vei.

Steenlægning, sk., a) það að ſteenlægge. — b) steinlagður staður.

Steenlægte langband undir tiglþak(i).

Steenlære steinafræði.

ſteenløben, [sb. løbe], bráðnaður og runninn saman: Steenløbet Krudt.

Steenmaar (eins konar mörður) *mustcla foina.*

Steenmarg sjá **Steenmarv.**

Steenmarv (einnig **Steenmarg**), (eins konar leir), *argilla lithomarga.*

Steenmaſſe mikið bjarg; grjóthaugur, (sb. ógrynni — ósköp, eða þvíuml. — af grjóti).

Steenmeel steindupt.

Steenmeiſel steinmeitill.

Steenmergel (eins konar jarðmergur sem er mjög harður) *marga lapidea.*

Steenmos litunarmosi *lichen saxatilis.*

Steennaver, kl., = **Steenbor.**

Steenolie grjótlýsi *bitumen petroleum vulgare.*

ſteenopløſende, [sb. **opløſe**], sem eyðir blöðrusteini.

Steenpap mjög þykkur pappír (t. a. m. þakpappír) sem stein-efni er saman við.

Steenpikker, sk., = **Steendulp.**

Steenpille (stein)súla, steinstólpi.

Steenplade (slípað) hellublað.

Steenplante planta sem stein-efni er í: „Steenplanter anſaae man fordum Koraller for at være“.

Steenpram grjótprammur.

Steenpære eins konar hörð perutegund.

Steenraage grjóthrúga.

Steenramme umgjörð úr steini (grjóti).

Steenregn = **Steenhagel.**

Steenrende ræsi(r) sem er klappað(ur) í stein.

ſteenrenſe (sjaldh.), hreinsa (e-ð) af grjóti: „S. en Mark“.

Steenreve, sk., [-**reve** = rifa; sb. **leve** af lifa], klettaskora.

Steenrevle rif af grjóti eða klettum.

ſteenrig grýttur.

Steenrige = **Mineralrige.**

Steenrokke tindabikkja *raja clavata.*

Steenrør a) steinpípa (= pípa úr steini). — b) bunustokkur úr grjóti eða steini: Lægge et S. i Jorden.

Steenſager, ft., steinsmíði.

Steenſalt steinsalt (er fæst í námum).

Steenſav grjótsög.

Steenshug steinshögg.

ſteenſkallet, ft. -**ſkallede**, e., sem steinn (steinskel) er utan um: „Steenſkallede Muslinger“.

Steenſkilning, sk., (í námum), það að berg klofnar.

Steenſkorpe hraðberg; hlandsteinn; og þvíuml.

Steenſkred grjótskriða (Ann.; sb. grjótfall).

Steenſkrift, sk., letur á steini, (sb. klapprúnir).

Steenſkud grjótskot (úr slöngum).

Steenſkærer, ft. -e, kk., a) sá sem grefur (stingur) myndir á gimsteina, (sb.: grafur, grafjur). — b) sá sem sker til blöðrusteins.

Steenſkæring, sk., a) steingröptur. — b) það að skera til blöðrusteins.

Steenſliber, ft. -e, kk., sá sem slípar gimsteina.

Steenſlibning slípun gimsteina.

Steenſluffe handkartur (hjólbörur) til að aka grjóti á.

Steenſlynge valslöngva.

Steenſmerte steinsótt (í blöðru eða nýrum).

Steenſnider, ft. -e, kk., = **Steenſkærer** b.

Steenſnit skurður til blöðrusteins.

Steenſokkel undirstaða (stallur) úr steini.

Steenſot, [steinsótt, fornt], steinsótt.

Steenſqvæt (einnig **Steenſqvætte**), sk., [við -**ſqvætte** sb. skvetta], = **Steendulp.**

Steenſqvætte sjá **Steenſqvæt.**

Steenſtue steinhús eða hús með steingólfi.

Steenſuger, sk., = **Regenøie.**

Steenſyge = **Steenſot.**

Steenſætning, ft. -er, sk., a) það að **ſteenſætte.** — b) steinar sem settir eru (eða hlaðið er) e-sstaðar.

ſteenſætte, ás., a) setja steina í kring um. — b) hlaða (e-ð) úr grjóti: S. et Dige. — En ſteenſat Brønd brunnur með steinveggjum.

Steenſætter, (ft. -e, kk.), sá sem hleður grjótgarða o. s. frv.

Steenſøger, sk., verkfæri til að ná steinum út úr hlandblöðrunni með.

Steentag = **Tegltag.**

Steentavle steinspjald.

Steentrappe stigi af hellum eða hörðu leiri, steinstigi.

Steentryk, kl., a) tilbúningur mynda á eins konar steinspjöldum og prentun þeirra. — b) það sem prentað er af steinspjöldum, (steinspjaldaprent).

Steentrykker, kk., sá sem býr til myndir á steinspjöld og prentar þær.

Steentrykkeri staður þar sem gjörðar eru myndir á stein og prentaðar síðan.

Steentrykning = **Lithographie** a.

Steentøi ker úr hörðum leir.

Steenugle (eins konar ugla) *strix bubo.*

Steenur, ft. -er, sk., [-**ur** = urð], (norrænt orð), urð.

Steenvaaben vopn úr steini.

Steenvipſtjert = **Steendulp.**

Steenvogn vagn til að flytja grjót á.

Steenvæxt jurt sem grær á steinum.

Steg, kl. og sk., [stik], stjaki, stöng; rim; borð (í skíðgarði). — b) (í prenthúsum), það sem haft er á milli dálka, o. s. frv.

Steg, ft. -e, sk., [steik], steik: Et Stykke S.

ſtege, ás. 2, [steikja], steikja: S. en Gaas paa Spid.

ſtege, ás. 1, [stika], reka hæla í.

Stegebuk, sk., járngrind er steikiteinninn liggur á þegar verið er að steikja.

Stegefad = **Bradpande.**

Stegefedt steikarflot.

Stegegriis grís sem er mátulega stór til að vera steiktur heill.

Stegegryde pottur sem steikt er í.

Stegehede (framb. **Steghede**), svo mikill hiti að steikt verði við; steikjandi hiti.

Stegehuus steikarahús.

Stegeild eldur sem steikt er við.

Stegelugt steikarlykt.

Stegen, án ft., sk., steiking.

Stegenaal járngaddur sem rekinn er í gegnum steikina og gat á steikiteininum (svo að steikin detti ekki af).

Stegeovn steikaraofn.

Stegepande steikarapanna (B. H.).

Stegepølſe steikt bjúga (o. s. frv.; sb. **Pølſe** a).

Stegers, kl., [steikarahús], = **Kjøkken.**

Stegerspige = **Kokkepige.**

Stegeſo eins konar pottur eða panna sem steikt er í.

Stegeſpid = **Bradſpid.**

Steghede sjá **Stegehede.**

Stegvender, sk., áhald til að snúa með steikiteini með steikinni á yfir eldi.

Steil, kl. og sk., undirstaða.

ſteil, ft. -e, e, [sb. steilur, ritað steylur í B. H.], brattur: Trappen er ſ.

ſteildyb sem aðdýpi er við, (sb. aðdjúpt).

ſteile (har), h. s. 1, [sb. **ſteil**], (um hesta), prjóna.

Steile, ft. -r, sk., [sb. sögn. stegla, t. a. m.: Danir tóku höfuð hans ok stegldu við trè eitt], 1) hver af þeim stöngum er fiskimenn á vestanverðu Jótlandi hengja net eða fisk upp á milli til þurrks. — 2) stagl: Dømmes til S. og Hjul.

ſteile, ás. 1, [stegla], festa dauðan mann í stagl (sb. 656 C), staglfesta (sb. 623): „Da have han forgjort ſin Hals, og enten brændes eller ſteiles“.

Steilegang tvær raðir af stöngum (**Steile 1**).

Steilhed, án ft., sk., brattleiki, (sb. þverhnípi): Klippens S.

Steilkorn korn sem er neðst (næst gólfinu) í hlöðu.

ſtemme, s. 1, I) ás. og h. s., [stemma], a) ás., stemma, stöðva (sb. reykelsi stöðvar blóðrás), stilla, teppa, stífla: S. Vandet. — b) h. s.: S. for Vandet = ſ. Vandet. — II) ás., A) ſ. Fødderne imod noget spyrna í e-ð. — B) búa til (gat) með sporjárni: S. et Hul i en Stolpe.

Stemme, ft. -r, sk., 1) rödd, a) raust; rómur, málrómur: Fiſkene have ingen S. Menneſkets S. mannsrödd. En grov (digur) S. En ſtærk S. mikill rómur. En fiin S. (sb. mjóhljóðaður). En ſvag S. (sb. lágmæltur). — Óeiginl.: Erfaringens (Fornuftens, Frihedens, Ærens, Samvittighedens, Naturens, Hjertets) S. reynslan, skynsemin, o. s. frv., (þ. e. það sem reynslan, skynsemin, o. s. frv., blæs e-m í brjóst). Blodets S. skyld(ug)leikinn, (sb. blóðið rennur til skyldunnar). — b) hljóð (til söngs): Han har ingen S. hann hefur engin hljóð, hann er hljóðlaus. Stemmen er i Overgang hann er í mútum. — Udſætte en Melodie for fire Stemmer búa lag undir fjórsöng. — Einnig um hljóðfærasöng: Alle Stemmerne ere afſkrevne. — 2) atkvæði, o. s. frv.: Da ſkulle de fleſte Stemmer gjøre Udſlaget og skal þá afl ráða með þeim (Grágás); þá skulu þeir sitt mál hafa, er fleiri eru saman, (Gþl.). — b) samþykki: Give ſin S. til noget samþykkjast e-u. — b) = **Stemmeret**: En Mand med Sæde og S. i Raadet. — En Mand med S. i Litteraturen maður sem er fær um að leggja orð í um það sem til bókmennta heyrir.

ſtemme, s. 1 og 2, 1) h. s. (har), a) veita atkvæði: Forſamlingen ſtemmer over Forſlaget þingheimurinn er að veita atkvæði um uppástunguna. Alle ſtemte for ham allir veittu atkvæði með honum. Jeg ſtemmer imod Forſlaget. — b) ſ. i táka undir: "Han begyndte Sangen, og alle ſtemte i. — „Jøderne ſtemmede i og ſagde, at (Gyðingar tóku undir, að) diſſe Ting forholdt ſig ſaaledes.“ — c) (um söngtól), vera stillt: Klaveret ſtemmer ikke er ekki stillt rjett. S. for høit (lavt) vera stillt of hátt (lágt). Nu ſtemme alle Inſtrumenterne nú eru öll hljóðfærin jafn-stillt (samhljóða). — d) vera samkvæmt: Diſſe Menneſker ſ. ikke (ſammen, overeens) þeir (þau) eiga ekki saman, eða eru ekki samþykkir eða koma sjer ekki saman, þeim kemur ekki saman. S. (overeens) med een vera samhuga við e-n (sb. Hugsvinnsmál). — S overeens koma saman (sb. siðir þeirra mundu ekki saman koma). Begge Vidnesbyrd ſ. overeens þeim ber saman, (sb.: samsaga; tvísaga). — 2) ás., a) stilla (söngtól): S. en Fiolin. Inſtrumentet maa ſtemmes en Tone høiere (einni nótu hærra). S. (et Inſtrument, en Stræng) op (ned) stilla (söngtól, streng) til hærra (lægra) hljóðs. — b) sveigja (huga manns, til e-s): Det vittige Indfald ſtemte os alle til Munterhed. — Han er godt ſtemt það liggur vel á honum, hann er í góðu skapi. Han er ſlet ſtemt það liggur illa á honum, hann er í illu skapi, (sb. það er hundur í honum). — Sagens heldige Udfald ſtemte alle til hans Fordeel snjeri öllum á hans mál. — Være gunſtigt ſtemt for een

vera sinnaður e-m (sb.: allir voro meirr sinnaðir Metello, enn Mario). Raadet er ikke gunſtigt ſtemt for Forſlaget ráðinu er ekki um uppástunguna.

ſtemmeberettiget, [sb. berettige], sem veita má (á með að veita) atkvæði.

Stemmefleerhed afl (sb.: at þeir mundi annat vette bera, ef þeir hefði afl til; sb. einnig: Stemme 2, a): Sagen blev afgjort ved S. var látið afl ráða.

Stemmefløite = Stemmepibe.

Stemmegaffel áhald úr stáli sem við haft er til að finna nótna-hæð þegar hljóðfæri eru stillt.

Stemmegivning, sk., það að veita atkvæði.

Stemmehammer verkfæri (eins og hamar í lögun) sem haft er til að snúa þeim nöglum eða töppum sem strengirnir eru festir með á hörpu eða hljóðborði.

ſtemmehavende, [sb. have], = ſtemmeberettiget.

Stemmejern, [sb. ſtemme, s. 1, II, B], sporjárn.

Stemmeliighed það að atkvæði eru jafnmörg (með og móti), jöfn atkvæði.

Stemmen, án ft., sk., það að ſtemme s. 1 og 2.

Stemmenaal eins konar skónál bogin fyrir framan augað.

Stemmenøgel a) = Stemmehammer. — b) lykill (á nótnaskrá).

Stemmepibe pípa sem organ er stillt eptir; pípa til að sýna nótnahæð.

Stemmeret rjettur til að veita atkvæði.

Stemmerettighed = Stemmeret.

Stemmeridſe raddrauf (á barkanum; *rima glottidis*).

Stemmering fingurhólkur (sem skóarar hafa fyrir fingurbjörg).

Stemmeſamler sá sem tínir saman atkvæði (Stemme 2, a).

Stemmeſamling það að tína saman atkvæði (Stemme 2, a).

Stemmeſeddel blað er maður skrifar atkvæði (Stemme 2, a) sitt á.

Stemmeſprække = Stemmeridſe.

Stemmetal atkvæða-tala: Stemmetallet var lige deelt atkvæðin voru jöfn.

Stemmeværk tilbúningur til að stemma vatn með.

Stemming, sk., (torf)stífla.

Stemning, ft. -er, sk., a) það að ſtemme, s. 1 og 2. — b) það hvernig á manni liggur, (sb. skap): En glad S. (sb. í góðu skapi). En lykkelig S. (sb.: leika við hvern sinn fingur, leika við fingur sína). En opromt S. (sb.: var konungr þá enn kátasti). En nedtrykt S. (sb. e-m er skapþungt). En rolig S. (sb. e-m er hughægt). En oprørt S. (sb. e-m er mikið niðri fyrir).

Stempel, ft. Stempler, kl., 1) verkfæri til að móta með: S. til Mynt (Papir, o. s. frv.). — b) mót, mark: Klæde forſynes med Fabrikens S. — óeiginl.: Det bærer Sandhedens S. það ber með sjer, að það sje satt, (sb. Præg b). — 2) um annars konar verkfæri, a) (til að gera göt á járn með), bor, meitill. — b) = Jomfru 2, b. — c) bulla, eða þvíuml.: S. i en Luftpompe.

Stempelafgift mót(unar)gjald (þ. e. það sem ríkinu er goldið fyrir mót á spilum, pappír, tímablöðum, o. s. frv.).

*Stempelpapir mótaður pappír.

ſtempelpligtig sem skylt er að setja mót á (og gjalda mótunargjald af).

Stempelſkærer, ft -e, kk., sá sem grefur mót: S. ved Mynten.

Stempelſkæring, sk., mótgröptur.

Stempelſnider, ft. -e, kk., = Stempelſkærer.

Stempelſtikker, ft. -e, kk., = Stempelſkærer.

ſtemple, s. 1, 1) ás., a) setja mót á: S. Kort. Varerne ſtemples af Toldvæſenet. — b) óeiginl., t. a. m.: S. en Bog ſom Meſterværk sýna að bók sje meistaraverk; gera bók að meistaraverki. — 2) h. s., (úrelt), beita brögðum; gera samtök: S. mod Øvrigheden. — S. paa Ondt; sb. ponſe a.

Stempling, ft. -er, sk., a) það að setja mót á: Varernes S. — b) (úrelt), = Sammenrottelſe.

ſtene, ás. 1, [steina], a) festa steina við (net). — b) grýta: „Den ganſke Menighed ſkal ſ. ham." — c) brýna (e-ð sem er stórgert): S. en Skærekniv (Lee, Øxe).

ſtenet, ft. ſtenede, e., grýttur: Jorden er her meget ſ.

Stengel sjá Stængel.

*Stenograph, ft. -er, kk., sá sem kann að binda og skammstafa svo að hann getur skrifað mjög fljótt.

*Stenographie, sk., það að skrifa mjög fljótt með böndum og skammstöfunum.

*Stentorſtemme afar mikil rödd, bylmingsrödd, bylmingshljóð.

Steppe, ft. -r, sk., heiði.

*Stereometrie, sk., mæling stærðar að teningsmáli, (þykktarmæling).

*Stereotyper, ft., fasta-letur (sb. Skrift A, 2, a).

*ſteril, ft. -e, ófrjór; geldur; o. s. frv.

*Sterilitet, án ft., sk., ófrjósemi, o. s. frv.

*Sterling, í orðunum Pund S.; sb. Pund c.

Stervbo, kl., = Dødsbo.

*Stethoſkop, sk., heyrnarpípa sem sett er á brjóstið til að heyra hvort e-r sje brjóstveikur, (brjóstpípa).

Sti, ft. -er, sk., [stí; sb. Fms. X, 388], stía (einkum til að kappala e-a skepnu í): Sætte en Kalv paa S.

Sti, ft. -er, sk., [stig-r], gangstigur, (sb. ferill).

Stift, ft. -er, sk., a) tittur (þ. e. höfuðlaus nagli): Fæſte noget med Stifter. — b) stöngull (af e-u sem dregið er upp með; sb. Rødkridſtift).

Stift (fyrrum Stigt), ft. -er, kl., a) stipti (þ. e. land sem liggur undir sama biskup og stiptamtmann; sb. Biſpedømme): Jylland er deelt i fire Stifter. — b) (úrelt), e-ð sem stofnað er (sb. setning, sáttmál). — c) í nafninu Vallee S. í sömu merk. og Frøkenkloſter. — d) = Domcapitel.

ſtifte, ás. 1, a) gera, valda e-u; koma e-u til leiðar hefja, o. s. frv. S Oprør. S. Forlig (Uenighed) imellem nogen. Han har ſtiftet meget godt i ſit Liv. — Han ſtiftede et ſtort og mægtigt Rige. — b) setja (þ. e. stofna, setja á stofn, stofnsetja; sb.: Þorvaldr Koðránsson reisti þar af grundvelli eitt ágætt munklíf): S. et Kloſter. S. en Skole. — c) (í lögum), sanna: S. en Rettighed.

Stiftelſe, sk., a) án ft., það að ſtifte. — b) með ft. -r, e-ð sem stofnað (sb. ſtifte b) er mönnum til þarfa (t. a. m. spítali): En S. for Trængende (hús handa fátæklingum).

Stiftelſesbrev setningarbrjef, (sb. Fundats).

Stiftelſesdag a) dagur sem e-ð er stofnað (sb. ſtifte b) á. — b) jafnlengdardagur stofnunar e-s: Selſkabet høitideligholdt ſin S.

Stiftelſesfeſt jafnlengdarhátíð stofnunar e-s.

Stifter, ft. -r, kk., sá sem stofnar (hefur stofnað) e-ð, (höfundur): Loyola var S. af Jeſuiterordenen.

Stifterinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Stifter um karlmann.

Stiftamtmand stiptamtmaður.

Stiftamtmandſkab stiptamtmannsdæmi.

*Stiftsarchiv stiptisskjalabirzla.

Stiftsbefalingsmand (fyrrum) = Stiftamtmand.

Stiftsbibliothek stiptis-bókasafn.

Stiftsbog máldagabók (e-s stiptis).

Stiftsfrøken kvennmaður í lútersku meyjaklaustri (Stift c).

Stiftsgods eignir (jarðir) a) sem stiptsyfirvöld hafa til umráða. — b) sem liggja undir meyjaklaustrið í Valløe (sb. Stift c).

Stiftsherre = Domherre (sb. Stift d).

Stiftskirke a) = Domkirke. — b) kirkja í e-u stipti.

Stiftskiſte skjalakista (e-s) stiptis.

Stiftsligning (fyrrum), niðurjöfnun sumra gjalda á stipti.

Stiftsoverret (í Norv.), yfirdómur í (hverju) stipti.

*Stiftsphyſicus stiptislæknir.

Stiftsprovſt stiptprófastur.

Stiftspræſt prestur við meyjaklaustrið í Valløe (sb. Stift c).

Stiftsſkriver sá sem hefur á hendi máldagasamning í e-u stipti, (máldagamaður).

Stiftsſtad höfuðstaður í (e-u) stipti.

Stiftsøvrighed stipts-yfirvöld.

Stigbord straumblemmur (í mylnu eða stíflu).

Stigbøile [Stig- = stig í stigreip], ístað.

Stige, ft. -r, sk., [stigi], laus stigi: Sætte en S. til Vinduet.

ſtige [stíga], ſteg [steig], ſtegen [stigin-n] og ſteget [stigit], h. s., A) eiginl., 1) með fótum, a) stíga, fara: S. over Gjerdet. S. ned fra Stolen stíga — fara — niður (eða ofan) af stólnum. — S. til Heſt stíga á hest sinn, fara á bak. S. af Heſten stíga af hesti sínum, fara af baki. — b) ganga, fara: S. op paa Bjerget. S. op ad Trappen ganga — fara — upp stigann. S. ned ad Stigen fara niður (eða ofan) stigann. — 2) án fóta: Falken (Raketten, Røgen, Taagen) ſtiger fer upp. Solen ſtiger paa Himmelen sól hækkar á lopti. Barometret ſtiger það hækkar í loptvoginni. Lade Tonerne ſ. fara upp (í söng eða hljóðfæraslætti). Floden ſtiger vex. — B) óeiginl., aukast, vaxa, fara í vöxt: Folkemængden ſtiger fólkið fjölgast, fólkinu fjölgar. Armoden ſtiger fer í vöxt. Haabet ſtiger glæðist. — Priſerne ſ. verðið hækkar. Brødet (Smørret) ſtiger hækkar að verði.

Stigehage krókur á stiga (til að festa hann á e-ð með).

Stigen, án ft., sk., það að ſtige.

Stiger, ft. -e, kk, eins konar umsjónarmaður í nám.

Stigetrin rim (í stiga).

Stigetræ kjálki (í stiga).

Stighjul eins konar hjól í vasaúri.

Stigning, sk., = Stigen.

Stigrem ístaðs-ól.

Stigt sjá Stift.

Stiil, ft. Stile, sk., a) orðfæri: En reen (ſimpel, blomſtrende, tør, ſlet, forſkruet) S. — Bunden og ubunden S. (sb. sundrgerðamaðr mikill í orðum bæði sundrlausum ok samföstum). Sb. Stiilart. — b) stíll: En latinſk S. Gjøre (rette) S. — c) snið α) á listaverkum: Den byzantinſke (gothiſke) S. i Bygningskonſten. Et Maleri udført i en ſtreng S. — β) á öðru: En Feſt i en ſtor S. stórmannleg veizla. — d) (prent)letur: Den alt for fine S. er ſkadelig for Øinene. — e) rím: Den julianſke (gregorianſke) S. forna (nýja) rím. — f) (í ritningunni), grafall.

Stiilart orðfæristegund: Brevſtilen og den dogmatiſke Skrivemaade ere forſkjellige Stiilarter.

Stiilprøve prófstill (sb. Stiil b).

Stiiløvelſe stílagjörð (sb. Stiil b).

Stiim, án ft, sk., [sb. stíma?], torfa (sb. síldartorfa; sb. einnig ger).

ſtik, ao., beint: Vinden var ſ. imod eða det var ſ. Modvind. Vinden er ſ. øſten hann er beint á austan. — Du forſvarer den ſ. modſatte Mening þú ert öldungis á gagnstæðu máli.

Stik, ft. eins, 1) kl., a) lag (með lagvopni, o. s. frv.): Udfordre hinanden paa Hug og S. — β) stingur (eptir e-ð oddmjótt): Et Stik af en Dolk (Naal, o. s. frv.). — b) stunga, gröptur (t. a. m. á eyrspjaldi): „Det gamle S. maa da bortſkaffes“. — c) (í spilum), α) það að vera yfir spili annars. — β) slagur: Gjøre S. ná (taka) slag. Tage Stikket hjem hirða slaginn. — d) (sb. ſtikke I, A, 1, a, β), bræddur málmur sem tekinn er út úr bræðsluofni í einu. — e) (á sjó), það hvernig farið er að festa enda á kaðli eða taug. — f) holde S. standa heima, og þvíuml. Beregningen holder S. reynist rjettur: Det holder ikke S. i Længden endist ekki lengi, stenzt ekki til lengdar. — 2) sk., í orðatiltækjunum α) lade een (noget) i Stikken fyrirláta e-n (e-ð), o. s. frv.: Røverne flygtede, og lode deres Bytte i Stikken og runnu frá herfangi sínu, skildu herfangið eptir. — β) ſtaae i Stikken vera skilinn eptir, (sb. standa einn uppi): Han løb bort, og jeg ſtod i Stikken. — γ) lade een ſtaae i Stikken = lade een i Stikken.

Stikambolt lausasteðji sem stungið er í þró þegar á þarf að halda.

Stikblad = **Stikplade**.

Stikbrev (skrifuð eða prentuð) lýsing (á manni sem strokið hefur).

Stikbækken munnlaug með skapti (höfð handa sjúklingum).

Stikflod, kl., niðurfallssýki (sem maður verður bráðkvaddur af).

Stikgarn, a) eins konar fuglanet. — b) lagnet sem lagt er um þvera tjörn.

Stikke, ft. -r, sk., [Stikke: stika = prikke: prika], mjó spýta, og þvíuml.

ſtikke [sb. stikk, f. sting; t. a. m.: stikk hendinni í hann (þ. e. köttinn), 655 XXX], **ſtak** [stakk], **ſtukken** [sb. stungin-n] og **ſtukket** [sb. stungit], I) í líkri merk. og stinga á ísl., A) þar sem stinga stýrir þol. (eða mundi stýra honum, ef það væri haft), 1) ás., a) eiginl., α) leggja; stinga: S. ſin Modſtander i Bryſtet. S. een ihjel og ſ. een ned leggja e-n (vopni) til bana, (sb. leggja í gegnum e-n). — S. Dinene ud paa een stinga augun úr e-m, stinga augu úr höfði manni (Grágás; sb.: þeir .... stungu út augu hans, Fms. VII, 185; sb. einnig blinda). — S. et Sviin. S. en Ko (sb. sæfa, svæfa). — S. ſig paa Tornene. — Bien ſtak mig. Tornene ſ., naar man kommer dem for nær. — β) ſ. Ovnen reka tappann úr bræðsluofninum (sb. Stik 1, d). — γ) um sárinda-stingi: Stikkende Smerter i Bryſtet (smá)stingir fyrir brjóstinu. — δ) Solen ſtikker mig i Dinene skín framan í mig. — ε) stinga (e-ð úr jörðu, o. s. frv.): S. et Læs Hø (Sæd) af Vognen taka heyhlass (kornhlass) af vagni með heytjúgu. — S. Tørv. S. Aſparges. S. Smør op paa en Tallerken. — S. en Dam ud (einnig ſ. Vandet af en Dam) skera fram tjörn. — S. Vinen af et Fad soga upp (með verkfæri) vín úr tunnu. — S. ſit Glas ud ljúka (drekka) úr staupinu sínu, (sb. drekka og drekka af, Eg. 206—207). — ζ) ſ. en Vei af; sb. afſtikke. — η) grafa: S. et Signet. — S. et Billede i Kobber. — ϑ) um saum: S. en Søm sauma saum svo að nálsporin sjáist (sb. Stikſøm). Stukne Klæder; sb. brodere. — S. et Tæppe stanga ábreiðu (hjer og hvar, til að festa það sem er innan í henni). — S. (festa, sauma) en Cocarde paa Hatten. S. noget ſammen næla e-ð saman. — S. et Hovedtøi op festa saman eins konar höfuðbúning handa kvennmanni. — b) hálf-óeiginl., vera yfir (spili), taka (spil): Kongen ſtikker Knegten konungurinn er yfir gosanum. — c) óeiginl., α) det er hverken hugget eller ſtukket það er hvorki heilt nje hálft. — β) detta í (e-n): Det kunde ſ. ham, at ſige nei. Han er ſlem, naar det ſtikker ham þegar honum ræður svo við að horfa. — γ) (sb. b), drepa (e-n, í e-u): I at regne ſtikker min Broder alle de andre hann bróðir minn er beztur í reikningi af þeim öllum. — δ) (í tali), ſ. een ud bola e-n út: S. een ud hos hans Kjæreſte. Den nye Læge har ſtukket den gamle ud. — 2) sem h. s., a) eiginl., α) jeg ſtak dybt i Kjødet med en Naal (sb. Egill brá þá knífi sínum ok stakk í lófa sèr). — S. efter een med en Kniv ætla að leggja e-n með knífi. S. til een med Spydet leggja spjótinu til e-s. — S. til Ringen (reyna að) stinga niður hringa (sb. Ringrenden). — S. til Maden temsa. — β) skjóta: S. til Skiven skjóta á skotspón. S. efter een med en Bolt henda hnetti að e-m. — γ) Solen ſtikker sólskinið er ákaflega heitt. — δ) fara (með hraðri ferð), þjóta, skjótast: Raketten ſtikker i Veiret. Hvalen ſtak til Bunds stakk sjer. — S. i Søen láta út, láta í haf, (sb. Máríumessudag leysti konungr ór Græningjasundi ok allr herrinn). — ε) (um skip), rista: Briggen ſtikker ti Fod, naar den er laſtet. — ζ) standa: Bogen ſtak op (eða ud) af Lommen stóð upp úr vasanum. Græſſet ſtikker allerede frem er farið að spretta. — „Den krimſke Halvø ſtikker ud i Søen“ (sb.: þar .... er nes mikit gekk í sæ út, Eg.). — b) hálf-óeiginl., α) ſ. i at græde (einnig ſ. i Graad), (sb.: en er Orný sèr piltinn, setr at henni grát mikinn). S. i at lee fara að hlæja. — β) ſ. op gefast upp (t. a. m. á kappsiglingu eða á kappróðri). — γ) det ſtikker i Dinene það ber mikið á því. — δ) ſ. af vera hjáleitt, (sb. stinga í stúf): Baandet ſtikker af imod Kjolen Kongens Simpelhed ſtak ſtærkt af imod hans Følges Pragt (sb. afſtikkende). — c) óeiginl., α) (sb. 2, a, ε): Han ſtikker ikke dybt hann stígur ekki í vitið. — β) (sb. 2, a, ζ), ſ. frem sýna sig, koma í ljós: Hans Forfængelighed ſtikker frem i Alt, hvad han gjør. — B) þar sem stinga stýrir þiggj., a) ás., α) leggja e-u; stinga e-u: S. Kaarden i Bryſtet paa een. S. Sværdet i Skeden slíðra sverðið. S. Stokken i Jorden. — S. en Steg paa Spid stinga steik á tein. — β) stinga (líkt og bola) e-u: S. en Bog i Lommen stinga bók í vasa sinn. S. Pengene (Brevet) til ſig stinga peningunum (brjefinu) á sig. S. noget til een lauma e-u að e-m. S. noget tilſide skjóta e-u undan. — Óeiginl. orðatiltæki: S. en Fornærmelſe i Lommen þegja við e-u, (sb. verða að hafa e-ð eins og hundsbit). S. noget under Stol stinga e-u undir stól. S. Piben i Sækken eða ſ. Piben ind lægja seglin (í óeiginl. merk.). — γ) ſ. Hovedet ud af Vinduet reka höfuðið út um gluggann. — Óeiginl. orðatiltæk.: S. Hovederne ſammen stinga saman nefjum, reka nefið hver að öðrum (Grett.). S. Næſen (høit) i Veiret vera mikill á lopti. — δ) (í tali), kasta (fleygja, henda) e-u: S. en Steen over Huſet. — ε) ſ. Ild paa noget eða ſ. noget i Brand bera eld að e-u, leggja eld í e-ð, kveikja í e-u. — ζ) ſ. Toug hleypa meiru af akkeriskaðlinum (akkerisstrengnum) út um það auga sem hann leikur í. — b) sem h. s.: S. paa et Toug lina á (hverjum) kaðli (sem er). — II) þar sem það er ólíkt ísl. orðinu stinga að merk., h. s., a) eiginl., α) vera (í e-u þröngu): Nøglen ſtikker (stendur) i Laaſen. — β) leynast (á e-m stað): Tyven ſtak under Sengen. — b) óeiginl.: α) ſ. i Nød og Fattigdom vera í mestu bágindum. — β) der ſ. mange Penge i dette Huus það hefur kostað nokkuð húsið að tarna. Der ſtikker en Digter i ham hann er efni í skáld. Der maa ſ. noget under það býr e-ð undir því.

Stikkelhaar grá hár á stangli á dökkum hesti.

ſtikkelhaaret (um hest), dökkleitur með gráum hárum á stangli.

Stikkelsbær ber af *ribes grossularia.* — b) smáviðartegundin *ribes grossularia.*

Stikkelsbærbuſk runnur af *ribes grossularia.*

Stikkelsbærgrød kássa úr berjunum af *ribes grossularia.*

Stikkelsbærſaft saft úr berjunum af *ribes grossularia.*

Stikkelsbærtorn hrísla af *ribes grossularia.*

Stikkelsbærtræ = **Stikkelsbærtorn**.

Stikkelsbærviin eins konar vín úr berjunum af *ribes grossularia.*

Stikken, án ft., sk., það að ſtikke: Huggen og S. högg og lög. — Føle S. i Bryſtet hafa stingi fyrir brjóstinu.

ſtikken, e., [stikkin-n, Fms. V, 171], (í tali), a) stór upp á sig, dreissugur: Han er ſ. paa det. — b) upp dubbaður: Du er ſ. i Dag. Stiv og ſ.

Stiklagen línlak sem smeygt er inn undir sjúklinga (til að hlífa rúmfötunum).

ſtikle (har), h. s. 1, stinga (í orðatiltæk. stinga að e-m): S. paa een stinga að e-m, stinga e-m sneið, sneiða (skenza) e-n. Han ſtikler altid paa min Langſomhed hann er æfinlega að skenza mig fyrir seinlæti.

Stiklen, án ft., sk., það að ſtikle, (sb. Stikleri).

Stikleri, ft. -er, kl., sneið, skenz: Hans beſtandige Stiklerier ere trættende.

Stikline (á skipi), eins konar taug (ekki all-digur).

Stikling, ft. -er, sk., kvistur sem settur er í jörð til þess að hann vaxi og verði að trje: „Næſt efter Træernes Formerelſe af Frø er den af Stiklinger den ſædvanligſte.“

Stikløg smálaukur sem geymdur er um vetur og síðan gróðursettur um vor.

Stikmeiſel eins konar meitill til að gera göt með.

Stikning, sk., = **Broderi**.

Stikord, a) (í sjónarleik), seinasta orð í máli e-s að því leyti sem það orð minnir annan á að fara að tala. — b) (t. a. m. í ræðu), það orð sem á að minna menn á að gera e-ð til tekið þegar það er nefnt.

Stikpenge, ft., múta.

Stikpille, a) eins konar hægðalyf sem fyrrum var títt að stinga inn í þarfaganginn. — b) sneið, skenz: Give een Stikpiller.

Stikplade sverðshjalt.

Stikplanke furuborð sem neglt er utan á herskip til þess að þeir sem leggja bátum frá eða að geti stungið þar í krókstjökum.

Stikſav stingsög.

Stikſpade eins konar páll sem hafður er við garðyrkju.

Stikſtof = **Qvælſtof**.

Stikſøm, sk., stingsaumur.

Stikvaaben lagvopn.

Stikværge, kl., = **Stikvaaben**.

ſtile, ás. 1, a) (sjaldh.), orða: S. et Brev. — b) skrifa (e-ð) til (e-s): Anſøgningen ſkal ſtiles til Kongen bænarbrjefið á að vera (skrifað) til konungs. Brevet var ſtilet til Miniſteren var til stjórnarherrans. — c) tala (e-ð til e-s; sb. til okkar talar presturinn): Angrebet var ſtilet mod Kongen það var átt við konunginn: Det var ikke ſtilet derpaa það var ekki sagt (gert) í því skyni. — d) Han ſtilede ſin Gang til (stefndi á, stillti að) Huſet. — Einnig sem h. s.: Han ſtilede lige imod (stefndi beint á) Huſet.

Stilebog kompa.

Stilerettelſe lagfæring stíls.

***Stilet**, sk., dálítið þrístrent lagvopn.

Stilhed, án ft., sk., kyrrleiki, kyrrð: Nattens S. Luftens (Havets) S. lognið. Det gik af i al S. í kyrrþey.

***Stiliſt**, ft. -er, kk., maður að því leyti hvernig hann orðar það sem hann færir í letur: Han er en ſlet S. hann orða illa.

***Stiliſtik**, sk., orðunarfræði; orðunarlist.

***ſtiliſtiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að orðfæri.

Stilk, ft. -e, sk., (sb. stilk-r, sem viðurnefni í Fms.), leggur blaðs eða blóms (þ. e. leggur sem er út úr meginleggnum). — b) skapt (á sumum áhöldum): S. paa en Skee.

ſtilkes, þs. 1, (um jurtir), fá legg.

ſtilket, ft. **ſtilkede**, e., sem hefur legg (sb. Stilk a): Et ſ. Blad.

Stillads, ft. **Stilladſer**, kl., hjallur eða pallur til að standa á; (sb. stallur).

ſtille, ás. 1, I) [stilla], stilla, stöðva, stemma, kyrra, teppa: S. Blodet (sb. ſtandſe b). — Stormen ſtilles veðrið lægir (Nj. 124; sb. sljákka). — Lægemidlet ſtillede (sefaði, dró úr, eða þvíuml.) Smerten. — S. ſin Hunger (sb.: seðja fengenn hungr á nýjo ránfenge, Al.). S. ſin Torſt seðja þorsta sinn, (sb. Magn.), stöðva þorsta sinn (sb. Al. 83), svala sjer. — S. ſin Lyſt (sb. at ek skylda sadda hafa yðra fýst á minni frásögn). — S. Graaden (sb. hugga). — S. et Oprør. Opløbet (Misfornøielſen) ſtilledes ſnart (sb.: staðnaði þá kurrinn, Fms. I, 34). — b) sem h. s., í orðatiltækk. det ſtiller af og Vinden ſtiller af veðrið lægir (Nj. 124; sb.: sljákka, lygna). — II) þar sem þetta orð er ólíkt ísl. orðinu stilla að merk., a) setja, o. s. frv.: Han ſtillede Bøſſen til Væggen setti bissuna (hallaði bissunni) upp við vegginn. Han ſtillede ſig i Døren setti sig í dyrnar. S. Soldater i Orden fylkja liði. — S. ſig i Spidſen for en Hær (sb.: þeim, er fyrir bindst flokkinum, Hkr.). S. ſig i Spidſen for et Foretagende (sb. bindaz fyrir um atför við Gretti). — S. ſig blot = give ſig blot (sb. blot A, a, β; sb. einnig: Nú skulu þèr eigi ljá færa, að þessir menn megi yðr mein gera, Fms. VIII, 49). — S. Seilene for Vinden aka seglunum. — S. Kanonen setja fallbissu í rjetta stefnu. — S. (setja) et Uhr. — S. en Fælde setja gildru (sb. Fms. I, 221), gildra (Gþl. 444). — S. en Snare leggja snöru (sb. Fms. IX, 309). — S. ſin Sag til Gud skjóta sínu máli á guðs vald (sb. Fms. X, 108). — S. een tilfreds; sb. tilfreds. — b) gera (sb.: at ór hverjum liða skyldi gera mann, ok um fram pund ok naut, Fms. VIII, 395): Landlægderne ſ. Soldater, Sølægderne Matroſer. Gaarden ſkal ſ. en Rytterheſt af bænum skal gera — á að leggja til — (riddara)hest. — S. Borgen for ſig fá vörzlumann (N. g. L. I, 347). — c) ſ. ſig bjóða sig fram (til að vera fulltrúi).

Stille, kl., a) (tíðkanlegast í skáldskap), kyrrð, værð, eða þvíuml.: „Et tauſt og livleſt S.“ — b) (á sjó), logn.

ſtille, 1) e., a) kyr: Staae (ſidde, ligge) ſ. — Óeiginl.: Min Forſtand ſtaaer ſ. jeg er hissa, það gengur yfir mig; jeg er öldungis ráðalaus. — Orðskv.: Det ſ. Vand har den dybe Grund opt eru lygn vötn djúp (Orðskviðasafn). — b) um veður, kyr, vindlítill, lygn: Det er i Dag aldeles ſ. það er blæja-logn í dag. — c) hljóður, hljóðsamur, sem hefur hljótt um sig: Være ſ. Tie ſ. þegja. Alt blev ſ. (öllu slóg í þögn), ſaaſnart han viſte ſig. — Den ſ. Uge; sb. Dimmeluge. — d) hægur: Et ſ., ſædeligt Menneſke. — 2) sem nokkurs konar mo., þei.

Stillebøile tilbúningur á plógi til að beita honum dýpra eða grynnra.

Stilleholt, sk., ferstrend spýta sem við er höfð til að setja fallbissu í rjetta stefnu.

Stillekile fleygur sem til þess er hafður að setja e-ð (t. a. m. fallbissu) í rjetta stefnu.

Stilleklods, sk., drumbur sem hafður er til að koma e-u (t. a. m. fallbissu) í rjetta stefnu.

Stillen, án ft., sk., það að ſtille.

Stillepind tappi a) sem heldur upp gildruhurð. — b) á fiðlu: Stillepinden paa en Fiolin. — c) um fleira þess kyns.

Stilleredſkab áhald (tilbúningur) til að koma e-u í rjetta stefnu.

Stilleſidden kyrrsetur: Lide af formegen S.

ſtilleſiddende, [sb, ſidde], sem kyrrsetur fylgja: Føre et ſ. Liv. Have ſ. Arbeide.

Stilleſkammel fjöl (með tveimur járnkrókum) höfð til að setja e-ð í rjett lag.

Stilleſkrue skrúfa til að koma e-ú í rjett lag (stilla e-ð) með.

Stilleſtaaen það að standa kyrr; það að standa í stað: Menneſkets Udvikling kjender ingen S.; den gaaer enten frem eller tilbage maðurinn stendur aldrei í stað; honum fer ætíð annaðhvort fram eða aptur.

ſtilleſtaaende, [sb. ſtaae], (sem er) kyr, sem ekki bærist: S. Vand vatn sem ekki rennur, (sb.: stöðupollur, stöðuvatn).

Stilling, ft. -er, sk., A) það að stilla, a) eiginl.: Han var i Færd med Kanonens S. hann var að koma fallbissunni í rjetta stefnu. — b) hálf-óeiginl., það að fá mann til herþjónustu í sinn stað. — B) það hvernig e-ð er sett, eða þvíuml., 1) eiginl., a) stelling: Staae (ſidde, ligge) i en ſmuk S. standa (sitja, liggja) fallega. Han indtog en ydmyg S. varð ofboð niðurlútur, eða þvíuml. — Tyrens truende S. það að nautið myndar sig til að stanga. — b) það hvernig fylkt er liði: Den dybe (ſluttede, ſpredte, tynde) S. — c) staða, afstaða: Hærens S. imod Fjenden. Fortrænge Fjenden af hans S. (sb. þótti Sighvati Snorri ei vel haldit hafa stöðunni). Planeternes S. i Solſyſtemet. — 2) óeiginl., staða, (í líkri merk. og) ástand: Han er i en heldig (uheldig) S. En Stats politiſke S. stjórnar-ástand e-s ríkis. Litteraturens nærværende S. — C) nafn á ýmiss konar tilbúningi eða áhöldum, a) (fyrrum), = Stillads; og er enn haft um eins konar hengipall á skipi. — b) grind (á sög). — c) eins konar tilbúningur í úri.

Stillits, ft. **Stillitſer**, sk., (eins konar tittlingur) *fringilla carduelis.*

***Stillleben**, kl., værð (sem er yfir dauðum hlutum).

***Stilllebensmaleri** = **Stilllebensſtykke.**

***Stilllebensſtykke** (eptir orðinu: kyrrlífisskript), værðaskript.

Stilſtand, a) = **Stilleſtaaen.** — b) það að e-ð hættir: Froſten har bragt S. i Handel og Skibsfart kaupskapur og skipaferðir hafa lagzt niður síðan frostið kom. — c) = **Vaabenſtilſtand**: De ſluttede en S. paa fire Uger.

ſtiltiende, [sb. tie], þegjandi: Et ſ. Menneſke. — En ſ. Overeenskomſt samkomulag sem maður gerir þegjandi. S. Samtykke það að samþykkja e-u þegjandi.

Stiltienhed, án ft., sk., þögn.

ſtiløs = **veiløs.**

Stimand, [sb. stigamað-r], stigamaður (655 XIV A), útileguinaður: Paa Stimands Viis.

Stimandsfærd ræningjasiður.

Stimandsgjerning ræningjaverk.

Stimandstog ránferð.

ſtime, s. 1, [sb. stíma], 1) h. s. í áhrifsmynd, a) gera hávaða, hafa ólæti, vera með ólátum: Han har ſtimet den hele Nat. — b) flykkjast (sb. dúfur flykkjask), hópa sig: Silden ſtimer ind i Fjorden. — c) (úrelt), rífast (við e-n; sb.: senda tóninn). — 2) í þolmynd, a) = **ſtime 1, b.** — b) = **ſtime 1, c**: Stimes med een. — c) (á Jótlandi), stimpast.

Stimen, án ft., sk., það að ſtime (hávaði, ólæti, eða þvíuml.).

Stimer, ft. -e, kk., (sjaldh.), ólátaseggur (eða þvíuml.).

ſtimle, h. s. 1, [sb. stimla?], flykkjast, þyrpast: S. ſammen flykkjast saman. Folk ſtimlede om ham menn þyrptust að honum (Fms.). — b) (sjaldh.) í þolmynd, í sömu merk.: Folk begyndte at ſtimles.

Stimlen, án ft., sk., það að ſtimle.

Stimmel, ft. **Stimle**, sk., þyrping, (mann)þröng: Stimmelen paa Gaden voxer.

Stimmel, ft. **Stimle**, sk., nafn á ýmiss konar áhöldum.

***ſtimulere**, ás. 1, æsa.

***Stimulus**, sk., hvöt, (sb. hafa e-ð fyrir keyri á e-n).

ſtind, ft. -e, e., [stinn-r], (á Jótl.), stinnur; harður.

ſtinde, s. 1, (á Jótl.), a) ás., herða á (e-u). — b) h. s., stirðna.

Stindhed, án ft., sk., stinnleiki; harka.

Sting, ft. eins, kl., [sb. sting-r], a) (úrelt eða sjaldh), = **Stik.** — b) nálspor: Sye (tage) lange S. — c) tak, stingur, (sb.: hann hafði stinga tekit, svá hættligan, at hann mátti varla draga öndina, fyrir sárleikinum þeim er fylgði; verkrinn lá mest í síðunni ok fyrir brjóstinu): Han lider af S. i Bryſtet.

Stingbraad = **Braad a.**

ſtinge [stinga], **ſtingede**, **ſtungen** [stungin-n], ás., (hálf-úrelt), = **ſtikke.**

Stingflue = **Heſtebremſe.**

Stinggræs (í Norv.), maríuvöndur, kveisugras, *gentiana campestris.*

Stingurt (í Norv.), = **Stinggræs.**

Stinkdyr (þefdýr) *viverra putorius.*

ſtinke, [sb. stökkva], **ſtank** [sb. stökk], (har) **ſtinket**, h. s., I) (í Mön), a) stökkva á fætur af hræðslu. — b) um grös, i ſ. op spretta. — II) um þef, 1) eiginl., a) (úrelt, nema í sumum mállýzkum), bæði um ilm og óþef: Det ſtinker godt. — b) um óþef, (sb. það er óþefur — ódaun, fýla — af e-u): Aadſelet ſtinker. Han ſtinker af Brændeviin. — 2) (hálf-úrelt), vera viðbjóðslegur: „Israel ſtinker for Philiſterne“. Selvroes ſtinker það er ljótt að hæla sjálfum sjer.

Stinker, ft. -e, sk., = **Stinkdyr.**

***Stipendiarius**, kk., sá sem hefur (þess konar) ölmusu (er menn kalla Stipendium).

***Stipendiat**, ft. -er, kk., = **Stipendiarius.**

***Stipendium**, ft. **Stipendia** og **Stipendier**, kl., ölmusa (sem þeim er veitt er stunda mentir eða vísindi).

***Stipulation**, ft. -er, sk., það að ſtipulere (sb. Overeenskomſt, Fordrag, Forlig, Løfte).

***ſtipulere**, ás. 1, = **faſtſætte**, **komme overeens om** (sb. overeens 1, a, γ).

ſtirre (har), h. s. 1, [stirra; sb. stirðut (f. stirrðut?) þèr veslugir upp á þeirra fegrð], stara, mæna, blína: „Som Barnet ſtirrer op mod Solens Ild.“

ſtiv, ft. -e, e., 1) eiginl., a) stinnur: En ſ. Klinge. Stivt Papir. — b) harður: Smørret bliver ſtivt (harðnar) i Kulden. —

c) stirður: Lemmerne ere ſtive af Ælde. Fingrene ere ſtive af Kulde jeg (o. s. frv.) er loppinn. — d) einstrjáningslegur, (sb. reigingslegur): Hun er ſaa ſ. ſom en Trædukke. En ſ. Gang. — e) (um skip), sem þolir vel segl: En ſ. Seiler. — f) (um streng), þaninn: Dandſe paa ſ. Line. — 2) óeiginl., a) einþykkur, þver, (sb. óþekkur, þrjózkur, þrár, þrákálfur): En ſ. Dreng. Gjøre ſig ſ. þverskallast. — b) einstrengingslegur: En ſ. Tone (Adfærd). Stive Selſkaber. — c) (í tali), stinnur (sb. stinn manngjöld), gildur: Der er en ſ. Miil til Byen. En ſ. Kuling stinnings-kaldi. — Stive Priſer mikið verð. — d) (í tali), góður, (sb. stálharður): Han er ſ. i Latinen. — e) þóttafullur, hrokafullur. — B) ſtivt, sem ao, 1) eiginl., a) stirt: Gaae (dandſe) ſtivt. — b) beint: See ſtivt paa een einblína á e-n. — 2) óeiginl., a) svo að ekki verður þokað: Blive ſtivt ved ſin Mening vera fastur á sínu máli, (standa á e-u fastara enn fótunum). Han har ſtivt og faſt beſluttet hann hefur stað-ráðið. — b) (sb. A, 2, c): „Naar man regner ſtivt" þegar vel er í lagt. — Det blæſer ſtivt það er stinnings-kaldi.

ſtivarmet, ft. -armede, e., sem ekki getur sveigt (kreppt) handlegginn.

Stivbarn, [sb. stjúpbarn], stjúpbarn (fornt).

ſtivbenet sem ekki getur sveigt (kreppt) fótinn.

Stivbroder sonur stjúpa (manns) eða stjúpu.

Stivdatter, [sb. stjúpdóttir], stjúpdóttir (fornt).

ſtive, ás. 1, a) setja skorður við: S. en Væg af (sb. afſtive 2). — b) gera (e-ð) stinnt: S. et Snørliv med Fiſkebeen. — c) sterkja: S. en Krave. — d) (úrelt orðatiltæki) ſ. Næſe ad een standa upp í hárinu á e-m.

Stivebjælke bjálki sem e-ð er skorðað með.

Stivelſe, án ft., sk., línsterkja.

Stivelſekliſter lím úr hveitisalla eða öðru línsterkjuefni.

Stivelſemeel línsterkja mulin að dupti.

Stivelſevand vatn með línsterkju í.

Stivelſeværk staður þar sem línsterkja er búin til.

Stiver, ft. -e, sk., skorða: Sætte Stivere til et Huus.

Stivfader, [sb. stjúpfaðir], stjúpfaðir (fornt), stjúpi (tíðkanlegt nú á dögum).

Stivforældre, [við Stif- sb. stjúp-, stýp-, stýf-], stjúpforeldrar.

ſtivfroſſen, [sb. fryſe], freðinn, stirður af kulda: S. Melk. Hans Lemmer vare ſtivfroſne.

ſtivgjøre (sjaldh.), gera (e-ð) stinnt; einkum = forhærde b.

ſtivhaaret sem hefur stinnt hár.

ſtivhalſet, ft. -halſede, e., sem ekki getur sveigt (á bágt með að sveigja) hálsinn.

Stivhammel föst þverspýta (á vagnstöng).

Stivhed, án ft., sk., stinnleiki; stirðleiki; stríðlæti, þrályndi, þrá, o. s. frv.: Alderen medfører S. i Lemmerne. — Selſkabets S. og Kjedſommelighed (sb. ſtiv A, 2, b).

Stivkrampe stjarfi (*tetanus*).

ſtivlemmet, ft. -lemmede, e., stirður (um liðamót).

Stivmoder, [sb. stjúpmóðir], stjúpmóðir (fornt), stjúpa (tíðkanlegt nú á dögum). — 2) þar af a) móðir sem ekki er góð við barn sitt: „Hun har altid været en S. imod dette Barn". — b) í öðrum eins orðatiltækjum og: Naturen har været en S. imod ham náttúran hefur verið naum við hann.

Stivmoderblomſt þrenningargras *viola tricolor*.

ſtivmoderlig (stjúpmóðurlegur), harður, naumur, eða þvíuml.: Et ſtivmoderligt Hjerte.

ſtivmundet, ft. -mundede, e., sem lætur illa að beizli.

Stivnakke þrákálfur.

ſtivnakket, ft. nakkede, e., a) eiginl., = ſtivhalſet. — b) óeiginl., baldinn, sem er allra mesti þrákálfur, (sb. egenſindig, gjenſtridig).

ſtivne, s. 1, a) h. s. (er), stirðna, (sb. storkna): S. af Kulde. — b) (stundum) sem ás., gera (e-ð) stirt, eða þvíuml.

Stivning, ft. -er, sk., það að ſtive.

Stivſind (sjaldh.), = Egenſindighed, (sb. Stivhed).

ſtivſindet stríður, óvæginn, þrjótlyndur, (sb. ſtiv A, 2, a, egenſindig).

Stivſindighed, án ft., sk., = Stivſind.

Stivſøn, [sb. stjúpsun-r], stjúpsonur (fornt), stjúpur (fornt).

Stivſøſkende, ft., börn stjúpa og stjúpu (manns).

Stivſøſter dóttir stjúpa (manns) eða stjúpu.

Stjerne, ft. -r, sk., [stjarna], 1) stjarna (á himni): Stjerne af førſte, anden, tredie Størrelſe. — b) í orðatiltækjum, sem dregin eru af hjátrú fyrri tíða: Have en lykkelig S. vera lánsamur (lánsmaður). Min onde (gode) S. vilde det ſaa jeg var svo heppinn (óheppinn). — Have en høi S. hos een vera í hávegum hjá e-m. — 2) stjarna (um sitt hvað, sem er líkt stjörnu), a) í enni á hrossi eða nautgrip. — b) (sem tilvísunarmerki) í bók. — c) sem riddaramark.

Stjerneaar stjörnuár.

*Stjerneanis (eins konar fræ; stjörnuanís, B. H.) *anisum stellatum*.

*Stjerneanisbark börkur af trjenu *illicium (Linn.)*.

*Stjerneanistræ (það trje er fræið Stjerneanis sprettur á) *illicium (Linn.)*.

*Stjerneatlas stjörnubrjefa-bók.

Stjernebane stjörnubraut.

Stjernebillede stjörnumark (1812; stjörnumót, B. H., G. O.).

Stjerneblad (jurtar)blað svipað stjörnu.

ſtjernebladet sem blöðin á eru svipuð stjörnu.

ſtjerneblank (í skáldskap), er blikar sem stjarna, eða þvíuml.

Stjerneblink glampi (leiptur) af stjörnu.

Stjerneblomſt jurt með þess konar blómi er líkist stjörnu.

Stjerneblus (í skáldskap), leiptur af stjörnu.

Stjernebue (í skáldskap), stirnt hvolf (þ. e. stirndur himin).

Stjernedag stjörnuhringur (4 mínútum styttri enn sólarhringur).

ſtjernedannet, [sb. danne], (sem er) eins og stjarna í lögun.

Stjernedyr (eins konar ormur) *tubularia stellaris*.

Stjernedyrkelſe stjörnudýrkun.

ſtjerneformet, [sb. forme], = ſtjernedannet.

Stjerneforſker (sjaldh.), stjörnubókarmaður (Rímb.; sb.: stjörnurímsmeistari, Stjórn).

Stjernefortegnelſe stjörnuskrá.

ſtjernefuld alstirndur: Den ſtjernefulde Himmel. — En ſ. Nat nótt, þegar stjörnuljós er.

Stjerneglands stjörnuljómi, (sb. stjörnuljós).

Stjerneglimt glampi af stjörnu, (sb. stjörnuljós).

Stjernegruppe stjörnuþyrping.

Stjernehimmel a) himin(inn) að því leyti sem hann er stirndur: „De Love, ſom Stjernehimmelen følger". — b) (al)stirndur himin.

Stjernehjul hjól með tönnum er hafa sömu stefnu og hjólið sjálft. Gagnstætt: Kamhjul.

Stjernehvælving = Stjernebue.

Stjernehær stjörnugrúi.

Stjernekiger, ft. -e, kk., = Stjerneforſker (en er varla haft, nema í gamni).

ſtjerneklar a) bjartur af stjörnuljósi: En ſ. Nat. — b) (al)stirndur: En ſ. Himmel.

Stjerneklaſe hópur af fjarlægum stjörnum er standa þykkt.

Stjernekonſt stjörnuíþrótt, stjörnubókaríþrótt; stjörnuspár.

*Stjernekoral (eins konar marbendilssmíði) *madrepora*.

Stjernekort stjörnubrjef.

Stjernekrands hringur (kóróna) af stjörnum.

Stjernekreds hringur af stjörnum.

ſtjernekronet, [sb. krone], (í skáldskap, t. a. m. um fjallstind), krýndur stjörnum.

Stjernekugle a) björt kúla sem skotið er úr smábissu á herskipum á næturþeli til að gera vart við e-ð. — b) (eins konar sveppur) *geaster*.

ſtjernekyndig stjörnufróður, (sem er) vel að sjer í stjörnufræði, (sb. Stjerneforſker).

Stjernekyndighed, (án ft., sk.), stjörnubókarfræði, stjörnubókaríþrótt, stjörnuíþrótt, (sb. Aſtronomie).

Stjernelys stjörnuljós (Fms.).

ſtjernelys = ſtjerneklar.

Stjernelære stjörnufræði, (sb. Stjernevidenſkab, Stjernekyndighed, Aſtronomie).

Stjerneløb stjörnugangur (fornt).

Stjernenat nótt þegar stjörnuljós er.

Stjernepol endi þess öxuls er hinn stirndi himin snýst um.

*Stjerneqvarts eins konar stönglaberg sem slípað er (svo það er orðið) ávalt.

ſtjernerig = ſtjernefuld.

Stjerneſal (skáldl.), stjörnusalur, stjörnufold, eða þvíuml., (um himininn).

Stjerneſamling stjörnuhópur; stjörnumark.

Stjerneſkandſe víggirðing lík stjörnu í lögun.

Stjerneſkare = Stjernehær.

Stjerneſkin = Stjernelys.

Stjerneſkjær, kl., (í skáldskap), bjarmi (skíma) af stjörnum.

Stjerneſkud stjörnuhrap.

Stjerneſtraale geisli af stjörnu.

ſtjernet, ft. ſtjernede, e., a) stirndur. — b) stjörnóttur: En ſ. Hoppe (Ko). — c) (sem er) eins og stjarna í lögun.

Stjernetaage fjarlæg stjörnuþyrping svipuð ljósleitri þoku.

Stjernetaarn stjörnu(skoðunar)turn.

Stjernetegn = Stjernebillede.

Stjernetelt (skáldl.), = Stjerneſal, Stjernehvælving, Stjernebue.

Stjernetid tíð(in) mæld eptir stjörnugangi.

Stjernetyder, ft. -e, kk., = Aſtrolog.

Stjernetyderi, kl., = Aſtrologie.

Stjernetyderkonſt = Aſtrologie.

Stjernetydning stjörnuspár.

Stjerneurt (jurtanafn), a) *scutellaria galericulata*. — b) *aster tripolium*.

Stjernevare, sk., [-vare = Varde], stjörnuturn, stjörnuhús.

Stjernevidenſkab stjörnufræði, (sb. Stjernelære).

Stjernevrimmel stjörnugrúi.

Stjernman ennistoppur.

Stjert, ft. -e, sk., [stert-r; sb. ſtjæle af stela], stjel, vjeli, (sb.: véli skar aptan, ok skemmdi fjaðrar; því berr hann styfðan stert); hali (t. a. m. á haldreka); skott. — Sb. Plovſtjert, Vognſtjert.

ſtjæle [ſtjæle: stela = ſjæle: fela], ſtjal [stal; sb. Skjald af skald], ſtjaalen [sb. stolin-n] og ſtjaalet [sb. stolit], ás., a) stela e-u: S. Klæder (Fedevarer). Stjaalne Koſter þýska = þýfi. — S. eens gode Navn og Rygte. — Án þol.: S., hvor man kan komme til, eða ſ. ſom en Ravn stela öllu sem steini er ljettara, vera rummungs-þjófur. — b) með ſig, stelast, α) = læðast, laumast: S. ſig bort fra Selſkabet. — β) með til: stelast til (e-s eða að gera e-ð): Jeg ſtjal mig til at tale med ham.

Stjælelyſt (sjaldh.), = Tyvagtighed.

Stjæler, kk., stelari, þjófur, í orðatiltæk. Hæleren er ſaa god ſom Stjæleren.

***Stoa**, sk., a) súla, stólpi. — b) súlugöng. — c) áhangendur þeirrar heimspeki sem Zenón frá Kittíon hóf fyrstur að kenna í einum súlugöngum í Atenuborg (hann sagði svo að menn ættu ekki að láta neitt fá mjög á sig, hvorki meðlæti nje mótlæti).

Stob, ft. eins, kl., [sb. staup], (úrelt og í mállýzkum), a) staup, bikar. — b) mæliker sem tekur ýmist 4 eða 8 eða 12 merkur.

Stod, ft. eins, kl., [stóð], hross sem eru tólf saman hið fæsta: „Mindre end tolv Ned er et Hjord, tolv Heſte eller Hopper S., tolv Sviin Braad.“ — b) (úrelt), stóðhross: Jeg greb et vildt S.

Stodder, ft. -e, kk., [sb, stoð og stoða], a) = Tigger. — b) armingi, aumingi: Han er en S. hann er á heljarþröminni.

ſtodderagtig, ft. -e, e., fátæklegur, vesalmannlegur: En ſ. Dragt (Opferſel).

Stodderfoged (fyrrum), maður sem var settur yfir ölmusumenn og einnig átti að taka umrenninga.

Stoddergang verðgangur: Naar Alt glipper, glipper ikke S.

Stodderhovmod = Prakkerſtolthed.

Stodderhytte vesaldar-kofi, eða þvíuml.

Stodderkappe eiginl., yfirhöfn húsgangs. — b) óeiginl., fátækt að því leyti sem maður ber hana fyrir sig (ber henni við, eða þvíuml.) til að geta komið e-u fram: Han ſkjuler ſig under Stodderkappen.

Stodderkonge (í almúgatali), = Stodderfoged.

Stodderlys = Kongelys.

Stodderpak húsgangar.

Stodderpjalt ræfill (um fat).

Stodderpoſe skreppa (Gþl. 202).

Stodderſtads skart sem lítið er í varið, vesaldar-skart.

Stodderſtav = Tiggerſtav.

Stoddervüs húsgangssiður: Leve paa S. eins og húsgangur.

Stodfold hestarjett.

Stodhave umgirtur stóðhrossahagi.

Stodheſt, [stóðhest-r], stóðhestur.

Stodhingſt = Stodheſt.

Stodhoppe stóðmeri.

Stodhors, [sb. stóðhross], stóðhross.

Stodmeſter = Stutmeſter (en danskara).

Stof, sk., 1) án ft., efni (í e-ð), a) eiginl.: Stoffet i Klædet er godt, men Vævningen daarlig. — b) óeiginl.: Et S. til et Sergeſpil. Give S. til Eftertanke vera umhugsunarefni (umhugsunarvert, eptirtakanlegt). — 2) með ft. -fer, a) efni (í náttúrunni; sb. Næringsſtof, Grundſtof, Kulſtof, o. s. frv.). — b) rósavefnaður: Koſtbare Stoffer. Det bliver eet og det ſamme, enten vi tage S. eller Klæde. En Stoffes Kjole.

***Stoicismus**, sk., sú heimspeki sem nefnd er í greininni um Stoa c; hegðun sem henni er samkvæm.

***Stoiker**, ft. -e, kk., sjer hver áhangandi þeirrar heimspeki sem nefnd er í greininni um Stoa c; sá sem ekki lætur neitt fá mjög á sig.

***ſtoiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að þeirri heimspeki er nefnd er í greininni um Stoa c; sem ekki lætur neitt fá mjög á sig.

Stok, ft. -ke, sk., [stokk-r], a) (lítill) stafur, (smíðað) prik: Gaae med S. — b) stokkur (Eg. 238) = timburstokkur. — β) í orðatiltæk. S. og Steen (sb.: hann brást aldri við, er þeir píndu hann, heldr en þeir lysti á stokk eðr stein; Ef maðr rindr manni á stokka eðr steina): Jage afſted over S. og Steen ríða í loptinu, eða þvíuml. Være ſom (eða af) S. og Steen. — c) (í fornum lögum), hver af þeim fjórum staurum sem niður voru settir umhverfis dómstað; (þar af) dómstaður. — d) stokkur (í sömu merk. og Fas. I, 125): „Han kaſtede dem i Fængſel og kaſtede deres Fødder i Stokken“. — e) leggur (á sumum plöntum, sb. Kaalſtok, Viinſtok). — f) meginhluti (af e-u), eða þvíuml.: Klubbens faſte S. gildismenn sem koma optast. — g) koppar(nir) í býflugnabúi og allt sem í þeim er.

Stokaal stór fiskur af því kyni sem kallað er *scomber* á lat.

Stokand, 1) fuglsnafn, [stokkönd?], a) gulönd, stóra toppönd, *mergus merganser* (*Linn.*). — b) stóra stokkönd, gráönd, grænhöfða, *anas boschas* (*Linn.*). — 2) (haft í Norv.), í ft., (um) helsingjanef *lepas anatifera*.

ſtokblind steinblindur (Stjórn).

Stokbygning hús (eða annað mannvirki) hlaðið af timburstokkum.

ſtokdød = ſteendød.

ſtokdøv öldungis heyrnarlaus.

***Stokfiol** (fyrrum), dálítil fiðlutegund.

Stokfiſk harður fiskur.

Stokhamp kvennhampur (illgresi í hampi).

Stokhuus hús þar sem afbrotamenn eru hafðir þeir sem dæmdir eru til þrældómsvinnu: Stokhuſene i Kjøbenhavn, Kronborg, Rendsborg.

ſtokke, ás. 1, [sb. stokka], a) setja stokk á (akkeri). — b) setja e-n í stokk, fella stokk á fætur e-m. — c) (á Falstri), gera holu eða gat í (e-ð) með sporjárni (sb. Stokkejern). — d) koma (býjum) í bú: S. Fluerne og lade Bierne fare sleikja hnotina og sleppa kjarnanum.

Stokkebaand hanki í priki.

Stokkedrev (í mylnu) tvær kringlur með stöngum á milli til að snúa hjólum.

Stokkejern, [sb. ſtokke c], = Huggejern.

Stokkeknap hnúður á staf eða priki.

Stokkeknegt sjá Stokknegt.

Stokkemand, a) (fyrrum), (hver af þeim átta mönnum er dómfyllendur skyldu vera), dómfyllandi. — b) (nú á dögum), (hver af þeim fjórum mönnum sem) þingvitni (eru).

Stokkenævn (einnig Stoknævn), (fyrrum á Jótl.), tólf manna nefnd er dæma skyldi um sum mál.

Stokkenævning hver af þeim sem voru í Stokkenævn.

Stokkeprygl, ft., barsmíði með staf: S. ere nu tildeels afſkaffede ved Armeen.

Stokkerknegt sjá Stokknegt.

Stokkeſlag sjá Stokſlag.

Stokknegt (einnig Stokkeknegt, Stokkerknegt), kk., (fyrrum), = Profos (nú á dögum): „Samtlige ved Armeen ſtaaende Stokkerknegte ſkal kaldes Profoſſer“.

Stoklak besta viðarkvoða (sem tekin er á þá leið að kvíslarnar með kvoðunni í eru brotnar af svo að ekkert af henni ónýtist).

Stokmeſter = Fangefoged, Fangevogter, Slutter.

Stoknellike negulblóm með löngum legg er styðja þarf með spýtu.

Stoknævn sjá Stokkenævn.

Stokperſe = Stokpreſſe.

Stokpreſſe eins konar þröng (optast úr járni) sem fest er í gólf og bókbindarar hafa.

Stokregning reikningur sem gerður var með því að skora tvær spýtur saman lagðar er sinn hafði hvora kaupandi og seljandi.

Stokroſe, a) háleggjuð garðarós. — b) blómgrasið *alcea rosea*.

Stokſax eirklippur sem öðrumegin eru fastar í trjehnyðju.

Stokſlag (einnig Stokkeſlag) stafshögg.

Stokſurring það að reyra akkeristokka.

Stoktand = Kindtand.

Stokværk, ft. eins, kl., lopt (í húsi; sb. Loft b): Huſet er foruden Kjelderen tre S. heit.

Stol, ft. -e, sk., [stól-l], A) um e-ð sem setið er á eða í, 1) stóll (í tíðkanlegustu merk.): En S. uden Ryg. — β) í orðatiltækjunum: Sidde imellem to Stole vera óráðinn (í e-u): Sætte een Stolen for Døren standa uppi í hárinu á e-m, eða þvíuml. Stikke noget under S. stinga e-u undir stól. — b) óeiginl. (sb.: Biskupar fóru heim til stóla sinna; elska man ek trúlyndan þræl minn ok vin Davíð ok styrkja hans stól): „Gud ſkal give ham Davids hans Faders S.“ — 2) stóll (í kirkju; sb. stúka): Have ſin egen S. En lukket S. — 3) = Ageſtol: Spænde Stolene paa Vognen. — 4) = Natſtol, í orðatiltæk. gaae til Stols hægja sjer. — B) um ýmislegan tilbúning til að leggja e-ð á eða festa e-ð í eða með, eða þvíuml., 1) sb. Bogſtol, Rodeſtol. — 2) sb. Tagſtol. — 3) sb. Klokkeſtol. — 4) sb. Væverſtol. — 5) (á skipi), tvö trje til að festa brandinn (bugspjótið). — 6) dálítil trjeflaga er stendur á rönd undir strengjum sumra hljóðfæra, — C) *receptaculum* af jurtinni *cynara scolymus*. — D) = Hovedſtol.

Stolbroder (fyrrum), aðstoðarmaður gildisforseta.

ſtole (har), h. s. 1, í ſ. paa treysta (ætla, reiða sig) á, eiga undir e-m eða e-u: Jeg kan neppe ſ. paa mig ſelv, end ſige paa Andre. S. paa Lefter. S. paa, at noget vil indtræffe.

Stolearm stólbrík.

Stolebeen stólfótur.

Stolebetræk það sem dregið er yfir stólsetu.

Stolebrev leigubrjef fyrir kirkjustól eða sæti í honum.

Stolehynde sessa sem lögð er á (harðan) stól.

Stolemager, ft. -e, kk., stólasmiður.

Stolepenge, ft., eins konar gjald sem sumir iðnaðarmenn greiða í lagsjóðinn.

Stolepude = Stolehynde.

Stolerya stólbak.

Stoleſtade sæti í kirkjustól: „Naar enhver nød et S. ſvarende til ſin Rang.“

Stoleſæde stólseta.

Stolgang hægðir, (sb. vallgangur).

Stolkonge, [stólkonung-r], stólkonungur, yfirkonungur.

ſtolpe (har), h. s. 1, setja stoðir: S. under et Huus.

Stolpe, ft. -r, sk., [stólpi, stoð]. — Snakke op ad Væggene og ned ad Stolperne bulla, þvogla.

Stolpebod, ft. -er, sk., (í Norv.), húskorn á stoðum eða stöfum.

Stolpebuur (í Norv.) = Stolpebod.

Stolpefod neðsti hluti stoðar.

Stolpeſeng = Himmelſeng.

Stolpeſpiger hver hinna stóru nagla sem reknir eru í stoðir.

Stolpeværk stoðir(nar í e-u): Stolpeværket i et Huus.

Stolrør mjór reyr (af tegundinni *calamus rotang*) sem riðnar eru stólsetur úr.

ſtolt [sb. stolz], 1) ft. -e, e., a) drambsamur, dramblátur, drambvís, drambsfullur, (sb. þóttafullur), stolz, stór, (sb.: var hann þó eigi svá stolz eðr stórr, at hann hlýddi eigi mönnum, ef skylt áttu at tala við hann), stórlátur (Fms. I, 2): Være ſ. (þykjast) af ſin Fødſel (Lærdom). — β) drambsamlegur, drembilegur: En ſ. Opferſel. — b) = herlig: En ſ. Heſt. Et ſ. Skib hið fríðasta skip. Et ſ. Foretagende skörugleg tiltekja, eða þvíuml. — 2) sem ao., drambsamlega, drembilega, stolzlega (Fms. X, 278): Svare ſ.

ſtoltelig, ao., (fornl.), = ſtolt 2.

Stolthed, án ft., sk., dramb, drambsemi, drambvísi, dramblæti, stórlæti, (sb. þótti). — b) það sem e-r þykist af, það sem e-m þykir vegur (sæmd) að: Sætte ſin S. i Penge þykjast af auðnum. Han var ſin Faders S. hann var eptirlætisgoðið hans föður síns.

Stoltrængſel það að manni finnst sjer vera mál (en fær þó ekki hægðir).

ſtoltſere, h. s. 1, reigsa.

Stoltvang = Stoltrængſel.

Stopning, sk., a) það að ſtoppe. — b) það sem búið er til með því: Sædets S. er for haard setan er of harðstoppuð (sb. Fas. III, 211). Stopningen paa Kjolen kan ikke sees það sjest ekki, að kjóllinn sje stagaður.

ſtoppe, s. 1, I) ás., A) troða e-u (í e-ð): S. noget i en Sæk. — B) troða í (e-ð), 1) ſ. ſine Støvler med Hø troða heyi í stígvjelin sín. — S. Sækken fuld troða pokann fullan. — S. (troða upp í) et Hul paa Væggen. — S. Sprækken til troða upp í rifuna. — þegar ſtoppe er haft um mat, merkir það: gera harðlífi eða uppþembing. — S. ſig ud troða utan á sig (til að sýnast fallegri í vexti). — b) í óeiginl. orðatiltækjum: S. Huller borga gamlar skuldir. — S. Munden paa een þagga niður í e-m. — S. Ørene til daufheyrast. — 2) ſ. Dyr (Fugle) ud troða upp dýrabelgi (fuglahami; — sb. Fas. III, 211). — 3) stoppa: S. en Sadel (Sopha). S. en Pude om láta í kodda öðruvísi enn áður var. — 4) ala (fugla með því að troða deigi ofan í þá): S. Kalkuner. — S. ſig þenja vömbina (Fms. VIII, 436). — 5) staga (gat): S. et Hul. S. Strømper. — II) = ſtandſe a) h. s. = ſtandſe a: Heſten ſtoppede ved Bommen. — Da Søgningen ſtoppede, maatte Udſalget ophøre. — Det ſtopper for een e-r verður uppiskroppa. — β) skipunarh. er hafður sem nokkurs konar nafn í orðatiltæk. ſige Stop hætta: Nu er det bedſt at ſige Stop med den Leg (er bezt að hætta þessum leik); ellers gaaer det for vidt. — b) = ſtandſe b: S. en løbſk Heſt.

Stoppebræt straumblemmur (í stíflu).

Stoppefugl fugl sem alinn er á þann hátt að deigi er troðið ofan í hann.

Stoppegaffel eins konar tilbúningur aptan á hervagni til þess að hann velti ekki aptur á bak þegar farið er upp brekku.

Stoppegarn band sem göt eru stöguð með.

Stoppehøns hænsni sem alin eru með því að troða deigi ofan í þau.

Stoppekile harður trjefleygur sem rekinn er undir sívala hluti (t. a. m. fallbissur) til stuðnings.

Stoppekone kona sem hefur þá iðn að staga göt.

Stoppenaal nál til að staga með.

Stoppeplads skipalægi sem ekki er haft nema í viðlögum.

Stopper, ft. -e, I) [af ſtoppe I], 1) kk., sá sem elur fugla með því að troða deigi ofan í þá. — 2) sk., a) áhald sem við er haft þegar troðið er í tóbakspípur. — b) keri. — II) [af ſtoppe II], sk., um ýmislegt, sem haft er til að aptra e-u: Jeg ſkal ſætte en S. for den Sag það skal ekki verða neitt úr því, (sb. honum skal ekki verða hettan úr því klæðinu).

ſtor, ft. -e, [stór-r], miðstig ſtørre [stœrri, stœrra], efsta stig ſtørſt [stœrst-r], e., 1) eiginl., stór, mikill: Et ſtort Byrd. En ſ. By. Den ſtore Taa stóra táin. Skoen er for ſ. er of stór. Tage ſtore Skridt stika stórum. — Hvor ſ. er Skoven hversu víður er skógurinn (sb. Eg. 130)? — En ſ. Mængde mikill fjöldi, sægur. Tjene ſtore Penge græða mikið fje. Den ſtørſte Deel af noget meginið af e-u. — Naar jeg bliver ſ. þegar jeg verð stór (þ. e. fullorðinn). Store og Smaa bæði smáir og stórir. — 2) óeiginl., a) mikill: En ſ. Lykke (Glæde, Sorg). — Et ſtort Foretagende. Store Ting have tidt ringe Begyndelſe mjór er mikils vísir. — En ſ. Helt kappi mikill. Carl den Store Karlamagnús. En ſ. Digter skáld gott. Store Herrer höfðingjar. De Store stærri menn, höfðingjarnir. Rigets Store gæðingar ríkisins (að sínu leyti eins og gæðingar Jesraelborgar, í Stjórn). — b) stór (sb.: gör þik eigi stærra, enn þú átt kyn til): Han begynder at blive ſ. paa det hann er farinn að verða stór upp á sig. Føre ſtore Ord vera stórorður (Fms. XI, 94), tala digurbarklega. Ville føre det ſtore Ord (vilja ráða talinu) i Selſkaber. — B) ſtort, sem ao., mikið: Jeg bryder mig ikke ſtort derom mjer liggur það í ljettu rúmi. Han agter det ikke ſtort hann metur það ekki mikils. Der lægges ikke ſtort Mærke til, hvad han ſiger menn gefa lítinn gaum að, hvað hann segir. — Slaa ſtort paa halda sig ríkmannlega.

*Storadmiral æðsti skipastólshöfðingi.

ſtoragtig, ft. -e, e., stór upp á sig, stórlátur, (sb. ſtolt 1, a).

Storagtighed, án ft., sk., hroki, (sb. Stolthed a).

ſtorartet, ft. -artede, e., stórkostlegur: Et ſ. Konſtværk.

Storbaad stærsti bátur á kaupskipi.

ſtorbladet (sem er) með stóru blaði eða blöðum: En ſ. Kniv. — Storbladede (stórblöðóttar) Planter.

•ſtorblommet (um vefnað), stórblómaður (sb. blómaður, B. H.).

ſtorbryſtet, ft. -bryſtede, e., brjóstamikill.

ſtorbyrdig stórættaður, kynstór.

*Storcantsler yfirgæðingur (í Danmörku á 17. og 18. öld).

Stordaad stórvirki, þrekvirki, afreksverk, stórhlutur (Fms. VII, 136).

ſtordraabet, ft. -draabede, e., sem er í stórum dropum: „S. Regn“.

Stordyb = Seildyb.

Storfiſk stórfiskur (Fas. II, 113).

ſtorflabet, ft. -flabede, e., kjaptstór.

Storfyrſte stórfursti (nærri sama og Storhertug). — b) (fyrrum), veldisnafn Garðaríkiskeisara. — c) (nú), tignarnafn rjettborinna náfrænda Garðaríkiskeisara.

Storfyrſtendømme, ft. -r, stórfurstadæmi: Storfyrſtendømmet Finland (Siebenbürgen).

ſtorgabet, ft. -gabede, e., ginstór.

Storhandel stórverzlun.

Storhandler, ft. -e, kk., stórkaupmaður.

Storhav reginhaf.

Storhed, án ft., sk., a) eiginl., stærð, mikilleiki: Bjergets S. forbauſer. — b) óeiginl., mikilleiki, (sb. mikilmennska); Planens (Handlingens) S.

Storherre Tyrkjakeisari.

Storherſker stórhöfðingi (er að löndum situr).

Storhertug stórhertogi: Storhertugen af Toſcana.

Storhertugdømme, ft. -r, stórhertogadæmi.

ſtorhertugelig, ft. -e, e., sem lýtur að stórhertoga.

ſtorhjertet, ft. -hjertede, e., a) = høihjertet. — b) = hovmodig.

ſtorhovedet, a) eiginl., höfuðstór. — b) óeiginl., (á Jótl.), hrokafullur.

Storhval = Rørhval.

Stork, ft. -e, sk., [stork-r], storkur *ardea ciconia:* Storkens Komme bebuder Vaaren.

Storkaal (í norðurhluta Sjálands), = Langkaal.

Storkebeen, a) fótur á storki. — b) kálfalaus fótur eins og á storki.

Storkenæb, a) nef á storki. — b) verkfæri til að draga upp með eptir öðrum uppdráttum og minnka þá. — c) nafn á sumum tegundum af jurtakyninu *geranium*.

Storkerede, ft. -r, sk., storkshreiður.

Storkeſnabel = Storkenæb b.

Storkeunge storks-ungi.

Storkevinter (í norðurhluta Sjálands), frost sem kemur seint á vori eptir það að storkurinn er kominn (sb. kríuhret).

Storkirke höfuðkirkja.

ſtorknoglet, ft. -knoglede, e., stórbeinóttur.

ſtorkornet (sem er) í stórum kornum: S. Krud stórt (stórgert) púður.

Storkors, a) kl., stórkross. — b) kk., stórkross-riddari: S. af Danbrog.

ſtorladen, ft. -ladne, e., [sb. stórlát-r], (sjaldh.), = ſtoragtig, hovmodig.

ſtorlemmet, ft. -lemmede, e., = førlemmet.

ſtorlig, ao., [stórlig-], stórlega, stórum, stórmjög: De undredes ſ. over hans Tale.

Storluge stór-op(ið) á hafskipi.

Storm, ft. -e, sk., [storm-r], 1) eiginl., a) stormur, (sb. um nóttina gerði á storm veðrs af hafi), stormviðri, stórviðri, hvassviðri, veður, (sb. bálviðri, rokviðri; sömul. Orcan): „En ſædvanlig Vind gjennemløber 10—15 Fod i eet Secund; ſtiger Hurtigheden til 40—60 Fod, kaldes Vinden en S., og, overſtiger Hurtigheden dennes Grændſe, en Orcan.“ Stormen reiſer ſig (sb.: kom — hljóp — á stormr; gerði á storm veðrs). Stormen tager af eða Stormen lægger ſig veðrið lægir. En rygende S. rok. — b) um óp og hávaða: En S. af Raab óp mikið. En S. af Klap ákaft lófaklapp. — c) [sb. ok fór — viðbjörninn — með miklum stormi ok ákefð], áhlaup (herliðs): Tage en Fæſtning med S. Løbe S. veita áhlaup. Afſlaae en S. reka óvini sína af höndum sjer. — 2) óeiginl., það sem hefur stórkostleg áhrif á manninn. Staae faſt i Livets Storme veraldarinnar bylgjum og bárum (Stjórn). — Bekæmpe Stormen i ſit Bryſt. Lidenſkabernes Storme ofsalegar geðshræringar, ofsi, ofstæki geðshræringanna.

Stormand stórmenni, höfðingi, (sb stórbokki).

Stormaſt stóra sigla (á þrísigldum skipum, og svo á tvísigldum þar sem aptari siglan er meiri).

Stormbro, [sb. Storm 1, c], (fyrrum), lausabrú er skjóta mátti úr hjólkastala og á kastalavegg. — b) brú sem lögð er yfir kastaladíki þegar kastali er sóttur.

Stormbræt, a) [sb. Storm 1, a], stormhlemmur, stormbleri. — b) [sb. Storm 1, c],

gaddafleki (sem hafður er til varnar í kastala þegar að er sótt).

Stormbuk = **Muurbrækker.**

Stormbyge regnjel (sb. Skuggsjá).

Stormdag dagur þegar hvassviðri er.

Stormdør mylnuop sem farið er út um til að afsegla mylnuvængina í miklu hvassviðri.

ſtorme, s. 1, [sb. styrma, Fms. I, 128], A) [sb. **Storm** 1, a], h. s. (har), a) eiginl., vera hvasst: Det har ſtormet hele Natten það hefur verið stormur í alla nótt. — Et ſtormende Veir ofviðri. — b) óeiginl.: Det ſtormer i hans Bryſt honum eru ósköpin öll niðri fyrir. — Stormende Lidenſkaber ofsalegar ástríður. — B) [sb. **Storm** 1, c], 1) h. s., a) eiginl., fara með miklum stormi og ákefð (sb. Fms. II, 100): Ved Brandraabet ſtormede alle til Udgangen. — b) óeiginl.: S. mod ſit eget Helbred fara óguðlega með sig (að heilsunni til). — Vennerne ſtormede ind paa ham med Bønner (sb. **bønfalde**). — Ulykkerne ſ. ind paa mig allt olán steðjar að mjer, (sb. margt kemur senn að svinnum). — 2) ás., veita áhlaup á; ná (e-u) með áhlaupi: Byen blev ſtormet, men tilbagedrev den ſtormende Fjende.

Stormeſter a) forráðandi (sumra riddarastjetta á miðöldunum): Tempelherrernes S. — b) forseti (múrmannafjelagsins, o. s. frv.).

Stormfane [sb. **Storm** 1, c], merki sem fyrrum var títt að setja upp þegar menn veittu áhlaup.

Stormflag [sb. **Storm** 1, c], = **Stormfane.**

Stormflod flóð sem kemur til af stormi.

ſtormfri [sb. **Storm** 2], rólegur.

Stormfugl (eins konar sjófugl) *procellaria.*

ſtormfuld a) [sb. **Storm** 1, a], stormsamur (sb. Skuggsjá): En ſ. Aarstid. — b) [sb. **Storm** 2], órólegur: Et ſtormfuldt Liv.

ſtormfyldt, [sb. **fylde**], (sjaldh.), þaninn af veðri: „Et ſ. Seil."

Stormgud (sjaldh.), veðragoð.

Stormhage [sb. **Storm** 1, c], hver af þeim krókstjökum sem við eru hafðir þegar sótt er að kastala.

Stormhat [sb. **Storm** 1, c], stálhattur (Hkr.), (hangandi) stálhúfa (Skuggsjá). — b) (eins konar jurt) *aconitum napellus.*

Stormhav (í skáldskap), stormasamt haf.

Stormhue, [sb. **Storm** 1, c], = **Stormhat** a.

Stormhul, [sb. **Storm** 1, c], a) (fyrrum), vígskarð. — b) = **Breſche**: Skyde Stormhuller i en Muur.

Stormhvin vindsgnýr (Vd.), vindagnýr (Sn. E.).

Stormhvirvel hvirfilbylur.

Stormhætte = **Stormhat** a.

ſtormig, ft. -e, e., (mjög sjaldh.), stormsamur, stormsamlegur: „Stormigt Veir" stormsamur vindur (sb. Skuggsjá).

Stormklokke, [sb. **Storm** 1, c], herklukka (Fms.); eldslökkvingarklukka, eldklukka.

Stormklyver þríhyrnt framsegl (sb. **Klyver**) sem haft er í stormi.

Stormkrog gluggakrókur sem hafður er í hvassviðri.

Stormløb = **Storm** 1, c: Tage en Plads med S.

ſtormodig, a) stórhugaður (fornt), mikilhugaður (fornt), hugstór (fornt), hugfullur (fornt), hugprúður, hjartaprúður, o. s. frv. — b) (fornlegt), = **ſtolt** 1, a.

Stormodighed, án ft., sk., = **Stolthed** a.

Stormpotte, [sb. **Storm** 1, c], pottur með leður utan um og með eldpípu og fullur af púðri og púðurkúlum er menn hafa til varnar í kastala.

Stormpæl, [sb. **Storm** 1, c], = **Paliſſade.**

Stormredſkab, [sb. **Storm** 1, c], hvers konar vopn sem við er haft til að sækja kastala með.

ſtormrig = **ſtormfuld** a.

ſtormrørt, [sb. **røre**], æstur af stormi: „S. Hav".

Stormſeil minna segl sem haft er í stórviðri.

Stormſkridt, [sb. **Storm** 1, c], hörð herganga (eins og þegar áhlaup er veitt): Angriberne rykkede frem i S. — b) óeiginl.: Faren nærmer ſig med S. hættan fer að óðfluga.

Stormſky ský sem boðar stórviðri.

Stormſtige, [sb. **Storm** 1, c], stigi sem við er hafður þegar menn sækja kastala.

Stormtaarn kastali á hjólum til að vinna annan kastala með (sb. Skuggsjá 412—13).

Stormtag grafsvín (Skuggsjá 412).

Stormtromme bumba sem menn berja þegar þeir veita áhlaup á kastala.

Stormtøi öll áhöld til að sækja kastala með.

ſtormundet, ft. **-mundede**, e., munnstór. — b) óeiginl., kjaptfor, hortugur, svörull: „En ſ. Tjener, ſom ſvarer ſin Herre ilde."

Stormvaaben vopn (vígvjelar) til að sækja (vinna) kastala með.

Stormvalſe, [sb. **Storm** 1, c], (fyrrum), gaddavaltari holur innan og fylltur af eldfimum hlutum hafður til að velta honum úr kastala ofan á óvini sína.

Stormveir stormviðri, (sb. **Storm** 1, a).

Stormvind vindsbylur (Stjórn; sb. **Storm** 1, a).

ſtormægtig (um stórhöfðingja), mjög voldugur, (sb. alvaldur).

Stormøxe = **Stridsøxe.**

ſtornæſet, ft. **-næſede**, e., nefstór, nefmikill (fornt).

ſtorordet, ft. **-ordede**, e., [sb. stórorð-r], (úrelt), stórorður (Fms. XI, 94).

ſtorpralende, [sb. **prale**], raupsamur.

Storpraler, mesti gortari, mesti raupari.

ſtorraadig (sjaldh.), stórráður.

Storſeil stærsta segl(ið, á skipi).

ſtorſindet (fornl.), = **ſtormodig** a.

ſtorſlaaet, [sb. **ſlaae**], klofinn í digrar spýtur: S Bøgebrænde.

ſtorſlægtet, ft. **-ſlægtede**, e., stórættaður, ættstór, kynstór.

ſtorſnudet, ft. **-ſnudede**, e., (í tali), hrokafullur: En ſ. Karl.

ſtorſtilet, ft. **-ſtilede**, e., (prentaður) með stóru (og skíru) letri: En ſ. Bibel.

Storſtue stærsta hús (á bæ).

***Storſultan** = **Storherre.**

ſtortalende, [sb. **tale**], stórorður (Fms. XI, 94).

Stortalenhed, án ft., sk., það að vera **ſtortalende** (stóryrði, Nj.; diguryrði, Stjórn; raup).

Stortaler gortari, raupari.

Stortarm endaþarmur (655 XXX).

Storting stjórnarþing (Norðmanna).

Stortrøie (skipara)úlpa.

Stortyrk (fyrrum), = **Storherre.**

***Storvezir** yfirráðgjafi (Tyrkjakeisara).

Storvildt hin stærri veiðidýr (t. a. m. hirtir).

Storvælde (sjaldh.), ofvald: „Deſpotisme og S."

Storværk = **Storbaad.**

ſtorøiet stóreygður, mjög eygður (fornt).

ſtout, ft. -e, e., a) (í tali, á Jótl.), laglegur, og þvíuml. — b) (sjaldh. í bókum), drengilegur (sb.: fagrar konur ok dreingiligar, Fms. VII, 105), sköruglegur, tiguglegur: „Forfærdet ſaae jeg Kampens ſtoute Datter."

Straa, kl., [strá], a) með ft. eins, strá; hálmur (sb.: honum sýndiz sem öx fögr ok fullfengileg yxi upp á einn hálm), hálmstrá: Sælge Kornet i S. selja kornið á hálmi (þ. e. óþreskt). — Være heit paa S. (eða Straaet) vera hátt settur. — b) án ft., hálmur (sb.: eitt — hlass — heys ok tvau hálms, N. g. L.): Ligge paa S. (sb. Eg. 205, Sturl. I, 2).

Straa-arbeide, a) það að búa e-ð til úr hálmi. — b) e-ð sem búið er til úr stráum eða hálmi.

Straabaand band úr stráum eða hálmi.

Straabred, kl., breidd á strái: „Et Straabreds Tykkelſe."

Straabundt hálmvöndull.

Straadukke hálmvöndull.

Straadyne = **Halmdyne.**

Straadække ábreiða riðin úr hálmi.

ſtraadød (sjaldh.), sóttdauður, sóttbitinn.

Straadød kerlingadauði.

Straaenke = **Græsenke.**

ſtraafarvet, ft. **-farvede**, e., (sem er) eins og hálmur á litinn.

Straafletning, a) það að ríða e-ð úr stráum: Nære ſig ved S. — b) e-ð sem riðið er úr stráum (t. a. m. það sem stráhattar eru saumaðir úr).

ſtraaguul strágulur (þ. e. gulur eins og þurrt strá).

Straahat stráhattur: Italienſke Straahatte.

Straahytte, a) byrgi búið til úr hálmi. — b) húskorn með hálmþaki.

Straajunker = **Spradebaſſe.**

Straakjøl drag (undir kili).

Straaknippe = **Halmknippe.**

Straakrands hringur búinn til úr stráum.

Straakurv strálaupur, (sb. **Halmkurv**).

ſtraalagt, [sb. **lægge**], (um þak), búinn til úr hálmi, (sb. Fms. VI, 153).

ſtraale, s. 1, [sb. strjála], a) h. s. (har), geisla (sb.: þá skínandi birti, er geislaði af meyjunni; sb.: einnig það geislar — ljómar — af e-u), skína: Et ſtraalende Lys skært ljós. En ſtraalende Diamant. — „Det ſørgende Smiil, ſom ſtraalede frem gjennem rindende Taarer." — b) sem ás., (í tiguglegu orðfæri), sýna (e-ð) á sjer eins og með geislum: Hans Aaſyn ſtraalede Fred og Glæde.

Straale, ft. -r, sk., [sb. strjál], a) geisli: Solens Straaler. — b) buna: Vandet ſpringer i to Straaler. — c) rák (svipuð geisla): Straaler i Metallers Brud. — d) = **Havſtraale.** — e) (þegar talað er um hrossalækningar), hestsskökull.

Straalebrydning = **Straalebrækning.**

ſtraalebrækket, [sb. **brække**], (sem er) með brotnum geislum: „S. Lys".

Straalebrækning geislabrot(ning).

ſtraalebræmmet, [sb. **bræmme**], (skáldl.), (borða)lagður með geislum, (sb.: Er á sumrum sunna, í svalar voðir unna, vefur bjartra geisla glit).

Straaleglands (skáldl.), geislablik.

ſtraaledannet, [sb. **danne**], a) (sem er) eins og geisli í lögun. — b) sem er í lögun eins og e-ð með geislum út úr.

Straaledyr (kvikindi sem er svo lagað eins og það sje með allt einum geislum) *animal radiatum.*

Straaleflod, sk., (skáldl.), geislamóða (er skín af e-u): „Solens S."

Straaleglands ljómi: „Solens gyldne S." — b) = **Helgenglands**, **Straalekrands**, **Straalekrone.**

Straaleglimt (skáldl.), = **Lysglimt.**

Straalekaſt blikandi geislar.

Straalekrands = Helgenglands.

Straalekrone = Helgenglands.

Straalelys ljómi.

Straalemeſter [sb. Straale b], bunustjóri (þ. e. sá sem stýrir bununni þegar verið er að slökkva húsbruna).

Straalemusling (eins konar skel) *mytilus radiatus.*

Straalepragt ljómi: „Morgenſolens S."

Straalepunkt það sem geislarnir skína af.

Straaleregn (skáldl.), ljómi.

ſtraalerig ljómandi.

Straalerør, [sb. Straale b], = Sprøiterør.

Straaleſkin ljómi.

Straaleſkud geisli.

Straaleſnekke (eins konar kuðungur) *helix radiata.*

Straalevarme hiti sem kemur í geislum á e-ð fjarlægt.

Straalevei (skáldl.), geislabraut (sem e-r á að ganga): „Som naar en S. beredes for nogen Gud."

Straalevinkel horn á milli tveggja geisla (er skína í auga).

Straalevirkning áhrif ljóss eða hita í geislum: Varmens S.

Straalevæv geislaglit (sb. greinina um ſtraalebræmmet).

Straalægte langband undir hálmþekju.

Straamaatte motta úr hálmi.

Straamand mannsmynd gjörð úr hálmi og höfð sem fuglahræða, (heybuxi).

Straaſæk hálmpoki til að hafa undir sjer, (sb. Halmdyne).

Straatag hálmþekja: S. maa ikke lægges paa Kjøbſtedbygninger.

ſtraatækt, [sb. tække], þakinn hálmi (sb. Fms. VI, 153),

Straaviſk = Halmviſk: Feie noget af med en S. fara á hundavaði yfir e-ð.

Straavæxt sáðtegund sem mikill hálmur er undir.

***Strabads**, ft. Strabadſer, sk., (í tali), erfiði (sb.: þolinn var hann með vás ok erfiði, Rómv.), áreynsla.

***ſtrabadſere**, ás. 1, reyna á: Dette Arbeide ſtrabadſerer Heſten for meget. — S. ſig (reyna of mikið á sig, leggja of mikið að sjer) paa Reiſer.

Straf, ft. -fe, sk., refsing, hegning, hegnd, hefnd, skript, víti: Grusomme (haarde, lemfældige, milde) Straffe. Naturlige Straffe sú hegnd er fylgir sjálfkrafa e-i yfirstöplun. Faae S. for noget þola hegningu fyrir e-ð. En billig S. makleg málagjöld.

ſtrafbar, ft. -e, e., = ſtraffelig, ſtrafſkyldig, ſtrafværdig.

Strafbarhed, án ft., sk., = Strafſkyld, Strafſkyldighed, Strafværdighed.

ſtraffe, ás. 1, refsa e-m, hegna: S. Lovens Overtræder (sb.: hegna illþýði ok ránsmenn, Fms. VII, 16), hegna lögleysur. S. en Misgjerning. Straffes paa Livet (fá þá hegning að) vera tekinn af. Straffes paa Penge (fá þá hegning að) vera sektaður. — b) um það þegar e-m hefnist fyrir e-ð, (sb. makleg málagjöld): „Børn ſ. ofte Forældre, fordi disſe ikke have tugtet dem i Tide" foreldrum hefnist opt fyrir, að þau hafa ekki tiptað o. s. frv. — c) (sjaldh.), = dadle, laſte (af lasta). — d) = irettesætte. — e) (í almúgatali), ſ. (stýfa ofan af) et Træ.

Straffebrev ávítubrjef.

Straffebøder, ft., víti, (sb. Bod [af bót] 2).

Straffedag hegningardagur (að sínu leyti eins og hegningartími, Fms).

Straffedom áfellisdómur (fornt).

ſtraffelig, ft. -e, e., (sjaldh.), = ſtrafſkyldig.

Straffelov lög um glæpamál: Den norſke S.

Straffelovgivning lagasetning (lög) um glæpamál.

Straffemaade það hvernig farið er að hegningu: En haard (grusom) S.

Straffeprædiken prjedikun sem miklar ávítanir eru (mikil heimsádeila er) í. — b) (sjer hverjar) ávítur, (sb. Irettesættelse).

Strafferenter, ft., peningaleiga sem e-r verður að borga af því hann hefur ekki leyst fje af hendi í rjettan gjalddaga.

Strafferet, a) rjettur á að hegna: Statens S. = b) = Criminalret b.

Straffetale ávítur, (sb. Irettesættelse).

Straffetrudſel það að hóta hegningu.

ſtraffri = ſtrafløs.

ſtraffældig, ft. -e, e., = ſtrafſkyldig.

ſtrafløs vítislaus, (sb.: at vítalausu, Skuggsjá).

Strafløshed, án ft., sk., það að vera vítislaus; það að komast hjá hegningu.

Strafpenge, ft., = Straffebøder, Bod [af bót] 2.

Strafſkyld það að hafa unnið til hegningar.

ſtrafſkyldig vítaverður, hegningarverður: Hun er ikke mere ſ. end Manden. Et ſtrafſkyldigt Foretagende.

Strafſkyldighed, án ft., sk., Strafſkyld.

ſtrafværdig = ſtrafſkyldig.

Strafværdighed, án ft., sk., = Strafſkyld.

ſtram, ft. -me, e., [sb. haf-stramb-r og strembinn], a) þaninn: En ſ. Line. — b) strokinn, (sb. það markar fyrir legg og lið): „En Straajunker, pyntet og ſ." — c) rammur: En ſ. Smag remmubragð). En underlig ſ. Lugt þræslu lykt. — 2) sem ao., þröngt: Klæderne ſidde ſtramt eru þröng.

Strambuxer sú hegning að vera barinn með staf (priki) á bakhlutann utan yfir buxurnar: Give een S. Faae S.

Stramhed, án ft., sk., a) það að vera ſtram a: Tougets S. Klædernes S. það að fötin eru þröng. — b) þræslubragð, eða þvíuml.

ſtramme, ás. 1, þenja (sb. þenja línustreng á miðil hæla tveggja), herða á (e-u): S. et Toug. — b) (um föt og þvíuml.), þrengja að (e-m), vera (e-m) of þröngt: Klæderne ſ. mig. — Án þol.: Bæltet ſtrammer.

Strammen, sk., það að ſtramme.

Stramning, sk, a) það að ſtramme: Tougets S. — b) rígur (í eiginl. merk.): Føle en S. i Lemmerne.

Strand, ft. -e, sk., [strand í strönd], strönd, sjóarströnd, (sb.: marbakki, sjóarbakki); fjara: Bølgerne rulle op paa Stranden. — b) (stundum í figuglegu orðfæri), land, (sb. strindi, í skáldskap). — 2) sjór(inn við land): Stranden er tillagt sjórinn er lagður með ströndinni.

Strandaborre (eins konar sjófiskur) *perca marina.*

Strandager akur (sem er) við sjó.

Strandagern hrúðurkarl *balanus (Linn.).*

Strandarve, fjöruarfi, berjaarfi, smeðjukál, *areñaria peploides.*

Strandbakke brekka (bryggur, eða þvíuml) við sjó.

Strandbo, kk., sjóbyggi, sjóbóndi.

Strandboer, ft. -e, kk., = Strandbo.

Strandbred sjóarströnd; fjara.

Strandbrink sjóarbrekka; sjóarbakki, marbakki.

Strandbygger, ft. -e, kk., = Strandbo.

Stranddige flóðgarður (til að aptra sjóflóðum).

Stranddykker, sk., = Dukand.

Stranddyr skepna sem hefst við í sjó nærri landi.

ſtrande (er), h. s. 1, 1) eiginl., a) (um skip), brotna (við land eða á grynningum; sb.: skip brýtur, skip brýtur í spón): Skibet ſtrandede paa Skagens Rev. — b) (um þá sem á skipi eru), brjóta skip sitt: Vi ſtrandede paa den norſke Kyſt. — 2) óeiginl., = mislykkes: Den Plan ſtrandede.

Strandegn sjópláss, sjóbyggð, (sb. sjóarsíða).

Strandeier = Forſtrandseier.

Stranderle, sk., [-erle = ertla], eins konar strandfugl.

Stranderter (norrænt orð), baunagras *pisum maritimum.*

Strandeſel ámælis-orð um þann sem hefur það starf að bera fyrir kaup vöru manna eða farangur frá sjó.

Strandfiſk fiskur sem við hefst nærri landi.

Strandfiſkeri það að fiska nærri landi.

Strandfoged (maður sem er) fjöruvörður.

Strandfolk, ft., (sjaldh.), a) sjóbyggjar. — b) marbendlar.

Strandfugl strandfugl.

Strandgruus sjóar-möl (sem tekin er upp við land).

Strandgræs gras er á ströndu vex, (strandgresi). — 2) sjer í lagi a) *elymus arenarius.* — b) kattartunga *plantago maritima.* — c) marhálmur *zostera marina.*

Strandhug, kl., [strandhögg], strandhögg.

Strandhuus hús við sjó.

Strandhvede (jurt) *elymus arenarius.*

Stranding, ft. -er, sk., það að ſtrande 1: Der indtraf mange Strandinger (braut mörg skip, urðu margir skipreikar) i det Efteraar.

***Strandingscommiſſair** sá sem er til settur að sjá á með þeim mönnum er koma af skipreika.

Strandingsgods vogrek.

Strandingsret = Forſtrandsret.

***Strandiſop** (strandlæðingur) *glaux maritima.*

Strandkaal (nafn á ýmsum jurtum), a) *bunias cakile (Linn).* — b) *crambe maritima.* — c) = Strandgræs 2, b.

Strandkant a) = Strandbred. — b) sjóarsíða: Boe ved Strandkanten.

Strandkløver, bóluþang, belgjaþang, klóþang, þunnaþang, *fucus vesiculosus.*

ſtrandlangs, ao., [sb. strandlengis], strandlengis (B. H.), með sjó.

Strandlugt fjörudaun.

Strandløber, a) kk., fjörusveinn (undirmaður þess sem nefndur er Strandfoged). — b) sk., nafn á sumum strandfuglum.

Strandløg (eins konar læknisjurt) *scilla maritima (Linn.).*

Strandmaage már; svartbakur, veiðibjalla.

Strandmalurt (jurt) *artemisia maritima.*

Strandmandstro (jurt) *eryngium maritimum.*

Strandmark (ræktað) land sem nær niður að sjó.

Strandodder (sæotur) *mustela lutris.*

Strandpeberrod (hrafnaklukka með gulu blómstri?) *sisymbrium amphibium.*

Strandplante planta er sprettur við sjó.

Strandravn = Aalekrage.

Strandret rjettur á að fiska fyrir landi og draga net á land.

Strandrettighed = Strandret.

Strandrider tollheimtumaður sem settur er yfir spotta af sjóarströndu.

Strandrixe, sk., = Snarre.

Strandrov = Strandhug.

Strandrug = Strandhvede.

Strandrøver víkingur sem höggur strandhögg.

Strandſand fjörusandur (sem dreift er á gólf og hafður er í veggjalím o. s. frv.).

Strandſidder, kk., [sb. strandsetr, Grágás], sjóarbóndi; tómthússmaður.

Strandſide = Strandkant b.

Strandſiv (jurt) *scirpus maritimus.*

Strandſkade = Løfugl.

Strandſkive (eins konar skel) *turbo.*

Strandſkræppe (jurt) *rumex maritimus.*

Strandſkæl, a) fjöruskel. — b) olbogaskel *patella.*

Strandſnarre = Snarre.

Strandſteen (lítill) fjörusteinn.

Strandſtjerneurt (jurt) *aster tripolium.*

Strandſvale (svölutegund) *hirundo riparia (Linn.).*

Strandſyre = Strandſkræppe.

ſtrandſætte, ás., sigla upp skipi til brots.

Strandſø lón (við sjó).

Strandtyv (fjöruþjófur; sjer í lagi) sá sem stelur vogreki.

Strandtyveri (fjöruþjófnaður: einkum) það að stela vogreki.

Strandtørv = Martørv.

Strandvagt vörður (varðmaður, varðmenn) á sjóarströndu þegar von er ófriðar-skipa.

Strandvand = Søvand a.

Strandvarſel (í tali almúga á Sjálandi), svipir drukknaðra manna er sjást á sjóarströndu, (sb.: sjódraugur, B. H).

Strandvildt veiðifuglar (þ. e. fuglar til að veiða eða skjóta; að sínu leyti eins og veiðidýr, veiðihjörtur) við sjó.

Strandvind = Landvind.

Strandvrag rekinn skipskrokkur; vogrek.

Strandværn það að hlífa ströndu við sjógangi: „Sandklitternes S. imod Havet."

Strandørn = Gaaſeørn.

Strangſkee leður utan um vagn-skökul til að hlífa eykjunum.

*Strangulation, ft. -er, sk., kyrking, henging.

*ſtrangulere, ás. 1, kyrkja, hengja.

*Strangurie, sk., = Koldpis.

*Stratagem sjá Strategem.

*Strategem (opt kallað Stratagem, þó ekki sje rjett), kl., a) = Krigsliſt. — b) = Konſtgreb b.

*Strategetik, sk., herstjórnarfræði, herstjórnarlist, (sb. Krigskonſt).

*ſtrategetiſk, ft. -e, e., sem lýtur að herstjórnarlist, (sb. Strategetik).

*Strategie, sk., = Strategetik.

*Strategik, sk., = Strategetik.

*ſtrategiſk, ft. -e, ſtrategetiſk.

Stratenrøver = Stimand.

Stratenrøveri rán á stigum úti.

ſtrax, ao., a) (um tíð), undir eins, óðara, þegar, í stað; að vörmu spori: Hvad der ſkal ſkee, maa ſkee ſ. (sb. hjer er ekki til setunnar boðið). S. paa Timen eða ſ. paa Stedet þegar í stað. — b) (um stað), rjett, öldungis, þegar (sb.: svá hefir þat sýnzk, sem þegar hafi þat svengzk frá öxlum ofan, Skuggsjá): Huſet ligger ſ. herved. — c) óeiginl. (en þó mjög nálægt merk. a): Fordi man ſeer alvorlig ud, er man ikke ſ. bedrøvet þá er ekki víst að illa liggi á manni.

Streg, ft. -er, sk., [strik?], 1) stryk: Drage en S. med Krid eller Bliant. Slaae en tyk S. gera feitt stryk. — Slaae en S. over noget draga stryk ofan í e-ð; (óeiginl.): sleppa e-u (t. a. m.: Slige Fornøielſer maae vi herefter ſlaae en S. over). — Óeiginl. orðatilt.: Det gjør en S. i Regningen það var nú verri sagan, eða þvíuml. — b) = Compasſtreg: Vinden er gaaet hele tre Streger ſydligere veðrið er gengið fullar sex leiðarsteinsáttir suður á við. — 2) grikkur, bragð, tilvik, eða þvíuml.: Gjøre gale Streger hafa bernskubrögð í frammi. Spille een en ſlem S. gera e-m ljótan grikk, leika illa á e-n. En nedrig S. fúlmennska, eða þvíuml.

ſtrege, ás. 1, stryka: S. et Ark af; sb. afſtrege 3. S. noget ind; sb. indſtrege. S. noget over; sb. overſtrege. S. et Ord under; sb, underſtrege.

ſtreife, s. 1, 1) h. s., sveima (sb.: þeir sveimuðu um bæinn ok drápu mart af Birkibeinum, Fms. VIII, 173): Jeg har ſtreifet om i Byen den hele Dag. — 2) um viðkomu, a) h. s.: Kuglerne ſtreifede hen ad Vandfladen flutta kerlingar á vatninu. — b) ás., strjúkast við: Et Skud ſtreifede hans høire Arm.

Streiferi, ft. -er, kl., = Streiftog.

Streiffugl sjerhver af þeim fugl(ategund)um er víða sveima en breyta þó ekki um loptslag.

Streiflys brigðul birta: Maanens S. i Krattet.

*Streifparti herflokkur sem er sendur frá meginliðinu til að koma e-sstaðar á óvart.

Streifſkud skot (kúla) sem strýkst við e-n (og særir hann grunnu sári).

Streifſtid sá tími árs þegar fuglar eru á ferðalagi að leita sjer fæðslu (sb. Streiffugl).

Streiftog ferð herflokks frá meginliði til að koma e-sstaðar á óvart (sb. Streifparti).

Streng sjá Stræng.

ſtreng, ft. -e, e., [sb. strang-r], a) (um veðráttu), harður: En ſ. Kulde (sb.: voro frost mikil ok kuldar, Fms. II, 29). En ſ. Vinter (sb.: vetrarríki, vetrarnauð). — b) (um áreynslu): Strengt Slid stritvinna. Strengt Arbeide (sb.: erfiðisneyð, í Stjórn). Det vil blive ſtrengt, ſkal jeg naae ham jeg verð að hafa mig allan við (jeg verð að herða mig), ef jeg á að ná honum. — c) (um meinlæti og bindindi): Foreſkrive den Syge en ſ. Levemaade; sb. foreſkrive A. Føre et ſtrengt Liv (sb.: ok vas sá mikill meinlætamaðr síðan í vökum ok í föstum; meinlætismaðr; meinlætissamr; meinlætasamr í föstum ok klæðabúningi; meinlátsamari, í mörgu lagi, við sjálfan sik, enn aðrir biskupar höfðu verit, í vökum ok föstum ok klæðabúnaði; lifa miklu meinlætislífi). En ſ. Faſte. — d) ríkur (t. a. m. um varðhöld; sb. styrkur, öruggur): Være under ſtrengt Opſyn. — e) (um nákvæmni), *α*) i Ordets ſtrengeſte Betydning í eiginlegustu merkingu orðsins. — *β*) foretage en ſ. Underſøgelſe rannsaka e-ð vandlega. — f) (um vandlæti), *α*) (um mann), vandlátur, (sb.: réttvíss vandlætismaðr laganna, Magn.), siðvandur; stjórnsamur: Den ſtrenge Mand ſtraffer aldrig, uden hvor han vil gavne; den haarde ogſaa der, hvor han ſkader". — *β*) (sb.: þó at oss þykki strangr guðs bardagi, Fms. VIII, 54): En ſ. Lovgivning. Efter den ſtrengeſte Retfærdighed. — g) harðráður: Strenge Herrer regjere ikke længe (sb.: skömm er óhófs æfi; illa sezt ofstopinn), orðskv. — h) óþýður: Et ſtrengt Sind. — i) óþýðlegur, (sb. harðlundligr): Et ſtrengt Udvortes. Et ſtrengt Aaſyn (sb. harðleitur). — 2) ſtrengt, sem ao., hart, harðlega; ríkt, ríkulega (sb.: hann var réttdæmr ok hélt ríkuliga guðs lög, Fms. XI, 293): Arbeide ſtrengt leggja mikið að sjer. Regjere ſtrengt vera stjórnsamur eða harðráður. Dømme ſtrengt om andre vera harðdæmur (þungdæmur) um aðra. Strengt taget í raun rjettri; ef í hart fer; eða þvíuml.

ſtrenge, s. 1, [strengja], 1) h. s., ſ. med een vera vandlátur við e-n. — S. paa (ganga ríkt eptir um) Betalingen. — 2) ás., a) herða að (e-m): S. een over hans Evne ofbjóða e-m; sb. anſtrenge. — b) i ſtrenges harðna: „Naar Dagen længes, da Vinteren ſtrenges".

ſtrengelig, ao., [sb. strangliga], = ſtrengt (sb. ſtreng 2): Det blev ham ſ. forbudet honum var stranglega fyrirboðið.

ſtrengere, ás. 1, (í almúgatali), herða að (e-m): Jeg vil ikke ſ. dig med Arbeidet (Betalingen) ekki reka of mikið á eptir þjer (ekki ganga hart eptir borguninni við þig).

ſtrengflydende, [sb. flyde], = ſtrengſmeltende.

Strenghed, án ft., sk., harka, stríðleiki (sb.: stríðleiki í dómum, Skuggsjá 639), o. s. frv.: Vinterens S. vetrarharkan. Arbeidets S. stritið. Straffes efter Lovens S. (sb.: hvar hann — þ. e. guð — hefir látið þá — þ. e. dómana — stríðliga fram fara með dómi rettvísi ok sannindi).

ſtrengſmeltende, [sb. ſmelte], sem bráðnar seint.

Stri, án ft., kl., [sb. strigi], strigi.

Stribe, ft. -r, sk., [sb. strip- í stríprendr, Sturl. III, 113], rák, rönd: Blaae (gule, brede, ſmalle) Striber. — En hvid S. i Havet. — Dreielet var vævet i ſmalle Striber.

ſtribet, ft. ſtribede, e., röndóttur, (sb. striprendr, Sturl. III, 113): S. Tøi. Stribede Dreieler.

Strible, ft. -r, sk., (sjaldh.), dálítil rák, far, eða þvíuml.

*ſtricte, ao., nákvæmlega; í eiginlegri merkingu.

*ſtrictiſſime, ao., = i Ordets ſtrengeſte Betydning (sb. ſtreng 1, e, *α*).

ſtrid, ft. -e, e., [stríð-r], a) snarpur átöku; stinnur: S. Uld. Grovt og ſtridt Lerred. — b) (sb.: hón fellr allra á strangast ok stríðast, Stjórn; sb. einnig Skuggsjá 154), strangur = straumharður: Den ſtride Elv (Fos).

Strid, án ft., sk., [stríð], a) stríð (sb.: jafnan hélt hann stríð við Philisteos), orusta, bardagi: Ruſte ſig til S. búast til bardaga. Drage ud i S. halda í hernað, eða þvíuml. Der ſtod en haard S. þar var hörð orusta (harður bardagi). — b) þræta, þrætur: Sandhed maa være Maalet for enhver videnſkabeljg S. — Ligge i S. med (í málaferlum við) ſine Naboer. — S. imellem to Pligter þegar tvær skyldur fara í bága (hvor við aðra).

ſtridbar, ft. -e, e., = krigerſk a.

Stridbarhed, án ft., sk., a) hreysti (í bardögum). — b) það að geta aldrei setið á sárshöfði.

ſtridbegjerlig = ſtridlyſten.

ſtride, ſtred, ſtridt, [stríða], 1) h. s., a) berjast: S. mandigt (tappert) berjast hraustlega. S. mod Overmagten berjast við ofurefli. — b) þræta(st), deila: S. om Ord. S. med een om noget þræta við e-n um e-ð. — c) stríða, (sb. eiga í e-u): Han har havt megen Modgang at ſ. med hann hefur haft mikið mótlæti við að stríða. S. med Fattigdom eiga í basli. — Vi maatte ſ. haardt for at (við urðum að hafa okkur alla við, til að) vinde op imod Strømmen. — d) vera gagnstætt (e-u): Det ſtrider imod Fornuften. Stridende Sætninger greinir sem eru gagnstæðar hvor annari. Stridende Pligter skyldur sem fara í bága. — 2) sem ás., a) með þol. sem er samkynja sögninni að merk. (sb.: Sigurðr konungr .... barðist þar aðra orrostu): S. Troens gode Strid (heyja hið góða stríð trúarinnar). — b) með þol. af orði, er tíð merkir: S. Vinteren igjennem komast af veturinn. — c) með ſig: S. ſig op imod Vinden beita undir veðrið; berja. — S. ſig igjennem Folkehoben komast með herkjum (naumindum) í gegnum mannþröngina. — S. ſig igjennem Verden basla fram úr henni veröldu. — d) i ſtrides α) berjast: De ſtredes længe, inden han fik Overmagt. — β) þræta: De ſtredes længe, uden at forſtaae hinanden.

ſtridhaaret sem hefur stinnt og snarpt hár.

ſtridig, ft. -e, e., I) (þar sem það á skylt við Strid), a) stríðlundaður, stríðlyndur, stríður, torsveigur, (sb. þeir munu þér vera menn stríðastir ok torsveigstir). — b) sem keppt er um: Gjøre een Rangen ſ. vilja ekki vera minni, enn e-r. Gjøre een Seieren ſ. standa (vel) í e-m. — c) gagnstæður, sem er hvað á móti öðru: Stridige Dnſker (Meninger). — II) (þar sem það á skylt við ſtrid), (sjaldh.), a) = ſtrid a. — b) = ſtrid b.

Stridighed, sk., I) (af ſtridig I), a) án ft., stríðleiki (sb. Fms. IV, 165), stríðlæti, þrályndi, þrágirni, þrákelkni, þrá (= þrái): Hans S. paadrager ham mange Ubehageligheder. — b) með ft. -er, þræta, deila, skærur, missætti, ósætti: Lærde Stridigheder vísinda-þrætur. — II) (af ſtridig II), án ft., það að vera ſtridig II.

ſtridlyſten óeirinn, (sb.: óeirumaður, óeirðarmaður, óróaseggur).

ſtridrindende, [sb. rinde], = ſtrid b.

Stridsbulder = Krigsbulder.

Stridsdag, a) = Kampdag. — b) armæðudagur.

Stridsfolk her, lið, herlið.

Stridshammer (fyrrum), víghamar.

Stridshandſke vopnhanzki (Ann.): Kaſte Stridshandſken til een bjóða e-m út. Optage Stridshandſken verða við þegar manni er boðið út.

Stridshelt = Krigshelt (nema öllu tiguglegra).

Stridsheſt vopnhestur (fornt).

Stridshingſt graður vopnhestur.

Stridshjelp vígsgengi.

Stridshorn herhorn (Al., Stjórn).

Stridshær herlið, her, lið.

Stridshøvding hershöfðingi.

Stridshøvedsmand hertogi fyrir liði (sb. Fms. I, 2).

ſtridſindet = ſtridig I, a.

Stridsknegt, kk., óbreyttur liðsmaður.

Stridskraft (tíðkanlegast í ft.), stríðskostur (Sturl. III, 240), liðskostur, liðsafli: Et Lands Stridskræfter. Stridskræfterne i dette Slag vare ikke lige.

Stridskæmpe kappi, garpur, hetja.

Stridskølle (forðum), vígkylfa, (sb. 1. Kølle a).

Stridsleg = Kampleg.

Stridslyſt vígahugur: „S. luer paa ny i hans Barm, og Fryd i hans Øie“.

Stridsmaade bardaga-aðferð: Barbariſke Folks S.

Stridsmand = Krigsmand, Kriger, (nema tiguglegra).

Stridsorden fylking.

Stridspunkt (sjálft) þrætu-efni(ð): Holde faſt paa det egentlige S.

Stridsſkrift, kl., þrætarit: Et academiſk S. = Disputats b.

Stridsſpørgsmaal e-ð sem menn koma sjer ekki saman um: Stridsſpørgsmaalene imellem Catholiker og Proteſtanter.

Stridsſværd = Slagſværd.

Stridsvaaben hervopn.

Stridsvogn = Krigsvogn (nema öllu tiguglegra).

Stridsværn (í skáldskap), hlífar.

Stridsøxe öxi sem höfð er til vígs.

ſtriduldet, ft. -uldede, e., sem hefur togmikla ull.

ſtridvant, [sb. vænne], vanur bardögum: En ſ. Hær.

Strigle, ft. -r, sk., hrossakambur.

ſtrigle, ás. 1, kemba (hest, með hrossakambi).

Striglebørſte hrossabursti.

Striglen, án ft., sk., það að ſtrigle.

Strigling, sk., það að ſtrigle.

Strik, kk. (í tali), = Skjelmsmeſter.

Strikbuxer prjónabuxur, prjónabrækur.

Strikke, ft. -r, sk., a) band, taug, strengur: „Varer, ſom vare bundne med Strikker“. — b) virgull, hengingar-ól: Dømmes til at døe ved Strikken vera dæmdur til hengingar. Han eier ikke Hamp til en S. hann á ekki bót fyrir skóinn sinn. — c) (úrelt), snara.

ſtrikke, ás. 1, prjóna: S. Strømper.

Strikkebog bók um það hvernig fara eigi að prjóna, (prjónabók).

Strikkegarn band sem prjónað er úr, prjónaband.

Strikkekone prjónakona, (þ. e. kona sem prjónar fyrir kaup): Denne S. bærer allevegne ſit Arbeidstøi med ſig.

Strikkekonſt sú kunnátta að prjóna.

Strikkekrog krókur (optast úr járni eða silfri) til að hengja prjóna sína á.

Strikkenaal = Strikkepind.

Strikkenøgle hnykill sem verið er að prjóna af.

Strikkepind prjónn til að prjóna með, bandprjónn (sb. Bindepind, Hoſepind, Knyttepind, Lænkepind).

Strikkepoſe dálítill poki sem kvennfólk hefur prjónana sína í þegar það ber þá með sjer.

Strikkepung = Strikkepoſe.

Strikkering hringur (á handlegg) með krók niður úr til að hengja prjónana sína á.

Strikkeſkede sjá Strikkeſkee.

Strikkeſkee (eða Strikkeſkede), (fyrrum), pípa (optast úr silfri og) lokuð í annan enda sem fest var í beltinu og sá prjónninn var hafður í sem prjónað er með í hvert skipti (= sem lykkjurnar eru teknar á).

Strikkeſtige = Rebſtige.

Strikketøi prjónarnir með því sem verið er að prjóna: Holde ſit S. i Haanden halda á prjónunum sínum.

Strikning, sk., það að ſtrikke.

Strikſtrømpe, a) prjónaður sokkur. — b) sokkur sem verið er að prjóna.

Strime, ft. -r, sk., rák, far, (einkum á hörundi, sb. blóðrisa): Blodige Strimer.

ſtrime, h. s. 1, skjóta út af sjer rákum eða geislum.

ſtrimet, ft. ſtrimede, e., sem rákir eru á, eða þvíuml.

Strimmel, ft. Strimler, sk., ræma: En S. Papir. Klippe (ſkære) en S. af noget. En S. Jord spilda.

*ſtringent, ft. -e, e., nákvæmur (um orð).

*Stringents, sk., nákvæmni (í orðum).

Strippe, ft. -r, sk., (striffa, þ. e.), e-skonar fata með handarhaldi öðrumegin (sb.: ringja, Stjórn).

ſtrippe, s. 1, mjólka, a) h. s., (sb.: dropa; vera dropsöm; [kýrin] mjólkaði þaðan í frá allan vetrinn, sem þær kýr, er stórfengstar eru): Den Ko ſtripper godt. — b) ás., mjólka kú (einkum þegar hún er farin að geldast; sb. hreyta).

ſtrippe (har), h. s. 1, strunza, (sb. rápa): S. omkring paa Gaden hele Dagen.

ſtritte, s. 1, [sb. strita], 1) h. s., a) standa út í loptið: Haarene ſ. ud fra Hovedet. — Han gaaer og ſtritter med ſin Kaarde hann lætur sverðið standa út í loptið (frá hliðinni á sjer). — b) ganga gleitt (til þess að detta ekki): „Han ſtritter ſom en So paa hal Iis.“ — c) stritast við, rembast við. — 2) ás., dreifa e-u, stökkva e-u: Du kan ſ. en Smule Havre i den Agerende. S. Vand paa Gulvet.

Strop sjá Stroppe.

*Strophe, ft. -r, sk., erindi, vísa, hending (einsog það orð er haft nú á dögnm).

Stroppe (eða Strop), ft. Stropper, sk., stroffa, (sb.: lykkja, hanki): Stroppen i en Kjole.

Strube, ft. -r, sk., [strúpi: 655 XIII A; sb. strjúpi, sem tíðkað er nú á dögum], kok; kverkar; kverk, (sb. barki, háls): „Hvad Toner ſkulde ei i denne S. ſkabes?“ Gribe een i Struben kyrkja e-n (Grág II, 9), taka fyrir kverkarnar á e-m. Skære Struben over paa een skera e-n á háls.

Strubebogſtav, kl., kok-stafur.

Strubedække barkablaðka (*epiglottis*).

Strubehoſte hættulegur hósti sem börnum er einkanlega hætt við að fá og kemur til af barkabólgu (*angina polyposa*).

Strubehule barkahol.

Strubekulk kok.

Strubelaag = Strubedække.

Strubelyd kokhljóð.

Strubeſaar sár (fleiður) í barka.

Strubeſvælg = Strubekulk.

Strubetone kokhljóð.

*Structur, sk., það hvernig pörtum e-s hlutar er komið fyrir.

Strud, ft. -e, [strút-r], endi (t. a. m. á bjúga), rusta-sneið (á brauði): „En Pølſe haver to Strude“. — b) = Strut.

ſtrude sjá ſtrutte.

Strudel, ft. Strudler, = Vandhvirvel, Havſvælg, Malſtrøm: Rives bort af Strudelen.

Struds, ft. Strudſer, sk., (fuglinn strútur) (*struthio*): Have en Mave ſom en S. geta melt alla skapaða hluti.

Strudsfjæder strútsfjöður.

Strudsmave (eiginl.) strútsfóarn: Have en S. geta melt alla skapaða hluti.

Strudsunge strúts-ungi.

Strudsæg strúts-egg.

ſtrunk, [sb. strokk-r?], 1) keikur. — b) indbildſk, hoffærdig. — 2) (á Jótlandi), strokinn, upp dubbaður: Han er heel ſ. i Dag.

Strut, sk., e-s konar lítil hveitikaka ferstrend (einkum borðuð á föstunni).

ſtrutte (fornl. ſtrude), h. s. 1 (har), a) (í tali), standa út í loptið, eða þvíuml.: Papirerne ſ. ham ud af Lommen standa upp úr vasa hans. — S. frem med Maven setja fram keisina. — b) reigjast, eða þvíuml

Stryg, ft. eins, kl., [sb. stryk], högg: Give en S. lambra á e-m. Faae S. vera barinn.

ſtryge [strjúka; sb. ryge], ſtrøg [strauk], ſtrøgen [strokin-n] og ſtrøget [strokit; sb. ryge], strjúka, o. s. frv., 1) ás., a) hun ſtrøg ham med Haanden over Kinden hún strauk hendinni um kinnina á honum, (sb. Skrýmir .... strauk of vangann). S. en Kat paa Ryggen strjúka ketti. — b) ſ. Folderne ud med Haanden strjúka e-ð úr hrukkunum með hendi sinni. — S. Tøi sljetta (strjúka) ljerept (þvegin og þornuð). Einnig tómt ſ., t. a. m.: I Dag vaſke vi; imorgen ſkulle vi ſ. — c) Væggen maa ſtryges tre Gange það verður að draga þrysvar (lím eða lit) á vegginn. — S. een om Munden med Løfter lofa e-m öllu fögru (en ætla sjer ekki að efna það). — d) ríða e-u á e-ð: „De ſkal tage Blodet og ſ. paa begge Derſtolper“. — e) ſ. Plaſter draga plástur á e-ð (þ. e. á e-a pjötlu). — f) ſ. ſin Lee brýna (ljáinn sinn; sb. Strygeſpaan). — g) ſ. Violinen draga bogann um fiðlu-strengina. — Strygende Inſtrumenter hljóðfæri sem leikin eru með boga. — h) Kornmaaleren ſtryger Tønden strýkur kúfinn af tunnunni

(sb. Gþl. 525). — i) ſ. (strjúka, þurrka) Sveden af Panden. S. Haaret bort fra Øinene strjúka hárið frá augunum á sjer (eða öðrum). S. Handſken af Haanden (sb.: þá gekk Þjóstólfr Ásason þar til, er hann sat, ok strauk af höfði honum húfu blaðbúna). S. Pengene af Bordet i Skuffen sópa peningunum af borðinu og ofan í skotaldið. — k) á sjó, α) ſ. Seilene fella seglin. — β) ſ. Flag taka ofan veifuna (merkið). — Óeiginl.: For en ſaadan Mand ſtryger jeg Flag jeg ætla mjer ekki að jafnast við þvílíkan mann. — γ) ſ. (tómt) = ſ. Flag, t. a. m.: Efter en kort Fægtning ſtrøg det fjendtlige Skib. — l) ſ. noget ud draga e-ð út. Einnig tómt ſ., t. a. m.: Cenſor har ſtreget dette Stykke ritvörðurinn hefur dregið út þenna kafla. — m) ſ. een til Kagen hýða e-n (afbrotamann) við staur. — n) ſ. ſig paa noget núa (nugga) sjer upp við e-ð. — o) Heſten ſtryger ſig slær sig. — p) ſ. Skank ganga upp á sig innanfótar (um menn). — 2) h. s., a) (sb.: Án náði örinni ok strauk til skipanna): En kold Luft ſtrøg igjennem Værelſet það stóð gustur í gegnum húsið. Vinden ſtryger (blæs) frit over Heden. Strygende Vind blásandi byr. — Svalerne ſ. ſtundom langs med Jorden fljúga stundum niður við jörð. — Der ſtrøg et Raadyr forbi strauk fram hjá. — β) Kjøbmanden har en ſtrygende Næring það flýgur allt út hjá kaupmanninum. — b) (um málmæðar — o. s. frv. — í jörðu), ganga: Gangen ſtryger fra Nord mod Syd.

Strygebaand (fyrrum, og enn í hjeraði), eins konar skarband kvenna.

Strygebolt boltajárn.

Strygebord, kl., borð a) sem ljerept eru strokin á. — b) sem mór eða leir eða tigl er lagað á.

Strygebræt, a) fjöl sem ljerept eru strokin á. — b) = Muldfjæl.

Strygebænk eins konar bekkur með lokartönn sem kopparar hafa.

Strygegang brýna (þegar verið er að slá).

Strygejern bolti (sem föt eru strokin með). O. s. frv.

Strygeklæde klæði sem haft er á fjöl eða borði undir fötum þegar þau eru strokin.

Strygenaal = Probeernaal.

Strygende, kl., stefna (þegar talað er um málmæðar, eða þvíuml.): Gangens S. (sb. ſtryge 2, b).

Strygerem slípól.

Strygeſand sandur sem dreift er á tjargaða spýtu er síðan er höfð til að brýna með, (brýnslusandur).

Strygeſko eins konar skeifa sem hestar eru járnaðir með svo að þeir slái sig ekki.

Strygeſpaan tjörguð og sandborin (sb. Strygeſand) spýta sem höfð er til að brýna með ljái og annað þess kyns.

Strygeſpade eins konar reka til að sljetta mó eða leir með.

Strygeſpøttel, sk., dálítið (járn-)áhald flatt í annan endann og haft til að draga með því plástur á pjötlu eða rýju.

Strygeſtok sívöl spýta til að sljetta með leir eða mó.

Strygetræ = Strygeſtok, Strygholt.

ſtrygetør (um þvott, sem er orðinn) svo þurr að það má strjúka hann eða sljetta (sb. ſtryge 1, b).

Stryghammel eins konar þverspýta á vagnstöng með járni út úr báðum endum.

Strygholt, kl., kefli (völdur) sem kúfur er strokinn með af mælikerum.

Strygmaal það mál þegar kúfur er strokinn af mælikeri.

Strygning, sk., það að ſtryge, t. a. m. Vaſketøiets S. (sb. ſtryge 1, b). — Seilenes (Flagets) S. (sb. ſtryge 1, k, α, β). — Vindens S. over Marken (sb. ſtryge 2, a). — Einnig = Strygende.

ſtræbe (har), h. s. 2, [sb. starfa], a) hafa sig frammi: S. af al Magt hafa sig allan frammi. Han arbeider og ſtræber nok (vinnur baki brotnu, eða þvíuml.), og bliver dog fattig. — S. een imod brjótast í móti e-m. — S. efter noget sækjast eptir e-u (í verki), stunda til e-s. S efter (gera sjer far um) at vinde Mængdens Bifald. — S. een efter Livet sitja um líf e-s, (sb. sitja á svikráðum við e-n). — b) leita (að komast): „Derfor ſtræber endnu Kjærligheden frem af ethvert Hjerte". — c) (í almúgatali), flýta sjer, herða sig: Jeg kunde ikke naae ham, hvormeget jeg ſtræbte.

Stræbebjælke trje sem e-ð er stutt eða skorðað með.

Stræben, án ft., sk., það að ſtræbe, (viðleitni).

ſtræbſom, ft. -me, e., atorkusamur: „Den, ſom er arbeidſom for at erhverve, kaldes ſ.".

Stræbſomhed, án ft., sk., atorkusemi.

Stræde, ft. -r, kl., [stræti], a) (mjótt borgar)stræti. — b) sund: Strædet ved Gibraltar Njörvasund.

Strækbov það bil sem skip siglir í milli þess að það tekur slagi.

Strækhammer reksleggja, (rekstrarsleggja, B. H.).

ſtrække, s. 1, og ſtrakte, ſtrakt, A) ás., 1) þar sem þol. er e-ð annað enn ſig, a) teygja, þenja: Strængen lader ſig ikke ſ. mere. — Efter Krympningen maa Klædet ſtrækkes. De raae Huder ſtrækkes og udſpiles (sb.: Lætr hann hana — þ. e. öldungshúðina — bleyta, ok þrisvar lætr hann hana þenja). — β) reka járn eða annan málm: S. en Jernſtang. Guldet lader ſig ſ. i en meget høi Grad. — b) rjetta: S. Hænderne frem. S. alle fire fra ſig rjetta frá sjer alla fætur (645). — S. Gevær (eiginl.: rjetta fram bissuskaptið og selja bissuna svo af hendi, þ. e.) gefast upp. — 2) ſ. ſig, a) þar sem gjör. er lifandi vera, α) teygja (rjetta) sig: S. ſig i Søvne. Ligge og ſ. ſig i Solen flatmaga í sólskininu. — β) tímgast (um fisk): Fiſkene ſ. ſig i Dammen. — b) þar sem gjör. er dauður hlutur, α) togna (um skips-kaðal). — β) (um land), liggja, ganga: Ageren ſtrækker ſig langs med Aaen. Skoven ſtrækker ſig ned til Søen. — B) h. s., α) ſ. til endast, hrökkva: Vi ville ſee, om Pengene ſ til. — β) ſ. (tómt) = ſ. til: Det faaer at ſ. ſaa langt det kan.

Strækkebænk a) eins konar bekkur sem húðir eru þandar á. — b) eins konar bekkur sem menn voru þandir á og kvaldir með því móti, (sb. Pinebænk).

Strækkedam [sb. ſtrække A, 2, a, β], tjörn sem karpa-seyði eru höfð í sumarlangt.

ſtrækkelig, ft. -e, e., sem teygja er í; sem verður rekinn (sb. ſtrække A, 1, a, β): Det elaſtiſke Gummi er i høi Grad ſtrækkeligt.

Strækkelighed, án ft., sk., það að verða teygður eða rekinn (sb. ſtrække A, 1, a; teygja): „Metallerne tabe deres S.".

Strækkepind spýta sem e-ð er þanið á. Sb. Rækkenagle.

Strækker, sk., eins konar verkfæri (úr málmi) sem haft er við skinnaverkun.

Strækkeramme grind sem skinn eru þanin á.

Strækmaal verkfæri sem trjesmiðir hafa til að draga stryk sem allstaðar er jafnlangt á milli.

Strækning, ft. -er, sk., a) það að teygja (o. s. frv.) eða togna: Det kan let ſpringe ved en altfor voldſom S. — b) svæði: Store Strækninger af Heden ligge endnu aldeles udyrkede. — Einnig um vegalengd: En lang S. langur vegur. En kort S. spotta-korn.

Strækværk (í peningasmiðju) tilbúningur til að þynna (reka) málminn með.

Stræng (einnig ritað Streng), ft. -e, sk., [streng-r], strengur: Strænge af Hamp. Sb. Klokkeſtræng; Bueſtræng; Fiolinſtræng; Navleſtræng. — b) rifgarður (af heyi).

Strænge, sk., (eins konar þari), *fucus filum*.

ſtrængedannet, [sb. danne], sem er eins og strengur í lögun.

Strængeklang strengjahljómur, strengleikur (sb. þá heyrðu þeir lúðragang ok þar með alls kyns streingleik ok klukknahljóð).

Strængel, sk., eins konar hálsveiki á hrossum.

Strængeleg, [sb. streingleik-r], strengleikur a) það að leika á strengjahljóðfæri. — b) (sb.: alls konar söngfæri — organ, sinfon ok salterium, hörpur ok gígjur ok alls konar streingleikar, Fms.): Baade S. og blæſende Inſtrumenter.

Strængepind málmtittur sem strengur á hörpu eða hljóðborði er festur um.

Strængeſang (í skáldskap), strengjahljómur.

Strængetang = Strænge.

Strængplov lítil plógtegund (tíðkanleg sumstaðar í Norvegi).

ſtrøe, ás. 1, [strœa f. strœja, Skuggsjá], dreifa e-u, (sb. dryſſe b): S. Sand paa Gulvet. S. Salt paa Kjødet. S. Sukker paa Kagen. — S. Blomſter paa eens Vei dreifa blómum á veginn fyrir e-n; (óeiginl.) gera líf e-s inndælt. — Án þol.: S. under Kreaturerne bera hálm undir pening. — b) í ho. l. t., ſtrøet, sem er á dreif eða á víð og dreif eða á stangli: Huſene ligge ſtrøede omkring i Dalen.

Strøeblomſter, ft., blóm sem höfð eru til að dreifa þeim á e-ð (t. a. m. lík eða grafir).

Strøebønder, ft., bændur sem búa hjer og hvar á stangli í ýmsum sóknum.

Strøegaffel kvísl til að jafna hálm á gólfi með (sb. ſtrøe a).

Strøegjødſke áburður sem dreift er á akurlendi.

Strøegods fasteign sem er á stangli.

Strøekar stórt ker jarðgrafið sem húðir eru látnar í og börkur á milli, þegar verið er að verka þær.

Strøelſe, sk., hálmur sem dreift er undir fjenað: Der bliver lidt S. i Aar, da Foderet er ſaa knapt.

Strøelægd liðreiða sem er á stangli.

Strøeplanker, ft., borð á vígveggjum undir fallbissuhjólum.

Strøepulver ilmdupt sem dreift er á ljerept (ft.).

Strøeſand sandur sem dreift er á e-ð a) = Gulvſand. — b) skrifsandur.

Strøeſkee skeið með götóttu blaði til að dreifa e-u (t. a. m. möldu sikri) á mat með.

Strøeſukker malið sikur sem dreift er á mat.

Strøetanker, ft., sundurlausar hugsanir.

ſtrøeviis, ao., á stangli, á víð og dreif: Byens Gaarde ligge ſ.

Strøg, ft. eins, kl., [stryk — af strjúka, eins og ryk af rjúka], a) dráttur: Gjøre et S. med Buen (Pennen, Penſelen) draga bogann (pennann, pentaraskúfinn). — b) stefna: Fuglens (Vindens, Flodernes, Bakkernes) S. Ertſernes S. i Bjergene. — See til mig, naar du kommer paa Strøget, hvor jeg boer komdu við hjá mjer, þegar þú kemur á þær slóðir, þar sem jeg á heima! Han boer paa Strøget í leiðinni. — c) svæði, svið (einkum þegar talað er um loptslag eða veðráttufar): Det kolde (hede, tempererede) S. af Jorden. —

Det nordlige S. af Landet (norðurhluti landsins) er frugtbart.

Strøgfugl = Streiffugl.

Strøglinie braut, stefna: Kuglens S.

Strøgſkud = Streifſkud.

ſtrøgviis, ao., hjer og hvar, á stangli: „Derſom man ſeer Dampe ſ. at opſtige, og Sneen ſ. at ſmelte".

Strøm, ft. -me, sk., [straum-r], a) straumur, straumfall, (sb.: áll, röst): Flodens ſtærke S. Blodets S. gjennem Aarerne. Lavaens S. ned ad Bjerget. — Imod Strømmen andstreymis. Der gaaer en ſtærk S. i det lille Belt (sb.: Straumr var í sundinu, Fms. I, 93). — β) óeiginl.: Tidens S. rás tímans. Begivenhedernes S. rás viðburðanna. — Følge Strømmen taka það eptir sem þorri manna gerir. Staae imod (kæmpe mod) Strømmen hirða ekki um palladóma alþýðunnar. — b) straumvatn, vatnsfall, fljót, á. — β) um annað, sem líkist fljóti eða vatnsfalli: Strømme af Blod (Taarer, Ild). En S. af Ord (sb.: orðahjaldr, orðaskrap, orðaskrum). — c) djúp (í sjó): Roe ud paa Strømmen. — β) haf (að því leyti sem það heyrir til e-s lands eða er mjótt á milli landa). Kongens Strømme (höf konungsins, þ. e., þau höf sem í hans ríki eru).

Strømanker akkeri sem kastað er upp í strauminn (t. a. m. þegar verið er að festa brú sem gjörð er úr skipum).

Strømbaad ferja (sem höfð er á straumvötnum).

Strømbad, a) bað-staður við e-n straum (í sjó eða vatni). — b) það að baða sig þar sem straumur er: Tage S.

Strømbygning mannvirki sem reist er í straumi.

Strømbæk, (sjaldh.), straumharður lækur (sem vöxtur er í).

Strømdige stífla sem gerð er í straumvatni.

Strømfald straumfall (sb.: lögðo þeir þá seglit ok kastaðu akkerum ok biðu straumfalls; sömnuðusk saman örmöl heilagra til eins straumfalls árinnar).

Strømfart skipaferðir á straumvatni.

Strømfure = Strømleie, Flodſeng.

Strømgang straumur, fall: Strømgangen er ſtærkeſt ved Vandfaldet. Strømgangen er nordlig (ſydlig).

Strømhvirvel hring-yða.

Strømkobling öfugstreymi.

Strømkurv eins konar uppmjór vandlaupur gerður í straumi til að draga afl úr honum.

Strømleie, kl., farvegur straumvatns.

Strømløb straumur, fall.

ſtrømme (er og har), h. s. 1, (streyma?), a) um vatn o. s. frv., falla: Floden ſtrømmer voldſomt gjennem Klipperiften. — Regnen har ſtrømmet ned hele Natten það hefir verið steypiregn alla nóttina. — Blodet ſtrømmede af Saaret blóð hljóp úr undinni (Eg.). — b) um annað: Der var ikke Ende paa alle de Folk, ſom ſtrømmede til drifu þangað. — Ordene ſtrømmede ham ud af Munden (sb. e-m rennur upp).

ſtrømmeviis, ao., eins og straumur (sb.: blóðfossinn fellr ok vágföllin, svá at lækr fèll eptir gólfinu): Blodet flød ſ. af hans Saar.

Strømning, sk., straumur, fall.

Strømpe, ft. -r, sk., sokkur: Strikkede (vævede) Strømper.

Strømpebaand sokkaband.

Strømpebræt sokkatrje.

***Strømpefabrik** = Strømpevæveri b.

Strømpefod sokkaleistur.

Strømpehæl hæll á sokki.

ſtrømpeløs sokkalaus.

Strømpeſaale ilvegur á sokki, (sb. sokkaleistur).

Strømpeſkaft sokkbolur.

Strømpeuld ull í sokka.

Strømpevæv sokka-vefstaður.

Strømpevæver sokkavefari.

Strømpevæveri, ft. -er, kl., a) = Strømpevævning. — b) verkstaður þar sem sokkar eru ofnir.

Strømpevævning sokkavefnaður.

Strømraſe, sk., (á sjó), straumamót.

Strømſide straumhlið.

Strømſø brim sem verður af straumvatni þar sem það fellur í sjó.

Strømtold tollur fyrir að sigla ár (eða sund): Strømtolden paa Elben.

Stub, ft. -be, sk., [sb. stubbi], a) stofn undan trje: Rydde en Mark for Stubbe. — b) há (sjer í lagi undan korni): Sæden ligger endnu paa Stubben.

ſtubbe, ás. 1, (úrelt), a) stýfa: S. Toppen af et Træ. — b) halla (e-u).

Stubbebyg bygg sem til er sáð annað árið (þegar jörð er sáin nokkur ár í röð).

Stubbegaas gæs sem látin er ganga á kornhá (látin er í gerði) til að fitna.

Stubbegilde veizla þegar búið er að hirða korn (að sínu leyti líkt og slægjur og töðugjaldagrautur).

Stubbegræsning hábeit.

ſtubbehugge höggva (trje) svo að nokkur stofn sje eptir. Gagnstætt rodhugge, jævnhugge.

Stubbejord (einnig Stubjord) akurland er sáð hefur verið undanfarið ár.

Stubbeland = Stubbejord.

Stubjord sjá Stubbejord.

Stubmark = Stubbejord.

Stubmølle stöpulmylna (þ. e. mylna sem stendur á stöpli og snýst fyrir veðri).

Stuborm ánamaðkur.

ſtubrydde ræta upp stofna (úr jörðu).

Stubſkud viðarteinungur sem rennur upp af eikarstofni.

***Stuccatur**, sk., gips-myndir á húsum (til prýðis).

Stud, ft. -e, sk., þjór. — b) (í tali), dóni.

Studebrøl nauts-öskur.

ſtudebuget sem hefur bumbu eins og naut: „En ſ. Heſt".

Studedriver nautreki.

Studefold nautarjett (í haga).

Studehandel nautaverzlun.

Studehandler, ft. -e, kk., nautakaupmaður.

Studehuus fjós sem naut (graðneyti) eru höfð í.

Studehyrde sá sem situr yfir nautum.

Studekalv geltur nautkálfur.

Studekjøb nautakaup.

Studekjørſel það að hafa naut fyrir vagni eða sleða.

Studeknæ nafn á ýmsum eltingartegundum; en þó sjer í lagi: góubitill, grómbitill, skollafótur, sætutá, sultarepli, Gvöndarber, *equisetum arvense*.

Studekudſk sá sem stýrir nautum fyrir vagni eða sleða.

Studemarked torg þar sem naut eru seld.

***Student**, ft. -er, kk., stúdent: „Han blev S. og holdt dog ikke op at ſtudere".

***Studenteraar** eitt af þeim árum meðan maður er stúdent: Det tredie S. I mine S. þau árin sem jeg var stúdent, þegar jeg var stúdent.

***Studenterbolig** stúdentabústaður, hæli handa stúdentum.

***Studenterforening** stúdentafjelag; samkomustaður stúdentafjelags.

***Studenterhavre** þurrkuð vínber og möndlar.

***Studenterliv** stúdentalíf.

***Studenterſamfund** fjelagsskapur stúdenta.

***ſtudentikos**, ao., stúdentalega.

Studepranger ómenntaður nautakaupmaður, nautamangari.

***ſtudere**, s. 1, 1) ás., iðka, stunda, leggja stund á; rannsaka; kynna sjer: S. Theologie stunda guðfræði. S. det menneſkelige Hjerte rannsaka skaplyndi mannanna. S. et Konſtværk kynna sjer e-t listaverk (til að geta sjeð kost og löst á því). S. ſin Rolle kynna sjer ætlunarverk sitt. — b) án þol., læra (til prests o. s. frv.; sb.: setja e-n til bókar): Den ene Søn ſkal til Handelen, den anden ſkal ſ. annar sonurinn á að verða kaupmaður, en hinn á að læra. Han har ſtuderet ved forſkjellige Univerſiteter. Den ſtuderende Ungdom unglingar, sem til bókar eru settir. De Studerende ved et Univerſitet bókmennta-iðkendur í e-m háskóla. „Frygten for at Landet ſkulde overfyldes med Studerende" verða fullt af bókmennta-iðkendum. — 2) h. s., í orðatiltæk. ſ. paa noget hugsa um e-ð, o. s. frv.: Hvad ſtuderer du paa um hvað ertú að hugsa? S. paa ſin Prædiken (vera annaðhvort að taka saman eða læra prjedikunina sína). — S. paa Skjelmſtykker brugga brellur. — B) í ho. l. t., ſtuderet, 1) sem búið er að hugsa um á undan: Et vel ſtuderet Foredrag. — 2) sem hefur lært, sem kennt hefur verið, (sb.: skólagenginn, skólasmoginn): En vel ſtuderet Mand maður vel lærður Den Studerede er ofte ikke klogere end Lægmanden.

***Studerekammer** lestrarklefi (þar sem maður er þegar maður vill geta lesið í náðum).

***Studerelampe** lampi sem lesið er við.

***Studereſtue** = Studerekammer: „En Philoſoph i ſin S."

***Studereværelſe** = Studerekammer.

***Studering**, ft. -er, sk., bóknám: Der ſkal Flid til Studeringer.

Studerøgter nautamaður (sem hirðir graðneyti).

Studeſtald = Studehuus.

Studevogter = Studehyrde.

***Studiigaard** (eiginl.) háskólahús.

***Studiiſkat** gjald af kirkjum í Danmörku til háskólans í Kaupmannahöfn.

***Studioſus**, ft. Studioſi, kk., = Student.

***Studium**, ft. Studier, kl., a) iðni, fyrirhöfn (með heilabrotum); bóknám. — b) mynd sem listamadur gerir sjer til undirbúnings.

Studs, sk., (í tali) í orðatiltæk. i en S. og paa en S. í einu vetfangi, í snatri: Gjøre et Arbeide i en S. Jeg kan ikke ſvare paa dette Spørgsmaal ſaadan lige paa en S.

ſtuds, [sb. stutt-r], a) ft. ſtudſe, e., stuttur í svari, önugur, (drumbslegur): Det er en ſ. Knegt. Give een et ſtudſt Svar. — b) sem ao., önugt: Han ſvarer ſin Husbonde ſtuds.

ſtudſe, s. 1, I) h. s. (har), verða hissa, (sb.: e-m hnykkir við, e-m bregður við), e-m bregður í brún: Jeg ſtudſede ved at ſee ham (mjer brá við þegar jeg sá hann), da jeg troede ham langt borte. — II) ás., stýfa af (e-u; svo að það verði kirfilegra, eða þvíuml.): S. ſit Haar (sb.: bandingjar ok útlagar láta ekki hár sitt skapa né skera). S. ſit Skæg (sb.: skapat skegg, Fms. VIII, 447). S. Manken paa en Heſt. S. et Træ.

Studſen, án ft., sk., það að ſtudſe I.

Studsglas eins konar staup með lágri stjett.

ſtudshalet, ft. -halede, e., halastuttur, rófustuttur, o. s. frv.; (sb.: halaklipptur, og þvíuml.

Studshed, sk., = Studſighed.

ſtudſig, ft. -e, e., = ſtuds a.

Studſighed, sk., ónot í svari.

Studsning, ft. -er, sk., það að ſtudſe II.

ſtudsſvandſet, ft. -ſvandſede, e., = ſtudshalet.

ſtudsøret, ft. -ørede, e., eyrnastuttur; eyrnastýfður.

Stue, ft. -r, sk., [stufa, þ. e. stofa], a) stofa (stærra enn Kammer og minna enn Sal, sb. setuhús): Denne Ovn kan ikke gjennemvarme Stuen. Holde Stuen vera kyrr inni sakir veikinda. Sætte Stuen paa Loftet umturna öllu með ólátum. — b) neðsta hólf ofanjarðar í húsi (garði): Boe i Stuen.

Stuearreſt sú hegning að mega ekki fara út. — í gamni: Holde S. verða að vera inni (fyrir veikinda sakir).

Stuebetræk veggfóður í húsi.

Stueblomſt blóm sem haft er í mannahúsum. Gagnstætt: Haveblomſt, Markblomſt.

Stuebryllup hjónavígsla í heimahúsum.

Stuedør húsdyr (einkum ef forstofa er fyrir framan).

Stuefange sá sem hefur þá hegningu að mega ekki fara út. — Í gamni: sá sem ekki má fara út (vegna e-s annars).

Stuefugl fugl sem hafður er í mannahúsum (til skemmtunar): Hornemanns Bog om Stuefugle.

Stuefængſel = Stuearreſt.

Stuegulv húsgólf (gólf í klefa).

Stuehelt sá sem er mikill í munni heima í húsi sinu (eða annarstaðar þar sem engin hætta er á ferðum).

Stuehund stofurakki. Gagnstætt: Gaardhund, Jagthund.

Stuehuus mannahús. Gagnstætt: Udhuus.

Stuekammerat lagsmaður (= stofufjelagi).

Stuekat stofuköttur, (köttur sem menn hafa inni hjá sjer). — b) = Hjemfødning a.

Stuekone kona sem á að sjá um hús (klefa) í spítala.

Stuelevnet = Stueliv: Den Lærdes S.

Stueliv það að vera lengstum inni: Føre et beſtandigt S.

Stueloft lopt í húsi (klefa).

Stueluft loptslag í setuhúsi.

Stuely húsaskjól.

Stuelænge sá hluti bæjar sem mannahús eru í.

ſtuelærd sem hefur allan lærdóm sinn af bókum.

Stuenøgle lykill að stofu (klefa).

Stueovn ofn í stofu (klefa).

Stuepige þjónustustúlka sem á að sópa gólf og þvo og þvíuml.

Stueprædiken prjedikun í heimahúsum.

Stueret dómur sem dæmir um hermannamál.

Stueſidder, ft. -e, kk., sá sem allt af er inni, sá sem aldrei fer út.

Stueuhr stundaklukka í húsi. Gagnstætt: Lommeuhr, Taffeluhr, Taarnuhr.

Stuevarme hiti í mannahúsum: Forvænne ſig ved formegen S. (sb. forvænne).

Stuevielſe hjónavígsla í heimahúsum.

Stuevindue húsgluggi (gluggi á klefa).

Stuevæg veggur í stofu (klefa).

ſtum, ft. -me, e., dumba, ómála, mállaus: „Taus er den, ſom ikke taler; ſ. er den, ſom ikke kan tale". Være ſ. ſom en Fiſk þegja eins og steinn. — b) sem ekkert mál fylgir: Skueſpillerens ſtumme Spil.

ſtump, ft. -e, e., sem engin egg er í, sem ekki bítur, sem bítur illa, sljór (sb.: Bæði ero sverð vár, herra, sljó ok brotin mjök); oddlaus, (sb. snubbóttur): Fegte med ſtumpe Sværde. En ſ. Piil. En ſ. Fiil. — b) stundum óeiginl., í líkri merk. og heimskur: „Dumme, ſtumpe Slave".

Stump, ft. -er, sk., [sb. stubbi], stúfur: Stumpen af en afſat Arm (sb. handarstúfur). En S. Lys kertis-stúfur. — b) (í tali, um lítinn mann), stubbur, nubbur, naggur.

ſtumpe, s. 1, 1) ás., a) stýfa af e-u: S. Halen paa en Hund (sb. halaklipptur hundur). — b) sljófga: Leen ſtumpes ved at hugge mod Steen. — 2) h. s., a) skrolla, eða þvíuml.: Kjolen ſtumper ved Knæerne. — b) ſ. af pota (um barn sem nýfarið er að ganga). — B) ho. l. t., ſtumpet, sem e., snubbóttur; stýfður; stuttur: En ſtumpet Næſe. En ſtumpet Hale (sb.: því berr hann stýfðan stert). Kjolen er for ſtumpet.

ſtumpbladet (sem er) með sljófu blaði.

Stumpetalg tólg sem er í molum (en ekki brædd niður í tunnur).

Stumphale stuttur hali, stutt rófa, o. s. frv., (sb.: því berr hann stýfðan stert).

ſtumphalet, ft. -halede, e., sem hefur stuttan hala (stutta rófu), o. s. frv.; (sb. halaklipptur og Stumphale).

ſtumpkantet sem hefur sljófar randir.

Stumpnæſe nef sem er stutt og digurt.

ſtumpnæſet, ft. -næſede, sem hefur stutt og digurt nef, stuttnefjaður.

ſtumprumpet, ft. -rumpede, e., = ſtumphalet.

ſtumpvinklet, ft. -vinklede, e., (sem er) með gleiðum hornum.

ſtumre, h. s. 1, [stumra] (á Jótl.), stumra: Gaae og ſ. ved en Kjep.

Stund, ft. -er, (og urelt -e), sk., [stund], stund: Dødens S. dauðastundin. Glædens S. gleðistundir. Det vil vare en S. (eða en god S.), inden det ſkeer það verður nokkuð þangað til. Om en liden S. áður enn langt um líður, (sb. af stundu). — Til en S. um stund, um stundar sakir. Sligt kan kun more til en S. — Al den S. (eiginl.: alla þá stund sem, þ. e.) á meðan; þar af: úr því að, fyrst að, þar eð. Han taber intet ved Byttet, al den S. han dog bliver ved Gaarden. — b) (ft.) Stunder, tóm, tómstund: Give ſig Stunder (eða gode Stunder) fara sjer hægt. Jeg har ikke Stunder (kemst ekki til) at tale med eder nu. — Det har gode Stunder nógur er tíminn, ekki liggur á.

ſtunde, s. 1, [stunda], A) h. s., 1) um tíð eða aðburð, a) þar sem tíðin eða aðburðurinn er gjör. í ſ. til fara í hönd: Natten ſtunder til. „Eders Forløsning ſtunder til." — b) persónulaust, líða, (sb. lakke a): Det ſtunder ad Aften líður undir kvöldið. Det ſtunder mod Morgen líður undir morguninn. — 2) stunda, α) (sjaldh.), með nh.: Der er aldrig ſaa liden en Aal, han ſtunder jo at blive (að hann langi ekki til að verða) en Hval (orðskv.). — β) ſ. efter (imod, til) noget keppast (sækjast) eptir e-u, leggja stund á e-ð, o. s. frv.: „Tidt ſ. vi efter de Ting, ſom kunne gjøre os Skade". Heſtene ſ. efter Hjemmet eru heimfúsir. S. een efter Livet (fornl.), liggja (sitja) um líf e-s. — „Selvopholdelſesdriften ſtunder mod Søvnens lægende Ro". — S. til Hvile (sb.: e-m er annt til e-s). — B) ás., í ſ. ſig fara sjer hægt.

Stunden, án ft., sk., stundun, ástundun: Hans S. og Stræben gaaer ud paa at ſamle Penge.

Stunderum (sjaldh.), frest (kl. ft., í fornbókum), frestur: Skaffe een S.

ſtundesløs sem hefur margt (og sumt óþarft) fyrir stafni í senn og kemur öngu af: „Der findes en Hob ſlige ſtundesløſe Folk her i Landet, der ſtøie, ſom de vare affindige, over ſlet intet".

Stundesløshed, án ft., sk., það að vera ſtundesløs (sb. fum).

ſtundom, ao., [stundum], stundum, á stundum: Det hænder ſig ſ.

***ſtupid**, ft. -e, e., nautheimskur, (sb.: nautshaus, auli, aulabárður, þorskur).

***Stupiditet**, án ft., sk., aulaskapur.

Stuppel, sk., [stöpul-l], stöpull: „Der ſkal i det mindſte bygges en anſtændig S. paa Taget, for deri at hænge Klokkerne".

ſturen, e., [stúrin-n], (norrænt orð), stúrinn.

ſtut, e., [stutt-r], (úrelt), stuttur; snubbóttur.

Stuthingſt = Stodhingſt, Stodheſt.

Stuthoppe = Stodhoppe.

Stutmeſter umsjónarmaður yfir stóði.

Stutteri, ft. -er, kl., (valið) stóð (til að koma upp góðum hestum), stóðhöfn: Frederiksborg S.

Stutteribeſigtelſe skoðun á stóði (til að sjá hvort hrossin sjeu góð til undaneldis).

ſtutteridygtig (um hross), hæfur til að vera stóðhross, (þ. e. góður til undaneldis).

Stutterivæſen allt sem til stóðhafnar heyrir.

Stuv, ft. -e, sk., [stúf-r], stúfur (af klæði eða e-u þess kyns): En S. Klæde. Han kjøbte hele Stuven.

ſtuve, ás. 1, koma (e-u) fyrir (á þann hátt að það verði sem minnst fyrirferðar — sjer í lagi haft um skipfarma): S. Laſten. Godſet maa ſtuves bedre.

ſtuve, ás. 1, vella (e-ð) undir loki; sjóða (e-ð) upp aptur (í e-u): S. Kartofler (Roer) i Melk (Smør, Suppe).

ſtuve, h. s. 1, (úrelt, nema á Jótl.), vera álútur, eða þvíuml.

Stuvepande panna til að vella e-ð í.

Stuvning, sk., það að koma e-u svo fyrir að það verði sem minnst fyrirferðar.

Stuvning, sk., það að vella e-ð undir loki; það að sjóða e-ð upp aptur í e-u.

ſtyg, ft. -ge, e., [stygg-r], A) eiginl., 1) ljótur ásýndar: Et ſtygt Dyr (Billede). En ſ. Egn. — b) ófríður: Hun er ſ., men velſkabt hún er falleg í vexti, þó hún sje ófríð. — 2) illur (sb.: þar er daunn svo illr af, at deyr allt þat, er af kenner), vondur, óviðkunnanlegur, óþægilegur: Kattemuſiken er ſ. — Skarntyden har en ſ. Lugt. — Medicinen efterlader en ſ. Smag paa Tungen. — Det er en ſ. Fornemmelſe (er óviðkunnanlegt) at berøre en kold, klam Haand. — B) óeiginl., ljótur (sb. ljótar höfuðsyndir): En ſ. Handling (Vane, Feil, Laſt).

Styghed, án ft., sk., það að vera ſtyg (ljótleiki, o. s. frv.).

Stykbor púðurnafar (sem rekinn er inn um kveikjugat — Fænghul — á fallbissu til að bora í sundur púðurhylkið; sb. Karduus a).

Stykdæk sá hluti þilfars (á herskipi) þar sem fallbissurnar eru.

Stykfad stærsta tunnutegund sem vín eða annar vökvi er seldur í.

Stykgods, án ft., stykkjavara, stykkjafarmur, (þ. e. vara sem er í böggum eða ströngum eða kössum eða tunnum). Gagnstætt: Styrtegods: En Ladning S.

***Stykgranat** púðurkúla sem skotið er úr fallbissu (en ekki kastað úr hendi sinni).

Stykgyder, kk., (úrelt), sá sem steypir fallbissur.

Stykheſt hver af þeim hestum sem beitt er fyrir fallbissur eða púðurvagna og þvíuml.

Stykjunker sjer hver af hinum eldri foringja-efnum í fallbissuliðinu.

Stykke, ft. -r, kl., [stykki, 1312], A) hluti, eða þvíuml., 1) ekki fastur við annað: Stenen ſprængtes i mangfoldige Stykker sprakk í sundur í ótal mola. Bryde (ſlaae) noget i Stykker í sundur. Rive noget i Stykker í sundur. Et S. Baand dregil-stúfur. Et S. Brød brauðsneið, (brauðbiti). Et S. Træ spýta. — 2) fastur við annað: Maſkinen beſtaaer af Stykker, der kunne ſtilles fra

hverandre og atter ſamles. — Sb. Hovedſtykke 1, Mellemſtykke a, Bagſtykke, Rygſtykke. — b) þar sem gaumur er gefinn að stærð hlutans: Et S. Land landspartur. Der er endnu et godt S. Vei (eða einungis et godt S. góður spotti) til Byen. Han fulgte et S. (eða et S. Vei) med os hann fylgdi okkur spottakorn, (sb.: kippur, spölur). — Forklare et S. (kafla) af Bibelen. De ſmukkeſte Stykker (fallegustu kaflarnir) af et Digt. — 3) lag (sb.: leið eigi langt, áðr af var gengit lögum þeirra í mörgu lagi), efni, grein, (sb.: meðr því at oss lízt þat — þ. e. brjefið — vera skynsamligt ok skilvísliga skipat í öllum sinum stykkjum): I mange Stykker ligner han ſin Fader. I det S. har du Uret. — B) um e-ð sem er út af fyrir sig (en ekki partur af öðru), 1) í öðrum eins orðatiltæk. og det er gjort af eet S. búið til úr einu (en ekki sett saman; sb.: eintrjáningur, einjárnungur). Obeliſken er af eet S. úr einum steini. — 2) um e-ð einstakt sinnar tegundar, a) (um dauða hluti líkamlega), stykki: Et S. Klæde (þ. e. svo mikið af klæði sem ofið er samfast; sb.: selja klæði heilum stykkjum). Han efterſaae Sagerne S. for S. hann skoðaði allt, hvað í sínu lagi. Hvad har du givet for Stykket af diſſe Bøger hvað hefurðu gefið fyrir hverja af þessum bókum? — De ere to Alen af eet S. það skarar hvorugur eldinn frá öðrum. — b) um lifandi verur skynlausar, einkum þegar talað er um tölu þeirra: Et S. Vildt villidýr. Tolv Stykker Heſte og Køer tólf stórgripir. Nogle hundrede Stykker Faar nokkur hundruð (sauð)fjár. — c) (í gömlum bókum og nú í tali) um menn: Et godt S. Karl ráðvönd skepna (um karlmann). Et S. Qvinde kvenns-nipt. — d) um verk, í orðatiltæk. et S. Arbeide, t. a. m.: Tildele Folkene hver ſit S. Arbeide fá hverjum sitt ætlunarverk. I Dag har jeg udført et godt S. Arbeide í dag hef jeg afkastað ekki svo litlu. Det bliver et ſlemt S. Arbeide það verður ljóta verkið (fyrirhöfnin). — 3) um listaverk, sjer í lagi a) pentskript: Et ſmukt S. Hiſtoriſke Stykker. — b) lag: Foredrage et S. med Liv (Følelſe, Varme). — c) sjónarleikur: Der ſpilles i Aften to Stykker. — 4) peningur (sb.: Guldſtykke, Myntſtykke, Markſtykke). — 5) (hálfúrelt, nema sem fremri partur í samsettum orðum, t. a. m. Stykkudſk, Stykport), fallbissa: „Han hiſſede ſit Blodflag, og lod Stykkerne ſpille paa Fjenden“. — 6) um verk (sb. B, 2, d), a) í góðri (eða meinlausri) merk., í Meſterſtykke, Svendeſtykke. — b) í illri merk. (sb. Streg 2): Det er et nedrigt S. (níðingsverk), at forraade ſin Ven. (Sb. Skarnsſtykke, Skjelmsſtykke a).

ſtykke, ás. 1, [sb. stykkja], a) ſ. ud = udſtykke. — b) ſ. ſammen = ſammenſtykke: S. en Klædning ſammen.

Stykkekrud (úrelt) = Kanonkrud.
*Stykkemetal = Kanonmetal.

ſtykkeviis, ao., í stykkjum: Udføre et Arbeide ſ. Betale en Gjeld ſ. í smá-snökkum. — b) ekki nema að nokkru leyti, ófullkomlega: „En uendelig Stræben, hvilken man kun ſ. kan fuldende“.

Stykkeværk, a) e-ð sem búið er til í pörtum og sett saman (t. a. m. úr). — b) hálfverk: Al vor Viisdom er kun S.

Stykknegt = Stykkudſk.

Stykkudſk sá sem ekur fallbissum og púðurvögnum og öðru þesskyns.

Stykkugle (sjaldh.), fallbissukúla.

Styklugе hleri fyrir fallbissuglugga (á skipi).

Stykning, sk., það að ſtykke.

Stykport = Kanonport.

Stykpram, a) prammur sem fallbissur eru fluttar á af skipi eða á skip. — b) herprammur með fallbissum.

Stykvogn vagn sem fallbissa er flutt á, fallbissuvagn.

Stykvold = Batterie 1, a.

Styld, sk., [e. o. styld-r f. stuld-r], (úrelt), stuldur, þjófnaður.

*Stylit, ft. -er, kk., sjer hver af hinum kristnu einsetumönnum, er meinlættu sjer með því móti að sitja uppi á súlum, (súlumaður).

Stylt sjá Stylte 2.

Stylte, ft. -r, sk., 1) stig-stöng (þ. e. hvor af þeim tveimur stöngum sem oki er festur á miðjar og stigið á okana og síðan gengið á stöngunum): Gaae paa Stylter ganga á stig-stöngum. — b) óeiginl., um tiguglegt orðfæri: En Tale, ſom gaaer paa Stylter. Tragiſke Stylter. — 2) (optast kallað Stylt), spýta sem gengur niður úr lengstu spýtunni í plóginum: „Begge Jern ere ſlagne faſt paa Stylten“.

ſtylte, s. 1, 1) ás., setja stoðir undir, skorða. — 2) h. s., a) = gaae paa Stylter (sb. Stylte 1, a). — b) vaga, eða þvíuml.: See, hvor han ſtylter af.

Styltedands danz á stig-stöngum.

Styltegang það að ganga á stig-stöngum. — b) tiguglegt ordfæri.

Styltegænger, ft. -e, kk., sá sem gengur á stig-stöngum.

Stylteplov plógur sem Stylte (sb. Stylte 2) er á.

Stylteſkridt stórt skref, (sb.: stíga stórum, stika).

Stymper, ft. -e, kk., klaufi (sb. Fuſker), aumingi, vesalingur: Han er en ſtor S. i ſin Theologie.

ſtymperagtig, ft. -e, e., klaufalegur, aumur, vesall: En ſ. Fremſtilling.

Styr, ft. eins eða -e, sk., gjald, skattur (sb.: Krigsſtyr, Landſtyr, Prindſeſſeſtyr, Udſtyr).

Styr, án greinis og ft., [sb. stýri], í orðatiltæk.: a) holde S. paa een (noget) halda e-m (e-u) í skefjum, veita e-m aðhald (sb. Fóstbr. 2), stýra e-m (Eyrb. 112). — b) gaae over S. farast fyrir (um áform): Planen (Reiſen) gik over S. — c) ſætte noget over S. sóa (sólunda) e-u, o. s. frv.: Sætte ſin Formue over S. Sætte ſin Helbred over S. fara með heilsuna sína.

Styrbord [sb. stjórnborði], stjórnborði.

Styre, kl., [stýri], (úrelt), a) stýri. — Einnig óeiginl., t. a. m.: „Naar Fornuften har taget Styret i Haanden.“ — b) það sem haldið er um (á sumum hlutum).

ſtyre, ás. 1, [stýra], I) þar sem víst er, að það er sama orð og stýra á ísl., A) stýra e-u, stjórna e-u, 1) eiginl.: S. en Dampvogn. Man forſtaaer endnu ikke at ſ. Luftmaſkinen. — b) sjer í lagi um skip, α) með þol.: S. et Skib stýra skipi. S. Baaden med en Aare (sb.: var þá stýrt með bryggjum ok árum). — S. en Curs stefna. — β) (án þol.), halda, stefna: S. langs med Kyſten. S. øſtlig. — 2) óeiginl., a) ráða fyrir e-u, o. s. frv.: S. Land og Rige. Gud ſ. Alt til det Gode guð snúi öllu til góðs! — b) ráða við, o. s. frv., (sb.: Holde Styr paa [Styr a], betvinge a): Den Dreng vil ikke lade ſig ſ. (sb.: óstýrilátur, óhemjandi). S. een tilfreds blíðka e-n. Jeg kunde ikke ſ. mig (gat ekki stillt mig) længere. — B) S. ſin Lyſt svala sjer = svala geði sínu. — II) þar sem ekki er víst, nema það sje annað orð, enn stýra á ísl., A) (úrelt) = mæſke a. — B) (í Norv.), hafa hávaða.

Styrefjæder stjelfjöður, vjelifjöður.

Styrehamle, sk., [stýrihamla], stýrihamla.

Styrejolle [sb. Jolle B], kaðall sem festur er á e-ð til að stýra því og hlífa því við núningi þegar það er dregið upp.

Styrekar [sb. ſtyre II, A], (úrelt) = Mæſkekar.

ſtyrelaſtig sjá ſtyrlaſtig.

Styrelaſtighed sjá Styrlaſtighed.

Styreline stjórntaumur.

Styrelſe, sk., stjórn, a) eiginl. (sb. ſtyre I, A, 1): Skibets S. — b) óeiginl. (sb. ſtyre I, A, 2, a): Han overtog Rigets S. tók við landráðum: Forſynets S.

Styremand sjá Styrmand.

Styrenagle hólkur framan á vagnstöng.

Styrer, ft. -e, kk., stýrir, stýrandi, stjórnari, forstjóri, o. s. frv.

Styreſtreg leiðarskífu-stryk sem veit að framstafni.

Styretallie (á skipi), kaðlar með velti snúðum til að stýra ýmsu þegar það er dregið upp og ofan.

Styring, sk., stjórn (skips).

Styrishavn (fornt), jörð sem skipreiðuyfirmanni var fengin í ljen.

Styrismand [stýrismað-r, 619], (fornt), a) skipreiðu-forstjóri (sb. Styrishavn). — b) = Styrmand.

ſtyrke, ás. 1, [styrkja], styrkja remma, a) eiginl.: Pillerne ſtette og ſ. Taget. Det ſtyrker Maven (sb. minta styrkir kvið). S. ſig til Reiſen med en god Frokoſt búa sig undir ferðina (sb.: lofa mèr at búa þèr búðarvörð ..., þèr til styrkingar), með því að borða góðan morgunmat. — b) óeiginl.: For at ſ. Hukommelſen. Styrkes i Haab og Tro. Jeg ſtyrkede mig (hughreysti mig) ved det Haab.

Styrke, án ft., sk., [sb. styrk-r], styrkur, a) eiginl., afl, afli (sb.: þó ætla flestir Gísla aflameira), sterkleiki (sb. Fms. X, 293; sb. einnig: kraptur, máttur, megin): Han har megen S. i Armen. — Der er ingen S. ved (engin veigur í) dette Tøi. — Maſkineriets S. kraptur smiðvjelarinnar. — Brændevinets S. styrkleiki brennivínsins, það hvað brennivínið er áfengt. — β) afli (sb.: svá erfiðliga sem Jómsvíkingum hafði til tekizt at herja á þá feðga með allmikinn afla; er hirð Sverris konungs sá, at aflinn Magnúss konungs flýði allr): Fjenden trængte frem med en overlegen S. (sb. ofurefli liðs). — b) óeiginl., styrkt, þróttur, þrekur (fornt), þrek: Aandens og Villiens S. Lidenſkabernes Grad og S. (sb.: ákafi, ofsi, ofstæki).

Styrkeforhold kraptamunur, styrkleikamunur.

Styrkelſe, sk., a) það að ſtyrke, (einkum í eiginl. merk.; sb. styrking): Store Piller ere anbragte til Hvælvingens S. — b) e-ð sem styrkir: En S. for Maven.

Styrkemaaler áhald til að mæla styrkleika með: Gradſtokken er en S. for Brændevine.

Styrkeprøve það að reyna hver (hvað) ríkari (ríkara) sje, o. s. frv.: „Naar S. ſkal afgjøre Tviſten, er det Smaating, at tuſinde Svage opoffres“.

ſtyrkne sjá ſtørkne.

Styrkning, sk., (sjaldh.), = Styrkelſe: a) Sparreværkets S. ved Skraaſtivere. — „I dette ene er der S. og Lægedom mod alle Ulykker“. — b) Man kan behøve en S. i det haarde Veir það er ekki vanþörf á e-i hressingu í þvílíku veðri, (sb.: lofa mèr at búa þèr búðarvörð ..., þèr til styrkingar).

Styrl, [sb. sturla?], (úrelt), a) hávaði, háreysti. — b) uppreist, órói.

ſtyrlaſtig (einnig ſtyrelaſtig), ft. -e, e., mátulega apturhlæður (apturhlesstur),

Styrlaſtighed (einnig Styrelaſtighed), án ft., sk., það hversu djúpt skip ristir fram og aptur: „Han erkyndiger ſig om Skibets S., ſamt onde og gode Qvaliteter“.

ſtyrle, s. 1, [sb. sturla], (úrelt), a) h. s., rísa (um hár og þvíuml.); standa út í loptið. — b) ás., láta (e-ð) stirðna.

Styrmand (einnig fornt **Styremand**), [sb. stýrimað-r], a) sá sem situr við stjórn. — b) maður sem numið hefur siglingalist (siglingafræði) og gengur (eða er einn af þeim sem ganga) næst skipstjórnarmanni (eða stýrimanni í fornri merk.): Styrmanden er paa Handelsſkibe den næſte efter Skipperen eller Capitainen. Paa ſtørre Skibe (á stórum hafskipum) findes en Overſtyrmand, anden S. (= Underſtyrmand), tredie S.

***Styrmandsexamen** raun (það að reyna e-n eða það að e-r er reyndur) í siglingafræði (siglingalist).

Styrmandskonſt siglingafræði, siglingalist.

Styrmandsſkole skóli þar sem kennd er siglingafræði (siglingalist).

ſtyrre, ás. 1, (sjaldh.) = **forſtyrre**.

ſtyrte, s. 1, 1) h. s., steypast, hrapa, hrynja, hlaupa ofan (sb.: þat kom í skíðabladann, ok hljóp hann ofan): Spiret ſtyrtede ned i Luerne. Floden ſtyrter (fellur) ned fra en frygtelig Høide. En ſtyrtende Regn steypiregn. S. hovedkulds ned (sb.: steyptist hann dauðr á gólfit, Fms. III, 193). Heſten ſtyrtede med ham fjell (datt) undir honum. Den ſtyrtende Syge = den faldende Syge (sb. **falde** A, 1, b, γ). — — I en ſtyrtende Haſt í mesta flýti. — b) detta niður dauður; springa: Der er ſtyrtet en Ko for ham það hefur drepizt kýr fyrir honum. — Han red ſaa længe, til Heſten ſtyrtede under ham. — c) ryðjast, æða; drísa, þysja: Han ſtyrtede ud af Døren. — Alle ſtyrtede til Udgangen. — 2) ás., steypa e-u, hrinda e-u, a) eiginl.: Han ſtyrtede ſig i Havet steyptist á sjóinn. Han ſtyrtede ham ned af Trapperne hratt honum ofan stigann. S. Kornet (steypa — hella — korninu) ned i Laſten. — b) óeiginl.: S. een i Armod og Elendighed. Han blev ſtyrtet fra Thronen ved en Sammenſværgelſe (sb.: at hann væri eigi .... brot rundinn ór því sæti). Man gjorde et nyt Forſøg paa at ſ. Miniſteriet ráða ofan stjórnarherrana, (sb.: þat mun guð vilja, at vèr steypim honum). „Denne Verdens Klogſkab forraader og ſtyrter ſig ſelv“.

Styrtebad foss-laug.

ſtyrtefærdig (um skepnur), sem ætlar að detta niður dauður (sb. **ſtyrte** 1, b).

Styrtegods steypivara, steypifarmur (þ. e. vara, sem steypt — hellt — er ofan í skip, t. a. m. salt eða korn eða steinkol. Gagnstætt **Stykgods**).

Styrtegrav tálgröf.

Styrtekam þrep (Grág. II, 262).

Styrtekarre eins konar handvagn sem er á tveimur hjólum og steypt er úr.

Styrteplads staður þar sem e-u er steypt úr ílátum (t. a. m. við náma).

Styrteſted = **Styrteplads**.

Styrtevand foss.

Styrtning, ft. -er, sk., a) hrun: „Snart for Huſenes Brand ſnart ængſtes I for deres S.“. — b) áfall, holskefla: „En paakommende S., ſom let kunde vælte Baaden om.“

Styrvolt, sk., eins konar spil.

ſtyve, ás. 1, [stýfa] (í mállýzkum), stýfa lim af (trje): S. et Piletræ.

Styver, ft. -e, sk., (fyrrum) dálítill þjóðverskur peningur. — b) tvískildingur.

Styving, sk., (í Norv.), sprotalúða.

ſtædig, ft. -e, e., staður (um reiðskjóta). — b) (um menn), þrár, þrjózkur, þver.

Stædighed, án ft., sk., það að vera staður (um reiðskjóta). — b) (um menn), þrál, þrjózka.

ſtække, ás. 1, [sb. stakk-r], setja (e-ð) í stakk eða hlaða: S. Hø (Halm). S. Tørv.

ſtække, ás. 1, [sb. **ſtakket**], stýfa, stýfa af e-u; stytta: S. Vingerne paa en Høne. — S. Vingerne paa een (er haft óeiginl., um það að) lemja þrek e-s. — b) Óeiginl., veikja.

Stækken, án ft., sk., stýfing.

Stækning, sk., það að setja e-ð í stakk eða hlaða: Høets S.

***Stænderdeputeret**, [sb. **Stand**], fulltrúi á ráðgjafaþingi.

Stænderforfatning, [sb. **Stand**], sú stjórnarlögun þegar ráðgjafarþing eru höfð.

Stænderforſamling, [sb. **Stand**], ráðgjafaþing.

Stænderhuus, [sb. **Stand**], ráðgjafahús (þ. e. hús þar sem ráðgjafaþing er haldið).

Stænderſal, [sb. **Stand**], ráðgjafasalur (þ. e. salur þar sem ráðgjafaþing er haldið).

Stændertidende, [sb. **Stand**], prentaðar aðgjörðir ráðgjafaþings.

ſtændig, ft. -e, e., (í almúga tali), einlægur, sífeldur: Her er en ſ. Færdſel. — b) **ſtændigt**, (sem ao.), einlægt, sífelt, alla jafna: Det regner ſtændigt.

Stænge, kl., spírulopt (í úthýsi).

ſtænge, ás. 1, [stengja], a) binda (e-ð) upp við stöng eða spýtu: S. Humle (Bønner, Erter). — b) byrgja: S. ſine Døre (sb.: eða byrgir hann eigi dyrr, Grágás; konungr .... lokaði innan hurðina). — S. een inde (sb.: Ef maðr byrgir mann inni í húsi, Grágás). — Án þol.: S. for Indgangen (sb.: láta loku fyrir hurð; reka slagbrand firir hurð; skjóta slagbrandi firir dyrr). — c) reisa stengur í kringum.

Stængel, ft. **Stængler**, (einnig ritað **Stengel**, ft. **Stengler**), sk., jurtarleggur.

Stængelblad blað á jurtarlegg.

Stængelgreen kvísl (angi) út úr jurtarlegg.

ſtængelløs, (um jurt), legglaus: Stængelløſe Planter.

Stængeloft = **Stænge**.

Stængelſe, sk., girðing úr stöngum eða spírum.

Stængning, sk., það að **ſtænge**.

Stængſel, kl., slagbrandur.

Stænk, ft. eins, kl., skvetta, sletta: Give et S. med Koſten. — Der er kommet nogle S. paa Kjolen.

ſtænke, ás. 1, [stökkva, stökkta], a) stökkva (skvetta, sletta, hreyta) e-u: S. Vand (Eddike) paa Gulvet. — b) stökkva e-ð (e-u): S. Tøi stökkva vatni á ljerept (áður enn þau eru strokin). S. Lerred paa Blegen. — 2) sem h. s., hrjóta, skvettast, slettast, eða þvíuml.: Han ſlog i Vandet, ſaa at det ſtænkede os i Øinene. Det ſtænker lidt það hrýtur úr honum.

Stænkekar ílát með smágötum sem e-u votu er dreift úr.

Stænkekoſt stökkull.

Stænkning, ft. -er, sk., það að **ſtænke**.

Stænkregn ýringur.

ſtænkviis, ao., í smáskvettum.

Stænte, (einnig **Stætte**), ft. -er, sk., [sb. stètt], stigþrep á garði.

Stær (í Norv. og á Fjóni: **Stør**), nafn, [sb. stör], a) = **Stærgræs**. — b) (á Jótlandi), lakasta úthey.

Stær, sk., I) án ft., [sb. s. stara], nafn á tvenns konar augnveiki a) den ſorte S. starblindi *amaurosis*. — b) den graae S. ský á auga *cataracta*. — II) ft. -e, [sb. stari eða starri], stari *sturnus*.

ſtærblind (einnig **ſtarblind**), ákaflega nærsýnn.

Stæretue sjá **Stærtue**.

Stærgræs [sb. stargresi], stör *carex*.

Stærhinde skýhimna á auga.

ſtærk, ft. -e, e., [sterk-r], sterkur, styrkur, o. s. frv., 1) eiginl., a) = rammur að afli, aflmikill, aflamikill, (fornt), o. s. frv.: Saa ſ. ſom en Heſt. — b) (um heilsufar), góður: Have en ſ. Natur vera heilsugóður. — S. Fordøielſe góð melting. — c) (um mannvirki), = ramgjör: En ſ. Bygning (Bro, Muur, Fæſtning). — d) haldgóður, veigagóður: Stærkt Tøi (Lerred, Klæde). — e) (sb.: hit sterkasta munngát; drykkr var hinn styrkasti), = áfengur: Stærke Drikke. — f) megn: S. Lugt. — g) mikill, bjartur, fagur: Et altfor ſtærkt Lys. Stærke Farver. — h) mikill, (sb. hvellur): En ſ. Lyd (Stemme). — i) mikill, ákafur, ákaflegur, óður: S. Varme (Kulde, Torden). S. Regn stór-rigning. Her gaaer en ſ. Strøm. — Ligge i en ſ. Feber vera óðverkja. — k) mikill (að tölu eða stærð): En ſ. Krigshær. En ſ. Beſætning. Fjenden var ham for ſ. (sb. ofurefli). — 2) óeiginl.: Stærke Udtryk stór orð. Stærke Lidenſkaber ákaflegar ástríður. — En ſ. Hukommelſe gott (mikið) minni. — Være ſ. (vel að sjer) i en Videnſkab (Konſt). En ſ. Skakſpiller góður skákmaður. — S. mod Friſtelſe (sb. standast freistni). — B) **ſtærkt**, sem ao., fast, hart, hátt, o. s. frv.: Slaae for ſtærkt. Tage ſtærkt fat paa noget (sb.: vera of þunghentur á e-u). Løbe ſtærkt hart. Arbeide ſtærkt (sb. leggja að sjer).

ſtærkbenet stinnfættur, (sb.: stinnleggjaður, Fms.).

ſtærkdrivende, [sb. **drive**], (um plöntu), sem þýtur upp (sprettur fljótt): „Svagdrivende Træer beſkærer man helſt i Efteraaret, men de ſ. i Foraaret“.

ſtærklugtende, [sb. **lugte**], lyktarmikill.

ſtærktroende, [sb. **troe**], trúarsterkur.

Stærtue (einnig **Stæretue**), starvaxin þúfa í óræktuðu votlendi.

Stætte sjá **Stænte**.

ſtævne, s. 1, I) [þar sem stefna er haft á ísl.], A) stefna, halda, a) h. s.: „Hvorſomhelſt han ſtævner fra Norge“. — b) sem ás.: S. en Curs halda stefnu (á sjó). — B) ás., stefna 1) manni, a) (sb.: stefna að sjer mönnum): Vi have ſtævnet hinanden hid (sammælzt hjer, mælt okkur hjer mót) i Dag. — b) á þing: Han blev ſtævnet for Retten. S. een paa ſin Ed stefna e-m til eiðs. Stævnes for Tyveri. S. een ind stefna e-m. — 2) máli (í dóm): S. Sagen ind. — II) [sb. stofn?], stýfa: S. Grenene paa et Træ. — b) stýfa lim af (trje), stofna: S. Træer. S. en Piil. — III) [sb. stemma?], 1) ás., (úrelt), stemma, (sb. **ſtemme** I, a). — 2) h. s., storkna.

Stævne, ft. -r, kl., [sb. stefna], stefna, samkoma; (sjer í lagi) mót (býjarmanna eða sóknarmanna): Komme (møde) paa S. halda stefnustað (Fms.).

Stævnedag stefnudagur (þ. e. sá dagur þegar sá sem stefnt er, á að koma).

Stævneeg eikitrje sem stofnað (stýft) er ungt.

Stævnefald bætur sem maður á að borga ef hann kemur ekki rjett stefndur.

Stævnemaal stefna (það að stefna e-m).

Stævnemand = **Stævningsmand**.

Stævnemøde mót (sem menn hafa mælt sjer).

Stævnepenge = **Stævningspenge**.

Stævneſkov skógur sem stofnaður (stýfður) er öðru hverju.

Stævneſted stefnustaður (sb. Fms.).

Stævneſtue samkomuhús, þinghús.

Stævnetræ trje sem stofnað (stýft) er öðru hverju.

Stævnevidne stefnuvottur (Grágás).

Stævning, ft. -er, sk., stefna a) (= það að stefna e-m: S. har endnu ikke fundet Sted. — b) = stefnuskjal: Udtage S.

Stævningsmand stefnuvottur (í þeirri merk. sem nú tíðkast).

Stævningspenge stefnukaup.

Støb, ft. eins, a) sk., bleyting (sjer í lagi byggs, í maltgjörð): Sætte Korn i S. — b) kl., bygg sem bleytt er í senn (til meltingar).

ſtøbe, ás. 1, [steypa], A) steypa e-ð: S. Klokker. S. Lys. — B) bleyta: S. Korn. S. Kalk (sb. **Kalkſtøbning**).

Støbeflage tvískinnungur á steyptu járni (þar sem brunnið hefur við mótið).

Støbeform mót (sem steypt er í).

Støbegods steyptir járngripir.

Støbegrube steypugröf (sem stór mót — t. a. m. klukknamót — eru sett niður í.

Støbehals steyputittur (þ. e. speni sem myndast í því gati sem í er hellt þegar steypt er).

Støbehuus steypuhús.

Støbehytte steypuhús (einkum við náma).

Støbejern járn til að steypa úr.

Støbekar ker sem bygg er bleytt í (til meltingar).

Støbekonſt steypulist.

Støbeleer = **Støbeſand**.

Støbelud lút sem náð er úr ösku einungis með því að láta hana standa í vatni.

Støbelys steypt kerti.

Støbemalm málmur til að steypa úr, steypumálmur.

Støbeovn ofn sem steypumálmar eru bræddir í.

Støber, ft. -e, kk., sá sem steypir e-ð (er tíðkanlegast í samsettum orðum; sb. **Kandeſtøber, Klokkeſtøber, Kugleſtøber; Lyſeſtøber**).

Støberand garður (sem myndast — t. a. m. á kúlum — með þeim bætti að málmurinn rennur út í samkomur á mótinu sem steypt er í).

Støberi, ft. -er, kl., (verk)staður þar sem e-ð er steypt (sb. **Blyſtøberi, Jernſtøberi; Kanonſtøberi, Kugleſtøberi**).

Støbeſand sandur sem hafa má í mót (gera má mót úr), mótsandur.

Støbeſkee járn-ausa sem hinum brædda málmi er ausið með í mótið þegar verið er að steypa.

Støbeſkorpe sori sem kemur úr mótinu utan á e-ð sem steypt er.

Støbeſtaal eins konar stál sem bágt er að reka.

Støbeſtol áhald sem kúlumót er haft í þegar steypt er.

Støbning, sk., A) steyping, steypa: Figuren er mislykket i Støbningen. — B) bleyting.

Støbregn, (úrelt), [sb. steypiregn], steypiregn.

Stød, ft. eins, kl., 1) það að **ſtøde** (snöggvast), a) eiginl., lag, o. s frv.: Gjøre S. med en Kaarde. Stødet gik ham gjennem Armen. — Give een et S. hrinda (stjaka við) e-m. — Et S. i Trompeten einn blástur í lúðurinn. — Stødet (þ. e. jarðskjálftinn; sb. **hviða**) varede 5 Secunder. — b) óeiginl., áfall, áfelli, (sb. **snoppungur**), eða þvíuml.: Bukke under for Skjebnens S. Det gav hans Helbred det ſidſte S. gerði út af við heilsuna hans. Tage Stødet af for een bera blak af e-m. — 2) borða-samkomur (í skipi): S. i Klædningen. — 3) um stað eða tíð eða athafnir, a) um stað, spotti, spölur, kippur: Et lille S. kunne vi følges ad spottakorn (spölkorn, kippkorn) getum við orðið samferða. — b) um tíð, stundarkorn: Det vil vare et S. endnu (er sagt á Jótl.). — c) um athafnir, rykkur, (sb. **hríð**). — 4) gjóta eða önnur ójafna á götu. — 5) = **Stub** a. — 6) [sb. stoð], a) eiginl., e-ð sem maður getur studzt (hallað sjer) upp við: Ved Bænke og S. kunne og ſvage Folk gaae (orðskv.). — b) óeiginl., styrkur (sem e-m er veittur með fjármunum; sb. **Brandſtød**).

Stødbolt nagli um samkomur (í skipi).

Stødbrænde eldiviður sem er tómir stofnar (sb. **Stød** 5).

Stødbund þykkt á fallbissubotni.

ſtøde, s. 2, [steyta, Stjórn], I) ás., A) reka, o. s. frv., 1) eiginl., a) stinga (leggja) e-u: S. en Stang i Jorden. Han ſtødte ham Dolken i Bryſtet rak rýtinginn — lagði (stakk) rýtinginum — í brjóstið á honum. — b) ſ. een ned leggja í gegnum e-n, drepa e-n: Stød Forræderen ned. — c) hrinda e-u: S. een omkuld. De ſtødte ham ud af Stuen. S. en Dør ind hrinda upp hurðu. Han ſtødte Døren op med Vold hratt upp hurðunni. Han ſtødte Dørfyldingen ud hratt út hurðartöflunni. — d) han ſtødte Ordene ud paa en beſynderlig Maade sleit undarlega út úr sjer orðin. — e) ſ. ſin Pande (Fod) reka ennið (fótinn) á sjer á. S. Hovedet mod en Bjælke reka höfuðið á sjer á bita. S. ſig paa en Steen reka sig á stein. Jeg har ſtødt mig ſlemt jeg hef meitt mig ljótlega (með því að reka mig á). — f) Heſten ſtøder (Rytteren) er harðgengur. Vognen ſtøder (den Agende) maður hristist á vagninum. Veien ſtøder maður hristist allur á þessum vegi (af því hann er svo ósljettur). — Beſſen ſtøder bissan slær. — g) í hinum óeiginl. talsh. ſ. een for Hovedet, styggja e-n, er merk. í **ſtøde** eiginl. — 2) óeiginl., a) reka: Kongen blev ſtødt fra Thronen rekinn af ríki. S. een fra ſit Embede reka e-n úr (svipta e-n) embætti sínu — b) fæla: Hun ſtøder Alle fra ſig (fælir alla frá sjer) ved ſit Væſen. — c) ſ. noget fra ſig hafna e-u: Han har ſtødt flere gode Tilbud fra ſig. — d) styggja, móðga: Det ſtødte ham (honum þótti — mislíkaði — það), at han ſlet ikke blev bemærket. Han bliver let ſtødt hann þarf ekki mikið til, (sb.: **firrtinn, tirrtinn**). — Hun ſtøder ſig over hver Ubetydelighed henni þykir (fyrir), hvað lítið sem er. — B) melja, mylja: S. Peber. Stødt Sukker. — II) h. s., A) með hreifingu, 1) eiginl., a) ſ. efter een leggja til e-s. — b) ſ. til een stjaka við e-m. — c) ſ. fra Land ýta skipi; leggja (láta) frá landi. — d) ſ. paa noget (reka sig á e-ð) i Mørke. — Skibene ſtødte mod hinanden (ráku sig hvort á annað) i Mørket. — Skibet ſtøder böggur niðri. — e) jeg ſtødte paa (rak mig á, hitti, fann) en gammel Bekjendt. Vi ſtødte tilfældigviis ſammen (rákumst hvor á annann) i et Vertshuus. — Jeg ſtødte paa Ordet (rak mig á — rak augun í — orðið) ligeſom jeg ſlog Bogen op. — f) blása (blástur): S. i Trompeten (sb. **þeyta lúður**). — g) hökta, reka í þúfurnar: S. i ſin Tale. — h) ſ. til een slást í ferð (lið) með e-m: Efter Aftale ſtødte de til os i Skoven. — Sjer í lagi um her: Han ſtødte med ſit Regiment til Kongens Hær. Krydſerne ſtødte til Flaaden. — i) Maden ſtøder op jeg hef (hann hefur, o. s. frv.) uppgang, (sb.: **því at hann blès svo af, sem hann hefði vèlindisgang**). — 2) óeiginl.: Mange Omſtændigheder ſtødte ſammen komu saman. — B) án hreifingar, vera áfastur (við), (sb.: **þar mætist Hörðsland ok Rogaland**): Huſet ſtøder til Naboens er áfast við hús nábúa míns (hans, o. s. frv.). Hans Have ſtøder til min (aldin)garðurinn hans er áfastur við minn. — Vænget ſtøder op til en Skov er við skóg. — Vore Marker ſ. ſammen liggja saman (sb. **ok liggja þar saman garðar á Hóli ok Sæbóle**).

Stødebuk = **Haandbuk, Jomfru** 2, b.

Stødejern sjá **Stødjern**.

Støder, ft. -e, A) sk., 1) stautur: „Derſom du vil ſtøde en Daare i Morteren med Støderen“. — 2) **jálkur** (um hest). — B) kk., (í almúga tali), **fauskur**.

Støderem sjá **Stødrem**.

Støderyk, í orðatiltæk. i S. (í tali) = **ſtødviis**.

Stødetal sjá **Stødtal**.

ſtødeviis sjá **ſtødviis**.

Stødjern (einnig **Stødejern**), járnþynna til að hlífa e-u við því sem á það rekst.

Stødkniv sljór hnífur til að skafa holdrosu með (þegar skinn eru sútuð).

Stødmaal, í orðatiltæk. i S. (sem er úrelt nema á Jótl., og er) = i Stødtal (sb. **Stødtal**), **ſtødviis**.

Stødning, sk., það að **ſtøde**.

Stødrem, (einnig **Støderem**), sjer hver af þeim ólum, sem vagnset hangir á (svo að maður hossist minna).

Stødſkinne járnspöng á e-u til að hlífa því.

Stødtal (einnig **Stødetal**), í orðatiltæk. i S. = **ſtødviis**.

ſtødviis (einnig **ſtødeviis**), ao., með hríðum, með köflum: I det Hele er han doven, men ſ. læſer han meget flittigt (sb. **áhlaupasamur**).

Støi, án ft., sk., háreysti, hávaði; þys; hark, skark, **skurk, skarkali; skruðningar**: Der var en S., ſaa man ikke kunde høre ſine egne Ord. — Han gjør S. over ingen Ting (sb. **Larm** b).

ſtøie (har), h. s. 1, **gera hávaða, hafa hátt**: Den Høireſtede ſtøier, den Vrede larmer. Hvor de Børn ſ. og ſkrige enn hávaðinn og hljóðin í þessum krökkum.

Støn, kl., stynur (kk).

ſtønne (har), h. s. 1, [stynja], stynja; draga þungt andann: Den Syge ſtønner.

Stønnen, án ft., sk., stunur.

Stør sjá **Stær** (stör).

Stør, ft. -er, sk., [sb. styrja], styr *acipenser*.

Stør, sk., [staur-r], (í Norv.), staur.

Størhuus (í Norv.), hús gjört úr staurum.

ſtørkne (einnig ritað **ſtyrkne**), (er), h. s. 1, [sb. storkna], storkna: Olien ſtørkner i ringe Kulde, Qvægſølvet kun i den ſtrengeſte.

Størkning, sk., storknun.

Størrelſe, sk., 1) án ft., stærð, mikilleiki, a) eiginl.: Jordklodens S. (sb.: **mikilleikr jarðar**, Rímb.). Maale et Skibs S. (sb. Fms. II, 231). — Landets Befolkning ſvarer ikke til dets S. (sb.: **Sú ey væri hæfilig at byggva fyrir mikilleika sakar**; sb. einnig: **vídd**, t. a. m. í **stakkgarðsvídd**). — b) óeiginl.: Talentets S. (sb. **af mikilleik verka guðs**). — 2) með ft. -r, (í mælingafræði og tölvísi), e-ð sem rýra má eða við auka: Sammenlægge tvende Størrelſer.

Støtholt, sk., efsti kafli af skipsröng.

Støtte, ft. -r, sk., [sb. styðja], A) um það sem heldur e-u upp, 1) eiginl., a) stoð, stólpi, (sb. **súla, pílári**): Sætte Støtter under noget. — b) **stuðningur**: En bagved et enkelt Steengjerde opkaſtet Jordvold, ſom tjener det til S. sem er því til stuðnings. — 2) óeiginl., stoð (sb. **kenningar eru enar sterkstu stoðir allrar kristni**; sb. einnig: **styðja, máttarstólpi, grjótpáll**): Være en S. for den gode Sag. Han var en af Statens Støtter. — B) um annað, a) stöpull, pílári (sb. Stjórn): „End kneiſer en S. paa ſamme Sted“. — b) (í tali), = **Billedſtøtte**.

ſtøtte, ás. 1, [sb. styðja], a) eiginl., styðja, og þvíuml., (sb. **skorða**): Havde Muren ikke været ſtøttet, var den falden. — S. Ryggen mod Væggen standa (sitja) með bakið upp að veggnum. S. Armen paa Bordet (sb.: **Láttu þik eigi þat henda ...., at þú styðist við konungsborð**). Støt dig paa mig styddu þig við mig! Han ſtøttede ſig til ſit Sværd (sb. **þeir stóðu ok studdust við spjót sín**). — b) óeiginl., grundvalla: Mit

Haab ſtøtter jeg paa Troen. Han ſtøttede ſin Dom paa vægtige Grunde. Fordringen ſtøtter ſig (er grandvöllud) paa et beſtemt Løfte.

Støttefod = Søilefod.

ſtøtteformet, ft. -formede, e., sem er eins og súla í lögun.

Støttegang = Søilegang, Buegang.

Støttekjep gönguprik.

Støtteorden = Søileorden.

Støttepille stólpi (stöpull) undir e-u: Støttepillerne for en Hvælving.

Støttepunkt, kl., sá depill sem allur þungi e-s hlutar liggur á.

Støtterad = Søilerad.

Støtteſkaft = Søileſkaft.

Støtteſtav göngustafur: Den Gamle liſter ſig frem ved ſin S. — b) óeiginl., stoð: Min Alderdoms S.

Støtteſtok = Støtteſtav a.

Støtteværk tilbúningur e-u til stuðnings: Støtteværket under Broen (Loftet).

Støv, án ft., dupt, dust (fornt), ryk (sb.: moldryk, 655 XXIX; o. s. frv.), A) kl., 1) um hvers konar dupt, a) í einfaldri merk.: Tørre Støvet af Bordet sópa duptið af borðinu. Vinden blæſte os Støvet lige i Øinene bar rykið framan í okkur. — b) í ýmiss konar talsháttum, α) um það sem er lítilfjörlegt, (sb. Svá sem konongr sæ sjúkan liggja í saure): Nedtrykke een i Støvet (sb.: gefi guð þèr styrk, þinna harma at reka ok guðs andskotum at niðra; niðrum þá ok neisum þeirra tungur, svá at enginn þeirra skili annars tal). — Krybe (eða kaſte ſig) i Støvet for nogen sleikja duptið af fótunum á e-m; en (í góðri merk) bøie ſig i Støvet for een beygja sig til jarðar fyrir e-m. — β) um það sem er fallvalt, (sb.: auðgaði guð hann ok um sneyri hans dupt í himneska dýrð; at vèr sèm dust ok aska): „Du er S. og ſkal blive til S. igjen". — „Syv Gange ti er Støvets (mannkynsins) Aar". — 2) um það jurtadupt sem kallað er *pollen* í náttúrubókum. — B) sk. (þegar talað er um mikið ryk): Børnene gjorde en ſtærk S. (hleyptu upp miklu ryki). Hvor kommer al den S. fra hvaðan kemur allt þetta ryk?.

ſtøvagtig, ft. -e, e., líkur dupti.

Støvblomſt blóm sem hefur að eins duptbera (*stamina*).

Støvdamp = Støvſky.

Støvdeel = Støvgran.

Støvdrager, sk., *stamen* (á jurt).

Støvdragt duptklæði (ft., þ. e. líkaminn): „Medens Menneſket i S. gaaer".

Støvdyrker, ft. -e, kk., sá sem dýrkar dupt og ösku (þ. e. dauf og dumba skurðgoð).

Støvdække skýla úr dupti (t. a. m. líkaminn, er skýlir sálunni).

ſtøvdækket (sb. dække), sem ekki sjest í fyrir ryki (dupti).

ſtøve, s. 1, I) [af Støv, ryk], 1) h. s., a) persónuleg, senda ryk af (úr) sjer: Veien ſtøver. — b) persónulaus: Det ſtøver ſtærk (það er mikið ryk) paa Veien. — 2) ás., a) ſ. noget af sópa rykið af e-u, (sb. afſtøve). — b) sópa (e-u): S. Spindelvæv ned. — Án þol.: Pigen er i Færd med at ſ. ned fra Loftet (er að sópa neðan af ræfrinu). — II) snuðra, snudda, 1) h. s., a) um hunda, rekja spor: Man bruger Gravhunden ofte til at jage eller ſ. oven paa Jorden. Hunden ſtøver efter Vildt. — b) um menn: Hvad gaaer du og ſtøver efter hvað ertu að snuðra? — 2) ás., a) um hunda, α) Hunden ſtøver Skoven igjennem fer snuðrandi um allan skóginn. — β) Hunden ſtøver Dyret op snuðrar upp dýrið. — γ) „Ridefogden ſtøver Bønder bedre end en Hund ſtøver Harer" er betri að snuðra upp bændur enn veiðihundur að snuðra upp hjera. — b) um menn, α) S. alle Lexica igjennem grafa (leita) í öllum orðabókum. — β) med megen Møie fik jeg det ſtøvet op um síðir tókst mjer að grafa þetta upp (komast að þessu). — III) ás., (í mállýzkum), = ſtævne II: S. en Piil. — IV) ás., (í mallýzkum), = ſtævne III, 1: S. Vandet.

Støvekoſt húsabusti, sópur.

Støver, ft. -e, 1) sk., a) (eins konar hundtegund) *canis familiaris venaticus*. — b) (hvers konar) sporhundur: Reiſe en Hare med Støvere. — 2) kk., snáfvís maður, snuddari, (sb. njósnarmaður): Tyven undgik Støvernes Opmærkſomhed varð ekki snuðraður upp (af þeim sem voru að leita hans), varð ekki fundinn.

Støvgjemme = Støvknap.

Støvgran (eitt) duptkorn, (sb. ar).

Støvhvirvel ryk sem þyrlast upp.

Støvjord þur mold og smágerð.

Støvkaabe kvennkápa til hlífðar við ryki.

Støvkappe karlmannskápa til hlífðar við ryki.

Støvknap *anthera* (á jurt).

Støvknop = Støvknap.

Støvkul kolamylsna.

Støvle, ft. -r, sk., [stígvjel?], stígvjel, (sb. bóti). — b) dælupípa.

Støvleblok stígvjelatrje.

Støvlefod skófótur á stígvjeli.

Støvlehud (fyrrum, í Norv.), eins konar gjald sem konungs-umboðsmenn tóku af þeim mönnum er þeir byggðu konungs-jarðir.

Støvlehæl (hæl)stallur undir stígvjeli.

Støvleknegt áhald til að draga af sjer stígvjel með, (stígvjelafjöl, stígvjelaklauf).

Støvlekrave, a) brot ofanvert á háum stígvjelum. — b) eins konar kragi (optast úr gulu skinni) sem festur er utan um stígvjelaop.

Støvlekrog krókur til að draga á sig stígvjel með.

Støvlemager, ft. -e, kk., (fyrrum), maður sem eingöngu bjó til stígvjel, (en nú gjöra sömu mennirnir bæði stígvjel og skó).

*Støvlemanſket hvítt ljerept sem fest er á brækur upp við hnjeð þar sem stígvjelin þrjóta.

Støvlemuur tilbúningur sem gufupípa er fest í (sb. Støvle b).

Støvleſaale sóli á stígvjeli.

Støvleſkaft bolur á stígvjeli.

Støvleſtroppe lykkja (hanki í opi) á stígvjeli.

Støvleſtrømpe sokkur til að hafa þegar maður er á stígvjelum.

ſtøvlet, ft. ſtøvlede, e., stígvjelaður, sem er á stígvjelum.

Støvmaſſe mikið ryk: Vinden ſatte en uhyre S. i Bevægelſe.

Støvmeel mjölsalli.

Støvnaal = Støvdrager.

Støvplante (karljurt) *planta mascula*.

Støvplet blettur af (undan) votu dupti.

Støvpunkt dökkur depill eins og duptkorn.

Støvregn sallaregn.

Støvrøg = Støvſky.

Støvſand smásandur sem er eins og dupt.

Støvſigte smágjört sáld til að ná dupti úr e-u.

Støvſkjorte eins konar stakkur til hlífðar við ryki.

Støvſky rykmökkur: Vognen rullede frem, indhyllet i Støvſkyer.

Støvſtængel = Støvdrager og Støvtraad.

Støvſvamp físisveppur.

Støvtaage mistur.

Støvtraad *filamentum* (á jurt). Sb. Sædſtøvstraad.

Støvvei *pistillum* (á jurt).

*ſubaltern, ft. -e, e., sem er undirgefinn. — II) Subaltern, kk., undirmaður.

*Subdiviſion, sk., = Underafdeling.

*Subject, ft. -er, kl., a) gjörandi (í grein): Subjectet i en Sætning. — b) maður (að því leyti hvernig hann er): Et brugbart S.

*ſubjectiv, ft. -e, e., sem einungis er sprottinn upp í huga mannsins, (gagnstætt objectiv).

*Subjectivitet, sk., það að vera ſubjectiv.

*Subjunctiv, ft. -er, kl. og sk., = Conjunctiv.

*ſublim, ft. -e, e., háleitur (óeiginl.).

*Sublimat, kl., efni (sem með áköfum eldshita er) gjört að gufu.

*Sublimation, sk., það að ſublimere.

*ſublimere, ás. 1, snúa (með ákaflegum eldshita, e-u efni) í gufu.

*ſublunariſk, ft. -e, e., (sem er undir tunglinu, þ. e.), jarðneskur, fallvaltur.

*ſubmis, ft. ſubmiſſe, e., auðmjúkur.

*Submiſſion, án ft., sk., auðmýkt.

*Subordination, sk., a) það að ſubordinere. — b) hlýðni (einkum liðsmanna við yfirmenn sína).

*ſubordinere, ás. 1, leggja (e-n) undir hlýðni við (annann).

*Subſcribent, ft. -er, kk., áskrifandi (= sá sem ritað hefur nafn sitt á boðsbrjef og þar með skuldbundið sig að kaupa e-ð eða gjalda e-ð).

*ſubſcribere (har), h. s. 1, rita nafn sitt á boðsbrjef (og skuldbinda sig með því til að kaupa e-ð eða gjalda e-ð).

*Subſcription, sk., það að ſubſcribere.

*ſubſidiair, ft. -e, e., sem er í stað annars, (sb. varaskeifa).

*Subſidie-, sjá greinina um Subſidium.

*Subſidietractat sjá greinina um Subſidium.

*Subſidium, ft. Subſidier, kl., = Hjelpemiddel, (sb. það sem við á að jeta); liðveizla, styrkur. Sem fremri liður í samsettum orðum er haft Subſidie-, t. a. m. Subſidietractat samningur um liðveizlu hvors við annann (hvorra við aðra).

*Subſiſtents, sk., a) Beſtand, Varighed. — b) atvinna, viðurværi.

*ſubſiſtere (har), h. s. 1, a) standa, haldast. — b) fleyta fram lífi sínu.

*Subſtantialitet, sk., verulegleiki, (sb. vesning).

*ſubſtantiel, ft. -le, e., undirstaðlegur (sb.: emphasis setr undirstaðligan lut fyrir hræriligum lut), verulegur; kostgóður, (sb.: standa vel undir).

*Subſtantiv, ft. -er, kl., nafn (í málfræði).

*ſubſtantive, ao., sem nafn.

*ſubſtantiviſk, a) ft. -e, e., hafður sem nafn. — b) sem ao., = ſubſtantive.

*Subſtants, ft. Subſtantſer, sk., efni.

*ſubſtituere, ás. 1, setja (e-n eða e-ð) í staðinn fyrir (e-n eða e-ð).

*Subſtitut, kk., aðstoðarmaður; sá sem er settur í stað annars.

*Subſtitution, sk., það að ſubſtituere.

*Subſtrat, kl., undirstaða (óeiginl.).

*ſubſumere, ás. 1, (óeiginl.), taka (e-ð) undir (e-u).

*ſubtil, ft. -e, e., smásmuglegur; smásmugull.

*Subtilitet, sk., smásmygli.

*Subtraction, sk., afdráttur (544; sb. Fradragelſe).

*ſubtrahere, ás. 1, draga (tölu) frá (annari).

***ſuccedere**, ás. 1, koma í stað (e-s).

***Succes**, sk., það að e-m tekst e-ð vel, (sb. Fremgang b).

***Succesſion**, sk., = Efterfølge.

ſucceſſiv, ft. -e, e., sem kemur smátt og smátt.

***ſucceſſive**, ao., smátt og smátt.

***Succeſſor**, ft. -er, kk., = Efterfølger 2, Eftermand *β*.

ſude, h. s. 1, [suða], (í mállýzkum), suða.

Suder, ft. -e, sk., (karfategund) *cyprinus tinca*.

Suder, ft. -e, kk., [sútari], (úrelt), = Skomager.

ſudle, ás. 1, [sb. sóði?], sjaldh., = beſudle.

Sudler, kk., sóði; o. s. frv.

Sudleri, kl., sóða-verk.

ſue sjá ſuge.

ſuge (einnig ritað ſue), s. 1, [súga (Stjórn) = sjúga], 1) ás,, sjúga; totta; soga: S. Saften af en Frugt. S. Giften af et Saar. Bierne ſ. Blomſternes Honningſaft býin sjúga hunangssafa úr blómunum. — S. Blodet af Folk = ſ. Folk ud til Blodet (sb. 1, b). — Jorden ſuger Vandet i ſig vatnið sígur (niður) í jörðina. — b) ſ. Folk ud til Blodet fjefletta menn (ógurlega). — c) Steenbideren ſuger ſig faſt til (sýgur sig fast á) haarde Legemer. — 2) sem h. s,, í orðatiltæk. ſ. paa noget vera að sjúga (totta) e-ð.

***Suffiſance**, án ft., sk., þótti; hroki; o. s. frv.

***ſuffiſant**, ft. -e, e., nægilegur; áreiðanlegur; sem veigur er í; sem stendur vel undir.

***Suffix**, ft. -er, kl., (smá)orð sem fest er aptan við annað orð.

Sugeaare blóðvessa-pípa (sb. lymphatiſk).

Sugefiſk stýrisfiskur *echeneis*.

Sugehul munni á sogpípu.

Sugekop = Kop b.

Sugen, án ft., sk., það að ſuge.

Sugepapir = Trækpapir.

Sugepompe, a) dæla sem e-ð sogast upp í sakir þynningar loptsins (gagnstætt Trykpompe). — b) verkfæri til að soga e-ð með úr maganum eða þarfaganginum.

Sugeredſkab sogvjel, sogfæri.

Sugerod hver af þeim rótar-öngum plantnanna er þær sjúga í sig vökva með.

Sugerør, a) sogpípa. — b) = Pumperør.

Sugeſted sá staður sem e-t kvikindi sýgur sig fast á.

Sugeurt nafn á smárategundunum *trifolium pratense* og *trifolium repens*.

Sugevorte, a) munni á pípu sem e-t kvikindi sýgur sig fast með: „S. i Bændelormens Mund.“ — b) geirvarta, speni.

Sugeværk tilbúningur til að soga e-ð upp með því að þynna loptið (gagnstætt Trykværk).

Sugeyre = Sugevorte a.

Sugning, sk., það að ſuge.

***Suite**, sk., afleiðingar; runa; áframhald; safn; samband; fylgdarlið (e-s höfðingja).

***Sujet**, kl., [sb. Subject], efni.

Suk, ft. eins eða -ke, kl., andvarp: Drage (udſtøde) et dybt S. verpa mæðilega öndunni (Nj.).

***Sukkat**, sk., eins konar sítrónuhýði sem geymt hefur verið í sikurvökva.

ſukke (har), h. s. 1, andvarpa, (sb. stynja): S. ved (over) noget. — 2) þar sem ekki er víst að maður andvarpi eða stynji, a) ſ. over Andres Nød (dauð)kenna í brjósti um aðra. — b) (líkt og) þjást: „Naar nedbøiet Olding ſukker under Lidelſer og Aar“. — c) ſ. efter noget þrá eptir e-u (sb.: þrár hann — þ. e. fuglinn pelecanus — síðan ok sýtir eptir þeim — þ. e. ungunum — þrjá daga; sýtandi sun sinn — um Jakob, er hann sýtir Jósep — ok þrándi eptir honum). — d) ſ. for (þrá) en Pige (sb.: Ketilríðr, er Víglundr þráði).

Sukkegraad grátur með andvörpum.

Sukken, án ft., sk., það að ſukke (andvörp).

Sukker, kl., a) án ft., sikur: En Top S. — b) með ft. -e, sikurtegund.

ſukkeragtig, ft. -e, e., svipaður sikri.

Sukkeravl sikurrækt, sikurgjörð.

Sukkerbager sætindabakari, (sb. Conditor).

Sukkerbageri a) sætindabakstur (það að baka sætindi). — b) staður þar sem sætindi eru bökuð.

Sukkerbagværk bökuð sætindi sem sikur er saman við.

Sukkerbakkelſe eins konar kryddbrauð (úr eggjahvítu og sikri, o. s. frv.).

Sukkerblanding sikurblendingur.

Sukkerbrød a) eins konar kryddbrauð (úr hveitikássu og eggjum og sikri). — b) (í almúga tali), smári *trifolium pratense*.

Sukkerbøſſe sikurbaukur (með götum á lokinu sem möldu sikri er sáð úr).

Sukkerdaaſe sikurbaukur, (eða annað) lítið sikurílát.

Sukkerdei sikurblandað deig (í kryddbrauð).

Sukkereddike eins konar ölvínan búið til úr vatni og brennivíni og sikri og vínsteini og og rósaleggjum og því sem gjörir gerð í öli.

Sukkerert eins konar ertutegund (sem etin er með belgnum).

Sukkerfad a) (stór) sikurtunna. — b) sikurskál.

Sukkerform sikurmót (sem sikurstrýtur eru steyptar í).

Sukkergodt, kl., sikurblandinn smá-bakstur.

Sukkerhonning = Steenhonning.

Sukkerhuus sikurhús (þ. e. hús þar sem sikur er soðið og hreinsað).

Sukkerhøſt uppskera sikurreyrs: Sukkerhøſten i Veſtindien er i Aar mislykket.

Sukkerkaal = Spidskaal.

Sukkerkage = Sukkerbrød a.

Sukkerkiſte sikurkista, sikurkassi.

Sukkerkiſtetræ eins konar viður sem vex í Vestureyjum.

Sukkerklemme eins konar sikurtöng (sem ekki er sett saman).

Sukkerkogeri = Sukkerhuus.

Sukkerkogning sikursuða.

Sukkerkorn ofboð lítill sikurmoli.

Sukkerkringle dálítil hveitibrauðshögld sem sikri er dreift ofan á.

Sukkerkugle sikurblandinn kryddhnöttur.

Sukkermandel möndull bakaður í sikri.

Sukkermerke, sk., = Sukkerrod.

Sukkermeſter umsjónarmaður yfir sikursuðu.

Sukkermund a) = Slikmund. — b) óeiginl., sá sem er ákaflega mjúkur á manni.

Sukkermølle eins konar mylna til að merja sikurreyrinn í og ná úr honum sikursafanum.

Sukkernød, sk., eins konar krydd sem er líkt hnot í lögun.

Sukkerpapir umbúðapappír hafður utan um sikurstrýtur.

Sukkerplanter eigandi sikurjarðar (þ. e. jarðar þar sem sikurreyr er ræktaður og marinn í mylnu).

Sukkerpotte, a) = Sukkerform. — b) óbrotið steinsikur (að sínu leyti eins og tólgarskjöldur) eins og það kemur úr mótinu.

Sukkerpære eins konar perutegund er snemma sprettur.

***Sukkerraffinaderie** = Sukkerhuus.

Sukkerrod (eins konar matjurt) *sium sisarum*.

Sukkerrør sikurreyr *saccharum officinarum*.

Sukkerſaft sikursafi.

Sukkerſager, ft., sikurblandinn kryddbakstur.

Sukkerſkaal sikurskál.

Sukkerſkee skeið til að dreifa möldu sikri á mat með.

Sukkerſkum sikurfroða (þ. e. froða er sezt ofan á sikur þegar verið er að sjóða það).

Sukkerſmag sikurbragð.

Sukkerſnitte, sk., dálítið kryddbrauð úr mjeli og smjöri og sikri.

Sukkerſtof sikurefni.

Sukkerſtrud eins konar smátt kryddbrauð.

Sukkerſyder, ft. -e, kk., (sjaldh.), = Sukkermeſter.

Sukkerſyderi, kl., a) með ft. -er, (sjaldh.), = Sukkerhuus. — b) án ft., sú kunnátta að sjóða og hreinsa sikur: Han har lært Sukkerſyderiet.

Sukkerſyre sikursýra.

ſukkerſød sætur eins og sikur: S. Frugt. — b) óeiginl.: Sukkerſøde Ord kjassmæli, smjaður.

Sukkertand = Sukkermund a.

Sukkertang sikurtöng.

Sukkertop sikurstrýta.

Sukkertraad sjer hver taug er draga má úr sikri (að sínu leyti eins og úr lakki) áður enn það er storknað.

Sukkertvebak smágerð tvíbaka með smjör og sikur saman við.

Sukkertøi = Sukkerbagværk, Sukkergodt, Sukkerſager.

Sukkerurt = Sukkerrod.

Sukkervand vatn sem sikur er bráðnað í.

Sukkerværk = Sukkerhuus.

ſukkre, ás. 1, sikra; láta sikur í; dreifa sikri á: S. Maden.

Sule, sk., [súla], I) súla, hafsúla, *sula alba*. — II) = Plovſule.

Sule, sk., [sb. sýlt og sýling, af súl-], (einkum á Falstur), e-ð sem er klofið í endann.

ſule, h. s. 1, vera drjúgt (eiginl. sem sufl): Fleſk ſuler mere, end Kjød flesk er drýgra í sufl, enn kjöt.

Sulefad (einnig Suulfad), suflfat, (sb. Saltmadsfad).

Sulemad (einnig Suulmad) kjötmeti.

Sulevarer (einnig Suulvarer), (hrá) matvæli (sem höfð eru í sufl).

Sulevælling eins konar saup (af kjöti eða fleski og með rótum og viðaraldini).

***Sulfur** (einnig ritað Sulphur), kl., = Svovel.

***ſulfurere**, ás. 1, = ſvovle.

***ſulfureſ**, ft. ſulfureſe, e., = ſvovelagtig, ſvovelblandet, ſvovlet.

***Sulphur** sjá Sulfur.

Sult, án ft., sk., [sult-r], svengd (Fms.), sultur: Stille Sulten paa noget seðja sig á e-u. Døie S. og Kulde þola hungur og kulda.

***Sultan**, ft. -er, [sb. soldán, Fms. X, 116], a) kk., soldán; (einkum) Tyrkjakeisari. — b) sk., hattfjöður (höfð til prýðis).

***Sultane**, 1) kvk., = Sultaninde. — 2) sk.; a) tyrkneskur kvennbúnaður. — b) tyrkneskt herskip. — c) = Sultanine.

***Sultanin** sjá Sultanine.

***Sultaninde**, ft. -r, kvk., a) sjer hver af sjö löglegum drottningum Tyrkjakeisara. — b) dóttir Tyrkjakeisara.

***Sultanine** (einnig Sultanin), sk., nafn á ýmsum gullpeningum í Tyrkjaveldi.

ſulte, s. 1, [svelta], 1) h. s., svelta (svalt í þál. t.), vera svangur: Han havde ſultet i to Dage hafði verið matlaus tvo daga. At ſ. ihjel svelta í hel (Fms. VI, 152), deyja úr sulti. — 2) ás., svelta (svelti í þál. t.): S. ſine Folk. S. een ud svelta e-n, (sb. sitja e-m mat).

*Sultecuur soltur (til heilsubótar).

ſulten, ft. ſultne, e., [soltin-n], soltinn (sb.: hann var mjög soltinn, Sn. E.), svangur.

ſultføde gefa (e-m) naumt viðurværi, svelta: Han beſkyldes for at ſ. ſine Tjeneſtefolk. S. Kreature.

ſum, e., (úrelt), hljóður, stúrinn, (sb.: daufur, domm).

Sum, ft. -mer, sk., [af Summa], a) tala (sem verður af samlagningu): Hvor ſtor bliver Summen hvað verður það mikið? — b) fje (að upphæð): Jeg giver hellere en S. eengang for alle, end noget aarligt jeg vil heldur gefa nokkuð (töluvert) í einu, enn o. s. frv. Han har anvendt ſtore Summer derpaa hann hefur varið til þess ærnu fje. — c) stutt ágrip: „I en S. at ſige“ í stuttu máli.

*Summa, sk., = Sum.

*ſummariſk, ft. -e, e., stuttur: Lovens ſummariſke Indhold. — S. Proces skyndidómur.

*Summarium, ft. Summaria eða Summarier, kl., ágrip; kapitula-fyrirsögn.

ſumme, s. 1, [sb. Sum], a) ás., leggja saman. — b) h. s. persónulaus, í ſ. op draga sig saman: Det ſummer efterhaanden op, hvad man giver ud i Smaaſkillinger.

ſumme, ás. 1, [sb. ſum], í ſ. ſig ná sjer aptur, átta sig, taka sig saman í andlitinu, eða þvíuml.: Jeg maa førſt ſ. mig lidt efter Badet (Reiſen).

ſumme, h. s. 1, (um flugur, sjer í lagi býflugur), suða.

Summen, án ft., sk., suða (í flugum, sjer í lagi býflugum).

*ſummere, ás 1, leggja saman (tölur): S. en Regning.

*Summering, sk., það að ſummere.

Sump, ft. -e, sk., a) fen, dý, kelda foræði, (sb.: mýri, flói): Han vadede gjennem Sumpen. — b) (grafin) vilpa: S. i en Kjelder (= Kjelderſump).

ſumpagtig, ft. -e, e., heldur mýrlendur.

ſumpet, ft. ſumpede, e., mýrlendur: En ſ. Jordbund mýrlendi.

Sumpfugl mýrfugl.

Sumpgrund mýrlendi.

Sumpjord mýrlendi.

Sumpland mýrlendi, mýrar.

Sumpmudder mýrarbleyta, leðja í mýrum.

Sumporm = Regnorm.

Sumpplante mýrajurt.

Sumpſiv (seftegund) *juncus conglomeratus*.

Sumpurt = Sumpplante.

Sumpvand, a) = Moſevand. — b) vatn úr grafinni vilpu.

Sumpvei gata yfir fen eða mýri.

Sund, ft. -e, kl., [sund], sund (á milli landa): Sundet ved Meſſina.

ſund, ft. -e, e., 1) heilindur (fornt), heilsugóður, heilbrigður, heill (Fms. II, 230), heill heilsu, (sb.: allt ósjúkt og mannheilt): Sunde Børn. Et ſundt Legeme. — b) óskemmdur, óspilltur: Sundt Kjød. Sunde Bædſker. — En ſ. Forſtand (sb. náttúruljós). — 2) heilnæmur: Sunde Næringsmidler. S. Luft.

Sundeier sá sem hefur leyfi til að flytja menn um sund fyrir borgun.

Sundhed, sk., 1) án ft., a) heilindi (fornt), heilsa, heilleikur (Fms. II, 230), heilbrigði: Tage ſin S. i Agt fara vel með heilsuna sína. — b) heilnæmi: Denne Egn roſes for ſin S. — c) í orðatiltæk: Drikke eens S. eða drikke paa eens S. drekka minni e-s, og: Din S. (nú drekk eg) þitt minni! — 2) með ft. -er, minni (sb. 1, c), t. a. m.: „Hvor længe man har drukket Sundheder“.

Sundhedsbad a) heilsulaug. — b) lækningastaður þar sem heilsulindir (sb. Sundhedsbrønd, Sundhedskilde) eru.

Sundhedsbetjent (sjaldh.), heilsuvörður (sb. Sundhedspolitie).

Sundhedsbeviis skírteini að maður komi ekki þaðan er drepsóttir ganga.

Sundhedsbrev = Sundhedsbeviis.

Sundhedsbrønd heilsulind, ölkelda.

*Sundhedscollegium heilbrigðisráð (sb. Collegium a).

Sundhedsdage, ft., heilsudagar: I S. agtes Sundhed mindſt.

Sundhedsdrik heilsudrykkur (Al.), heilnæmur drykkur.

Sundhedsfylde heilsugnægtir, heilsunægð: Svulmende Kraft og S.

Sundhedshjelp heilsuhjálp (fornt; sb. lækning).

Sundhedskilde = Sundhedsbrønd.

Sundhedslære heilsufræði.

Sundhedsmiddel heilsulyf, heilsuhjálp, lækning: Reiſer anſees for et af de virkſomſte Sundhedsmidler.

Sundhedsmønſter sá sem hefur heiðinna manna heilsu.

Sundhedspas = Sundhedsbeviis.

Sundhedspleie heilsugæzla: Den offentlige S.

*Sundhedspolitie það sem gjört er af hálfu hvers ríkis til að byrgja úti drepsóttir.

Sundhedsprøve heilsuraun (einnig = Quarantaine).

Sundhedsraad heilsuráð (Fms. II, 229).

Sundhedsregel heilsuregla, aðbúðarregla.

Sundhedsreiſe ferðalag manni til heilsubótar.

Sundhedsrødme heilsuroði (= roði sem er samfara góðri heilsu).

Sundhedsſag heilsumál (þ. e. mál sem lýtur að heilsunni): Diæten er en vigtig S.

Sundhedsſkaal minni (sb. Sundhed 1, c, 2).

Sundhedstegn heilsumerki.

Sundhedstilſtand heilsufar: Hans S. ſynes at bedre ſig. Sundhedstilſtanden paa Landet er for Tiden god (sb.: allt ósjúkt og mannheilt).

Sundhedsvidenſkab heilsufræði.

Sundkorn korn sem (árlega) er goldið í ferjutoll við sum sund.

Sundſted = Færgeſted.

Sundtold sundtollur (þ. e. tollur sem goldinn er fyrir að sigla um Eyrarsund).

Sup, sk., [sb. sopi], (í mállýzkum), = Dram.

*ſuper-, sem fremri hluti af samsettu orði, haft í merk. of eða mjög, t. a. m. ſuperklog of vitur, (sb.: ofviti); ſuperfiin einkar smágjörður, eða þvíuml.

*ſuperb, ft. -e, e., frábær (í tali).

*Supercargo, kk., yfirkaupvörður (á skipi).

*Superieur, kk., = Overmand a.

*Superintendent, ft. -er, kk., biskup.

*Superintendentſkab, kl., biskupsdæmi.

*Superioritet, sk., = Overlegenhed.

*Superlativ, ft. -er, kl. og sk., efsta stig (einkunna).

*Supernaturalismus, sk., það að trúa yfirnáttúrlegri birtingu guðlegra hluta (gagnstætt Naturalisme og Rationalisme).

*Supernaturaliſt, ft. -er, kk., sá sem trúir yfirnáttúrlegri birtingu guðlegra hluta.

*ſuperſtitieus, ft. ſuperſtitieuſe, e., = overtroiſk.

*Superſtition, sk., = Overtro.

*Supinum, ft. Supina, kl., bluttekningarnafn (latínskra sagna).

ſuppe, h. s. 1, [sb. súpa], taka sjer neðan í því.

Suppe, ft. -r, sk., [sb. sögn. súpa], 1) saup: „S. eller Sebemad er tynd Skeemad; derimod er f. Ex. Grød vel en Skeemad, men ikke Søbemad eller S.“ — b) (sjer í lagi) = súpa: Koge S. paa Kjød (Fleſk). — Koge S. paa en Pølſepind setja upp hrókaræður um ekkert efni. — Í tali er sagt: Han ſidder i Suppen til over Ørene (eða til begge Øren) hann er í mestu kröggum, hann er skuldunum vafinn (eins og skrattinn skömmunum). — 2) (sjaldh.), ídýfa: „En Ret Fiſk med ſin rette S.“

*Suppeaſparges *asparagus* sem látinn er í saup.

Suppefad saupfat.

Suppekage suðkaka (þ. e. storknað kjötseyði sem látið er í sjóðanda vatn til að gjöra úr því soð): Suppekager bruges iſær paa lange Søreiſer.

Suppekjød, a) kjöt sem haft er til að sjóða í súpu. — b) kjöt er súpa hefur verið soðin úr.

Suppeſkaal súpuskál.

Suppeſkee a) súpu-eysill. — b) spónn (skeið) til að borða með súpu.

Suppetallerken súpudiskur.

Suppeurter, ft., jurtir sem hafðar eru í saup.

*Suppleant, ft. -er, kk., varamaður, (varafulltrúi).

*Supplement, ft. -er, kl., viðbætir.

*ſupplere, ás. 1, fylla, bæta (auka) við.

*Supplicant, ft. -er, kk., = Anſøger.

*Supplication, ft. -er, sk., = Anſøgning, Begjering 2, b.

*ſupplicere, h. s. 1, = anſøge.

*Supplik, sk., = Anſøgning.

*ſupponere, ás. 1, geta (e-s) til, gjöra ráð fyrir (e-u), láta sem (e-ð) sje.

*Suppoſition, ft. -er, sk., það að ſupponere, (tilgáta).

*Suppreſſion, sk., það að ſupprimere.

*ſupprimere, ás. 1, bæla (e-ð) niður; banna (riti) að birtast; draga (e-ð) út.

*Suppuration, sk., = Rødeſætning.

*ſuppurere, h. s. 1, = røde b.

*ſupra, ao., (fyrir ofan, upp yfir), fyr, áður: Ut ſ. sem fyr segir, eða þvíuml.

*Suprematie, kl., a) = Overherredømme. — b) = Overlegenhed.

Sur, sk., haft í orðatiltæk., a) tage S. spretta (rakna) upp (um skips-kaðal). — b) løbe S. i noget ruglast (verða ringlaður) í e-u.

ſurne, h. s. 1, [súrna], (sjaldh.), súrna, fúlna.

*ſurnumerair, ft. -e, e., sem er aukreitis.

*Surplus, kl., = Overſkud, Reſt.

ſurre, ás. 1, (tíðkanlegast á sjó), reyra a) e-n: S. et Toug faſt om en Bjælke. — b) e-ð: S. Baadene faſt paa Skibsdækket.

ſurre, h. s. 1, [sb. suða?], suða: Bien ſurrer. En ſurrende Bæk.

Surren, án ft., sk., suða.

Surring, sk., það að ſurre (ás.).

*Surrogat, ft. -er, kl., e-ð sem haft er í stað annars (sem ekki er völ á).

ſuſe (har), h. s. 1, a) þjóta; suða: Vinden ſuſede i Træerne. — Blodet ſuſer mig for Ørene eða det ſuſer for mine Øren jeg hef suðu fyrir eyrunum, (sb.: klukknahljóð). — b) fljúga hvínandi (sb. Fms. VIII, 89): „Da ſuſer en Piil gjennem taagede Luft“. „Bomberne ſuſede gjennem Luften“ þuta í loptinu.

Suſen, án ft., sk., það að ſuſe (þytur, niður, gnýr, suða): Vindens (Havets, Strømmens) S.

Suſevind suðandi gola: „Ætheriſke Suſevinde".

***ſuſpect**, ft. -e, e., = fordægtig, miſtænkelig a.

***ſuſpendere**, ás. 1, skjóta (e-u) á frest; setja (e-n) af embætti um stundar sakir.

***Suſpenſion**, sk., það að ſuſpendere.

Sut, sk., [sb. súga, sjúga], dúsa.

Suul, án ft., kl., [sufl], sufl: Give een S. til Brødet. — b) átmatur.

Suulaffald leifar af kjötmeti.

Suulfad sjá Sulefad.

Suulmad sjá Sulemad.

Suulvarer sjá Sulevarer.

ſuur, ft. ſure, e., [súr-r], a) súr: Øllet er blevet ſuurt. En ſ. Smag súrbragð. En ſ. Lugt súrlykt. Den geiſtige, den ſure, den raadne Gjæring. — Suurt sem nokkurs konar nafn, t. a. m. Lægge noget ned i Suurt súrsa e-ð. — b) fúll, úldinn: Sure Sild. S. Moſejord. — c) (sb. súr eru augu sýr): Sure Øine (sb. rauðeygður). — Sure Been fætur sem opin sár eru á. — d) fýlulegur, fúll: Et ſuurt Anſigt. Gjøre ſure Miner setja upp fýlusvip. Hun er ſ. (það er í henni fýla) i Dag. Han er ſaa ſ., ſom en Eddikebrygger það er allra mesta fýla (allra mesti hundur) í honum. — e) örðugur, þungbær: Et ſuurt Arbeide (sb. erfiðis-neyð). Det falder mig ſuurt (mjer veitir örðugt) at gjøre det. Orðskv.: Efter den ſøde Kløe kommer den ſure Svie (sb.: sætar syndir verða að sárum bótum, æ koma mein eptir munað). — 2) ſuurt, sem ao., a) súrt: Melken ſmager ſuurt það er súrbragð að mjólkinni, mjólkin er súr. — b) fúlt, úldið: Kjødet lugter ſuurt það er ýlduþefur af kjötinu. — c) fýlulega, óhýrlega: See ſuurt til noget. — d) með örðugleikum, með mikilli fyrirhöfn: Suurt forhvervet vil ſuurt ud (orðskv.).

ſuuragtig, ft. -e, e., ſyrlig: Maden har en ſ. Smag er í-súr.

ſuurbenet sem hefur opin sár á fótunum (fætinum).

Suurbrød súrbrauð.

Suurbrønd ölkelda.

Suurbrøndsvande, ft., ölkelduvatn.

Suurdei súrdeig: Lægge S. under Fødderne (til lækningar). — Óeiginl.: Den gamle S.

Suurdeibrød sýrt brauð.

ſuurfittet = ſuurfittig.

ſuurfittig, ft. -e, e., a) = gnieragtig. — b) (úrelt) = ſnedig, rænkefuld.

Suurfittighed, án ft., sk., a) = Gnieragtighed. — b) (úrelt) = Snedighed.

Suurhed, án ft., sk., það að vera ſuur (súr; ýlda, o. s. frv.; fýla í andliti; mæða): Eddikens S. — Stilleſtaaende Vand bringer S. i Jorden. — Han har en S. i ſit Anſigt, ſom er fraſtødende hann er svo fýlulegur, að það er von menn sneiði sig hjá honum.

Suurkaal a) saxað hvítakál (Hvidkaal) eða rauðakál (Rødkaal) saltað og fergt í tunnu svo það súrni: „S. er et herligt Middel mod Skjørbug". — b) brytjað kál sem soðið er undir loki í ölvínani og vatni o. s. frv. — c) vallarsúra *rumex acetosa.* — d) = Rabarber.

Suurklud (á Sjálandi), umbúðu-rýja.

Suurkløver = Skovſyre.

Suurkløverſalt = Syreſalt.

ſuurladen, ft. -ladne, e., = ſyrlig. — b) dálítið fýlulegur: Manden er velvillig ſtemt, ſkjøndt ſ.

Suurlud (tíðkað í hjeröðum), keita.

Suurmelk [súrmjólk], mjólkurhlaup.

Suurmelksoſt ostur úr súrri mjólk.

ſuurmule (har), h. s. 1, vera fúll.

Suurmule, kk. og kvk., fýlutrantur, o. s. frv.

Suurmuler, ft. -e, kk., fýlutrantur.

Suuroſt (í Norv.), ostur sem búinn er til á þann hátt sem tíðkast á Íslandi.

Suurpotte (sjaldh.) = Suurmule.

Suurſalt = Syreſalt.

ſuurſeende, [sb. ſee], (sem er) með fýlusvip, fýlulegur.

Suurſteg steik af nautakjöti er súrsað hefur verið í ölvínani.

Suurſtof súr-efni.

***Suurſtofgas** súrefnislopt.

ſuurſød bæði súr og sætur: Suurſøde Spiſer. — b) (um það) sem á að vera blítt (en tekst ekki alls kostar): Et ſuurſødt Smiil. Suurſøde Talemaader.

Suurtorn (jurt) *berberis vulgaris.*

Suuræble = Suuræbletræ.

Suuræbletræ (skógar-apaldur) *pyrus malus.*

ſuurøiet súreygður (sb.: Gríss var heldr óskyggn ok súreygr).

Suus, [sb. ſuſe], I) ft. eins, kl., þytur, gnýr. — II) án ft., sk., (svall, svakk), sjaldh., nema í orðatiltæk.: Leve i S. og Duus í svakki og svalli.

Svaber, ft. -e, sk., (eins konar) þyrill (sem þilför eru þurrkuð með).

***Svabercapitain** = Svabergaſt.

Svabergaſt, kk., þurrkari (= sá sem hefur það starf að þurrka þilfarið með þyrlinum).

ſvabre, ás. 1, þurrka (e-ð) upp (með Svaber): S. Vandet op fra Dækket

ſvadſe, h. s. 1, (úrelt) = ſladdre, pluddre B.

ſvag, ft. -e, e., 1) eiginl., a) veikur (einnig ritað veykur), α) (um það) sem hætt er við að brotni: En ſ. Stol. En ſ. Bro. — β) (í fyrri tíða bókum) = sjúkur; (sjer í lagi um konu, sem hefur á klæðum). — b) = táplítill, kraptalítill, burðalítill, (einkum í orðatiltæk.): Det ſvage Kjøn kvennfólkið. — c) klökkur (um hljóð): En ſ. Stemme. — d) daufur α) (um heyrn): En ſ. Hørelſe. — β) (um sjón) = dapur: Et ſvagt Syn. — e) veikur fyrir: Fæſtningens ſvageſte Deel. — f) fár, (sb.: fámennur, fáliður, mannfár, liðfár, liðlítill): Hæren var for ſ. til at modſtaae Fjenden hafði ekki styrk til mótstöðu. En ſ. Beſætning fátt setulið. — 2) óeiginl., a) óstyrkur, veikur, breyskur; þreklítill, þreklaus: Et Menneſkes ſvage Side það sem e-r er breyskastur í (t. a. m.: tage een fra hans ſvage Side fara þar að e-m, sem hann er veikastur fyrir). — b) ónýtur (í e-u): Være ſ. i Sprog. — c) lítill: Han har ſvage Forkundſkaber hann er ekki vel undirbúinn (sb. Forkundſkab b). — En ſ. Forſtand (Hukommelſe) lítið vit (minni). — d) veikur, ónógur: Svage Grunde (Beviſer). — B) ſvagt, sem ao.: Landet er kun ſvagt befolket lítt byggt, strjálbyggt.

ſvagdrivende, [sb. drive], (um plöntu), sem sprettur seint. Sb. ſtærkdrivende.

ſvagelig, ft. -e, e., a) (um heilsufar), tæpur: Have en ſ. Helbred vera heilsutæpur, o. s. frv. — b) veikur af sjer, heilsutæpur, heilsulinur, heilsulítill, heilsulaus: Han begynder at blive ſ. hann er farinn að missa heilsuna.

Svagelighed, án ft., sk., heilsubrestur, heilsuleysi: Svageligheden kommer med Alderen.

Svaghed, sk., 1) án ft., það að vera ſvag, a) eiginl.: Broens S. veikleiki brúarinnar. — Legemets S. veikleiki (óstyrkleikur) líkamans. — Hærens S. (fæð liðsins) gjorde Seieren let. — b) óeiginl.: Aandens S. breyskleiki andans. — Regentens S. þrekleysi. — Svagheden et Beviis. — 2) með ft. -er, a) kvilli: Alderdommens (Qvindekjønnets) Svagheder. — b) veikleiki, breyskleiki, óstyrkt, brestur: Det hører til hans Svagheder, at tale om ſig ſelv það er eitt af því sem að honum er, að hann talar of mikið um sjálfan sig.

Svaghedsfeil yfirsjón af breyskleika.

Svaghedsſynd breyskleika-synd.

ſvaghjernet, ft. -hjernede, e., = ſvaghovedet.

ſvaghjertet, ft. -hjertede, e., = blødhjertet.

Svaghoved daufingi, fáráðlingur.

ſvaghovedet (sem er) daufingi.

ſvagmælende, [sb. Mæle], lágtalaður, lágmæltur.

ſvagſindet, a) þreklaus, ístöðulaus. — b) (sem) ekki (er) með öllum mjalla.

ſvagſynet, ft. -ſynede, e., sjóndaufur, sjóndapur.

Svagſynethed, án ft., sk., sjóndepra.

ſvagtroende, [sb. troe], trúarveikur, trúlítill.

ſvaie, s. 1, [sveigja?; sb. ſveie], 1) h. s., a) blakta: Flaget (Roret) ſvaier for Vinden. — b) slaga, (sb. reika): Matroſen (den Beruſede) har en ſvaiende Gang. — c) (á Jótlandi), reigsa: Hun kom ſvaiende ind i Stuen. — d) (um skip, er liggur um akkeri; sb. svífa): Skibet ſvaier op for ſit Anker. Skibet ſvaier rundt bringsnýst. — 2) ás., snúa (skipi sem liggur um akkeri).

Svaiebom trje sem haft er til að styðja með siglutrjeð þegar stórskip er lagt á hliðina.

Svaiejolle kaðall sem við er hafður þegar stórskip eru lögð á hliðina.

Svaien, án ft., sk., það að ſvaie.

Svaierum (nóg) svigrúm fyrir skip sem liggur um akkeri.

Svaining, sk., það að ſvaie (einkum: snúningur): Skibets ſtærke S. ved Strømmen.

ſval, ft. -e, e., [sval-r], svalur, (sb. kølig): Hvile ſig i den ſvale Skygge. Det begynder at blive ſvalt það er farið að kólna. — Lad Maden blive ſ. (láttu matinn kólna, láttu rjúka af matnum), før du ſpiſer!

Svale, sk., 1) án ft., kul: Det Forfriſkende i Aftenens S. — 2) með ft. -r, [svali-r], a) svalir: „Foroven er en S. med et Kammer". — b) = Pulpitur. — c) hlemmur yfir lúkugati á heylopti.

Svale, ft. -r, sk., [svala], svala *hirundo.*

ſvale, ás. 1, [svala], a) kæla: Gaae i Skyggen for at ſ. ſig (sb.: undir bógum hestanna settu guðin tvo vindbelgi at kæla þá). — Lad Maden ſvales, før du ſpiſer (sb. ſval). — b) mýkja (t. a. m. reiði).

Svalebad laug til að kæla sig.

Svaleballe stampur með vatni í til að kæla með því fallbissur á skipi.

Svaledrik svaladrykkur.

Svalekar = Kølekar.

Svalekoſt (einkum á skipi), þyrill til að breyta vatni á e-ð með (sb. Køleſvaber).

Svaler, sk., áhald til að kæla e-ð með.

Svalerede a) svöluhreiður. — b) eins konar axlaskart sumra liðsmanna.

Svalerød (jurt) *asclepias.*

Svalerumpe, 1) = Svaleſtjert. — 2) (á skipi), a) kjal-sínkill. — b) geirnegling.

Svaleſpand skjóla sem vatni er ausið á fallbissur með til að kæla þær þegar verið er að skjóta.

Svaleſtjert svölustjel.

Svaleſtue klefi sem e-ð er kælt í.

Svaletønde, (við brennivínsgerð), ílát fullt af köldu vatni til að kæla fyrsta rennslið.

Svaleunge svölu-ungi.

Svaleurt (jurt) *chelidonium majus.*

Svaleurtsdrik vía sem jurtin *chelidonium majus* hefur verið soðin í og haft er til lækninga.

Svalevand [af **Svale** = svala], (eins konar lækningavatn) *aqua hirundinum*.

Svalevand [af **ſvale**], = **Kølevand**.

Svalevind (sjaldh.), kul.

Svamp, ft. -e, sk., [sb. svöpp-r], a) sveppur *fungus*. — b) njarðarvöttur, (sb.: báru þeir upp þannig meðr sèr váta svöppu ok lögðu viðr nasirnar sjalfum sèr), *spongia:* Vaſke ſig med en S. — Drikke ſom en S. vera mesta fyllivín. — c) bjúgur, lopi.

ſvampagtig, ft. -e, e., líkur svepp eða njarðarvetti (að ásigkomulagi): En ſ. Hævelſe bjúgur, lopi.

Svampdaaſe a) fnjóskbaukur, tundurbaukur. — b) svöpphús (á tóbakspípu).

Svampepulver sveppadupt.

Svampeſæbe sápa úr sveppum.

ſvampet, ft. **ſvampede**, e., svipaður sveppi eða njarðarvetti að ásigkomulagi: En ſygelig ſ. Fedme kvapa-hold.

Svampetrykker, kk., óvirðuglegt orð um borðsvein.

Svampevælling sveppadupt hrært saman við lút.

Svands, ft. **Svandſe**, sk., (í tali), rófa, stjel (í gamni), eða þvíuml.: Hunden logrer med Svandſen. „Mens med Viften hun gjer Vind, løfter Svandſen i Veiret og neier".

Svandſemeſter sjá **Svandsmeſter**.

Svandsmeſter (einnig **Svandſemeſter**), yfirmaður leigumanna er vinna að skipasmíði.

Svandsſkrue skrúfnagli aptan á (hand-)bissu.

Svane, ft. -r, sk, [sb. svan-r], álpt, svanur (í skaldskap), *anas cygnus*.

***Svanebai** eins konar mjúkur og ljettur vefnaður (optast úr ull og ólitaður).

Svanebarm mjallhvítt (meyjar)brjóst.

Svanebryſt = **Svanebarm**.

Svaneduun, a) álptarfiður. — b) bringubót af álptarham. — c) eins konar vesta-efni.

Svanefjæder álptarfjöður: Tilberedte Svanefjædre bruges undertiden til Skrivning.

Svaneflok álpta-hópur.

Svanehals álptarháls; fagur og mjallhvítur (meyjar)háls.

Svaneham álptarhamur.

ſvanehvid svanhvítur.

Svanejagt álptaveiði (sb. hið forna álptveiðr).

Svaneleie, kl., álptarhreiður.

Svaneſang svanasöngur (sb.: úlfaþytr mèr þótti illr vera hjá söngvi svana). — Einnig óeiginl. (sb. B. H.).

Svaneunge álptar-ungi.

Svanevinge álptarvængur.

ſvang, ft. -e, e., [svang-r], 1) (úrelt nema í Norv.), svangur = soltinn. — 2) (sb.: við of feitan kvið — tak rúgbrauð o. s. frv.; þá muntu sveingjaz), tómur, a) sjaldh. um annað enn öx: „Bugen .... er ei tyk og opblæſt, ſom paa andre Inſecter, men ganſke ſ.". — b) um öx: Et ſvangt Ax tómt (kornlaust) ax. Rugen er ſ. (rúgstangirnar eru kornlausar) i Aar.

Svang, sk., hol-il.

Svang, nafn án greinis og ft., haft í orðatiltæk. Gaae i S. verða ofgangsi (Skuggsjá), ganga fjöllum hærra.

ſvanger, ft. **ſvangre**, e., = **frugtſommelig** b: „Svangre Qvinders Lyſt". — En Sky, ſ. med Regn og Torden (sb.: fullur — þrútinn — af e-u; þrunginn e-u). — Han gaaer ſ. med ſtore Planer honum er mikið í hug.

Svangerſkab, kl., = **Frugtſommelighed**.

***Svantevit**, nafn, (eiginl. hið helga ljós; þar af: sólargoð og bardagagoð Vinda og Slava í fornöld), Svantaviz (Fms. XI, 384).

ſvar sjá **ſvær**.

Svar, ft. eins, kl., [svar], svör, andsvör: Blive een S. ſkyldig verða orðlaus, (sb.: gera e-n orðlausan).

ſvare, s. 1, [svara], 1) h. s., a) svara, andsvara, anza, gegna: S. paa et Spørgsmaal. Han ſvarede (lod ſ.), at han ſkulde komme. — Jeg ſkal ſ. ham (skrifa honum) med næſte Poſt. — Í lögum: S. i en Sag halda svörum uppi. — b) ſ. for ábyrgjast: Han kan neppe ſ. for ſig ſelv, end ſige for andre. Jeg ſvarer ikke for, hvad der vil ſkee jeg ábyrgist ekki, hvernig fara kann. — c) ſ. til noget standa skil á e-u (sb.: svara skilum fyrir e-ð, Fms. VII, 127): Du maa ſ. mig til Bogen. — d) det ſvarede fra Skoven það tók undir í skóginum. — e) ſ. til noget samsvara e-u, eiga við e-ð; standa heima (koma heim) við e-ð: Veſten ſvarer ikke til (á ekki við) Kjolen. Tappen ſvarer til Hullet er mátulegur. Udfaldet ſvarede til Forventningen það fór eins og við hafði verið búizt. — Án til: Summerne ſ. ikke upphæðin kemur ekki heim. — f) halda við (þegar rekinn er nagli): „Sømmet beies, naar der er intet ſom ſvarer imod". — 2) ás., svara e-u, a) (sb.: því mun ek svara þèr um þetta, er satt er, Nj.; Björn svaraði engu, Dropl.): Hvad ſvarede du hverju svaraðir þu? Jeg ſvarede intet jeg svaraði engu. — b) = gegna e-u (t. a. m. þá á hón at gegna þriðjungi fyrir ómaga, Grágás I, 337): S. Landgilde (Tiende). Renterne ſvares (eru greiddar) til Terminen.

ſvarlig, ao., (hálf-úrelt), stórum, og þvíuml.

ſvarløs, a) sem ekki er svarað. — b) sem ekki svarar: „Ilſomme fløi hans ſøgende Blik gjennem ſvarløſe Egne".

ſvarre (einnig **ſvarve**), ás. 1, [sb. svarfa og sverfa], (úrelt, nema í Norv.), = **dreie** b.

ſvart, ft. -e, e., [svart-r], (úrelt, nema í mállýzkum), = **ſort**.

Svartalf svartálfur.

ſvarve sjá **ſvarre**.

Sved, án ft., sk., [sb. sveiti], A) sviti: Komme i S. svitna, fá sveita (Fms.). — Óeiginl.: fyrirhöfn, armæða, eða þvíuml. — b) raki, saggi, slagningur. — c) (úrelt, nema í mállýzkum), sveiti (= blóð; sb.: ef ek verð fyrir sveita ormsins, Fas. I, 159).

Svedblegn = **Hedeblegn**.

Sveddamp rjúkandi sviti, (sb.: Ambáttin rèri í burt, alsveitt af mæðe, ok rauk af henne).

Sveddraabe svitadropi.

ſveddrivende, (sb. **drive**), sem gjörir svita, sem maður svitnar af: S. Lægemidler (sb. **Svedemiddel**).

ſvede, s. 1 og 2, [sveita — í sveitask], I) h. s., A) þar sem sá hlutur sem sviti (o. s. frv.) kemur út úr, er gjör. sagnarinnar, 1) eiginl., a) (um lifandi verur), svitna, vera sveittur: Han ſveder ved enhver Bevægelſe svitnar, hvað lítið sem er. Heſten ſvedte, ſaa den ſkummede var allur í einu löðri. Tage ind at ſ. paa taka svitalyf. — β) ho. l. t., **ſvedt**, sem e., sveittur: Han blev ganſke ſvedt (alsveittur, kófsveittur), inden han naaede derop. — b) (um annað), slá sig, o. s. frv.: Træerne ſ. það smitar kvoða út úr trjánum. Stene (Glas) ſ., naar de pludſelig bringes fra Kulden til Varmen gráta Baldur úr helju. — 2) hálf-óeiginl. (um fyrirhöfn eða armæðu), sveitast (sb. sveitast ok erfiði hafa): S. for (over) noget sveitast fyrir (yfir) e-n. — B) þar sem sjálfur svitinn (o. s. frv.) er gjör., a) um eiginlegan svita: „Af Panden ſ. Draaberne frem". — b) (um annan vökva), smita, o. s. frv.: Saften ſveder ud af Træerne. — II) ás., A) ſ. ſine Klæder igjennem verða gegndrepa af svita. — B) gefa (svita, o. s. frv.) út úr sjer, 1) eiginl., a) um lifandi verur: S. Blod sveitast blóði (fornt). S. Angſtens Sved svitna af hræðslu. — b) um annað: Træet ſveder Gummi það smitar kvoða út úr trjenu. — 2) (í tali), óeiginl., a) venja sig af (e-u): See til, at du kan ſ. din Heftighed ud! — b) tína (e-u) niður: Sin Latin har han for længe ſiden ſvedet ud.

Svedebad svitabað.

Svedebænk bekkur til að liggja á í svitabaði.

***Svedecuur** lækning með því að láta mann svitna.

Svededrik drykkur sem gjörir svita.

Svededug, ft. -e, [sveitadúk-r], sveitadúkur.

Svedehul svitahola, (vindæð, Al.).

Svedekiſte bitakista (sem skipsborð eru beygð í með hitagufu, og skinn eru rotuð í o. s. frv.).

Svedemiddel svitalyf.

Svedeſtol eins konar rúm til að láta sjúklinga svitna í.

Svedeſtue, a) svitahús. — b) hitaklefi (t. a. m. í sútunarhúsi).

Svedeſyge = **Svedſot**.

Svedfeber = **Svedſot**.

Svedlugt svitalykt.

Svedning, sk., a) það að svitna eða vera sveittur, (sviti): Svedningen helbredede ham honum batnaði á því að svitna. — b) það að láta e-ð slá sig): „Bringe Huderne i S.".

ſvedrød dökkrauður.

Svedſke, ft. -r, sk., þurrkuð plóma.

Svedſkeblomme plómutegund sem títt er að þurrka.

Svedſkekage kryddbrauð er þurrkaðar plómur eru saman við.

Svedſkeſteen steinn í þurrkaðri plómu.

Svedſkeſuppe saup sem þurrkaðar plómur eru í.

Svedſot það að svitna af óstyrkleika (heilsuleysi).

ſveie, s. 1, [sveigja; sb. **ſvaie**], 1) ás., sveigja, beygja. — 2) h. s., a) beygjast: Veien ſveier om Bakken. — b) svigna: Grenen ſveier under Tyngden af Frugterne.

ſveirygget = **huulrygget**.

ſveiſe, ás. 1, sjóða járn saman.

Sveisning, ft. -er, sk., það að **ſveiſe**.

Sveisrand sá galli á e-u að það er illa soðið saman.

Sveitſer, ft. -e, kk., a) Svissari. — b) dyravörðar (í höllum eða stórgörðum). — c) sá sem býr til osta (á stórbúum).

Sveitſerinde, ft. -r, kvk., kvennmaður af Svissaralandi.

Sveitſeroſt ostur frá Svissaralandi (eða búinn til eptir þess konar osti).

ſvelte, h. s. og ás. 1 og líka með **ſvalt** í þál. tíma, [svelta], (úrelt), svelta, o. s. frv.

Svend, ft. -e, kk., [svein-n], 1) sveinn, a) piltur, sveinpiltur, eða þvíuml.: Hvad er du for en S. hvaða piltur ert þú? — b) þjónustusveinn: Manden og hans S. — 2) = **Haandværksſvend**: Meſteren holder to Svende og tre Drenge.

Svendbarn [sveinbarn] = **Drengebarn**.

Svenddom [sveindóm-r], sveindómur.

Svendeaar hvert af þeim árum sem fullnumi (**Svend** 2) er skyldur til að vera hjá meistara sínum áður hann fær að verða meistari sjálfur.

Svendebord (á Jótl.), vinnumannaborð (á stórbæjum).

Svendegilde veizla sem maður gjörir þegar hann verður fullnumi (**Svend 2**).

Svendeklæder, ft., föt sem kenningarsveinn fær (hjá meistara sínum) þegar hann verður fullnumi.

Svendekro gildisskáli fullnuma (sb. **Svend 2**).

Svendelade sjóður sem fullnumar (sb. **Svend 2**) eiga að leggja fje í (hverjir handa sínu iðnaðarsambandi).

Svendeløn fullnumakaup (sb. **Svend 2**).

Svendepenge = **Tidepenge.**

Svendeſtue vinnumannahús.

Svendeſtykke það sem kenningarsveinn býr til svo að hann verði tekinn í fullnuma-tölu (sb. **Svend 2**).

ſvenſk, ft. -e, e., [svensk-r?], sænskur: S. Land og Sprog. — En Svenſk sænskur maður. De Svenſke Svíar. — Det Svenſke sænska. — II) sem nafn er **Svenſk** 1) kk., = Svíar: „Svenſken jeg ſlet intet ændſer“. — 2) sænska: Kunne læſe (tale, ſkrive) Svenſk.

Svenſke, sk., eins konar söngfugl *loxia chloris.*

Sverrig (einnig **Sverrige**), Svíþjóð.

Sverrige sjá **Sverrig.**

Svibel, ft. **Svibler**, sk., blómlaukur: Dyrke Svibler i Potter.

ſvide (einnig ritað **ſvie**) [svíða], **ſved** [sveið] og **ſviede**, **ſveden** [sviðin-n] og **ſvedet** [sviðit], ás., a) svíða: S. Haaret i Lyſet. S. Kul svíða kol, brenna kol (Nj. 57). — En ſveden Lugt sviðalykt. — b) stundum haft í tali fyrir **brænde** (ás.): S. Huſet af over Hovedet paa een. — c) (um sólarhita), svíða (jurtir): Den ſtærke Tørke har ſvedet Græſſet grasið hefur skrælnað í þessum þurrkum. — d) (um kulda), svíða (jurtir): Blæſten har ſvedet Græſſet (sb. kalið). — e) láta (e-ð) brenna við: Hun har ſvedet Melken. Grøden er ſveden sangur. — B) sem h. s., 1) sviðna; brenna (sem h. s.; sb. A, b): Den vaade Lyng vil ikke ſ. af. — 2) svíða, a) eiginl.: Røgen ſvider i Øinene (sb.: súrnar í augunum, Nj. 202). Anſigtet ſvier af Kulde mjer svíður í framan af kulda. Saaret ſvier ſtærkt (sb.: tók þegar allan sviða …, ór sárinu). — b) óeiginl.: Det ſved mig til Hjertet (mjer sveið það, mjer sárnaði) at ſee ham lide. Det ſvier til ham (eða hans Pung), hann finnur til þess (kostnaðar).

Svidning, sk., það að **ſvide.**

ſvie sjá **ſvide.**

Svie, án ft., sk., [sviði], sviði.

ſviſte (har), h. s. 1, [svipta?], (sjaldh.; um vind), blása (fyrir horn): Vinden ſviſter omkring Hjørnet.

Svig, án ft., sk., [svik], svik, svikræði, sviksemd (fornt), svikdómur (fornt): Tilvende ſig noget ved S. og Liſt. Hans Hjerte er uden Falſk og S.

ſvigagtig, a) ft. -e, e., sviklegur (Skuggsjá), sviksamlegur (fornt), svikfullur (fornt): En ſ. Tale (Handlemaade). En ſ. Beſidder sá sem læzt eiga e-ð sem hann veit að aðrir eiga. — b) sem ao., sviklega (Stjórn), sviksamlega (fornt).

Svigagtighed, án ft., sk., sviksemi, (sb. **Svig**).

ſvige [svíkja], **ſveg** [sveik], **ſvegen** [svikin-n] og **ſveget** [svikit], ás., svíkja, bregðast e-m: S. een i Handel (sb.: hafa af e-m). S. ſin Ven. S. ſit Ord efna ekki orð sín. S. Couleur láta ekki fram þau spil sem maður er skyldugur að láta. — b) án þol., (um dauða hluti), = bila, (sb. svikatól): „En Nagle kunde ſ., Norpinden brækkes af“.

ſvigefuld sjá **ſvigfuld.**

Svigerbarn tengdabarn (sb. **Svigerdatter** og **Svigerſøn**).

Svigerdatter (tengdadóttir), sonarkona (Stjórn), snör (Stjórn, Sn. E.), mágkona (Stjórn). Sb. **Sønnekone.**

Svigerfader (tengdafaðir), mágur (Dropl.).

Svigerforældre, ft., tengdaforeldrar (sb. **Svigerfader** og **Svigermoder**).

Svigerinde, ft. -r, kvk., mágkona a) systir konu manns eða bónda konu. — b) = **Broderkone.**

Svigermoder (tengdamóðir), móðir konu manns (60), mágkona (Grágás I, 305), sværa (t. a. m. í 623).

Svigerſøn (tengdasonur), mágur (Dropl.). Sb. **Dattermand.**

Svigerſøſter (úrelt), (tengdasystir), = **Svigerinde.**

ſvigfuld [svikfull-r; sb.: með svikfullri flærð, Fms. V, 217], einnig **ſvigefuld** [svikafull-r], a) svikafullur, svikull, brigðull: Et ſvigfuldt Menneſke (sb. flár). — Det ſvigfulde Haab. Den ſvigfulde Lykke. — b) sviklegur, sviksamlegur: En ſ. Handlemaade.

Svigfuldhed, án ft., sk., sviksemi (sb. **Svig**).

ſvigte, s. 1, [sb. **ſvige**], 1) ás., bregðast e-m, o. s. frv.: S. ſin Ven. Han ſvigter aldrig et godt Lag hann svíkst aldrei um að koma í skemmtilegt samsæti (sb. 2, a). — 2) S. ſit Løfte rjúfa heit sín. S. ſin Pligt fylla ekki skyldu sína. — 2) h. s., bregðast, bila, o. s. frv., a) um menn: Han ſvigter aldrig ved et godt Lag (sb.: sjaldan bregzt mjaldur á miði). — b) um annað: „Bjergets Fundament kan have ſvigtet“ (látið undan). Ankeret ſvigter hrífur ekki alminnilega við (þegar botninn er laus í sjer).

ſvigte, ás., [svipta; sb.: svipta seglum], (á sjó), svipta (segli); stytta (kaðal, með taugum).

Svigting, sk., taugar til að stytta skipskaðla með (sb. **ſvigte** að svipta).

Sviim sjá **Svime.**

Sviin, ft. eins, kl., [svín], svín. — i tali: Have S. paa Skoven vera ekki með öllum mjalla. — b) í tali, sóði, ódámur, jarðvöðull.

ſviinagtig, ft. -e, e., (sjaldh.), = **ſviinſk.**

Sviinagtighed, án ft., sk., (sjaldh.), = **Sviinſkhed.**

Sviinegel = **Svineſti.**

Sviinhavre = **Flyvehavre.**

Sviinhund sjá **Svinehund.**

ſviinſk, ft. -e, e., óþrifinn, sóðalegur, (sb. **Sviin b**).

Sviinſkhed, án ft., sk., sóðaskapur.

Sviir, án ft., sk., drykkjuskapur, svall: Faae ſig en S. (sb.: verða svinkaður).

Svik (eða **Svikke**), sk., a) tappi. — b) tappi sem hafður er í trje-krana (á tunnu; sb. **Sviktap**).

Svikbor nafar til að hola með innan trjekrana (sb. **Sviktap**).

Svikhul (á tunnu), loptgat (sem tappinn er tekinn úr til þess að lagargatið gefi betur).

ſvikke, ás. 1, 1) bora loptgat á (tunnu). — 2) hlaða (mylnuseglum).

Svikke sjá **Svik.**

Svikketap sjá **Sviktap.**

Sviktap (eða **Svikketap**) píputappi (þ. e. holur tappi sem hafður er í tunnugati og annar heill tappi — sb. **Svik b** — er rekinn í), trje-krani.

Svime (einnig **Sviim**), án ft., sk., [svimi], svimi.

ſvime (er), h. s. 1, [svima], (úrelt) = **beſvime.**

ſvimle (har), h. s. 1, [sb. svimra], finna til svima, (sb.: e-n svimar; Clitum svimraði með höggit; e-n sundlar): „For den, ſom ſvimler, ſynes Alt at gaae rundt, og han bringes derved letteligen ſelv til at ſvingle.“ — b) **ſvimlende**, sem e., svo hár eða djúpur að mann sundli af því: En ſvimlende Høide. Et ſvimlende Dyb.

ſvimmel (og, úrelt nema í tali, **ſvingel**), ft. **ſvimle**, e., = **hovedſvimmel**, (sb. **ſvimle**): Han blev ſ. hann sundlaði (svimraði, svimaði). — b) sjaldh., = **ſvimlende** (sb. **ſvimle b**): „Magtens høie Bølges ſvimle Top“.

Svimmel, án ft., sk., svimi: Lide af S.

ſvimmeldyb svo djúpur (hár) að menn þoli ekki að horfa þar niður í: En ſ. Afgrund.

Svimmelhed, án ft., sk., = **Svimmel.**

ſvimmelhøi svo hár að mann sundli af því: Et ſvimmelhøit Taarn.

ſvinde, **ſvandt**, **ſvunden** og **ſvundet**, h. s., [sb. svina (t. a. m. tók þegar at svina sköp hans; gagnstætt: svella), svena (t. a. m.: bárur lægjask, áföll minnka, ok svenar allr þroti þjótanda hafs)], 1) hverfa (hvarf), líða, dvína: Tiden ſvinder haſtigt (sb.: tíminn líður áfram ótt). Den ſvundne Tid. Det gunſtige Øieblik ſvandt ubenyttet bort. — 2) minnka, rýrna, þverra, eyðast, ganga saman, og þvíuml., a) (tómt): Kornet ſvinder paa Loftet. Vandet ſvinder i Brønden það lækkar í brunninum. Hævelſen begynder at ſ. bólgan er farin að hjaðna. Kræfterne ſvandt mere og mere hos ham (sb.: það dregur af honum). — b) með **ind**, t. a. m. Træet ſvinder ind rýrnar, gengur saman. Hans Capital ſvinder ind. — c) i ſ. **hen**, dragast upp, veslast upp: Hun ſvinder hen ſom en Skygge.

Svindelſe, sk., rýrnun, visnun: S. og Afmagt i et Lem.

Svinden, án ft., sk., það að **ſvinde**: Vandets S. i Brønden.

Svinding, sk., a) það að **ſvinde 2.** — b) = **Svindſot.**

Svindſot uppdráttarsýki, rýrnunar(sótt).

ſvindſotig, ft. -e, e., sem hefur uppdráttarsýki.

ſvine, s. 1, (í tali), a) h. s., vera óþrifinn: Sviin ikke med Maden farðu ekki (sona) sóðalega með matinn. — b) ás., i ſ. noget til ata e-ð út, skíta e-ð út: S. Stuen (ſin Kjole, ſig) til.

Svineavl svínshöfn.

ſvinebinde, a) binda saman alla fæturna á (skepnu); binda saman hendur og fætur á (manni). — b) bera festar aptur og fram af (skipi, svo að því svífi ekki).

Svineblom, sk., (jurt) *senecio vulgaris.*

Svineblomſt = **Svineblom.**

Svinebov svínsbógur (sb. Sturl.).

Svinebønne = **Foderbønne.**

Svinebørſte bustarhár (á svíni).

Svinedild nafn á jurtategundunum *sonchus palustris* og *sonchus oleraceus.*

ſvinedum (í óvönduðu tali) nautheimskur.

Svinefedt svínafeiti.

Svineflykke, sk., [sb. flikki, Fms. X, 203 og 204], (úrelt), flikki (= hálft svínsfall).

Svinefylking, sk., [svínfylking], svínfylking.

Svineføde svínafæða (sb.: búfjármatr, Fms. X, 400). — b) sóðaleg fæða, (sb. óæti).

Svinegaard pelti sem svín eru höfð á og gert er í kringum.

Svinegift, a) það sem svínum er gefið. — b) staður þar sem svínum er gefið.

Svinegilder, kk., svínageldir (sb. hestageldir).

Svinegjødning svínatað (B. H.).

Svinehaar lint svínshár.

Svinehjord svínahjörð.

Svinehoved, a) svínshöfuð. — b) (í skömmum), svikari (þ. e. hirðuleysingi er svíkst um allt).

Svinehund (einnig **Sviinhund**), hundur sem hafður er á villisvínaveiðar. — b) skítmenni, fantur.

Svinehuus svínabyrgi.

Svinehyrde [svínahirði-r], svínahirðir.

Svineiſter svíns-mör.

Svinejagt svínaveiðar.

Svinekaal, a) geitnanjóli *aegopodium podagraria*. — b) *sinapis arvensis*. — c) gullintoppa *atriplex patula*.

Svinekjød flesk.

Svineleie, kl., (sjaldh.), villisvínabæli.

Svinemad, a) = **Svineføde**. — b) matur búinn til úr fleski, (fleskmeti).

Svinemeel stórgert mjöl sem gefið er svínum.

Svinemelk gyltumjólk.

Svinemøg svínatað (B. H.).

***ſvinepoliſk** (í hverndagslegu tali) smáslægur og þó einfeldnislegur.

Svinepøl vilpa er svín velta sjer í.

Svinepølſe, a) svínablóðmör. — b) ítroðningur sem flesk er í.

Svineri, ft. -er, kl., sóðaskapur, óþrifnaður.

Svinerød nafn á jurtunum *convallaria polygonatum* og *stachys palustris*.

Svinerumpe, a) svínsrófa. — b) (jurtin) *agrimonia eupatoria*.

Svineryg svínshryggur.

Svinerygsſuppe svínhryggjarsaup.

Svineſkind svínskinn (Sn. E.): En Sadel af S.

Svineſkærer, ft. -e, kk., = **Svinegilder**.

Svineſlagter sá sem kaupir svín til slátrunar og selur fleskið.

Svineſlagteri, a) staður þar sem svínum er slátrað og fleskið er selt. — b) það að slátra svínum.

Svineſnider, ft. -e, kk., = **Svinegilder**.

Svineſtald = **Svineſti**.

Svineſteen, a) (steintegundin) *calcarea suillus*. — b) eins konar steinn (sem finnst í ígulsgalli, og fyrrum var hafður til lækninga) *lapis porcinus*.

Svineſti [svínstí], svínstí (Fms. X, 388), svínabæli (Fms.).

Svineſtød (í skilmingum), rangt lag.

Svineſylte flesk (sem fyrst er soðið en síðan lagt í pækil og krydd og borðað kalt með ölvínani).

Svinetang = **Blæretang**.

Svinetidſel (jurt) *sonchus oleraceus*.

Svinetryne svínsrani (Stjórn).

Svineurt (jurt) *solanum nigrum*.

Svinevraad = **Vraad**.

Sving, ft. eins, kl., 1) það að e-ð dinglar eða e-u er veifað: Pendulens eensformige S. — Et S. (kast) med Hovedet (Kroppen). — b) óeiginl., lag (sem kemst á e-ð): Det er uviſt, hvad S. Sagen vil faae. — Einnig, flug: Poeſiens driſtige S. Talens høie S. — 2) sveif.

Svingbaſſe (á skipi), lítil fallbissa er snúa má í allar áttir.

ſvinge, s. 1, (og stundum **ſvang**, **ſvunget**), A) ás., 1) veifa e-u, sveifla e-u, vingsa e-u: S. Hatten. S. Sværdet reiða sverðið, sveifla (veifa) sverðinu. Kudſken ſvinger (reiðir, reiðir til, reiðir upp) Pidſken, og Heſtene fare afſted. S. ſig paa Heſten hlaupa á bak. — b) óeiginl., ſ. ſig op komast til metorða, (sb.: hefjast af sjálfum sér). — 2) ſ. Hør hreinsa hör. — B) h. s., a) ſ. med noget veifa (vingsa) e-u: S. med Hatten veifa hattinum. S. med Armene vingsa handleggjunum. — b) dingla, riða, o. s. frv.: Pendulen ſvinger regelmæſſigt. — En ſvingende Bevægelſe það að riða, það að vingsast til og frá. — Vingerne paa en Kornharpe ſ. rundt (snúast í bring) under Rensningen.

Svingel, sk., [sb. svingla], I) ft. **Svingler**, nafn á ymiss konar stöngum og spýtum, en þó sjer í lagi a) sveif: Dreie Slibeſtenen ved Svingelen. — b) skökul-spýta. — c) = **Brøndvippe**. — II) án ft., = **Dude**.

ſvingel sjá **ſvimmel**.

***Svingelmaſkine** vjel til að ná hýði af hör með.

Svingerum sjá **Svingrum**.

Svingfjæder flugfjöður (sb. **Slagfjæder**).

Svingfærge eins konar lausabrú gjörð úr bátum.

Svinghammel = **Løshammel**.

Svinghjul þungt hjól sem snýr e-i smiðvjel en höggst þó ekki í hana.

Svingkaſſe eins konar stokkur í púðurvjel.

Svingkraft eðli til að falla (eða snúast o. s. frv.).

ſvingle (har), h. s. 1, [sb. svingla], reika, riða: „For den, ſom ſvimler, ſynes Alt at gaae rundt, og han bringes derved letteligen ſelv til at ſ."

Svinglød a) = **Svingvægt**. — b) slöng með e-ð þungt á hverjum enda sem höfð er (í staðinn fyrir **Svinghjul**) til að snúa e-i vjel.

Svingning, ft. -er, sk., það að veifa (o. s. frv.) e-u; það að snúast (eða þvíuml.): Maſkinens (Hjulets, Vingernes) Svingninger.

Svingningsbue snúningsbaugur: Pendulens S.

Svingningstid sá tími sem e-r hlutur er að snúast eða þvíuml.

Svingom, sk., (í tali), danz.

Svingplov hjóllaus plógur.

Svingrulle hjólsnúður (sb. völtrur) með sveif.

Svingrum (einnig **Svingerum**) rúm þar sem e-ð getur dinglað eða snúizt eða þvíuml.: Pendulen behøver et viſt S. I Salen er der S. for de Dandſende.

Svingvægt e-ð þungt sem dinglar, dingull.

Svink, sk., (á Jótl.), bugða.

ſvinke (har), h. s. 1, A) (í mállýzkum), vera í bugðum. — B) (í hverndagslegu tali), a) vagga (út á hliðarnar). — b) rápa: Hun gjør ikke andet, end ſvinker ud og ind.

Svinke, sk., bragð; undanbragð.

Svinkeærende útúrdúr, (sb. snöttuferð).

Svip, kl., [sb. svip-r, t. a. m. í: svipstund], a) stundarkorn: Det var kun et S., ſaa havde vi naaet dem. I et S. var det gjort það var óðara búið. — b) (á Jótl.), spottakorn, (sb. ör-skot): Der er kun et lille S. ned til Huſet. — c) (á Jótl.) svipuhögg.

Svippe, sk., spýta sem höfð er til stuðnings við rengur á smá-skipum meðan verið er að smíða þau.

ſvippe, s. 1, [sb. svipa], I) h. s., (á Jótl.), aka í loptinu stuttan spotta: Vi kunne ſnart ſ. derned. — b) (ella í tali), skreppa (eitthvað). — II) ás., A) = **ſmække** b, **ſmælde** a, o. s. frv.: S. een om Ørene med Pidſken vefja svipuólinni utan um höfuðið á e-m. — B) styðja (smáskipa-rengur) með spýtum (sb. **Svippe**).

ſvire (har), h. s. 1, svalla: Han gjør ikke andet end ſvirer og ſværmer. S. en Nat igjennem vera að svalla (slarka) alla nóttina.

Svirebroder svallari, slarkari: Han er en god S. dáfallegur svallari.

Sviregaſt drykkjuhundur.

Sviregilde svallveizla.

Svirelag (samsæti þar sem mikið) svall (er).

Sviren, án ft., sk., svall: S. og Sværmen.

ſvirre (har), h. s. 1, [sb. sverri-, t. a. m. í: sverrifjörðr, Fms. I, 56], bring-snúast, og þvíuml.

Svoger, ft. **Svogre**, kk., mágur, a) hvers konar mágur sem er. — b) sá sem á systur annars. — c) svili. — d) (í mállýzkum), = **Svigerſøn**.

Svogerſkab, án ft., kl., mægðir, tengdir venzl, sifskapur: Komme i S. ſammen mægjast hvorir við aðra. Være i S. ſammen vera tengdir (venzlaðir). Dobbelt S. (tvöfaldar mægðir; þ. e. þegar tveir bræður eiga tvær systur, eða tveir menn eiga hvor systur annars).

ſvone, h. s., (úrelt), líða í aungvit.

ſvop, mo., [sb. **ſvoppe**], t. a. m. S.! ſagde Proppen (það er að skilja, þegar honum var kippt upp úr stútnum).

ſvoppe, persónulaus og h. s. 1, bulla: Det ſvoppede, da han kom ind med de gjennemblødte Støvler.

Svovel (einnig ritað **Svovl**), án ft., kl., brennusteinn.

ſvovelagtig, ft. -e, o., áþekkur brennusteini.

Svovelbad, a) (heilsubrunnur sem brennusteinn er í), laug: Svovelbadene paa Øen Iſchia. — b) það að lauga sig í vatni sem brennusteinn er saman við: Tage et S.

Svovelbalſam viðsmjör sem brennusteinn er bráðnaður í (*balsamum sulfuris*).

Svovelbjerg fjall sem brennusteinn er í; brennusteinsnámur.

ſvovelblaa blár á þann hátt sem brennusteinslogi.

ſvovelblandet, [sb. **blande**], blandinn brennusteini.

Svovelblanding brennusteinsblendingur.

Svovelblomme = **Svovelblomſter**.

Svovelblomſter, ft., (hreinsaður brennusteinn) *flores sulfuris*.

Svovelbrønd = **Svovelkilde**.

***Svovlcuur** brennusteins-lækningar: Bruge en S. imod Hudſygdom.

Svoveldamp brennusteinsgufa: Ryge et ſygt Lem med Svoveldampe (sb. **ryge** I, B, 2, a).

Svoveldug rýja sem dýft hefur verið í bráðinn brennustein.

Svovelerts steinn eða (moldar)kökkur sem brennusteinn er í: En rig S.

Svovelflamme brennusteinslogi (fornt).

Svovelgrube brennusteinsnámur.

ſvovelguul gulur á þann hátt sem brennusteinn.

ſvovelholdende, [sb. **holde**], sem brennusteinn er saman við.

Svovelhytte hús þar sem brennusteinn er verkaður.

Svoveljord jarðvegur sem brennusteinn er í.

Svovelkiis málmblendingur sem brennusteinn er saman við.

Svovelkilde laug, hver.

Svovellever (eins konar brennusteinsblendingur) *hepar sulfuris*.

Svovellue = **Svovelflamme**.

Svovellugt brennusteinsþefur (fornt).

Svovelmelk (eins konar brennusteinsbland) *lac sulfuris*.

Svovelmiddel læknisdómur sem brennusteinn er saman við.

Svovelolie (í tali), = **Svovelbalſam**.

Svovelopløsning vökvi sem bráðnaður brennusteinn er saman við, brennusteinsblanda.

Svovelpande ílát sem bráðinn brennusteinn er kældur í með vatni.

Svovelplaſter plástur sem *balsamum sulfuris* er í.

Svovelpulver brennusteinsdupt (sem læknisdómur): Foreſkrive et S.

Svovelpøl brennusteinspyttur; (þ. e.) díki sem vellur af eldi og brennusteini.

Svovelregn brennusteinsregn.

Svovelrulle = Svovelſtang.

Svovelrøg brennusteinsreykur; brennusteinsgufa.

Svovelſalve smyrsli úr *balsamum sulfuris*.

Svovelſtang brennusteinsstöng (sb. Stangſvovel).

Svovelſtank brennusteinsfýla, brennusteinsþefur.

Svovelſtikke brennusteinsspýta: Et Bundt Svovelſtikker. — b) smáræði, lítilræði, eða þvíuml.: Det er ikke Svovelſtikker það er ekki lítið (fje) í húfi.

Svovelſtrøm brennusteinsflóð (þ. e. bráðinn brennusteinn í rennsli).

ſvovelſuur sem brennusteinssýra er saman við.

Svovelſyre brennusteinssýra (*acidum sulfuricum*).

ſvovelſyrlig þrunginn brennusteini: Svovelſyrlige Middelſalte.

Svovelſyrling, sk., brennusteinn með nokkru súr-efni enn þó ekki eins miklu og er í brennusteinssýru.

Svovelſø brennusteinstjörn, brennusteinsvatn (sb. Stjórn).

Svoveltraad brennusteinsþráður (til að leiða eld).

Svovelvand brennusteinsvatn.

Svovelværk, a) brennusteinsnámur. — b) staður (tilbúningur) þar sem brennusteinn er verkaður.

Svovl sjá Svovel.

ſvovle, ás. 1, a) bera brennustein á. — b) reykja (e-ð) með brennusteinsgufu.

ſvovlet, ft. **ſvovlede**, e., a) blandinn brennusteini, sem brennusteinn er í (saman við): En ſ. Jordart. — b) = ſvovelagtig: En ſ. Smag brennusteinsbragð.

ſvullen, ft. **ſvulne**, e., [sollin-n fyrir svollin-n], bólginn, þrútinn: Armen er ganſke ſ. af Faldet handleggurinn er allur bólginn eptir byltuna.

ſvulme og **ſvulne**, (er), h. s. 1, [sb. ſvullen], A) ſvulme, 1) (í tali, sjer í lagi um hold), bólgna, þrútna, (sb.: útna, belgjast upp): Mine Been ſ. það bólgna á mjer fæturnir. Muſklerne (Aarerne) i hans Anſigt ſvulmede hann útnaði allur í framan. — 2) (í tiguglegu orðfæri), svella, þrútna, a) eiginl.: De ſvulmende Seil vindþrútin segl. — Benet ſvulmer op (sb.: þroti mikill var kominn í knè honum, svá at bæði bólgnaði lærit ok lengra upp í frá, Fms.). Havet ſvulmede op, og reiſte høie Bølger hafið svellur, með háum bylgjum. — „Kimen ſvulmer deraf ud, og begynder at udvikle ſig" þaðan af tekur frumfræið að þrútna og spretta. — b) óeiginl., (sb.: móðr svall Meila bróður). Den ſtolte Tanke ſvulmer (vex) i mit Bryſt. — B) ſvulne = ſvulme 1.

Svulſt, án ft., sk., a) eiginl., bólga, þroti; kýli, sullur (í fornri merk.). — b) óeiginl., tiguglegt (of íburðarmikið) orðfæri með litlu efni, (sb.: belgingur, broti; sb. einnig Ordbram): „Tal uden S., et Sprog, ſom Mængden fatter".

ſvulſtig, ft. -e, e., (um orðfæri), sem of mikið er borið í: En ſ. Stiil.

ſvække, ás. 1, veikja, veikla, (draga úr e-u): S. ſin Helbred. Et ſvækket Syn. — b) óeiginl., (sjer í lagi um dóm), ónýta, bakferla.

Svækkelſe, sk., a) það að ſvække: Synets S. ved Nattearbeide. — b) óstyrkur, veikleiki: Føle en S. i Lemmerne (Aandskræfterne).

Svælg, ft. eins, kl., [sb. svelg-r], a) kok. — b) op, munni, hylur, djúp, undirdjúp, gjá: Et bundløſt S. botnlaus hylur, eða þvíuml. Vulkanens S. eldvarpið. — Óeiginl., (optast í illri merk.): „Tallotteriet er et S. (sb. hít), der ſluger den Arbeidendes ſidſte Skjerv, og ſtyrter ham i Fortvivlelſens Afgrund". — c) op (á blómhnappi).

ſvælge, ás. 1, [svelgja], svelgja (sb: Ef hann svelgir niðr þeim — þ. e. bita — er þá hefir hann í munni sèr; svelg hrákann niðr), gleypa, kingja e-u, renna e-u niður: Han ſvælgede Stykket heelt. — Ho. núl. t., **ſvælgende**, sem e., (eiginl.: gleypandi), t. a. m. Et ſvælgende Dyb hyldýpi; djúp staðfesta.

Svælgen, án ft., sk., það að ſvækge.

Svælgning, sk., það að ſvælge, (gleyping).

Svær, sk., [svarð-r = svörð-r; sb. þiggj. sverði], svörður.

ſvær (einnig ſvar), ft. -e, A) ſvær, 1) þungur, a) áriðamikill, o. s. frv.: En ſ. Byrde. Du er for ſ. til at bæres. — b) þungſær (fornt), þungur á sjer, þunglamalegur: En ſ. Gang. — 2) stór, mikill, (sb. svæsinn): Han er bleven ſ. orðinn allra mesti raumur. S. af Lemmer (sb.: rekinn saman, þrekinn, bústinn, digur, gildur). Svært Tømmer stórviðir. En ſ. Søgang stór-sjór, hafrót. Svære Brændinger (sb.: brimstormr, Stjórn). — b) óeiginl.: Han faldt i en ſ. Sygdom fjekk sjúkleika mikinn (sb. Fms. VI, 156; sb. einnig; fársjúkur, dauðveikur). — En ſ. (mikill) Regning. — 3) örðugur, erfiður: Et ſvært Foretagende. Det falder ham ſvært (hann á bágt — örðugt — með, honum veitir örðugt) at opgive ſin gamle Vane. Han har ſvært ved (hann á bágt — örðugt — með, honum veitir örðugt) at lære hann er tornæmur. — B) ſvar (tíðkað í almúgatali og í tiguglegu eða háleitu orðfæri), a) þungur: „Stene ere ſvare, og Sand er en Byrde". — b) mikill, (sb.: svæsinn): En ſvar Hob Folk urmull af fólki, mikill manngrúi. En ſvar Ulykke. — c) þunglamalegur, og þvíuml., (sb. A, 1, b): „Jeg haver et ſvart Maal og en ſvar Tunge" (sb.: mjer er stirt um mál, jeg er málstirður). — d) örðugur, erfiður.

Sværanker stór-akkeri.

Sværd, ft. -e, kl., [sverð], sverð: Stik dit S. i Skeden sliðraðu sverðið. — b) eins konar fleki sem hafður er á sumum skipum.

Sværdbalg sverðsliður, sverðsliðrir, sverðskálpur (Fms.).

Sværdbid (einnig Sværdebid), far eptir sverð, (sb.: voru þær — þ. e. hendurnar — öróttar ok heldr dökkvar af blóði ok vopnabiti, Fas. II, 471; sb. einnig: sár-elda spor, í vísu í Fms.).

Sværdbrev, (úrelt), galdra-brjef til að hlífa manni við (sverðshöggum og öðru vopnabiti) sárum.

Sværdbælte belti sem sverðið er fest við.

Sværdbønne = Pralbønne, Snittebønne.

Sværddands danz með sverð í höndum.

ſværddannet, (sb. danne), (sem er) eins og sverð í lögun.

Sværddrager, kk., a) (sjaldh.), sá sem hefur sverð. — b) sverðberari (annars; sb.: í þess manns húsi, er var sverðberari Jugurta konungs), sverðberi (að sínu leyti eins og vatnberi í 1812): Den tyrkiſke Sultans S.

Sværdebid sjá Sværdbid.

Sværdelyn sjá Sværdlyn.

Sværdfang = Sværdfæſte.

Sværdfeier, ft. -e, kk., sverðskriði (Nj., Grágás), sverðslípari.

Sværdfiſk sverðfiskur *xiphias gladius*.

Sværdfæſte meðalkafli, sverðskepti (Sturl.).

Sværdhug sverðshögg (Fms.).

Sværdkamp víg með sverðum, (sb. sverðshögg).

Sværdklang vopnabrak.

Sværdknap sverðsklót.

Sværdleg Hildar leikur.

Sværdlilie nafn á ýmsum liljutegundum t. a. m. *iris germanica* og *iris pseudacorus*.

Sværdlinie = Sværdſide, Mandsſide.

Sværdlyn (einnig Sværdelyn; skáldl.), sverðablik.

Sværdod (einnig Sværdsod), sverðsoddur.

Sværdorden eins konar riddarasamban á fyrri öldum. — b) (nú á dögum), eins konar riddaranafnbót í Svíþjóð.

Sværdrem sverðhanki, sverðfetill.

Sværdridder sverðriddari (sb. Sværdorden).

Sværdſide karlleggur: „Naar alle paa Sværdſiden ere uddøde (þegar karlleggurinn er undir lok liðinn), da ſkal hans Døttre ſuccedere".

Sværdſkifte, (skáldl.), vopnaskipti.

Sværdſlag = Sværdhug: „Altid kjæreſt dog Trætte dig var, og Feide og S.". — Uden S. orustulaust (Hkr.).

Sværdsod sjá Sværdod.

Sværdſpids = Sværdod.

ſvære sjá ſværge.

ſværge (einnig ſvære, í eldri tíða bókum og enn í tali), [sverja], ſvor [svór] og ſoer [sór], ſvoren og ſvoret, 1) h. s.; a) sverja: S. ved den levende Gud (sb.: Ek sver þess við Palladem, segir hann, at ek skal ekki ljúga). — S. paa noget sverja e-s, (sb.: þeir sverja umb, at þetta sè satt, þeir sögðu). — S. for noget sverja fyrir (þ. e. ábyrgjast) e-ð, t. a. m.: Det tør jeg nok ſ. for; ham tør jeg ſ. for hann þori jeg að ábyrgjast. — S. til Fanen sverja þess að fylgja merkinu. — b) blóta, bölva, ragna, (sb.: sverja og sárt við leggja). — 2) ás., a) ſ. en Ed sverja (vinna) eið. — S. Kongen Troſkab sverja konungi trúnaðareiða. — b) Han ſvor ham et evigt Fjendſkab hann sór að vera fjandmaður hans alla æfi. Han ſvor ham Døden hann sór að fyrirkoma honum. — Det var hans ſvorne Fjende svarinn óvinur hans. — c) ſ. een noget til lofa e-m e-u með svardaga: Jeg ſværger dig til, at det ikke ſkal ſkee oftere. — d) ſ. een noget paa sverja e-ð á hendur e-m. — e) ſ. ſig Fanden i Vold sverja sig til neðsta helvítis, sverja sig niður undir allar hellur. — f) ſ. ſig fra Galgen (sverjast undan hengingu, þ. e.) komast hjá hengingu með svardaga — S. ſig fri sverja sig í frelsi. — g) ſ. ſig en Gjeld fra sverja fyrir skuld.

Sværgen, án ft., sk., a) svardagar. — b) munneiðar (Skuggsjá): S. og Banden.

Sværke, sk., [svækja], (úrelt), þoka af særoki.

ſværlemmet, ft. -lemmede, e., þrekinn: rekinn saman: En ſ. Karl.

Sværm, ft. -e, sk., þys (sb. hví gegnir þyss sjá manna): En S. af gale Menneſker. Sværmen rev ham med ſig. — b) svakk, (sb.: í eyjunum var sveim mikit; sá sveimr geriz um allar herbúðer af þesso, at vel hverr svífr at sinne eigu, o. s. frv.): Leve i Sviir og S.

Sværmbi = Drone.

ſværme (har), h. s. 1, 1) eiginl., sveima, a) (um það sem margt er saman; sb. þysja): Bierne (Myggene) ſ. Rytterhobe ſ. paa Sletten (sb.: Fylgjur óvina várra sveima hèr nú í nánd; þeir sveimuðu um bæinn ok drápu mart af Birkibeinum). — b) (um e-ð einstakt): Bien ſværmer om fra Blomſt til Blomſt. S. om (reika) i Mark og Skov. — c) (sb.: þú sveimar eigi úti um nætr með gálausum gárungum), slarka, svalla: Han har ſværmet (verið á slarki) hele Natten.

Svire og ſ. — 2) óeiginl., a) (um mann), láta ímyndunaraflið ráða: S. i religieuſe Anſkuelſer. — S. for en Sag (Perſon) vera gagntekinn af e-u (e-m). — b) (þar sem sjálft ímyndunaraflið er gjör.): En ſværmende Indbildningskraft hamslaust (óviðráðanlegt) ímyndunarafl, (sb. tøileløs).

ſværmefærdig (um býflygi), sem ætlar á stað (úr því búi sem það er kviknað í; sb. Biſværm).

Sværmehul = Flyvehul.

Sværmen, sk., það að ſværme, a) eiginl., (sveimur, sveim, svakk; slark): Biernes S. — Drengens S. i Mark og Skov. — Odelandens Sviren og S. — b) óeiginl.: Digterens S. for ſit Ideal.

Sværmer, ft. -e, kk., a) (sjaldh.), slarkari, svallari. — b) sá sem lætur ímyndunaraflið ráða: En romantiſk S. En politiſk S. (sá sem lætur ímyndunaraflið ráða um stjórnarmálefni). — 2) sk., eins konar púðurfluga (sem gjörir brak og bresti).

Sværmeri, ft. -er, kl., yfirráð ímyndunaraflsins, (sb.: hugarburður). Et fromt S. saklaus hugarburður. Elſkovs S. — Religieuſe Sværmerier trúarvingl.

ſværmeriſk sjá **ſværmerſk**.

ſværmerſk (opt ritað ſværmeriſk), ft. -e, e., a) gefinn fyrir að láta ímyndunaraflið ráða: En ſ. Charakter. — b) fullur af ímyndunarafli (hugarburði); sem lýsir yfirráðum ímyndunaraflsins: Ynglingens ſværmerſke Meninger. Sværmerſke Handlinger.

Sværmeſted staður þar sem býflygishnappur (sb. Biſværm) sezt.

Sværmetid sá tími þegar býflygishnappar (sb. Biſværm) fyrirláta bú sín.

Sværmfatter, sk., = Sværmſæk.

Sværmning, sk., flug (býflygishnappa; sb. Biſværm).

Sværmſæk poki til að láta býflygishnapp (sb. Biſværm) setjast í.

ſværmælet, ft. -mælede, e., málstirður.

ſværte, ás 1, a) eiginl., lita (e-ð) svart, sverta (B. H.): S. Læder. Et ſværtet Anſigt. — S. en Dør over lita hurð svarta. — S. noget op lita e-ð svart upp aptur. — b) óeiginl., níða, rægja, (sb. bagtale): S. een hos hans Foreſatte afflytja fyrir e-m við yfirmenn hans.

Sværte, án ft., sk., svört leðja til að gjöra e-ð (t. a. m. stígvjel, ofn) svart með. Sb. Skoſværte, Bogtrykkerſværte.

Sværtejord sorta.

Sværtekoſt = Sværtepenſel.

Sværten, án ft., sk., það að ſværte.

Sværtepenſel skúfur til að draga svarta leðju á e-ð með.

Sværtepotte pottur sem svört leðja (t. a. m. skóleðja) er höfð í.

Sværtning, sk., það að ſværte: Anſigtets S.

Sværtoug akkeriskaðall.

Svæv, kl., e-ð sem hangir og blaktar, t. a. m. tagl (á hesti).

ſvæve (har), h. s. 1, [sb. svif], a) eiginl., sveima, líða: S. imellem Himmel og Jord. Taagen ſvæver over Huſet (sb.: þokan yfir vík og vogi votu fangi þögul grúfir, J. H.). Sværdet ſvævede over hans Hoved (sb.: oss gein hjörr um hjassa). — Hun gik ikke, hun ſvævede (það var eins og hún gengi ekki, heldur liði) hen over Gulvet. En ſvævende Gang (Dands). — b) óeiginl.: Ordet ſvæver mig paa Læben er að vefjast fyrir mjer, (sb. Eg. 669). Faren (Døden) ſvævede ham for Øine stóð honum fyrir hugskotssjónum. S. imellem Haab og Frygt vera í milli vonar og ótta.

Svæven, án ft., sk., það að ſvæve.

Svøb, án ft., kl., I) [sb. sveip-r, t. a. m.: brynhosur svá hávar, at maðr megi gyrða þær um sik tvíföldum sveip, Skuggsjá], a) reifar. — b) um annað sem e-ð er sveipað í, skýla, (sb.: Hón sækir þá sveipu sína, ok veifði upp yfir höfuð sér, sb. einnig Omſvøb a). — c) taug sem vafið er t. a. m. um akkeris-kaðal. — d) (úrelt) brot (á fati; sb. dæmi það, sem til er fært á milli sinklanna). — e) (úrelt), netja. — f) (úrelt) bragð, (sb. Rænke). — II) [sb. sveif], (í Norv.), sveif.

Svøbe, ft. -r, sk., [svipa], = Pidſk a: Bruge Svøben. Give Heſten af Svøben keyra (slá upp á) hestinn. Faae af Svøben vera keyrður.

ſvøbe, ás. 2, [sb. sveipa], sveipa, A) um hvað sem er, 1) þar sem þol. merkir það, sem e-u er sveipað um, a) eiginl.: S. noget i Papir vefja (láta) e-ð innan í brjef, vefja brjefi utan um e-ð. S. noget ind i et Klæde vefja dúki utan um e-ð, (sb. Nj. 20, 200). S. ſig ind i ſin Kappe sveipa sig í skikkju sinni (sb. Skuggsjá). — b) óeiginl.: „Den ſvøber Sjælen kun i Taage, Tvivl og Klage“. — 2) þar sem þol. merkir það, sem sveipað er um e-ð, (sb.: hann „sveipaði at bendinni dúki þeim, er“ o. s. frv.): S. en Dug om noget vefja dúki (utan) um e-ð. S. Kaaben om ſig sveipa (vefja) að sjer kápunni (sb. Gísl.). S. noget ſammen (sb.: voru þar margir tötrar saman vafðir, Fær.). — B) (sjer í lagi), reifa, vefja barn í reifum (619), binda barn í reifum (fornt): Jordemoderen ſvøbte det nyfødte Barn.

Svøbebarn = Svøbelſebarn.

Svøbeblee rýja sem lögð er undir hvítvoðunga.

Svøbedug dúkur sem e-ð er sveipað í.

Svøbehug = Svøbeſlag.

Svøbekaabe víð skikkja sem hægt er að sveipa sig í.

Svøbeklæde a) í et., dúkur sem vafið er utan um e-ð. — b) í ft., reifar.

Svøbekone kvennmaður sem yfirsetukonur hafa til að reifa börn (reifakona).

Svøbelagen línlak sem e-ð er sveipað í.

Svøbeliſt reifalindi.

Svøbelſe, sk., það að ſvøbe.

Svøbelſebarn hvítvoðungur, reifastrangi.

Svøbereb (á Jótl.) = Høvl.

Svøberem keyris-ól; svipuól.

Svøbeſkaft = Pidſkeſkaft.

Svøbeſlag keyrishögg; svipuhögg.

Svøbeſnert = Pidſkeſnert.

Svøbeſnor = Svøberem.

Svøbetøi allir reifarnir.

ſvøblagt, (sb. lægge), reifaður, reifum vafinn, (sb. ſvøbe B).

Svøbning, sk., það að ſvøbe, einkum B.

Svøft [sb. svipta; sviptingr og sviptungr, N.gl. I, 199] og (fornt) **Søft** [sb. Syptir riddaratign], kl., (úrelt), handrif (Fms. V, 10): Tage et S. ind = rebe Seil (sb. rebe b; óeiginl., lækka seglin, lægja í sjer rostann).

ſvøfte, ás. 1, (úrelt), = rebe b.

ſvømme (har og er), h. s. 1 og einnig með ſvam (fornl.), [svima, í þál. t. svam], svima (í nút. t. í framsöguh.: svim, svimur, svimum, svimið, svima og symja; í þál. t. í frumsöguh.: svam og svamm, svamst og svammst, summum og svámum, summuð og svámuð, summu og svámu), synda, leggjast; fljóta: Jeg har engang ſvømmet over Søen. Heſten er ſvømmet over Aaen. Han kan ſ. hann er syndur. S. under Vandet synda í kafi, kafa (sb. at Ólafr konungr mundi hafa .... kafat út undan langskipunum). — Træ ſvømmer paa Vandet (sb.: alla smáfugla þá er eigi fljóta á vatni, Grágás II, 346). — b) (sb. flyde A, 1, b), fljóta, flóa: Gulvet (Stuen) ſvømmer med Vand (sb.: flaut í blóði gólf allt, Eg.). Landet ſvømmede i Blod. S. i Taarer fljóta allur í tárum (Fms. X, 242). — c) Søen ſvømmer over gengur á land, (sb. þá geysist hafit á löndin). — 2) óeiginl.: S. i Overflødighed svima í fullsælu (sb. Fms. IX, 248). — B) sem ás., láta (e-ð) synda, (sb. kaffæra): S. en Heſt.

Svømmeblære a) sundmagi. — b) sundblaðra (þ. e. upp blásin nautsblaðra sem viðvaningar hafa á sundi).

Svømmebælte sundbelti.

Svømmedyb sundvatn (þ e. vatn sem er svo djúpt að þar megi synda).

ſvømmedygtig sundfær (fornt).

Svømmefinne sund-uggi (B. H.).

Svømmefjæder sundfjöður (á fugli; annað enn sundfjöðr í Skuggsjá 133).

Svømmefod sundfótur (sb. sundhreifi í Skuggsjá).

Svømmefugl sundfugl.

Svømmefærdighed sunds-íþrótt, (sb. Fms. II, 27).

Svømmehaar sundhár (á skorkvikindum).

Svømmehinde fit (til að synda með).

Svømmekonſt sunds-íþrótt (sb. Fms. II, 27), sundlist.

Svømmeline taug sem höfð er á manni sem er að synda.

Svømmelære sundreglur.

Svømmelærer sundkennari.

Svømmen, án ft., sk., = Svømning.

Svømmeplads = Svømmeſted a: En indhegnet S.

Svømmeprøve sundraun.

Svømmer, ft. -e, kk., sundmaður.

Svømmeredſkab sundfæri a) á skepnu (sb. Skuggsjá 179). — b) tilbúningur er sundmenn hafa.

Svømmeſele band sem haft er á manni sem er að nema sund.

Svømmeſkole sundskóli.

Svømmeſted a) sundstaður (fyrir menn). — b) staður þar sem hestar eru (kaffærðir eða) látnir synda.

Svømmetrøie sundtreyja.

Svømmeøvelſe það að temja sjer sund: Svømmeøvelſer ere indførte hos Krigsfolkene liðsmenn eru vandir við sund.

Svømning, sk., það að ſvømme (sund).

***Sybarit**, ft. -er, kk., sælkeri, (pappírsbúkur).

***ſybaritiſk**, ft. -e, e., = vellyſtig, yppig a, overdaadig.

Syd og **Sønden** og **Sønder**, I) **Syd**, án ft., sk., [e. o. syð- fyrir suð-], suður, suðurátt: Bygningen ligger lige i S. og Nord húsið veit beint í norður og suður. Huſet vender mod S. snýr í suður, (sb.: norðr horfa dyrr). Fra S. úr suðri, úr suðurátt. Landene i S. sudurlönd. — b) Syden suðurlönd: Sydens milde Himmel veðurblíðan á suðurlöndum. Sydens Frugter suðrænt aldin. — 2) í raun og veru ao. i S. efter í suður. — B) af Syd má kalla að dregið sje miðstigið ſydre [syðri], syðri: „Den ſydre Side“ syðri hliðin, suðurhliðin: „Stjernen, den ſydre Fiſk kaldet“; sb. Sydfiſk. — II) **Sønden** (finnst ritað Synden), [sb. sunnan], A) sem nafn (án breytingar; er ótíðara enn Syd), suður: Skyerne gaae mod Sønden í suður. Uveiret drager op fra Sønden í suðri. — Søndens Riger ríki á suðurlöndum. — B) ſønden, a) sem e., = ſydlig 1, b: Vinden er ſønden hann er á sunnan. Sønden Strøm. — b) sem ao., sunnan: Haven ligger ſønden for Gaarden fyrir sunnan bæinn. — III) **Sønder** (finnst ritað Synder), nafñ, [sunnr = suðr], (úrelt), suður. — 2) í raun og veru ao. í öðrum eins orðatiltækk. og: ſeile ſønder paa sigla í suður. Boe ſønder paa eiga heima fyrir sunnan, eða þvíuml. — B) hingað má heimfæra a) miðstigið ſøndre, [synnri = syðri], syðri: Det ſøndre Hjørne syðra hornið, suðurhornið.

— b) hið efsta stig ſønderſt (sem er mjög sjaldh.), syðstur, synnstur (fornt): „Grønlands ſønderſte Odde“.

*ſydamericánſk, ft. -e, e., sem lýtur að (er í) suðurhluta vesturheims: England var den førſte Magt, ſom erkjendte de ſydamericanſke Staters Uafhængighed.

Sydbo, kk., suðurlandsmaður (annað enn: suðurmaður, sem er = þjóðverskur maður).

Sydboer, ft. -e, kk., = Sydbo.

ſyde [ſyde: sjóða = byde: bjóða], s. 1, en hefur þó einnig í þát. t. ſød [sauð], og í ho. l. t. ſøden og ſødet, fyrrum ſodden [soðin-n] og ſoddet [soðit], = koge, en er sjaldh. nema í tígulegu eða háleitlegu orðfæri, 1) h. s.: Vandet ſyder. Sydende Olie. — S. over sjóða upp úr. — S. bort eða ſ. ind soðna niður. — Gryden ſyder það sýður í pottinum. — Sydende hed sjóðheitur. — b) Havet ſyder hafið ólgar. „Her Havet ſ. blandt Skjær, ſom bryde dets hule Sted“. — c) í líkri merk. og ýskra, (sb.: það sýður í honum): Hevnen ſyder i det ſtolte Bryſt. — 2) ás.: S. Sæbe (búa til sápu).

Sydekedel, (framb. Sydkedel), vatnsketill sem alla jafna er hafður yfir eldi.

Syden, án ft., sk., það að ſyde (suða).

Sydfiſk suðuráttarfiskur (á himni; sb. 1812).

Sydfrugt suðrænt aldin.

Sydfugl suðrænn fugl.

Sydhav hafið á millum austurálfu og vesturálfu: Øerne i Sydhavet.

ſydhed = koghed.

Sydhede, án ft., = Koghede.

Sydkant suðurhluti, suðurhlið: Sydkanten af Island sunnanvert Ísland.

Sydkedel sjá Sydekedel.

Sydland suðurland: Europas Sydlande suðurhluti norðurálfu.

Sydleding = Sydpol.

ſydleds, ao., í suður.

ſydlig, 1) ft. -e, e., suðrænn, a) um það sem er sunnarlega: Den ſydlige Halvkugle suðurhluti (hinn syðri helmingur) jarðhnattarins. Sydlige Lande suðurlönd. Et ſydligt Klima suðurlanda-loptslag. — b) sem er á sunnan, (sb.: tóku þeir suðræn veðr; Miðvikudaginn var á suðrænt): S. Vind sunnanvindur, sunnanveður. S. Strøm norðurfall. — 2) sem ao., sunnarlega: Skibet ſtyrede for ſ. Portugal ligger ſydligere (sunnar) end Frankrige.

Sydlænder, ft. -e, kk., = Sydbo.

Sydlænding, kk., = Sydbo.

*Sydorcan óðviðri á suðurlöndum.

Sydoſt, A) sem nafn, a) landsuður: Det kuler fra S. hann er farinn að hvessa á landsunnan. — b) = Sydoſtvind: Vi ſeilede Sundet ud med en S. — B) ſydoſt, 1) sem e., (sem er) á landsunnan: Vinden er ſ. En ſ. Strøm. — 2) sem ao., í landsuður: Styre ſ. S. for (í landsuður frá) Byen.

ſydoſt sjá Sydoſt B.

ſydoſtlig sjá ſydøſtlig.

Sydoſtvind landsynningur.

Sydpol suður-heimsskaut, suður-skaut: Sydpolens Iisbjerge.

Sydſide suðurhlið, syðri hlíð: Dens (Bjergets, Bygningens) S.

Sydſtorm sunnanstormur, ofviðri á sunnan.

Sydveſt, A) sem nafn, a) útsuður. — b) = Sydveſtvind: En ſtærk S. hvass útsynningur. — B) ſydveſt, 1) sem e., (sem er) á útsunnan: Vinden er ſ. — 2) sem ao., í útsuður: Styre ſ.

ſydveſt sjá Sydveſt B.

ſydveſtlig, 1) ft. -e, e., a) (sem er) í útsuður: Den ſydveſtlige Grændſe. — b) (sem er) á útsunnan: Med en let, ſ. Kuling með lítilli útsynnings-golu. — 2) sem ao., í útsuður: Styre ſ.

Sydvind sunnanvindur, sunnanveður.

ſydøſtlig (einnig ſydoſtlig), 1) ft. -e, e., a) (sem er) í landsuður: Rigets ſydøſtlige Provindſer landsuður-hjeröð ríkisins. Den ſydøſtlige Kyſt landsuður-ströndin. — b) (sem er) á landsunnan, (sem er) af landsuðri (sb. var þá lítið veðr af landsuðri): S. Vind landsynningur. S. Strøm. — 2) sem ao., í landsuður: Styre ſ.

ſye, ás. 1, [sýja; sb. sæja], 1) sauma: S. korte (lange) Sting taka stutt (löng) nálspor, hafa stutt (langt) á milli sporanna. — S. en Søm sauma saum. — S. Skrædderſyning sauma eptir skraddarareglu. — S. Linned sauma ljerept. — S. en Skjorte (Kjole). S. Handſker (Skoe). — S. noget om sauma (sníða) e-ð upp aptur (sb. omſye b); t. a. m.: Klædningen paſſer ikke, og maa ſyes om. Kjolen blev ſyet om til en Trøie það var gjörð (sniðin) treyja úr kjólnum. — S. noget op stytta e-ð (með því að sauma); t. a. m.: Kjolen er for lang; den maa ſyes op. — S. noget ind þrengja e-ð (með því að sauma); t. a. m. ſ. en Trøie (Kjole) ind. — S. Ærmet til Bullen sauma ermina við bolinn. S. (festa) Knapper i Trøien. — S. Enderne ſammen sauma saman endana. — S. et Hul ſammen (eða til), sauma saman gat. — S. Navn paa Linned. — Án þol.: Lære at ſ. S. paa noget læra að sauma e-ð. — b) ſ. noget op eyða e-u í sauma (sb. opſye): Al ſin Traad har hun ſyet op hún er búin með allan þráðinn sinn. — c) ſ. noget ind sauma utan um e-ð, (sb. indſye c): Tøiet maa ſyes ind i Voxdug. — 2) (á sjó), draga snæri (taug) í augu á (köðlum; sb. Syetoug).

Syebord saumaborð (kvenna).

Syehandſke eins konar glófi sem sumir iðnaðarmenn hafa þegar þeir sauma.

Syejomfru (heldri) saumastúlka.

Syeklud, (tíðkað í hjeraði), = Navneklud.

Syekone saumakona (B. H.).

Syekurv dálítill vandlaupur sem kvennfólk hefur sauma sína í.

Syeløn saumakaup.

Syenaal saumnál: Leve af Syenaalen lifa á saumum.

Syening, sk., a) saumar: Lære S. Tilbringe Tiden med S. — b) saumur: Kjolen er løbet op i Syeningen það er sprottinn saumur á kjólnum. — 2) það að ſye 2.

Syepige saumastúlka.

Syepoſe saumapoki (þ. e. dálítill poki sem kvennfólk hefur sauma sína í).

Syepude saumakoddi (þ. e. dálítill koddi á e-u þungu eða skrúfaður á e-ð og hafður til að næla á hann það sem verið er að sauma).

Syepung = Syepoſe: „Dangle med en S. eller et Strikketøi, uden at gjøre noget ved nogen af Delene.“

Syeramme saumagrind (sem við er höfð þegar verið er að sauma rósir á e-ð).

Syering a) fingurbjörg sem er eins og hringur í lögun og fingurinn gengur fram úr (hringbjörg). — b) eins konar hringur sem kvennfólk hefur á litla fingrinum við sauma til hlífðar við þræðinum.

Syeſilke silkiþráður.

Syeſkole saumaskóli (þ. e. skóli þar sem stúlkubörnum er kennt að sauma): Holde S.

Syeſkriin saumastokkur (kvenna).

Syeſkrue skrúfa til að festa með saumakodda (sb. Syepude).

Syetoug (á sjó), snæri (taug) til að draga í gegnum kaðals-augu.

Syetraad saumþráður (B. H.).

Syetøi saumar (= það sem kvennmaður er að sauma og þau áhöld sem til þess eru höfð).

Syeæſke saumastokkur (kvenna).

ſyg, ft. -e, e., [sjúk-r; sb. ſyge af ſjúka, o. s. frv.], 1) (um menn eða skepnur), sjúkur, veikur: Et ſygt Menneſke. Blive ſ. taka sótt, fá sjúkleika (Fms.), sýkjast, veikjast, verða veikur, (sb.: manni verður illt; maður leggst). — Han er ſ. i Armen (honum er illt í handleggnum); men iøvrigt feiler han ingen Ting. — Han har en ſ. Lever (hann er lifrarveikur) og en daarlig Mave. — En Syg sjúkur (veikur) maður, sjúklingur. Den Syge sjúklingurinn. — Et ſygt Dyr. — b) óeiginl., α) (sb.: sálur .... sjúkar; læknandi veyka sál með .... laug táranna): Være ſ. paa Sjæl og Legeme. — β) ſ. efter (for) noget sem dauðlangar í e-ð, ólmur í e-ð (eptir e-u): Være ſ. efter noget. — Du maa ikke gjøre dig ſ. for ſaa lidt verða (hug)sjúkur út úr svo litlu. — 2) (um plöntur), sem spilling (visnun) er komin í: Et ſygt Træ.

Sygdom, ft. -me, sk., [sjúkdóm-r], 1) (um menn og skepnur), sjúkdómur, sjúkleiki, sjúknaður, krankleiki, sótt, veikindi, (sb.: veilindi, mein, kvilli): Menneſkers Sygdomme. Falde i en S. (sb.: fèll Sigurðr biskup í sáran sjúknað, Fms.). Komme ſig af en S. (sb.: honum batnaði síns sjúkleika dag eptir dag, Fms.). — b) óeiginl., α) brestur, galli, ágalli: Uſamdrægtighed er den S., hvoraf Landet lider. — β) ástríða: Han har den S. at ville leve høit. — 2) (um plöntur), spilling, visnun: Planters Sygdomme.

Sygdomsanfald veikindahviða.

Sygdomsgift = Sygdomsſmitte.

Sygdomslære veikindafræði.

Sygdomsſmitte = Smitte b.

Sygdomsſtof efni það sem veikindi gjörir.

Sygdomstegn veikindamerki.

Sygdomstilfælde það að e-r veikist: Der forekom enkelte S. það veiktust fáeinir menn.

Syge, ft. -r, sk., [sýki], 1) = Sygdom, a) eiginl.: En ſmitſom S. næm sótt. — b) óeiginl., α) = Sygdom 1, b, α: Det er en ſlem S., ingen Penge at have það er ljótt (ljóta ástandið), að vera peningalaus. — β) = Sygdom 1, b, β: Han har den Syge at ville være vittig. — 2) þar sem Sygdom er ekki haft, a) den faldende S.; sb. falde A, 1, b, γ. — b) í óvönduðu tali: Hille den ſlemme (ſorte) S. svei svei!, hvaða fjeskoti!, eða þvíuml. Du ſkal ſkee den ſlemme S. (þú skalt fá skömm í hattinn, þú skalt fá fyrir ferðina, þú skalt hitta sjálfan þig fyrir), derſom du ikke gjør det!

*Sygeatteſt vitnisburðarbrjef um sjúkdóm.

Sygeberetning skýrsla um veikindi.

Sygeberettelſe það að þjónusta sjúkan mann eða sjúka menn.

Sygebeſøg það að (einkum læknir eða prestur) vitja(r) sjúks manns eða sjúkra manna.

Sygebrud, kl., afstaðin sóttarbrigði til bata (sb. Kriſis).

*Sygehiſtorie lýsing á veikindum e-s frá upphafi til enda og á þeirri lækningar-aðferð sem við hefur verið höfð, (sóttarsaga).

Sygehjelp styrkur handa sjúklingum (til hjúkrunar og lækningar).

Sygehuus læknishús (sb. Fas. III, 644).

Sygekaſſe sjóður handa sjúklingum, sóttasjóður: Et Laugs S.

Sygekoſt sjúklinga-fæða.

Sygeleie, kl., = Sotteſeng: Kaſtes paa Sygeleiet leggjast rúmfastur, falla í sjúknað. Han har maattet udholde et langt og ſmerteligt S. hann hefur legið lengi sárþjáður.

ſygelig, ft. -e, e., [sb. sjúklig-r], a) = ſvagelig b. — b) (úrelt), kona ekki heil, þunguð, óljett.

Sygelighed, án ft., sk., það að vera ſygelig.

Sygeliſte sjúklinga-tal.

Sygemad matur handa sjúklingum.

*Sygematerie = Sygdomsſtof.

Sygeoppaſſer = Sygevogter.

Sygepaſſer, ft. -e, kk., = Sygevogter.

Sygepleie hjúkrun við sjúka menn.

Sygeſeddel skírteini sem gefið er veikum manni svo að hann fái hjúkrun eða sje tekinn í læknishús.

Sygeſeng = Sotteſeng.

Sygeſkib sjúklingaskip (þ. e. t. a. m. skip sem fylgir flota til að taka við þeim sem veikjast).

Sygeſtald hús handa veikum skepnum.

Sygeſtue sjúklingahús.

Sygetjeneſte þjónusta (hjúkrun) við sjúka.

Sygetrøſter huggari sjúkra manna.

Sygevogn sjúklingavagn (t. a. m. í stríði).

Sygevogter maður sem þjónar og hjúkrar sjúklingum.

Sygevogterſke kvennmaður sem þjónar og hjúkrar sjúklingum.

Sygeværelſe, kl., = Sygeſtue.

ſygne, h. s. 1, [sb. sjúkna], verða (vera) heilsutæpur: Han gaaer beſtandigt og ſygner. — S. hen dragast upp.

Sygnen, án ft., sk., það að verða (vera) heilsutæpur; heilsubrestur; uppdráttur.

*Sykophant, ft. -er, kk., = Øretuder, Bagtaler; Øientjener; Bedrager; Lovtrækker.

Syl, ft. -e, sk., alur.

ſylbenet mjófættur (um mann).

Syld, ft. eins, sk., [syll-r], (úrelt), a) grundvöllur (úr grjóti eða timbri). — b) þröskuldur.

ſyldannet, [sb. danne], sem er eins og alur í lögun, líkur al í lögun: Et ſ. Blad.

ſylde, h. s. 1, leggja grundvöll (undir hús; sb. Syld a).

Syldſteen a) (sjerhver) grundvallar-steinn (undir húsi; sb. Syld a). — b) steinn sem annaðhvort er hafður fyrir þröskuld eða undir þröskuldi.

Syldtræ grundvallar-stokkur (undir húsi; sb. Syld a).

Syldøxe eins konar öxi til að höggva með göt og skorur: „Med ſamme S. brød han Laaſen fra den nordre Kirkedør".

Sylemager, ft. -e, kk., = Syleſmed.

Syleſkaft al-skapt.

Syleſmed ala-smiður.

Syletand tönn sem er eins og alur í lögun.

Sylle (einnig ritað Sølle), ft. -r, sk., [sylgja], 1) sylgja. — 2) (úðkað í hjeraði), hafald.

Syllerulle ás í sylgju.

Sylleſkaft hafalda-skapt.

Sylletorn þorn í sylgju.

*Syllogismus, ft. Syllogismer, sk., ályktun eptir reglum. Sb. Slutningskjæde.

*Syllogiſtik, sk., ályktanafræði.

*ſyllogiſtiſk, ft. -e, e., sem lýtur að ályktun eptir reglum.

*Sylphe, ft. -r, sk., eins konar jarðlegur eða loptlegur andi.

*Sylphide, ft. -r, kvk.. þ. e. Sylphe sem er kvennkyns.

ſylre, h. s. 1, (í mallýzkum), sífra, ýlfra.

Sylt, ft. -e, sk., land sem sjórinn flæðir yfir á stundum, (flæðiland).

Sylte, sk., flesk (eða kjöt) sem fyrst er soðið en síðan lagt í pækil og krydd og borðað kalt með ölvínani.

ſylte, ás. 1, a) (úrelt), salta. — b) leggja (e-ð, einkum ber eða aldin) í ölvínan eða sikur (optast nær að við bættu vínberjabrennivíni og ýmiss konar kryddi) eða sjóða (ber o. s. frv.) í e-u þess kyns, (sb.: súrsa): S. Blommer (Kirſebær, Ribs). Syltede Agurker. Kirſebær, ſyltede (súrsuð) i Eddike.

Sylteagurk *cucumis sativus* súrsaður í krydduðu ölvínani.

Syltebog bók um það hvernig fara eigi að súrsa o. s. frv. (sb. ſylte b).

Sylteflesk flesk sem leggjandi er (eða lagt hefur verið) í kryddaðan pækil.

Sylteglas glas (glerker) til að hafa í þess konar sælgæti sem kryddað hefur verið í sikurlegi. (Sb. Syltetøi).

Syltegriis gris til að leggja í kryddpækil.

Syltekirſebær þess konar kirsiber sem vant er að leggja í kryddpækil.

Syltekrukke krukka til að hafa þess konar sælgæti í sem legið hefur í kryddpækli (sb. Syltetøi).

Syltelage (krydd)pækill (sem flesk — eða þvíuml. — er látið liggja í).

Syltemelk kryddað skyr.

Sylteng flæðiengi (sem sjór flæðir yfir).

Syltetid sá tími þegar ber og aldin eru fullvaxin og vant er að krydda (sb. ſylte b) þau.

Syltetøi sælgæti sem kryddað hefur verið í sikurlegi: Oſtindiſke Syltetøier.

Syltgrund flæðiland (sem sjór flæðir yfir).

Sylthø hey af flæðiengi (sb. Sylteng).

Syltning, ft. -er, sk., það að ſylte: Frugters (Kirſebærs) S.

*Symbol, ft. -er, einnig Symbolum, ft. Symbola, kl., 1) Symbol, e-ð líkamlegt sem jarteiknar (merkir) e-ð andlegt, (sb.: þessa skírn tók hann at marki trúar sinnar): Cirklen er et S. paa Evigheden hringur merkir eilífðina. Ankeret er Haabets S. akkeri merkir vonina. — 2) Symbolum, a) orðtak (e-s). — b) trúarjátning: Det apoſtoliſke Symbolum.

*Symbolik, sk., a) merkjafræði (um andlega þýðingu líkamlegra merkja). — b) trúarjátningafræði.

*ſymboliſk og ſymbolſk, ft. -e, e., a) látinn merkja e-ð andlegt, eða þvíuml: Tegnenes ſymbolſke Betydning það sem merkin jarteikna. — b) sem lýtur að trúarjátningu: Symboliſke Bøger (Skrifter) rit sem trúarjátning er fólgin í.

*ſymbolſk sjá ſymboliſk.

*Symbolum sjá Symbol.

*Symmetrie, sk., það að vera við sig (= það að hver partur e-s hlutar sje jafn hinum að tiltölu). Sb. Ligemaal.

*ſymmetriſk, ft. -e, e., sem er við sig (sb. Symmetrie).

*ſympathetiſk, ft. -e, e., sem lýtur að sampíningu, sem kennir í brjósti um e-n eða samfagnar honum.

*Sympathie, ft. -r, sk., sampíning; óskiljanlegar samgöngur (kraptanna).

*ſympathiſere, h. s. 1, í ſ. med een sampínast eða samfagna e-m.

*ſympathiſk, ft. -e, e., sem lýtur að sampíningu líkamspartanna hvorra við aðra.

*Symphonie, ft. -r, sk., lag sem ætlað er mörgum hljóðfærum í senn.

*Symptom, ft. -er, kl., merki, einkenni, (sb. Sygdomstegn).

Syn, (á fyrri tíðnm sk., nú) kl., [sýn, sjón], 1) án ft., a) (skilningarvit), sjón, sýn: Et godt S. góð sjón. Et ſvagt S. döpur sjón, (sb.: sjóndapur, sjónlítill, lítt sýndur). Miſte Synet verða sjónlaus (Eg.), missa sýnar sinnar, verða blindur, (sb. Fms. VIII, 280). Faae ſit S. igjen verða sjáandi aptur. Han tabte baade S. og Hørelſe eða S. og Hørelſe forgik ham hann varð öldungis agndofa. — β) (sjaldh.), sjón (sb.: Lýkr hann upp vakrliga birtandi sjónir, Skuggsjá) = auga: „Bort med Haan af Borgen gik, og blinkede med Synet". — γ) smetti, í hinu óvandaða orðatiltæki: Slaae een i Synet (sb.: reka e-m utan undir). — b) það að sjá eða sjást, sjón, sýn: Faae S. paa noget koma auga á e-ð. Det falder for meget i Synet það ber of mikið á því. S. gaaer for Sagn sjón er sögu ríkari (orðskv.). — β) í myndinni Syne, t. a. m.: Komme til Syne koma í ljós, (sb.: koma — ganga — í sýn við e-n). Faae een i Syne koma auga á e-n. Tabe een af Syne missa sjónar á e-m. — c) sjón (sb.: í sjón að sjá), ásýnd (e-s hlutar): Tage Synet for Virkeligheden. Synet (eða det udvortes S.) bedrager let ekki er allt sem sýnist. Gjøre noget for et Syns Skyld gera e-ð til málamyndar. Det har intet S. það er óásjálegt. — 2) með ft. eins, a) (í lögum), skoðun: Der blev taget flere S. over Gaarden. — b) sjón (í öðrum eins orðatiltækk. og: það er ljót sjón): Et ſmukt S. Blandt de pragtfuldeſte S. hører Solens Opgang. — 3) með ft. -er, sýn (sb. bar fyrir hann í svefni mikla sýn ok merkiliga), vitrun: Have (ſee) Syner.

*Synagoge, ft. -r, sk., samkunduhús (Gyðinga).

*Synaloiphe, (einnig Synaløphe), ft. -r, sk., úrfelling raddarstafs (svo að tvær samstöfur verði að einni); samruni tveggja raddarstafa um orða-samkomur.

*Synaløphe sjá Synaloiphe.

ſynbar, ft. -e, e., (sjaldh.), = ſynlig.

*Synchronismus, sk., það að vera samtíða; niðurröðun samtíða viðburða.

*ſynchroniſtiſk, ft. -e, e., sem lýtur að því er samtíða hefur verið: Synchroniſtiſke Tabeller töflur um samtíða viðburði.

Synd, ft. -er, sk., [synd], synd: Begaae (gjøre, drýgja, 'fremja) en S. Orðskv.: Hvad med Synden kommer, med Sorgen gaaer (sb.: sætar syndir verða at sárum bótum; æ koma mein eptir munuð). — „Synden, ſom boer i mig". — b) (í sumum ortatiltækk.), minnkun, skömm: Det er S., det ſkal ſpildes það er skömm (illa gjört) að ónýta það. — Han forhugger Skoven, ſaa det er baade S. og Skam svo það er mesta háðung að því.

ſynde (har), h. s. 1, syndgast: S. imod Gud syndgast mót guði (Skuggsjá). — Með þol.: Hvad har jeg ſyndet, at man behandler mig ſaaledes með hverju hef jeg unnið til þessarar meðferðar?

Syndebod, ft. -bøder, syndabætur (sb. 619), yfirbót synda.

Syndebuk sá sem kennt er um allt, sá sem allt lendir á (það sem öðrum mislíkar).

Syndebyrde syndabyrði (fornt).

Syndefald syndafall, (sb. syndafang): Med Syndefaldet ophørte Menneſkets Uſkyldighedstilſtand.

ſyndefri sjá ſyndfri.

Syndefrihed sjá Syndfrihed.

ſyndefuld syndafullur (fornt), syndfullur (fornt), syndalegur (fornt), syndauðugur (fornt), syndugur (fornt): Et ſyndefuldt Menneſke syndugur maður, (sb.: vær erum syndafullir; eigi vil ek hins syndfulla manns dauða; syndauðigra sálir manna, Sturl.). Et ſyndefuldt Levnet syndalifnaður (Stjórn). Den ſyndefulde Verden.

Syndegjeld, (fornl.), syndagjald (fornt).

Syndeham, (úrelt), syndahamur (þ. e. líkaminn).

Syndelevnet syndalifnaður (Stjórn).

Syndeliv syndalíf (fornt).

Syndelyſt syndafýsi (fornt).

Syndeløn verðkaup (fyrir: verkkaup) syndarinnar.

ſyndeløs, [syndalaus-s, fornt], = ſyndefri.

Syndemaal (skáldl.), syndafjöld.

Synden sjá Sønden (Syd II).

Synder sjá Sønder (Syd III).

Synder, ft. -e, kk., syndari, syndamaður (677): En forhærdet S.

Synderinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmenn og Synder um karlmann: „Der var en Qvinde i Staden, ſom var en S.“ kona (ber-) syndug.

ſynderlig, [sb. sundr], 1) ft. -e, e., a) sjerlegur, undarlegur, kímilegur, (sb. beſynderlig 4): Et ſynderligt Tilfælde. En ſ. Perſon. — b) stór, mikill: Der blev ikke ſynderligt tilovers varð ekki stórt afgangs. — 2) sem ao, sjerlega: Han beholdt ikke ſ. meget tilovers hann hafði ekki stórt (mjög mikið) eptir. Min ſ. gode Ven einkavinur minn.

Synderlighed, sk., = Særegenhed, Særhed, Underlighed: I S. sjer í lagi.

ſyndeſikker, (fornl.), andvaralaus (í syndum).

Syndeſkjul syndaskjól: Hans Ædelmodighed er kun S.

Syndeſkyld syndagjald (sb.: sám vèr þá, sakir vors syndagjalds, sanna guðs reiði yfir oss komna).

Syndeſmitte a) syndaflekkur (fornt), syndarsaurgun (fornt), syndasaur (fornt). — b) syndarfreistni (fornt).

ſyndeſmittet, [sb. ſmitte], flekkaður (saurgaður) af syndum.

Syndeſtand hið andlega ástand syndugra manna, syndafang, syndasótt, eða þvíuml.

Syndeſtraf syndagjöld.

Syndeſøvn syndasvefn.

Syndevand hreinsunarvatn (þ. e. vatn sem hreinsar af syndum).

Syndevane syndavenja: „Den ved et heelt Livs S. forøgede Sandſelighed“ holdlegar fýsnir er magnazt hafa í löngum syndalifnaði.

Syndevei syndavegur, syndagata: Betræde den brede S. (leggjast í syndir).

Syndeverden hin synduga veröld: „Skal den gamle S. brænde“.

Syndflod Nóaflóð. — b) = Overſvømmelſe.

ſyndfri (síður ſyndefri), syndalaus, syndlaus.

Syndfrihed (síður Syndefrihed), án ft., sk., syndleysi.

*Syndicat, kl., það embætti eða umboð er Syndicus hefur á hendi; ráðstefna (um mikilvægt stjórnarmálefni); það að veita atkvæði skriflega.

*Syndicus, kk., umboðsmaður, svaramaður, ráðgjafi, sóknari, (e-r borgar eða e-s fjelags); (einnig =) Byſkriver, Raadſtueſkriver.

ſyndig, ft. -e, e., [syndig-r], a) syndalegur (sb.: syndaligr lifnaðr, Stjórn), syndlegur (sb.: af syndligu verki, Skuggsjá), syndsamlegur: En ſ. Handling. Syndige Begjerligheder. — β) fenginn með synd, rangfenginn: Det er ſyndige Penge. — γ) (sb. Synd b), sem skömm (minnkun) er að: Det var ſyndigt (það væri minnkun að því), om han ſkulde gjøre det for intet. — Vi holdt et ſyndigt Huus (við höfðum ljót læti, það voru ljót læti í okkur) i Gaar Aftes. — b) syndugur, syndauðugur (fornt), syndfullur (fornt), syndafullur (fornt): Et ſyndigt Menneſke. Den ſyndige Verden. — c) (í tali), svæsinn, ófær, sem úr hófi keyrir, sem öngu tali tekur: Eie en ſ. Hoben Penge eiga sand af peningum, vita ekki aura sinna tal. Han fik en ſ. Dragt Prygl hann var barinn eins og þorskur.

Syndighed, án ft., sk., það að vera ſyndig (sb. synd): Handlingens S.

Syndoffer syndafórn.

Syndserkjendelſe syndajátning: S. maa gaae forud for Omvendelſe.

Syndsforladelſe fyrirgefning synda (Rímb.).

Syndsfortrydelſe syndaiðrun (fornt).

ſyne, s. 1, [sb. sýna], I) h. s., vera ásjálegt: Baandene ſ. godt paa den Kjole. Denne Farve ſyner ikke ſaa meget ſom den Anden. — II) ás., (sb. Syn 2, a), skoða, (sb. meta): S. en Gaard (Kirke). S. et Dige (Bolværk). Liget blev ſynet af Lægen. — III) ſynes, [sýnask, sýnas], A) þar sem talað er um, hvernig e-ð sýnist eða lítist, 1) sýnast (persónulega), a) eiginl.: Jo fjernere Gjenſtanden er, jo mindre ſynes den hver hlutur sýnist því minni, sem hann er fjær. Maanen ſynes os ligeſaa ſtor ſom Solen tunglið sýnist oss jafn-stórt sólunni. — b) óeiginl., (sb.: þykja, vera haldinn): Han ſynes at være godt kjendt i Huſet það er eins og (það er svo að sjá, sem) hann sje þar kunnugur. Ville ſynes lærd. Eet er at være, et andet at ſynes ekki er allt sem sýnist. — 2) persónulaust, a) sýnast, α) eiginl.: Det ſyntes for mine Øine, ſom jeg ſaae mjer syndist jeg sjá. — β) óeiginl., lítast, virðast: Det ſynes ſom (eða at) en Krig er uundgaaelig það er svo að sjá, sem ekki verði komizt hjá stríði. Mig ſynes, han kunde være tilfreds jeg held, hann mætti vera ánægður. — b) heyrast. — c) finnast. — d) minna (með þol.), t. a. m. mig ſynes (eða det ſynes mig), at jeg har ſeet ham tilforn mig minnir, að jeg hafi sjeð hann áður. — 3) þar sem það orð, er merkir þann, sem e-ð sýnist eða lízt, er gjör sagnarinnar, svo að jeg ſynes, og þvíuml., er sett í staðinn fyrir mig ſynes, og þvíuml., og merkir a) mjer sýnist (lízt, virðist, heyrist, finnst), mig minnir: Jeg ſynes, det er paa Tiden nú finnst mjer vera mál komið. Han ſyntes, det var hans Pligt; men mig ſynes, det var urigtigt handlet honum fannst það skylda sín; en mjer sýnist það vera rangt gjört. — b) í orðatiltæk.: een ſynes om noget e-m lízt á e-ð, e-m er um e-ð, (sb.: kunna við e-ð): Hvorledes ſynes du om Planen? Jeg ſynes ikke om den. — Han ſyntes godt om Pigen (sb.: Þorgrími lízt systir þeirra bræðra væn, Gisl.). Jeg ſynes ikke om, nu at reiſe bort. — B) þar sem talað er um, að e-ð sýnist), sýnast (sb.: Cometae .... sýnast í mjólkhring, Rímb.), koma í ljós, og þvíuml.: „Nordlyſet ſynes ſtedſe om Nætterne, men aldrig om Dagen“. Der ſynes ingen Mangel i Huſet það ber ekki á neinum skorti á heimilinu. Der ſynes ingen Forandring paa ham það sjest enginn munur á honum.

*Synedrium, kl., (með Gyðingum), a) (í fornöld), öldungaráð (í Jórsalaborg). — b) trúarþing, trúfundur.

ſynes sjá ſyne III.

ſynge (fornl. ſjunge), [syngva, syngja]; ſang [sang = söng]; ſungen [sungin-n] og ſunget [sungit] eða ſjungen og ſjunget, A) ás., a) syngja: Hun ſang en ſtor Arie af Mozart. S. Solo syngja einsöng. S. Discant (Bas). — S. Ordene ud syngja í tali. — b) = beſynge: „Jeg ſynger ikke .... min Næſtes Feil og min Naboes Lyder“. — „Ogſaa vi .... i Støvet her, ſ. ham, vor gode Fader“ (sb. lovſynge). — c) í orðatiltæk. det er ikke ſunget for min Vugge við því gat jeg ekki búizt, að það mundi drífa á daga mína. — B) h. s., 1) persónuleg, a) syngja: Hun lærer at ſ. hún er að nema söng. Du ſynger alt for høit. S. efter Noder. S. i Chor vera (fara) í samsöng. S. til Harpen, o. s. frv., (sb.: meyjar sungu þar á fiðlu, en sumar á hörpu). — S. for Alteret standa fyrir altarinu, (sb.: tóna). S. op hljóða (til að verða samtaka, eins og skipamenn gera). — „Fuglen ſynger høit i Sky“ (sb.: heyrði hón þá síðan smáfogla syngja með fögrum söng). — b) yrkja, kveða: „Jeg ſynger ikke om Kamp og Krig“. — c) í ýmsum talsháttum: Jeg har hørt en Fugl ſ. derom jeg hef heyrt því fleygt. Han maatte gjøre det, enten han peb eller ſang hvort sem honum var ljúft eða leitt. — Orðskv.: Enhver Fugl ſynger med ſit Næb syngur hver með sínu nefi. Man maa ſ. med de Fugle (= tude med de Ulve; sb. Ulv), man er iblandt. Som de Gamle ſ., ſaa qviddre de Unge (sb.: því nema börnin málið, að það er fyrir þeim haft). — 2) persónulaus, (sb.: Högni tekr ofan atgeirinn, ok söng í honom hátt): Det ſynger for mit venſtre Øre jeg hef klukknahljóð fyrir vinstra eyranu.

*Syngechor söng(manna)flokkur, samsyngjendur.

Syngekonſt sönglist, söngs-íþrótt.

Syngelyſt löngun til að syngja.

Syngelærer sá sem kennir söng.

Syngemaade söng-snið: Den italienſke S.

Syngemeſter söngmeistari, kennari í söng: Syngemeſteren ved et Theater.

Syngeſkole söngskóli.

Syngeſpil sjónarleikur með söng, söngleikur, (þ. e. sjónarleikur sem sungið er í).

Syngeſtemme a) söngrödd: Hun har en udmærket S. — b) söngþáttur (í lagi, sem bæði er sungið og leikið á hljóðfæri).

Syngeſtykke = Syngeſpil.

Syngeſyge söng-sótt (= það að geta aldrei verið ósyngjandi).

Syngetime söng-stund.

Syngetone söng-són, (sb.: seimur): Han har vant ſig til en vis S. i ſit Foredrag.

Syning, sk., það að ſyne II (sb. Syn 2, a, Synsforretning, Beſigtelſe).

Syningsmand = Synsmand.

ſynke [sökkva], ſank [sökk], ſunken [sokkin-n] og ſunket [sokkit], eða ſjunken og ſjunket, 1) h. s., a) eiginl., sökkva (með sökk í þál t.; sb.: síga, sjatna): Dette Legeme ſynker i Vandet. — Snart løftede han Hænderne i Veiret, ſnart lød han dem ſ. — Vandet er ſunket (minnkað, lækkað). — b) óeiginl.: Priſen ſynker og ſtiger færist upp og ofan, hækkar og lækkar. — Modet ſynker manni fellst hugur. — Hvor dybt kan dog et Menneſke ſ. en hvað menn geta (maðurinn getur) gjört lítið úr sjer; ósköp er, hvernig menn geta orðið! — 2) ás., a) sökkva (með sökkti í þál t.) e-u, o. s. frv., (sb. ſænke): S. et Fiſkegarn leggja net. — Syldſtenene maae ſynkes dybere það verður að hleypa steinunum (sb. Syldſteen) lengra niður. — Synkende Fonds lækkunar-fje (þ. e. fje sem ætlað er til að lækka með því ríkisskuldirnar). — b) = ſvælge: S. Maden. — Án þol.: Den Syge kan allerede ikke ſ. mere er hættur að geta rennt niður.

ſynkefri sem ekki getur sokkið: En ſ. Lodsbaad.

ſynkefuld drekkhlaðinn.

ſynkefærdig sem ætlar að fara að sökkva: Et ſynkefærdigt Vrag.

Synken, án ft., sk., það að ſynke: Qvægſølvets S. og Stigen i Barometret.

Synkenodt, kl., [Nodt af nót], eins konar dragnet.

Synkepude stór net full af alls konar rusli sem höfð eru undir þegar skip rennur af bakkastokkum til þess að kjalarhællinn sökkvi ekki of djúpt.

Synkning, sk., það að ſynke: Huſets S. það að grundvöllur sígur undir húsi. — Madens S. það að renna niður matnum.

*Synkope, ft. -r, sk., úrfelling (= það að tekið er úr orði hljóð eða samstafa).

*ſynkopere, ás. 1, fella úr (orði; sb. Synkope).

ſynlig, ft. -e, e., [sb. sýnilig-r], sýnilegur, (sb. sýnn): „Tanken om de ſynlige Tings uſynlige Ophav“.

Synlighed, sk., sýnilegleiki.

*Synodal-, sem fremri liður í samsettu orði, sem lýtur að klerkaþingi, o. s. frv., t. a. m. Synodaldecret (sb. Decret), tilskipun gjörð af klerkaþingi.

*Synode sjá Synodus.

*Synodus (einnig Synode), sk., klerkaþing, (sb. Kirkeforſamling).

*ſynonym, ft. -e, (sem er) sömu merkingar (og annað).

*Synonym, ft. -er, (einnig Synonymon eða Synonymum, ft. Synonyma), kl., orð (sem er) sömu merkingar (og annað eða önnur).

*Synonymie, sk., það að vera sömu merkingar.

*Synonymik, sk., rit um merkinga-mun orða.

*ſynonymiſk, ft. -e, e., = ſynonym.

*Synonymon sjá Synonym.

*Synonymum sjá Synonym.

*Synopſis, sk., ágrip.

*ſynoptiſk, ft. -e, e., sem lýtur að ágripi, sem er ágrip.

Synsbedrag missýningar, sjónhverfingar.

Synsevne sjón (sem skilningarvit).

Synsflade sjónarflötur.

Synsforretning (í lögum), skoðun. Sb. Syning.

ſynſk, ft. -e, e., (sjaldh.), skygn (bæði = sjóngóður, og = ófresskur).

Synskreds sjóndeildarbringur. — b) óeiginl., hugsun, þekking: Sætte ſig ind i Andres S. fara nærri um hugsanir annara. „Udvid din egen S. og Andres tillige.“

Synslinie a) sjóndeildarlína, (sjóndeildarbringur). — b) sjónar(stefnu)lína.

Synsmaade það hvernig litið er á e-ð, (einkum í óeiginl. merk.): Enhver bedømmer Tingene efter ſin S. sínum augum lítur hver á silfrið.

Synsmand (í lögum), maður sem nefndur er til að skoða e-ð, skoðunarmaður.

Synsnerve sjónartaug (í auga).

*Synsorgan auga.

Synspunkt, 1) sá staður þaðan sem e-ð er skoðað, a) eiginl.: Fra dette S. (hjeðan) tager Landſkabet ſig bedſt ud. — b) óeiginl., (sb. Synsmaade): Sagen kan betragtes fra flere Synspunkter það má skoða málið á ýmsa vega, (sb.: svo er hvert mál, sem það er virt). — 2) sjónardepill (inn á nethimnunni — *retina* — í auganu).

ſynsſkuffende, [sb. ſkuffe], sem gjörir (ekki er annað enn) sjónhverfingar (missýningar).

Synsſtraale geisli er stendur af þeim hlut er sjest og inn í auga sjáandans.

Synstagelſe, sk., (sjaldh.), = Synsforretning.

Synsting (sjaldh.), Erfaringsting.

Synsvidde sjónarsvið (þ. e. svo mikið svið sem sjeð verður yfir).

Synsvidne sýnarvottur (Grágás), sjónarvottur (fornt).

Synsvinkel sjónarhorn (þ. e. kverk á milli tveggja hinna yztu sjónargeisla — sb. Synsſtraale).

*ſyntaktiſk, ft. -e, e., sem lýtur að orðaskipun.

*Syntax (einnig Syntaxis), sk., = Ordfoiningslære.

*Syntaxis sjá Syntax.

*Syntheſe, sk., samsetning, samtenging. Gagnstætt Analyſe.

*ſyntetiſk, ft. -e, e., sem lýtur að samtenging: En ſ. Fremgangsmaade sú aðferð að leiða hugann frá orsökum til afleiðinga, o. s. frv.

*Syphilis (einnig Siphylis), sk., franzós, (sb. Frantſoſer).

*ſyphilitiſk, ft. -e, e., sem lýtur að (kemur til af, hefur) franzós.

Syre, ft. -r, sk., [sýra], a) (í Norv.), sýra. — b) (í frumefnafræði) sýra: Vegetabilſk S. — c) súr: Han lider af for megen S. i Maven. — d) (úrelt, nema í mállýzkum), = Suurdei. — e) súra *rumex*.

Syreſalt eins konar salt sem einkanlega fæst úr jurtinni *oxalis acetocella*: Ruſtpletter aftages ved S.

Syreſuppe súrusaup.

ſyriſk, ft. -e, e., sýrneskur (fornt).

ſyrlig, ft. -e, e., í-súr: En ſ. Spiſe (Drik). En ſ. Smag súrbragð. En ſ. Lugt súrlykt.

Syrlighed, sk., súr: „S. i Maven“.

Syſkende sjá Søſkende.

ſyſle, s. 1, 1) (úrelt), ás., sýsla, framkvæma; flytja. — 2) h. s., a) dunda: Han har altid noget at ſ. med hann er æfinlega e-ð að dunda (að dunda sjer e-ð). — b) gefa peningi (kvöld og morgna), o. s. frv.

Syſlegjerning smá-störf (kvöld og morgna).

Syſlen, án ft., sk., það að ſyſle.

ſyſleſyg sem allt af er að gjöra e-n óþarfa.

Syſletid sá tími dags sem ekki er hæfur nema til smá-starfa (t. a. m. ljósaskiptin).

Syſletimer, ft., = Syſletid.

Syſleværk = Syſlegjerning.

Syſſel, [sýsla], A) ft. Syſler, sk., sýsla, iðja, iðn, athöfn, starf: Det er min daglige S. Have mange forſkjellige Syſler (sb. eiga í mörg horn að líta). — B) ft. -er, kl., 1) (fyrrum), fylki. — 2) nú á dögum, a) sýsla (á Íslandi). — b) (líkt og) hreppur (í Færeyjum).

Syſſelmand [sb. sýslumað-r], 1) (fyrrum í Danmörku), sýslumaður. — 2) nú á dögum, a) sýslumaður (á Íslandi). — b) (líkt og) hreppstjóri (í Færeyjum).

ſyſſelſætte, ás., láta (e-n) starfa, fá (e-m) vinnu, (sb.: þó at .... oss tæki þetta efni sjaldnar, enn oss tekr, Gþl. form. XII): Denne Kjøbmand ſyſſelſatte mange Arbeidere. S. ſig med Betragtninger vera að íhuga e-ð.

Syſſelſættelſe, ft. -r, sk., það að ſyſſelſætte. — b) iðja, (sb. Syſſel A): Trænge til S. þurfa að hafa e-ð að gjöra. Skaffe een S. útvega e-m e-ð að gjöra.

*Syſtem, ft. -er, kl., kerfi.

*Syſtematik, sk., reglur um vísindalega niðurröðun.

*ſyſtematiſere, ás. 1, koma (e-u) í (vísindalegt) kerfi.

*ſyſtematiſk, ft. -e, e., sem er (eins og) kerfi; sem niður er raðað eptir vísindareglu.

ſyſt, (úrelt ho. l. t.), [sýst-r], sýstur (sb.: með svá sýstu erendi, Stjórn), framkvæmdur: „Det er ſ.“

ſytten sautján, seytján.

ſyttenaarig, a) sem er sautján vetra: En ſ. Knøs. — b) sem helzt sautján vetur: En ſ. Contract.

ſyttende sautjándi, seytjándi.

Syttendedeel sautjándi partur: To Syttendedele tveir sautjándu partar.

ſyv sjö. — 2) Syv, sem nafn, með ft. -er, (í hverndagslegu tali Syver, ft. -e), sk., a) sjö í tölu. — b) beseti: Spille ſin S. ud.

ſyvaarig, a) sem er sjö vetra: En ſ. Pige. — b) sem helzt (haldizt hefur, á að haldast, eða þvíuml.) sjö vetur: Et ſyvaarigt Venſkab.

ſyvarmet, ft. -armede, e., sem hefur sjö arma, o. s. frv., (sb. Arm): En ſ. Lyſeſtage.

ſyvbladet (sem er) með sjö blöðum.

ſyvdobbelt a) e., sjöfaldur (Al.), sjöfaldlegur (sb. sjaufaldlig brynja). — b) sem ao., sjöfaldlega.

ſyvende sjöundi: Hver ſ. Mand sjöundi hver maður. — I den ſ. Himmel öldungis frá sjer numinn (af sælu). — Til ſ. og ſidſt að lokunum, eptir allt saman.

Syvendedeel sjöundi partur: Tre Syvendedele þrír sjöundu partar.

Syver sjá ſyv.

ſyvfold, ao., sjöfaldlega.

Syvkant sjöhyrningur: Udmaale en S.

ſyvkantet sjöhyrndur.

Syvnt (eða Syvnte), ft. Syvnter, sk., [sb. sjaund], (úrelt), sjö sólarhringar.

Syvnte sjá Syvnt.

ſyvſidet, ft. -ſidede, e., (sem er) með sjö hliðum: En ſ. Figur.

Syvſover, 1) kk., a) sjer hver af sjö sofendum. — b) (í gamni), svefnpurka. — 2) sk., (eins konar dýr sem liggur í dái á veturna og fyrrum var haldið að svæfi í sjö mánuði) *glis esculentus*.

Syvſoverdag dagur sjö sofenda (27. júní).

Syvſtjerne sjöstirni (1812).

Syvtal tölustafurinn 7: Han ſkrev et ſtort S. paa Tavlen.

ſyvti (fornl.), sjö tigir.

ſæbe, ás. 1, 1) ſ. (tómt), bera sápu í: S. Tøi til Vaſk. — 2) ſ. ind, a) eiginl. = ſ. (tómt) og indſæbe. S. Tøi ind. S. Skægget ind. — b) óeiginl., húða (e-m) út, láta dynja yfir: Han ſæbede ham dygtig ind, ſaa han blev ganſke ſkamfuld.

Sæbe, án ft., sk., sápa: Hvid (grøn, marmoreret) S. Fiin engelſk S.

ſæbeagtig, ft. -e, e., líkur sápu: En ſ. Maſſe. En ſ. Smag sápubragð.

Sæbeblære sápubóla.

Sæbeboble bóla sem blásin er með pípu úr sápuvatni. — Óeiginl., um það sem ekkert er að reiða sig á, (sb.: brothætt gler og bólan þunna).

Sæbedaaſe sápudós, sápubaukur.

Sæbedrøier, sk., eins konar jurtakyn (*saponaria Linn.*).

*Sæbefabrik = Sæbeſyderi.

Sæbefjerding sápukvartil.

Sæbejord = Valkejord.

Sæbekoger, ft. -e, kk., = Sæbeſyder.

Sæbekugle sápuhnöttur.

Sæbelud sápu-lút.

Sæbepille dálítil læknisdóms-kúla með sápu saman við.

Sæbeplaſter plástur sem sápa er saman við.

Sæbeſkum sápufroða, sápulöður.

Sæbeſpaan (flöt) sápuspýta (til að taka sápu upp úr íláti með þegar hún er seld).

Sæbeſteen netjasteinn, kljágrjót, *steatites*.

Sæbeſyder, ft. -e, kk., sá sem býr til sápu.

Sæbeſyderi, kl., a) hús þar sem búin er til sápa, sápugjörðarhús, sápuhús. — b) sápugjörð.

Sæbeſyderlud = Sæbelud.

Sæbeurt, a) = Sæbedrøier. — b) (jurtin) *saponaria officinalis Linn.*

Sæbevand sápuvatn.

Sæbevaſk sápuþvottur. Gagnstætt Ludvaſk.

Sæbning, sk., það að ſæbe.

Sæd, ft. -er, sk., [sið-r], A) í et., (úrelt eða í mállýzkum), 1) (úrelt), siður, siðvandi, siðvenja. — 2) (í mállýzkum), a) elja: I den Tilſtand har man ikke S. til (elju á) nogen Ting. — b) = Paalidelighed: Der er ingen S. ved ham það er ekkert að ætla (reiða sig) á hann. — B) í ft., siðir, siðferði: Sædernes Fordærvelſe siðaspilling, siðatjón. Sædernes Forbedring siðabót, siðbót. En Yngling af gode Sæder siðgóður (siðugur, góðháttaður) unglingur.

Sæd, án ft., sk., [sb. sáð og sæði], 1) um korn, a) korn = sáðkorn: Sæden er lagt það er búið að sá. — b) korn á akri, sæði (sb.: refarnir „komu niðr um síðir í sæðum Philistinorum“, Stjórn), akur (sb.: ok er hann óð rúgakrinn fullvaxinn, þá tók niðr döggskórinn á sverðinu akrinn uppstandanda, Fas. I, 173): Sæden har taget megen Skade af Nattekulden. — c) korn sem búið er að þreskja (sb.: tak rúgbrauð eigi blandat við annat korn): Tre Tønder S. — d) sáning, (sb.: Ísák hafði þar sáð mikit, Stjórn): Der ſkeer ingen S. paa Klipper enginn sáir korni á klett. — e) = Sædetid, Saaetid: Det ſkede netop midt i vor S. — f) (úrelt) = Sædeland, Sædejord, Agerland, Agerjord: Der ligger megen S. til den By. — 2) sæði (karldýra), sáð (673 A), frjó (sb.: án karlmannligu frjóvi). — b) (í ritningunni), afspringur, (sb.: vekja upp svá síns bróður frjó ok afkvæmi, Stjórn).

Sædafvexling = **Sædſkifte.**

Sædart sjá **Sædeart.**

Sædblære hver af þeim smáblöðrum eða smáhnöttum er sjást í gegnum stækkunargler í frjóvi karldýranna.

ſæddrøi (í mállýzkum), drjúgur til sáðs (um korn).

Sæddyr smákvikindi í sæði karldýra.

Sæde, ft. -r, kl., [sæti], a) sæti: Det øverſte S. Bytte S. med een hafa sæta-skipti við e-n. — Have Gang (einnig Rang) og S. med een vera jafn e-m að lög-tign. — Have S. og Stemme i Raadet (eiga rúm og atkvæði í ráðinu). Han har S. i Overretten hann á sæti í yfirdóminum, (sb.: eiga dómsætt; vera dómsætur). Forſvare ſit S. fylla rúm sitt (óeiginl.). — b) sæti (sb.: þá mæltu helvítis búar við Satan: Far á braut þú ór sætum órum), setur, aðseta, stóll (sb. biskupsstóll): Det pavelige S. páfasetur, (sb.: páfaligt sæti, Hist. I, 503). Biſpens S. (biskupsstóllinn) er i Hovedſtaden. Overretten har her ſit S. — Sjælen har ſit S. i Hjernen. — c) seta (= það að sitja): Her bliver ikke langt S. (sb.: hvat merkir seta sjá?, Fms. V, 276). — d) (stól)seta: Udſtoppede Krølhaars Sæder. — e) = **Ageſtol**, (sb. **Vognſæde**): Der ere kun to Sæder i Vognen. — f) (sitjandi), þjó: Et Streifſkud havde ſaaret ham i Sædet og Hoften. — g) hægðir: Efter at have taget americanſk Olie, fik han fire Sæder.

Sædeart (einnig **Sædart**), sáðkornstegund, frætegund.

Sædebeen (sb. **Sæde** f), þjóbein.

Sædeblad = **Frøblad.**

Sædeblære frjóblaðra.

Sædebrand ryður í korni (sb. **Brand** B, 3, b).

Sædebyg sáðbygg.

Sædedegn fastadjákni (sem hefur tiltekinn bústað í sókninni). Gagnstætt **Løbedegn.**

Sædefjæl fjöl til að sitja á.

Sædeforbærvelſe siðaspilling, siðatjón.

Sædeforbærver sá sem spillir siðunum, (siðspillandi): Slige Sædeforbærvere undergrave al borgerlig Orden og Sikkerhed.

Sædegaard herragarður.

Sædegjeld (sjaldh.), verð á niðurfærðu korni.

Sædehandler, ft. -e, kk., sá sem selur frætegundir eða sáðkornstegundir.

Sædehavre hafrar sem hafðir eru til að sá þeim. Gagnstætt **Foderhavre.**

Sædehvede hveiti (sem haft er) til sáningar.

Sædejord sáðjörð, kornjörð, sáðland, kornland, akurland.

Sædekonge, sk., meginhlutinn af sjerhverju frækorni.

Sædekorn (einnig **Sædkorn**), sáðkorn, frækorn, a) með ft. -e, = **Frøkorn.** — b) án ft., = korn til sáningar, (sb.: ætli bónda frækorn ok hjúna fóstr, Gþl. 351).

Sædekurv = **Sædeløb.**

Sædeland = **Sædejord**: Lolland er et godt S. er gott kornland.

ſædelig, [sb. siðlig-], 1) ft. -e, e., a) siðferðislegur, siðlegur: Betragte en Sag fra den ſædelige Side skoða e-t mál að því leyti sem til siðferðis heyrir. S. Fuldkommenhed. — b) siðaður, siðsamur, siðlátur, siðugur, siðferðugur, siðvandur, siðgóður, góðháttaður (Fms. I, 259), ráðvandur, lastvar, (sb. **moralſk** b). — c) siðaður, menntaður: Alle ſædelige Nationer. — 2) sem ao., a) í því er til siðferðis heyrir: Slige Skrifter ere deſuden ſ. farlige skaðlegar fyrir siðferðið (siðina). — b) siðsamlega, siðlega, lastvarlega: Leve ſ.

Sædelighed, án ft., sk., a) siðferði: Der gives i Skolerne Charakterer, ſaavel for Flid, ſom for S. — Handlingens S. (það hvernig e-t verk er í því sem til siðferðis heyrir). — b) siðsemi, siðlæti, siðgæði, siðvendi, ráðvendi: Hun var et Mønſter paa S. — Hans Beſkedenhed og S. (siðlæti) indtog mig ganſke til hans Fordeel.

Sædelighedslov = **Morallov.**

Sædelov = **Morallov.**

Sædelære siðfræði, (sb. **Pligtlære**, **Moralſyſtem**): Den chriſtelige Moral eller S.

Sædelærer sá sem kennir siðfræði.

Sædeløb, sk., [-løb af laup-r], laupur sem frækorn (**Sædekorn b**) er haft í meðan verið er að sá.

Sædemaaned slátrunarmánuður (*October*).

Sædemand = **Saaemand.**

Sædeplads staður (reitur) þar sem plöntur eru gróðursettar fyrst (en síðan fluttar).

Sædepræſt setuprestur.

Sæderug rúgur (sem hafður er) til sáningar.

Sædeſtreng eystnakólfur (*funiculus spermaticus*).

Sædetid = **Saaetid.**

Sædetræ trje sem látið er standa eptir til að sá jörðina í kringum sig.

Sædflod, kl., sáðrennsli, njórunnardrop (sb. B. H.).

Sædfodring það að gefa fjenaði korn.

Sædfure arðurfor sem í er sáð.

Sædfølge, sk., sú röð sem ýmsu er sáð í: „Sædfølgen er noget forſkjellig: første Aar Tobak, andet Aar .... Hvede“.

Sædgilde, (úrelt), = **Høſtgilde.**

Sædindtægt ábati á kornsölu.

Sædkar [sb. **Sæd** — sáð, sæði — 2, a], sáðpípa.

Sædkorn sjá **Sædekorn.**

Sædplante planta sem sáð hefur verið til. Gagnstætt **Snitling** og **Aflægger.**

Sædrad röð sem frækorni er sáð í.

Sædſkifte það að skipta um sáðtegundir (en sá ekki hinni sömu hvert árið eptir annað).

Sædſpire (sjálft) frjó(ið í frækorni).

Sædſtraa axhelma, kornstöng.

Sædſtub há þar sem korn hefur staðið, (kornhá).

Sædſtøbning bleyting sáðkorns.

Sædſtøv frædupt (*pollen*).

Sædſtøvstraad = **Støvtraad.**

Sædſtøvvifter, sk., = **Støvknop.**

Sædtab kornmissir.

Sædvane [e. o. siðvani], siðvandi, siðvenja, vandi, venja: Da han engang efter S. (eins og hann var vanur) beſøgte mig. S. er den anden Lov (sb.: smekkurinn sá, sem kemst í ker, keiminn lengi eptir ber).

ſædvanlig [sb. siðvenjulig-], a) ft. -e, e., venjulegur, siðvenjulegur: Han er en af mine ſædvanlige Gjeſter. — Et ganſke ſædvanligt Menneſke hversdaglegur maður (sb. Fms. V, 341). — b) sem ao., venjulega, jafnaðarlega, að öllum jafnaði: Jeg kommer ſ. der eengang om Ugen. Mere end ſ. fremur enn vant er. Som ſ. eins og vant er.

Sædvifter, sk., = **Støvtraad.**

Sædvædſke [sb. **Sæd** — sáð, sæði — 2, a], sá vökvi sem er sæði, frjóvökvi, sæði.

Sægt, sk., [sekt], (forn), = **Sagefald.**

Sæing (einnig **Sæunge**), sk., [sæðing-r, sb. Fms. III, 5 og XII, 63], (í Norv.), sæðingur, máfs-ungi.

Sæk, sk., eins konar vín úr hálfþurrkuðum berjum.

Sæk, ft. -ke, sk., [sekk-r, 623, Grágás, Nj.], 1) sekkur, poki: Det gaaer nok i Sækken það kemst í pokann. Binde for en S. — Kjøbe Katten i Sækken kaupa e-ð ósjeð. — Svøbe ſig i S. og Aſke (sb.: klæðaz sekkum ok hryggðar búningi, Stjórn). — 2) ýmist a) = **Havgaard.** — b) ský (fyrir sólu, þegar hún sezt): Solen gik ned i en S. — Þó er einnig títt að segja: Naar Solen gaaer i S. þegar sól sezt.

Sækbæger (eitt jurtakyn) ***lunaria Linn.***

Sækdrager, kk., (sjaldh.), sekkberi.

Sækedderkop könguló með poka.

ſækked = **ſmækked.**

ſække, s. 1, [sekka], I) ás., sekka (sb.: skyldu þeir þar vera við skip ok búaz um ok tjalda búðir ok sekka vöru, Nj.): S. Korn. — b) ſ. en Hund, ſ. en Kat, (eiginl.: láta hund — kött — í poka til að drekkja honum), drekkja hundi (ketti). — II) um hristing og hossun, 1) ás., a) (tómt): S. Sækken = ſ. op i Sækken (sb. 2). — b) ſ. Sækken op = ſ. op i Sækken (sb. 2). — 2) h. s.: S. op i Sækken hossa pokanum (svo að meira komizt í hann). — III) h. s., síga niður (vegna víddar): Kjolerne maae nuomſtunder ſ. om Livet, i Stedet for at de tilforn ſluttede til det.

Sækkebaand pokaband, fyrirband (fyrir poka).

ſækkebrændt, [sb. **brænde**], (um mjöl og grjón), ornaður.

ſækkedannet, [sb. **danne**], (sem er) eins og poki í lögun.

Sækkegarn garn sem haft er í pokavefnað.

Sækkegods sekkjavara.

Sækkelerred strygi.

Sækkelæder sekkleður.

Sækkemaal það að mæla vöru í sekkjum.

Sækkemager, ft. -e, kk., sá sem býr til sekki eða poka.

Sækkenaal stór nál sem pokar eru saumaðir með.

Sækkenød, sk., [-nød af nót], eins konar upsanet.

Sækkepibe eins konar hljóðfæri (tvær pípur út úr belg eða blöðru).

Sækkepiber sá sem blæs **Sækkepibe.**

Sækketøi pokavefnaður.

Sæklav, sk., (pungamosi) ***lichen saccatus.***

Sækning, sk., það að **ſække I** og **II.**

Sækvægt sá þungi sem festur er neðan á smiðjubelg til að draga hann niður.

Sæl, ft. -e og -le, sk., [sel-r], selur ***phoca.***

Sælart selakyn (Skuggsjá).

ſælde (einnig ritað **ſelde**), ás. 1, [sælda], sælda (sb.: fóstra hans hafði beðit konor at ljá sèr trogs, at sælda mjöl): S. Meel (Gryn).

ſældefuld sjá **ſældfuld.**

ſældfuld (einnig **ſældefuld**), krökktur, þakinn: S. af Blomſter.

Sælding, sk., það að **ſælde.**

Sældning, sk., = **Sælding.**

Sæleſpyd selskutull (sb. Sturl.).

Sælfangſt selveiði, selaveiði (Gþl.; sb.: seladráp, selver).

Sælfleſk = Sælſpek.

ſælge [selja; sb. vælge og velja, o. s. frv.], ſolgte, ſolgt, ás., 1) selja: Alle hans Eiendele bleve ſolgte. — b) ſ. bort = bortſælge. — c) ſ. op (sjaldh.), = ſ. ud (sb. d, β). — d) ſ. ud α) = udſælge a. — β) = udſælge b: Det hele Oplag af Bogen er ſolgt ud. — 2) í orðatiltæk.: Vide hverken om man er kjøbt eller ſolgt vita ekkert, hvaðan á sig stendur veðrið; eða þvíuml.

Sælgebrev auglýsing(arbrjef) um e-ð sem er til sölu eða um að e-ð sje til sölu.

Sælgekone sölukona (þ. e. kvennmaður sem tekur e-ð — sjer í lagi föt — af öðrum til að selja það).

ſælgelig, ft. -e, e., (sjaldh.), = afſættelig: Den Handelsartikel er nu næſten ikke mere ſ. sú vörutegund er nærri hætt að ganga út.

Sælgen, án ft., sk., það að ſælge, (sölur).

Sælger, ft. -e, kk., [sb. seljari, 619], seljandi, sali: Kjøbeſummen udbetales paa Stedet til Sælgeren.

Sælhund = Sæl.

Sælhundefangſt = Sælfangſt.

Sælhundejagt selaveiðar.

Sælhundeſpek = Sælſpek.

Sælhundstunge (eins konar skel) *tellina scabinata.*

ſælle (í mállýzkum einnig ſølle), e., [sb. sæli af sæl-l], ≐ ſtakkels (sb. Stakkel b; sb. einnig: hró, grey, tetur, garmur): Den ſ. Mand! Det ſ. Barn! Et ſ. Skrog aumingi, vesalingur.

Sælſkind selskinn, (sb. selahúðir, fornt).

Sælſpek selspik.

Sæltran sellýsi.

Sælunge kópur.

Sænk, nafn, haft í orðatiltæk. i S. í kaf: Skyde et Skib i S. Gaae i S. sökkva.

ſænke, ás. 1, [e. o. sekkva f. sökkva], sökkva e-u (niður): Flere Skibe bleve ſænkede her, for at ſpærre Indløbet. — Da Liget ſænkedes ned (var látið síga niður) i Graven; sb. nedſænke. — b) grópa: S. en Stolpe i en anden.

Sænkegarn lag-net.

ſænkelig, ft. -e, e., (sjaldh.), sem sökkt verður.

Sænkelod, kl., sakka.

Sænkelſe, sk., það að ſænke.

Sænken, án ft., sk., það að ſænke.

Sænkeſteen sjer hver af þeim steinum sem hafðir eru í stað kubba til að halda neti við botn.

Sænkning, sk., það að ſænke.

ſænkret = lodret.

ſænkrygget söðulbakaður.

Sænter, ft. -e, sk., lista (innan í skipi).

Sæpel (einnig ritað á ýmsa aðra vega), sk., [sjapel, þjapel; sb. Al.], (úrelt), sjapel, þjapel, (sb. Krands b).

ſær, [sèr], 1) ao., (að mestu leyti úrelt), sjer í lagi; undarlega; o. s. frv. — 2) ft. -e, e., a) (úrelt), (sem er) út af fyrir sig. — b) kynlegur, undarlegur; sjerlyndur, sjerlundaður, sjervitur: Det er nogle ſære Meninger, du har. Det er ſært, at han ikke kommer. — c) (í mállýzkum), (sem) ekki (er) með öllum mjalla.

Særbarn (sjaldh.), = Særkuld.

Særdatter dóttir sem maður hefur átt við fyrri konunni sinni eða kona með fyrra manninum sínum.

ſærdeles, [sèrdeilis finnst á ísll. skjölum frá 14. öld.], 1) ao., a) = iſær a: Jeg kjender dem begge nøie, ſ. den Ældſte. — b) sjerlega, yfirburða, mæta, harla, einkar, stór-, stórum, stórlega: S. tro og redelig. Han ſynger ſ. vel mæta vel. — 2) sem e., sjerlegur, a) (sem er) sjer í lagi: Der blev nedſat en ſ. Commiſſion nefnd sjer. — b) fágætur, fábreytilegur: Dette Dyr har den ſ. Egenſkab. — c) stakur, frábær, framúrskarandi: Jeg har et ſ. Venſkab for ham. — Der er ikke noget S. ved ham hann er ekki neitt framúrskarandi.

Særdeleshed, sk., í orðatiltæk. i S. sjer í lagi, einkanlega, einkum.

ſæregen a) (sem er) einkunn (e-s hlutar). — b) frábrugðinn (öðru).

Særegenhed, án ft., sk., einkunn, einkenni.

Særhed, ft. -er, sk., undarlegleiki, (sb.: afkárasnið): Han har ſaamange Særheder, ſom man maa finde ſig i það er svo margt undarlegt (skrítið) í fari hans, sem menn verða að sætta sig við.

Særhoved = Særling.

Særk (einnig ritað Serk), ft. -e, sk., [serk-r], kvennskyrta: Tage en reen S. paa fara í hreina skyrtu (um kvennmann).

ſærkeløs skyrtulaus (um kvennmann).

Særkjende, kl., einkenni, (sb.: Kjendetegn, Skjelnemærke): En Dyreſlægts S.

Særkjøb eignarteigur (manns í annars landi).

Særkuld börn ósammæðra.

Særkuldbarn stjúpbarn.

ſærlig, [sèrlig-], a) ft. -e, e., sjerlegur: „Særlige Tilfælde“. — b) sem ao., sjer í lagi, einkum.

Særling, ft. -e, kk., (sá sem er) undarlegur í geðsmunum, (maður) sjerlundaður, (sb.: sjervitringur).

Særmærke = Særkjende.

Særnavn eiginlegt nafn (*nomen proprium*).

Særſind sjerlyndi (B. H.; sb.: sjervizka).

ſærſindet a) sjerlyndur (B. H.), sjerlundaður (B. H.); (sb.: sjervitur). — b) einþykkur, einráður.

Særſindethed, án ft., sk., sjerlyndi (B. H.; sb.: sjervizka).

ſærſkilt, [sb. ſkille], sjerstakur, sjerlegur.

ſærſom, ft. -me, e., (sjaldh.), a) = beſynderlig 4, ſjelden b. — b) = ſærſindet a.

Særſyn undursjón, (sb. Sjeldenhed b): Det er et S. i Naturen. En Mand af hans Redelighed er i vore Dage et S.

Særſøn, (úrelt), stjúpsonur.

Særſøſkende, (úrelt), hálfsystkyn.

Særvæſen (einstaklingur), (sb. Individ).

Sæt, ft. eins, kl., a) deild (= allt það sem á saman af e-u): Et S. Dækketøi dúkar á eitt borð (þ. e. einn borðdúkur og t. a. m. 12 eða 24 pentudúkar). Et S. (ein tylft) Knive og Gafler. Et S. Tallerkener diskar (á eitt borð) undir einn rjett. Et S. Kniplinger knipplingar á einn klæðnað. Et S. Heſtetøi einn hestbúnaður. — Vi vare tre S. (þrír hringar) til Alters; sb. Hold 2, c. — Et Sæt Kyllinger; sb. Kuld b. — b) rykkur, sprettur, lota, hríð: Han ſatte i eet S. over Grøften. Gjøre et S. i Veiret hlaupa í lopt upp (Nj. 84). Han gik i eet S. herfra til R. (sb.: báru þeir hann þá í hríðinni ofan í Naustanes, Eg. 398; sb. Fms. IX, 520). — c) högg: Han fik et S. i Nakken, ſaa han dinglede. — d) (fyrrum), eins konar höfuðbúnaður kvenna úr slæðu eða knipplingum eða e-u þess kyns: Hun havde et meget koſtbart S. — e) grunnt mjólkur-ílát úr trje eða leiri. — f) (fornl.), háttur: Det gaaer ikke paa det S. það tekst ekki á þann hátt.

Sætbolt járngaddur til að reka út nagla með.

Sæter, ft. -e eða Sætre, (einnig Sætte, ft. -r), sk., [setr], (í Norv.), setur, (sb.: sel; selsetur).

Sæterbo, sk., (í Norv.), = Sæterbod.

Sæterbod, ft. -er, [setrbúð, Gþl.]; (í Norv.), seturbúð.

Sæterbol, (í Norv.), = Sæter.

Sæterfæe, (í Norv.), seturfje.

Sæterfærd og Sætersfærd, (í Norv.), setraferð (Gþl.).

Sætergang, (í Norv.), seturbeit.

Sæterhytte, (í Norv.), setur.

Sæterpige, (í Norv.), seturstúlka.

Sætersfærd sjá Sæterfærd.

Sætersgade, (í Norv.), seturgata (N. g. L.).

Sætersvei (í Norv.), = Sætersgade.

Sætløg (einnig Sætteløg), = Stikløg.

Sætning, ft. -er, sk., 1) það að ſætte, t. a. m., a) Ved Fiſkegarnets S. (meðan verið var að leggja fiskinetið) indtraf det Uheld. — b) gróðursetning með því að stinga holu fyrir plöntuna: „Diſſe Slags Planter bør man ei behandle ved Sætningen (þegar þær eru gróðursettar) paa den almindelige Maade“. — c) þess konar akursáning þegar frækorninu er dreift í holur sem til þess eru stungnar. — d) letursetning (í prenthúsi): Hans S. gik langſomt og var dog ſkjødesløs. — e) (í lögum), virðing (= það að verðleggja e-ð). — 2) e-ð sem er sett (o. s. frv.), a) brogn. — b) setning; mál; grein; málsgrein (Sn. E.): Religionens oprindelige Reenhed fortrængtes ſnart af menneſkelige Sætninger af manna-setningum. Den S. maa førſt beviſes það verður fyrst að sanna það. I en Periode bliver Subject og Prædicat adſkilt fra hinanden ved en eller flere mellemkommende Sætninger.

Sætte sjá Sæter.

ſætte [sb. setja], ſatte, ſat, I) ás., A) þar sem þol. er þess konar lifandi vera, sem setið getur, eða sagt er að sitji (þó að hún standi í raun og veru, t. a. m. fuglar og flugur), 1) eiginl., a) í upphaflegustu merk., þegar það, sem þolandinn merkir, er sett svo að það sitji (en hvorki standi nje liggi), setja: Behager de ikke at ſ. dem vilja þau (þeir, þær) ekki tylla sjer niður? Behager De ikke at ſ. Dem bedre op þóknast yður ekki að setjast innar? Kudſken ſatte ſig op paa Bukken settist upp í vagnstjórasætið. S. ſig hos een setjast hjá e-m. — S. een hos ſig setja e-n niður hjá sjer; setja e-n hið næsta sjer. — Pigen ſatte Barnet paa Gulvet. — Den Syge ſatte ſig op i Sengen settist upp í rúminu. — Óeiginleg orðatiltæki (þó merk. í ſætte megi ekki heita óeiginleg): S. ſig paa Hovedet af een setja sig upp yfir e-n. Man tager ham ikke, hvor man ſætter ham hann er út í hvippinn og hvappinn, (sb.: það er ekki á vísan að róa); hann er ekki barna meðfæri. — Kragen veed nok, hvad So den ſætter ſig paa hann veit, hvað hann má bjóða sjer. — β) (í almúga-tali), ſ. ſig hægja sjer: Han maatte gaae afſides og ſ. ſig. — b) þar sem það, sem kallað er að sett sje, situr ekki, eða þarf ekki að sitja, á eptir, α) ſ. ſig i Poſitur setja sig í stellingarnar. — β) ſ. ſig i Bevægelſe fara (halda) á stað, (sb. Bevægelſe a). — γ) ſ. en Heſt i Trav (Galop) láta hest (fara að) brokka (stökkva). — δ) ſ. ſig paa Bagbenene rísa upp á apturfótunum (óeiginl.). — ε) ſ. ſig paa Hovedet sperrast (rembast) við (af öllu afli): Du kan ikke gjøre mig det efter, om du ſaa ſatte dig paa Hovedet hvernig sem þú rembist við. — ζ) ſ. een til Bænks setja e-n niður, fella e-n, (sb. Bænk a). — η) fleygja (e-m út): Kommer han igjen, ſætter jeg ham ud paa hans Hals fleygi jeg honum út á hausinn. S. een trekantet ud af Døren reka e-n tvöfaldan út. — ϑ) ſ. een af fleygja e-m af sjer: Heſten ſatte den ubevante Rytter af, og ſprængte hen over Marken. — ι) ſ. een af skilja e-n eptir (á e-m stað sem maður hefur flutt hann á): Jeg ſatte ham af paa Veien. Du kan ſætte Pigen af hos min

Svoger. — ϰ) flytja (e-n yfir vatn): Han lod ſig ſ. over Søen (Floden, Fjorden). Det koſter 8 Skilling at blive ſat over. — λ) (úrelt), ſ. een ned setja e-n niður (sb.: Björn hafði í klæðum verit niðr settr, Fms. IV, 110), = jarða (grafa) e-n. — μ) ſ. ſig taka sjer náttból, (sb.: slá landtjöldum, reisa landtjöld sín, setja herbúðir, o. s. frv.): Hæren ſætter ſig. Karavanen (Leiren) havde aldrig ſaaſnart ſat ſig, førend man, i nogen Afſtand, hørte Skud óðara enn lestin hafði tekið sjer náttból (óðara enn búið var að slá landtjöldum), heyrðu menn skot spottakorn frá sjer. — ν) ſ. ſig ned setjast að, (sb. nedſætte b): Han har ſat ſig ned i Aalborg. — S. ſig ned ſom Skomager (reisa bú sem skóari). S. ſig ned paa Haandværket (setja iðnaðarbú). Sb. etablere. — ξ) ſ. een i Bolt og Jern setja e-n í járn. S. een i Fængſel setja e-n í varðhald (myrkvastofu, dýflissu; sb.: í þeirri ferð voru þeir inn kastaðir — í öðrum bókum: voru þeir teknir ok inn settir —, ok voru í þeirri prísand, þar til er o. s. frv.). S. een faſt eða (tómt) ſ. een setja e-n í varðhald: Karlen blev ſom Medvider ſat ſamme Aften. S. een ved Vingebenet; sb. Vingebeen. — S. en Fugl i Buur. — S. en Gal i Daarekiſten. — ο) Pigen blev ſat i Kloſter (sb.: þá sè hann tekinn af vígslum ... ok verði settr í hit þröngasta klaustr, Hist. I, 487; Magnús konungr var blindaðr ok sendr síðan í klaustr). — π) Det er nu Tid, at Barnet bliver ſat i Skole (sb.: hann var ungr utan til skóla settr á Saxlandi — á Saxland? —; Konungr skipar nú Vigfúsi í þriðja skóla). S. et Barn til Bogen (sb.: setti biskup hann til bókar). S. een til et Haandværk láta kenna e-m iðnað. — ϱ) Der blev ſat en Skildvagt (var settur varðmaður) for Døren. Han lod ſ. Vagt om Huſet ljet setja varðhöld í kringum húsið. — S. Soldater i Vaghold og ſ. et Vaghold setja launsát. — σ) Fjenden ſatte ſin hele Styrke (settu allt lið sitt, fylktu — vörðu — öllu liði sínu) imod os. — τ) Fæſtebonden blev endnu ſamme Aar ſat fra ſin Gaard rekinn af jörðinni. — υ) ſ. en Fange ud hleypa bandingja út, leysa bandingja. Fangen ſatte ſig i Frihed komst úr höptum. — φ) ſ. een ſkakmat máta e-n (sb. B). — 2) óeiginl., a) ſ. Folk i Haar ſammen eða (tómt) ſ. Folk ſammen siga mönnum saman, (sb.: spilla á milli manna). S. nogen ud med een æsa e-n (siga e-m) upp á móti e-m. S. een ud paa en anden æsa mann til fjandskapar (ofsóknar) við annan. — b) ſ. een ud paa noget setja e-n út til e-s. — c) ſ. een i Fyr og Flamme gera e-n öldungis óvægan. Det ſatte ham i Fortvivlelſe það gjörði honum örvilnun (sb. Stjórn). — d) ſ. ſin Ven paa Prøve reyna vin sinn. — e) ſ. een i Band bannsetja (bannsyngja) e-n. — f) ſ. ſig i Yndeſt hos een koma sjer í mjúkinn hjá e-m, koma sjer í kærleika við e-n. — g) ſ. een i Arbeide fá (útvega) e-m vinnu. — h) ſ. ſig i Gjeld hleypa sjer í skuldir. S. ſig i Fare hætta sjer. — i) ſ. een tilbage halda e-m aptur, eða þvíuml.: Han har ſat ſig meget tilbage (svipt sig miklu), for at kunne underſtøtte ſin Familie. Den Sygdom har ſat ham meget tilbage i hans Studeringer. — k) ſ. een til Side órækja e-n, leggja órækt á e-n: Miniſteren blev ſnart igjen ſat til Side for en ny Yndling (sb.: taka e-n fram yfir e-n). — l) ſ. Embedsmænd af (sb. afſætte 2; sb. einnig: setja jarl einn af ríki ok lífi; þar fyr af setr hann þik konungdómi). Han blev ſat fra ſit Embede honum var vikið (hann var rekinn) úr embættinu. — Kongen ſatte ham paa Vartpenge; sb. Vartpenge. — Han blev paa ny ſat ind i alle ſine Rettigheder; sb. indſætte e. — m) du kan ſ. ham til at paſſe Smaakreature (sb.: þá setti Guðbrandr til Ásvarð, verkstjóra sinn, at ganga með henni út ok inn, ok hvert er hón færi, Nj.). S. een til Hærfører (sb. setti konungr þar yfir höfðingja Þórólf ok Egil). Hvo har ſat dig til Dommer i den Sag (sett þig dómanda um það mál)? S. Barnet en Formynder fá barninu fjárhaldsmann. Han ſatte ham over alt Folket (sb.: at Játmundr konungr mundi annan höfðingja setja yfir Norðimbraland; hann er yfir lögin skipaðr, Gþl. 34). — n) ſ. ſig imod et Foretagende; sb. modſætte a. — o) ſ. ſig op mod Øvrigheden; sb. opſætte 1, i. S. ſig op mod ſine Forældre óhlýðnast föður og móður. — p) ſ. een reka e-n í vörðurnar: Han kunde ſine Ting ſaaledes, at ingen letteligt ſkulde ſ. ham. — q) ſ. ſig i eens Sted setja sig í spor e-s, t. a. m: Du kan ſelv ſ. dig i mit Sted settu sjálfan þig í mín spor. — S. ſig ind i en Skribents Aand ímynda sjer hugarfar e-s rithöfundar (eins og það hefur verið). S. ſig ind i Tidsalderens Aand komast í skilning um aldarhátt þeirra tíma. — S. ſig tilbage i ſin Skoletid rifja upp fyrir sjer skólatíðina sína. — r) ſ. ſig ud over noget láta e-ð ekki fá (hrífa) á sig: En ſaadan Mands Omdømme vil jeg let kunne ſ. mig ud over. Du maa ſ. dig ud over alle Fordomme. — s) meta: Diſſe To kunne ingenlunde ſættes imod hinanden þessum báðum verður með engu móti jafnað saman. S. een ved Siden af en anden taka e-n til jafns við e-n. Jeg ſætter ham langt tilbage for en Suhm eller Snedorf jeg set hann langt fyrir neðan aðra eins menn og Suhm o. s. frv. — B) þar sem þol. merkir þess konar lifandi veru, sem aldrei situr: S. Øxne paa Stald taka yxn inn. S. Sviin paa Skoven reka svín á skóg (sb. Oldenſkov, Oldenſviin, o. s. frv.). — C) þar sem þol. merkir ekki lifandi veru, 1) eiginl., a) ſæt mig de Bøger fra Haanden settu þessar bækur burt fyrir mig. De Bøger ſkulle dog engang ſættes op einhvern tíma verður að setja þessar bækur upp í skápinn. Digterne ſ. ofte Ordene om skáldin raða opt orðunum öðruvísi (enn títt er í sundurlausu máli). S. Kegler op reisa upp strýtur (þegar verið er í strýtuleik). Sæt Stolen ved Vinduet. Pigen ſatte Døren paa Klem hallaði aptur hurðinni. S. Laag over Karret láta lok á kerið. Du kan gjerne ſ. Kaſſen paa Gaden ſaalænge þjer er óhætt að setja kassann á strætið á meðan. S. Spanden ved Brønden. Hvor har du ſat Flaſken (hen) hvar (hvert) hefurðu sett flöskuna? — Án þol.: Have et Bord at ſ. fra ſig paa hafa borð til að setja (ýmislegt) á. — S. høire Fod frem stíga fram hægra fæti. S. Foden tilbage færa fótinn aptur á bak. Óeiginl. talsh.: S. Foden under eget Bord fara sjálfur að búa. — S. Stolene ud i Haven setja stólana út í garðinn. Óeiginl. talshh.: S. een Stolen for Døren bjóða e-m byrginn. S. Stuen paa Loftet ætla að umturna öllu. — Sæt Pakken af ſaalænge, og hviil dig lidt leggðu af þjer baggann allra snöggvast, og hvíldu þig dalítið. — Vi faae at ſ. Pakkerne op paa Loftet (við verðum að láta baggana — bögglana — upp á lopt) ſaalænge. — b) der ſkal nok blive ſat Mad af til dig þjer skal verða (skammtaður og) geymdur matur; sb. afſætte 1. Hun lod ſtrax ſ. Mad for mig bera mjer mat, gefa mjer að borða. S. Maden frem bera á borð. — c) ſ. Glaſſet for (til) Munden (sb.: Þórr .... setr hornit á munn sèr). — d) Røverne ſatte mig Piſtolen for Brystet settu smábissuna fyrir brjóstið á mjer; (sb. Þorsteinn .... stakk blóðreflinum fyrir brjóst honum). — e) ſ. Clyſteer setja stólpípu. S. Kopper (sb. Kop b). S. ſpanſk Flue leggja á (e-n) spánflugnaplástur (grænflugnaplástur). — f) ſ. Ild paa et Huus eða ſ. et Huus i Brand kveikja í (bera eld að) húsi. (Sb. p). — g) ſ. Gift for Rotter setja eitur fyrir völskur. — S. Døner egna fyrir fugla. Óeiginl.: S. Snarer for een leggja snörur fyrir e-n (Fms. IX, 309). — S. Fælder for Muus gildra fyrir mýs. — h) ſ. Hø i Stak hlaða heyi í stakk. — i) setja (sb. setja gamma sinn annan veg brekkonnar), reisa, gjöra: Nationen ſatte ham en Æreſtøtte reisti súlu (stöpul) til virðingar honum. S. een et prægtigt Gravminde eða ſ. et prægtigt Gravminde over een setja dýrlegt grafarmark eptir e-n. S. Dige (Gierde, Hegn, Plankeværk) om (eða omkring) noget leggja garð (hverfa garði, setja skíðgarð) um e-ð. S. et Skuur over Brændet gjöra byrgi yfir eldiviðinn. Han lod ſiden ſ. et Huus der setja (reisa, gjöra) þar hús. S. et Huus op reisa hús. — k) setja (plöntu) í jörð (sb.: vèr hellum vatni á trè þau, er vèr setjum í jörð, unz þau rótfestask), rótsetja, planta (sb.: því var viðrenn þar plantaðr, Strengleikar 17): Han lod ſ. Træer Haven rundt. S. Planter om (eða ud) flytja plöntur (úr gróðrarstíu og) undir opinn himin. — l) Naar Seilene førſt ere ſatte (sb.: þeir setja þá upp segl; þeir Karli höfðu þá upp dregit segl sitt; síðan drógu þeir segl; vinda segl). S. et Seil kant aka segli. — m) hvem har ſat dit Haar (komið hárinu á þjer fyrir, komið hárinu á þjer í lag) i Dag? S. ſit Haar op koma hárinu á sjer í lag. S. et Hovedtøi op setja höfuðfat (kvennmanns) í lag (eða breyta því). — β) ſ. en Sax (Ragekniv) op draga skæri (skegghníf) á stein og gera að þeim (honum). — n) ſ. et Uhr færa úr. Jeg har ikke ſat mit Uhr i Dag. S. ſit Uhr tilbage færa úrið sitt aptur á bak. S. Klokken efter Solen. — o) ſ. et Uhr ſammen setja saman úr. Jeg lod ſ. en ny Fjæder i Uhret. S. Spids paa en Kniv ydda hníf. S. Kam i en Negel setja skegg á lykil. Der maa ſættes et Stykke til Enden af Bordet það verður að bæta við endann á borðinu. — S. Lu paa Klæde ýfa (ló á) klæði. — p) ſ. Boller paa Suppen láta kekki í saupið. S. Malurt paa Øl láta malurt í öl. S. Smag paa en Ting gefa e-u (gott) bragð. (Sb. f). — q) ſ. et Anſigt (en Mine) op setja á sig (e-n) svip. — r) ſ. Maven frem ota fram maganum. — s) han ſatte Curſen derhen stefndi þangað. — t) ſ. Skibet ud i Søen (sb.: vildi konungr, at hún — þ. e. skipið Hugróin — væri út sett fyrir jólin; setja fram skip; hrinda fram skipi). — u) (í mállýzkum), kasta (e-u), fleygja (e-u), henda (e-u): S. en Steen over Spiret. — v) Benet blev ſat af neden for Knæet fóturinn var tekinn af fyrir neðan knje. S. en Arm af taka handlegg af manni. Sb. afſætte 4. — x) ſ. en Fure af paa Marken gjöra merkiskurð. Sb. afſætte 5. — y) ſ. en Huusmands Lod af paa Kortet; sb. afſætte 6. — z) ſ. en Pind for noget; sb. Pind a. — þ) óeiginl. talsh. ſ. ſin Mand Horn taka (hafa) fram hjá bónda sínum. — β) ſ. een graa Haar gjöra e-n (gráhærðan og) gamallegan: Den Sorg har ſat ham mange graa Haar. — æ) ſ. Melk op búa til mjólburhlaup (með því að láta mjólkina standa þar sem hún hleypur): Det er kun om Sommeren, man kan ſ. Melk op. — ð) (í prenthúsum), setja (letur): Det førſte Ark var ſat uden Feil það var engin villa á fyrstu örkinni. — aa) der ſætter ſig let Skimmel (það sezt fljótt á það myggla, það mygglar fljótt), naar det bliver ſtaaende for længe. — β) Melken ſætter Fløde það sezt rjómi ofan (kemur rjómi) á mjólkina. — γ) Træet ſætter Gummi ud það smitar kvoða út úr trjenu. — δ) det ſaltede Kjød ſætter Lage það sezt pækill undir saltketið. — ε) Bylden ſætter Vor kýlið vægir (sb. B. H.), það grefur í kýlinu. — ζ) Planten ſætter (fær) Blomſt (Frø, Kjærne). (Sb. Blad 1, Drue, Dræ). — η) Saaret ſætter Ar það kemur ör eptir sárið. — ϑ) ſ.

Huld fitna, safna holdum. Svinet ſætter Fleſk fitnar. — bb) lade Øllet (Vinen) ſ. ſig setjast. — cc) hjaðna: Hævelſen vil endnu ikke ret ſ. ſig. — dd) sljákka: Stormen har meget ſat ſig (sb.: til þess er veðr lægði, Eg.). — 2) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) ſ. Bo setja bú saman (Fms.), gjöra bú (Grágás). — b) ſ. Sedler om i rede Sølv skipta brjefpeningum í silfurpeninga (sb. Gþl. 60). — β) jeg har ſat endeel Vare ind paa Auctionen; sb. indſætte d. — γ) ſ. ſine Penge (verja fje sínu) i en Fabrik. — δ) jeg har ſat mange Penge paa ham eytt miklu fje upp á hann (handa honum, í hans þarfir). — ε) ſ. ſtore Summer (setja mikið fje, eða þvíuml.) i Lotteriet. Jeg har ſat en Daler paa Nummer 4 (jeg hef keypt töluna 4 fyrir dal). — ζ) ſ. noget af koma e-u út (sb. afſætte 3): Jeg veed allerede, hvor jeg kan ſ. det af igjen. — η) ſ. noget ud (sb.: varð Ragnhildr vör, at Þórðr hafði sett út þann hinn eina grip, er hann átti): Han har i den ſidſte Vinter maattet ſ. ud Alt hvad han eiede. — ϑ) ſ. noget i Pant leggja e-ð í veð. — Óeiginl.: S. ſin Ære i Pant leggja e-ð undir drengskap sinn. — ι) ſ. (= ſtille) Caution for ſig; sb. Caution. — κ) (sb.: ok set við hundrað marka silfrs, at hann ríðr mik eigi af baki): Hvad vil du ſ. imod hverju viltu veðja? Jeg ſætter ti imod een, at det ikke ſkeer. — λ) S. Varer ned setja vöru niður. S. Penge ned rýra verð á peningum. Sb. nedſætte d. — μ) der er ſat to Mark paa Ankeret af Øllet ölkvartilið er sett upp um tvö mörk. Án þol.: Enhver ſætter paa i den Tid. Sb. lægge III. — ν) ſ. Priſen høit (lavt) setja mikið (lítið) upp. — ξ) virða, meta: Dette Huus er ſat alt for høit. S. noget paa Penge (fornl.), meta e-ð til peninga. — Hvor høit ſætter du det hvað meturðu það? — ο) ſ. en Gaard i Skyld; sb. Skyld 4. — π) Capitelstaxten er endnu ikke ſat kornskráin (landauraskráin) er ekki sett enn. — ρ) ſ. en Priis paa eens Hoved leggja fje til höfuðs e-m (Nj.). — σ) ſ. noget til missa e-ð, (sb.: leggja e-ð í sölurnar): Han har ſat mange Penge til i de ſidſte Aar það hefur stórum gengið af honum seinustu árin. — S. ſin Helbred til missa heilsuna. — Á sjó: Han ſatte baade Skib og Gods til (missti bæði skipið og farminn) under Leſſø. — τ) ſ. Tæring efter Næring sníða sjer stakk eptir vexti (með útlátin). — c) sefa, deyfa, mýkja, lina, stilla: S. Feberen. Smerterne ſatte ſig (linuðust) ſtrax. — β) han ſætter ſig nok (hann sezt) med Tiden. — γ) Lidenſkaberne ſ. ſig gjerne (eru vanar að deyfast) med Alderen. Naar hans Heftighed førſt har ſat ſig þegar ofsinn er úr honum, þegar hann sefast. — Det vil ſ. hans Hovmod lidt það kann að lægja dálítið í honum rostann. — d) ſ. en Sang paa Noder setja kvæði á nótur. — β) ſ. noget paa Vers snúa e-u í ljóðmæli. — γ) ſ. noget over = overſætte noget, t. a. m.: Forfatteren ſatte ſelv Bogen over paa Franſk. — δ) du kan troe, det er noget, han har ſat ſammen það er sjálfsagt ekkert annað enn samsetningur úr honum. Sb. opſpinde b. — ε) han kan ei engang ſ. et ordentligt Brev ſammen það er ekki svo mikið um, að hann geti komið saman almennilegu brjefi. — ζ) ſ. noget op taka e-ð saman, (sb. opſætte 1, e): S. en Anſøgning op. Jeg ſkal nok ſ. dig det op (taka það saman fyrir þig), ſaa kan du ſiden afſkrive det. — e) (sb.: hann setti Gulaþingslög með ráði Þorleifs spaka): Den ſkaanſke Kirkeret blev ſat af Erkebiſkop Eſkild. — f) vi have ſat hverandre Stævne mælt okkur mót. — g) ſ. een en vis Dag leggja manni stefnudag. — h) ſ. een en Lectie for setja e-m fyrir (í bók). — i) jeg har ſat mig for (ásett mjer, tekið í mig) at ſige Ja til alting. Du veed, hvor beſtemt han er, naar han førſt engang har ſat ſig noget for þegar hann tekur e-ð í sig (á annað borð). — k) ſ. forud = forudſætte (sem er tíðkanlegra): „Han ſætter forud, at alle Børn gjerne ville behage deres Forældre". — l) gjöra (að e-ð sje): Jeg ſætter, det var ſaa. Sæt engang (gjörum nú svo) han fik det at vide. — m) Platina var i Begyndelſen ſaa ſjeldent, at man endog ſatte det over Guld að menn tóku það jafnvel fram yfir gull. — n) ſ. ſin Ære i noget láta sjer þykja sæmd að e-u, (sb.: þykjast af e-u): Enken ſatte ſin Ære i at kunne betale ſin Mands Gjeld. — o) ſ. noget tilſide afrækjast e-ð: Det Væſentlige ſættes tilſide. — p) ſ. noget ud paa een finna e-ð að e-m. — q) ſ. ſit Haab til een hafa von sína til e-s (sb.: allar þjóðer munu hafa on — þ. e. von — mykkla til namns hans, 619). — β) ſ. Lid til; sb. Lid (af hlít). — γ) ſ. ſit Sind til noget setja hug sinn eptir e-u (sb. Eyrb. 114). — r) ſ. noget paa Spil setja e-ð í veð, hafa e-ð í veði (sb.: halda útlaga konungs, ok hafa nú þar fyr í veði fè þitt ok fjör, Fms. IV, 321), hætta e-u. Sb. Spil B, 1, b. — s) ſ. Skik paa een; sb. Skik I. — t) ſ. een noget i Hovedet telja e-m trú um e-ð. — u) ſ. Splid og Uenighed mellem Folk spilla á milli manna, (sb. þótti hann ekki mikill mannasættir). — v) han har den Feil, at han gjerne ſætter noget til (er vanur að bæta nokkru við), naar han fortæller en Ting. — x) ſ. noget op = opſætte noget (sb. opſætte 1, f): Han har ſat Reiſen op til Søndag. S. noget op Dag for Dag. Han ſætter Alting op til det Yderſte hann dregur allt þangað til í seinustu lög. — S. noget ud, í sömu merk., t. a. m.: Du ſætter det beſtandig længere og længere ud. — y) ſ. noget igjennem framkvæma e-ð, (sb. drive A, 2, a, α). — II) sem h. s., 1) eiginl., a) um ákafa ferð: Heſten blev ſky og ſatte af (eða afſted, sem er tíðkanlegra) i fuld Galop hesturinn fældist og fleygðist áfram á harða stökki. — Han ſatte i fuld Spring (hann hleypti) over Marken. Rytteren ſatte igjennem Byen i fuld Fart. S. med ſin Heſt over Grøften láta hestinn stökkva yfir skurðinn. — I Begyndelſen ſatte han an med en Heftighed, ſom ſnart udmattede ham hann fór svo geyst í fyrstu, að hann gafst upp vonum bráðara. — Cavalleriet ſatte raſende ind (eða an) paa Oprørerne, og ſprængte dem i et Øieblik fra hverandre riddaraliðið veitti uppreistarmönnum hina hörðustu atreið, og rauf þegar fylkingu þeirra. — b) ſ. af fra noget snúa frá e-u: Han ſatte af fra Veien, og ſprængte ind ad Skoven. Vi maatte ſ. af fra Kyſten, for Revets Skyld. — c) ſ. efter een sækja eptir e-m, elta e-n. — d) ſ. een efter Livet sitja um líf e-s. — e) á sjó (sb. einnig b), α) fara, sigla, róa, (á báti): S. over Fjorden fara (sigla, róa) yfir fjörðinn. S. ombord fara út á skip (á báti). S. fra Land láta frá landi, ýta (fram) skipi. Saaſnart vi ſatte af (óðara enn við ljetum frá landi), mærkede vi, at Baaden var læk. — β) Skibet ſætter paa Land skipinu er hleypt (siglt) upp á land. — γ) kasta akkerum, leggjast: „Store Skibe kunne ikke indkomme til Byen, men maa ſ. paa Reden". — δ) Skibet ſatte til (fórst, týndist) i Canalen. S. til med Skibet verða á skipreika; brjóta skip sitt. — ε) Strømmen ſætter ſtærk skipið hríð-rekur fyrir straumnum. — f) han ſatte paa (eða i) at løbe (tók til fótanna, tók á rás), ſaaſnart han øinede mig. — Det ſætter i med at blæſe fer að hvessa. — g) Stormen ſætter paa (æsist, magnast, eykst, vex, fer í vöxt) hvert Øieblik. — Det ſætter paa med at blæſe (regne) veðrið (rigningin) fer í vöxt. — Stormen ſætter noget af veðrinu slotar nokkuð. — h) Faarene ſ. gjerne af (fjeð er vant að leggja af; eða: ærnar eru vanar að geldast) paa den Aarstid. — S. af paa Melken geldast. — S. af ſig (bæði um menn og skepnur) leggja af. — Heſtene ſatte meget (horast niður) i Plovtiden (í mállýzkum). — Ved Nattefroſt om Foraaret ſætter (rýrnar) Rugen (í mállýskum). — Køerne ſ. gjerne paa (eru vanar að fitna) om Efterhøſten. — i) Bjerget ſætter af verður óbrattara. — k) (í mállýzkum), hvíla sig: Lad os nu ſ. lidt. — l) vera harðgengur (hastur): Den Heſt ſætter meget. — m) (í veiðimannamáli, um hjera og um hjartarkynið *cervus capreolus*), bera: Harerne have allerede ſat. — n) ſ. an vaxa = spretta. — 2) óeiginl., ſ. an paa een þrengja að e-m: Vellyſtlingen ſatte nu an paa hende med alle Forførelſens Konſtgreb. Hun benyttede ſig af min Svaghed, og ſatte an paa mig med Taarer og Bønner.

Sættebiſkop aukabiskup.

Sættedommer settur dómari (í einstöku máli).

Sættefiſk fiskur hæfilegur til að vera settur í fiskitjörn (sb. Fiſkedam).

Sættefoged settur fóeti.

ſættefærdig (um jurtir), flytjandi (sb. ſætte I, C, 1, k).

Sættegarn net sem hælað er niður við land.

Sættegreen = Stikling.

Sættehaar haddur.

Sættekar rjómaker (þ. e. ker sem haft er eins og mjólkurtrog).

Sættekartofler, ft., kartöplur til gróðursetningar.

Sættekonſt setningarlist (sb. ſætte I, C, 1, ð).

Sættelſe, sk., setning, (einkum) gróðursetning.

Sætteløg sjá Sætløg.

Sætten, án ft., sk., það að ſætte.

Sættepiil pílkvísl er sett er í jörð til þess að hún vaxi og verði að trje.

Sætteplante planta sem tekinn er klofningur af og síðan gróðursettur á öðrum stað.

Sætteprovſt settur prófastur.

Sætteqviſt = Stikling.

Sætter, ft. -e, kk., [sb. ſætte I, C, 1, ð], setjari: I dette Trykkeri ere fem Sættere og to Trykkere.

Sætterarbeide það sem setjari (sb. Sætter) hefur að gjöra, setning.

Sætterbræt leturfjöl (setjara).

Sættered [sèttareið-r], (fornl), sjettareiður.

Sætteri, ft. -er, kl., = Red, Ankerplads.

Sætterlærling setjari sem verið er að kenna.

Sætterod rót (eða rótarklofningur) sem höfð (hafður) er til gróðursetningar.

Sætteruſe netháfur sem lagður er strandlagi.

Sætteſkipper skipstjórnarmaður settur um stundar sakir.

Sætteſkriver settur skrifari.

Sættetid flutningstími (jurta, þ. e. sá tími þegar þær eru fluttar úr einum stað í annan til gróðursetningar).

Sæunge sjá Sæing.

Sæve, sk., [sb. safi], safi (úr viði).

Sø, sk., [sb. sjó-r], A) um sjó, 1) án ft., a) sjórinn: Den vilde Sø. Rum (aaben) Sø rúmsæi. Døe paa Søen verða sjódauður (sb. Eyrb., Fms.). Gaae i Søen sigla (láta, halda) í haf. — Seile ſin egen Sø fara sinna ferða. — Staae til Søes láta (halda, sigla) í haf. Gaae til Søes halda (láta, sigla) í haf; gjörast farmaður vera skipari. Fare til Søes vera farmaður (skipari); vera á sjó(ferð). Være til Søes vera á sjó(ferð). Tage fra Kjøbenhavn til Søes fara sjóveg frá Kaupmannahöfn. — b) = Søgang: Der gaaer en ſtærk Sø i Dag (sb. fengu þeir í hafi storm mikinn ok stóran sjó). — c) død (huul) Sø undirsjór, lognalda, ylgja. — 2) með ft. -er, áfall: En Sø gik over Dækket. Der kom en Sø, og tog Roret bort. — B) með ft. -er, vatn = stöðuvatn; tjörn: Gaarden ligger ved Skov og Sø.

Søaal vatn-áll (fiskur).

Søaborre vatnafiskur af kyninu *perca.*

***Søartikler**, ft., flotalög (= lög sem sjóliðinu eru sett).

***Søaſſurance**; sb. Aſſurance og greinina um aſſurere.

Søbad sjóbað a) staður þar sem menn laugast í sjó: Søbadet paa Føhr. — b) það að laugast í sjó: Tage et S. laugast í sjó.

Søbagge, sk., eins konar vjel sem höfð er til að ná upp forarleðju með úr höfn eða síki og snúið er af hestum (sb. Muddermaſkine).

Søbe, sk., [sb. saup], saup.

ſøbe, ás. 1, [sb. saup], súpa, sötra.

Søbekaal kálsaup.

Søbemad saup.

Søbetallerken saupdiskur.

Søbetjent embættismaður í sjóliði.

Søbjørn (seltegund) *phoca ursina Linn.*

ſøblaa sæblár.

Søblad (jurt) *nymphaea lutea Linn.*

Søblomme = Søblad.

Søblomſt sæblóm.

Søbod, ft. -er, a) (einkum í Norv.), vörubyrgi við sjó. — b) (á Jótl.), naust.

Søbog bók um sjóferðalist.

Søbraad, sk., [sb. brot], gjálfur (við skipsborð).

Søbred vatnsbakki (Fms. VIII, 32), vatnsströnd (Fms. VIII, 32; sb. land).

Søbrev skip-skjöl.

ſøbrudden [sb. niðurlagið á greininni um bryde] og ſøbrudt [sb. bryde], a) sæbarinn: „Søbrudte Kyſt". — b) = ſkibbrudden.

ſøbrudt sjá ſøbrudden.

Søbrug, sk., a) notkun á sjó: „Tjenlig til S." — b) siður á sjó: Det er S., at hønſe, naar man førſte Gang paſſerer Linien.

Søbugt vatnsvík (Fms. VIII, 67).

Søbund sjóarbotn.

Søbønne lausnarsteinn.

***Søcadet** sjóforingja-efni.

***Søcadetacademie** skóli handa sjóforingja-efnum.

***Søcapitain** skipstjórnarmaður (á herskipi).

ſød, ft. -e, e., [sœt-r], 1) eiginl., a) sætur: Sødere end Honning sætari enn hunang, hunangi sætari. — S. Duft sætur ilmur, (sb. sætleiksilmr). — „Fugles ſøde Sang (fagur fuglasöngur) under tætte Grene". — „Din Søvn ſkal være ſ.!" (sb.: sætr svefn, Víga-Gl.; sem þat — dýrið — er sætliga sofnat). — b) ósúr: S. Melk nýmjólk. — c) (sb. dár): Efter den ſøde Kløe kommer den ſure Svie sætar syndir verða að sárum bótum, æ koma mein eptir munuð. — 2) óeiginl., a) sætur, ynnilegur: En ſ. lille Pige. Søde Fader faðir minn góður! — b) = ſledſk: Søde Ord kjassmæli. — En ſ. Herre kjassmáll spjátrungur. — B) ſødt, sem ao., a) eiginl., sætt, sætlega: Det ſmagte ſødt það var sætt á bragðið. — b) óeiginl., sætlega, ynnilega: Hans Tale lyder ſødt for mit Øre (sb. mýkjast við sætt mál hins ágætasta konungs).

ſødagtig, ft. -e, e., a) ísætur: En ſ. Vædſke. — b) fleðulegur: Et ſødagtigt Smiil.

ſøde, ás. 1, [sœta, 623 á 28. bls.], gjöra (e-ð) sætt, sæta: Syltetøiet ſøder Suppen. — Án þol.: Sukker ſøder mere end Honning.

ſødelig, ao., [sb. sœtliga], sætlega, sætt, vært: „Sov ſ.!"

Sødgrød nýmjólkurgrautur.

Sødhed, sk., 1) án ft., sætleiki, a) eiginl.: Honningens S. — b) óeiginl.: Talens S. (sb. ſød B, b). — 2) með ft. -er, það sem er sætt: „Haabets Sødheder".

Sødige flóðgarður við hafsflóðum.

Sødjævel sjóskrímsli.

Sødme, án ft., sk., a) e-ð sem er sætt: „Og Sødmen af hver Urt til Honningkagen ſanker" (um býfluguna). — b) sætleiki (eiginl. og óeiginl.).

Sødmelksoſt nýmjólkurostur.

Sødrage = Fjærſing.

ſødrukken, [sb. drikke], fullur af sjó: S. Hamp. Sb. ſøſlagen.

ſødtalende, [sb. tale], sætmáll (B. H.), kjassmáll.

Sødtalenhed, án ft., sk., það að vera sætmáll; kjassmæli, smjaður.

ſødtduftende, [sb. dufte], ilmsætur, ilmandi.

ſødtſmilende, [sb. ſmile], brosfagur.

ſødtſtraalende, [sb. ſtraale], ljósfagur.

Sødun, kl., [sb. duna og dyn-r], (sjaldh.), brimhljóð.

Sødyr sækvikindi (sb. á fimmta degi skapadi hann öll sækykvendi), sjókind.

Søeenhjørning = Eenhjørning b.

Søegn sjópláss, sjóbyggð (fornt).

ſøerfaren vanur (sjómaður; sb. sjógarpur og ſøkyndig).

***Søetat** sjólið(sregistur), skipalið, skipaher.

ſøfaren, [sb. fare], = befaren (sb. befare 1, b).

ſøfarende, [sb. fare], sem er siglingamaður, (sb. Søfarer): Det ſ. unge Mandſkab ungir farmenn. — Indretninger til Bedſte for Søfarende.

Søfarenhed, án ft., sk., sjókæni (fornt).

Søfarer farmaður, siglingamaður, hafsiglingarmaður (ísll.).

Søfart = Skibsfart, Seilads.

Søfegtning sjóorusta.

Søfin sjófinnur.

Søfiſk vatnafiskur.

Søfjæder (eins konar kvikindi) *pennatula.*

Søfoged (fyrrum) = Vaterſkout.

Søfolk, ft., sjómenn, farmenn: Her boe endeel Skippere og S. Sb. Sømand.

Søfrue (jurt) *nymphaea alba Linn.*

Søft sjá Svøft.

Søfugl sjófugl (Stjórn).

Søfæſtning sæborg (sb. Fms. XI, 74–75).

ſøført, [sb. føre], fluttur um haf (höf): Søførte Vine.

Søgang sjóargangur (fornt), stórsjór, ólgusjór, hafrót, (sb. boðaföll).

Søgat, kl., sund; mynni.

ſøge, s. 2, [sœkja], I) ás., A) eiginl., 1) sækja e-n stað, a) (sb.: hann .... sótti marga úkunna staði, svá sem pálmarum er títt; á vaxanda vári sœkja fuglar háleik lopts), leita til e-s staðar: Han ſkyndte ſig at ſ. Døren hann leitaði þegar til dyranna. S. Skyggen leita í forsæluna. Uveiret nødte os at ſ. Huus flýja inn í hús. Skibet ſøger Land. — b) koma jafnaðarlega á (e-n stað; sb. kristnir menn kirkjur sœkja): Hvilken Kirke ſøger du? S. en Kro vera vanur að koma í e-t veitingahús (til að eta þar eða drekka). — S. Seng med een samrekkja e-m, (sb.: hvat er annat sœmiligra ...., enn ek rekki hja bónda mínom; ok kvez ekki mundu koma í sama rekkju honum síðan; þórdís .... kvezt ekki skyldu koma síðan í sömu sæng [hjá] honum). S. Seng ſammen sofa saman (um karl og konu). — 2) ráðast á, a) optast um dýr, (sb.: Ef maðr á griðung ...., ok sækir hann mann eðr kastar manni, svá at hánom verðr illt við; þá, sem til þess byrja sik ...., sækir hann — þ. e. maurinn — til dauðs): Der er en uvorn Tyr, ſom ſøger Folk (sb.: stanga, leggja e-n undir). Hunden ſøgte ham ſtrax hljóp óðara í hann. — b) um menn: Søg din Fjende i aaben Mark! — 3) leita e-s, (sb. einnig: leitandi himneskan thesaurum, 655 XXXII), leita að e-u, a) með þol., α) hvad ſøger du að hverju ertu að leita? Jeg ſøger min Hat jeg er að leita að hattinum mínum. — Jeg har ſøgt Manden overalt, uden at kunne finde ham (sb.: þá lèt konungr fara til annarra eyja, ok leita hans). — Orðskviðir: Lige ſøger Lige líkur sækir líkan heim. End ſøges Sellige, ſammen ride Ridinge; sb. ſellige. — β) hvad ſøger du her hvaða erindi áttu hingað?, (sb.: hvað er þjer á höndum?). — S. noget op leita e-ð upp: Min Kniv er bleven borte; kan du ſ. den op geturðu fundið hann (fyrir mig)? Søg mig det Lovſted op finndu fyrir mig þessa lagagrein! Jeg ſkal nok ſ. ham op (sb.: sendi hann til menn sína ok lèt hann upp leita; leituðu þeir eptir Ólafi um myrgininn ok fengo hann ei upp spurðan; at Júpiter, son hans, mundi þá síðr frètta hann upp). — γ) ſ. noget ſammen tína e-ð saman: S. ſit Tøi ſammen. — S. noget ud velja (tína) e-ð úr: Søg mig nogle af de modneſte Æbler ud. — δ) S. noget efter eða igjennem leita í e-u öllu: Jeg har ſøgt hele Kiſten efter jeg hef leitað í allri kistunni. Du maa frit ſ. alle mine Papirer igjennem þjer er velkomið (óhætt) að leita í öllum skjölunum mínum. S. hele Huſet igjennem leita um allt húsið. — b) án þol., leita: „Søger, ſaa ſkulle I finde!" — 4) kanna (e-ð, með verkfæri): S. Smør (Oſt). Sb. Smørſøger, Oſteſøger. — B) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) spyrja að (e-u, til að kaupa það), vilja kaupa: Diſſe Sirtſer ere nu ikke meget ſøgte það gengur nú lítið út af þessum rósavefnaði. — b) leita (flýja) til (e-s): S. Gud i Bønnen. I Nøden ſøger man ſine Venner (sb.: í þörf skal vinar neyta, Fms.). — Sjaldh. talsh.: S. een paa Haanden, [sb.: sækja á hönd e-m, Eg. 76], leita (flýja) til e-s. — c) keppast (sækjast) eptir (e-u): S. Fred. S. en Ære i noget láta sjer þykja sæmd að e-u. S. eens Bedſte reyna til að gjöra e-m gagn, (sb.: vilja e-m vel). S. eens Skade (Ulykke) reyna til að vinna e-m skaða (sb.: vilja e-m illa). S. Leilighed sitja um tækifæri. — S. Selſkab med een vera í slagtogi með e-m (sb. A, 1, b). — d) leita (leita við, leitast við) að gjöra e-ð, reyna til: Jeg vil ſ. at faae en Ende herpaa. Du ſøger forgjeves at overtale mig dertil þjer tekst ekki að telja mig á það. — e) beiðast (e-s): S. Underſtøttelſe. S. et Embede. S. Forfremmelſe til et bedre Embede beiðast betra embættis. — Einnig ſøge (tómt, án þol.) = ſ. Embede, t. a. m.: Han er nok kommen til Hovedſtaden for at ſ. — S. Hjelp hos een biðja e-n liðveizlu (Nj.), biðja e-n liðsinnis (Nj.), sækja e-n að liðveizlu (Fms.). S. Raad hos een leita ráða til e-s, spyrja e-n ráða. — S. noget hos een er einnig = ætlast til e-s af e-m. — f) eiga bágt með að finna, α) ſ. Ord (sb. verða orðlaus). — Ho. l.t. ſøgt, (sem örðugt hefur verið að finna), sem ekki liggur beint við: En ſøgt Fortolkning (Lignelſe, Vittighed). Søgte og tvungne Udtryk. — β) deri ſøger han ſin Lige hann á sjer öngan líka (maka, nóta) í því. Det er en Gaard, der ſøger ſin Lige her i Egnen það finnst varla annar eins bær hjer í sveit. — g) sækja e-n (sökum), lögsækja: S. een for Gjeld sækja mann (stefna manni) um skuld. — II) sem h. s., A) eiginl., 1) sækja til e-s staðar, a) (sb.: þá sæker sá maðr vestan af Írlandi, er Haraldr hèt; sækja norðr hegat á várn fund), leita eitthvað: Han ſøgte ud af Døren leitaði út um dyrnar. Er her et et Huus i Nærheden, hvor vi kunne ſ. ind for Regnen er hjer ekkert hús í nánd, til að flýja inn í undan rigningunni. Skibet ſøgte ind i (ud

af) Havnen. — b) koma jafnaðarlega (á e-n stað; sb.: Til Túnsbergs sóttu mjök kaupmenn, Fms. I, 11): S. paa et Sted vera vanur að koma á e-n (veitinga)stað. S. hos een vera vanur að koma til e-s (til að kaupa veitingar). — 2) um árásir a) dýra: Hunden ſøgte lige ind paa os fór öldungis að okkur. — b) manna: Han ſøgte ſtærkt ind paa Fjenden veitti harða aðsókn. — 3) leita (að e-u): Jeg ſøger om (efter) min Hat jeg er að leita að hattinum mínum. S. efter Vand (Leer, Steenkul) leita að vatni (leiri, steinkolum). Det er en undvegen Arreſtant, ſom Politiet nu ſøger efter (sb.: Gunnhildr leitar eptir syni þínum ok vill taka hann af lífi; gerði hann menn til Danmerkr, at leita at honum, Fms. IX, 218; Hákon konungr.... leitaði víkinga, Fms. I, 27). — B) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) leita (til e-s), flýja (til e-s): Naar de trænge, ſ. de nok til mig. Hvor (til hvem) ſkal jeg nu ſ hen i min Nød hvert (til hvers) á jeg nú að flýja í raunum mínum? — b) (fornl.), ſ. efter noget sækjast (keppast) eptir e-u: „Efter alt Saadant ſ. Hedningerne“. — c) ſ. om noget beiðast e-s (með bænarskrá). S. om Laan (Forſkud, Anſættelſe). — d) ſ. efter Ord = ſ. Ord (I, B, f.) — e) ſ. efter eens Liv liggia (sitja) um líf e-s: „De ere døde, ſom ſøgte efter Barnets Liv“.

Søgelſe, sk., (sjaldh.), það að **ſøge**.

Søgen, án ft., sk., það að **ſøge**: Al videre S. (leit) er forgjeves það er ekki til neins að leita lengur.

Søger, ft. -e, 1) kk., leitandi: En ſlet S. bliver aldrig en god Finder (orðskv.). — Sb. einnig: **Medſøger**, **Sagſøger**. — 2) sk., a) = **Sporhund**. — b) kanni, keri. — Einnig um ýms önnur verkfæri; sb. **Steenſøger**, **Smørſøger**, **Oſteſøger**, **Rendeſøger**, **Brøndſøger**.

ſøgn, ft. -e, e., [sækn = sýkn], sýkn (um tíð): Dage, baade hellige og ſøgne (sb.: á sýknum dögom sunnudaga millom, Gþl. 80). Helligt og Søgnt eða Søgnt og Helligt sýknt (framb. sýnt) og heilagt, (sb. Graut má gera hvárt en — þ. e. er, sem — er sýgnt eða heilakt).

Søgneaften rúmheilagt kvöld.

Søgnedag sýkn dagur (sb. **ſøge**), virkur (rúmheilagur) dagur.

Søgneeftermiddag síðari hlutur af rúmhelgum degi.

Søgneformiddag fyrri hlutar af rúmhelgum degi.

Søgnemaal (úrelt), = **Søgsmaal**.

Søgning, sk., a) það að (menn) kaupa hjá e-m, mannkvæmd (af kaupendum), aðsókn, (sb.: ös): Unde een ſin S. (vera vanur að) kaupa hjá e-m. Hans S. er gaaet fra mig hann er hættur að kaupa hjá mjer. Have god (megen, liden) S. hafa marga (fáa) kaupendur. Der er en ſtærk S. til det Sted þangað sækir fjöldi (til kaupa). — b) leit. — c) (fornl.), = **Sagſøgning**.

Søgningemaal (úrelt), = **Søgsmaal**.

Søgningsmaal (úrelt), = **Søgsmaal**.

Søgrændſe sjóartakmörk (þ. e. takmörk er sjórinn gjörir). Gagnstætt **Landgrændſe** b.

ſøgrøn sægrænn.

Søgsmaal saksókn, lögsókn: Anlægge et S. höfða mál.

Søgud sjóarguð.

Søgudinde sjógyðja.

Søgut ungur sjóferðamaður, (sjódrengur).

Søhandel kaupferðir sjóveg, sjóverzlun. Gagnstætt: **Landhandel**.

Søhandelsſtad sjóarkaupstaður, kaupstaður við sjó.

Søhandler, ft. -e, kk., sjóverzlunarmaður, sjókaupmaður.

Søhane 1) = **Søhøne**. — 2) (fornl.), a) sjóvíkingur. — b) (gamall) sjógarpur.

Søhare (sjaldh.), a) (selakyn) *phoca leporina*. — b) (eins konar lindýr) *aplysia*.

Søhavn höfn við sjó.

Søhelt mikill bardagamaður á sjó, (sjóhetja).

Søherredømme vald yfir sjónum: Det brittiſke S.

Søheſt a) = **Flodheſt**. — b) (fisktegund) *hippocampus Cuv.*

Søhund (sjaldh.), háfur *scyllium canicula* (?).

Søhuus (í Norv.), hjallur.

Søhvirvel = **Malſtrøm**.

Søhøne, flórgoði(?), *colymbus auritus Linn.*

Søigel (sjaldh.), ígulker.

Søile, ft. -r, sk., [sb. súla], súla, steinstólpi (fornt): Søiler af den doriſke Orden. En riflet S.

Søilebygning mannvirki með súlnaröðum, (súlnahús).

Søilefod súluökkli (sb. Al. 116).

Søilegang súlugöng, stólpagöng.

Søilehoved súluhöfuð, stólpahöfuð, (sb. Al. 116).

Søileknap = **Søilehoved**.

Søileorden súlutegund: De fem Søileordener.

Søilerad súluröð, stólparöð.

Søileſkaft leggur á súlu, stólpaleggur, (sb. Al. 116).

Søindrollering það að rita (taka) menn á (her)flotann.

Søjagt a) fuglaveiði á sjó eða stöðuvötnum. — b) víking.

Søkalv landselur *phoca vitulina*.

Søkant = **Søſide**.

ſøkaſte, í orðatiltæk. ſ. en Tørvemoſe grafa rimalausa mógröf.

Søkjole = **Søkjortel**.

Søkjortel úlpa (til að vera í á sjó).

Søklæder, ft., sjóföt.

Søko (hvaltegundin) *manatus*.

Søkobling = **Strømkobling**.

Søkoglear (jurtin) *scirpus palustris*.

Søkok, sk., (fiskurinn) *trigla gurnardus*.

ſøkommen, [sb. **komme**], = **ſøført**.

Søkonge a) sækonungur. — b) eins konar sjófugl.

Søkort sjóar-uppdráttur (þ. e. uppdráttur sjóar með eyjum og skerjum og ströndum): Retviſende S.

Søkrebs tjarnakrabbi.

Søkrig sjóstríð.

Søkriger sjó-stríðsmaður.

*****Søkrigsartikel** grein af herflotalögunum; (í ft.) herflotalög.

*****Søkrigscommiſſair** sá sem hefur það embætti að sjá um að menn sjeu skráðir á herskip.

*****Søkrigscommiſſariat**, ft. -er, kl., það embætti að eiga að sjá um að menn sjeu skráðir á herskip.

Søkrigsmagt skipalið, skipastóll.

Søkrigstjeneſte það að vera í skipaliði. Sb. **Søtjeneſte**.

Søkrigsvæſen allt sem lýtur að skipaliði.

Søkræk, kl., sævarskriðdýr (Stjórn).

Søkul eins konar laus hrúðurkarl.

Søkuſe, sk., (eins konar lindýr) *actinia felina* (?).

ſøkyndig sjókænn, (sb. **ſøerfaren**).

Søkyſt sjóarströnd.

Søkæmpe = **Søhelt**.

Søl, án ft., kl., [sb. sull?], for, bleyta, slabb: Det er et hæsligt S. i Dag það er ljóta forin (ljótlega forugt) í dag.

Søl, sk., [söl], söl, *fucus palmatus*, *fucus ovinus*.

Sølblad (í Norv.), beltisþari, þarabelti, *fucus saccharinus*.

Søle, án ft., sk., for (á e-m stað; sb. vilpa): Soen er helſt i S. (opt er svín í sauri).

ſøle, s. 1, 1) [sb. sulla?], ás., ata: S. ſine Klæder. S. ſig til; sb. **tilſøle**. — 2) h. s., (í tali). a) [sb. svelgja, sylg-r?], drekka, skála sig: Han kan ſidde og ſ. til langt ud paa Natten. — b) drolla, hangsa: S. med et Arbeide.

ſøleds, ao., sjóveg.

Søledynd = **Søle**.

Søleføre for, (sb. **Søl**, kl.).

Søleհoved (í almúgatali), drollari, sigakeppur (silakeppur).

Sølen, án ft., sk., það að **ſøle**.

Søler, ft. -e, kk., = **Søleհoved**.

Søleri a) sóðaskapur. — b) droll, hangs.

Søleveir votviðri (sem gjörir for).

ſølevorn, ft. -e, e., óþrifinn: En ſ. Qvinde jarðvöðull.

*****Sølieutenant** hver af þeim sem næstir eru fyrir ofan lægstu foringja í skipaliði.

*****Sølimit**, ft. -er, kk., hver af þeim sem skyldir eru að ganga í skipaliðið.

Sølle sjá **Sylle**.

ſølle sjá **ſælle**.

Sølod, kl., sakka.

Sølod, sk., eignarhluti manns af stöðuvatni.

Søløv farmannalög.

Søluft loptslag á (við) sjó, (sjóarlopt): Søluften ſtyrker Legemet.

Sølv, án ft., kl., [sb. sylfr, t. a. m. í Stjórn, = silfr], silfur: Fiint S. skírt (brennt) silfur. — Betale i S. (sb.: þat var mót á silfri, er gekk enn fyrsta vetr ríkis Decii). — b) Sølvtøi, Sølvkar: Der er meget S. i det Huus. Sætte alt ſit S. paa Bordet.

Sølvaare silfuræð (í jörðu).

Sølvalder silfuröld (í milli gullaldar og koparaldar).

Sølvarbeide a) silfursmíð (= það að smíða úr silfri): I S. er han en udmærket Konſtner (sb.: hinn hagasta mann á silfrsmíð ok gull, Stjórn). — b) silfursmíði (= smíðisgripir úr silfri).

Sølvarbeider silfursmiður: Benvenuto Cellini var ſin Tids meeſt udmærkede S.

Sølvbaand silfurdregin ræma.

Sølvbarre silfurmilti.

Sølvbeſlag silfurbúnaður: S. til et Pibehoved.

ſølvbeſlagen, [sb. **beſlaae**], silfurbúinn.

Sølvbjergværk silfurnámar.

ſølvblaa silfurblár, (sb. **silfurlegur**).

Sølvblad, silfurblað, a) (eptirmynd) laufblað(s búin til) úr silfri. — b) blað af næfurþunnu silfri (til að silfra e-ð með). — c) hnífsblað úr silfri: Frugtkniv med S.

ſølvblank (fagur sem silfur), silfurlegur: „Maanens ſølvblanke Lys“.

ſølvbleg silfurlegur: „Den ſølvblege Maane“.

Sølvblik, án ft., útbeitt silfur.

Sølvboſkab búsgögn úr silfri.

*****ſølvbroderet** sem silfurrósir eru saumaðar í, silfursaumaður.

*****Sølvbroderi** silfursaumur.

Sølvbryllup veizla sem hjón gjöra þann dag sem 25 ár eru liðin frá brúðkaupi þeirra. Sb. **Guldbryllup**.

Sølver-, [sylfr-], sem fremri liður í samsettu orði, = **silfurlegur**, (sb. **silfrin-**, í **Silfrintoppr**, Sn. E.), t. a. m.: **Sølverbælte** silfurbelti (Nj.); **ſølverhvid** (hvítur sem silfur), silfurlegur; **Sølverkarm** silfurbúin kerra; **Sølverkilde** silfurleg lind; **ſølverklar** tær (skír) og silfurlegur; **Sølverlilie** silfurleg lilja; **Sølverlænke** silfurfesti; **Sølverſky** silfurlegt ský; **Sølver-**

taare silfurlegt tár; Sølvertone skær hljómur; Sølvervove silfurleg bylgja; o. s. frv.

Sølverglød blýaska orðin að glerhreistri (*lithargyrus*), blýgler.

Sølverts silfurgrjót.

Sølvfarve silfurlitur.

ſølvfarvet, ft. -farvede, e., sem silfurlitur er á.

Sølvfelt silfurlegur reitur (í ættarmerki): Et Kors i S.

Sølvflaade silfurfloti (Spánverja, fyrrum).

Sølvfod silfurfótur; silfurökkli (á súlu).

Sølvfryndſe kögur af silfurvír.

*Sølvgalon borði (legging) úr silfurvír.

Sølvgehalt skírt silfur (í e-u): Malmens S. En Mynts S.

Sølvglands silfurljómi, silfurlegur ljómi.

ſølvgraa silfurgrár, (sb.: silfurlegur): Sølvgraae Lokker. — S. Alder (sb. snjóhvítr fyrir hærum).

Sølvgran, sk., (eins konar grön) *abies pectinata.*

Sølvgrube silfurnámur.

Sølvgrund silfurlegur undirlitur (sb. Farvegrund): Blomſter malede paa S.

Sølvgud silfurgoð (þ. e. goð úr silfri).

Sølvhaar silfurlegt hár, (sb. snjóhvítr fyrir hærum).

Sølvhjerte silfurhjarta.

ſølvholdig, ft. -e, e., sem silfur er í.

ſølvhvid (hvítur sem silfur), silfurlegur.

Sølvkaarde sverð (sb. Kaarde) með silfurhjöltum.

Sølvkalk silfurkalkur, silfurkaleikur.

Sølvkammer silfurklefi (þ. e. klefi þar sem silfur er geymt; sb.: silfrkista, Eg. 766).

Sølvkar silfurker.

Sølvkiſte silfurkista (við silfurnáma; sb. Eg. 766).

Sølvklang silfurhljómur; silfurlegur hljómur.

ſølvklar a) tær (og silfurlegur): En ſ. Bæk. — b) skær (sem hljómur af silfri): En ſ. Stemme.

ſølvknappet, ft. -knappede, e., (sem er) með silfurbún: En ſ. Stok.

Sølvkniv silfurhnífur.

ſølvknoppet (sem er) með silfurlegum hnöppum.

Sølvkorn silfurkorn (þ. e. dálítið korn af silfri).

Sølvkors silfurkross.

Sølvlæder silfrað leður.

Sølvlænke fjötur af silfri: Binde een med Sølvlænker (leggja e-n í hagnaðarfjötra, þ. e.) binda hendurnar á e-m með því að bjóða honum góð boð.

Sølvmalm = Sølverts.

Sølvmine silfurnámur: Der er fundet en rig S.

Sølvmor, kl., silfurofið þykksilki.

Sølvmulm mylsna af silfurgrjóti.

Sølvmynt a) með ft. -er, silfurpeningur (fornt). — b) án ft., silfur = silfurpeningar: Betale halvt i S. og halvt i Sedler.

Sølvmynte (eins konar minta) *menta alba.*

Sølvopløsning vökvi sem silfur hefur samlagazt.

Sølvpenge silfurpeningur.

Sølvpenning (fornl.), silfurpeningur.

Sølvpop, kk., silfurkeravörður (stórhöfðingja).

Sølvpoppel (eins konar tré) *populus alba.*

Sølvpoſt a) sk., skírt silfur sem skilað er á mánuði úr bræðslubúsi við silfurnám. — b) kk., póstur sem fyrrum var títt að senda úr Noregi suður í Danmörk með silfur úr Konungsbergsnámum.

Sølvprik silfurdepill.

Sølvprøve silfurraun.

Sølvprøvning silfurraun.

ſølvrig silfurauðugur: Det ſølvrige Peru.

Sølvſager, ft., silfurgripir.

Sølvſand gljásandur (sb. Glimmerſand) með silfurlit.

Sølvſinder silfursori.

Sølvſkab hurð-skápur sem silfurker eru geymd í.

ſølvſkaftet silfurskeptur: Sølvſkaftede Knive.

Sølvſkat skattur (goldinn) í silfri.

Sølvſkee silfurskeið, silfurspónn (í máldögum).

Sølvſkriin silfurskrín (þ. e. skrín sem silfur er geymt í).

Sølvſkum = Sølverglød.

Sølvſkæg silfurlegt skegg.

ſølvſlagen, [sb. ſlaae], silfurbúinn.

Sølvſmed [sb. silfrsmið-r], (að mestu úrelt), silfursmiður.

Sølvſnor strengur af silfurvír.

ſølvſpraglet = ſølvſpættet.

ſølvſpættet (sem er) með silfurlegum dröfnum.

Sølvſtage kertastika úr silfri.

Sølvſtang = Sølvbarre.

Sølvſteen vítissteinn (*lapis infernalis*).

Sølvſtemme hrein rödd.

Sølvſtift, sk., silfurstöngull (til uppdrátta): Tegne med S.

Sølvſtiil (fyrrum), eins konar smáletur (í prenti): En Bibel, trykt med S.

Sølvſtob silfurstaup, silfurbikar.

Sølvſtof vefnaður með silfursaumi.

Sølvſtykke a) silfurpeningur (sem ekki er mjög lítill. — b) = Sølvmor (eða fat úr því).

Sølvteen silfursnælda: Spinde med Sølvtenen (spinna með peningunum þ. e.) láta aðra spinna fyrir sig (fyrir borgun).

Sølvtempel silfurmusteri.

Sølvtone a) skær hljómur. — b) silfurblær.

Sølvtraad silfurþráður (á ísl. skjali 14. aldar), silfurvír.

Sølvtrækker, ft. -e, kk., sá sem býr til silfurvír.

Sølvtøi borðbúnaður af silfri, silfurker (ft.).

Sølvuhr silfurúr.

Sølvurt mura, murusóley, *potentilla anserina.*

Sølvvidie (eins konar víðir) *salix incubacea.*

Sølvvægt a) silfurmet. — b) silfurvigt.

Sølvværdi silfurverð.

Sølvværk silfurnámar: Sølvværket i Kongsberg.

Sølægd flota-liðreiða, (sjóreiða þ. e. liðreiða sem menn eru teknir úr á flotann; annað enn skipreiða): Landlægderne ſtille Soldater, Sølægderne Matroſer.

Sølærling maður sem tekinn er á skip til að venja hann við sjóferðir.

Søløve (eins konar selur) *phoca leonina.*

Søm, [saum-r], I) ft. -me, sk., 1) saumur (á fati). — b) samkomur (á hauskúpunni). — 2) faldur (á fati): Sye en S. om noget. Sprætte Sømmen op. — II) eins í ft., kl., *α*) í et., nagli: Banke et S. i. — *β*) í ft., naglar, saumur (fornt).

Sømaage = Strandmaage.

Sømaaling sjómælingar.

Sømagt a) skipalið, skipastóll. — b) ríki sem hefur (töluverðan) skipastól: England er den ſterſte S. i Europa.

Sømand sjóferðamaður, siglingamaður, sjómaður, sjóliði: En gammel forfaren S. gamall og reyndur sjó(ferða)maður. Sb. Søfolk.

Sømandſkab, kl., sjómennska, sjókæni (sb. Fms.).

Sømandskonſt sjóferðalist, sjókæni (sb. Fms.).

Sømandsliv sjómannalíf.

Sømandsſprog sjómanna-orðfæri.

Sømandsſtand sjómannastjett.

Sømandstro sjómanna-tryggð.

Sømed mið (á sjó): „Skagens Kirke er et S.“

Sømhoved naglahöfuð.

Sømhul naglagat.

Sømige, sk., [-mige = migi, t. a. m. í brunnmigi], (í Norv.), maðkamóðir, brimbútur, eða önnur þess háttar skepna af kyninu *holothuria.*

Sømiil (ensk eða frakknesk) vika sjóar.

Sømjern löð.

Sømklov = Sømjern.

Sømkrampe laðargat.

ſømme, ás. 1, I) [sauma], falda: S. et Tørklæde. S. en Kjole. — II) [seyma], seyma (sb.: Nú skal skip eigi brenna nè brjóta áðr stafnar sè sömder — ö fyrir ey — við kjöl á öðru skipi; mundriði seymdr með járnsaumi), negla: S. et Hjul. S. noget faſt.

ſømme, h. s. 1, [sœma], sæma (sb.: var þat ok allra manna mál, at henni sæmði góð klæði), sóma, sama (fornt), hæfa, bera, byrja: Beſkedenhed ſømmer iſær den Unge. Handler nu, ſom det ſømmer eder gjörið nú, sem yður sómir! — Úrelt: Lade ſig ſ. at láta sjer sóma að (sb.: þú lèzt þèr sóma at laða mik til þinna krása, 623). — S. ſig (for een), sóma (e-m), sama (e-m): Det ſømmer ſig ikke at være modløs, naar Lykken ſvigter, (sb. það fer ekki vel á því). Det ſømmer ſig ilde (sb.: en hitt þótti oss illa sama, at rjúfa þat). En ſlig Adfærd ſømmer ſig ikke for en Mand (sb. hvat yðr hæfir af gera eðr hverjum yðr heyrir at þjóna). — Sb. anſtaae b; egne 1; paſſe I, B, b, II, A; ſkikke D, 2.

ſømmelig, [sœmilig-], a) ft. -e, e., sem vel á við, sem vel fer á, sem vel sómir, (sæmilegur, sómasamlegur), tilhlýðilegur, (sb. paſſe II, B, b); siðsamlegur: En ſ. Dragt. Et ſømmeligt Forhold. — „De antagne Begreber om det Sømmelige“. — b) sem ao., (sæmilega, sómasamlega), tilhlýðilega; siðsamlega.

Sømmelighed, án ft., sk., það að vera ſømmelig (sb.: siðsemi): Feſten feiredes med S., men uden Pragt hátíðin var haldin sæmilega, en þó með litilli viðhöfn.

Sømmerum, kl., það sem gengur í fald (á fati): Man maa huſke paa Sømmerummet (ætla fyrir faldinum), naar Lærredet tilklippes.

Sømning, sk., það að ſømme I.

*Sømorteer = Sømørſer.

Sømſmed = Nagleſmed.

Sømteen járnteinn sem naglar eru smíðaðir úr.

Sømuus (eins konar skeri) *aphrodite aculeata.*

Sømærke a) leiðarmark (á sjó). — b) = Sømed.

Sømørſer holkúlu-fallbissa sem höfð er á sjó.

Søn, ft. -ner, kk., [sun-r — sb. ft. og ſønden af sunnan; ft. synir og sönir], sonur: En S. af Huſet sonur hjónanna. Antage een i Søns Sted (sb. hann tók Knút sèr í sonar stað). — *β*) (sb. vær köllum þá feðr, sem oss eru ellri, en hina sunu, sem yngri eru, en vær): Min S. son minn, sonur! — *γ*) (sb.: Íslands fullorðnu synir): Norges Sønner. — *δ*) Tidens S. (sá sem hefur kosti og bresti þess tíma, sem hann lifir á).

Sønaal (nafn á sumum fiskum af kyninu) *syngnathus.*

Søndag [sunnudag-r; sb. ſønden af sunnan], sunnudagur, drottinsdagur (fornt): S. Morgen sunnndags-morgun. S. Aften sunnudags-kvöld.

Søndagsanſigt fágætur gleðisvipur: Sætte et S. op.

Søndagsarbeide sunnudagsvinna, sunnudagsverk.

Søndagsbarn barn sem fætt er á sunnudegi. — b) maður skyggn eða framvís [af því menn halda, að þeir sjeu svo, er á sunnudegi fæðast].

Søndagsbogſtav sunnudagsbókstafur.

Søndagsgjerning = Søndagsarbeide.

Søndagskjole sparikjóll; sparisamfella.

Søndagsklæder, ft., spariföt.

Søndagsklædning spariföt.

ſøndagsklædt, [sb. klæde], sparibúinn, (sem er) í sparifötum.

Søndagskoſt, án ft., sunnudagamatur.

Søndagslæsning sunnudagalestur.

Søndagsſelſkab boð (veizla) á sunnudag.

Søndagsſkole skóli sem kennt er í á sunnudögum (þeim unglingum sem ekki eiga gott með að vera að heiman rúmhelgu dagana).

Søndagstext sunnudags-prjedikunarefni.

Søndagsveir sunnudagsveður.

Sønden sjá Syd II, A.

ſønden sjá Syd II, B.

ſøndenfjelds, ao., sunnanfjalls.

ſøndenfjeldſk, ft. -e, e., sem er fyrir sunnan fjall.

ſøndenfra, ao., að sunnan, sunnan að, (sb. Síðan hèlt Hákon konungr sunnan her sínum).

ſøndenlands, ao., [sunnanlands], (sjaldh.), sunnanlands, fyrir sunnan land (fornt).

Søndenvind [sunnanvind-r], sunnanvindur, sunnanveður.

Sønder sjá Syd III.

ſønder, ao., [sundr; sb. ſønden af sunnan], í sundur: Skaalen gik ſ. (brotnaði) for mig. Glaſſet blev væltet og ſlaaet ſ. var fellt út af og brotið. Skære noget ſ. skera e-ð í sundur.

Sønderbrud, kl., það að ſønderbryde.

ſønderbryde, ás., brjóta (e-ð) í sundur: En ſønderbrudt Maſt brotið siglutrje.

Sønderbryden, án ft., sk., það að ſønderbryde.

Sønderbrydning, sk., það að ſønderbryde.

ſøndergnide núa (e-ð) í sundur, (sb. gnide): En Steenart, ſaa løs, at den kan ſøndergnides imellem Fingrene.

ſønderhugge höggva (e-ð) í sundur.

ſønderknuſe kremja (e-ð) í sundur, knosa, (sb. knuſe). — b) ho. l. t., ſønderknuuſt yfirbugaður af iðrunar-sút: Et ſønderknuuſt Hjerte. Forbryderen var nu aldeles ſønderknuuſt.

Sønderknuſelſe, sk., a) það að ſønderknuſe. — b) iðrunar-sút (sb. ſønderknuſe b).

ſønderlemme, ás., lima (e-ð) í sundur (sb. Fas. III, 126). Sb. analyſere.

Sønderlemmelſe, sk., það að ſønderlemme.

ſønderrive rífa (e-ð) í sundur: Sønderrives af vilde Dyr (sb.: ok sögðust skyldu rífa í sundr prest kvikvan). — Óeiginl.: „De have ſønderrevet din Lov" (sb.: ef sundr skipt er lögunum, þá mun sundr skipt friðinum; ef vèr slítum lögin, þá slítu vèr friðinn).

Sønderrivelſe, sk., það að ſønderrive.

ſønderrykke, ás., rykkja (e-u) í sundur, kippa (e-u) í sundur.

ſønderſkære skera (e-ð) í sundur: Jeg ſønderſkar Strengen paa hans Bue.

Sønderſkærelſe, sk., það að ſønderſkære.

ſønderſlaae, ás., slá (e-ð) í sundur, brjóta: Skibet ſønderſloges (skipið braut) mod Klipperne.

ſønderſlide, ás., slíta (e-ð) í sundur; S. ſine Baand slíta af sjer böndin.

ſønderſmulne, h. s. 1, molna í sundur: De ſønderſmulnende Stene.

ſønderſpringe, h. s., springa: Sønderſprungne Vinduesruder.

Sønderſpringen, án ft., sk., það að ſønderſpringe.

ſønderſprænge sprengja: Porten ſønderſprængtes (hurðin var sprengd upp), og Beleirerne ſtormede ind.

Sønderſprængning, sk., það að ſønderſprænge.

ſønderſt sjá Syd III, B, b.

ſønderſtikke, ás., stinga gat á, (sb. gjennemſtikke): Blæren var paa flere Steder ſønderſtukken.

Sønderſtikning, sk., það að ſønderſtikke.

ſønderſtøde, ás., merja (e-ð) í sundur, mola (e-ð) í sundur.

Sønderſtødelſe, sk., það að ſønderſtøde.

ſøndertrykke kreista (e-ð) í sundur.

ſøndertræde, ás., troða (e-ð) í sundur, stíga (e-ð) í sundur, stíga niður í gegnum: Heſten ſøndertraadte den tynde Iisſkorpe.

ſøndervriſte vinda (e-ð) í sundur.

ſøndre, ás. 1, [sundra], (sjaldh.), brjóta.

ſøndre sjá Syd III, B, a.

Sønelde marglytta *medusa*.

ſønlig, a) ft. -e, e., sonarlegar, sonlegur: Med ſ. Ærbødighed. — b) sem ao., sonarlega, sonlega, sem syni byrjar og hæfir: Han har ſ. ſørget for ſin gamle Fader.

ſønne, ás. 1, [synja], (úrelt), synja e-s.

Sønnebarn sonarbarn.

Sønnedatter sonardóttir (Grágás).

Sønneke, ávarp, (í tali), sonur sæll!, sonarkind!, litli piltur!, eða þvíuml.

Sønnekone sonarkona (fornt).

Sønnekuld, kl., synir eins manns við einni konu.

ſønneløs sonlaus (fornt).

Sønneqvinde = Sønnekone.

Sønnerettighed sona-rjettindi.

Sønneſøn sonarsonur.

Søodder (í Norv.), = Strandodder.

***Søofficeer** sjóforingi (þ. e. foringi í sjóliði).

Søord sjómannaorð.

Søorgel eins konar marbendils-smíði.

Søorm a) trjemaðkur *teredo*. — b) = Søſlange.

Søorre, sk., [-orre = orri], (í Norv.), = Søhøne.

Søpas vegabrjef, leiðarbrjef, (handa skipi).

***Søpatent** leyfisbrjef (handa skipaliðsmanni til að fara kaupferðir).

ſøpiint, [sb. pine], hafvelktur, hafrekinn (fornt; sb. ſøtræt): „S. Baadsmand".

Søpindſviin ígulker *echinus*.

Søplante sjójurt,

***Søproteſt** skipara-skírsla (þegar skip hefur farizt eða því hefur hlekkzt á).

Søpung konupungur *ascidia*.

Søpurke, sk., [-purke = purka], eins konar fiskur.

Søqvæſthuus spítali handa meiddum skipaliðsmönnum.

Søreiſe sjóferð, sjóför (Fms.).

Sørem (reimaþari) *fucus loreus*.

Søret, a) [sb. Ret A, 1, d], farmannalög. — b) [sb. Ret A, 1, e], dómur til að dæma um farmannamál, farmannadómur: Søretten i Kjøbenhavn.

Søretsſag mál sem koma á í farmannadóm (sb. Søret b), farmannamál.

Sørettighed sjóar-ítak.

ſørge, h. s. 1, [syrgja], 1) um sorg., a) syrgja, sýta, harma, vera hryggur, o. s. frv.: Hun ſørger meget over Mandens Død hún harmar mjög bónda sinn. — Sem ás.: S. ſig ihjel springa af harmi, deyja af helstríði. — b) bera sorgarbúnað (sb. Sørgedragt): En Enke ſørger almindeligviis i et heelt Aar. Han ſørger endnu for (hann ber enn sorgarbúnað vegna) ſin afdøde Kone (sb. Sorg 2). — 2) ſ. for annast, sjá um, sjá fyrir e-u, standa straum af e-m: S. for ſin Familie. S. for Børnenes Opdragelſe. S. for den Dag i Morgen hugsa fyrir morgundeginum. — Jeg ſkal ſ. for, at Brevet bliver afſendt.

Sørgeaar sorgar-ár (þ. e. það ár sem maður ber sorgarbúnað; sb. ſørge 1, b).

Sørgebaand (svört) sorgarræma (að sínu leyti eins og sorgarbúnaður; sb. Sørgedragt).

Sørgebeſøg það að koma til e-s til að láta í ljósi að maður samhryggist honum.

Sørgebrev brjef sem er hryggilegs efnis. — b) (sjer í lagi), brjef um lát e-s.

Sørgebud a) = Sørgebudſkab. — b) maður sem ber harmsögu.

Sørgebudſkab harmsaga, harmafregn (J. H.), raunatíðindi.

Sørgedag sorgardagur, hryggðardagur (sb. Fms.).

Sørgedigt saknaðarljóð, saknaðarstef. Sb. Sørgeqvad, Sørgeſang.

Sørgedragt sorgarbúnaður (Stjórn; sb. einnig: berr hón svartan ok syrgiligan búnað), sorgarbúningur (Stjórn), hryggðarbúnaður (Stjórn), hryggðarbúningur (Stjórn), hryggðarklæðnaður (sb.: Aseneth klæddi sik einum svörtum kyrtli, hverr er hennar hryggðarklæðnaðr hafði verit þann tíma sem hinn yngri bróðir hennar hafði andazt, Stjórn).

Sørgedække sorgarblæja.

Sørgefakkel sorgarkyndill.

Sørgefane sorgarmerki (sem borið er í líkferðum hinna stærri manna).

Sørgefeſt sorgarhátíð; erfi.

Sørgeflok = Sørgeſkare, Liigſkare.

Sørgeflor, kl., sorgarslæða (um hatt eða handlegg o. s. frv.).

Sørgefærd = Liigfærd.

Sørgefølge, kl., = Liigfølge.

Sørgehandſke sorgarhanzki (að sínu leyti eins og sorgarbúnaður; sb. Sørgedragt).

Sørgeheſt = Liigheſt.

Sørgehuus hús þar sem e-r er nýdáinn: Liget bæres fra Sørgehuſet til Kirken. Aflægge Beſøg i Sørgehuſet.

Sørgehætte sorgarhetta (úr svartri slæðu).

Sørgehøitid = Sørgefeſt.

Sørgekaabe (fyrrum), eins konar fat sem kvennfólk hafði yfir sjer í líkfylgdum.

Sørgekappe a) sorgarkápa (sem karlmenn hafa í líkfylgdum). — b) sorgarhúfa (kvenna, úr svartri slæðu).

Sørgeklang sorgarhljómur. Sb. Sørgelyd, Sørgetone.

Sørgeklud (fyrrum), sorgarklútur (karlmanna, sem þeir höfðu um hálsinn).

Sørgeklæde a) (án ft.), sorgarklæði, sorgarhjúpur. — b) Sørgeklæder (í ft.), = Sørgedragt.

Sørgeklædning = Sørgedragt.

ſørgeklædt, [sb. klæde], (sem er) í sorgarbúnaði.

Sørgeknap sorgarhnappur (á fati; þ. e. hnappur með svörtu klæði utan um, til sorgarmerkis).

Sørgekone sorgarkona (B. H.).

Sørgelad (úrelt), sorgarblað (um enni).

ſørgelig, [syrgilig-], 1) ft. -e, a) syrgilegur (sb.: þenna syrgiligan atburð), sorglegur (Stjórn), sorgsamlegur (fornt), hryggðarsamlegur (Theophilus), hryggilegur (fornt), harmsamlegur (fornt), hörmulegur (fornt), sýtilegur (655 XXXII), sútlegur (655 XXXII): Sørgeligt Dødsfald (sb. vera harmdauði). En ſ. Tidende harmsaga. Sørgelige Omſtændigheder. — b) hrygglegur (sb.: Bleikt andlit ok ryggleg augo; þannog svá rygglegr var Daríus konungr yfirlits), dapurlegur: En ſ. Lyd. En ſ. Mine hryggðarsvipur (fornt). — 2) sem ao., hörmulega, o. s. frv.: Det gik ham ſ.

Sørgelyd sorgarhljóð. Sb. Sørgeklang, Sørgetone.

Sørgeminde minningarmark (sb.: reisti Jakob þar enn upp minningarmark yfir hennar leiði, Stjorn) sett af söknuði.

*Sørgemuſik sorgarlag, sb.: sálumessa er .... sungin .... með hryggðarsöng; eptir andlát Móyses ok harmsöng þann, er Gyðingar sungu eptir hann).

Sørgeoptrin sorglegur atburður.

Sørgepar tveir sem eru saman í líkfylgd: De to ældſte Sønner udgjorde det førſte S. Sb. Følgepar.

Sørgepragt útfarar-viðhöfn.

Sørgeqvad = Sørgedigt.

Sørgeſang = Sørgedigt.

Sørgeſkare = Liigſkare.

Sørgeſkraal hryggðargaul.

Sørgeſkrig hryggðaróp.

Sørgeſlør (fyrrum), sorgarslæða (sem hjekk niður af höttum líkmanna).

ſørgesløs, (sjaldh.), = ſorgløs: „De agte en magelig og ſ. Tilſtand for et ſtørre Gode“.

Sørgeſnip (fyrrum), sorgarsepi (á höfuðbúnaði kvenna).

Sørgeſpil sorgarleikur (B. H.). — b) hörmulegur (o. s. frv., sb. ſørgelig 1, a) atburður.

Sørgeſtads a) útferðar-viðhöfn. — b) vandaður (ríkuglegur) sorgarbúningur.

Sørgeſtand það að hafa misst e-n af ástmönnum sínum, (sb. Sorg 2).

Sørgeſtempel hryggðarmót (á e-u; sb. hryggðarsvipur).

Sørgeſtue hús þar sem lík var látið standa uppi og sorgarkonurnar sátu.

Sørgeſtød (í skáldskap og sjaldh.), hryggðaráfall, hryggðar-efni (fornt).

Sørgetale líkræða; minningarræða (um framliðinn mann).

Sørgetid sýtingartími (Stjórn).

Sørgetog líkfylgd, líkferð.

Sørgetone sorgarhljómur. Sb. Sørgeklang, Sørgelyd.

Sørgevogn = Liigvogn.

ſørgmodig, [sb. sorgmóð-r], sem illa liggur á, angráður, tvistur, (sb.: bedrøve, nedſlaae 2, b; sb. einnig: e-m er angursamt; angurfullur, t. a. m. með harm ok hugsótt, reiðr ok angrfullr; harmsfullur; hryggðarfullur; sútfullur; sorgarfullur; sorgfullur; sorgmóður, t. a. m. faðir hennar var sórgmóðr af hennar vanheilsu; harmþrunginn; hryggur). — b) ſørgmodigt, sem ao., dapurlega, hrygglega, með hryggðarsvip: Hun ſmiilte ſørgmodigt.

Sørgmodighed, án ft., sk., dapurleiki, ógleði, (sb.: angurværi; harmur; hryggð; hryggleiki; sút; sorg; sorgmæði, t. a. m. tók hún með mikilli sorgmæði at kalla á árnaðarorð hins helga Jóns biskups): Der laae S. i hans Anſigt hann var dapurlegur í andliti.

Sørige = Søſtat.

Sørulle sjó-skrá = flotamannaskrá (sb. Rulle 2, b, og Sølægd).

Søruſtning skipabúnaður (Fms.), skipabúningur (Fms.).

Sørøver kussari; víkingur; (sb. raufari).

Sørøverfolk kussarar; víkingar.

Sørøverfærd víkingsskapur (sb. Fms.).

Sørøveri víking.

Sørøverſkib kussaraskip; víkingaskip.

Sørøverſtat kussararíki: Sørøverſtaterne paa Africas Nordkyſt.

Sørøvertog víking.

Søſag farmannamál (= málaferli er að sjóferðum lúta).

Søſalt sjóarsalt.

Søſeier sjósigur (= sigur í sjóorustu).

*Søſeſſion sjóskrár-nefnd (= þeir sem til þess eru settir að skrá menn á flotann; sb. Sørulle og Sølægd).

Søſide sjóarsíða (B. H.).

Søſkabning sækvikindi (fornt), sjókind.

Søſkade tjón sem maður verður fyrir á sjó.

Søſkende (stundum ritað Syſkende), ft., [syskini fyrir systkin], systkin (en ekki systkyn): De ere S. þau eru systkin.

Søſkendebarn systkinabarn (fornt): Hun er mit S. hún er systkinabarn mitt. De ere Søſkendebørn þau eru systkinabörn.

Søſkendedatter (úrelt), systkinadóttir (fornt).

Søſkendeſkifte systkinaskipti (sb. Skifte d).

Søſkendeſøn (úrelt), systkinasonur (sb.: sá er syskinasonr er við konung, Gþl.).

Søſkib a) sæskip (sb.: skipa ok sæskips heita, Sn. E.). — a) skip (að því leyti hvernig það er) í stórsjó: Et godt S. skip sem er gott í stórsjó.

Søſkildpadde sjóar-skelpadda.

Søſkum a) sjóarfroða, haflöður (sb. haflöðr skeflir. — b) (sjaldh.), = Meerſkum.

ſøſlaaet sjá ſøſlagen.

Søſlag sjóorusta: Holde et S.

ſøſlagen (einnig ſøſlaaet), [sb. ſlaae], sjó-skemmdur (= skemmdur af sjó): Søſlagne Varer. Sb. ſødrukken.

Søſlange sjóormur (= höggormur í sjó).

Søſnegl sjósnígill.

*Søſoldat flotaliðsmaður.

Søſprog = Skibsſprog.

Søſtad sjóborg (sb.: þeir gerðu þessar sjóborgir ...., Rómv.).

Søſtat ríki sem hefur sjóskip og skipastól, (sjóríki). Sb. Sømagt b.

Søſter, ft. Søſtre, kvk., [systir], systir, (einnig í sömu merk. og á þessum stöðum: Brennd systir ein í Kirkjubæ, Ann.; — svört eru augun, systir! ok samir þat eigi vel, Korm. 20).

Søſterbarn systurbarn (fornt).

Søſterdatter systurdóttir (Grágás).

Søſterhad systrahatur.

Søſterkage eins konar kryddbrauð úr mjöli og smjöri og eggjum o. s. frv.

Søſterkjærlighed systra-ást.

ſøſterlig, a) ft. -e, e., systurlegur: S. Kjærlighed. Et ſøſterligt Forhold. — b) sem ao., systurlega, eins og góð systir: Pleie een ſ.

Søſterlod, sk., systurhluti (af arfi).

Søſtermand sá sem á systur manns.

Søſterſeng flatsæng.

Søſterſkab, kl., það að vera systir (systur).

Søſterſøn systursonur.

Søſtjerne krossfiskur *asterias Linn.*

Søſtrækning svæði á sjó (einkum við land).

Søſtykke sjóskript (sb. Stykke B, 3, a).

Søſtyrtning = Styrtning b.

Søſtænk sjóarskvetta.

ſøſtærk sem þolir vel sjó (bæði um mann, sem ekki er hætt við sjósótt, og um skip).

Søſtøvle skipsstígvjel, (í ft. skipsbússur).

Søſvale kría *sterna hirundo.*

Søſvamp njarðarvöttur.

ſøſyg sem hefur sjósótt.

Søſyge sjósótt (Laur.), sjóverkur (Laur., Fms.).

Søtaage = Havtaage.

*Søtactik sú list að fylkja skipum til sjóorustu.

Søtang þang.

Søtjeneſte það að vera flotamaður: Tage (gaae i) S. verða flotamaður. Sb. Søkrigstjeneſte.

Søtog leiðangur, leiðangursferð, (sb.: herferð, herför).

Søtold sjótollur (þ. e. tollur af vöru sem flutt er sjóveg).

ſøtræt þreyttur af sjóferðum, (sb. ſøpiint): „En ſ. Skipper“.

Søtønde tunna sem höfð er fyrir leiðarmark á sjó.

Søuhr skips-úr.

Søuhyre sjóskrímsli; stórkvikindi í sjó.

Søulv steinbítur *anarrhichas lupus.*

Søunder = Søuhyre.

Søvand a) sjór (sb.: ekki þikki mér þetta sjór, Ísll. I, 251). — b) tjarna(r)vatn.

ſøvant, [sb. vænne], (orðinn) vanur við sjó.

Søvei sjóvegur: Han foretrak en længere Landvei for Søveien.

Søvidenſkab skipstjórnarlist, siglingafræði.

Søvifte (eins konar marbendilssmíði) *gorgonia flabellum.*

Søvind hafviðri (Ísll. I, 225; sb.: hafræna, hafátt).

Søvinge (eins konar lindýri) *clio Linn.*

Søvinter frostleysuvetur með þokum.

Søvn, án ft., sk., [söfn fyrir svefn], svefn, (sb. svefnhöfgi): En dyb S. (sb.: sofa fast; í fasta svefni). En let S. (sb.: sofa laust). En ſød (rolig) S. sætur (vær) svefn. Falde i S. sofna. Ikke faae S. i ſine Øine sofna ekki dúr. Hans Øine ere fulde af S. það eru stírur í augunum á honum. — Den lange (eða evige) S. (um dauðann; sb.: Ertu nú sofnuð, mín systir! þeim svefninum langa, B. Th.). — b) i Søvne [í söfne], í svefni, sofandi: Gaae i Søvne ganga sofandi. Snakke i Søvne tala upp úr svefninum. Lykken kommer til ham i Søvne (sb.: sínum gefur guð sofandi brauð).

ſøvnagtig, ft. -e, e., svefnugur. — b) = dorſk.

Søvnagtighed, án ft., sk., það að vera ſøvnagtig.

ſøvnbringende, [sb. bringe], sem gjörir svefn (sb.: þat gerir svefn allvel, 655 XXX): Smerteſtillende og ſ. Midler.

ſøvndyſſe svæfa.

ſøvne, h. s. 1, [sb. sofna], (úrelt), a) sofna. — b) vera syfjaður.

ſøvneblind (sem er) í svefnórunum, svefnær (fornt).

ſøvnefuld dauðsyfjaður, grút-syfjaður.

Søvnehuus sjá Søvnhuus.

Søvnepoſe svefnpurka.

Søvnepryne, a) sk., (nokkurs konar) svefnþorn. — b) kk. eða kvk., svefnpurka.

Søvnetryne svefnpurka.

ſøvnfri sem enginn svefn er (engar stírur eru) í, (sb.: glaðvakandi).

ſøvngivende, [sb. give], = ſøvnbringende.

Søvngræs (í Norv.), = Bulme.

Søvngud svefnaguð.

Søvngænger, ft. -e, kk., maður sem gengur í svefni, svefnganga (B. H.).

Søvngængeri, kl., það að ganga í svefni.

Søvngængerſke, ft. -r, kvk., kvennmaður sem gengur í svefni, svefnganga (B. H.).

Søvnhandel (úrelt), svefnfarir (Gísl.); svefnórar; draumórar.

Søvnhuus (einnig **Søvnehuus**), svefnhús (forn; sb.: svefnskáli, svefnhöll, o. s. frv.).

ſøvnig, ft. -e, e., [söfnig-r fyrir svefnig-r], a) syfjaður: Blive ſ. — b) = **ſøvnagtig** b.

Søvnighed, án ft., sk., a) svefn (= það að vera syfjaður). — b) = **Dorſkhed**, **Søvnagtighed**.

Søvnliv það líf sem maður lifir í svefni (svefnlíf).

ſøvnløs andvaka: Jeg laae ſ. den hele Nat. — b) (um tíma) sem maður getur ekki sofnað á: Søvnløſe Nætter (andvöku-nætur), svefnleysi á nóttunni.

Søvnløshed, án ft., sk., andvökur, svefnleysi (655 XXX).

Søvnsaand (í ritningunni), svefndeyfð.

ſøvnſalig svefnugur, sísofandi.

ſøvnvaagen andlega vakandi en líkamlega sofandi.

Søvnvandrer = **Søvngænger**.

Søvnvandring = **Søvngængeri**.

ſøværg, ft. -e, e., [sb. sögn. **værge** verja], (um skip), sem verst áföllum: „En Baad, ſom var meget ſ.“

Søværn vörn á sjó.

Søvæſen allt sem til sjóferða heyrir: Erfaren i Søvæſenet vanur sjómaður, vanur siglingum.

Søvæxt = **Søplante**.

Søøre, kl., (eins konar skel) *haliotis tuberculata*.

T.

T, tuttugasti stafur í stafrofinu, kallaður **Te**, hefur sama atkvæði og á ísl., og er ýmist kominn af t eða þ.

Taa [tá], ft. **Tæer** [sb. tær], sk., tá: Reiſe ſig paa Tæerne tylla sjer á tær.

Taabe, ft. -r, kk., heimskingi, bjáni, (sb.: daufingi; sb. einnig **Daare** a, **Dosmer**).

Taabegaas (í óvönduðu tali), heimskingi (um kvennmann).

taabelig, 1) ft. -e, e., a) heimskur. — b) heimskulegur: Et taabeligt Svar. — 2) sem ao., heimskulega: Bære ſig t. ad fara heimskulega að ráði sínu.

Taabelighed, án ft., sk., heimska, bjánaskapur.

Taabemund (í óvönduðu tali), bjáni, (sb. **Dosmer**, **Dosmerhoved**).

Taabenakke (í óvönduðu tali), = **Taabemund**.

Taag sjá **Taage**.

taage, s. 1, a) b. s. persónulaus, gjöra þoku: Det taager (sb. þoku dregr upp hit ytra). — b) (sjaldh.) sem ás., hylja (e-ð) þoku, draga þoku á. — Óeiginl.: „Kun een Ting taagede de blide Dage“ (sb. dimmu þykir á draga ráðit Odds sonar þíns).

Taage, ft. -r, sk., [þoka], og **Taag**, kl., A) **Taage**, þoka, myrkvi, (sb. einnig glýja eða glía). — B) **Taag**, nú ekki haft nema í orðunum: I (og hen i) Taaget, t. a. m. Gaae (einnig løbe) i Taaget eða gaae hen i Taaget vaða reyk, vaða í villu og svíma, kunna ekki fótum sínum forráð. Gjøre noget hen i Taaget út í loptið, út í bláinn, ófyrirsynju. Snakke hen i Taaget tala út í bláinn.

Taagebillede óskýr hugmynd.

Taagedamp þokumökkur.

Taagedunſt þokugufa.

taagedækket, [sb. **dække**], hulinn þoku.

taagefri þokulaus (sb.: var þá þoka mikil um hèrað, en þokulaust um fjöll): En t. Morgen.

taagefuld þokufullur (sb.: þat hit þokufulla lopt, Stjórn): Et taagefuldt Efteraar þokusamt haust. „Et taagefuldt Mørke“ þokumyrkur (forn).

Taagehav, (skáldl.), (mikil) þoka (sem er eins og sjór).

Taageland þokuland (sb.: af gömlo Gandvíkr þoko-landi, Fms. XI, 43).

Taagemoſe þokumýri.

taagemørk dimmur af þoku, hulinn þoku.

Taageſamling þokumökkur.

Taageſky þokumökkur.

Taageſkygge þokumyrkur.

Taageſlør þoka (sem er eins og slæða): Hele Egnen var hyllet i et T.

Taageſtjerne fjarlæg stjarna svipuð ljósleitum þokudepli (sb. **Stjernetaage**).

Taal, án ft., kl., [þol], þol: Give (ſlaae) ſig til Taals (sb.: Úvært var Sturlu .... Haldórr frá Kvennabrekko kvam fyrstr, ok bað hann Sturlo hafa þol við, Sturl. II, 131): Slaae ſig til Taals sefast, láta huggast. Orðskv.: Godt T. fik aldrig ond Ende (sb. þolinmæðin þrautir vinnur allar).

taale, ás. 2, [þola; sb.: margar þrautir, er þeir hafa þolt], þola; bera (sb.: er þat úvizka, at bera eigi slíkt), láta sjer e-ð lynda, láta e-ð við gangast: Kunne t. ſtærk Hede og Kulde. Man maa t. det, man ei kan forandre. Hun kan ikke t. at ſee ham hún má ekki sjá hann.

taalelig, a) ft. -e, e., þolanlegur, bærilegur. — b) sem ao., bærilega: Han befinder ſig t. vel honum líður bærilega.

Taalelighed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera **taalelig** a.

taalig, [þolig-r?], ft. -e, e., a) = **taalmodig**: En t. Heſt. Saa t. ſom et Lam (sb. hestrinn var þess í milli hægr sem sauðr). — b) = **taalelig** a.

Taalighed, ft., sk., = **Taalmodighed**.

Taalmod, nafn, (sjaldh.), = **Taalmodighed**.

taalmodig þolinmóður: Være t. i Lidelſer vera þolinmóður í mannraunum. Han ventede t. (þolinmóðlega) i to fulde Timer.

taalmodigen, ao., þolinmóðlega: Han fandt ſig t. i (bar með þolinmæði) al den Uret, man gjorde ham. Han hørte t. den lange Prædiken til Ende.

Taalmodighed, án ft., sk., þolinmæði, (þolgæði, B. H.; þollyndi, B. H.), eirð: Udholde Lidelſer med T. vera þolinmóður í mannraunum, (sb. þèr hafit með þolinmæði borit svívirðleg orð). Vente med T. bíða með þolinmæði (Laxd.). Han har ingen T. (öngva eirð í sjer) til at underviſe Børn. Tabe Taalmodigheden verða óþolinmóður.

taalſom, ft. -me, e., = **overbærende** (sb. **overbære**).

Taalſomhed, án ft., sk., = **Overbærenhed**.

Taar sjá **Taare**.

Taare, ft. -r, sk., og **Taar**, án ft., sk., [tár], I) **Taare**, tár: Der ſtod en T. i hendes Øine tárin stóðu í augunum á henni, augu hennar voru társtokkin. Taarerne kom hende i Øinene henni vöknaði um augu. Fælde Taarer fella tár, tárfella, tárast. Han læſte Brevet med Taarer (sb.: kallaði hann .... með tárfellingu til sinna bræðra; ok bað þar fyrir harðla lengi, meðr mikilli táraúthellingu). Svømme i Taarer fljóta allur í tárum (Fms.; sb.: með fljótandum tárum, 655 XXXII). — II) **Taar**, tár (t. a. m. í: víntár), seytill, dreitill, sopi, dropi: En Taar Vand (Viin, Øl, Brændeviin). Der er endnu en Taar i Flaſken. Tage ſig en Taar fá sjer í staupinu, fá sjer neðan í því. Drikke en Taar over Tørſten (drekka dálítið meira enn maður þarf), drekka sig dálítið kenndan.

Taarebeen tárbein (*os lacrimale*).

taareblendet, [sb. **blande**], sem ekki sjer (getur sjeð) fyrir tárum, (sb. með társtokknum augum).

Taareblik (skáldl.), tillit társtokkinna augna.

taaredugget, [sb. **dugge**; sb. einnig: útsynningr „yglir augu yfir tárdöggu“ — í orðamun „tárdögguðu“ — „skeggi“, Skuggsjá], társtokkinn (sb. Hann ,... leit til þeirra með társtokknum augum).

Taarefald tárafall: „Aldrig ſtandſer deres (þ. e. dropanna) T.“

***Taarefiſtel** átumein í táraeitlunum.

Taareflod, sk., (skáldl.), táraföll (B. H.), tára-úthelling (sb. **Taare**).

taarefri táralaus, ógrátandi.

taarefuld tárafullur: Hendes taarefulde Øie. „Diſſe taarefulde Enkers Taushed“ þögn þessara hinna grátnu ekkna.

Taaregang tárpípa (í auga).

Taareglimt, (skáldl., tárblik), það að tárum bregður fyrir (í auga manns), það að manni stökkva tár, (sb.: með társtokknum augum).

Taarekilde, (skáldl.), táralind.

Taarekjertel tár-eitill (í auga; *glandula lacrimalis*).

taareløs táralaus, ógrátandi.

taaremat grátmóður.

taaremild tármildur (sb.: tármild augu, 655 XXX).

Taareperle, (skáldl.), tár (af því það er hnöttótt eins og tala).

Taareperſe (eiginl.) Táraþröng (nafn á gamalli guðsorðabók).

Taareſky, (skáldl.), táraský.

Taareſtrøm = **Taareflod**.

Taaretal, í orðatiltæk. i T., = i **Draabetal**, **draabeviis**.

taarevædet [sb. **væde**], votur af tárum, tárugur (B. H.; sb. **taaredugget**).

Taarevæld, (skáldl.), = **Taarekilde**; (sb. **Taareflod**).

Taarn, ft. -e, kl., [e. o. torn fyrir turn], turn; stöpull: Et rundt (firkantet, heldende) T. — b) hrókur (í skák).

Taarnborg borg með turnum.

Taarnbygning a) turnsmíð, turngjörð. — b) turn (sem mannvirki): Boe i Taarnbygningen.

taarne, ás. 1, hreikja (e-u) upp: T. noget høit i Veiret. Bølgerne taarnede ſig ſom Huſe (sb.: þeir sá boða rísa, Fms. XI, 10). — B) **taarnet**, (sem er) með turnum: En taarnet Bygning.

Taarnfløi veðurviti á turni.

Taarngang göng í stöpli.

Taarngjemmer, ft. -e, kk., turnvörður (sb.: Dýflissa sú var þannig gjör, at þat er turn hár; hann var í gæzlu á Vindlandi, ok haldinn þar í turn einum. Sb. Fangefoged, Fangevogter, Slutter).

Taarnkammer, klefi í turni, turnklefi.

Taarnklokke klukka í turni (stöpli).

Taarnknap kúla á turnspíru.

Taarnpenge, ft., turngjald (sem goldið er til að halda við turni).

Taarnſenep (jurt) *turritis glabra.*

Taarnſpids turntoppur.

Taarnſpiir turnspíra.

Taarnſvale = Kirkeſvale.

Taarnuhr stundaklukka á turni.

Taarnvagt, a) án ft., sk., varðhald (= það að halda vörð) á (eða í) turni. — b) með ft. -er, kk., varðmaður á (eða í) turni.

Taarnvogter = Taarngjemmer.

Taarnvægter vökumaður á turni.

Tab, ft. eins, kl., töpun (fornt), tjón, missa (sb.: sýnarinnar missa, 655 XXXII), missir, afnám (sb.: hann verðr at skaða þeim mönnum nokkurum, er oss mun þikja afnám í; — sb. afföll): Sundhedens T. Tabet af hans Formue. Den Enes T. er tidt den andens Vinding (sb.: eins líf er annars dauði). Dække ſig for T. (sb. dække a, α). Erſtatte een hans T.

tabe, ás. 2, [tapa], A) án ſig, a) missa, láta, týna e-u (sb.: þar monum vèr týna 4 lutum þeim er miklu eru betri ok dýrlegri af þessu landi, en hèr hafi verit fyrr, Fms. X, 338), glata e-u (sb.: hann skal eiga ván .... aptrkvámu til þeirra óðala, er nú glatar hann, Skuggsjá), tapa e-u (sb.: at þèr tapit bæði lífi ok sæmd): T. en betydelig Deel af ſin Formue. — Tabe ved (hafa óhag á) en Handel. T. i Spil missa peninga í spilum. Sb. 1, b. — Den taber meget, ſom miſter en tro Ven. — T. en Ven missa vináttu e-s. — T. Modet láta hugfallast, (sb. e-m verður hugfátt). T. Taalmodigheden verða óþolinmóður. — Denne Dag er tabt for mig þessi dagur er orðinn mjer ónýtur, mjer verður ekkert úr þessum degi. — Gaae tabt týnast, farast. — Solen taber ſin Glands (sb.: sól tekr sortna; svört verða sólskin of sumur eptir). — b) bera lægra hlut í (e-u): T. et Slag (sb. Nederlag a). — Jeg tabte Spillet eða jeg var den Tabende jeg varð undir (í spilunum). T. en Sag (Proces) falla á máli, fallast að máli (Gþl. 32). — c) give tabt eða give ſig tabt gefast upp, leggja árar í bát. — d) verða (sýnast) rýr (hjá, þ. e. í samanburði við; sb.: það verður lítið úr e-u): Ved denne Sammenligning maa han t. Dette Tøi taber ved Siden af det andet. — e) t. een af Syne missa sjónar á e-m. T. Sporet (sb.: nú villast hundarnir farsins, Fms. V, 147; voro leystir sporhundar í skóginn, ok þegar villtisk þeim vegr, Fms. VII, 50). — f) (um úr eða stundaklukku), seinka sjer: Uhret taber to Minuter i en Time seinkar sjer um tvær minútur á hverri stundu. — g) týna e-u (svo að það finnist ekki), glata e-u, tapa e-u (sb.: þeir töpuðu af sjer vápnunum, Nj. 21): T. en Bog af Lommen týna (missa) bók upp úr vasa sínum. T. ſit Uhr. Jeg veed ikke, om jeg har tabt Pengene eller miſtet dem paa anden Maade hvort jeg hef týnt peningunum, eða misst þá öðruvísi. Saadanne Smaating kunne let tabes þess háttar smáhlutum er hætt við að týnast. — h) missa (e-ð úr höndunum á sjer), fella e-ð niður: T. noget i Vandet. Hun tabte Koppen paa Gulvet. — B) t. ſig, 1) eyðast, a) (snögglega): Al denne Herlighed vil engang t. ſig líður einhvern tíma undir lok. — b) (smátt og smátt), α) eiginl.: Mængden af Tilſkuere tabte ſig efterhaanden tíndist í burtu. — β) óeiginl.: Barnets Undſeelſe taber ſig med Alderen feimnin fer af barninu, þegar það eldist. — 2) hverfa, a) en Farve taber ſig i en anden litir renna saman (þar sem þeir mætast). — b) vi fulgte Skibet med Øinene indtil det tabte ſig i Horizonten við horfðum á eptir skipinu þangað til það var komið í hvarf. — 3) sökkva sjer (niður í e-ð), vita varla til sín (fyrir e-u), eða þvíuml.: T. ſig i Betragtninger (Beundring).

***Tabel**, ft. -ler, sk., tafla: En chronologiſk T. Bringe noget i Tabeller setja e-ð í töflur, gera töflur úr e-u.

tabelig, ft. -e, e., sem týnzt getur.

***tabellariſk**, ft. -e, e., (sem er) í töflu.

***Tabelværk** (stórt) rit í töflum, töflur.

Taben, án ft., sk., það að tabe (sb. Tab): Vinden og T.

***Tabernakel**, ft. Tabernakler, kl., tjaldbúð.

***Tableau**, kl., skrifuð (þ. e. pentuð) hersing (eða þyrping) eða þvíuml.

***Tabouret**, sk., lítill stóll baklaus.

***Tachygraph**, ft. -er, kk., skyndiritari.

***Tachygraphie**, sk., skyndiskript (þ. e. skyndirit).

***tachygraphiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að skyndiskript.

***Tact** sjá Takt.

***Tactik**, sk., herskipunarlist, fylkingalist; (einnig) = Krigskonſt.

***Tactiker**, ft. -e, kk., (maður að því leyti hvernig hann er að sjer í herskipunarlist eða öðrum herskap), herskipunarmaður, herskaparmaður; (sb.: bardagamaður).

***tactiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að fylkingasetningu eða öðrum herskap.

Tadder, nafn, a) (í mállýzkum), = Boghvede. — b) (belgjarávöxturinn) *ervum tetraspermum.*

Taddergaas helsingi *anser leucopsis Bechst.*

Tadderkorn = Tadder a.

Taffel, ft. -er, kl., matborð (höfðingja): Det kongelige T. Det kongelige Herſkab er gaaet til Taffels (sb. konungr var til borða genginn).

Taffelbækker, ft. -e, kk., skutulsveinn.

***Taffelmuſik** hljóðfærasláttur meðan höfðingjar sitja yfir matborði.

Taffelpenge, ft., borðfje (þ. e. fje sem e-m — t. a. m. ráðgjafa — er fengið til borðhalds).

Taffelſpil = Taffelmuſik.

Taffelſteen gimsteinn sem tvær hliðar eru slípaðar á, (tvíhliðungur).

Taffeluhr borðklukka (þ. e. stundaklukka löguð til að standa á borði).

Taft, án ft., kl., þunnsilki: Skildret T. (sb. ſkildre a). Et Taftes Skjørt pilsi úr þunnsilki.

Taftvæver þunnsilkisvefari.

Tag, ft. eins, kl., [tak], a) = Greb 1, a: Tage et T. i noget þrífa (kippa) í e-ð. — b) = Greb 2, Haandgreb a, Haandfang: Der er et godt T. paa den Kaarde (sb. meðalkafli).

Tag, ft. -e, kl., [þak], þak, þekja, ræfur: Lægge (reiſe) Taget. Bringe en Bygning under T. þekja hús. Boe under T. (eða under eet T.) med een vera samhúss e-m (619; sb. vera samvistum við e-n).

Tagbjælke ræfurbjálki.

Tagblik þakpjátur (þ. e. þunnt járn sem lagt er á þök).

Tagbrage verkfæri til að jafna með hálmþök.

Tagdraaber, ft., leki af (úr) ræfri.

Tagdryp, kl., upsardropi; ups.

tagdækket, [sb. dække], (sem er) með þaki.

tage [taka], **tog** [tók], **tagen** [takin-n — t. a. m. í orðunum: Grettis Ásmundarsonar, fulltakins karls — að sínu leyti eins og farinn, alinn, kalinn, o. s. frv.] og **taget**, I) ás., A) um það að taka e-ð, sem ekki er rjett að manni eða manni er ekki boðið, 1) eiginl., a) um það að taka (og flytja) e-ð annaðhvort með höndum eða öðrum parti líkamans, eða með verkfæri, α) taka: T. noget med Haanden. — T. noget med en Tang. — T. noget op fra Gulvet taka e-ð upp af gólfinu. — Han tog Sækken paa Ryggen ljet pokann upp á sig, kastaði pokanum á bak sjer (sb.: Ketill .... kastar honum á bak sèr, Ísll. II, 357). — Hun tog Barnet paa Armen setti barnið á handlegg sjer (sb.: Haukr tók þá sveininn Hákon ok setti á handlegg sèr). — T. een i Favn faðma e-n upp að sjer. — T. een ved Haanden taka í höndina á e-m (til að leiða — eða leiðast við — hann); en t. een i Haanden taka í höndina á e-m (þegar menn heilsa eða kveðja). — Án þol.: T. af Bordet bera af borðinu (sb.: þá var Flosi mettr, ok af borit af borðinu, Nj. 176). T. for ſig (af Maden, af Retterne) hafa að sjer, (sb.: bera sig eptir björginni). — β) t. noget i Munden láta e-ð upp í sig. — T. noget ind at ſvede paa taka svitalyf (sb.: taka fæzlu, taka corpus domini). — Án þol.: T. vel til ſig hafa alminnilega að sjer (þegar maður er að borða) — γ) t. noget paa fara í e-ð: T. en Kjole paa. T. ſine Klæder (Strømper) paa fara í fötin sín (sokkana sína). — δ) taka (e-ð, þaðan sem það ætti að vera): Sæt det, hvor du har taget det settu það þar sem þú hefur tekið það. Der har Nogen taget min Bog einhver hefur tekið bókina mína. — Ræven har taget een af Gæſſene. — ε) taka (e-ð, og losa það um leið): T. Barken af et Træ birkja trje. T. Indvoldene ud af et Dyr (sb.: hún .... reist á mèr kviðinn allan ok tók á brott innýflin, Laxd.; fara innan í; slægja). T. Planter op med Roden. T. Seilet ind taka saman seglið. — ζ) þegar tekið er hart á e-u: T. een i begge Skuldrene (sb.: fann þorkell eigi fyrr, enn gripit var í herðar honum, Fms. II, 278). T. een i Brystet. — η) t. en Pige med Vold; sb. voldtage. — b) um það að færa e-n hlut úr stað öðruvísi enn með því að bera hann: Han tog ham med (eða med ſig) paa Reiſen ljet hann fara með sjer. T. een op paa Vognen taka e-n (láta e-n koma) upp í vagninn. T. een til Side bregða e-m á einmæli (Gísl.), bregða e-m á eintal (Gísl.). T. Qvæg ind taka (láta) inn fjenað. — T. Lammet fra Moderen. — c) t. et Stykke Jord ind til Sæd girða um reit (sem maður ætlar að sá). — d) det tager megen Plads ind það fer mikið fyrir því. — e) t. Sæde setjast niður, tylla sjer niður. — f) t. Veien hen til et Sted snúa (ferð sinni) til e-s staðar. — T. Flugten leggja (leggjast) á flótta (hvorttveggja fornt), snúa (snúast) á flótta, (sb.: drótt kom mörg á flotta; sb. einnig: því næst kom flótti í lið Eiríkssona). — g) t. ſig en Søvn halla sjer út af, (sb.: þeir áðu í Kerlingardal ok tóku þar á sik svefn mikinn). — h) t. en Afſkrift af noget; sb. Afſkrift. — i) det tager ſig ud það sker af. — 2) hálf óeiginl. og óeiginl., α) t. igjen hvad man har givet taka aptur gjöf sína. T. ſin Lenning op taka kaupið sitt fyrir sig fram. Han tager mere ind end han giver ud hann hefur meiri tekjur enn gjöld. — T. noget til ſig (sb.: Tak þú fè þetta til þín, Laxd. 30). T. noget i Beſiddelſe kasta eign sinni á e-ð. T. noget i Forvaring taka e-ð til geymslu. — T. een i Forſvar taka málstað e-s. — β) t. ſig (fá sjer) en Lærer i Engelſk. — γ) (sb.: Gunnhildi, dóttur þeirra, er tók Ottó hertogi á Saxlandi; Haraldr kvángaðesk brátt ...., ok tók bróðordóttur manns þess, er Fiðr hèt): Han tog hende for Pengenes Skyld. Han

har taget ſig en Kone hefur kvongazt. T. een til Kone ganga að eiga konu. — δ) t. een til Raade taka e-n í sátt. — ε) t. een af Dage taka e-n af lífi (fornt), taka e-n af lífdögum (Fms.), taka e-n af (í sömu merk., fornt). — T. Livet af een (sb.: gjöra út af við e-n; ríða e-m að fullu). — ζ) t. een i Ed taka eið af e-m, láta e-n sverja. T. en Ed af een taka eiða af e-m. T. et Løfte af een láta e-n lofa e-u. — η) t. een med det Gode (Onde) fara vel (illa) að e-m. — T. noget med det Gode fara vægilega (eða þvíuml.) í e-ð. — ϑ) t. ſig i Agt; sb. Agt 2. T. ſig i Vare; sb. Vare. — T. Vare paa noget; sb. Vare. Have meget at t. Vare eiga í mörg horn að líta. — ι) t. een i Løgn (Uſandhed) reka sig á, að e-r er að ljúga (skrökva). Sb. gribe 1, d. — κ) t. ſig noget for taka sjer e-ð fyrir hendur, hafa e-ð fyrir stafni, hafast e-ð að. T. ſig noget til = t. ſig noget for, t. a. m.: „Et Samfund af Menneſker, ſom intet ſkulde t. ſig til i Verden". — T. ſig et Arbeide paa (sb.: sá, sem norænaði ...., tók þetta verk meirr upp á sik af boðskap ok forsögn fyrr sagðs virðuligs herra, enn o. s. frv.; sb. einnig paatage b). — λ) t. ſig noget nær láta e-ð fá sjer mikils (sb.: er tignir menn láta sèr svá mikils fá; svá fèkk honum mikils, at hans augu voro full af tárum). Han tager ſig det let það liggur honum í ljettu rúmi. — μ) jeg tager mig den Frihed jeg ætla að vera svo djarfur. — ν) t. Mod til ſig herða upp hugann, herða huginn (Eg. 407). — ξ) t. Deel i noget eiga þátt í e-u, skipta sjer af e-u. — ο) t. Afſked; sb. Afſked 3. — π) t. Kjende paa; sb. Kjende (kl.). T. Mærke paa; sb. Mærke 2. — ρ) t. Magten fra een svipta e-n valdinu, (sb. Elfráðr hinn ríki hafði tekit alla skattkonunga af nafni ok veldi). — σ) t. Ordet taka til orða (eptir annann). T. Ordet fra een taka mál fyrir munn e-m (Fms. XI, 12). T. Ordet af Munden paa een verða fyrri til (að segja það sem annar ætlaði að segja). — τ) t. Skade skemmast. — T. Overhaand verða ofgangsa (sb. Skuggsjá; sb. einnig Overhaand b). T. ſin Begyndelſe taka upphaf (sb.: á Gyðingalandi, þar er kristni tók upphaf, 619; sb. einnig Begyndelſe a). — T. Ende; sb. Ende 2, a, Begyndelſe a. — B) um það að taka e-ð, sem manni er boðið, eða þvíuml., a) hun vilde ikke t. noget (taka við neinu, taka — þiggja — neina borgun) af den fattige Mand. — b) (um konu), taka (manni): Hun vilde ikke t. den Mand, Forældrene foreſlog hende. — c) sætta sig við: Man maa t. Verden, ſom den er. — d) t. noget for gyldigt (sb.: þeir garðar ero gildir, er þeir taka þá fyrir gilda á grannastefno, Gþl.). — T. noget for Alvor (Skjemt) taka e-ð fyrir alvöru (gaman). — T. noget vel op taka e-n vel. T. noget ilde op misvirða e-ð, láta sjer mislíka e-ð, þykkjast af e-u: Han tog mig det ilde op, at jeg gik foran honum þótti fyrir við mig af því jeg gekk á undan. — Det kan tages i flere Meninger það má skilja það ýmislega. — II) h. s., A) (þar sem það er nær ás. að merk.), 1) (þar sem það líkist I, A), a) t. fat paa noget; sb. fat 1. — b) t. feil; sb. feil (so.). — c) der er nok at t. (eða t. Haand) i nóg er að gjöra. T. efter ſlette Exempler taka það eptir, sem illt er. — d) t. ſig af noget skipta sjer af e-u (og gjöra sjer far um það); (einnig, að minnsta kosti í tali) taka e-ð (sem e-r segir) til sín (að sjer), T. ſig af een taka e-n að sjer. — e) det har taget paa ham það hefur tekið upp á hann. — 2) (þar sem það líkist I, B), a) t. imod een eða noget; sb. modtage. — b) t. ved noget, (forml.), ganga að e-u: „Hertugen tog ved diſſe Vilkaar". — T. til Takke; sb. Tak (þökk). — B) (þar sem það er fjær ás. að merk.), a) t. paa (eða til), taka (þ. e. fara): Hun tog paa (til) at græde hún tók að gráta (Gísl.). — T. af rýrna, o. s. frv.: Dagen tager af styttist. — T. til fara í vöxt, vaxa, aukast, þróast, ágerast, o. s. frv. — b) fara (ekki samt á fæti): T. ud i Beſøg. T. med Poſten.

Taghalm þakhálmur (sb. Fms. VI, 153).

Tagkammer kleñ upp undir þaki.

taglagt, [sb. lægge], sem liggur eins og tiglhellur í þaki: Taglagte Blade.

Tagluge hleri fyrir glugga á þekju (sb. Luge b).

Taglægte langband.

Tagløg = Huusløg.

tagløs þaklaus.

Tagmos, kl., mosi á hálmþaki.

Tagmønning mænir.

Tagreisning a) það að reisa þakgrind. — b) ris á þaki: En høi (lav) T.

Tagrende (þakrenna, B. H.; veggruni, B. H.), bunustokkur (á húsi).

Tagret rjettur á að láta renna af þaki sínu á annars manns jörð.

Tagrør = Tagrende.

Tagſkalk, sk., = Skalk II, B.

Tagſkifer flögusteinn sem þakið er með.

Tagſkæg ups (upps?).

Tagſpaan þak-spónn.

Tagſpær = Spær c, Sparre.

Tagſteen þakhella.

Tagſtige þakstigi (þ. e. stigi sem við er hafður þegar verið er að þekja).

Tagſtol grind sem sperrur í húsi standa (eru reistar) á.

Tagſtraa þakhálmur.

Tagvindue gluggi á þaki.

Tagværk þak, (sjer í lagi) þakgrind(in).

*Taille, sk., mitti.

Tak eða Takke, ft. Takker, sk., kvísl (á hjartarhorni); tindur; tönn: Hjorten ſkyder ſine Takker (sb. Hjortetak b, og ſkyde II, A, 1, b). Takker i Møllehjul tennur á mylnuhjóli. — Takker, (ft.), er einnig: blóðpungar (í þarfaganginum, sem koma til af gylliniæð).

Tak, sk., [þakk = þökk], þökk, þakkir: T. ſkal du have og jeg ſiger T. jeg þakka þjer (yður) fyrir, (sb.: jeg þakka þjer fyrir orðin góð; — sb. einnig: Hrappr bað hann hafa þökk fyrir). Sige een T. þakka e-m fyrir. — Han fik kun ſlet T. for ſin Møie. Faae Skam til T. (eða til Takke). — b) Takke [af þakka, eig. ft., eða þakka-r, eig. et.], í orðatiltæk. til Takke, t. a. m.: Tage til Takke verða feginn, láta svo lítið.

takfuld þakknæmur.

Takke sjá Tak (kvísl, o. s. frv.).

takke, ás. 1, [þakka], þakka: T. een for noget þakka e-m e-ð, biðja e-n hafa þökk fyrir e-ð (Nj.). — Det har jeg dig at t. for eða det kan jeg t. dig for það á jeg þjer að þakka; það á jeg upp á þig. Han kan t. ſig ſelv for (hann á það upp á sjálfan sig), at han ikke fik Embedet. — T. for en Hilſen taka kveðju e-s. — Án þol.: T. af þakka boðsmönnum komu sína. — b) sem h. s., í t. af láta af embætti.

Takkebrev þakklætisbrjef.

takkebunden, [sb. binde], skuldbundinn (Al.).

Takkefeſt þakklætishátíð.

Takkehøitid = Takkefeſt.

Takkel, ft. -er, kl., reiði (á skipi): „Saa glemmer Sømand al ſin Nød, ſit T. nu han ſtrammer".

Takkelads, sk., a) reiði (á skipi). — b) (öll) meðferð á (skips)reiða; skipsbúnaður, skipabúnaður: Lære Takkeladſen.

Takkelgarn tjargaður hampur (tjargað hampband) til að hnýta um kaðal-enda (svo þeir rakni ekki upp).

Takkelmeſter sá sem á að sjá um reiðabúnað herskipa.

Takkelvæſen allt sem lýtur að reiðabúnaði herskipa.

Takkelyd þakklætishljóð.

Takkeſang þakklætissöngur, (sb.: þakkargjörð, lofsöngur); þakklætisljóð.

takket, ft. takkede, e., (sem er) með kvíslum eða tönnum, (sb. Tak eða Takke): Takkede Horn.

takle, ás. 1, a) = tiltakle. — b) t. en Ende vefja hampi um kaðal-enda (sb. Takkelgarn).

Takling, sk., það að takle.

takløs þakkarlaus (= sem enginn þakkar manni fyrir): „Takløſt Arbeide".

taknemmelig, ft. -e, e., [sb. þakknæm-r], þakklátur, þakknæmur; sem tekur e-u þakksamlega (með þökkum): Viſe ſig t. imod een auðsýna e-m þakklátsemi.

Taknemmelighed, án ft., sk., þakklátsemi, þakklæti.

Takoffer þakklætisfórn, (sb.: lofsfórnir).

Takſigelſe þakkargjörð, þakkir.

takſkyldig skuldbundinn (Al.).

Takt (einnig ritað Tact), sk., a) án ft., hljóðfall: Synge efter Takten syngja hvorki of fljótt nje of seint. Komme ud af Takten fara skakkt á hljóðfallinu. Slaae T. sýna hljóðfall með slætti. — b) með ft. -er, nótu-lengd: En heel (halv) T. heil (hálf) nóta. Han ſprang to Takter over hljóp yfir tvær nótur.

taktfaſt sem ekki hættir til að fara út úr hljóðfallinu, (sb.: lagviss).

Tal, ft. eins, kl., [tal], tala: Et lige T. jafna-tala. Et ulige T. odda-tala, (sb.: standa á stöku). Tage T. paa noget kasta tölu á e-ð. Uden T. ótal. Jeg regner ham blandt mine Venners T. (sb.: einn í tölu þeirra sjálfra ifaði, 623). I hundrede (tuſinde) T. hundruðum (þúsundum) saman. — Einnig um tölu í orðabreytingum (sb.: hverr, sem heilsar þar mörgum, er einn er, gjörir soloecismum á millum margfallegrar tölu ok einsligrar, Sn. E.). — b) tölustafur: Romerſke (arabiſke) T. rómverskir (indverskir) tölustafir.

*Talar, ft. -er, sk., síðhempa.

Talbogſtav stafur sem merkir tölu.

Talbrød tölubrauð (= það brauð sem tala er sett á þegar bakað er til að sjá hvað mikið sje bakað).

Talbøining tölubreyting (á orði, = það að orð hefur misjafnar myndir í eintölu og fleirtölu).

tale, s. 1 og (optar) 2, [tala], 1) sem h. s., tala, a) í allra-tíðkanlegustu merkingum: Barnet begynder at kunne t. — T. hurtigt (langſomt, tydeligt) vera fljótmæltur (seinmæltur, skírmæltur). T. ſagte vera lágtalaður, tala lágt. T. med høi Røſt vera hátalaður, tala hátt, (sb.: gjallandi, glymjandi). — T. efter een herma eptir e-m (hvernig hann talar). — T. over ſig mæla höfuðóra (fornt). — T. vel (ilde) om een lofa (lasta) e-n, (sb.: e-m liggur vel — ekki vel — orð til e-s). Der tales om það er sagt (að o. s. frv.), menn segja. Man taler høit derom það er komið í hámæli. — T. til een yrða á e-n. T. med een om noget tala um e-ð við e-n, færa e-ð í tal við e-n. T. ſammen og tales ved talast við (Fms.). — T. godt for ſig vera góður að koma fyrir sig orði, vera vel máli farinn, vera vel talaður. T. ud ljúka máli sínu. (Sb. c). — b) t. paa en Sag; sb. paatale. — c) = telja tölu (sb.: þá talði þórðr gellir tölo umb ...., hvè illa o. s. frv.): T. til Folket. Han talte en heel Time. — d) um það, sem ekki hefur mál, t. a. m.: Det taler for ſig ſelv (það mælir sjálft fram með sjer =) það þarf ekki (er óþarft) að mæla fram með því. Et talende Exempel ljóst dæmi. Et talende Beviis skýr sönnun. — e) t. een (haardt) til velja e-m (mörg) hörð orð (Fms.). —

2) sem ás., a) t. ſig til Rette med een koma sjer (munnlega) saman við e-n. — b) t. et Ord (eða et Par Ord) med een tala eitt eða tvö orð við e-n. T. haarde Ord til een velja e-m hörð orð (Fms.), vera harðorður við e-n, (sb. harðyrði). — Han har talt (eða kunnet t.) Engelſk fra ſin Barndom hann kunni ensku að mæla frá því hann var barn.

Tale, sk., [tala], 1) án ft., a) mál (sb.: Aldri hræðumst ek þau guð, er þú göfgar; því at þau hafa ekki mál, enga sýn né heyrn, o. s. frv.): Ved Talen udmærker Menneſket ſig fra alle Dyr málið hefur maðurinn fram yfir öll dýr. — b) mál (= það sem talað er); tal, ræða: „Hans T. var ſød, ſom Harpens Klang“ (sb.: mýkjast við sætt mál hins ágætasta konungs, Fms.). Afbryde eens T. eða falde een i Talen tala fram í, (sb.: taka mál fyrir munn e-m). Faae een i T. fá að tala við e-n (sb.: finna mann að máli; koma að máli við e-n). Det kom paa T. (kom til orða) om hans Giftermaal. Der var T. om (það var í orði), at han ſkulde befordres. Løs T. hjegómi, þvættingur, þvaður. — 2) með ft. -er, ræða, tala (sb.: þá talði Þórðr gellir tölo umb ...., hvé illa o. s. frv.), erindi (sb.: í því erindi, er hann talaði, 655 XVII). Holde en T. telja tölu, tala erindi. Slutte ſin T. hætta tölu sinni (Hkr.).

Talebrug (tízka um orðatiltæki), málsháttur (sb. Talemaade a; sb. einnig; mállýzka): Det er efter (imod) Talebrugen það er eins og (öðruvísi enn) vant er að tala.

Taledeel partur málsgreinar (Sn. E.).

Taleenhed það að tölur eru samkynja.

Taleevne mál (= það að geta talað).

Talefrihed frelsi til að tala: „Hvor vidt Øvrigheden med borgerlige Love kan indſkrænke vor T.“

Talegave, með ft. í sömu merk., talandi, mælska, (mælskuandi): Have T. eða have gode Talegaver vera vel máli farinn, vera vel talaður.

Talegitter grind eða vír-net sem talað er í gegnum við nunnur.

Talekonſt = Rhetorik.

Talemaade, a) málsháttur (í sömu merk. og hjer: sem málsháttr manna er til jafnan, at vær köllum þá feðr, sem oss eru ellri, Stjórn): Det er efter Almuens T. — b) orðsháttur, orðtæki, orðatillæki: Talemaader i eet Sprog kunne ſjeldent overſættes ordret i et andet. Denne T. høres kun i Almueſproget.

***Talent**, ft. -er, kl., náttúra (sb.: hann hafði margar náttúrur fram yfir aðra menn, Sturl.; sb. einnig: honum er margt til lista lagið).

***talentfuld** (sem er) mesti listamaður.

Taler, ft. -e, kk., a) maður sem er að tala (= telja tölu). — b) mælskumaður (fornt).

Taleredſkab málfæri (með ft.; sb. Organ b).

Talerkonſt mælskubragð (með ft.).

Talerør a) málpípa (í húsi). — b) = Raaberør.

Taleſprog tal (þ. e. munnmál — gagnstætt bókmáli).

Taleſtol ræðustóll.

Taleſtue málstofa (einkum í klaustri).

Taleſynd synd í orðum.

Taleøvelſe það að temja sjer að mæla á e-a tungu.

***Talfigur** = Taltegn.

Talg (optast nefnt Tælle), án ft., sk., [sb. tólg-r], mör; tólgur (Pjet.), tólg.

Talggrever (einnig Tællegrever) = Grever.

Talgbinde mörhimna.

Talglys (einnig Tællelys), tólgarkerti.

Talhaſpe hesputrje er segir til hvað margar skreppurnar sjeu.

***Talisman**, sk., verndargripur (þ. e. gripur sem hefur þá náttúru að vernda eigandann).

Talk, án ft., sk., = Fedtſteen.

Talkjord hvítleit jarðtegund sem er (með öðru) í netjusteini.

Tallerken, ft. -er, sk., diskur (sb. Diſk a, α): En flad (dyb) T. grunnur (djúpur) diskur.

Tallerkenſkaar brot af leirdiski.

Tallie, ft. -r, sk., kaðall (með smáhjólum til að vinda sitt hvað með): Sætte en T. paa noget láta e-ð í kaðal(-lykkju, þegar á að draga það upp).

Tallieløber, sk., rennikaðall (í Tallie).

Talliereb taug sem reiðinn er festur með á skipsborð.

Tallotterie talnabúð sem ekki er með deildum, talnabúð með níutigi tölum.

talløs ótallegur (fornt), ótölulegur (fornt; sb. ótal).

***Talmud**, sk., gyðingalög (en nýju).

Talord töluorð (þ. e. orð sem merkir tölu).

Talperle hver af hinum stærstu perlum (sem taldar eru en ekki vegnar).

talrig margur.

Talrække töluröð: En fortløbende T.

Talſkive skífa(n á úri eða stundaklukku) með töl(un)um.

Talsmand a) sá sem heldur uppi svörum af hendi e-s. — b) árnaðarmaður (fornt), formælandi (fornt).

Taltegn tölustafur.

tam, ft. -me, e., [tam-r], a) taminn, (sb.: Skynlaus kykvendi, ok jamvel león, ok önnor en grimmustu dýr, fær svá tamet með langri venju, at þau hafna sinni náttúru, ok verða lýðen ok mjúk sinum meistara, Al.): Tamme Dyr. En t. Stork. — b) (um menn), meinlaus, gæfur, (sb. føielig a, følgagtig); Ved Penge faae vi ham nok t. við getum (sjálfsagt) haft hann góðan með peningum,

***Tamarinde**, ft. -r, sk., (trjeð) *tamarindus indica*. — b) aldin þess trjes.

***Tambur**, kk., = Trommeſlager.

***Tamburin**, sk., 1) bjöllubumba. — b) = Syeramme.

Tamhed, án ft., sk., það að vera tam.

***Tamis**, kl., eins konar þunnur og gljáandi ullarvefnaður.

Tamp, ft. -e, sk., kaðal-endi (til að berja með): Give een T. berja e-n með kaðli. Faae T. vera barinn með kaðli.

tampe, ás. 1, berja (e-n) með kaðli.

Tamperdag imbrudagur.

Tamperret (fyrrum), imbrudagadómur (er dæmdi um hjónamál).

Tampning, sk., það að tampe.

Tand [tann], ft. Tænder [tennr], sk., 1) tönn (í tíðkanlegustu merk.): Skære Tænder nísta tönnum. Føle een paa Tænderne reyna að komast fyrir e-n. — 2) um ýmislegt, sem svipað er tönnum, t. a. m. a) tönn (í kambi eða hárgreiðu). — b) tindur (í hrífu). — c) álma (á matar-kvísl).

Tandbogſtav tannstafur.

Tandbrækker, sk., tannbrjótur.

Tandbyld ígerð í tanngarðinum.

Tandbørſte tannbusti.

Tande (framb. Tane), án ft., sk., skar (á ljósi): Pudſe Tanden taka af skarið.

Tandel, sk., (fornt), = Tande.

tandet, ft. tandede, e., (sem er) með tönnum eða e-u sem líkist tönnum (og kallað er Tand á dönsku): Et t. Hjul. Et t. Blad (á jurt).

Tandfald = Tandfældning.

Tandfeber verkir í börnum þegar þau eru að fá tennur.

Tandfældning tannfelling.

Tandgjerde tanngarður.

Tandgræs = Tandurt.

Tandhjul tannhjól (hjól með tönnum).

Tandhul a) = Tandhule. — b) hola í tönn.

Tandhule hver af þeim holum (í kjálkunum) sem tennurnar eru í.

Tandjern tannskefill (B. H.).

Tandkjød tannhold.

Tandlæge tannlæknir.

tandløs tannlaus.

Tandmiddel lyf sem á við tannverkjum.

Tandnerve tanntaug.

Tandpine tannverkur (B. H.).

Tandpulver tanndupt (til að fægja tennurnar með).

Tandrod rót á tönn.

Tandſkifte = Tandfældning.

Tandſkiftning = Tandfældning.

Tandſkraber, ft. -e, sk., tannskefill (B. H.).

Tandſtikker, ft. -e, sk., tannstöngull.

tandſtærk tannsterkur, tannstór.

Tandſætning tannvöxtur (B, H.).

Tandtrækker, ft. -e, a) sk., verkfæri til að draga með (skemmdar) tennur úr mönnum. — b) kk., maður sem dregur (skemmdar) tennur úr mönnum.

Tandurt (jurtin) *scleranthus annuus*.

Tandværk = Tandpine.

Tane sjá Tande.

Tang, [tang í töng], ft. Tænger [tengr], sk., töng: Holde et gloende Jern med Tangen.

Tang, án ft., sk., [þang], þang; marhálmur.

Tangart þangtegund.

Tangaſke þang-aska.

Tangbrænding þangbrenna (til að ná salti úr þanginu).

Tangdige garður úr þangi.

Tange, ft. -r, sk., [tangi], a) (í Norv.), = Landtunge a. — b) (sjaldh.), akurbali. — c) (sjaldh.), tangi (sem gengur inn í skapt, sb.: Ljótr snaraði þá skjöldinn svá fast, at sverðit brast í tanganum).

***Tangent**, ft. -er, sk., snertilína, snertistryk.

Tanggjerde garður af þangi.

Tanggjødning þang sem áburður.

Tangloppe dálítið skorkvikindi í sjó.

Tangovn þangofn (sb. Tangbrænding og Tangſalt).

Tangſalt þang-salt.

Tanke, ft. -r, sk., hugsun, hugrenning, (sb. hugur): Tanken om et tilkommende Liv hugmyndin um annað líf. Tanken paa det tilkommende Liv það að hugsa um annað líf. Een kommer paa Tanken om noget e-m dettur e-ð í hug. — Holde ſine Tanker ſamlede hafa hugann á e-u. — Falde i Tanker verða íhugafullur (allt í einu). — Yttre ſine Tanker om noget lýsa hug sinn um e-ð (sb. Grágás I, 9). — Han ſtod i den T. (hann hjelt), at det var Fruen i Huſet. Have høie Tanker om ſig ſelv þykjast (vera mikill maður). Bringe een paa andre Tanker telja e-m hughvarf. Komme paa andre Tanker taka skapskipti, skipta skapi sinu, (sb.: at mér sé þú annars hugar, en nú er). — Jeg er kommen paa den T. (jeg er kominn á það, jeg er orðinn á því), at det Hele kun er Gjøgleværk. — Hav mig i Tankerne hafðu mig í huga. Slaae noget af Tankerne hyggja af e-u, verða e-u afhuga. — Hans Tanker gik ikke i Opfyldelſe það fór öðruvísi, enn hann hafði ætlað (= vonazt eptir). — Det var min T. (jeg ætlaðist til), at han ſkulde være holdt til Bogen. Jeg bliver ved min

forſte T. (ásetning), at reiſe i Morgen jeg fer á morgun, eins og jeg ætlaði mjer í fyrstu.

Tankebillede, a) hugmynd. — b) mynd sem á að merkja (tákna) e-ð.

Tankeblik hugsunarfullt augnaráð.

Tankebygning hugsana-kerfi; klausa.

Tankedigt heimspekilegt kvæði.

Tankeflugt hugarflug.

Tankeforbindelſe hugsana-samband.

Tankeform hugsana-snið.

Tankeforvirring hugsunar-ruglun.

Tankefoſter hugar-afspringur: Dette T. har ikke koſtet ham meget Hovedbrud.

tankefuld hugsandi, hugsi (fornt).

Tankefylde hugsana-gnótt: Der herſker en ſtor T. i denne Forfatters Skrifter.

tankefødende, [sb. føde], sem elur hugsanir.

Tankefølge, sk., hugsana-röð.

Tankegang hugsun (= það hvernig farið er að hugsa), hugsana-röð.

Tankeglimt hugsun sem bregður fyrir, hugsunar-aðkenning.

Tankejagt það vera að elta (grafa) upp fágætar hugsanir.

Tankekjæde hugsana-röð.

Tankekreds hugsanir (sem eru í sambandi sín á milli): I denne T. er hans Sjæl uophørlig ſyſſelſat.

Tankeleg = **Tankeſpil**.

Tankeliv líf sem fölgið er í hugsunum eða hugsanir fylgja, hugsunar-líf.

tankeløs hugsunarlaus: Han er mere adſpredt end t. — En t. Andagt.

Tankeløshed, án ft., sk., hugsunarleysi.

Tankerad hugsana-röð.

tankerig auðugur að hugsunum: Et tankerigt Skrift.

Tankerigdom hugsana-gnótt.

Tankerige = **Tankeverden**.

Tankering dægradvöl.

Tankerække hugsana-röð, hugsanir: Herved blev min T. afbrudt.

Tankeſeddel minnisblað.

Tankeſkrift, sk., það að rita sjálfar hugmyndirnar (eins og Kínverjar gjöra og fleiri þjóðir þar í nánd) en ekki orðin sem merkja þær; hugmynda-letur.

tankeſnild kænn við (í) hugsun.

Tankeſpil hugar-leikur.

tankeſpredt, [sb. ſprede], sem ekki hefur (ekki getur haft) hugann á neinu; (sem er) utan við sig.

Tankeſpring hlaup (í hugsun).

Tankeſprog spakmæli.

Tankeſtof umhugsunar-efni.

Tankeſtreg stryk (í línu, þar sem maður á snöggvast að nema staðar í lestrinum).

Tankeſtrøm hugsana-straumur.

Tankeſynd synd í hugsun, hugar-synd.

Tanketing hlutur sem ekki er til nema í huga manns, (tóm) hugsun; (sb.: hugarburður).

tanketom sem engin hugsun er í, (sb. tankeløs: En t. Sjæl. „Den ſtive, tanketomme Etiquette".

Tankeverden hugmynda-svið, hugmyndakerfi: „Den Grændſelinie, ſom et forſkjelligt Sprogs forſkjellige T. foreſkriver".

tankevild ringlaður, ruglaður.

tankevægtig sem efnismiklar hugsanir eru í.

tankevækkende, [sb. vække], sem kveikir hugsanir.

Tankevæſen vera (hlutur) sem ekki er til nema í huga manns.

Tankeyttring hugsun (að því leyti sem hún kemur í ljós).

Tant, án ft., kl., a) glingur; hjegómi. — b) gaman: Der er ei ſaa lidet T., der er jo Alvor iblandt fullu gamni fylgir nokkur alvara (orðskv.).

***Tante**, ft. -r, kvk., föðursystir eða móðursystir.

Tap, ft. -pe, sk., [sb. tappi?], a) krani. — b) sá partur á spýtu-enda sem felldur er inn í gróp. — c) gaddur (út úr öxul-enda). — d) standur, eða þvíuml.

***Tapet**, ft. -er, kl., veggfóður (úr brjefi eða e-m vefnaði): Bringe noget paa Tapetet færa (leiða) e-ð í tal, vekja máls á e-u.

***Tapetmager**, ft. -e, kk., sá sem býr til veggfóður og festir það á veggina.

***tapetſere**, ás. 1, festa fóður á (veggi).

***Tapetvæver** sá sem vefur veggjafóður.

Taphjul hjól með gadda út úr öxul-endunum.

Taphul a) gat(ið) sem krani(nn) er settur í. — b) gat fyrir öxul-enda.

***Tapiſſerie**, kl., veggfóður (úr brjefi eða e-m vefnaði).

Tapkile árjetti.

Tapning, sk., það að tappe.

tappe, ás. 1, renna (legi, um krana, úr tunnu eða öðru þess konar íláti): T. Vinen om fra et Fad paa et andet. T. Viin af et Anker paa Flaſker. T. Øl i Kruſet. — T. een for Vatterſot (ná vatni úr manni, sem hefur vatnssýki).

Tappehoug undir-sár, undir-ker, (sem tekur við úr siukerinu — sb. Roſtekar).

Tappekar = **Roſtekar**.

Tappenſtreg bumbusláttur á kvöldin til merkis um að liðsmenn eigi að fara til herbergja sinna, (kvöldbumba).

tapper, ft. tappre, e., a) frækinn (í fornri merk.), vaskur, röskur, hraustur, (sb. kjæk): En t. Kriger (Soldat). — b) fræknlegur, hraustlegur: De gjorde en t. Modſtand þeir veittu allharða viðtöku. — 2) tappert, sem ao., fræknlega, vasklega, rösklega, hraustlega: Fegte (ſtride) tappert. — í tali: Arbeide tappert herða sig (að því sem maður er að gjöra). Drikke tappert drekka fast.

Tapperhed, án ft., sk., frækleiki, vaskleiki, röskleiki, hraustleiki, hreysti, (sb. Kjækhed).

Tappeſtang tappastöng (þ. e. stöng sem höfð er eins og tappi, í því íláti, sem kallað er Mæſkekar).

Tappeſtav = **Tappeſtang**.

Tappetrug a) trog sem e-m legi er rennt í úr tunnu eða öðru þess háttar íláti (sb. tappe). — b) = **Tappehoug**.

Tappevand vatn sem (þiggj.) rennt er úr e-u (sb. tappe).

***Tara** (einnig ritað **Thara**), sk., það sem dregið er frá e-i vöru fyrir þunga umbúðanna.

***Tarantel**, sk., eins konar konguló.

***Tarantella**, sk., eins konar ákafur danz í Sikiley og suðurhluta Ítalíu.

***Tarif**, sk., vöru-skrá (með tilgreindu verðlagi).

Tarm, ft. -e, sk., [þarm-r], þarmur, görn.

Tarmbug sjá **Tarmebug**.

Tarmebad = **Clyſteer**.

Tarmebrok, kl., = **Tarmeløb**.

Tarmebrud, kl., = **Tarmeløb**.

Tarmebug (einnig **Tarmbug**), garnból(ið), þ. e., sá hluti af holinu sem garnirnar eru í).

***Tarmefiſtel** mein í endaþarmi.

Tarmehinde lífhimna (*peritonaeum*).

Tarmehud garn(a)himna.

Tarmeløb kviðslit, haull.

Tarmeſkind = **Tarmehud**.

Tarmeſlyngning garnaflækja, (sb. Miſerere).

Tarmeſnit þarm-skurður.

Tarmeſtræng strengur úr þörmum.

Tarmeſæk = **Tarmehinde**.

Tarmevrid = **Bugvrid**.

Tarre, ft. -r, sk., [þarri, þari], þari; þarabelti; þang.

***Tartan**, kl., skozkur teningavefnaður.

Tartar (fyrir **Tatar**), ft. -er, kk., Tattari (sb. Fms. og fleiri fornrit).

Tartarie, kl., Tattaraland.

tartariſk, ft. -e, e., tattverskur: De tartariſke Nationer.

Tarv, án ft., sk., [þarf, í þörf], nauðsyn, þörf, þarfindi; nytjar, nytsemi, gagn: Faa vide tiende Mands T. fár veit þegjanda þörf, sveltur sitjandi kráka, (orðskv.). — Fremme Menneſkenes T. (sb.: nytsemdarmaður, t. a. m. Fms. III, 174).

tarve, ás. 1, [þarfa, haft í fornbókum], (úrelt), þurfa e-s eða e-ð.

tarvelig, 1) ft. -e, e., a) (um mann), sparsamur. — b) (um hluti), sem sparnaður er við hafður, sem spart er á haldið: En t. Levemaade sparsemi, sparnaður. — 2) sem ao., sparsamlega, spart: Det gaaer t. til i hans Huus það er haldið spart á hjá honum.

Tarvelighed, án ft., sk., sparsemi, sparnaður.

tarveløs sjá **tarvløs**.

tarvløs (einnig **tarveløs**), [þarflaus-s], a) sem ekki þarf neins. — b) óþarfur, óþarfa-.

Taſke, ft. -r, sk., [taska], taska (fornt); kambpungur (framb. kampungur).

Taſkebælte, a) belti með tösku, töskubelti. — b) belti með vösum í, vasabelti.

Taſkekrabbe (krabbategundin) *cancer pagurus*.

Taſkekrebs = **Taſkekrabbe**.

Taſkelaas eins konar lás.

Taſkenſpiller sjónhverfingamaður.

***Taſte**, ft. -r, sk., (hljóm)tunga (á hljóðborði eða organi; þ. e.: hver af þeim tungum sem fingrunum er þrýst á þegar leikið er).

Tatar sjá **Tartar**.

Tater, ft. -e, kk., [sb. **Tatar**], eins konar förulýður á Jótlandi (sb. Zigeuner).

***tatovere**, ás. 1, gjöra (með því að punkta eða rispa) myndir á (hörund, eins og villiþjóðum er títt).

taune, ás. 1, [þagna], (sjaldh.), þagga (sb. Sn. E. Eg. 168–169).

taus, ft. tauſe, e., [sb. þag-, í þegja], 1) um mann, a) þegjandi (Fms. VII, 160): Han ſad ganſke t. (þagði eins og steinn) den hele Aften. Blive t. þagna, (sb. e-n setur hljóðan). — b) þögull, þegjandalegur, óorðasamur (Fms.), fáorður, fámálugur, hljóðlyndur, hljóður: Han er altid t. i ſtore Selſkaber. — c) (sem þegir yfir leyndarmálum), þagmælskur, o. s. frv.: Vær t. og forſigtig. — 2) (um annað), kyr, vær, eða þvíuml.: Den tauſe Skov (Nat).

Taushed, án ft., sk., þögn; þagmælska; kyrrð, værð, eða þvíuml.: Bringe een til T. þagga niður í e-m. Der blev med eet almindelig T. i Salen það drap hljóð úr öllum sem inni voru, þar sló öllu í þögn, (sb.: slegit hefir þögn á þegna, Fms. VI, 43). — Man kan forlade ſig paa hans T. þagmælsku hans. Forbigaae noget med T. láta e-ð í þagnargildi. — Tausheden i den mørke, alvorlige Gravſkov.

***Tautologie**, ft. -r, sk., orðalenglingar.

Tave, ft. -r, sk., [tág; sb. lav og lág-r], taug (í jurt).

Tavl, ft. eins, kl., [tagl; sb. Rumpetavl], (taug, kaðall), haft í orðatiltæk.: Skibet ſank (eða þvíuml.) med Top og T. með rá og reiða.

Tavl, ft. eins, kl., [tafl], a) tígull (t. a. m. í vefnaði). — b) ferhyrnt gat, eða spjald sem fellt er í það (sb.: Salómon konungr .... þildi innan alla veggina .... með spjöldum ok spilum cedrinis af gólfi neðan). — c) tafl; verpilskast.

Tavlbord [taflborð], (úrelt), taflborð.

Tavlbræt taflborð.

Tavle, ft. -r, sk., [tafla], a) spjald (sb.: steinspjöld þau ...., er sjálfr guð hafði á ritat; spjald, ok á crucifixio), tafla; tabula (sb.: sèr bón, at hin hægri geirvarta er blásin upp á tabulonni). b) = Kirketavle.

Tavlebly (steypt) blý í spjöldum (eða þunnum hellum).

Tavlebog töflubók (= bók sem er allt einar töflur).

Tavlebord borð sem spjald (af flögusteini) er greypt í.

Tavleglas gler í ferhyrndum skífum.

Tavleleg, [sb. Tavl af tafl], tafl (= það að tefla).

Tavlemønſter (Tavlmønſter þykir rjettara), tíglar (í vefnaði; teflingur?).

Tavlepenge, ft, gjafastokks-peningar (sb. Kirketavle).

Tavleſkifer flögusteinn sem hafður er í skrifspjöld, spjaldasteinn.

Tavleſteen = Tavleſkifer.

tavlet, ft. tavlede, e., settur saman úr spjöldum: En t. Væg.

Tavleværk e-ð sem gjört er úr spjöldum: Væggen var beklædt med T. (sb. Tavl, af tafl, b).

Tavlgrund, [sb. Tavl, af tafl, a, og Grund 1, h], tíglavefnaður, (teflingur?).

Tavlmønſter sjá Tavlemønſter.

tavlſpættet tíglóttur.

Tax, kl., (trjeð) *taxus baccata.*

***Taxation**, sk., það að taxere.

***Taxator**, kk., = Vurderingsmand.

***taxere**, ás. 1, verðleggja, virða, meta.

***Taxering**, sk, það að taxere.

***Taxt**, ft. -er, sk., fjárlag (að boði yfirvalda; sb Grágás I, 500), löglegt verðlag: Sælge efter (over, under) Taxten. Efter gammel T. að forngildu.

Taxtræ = Tax.

***Technik**, sk., fyrirkomulag; reglur e-r listar.

***Techniker**, ft. -e, kk., sá sem kennir eða nemur e-a smíð; iðnaðarmaður.

***techniſk**, ft. -e, e., sem lýtur að listum eða iðnaði.

***Technolog**, ft. -er, kk., sá sem ritar um listir eða iðnað.

***Technologie**, sk., rit um smíðar eða iðnað, smíðafræði, iðnaðafræði.

tee, ás. 1, [e. o. tea; sb. ſee], tjá (sb.: þann góðvilja, er þèr hafið mèr tèð; eigi tèði guð þeim sína miskunn), auðsýna, sýna: T. ſig ſom en brav Karl sýna af sjer röskleik, eða þvíuml.

Teen, ft. **Tene**, sk., [tein-n], a) (sjaldh.), teinn, teinungur: „Er Gehalten rigtig, udſtebes Metallet i Tene, i de dertil ſtukne Huller". Tene paa Træer. — b) snælda.

***Teetotaliſt** (ekki Teatotaliſt), ft. -er, kk., bindindismaður (þ. e. maður sem er í bindindistjelagi).

***Teetotaller**, kk., = Teetotaliſt.

Tegl, ft. eins, kl., [tigl], tigl, (einkum) þak-tigl: Stryge T. (sb.: at þeir skyldi elta leir ok gera tigl). Brænde T. steikja tigl.

Teglarbeide, a) tiglgjörð (Stjórn). — b) e-ð sem gjört er úr tigli.

Teglbrænder, ft. -e, kk., tigl-steikjari.

Teglbrænderi staður þar sem tigl er steikt.

teglbygget, [sb. bygge], gjörður (hlaðinn) úr tigli.

tegldannet, [sb. danne], (sem er) í lögun eins og tiglhella (þ. e. þakhella úr tigli).

teglfarvet, ft. -farvede, e., (sem er) eins og tigl á litinn, (sb. teglrød).

Teglform tiglmót.

Teglgaard tiglgarður (þ. e. tiglgjörðarhús).

Teglgulv tiglgólf.

Teglhuus hús til að þurrka tigl í.

Teglhytte tiglgjörðarhús.

teglhængt, [sb. hænge], tiglþakinn: En t. Bygning.

Tegljord lakasti leir (af þeim) sem hafður er í tigl.

tegllagt, [sb. lægge], lagður tigli.

Teglleer leir sem hafður er í tigl.

Teglmeel smá-malið tigl, tigldupt.

Teglmuur tiglveggur (Stjórn).

Teglovn ofn sem tigl er steikt í.

teglrød rauðleitur eins og tigl, (sb. teglfarvet).

Teglſteen = Tegl.

Teglſteensolie olía sem tigldupt er saman við.

Teglſtryger, ft. -e, kk., tiglmótari.

Teglſtrygning tiglmótun.

Tegltag tiglþak.

Tegltækker, ft. -e, kk., sá sem gjörir tiglþök.

Tegltørv hnoðaður og mótaður brennslumór.

Teglvæg tiglveggur (fornt).

Teglværk tiglgjörðarstaður.

Tegn, ft. eins, kl., [teikn], a) mark, merki: Væderens T. hrútsmark (Rímb.), hrútsmerki (Rímb.). hrútslíki (sb.: þá er sólin gengi í hrútslíki), hrútur (sb.: þá hefr sól göngu sina á merki því, er hrútr er kallaðr, Rímb.). — Gjøre Korſets T. gjöra krossmark. — Ord ere T. paa Tanker orðin tákna (merkja) hugsanir. Dette er T. paa en god Helbred það er heilsumerki. Der var ikke T. til Liv hos ham það var ekkert lífsmark með honum. — b) bending: Give een et T. med Haanden benda e-m. Give een et T. med Dinene depla augum til e-s. — c) það sem veit á e-ð, viti (í orðatiltæk.: ills viti, góðs viti), fyrirboði, fyrirboðun (fornt); fyrirburður: Jeg holder det for et ondt (godt) T. jeg held það sje ills (góðs) viti. Man holder det for T. paa en ſtreng Vinter menn halda, að það viti á harðan vetur. Der er ingen T. til at det ſnart vil ſkee það eru öngvar líkur til, að það verði bráðum. — d) tákn (sb.: Heliseus spámaðr, er mörg tákn gerði), stórmerki, jarteikn: „Derſom I ikke ſee T. og underlige Gjerninger".

Tegnbillede mynd sem merkir e-ð, merki, mark.

tegnbunden, [sb. binde], tengdur við e-t merki, kominn undir e-u merki, eða þvíuml.: T. Kundſkab.

tegne, s. 1, [teikna], 1) ás., a) draga (e-ð) upp: T. et Træ (Dyr). T. en menneſkelig Figur. — Han tegnede hende af (hann dró upp myndina hennar) ſom hun ſad ved Rokken. — T. efter Antiker draga upp eptir fornmyndum. Hun lærer at t. — b) = mærke a: Var dig for den, ſom vor Herre har tegnet. — c) skrifa rita: T. noget op bóka e-ð (sjer til minnis). — T. ſig rita nafn sitt: Der har mange tegnet ſig ſom Deeltagere. — Einnig (tómt) t. = t. ſig: T. paa (rita nafn sitt á) en Omgangsſkrivelſe. T. under rita nafn sitt undir. — 2) h. s., vera líklegar (til að verða e-ð): Drengen tegner godt er efnilegur. Han tegner til at blive en dygtig Karl það er eins og það ætli að verða maður úr honum. Det tegner til en god Høſt það ætlar að verða góð uppskera.

Tegnebog, a) uppdráttabók (sb. tegne 1, a). — b) kambpungur (framb.: kampungur), veski.

Tegnebræt uppdráttafjöl (þ. e. fjöl sem brjef er límt á meðan verið er að draga myndir á það; sb. tegne 1, a).

Tegnekonſt uppdráttalist.

Tegnelſe, sk., a) (sjaldh.), það að tegne 1, b, c. — b) e-ð sem skrifað er til minnis.

Tegnelærer = Tegnemeſter.

Tegnemeſter sá sem kennir uppdráttalist.

Tegnen, án ft., sk., það að tegne (uppdráttur).

Tegnepapir úppdráttapappír.

Tegnepenge, ft., peningar sem klukkari fær fyrir að skrifa nöfn þeirra sem ætla að verða til altaris.

Tegner, ft. -e, kk., sá sem kann að draga upp: Han er en god T. (hann er góður að draga upp); men at male forſtaaer han ikke.

Tegneſkifer = Sortkrid.

Tegneſkole skóli þar sem kennt er að draga upp.

Tegning, sk., a) án ft., það að tegne 1 (einkum a). — b) með ft. -er, uppdráttur (= mynd sem dregin er upp): Tegningen til en Bygning uppdráttur til að sýna, hvernig e-t hús eigi að verða. En meget udfert T. nákvæmur uppdráttur.

Tegnlære a) það að kenna hvernig menn geti sýnt hugsanir (hugmyndir) með merkjum. — b) sú kunnátta að sjá (af merkjum, t. a. m. lífæðinni, tungunni, þvaginu) hvað að sjúkum manni gangi.

Tegnſkrift, sk., það að skrifa öðruvísi enn með stöfum.

Tegnſprog það að tala með bendingum, bendingatal.

Tegntyder, ft. -e, kk., sá sem þýðir fyrirburði (þ. e. segir fyrir hverju þeir sjeu).

Tegntydning það að þýða (ráða) fyrirburði.

***Teint**, sk., litarháttur.

***Telegraph**, ft. -er, sk., (eins konar tilbúningur til að koma fljótt frjettum), frjettafleygir.

***Teleologie**, sk., skýringar um tilgang skapaðra hluta.

***teleologiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að tilgangi skaparans.

***Teleſkop**, sk. og kl., stór sjónpípa.

***teleſkopiſk**, ft. -e, e., sem ekki sjest nema í sjónpípu: Teleſkopiſke Stjerner.

***telluriſk**, ft. -e, e., sem lýtur að eðli jarðarinnar.

Telt, ft. -e, kl., [sb. tjald], tjald: Reiſe (opſlaae) et T. tjalda. Nedtage et T. taka upp tjald, svipta tjaldi. Ligge under T. liggja í tjaldi, liggja við tjald.

Teltbod tjald sem haft er fyrir sölubúð.

Teltboer, ft. -e, kk., tjaldbúi.

Teltdække a) (sjálft) tjald(ið). — b) e-ð sem tjald er þakið með utan.

telte, s. 1, [sb. tjalda], tjalda, a) h. s.: „Han lod ſine Mænd ſtrax t. over ſig". — b) ás.: „Vore Landsmænd har alt teltet Stibet".

Telthuus tjald sem líkist húsi; (eða) hús sem er svipað tjaldi.

Teltknap hnúður á tjaldsúlu.

Teltlerred tjaldaljerept.

Teltliv það að búa í tjöldum.

Teltmager, ft. -e, kk., sá sem býr til tjöld.

Teltpæl tjaldhæll.

Teltreb tjaldstag.

Teltſeng rekkja sem er lík tjaldi.

Teltſtang tjaldsúla.

Telttag þak sem er eins og ris á tjaldi.

Teltvogn, a) tjaldavagn (= vagn sem tjöld eru flutt á). — b) vagn sem tjaldað er yfir, (tjaldvagn).

Teltvæg tjaldhlið.

temmelig, a) sem ao., sæmilega, býsna, æði: Hans Helbred er nu t. god. T. meget æði mikið. T. lidet heldur lítið, í minna lagi. Det gaaer ſaa t. med Arbeidet verkið gengur bærilega (nógu vel). — b) sem e., töluverður, æði mikill: Han efterlader ſig en t. Formue. Der er endnu en t. Deel tilbage það er töluvert (æði mikið) eptir enn.

Tempel, ft. **Templer**, kl., musteri.

Tempelherre musterisriddari (sb. **Tempelorden**).

Tempelorden samband musterisriddara (sem voru uppi á 12. og 13. og 14. öld).

***Temperament**, ft. -er, kl., geðsmunir: Et choleriſk T. ákaflyndi, kappsemi. Et melancholſk T. þunglyndi. Et phlegmatiſk T. dauflyndi. Et ſangviniſk T. glaðlyndi, ljettlyndi, hviklyndi. Være af et hidſigt T. vera bráðlyndur (bráður, uppstökkur). Være af et ſagtmodigt T. vera hóglyndur (gæfur; sb. ſagtmodig, Sagtmodighed).

***Temperamentsfeil** skaplöstur.

***Temperatur**, sk., loptslag (að hita eða kulda).

***tempere**re, ás. 1, tempra; En tempereret Luft mátulegur hiti. Et tempereret Klima temprað loptslag. Det tempererede Streg af Jorden (sb.: engi sá er vel tempraðan bólstað vill hafa, Skuggsjá).

***Tempo**, kl., mátulegur flýtir (í söng eða hljóðfæraslætti).

***temporel**, ft. -le, e., stundlegur, skammvinnur, fallvaltur.

***temporiſere**, h. s. 1, sjá hvað setur, eða þvíuml.

***temporær**, ft. -e, e., sem (ekki) er (nema) um stundar sakir, skammvinnur, (sb.: skammgóður, til bráðabyrgða).

***Tempus**, ft. Tempora, kl., tíð (sagnar).

***Tendents**, ft. Tendentſer, sk., stefna, horf, tilhneiging, tilgangur.

***tendere**, h. s. 1, stefna (að e-u), hafa tilhneigingu (til e-s; sb.: e-m hættir til e-s).

Tene, ft. -r, sk., [sb. teina, í Grágás], = Ruſe.

***Tenor**, sk., þriðja hljóð (að ofan, í söng eða hljóðfæraslætti).

***Tenoriſt**, ft. -er, kk., sá sem syngur í þriðju hljóðum (sb. Tenor).

***Tentamen**, ft. Tentamina, kl., raun (= það að reyna e-n, það að hlýða e-m yfir).

***Terceron**, kk., maður sem á hvítan föður en mórauða móður (þ. e. móður sem er Mulatinde).

***Termin**, ft. -er, sk., [termin, Stjórn], ákveðinn (tiltekinn) tími, (sb.: Ef maðr fastnar sèr kono, þá skolo festar haldaz svá lengi sem á var kveðit; en at liðinni þeirri stefno, er á var kveðit, ... þá segja lög lausar festar, Grágás); (einkum: hinn löglegi) gjalddagi (11. júní og 11. desember): Sætte een en T. kveða á tíma við e-n (gjöra e-m stefnu; sb.: Set mèr termín ok tíma til, nær þú vill at ek biði fyr þèr): Betale en Sum i fire Terminer borga e-ð á fjórum gjalddögum.

***Terminologie**, sk., = Konſtſprog (sb. Ordbrug).

***Termiter**, ft., eins konar maurakyn (í heitum löndum).

***Terne**, ft. -r, sk., þristur (í talnabúð).

Terne (einnig ritað Tærne), ft. -r, [þerna], þerna, a) kvk., (sb.: þjónustumey, griðkona). — b) sk., (sb.: gæss né andir né æðar né þernor, Grágás), kría.

Terning sjá Tærning.

***Terpentin**, sk., terpentínu-kvoða.

***Terpentinolie** terpintína = terpintínuolía.

***Terpentinſpiritus** terpintínuandi.

***Terrain**, kl., landslag.

***Terraſſe**, ft. -r, sk., hjalli (grasi vaxinn).

***Terrin**, ft. -er, sk., (eins konar djúp) skál (optast með loki, tarína): En Porcellains T.

***Terrinlaag** terínulok.

***Territorial-**, sem fremri partur af samsettu orði, sem lýtur að landeign, t. a. m. í Territorialrettighed, ft., landeignarrjettindi (= rjettindi sem fylgja landeign).

***Territorium**, ft. Territorier, kl., landeign, land, lönd.

***Terrorismus**, sk., skelfi-stjórn (sb. G. O.), ógnar-öld, (á Frakklandi 1793–94).

***Terroriſt**, ft. -er, kk., skelfir (G. O.).

terſke sjá tærſke.

***tertiair**, ft. -e, e., (sem er) þriðju tegundar, þriðji.

***Terts**, sk., (í skilmingum), högg eða lag þriðju tegundar.

***Terzerol**, sk., = Lommepuffert.

***Terzet**, sk., þrísöngslag, þrísöngur; þriggja hljóðfæra lag.

***Terziner**, ft., ítölsk staghenda.

***Teſtament** (einnig Teſtamente), ft. Teſtamenter, kl., [testament, Sturl. IV, 46], testament, a) = skipun manns; skipunarskjal: Gjøre ſit T. gjöra skipun sína (fornt; sb.: gjöra skipanir á síðurstu dögum sínum). — b) sáttmáli (meðal guðs og manna): Det gamle (nye) Teſtamentes Tider. — Det gamle (nye) T. bækur hins forna (nýja) sáttmála.

***teſtamentariſk**, ft. -e, e., sem lýtur að (stendur í, eða þvíuml.) skipun manns (á síðurstu dögum).

***Teſtamente** sjá Teſtament.

***teſtamentere**, ás. 1, gefa (e-m e-ð) í skipun sinni (testamenti sínu).

***Teſtator**, ft. -er, kk., maður sem gjört hefur skipun sína.

***Teſtatrix**, kvk., kona sem gjört hefur skipun sína.

***teſtere**, ás. 1, = teſtamentere.

***Teſtikel**, ft. Teſtikler, sk., eysta.

***Teſtimonium**, ft. Teſtimonia og Teſtimonier, kl., vitnisburður.

Text, sk., [sb. texti], texti (sb.: þeirra villa ok hègómi auðsýniz af sjálfum texta Genesis, Stjórn; allan texta guðligra ritninga, Stjórn), (sb: umtals-efni, mál, lestur): Prædike over en T. leggja út af e-u. Texten til en Liigprædiken.

***Textur**, sk., vígindi.

***Thaleb**, kk., (tyrkneskur) spekingur.

***Thara** sjá Tara.

***Theater**, ft. Theatre, kl., leikhús.

***Theaterbud** sendimaður í leikhússmálefnum.

***Theaterbygning** (sjálft) leikhús(ið).

***Theaterdirecteur**, ft. -er, leikhússforstjóri.

***Theaterkaſſe** leikhúss-sjóður.

***Theaterperſonale**, kl., leikhúss-fólk.

***Theatervæſen** allt sem lýtur að leikhúsi (leikhúsum).

***theatralſk**, ft. -e, e., (leikhúslegur), leikaralegur.

Thee, ft. -r, (þegar talað er um tegrasstegundir), sk., a) tegras: Bruun T. Grøn T. Fine Theer. — b) tevatn: Skjenke (drikke) T. Theen har trukket tevatnið er dökknað (af safanum úr tegrasinu). En Kop T. tebolli = bolli af tevatni.

Theebakke tebolladiskur.

Theeblad blað af tegrasi.

Theebord teborð.

Theebræt tebollafjöl.

Theedaaſe baukur (eða annað smá-ílát) sem tegras er haft í.

Theedug dúkur sem breiddur er á teborð.

Theekande = Theepotte.

Theekedel tevatnsketill.

Theekop tebolli (þ. e. bolli sem te er skenkt í).

***Theemaſkine** vellu-kanna (það er eins konar ílát til að halda vatni heitu einkum því sem hafa á í te eða kaffi).

Theeplante tegras.

Theepotte tekanna.

Theeſelſkab þeir sem koma saman til tedrykkju.

Theeſkaal = Theekop.

Theeſkee teskeið.

Theeſkjenker veitingamaður sem selur tevatn í bollum.

Theeſkriin (vandaður) tekistill.

Theetøi, án ft., tegögn.

Theevand a) vatn sem ætlað er í te. — b) tevatn.

***Thema**, ft. Themata, kl., texti, (umtals-)efni.

***Themis**, kvk., rjettlætisgyðja(n).

***Theodicee**, sk., forsjónarfræði.

***Theogonie**, sk., hugmyndir um uppruna guðanna.

***Theokratie**, kl., guð-stjórn (eins og hjá Gyðingum í fornöld).

***theokratiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að guð-stjórn.

***Theolog**, ft. -e, kk., guðfræðingur.

***Theologie**, sk., guðfræði, guðvísi.

***theologiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að guðfræði, guðfræðis-: En t. Forelæsning guðfræðisfyrirlestur. Tage t. Examen ljúka sjer af í guðfræði. En t. Candidat maður sem er útlærður í guðfræði.

***Theoretiker**, ft. -e, kk., sá sem hefur hugmynd e-r listar eða vísindagreinar (hvort sem hann getur alls kostar sýnt hana í verki eða ekki).

***theoretiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að (er fólginn í, o. s. frv.) reglum og hugmyndum.

***Theorie**, ft. -r, sk., hugmynd, regla, lærdóms-áætlun, eða þvíuml.: Han har lagt ſig efter Medicinens T., men aldrig givet ſig af med Praxis. Fremſætte en ny T.

Theoſoph, ft. -er, kk., sá sem þykist sjá andlega hluti með yfirnáttúrlegu móti.

***Theoſophie**, sk., það að þykjast sjá andlega hluti á yfirnáttúrlegan hátt.

***Thermometer**, ft. Thermometre, kl., hitamælir (G. O.).

***Theſis**, ft. Theſes eða Theſer, sk., þrætugrein; o. s. frv.

thi (einnig ritað ti), st., [þí = því], a) af því að, af því, því að, því: Reiſen var ikke blot en Lyſtreiſe; t. vi beſaae alle Fabrikerne i Egnen. Jeg klager ikke over min Skjebne; t. hvortil nytte Klager? — b) fyrir þá sök, fyrir því, því, þess vegna: Magt kunde her ikke anvendes; t. vilde han forſøge, hvad der kunde udrettes ved Liſt. Sb. derfor.

Thing sjá Ting II.

Thronarving sá sem borinn er til ríkis (eptir e-n); konungs-efni; keisara-efni.

throne, h. s. 1, sitja (eins og í hásæti). — b) óeiginl., drottna, ríkja.

Throne, ft. -r, sk., hásæti, hásætisstóll (Stjórn); veldissæti (Stjórn); stóll (sb. elska man ok trúlyndan þræl minn ok vin Davíð og styrkja hans stól): Beſtige Thronen taka konungdóm (keisaradóm). Han blev ſtødt fra Thronen var rekinn af ríki.

Thronfølge, kk., ríkis-erfðir.

Thronfølger, ft. -e, hk., sá sem taka á ríki eptir e-n, (sb. Thronarving).

Thronhimmel himin upp yfir hásæti, (hásætishimin.

Thronſeng sæng sem himin er yfir, (himinsæng).

Thunfiſk sjá Tunfiſk.

Thybo maður á (af) þjóðu á Jótlandi.

ti sjá thi.

ti tíu.

Tiaar tíu ár.

tiaarig tíu vetra (gamall).

Tid, ft. -er, sk., [tíð], 1) í myndinni Tid, a) tími, tíð: Om en kort T. innan skamms, áður en langt um líður. Om en Maaneds T. að mánuði liðnum. Den T. vil komme, da du fortryder det þeir koma tímarnir, að þú iðrast þess. For kort (lang) T. ſiden fyrir skömmu (löngu; — einnig tómt: skömmu, löngu; sb, Fms. VI, 385–87). Det er lang T. ſiden jeg ſaae (eða har ſeet) hende það er langt siðan jeg sá (hef sjeð) hann. I Grækernes (Romernes) T. á dögum Grikkja (Rómverja). I den forrige Konges T. (sb. á dögum Haralds konungs hins hárfagra). I forrige Tider í fyrri daga. I vore Tider á vorum dögum, nú á dögum. Det er ikke ſkeet i min T. í mínu minni; í minni tíð. — For nærværende T. og (þó það sje reyndar tvírætt) for Tiden nú sem stendur. — For en T. um tíma, um stund, um stundar sakir. Til en T. um stundar sakir, t. a m. Det gaaer an til en T.; men omſider bliver man kjed deraf. En T. lang = en Tidlang; sb. **Tidlang**. — Fra T. til T. eða fra T. til anden öðru hverju, (sb.: höppum og glöppum). T. efter T. eða T. efter anden smátt og smátt. — Med Tiden þegar fram líða stundir, (sb.: þegar þar að kemur). — Til evig T. um aldur og um æfi (N. g. L., Gþl.). — Det vil viſe ſig i Tiden og Tiden vil lære det það mun sýna sig. — Tage ſig god (eða den fornødne) T. til noget gefa sjer tóm til e-s. Giv T. eða giv kun T. farðu þjer hægt!, (sb.: stilltu þig, gæðingur!; láttu þjer bærilega!). Det har jeg ikke T. til jeg kemst ekki til þess. — Det er høi T. það er mál komið, (sb.: það er komið í seinustu forvöð; það er komið í eindaga). Det var paa Tiden (eða paa den høie T.) það var mál komið. Alting har ſin T. hvað bíður sinnar stundar. Komme (gjøre noget) for Tiden koma (gjöra e-ð) of snemma. Komme til rette T. koma í tækan tíma, koma mátulega. I beleilig T. eða i den rette T. í tækan tíma, á hentugum tíma. I ſin T. þegar þar að kemur. Tage Tiden i Agt sæta lagi. — Den T., den Sorg þá koma dagar, þá koma ráð. — Paa den T. af Dagen (Aaret) í það mund dægra (missira). Ved Aftens T. að kvöldi dags. — Tiden falder (bliver) mig lang mjer leiðist. Fordrive Tiden med noget stytta sjer stundir með e-u, gjöra e-ð sjer til dægrastyttingar. Dræbe Tiden eyða tímanum (með e-u móti, þegar manni leiðist). Tilbringe Tiden paa en behagelig Maade eiga skemmtilegt. — Skikke ſig i Tiden og tage Tiden, ſom den er sætta sig við kringumstæðurnar. Trykkende (beſværlige) Tider bág tíð. Dyr T. paa Korn harki á korni. I Nøds T. eða i Nødens T. þegar í nauðirnar rekur. Haabe bedre Tider bíða betri stunda. — Sige noget i god T. segja e-ð góðu heilli, (sb.: guð gefi því orði sigur!). — I Høſtens T. um uppskerutímann. — I Tidens (Tidernes) Fylde þegar fullnaður tímans er kominn (sb. greinina um **ſkrabe**). — T. og Evighed tíð og eilífð, (sb. bæði þessa heims og annars). — b) tíð sagnar (Sn. E.): Gjerningsordenes Tider. — 2) **Tide**, [e. o. tíðu?], í orðatiltæk. i Tide í tækan tíma.

Tidebog (fyrrum) tíðabók (Fms. V, 172). — b) finnst einnig haft = **Krønike** a: „Verdens T.“

Tideløs sjá **tidløs** II.

Tidemærke fyrirbending (Fms.): „Allehaande Tidemærker ſøgte de at udgrunde“.

Tidende, ft. -r, sk., [tíðendi], a) tíðindi: Nye Tidender fra Rusland. — b) frjettarit; tímarit: En politiſk T. En lærd T.

Tidepenge, ft., gjald sem fullnumar í e-i. iðn leggja í sjóð sins iðnaðar-sambands, (lagspeningar).

tidig, ft. -e, e., [tíðig-r], a) = **betimelig**. — b) árrisull, árvakur. — c) [sb. tíð-r, í öðrum eins orðatiltækk. og: e-m er títt til e-s], lystugur (sb.: þann tíma, sem .... hón — þ. e. hjörðin — var lystugast — þ. e.: lystugust — at drekka): Heſten er t. til ſit Foder.

Tidighed, án ft., sk., það að vera **tidig**.

Tidkort (einnig **Tidskort**), sk., = **Tidsfordriv**.

Tidkortning = **Tidsfordriv**.

Tidlang, sk., [fyrir **Tid lang**], i en T. (í þol.), langa stund, lengi vel, (langa lengi), um tíma, um hríð, um stund(ar sakir): Han har været en T. i vort Huus.

tidlig, [sb. tíðlig-r], 1) ft. -e, e., a) sem er snemma dags: Den tidlige Morgenſtund morguns-árið, (sb. Morgenſtund). — b) sem kemur snemma: Vi have i Aar en t. Sommer (Vinter) það sumrar (vetrar) snemma í ár. — c) snemmgrær (Stjorn): Tidlige Frugter (Jordbær, Aſparges). — d) gamall, eða þvíuml.: Den tidligſte Forfatter over denne Materie sá sem fyrstur hefur ritað um þetta efni. Man har en tidligere Lov það eru til eldri lög. — 2) ao., a) tímanlega, snemma = snemma dags, snemmindis (Fms. XI, 52), árdegis: Staae t. op fara snemma á fætur, (sb.: Ár skal rísa sá er á yrkendr fá). Være t. paa Færde vera snemma á fótum. Det er endnu t. það er ekki framorðið enn. I Morgen t. (snemma) í fyrra-málið. — Vi kom meget for t. við komum mikils til of snemma. — Gaae t. til Sengs hátta snemma, fara snemma að hátta. — Uhret gaaer en halv Time for t. er hálfri stundu of fljótt. — b) snemma, snemmindis (sb.: sendi hann þá út — þ. e. til Íslands — snemmendis; sb. einnig: snemmendis sumars, Ísll. II, 264): T. paa Foraaret snemma um vorið. T. paa Sommeren snemma sumars. — c) snemma (t. a. m.: í orðunum var hann snemma mikill vexti, Eg.), snemmindis (t. a. m. í orðunum: hann var snemmindis mikill ok sterkr, Laxd.): Børn bør t. vænnes til at undvære. — d) Dette Ord har været tidligere i Brug hefur tíðkazt áður.

tidløs sem ekki hefur skynbragð á tíð og tíma, skynlaus. — II) **Tidløs** eða **Tideløs**, sem nafn, sk., (jurtin) *colchicum auctumnale.*

Tidmærke það sem er til marks um hæfilegan tíma til e-r vinnu.

Tidsaand aldarbragur, aldarháttur.

Tidsafdeling tímabil.

Tidsalder öld: Vor T. En forbigangen T.

Tidsbegreb hugmynd um tíð.

Tidsbøining tíðarbreyting (sagna = það að sögn breytir mynd sinni eptir því um hvaða tíð talað er).

Tidsdeling tímaskipting.

Tidſe, sk., (eins konar smáviði) *hippophae rhamnoides.*

Tidſel, ft. **Tidſler**, sk., [þistil-l], þistill *carduus.*

Tidsfordriv, sk., dægrastytting: Gjøre noget til (eða for) T. gjöra e-ð sjer til dægrastyttingar.

Tidsforhold það sem lýtur að tíð (en ekki stað).

Tidsfriſt frestur, frest (kl. ft.).

Tidsfølge, sk., röð viðburða(nna): Fortælle Hiſtorien efter Tidsfølgen.

Tidskort sjá **Tidkort**.

Tidslede það að geta ekki fundið sjer neitt til dægrastyttingar, leiðindi.

Tidsløb tímabil.

Tidsmaal mæling tímans, (sb.: tímatal).

Tidsmærke það sem ráða má af til hvers tíma e-ð heyri.

tidsnok, ao., nógu snemma: Han kom t. til Brylluppet. — Det er t. i Morgen það er nógur tíminn (nógu snemmt) á morgun.

Tidsomſtændighed aldarfar.

Tidsord = **Gjerningsord**.

Tidsorden niðurröðun eptir tíma: Tids- og Stedsordenen i en Hiſtorie.

tidſparende, [sb. **ſpare**], sem flýtir fyrir, sem flýtir er að.

tidſpildende (einnig ritað **tidsſpildende**), [sb. **ſpilde**], sem tefur fyrir, sem töf er að.

Tidspunkt punktur (sb.: með því at í sagðan punkt hefir hann eigi sjálfs síns völd, stillir hann minnr gleðinna, enn veraldligum mönnum mundi sýnaz sem bezt standa), tími.

Tidsregning rímtal; tímatal.

Tidsrum tímabil, öld: Et T. af tyve (halvtredſindstyve) Aar.

Tidsrække = **Tidsfølge**.

Tidsſkifte tímaskipti.

Tidsſkrift, kl., tímarit.

Tidsſpilde, a) það að eyða tímanum til einskis. — b) töf, tímatöf.

tidsſpildende sjá **tidſpildende**.

Tidsvilkaar = **Tidsomſtændighed**.

tidt [(títt fyrir) tíðt], miðstig **tiere** [tíðara], efsta stig **tieſt** [tíðast], ao., opt, (sb. **ofte**): Han kommer her t. Det gaaer for t. paa það kemur of opt að. Jeg forlanger ikke at komme der tiere mig fýsir ekki að koma þar optar.

tie [sb. þegja], **taug**, **tiet** og (fornl.) **taugt** [sb. þagt = þagat], a) h, s. (har), þegja: Da han havde ſagt dette, taug (þagnaði) han. T. ſtille þegja (eins og steinn). — T. med noget þegja yfir e-u (fornt). — Han kan ikke t. hann getur ekki þagað yfir neinu. — b) sem ás., = **fortie**.

tiende tíundi: Hver t. Mand.

tiende (har), h. s. 1 [tíunda], gjöra (gjalda) tíund: T. til Præſten tíunda til prests, gjalda preststíund.

Tiende, ft. -r, sk., [sb. tíund], tíund.

Tiendeafgift tíundargjald í peningum (eða e-u öðru en korni, fiski, o. s. fr.).

Tiendeager akur sem tíund er goldin af.

tiendebærende [sb. **bære**], sem tíund er goldin af, (tíundbær).

Tiendedeel tíundi hluti: Tre Tiendedele.

Tiendeeier tíundar-eigandi.

Tiendeforening samkomulag um tíund (t. a. m. þar um, að hana skuli gjalda í þresktu korni, en ekki í bundinum).

Tiendeforordning (konungleg) tilskipun um tíund.

Tiendeforpagter tíundar-kaupandi.

tiendefri sem engin tíund er goldin af: T. Jord.

Tiendefrihed það að vera **tiendefri**.

Tiendegaard jörð sem tíund er goldin af.

Tiendegaas gæs sem goldin er í tíund.

Tiendehøns hænsni sem goldin eru í tíund.

Tiendekorn tíundarkorn (= korn sem goldið er í tíund).

Tiendelade tíundarhlaða (= hlaða sem kirkjutíund er geymd í).

Tiendeneg tíundar-bundin (þ. e. kornbundin sem látið er í tíund).

Tiendepenge, ft., peningar sem goldnir eru í stað tíundar.

Tiendepenge sú tíundi hluti sem rann í konungsgarð af arfi eða eigu er menn fluttu af landi burt.

tiendepligtig sem gjalda skal tíund (af): T. Jord.

Tienderettighed það að eiga að taka tíund, (tíundartekja).

Tiendeſvig tíundarsvik.

Tiendetager, ft. -e, kk., sá sem tekur tíund.

Tiendetægt tíundartekja: „Naar Landsbypræſter bleve frie for T. og Avling“.

Tiendetæller, kk., sá sem telur tíundarbundin.

Tiendevæſen allt sem að tíundum lýtur.

Tiendeyder, ft. -e, kk., maður sem er í tíund, (tíundarbóndi).

Tier, ft. -e, sk., [sb. tig-r], tugur.

tifold, [tífald-r], a) e., tífaldur. — b) sem ao., tífalt, tífaldlega.

Tiger, ft. **Tigre**, sk., (tígrisdýr) *felis tigris.*

tigeragtig, ft. -e, e., sem er eins og tígrisdýr, eða þvíuml.: T. Grumhed grimmd eins og í tígrisdýri.

Tigerheſt hestur sem er líkur tígrisdýri á litinn.

Tigerhjerte hjarta eins og í tígrisdýri.

Tigerkat (nafn á dýrunum) *felis onca, felis pardalis*, o. s. frv.

Tigerſkind skinn af tígrisdýri.

tigge, s. 1, [þiggja], 1) = **trygle**, a) h. s. (har), t. om noget biðja mikillega um e-ð. — b) ás., *α*) t. noget = t. om noget. — T. ſig noget til særa (æra) e-ð út, (sb.: jeg hafði hana út með sárri bæn). — *β*) t. een nauða á e-m, grátbæna e-n: Jeg er alt bleven tigget derom jeg hef verið marg-beðinn um það. Hun tiggede ham ſaa længe, til (hún var þangað til að nauða á honum, að) han maatte ud dermed. — 2) um ölmusumenn, a) h. s., biðja ölmusu, (sb. **betle**): Gaae om og t. ganga að bitlingum, flakka. — b) ás.: T. ſit Brød vera á verðgangi. T. noget ſammen nurla e-ð saman á verðgangi.

tiggefærdig (sem er) húsgangsmatur, sem hangir á horriminni, (sb.: bláfátækur, o. s. frv.).

Tiggen, ón ft., sk., kvabb, nauð (kl.): Med al hendes T. og Beden udrettede hun dog intet.

Tigger, ft. -e, kk., beiningamaður, förumaður, göngumaður, húsgangur; stafkarl, förukarl.

tiggeragtig, ft. -e, e., húsgangslegur.

Tiggerbarn a) göngumannsbarn. — b) barn sem biður að gefa sjer, beiningabarn.

Tiggerbrev snikjubrjef.

Tiggerdigter skáld sem sníkir með kveðskap sínum.

Tiggerdreng húsgangspiltur, förupiltur, flokkudrengur.

Tiggeri, ft. -er, kl., ölmusubænir, (sb. húsgangur, verðgangur); bónbjargir.

Tiggerkjærling stafkerling (Fms.), förukerling, (sb. **Tiggerkone**).

Tiggerkone göngukona (Nj.), farandkona (Nj.; sb. **Tiggerkjærling**).

Tiggermunk förumunkur, (sb.: berfættur bróðir).

Tiggerpige beiningastúlka, förustúlka.

Tiggerpoſe skreppa (Gþl. 202).

Tiggerſtav stafur göngumanns (Gþl. 202), göngumanns-prik: Gribe t. Tiggerſtaven fara á verðgang.

Tihed, sk., tugur.

Tikant tíhyrningur.

tikantet tíhyrndur.

til [til], I) fs., A) með þeirri fallmynd, er samsvarar þol. og þiggj. á ísl., 1) eiginl., a) til, *α*) reiſe (gaae, kjøre) t. Byen fara (ganga, aka) til borgarinnar. Finde t. Byen rata til borgarinnar. Denne Vært er forplantet fra America t. Europa þessi planta er flutt úr Vesturheimi og gróðursett í Norðurálfu. — Beſørge noget t. een koma e-u til e-s. Kom hen t. mig komdu hingað til mín, (sb.: farðu hingat til mín, Nj. 2). — *β*) tage (gribe) t. noget taka (grípa — sb. Fms. I, 16) til e-s: Han tog t. ſin Kaarde. — b) þar sem merkingin er reyndar sama og í I, A, 1, a, en þó er tíðara að hafa e-ð annað, enn fs. til, á ísl.: Han vendte ſig t. Folket hann snjeri sjer (snjerist) að fólkinu. — Nærme ſig t. een færa sig nær e-m, o. s. frv. — See ind til een koma við hjá e-m. — Jeg fulgte ham til Porten jeg fylgdi honum að hliðinu. — Fødes t. Verden berast í heiminn. — c) við: Sætte noget op t. Væggen. Staae op t. en Væg. — d) Stige t. Heſt stíga á hest sinn, fara á bak. — e) være t. Landemode (Marked, Lyſtighed) vera á klerkastefnu (markaði, skemmtunarfundi). Være t. Beſøg hos een (sb.: váru þau Sighvatr ok Halldóra þar jafnan á kynnissókn, Sturl.; Rafn hafði verit á kynnisleitan — þannig í skinnbókinni — í Selárdal, Sturl.; Oddi Þorgilsson var þar kominn á kynnisleit, Sturl.). Være t. Gilde (Bryllup) vera í veizlu (brúðkaupi). Være t. Skriſte skriptast. Være til Guds Bord vera til guðs borðs. Være t. Examen vera að láta reyna sig. — 2) um tíð, a) det ſtunder t. Aften það líður á daginn, það er áliðið. — b) fra Morgen t. Aften frá morgni til kvölds, liðlangan daginn. Fra Januar t. April. — c) t. Paaſke á páskunum (þ. e. þegar páskarnir koma). T. Nytaar á nýárinu, um nýárið, (þ. e. þegar nýárið kemur). Vi faae Regn t. Natten það rignir (kemur regn, kemur úr honum, verður úrkoma) í nótt. Det vil fryſe t. Natten það verður frost í nótt. T. hvad Tid ſkal jeg vente dig hvenær má jeg búast við (eiga von á) þjer? — d) t. rette Tid í tækan tíma. — 3) með breyttri merk., og óeiginlega, a) ſpiſe Brød t. Kjødet borða brauð með kjötinu. Drikke Viin t. Maden drekka vín með matnum. — „En Kjende Suul t. Brødet" við brauðinu. — b) det ene paſſer ikke til det andet það á ekki saman. — c) Nøglen t. Laaſen lykillinn (sem gengur) að lásnum (skránni). Hvor er Hjulet t. Vognen hvar er hjólið undan vagninum? — d) Originalen t. en Afſkriſt það sem e-ð er ritað eptir. — e) Præſten (Degnen, Klokkeren, Graveren) t. en Kirke (Menighed) presturinn (djákninn, o. s. frv.) í e-i sókn. — f) Konge t. Danmark konungur yfir Danmörk. Hertug t. Holſteen hertogi yfir Holsetalandi. — g) Arving t. et Rige erfingi að e-u ríki (e-s ríkis). — Hvor er Eiermanden t. denne Bog eigandinn að þessari bók? — Han var Ophavsmand t. dette Oprør framkvöðull (forsprakki) að þessari uppreist. Forfatter t. (einnig af) et Skriſt höfundur að e-u riti. Være Fader t. et Barn vera faðir að barni. Blive Moder t. en Søn eiga son. — h) det var Begyndelſen t. hans Ulykke það var upphaf hörmunganna fyrir honum. Kilden t. alt Godt uppspretta alls góðs. — i) hviſke noget t. een hvísla e-u að e-m. — Sige noget t. een segja e-ð við e-n; segja e-m e-ð. — k) ſælge noget t. een selja e-m e-ð. Skjøde noget t. een skeyta e-ð undir e-n. — l) komme t. noget; sb. **komme** I, B, 1, a, 3, a. — Naden kommer nu t. mig nú kemur að mjer. — m) lugte t. noget; sb. **lugte** 1, b. — Lytte t. noget; sb. **lytte**. — n) ſkiftes t. noget skiptast til e-s (sb. **ſkifte** 1, d). — o) tie t. noget þegja við e-u. Sige Ja t. noget játa (jánka) e-u. Give ſit Minde (Samtykke) t. noget; sb. **Minde** (jáyrði), **Samtykke**. — p) bidrage t. noget; sb. **bidrage**. — q) han har ſkrevet et Digt t. hende ort kvæði til hennar. — r) frie t. en Pige biðja stúlku. — s) ſætte Lid t.; sb. **Lid** (af lít = hlít). — t) ſpiſe (drikke) t. Maade (Pas) borða (drekka) hóflega (mátulega). Gjøre een t. Maade gjöra e-m til hæfis. — Tage een t. Naade taka e-n í sátt. — Ønſke een t. Lykke segjast samfagna e-m. — Bringe noget t. Ende koma e-u af. — Tage noget t. Eftertanke (taka e-ð til íhugunar), íhuga e-ð. — Drage een t. Anſvar stefna e-m, höfða mál á móti e-m, eða þvíuml. — Lægge ſig t. Hvile leggjast til svefns, taka á sig náðir. — u) det er t. Salg það er til sölu. Sætte (o. s. frv.) noget t. Skue; sb. **Skue** a. Han gjorde mig det t. Trods til að storka mjer. Gjøre een noget t. Fortræd (Skam, Ære) gjöra e-ð e-m til ama (smánar, sæmdar). Det ſkeer t. dit eget Bedſte það er gjört þjer til góðs; það er þjer fyrir beztu. — v) Det er mig t. ſtor Skade, og ham t. ingen Nytte það er mjer mikill bagi, og enginn hagur fyrir hann. Det er os alle t. Fordeel vjer höfum allir hag af því, það er öllum oss í hag. T. hendes ſtore Glæde (Sorg) henni til mikillar gleði (mikils angurs). T. min Ulykke, fulgte jeg hans Raad jeg fór að ráðum hans, mjer til ógæfu (eða: sem aldrei skyldi verið hafa); jeg var svo vitlaus að gegna honum. T. Lykke mærkede han det hann varð var við það, sem betur fór. T. Ulykke, mærkede han det því er miður, að hann tók eptir því. T. al Lykke til allrar blessunar. — x) være oplagt t. noget; sb. **oplægge** 2, b. Være duelig t. noget vera laginn á e-ð; vera góður til e-s. Være beqvem (ſkikket) t. noget; sb. **beqvem** og **ſkikke** A, 2. Have Anlæg t. noget vera lagaður fyrir e-ð. — y) hengive ſig t. noget; sb. **hengive** 1, b. Hengiven t. noget; sb. **hengive** 2, a. Hengivenhed t. Arbeide (það að vera gefinn fyrir að vinna), iðjusemi. — Slaae ſig t. noget; sb. **ſlaae** I, B, 2, a, *δ*—*η*. — Forfalde t. noget; sb. **forfalde** 3. — Tilbøielig t. Vrede reiðigjarn. Tilbøielig t. Mistanke tortrygginn. Have Tilbøielighed t. noget vera hneigður (gefinn, náttúraður) fyrir e-ð. — Lyſt (Attraa) t. noget löngun til e-s, (sb. setja hug sinn eptir e-u). Ulyſt t. Læsning óbeit á bókum. — Hans Hu ſtod ikke t. Kloſterlivet honum var engin fýsn á að fara í klaustur. — Have Kjærlighed (Had) t. noget hafa ást (heiptarhug) á e-u. — Haſtig t. Vrede bráðlyndur, fljótlyndur, uppstökkur. Langſom t. Vrede seinþreyttur til reiði, gæflyndur, gæfur, stilltur. — Hurtig t. ſin Gjerning fljótvirkur. Flittig t. ſin Gjerning iðinn (við það sem maður á að gjöra). — Vant t. noget vanur við e-ð. Vane t. at lyve sá ávani að ljúga. — Oplært t. Forſtillelſe vaninn á yfirdrepskap. — z) bevæge een t. noget; sb. **bevæge** b, *α*. Formaae een t. noget; sb. **formaae** b. Formane een t. noget; sb. **formane**. Lokke een t. noget; sb. **lokke** a. Narre een t. noget; sb. **narre** a. Nøde een t. noget; sb. **nøde** *α*. Overtale een t. noget koma e-m til e-s (með fortölum); sb. **overtale**. Skynde een t. noget eggja e-n á e-ð; sb. **ſkynde** A, 2. True een t. noget hræða e-n til e-s. — þ) Holde een t. Arbeide halda e-m til vinnu; sb. **holde** I, B, 1. — æ) det er t. Deres Tjeneſte það er yður guðvelkomið, eða þvíuml. — ö) lave ſig t. Reiſen búast til ferðar. Ruſte ſig t. Krig halda á herbúnaði. — aa) handa e-m, (fornt: til handa e-m): Sye et Par Skoe t. een búa til (eina) skó handa e-m. Plukke Blomſter t. een tína blóm handa e-m (= tína blóm til að gefa e-m). Det forſlaaer ikke t. ſaa mange; sb. **forſlaae** B. Det er nok t. mig það er nóg handa mjer. Kjolen er ſtor nok til mig nógu stór handa mjer, (eða) mjer nógu stór. — bb) fyrir (e-ð sem keypt er): Give Penge ud t. Klæder. Jeg gav ham en Mark t. Brød og en Rigsdaler t. Kjød. — cc) (um efni) í (e-ð): Klæde t. en Kjole. Tømmer t. en Bygning. — Kjøbe Kjød t. Suppe. — dd) til (t. s. m. í: taka e-n til konungs), að (t. s. m. í: gjöra e-n að e-u): Vælge een t. Konge. Kalde een t. Præſt (Degn) veita e-m brauð (djákna-embætti). Kalde een t. Vidne nefna e-n í vætti. Tage een t. Menſter taka sjer snið eptir e-m. Jeg vil have ham t. Skriver fá hann fyrir skrifara. Jeg har beſtemt ham t. den lærde Stand jeg ætla að láta kenna honum (ætla að láta hann læra). Gjøre ſig t. Nar for Folk gjöra sig að athlægi. Blive t. en ſtor Mand verða mikill maður. Han kan blive t. noget med Tiden það getur orðið maður úr honum. Blive t. Støv verða að dupti. Støde noget t. Pulver melja e-ð að dupti. — ee) Være t. Gjeſt hos een; sb. **Gjeſt** b. Spiſe noget t. Frokoſt (Aftensmad) borða e-ð í morgunmat (kvöldmat). — ff) det ſigter t. noget andet það lýtur að öðru. — gg) tælle t. fem (tyve) telja til fimm (tuttugu). — hh) det trækker op t. Regn hann er farinn að þykkna, hann er farinn að verða regnlegur. Det ſeer ud t. Regn hann er regnlegur. — ii) fornemme t. Kulde finna til kulda. Mærke (fornemme) noget t. een verða e-ð var við e-n. — kk) det ſtaaer t. dig það er undir þjer komið. — B) með

sb.: Kniven er god t. at ſkære med hnífurinn bítur vel. Snar t. at love fljótur á að lofa, (sb. loforðafrekur). — Penge t. at kjøbe noget for peningar til að kaupa e-ð fyrir. Vand t. at vaſke ſig i vatn til að þvo sjer úr. — Det lader t. at ville regne það er eins og það ætli að koma regn (koma úr honum); hann er regnlegur. — Det gav ſig t. at regne það fór að rigna. Han gav ſig t. at lee hann fór að hlæja. Hun tog t. at græde (sb.: Guðríðr .... tók at gráta, Gísl.). — C) með eig. eða frábrugðnum orðmyndum, 1) með skýrum eig., a) með hreifingu, α) eiginl.: Vraget flød t. Lands að landi. Gaae t. Alters; sb. Alter 2. Gaae t. Bords ganga til borða. Gaae t. Sengs og lægge ſig t. Sengs; sb. Seng a. Reiſe (kjøre) t. Sogns; sb. Sogn. Skyde t. Maals skjóta til máls. Komme (o. s. frv.) t. Torvs; sb. Torv. Faae noget t. Livs kasta e-u á svanginn. — β) óeiginl.: Gaae t. Værks fara (svo) að (e-u). Spørge een t. Raads og ſpørge ſig t. Raads hos een; sb. Raad 1, B, 1, d. — b) án hreifingar, α) eiginl.: Staae t. Nors; sb. Nor. Reiſe t. Lands fara landveg. T. Fods; sb. Fod A, 2, b. Reiſe t. Vogns ferðast á vagni. — β) um tíð: Være t. Aars; sb. Aar 1. Være t. Alders = være t. Aars, (sb. Alder A, d). — γ) óeiginl.: T. Sinds; sb. Sind B. — 2) þar sem orðmyndin, er til stýrir, er annaðhvort eptirstöðvar af fornum eig. eða stæld eptir þjóðversku: T. Døde; sb. Død 1, g. T. Fode; sb. Fod A, 2, c, α. Gaae een t. Haande; sb. Haand B, 1. Komme t. Live; sb. Liv A, 1, a, β. Være vel (ilde) t. Mode; sb. Mod 1, a, β. T. Orde; sb. Ord 2. Holde t. Raade med noget; sb. Raad I, B, 3. T. Skamme; sb. Skam A, 2. T. Stede; sb. tilſtede. Tage t. Takke; sb. Tak (þökk), b. — II) sem ao., 1) eiginl., a) ſee t. horfa á: Jeg tager ikke Deel i Spillet; men ſeer kun t. — b) ad .... t. á stefnu til (e-s staðar): Ride ad Byen t. (vera á reið og) stefna til borgarinnar, ríða til borgarinnar. Han gik (kjørte) ad Skoven t. hann hjelt til skógarins (á fæti eða vagni), gekk (ók) til skógarins. — c) han blev ikke ſtaaende, ſom de andre, men gik lige t. hann nam ekki staðar, eins og hinir, heldur gekk (beint) áfram. Hug t. höggðu! Stød t. leggðu! — d) Vi maa ride t. (vi maae gaae raſk t.), derſom vi ſkal naae ham við verðum að ríða (ganga) harðara, ef við eigum að ná honum. — e) ſkrive een t. (skrifa e-m til =) rita brjef til e-s. — Tale een haardt t. vera hastur við e-n. — f) aptur, (sb. i I, B, b). Luk Vinduet t. láttu aptur gluggann. Døren vil ikke gaae t. hurðin gengur ekki aptur. Holde Øinene t. halda aptur augunum, hafa aptur augun. — 2) um tíð, a) þangað til: Jeg kan bie t. i Aften. — b) af og t. öðru hverju. — c) gaae af og t. ýmist koma eða fara. — 3) óeiginl., a) ſee t., at du ikke falder varaðu þig, að detta ekki. — b) det gik ſaaledes t. það atvikaðist svo. — c) tage t. fara í vöxt, ágerast. — d) ſlaae t., α) ganga að e-u. — β) hrökkva, endast. — e) jeg vilde give meget t., at det ikke var ſandt (sb.: Gefa munda ek til alla eigu mína, at ek hefða þar aldri komit, Nj.). — f) ſkære Klædet t. sníða klæðið. Ride en Heſt t. ríða hest. Takle et Skib t.; sb. tiltakle. — g) Priſen er forſkjellig, ligeſom Klædet er t. eptir því hvernig klæðið er. — Hvad koſter Stykket af Melonerne? Det er ligeſom de ere t. eða ligeſom de ere ſtore t. eða ligeſom de veie t. það er eptir því (undir því komið), hvernig þær eru, hvað stórar (þungar) þær eru. — h) holde t. med et Fruentimmer halda við kvennmann. — i) være t. vera til. — k) komme t. kort; sb. tilkort.

tilaagre, ás., í orðatiltæk. t. ſig noget eignast e-ð með okri.

tilarvet, [sb. arve], fenginn í arf, tekinn að erfðum: En t. Formue erfðafje.

tilbage, ao., A) eiginl., 1) með hreifingu: Gaae frem og t. paa Gulvet ganga um gólf. Hele Veien frem og t. er kun en Miil báðar leiðirnar eru ekki nema míla. Han er alt kommen t. fra ſin Reiſe hann er kominn aptur (úr ferðinni). Vige t. hörfa undan, hopa á hæl. — See t. líta aptur. — 2) án hreifingar, a) eptir: Han reiſte ikke med de andre, men blev t. i Kroen. — b) á eptir, aptur úr: Hans Heſt kunde ikke trave ſaa ſtærkt, ſom de andre; derfor blev han altid et langt Stykke t. paa Veien þess vegna var hann allt af góðan kipp á eptir. — B) um tíð, a) tænke ſig t. i ſin Barndom rifja upp fyrir sjer barnæsku sína. See t. paa ſit henrundne Liv líta á sína liðnu æfi. — b) ønſke ſig den Tid t., man har levet óska apturkomu liðinnar æfi. — C) óeiginl., 1) með hreifingu, a) jeg har ſendt ham det t. jeg hef sent honum það aptur. Give t., hvad (skila aptur því sem) man har laant. — Tage t., hvad man har givet taka aptur gjöf sína. — Tage ſit Ord (Løfte) t. taka aptur orð sín (loforð sitt). Kalde t., hvad man har ſagt jeta ofan í sig það sem maður hefur sagt. — b) den Syge er igjen falden t. honum hefur slegið niður aptur. — Denne Sygdom har ſat ham meget t. þessi veikindi hafa gjört honum stóran baga (hafa hnekkt honum stórlega). — Contracten gik t. (sb.: ok skal kaup rofna, ef brek bersk, Grágás II, 243). — 2) án hreifingar, a) eptir, afgangs: Han har ſolgt to af ſine Godſer; men han har endnu det ſtørſte t. — Han har endnu meget t. at lære hann á mikið (margt) ónumið enn. — Der er intet andet t. for ham, end (honum er einn kostur nauðugur) at tilſtaae ſin Skyld og bede om Naade. — b) holde ſin Mening t. birta ekki hug sinn (um e-ð). — c) i de gamle Sprog er han langt t. í forntungunum er honum mikið ábótavant (er hann ónýtur). Drengen er t. (honum gengur tregt) i Skolen. — Han maae ſtaae t. for de andre hann er hafður á hakanum.

tilbagebetale borga (e-ð) aptur: T. et Laan.

Tilbagebetaling, sk., það að tilbagebetale: Gjeldens T. ſkal ſkee i tyve Aar það á að borga skuldina á tuttugu árum.

Tilbageblik = Tilbageſyn.

tilbagedrive, ás., stökkva (e-m): Fjenden blev tilbagedreven.

Tilbagefald, a) eiginl., apturfall: Et Legemes T. efter Tyngdens Love. — b) óeiginl.: Den Syge har faaet et T. honum hefur slegið niður aptur.

tilbagefordre heimta (e-ð) aptur.

Tilbagefordring, sk., það að tilbagefordre: T. af betroede Penge.

tilbagegive skila (e-u) aptur: Han var ſtrax villig at t., hvad han havde oppebaaret.

Tilbagegivelſe, sk., það að tilbagegive.

Tilbagegiven, án ft., sk., það að tilbagegive.

tilbageholde, ás., a) halda (e-u, svo það komist ekki áfram), stöðva, aptra (e-u). — b) halda (e-u, fyrir e-m): „De ſom med Vold t. Daglønnerens Løn". — II) tilbageholden, sem e., a) sem ekki kemur skýrt í ljós, sem nokkur hula er yfir: „Hans tilbageholdne ..... og ligeſom mod hans Villie fremglimtende Deeltagelſe". — b) óframfærinn; dulur.

Tilbageholdenhed, án ft., sk., óframfærni, dulleiki.

tilbagekalde, ás., a) láta (e-n eða e-ð) koma aptur, (sb.: sýnist oss einsætt, herra, ... at þèr kallit Sveinka aptr í land): Miniſteren blev tilbagekaldt (betra þykir kaldt tilbage). „T. Suk forſvunden Lyſt?" — b) = gjenkalde.

Tilbagekaldelſe, sk., það að tilbagekalde.

Tilbagekomſt, án ft., sk., = Gjenkomſt: Ved hans T. fra Reiſen.

tilbagelægge fara, komast: Den Vei, vi have tilbagelagt það sem af er vegarins.

Tilbagereiſe apturferð (sb.: þeir beiddu griða — einn dag til heimreiðar, en annan til umráða, en hinn þriðja til aptrferðar, Eg.).

tilbagereiſende (sem er) á apturferð.

Tilbagerykning apturhald (t. a. m. liðs).

tilbageſende senda (e-ð) aptur: T. en Foræring.

Tilbageſendelſe, sk., það að tilbageſende.

tilbageſtaaende, [sb. ſtaae], (sem er) eptir; ógoldinn.

Tilbageſtød apturhrinding, apturhnekking (sb. Fms. IX, 509), apturkast (sb. Stjórn).

Tilbageſyn það að líta aptur; skoðun á e-u umliðnu; eða þvíuml.: Fremſyn og T.

Tilbagetog apturferð (sb. Tilbagereiſe), apturhald: Krigshærens T.

Tilbagetrin spor (sem gengið er) aptur á bak.

Tilbagetrækning = Tilbagerykning, Tilbagetog.

tilbagetrænge, ás., hrekja, reka (e-ð) á flótta, stökkva (e-u).

Tilbagevei leið(in) aptur: Baade paa Hen- og Tilbageveien (sb.: báðar leiðirnar).

tilbagevirkende [sb. virke], a) (um afl), sem tekur sig aptur, sem veitir viðspyrnu: En t. Kraft. — b) sem nær (þ. e. hefur áhrif) fram fyrir sig (að tímanum til): En Lovs t. Kraft.

tilbede, ás., [bede af biðja], A) öðlast (e-ð) með bæn (e-m til handa; sb. Gþl. 348): T. ſig noget. T. een Guds Velſignelſe. — B) dýrka, göfga, tigna: T. Gud. T. Afguder. — b) t. en Pige unna stúlku hugástum.

tilbedelig, ft. -e, e., ynnilegur.

Tilbedelſe, sk., dýrkun, göfgun.

Tilbeder, ft. -e, kk., dýrkandi, göfgandi; (en þó sjer í lagi) unnandi, (sb.: unnusti).

Tilbehør það sem til e-s heyrir (til e-s þarf að hafa; sb.: áhöld, tæki): Man finder ogſaa det nødvendige T.

tilberede undirbúa, koma (e-u) í lag: T. Huſet til ventede Gjeſter.

Tilberedelſe, ft. -r, sk., undirbúningur, viðbúnaður: Her ſkee ſtore Tilberedelſer (hjer er mikill viðbúnaður) i Anledning af Kongens Indtog.

Tilberedning, sk., = Tilberedelſe.

tilbetle æra (e-ð) út, (sb. tigge 1, b, α): T. ſig noget.

tilbinde, a) binda (e-ð) við (annað): De bag i tilbundne Ark (arkirnar, sem festar eru aptan við) høre ikke til Bogen. — b) binda fyrir (ofan); binda ofan yfir: Sækken var ikke rigtig tilbunden. — „Du ſkal ikke t. Munden paa (ekki múlbinda) den Oxe, ſom tærſker". — „Malkebøtterne tilbindes med et Lammeſkind" (bjórum er bundið ofan yfir mjólkurföturnar), hvilket hindrer Melken fra at ſqvalpe over".

Tilbliven, án ft., sk., það að verða til, (tilorðning).

tilbringe, a) færa (e-m e-ð): Aviſen bliver mig tilbragt. — Hun har tilbragt ham en betydelig Formue hann hefur fengið með henni mikinn fjárhlut. — b) = tilvende. — 2) eyða (tímanum): T. Livet i Eenſomhed ala aldur sinn í einveru.

Tilbud, ft. eins, kl., boð, (sb. kostur): Et ſtort (anſeeligt, paſſende) T. Han gjorde mig dette T. i Gaar hann bauð mjer þetta í gær. Forkaſte (antage) et T.

tilbyde bjóða e-m e-ð: Han tilbød mig en Belønning. Jeg tilbød mig, at ville gjøre det alene jeg bauðst til at gjöra það einn. — Der tilbød ſig en god Leilighed gott færi gafst.

tilbygge, ás., bæta (e-u) við (hús eða annað mannvirki): Denne Fløi af Huſet er tilbygget for nogle Aar ſiden þessum armi hússins hefur verið við bætt fyrir nokkrum árum.

Tilbygning, ft., -er, sk., a) það að **tilbygge**. — b) viðbætir (við hús eða annað mannvirki): Kirken har adſkillige Tilbygninger.

tilbytte, í t. ſig noget fá e-ð í skiptum: Jeg har tilbyttet mig denne Bog for en anden jeg hef fengið bókina í skiptum. T. ſig en Heſt (fá hann í hestakaupum).

tilbøie (sjaldh., og ekki nema í óeiginl. merk.), hneigja (e-ð) að (e-u).

tilbøielig, ft. -e, hallur (til e-s; sb. alþýðan er höll til illsku ok synda), hneigður fyrir, gefinn (fyrir): T. til det Onde (Gode). T. til Uvirkſomhed. T. til Ladhed latur af náttúru, (letigjarn). T. til Vrede reiðigjarn. T. til Mistanke tortrygginn. — Jeg er mere t. at antage Tilbudet (mjer er nær skapi að þiggja boðið), end til at indlade mig i uſikkre Underhandlinger. Jeg kunde være t. til (jeg er ekki fjærri því, það er í mjer, jeg væri til í) at afſtaae ham hele Eiendommen. — Være t. til Forkølelſe eiga þátt fyrir að fá kvef. T. til Sved svitagjarn.

Tilbøielighed, ft. -er, sk., tilhneiging, tilteyging: T. til Forkølelſe (kvefsemi). — Følge ſin T. Gode (onde, lave, laſtefulde, ſandſelige) Tilbøieligheder. T. til det Gode (Onde). T. til Vellyſt fýsi munuðlífis (fornl). Have (føle) T. til noget vera gefinn (hneigður) fyrir e-ð. — Have (føle) T. for en Perſon unna e-m. Hendes T. for ham var ſaa ſtærk hún hafði svo mikla ást á honum.

tilbørlig, ft. -e, e., tilhlýðilegur, tilheyrilegur, skyldugur, (sb.: Virðuligum feðr ok herra sínum .... senda lítillátir bræðr .... svá góðfúsa hlýðni, sem skylduga í öllum hlutum ok svá miklum herra tilheyriliga): Det har ikke den tilbørlige Størrelſe það er ekki nógu (eða: mátulega) stórt. Viſe Forældre t. Agtelſe og Lydighed. Give en Arbeider ſin tilbørlige Løn gjalda e-m það kaup, sem hann á. Han fik ſin tilbørlige Straf hann fjekk makleg málagjöld.

tildanne laga (e-ð) til. — Óeiginl.: Han maa endnu tildannes (það verður að koma honum betur í stöfunina, það verður að taka honum tak enn), før han kan blive ſkikket til denne Forretning.

Tildannelſe, sk., það að **tildanne**, (undirbúningur).

tildeels, ao., að nokkru leyti: Det er ikke ganſke, men kun t. et nyt Arbeide.

tildele, ás., úthluta (e-m e-ð), láta (e-m e-ð) í tje: Vi maae være tilfreds med det, Skjebnen vil t. os.

tildigte, skrökva e-u við (eða: inn í). — b) skrökva (e-u upp) á: „Man fornærmer ſin Helt ved at t. ham (eigna honum) hvad han aldrig har tænkt paa".

Tildigtelſe, sk., það að **tildigte**.

tildrage, ás., 1) persónulega, í t. ſig Opmærkſomhed vekja eptirtekt á sjer, t. a. m.: Denne Sag har længe tildraget ſig min Opmærkſomhed jeg hef lengi tekið eptir þessu. — 2) persónulaust, í t. ſig (tómu), berast að, (sb. **ſkee, hænde**): Det tildrog ſig engang það bar að einu sinni (Fóstbr.).

Tildragelſe, ft. -r, sk., viðburður, atburður.

tildrømme, ás., í t. ſig noget öðlast e-ð í (með) draumi.

tildække þekja, hylja: T. ſig med et Tæppe (sb.: þar er þakiðr krypplingr, Fms. V, 160). T. Planter mod Froſten.

Tildækning, sk., það að **tildække**.

tildømme, ás., a) dæma (e-m e-ð): Gaarden (Tienden) blev tildømt ham. — b) dæma (e-ð) á hendur (e-m): Han blev tildømt, at erſtatte Tabet. Han kunde ikke udrede de tildømte Bøder. Sb. **idømme**.

tilegge = **opegge**.

Tileggelſe, sk., = **Opeggelſe**.

tilegne, ás., 1) með ſig, í t. ſig noget eigna sjer e-ð, kalla sjer e-ð (fornt); taka e-ð undir sig: Den Rettighed, han tilegner ſig, tilkommer ham ikke. Han har tilegnet ſig mere af Godſet, end der tilhører ham hann hefur tekið undir sig meira enn sinn hlut af jörðunni. — 2) án ſig, a) (fornl.), veita (e-m e-ð); eigna (e-m e-ð). — b) tileinka (e-m e-ð, sjer í lagi rit): Paa Indſkriften har han tilegnet ſin afdøde Kone dette Minde.

Tilegnelſe, ft. -r, sk., það að **tilegne**; sjer í lagi tileinkun (bókar o. s. frv.): En T. paa Vers tileinkun í ljóðum.

tilendebringe lykta e-u, leiða e-ð til lykta, ljúka við: T. et Arbeide.

Tilfald (sjaldh.), = **Tilfælde**.

tilfalde a) falla undir (sb.: ef kona giptist utan frænda ráðs ...., hafi fyrirgert örfom öllom þeim er undir hana kunno at falla, Gþl.; sb. einnig: Engi mær skal hafa forræði fjár síns, ..., þó at under hana hafi borit, Gþl.), tæmast e-m (sb.: er þeim tæmiz arfrinn, Grágás): Der er tilfaldet ham en betydelig Arv. — b) = **tilkomme** 1, a.

tilfals, ao., til sölu (sb. **fal** b).

tilfegte, ás., vega til e-s; vinna: T. ſig en Seier vega (vinna) sigur.

tilfinde, ás., a) skylda (e-n) til (e-s) með dómi: Han blev tilfunden at tilbagebetale Capitalen med Renter. — b) nefna (e-n til e-s, að lögum).

Tilfindelſe, sk., það að **tilfinde**.

tilflikke staga (e-ð) við (e-ð annað): Man kan ſee, at det er tilflikket.

Tilflod, kl., aðrennsli: Vandets Af- og T.

Tilflugt athvarf, hæli, traust: Søge T. hos een sækja e-n að trausti. Tage ſin T. til een flýja á náðir e-s. — Gud er vor T. i Nøden.

Tilflugtsſted hæli, skjól.

tilflyde renna í garð (e-s): Der t. ham mange uviſſe Indtægter om Aaret.

tilflye, ás., verka, ata (e-ð) út: See, hvor hun har tilflyet ſin Kjole.

tilflyve koma fljúgandi.

tilfods, ao., = til Fods (sb. **Fod** A, 2, b).

tilforhandle, ás., í t. ſig noget kaupa e-ð.

tilforladelig, a) ft. -e, e., áreiðanlegur: En t. Efterretning. — b) sem ao., áreiðanlega, o. s. frv.: Det er t. ſandt það er öldungis satt! Jeg vil t. ikke vente længere það er frá, að jeg vilji bíða lengur!

Tilforladelighed, án ft., sk., (sjaldh.), áreiðanlegleiki.

tilforn, ao., a) áður: Kort t. havde han talt om hende. Dagen t. daginn áður. Vi har alt t. været der við höfum komið þar áður. — b) fyrrum: T. var det ikke Skik.

tilforordne, (í lögum), nefna (e-n til e-s) með öðrum: De tilforordnede Commiſſarier.

tilfreds, a) sem ao. eða e., ánægður, (sb.: una e-u; láta sjer lynda e-ð; sætta sig við e-ð): Være vel (ilde) t. Være t. med ſin Skjæbne una forlögum sínum. Være t. med een láta sjer líka við e-n. Leve t. i trange Kaar una fátækt sinni. See t. ud vera með glöðu bragði, vera glaðlegur. Give ſig t. sefast, láta huggast. Stille een t. blíðka (sefa, hugga) e-n. — b) sem óefuð e.: En t. Mine gleðisvipur, gleðibragð. „Det tilfredſe Sind og det muntre følges gjerne ad."

Tilfredshed, án ft., sk., ánægja.

tilfredsſtille gjöra (e-m) fullnað, fullnægja (e-u): T. eens Fordringer (sb.: svá marga penninga ..... hefir hann alla ..... útlukt, svá at mjer vel nægir).

Tilfredsſtillelſe, sk., fullnaðargjörð.

Tilfredsſtilling, sk., = **Tilfredsſtillelſe**.

tilfroſſen, [sb. **fryſe**], lagður: En t. Sø.

tilfulde, ao., algjörlega, (sb. **fuldelig**): Han har t. overbeviiſt mig om Nødvendigheden deraf.

tilfylde, a) bæta við í; fylla (e-ð) á barma: Karret maa tilfyldes. — b) láta (e-ð í ílát, svo að það verði fyllra): Der maa tilfyldes mere Viin það verður að hella meira víni í.

Tilfyldning, sk., það að **tilfylde**.

Tilfælde, ft. eins, kl., [tilfelli], tilfelli, tilviljun: Den Forſigtige maa være beredt paa alle Tilfælde verður að vera búinn við hverju, sem að höndum kann að bera; verður að vera við öllu búinn. Han kan godt ſkikke ſig i alle Slags Tilfælde hann er góður að snúa sjer í öllu. I dette T. þegar þannig er ástatt. I ethvert (eða alle) T. hvernig sem fara kann. Jeg har forudſeet dette T. jeg hef búizt við þessu. Lad os ſætte (antage) det værſte T. gjörum ráð fyrir, því sem verst er. Det var kun ved et T. (það var ekki annað en tilviljun), at jeg kom der i dette Øieblik. — b) kvilli: Har hun længe havt dette T.? Hans T. kommer ofte igjen þessi kvilli (sem hann hefur) kemur oft að honum.

tilfældig, ft. -e, e., a) kominn undir tilviljun: Det var tilfældigt (það var tilviljun), at jeg kom der i Dag. En t. Omſtændighed tilviljun. — b) sem ekki hlýtur að vera, sem gæti verið öðru vísi.

Tilfældighed, sk., það að vera komið undir tilviljun.

tilfældigviis, ao., af tilviljun.

tilfælles, ás., saman (sb.: jörðin ok dýrin ok fuglarnir höfðu saman eðli í sumum lutum): Bruge noget t. — Han har dette t. med ſin Fader (hann er eins og hann faðir hans í því), at han let bliver vred. Hun har Gang og Stemme t. med Moderen hún er eins og hún móðir hennar í málróm og göngulagi.

tilføie a) bæta (e-u) við (sjer í lagi munnlega): Han tilføiede endnu at o. s. frv. — b) t. en Skade gjöra e-m skaða.

Tilføining, sk., það að **tilføie**; (sb.: viðbætir).

tilføre, a) flytja (e-ð) að: T. en By Levnetsmidler flytja matvæli til borgar (í borg). — b) rita, bóka: Lade noget t. i Protocollen.

Tilførſel, ft. -førſler, sk., tilflutningur, aðflutningur, (sb. Fms. VIII, 179): En ſtor T. af Levnetsmidler.

Tilgang a) ganga (för) til e-s staðar: Luften har her fri T. loptið á hægt með að komast hjer að; golan leikur hjer um. „Did — hvorhen hverken Smerte, Forhaabning eller Frygt — haver nogen T." getur komizt — b) viðbót, aukning: Af- og T. — c) vegur (göng) að e-m stað: Enhver T. var ſpærret.

tilgavns, ao., alminnilega; svo að um muni: Alt hvad man gjør, bør gjøres t.

Tilgift kaupbætir, þokkabót, milligjöf: Give noget i T. gefa e-ð í millí. Faae noget i T.

tilgifte, í t. ſig noget fá e-ð með konunni sinni.

tilgive, fyrirgefa (fyrirláta) e-m e-ð: Han har tilgivet mig min Vrede. Det ſkal være dig tilgivet for denne Gang jeg fyrirgef þjer í þetta sinn! — 2) tilgiven til noget (fornl.), hneigður (gefinn) fyrir e-ð, (sb. **hengive** 2, a, og **tilbøielig**).

tilgivelig, ft. -e, e., fyrirgefanlegur: En t. Feil.

Tilgivelſe, sk., fyrirgefning, fyrirlátning.

tilgjøre, (sjaldh.), búa (e-ð, svo að það sje til taks, þegar á þarf að halda).

tilgode, ao., í skuld: Ved Afregning fik (beholdt) jeg ſaameget t. þegar lokið var reikningnum, átti jeg svo mikið í skuld. Der kommer mig ſaameget t. mjer ber svo mikið. Have noget t. hos een að eiga e-ð hjá e-m.

Tilgodehavende, án ft., kl., skuld.

tilgrunde, ao., a) gaae t. týnast farast. — b) gaae ret t. i en Sag rannsaka e-ð frá rótum.

tilgrændſende, [sb. grændſe], (um land), sem liggur að öðru: De t. Lande. Den t. Ager.

tilgængelig, ft. -e, e., sem komizt verður að: Stedet er ikke tilgængeligt þangað verður ekki komizt. Uagtet hans mange Forretninger er han meget t. þá er hægt að ná fundi hans (fá að tala við hann).

tilhaande, ao.,=til Haande (i Haand B, 1, a).

tilhandle, ás., kaupa: T. ſig noget (fá e-ð í kaupum), kaupa e-ð. Sb. tilkjøbe.

tilhefte, ás., festa (e-ð) við (annað): Dette Ark maa endnu tilheftes.

Tilheftning, sk., það að tilhefte.

tilhjelpe, h. s., styðja að (því að e-ð verði).

tilhjemle helga (sjer e-ð).

Tilhjemlingsed eiður sem maður helgar sjer e-ð með.

tilhobe, a) saman: Bringe (binde) noget t. bera (binda) e-ð saman. — b) allir saman, gjörvallir, hver með öðrum: „Han ſkabte alle Ting t." hann skapaði alla hluti.

Tilhold, ft. eins, kl., a) skipun, boðorð, (sb. Medfør): Efter Lovens T. — b) það að hafast við á e-m stað, eða venja þangað komur sínar. — c) = Tilholdsſted, Opholdsſted; Tilflugtsſted.

tilholde, ás., þrýsta (e-m) til (e-s): Han maa tilholdes at ſætte Gaarden i forſvarlig Stand. Hvad Loven tilholder það sem lög bjóða.

Tilholdsſted, bæli, (sb. Opholdsſted, Tilflugtsſted): „Muus og Rotter have deres T. i ſaadanne beklædte Vægge".

tilhugge höggva (e-ð) til, (sb. öxa): T. Tømmer.

Tilhugning, sk, það að tilhugge.

tilhviſke hvísla (e-u) að (e-m).

tilhylle hylja: T. Anſigtet med et Slør.

Tilhylling, sk., það að tilhylle.

tilhægte krækja (e-u): Skjørtet er ikke tilſyet, men tilhægtet.

Tilhæng, a) viðbætir, (sb. Anhang, Tillæg a): Et T. til en Bog. — b) áhangendur, (sb.: fylla flokk e-s): Han har et ſtort T. blandt Almuen.

Tilhænger, ft. -e, kk., áhangandi.

Tilhør, kl., = Tilbehør: Gaarden med alt ſit T.

tilhøre (har), h. s., heyra til e-s, heyra e-m eða e-u: Bogen tilhører mig jeg á (með) bókina. — Gaarden med tilhørende Beſætning jörðin með því sem henni fylgir (fjenaði og áhöldum). — Einnig er haft Tilhørende, sem nafn í sömu merk. og Tilbehør, t. a. m.: Huſet (Bryggeriet) med Tilhørende. — b) (sjaldh.) = tilkomme 1, b.

Tilhører áheyrandi: Denne Præſt har mange Tilhørere. Være T. ved (hlýða á) en Forelæsning (Examen, Concert).

Tilhøring, sk., (sjaldh.) = Tilbehør.

tilhøvle sljetta (e-ð) með lokri, (sb. høvle): T. et Bræt.

tilintetgjøre eyða (e-u), ónýta.

Tilintetgjørelſe, án ft., sk., það að tilintetgjøre.

tilkaſte moka ofan í: Den Grøft maa tilkaſtes.

Tilkaſtning, sk., það að tilkaſte.

Tilkitning, sk., það að tilkitte.

tilkitte fylla (gat eða rifu) með glerlími eða steinlími; festa (e-ð) með glerlími eða steinlími.

tilkjende dæma (e-m e-ð): Hans Afhandling blev tilkjendt den første Priis.

tilkjendegive gjöra e-m e-ð kunnugt (fornt: í kunnleika), kynna e-m e-ð (623), láta e-ð í ljósi (við e-n): Han tilkjendegav dem Kongens Villie. Dette Tegn tilkjendegiver (merkir), at Skibet ſkal vende.

Tilkjendegivelſe, sk., það að tilkjendegive.

Tilkjendelſe það að tilkjende.

tilkjøbe, a) kaupa: T. ſig Forlaget af en Bog (sb. Forlag a). — b) kaupa (e-ð í viðbót við annað): Foruden Godſerne, han arvede, har han endnu tilkjøbt flere.

tilkjøbs, ao., til kaups.

tilkjøre, ás., a) aka (e-u) heim til e-s, (sb.: færa e-m e-ð heim): Han faaer Brænde frit tilkjørt. — b) temja (vagnhesta): T. et Par Heſte.

Tilkjørſel, ft. -kjørſler, sk., aðflutningur á vagni: T. af Brænde.

tilklappe, ás., láta (e-ð) í ljósi með lófaklappi: T. een Bifald.

tilkline drepa í (gat eða rifu): T. en Sprække.

Tilklining, sk., það að tilkline.

tilklippe, ás., klippa (e-ð, til að setja á það rjetta lögun; sb.: sníða).

tilkliſtre, ás., drepa lími í (gat eða rifu).

tilknappe hneppa (e-u að sjer): T. ſin Kjole.

tilknytte, a) hnýta (e-u) við (e-ð annað). — b) hnýta saman hornum á (e-u): T. et Tørklæde.

tilkomme (har), h. s., 1) bera e-m a) um það sem e-r á tilkall til að rjettu: Jeg fordrer ikke meer, end der tilkommer mig enn mjer ber, enn jeg á. Det tilkommer mig med Rette jeg á það með öllum rjetti. — b) vera skylda (e-s): Det tilkommer den Unge, at viſe Agtelſe mod Ældre. — 2) ho. núl. t., tilkommende, sem e., a) ókominn, óorðinn: Den tilkommende Tid. — Vor tilkommende Præſt presturinn okkar, tilvonandi. Hans tilkommende Kone konuefnið hans. — Det Tilkommende ókominn tími. — b) sem kemur (= sem næst kemur, sem í hönd fer): I tilkommende Uge (Maaned).

Tilkommelſe, sk., (sjaldh.), = Tilkomſt.

Tilkomſt, sk., tilkoma (fornt), koma: „Din Tilkomſt alle glæder".

tilkort, ao., (of skammt), haft í orðatiltæk. komme t. bugast, verða undir, bera lægra hlut.

tilkræve (í lögum), skora á, stefna (e-m): „Bliver Nogen tilkrævet at vidne i nogen Sag".

tilkæmpe, ás., ávinna (sjer e-ð; sb. tilfegte).

tillade, [-lade af hlaða], alferma: Skibet er endnu ikke tilladet.

tillade, ás., [-lade af láta], lofa e-m e-ð, leyfa e-m e-ð, leggja e-m e-ð til leyfis: Jeg har tilladt ham det. Han tillod mig at reiſe (sb.: at þèr gefit mèr orlof at fara til Íslands, Nj.). — T. ſig upaſſende Friheder vera óskammfeilinn.

tilladelig, ft. -e, e., leyfilegur (fornt).

Tilladelſe, sk., leyfi, lof, orlof: Give een T. til noget leyfa e-m e-ð, o. s. frv. Faae T. Jeg har hans T. hann hefur leyft mjer það. Uden T. í óleyfi, í leyfisleysi, leyfislaust, ólofað (Grágás).

Tilladning, sk., alferming: Et Skibs T.

tillave búa (e-ð) til (sjer í lagi mat): Hun havde tillavet ham en varm Drik. Vel tillavet Mad.

Tillavning, sk., það að tillave, (sb.: tilbúningur; matreiða).

Tillid, [sb. Lid af hlít], traust: T. til Andre (ſig ſelv) traust á öðrum (sjálfum sjer). Jeg har ingen T. til hans Løfter jeg reiði mig ekkert á loforðin hans. Sætte ſin T. til een reiða sig á e-n, treysta e-m. Gud er min T.

Tillidsblik augnaráð er lýsir trúnaðartrausti.

tillidsfuld fullur af trúnaðartrausti: En t. Bøn.

Tillidstegn merki um trúnaðartraust (trúnaðarmerki).

tillige, ao., a) í senn, í einu: „Mod ham kom tre Flaader t." — b) jafnframt, með fram, um leið, sömuleiðis: Hans Ærende var baade at beſøge Faderen, og t. at frie til Datteren.

tilligemed, fs., ásamt (e-u): Han forlangte, at Beſætningen t. Gaarden ſkulde overleveres ham.

tillime líma (e-ð) á (e-ð): Liſten maa tillimes.

tilliſte, ás., = tilſnige: Han havde tilliſtet ſig et vigtigt Document.

Tillokkelſe, ft., -r, sk., tillokkan (sb.: blótandi skurðguð fyrir kvinnanna tillokkan ok ástríki, 655 XXXII), tilteyging, teyging, ginning. Ved megen T. fik han ham endelig til at afſtaae det. — Ynde og Forſtand ere tidt ſtærkere Tillokkelſer hos en Pige, end Skjønhed.

tillokkende, [sb. lokke], tilfýsilegur, fýsilegur, girnilegur: Et t. Syn.

tillukke loka (e-u), ljúka e-ð aptur (fornt), byrgja: Jeg fandt Døren tillukket. Denne Aabning maa ufortøvet tillukkes.

Tillukning, sk., það að tillukke.

tillyſe, ás., lýsa (e-u á e-m mannfundi), birta: T. noget fra Prædikeſtolen. Ægteſkabet er tillyſt það er búið að lýsa.

Tillysning, sk., það að tillyſe (lýsing, birting).

tillyve, ás., ljúga (e-u) á (e-n): T. ſig noget ljúgast e-u á (sb.: hann lósk öllom goðdóms-krapti á, Ísll. I, 386). „Formaninger imod fremkonſtlede Følelſer og imod enhver tilløiet Iver".

Tillæg, ft. eins, kl., a) tillaga (Gþl. í form.), viðbót, viðbætir, viðurauki; ábót, ábætir: Faae et T. til ſin Løn fá viðbót við kaupið sitt. Et T. til en Bog viðbætir (viðurauki) við bók. — b) = Qvægtillæg: Denne Heſt er af hans eget T. hann hefur sjálfur komið upp þessum hesti.

tillægge 1) eiginl.: Søen er tillagt vatnið er lagt. — 2) hálf-óeiginl.: T. Qvæg; sb. lægge II, m. — 3) óeiginl., a) bæta (e-u) við: Jeg maa endnu t. een Omſtændighed. Naar dette tillægges eða bliver tillagt). — b) fá (e-m e-ð) = veita (e-m e-ð): Der er tillagt ham en udſtrakt Myndighed. — c) kenna (e-m e-ð) = kenna (e-m) um (e-ð), eigna (e-m e-ð): Man tillagde ham alene Skylden. T. et Ord en Bemærkelſe, ſom det ikke har.

Tillægsord viðurleggjanlegt nafn (Sn. E.), lýsingarorð, einkunn.

tillægt, [sb. læge], algróinn (sb.: algróenna sára, El.): Saaret er nu t.

tillære kenna (e-m); venja (t. a. m. hund): T. en Jagthund.

Tilløb a) það að hlaupa til (áður en stokkið er): Springe med (uden) T. — b) það að menn flykkjast (sækja) til (e-s manns, eða) á (e-n stað): Denne Taler har altid et ſtort T. — c) aðrennsli: Vandet har her ſtærkt T. T. af Melk i Bryſterne.

tilløbende, [sb. **løbe**], hlaupandi (að e-u): Komme t. koma hlaupandi.

tilmaale mæla (e-m e-ð), mæla (e-ð) handa (e-m), a) eiginl.: Kornet blev ham tilmaalt. — b) óeiginl.: „I de faa Aar, der ere Menneſket tilmaalte“ (sb.: úthluta, veita).

Tilmaaling, sk., það að **tilmaale.**

Tilmad það sem borðað er með öðru, (viðmeti): Kjød og T. af Grønt.

tilmed, ao., þar að auki, þar á ofan: Han har ikke de fornødne Kundſkaber, og t. er han endnu for ung.

tilmelde láta (e-n) vita (e-ð): Jeg har tilmeldt ham det med Poſten.

tilmode, ao., = til Mode (sb. **Mod** 1, a, β).

tilmure múrfylla: Døren er bleven tilmuret.

Tilmuring, sk., það að **tilmure.**

tilmæle (úrelt), = **tilkjende.**

tilnagle negla (e-ð) aptur: T. en Kaſſe. T. en Dør.

Tilnagling, sk., það að **tilnagle.**

Tilnavn, a) = **Slægtnavn, Familienavn;** (gagnstætt: **Fornavn, Døbenavn**). — b) kenningarnafn (t. a. m. Nj. 22), viðurnefni, auknefni (eins og það er haft nú á dögum): Alexander med T. den Store. Alexandur (sem kallaður var) hinn mikli.

Tilnærmelſe það að færast nær e-u.

tilnævne (í lögum), = **tilforordne.**

tilovers, ao., eptir, til afhlaups (Gþl. 351), afgangs; aflögu: Der blev et godt Stykke t. af Klædet það gekk æði mikið af klæðinu. Lad noget blive t. til de andre skildu dálítið eptir handa hinum! — Der er ti Flaſker t., ſom ikke bleve brukne. Denne Skik er endnu t. þessi siður helzt enn. Jeg ſeer, at jeg her er t. jeg sje, að mjer er hjer of aukið. — Diſſe Penge har jeg t. fra Reiſen. Ikke at have noget t. for Andre vilja ekki sjá af neinu við aðra.

tilpakke a) fylla (e-ð, með bögglum): Vognen er nu tilpakket það er búið að fylla (hlaða á) vagninn. — b) þekja (t. a. m. e-n klæðum): T. een med Klæder. — c) (í tali), **tilpakket** svínkaður.

Tilpakning, sk., það að **tilpakke:** Vognens T.

tilpas, ao., a) til hæfis: Gjøre een noget t. Man har ondt ved at gjøre alle t. enginn lifir svo öllum líki. Det er mig ikke t. at reiſe i Dag mjer kemur það illa, að þurfa að fara í dag. — b) heill heilsu.

Tilpasning, sk., það að **tilpaſſe.**

tilpaſſe, ás., máta, bera (e-ð) saman.

tilplanke byrgja (e-ð) með borðviði.

tilpligte, ás. 1, skylda (e-n) til (e-s).

Tilpropning, sk., það að **tilproppe.**

tilproppe láta tappa í: Flaſken har ikke været vel tilproppet það hefur ekki verið góður tappi í flöskunni.

Tilraab kall.

tilraabe, ás., kalla (e-ð) til (e-s): Alle tilraabte ham Bifald allir gjörðu mikinn róm að máli hans, (sb.: At lögbergi var gerr mikill rómr, at Merði mæltiz vel ok skörugliga).

Tilraad, kl., (sjaldh.), það að **tilraade** (ráðlegging, áeggjun).

tilraade, ás., ráða (ráðleggja) e-m e-ð, telja e-n á: Jeg har tilraadet ham Forlig jeg hef eggjað hann á að sættast.

Tilraadelſe, sk., (sjaldh.), = **Tilraaden.**

Tilraaden, án ft., sk., það að **tilraade** (ráðlegging, áeggjun).

tilrakke = rakke til; sb. **rakke.**

tilrane, í orðatiltæk. t. ſig noget ræna e-u, sölsa e-ð undir sig.

tilrede, ao., til taks, (sb. **Rede** [af reiða] c): Staae t. med brændende Lunter. Alt er t. allt er til búið.

tilrede, ás., a) búa: Han har lovet at t. Alt hvad der behøves til Reiſen. T. et Skib. — b) leika (e-n illa): Han er bleven ilde tilredet, (sb.: illa til reika).

Tilredning, sk., það að **tilrede.**

tilregne, ás., kenna e-m e-ð; gefa e-m sök á e-u: Man bør ikke t. ham Sagens ſlette Udfald. Ufrivillige Handlinger kunne ikke tilregnes os.

tilregnelig, ft. -e, e., sem gefin verður sök á, (sb.: saknæmur).

Tilregnelſe, sk., það að gefa e-m sök á e-u: Kun en fri Handling er forbunden med T.

Tilreiſe = **Henreiſe.**

tilreiſende, [sb. **reiſe,** fara], komandi: Holde Bog over T. og Frareiſende skrá komendur og farendur.

tilrette, ao., = til Rette (sb. **Ret** A, 2, c): Gjøre noget t. Viſe een t., ſom er vildfarende vísa manni til vegar. Vi kunde ikke komme t. (gátum ekki komið okkur saman) om Kjøbet.

tilride, ás., ríða (hest), temja: T. en Heſt. En tilreden Heſt taminn hestur.

tilruſte, ás., búa, (sb. **ruſte, udruſte**).

Tilruſtning, sk., það að **tilruſte.**

tilſaae a) ás., sá jörð: Han er i Færd med at t. ſin Jord. Den Ager er tilſaaet. — b) h. s.: Have tilſaaet vera búinn að sá.

Tilſagn, ft. eins, kl., a) heit, loforð. — b) það sem e-r segir að sje.

tilſammen, alls, að öllu samtöldu, samtals: Hvormeget udgjør det t.? Vi vare t. femten.

Tilſats, sk., = **Tilſætning** b.

tilſee (har), h. s., hafa gætur (augu) á (e-u): T. med et Arbeide. T. med Arbeiderne.

tilſeilende, [sb. **ſeile**], aðsiglandi: Der kom i det ſamme et Skib t. í því bili kom skip siglandi.

tilſende senda e-m e-ð: Han har tilſendt mig det med Poſten.

tilſide, ao., úr vegi: Jeg gik noget t., for at han ei ſkulde ſee mig. Lægge noget t. leggja e-ð á afvikinn stað, skjóta e-u undan.

tilſideſætte, ás., halla á (e-n), láta (e-n) vera á hakanum, (sb.: setja e-n hjá; hafa e-n út undan; vanhaldinn): Han er bleven tilſideſat for en Yngre yngri maður er tekinn fram yfir hann.

Tilſideſættelſe, sk., það að **tilſideſætte:** Den T. græmmede ham meget.

tilſidſt, ao., a) seinast: Alle Hoffolk gik foran; derpaa kom Prindſerne, og t. kom Kongen. — b) loksins, að lokum (Rimb. 366), að lyktum, að síðustu, um síðir: Han ſatte ſig længe derimod; men t. gav han dog efter hann mælti lengi í móti; en ljet þó undan að lyktum.

tilſige a) heita e-m e-u: T. een Syndernes Forladelſe. T. een ſin Datter. — b) boða (e-n á e-n stað): Tilſiges til Kongens Taffel vera kvaddur (boðaður) til konungs-borðs. Han er tilſagt (til kvaddur) at møde i Morgen.

Tilſigelſe, ft. -r, sk., a) = **Tilſagn** a. — b) það að **tilſige:** Møde efter T.

Tilſigelſesbrev, [sb. **Tilſigelſe** b], tilkvaðningarbrjef, boðunarbrjef.

tilſigte, ás., ætlast til (e-s): „Hvor lidet den tilſigtede Virkning forfeiledes, derom vidner Kirkehiſtorien“.

tilſinds, ao., (eiginl.) að skapinu til, (sb. **Sind** B): Hvorledes er han t. i Dag hvernig liggur á (eða í) honum í dag? Jeg er t. at gifte mig hef í hyggju að kvongast. Blive anderledes t. taka skapskipti (sb. Hrafnk.).

tilſkifte, ás., a) láta (e-ð) koma í hlut (e-s, þegar fjárskipti er gjört): Gaarden er ham tilſkiftet (sb.: Grásiðu brot, er Þorkell hafði hlotit úr skiptinu þeirra bræðra). — b) t. ſig noget = tilbytte ſig noget; sb. **tilbytte.**

tilſkikke, a) skapa (e-m e-ð): Det er mig tilſkikket af Skjebnen það eru mín forlög; það á fyrir mjer að liggja. — b) = **tilſende.**

Tilſkikkelſe, ft. -r, sk., ákvörðun, það sem á dagana drífur, (sb.: auðna, sköp, forlög): Guds (Skjebnens) Tilſkikkelſer.

Tilſkrift, sk., a) það sem ritað er til e-s. — b) (sjaldh.), tileinkun, (sb. **Tilegnelſe**).

tilſkrive, a) skýra (e-m) brjeflega frá (e-u), skrifa (e-m e-ð): Jeg har i Dag tilſkrevet ham den ſørgelige Tidende. — T. een med Poſten. — b) (sjaldh.), = **tilegne** 2, b. — c) kenna (e-m) um (e-ð): Man tilſkriver ham, at Slaget tabtes honum er kenndur (kennt um) ósigurinn. — d) (sjaldh.), t. ſig noget ávinna sjer e-ð með skriptum.

Tilſkud, ft. eins, kl., viðbót (við tillag): Enhver har endnu, foruden det førſte Indſkud, gjort et nyt T. af tyve Rigsbankdaler.

Tilſkuer, ft. -e, kk., áhorfandi: Tilſkuerne paa Komedien. Være T. ved noget vera staddur við e-ð, horfa á e-ð.

tilſkyde, ás., bæta (fje) við (tillag): T. flere Penge leggja til meira fje.

tilſkynde hvetja (e-n til e-s), eggja (e-n á e-ð): T. een til noget. — b) (sjaldh.), reka á eptir (e-m).

Tilſkyndelſe, sk., hvöt (Al.), áeggjun, frameggjun (Nj.), o. s. frv.: Naturens T. náttúru-hvöt, (sb.: svá sem af nökkurri náttúrunnar stangan ok ávísan, Stjórn).

Tilſkynder, kk., hvatamaður (fornt).

tilſkære, sniða, klippa: T. en Kjole. T. et Menſter.

tilſkærpe hvessa (sb. **ſkærpe** 1, a); ydda.

tilſlaae, ás., slá (e-m e-ð, á söluþingi): Det blev mig tilſlaaet.

Tilſlag, ft. eins, kl., það að **tilſlaae.**

tilſløre hylja (e-ð) slæðu; draga dulur á.

tilſmigre, ás., í orðatiltæk. t. ſig noget hafa e-ð út (öðlast e-ð) með smjaðri.

tilſmile, a) h. s., líta brosandi til (e-s); brosa við (e-m). — b) ás., brosa við (e-m) og láta þannig (e-ð) í ljósi: „Naar hele Naturen dem Bifald tilſmiler“.

tilſmudſe, óhreinka, (sb. **tilſlye**).

tilſmøre, ata, verka.

tilſnee, fyllast af snjó, fara á kaf í snjó (þegar yfir fennir): Grøften er tilſneet. Huſet var paa een Nat næſten tilſneet það hafði nærri fennt yfir húsið á einni nóttu.

tilſnige, í t. ſig noget svíkja e-ð út: Han har vidſt at t. ſig et Privilegium. „Erholde en tilſnegen Fordeel“.

Tilſnigelſe, sk., það að tilſnige ſig noget (sb. **tilſnige**).

Tilſnit a) það að sníða (fat eða þvíuml.). — b) snið, lag: Denne Kjole er ſyet efter et ganſke nyt T.

tilſnylte, ás., í t. ſig noget sníkja e-ð út, hafa e-ð út með sníkjum.

tilſnøre reyra: T. en Pakke.

tilſpidſe ydda: T. en Pind. T. et Søm.

Tilſpidsning, sk., það að **tilſpidſe.**

tilſpigre negla (e-ð) aptur með stórum nöglum: T. en Dør (Kaſſe).

tilſpundſe setja spons í: T. et Viinfad.

tilſpytte, ás., hrækja (e-ð) út: T. et Gulv.

tilſpærre loka (e-u): Porten blev tilſpærret. „Adgangen er da ikke tilſpærret for Nogle, og aabnet for Andre“ (sb. þá hefðe hann þar mátt teppa Alexandro stig).

Tilſpærring, sk., það að **tilſpærre.**

tilſpørge, ás., spyrja (e-n að e-u eða eptir e-u).

Tilſpørgſel, sk., það að **tilſpørge**.

tilſtaae, ás., a) meðganga, ganga(st) við e-u, játa e-u, kennast, kannast við: Han har tilſtaaet Forbrydelſen. — Jeg tilſtaaer at have denne Feil. — b) veita, (sb.: hinn .... kvað sik vera þann finnenn, er hann hafði ját at settja gamma sinn annan veg brekkonnar á þoptyn; var þá vitnisburða til leitat, hverju Magnús konungr hefði upp jáð, Fms. VI, 194): Man har tilſtaaet ham mere Frihed. — c) heita e-m e-u: Der er tilſtaaet ham ſaameget i aarlig Løn. Man har tilſtaaet ham hvad han ſøgte om.

Tilſtaaelſe, ft. -r, sk., það að **tilſtaae** (meðkenning; viðganga — sb.: viðganga syndanna, 677; viðurganga — sb.: þat er mín viðrganga, at ek selde jörð mína o. s. frv., á norrænu skjali 1334; játning; o. s. frv.): En reen (ubetinget, betinget, indſkrænket) T.

Tilſtand, (sjaldh.) -e, ástand, hagur, ráð: Godſet er i en ypperlig T. Landets T. er god. Han var i en lidenſkabelig T. hann var ekki með sjálfum sjer (vegna geðshræringar).

tilſtede, ao., a) með hreifingu: Det kommer nok t. það kemur í leitirnar. — b) án hreifingar, við, í hjá (Gþl. 287): Han var ikke t. ved (ekki við staddur við) Forhandlingen.

tilſtede, leyfa, (sb. **tilſtaae** b): T. een al mulig Frihed.

Tilſtedelſe, sk., það að **tilſtede**: T. af ſømmelig Frihed.

Tilſtedeværelſe, sk., = **Nærværelſe**.

tilſtedeværende, [sb. **være**], = **nærværende** a: Alle t. vare rørte indtil Taarer.

tilſtikke, ás., stinga (e-u) í höndina á (e-m): Han havde hemmelig tilſtukket ham dette Papir hann hafði laumað þessu brjefi að honum.

tilſtille koma (e-u) til (e-s); færa (e-m e-ð); senda (e-m e-ð).

Tilſtilling, sk., það að **tilſtille**.

Tilſtopning, sk., það að **tilſtoppe**.

tilſtoppe, ás., troða upp í: T. et Hul. T. en Aabning.

tilſtræbe, ás., (sjaldh.), sækjast eptir (e-u).

tilſtrækkelig, nógur, nægilegur, yfrinn, ærinn, einhlítur: Have tilſtrækkelige Indkomſter. En t. Grund (Oplysning).

Tilſtrækkelighed það að vera **tilſtrækkelig** (sb.: nógleiki, nægð).

tilſtudſe, ás., dubba (e-ð) upp, snotra.

tilſtunde (er), h. s., fara í hönd, nálgast: Da nu Sommeren tilſtunder. — „Tilſtundende Nætters Ro og Dagenes Farer fordre vort Mod“.

tilſtuve, ás., fylla (skip) með farmi: T. et Skib.

Tilſtød a) tilefni: Han gav det førſte T. til dette Foretagende. — b) tillag, styrkur, aðstoð: „Give noget til Statens Underholdning under Navn af Skat, Afgift, T.“

tilſtøde (er), h. s., koma (e-m) að hendi, (sb.: e-n hlut ber e-m að hendi), vilja (e-m) til: Der maa være tilſtødt ham et Uheld honum hefur hlekkzt e-ð á. „Der tilſtødte os intet mærkværdigt (það bar ekkert til titla nje tíðinda), naar jeg undtager de evige Stød af den ſtenede Vei“.

tilſværge, ás., sverja (e-m e-ð eða e-s): T. een Troſkab sverja e-m trúnaðar-eiða. Alle havde tilſvoret hinanden Taushed.

tilſye a) sauma (e-ð) við (e-ð): Dette Stykke er tilſyet. — b) sauma (e-ð) saman: Hullet er tilſyet.

Tilſyn, án ft., kl., umsjón, (sb. **Indſyn** b, **Opſyn**): Have T. med noget. Have T. ved et Arbeide (sb: vera verkstjóri).

Tilſynsmand, umsjónarmaður, (sb. **Opſynsmand**).

Tilſynsværge, kk., svaramaður; fjárhaldsmaður (sb. **Formynder**, **Curator**).

tilſyne, ao., a) með hreifingu, í ljós, (sb.: hann — það er Helías — mun koma í sýn við menn litlu fyrir dómadag, Rimb.): Skibet forſvandt et Øieblik bag Klippen, men kom ſtrax igjen t. Lade ſig t. koma í ljós; (sb.: það ber á e-u). — b) að sýn (sb.: Tungl er þá ekki at sýn, er þat er í þá ætt sem sól, Rimb. 452): Være t.

tilſyneladende, [sb. **lade** af láta], er sýnist vera: Maanens t. og dens virkelige Størrelſe. En t. Undſeelſe uppgerðarfeimni.

Tilſæt, ft. eins, kl., viðurauki.

Tilſætning, ft. -er, sk., a) það að **tilſætte**. — b) viðurauki, viðbætir, viðbót.

tilſætte, ás., a) bæta (e-u) við, auka (e-u) við: Der maa tilſættes mere. — b) eyða (e-u): T. ſin Formue. T. mange Penge ved en uheldig Handel.

tilſøle, ás, ata (e-ð) út, bía (e-ð) út, (sb.: **tilſmøre**, **tilſmudſe**, **tilſlye**, **beſudle**).

tiltage a) ás., í t. ſig noget eigna sjer e-ð (sem maður á ekki með): T. ſig en Rettighed (Myndighed), ſom ikke tilkommer een. Han tiltager ſig ſtor Frihed hann er æði framur, eða þvíuml. En tiltagen Frihed. — b) h. s., vaxa, fara í vöxt, aukast, þróast, ágerast: Den tiltagende Maane vaxanda tungl. En tiltagende Velſtand. Dette Rige har tiltaget i Magt.

Tiltagende, án ft., kl., vöxtur: Være i T. fara í vöxt.

tiltakle búa (skip að reiðanum til): T. et Skib.

Tiltakling, ft. -er, sk., það að **tiltakle**.

tiltale, ás., a) ávarpa, yrða á: Jeg vilde ikke t. ham paa Gaden. T. een vredt mæla reiðuglega við e-n. T. een med haarde Ord vera harðorður við e-n. — b) = **ſagſøge**: Jeg vil lade ham t. jeg ætla að láta stefna honum. Han er tiltalt for Tyveri honum hefur verið stefnt um (nú: fyrir) þjófnað, (sb.: komast í þjófnaðarmál).

Tiltale, sk., a) ávarp: Han fik intet Svar paa den T. En haard T. harðyrði. — b) lagastefna: Sættes under T. for noget komast í mál út úr e-u. Han er under Fiſcalens T. ríkissóknarinn hefur mál á hendi honum. Frifinde een for videre T. dæma e-n undan frekari lagasóknum (en ekki undan grun).

tiltigge, ás., í t. ſig noget = tigge ſig noget til (sb. **tigge** 1, b, α; sb. einnig **tiltrygle**).

Tiltro, án ft., sk., = **Tillid**: Herved tabte han den offentlige T. fyrir þetta missti hann alþýðu traust.

tiltrodſe, ás., í t. ſig noget ha'a e-ð út með ójöfnuði (kúgun sb.: hræða e-ð út).

tiltroe, ás., ætla (e-m e-ð) = búast við (e-u af e-m): Jeg tiltroer ham alt Godt. En ſaadan Ondſkab kunde jeg ikke t. ham. Jeg havde ikke tiltroet ham, at kunne udrette ſaameget hafði ekki búizt við (því af honum), að hann gæti komið svo miklu til vegar.

tiltrygle, ás., í t. ſig noget fá e-ð með eptirgangsmunum, særa (æra) e-ð út.

tiltræde, ás., a) taka við (e-u): Han tiltraadte Kaldet (tók við brauðinu) i Fjor. T. Embedet taka við embættinu. T. Tjeneſten fara í vistina. — b) ganga (bætast við) í samband sem aðrir eru í áður): T. et Forbund. T. en Forening.

Tiltrædelſe, sk., það að **tiltræde**, t. a. m.: Ved min T. i (eða til) Embedet þegar jeg tók við embættinu. Ved Embedets T. þegar jeg (hann) tók við embættinu.

tiltrække, ás., a) í t. ſig noget (eptir orðunum) draga e-ð að sjer (í óeiginl. merk.): Det tiltrækker ſig Opmærkſomhed það er gefinn gaumur að því, það er tekið eptir því, það ber á því, (sb.: þess gætir ekki). Det tiltrækker ſig Beundring menn dást að því, það er dásamað. — b) í ho. núl. t. **tiltrækkende**, α) eiginl., sem dregur að sjer: Magnetens tiltrækkende Kraft aðdráttarafl segulsteinsins. — β) óeiginl., tilfýsilegur, æskilegur, yndilegur, eða þvíuml.: Hun har mange tiltrækkende Egenſkaber.

tiltrækkelig, ft. -e, e., aðdraganlegur.

Tiltrækkelighed, sk., það að verða dreginn að e-u.

Tiltrækning, sk., það að **tiltrække** (aðdráttur).

tiltrænge, ás., í t. ſig noget brjóta e-ð undir sig, o. s. frv.: „T. ſig Myndigheden“ brjótast til valda.

tiltvinge, í t. ſig noget taka e-ð með ofríki: At t. ſig Agtelſe, er umuligt, ſelv for den mægtigſte engum er unnt, hversu voldugur sem er, að neyða menn til virðingar við sig.

tiltælle telja (e-ð) í hendur (e-m): Pengene bleve mig tiltalte.

Tiltælling, sk., það að **tiltælle**.

tiltænke, ás., ætla (e-m e-ð, þ. e. ætla að láta e-n fá e-ð, o. s. frv.; sb.: hverjar föðurbætr hann hefir hugat Hákoni konungi, Fms. VII, 261): Han frabad ſig den ham tiltænkte Æresbeviisning.

tilvant, [sb. **vænne**], vanur (við e-ð), leikinn: „Saa flyver t. Rovbi hen, af fremmed Honning ſig at nære“.

tilveie vega (e-m e-ð) út: Sølvet blev ham tilveiet. — b) óeiginl., úthluta (e-m e-ð), o. s. frv.: „De Kaar, ſom Skjebnen dig tilveier“.

tilveie, ao., (eiginl.: til vegar; sb. til **Veie** í greininni um **Vei**): Skaffe noget t. útvega e-ð, t. a. m.: Saa mange Penge kan jeg ikke ſkaffe t. Bringe noget t.; sb. **tilveiebringe**.

tilveiebringe útvega; koma (e-u) til leiðar; koma (e-u) á: Dette har han tilveiebragt ved egen Flid þessa hefur hann aflað með iðju sinni. „Uheldig den Stat, hvor Lydighed tilveiebringes (þar sem hlýðni er komið á) ved ſlaviſk Frygt“.

tilvende, ás., a) í illri merk., α) t. ſig noget draga e-ð undir sig, draga sjer e-ð: Han har tilvendt ſig en Deel af Pengene hann hefur dregið nokkuð af fjenu í sinn sjóð. T. ſig noget ved Svig og Liſt komast yfir e-ð með svikum. — β) t. een (anden) noget draga e-ð undir e-n: Hun har tilvendt ham meget af hendes Herſkabs Tøi. — b) (sjaldh.) í góðri merk., t. ſig noget ávinna sjer e-ð, öðlast e-ð.

tilvifte, ás., anda (e-u) að (e-m): „Du Blomſtereng .... tilvift ham Vellugt“.

tilvinde, [**vinde** af vinna], í t. ſig noget ávinna sjer e-ð, (sb.: vinna til e-s).

Tilvink, ft. eins, kl., það að **tilvinke** (bending).

tilvinke, ás., a) benda (e-m): „Haabet .... tilvinker mig“. — b) sýna (e-m e-ð) með bendingu(m): Alle tilvinkede ham Bifald.

tilvirke, ás., búa (e-ð) til: T. Salt af Søvandet. Denne Oſt tilvirkes iſær i Holland.

Tilvirkning, sk., tilbúningur.

tilviſſe, ao., að vísu, sannlega, (sb. **visſelig**, **Visheb**): Det er t. en Bedrager það er víst, að hann er svikari. Jeg veed det t. veit það fyrir víst, (sb.: ekki hefi ek þat ritað, er ek vita víst at öngo gegni, Rimb. 2; þat vitum vèr til viss, at hann er eigi son Magnúss konungs, Fms. IX, 380).

tilvoxende, [sb. **voxe**], a) uppvaxandi: Den t. Ungdom. — b) sem fer í vöxt.

tilvriſte, i t. ſig noget ná e-u með valdi, brjóta e-ð undir sig.

Tilvægt, án ft, = Overvægt b.

tilvænne, venja (e-n) við (e-ð), venja (e-n) á (e-ð): Dette Slags Arbeider er han tidlig bleven tilvant. „Tilvant Høflighed“ kurteisi, sem ekki er annað en vani; vana-kurteisi.

Tilværelſe, án ft, sk., tilvera: Nogte Tingenes T. Den endelige (menneſkelige) T. Have en ſørgelig T. vera mæðu-maður; eða þvíuml.

Tilværen tilvera.

Tilvæxt, án ft., vöxtur (= það að vaxa): Det er en T. i hans Indkomſter viðbót við tekjurnar hans.

tilønſke óska (e-m e-s): Jeg tilønſker Dem alt muligt Held.

time, ás. 1, [tíma], A) (sjaldh.), í áhrifsmynd, í orðatiltæk. t. ſig horfa (til e-s), horfast (til e-s; sb.: ok tjáði fyrir þeim, ... til hvers váða horfðist; — sb. einnig: vera í vændum, vera fyrir böndum, vofa yfir). — B) **times**, a) koma að hendi e-m, (sb.: e-ð ber e-m að hendi): Jeg frygter der vil times mig noget ondt. — Gid du times en Ulykke farðu marg-volaður!, eða þvíuml. — b) (hálf-úrelt), = lykkes.

Time, ft. -r, sk., [tími], stund (= þriðjungur eyktar; sb. Rímb. 6), klukkustund: Uhret ſlaaer Timer og Qvarteer slær á stunda-mótum og fjórðunga. Han kommer om en T. að klukkustundu (einni stundu) liðinni. En god T. rúm (klukku)stund. Han har aldrig en glad T. sjer aldrei glaðan dag Den ſidſte T. dauðastundin. — Paa Timen þegar í stað; óðara; að vörmu spori. — b) = Timeundervisning: Tage (have) Timer hos een fá sjer (hafa) tilsögn hjá e-m. Give Timer i Franſk kenna (segja til í) frakknesku (tilteknar klukkustundir).

Timebræt stundafjöl (á skipi).

timebunden, [sb. binde], bundinn við tiltekna stund.

Timebøn bæn sem gjörð er annaðhvort á hverri stundu eða á tilteknum stundum.

Timeglas stundaglas.

Timehjul stundahjól (í úri).

Timekreds stundabaugur (þ. e. baugur með stundatölunni á klukkum o. s. frv.

timelig, ft. -e, e., [tímalig-r, Stjórn], stundlegur, tímalegur (nú: tímanlegur; sb. jordiſk): T. Velfærd (Lykke, Fordeel). Henſyn paa det Timelige.

Timelinie stundastryk (á ferhyrndri sólskífu).

Timelærer lausakennari (sem fær borgun eptir því hvað margar stundir hann kennir).

Timerum stundartími (= tími sem er ein stund).

Timeſlag klukkusláttur á stundamótum.

Timeſtok stöng með spýtu út úr til að sýna með skugganum hvað framorðit sje.

Timetal stundatala (á klukku o. s. frv.). — I T. = timeviis.

Timeundervisning tilsögn sem talin og borguð er eptir stundum, (stundakennsla, lausakennsla): Give (tage) T.

timeviis, ao., eptir stundatölu, eða þvíuml.: Betale en Lærer t. Afløsningen ſkeer t. á hverri stundu.

Timeviſer, sk., stundavísir (á klukku).

Timian, án ft., sk., blóðberg, hellinhagra, *thymus*.

*__Timokratie__, kl., auð-stjórn (sem er í því fólgin að auðmenn einir hafa stór-embætti á höndum launalaust).

Tin, án ft., kl., [tin], tin. — b) = Tintøi: Spiſe paa T. Skure T.

Tinaſke tin-aska.

Tinblad (næfurþunnt) tinblað.

Tinblik tinað pjátur (það er járn sem er beitt út og tinað).

*__Tinctur__, sk., jurtaseyði.

Tind eða **Tinde**, ft. Tinder, sk., [tind-r], a) tindur; brún; bust; mænir: Bjergets (Templets) Tinde. — b) vígskarð.

Tinde sjá Tind.

Tinding, ft. -er, sk., a) gagnaugu. — b) (sjaldh. og fornl.) = Tind a.

Tindingebeen gagnaugabein.

Tindingehaar, ft., hár í nánd við gagnaugun.

tindre (har), h. s. 1, blika: „Stjernerne t.“ Hendes Haar tindrede af Diamanter glóaði af demöntum. Tindrende Øine. „Ofte tindrede (skein) Glæde i hans Øie ved en fremmed Lykke“.

Tindren, án ft., sk., það að tindre.

Tinerts tingrýti, tin-steinn.

Ting, [þing], I) ft eins, sk., a) hlutur, (gripur): Have ſtore T. for (i Sinde) hafa mikið fyrir stafni, færast mikið í fang. Der fattes kun en ringe T. litið vantar. Den T. forſtaaer (begriber) jeg ikke jeg skil ekki í því. Der er noget galt ved Tingen það er e-ð geggjað, það er ekki með lagi leikið. — Hvad mon den T. kaldes hvað ætli þetta sje kallað? Jeg ſaae ham bære to forſkjellige T. tvo hluti. — Han har ikke de T. (þá hluti, þau áhöld), han ſkal bruge dertil. Alle diſſe T. høre ham til hann á alla þessa hluti (alla þessa muni, allt þetta rusl, eða þvíuml.). — b) verk: Tage Vare paa ſine T. sjá um það sem maður á að gjöra. Han kan endnu beſørge ſine T. — II) (ritað Thing af sumum), ft. -e, kl., þing (þ. e. mannfundur): Møde paa Tinget. — Sætte Tinget. Kongen holdt fordum T. med Almuen átti þing (þingaði) við bændur.

Tingbog þingbók.

Tingbord þinghússborð.

Tingbrøde þingsafglöpun; þingvíti.

Tingbud (fyrrum), a) þingboð: Bære T. — b) sá sem ber þingboð.

Tingdag þingdagur.

tinge, s. 1, [þinga], a) h. s. (har), semja: T. om Fred. Han tingede længe med (var lengi að semja við) Kræmmeren, før de kunde blive enige om Kjøbet T. af paa Varer (reyna að) þoka niður (verði á) vöru. — b) ás., koma (e-u) fyrir með samningi: T. en Dreng i Lære koma pilti í iðnaðarkennslu. Han har tinget ſig (ſine Børn) i Koſt hos Fremmede hann hefur komið sjer (börnum sínum) fyrir til fæðis hjá vandalausum.

Tingen, án ft., sk., það að tinge.

Tingeſt, ft. -er, sk., (í hverndagslegu tali), (ómerkilegur) hlutur: Hvad er dette for en T. hvað(a hlutur) er þetta? En ſaadan T. har jeg aldrig før ſeet jeg hef aldrei sjeð þess háttar krili áður.

Tingfolk, ft., þingfólk, þinghelmur.

Tingfred, þinghelgi, þinggrið (B. H.).

Tingfrihed = Tinghelligt.

Tingfærd, þingferð, þingför, (sb. þingreið): Bære i T.

Tinghelligt, kl., þeir tímar þegar ekki má þinga.

Tinghold það að þinga (hafa þing).

Tingholder, kk., (fyrrum), sá sem þingaði og dæmdi í stað dómanda.

Tinghuus þinghús.

Tinghei, þinghóll, (sb.: Lögberg).

Tinghører = Stokkemand.

tingkalde, ás., stefna (e-m, á þing).

Tinglaug, þinghá. þingsókn.

tinglyſe, ás., þinglýsa (e-u; sb. tinglæſe): T. et Skjøde. T. en Obligation.

Tinglysning, sk., þinglýsing.

tinglæſe, lesa (e-ð) á þingi, (sb. tinglyſe): T. et Skjøde.

Tinglæsning, sk., það að tinglæſe.

Tingløber, kk., sá sem rennur með þingboð.

Tingmand = Tinghører, Stokkemand.

Tingning, sk., það að tinge (samningur).

tingrette, h. s., (úrelt), höfða mál, fara í mál, eiga í máli.

Tingrider, ft. -e, kk., sá sem ríður með þingboð (sb. Tingbud).

Tingrube tinnámur.

Tingſag = Retsſag.

Tingsdom þingadómur.

Tingsed þing-eiður.

Tingſidder, ft. -e, kk., = Tinghører, Stokkemand.

Tingſkriver þingskrifari (sb. Birkeſkriver, Byſkriver, Herredsſkriver).

Tingſted, þingstaður, þingstöð.

Tingſtok bekkur (á þingi) er dómfyllendur (sb. Stokkemand a) sátu á.

Tingſtub lagasnápur.

Tingſtue þinghús.

Tingsvidne vitnisburður dómenda um það sem fram hefur farið á þingi, þingvitni (sb. B. H.).

Tingvei þingvegur, þingleið.

Tinhandel tinverzlun; tinsala.

Tinhandler, ft. -e, kk., tinsölumaður.

Tinkalk, án ft., = Tinaſke.

Tinovn tinofn (þar sem tinið er brætt úr grjótinu).

Tinrulle tin-strangi.

Tinrække tilbúningur í eldhúsi er tindiskar eru settir á, (og önnur matarílát).

Tinſteen = Tinerts.

Tinſtøber, tinsteypari, (sb. Kandeſtøber).

*__Tinte__, sk., litabland.

Tinte, ft. -r, sk., eins konar sullur í fleski (sb. tintet).

tintet, ft. tintede, e., (um flesk), er þess konar sullir eru í sem menn kalla Tinter (sb. Tinte).

Tintøi tinsmíði (= smíðisgripir úr tini); borðbúnaður úr tini.

Tip, ft. -per, sk., broddur (á e-u; sb. Næſetip).

Tipoldefader langafafaðir.

Tipoldemoder langömmumóðir.

tippe, ás. 1, stjaka við (e-m; sb.: hnippa í, ýta í).

*__Tirade__, ft. -r, sk., tíguglegt orðatiltæki (sem lítil alvara fylgir og optast er tekið eptir öðrum).

*__Tirailleur__, ft. -er, kk., = Skarpſkytte.

tirre, ás. 1, [sb. tyrrinn eða tirrinn, sömul. tirrtinn], egna, espa, erta, stríða (e-m; sb.: reita e-n til reiði): T. et Dyr. Man kan t. ham længe, inden han bliver vred hann er seinþreyttur til reiði.

Tirsdag, [týrsdag-r fyrir týsdag-r], týsdagur (fornt), þriðji dagur viku (fornt), þriðjudagur.

Tiſpe, ft. -r, sk., = Tæve, Tævehund.

Tiſt, sk., (sjaldh., og ekki nema í samsettum orðum; sb. Klokketiſt, Plovtiſt), tygill, strengur, festi, eða þvíuml.

Titel, ft. Titler, sk., [titul-l], fyrirsögn (= titill), nafn (bókar). Sb. Rygtitel. — b) nafnbót: Alle hans Titler maae ſættes paa Brevet.

Titelark sú örk sem fyrirsögn bókar er á.

Titelblad fyrirsagnarblað (á bók).

Titelbog nafnbótabók.

Titelſyge nafnbótafíkni.

titte (har), h. s. 1, gægjast, kaga (fornt): T. ind ad Vinduet gægjast inn um gluggann. T. gjennem et Hul paa Plankeværket. — b) gá (að e-u): Hvad titter du efter að hverju ertu að gá?

Titteleg sá leikur barna að þau fela sig til skipt s.

tittelege, h. s., (sjaldh.), vera að fela sig (eins og börn gjöra).

Titten, án ft., sk., það að titte.

***Titulatur**, sk., nafnbætur (einkum að því leyti sem þær eru ritaðar með nafni e-s).

***titulere**, ás. 1, nefna (e-n) með nafnbót, (titla).

***titulær**, ft. -e, e., (sem einungis er) að nafnbót, (sb.: að nafninu til).

Titus rómverskt mannsnafn. þaraf

***Titushoved** lokkað (spjátrungs-)höfuð með stuttu hári.

Tiur, ft. -er, sk., [þiður-r], þiður *tetrao urogallus.*

***Tivoli**, kl., nafn á sumum skemmtunarstöðum.

Tjadder, sk., [sb. þvaðr], bull, þvaður, þvættingur.

tjaddre, ás. 1, bulla, blaðra, þvaðra, þvætta.

Tjaddren, án ft., sk., það að tjaddre (sb. Tjadder).

Tjavs, ft. Tjavſer, sk., trosur; drusla.

tjavſet, ft. tjavſede, e., trosnaður, (sem er) allt einar druslur; rifinn og tættur.

tjene, s. 2, [þjóna], 1) h. s. (opt í þiggj.), a) (ótiltekið, með hverju móti þjónustan er), þjóna e-m (sb.: líf ok dauði þjónar drottni Jesú Christó; þessi guðin er þú þjónar), þjóna til e-s (sb. þjóna til konungs ok vægjast við hann), veita e-m (hlýðni og) þjónkun: Den, ſom har Magt og Guld, finder nok, ſom ville t. ham sá, sem er ríkur og auðugur, fær nóga til þjónustu við sig. — b) (um embættismenn), þjóna (sb.: settiz Yngvarr heima ok þjónaði ekki konungi, Eg. 83): T. Kongen. T. Staten. — c) vera liðsmaður: Han har tjent i den franſke Armee hann hefur verið í frakkneska liðinu. T. under en General vera í liði e-s hershöfðingja. T. til Heſt vera í riddaraliðinu (hestaliðinu). T. til Fods vera í fótgönguliðinu. — d) vera í vinnumennsku; vera vinnumaður; vera vinnukona: Hun har tjent der i Huſet hún hefur verið þar vinnukona. T. i Gaarde med een vera í vinnumennsku á sama heimili og annar. — T. for Koſt og Løn vinna fyrir mat og kaupi. — T. for Kokkepige vera eldabuska. — T. hos een — Han tjener nu en anden Herre hann er búinn að skipta um húsbændur. — e) vera (e-m) til vilja, gjöra (e-m) e-ð í vil, gjöra e-ð fyrir (e-n), gjöra bón (e-s): T. een i (med) noget. Hvormed kan jeg t. Dem hvað get jeg gjört yður til vilja. Tjen mig i at ſige det til ham gjörðu (gjörið þjer) svo vel að segja honum það. — Dermed er jeg ikke (eða kan jeg ikke være) tjent mjer er enginn akkur í því, jeg er öngu (litlu) bættari fyrir það. — f) vera hafður (til e-s); vera hæfur (til e-s): Dette Hjul tjener til at ſætte Redſkabet i Gang. — Dette Træ tjener ikke til Bohave er ekki hafandi í búshluti. Det tjener til hans Forſvar það er bót í máli hans. — 2) ás., a) t. ſit Brød hafa ofan af fyrir sjer. — b) t. noget af; sb. aftjene. — c) tjene ſig op hefjast (með framkvæmd og ástundun): Han har tjent ſig op til General fra Soldat.

Tjener, ft. -e, kk., þjónn, þjónustumaður, sveinn, þjónustusveinn, skósveinn: Kongens (Statens) Tjenere. Han holder baade Karl (= Gaardskarl) og T. — í niðurlagi brjefa o. s. frv.: Deres ærbødigſte (underdanigſte) T.

Tjenerarbeide þjónsverk (= verk sem þjónn á að gjöra): Dette er ikke Pige- men T.

Tjenerdragt þjónsbúningur, þjónsföt.

Tjenerhold það að hafa þjóna eða þjónustufólk, hjúshöld.

Tjenerinde, kvk., eiginl.: þjónustukona; en er ekki haft, nema, af kurteisi, í niðurlagi brjefa o. s. frv. (sb. niðurlagið á greininni um Tjener).

Tjenerkjole þjóns-kjóll.

Tjenerløn kaup þjóns eða skósveins.

Tjenerſkab, kl., sveinar, sveinalið, þjónustufólk: Han blev fulgt af et talrigt T.

Tjenerſtand þjónustumannasjett.

Tjeneſte, ft. -r, sk., [þjónasta], a) þjónusta (við hvern sem er). — b) þjónusta (við land og lýð; sb.: hafði jarl á því ríkra manna hátt, at Flosi gekk í þá þjónostu, sem Helgi Njálsson hafði haft); (smá-) embætti: Træde i Statens T. — Der er mange, ſom ſøge om denne T. — c) um hermenn: Han er gammel i Tjeneſten. — d) vist, (vinnumennska): Karlen ſøger om T. er að fala vist. Tage T. vistast. Være i T. vera vistfastur. Hun har en beſværlig T. er í harðri vist. Opſige ſin T. segja upp vist. Hun har forladt ſin T. i Utide hún hefur hlaupið úr vistinni. — e) greiði, (greiðvikni, hagræði): De kan gjøre mig en betydelig T. þjer getið gjört mjer stóran greiða. Han har gjort (viiſt) mig mange Tjeneſter hann hefur gjört mjer margan greiða, hann hefur opt verið mjer til vilja. Dermed har han gjort mig en ſlet T. hann hefur gjört mjer ljótan baga með því. — f) = Gudstjeneſte: Tjeneſten er endnu ikke begyndt messan er ekki byrjuð enn.

Tjeneſteaar þjónustu-ár; embættis-ár.

Tjeneſtealder embættis-aldur.

Tjeneſtebud þjónustumaður sem hafður er til sendiferða.

Tjeneſtedreng ljettadrengur, ljettapiltur.

Tjeneſtefolk, ft., vinnufólk, hjú: Han holder mange T., men endnu flere Dagleiere.

tjeneſtefri frjáls af þjónustu sinni.

Tjeneſteiver vandasemi (í þjónustu sinni eða embætti sínu): „Han anbefalede ſig ved Duelighed og T.“

Tjeneſtekarl vinnumaður, (sb. griðmaður, verkmaður).

tjeneſteløs vistlaus.

Tjeneſtemø (sjaldh.), þjónustumær.

Tjeneſtepige vinnustúlka, vinnukona, (sb. griðkona; griðka).

Tjeneſtepligt skylda sem fylgir e-i þjónustu eða e-u embætti.

Tjeneſteqvinde þjónustukona, (sb. griðkona).

Tjeneſteſag embættis-málefni.

Tjeneſtetid, a) sá tími sem maður á að vera, er, hefur verið) í liðsmanna tölu. — b) sá tími sem e-r er í vinnumennsku: Karlen har været tro i hele hans lange T.

Tjeneſtetyende vinnuhjú.

Tjeneſteværd það sem varið er í þjónustu e-s: „Andre, der hverken i Tjeneſtetid eller T. kunde komme i Sammenligning med hende“.

tjenlig, ft. -e, e., hentugur, góður (til e-s): Være t. til noget.

tjenſtagtig, ft. -e, e., greiðvikinn, greiðugur, bóngóður, stimamjúkur.

Tjenſtagtighed, án ft., sk., greiðvikni, greiðasemi.

tjenſtdygtig vopnfær, herfær o. s. frv.: En t. Soldat.

tjenſtfærdig = tjenſtagtig.

Tjenſtfærdighed, án ft., sk., = Tjenſtagtighed.

tjenſtgjørende, [sb. gjøre], sem er í þjónustunni: Den t. Kammerjunker. Den t. Adjutant.

tjenſtlig, ft. -e, e., (tíðkað í embættisbrjefum), (gjörður í greiðaskyni), vingjarnlegur, vinsamlegur. — b) sem ao., (í greiða skyni), vingjarnlega, vinsamlega.

tjenſtſkyldig (haft í brjefum), (skyldur til þjónustu), skuldbundinn.

tjenſtvillig = tjenſtagtig.

tjære, ás. 1, tjarga, bika: T. et Skib (Plankeværk).

Tjære, án ft., sk., [tjara], tjara: Brænde T. (sb. Gþl. 431).

Tjærebrænder, kk., tjörugjörðarmaður (sb. Gþl. 431).

Tjærebrænderi tjörugjörð (sb. Gþl. 431).

Tjærebærme lök (þunn) tjara.

Tjæregalde súrt vatn sem fæst við tjörugjörð.

Tjæregrav tjörugröf (þar sem tjaran er brennd úr viðinum).

Tjæregrube = Tjæregrav.

Tjærehuus tjöruhús a) þar sem tjara er velgd til að bika skip úr. — b) þar sem kaðlar og strengir eru tjargaðir.

Tjærehytte tjörugjörðarhús.

Tjærekande tjörukanna (sem vagnmenn hafa).

Tjærekedel tjöruketill.

Tjærekoſt, ft. -e, tjöruskúfur (þ. e. skaptskúfur til að tjarga eða bika með).

Tjæremile viðarköstur sem tjara er brennd úr.

Tjæreovn tjöruofn (þ. e. ofn sem tjara er brennd í úr viði).

Tjæreſkuur byrgi sem skip eru tjörguð undir.

Tjæretønde tjörukaggi: Brænde Tjæretønder.

Tjæreurt (jurtin) *lychnis viscaria.*

Tjærevand tjöruvatn (þ. e. vatn sem fyrrum var hellt á tjöru og haft til lækninga).

Tjørn, ft. -e, sk., [sb. þyrni-r og þorn], þyrnir.

Tjørnebuſk þyrnirunnur.

Tjørneſagle spýta klofin í endann og höfð til að halda saman þyrnihríslum í girðingu (sb. Gjerde).

tjørnefuld þyrnafullur (Al.).

Tjørnegjerde þyrnigirðing.

Tjørnehæk þyrnigirðing.

Tjørnekrat þyrnirunnar.

Tjørnelund þyrnilundur.

Tjørneriis þyrnilim.

Tjørnetyv [sb. Tyve], þyrnikvísl (höfð svo að maður þurfi ekki að taka á þyrninum).

to (ritað tu í ao. itu), [tvo; sb. toe af þvo], tveir: To Gange tvisvar, tvívegis.

toaarig tvævetur, tveggja vetra (gamall), tveggja ára.

***Toaſt**, ft. -er, sk., minni (sem drukkið er, og þau orð er því fylgja).

Tobak, án ft., sk., a) tóbaksjurt: Plante (dyrke, avle) T. — b) tóbak: Ryge (røge) T. reykja (tóbak). Snuſe T. taka í nefið. Skraae T. tyggja tóbak, taka upp í sig.

Tobaksavl ræktun tóbaksjurtar.

***Tobaksclyſteer** tóbaksseyði sem látið er í stólpípu.

Tobaksblad blað af tóbaksjurt, tóbakslauf.

Tobaksdaaſe tóbaksdósir, (sb. baukur, ponta).

Tobaksdamp tóbakssvæla, (sb. Tobaksrøg).

***Tobaksfabrik** staður þar sem tóbak er búið til.

Tobakshandler, ft. -e, kk., sá sem hefur tóbak til sölu.

Tobaksolie tóbaks-olía.

Tobakspibe tóbakspípa.

Tobaksplante tóbaksjurt.

Tobaksplantning, a) plöntun tóbaksjurtar. — b) jörð sem ræktuð er til tóbaks.

Tobakspung stór budda sem reyktóbak er haft í.

Tobaksqvalm tóbaks-sterkja.

Tobaksrulle tóbaksrulla.

Tobaksrøg tóbaksreykur, (sb. Tobaksdamp).

Tobaksrøger, ft. -e, kk., sá sem reykir (tóbak): Være en ſtærk T. reykja mikið.

Tobaksſaft tóbakslögur.

Tobaksſpinder tóbaksspinnari (þ. e. sá sem snýr saman tóbak og býr til úr því rullur).

Tobaksſpinderi tóbaksspuni, tóbaksgjörð; staður þar sem tóbak er spunnið.

tobenet tvífættur.

tobladet, (sem er) með tveimur blöðum, tvíblaðaður.

*Toddy, sk., a) pálmavín. — b) eins konar áfeng blanda sem drukkin er heit eins og púns.

Tobækker, sk., skip með tveimur þilförum (og fallbissum á hvorutveggja, ef herskip er).

toe, ás. 1, [sb. þvo; sb. to af tvo], þvo: T. noget i Vand. — Án þol.; þvo ker og borðgögn.

Toen, án ft., sk., það að toe, (þvottur): Hun udretter intet med al ſin T. og Tvætten.

tofold, ao., tvöfalt: T. ſaa meget helmingi (hálfu) meira.

tofolds, sem e., tvöfaldur: Et t. Læg tvöfaldur sveipur (sb. Skuggsjá).

Toft, ft. -er, sk., [sb. þopta], þopta.

Toft, ft. -e, sk., [topt], akur heima við bæ.

Toftejord = Toft (af topt).

Tofteport (bæjar)dyr sem vita að Toft (af topt).

Tog, ft. eins, kl., [sb. tog], ferð (þegar margir eru saman), 1) það að fara, a) um friðferð. — b) (einnig — en þó sjaldh. — Togt, ft. eins, kl.), herför, herferð; leiðangursferð: Alexanders T. til Indien. — 2) þeir sem fara, (sb. ferð, í orðinu ferðarbroddr; sb. einnig: sveit, flokkur): Vi ſaae hele Toget komme her forbi.

Togger, ft. -e, sk., eins konar net.

toggre, h. s. 1, fiska á báti (bátum).

Togorden skipun (= það hversu margmenni er niður raðað á ferð).

Togt sjá Tog 1, b.

*Toilet, kl., a) borð kvenna til að búa sig við. — b) það að búa (skreyta) sig, búningur: Gjere ſit T. búa sig.

*Toiſe, ft. -r, sk., faðmur að frakknesku máli.

tokke (har), h. s. 1, a) = fjante: T. imellem elleve og fem vera hálf-bjáni. — b) = flampe: T. til at gjere noget.

Tokkeſkifte skipti gjört af handahófi.

Tol, ft. -le, sk., [þoll-r], a) = Aaretol. — b) = Prop.

Told, án ft., sk., [toll-r], tollur (sem goldinn er af vöru, eða fyrir för um e-n stað eða veru á e-m stað): Paalægge en ny T. Betale (give, ſvare) T. af noget gjalda (greiða) toll af e-u. Sb. Mellemrigstold, Strømtold, Sundtold, Havnetold, Brotold.

Toldanordning tilskipun um toll, tollskipun.

Toldbaad tollheimtubátur (þ. e. bátur sem tollheimtumenn eru á til að mæta skipum).

Toldbetjent minni háttar tollheimtumaður.

Toldbod, ft. -er, tollhús.

Toldbog tollskrá (þ. e. tilskipun um það hvern toll gjalda eigi af hverri vörutegund).

tolde, ás. 1, [tolla], 1) gjalda toll, a) af vöru sem flutt er. — b) af korni sem malað er fyrir mann í mylnu, gjalda mölunarkaup í korni. — 2) taka mölunarkaup í korni: Den Møller tolder for ſtærkt af Bøndernes Korn. Orðskv.: Mølleren er aldrig ſaa druklen, at han glemmer at t.

Tolder, ft. -e, kk., tollheimtumaður.

Toldflag veifa á tollheimtubát (tollheimtuskipi).

Toldforordning = Toldanordning.

Toldforpagter tollkaupandi.

Toldforvalter umsjónarmaður yfir tolli (sjer í lagi við sjó), tollstjóri (tolltökumaður).

toldfri sem enginn tollur er goldinn af.

Toldfrihed það að þurfa ekki að gjalda toll, tollfrelsi.

Toldindtægter, ft., tolltekjur (ríkis).

Toldkammer tollráð (sb. Kammer 1, c).

Toldkar tollker (sem mölunarkaup goldið í korni er mælt í; sb. tolde 1, b, 2).

Toldkiſte (fyrrum), tollkista (t. a. m. við Eyrarsund).

Toldmærke, kl., mark sett á vöru til að sýna að búið sje að gjalda toll af henni.

toldpligtig skyldur að gjalda toll.

Toldrettighed tolltökurjettur.

Toldrider, ft. -e, kk., ríðandi tollheimtumaður.

Toldrulle tollskrá: Nævne Priſen paa de Vare, ſom ikke ere anførte paa Toldrullen.

Toldſeddel skírteini um að tollur sje goldinn, kvittun um tollgjald.

Toldſegl, kl., toll-innsigli.

Toldſkriver toll-skrifari.

Toldſted staður þar sem tollur er goldinn, tolltökustaður.

Toldſtempel mót eða mark er tollheimtumenn setja á vöru, (sb. Toldmærke, Toldſegl).

Toldſvig toll-svik.

*Toldtarif = Toldrulle, Toldbog.

Toldvæſen allt sem lýtur að tolli.

*tolerabel, ft. tolerable, e., þolanlegur, bærilegur.

*tolerant vægur (einkum í trúarefnum).

*Tolerants umburðarlyndi (einkum í trúarefnum).

*tolerere, sá. 1, þola (e-ð = að e-ð sje).

Tolk, ft. -e, kk., [túlk-r], túlkur. — b) vottur (e-s = það sem lýsir e-u): „O Graad! Du Glædens tauſe T.“.

tolke, ás. 1, [túlka], snúa (e-u á annað mál). — b) tjá, lýsa (e-u): Ord kunne ei t. mine Følelſer.

Tolkning, ft. -er, sk., það að tolke.

Tollegang árarskarð (haft í stað keips).

Tollekniv sjá Tælgekniv.

tolv tólf.

tolvaarig tólf vetra (gamall).

Tolvfingertarm lengsta görn (í manni eða skepnu).

Tolvkant tólfhyrningur.

tolvkantet tólfhyrndur.

Tolvprædiken hádegisprjedikun.

Tolvpunder fallbissa er tekur — flytur — pund-kúlu (pund = 24 merkur).

tolvpundig, a) (um fallbissukúlu), sem vegur pund (= 24 merkur): En t. Kugle pundkúla. — b) (um fallbissu), sem tekur — flytur — pund-kúlu (= 24 marka kúlu): En t. Kanon pundkúlubissa.

Tolvtedeel tólftungur (fornt): Fem Tolvtedele.

Tolvting, sk., [tólftung-r], (úrelt), tólftungur (fornt).

tom, ft. -me, e., [tóm-r], tómur, 1) eiginl.: En t. Tønde. Jeg fandt hele Huſet øde og tomt jeg fann ekkert mannsbarn í húsinu. — Gjere tomt paa Bordet taka allt af borðinu. — 2) óeiginl., a) um skort á e-u andlegu (t. a. m. viti, djúphyggni, kunnáttu, tilfinningu, gleði): „En t. Hjerne, t. for nyttige Kundſkaber og grundige Indſigter“. — b) sem enginn staður er í, sem ekkert er að marka, sem ekkert er í varið, hjegómlegur (sb.: er ok hégómlig kenning sú er eigi bætir andar siðu; til lokleysu ok hégómligrar skemmtanar; — sb. einnig: Vera kann, at þetta sé ei tóm orð, er þú talar nú; tóm er lækning er eigi græðir sjúkan; tóm dýrð): Tomme Ord (Løfter) hjegómamál. En t. Forfængelighed og Pragtſyge.

*Tomahawk, sk., vígöxi (hinna rauðu manna í Vesturheimi).

*Toman, ft. -er, sk., perskur peningur sem er 16 eða 17 dalir að verði, (einmerkingur, markarpeningur).

Tombak, kl., tambak: Et Tombaks Uhr.

*Tombola, sk., hlutavelta (eins konar Lotterie).

*Tome, ft. -r, sk, = Bind b, β.

Tomhed, án ft., sk., tómleiki, leiðindi, (sb.: honum þótti jafnan daufligt, Fóstbr. 56): T. i Sjælen.

tomhjernet, ft. -hjernede, e., (um mann), sem ekkert vit er í, (vitlaus).

tomhændet, ft. -hændede, e., tómhentur (B. H.).

Tomling sjá Tumling.

Tomme, ft. -r, sk., þumlungur: Fem Tommer lang fimm þumlungar á lengd.

Tommelfinger, [þumalfing-r], þumalfingur.

Tommelſkrue (einnig Tommeſkrue), (fyrrum), verkfæri til að kreista með þumalfingur á þeim sem kvaldir voru.

Tommeltaa, [þumaltá, Nj.], þumaltá, stóra tá.

Tommemaal þumlungamál.

Tommeſkrue sjá Tommelſkrue.

Tommeſtok kvarði (sem fjórðungur og þumlungar o. s. frv. eru markaðir á, og leggja má saman og stinga í vasa sinn; vasakvarði).

Tomt, ft. -er, sk., [topt], topt (sb. Fms. II, 27, ásamt útleggingu og athugagrein Sveinbjarnar Egilssonar í *Scripta Historica Islandorum*), grundvöllur.

Tomtegruus rúst (möl, eða þvíuml.) úr toptum.

tone, s. 1., 1) ás., draga upp (veifu, á skipi, til að sýna hvaðan það sje): T. Flag. — 2) h. s., (um hillingar): Landet toner høit það eru hillingar (svo að landið sýnist hátt).

tone, s. 1., [tóna], a) h. s. (har), reysta, hljóma, (sb. lyde — af hljóða — a): Sangen tonede høit gjennem Skoven. — b) sem ás. í tiguglegu orðfæri: Deres Sang tonede Glæde.

Tone, ft. -r, sk., [tóni, Skuggsjá], tóni (sb. at mínu borði má heyra þjótandi strengleika með sætum og fögrum tóna), tónn (sb. Sturl.), sónn (sb. Fms. V, 163), hljomur, hljóð; nóta: Dette Klaveer har en behagelig T. Hele (halve) Toner (í söng eða hljóðfæraslætti). Falſke Toner. — b) (söng)lag: Jeg kjender ikke Tonen til denne Sang. Denne Sang gaaer paa (efter, i) en anden T. er undir (með) öðru lagi. — c) rómur = málrómur, rödd, raust: Forandre Tonen breyta í sjer rómnum (hljóðunum). Tale i en klagende T. (sb.: sorgsamliga hljóðaðir, Stjórn). Tale i en myndig (befalende) T. vera hastur í máli, eða þvíuml. — d) áherzla (á orði): Lægge Tonen paa en urigtig Stavelſe. — e) bragur, (sb.: snið): Angive Tonen i en By ráða (mestu um) borgarbrag (er sagt um þann sem aðrir taka sjer snið eptir). Dette er Tonen i de fornemme Cirkler þetta er heldri manna bragur í samkvæmum. Den gode T. heldri manna bragur. — f) (í pentskript), blær: En lys (mørk, guul, grøn) T.

Toneart hljómtegund (í e-u lagi).

Tonefald það hvar hert er á orði, (áherzlustaður); áherzla. — b) (sjaldh.), hljóðfall (í söng).

tonefuld a) hvellur, hljóðmikill: En t. Stemme. — b) hljómfullur (um stað þar sem mikill hljómur er): „Den tonefulde Skov“.

Tonefølge, kl., hljóðasetning (í lagi).

Tonehold a) áherzlutegund (= það hvernig hert er á samstöfu). — b) nótulengd (í lagi).

Tonekonſt sönglist, sönglistar-íþrótt.

Tonekonſtner sönglistarmaður.

Toneleg (skáldl.), hljóðaleikur, strengleikur: „Lad kun T. og Sang din Aand oplive“.

Toneløb hljóðahlaup (í lagi).

toneløs a) hljóðlaus. — b) (um orð eða samstöfu), sem engin áherzla er á: En t. Stavelſe.

Tonemaal hljóðmælir, hljóðlengd.

Toneqvad = Sangdigt.

Toneredſkab hljóðfæri, söngtól.

tonerig hljómmikill: Et tonerigt Sprog.

Toneſkifte hljóðaskipti (í söng eða strengleik), nótnaskipti.

Toneſkrald dynur (sem verður af sönghljóm).

Toneſtrøm hljóðastraumur, (sb. Tonevæld).

Toneſtykke (söng)lag.

Tonetegn a) = Node 1. — b) áherzlumerki (á orði).

Tonetrin bil á milli nótna.

Tonevexling, sk., = Toneſkifte.

Tonevæld uppspretta af sönghljóðum, hljóðanægð, (sb. Toneſtrøm).

Toning, sk., hillingar.

*Tonſur, sk., krúna (á munkum).

Top, ft. -pe, sk., [topp-r], a) toppur; tindur: En Hue med (ſpids) T. uppmjó húfa. Kjøre med Topper hafa doppur á ennis-ól eykjanna. Med T. og Tavl [sb. toppr né tagl, Fms. I, 80]; sjá Tavl (af tagl). Fra T. til Taa frá hvirfli til ilja. Toppen paa en Maſt siglutoppur (Rimb.). Toppen paa et Træ trjetoppur (Al.) Toppen paa Urter. — T. paa Høns (Ænder, ó. s. frv.; sb.: toppönd, toppskarfur). — Toppen af et Bjerg fjallstindur, fjalltindur. — b) strýta: En T. Sukker. — Sjer í lagi, skotra (er börn leika sjer að). — II) sem mo., gott og vel! (þegar maður slær til í e-ð).

Topand toppönd.

*Topas, ft. Topaſer, sk., eins konar gimsteinn.

Topdue dúfa með toppi.

Topende efri endi (á eik — þ. e. trje — eða eikarbol).

Topflade kollur (sb.: af kolli fjallsins, Stjórn), hvirfill (sb. Skuggsjá 728): Topfladen af et Bjerg. „Topfladen af Klokketaarnet".

topfornet = topfrønnet.

topfrønnet, [sb. frønnes], (um trje), feyskinn (fúinn) í toppinn.

topfyldt, [sb. fylde], kúffullur, kúfaður.

Tophue, uppmjó húfa, (sb.: skotthúfa).

Tophøne hæna með toppi.

*Topik, sk., niðurskipun, niðurröðun; sú list að finna röksemdir og sannanir; tilsögn í því að álykta eptir líkindum; biflíugreinafræði; orðastöðufræði (um röð orða í máli).

*topiſk, ft. -e, e., eiginlegur e-m stað, o. s. frv.: Topiſke Midler læknisdómar sem hafðir eru við einstakan hlut líkamans. — Topiſke Beviſer sannanir af líkindum, líkinda-sannanir. — T. Methode sú prjedikunar aðferð, að fara stutt í skýringu textans, en leggja síðan nákvæmlega út af e-u kunnmæli.

Toplente, sk., langur skips-kaðall til að halda ránni beinni út.

Toplærke (lævirki með topp) *alauda cristata.*

topløs topplaus.

Topmaal kúfmál.

topmaale mæla (e-ð) svo að kúfur sje á.

*Topographie, ft. -r, sk., staðalýsing.

*topographiſk, ft. -e, e., sem lýtur að staðalýsingu.

toppe, ás. 1, 1) typpa: Bølgerne t. ſig. — 2) t. Ræerne festa rárnar svo, að þær standi beint út.

toppet, ft. toppede, e., typptur: Toppede Høns topphænsni. En t. (kúfuð) Skjeppe.

Toppunkt hvirfilpunktur.

topraget, [rage], krúnurakaður.

Topſeil toppsegl (B. H.; sb. siglutoppur): Skibet førte T. eða Skibet havde T. oppe.

Topſeng toppsæng.

Topſilleri toppur af *apium graveolens* sb. greinina um Silleri).

Topſkud kvísl (teinungur, eða þvíuml., sem sprettur út úr toppi á plöntu).

topſtævne, ás., topphöggva (trje).

Topſtævning, sk., það að topſtævne.

Topſukker strýtusikur.

Topſæt (fyrrum), eins konar höfuðbúnaður kvenna (sb. ok hagliga um höfuð typpum, Hamarsheimt; sb. einnig strompur).

toptør (um trje), kalinn í toppinn.

Topunder fallbyssa er tekur (flytur) fjögra marka kúlu.

topundig sem vegur fjórar merkur: En t. Kugle.

Topvinkel topphorn (á þríhyrningi).

topviſſen toppvisinn (um jurtir).

toradet, ft. -radede, e., sem hefur tvær raðir af e-u, (sb.: tvísettur): T. Byg.

Torbiſt, ft. -er, sk., tordýfill *scarabaeus*, o. s. frv.

Torden, ft. (í skáldskap) -er, sk., [þórduna?], reið (sb. reiðar ok eldingar), reiðiþruma (Skuggsjá), reiðarþruma (Fms.), reiðarduna (Fms. X, 30), þruma, skrugga: Tordenen rullede (þruman reið) imellem Bjergene. — b) = Lynild, (sb.: þá skal sá kú ábyrgjast at öllo ...., nema við strandhöggvi ...., eða lýstr reið — í orðamun: þruma —, eða rauðasótt, Gþl. 498): Tordenen ſlog ned i Taarnet. — c) = Tordenveir: Der trækker T. op. — d) dynur (sb.: þá heyrisk mönnum sem dynr komi, líkr reiðiþrumu, Skuggsjá), eða þvíuml.: Kanonernes T.

Tordenbrag reiðarþruma.

Tordenbulder reiðarþruma.

Tordenbyge þrúmuskúr.

Tordendrøn reiðarduna.

Tordengud, þrumuguð, (sb.: reiðartýr).

Tordenkile þrumuskeyti (Júppíters); elding.

Tordenkraft þrumuafl.

Tordenleder, sk., þrumuleiðir.

tordenlummer (um veður), sem molla er í á undan skrugguveðri: „Trods Storm og tordenlumre Dage".

Tordenlys skrugguljós (B. H.).

Tordennat nótt þegar reiðarþrumur og eldingar ganga, (þrumunótt).

Tordenregn þrumuregn.

Tordenrøſt = Tordenſtemme.

Tordenſkrald skrugguhljóð (B. H.), skrugga, reiðarþruma.

Tordenſky þrumuský.

Tordenſlag reiðarslag (B. H.; sb. Torden a): Der kom et ſtærkt T. — Denne Efterretning var et T. for ham þetta var honum hin mesta harmssaga.

Tordenſteen (í almúgatali), nafn á fornum steinfleygum og steinhnífum.

Tordenſtemme þrumuleg rödd, geysimikil rödd.

Tordenſtraale = Lynſtraale.

Tordenveir skrugguveður (B. H.).

tordne (har), h. s. 1, 1) persónulaust, þruma: Det har tordnet hele Natten það hafa verið þrumur í alla nótt. Vi hørte det t. (heyrðum þrumur) langt borte. — 2) persónulega a) drynja, eða þvíuml.: Vi have hørt Kanonerne t. En tordnende Stemme; sb. Tordenſtemme. — b) bölvast um, eða þvíuml.: Bande og t. blóta og ragna.

Tordner, kk., skrugguvaldur (um Júppíter).

*Toreador, kk., maður á hesti sem berst við griðung.

*Tories sjá greinina um Tory.

Tormaaned [við Tor- sb. þorri], jafndægramánuður (*Martius*).

Tormaanedsgriis jafndægragrís: „Tormaanedsgriſe ere de bedſte".

Tormaanedsøl jafndægrabjór.

Torn, ft. -e, sk, [þorn], 1) þorn, a) = Tjørn. — b) í bringju. — 2) broddur (einkanl. á plöntu): Det er ham en T. i Øiet hann hefur mesta ama á því.

Tornebuſk þyrnirunnur.

tornefuld, a) = tjørnefuld. — b) mæðusamur.

Tornegjerde = Tjørnegjerde.

Tornekrat = Tjørnekrat.

Tornekrone þyrnikóróna (Laur.), þornkrúna (Ann.), þorngjörð (forn), þyrnihjálmur (619).

Torneſti, a) gata meðal þyrnirunna. — b) = Tornevei.

tornet, ft. tornede, e., (sem er) með broddum.

Tornevei (óeiginl. í skáldskap), mæðustigur: „Livets T."

Torniſter, sk., liðsmanna-taska.

Tornſkade (fuglinn) *lanius.*

Torp, ft. -er, [þorp], (að mestu leyti úrelt), þorp; garður utanþorps.

Torsdag [þórsdag-r], þórsdagur (forn), fimmti dagur viku (forn), fimmtudagur.

Torſk, ft. -e, sk., [þorsk-r], þorskur.

Torſkefangſt þorskaveiði.

Torſkegarn þorskanet.

Torſkehoved þorskhöfuð, þorskhaus.

Torſkelever þorskalifur.

Tort, sk., skömm, smán, sneypa.

*Tortur pyntingar (til sagna).

Torv, ft. -e, kl., [torg], torg: Markedet holdes paa Torvet. Pigen er gaaet paa Torvet (farin á torg). Sælge ſit Korn paa Torvet á torgi. — Komme til Torvs koma á torg. Føre ſit Korn til Torvs.

torve (har), h. s. 1, fara á torg: Bonden vil hellere t. med ſit Korn, end ſælge det hjemme.

Torvebod, ft. -er, búð á torgi.

Torvebonde bóndi sem flytur vöru á torg til sölu.

Torvedag dagur þegar bændur eru vanir að koma á torg.

Torvedriver landeyða (sem allt af er á torgum og strætum; sb. Dagdriver).

Torvefeier, ft. -e, kk., maður sem hreinsar (sópar) torg.

Torvefred torghelgi.

Torvekjærling kerling er situr á torgi til að selja e-ð.

Torvekjøb a) kaup á torgi: Jeg har gjort mit T. — b) verðlag sem gengur á torgi.

torvekjøbe kaupa (e-ð) á torgi: Torvekjøbt Qvæg.

Torvekurv vandlaupur sem vinnukonur hafa á torg til að kaupa í, (torg-laupur).

Torvelæs hlass er flutt er á torg til sölu.

Torvemand sá sem selur e-ð á torgi.

Torvemarked markaður á torgi.

Torvemeſter umsjónarmaður yfir torgi.

Torvepenge, ft., torgtollur (goldinn fyrir að selja á torgi).

Torvepriis verðlag sem gengur á torgi: Kjøbe (ſælge) efter Torvepriſen.

Torveſkib byrðingur er fer á milli torga.

Torveſpand eins konar fata úr eir eða pjátri sem höfð er á torg til að kaupa í.

Torveſtade sölustaður á torgi.

torveſøgende, [sb. ſøge], sem kemur til torgs.

Torvevei, torgvegur, torgleið.

Torvevogn vagn sem vara er flutt á til torgs.

Torvevægter torgvörður.

*Tory, ft. Tories, kk., (á Englandi), sjerhver af þeim flokki sem aptra vill sjerhverri nýbreytni um stjórnarhag og kristin-rjett Engla.

Toſkilling tvískildingur.

toſſe (har), h. s. 1, láta heimskulega (bjánalega, eða þvíuml.), bjánast: See hvor han gaaer og toſſer líttu á, hvað bjánalega hann lætur!

Toſſe, ft. -r, kk., [sb. þussi (fyrir þurs)], auli, flón. Sb. Daare a, Dosmer, Dosmerhoved, Nar a.

toſſeglad heimskulega kátur.

Toſſehoved, fubjáni, (sb. Dosmerhoved).

Toſſeri, ft. -er, kl., bjánalæti.

toſſet, 1) ft. toſſede, e., a) heimskur, vitlaus; brjálaður: Han er ikke ſaa t. ſom han ſeer ud til. — b) heimskulegur, bjánalegur: T. Spøg. Toſſede Indfald. — 2) sem ao., heimskulega, bjánalega: Bære ſig t. ad.

toſſevorn, ft. -e, e., (sem er) hálfbjáni.

Toſt, nafn, (jurtin) *origanum vulgare.*

Toſtavelſesord orð sem er tvö atkvæði.

Tot, ft. -ter, sk., [þótt-r fyrir þátt-r], togi: En T. Hør (Blaar, Uld). Hun har endnu ike afſpundet ſin T.

Total, tvítala.

*total, ft. -e, e., gjörvallur; gjörsamlegur — sem fremri liður af samsettu orði, t. a. m.: Totalformørkelſe almyrkvi Totalſum = Hovedſum.

*totaliter, ao., gjörsamlega, algjörlega.

*Totalitet, sk., = Heelhed.

totte, ás. 1, gjöra toga úr (e-u).

Toug, ft. eins, eða -e, kl., [tog], taug; strengur; kaðall: Touget braſt. En Ende T. kaðal-spotti.

touge súta (skinn).

Tougende a) kaðal-endi. — b) kaðal-spotti.

Tougkrands kaðal-bringur (á þilfari).

Tougſtige kaðal-stigi; snærisstigi.

Tougſtroppe lykkja á taug eða kaðli.

Tougværk a) snæri og kaðlar, strengir: Slaae T. snúa strengi. Handle med T. — b) kaðal-reiði.

*Tour, sk., umferð; ferð; bragð; lausahár (sb.: haddur); o. s. frv.

*Touriſt, ft. -er, kk., maður sem allt af er á ferðalagi.

*Tournure, sk., manna-snið, eða þvíuml.

Traad (einnig Træd), ft. eins, kl., a) ganga. — b) fótspor, (sb.: för, kl. ft.; traðk): Man ſaae deres T. i Sneen. — c) braut, gata. — d) það sem stigið er á til að hreifa e-ð.

Traad, ft. -e, sk., [þráð-r], 1) þráður; tvinni; Man kan ikke tælle Traadene i dette Lerred, ſaa fiint er det. Hun ſpinder ikke Traaden fiint nok hún spinnur ekki nógu smátt. — Det falder vel i T. það spinnst vel úr því. þar af óeiginl.: Alting falder vel i T. for ham allt fer laglega fyrir honum. Dette Arbeide vil ikke ret falde (gaae) i T. for mig þetta verk lætur mjer ekki (fer mjer ekki vel úr hendi). — Blege T. — En Naals T. nálþráður. — b) óeiginl., samband: Følge Traaden i eens Tale. — 2) vír.

traadagtig, ft. -e, e., svipaður þræði.

Traadbuur vírhús (einkum handa fuglum).

traaddannet, [sb. danne], lagaður eins og þráður.

Traadfryndſer, ft., tvinnatrefjur, tvinnakögur.

Traadgitter vír-net.

Traadhaſpe hesputrje sem tvinni er hespaður á.

Traadhue húfa (riðin eða ofin) úr tvinna.

Traadnegle tvinnahnoða.

traadret, a) e., þráðbeinn. — b) sem ao., þráðbeint.

Traadſnor tvinnastrengur.

Traadſpind það sem verið er að gjöra tvinna úr.

Traadſpinder sá sem spinnur lín í tvinna.

Traadſpinderſke kvennmaður sem spinnur lín í tvinna.

Traadſtrømpe tvinnasokkur (úr líni).

Traadtrækker, ft. -e, kk., sá sem dregur vír, (vír-smiður).

Traadvinde eins konar verkfæri sem vírsmiðir (sb. Traadtrækker) hafa.

Traadtørv torf (til eldiviðar) sem (fyrst) er troðið (en síðan mótað og þurrkað).

*tractabel, ft. tractable, e., handhægur; viðráðanlegur; eptirlátur; o. s. frv.

*Tractat, ft. -er, sk., a) samningur (meðal ríkja): Slutte en T. — b) ritgjörð.

*tractere, ás. 1, a) = behandle b. — b) leika á (hljóðfæri). — c) = afhandle 1. — d) = beverte.

*Tracteur, ft. -er, kk., veitingamaður. Sb. Spiſevert, Gjeſtgiver.

*tradere, ás. 1, kenna (e-ð).

*Tradition, ft. -er, sk., frásaga mann frá manni, munnmæli.

*traditionel, ft. -le, e., (sem er) í munnmælum.

*Trafik, sk., kaup (ft.).

*Tragedie, ft. -r, sk., sorgarleikur.

*Tragiker, ft. -e, kk., a) sorgarleikaskáld. — b) sá sem leikur sorgarleika.

*Tragikomedie, ft. -r, sk., blendingsleikur (sem bæði er kátlegur og hryggilegur); það sem bæði er illt og broslegt.

*tragikomiſk, ft. -e, e., (er sagt um það, sem bæði þykir) illt og broslegt.

*tragiſk, ft. -e, e., a) sem lýtur að sorgarleik, o. s. frv.: Den tragiſke Poeſie sorgarskáldskapur, rauna-kvæði. — En t. Digter harmaskáld. — En t. Skueſpiller; sb. Tragiker b. — b) sorglegur, syrgilegur, raunalegur.

Tragt, ft. -er, sk., trekt, (rennill?)

tragte, ás. 1, hella (e-u) í trekt: T. Kaffee.

tragte (har), h. s. 1, girnast, í orðatiltæk. t. efter noget, girnast til e-s (heldur sjaldh.), girnast (fýsast) e-s (fornt; sb.: sá er girnisk auðsins, 623), girnast (fýsast) e-ð, (sb. einnig: hón — þ. e. sálin — leggr þægð ok fýsi til þess, er hana girnir til), sækjast eptir e-u (í huga sínum): T. efter Rigdom (Ære). „De tragtede efter at gribe ham". — Ótíðkanlegra er t. til noget, t. a. m.: „Er end Fordeel ei det Maal, hvortil han tragter" það sem hann sækist eptir.

Tragten, án ft., sk., fýsi: Derpaa gaaer al hans T. ud það eru hans ær og kýr (sb.: vera við það heygarðshornið).

Tragtning, sk., það að tragte (ás.).

*Train, kl., farangur (herliðs), o. s. frv.

*trainere, ás. 1, a) = forhale B, (sb. Langdrag). — b) temja (hest) til kappreiða.

Traller, nafn í ft., (sjaldh.), grindur.

Tralvindue (sjaldh.), = Gittervindue.

Tralværk (sjaldh.), = Gitterværk: T. af Jern (Meſſing).

trampe (har), h. s. 1, stíga þungt til jarðarinnar, (trampa, B. H.; trappa, B. H.): Komme trampende op ad Trappen.

Trampen, án ft., sk., það að trampe.

*Tramplinſpring sjá Tremplinſpring.

*Trampolinſpring sjá Tremplinſpring.

Tran, án ft., sk., lýsi: Havdyrenes afſmeltede Fedt kaldes T. Brænde T. bræða lýsi.

Tranbrænderi staður þar sem lýsi er brætt, (sb.: lifrarbúð).

Tranbrænding lýsisbræðsla.

*Trancheerkniv knífur til að skera í sundur með stór-steik (o. s. frv.) á borði.

*tranchere, ás. 1, skera sundur (stórsteik o. s. frv. á matborði).

*Trancheur = Forſkærer.

Trane, [trana], trana *ardea grus.*

Tranebær (berjalyngstegundin) *vaccinium oxycoccos.*

Tranedands, trönudanz, er haft í málsh.: Det er ikke godt for Spurven (eða det er ikke for Spurve) at komme i T., þ. e., það verður lítið úr smælingjum meðal stórbokka, (sb.: jafnir baggar fara bezt; jafnir fiskar spyrðast bezt; og þvíuml.).

Tranehals langur háls eins og á trönu.

Traneunge trönuungi.

Traneæg trönuegg: Den Gjeld er ſaa vis ſom T. om Julen.

trang, ft. -e, e., [þrang-r = þröng-r], þröngur, (sb. krappur og ſnever a): Trange Klæder (Skoe). Indgangen er for t. Stuen er for t. húsið er of lítið; það er of þröngt í húsinu. Halſen paa denne Flaſke er for t. þessi flaska er of stút-mjó. — b) trangt Aandedrag andþrengsli. — c) óeiginl.: Trange Kaar bágindi, bágur hagur, basl. — 2) trangt, sem ao., þröngt (sb.: þröngt mega sáttir sitja; ganga þröngt, Nj.): Sidde trangt ved et Bord. Boe trangt (sb.: þröngbýlt; þrönglent, Ísll.; lítið landrými).

Trang, án ft., sk., [sb. þröng], þurft (sb.: Jamtr. .... buðu honum sína þjónustu, ok snúast til hlýðni við Noregs konunga, ok kölluðu þat þurft sína ok nauðsyn, Fms. VII, 101), skortur: Være i T. for noget vera í þröng um e-ð, þarfnast e-s, þurfa e-s með, þurfa á e-u að halda, vera e-s þurfi, (sb.: e-m liggur á e-u). — b) basl, bágindi, fátækt: Leve i T. og Armod. En høiere Grad af T. er Nød og Elendighed.

Trangbod, [-bod af bót], (úrelt), bót (björg) í bágindum.

trangbryſtet, ft. -bryſtede, e., [sb. þröngbrjóstað-r, Al.], = ſtakaandet, kortaandet.

Trangbryſtighed, sk., andþrengsli, þeli fyrir brjósti, (sb. Aſthma).

Tranghed, án ft., sk., þrengsli (= þröngleiki).

tranghovet, ft. -hovede = ænghovet.

trangmodig lítilsigldur.

Trangrever grútur.

*Transaction, ft. -er, sk., samningur.

*transalpinſk, ft. -e, e., (sem er) hinu megin Mundíufjalla.

*transatlantiſk, ft. -e, e., (sem er) fyrir vestan Atlantshaf, (sem er) í Vesturálfu.

*Tranſit, sk., vöruflutningur landa á milli.

*Tranſitgods vara sem flutt er landa á meðal.

*Tranſithandel kaupskapur landa á meðal.

*tranſitiv, ft. -e, e., áhrífandi.

*Tranſitivum, kl., áhrifssögn.

*tranſitoriſk, ft. -e, e., (sem er að eins) um stundar sakir, skammvinnur.

*Tranſittold tollur af vöru sem flutt er landa á meðal.

*Translateur, ft. -er, kk., túlkur.

*tranparent, ft. -e, e., gagnskær (G. O.), gagnsær.

*Transparent, kl., pentskript sem ljós er látið skína í gegnum.

*Transport, sk., flutningur.

*transportabel, ft. transportable, e., flytjandi (= sem fluttur verður).

*Transportation, sk., flutningur.

*transportere, ás. 1, flytja.

*Transportomkoſtninger, ft., flutningskostnaður, flutningskaup.

Transportſkib byrðingur.

*transſcendent, ft. -e, e., = transſcendental, overſandſelig.

*transſcendental, ft. -e, e., = overſandſelig.

*Transſpiration, sk., sviti. Sb. Udbunſtning.

*transſpirere, h. s. 1, svitna.

*Transſubſtantiation, sk., verubreyting (G. O.), verubrigði (G. O.), er sjer í lagi haft um breytingu brauðs og víns í líkama og blóð Krists í altarissakramentinu.

Trap, án ft., sk., eins konar blágrýti.

Trappe, ft. -r, sk., [sb. þrep] stigi (úr fjölum eða hellum), rið: Gaae op (ned) ad en T. ganga upp (ofan) stiga (rið). Følge een ned ad Trapperne.

trappedannet, [sb. danne], sem er eins og stigi (rið) í lögun.

Trappegang göng að stiga eða í nánd við stiga.

Trappegavl stafn (gaflhlað) með stöllum (og svipaður stiga að því leyti).

***Trapper**, kk., hver af þeim veiðimönnum er hafast við á skógum úti í norðurhluta Vesturálfu.

Trapperum rúm fyrir stiga.

Trappeſpindel (sjálf) súla(n í Vindeltrappe).

Trappeſteen steinn sem höggvinn er og hafður í þrep, (þrep-steinn, þrephella).

Trappeſtige (laus fjala-)stigi (sem stendur þó honum sje ekki hallað upp við.

Trappetrin pallur (sb.: honum sýnðist einn mikill steinstólpi standa í lopt upp ....; þessi steinn var utan sem klappaðr væri gráðum eðr pallum. Hann þóttist ganga upp eptir steininum, Fms. I, 137).

trappeviis, ao., eins og stigi, eða þvíuml.

***Trappiſt**, ft. -er, kk., múkur af þeim lifnaði sem harðastur er við sjálfan sig.

traſke (har), h. s. 1, (skálma; þramma), ösla; vera á hlaupum.

traurig, ft. -e, e., hnugginn; raunalegur.

Traurighed, sk., það að vera traurig.

Trav, án ft, sk., brokk, skokk: Ride i T. láta hestinn brokka. Ride i en ſkarp T. ríða undir stökk. I fuld T. á harða-ferð.

trave (har), h. s. 1, a) brokka, skokka: Han travede henad Veien. Denne Heſt traver let er góður brokkhestur. — b) láta brokka: Han travede hen ad Veien. — c) vera á hlaupum: Jeg har travet omkring i Byen den hele Formiddag.

Trave, ft. -r, sk., tuttugu (korn)bundin eða hálmvöndlar, eða vendir: Kornet giver meer i Traven end i Skjeppen það er lítið korn á stöngunum. En T. Langhalm. En T. Riiskoſte.

Travehob hraukur af bundinum (á akri).

Traver, ft. -e, sk., brokkhestur: En god (hurtig) T.

***traveſtere**, ás. 1, = parodere.

***Traveſtie**, sk., = Parodie.

Traveſætning það að setja bundini í hrauk á akri.

travl, ft. -e, e., [sb. trafali], a) sem á annríkt, sem er annsamt (sb.: Kann vera ...., at Glúmi sè annsamt, ok eigi hann eigi tóm at koma eptir okkr); iðjusamur, iðinn: „Den travle Mængde, hvis Timer hver have ſin Pligt“. — b) travlt annríkt, annsamt (sb. a): Have travlt med noget. — c) annsamlegur (sb.: farit nú á víðáttu jarðar með annsamligu starfi, Skuggsjá): Den travle Flid. „Livets travle Forvirring“. — d) (um tíð) þegar mikið er að gjöra: I Høſtens travleſte Tid.

travle (har), h. s. 1, (í almúga tali), a) persónulega, vera í óða-önn að e-u. — b) persónulaust, liggja á: Det travler ikke ſaa meget for dig þjer liggur ekki svo mikið á.

Travlhed, án ft., sk., annríki; asi, (sb.: óða-önn, óðagot): En ørkesløs T. (sb. óðagot, fum).

tre, [sb. þre-, í þrefaldr], þrír.

treaarig, þrjevetur, (sb. þrítíðungur).

trebenet, þrífættur (sb. fjalhögg mikit ok þrífætt).

trebladet (sem er) með þremur blöðum, þríblaðaður.

tredeelt, [sb. dele], þríðeildur (Ant.), þrígreindur (Stjórn).

Tredeling það að skipta e-u (eða: það að e-u er skipt) í þrennt, þrískipting.

tredie þriðji: Hver t. Dag þriðja hvern dag.

Trediedagsfeber kalda sem kemur þriðja hvern dag.

Trediedeel þriðjungur: To Trediedele tveir hlutir.

Trediemand þriðji maður: Være T. i Kortſpil.

tredive þrjátíu.

tredivte þrítugasti.

tredobbelt þrefaldur, þrífaldur.

tredſindstyve sextíu.

tredſindstyveaarig sextugur (að aldri).

tredſindstyvende sextugasti.

tredſk sjá trædſk.

Tredækker, ft. -e, sk., herskip með þremur þilförum.

treenig einn í þrenningu og þrennur í einingu (sb. Fms. I, 281; þríeinn).

Treenighed, án ft., sk., þrenning (Fms. X, 171), guðleg þrenning (Sn. E.).

treerſk sjá trædſk.

trefarvet, ft. -farvede, þrílitur.

***Trefle** (optast framborið treff), sk., lauf (í spilum).

Trefod þrífætt járngrind sem höfð er í eldhúsi, (þrífótur).

trefold, a) e., = tredobbelt. — b) ao., þrefalt, þrífaldlega (fornt).

trefoldig, ft. -e, e., = tredobbelt; tredeelt; treenig.

Trefoldighed, án ft., sk., = Treenighed.

Trefork kvísl með þremur álmum, þríönguð kvísl (sb. hjó í ketilinn meðr þriönguðum — í annari bók þríengdum — soðál, Stjórn; krók þríangaðan, Trójum).

tregrenet, þríkvíslaður, þríangaður (sb. greinina um Trefork).

trehjørnet, ft. -hjørnede, e., þríhyrndur.

Trekant þríhyrningur: En ligeſidet (retvinklet) T.

trekantet þríhyrndur: Sætte een t. ud af Døren reka e-n tvöfaldan út.

trekløftet, klofinn á þrem stöðum, (sem er) með þremur skörðum eða sýlingum.

trekløvet, [sb. kløve], klofinn í þrennt.

***Trekſchuit**, sk., (á Hollandi), drag-skúta (sem menn eða hestar draga eptir síkjum).

treledS, sem e., (sem er) í þremur röðum (sb. Led, kl., C).

Tremarksbod, ft. -boder, þriggja marka sekt sem æruleysi fylgir.

Tremarksmand maður sem dæmd er á hendur þriggja marka sekt og þar með æruleysi.

tremaſtet, ft. -maſtede, e., þrísigldur.

***Tremplin**, sk., sprettborð (þ e. borð sem lagt er á ská og holt er undir og hástökkvendur — sb. Luftſpringer — stökkva af).

***Tremplinſpring** (einnig ritað Tramplinſpring og Trampolinſpring), stökkur af sprettborði (sb. Tremplin).

trende, [þrenni-r], þrennir, þrír.

Trende, ft. -r, sk., rakgrindar-krókur sem uppistaðan er fest á.

trende (einnig ritað trænde), ás., rekja (upistöðuband): T. Garn rekja. Sb. rende (af renna með e af a).

Trendegarn = Rendegarn.

Trendſe, ft. -r, sk., eins konar stangalaus beizli: Ride med T.

trendſe, ás. 1, þjetta (skipskaðla).

***Trepan**, sk., = Hjernebor.

***trepanere**, ás. 1, bora gat á hauskúpu (e-s).

Trepunder fallbissa er tekur — flytur — sex marka kúlu.

trepundig, a) (um kúlu), sem vegur sex merkur: En t. Kugle. — b) (um fallbissu), sem tekur — flytur — sex marka kúlu: En t. Kanon.

treradet, ft. -radede, e., (sem er) í (með) þremur röðum.

treſidet, ft. -ſidede, e., þríhliðaður.

treſkaftet, (einnig treſkæftet, ft. -ſkæftede), þrískeptur (um vefnað; sb.: einskepta).

Treſſe, ft. -r, sk., vír-borði (úr gullvír eða silfurvír).

***Treſur**, kl., [afbakað úr frakkneska orðinu *dressoir*], (í almúgatali), eins konar skápur til að hafa í ker og diska og sitt hvað sem er til prýðis í húsi.

treſædig, ft. -e, e., sem hefur þrjú set: En t. Vogn.

Tretal tölustafurinn 3.

tretraadet, ft. -traadede, e., (sem er) með þremur þráðum; þrítvinnaður, þríþættur.

tretten þrettán.

trettende þrettándi.

Trevangsbrug, kl., sú ræktunar-aðferð þegar akurlandi er skipt í þrjá hluti en enginn þeirra beittur.

treven (einnig ritað træven), ft. trevne (eða trævne), e., latur, (sb. dorſk, doven a, ſeendrægtig; sömul.: lassi; hvílrækinn).

Trevenhed, án ft., sk., leti.

Trevl (einnig ritað Trævl), ft. -er, sk., [sb. trefil-l, t. a. m. í þessum orðum, í Svarfdælu: hèkk annarr trefill fyrir, en annarr á bak], a) trosa, trefja, trýja, tægja: Plukke Linned i Trevler. — b) taug (í dýri eða plöntu; þina, B. H.).

trevle, s. 1, 1) ás., a) reyta (e-ð) niður: T. Linned. — b) trevles trefjast, (B. H.) — 2) h. s., = trevles (sb. 1, b): Dette Slags Silketøi trevler let.

Trevlerod rót með einlægum smá-taugum.

Trevlevæv taugakerfi í dýri eða plöntu.

***Triade**, ft. -r, sk., þrenning.

***Triangel**, ft. Triangler, sk., þríhyrningur.

***triangulere**, ás. 1, a) mæla (e-ð) í þríhyrningum. — b) gróðursetja (e-ð) í þríhyrnda holu (sb. pode).

***triangulær**, ft. -e, e., þríhyrndur.

***Tribrachys** þrístuttur (= stuðull sem er þrjár skammar samstöfur).

***Tribun**, ft. -er, kk., nafn á ýmsum rómverskum embættismönnum í fornöld, sjer í lagi þeim er settir voru formælendur alþýðunnar.

***Tribunal**, kl., = Domſtol.

***Tribunat**, kl., það að vera Tribun.

***Tribune**, ft. -r, sk., a) = Taleſtol. — b) mótsjalir.

***Tribut**, sk., skattur. — b) skylda.

Tridſe, ft. -r, sk., trissa.

tridſe, s. 1, I) ás., vinda (e-ð upp eða ofan með hjólum): T. noget op (ned). — II) h. s., (í tali), í orðatiltæk. t. af trítla áfram.

Tridſeblok spýta utan um þess konar hjól sem taug rennur um.

Tridſehjul trissa, hjól.

Tridſeværk tilbúningur með mörgum trissum.

Trigonometrie, sk., þríhyrningafræði.

Trille, ft. -r, sk., dillun raddarinnar á tveimur nótum: Slaae Triller láta röddina dilla á tveimur nótum.

Trille, ft. -r, sk., skopparakringla, eða þvíuml.

trille, s. 1, [e. o. tritla], a) ás., velta (e-u; sb.: kútveltast, botnveltast): T. en Kugle hen ad Gulvet. T. ſig i Græſſet. — b) h. s., velta: Kuglen trillede hen ad Gulvet. T. omkuld velta út af, kollsteypast.

Trillebør hjólbörur.

Trillevogn vagn-korn sem maður veltir á undan sjer, (handvagn). Sb. Barnevogn.

Trilling, sk., nafn á þess konar Stokkebrev sem liggur flatt.

Trilling, ft. -er, kk., þríburi.

Trillingæble þrjú epli vaxin saman.

*Trillion, ft. -er, sk., þúsund þúsunda í þriðja veldi (= tíu í átjánda veldi).

*Trilogie, ft. -r, sk., þríleikur (þ. e. þrír sorgarleikar samtengdir að efni — hjá Grikkjum í fornöld).

trimle, h. s. 1, = trille b.

Trin, ft. eins, kl., stig, a) fet, spor: Gjøre et T. frem og eet tilbage ganga eitt fet áfram og annað aptur á bak. Et langt (kort) T. — b) (sb.: þangat var stiginn til; var ok þá .... kominn í hit efsta stigit, er þú vaktir mik, Fms. V, 66), rim (í stiga); pallur (í fornri merk.), gráða; (sb.: skör, stjett, þrep). — Óeiginl.: Han ſtod nu paa det høieſte T. af Magt og Ære, ſom han opnaaede hans vald og vegur stóð nú með mestum blóma. Culturens laveſte T.

trind, ft. -e, e., a) (nú sjaldh.), hnöttóttur, böllóttur. — b) ávalur, kúpuvaxinn, eða þvíuml. — c) sívalur. — 2) trindt, sem ao., umhverfis: „Trindt paa Jorden" um alla veröld. Trindt om eða trindt omkring umhverfis (sem fs.), t. a. m. „alle Dyder trindt om din Throne ſamle ſig".

trindes, þs. 1, verða sívalur, eða þvíuml.; gildna.

trindlagt, [sb. lægge], þykkleitur.

trindmavet, ft. -mavede, e., gildur (= nokkuð magamikill).

trine, treen, (har) trinet, h. s., stíga, ganga: Da hun treen ind ad Døren. Jeg bad ham t. indenfor bauð honum inn.

*Trinitatisfeſt, þrenningarhátíð, þrenningarhelgi.

*Trinitet, sk., = Treenighed, Trefoldighed.

trinviis, ao., þrep af þrepi, eða þvíuml. Sb. gradviis.

*Trio, sk., lag fyrir þrjú hljóðfæri.

Trip, ft. eins, kl., stutt stig, (sb. Trippen).

Tripel sjá Trippel.

*Triphthong, ft. -er, sk., þríhljóður; þríhljóð (= þrjú raddarhljóð í einni samstöfu).

*triplere, ás. 1, þrefalda.

*Triplet, sk., eitt af þrennu sem allt er sömu tegundar.

trippe (har), h. s. 1, trítla, (sb.: tifa): Lammene t. paa Engen.

Trippel (einnig Tripel), án ft., sk., (leirtegundin) *argilla tripolitana.*

Trippeljord molnuð *argilla tripolitana.*

Trippelleer = Trippeljord.

Trippelſkifer (leirtegundin) *argilla tripolitana schistosa.*

Trippelſteen *argilla tripolitana* sem steinn.

Trippen, án ft., sk., það að trippe (tritl).

*triſt, ft. -e, e., hnugginn, hryggur, sorgbitinn; þunglyndur; hryggilegur; eyðilegur, tómlegur.

Triumph, ft. -er, sk., sigurhrós (Sch.), sigurhelgi (sb. þá kom hátíð sú er Trajanus konungr hélt sigrhelgi sína): Drage i T.

*Triumphator, ft. -er, kk., sá sem heldur sigurhelgi sína (sb. Triumph).

*Triumphbue sigurbogi.

*triumphere, h. s. 1, halda sigurhelgi sína (sb. Triumph); hrósa sigri, hælast um: T. over een. Med en triumpherende Mine (sb. hróðugur).

*Triumphport sigurport.

*Triumphtog sigurhrós (sb. Triumph).

*Triumphvogn sigurvagn (þ. e. vagninn er sá maður ók í sem var að halda sigurhelgi sína).

trivelig, ft. -e, e., sem vel er í skinn komið, bústinn.

Trivelighed, án ft., sk., það að vera trivelig.

Trivelſe, án ft., sk., (sjáldh.), þrif (= það að þrífast).

trives, þs. 1, (þó finnst einnig treves að fornu fari í þát. t.), [þrífas fyrir þrífask], þrífast, dangast, dafna: Denne Plante t. ikke i Kulden. Han t. ikke i dette Klima. — Óeiginl.: „Den Ro, hvori allene Fromhed og Andagt kan t."

*Trivialitet, sk., a) án ft., það að vera triviel. — b) það sem er marg-tuggið.

*Trivialſkole = Folkeſkole b, Almueſkole.

*triviel, ft. -le, e., marg-tugginn.

trivſom, ft. -me, e., [þrifsam- í þrifsamligr], (sjaldh.) sem þrífst.

tro, ft. -e, e., [e. o. tró-r fyrir trú-r], trúr, tryggur, dyggur, (sb. hollur): En t. Ven. En t. (dyggur) Tjener (Arbeider). En t. (tryggur, fylgispakur) Hund. En t. (áreiðanlegur) og ſanddru Hiſtorieſkriver. — En t. (nákvæm) Afſkrift. En t. (sönn, rjett) Fortælling (Skildring). — Være t. i noget. — Være t. mod ſit Fædreland halda tryggð við fósturjörð sína. — Være ſin Herre t. vera drottinhollur; vera húsbóndahollur. Hun var ikke Manden t. hún hafði fram hjá manninum sínum, (sb.: hón er trygg ok góð kona, Strengleikar 15). — Kun faa af hans Tilhængere bleve ham troe fæstir af mönnum hans hjeldu trúnaði við hann, (sb. bregðast e-m). Han blev ſit Løfte t. hann efndi orð (heit) sín. Blive ſit Forſæt t. bregða ekki áformi sínu. — b) frómur, ráðvandur: Denne Tjener er t. ſom Guld.

Tro, án ft., sk., [e. o. tró fyrir trú], trú; átrúnaður, trúnaður; traust, a) „tage T. paa noget" (sjaldh.) leggja trúnað á e-ð. T. paa Spøgelſer draugatrú Faae Troen i Hænderne þreifa á e-u. — b) den ſande T. rjett trú (fornt). Den chriſtelige (chriſtne) T. kristni, (sb. þá tók trú Krists mestr hluti lýðs). Den jødiſke T. gyðingatrú. — c) have god T. til een hafa gott traust á e-m, treysta e-m vel. — d) paa T. og Love upp á sína æru og trú, upp á trú sína (sb. Fms. XI, 285). En Mand af T. og Love drengskaparmaður (sem óhætt er að reiða sig á). — e) bryde ſin T. rjúfa heit sín, ganga á bak orða sinna. Hun gav ham ſin T. hún gaf honum trú sína. — f) paa min T. eða (tómt) min T. upp á trú mína, (sb.: þat veit trú mín ...., at slíkt er nú ekki at mæla; svá njóta ek trú minnar, Sn. E.), sem jeg er lifandi maður. Det er min T. ſandt það veit trú mín, að það er satt; það er eins satt og jeg er (stend, sit, ligg) hjer; jeg vil ekki sannara orð tala.

*Trochæus, ft. Trochæer, sk., sein og skjót samstafa sem stuðull í kveðskap (— ⏑).

Trods, án ft., sk., þrá (kl.), þrái, þrákelkni, þrjózka, þvergirðingur, mótþrói, mótþykki (Fas. II, 355): Viſe T. mod Øvrigheden. Gjøre noget af (eða paa) T. gjöra e-ð af þrjózku. Byde ſine Fjender T. hopa ekki fyrir (láta ekki undan) óvinum sínum. — Til T. for ham hvað sem hann segir, hvert sem honum líkar betur eða ver. Til T. for hele Verden hvað sem hver segir. — 2) sem nokkurs konar mo., svei, eða þvíuml.: T. den, ſom kan gjøre det bedre svei þeim manninum, sem (svei því ef nokkur) gjörir það betur! T.! om han tør røre mig svei því korninu, hann þorir o. s. frv.! — 3) sem nokkurs konar fs., a) þrátt fyrir: T. alle hans Formaninger, blev Pøbelen ved at raſe. T. alle hans Penge, kunde han dog ei opnaae ſit Ønſke. — b) eins vel og: Han ſkyder T. den bedſte Jæger hann er eins góður að skjóta og bezti veiðimaður.

trodſe (har), h. s. 1, a) = pukke A, 1, b: T. paa ſin Styrke (Magt). — b) bjóða (e-m) byrginn, standa uppi í hárinu á (e-m), þrjózkast (þverskallast) móti (e-u): T. Gud (Øvrigheden, Loven) brjótast í gegn guði (o. s. frv.). — c) hopa ekki fyrir (e-m eða e-u), láta sig ekki fyrir (e-m eða e-u), láta ekki undan (e-m eða e-u), standa í (e-m): Den tappre Flok trodſede længe en overlegen Fjende. Hans Mod trodſer enhver Fare hann hræðist enga hættu. Den driſtige Sømand trodſer Storm og Bølger. — Det ſtærke Skib trodſer (þolir) Storm og Bølger.

trodſig, ft. -e, a) (um mann), þrár, þrjózkur, (sb.: ófyrirlátsamur); hortugur: Et trodſigt Barn (Menneſke). — b) (um orð eða verk): Give et t. Svar svara fullum hálsi, (sb.: jafnkíta e-m).

Trodſighed, sk., þrágirni (fornt; sb. Trods 1).

troe, s. 1, [e. o. tróa fyrir trúa], 1) h. s., trúa, festa (leggja) trúnað á e-ð; hyggja, ætla, halda, a) t., at o. s. frv., t. a. m.: Jeg troer endnu, at han holder ſit Løfte jeg held enn (giöri mjer enn í hugarlund), að hann endi loforð sitt. Nu troer jeg ikke, at han kommer nú held jeg ekki, að hann komi. Du troer nok (þú heldur sjálfsagt), at ingen har mærket dine Rænker? Man troede tilforn (menn hjeldu fyrrum), at Solen bevægede ſig omkring Jorden. — b) t. paa, t. a. m.: Man kan ikke t. paa det han ſiger það er ekkert að marka það sem hann segir. T. paa Spøgelſer og Gjengangere trúa draugum og apturgöngum. T. paa Sjælens Udødelighed trúa ódauðleik sálarinnar. T. paa Gud trúa á guð (fornt), trúa guði (fornt). — c) t. een trúa e-m: Han har ſaa tidt løiet, at ingen troer ham. T. een paa hans Ord trúa tómum orðum e-s. Jeg troer ham ikke ret jeg trúi honum ekki vel, jeg þori ekki að eiga undir honum. Han er ikke at t. honum er ekki trúandi. — d) t. een noget til = tiltroe een noget (sb. tiltroe): Jeg havde aldrig troet ham til, at have ſaa megen Sjælsſtyrke jeg hafði aldrei búizt við svo miklu þreki hjá honum. — e) t. noget trúa e-u: Hun troer hvert Ord, han ſiger hún trúir hverju orði, sem hann segir. Dette kan jeg ikke t þessu get jeg ekki trúað. Jeg troer ikke hans Løfter jeg ætla (reiði mig) ekki á loforðin hans, jeg á ekki undir loforðum hans. — T. Sjælens Udødelighed trúa ódauðleik sálarinnar; (sb. b). — f) ho. núl. t., troende, sem e., trúaður, trúfastur, (sb.: trúmaður, trúkona). — 2) sem ás.: T. ſig ſikker halda, að sjer sje við engu hætt; (sb.: ugga ekki að sjer). Han troer ſig fornærmet honum þykir sjer hneisa gjörð.

troelig, ft. -e, e., [sb. trúlig-r], trúanlegur (fornt).

Troelighed, sk., trúanlegleiki.

Troende, kl., (trúanlegleiki, áreiðanlegleiki), er haft í orðatiltæk. ſtaae til T. vera takandi trúanlegur: „Hvor vidt Vidnerne kunne ſtaae til T., eller ikke". Hans Ord ſtaaer ikke til T.

*Troesartikel trúar-atriði.

Troesbekjendelſe trúarjátning: Aflægge ſin T. játa trú sína.

Troesbog trúarbók.

Troeslærdom trúarlærdómur.

Troeslære trúar-kenning: Den chriſtelige T. kristin trú (eins og hún er kennd).

Troesſag trúar-efni.

trofaſt, [trúfast-r], A) e., 1) um menn, a) trúr, tryggur: En t. Ven (Elſker, Huſtru). En t. Søn (sb.: ættrækinn). — b) sem (þiggj.) trúandi er, skilríkur: „Da bør ſligt med trofaſte Vidner at beviſes". — 2) um hluti, traustur, trúr, sterkur, (sb.: vænn, veigagóður): „De Værgeløſe han bedækker med t. Skjold" (sb.: höfðu þeir skjöldu enn traustari, en Kvenir). Gjøre t. Arbeide gjöra trútt það sem maður gjörir. — B) sem ao., trútt, o. s. frv.: Det Bord er t. gjort.

Trofaſthed, án ft., sk., tryggð: T. i Venſkab (Kjærlighed).

trogive (sjaldh.), = **trolove.**

trogjemme, ás., (sjaldh.), geyma (e-ð) trúlega.

***Troglodyt,** ft. **-er,** kk., hellisbúi.

trohjertig, ft. **-e,** e., einlægur, hreinskilinn: Være t. og godmodig i Omgang. Vinen gjorde ham t. (sb. ör).

Trohjertighed, án ft., sk., einlægni, hreinskilni.

Trold, ft. **-e,** kk. og kvk., [tröll], tröll; ill vættur.

Trolddom, án ft., sk., [trölldóm-r], trölldómur (sb.: þeir menn, sem á hans — þ. e. Sóróasters — trölldóm ok fjölkynngi trúðu, Stjórn; mörg lönd hefi ek unnit til handa þèr, bæði af riddaraskap ok trölldómligri kunnandi), tröllskapur (sb.: þjórsdælir vildu grýta hana fyrir fjölkynngi ok tröllskap, Ísll. I, 236), forneskja, fítonsandi, galdra-fjölkynngi (Stjórn), (sb. Magie, Hexeri, Kogleri).

Trolddomskonſt trölldómleg kunnandi, fjölkynngisíþrótt (Fms.), fjölkynngislist (Stjórn), galdralist (Stjórn), fítonsandalist, (sb. Trolddom).

Trolddomskraft fjandakraptur (Fms. VII, 295).

Troldfolk, ft., fjölkynngisfólk (Hkr.), fítonsandafólk (Fas.), fítonsmenn (Stjórn), o. s. frv.

Troldhex = Troldqvinde, Hex.

Troldkamp trölla-atgangur.

Troldkarl galdrakarl, (sb. Troldmand).

Troldkjærling galdrakerling, galdranorn, (sb.: galdrakind). — b) tilbúningur úr deigu púðri sem kveikt er í og látið brenna seint mönnum til gamans.

Troldkone tröllkona; galdrakona.

Troldkonge tröllakonungur.

Troldkonſt = Trolddomskonſt.

Troldkugle mögnuð kúla.

Troldlygte ljósker sem sjónhverfingar eru gjörðar með (*laterna magica*).

Troldmand galdramaður (fornt), galdrameistari (Stjórn), vísdómsmeistari, töframaður (Korm.), fítonsmaður (Stjórn), útisetumaður, seiðmaður.

Troldmaner sá sem vekur upp tröll (sb. N. g. L. I, 19).

Troldqvinde galdrakona (Stjórn), fjölkynngiskona (Fas. II, 378), fordæða (fornt), vísindakona (fornt); seiðkona.

troldreden, [sb. ride], tröllriða (sb.: yxn þau, er þórólfr var ekinn á, urðu tröllriða, Eyrb. 172).

trolig, ao., trúlega, tryggilega, dyggilega: Han arbeider t. for ſin Herre. Han har t. hjulpet mig.

trolove, ás. [sb. trúlofa], (trúlofa), fastna, festa: T. ſig med een gefa e-m trú sína.

Trolovelſe, sk., trúlofun, festing (sb. Gþl. 236).

Trolovelſesdag, festardagur, festingardagur.

Trolovelſesring, trúlofunarhringur, festargull (sb. Fms. X, 284).

troløs, trúnaðartómur, ótrúr, svikull, sviksamur.

Troløshed, án ft., sk., ótrúleiki, sviksemi, níðingsskapur.

Tromle, ft. **-r,** sk., a) eins konar járnkassi utan um ofnpípu. — b) valtari (til að sljetta með á ökrum eða í görðum).

tromle, ás. 1, sljetta (e-ð) með valtara: T. en Bygager.

tromme, h. s. 1, [trumba, Skuggsjá], berja bumbu.

Tromme, ft. **-r,** sk., [trumba; sb. Fms. VIII, 208], bumba: Slaae paa T. berja bumbu. Røre Trommen berja bumbuna.

Trommefoder hylki sem bumba er höfð í.

Trommehinde hljóðhimna (í eyra; *tympanum auris*).

Trommelyd bumbuhljóð.

Trommeſkind skinn fyrir enda á bumbu.

Trommeſlag bumbusláttur.

Trommeſlager, ft. **-e,** kk., sá sem ber (slær) bumbu.

Trommeſtok hvor af þeim sprotum sem bumba er barin með.

Trommeſyge eins konar uppþembingur á nautfjenaði.

***Trompet,** ft. **-er,** sk., eins konar boginn og undinn lúður, (gjöll, G. O.; trómet): Blæſe paa T. (sb.: þeyta lúður).

***Trompeter,** ft. **-e,** kk., lúðursveinn (sb. Trompet).

Trop, sk., a) með sjaldh. ft. **-pe** eða **-per,** sveit, flokkur; riðull. En T. Fodfolk (Ryttere). Um riddaralið er sagt holde T. halda hóp og röð (en dreifast ekki nje riðlast). — b) einungis í ft. **-per** herlið, her, lið: Hverve Tropper safna liði, draga lið saman. Lægge Tropper i en Fæſtning setja lið í kastala. Øve Tropperne.

***Trope** (einnig Tropus), ft. Troper, sk., óeiginleg merking; óeiginlegt orðatiltæki.

***Trophæer** sjá Tropæer.

tropiſk, ft. **-e,** e., a) (sem er) á milli hvarfbauga, (sem er) í brunabeltinu: Prægtige Farver med metalliſk Glands ere egne for de tropiſke Fugle. — b) óeiginlegur.

Tropus sjá Trope.

tropviis, ao., flokkum saman, riðlum saman.

***Tropæer** (rjettara enn Trophæer), ft., sigurmerki.

Tros, án ft, kl., [sb. trúss], farangur (herliðs): Følge med (høre til) Troſſet vera í farangursliði.

Tros, (einnig Troſſe), ft. Troſſer, sk., kaðall (einkum til að vinda með).

Trosheſt farangurshestur (þ. e. hestur í farangursliði).

Troſkab, sk., trúleiki, trúnaður, tryggleiki, dyggð, tryggð, trúmennska: Han viſte en ſtor T. mod ſin Herre. — Hun var ikke vis paa Elſkerens T. hvort hann væri henni trúr. — Tjeneſtefolks T. — Han har fortalt Sagen med T.; sb. Nøiagtighed, Sanddruhed.

Troſkabsed trúnaðareiður (Fms.).

Troſkabsløfte trúnaðarheit.

Troskarl farangursmaður (= maður í farangursliði).

Trosknegt, kk., = Troskarl.

troſkyldig, auðtrúa, trúgjarn, talhlýðinn: Den Troſkyldige bedrages ofte.

Troſkyldighed, án ft., sk., trúgirni.

Troſſe sjá Tros (kaðall).

Troſſe, sk., (sjaldh.), kassi eða byrgi sem mór er hnoðaður eða troðinn í: Ælte Tørven i en T. med Heſte eller Stude.

troſſeſlaaet, [sb. ſlaae], (um kaðla), snúinn gagnstætt því sem akkerisstrengir eru snúnir. (Sb. kabelſlaae).

trosviis, ao., (um kaðla, sem snúnir eru) gagnstætt því sem akkerisstrengir eru snúnir: Slaaet t. = troſſeſlaaet.

Trosvogn farangursvagn (herliðs).

***Troubadour,** ft. **-er,** kk., ástaskáld (í suðurhluta Frakklands á miðöldinni).

trovant, [sb. vænne], sem hefir vanið sig á að vera trúr, vanur að vera trúr, sannorður, haldinorður: „Hører fra t. Læbe et Ord."

trovillig, (sjaldh.) = lettroende.

Trovillighed, án ft., sk., (sjaldh.), = Lettroenhed.

troværdig trúanlegur, röksamlegur, skilríkur: En t. Fortælling (Efterretning). Et troværdigt Vidne.

Troværdighed, án ft., sk., trúanlegleiki.

Trudſel, ft. Trudſler, sk., hót (Fms. I, 82), hótun (fornt), hótunarorð (sb. Stjórn), hœting (Stjórn), heit (Sturl. IV, 58), heitun (Sturl. II, 57), ógnir (sb.: ok mun hvorki tjá við ógnir nè blíðmæli), ógnun, ógnarmál (Fms.), ógnarorð.

trudſelfuld fullur af ógn, ógurlegur, skelfilegur.

Trudſelsbilled mynd sem ógnar eða skelfir, ógurleg sýn.

Trudſelsord hótunarorð (sb. Trudſel).

true, h. s. 1, a) ógna, hóta, heitast: Den, ſom truer, ſlaaer ikke altid. Han truede hende (eða ad hende) med Stokken hann ógnaði henni með prikinu. Han truede ham med Fængſel ógnaði (hótaði) honum dýflissu. De truede, at ville ſætte Ild paa Byen þeir heituðust að brenna borgina. — b) vofa yfir, eða þvíuml.: Fjenden truer vore Grændſer. — Det har hele Dagen truet med Regn hann hefur verið fullur með regn allan daginn. — Huſet truer med at falde húsinu liggur við hruni. — c) t. een til noget ógna e-m til e-s (sb.: kallar Klaufi til öxar við Grís, ok fekk eigi fyrr enn hann ógnaði honum til), hræða e-n til e-s: Han truede Drengen til at tage det. — d) t. ſig noget til hræða e-ð út.

Truen, án ft., sk., það að true (sb. Trudſel).

Trug, ft. **-e,** kl., [e. o. trug fyrir trog], trog, eða þvíuml.: Sætte et T. under, hvor det drypper.

Trugsjern (í fornöld), glóandi járn sem kasta átti í trog spottakorn frá sjer (eins konar járnburður).

Trugſkrabe = Deiſkrabe.

Trugſtol eins konar trönur undir trog.

Trumf, sk., a) án ft., bezti litur (í spilum): Spader er T. Han ſtak med T. Es. — b) með ft. **-er,** (einstakt) spil af bezta litnum.

trunde (har), h. s. 1, [af þrútna, með stafavíxlun — sb. Vand af vatn], þrútna, tútna: T. ud.

Trunte, ft. **-r,** sk., [sb. trunta], stofn, (undan trje), hnyðja, sprekahnyðja.

trutte, h. s. 1, [sb. trutten], = trunde.

trutten, e., [þrútin-n], þrútinn.

tryg, ft. **-ge,** e., [trygg-r], óhultur, a) et trygt Sted. — Heſten er ikke ganſke t. ekki vel fótviss. — b) (sb.: var hann nú hirðr fyrir öllum ófriði, Fms. XI, 322): Her kan man være t. for Kuglerne hjer er manni óhætt fyrir (við) kúlunum. — c) ugglaus, sem ekki uggir að sjer, óvar um sig, andvaralaus: Vær ikke for t.! — Ligge i ſin tryggeſte Søvn vera í fasta svefni, sofa sem værast. — 2) trygt, sem ao.: Dette Middel kan man trygt betjene ſig af það er óhætt að hafa þetta ráð (beita þessu bragði). Han lagde ſig trygt til at ſove hann fór að sofa, eins og ekkert væri um að vera. Sove trygt sofa vært.

tryggelig, ao., hættulaust; vært: Ufeig Mand færdes t. om Land (sb.: færdes a).

Tryghed, án ft., sk., óhultleiki; uggleysi, andvaraleysi: „Seieren har kunnet gjøre ham haabefuld; men ikke forlede ham til farlig T."

trygle, s. 1, a) h. s. (har), nauða, kvabba, (sb.: þrábæna, sárbæna): T. om noget. Han tryglede ſaa længe (hann var þangað til að nauða á mjer), at jeg maatte give ham det. — b) ás., beiðast (e-s) ákaflega: „Han trygler Døden". „Tomt er kjøbt og tryglet Navn".

Tryglebrev = Tiggerbrev.

Tryglen, án ft., sk., það að trygle (nauð, kl.; kvabb).

Trygler, ft. **-e,** kk., sá sem er að nauða (kvabba).

Tryglerí, kl., nauð, (kl.), kvabb.

Tryk, I) ft. eins, kl., þrýsting: Et T. med Haanden. Her lider Muren det ſtærkeſte T. hjer liggur mestur þungi á múrnum. — b) óeiginl., ánauð. — II) án ft., sk., prent, a) = prentun: Bekjendtgjøre noget ved (lade noget udgaae i, give noget i, befordre noget til) Trykken láta prenta e-ð, koma e-u á prent. — b) = letur: En reen T. skírt letur = skírt prent. Denne T. er mig alt for ſiin þetta letur er mikils til of smátt fyrir mig. Latinſk (gothiſk) T.

Trykfeil prentvilla.

trykke, ás. 1 og 2, 1) þrýsta (ýta) e-u, kreista, (sb. klemme og preſſe): Han trykkede (kreisti) Æſken i Haanden, ſaa at den gik itu. Han trykte min Haand tók í höndina á mjer. T. noget ned (ſammen, tilbage). T. Hatten ned i Anſigtet láta hattinn slúta. Han tog ham i Skuldrene og trykkede ham til Jorden hann tók í axlirnar á honum og sligaði hann niður. T. een ind til Væggen þrýsta e-m upp að veggnum. T. een til ſit Bryſt faðma (vefja) e-n upp að sjer. T. (kreista) Saften af en Citron. — T. noget af i Vox (Leer) móta e-ð í vaxi leiri. — Skoen (Støvlen) trykker mig kreppir mig, þrengir að mjer. — Heſten er bleven trykket hesturinn hefur eymzt, meiðzt. Det trykker mig i Bryſtet mjer er óhægt fyrir brjóstinu. — T. ſit Segl for et Brev setja innsigli sitt fyrir brjef. — b) óeiginl., þjá, eða þvíuml.: Trykkes af Sorger (Fattigdom, Mangel). En trykkende Fattigdom eymd og volæði. Trykkende Skatter þungar álögur. T. ſig ved noget kynoka sjer við e-u. — 2) sjer í lagi, a) þrýsta myndum (rósum) á: T. Cattun. Trykkede Tørklæder. — T. et Kobber af þrýsta eirstunginni mynd á blað. — b) prenta: Arket er ſat, men endnu ikke trykt það er búið að setja örkina (sb. ſætte I, C, 1, ö), en ekki prenta hana. Han har baade lært at ſætte og at t. — Her trykkes forholdsviis meget i Landet hjer á landi er prentað mikið að tiltölu.

Trykkeaar ár þegar bók er prentuð.

Trykkefrihed prentfrelsi.

Trykken, án ft., sk., það að trykke 1.

Trykker, ft. -e, a) kk., sá sem þrýstir myndum á e-ð (sb. Cattuntrykker, Kobbertrykker); prentari (einkum í gagnstæðri merk. við Sætter). Sb. Bogtrykker. — b) sk., = Laastrykker. Sb. Oblattrykker.

Trykkeri, ft. -er, kl., hús þar sem þrýst er myndum á e-ð; einkum = Bogtrykkeri.

Trykkerløn, án ft., sk., a) kaup sem goldið er einstökum prentara eða öðrum er þrýstir myndum á e-ð. — b) prentunarkaup.

Trykkerpreſſe þröng (þrúga til að þrýsta myndum á e-ð eða prenta e-ð með).

Trykkerſværte prentblek.

Trykkeſted staður þar sem bók er prentuð.

Trykketvang = Preſſetvang.

Trykning, sk., a) áþrýsting mynda eða rósa; prentun: Værkets T. er endnu ei begyndt. — b) þrýsting (sb. Tryk I).

*Trykpapir prentpappír.

Trykpompe dæla sem vatninu er þrýst upp í (gagnstætt Sugepompe a).

Trykrør dæluhol sem vatn gengur upp í undan áþrýstingu loptsins.

Trykſværte = Trykkerſværte.

Trykvildelſe = Trykfeil.

Trykværk tilbúningur til að þrýsta upp vatni með þunga loptsins (gagnstætt Sugeværk).

trylle, ás. 1, [trylla], a) (sjaldh.), = forhexe. — b) = fortrylle b: En tryllende Skjønhed yndisleg fegurð. En tryllende Muſik yndislegur söngur. — c) með fs. eða ao.: „Sorgen trylled (fyrir tryllede) til Jorden vor Fod" það var eins og sorgin legði á oss herfjötra, vjer stóðum agndofa af harmi. Ved dette Syn trylledes jeg tilbage i min Barndom þessi syn minnti mig glögglega á barnæsku mína. Hun forſtaaer at t. Sorgen bort að eyða harminum.

Trylleblik yndislegt augnaráð.

Tryllebæger töfrabikar.

Tryllegarn töfranet: „At du hendes Ven i dine T. ſkal lokke hen" (heilla hann til þín).

Tryllеglæde, yndi og unað, unaðsfögnuður.

Tryllekonſt a) (sjaldh.), töfralist. — b) unaðs-fegurð.

Tryllekraft töframagn: Hendes Stemme har en T., ſom ingen kan modſtaae hún hefur yndislegan róm, sem alla sigrar.

Tryllelyd, töfrahljómur; unaðs-hljómur: Sangens (Harpens) T.

Tryllemagt = Tryllekraft: „Den qvindelige Yndes T."

Tryllemidler, ft., töfrar (að því leyti sem þeir eru hafðir til e-s; sb. brögð): De T., hun anvendte til at beherſke ham, vare hendes Ynde og Forſtand.

Trylleri, ft. -er, kl., töfrar: Man ſkulde troe, at det ſkete ved et T. Ligeſom ved et T. forvandledes pludſelig Scenen.

Tryllerøſt yndisleg (fagurleg) raust, unaðsraust.

Trylleſang yndislegur (fagur) söngur.

Trylleſkjul töfrafylgsni.

Trylleſmiil, yndislegt bros, unaðs-bros.

Trylleſpeil sjónhverfingarspegill.

Trylleſpil töfraleikur (sb. Spil B, 1, 4).

Trylleſprog, yndislegt orðalag, unaðs-orð, unaðs-mál, (sb.: Svá sem þyrstan mann gleðr sætr bruðr, svá nærir önd mína hunangfljótanda mál ór munne þínom, El. 55).

Trylleſtav, töfrastafur, (töfrasproti).

Trylletale, unaðsamlegt mál, (sb. Trylleſprog).

Trylleurt töfrajurt.

Trylleverden töfraheimur.

Trylleværk, töfrar, gjörningar (þ. e. e-ð sem gjört er með töfrum).

Tryne, ft. -r, sk., [Tryne: trjóna = byde: bjóða o. s. frv.; sb. einnig trýni], rani (á svíni); trjóna, (sb. skoltur).

Træ, kl., [trė], 1) með ft. -er, trje, a) eik, (sb.: þriðja dag sýndi hann fjóra hluti; þat er: sjó, fræ, grös, ok viðu; síðan var hrútr einn fastr á miðil viða, 655 VII): Plante Træer. — b) (um trje sem búið er að laga): Her maa ſættes et nyt T. ind. — 2) án ft., trje, viður: Haardt (blødt, tungt, let) T. Veſtindiſk (indenlandſk) T. Gjøre noget af T. smíða e-ð úr trje. — b) kvartil, tunna, eða þvíuml.: Vinen maa fyldes om paa et nyt T.

Træaare rák í trje.

træagtig, ft. -e, e., trjekynjaður, trjekenndur.

Træarbeide trjesmíði, (fornt).

træartet, ft. -artede, e., (sem er) trjetegundar: En t. Plante.

Træbark börkur.

Træbaſt = Baſt.

Træbeen trjefótur.

Træbrand eins konar kyrkingur í trjám sem þau sortna af innan.

Træbro, trjebrú, fjalabrú (Fms. XI, 280).

Træbrynde = Træbrand.

Træbul eikarbolur.

Træbygning, mannvirki úr trje, (sb.: trèborg, trèhús, trèhöll, trèkastali, trèkirkja).

træde, ás. 1, [þræða], a) þræða: T. en Syenaal. — b) draga (e-ð) á band: T. Perler.

træde, traadte, traadt, [sb. treð- af troða], 1) h. s., a) eiginl. stíga; ganga: T. haardt stíga þungt til jarðar, vera þungstígur. T. let (ſagte) stíga ljett til jarðar, (sb: læðast). T. feil (sb: manni verður fótamissir; misstíga sig). Han kan ikke t. paa Foden hann getur ekki stigið í fótinn. T. paa noget stíga á e-ð. Han har traadt i Skarnet hefur stigið ofan í forina. Jeg traadte i til over Anklerne jeg skrapp (fór) ofan í upp yfir ökkla. — T. frem. T. ned ganga (koma) ofan. T. tilſide (tilbage). T. hen til een ganga að e-m. T. ind i Stuen. T. i Baaden ganga (stíga) á bátinn, fara upp í bátinn. T. i Land ganga (stíga) á land. — b) óeiginl.: T. een for nær gjöra á hluta e-s. T. ſammen taka sig saman (um e-ð). Tingen er drevet ſaa vidt, at man ei kan t. tilbage að nú er of seint að hætta. T. over til et andet Parti ganga í flokk með öðrum. T. ind i Ægteſtanden bindast til hjónalags (sb. Hist. II, 75). T. i eens Sted koma í stað e-s. T. i eens Fodſpor (eða Spor) stíga (ganga, feta) í fótspor e-s. — 2) ás., a) troða (í öðrum eins orðatiltækk. og: troða stafkarlsstig), ganga: „Naar tornefuld Bane han træder". — b) troða (í öðrum eins orðatiltækk. og nú treðr þú mik undir fótum, Nj. 82, o. s. frv.): T. een under (med) Fødderne. T. een paa Foden stíga ofan á e-n. Heſten har traadt ham hefur stigið ofan á hann. — T. Græſſet ned troða grasið niður. T. noget itu stíga e-ð í sundur; stíga ofan á e-ð, svo að það brotni. — c) troða (í öðrum eins orðatiltækk. og: troða organ), stíga: T. Bælgene paa et Orgel troða organ. T. Rokken stíga rokkinn. — d) (um hvata fugla), ríða (blauða fuglinum): Hanen træder Hønſene.

Trædebræt = Trædelad, Traad d.

Trædebælg belgur sem troðinn er (til blásturs).

Trædehjul hjól sem stigið er.

Trædelad a) (á rokk) fótafjöl. — b) (í vefstað) sköpt(in sem stigið er á).

Trædetoug stöðukaðall (á rá).

trædſk (einnig ritað tredſk og í fornum bókum treerſk), ft. -e, e., undirförull, slægur, slóttugur, prettvís, (sb.: prettugur, prettóttur, lævís): „Hugormen var trædſkere, end alle Dyr paa Marken". En t. Bedrager. — Et t. Paafund prettur.

trædſkelig, ao., prettvíslega.

Trædſkhed, án ft., sk., slægð, prettvísi, (sb. lævísi).

Trædukke, brúða úr trje, (dálítil) trjestelpa: Hun er ſaa ſtiv ſom en T. (sb. eintrjáningslegur).

Træf, án ft., kl., (í tali), tilviljun; heppni: Det kan ſkee ved et T. — Det var blot et T., at han kom til rette Tid.

Træfald viðafall (í skógi fyrir stormi).

Træfang áhöld úr trje.

træffe, traf, truffen og truffet, ás., 1) eiginl., a) hæfa; koma á: Han kaſtede en Steen efter ham; men traf ham ikke missti hans. T. Maalet hæfa það er maður skýtur til. Han traf ikke Aaren náði ekki æðinni. — Han blev truffen af en Kugle hann varð fyrir kúlu. — b) hitta, finna: Jeg traf ham paa Gaden. Han er vanſkelig at t. hjemme. Brevet (Budſkabet) traf ham ikke hann var ekki við, þegar brjefið kom (boðin komu). — 2) óeiginl.: Denne Maler træffer ikke godt nær ekki því sem hann pentar eptir. — T. det Rette, geta í kollinn, eiga kollgátuna, o. s. frv. — Ho. nál. t. træffende, sem e., hnittilegur, (sb.: eiga vel við, standa heima): En træffende Lignelſe (Forklaring). — Loddet traf ham hans hlutur kom upp. Valget traf ham (hann varð fyrir kosningunni), hann var kosinn. — Føle ſig truffen taka e-ð að sjer (til sín). — B) sem h. s.: T. paa een (noget) reka sig á (þ. e. hitta) e-n (e-ð). T. ſammen hittast, finnast.

Træflaade = Tømmerflaade.

Træfning, ft. -er, sk., orusta, bardagi: „En T. er .... meer end en Fegtning, og mindre end et Slag".

Træfrugt viðar-aldin.

Træfrø viðar-fræ: Saae T.

træg, ft. -e, e., [treg-r], latur, (sb.: mesta letiblóð).

Trægaard, trjágarður; aldingarður.

Trægang = Allee.

Træghed, án ft., sk., leti.

Træhammer haallur. — b) = Skovhammer.

Træhave = Trægaard.

Træheſt (fyrrum: upphryggjaður) trjehestur (til hegningar).

Træk sjá Dræk.

Træk, I) ft. eins, kl., a) tak, rykkur: Gjøre et T. i Touget kippa (rykkja) í tauginn. — I T. í rennu, í lotu (sb. Sturl. I, 148), í einu, í senn: Han drak det ud i eet T. í teyg. — b) dráttur (með penna eða þvíuml.): Gjøre de førſte T. til en Figur. — c) (sb.: andlitsfall; svipur, yfirbragð): Han har et T. af Godmodighed i ſit Anſigt hann er (heldur) góðmótlegur (enn hitt). — Et T. i Charakteren partur af skaplyndi (e-s). — Et ædelt (ſlet) T. (sb. þetta bragð Eyvindar var uppi haft). — d) för: Diſſe Fugle have deres T. gjennem Landet i April. II) án ft., sk., = Trækvind: Udſætte ſig for en ſtærk T.

Trækar trjeker (Stjórn).

Trækaſt, sk., [-kaſt af kast- í köst-r], = Vedkaſt.

Trækbom slá sem er laus.

Trækbro (einnig Trækkebro) = Vindebro.

Trækbrønd brunnur þar sem hátt er ofan að vatni.

Trækdyr eykur.

Trækfiſk ferfiskur.

Trækfugl farfugl.

Trækhjul hjól til að vinda e-ð upp með.

Trækhul, vindauga, vindsmuga (Jóh.).

Trækile trjefleygur.

trække, trak, trukken og trukket, (sb. drage), A) ás., draga, eða þvíuml., 1) um það að færa e-ð á annan stað, a) eiginl.: Magneten trækker Jern til ſig dregur járn að sjer. — T. Plov (Harve). To Heſte kunne t. Vognen. Einnig án þol.: Denne Heſt trækker ikke godt eða vil ikke t. er ekki góður til dráttar. — T. et Skib paa Land setja upp skip. — T. een op af Vandet draga e-n upp úr. De trak (drógu, leiddu) ham hen til Raadhuſet. T. een tilſide (sb. Hrappr ... tók í hönd henni ok leiddi hana eina saman). — T. Foden til ſig draga að sjer fótinn. — Fjenden har trukket ſig tilbage er horfinn aptur. — Skyerne t. ſig ſammen hann þykknar upp. — Træk Rebet til dig taktu í (bandið)! T. en Knude til herða á hnút. — T. Gardinet for (fra). — T. Rullegardinerne op. — T. Klæderne paa fara í fötin, klæða sig. T. Klæderne af fara úr fötunum, afklæða sig. T. noget paa en Snor draga e-ð (upp) á band. — T. Kaarden, einnig t. ud (án þol.), bregða sverði. — T. Lotteriet draga (tölur) í talnabúð. T. Lod om noget hluta e-ð (sb.: sagði jarl, at þar skyldi sæti hluta, Eg. 247). — T. Vand vera ekki vatnsheldur, leka, (t. a. m.: Støvlerne t. Vand eru ekki vatnsheld, jeg — o. s. frv. — verð votur í þeim. Baaden trækker Vand báturinn lekur). Planten trækker (dregur að sjer) Næring af Jorden. Solen trækker Fugtighed af Jorden. Plaſteret trækker (án þol.), plásturinn dregur. Det har trukket Hul það er komið sár (undan plástrinum). — T. Tropper ſammen draga lið saman, hafa liðsdrátt (Rómv.). — T. noget over med Skind þenja skinn utan um e-ð, skinna e-ð. — b) hálf-óeiginl., og óeiginl.: T. en Vexel paa een; sb. Vexel. — Han trækker (hefur, tekur) ingen Rente af denne Capital. — T. noget af i en Regning láta e-ð koma upp í skuld, (sb.: láta e-n taka e-ð undir sjálfum sjer). — T. fra = ſubtrahere. — T. noget i Langdrag; sb. Langdrag. — T. ſig ud af en Sag ganga úr máli. — T. een op, hafa af e-m, fjefletta e-n, hafa e-n fyrir fjeþúfu. Trækkes om noget eigast við um e-ð: Det ſkal vi trækkes om við skulum vera tveir um það. — 2) um annað, a) t. een i Haaret hártoga e-n, (sb. hárreyta). — b) t. et Uhr op draga upp úr. — c) t. Staaltraad draga járnvír. — d) t. Linier draga stryk. — B) sem h. s., 1) eiginl., a) t. i Klokkeſtrængen taka í klukkustrenginn. T. paa Benene draga eptir sjer lappirnar. T. paa Stemmen (Ordene) draga seiminn. — T. paa Skuldrene yppta öxlum. — b) t. af med noget (een) draga e-ð (e-n) með sjer, fara burt með e-ð (e-n), t. a. m.: De trak af med ham i Fængſlet. — c) en Afdeling af Hæren trak igjennem (fór um) Byen. T. paa Vagt fara á vörð (um liðsmenn). — Han trækker omkring i Landet (fer um land) med vilde Dyr. — Mange Fugle t. bort til ſydlige Lande mod Vinteren fljúga til suðurlanda undir veturinn. — Skyerne trak mod Veſten. — Det lader, ſom Uveiret vil t. over það er eins og það ætli ekki að verða neitt úr óveðrinu, (sb.: glenna sig upp, gladna). Det trækker ſammen til Regn (sb.: honum þótti heldr regnligt gerast, Fms. III, 205). — Hvor Bylden er, der t. Vædſkerne til þar sem kýlið er, þangað dragast (sækja) vessarnir. — d) um súg: Her trækker ſtærkt (hjer er mikill súgur) i Gangen. Det trækker (það kemur súgur), naar Døren ſtaaer aaben. — e) Theen trækker tevatnið dökknar (af kraptinum úr tegrasinu). Theen har endnu ikke trukket (tevatnið er of dauft enn). — 2) óeiginl.: T. løs paa noget (een) níða e-ð (e-n) niður, gjöra lítið úr e-u (e-m), eða þvíuml.

Trækkebaand tygill.

Trækkebro sjá Trækbro.

Trækkegarn a) eins konar net sem fyglingarmenn hafa og sumir aðrir veiðimenn. — b) eins konar varpa.

Trækkeknude = Dragknude.

Trækkekraft dráttar-afl.

Trækken, án ft., sk., það að trække: T. (kippir) i Lemmerne.

Trækkenaal nál sem tygill er dreginn í e-ð með (sb.: minlunál).

Trækkepude svæfill með lausu veri.

Træklamper, ft., eins konar leður-skór með trje-sólum.

Trækline, tog, (sb. Line).

Træklods, sk., trjedrumbur (fornt).

Trækluft = Trækvind.

Træklæder teygjumikið leður.

Træknaſt = Knaſt.

Trækning, sk., það að trække (kippir, kipringur, o. s. frv.).

Træknop bar (á viði).

Træknub = Knub a, Træklods, Knude d.

*Trækpapir loðpappír (hafður til að draga í sig blek). Sb. Klakpapir, Sugepapir.

Trækplaſter dragplástur.

Trækpotte, [sb. trække B, 1, e], = Theepotte.

Trækredſkab dráttar-verkfæri.

Trækrude einstakt gluggagler (Rude C) sem er á hjörum svo að því verður lokið upp til að hleypa inn betra lopti.

Trækrulle ein tegund af Rulle 1, d.

Trækrør pípa til að draga gott lopt inn um.

Trækſkib skip sem dregið er á (eptir) síkjum eða ám, (dragskip).

Trækſkrue eins konar skrúfur.

Trækſtang stöng sem e-ð er dregið með.

Trækul viðarkol.

Trækvei gata með ám eða síkjum sem gengin er þegar skip eru dregin (sb. Trækſkib).

Trækvind, súgur, (sb.: fyrirsláttur, gustur). Sb. Trækluft og Træk II.

Trækvod eins konar varpa.

Trækværk, ft. -er, kl., tilbúningur með marflötum dælum.

Træl, I) ft. -le, kk., [þræl-l], = Slave 1, a. — b) (sjaldh.) = Slave 1, b: „Vellyſters og Laſters Trælle bleve lettelig Menneſkers Slaver". — 2) = Vorned. — II) kl., sigg.

Trælaſt, viðarfarmur (fornt), timbur til sölu: Handle med T. Udſkibe T.

Trælaſtlæſt 65 vætta lest (í skipi).

trælbaaren, e., [e. o. þrælbarin-n?], (fornt), barinn til óbóta, (eða: svo að maður sje eigi sjálfbjarga): „Vorder Mand t., ſaa at han ikke kan bære ſig ſelv af det Sted, men maa ages eller bæres derfra".

trælbaaren, [sb. bære og þrælborin-n], þrælborinn (fornt).

trælbinde hneppa e-n í þrældóm, þjá e-n undir þrældóm (sb. Fms. I, 289), leggja e-n í þján og í þrælkun (sb. Fms. XI, 253), áþjá og þrælka (Fms.), þrælka og áþjá (Eg.). — b) einkum í ho. l. t., trælbunden, (sem er) í ánauð: „Et ſaadant Menneſke kan aldrig blive trælbundet; thi hans Villie er fri.".

Trælbonde = Vorned.

Trældom, án ft., sk., [þrældóm-r], þrældómur, þrælkun, áþján, ánauð. — b) óeiginl., (andleg) ánauð: „Fængſle Sjælen i uværdige Begjeringers T." — 2) = trælſomt Arbeide (sb. greinina um trælſom).

Trældomsaag, ánauðar-ok, þrælsleg ánauð (El.). Sb. Aag 1, Slaveaag.

Trældomsaand = Trælleaand, Trælleſind.

Trældyr = Arbeidsdyr.

trældyrket, [sb. dyrke], yrktur af þrælum: „Af t. Jords overflødige Frugt."

trælhudet, ft. -hudede, e., sem hefur sigg: Af at gaae med bare Fødder bliver man t. maður fær sigg undir iljarnar á því að ganga berfættur.

Trælkonge þrælakonungur.

trælle, s. 1, [sb. þræla], 1) h. s. (har), a) þræla, þrælka, vinna baki brotnu: T. for andre. — b) (í lögum), vinna þrælavinnu (sem afbrotamaður; sb. Slave 2): „Da bør han ſin Livstid at t. og arbeide". — 2) ás.: T. een ud drepa e-n á vinnu.

Trælleaag = Trældomsaag.

Trælleaand þrælaskap. Sb. Trældomsaand, Slaveaand, Trælleſind.

Trællearbeide = Trælleværk.

Trællebaand, ánauð, ánauðar-ok, (sb. Slaveaag).

Trællebyrd, það að vera þrælborinn, (sb. þrælaætt).

Trælleflok þrælasveit.

Trællefæ, hugsunarlaus skepna, auli, eða þvíuml.: „Efteraberen er altid et T."

Trællefærd þrælahegðun; þrælastarf.

trællefødt, [sb. føde], þrælborinn.

Trællehær þrælaher.

Trælleliv þrælahagur.

Trællelydighed þræls-ótti.

Trællenavn þrælsnafn (fornt).

Trælleſind = Trælleaand.

Trælleſlid það að vinna baki brotnu (eins og þræll).

Trælleſtand þrælastjett.

Trællevane, þrælavani, þrælasiður.

Trællevis, í orðatiltæk. paa T. að þræla sið.

Trælleværk, kl., þrælaverk.

Trælmø þrælborin mær.

Trælqvinde ambátt.

trælſom, ft. -me, e., a) þungur, örðugur: Et trælſomt Arbeide, stritvinna, erfiðisverk (Stjórn), erfiðisneyð (sb. Stjórn). Et trælſomt Levnet (sb.: torveldi ok erfiðlífi heims þessa). — b) (sem er) eins og þræll: „Naar du gjør det, ikke t. og tvungen, men med Lyſt".

Træluus skorkvikindi *termiculus pulsatorius.*

Træmarv = Marv b.

Træmos, kl, mosi er sprettur á trjám.

Trænagle trjenagli.

trænde sjá **trende**.

trænge, s. 2, [þrengja], I) ás, 1) eiginl., a) þröngvast (troðast) að e-m: Rytterne, ſom fra alle Sider trængtes af Hoben, maatte omſider hugge ſig igjennem. — b) ryðja e-m eitthvað: Jeg blev trængt bort fra Døren. — c) t. ſig þröngvast (sb.: þetta sjá Veisumenn ok ráðust í móti ok þröngdust at vaðinu), ryðjast, troðast, brjótast: T. ſig frem. T. ſig med Magt ind i et Huus. — 2) óeiginl., a) þröngva að e-m (sb.: er nú mjök þröngt at mèr, Gísl.), þröngva kosti e-s: „Endnu var Polen ei ſaa trængt og overmandet". — b) „hans Seſter havde trængt ham fra ſit Kongerige" hafði rekið hann af ríki. — c) þröngva e-m til e-s: Han gjør det ikke uden at Nøden trænger ham dertil (sb.: þá þröngdi hann nauðsyn til meiri dirfðar, Skuggsjá). En trængende Nød (sb.: þröngvandi nauðsyn staðarins, á ísl. skjali frá 14. öld). — II) h. s., A) (með er), 1) eiginl., a) þröngvast, ryðjast, troðast, brjótast: Omſider trængte vi dog (gátum við þó komizt) igjennem Mængden. — b) brjótast (um vatn eða vökva): Vandet er trængt ind i Kjelderen. Regnen trænger igjennem Klæderne menn verða gagndrepa. — c) Fjenden trænger frem i Landet heldur fram ferðinni. — 2) óeiginl.: Alle trængte paa ham (stóðu á honum), at han ſkulde tilſtaae det. — B) (með har), a) vera þurfamaður: Han er ikke rig; men han trænger heller ikke er samt ekki upp á aðra kominn, er þó sjálfbjarga. — b) t. til een þurfa e-s manns við; vera upp á e-n kominn. — c) t. til noget þurfa e-s (sb.: hann þurfti þá engrar þess háttar næringar, Stjórn), þurfa e-ð, þurfa á e-u að halda, þarfnast e-s. — d) ho. núl. t., **trængende**, sem e., þurfandi (sb.: pílagríminum... eðr þeim öðrum, sem þurfandis er, Stjórn; sb. einnig: þurfamaður), nauðstaddur, bágstaddur: Hjelpe ſin trængende Næſte. Hjelpe den Trængende veita þurfamönnum.

Trængſel, sk., [þrengsl], 1) án ft., þröng (Nj. 92), mannþröng, troðningur: Der var ſtor T. af Menneſker þar var mikil mannþröng. Komme ind i Trængſelen. Fortvivles i en T. — 2) með ft. **Trængſler**, a) þrenging (sb. með eldi þrönginganna), þrengsli (sb.: þessir allir árgallar .... munu virðask mikil þröngsl hverju landi, Skuggsjá), neyð, mæða, armæða, andstreymi: Lide T. — b) harmur, tregi.

Trængſelstid mæðutíð.

Trænødde hnallur.

Træorm trjemaðkur.

Træplanke = **Planke**.

Træplante trje sem ný-farið er að spretta, nýgræðingshrísla: Optage (omſætte) Træplanter.

Træplantning a) gróðursetning viða. — b) staður þar sem trje eru gróðursett.

Træring hver af þeim hringum í viði (er sýna aldur trjesins).

Træring, ft. -e, kk., bragðarefur, bragðakarl.

Træſadel hnakkur eða söðull með trjevirkjum.

Træſaft safi eða lögur í trjám.

Træſalve viðarsmyrsli.

Træſkee, trjeskeið, (sb.: sleif, ausa, eysill).

Træſko trjeskór.

Træſkojern járnverkfæri til að hola innan trje þegar verið er að búa til trjeskó.

Træſkokrampe járngjörð utan um trjeskó.

Træſkole staður (einkum í aldingarði) þar sem ung trje eru gróðursett (til gagns eða prýðis).

Træſkomand maður sem smíðar trjeskó.

Træſnit trjeskorin mynd a) á sjálfu trjespjaldinu: Aftrykke et T. — b) komin á pappír: En Bog med T.

Træſpaan trjespónn (Hkr.).

Træſtabel, viðarköstur; viðarhlaði.

Træſtamme = **Træbul**.

Træſtige trjestigi.

Træſtolpe = **Stolpe**.

Træſtub = **Stub** a.

Træſvamp svöppur sem á trjám vex.

Træſyre sýra úr (í) trjám.

træt, ft. -te, e., [e. o. þrett-r fyrir þreitt-r fyrir þreytt-r; sb. **glemme** af gleyma], a) þreyttur, móður, lúinn, laraður, (sb. **mat** A, 1, a): Være (blive) t. af at gaae (ride, ſtaae, grave, ſkrive, tale, læſe; sb.: Þórólfr var móðr mjök af göngu, Fms. VI, 325). Arbeide (gaae) ſig t. verða þreyttur á vinnu (göngu, ganga sig þreyttan). Ride (kjøre) en Heſt t. Den Trætte trænger til Hvile; den Matte til Styrkelſe (þarf þreyttur hvíldar, en þrekaður — sb.: þrekaðir af matleysi, Fms. VI, 325 — hressingar). — b) sem farið er að leiðast e-ð: Man kan aldrig blive t. af (manni leiðist aldrei) at betragte denne Udſigt. Man bliver t. af Fornøielſer (manni leiðast skemmtanir), naar de vare ſaa længe, at de blive til et Arbeide. Han er t. af Livet honum leiðist að lifa.

Træthed, án ft., sk., þreyta, (þreytleiki Stjórn), lúi.

trætte, ás. 1, [sb. þreyta og **træt**], a) þreyta, lýja, (sb. **laraſt**): Riden trætter mig mere end Gang jeg þreytist meira á að ríða enn að ganga. — b) gjöra (e-m) leiðindi: Man trættes ved hans uophørlige Klager manni leiðist þetta síſeida vol í honum.

trætte (har), h. s. 1, [þræta], þræta, þrætast, þjarka, deila, kífa: T. med een. T. imod mæla í móti, t. a. m.: Uagtet alle Grunde vedblev han at t. imod. — b) haft í þolmynd í sömu merk. og í áhrifsmynd: Jeg vil ikke trættes med dig herom. Trættes om Pavens Skjæg rífast um geitar-ull.

Trætte, ft. -r, sk., [þræta], þræta, senna, deila, deild, þjark, (sb. Sturl. III, 134-36; sb. einnig: þræta með kífan ok kallsi meðr þá, Stjórn); málaþræta, málaferli, mál: Yppe T. med een áreita e-n, slást upp á e-n, eða þvíuml. De kom i T. ſammen þræta gjörðist milli þeirra (sb. Skuggsjá), þeim lenti saman. Ligge i T. med een om noget eiga í deilum (málaferlum) við e-n um e-ð. Afgjøre en T. skera úr þrætu. Dømmes for unødig T.; sb. **unødig**.

Trættebroder maður þrætinn og þjarksamur.

Trættebælg sá sem gjörir mál út úr öllu, (sb.: málagarpur).

trættekjær þrætugjarn, deilugjarn, þrætinn, kífinn.

Trættekjærhed, án ft., sk., þrætugirni.

trætteſyg sem alla jafna á í deilum, (sb. **trættekjær**).

Trætteſyge, án ft., sk., það að eiga í síſeldum deilum.

Trætøi, trjesmíði, búshlutir úr trje: Der ſælges baade T. og Jerntøi.

Trævarer, ft., trjesmíði (til sölu).

træven sjá **treven**.

Trævl sjá **Trevl**.

Trævor eins konar vax sem trje eru brædd með þegar þau skemmast.

Træværk, timbur, trje, (= það sem gjört er úr trje): Træværket i en Vogn (Plov).

Trævæxt viðarvöxtur (sb. Grágás): Denne Jordbund giver en god T. trje spretta vel í þessum jarðvegi.

Trøffel, ft. **Trøfler**, sk., (eins konar ætur sveppur) *lycoperdon tuber*.

Trøffelhund hundur sem hafður er til að snuðra upp sveppa af tegundinni *lycoperdon tuber*.

Trøie, ft. -r, sk., [treyja], treyja (karla eða kvenna): Hun gaaer ikke i Kjole, men i Skjørt og T. — Faae en banket T. vera barinn (laminn). Vove ſin T. hafa sig í hættu.

Trøiebuus treyja og daus: Paa T. upp á von og óvon, (sb.: láta kylfu ráða kasti).

trøieklædt, [sb. **klæde**], (sem er) í (á) treyju.

Trøielomme treyjuvasi.

Trøieærme treyjuermi.

trøſk, ft. -e, e., [treysk-r], (um trje) sprekaður, fúinn, feyskinn.

trøſkagtig farinn að feykjast.

trøſke (er), h. s. 1, = **frønnes**. — **trøſket** = **frønnet**, (sb. **trøſk**).

Trøſke, kl. og sk., sprek, fauskur, (sb.: fnjóskur, hnjóskur): Tænde Ild i tørt T.

Trøſkebrænde, sprekaviður, fauskar.

Trøſt, án ft., sk., [traust], a) (úrelt), traust: Sætte ſin T. til Gud. — b) (.íðkanlegt), huggun: Det er mig til ſtor T. i min Sorg. Føle (finde) T. i (ved) noget hafa huggun af e-u. Skjenke en T. Betage een al T. Han fik kun en fattig T.

trøſt, ft. -e, e., [traust-r], a) (úrelt), traustur, eða þvíuml. — b) öruggur.

trøſte, s. 1, [treysta], A) h. s., t. til eða t. ſig til eða (tómt) t. ſig treysta sjer til, treystast (fornt). — B) ás., hugga: Han ſøgte at t. mig med, at mange Andre vare ulykkeligere. T. ſig (eða trøſtes) med noget hugga sig við e-ð, (sb.: við þat megum vit huggast, Vatnsd). Hun vil ikke lade ſig t. over (hún er óhuggandi eptir) Mandens Død (sb.: Rachel grèt sunu sína, ok vildi hón eigi huggask, 619).

Trøſtebrev huggunarbrjef.

trøſtefuld huggunarríkur.

Trøſtegrund (eiginl.: huggunar-ástæða), huggun: „De Trøſtegrunde .... der opløfte Menneſket over timelige Sorger."

trøſtelig, ft. -e, e., a) sem huggun er í, (sb. **trøſtefuld**): En t. Efterretning. — b) huggandi (= sem lætur huggast).

Trøſteord huggunarorð (fornt).

Trøſteprædiken huggunarræða.

Trøſter, ft. -e, kk., huggari (fornt).

Trøſteſkrift, kl., huggunarrit.

trøſtesløs (einnig **trøſtløs**), huggunarlaus (623), óhuggandi.

Trøſtesløshed (einnig **Trøſtløshed**), án ft., sk., það að vera óhuggandi (huggunarleysi).

Trøſteſtav = **Støtteſtav** b.

trøſtig, ft. -e, e., öruggur, ókvíðinn, o. s. frv.

Trøſtighed, án ft., sk., traust (sb. Fms. VII, 261), öruggleikur.

trøſtløs sjá **trøſtesløs**.

Trøſtløshed sjá **Trøſtesløshed**.

tu sjá **to**.

***tuberculøs**, ft. **tuberculøſe**, e., sem harðir smá-sullir í lungunum eru samfara, sem kemur til af þeim, eða þvíuml.

Tuberkel, ft. **Tuberkler**, sk., (smá-) sullur (í lungum).

Tud, ft. -e, sk., [túða? — sb. stút-r], a) pípa (út úr dælu): Tuden paa en Poſt. — b) stútur (út úr e-u): Tuden paa en Kande (Potte). — c) vör (á íláti).

tude, s. 1, [e. o. þúta fyrir þjóta; sb. lúta], 1) h. s. (har), a) Hyrden tuder i Hornet þeytir hornið. — b) þjóta, ýla, væla, spangóla: Uglen (Ulven, Hunden) tuder. — c) (í tali um grát), góla, hrína, grenja, orga. — 2) sem ás.: T. Folk ſammen blása mönnum saman (með horni).

Tudehorn, blásturhorn, (sb. **Hyrdehorn**).

Tudekande kanna með stút út úr sjer.

Tudekar ílát með stút út úr sjer.

Tudſe, ft. -r, sk., padda (í fornri merk.), *rana bufo*.

Tudſegræs (seftegundin) *juncus bufonius.*

Tue, ft. -r, sk., [þúfa; sb. Due af dúfa], þúfa: Tuer i Engen. Tuer i en Moſe. Orðskv.: Liden T. vælter et tungt Læs opt (optlega, Al.) veltir lítil þúfa þungu (miklu, Al.) hlassi.

Tueplov þúf-skeri.

Tueſiv grastegundin *scirpus caespitosus.*

Tugt, án ft., sk., [sb. tukt-, í tukta = typta], a) agi, (sb.: hirting, refsing): T. og Lære giver Brød og Ære, orðskv., (sb. opt kemur ögun til bata). Holde ſine Børn i T. aga börn sín. Holde ſtreng (ſkarp) T. blandt Krigsfolk halda herliði undir góðum (striðum) aga. — b) siðsemi, siðsemd, (sb. Ærbarhed, Anſtændighed): Det ſkete i al T. og Ære.

tugte, ás. 1, [sb. tykta = typta], hirta, refsa e-m, typta (fyrrum: tykta, t. a. m.: at kirkjunnar dómari fái ei tyktat hann af sínum lýtum, Hist. I, 509), aga: Den, ſom elſker ſit Barn, tugter det i Tide.

Tugtelſe, sk., hirting, refsing, typtun (fornt: tyktun), ögun.

Tugtemeſter, fyrrum, líkt og Opdrager, eða Hovmeſter b; en er nú á dögum varla haft nema annaðhvort í gamni, eða óeiginl.

Tugthuus betrunarhús.

tugtig, ft. -e, e, heiðvirður, siðsamur, skírlífur.

Tugtighed, án ft., sk., siðsemi, skírlífi.

*Tulipan, ft. -er, sk., blómið *tulipa*: Tulipanerne ville ſnart ſpringe ud.

tumle, s. 1, [sb. tumba], 1) h. s. (har), tumba, stingast á höfuðið, steypast, kollsteypast, byltast: T. om velta út af. Han tumlede ned ad Bakken (sb. fèll Glúmr ok veltist með skjöld sinn á eyrina ofan). — b) gjöra hávaða: T. med noget. — 2) ás., snúa (e-u) á ýmsar hliðar: T. en Heſt. Han tumler ſine Folk fra Morgen til Aften hann lætur fólkið sitt hafa á spöðunum liðlangan daginn. Han forſtaaer godt at t. ſig blandt ſaa mange Folk hann er góður að snúa sjer innan um svo margt fólk. „Stormen tumler Havets Bølger“ rótar upp öldum hafsins.

Tumlen, án ft., sk., það að tumle: Støien og T. hark og háreysti.

Tumleplads, leiksvið, leikvöllur (sb.: muðrinn er leikvöllr orðanna, Sn. E.): En god T. for Børn. „Han har ikke ſat Verden til en T. for daarlige Lyſter, for hovmodige Beſtræbelſer“.

Tumler, ft. -e, sk., hundfiskur *delphinus delphis.*

Tumling (einnig ritað Tomling), ft. -er, sk., stjettarlaust staup eins og kúlu helmingur í lögun.

Tummel, án ft., sk., hark, ys, (sb. Bulder, Støi, Larm); sömul. gnýr: „Bulder er den dybe Lyd, ſom frembringes ved en ſaare ſtor Tummel.“ En T. af Børn. T. af Folk og Heſte paa et Marked. — b) ónæði, sollur, glaumur: Stadens T. Verdens T.

*Tumult, án ft., sk., hark, (sb. Tummel), rósta, (sb. Opløb).

*Tumultuant, ft. -er, kk., sá sem er að gjöra (eða hefur gjört) óróa.

*tumultuariſk, ft. -e, e., róstumikill, róstusamur.

*tumultuere gjöra hark; gjöra óeirð (óspekt).

Tunfiſk (einnig ritað Thunfiſk), (fisktegundin) *scomber thynnus.*

tung, ft. -e, e., [þung-r], 1) eiginl., a) í upphaflegustu merk., þungur, (sb.: þjettur, áriðamikill): Jern er tungere end Træ. Dette Træ er for tungt til at flyde paa Vandet er svo þungt, að það flýtur ekki (eða: að það sökkur) í vatni. En t. Byrde. En t. Ruſtning. — b) (um drunga eða slen): Jeg føler mig t. i Kroppen (Lemmerne) það er e-t slen í mjer. En t. Søvn fastur svefn (með drunga). — c) þungur í maga: Denne Mad er t. at fordøie (sb. fordøie 1, a). — d) örðugur: Det falder mig tungt at gaae jeg á bágt með að ganga. — e) have en t. Haand vera þunghentur (þegar maður er að skrifa eða draga e-ð upp). — f) et tungt Suk mæðilegt andvarp. — 2) óeiginl., a) (sb.: Sigurðr konungr lá í lypting á skipi sínu með þungum hug, Fms. VII, 165), hryggur, stúrinn, eða þvíuml.: Have et tungt Sind. „Hjertet vil dog ofte blive tungt og bekymret derved.“ — b) örðugur: Det er tungt at begribe það er torskilið. — c) et tungt Nemme skilningsleysi. — d) tunge Skatter þungar álögur, miklir skattar. — e) þungur, þungbær: Tunge Lidelſer. En t. Skjebne. Det er tungt, at miſte ſit eneſte Barn. — B) tungt, sem ao., þungt, eða þvíuml.: Det tungt bevæbnede Rytteri riddaralið þungbúið að vopnum. Aande tungt (sb.: varp hann mæðiliga öndunni, Nj.).

tungblodig sem blóðið er þykkt í.

tungbryſtig, ft. -e, e., = trangbryſtet, ſtakaandet, kortaandet.

Tunge, ft. -r, sk., [tunga], 1) tunga (í eiginlegustu merk.): Have en flydende T. hafa mikinn talanda, vera tungumjúkur (Sturl. I, 105), vera tungusnjallur (Fms. VIII, 314; sb.: ef maðr er snjallr ok tunguhvass, Skuggsjá; hugsaði hann at hefna sinna fèlaga með mjúku tungubragði ok mikilli snilld, Fms. I, 283). Have en hvas (ſkarp) T. vera orðhvass (Nj.; sb.: vera kann, at nokkurar skæðar tungur — í orðamun: nokkurir tunguskæðir menn — taki svá til orða). En ſledſk T. fagurgali. Faae Tungen paa Gang taka til (að tala; sb.: e-m tekst upp). — 2) um svipaða hluti, a) tangi, oddi, skagi, nes. — b) tangi (á hníf o. s. frv.). — c) mundang (á metaskálum): „Lykken, der liig Vægtſkaalens bævende T. ſvinger ſnart hid, ſnart did“. — d) ein spýtan í vefstaðnum. — e) lauf: Klippe noget ud i Tunger. — f) (kolategundin) *pleuronectes solea.*

Tungeaare tunguæð.

Tungebaand tunguhapt: Han er godt ſkaaren for T. honum er hægt (ljett) um mál. „Med Tungebaandet løſt og Tanken mindre bunden“ (sb.: leysa tunguhaptið).

Tungebeen málbein.

tungebunden, [sb. binde], þegjandi, hljóður.

Tungebyld tungumein.

Tungegrøft, (sjer í lagi á hestum), neðri gómur (= sú laut sem tungan liggur í).

Tungekræft tungumein, átumein (krabbamein) í tungunni.

tungeløs tungulaus (Rímb.). — b) (sjaldh.), sem þegir eins og steinn.

Tungemaal, [tungumál?], tunga (= tungumál).

Tungenerve tungutaug (= taug í tungu).

Tungerod, [sb. tungurót, í orðinu: tungurœtr], efsti (insti) hluti tungunnar.

tungeſkaaren, [sb. ſkære og tunguskorin-n], sem hægt er um mál (sb. Tungebaand) eða söng: „Den Priſen kunde bære for hver en Nattergal og t. (kvaksamur) Stær.“

Tungeſlag tungubragð.

Tungeſliim slím á tungu.

Tungeſtød tungubragð (sb.: Málið gjörist af blæstrinum ok tungubragðinu ok skipan varranna, Sn. E.).

tunget, ft. tungede, e., a) vaxinn með oddum (sb.: Noregr er vaxinn með 8 oddum), vogskorinn: Veſtkyſten er klippefuld og meget t. — b) (sem er) með laufum (sb. Tunge 2, e): Et t. Skjørt.

tungſærdig, a) þungfær, (sb. ſeenfærdig, langſom 1, b). — b) = tungnemmet.

Tungfærdighed, án ft., sk., það að vera tungfærdig.

Tunghed, án ft., sk., þungi, þyngsli, slen, deyfð. Sb. Døvhed.

tunghændet, ft. -hændede, e., þunghentur, stirðhentur.

tunghør, e., þungheyrður (B. H; sb. døv, a, α, og daufheyrður).

tunghørende, [sb. høre], = tunghør.

Tunghørighed, án ft., sk., heyrnardeyfa (B. H.).

Tungjord (þyngsta jarðartegund) *ponderosus.*

tungmodig = tungſindig.

tungmælende, [sb. mæle], stirðorður (fornt), málstirður.

tungmælet, ft. -mælede, e., = tungmælende.

tungnem = tungnemmet.

Tungnemhed, án ft., sk., ónæmi; skilningsleysi.

tungnemmet, ft. -nemmede, e., tornæmur, ónæmur; skilningsdaufur.

tungſindig, ft. -e, e., þunglyndur.

Tungſindighed, án ft., sk., þunglyndi.

Tungſpath (steintegundin) *ponderosus vitriolatus.*

Tungſteen málmtegund (fundin á seinni tíðum).

tungſøvnet, ft. -ſøvnede, fastsvæfur.

*Tunnel, sk., göng niðri í jörðunni (sjer í lagi þau sem gjörð eru í Lundúnum undir ána Tems) eða í gegnum hæðir.

*Turban, ft. -er, sk., eins konar höfuðbúnaður þeirra manna sem eru Maúmets trúar.

turde [sb. þorðu og þurftu], tør [sb. þori og þarf], (har) turdet, (sb. burde að hneigingunni til), h. s., 1) þar sem það er skylt að merk. orðinu þora, a) þora: Det undrer mig, at han tør gjøre det. Jeg t. knap ſpørge derom. — Með þol.: „Den elſker ei, ſom alting tør“. — b) mega: Tør jeg bede Dem vilji þjer gjöra svo vel? Han tør nok (honum er óhætt að) komme ind til os. — c) geta: Det tør vel endnu blive til Alvor med Giftermaalet. Det t. vel hænde ſig það gæti farið svo. Hans Forſlag t. vel endnu være det bedſte er líklega bezt enn. — 2) þar sem það er skylt að merk. orðinu þurfa, a) þar sem það er haft tómt (og án at) og merkir þurfa: „Da tør hans Efternavn for Undergang ei frygte“. — b) í t. ved at þurfa: Du tør ikke ved at dadle mig, ſiden du forhen har gjort det ſamme.

ture, h. s. 1, (sjaldh.), endast; halda áfram.

*Turneer, kl., = Turnering.

*Turneerheſt burtreiðarhestur.

*Turneerlove, ft., turniments-reglur.

*Turneerſpil = Turnering.

*turnere, h. s. 1, (úrelt), ríða turnreið (Fms. VIII, 158), ríða turniment (fornt), ríða í turniment (Fms. VIII, 158, Fas. I, 369).

*Turnering, ft. -er, sk., burtreið turnreið (sb. Fms. VIII, 158), turniment.

Turteldue [sb. turturi], turturi (fornt), *columba turtur.*

tuſende sjá tuſind.

tuſind (einnig tuſinde og tuſende), [þúsund], a) sem frumtala: Eet t. Aar þúsund (þúshundrað) vetra. Ti t. Rigsdaler tíu þúsundir hálfeyringa. Ikke een af tuſinde. — b) tuſinde, sem raðtala, þúsundasti: Hver tuſinde Mand þúsundasti hver maður. — c) Tuſind eða Tuſinde, í ft. Tuſinder eða Tuſinde, sem kl. nafn, þúsund, þúshundrað (fornt): Et Tuſind. Et heelt (halvt) Tuſind. Det førſte (andet, o. s. frv.) Tuſinde.

Tuſinder af Aar kunne henrinde það geta liðið svo mörg ár, að þúsundum skipti.

Tuſind sjá tuſind.

tuſindaarig, þúsund ára (gamall), sem stendur þúsund ára.

Tuſindbeen (skorkvikindi með svo mörgum fótum að hundruðum skiptir; sb.: hundraðfætla, margfætla) *iulus terrestris*.

Tuſindblad, sk., = Rollike.

tuſinde sjá tuſind.

Tuſinde sjá tuſind.

tuſindfold, ao., þúsundfaldlega, þúsundfalt: Gud vil belønne det t.

Tuſindfryd (jurtin) *bellis perennis*.

Tuſindgylden, sk., (jurtin) *chironia centaureum*.

Tuſindkonſtner sá sem kann alls konar smá-brögð og fimleika.

Tuſindtal, í orðatiltæk. i T. = i Tuſindviis.

Tuſindviis, í orðatiltæk. i T. þúsundum saman, svo að þúsundum skipti(r).

Tuſk, án ft., kl., svartur kínverskur litur sem bleyttur er í vatni og hafður síðan til uppdrátta: Tegne med T.

tuſke, ás. 1, = bytte.

Tuſkfarve, a) = Tuſk. — b) = Vandfarve.

Tuſkhandel = Byttehandel.

Tusmørke, [Tus- ætla menn vera sprottið af þuss = þurs], = Dæmring β: Vi ſad nogen Tid uden at tænde Lys i Tusmørket.

Tut, ft. -ter, sk., [sb. tota], = Kræmmerhuus.

*Tutel, kl., = Værgemaal, Formynderſkab.

tutte, ás. 1, (í tali), láta (e-ð) í brjefstikil.

Tvang, án ft., þvingun (fornt), kúgun, nauðung, ófrelsi: Paalægge een T. gjöra e-m nauðung (fornt). Paalægge ſig ſelv en T. Lide T. vera kúgaður. Gjøre noget blot af T. neyðast til e-s. Lovens T. ríki (stríðleiki) laganna. Det ſelſkabelige Livs T.

tvangfri, nauðungarlaus, frjáls, frjálslegur: Et tvangfrit Liv. En t. Glæde. Tvangfrie Bevægelſer.

Tvangkjøb nauðungar-kaup.

tvangløs = tvangfri.

Tvangløshed, án ft., sk., frelsi.

Tvangsarbeide nauðungarvinna: Dømmes til T.

Tvangshuus starfhús (þar sem iðjuleysingjar eru neyddir til vinnu).

Tvangslov, lög sem nauðung fylgir, lög sem mönnum er þrýst til (sem ekki verður hjá komizt) að halda: De borgerlige Love ere Tvangslove, ikke moralſke Forſkrifter.

Tvangsmiddel það sem haft er til að neyða e-n með, þvingun.

Tvangsmølle (fyrrum), mylna þar sem menn (úr tilteknu plássi) voru skyldir að láta mala korn sitt.

Tvangspligt skylda sem manni verður þrýst til að gegna: „Gjøre Forældrene til T. (þrýsta foreldrunum til), at ſende deres Børn i Skole".

Tvangsret rjettur á að neyða e-n til e-s.

tve-, [tve-, t. a. m. í tvefald-, sem finnst í góðri skinnbók], tví-, tvö-, eða þvíuml.

tvebagt, [sb. bage], bakaður tvisvar, tvíbakaður (B. H.).

Tvebak, ft. -ker, sk., tvíbaka (þ. e. hveitibrauð sem fyrst er bakað og síðan skorið í sundur og svo bakað upp aptur).

Tvede, sk., nes.

tvedeelt, [sb. dele], tvískiptur.

Tvedragt, án ft., sk., (tvídrægni), tvílyndi, sundurlyndi, (sb. Uſamdrægtighed), flokkadráttur, sveitardráttur.

Tvedyr = Amphibium.

tveegget, ft. -eggede, e., tvíeggjaður (Stjórn): Et t. Sværd.

tvefold, ao., tvöfaldlega.

tvefoldig, ao., = tvefold.

Tvefork, tvíönguð kvísl, tvíangaður (tvíoddaður) fleinn, (sb. tvegrenet).

tvefærdig (um korntegundir), fullsprottinn á misjöfnum tíma: „Da denne Sæd gjerne bliver t., eller modnes ikke Alt til een Tid".

Tvege, ft. -r, sk., a) = Tvefork. — b) viðargrein með tveimur kvíslum.

tveget, ft. tvegede, e., = tvekløftet.

tvegrenet, [sb. grene], tvíoddaður (Fas. II, 386), tvíangaður (Fas. III, 385), tvíkvíslaður (fornt): En t. Gaffel.

tvegrødet, ft. -grødede, e., [sb. grødes], sem ber tvennan ávöxt (Fms. IX, 265), tvífrjór (B. H.).

tvehornet tvíhyrndur (sb. hornet).

tvehovedet tvíhöfðaður (að sínu leyti eins og þríhöfðaður).

tvehændet, ft. -hændede, e., sem (þiggj.) báðar hendur eru jafn-tamar.

Tvekamp einvígi.

Tvekjøn tvö kynferði (einnar veru).

tvekjønnet, ft -kjønnede, e., tvíkynjaður: En t. Blomſt.

Tveklinge tvíeggjaður brandur (sb. tveegget).

tveklovet, ft. -klovede, e., [sb. Klov], sem hefur (tvær) klaufir.

tvekløftet a) tvíklofinn (B. H.). — b) tvíkvíslaður (fornt), tvíangaður (fornt).

tvekløvet, [sb. kløve], klofinn í tvennt.

tveknoppet sem hefur tvo barhnappa.

Tvelyd tvíhljóður (Sn. E.).

tveløbet, ft. -løbede, e., [sb. løbe], tvílitur (B. H.).

tvemundet, ft. -mundede, e., tvítyngdur (Al.; sb.: hafa tungur tvær og tala sitt með hvorri).

tvende, [tvenni-r], tvennir; tveir.

tvendet sjá tvennet.

tvennet (eða tvendet), ft. tvendede, e., tvímynntur (um sár): „T. Saar, ſom haver to Hul, ſaaſom man vorder ſtunget igjennem Laar, eller Læg, eller Haand."

tveſidig, ft. -e, e., sem er eptir því hvernig á er litið (sb.: svo er hvert mál sem það er virt).

tveſindet, mislyndur, hviklyndur, hverflyndur, hverfráður, (sb. tvíslægr í vináttu höfðingja milli).

tveſkægget, (sem er) með tvískiptu skeggi, (sb. tjúguskegg).

tveſpidſet, ft. -ſpidſede, e., [sb. ſpidſe], tvíoddaður (sb. Fas. II, 386).

Tveſtjert = Øretviſt.

tveſynet, ft. -ſynede, e., sem (þiggj.) sýnist tvennt það sem eitt er.

Tvetulle, ft. -r, sk., [sb. tvítóla], = Hermaphrodit.

tvetullet, ft. -tullede, e., [sb. tvítólað-r, B. H.], tvítóla: En t. Skabning.

tvetunget tvítyngður, tvöfaldur. — b) flærðsamlegur: En t. Tale.

tvetydig, ft. -e, e., a) tvíræður: Et tvetydigt Svar. — β) (sjer í lagi um það) sem taka má fyrir klám, (sb. undir rós): En t. Vittighed. — b) grunsamlegur, tortryggilegur, efasamur: Hun ſaae noget t. ud (sb. flóttalegur). Hans Opførſel er meget t. Hendes Dyd er noget t. það er óvíst, hvað skírlíf hún er.

Tvetydighed, sk., a) án ft., það að vera tvetydig, (tvískilningur): „Han beflittede ſig altid paa Utydelighed, ja T. i ſine Befalinger". — b) [sb. tvetydig a, β], með ft. -er, klám undir rós.

tvi, me., = fy: T. dig skammastu þín!

Tvigjeld [Tvi- = tví-], tvenn gjöld, (sb. tvígjalda og tvígilda, Gþl. 378–79): „Hvo ſom begaaer Ran, betale Igjeld og T., d. e. førſt ſaameget ſom Ranet er, og dernæſt dobbelt ſaameget".

Tvilling, ft. -er, kk. og kvk., tvíburi; (um kvennmann) tvíbura (Fas. I, 358): Konen har faaet Tvillinger hefur átt (fætt, alið) tvíbura. De ere Tvillinger þeir (þær, þau) eru tvíburar. De ligne hinanden ſom Tvillinger (sb.: svo sem þeir menn verða líkastir, er tvíburar eru, Rímb. 100).

tvillingbaaren, [sb. bære], sem er tvíburi.

Tvillingbroder tvíburi: Vi ere Tvillingbrødre við erum tvíburar.

Tvillingland land sem er undir sömu stjórn og annað og stendur jafnfætis því.

Tvillingnød, ft. -der, sk., hnot sem er samgróin annari.

Tvillingrige ríki sem er undir sömu stjórn og annað (og hafi hvort mætur á öðru).

Tvillingſlægt ætt sem komin er af tvíburum.

Tvillingſøſter tvíbura (sb. Tvilling): Vi ere Tvillingſøſtre.

Tvillingæble epli samgróið öðru.

Tvinde, [tvinni], 1) sk., verkfæri til að tvinna með. — 2) (í Norv.), kl., = Seilgarn.

tvinde [tvinna], tvandt, tvunden og tvundet, (sb. binde o. s. frv.), ás., tvinna: Tvundet Garn tvinnaband.

Tvindemølle tilbúningur (vjel) til að tvinna í.

tvine (har), h. s. 1, I) = klynke. — II) [sb. dvína], t. hen veslast upp. — III) [sb. tina], t. med Øinene depla augunum.

Tvineſot = Svindſot, Tæring b.

tvinge [þvinga], tvang, tvungen og tvunget, ás., 1) eiginl. reka, troða e-u, þrýsta e-u, o. s. frv.: T. en Prop ned i Flaſke. Man faaer det vel ſammen, naar man vil t. det það má koma því saman með afli, eða þvíuml. T. (sveigja) en Green ned. — 2) óeiginl., a) þrýsta e-m (til e-s; sb. nøde α): Neden tvang mig mjer var einn kostur nauðugur, mjer var annaðhvort að gjöra. — T. een til noget. T. ſig til at ſpiſe neyða matnum ofan í sig. T. ſig til at lee gjöra sjer upp hlátur, (sb. hlæja kaldahlátur). — „Han havde lært at t. ſin Tunge fra (venja tungu sína af) det utilbørlige Ord, ſit Hjerte fra den uretfærdige Dom." — „T. et Rige under ſig" brjóta e-t (þröngva e-u) ríki undir sig. — b) bæla (e-ð) niður, (sb. betvinge a): „T. en farlig Lyſt." — II) ho. l. t., tvungen, sem e., þvingaður, viðhafnarlegur, ófrjálslegur, stirður: En tvungen Stilling (Stiil).

Tvinge, ft. -r, sk., I) verkfæri til að þrýsta (halda) e-u saman með. — II) [sb. þveng-r], þvengur, ól.

Tvingen, án ft., sk., það að tvinge.

Tvinger, ft. -e, kk., sá sem kúgar, o. s. frv.

Tvingſel, sk., (sjaldh.), = Tvang.

Tviſt, kl., [tvist-r], 1) tvinnað baðmullarband. — b) vefnaður úr tvinnuðu baðmullarbandi. — 2) = Haarbug.

Tviſt, án ft., sk., [sb. tvist-r], ágreiningur, misklíð, (sb. Tvedragt, Uenighed, Stridighed I, b, Strid b, Trætte): Komme i T. med een.

tviſte (har), h. s. 1, = trætte (þræta). — b) haft í þolmynd í sömu merk. og í áhrifsmynd: Der tviſtedes om en gammel Rettighed menn deildu um forn rjettindi.

tviſtig, ft. -e, e., a) = uenig. — b) sem þrætt er um (sb. ſtridig I, b; sb.: þrætupartur).

Tviſtighed, ft. -er, sk., = Tviſt.

Tviſttøi = Tviſt (kl.), 1, b.

Tvivl, ft. eins, sk., [sb. tví], efi, efunarmál, efasemd, vafi, (sb. tvímæli): Der opſtaaer den T. hos mig (sb. sló ifa í skap honum). Drage noget i T. efa um e-ð (fornt). Jeg ſtaaer (er) i T. (jeg er óráðinn í því), om jeg ſkal modtage hans Tilbud, eller ikke. Jeg har (bærer) Tvivl om hans Redelighed (sb.: meir ertu grunaðr um gæzku, Sturl. I, 105). Der er ingen T. om það er eflaust, (sb.: þá er engi ifi, at annar engill sendi annan, 677). Uden T. (sb.: en þau, sem úorðin eru, munu án ifa fram koma, Sn. E.; ef þú varðveitir, ifanlaust glatar þú, 619), sjálfsagt. Beſvare (gjendrive) en Andens T.

tvivlagtig, ft. -e, e., a) efanlegur, efasamur, vafasamur: „De Gamles Meninger have gjort os de rette Trojaners Herkomſt t." — b) efablandinn.

Tvivlagtighed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera efablandinn.

tvivle (har), b. s. 1, efa (fornt), efast: Det er ofte nyttigt i Verden, at t. T. om Sjælens Udødelighed efa (efa um, efast um) ódauðleik sálarinnar. Jeg tvivler ikke om hans Redelighed jeg efa ekki (efast ekki um) ráðvendni hans. Jeg har aldrig tvivlet paa hans Redelighed. Jeg tvivler om (paa), at jeg kan komme jeg efast um (held varla), að jeg geti komið.

Tvivlekonſt það að vera leikinn í að efast um hvað eina.

Tvivlelyſt efagirni.

Tvivler, ft., kk., sá sem efar; sá sem er efagjarn.

tvivleſyg ákaflega efagjarn.

Tvivleſyge það að vera mjög efagjarn.

tvivlløs (sjaldh.), efalaus, efunarlaus, vafalaus.

tvivlraadig, a) efablandinn, sem er á báðum áttum: Han blev t. það runnu á hann tvær grímur. Jeg er endnu t. (jeg er enn óráðinn í því), hvad jeg ſkal gjøre. — b) vafasamur: „Tvivlraadige Omſtændigheder".

Tvivlraadighed, án ft., sk., það að vera efablandinn, (sb. efi).

Tvivlſag vandamál.

Tvivlsgrund tilefni til efunar.

Tvivlsmaal, a) efi: Sætte (ſtille) noget i T. efa (efa um, efast um) e-ð. Staae i T. vera óvíst. — b) vandamál.

tvivlſom, ft. -me, e., a) efanlegur, efasamur, vafasamur: Krigens Udfald er endnu tvivlſomt það er ekki (sízt) á að ætla, hvernig þessi ófriður lyktast. Tvivlſomme Tilfælde vandamál. — b) = **tvivlraadig a**.

Tvivlſomhed, sk., vafi.

tvær, ft. -e, e., [þver-r], fúll, önugur ónotalegur: See ſuur og t. ud. — Give et t. Svar svara ónotalega. — 2) **tvært**, sem ao., a) eiginl.: Tvært igjennem þvers um. Han boer tvært over for os beint yfir undan okkur. — b) bryde over tvært eða tage noget over tvært (einnig ritað **overtvært**), vinda (gjöra bráðan bug) að e-u. — c) önugt, ónotalega: Svare tvært.

Tværager þverakur (þ. e. akur sem liggur þvers fyrir — eða frá — öðrum akri).

Tværbaand band sem bundið er um e-ð þvert, þverband.

Tværbjælke biti (í húsi eða skipi).

Tværbrud, kl., þverbrot (sb. Sturl. III, 280). — b) sárið á e-u sem þverbrotnað hefur.

tværbunden, [sb. **binde**], bundinn um þvert.

Tværbygning þverhýsi.

Tværdige, þvergarður; þverstífla.

Tværdriver, þverhöfði, þrákálfur.

Tværdæmning þverstífla.

Tvære, ft. -r, sk., [e. o. þvera fyrir þvara], (í Norv.), þvara.

tvære (einnig ritað **tværre**), ás. 1, [sb. þvara og þvarri], hræra (e-ð þurt út í e-ð vott): T. Meel ud i Vand. T. Stivelſe ud.

Tværfinger þverfingur (Sturl. II, 181), fingur (sb.: hann brá við sinni öxi ok kom í fetann ok beit í ofan um tvá fingr): En T. lang fingurþykkt á lengd.

Tværfløite hljóðpípa sem höfð er þvert fyrir munni (en ekki er blásið í endann á).

Tværfod, þverfótur (B. H.), þverfet (B. H.).

Tværfure plógfar um þveran akur.

Tværfylding, kk., mathákur, átvagl, hít.

Tværgade þverstræti (sb. Hkr.; sb. einnig: far þú á stræti ok á þverstigu borgar).

Tværgang þvergöng.

Tværgavl = **Sidegavl**.

Tværhaand þverhönd.

Tværhed, án ft., sk., (af **tvær 1**), fýla, ónot.

tværlagt, [sb. **lægge**], lagður þvers um.

Tværlinie þver-stryk.

Tværmaal = **Gjennemſnit, Diameter**.

Tværmuur þvermúr.

Tværmærker, ft., eins konar leiðarmörk (varnaðarmörk) á sjó (annað enn **Langmærker**).

tværpløie þverplægja.

Tværpløining, sk., það að **tværpløie**.

tværre sjá **tvære**.

tværs, ao., [af þvers eig. et. í hvorugk.], a) paa t. þvers um, á þverveginn: Pløie en Ager paa t. Lægge noget paa t. Sidde til Heſt paa t. ríða kvennvega. — b) t. over um þvert, þvers um: Gaae t. over Gaden gánga um þvert stræti. — Brække noget t. over brjóta e-ð þvers um. Stokken gik t. over.

Tværſadel söðull = kvennsöðull.

Tværſaling sjá greinina um **Saling**.

Tværſkaar þver-skurður.

tværſkaaren, [sb. **ſkære**], skorinn um þvert.

tværſkibs, ao, þverskipa (Fms.).

tværſkyde, ás., í orðatiltæk. t. Øinene gjóta hornauga; líta út í hött.

Tværſnit þver-skurður (fornt).

Tværſtang þver-stöng.

Tværſti þverstigur, þvergata.

Tværſtreg þver-stryk.

Tværſtribe rönd um e-ð þvert.

Tværſtrøg þver-lag (í jörðu).

Tværſtrøm þverstreymi.

Tværſtykke, þver-stykki, þver-kafli.

Tværſæk, ft. -ke, þverpoki, (sb.: malpoki, malur).

Tværſøm, ft. -me, sk., þver-saumur (á fati).

tværtimod, ao., líkt og heldur: Han er aldeles ingen Fjende af Selſkab; t. han ſøger det, ſaa ofte Leilighed gives ham hann er alls ekki ómannblendinn; heldur sækir hann fund annara, þegar hann kemst höndunum undir, eða: hann .... ómannblendinn; því fer svo fjærri, að hann o. s. frv.

Tværtræ þvertrje (eins og það orð er haft nú á dögum), þver-spýta.

Tværtømmer þverviðir.

Tværvei þvervegur (Gþl. 413).

Tværvold, ft. -e, þver-veggur.

tværøiet tileygður.

Tvæt, án ft., sk., [sb. þvætti þigg. et. af þvátt-r], þvottur, a) = **Tvætten, Vaſken, Vaſkning**. — b) það sem þvegið er (sb.: Ef þváttr er upp hengðr firi helgi, þá skal hanga kyr, N. g. L. I, 381): En ſtor T.

Tvætning, sk., það að **tvætte** (þvottur).

tvætte, ás. 1, [þvætta], a) þvætta: T. Linned. T. Klæder. — b) þvo. — Án þol.: „Tillade et Fruentimmer, at ſætte ſig ned paa egen Haand, at ſye og t. for Folk".

Tvættekar, þvottaker, (þvottastampur).

Tvættekedel þvottaketill.

Tvætten, án ft., sk., það að **tvætte** (þvottur): Hun udretter intet med al ſin Toen og T.

Tvætterſke, kvk., **Vaſkerkone, Vaſkerpige**.

tyde, s. 1, [þýða], 1) ás., a) (úrelt), þýða = merkja. — b) þýða (sb.: Björg ok steina þýddu þeir móti tönnum ok beinum kvikinda), skýra, ráða: T. en latinſk Forfatter (sb.: þeir kunnu betr ritningar at skýra, en vápnum at stýra). T. fremmed Skrift lesa úr ókunnu letri (sb. ráða rúnar). T. Drømme ráða drauma. — 2) h. s., benda (til e-s): Dette ſynes at t. (eða t. hen) paa en ſkjult Mening i Ordet.

tydelig, a) ft. -e, e., skýr, glöggur, (sb.: ljós, augljós; sb. **klar 3, a**): Han ſagde det med klar og t. Stemme (sb: hann kallaði hátt og skýrt — fyrir: skírt —, 623). Et tydeligt Foredrag. Han ſagde det med rene, tydelige Ord berum orðum, (sb. mæla bert). — b) sem ao., glöggt: Jeg ſeer ikke t. i denne Afſtand.

Tydelighed, án ft., sk., það að vera **tydelig**: „T. er ei blot det Heles, men og alle dets Enkeltheders Klarhed".

Tyden, án ft., sk., = **Tydning**.

Tydning, sk., það að **tyde 1, b**, (skýring — sb.: Epexegesis er skýring eða glöggvari greining fyrirfarandi luta .... Er þessi fígúra af alþýðu köllut glósa; þýðing; ráðning — sb. eptir réttri ráðningu ok þýðingu).

tydſk, þjóðverskur, þýðverskur. — II) sem nafn er **Tydſk** = þjóðverska, (sb.: vas ætzkaðr af norðrlöndum ok mælti þýðesku, 677).

tydſkagtig, ft. -e, þjóðverskulegur.

Tydſker, ft. -e, kk., þjóðverskur (þýðverskur) maður, þjóðverji, Suðurmaður.

Tydſkhed, sk., þjóðverskubragur.

Tydſkland þjóðverjaland, þýðverskuland, (sb.: fór hann .... til .... Danmerkr ok þýðersku, Fms. IX, 487, með þeim orðamun, sem þar er; sb. einnig: Hlöðver Hlöðversson keisari fyrir norðan fjall).

tye (er), b. s. 1, [sb. þýða, í orðatiltæk. þýðast e-n], flýja = leita (hælis): Hvor Faarene finde et Skjul mod Uveir, der t. (leita) de hen. Qvæget tyer til Stalden leita í fjós. Alle vare tyede ind i Stalden. — Hvor ſkal jeg t. hen i min Nød? Jeg har ingen at t. til uden ham.

Tyende, án ft., kl., [sb. þý-r], hjón = hjú, vinnuhjú, vinnufólk, (sb. heimamaður).

Tyendeløn = **Folkeløn**.

Tyendeværelſe = **Folkeſtue**.

tygge, ás. 1, [tyggja], tyggja: T. Maden vel. T. Drøv; sb. **Drøv**. — Án þol.: T. paa noget vera að tyggja e-ð.

Tyggemad tugginn matur, (sb. tugga): Give et Barn T. tyggja í barn.

Tyggemiddel e-ð sem tuggið er til að losa munnvatnið.

Tyggen, án ft., sk., það að **tygge**.

Tygning, sk., það að **tygge**.

tyk, ft. -ke, e., [þykk-r], A) eiginl., 1) þykkur (þegar þykktin er greind frá breiddinni og lengdinni eða hæðinni; sb.: fékk hann oss þá tvær nautssíður digrar ok feitar, Fms. II, 139), a) þar sem þykktin er tilgreind: Muren er tre Alen t. þrjár álnir á þykkt. Denne Planke er tykkere end den anden. — b) = mikill á þykktina: En t. Bog. — 2) digur, a) þar sem digurðin er tiltekin: Grenen er en Finger t. fingurs digur. — b) = mikill á digurðina, α) en t. Stok. — Det Tykke af Laaret þykkvalærið. — β) sjer í lagi, um mann sem hefur ístru, feitur: En t. Mand (Kone). — 3) (í tali, um bólgu): Have en t. Kind hafa bólgu (þrota) í kinninni. Han har et tykt Been

hann hefur bólgu (þrota) í fætinum, fóturinn á honum er bólginn (bólgnaður upp). — 4) þykkur, í líkri merk. og þjettur: En t. Sværm. En t. Skov þykkur skógur. En t. Kernager. Dette Faar har t. Uld þessi kind er þjettulluð (ullarþjett). En t. Sky (sb.: ský dökkt ok dimmt, Fms.; skýflóki svartr, Eyrb.). En t. Luft þykkt veður (fornt). Et tykt Mørke niðamyrkur — 5) þykkur (um vökva): Tykt Blod. En t. Saft. — T. Melk, mjólkurhlaup; súrmjólk. — 6) have et tykt Mæle vera loðmæltur. — B) óeiginl.: Et tykt Nemme (Begreb) það að vera tornæmur (ónæmur) eða skilningsdaufur (skilningslítill). — II) tykt, sem ao., þykkt (sb.: fylgjaz vel ok standa þykkt, Eg.): Sæden ſtaaer tykt. Saa tykt ſom Sand (sb.: eins og mý á mykjuskán).

tykarmet, ft. -armede, e., handleggjadigur.

tykbenet sem hefur digra fætur.

tykblodet, ft. -blodede, e., blóðþykkur.

Tykblodighed, án ft., sk., það að hafa þykkt blóð.

tykbuget bumbumikill.

Tykhed, án ft., sk., þykkleiki (í líkri merk. og þjettleiki, og svo um vökva; sb.: þar við mátti ekki jafnast, at hæð né þykkleik, nokkurs manns hár).

tykhovedet, skilningsdaufur, (sem er) allra mesti daufingi, (sb.: það verður engu troðið í hann).

tykhudet, ft. -hudede, e., a) eiginl., sem hefur þykkt skinn. — b) óeiginl., ekki hörundssár.

tykke, h. s. 1 og 2, [þykkja], 1) (úrelt) í áhrifsmynd, í orðatiltæk. lade ſig t. at virða svo, að (eða sem), t. a. m.: „Han lod ſig t., at det ſtod hans Ære for nær“. — 2) í þolmynd, mig tykkes mjer þykir (lízt, virðist): Det tykkes mig at være bedre mjer lízt það betra, mjer lízt betur á það. Hvad tykkedes dig om hende hvernig leizt þjer á hana?, (sb. virðast e-m vel). — b) jeg tykkes mjer þykir (lízt, virðist).

Tykke, án ft., kl., [sb. þykki, t. a. m. í samþykki, og þykkja], a) ætlun: Efter mit T. að minni hyggju. — b) = Behag b, Godtbefindende: „Diſſe Indſkrænkninger bør være beſtemte ved Love og aldrig beroe paa Medborgeres T.“

Tykkelſe, án ft., sk., þykkt, þykkleiki (sb.: vildi Skapti forvitnaz um þykkleik haussins, Eg. 769); Angive en Tings Længde, Brede og T.

tykkindet, ft. -kindede, e., þykkleitur, þykkur í andliti (Sturl. III, 111) búlduleitur.

tykkjævet, ft. -kjævede, e., kjálkamikill.

tykløvet, ft. -løvede, e., þjettlaufgaður, laufþjettur: „Fuglenes Sang i tykløvede Skove“.

tykmavet, ft. -mavede, e., sem hefur keis(u), magamikill, vambmikill, framseltur.

tykmælet, ft. -mælede, e., loðmæltur.

tykne, s. 1, [þykkna], 1) h. s. (er), þykkna, a) í áhrifsmynd: Luften tykner veðrið þykknar, (sb.: loptið þröngviz .... ok þykknar af ..... vætum, Stjórn). Melken begynder at t. — b) í þolmynd: „Den Damp .... der tyknes meer og meer“. — 2) sem ás., gjöra (e-ð) þykkt.

Tykning, ft. -er, sk., 1) það að þykkna, þykknun: Luftens T. — 2) e-ð sem er þykkt, a) (optast nær), þykkur skógur, (sb.: bar hann þat — þ. e. barnið — í skóginn þar sem þykkvastr var): „Skovens Tykninger“. — b) (sjaldh.), um annað: „En utydelig Larm fra Skarernes T. þaðan sem liðið stóð þykkvast.

tykſkallet, ft. -ſkallede, e., sem hefur þykkva skel (þykkt skurm, þykkt hýði, o. s. frv.).

Tykſteg, [-ſteg af steik], eins konar nautasteik.

tylde, ás. 1, [sb. Tol], renna (legi í tunnu eða þvíuml., inn um gat): T. noget af et Fad paa et andet. T. Øl paa en Tønde. T. noget i en Flaſke. — b) í hversdagslegu tali, α) t. noget i ſig kýla e-ð (sb.: at vèr sitim hèr ok kýlim öl, Fms. VII, 190), þamba, sloka, svelgja, svolgra. — β) (ótíðara) t. ſig med noget = t. noget i ſig.

Tylt, ft. -er, sk., [tylft], tylft (af sums konar viði): En T. Bræder (Lægter).

tynd, ft. -e, [e. o. þynn-r fyrir þunn-r], a) þunnur, α) et tyndt Bræt. Det Tøi er meget tyndt. — β) um vökva og lopt: T. Melk. Tyndt (dauft) Øl. Luften er tyndere paa høie Bjerge, end i Dalene (sb.: þar var loptið miklu þunnara, enn þeir mætti þat standaz, Stjórn). — b) þunnur, gisinn: Skoven er her meget t. Tyndt Hovedhaar (Skæg; sb.: hann hafði gult hár ok heldr þunnt, Fms.). — c) mjór, smár: En t. Traad. — d) rýr, eða þvíuml.: En t. Lykke. Han er kun t. (magur, vesall) i det Græſke. — 2) tyndt, ao., þunnt: Sæden ſtaaer t. er gisið.

Tyndbryſt flagbrjósk (af nauti með því kjöti er þar fylgir).

tynde, ás. 1, [þynna], = fortynde.

tyndhaaret þunnhærður, þunnhár (Fms.).

Tyndhed, án ft., sk., það að vera tynd (þynnka, mjódd, smærð, rýrð, o. s. frv.).

tyndhudet, ft. -hudede, e., sem hefur þunnt skinn o. s. frv., (sb. skinnveikur).

tyndklædt, [sb. klæde], ljettklæddur, (sb. fáklæddur).

tyndſaalet, ft. -ſaalede, e., þunnsólaður: Tyndſaalede Skoe.

tyndſkallet, ft. -ſkallede, e., sem hefur þunna skel (þunnt skurm, þunnt hýði; sb. Skal): T. Korn.

tyndſlide, ás., slíta (e-u) svo að það verði þunnt, er tíðkanlegast í ho. l. t., tyndſlidt, nærri gat-slitinn, aflósa.

tyndſprede dreifa (e-u) þunnt: T. Gjødningen.

Tyndſteg, [-ſteg af steik], steik af spjaldhrygg á nautgrip.

Tyngde, ft. -r, sk., [Tyngde: þyngd = Længde: lengd], þyngd, þungi, þyngsli: Vægt er Maalet paa Legemers T.

Tyngdekraft þyngdar-afl, þyngdar-eðli, (= það eðli hlutanna að þeir leita niður).

Tyngdepunkt þungamiðja (B. G).

Tyngdevirkning þyngdar-áhrif.

tynge, s. 1, [þyngja], A) ás., 1) eiginl., a) leggja þunga á. — b) t. noget ned þyngja e-ð (þrýsta e-u) niður. — 2) óeiginl.: þyngja (sb.: syndafýsi sú er þyngir ok ærir hugenn, 619), eða þvíuml.: „Da Intet tyngede mit Hjerte“. „Han .... tynges af alle ſine Aars Tryk“ öll æfi hans leggst á hann í einu. — B) sem h. s., gjöra þunga: Paa denne Side tynger Laſten meer (farmurinn liggur þyngra í þessari hliðinni), end paa den anden. Det tynger for meget (er of þungt) i i min Lomme.

Tynge, ft. -r, sk., [sb. þungi], þungi (sb.: rentur hvers þeirra vicarii ok aðrer þungar skylduger kirkjum, Hist. I, 507; at þèr takit ei þessa vára gerð sem til þunga við yðr), þyngsli (sb.: at þeir þröngvi bóndum meðr banni eðr öðrum þyngslum at ganga undir þeirra álögur), þyngd (sb.: síðan er vèr misstum skipa várra, er oss hefir öll þyngð af staðit, Fms. VIII, 181), þynging (sb.: at slíkir hlutir væri þèr ok þínu ríki til mikillar þyngingar, Hist. I, 407; sb. einnig: þyngjan, Hist. I, 408).

tyngefri = ſkattefri.

Tyngning, sk., það að leita niður sakir þunga síns.

Tyngſel, sk., [sb. þyngsl], a) í líkri merk. og Tynge. — b) þyngd (sb.: at á mèr liggr þyngð nokkor, Fms. XI, 68), þungleiki (sb.: vilja heldr elska bú í hèruðum fyrir nökkurs þungleiks sakir), vanheilsa.

*Typer sjá greinina um Typus.

*Typhus, sk., eins konar sjúkdómur (sótt).

*Typograph, ft. -er, kk., prentari.

*Typographie, sk., = Bogtrykkerkonſt.

*typographiſk sem lýtur að prentlist eða prenti: T. Feil = Trykfeil.

*Typus, ft. Typer, sk., a) fyrirmynd. — b) (steyptur) stafur (til að prenta með). Typer (steypt) letur (til að prenta með).

Tyr, ft. -e, sk., [þjór; sb. Tyv af þjóf-r, o. s. frv.], graðungur, griðungur, tarfur, uxi (sb.: þat skal maðr eigi á byrgjast, at kýr renni eigi kálfs, þegar hann hefir uxa meðr — í orðamun: þjór hjá — nautom sínom, Gþl. 503), naut (eins og það orð er haft nú á dögum; sb.: tappur, boli, kusi).

*Tyran, ft. -ner, kk., harðstjóri; tyrki: Han er en T. mod ſine Undergivne.

*Tyrannie, kl., harðstjórn, grimmd.

*tyranniſere, ás. 1, beita harðstjórn við, kúga.

tyranniſk, ft. -e, e., harðráður, grimmur; grimm(i)legur.

Tyrefegtning nauta-at, nautavíg.

tyregal yxna.

Tyrekalv (einnig ritað Tyrkalv), nautkálfur, bolakálfur, (sb.: bar hún kálf annan, ok var þat griðungr, Eyrb. 318).

Tyremie, sk., [-mie af migi], nautssin.

Tyrepidſk nautasvipa.

Tyrgilding, sk., uxi (= gelt naut; sb.: þjór, básgeldingur).

tyrhalſet, ft. -halſede, e., makkaþykkur.

Tyrk, ft. -er, kk., tyrkneskur maður (í ft. Tyrkir).

Tyrkalv sjá Tyrekalv.

Tyrkie, kl., Tyrkland.

Tyrkinde, ft. -r, kvk., tyrkneskur kvennmaður.

*Tyrkis, ft. Tyrkiſer, sk., fisktönn orðin að blágrænum steini er menn hafa ætlað vera gimstein.

tyrkiſk, ft. -e, e., tyrkneskur: T. Hvede = Mais.

tyrløben, [sb. løbe], = ørnet.

tys, e., [tjús-t, Fms. IX, 510], er ekki haft nema í myndunum tys og tyſt, 1) tys, sem mo., þei. — 2) tyſt hljótt, a) sem e.: Det blev med eet ganſke tyſt það sló öllu í þögn allt í einu. — b) sem ao.: Det gik meget tyſt af.

tyſſe, s. 1, a) ás., koma (e-m) til að þegja: T. Barnet hugga barnið. — b) sem h. s.: T. paa een þagga niður í e-m.

Tyttebær (berjutegundin sem vex á) *vaccinium vitis idaea.* — b) (viðartegundin) *vaccinium vitis idaea.*

Tyv sjá Tyve.

Tyv, ft. -e, kk., [þjóf-r; sb. Tyr af þjór], þjófur, stuldarmaður (fornt; sb. hvinn): T. troer Hvermand ſtjæler, orðskv.; sb. margur ætlar mig sig (og mátulega dyggan). „Lyſer Mand ikke op det han hittede, da bliver han T. derfor“ þá verður hann þjófur að (því).

tyvagtig, ft. -e, e., a) þjófgefinn, stelvís, fingralangur, ófrómur, hvinnskur. — b) þjóflegur (Al.), þjófslegur: Paa en t. Maade.

Tyvagtighed, án ft., sk., þjófgefni, stelvísi, ófrómleiki, hvinnska.

Tyve, ft. -r, (optast kallað **Tyv**, ft. -e), sk., [tjúga; sb. heytjúga, í Hkr], tjúga, kvísl. (Sb. Høtyv, Gjerdetyv, Tjørnetyv).

tyve, [tjugu], tuttugu.

Tyvebande þjófalið.

Tyvebrænde = Tyvemærke.

tyvebrændt, [sb. brænde], = tyvemærket.

Tyvegods = Tyvekoſter.

Tyvehaand, (eiginl.: þjófshönd), stolin hönd (sb.: Sá maðr, er tekr kú manns eða annat fè með stolinne hende): Det er bortkommet ved T. því hefur verið stolið.

Tyvehul (í tali), kompa sem þjófar eru settir í.

Tyvekoſter, ft., þjófstolið fje, (sb.: þjóffólgin föt, N. g. L. I, 254), þýfska (sb. ef maðr stendr þýfsku í hende manne), þýfi, fóli.

Tyvelygte eins konar skriðbýtta (hentug fyrir þjófa).

Tyvemærke (einnig Tyvsmærke), þjófsmark (B. H.; sb. Brændemærke).

tyvemærket, [sb. mærke], markaður þjófsmarki, (sb. brændemærke).

Tyvenavn þjófsnafn (Fms.).

tyvende tuttugasti.

Tyvenøgle þjófalykill.

Tyvepunder fallbissa er tekur — flytur — tveggja fjórðunga kúlu.

tyvepundig, a) sem vegur tvo fjórðunga: En t. Kugle. — b) sem tekur — flytur — tveggja fjórðunga kúlu: En t. Kanon.

Tyveqvinde þjófur (um kvennmann).

Tyveri, ft. -er, kl., þjófnaður, þjófskapur (Grágás), þjófska og þýfska (Gþl. 137), þýfð (Grágás), stuldur: Begaae et T. stela. Sigte een for T. kenna e-m stuld. Tiltale een for T. stefna manni um þjófnað, búa þjófsök á hendur e-m. Dømmes (ſtraffes) for T.

Tyveſag sjá Tyvsſag.

Tyveſelſkab = Tyvebande.

Tyveſtreg þjófsleg tiltekja.

Tyvetorv torg þar sem þýfi er selt (með ýmislegu rusli).

Tyvetøi, þjófalýður, þjófahyski.

tyvhændet, ft. -hændede, e., = langfingret b.

tyvkjende, [sb. kenna e-m (um) e-ð], = tyvte.

Tyvnet, án ft., kl., [þjófnað-r; sb. Levnet], (fornl.), Tyvekoſter.

Tyvſag sjá Tyvsſag.

Tyvsdom það að dæma þjófnað á hendur e-m: Der er overgaaet ham en T. hann er dæmdur þjófur.

Tyvshæler = Hæler.

Tyvslov, lög um þjófnað, (sb. þjófabálkur).

Tyvsmærke sjá Tyvemærke.

Tyvsſag (einnig Tyvſag og Tyveſag), þjófsök (Grágás), þjófnaðarmál (Jónsbók), þjófamál.

Tyvsſtraf hegning fyrir þjófnað.

tyvſtjaalen, [sb. ſtjæle og þjófstolin-n], þjófstolinn.

tyvte, ás. 1, [sb. þýfð], þýfga, kenna (e-m) stuld.

Tæge, ft. -r, sk., (skorkvikindakynið) *cimex*; einkum = Væggeluus.

Tægt, sk., [tekt], a) (sem aptari hluti af samsettum orðum), það að tage (sb.: tekt, tekja, taka). — b) (í ritningunni), það sem tekið er, (sb. herfang). — c) notkunar-tíð jarðar (milli þess sem hún er látin liggja óyrkt).

Tægtedag (fornl.), rjett lagastefna (sb. nema umboðsmaðr sè þar fyri í rètta lagastefnu).

Tægtefæ (fornl.), = Tægteqvæg.

Tægteqvinde (úrelt), = Medhuſtru, Frille.

Tægteqvæg (fornl.), búfje sem sett er inn og leysa verður út.

Tække, kl., [sb. þekkilig-r og þokki], = Tækkelighed.

Tække, kl., [sb. þekja], skýla.

tække [þekja], ás. 1 og (stundum) takte [þakta, þakti], takt [þakt], þekja: T. med Kobber (sb. Kobbertag). T. med Skifer (sb. Skifertag). Tómt t. er jafnaðarlegast haft í sömu merk. og t. med Langhalm eða t. med Rør (sb. Rør 1, a).

Tækkegang sá hluti af þaki sem gjörður er í einni atrennu.

Tækkegarn band er sumur þakhálmurinn er bundinn við langböndin með (sb. Tækkenaal).

Tækkehalm = Taghalm.

Tækkekjep a) spýta sem hálmþak er jafnað með. — b) spýta sem hálmur í þaki er festur við.

Tækkelad stallur eða pallur til að standa á meðan verið er að þekja.

tækkelig, ft. -e, e., [þekkilig-r], þekkilegur, þekkur, þægur, þægilegur, a) (sb.: þá er guð .... heyrði svá þekkiligar bænir hans, Skuggsjá), geðfeldur: „Deres Stand er Gud t. og af ham velſignet“. — b) (sb.: með þekkilegu yfirbragði, Fms. X, 232), sem býður af sjer góðan þokka, þokkalegur, hreinlegur, geðslegur, viðkunnanlegur: En t. Pige. „Hun har et meget tækkeligt Væſen“.

Tækkelighed, án ft., sk., það að vera tækkelig, (sb. þokki, t. a. m. í orðatiltæk. bjóða af sjer góðan þokka.

Tækkelyng lyng sem haft er í þök.

Tækkemand sá sem gjörir þök úr hálmi eða reyri.

Tækkenaal nál sem Tækkegarn er dregið með í gegnum hálminn.

tækkes, þs. 1, [þekkjas fyrir þekkjask], þekkjast (sb.: þekktisk mèr at leita hans ráðagerðar, Skuggsjá), þokkast (vel), virðast e-m (vel), geðjast e-m (vel; sb. e-m geðjast að e-u), falla e-m (vel) í geð, líka e-m (vel), þóknast (e-m): „Ingen kan t. Gud, uden han er retſkaffen og god i Hjertet“. Dette Forſlag tækkedes hende vel. Derſom det maatte t. Dem at høre mine Grunde. — b) virðast að gjöra e-ð: Kongen tækkedes at modtage den ham budne Gave. — c) una e-u: „Ingen t. ſine Vilkaar“.

Tækkeſpaan = Tagſpaan.

Tækkevaand = Tækkekjep.

Tæle (eða Tælle), sk., [þeli], (í Norv.), þeli (í jörðu; sb.: Klage = Klagge, Klag).

tælge (einnig ritað tælle), ás. 1, [telgja], (á Jótl. og í Norv.), telgja, tálga.

Tælgekniv (einnig Tællekniv og Tollekniv), [sb. tálguknif-r], tálguhnífur.

tælle sjá tælge.

tælle [telja], ás. 1, og (optar) talte [sb. talda og taldi], talt [sb. talt], telja: T. Qvæget. Tæl, hvormange vi ere. T. op leggja saman (tölur). T. Penge ud. — T. mange Venner, eiga marga vini, vera vinsæll. T. mange Aar, vera gamall, (sb. Vag I, 1), t. a. m.: Hvor mange Aar tæller han? (sb.: hvè gamall maðr ertu, Íslendingr?, Ísll. II, 220). — T. een iblandt de Lærde, telja e-n með lærðum mönnum, hafa e-n í lærðra manna tölu.

Tælle sjá Tæle.

Tælle sjá Talg.

Tællegrever sjá Talggrever.

Tællekniv sjá Tælgekniv.

tællelig, ft. -e, e., teljandi = sem tölu verður á komið.

Tællelys sjá Talglys.

Tællelyſt löngun til að telja.

Tællen, án ft., sk., það að tælle.

Tælling, sk., það að tælle (sb.: Kost á kona at beiða talna bóanda sinn um fjárfar á milli þeirra, Grágás I, 336).

tæmme, ás. 1, [temja], temja, tempra (sb.: tempra úspaka, Gþl.), spekja; hemja, halda e-m í skefjum; (sb.: ráða við e-ð): T. en Løve. T. ſine Begjerligheder (sb.: at vær bindimz ok haldim oss frá þessa heims fýstum ok girndum, Stjórn). T. ſin Tunge (sb.: hraðmælt tunga, nema haldendr eigi, opt sèr ógott um geir). Tæmmes spekjast.

tæmmelig, ft. -e, e., temjandi, hemjandi.

Tæmmelſe, sk., tamning (fornt).

tændbar, ft. -e, e., sem kveikt verður í eða á, (sb. eldfimur).

tænde, ás. 2, [sb. tendra], a) tendra, (e-ð upp), kveikja (e-ð upp): T. Ild paa Skorſtenen. T. Ild i et Stykke Papir kveikja á brjefi. — b) kveikja í eða á (e-u): T. et Lys tendra kerti (Hkr.; sb.: voru þá ljós upp tendruð, Fms.). T. en Svovelſtikke kveikja á brennisteinsspýtu. T. en Mine kveikja (hleypa eldi) í púðurgröf.

Tæne, ft. -r, sk., [sb. Teen], ný-sprottinn teinungur á trje.

Tængſel, ft. Tængſler, sk., [sb. tengsla, í B. H., og þexla eða þexl, Ant. 270], eins konar öxi sem tunnusmiðir (sb. Bødker) hafa.

tænke, s. 2, [tænke: þekkja = Enke: ekkja], hugsa, o. s. frv., 1) sem h. s., a) man ſiger i Almindelighed, at Dyrene ikke t. að dýrin hugsi ekki. — b) t. dybt (grundigt), hugsa djúpt, vera djúpsær. — En tænkende Mand maður, sem hugsar mikið. — c) t. ædelt (høimodigt), vera drenglyndur (veglyndur), vera góður drengur. T. ſlet hafa illt hugarfar. — d) vi t. (eða t. os) hjem i Dag ætlum heim í dag. — e) han tænker at reiſe i Morgen hann ætlar á stað á morgun. — f) jeg tænkte nok, at det vilde gaae ſaaledes jeg bjóst við, að svo mundi fara. Du kunde t., at jeg vilde bedrage dig (hvernig) gaztu gjört þjer í hugarlund, að jeg mundi svíkja þig! Jeg tænker (held) ikke, den Sygdom vil vare længe. — g) t. efter (sb.: Hákon konungr hugsaði eptir um brèf þat, Fms. X, 6). — h) t. over noget, íhuga (hugsa um) e-ð, hugsa e-ð. — i) naar vi t., da t. vi ſtedſe paa noget hugsum vjer ætíð um e-ð. — T. paa fraværende Venner, hugsa um fjarlæga vini sína, minnast (renna huganum til) fjarlægra vina sinna. Tænk paa mig (hugsaðu til mín, mundu eptir mjer), naar du kommer til Byen. T. tilbage paa ſin Ungdom minnast (renna hugannm til) æsku sinnar. — Vi t. nu kun paa (höfum nú ekki hugann á öðru enn, höfum nú ekki annað fyrir stafni enn) at fornøie os. Han tænker alt paa (er þegar farinn að hugsa um) at gifte ſig igjen. T. paa Forſvar hugsa til að verjast. Man maa t. paa Midler (menn verða að leita e-s í) til at forebygge det. — k) t. ved det man læſer, hugsa um það sem maður les, (lesa ekki hugsunarlaust). — 2) sem ás., a) t. en Tanke hugsa hugsun. — Jeg veed ikke, hvad jeg ſkal t. (hvað jeg á að halda) om denne Sag. Det havde jeg mindſt tænkt, við því hefði jeg sízt búizt, eða þvíuml. Hvad maae Folk t. (hvað ætli menn haldi) om mig! T. ondt om andre ætla öðrum illt. — Tænk dig min Forundring hvernig heldurðu mjer hafi orðið við! De kan t. Dem (eða tómt t. — þjer getið nærri), at jeg ikke længe kunde udholde det. — Man kan ikke t. ſig (menn geta ekki ímyndað sjer) et ſmukkere Fruentimmer; (sb.: þó at ekki auga megi sjá .... ok engis manns hugr hugsa, hversu ágæta ömbun várr drottinn veitir sínum þjónustomönnum; — sem ekki má auga sjá ..... ok engi maðr hjarta-hugsan á koma). En trekantet Fiirkant kan ikke tænkes. — b) t.

ſig om, hugsa sig um, gá að (í huga sínum). — c) t. noget op = optænke noget (sb. optænke).

Tænkedrift hugsunarfýsn: „Tænkedriften er den evigt virkende Kraft, der holder Aandeverdenen i Gang".

Tænkeevne, sk., hugsunar-afl: Skærpe Tænkeevnen.

Tænkeform = Tankeform.

Tænkefrihed hugsunarfrelsi: Jeſuiternes Opdragelſe lagde Baand paa Tænkefriheden.

Tænkekonſt, hugsunar-íþrótt, hugsunar-list.

Tænkekraft = Tænkeevne.

Tænkekreds = Tankekreds.

tænkelig, ft. -e, e., hugsandi = hugsanlegur: En t. Grund til noget. Det er ikke tænkeligt (það getur ekki staðizt — verið —), at denne Tilſtand kan vare længe ved.

Tænkelgihed, sk., hugsanlegleiki.

Tænkelov nauðsynleg hugsunarregla.

Tænkelære hugsunarfræði.

Tænkemaade hugarfar.

Tænken, án ft., sk., það að tænke.

Tænker, ft. -e, kk., maður sem hugsar (mikið).

Tænkerblik djúpsæi.

Tænkerliv æfi sem varið er til að hugsa.

Tænkerøie = Tænkerblik.

Tænkeſtemning hugsunar-stefna.

Tænkning, án ft., sk., hugsun (= það að hugsa): Et Værk af Tænkningen.

tænkſom, ft. -me, e., hneigður (gefinn) fyrir að hugsa, íhugunarsamur.

Tænkſomhed, án ft., sk., íhugunarsemi.

Tæppe, ft. -r, kl., a) ábreiða. — b) fortjald (á leiksviði).

Tæppeværk, kl., e-ð sem búið er til úr allt einum tjöldum og ábreiðum.

tære, s. 1, [tæra], 1) ás., a) eyða (e-u, til fæðis): Heſten kan endnu t. ſit Foder getur enn hirt tugguna sína. — b) eyða (kröptum e-s): Han tæres langſomt hen hann veslast upp. Sygdommen har tæret hans Kræfter bort hann er máttdreginn eptir leguna. — 2) án þol: Søen tærer sjórinn (þ. e. loptslagið á sjónum) jetur innan úr manni. — 3) sem h. s., a) t. paa noget vera að eyða e-u, t. a. m.: T. paa ſin ſidſte Skilling vera að jeta út seinasta fiskvirðið af eigu sinni. — b) eyðast, rýrna, þorna upp: Saften tærer ind ved at gjemmes længe. Eddiken tærer igjennem Fadet.

Tærefeber uppdráttarsýki með verkjum.

Tærepenge skotsilfur.

Tæreſyge = Tæring b.

tærge, ás. 1, = tirre.

Tæring, án ft., sk., a) eyðsla: Sætte T. efter Næring (sb. Næring a). — b) uppdráttarsýki, (sb. Svindſot, Tvineſot).

Tærne sjá Terne.

tærnet, ft. tærnede, e., stykkjóttur (t. a. m. um klút).

Tærning (einnig ritað Terning), ft. -er, sk., [terning-r, Gþl.], verpill (Grágás), teningur: Kaſte (ſpille) Tærninger kasta verplum (teningum). — b) um aðra hluti er verpilsvöxt hafa: Skære Brød i Tærninger.

Tærningbæger verpla-staup (þ. e. dálítið ílát sem teningum er kastað úr).

tærningdannet, [sb. danne], sem verpilsvöxt hefur (544).

Tærningfald (teninga)kast (= það hvernig teningar koma niður): „Heldigt T." gott kast.

Tærningkaſt verplakast (Grágás), teningakast.

Tærningmønſter stykkjóttar myndir í vefnaði.

Tærningſpil verplakast (Grágás).

Tærningøine teninga-augu.

tærſke (einnig ritað terſke), ás. 1, og (í hjeruðum) tarſk eða torſk, torſken og torſket, [þriskja], þriskja (Fms. VIII, 96), beysta (Fms. XI, 272): T. for Langhalm vinna fyrir gig.

Tærſkel, ft. Tærſkler, sk., (þvotta-) klappa, vífl (Fms.).

Tærſkel, sk., [sb. þresköld-r], þröskuldur.

Tærſkelo láfi þar sem þriskt er.

Tærſkeløn þriskingarkaup.

Tærſkemaade þriskingar-aðferð.

Tærſkemand = Tærſker.

***Tærſkemaſkine** þriskivjel.

Tærſkemølle = Tærſkemaſkine.

Tærſkepenge, ft., = Tærſkeløn.

Tærſkepleiel = Pleiel.

Tærſker sá sem þriskir korn.

Tærſkeredſkab áhald (verkfæri) til að þriskja með.

Tærſkevogn (fyrrum), vagn hafður til að þriskja með.

Tærſkning, sk., þrisking.

Tærte, ft. -r, sk., eins konar kryddbrauð (með smjöri og eplum og kirsiberjum og möndlum eða þvíuml. saman við og bakað í lokpönnu eða ofni).

Tærtebager sá sem bakar (býr til) Tærte.

Tærtedei deig í Tærte.

Tærtepande panna sem Tærte og annað þess háttar brauð er bakað í.

tæſe (eða tæſſe), ás. 1, tæja, (sb.: tæta).

tæſſe sjá tæſe.

tæt, [þètt-], 1) ft. -te, e., þjettur: T. Lerred. Løvhytten begynder nu at blive t. (sb.: hús eigi þètt, í fornbók). Et t. Gjerde. En t. Kam. Karret er ikke t., er ekki helt, heldur ekki, lekur. — 2) sem ao., a) þjett, þykkt: Kornet ſtaaer t. Karret holder ikke t., heldur ekki, er ekki helt, lekur. — b) rjett, fast: Han boer t. ved Landeveien rjett við (fast við, við sjálfa) þjóðgötuna. T. herved (sb.: á næsta grösum).

Tæthed, án ft., sk., þjettleiki, þjetta (B. H.).

tætte, ás. 1, [þètta], þjetta: T. (afgisa) et Kar. Karret tættes ved at ſtaae i Vand.

Tæve, ft. -r, sk., tík, hundtík, kvuta. Sb. Tævehund, Tiſpe.

Tævehund = Tæve.

Tævekat ketta, bleyða, (sb.: kisa).

Tø, án ft., sk., [þey-r], þeyr (fornt), hláka, þíða, þíðviðri, (sb. bloti): I Morges var det Froſt; nu er det Tø.

Tøbrud, kl., bráðaþeyr (Eg.). Sb. Sneebrud.

Tøddel, ft. -er og Tødler, sk., [titul-l], titull (Sn. E.).

tøe, s. 1, [þeyja], 1) h. s., a) persónulaus, þeyja (Vopnf.), hlána; vera hláka, (sb.: þáma, B. H.): I Dag tøer det. Det har tøet (hefur verið hláka) i Nat; men nu begynder det igjen at fryſe. — b) þiðna: Naar Sneen tøer paa Bjergene þegar upp tekur á fjöllum. Al Sneen er tøet bort (eða tómt tøet) allur snjórinn er tekinn upp, (það er orðið snjólaust). — 2) ás., t. noget op þíða e-ð. Sb. optøe b.

Tøffel, ft. Tøfler, sk., gólf-skór: Gaae i Tøfler.

Tøffelmager, ft. -e, kk., maður sem býr til gólfskó.

tøfle, h. s. 1, labba, dratta, pjakka: T. bort. T. afſted.

Tøi, kl., [sb. tygi eða tigi, í hertygi og reiðtygi], 1) án ft., a) efni (í pappír, og til að steypa prentletur úr, o. s. frv.). — b) tól, verkfæri, áhöld, gögn: Jeg har ikke det T., jeg ſkal bruge. Sb. Kjøretøi, Leetøi, Legetøi, Pibetøi, Plovtøi, Reiſetøi, Ridetøi, Seletøi, Skrivertøi, Theetøi, Værktøi; Fartøi. — c) sjer í lagi, í samsettum orðum, um ker, þegar til er greint, úr hverju þau sjeu, (sb. Bliktøi, Kobbertøi, Sølvtøi, Tintøi, Trætøi). — d) búnaður, föt, leppar: Forjaſke ſit T. Sb. Fodtøi, Hovedtøi, Nattøi. — e) munir, rusl, dót, (sb.: föt, í fornri merk.; föggur, flutningur; varnaður): Dette T. hører mig til eða dette er mit T. Vi glemte noget af vort T. paa Vognen. Pigen er kommen i ſin Tjeneſte, men har endnu ikke faaet ſit T. — f) (um e-a hluti, sem maður gjörir lítið úr), rusl, o. s. frv.: Daarligt T., ótæti, óræsti, óhræsi, úrþvætti, eða þvíuml. — Det T. vil jeg ikke have med at gjøre. Snakke toſſet T. bulla. — g) = Pak b (sb. Tyvetøi). — 2) með ft. -er, efni í föt, (sb.: vefnaður): Kjøbe ſig T. til en Kjole. Sb. Bomuldstøi, Silketøi.

Tøianker stór-akkeri (þó minna enn Pligtanker).

tøie, ás. 1, [tøie: teygja = bøie: beygja], (sjaldh.), teygja: T. noget ud teygja úr e-u.

Tøie, [sb. togi], (í mállýzkum), togi, eða þvíuml.

Tøieri, ft. -er, kl., (í tali), rusl (sem ekkert er í varið).

Tøihuus herskaparhús, hertygjabúr.

Tøile, ft. -er, sk., [sb. tygil-l], taumur (á reiðbeizli): Gribe en Heſt i Tøilen taka í taumana. Holde Heſten kort i Tøilen, halda fast í taumana, hafa ríkt taumhald. Ride med løs T. láta tauminn lafa. Give Heſten Tøilen slaka taumhaldið. — Óeiginl.: Give ſine Lidenſkaber Tøilen (sb.: heldr leysa þeir tauma sins valds, Hist. I, 501).

tøilefri, taumlaus, beizlislaus. — b) = tøileløs.

tøileløs (óeiginl.) taumalaus (sb.: holdlig ást með allu taumalaus, 655, XXXII), hamslaus, óhemjandi: En t. Lidenſkab. „En t. Mængde."

Tøileløshed, án ft., sk., óhemjuskapur, ofsi, fjaski.

Tøimeſter gæzlumaður yfir herbúnaði.

Tøir, ft. eins, kl., [sb. tjóðr], tjóður: Sætte Qvæg i T. tjóðra pening. Flytte Tøiret flytja tjóðurhælinn.

tøire, ás. 1, [sb. tjóðra], tjóðra: T. Køerne.

Tøirebed, kl., tjóðurreitur.

Tøiregræs gras á tjóðurreit.

Tøirehilde fótjóður (á hesti).

Tøirekølle áslátter til að reka tjóðurhæl með.

Tøirepæl tjóðurhæll.

Tøiſko skór úr e-u efni sem gjört er úr ull að öllu eða nokkru leyti.

Tøite, ft. -r, kvk., dækja, (sb.: dós, dyrgja).

Tølper, ft. -e, kk., dóni, rusti, durtur, furtur, (sb. Grobian).

tølperagtig, ft. -e, e., dónalegur, rustalegur.

Tølperagtighed, án ft., sk., dónaskapur, rustaháttur.

tømme, ás. 1, [tømme: tœma = dømme: dœma], ryðja (Fms. III, 96), tæma, taka úr (e-u): T. et Kar. T. en Flaſke. T. en Sæk.

tømme, ás. 1, [teyma], beizla (sb.: fannhvítir hestar, sem snjór, meðr gylldum bitlum beittir ok beislaðir, Stjórn), leggja (beizli) við: T. en Heſt.

Tømme, ft. -r, sk., [sb. taum-r], taumur; beizli: Kjøre fire Heſte under een T. — Óeiginl.: Holde een i T., hemja e-n, halda e-m í skefjum, (sb.: ráða við e-n).

Tømmer, án ft., kl., [timbr; ø úr i, eins og í ſvømme af svima eða svimma — sb. einnig Sølv og greinina um Løb], timbur: Hugge T. Flaade T.

Tømmerarbeide timbursmíði (sb.: trjesmíði, viðartálga, viðatálga): Tømmerarbeidet i dette Huus er godt gjort.

Tømmerbinding a) samtenging timburs í húsi. — b) eitt stafgólf af Bindingsværk.

Tømmerblok hnyðja.

tømmerbygget, [sb. bygge], gjörður úr timbri, (sb.: timbra).

Tømmerflaade timburfloti.

Tømmerfolk, ft., timbursmiðir.

Tømmerhaandværk timbursmíði (sem iðn; sb. Tømmerarbeide).

Tømmerhandel timburverzlun.

Tømmerhandler, ft. -e, kk., timburkaupmaður.

Tømmerhugger, ft. -e, kk., sá sem höggur við í skógi, eða öxar (sb. Fms. II, 233) höggvinn við, (sb.: trjetelgja).

Tømmerhugſt timburhögg (Fms.), skógarhögg (Grágás), viðarhögg (Grágás), viðarhöggst (sb. Gþl.).

Tømmerhængſel, sk., (í Norv.), timburstokkar lagðir um þvera á til að stöðva timbur sem rekur fyrir straumi.

Tømmermaaling timburmæling.

Tømmermand, timbursmiður, (sb.: húsasmiður).

Tømmermeſter meistari í timbursmíði.

Tømmerplads timburpláss.

Tømmerſav tilbúningur til að fletta timburstokkum.

Tømmerſkov efniviðar-skógur.

Tømmerſtok timburstokkur (fornt).

Tømmerſvend fullnumi í timbursmíði.

Tømmertræ, trje sem efniviður er í, (sb. Gavntræ).

Tømmerved, efniviður, (sb. Gavnved).

Tømmerværk, kl., tilbúningur úr timbri, e-ð sem gjört er úr timbri Tømmerværket (grindin) i et Huus.

Tømmerøxe tálguöxi (Eyrb. 182).

Tømning, ft. -er, sk., tæming, ruðning: Flaſkernes (Sækkenes) T.

tømre, ás. 1, [timbra; sb. greinina um Tømmer], timbra (sb. Gþl. 449), smíða (e-ð úr timbri): T. et Huus. Dette Lyſthuus har han ſelv tømret ſammen. — Án þol.: Han har lært at t. numið timbursmíði.

Tønde, ft. -r, sk., [tunna; sb. Brønd af brunn-r], 1) tunna, (sb. kaggi), a) um hvers konar stórt ílát með tveimur botnum. Sb. Saltetønde; Fad 2, (Viinfad), Oxehoved b, Pibe B. — b) með tiltekinni stærð: En T. Steenkul ($5^1/_2$ verpilsfet — Cubikfod —, en 352 merkur); annað en Kultønde (tunna sem kol eru höfð í). En T. Korn ($4^1/_2$ verpilsfet; en 288 merkur; sb. Skjeppe a, Fjerdingkar). En T. Øl ($4^1/_4$ verpilsfet, en 272 merkur); sb. Øltønde. En T. Brændeviin brennivínstunna. En T. Smør smjörtunna = tunna smjörs (sb. einnig Fms. X, 203), tunna af smjöri; annað enn Smørtønde. En T. Salt salttunna = tunna af salti; annað enn Salttønde. En T. Sild síldartunna = tunna af síld; annað enn Sildetønde. — 2) (sb.: sjö tunnur rauða-gulls): En T. Guld hundrað þúsundir ríkisdala. — 3) (um jarðarmál): En geometriſk T. Land 14,000 ferskeyttra álna. En T. Hartkorn (sb. Hartkorn).

Tøndebaand, (tunnu)svigl, tunnugjörð.

Tøndebund tunnubotn (sb. Nj. 188).

*Tøndebøie hol-dufl í lögun eins og tunna.

Tøndedækſel tunnuhlemmur.

Tøndegjord (sjaldh.) = Tøndebaand.

Tøndegods vara sem höfð er í tunnum. Sb. Stykgods, Styrtegods.

Tøndehvælving aflangt ræfurhvolf.

Tøndeknegt eins konar starfsveinn í námum.

Tøndelad tunnustallur (sb. Lad a).

Tøndemaal tunnumál.

Tøndepenge, ft., tunnutollur (goldinn af skipum fyrir að sigla fram hjá þeim tunnum er sýna hvar grynningar sjeu; sb. Varetønde).

Tønder, án ft., kl., [Tønder: tundr = ſønder: sundr]. tundur: T. af Svamp. T. af Trøſke.

Tøndeſtav tunnustafur (sb. Grágás, II, 339).

Tøndetap tunnukrani.

tøndeviis, ao., í tunnum: Sælge noget t.

tør, ft. -re, e., [þurr], 1) eiginl., a) þur: En t. Grav (sb.: at þurr voro öll eyjasundin ok firðir, Fms. XI, 6). Jorden er ganſke t. (sb.: þurr jörð, Al. 77). Tørre og ſkarpe Jorder þurrt land og skarpt. — Have ſit paa det Tørre, vera hólpinn, vera búinn að koma sjer fyrir, eða þvíuml. — En t. Luft eða tørt Veir þurrviðri. En t. Sommer þurrkasamt sumar (Rímb.), þurrka-sumar. En t. Vind, þurvindi, (sb.: flæsa, þurrkur, þerrir). — En t. Hoſte þurra-hósti. — Skriften (Farven) er endnu ikke t. (sb. þorna). — Tørre Blommer (Viindruer, o. s. frv.; sb. þurrka). Tørt Brænde. — En t. (kalin) Green (sb.: hvárt sem þat er hrár viðr eða þurr, Grágás). — Kjødet er haardt og tørt (sb. þyrrinn). — T. Mad, þur matur (fornt), þurmeti, þuræti. Tørt Brød þurrt brauð. — Tørre Hug (sb. Hug b). — b) skininn og horaður (sb.: horgámur, o. s. frv.). — 2) óeiginl., þur, þurrlegur, (sb.: fár, fálegur); leiðinlegur: Være t. (þurrlegur) i Selſkaber. En t. Modtagelſe þurrlegar viðtökur. En t. Spøg gaman sagt með alvörusvip. Sige een den tørre Sandhed segja e-m beran sannleikann. En t. og kjedſommelig Bog. En t. Stiil dauft orðfæri. — B) tørt, sem ao., alvarlega, eða þvíuml.: Han ſagde det ganſke tørt. Lee tørt hlæja kaldahlátur.

Tørhed, án ft., sk., þurrleiki (Stjórn; sb. þurrkur).

tørke, ás. 1, [þurrka], (sjaldh.), þurrka, þerra. „Den Gud, ſom tørker Land, han det og væder". — „Det tørkedes bort" skrælnaði.

Tørke, án ft., sk., [sb. þurrk-r], þurrkur: Sæden (Græſſet) lider under den langvarige T.

tørkefuld þurrkasamur (Rímb.): „En t. Vaar".

Tørklæde, ft. -r, klútur, (sb. dúkur): Knytte (bære) noget i et T. Kaſte et T. om ſig kasta yfir sig herðadúki (sb. Kaſtetørklæde).

tørkne, h. s. 1, [sb. þorna], (fornl.), þorna, skrælna: „Høet tørkner, Blomſteret visner og falder af".

tørne (har), h. s. 1, [turna, í orðinu umturna], reka sig (á e-ð), rekast (á e-ð), bella (á e-u). Baaden tørnede mod en Steen.

Tørning, sk., a) það að rekast (reka sig) á e-ð. — b) (úrelt), rimma (með vopnum), hríð, (sb. Dyſt 3, Fegtning 2, a, Kamp, Strid).

tørre, s. 1, a) ás., þurrka, þerra: T. Korn (sb.: menn skulu at frjálsu þurrka þar heyit, Jónsbók; þerra hey, Grágás II, 276). T. Urter. T. Frugter. — T. Klæder (þegar þau hafa verið þvegin; (sb.: rètt er at þerra — í annari fornbók: þurrka — úti föt, þótt drottinsdagr sè). — T. en Sø ud; sb. udtørre. T. ſine Øine (Kinder) þerra tár af augum (kinnum) sjer. — T. noget af med et Klæde; sb. aftørre. T. Støv af (sb. þerra af oss syndadust). Sb. viſke. — tørres þorna: Lad det tørres i Luften. — b) h. s. þorna: Det tørrer ikke (eða det vil ikke t.) i et ſaadant Veir.

Tørrehuus, þerrihús (Jób.), þerrihjallur (B. H.).

Tørreklud dula (rýja) til að þerra með.

Tørreloft þvottalopt (þar sem þvottur er hengdur upp til þerris).

Tørreovn ofn sem korn eða malt eða þvíuml. er þurrkað á.

Tørreplads þerri-svið.

Tørring, ft. -er, sk., það að tørre (þurrkun, þerrir).

tørſkoet, a) ft. -ſkoede, e., þur í fæturna. — b) sem ao., þurrfætis (Hkr.), þurrum fótum, (sb.: ef þá má eigi ganga þurrt í hólminn, Grágás).

Tørſt, án ft., sk., [sb. þorsti og einkunnina þyrst-r], þorsti: Lide T. vera þyrstur. Have en ſtærk T. vera mjög þyrstur. Slukke (síður ſtille) Tørſten slökkva þorsta (fornt), seðja þorsta (fornt), svala sjer. — Óeiginl., (sb.: slökkva andar þorsta, 619; einnig finnst í fornbókum: vera þyrstr til góðra verka, eða þvíuml.): T. efter Rigdom (Ære).

tørſte (har), h. s. 1, [þyrsta], a) vera þyrstur, (sb. e-n þyrstir): T. efter ſalt Mad vera þyrstur eptir saltan mat. Den Syge tørſter meget, hinn sjúka mann þyrstir mjög, (sb.: voru henni at meini hitar miklir ok þorstar, Fms. VI, 350). — b) óeiginl., (sb.: til gullsens þyste þik, Rímb. 410; eigi þyrsti guð eðr fýsti upp á sveinsins blóð, Stjórn): T. efter Ære (Rigdom, Blod).

tørſtig, ft. -e, e., þyrstur: Sulten og t. svangur og þyrstur.

Tørv, sk., [sb. torf og sögn. tyrfa], 1) án ft., a) = Græstørv, Grønſvær. — b) torf (sb.: elda er rètt at gera ok kljúfa torf til), torfmór (Grágás), mór, svörður: Levende T. (mór, sem er að vaxa, í jörðu). Død T. (mór, sem hættur er að vaxa, í jörðu). Skære T. skera torf (Grágás II, 338). Brænde T. — 2) með ft. eins, mókögguli, móflaga: To Sneſe T.

tørvagtig, ft. -e, e., mókenndur: En Moſe af t. Beſkaffenhed.

Tørvdyrkning móræktun.

Tørveaſke mó-aska.

Tørvebrændſel, eldiviður sem er mór, mór sem eldiviður, (sb. Grágás II, 338).

Tørvebund jarðvegur sem mór er í.

Tørvegjøring, sk., móvinna.

Tørvegløb glóðir af mó.

Tørvegn mópláss (þ. e. hjerað — eða þvíuml. — þar sem gótt mótak er).

Tørvegrav torfgröf (Grágás), mógröf.

Tørvegravning sjá Tørvgravning.

Tørvegrund = Tørvebund.

Tørvehuus torfhús (sb. Ísll. II, 113; sb. Tørvekammer).

Tørveild móeldur.

Tørveir, [sb. þurrviðri, Fms.], þurrt (veður), regnlaust, úrkomulaust.

Tørvejern verkfæri til að kljúfa mó með.

Tørvejord, a) mókenndur jarðvegur. — b) land sem mótak er í.

Tørvekammer mókofi.

Tørvekul mókol: Smede ved T.

Tørvelag mólag (í jörðu).

Tørvelod, sk., partur í mómýri.

Tørveloft mólopt.

Tørvelugt sterkja (fastilja) af mó.

Tørvemoſe mómýri.

Tørveramme, a) mógrind (þ. e. grind sem mó er hlaðið í). — b) dálítil grind sem mór er mótaður í, torfmót.

Tørverøg móreykur.

Tørveſkifte = Tørvelod.

Tørveſkær, kl., torfskurður (sb: Staðrinn í Runa á torfskurð í Bakka-land, á Torfmýri, svá sem hann þarf til eldiviðar), móskurður: Til Gaarden er baade Skov og T.

Tørveſmul mómylsna.

Tørveſpade torfskeri (sb. Ísll. I, 283).

Tørveſtak, torfstakkur (sb. Laxd. 336), torfköstur, móhlaði.

Tørvevold torfgarður.

Tørvgravning (einnig Tørvegravning), torfskurður (fornt).

Tørvplante planta sem sprettur þar sem mór er undir.

Tørvvæxt móvöxtur (í jörðu).

Tøs, ft. **Tøſe**, kvk., stelpa.

Tøſnee, krapadrífa (Sturl.), krapahríð (B. H.), krapi.

tøſſer og **tøsver**, ao., [tysvar], (úrelt), tvisvar.

tøsver sjá **tøſſer**.

tøve (har), h. s. 1, [sb. tefja], a) dveljast (bíða) á e-m stað: Jeg vil t., der til du kommer tilbage. Jeg tøvede hele Dagen; men han kom ikke. Tøv endnu en halv Times Tid. T. (ótíðara enn vente) efter een. — b) draga (að gjöra e-ð; sb.: fresta e-u, slá — skjóta — e-u á frest): Han tøvede med at gjøre det bekjendt saa længe som muligt. „Hvis endog de gladere Dage t. at komme" fresta komu sinni. — „Lad din Gjerning t. til i Morgen" frestaðu verki þínu til morguns.

Tøveir = **Tø**.

Tøven, án ft., sk., dvöl, bið.

tøvſom, ft. **-me**, e., [sb. tafsam-r], doskull, hyskinn, eða þvíuml.

U.

U, tuttugasti og fyrsti stafur í stafrofinu, hefur sama atkvæði sem ísl. ú, en er ýmist sprottið af ú eða u, og haft á sumum stöðum þar sem u hefur breytzt í ó, eða u í o, á íslenzku.

u-, [ú-], ó- (þ. e. neitunarorð, sem fest er framan við nöfn eða einkunnir eða hluttekningarorð, eins og á íslenzku). Sb. (sökum þeirrar merk., sem er í u-) **udødelig**, **uartig**, **Udyr**.

uaabnet, [sb. **aabne**], óopnaður; (um brjef) óupprotinn: Sende et Brev u. tilbage.

uaandbar sem ekki verður andað (sem ekki má draga andann) í: En u. Luftart.

Uaar, [úár?], óár (B. H.), óáran (kl. fornt), hallæri: „Et Land, som kun ſjelden har U."

Uadel, þeir sem ekki eru herrastjettar, er ekki haft nema í orðatiltæk.: Baade Adel og U. herrafólk og aðrir.

uadelig (sem) ekki (er) herrastjettar.

uadſkillelig ósundurskillegur (fornt): Et Par uadſkillelige Venner (sb.: hvorugur má sjá af öðrum).

Uadſkillelighed, án ft., sk., það að vera **uadſkillelig**.

uadſpurgt, [sb. **adſpørge**], fornspurður: Han gjorde det, mig u. að mjer fornspurðum.

uadvaret, [sb. **advare**], ekki varaður við: Jeg var u. om Faren.

uafbrudt, [sb. **afbryde**], a) sem e., sem hvergi er hlið eða hlje á: En u. Række af Uheld. — b) sem ao. í sífellu, (sb. **einart**): Arbeide u. hele Dagen igjennem (sb.: **liðlangan daginn**).

uafgjort, [sb. **afgjøre**], óútkljáður: Sagen henſtaaer endnu u. er óútkljáð enn.

uafholden, (sjaldh.), óbindindissamur, óhófsamur; óhreinlífur, óskírlífur.

uafhængig, ekki kominn undir (e-u eða e-m); ekki kominn upp á (e-n); ekki háður (e-m), sjálfráður, frjáls: Være u. af andre vera engum háður. Føre et uafhængigt Liv lifa og láta eins og maður vill.

Uafhængighed, án ft., sk., sjálfræði, frelsi: England var den første Magt, der erkjendte de ſydamericanſke Staters U.

uafladelig, [sb. úaflátlig-], a) ft. -e, e., óaflátanligur (B. H.), sífeldur: Være i u. Virkſomhed (Bevægelſe). — b) sem ao. óaflátlega (fornt), í sífellu, o. s. frv.: Der blev u. ſkjenket i Glaſſene ſaaſnart de vare tømte það var einlægt (alla jafna) hellt á staupin, óðara enn (jafnótt og) úr þeim var drukkið.

uafſeelig, ft. -e, e., = **uoverſkuelig**.

uafſættelig, sem ekki gengur út, (sb.: **óútgengilegur**): Uafſættelige Varer.

uaftalt, [sb. **aftale**], a) sem e., sem menn hafa ekki talað sig saman um: Et u. Møde. — b) sem ao., þó menn hafi ekki (án þess að hafa) talað sig saman.

uafvidende, sem e., [sb. **vide af noget**], óvitandi: Jeg gjorde det u. jeg gjörði það óvitandi (sb. Eg. 736). Det ſkete mig ganſke u. (sb.: **Ólafr gekk frá herbergi sínu …., at úvitanda Sigurði**).

uafværgelig, ft. -e, e, sem ekki verður afstýrt: En u. Skade (Ulykke).

uagtet, sem st., [sb. **agte**], a) = **omendſkjøndt**, **endſkjøndt**, **ſkjøndt**, **enddog 2**: Man vilde ikke lade mig komme ind, u. mange andre havde fri Adgang. — b) þrátt fyrir: U. hans ſtore Fortjeneſter, maatte han ende ſit Liv i Armod. Hans Alderdom u. maatte han forlade ſit Huus.

Uagtpaagivenhed, eptirtektaleysi, aðgæzluleysi.

uagtſom, ógætinn, gálaus.

Uagtſomhed, ógætni, (sb. í ógáti), gáleysi, misgáningur; eptirtektaleysi: Miſte noget ved U. Viſe U. ved Underviisning.

ualmindelig, a) e., fágætur, (sb. **ſjelden** b). — b) sem ao., staklega, frábærlega, eða þvíuml.

uandægtig óguðrækinn.

uanfegtet, [sb. **anfegte**], sem ekki lætur e-ð fá á sig (á sig bíta): U. af Modgang.

uangret, [sb. **angre**], sem (eig.) maður hefur ekki iðrazt: En u. Synd.

uanket, [sb. **anke**], = **upaa-anket**.

uanmeldt, [sb. **anmelde**], a) sem e., sem ekki er gjört vart við á undan: Et u. Beſøg. — b) sem ao., án þess að gjöra vart við á undan.

uanmodet, [sb. **anmode**], a) sem e., óbeðinn (fornt): Han gjorde det u. — b) sem ao., óbeðið (fornt).

uanſeelig lítilfjörlegur: En liden og u. Perſon.

uanſeet, [sb. **anſee**], a) lítils virtur, lítils metinn. — b) = **uagtet**: „U. han ….. var ….. dømt." — U. hans høie Byrd eða hans høie Byrd u.

uanſtændig, ósæmilegur; ósiðsamlegur: En u. Dragt (Opførſel).

Uanſtændighed, án ft., það að vera **uanſtændig**. — b) með ft. **-er**, ósiðsemi (í verki): Begaae Uanſtændigheder.

uantagelig sem ekki verður (fallizt á eða) gengið að: Et uantageligt Tilbud.

uanvendelig, sem (þiggj.) ekki verður komið við, sem ekki á við: Dette Exempel er her uanvendeligt.

uarbeidſom (sjaldh.), óstarfsamur.

uartig, a) óþekkur, óþægur, óhlýðinn: Et uartigt Barn. — b) rustalegur, dónalegur, ókurteislegur, eða þvíuml.: En u. Behandling.

Uartighed, a) það að vera **uartig**. — b) með ft. **-er**, dónaskapur (í orði eða verki): Begaae Uartigheder (drýgja dónaskap), hegða sjer dónalega. Sige een Uartigheder meiða e-n í orðum.

ubagt, [sb. **bage**], óbakaður: U. Brød.

ubanet, [sb. **bane**], óruddur: Ubanede Veie.

ubarket, [sb. **barke**], ósútaður.

ubarmhjertig, harðbrjósta, harðbrjóstaður, harðbrystar (fornt), miskunarlaus (sb.: **ef móðirin væri svá miskunnarlaus, at hón beiddiz engrar líknar barninu**, Skuggsjá): En u. Haardhed miskunarlaus harka.

Ubarmhjertighed miskunarleysi (sb.: **þeir virðu hánum til harðleiks ok miskunnarleysis við fólkit, at hann** o. s. frv.).

ubeboelig óbyggilegur (fornt).

ubeboet, [sb. **beboe**], óbyggður (fornt; sb.: **eyðijörð**, **eyðifjörður**, o. s. frv.).

ubebygget, [sb. **bebygge**], = **ubeboet**.

ubedragelig, óbrigðull, (sb. **tilforladelig**): Ubedragelige Kjendemærker.

ubefolket, [sb. **befolke**], = **ubeboet**.

ubefængt, [sb. **befænge**], ómeingaður, ósaurgaður.

ubefæſtet, [sb. **befæſte**], a) eiginl., óvíggirtur: En u. By. — b) óeiginl., laus fyrir: Han var u. i Dyd og gode Grundſætninger.

ubeføiet, [sb. **beføie**], sem ekki á heimilt að gjöra e-ð, (sb.: **slettireka**): Være u. til noget eiga ekki með (að gjöra) e-ð. En u. Dommer.

ubegravet, [sb. **begrave**], ógrafinn: Et u. Liig.

ubegribelig óskiljanlegur.

ubegrædt, [sb. **begræde**], lítt harmaður, (sb.: **var hann lítt harmdauðr**, Fms.).

ubegrændſet, [sb. **begrændſe**], takmarkalaus: Det ubegrændſede Rum.

ubehagelig, óþægilegur, óviðkunnanlegur, ógeðfeldur, óviðfeldinn: En u. Følelſe (Fornemmelſe, Lugt, Smag). En u. Sag.

Ubehagelighed, a) án ft., það að vera **ubehagelig**. — b) með ft. **-er**, óhægð, óhægindi, (ami, mein, angur, angursemi): Have mange Ubehageligheder af noget (sb. **öll angrsemi sú er maðr kennir síðan af kykvenðunum**).

ubehjelpſom, ft. **-me**, e., sem (þigg.) verða vandræði úr öllu, (sb.: **fáráður**).

Ubehjelpſomhed, án ft., sk., það að vera **ubehjelpſom**.

ubehændig ólaginn, ólagvirkur, ófimur, (sb. **behændig A**), klaufalegur, bögulegur, ambögulegur, stirður.

ubehøvlet, [sb. **behøvle**], rustalegur, ósiðaður.

ubekjendt ókunnur (fornt): Et u. Farvand.

ubekymret = **ſorgløs**: „Det er kun de Letſindige, der ſaa u. ſtifte Venner".

ubelavet, [sb. **lave**], óviðbúinn: U. paa Forſvar.

ubeleilig óhentugur: En u. Tid.

ubeleven, sem ekki kann sig, ókurteis, óhæverskur.

Ubelevenhed, (sjaldh.), óhæverska.

ubemidlet, efnalítill, fjelítill: Han er u., men ikke fattig hann er fjelítill, en ekki öreigi.

ubemærket, [sb. **bemærke**], sem ekki verður vart við, sem ekki er tekið (enginn tekur) eptir: Han var u. tilſtede. Stille og u. henrandt hans Liv (sb.: það bar lítið á honum).

ubenævnt, [sb. **nævne**], ónefndur.

ubeqvem, óhæfur; óhentugur: Være u. til noget. — En u. Tid.

Ubeqvemhed, óhæfilegleiki; óhentugleiki.

Ubeqvemmelighed óhægindi: Mange Ubeqvemmeligheder.

uberaad, óráðinn, haft í orðatiltæk.: Med u. Hu (með óráðnum hugu, þ. e.), óforhugsað, óviljandi.

uberammet, [sb. beramme], ótiltekinn: Dagen var u.

ubereden, a) ótaminn: En u. Heſt. — b) hestlaus = fótgangandi: En u. Rytter.

uberedt, [sb. berede], óviðbúinn: U. paa Modſtand.

uberedvillig óbúinn (sb. Gísl. 53).

Uberedvillighed það að vera óbúinn e-s.

uberettiget, [sb. berettige], sem ekki á með e-ð: En u. Beſidder. Være u. til noget.

uberygtet, [sb. berygte], ekki illræmdur; sjer í lagi um kvennmann), sem ekki fær orð fyrir að vera saurlífur: En ſkikkelig og u. Pige.

uberømmelig (sem er) með litlum orðstír: Et uberømmeligt Navn (Levnet).

uberørt, [sb. berøre], sem ekki er minnzt (ekkert er drepið) á: Lade en Sag være u. (sb.: leiða e-ð fram hjá sjer).

ubeſat, [sb. beſætte], auður (af mönnum eða liði): En u. Plads (Skandſe).

ubeſeet, [sb. beſee], a) sem e., ósjeður: Kjøbe noget u. (sb.: nú kaupir maðr úsènan grip, Gþl.). — b) sem ao., ósjeð.

ubeſindig, óforsjáll; óforsjállegur.

Ubeſindighed óforsjálni.

ubeſkaaren og **ubeſkaaret**, [sb. beſkære], a) (um bók) sem ekki er skorið utan af: En u. Bog. — b) óskertur: Man har dog ladet ham een Rettighed u.

ubeſkadt, [sb. beſkade og skadd-r], = uſkadt.

ubeſkeden framur.

Ubeſkedenhed óhæverska.

ubeſkrivelig óumræðilegur (fornt): En u. Smerte (Glæde).

ubeſkæftiget, [sb. beſkæftige], sem ekkert hefur að gjöra, iðjulaus, (sb.: sitja auðum höndum).

ubeſmittet, óflekkaður (fornt), ósaurgaður (fornt): U. af Laſter.

ubeſtandig, óstaðfastur (fornt), óstöðugur (fornt), stopull, hvikull, hviklyndur, o. s. frv.: Være u. i Kjærlighed (Venſkab).

Ubeſtandighed, óstaðfesti (sb.: óstaðfesti hugar, 619), hviklyndi, o. s. frv.: Lykkens U.

ubeſtemt, [sb. beſtemme], ótiltekinn; hvikull: Til ubeſtemte Tider. — En u. Charakteer.

Ubeſtemthed, hvikulleiki, (sb.: vöflur).

ubeſvaret, [sb. beſvare], sem ekki er svarað: Lade et Brev u. svara ekki brjefi.

ubeſværet, [sb. beſvære], sem (þiggj.) ekki er ofþyngt.

ubetalelig (sem ekki verður fullu goldinn, þ. e.) óviðjafnanlegur.

ubetids of seint.

ubetimelig sem er á röngum tíma.

ubetinget, [sb. betinge], fullkominn, (sb.: fortakslaust): U. Bifald. „Hvis denne ſtrenge Dom ſkal u. gjelde“.

ubetonet, [sb. betone], = toneløs b.

ubetraadt, [sb. betræde], sem enginn hefur stigið fæti á, ófarinn: Ubetraadte Veie.

ubetvingelig, ft. -e, e., ósigranlegur, ósigrandi, óhemjandi, óviðráðanlegur: Et ubetvingeligt Folk. En u. (óstillandi) Lyſt.

ubetydelig, ómerkilegur (fornt), lítill, lágur, (t. a. m.: þó allt sè lágt hjá guðlegum mætti; sb.: lítilmótlegur, lítilfjörlegur, auðvirðilegur): Et ubetydeligt Menneſke. En u. Anledning (Skade).

Udbetydelighed, a) án ft., það að vera ubetydelig (lítilleikur, fornt). — b) með ft. -er, lítilræði: Hvad han gav ham, var en U.

ubetænkſom, óvarkár, ógætinn; ógætilegur: En u. Yngling. — En u. Handling. Et ubetænkſomt Svar.

Ubetænkſomhed ógætni.

ubevandret óleikinn (í e-u): Være u. i en Forretning.

ubevant óvanur e-u: Være u. med noget.

Ubevanthed, án ft., sk., óvani (= það að vera óvanur e-u): U. med Forretninger.

ubevidſt óvitandi: Jeg er mig u. at have (jeg veit ekki til að jeg hafi) gjort det. En u. Tilſtand það að vita ekki til sín (af sjer; sb.: ek vissa fátt frá mèr).

Ubevidſthed, óvit, (sb. ómegin).

ubeviislig, sem ekki verður sannaður, ósannandi.

Ubeviislighed, án ft. sk., það að verða ekki sannaður.

ubeviiſt, [sb. beviſe], ósannaður: Ubeviſte Beſkyldninger.

ubevæbnet, [sb. bevæbne], a) vopnlaus, (sb.: hlífarlaus, slyppur). — b) et u. Die ber augu (þ. e. án sjónpípu).

ubevægelig óbifanlegur: Staae u. standa grafkyr.

Ubevægelighed óbifanlegleiki.

ubillig, ósannlegur; ósannsær (Fms.).

Ubillighed, ósanngirni, (sb. afarkostir): Fordringens U.

ublandet, [sb. blande], óblandinn.

ublid, harður, bágur, mótdrægur: U. Luft (sb.: ef veðr er ósvást úte, Grágás; veðr var æsilega úsvást af hreggi ok regni). En u. Skjebne grimm (grimmileg) forlög.

Ublidhed harka.

ublodig (sem er) án blóðs-úthellingar: En u. Seier.

ublu, ft. -e, e., [-blu af bljúg-r; sb. ſuge og sjúga], = ſkamløs, fræk: En u. Betaling. Ublue Priſer (Beſkyldninger).

Ubluhed, án ft., sk., = Skamløshed, Frækhed: U. i Fordringer.

ubodelig, ft. -e, e., [e. o. úbótalıg-r], óbætilegur (fornt): Et ubodeligt Tab. Til u. Skade.

ubodfærdig iðrunarlaus.

Ubodfærdighed iðrunarleysi.

ubrugbar, ónýtur, engu nýtur.

Ubrugbarhed það að vera ónýtur.

ubrødelig, ft. -e, e., óbrigðanlegur (fornar myndir: óbrigðil., óbrigðul.), órjúfandi, o. s. frv.: U. Troſkab. Et ubrødeligt Løfte.

ububen og **ububet**, [sb. byde], óboðinn (fornt): Ububne Gjeſter (sb.: boðsletta, boðflenna): Et ububet Følge.

ubunden og **ubundet**, [sb. binde], a) eiginl., óbundinn (fornt). — b) óeiginl., ótakmarkaður: U. Frihed.

Ubundenhed, án ft., sk., offrelsi: „Om den Frihed, vi vandt, ikke var U.“.

ubændig, ft. -e, e., óviðráðanlegur, óhemjandi.

ubøielig, stríður, þrár: Et ubøieligt Sind.

Ubøielighed stríðleiki.

***uchriſtelig** ókristilegur: En haard og u. Adfærd. Et uchriſteligt Sind.

***uchriſten** ókristinn (sb. Halldór hinn úkristni).

***ucultiveret**, [sb. cultivere], óræktaður; ómenntaður, ósiðaður.

ud, ao., [út], A) eiginl., 1) um breifingu, a) út úr húsi: Ud af (út úr) Stuen. Det blev kaſtet ud af Huſet gjennem Vinduet því var kastað út úr húsinu um gluggann. Det blev kaſtet ud ad (eða af) Vinduet út um gluggann. Ud ad (eða af) Døren út um dyrnar, (sb.: þá gekk Guðmundr út þær dyrr, Sturl.). Følge een ud fylgja e-m til dyra. Kaſt Vandet ud helltu út vatninu! Jeg kunde ikke finde ud i Haven jeg rataði ekki út í garðinn. — b) hænge Lygter ud festa ljós-ker (utan) á vegg. — c) að heiman: Gaae (ride, kjøre) ud. — d) út (svo maður færist fjær byggðu bóli, sem miðað er frá): Ride ud til Skoven. Ud i Skoven. — e) gaae ud paa Bytte (sb.: fara — halda — í hernað; hefja hernað). — f) út (úr landi): De forfulgte ham indtil ud over Grændſen. — g) út (úr höfn): Skipperen lægger ud (lætur út) i Dag. — h) det flød ud over hele Gulvet út um allt gólf. — i) det gaaer ind og ud, gengur út og inn, er í bugðum, er hlykkjótt. — k) út, frá sjer: Række Haanden ud. Strække Benet ud. — 2) um stefnu, út: „Dog hænger Fjeldet mørkt ud over Livets Vei.“ — B) um tíð: Ud paa Sommeren fram á sumar. Det drager længe ud, dregst lengi, stendur lengi á því. — C) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) lede (ſøge) noget ud velja e-ð (úr mörgu). — b) finde ud af noget komast fram úr e-u. Komme ud af noget geta e-ð. — c) út (t. a. m.: næsta morgin eptir, sem príma er út sagðr): Drikke et Glas ud drekka allt úr staupinu. Læſe en Bog ud, lesa bók á enda, ljúka við (að lesa) bók. — d) han bringer meget ud af (hefur mikið upp úr) denne Eiendom. — e) ſtryge noget ud stryka e-ð út. Slette noget ud draga e-ð út. — f) út (sb.: þat sem síra Böðvarr hefir meira út lukt fyrir sagða jörð, á ísl. skjali): Give Penge ud láta úti (þ. e. af hendi) peninga. Betale Penge ud gjalda (borga peninga). Laane Penge ud lána burt peninga. — g) det er ikke let, at dele ud til ſaa mange, að skipta meðal jafn-margra (með jafn-mörgum), að miðla jafn-mörgum (við jafn-marga). — h) raabe noget ud (kalla e-ð; þ. e.: auglýsa e-ð með kalli) paa Torvet. — i) gaae ud paa noget miða til e-s, (sb. til þess var leikurinn gjörður). — k) det gik ud over den Uſkyldige það lenti á saklausum. — l) komme ud paa eet, koma í sama stað niður, standa á sama. — m) ſee godt (ilde, ordentlig) ud líta vel (illa, alminnilega) út, (sb.: sýn, álit). See bleg ud vera fölur. See daarlig ud vera ósællegur (sb. Fms. VI, 302—303). — Hvorledes ſeer det ud paa Landet hvernig lítur út í sveitinni? Det ſeer ud til at blive et godt Aar það lítur út fyrir gott árferði. — Det ſeer farlig ud med ham það horfist illa á fyrir honum. — II) hjer af er dregið, A) einkunnar-miðstigið **ydre**, [ytri], ytri, o. s. frv., (sb.: Ef èr hafit nökkur auðæfi en ytri með höndum, 677; auðgaz hann ytrum gjöfum með guðs vilja .... hann gerðiz tribunus o. s. frv.): Den ydre Anſeelſe. Tingenes ydre Beſkaffenhed. — See paa det Ydre fara eptir því, sem utan á liggur. — B) hið efsta stig **yderſt**, [sb. utarst], 1) sem e., a) eiginl., yztur, (sb. efstur): Træets yderſte Bark. Den yderſte Dør. Den yderſte Pynt (sb. Á tanganum nessins ljet hann hafa dóma alla). — b) um tíð, efstur, síðastur: Den yderſte Dag. Han kommer aldrig før i det yderſte Dieblik. — Ligge (være) paa det Yderſte, liggja banaleguna, vera aðfram kominn, vera að bana kominn. — c) óeiginl., mestur, eða því uml.: Tage den yderſte Priis for noget selja e-ð geipilega dýrt. Leve i den yderſte Armod. Han var i yderſte Fare. — Han har forfegtet ſin Sag til det Yderſte fylgt máli sínu í lengstu lög (eða: svo langt sem unnt var). Han lader det komme til det Yderſte, før han gjør noget Skridt hann gjörir ekkert að, fyr enn í allra seinustu lög. Det er kommet til det Yderſte med ham, hann er kominn á heljarþrömina (er á heljarþröminni), eða því uml. — 2) sem ao., frábærlega: En yderſt behagelig Kone allra viðkunnanlegasta kona. Det er yderſt vigtigt það er stór-mikið undir því komið.

Udaad, [údáð], ódáð (fornt), óhæfuverk (forat), óverk (Hrafnsk.), óverkan (kl., fornt), glæpur, (sb. glæpaverk).

udaande, anda (e-u) frá sjer, (sb. andast): U. ſit ſidſte Suk taka síðasta andvarpið.

Udaanden, án ft., sk., það að udaande.

udad, ao., a) út á við: Bøie noget u. — b) út: Vende den bedſte Side af Tøiklædet u.

udanlig sjá udannelig.

udannelig (einnig finnst udanlig), a) sem engri lögun verður komið á. — b) (sjaldh.), sem engin mynd (lögun) er á

udannet, [sb. danne], a) ómyndaður: En u. Maſſe. — b) ómenntaður: Udannede Folkeſlag.

udarbeide, ás., a) semja, taka (e-ð) saman: U. en Afhandling (Lærebog, Plan). — b) ganga (vel) frá (e-u): Alle Partier i dette Maleri ere meget udarbeidede (sb.: vanda e-ð).

Udarbeidelſe, sk., a) án ft., það að udarbeide. — b) með ft. -er, e-ð sem samið er: Skriftlige Udarbeidelſer ritgjörðir.

udarmet, ft. -armede, e., kominn á vonarvöl.

Udart lök tegund: „Somme Arter finder man fremſtillede indtil deres mindſte Afarter og Udarter."

udarte (er), h. s., úrkynjast, (sb.: e-u fer aptur): Diſſe Heſte ere udartede. Denne Plante udarter let i en anden Jordbund. — Selvfølelſe kan u. til Stolthed.

Udartning, sk., a) það að udarte. — b) e-ð sem úrkynjazt hefur: Muuleſelet er en U. af Heſten.

Udarving, a) erfingi sem fengið hefur sinn hlut úr arfi óskiptum að öðru leyti. — b) útarfi (Gþl.).

udbanke, ás., berja ryk (úr e-u): U. Støvet af en Kjole.

Udbankning, ft. -er, það að udbanke.

Udbark yzti börkur (á trje).

udbaſune, (í tali), a) bera (e-ð) út. — b) guma af (e-u).

Udbaſuning, ft. -er, sk., það að udbaſune.

udbede, ás., [-bede af biðja], í orðatiltæk. u. ſig noget (af een) beiðast — eða beiða — e-s (af e-m).

udbetale, greiða e-ð af höndum, lúka e-ð út, (sb. Höskuldr leysti út fé Hallgerðar með hinum bezta greiðskap): Han udbetalte hele Summen paa eengang.

Udbetaling, ft. -er, sk., það að udbetale, (útgreiðsla; sb.: þótti flestum hann frekr í útheimtum, en fastr í útlyktum — í orðamun: lyktum — ok launum, Fas. III, 194).

udbide, ás., brjóta úr sjer (tönn, á því að bíta í e-ð): U. en Tand paa noget.

udblomſtre (er), (um blóm), ná fullum blóma: Roſen (Hyacinthen) er nu udblomſtret er nú í fullum blóma.

udblæſe, ás., blása á (e-ð, svo að það slokkni): Lyſet blev ikke udſlukket; det blev udblæſt.

udbløde bleyta (e-ð til hlítar): U. noget i Vand. Denne Fiſk er ikke ret udblødt er ekki orðinn alminnilega blautur.

Udblødning, ft. -er, sk., það að udbløde.

udbore, ás., bora innan úr (e-u): U. et Pompetræ.

Udboring, ft. -er, sk., það að udbore.

udbrede, 1) eiginl., breiða (e-ð) út: U. Kortene paa Bordet. U. Vingerne (sb.: hann — þ. e. arinn — var algylltr ok breidde vængina út yfir kerrona á alla vega, Al.). U. Armene (sb.: sinn blessaðan faðm .... breiðandi; breiddr faðmr miskunnarinnar). Træet udbreder ſine Grene meer og mere (sb. limar hans — þ. e. Yggdrasils — dreifast yfir heim allan). „Lampen udbredte ſit Dæmringslys". — b) en ſtor, aaben Slette laae udbredt for (blasti við) os. — 2) óeiginl., a) heimodig Selvtillid udbreder Rolighed over hans hele Væſen. — b) bera (e-ð) út, (sb.: at þeir menn .... reiði orð mín úvitrlig fyrir alþýðu ok spotti mik ok drepi út ferliga þat er ek mæli eðr gerik til gamans): U. et Rygte. Sb. udſprede b. — c) u. ſig vidtløftig om en Sag fara mörgum orðum um e-ð. — d) dreifa (e-u út): Sygdommen har udbredt ſig vidt omkring. — e) ho. l. t., udbredt, sem e., yfirgripsmikill: En Mand af udbredt Lærdom (af udbredte Kundſkaber). En meget udbredt Nytte margföld (margfaldleg) nytsemi.

Udbredelſe, sk., það að udbrede.

udbringe hafa (e-ð) upp (úr e-u): U. meget af en Eiendom. — Einnig: „Hvorved enhver ſeer, hvor høit han kan u. (hvað mikið hann getur haft upp úr) ſine Penge".

Udbrud, kl., a) það að brjótast út: Fangernes U. — b) uppkoma, upphaf, eða þvíuml.: Ildens U. (sb.: eldr er beiskari í útkomo, en inni byrgðr; sb. eining Eruption). Sygdommens U. Krigens (Fjendtlighedernes) U. Han ſagde det i et U. af Vrede í bræði.

udbryde, 1) ás., = udbrække. — 2) sem h. s., a) brjótast út: De udbrudte Forbrydere. — b) koma upp, hefjast: I dette Huus udbrød Ilden. Der er udbrudt en farlig Epidemie. Krigen udbrød (hófst, kom), da man mindſt ventede det. Der udbrød en Tviſtighed imellem dem. „Naar man vil undertrykke en indvortes Glæde, der dog imod vor Villie udbryder" kemur í ljós. — c) u. i hefja: U. i Klager taka að kveina. U. i Fryderaab ljósta upp fagnaðarópi (fornt).

udbrække, ás., brjóta (e-ð) út.

Udbrækning, ft. -er, sk., það að udbrække.

udbrænde, I) h. s., brenna út, hætta að loga, ekki tíðkað nema í ho. l. t. udbrændt: Ilden er udbrændt. — II) ás., a) brenna (sora) innan úr (e-u): U. Kakkelovnsrør. — b) bræða (gull eða þvíuml.) úr (e-u): U. Guldtreſſer.

Udbrænding, ft. -er, sk., það að udbrænde II.

Udbud, [útboð], (úrelt), útboð.

Udbudsbrev útboðabrjef (Fms. IX, 297, X, 64). — b) [sb. bjóða e-m út], = Feidebrev.

udbyde, a) bjóða (e-ð til sölu): U. ſine Varer. U. noget til Salg. — b) bjóða út almenningi: „Naar Kongen udbyder al Almuen".

Udbygger, ft. -e, kk., a) sá sem býr afskekkt. — b) sá sem fluttur er í aðra sókn eða sveit.

Udbygning viðurauki (við hús eða annað mannvirki): Alle diſſe Udbygninger ved Kirken ere gamle Capeller. En U. paa et Tag.

udbytte (forml.), = uddele: U. ſine Velgjerninger.

Udbytte ábati: U. af et Bjergværk. U. af en Grube. U. af Actier.

udbære bera e-ð út.

udbøde = bøde 3: „Udbødede Køer".

uddampe, a) senda frá sjer gufu. — b) rjúka upp sem gufa, (sb.: það leggur gufu upp — það gufar — af e-u).

uddanne fullkomna: „At det indvortes, beſtandige, uforkrænkelige Væſen meer og mere uddannes".

Uddannelſe, sk., það að uddanne.

uddele, ás., úthluta (e-u), útbýta (e-u), býta (e-u; sb.: miðla e-m e-u): U. Brød — Penge, eða þvíuml. — til (eða iblandt) Folket. — U. Befalinger, segja fyrir verkum, (sb.: skipa til um e-ð, o. s. frv.).

Uddeling, ft. -er, sk., það að uddele (úthlutun, útbýting).

Uddrag, ágrip; samtíningur: Gjøre U. af et Forhør. U. af Protocollen. — Gjøre U. af en Bog tína saman merkis-atriði úr bók.

uddrage, ás., a) ná (vökva eða safa úr e-u): U. Kraften af Lægeplanter. — b) (óeiginl.), leiða (e-ð af e-u): Den Lære (Regel) man kan u. heraf. — c) u. Roden af et Tal (sb.: taka rót undan átthyrndri tölu, þeirri er verpilsvöxt hefir). — d) tína (e-ð) saman (úr riti): U. noget af et Skrift.

Uddragning, ft. -er, sk., það að uddrage.

uddreie, ná (e-u) út með því að snúa, vinda (e-ð) út.

uddrive, ás., a) í eiginl. merk., ekki haft nema í ho. l. t., uddreven, út rekinn, rekinn út, út flæmdur: Fjenden blev ſnart igjen uddreven. — b) óeiginl., reka e-ð út, eða þvíuml.: U. Djævle.

Uddrivning, ft. -er, sk., það að uddrive.

uddufte, ás., gefa (e-n ilm) af sjer.

uddunſte, a) h. s., fara sem gufa upp (af e-u): Hvad der uddunſter af Træerne om Natten gufan, sem leggur upp af trjánum á nóttunni. — b) sem ás., senda (e-ð) upp af sjer í (sem) gufu: Jorden uddunſter megen Fugtighed það leggur mikinn raka upp af jörðunni.

Uddunſtning, sk., a) án ft., það að uddunſte: Den umærkelige U. (eiginl.: það að gufu leggur upp af e-u, þó lítið beri á), gufa, sem lítið ber á. — b) með fl. -er, gufa (sb.: loptit þröngvíz svá ok þykknar af þeim vætum ok andargust, sem upp leggr af öllu saman, jörðunni ok vatninu, at þat þolir harðla vel fuglanna flug, Stjórn): Skadelige (qvælende) Uddunſtninger.

uddyrke fullkomna (e-ð með ástundun; sb. uddanne): „At Legem, Aand og Hjerte uddyrkedes i det vedbørlige Forhold".

uddøe líða undir lok: Hans Slægt uddøde med ham hann lifði síðastur sinna kynsmanna. Uddøde Folkeſtammer. — Hele Byen ſyntes at være uddød það var eins og öll borgin stæði í eyði.

Uddør, útidyr; úthurð (N. g. L.).

ude, ao., [úte fyrir úti], A) eiginl., 1) gagnstætt inniveru í e-u húsi, a) úti, (sb.: undir berum himni; á víða vangi): Den ſtørſte Deel af Sæden ligger endnu u. Qvæget gaaer endnu u. om Dagen, men tages ind om Natten. Det er ikke behageligt, at være u. i ſaadant Veir. Lukkes u. vera lokaður úti. Man maa have Tilſyn overalt, baade inde og u., bæði úti og inni, bæði utanhúss og innan. — Komme u. fra koma að utan. — b) úti (í úthýsi): Konen var inde i Stuen, og Manden u. i (úti í) Stalden (Laden). — c) að heiman (= annarsstaðar enn á heimili sínu): Jeg gaaer ud i Eftermiddag, og bliver u. hele Aftenen verð í burtu allt kvöldið. Man ſeer ham aldrig glad, hverken hjemme eller u. — 2) u. og hjemme utanlands og innan. — 3) fjærri miðbiki e-s hlutar: U. ved Grændſerne út við landamæri. — B) um tíð, úti: Naar Barnet er dødt, er Fadderſkabet u. (sb. Fadderſkab). Spillet er u. — Det er u. med ham, hann er frá, hann er farinn, hann er liðinn eins og ljós, (sb.: það er út sjeð um e-ð): Miſter han denne Capital, er det reent u. med ham. — C) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) blive u. med noget; sb. udeblive. — b) nu er jeg reent u. af Spillet kominn út af laginu. — c) jeg er nu ſnart u. af den førſte Deel bráðum búinn með fyrsta (fyrra) hlutann (af bókinni).

udeblive koma ekki: De udeblevne Medlemmer i Selſkabet þeir fjelagsmenn, sem ekki komu. Han er udebleven med Betalingen over

Tiden hann hefur ekki borgað í tækan tíma. Betalingen udeblev, kom ekki, brást.

Udeblivelſe, sk., það að **udeblive**: Hans lange U. gav mig Miſtanke mig fór að gruna margt, þegar hann var svo lengi í burtu.

udeelagtig hlutlaus e-s: Være u. i noget.

Udeelagtighed, það að eiga ekki þátt í e-u, (hlutleysi).

udeelt, [sb. **dele**], ódeildur (Grágás), óskiptur (fornt; sb. óskertur).

udeholde, ás., halda (e-u) úti.

udelade, ás., [**lade** af láta], sleppa (e-u), fella (e-ð) úr; fella (e-ð) undan: Dette Ord maa ikke udelades þessu orði má ekki sleppa. Han udelod adſkillige Vers, da han oplæſte Digtet.

Udeladelſe, sk., það að **udelade**.

udelelig óskiptilegur (fornt).

Udelelighed óskiptilegleiki.

udelukke, a) eiginl., loka (e-n) úti: Derſom vi ikke ſkynde os, blive vi udelukte. Jeg blev udelukket af mit eget Huus. — b) óeiginl., byrgja (e-n eða e-ð) úti, stengja (e-n) úti (sb. steingja úti páfann sjálfan af kirkjunnar inngöngu; sb. einnig: fráskila allri guðs kristni, 655, XI): Han blev udelukt af (eða fra) Selſkabet var rekinn út úr fjelaginu. U. een fra en Arv gjöra e-n arflausan. Udelukkende Rettighed = **Enerettighed**. Mod og Raſkhed udelukker ikke (getur verið samfara) den fornødne Forſigtighed.

Udelukkelſe, ft. -r, sk., það að **udelukke**.

uden, [utan], A) ao., utan, 1) án fs., (sb.: ok sèri því um gammann, bæði utan ok innan): Kiſten blev malet baade inden og u. — 2) fyrir framan fs., a) vi maatte ſtaae u. for (fyrir utan) Kredſen. Boe u. for Byen utanborgar. — b) u. om Gjerdet gaaer en dyb Grøft (sb. þar utan um liggr hinn djúpi sjár). — c) tag endnu denne Pels u. over de andre Klæder utan yfir hin fötin. — d) hefte noget u. paa Kjortelen utan á kyrtilinn. — Det ſtod u. paa Brevet utan á brjefinu. — B) st., 1) utan = nema, a) (sb.: nú dvelr mik engi lutr ...., utan sá einn, at hann mun nú til borða genginn; þèr skulut öngu fyrir týna, nema lífinu, ef o. s. frv.): Ingen gik til ham, u. jeg. Ingen, u. Forældrene, vare tilſtede. Det er intet, u. tomme Løfter. — Jeg har ingen til at tale min Sag, u. ham. — b) (sb.: utan hann væri verndaðr föðurligu fulltingi, Fms. VI, 70; öngir þóttu lögligir dómar, nema hann væri í): Det kan ikke ſkee, u. han vil. „U. ſaa er (nema svo færi), at jeg kom til Skade, at miſte mine Øren". — c) u. at með nh., þar sem nú er tíðkanlegt á ísl. að segja án þess að með nh., (sb.: fengu þeir eigi haldit — varginum —, nema þeir felldi hann, Sn. E.): Det kan ikke ſkee, u. førſt at ſøge om Tilladelſe, nema áður sje beðið leyfis, (ekki stoðar að gjöra það í leyfisleysi). — 2) u. at, þar sem Íslendingum er nú títt að segja án þess að (en orðinu nema verður ekki við komið, eins og í B, 1, c), a) með nh.: Man kan fordrive dem, u. at ſkade Træerne (það má fæla það burt, án þess að skemma trjen), ekki þarf að skemma trjen, þó það sje fælt burt. U. at ſige et eneſte Ord, forlod han Selſkabet, hann fór burt þegjandi úr samkvæminu, (sb.: hann kvaddi hvorki kóng nje jarl). — b) með framsöguh. (þar sem vjer höfum afleiðingarh. eptir án þess að): Han gik bort, u. at nogen mærkede det (án þess að nokkur yrði var við), svo að enginn varð var við. Jeg var tidt i Selſkab med ham, u. at jeg kjendte ham. — C) fs., 1) eiginl., utan (sb.: utan kirkjugarðs; utan paradísar; Páll vissi af gipt heilags anda dauða þeirra manna, er lètusk utan hans herbergi): U. Huſet utanhúss. U. Byen utanborgar. U. Porten, fyrir utan borgarhlið, utanborgar. — 2) óeiginl. utan (sb.: fastan .... utan ölmusunnar; utan orlofs; utan leyfi konungs; jörðin var þá utan alla prýði), fyrir utan (sb.: Mögnús tók þá við Danmörk fyrir utan gagnmæli; fyrir utan leyfi), án (sb.: ón lostasynðar, El.; ómildra, es fyr farask ón dóm, El.; ón hans ráðe, Fms. XI, 111): Et Træ u. Løv (sb.: fuglinn flaug fjaðralaus, settist á garðinn beinlaus; þá kom maður handlaus, og skaut fuglinn bogalaus). Gaae u. Hat (Stok) hattlaus (priklaus). Ingen gik til ham u. mig án mín (= svo að jeg væri ekki með honum). Døe u. Arvinger deyja erfingjalaus (fornt). Gjøre noget u. Betaling, kauplaust, fyrir ekki neitt. — U. Forſkjel; sb. **Forſkjel**. U. Tvivl, eflaust, sjálfsagt. U. Omſvøb, beint áfram, hiklaust. U. Ophør; sb. **Ophør**. U. Ende utan enda (Gísl.). U. Aarſag án sakar: ſtraffes u. al Aarſag (sb. hann hefir meirr enn saklauss veginn verit). U. Anledning, raunarlaust, að raunarlausu: Det ſkete u. nogen (mindſte, ringeſte) Anledning öldungis að raunarlausu. — Deres Afſked var ikke u. Taarer, skilnaður þeirra var ekki táralaus, (sb.: eptir tárblandinn koss skilja þau). Jeg har ikke u. megen Vanſkelighed opnaaet det jeg hef ekki haft lítið fyrir því. — Han gjør intet u. hendes Raad (sb.: utan frænda ráð, Hkr.; án ráð lögráðanda, Grágás; án ráði allra frænda sinna, Nj.). U. ham var jeg ikke bleven til det, jeg er.

udenad, ao., utanbókar: Lære (kunne) noget u.

Udenadslæsning það að lesa e-ð þangað til maður kann það utanbókar.

udenbords, ao., utanborðs (Gísl.; Fms. VII, 202), útbyrðis (fornt): Inden- og u.

udenbyes, a) ao., utanborgar: Boe u. — b) sem e., (sem er eða á heima) utanborgar: U. Folk, utanborgarfólk, utanborgarmenn. U. Gjeſter. U. Deeltagere.

udendørs, ao., utangátta (Stjórn), utanstokks, utanhúss (B. H.), utanbæjar (fornt).

udenfor, ao., fyrir utan, o. s. frv.: Vi gik ind i Huſet, men han blev u. var eptir úti. — Óeiginl.: Jeg vil helſt være u. vera laus við það (mál).

udenfra, ao., utan = að utan: Fugtigheden trænger ind u.

udengjerds, ao., utangarðs: Den Deel af Kratſkoven, ſom ligger u.

udenjords, ao., utanjarðar: „Vi ville forlade Stjernerne, efterat vi i nogen Tid have reiſt udenlands eller u."

udenlands, ao., utanlands (sb.: hann var þá utanlands, Fms.; er hann kom utanlands, Hv.), utanlendis (fornt), útlendis (fornt), erlendis (sb. Gþl. 148): Reiſe (begive ſig) u. Han har været u. Komme u. fra, koma úr (frá) útlöndum, (sb.: koma úr siglingu, koma inn, koma út).

udenlandſk, ft. -e, e., útlenzkur (fornt), útlendur (fornt), erlendur (fornt): udenlandſke Varer útlenzkur (útlendur) varningur.

Udenlandsreiſe, för í útlönd, (sb.: utanför, utanferð).

udenom, ao., í kring: Vi andre gik igjennem Moſen, men han foretrak at gaae u.

udenover, ao., utan yfir: Tag endnu denne Pels u.

udenpaa, ao., utan á: Man kan føle u., hvad der er i Pakken það má finna utan á bögglinum, hvað í honum er.

Udenretsſtævning stefna frá sakar sækjanda (gagnstætt **Retsſtævning**).

udenrigs, ao., utanríkis, (sb. **udenlands**).

udenrigſk, ft. -e, e., utanríkis-: Udenrigſke Fordringer (sb.: erlendis-víg, o. s. frv., Grágás II, 142).

udenſlægts, sem e., utanættar-.

udentil, ao., utan, að utanverðu.

udenveis, ao., afleiðis (fornt), afskeiðis (fornt): „Du gaaer lidt u.; det gjør dit hede Blod".

Udenverden = **Yderverden**.

Udenvold, ytri vígveggur, (sb. Fms. IX, 41).

udenvolds, sem e., (sem er) utanveggja (= fyrir utan borgarveggi).

udenvælts, sem e., utanveltu-: Have mange u. Kort paa Haanden.

Udenværk, ft. -er, kl., vígi fyrir utan kastala-síki, (útvígi).

udeſtaaende, [sb. **ſtaae**], a) ógoldinn (sb. Grágás I, 399): Jeg har endnu adſkillige Fordringer u. — b) have noget u. med een, eiga í brösum (höggi) við e-n, (sb. eiga sakir við e-n).

Udfald, 1) eiginl., a) útfall. — b) með aukinni merk., α) (í skilmingum), tilræði (= það að leggja eða höggva til annars); lag; högg. — β) útrás (af liði sem um er setið): Gjøre et U. af Fæſtningen. — 2) óeiginl., endir, málalyktir, málalok: Sagen fik et ſlet (godt) U., málalok urðu ill (góð), málið fór illa (vel). Sagen fik et uventet U. fór öðru vísi, enn ætlað var.

Udfart útför (í óbreyttustu merk.): Vi ville gjøre en lille U. i Havnen fara spottakorn út á höfnina. Ved Kuglens U. af Mundingen í því að kúlan flaug út úr bissunni.

udfeie, ás., sópa (e-u) út.

Udfeining, ft. -er, sk., það að **udfeie**.

udfile, ás., a) sverfa innan úr (e-u) = hola (e-ð) innan með því að sverfa. — b) sverfa (e-ð úr eða af e-u): U. Ruſtpletter af noget.

Udfiling, ft. -er, sk., það að **udfile**.

udfinde, ás., (finna e-ð með umhugsun), hafa (e-ð) upp: Nu har jeg udfundet Aarſagen. U. Opløsningen til en Gaade, finna ráðning e-r gátu, ráða (geta) gátu, (sb.: dreymdi Faraó 2 drauma ....., ok urðu eigi ráðendr til).

udfiſke, a) veiða (e-ð) upp. — b) tæma (e-ð) að fiski: U. en Dam.

udflamme, ás., (í skáldskap), skjóta (e-u) út af sjer í loga.

Udflod, kl., a) útrennsli. — b) það sem út rennur.

Udflugt, ft. -er, a) það að fljúga út: Fuglens U. fra Reden. — b) ferð, (sb.: bregða sjer eitthvað, skreppa eitthvað): Det er hans førſte U. efter hans Sygdom. — c) útvegur (sb.: öngan útveg á hón — þ. e. sólin —, nema renna undan, Sn. E), undanfæri, undanbragð. — d) fyrirsláttur, vífilengjur: Han veed nok at finde en U. Søge Udflugter fara undan.

udflyde fljóta (renna) út: Der udflød en tyk Vædſke.

Udflydelſe, sk., (sjaldh.), a) það að **udflyde**. — b) = **Udflod** b.

Udflyden, án ft., sk., það að **udflyde**.

udflye, ás., (úrelt), a) dubba (e-ð) upp. — b) = **udſtyre**.

Udflyening, sk., (úrelt), = **Udſtyr**, **Medgift**.

Udflytning, það að flytja (færa) e-ð út; það að flytja sig út.

udflytte, ás., flytja (e-ð) út, færa (e-ð) út: U. en Bonde fá bónda jörð utanbýjar. Bønderne, hvis Gaarde udflyttes, faae Bygningshjelp.

Udflytter, ft. -e, kk., sá sem flytur sig út (einkanl. úr bý; sb. **udflytte** og **Udflyttergaard**).

Udflyttergaard jörð sem bónda er fengin utanbýjar.

udfolde, [-**folde** af falda], breiða (e-ð) út, a) eiginl.: U. en Viſte breiða blævæng.

Roſen (Blomſten) udfolder ſig lýkst upp. — b) óeiginl.: U. (birta) ſit Hjertes inderſte Hemmeligheder (sb. ef þú segja nè náir einhverjum allan hug). Der, hvor Sjælens Kræfter ſkulle u. ſig (þróast) i fri Virkſomhed.

Udfolding, ft. -er, sk., það að udfolde.

udfordre, a) eggja (e-n) að koma út; bjóða e-m til einvígis, bjóða e-m einvígi, (sb.: bjóða e-m hólmgöngu, skora á e-n til hólmgöngu, skora e-m til hólmgöngu, skora e-m á hólm): Han har udfordret den, ſom fornærmede ham. U. een paa Piſtoler bjóða e-m að berjast við sig með smábissum. — b) = udkræve.

Udfordring, ft. -er, sk., það að udfordre a.

udfore, I) kapp-ala. — II) fóðra (fat): U. noget med Skind (sb. skallats-skikkju skinndregna enum beztum skinnum).

Udforing, ft. -er, sk., það að udfore.

udforſke, ás., a) komast að e-u, komast fyrir e-ð, (sb.: kveða má svá, at þá sè fegri vísan, ef grafin er; sá er með mennskri skynsemi vill grafa um tákn manndóms Krists; af sinni ræðu ok vitrleik gróf hann svá undir þeim, at hann varð margra hluta .... víss; gróf hann vandliga eptir þess manns atferð; hann gróf at vandliga ok bað hana segja sèr): Han ſøgte at u. af Pigen, hann reyndi til að hafa (veiða) það upp úr vinnukonunni, (sb. b). — Søge at u. (grafa um) Naturens Hemmeligheder. — b) komast fyrir e-n: U. een.

Udforſkning, ft. -er, sk., það að udforſke.

Udfragt (sjaldh.), burtflutningskaup.

udfrie, ás., frelsa (fornt: frjálsa) e-n úr (af, undan) e-u: U. een af Fængſel. U. Landet af Fjendens Vold (sb. allt hans ríki vil ek frjálsa af úfriði andskota hans).

Udfrielſe, sk., það að udfrie.

udfritte, a) komast að e-u, komast fyrir e-ð, veiða (hafa) e-ð upp úr e-m: Han ſøgte at u Hemmeligheden af Tjeneren. — b) komast fyrir e-n: Han vilde u. Pigen; men hun blev ved hendes Taushed.

Udfritten, án ft., sk., það að udfritte (sb. spurningar).

udfylde fylla: U. en huul Kugle med noget. U. det ſom mangler i en Ting (sb.: hvort fullt væri skarð í vör Skíða; Haraldr .... fylldi vísuna, er Þormóðr hafði ort).

Udfylding og Udfyldning, sk., það að udfylde.

Udfyldning sjá Udfylding.

Udfærd (fornl.), útför (t. a. m. í: útfarabólkr, Gþl. VIII).

udfærdige, ás. 1, semja (skriflega skipun eða auglýsingu eða þvíuml.; sb.: gjöra; sb. einnig udſtede).

Udfærdigelſe, sk., það að udfærdige.

udføre, A) eiginl., a) flytja burt (varning í önnur lönd, til sölu): Der udføres meget Korn af Danmark. — b) (sjaldh., nema í ho. l. t.), fara út með (e-n eða e-ð): Da han blev udført til Retterſtedet. — B) óeiginl., a) leiða (e-ð) til lykta, (sb. fuldføre), fylla (sb.: þeir menn, er kœnstir voro ok braustastir at fylla þá sýslu, Fms. X, 230), vinna: Han har begyndt meget, ſom han neppe faaer udført. Dette Foretagende udførte han uden andres Hjelp. U. en Befaling. „Hvor langt ſtørre det er, at u., end at beſkrive Bedrifter". — b) rekja (e-ð skriflega): U. en Sætning. U. et Beviis.

Udførelſe, án ft., sk., A) eiginl., það að udføre A, b: Forbryderens U. til Retterſtedet. — B) óeiginl., það að udføre B (sb.: ef vær erfiðum meðr framkvæmd ok fyllingu guðs boðorða, Stjórn): En Handlings U.

Udfører, ft. -e, kk., (sjaldh.), fyllandi, framkvæmandi: „Disse ..... behøve Udførere af de Forretninger, ſom de ſelv fattes Kundſkab til at udføre".

udførlig, a) ft. -e, e., sem engu er úr sleppt, nákvæmur, greinilegur: Skriftet er udførligt, uden at være vidtløftigt. En u. Fortælling. — b) sem ao., út í æsar (hörgul), innilega (sb. at þèr skýrit inniliga firi mèr þessa hluti): Beſkrive (beviſe) noget u.

Udførlighed, án ft., sk., það að vera udførlig a.

Udførſel, sk., burtflutningur (varnings, til sölu): Toldfri U.

udgaae (er), 1) eiginl., a) um það, sem hefur fætur, (ekki tíðkað, nema í tíguglegu orðfæri): De førſte, der udgik af Byen er út gengu úr borginni. — b) um dauða hluti: Udgaaende Varer vara, sem burt er flutt. — 2) óeiginl., a) spretta (af e-u): Herfra udgik en ny Slægtlinie (sb. margir rèttlátir menn runnu upp af honum ok fædduz). — b) koma í ljós: Kongen lod u. den Befaling setti þá skipun. — Lade noget u. i Trykken, láta e-ð koma á prent, láta prenta e-ð. — c) fölna (um blóm); feyskjast, (sb.: trèit er kvikt, þat vex ok gefr grœnt lauf, ok svá hrörnar þat ok þornar, þegar þat tekr at deyja; en fyrir því má þat kvikt kalla, meðan þat er grœnt, at þat deyr þegar er þat hrörnar, Skuggsjá): En udgaaet Blomſt (sb. þar hrörna aldri fagrir blómar). Udgaaede Træer kal-viður.

Udgade, stræti utarlega í borg, (út-stræti).

Udgang, 1) án ft., a) útganga; útferð: Indgang og U. gjennem en Port. — Israeliternes U. af Egypten (sb.: Ísraels ætt tók á útferðarmorni sínum af Epiptalandi rifs ok rán, Stjórn). — b) lok (e-s tíma): Aarets U. árslokin. Maanedens U., mánaðarlokin, niðurlag mánaðarins (Rimb.). — c) í líkri merk. og Udfald 2: Denne Begivenhed fik en anden U., end man havde ventet fór öðruvísi, enn ætlað hafði verið. — d) greinaskipti (með línuskiptum). — 2) með ft. -e, útgangur (sb.: hlupu þá í sundr veggirnir, svá at þar var útgangr mikill, Eg. 91), útganga (sb.: berum at eld, nema at einni útgöngu, Fas. I, 14), dyr: Der er to Udgange fra Gaarden. En ſkjult U., leynidyr, laundyr.

Udgangsfaar utigangskind.

Udgangsheſt, útigangshestur, (sb. Udgangsøg).

Udgangstold tollur af vöru sem burt er flutt.

Udgangsøg, klakahross (fornt), gaddhestur.

Udgave útgáfa (annað enn Oplag I, c): Beſørge en ny, forbedret U. af et Skrift endurbæta rit og láta prenta það að nýju. — En billig (koſtbar, ſjelden, ſmuk, fuldſtændig) U.

Udgift útlát (sb.: fyrir stórum inntekjum ok útlátum ..... verandi, Theophilus 1; hann ..... var fyrir öllum útlátum ok inntektum, Fas. III, 194), útgjöld, gjöld: Der foreſtaaer mig en ſtor U. jeg á (senn) að greiða mikið fje. Aarlige Udgifter. Holde Bog over Indtægt og U. bóka bæði gjöld og tekjur.

Udgiftsbog útgjaldabók.

udgive, a) greiða út (fje), greiða (fje) af hendi, eða þvíuml.: Jeg har i Aar udgivet meer end i Fjor. — b) koma (e-u) á prent: Han har udgivet denne Forfatters ſamlede Værker. — c) setja (og birta lög): U. en Forordning. — d) u. noget for noget láta sem (eins og) e-ð sje e-ð: Han udgav det for et Maleri af Tizian. U. ſig for en anden Perſon, látast vera annar, enn maður er; ljúga til nafns síns.

Udgiver, ft. -e, kk., útgefandi (bókar): Bogens (Tidsſkriftets) U.

Udgjeld skuldir á dánarbúi. Gagnstætt Indgjeld.

udgjenne, ás., stökkva (e-u) út, bægja (e-u) út.

Udgjerning, útiverk, útivinna.

udgjøre, vera (e-ð): Vinteren udgjør den ſtørſte Deel af Aaret veturinn er meiri hluti ársins (meira enn helmingur af árinu). Hans Gjeld udgjør en ſtor Sum (skuldirnar hans eru mikið fje), það eru ekki leysi (smáræðis) skuldir, sem hann er í; hann er stór-skuldugur (skuldunum vafinn). Det, ſom udgjør Menneſkets ſande Lykſalighed það, sem sönn sæla mannsins er í fólgin), það sem manninum er sönn sæla.

Udglatning, ft. -er, sk., það að udglatte.

udglatte, jafna, sljetta: U. Folder i Tøi.

udgløde, ás., gjöra (e-ð) glóandi.

Udglødning, ft. -er, sk., það að udgløde.

udgnide núa (e-ð) úr: U. en Plet.

Udgnidning, ft. -er, sk., það að udgnide.

udgrandſke komast að fullum skilningi á (e-u; sb. udforſke a): „Det Væſen, hvis Godhed vi kjende, ſkjøndt vi ei kan u. dets Veie."

Udgrandſkning, ft. -er, sk., það að udgrandſke.

udgrave, 1) um pælingu, a) grafa (e-ð) upp (úr jörðu): U. noget af Jorden. — b) brjóta (fara í) haug: U. en Høi. — 2) um innsiglisgröpt, o. s. frv., a) grafa (myndir á e-ð; sb. indgrave 2, a): U. Figurer i Metal. — b) grafa (= grafa myndir á; sb.: krismaker grafit, með tönn): Udgravet Arbeide.

Udgravning, ft. -er, sk., það að udgrave.

udgruble finna (e-ð) með heilabrotum.

Udgrund útgrynni (sb.: stórskipum er ekki gott at halda at Englandi, sakir straums ok útgrynnis, Fas. I, 351), útgrynningar.

udgrunde, ás., komast að (e-u, með umhugsun): U. Aarſagerne til en Stats Forfald. Søge at u. en Hemmelighed (sb. udforſke a).

udgræde, í orðatiltæk. have udgrædt vera hættur að gráta.

udgrøfte, ás., skera e-ð fram: U. et Hængedynd.

udgyde, 1) eiginl., a) hella e-u niður: Han udgød Vinen, ſom var i Bægeret. — b) hella e-u út: U. Blod hella út blóði (623). U. Taarer hella út tárum (sb. 623). — 2) óeiginl.: U. ſit Hjerte for een (sb.: sorg etr hjarta, ef þú segja nè náir einhverjum allan hug). U. ſin Harme (Vrede) over een skeyta skapi sínu (svala sjer) á e-m.

Udgydelſe, ft. -r, sk., það að udgyde, a) eiginl., (sb.: í úthellingu blóðs síns, Orkn.). — b) óeiginl.: Hjertets fortrolige Udgydelſer hjartanleg trúnaðarmál.

udhale, ás., draga (e-ð) út með köðlum: I Dag bliver Skibet udhalet af Bommen.

Udhaler, ft. -e, kk., (í óvönduðu tali), slarkari.

udhamre, a) beita (e-ð) út: U. Kobber i Plader. — b) rjetta (e-ð) með hamarlætti: U. en Bugle.

Udhamring, ft. -er, sk., það að udhamre.

Udhavn, höfn á útströndum, (úthöfn).

Udhegn, merkigarður, (sb. útgarðar).

udhente sækja (e-n eða e-ð) út: Han blev udhentet paa Landet.

Udhold dráttur: En Tones U. i Muſikken.

udholde, ás., þola (sb.: hverr þolir þar verst píslir?, Fms. III, 200), bera e-ð af, standast: Han maatte u. meget paa denne Reiſe. Han udholdt Prøven. — U. en Tone (halda nótu) i ti Secunder. — b) **udholdende**, sem e., þolinn (sb.: þolinn var hann með vás ok erfiði, Rómv., um Catilina), þrautgóður (Skuggsjá), endingargóður: Være udholdende i Arbeide. En utrættelig og udholdende Flid (stök iðni).

udholdelig, ft. -e, e., þolandi = þolanlegur.

Udholdenhed, án ft., sk., þol.

Udholm, a) úthólmur (eins og útey). — b) engjahólmi (**Engholm**) utarlega í landi.

udhoret, [sb. **hore**], (í óvönduðu tali), a) sem ho.: Have udhoret vera hættur saurlífi. — b) sem e., út-taugaður af saurlífi.

udhugge, a) höggva (e-ð) út (úr e-u): U. en Steen af Klippen. — b) höggva (e-ð í eða á e-ð): U. et Vindue i en Muur klappa glugga á múrvegg. — c) meitla (e-ð úr e-u): U. en Figur i Marmor. — d) brytja: Kjødet af Oxen blev ſolgt, ſaa haſtigt ſom Slagteren kunde u. det. — e) ryðja (skóg): U. en Skov.

Udhugning, ft. -er, sk., a) það að **udhugge**. — b) höggvið skógarrjóður.

udhule hola e-ð innan (sb.: hinn kristni maðr hafði holadan innan staf sinn, 655 III): U. en Træklods. Et udhulet Græskar. — „Og arbeider paa at u. den Afgrund, der ſkal opſluge dem begge" (sb.: sjer grefur gröf þó grafi).

Udhuling, ft. -er, sk., það að **udhule**.

udhungre, ás., svelta, sitja e-m mat: See udhungret ud. U. en Fæſtning.

Udhuus, úthús (fornt), úthýsi (fornt), útihús (fornt): Udhuſene paa denne Gaard ere forfaldne.

udhvile, a) h. s., (sjaldh.), hvílast. — b) ás., í u. ſig, hvíla sig, hvílast; aflýjast: U. ſig efter (hvílast af) ſit Arbeide. Naar vi faae udhviilt os, ville vi gaae videre. Være udhviilt vera orðinn aflúinn (afþreyttur). — Den udhvilede Jord (sb. **hvile** 1, a, β).

udhyle, ás., láta (e-ð) í ljósi með góli, segja (e-ð) vælandi (æpandi).

Udhæng e-ð sem hangir út.

udhænge, ás., hengja e-ð út: Klæderne ere udhængte for at luftes. — U. en Fane setja út merki.

udhæve taka e-ð fram (í tali eða skrifi).

udi (fornl.) = i: U. Italien á Ítalíalandi (625).

***udiſciplineret**, [sb. **diſciplinere**], óvanur reglusemi.

udjage, ás., reka e-n eða e-ð út: Han blev udjaget af Staden.

Udjagelſe, sk., það að **udjage** (útrekstur).

Udjord = **Udmark**.

udjævne, jafna, sljetta: U. enhver Fold.

Udjævning, ft. -er, sk., það að **udjævne**.

udkaare kjósa: Den Prinds, de havde udkaaret til Konge.

Udkaarelſe, sk., það að **udkaare**.

Udkant, útskækill, útskiki: I en U. af Byen utarlega í borginni.

Udkaſt, ft. eins, kl., a) (sjaldh.), það að **udkaſte** a: „Han drager i Haſt ſine Garn til et U." — b) (það að **udkaſte** b), uppdráttur (til undirbúnings); uppkast: Gjøre U. til en Bygning draga upp (fyrstu) fyrirmynd húss. — Gjøre U. til et Skueſpil (Brev) kasta upp sjónarleik (brjefi).

udkaſte, a) kasta (e-u) út: Da Garnet blev udkaſtet. — b) kasta (e-u) upp: U. en Tegning paa Papiret. — U. en Skildring af Tidens Sæder lýsa stuttlega aldarhætti. U. en Plan til et Foretagende selja ráð til um e-t áform.

Udkaſtelſe, sk., það að **udkaſte a**.

Udkaſtning, sk., = **Udkaſtelſe**.

Udkig, kl., það að vera að gá (eiginl. gægjast) að e-u, (sb.: oro — þ. e. voru — opnar dyrrnar ok engir menn á varðbergi, 655 XXX A; nú segja menn: vera á vaðbergi): Være i Mærſet paa U. Ligge paa U. efter noget vera að horfa eptir e-u.

udkjøbe = **kjøbe ud** (sb. greinina um **kjøbe**): Han har udkjøbt alle de andre Lodseiere.

udkjøre, ás., aka (e-u) út: Gjødningen er udkjørt paa Ageren áburðinum var ekið (út) á akurinn.

Udkjørſel, a) það að aka út. — b) akdyr eða akvegur út.

Udklipning, sk., það að **udklippe**.

udklippe, ás., a) klippa (e-ð úr e-u): U. Blade af en Bog. — b) klippa (myndir úr e-u): U. Dyr (Blomſter) i Papir.

udklæde, a) búa (e-n breytilega að klæðum): Hun var underlig udklædt. — b) færa (e-n í dularbúning): Hun var udklædt i Mandsklæder. — c) = **forklæde**: Han var udklædt ſom en Bonde.

udklække, 1) eiginl., a) klekja e-u út, unga (e-u) út: Strudſens Unger udklækkes ved Solvarmen. — b) koma (grasi) til að spretta: Solen udklækker Blomſterne blómin spretta við sólarylinn. — 2) óeiginl., unga (e-u) út: Dette kloge Anſlag har han ſelv udklækket.

Udklækning, sk., það að **udklække**.

udkoge, ás., a) sjóða (e-ð úr e-u): U. Fedtet. Marven er udkogt. — b) hreinsa (e-ð) með því að láta það liggja í sjóðanda vatni: U. nye Leerkar. U. Sølvtei.

Udkogning, ft. -er, sk., það að **udkoge**.

Udkomme, án ft., kl., atvinna: Naar man har Helbreden, finder man vel U. getur maður líklega haft ofan af fyrir sjer. Erhverve ſit U. hafa ofan af fyrir sjer. Have ſit U. hafa til dags og nætur; (han har ſit U.; men heller ikke mere það er rjett svo að hann kemst af; það berst í bökkum fyrir honum). Have ſit gode U. vera efnaður (megandi, bjargálna). Have rigeligt U., hafa nóg fyrir sig að leggja, vera efna-maður. Have knapt U. eiga heldur örðugt.

Udkomſt, sk., (sjaldh.), undankoma, útvegur (til undankomu).

udkonſtle, ás., (sjaldh.), gjöra (e-ð) margbrotið.

udkradſe bora út úr (e-u): U. ſit Pibehoved hrista úr pípuhausnum sínum.

Udkradsning, sk., það að **udkradſe**.

udkramme trana (e-u sem er margt) fram: U. ſine Koſtbarheder. — Óeiginl.: U. al ſin Lærdom.

Udkrat runnar utarlega í skógi.

udkryſte kreista (e-ð úr e-u).

udkræve, (útheimta), þurfa: Sagen udkræver en nøiagtig Underſøgelſe það þarf að rannsaka málið nákvæmlega. Det udkræver et møiſommeligt Arbeide það er fyrirhafnarmikið. Min Pligt udkræver det, það er skylda mín, mjer er það skylt, jeg er skyldur til þess.

udkæmme, a) kemba (e-ð úr e-u). — b) greiða úr (e-u) með kambi eða hárgreiðu: U. en Fletning. U. Haaret greiða sjer.

Udlaan, það að ljá e-ð í burt; það sem ljeð er í burt.

udlaane ljá (e-ð) í burt: U. Bøger af ſin Bogſamling ljá bækur úr safninu sínu.

udlade, ás., [**-lade** af hlaða], = **loſſe**: Indlade og u. et Skib.

udlade, ás., [**-lade** af láta], í orðatiltæk. u. ſig tala: Du maa ikke u. dig for nogen derom þú mátt ekki minnast á það (láta á því bera) við neinn. Derom (derover) har han ſlet ikke udladt ſig hann hefur ekki nefnt það á nafn. Han udlod ſig med (það var á honum að heyra, hann ljet í veðri vaka), at der vil foregaae en Forandring.

Udladning, sk., það að **udlade** (= **loſſe**).

Udladelſe, ft. -r, sk., orð (ft.).

Udland, útlönd, önnur lönd: Gjøre en Reiſe i Udlandet ferðast um önnur lönd.

udlede, ás., [**-lede** af leita], (sjaldh.) = **udſøge**.

udlede, [**-lede** af leiða], ráða, álykta, (sb. **uddrage b**): Deraf vil man u., at han er falden i Unaade.

udlee, ás., hlæja (sb.: hleginn af englum, en hræptr af mönnum; sb. einnig **belee**): Han miſtede ſin Hat og blev oven i Kjøbet udleet.

udleie leigja (ljá, lána, byggja) e-m e-ð: U. Klæder. U. Værelſer.

udlevere, skila e-u; selja e-n fram: U. en Forbryder.

Udlevering, sk., það að **udlevere**.

udlevet, [sb. **leve**], (útlifaður), hrumur, (sb. **affældig 1**): Være tidlig u.

Udligger, sk., a) eins konar rá. — b) (úrelt) = **Vagtſkib**.

udlodde, ás., [**lodde** af hluta], skipta (e-u í hluti).

udlokke, ás., ginna e-ð af e-m (sb. Fms. III, 98); veiða (hafa) e-ð upp úr e-m: U. en Hemmelighed af een.

Udlosning, sk., það að **udloſſe**.

udloſſe = **loſſe**.

udlove, ás., heita (e-m e-u): Han udlovede en anſeelig Belønning til den, ſom kunde opdage det.

udlude, h. s., slúta.

udlude, ás., a) bleyta (e-ð) í lút. — b) hreinsa (e-ð) með vatns-áhellingu: „Hvilke Dele udludes (skolast úr) for det meſte ved Vandet under Æltningen". — c) láta (e-ð) setjast (í vökva).

Udludning, ft. -er, sk., það að **udlude** (ás.).

udlufte, ás., viðra: U. Sengklæder.

Udluftning, ft. -er, sk., það að **udlufte**.

udluge reyta upp (illgresi): Alt Ukrud maa reent udluges af Bedene.

Udlugning, sk, það að **udluge**.

Udlæg, ft. eins, kl., 1) það að borga fje fyrir annan (og lána honum það með því móti): Gjøre U. for een borga fyrir annan. Jeg maatte gjøre Udlægget jeg varð að borga (fyrir hina, eða þvíuml.). — b) fje sem goldið er fyrir annars manns hönd: Godtgjøre een hans U. Jeg fik ikke engang mit U. betalt það var ekki svo mikið um, að jeg fengi aptur það sem jeg hafði borgað fyrir hans (o. s. frv.) hönd. — 2) skipti til handa erfingja eða skuldarmanni: „U. er ikke en Øvrighedshandling, men en Retshandling". Gjøre U. i en Eiendom.

udlægge, a) borga (e-ð fyrir hönd e-s): Jeg maatte u. 20 Rigsdaler for ham til denne Reiſe. — b) skipta (e-m e-u af því fje sem annar á eða hefur átt): Det er blevet ham udlagt i Arv efter hans Moder hann hefur fengið það í sinn hlut eptir hans móður sína. — c) þýða = skýra, (sb. **udtyde**, **fortolke**, **forklare a**): U. et Skriftſted. U. noget til det bedſte (værſte) færa e-ð á betra (verra) veg. Det blev ham udlagt ſom Hovmod, það var virt honum til ofmetnaðar, það var tekið fyrir hroka af (úr) honum.

Udlægning, sk., það að **udlægge c** (sb. **Fortolkning**).

Udlægsforretning = **Udlæg 2**.

Udlægshaver, ft. -e, kk, skuldarmaður (sb. **Skyldmand**) sem (þiggj.) e-u hefur verið skipt af eign skuldara síns.

Udlægsorden skulda-skipun (= það hverjir skuldarmenn að ganga eigi fyrir og hverjir helzt eigi að verða á hakanum).

udlændig, ft. -e, e., (úrelt), = **udenlandſk**.

Udlændighed, sk., (fornl.) = **Landflygtighed**: „Deres Udlændigheds Tid gik til Ende".

Udlænding, ft. -e, kk., útlendur (útlenzkur) maður (Grágás), útlendis-maður (Fms. X, 107).

udlændiſk, ft. -e, e., (úrelt) = **udenlandſk**.

udlært, [sb. **lære**], 1) í orðatiltæk. have u. vera fullnuma. — 2) sem e., a) útlærður, fullnuma: En u. Svend fullnumi í iðnaði. — b) útfarinn: Være u. paa Skjelmsſtykker. En u. Typ.

udlæſe lesa (e-ð) á enda: Jeg har udlæſt Bogen.

Udløb, a) útlát (sb.: þar var Einglandsfar albúit til útláts, Ísll. II, 221): Flaaden laae færdig til U. — b) útrennsli, (sb. einnig **Munding** a): Donau har ſit U. (fellur) i det ſorte Hav. — c) = **Forfald** 2, b: Vexelens U.

udløbe líða (um tíð): Terminen (Betalingstiden) er udløben.

udløſe, a) leysa e-n út (sb.: Einarr ..... var ..... hafðr þar í höptum ..... bræðr hans ..... leystu hann út, Dropl.): U. een af Fangenſkab. — b) leysa e-n undan e-u, frelsa e-n af e-u: „Udløſt af Stevets tunge Baand". — c) leysa (e-n brott úr fjelagi við sig): U. een af Fælleſſkab (Sameie). — d) leysa e-ð til sín (sb.: þau sex hundrut, er hún sagði fallit hafa dætrum sínum þrimr í arf ..... ok hún hafði til sín leyst): „U. Godſet med ſaa mange rede Penge, ſom det er udlagt for".

Udløsning, ft. -er, sk., það að **udløſe** (útlausn, o. s. frv.).

Udløsningsret = **Indløsningsret**.

Udmaal mál á því sem maður lætur úti: Vinde baade paa Indmaal og U.

udmaale, a) mæla: U. en Plads (Ager, Skov). U. Indholdet af et Viinfad. — b) mæla (e-m e-ð) út: U. Korn ſkjeppeviis til de Fattige.

Udmaaling, ft. -er, sk., það að **udmaale**.

udmagre megra (sb.: skulum vèr .... mæða ok megra vára líkami, Stjórn), tálga holdin af (e-m): Slid og Nattevaagen har udmagret ham hann hefur horazt niður af striti og vökum. — Denne Sæd udmagrer ikke (dregur ekki dáð úr) Jorden.

Udmagring, sk., það að **udmagre**.

***udmaie** hlaða (glysi) utan á.

***Udmaielſe**, sk., það að **udmaie**.

udmale, [af **male** penta], a) ljúka við að penta: U. en Blomſtertegning. — b) lýsa (e-u) út í æsar: U. noget for een.

Udmaling, ft. -er, sk., það að **udmale**.

udmalke, ás., þurmjólka.

Udmark, ft. -er, útskiki í landareign, (sb. úthagi).

Udmarksjord (í mállýzku) = **Udmark**.

udmarve, ás. 1, eiginl., draga merg úr (e-u); draga dáð úr (e-u): „Den udmarvende Overdaad".

Udmarvelſe, sk., það að **udmarve**.

udmatte, lýja, þreyta: Reiſen har udmattet hende hún er örmagna eptir ferðina.

Udmattelſe, sk., það að vera örmagna, þreyta, lúi.

udmynte slá peninga úr (e-u): U. Guld. U. Sølv. — Der udmyntes 9¼ Specier af en Mark Sølv úr mörk silfurs eru slegnir níu eyrispeningar og fjórðungur eyrispenings.

Udmyntning, ft. -er, sk., það að **udmynte** (peningasláttu): U. af Penge efter en vis Fod.

udmærke, a) setja mark á; setja (e-ð) á sig: Jeg har udmærket mig et viſt Træ i Skoven. — b) u. een, α) hafa e-n í hávegum, eða þvíuml.: Kongen udmærkede ham fremfor nogen af de øvrige Anførere. — β) gjöra (e-n) frægan, eða þvíuml.: Det var denne Handling, der iſær udmærkede ham af þessu verki varð hann einkum frægur. — c) u. ſig ved noget, α) gjöra sig frægan með e-u, (sb. **verða frægur af e-u**). — β) vera frægur (ágætur) fyrir e-ð, (sb. **hafa e-ð til síns ágætis**): Denne Viin udmærker ſig ved ſin Styrke þetta vín er frábærlega áfengt. — d) ho. l. t. **udmærket**, α) sem e., framúrskarandi, frábær (sb. Fms. XI, 428), frábærilegur (sb.: frábæriligan frækleik, Fas. III, 364), fráberanlegur (sb.: hennar — þ. e. Maríu — elskuligan son, er svo fráberanlegar jarteiner er gerandi, Theophilus), afbragðlegur (fornt), afbragðs (sb.: svá sem hann — þ. e. Pótífar — sá afbragðs vænleik Jósefs, Stjórn), afburðar (sb.: þat var afburðar járn kosti, Fms. X, 173): En udmærket Mand afbragðs-maður, afburðarmaður. — β) sem ao., frábærlega, afbragðlega (sb.: hann .... lèk svá vel ok afbragðliga, at o. s. frv., Fas. I, 220), afburðar (sb. **afburðar vel**), afburða (sb. **víg afburða frœknligt**): Han har udmærket gode Varer hann hefur afburðar-vöru að gæðum.

Udmærkelſe, sk., það að **udmærke**.

udmønſtre skilja úr (liðljetta hermenn, þegar lið er kannað): U. de uduelige Krigsfolk.

Udmønſtring, sk., það að **udmønſtre**.

udnævne nefna (sb.: **nefna mann í dóm**), taka (e-n til að vera e-ð), gjöra (e-n að e-u): Han er udnævnt til Miniſter.

Udnævnelſe, sk., það að **udnævne**.

udpakke taka (e-ð) upp (úr e-u): U. noget af Kofferten.

Udpakning, sk., það að **udpakke**.

udpante, a) ás., taka upp fje (e-s, fyrir skuldir): U. een for Skatter. — b) sem h. s., taka upp fje (fyrir skuldir): U. hos een for Skatter.

Udpantning, ft. -er, sk., það að **udpante**.

udpatte, þursjúga, totta.

udpenſle = **penſle** b.

udperſe (sjaldh.) = **udpreſſe**.

udpibe, ás., [af **pibe, peb, pebet**], = pibe ud (sb. **pibe** 2, b): Taleren blev udpebet. U. et Skueſpil.

Udpibning, ft. -er, sk., það að **udpibe**.

udpidſke, a) keyra e-n út með svipum: Hun blev udpidſket af Byen. — b) (í tali) = **udmarve**, **udmagre**: En udpidſket Ager.

udpille, reyta (e-ð úr), tína (e-ð úr): U. enkelte Stykker af en Mængde.

udpine, a) kúga (e-ð) út (úr e-m): U. den ſidſte Skilling af den Fattige. — b) = **udpidſke** b: En mager, udpiint Jord.

udplante flytja (plöntur) út (undir beran himin): Diſſe Blomſter (Jordbær) maae udplantes.

Udplantning, ft. -er, sk., það að **udplante**.

udplukke = **udpille**.

Udplukning, ft. -er, sk., það að **udplukke**.

udplyndre ræna: Byen blev udplyndret. Han er bleven udplyndret af Røvere.

Udplyndring, ft. -er, sk., það að **udplyndre**.

udpleie = **oppleie** b.

udpompe ausa (e-ð) upp með dælu: U. Vandet af Kjelderen. U. Vandet af et Skib ausa skip (með dælu).

Udpompning, ft. -er, sk., það að **udpompe**.

Udpoſt útvörður: „Han havde belavet ſig paa et Angreb og inddraget ſine Udpoſter".

Udpresning, ft. -er, sk., það að **udpreſſe**.

udpreſſe kreista (e-ð) út (úr e-u). — Óeiginl.: „Et foragteligt Smiil ..... var det eneſte, ſom jeg kunde u. af ham" sem jeg gat haft út úr honum.

udprikke pikka (myndir á e-ð): U. noget i Papir.

Udprikning, ft. -er, sk., það að **udprikke**.

udpuſte, ás., slökkva (e-ð með því að blása á það).

Udpynt, ft. -er, útnes (fornt), útskagi (fornt): Odsherred danner en U. af Sjælland.

udpynte, skreyta, skrýða, prýða: U. en Kirke med Løv og Blomſter. Hun er ret bleven udpyntet.

Udpyntning, ft. -er, sk., það að **udpynte**.

udpønſe, ás., grafa (e-ð) upp (með umhugsun): Han troede, endelig at have udpønſet, hvem den fremmede Perſon maatte være.

udqvælde (er), (um vatn), vella upp, (sb. **qvælde**).

Udraab, óp, kall: Med eet hørtes det U. af Mængden. — b) óorð: Komme i U. for noget.

udraabe, ás., a) den forſamlede Almue udraabte ham til Konge tók hann til konungs (í einu hljóði). — Det blev udraabt overalt i Byen (kallarar fóru um alla borgina og sögðu), at enhver ſkulde holde ſig i Huſene. — Alle udraabte med een Røſt (allir kölluðu svo sem einum munni), at han var en Forræder.

Udraaber, ft. -e, kk., kallari (fornt).

Udraabsord meðalorpning (Sn. E).

Udraabstegn köllunarmerki (!).

udraſe (haft í nh. og ho. l. t.), stillast: Lad ham u. (láttu honum renna reiðina, eða þvíuml.), ſaa vil han nok ſiden høre dig. — Naar den unge Mand engang faaer udraſet fer að setjast.

udrede, ás., a) reiða fje, greiða fje út eða fram, (sb. **rede** 1, a, **erlægge**): Bonden kan ikke u. de høie Afgifter. Saa mange Penge kan Byen ikke u. — b) (ekki alltítt) = **udruſte**: Af Mangel paa Penge kunde man ikke u. Flaaden. En vel udredet Hær. — c) u. een (ſig) af (eða fra) noget greiða e-n (sig) út úr e-u.

udreden, [sb. **ride**], uppgefinn (af reið): „Deres Heſte vare lamme og udredne".

Udredning, ft. -er, sk., það að **udrede**. — b) gjörð (sb. Gþl. 95); kostnaður, föng: Den hele U. til Brylluppet.

udregne, ás., [-**regne** af reikna], reikna (e-ð) út: U. en Opgave. — U., hvormeget en Ting vil koſte.

Udregning, ft. -er, sk., það að **udregne**.

Udreiſe heimanferð.

Udrenden ráp út: En uophørlig Indrenden og U. sífellt ráp út og inn.

udrenſe hreinsa: U. Legemet ved afførende Midler. U. (moka) en Stald.

Udrensning, ft. -er, sk., það að **udrenſe**.

udrette, framkvæma, koma e-u fram, koma e-u til leiðar (vegar), áorka (e-u): U. et Ærende (Hverv), reka erindi, koma fram erindi (Fms. I, 127). Ved Penge udretter man meget. Med ham er der intet at u., hann er til einskis hæfur; það verður engu tauti komið á við hann.

Udrettelſe, sk., það að **udrette** (framkvæmd): Nøiagtighed i ethvert Ærendes U.

Udrider, ft. -e, kk., (fyrrum, á stórbæjum í Danmörku) sendimaður (til að kveðja upp bændurna og þvíuml.).

udrinde (er), a) eiginl., spretta upp úr e-u: Der udrandt en Bæk af Klippen. — b) um tíð, líða: Naar Tiden er udrunden. — c) óeiginl., spretta af e-u, vaxa af e-u (sb.: þverúð af þrætum vex, Hugsv.), gjörast af e-u: Deraf udrinder ofte Misforſtaaelſe.

udrive slíta (e-ð) út eða upp (úr e-u), kippa (e-u úr e-u): „Lyd, ſom Stormens, naar den udriver Klippens Eeg." — b) = udfrie: U. een af hans Fjenders Vold.

udrode, ás., róta (e-u) upp.

udruge, ás., klekja e-u út, unga e-u út: U. Kyllinger i Ovne (sb.: sem svá til komnir ungar, út klaktir, kenna rödd sinnar eiginnar móður, Stjórn; hœna klakðe dreka, Al.). — Denne Fugl udruger ikke ſelv ſine Æg (sb.: orrinn „klekr þau" — þ. e. eggin — „út", Stjórn).

Udrugning, ft. -er, sk., það að udruge.

udrulle, ás., rekja (e-ð) í sundur: U. et Landkort.

Udrum, kl., húsrúm í úthýsi.

udrunde, a) = udhule. — b) gjöra (e-ð) ávalt (hnöttótt).

udruſte, ás., búa (sb. Fms. X, 50): U. et Krigsſkib. U. en Flaade. En vel udruſtet Hær. — Være udruſtet med ypperlige Gaver (vera frábær gáfumaður).

Udruſtning, sk., a) það að udruſte. — b) herbúnaður, herskaparbúningur, herskapur (sb.: skip ..... vel búin at mönnum, vápnum ok öllum herskap), herneskja.

udrydde uppræta: U. Ukrud. U. et Folk.

Udryddelſe, sk., það að udrydde.

udrykke, 1) ás., kippa (e-u) upp, slíta (e-ð) upp: U. Haar af Hovedet. — 2) sem h. s., halda (fara) út.

Udrykken, án ft., sk., það að udrykke 2: Troppernes U.

Udrykning, sk., = Udrykken.

udryſte, ás., hrista (e-ð úr e-u): U. Melet af Poſen.

udrække, ás., rjetta (e-ð) út: Han udrakte Haanden.

udrøge svæla (e-ð) burt: U. Ræve.

udrøi ódrjúgur: Nyt Brød er udrøit.

udrøre, ás., hræra (e-ð út í e-ð): U. Melet i Melken. U. et Pulver i Vand hræra dupt sundur í vatni.

udſaae sá e-u, færa e-ð niður (sb.: sálds sæðe niðr fórt, Ísll. I, 388): Den udſaaede Sæd.

Udſaaening, sk., það að udſaae.

Udſagn, ft. eins, kl., atkvæði, sögn, saga: Vidnernes U. votta saga (Gþl. 255).

Udſagnsord = Gjerningsord.

Udſalg sala (í sölubúð): Han foreſtod Udſalget i Kramboden.

udſanke tína (e-ð) úr.

udſee velja (e-ð) úr: Dette Tøi har hun udſeet ſig til en Kjole. — Han var udſeet til hans Eftermand ætlaður til að koma í stað hans.

Udſeende, án ft., kl., álit (sb.: með hinum sama búningi ok áliti, sem hit fyrra sinn), ásýnd, (sb.: Kormakr heyrir, hvat þær tala til yfirlita hans, Korm. 18; friðr sýnum; í sjón, og: í sjón að sjá); yfirbragð: Et friſk U. hraustlegt yfirbragð. Et ſygeligt U. óhraustlegt (veiklulegt) yfirbragð. Et muntert U., glaðlegt yfirbragð, gleðibragð gleðimót. — Sagen vil nu faae et andet U. málið fær nú annan blæ. Dermed har det et vidtløftigt U. það á langt í land.

Udſeiling útlát (sb. Udløb a).

udſende senda: Han blev udſendt i et vigtigt Ærende.

Udſendelſe, sk., það að udſende (sb. útsending).

Udſending, kk., (fornl.), sendimaður.

Udſide, a) hlið sem út snýr: „Udſiderne af Huſet". — b) = Udkant.

udſige, bera (e-ð) fram; koma orðum að (e-u): Det, ſom Vidner have udſagt (borið) om ham. — U. et Ord urigtigt kveða skakkt að orði.

Udſigende, án ft., kl., = Udſagn.

Udſigt, ft. -er, sk., 1) víðsýni: En vid (udſtrakt) U. mikið víðsýni. En indſkrænket U. lítið víðsýni. Fra Salen har man U. til Stranden úr salnum sjest niður til sjóar. Lade Skoven gjennemhugge for Udſigtens Skyld höggva skógarbraut til víðsýnis. Forbygge Udſigten for ſin Nabo (sb. forbygge 3). — b) svið (eins og það er tilsýndar): En ſmuk (venlig, indtagende, maleriſk) U. Tegne en U. draga upp e-t svið, eins og það er tilsýndar. — 2) það hvernig á horfist (fyrir e-m): Den unge Mand har gode Udſigter. Der er ingen U. for ham til at faae Arvinger það eru engar líkur til, að hann eignist erfingja. — 3) ágrip (af e-u): U. over de vigtigſte Begivenheder i Verdenshiſtorien.

udſkamme hrekja e-n í orðum (fornt), skamma: Han udſkammede Drengen for hans Feighed.

udſkeie (har), reika afvegis (fornt), ganga afskeiðis (fornt): I Ungdommen har han udſkeiet paa flere Maader. U. fra Dydens Vei (sb. upphafið á Skuggsjá).

Udſkeielſe, ft. -r, sk., það að udſkeie (afhvarf): En U. fra Materien. U. fra Sædelighed (Orden).

udſkibe, flytja (e-ð) á skipi (skipum), flytja (e-ð) sjóveg: Der blev udſkibet meget Korn til Norge.

Udſkibning, ft. -er, sk., það að udſkibe.

udſkifte, ás., a) skipta e-u (einkum landi). — b) = uddele.

Udſkiftning, ft. -er, sk., það að udſkifte.

udſkikke = udſende.

udſkjelde, ás., hrekja e-n í orðum (fornt).

Udſkov útskógur.

udſkrabe, skafa (e-ð) út, (sb.: nöfn ykkur eru skafin af lífsbók, 623).

Udſkrabning, ft. -er, sk., það að udſkrabe.

Udſkrift, ft. -er, sk., það sem skrifað er eptir e-u: U. af Tingbogen. U. af en Protocol.

udſkrige, a) h. s., have udſkreget hafa æpt (orgað) nægju sína. — b) (í tali), ás., = udbaſune b: Man har udſkreget ham ſom en ſtor Konſtner.

udſkrive, a) skrifa (e-ð) upp (eptir e-u): U. noget af en Bog. Det er udſkrevet efter et gammelt Haandſkrift. — U. en Forfatter stela úr ritum e-s. — b) u. Skatter; sb. paalægge. — c) = ſammenkalde b: U. en Rigsdag (Landdag). U. et Møde. — d) nefna (sb.: Erlingr.... nefndi þar lið af hèruðum, Fms. VII, 299; sb. einnig: nefndarmenn, Gþl. 98–99): U. Krigsfolk (Soldater), bjóða út liði, hafa liðsafnað. Han er udſkreven til Huſar.

Udſkrivning, ft. -er, sk., það að udſkrive: U. af Krigsfolk (sb.: nefnd — t. a. m.: stefndi hann til sín landum mönnum sínum ok hafði nefndir úr landi, Fms. X, 94 —, útboð, liðsafnaður).

udſkrue skrúfa (e-ð) út.

Udſkud, ft. eins, kl., a) úrkast, úrtíningur, úrþvætti, afhrak: Dette Klæde er ikke andet end U. Det er Udſkuddet af Nationen. — b) (fornl.) = Udvalg b, c. — c) = Udbygning.

Udſkudsgods rusl (sb. Udſkud a).

Udſkudsvarer, ft., úrtíningsvara, rusl, (sb. Udſkud a).

Udſkuur skyggni (til að sitja undir).

udſkyde, ás., a) skjóta (vopni): „Han udſkød ſine Pile". — b) = ſkyde II, A, 1, c: „Ligeſom et Træ, der udſkyder ſine Rødder hos en Bæk". — c) kasta (því) úr (sem lakast er).

udſkylle, ás., skola (e-u úr e-u): Den ſtærke Regn har udſkyllet al Ureenlighed af Renderne.

Udſkylling, ft. -er, sk., það að udſkylle.

udſkæmme, lýta, óprýða: „Kirkerne vare ikke udſkæmmede med myſtiſke Billeder".

udſkære, a) skera (e-ð úr e-u): U. Blade af en Bog. — b) skera (myndir; sb.: skornir svírarnir ok grafnir, Fas. II, 442): Udſkaaret Arbeide. — Det var udſkaaret i Spidſer (Takker). — U. i Elfenbeen (sb: Forfjalar váro ..... gullgörvar með hinum fegrstu skurðom af cipres ok filsbeinum, Strengleikar 4). U. i Træ.

udſlaae, ás., slá (e-u) út, eða þvíuml. — 2) í ho. l. t., a) udſlagen liðlangur: Den hele udſlagne Dag liðlangan daginn. — b) udſlaaet, í orðatiltæk. være udſlaaet paa Kroppen hafa útbrot (kláða).

Udſlag, mundangshalli; máldeili (sb. Fms. VI, 379): Gjøre (give) Udſlaget ríða baggamuninn.

udſlette, má e-ð af, a) eiginl., (sb: másk þeir — þ. e. vondir menn — af lífsbók, 619; svá man ek af má ok slètta Jerúsalem, sem rit er plánat af vaxspjaldi, Stjórn): U. det ſom var ſkrevet paa en Tavle. Kræmmeren havde glemt at u. det i ſin Bog. — b) óeiginl. (sb.: hvenær hann vill þenna flekk má af virðingu sinni; at eyddri ok af máðri allri dýrkan djöfulligra skurðgoða, Fms. II, 238): Det er en Skam, han aldrig kan u. Tiden kan aldrig u. hans Minde (sb.: hans nafn mun uppi ok eigi fyrnast á meðan veröldin er byggð, Fas. I, 43).

Udſlettelſe, sk., það að udſlette.

udſlibe, slípa (e-ð af e-u), brýna (e-ð af e-u): U. noget af en Kobberplade.

Udſlibning, ft. -er, sk., það að udſlibe.

udſlide, ás., a) má (e-ð af): Indſkriften paa Stenen er udſlidt. — b) drepa (e-n, á vinnu; sb.: slíta sjer út): Den unge Mand er for tidlig bleven udſlidt (út slitinn, drepinn).

udſlukke, slökkva, a) eiginl.: „Naar Træet er borte, udſlukkes Ilden". — b) óeiginl.: Ethvert Haab hos hende var udſlukt hún var með öllu úrkula vonar.

Udſlukning, ft. -er, sk., það að udſlukke.

udſlæbe, ás., = udſlide b: U. ſig (slíta sjer út, drepa sig) i eens Tjeneſte. En gammel udſlæbt Heſt gamall húðarklár.

Udſlæbsheſt, húðarjálkur, húðarklár.

Udſlæt, án ft., kl., útbrot; kláði.

udſmede, a) smíða úr (málmi): U. Jernſtænger til Plovjern smíða plógjárn úr miltum. — b) reka járn.

Udſmedning, ft. -er, sk., það að udſmede.

udſmelte, a) ás., bræða (e-ð úr e-u): U. Fedt. — b) h. s., renna (af e-u): Alt dette Fedt er udſmeltet.

Udſmeltning, ft. -er, sk., það að udſmelte.

udſminke = opſminke: „Afguderiet blev ikke ophævet, men udſminket" (dubbað upp, eða þvíuml.).

udſmykke (optast óeiginl.) = ſmykke, udpynte: U. en hiſtoriſk Fortælling med rhetoriſk Pynt. U. Sandheden (sb.: ýkja).

Udſmykning, ft. -er, sk., það að udſmykke.

udſnige, lauma (e-u) út, skjóta (e-m) út.

udſnitte = udſkære b: U. i Træ.

Udſogn fjarlæg auka-sókn.

udſone, a) sætta: De have udſonet ſig med hinanden þeir hafa sætzt heilum sáttum. — b) bæta, friðþægja fyrir, afplána: Denne Brøde vil han ikke let kunne u.

Udſoning, ft. -er, sk., það að udſone (sætt; bætur, friðþæging).

udſove, a) h. s. (har), sofa út, (sb. Vaki þú, Helgi! fullsofit er, Dropl.; þegar hann — þ. e. konungurinn — er fullsöfti, Skuggsjá): Faae (have) udſovet verða (vera) fullsvefta. — b) sem ás., sofa (e-ð) úr sjer: U. Ruſen.

udſpeide, ás., njósna um; grennslast eptir (e-u); komast að (e-u): Han havde udſpeidet Fjendens Anſlag.

udſpekke fylla upp í: Muren maa udſpekkes inden den kalkes.

Udſpekning, ft. -er, sk., það að udſpekke.

Udſpil, útsláttur (í spilum), a) það að slá út: Han har Udſpillet, hann á útsláttinn, hann á að slá út. — b) spil sem út er slegið: Hvis er dette U. hver hefur slegið þessu út?

udſpile þenja (e-ð) út: Strudſen flyver ikke; men løber med udſpilede Vinger. — Han har udſpilet Bogen til to tykke Bind hann hefur teygt svo úr bókinni, að o. s. frv.

Udſpiling, ft. -er, sk., það að udſpile.

udſpille, ás., (tíðkað í nh. og ho.), slá (spili) út: Det kommer an paa, hvad der udſpilles. Det udſpilte Kort.

udſpinde, a) spinna: U. en Traad. — — b) óeiginl., teygja úr (e-u): U. en Fortælling til en kjedſommelig Længde.

udſpire (er), = fremſpire, (sb. vera kominn frá — af — e-m).

udſpore = opſpore.

udſprede, a) eiginl., dreifa e-u, (sb. ſprede a): „Det i en Kreds udſpredte Korn“. — b) óeiginl., bera (e-ð) út, eða þvíuml.: U. et Rygte (sb.: skal ek þá ljósta upp þeim kvitt, at o. s. frv., Nj. 107; Þórarinn .... bað hann eigi neina kvittu kveikja í hirð konungs, Fms. V, 316; Bjarni .... kvað Þórarin þat hafa boðit sèr at reifa öngvan hlut eðr kvittu í konungs höll, Fms. V, 320; sb. einnig udbrede 2, b).

Udſpredning, sk., það að udſprede.

Udſpring, 1) uppspretta, a) eiginl.: Denne Flod har ſit U. (sprettur upp, kemur upp) i Alperne. — b) óeiginl. (sb. nú er þar — þ. e. í Róm — uppspretta allrar líknar ok leiðrèttu). — 2) það að udſpringe 2: Denne Blomſt er langſom i ſit U. seint að spretta.

udſpringe (er), 1) spretta, a) eiginl., spretta upp (sb. ſpringe I, B, b), koma upp, (sb.: rennandi vötn fljóta af ýmissum uppsprettum, Fms. II, 89): Donau udſpringer i Svaben. — b) óeiginl.: „Den ſande Velgjerenhed, ſom udſpringer af et ømt og varmt Hjerte“. — 2) (í ho. l. t.) = ſpringe ud (um plöntur; sb. ſpringe, I, F, 2): Skoven er udſprungen er orðinn laufgaður. En udſprungen Roſe.

udſprude = ſprude, udſprøite.

udſprøite, ás., spýta (e-u) upp eða út úr sjer, (sb. ſprøite a): Den Vædſke, ſom Dyret udſprøiter. Det udſprøitede Vand.

Udſprøitning, sk., það að udſprøite.

udſpye, spýja e-u upp (sb. hann bauð vindþrotnum skýjum upp at spýja svalum regnelum ifir andlit jarðar), gjósa e-u: De Ildſtrømme, ſom Bjerget udſpyede.

Udſpytning, sk., það að udſpytte.

udſpytte, ás., spýta (hrækja, skirpa) e-u út (út sjer): Det udſpyttede Blod.

udſpænde þenja: U. et Stykke Tøi i en Ramme.

Udſpænding, ft. -er, sk., það að udſpænde.

udſpørge, ás., a) komast að (e-u, með spurningum): Han havde faaet udſpurgt, at Reiſen ſkulde gaae for ſig om Morgenen. — b) komast fyrir (e-n): De vilde u. hende om mange Ting; men hun var taus og forſigtig.

udſtaae, 1) sem h. s., í ho. núl. t., udſtaaende, a) sem stendur út (fram): Have en udſtaaende Mund vera frammynntur. — b) = udeſtaaende b: Have noget udſtaaende med een. — 2) ás., þola, eða þvíuml., a) líkt og verða fyrir e-u: U. megen Gjenvordighed (Nød, Smerte). — b) líkt og standast. — c) kunna við, fella sig við: Det er en Perſon, jeg ikke kan u. Jeg kan for min Død ikke u. det. Hun kan ikke u., at man roſer andres Skjønhed.

Udſtade (úrelt), fremsta sæti í kirkjustól.

Udſtand óvinátta: Have U. med een = Have noget udeſtaaende (udſtaaende) med een.

udſtede gefa (sb.: til vitnisburðar gáfo mèr — þ. e. gáfum vjer — várt brèf ok innsigli firir þetta mál, á norrænu skjali sömdu 1294), gjöra (sb.: Var þetta brèf gört í Stafangre, á norrænu skjali 1296): U. en Befaling láta boð (skipun) út ganga. U. en Bevilling gefa leyfisbrjef. U. en Forſkrivning skuldbinda sig skriflega. U. et Beviis for noget gefa skírteini fyrir e-u.

Udſtedelſe, sk., það að udſtede.

udſtikke, 1) ás., a) stinga e-ð út: U. Øinene paa een, stinga augun úr e-m, blinda e-n. — b) grafa (krota) e-ð á e-ð: U. noget i Staal. — 2) sem h. s. (í spilum): Der er udſtukket, (allir eru búnir að stinga), það er kominn slagur á borð.

Udſtikning, ft. -er, sk., það að udſtikke 1 (einkum b): U. i Staal (sb.: Túbalkain, er fyrstr fann þá list at göra .... málm meðr gröpt, Stjórn).

udſtille láta (e-ð) vera til sýnis: U. Malerier.

Udſtilling, ft. -er, sk., a) það að udſtille. — b) það sem látið er vera til sýnis.

Udſtopning, ft. -er, sk., það að udſtoppe.

udſtoppe, ás., troða e-ð upp, stoppa e-ð upp (Fas. III, 211): U. et Dyr. U. en Fugl. Et Stoleſæde udſtoppet med Krølhaar.

udſtramme þenja: U. et Klæde.

Udſtramning, ft. -er, sk., það að udſtramme.

udſtrege = overſtrege.

udſtryge, ás., draga (e-ð) út, þurrka (e-ð) út, (sb. udſlette): U. det, ſom var ſkrevet paa Tavlen. U. een af Liſten.

Udſtrygning, ft. -er, sk., það að udſtryge.

udſtrække, ás., a) rjetta (sb.: meginhafit .... rèttir arma sína úr austri ok vestri, aðra til suðrs, en aðra til norðrs, Rímb. 438), rjetta (e-ð) út: U. Armene (Benene). — b) teygja: U. et Toug. — c) færa (e-ð) fram: Han udſtrakte det franſke Riges Grændſer indtil Tiberen og Elben. Hvor vidt ville de u. deres Fordringer, hvar mun tilkall þeirra staðar nema?, (sb.: færa sig upp á skaptið). — d) udſtrakt, sem e., α) flatur, (sb.: endilangur, kylliflatur). — β) víður, yfirgripsmikill: Et udſtrakt Bekjendtſkab. Udſtrakte Forbindelſer.

Udſtrækning, sk., a) með ft. er, það að udſtrække. — b) án ft., víðerni (fornt), víðleiki (fornt), víðátta (fornt), vídd, stærð, mikilleiki (fornt): Rigets altfor ſtore U. Et Legemes U. i Længden (Breden) lengd (breidd) e-s hlutar.

udſtrøe sá e-u (sb.: síðan ætla ek at sá silfrinu, Eg. 766; hann .... sár þar niðr korninu, Nj. 82): U. Sæden i Ageren. U. Frøet i Bedene. — „Med hvor ſparſom en Haand Glæden er udſtrøet over de fleſte Menneſkers Bane“.

udſtrømme (er), renna út: Det udſtrømmende Vand.

Udſtrømmen, án ft., sk., það að udſtrømme.

***udſtudere**, ás., (í tali), = udpønſe.

Udſtue afskekktur klefi í húsi.

udſtykke, hluta (e-ð) í sundur, (sb.: allar þær smátíunder ..... vill hann parta, sem aðrar tíunder, í fjóra staðe, Hist. II, 167): U. et Land. U. en Eiendom.

Udſtykning, ft. -er, sk., það að udſtykke.

Udſtyr, kl., heimanmundur (einkanl. í fötum og búshlutum): Hun bragte Manden ingen Penge; men et rigeligt U.

udſtyre, gjöra (e-n) úr garði, gjöra (e-n) heiman: Han har udſtyret to Døttre.

Udſtyring, sk.; það að udſtyre.

udſtyrte, ás., steypa, (e-u út): Han blev udſtyrtet i Havet.

Udſtyrtning, ft. -er, sk., það að udſtyrte.

udſtøbe steypa (e-ð).

Udſtøbning, sk., það að udſtøbe.

udſtøde, ás., rækja (sb.: ef válaðr maðr es syndugr, þá skal kenna hánum rètta hluti, en rækja hann eigi): Udſtødes af en Stat útlægjast úr e-u ríki. Hans Familie har udſtødt ham, fólkið hans vill ekki kannast við hann, eða þvíuml.

Udſtødelſe, sk., það að udſtøde.

udſuge, ás., 1) sjúga e-ð úr e-u (sb. Ísll. I, 235): U. Saften af noget. — 2) sjúga úr (e-u), a) eiginl.: U. et Saar sjúga úr sári. — b) óeiginl., rýja, fjefletta, eða þvíuml.: „U. Folket.“ U et Land.

Udſugelſe, ft. -r, sk., það að udſuge (einkum 2, b).

Udſuger, ft. -e, kk., blóðsuga (í óeiginl. merk.).

Udſugning, ft. -er, sk., það að udſuge.

udſulte, ás., = udhungre.

Udſultning, sk., það að udſulte.

udſvede, 1) h. s., smita út (úr e-u), vætla út (úr e-u): Der udſveder en Vædſke (Fugtighed) af Bladene. = 2) ás., a) eiginl. gefa (lítinn vökva) út af sjer: Træet udſveder en ſødagtig Saft. — b) óeiginl., (í tali), týna (e-u) niður: Det har han alt udſvedt.

udſvæve hafa ekki hóf við (sb. udſkeie): U. i Kjærlighed. Han har udſvævet meget (verið mikill ósiðarmaður) i ſin Ungdom. — 2) sögn þessi tíðkast einkanlega í ho. núl. t., sem e., α) (sem er) með útúrdúrum: Et udſvævende Foredrag. — β) óhóflegur: Udſvævende Ønſker. — γ) ósiðugur: Et udſvævende Menneſke.

Udſvævelſe, ft. -r, sk., það að udſvæve.

udſye, a) sauma rósir á: U. en Krave. — b) sauma (e-ð á e-ð): U. Blomſter i noget. Udſyede Blomſter.

Udſæd, frækorn (Gþl. 851), frjókorn (fornt; sb.: sálds sæde niðr fórt, Ísll. I, 388): Hans hele U. er 20 Tønder. Han har neppe høſtet ſin U. varla fengið fræmæli sinn (sb. Gþl. 843).

udſælge, a) selja (e-ð í mörgu lagi): U. Varer i ſmaa Partier. — b) koma (e-u) út: Han vil neppe kunde u. hvad han har bragt til Markedet. Han har reent udſolgt hann er öldungis út-seldur.

udſætte, ás., A) eiginl., 1) þar sem þol. er þess konar lifandi vera sem setið getur eða sagt er að sitji, greiða út (t. a. m.: Voru þá greiddir út hestverðir, Sturl. III, 241; sb. Fms. VIII, 90): De udſatte Poſter (Vagter). —

2) þar sem þol. merkir ekki lifandi veru, a) setja (e-ð) út (úr húsi): Tøiet var udſat paa Gaden. — b) ljúka við að setja (plöntur) í jörð (sb. **ſætte** I, C, 1, k): Han har udſat de Planter, han fik, og forlanger flere. — c) ljúka við að setja (letur): Arket er udſat. — B) hálfóeiginl. og óeiginl., 1) þar sem þol. er þess konar lifandi vera, sem setið getur eða sagt er að sitji, a) koma e-m fyrir: Barnet havde han udſat hos Fremmede. — b) u. ſig for Fare leggja sig í hættu. Det vil u. mig for (baka mjer) mange Ubehageligheder. Sb. 2, e. — 2) þar sem þol. merkir ekki lifandi veru, a) setja (fje) á leigu: De udſatte Capitaler. — b) u. noget for een ætla e-m e-ð (til viðurværis): Han har udſat en vis Sum aarlig for Datteren (Sønnen). — c) u. en Belønning for noget heita verðlaunum fyrir e-ð. — d) leggja (e-ð) fyrir menn: U. et Priisſpørgsmaal. — e) være udſat for (verða að þola) Hede og Kulde; (sb.: e-ð mæðir á e-u). — f) dvala e-u (Fms.), fresta e-u, skjóta e-u á frest, draga: Reiſen er udſat i 8 Dage. Det øvrige ville vi u. til i Morgen. — g) finna að e-u, fetta fingur út í: Hvad er der at u. paa? Han har noget at u. paa enhver Ting.

Udſættelſe, ft. -r, sk., það að **udſætte**, sjer í lagi a) frestun, (sb. **Friſt** a). — b) aðfinning, aðfyndni.

udſøge, ás., velja (sb. Hákon konungr valdi menn með sèr í hirð at afli ok hreysti): U. ſig en god Plads leita sjer að góðum stað (góðu sæti). U. ſig en Kone. — b) ho. l. t., **udſøgt**, sem e., ágætur: Han har lutter udſøgte Varer.

udtage, ás., a) taka (e-ð) út eða upp: Alt Tøiet maa udtages og ompakkes. — b) velja: De Stykker, han havde udtaget. Han udtog 20 af de modigſte Soldater i Compagniet.

udtale, 1) sem h. s., ljúka máli sínu: Lad ham først u. Jeg kunde ikke faae udtalt. — 2) ás., a) mæla: Han havde neppe udtalt Ordet, før de anfaldt og dræbte ham óðara enn hann sleppti orðinu, veittu þeir honum atgöngu og drápu hann. — b) koma orðum að e-u: En Følelſe, ſom Ingen fuldkommen kan u. — c) kveða að e-u: Dette Ord er vanſkeligt at u. for en Fremmed.

Udtale, án ft., sk., a) málfæri: En reen (tydelig, god, ſvag, uforſtaaelig) U. — b) framburður, atkvæði: Hun har god U. i det Engelſke.

Udtapning, ft. -er, sk., það að **udtappe**.

udtappe, renna (legi) af tunnu(m). — b) veita (e-u) fram, skera (e-ð) fram: U. en Sø.

udtegne, a) ljúka við (uppdrátt): Figuren er ikke ganſke udtegnet. — b) skrifa (e-ð) upp; U. noget af en Bog. Han har udtegnet de Nummere ſom han vil kjøbe.

Udtegnelſe, ft. -er, sk., það að **udtegne**.

Udtegning, ft. -er, sk., = **Udtegnelſe**.

udtjene, haft í ho. l. t., a) have udtjent hafa þjónað sína tíð út. — b) sem e., sem hefur þjónað sína tíð út: En udtjent Soldat.

udtoe þvo (e-ð) úr: Diſſe Pletter kunne nok udtoes. Sb. **udtvætte**, **udvaſke**.

Udtog, 1) (sjaldh. um) útferð (t. a. m. úr borg; sb. **Tog**): Ved Hærens U. af Staden. — 2) ágrip: Gjøre U. af en Bog. Et U. af Verdenshiſtorien.

udtogsviis, ao., í ágripi.

udtolke = **fortolke**.

Udtolkning, ft. -er, sk., = **Fortolkning**.

udtordne, ás., segja (e-ð) fram með (ógurlegri eða) ákaflega mikilli röddu: Han udtordnede ſine Befalinger til Mandſkabet.

Udtryk, kl., a) eins í ft., orðatiltæki, orð: Et egentligt (uegentligt, billedligt, figurligt, rigtigt, ſkjønt, paſſende) U. Bruge de rette U. for noget komast rjett að orði um e-ð. Søge (finde) U. for en Tanke reyna til að sýna (geta sýnt) e-a hugsun. Tiltale en i fornærmelige U. meiða e-n í orðum. — b) án ft., = **Foredrag** b; (einnig), svipur, viðmót, eða þvíuml.: Denne Taler har et ſlet U. — Hun er kold, og har intet U. i hendes Tale eller Bevægelſer hún er dauf og fjörlaus í orði og viðbragði. Hun har et U. i Diet (Anſigtet), ſom ingen Maler kan efterligne hún hefur þess háttar augnaráð (andlitssvip), að o. s. frv. Udtrykket i denne Figur (svipurinn yfir þessari líkneskju) er ganſke forfeilet. En Maler, der har ſin Styrke i Udtrykket sem er beztur að ná svipnum (= láta hverja skript hafa þann svip sem henni til heyrir).

udtrykke, 1) eiginl., a) kreista (e-ð úr e-u): U. Saften af en Citron. — b) kreista vökva út úr (e-u). — 2) óeiginl., láta (e-ð) í ljósi, (sb.: bera e-ð með sjer); koma orðum að (e-u): Hun har det i ſin Magt, paa den naturligſte Maade at u. (sýna) enhver Lidenſkab. Niobes Hoved udtrykker den høieſte Grad af ſmertelig Sorg. Det ſpæde Barn udtrykker ſine Fornødenheder ved Graad ungbörnin segja til (kveðja) þurftar sinnar með gráti. U. ſig ved Tegn (sb. markaði hann — þ. e. Sakarías — þá allt at bendingu; sb. einnig Rimb. 348). U. ſig ved Ord, (láta í ljósi hugsanir sínar með orðum), tala. „U. ſig vel i de levende og brugelige Sprog“ koma vel orði fyrir sig á (þeim), tala (þau) vel. U. ſig beſtemt vera skorinorður, (sb.: kveða skýrt á).

udtrykkelig, a) ft. -e, e., sagður berum orðum, sem skýrt er á kveðið, skýlaus: En u. Befaling. — b) sem ao., berum (skýrum) orðum, (sb.: taka e-ð fram): Jeg har u. ſagt (befalet) det. Det blev u. givet ham i den Henſigt.

udtryksfuld, merkingarmikill, sem mikið er í fólgið: Et udtryksfuldt Ord. En u. Mine (Bevægelſe).

Udtryksmaade, orðatiltæki, orðfæri, orðafar.

udtræde, a) h. s., ganga (út úr e-u, í óeiginl. merk.): Han var da alt udtraadt af Selſkabet. — b) ás., þenja (e-ð) út (á fótunum): U. et Par Skoe.

Udtræk, ft. eins, kl., a) skotald: U. i et Skab. U. i en Dragkiſte. — b) U. til en Seng innskotshlið dragsængur. — c) einstök tala (í talnabúð).

udtrække, ás., a) eiginl., draga (e-ð) út: U. Kaarden (sb.: þá dró konungr sverðit ór sliðrum, Eg. 306; Hann ..... lagði sverðit um knè sèr, ok dró annat skeið til hálfs, en þá skelldi hann aptr í sliðrin, Eg. 304; bregða sverði). — b) óeiginl.: U. Qvadratroden af et Tal taka rót undan ferskeyttri tölu (Alg.).

Udtræksſeng dragsæng sem skipt er að endilöngu.

udtrælle, ás., = **trælle ud** (sb. **trælle** 2).

udtrætte, ás., örþreyta, lafþreyta: Vi kom hjem ganſke udtrættede af Reiſen.

udtvære, a) eiginl., = **tvære ud** (sb. **tvære**; sb. einnig **udrøre**). — b) óeiginl., vera of langorður um: U. en Materie.

Udtværing, ft. -er, sk., það að **udtvære**.

udtvætte = **udtoe**, **udvaſke**.

udtyde, ás., þýða, (sb. **udlægge** c): U. Bemærkelſen af et fremmedt Ord. „Thi hans Navn udtydes ſaa“ (sb. Lazarus þýðisk svá sem borginn). U. en Drøm, þýða draum, ráða draum.

Udtydning, ft. -er, sk., það að **udtyde** (þýðing): En bogſtavelig U.

udtynde þynna: „Naar Skoven voxer til, og man begynder at u. den“.

Udtynding, sk., það að **udtynde**.

udtælle telja (e-ð) af hendi: U. Penge. Han udtalte dem Brødene Stykke for Stykke hann taldi brauðin upp í hendurnar á þeim.

Udtælling, ft. -er, sk., það að **udtælle**.

udtænke, ás., hugsa (e-ð) upp.

udtære, ás., draga allan krapt úr (e-m eða e-u): Denne Sygdom har ganſke udtæret ham. Udtæret af Hunger hungurmorða. U. Jorden draga alla dáð úr jörðunni.

Udtæring, ft. -er, sk., það að **udtære**.

udtærſke, a) með þol., þriskja: Alt mit Korn er udtærſket. Diſſe Neg ere ikke ret udtorſkne ekki full-þriskt. — b) án þol.: Have udtærſket vera búinn að þriskja (hjá sjer).

Udtærſkning, sk., það að **udtærſke**.

udtømme tæma: Denne Krig har udtømt (eytt öllu úr) Statskaſſen. U. Kræfterne eyða kröptunum. U. en Materie rita (ræða) til hlítar um e-t efni.

Udtømmelſe, ft. -er, sk., það að **udtømme**: De naturlige Udtømmelſer (þ. e. svili, hráki, hægðir, o. s. frv.).

udtørre, ás., þurrka: Denne Blæſt udtørrer Markerne. U. en Eng, veita vatni af engjum, skera fram engjar. — Óeiginl.: „Et udtørret Hjerte“. (sb.: harðbrystr ok hjartadauðr, Stjórn).

Udtørring, ft. -er, sk., það að **udtørre**.

uduelig, ónýtur, a) óhæfur, óhæfilegur, (sb.: úþrifinn, Al. 100): Han blev funden u. til denne Poſt. Udmønſtre de uduelige Krigsfolk. — b) sem ekkert lið er í.

Uduelighed, án ft., sk., það að vera óhæfur eða ónýtur, ónytjungsskapur, óþrifnaður (Fær. 195).

udvaaget, [sb. **vaage**], = **forvaaget**.

Udvagt, ft. -er, útvörður.

Udvalg, a) úrvalning: Gjøre et ſtrengt U. — b) úrval: Han eier et U. af gode Malerier. — c) nefnd (manna).

udvande, bleyta; afvatna: U. ſalt Fiſk (Kjød). — Óeiginl.: U. en Materie vera of langorður um e-t efni.

udvandre (er), flytja sig (í annað land): Fra Norden ere mange Folkeſtammer udvandrede til ſydlige Lande. U. til America.

Udvandring, ft. -er, sk., það að **udvandre**: Gjøre (foretage) en U.

Udvandrer, ft. -e, kk., sá sem fer í annað land (til að setjast þar að).

udvarpe draga (skip) út (t. a. m. úr höfn) með kaðli: „Man begyndte at u. Skibene“.

udvaſke = **udtoe**, **udtvætte**.

Udvaſkning, ft. -er, sk., það að **udvaſke**.

Udvei, [útveg-r], a) án ft., leið(in) út til e-s staðar; leið(in) að heiman: Baade paa Udveien og Hjemveien. — b) með ft., útvegur (sb.: at þeir sè sigraðir af yðr í orrosto, ok hafi öngvan annan útveg, en at leita miskunnar af yðr, Rómv.), úrræði: Finde en U. (sb.: þeir ..... hittu eigi skjótan útveg til undankomu, Fms. I, 136). Han veed nok Udveie hann veit e-r ráð. Jeg ſeer ingen U. hertil jeg sje engan veg til þessa.

udveie vega (e-ð) út.

udvendig, a) ft. -e, e., sem út veit, ytri: Den udvendige Side af en Muur. — Det Udvendige af Huſet húsið utan. — b) sem ao. utan.

udvexle, ás., hafa skipti á (e-u, sjer í lagi herteknum mönnum): U. Gidſler. U. Fanger. Han blev udvexlet imod en fangen General það voru höfð skipti á honum og herteknum liðsforingja.

Udvexling, ft. -er, sk., það að **udvexle**: Fangernes U.

udvide, ás. 1, víðka, rýmka, stækka, færa (e-ð) út: U. et Par Handſker. Han har udvidet ſin Have. U. Rigets Grændſer. — b) óeiginl.: U. ſin Handel auka verzlun sína, (sb.:

hafa meira um sig). U. ſit Bekjendtſkab kynnast við fleiri. — Et mere udvidet (rýmra, yfirgripsmeira) Begreb. — U. Sindet (Hjertet, eða þvíuml.) gleðja og blíðka hugann.

udvidelig, ft. -e, e., víðkanlegur, eða þvíuml.

Udvidelſe, ft. -r, sk., það að **udvide**: Luftens U. og Sammentrykning.

Udvidning, sk., = **Udvidelſe**.

Udvidningskraft það að vera víðkanlegur. Sb. **Elaſticitet**.

Udviisning, ft. -er, sk., a) útrekstur. — b) það að marka skógartrje til höggs: Skovrideren er i Dag ude paa U. — c) það sem e-m er markað (eða ætlað) til eldiviðar eða efniviðar: Præſten har en U. af 4 Favne Brænde og 12 Læs Tørv.

udvikle, 1) vinda (rekja) utan af (e-u), greiða. — 2) láta (e-ð) þróast, a) eiginl.: Blomſten udvikler ſig af (verður úr) Knoppen. — b) óeiginl.: Sjælens Evner u. ſig langſomt hos Menneſket lengi skapast mannshöfuðið. Drengen har gode Anlæg; men de behøve at udvikles þurfa umhirðingar. — 3) skýra: U. en Foreſtilling. U. et Begreb.

Udvikling, ft. -er, sk., það að **udvikle**: Barnets (Menneſkets, Ideernes, Tidens) U. framfarir barnsins (o. s. frv.) — En fuldſtændig U. (skýring) af Læren om den menneſkelige Frihed.

udvirke, A) h. s., vera búið að hafa full ábrif: Lægemidelet har udvirket. — B) ás., 1) eiginl.: U. en Heſtehov hreinsa og tálga hóf (áður enn járnað er). — 2) koma (e-u) til leiðar: Han har udvirket hos Regjeringen, at der bliver nedſat en Commisſion. U. noget for een.

Udvirkelſe, sk., það að koma e-u til leiðar, (framkvæmd).

Udvirkning, sk., það að **udvirke** B, 1: Heſtehovens U.

udviſe, a) reka (e-n) út: Han blev udviiſt af Værelſet (Skolen). — b) u. Træer i en Skov marka trje í skógi til höggs. — c) sýna (e-ð í verki), láta (e-ð) á sannast: Det har han udviiſt i Gjerningen.

udviſke = viſke ud (sb. **viſke**).

Udviſkning, ft. -er, sk., það að **udviſke**.

udvortes, a) ao., utan: Hun ſynes u. at være lutter Blidhed og Mildhed; men hendes Hjerte er koldt og haardt. — b) sem óbreytanleg e., ytri: En Tings u. Anſeelſe það, hvernig e-ð er álits. — Statens u. Forhold viðskipti við önnur ríki. — c) sem (kl.) nafn, **Udvortes**, t. a. m. det Udvortes af Legemerne, það sem út veit á blutunum, blutirnir utan. — En Mand af et godt Udvortes góðmótlegur (geðslegur, ásjálegur, laglegur) maður. En Mand af et ſmukt Udvortes fríður maður. En Mand af et anſeeligt Udvortes höfðinglegur maður. Hans Udvortes lover ikke meget (sb.: eigi deilir litr kosti, ef þú gefz vel, Nj. 78). Sb. **Udſeende**.

udvoxe ná fullum vexti: Heſten er endnu ikke udvoxen (sb.: þá er þat — þ. e. dýrið — er fullvaxit, 655 XXX). Drengen er endnu ikke udvoxen fullvaxinn (fullvaxta, frumvaxta).

Udvoxning, sk., a) það að **udvoxe**. — b) það að vaxa út úr e-u. — c) = (sjaldh.), = **Udvæxt**.

udvride vinda vætu úr e-u: Bærrene kommes i en Poſe og derpaa udvrides Saften og síðan er undinn úr þeim lögurinn. — U. et Klæde.

Udvridning, sk., það að **udvride**.

udvriſte snara e-ð af e-m: Kaarden, ſom man med Magt maatte u. af hans Hænder (sb. Börkr tekr þórdísi ok snarar af henne sverðit).

Udvæg, ytri veggur, útveggur.

udvælde spretta upp (um vatn): Den Kilde, ſom udvælder af Bakken. — Óeiginl.: „Din ſkabende Kraft, hvoraf Fylde, Skjenhed og Liv udvælder."

udvælge velja e-ð (úr): En udvalgt Bogſamling valið bókasafn.

Udvælgelſe, sk., það að **udvælge**.

Udvæxt, hnúður sem vex út úr e-u; æxli: En U. paa et Træ. Have en U. paa Halſen.

udyb grunnur (um vatn).

Udyd, ókostur, (sb. ódyggð): Utaknemmelighed er en ſlem U. „Udyder (illur ávani) hos Børn blive let til Laſter hos de Voxne".

udydig dyggðasnauður.

udygtig, ónýtur, óhæfur (til e-s): En u. Embedsmand. Være u. til noget.

Udygtighed, án ft., sk., ónytjungsskapur.

Udyr, illdýri (Ísll. II, 300), óvættur, skrímsli.

udæſke = **udfordre** a: U. een til Kamp (Væddeſtrid).

Udæſkning, sk., það að **udæſke**.

Udø [útey], útey (fornt).

udøbt, [sb. **døbe**], óskírður.

Udød illur dauðdagi (fornt).

udødelig ódauðlegur (fornt): Et udødeligt Væſen. Sjælen tænke vi os ſom det Udødelige i den menneſkelige Natur. — b) (sb.: en orðstírr deyr aldregi hveim er sér góðan getr; ek veit einn, at aldri deyr — dómr um dauðan hvern): Et udødeligt Navn. En u. Berømmelſe.

Udødelighed ódauðleiki (fornt).

Udørk og **Udørken** eyðimörk fjarri manna byggðum.

udøſe, ás., ausa e-u, hella e-u: De udøſte Viin paa Alteret. Vandet i Baaden maa førſt udøſes fyrst verður að (þur)ausa bátinn. — b) óeiginl.: U. Forbandelſer over een, láta formælingar dynja yfir e-n, bölva e-m niður undir (fyrir) allar hellur.

udøve, fremja, drýgja, (bæði höfð um gott og illt í fornbókum), a) iðka: U. en Konſt. U. et Haandværk. — b) vinna e-t verk: U. en ſlet (god) Handling. De udøvede mange Gruſomheder (unnu mörg grimmdarverk) mod Værgeløſe.

Udøvelſe, sk., það að **udøve** (framning, framkvæmd): Der er ofte langt imellem Forſæt og Handlingens U. opt er framkvæmdin fjærri ætluninni.

Udøver, ft. -e, kk., iðkandi, fremjandi (Sn. E.), vinnandi (Sn. E.), eða þvíuml.: „Dydens Lærere ere langtfra ikke det ſamme ſom Dydens Udøvere."

ueens, sem e., = **uenig**: Vi bleve u. over Bogens Trykning. Jeg blev u. med ham. Være u. med ſig ſelv vera á báðum áttum, (sb.: við seggja engan verðr sú sambuga, er sundrþykkist við sik, Hugsv.; honum hvarfaði hugrinn ok hann tvískiptiz í ætlaninni, Fms. X, 270).

ueensartet, ft. **-artede**, e., ósamkynja.

uefterlignelig, ft. -e, e., (sem ekki stoðar að stæla eptir), óviðjafnanlegur.

uefterrettelig óáreiðanlegur: En u. Embedsmand.

Uefterrettelighed, sk., óáreiðanlegleiki.

ueftertænkſom, athugalaus, gálaus.

Ueftertænkſomhed, sk., athugaleysi, gáleysi.

uegennyttig, ósjerdrægur, ósjerplæginn: En redelig, u. Mand.

Uegennyttighed, sk., ósjerplægni.

uegentlig óeiginlegur: Et Ords uegentlige Bemærkelſe.

uendelig, [úendilig-r], óendanlegur, endalaus; En u. Tid (Varighed). — Í tali: Det er en u. Tid ſiden það er óvenju (ósköp) langt síðan. — Uendelige Størrelſer (í mælingarfræði). Guds uendelige Godhed (sb.: með ..... sambandi úendiligrar elsku, Magn.). — Í tali: Hun har lidt uendelige Smerter, það eru ósköpin öll, hvað hún hefur tekið út. — b) ekki gjörður til fulls og alls: En u. Dom.

Uendelighed, án ft., sk, endaleysi.

uenig, ósamþykkur, sundurþykkur, sundurlyndur (sb.: at sætta þá ok samþykkja, er áðr voru úsáttir ok sundrlyndir), missáttur, rangsáttur, ósáttur, (sb. **ueens** og **Uenighed**): Vi bleve uenige við urðum ósamþykkir (Fms. XI, 14), okkur bar á milli, okkur skildi (greindi) á, okkur sinnaðist; við urðum andorða (sb. Korm. 110), við urðum sundurorða (sb. Sturl.). Jeg blev u. med ham, mig skildi á við hann, o. s. frv.; við urðum ósamþykkir, o. s. frv. Derom ere vi ganſke uenige okkur kemur alls ekki saman um það.

Uenighed, án ft., sk., ósamþykkt, ósamþykki, sundurþykkt, sundurþykki, sundurþykkja, sundurlyndi, tvílyndi, misþykki, misþykkja, misdeild (Fms. X, 406), missætti, ósætti, áskilnaður (sb.: fyrir þí leiðiz hann allan áskilnað ok sundrþykkt, Stjórn), grein, (sb. **Tviſt**): Der opſtod U. imellem dem (sb.: þaðan af varð ósamþykkt .... með þeim bræðrum; gerðiz nú úsamþykki með þeim bræðrum; af þessu varð mikit sundrþykki enn af nýju milli þeirra bræðra; Nú gerðist mart í með þeim bræðrum, þat er til sundrþykkis var; at ekki gerðiz nokkur ruglan eðr sundrlyndi af þí; at nokkurt misþykki komi millum okkar; gerðisk af því misdeild með þeim; Eptir þat gjörðist missætti með þeim Julio ok Pompejo; þenna vetr komu upp margar greinir ok sundrþykki milli Hákonar konungs ok Skúla jarls; þá komu upp margar greinir með þeim Skúla jarli; Brátt gerðust greinir í um samþykki konunganna; sb. einnig **uenig**). Leve i U., vera sundurþykkir, o. s. frv.

uerfaren, óreyndur, óvanur: En ung og u. Pige. Han er endnu u. i Verden. Være u. i noget.

Uerfarenhed, það að vera óreyndur, (sb. fákænska).

uerkjendtlig = **utaknemmelig**.

uerſtattelig óbætilegur (Fms. II, 297): Et uerſtattetigt Tab.

ufangelig ófáanlegur.

ufarvet, [sb. **farve**], ólitaður: U. Uld (Vadmel, Silke).

ufattelig óskiljanlegur (sb.: hversu úskiljanligir eru dómar hans, Magn.).

ufeig, [úfeig-r], ófeigur: U. Mand færdes tryggelig om Land ekki (= ekkert) kemur ófeigum í hel (Fms. VIII, 117; sb. **færdes** a).

ufeilbar, a) sem (þiggj.) ekki getur yfir sjezt, sem (þiggj.) aldrei skjátlast: Paven holdes i den catholſke Kirke for u. i Troeslærdomme. — b) sem ekki bregzt (ekki getur brugðizt), óbrigðull: Sagens ufeilbare Udfald.

Ufeilbarhed, án ft., sk., það að e-m getur ekki skjátlast; það að vera óbrigðull.

ufeilbarlig, ao., sjálfsagt, eflaust, (sb.: það bregzt ekki).

ufiin, (sjaldh.), framur, rustalegur, ókurteis, óhæverskur.

Ufiinhed, án ft., sk., (sjaldh.), rustaskapur, óhæverska.

uforanderlig, óumbreytanlegur, óbrigðilegur.

Uforanderlighed, án ft., sk., óumbreytanleg'eiki.

uforarbeidet, [sb. **forarbeide** með áherzluna á ei], óunninn: U. Sølv.

uforbederlig, a) sem ekki vill taka sjer fram eða ekki getur það: En u. Synder. —

b) (um hlut), sem ekki getur betri verið (af því hann er svo góður sem orðið getur).

uforbeholden, opinskár, einlægur; einlæglegur; hreinn og beinn.

Uforbeholdenhed, án ft., sk., einlægni.

uforbrændelig sem ekki getur brunnið.

ufordragelig = ulidelig, utaalelig a.

ufordulgt, [sb. fordølge], óleyndur.

ufordærvelig sem ekki getur skemmzt.

ufordærvet, [sb. fordærve], óskemmdur, óspilltur.

ufordøielig, ómeltandi = ómeltanlegur, (sb.: tormeltinn, B. H.).

Ufordøielighed, án ft., sk., a) það að verða ekki meltur. — b) það að geta ekki melt.

uforeenlig, ft. -e, e., sem (þiggj.) ekki verður komið saman, gagnstæður: To uforeenlige Stoffer (Egenſkaber, Betingelſer).

uforfalſket, [sb. forfalſke], ófalsaður, ósvikinn: Gode og uforfalſkede Varer.

uforfærdet, [sb. forfærde], óskelfur (sb.: Varla dugir þèr til hauggöngu at ráða, nema þú sèr óskelfr maðr, Fms. X, 213; Verit öruggir ok úskelfir í hjörtonom, Al.), óhræddur, óhræðinn (sb.: einn þeirra, sá es óhræðnastr var, sá ekki fyr því, þótt honum yrði nekkvet til meins), ófælinn (Fms. VI, 216), öruggur, hjartaprúður, hugprúður, hugdjarfur (sb. Fms. I, 259): Han var u., ſelv i den ſtørſte Fare. Gaae Døden u. i Møde. Han gik i Døden med u. Mod. Sb. driſtig.

Uforfærdethed, án ft., sk., hugprýði, hugrekki.

uforglemmelig ógleymanlegur.

Uforglemmelighed, sk., það að vera ógleymanlegur.

uforgribelig, ft. -e, e., ekki sagður í því skyni að hrinda því sem aðrir segja, sagður í meinleysi, eða þvíuml.: Sige ſin uforgribelige Mening.

uforgængelig, óendanlegur, óþrjótanlegur, óþrotnanlegur, óþrotnandi.

Uforgængelighed, án ft., sk., það að vera uforgængelig.

uforhaabet, [sb. forhaabe], sem ekki hefur (hafði) verið vonazt eptir: En u. Lykke.

uforholdt, [sb. forholde], sem ekki er haldið fyrir manni, óbannaður: Det ſkal være dig u. heimilt.

uforhørt, [sb. forhøre], ýmist sem e. eða sem ao., t. a. m.: Dømme een u. dæma e-n að órannsökuðu máli.

uforkaſtelig órækur: Et uforkaſteligt Vidnesbyrd.

uforklarlig, sem ekki verður gjörð grein fyrir, óskiljanlegur: En u. Begivenhed (Omſtændighed).

Uforklarlighed, án ft., sk., það að vera uforklarlig.

uforkrænkelig ókrenkjanlegur: „Du ſkabte hans Sjæl u. og udødelig."

Uforkrænkelighed, án ft., sk., ókrenkjanlegleiki.

uforkrænket, [sb. forkrænke], óskaddur (sb. at úskaddre konungdómsins sœmd).

uforligelig sem illt er að komast af við (sb. uforſonlig, trættekjær, ſtridig I, a).

Uforligelighed, án ft., sk., það að vera uforligelig.

uforlignelig, ft. -e, e., óviðjafnanlegur.

uformeent, [sb. formene, meina, fyrirmuna], heimill: Det ſkal være enhver u.

uformelig ólögulegur: En u. Bygning. En u. Colos.

uformodentlig, a) (sjaldh.) sem e., = uformodet. — b) sem ao., þegar minnst varir (varði): U. traadte han frem i Forſamlingen.

uformodet, [sb. formode], sem ekki hefur (hafði) verið við búizt, sem menn eiga (áttu) ekki von á: En u. Lykke. Hvis noget u. paakom. Sb. uventet.

Uformue (sjaldh.), vanmáttur (til e-s), vanefni (Fms. VIII, 23): „Den U., man føler hos ſig til at udgyde ſin Hevn".

uformuende, a) vanmáttugur (Fms. V, 163), ófær (um e-ð): U. til at betale. — b) fjelítill, lítill fjemaður: Han er u., uden dog at være fattig.

Uformuenhed, vanefni, a) = Uformue. — b) líkt og: fjeleysi, fátækt.

uformærkt, [sb. formærke], ao., svo að ekki ber (beri, o. s. frv.) á: Han havde u. liſtetſig ind i Stuen. Aarene henſneg ſig u.

Ufornuft óskynsemi.

ufornuftig, a) skynlaus: Et ufornuftigt Dyr skynlaust kvikindi. Ufornuftige Skabninger. — b) óskynsamur; óskynsamlegur: Man begriber ikke, at en lærd Mand kan være ſaa u. — En u. Handlemaade.

ufornøden, óþarfur, þarflaus.

ufornøielig, sem ekki er ánægður með lítið, (sb.: heimtufrekur).

Ufornøielighed, án ft., sk., það að vera ufornøielig.

uforrettet, [sb. forrette], óframkvæmdur: Han kom tilbage med u. Sag við svo búið. Et u. Ærende erindisleysa.

uforſagt, a) e., sem ekki lætur hugfallast, hugfullur, (sb. hughraustur og driſtig). — b) sem ao., hugmannlega, eða þvíuml.

Uforſagthed, án ft., sk., hugrekki, (sb. Driſtighed, Kjækhed).

uforſeendes, ao., (sjaldh.) = uforvarendes a, uformodentlig b.

uforſigtig, óvarfærinn, óvarkár, óvar, óvarlegur, ógætinn, óforsjáll.

Uforſigtighed, ft. -er, sk., óvarleiki (fornt), óvarfærni, óvarkárni, ógætni, óforsjálni, (sb.: glappaskot).

Uforſkammenhed, sk., óskammfeilni.

uforſkammet, ft. uforſkammede, e., óskammfeilinn, ósvífinn: Et u. Menneſke. En u. Handling (Begjering, Grovhed, Uſandhed) óskammfeilni.

uforſkyldt, [sb. forſkylde], sem maður á ekki skilið: En u. Bebreidelſe (Ulykke). — „Dette vederfares mig u." um (fyrir) sakleysi.

uforſonlig, ósáttgjarn, ósáttfús, langrækur.

Uforſonlighed, án ft, sk., langrækni.

Uforſtand, óvitra, óviturleiki, vanvit, vanvizka, heimska.

uforſtandig, óhygginn, óvitur, vitlítill, fáráður, heimskur; óviturlegur, heimskulegur: Et uforſtandigt Barn. — En u. Adfærd.

Uforſtandighed, án ft., sk., hyggjuleysi (Laxd. 60), fávizka.

uforſtyrrelig, ft. -e, e., óbilugur, óbilandi: En u. Helbred.

uforſvarlig, ótækur, ófær: En u. Handlemaade (Skjødesløshed).

uforſynlig, ekki útsjónarsamur, fyrirhyggjulítill, hugsunarlítill.

uforſøgt, [sb. forſøge], óreyndur, (sb. ufriſtet b).

uforſørget, [sb. forſørge], sem enginn er til að standa straum af, munaðarlaus: Han efterlod en u. Familie.

ufortalt, [sb. fortale], ólastaður: Enhver u. að öllum ólöstuðum.

ufortrøden, sem ekki vílar allt fyrir sjer, sem ekki lætur allt fyrir brjósti brenna, ókvalráður, öruggur: En u. Arbeider. Være u. i ſit Arbeide.

Ufortrødenhed, án ft., sk., öruggleiki.

ufortænkt, [sb. fortænke], ógrunaður, (sb.: drótta e-u að e-m; stinga e-m sneið): Enhver u. (e. o.: að öllum ógrunuðum).

ufortøvet, [sb. fortøve], sem ao., án dvalar, viðstöðulaust, að vörmu spori.

uforudſeet, [sb. forudſee], sem maður á ekki von á, sem maður hefur ekki búizt við: „En u. Vanſkelighed forknytter let den Uerfarne."

uforvarende sjá uforvarendes.

uforvarendes (einnig ritað uforvarende), a) ao., á óvart: De kom u. over ham, komu honum á óvart, komu á hann óvaran (Fms. IX, 400), veittu honum árás óvörum (Stjórn; sb.: þá gripu þeir prest úvaranda, 619). — „Taarerne vare komne mig u. (ósjálfrátt) i Øiet." — b) (sjaldh.), sem e., sem kemur flatt upp á: „En u. Storm, der overvinder Styrmandens Konſt".

uforventendes (sjaldh.) = uforvarendes.

uforventet, [sb. forvente], = uventet.

uforvindelig, sem maður getur ekki rjett við eptir, óbætilegur: En u. Skade.

uforvunden, [sb. forvinde], (úrelt), ekki orðinn uppvís að neinu.

***ufrankeret**, [sb. frankere], (um brjef) sem óborgað er undir.

ufravigelig, ft. -e, e., sem stendur eins og stafur á bók, staðráðinn: En u. Beſlutning.

Ufred, [úfrið-r], ófriður, styrjöld.

ufredelig, ófriðsamur (fornt), óeirinn.

Ufredsmand, ófriðarmaður (fornt), óeirðarmaður, o. s. frv.

Ufredstid ófriðaröld.

ufrels (úrelt), = ufri.

ufremkommelig (í tali), ófær (vegur; sb.: torfær, torfærilegur, torfæra, torleiði).

ufri, a) ófrjáls, ánauðugur: Ufrie Væſener. En u. Tilſtand ófrelsi. — b) = ufrivillig: Ufrie Handlinger.

Ufrihed, án ft., sk., ófrelsi, ánauð.

ufriſtet, [sb. friſte], a) óleiddur í freistni: En u. Mø. — b) ófreistaður (sb.: ekki dugir úfreistað, Nj. 8).

ufrivillig ósjálfráður: Ufrivillige Handlinger óvilja-verk.

ufrom illur: „Du qvalte venlig den ufromme Tanke".

ufrugtbar, ófrjósamur, ófrjór, ófrær, óávaxtasamur (sb. Fms. III, 166): Et ufrugtbart Land. En u. Egn. — Et ufrugtbart Aar. — Hun er u. hún er óbyrja (sb. Stjórn). — En u. Lærdom.

Ufrugtbarhed, án ft., sk., ófrjósemi, ófrjóleiki (sb.: þjóðir, víða reikandi ok farandi, sakir landanna úfrjóleiks).

ufuldbyrdet, [sb. fuldbyrde], óframkvæmdur, óefndur: Et u. Løfte.

ufuldkommen ófullkominn: Et ufuldkomment Arbeide. En u. Erkjendelſe.

Ufuldkommenhed, sk., a) án ft., ófullkomlegleiki. — b) með ft. -er, brestur: Erkjende ſine Ufuldkommenheder.

ufuldſtændig sem í (eða: við) vantar.

Ufuldſtændighed, án ft., sk., það að vera ufuldſtændig.

Ufærd, a) (úrelt). klandur. — b) (í tali), í orðatiltækk.: Du ſkal faae en U., þú skalt fá á baukinn!, eða þvíuml. Fy for al U., hvaða skrambi (djeskotl)!, eða þvíuml.

ufødt, [sb. føde], óborinn (= ófæddur): „Ufødte Fremtids Slægter". Ufødtes Arveret óborins erfð (sb. N. g. L. I, 49).

uføIbar, ft. -e, e., (sjaldh.) = ufølelig.

ufølelig sem maður finnur ekki til.

ufølſom, tilfinningarlaus, harðbrjóstaður, harðbrystur (fornt): Være u. mod andres Lidelſer komast ekki við af bágindum annara. Et haardt og ufølſomt Hjerte.

Ufølſomhed, án ft., sk., tilfinningarleysi.

ufør, e., [úfœr-r], ófær, a) u. til Arbeide ófær til vinnu. — b) (sb. Gunnlaugr var þá ófærr fyri fótarins sakir).

Uføre, [sb. úfœra], ófæra (sb.: Nú vigast menn at, ok sjá menn til deildar þeirra um ár eða úfœror, N. g. L. I, 64), forað (nú: forræði): „Bider Hund anden Mands Qvæg ihjel, eller jager det i U“.

Uførhed, án ft., sk., það að vera ófær.

***ugalant**, ókurteis, eða þvíuml. (sb. galant).

ugangbar, ekki gjaldgengur, (ógengur): En u. Mynt.

Uge, ft. -r, sk., [sb. vika], vika: Tre Gange om Ugen þrisvar í viku. Engang i Ugen e-n tíma í vikunni (sem er að líða).

Ugeblad vikurit (sjer í lagi um frjettarit).

Ugedag dagur í viku. — b) kvaðardagur bónda á (hverri) viku (sb. **Hoveri**): Gjøre to Ugedage.

Ugedagsarbeide kvaðardags-vinna.

Ugedagsbonde = **Ugedagstjener**.

Ugedagsmand hjáleigubóndi sem á að vinna landsdrottni tiltekna daga í viku.

Ugedagstjener (fyrrum), hver þeirra kvaðarbænda er bjuggu næstir aðalbólinu.

Ugehøitid hátíð sem haldin er hverja viku.

Ugekoſt vikufæði.

Ugeløn vikukaup.

Ugemaaned fjögra vikna mánuður.

Ugemarked kaupstefna sem höfð er hverja viku.

***ugeneert**, [sb. genere], ófeiminn, einurðargóður, (sb.: framur).

ugentlig, a) ft. -e, sem er (eða þvíuml.) hverja viku: Hans ugentlige Beſøg. — b) sem ao., á (í) hverri viku, o. s. frv.: Han faaer ſin Betaling u.

Ugepenge, ft., vikupeningar (þ. e. skotsilfur sem e-m er ætlað vikulangt).

Ugeprædiken prjedikun á rúmhelgum degi.

Ugeregning reikningur fyrir viku: Gjøre U. med een.

Ugerente peningaleiga reiknuð eptir vikum.

Ugeſkrift, kl., vikurit.

Ugetjener = **Ugedagstjener**.

ugeviis, ao., fyrir hverja viku, viku og viku, eða þvíuml.: Arbeide u. Betale u.

Ugeværk skylduverk sem vinna á hverja viku.

ugift, a) (um karlmann), ókvæntur, ókvongaður. — b) (um kvennmann), ógipt, ógefin.

ugild (í lögum), ómætur (= ómerkur sem vottur).

ugjenkaldelig (einnig **uigjenkaldelig**), sem ekki verður aptur tekinn, (óapturtakanlegur).

ugjerne ófúslega: Jeg gjør det u., jeg gjöri það nauðugur, mjer er ekki um að gjöra það.

Ugjerning, óverk (Hrafnk.), óverkan (kl., fornt), óhæfuverk, illvirki, glæpur.

ugjort, [sb. gjøre], ógjörður (fornt: úgörr, úgerr, o. s. frv.): Jeg vilde ønſke, at dette Løfte havde været u., betur, að þessu væri óheitið. Gjort Gjerning kan ei blive u. töluð orð og gjörðir verða ekki aptur teknar (orðskv.).

ugjørlig, ógjörandi, óvinnandi, ókljúfandi: „Fordre ugjørlige Ting“.

uglad, [úglað-r], óglaður; hryggur (fornt): „Med Suk og u. Mine“.

Ugle, ft. -r, sk, [ugla], ugla (fugl).

Uglebillede, ferlíki, skrímsli, afskræmi, (sb.: greppatrýni).

Uglehoved, greppatrýni, (sb. gæsni eða gægsni).

Uglerede uglubreiður.

ugleſeet, [sb. ſee], (eins konar hjátrúarorð), skeikaður, feimsfullur.

Ugleſkrig ugluvæl.

Ugleunge uglu-ungi. — b) (í óvönduðu tali), ófjelegur krakki, (sb. **Uglehoved**).

Ugleøine, ft., augu sem sjá vel í myrkri. Sb. **Katteøie**.

Ugrund ástæðuleysa: Viſeen Sætnings U.

ugrundet, [sb. grunde], ástæðulaus, grundvallarlaus, (sb.: það er enginn flugufótur fyrir því): En u. Beſkyldning (Efterretning, Forhaabning).

Ugræs (sjaldh.), = **Ukrud**.

ugudelig (óguðlegur), a) guðlaus, guðrækur (sb.: sá hinn guðræki gyðingr, Theophilus 5): Et ugudeligt Menneſke. — b) guðrækilegur (sb.: þá vándu víkinga, sem framit höfðu þenna guðrækiliga glæp, Stjórn): En u. Handling.

Ugudelighed, án ft., sk., guðleysi, guðreskja (D. N. 162; sb.: af þeirri greind — grimmd? — ok guðhræðsluleysi, er Vilhjálmr ungi konungr, son Vilhjálms bastarðar, þeysti upp á kirkjuna í Englandi).

Ugunſt óvild: Paadrage ſig eens U. koma sjer út úr húsi hjá e-m. Være i U. hos een (sb.: eiga ekki upp á pallborðið hjá e-m).

ugunſtig, a) óvinveittur (e-m), mótfallinn (e-m): Han er mig u. — b) óhentugur, bágur: En u. Aarstid. Veiret var os ugunſtigt.

ugyldig ómætur: Erklære noget for ugyldigt (sb.: ef þeir vilja dæma úmæta sökina, Grágás). En u. Befaling. En u. Aarſag.

Ugyldighed, án ft., sk., það að vera ómætur.

ugængs ótíður.

uhandelig, óhandhægur, (sb. óþjáll, óþjálgur): Et tungt og uhandeligt Redſkab.

Uhandelighed, án ft., sk., það að vera óhandhægur.

***uharmoniſk** sundurleitur (um það er saman á).

uhegnet, [sb. hegne], ógirtur: Uhegnede Marker.

Uheld, óhapp, óheppni, ólán, óhamingja, ógipta, ógæfa, gæfuleysi, hamingjuleysi); slys, áfall: Det var hans U., at han kom en Dag for ſilde. Et ſtort U. har rammet ham, hann hefur orðið fyrir miklu áfalli; hann hefur hent mikið slys. Friſte mange U. rata í margar raunir.

uheldig, a) óheppinn, slysinn; ólánsamur, o. s. frv: Han har været u. ſit hele Liv igjennem. — b) óheppilegur: Et uheldigt Udfald ill málalok. Den uheldigſte Dag i hans Liv. En u. Skjebne ólán.

Uheldstid, ógæfutími, ólánstími.

uhellig = **vanhellig**.

uhevnet, [sb. hevne], óhefndur (sb.: þessi illvirki öll skyldu eigi álengr úhefnd vera; en sonar míns kalla ek vera úhefnt, Nj.): En Fornærmelſe (Forbrydelſe), ſom ei vil blive u.

uhindret, [sb. hindre], fyrirstöðulaus, greiður, frjáls, (sb.: að frjálsu): Fjenden drog u. frem. En u. Adgang.

uhjelpſom, a) ógreiðvikinn. — b) = **ubehjelpſom**: Han er meget ubehændig og u.

uhjemlet, [sb. hjemle], óheimill, o. s. frv.: U. Gods. U. Beſiddelſe. — En u. Beſkyldning ómæt ákæra.

Uhr, ft. -e, kl., úr; stundaklukka: Værket i et U. tilbúningurinn í úri (stundaklukku). Uhrenes rigtige Gang. Uhret gaaer (ſtaaer) gengur (stendur). Stille (setja) et U. Trække et U. op draga upp úr (stundaklukku). See efter Uhret gá að úrinu (stundaklukkunni, til að sjá hvað framorðið sje.

Uhrbaand úr-band.

Uhrdækſel úr-lok.

Uhrfjæder fjöður í úri.

Uhrglas, a) gler í úr-loki. — b) glerhimin sem hvolft er ofan yfir stundaklukku.

Uhrhjul hjól í úri.

Uhrkaſſe umbúningur(inn) utan um úr eða stundaklukku.

Uhrkjæde úr-festi.

Uhrlomme úr-vasi.

Uhrmager, ft. -e, kk., úr-smiður.

Uhrmagerkonſt úr-smíði.

Uhrnøgle, sk., úr-lykill.

Uhrſkive skífa(n) á úri eða stundaklukku.

Uhrviſer, sk., vísir á úri eða stundaklukku.

Uhrværk, kl., a) = **Uhr**. — b) tilbúningur(inn) í úri eða stundaklukku.

uhumſk, ft. -e, e., saurugur.

Uhumſkhed, ft. -er, sk., saur, saurindi, óþverri.

uhyggelig, skuggalegur, eyðilegur, (sb. ömurligr).

uhyre, [sb. úhýr-r], a) e., feikilegur, geysilegur, ofboðslegur, ógurlegur, óskaplegur, geysi (geysilega) mikill, feiknar-, ógnar-: Det u. Verdenshav. En u. Krigshær, óflýjandi her, ógrynni hers, ógrynni liðs (sb.: svá mikill ofreflis fjöldi þeirra fiska, Stjórn). U. Smerte óbærilegar kvalir. — b) ao., geysi, geysilega, ákaflega: U. ſtor. U. meget.

Uhyre, ft. -r, kl., skrímsli, vargur (um stóra skepnu; sb.: tröll): Uagtet ſin Størrelſe, bevæger dette U. (þessi óskapa skepna, þ. e. hvalurinn) ſig med megen Hurtighed. — b) (um glæpafullan mann), (sb. ófögnuður): Dette U. lod ſin egen Moder tage af Dage.

Uhyrlighed, sk., (sjaldh.), = **Monſtroſitet**.

uhæderlig, óheiðarlegar, o. s. frv.

uhøflig, ókurteis; ókurteislegur.

Uhøflighed, ft. -er, sk., ókurteisi: Begaae Uhøfligheder drýgja (ýmislega) ókurteisi. Sige een Uhøfligheder mæla ókurteislega við e-n.

uhørlig, a) sem ekki heyrist (= óheyranlegur). — b) óheyrilegur (sb.: Aldri skal okkr henda svá úheyrilig skömm, at við svíkim svá úheyriliga náfrænda okkarn, Fms. I, 189): „Saadanne uhørlige Gjerninger“.

uhørſom = **ulydig**.

Uhørſomhed, án ft., sk., = **Ulydighed**.

uhørt, [sb. høre], a) óspurður: Dømmes u. vera dæmdur án rannsóknar. — b) óheyrilegur (sb. **uhørlig** b): En u. Forbrydelſe (Gruſomhed).

uhøviſk, óhæverskur; óhæverskiegur: U. Opførſel.

Uhøviſkhed, sk., óhæverska, ósiðsemi.

uigjenbringelig, ft. -e, e., sem ekki fæst aptur (= ekki verður aptur fenginn).

uigjendrivelig, ft. -e, e., órækur: Et uigjendriveligt Beviis.

uigjenkaldelig sjá **ugjenkaldelig**.

uigjenløſelig, ft.-e, e., sem ekki verður út leystur eða brigðaður.

uigjennemſigtig, ft. -e, e., ógagnsær.

uigjennemtrængelig, ft. -e, e., ekki gagnfærilegur (sb.: hón — þ. e. Sikiley — er þó víða gagnfærilig at leyniligum hellum, Stjórn).

uimodſigelig, ft. -e, e., (ómótmælanlegur), sem ekki verður í móti mælt, (sb.: það verður ekki varið): En u. Sandhed.

uimodſtaaelig, ft. -e, e., sem ekki verður reist rönd við, (sb.: ósigranlegur, óflýjandi): En u. Magt. En u. Lyſt (sb.: geta ekki stillt sig um e-ð).

Uimodſtaaelighed, án ft., sk., það að vera **uimodſtaaelig**.

uindſkrænket, [sb. indſkrænke], ótakmarkaður, (sb.: ráða því ríki jafnfrjálsliga sem Eiríkr konungr Svíaveldi, Fms. I, 3).

uindtagelig, ft. -e, e., óvinnandi, óvinnanlegur: En u. Fæſtning.

uindtaget, [sb. indtage], hleypidómalaus: Betragte (bedømme) noget med et u. Sind.

uindviet, [sb. **indvie**], óvígður; ókunnugur (e-u leyndar-máli eða þvíuml.).

ujævn, ósljettur, hrufóttur, o. s. frv.: En u. (hrjónóttur) Vei. Eggene paa dette Lerred ere ujævne. U. (hólóttur) Traad.

Ujævnhed, ft. -er, sk., ójafna, hrufa, hrjóna, hóll.

ukaldet, [sb. **kalde**], ókallaður: Komme u. koma sjálfkrafa.

***Ukas**, sk., tilskipun keisara (í Garðaríki).

ukjendelig, [úkennilig-r], ókennilegur (Fms. II, 59): Sygdom havde gjort ham u.

Ukjendelighed, án ft, sk., það að vera **ukjendelig**.

ukjendt, [sb. **kjende**], sem ekki þekkist: Han var u. tilſtede. En u. Fremmed ókunnugur maður.

ukjær, óljúfur (e-m), sem manni er ekki að skapi: Det var mig meget ukjært.

ukjærlig óástúðlegur: En u. Adfærd.

Ukjærlighed, án ft., sk., ástleysi.

uklar, a) eiginl., óskír (sb.: Vötn ok tjarner eru með mörgu móte — sum eru óskír, Rimb.), o. s. frv.: En u. Vædſke. — b) óeiginl., óskýr, óskilmerkilegur, o. s. frv.: Uklare Begreber.

Uklarhed, án ft., sk., óskírleiki; óskýrleiki.

uklog, a) ókænn, óvitur, sem ekki hefur vit á (e-u). — b) óviturlegur: En u. Handlemaade. Det er uklogt af ham.

Uklogſkab, vanhyggja, o. s. frv.

Ukløgt (sjaldh.), fávizka.

ukonſtlet, [sb. **konſtle**], hispurslaus, (sb. **konſtløs**).

ukrigerſk óherskár: En u. Nation.

Ukrud, án ft., illgresi: Udrydde U. i Ageren (sb: hann eyddi öll illgresi ok upp rætti með sinni prédikan, Magn.).

Ukræ (úrelt), illyrmi (sb.: ormar ok eðlor, froskar ok pöddor, ok alls kyns illyrmi, Fms.).

ukrævet, [sb. **kræve**], ókrafinn: Lade een være u.

ukydſk, óskírlífur, o. s. frv., (sb. **liderlig, utugtig**): En u. Handling.

Ukydſkhed, án ft., sk., óhreinlífi (fornt; sb. **Løsagtighed**).

ukyndig ókænn (við e-ð), illa að sjer (í e-u): Være u. i noget.

Ukyndighed, án ft., sk., ókænska (fornt).

ulaſtelig, ft. -e, e., óaðfinnanlegur.

Ulave, [úlagi, þiggj. af úlag], i U., a) í ólagi (ólestri): Være i U. — b) í ólag: Komme i U. (sb.: það kemst ólag á e-ð). Bringe noget i U. koma ólagi á e-ð.

Uld, [ull], ull: Engelſk (ſpanſk) U. Farve (karte, ſpinde) U.

Uldarbeide, ullarvinna, tóvinna.

Uldarbeider, e., sá sem vinnur tóvinnu, (ullarmaður, B. H.).

uldbærende, [sb. **bære**], ullaður.

ulden, ft. **uldne**, e., sem er úr ullu, ullar-, (sb. einnig: Þorsteinn hafði ..... ullhött á höfði): En u. Trøie. Uldne Strømper (Klæder, Teier).

Uldfarver ullarlitari.

uldfarvet, [sb. **farve**], (sem er) úr litaðri ull: U. Klæde.

Uldfarvning ullarlitun.

Uldfilt, sk., þófi (flóki) úr ull.

Uldgarn ullarband.

Uldgjerd, sk., [-**gjerd** af gerð], (sjaldh.), = **Uldarbeide**.

Uldgjerning = **Uldarbeide**.

uldgraa sem ullar litur er á.

Uldhandel ullarverzlun.

Uldhandler, ft. -e, kk., ullarkaupmaður.

Uldkam, [ullkamb-r], = **Uldkarde**.

Uldkarde, ullkambur (fornt), ullarkambur.

Uldklipning það að klippa sauði (sb. **klippe 1, a, α**).

Uldlagen (rekkvoð =) ullarrekkvoð.

Uldlok ullarlagður.

Uldmarked ullarmarkaður.

uldrig, ullarmikill, ullarprúður, lagðsíður: En u. Faareart.

Uldrok rokkur sem spunnin er ull á.

Uldſax = **Faareſax**.

Uldſkind gæra.

Uldſky, ft. -er, ský svipað ullu.

Uldſpinder maður sem spinnur ull.

Uldſpinderi ullarspunahús.

Uldſpinderſke kvennmaður sem spinnur ull, (sb.: ullarkona, B. H.).

Uldſtrømpe, ullarsokkur, (sb. **ulden**).

Uldſæk, ft. -ke, ullarpoki (= poki sem ull er höfð í; poki til að hafa ull í)i.

Uldtave ullarhnoðri.

Uldtot togi.

Uldtøi, e-ð sem búið er til úr ull, (ullarvefnaður eða prjónles).

Uldvæver ullarvefari.

ulegemlig, [úlíkamlig-r], ólíkamlegur: Et ulegemligt Væſen. Sjælens ulegemlige Natur.

Ulegemlighed, án ft., sk., það að vera ólíkamlegur: Englenes (Sjælens) U.

uleilige, ás. 1, (í tali), = **umage**: „Han vilde finde ſig uleiliget ved en Dommers Nærværelſe“ það mundi koma honum illa að dómari væri við.

Uleilighed, a) ónæði, fyrirhöfn: Have U. af noget. Gjøre een U., ómaka e-n, (sb.: átroðningur). Gjøre ſig U. med noget hafa mikið fyrir e-u. — b) = **Ulempe**.

Ulempe, ft. -r, ómaki (fornt).

ulidelig óbærilegur: En u. Pine.

ulige, 1) ao., a) ójafnt, misjafnt: Pengeſummen er u. deelt. — b) miklu, (sb.: það er enginn jöfnuður): Han er u. rigere end Broderen. — 2) e., a) ójafn, misjafn: To Stykker af u. Størrelſe tvö stykki misstór. Være af u. Alder vera mis-gamlir. De kom til u. Tid þeir komu sinn í hvert skipti. — b) ójafn (sb.: öll tala er újöfn, ef újafn fingr er umfram): Et u. Tal. — Spille lige eller u. odda og jafna. — c) (fornl.), rangur (sb.: giöra e-m rangt til).

uliig, ólíkur, ójafn: Sønnen er Faderen u. Dette Maleri er ham uliigt. De ere hinanden meget ulige. To ulige Brødre. Et uliigt Ægteſkab. En u. Strid (sb.: Hverir eiga hèr leik svá ójafnan?, Nj. 125). — í tali: Det ſeer ikke uliigt ud til Regn, eða þvíuml., hann er ekki óregnlegur.

Uliighed, ft. -er, sk., mismunur.

Ulivsſaar, banvænt sár, (sb. **Baneſaar, Dødsſaar**).

Ulivsſag ólífissök (Fms.; sb. **Dødsſag**).

Ulk, ft. -e, sk., marhnútur *cottus*.

ulme (har), h. s. 1, a) lifa (um eld): Ilden havde længe ulmet før den udbrød. Det ulmer i (under) Aſken (sb.: lengi lifir í þurru kolunum; lengi lifa góðar eldsglæður) — Óeiginl.: Den længe ulmende Misforneielſe brød endelig ud i en Opſtand. — b) verkja: Det ulmer i Saaret mig verkjar (tekur) í sárið.

***ulogiſk**, rangt hugsaður, o. s. frv: En u. Slutning röng ályktun.

Ulov, [-**lov** af lof, hól], (úrelt), óorð: „Komme i U. blandt Folk“ verða fyrir óorði.

Ulov, [úlög-], (úrelt), ólög, lögleysa.

ulovlig, [úlöglig-], a) e., ólöglegur: En u. Handling (sb.: ólög, lögleysa). Ulovlige Renter. Være i u. Beſiddelſe af noget vera ólöglega (rangt) að e-u kominn. — b) sem ao., ólöglega, aflöglega, aflaga (sb.: Óðalsjarðir ...., er ..... aflaga gengr undan mönnum, Gþl. 294), að ólögum (fornt).

Ulovlighed, án ft. sk., það að vera ólöglegur: En Handlings U.

***Ultimat** (einnig **Ultimatum**), kl., ályktarorð.

***Ultimatum** sjá **Ultimat**.

***ultra**, sem e., of svæsinn (einkum í stjórnarefnum). — þar af **Ultra**, ft. -er, kk., maður sem er of svæsinn (einkum í stjórnarefnum).

***Ultramarin**, sk., heiðblár litur.

***ultramontan**, ft. -e, e., (eiginl.: sem er hinu megin fjallanna — þ. e. Mundíufjalla), sem lýtur að pafaveldi; meðmæltur páfatrú og páfaveldi.

Ulv, ft. -e, sk., [úlf-r], úlfur, vargur, *canis lupus*: Tude ſom en U. ýla sem vargur (sb. Skuggsjá). Orðskv.: Man maa tude med de Ulve, man er iblandt sá er lýttur sem ekki fylgir lands siðnum.

Ulveart úlfategund.

Ulvefælde, gildra til að veiða úlfa í, (sb. **Ulvegrav**).

ulvegraa úlfgrár.

Ulvegrav, gröf til að veiða úlfa í, (sb.: úlfshús, úlfgarður).

Ulvehule úlfsbæli.

Ulvehund hundur sem hafður er til að elta upp úlfa.

Ulvehunger ákaflegt hungur.

Ulvejagt úlfaveiðar.

Ulvejæger sá sem veiðir úlfa.

Ulveleie, kl., úlfsbæli.

Ulvemelk (jurtin) *euphorbia helioscopia.*

Ulveſax bogi til að veiða úlfa í (eins og dýrabogi).

Ulveſkind úlfsskinn.

Ulveſtue = **Ulvegrav**.

Ulveunge, úlfshvolpur, (sb: síðan gaftu mèr einn úlfhvelp, Fas. I, 181).

Ulvinde, ft. -r, sk., ylgur (kvk., fornt), merúlfur (fornt).

Ulvsklinge, (eiginl.: úlfsbrandur, þ. e., sverðsbrandur sem úlfur var markaður á og sá maður sem Wolf — þ. e. Úlfur — hjet hafði fyrstur fundið að smíða), haft í orðatiltæk.: Staae ſig ſom en U., berjast hraustlega, vera óbilugur, eða þvíuml.

Ulyd, án ft., hávaði, háreysti: Gjøre U.

ulydig óhlýðinn (fornt).

Ulydighed, án ft., sk., óhlýðni (fornt).

Ulykke, ft. -r, óheppni, óhamingja, ógipta, ógæfa, ólán, ófarnaður, gæfuleysi, hamingjuleysi, (sb. böl): Ønſke U. over een biðja e-m óbæna. Bringe een i U. (sb.: koma e-m fyrir kaltar-nef). Alle diſſe Ulykker kom paa eengang over ham (sb.: Allt kom senn at svinnum). Komme i en ſtor U. rata í mikla ógæfu. — „Derſom .... han kom til U.“ ef honum hlekktist á. Hun kom til U. og ſlog Speilet itu henni varð það á, að hún braut skuggsjána. — Til U. var Døren ikke lukket dyrnar voru ekki lokaðar; því var miður! — Det var hans U. það var ólánið hans.

ulykkelig, ólánsamur; óheppilegur.

Ulykkestegn ills viti.

Ulykkestilfælde, slys, misferli (fornt).

ulykſalig, ósæll (sb.: Úsæll ok aumr! illu heilli var þú fæðr, 619), aumingja-, vesalings-, (sb. vausignaður).

Ulykſalighed, án ft., sk., ófarsæld, ófagnaður (sb Gþl. 42).

Ulyſt, án ft., a) óánægja, óyndi (í fornlegri merk.), leiðindi: Føle en vis U. i Sindet. „Dem, fra hvis Skikkelſe du bortvender dig med U.“ (sb.: Við þessa atburði lagði Steingerðr leiðindi á við Bessa, Korm. 132). — b) óbeit: Føle U. til noget hafa óbeit á e-u. Gjøre noget med U. með hangandi hendi.

ulyſtelig, ógirnilegur, óviðkunnanlegur, óskemmtilegur, leiðinlegur: „At hvad der er alvorligt, derfor ikke er ulyſteligt eller ſørgeligt“.

ulyſtig = **ulyſtelig**.

ulædſket, [sb. **lædſke** b], óbleyttur: U. Kalk.

ulægelig, olæknandi, (sb. banvænn): En u Sygdom.

Ulægelighed, án ft., sk., það að vera ólæknandi: Sygdommens U.

ulærd, leikur (sb.: hverjum manni, hvárt sem er lærðr eðr leikr, á ísl. skjali frá 14. öld), ólærður; (sem er) illa að sjer.

ulærvillig ónámfús.

Ulærvillighed, án ft., sk., ónámfýsi.

ulæſelig, ólesandi (= sem ekki verður lesinn); ólæsilegur: En u. Haand.

umaadelig, [úmátalig-, úmátulig-], 1) e., a) (sb.: svá mikill úmáttis froska fjöldi, Stjórn), fjarska mikill, fjarskalegur, ofsalegur: En u. Glæde (Sorg). — Arve en u. Formue fá að erfðum ógrynni fjár. — b) óhófsamur (sb.: þó at hón væri ei ..... svá úhófsöm í skarti sínu, Strengleikar 82; sb. einnig hóflaus): Være u. i Spiſe og Drik. — 2) sem ao., (sb.: hennar — þ. e. Syriæ — vöxtr er svá vorðinn sik, at hón er úmátis — í annari bók: úmáttis — löng, en nökkuru minni á breidd, Stjórn; Eglon var mikill ok úmátuliga — í annari bók: úmáttuliga — feitr, Stjórn), óhófsamlega (sb.: púsi hennar ok herra var óhófsamlega ábrúðigr, Strengleikar 5), óhóflega, ákaflega, fjarskalega, ofsalega, feikilega, geysi, (sb.: afa, afar, æfar, ofa): Glæde ſig u. — Han har været u. heldig. U. ſtor.

Umaadelighed, án ft., sk., óhófsemi, óhóf: U. i Mad (Drikke).

umaalelig, ft. -e, e., ómælanlegur, (sb.: af ómældri ok yfirfallandi alla vega hans eilífri miskunn, 655 XXVII): En u. Afſtand. Et umaaleligt Rum.

Umaalelighed, án ft., það að vera ómælanlegur.

Umag sjá **Umage**.

umage, sem ekki á saman (við annað), (sem er) af öðru tægi (enn annað; sb.: sinn af hvoru tægi): En u. Sko (Strømpe). To u. Handſker tveir hanzkar, sinn af hvoru tægi (eða: sem ekki eiga saman).

umage, ómaka, ónáða: U. een med noget, setja e-ð upp á e-n, eða þvíuml. U. ſig (ómaka sig) hen til et Sted. U. ſig med (for) noget hafa fyrir e-u. Du ſkal ikke u. dig, vertu ekki að gjöra þjer ómak (ómaka þig); stilltu þig gæðingur; eða þvíuml. U. ſig forgjeves, hafa hlaup og engin (lítil) kaup, eða þvíuml.

Umage [úmaki] og **Umag** [úmak], án ft., sk., ómak (sb.: innti hann ok þat: hversu ... mikil úmakindi — í Hrokkinskinnu: mikit ómak — þeim var þat, at sækja Svíakonung, um þat er þeir þurftu, Fms. VII, 101): ómakindi, fyrirhöfn, umstang: Faae noget uden U. fyrirhafnarlaust. Jeg har havt megen U. dermed haft mikið fyrir því. Gjøre ſig U. med (for) noget, hafa fyrir e-u; gjöra sjer far um e-ð, leggja sig til á e-u, (sb.: „ek hefi allan mik við fellt, at þú“ fengir þat, 655 XXXII). Gjøre ſig U. for een leggja sig í framkróka — líma — fyrir e-n. Det er ikke Umagen værd, það er ekki til vinnandi, það tekur (nemur) því ekki. — „De gjorde ſig al Umag for at faae Øen folkerig“ þeir lögðu mikla stund á, að eyin yrði fjölbyggð.

umagelig, óhægur, (sb.: það fer illa um e-n): Et umageligt Leie.

Umagelighed, án ft., sk., óhægð, óhægindi.

umagſom sem gjörir ónæði.

umandig, dáðlaus, kveifarlegur, (sb.: mesta kveif).

Umandighed, án ft., sk., dáðleysi, kveifarskapur.

***umaneerlig**, a) e., fráleitur. — b) sem ao., fráleitlega.

umeent, [sb. **mene**], ekki sagður (gjörður) í alvöru: En u. Høflighed.

Umenneſke, a) illmenni, þrælmenni, eða þvíuml., (sb. **Uhyre** b). — b) maður sem ekki er menuskur.

umenneſkelig guðlaus (í líkri merk. og: illmannlegur, sem kemur til af illmennsku): En u. Haardhed (Grumhed, Ubarmhjertighed. Sb.: hversu úheyrilig ok afskaplig úmennska þat var, at maðr skyldi selja í svá grimman dauða föður sinn ok móður, Fms. II, 225).

Umenneſkelighed, án ft., guðleysi (= illmennska; sb. **umenneſkelig**).

***Umiak**, sk., grænlenzkt fiskiskip sem konur róa.

umiddelbar, 1) e., sem ekkert er á milli og annars: U. Berøring. — En u. Virkning (Aarſag). — b) **umiddelbart**, sem ao., beinlínis, eða þvíuml.: Omſlaget anbringes umiddelbart paa den ſyge Deel. — 2) sem ao., beinlínis: Henvende ſig u. til Kongen.

Umiddelbarhed, án ft., sk., það að vera **umiddelbar**.

umild, harður, (sb. **ublid**): En u. Behandling ill meðferð. En u. Skjebne.

Umildhed, án ft., sk., harka.

Uminde (sjaldh.), ólof (sb.: at sá hafi keypt land þat ..... at ólofi hans, Grágás II, 215), óleyfi (sb.: hvárt hann keypti land þat at óleyfi hans eða eigi, Grágás II, 215; Aðalbertus ... kvað þá ... alla í óleyfi sínu farit hafa), leyfisleysi: Han tog det med Eiermandens U.

umindelig, ft. -e, e., (sem er) frá alda öðli: Det har været Skik fra umindelige Tider frá alda öðli. „I umindelige Tider vare de allene vante til denne Regjering“.

umindet, [sb. **minde**], ekki minntur á, (sb.: áminningarlaust).

umiſtelig, ómissanlegur, ómissandi.

Umiſtelighed, án ft., sk., það að vera **umiſtelig**.

umisundt, [sb. **misunde**], a) sem maður er ekki öfundaður af: En u. Lykke. — b) ekki öfundaður.

umoden ekki fullvaxinn: Umodne Frugter. — b) óeiginl., α) sem ekki er fullfarið fram: Han er endnu for ung og u. dertil. — β) viðvaningslegur, eða þvíuml.: Et umodent Arbeide: „En u. og ubillig Dom“ (sb.: sleggjudómur).

Umodenhed, án ft., sk., það að vera **umoden**.

umulig [úmugulig-r, Stjórn], ómögulegur (sb.: með því kom hann mörgu fram, því sem manndóminum er úmøguligt at gjöra, Sn. E.), ómáttuglegur (sb.: þat sýnist mèr manninum úmáttuligt at skynja ok skilja, hversu o. s. frv., Fms. II, 199; þat var nær úmáttuligt, at hón — þ. e. borgin — vyrði unnin, Stjórn), óvinnandi, (sb.: það er ekki vinnandi vegur); sem ekki getur verið (staðizt): Det er mig umuligt jeg get það með engu móti. Forlange det umulige af een. — Abſolut (relativ) u.

Umulighed, sk., a) það að vera ómögulegur (óvinnandi, o. s. frv.). — b) með ft -er, e-ð sem er ómögulegt, (sb: ekki vinnandi vegur, ógjörningur): „Ingen, uden en Afſindig, tragter efter Umuligheder“.

umyndig sem ekki er fjár síns ráðandi (ekki fullveðja): Han er endnu u. Umyndige Arvinger. Gjøre een u. svipta e-n fjárráðum (að lögum).

Umyndighed, án ft., sk., það að vera ekki fjár síns ráðandi, það að þurfa fjárhaldsmann.

umyntet, [sb. **mynte**], óleginn (til peninga): U. Selv.

umælende, [sb. **mæle**], dumbur (fornt): U. Dyr dumb kvikindi (fornt; — sb.: skynlaust kvikindi, skynlaus skepna).

umærkelig, a) e., sem ekkert (lítið) ber á: En u. Bevægelſe (Uddunſtning). — b) sem ao., svo að ekkert (lítið) ber(i) á, eða þvíuml.: Aarene henrandt u. óðara enn varði.

Umærkelighed, án ft., sk., það að ekkert (lítið) ber á e-u.

umærket, [sb. **mærke**], (sjaldh.), sem ekki er tekið eptir.

umættelig, óseðjandi, óseðjanlegur: En u. Hunger. U. Begjerlighed.

Umættelighed, án ft., sk., það að vera óseðjandi: „Vore Begjerligheders U.“.

Unaade óþokki (óblíða, fæð) höfðingja við sjer minna mann (sb.: at hann hafe fenget af orðum hans úþokka konongs; hann — þ. e. Magnús konungur — gjörði fæð á við Kálf, Fms. V, 126): Falde (være) i U. hos een fá (hafa) óþokka e-s. Han fik ſin Afſked i U. hann var rekinn úr embætti (af stjórnendum).

unaadig, (um höfðingja) sem gjörir fæð á við (e-n minna háttar mann); sem lýsir fæð (höfðingja við e-n minna háttar mann): Kongen er bleven ham u., konungur hefur gjört fæð á við hann, hann hefur fengið óþokka konungs. — Et unaadigt Svar óvingjarnleg svör (höfðingja við sjer minna mann). — b) **unaadigt**, sem ao., með óþokka (höfðingja við minna háttar mann): Det blev unaadigt optaget, konungur (eða þvíuml. styggðist við það, o. s. frv.

unaturlig, a) e., ónáttúrlegur, þvingaður: Unaturlige Lyſter (Fedemidler). En u. Stilling það að standa öðru vísi enn náttúrlegt er. — b) sem ao., ónáttúrlega.

Unaturlighed, án ft., sk., það að vera ónáttúrlegur, (sb.: ónáttúra).

unavngiven, [sb. **navngive**], ónefndur.

***Uncialbogſtav**, kl., rómverskur upphafsstafur.

und-, [sb. undan], haft framan til í orðum, í líkri merk og undan, o. s. frv., (sb. **unddrage**, **undfalde**, **undfange**, **undflye**, o. s. frv.).

unddrage, ás., eiginl.: draga (e-ð) undan (e-u), 1) þar sem þol. er ekki ſig, a) svipta (firra) e-n e-u; synja e-m e-s: U. een ſin Hjelp. — b) koma (e-m eða e-u) undan (e-u), þiggja (e-n eða e-ð) undan (e-u): „Hvorfor ſkulde du ham fra ſin Straf u.“? — 2) þar sem þol. er ſig, a) u. ſig fra noget, firrast (forðast) e-ð, sneiða sig (hliðra sjer) hjá e-u, (sb.: skorast undan e-u; færast undan e-u): U. ſig fra ſine Pligters Opfyldelſe. Det er et Arbeide, jeg ikke kan u. mig fra. — b) u. ſig noget, firrast e-ð, eða þvíuml.: „Mens det ſig unddrager Mængdens Øie.“

Unddragelſe, sk., það að **unddrage**.

unde, ás. 2, [unna], unna e-m e-s: Han under mig ikke den Mad, jeg nyder, hann sjer eptir því sem jeg borða, hann telur ofan í mig hvern spóninn og bitann. Derſom Gud under mig Livet (under mig at leve i nogle Aar) ef guð lofar mjer að lifa (nokkur ár).

Undentag, [-tag af þak], (í Borgundarhólmi) = **Aftægt**.

Undentagsmand (í Borgundarhólmi), maður sem sleppt hefur ábýlisjörðu við annan fyrir ákveðinn afgjaldseyri (sb. **Aftægt** og **Aftægtsfolk**).

Under, ft. (stundum eins, en optast nær) -e, kl., [undr], undur, firn (kt. ft.), furða, (sb. **Underværk**): Et Naturens U. furðuverk náttúrunnar. Et ſaadant U. var aldrig før ſeet. „Naar den Evige ſkriver ſine U. i Verdens Aarbøger.“ Det var et U. (mesta guðs mildi; sb.: Matseljan ræddi um, at þat var undr mikit ..., at hann skyldi liggja fyri fótum þeim, Eg. 759), at han ikke ſlog ſig ihjel.

under, [under=undir], I) fs., A) þar sem undir stýrir, eða mundi stýra, þiggj. á ísl., 1) eiginl. og hálf-óeiginl., a) det ligger u. Stolen undir stólnum. Staae u. en Trappe standa undir stiga (á bak við hann). Boe u. Tag med een; sb. **Tag**. — Fuglene u. Himlen

fuglar loptsins. Ligge u. aaben Himmel undir berum himni. — Der ſkeer intet nyt u. Solen (sb.: nokkurr annarr konungr undir heims sólu, Fms. VI, 422). — b) fyrir neðan α) vi ſtod paa Bjerget, og ſaae de andre dybt u. os langt fyrir neðan okkur. — β) ſidde u. een (fyrir neðan e-n) i Retten. — c) (sb.: þá verðr eik at fága, er undir skal búa; undir viðarrótum nokkvors trés, Fms. X, 218): Sidde u. et Træ. — d) (sb.: í borg þá, er var sunnan undir heiðinni; undir túngarði): Vi ſeilede u. Møens Klint. Veien løber u. Bakken. — e) hele Egnen ſtod u. Vand var vatni hulin. — f) upp(i) undir: Boe u. Taget efst upp undir þaki. — g) neðan á (e-u): Male paa Kalk u. Hvælvingen. — h) niðri í (e-u): Boe u. Jorden (sb.: þjóðir, sem .... lágu í hellum eðr jarðholum, Sn. E.). — i) (sb.: er hann kom þar er mest var brunnit þvertrèit, þá brast niðr undir honum): Segne u. en Byrde. — k) (sb.: Egill tók undir hönd sèr mjöðdrekku eina vel mikla, ok bar hana under hendi sèr): Bære noget u. Armen. — l) (sb.: hann ..... hafði ..... yfir sèr skallats-skikkju hálfskipta, rauða ok brúna, ok undir gráskinn): Gaae med Silkefoder u. ſine Klæder. — m) (sb.: hvárirtveggju rèru undir seglum, Fms. VIII, 131): Skibet er u. Seil. — n) (sb.: þeir sátu allir með vápnum, Nj. 187): Tropperne ſtode u. Vaaben. — o) have noget u. Hænder, hafa meðgjörð með e-u, o. s. frv. — p) u. Laas og Lukke; sb. Laas 1, a, Lukke a. — q) (sb.: keisarinn fekk Ísleifi brèf sitt með innsigli um allt veldi sitt, Hv. 14): U. hans Haand og Segl. — 2) um tíð, a) fyrir innan (e-n tiltekinu aldur): Hun er ſnarere over, end u. 30 Aar. Børn u. 10 Aar börn sem ekki eru (sem eru yngri enn) 10 vetra. — b) meðan á (e-u) stendur: U Samtalen (Prædikenen, Sangen). U. hele denne Tummel ſov han rolig hann svaf vært í öllum þessum hávaða. Han talte med dem af og til u. Maaltidet öðru hverju meðan verið var að borða. Det tildrog ſig u. denne Konges Regjering á dögum þessa konungs. — 3) óeiginl., a) ſpille u. Dække med een; sb. ſpille 1, d. — b) jeg kan ikke ſælge det u. 10 Rigsdaler fyrrir minna enn 10 ríkisdali. Sælge noget u. Priſen með afföllum. — c) fyrir neðan, (sb.: standa á baki e-s): Han ſtaaer langt u. ham i Lærdom. — d) ſtaae u. een vera undirmaður e-s. Han havde 500 Mand u. ſig (eða u. ſin Befaling; sb.: jarl hverr skyldi hafa undir sik 4 hersa eðr fleiri, Fms. X, 182; við alla þá sem undir honum — þ. e. konunginum — eru, Skuggsjá; at under þeim biskupe sè 11 hundruð kirkna, Rímb. 332). Leve u. en mild Regjering vera undir vægri stjórn. Være u. Opſyn (sb.: hafa gát — gætur — á e-m). Være u. Tvang, vera ekki sjálfráður, vera í ófrelsi, eða þvíuml. — Være u. Forfølgelſe liggja undir ofsóknum. — e) um það sem við liggur, ef e-ð er gjört, sem ekki má vera: Ingen maa u. høi Straf indføre diſſe Varer stór hegning liggur við, ef þessi vara er að flutt. Det er forbudet u. Livsſtraf (sb.: þèr skulut öngu fyrir týna, nema lífinu, ef o. s. frv.). — f) de dulgte deres Kjærlighed u. Skin af Ungdomsvenſkab þau ljetust vera barnkunnug, og duldu svo ástir sínar. Svige een u. Venſkabs Skin; sb. Skin b, sb. einnig Maſke (gríma, o. s. frv.) b. — g) det er bekjendt u. Navn af (það er jafnaðarlega kallað) Bævergel. — h) u. den Betingelſe með þeim skildaga (fornt). — i) u. eet í einu lagi. — B) þar sem undir stýrir, eða mundi stýra, þol. á ísl., 1) eiginl., a) krybe u. Bordet undir borðið. Vi gik ind u. Broen. Putte ſig ned u. Dynen, grúfa sig niður undir (yfir)sængina, (sb.: breiða upp yfir höfuðið). Komme u. Tag, komast í húsaskjól, (sb.: komast til mannabyggða; o. s. frv.). Bringe et Huus u. Tag koma þaki á hús. — b) ſlaae een u. Øret, gefa e-m utan undir, gefa e-m löðrung (kjaptshögg). — c) gaae (ſee) een u. Øine koma í augsýn e-m. — d) (sb.: undir viðarrætr, Fms. I, 113; o. s. frv.): Sætte ſig u. et Træ. — e) ſætte Landet u. Vand hleypa vatni yfir landið. — f) (upp) undir: Hænge en Krands op u. Loftet. — g) (sb.: margar stoðar — þannig í skinnbókinni — runnu undir hann, Sturl. I, 60): Sætte Støtter u. Hvælvingen. — h) dukke ſig u. Vandet stinga (dýfa) sjer. — i) tage een u. Armen (fara að leiðast við e-n með saman kræktum handleggjum). — k) (sb. Egill .... hèlt á sverðinu undir skikkjunni): Tage noget u. ſin Kappe. — l) (sb.: mèr þótti hann ok vera í rauðum hosum undir, Nj. 214): Han tog en Trøie paa u. Kjolen hann fór í treyju innan undir kjólinn. — m) gaae u. Seil; sb. Seil a. — 2) óeiginl., a) (sb.: leggja undir sik allan Noreg; Aðalsteinn konungr hafði skattgilt undir sik Skotland, Eg. 402): Bringe et Land u. ſit Herredømme. — b) komme u. Tiltale, komast í mál, (sb.: honum var stefnt). — c) komme u. Veir med noget komast á snoðir um e-ð. — II) sem ao., a) ſkrive u. skrifa undir. — b) gaae u., farast, týnast. — c) bukke u. for noget; sb. bukke 2, c. — d) der forſtaaes noget u. felst í huga manns (um orð, sem sleppt er). — III) af under er dregið hið efsta stig underſt, a) sem e., neðstur: Den underſte Deel af Bygningen. Det underſte Dæk. „Den underſte (neðri) Mølleſteen". — b) sem ao., neðst: Det laae underſt i Skrinet.

Underafdeling, undirskipting; partur af parti.

Underarm framhandleggur.

Underbarn undrabarn (sb.: Undramaðr ertu, frændi! at afli, Fas. II, 328).

***Underbalance**, það að tekjur verða minni enn útlát, (sb.: stela úr sjálfs síns hendi).

Underbetjent, undirþjónn; undirembættismaður.

underbinde binda fyrir: U. Navleſtrængen. U. en Aare.

Underblomſt, undursamlegt blóm, undarlegt blóm (sb.: þú ert ógurligr ok lofligr görandi undarliga hluti, 623).

Underbud lægra boð (enn annar býður eða upp hefur verið sett): Gjøre U. paa noget.

Underbuxer, nærbuxur, brók: Foruden Klædes Buxer og Lerreds U., tog han endnu et Par tykke Overbuxer paa.

underbyde bjóða lægra enn (annar, t. a. m. á söluþingi).

***Undercargo** undirkaupvörður (á skipi).

Underdan, kk., = **Underſaat**.

underdanig, ft. -e, e., undirgefinn (fornt), undirorpinn (sb: heilaga kristni ....., er fyrr var þjónostufull ok undirorpin sínum unnastum, þat er mörgum djöflum, ok þeirra þjónkan, Stjórn), þjónustufullur, auðsveipur, o. s. frv.: „En Forevending til at gjøre ſig dette Land underdanigt". — „I Qvinder, værer eders egne Mænd underdanige". — b) auðmjúkur; auðmjúklegur: Min u. Anſegning (Begjering).

Underdanighed, án ft., sk., lýðskylda, hlýðni, eða þvíuml: „Nu maatte Saxerne paa ny forbinde ſig til U." – b) auðmýkt: Drive Underdanigheden alt for vidt vera mikils til of auðmjúkur.

Underdeel = **Nederdeel**.

Underdeling undirskipting.

Underdommer undirdómari (= dómari í undirdómi).

Underdyne undirsæng.

underdømme, ás., = **underkjende**.

Undereiendom, án ft., undir-eign (t. a. m. ljens, *dominium utile*).

Underfald það að straum-afl leikur á neðanverðu mylnuhjóli.

Underfaldshjul mylnuhjól sem straumurinn leikur á neðanverðu.

Underfaldsmølle vatns-mylna þar sem straumurinn leikur á neðanverðu hjólinu.

Underfaldsqværn = **Underfaldsmølle**.

Underfaldsvand vatn sem látið er leika á neðanverðu mylnuhjóli.

Underflade flötur á e-u neðanverðu.

Underfoder = **Foder II.**

Underfoged, a) hvers kyns minna háttar **Foged** (sb. **Foged**). — b) (sjer í lagi) eins konar embættismaður er framkvænir alla dóma í Kaupmannahöfn nema þá sem dæmdir eru af efsta dóminum.

underfore = **fodre II.**

underfuld, undursamlegur, undarlegur (sb. greinina um **Underblomſt**): En u. Tildragelſe undarlegur atburður. Et underfuldt Syn.

underfundig, undirförull (fornt), undirhyggjufullur (fornt), undirhyggjusamur, (sb. undirhyggjumaður). — b) flærðsamlegur (fornt), eða þvíuml.: Underfundige Tanker. „U. Tale".

Underfundighed, án ft., sk., undirhyggja, undirferli, fláræði: „Klogſkab uden U."

undergaae, a) (sjaldh.), = gaae under (sb. niðurlagið á **gaae**). — b) sem ás., verða fyrir (e-u): U. en Forvandling.

Undergang, án ft., það að líða undir lok, endalok, niðurfall (sb.: af þeirra .... þ. e. ríkjanna — hallan ok niðrfalli): Stadens U. ved Jordſkjælv (hrun borgarinnar í jarðskjálfta). Riget var ſin U. nær. Det blev hans U. varð honum til falls.

undergiven, [sb. **give**], a) undirgefinn (sb.: sinn undirgefinn lýð í Noregi, Fóstbr. 1), háður e-m.: „Alt Folket, ſom er dig undergivet." — Være mild (haard) mod ſine Undergivne, við undirmenn sína, við undirfólk sitt. — b) undirorpinn (e-u; sb.: undir syndina seldur; sb. einnig: liggja undir ríki ok drottnun karlmannsins, 625): „Det er alle Tings Natur, at være Forandring undergivne". „Dog fandt jeg Ingen .... ſom jo var Vildfarelſe u." sem ekki gæti yfir sjezt.

Undergivenhed, án ft., sk., hlýðni, eða þvíuml.

Undergjerning = **Underværk**.

Undergjører = **Mirakelmager**.

Undergods, án ft., e-ð steypt (sjer í lagi fallbissur) sem of lítill málmur er í.

undergrave, a) eiginl., grafa grundvöllinn undan (e-u): U. en Muur. Rotterne have undergravet hele Huſet. — b) óeiginl., fara með (e-ð), (í líkri merk. og) steypa (e-u): U. Statens Velſtand. U. Helbreden.

Undergraver undirgrafari (sb. **Graver** b).

Undergravning, ft. -er, sk., það að undergrave.

undergroet, [sb. **groe**], a) sprottinn (eða þvíuml.) undir e-u. — b) vaxinn eða gróinn (e-u) að neðan, eða þvíuml.: U. med Haar (Fedt).

Undergud, ft. -er, undirguð.

underhaanden, ao., í kyrþey, eða þvíuml.: Lade een vide noget u. Sælge noget u. (sb.: sæta lagi).

underhandle (har), h. s., semja (um e-ð): U. med een om noget. Der blev længe underhandlet om Fred.

Underhandler, ft. -e, kk., semjandi (= e-r sem er að semja við e-n um e-ð).

Underhandling, ft. -er, sk., það að **underhandle** (samningur; meðalganga).

underhavende, [sb. **have**], **undergiven a.**

Underhold, án ft., kl., = **Underholdning a.**

underholde, ás., a) halda (e-u) við; standa straum af e-m, færa e-n fram (sb.: sinn ómaga á hverr maðr fram at færa á landi hèr, o. s. frv., Grágás I, 232), næra (sb.: hirða ..... gras ok agnar ..... ok nœra svá sín híbíli, Skuggsjá): U. en ſtor Familie. U. mange Tjeneſtefolk. — b) skemmta e-m: Han forſtod at u. et heelt Selſkab ved ſin Vittighed. — En underholdende (skemmtileg) Samtale.

Underholdning, án ft., sk., a) framfærsla (Grágás I, 232), viðurværi (sb.: nægð alls kostar mönnum til viðrværis, Stjórn), viðurlífi (sb.: til fæðu ok viðrlífis, Stjórn), viðurlífnaður (fornt), kostur (sb.: allt þat er hann þurfti eigi at hafa til kostar sèr, Kristn. 2). — b) skemmtun.

Underhuus, a) (sjaldh.), neðri hluti húss, (sb.: undirhús, Stjórn). — b) undir-parliment (á Englandi).

underhyre ráða (skipara, eða þvíuml.) undan e-m.

Underjagt smádýraveiðar (tóu-veiðar og hjera og fugla o. s. frv).

Underjorden (með greininum), = Underverdenen (sb. **Underverden**).

underjordiſk sem er niðri í jörðunni: En u. Hule, jarðhellir (Stjórn), jarðhola (fornt). U. Ild jarðeldur (fornt). Et u. Bulder dunur (niðri) í jörðunni. — Underjordiſke (sem nafn í ft.), huldufólk, álfafólk.

underjords, ao., niðri í jörðunni.

underkaſte, (sb.: nú hefir guð várr svipta þá hamingjunni ok þá undirgefit ísraels-lýð, Stjórn), A) u. ſig noget, með því sem þar til heyrir, 1) sjálft orðatiltækið u. ſig noget, a) þar sem ſig er haft sem þiggj. og noget sem þol., leggja e-ð undir sig. — b) þar sem ſig er haft sem þol. og noget sem þiggj., α) ganga til handa e-m: Dette Folk havde frivillig underkaſtet ſig (sb.: Priamus vilde aldrei til handa ganga, Rímb. 401). — β) ganga undir (e-ð), þola, eða þvíuml.: U. ſig en Prøve láta reyna sig. Jeg vil hellere u. mig ethvert Savn, end indgaae dette. — 2) **underkaſtet** = **undergiven a.** — B) **underkaſtet** = **undergiven b**: Den Søfarende er underkaſtet idelig Livsfare.

Underkaſtelſe, sk., það að underkaſte ſig (sb. **underkaſte**).

underkjende, ónýta: U. en Dom brigða dómi.

Underkjendelſe, sk., það að **underkjende**.

Underkjole kjóll (samfella) sem verið er í innan undir.

Underkjæve, neðri kjaptur (Sn. E.); neðri gómur (fornt).

underkjøbe gefa e-m fje til e-s, múta (e-m til e-s): „En underkjøbt Statholder" jarl, sem tekið hafði mútu.

Underklokke eins konar nærpils.

Underklæder, ft., [sb.: einn þráðr af lèttu undirklæði, Stjórn], a) nærföt. — b) buxur og vesti: Rød Kjole og hvide U.

Underklædning (ein) nærföt.

Underkok, kk., matsveinn sem er undir öðrum.

Underkonge undirkonungur (fornt).

Underkop undirskál.

Underkraft undra-máttur.

underkue, brjóta e-ð undir sig, kúga, o. s. frv.: U. et Folk. — b) kippa vexti úr (e-u), eða þvíuml.: Diſſe Træer ere blevne reent underkuede i deres Opvæxt.

Underkuelſe, ft. -r, sk., það að **underkue**.

Underlag, það sem lagt er undir e-ð, það sem liggur undir e-u, (undirlag, B. H.; undirstaða): Et U. af Tømmer.

underlig, [undarlig-], a) ft. -e, e., undarlegur, (sb. **ſelſom**, **ſynderlig 1, a**, **ſær 2, b**, **forunderlig a**): Underlige Ting (Gjerninger; sb. þú ert ógurligr ok lofligr, görandi undarliga hluti, 623). Et underligt Indfald. — b) sem ao., undarlega, o. s. frv.: Det gik u. til med den Sag. Et u. forfeert Menneſke.

Underlighed, ft. -er, sk., undarlegleiki (sb. Skuggsjá): Den Mand har mange Underligheder það er margt skrítið í fari þess manns.

underligge verða undir: „At Døden ofte kæmper her forgjeves, og tidt i Kampen underlaae". — b) **underliggende** sem liggur til e-s: Dette Rige med underliggende Landſkaber með þeim hjeruðum, er þar liggja til.

Underligger, hlutur sem settur er undir e-ð; (sjer í lagi), steinn sem er undir öðrum (t. a. m. þegar steinn er settur á hlóðir).

Underliv magi: Smerter (Forſtoppelſer) i Underlivet.

Underlæbe neðri vör.

underlægge, 1) í u. ſig noget leggja e-ð undir sig: „Fordi man havde underlagt ſig et andet Land". — 2) í ho. l. t. underlagt, a) eiginl., lagður undir: Det underlagte Papir. — b) óeiginl., háður e-m, undirgefinn e-m (sb. **undergiven a**): „Jord og Himmel er ham underlagt".

Underlærer undirkennari.

underløbet, [sb. **løbe**], í orðatiltæk. U. Blod, blóð sem hlaupið er undir skinnið, (sb.: var þá sigit blóð fyrir augu þeim, Hrafnk.).

Undermaal of lítill mælir: Give een U.

Undermaalstømmer of smátt timbur.

Undermand undirmaður: Han vilde befale over mig, ſom om jeg var hans U.

***underminere** grafa púðurgrafir undir e-ð: U. en Baſtion.

***Underofficeer** lægsti (neðsti) foringi í liði.

underordne setja (e-ð) undir eða fyrir neðan (e-ð): Han er mig underordnet hann er undir mjer. En underordnet (minna háttar) Betjent.

Underordning, sk., það að **underordne**.

Underpant, veð, (sb. **Pant**): „U. i faſte Eiendomme ſtifter ſtørre Ret, end U. i Løsøre".

Underret, ft. -ter, (sb. **Ret A, 1, e**), undirdómur.

Underretning, ft. -er, sk., vitneskja (sb. skylde reisa upp á dagenn háfa stöng til vitneskjo, en taka firir mark á nóttena reyk eða eld, Al.), vísbending, skeyti, (sb.: frjett; gjöra e-n varan við; o. s. frv.): Give een U. om noget. Faae den fornødne U. i (om) en Sag.

Underretsdommer = **Underdommer**.

underrette, segja (e-m e-ð eða frá e-u), gefa (e-m) vísbending (um e-ð): Jeg er nylig bleven underrettet derom mjer hefur verið sagt það nýlega.

Underſaat, ft. -ter, kk., þegn: Forholdet imellem Regenten og Underſaatterne. — b) (fyrrum), landseti (lends manns í Danmörk).

underſat, [sb. **ſætte**], (sjaldh.), lágur og gildur: „Diſſe ſynes at være en mere u., bredſkuldret og ſtærkt bygget Folkeſtamme".

Underſeil segl fyrir neðan siglupall.

Underſkaal undir-skál.

Underſkjorte skyrta sem höfð er innan undir annari skyrtu.

Underſkjørt nærpilz.

Underſkorpe skorpa á neðanverðu ofnbrauði.

Underſkov nýgræðingur (um skógartrje).

Underſkrift, sk., a) án ft., = **Underſkrivning**: Give een noget til U. — b) með ft. -er, nafn (undir e-u): Forſyne noget med ſin U. rita nafn sitt undir e-ð. Et Brev uden U. nafnlaust brjef.

underſkrive rita nafn sitt undir: U. et Brev. U. en Contract. Kongen har underſkrevet Dødsdommen.

Underſkrivning, sk., það að **underſkrive** (undirskript).

underſlaae, ás., a) festa (segl) við rá: U. et Seil. — b) draga (fje) undir sig: Hvo ſom ſamme Gods og Vrag underſlaaer, ſkal ſtraffes ſom en Tyv (D. L.).

Underſlag þvertrje sem lagt er undir önnur í e-u mannvirki.

Underſlæb það að stela úr sjálfs síns hendi: Begaae U. stela úr sjálfs síns hendi.

underſt sjá **under III**.

underſtaae, ás., í u. ſig dirfa sig (sb.: dirfðu þik eigi at mæla slikt optar, Fms. XI, 54), dirfast (sb.: Engi maðr dirfðist at krefja þess Gorm konung, Fms. I, 83), vera svo djarfur (sb.: Nú ver eigi síðan svá djarfr, at þú talir úsæmilig orð við Harald, Fms. VII, 168; Hverr ertu svá djarfr ok dularfullr, sem engi varð fyrr, er þú þorir at heitast við höfðingja várn, Fms. I, 75): Tør du u. dig at komme for mine Dine? Han underſtod ſig at gaae lige ind i Salen.

Underſtander stoð: „Svage Bygninger behøve ſtærke Underſtandere".

Underſteen = **Ligger**.

underſtikke, ás., lauma (e-u) í stað annars, (sb.: skipta um e-ð), er ekki tíðkað nema í ho. l. t., underſtukket, látinn í stað annars (til að villa): Et underſtukket Brev (Document).

underſtrege draga stryk undir: U. noget i en Bog.

underſtryge, ás., ríða e-u fyrst á (e-ð, áður enn öðru er riðið þar á ofan): Dette er førſt underſtrøget med Liimfarve, og ſiden malet med Olie.

Underſtyrmand undirstýrimaður (á stóru hafskipi).

Underſtøtning, ft. -er, sk., studning, a) það að **underſtøtte a**: Man ſøgte ved U. at bevare Bygningen fra Fald. — b) það sem haft er e-u til studnings: „Koſtbare Underſtøtninger af Tømmerværk".

underſtøtte, a) eiginl., styðja, og þvíuml., (sb. **skorða**): U. (ótíðara enn **ſtøtte**) et Huus. — b) óeiginl., styðja (sb.: at hvárir styði ok styrki aðra til farsælligra framferða, Fms. II, 36; hinn .... skal fá til 5 menn ...., at styðja vætti hans, Grágás II, 321), styrkja (sb.: þeir skyldu ok styrkja þann þeirra konunganna, er leingr lifði, Fms. VI, 28), efla, fulltingja e-m, veita e-m lið, (sb. **hjelpe a**): U. een med Penge. U. een ved et Arbeide. Han har lovet at u. min Anſøgning, að leggja til með mjer, mæla fram með mjer.

Underſtøttelſe, sk., a) það að **underſtøtte** (studningur). — b) óeiginl., studning (sb.: Guð drottinn er minn styrkr ok studning), styrkur (sb.: með styrk Hörða-Knúts, Fms. VI, 25), dugnaður (sb.: ok bað hann vísa þeim til hafnar ok veita þeim annan dugnað þann er þeir þurftu, Kristn. 42), tænaður (sb.: þá er hann barðiz við Goliam risa, án manna tænaði ok trausti; sb. einnig **Hjelp** og **Biſtand**): Give een U. i Penge. Han har faaet U. til ſin Reiſe ferðastyrk. Hans Tilſtand giver ham end mere Adkomſt til U.

underſætſig, ft. -e, e., = **underſat**.

underſøge, ás., kanna, rannsaka: U. Godſets Forfatning. Denne Sag maa nøiere underſøges.

Underſøgelſe, ft. -r, sk., rannsókun

uovervindelig, óyfirstiglegur (623), óyfirstíganlegur (Stjórn), ósigranlegur (Fms.; sb.: óvinnanligr, Fas. III, 239).

uovervunden, [sb. overvinde], ósigraður (Stjórn).

upaa-anket, [sb. paa-anke], sem ekki er á kært eða að fundið.

upaaklagelig, ft. -e, e., óaðfinnanlegur, (all-góður).

upaalidelig óáreiðanlegur.

Upaalidelighed, án ft., sk., óáreiðanlegleiki.

upaapaſſelig ó-hirðusamur.

upaaſeet, [sb. paaſee], sem ekki er sjeð um (haft auga á): Denne Forſømmelſe har længe været u.

upaatalt, [sb. paatale], sem ekki er fundið að, (aðfinningarlaus).

upaatvivlelig, a) ft. -e, e., óefanlegur, óyggjandi: En u. Sandhed (sb.: heilagur sannleiki). — b) sem ao., eflaust, sjálfsagt: Han kommer u. endnu i Dag.

upaatænkt, [sb. paatænke], ekki hafður í hyggju.

uparret, [sb. parre], ótekinn saman: Uparrede Handſker.

upartiſk, a) e., óhlutdrægur, rjettsýnn: En u. Dommer (Dom). — b) sem ao., fylgislaust: Dømme u. i en Sag.

Upartiſkhed, án ft., sk., rjettsýni.

upaſſelig, a) vesall (= ekki full-frískur). — b) (sjaldh.) = upaſſende.

Upaſſelighed, ft. -er, sk., vesöld (sb. upaſſelig a).

upaſſende, [sb. paſſe], ótilhlýðilegur, ótilheyrilegur (fornt), óviðurkvæmilegur (fornt), ófallinn (fornt): Forlange noget u. af een. En u. Adfærd (Opførſel). Paa en u. Tid á óhæfilegum tíma.

***upatriotiſk** sem ekki lýtur að (ekki er sprottinn af) þjóðrækni.

uperſonlig, a) sem ekki lýtur að e-m sjálfum; persónulaus: Uperſonlige Rettigheder. — Et uperſonligt Gjerningsord persónulaus sögn. — b) sem ao, persónulaust.

Upligt það sem (manni) er óskylt (að gjöra): Forhugge Skoven til U. til óþurftar (D. L.).

***upolitiſk** sem ekki lýtur að ríkisstjórn (stjórnar-málefnum). — b) ókænlegur.

Uqvemsord, ókvæðisorð (fornt), ókvæðismál (fornt).

ur-, (stundum sett framan við orð), = frum.

Uraad, [úráð], a) óráð. — b) af U., óvart, (sb.: óviljandi). — c) hætta, eða þvíuml.: Der er U. paa Færde. — Jeg mærkede U., mig fór að gruna margt, eða þvíuml., (sb.: sjá missmíði á e-u). — d) (óráðsía), eyðslusemi.

uraadig, a) ó-ráðugur. — b) óráðhollur (fornt), óráðþægur (fornt).

urandſagelig, ft. -e, e., órannsakanlegur, óskiljanlegur (sb.: hversu úskiljanligir eru dómar hans, Magn): „Hvor urandſagelige ere hans Domme“. Forſynets urandſagelige Veie. „Den i ſit Væſen og i ſine Følelſer urandſagelige Gud.“

***Uranorama**, kl., stjörnuskript (= skript er sýnir stirndan himin).

***urban**, ft. -e, e., kurteis.

***Urbanitet**, sk., kurteisi.

Urbillede frummynd. Sb. Ideal.

Urbjerg = Grundbjerg.

Urede, kl., flækja, hrærigrautur, eða þvíuml.: Bringe noget i U., flækja e-ð, eða þvíuml. Komme i U., flækjast, eða þvíuml. Skille ad hvad der er i U. greiða úr flækju.

uredelig, a) (úrelt), flókinn. — b) óráðvandur; (sb.: refjusamr í fjárreiðum).

Uredelighed, sk., óskilsemi. — b) óskil.

uredet, [sb. rede], ógreiddur, ókembdur (fornt): U. Haar.

ureen, óhreinn, o. s. frv., (sb. reen): Filtrere ureent Vand. Ureent Linned (Korn). — En u. Stemme. — Urene Lyſter (sb.: varð honum eigi sèn fegrð hennar úrein ástar kveika, Al.).

Ureenhed, án ft., sk., óhreinleiki.

ureenlig, óþrifinn, (sb.: ódámur, sóði, jarðvöðull, o. s. frv); óþokkalegur.

Ureenlighed, sk., a) án ft, sóðaskapur, o. s. frv. — b) með ft. -er, óhreinindi (fornt), saurindi, saur: Den ſtærke Regn har udſkyllet al U. af Renderne.

uregelmæſſig óreglulegur.

Uregelmæſſighed, ft. -er, sk., óregla.

uregjerlig, ft. -e, e., = uſtyrlig.

Uregjerlighed, án ft., sk., = Uſtyrlighed.

uregnet, [sb. regne, reikna], óreiknaður (fornt), ótalinn (fornt): Det øvrige u. að hinu ótöldu.

uret, [úrètt], 1) sem e., rangur, a) í hinum reglulegu myndum: U. Maal og Vægt. — Han tog den urette Bog, hann tók ranga bók, hann fór bóka-villt. Jeg gik den urette Vei fór rangan veg. Vælge urette Midler fara skakkt að. — b) þar sem myndin urette er höfð í et. og án greinis: Komme til urette Tid koma á röngum tíma. — 2) sem ao., rangt, ranglega: Handle u. breyta illa.

Uret, án ft., 1) þar sem myndin Uret er höfð, það sem er rangt, a) = það sem ekki er satt, eða þvíuml.: Have U., hafa rangt að mæla, hafa á röngu (máli) að standa. Deri maa jeg give ham U. þar get jeg ekki verið honum samdóma. — Med U. = med Urette (sb. 2). — b) = rangindi, ranglæti, ólög: Mange roſe Ret og gjøre U. (sb.: hægra er að kenna heilræðin enn hafa þau sjálfur). Bedre at lide, end at gjøre U. Det er U. (rangt) af ham at handle ſaaledes. Deri gjør han U. imod Drengen hann gjörir piltinum rangt til í því. Man har gjort mig U. mjer hefur verið gjört rangt til. Der er ſkeet ham U. hann hefur orðið fyrir röngu (rangindum). — 2) med Urette ranglega, (sb.: ósynju, ófyrirsynju): Med Urette beklage vi os over det, vi have forſkyldt það er rangt, að kvarta um það, sem vjer höfum til unnið.

uretfærdig, a) (um þann sem gjörir e-ð), órjettvís (fornt), ranglátur (fornt), rangsleitinn: En u. Dommer. — b) (um það sem gjört er), órjettvíslegur, rangur: Uretfærdige Handlinger ranglætisverk (fornt). Have en u. Sag hafa illan málstað. En u. Dom ranglætis-dómur (fornt).

Uretfærdighed, án ft., sk., ranglæti (fornt); rangdæmi (fornt).

uretmæſſig, rangur; ólöglegur.

Uretmæſſighed, án ft., sk., rangleiki.

urettelig, [úrèttilig-], (sjaldh.), 1) ft. -e, e., a) órjettlegur (sb.: tíundargjörðer úrèttligar, Hist. I, 435). — b) = uretfærdig a: „Et Folk, ſaa fordærvet, ſom dette, var og viſte ſig uretteligt“. — 2) sem ao., órjettlega (fornt), ranglega (fornt).

uretviis (fornt) = uretfærdig.

***urgere**, ás. 1, taka (e-ð) fram (óeiginl.); standa á (e-u) fastara enn fótunum.

Urhane orri *tetrao tetrix*.

Urhøne blauður orri.

Urhøns orrar.

***Uriasbrev** forsendingar-brjef (sem e-r er sendur með eins og Úrías af Davíð konungi).

urigtig, a) sem e., órjettur (fornt), rangur, skakkur: Et urigtigt Forhold. Paa en u. Tid. Urigtigt Udtryk. En u. Fremgangsmaade. Urigtige Midler (sb.: með röngu móti). — b) sem ao., rangt, skakkt: Bære ſig u. ad.

Urigtighed, sk., a) án ft., rangleiki. — b) með ft. -er, e-ð sem rangt er.

urimelig, 1) um ósanngirni, a) ósanngjarn, ósannsær (Fms. II, 35). — b) ósanngjarnlegur, ósannlegur (fornt). — 2) sem ekki getur staðizt.

Urimelighed, ft. -er, sk., a) ósanngirni. — b) öfgar.

urimet, [sb. rime], sundurlaus (sb.: í orðum, bæði sundrlausum ok samföstum, Fms. III, 153).

***Urin**, án ft., sk., gangur (sb.: þeir váru sumir, er drukku gang sinn, Al.), þvag, hland.

***urindrivende**, [sb. drive], sem eykur þvaggang.

***Urinblære** hlandblaðra.

***Urinrør** þvagpípa.

Urne krukka sem brennd lík eru geymd í.

Uro, órói, ónæði, vastur: Her er en uophørlig U. i Huſet. Volde een U., gjöra e-m ónæði, ónáða e-n. — b) = Pendul.

uroesværdig ólofiegur.

urokkelig, a) ft. -e, e., óbifanlegur, óraskanlegur, óbrigðilegur (fornt): En u. Beſlutning. En u. Sindsro. Sb. uryggelig a. — b) sem ao., óbifanlega, óbrigðilega (fornt). Sb. uryggelig b.

Urokkelighed, án ft., sk., það að vera óbifanlegur (óbrigðilegur).

urokket, [sb. rokke], sem hvergi bifast, kyr; óraskaður; (sb. urokkelig. Sb. einnig urygget).

urolig, a) sem e., órór; agasamur: Barnet er uroligt (óspakt) om Natten. Et uroligt Liv óróar-æfi. — Være u. over noget vera hugsjúkur um e-ð. Et uroligt Sind áhyggja.

Urolighed, sk., óró, a) án ft., áhyggja: En beſtandig U. i Sindet. Hans Fraværelſe har ofte voldt mig U. — b) með ft. -er, (sb.: Hertoginn .... lèzt önga úró gera mundu, áðr þessi fundr væri reyndr, Fms. IX, 488), órói (sb.: hann kveðst eigi vildu reisa flokk á móti Hákoni konungi eða gera óróa í landi, Fms. IX, 4), ófriður, agi og ófriður, styrjöld.

uroſt, [sb. roſe], ólofaður (= sem ekki er hælt).

Urt, ft. -er, sk., [urt], urt, jurt, gras, (sb.: af grasi því, er vèr köllum hvannnjóla; gras þat, er centaurea heitir, 655 XXX): En ſjelden (fremmed) U. Sanke Urter (sb.: þau grös, sem mandragorae heita, Stjórn). — Mos og Svampe kalder man ikke Urter.

Urtebad bað í urtalegi.

Urtebed, kl., maturta-reitur.

Urtebod, ft. -er, sætindabúð (þar sem Urtekram er til sölu).

Urtebog, ft. -bøger, a) grasafræði(sbók). — b) jurtabók (þ. e. bók sem þurrkaðar jurtir eru geymdar í).

Urtefang, hagi; lyng (ft.).

Urtegaard grasgarður (sb.: hortus, þat köllum vær grasgarð, Stjórn).

Urtegaardsmand garðyrkjumaður (sb. Gartner).

Urtehandel jurtaverzlun.

Urtehandler, ft. -e, kk., jurtakaupmaður.

Urtehave = Urtegaard.

Urtekjender sá sem þekkir vel jurtir. Sb. Plantekjender.

Urtekoſt, ft. -e, grasavöndur (þ. e. vöndur af jurtum; sb. Bouquet): „Jeg kun en ſimpel U. dig byder“.

Urtekram, sk., sikur og tegras og kaffi og fíkjur og þurrkuð vínber og annað sem selt er í sætinda búðum (sb. Urtebod, Urtekræmmer).

Urtekræmmer sá sem hefur Urtekram til sölu, (sætindamaður).

urtekyndig, sem þekkir vel jurtir, grasafróður.

Urtepoſe jurtapoki (þ. e. dálítill poki sem

jurtir eru soyddar í og siðan er lagður á bólgu o. s. frv.).

Urtepotte, a) jurtakrukka (þ. e. krukka sem látin er mold í og jurtir rótfestar í þeirri moldu). — b) ílát sem vatni er hellt í og jurtir látnar standa í því vatni.

Urteſamler sá sem safnar jurtum.

Urteſamling jurtasafn.

Urteſkab, ft. -e, jurtaskápur (með hurð fyrir).

Urteſuppe jurtasaup.

Urtevand jurtaseyði.

Uryd (einnig **Urydde**), kl., rusl; óruddur staður, eða þvíuml.

Urydde sjá **Uryd**.

uryddelig, a) sem e., (sem er) á rúi og stúi: Det var meget uryddeligt i Stuen. — b) sem ao., á rúi og stúi, eða þvíuml.: Der ſaae u. ud i Stuen.

Urydskammer = **Pulterkammer**.

uryggelig, a) ft. -e, e., = **urokkelig a**: En u. Beſlutning. — b) sem ao., = **urokkelig b**: „Hvor u. ere diſſe Sandheder ſtadfæſtede ved Tidernes Erfaringer".

Uryggelighed, án ft., sk., = **Urokkelighed**.

urygget, [sb. **rygge**], = **urokket**: „Naturens hele Orden u. ſtaaer".

uræd, [úrædd-r], óhræddur.

urørlig fastur (um eign): Urørlige Eiendomme fasteign. Urørligt Gods það sem fast er innanstokks.

urørt, [sb. **røre**], ósnortinn (B. H.).

uſaattes, e., [e. o. úsáttis; sb. úsátt-r], (í almúga-tali), ósáttir: Vi blev u. okkur bar á milli.

uſagt, [sb. **ſige**], ómæltur: Det lader jeg være u. jeg læt það liggja á milli hluta.

uſalig, ósæll (fornt), aumur.

uſaltet, [sb. **ſalte**], ósaltaður: U. Smør.

uſambaaren ósamborinn: Uſambaarne Børn.

uſamdrægtig = **uenig**.

Uſamdrægtighed, án ft., sk., = **Uenighed**, **Tvedragt**: U. er den Sygdom, hvoraf Landet lider.

uſand, ósannur (fornt), rangur: En u. Beretning.

uſandfærdig, a) ósannur, rangur: En u. Beretning. — b) skröksamur, skreytinn: Lyſt til Uſandhed gjør et Menneſke uſandfærdigt.

Uſandfærdighed, án ft., sk., það að vera ósannur.

Uſandhed, sk., a) án ft., það að vera ósannur: Fortællingens U. faldt enhver i Øinene. — b) með ft. -er, ósannindi, skrök (fornt; sb. **lygð**): Han fortalte mange Uſandheder.

uſandſelig ólíkamlegur (fornt).

uſandſynlig ólíklegur.

Uſandſynlighed, sk., a) án ft., það að vera ólíklegur. — b) með ft. -er, e-ð sem er ólíklegt.

uſavnet, [sb. **ſavne**], sem enginn saknar eða sjer eptir: Døe u. Det kunde ikke længe blive u. i Huſet.

uſeet, [sb. **ſee**], ósjeður (= sem ekki sjest): Han var u. tilſtede.

uſeilbar óskipgengur: Fjorden er u. for ſtore Skibe of grunnur fyrir stórskip.

Uſeir, [úsigr], (úrelt), ósigur.

uſel sjá **uſſel**.

uſelſkabelig, ósiðblendur (Víga-Gl). ósiðblendinn (Fas. II, 331), ómannblendinn.

Uſelſkabelighed, án ft., sk., það að vera ómannblendinn.

uſigelig, a) ft. -e, e., óumræðilegur (fornt; nú: óumræðanlegur): En u. Glæde (Smerte). En u. Mængde. — b) sem ao., óumræðilega (fornt; nú: óumræðanlega): Jeg føler mig u. glad.

uſikker, sem (þiggj.) ekki er óhætt, ekki óhultur; brigðull, hverfull, stopull, svipull, hæpinn, sem brugðizt getur til beggja vona: Være u. for ſine Fjender vera ekki óhultur fyrir óvinum sínum. Være u. paa ſit Liv vera ekki óhultur um líf sitt. Et uſikkert Farvand óhreinn sjór (sb.: stormr er á, en hèr fyrir úhreint ok skerjótt, Fms. II, 16). Heſten er u. hrösull. En u. Gang valtur gangur. En u. Efterretning flugufregn.

Uſikkerhed, án ft., sk., hætta; stopulleiki; o. s. frv.

uſkaanſom, óvorkunsamur; óvægilegur.

Uſkaanſomhed, án ft., sk., harka.

uſkabt, [sb. **ſkabe**], óskapaður: Uſkabte Væſener.

uſkadelig meinlaus = ósaknæmur.

Uſkadelighed, án ft., sk., ósaknæmi.

uſkadt, [sb. **ſkade**], óskaddur (fornt).

uſkatteerlig, ft. -e, e., = **uvurdeerlig**.

uſkiftet, [sb. **ſkifte**], óskiptur (fornt): Enken ſidder i u. Bo.

Uſkik, ft. -ke, ósiður (fornt), óvenja (sb.: venjur þær, sem heldr mega heita óvenjur, Bisk. II, 69; margar óvenjur ok siðleysur hafði yfir landit gengit, Fms. XI, 296).

uſkikkelig, a) (sjaldh.), = **uformelig**: „Skibenes uſkikkelige Storhed". — b) ósiðsamlegur; ósiðsamur: En u. Opførſel.

Uſkikkelighed, án ft., sk., ósiðsemi.

uſkikket, [sb. **ſkikke**], illa lagaður (til e-s eða fyrir e-ð), óhæfur (til e-s), ófallinn (sb.: ófallinn til biskups-tignar, Sturl. I, 45): Være u. til et Embede.

Uſkjel, án ft., sk., [úskil], (úrelt), óskil (sb.: sá er fyrri veldr óskilum við náung sinn, hann er skyldr at bæta fyrri yfir; sb. einnig Fms. VI, 62).

uſkjellig, a) takmarkalaus. — b) ósannlegur (= ósanngjarnlegur): En u. Behandling. — c) skynlaus (fornt): Uſkjellige Dyr skynlausar skepnur.

uſkjøn ófagur: Det Uſkjønne kan aldrig være Gjenſtand for et Konſtværk.

Uſkjønhed, sk, ófegurð.

uſkjønſom vanþakklátur.

Uſkjønſomhed, án ft., sk., vanþakklæti.

uſkjøtſom, ft. -me, e., (sjaldh.), hirðulaus, gálaus.

uſkreven, [sb. **ſkrive**], óritaður: Uſkrevne Love (Vedtægter).

Uſkyld sakleysi.

uſkyldig, a) u. i noget óvaldur e-s (fornt), óvaldur að e-u, saklaus af e-u, (sb.: þá ertu allt at einu með engu móti hlutlaus eðr sýkn af þessu glæpafullu manndrápi, Fms. II, 225): Være u. i en Handling. Hun er u. i Barnets Død. — Det gik ud over den Uſkyldige (sb.: snúa sökinni á úvalda menn, en láta þann undan setja, er sekr er, Nj. 136; at láta óverða menn gjalda reiði sinnar, Nj. 131; sb. einnig: sýkn saka). — b) saklaus (sb.: lítillátir einir ok meinlausir megu verða píslarváttar Krists, 619; Abel var einn einfaldr maðr ok meinlauss, Stjórn): En u. Pige. — c) meinlaus (um athafnir): Søge uſkyldige Fornøielſer. U. Skjemt græskulaust gaman.

Uſkyldighed, án ft., sk., sakleysi, meinleysi.

Uſkyldighedstilſtand sakleysi(s-á-stand): Med Syndefaldet ophørte Menneſkets U.

uſleben, [sb. **ſlibe**], óslípaður: En endnu u. Kniv. En u. Diamant. — b) óeiginl., rustalegur, (dónalegur), eða þvíuml.: Et uſlebent Menneſke. Raae og uſlebne Sæder.

Uſlebenhed, án ft., sk., rustaskapur, eða þvíuml.

uſlidelig, ft. -e, e., (um föt, o. s. frv.), sem ekki verður slitið: Et uſlideligt Tøi.

Uſling, ft. -er, kk., [sb. vesaling-r], a) aumingi, vesalingur, vesalmenni. — b) níðingur, ódrengur, varmenni.

uſlukkelig, ft. -e, e., [úslökkilig-r], óslökkvanlegur (Skuggsjá), óslökkvandi (Stjórn): En u. Ild. — En u. Tørſt (sb.: guðspjöllin „slökkva andar þorsta", 619). — Et uſlukkeligt Had (sb.: hata e-n út af lífinu).

uſmagelig, ft. -e, e., bragðlaus.

uſmagende, [sb. **ſmage**], (sjaldh.), = **uſmagelig**: „Mon det u. kan æbes uden Salt?"

uſmeltelig óbræðanlegur.

uſminket, [sb. **ſminke**], 1) eiginl., ófegraður með lit (sb. **ſminke a**). — 2) óeiginl, a) ófegraður, óýktur: „Tvivler nogen om diſſe ſande og uſminkede Fordele". — b) einlægur: „U. Gudsfrygt".

uſmykket, [sb. **ſmykke**], óskreyttur, óprýddur, eða þvíuml.

uſnild, ósnjallur, ókænn, fáráður, o. s. frv.

Uſnilde, [úsnilli], (úrelt), a) ósnilli (sb.: Tvær veslugar konur .... tala sín á meðal æ sem tíðaz af sinni bannsettri úsnilli). — b) = **Ulempe**, **Fortræd**.

Uſnildhed, sk., ósnilli (fornt), fákænska, eða þvíuml.

uſonet, [sb. **ſone**], ósáttur; óbættur; eða þvíuml.

uſonlig, ft. -e, e., sem ekki verður yfir bætt (sb. **afſone**): En u. Brøde.

uſparet, [sb. **ſpare**], ekki sparaður: Han lod hverken Møie eller Flid være u.

uſporlig, ft. -e, e., órekjanlegur, óskiljanlegur: „Det er ikke med Vantro, vi ſige, at Guds Domme ofte ere urandſagelige, hans Veie uſporlige".

uſſel (stundum ritað **uſel**), ft. **uſle**, e., [usal-l = vesal-l], volaður; vesall, aumur: „Hun Uſle gav ſin fordums Lykkes Gaver". — En u. Bolig. Føre et uſſelt Liv lifa aumu lífi. Et uſſelt Skrift. En u. Poet leirskáld.

Uſſelhed, sk., volæði (fornt: válað); vesöld, eymd.

uſtadig, [ústaðig-r], óstöðugur (fornt), óstaðfastur (fornt), svipull (sb.: afla .... fjár ok frægðar ok svipulla sœmða, Al); sviplyndur; (sb. **ubeſtandig**, **flygtig A, 2, a–b**, **foranderlig**, **omſkiftelig**, **vankelmodig**, **vægelſindet**): Uſtadigt Veir, óstöðug veðrátta, (sb.: umhleypingar). U. ſom Vinden. Være u. (laus) i ſin Tilbøielighed (Kjærlighed). Være u. i ſine Beſlutninger vilja sitt á hverri stundunni.

Uſtadighed, án ft., sk., óstaðfesti (fornt), o. s. frv., (sb. **Ubeſtandighed**, **Flygtighed**, **Foranderlighed**, **Omſkiftelighed**, **Vankelmodighed**).

uſtandſelig, ft. -e, e., óstöðvandi.

uſtemplet, [sb. **ſtemple**], ómótaður, ómerktur: Uſtemplede Spillekort.

uſtraffelig, ft. -e, e., saklaus, grandlaus: Et uſtraffeligt Levnet (sb.: mitt meinleyse ok grandlaus æfe, Al.).

Uſtraffelighed, án ft., sk., sakleysi.

uſtraffet, [sb. **ſtraffe**], óhegndur (fornt): Lade noget gaae u. hen (sb.: lát slíkt eigi úhegnt, Fas. I, 225).

uſtridig, óefanlegur, efalaus, skýlaus: En u. Ret (Sandhed).

Uſtyr, án ft., sk., (sjaldh.), hark, hávaði, (sb. **Forſtyrrelſe**).

uſtyrlig, ft. -e, e., óviðráðanlegur, óhemjandi, (sb. **halſtyrig**).

uovervindelig, óyfirstiglegur (623), óyfirstíganlegur (Stjórn), ósigranlegur (Fms.; sb.: óvinnanligr, Fas. III, 239).

uovervunden, [sb. overvinde], ósigraður (Stjórn).

upaa-anket, [sb. paa-anke], sem ekki er á kært eða að fundið.

upaaklagelig, ft. -e, e., óaðfinnanlegur, (all-góður).

upaalidelig óáreiðanlegur.

Upaalidelighed, án ft., sk., óáreiðanlegleiki.

upaapaſſelig ó-hirðusamur.

upaaſeet, [sb. paaſee], sem ekki er sjeð um (haft auga á): Denne Forſømmelſe har længe været u.

upaatalt, [sb. paatale], sem ekki er fundið að, (aðfinningarlaus).

upaatvivlelig, a) ft. -e, e., óefanlegur, óyggjandi: En u. Sandhed (sb.: heilagur sannleiki). — b) sem ao., eflaust, sjálfsagt: Han kommer u. endnu i Dag.

upaatænkt, [sb. paatænke], ekki hafður í hyggju.

uparret, [sb. parre], ótekinn saman: Uparrede Handſker.

upartiſk, a) e., óhlutdrægur, rjettsýnn: En u. Dommer (Dom). — b) sem ao., fylgislaust: Dømme u. i en Sag.

Upartiſkhed, án ft., sk., rjettsýni.

upaſſelig, a) vesall (= ekki full-frískur). — b) (sjaldh.) = upaſſende.

Upaſſelighed, ft. -er, sk., vesöld (sb. upaſſelig a).

upaſſende, [sb. paſſe], ótilhlýðilegur, ótilheyrilegur (fornt), óviðurkvæmilegur (fornt), ófallinn (fornt): Forlange noget u. af een. En u. Adfærd (Opførſel). Paa en u. Tid á óhæfilegum tíma.

***upatriotiſk** sem ekki lýtur að (ekki er sprottinn af) þjóðrækni.

uperſonlig, a) sem ekki lýtur að e-m sjálfum; persónulaus: Uperſonlige Rettigheder. — Et uperſonligt Gjerningsord persónulaus sögn. — b) sem ao, persónulaust.

Upligt það sem (manni) er óskylt (að gjöra): Forhugge Skoven til U. til óþurftar (D. L.).

***upolitiſk** sem ekki lýtur að ríkisstjórn (stjórnar-málefnum). — b) ókænlegur.

Uqvemsord, ókvæðisorð (fornt), ókvæðismál (fornt).

ur-, (stundum sett framan við orð), = frum.

Uraad, [úráð], a) óráð. — b) af U., óvart, (sb.: óviljandi). — c) hætta, eða þvíuml.: Der er U. paa Færde. — Jeg mærkede U., mig fór að gruna margt, eða þvíuml., (sb.: sjá missmíði á e-u). — d) (óráðsía), eyðslusemi.

uraadig, a) ó-ráðugur. — b) óráðhollur (fornt), óráðþægur (fornt).

urandſagelig, ft. -e, e., órannsakanlegur, óskiljanlegur (sb.: hversu úskiljanligir eru dómar hans, Magn.): „Hvor urandſagelige ere hans Domme". Forſynets urandſagelige Veie. „Den i ſit Væſen og i ſine Følelſer urandſagelige Gud."

***Uranorama**, kl., stjörnuskript (= skript er sýnir stirndan himin).

***urban**, ft. -e, e., kurteis.

***Urbanitet**, sk., kurteisi.

Urbillede frummynd. Sb. Ideal.

Urbjerg = Grundbjerg.

Urede, kl., flækja, hrærigrautur, eða þvíuml.: Bringe noget i U., flækja e-ð, eða þvíuml. Komme i U., flækjast, eða þvíuml. Skille ad hvad der er i U. greiða úr flækju.

uredelig, a) (úrelt), flókinn. — b) óráðvandur; (sb.: refjusamr í fjárreiðum).

Uredelighed, sk., óskilsemi. — b) óskil.

uredet, [sb. rede], ógreiddur, ókembdur (fornt): U. Haar.

ureen, óhreinn, o. s. frv., (sb. reen): Filtrere ureent Vand. Ureent Linned (Korn). — En u. Stemme. — Urene Lyſter (sb.: varð honum eigi sèn fegrð hennar úrein ástar kveika, Al.).

Ureenhed, án ft., sk., óhreinleiki.

ureenlig, óþrifinn, (sb.: ódámur, sóði, jarðvöðull, o. s. frv); óþokkalegur.

Ureenlighed, sk., a) án ft, sóðaskapur, o. s. frv. — b) með ft. -er, óhreinindi (fornt), saurindi, saur: Den ſtærke Regn har udſkyllet al U. af Renderne.

uregelmæſſig óreglulegur.

Uregelmæſſighed, ft. -er, sk., óregla.

uregjerlig, ft. -e, e., = uſtyrlig.

Uregjerlighed, án ft., sk., = Uſtyrlighed.

uregnet, [sb. regne, reikna], óreiknaður (fornt), ótalinn (fornt): Det øvrige u. að hinu ótöldu.

uret, [úrètt], 1) sem e., rangur, a) í hinum reglulegu myndum: U. Maal og Vægt. — Han tog den urette Bog, hann tók ranga bók, hann fór bóka-villt. Jeg gik den urette Vei fór rangan veg. Vælge urette Midler fara skakkt að. — b) þar sem myndin urette er höfð í et. og án greinis: Komme til urette Tid koma á röngum tíma. — 2) sem ao., rangt, ranglega: Handle u. breyta illa.

Uret, án ft., 1) þar sem myndin Uret er höfð, það sem er rangt, a) = það sem ekki er satt, eða þvíuml.: Have U., hafa rangt að mæla, hafa á röngu (máli) að standa. Deri maa jeg give ham U. þar get jeg ekki verið honum samdóma. — Med U. = med Urette (sb. 2). — b) = rangindi, ranglæti, ólög: Mange roſe Ret og gjøre U. (sb.: bægra er að kenna heilræðin enn hafa þau sjálfur). Bedre at lide, end at gjøre U. Det er U. (rangt) af ham at handle ſaaledes. Deri gjør han U. imod Drengen hann gjörir piltinum rangt til í því. Man har gjort mig U. mjer hefur verið gjört rangt til. Der er ſkeet ham U. hann hefur orðið fyrir röngu (rangindum). — 2) med Urette ranglega, (sb.: ósynju, ófyrirsynju): Med Urette beklage vi os over det, vi have forſkyldt það er rangt, að kvarta um það, sem vjer höfum til unnið.

uretfærdig, a) (um þann sem gjörir e-ð), órjettvís (fornt), ranglátur (fornt), rangsleitinn: En u. Dommer. — b) (um það sem gjört er), órjettvíslegur, rangur: Uretfærdige Handlinger ranglætisverk (fornt). Have en u. Sag hafa illan málstað. En u. Dom ranglætis-dómur (fornt).

Uretfærdighed, án ft., sk., ranglæti (fornt); rangdæmi (fornt).

uretmæſſig, rangur; ólöglegur.

Uretmæſſighed, án ft., sk., rangleiki.

urettelig, [úrèttilig-], (sjaldh.), 1) ft. -e, e., a) órjettlegur (sb.: tíundargjörðer úrèttligar, Hist. I, 435). — b) = uretfærdig a: „Et Folk, ſaa fordærvet, ſom dette, var og viſte ſig uretteligt". — 2) sem ao., órjettlega (fornt), ranglega (fornt).

uretviis (fornt) = uretfærdig.

***urgere**, ás. 1, taka (e-ð) fram (óeiginl.); standa á (e-u) fastara enn fótunum.

Urhane orri *tetrao tetrix*.

Urhøne blauður orri.

Urhøns orrar.

***Uriasbrev** forsendingar-brjef (sem e-r er sendur með eins og Úrías af Davíð konungi).

urigtig, a) sem e., órjettur (fornt), rangur, skakkur: Et urigtigt Forhold. Paa en u. Tid. Urigtigt Udtryk. En u. Fremgangsmaade. Urigtige Midler (sb.: með röngu móti). — b) sem ao., rangt, skakkt: Bære ſig u. ad.

Urigtighed, sk., a) án ft., rangleiki. — b) með ft. -er, e-ð sem rangt er.

urimelig, 1) um ósanngirni, a) ósanngjarn, ósannsær (Fms. II, 35). — b) ósanngjarnlegur, ósannlegur (fornt). — 2) sem ekki getur staðizt.

Urimelighed, ft. -er, sk., a) ósanngirni. — b) öfgar.

urimet, [sb. rime], sundurlaus (sb.: í orðum, bæði sundrlausum ok samföstum, Fms. III, 153).

***Urin**, án ft., sk., gangur (sb.: þeir váru sumir, er drukku gang sinn, Al.), þvag, hland.

***urindrivende**, [sb. drive], sem eykur þvaggang.

***Urinblære** hlandblaðra.

***Urinrør** þvagpípa.

Urne krukka sem brennd lík eru geymd í.

Uro, órói, ónæði, vastur: Her er en uophørlig U. i Huſet. Volde een U., gjöra e-m ónæði, ónáða e-n. — b) = Pendul.

uroesværdig óloflegur.

urokkelig, a) ft. -e, e., óbifanlegur, óraskanlegur, óbrigðilegur (fornt): En u. Beſlutning. En u. Sindsro. Sb. uryggelig a. — b) sem ao., óbifanlega, óbrigðilega (fornt). Sb. uryggelig b.

Urokkelighed, án ft., sk., það að vera óbifanlegur (óbrigðilegur).

urokket, [sb. rokke], sem hvergi bifast, kyr; óraskaður; (sb. urokkelig. Sb. einnig urygget).

urolig, a) sem e., órór; agasamur: Barnet er uroligt (óspakt) om Natten. Et uroligt Liv óróar-æfi. — Være u. over noget vera hugsjúkur um e-ð. Et uroligt Sind áhyggja.

Urolighed, sk., óró, a) án ft., áhyggja: En beſtandig U. i Sindet. Hans Fraværelſe har ofte voldt mig U. — b) með ft. -er, (sb.: Hertoginn .... lèzt önga úró gera mundu, áðr þessi fundr væri reyndr, Fms. IX, 488), órói (sb.: hann kveðst eigi vildu reisa flokk á móti Hákoni konungi eða gera óróa í landi, Fms. IX, 4), ófriður, agi og ófriður, styrjöld.

uroſt, [sb. roſe], ólofaður (= sem ekki er hælt).

Urt, ft. -er, sk., [urt], urt, jurt, gras, (sb.: af grasi því, er vèr köllum hvannnjóla; gras þat, er centaurea heitir, 655 XXX): En ſjelden (fremmed) U. Sanke Urter (sb.: þau grös, sem mandragorae heita, Stjórn). — Mos og Svampe kalder man ikke Urter.

Urtebad bað í urtalegi.

Urtebed, kl., maturta-reitur.

Urtebod, ft. -er, sætindabúð (þar sem Urtekram er til sölu).

Urtebog, ft. -bøger, a) grasafræði(sbók). — b) jurtabók (þ. e. bók sem þurrkaðar jurtir eru geymdar í).

Urtefang, hagi; lyng (ft.).

Urtegaard grasgarður (sb.: hortus, þat köllum vær grasgarð, Stjórn).

Urtegaardsmand garðyrkjumaður (sb. Gartner).

Urtehandel jurtaverzlun.

Urtehandler, ft. -e, kk., jurtakaupmaður.

Urtehave = Urtegaard.

Urtekjender sá sem þekkir vel jurtir. Sb. Plantekjender.

Urtekoſt, ft. -e, grasavöndur (þ. e. vöndur af jurtum; sb. Bouquet): „Jeg kun en ſimpel U. dig byder".

Urtekram, sk., sikur og tegras og kaffi og fíkjur og þurrkuð vínber og annað sem selt er í sætinda búðum (sb. Urtebod, Urtekræmmer).

Urtekræmmer sá sem hefur Urtekram til sölu, (sætindamaður).

urtekyndig, sem þekkir vel jurtir, grasafróður.

Urtepoſe jurtapoki (þ. e. dálílill poki sem

jurtir eru seyddar í og síðan er lagður á bólgu o. s. frv.).

Urtepotte, a) jurtakrukka (þ. e. krukka sem látin er mold í og jurtir rótfestar í þeirri moldu). — b) ílát sem vatni er hellt í og jurtir látnar standa í því vatni.

Urteſamler sá sem safnar jurtum.

Urteſamling jurtasafn.

Urteſkab, ft. -e, jurtaskápur (með hurð fyrir).

Urteſuppe jurtasaup.

Urtevand jurtaseyði.

Uryd (einnig **Urydde**), kl., rusl; óruddur staður, eða þvíuml.

Urydde sjá **Uryd**.

uryddelig, a) sem e., (sem er) á rúi og stúi: Det var meget uryddeligt i Stuen. — b) sem ao., á rúi og stúi, eða þvíuml.: Der ſaae u. ud i Stuen.

Urydskammer = Pulterkammer.

uryggelig, a) ft. -e, e., = urokkelig a: En u. Beſlutning. — b) sem ao., = urokkelig b: „Hvor u. ere diſſe Sandheder ſtadfæſtede ved Tidernes Erfaringer“.

Uryggelighed, án ft., sk., = Urokkelighed.

urygget, [sb. rygge], = urokket: „Naturens hele Orden u. ſtaaer“.

uræd, [úrædd-r], óhræddur.

urørlig fastur (um eign): Urørlige Eiendomme fasteign. Urørligt Gods það sem fast er innanstokks.

urørt, [sb. røre], ósnortinn (B. H.).

uſaattes, e., [e. o. úsáttis; sb. úsátt-r], (í almúga-tali), ósáttir: Vi blev u. okkur bar á milli.

uſagt, [sb. ſige], ómæltur: Det lader jeg være u. jeg læt það liggja á milli hluta.

uſalig, ósæll (fornt), aumur.

uſaltet, [sb. ſalte], ósaltaður: U. Smør.

uſambaaren ósamborinn: Uſambaarne Børn.

uſambrægtig = uenig.

Uſambrægtighed, án ft., sk., = Uenighed, Tvedragt: U. er den Sygdom, hvoraf Landet lider.

uſand, ósannur (fornt), rangur: En u. Beretning.

uſandfærdig, a) ósannur, rangur: En u. Beretning. — b) skröksamur, skreytinn: Lyſt til Uſandhed gjør et Menneſke uſandfærdigt.

Uſandfærdighed, án ft., sk., það að vera ósannur.

Uſandhed, sk., a) án ft., það að vera ósannur: Fortællingens U. faldt enhver i Øinene. — b) með ft. -er, ósannindi, skrök (fornt; sb. lygð): Han fortalte mange Uſandheder.

uſandſelig ólíkamlegur (fornt).

uſandſynlig ólíklegur.

Uſandſynlighed, sk., a) án ft., það að vera ólíklegur. — b) með ft. -er, e-ð sem er ólíklegt.

uſavnet, [sb. ſavne], sem enginn saknar eða sjer eptir: Døe u. Det kunde ikke længe blive u. i Huſet.

uſeet, [sb. ſee], ósjeður (= sem ekki sjest): Han var u. tilſtede.

uſeilbar óskipgengur: Fjorden er u. for ſtore Skibe of grunnur fyrir stórskip.

Uſeir, [úsigr], (úrelt), ósigur.

uſel sjá **uſſel**.

uſelſkabelig, ósiðblendur (Víga-Gl). ósiðblendinn (Fas. II, 331), ómannblendinn.

Uſelſkabelighed, án ft., sk., það að vera ómannblendinn.

uſigelig, a) ft. -e, e., óumræðilegur (fornt; nú: óumræðanlegur): En u. Glæde (Smerte). En u. Mængde. — b) sem ao., óumræðilega (fornt; nú: óumræðanlega): Jeg føler mig u. glad.

uſikker, sem (þiggj.) ekki er óhætt, ekki óhultur; brigðull, hverfull, stopull, svipull, hæpinn, sem brugðizt getur til beggja vona: Være u. for ſine Fjender vera ekki óhultur fyrir óvinum sínum. Være u. paa ſit Liv vera ekki óhultur um líf sitt. Et uſikkert Farvand óhreinn sjór (sb.: stormr er á, en hér fyrir úhreint ok skerjótt, Fms. II, 16). Heſten er u. hrösull. En u. Gang valtur gangur. En u. Efterretning flugufregn.

Uſikkerhed, án ft., sk., hætta; stopulleiki; o. s. frv.

uſkaanſom, óvorkunsamur; óvægilegur.

Uſkaanſomhed, án ft., sk., harka.

uſkabt, [sb. ſkabe], óskapaður: Uſkabte Væſener.

uſkadelig meinlaus = ósaknæmur.

Uſkadelighed, án ft, sk, ósaknæmi.

uſkadt, [sb. ſkade], óskaddur (fornt).

uſkatteerlig, ft. -e, e., = uvurdeerlig.

uſkiftet, [sb. ſkifte], óskiptur (fornt): Enken ſidder i u. Bo.

Uſkik, ft. -ke, ósiður (fornt), óvenja (sb.: venjur þær, sem heldr mega heita óvenjur, Hist. II, 69; margar óvenjur ok siðleysur hafði yfir landit gengit, Fms. XI, 296).

uſkikkelig, a) (sjaldh.), = uformelig: „Skibenes uſkikkelige Storhed“. — b) ósiðsamlegur; ósiðsamur: En u. Opførſel.

Uſkikkelighed, án ft., sk., ósiðsemi.

uſkikket, [sb. ſkikke], illa lagaður (til e-s eða fyrir e-ð), óhæfur (til e-s), ófallinn (sb.: ófallinn til biskups-tignar, Sturl. I, 45): Være u. til et Embede.

Uſkjel, án ft., sk., [úskil], (úrelt), óskil (sb.: sá er fyrri veldr óskilum við náung sinn, hann er skyldr at bæta fyrri yfir; sb. einnig Fms. VI, 62).

uſkjellig, a) takmarkalaus. — b) ósannlegur (= ósanngjarnlegur): En u. Behandling. — c) skynlaus (fornt): Uſkjellige Dyr skynlausar skepnur.

uſkjøn ófagur: Det Uſkjønne kan aldrig være Gjenſtand for et Konſtværk.

Uſkjønhed, sk, ófegurð.

uſkjønſom vanþakklátur.

Uſkjønſomhed, án ft., sk., vanþakklæti.

uſkjøtſom, ft. -me, e., (sjaldh.), hirðulaus, gálaus.

uſkreven, [sb. ſkrive], óritaður: Uſkrevne Love (Vedtægter).

Uſkyld sakleysi.

uſkyldig, a) u. i noget óvaldur e-s (fornt), óvaldur að e-u, saklaus af e-u, (sb.: þá ertu allt at einu með engu móti hlutlaus eðr sýkn af þessu glæpafullu manndrápi, Fms. II, 225): Være u. i en Handling. Hun er u. i Barnets Død. — Det gik ud over den Uſkyldige (sb.: snúa sökinni á úvalda menn, en láta þann undan setja, er sekr er, Nj. 136; at láta óverða menn gjalda reiði sinnar, Nj. 131; sb. einnig: sýkn saka). — b) saklaus (sb.: lítillátir einir ok meinlausir megu verða pínslarvátter Krists, 619; Abel var einn einfaldr maðr ok meinlauss, Stjórn): En u. Pige. — c) meinlaus (um athafnir): Søge uſkyldige Fornøielſer. U. Skjemt græzkulaust gaman.

Uſkyldighed, án ft., sk., sakleysi, meinleysi.

Uſkyldighedstilſtand sakleysi(s-á-stand): Med Syndefaldet ophørte Menneſkets U.

uſleben, [sb. ſlibe], óslípaður: En endnu u. Kniv. En u. Diamant. — b) óeiginl., rustalegur, (dónalegur), eða þvíuml.: Et uſlebent Menneſke. Raae og uſlebne Sæder.

Uſlebenhed, án ft., sk., rustaskapur, eða þvíuml.

uſlidelig, ft. -e, e., (um föt, o. s. frv.), sem ekki verður slitið: Et uſlideligt Tøi.

Usling, ft. -er, kk., [sb. vesaling-r], a) aumingi, vesalingur, vesalmenni. — b) níðingur, ódrengur, varmenni.

uſlukkelig, ft. -e, e., [úslökkilig-r], óslökkvanlegur (Skuggsjá), óslökkvandi (Stjórn): En u. Ild. — En u. Tørſt (sb.: guðspjöllin „slökkva andar þorsta“, 619). — Et uſlukkeligt Had (sb.: hata e-n út af lífinu).

uſmagelig, ft. -e, e., bragðlaus.

uſmagende, [sb. ſmage], (sjaldh.), = uſmagelig: „Mon det u. kan ædes uden Salt?“

uſmeltelig óbræðanlegur.

uſminket, [sb. ſminke], 1) eiginl., ófegraður með lit (sb. ſminke a). — 2) óeiginl., a) ófegraður, óýktur: „Tvivler nogen om diſſe ſande og uſminkede Fordele“. — b) einlægur: „U. Gudsfrygt“.

uſmykket, [sb. ſmykke], óskreyttur, óprýddur, eða þvíuml.

uſnild, ósnjallur, ókænn, fáráður, o. s. frv.

Uſnilde, [úsnilli], (úrelt), a) ósnilli (sb.: Tvær veslugar konur .... tala sín á meðal æ sem tíðaz af sinni bannsettri úsnilli). — b) = Ulempe, Fortræd.

Uſnildhed, sk., ósnilli (fornt), fákænska, eða þvíuml.

uſonet, [sb. ſone], ósáttur; óbættur; eða þvíuml.

uſonlig, ft. -e, e., sem ekki verður yfir bætt (sb. afſone): En u. Brøde.

uſparet, [sb. ſpare], ekki sparaður: Han lod hverken Møie eller Flid være u.

uſporlig, ft. -e, e., órekjanlegur, óskiljanlegur: „Det er ikke med Vantro, vi ſige, at Guds Domme ofte ere urandſagelige, hans Veie uſporlige“.

uſſel (stundum ritað **uſel**), ft. **uſle**, e., [usal-l = vesal-l], volaður; vesall, aumur: „Hun Uſle gav ſin fordums Lykkes Gaver“. — En u. Bolig. Føre et uſſelt Liv lifa aumu lífi. Et uſſelt Skrift. En u. Poet leirskáld.

Uſſelhed, sk., volæði (fornt: válað); vesöld, eymd.

uſtadig, [ústaðig-r], óstöðugur (fornt), óstaðfastur (fornt), svipull (sb.: afla .... fjár ok frægðar ok svipulla sæmða, Al); sviplyndur; (sb. ubeſtandig, flygtig A, 2, a—b, foranderlig, omſkiftelig, vankelmodig, vægelſindet): Uſtadigt Veir, óstöðug veðrátta, (sb.: umhleypingar). U. ſom Vinden. Være u. (laus) i ſin Tilbøielighed (Kjærlighed). Være u. i ſine Beſlutninger vilja sitt á hverri stundunni.

Uſtadighed, án ft., sk., óstaðfesti (fornt), o. s. frv., (sb. Ubeſtandighed, Flygtighed, Foranderlighed, Omſkiftelighed, Vankelmodighed).

uſtandſelig, ft. -e, e., óstöðvandi.

uſtemplet, [sb. ſtemple], ómótaður, ómerktur: Uſtemplede Spillekort.

uſtraffelig, ft. -e, e., saklaus, grandlaus: Et uſtraffeligt Levnet (sb.: mitt meinleyse ok grandlaus æfe, Al.).

Uſtraffelighed, án ft., sk., sakleysi.

uſtraffet, [sb. ſtraffe], óhegndur (fornt): Lade noget gaae u. hen (sb.: lát slíkt eigi úhegnt, Fas. I, 225).

uſtridig, óefanlegur, efalaus, skýlaus: En u. Ret (Sandhed).

Uſtyr, án ft., sk., (sjaldh.), hark, hávaði, (sb. Forſtyrrelſe).

uſtyrlig, ft. -e, e., óviðráðanlegur, óhemjandi, (sb. balſtyrig).

Uſtyrlighed, án ft., sk., óstýrilæti, óhemjuskapur.

***Uſucapion**, sk., það að eignast e-ð með hefð.

***uſuel**, ft. -le, e., tíðkanlegur.

uſund, a) vanheill (fornt): Han ſeer u. ud (sb.: var hann þá vanheiligr — fyrir vanheilligr — at sjá, Fms. VII, 30). — b) uſunde Vædſker illir vessar. — c) óhollur, óheilnæmur: Et uſundt Sted.

Uſundhed, án ft., sk., a) vanheilsa (fornt), vanheilindi (fornt): Have megen U. i Legemet. — b) óheilnæmi: Stedets (Egnens) U.

***Uſurpation**, sk., það að taka e-ð undir sig fyrir lög fram.

***Uſurpator**, ft. -er, kk., sá sem tekur e-ð ólöglega (ranglega) undir sig.

***uſurpere**, ás. 1, taka (e-ð) undir sig ranglega.

uſvigelig, ft. -e, e., óbrigður (sb. Sturl. IV, 96), (sb. **ubrødelig**): U. Kjærlighed (Troſkab).

uſvækket, [sb. **ſvække**], óveiktur: „Hans Ungdom var .... u. af Vellevnet.“

uſynlig, [úsýnlig-r?], ósýnilegur (fornt).

Uſynlighed, án ft., sk., það að vera ósýnilegur.

uſyret, ft. -**ſyrede**, e., (ósýrður), þjarfur (sb.: sá etr súrt brauð, en eigi þjarft, 619): U. Brød.

Uſæd, [úsið-r], = **Uſkik**.

uſædelig, ósiðlegur, ósiðsamlegur; ósiðugur, ósiðsamur, ósiðlátur, ósiðvandur, siðlaus, (sb. **utugtig, ukydſk, uanſtændig**).

Uſædelighed, án ft, sk., ósiðsemi, ósiðir, siðleysa; ósómi; saurlífi, fúllífi, fúllifnaður.

uſædvanlig = **ualmindelig**.

Uſædvanlighed, sk., það að vera fágætur, eða þvíuml., (sb. **ſjelden b**).

uſøden, [sb. **ſyde**], ósoðinn.

uſømmelig, [úsœmilig-r], a) e., ósæmilegur (fornt): Tage ſig uſømmelige Friheder i ſin Opførſel mod een. — b) sem ao., ósæmilega (fornt).

Uſømmelighed, sk., ósæmd, ósómi, a) án ft., það að vera ósæmilegur. — b) með ft. -er, e-ð ósæmilegt: Tillade ſig Uſømmeligheder.

Utaal (sjaldh.) = **Utaalmodighed**.

utaalelig, a) e., óþolandi (fornt), óþolanlegur (fornt), óbærilegur. — b) sem ao., óbærilega: Han er u. ſtolt.

Utaalelighed, sk., það að vera óþolandi.

utaalig = **utaalmodig**.

utaalmodig óþolinmóður (fornt): Den Syge er meget u. Blive u. over noget.

Utaalmodighed, án ft., sk., óþolinmæði (fornt).

Utak, [úþakk fyrir úþökk], ávítur, snuprur, (sb.: óþökk, vanþakklæti): Hun fik mange U. af ſin Frue. Jeg fik kun U. til Løn.

utaknemmelig, óþakknæmur (Al.), óþakklátur (fornt), vanþakklátur: Være (viſe ſig) u. imod een, vera vanþakklátur við e-n, vera óþakklátur velgjörningum e-s (sb. 655 XXXII). — En u. Handling (verk, er sýnir vanþakklæti). — Et utaknemmeligt Arbeide (e-ð, sem unnið er fyrir gíg).

Utaknemmelighed, án ft., sk., vanþakklæti.

utallig, ft. -e, e.; [útallig-r], ótallegur (fornt), ótölulegur (fornt; — sb. ótal, t. a. m.: svá mörg hundruð manna, at útal var; snèroz til trú ótal þjóðar; með útali engla), óteljandi: En u. Mængde.

Utallighed, án ft., sk., það að vera ótölulegur.

utalt, [sb. **tælle**], sem ekki hefur verið talinn, ótalinn: Utalte Penge.

Utarv, [úþarf- í úþörf], (sjaldh.), ógagn.

uteerlig, ft. -e, e., saurugiegur (sb.: sníða af sèr saurugliga flekka ok fúllifnað, Stjórn), saurugur, (sb. **liderlig**): Uteerlige Gjerninger (sb.: saurlífi, saurlifnaður, fúllífi, fúllifnaður). U. Snak.

Uteerlighed, sk., a) án ft., = **Liderlighed**. — b) með ft. -er, saurlifnaðarverk, saurlífisathöfn: Begaae Uteerligheder.

Utide, [sb. **Tid 2**], haft í orðatiltæk. i U., í ótíma, á röngum tíma: Komme i U. Hun kom af ſin Tjeneſte i U.

utidig, a) sem ekki á við, (sb. **ubetimelig**): En u. Frygt (Sparſomhed). — b) = **umoden a**: U. Frugt. — c) ótímabær: Et utidigt Foſter. — d) ólystugur (sb. **tidig c**). — e) = **dorſk**.

Utidighed, án ft., sk., það að vera **utidig**.

utilbøielig, ófús e-s, tregur til e-s, trauður: Være u. til noget.

Utilbøielighed, án ft., sk., tregða.

utilbørlig, ótilhlýðilegur, ótilheyrilegur (fornt): Utilbørlige Handlinger (Ord).

utilfreds, óánægður, (sb.: Eiríki konungi eirði þetta stór-illa; þetta líkaði Eiríki stór-illa): Være u. med noget, una e-u illa, eða þvíuml.

Utilfredshed, án ft., sk., óánægja.

utilgivelig ófyrirgefanlegur: En u. Synd.

utilgængelig sem ekki verður að komizt.

Utilgængelighed, án ft., sk., það að vera **utilgængelig**.

utilladelig, óleyfilegur (fornt), óleyfður (sb.: úleyfðar kveykingar holdligra girnda deyðandi, 655 XXXII): En u. Handling.

Utilladelighed, sk., það að vera óleyfilegur.

utilſtrækkelig ónógur (fornt).

Utilſtrækkelighed, án ft., sk., það að vera ónógur.

utilvant óvanur e-u.

Utilværelſe það að vera ekki til.

utimelig = **ubetimelig**.

Uting, sk., a) e-ð sem ekki er til. — b) ókind; óvera.

utjenlig, óhentugur, óhæfur, ónýtur.

utjenſtagtig ógreiðvikinn.

Utjenſtagtighed, án ft., sk., ógreiðvikni.

utolkelig, ft. -e, e., sem ekki verður orðum að komið, (sb.: óumræðilegur).

***Utopien**, kl., sælufullt land sem hvergi finnst (og ekki er nema hugarburður).

***utopiſk**, ft. -e, e., sem ekki er nema hugarburður (sb. **Utopien**).

utro, ótrúr (fornt), ótryggur (fornt), ódyggur (fornt): Utroe Tjeneſtefolk. Hun blev ham u. tók fram hjá honum.

utrolig, [útrúlig-], A) ft. -e, e., 1) ótrúlegur (Fms. X, 309) = ótrúanlegur (fornt): „Vi have i Dag ſeet utrolige Ting“. — En u. Mængde Menneſker ógurlegur mannfjöldi. — 2) óskilvíslegur. — B) sem ao., 1) ótrúlega = ótrúanlega. — 2) (úrelt), óskilvíslega: „Hvo ſom u. omgaaes med Brag“.

Utrolighed, án ft., sk., það að vera ótrúanlegur.

Utroſkab, sk., ótrúleiki (fornt), ótrúnaður (fornt), ótryggð (fornt; sb.: ódyggð, Fms. I, 141).

utryg ekki óhultur.

Utryghed, án ft., sk., það að vera ekki óhultur.

utryglet, [sb. **trygle**], fenginn án bænakvabbs, (sb.: óbeðinn).

utrængende, [sb. **trænge B**], ekki upp á aðra kominn, sem einskis þarfnast.

utrængt, [sb. **trænge**], (í tali), ekki upp á aðra kominn.

utrættelig, ft. -e, e., óþreytanlegur, óþreytandi: En u. Fodgænger (Arbeider). — U. Flid.

Utrættelighed, án ft., sk., það að vera óþreytanlegur.

utrøſtelig óhuggandi: Hun er u. over Mandens Død.

Utrøſtelighed, án ft., sk., það að vera óhuggandi.

Utugt, saurlífi (fornt), saurlifnaður (fornt), fúllífi (fornt), fúllifnaður (fornt): Leve i U. liggja í fúllífi (655 XXXII). Drive U. fremja fúllífi. Forføre een til U. lokka e-n til saurlífis (sb. Gþl. 216). Begaae U. med een hafa (holdlegt) samræði við e-n, (sb.: þeir „ofþröngva henni svá mjök til saurlifnaðar-samlags, at“ o. s. frv., Stjórn).

utugtig, saurlífur, (sb. **liderlig, uſædelig**): Et utugtigt Levnet (**Liderlighed**). Utugtige Ord (Gjerninger).

Utugtighed, án ft., sk., = **Liderlighed**.

utvivlagtig (sjaldh.) = **utvivlſom**.

utvivlſom, óefanlegur (fornt), efalaus (fornt), efunarlaus (fornt), óyggjandi.

utvunden, [sb. **tvinde**], ótvinnaður: U. Silke.

utvungen, [sb. **tvinge**], a) óneyddur, (sb.: sjálfkrafa): En fri og u. Bekjendelſe. — b) frjálslegur: En let og u. Stilling.

Utvungenhed, án ft., sk., (einlæglegur og viðhafnarlaus) frjálsleiki: „Hun modtog mit Tilbud med den uſkyldigſte U.“

utydelig, óskýr, óglöggur, óljós, óskilmerkilegur, ógreinilegur.

Utydelighed, án ft., sk., það að vera óskýr o. s. frv.

Utyſke, ft. -r, kl., ókind, skrímsli.

utæmmelig, ótemjandi, óhemjandi, óviðráðanlegur: Et utæmmeligt Dyr. U. Vildhed.

utænkelig óhugsanlegur.

Utænkelighed, sk., það að vera óhugsanlegur.

utænkſom hugsunarlaus.

Utøi, án ft., angur (þ. e. flær og lýs o. s. frv.; sb.: vargur). — b) (í almúgatali einnig haft um) mýs og völskur.

utømmelig, ft. -e, e., (sjaldh.) = **uudtømmelig**.

uudforſkelig, ft. -e, e., **uudgrundelig**.

uudførlig, sem (þiggj.) ekki verður komið til leiðar, (sb. **ugjørlig**).

uudgrundelig, ft. -e, e., órannsakanlegur: „Diſſe hemmelige, uudgrundelige Kræfter omringe os jo dog allevegne“.

uudholdelig, óbærilegur, (sb. **utaalelig**).

uudſigelig, a) ft. -e, e., = **uſigelig a**: „I fryde eder med u. Glæde“. — b) sem ao., = **uſigelig b**.

uudſlettelig, ft. -e, e., sem aldrei máist af; sem aldrei fyrnist: En u. Erindring (sb. óþrotnandi harms-íminning þess er maðr gerði í móti guði).

uudſlukkelig, ft. -e, e., = **uſlukkelig**.

uudtænkelig sem ekki verður upp hugsaður.

uudtømmelig, ft. -e, e., (ótæmanlegur), óþrotlegur (sb.: úþrotligr spektar brunnr, Skuggsjá), óþrotnanlegur, óþrotnandi, óþrjótanlegur, óþrjótandi, (sb.: óþrotinn), óþverrandi: En u. Kilde. — „U. Godhed.“ — Han er u. paa Indfald (Vittigheder).

uundgaaelig, ft. -e, e., sem ekki verður hjá komizt: En u. Reiſe. En u. Fare.

uundſkyldelig, sem (þiggj.) ekki er vorkennandi. — b) vorkunarlaus (sb. Nj. 227): En u. Forſeelſe.

uundværlig, sem ekki verður án verið, (sb. **umiſtelig**): Hun er ham u.

Uundværlighed, án ft., sk., það að vera ómissandi.

uvane, ft. eins, e., eikinn; sem er garðbrjótur (garðbrytill): U. Qvæg. En u. Dyr.

Uvane, [úvani], óvani (sb.: eptir ofmetnaðarmanna úvana, Stjórn), óvenja (Hist. II, 69), óvandi (Fms.), ósiður (fornt).

uvanlig = uſædvanlig, ualmindelig.

uvanſket, [sb. vanſke], (sjaldh.), = lydefri: „En rygende Duft af Lam og uvanſkede Geder."

uvant, [sb. vænne], óvanur e-u: Være u. til noget.

uvaragtig = uvarig.

Uvare, án ft., (sjaldh.), = Vanvare.

uvarig, haldlítill, haldlaus; skammvinnur.

uvarſom = uforſigtig.

Uvarſomhed, sk., = Uforſigtighed.

uvederhæftig óskilríkur (= sem ekki stendur eða getur staðið í peningaskilum; sb.: óáreiðanlegur).

Uvederhæftighed, án ft., sk., óskilríki (sb. uvederhæftig).

uvedkommende, [sb. vedkomme], a) (um menn), sem ekki varðar um e-ð. — b) (um hluti), sem ekkert varðar um, sem hvergi á við: En mig u. Sag mál, sem ekki tekur (nær) til mín (sem mig varðar ekkert um).

Uvei, a) óvegur (þ. e. illur vegur; sb: foræði). — b) rangur vegur.

Uveir, [úveðr], óveður (fornt), óveðran (Fas. II, 412), illviðri (fornt): Der trækker et U. op. Vi fik et U. underveis. — b) óeiginl., styrjöld, eða þvíuml.: „Da Forfelgelſens U. havde lagt ſig".

Uveirlig (sjaldh.), óveðrátta (fornt).

Uveirsfugl illviðriskráka.

Uveirsnat nótt þegar óveður er: „Liig Vulkanen i den merke U.".

Uveirsſtorm stormur með illviðri.

uveiſom, ft. -me, e., illur yfirferðar, yfirferðar-illur (Hrafnk.): En u. Diken. „Et uveiſomt Krat".

Uven, [úvin-r], óvinur, (sb.: óvildarmaður): Han er min U. Vi have været Uvenner, men ere nu forligte. Herover bleve de Uvenner þetta varð þeim að sundurþykkju.

uvenlig, óblíður (fornt), óblíðlegur (fornt), óvingjarnlegur (fornt): Uvenlige Miner (Ord). U. Modtagelſe (Behandling).

Uvenlighed, án ft., sk., óblíða.

Uvenſkab, [úvinskap-r], óvinskapur (Svd.), óvinátta (fornt), óvinſengi (fornt), óvingun (fornt), óvild (fornt), missætti: Leve i U. med een vera óvinur e-s. Skilles ad i U. (sb.: í fússi; í styttingi).

uvenſkabelig, a) óvinsamlegur (fornt). — b) sem ao., óvinlega (Lvs. 74).

uventet, [sb. vente], sem ekki hefur (hafði) verið við búizt, sem menn eiga (áttu) ekki von á: En u. Lykke. Det kom mig u., það kom flatt upp á mig, (sb.: þeir — þ. e. göngumennirnir — segja, at þetta kemr mjök at þeim óvörum, Gísl.; Ekki kemr mèr þat at úvörum ...., at draumr minn sanniz Nj. 95).

Uvid, [úvit], (sjaldh.), = Sindsſvaghed, Vanvid.

uvidende, [sb. vide og úvitandi], a) óvitandi (sb.: at þú gjörðir þat úvitandi, Eg. 736; þessari húsfrú, er allis síns vandræðis var úvitandi): „Den, ſom I nu u. dyrke". Være u. om noget. — b) fávís, ófróður, ókænn (sb.: ræða heldr of skynsemis-mál, enn of þrætor úkænna manna): Et u. Menneſke.

Uvidenhed, án ft., sk., a) óvitund (sb.: Úvitand má afsaka þann, sem bannsettum manni samneytir, svá at hann veit eigi þann bannsettan vera, ok þí at eins þó, ef hans úvitand má rèttliga virðaz honum til várkyndar): Synde (feile) af U. — b) fávísi, fávizka.

Uvidenhedsſynd synd af óvitund.

Uvidenſkab (í D. L.) = Uvidenhed a.

uvidenſkabelig, a) e., óvísindalegur. — b) sem ao., óvísindalega.

uvigtig lítils verður (sb.: Lítils eru mál þesse verð, er menn eiga hèr við at skiptast, Gísl.), sem lítið er í varið, sem á litlu stendur.

Uvigtighed, án ft., sk., það að vera uvigtig.

uviis, [úvís-s], óvís (sb. tælir sjá maðr óvísa menn með vælum djöfuls), óvitur, óviturlegur: „Verden ſkal krige med ham imod de uviſe". — Et uviiſt Raad óviturlegt ráð. — b) uviiſt, sem ao., óviturlega: Handle uviiſt.

uvilkaarlig, a) e., ósjálfráður: En u. Bevægelſe (Handling). — b) sem ao., ósjálfrátt.

Uvillie, [úvili], a) = Ulyſt b: Gjøre noget med U. með hangandi hendi. — b) óvild, kali: Fatte U. til een fá kala á e-m. U. imellem Ægtefolk.

uvillig, [úviljug-r], óviljugur, (sb.: at maðrinn verði úviljugr síðan vín at drekka, Stjórn), óviljaður (sb.: Ásmundr gekk í höllina at óviljuðum dyravörðum, Fas. III, 127), ófús, trauður, tregur: Være (viſe ſig) u. til noget. — 2) illviljaður (fornt): Viſe ſig u. imod een. — 3) = upartiſk a: Efter uvillige Mænds Kjendelſe.

Uvillighed, sk., a) tregða. — b) (sjaldh.) = Uvillie b.

uvirkſom, a) iðjulaus; sem ekkert framtak er í, framtakslaus, framtakslítill. — b) áhrifalaus: Et uvirkſomt Middel.

Uvirkſomhed, án ft., sk., a) iðjuleysi; framtaksleysi: Leve i U. — b) það að hafa engin áhrif (áhrifaleysi).

uvis, a) óvís: Uviſſe Indtægter. U. Gjeld. En u. Efterretning flugu-fregn. Det er endnu uviſt (óvíst enn), om han kommer. — b) efablandinn: „Kun ſynes de uviſſe, hvor og hvorledes de ſkulle finde Friheden".

uviſelig, ao., óvíslega (sb.: all-óvíslega hefir þèr umb ráðizk, 623), óviturlega.

Uvished, án ft., sk., óvissa: Være (leve) i U. om noget.

uvisnelig, ft. -e, e., (eiginl.: sem aldrei visnar; en er haft) = uforgængelig.

uvitterlig, sem maður veit ekki af, (sb.: ókunnugur): „Da var det Gode, du gjorde, mig ikke uvitterligt" (það var mjer ekki ókunnugt, mjer var ekki ókunnugt um það). U. Gjeld skuld, sem maður veit ekki af. Det er mig uvitterligt jeg er þess óvitandi.

uvittig, a) (sjaldh.), heimskur: Drengen er ikke u. — b) ófyndinn.

Uvittighed, án ft., sk., (sjaldh.), heimska.

uvorn, ft. -e, e., a) sem illt uppeldi er á, óþekkur: „De uvorne Unger". — b) eikinn, (sb.: þat varð brátt, at graðfó varð úrigt ok gerði mikit um sik): Der er en u. Dyr, ſom ſeger Folk.

Uvornhed, án ft., sk, það að vera uvorn.

uvurdeerlig, ft. -e, e., ómetanlegur: En u. Ædelſteen (Lykke).

uvæbnet, [sb. væbne], = ubevæbnet a.

uvægerlig, a) ft. -e, e., sem ekki verður undan skorazt: En u. Pligt. — b) sem ao., svo að ekki er (sje) undan skorazt.

Uværd það hversu einskisvert e-ð er (hversu lítið í e-ð er varið): Beſtemme en Tings Værd eller U.

uværd, [úverð-r], óverður: „U. at leve, vil jeg ſkye dit Aaſyn".

uværdig, [úverðig-r], óverðugur, óverður, ómaklegur, (sb.: Ek er ósæmiligr slíks erindis, Sturl. I, 45): Han blev dømt u. til at beklæde noget Embede. — b) ósæmilegur: En u. Handlemaade. Det er ham uværdigt það er honum til skammar.

Uværdighed, án ft., sk., það að vera uværdig.

Uvæſen, a) (sjaldh.) = Uting a. — b) ósiður, lögleysa, eða þvíuml.: Dette U. har man længe drevet.

uvæſentlig, sem ekki lítur að sjálfu eðli e-s hlutar, sem lítið kemur undir: En u. Beſkaffenhed (Omſtændighed, Mangel).

Uvæſentlighed, án ft., sk., það að vera uvæſentlig.

uædel, ógöfugur; ógöfuglegur; ódrengilegur: Uædle Metaller (þ. e. allir málmar, nema hvítagull — sb. Platin — og rauðagull og silfur). En u. Handling (Tænkemaade).

uægte, a) óskilgetinn (Ísl. I, 131), óskírborinn (Grág. I, 306): U. Børn. — b) búinn til eptir e-u (og ætlaður í stað þess; sb. eftergjøre): En u. Steen.

Uægthed, án ft, sk, það að vera uægte.

uændſet, [sb. ændſe], sem ekki er gaumur gefinn, sem enginn tekur eptir, sem enginn hirðir um: „U. i en Krog den laae".

uærbødig sem ekki sýnir lotningu.

Uærbødighed, án ft., sk., það að sýna ekki lotningu.

Uære = Vanære: „Lade ſig i U. beligge".

uærlig, a) e., ómerlegur, ærulaus: Uærlige Slaver. En u. Straf hegning, sem æruleysi fylgir. — b) sem ao., ómerlega.

Uærlighed, án ft., sk., æruleysi.

uøinelig, ft. -e, e., sem ekki má sjást (sakir fjarlægðar): „Til u. Heide Murene ſtige".

uøvet, [sb. øve], óvanur: En u. Arbeider. Uøvede Krigsfolk.

V.

V, tuttugasti og annar stafur í stafrofinu, hefur sama atkvæði sem ísl. V, og er sprottið af V, þar sem það stendur fyrir framan raddarstafinn í samstöfu sinni, (sb. Vaar af vár, Svar af svar), en ella optast af f (sb. have af hafa, Hav af haf, Ulv af úlf-r, avle af afla, Navn af nafn), en þó stundum af g (sb. Have af hagi, Gavn af gagn), o. s. frv.

Vaaben, kl., [vápn], a) með ft. eins, vopn, (sb.: hervopn): Han gav ſine V. fra ſig ljet af höndum vopnin. Øves (øve ſig) i V. temja sjer vopnaburð. Staae under V. standa með vopnum. Bære V. bera vopn. Gribe til V. búa herlið. Føre V. imod een berjast í móti e-m. Lade Vaabnene afgjøre en Strid (skera úr e-u með bardaga). — Naturen har givet Dyrene forſkjellige Slags V. — b) með ft. -er, merki-skjöldur (manns eða ættar eða lands eða ríkis);

(skjaldar)merki: Føre en Løve i ſit V. hafa ljón í merkinu sínu. Et adeligt V. Det danſke V. Malede Vaabener.

Vaabenbaand, a) tengsli á herklæðum. — b) rák í merki (sb. Vaaben b).

Vaabenbillede skjaldarmerki (sb. Vaaben b).

Vaabenbog, ft. -bøger, (skjald)merkjabók (sb. Vaaben b).

Vaabenborg skjaldborg: Krigerne dannede med deres Skjolde en V. om Kongen settu (skutu) skjaldborg um konunginn.

Vaabenbrag, vopnabrak, (sb. Vaabengny).

Vaabenbroder, samriddari (sb. 623); sam-liði.

Vaabendaad = Krigerdaad.

Vaabendands, a) danz með vopnum. — b) (í skáldskap) Hildar leikur.

vaabendjærv, [vápndjarf-r], vopndjarfur.

Vaabendjærvhed, án ft., sk., það að vera vopndjarfur.

Vaabendrager, kk, = Skjolddrager, Ridderſvend.

vaabendygtig, e., vopnfær, herfær, (sb.: allir, sem vopnum geta valdið): Det vaabendygtige Mandſkab.

Vaabendygtighed, án ft., sk., það að vera vaabendygtig.

Vaabendød það að verða vopndauður (vopnbitinn).

Vaabenfærd herskapur.

Vaabenfærdighed, vopna-fimleiki (Þórð.), vopnfimi (Al. 4).

vaabenfør, [vápnfœr-r], = vaabendygtig.

Vaabengny, vopnagnýr, (sb. Vaabenbrag).

Vaabenheld = Krigslykke.

Vaabenhold skylda til að hafa vopn (og vera til taks með vopnum þegar á þarf að halda).

Vaabenhuus vopnahús (þ. e. hús til að hafa í vopn sín meðan verið var í kirkju).

Vaabenhvile = Vaabenſtilſtand.

Vaabenkammer vopnabúr.

Vaabenkappe = Vaabenkjortel.

Vaabenkjortel vopnrokkur (sb. Fas. I, 172), vopntreyja (fornt).

Vaabenklang, vopnagnýr, (sb.: vopnaglumr, Fas. I, 461).

Vaabenklæder, ft., herklæði, (sb.: vopnabúnaður; sb. einnig: vopnföt, Fas. I, 239).

vaabenklædt, [sb. klæde], = hærklædt.

Vaabenkonſt = Heraldik.

Vaabenlyd = Vaabenklang.

Vaabenlykke, án ft., = Krigslykke.

Vaabenlyſt herskaparfýsn: „Endnu mindre var den ſaa kjære V. uddød."

Vaabenlære vopnafræði.

vaabenløs, [vápnlaus-s], = uvæbnet, ubevæbnet a.

Vaabenmager, ft. -e, kk., = Vaabenſmed.

Vaabenmagt her(lið).

Vaabenmaler skjaldmerkja-pentari (sb. Vaaben b).

Vaabenmeſter maður sem hefur það embætti að sjá um að vopn þeirrar hundraðssveitar (Compagnie b) sem hann fylgir sjeu í góðu lagi.

Vaabenmærke skjaldarmerki (sb. Vaaben b).

Vaabenmø = Skjoldmø.

Vaabenmønſtring vopnastefna (Fms. VII, 48; sb. Vaabenting).

Vaabenplads samkomustaður (herliðs, einkum til að venja sig við bardagabrögð).

vaabenruſtet, [sb. ruſte], vopnaður, herklæddur.

Vaabenruſtning, herklæði, vopn (sb.: Áron .... gekk eptir vápnum Tuma, ok fór í, Sturl. II, 69).

Vaabenſalve (fyrrum), smyrsli til að græða vopnabit með, (sb. lífsteinn).

vaabenſkjermet, [sb. ſkjerme], (í skáldskap), vopnum varinn.

Vaabenſkjold, ft. -e, kl., merki-skjöldur (sb. Vaaben b).

Vaabenſkrald = Vaabenbrag, (sb. Vaabenklang).

Vaabenſmed vopnasmiður.

Vaabenſtilſtand, (vopnahlje), grið (sb.: þeir beiddu griða — einn dag til heimreiðar, en annan til umráða, en hinn þriðja til aptrferðar, Eg. 279).

Vaabenſtyrke, liðs-afli, afli (Fms. I, 184), styrkur (Fms. I, 19).

vaabenſtærk, vel búinn að vopnum, vel vopnaður.

Vaabenting vopnaþing (fornt; sb. Vaabenmønſtring).

Vaabentrøie, [vápntreyja], brynjuboðungar.

vaabentung, (þungur af vopnum), alvopnaður, (sem er) með öllum herklæðum.

Vaabenven vinur (annars) úr stríði.

Vaabenære frægð fyrir hreysti í bardögum.

Vaabenøvelſe, það að temja sjer vopnaburð eða bardagabrögð, (sb. Krigsøvelſe).

vaabenøvet, [sb. øve], vanur vopnaburði eða bardagabrögðum, (sb.: vopnfimur, vígfimur, vígkænn).

Vaad eða Vad, kl., [vað], = Vadeſted.

Vaad sjá Vod.

vaad, ft. -e, e., [vát-r], votur, a) (sb.: þeirra líkamir eru vökvir ok vátir, Stjórn; leó er heitrar náttúru, enn fremri hlutr sins líkama, en vökrar náttúru aptr): En v. Jordbund votlendi (fornt). Græſſet er vaadt af Regnen. Det bær vaadt paa það er úr honum. Blive v., verða votur (Nj.), votna (Vatnsd.), vökna (Fms.). En v. Svamp. Skriften er v. — b) = votviðrasamur (Sturl.): En v. Sommer vott sumar (Rímb.). — Vaadt Veirlig votviðri (fornt).

vaadagtig, ft. -e, e., = fugtig.

Vaade, án ft., sk., [váði], a) (hálf-úrelt) = háski, hætta: „Gud har mig ei forladt i nogen V." — b) (sb.: váðaverk, váðaeldr): „Dræber man anden af V. (óvart) imod ſin Tanke og Villie".

Vaadebod, ft. -bøder, bætur fyrir voðaverk.

Vaadedrab voðavíg.

vaadefuld, voðalegur, háskasamlegur.

Vaadegjerning og Vaadesgjerning voðaverk (fornt).

Vaadeild voðaeldur (fornt).

vaadelig, ft. -e, e., [váðalig-r], voðalegur.

Vaademord = Vaadedrab.

Vaadeſag mál út úr voðaverki.

Vaadesgjerning sjá Vaadegjerning.

Vaadeſkud voðaskot.

vaadſkoet, ft. -ſkoede, e., votur í fæturna.

vaadøiet, sem (þiggj.) er vott um augu, (sb.: e-m vöknar um augu): Man kan være v., uden at have grædt.

vaag, ft. -e, e., [e. o. vák-r fyrir veik-r, — á = ei], (mállýzkuorð), linur; heilsulinur; daufur: „Den vaagere Viin."

Vaage, sk., spýta sem látin er um háls á svínum svo að þau brjóti ekki garða.

Vaage, ft. -r, sk., [sb. vak-, í orðinu vök], vök: Hugge Vaager (sb.: þeir Hákon höfðu höggvit vakir á ísinum, Fms. VII, 272). Falde i en V.

vaage (har), h. s. 1, [vaka], vaka: V. naar Andre ſove. V. hos en Syg, vaka yfir sjúkum manni; (sb.: nótt sú, er þeir hèldo vöko yfir hjörð sinni, 619). — Vaage en Nat igjennem (sb. gjennemvaage og: Vígakolr .... hefir vakat í alla nótt, Nj. 55). — Fornlegt: V. op vakna. — b) óeiginl., ala önn (um): V. for Fædrelandets Bedſte.

Vaageild brævareldur.

Vaagekone vökukona (sem vakir yfir sjúklingum fyrir kaup).

Vaageløn vökukaup (= kaup fyrir að vaka).

Vaagen, án ft., sk., það að vaage (vaka; vökur; andvökur).

vaagen, ft. vaagne, e., [vakin-n, — sb. vakinn og sofinn], vakandi: Han er endnu ikke ret v. er ekki full-vaknaður enn. Blive v. verða glaðvakandi. — Have et vaagent Øie med (sjaldnar: over) noget hafa vakandi auga á e-u. — Vaagne Nætter, nætur, þegar maður er andvaka, (sb. andvökur).

Vaagenat nótt þegar vakað er yfir e-u (einkum: líki; sb. Vaageſtue).

Vaagenhed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera vakandi, (sb. Vaagen).

vaages, þs. 1, [sb. veikjas — fyrir veikjask — og vaag], (úrelt), linast; deyfast; e'a þvíuml.

Vaageſtue (fyrrum), hús þar sem vakað var yfir líki. Sb. Liigſtue.

Vaageſyge, (sífeldar) andvökur, svefnleysi.

vaagne (er), h. s. 1, [vakna], vakna: Han er nylig vaagnet. V. ved en Lyd vakna við e-t hljóð. V. til et viſt Klokkeſlæt vakna á tilteknum tíma. — V. op [sb.: Höskuldr ..... vakði upp alla heimamenn sína, Nj. 35]: V. op af en dyb Søvn (sb.: sem hann vaknar af þessari sýn). Vaagn op vaknaðu!

vaalen, ft. vaalne, (einnig valen, ft. valne), e., sem (þiggj.) er (dauð)kalt: Vaalne Hænder (sb. loppinn).

Vaand, ft. (úrelt og í mállýzkum) Vænder, sk., [vand-, í vöndr], vöndur (í fornri merk.), = tág.

vaande, ás. 1, [vanda], 1) í v. ſig a) kveina, stynja: Den Syge ligger og vaander ſig. — b) vera fullur harms og áhyggju. — 2) (nú sjaldh.) í vaandes = v. ſig.

Vaande, án ft, sk., [vandi], a) vandi, vandræði: Være i V. — b) harmkvæli; harmur; eða þvíuml.: Lide ſtor V.

vaandefuld, harmsfullur (fornt), harmþrunginn (fornt); harmsamlegur (fornt); kvalsamlegur (Skuggsjá)? „Et angergivent og vaandefuldt Hjerte". — En v. Tilſtand.

Vaandelyd harmskvein.

vaanden, e., (úrelt), vandlátur (= vandur að): „Han ikke v. er, med den til Takke tager".

Vaandeſkrig harmskvein.

Vaandeſuk, harmsamlegt andvarp (sb. Skuggsjá), harmsamlegur stynur (Stjórn).

Vaaning, ft. -er, sk., (í tali), bústaður, heimili.

Vaaningshuus, mannahús (Dropl.), innihús (N. g. L. I, 287).

Vaaningsſtue = Dagligſtue.

Vaar, ft. eins, kl., [sb. ver], ver (sb. Dynevaar, Pudevaar).

Vaar, án ft., sk., [vár], = Foraar (nema tiguglegra): I Vaaren á vori. — I Livets V., í blóma aldurs síns (fornt), í broddi lífsins.

Vaarblomſt vorblóm.

Vaarbyg bygg sem til er sáð á vorin.

Vaarbæk lækur af snænámi á vordag.

Vaardag, [várdag-r], vordagur.

vaares, þs. 1, [váras f. várask], vora (fornt), vorast (Nj.).

Vaarfiſkeri vorfiski.

Vaarfroſt frost á vordag (einkum á nóttunni).

Vaarhonning hunang sem fæst á vorin.

Vaaring, ft. -er, sk., skepna sem borin er á vordag.

Vaarkorn korn sem til er sáð á vorin.

vaarlig, ft. -e, e., [várlig-r, Al.], vorlegur: Naturen har endnu intet vaarligt Udſeende.

Vaarluft loptslag á vordag.

Vaarlyſt (skáldl.), vorlegt yndi, (sb.: vorblíða).

vaarlægge = **vaarpløie**: Vaarlagt Jord.

Vaarmaaned vormánuður.

vaarpløie plægja (jörð) á vordag.

Vaarpløining, sk., það að **vaarpløie**.

Vaarregn regn á vordag.

Vaarrug rúgur sem til er sáð á vorin.

Vaarſild síld sem veiðist á vorin.

Vaarſkud kvistur sem sprettur snemma.

Vaarſol sól(in) á vordag.

Vaarſtrøm stór lækur af snænámi á vordag: „Sprudlede ſom en V. ned fra varmede Fjelde."

Vaarſæd sáð (sæði) sem fært er niður á vordag: Jeg har lagt min V.

Vaartorſk þorskur sem veiðist á vorin.

Vaas, án ft., kl., [vás?], endurleysa, lokleysa, markleysa, þvættingur, bull, (sb.: slabb).

vaaſe (har), h. s. 1, bulla, (sb. **ſluddre**).

Vabel eða **Vable**, ft. **Vabler**, sk., (á hörundi), bóla (sem vatn er í). Sb. **Vandblegn**.

Vable sjá **Vabel**.

***Vacance**, ft. -r, sk., það að embætti er laust.

***vacant**, ft. -e, e., laust (um embætti).

***Vaccinateur**, ft. -er, kk., bólusetjari.

***Vaccination**, sk., bólusetning.

***Vaccine**, sk., bóla(n, sem efni).

***vaccinere**, ás. 1, setja (e-m) bóluna.

Vad sjá **Vaad**.

vade (har), h. s. 1, [vaða], vaða, özla: V. gjennem en Aa vaða yfir á. V. i Dyndet özla í forinni. — V. i Græſſet vaða í grasinu. V. i ſine Klæder stíga í fötin sín.

***Vademecum**, (eiginl.: komdu með mjer; en er haft sem) kl. (nafn, og er þá: skrítin) smásögubók.

Vadeſted (einnig **Vadſted**), vað.

Vadmel, án ft, kl., [vaðmál], vaðmál: En Vadmels Kofte.

Vadſted sjá **Vadeſted**.

Vadſtøvle (sjaldh.) = **Vandſtøvle**.

Vadſæk, skinnsál, eða þvíuml.

vaer sjá **var**.

vaerlig sjá **varlig**.

vaerſom sjá **varſom**.

Vaerſomhed sjá **Varſomhed**.

Vaffel, ft. **Vafler**, sk., grindabrauð.

Vaffelbager grindabrauðsbakari.

Vaffelhuus hús þar sem grindabrauð er bakað til sölu.

Vaffeljern (í et.), grindabrauðsjárn (í ft.).

Vaffelkræmmer sá sem hefur grindabrauð til sölu.

***vag**, ft. -e, (einnig ritað **vague** bæði í et. og ft), e., (sem er) á reiki (sjer í lagi um orðatiltæki).

***Vagabond**, ft. -er, kk., = **Omløber**, **Landløber**, **Landſtryger**.

vage (har), h. s. 1, [vaga?], er haft um skip, í orðatiltæk v. godt, höggva ekki mjög, verjast vel áföllum.

Vager, ft. -e, sk., náttveifa (á herskipi): Ved Solens Opgang ſtryges Vageren og Vimpelen heiſes.

***Vagina**, sk., = **Moderſkede**.

Vagt, sk., [sb. sögn. vakta, Al., Stjórn], 1) án ft., a) vörður (= það að vera á verði), varðhald (sb.: hann skyldi gæta hesta þeirra ok vera á varðhaldi, Nj. 264; sb. einnig: nótt sú, er þeir hèldo vöko yfir hjörð sinni, 619): Denne Officeer har V. (á að halda vörð) i Dag. Holde V. halda vörð (fornt). Soldaterne trække paa V. ganga á vörð (fornt). Være ſat paa V. vera settur á vörð. Være paa V., vera á verði, (sb.: vera á —«vaðbergi, þ. e — varðbergi). Staae paa V. standa á verði (að sinu leyti eins og: sitja á verði). Komme af V. koma af verði. — b) vörður (= sá sem er — eða: þeir sem eru — á verði), varðhald (sb.: er þeir liðu um tvenn varðhöld, þá koma þeir til borgarhliðs); varðhaldsmenn (Stjórn), varðmenn (fornt), varðveitendur (sb.: varðveitandr allir váru somnaðir fast á landinu, nema einn varðhaldsmaðr, 623): Afløſe Vagten. Lade Vagten træde i Gevær. — 2) með ft. -er, a) varðstaður; varðhús (Gþl. 86); varðmannabúð (Stjórn): Han blev ført i Vagten. — b) varðtíð (= sá tími sem einn varðmaður eða ein deild varðmanna er á verði í senn): En V. til Skibs er 4 Timer. Skibet ſeiler 8 Miil i Vagten.

Vagtel, ft. **Vagtler**, sk., (fuglinn) *tetrao coturnix*.

Vagtelgarn net til að veiða *tetrao coturnix* í.

Vagtelhund = **Hønſehund**.

Vagtelkonge (fuglinn) *rallus crex*.

Vagtelpibe pípa sem blásið er í til að lokka *tetrao coturnix*.

vagtfri sem ekki þarf að vera á verði.

vagthavende, [sb. **have**], sem vörð á að halda, sem vörð heldur: Den v. Officeer.

Vagthold, varðhald (= það að halda vörð), vörður.

Vagthorn varðmanns-lúður.

Vagthund varðhundur (fornt).

Vagthuus, a) varðhús (Gþl. 86). — b) = **Skilderhuus**.

Vagtild, a) varðeldur (þ. e. eldur sem varðmenn sitja við). — b) viti.

Vagtklokke varðklukka (Fms. IX, 369).

Vagtmeſter eins konar minni háttar foringi í riddaraliði.

Vagtſkib varðskip.

Vagtſkifte varðskipti (= það að nýir varðmenn taka við af hinum fyrri).

Vagtſkriver varðhúss-skrifari (eins konar embættismaður í hinum stærri varðhúsum).

Vagtſkud varðskot (sem skotið er um tiltekin stundamót í höfnum eða af varðskipum).

Vagtſprøite vatnspípa (til að stökkva eld með) í varðhúsi.

Vagtſtue varðstofa (í varðhúsi).

Vagttaarn varðturn.

***vague** sja **vag**.

Vaid eða **Veid**, nafn, (jurtin) *isatis tinctoria*.

vaie (har), h. s. 1, blakta: Den vaiende Vimpel. Man kjendte Anføreren paa hans vaiende Fjæderbuſk.

Vaien, án ft., sk., það að **vaie**.

Vaiſenhuus hús handa munaðarlausum börnum.

vakker, ft. **vakkre**, e., [sb. vakr], laglegur; viðkunnanlegur; röskur: En v. Pige. En v. Mand.

vakle (har), h. s. 1, a) eiginl., vera valtur; vagga (út á hliðarnar), vaga: Bordet vakler er valt. V. i ſin Gang, vera valtur á fótum, reika á fótum (sb. Fms. VII, 12). Knæerne v. under mig jeg er óstyrkur í hnjánum. Anden har en vaklende Gang vaggar út á hliðarnar. „Som Skibet uden Ror, jeg eder v. ſeer" (sb.: hugur minn reikar hjer og hvar, sem hafskip eitt á bárum). — b) óeiginl., vera valtur, vera á reiki, (sb.: þar var helzt reik á ráðinu, Fas. II, 335), reika (sb.: Honum fèkk þessi saga mikillar áhyggju, ok reikaði hans hugr mjök, Fms. VIII, 12), hvarfa (sb.: honum hvarfaði hugrinn ok hann tvískiptiz í ætlaninni, Fms. X, 270), hvarfla: „Havde Kongen raadført ſig med Mange, eller vaklet i ſin Beſlutning" tvískiptzt í ætluninni (sb.: vera á báðum áttum). —„Tvivl og Vantro v. mellem Godt og Ondt".

Vaklen, án ft., sk., það að **vakle**.

Val, án ft., sk., [val-r], (í skáldskap) = **Valplads**.

Val, sk., [sb. vall-, í völlr?], (sjaldh.), (há) strönd (sjer í lagi á Svíþjóðu við Jótlandshaf): Den ſvenſke V. „Fra Vallen hørtes Braal."

Valbirk, mösur, möpur, hlynur, *acer pseudoplatanus*. Sb. **Løn** og **Naver**.

Valdhorn eins konar blásturhorn (úr málmi).

Valdnød sjá **Valnød**.

valen sjá **vaalen**.

***Valeur** og **Valor**, sk., verð; sannvirði.

Valfader Valfaðir eða Valföður (hvorttveggja fornt).

Valfart, [við **Val**- sb. vallari], = **Pilegrimsreiſe**, **Pilegrimsfærd**, (sb. suðurganga).

Valg, ft. eins, kl., [sb. val], val (sb.: Hann spurði, hverjar sögur í vali væri, Sturl. III, 281), kjör, kosning, kosningur (fornt): Gaae i V., hugsa sig um, áður enn kosið er; vera vandur að kosningu. Overlade een Valget láta e-n kjósa. Valget ſtaaer til ham hann á að kjósa. Foretage (gjøre) et V. kjósa. Lade ſit V. falde paa een (noget), (láta kosningu sína lenda á e-m eða e-u), kjósa e-n (e-ð).

valgbar, ft. -e, e., kjörgengur.

Valgbarhed, án ft., sk., kjörgengi (kvk.).

valgberettiget, [sb. **berettige**], (sem er) rjettur kjósandi.

***Valgcapitulation** skuldbinding stjórnanda þegar hann er kosinn til ríkis.

Valgdag kjördagur (þ. e. dagur þegar kosið er).

valgdygtig hæfur til að kjósa eða vera kosinn.

Valgdygtighed, án ft., sk., hæfilegleiki til að kjósa eða vera kosinn.

Valgembede embætti sem komið er undir kosningu.

Valgforſamling kjör-fundur (= fundur til að kjósa).

Valgfrihed kjörfrelsi (frelsi til að kjósa hvern eða hvað sem vill).

Valgherre, a) kjósandi sem er mikils háttar. — b) kjör-stjóri.

Valgkonge kjör-konungur (þ. e. konungur, sem kosinn er til ríkis, en ekki er sjálfsagður).

Valgmand kjósandi.

Valgmøde kjör-fundur (sb. **Valgforſamling**).

Valgret, án ft., = **Valgrettighed**.

Valgrettighed rjettur á að kjósa.

Valgrige, ríki sem höfðingi er kosinn yfir, (kjörríki).

Valgſeddel, blað sem maður skrifar á hvern maður kjósi, (kjör-miði).

Valgſprog orðtak (sem e-r hefur kosið sjer).

Valgſtat = **Valgrige**.

Valgſted kjör-staður (= staður þar sem kosið er).

Valgſtemme kosningar-atkvæði.

Valgſtue kjör-stofa (= stofa sem kosið er í).

Valgting, kl., kjörþing (til konungs-kosningar).

Valhal Valhöll.

Valk, sk., (fyrrum), dálítill koddi sem kvennfólk hafði aptan í hnakkanum til að festa höfuðbúnaðinn á.

valke, ás. 1, [válka], þæfa: V. Vadmel (Klæde, Strømper). Hattemagerne v. Filten.

Valkebord, kl., þófaraborð.

Valkebræt fjöl lem þæft er á.

Valkefold, ft. -er, hrukka sem kemur í e-ð þegar það er þæft.

Valkehuus þófarahús.

Valkejord þófaraleir (B. H.).

Valkekar þófarastampur.

Valkemølle þófaramylna.

Valkemøller sá sem hefur þófaramylnu.

Valker, ft. -e, e., kk., þófari.

Valkeſtok þófarakefli.

Valkning, ft. -er, sk., það að valke (þóf).

Valknude eins konar vandur hnútur.

Valkyrie, ft. -r, kvk., valkyrja.

Vallak, ft. -ker, sk., vanaður hestur.

Valland, [Valland], (fornl.), Ítalía, (Valland).

Valle, án ft., sk., misa, (sb. þjelamisa).

Valleoſt ostur búinn til úr misu.

Valleſmør misa sem er seydd þangað til að hún er næstum orðin eins og smjör.

Valleſukker sikur í (úr) misu.

valleſuur áfasúr: Valleſuurt Smør.

Valleſviin svín sem alið er á misu.

Valm, sk., gaflþak (þ. e. skáþak sem er sett í staðinn fyrir allt eða hálft gaflhlaðið): Heel V. Halv V.

Valmrende bunustokkur við gaflþak.

Valmtag, ft. -e, þak á húsi sem gaflþak er á.

Valmue, sk., (svefngras) *papaver.*

Valmueblomſt blóm af svefngrasi.

Valmuefrø, kl., fræ af svefngrasi.

Valmueolie olía (feiti) úr svefngrassfræi.

Valnød (einnig ritað Valdnød), ft. -der, valhnot (Fms., Hkr.) *juglans regia.*

Valnødtræ valhnotaviður.

*Valor sjá Valeur.

Valplads, vígvöllur, (sb.: völlur, t. a. m. í orðatiltæk. hasla e-m völl og í orðunum Brjánn fèll ok hèlt velli; orustuvöllur; orustustaður): Remme (overlade) Fjenden Valpladſen hörfa af vígvellinum. Beholde Valpladſen (sb. Brjánn fèll ok hèlt velli).

Valravn valhrafn (eins konar forynja).

Valrov, [valrof], valrof (sb.: þat er ok níðingsverk, ef maðr gerer valrof — færer mann ór klæðom ok tekr vápn hans, N. g. L. I, 66).

Vals, ft. Valſe, sk., snúninga-danz.

valſe (har), h. s. 1, stíga snúninga-danz (við e-n): V. med en Pige.

valſe, ás. 1, sljetta eða þynna (e-ð) með valtara eða völturum: Valſet Kobber (Papir).

Valſe (einnig ritað Valtſe), sk., [sb. völ-r og velta], valtari (sb. Cylinder).

valſeformet, ft. -formede, e., (sem er) eins og valtari í lögun; sívalur.

Valſehjul valtarahjól.

Valſeværk, ft. -er, kl., vjel sem hreifð er með valtara.

valſk, [valsk-r], og vælſk, ft. -e, e., ítalskur: Valſke Bønner (jurtin) *vicia faba.*

Valſlynge valslöngva (fornt).

Valſted (sjaldh.) = Valplads.

valte, h. s. 1, haft (í tali) í orðatiltæk. ſkalte og v., t. a. m.: Han ſkalter og valter i Huſet hefur öll ráðin á heimilinu. Han ſkalter og valter med Pengene, ligeſom han vil hann fer með peningana, eins og hann vill.

valtre sjá vralte.

Valtſe sjá Valſe.

*Valuta, sk., fje (sem viðskiptabrjef — sb. Vexel — er um).

vamle, h. s. 1, a) persónuleg: Maden vamler mig mig velgir (mig væmir, mjer býður) við matnum, mjer verður óglatt af matnum. — b) persónulaus: Det vamlede for mig, jeg fjekk velgju, mjer varð óglatt.

vammel, ft. vamle, e., [sb. væmin-n], a) velgjulegur, væminn: Noget er vammelt for een e-n velgir (væmir) við e-u. — b) sem (þiggj.) er velgjugjarnt; sem velgir við e-u: Være v. ved (over) noget.

Vammelhed, án ft., sk., a) væmni. — b) velgja.

*Vampyr, ft. -er, sk., (bæði) leðurblaka — (og) andi — er sýgur blóð úr sofandi mönnum.

van, óbreytanleg e., [van-r], vanur, a) í være v. vera vanur: „At du vil i dine Lyſter fare fort, ſom du er v.“, sem þú ert vanur, að vanda (þínum). — b) í hinu hverndagslega orðatiltæk. pleie v. (at með nh.) vera vanur (að með nh.).

van-, [van-], (sett framan við orð), van-, ó-, o. s. frv.

Vanart, ónáttúra, (spilling).

vanarte (er), h. s., = udarte, vanſlægte: „Nogle Værker frembragtes, der ikke have vanartet.“

vanartig, ft. -e, e., sem ónáttúra er í, (spilltur).

Vanbrug, sk., (hálf-úrelt), = Misbrug.

vanbruge (hálf-úrelt), = misbruge.

vanbyde (har), h. s., = misbyde.

vanbyrdig, (sem er) hinnar minnstu ættar, (sem er) af lágum stigum, ættsmár; ekki kominn af herrafólki.

Vand, ft. -e, kl., [Vand: vatn = trunde: þrútna; sb. vant, N. g. L. I, 363], A) án hins lausa greinis (en, et), 1) vatn (= ósalt vatn); sjór (= sjóarvatn): Salt V. salt vatn. Ferſk V. sætt vatn (sb.: sætt ok meðr öllu úsalt, Stjórn, um vatn). Haardt V. vatn, sem jarðarbragð er að. Slaae V. paa noget hella vatni á e-ð. — Dømmes, at ſidde paa V. og Brød vera dæmdur til að hafa ekki annað viðurværi um tiltekinn tíma, enn þurrt brauð og vatn. — Vandet ſtiger, vatnið hækkar; það er aðfall. Vandet falder, vatnið lækkar; það er útfall. Høit V. flóð (= flæði — fornt: flæðr). Lavt V. fjara. — Reiſe til Vands, fara sjóveg, o. s. frv. Til Lands og Vands á sjó og landi. Fiſke i rørt V. (sb. fiſke). (Sb. B). — b) í talsháttum: Bære V. i et Sold (vinna e-ð sem engin merki sjer eptir). — Han (dette Tøi) bærer ikke V. imod den anden (det andet) kemst ekki í samjöfnuð við (sb.: komast ekki í hálfkvisti við) hinn (hitt). — Blive til V., verða að öngu, (sb.: það verður ekkert úr því). — 2) um annars konar lög eða vessa. — Talsh.: Hans Tænder løbe i V. derefter, [sb. munnvatn], hann munar (langar) í það. — B) með lausa greininum (en, et), vatnsfall; tjörn; vatn = stöðuvatn; sjór: Et rindende V. vatnsfall. Et ſtaaende V. stöðuvatn. Sættes over et V. vera fluttur yfir á eða tjörn eða vatn eða sund.

Vandaare vatns-æð (sb.: ein fögr fljótandi vatzæðr, Stjórn).

Vandafledning, það að veita vatni af e-u, (sb.: vatnsveita, Grágás II, 289).

vandagtig, ft. -e, e., svipaður vatni.

*Vandalismus, sk., það að brjóta allt og spilla öllu (einkum listaverkum) eins og Vandalar gjörðu.

Vandarbeide vatnaverk (þ. e. verk sem gjörð eru niðri í vatni).

Vandarve vatnsarfi *veronica beccabunga.*

Vandbad það að lauga sig í vatni.

Vandballe vatnsstampur.

Vandbeholdning, tilbúningur sem vatni er veitt í, (vatnsdæld; sb. Vandkiſte).

Vandbi, a) hvöt býfluga. — b) (= Drone, þ. e.) hver af þeim býflugum er menn halda að kleki út unga býflyginu.

vandblaa sem blár vatnslitur er á.

Vandblegn, (á hörundi), bóla (sem vatn er í). Sb. Skoldeblegn, Vabel.

Vandblomſt blóm er í vatni vex.

Vandblære = Vandboble.

Vandboble vatnsbóla (B. H.): „Diſſe ſvage Vandbobler, ſom flyde paa Livets Strøm“.

Vandbrok bólga í pungnum af því að vessar dragast þar saman (*hydrocele*).

Vandbrud, kl., a) það að vatn brýtur sjer farveg, (sb.: landbrot). — b) staður þar sem brýtur á skerjum.

Vandbryn = Vandflade: „En Urt, hvis ſtore hvide eller gule Blomſter ligge i Vandbrynet af Aaer og ferſke Søer“.

Vandbygning, ft. -er, mannvirki gjört í vatni.

Vandbygningskonſt sú kunnátta sem þarf til að gjöra mannvirki í vatni.

Vandbæk = Bæk: „Som et Træ, der er plantet hos Vandbække.“

Vandbækken, a) (vatns)munnlaug (sb. Vaſkebækken). — b) vatnsdæld, (sb. Vandbeholdning).

Vandbærer, vatnberi, vatnsberi, (hvorttveggja fornt, en haft um sólmerki það, er Danir kalla Vandmand; sb. Vanddrager).

Vandbølge = Bølge. Sb. Vandvove.

*Vandcuur vatns-lækning.

*Vandcuuranſtalt vatnslækningastaður.

Vanddamp vatnsgufa.

Vanddraabe vatnsdropi.

Vanddrag lækjarfall (sb. Ljósv. k. 24; sb. einnig Rendedrag).

Vanddrager vatndragari (sb.: þeir gerðu Gabaonitas sína þræla ok vatndragara, Stjórn).

Vanddrikker, ft. -e, kk., vatndrekkur (= sá sem drekkur mikið vatn).

vanddrukken, [sb. drikke], vatnsósa.

Vanddyr vatndýr (Al. 167).

Vande, kl., = Vandſkyl: Et øſende V. (í tali), steypiregn.

vande, s. 1, [vatna], 1) ás., a) vatna e-u (sb.: ok er allri hennar hjörð var vatnat, Stjórn), brynna e-u (fornt): V. Køerne. V. en Heſt. — b) döggva, vökva: V. et Havebed. V. Planter (Blomſter). — 2) h. s. (har), koma við (yfirborð) vatn(s), (sb.: flytja kerlingar): Kuglen vandede.

Vandel, án ft., sk., a) hegðun: En ſlet (ulaſtelig) V. — b) í orðatiltæk. Handel og V. hattalag. — c) (fornt), = Erſtatning: „De begjerede for denne Skade tilbørlig V.“ „Gjøre V. og Vederlag for Skade.“ „At der ſkeer tilbørlig Bod og V. for det Drab“.

vandet, ft. vandede, e., a) eiginl., sem vatnsbragð er að, daufur: En v. Smag vatnsbragð. — b) óeiginl., daufur: En v. Tale.

Vandfad, a) vatnsskál, (sb. Vaſkefad). — b) vatnstunna, (sb.: vatnker, Grágás II, 397).

Vandfald, [sb. vatnfall], a) straumur (í vatnsfalli): Denne Egn har et ſtærkt V. í þessu hjeraði eru vötn straumhörð. — b) foss.

Vandfang tjörn (sem vötn — lækir — renna í, annaðhvort sjálfkrafa, eða af því að þeim er veitt þangað, til að geta stýrt þeim í burt þaðan).

Vandfarve pentlitur sem hrærður er saman við tómt vatn eða límvatn. (Annað enn Oliefarve).

Vandflade yfirborð vatns.

Vandflaſke vatnsflaska.

Vandflod, sk., (vatnsflóð), flóð, (sb. Overſvømmelſe).

Vandflue fluga (eða annað skorkvikindi?) sem lifir í vatni.

vandfri, sem ekkert vatn er í, vatnlaus: „Reen og v. Potaſke“.

Vandfugl, vatnsfugl (B. H.; sb.: sundfugl).

Vandfure ræsi(r) gjört (gjörður) með plógi (utan við akur eða milli akra): Trække Vandfurer i Stubjord.

Vandfureplov, plógur til að gjöra með ræsi (sb. Vandfure), ræsiplógur.

Vandfyrværkeri flugeldaleikur á vatni.

Vandfælde völskugildra sem fellir völskurnar niður í vatn.

Vandfærdſel umferð á sjó eða vötnum.

Vandgang sjómál (Fas. III, 426): Slibet fik et Skud under Vandgangen fyrir neðan sjómál.

Vandgjemme, (vatnshirzla), tilbúningur sem vatni er veitt í, (sb. **Vandbeholdning**): Et muret V.

Vandgrav, vatnsgryfja (B. H); síki.

Vandgreen ófrjó (ávaxtarlaus) grein (á trje). (Sb. **Frugtgreen** og **gold** b).

Vandgrød grjón soðin í vatni.

Vandgrøft, síki, skurður.

Vandhjul hjól sem snúið er af vatni.

Vandhold það hvje mikla vatni e-r jarðvegur getur haldið í sjer: Jordsmonnets V.

vandholdende, [sb. **holde**], sem heldur í sjer vatni: Jordsmonnets v. Evne = Jordsmonnets Vandhold (sb. **Vandhold**).

Vandholdning = **Vandbeholdning.**

Vandhund hundur sem vaninn er á að sækja sitt hvað í vatn.

Vandhuus, kamar (Eyrb. 120), salerni (fornt), heimilishús (Fms. III, 200), garðhús (Fms. VI, 15).

Vandhvirvel, bring-iða, (sb. **Bølgehvirvel**).

Vandhyld = **Skovhyld.**

Vandhylke, sk., = **Vandgjemme; Ciſterne.**

Vandhøne (fuglinn) *fulica.*

Vandingsſted, vatnsból (þar sem brynnt er), brunnur.

***Vandinſpecteur** (í borgum), umsjónarmaður yfir vatninu (er meira enn **Vandmeſter** b).

Vandkalv brúnklukka *dytiscus.*

Vandkam stór stampur til að setja undir vatn úr vatn-sug eða annað bunuvatn. Sb. **Kumme** b.

Vandkande, a) vatnskanna (= kanna sem vatn er látið standa í). — b) kanna sem vökvað er með í aldingörðum eða kálgörðum.

Vandkar, vatnker (fornt), vatnsker (fornt).

Vandkarſe (jurtin) *cardamine amara.*

Vandkiger, ft. -e, kk., (í Kaupmannahöfn), vatn-sveinn (þ. e.: hver af sveinum vatnmeistarans, — sb. **Vandmeſter** b).

Vandkilde, vatns-uppspretta (sb. Stjórn; sb. einnig **Kilde** a).

Vandkiſte vatns-kista (sem vatn er látið renna í og úr, og gjörð er úr trje eða grjóti).

vandklar skír (skær) sem vatn.

vandkold kaldur og rakur: En v. Taage (Luft, Himmel). Vandkoldt Veir.

Vandkonſt tilbúningur til að hleypa vatni upp á við.

Vandkopper, ft., eins konar bóla sem börn fá.

Vandkrukke vatns-krukka.

Vandledning, ft. -er, sk., vatnsveita í stokkum; vatnsveitustokkur.

Vandlod, kl., = **Vaterpas.**

Vandloppe (skorkvikindið) *monoculus pulex.*

Vandløb, vatnrás, a) það hvernig vötn renna á e-m stað eptir landslagi, (vatnalag). — b) (sb.: þær 2 kvíslir eðr vatnrásir, sem af þessum æðum fram renna, Stjórn), vatnsfall: „Et farligt V.“

vandløs vatnlaus (sb.: þeir „köstuðu honum“ — þ. e. Jósep — „í þá hina vatnlausu gröf eðr gjá“, Stjórn): „Vandløſe Kilder.“ „V. vorde Flygtningens Vei gjennem Hungerens Ørkner“ (sb.: ok er sá vegr mjök vatnlauss, Al.).

Vandmaal, a) grunn-sakka. — b) flóðstöpull (til að sýna dýpt vatns eða sjóvar).

Vandmaaling mæling vatnsdýptar.

Vandmand, vatnberi (1812), vatnsberi (Rímb.), vatnberamerki (1812), vatnsberamerki (Rímb.).

Vandmangel vatnsskortur (Stjórn; sb.: Birkibeinar höfðu vatnfátt, Fms. IX, 45).

Vandmaſſe = **Vandmængde.**

***Vandmelon** (plantan) *cucumis anguria.*

Vandmeſter, a) vatnsgæzlumaður (í e-i borg). — b) sjer í lagi, (í Kaupmannahöfn), vatnsmeistari (er, með sínum undirmönnum, — sem kallaðir eru **Vandkigere,** — á að leggja vatntrumburnar, og gjöra að þeim, þegar þarf).

Vandmos, kl., (mosategundin) *fontinalis antipyretica.*

Vandmuus = **Vandrotte.**

Vandmynte (jurtin) *menta hirsuta aquatica.*

Vandmængde vatns-megn.

Vandmærke, sk., (jurtin) *selinum palustre.*

Vandmærke, kl., pappírsmerki (á hverri örk).

Vandmølle vatns-mylna.

Vandorm vatns-ormur.

Vandpas = **Vaterpas.**

Vandperle = **Glasperle.**

Vandpladder (í tali), þunn leðja; lepja.

Vandplante jurt er í vatni vex.

Vandpoſt, sk., brunndæla (P. Þ.).

Vandprøve (fyrrum), sú raun að kasta á vatn konum sem ákærðar voru fyrir galdra til að sjá hvort þær sykki.

Vandpyt pyttur (gjóta, vilpa) sem vatn er í.

Vandpøl = **Vandpyt.**

Vandpøs = **Pøs.**

vandre (har og er), h. s. 1, [sb. sögnina andra og nafnið andra-r], ganga, fara, ferðast, (sb.: reika, ráfa, rangla, ragla): Han har vandret vidt omkring i Verden hefur víða farið um heiminn. En vandrende Ridder reikunar-riddari. Vandrende Haandværksſvende (fullnumar í iðnaði, á ferðalagi sínu). — Han er vandret (farinn) til Jeruſalem. — V. ud fara (alfarinn) úr landi (til að setjast að annarstaðar). — Planeterne v. om (ganga í kring um) Solen. — „De, ſom have troet, at Sjælene .... vandrede (byrfli) af et Legeme i et andet.“ — Efterat vi havde vandret hele (verið á gangi) Dagen. — Han har vandret hele Landet igjennem til Fods hefur gengið (farið á fæti) um land allt.

Vandrebog, ft. -bøger, vegabók (iðnaðarmanna).

Vandregang vegferð: „Din Ungdoms V. Gudfrygtighed har banet“.

Vandrehat (úrelt), ferðahattur.

Vandrekjortel (úrelt), ferðakyrtill.

Vandreklæder, ft., (úrelt), ferðaföt, ferðabúningur.

Vandrelyſt, löngun til að ferðast, ferðafýsn.

Vandren, án ft., það að **vandre** (sb. **Nattevandren**).

Vandrende, vatnsræsi(r), o. s. frv.; (sb. **Rende** a, **Vandrør**).

Vandrer, ft. -e, kk., = **Vandringsmand.**

Vandreſkare ferða(r)flokkur.

Vandreſtav (úrelt), = **Vandringsſtok.**

Vandreſtjerne = **Planet,** (sb.: „þessar“ stjörnur „eru allar reikendr, en aðrar stjörnur snúaz með festingu himins“, 1812).

vandret, e., marflatur (B. H.).

vandrig vatns-mikill.

Vandrige allt vatn með því sem þar er í.

Vandring, ft. -er, sk., ganga, göngulag; ferð, ferðalag; vegferð: Gjøre en lang V. ganga langt. Gaae paa V. (um iðnaðarmenn: byrja göngu sína). — „Sjælenes V.“; sb. **Sjælevandring.**

Vandringsaar, ár sem e-r er á göngu (ferð); vegferðar-ár.

Vandringsbane, sk., leið, (sb.: vegferð).

Vandringsdag, dagur sem e-r er á ferð gangandi; vegferðardagur.

Vandringsfærd, ferðalag; vegferð: Vor V. paa Jorden.

Vandringsgang gangur: „Lad mig ei paa min V. dig møde“ forðastu að mæta (verða fyrir) mjer á gangi (förnum vegi).

Vandringsland, umferðarland, vegferðarland: „Verden er mit V.“

Vandringsløb vegferð.

Vandringsmand, vegfarandi, vegferill, vallari. Sb. **Vandrer.**

Vandringsſtand (það ástand að vera á) vegferð.

Vandringsſtav, ferðastafur, farastafur (fornt).

Vandringsvei, leið, (sb.: vegferð).

Vandrotte (dýrið) *mus amphibius.*

Vandrør vatntrumba (fornt; sb. **Vandrende**).

Vandſaa vatnssár (sb. **Saa**).

Vandſamling vatnstjörn.

Vandſkade skaði (sem verður) af flóðum.

Vandſkat vatns-tollur (goldinn, í borgum, fyrir vatns-neyzlu).

Vandſkjel vatna-skipti (þ. e.: sú rák, þar sem vötnum deilir, á fjalli eða hæð; sb.: fjallsbrún): „Et kjendeligt V. finder Sted omtrent midt igjennem Landet“ sýnt vatnaskipti verður nær um mitt landið.

vandſkoldet, [sb. **ſkolde**], sem fellt er hár af með (í) sjóðanda vatni.

Vandſkrue vatn-skrúfa: „Archimedis V.“

Vandſkræk vatnsfælni (B. H.; *hydrophobia*).

Vandſkurv eins konar útbrot á sauðfjenaði.

vandſky vatnsfælinn (B. H.).

Vandſky, ft. -er, vætuský.

Vandſkyl vatnagangur.

vandſlaaet, [sb. **ſlaae**], skemmdur af vatns-áhellingu.

Vandſlag skemmdir af vatns-áhellingu.

Vandſlange vatn-ormur (Al. 168).

Vandſmag vatnsbragð.

Vandſnog = **Vandſlange.**

Vandsnød neyð af flóði eða vatnagangi.

Vandſot (fornt) = **Vaterſot.**

Vandſpand, ft. -e, sk., vatnsfata.

Vandſpeil yfirborð sjóarins (vatnsins).

Vandſpring, vatnsbuna upp á við, (vatn sem bunar upp úr trumbu).

Vandſtade vatns-tjörn (fornt).

Vandſtemning, a) stíflun vatns. — b) (timbur)stífla.

Vandſtof vatns-efni (eitt frumefnið).

Vandſtraale vatnsbuna.

Vandſtrøm, vatnsfall, vatnrás.

Vandſtue mylnupollur (í læk).

Vandſtøvle, vatnsstígvjel, (sb.: bússa)

vandſugende, [sb. **ſuge**], sem sýgur í sig vatnið, (sb.: gljúpur).

Vandſump vatns-vilpa (t. a. m. í kjallara).

Vandſuppe grjón (eða þvíuml.) soðin í vatni.

Vandſvælg = **Vandhvirvel.**

Vandtrug vatnsþró (úr trje, við brunn eða dælu).

Vandtryk, kl., vatnsþungi (= áþrýsting af vatni)

vandtæt vatnsheldur: V. Læder.

Vandtønde vatnstunna.

vandtør, sem vatn kemst ekki að, (sb. **vandfri**).

Vanduhr vatns-úr (með vatni fyrir sand).

Vandurt = **Vandplante.**

Vandvove = **Vove** (bylgja). Sb. **Vandbølge.**

Vandvægt flatmælir (pípa með vatni í eða öðrum vökva).

Vandværk, ft. -er, kl., tilbúningur til að veita vatni með, vatns-vjel.

Vandvæxt, ft. -er, vatns-planta.

Vandøgle vatn-eðla.

Vane, ft. -r, sk., [vani], vani, vandi; ávani: Hvad man gjør ofte, bliver omſider til V. kemst um síðir upp í vana. Komme i V. med noget (sb.: e-ð kemst upp í vana fyrir e-m). Komme af V. med noget verða afvanur e-u. — En ſlem (ond, ſkadelig) V. ljótur (illur) ávani. Den V. at ryge Tobak. — Orðskv.: V. er ond at vende; sb. vende A, 2.

Vanedrift, ft. -er, fýsn sprottin af vana, (ávana-fýsn).

Vanedyr, skepna sem fylgir tómum vana, (sb.: vanafastur): „Menneſket er ofte blot et V."

Vanefeil, ósiður sem kominn er upp í vana, (illur) ávani.

vanefuld, a) sem hefur margar siðvenjur, (venju-margur). — b) sem hefur e-n óvanda: Vanefuldt Qvæg; sb. uvane.

vanegod góður af (tómum) vana.

Vaneliv líf sem ætíð er eins.

Vanfærd (fornl.), vanferli (sb. Fms. X, 131), vandræði, (óstand).

vanføde (har), h. s., missa höfn. Sb. fare B, c.

Vanfødning, a) sá sem er borinn of snemma. — b) = Misfoſter, Vanſkabning.

Vanfødſel það að vanføde.

vanfør, [vanfœr-r], vanheill, veill.

Vanførhed, án ft., sk., vanheilsa, veilindi.

Vang, ft. -e, sk., [vang-r], akur eða engi sem girt er um, gerði, (sb. tún): Han har deelt ſin Jord i tre Vange.

Vange, ft. -r, sk., [vangi], a) hliðfjöl (á Trappe). — b) spýta sem lögð er á siglutrje (einkum á hlið þess) því til styrkingar. — c) í ft., hliðar(nar á reykjarstöðli).

vange, ás. 1, styrkja (siglutrje) með spýtum (sb. Vange b): V. en Maſt.

Vangeled, kl., [-led af lið fyrir hlið], gerðishlið.

Vangeſkifte (einnig Vangſkifte), það að skipta um gerði til sáningar, (gerða-skipti).

Vangevogter gerðis-vörður.

Vangjemme, vangeymsla, vangæzla, vanhirðing.

Vangſkifte sjá Vangeſkifte.

Vanheld = Uheld.

vanhelde, ás 1, lýta = óprýða: „Et Ar paa Kinden, ſom dog i hendes Øine ſnarere prydede, end vanheldede ham".

vanhellig, óheilagur (sb.: var völlrinn óheilagr af heiptar blóði, Ísl. I, 98), saurugur.

vanhellige, ás. 1, óhelga (sb.: var þá völlrinn úhölgaðr af heiptar blóði, Ísl. I, 98), saurga.

Vanhellighed, án ft., sk., saurugleiki.

Vanhjemmel heimildar-skortur.

vanholden, [sb. holde og vanhaldin-n], vanhaldinn.

vanhædre gjöra (e-m) vanheiður (Hist. I, 562).

vanke (har), h. s. 1, [vakka; sb. makki og Manke], a) hvarfa (sb.: fílarnir hvarfa um skóginn, Rómv.), hvarfla (fornt), reika, ráfa: Han har vanket meget om i Verden farið víða um heim. — b) (í tali), fást, (sb.: vera í boði): Her vanker god Mad og Drikke. Der vankede Hug.

vankelmodig, hverflyndur (fornt), hverfráður (fornt; sb. flygtig A, 2, a).

Vankelmodighed, án ft., sk., hverflyndi, lauslyndi.

Vankonſt (sjaldh.), ólist, listarleysa, (= röng list): „Vankonſtens og den mishandlede Naturs Chaos."

vankundig, ft. -e, e.; [vankunnig-r], a) vankunnugur (sb. Gþl. VI), vankunnandi (sb. Gþl. VI), fákunnugur (sb. Gþl. VI), fákænn, fávís, fávitur (Stjórn), fáfróður, ókænn (fornt), ófróður (fornt): „Vankundige og vilde Folk." — b) (sjaldh.), ókunnugur (e-u), sem (þiggj.) er ókunnugt (um e-ð): V. om noget (sb.: vera eigi úfróðari um illa hluti, enn góða, Skuggsjá).

Vankundighed, án ft., sk., fákunnandi (Hkr.), fávizka, fáfræði, ófræði (fornt).

vanlig, ft. -e, e., vanalegur (sb.: umfram sitt vanaligt siðferði, Stjórn; sb. einnig ſædvanlig).

Vanlykke (sjaldh.) = Ulykke, Uheld.

vanlykkes (sjaldh.), a) = mislykkes. — b) hljóta gæfuleysi (af e-u): Han ſkal v. deraf það skal verða honum til falls.

Vanmagt, án ft., = Afmagt a.

vanmægtig = afmægtig.

Vanmægtighed, án ft., sk., = Afmagt 1.

Vanrygte óorð.

vanrygte, ás. 1, koma óorði á.

Vanrøgt, [vanrækt], vangæzla (Grágás II, 341), vanhirðing: Qvægets V.

vanrøgte vanrækja.

vanſkabe afskræma: „En Legemet vanſkabende, naragtig og bekoſtelig Klædedragt".

Vanſkabning, ft. -er, sk., ferlíki (fornt; sb.: öfuglíki, afskræmi, ómynd, skrípi).

Vanſke, sk., (úrelt), = Feil a, Lyde, Mangel 2.

vanſke, s. 1, (úrelt), 1) ás., a) spella (fornt), spilla e-u. — b) blekkja, svíkja. — 2) h. s., skorta.

vanſkelig, ft. -e, e., a) illur = bágur = örðugur, erfiður, torveldur; torsóttur; vandur; flókinn: En v. Sag. Et vanſkeligt Arbeide. Det er vanſkeligt for ham (það er örðugt fyrir hann, honum veitir örðugt, hann á bágt — örðugt — með), at finde ſit Udkomme. Han taler ſaa hurtigt, at man har vanſkeligt ved (menn eiga bágt með, mönnum veitir örðugt) at følge ham. — En v. (þungur, torskilinn) Forfatter. — b) vandlyndur (sb. Sturl. III, 123, Fms. X, 420; sb. einnig: gjörðist Kálfi þá vangætt — fyrir vandgætt — til skaps konungs, Fms. V, 125; sb. enn fremur ſærſindet, egen b, γ).

Vanſkelighed, sk., 1) án ft., það að vera vanſkelig, a) (sb. vanſkelig a), torveldi (fornt), örðugleiki, erfiðleiki. — b) (sb. vanſkelig b), vandlyndi, (sb. Særſindethed, Egenhed b): Konen maa tidt bære over med ſin Mands V. — 2) með ft. -er, örðugleiki, erfiðleiki; erfiðismunir; vandkvæði, tormerki; (sb.: vandræði, kröggur): Der er mange Vanſkeligheder ved dette Foretagende. Han gjorde mange Vanſkeligheder (sb.: ok var yðr þá erfiðr, Nj. 229; — Flosi beiddi Ljósvetninga liðveizlu; en þeir voru erfiðir ok torsóttir, Nj. 223).

Vanſkjebne, hamingjuleysi (Rómv.), gæfuleysi (fornt; sb. Uheld, Ulykke); ósköp (í fornri merk.).

vanſlægte (har), (haft um skynsamar verur og andlega hluti), úrkynjast (B. H.), úrættast (B. H.), verða ættleri, affeðrast (Fms. XI, 423): V. fra ſin Stamme úrkynjast. V. fra ſine Forfædre úrættast. — „Retfærdigheden ſelv kan v. til (getur snúizt í — upp í —) Strenghed og Tyrannie."

Vanſlægtning, I) sk., það að vanſlægte: „At forebygge Nationens V." — II) kk., ættleri, ver(r)feðrungur (fornt).

Vanſmag, óbragð, (sb. Afſmag).

vanſmagende, [sb. ſmage], bragðlaus.

vanſmægte, vanmegnast (sb. Al.), örmagnast: V. af Hunger (Tørſt).

Vanſnilde, (úrelt), a) ósnilli (fornt). — b) = Uforſigtighed.

Vanſnildhed (úrelt) = Vanſnilde.

Vant, ft. -er, kl., fastur kaðall (á skipi); (einkum) siglu-kaðall.

Vante, ft. -r, sk., [vatt- — fyrir vant- — í vöttr], vöttur (fornt), (prjónaður ullar-) vettlingur, bandvettlingur, (Fms. III, 176).

Vantmager, ft. -e, kk., (fyrrum), = Dugmager.

Vantrivelſe, án ft., sk., óþrif, kyrkingur.

vantrives þrífast ekki. — B) fornt ho. l. t., vantreven, sem óþrif eru (kyrkingur er) í: Vantrevne Børn (Planter).

Vantrivning, I) sk., = Vantrivelſe. — II) kk., afstyrmi.

vantro, tortryggur, a) ekki trúgjarn, ekki auðtrúa; tortrygginn. — b) (sb.: hann — þ. e. Jesús — ávítaða [fyrir ávítaði] þá, því at þeir váro tortryggvir), ótrúaður (fornt), trúlaus (fornt).

Vantro, a) tortryggni. — b) tortryggð (sb.: skulum vèr leysa rexna tortryggðar hans, ok láta egi — e = ei — af, áðr hann kennir skapara sinn), ótrú (fornt).

Vanvare, án ft., sk., ógát, gáleysi: Det ſkete af V., það var gjört í ógáti (gáleysi), það varð óvart. Jeg gjorde det af V. mjer varð það óvart.

Vanvid, [vanvit], vitfirring (sb.: kona hans fèkk vitfirring, Fms. VI, 141. — Sb. einnig Aandsforvirring; Forrykthed; Afſindighed; Galſkab a).

vanvittig, a) vitstolinn (fornt), vitstola, (sb. Ær ertu, systir! ok ervita). — b) (fornl.) = uforſtandig, o. s. frv.

Vanvittighed, án ft., sk., a) = Vanvid. — b) (fornl.) = Uforſtand, Ufornuft.

vanvoxen, [sb. voxe], (fornl.), armskapaður, ljótvaxinn (sb. Fms. I, 133; sb. einnig forvoxe 2): „En liden og v. Mand" lítill maður og ljótvaxinn.

vanzire = vanhelde.

vanædles, þs. 1, spillast, saurgast (sb. vanſlægte).

Vanære, vansæmd, vanvirða, vanvirðing, ósæmd, óvirðing, (sb. Skam A, 1, a).

vanære, vanvirða, óvirða, ósæma: En vanærende Opførſel (Straf) hegðun (hegning) sem manni er til skammar. Han foretrak at døe, for at leve vanæret lifa við skömm.

*Vapeurs, ft., ógleði.

var, e., [var-r], 1) (á Jótl.), var, varkár. — 2) (einnig ritað vaer), i blive noget v. verða var við e-ð, taka eptir e-u.

varagtig, e., (ótíðara enn varig), a) sem heldur vel, haldgóður, bjórgóður, veigagóður, (sb. varig b). — b) langvinnur: „V. Sygdom". — c) stöðugur, staðfastur (sb.: þóttisk jarl sjá hann staðfastan í guðs ást, 623): „Blive v. i ſit Forſæt."

Varagtighed, án ft., sk., staðfesti, o. s. frv.: „En ſaadan V. i Følelſen".

Varde og **Vare**, ft. -r, sk., [varði, varða], 1) Varde (finnst einnig ritað Vare), a) varði, varða. — b) viti. Sb. Baun. — 2) Vare, staður (hóll, hæð, turn, eða þvíuml.) þar sem verið er á verði, (sb.: varðberg): „Vægtere, ſom ſidde heit i Veir paa en V."

Vardehuus varðhús hjá vita.

*Vardein, kk., sá sem hefur það embætti að reyna sannvirði málmgrýtis eða peninga eða málmgripa, (málmreynir).

*vardere, ás. 1, reyna (málm; sb. Vardein).

Vare sjá Varde.

Vare, sk., [vari], I) í orðatiltækjunum a) tage ſig V. eða tage ſig i V. gá að sjer: Tage ſig V. (eða i V.) for noget, vara sig á e-u, varast e-ð. — b) tage V. paa noget, hafa gát (vakandi auga) á e-u; annast e-ð: Tage V.

paa Stjernernes Gang. Tage V. paa ſit Embede stunda embælti sitt. — c) have meget at tage V., eiga margt að annast, eiga í mörg horn að líta, (sb.: þótt hann eigi í mörgu at standa, 655 XXXII). — II) feigðarforynja veiks manns í sjálfs hans líkingu; (sb. furða).

vare, s. 1, [vara], A) h. s., 1) v. paa a) (sjaldh.), sjá um: V. paa ſit Embede stunda embætti sitt. — b) (sjaldh.), sitja um: V. paa een. — c) (úrelt), þjóna (e-m). — 2) v. for een gera vart við e-n (að hann sje kominn). — B) ás., a) (sjaldh.), sjá um, gæta (e-s): V. (stunda) ſit Embede. „V. den Fangne." — b) v. ſig for noget vara sig á e-u: Var dig for hans Rænker! — Var dig varaðu þig! — c) (úrelt), verja, vernda. — d) (úrelt), geyma: Det er ondt for en Fattig, der har en Skilling, og ingen Pung at v. (geyma, hafa) den i (orðskv.). — e) v. een ad gjöra e-n varan við.

vare (har), h. s. 1, a) standa, standa yfir, haldast: Krigen har varet (staðið yfir) i ſyv Aar. Brylluppet varede i 3 Dage. Denne Glæde varede kun kort var skammvinn, (sb.: það er skammgóður vermir). Det varede længe, inden han kom hann kom ekki fyr enn seint og síðar meir. Det varer for længe það stendur of lengi á því. — b) halda vel: Det er Tøi, ſom varer, (sb.: veigur, góður bjór).

Vare, ft. eins, og líka -r, sk., [vara], vara, varningur, (sb. varnaður): „De Vare, ſom ikke ere anførte paa Toldrullen". Diſſe Varer ere meget efterſpurgte. Baade Varer lögur (sem vara). Enhver Kræmmer roſer ſine Varer það er lakur kaupmaður, sem lastar sína vöru.

Varefoged, [sb. vare B, e], maður sem hafði það starf að segja bændum til hvenær þeir skyldu vinna herramönnum dagsverk (sb. Hoveri).

Varegods, [sb. vari, t. a. m. í orðatiltæk.: til vonar og vara), varahlutir (er til skipbóta þarf; sb. Skuggsjá 30).

Varehandel, [sb. Vare af vara varningur], vöruverzlun (gagnstætt Pengehandel a og Verelhandel).

Varehuus, [sb. Vare af vara varningur], vöruhús, vörubúr.

Varekjelder, [sb. Vare af vara varningur], = Pakkjelder.

Vareloft, [sb. Vare af vara, varningur], = Pakloft.

vareløs, [sb. Vare — af vari — I], varðhaldslaus.

Naremægler, [sb. Vare af vara varningur], milligöngumaður um vöruverzlun (gagnstætt Verelmægler, o. s. frv.).

Vareoplag, [sb. Vare af vara varningur], vörubyrgðir.

Vareſkifte, [sb. Vare af vara, varningur], vöruskipti (þegar vara mætir vöru en ekki peningum).

Vareſæk, ft. -ke, [sb. Vare af vara varningur], vörusekkur (Ísl. II, 204—205).

varetage, ás., [sb. Vare — af vari — I, b—c], sjá um, stunda, rækja: V. ſit Embede. V. ſine Pligter.

Varetegn og Vartegn, 1) [sb. Vare — af vari — II], fyrirboðun, forynja (sb.: at þessi hans .... framferð mundi verða forynja hinnar fremri tignar, Sturl. IV, 5). Sb. Forvarſel. — 2) [sb. vare B, e], viðvörunarmerki: „V. kaſtes paa Strømmene til de Seilendes Underretning." (Sb. Varetønde). — 3) [sb. var 2], einkenni.

Varetægt, [sb. Vare — af vari — I, og varetage], a) umsjón, vernd: „Formane Qvinderne, at de med deres Børn have god V." Være under eens V. Befale een i Guds V. fela e-n guði á vald. — b) varðhald (sb.: Konungr lèt þá handtaka Rauð ok hafði hann með sèr í varðhaldi, Fms. I, 306; sb. einnig: höpt): Sættes under V.

Varetægtspenge, ft., borgun fyrir varðhald og annan kostnað á bandingja.

Varetønde, [sb. vare B, e], tunna til að sýna grynningar (eins konar dufl).

varevild, [sb. Vare — af vari — I], = vareløs.

*variabel, ft. variable, e., = foranderlig, afverlende (sb. afverle 3), ubeſtandig, uſtadig.

*Variant, ft. -er, sk., mismunagrein, (sb.: orðamunur).

*variere, s. 1, a) ás., gjöra tilbreyting í (e-u). — b) h. s., vera misjafn.

*Varietet, ft. -er, sk., a) mismunur; tilbreyting. — b) = Afart.

varig, ft. -e, e., [sb. vare standa yfir], a) sem lengi helzt, langvinnur: Et varigt Indtryk. — b) sem endist vel (lengi), endingargóður, (sb. varagtig a): Staal er mere varigt (endist betur) end Jern. Dette Tøi er ikke varigt.

Varighed, án ft., sk., a) það að haldast lengi (vera langvinnur): Have (være af) V. haldast (lengi). — b) hald.

varlig (einnig ritað vaerlig), ft. -e, e., [varlig-r], = varſom.

varm, ft. -e, e., [varm-r], a) eiginl., varmur, heitur, hlýr: Det, ſom i en ſtærk Grad er varmt, kaldes hedt; og lunkent det, ſom ei er meget varmt. Varmt Vand, heitt (volgt) vatn, (sb.: nærði líkamina með vörmu vatni, Stjórn). Varme Bade laugar. V. Mad heitur matur. En v. Luft heitt veður. — Blive v. af Arbeide (sb.: e-m hitnar á e-u). — V. Sommer hita-sumar. — Varme Lande heit lönd (= lönd þar sem heitt er). — Varme Klæder hlý föt. — b) óeiginl., einlægur, hjartanlegur; o. s. frv.: En v. Deeltagelſe (Følelſe, Kjærlighed). Et varmt Venſkab. — En v. Phantaſie fjörugt ímyndunarafl. — 2) varmt, sem ao., a) eiginl., varmt, heitt, hlýtt: Solen ſkinner varmt, það er heitt sólskin, það er sólskin og hiti. Gaae varmt klædt vera í hlýjum fötum. — b) óeiginl., einlæglega, hjartanlega; hlýlega; o. s. frv.: Tale varmt for en Sag.

Varme, án ft., sk., [varmi], a) eiginl., vermi (fornt), hiti, ylur, velgja, hlýindi, (sb.: hjón þurfa eldingar, Gþl. 358): Vandets (Blodets) V. Sommerens V. sumarhitinn. — Kom ind i Varmen. — b) óeiginl., fjör, eða þvíuml.: Han talte (forſvarede ſig) med V. og Eftertryk. Hjertets V. (hjartanlegleiki). Phantaſiens V.

varme, ás. 1, verma, heita, hita, velgja: V. ſig ved Ilden (sb.: Egill gekk til elds at verma sik, Eg. 762; konungr bakast við eldinn, Fms. XI, 64). Der gaaer meget Brænde til at v. (gjöra heitt í) den ſtore Stue. Sengen maa varmes (það verður að verma rúmið) for den Syge. Melken ſkal varmes uden at koge (sb.: vermdi hún þar vatn, til at fægja sár manna, Fms. V, 91). V. Mad op; sb. opvarme b.

Varmebækken (lok-mundlaug með glóðum í sem) rúmvermir.

Varmeflaſke (tinflaska með heitu vatni í sem) rúmvermir.

Varmegrad hiti (að því leyti hvað mikill hann er).

Varmekurv vermilaupur (þ. e. vandlaupur sem glóðapottur eða glóandi járn er látið í og lok ofan yfir og þar á lögð klæði til að verma þau).

Varmeleder, sk., hlutur að því leyti hversu ylnæmur hann er: „De Legemer, gjennem hvilke Varmen med Lethed udbreder ſig fra en Deel til en anden, kaldes gode Varmeledere" eru kallaðir ylnæmir. En ſlet V.

Varmeledning, sk., það að hleypa hita úr einu í annað.

Varmelære hitafræði.

Varmemaaler, sk., = Thermometer.

Varmeſpilde hita-eyðsla til ónýtis.

Varmeſtof hita-efni.

Varp, kl., [varp], 1) varp (Gþl. 426). — 2) kaðall eða kaðlar til skipdráttar á vatni (sb. varpe).

Varpanker, dráttar-akkeri, (sb. varpe).

varpe, ás. 1, [varpa], draga (skip, á vatni, með köðlum sem festir eru í akkeri eða um stöpla): V. et Skib ind (ud) af Havnen.

Varpegarn, eins konar net, (varpa?).

Varpegods dragkaðlar (sb. varpe).

Varpepæl stöpull sem kaðlar eru festir um þegar skip eru dregin á vatni (sb. varpe).

Varpetoug dragkaðall (sb. varpe).

Varpetroſſe = Varpetoug.

Varpning, sk., það að varpe.

Varſel, ft. Varſler, sk., 1) vörun, viðvörun; stefna: Give een V. Kald og V. stefna. Med lovlig V. með rjettri lagastefnu. — 2) fyrirburður, fyrirbending, undur, (sb. Forvarſel, Forbud II, b, Forbetydning, Varetegn 1).

Varſelbilled (e-r mynd sem) fyrirburður.

Varſelklang vörunar-hljómur.

Varſelkraft sú náttúra að boða fyrir óorðna hluti.

Varſelrøſt rödd sem varar við e-u eða segir e-ð fyrir eða veit á e-ð.

Varſelſagn vörunar-orð.

Varſelſang, vörunar-söngur; söngur sem veit á e-ð.

Varſelsfugl fugl sem tekið er mark á (um óorðna hluti).

Varſelsmand = Stævningsmand.

Varſelsord vörunar-orð.

Varſelsraab vörunar-óp.

Varſelsraad viðvörun(ar-ráð).

Varſelsſkrig gól sem veit á illt: „En huuløiet Ugle forfulgte ham med V."

Varſelsſtemme = Varſelrøſt.

Varſelsſyn fyrirburður (sem menn þykjast sjá).

Varſelstegn, fyrirburður, undur.

Varſelstid stefna (þ. e. tíminn frá því stefnt er og þangað til maður á að koma á þing): „Forlænge Varſelstiden."

varſko, mo., varaðu þig!, vari þjer yður!, vari þið ykkur!

varſkoe, ás. 1, segja (e-m) að vara sig.

varſle, ás. 1, a) vara (e-n) við; gera (e-n) varan við: Han har lovet at v. mig i Tide. — b) (sjaldh.), stefna (e-m). — c) boða (e-ð) fyrir, vera fyrir e-u = vita á e-ð.

Varſling, ft. -er, sk., stefna (= það að stefna e-m).

varſom (einnig ritað vaerſom), ft. -me, e., varúðugur (fornt), varkár, gætinn; varlegur, gætilegur: Være v. i at vælge ſin Omgang. — b) varſomt, sem ao., varlega, gætilega: Gaae varſomt med noget. Være noget varſomt.

Varſomhed (einnig ritað Vaerſomhed), án ft., sk., varúð, varfærni, varkárni, gætni.

Vartavl, [-tavl af tafl], (úrelt), = Brætſpil.

varte, ás. 1, í orðatiltæk. v. op a) með þol.: V. een op þjóna e-m (sb.: hón .... þjónaði honom eigi verr enn bónda sínum, Nj. 62). — b) án þol.: V. op ved Bordet þjóna fyrir borðum (sb. Fms. VII, 85; sb.: ganga um beina).

Vartegn sjá Varetegn.

Vartpenge, ft., millilaun (þ. e. laun sem embættismanni eru veitt milli þess hann fer úr einu embætti og þangað til hann kemur í annað): Kongen ſatte ham paa V. Staae paa V. hafa millilaun.

Varulv, [vargúlf-r], vargúlfur (Strengleikar 30).

varøiet varkár.

***Vaſal**, ft. -ler, kk., = Lehnsmand a; Underſaat, (sb. undergiven a).

***Vaſe**, ft. -r, sk., vandað ker sem haft er til prýðis.

Vaſe, ft. -r, sk., brú (af hrísi eða limi eða moldu) yfir mýri. — b) (úrelt), = Neg.

Vaſk, sk., 1) án ft., þvottur, a) (sb.: Skapta hvarf skyrta ....; en þat var af gjört, at konur hefði gleymt í þvætti, Sturl. II, 165), = Tvæt a: Vi have ſtor V. i Dag. Hun har ſtaaet i V. (verið að þvo) hele Dagen. — b) = Tvæt b: Loftet hænger fuldt af V. — 2) með ft. -e, (í eldhúsi), þró sem ílát eru skoluð í: Vaſken er af Steen. Denne Rende gaaer fra Vaſken.

vaſke, ás. 1, [vaska], a) (sb.: Barði .... biðr konu lúka verki sínu ok vaska honum betr, Ísll. II, 334), þvo e-m: V. ſig þvo sjer. — b) þvo (hvað sem er): V. noget i Vand. — V. Bordet af þvo borðið. — c) v. op þvo ker og borðgögn. — d) þvo (óhrein föt eða þvíuml.): V. Tøi (Linned). Dette Silketøi kan ikke vaſkes. — V. Pletter ud þvo bletti úr. — e) v. Guld skola gullsand. — f) (í tali), have vaſket ſig, vera til valið, vera mesta höfuð-þing.

Vaſkeballe sjá Vaſkerballe.

Vaſkebækken mundlaug til að þvo sjer úr.

Vaſkefad, skál til að þvo sjer úr, (vottaskál).

Vaſkehandſke hanzki sem þolir þvott.

Vaſkejord = Valkejord.

Vaſkekar þvottaker.

Vaſkekedel sjá Vaſkerkedel.

Vaſkekjelder þvottakjallari.

Vaſken, án ft., sk, það að vaſke.

Vaſkeplads þvottastöð.

Vaſker, ft. -e, kk., þvottari (677), þvottamaður (B. H.).

Vaſkerballe (einnig Vaſkeballe), þvottastampur.

Vaſkerbænk þvottaborð.

Vaſkerhuus, þvottahús, þvotthús.

Vaſkeri, ft. -er, kl., þvottahús (með því sem þar til heyrir).

Vaſkerkedel (einnig Vaſkekedel), ketill sem vatn er heitt í til þvottar.

Vaſkerkone þvottakona (B. H.).

Vaſkerløn þvottakaup.

Vaſkerpige þvottastúlka.

Vaſkers, kl., = Vaſkerhuus.

Vaſkertrug (einnig Vaſketrug), þvottatrog, þvottaþró.

Vaſkeſeddel, þvott-miði, þvottskrá.

Vaſkeſvamp njarðarvöttur.

Vaſkeſæbe þvottasápa.

Vaſketrug sjá Vaſkertrug.

Vaſketøi þvottur (= þvegin föt): Vaſketøiets Strygning.

Vaſkevand vatn til að þvo sjer úr.

Vaſkning, ft. -er, sk., það að vaſke (þvottur).

Vat, án ft., kl., þykkt millifóður og laust í sjer einkum úr viðarull eða (löku) silki.

Vaterbord, kl., yzta borð í þilfari, (gatborð).

Vaterline taug utan á stór-skipum skammt fyrir ofan sjómál höfð til að taka í o. s. frv.

Vaterpas lágmál (Sch.). Sb. Vandpas, Vandlod.

Vaterſeil þríhyrnt segl sem stundum er við haft og sett neðarlega.

Vaterſkout, kk., maður sem hefur það embætti að skrá nöfn og tölu á þeim hluta sjóliðs sem er í kaupferðum.

Vaterſot sjá Vatterſot.

Vaterſtag hver af þeim þremur köðlum sem ganga af enda brandsins á hafskipi.

Vatmager, ft. -e, kk., sá sem býr til Vat.

vatre, ás. 1, gjöra (með kefli) bylgjumyndir á (vefnað): Vatret Taft. Vatrede Baand.

Vatſilke (lakt) silki sem haft er í Vat.

***vattere**, ás. 1, láta í (fat) þess háttar millifóður sem kallað er Vat.

Vatterſot (fyrir Vaterſot), vatnkálfur (sb.: þú hafðir þá sótt, er engi maðr fær bót af; þat heitir idropicus; þat köllum vèr vatnkálf, 619): Tappe een for V. Sb. Vandſot.

vatterſottig, ft. -e, e., sem hefur vatnkálf.

Vau, nafn, jurtin *reseda luteola*.

***Vaudeville**, ft. -r, sk., a) = Almueſagn, Folkeſagn; Gadeviſe. — b) söngleikur um hverndagslegt efni.

***Vauxhall**, kl., skemmtunar-grasgarður með lömpum og hljóðfæraslætti og danzi.

Ved, sk., [veð], (úrelt), = Veddemaal: Slaae Veds eða ſlaae til Veds, slá veðs, veðja.

Ved, án ft., kl., [Ved: við-r = Led: lið-r], = Træ 2, a: Hugge V. i Skoven. Et Læs V. viðarhlass. Tørt V. Vedet i dette Træ er meget faſt.

ved, ft., [við], I) með falli (sem ved stýrir), A) um stað, a) við: Huſet ligger v. en Skov. — Sidde v. Kakkelovnen. — Han ſad ved min høire Side, við hægri hliðina á mjer, hægra megin við mig, (sb.: sat þar drottning til vinstri handar konungi, Fms. VI, 439; á vinstri — hægri — hönd e-m). — Nær (temmelig nær, lige, ſtrax, tæt) v. Porten. — Slaget ved Leipzig. — b) hjá e-m: Jeg ſtod nær (lige, tæt) v. hende (en ekki tómt: Jeg ſtod v. hende. Sb. hos). — c) røre v. noget (een) koma við e-ð (e-n). — B) um tíð, um, o. s. frv.: Bogen er ſkrevet v. Aar 1550 (eða v. Midten af det 16. Aarhundrede) um 1550 (hjer um bil á miðri 16. öld). — Det var v. St. Hansdag (Paaſketid, Juletid), um jónsmessu (páska-, jóla-) leytið, (sb.: þat var um miðsumarskeið, Fms. VII, 99). Det var i Fjor v. denne Tid (um þetta leyti), at han reiſte. Det ſkete v. Dagens Frembrud um dægramótin. — Reiſe v. Nattetider (sb.: þótt menn fari um nætr, Fóstbr.). Komme v. Nattetider, um nótt, á næturþeli. — C) í aukinni eða hálf-óeiginl. eða alóeiginl. merk., 1) þar sem við stýrir, eða mundi stýra, þol. á ísl., a) have noget v. Haanden hafa e-ð hjá sjer (svo að maður geti tekið til þess; sb.: það er ekki í handraða). — b) være tilſtede (eða nærværende) v. noget vera við staddur við e-ð. — Jeg var ikke v. Brylluppet (Feſten) var ekki í brúðkaupinu (boðinu, eða þvíuml.). — c) de ere endnu v. Bordet er(u) enn að borða. — De ere v. Balletten það er með bendingadanzinn. — d) gjøre noget v. en Sag gjöra e-ð í e-u (máli). — V. (um) denne Sag er adſkilligt at erindre. — e) han er anſat v. (er settur kennari í) en lærd Skole. — Staae (tjene) v. Rytteriet (de lette Tropper). — f) blive v. Sagen fara ekki frá efninu. — g) det bliver v. mit Løfte það stendur við það, sem jeg lofaði (hef lofað). — Staae v. ſine Ord efna orð sín. — h) jeg tænkte v. mig ſelv (hugsaði með sjálfum mjer), at o. s. frv., (sb.: hugsaði hugurinn minn). — i) der er Fare v. den Ting það er ekki hættulaust. Der er Tab v. den Ting maður hefur skaða á því. Der er Lykke (Uheld) v. den Ting því fylgir lán (ólán). — Der er intet v. dette Tøi það er ónýtt (veigalaust). Der er intet (eða intet Godt) v. ham það er ekkert í hann varið. Der er intet Ondt v. ham hann er meinlaus. — k) være v. god Helbred, hafa góða heilsu, vera heilsugóður. Være v. ſin fulde Forſtand; sb. Forſtand a. Være vel v. Magt; sb. Magt A, 1, b. Í tali: Jeg er ikke v. Penge i denne Tid jeg er ekki peningasterkur um þessar mundir. — l) det kunde være v. 1000 Mand, það voru, á að gizka, hjer um 1000 manns, (sb.: hann fór at þeim með nokkur 500 manna; .... þá týndist Áslákr Hauksson ok nokkur 6 skip eða 7, Fms. IX, 276). — m) være god (ond) v. een, vera góður (vondur) við e-n, (sb.: þeim var ek verst, er ek unna mest). — n) vægre ſig v. noget; sb. vægre. — o) ſtille een (ſig) v. noget; sb. ſtille 1, e. — p) tage (holde) een v. Haanden, taka (halda) í höndina á e-m, (sb.: leiða e-n). — Trække en Sag ved Haarene hártoga e-ð. — q) við (sb.: Haraldr ok Erlendr .... sigldu inn um nóttina við stjörnuljós, Fms. I, 54): Læſe v. Lys. Læſe v. en Lampe. Dette gjør man bedre v. Dagen við dagsbirtuna. Et Optog v. Fakkelſkin prósessía með kyndlum. — r) við (sb.: mátti hann ekki ganga, nema við staf, Nj. 219; ef eigi styddumst ek við höndina .... ef eigi stydda ek mik við báða fætr, Fas. 1, 228): Støtte ſig v. en Stav. Gaae v. (eða v. Hjelp af) Krykker, ganga við hækjur, (sb.: hún gekk við tvo stafi, Fas. III, 152). — s) bage noget v. Ilden (sb.: Sá er „annarr“ eldr, „er baka skal við ok sjóða“, Gþl.). Stege noget v. Ilden (sb.: at hann skyldi taka hjarta Fáfnis, ok steikja við eld). Tørre noget v. Ilden. — t) vaagne v. noget vakna við e-ð (fornt). — V. diſſe Ord (við þessi orð — annaðhvort = af þessum orðum, eða = þegar þessi orð voru töluð) ſtak hun i at græde. — u) være glad v. noget; sb. glad a. — v) með: Han blev helbredet v. koldt Bad. Opnaae noget v. lemfældige Midler, koma e-u til leiðar með góðu, eða þvíuml. Han lod mig ſige v. ſin Tjener (gjörði mjer boð með þjóni sínum), at o. s. frv. Jeg fik det at vide v. ham, hann (komst eptir því og) sagði mjer það, eða þvíuml. — x) á (e-u): Tage een af Dage v. Gift, drepa e-n á eitri, (sb. at Fróða væri gefinn dauðadrykkr). — y) fyrir (e-u): Han ſkal miſte Livet v. Bøddelens Haand. — Han blev dræbt v. et Piſtolſkud hann fjell fyrir skoti úr smábissu. — Han opnaaede Embedet mere v. andres Anbefalinger, end v. egne Fortjeneſter. — z) af (e-u): Han blev ſaaret v. (fjekk sár af) et Sværdhug. — Han blev meget rørt v. (komst mjög við af) dette Syn (sb.: e-ð fær á e-n; e-ð fær e-m mikils). Ingen er uheldigere v. (hefur haft verra af) denne Begivenhed, end jeg. — þ) í (e-u, — í líkri merk. og: af e-u): Huſet blæſte om v. Stormen. Ingen har lidt ſaa meget v. (orðið fyrir jafnmiklum skaða í, haft jafnmikinn skaða af) Ildebranden, ſom han. — æ) ſværge v. Gud (sb.: ek sver þess við Palladem ...., at ek skal ekki ljúga). Jeg beſværger dig v. Alt hvad helligt er (sb.: ek særi þik fyrir alla krapta Krists þíns ok fyrir manndóm ok karlmennsku þína, Nj. 176). Jeg forſikrer det v. min Ære (jeg legg það undir drengskap minn). — ö) kalde een v. ſit Navn, kalla e-n nafni sínu, kalla e-n eins og hann heitir. Kalde en Ting v. ſit rette Navn; sb. kalde B. — aa) hvad forſtaaes v. (hvað merkir) dette Udtryk? — bb) blues (undſee ſig, ſkamme ſig) v. noget láta sjer þykja minnkun (skammast sín) að e-u. — Kjedes v. noget, hafa leiðindi af e-u, láta sjer leiðast e-ð. — cc) kjendes v. een (noget); sb. kjende 1, f. — 2) þar sem þiggj. er, eða mundi vera, hafður á ísl.: Jeg kunde ikke gjøre v. det, jeg gat ekki að því gjört, mjer varð það óvart. — II) þar sem ved stýrir öngu falli, 1) þar sem það stendur fyrir framan at með nh., a) hun er v. at dække Bordet hún er að breiða (bera) á borð. Jeg var v. at ſpiſe jeg var að borða. — b) holde v.; sb. holde II, B, 11, b. Hun blev v. at ſkrive hún hjelt áfram að skrifa. Han bliver endnu v. at forfølge dem, hann er að elta þau (o. s. frv.) enn, hann ofsækir þau (o. s. frv.) enn. — Einnig: Blive v. med noget, halda áfram með e-ð; fara e-u fram. — c) han har godt

(let) v. at gjøre det hann á hægt með það. — d) Han fik Feberen igjen v. (á því) at gaae for tidlig ud. — 2) þar sem fyrirsetningin stendur fyrir aptan það orð, er hún hefði átt að stýra, a) gjøre en Ting v. gjöra að e-u (sem bilað hefur). — b) det kommer ikke mig v., það tekur (nær) ekki til mín, það skiptir mig öngu, ekki varðar mig um það. — c) tales v. talast við (Fms.).

***Veda** eða **Vedam**, sk., hinar helgu bækur Indverja.

***Vedam** sjá **Veda**.

vedbeholde halda (e-u) við.

Vedbend eða **Vedbende**, sk., (viðartegundin) *hedera helix*.

Vedbende sjá **Vedbend**.

Vedbendranke teinungur af *hedera helix*.

vedblive (har og er), halda áfram, hætta ekki: Han vedblev (var) at ſpille hele Aftenen. Jeg har vedblevet (hef allt af verið) at paaminde ham. Han er vedbleven i ſin Paaſtand til det yderſte hann fór ekki ofan af sínu máli fyr enn í seinustu lög.

Vedblivelſe, sk., (sjaldh.), það að **vedblive**.

Vedbliven, án ft., sk., það að **vedblive**.

vedbør, persónulaus h. s. 1, og varla höfð nema í framsöguh. núl. t., (sjaldh.), ber, byrjar, sæmir, hæfir: Straffes ſom v. Han viſte ſig ſom det vedbør en Fyrſte sem höfðingja byrjar.

vedbørlig, ft. -e, e., löglegur, (sb. **tilbørlig**): Han har faaet v. Betaling. Han maatte udſtaae den vedbørlige Straf.

vedde (einnig ritað **vædde**), s. 1, [veðja], a) sem h. s. (har), veðja: Jeg vedder (tør v.) med Dem, at han kommer ikke i Morgen (sb.: muntu vilja veðja við oss, at þú hafir sèt jafngott gull, Fas. I, 317). De veddede om 10 Rigsdaler, þeir settu 10 dali undir, (sb. b). — b) sem ás., veðja e-u: Hvad ſkal vi v. hverju eigum við að veðja? Jeg vedder 100 Rigsdaler mod 1 (sb.: lagði hvárr þeirra við hundrað silfrs, Ísll. I, 194; skulu vèr við setja fjórar merkr gangsilfrs, en þú kníf þinn belti, Fas. I, 317; sb. einnig a).

Veddekamp, ft. -e, það að reyna e-ð með sjer, (kapp)eikur.

Veddekjørſel kapp-akstur.

Veddeleg, ft. -e, (kapp)leikur. Sb. **Veddekamp**.

Veddeløb, a) kapphlaup, (sb.: Útgarðaloki ..... bað hann renna í köpp við Þjálfa; Þjálfi þreytti rásina við þann, er Hugi hèt). — b) kapp-reið.

Veddeløber, a) kk., kapphlaupamaður. — b) sk., kappreiðarhestur.

Veddemaal veðjun (fornt): Gjøre et V. med een veðja við e-n. Vinde et V. eiga (hljóta) veðfje. Tabe et V. missa veðfje.

Vedden, án ft., sk., veðjun (fornt).

Vedderiden = **Vedderidt**, **Veddeløb** b.

Vedderidt = **Veddeløb** b.

Veddeſang það að reyna sig við aðra í söng eða skáldskap.

Veddeſanger sá sem reynir sig við aðra í söng eða skáldskap.

Veddeſeiling kapp-sigling (fornt).

Veddeſpil = **Veddeleg**.

Veddeſtrid (kapp)leikur. Sb. **Veddekamp**.

Veddeſvømning kapp-sund.

veder-, [viðr], sem fremri hluti af samsettu orði, merkir ýmist við, endr-, eða þvíuml.

Vederdøber (fornl.), = **Gjendøber**.

vederfares, í þál. t. **vederfores** og **vederfaredes**, í ho. l. t. **vederfaret**, vilja (e-m) til: Det, ſom v. een, kan ogſaa møde en anden. Der vederfores ham en Ulykke (honum vildi slys til, hann varð fyrir slysi) paa Reiſen. „At man ikke nøiedes med at jamre over den Ulykke, der var dem vederfaret" er þeir höfðu í ratað.

vederhæftig, ft. -e, e., fullveðja (sb.: svá framt sem þeir eru fullveðja með kirkjurnar, Hist. I, 529), óhættur (sb.: ef hann er óhættr skuldonautr, Grágás II, 216; þeir sem úhættir sè at borga fyrir öll kirkjufè, Sturl. IV, 104).

Vederhæftighed, án ft., sk., það að vera **vederhæftig**.

Vederlag, kl., a) endurgjald: „Velgjerningers V." — b) uppbót: „Et V. for det, vi opoffre for vore Pligter".

Vederlæg, kl., (úrelt), = **Vederlag**.

vederlægge, a) endurgjalda, (sb.: launa): „Hvo der tager med god Villie mod en Velgjerning, han vederlægger den". — b) bæta (e-ð) upp.

Vedermaal (fornl. laga-orð), = **Vedermæle**.

Vedermaalsting, kl., andsvara-dagur (þess manns er mál er á hendi).

Vedermod, andlæti (619), mótlæti, andstreymi.

Vedermæle (fornl.), andsvör (í málaferlum).

Vedernavn, [sb. viðrnefni, Fms.], = **Binavn**.

Vederpart, kk., mótstöðumaður (e-s, einkanl. í málaferlum).

vederqvæge, endurnæra, hressa.

Vederqvægelſe, ft. -r, sk., a) það að **vederqvæge** (endurnæring). — b) (það sem bast er sem) hressing: Tage ſig en V.

vederſige (fornl.), bera á móti (e-u), þræta (e-s).

Vederſkin, a) = **Gjenſkin**. — b) silki sem breytir litum eptir birtunni.

vederſtyggelig, ft. -e, e., andstyggilegur, andstyggur (sb.: Fyrir pínsl Krist — fyrir Krists — var mönnum krossinn andstyggr ok leiðr, 619). Sb. **afſkyelig**.

Vederſtyggelighed, sk., andstyggð: „De Offringer, ſom aabenbare Syndere gjorde, vare Guderne en V." goðin höfðu andstyggð á o. s. frv.

***Vedette**, sk., hestvörður.

Vedfoged umsjónarmaður yfir miklum (eldi-) viði: „V. ved den kongelige Vedhave."

vedføie, festa (e-ð) við, láta (e-ð) fylgja (e-u).

vedgaae, ás., ganga við e-u, meðganga: „Hvis Nogen .... vedgaaer det, ſom han ſigtes og beſkyldes for, da maa han det ei ſiden fragaae". Sb. **bekjende** a, **tilſtaae** a.

Vedgaaelſe, sk., viðganga (fornt), viðurganga (fornt).

Vedgang, sk., (úrelt), samþykki, jáyrði: „Med Rigens Raads Samtykke og Almuens V."

vedgjøre (tíðkanlegast í nh., og í ho. l. t.), gjöra að (e-u, sem bilað hefur).

Vedhammer miklar (eldi)viðar byrgðir á einum stað (og svo húsið sem þær eru hafðar í).

Vedhave (eldi)viðargarður: „Vedfoged ved den kongelige V."

vedhefte, ás., festa (e-ð) við, (sb.: máldaga ....., sem hèr er með bundinn).

Vedheftning, sk., það að **vedhefte**.

vedholdende, [sb. **holde**], sem (þiggj.) ekki linnir, langvinnur: En v. Regn (Sygdom). Et v. Arbeide.

Vedholdenhed, án ft., sk., a) það að vera langvinnur: Regnens V. — b) iðni, eira: Hans V. i Arbeidet er ikke ſtor.

Vedhugger, ft. -e, kk., = **Savſkærer**.

Vedhugſt = **Hugſt** a.

Vedhæng það sem loðir við e-ð (fylgir e-u).

vedhænge, I) h. s., 1) án falls, (sjaldh. nema í nh. og ho. núl. t.), a) eiginl., hanga (lafa loða) við: Det vedhængende Segl. — b) óeiginl., hrína á (e-u), eða þvíuml.: Der kan ikke v. nogen Mistanke. — 2) (með falli), fylgja (e-u), vera (e-u) samfara: „Indſkrænkelſer, ſom nødvendig maa v. alle endelige Naturer." — II) ás., hengja (e-ð) við, festa (e-ð) við: Det vedhængte Segl.

Vedhængenhed, án ft., sk., það að vilja ekki (með neinu móti) láta af e-u eða missa e-ð: „V. ved det Gamle". „Den feige V. ved det nærværende Liv".

Vedkaſt, sk., [viðkast- í viðköst-r], viðköstur (Fms.), viðarköstur.

Vedkjelder (eldi)viðarkjallari.

vedkjende, a) v. ſig noget kennast (kannast) við e-ð (fornt): Han vedkjendte ſig ſin Eiendom. — b) vedkjendes noget = v. ſig noget: Han vilde ikke vedkjendes hende.

vedkomme, h. s., ná (taka) til (e-s), skipta (e-n) nokkru, (sb.: e-n varðar um e-ð; þá skal ek seá um fèmál hans ok um þat annat, er hann tekr at henda, Nj. 5); lúta að (e-u): Denne Sag vedkommer mig ſlet ikke. Det vedkommer ham meer end mig. — Det vedkommer dit eget Bedſte; sb. **egen** a, β. — 2) ho. núl. t., **vedkommende**, a) sem e., sem í hlut á: Forlange vedkommende Øvrigheds Betænkning. — b) sem nafn, sá sem í hlut á, hlutaðeigandi: Jeg har talt med Vedkommende. Han har Vedkommendes Tilladelſe (hann hefur fengið leyfi hjá þeim sem með eiga).

vedlige, ao., („við lýði" afbakað úr danska orðinu), við, upp (sb.: Nú skal hann húsum upp halda, N. g. L. I, 37): Han maa, efter Contracten, holde Huſet v.

vedligeholde, ás., halda (e-u) við, veita e-u upphald (Fms. VIII, 279; sb. **vedlige**).

Vedligeholdelſe, án ft., sk., viðurhald, upphald (sb.: Um húsa upphald, N. g. L. I, 37; veita upphald musterinu, Fms. VIII, 279).

vedliggende, [sb. **ligge**], hjálagður (um skjöl; sb. **vedlægge**).

vedlægge leggja (e-ð) hjá (e-u): Jeg har vedlagt alle Bilagene. De Sagen vedlagte Documenter.

Vedlæs viðarhlass (fornt).

vedrøre, ás., lúta að (e-u); taka til (e-s; sb. **vedkomme**): I alt det, ſom vedrører den indre Statsſtyrelſe. — Den Sag vedrører mig ikke ekki varðar mig um það.

vedſtaae, ás., standa við, (sb. **vedgaae**): V. det man har ſagt. V. ſine Ord.

Vedſætter, ft. -e, kk., = **Favnſætter**.

vedtage, taka (fornt; sb.: var þetta samþykkt ok stett): Bønderne i Sognet have vedtaget (komið sjer saman um), at enhver ſkal holde ſit Qvæg teiret.

vedtegne, ás., skrifa (e-ð) utan við (á spássíuna).

Vedtegning, ft. -er, sk., a) það að **vedtegne**. — b) það sem skrifað er utan við (á spássíuna).

Vedtægt, ft. -er, sk., a) það að **vedtage**: Gjøre V. om noget. — b) það sem menn koma sjer saman um, setning (sb. ef nokkrer varðveita eðr við hafa láta setningar eða siðvenjur þær sem heldr mega heita óvenjur): Bønderne i den Egn have (følge) den V. Vedtægter modſættes ofte de egentlige, af Regjeringen udſtedte Love. — c) siðvenja.

Vedtægtshenſyn gaumur sem gefinn er að (hliðsjón sem höfð er af) siðvenju(m).

vedtørftig, ft. -e, e., [sb. þurfa e-s við], (sjaldh.), þurftugur (fornt), þurfandi (sb. Sturl, I, 126; sb. einnig **þurfamaður**).

vedvant, [sb. **vænne**], orðinn að (kominn upp í) vana.

vedvare, h. s., haldast, (sb. standa; verða ekki að öngu; o. s. frv.): Krigen har varet over 10 Aar, og vedvarer endnu. — Vedvarende langvinnur. En vedvarende Tørke. Vedvarende Beſtræbelſer.

Vedvaren, án ft., sk., það að vedvare: Sjælens V. (tilvera) efter Døden.

Vedvarenhed, án ft., sk., = Vedvaren: „Evig V."

vee, mo., [vei; sb. einnig nafnið Vee], vei (sb.: vei oss vesölum, Stjórn; vei þèr vesöl önd, 655 XIX; vei verði voro vanmegni, Fms. II, 186; Veis sè mèr! hvar er afl mitt komit ok huggan lífs míns? Veiss er mèr veslom! ekki er megin í limum mínum): V. mig ulykkelige! V. den Fader, der maa opleve ſaa ſtor en Sorg ved ſit Barn! — b) sem nafn: Raabe V. over een aumk(v)a e-n.

Vee, sk., [sb. vá og vei], 1) án ft., a) verkur. — b) harmur. — c) mótlæti: „I Vel og V. í meðlæti og mótlæti. — 2) í ft., Veer, jóðsótt (fornt), ljettasótt; (sb. hríðir). Sb. Fødſelsveer, Fødſelsſmerter, Kynder.

Veemod, sk. og kl., sorgarblíða: „V. er en Sorg, der for ſaavidt er mildnet, at den ikke længere nedtrykker".

veemodig, ft. -e, e., sorgblíður: „Lad min Sjæl v. (með sorgar-blíðu) ſkue den, hvis Død jeg frelſtes ved."

Veemodighed, án ft., sk., = Veemod.

Veemodsſuk blítt sorgar-andvarp.

Veemodstaare tár sem eru samfara blíðri sorg.

veg, ft. -e, e., [veikr], (fornl.), a) veikur (af sjer). — b) linur: Han er v. ſom Vox.

vege, ás. 1, [veikja], (fornl.), gjöra (e-ð) veikt eða lint.

*Vegetabilier, ft., fæða af plöntum.

*vegetabilſk, ft. -e, e., (sem er) plöntukyns, (sem er) úr plöntu(m), eða þvíuml.: V. Syre.

*Vegetation, sk., (allur) plöntuvöxtur (á e-m stað).

*vegetativ, ft. -e, e., sem lýtur að líkamlegum vexti.

*vegetere (har), h. s. 1, tóra, hjara, (sb.: enom nennolausa, þeim er narir í heiminom, er sem dauðe þat er lífet skal heita, Al.).

Veghed, án ft., sk., veikleiki; linleiki.

vegne, ás. 1, (fornl.), = vege.

vegne, ás. 1, [vegne: vikna = blegne: blikna], hnykkja: V. et Søm.

Vegne, ft., (vegna], í orðatiltæk. paa mine (dine, hans) V., [sb.: til annarrar vistarinnar stendr...Ólafr Þorláksson, á vegna Árna, skilgetins sonar síns, Vilk.], minna (sinna, hans) vegna (sb.: „þat" próf, „sem Arngeirr hafði áðr fram leitt sinna vegna; sb. einnig: váru þessir merkiligir prestar í ráði ok samþykki með herra Gyrð ..., en þessir af vegna herra Jóns af Hóla-biskupsdæmi; komu á stefnu fyrir oss: síra Einarr ráðsmaðr af vegna Hóla-kirkju, o. s. frv.; keyptum vèr við Bjarna bónda Guttormsson af staðarins vegna í Skálholti), af minni (þinni, hans) hálfu, fyrir mína (þína, hans) hönd: Paa Embeds V.; sb. Embedsvegne. — Fornt: „Paa mit Levnets V. (vegna lífernis míns. — þ. e.: að því leyti, hvernig líferni mitt er) er jeg ikke værdig til andet."

*Vehikel, kl., = Middel a; (sb. hvöt).

Vei, ft. -e, sk., [veg-r], a) eiginl., vegur, leið; gata: Et kort Stykke V., kippkorn, spotta-korn. Give ſig paa Veien, fara (halda) á stað, (sb.: leggja upp). Hvor mon han tog Veien hen hvert ætli hann hafi haldið? Gaae ſin V. fara burt. Han red ſin V. hann reið á stað. Følge een paa Veien, ganga á veg með e-m; fylgja e-m á veg. Gaae (kjøre) af Veien (úr vegi) for een. Forfeile den rette V., villast vegar (fornt), villast (tómt). Bringe (følge) een paa V. (eða ret V.) koma (fylgja) e-m á rjettan veg. Viſe een V. segja e-m til vegar. Han er paa Veien (á leiðinni) til Paris. Det er (ligger) af Veien (það er úr vegi, það er krókur) for mig. — Veien gaaer gjennem Skoven leiðin (gatan) liggur um skóginn. Veien løber af til Høire, vegurinn beygist til hægri handar; (sb.: þat heita allt þjóðvegir, er renna eptir endilöngom byggðom, o. s. frv., Gþl. 413). Der er ingen anden Vei til Huſet, end en Fodſti. En beſværlig V. (sb.: um torfærelega fjallvego, Al.). En hullet V. holótt gata. En opkjørt V. En bugtet (lige) V. En god V. góður vegur. — Fuglens V. i Luften. Fiſkens V. i Havet. Dyret tog ſin V. hen ad Skoven til snjeri (hjelt) til skógarins. — Vandet baner ſig V. (gjörir sjer farveg) gjennem Jordlagene. — b) óeiginl.: Staae (være) een i Veien, vera e-m til meins, bægjast við e-n, (sb.: fara í bága við e-n). — Bringe noget til Veie; sb. tilveie (ao.) og tilveiebringe. Komme til Veie koma í leitirnar. — Komme til Veie med een (úrelt), koma sjer saman við e-n. — Det var ikke af Veien (það væri ekki úr vegi), það væri ekki illa til fallið. — Det har gode Veie ekki liggur á. — Han kommer ingen V. dermed, hann kemst ekkert áfram með það, það hvorki gengur nje rekur (rekur nje gengur) fyrir honum. — Jeg var paa Veien at ville gaae jeg var kominn á flugstig (fremsta hlunn) að fara. Hun var paa Veien at falde, hún var nærri dottin, henni lá við að detta. Han var paa Veie at komme ſig, hann var heldur í apturbata, honum var farið að skána. — Være paa gode Veie, vera vel á veg komið; (um konu) vera óljett. — Gaae paa forbudne Veie gera það sem bannað er. Dydens (Salighedens) V. mannkosta- sáluhjálpar-) vegur.

Veianlæg, það að búa til götu (braut), vega(r)gjörð; gata, braut, vegur.

Veiarbeide vegabætur.

Veibetjent umsjónarmaður yfir vegabótum.

Veibred, nafn, græðisúra; selgresi, fuglatungur; kattartunga; o. s. frv.; *plantago*.

Veibrud, kl., vegarfall (sb. Gþl. 414); vegafallsbætur.

Veibryn götubarmur.

Veibygning = Veianlæg.

Veid sjá Vaid.

veie, ás., [vega], A) (um vikt), 1) eptir 1, a) eiginl., vega (sb.: Vá Halli sèr þá þrjár merkr, Fms. VI, 372) = reiða (sb.: nú reiðir hann rangar vættir, Grágás I, 499): V. noget paa en Bismer vega e-ð á reizlu. V. noget paa (i) en Vægtſkaal vega e-ð á metaskalum. — Det er knapt veiet lak-vegið. Det er vel veiet vel vegið. — V. noget af vega e-ð í sundur. Føden blev veiet dem til, þeim var vegið út, (hverjum var veginn sinn skammtur). — Man kan ikke v. det op med Penge það er fjarska dýrt. — b) óeiginl., íhuga, meta, eða þvíuml.: V. ſine Ord, gá að, hvað maður segir; tala gætilega. V. Grundene for og imod noget. — 2) þar sem gjörandinn merkir það, sem vegið (o. s. frv.) er, eptir 1 (en þó einnig með vog í þál. t.), a) eiginl., vega = standa: Det veier et Lispund. Sølvet veiede (eða vog) 60 Lod stóð 80 aura. — b) óeiginl., hrökkva, eða þvíuml.: Det veier kun lidt eða det veier let i Vægtſkaalen, það hrökkur ekki stórt, það nær ekki langt, það munar litið um það, eða þvíuml. Det veier tungt i Vægtſkaalen, það munar um það, eða þvíuml. — B) með vog í þál. t., veiet í ho. l. t., (úrelt), vega, drepa.

Veier, ft. -e, kk., sá sem hefur það starf að vega (sb. veie A, 1, a): En V. og Maaler.

Veierbod, ft. -er, = Veierhuus.

Veierhuus vættahús (= hús þar sem matvæli o. s. frv. eru vegin af þeim manni sem til þess er settur; sb. Veier).

Veiermeſter = Veier.

Veierpenge, ft., kaup fyrir að vega e-ð (sb. Veierhuus).

Veieſkaal (sjaldh.), = Vægtſkaal.

veifarende, [sb. fare og vegfarandi], vegfarandi (fornt.; sb.: vegferill, brautingi, ferðamaður).

Veifred friðhelgi ferðamanna.

Veiføre færð.

veikjendt, [sb. kjende], = veikyndig.

Veikors kross (er stendur) við götu.

veikyndig, sem (þiggj.) leið er kunnug, sem ratar, vegvís (Fms.).

Veile, ft. -r, sk., (í vík eða firði), grandi (sem vaðið verður eptir um fjöru).

veilede, [-lede af leiða], leiðbeina (e-m): V. een i hans Studeringer.

Veileder, a) kk., leiðtogi (óeiginl.). — b) sk., leiðarvísir, leiðvísun (sb.: svá er hin helga mær María örogg leiðvíson til himneskrar hafnar, 655 XXVII): „En Lære, der tilbyder ſig os ſom V. gjennem Livet".

Veiledning, ft. -er, sk., leiðbeining, leiðvísun (sb. Veileder b).

veilys, [vegljós-s], farljós (sb.: Nótt var þá farljós, Eg. 88); vegljós (B. H), ratljós (Jóh.).

Veilængde vegalengd.

Veiløber, a) kk., göngupóstur (þ. e. gangandi póstur). — b) sk., = Forløber b.

veiløs sem enginn vegur liggur um: „Veiløſe Ørkener." „Et veiløſt Bjerg."

Veimaal, a) = Veilængde. — b) dagleið, áfangi.

Veimaaler, sk., verkfæri til að mæla fljótleika ferðar (á landi; ferðarmælir).

Veimaaling vega(r)mæling.

Veimeſter heldri umsjónarmaður yfir vegabótum.

Veimøde, kl., vegamót, a) samkomur vega eða gatna, brautamót (Grágás). Sb. Veiſtjel a. — b) í orðskv.: Vidt er V. víða liggja vegamót.

Veining, ft. -er, sk., það að veie A, 1.

Veipenge, ft., vegtollur.

Veipæl staur eða stöpull til að sýna vegalengd eða til leiðbeiningar. Sb. Veiſtøtte.

Veir, án ft., kl., [veðr], 1) veður, (sb. Veirlig): Vi faae andet V. Klart V., skírt veður (sb.: skír veðr eða úskír, Stjórn), heiðskírt (heiðríkt) veður (fornt), heiðviðri (fornt), heiðríkja. Mørkt V. dumbungs-veður. Fugtigt V. votviðri (fornt). Tørt V. þurviðri (fornt; sb.: þurrkur, þerrir). Koldt V., kalt veður (fornt), kuldi, kuldar (sb.: voro frost mikil ok kuldar, Fms. II, 29). Slet V., illt veður, illviðri. Godt V., gott veður (fornt), góðviðri (fornt). Stadigt V. staðviðri. Foranderligt V. umhleypingar. Vi have godt (o. s. frv.) V. það er gott (o. s. frv.) veður. — Det er koldt (varmt) i Veiret það er kalt (hlýtt) úti. Det er mørkt (lyſt) i Veiret það er dimmt (bjart) upp yfir. — 2) lopt, a) í öðrum eins orðatillækk. og: Gunnarr hljóp í lopt upp; bregða e-m á lopt, α) í orðatiltæk. i Veiret, t. a. m.: Kaſte noget i (eða op i) Veiret kasta e-u upp (í loptið). Løft Drengen i Veiret (lyptu drengnum upp), at han kan ſee. Holde noget i Veiret halda e-u upp. — Skyde i Veiret (um plöntur; sb. þar renna eigi upp þyrnar nè illgresi). — Det ſtod ſaa høit i Veiret (var — mændi — svo hátt), at jeg ikke kunde naae det. — β) í orðatiltæk. til Veirs upp í reiðann: Gaae til Veirs. — b) (sb.: hann hjó sverðinu þrysvar framm í loptit fyrir sik í vindinn, Fms. VI, 313): Fegte i Veiret med en Stok. — c) (sb.: út í buskann; — út í bláinn): Gjøre noget hen i Veiret gjöra e-ð í hugsunarleysi. Snakke hen i Veiret, vaða reykinn, (í líkri merk. og: vera að bulla). Svare een hen i Veiret gegna gæsunum sem í gær flugu. — 3) veður = vindur: „Veiret blæſer hvor det vil.“ — Sætte Seilet til Veirs aka segli (þegar beita skal). — Der maa ikke et V. blæſe paa ham (um eptirlætisgoð), það má ekki anda á hann, eða þvíuml. — Slaae noget hen i V. og Vind; sb. ſlaae I, B, 2, b. — Vende (ſkære) Kaaben efter Veiret, tala eins og hver vill heyra, eða þvíuml. — Komme under V. med noget komast á snoðir um e-ð. — 4) andi, önd (sb.: Erkúles inn mikli rann 125 skrefa, meðan hann þoldi önd einu sinne, Rimb. 482; sb. einnig: gengr vindr ór filnum, Al.): Trække Veiret draga andann. Tabe (miſte) Veiret geta ekki náð andanum.

Veirbjørn bjálki eða biti undir hinum þyngra öxul-enda í mylnu.

Veirbog, ft. -bøger, veðurbók (þ. e. bók annaðhvort um það hvernig veðrið muni verða eða hvernig það hafi verið).

veire, ás. 1, [e. o. veðra f. viðra], a) viðra, þurrka. — b) (sjaldh.), feykja (e-u).

veirfaſt, [veðrfast-r], sem bíður byrjar.

Veirgab, gímald; vindauga.

Veirglas, loptþungamælir, loptvog (P. Þ.): Qvægſølvet falder i Veirglasſet. Sb. Luftglas, Luftvægt, Barometer.

Veirhane, a) veðurviti. — b) sá sem er út í hvippinn og hvappinn, (sá sem er allra mesta) froða; lausagopi; flysjungur.

Veirhat skýli (á reykháf).

Veirhul vindauga.

Veirhætte = Veirhat.

Veirider, ft. -e, kk., ríðandi lögreglumaður.

Veirkave, sk., vindbylur.

Veirkule = Kuling.

veirkyndig veðurkænn (Skuggsjá 222; sb. veðurglöggur).

Veirlig, án ft., kl., veðrátta (fornt), veðráttufar (fornt; sb.: veðrleikr, Fóstbr. 33): Lægge Mærke til Veirligets Forandringer hyggja að veðrabrigðum. Vi have i denne Sommer et meget fugtigt (uſtadigt) V. þetta sumar eru mikil votviðri (er mjög óstöðug veðrátta).

Veirlys, hrævareldur, (sb. Irlys, Lygtemand). — Óeiginl.: „Af uſle V. af tomt, af flygtigt Haab, du kunde glimte for mig!“

Veirlære veðráttufræði.

Veirmærke = Veirtegn.

Veirmølle vindmylna.

Veirmøller sá sem á eða hefur vindmylnu.

Veirſkifte, veðraskipti (B. H.), veðrabrigði.

Veirſol = Biſol, (sb.: veðrahjálmur, B H.).

Veirſpaadom, veðurspá, veðraspá.

Veirſtak eins konar regnbogabrot sem veit á stórviðri.

veirſtemt, [sb. ſtemme, teppa, o. s. frv.], sem hefur andarteppu, sem ekki nær andanum.

Veirſtrøg, vind-stroka, súgur: „Veirſtrøget i Gruberne.“

Veirſtøtte regnbogabrot niður við sjóndeildarhring.

Veirſyn = Luftſyn.

Veirtegn það sem veit á e-a veðráttu.

Veiſkat tollur til vegabóta.

Veiſkjel, a) vegamót (sb. Veimøde a). — b) takmörk við veg eða takmörk sem vegur gjörir.

Veiſpor, kl., = Hjulſpor.

veiſtiv (um vagn) sem nóg bil er á milli hjólanna á.

Veiſtykke kafli af vegi.

Veiſtøtte stöpull til að sýna vegalengd eða til leiðbeiningar. Sb. Veipæl, Milepæl.

Veiſtøv, ryk á vegum, (sb. jóreykur).

Veiſyn vegaskoðun.

Veitold veg-tollur.

Veitsbands brottfall.

Veitæring, vegnest (Hávam.), nesti.

veivild villur vegar.

veiviſe (sjaldh.), segja (e-m) leið; leiðbeina (e-m).

Veiviſer, 1) kk., leiðtogi (fornt), leiðsagi (Stjórn), leiðsögumaður (fornt), leiðsagnarmaður (fornt), leiðsagnari (Sturl. III, 6). — 2) sk., a) leiðarvísir (settur á vegum úti). — b) = Adreſſecalender.

vel, [vel], A) sem ao., mo., st., 1) ao., a) vel: Befinde ſig v.; sb. befinde 2, b. Han føler ſig v., honum líður vel, (sb.: kenna sjer einskis meins). Hun har ikke været v. i nogle Dage hefur verið lasin (vesöl) nokkra daga. Det er i Dag bedre med ham honum (þ. e. hinum sjúka manni) líður betur í dag. See v. ud vera hraustlegur (= heilsulegur). Lide v.; sb. lide (at líða) 2. — Lev v.; sb. leve I, A, 1, d. Det ſtaaer v. til med ham honum líður vel. Være v. til Mode; sb. Mod 1, a, β. Være v. til Fods, vera góður göngumaður, vera góður að ganga. Være v. kjørende vera vel akandi (að sínu leyti eins og: vera vel ríðandi). Gid det gaae ham v. gangi (líði) honum vel! Gjøre v. imod een; sb. gjøre II. Ville een v., vilja e-m vel, vera e-m vel viljaður (fornt). Forſøget løb v. af; sb. løbe B. Det gjør han v. það er rjett gjört af honum. Selvgjort er v. gjort; sb. velgjort. Det er ikke ſaa v., það er ekki svo mikið um, það er ekki því að heilsa. — b) (vel =) heldur, (sb. æði): Kjolen er v. vid. Hans Tale var v. lang. Du blev v. længe borte. — c) líkt og að sönnu, reyndar, líklega, eða þvíuml.; en þó er oss tíðast, að hafa þar ekkert orð, sem Danir hafa v. í þessari merk.; (sb. nok 3, b): Han kommer v. (kemur líklega, mun koma), naar hans Penge ere fortærede. Vi ville v. enes derom (jeg held) við komum okkur saman um það. Man kan v. ikke (eða neppe) ſtole meget paa hans Løfte líklega stoðar lítið að reiða sig á loforð hans. Det er v. ikke muligt (það mun ekki vera vegur til), at faae ham i Tale? Troer du v., at han vil tilgive mig heldurðu, að hann fyrirgefi mjer? Troer du v. paa dette Rygte trúirðu þessari sögu? — Der var v. over hundrede Menneſker víst yfir hundrað manns. Jeg har v. tyve Gange ſagt ham det jeg hef fyrir víst sagt honum það tuttugu sinnum. — Jeg har været der ti, ja v. tyve Gange jeg hef komið þar tíu sinnum, eða jafnvel tuttugu sinnum. Han fandt ligeſaa ſtor, og v. endnu ſtørre Fordeel derved hann hafði eins mikinn hag á því, og jafnvel meira. — 2) sem mo., a) v. eða nu v., gott og vel, eða þvíuml.: Nu vel! jeg vil tilſtaae ham det, han begjerer. — b) v. eða meget v., það er og, rjett er það, eða þvíuml. — c) með þiggj.: V. den (sæll er sá), ſom lever ukjendt og umisundt! V. mig (sæll em eg þess; hamingjunni sje lof; því fór betur), at jeg ikke ſkulde prøve denne Sorg. — 3) sem st., a) að sönnu, að vísu: Vel har jeg (eða jeg har v.) lovet ham Pengene; men ikke alle paa eengang. V. er hun ſmuk; men tillige forfængelig, hún er að sönnu fríð; en hún er líka hjegómleg, (sb.: það er hvorttveggja ...., enda). V. vil jeg ikke i Dag; men i Morgen þó jeg vilji ekki í dag, þá vil jeg á morgun. — b) i Dag vil jeg ikke, men v. i Morgen í dag vil jeg ekki; enn á morgun vil jeg. Jeg har ikke lovet at ſkaffe ham Tjeneſten; men v. (en hinu hef jeg lofað) at anbefale ham dertil. — B) Vel, án ft., kl., hagur: Fædrelandets (det Heles, det Enkeltes) V. Hans V. er mig ſaa nær ſom mit eget mjer er jafn-annt um hann og um sjálfan mig. Det er til dit eget V., sjálfum þjer til góðs, sjálfum þjer fyrir beztu. Det er til vort fælles V. báðum — öllum — okkur til góðs (fyrir beztu). I Vee og V. í meðlæti og mótlæti.

velagtbar (úrelt), virðuglegur.

velan, mo., hana nú, hana þá, gott og vel: V.! vi vil da prøve paa, om vi kan udføre det.

velanſtændig, kurteislegur, (sb.: kunna sig).

Velanſtændighed, án ft., sk., kurteisi: Det er (ſtrider) mod Velanſtændigheden það er ókurteislegt.

velartet, [sb. arte], sem góð náttúra hefur þróazt í.

velbaaren, [sb. bære og velborin-n], velborinn (sb.: þjónaðo opt velbornir menn þeim, er varla mátto vera knapar þeirra, Gþl. 46). — b) sem virðingar-ávarp, næst fyrir neðan høivelbaaren.

Velbaarenhed, ft. -er, sk., velborinn maður (sem virðingar-ávarp).

Velbefindende vellíðan.

Velbehag = Behag, a) finde V. i noget. — b) overlade noget til eens V.

velbehagelig (sjaldh.), þóknanlegur, (sb. behagelig).

Velbehagelighed, án ft., sk., (í ritningunni), þóknun.

velbemeldt velnefndur.

velberaad = beraad: Med v. Hu (Sind).

velbevaagen velviljaður e-m.

velbygget, [sb. bygge], = vel bygget (sb. bygge A, 1, a).

velbyrdig, a) = velbaaren a. — b) sem virðingar-ávarp, næst fyrir neðan velbaaren.

Velbyrdighed, sk., a) án ft., það að vera velbyrdig a. — b) með ft. -er, velborinn maður (sem virðingar-ávarp).

Veldaad (sjaldh.), = Velgjerning.

veldannet, [sb. danne], vel lagaður; laglegur; fallegur í vexti.

veldædig, ft. -e, e., sem til góðgjörða heyrir. Sb. velgjørende b, godgjørende.

Veldædighed, án ft., sk., (sjaldh.), = Velgjørenhed, Godgjørenhed.

velforrettet, [sb. forrette], = vel forrettet (vel af hendi leystur).

velforſkyldt, [sb. forſkylde], = vel forſkyldt (maklegur. Sb. velfortjent).

velforſynet, [sb. forſyne], = vel forſynet (byrgur).

velfortjent, [sb. fortjene], = vel fortjent (verðskuldaður, sem maður á skilið, sem maður hefur til unnið, maklegur).

Velfærd, [velferð?], velferð; velgengni, velmegun: Hans timelige og evige V. (sb.: velferð lífs ok sálar, Laur.). Han har forſpildt hendes V. — Underſaatternes (Borgernes, Medborgeres) V. — Hans hele V. blev ødelagt.

Velfærdsſag mál sem velferð e-s er undir komin.

Velfærdsting, sk., hlutar sem velferð e-s er undir komin.

Velgaaende, án ft., kl., vellíðan: Drikke paa eens V. óska e-m heilla og drekka svo úr staupi sínu (annað enn: drekka velfaranda e-s, Fms. III, 191).

Velgjerning, [velgerning-r], velgjörningur (fornt): Han har beviiſt mig mange Velgjerninger margt vel til mín gjört. Det er en ſand V. imod ham, at give ham noget at beſtille.

velgjort, [sb. gjøre], = vel gjort (vel gjörður): Et v. Arbeide roſer ſig ſelv. Selvgjort er v. sjálfs er höndin hollust (orðskv.).

velgjørende, [sb. gjøre], a) (sem er) til góðs: Bevægelſe er mig v. holl, heilnæm. Denne Erfaring har været mig meget v. verið mjer til mikils góðs. — En for Jorden v. Regn regn, sem er gott fyrir jörðina. — b) góðgjörðasamur, (sb.: hón .... var mörgum manni mikill gagnsmaðr, Fóstbr.): „Den er v.,

der anvender ſin Virkſomhed til Gavn for ſine Medmenneſker." Et v. Sindelag.

Velgjørenhed, án ft., sk., góðgjörðasemi, (sb. velgjørende b): Leve af Andres V.

Velgjører velgjörðamaður (e-s): Han blev en Forræder imod ſin ſtørſte V.

Velgjørerinde, ft. -r, kvk., velgjörðamaður (e-s, um kvennmann).

velgrundet, [sb. grunde], = vel grundet (sem rök eru til).

velhavende, [sb. have], (vel) megandi, efnaður. Sb. bemidlet, formuende.

Velhavenhed, án ft., sk., það að vera megandi (efnaður; sb.: efni).

velholden, [sb. holde], a) = velhavende. — b) = vel holden (i-haldinn).

***Velinpapir**, án ft., kl., brjefapappír.

Velklang, án ft., viðkunnanlegur hljómur, það að láta vel (í eyrum): V. i et Vers. V. i en Periode.

velklingende, [sb. klinge], sem lætur vel (í eyrum), hljómfagur, (sb.: smellinn, liðugur): V. Vers.

velklædt, [sb. klæde], vel búinn, (sb.: vegliga búinn, Gisl.), (sem er) vel til fara: Anſtændige og velklædte Folk.

velkommen, [sb. komme og velkomin-n], a) velkominn: Vær v. eða (tómt) v. vertu velkominn! Byde een v. (sb.: konungr bað hann velkominn, Fms. I, 16). — b) = kjærkommen: En v. Gjeſt.

Velkomſt, án ft., sk., velkomandi (búið til eptir velfarandi): Drikke til V. drekka velkomanda e-s.

Velkomſtbæger bikar sem e-m er boðinn um leið og hann er beðinn að vera vel kominn.

Velkomſtdrik drykkur sem e-m er boðinn um leið og hann er beðinn að vera vel kominn.

Velkomſtſkaal velkomanda-full.

Vellevnet, bílífi (Al.), sællífi (fornt): „Hans Ungdom var ubekjendt med Vellyſt, uſvækket af V."

vellidt, [sb. lide, þola, o. s. frv.], = vel lidt (vel látinn, sem kemur sjer vel).

Velling sjá **Vælling**.

Vellugt ilmur (fornt).

vellugtende, [sb. lugte], ilmandi (fornt).

Vellyd, án ft., hljóðfegurð: Det forſtyrrer Vellyden.

vellydende, [sb. lyde af hljóða], sem lætur vel (í eyrum).

Vellyſt, a) án ft., unað (kl.; sb.: „svá at öllum þikkir unat í á at heyra" hörpuslättinn, Fas. I, 318), unaður (kk.; sb.: komask til eilífs unaðar, 625), unun, yndi, inndæli: Det er en V. paa en hed Sommerdag at bade ſig i Søen. — „O, under mig den V., at adlyde ſaa øm en Moders Bud!" — b) með ft. -er, munuð (kvk.; sb.: engi mátti verða líkamleg munuð í holdi hennar, svá at hón kenndi aldrigi munuðarinnar, 619; þá er vèr höldum oss frá rangri líkams munuð), munuðlífi (fornt; sb.: Gaius framdi náliga allt munuðlífi; Fyrir hvern skyld tæmir þú þik ekki allan til eptirlætis ok munuðlífis ....?; Efter synð gerðesk fýse munoðlifes í likömom þeira; hitnar hann ok logar af munuðlífis girnd ok hita; sb. einnig: losti, lostasemi, lostasemd, lostagirnd, kvennsemi, vera upp á heiminn); Være hengiven til V. Alle Vellyſters Slave (sá sem er) niður sokkinn í alls konar munuð.

vellyſtdrukken, [sb. drikke], frá sjer numinn af unun eða munuð: „Det vellyſtdrukne Sind."

vellyſtfuld, ununarsamur, unaðsamur, unaðsamlegur, unaðsfullur.

vellyſtig, ft. -e, a) = vellyſtfuld: En v. Fornemmelſe. — b) lostafullur, (sb.: kvennsamur, vífinn): Et vellyſtigt Menneſke. Sb. liderlig. — c) sem sýnir eða kveikir losta, lostasamlegur (sb. með lostasamligum hlutum): En v. Stilling. Vellyſtige Billeder (Digte, Foreſtillinger).

Vellyſtighed, án ft., sk., lostasemi, lostasemd, lostagirnd.

Vellyſtling, ft. -er, kk., lostafullur maður: „Hvis den fine Verden bærer over med Gjekken, Vellyſtlingen, ja med Forføreren."

Vellyſtliv munuðlífi.

vellyſtmæt saddur af unun eða munuð.

vellyſtrig = vellyſtfuld.

Velmagt, án ft., full heilsa; fullt fjör, (sb.: vera upp á sitt hið bezta); velgengni: Da han endnu var i ſin V. Riget var da i ſin høieſte V.

Velmagtsdage, ft., tíð þegar e-m líður vel: „En Veninde af min Moder, ſom havde megen Omgang med os i vore V.", meðan betur stóð á, eða þvíuml.

velmeent, [sb. mene], gjörður (o. s. frv.) í góðu skyni: Et v. Raad.

velmenende, [sb. mene], sem vill vel: En v. Vens Raad.

velnemmet, ft. -nemmede, e., (sjaldh.), hæfur til náms: „Velnemmede unge Karle."

velopdragen, [sb. opdrage], = vel opdragen (vel upp alinn, siðaður): Saadanne Plumpheder tillader intet velopdraget Menneſke ſig.

velſigne, [sb.: Komi þèr nú vel signaðir — eða: velsignaðir? — til mins faður ríkis, 619], a) blessa, (sb. signaður): Faderen velſignede ſine Børn. Præſten velſignede Menigheden. — Gud (Herren) v. dig (eder), guð blessi þig (yður, ykkur), guð miskuni þjer (yður, ykkur)! — b) (um guð), gæða (e-n e-u): Gud velſignede ham med (veitti honum) et langt og lykſaligt Liv.

Velſignelſe, ft. -r, sk., blessun, blessing (655 VIII): Faderen gav ham ſin V. blessaði hann (fornt: honum; sb.: hann bað byskups-efni gefa sèr blessan). Præſten lyſte Velſignelſe over Menigheden blessaði söfnuðinn. — Gud give ſin V. dertil. — Í tali: Guds V. mesta blessun (af e-u), t. a. m.: Der er Guds V. af Korn paa Marken.

velſindet, sem vill vel; góðfús, góðgjarn.

velſkabt, [sb. ſkabe], a) (um mann), fallegur í vexti. — b) (sjaldnar, um skepnur), vel vaxinn.

velſmagende, [sb. ſmage], bragðgóður.

Velſtand, án ft., velmegun: Han ſidder i V. (hann er vel megandi); men rig er han ikke. Folkets (Landets) V.

Velſtandskilde e-ð sem gjörir velmegun.

veltalende, [sb. tale], mælskur, málsnjallur, orðsnjallur (fornt), orðfær (fornt), snjallmæltur (fornt), snjalltalaður (fornt), snjallur (fornt; sb.: vel máli farinn; hún var kvenna fríðust sýnum ok bezt orðfarin, Fms. IV, 180).

Veltalenhed, án ft., sk., mælska (fornt), málsnilli (fornt), málsnilld (fornt), orðfimi (fornt), orðgnótt (fornt): Han har en god naturlig V. hann er málsnjallur af náttúru. — b) málsnilldarlist (fornt): Han er Lærer i Veltalenheden.

veltilfreds = vel tilfreds (ánægður).

veltænkende, [sb. tænke], góðfús, góðgjarn, vandaður, ráðvandur.

velviis (fyrrum) virðingar-ávarp við dómendur og yfirvöld.

Velviished, ft. -er, sk., (fyrrum) virðingar-ávarp við dómendur og yfirvöld.

Velvillie, velvild, góðvild (fornt), góðvilji (fornt), góðgirni (fornt), góðgirnd (fornt), góðfýsi (fornt), góðfýst (fornt): Have V. for een (sb.: e-m er vel við e-n eða til e-s).

velvillig, góðgjarn (fornt), góðfús (fornt), góðgjarnlegur (fornt).

Velvillighed, án ft., sk., = Velvillie.

velvoxen, [sb. voxe], mikill vexti og vel limaður.

Velværen vellíðun.

Velynder vinur (e-s, honum æðri að virðingu).

velædel, virðingar-ávarp a) (fyrrum) við lögtignarmenn (sb. Rangsperſon). — b) (nú á dögum) við heldri menn sem ekki hafa lögtign.

Velædelhed, ft. -er, sk., virðingar-ávarp (sb. greinina um velædel).

velærværdig virðingar-ávarp við klerka sem ekki hafa lögtign (sb. Rang b).

Velærværdighed, ft. -er, sk., virðingar-ávarp (sb. greinina um velærværdig).

Ven, ft. -ner, kk., [vin], vinur, (sb.: Vil ek gjarna vera þinn vin fullkominn; hann... var hinn mesti vin beggja þeirra; gjörðist hann síðan ölúðarvin Ólafs konungs; aldavinur; ástvinur; einkavinur; með þeim Þorkatli vas vingott): Han er min kjæreſte (fortroligſte) V. hann er bezti vinur minn. Jeg har en tro V. i ham jeg á tryggan vin þar sem hann er. De have været Venner fra Barndommen af (sb. þeir várusk vinir). Lad os være gode Venner igjen við skulum sættast. — Í tali: Blive gode Venner (ekki god V.) med een koma sjer í mjúkinn hjá e-m. Være gode Venner med een eiga vingott við e-n. — b) (í tali) skiptavinur, kunningi; eða þvíuml. — c) V. af noget, sá sem þykir vænt um e-ð; sá sem er hneigður (gefinn) fyrir e-ð (sb. Elſker b, elſke b, α); eða þvíuml.: Fædrelandets Venner þjóðræknir menn. Dydens (Sandhedens) Venner þeir sem elska (stunda, þýðast, aðhyllast, eða þvíuml.) mannkostina (sannleikann). Jeg er ingen V. af (mjer er aldrei um) lang Snak.

***venal**, ft. -e, e., falur; fáanlegur til alls fyrir peninga.

vende, s. 1 og 2, [venda], A) ás., venda e-u (eða — í fornbókum — e-ð), snúa e-u (eða — í fornbókum — e-ð), hverfa e-u (eða — í fornbókum — e-ð), 1) eiginl.: V. en Vogn snúa vagni við. V. en Steg snúa steik (á steikiteini). V. ſig (snúa sjer) i Sengen. V. ſig til een snúa sjer að e-m. V. Ryggen til een eða v. een Ryggen snúa bakinu að e-m. Saaſnart jeg vendte Ryggen óðara enn jeg var farinn. — Vinden har vendt ſig hann hefur snúið sjer. — V. noget om snúa e-u við. — b) fra Holland vendte vi os (snjerum vjer) til Tydſkland (sb.: hann vendir sinum vegi austr til landsenda, Fms. XI, 425). — c) venda (fati): V. en Kjole. V. Handſker. — 2) hálfóeiginl. og óeiginl.: V. ſig til een, leita til e-s, eða þvíuml. V. ſit Hjerte fra een leggja leiðindi á e-n (sb. Al. — sb. einnig: biðjum vèr .... Hóla-biskup .... at hann vendi góðvilja til klaustrsins ok systranna; ok vendir til hans allri þeirri hollostu, sem þú veittir mèr). V. een fra et Forſæt hafa e-n ofan af e-u. V. alt til det Bedſte færa allt til betra vegar. Han kan godt v. og dreie ſine Ord (þ. e.: haga svo orðum sínum, að þau verði ýmislega skilin, eptir því sem hann vill). — Orðskv.: Vane er ond at v., gjörn er hönd á venju, (sb.: smekkurinn sá, sem kemst í ker, keiminn lengi eptir ber). — Bladet har vendt ſig það er komið annað hljóð í strokkinn. Lykken har vendt ſig (sb. at á þeim fundi muni hamingjuskipti orðit hafa með okkr Þórði). — V. noget om (sb. öfga orð konungs ok biðja hann ríða með vápnum — þar sem konungur hafði beðið hann að ríða ekki með vopnum). — B) h. s., a) v. med en Vogn (Plov) eða (tómt) v. (t. a. m.: Her er ikke Rum til at v.) snúa vagni (plógi) við. — b) v.

op og ned paa noget hafa endaskipti á e-u. — c) vende om (tilbage), venda aptur (fornt), snúa aptur, snúa við, hverfa aptur (fornt), fara aptur (ísll. I, 85). V. hjem, snúa heim, o. s. frv. — d) snúa (um e-ð sem er kyrrt), horfa (sb. horfði upp kjölrinn), vita: V. nedad (opad). Bagſiden vendte i Veiret. — Saalænge mit Hoved vender op (eiginl.: meðan mitt höfuð veit upp, þ. e., meðan jeg lifi, sb.: meðan várr hauss væri fyrir ofan mold, Fms. VI, 182). — Vinduerne v. mod Gaarden. Diſſe Værelſer v. mod Nord.

Vendefure arðurfor eptir aðra plægingu akurlands.

Vendehals (fuglinn) *jynx torquilla.*

Vendekaabe, sá sem talar eins og hver vill heyra, (sá sem ætíð lagar sig eptir þeim sem bezt gengur).

Vendekreds sólhvarfahringur (Rímb.).

Vendelbo Vandilsbyggi (sb. Fms. XI, 252).

Vendemod kviklyndi. Sb. Vankelmodighed.

Vendeplov eins konar plógur með tvennu moldvarpi og tveimur hinum aptari plógjárnum.

Vendepunkt sá punktur þar sem e-ð snýst við. — Óeiginl.: Dette var et V. i hans Skjebne hjer urðu umskipti á forlögum hans.

Vending, ft. -er, sk., A) af vende A, 1) eiginl., a) snúning(ur): Høets V. það að snúa heyinu (rifja heyið). — b) fornt orðatiltæki: Komme (give) ſig i V. med een komast í (leggja til) bardaga við e-n (á sjó). — 2) óeiginl., a) (snögg) umskipti: Gjort Gjerning har ingen V. (orðskv.; sb.: það verður ekki aptur tekið). — b) það hvernig komizt er að orði, (orðakvöð, orðasetning): „Pyntede Talemaader og konſtige Vendinger." — B) (af vende B), það í hverja átt e-ð snýr (veit, horfir).

vene (einnig ritað væne), ás. 1, [veina], í orðatiltæk. v. ſig, veina sèr (619), kveina, kvarta, (sb. jamre): „Ved min Lod jeg mig ei meer ſkal v." kveina (kvarta) framar um forlög mín.

***Veneration,** sk., lotning. Sb. Høiagtelſe, Ærefrygt, Ærbødighed.

***venerere,** ás. 1, tigna, gófga, veita (e-m) lotning.

***veneriſk,** ft. -e, e., sem lýtur að (kemur til af, hefur) franzós: Den veneriſke Syge franzós.

venfaſt sjá vennefaſt.

Venfaſthed, án ft., sk., (sjaldh.), vinfesti (Hv.).

Veninde, ft. -r, kvk., vina (fornt), vinkona (fornt; sb.: kunnkona, 677).

venkjær (sjaldh.), vinalegur: „En v. Hund". (Sb. vennekjær).

venlig, ft. -e, e., [vinlig-r], hýr, blíðlegur, vingjarnlegur, vinalegur, (sb. venſkabelig): Et venligt Anſigt. Hun er mild og v. imod alle blíð og þægileg við alla. Venlige Ord, vingjarnleg orð (fornt), blíðskaparorð (Stjórn). Et venligt Brev. — En v. (þægileg, viðkunnanleg) Udſigt.

Venlighed, án ft., sk., blíðleiki, blíðskapur, blíða: Hendes V. indtager enhver. Modtage een med V., taka við e-m blíðlega (sb. Fms. I, 54), fagna e-m vel og blíðlega (sb. Nj. 4). Hans V. var kun forſtilt blíðleikinn hans var tóm uppgerð.

vennefaſt (síður venfaſt), vinfastur (Nj.).

Vennefavn, vina(r)-faðmur, (sb. Venneſkjød).

Vennefred, [sb. Eldi heitari brennr með illum vinum friðr fimm daga], friður og vinátta; vinabót.

Vennegave vingjöf (fornt).

Venneglæde gleði af vináttu.

Vennehaand vinarhönd: En Gave af V.

Vennehilſen vináttu-kveðja (sb. Sturl. II, 108).

Vennehjelp, liðveizla sakir vináttu, (sb.: vináttubragð).

vennehuld, [sb. vinholl-r], vinsamlegur, ástúðlegur: Hans vennehulde Opmuntring.

Vennehuus, [vinahús], vina(r)hús.

vennekjær, vinhollur (fornt), vingóður (sb. Vèmundr .... lèt Hánef vera vingóðan mann). (Sb. venkjær).

Vennekreds, a) (þeir sem eru) vinir, fjelagar. — b) = Vennelag.

Vennelag vina-samsæti.

venneløs vinlaus (fornt).

Vennemaal, [sb. vinmál], bróðerni: I V. at ſige.

vennemild, vingjarnlegur, blíðlegur, hýrlegur.

Vennenød, án ft., sk., vandi (eða þvíuml. — sb. Nød) sem vinur manns er í staddur: „I V. at glemme egen Fare."

Vennepligt vináttu-skylda (= skylda sakir vináttu).

venneſalig = venneſæl.

Venneſavn vina(r)-söknuður.

Venneſelſkab = Vennelag.

Venneſind, vinsamlegt hugarfar, vináttugóðvilji (sb. Stjórn), vináttu-kærleiki (sb. Stjórn).

venneſindet vinveittur.

Venneſkjød, kelta eða knje vinar manns, (sb. Vennefavn).

Venneſvig svikræði vina(r) manns: „Vogt dig vel for V."

venneſæl, ft. -e, e., [sb. vinsæl-l], a) vinsæll. — b) ástríkur, ástúðugur, ástúðlegur, ástsamlegur, eða þvíuml.

Vennetale, vinmæli (sb. Eg. 312); vingjarnleg viðræða.

vennetro vinfastur (fornt).

Vennetviſt, krit á milli vina, (sb.: vingreitt, N. g. L.).

Vennevold, vina(r)-vald, vina(r)-hendur: Betroe noget i V., fela vini sínum e-ð á vald (hendur), biðja vin sinn fyrir e-ð. Det er i V. á góðum stað (geymt af vinum).

Venſkab, kl., [sb. vinskap-r], vinátta, vinsemd, vingun (sb.: aldregi kom þeirra vingan í samt lag síðan, Fms. XI, 55), vinfengi, vinskapur (fornt): Stifte (ſlutte) V. med een (sb.: Sagðist Haraldr vilja leggja við hann ... vináttu ...; ... skyldo þeir þá at fullu binda vináttu sína, Fms. I, 53). Holde V. med een halda vináttu við e-n. Gjøre noget af V. for een (sb. Snorri kvazt þetta mundu gera fyrir vinfengis sakir við Guðrúnu). — Holde V. med Folk eiga ekki óvini. — b) vináttubragð, greiði: Beviis mig det V.

venſkabelig, a) ft. -e, e., vinsamlegur (fornt), vináttusamlegur (fornt), vingjarnlegur (fornt), vinveitlegur (fornt): Et venſkabeligt Sindelag. En v. Handlemaade vináttubragð. Staae paa en v. Fod med een (eiga vingjarnleg skipti við e-n). — b) sem ao., vinsamlega (fornt), vináttusamlega (fornt), vináttulega (sb. þeir töluðuz meðr — þ. e.: við — vináttulega), vingjarnlega (fornt), vinveitlega (fornt): Handle v. mod een.

Venſkabelighed, án ft., sk., bróðerni: Afgjøre noget i V.

Venſkabsbaand, vináttu-samband, (sb. Venſkab a).

Venſkabsbrud, kl., vin-slit (ísll. II, 217).

Venſkabsforhold, vingjarnleg viðskipti, fjelagskapur: Staae i V. til een (sb.: þeim er vel til vina).

Venſkabsfølelſe vináttu-góðvilji (sb.: lokkaðiz hann — þ. e. Adam — eptir henner — þ. e. Efu — áeggjan, svá sem af nökkurum of miklum vináttu-góðvilja ok eptirlæti, Stjórn).

Venſkabspligt = Vennepligt.

Venſkabsſtykke (í tali), vináttubragð. (sb.: vináttumark, vináttumerki), greiði, greiðapar,

venſtre, óbreytanleg e., [vinstri], vinstri: Den v. Haand. Krigshærens v. Fløi. Paa v. Side, vinstra megin, (sb.: sat þar drottning til vinstri handar konungi, Fms. VI, 439) — Venſtre tómt, sem nafn (f. v. Haand eða v. Side): Han veed ikke Forſkjel paa Høire og Venſtre veit ekki handa sinna skil. Vende ſig til V. snúa til vinstri handar.

vente, s. 1, [vænta], 1) ás., a) vænta e-s (sb.: konungr ... vættir þangat Pálnatóka fóstra síns, til þess rúms, Fms. XI, 70; af þèr væntum vèr miskunnar; sb. einnig: væntum vèr okkr góðar viðtökur — í orðamun: væntum vèr oss ok góðra viðtakna —, Fms. XI, 282), búast við (e-m eða e-u), vonast eptir (e-m eða e-u), gjöra ráð fyrir (e-u): Vi v. ham i Aften. — Man venter et Slag. — V. ſig noget, vænta sjer e-s (sb.: hann væntir sèr annars, Fms. XI, 130; sb. einnig tilvísun hjer á undan), vonast eptir e-u: Han ventede ſig en Belønning, men fik ingen. — b) um það sem maður á fyrir höndum eða í vændum: Der venter mig et ſvært Arbeide jeg á örðugt verk fyrir höndum. Straffen venter ham, hann á hegningu í vændum, (sb.: vofa yfir e-m). — c) ventendes Arv, arfur sem er í vændum, (sb.: Eigi á maðr at selja arfvon, ef ...., Grágás, I, 200). — 2) h. s., a) man venter, at Krigen vil bryde ud, menn búast við (gjöra ráð fyrir), að o. s. frv. — b) v. paa noget, búast við e-u, vonast eptir e-u: Jeg venter endnu paa Svar fra ham. — c) bíða, α) jeg vil v. her til han kommer forbi, jeg ætla að bíða hjer þangað til hann fer fram hjá, (sb.: bíð þú hèðan, unz ek kem at færa þèr dúkinn). — β) v. paa een, bíða e-s (sb.: sá bíði annars viku, er fyrr kemr, Eg. 274), bíða eptir e-m: Kudſken maatte v. paa den Reiſende i flere Timer. De ventede paa ham med Maden i to Timer. — γ) v. efter een = v. paa een (sb. β).

Vente, nafn, í orðatiltæk. i V. í vændum, (í vonum): Han har en Arv i V. á arf í vændum. Her er intet godt i V. hjer er einskis góðs að bíða.

ventelig, a) ft. -e, e., væntanlegur, líklegur: Det er ikke venteligt (ekki við því að búast), at han opgiver ſin Fordring. — b) (tíðkanlegra) sem ao., væntanlega, líklega.

Venten, án ft., sk., bíðun (sb. Hist. II, 80), bið (í fornbókum kl. ft., t. a. m.: fá mikla frægð fyrir skömm bið, Al.), bíðandi (sb.: meðan sú bíðandi skyldi vera, Fms. II, 216; sb. einnig: meðan þessi biðvangr — biðangr — væri, Fms. IX, 259): Jeg blev tilſidſt kjed af den lange V.

Ventepenge, ft., borgun fyrir að bíða eptir e-m.

Venteſtund biðstund (sb. Fms. VIII, 151; sb. einnig Venten).

Ventetid = Venteſtund.

***Ventil,** sk., = Trækhul, Lufthul; Lufthulsklap, Luftklap, Vindklap.

***Ventilation,** sk., = Drøftelſe.

***Ventilator,** sk., = Vindklap, (sb. Luftrenſer).

***ventilere,** ás. 1, velta (e-u) fyrir sjer, íhuga, hugleiða.

***Venus,** kvk., ástargyðjan (Rómverja).

***Veranda,** sk., (á Indlandi) eins konar svalir.

***Verba** sjá greinina um Verbum.

***verbal,** ft. -e, e., sem er í (lýtur að) orðum. — Einnig sem fremri partur af samsettu orði, t. a. m.: Verbalexegeſe orða-skýring; Verbalinjurie, ókvæðis-orð, áþjettisorð, áþjettar-orð (Grágás).

***verbotenus,** ao., orð eptir orð (sb.: opit bréf ... svá látanda, orð eptir orð, sem hèr segir; sb. einnig: „eptir orðunum“ og ordret).

***Verbum**, ft. Verba, kl., = Tidsord, Gjerningsord.

Verden, ft. -er, sk., [sb. veröldin], veröld, heimur, o. s. frv., 1) í hinum reglulegu myndum, a) (= alheimur): Fra Verdens Begyndelſe frá upphafi heims (Rímb.). Til Verdens Ende til enda veraldar (Rímb.). Vor Klode ſynes ubetydelig i Sammenligning med den hele Verden hjá öllum heiminum, hjá alheimi. Nogle have tænkt ſig Gud ſom Verdens Sjæl (sb. Verdensaand). Den legemlige V. (alheimur að því leyti sem hann er líkamlegur =) allir líkamlegir hlutir. Den menneſkelige V. (heimurinn að því leyti sem hann er menn =) mannkynið. — b) himinhnöttur: Aſtronomien har lært os at kjende flere Verdener. — c) = jörðin, (sb.: jarðarhvel, Skuggsjá 63; jarðarhringr, Skuggsjá 63; jarðarböllr, Skuggsjá 198; kringla heimsins; heims-kringla, Skuggsjá 606): Reiſe omkring V. — Den gamle V. (sá hluti heims er norðurálfumenn hafa þekkt frá aldaöðli, þ. e., norðurálfan og austurálfan og suðurálfan). Den nye V. (sá hluti heims er norðurálfumenn hafa ekki vitað af fyr enn á seinni öldum, þ. e., vesturálfan og eyjaálfan). — d) jörðin að því leyti sem hún er byggð, jarðarbyggð, veraldarbyggð, heimsbyggð: Hans Bedrifter gjorde ham navnkundig over hele V. (sb.: ok er þeirra nú víða getið um veröldina, Fms. XI, 97). — e) mannkyn(ið): Hele V. ſkjælvede for hans Navn. — Den lærde V. lærðu mennirnir. Den fornemme V. heldri menn. Den ſtore V. höfðingjarnir. Den fine V., kurteist fólk, þeir sem kunna sig. — En Mand af V. maður sem bæði kann sig og þekkir á mennina (einkum hina meiri menn). — f) mennirnir að því leyti hvernig þeir eru á tilteknum tíma: Den nærværende V. menn á vorum dögum. Den nyere V. seinni tíða menn. Den gamle V., fyrri tíða menn, fornmenn. En Mand af den gamle V. sá sem hefur forna háttu. — g) alþýða: Erklære noget offentligt for hele V. segja e-ð allri alþýðu (hverjum sem heyra vill). Hele V. veed det allir vita það. Al V. taler derom það er komið í hámæli. — V. (mennirnir) erfarede aldrig, hvor velgjerende hans Liv havde været. — h) afskipti af mönnum: Komme ud i V. koma til manna. Han veed godt at ſtikke ſig i V. hann kann vel að hafa sig meðal manna (sb. Fms. VI, 304). — Søge ſin Lykke i V. reyna að komast áfram í heiminum. Komme frem i V. komast áfram (upp) í heiminum. — i) staður þar sem margt er um: Flye V. og ſøge Eenſomhed flyja fjölmenni og fara í einveru. — k) veröld (í sömu merk. og hjer: nema annat hvárt þeirra — þ. e. hjóna — hafi gefit sik í klaustr ....; ok má þat þá, sem eptir er í veröldinni, leita sèr forræða): Forlade V. og gaae i Kloſter. — l) heimur (í sömu merk. og hjer: hann sæmdi meirr við heiminn, en aðrir helgir menn); jarðneskir (jarðlegir) hlutir. — m) = líf (þegar talað er um þetta líf og annað): I denne og hiin V., þessa heims og annars, bæði hjer og annars heims, í þvísa ljósi og öðru (Grágás, Nj.). — Sende een ind i den anden V., sjá fyrir e-m, koma e-m fyrir, bisa e-m. — n) = hið jarðneska líf: Komme til V. koma í heiminn (fornt). — o) heimurinn (lífið) að því leyti hvernig forlögin í honum (því) eru; forlög; mótlæti: Han har gaaet meget igjennem i V., hann hefur reynt margt í henni veröldu, það hefur margt á dagana drifið fyrir honum. Det er Verdens Løb sona fer það í henni veröldu. V. gaaer (har været) ham imod forlögin eru (hafa verið) honum óvinveitt. Han har prøvet V. kennt á mótlætinu. Jeg har havt min Deel af V. mótlætið hefur ekki sneitt hjá mjer. — p) heimurinn að því leyti sem þar eru jarðlegar giptir: Al Verdens Rigdom kan ikke hjelpe mig. Ikke for Alt i V. ekki hvað sem í boði væri. — q) hvad i al V., hvað (með áherzlu), t. a. m.: Hvad i al V. vil han dermed? — 2) fyrir Verdens (= veraldarinnar) er stundum haft Verdſens í líkum talsháttum og: Ikke for al Verdſens Guld (Herlighed) ekki hvað sem í boði væri.

Verdensaand, heims-andi, veraldar-sál, (sb. Verden 1, a).

Verdensalt, kl., alheimur.

Verdensbarn barn þessa heims.

Verdensbegivenhed stór-tíðindi.

Verdensborger sá er metur allan heiminn sem ættjörðu sína. Sb. Jordborger b, Kosmopolit.

Verdensbygning alheimur (sem smíð skaparans).

Verdensdeel heims-álfa (sb.: Veröldin var greind í þrjár hálfur, Sn. E.): De fem Verdensdele.

Verdensegn svið (hluti) heimsins.

Verdensglæde veraldlegur (jarðlegur, jarðneskur) fögnuður.

Verdenshandel aðal-kaupverzlun í heiminum.

Verdenshav, veraldar-sjór (sb.: sá sem stjórnar vindum ok veraldar-sjó, Stjórn), útsjór (sb. ganga höf stór ór útsjánum inn í jörðina), úthaf (sb.: hversu úthafet gerðer um öll löndin, Al.).

Verdenshiſtorie mannkynssaga: Udſigt over de vigtigſte Begivenheder i Verdenshiſtorien.

Verdenshjørne átt.

Verdenskant, a) = Verdenshjørne. — b) = Verdensegn.

verdensklog kænn í veraldlegu.

Verdensklogſkab kænska í veraldlegu.

verdenskyndig = verdensklog.

Verdensled, sk., átt.

Verdensliv, a) alheims-líf(ið), alheimseðli. — b) afskipti af alþýðu.

Verdensmand maður sem kann sig (kann að hafa sig í fjölmenni) og hefur mikil afskipti af alþýðu.

Verdensrum, kl., geimur(inn; sb.: ginnungagap).

Verdensſkaber skapari heimsins.

Verdensſkjebne forlög heimsins (eða mannkynsins).

verdslig, 1) ft. -e, e., veraldlegur (fornt), a) heimlegur (fornt) = jarðlegur (fornt), jarðneskur: Klog paa verdslige Ting skýr í veraldlegu. — Tænke for meget paa det Verdslige hafa of mikinn hug á veraldlegu. — b) sem leikdóminum til heyrir: Den verdslige Stand, hin veraldlega stjett, leikmanna-stjettin, leikmenn, leikfólk, leikdómurinn. Den verdslige Øvrighed, veraldlegir valdsmenn (fornt; sb. forðast hann ekki því heldr rèttliga refsing af veraldarhöfðingjum). Den verdslige Lovgivning veraldleg lög (fornt). — 2) sem ao., veraldlega, (sb.: ekkjan „lifði heldr leikmannliga“ o. s. frv., 655 XXXI): Denne Præſt er meget v. ſindet.

Verdslighed, án ft., sk., það að vera verdslig 1.

***Verification**, ft. -er, sk., það að verificere.

***verificere**, ás. 1, sanna (e-ð, með áskript sinni): En verificeret Gjenpart.

***veritabel**, ft. veritable, e., sannur, ófalsaður, hreinn.

Verk sjá Værk (kl.).

***Verruf**, sk., óorð.

Vers, ft. eins, kl., [vers], a) vers, α) = klausa (sb.: vèr skiptum bækr í kapítula, en kapítula í klausur eða vers, en klausur í málsgreinir, málsgreinir í sagnir, sagnir í samstöfur, samstöfur í stafi). — β) í sexfættu metri. — γ) í sálmi: Synge det førſte og ſidſte V. — b) vísa, erindi: Viſen har ſex V. kvæðið er sex vísur (erindi). Verſet falder tungt vísan er stirð. — c) í ft., ljóð, ljóðmæli, kveðskapur: Skrive (gjøre) V., yrkja, (vera skáld). Skueſpillet er ſkrevet paa V. er í ljóðum. Lette (flydende) V. liðugur, kveðskapur. Tunge V. stirður kveðskapur.

***Verſalbogſtav** upphafsstafur.

***Verſalier**, ft., upphafsstafir.

Versart bragarháttur.

versbunden, [sb. binde], samfastur (sb.: í orðum, bæði sundrlausum ok samföstum, Fms. III, 153).

Verſemaal, vísuorða-lengd og samstöfuskipun, bragarháttur, (sb.: með sexfættu metri, Stjórn.).

Verſemager, ft. -e, kk., = Riimſmed.

***verſere**, h. s. 1, hvarfa: V. for Retten vera komið undir dómanda eða dómendur (um mál). — b) ho. l. t., verſeret, sem e., leikinn (í e-u).

Versfod, fótur (í kveðskap — sb.: með sexfættu metri, Stjórn), stuðull.

***Verſificator**, kk., versagjörðarmaður; skáld.

***Verſification**, sk., versagjörð.

***verſificere**, ás. 1, versa (sb.: meistare Galterus, er versat hefir sögo þessa, Al.).

***Verſion**, ft. -er, sk., a) umsnúningur. — b) = Overſættelſe.

***Verslære** háttalykill.

Vert, ft. -er, kk., a) veitingamaður (= húsbóndi í veitingahúsi eða gestaherbergi): Verten i Kroen. — Han har gjort Regning uden V. honum verður ekki hettan úr því klæðinu. — b) húsbóndi (þ. e. sjerhver sem veitir öðrum fæði eða húsaskjól hvort sem það er fyrir borgun ellegar af gestrisni eða vináttu), húsdrottinn: Vi maae takke Verten og Vertinden. Verten i Huſet húsdrottinn.

***vertatur**, (eiginl.: snúist, í skipunarh.), = verte.

***verte**, (eiginl.: snúðu blaðinu), yfir um!

***vertebral-**, (sem fremri partur af samsettu orði), sem hefur hryggjarliði, sem lýtur að hryggnum, eða þvíuml.; t. a. m. Vertebraldyr hryggdýr.

***Vertebrata**, ft., hryggdýr.

***vertere**, ás. 1, snúa (e-u, af einu máli á annað; sb.: þessa bók færði hinn heilagi Jerónímus prestr ór ebresku máli ok í látinu, enn ór látínu ok í norrænu snèri Brandr prestr Jónsson ...., ok svá Alexandro magno; Hákon Noregs konungr .... lèt snara þá bók upp í norenu).

***vertical**, ft. -e, e., = lodret.

Vertinde, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og Vert um karlmann.

Vertshuus veitingahús. Sb. Gjeſtgiverſted, Kro A, a.

Vertshuushold, það að hafa veitingahús (veitingar), það að vera veitingamaður.

Vertshuusmand veitingamaður.

Vertshuuskone veitingakona.

Vertshuusrettighed, rjettur til að hafa veitingahús, (veitinga-rjettur).

Vertshuusſkilt ávísunarmark (utan) á veitingahúsi (sb. Skilt c).

Vertſkab, kl., a) (sjaldh.), búskapur, (sb. Huusholdning, Næring b, Næringsbrug, Næringsdrift). — b) (sjaldh.) = Vertshuushold. — c) (tíðkanlegast) í öðrum eins orðatiltækk. og: Holde et galt V. láta allt ganga á trjefótum. Hvad er her for et V. hvað gengur á hjerna?

Veſpe, ft. -r, sk., = Hveps.

Veſperede = Hvepſerede.

*Veſperkoſt, miðaptans-matur; kvöldverður.

Veſt, ft. -e, sk., vesti, (sb.: bolur, brjóstadúkur, kot).

Veſt, sk., [vest-, t. a. m. í vestfirzkr, vestmaðr], vestur, vesturátt: Huſet ligger lige i Øſt og V. snýr beint í austur og vestur. Herfra ſeer man Kirken ligge lige i V. kirkjan er hjeðan að sjá í há-vestur. Vinden er gaaet om i V. í vestrið, til vesturs. Seile mod Veſten sigla í vestur.

*Veſta, kvk., hreinlífisgyðja (Rómverja).

*Veſtalinde, ft. -r, kvk., (sjer hver) hofmey hreinlífisgyðjunnar (með Rómverjum).

*veſtaliſk, ft. -e, e., sem lýtur að hreinlífisgyðjunni eða að hreinlífi, (sb. reen A, 2, g, tugtig, jomfruelig).

veſten, [vestan], a) ao., i v. for fyrir vestan: Fyen ligger v. for Sjælland. — b) sem e., vestrænn: Vinden er v. hann er á vestan.

Veſtenvind, [vestanvind-r], vestanvindur (Skuggsjá), vestanveður (fornt).

veſter, ao., [vestr], vestur: Seile v. paa sigla í vestur. — 2) hjer af má draga einkunnar-miðstigið veſtre, [vestri], vestri, vestari: Den veſtre Ende af Huſet vesturendi hússins.

Veſterhav, haf(ið) fyrir vestan Jótland, (Englandshaf — þegar frá Jótlandi er miðað).

Veſterkant sjá Veſtkant.

Veſterland vesturhluti (lands eða eyjar): Føhrø V.

Veſterleding vesturætt (fornt, = vesturátt).

Veſterlide = Veſterleding.

Veſtetøi vesta-efni.

Veſtfarer, skip sem fer til Vestureyja (Veſtindien), vestureyjaskip.

*Veſtibule, sk., forsalur, forskot (sb. Stjórn).

Veſtindianer, ft. -e, kk., vestureyjamaður.

Veſtindien, kl., Vestureyjar, Vesturheimseyjar: Sukkerhøſten i V. er i Aar mislykket.

veſtindiſk, ft. -e, e., vestureyskur.

Veſtkant (einnig Veſterkant) vesturhlið: Paa Veſtkanten af Jylland á vestanverðu Jótlandi.

Veſtkyſt vesturströnd.

veſtlig, 1) ft. -e, e., vestlægur, a) de veſtlige Lande vesturlönd. De veſtlige Bjerge vesturfjöllin. Den veſtlige Deel af Landet, vesturhluti (vestri hluti) landsins, landið vestanvert. — b) vestrænn, (sem er) á vestan: Veſtlige Vinde vestanveður (fornt). — 2) sem ao., vestarlega (fornt).

Veſtſide vesturhlið.

*Veteran, ft. -er, kk., gamall og reyndur hermaður (vísindamaður, eða þvíuml.).

*Veterinair, kk., = Dyrlæge.

*veto, eiginl. sögn í 1. pers. et. í framsöguh. nút. t., og merkir: jeg fyrirbýð, jeg ver lýriti, en er haft sem kl. nafn, Veto, bann, fyrirboðning, lýritarvorn, lýritarvarzla.

*Veto sjá veto.

Vette, ft. -r, sk., [vætti, í kvennkynsorðinu vættr], vættur, vera: Onde Vetter illar vættir (Korm.). Gode Vetter góðar verur.

Vetteild haugaeldur (fornt).

Vettelys, a) hrævareldur. — b) (sjaldh.) = Baun.

vever, ft. vevre, e., [sb. vafr í orðinu vafrlogi og vafra], ljettur á sjer; liðugur í snúningum, kvikur, pipur: „Hvor munter, let og v., og overgiven ſom en Dreng paa ſytten Aar."

Veverhed, án ft., sk., kvikleiki, pipurleiki.

Vevl eða Vevle, ft. Vevler, sk., [sb. vafla og vefja], taug (sb. Høvevl).

Vevle sjá Vevl.

vevle, ás. 1, [sb. vefja og vafla], vöðla (e-u saman): V. noget ſammen.

Vexel, sk., [sb. víxl], 1) (sem fremri partur af samsettu orði), skipti (í orðunum: til skiptis); það að mætast af tveimur hálfum (áttum. Sb. Vexelvirkning). — 2) með ft. Vexler, víxlbrjef, (við)skiptabrjef, (hvorttveggja ófimlegt orð!), a) þess háttar skrifleg skuldbinding til að borga tiltekna peninga í ákveðinn tíma að jafnvirði peninga þeirra sje upptækt af eigu manns ef gjalddagi bregzt, (eindaga-skuldbinding): Udſtede en V. Laane Penge paa V. — b) eins konar peninga-ávísun sem verður jafn-rík Vexel 2, a ef gengizt er undir að borga hana: Trække (udſtede) en V. paa een senda e-m skriflega áskorun til peningaborgunar, með þeim hætti, að peningarnir verði upptækir af eigu hans, ef hann gengst undir að borga, eptir því sem hinn hefur heitt, en endir það ekki. Sende een Penge ved V. senda e-m peninga með (því að senda honum) ávísun. Gode Vexler óhættar ávísanir. Acceptere en V. heita ávísunargjaldi. Proteſtere en V. synja ávísunargjalds.

Vexelaager, okur með eindaga-skuldbindingum (sb. Vexel 2, a), eindaga-okur.

Vexelbank skiptahús.

Vexelbog, ft. -bøger, bók er kaupmenn skrifa ávísanir í (sb. Vexel 2, b), ávísana-bók, ávísanaregistur.

Vexelbrev (úrelt) = Verel 2.

*Vexelcurs, verð á peningum þegar höfð eru skipti á þeim, skiptaverð (á peningum).

Vexeldrift, [sb. Vexel 1], akuryrkja með sáðbreytingu.

Vexelerer, ft. -e, kk., peningakaupmaður (sem hefur skipti á peningum við menn og dregur nokkuð af fyrir það; víxlari).

Vexelgjeld, skuldir sprottnar af víxlbrjefum, (eindaga-skuldir).

Vexelhandel, það að kaupa ávísanir eða skuldabrjef.

Vexelhaver, ft. -e, kk., eigandi eindagabrjefs (víxlbrjefs; sb. Vexel 2).

Vexelmægler milligöngumaður til að koma út ávísun eða eindagabrjefi (sb. Verel 2, Mægler b).

*Vexelobligation eins konar skuldarbrjef sem ekki má eiga lengra aldur enn 3 mánuði og er leigumeira enn önnur.

Vexelregning skipta-reikningur (þ. e. reikningur á verði peninga sem höfð eru skipti á).

Vexelrente leiga af upphæð eindagabrjefs goldinni fyrir eindaga.

Vexelret, a) rjettindi sem fylgja eindagabrjefi. — b) lög um eindagabrjef.

vexelviis, ao., ýmist, (sb. ſkifteviis).

Vexelvirkning áhrif tveggja hluta hvors á annan.

*vexere, ás. 1, gára.

vexle, s. 1, a) ás., skipta (e-u, þ. e. hafa skipti á því og öðru), skipta um: V. Penge. — b) sem h. s, skiptast á, breytast: „Det Jordiſke vexler, uſtadigt det fødes og ſvinder."

Vext sjá Væxt.

*Vezir (einnig ritað Vizir og Viſir), ft. -er, kk., tyrkneskur ráðgjafi eða stjórnarherra.

*Viaduct, sk., dalbrú (þ. e. brú yfir dal eða dæld til veg-styttingar).

Vibe, ft. -r, sk., [sb. vepja], vepja (ísakráka?), *tringa vanellus*.

*Vibration, ft. -er, sk., titringur.

*vibrere, h. s. 1, titra.

*Vicar, ft. -er, kk., a) (einnig Vicarius, ft. Vicarier), aðstoðarmaður í embætti settur til að hafa það á hendi þegar hinn er ekki við látinn, (varamaður). — b) (sjer í lagi), undirprestur (á Englandi).

*Vicariat, ft. -er, kl., það að vera Vicar.

*vicariere, h. s. 1, reka embætti (annars, þegar hann er ekki við látinn).

*Vicarius sjá Vicar a..

*Vice-, (sem fremri partur af samsettu orði), undir-, auka-, (vika-), o. s. frv.; t. a. m.: Viceadmiral annar flotaforingi (að ofan); Vicekonge jarl; Vicepræſident, aukaforseti, varaforseti.

*Vices, ft., skipti: Paatage ſig eens V., reka embætti (störf) annars, reka annars erindi.

*Vicomte, ft. -r, kk., undirgreifi (á Frakklandi).

*Victoria, a) sk., sigur. — b) kvk., sigurgyðja(n).

*Victualier, ft., = Levnetsmidler, Fødevarer.

Vid, án ft., kl., [vit], a) vit, hyggindi: Han har godt naturligt V. gott náttúruljós. Gaae fra Sands og V. (eða fra V. og Forſtand), ganga af vitinu, verða ringlaður. Han har ikke ſit fulde V. hann er ekki með öllum mjalla. — Orðskv.: V. er meer end Styrke (sb.: vitur maður vinnur meira með brögðum, enn sterkur með vopnum; vitið er verði betra). — b) fyndni: „Hun havde V. uden Ondſkab".

vid, ft. -e, e., [víð-r], víður, a) gaae ud i den vide Verden (sb.: farit nú á víðáttu jarðar, Skuggsjá). „See, Landet er vidt nok for dem" (sb.: ek leiði hann — þ. e. Ísraelslýð — út af því landi — þ. e. Egiptalandi — til þess hins góða ok rúma lands, sem ....., Stjórn). En v. Slette víðir vellir. En v. Udſigt, víðsýni, (sb.: á haugum nökkurum, þar sem víðsýnt var, Fms. VI, 120). En v. Udſtrækning, vídd, víðátta, víðerni. — b) en v. Aabning gímald. Døren ſtaaer paa v. Væg, dyrnar standa upp á (há-)gátt, eru gal-opnar. — c) Kjolen er meget v. En Kjole med vide Ærmer. — 2) gistenntur: Denne Kam er ikke v. nok. — 3) í öðrum eins orðatiltækk. og: Han vilde ikke give nogen videre (frekari) Forklaring. Gjør det uden videre Omſtændigheder, gjörðu það eptirgangslaust, eða þvíuml, — B) vidt, sem ao., 1) eiginl., a) (um stefnu í margar áttir), víða: Han har været vidt omkring i Verden hefur farið víða um heiminn (víða um lönd). Sygdommen har udbredt ſig vidt omkring dreifzt víða. — b) (um eina stefnu), langt: Jeg kan ikke gaae videre lengra. — c) (um bil), vítt, langt: Træerne ere plantede for vidt fra hinanden of fjarri hvort (hvert) öðru. — 2) hálf-óeiginl. og óeiginl., a) tale vidt og bredt om noget, fara mörgum orðum um e-ð, vera langorður um e-ð, (sb.: orðlengja e-ð). — Det er vidt og bredt bekjendt það er al-kunnugt (komið út um allt). — Gjøre vidt og bredt af noget, guma af e-u, láta mikið yfir e-u. — b) langt, eða þvíuml.: Hvor vidt er du kommen med Arbeidet hvað (hversu) langt ertu kominn? — Inden vi gaae videre förum lengra (út í þetta efni). Det er kommet for vidt med denne Sag, til at han kunde træde tilbage, þetta (mál) er komið lengra enn svo, að hann geti dregið sig aptur úr. — Drive noget for vidt kunna sjer ekki hóf (með e-ð). Det gik ſaa vidt, það voru svo mikil brögð að því, það kvað svo rammt að. — Han har drevet (bragt) det vidt (hefur orðið — er orðinn — frábærlega góður) i ſin Konſt. — c) (for) ſaa vidt, að því leyti, að svo miklu leyti: Saa vidt lykkedes Forſøget. Saa vidt jeg veed mjer vitanlega. Han ſkal have ſit Udlæg, for ſaa vidt ſom det ikke allerede er ham betalt það sem óborgað er af því. — d) videre, meir: Der er intet videre (ekkert meira, ekkert frekara) foretaget. En anden Gang tale vi videre (betur) herom. End videre (hjer — þar — að auk, hjer — þar — á ofan) blev der beſluttet. Hvad ſaa videre hvernig fór svo? Og ſaa videre, og svo framvegis, og fram eptir því, og þar fram eptir, og þvíuml. — e) indtil videre, að sinni, (nú) sem stendur. — f) uden videre, rakleiðis, gagngjört, hiklaust, eða þvíuml.: Han gik uden videre lige ind i Stuen.

Vidde, án ft., sk., [**Vidde**: vídd = **Længde**: lengd], a) vídd: Kjolens V. Rørets V. for oven er ſtørre end nedentil. — b) bil: Træerne maae plantes i tilbørlig V. með nógu millibili.

vide, ao., [víða], (úrelt), víða: V. om i Verden (Landet) víða um heiminn (landið).

vide [vita], **veed** [veit], **vidſte** [sb. vissa], **vidſt**, 1) með þol., a) með einum þol., α) vita, eða þvíuml.: Jeg veed ikke Veien jeg rata ekki. Orðskv.: Han veed bedſt Vandet, ſom vadet har (sb.: greindur nærri getur, en reyndur veit þó betur; sá veit gjörst, sem reynir). — Han veed ingen Udvei; sb. **Udvei** b. — Lade een v. noget gjöra e-m vísbending (boð, skeyti) um e-ð. Lad ingen v. det, segðu öngum frá því, hafðu ekki orð á því (við neinn). — Faae noget at v., komast að (eptir) e-u, komast fyrir e-ð, frjetta e-ð. — V. noget med Vished vita e-ð víst (fornt; sb.: Nú veit ek vísliga, at engi er guð, nema guð Gyðinga, Stjórn). — Jeg veed intet at ſvare hertil jeg veit ekki, hverju jeg á að svara. — Ingen vidſte noget af hans Reiſe enginn vissi neitt um ferð hans. — Hvad ondt veed du om hende hvað veiztu illt um hana? — V. meget vera fróður. — β) (úrelt), kunna e-m e-ð; veita e-m e-ð; o. s. frv.: Han vidſte (kunni) dem ingen Tak for deres Løgn." — V. een Bøn veita e-m bæn. — „V. een gode Raad" ráða e-m heilræði. — b) með tveimur þolendum, (sb.: fáir hygg ek at sik viti saklausa, Eg. 49): Jeg veed mig uſkyldig heri. — 2) fyrir framan at með nh., a) jeg veed ikke at have ſeet ham før jeg man ekki eptir (til), að jeg hafi sjeð hann áður. — b) [sb.: fram farinn maðr veit eigi misgjörning fremja .... ok eigi má hann, 655 XXXII], kunna, (sb.: kunna til e-s, kunna tökin á e-u): Han veed at indrette alting paa det beqvemmeſte hann kann (hefur lag á) að koma öllu fyrir sem haganlegast. — 3) fyrir framan at með framsöguh. (eða afleiðingarh.): Jeg veed, at han er en ærlig Mand. Jeg veed forud (jeg á það víst, jeg geng að því vísu), at han negter det. Jeg veed med mig ſelv (með sjálfum mjer, fyrir samvizku minni), at jeg er uſkyldig. Han har ladet mig v. (gjört mjer vísbending um), at han reiſer i Morgen. Veed du vel (veiztu), at han er gift? Du maa v., jeg skal segja þjer það, þú verður að gá að því. — 4) fyrir framan spurningarorð (sett í upphafi greinar), α) han har aldrig vidſt, hvad Trang var. Man kan ikke v. (það er eptir að vita, það er sízt á að ætla), hvad Ende Sagen vil faae. — β) jeg veed ikke, hvor han er. — γ) jeg gad v. eða jeg gad gjerne vidſt (jeg vildi jeg vissi, það væri gaman að vita), om han kommer. Hvo veed (það er eptir að vita, það er sízt á að ætla), om hun vil have ham. — 5) ſaavidt jeg veed, svo að jeg viti, mjer vitanlega: Saavidt jeg veed, er han hjemme, jeg veit ekki betur, enn að hann sje heima; jeg held (jeg megi fullyrða, að) hann sje heima. — 6) með af, a) det veed jeg ikke af ekki veit jeg til þess. Han var borte, før nogen vidſte deraf enginn vissi fyr enn hann var farinn. — b) der veed man ikke af andet end Træhuſe þar eru ekki nema trjehús (timburhús). — c) jeg vil ikke v. af den Støi jeg vil ekki hafa þenna hávaða. — d) han vil ikke v. af (kannast við) Sønnen. — Han vil ikke v. af (kannast við), at han kjender hende. — e) v. af ſig ſelv, vita til sín (sb.: Tók hann þá einn þeirra ok varðist með, þar til er sá vissi ekki til sín, Fms. VI, 110), vera með sjálfum sjer: Han vidſte ikke af ſig ſelv, da han gjorde det. — 7) v. om noget, vita af e-u, vita til e-s: Der ere mange, ſom v. om den Sag. Være vidende om noget, vita af e-u, vita til e-s.

*vide, skipunarh. í 2. pers. et., sjá.

*videatur, 3. pers. et. í afleiðingarh. núl. t., sje skoðað.

Videlyſt, án ft., (löngun til að vita), námfýsi: Barnet har megen V.

videlyſten, námfús, námgjarn.

Viden, án ft., sk., þekking: Tro og V.

Vidende, án ft., kl., [sb. vitand], vitund (sb.: var þat gert með yðvarri vitand, Fms. VII, 305), vitorð (sb.: Var þetta nú ekki á fleiri manna vitorði, Nj. 231; fyrir vitorð eða vilja þess er átti, Grágás II, 348; fyrir utan vitorð — án vitorði — faður sins, Skuggsjá 745), vit (sb.: var þat á fárra manna viti, Nj. 258): Det er ikke ſkeet med mit V. Han har gjort det mod mit V., fyrir (utan) mitt vitorð, að mjer óvitanda (sb. Fms. X, 227), að mjer fornspurðum.

Videnſkab, sk., (sb.: kunnátta, kunnusta, kunnandi), a) án ft., vísindi(n). — b) með ft. -er, vísindi = vísindagrein: Theologien er en V. De theologiſke Videnſkaber.

videnſkabelig, a) ft. -e, e., vísindalegur: Videnſkabelige Foretagender. V. Kundſkab (Dannelſe). — Han er en meget v. Mand mikill vísindamaður. — b) sem ao., vísindalega: Behandle en Materie v.

Videnſkabelighed, án ft., sk., það að vera vísindamaður, vísindaleg menntun, eða þvíuml.

Videnſkabsdyrker, ft. -e, kk., vísindaiðkari.

Videnſkabsliv (líf sem varið er til) vísinda-iðkun(ar).

Videnſkabslære, vísindafræði; heimspeki.

Videnſkabsmand vísindamaður.

viderlig, ft. -e, e., = **modbydelig**.

*Videtur, kl., það hvað manni sýnist (lízt), atkvæði.

Vidhed, án ft., sk., víðleiki (Stjórn), vídd.

Vidie, ft. -r, sk., [sb. við, kvk., með viðjar í eig. et., o. s. frv., — sb. einnig viðja, eins og það er haft nú á dögum; sömul. víði-r], a) nafn á ýmsum píl-tegundum (víðis-tegundum). — b) (sjer í lagi), selja *salix caprea*. — c) (einnig ritað **Vie**), kvísl (grein) af e-i píl-tegund, (sb.: henkr tvær af viðjom, Gþl. 413).

Vidiebaand grein af e-i píl-tegund höfð til að binda e-ð með (sb. **Vidie** c).

Vidiekurv laupur riðinn úr píl-kvíslum.

Vidieriis, [-riis af hrís], kvíslar (greinir) af píl-tegundum.

*Vidimation, ft. -er, sk., það að **vidimere**.

*vidimere (einnig ritað **fidimere** eptir framburði), ás. 1, staðfesta (e-ð, með áskript sinni).

vidløs, [sb. vitlaus-s], a) óvitur. — b) (sem) ekki (er) með sjálfum sjer, (sem er) utan við sig, sem ekki veit til sín, (sb.: ok vissa fátt frá mèr, Gísl.): „Som v. gik hun der, bleg ſom et Liig."

Vidløshed, án ft., sk., það að vera **vidløs**.

vidne, s. 1, [vitna], a) h, s., vitna, bera vitni, bera fram vætti: V. for (imod) een (sb.: þá báru förunautar þeirra vitni með þeim, Eg. 61–62). V. i en Sag bera vitni um e-t mál. V. om noget bera vitni um e-ð. — Hans Arbeide vidner om utrættelig Flid, er mjög vandað, (sb.: bera e-ð með sjer). — b) sem ás., (sb.: Um vitnað kaup ok handsalað, N. g. L. I, 24). „Har du aldrig meent, at v. Sandhed (hugsað, að þú bærir satt vitni), og dog ſiden erkjendt, at dit Vidnesbyrd var uſandt?"

Vidne, kl., [vitni], 1) án ft., vitni: Være V. om noget bera vitni um e-ð. — 2) með ft. -r, a) (sb.: Þá lèt hann ganga framm vitni sín ok vátta þá er nefndir voru fyrsta sinni á móti, Fms. VII, 141), vottur, vitnismaður: Have Vidner paa noget hafa vitni (votta) að e-u. Kræve een til V. paa noget (sb.: Hèðinn ..... vitnaði undir förunauta sína, at hann stefndi handseldri sök Unnar, Nj. 35; Skírskota skal hann undir vátta svarum þeirra, N. g. L. I, 348; skírskota ek því við vitni yðru, Laxd. 264). — b) viðurvistarmaður: Jeg har tidt været V. til, at han bar (hef opt sjeð hann bera) endnu tungere Byrder.

Vidnebeviis sönnun með vitnum: Føre V. for noget sanna e-ð með vitnum.

Vidneforhør, það að spyrja votta, (sb. vottasaga).

Vidneførelſe, vitnaleiðsla, (sb. vottasaga).

Vidnepligt skylda til að bera vitni.

Vidnesbyrd, ft. eins, kl., [vitnisburð-r], a) (vitnisburður, vætlisburður); vottorð; vætti, vitni: Fordre eens V. krefja e-n vitnisburðar. Sige (føre) falſk V. (bera falsvitni) mod nogen. — b) vitnisburður (sem e-m er gefinn; sb.: bera e-m gott vitni; sb. einnig **Atteſt**): Give (meddele) een et godt V. Han har kun ſlette V. om ſin Opførſel.

vidnesfaſt, [vitnisfast-r], a) vitnisfastur (Fms. II, 242), vottnæmdur (Fms. II, 237; — sb. Kristn. 100, Nj. 164. — b) vitnisbær (fornt), vottbær (fornt). — 2) sem ao., í votta viðurvist, við votta, með vottum, með vitnum (sb. hann skal beiða hinn með vitnum at bregða af marki), með vitni (Grágás I, 210): Han lod ham det v. forkynde.

vidnesfør = **vidnesfaſt** 1, b,

Vidneſtævning, vott-stefna, votta-stefna.

Vidſkab, án ft., kl., (sjaldh.), a) = **Vidende**. — b) þekking, kunnátta: „Hiſtoriſk V.

Vidſpiller (sjaldh.), sá sem leikur sjer að fyndni.

vidtbekjendt, víða kunnur, nafntogaður.

vidtberygtet, [sb. **berygte**], alræmdur (í illri merk.).

vidtberømt, [sb. **berømme**], víðfrægur (fornt).

vidtløftig, ft. -e, e., a) gisinn: En v. Skrift (Tryk). — b) langorður: Skriftet er udførligt, uden at være vidtløftigt. En v. Stiil (sb.: mærð, orðalengingar). Være v. i ſin Tale vera langorður. — c) yfirgripsmikill: Han har meget vidtløftige Embedsforretninger mörg (og margvísleg) embættisverk. Et vidtløftigt Præſtekald stór(ar) sókn(ir). Have en v. Familie, hafa mikinn frændabálk, vera frændmargur. — d) (í tali), fjærskyldur, fjærborinn: Vidtløftige Slægtninge. — e) (í tali), útsláttarsamur: Være v. — 2) **vidtløftigt**, sem ao., a) gisið: Skrive vidtløftigt. — b) með mörgum orðum.

Vidtløftighed, sk., það að vera **vidtløftig**, (sb.: mærð, orðalengingar).

vidtſtrakt, [sb. **ſtrække**], víður (t. a. m. um land; sb. **vid** 1, a).

vidtudſeende, [sb. **ſee**], sem á langt í land: V. Planer (Foretagender).

Vidunder, furðuverk, undur, býsn, ósköp: Man ſaae paa ham, ſom paa et V. Han var et V. af Lærdom var svo lærður, að undrum gegndi. „Blive til et V." verða að undri (undrum).

vidunderlig, a) ft. -e, e., undarlegur; dásamlegur: En v. Begivenhed. — b) sem ao., undarlega, furðu(lega); dásamlega.

Vidundermørke hula yfir e-u undarlegu: „Hedenolds V."

Vie sjá **Vidie** c.

vie, ás. 1, [vígja], 1) vígja, a) viet Brød (Viin). — b) (prest eða biskup): Vies til Præſt vera vígður til prests. — c) (um hjónavígslu): V. et Par Folk, gefa (vígja) saman hjón (sb.: þar hafa ok jafnan verit .... vígð saman hjón, Vilk.), púsa (nú: pússa) hjón saman (sb.: at þeir púsi þess háttar menn saman, Hist. I, 523), (eða tómt) púsa hjón (sb. skolo þau fara til kirkju ok láta púsa sik). Vies til een, vera gefin(n) eða vígð(ur) saman við e-n (e-a; sb.: láta sik þar saman vígja við Ceceliu, Hkr.; — sb. einnig: frú Margrèt þúsuð við Hákon konung, Fms. IX, 292; at þúsaz unnasto sinni, Strengleikar 48).

Viebiſp (sá sem er) biskup að vígslu (en ekki er yfir neinu biskupsdæmi).

Viebrød bakstur (í altaris-sakramenti katólskra manna).

Vielſe, ft. -r, sk., vígsla, (einkum hjónavígsla).

Vielſebrev, a) = Kongebrev b. — b) vitnisburðarbrjef prests um hjónavígslu.

Vielſetale = Brudetale.

Vievand vígt vatn (í katólskum kirkjum).

Vievandskar ker sem haft er undir vígt vatn.

Vievandskedel, ketill hafður undir vígt vatn, (sb. vatns-ketill og vatnketill í máldögum).

Vievandskoſt, ft. -e, stökkull (til að stökkva eða dreifa hinu vígða vatni með).

Vift, ft. eins, kl., gustur (sem kemur snöggvast; sb. Puſt II): Vindens ſagte V. i Seilet.

vifte, s. 1, [sb. veifa], 1) h. s. (har), a) blakta: Hendes Haar viftede i Vinden. Lyſet vifter ljósið (þol.) leggur. — b) v. med noget veifa e-u: V. med Haanden. V. med et Terklæde. V. til Ilden med en Fjædervinge (sb.: blakar hann — þ. e. fuglinn phoenix — vængjunum þar at, Stjórn). — 2) ás., a) kæla (e-m eða e-u, með því að veifa e-u): V. een. V. ſig i Anſigtet. — b) feykja (e-u): „Et visnet Løv, ſom uſeet viftes hen" fýkur.

Vifte, ft. -r, sk., a) blævængur (Sch.), (vindskupla, B. H.); físivængur. — b) eins konar tilbúningur hafður við brennivínsgjörð til að hleypa út gufunni.

Viftebyg = Riisbyg.

viftedannet, [sb. danne], svipaður blævæng: Viftedannede Blade.

Viften, án ft., sk., það að vifte (sb. Puſt II): En ſagte V. hægur blær.

Viftning, sk., = Viften.

Vig, (sjaldh. ft. -er), sk., [vík], vík.

vige [víkja], veg [veik], vegen [vikin-n] og veget [vikit], A) h. s. (er og har), 1) gefa sig, svigna fyrir (um fylkingu, í Rómv.), hörfa undan, þoka undan: Stenen vil ikke v. bifast. Væggen er veget noget paa denne Side. Hæren veg langſomt tilbage (sb.: en síðan hófuz þeir undan, Rómv.). — b) óeiginl., láta undan (e-m), hliðra til (við e-n): Jeg viger ikke for ham. — Með þol.: Han vil ikke v. et Skridt hliðra neitt til. — 2) víkja, hverfa: Hun viger ikke fra ham má ekki sjá af honum (og yfirgefur hann aldrei). Vig bort fra mig far brott frá mjer! V. af Veien for een, fara úr vegi fyrir e-m, (sb.: þá skal hann fara af götonni, Grágás I, 89). — b) óeiginl.: V. af fra den rette Vei hverfa (villast) af rjettum vegi. — B) ás., þoka úr (e-u): V. ſit Sæde eða v. ſin Plads þoka fyrir e-m (sb.: þú skalt þoka fyrir konu þessi, Nj. 52). V. ſit Dommerſæde.

***Vigeur**, sk., fjör.

***Vignet** eða **Vignette**, ft. Vignetter, sk., mynd (rós) við fyrirsagnir sem prentuð er til prýðis.

***Vignette** sjá Vignet.

vigtig, ft. -e, e., sem miklu varðar, sem mikið er undir komið, sem mikið ríður á, sem á ríður, áríðandi, mikilvægur: Det er mig en v. Sag mjer ríður mikið á því (stendur það á miklu). En af de vigtigſte (helztu) Mænd i Staden (Raadet). Han vil gjøre ſig v. láta til sín taka.

Vigtighed, án ft., sk., það að vera vigtig: En Sag af V. mikilvægt málefni. En Mand af V. mikils háttar maður. Han giver ſig megen V. hann vill láta til sín taka.

Viin, ft. Vine, sk., [vín], vín: Stærk (let) V. áfengt (óáfengt) vín.

Viinaand = Viingeiſt.

viinagtig, ft. -e, e., svipaður víni: En v. Smag bragð sem er líkt vínbragði.

Viinanker vínkvartil (tekur optast 4 fjórðungsfötur).

Viinavl vínyrkja.

Viinavling (sjaldh.), = Viinavl.

Viinbjerg vínbrekka (= brekka eða bæð vaxin vínviði). — b) = Viingaard.

Viinblad vínviðarlauf(blað).

Viinbær vínber (fornt).

Viinbærklaſe (úrelt) = Viindrue.

Viinbærme víndreggjar.

Viinbærtræ (úrelt), = Viinſtok.

***Viincandel**, sk., eins konar drykkur úr vörmu víni og sikri o. s. frv.

Viindrikker, ft. -e, kk., víndrekkur, víndrykkju-maður.

Viindrue, a) vínberjaköngull (fornt). — b) = Viinbær.

Viindyrkning = Viinavl.

Viineddike ölvínan úr vínberjum eða súru víni.

Viinfad vín-áma: Udmaale Indholdet af et V.

Viinflaſke vínflaska (o. s. frv. — sb. Flaſke a — þ. e. flaska o. s. frv. sem vín-ílát. Sb. vínberill).

Viingaard víngarður (fornt).

Viingaardsmand víngarðs-fágandi (sb. 677).

Viingeiſt, vín-andi, vín-efni, (*spiritus vini*).

Viingjæring gjörð (gangur) í e-u til að ná vín-anda úr því (minna enn Eddikegjæring).

Viinglas vín-staup (þ. e. glerstaup sem vín er drukkið úr).

Viingud víngoð (sb.: þú veitir of mikið eptirlæti vínguðenu, er Bacchus heitir, Al. 6).

Viinhakke járnreka sem höfð er í víngarði.

Viinhandel vínverzlun.

Viinhandler, ft. -e, kk., vínsölumaður.

Viinhov, [sb. Houg (líka Hov)], ker sem vín er látið renna í þegar verið er að sía það.

Viinhuus vín(sölu)hús.

Viinhøſt vínberjatekja.

Vinkande vínkanna.

Viinkar vínker.

Viinkjelder vínkjallari a) = kjallari sem vín er geymt í. — b) = vínsölukjallari.

Viinkjender sá sem hefur vit á víni.

viinkjær gefinn fyrir vín.

Viinkyper vínkjallara-sveinn.

Viinland vínland.

Viinløv vínviðarlauf.

Viinmaal vínmælir.

Viinmaaned vínmánuður (= október, í vínlöndum).

Viinmoſt = Druemoſt.

Viinperſe, vínþröng (fornt), vínþrúga (Dr. Sch.).

Viinpibe eins konar vínáma.

Viinprøve vínraun (= það að reyna vín að gæðum).

Viinprøver, ft. -e, kk., vínreynir (sb. Viinprøve).

Viinpæl spýta sem höfð er til að styðja víntrje.

Viinqviſt vínviðarkvistur (sb. Hist. I, 512).

Viinranke, a) vínviðarteinungur. — b) = Viinſtok, Viintræ: Plante (opelſke) Viinranker.

viinrig vínmikill: Viinrige Druer. En v. Provinds.

Viinruus, það að vera víndrukkinn, (sb.: um merginInn árla, sem af hánum — þ. e. Nabal — lètti víndrum, Stjórn).

Viinſmag vínbragð.

Viinſteen, vínsteinn (að sínu leyti eins og hlandsteinn): Raa (renſet) V. — b) bráðberg.

Viinſteensſyre vínsteinssýra (*acidum tartaricum*).

Viinſtok, vínviður (fornt), víntrje (fornt), *vitis vinifera*. Sb. Viintræ, (Viinbærtræ), Viinranke b.

Viinſuppe (grjóna)saup með víni í.

viinſuur súr á sama hátt og það vín sem er súrt í eðli sínu.

Viinſyre vín-sýra.

viinſyrlig í-súr á sama hátt og það vín sem er súrt í eðli sínu.

Viinſæk vínbelgur.

Viintapper, ft. -e, kk., vínsölumaður (er selur vín í staupum).

Viintræ, [víntrè], = Viinſtok.

Viinvalle (fyrrum) eins konar vínblanda.

Viinæble eins konar epli (sem vínbragð er að).

Viis, án ft., sk., [sb. vís í öðruvísi], a) háttur: Paa den V. gaaer det ikke an það stoðar (tekst) ekki á þann hátt (með því móti). Han har paa liſtig V. (með slægð) ſkaffet ſig dette Document. — b) háttalag, venja: Han har ſin egen V. hann hefur sína kreddu fyrir sig. Efter gammel V. eptir forni venju.

viis, ft. viſe, e., [vís-s], 1) um speki, a) vís = vitur, spakur: En v. Mand. „Den Hjertets Varme, ſom udmærker den Viſe fra den Lærde." En af de græſke Viſe grísku spekingum. — b) viturlegur, spaklegur: En v. Handlemaade (Opførſel). Et viiſt Raad. — 2) (í tali), gjøre een v. paa noget fræða e-n um e-ð.

Viisdom, án ft., sk., [vísdóm-r], vísdómur, vizka, speki, spekt: „Grundſætninger, der ikke lære V., men blot Klogſkab." Udkramme al ſin V. (sýna, hvað mikið maður viti).

Viisdomsaand spektarandi (Stjórn).

Viisdomslære vizkunám.

viiskjæftet, ft. -kjæftede, e., (í óvönduðu tali), kjaptfor.

Viismand spekingur, vitringur, vizkumaður (sb. Fms. X, 170).

viismundet, ft. -mundede, e., (í tali), hortugur, tannhvass.

viisnæſet, ft. -næſede, e., (í tali), = næsviis.

Viking, ft. -er, kk., [víking-r], víkingur.

Vikingsfærd víking.

Vikingstog víking.

Vikke, ft. -r, sk., umfeðmingsgras og aðrar jurtir þess kyns, einkum *vicia sativa*: Saae Vikker (sb. Saaevikker). Fodre med Vikker.

Vikkeager akur þar sem *vicia sativa* (sb. Vikke) er sáð.

Vikkefoder fóður sem er *vicia sativa* (sb. Vikke).

Vikkehalm leggirnir undan *vicia sativa* (sb. Vikke).

vikle, ás. 1, vefja: V. noget ind i Papir vefja e-ð innan í brjef. V. noget om noget vefja e-u utan um e-ð. V. noget ſammen, vefja (brjóta) e-ð saman, (sb.: voru þar margir tötrar saman vafðir, Fær. 187). V. noget op, rekja e-ð niður, rekja e-ð í sundur. V. noget ud rekja utan af e-u.

Vild, án ft., sk., [vild], (úrelt), vild, fylgi: „For Gunſt eller Gave, V. eller Venſkab" (sb.: með vild ok vináttu, Strengleikar 14). „Hvo, ſom uden V. (fylgislaust) til Sagens Ophav ſeer."

vild, [vill-r], A) ft. -e, e., a) villur (sb.: fór Gautr einn saman lengi villr á mörkum úti, Fms. III, 56), villtur: Hver er v. i Andens Vraa (orðskv.). — b) ofsafenginn

ólmur, (sb. balſtyrig, uſtyrlig, uregjerlig, tøilesløs): En v. Dreng (Pige; sb.: fjörkálfur). Denne Heſt er mig altfor v. Det vilde Hav (sb : reginhaf). — c) sem er á ringulreið: Hans Spil er ganſke vildt hann leikur ekki af (með) neinum setningi (sb. Fms. III, 184). — d) sem sprettur sjálfkrafa; óræktaður: Vilde Planter. Den vilde Skov eyðiskógur (fornt). En v. Ørken eyðimörk. En v. Egn, fjöll og firrnindi, eða þvíuml. — e) (um dýr), villi-, (sb. úti-, í orðinu útifugl): Vilde Dyr villidýr. Den vilde Heſt villihestur. — Heſten i ſin vilde Tilſtand villihestar. — f) (um menn), villi-: Vilde Menneſker eða Vilde villimenn. — Menneſket i dets vilde Tilſtand villimenn. — g) siðlaus, eða þvíuml.: Føre et vildt og ryggesløſt Levnet lifa eins og villidýr. — h) vildt Kjød, villihold, dauði (í sári). — 2) **vildt**, sem ao., a) tage vildt afſted hamast = verða hamslaus. — b) Haaret flagrede vildt (flaksaðist) om hendes Hoved. — Tale vildt tala höfuðóra. — c) denne Plante voxer vildt (sprettur sjálfkrafa) her i Landet. — B) sem ao.: Fare v., villast, villast vegar (fornl.). Jeg gik (løb) v. villtist. — Være v. fremmed (öldungis ókunnugur) paa et Sted. — b) óeiginl.: „Saaledes kunne endog de lede os v. (leiða oss afvega), ſom dog ville os vel.“

Vild, sk., [sb. e. vill-r], (að mestu úrelt), A) í orðatiltækk.: Det ſtaaer i V. og Vove það er allt undir von. Huſet ſtaaer for V. og Vove er autt. Lade een gaae for V. og Vove hirða ekkert um e-n. — B) skekkja (í viði).

Vildand, blákollsönd, kýlönd, stóra stokkönd, *anas boscas*.

Vildbane veiðisvið (með garði í kringum; sb.: veiðimörk, Strengleikar 28): Kongens V. Jage paa en Andens V.

Vildbaſſe villigöltur (fornt).

Vildbrad, [sb. villibráð], a) steik eða annar matur úr villidýrakjöti. — b) = **Vildt**.

Vilddyr, [sb. villidýr], villidýr (fornt).

Vilde, sk., [villa], auðn, villátta (N. g. L. I, 384, 393, 400).

vilde, ás. 1, [villa], (sjaldh.), villa. — vildes villast.

Vildelſe, ft. -r, sk., a) yfirsjón, villa: En V. i Synet missýning. Vildelſer i et Skrift. — b) óráð; höfuðórar.

Vilderede, án ft., kl., ringulreið; hrærigrautur: Bringe een i V. trufla e-n. Komme i V. truflast.

Vildeſel villiasni (B. H.).

vildfare, [-fare af fara], I) í öðrum myndum, enn hluttekningarorðunum, (sjaldh.), villast: „Naar i en Ørken Vandrere v.“ — II) í hluttekningarorðunum, 1) **vildfarende**, a) eiginl., villtur, villur (fornt), villur vegar (fornt): En vildfarende Vandringsmand. — b) óeiginl., villur hins rjetta, rangur: En vildfarende Mening (Grundſætning). — 2) **vildfaren** = **vildfarende** a.

Vildfarelſe, ft. -r, sk., villa (sb. Fms. X, 379): En ſandſelig V. (missýning, misheyrn, eða þvíuml.): Falde i en V. villast (í óeiginl. merk.). Han betog mig min V. kom vitinu fyrir mig.

vildføre = **vildlede**.

Vildgaas grágæs *anser albifrons* (*Bechst.*).

Vildgang villustigur. Sb. **Labyrinth**.

Vildhed, án ft., sk., það að vera **vild** A (einkum e, f): Dyrene i deres Vildheds Stand villidýrin. Dette Folks V. har endnu ei villet vige for nogen Cultur hingað til hefur ekki tekizt að mennta þessa villiþjóð.

vildhovedet = **vildſindet**.

vildig sjá **villig** 2.

Vildkat villiköttur. — b) (í tali, um stúlku sem er allra mesta) gála, flenna.

vildlede, [-lede af leiða], leiða (e-n) afvega: Han blev vildledet af onde Raadgivere.

Vildling, sk., nýflutt ungviðishrísla áður enn hún er bætt með kvistum af betra viði.

Vildmand villimaður: Han ſeer ud ſom en V.

vildraadig villiráða (Eg. 389; sb. **raadvild**).

vildſindet ódæll.

Vildſkab, án ft., kl., a) (of mikið) fjör, (sb.: órar): Denne Dreng (Pige) er fuld af V. og Overgivenhed (sb.: fjörkálfur, órabelgur). — b) það að vera **vild** A, e.

vildſom, ft. -me, e., a) eiginl., (um stað) þar sem villugjarnt er: Denne Skov er meget v. — b) óeiginl., flókinn: En v. Sag.

Vildſomhed, án ft., sk., það að vera **vildſom**.

Vildſpor, kl., villa: Føre (bringe) een paa V., villa e-n, (sb.: *sá maðr hefir viljat villa leitina fyrir oss*, Fms. I, 72).

Vildſti villustigur: Fare (komme) paa V. villast.

Vildſviin villisvín (Fms. X, 88).

Vildſviinfleſk villisvína-flesk.

Vildſviinjagt villisvínaveiðar.

Vildt, án ft., kl., villidýr (í ft.), veiðidýr (í ft., — Stjórn): Drive (jage) V. op = reiſe V., sb. **reiſe** (af reisa), 1. Handle med V. (hafa skotin veiðidýr til sölu). Han ſpiſer gjerne V. honum þykir gott villidýrakjöt. En Ret V. rjettur af villidýrakjöti.

Vildtgjerde girðing til að hlífa e-u fyrir villidýrum.

Vildthandel verzlun með villidýrakjöt.

Vildthandler, ft. -e, kk., sá sem selur villidýrakjöt (o. s. frv.).

Vildtſkade skemmdir (gjörðar) af villidýrum.

Vildtſtade, staður þar sem veiðidýr hafast við, (sb. **Vildbane**).

Vildttyv, sá sem stelur veiðidýrum, (sb. **Krybeſkytte**).

Vildttyveri, það að stela veiðidýrum, (sb. **Krybeſkytteri**).

vildtvoxende, [sb. **voxe**], sem sprettur sjálfkrafa (á víðavangi).

Vilkaar, a) (sjaldh.), hugþótti, geðþótti, geðþekkni: „Den, hvis hele Tilſtand er fremmed V. undergiven (sá sem verður að sitja og standa eins og aðrir vilja), og ſom Intet kan kalde ſit eget.“ — b) skilmáli, skilyrði, skilorð: Under dette V. með þessum skilmála. Han maatte indgaae (underkaſte ſig) haarde V. ganga að afarkostum. — c) í ft., ráð, hagur, (sb.: kostur): Hans V. ere nu ret gode.

vilkaarlig, 1) ft. -e, e., a) sjálfráður: Dyrenes vilkaarlige Bevægelſe. Menneſkets vilkaarlige Handlinger. — b) sem maður tekur upp hjá sjálfum sjer, (sb.: hugþótti): En ganſke v. Fremgangsmaade. — c) en v. Contract samningur um að gjöra e-ð, ef e-ð annað komi fram áður. — 2) sem ao., a) sjálfrátt, sjálfkrafa. — b) eptir hugþótta sínum.

Vilkaarlighed, sk., a) án ft., sjálfræði. — b) með ft. -er, það sem e-r tekur upp hjá sjálfum sjer.

Vilkaarsed (sjaldh.), eiður með skilyrði.

Vilkaarskjøb (sjaldh.), kaup með skilyrði.

Vilkaarspant (sjaldh.), pantur sem skilyrði fylgir.

***Villa**, sk., = **Landſted**, **Lyſtſted**.

ville [**ville**: vilja = **ſkille**: skilja], **vilde** [vilda, vildi], **villet** [viljat], 1) með nh., a) vilja: Vil du have denne Bog viltu eiga þessa bók? Hvem vil du tale med við hvern viltu tala? — Jeg vilde hellere blive Natten over, end reiſe ſtrax. — Vilde De være ſaa god (vildu þjer gjöra svo vel), at (með nh.)? Vilde De vel beviſe mig den Tjeneſte (mundu þjer vilja gjöra mjer þann greiða), at (með nh.)? — Hvad vil dette Udtryk ſige hvað merkir þetta orðatiltæki? — Man vil ſige, menn segja, það er mál manna. — Planken vil ikke give ſig vill ekki láta undan. Denne Bog vil ikke ret behage mig jeg kann ekki alminnilega við þessa bók. — Vilde han dog kun ſamtykke deri, það (eða: mikið) vildi jeg, (að) hann fjellist á það; það væri betur, (að) hann fjellist á það! — b) een vil e-n langar til að: Karlen vilde gjerne have ſin Løn vinnumanninn langar til að fá kaupið sitt. Jeg vilde (mig langar — langaði — til að) bede Dem om en Underſtøttelſe. — c) ætla að: Jeg vil reiſe i Morgen jeg ætla á stað á morgun. Han vil ride, vi andre v. kjøre. Jeg vilde juſt have gaaet (jeg ætlaði að fara, jeg ætlaði á stað), da du kom. — Jeg vil da gjøre det paa dit Anſvar. — Det var juſt ikke det, jeg vilde ſige það var (reyndar) ekki það, sem jeg ætlaði að segja. — Jeg troede, Huſet vilde falde i Nat; ſaaledes ryſtede Stormen det. — Jeg vil dog haabe, at han har ſagt det. — d) skulu: Jeg vilde med Fornøielſe (jeg skyldi óðara) gjøre det, hvis jeg kunde. — e) munu: Det vil nok ikke (mun varla) vare længe. Han vil neppe have mange Dage at leve i hann á varla marga daga ólifað(a). — Det vil koſte mange Penge það verður dýrt. Diſſe Penge v. ikke forſlaae meget munu ekki hrökkva stórt. — f) (sjaldh.), mega: „Hvad der ellers ſkal gjøres, vil derfor ingenlunde forſømmes“. — 2) þar sem nh. er sleppt: Han kunde nok gjøre det, men han vil ikke hann vill það ekki. — Det maa gaae mig, ſom det vil hvernig sem um mig fer. Jeg maa komme til hvad Tid jeg vil (hvenær sem jeg kem), ſaa negter han ſig hjemme. — Han vil og vil ikke honum er (bæði) um og ó. — 3) (í tali), með ho. l. t.: Han vilde gjort (hafði ætlað að gjöra) denne Søn til ſin Efterfølger. — 4) með at fyrir framan framsöguh. (þar sem vjer mundum setja afleiðingarhátt): Jeg vil, at det ſkal ſkee (að það sje gjört) uden Ophold. — 5) með þol: Menneſket kan ikke Alt hvad det vil maðurinn getur ekki allt sem hann vill. Kongen vil det vill svo vera láta. Hvad vil (hvað vill, hvert erindi á) den gamle Kone? — 6) með ao. eða fs., a) hvor vil diſſe Folk hen hvert ætla þessir menn? — Man ſiger, han vil til England að hann ætli til Englands. — Drengen vil ikke i Skole vill ekki fara í skóla. — b) Sømmet vil ikke ud vill ekki losna, næst ekki (út). — c) v. til at gjøre noget ætla til e-s = ætla að fara að gjöra e-ð: Da man vilde til at fyre Kanonen af. Han vil nu til at gaae hann ætlar nú á stað. — d) han vil nødig (eða ikke gjerne) dertil honum er ekki um að gjöra það. — e) der vil Penge til það þarf peninga til þess. Der vil meget til (það þarf mikils við), for at ſætte det igjennem. — 7) v. een vel vilja e-m gott (sb.: *þessi Hákon vildi hverjum manni gott*, Fms. I, 21). V. een ilde (er ótíðara).

Villen, án ft., sk., það að **ville** (vilji): Den blotte V. er ikke nok (viljinn er ekki einhlítur) til en Handling.

Villie, án ft., sk., [vili, vilja], vilji, vild: Menneſkets frie V. frelsi mannlegs vilja. — Jeg gjør det ikke med min (gode) V. jeg gjöri það nauðugur. Mod min V. að óvilja mínum (fornt). Imod eens Vidende og V. fyrir vitorð eða vilja e-s (sb. **Vidende**). Med eens Vidende og V. með vild og vitorði e-s. — Alting gaaer ham efter V. (sb.: *í fyrstu gekk honum með vildum*, Fms. X, 414). Være een til V. vera e-m til vilja. Gjøre een noget til V., gjöra e-m e-ð í vil, (sb.: *hón .... gerði honum mart í vild ok opt mikit gagn*, Fms. V, 150; *hann .... feldi .... blótdrykkjor, ok lèt í stað koma, í vild við lýðinn, hátíðadrykkjor*, Fms. X, 393; *hann .... veik mjök af kristninni*

..... fyr vildar sakar við lýðenn, Fms. X, 381; vaka í kirkju, til guðs vilja ok sèr til miskunnar, 619). — Tage Billien i Gjerningens Sted taka viljann fyrir verkið. — Den ſidſte B. skipun (er maður gjörir á síðustu dögum sínum; sb. **Teſtament** a). — Jeg har ikke gjort det med B., jeg hef ekki gjört það viljandi, mjer hefur orðið það óvart. Det er med B. udeladt því er sleppt af ásettu ráði. — Faae ſin B. med et Fruentimmer (sb.: þeim klæðum, er hann gaf konunni, at fá sinn vilja, Sn. E. Eg. á 203. bls.; at vær ..... görim vára vilja meðr þeim, Stjórn). — Have Billie til en Pige unna stúlku.

Billiebeſtemmelſe ákvörðun vilja(ns).

villieløs þróttlaus: En ſvag og v. Charakteer.

Billieretning (það hvernig) vilji(nn er).

Billiesfrihed frelsi vilja(ns).

Billiesyttring (sjaldnar **Billieyttring**), birting vilja manns (= það að láta vilja sinn í ljósi).

Billieyttring sjá **Billiesyttring**.

villig, ft. -e, e., [sb. viljug-r], 1) búinn (e-s, o. s. frv.); viljugur, a) búinn (sb.: margir menn munu búnir at kaupa at þèr hólminn, Fms. VI, 218; þorsteinn lèzt búinn þeirrar ferðar, Fms. III, 123; voru allir til þess búnir, Fms. XI, 360): Jeg er v. til (er til með, er til í, er fús á) at opfylde hans Fordringer. — En v. Lydighed (sb.: lifandi guð .... þiggr sjálfráða ok viljanliga þjónostu, en engi maðr kemst nauðigr til hans dýrðar, Fms. II, 33). — b) viljugur: En v. Tjener. — 2) (einnig ritað **vildig**), vilhallur, (sb. **partiſk**): Billige Bidner.

Billighed, sk., 1) án ft., viljugleiki: Han viſte altid B. og Ufortrødenhed i ſin Tjeneſte. — 2) með ft. -er, a) greiði, (sb.: gjöra bón e-s): Gjøre (viſe) een B. gjöra e-m greiða. — b) (í almúgatali), þóknun (sem gjöf).

Bimmel, ft. -er, sk., hjól-nafar. Sb. **Spigerbor**.

Bimmelſkaft skapt á hjól-nafri.

Bimpel, ft. **Bimpler**, sk., veifa sem dregin er á siglutopp á herskipum (eða bátum þeirra) og er mjó einkum í þann endann er út veit og stundum með sýlingu í hann, oddveifa.

Bimpelſtage oddveifustöng (upp af siglutoppi).

Bimpelſtok = **Bimpelſtage**.

vims, e., [sb. **vimſe**], pipur.

vimſe (har), h. s. 1, [sb. vingsa], skoppa: Hun gjer ikke andet, end v. ind og ud (sb.: rápa).

vind, e., [vind-r], vindur, undinn, skakkur: Stokken er v. Det er baade vindt og ſkjevt, það er allt skakkt og skælt, (sb. hefir þú þat hvárki telgt vint nè skakkt).

Bind sjá **Binde**.

Bind, nafn, [sb. vinna], í orðatiltæk. lægge B. paa noget, leggja stund á e-ð, stunda e-ð, (sb.: ástunda, kosta kapps um, kappkosta, kostgæfa): Lægge B. paa Agerdyrkning (Studeringer).

Bind, ft. -e, sk., [vind-r], 1) vindur, veður: Der reiſte ſig en B., rak á veður, gjörðist vindur á (sb. Laxd. 74), tók (fór) að hvessa. Binden ſpringer i et andet Hjørne hann snýr sjer. Binden har lagt ſig, það er komið logn, (sb.: þá tók at lægja veðrit, Nj. 124; veðrinu slotar). Seile for halv B., sigla þverskeyting, (sb.: þversigling, B. H.). — b) ſlaae noget hen i Beir og B. eyða e-u (sem verið er að tala um). — c) það að láta mikið yfir sjer: Gjøre B., láta mikið yfir sjer, vera mikill á lopti. — 2) vindgangur, uppþembingur: Lide (plages) af Binde eiga vanda fyrir uppþembing. Et Middel mod Binde.

vindaaben, a) sem blásir við hverju veðri, (sb.: Alviðra): „Et vindaabent Land.“ — b) opinn (= sem liggur upp í lopt).

vindbenet, (í almúgatali), = **ſkjevbenet**.

Bindbjælke = **Beirbjørn**.

Bindboble vindbóla. Sb. **Boble**, **Luftblære** a.

Bindbrok eins konar veikindi á smábörnum (*hernia ventosa*).

Bindbyge vindbylur.

Bindbøſſe vindbissa.

Binddraaber, ft., ýringur í hvassviðri.

vinddrivende, [sb. **drive**], sem eyðir uppþembingi.

vinde (har), persónulaus h. s. 1, [vinda, t. a. m.: veðrit tók at vinda, Partal.], gola (B. H.): Det vinder noget (það er golu-korn) i Dag.

vinde [vinna], **vandt** [**vandt**: vann = **randt**: rann], **vunden** [vunnin-n] og **vundet** [vunnit], ás., a) vinna: B. Seier over en Fjende (sb.: Gedeon vann sigr á fjöndum sínum, Rímb. 380; hafa sigr, Nj. 43; fá sigr, Nj. 43). — B. et Slag hafa sigur í orustu. — B. en Stad vinna borg (fornt). B. et Land vinna land (fornt). — b) v. en Sag (Proces) bera hærra hlut í máli. Jeg vandt Sagen mjer dæmdist málið. — c) v. Priſen i Beddeløb bera af öðrum í kapphlaupi (og hljóta verðlaunin). — d) han vandt Beddemaalet hlaut veðfjeð. — e) han vandt en lille Sum i Lotteriet honum hlotnaðist (hann fjekk) dálítið af peningum í talnabúrinu. — f) jeg vandt (græddi) 10 Rdlr. (í spilunum). — Jeg har vundet (grætt); de andre tabte alle tre. — Dette Spil kan ikke vindes (verður ekki unnið). — B. et Spil Skak. — g) græða: Han vandt endeel paa Kornet, men tabte paa Sukkeret. B. ind igjen hvad man har tabt (vinna upp aptur það sem maður hefur misst). — h) v. Malm (ná — fá — málmgrýti) af Gruberne. Der vindes (fæst) tillige noget Sølv af denne Erts. — i) v. (geta fengið) Tid til et Arbeide (sb.: þat skaltu víst hugleiða, at á hverri stundu er þú mátt þik til tœma, at minnask á nám þitt, Skuggsjá; tæmi sik ávallt til þess at heyra guðs orð; postulinn mátti eigi tæmask til frá kenningum við menn). — k) i ham vandt Skolen en udmærket Lærer skólinn fjekk frábæran kennara þar sem hann er (var). — l) v. een for en Sag, vinna e-n meðmæltan e-u, koma e-m í e-t mál. Han vandt Folket (hann ávann sjer — öðlaðist, fjekk — alþýðu hylli) ved Gavmildhed og Beltalenhed. B. eens Hjerte (Kjærlighed, Fortrolighed, Yndeſt, Venſkab) (sb.: Geirsteinn .... vill gjarna fá hennar ást, Fms. X, 420; þá mælti Frigg ok spurði, hverr sá væri með Ásum, er eignast vildi allar ástir hennar ok hylli). B. Bifald, fá lof, (sb.: At erendi þessu gerðo bændr róm mikinn; At þessu erendi varð rómr mikill; eingi varð rómr at máli hans). — m) taka framförum: Hun har vundet meget (henni hefur farið stórum fram) ved hendes Ophold i dette Huus. — n) sem h. s., komast: Heſtene kunde neppe v. (ætluðu varla að komast) den korte Bei. Jeg troer ikke, at vi v. ſaa langt i Dag. B. hjem. — o) (í fornum lögum), sem h. s., = **vidne** a. — p) sanna (e-ð) með vitnum. — q) [sb.: ef hann viðr eigi heimilt, Grágás I, 394], öðlast (e-ð) með gögnum og vitnum.

vinde [vinda], **vandt** [**vandt**: vatt = **bandt**: batt], **vunden** [vundin-n] og **vundet** [vundit], ás., 1) vinda, a) v. Traad (Garn; sb.: þeir .... undu síðan — þ. e. strenginn — frá öðrum endanum í hnoða, Fms. IV, 335). B. noget (vefja e-u) om en Finger (Arm). — b) (með dokku eða vindási), v. Kornſække op paa et Loft. B. Ankeret op heimta (hafa) upp akkerið. B. Seil op (sb.: undu þeir segl sín, Orkn.; lèt hann vinda á segl sitt, Fms. II, 176). — 2) v. ſig liggja (renna) í bugðum.

Binde (einnig ritað **Bind**), ft. **Binder**, sk., [vinda?], a) vinda (B. H.; sb. dokk eða dokka, Fms. XII í orðaregistrinu, og Fas. III, 232; vindáss). — b) hesputrje, vinduhjól (B. H.).

Bindeblok hjólhnyðja í vindu.

Bindebom ás í hjóli sem er í vindu.

Bindebro vindubrú (B. H.).

Bindebrønd brunnur með vindu (sb. **Brøndvinde**).

Bindehjul hjól í vindu.

Bindelbugt, bugða sem liggur eins og skora í skrúfu eða á kuðungi, (hringbugða): „Man dreie ſine Jerntraade i Bindelbugter“.

Bindeltrappe, hring-stigi, (sb.: austan .... viðr bergit er vindr upp at ganga, 19 pallar á bergit, Werl. Symb. 56). Sb. **Snegletrappe**.

Bindeltrin pallur (sb. **Bindeltrappe** og **Trin** b) í hring-stiga: En Trappe med B.

Bindelyſt, ágirnd, (sb. **Bindeſyge**).

Binden, án ft, sk., gróði: B. og Taben.

Bindepind, teinn til að vinda upp á, haykil-teinn.

Bindereb taug (kaðall) í vindu.

Bindeſlæde sleði með litilli vindu hafður á ísi við netdrátt.

Bindeſtolpe vindu-stólpi.

vindeſyg, ágjarn, fjegjarn. Sb. **haveſyg**.

Bindeſyge, aurasýki (B. H.), auragirnd, fjegirnd, fjegirni, ágirnd, ágirni.

Bindetavl = **Bindereb**.

Bindetoug = **Bindereb**.

Bindevogn eins konar vinda sem mylnu er snúið með.

Bindfang, a) það hvernig veður (vindar) ná til e-s staðar: Denne Mølle har godt B. — b) lengd tveggja mylnuvængja: „Møllen fører 36 Alen B.“

Bindfangſt það að ná veðrinu (vindinum): „Dine Seil krumme ſig til B.“

Bindfløi veðurviti. Sb. **Fløi 1**.

Bindfæld, hl., viðafall (í skógi, fyrir vindi): Der er ſkeet megen Skade paa Skoven ved B.

Bindfælder, ft., lágir (fallnar fyrir vindi).

Bindhvirvel = **Hvirvelvind**.

***Bindication**, ft. -er, sk., það að **vindicere**.

***vindicere**, ás. 1, helga (sjer eða öðrum e-ð).

vindig, ft. -e, e., 1) eiginl. (um veður), hvass: Beiret er meget vindigt. — 2) óeiginl., a) spjátrungslegur, montaralegur, montinn, mikill á lopti: En ung v. Herre. — b) v. Snak (Tale) mont (í orðum).

Binding, sk., [vinning-r], vinningur (sb.: „at þèr megit sem mestan vinning ok ávöxt fá“ af ökrunum, Stjórn), ávinningur (Fms. XI, 437), ábati, arður: Sælge Barer med en ringe B. Sb. **Fordeel B**, **Gevinſt**.

Bindingshaab ábatavon.

vindingsløs arðlaus.

Bindingsſpil spil (tafl, kast) um viðlögur.

Bindjunker spjátrungur.

Bindkave, sk., (sjaldh.), = **Bindſtød**.

Bindklap vind-speldi. (Sb. **Bentil**, **Bentilator**).

Bindkugle = **Dampputer**.

vindlet fis-ljettur: En v. Fjæder.

Bindlys brjefpípa sem eldfimir hlutir eru í og höfð er til að kveikja í fallbissu með í rigningu.

vindløben, [sb. **vind** og **løbe**], skakkvaxinn (um trje).

Bindmaaler, sk., vindmælir (þ. e. verkfæri til að mæla ferðina á vindinum).

Bindmager, ft. -e, kk., maður sem er mikill á lopti, spjátrungur.

Bindmølle = **Beirmølle**.

vindnem, vindnæmur, vindfimur.

Vindovn vindofn (B. H.). Gagnstætt: Bilægger.

Vindpuſt gustur.

vindret sem snýr beint upp í vindinn (eða beint undan vindi).

Vindrøſe áttarós (í leiðarsteins-öskju).

Vindrør, vindpípa; aflhólkur.

Vindſel, ft. -er, kl., a) e-ð sem undið er upp á, (sb.: þráðarleggur). — b) það sem vafið er utan um e-ð.

Vindſel sjá Vindſer.

Vindſer [vinzari], einnig Vindſel, sk., vinzari (N. g. L. I, 324; sb. Viſmer).

Vindſkade skaði (sem verður) af veðrum.

Vindſked sjá Vindſkee.

Vindſkee og Vindſked (einnig sk.), [vindskeið], vindskeið (N. g. L. I, 101).

vindſkibelig, ft. -e, e., [sb. vinna og skipa], iðjusamur, (sb.: ek er verkmaðr góðr, en þú ert iðjufullr sjálfr; Skallagrímr var iðjumaðr mikill, Eg. 134, Stórólfr var iðjumaðr mikill ok verks ígjarn — í orðamun: umsýslunar gjarn —, Fms. III, 205): En v. Bonde (Landmand, Haandværksmand, Huusmoder).

Vindſkibelighed, án ft., sk., iðjusemi: „V. fremkalder Velſtand.“

Vindſkifte áttaskipti (veðurs).

Vindſkjerm vindhlíf.

vindſkjev, [sb. vind], undinn: Vindſkjevt Temmer (timbur, sem skakkt liggur í). Et vindſkjevt (skakkvaxið) Træ.

Vindſky vindský.

Vindſluger, ft. -e, sk., hestur sem hefur reiðgall.

vindſnar = lynſnar.

Vindſtille, sk. og kl., logn, (sb.: Veðr var vindlaust, Fms. VII, 68; lopt vindlaust, Sn. E.).

Vindſtreg = Compasſtreg.

vindſtridig sem fer á móti veðri: En v. Strøm.

Vindſtrøg, a) (vind)stroka: Her gaaer ofte ſtærke V. gjennem denne Bjergkløft. — b) veðurstaða (Fms. II, 110), veðurfall (sb.: Oddr „sèr, at annat veðrfall er fyrir utan“): Det herſkende V. paa denne Aarstid.

Vindſtød vindbylur (sb.: kemr bylur á húsith, svo mikill, ath af tekr þekjuna alla öðru megin af húsinu, Gísl.); fellibylur: Et V. kaſtede Huſet overende.

Vindſyge, vindgangur, uppþembingur.

Vindtræ klósigi.

vindtør þornaður í vindi.

vindtørre, ás., þurrka (e-ð) úti: Vindtørret Malt.

Vindue, ft. -r, kl., [vindauga], gluggi: Staae i Vinduet, standa út við gluggann, (sb. Fms. IX, 427). See ud af et V. horfa út um glugga. Aabne et V. eða lukke et V. op láta opinn (ljúka upp) glugga. Vinduer af Glas glergluggar. — Vinduer paa lukkede Vogne.

Vinduesbeſlag járn (= það sem er úr járni) á gluggum.

Vinduesbly blý er gluggaglerin voru fyrrum fest í.

Vinduesbolt, járngaddur sem hlerum er haldið aptur með, (hleragaddur).

Vinduesbue, a) gluggaskýli (utan á húsi, svipað boga). — b) gluggahvolf (= hvolf í ofanverðu gluggaskoti): Runde (tilſpidſede) Vinduesbuer.

Vinduesbørſte gluggabusti.

Vinduesdug, [-dug af dögg], móða (á gluggum).

Vinduesfordybning gluggaskot (þ. e. skotið sem glugginn er í).

*Vinduesgardin gluggatjald.

Vinduesgitter, a) járngrindur fyrir utan glugga. — b) vír-net í glugga (í stað glera).

Vinduesglas gluggagler.

Vindueshage, a) = Vindueskrog. — b) járnlykkja sem glugga er haldið aptur með.

Vindueshængſel gluggahjörur.

Vindueskarm gluggakista.

Vindueskrog krókur sem járnlykkja er látin á til að halda glugga opnum.

Vinduespoſt gluggastafur (þ. e. stafur í miðjum glugga).

Vinduesramme, glugga-umgjörð, (sb.: gluggagrind, gluggafjöl).

Vinduesrude gluggagler (með ft. — sb. Rude c).

Vinduesſkammel lausa-pallur settur (á gólfið) út við glugga.

Vinduesſkat gluggaskattur (þ. e. skattur eða tollur sem goldinn er eptir gluggatölu).

Vinduesſkodde hleri.

Vinduesſtabel kengur í gluggahjörum.

Vinduesſtang hlera-slá (= slá sem sett er fyrir hlera að innan).

Vindvaage vök af vindi gjörð.

Vindviſer, sk., vísir (á skífu til að sýna á hvaðan vindurinn sje).

Vindæg, (vindegg, B. H.), kaldegg (B. H.), fúlegg (B. H.).

vindøiet, [sb. vind], (í almúgatali), = ſkeeløiet.

Vinge, ft. -r, sk., [sb. ving-, í sögninni vingsa, og væng-r], 1) vængur (á fugli eða flugu): Fuglen ſlaaer med Vingerne baðar vængjunum. Fuglen breder Vingerne ud (sb. udbrede 1, a). Stække Vingerne paa en Fugl (sb. ſtække a). Vingen af en ſtegt Gaas steiktur gæsarvængur. — 2) nafn á ýmsu, er líkist væng, a) vængur (á mylnu). — b) eggjarhluti(nn á aptara plógjárninu). — c) bjúg rönd (á þakhellu). — d) Vinger slaguingur (á prestshempu).

Vingebeen vængpípur (í fugli). — Sætte een ved Vingebenet stinga e-m inn (= setja e-n í höpt).

vingebrudt, [sb. bryde], vængbrotinn (forut).

Vingedække væng-skjöldur (á sumum skorkvikindum).

Vingefjæder vængfjöður.

Vingehat hattur með vængjum.

Vingekaſt = Vingeſlag.

Vingekjortel prestshempa með slagningi (sb. Vinge 2, d).

Vingeklæde klæði (fat) með vængjum.

vingelet, sem vængirnir gjöra ljettan, ljettfleygur: „Den vingelette Fugl.“

vingeløs vængjalaus: Vingeløſe Inſecter.

vingeſid (um fat), síður öðru megin.

vingeſkudt, [sb. ſkyde], skotinn í vænginu.

Vingeſkygge (í skáldskap), vængjaskjól.

Vingeſlag vængjasláttur.

Vingeſpade eins konar mó-gref (tíðkað á Jótlandi).

Vingeſpids vængbroddur.

Vingeſtrækning vængjalengd (þ. e. lengd útbreiddra vængja með því sem þar er á milli).

Vingeſtykke væng-stykki (af fugli).

vingeſtækket, [sb. það ſtække sem er skylt ſtakket], væng(ja)-stýfður.

vingeſtærk væng-sterkur.

Vingeſtøv dupt á fiðrilda vængjum o. s. frv.

vinget, ft. vingede, e., vængjaður (B. H.): Vingede Inſecter. — b) fljúgandi, eða þvíuml.: „V. Seil.“ — Med v. Iil með áköfum hraða.

Vink, ft. eins, kl., bending; vísbending: Give een et Vink (benda e-m) med et Lommetørklæde (sb.: Gunnhildr görir þá bending konungsmönnum, Fms. I, 10; þeir ..... báknuðu vápnunum til þeirra Hákonar, Fms. VII, 276). — „Jeg holdt det for et advarende V.“ (sb.: þá kom ótti yfir heiðingja, af þeirri bending, er yfir konungsskipit kom hiti .... mikill, Fms. VII, 195; „Svá“ er „sem þetta sè vísbending nokkur“, Fms. XI, 332).

vinke, s. 1, [vinke: vanka (Fms. XI, 366) = kige: kaga], (sb. greinina um Vink), a) h. s.: V. ad een, bákna til e-s (Fms. XI, 366), benda e-m, gjöra e-m bending. — b) ás.: V. een til ſig med Fingeren (Haanden) benda e-m með fingrinum (hendinni) að koma til sín.

Vinkel, ft. Vinkler, sk., horn (þar á milli sem tvö stryk renna samann), kverk: En ret V. (sb. ret A, a). En ſtump V. gleitt horn (þ. e. horn sem er víðara enn 90 mælistiga). En ſpids V. krappt horn (minna enn 90 mælistiga).

Vinkelhage, a) hornmát. — b) hornstokkur (setjara í prenthúsum; — línu-stokkur rað-stokkur).

Vinkeljern, a) = Vinkelhage. — b) tveir járnteinar hnoðaðir saman með 99 mælistiga horni. — c) járn sett í kverk á tveimur trjám eða spýtum til að halda þeim saman.

Vinkelmaal hornmát.

Vinkelmaaling horn(a)mæling.

vinkelret sem hefur meðal-horn (þ. e. 90 mælistiga horn).

Vinkelſtilling staða (e-s hlutar, að því leyti hversu bein eða skökk hún er).

Vinkeltag, ft. -e, meðal-bratt þak.

Vinter, ft. Vintre, sk., [vettr = vetr], vetur: „Sommer og V., Dag og Nat.“ — Vaar, Sommer, Efteraar, V. (sb.: Frá jafndægri er haust, til þess er sól sezt í eykðar stað; þá er vetr til jafndægris; þá er vár til fardaga, þá er sumar til jafndægris, Sn. E.). — En ſtren V. (sb.: vetrarríki, vetrarnauð). I V. í vetur. Til V. að vetri. Vinteren over um veturinn (t. a. m. hann var þar um veturinn; sb. veturlangt). — b) vetrarveður.

Vinteraften kvöld á vetrardag.

Vinterarbeide vetrarverk.

Vinterblomſt blóm er sprettur á veturna.

Vinterblæſt gjóstur á vetrardag.

Vinterbo, sk., vetrarhíbýli: „Jeg i min V. belønnes for min Flid med Overflod og Ro.“ — „Bjørnens V.“ híð(i) bjarnarins.

Vinterbrak ekra sem er ósáin veturlangt.

Vinterbrug, sk., neyzla (e-s hlutar) á veturna: Brænde, ſom ſamles til V.

Vinterbrænde, viður ætlaður til eldsneytis veturlangt, (vetrarviður).

Vinterbyg vetrarbygg (að sínu leyti eins og vetrarrúgur).

Vinterdag vetrardagur (með snjókomu).

Vinterdragt, vetrarföt, vetrarbúningur. — Jordens V. veturleg ásýnd jarðarinnar.

Vinterdvale, dá er sum dýr liggja í á veturna, (vetrardá).

Vinterfange sá sem er í höptum (ófrelsi) á veturna.

Vinterflid vetur-störf.

Vinterfoder vetrarfóður (handa peningi).

vinterfodre, fæða (pening) á veturna, gefa (peningi) á veturna.

Vinterforraad vetrarforði.

Vinterfrugt aldin sem geymt verður veturlangt.

vinterfældet, [fælde], (um trje), felldur á vetrardag.

Vinterfældning það að fella skógartrje á vetrardag.

vinterfængſlet, [sb. fængſle], veturbundinn (þ. e. ófrjáls fyrir vetrarríki).

Vinterføde veturbjörg (sb. Sturl. I, 173).

Vinterføre færð á vetrardag.

vintergammel veturgamall (í eiginlegustu merk).

vintergjemt, [sb. gjemme], geymdur veturlangt eða fram á vetur: „V. Frugt.“

vintergroet, [sb. groe], vaxinn um veturinn: V. Uld.

Vintergræsgang veturhagi (Grágás; sb.: veturbeit, útigangur, útiganga).

vintergrøn grænn (sem hefur grænt lauf) á veturna: „Vintergrønne Træer." — b) Vintergrønt er haft sem nafn á sumum vetrarlauks-tegundum.

Vinterhavn vetur-höfn.

Vinterhjem, heimili á veturna; veturstöðvar: Man kjender ikke Svalernes V.

Vinterhold, vetursetá, veturvist: „Søge V."

Vinterhvede vetrarhveiti (— þ. e. hveiti sem til er sáð á haustin — að sínu leyti eins og vetrarrúgur; sb. **Vinterrug**).

Vinterhvile vetursvefn (= svefn allan veturinn): „Dødens V."

Vinterklæder, ft., vetrarföt.

Vinterklædning = **Vinterklæder.**

Vinterkorn, án ft., a) korn til vetrarins. — b) = **Vinterſæd.**

Vinterkulde kuldi (harka) á vetrardag.

Vinterleie, kl., a) bjarnar híð, (eða) veturbæli (annara dýra). — b) vetursetu-staður; (einkum = **Vinterleir**): „Man maatte tage V. (taka sjer vetursetu) paa en af Udøerne".

Vinterleir vetrarherbúðir.

vinterlig, ft. -e, e., [sb. vetrlig-r], vetrarlegur: Egnen har alt et vinterligt Udſeende.

Vinterlilie vetrarlaukur *pyrola rotundifolia.*

Vinterliv vetrarlíf: „Strabſomt V. i ſneetakt Hyttes Skjød".

Vinterluft lopt (eða: loptslag) á vetrardag.

vinterlægge = **vinterpløie.**

Vinterløg (lauktegundin) *allium fistulosum.*

Vintermaaned vetrarmánuður.

Vintermark, ft. -er, haust-sáin ekra.

Vintermølle lítil vatnsmylna sem ekki rennur vatn að nema á vorin og veturna.

Vintermørke, dimma á vetrardag, vetrarmyrkur; niðamyrkur.

Vinternat vetrarnótt.

Vinterophold, a) vetursetа, veturvist. — b) veturbjörg (Sturl. I, 173): V. for den Fattige.

vinterpløie plægja (jörð) undir á haustdag (og láta hana svo bíða til vors þegar hún er plægð aptur áður enn sáð er).

Vinterpære pera sem geymd verður fram á vetur.

***Vinterqvarteer** vetursetu-staður.

Vinterreiſe ferð á vetrardag.

Vinterrug, rúgur sem til er sáð á haustin, vetrarrúgur (Gþl.), veturrúgur (Gþl.).

Vinterrøgt veturhirðing (á fjenaði): Faarenes V.

vinterſaaet, [sb. **ſaae**], sem til er sáð á haustdag (og liggur í jörðu um veturinn): „V. Byg".

Vinterſeilads sigling (sjóferð) á vetrardag.

Vinterſmør, a) smjör úr veturmjólk. — b) smjör sem geymt er til vetrarins.

Vinterſol sól (sólskin) á vetrardag.

Vinterſolhverv vetrar-sólstöður (B. H.).

Vinterſtade vetur-stöð (e-s hlutar): Indplante Blomſter til deres V.

Vinterſtorm stormur á vetrardag.

Vinterſtue, klefi til að vera í á veturna, (vetrarklefi).

Vinterſæd vetursáð (= það korn sem til er sáð á haustin).

Vinterſøvn = **Vinterdvale.**

Vintertegn fyrirboðun vetrarins.

Vintertid vetrartími (Stjórn): Ved Vintertide [sb. **Tid** 2], á vetrartíma (Stjórn), á vetrardag.

Vintertræ (sjaldh.), trje sem er grænt allan veturinn.

Vintervei, vetrarvegur, veturgata: Viſe een Vinterveien reka e-n út (eða burt).

Vintervæxt, ft. -er, planta sem endist meir enn eitt sumar.

Vinteræble epli sem geymt verður allan veturinn eða fram á vetur.

vintre, s. 1, [sb. vetra], a) h. s.: V. over paa et Sted vera um vetur(inn) á e-m stað. — b) ás.: V. noget over geyma e-ð veturlangt.

Vintring, ft. -er, sk., [vetrung-r], vetrungur.

***violet,** ft. -te, e., sem fjólulitur er á, lifrauður.

***Violin** sjá **Fiolin.**

Vipning, sk., það að **vippe.**

Vippe, ft. -r, sk., A) vippa (B. H. í orðinu: brunnvippa). — B) [sb. vipp-, í orðunum: klútar gullvippaðir, á ísl. forn-skjali], ax (einkum á rúgi).

vippe, s. 1, [vippa, B. H.], a) h. s., hossa sjer, hossast: Fuglen ſad og vippede paa Grenen. — b) ás., hossa (e-m eða e-u): Børnene v. hinanden paa et Bræt vega salt.

Vippebjælke kipp-trje (í **Kran** 1, a).

Vippebom = **Vippebjælke.**

Vippebræt, a) fallfjöl: Fange Rotter ved et V. — b) borð til að vega salt á.

Vippegalge (fyrrum), gálgi til að kippa handleggjunum úr liði.

Vippegynge = **Vippebræt** b.

Vippekarre = **Styrtekarre.**

Vippen, án ft., sk., það að **vippe.**

Vippeſtang vippustöng(in sem ríður upp og ofan; sb. **Vippe** a).

Vippeſtjert sjá **Vipſtjert.**

vips, mo., (í líkri merk. og: óðara): V.! var Fuglen borte fuglinn var óðara horfinn. V.! ſmuttede han ud af Stuen.

Vipſtjert (einnig **Vippeſtjert**), máríu-erla; steindepill, góutitlingur; músabróðir, rindill; o. s. frv.

Virak, án ft., sk., ilm-kvoða (í kornum). — b) óeiginl., lof; oflof.

Virakduft ilmur af kvoðureykelsi.

Virakkorn korn af ilm-kvoðu.

***Virilſtemme** atkvæði(srjettur) fyrir sjálfs síns hönd.

virke, s. 1, [sb. verka], A) h. s., hrífa (á e-ð), hafa áhrif: Lægemidlet har ikke virket. Luften virker paa det menneſkelige Legeme. — Mine Foreſtillinger virkede ikke paa ham. — B) ás., 1) eiginl., a) v. (= **udvirke** B, 1) en Heſtehov. — b) vefa; sauma: V. Guldtraade i Silketøi. — c) v. Salt, gjöra salt (sb. Ísll. I, 131), brenna salt (sb. Fas. II, 91). — Bierne v. (gjöra) Honning og Vox. — 2) óeiginl., gjöra (e-ð) að verkum, koma (e-u) til leiðar: Denne Mand har virket meget i ſit Liv. Jeg har dog virket ſaa meget, at o. s. frv.

Virkeform = **Virkemaade:** „Varme og Lys ere forſkjellige Virkeformer (misjöfn áhrif, tvenn áhrif) af de ſamme Kræfter."

Virkejern hóf-járn (þ. e. verkfæri sem hófurinn er hreinsaður og tálgaður með áður enn járnað er). Sb. **Hovjern.**

Virkekraft, a) þrek til framkvæmdar, framkvæmdarsemi: Alderen har endnu ikke ſløvet hans V. — b) (afl til) áhrif(a): Magnetens V.

Virkekreds (e. o.) verk-svið (í óeiginl. merk.; sb.: stjett): En indſkrænket (ſnever, omfattende, vid) V.

virkelig, 1) ft. -e, e., a) sem ekki er tómur hugarburður: Den virkelige Verden. En v. Gjenſtand (Grund, Aarſag). — b) sem er (e-ð tiltekið) í raun og veru (í raun rjettri), sannur: Fyrſten nøiedes med Navnet; den virkelige Regent var hans Yndling. — V. Borgmeſter (byjargreifi að embætti — en ekki að tómri nafnbót). — 2) sem ao., í raun og veru, í raun rjettri, eða þvíuml.: Deri tager du v. feil (þar ferðu villt — það er víst; eða þvíuml.). Mener du v. at han kommer, heldurðu, í alvöru að tala, að hún komi?

Virkelighed, sk., a) það að vera annað enn hugarburður: En Tings V. — b) með ft. -er, e-ð sem er annað enn hugarburður, e-ð sem er til.

Virkelyſt, án ft., = **Arbeidslyſt.**

Virkemaade, (eiginl.) verkshúttur; það hvernig e-ð sýnir afl sitt: „Sjælens forſkjellige Yttringer og Virkemaader".

Virkemiddel það sem haft er til að framkvæma e-ð með: „Ved Ild eller andre Naturens ſtore Virkemidler" (hinum miklu öflum náttúrunnar).

Virken, án ft., sk., iðja, iðn; starf; framkvæmd.

Virkerum, (verk-)svið, (sb. **Virkekreds**): „Bevæge ſig paa et alt for indſkrænket V." (hafa oflítið undir; sb.: það er of þröngt um e-ð).

Virkning, ft. -er, sk., það að gjöra e-ð að verkum (koma e-u til leiðar); það sem gjört er að verkum (komið er til leiðar; — sb.: áhrif, afleiðing); árangur: Enhver V. maa have ſin Aarſag (allt hefur e-a undirrót). Electriſke Virkninger. Lægemidlet har gjort ſin V. hefur hrifið. Alle mine Venner vare uden V. (sb.: koma fyrir ekki; vera árangurslaus).

virkningsløs árangurslaus.

Virkningsmaade = **Virkemaade.**

Virkningsmagt = **Virkekraft.**

virkſom, ft. -me, e., a) sem hefur áhrif (árangur): Et virkſomt Lægemiddel. — b) iðjusamur framtakssamur: En meget v. Mand. — Et virkſomt og daadfuldt Liv.

Virkſomhed, sk., iðjusemi, framtakssemi.

Virkſomhedsdrift, iðjufýsn, (sb.: verklundarmaður).

virre, ás. 1, flækja, o. s. frv. Sb. **ſvirre.**

***virtualiter,** ao., að kraptinum til (þó hann komi ekki í ljós).

***virtuel,** ft. -le, e., sem er (í e-u) að kraptinum (eða: eðli sínu) til (þó ekki beri á): En v. Kraft (áhrifalaust afl).

***Virtuos,** ft. **Virtuoſer,** kk. og kvk., sá sem er leikinn í e-u, (sjer í lagi um hljóðfæramenn).

***Virtuoſitet,** sk., það að vera **Virtuos.**

Virvar, kl., ruglingur, grautur, hrærigrautur, (sb.: vera allt á ringulreið).

vis, ft. **viſſe,** e, [viss], a) áreiðanlegur, óefanlegur (sb. **utvivlſom**), viss (?), vís: En v. Kundſkab, sannfræði (Skuggsjá 149; sb.: sannfróður um e-ð; sannvitaðan hefi ek fjandskap Haralds konungs til vor, Laxd. 4). En v. Efterretning, sönn tiðindi, (sb.: spurði konungr til sanns, at bændr fóru með her móti honum; þat hefi ek sannspurt, at hirð hans er skipat afreksmönnum einum; þá er sannspurt var ..... andlát Sveins jarls; Ek hefi sannfregit ...., at o. s. frv.; sannfrétta e-t, Rómv.). Tingen er kun alt for v. það er víst — því er miður! Intet er viſſere það er öldungis víst. Det er viſt (víst), at hun er forlovet; men at hun bliver gift, er derfor ikke viſt (en samt er ekki — eða: er eptir — að vita, hvort o. s. frv.). Sige noget for viſt fullyrða e-ð. Man holder det for viſt (menn hafa það fyrir satt), at Freden er ſluttet. Jeg troer det for viſt hef það fyrir satt. — b) viss að koma: Han er en v. Mand i Selſkabet hver Aften (hann er sjálfsagður á hverju kvöldi; sb.: sjaldan bregzt mjaldur á miði). — Døden er os alle v., eitt sinn skal hver deyja, (sb.: þótt ek vita vísan bana minn, Nj. 95; hann sá fyrir vísligt sitt ofanfall ok bana, Fms. II, 276). Han gik modig i Ilden, endſkjøndt han ſaae den viſſe Død for Øie þó hann sæi vísan bana sinn. — c) fastur, tiltekinn, ákveðinn: Han har intet viſt Opholdsſted, hann á heima alstaðar og hvergi, eða þvíuml. Det ſkeer altid paa en v. Tid af Aaret í sama mund missira. En v. Indtægt (fastar — jafnar — tekjur). En v. Priis paa Varer. — d) Han har faaet et viſt Løfte derom honum hefur verið lofað því statt og stöðugt. — e) einhver, einhvers konar: Jeg har en v. ubehagelig Fornemmelſe i Bryſtet. — f) sumur: Til viſſe Tider stundum. I viſſe Tilfælde stundum. — g) ónefndur (af mjer): En v. Mand har fortalt mig, at o. s. frv. Man maa tage ſig i Agt for viſſe Folk menn verða að vara sig á sumum. Han har en v. Sygdom (veikindi, sem jeg vil ekki nefna). — h) blive v. paa noget ganga úr skugga um e-ð. Være v. paa noget vita e-ð með sannindum (Fms. II, 260). Være v. i ſin Sag vera efalaus um e-ð. — i) Han er v. paa Embedet hann á embættið víst. Man kan være v. paa (það má ætla — reiða sig — á), at han tier. — 2) **viſt**, sem ao., a) víst (sb.: Ekki hefi ek þat ritað, er ek vita víst at öngvo gegni, Rimb. 2), með sannindum (sb. Fms. II, 260): Jeg veed det viſt. — b) sjálfsagt: Han er viſt ingen ond Mand hann er sjálfsagt ekkert illmenni. Han ſkal viſt ikke gjøre det tiere hann gjörir það sjálfsagt ekki optar. Hun vil ganſke viſt ſpørge efter dig hún spyr sjálfsagt að þjer. Der er viſt ingen hjemme það er sjálfsagt enginn heima?

***Viſa**, sk., a) = **Viſta**. — b) áskript á leiðarbrjef. Sb. **Paategning**.

***Viscount**, kk., (enskur) undirgreifi.

Viſe sjá **Viſer** B, 2.

viſe, ás. 2, [vísa], a) vísa e-m eitthvað: V. een ud, vísa e-m út, reka e-n út. Man viſte ham til Øvrigheden med hans Begjering. Præſten viſte Pigen ned vísaði stúlkunni frá (= vildi ekki ferma hana). Han blev viiſt af honum var vísað frá. — V. med Fingeren paa noget benda á e-ð með fingrinum. — b) sýna e-m e-ð, (sb.: hann — þ. e. djöfullinn — gekk í sýn við oss, Fms. X, 329; hann — þ. e. Elías — mun koma í sýn við menn litlu fyrer dómadag, Rimb. 388; lyptir hún skautin brott af höfðinu, tjándi sína ásjánu, 655 XXXII): Han viſte mig ſin Have. V. noget frem; sb. **fremviſe**. — V. een Veien segja e-m til vegar. — V. een Døren, vísa e-m út, reka e-n út. — Hunden viſer Tænder fitjar upp á trýnið. — V. igjen reyna eptir þjófstolnu. — Klokken viſer tolv (vísirinn bendir — stendur — á 12). — Det vil v. ſig það mun sýna sig (reynast).

Viſe, fl. -r, sk., [vísa], (stutt) kvæði, vísur (ekki „vísa“): Viſen gaaer paa (efter) denne Melodie er undir þessu lagi. Forſtaae en halvqvædet V.; sb. **halvqvædet**.

Viſebog, ft. -**bøger**, (vísnabók), kvæðabók.

Viſedigter sá sem yrkir smá-kvæði.

Viſedigtning það að yrkja smá-kvæði.

***Viſeerſtok** verkfæri til að mæla með hvað tunnur og önnur þess konar ílát taki mikið (sb. **viſere**).

viſelig, ao., viturlega, spaklega.

Viſemager, ft. -e, kk., leirskáld sem yrkir smá-kvæði.

Viſer, ft. -e, A) kk., sem aptari hluti samsettra orða (sb. **Foreviſer**). — B) sk., 1) vísir (á úri eða stundaklukku). — 2) einnig **Viſe** [af vísi? = konungur], = **Vidronning**.

***viſere**, ás. 1, skoða; mæla hol á (tunnu eða öðru þess konar íláti).

Visched, án ft., sk., vissa (sb.: þèr hafit örugga vissu af, hvar hann er, Stjórn): Dødens V. — Vide noget med V. vita e-ð með sannindum (sb. Fms. II, 260; sb. einnig **tilviſſe**). — Moralſk V. sannfæring.

***Viſion**, ft. -**er**, sk., sýn (sb.: bar fyrir hann í svefni mikla sýn ok merkiliga, Fms. I, 137), vitrun, (sb. menn munu fá vitranardrauma).

***Viſir** sjá **Vezir**.

***Viſir**, kl., = **Hjelmgitter**.

***Viſit**, ft. -**er**, sk., heimsókn (í kunningskapar skyni eða virðingar; sb. **Beſøg**).

***Viſitation**, ft. -**er**, sk., það að **viſitere**.

***Viſitator**, ft. -**er**, kk., sá sem hefur það embætti að skoða eða vísitjera.

***Viſitats**, ft. **Viſitatſer**, sk., vísitjerun (sb.: anno domini 1395, í vísítèran herra Vilkins), vísitassía, vísitassíuferð.

***Viſitbillet** = **Viſitkort**.

***viſitere**, ás. 1, skoða; vísitjera.

***Viſitkort** heimsóknar-miði.

Viſk, ft. -e, sk., [visk], a) visk eða dula til að hreinsa eða þerra e-ð með. — b) jurtavöndull (soðinn í kjötsaupi).

viſke, ás. 1, þurrka (e-ð, með dulu eða þvíuml.): V. Støvet af i Værelſerne (sb. þerra af oss syndadust). V. ſig (þurrka sjer) om Munden. V. noget ud med en Svamp þurrka e-ð af með njarðarvetti. — V. noget af med en Harefod, kasta höndunum til e-s, (sb. **Harefod**).

Viſkeklud dula (til að þurrka upp með).

Viſkeklæde þurrka (til að þerra ýmislegt með).

Viſker, ft. -e, sk., dula (stundum lík þyrli) til að þurrka eða hreinsa með.

visme, h. s. 1, (sjaldh.), = **vimſe**.

Vismen, án ft., sk., = það að **visme**.

visne(er), h. s 1, [visna], visna: Græsſet visner af Tørken skrælnar í þurrkinum. Blomſterne v. hen (eða bort) af Heden skrælna í hitanum. — Han visnede langſomt hen veslaðist upp.

viſſelig, ao., [vissulig-], = **tilviſſe**, **ſandelig**, **ſikkerlig**.

viſſen, ft. **visne**, e., [visin-n], visinn, (sb.: á hverju ári vex á jörðunni gras ok blóm, ok á sama ári fellr þat allt ok fölnar, Sn. E.; jarðar dust eða fölnanda lauf): En v. Blomſt. Et viſſent Blad. — En v. Arm (sb.: traulla mátti hann ganga einn saman; svá var visinn annarr fótrinn, Fms. VII, 239).

Viſſenhed, án ft., sk., það að vera visinn, (visnun).

***Viſta**, sk., = **Sigt** (sem neðar stendur).

***Vitalitet**, sk., = **Livskraft**.

Vitriol, án ft., sk., málmblandin brennusteinssýra.

Vitriolhytte hús með áhöldum til að búa til **Vitriol**.

Vitriololie magnað **Vitriol**.

Vitrioloplosning málmblandin brennusteinssýra saman við e-n vökva.

Vitriolſyre brennusteinssýra.

vitterlig, ft. -e, e., kunnugur: Gjøre noget vitterligt, gjöra e-ð kunnugt (sb. Eg. 282), lýsa e-u yfir. Det er vitterligt for Alle, það vita allir, það er alkunnugt (hverjum manni kunnugt). — Begaae en v. Synd syndga vísvitandi. En v. Gjeld, vitafje, (sb.: vitaskuld). Det er mig ikke vitterligt ekki veit jeg til þess.

Vitterlighed, sk., (það að vera á margra eða nokkurra viti), sjaldh. nema í orðatiltæk.: Underſkrive til V. til merkis um að sjeð hafi.

Vitterlighedsvidne vitundar-vottur.

vittig, ft. -e, e., a) vitur; vitugur; skýr: „De vittigſte Nationer“. — Den Dreng er v. for ſin Alder. — b) fimdinn; fimdilegur: Et vittigt Hoved fimdinn maður. — Et vittigt Indfald fimdni.

Vittighed, sk., 1) (sjaldh.), án ft., vit. — 2) fimdni, a) án ft., = það að vera fimdinn. — b) með ft. -**er**, = fimdileg orð: Han ſagde mange Vittigheder sagði margt fimdilegt.

Vittighedsjagt það að bera sig (stritast við) að vera fimdinn.

Vittighedsjæger sá sem er að bera sig að vera fimdinn.

Vittighedsværk, rit sem fimdni er í, (sb.: skáldskapur).

Viv, án ft., kvk., [víf], (í skáldskap), kvon eða kvæn (sb.: Kom þá Kostbera — kvæn var hón Högna) eða húsfreyja e-s (sb.: biðr hann fyrigefa sèr ok húsfreyju — í annari bók: konu — sinni þessi afbrigði, Ísll. II, 201).

***vivat**, 3. pers. et. í afleiðingarh. nál. t. í áhrifs mynd, hann (hún, það) lifi! (sb. **leve I**, A, 1, d neðst). — b) sem kl. nafn, **Vivat**, það að kalla hátt og óska e-m langra lífdaga.

***Viviſection**, ft. -**er**, sk., sundurliðun lifandi dýra.

***Vizir** sjá **Vezir**.

***Vocabularium**, ft. **Vocabularia** eða **Vocabularier**, kl., orðasafn, orðakver (G. O.), orðabók.

***Vocal**, ft. -**er**, sk., hljóðstafur (Sn. E.), raddarstafur (Sn. E.); raddarhljóð.

***vocaliſk**, ft. -e, e., sem er raddarstafur (raddarhljóð); eða þvíuml.

***Vocalismus**, sk., hljóðstafir(nir í e-u máli); hljóðstafafræði.

***Vocativ**, ft. -**er**, sk., köllunarfall, ávarp.

Vod (einnig ritað **Vaad**), ft. eins, kl., [váð], voð (eins konar stórt net sem lagt er nærri ströndu): Drage Voddet.

Vodfiſkeri voðfiski.

Vodhals voðarháls.

Vodkalv sá hluti voðar sem fiskurinn kemur í (sb. **Kalv II**).

Vodline voðartog.

Voer (einnig ritað **Vor**), án ft., sk., [sb. vogr; sb. einnig **Maar** af mær], vogur, vilsa, gröptur.

Voerſætning, ígerð, (sb.: það grefur í því).

Vog, ft. eins, sk., [vog], þrír fjórðungar og tólf merkur.

Vogn, ft. -e, sk., [vagn], vagn: Spænde for en V. (sb.: hón .... bjó sèr vagn ok beitti hest firir, Fms. X, 373). Kjøre en V. (sb.: lætr Haraldr aka vögnom í mót henne ok liði hennar, Fms. XI, 25). Kjøre noget paa en V. aka e-u (flytja e-ð) á vagni. Paa den V. kan vi ikke kjøre í þessum vagni getum við ekki ekið. Reiſe paa en aaben (i en lukket) V. (sb. **lukke** 1, g). Jeg reiſer (kjører) med denne V. jeg fer í þessum vagni. De væltede med Vognen (vagninum velti undir þeim). Heſten foer tilſide og væltede Vognen velti vagninum. — Han er ikke tabt bag af en Vogn, hann er hvergi snokinn, honum er óhætt.

Vognaxel vagn(hjóla)öxull.

Vognbeſlag vagn-spengur (t. a. m. utan um hjólin).

Vognbetræk vagnfóður.

Vognbold öxulgaddur (á vagni).

Vognbom hvor af þeim spýtum er halda saman vagn-skrokki.

Vognborg, [vagnborg], vagnaborg (Fms. V, 137).

Vognbræt skör sem vagnstjórinn hefur fæturna á.

Vognbuk, sk., = **Buk** 2, f.

Vognbund botn (gólf) í vagni.

Vogndække vagn-skýla (þ. e. dúkur yfir flutningavagni).

Vogndør vagndyr.

vogne, ás. 1, flytja (e-ð) á vagni eða vögnum.

Vognfading = **Fading**.

Vognfjæl hliðfjöl (á flutningavagni).

Vognføre það að vögnum verður ekið (um e-n veg): Der er ikke V. paa den V. Slet (beſværligt) V.

Vogngang = **Undervogn**.

Vognhammel = **Hammel**.

Vognhave vagnhlið.

Vognheſt vagnhestur (sb.: Salómon konungr átti 40000 vagnhesta, með kerrum bardagabúnum, Stjórn).

Vognhjul vagnhjól.

Vognhuus vagnhús (= hús eða byrgi sem vagn eða vagnar eru hafðir í).

Vognbynde vagn-seta.

Vognkiſte hólf í vagn-sæti.

Vognkjelder (geymslu)hólf í vagnbotni.

Vognkjep spýta sem gengur niður í öxulinn og heldur hliðunum á flutningavagni.

Vognkjæde festi til að stilla vagnahjól með þegar ekið er niður á móti.

Vognkurv vagn-stokkur riðinn úr tágum.

Vognkæmper sá sem berst á vagni.

Vognlaug = **Vognmandslaug.**

Vognleie, sk., vagnleiga.

Vognlygte ljós-ker á vagni.

Vognlæs vagnhlass (sb.: þá fóro menn með vagnhlass mikit þessa götu ena sömo .... ok váro öxn beitt fyrir vagninn, 655 III).

Vognmager, ft. -e, kk., vagnasmiður.

Vognmand vagnamaður (sem flytur á vagni aðra menn eða varnað þeirra, eða ljær vagna eða hesta, fyrir kaup).

Vognmandsheſt vagnhestur (sb. **Vognheſt**).

Vognmandskarl vagnkarl (sem einn af sveinum vagna-eiganda; sb.: þá kom móti honum vagnkarl einn, Fms. VI, 422).

Vognmandslaug, samband vagneigenda, vagnamanna-fjelag.

Vognmandsvogn vagn sem fenginn er hjá vagnamanni.

Vognmeſter, umsjónarmaður yfir mörgum vögnum (t. a. m. konungs; sb.: vagnameistarar heiðingja heyrðu kall hans, Stjórn).

Vognredſkab, (öll) áhöld er vagni fylgja, (sb.: akfæri).

Vognſkammel skemill til að stíga á þegar farið er upp í vagn.

Vognſkifte vagnaskipti.

Vognſkjul = **Vognſkuur.**

Vognſkriin hólf í vagn-sæti.

Vognſkuur vagn(a)byrgi (þ. e. byrgi sem vagn eða vagnar eru hafðir í. Sb. **Vognſkjul, Vognhuus**).

Vognſkær, kl., = **Forhammel.**

Vognſmørelſe það sem borið er á vagnahjól (svo að þau verði liðugri).

Vognſpor, kl., far eptir vagn(a)hjól, (sb.: var jörðen blaut orðen mjök, ok fyrir því bito vagnahvelen djúpt í jörðena, Al. 140).

Vognſtang vagn-stöng.

Vognſtjert = **Vognſtang.**

Vognſtol eins konar vagn-set.

Vognſtutteri stóðhöfn til að koma upp vagnhestum.

Vognſtyrer vagn-stjóri.

Vognſvend, vagn-sveinn, vagn-stjóri.

Vognſæde vagn-set.

Vogntrappe lausa-stigi sem við er hafður þegar farið er upp í vagn.

Vogntrin vagn-stig (þ. e. stig — á vagnhlið — sem stigið er á þegar farið er upp í vagninn).

Vogt, án ft., sk., (úrelt), varðveizla, o. s. frv., (sb. **Vogtning, Bevogtning, Bevaring**).

vogte, ás. 1, [vakta; sb.: þá var sagt, at vèr þyrftim at vakta oss fyrir fílum, Al. 171], geyma (e-ð eða e-s eða e-u), gæta (e-s), varðveita (e-ð eða e-u): V. en ung Pige for Forførelſe (sb.: Danir hafa kvikfè sitt ok allt annat góðs .... flutt þangat ...., sem þeir þikkjast helzt geyma mega fyrir várum höndum, Fms. I, 126). V. ſig for noget vara sig á e-u. Vogt dig, at du ikke falder, gáðu (að þjer), að þú dettir ekki; varaðu þig, að detta ekki. — Han var ſat til at v. Grændſerne (sb.: Guthorm son sinn setti hann til landvarnar austr við landsenda, Fms. I, 6). — V. Qvæg (Faar, Sviin, Gæs) sitja yfir kúm (kindum, o. s. frv.; — sb.: þu skalt sitja at nautum mínum, Eg. 714; þórólfr lèzt ekki mundu sitja at fè sínu, Laxd. 336; geyma öllum einlitum sauðum, Stjórn; skal öln kaupa gæzlo á kú, Grágás I, 147).

Vogter, ft. -e, kk., geymari (sb. Stjórn og Fms. III, 158), geymandi, geymslumaður, gætari, gætandi (sb. Sn. E. 94), gætir (sb.: gætir gamla sóta garðs, Fms. I, 88), gæzlumaður (sb. Fms. X, 369), varðveitari (sb. 623), varðveitandi (sb. 623), varðveizlumaður (fornt), varðhaldsmaður, varðmaður, varðkarl, vörður: „Mon jeg være min Broders V.“ (er ek nökkut skipaðr geymslumaðr bróður míns, Stjórn).

Vogterſke, ft. -r, kvk., sama um kvennmann og **Vogter** um karlmann, (sb.: gæzlukerling, Strengleikar 75).

Vogtning, sk., (það að **vogte**), geymsla (sb.: „fá þá“ sauði „sunum þínum til geymslu“, Stjórn), gæzla (sb.: skal öln kaupa gæzlo á kú, Grágás I, 147), varðveizla, varðhald, vörður.

***Vogue,** sk., rykkur (á skipi, við hvert árartog), o. s. frv.: Være en V. vera mönnum tíður (um stundar sakir; sb.: Á þeim tíðum var Ambrósíus biskup í Meilansborg harðla tíðr ok ágætr, 625; hvárrtveggi var tíðr alþýðu, Petrus ok Símon, 655 XVI A. Sb. **Vælt**).

Vold, án ft., sk., [vald], a) vald (í öðrum eins orðatiltækk. og: allt á guðs valdi ok yðru, herra!): Komme (give ſig) i eens V. (sb.: hverr þeirra gekk til biskups valds í lífsháska, Sturl. IV, 97). Give ſig Gud i V. fela sig guði á vald. — „Endnu ei Bonden eied et Fad i al ſin V.“ í eigu sinni. — b) það að beita afli: Bryde (ſprænge) en Dør med V. brjóta upp hurð. Trænge ſig ind med V. og Magt með valdi. — Gjøre V. paa ſig reyna til að stilla sig (hafa sig í skefjum: sb.: verða að hafa sig allan við). — c) vald (sb.: mèr er sagt, at móðir ykkur veri með valdi tekin ok hernumin heim höfð, Eg. 40–41), ofvald (sb.: görðu þeir þá ákafliga þröngving ok ofvald viðr Loth, Stjórn), ofbeldi (fyrir ofveldi), ofríki (sb.: at deila afli ok ofríki við oss, Fms. I, 34): Gjøre V. i en Mands Huus (gjöra ofbeldisverk í annars húsi). Bruge V. imod nogen (bjóða e-m ofríki). — Tage et Fruentimmer med V.; sb. **voldtage** b. „Da er det vel troligt, at hende er V. gjort“ að hún hafi nauðug (= henni hafi nauðgað) verið. „Ganger Kone V. over“ ef konu er nauðgað.

Vold, ft. -e, sk., [vall-, í völl-r; sb. grundvöllr], 1) (úrelt), völlur: Han blev ſkudt paa den grønne V. Hitte Bier paa vild V. á víða-vangi. — 2) garður; veggur, a) garður: Kaſte en V. op. Ageren er indhegnet med V. og Grøft. — b) veggur (sb. borgarveggr og borgveggr); vígveggur, víggarður: Staden er omgivet med Volde og Grave. En muret V. (moldarveggur múr-varinn utan).

Voldbakke brekka utan við vígvegg (gjörð af mannahöndum).

Voldbrud, kl., (víg)vegg(jar)brot.

Voldbænk jarð-stallur fyrir innan vígbrún á vegg (**Vold** 2, b).

volddrive, ás., [**Vold** af vald], reka (fje) í annars land með ásettu ráði: V. Qvæg.

volde, ás. 2, [valda], valda (sú einnig: olla) e-u, (sb.: baka e-m e-ð): V. een Skade (Fortræd, Uro). Den Ulykke voldte han ſig ſelv það á hann upp á sjálfan sig. Orðskv.: Den volder ei, ſom varer, ekki veldur sá, sem varar annan (Hrafnk.). — b) (úrelt), ráða (e-u): „Gud, ſom .... alting haver at v.“ sem öllu ræður.

voldelig, a) ft. -e, e., (sjaldh.), sem (þiggj.) ofbeldi er samfara: „En v. Gjerning.“ — b) sem ao., með valdi (ofbeldi, ofríki).

Voldermiſſe, (Valborgarmessa), tveggja postula messa (1. maí).

voldføre flytja (e-n) burt nauðugan.

Voldførelſe, ft. -r, sk., það að **voldføre.**

Voldførſel, sk., = **Voldførelſe.**

Voldgang, a) veggur (**Vold** 2, b) ofan. — b) = **Voldbakke.**

Voldgift, [**Vold** af vald], það að leggja mál í gjörð: Lade en Sag afgjøre ved V., láta gjöra um mál, leggja mál í gjörð. Underkaſte ſig eens V. taka e-n til gjörðar(manns).

Voldgiftsdom gjörð (= það að gjöra um mál).

Voldgiftskjendelſe = **Voldgiftsdom.**

Voldgiftsmand gjörðarmaður.

voldgive, láta gjöra um (mál), leggja (mál) í gjörð: „Derſom Parterne v. deres Sag.“

voldgjeſte, ás., sækja (e-n eða e-ð) heim með ófriði.

Voldgrav síki fyrir utan borgar-vegg.

Voldgrøft skurður (með garði): Enkelte (dobbelte) Voldgrøfter.

Voldkjelder hús (innan) í borgar-vegg.

Voldmeſter umsjónarmaður yfir borgarvegg.

Voldpæl kraki á vígisvegg (sb. **Paliſade**).

Voldsbøder, ft., uslabætur.

Voldsfærd, ójöfnuður, yfirgangur, ofbeldi, (sb. **Vold** c).

Voldsgjerning, ofbeldi, (sb. **Voldsfærd** og **Vold** c).

Voldsherre, harðstjóri, ofríkismaður.

Voldsherſker = **Voldsherre.**

Voldshevner sá sem hefnir ójafnaðar: „Voldshevneren knuſte din Lænke“.

Voldſkytte sá sem hefur það starf að skjóta hunda o. s. frv. ef þeir ganga um borgar-veggi eða kastala-.

Voldſlynge = **Valſlynge.**

Voldsmand ofbeldismaður (Stjórn).

Voldsmiddel ofbeldi (til að koma e-u fram): Bruge Voldsmidler beita ofbeldi.

voldſom, ft. -e, e., a) ofsafullur, (sb.: ofsafenginn); ójafnaðargjarn (Skuggsjá), ójafnaðarfullur (fornt), ódæll (í fornri merk.), eða þvíuml.: En v. Mand, ofbeldismaður, (maður sem er allra mesti) ofsi. En haard og v. Regjering. — b) ofsalegur: En v. Behandling ofbeldi (sem beitt er við e-n). Anvende voldſomme Midler beita ofbeldi. Paa en v. Maade með ofbeldi (ofvaldi, ofríki). — c) en v. Død það að farast voveiflega eða vera drepinn.

Voldſomhed, sk., a) án ft., (það að vera **voldſom**), ofstæki, ofsi: Hans Lidenſkabers V. — Stormens V., (ofsinn í veðrinu), ofviðrið. — b) með ft. -er, ofbeldis-verk, (sb.: görðu þeir þá ákafliga þröngving ok ofvald viðr Loth, Stjórn): Begaae Voldſomheder.

Voldsret það að láta afl ráða (en ekki rjettindi).

Voldsſag hernaðar-sök (eða þvíuml.).

Voldſted, brot af borgar-veggjum, tóptarbrot þar sem borg hefur staðið.

voldtage, ás., a) (sjaldh.), taka (e-ð) með valdi. — b) taka (konu) nauðga (Gþl. 140), nauðga (kvennmanni), koma legorði á konu (að henni nauðugri), brjóta (konu) til svefnis (Grágás).

Voldtægt, án ft., sk., nauðgun.

Voldtægtsmand, sá sem nauðgar kvennmanni, (nauðgari).

***Volontær,** kk., launalaus skrifstofumaður.

***Volte,** ft. -r, sk., hringreið (G. O.); bragð (í spilum, G. O.).

***voltigere**, h. s. 1, stökkva ótt og titt ýmist á bak eða af baki ístaðalaust.

***Volubilitet**, sk., liðugleiki.

***Volumen**, ft. Volumina, kl., a) (eitt) band eða bindini (af bók). — b) fyrirferð (e-s hlutar sem er digur eða hnöttóttur; sb.: ummál).

***voluminøs**, ft. voluminøſe, e., stór (um bók; sb.: fyrirferðarmikill).

***Vom**, ft. -me, sk., [vamb-, í vömb], vömb.

***vomere**, h. s. 1, selja upp.

***Vomitiv**, ft. -er, kl., = Brækmiddel.

Vor sjá Voer.

vor, ft. -e, e., [vár-r, vor-r], vor; (og um tveggja eign að fornu fari) okkar (sem e.): V. Konge. Vore Brødre (Søſtre). — 2) fyrir vor er títt að hafa vores (sb. greinina um jeg), a) í hverndagslegu máli, alstaðar, t. a. m.: Vores Huus húsið okkar. — b) í vönduðu orðfæri, þar sem vor ætti að standa tómt (án nafns), t. a. m.: Hunden er vores við eigum hundinn. Køerne ere vores við eigum kýrnar.

vorde, [sb. verða], vordede (mjög sjaldh.), vorden [vorðin-n], h. s., (ekki höfð nema í tiguglegu orðfæri), verða: „Alt det han byder, ſkal v. i ſin Tid“ (sb. blive B, 1). — V. gammel. „Det er os ikke aabenbaret, hvad vi ſkulde v.“ (í öðru lífi).

vores sjá vor 2.

Vorned, ft. -e, kk., (fyrrum í Danmörku), ófrjáls maður sem ekki mátti fara burt úr fæðingarstað sínum nema landsdrottinn leyfði. Sb. ſtavnsbunden, livegen.

Vornedfrihed frelsi til að fara burt úr fæðingarstað sínum (sb. Vorned).

Vornedpligt skylda til að vera kyr í fæðingarstað sínum (sb. Vorned).

Vornedret það vald er herramenn á sumum stöðum í Danmörku höfðu fyrrum yfir hinum ófrjálsu mönnum sem fæddir voru á jörðum þeirra: Ved Forordning af 21. Februar 1702 ophævede Frederik den fjerde Vornedretten.

Vornedſkab, án ft., kl., (fyrrum í Danmörku), það ófrelsi bændafólks að það mátti ekki (í óleyfi landsdrottins) fara burt af þeirri jörðu þar sem það var fætt. Sb. Livegenſkab, Stavnsbaand.

Vorte, ft. -r, sk., [varta], varta (655 XXX).

vorteagtig, ft. -e, e., (sem er) líks eðlis og varta; svipaður vörtu: En v. Udvæxt.

Vortemelk = Vorteurt.

Vorterod rætur undir vörtu.

Vorteurt (jurtirnar) *euphorbia peplus* og *euphorbia helioscopia* o. s. frv.

***votere**, h. s. 1, = ſtemme (af Stemme) 1, a.

***Votering**, ft. -er, sk., það að votere. Sb. Stemmegivning, Afſtemning.

***Votum**, ft. Vota, kl., = Stemme 2, a, (sb. tillaga).

Vove, ft. -r, sk., [sb. vág-r, vog-r], (í tíguglegu orðfæri), hrönn, dröfn, unnur, hefring, himinglæfa, blóðughadda, dúfa, kólga, bylgja, bára, alda, boði, breki, (sb.: rán, ránar dætur, o. s. frv.).

Vove, nafn, haft í orðatiltæk. i V., a) ſætte noget i V. hætta e-u. — b) være (ſtaae) i V. vera í veði: „Han ſaae .... ſin timelige Velfærd i V., om han ikke begav ſig bid.“

vove, ás. 1, [sb. voga], a) með þol., hætta (e-u); hætta á, leggja út í, áræða, þora; bera traust til (e-s): V. ſit Liv for een hætta lífi sínu (leggja líf sitt í hættu) fyrir e-n. Han vovede ſin hele Formue paa dette Foretagende. — V. ſig (hætta sjer) midt ind iblandt Fjenderne. Han har vovet ſig for tidlig ud hætt sjer út of snemma. — Jeg tør v. ham jeg þori að ábyrgjast hann. — V. en Bøn ráðast í að biðja e-s. V. et Slag, hætta á bardaga, ráða til orustu. V. det førſte Skridt leggja út í e-ð. V. det Yderſte, hleypa til skipbrots, eða þvíuml., (sb.: láta skríða til skarar, láta sverfa til stáls). — b) með nh., bera traust til, þora, dirfast, (sb. a): Jeg vover ikke at gjøre det. — c) án þol. og nh.: Den ſom ikke vover, han vinder ikke, sá hefur ekki sem hættir ekki, (sb.: hefir sá ok jafnan er hættir, Hrafnk., og: vogun vinnur og vogun tapar). — d) det ſkal jeg v. for það skal jeg (þori jeg að) ábyrgjast.

Vovehals ofurhugi.

vovelig, ft. -e, e., = farlig: Et voveligt Foretagende hættu-ráð.

Vovespil, a) = Lykkeſpil. — b) = Voveſtykke: „Og nøder dem til at prøve det V. (leggja á tvær hættur með það, eiga það á hættu), om de blive ſtraffede eller ikke.“

Voveſtykke, hætting (sb.: þeir „létu síga í reipum skútuna ofan á sæ, ok var þat þó hætting mikil“, Fms. VIII, 431), áhætta, (sb.: glæfraferð).

Voveværk, ft. -er, kl., (sjaldh.) = Voveſtykke.

vovſom, ft. -me, e., a) = vovelig, farlig 1. — b) = forvoven.

Vovſomhed, sk., (sjaldh.), það að vera vovſom (sb.: hætta, háski, áræði, áræðni).

Vox, án ft., kl., [vax], vax: Guult (hvidt) V. Blege V. bleikja (gult) vax (svo að það hvítni). Trykke et Segl af i V., setja (þrýsta) innsigli á vax, (sb.: Svá sem líkneske es gört ór vaxe á innsigle, El).

Voxanſigt andlits-mynd úr vaxi. — b) hvítt og sljett andlit.

Voxbillede líkneskja úr vaxi.

Voxbleg vaxblik (sb. Vox).

Voxbleger, ft. -e, kk., maður sem bleikir vax.

Voxblegeri staður þar sem vax er bleikt (sb. Vox).

Voxdug vextur dúkur.

Voxdukke brúða úr vaxi.

voxe (er og har), h. s. 1, (en hefur einnig voxen í ho. l. t.), [vaxa], vaxa, þróast, 1) eiginl., a) ótiltekið (um hvað): V. i Høiden hækka. V. i Breden breiðka. — b) um menn og skepnur: Drengen er voxet (hefur stækkað) meget i de ſidſte Aar. Drengen er voxet et halvt Hoved. Hun voxer til ſin Fordeel henni fer fram (eptir því sem hún stækkar). — V. fra (vaxa upp úr) ſine Klæder. Han er voxet fra Riſet hann er orðinn fulltíða maður. — V. til vaxa upp (fornt). — c) um hár, (sb.: þeim var sprottið hár ór kolli, Fms. III, 125; Hár vex á kvikindum, Sn. E.; honom vóx eigi skegg, Nj.): Lade Haaret (Skægget) v. — d) Tanden voxer ud (sb.: eru vèr ok svá gamlir ok runnir bitar [ekki: bjart] upp — orðamunur: ok svá bitar upp komnir — at o. s. frv., Fms. VIII, 325). — e) um plöntur, (sb.: fiðr skríðr, fura vex; þá grær gras á þeirri moldu, er efst er á jörðunni, Sn. E.): Denne Plante voxer kun i Sumpjord (sb.: þar .... sem þersi trè uxu, Al. 173). — Dette Træ vil ikke v. Dette Træ har ikke voxet noget i de ſidſte Aar. — V. frem af Jorden renna upp. Grenene v. ind i hverandre (vaxa í flækju). — Denne Svamp er voxet op paa een Nat (sb. þar renna eigi upp þyrnar nè illgresi). — V. ſammen gróa saman. — f) um jörð, (sb.: Hrísi vex ok há grasi Viðars land ....; með þorn ok klungr skal hón — þ. e. jörðin — þèr ávaxtaz ok gróa, Stjórn): Bedene v. til med Græs. — g) Bibliotheket voxer eykst. — Hans Formue voxer med hvert Aar, hann græðir á tá og fingri, (sb.: óxo auðæfe þín, 619). — 2) óeiginl.: V. af Skarnet komast úr saurnum (og verða að manni). — V. i Forſtand (Indſigter; sb.: vóx hann .... ok þróaðiz .... með vizku ok vetratali ok alls konar atgerfi, Fms. X, 230; hann „óx dag frá degi í góðum verkum“). — Hans Lidenſkab voxer daglig vex dagvöxtum. — B) voxen a) vaxinn (sb.: þá er Þangbrandr var vaxinn; syni hans, ef hann er fulltíða, dóttur hans, ef hón er vaxin, Gþl. 434), frumvaxta, fulltíða, fullorðinn, (sb.: e-m er full-farið fram): Drengen er endnu ikke voxen. Hun har to voxne Døttre (sb. gjafvaxta). — b) hun er vel voxen vöxtugleg. Sb. velvoxen. — c) være een voxen, vera maður á móti (maður til að mæta) e-m, jafnast við e-n, jafnvægja e-m: Deri er han mig ikke voxen hann hefur ekki við mjer í því. „De ere omtrent hinanden voxne eru hjer um jafnir. — „Den bære Kronen, ſom er Kronen voxen“ (sem veldur henni = er fær um að stjórna).

Voxekraft eðli til vaxtar.

Voxekreds svið sem e-ð vex (grær, sprettur) á.

Voxerum, kl., rúm sem planta þarf til að geta vaxið.

Voxeſted staður sem e-ð vex (grær, sprettur) á.

Voxfakkel vaxkyndill.

voxguul gulur á þann hátt sem vax.

Voxkage vaxkringla (án hunangs eða með hunangi).

Voxkorn, án ft., (fyrrum á Jótlandi), eins konar vax-tollur goldinn í korni.

Voxlagen vext blæja (sb.: vexa vel blæju, at verja þitt líki, Atlamál).

Voxlerred vext ljerept.

Voxlys vaxkerti (fornt).

Voxmaleri pent-skript gjörð með vaxi.

Voxmalning pentun með vaxi.

Voxmeel blómdupt (er býflugur safna).

Voxnæſe vax-nef: Sætte nogen en V. paa blekkja (leika á) e-n.

Voxperſe þrúga til að ná hunanginu úr vaxinu með.

Voxplaſter plástur að mestu leyti úr vaxi.

Voxſkive = Voxkage.

Voxſtabel mjög langur vaxdás vafinn saman í ströngul (rullu).

Voxtaft vext (eða gljáð) þunnsilki.

Voxtavle vaxspjald (sb.: sem rit er plánat af vaxspjaldi, Stjórn).

Vraa, ft.-er, sk., [sb. rá], krá (sb.: búa pílagríminum sæng .... í einni hverri krá eðr hyrning síns herbergis, Stjórn), rá (sb.: rá er hyrning húss, Sn. E., og: löyniligar róar helvítis fylsna, Skuggsjá), hyrning (sb.: allt fólk var hrætt, er í bænum var, svá at í sína hyrning hljóp hverr, Fas. II, 427; öfundarmenn mögluðu hèr ok hvar í hyrningum), skot, kimi, afkimi: „De vrimlende Tjenere ...., ſom flokkeviis fyldte hver V. i hver Sal.“ — „Gives der i den vide Chriſtenhed nogen Egn ſaa eenſom, nogen V. ſaa affides“.

Vraad, ft. eins, sk., [sb. roð-r — þ. e. róð-r, fyrir ráð-r (sb. ræða, sem er sama um gyltu og yxna um kú) — í galtarheitum í Sn. E.], tylpt (af svínum).

vraade, s. 1, (úrelt), 1) h. s. = rode 2. — 2) ás., í orðatiltæk. v. et Hjul bora hjól-nöf.

Vraal, ft. eins, kl., (tíðkanlegast í hverndagslegu tali), org.

vraale (har), h. s. 1, = vræle.

Vraaſeng (í mállýzku), skot-sæng.

Vraaſkab, ft. -e, lítill skápur í vegg.

Vrag, ft. eins, kl., [sb. rek], 1) skipskrokkur (á sjó — búinn að missa siglu og stýri o. s. frv.); skipflak (sb.: hann rak með skipflaki nökkuru til lands, Fas. II, 538), skipsflak (Fms. II, 246); vogrek (sb. Grágás II, 387—92; sb. einnig: Rek þau öll, er reka í almenninga, þá á konungr .... Hafrek — í orðamun: Hafrekstr — öll önnor á konongr, Gþl. 519), rekald (sb.: nema reköld sè kennd af skipi þeirra, Grágás I, 219): Skibet er blevet til V. Vraget driver om paa Havet. Der er drevet et V. paa Stranden. — 2) í orðatiltæk. ſlaae (kaſte) V. paa noget rækja e-ð (t. a. m.: at þèr vitið, hvat þèr skulit eta ok hvat þèr skulut rækja, Stjórn; sb. forkaſte 2).

vragbrudt, [sb. bryde], brotinn í spón, spónbrotinn.

Vragbræder, ft., úrkast (úrtíningur) úr borðum.

vrage, ás. 1, [sb. reka], 1) reka (e-ð) aptur, a) sjer í lagi vöru. — b) hvað sem vera skal, (sb. Vrag 2): V. Maden vilja ekki borða. Den Pige har vraget mange Friere hefur mörgum frá vísat. — 2) skoða (vöru, hvort hún sje gild): Disſe Varer ſkulle vrages ved Toldboden inden de indføres.

Vragen, án ft., sk., það að vrage.

Vrager, ft. -e, kk., [sb. vrage 2], vöruskoðari.

Vragerbod, ft. -er, búð þar sem vara er skoðuð (sb. vrage 2).

Vragerløn (vöru)skoðunar-kaup (sb. vrage 2).

Vragermærke skoðunar-mark (sett á vöru — sb. vrage 2).

Vragerpenge, ft., = Vragerløn.

Vraggods, 1) vogrek: Fiſke V. op af Vandet. — 2) úrkast, úrtíningur.

Vragning, sk., það að vrage.

Vragret rjettur til að eignast vogrek.

vralte [r. valtre, sem einnig hefur verið haft], (har), h. s. 1, vaga: V. ſom en Gaas.

vrampet, ft. vrampede, e., (um borð), undinn.

vrang, ft. -e, e., [rang-r], a) úthverfur: Den vrange Side (úthverfan) af en Kjole (Strempe). Vende det Vrange ud, ýfast, (reiðast). — b) rangur, skakkur: V. Lære. V. Tro.

vrange, ás. 1, (sjaldh.), snúa (fati) um: V. en Strempe (sb.: brjóta sokk á hæl).

vrangelig, ao., ranglega.

Vrangen, sem sk. nafn, (ætíð þannig) með greininum, úthverfan. (Sb. Retten).

Vranghed, án ft., sk., rangleiki.

Vranglære villa (= villukenning).

Vrangſide úthverfa.

vrangſindet rang-snúinn (í hugarfari).

Vrangſtrube, barki, í orðatiltæk.: Een faaer noget i Vrangſtruben e-m svelgist á.

vrangtroende, [sb. troe], rangtrúandi, rangtrúaður, (að sínu leyti eins og rètttrúandi, rètttrúaður).

Vrangvid sjervizka.

vrangviis, sjergóður, (sb.: einþykkur).

Vrangvillie, mótþrói, mótþróun; (sb. Gjenſtridighed).

vrangvillig, mótþróunarsamur, mótþróanlegur, (sb. gjenſtridig).

Vrangvillighed, án ft., sk., mótþrói (= mótþróa-náttúra).

vrangvorn, ft. -e, e., = vrangvillig.

vrante (har), h. s. 1, = knurre b.

vranten, ft. vrantne, e., sem allt verður að ama; fúll; tyrrtinn; önugur; (sb. gnaven).

Vrantenhed, án ft., sk., fýla; fúl-lyndi; það að vera ömrulegur: „Alderdommens tiltagende V. under Aarenes beſværlige Byrde“.

Vranting, kk., sá sem allt verður að ama.

vred, ft. -e, e., [reið-r], reiður, (í tali einnig: illur, sem illt er í): Gjøre een v. styggja e-n. Gjøre ſig v. for noget (sb.: ef hinn vill reiðaz við, Grágás II, 146; Skala maðr reiðaz við fjórðungi víso, nema lastmæli sè í, Grágás II, 147). Blive v. over noget, verða reiður við e-ð (ísll. I, 10), reiðast (við) e-u. Blive v. paa een reiðast við e-n, reiðast e-m. Være v. paa een vera reiður e-m (við e-n). Han ſkal gjøre det, enten han bliver v. eller blid hvort sem honum er ljúft eða leitt (þykir betur eða ver). Orðskv.: V. Mand finder vel Vaaben sjaldan brestur veganda vopn.

vredagtig, ft. -e, e., reiðigjarn, reiðinn (Eg. 187), násbráður (Fóstbr.; sb. heftig b).

Vrede, án ft., sk., [reiði], reiði, (sb. bræði, heipt): Vække eens V., (sb.: þeir reittu guðs reiði í móti sèr, Stjórn), reita e-n til reiði, styggja e-n. Formilde eens V., blíðka e-n (Ld. 286), sefa e-n (Fms. XI, 135 — sb. 134). Gjøre noget i V. (sb.: þat sem ek hefi mælt til yðvar .... í bræði, Fms. VII, 130; berja þá með bræði ok bannanarorðum, Stjórn; ef maðr lýstr mann heiptugri hende, N. g. L. I, 416).

vredes, þs. 1, [reiðas(k)], reiðast: V. over noget, reiðast (við) e-u, verða reiður við e-ð, (sb. vred). V. paa een, reiðast við e-n, reiðast e-m.

vredladen, ft. -ladne, e., a) reiðuglegur. — b) = vredagtig.

Vredladenhed, án ft., sk., a) reiðisvipur. — b) bráðlyndi.

Vrevl, kl., a) flækja; leifar af hnykli. — b) sjá Vrøvl.

vrevle, s. 1, 1) ás., a) v. noget ſammen vefja e-ð saman. — b) sjá vrøvle. — 2) h. s., dunda, dunzna.

Vrid, ft. eins, kl., a) það að vinda (sb. vride). — b) V. i Maven, innantökur, (sb.: kveisa = iðrakveisa, iðraverkur).

Vridblegn bóla (af núningi).

Vridbor (einnig Fritbor) nafar.

vride [ríða], vred [reið], vreden [riðin-n] og vredet [riðit], ás., a) vinda (e-u eða e-ð): V. en Vogn vinda vagni við. — V. ſine Hænder slá höndum (af ofurharmi; sb.: gerðit hón hjúfra nè höndum slá nè kveina um sem konur aðrar; sb. einnig Svá sló hón svárar sínar hendr). — V. ſig ſom en Orm engjast sundur og saman. — Án þol.: Det vrider i Maven jeg hef innantökur. — b) vinda (e-ð úr e-u): V. Saften af Ribs. — c) (í almúgatali), vreden, sem e., = vranten.

Vridebaand (sjaldh.), band snúið saman úr e-u.

Vriden, án ft., sk., það að vride.

vridig, ft. -e, e., (sjaldh.), sem þolir snúning og sveiging, seigur.

Vridſkammel undirstaða (á vagni).

vrikke, s. 1, a) ás., brista: V. en Pind, for at faae den ud. — b) h. s.: V. med Hovedet rugga höfðinu.

Vrild, sk., (sjaldh.), vöndull, visk: En V. Hø, heyvöndull, heyvisk.

vrilde, ás. 1, vefja (e-ð) saman.

vrimle (har), h. s. 1, a) Myrerne v. i Tuen þúfan er kvik af maurum. — b) vera — skríða — kvikt (af e-u), mora (af e-u), úa og grúa (af e-u; sb.: hvert vatn uddi — orðamunur: þar var hvert vatn fullt — af fiskum, Eg. 134): Oſten vrimler af Maddiker. — Persónulaust: Her vrimler (er fullt, er sægur) af Fremmede i Byen; (sb.: það er krökkt af e-u).

Vrimlen, án ft., sk., það að vrimle (sb. Vrimmel).

Vrimmel, ft. Vrimle, sk., [sb. urmul-l], urmull, grúi, úi og grúi, (sb.: krú, B. H.), sægur; (sb.: þyrping).

vringelhornet hringhyrndur: En v. Væder.

vrikgle, ás. 1, vinda (e-ð) saman.

vrinſk, ft. -e, e., [sb. hrin-?], graður (um hest).

vrinſke (har), h. s. 1, hvía.

Vrinſker, ft. -e, sk., graðhestur.

vrippe (har), h. s. 1, (í tali), vera flrrtinn (tyrrtinn, önugur).

vrippen, ft. vripne, e., (í tali), flrrtinn, (sb.: uppstökkur).

Vrippenhed, án ft., sk., flrrtni.

Vriſt, ft. -er, sk., [rist], rist: Have en høi (lav) V.

vriſte, ás. 1, vinda, o. s. frv.: V. een Kaarden af Haanden, snara sverðið af e-m (Gísl.), vinda (snúa) sverðið úr hendinni á e-m. V. Munden op paa een glenna í sundur munninn á e-m. Man kunde neppe v. det fra hinanden því varð varla náð í sundur.

vræle (har), h. s. 1, [sb. væla], væla, grenja, orga.

vrænge, ás. 1, [rengja], skæla: V. Mund ad een skæla á sjer munninn (skæla sig) framan í e-n (til að smána hann).

Vrøvl (einnig Vrevl), án ft., kl., þvættingur, þvaður, þvogl, rugl: Han kjeder Folk med ſit uendelige V.

vrøvle (einnig vrevle), s. 1, 1) eiginl., sem ás., t. a. m.: V. noget op rekja (e-ð sem prjónað er) upp. — 2) óeiginl., sem h. s. og ás., þvogla, þvætta.

Vrøvler, ft. -e, kk., þvoglari.

Vrøvleri, ft. -er, kl., þvogl; (sb.: vafningar).

vrøvlevorn, ft. -e, e., þvoglsamur.

vugge, s. 1, [sb. sögn. vagga], a) ás., vagga (e-u), rugga (e-u): V. et Barn. V. Barnet i Søvn. — V. en Baad paa Vandet. — b) sem h. s., rugga sjer: Han ſad og vuggede paa (eða med) Stolen.

Vugge, ft. -r, sk., [sb. vagga], vagga, rugga: Fra Vuggen af frá blautu barnsbeini.

Vuggebaand vöggu-lindi.

Vuggebarn, vöggubarn (B. H., í greininni um vagga), hvítvoðungur.

Vuggeklæder, ft., vögguföt (að sínu leyti eins og rúmföt).

Vuggelad stallur undir vöggu.

Vuggelagen vöggu-línlak.

Vuggepenge, ft., peningar sem skírnarvottum er títt að leggja ofan á vögguna að gjöf.

Vuggepude koddi í vöggu.

Vuggeſang = Vuggeviſe.

vuggeſyg sem allt af vill láta vera að vagga sjer.

Vuggeviſe, vögguvísur (B. H.), vöggukvæði (B. H., í greininni um vagga).

*Vulcan sjá Vulkan.

vule, ás. 1, (á sjó), sívefja, (sb. Eg. 579-580).

*Vulgata, sk., hin forna latínska útlegging ritningarinnar.

*vulgær, ft. -e, e., hversdagslegur, algengur; óvandaður.

Vuling, ft. -er, sk., brand-kaðall (á skipi).

Vulingsgat, kl., brandkaðla-gat (á skipi).

Vulingsſtamme brand-kaðlar(nir) þar sem þeir koma saman og ganga inn um brandkaðlagatið.

*Vulkan (einnig ritað Vulcan), ft. -er, sk., eldfjall.

*vulkaniſk (einnig vulkanſk), ft. -e, e., sem lýtur að (verður af) jarðeldi, eða þvíuml.: Vulkaniſke Bjergarter.

*vulkanſk sjá vulkaniſk.

Vunde, ft. -r, sk., [sb. und], und.

Vundfeber = Saarfeber.

Vundlæge = Saarlæge.

*vurdere, ás. 1, [sb. virða], a) verðleggja, virða, meta: V. Løsøre i et Bo. Hvor høit vurderes denne Diamant hvað er þessi demant metinn? — b) meta (e-ð mikils eða lítils; sb. agte 9): Jeg vurderer hans Venſkab høit.

*Vurdering, ft. -er, sk., (það að vurdere), virðing, metorð (sb.: Nú ero lögsjáendr ósáttir um metorð, Grágás I, 393; eptir skynsamra manna metorði, Gþl. 296). mat. Sb. Sætning 1, e.

*Vurderingsforretning, mat, (sb. Vurdering).

*Vurderingsmand metandi (sb.: svá

sem metendr máto ok dómendr dæmðo, Grágás II, 169).

væbne, ás. 1, [væpna], vopna, væpna (sb.: eptir þetta tal væpndust Birkibeinar, Fms. VIII, 85; sb. einnig: Áron .... gekk eptir vápnum Tuma ok fór í, Sturl. II, 69; herklæðast; herklæða sik; hervæða sik): V. ſig, vopna sig (fornt), vopnast (fornt), taka vopn sín, o. s. frv. Bønderne væbnede ſig med Leer og Høtyve (tóku ljái og heykvíslar til vopna). Med væbnet Haand (sb.: man ek þèr eigi vápnum verjast, Fms. II, 257; at andskotar þeirra vildi verja þeim vígi þingvöllinn, Ísl. I, 11). — Óeiginl.: V. ſig med Taalmodighed.

Væbner, ft. -e, kk., a) (forðum), lendborinn maður minna háttar enn riddari: Riddere og Væbnere. — b) = Vaabendrager.

Væbning, sk., það að væbne.

vædde sjá vedde.

Vædder sjá Væder.

væde, ás. 1, [væta], væta.

Væde, sk., [væta], væta, vökvi.

Væder (einnig ritað Vædder), ft. -e, sk., [veðr], veður, hrútur, (sb.: bekri, blær, mörður, o. s. frv.).

Væderhorn, veðrarhorn (Hkr.), hrútshorn.

Væderlam hrútlamb.

Væderſkind, hrútsgæra, hrútsskinn.

vædſke (har), h. s. 1, slá út vökva: Saaret vædſker það vætlar úr sárinu.

Vædſke, ft. -r, sk., vökva (fornt), vökvi, (vessi): Vædſkerne (vökvinn, lögurinn) i Planterne. Vædſkerne i Legemet (sb.: þunga vökva í manni þurrkar þat, 655 XXX).

Vædſkeblanding vökvabland.

Vædſkefang = Vædſkekar.

vædſkefuld, vökumikill (sb.: þetta hit þokufulla lopt ok hit vökumikla, Stjórn), vökusamur (sb. Stjórn), vökur (sb.: þeirra — þ. e. höggormanna — líkamir eru vökvir ok vátir, Stjórn).

Vædſkekar vökvakoppur (í líkama).

vædſkerig = vædſkefuld.

Væg, ft. -ge, sk., [vegg-r], veggur; múr.

Væge, ft. -r, sk., [sb. kveik-r], a) kveikur. — b) rak (í kerti).

vægelſindet, [við vægel sb. hvikul-l], hviklyndur, (sb. uſtadig).

Vægelſindethed, án ft., sk., hviklyndi.

Væger, ft. -e, sk., hvert af hinum þykku eikarborðum sem negld eru á skip til hlífðar.

Vægge, ft. -r, sk., [sb.: trè ...., er í stöðu tannveggir ok beinveggir, Ant. 270], (járn)fleygur.

Væggeleer leir blandinn söxuðum hálmi til að klína veggi með.

Væggelurer sá sem stendur á hleri (fyrir utan dyr eða glugga).

Væggeluus, veggjalús (sb. 322), *cimex lectularius*. Sb. Sengetæge, Tæge.

Væggerum svið veggjum horfið.

Væggeſmed = Træluus.

Væggeſteen tigl sem er illa steikt og haft er í innanverða múra.

Væggetæppe, veggtjald, (sb. Fms. XI, 17).

Væggetøi veggjalýs.

vægre, ás. 1, a) v. ſig ved (for), hafa ummæli um, skorast undan (e-u; sb.: hann fór lengi undan, Nj. 28), synja (e-s): Han vægrer ſig ved at opfylde denne Fordring. Det kan han ikke v. ſig ved. — Jeg vægrer mig ikke et Dieblik. — b) (sjaldh.) v. noget skorast undan e-u: Han vægrede Udleveringen af Papirerne.

Vægring, ft. -er, sk., það að skorast undan e-u (synja e-s): Han gjorde det uden al V. öldungis umtalslaust (ummælalaust).

Vægſkab, skápur í vegg (múr); þil-kista.

Vægſprække sprunga í vegg (múr).

Vægt, sk., [sb. vætt], A) án ft., 1) eiginl., a) vikt, vætt (sb.: Hann skal vega láta gull eðr brennt silfr, ok þat fè allt, er at vættum skal kaupa, Grágás I, 208; göra aflaga .... um .... álnar eðr vættir, Grágás I, 463), vog (sb.: hann — þ. e. guð — skipar alla luti meðr vág, mátèr ok mælingu, Stjórn; man ek gefa þèr 100 sinnum vág mína af mölno gulli): V. er Maalet paa Legemers Tyngde. Danſk V. og Maal (danskar vogir og dönsk mæling). Kjøbe noget efter Vægten kaupa e-ð at vættum. Falſk Maal og V., röng mæling og rangar vogir, (sb.: Nú reiðir hann rangar vættir eðr mælir hann rangar álnar, Grágás I, 499). Vægten af alt Sølvtøiet er 500 Lod allt silfrið vegur 250 aura. Denne Mynt har ikke ſin fulde V. er of ljettur. Holde (ſtaae) ſin V. vera nógu þungur. — Tage V. paa noget vega e-ð. — b) tage til V. vega upp (stein með járnkarli). — 2) óeiginl., a) þungi, þyngsli, byrði: Bøies under Aarenes V. — b) það hversu mikið í e-ð er varið (eða undir e-u er komið eða á e-u ríður, eða þvíuml.; sb.: ek skal .... til leggja at vísu mína hamingju, ef þat vegr nökkut, Fms. IV, 130; Nú veit ek eigi, nema yðr þykki minna vega mín reiði, en Sigurðar konungs, Fms. VII, 141; sb. einnig: Vigtighed, Betydenhed, Betydning b): En Sag af megen V. mikilvægt mál. Lægge V. paa noget fara að (= eptir) e-u. — c) áhrif: Han veed at give ſine Grunde V. Hans Mening er af megen V. (hans orð mega mikið) i Raadet. — B) með ft. -er, a) vog (sb.: Höskuldr .... biðr Gilla taka vágina, Ld. 30; skippundara nè aðrar vágir, Gþl. 526); metaskálir: Tungen paa en V. (sb. Tunge 2, c). — b) skálamark, skálamerki, (á himninum).

Vægtbjælke, a) (stórt) reizlu-skapt. — b) þverjárn(ið) sem metaskálir(nar) hanga á.

Vægter, ft. -e, kk., varðmaður; (einkum) vökumaður, vökuvörður, náttvörður.

Vægtergang göng handa varðmanni a) á turni (sb. Taarnvægter). — b) aptan á skipi.

Vægterkjole utanhafnarfat sem vökumenn (eiga að) hafa.

Vægterpibe blásturpípa vökumanns.

Vægterſkat tollur goldinn (í borg eða bý) fyrir nætur-varðhöld.

Vægterſkilt einkennismark er vökumenn hafa á utanhafnarfati sínu (sb. Skilt b).

Vægtervers stundavers (er vökumenn kyrja upp).

Vægterviin vont vín.

Vægtfylde eðlisþyngd (e-s hlutar; sb. Egenvægt, Egentyngde).

vægtig, ft. -e, e., 1) þjettur, (sb.: síga í): En v. Byrde. — b) óeiginl., α) áhrifamikill, sem mark er að, o. s. frv.: Vægtige Aarſager (Bevæggrunde, Grunde, Beviſer). — β) sem má sjer mikið: En v. Mand i Staten. — 2) = fuldvægtig: Gode, vægtige Ducater. — B) vægtigt, sem ao., þjett, þungt.

Vægtighed, án ft., sk., það að vera vægtig.

vægtløs þungalaus.

Vægtmaal, vættasetning, vættastærð, (sb. Vægt A, 1, a).

Vægtprøve það að reyna vog (hvort hún sje rjett; sb. Gþl. 523—26).

Vægtſkaal metaskál.

Vægtſtang vogarstöng (B. G.).

væk, ao., burt.

vække, ás. 1, [sb. vaka], vaka (ís, Sturl. II, 248), höggva vök (vakir) á (sb. Fms. VII, 272): V. Iis. V. Stadsgraven. — V. til Kreaturene höggva vakir (brunna) handa fjenaði.

vække [vekja], ás. 1 og vakte [vakta, vakti], vakt [vakt-r], a) eiginl., vekja: Vækkes af (eða i) ſin bedſte Søvn. — b) óeiginl., vekja (sb.: vekja styrjöld; ek vakta opt reiði þína; ilmr þinn vakti fýsi mína), kveikja (sb.: henni var mikill harmr kveikðr í hjarta, Fms. X, 367): „Det er Menneſkets Lod i Verden, at hans Kræfter ſkulle vækkes i Nød og Trang.“ V. en Lidenſkab. Denne Tildragelſe har vakt almindelig Opmærkſomhed, um þenna atburð varð mönnum mjög tíðrætt, eða þvíuml.

Vækken, án ft., sk., það að vække.

Vækker, ft. -e, a) kk., maður sem vekur, vekjandi. — b) sk., tilbúningur í stundaklukku til að vekja menn (með hávaða).

Vækning, sk., það að vække.

Væld (einnig Qvæld), ft. eins, kl., [sb. sögn. vella], uppspretta (sb.: byrgðu þeir brunna ok uppsprettur allar, Stjórn), uppsprettuæð (sb.: sú uppsprettuæðr, sem kölluð er Cicerónsbrunnr, Stjórn), uppsprettubrunnur, æð, (sb.: ein harðla fögr æðr eðr uppsprettubrunnr, Stjórn), vatnsæð (sb.: ein fögr fljótandi vatnsæðr, Stjórn), lind: Der er et V. i Bakken.

vælde (er), h. s. 1, [vella], spretta upp (sb. ſpringe I, B, b): Vandet vælder frem (eða op) af Jorden. Der vælder en Kilde ud af Bakken. Sb. qvælde.

Vælde, án ft., sk., [veldi], veldi, vald, voldugleiki (sb.: Jethró telr voldugleik fyrst af þeim þrimr lutum, Stjórn), voldugskapur (sb.: Constantinopolis ....., hver er af miklum voldugskap — í annari skinnbók: völdugleik — ok margri verðskyldan er í marga staði samvirðandi sjalfri Róma, Stjórn), ríki.

Vældgang staður þar sem vatnsæð(ar) er(u) undir (og þess vegna er lint undir fæti).

vældig, ft. -e, e., [sb. voldug-r eða völdug-r], a) voldugur (sb.: þú geriz harðla mikils háttar maðr, ok allt voldugari — í annari skinnbók: völdugari —, en vær erum, Stjórn; sb. einnig Fms. I, 259), ríkur (í fornri merk.; sb. mægtig b, og stórefflismaðr): En v. Fyrſte. — b) stórefflis-, rokna-: Han gav ham et vældigt Slag slóg hann bylmings-högg. — 2) vældigt, sem ao., stórkostlega.

Vældvand = Kildevand.

Væle, ft. -r, sk., saman vafin líntæta sem látin er í sár, (sb.: keri).

vælge [vælge: velja = ſælge: selja], valgte [sb. valda og valdi], valgt, ás., velja, kjósa: V. een til Konge taka e-n (sjer) til konungs (fornt). V. det mindſte Onde af flere. — Án þol.: Her er mange Ting at v. imellem hjer er um margt að velja.

Vælger, ft. -e, kk., kjósandi.

vælig, ft. -e, e., (um hest), (styrkur og) fjörugur, óður (sb. Fms. XI, 280).

Vælighed, án ft., sk., fjör (í hesti).

Vælling (einnig ritað Velling), án ft., sk., [velling-r, Stjórn], vellingur, (grjónamjólk).

vælſk sjá valſk.

Vælſkland (í skáldskap), Rómaborgarland (= Ítalía).

Vælt, án ft., sk., [sb. velta], = Trumfa: Hjerter er V. hjarta er í veltu (sb.: kóngur í veltu kostar tvist, kemst drottningin af með þrist). — Være i Vælten = være en Vogue (sb. Vogue).

vælte, s. 1, [velta], I) h. s. (er), (um vagn eða sleða, eða þann er í situr), velta: Den Vogn vælter let er valtur. — Han væltede med Vognen (Slæden) vagninn (sleðinn) valt undir honum. Han er væltet (vagninn — sleðinn — valt undir honum) i Huulveien. — II) ás., a) velta e-u (sem liggur): V. Tønder ind i et Pakhuus. V. ſig i Græſſet. — b) velta e-u (út af): Han væltede Støtten omkuld. — Han væltede alle Fruentimrene, da han ſelv

vilde kjøre Vognen (hann velti vagninum með öllu kvennfólkinu, af því hann vildi stýra sjálfur). Orðskv.: En liden Tue kan v. et ſtort Læs, opt veltir lítil þúfa þungu hlassi, (optlega veltir lítil þúfa miklu hlassi, Al.). — c) v. ſig ind paa een vaða (slást, fást) upp á e-n (með skömmum).

Væltebræt = **Muldbræt**, **Muldfjæl**.

Væltenagle nafn á tveimur trjenöglum í plógi.

væltenem valtur (um vagn).

Væltning, ft. -er, sk., það að **vælte**.

væltſom, ft. -me, e., a) = **væltenem**. — b) (um veg), svo lagaður að vagni sje hætt við að velta þar: En v. Vei.

væmmelig, ft. -e, e., [sb. væmulig-r], velgjulegur, viðbjóðslegur: En v. Sygdom. V. Smiger (Hovmod). Det er væmmeligt at høre hans Selvroes.

Væmmelſe, án ft., sk., velgja, viðbjóður.

væmmes, þs. 1, [sb. væma], hafa viðbjóð (á e-u): Hun v. ved al Mad hana velgir (henni býður) við öllum mat. — Man maa v. ved den Ureenlighed, der herſker, það er von, að manni bjóði við þessum óþrifnaði; þetta er viðbjóðslegur óþrifnaður. — Man kan ikke andet end v. ved hans Smiger.

væn, ft. -e, e., [væn-n], (haft í skáldskap, um kvennlega fegurð), vænn, fagur.

væne sjá **vene**.

Vænge, ft. -r, kl., [vengi], umgirt akurland eða vallar-svið, gerði: Heſten gaaer i Vænget.

vænne [venja], ás. 1 og (optar) **vante** [sb. vanda, vandi], **vant** og (í tali) **vænt**, venja: V. et Barn til Lydighed venja barn á hlýðni. „Da vænnedes Folket uformærkt til (vandist á) at tilſtaae deres Fyrſter diſſe Rettigheder". V. ſig til noget, venja sig á e-ð; venja sig við e-ð, venja sig e-u (sb.: gestrisni vandi hann sik, 655 V; venr hann gjöfli sik), temja sjer e-ð. Orðskv.: Det er ondt at v. det Sviin af Vang, ſom i er vant opt hið sama svín í akri (Fms. VIII, 233). — V. ſig af med noget venja sig af e-u. Han har vant ſig af med at ryge Tobak. — V. et Barn fra Bryſtet láta barn af brjósti (fornt). Drengen er endnu ikke vant fra. — 2) ho. l. t. **vant** sem e., a) vanur e-u eða við e-ð: Blive vant til (fornl.: ved) noget. Man kan blive vant til alting (allt getur komizt upp í vana; sb.: vaninn gefur listina). — Være vant til Arbeide. Være vant til Viin (eða at drikke Viin). — b) venjulegur (sb.: sem hún hefir út sagt bænirnar með venjuligri góðfýsi, 655 XXXII): Vante Syſler. Han vedblev at gaae paa de vante Veie, der førte ham til Ødelæggelſe.

værbar, ft. -e, e., a) búinn vopnum: „Alle værbare Skibe". — b) = **vaabendygtig**.

værd (einnig í hvorugk. et.), ft. eins, e., [verð-r], a) (sem er e-s) virði, verður (sb.: gjafgóit þann er verðr er hálfrar merkr, Gþl. 306): Gaarden er 1000 Rdlr. v. Det er rigelig de Penge v. það er vel þess virði. — b) verður e-s = verðugur e-s = maklegur e-s, (sb.: vinna til e-s; eiga e-ð skilið): „En Arbeider er ſin Løn v." verður er verkamaðurinn launanna. Han er ikke Pigen v. hann er henni ekki samboðinn (= hún er of góð handa honum). Han er ikke v. at indlade ſig med það er óþarfi að skipta sjer af honum. Tingen er ikke v. at tage ſig nær óþarfi er að láta það hryggja sig. Det er ikke Umagen v. (það er ekki fyrir því hafandi; sb. **Umage**). Det er ikke v. (er óþarfi) at tale derom. Det er nok v. at gjøre ſig Umage for það er tilvinnandi að hafa nokkuð fyrir því.

Værd, án ft., kl., [verð], a) (úrelt), verð. Sb. **Priis** II, B. — b) virði: Han eier hverken Penge eller Penges V. — c) það hversu mikið í e-ð er varið: Sætte V. paa en Ting meta e-ð eptir maklegleikum. Tillægge noget et høiere V., end det fortjener, meta e-ð meira enn vert er. — Lade en Ting ſtaae ved ſit V. láta e-ð liggja á milli hluta (= reyna ekki til að skera úr því).

værdes, þs. 1, [virðas(k)], sjá **værdige** b.

Værdi, án ft., sk., [sb. verð], a) verð: Guldets V. i Forhold til Sølvet. Beſtemme en Tings V. virða e-n hlut. Være (ſtaae) i høi V. (vera í miklu verði, vera dýr). Tabe i V. (missa verð, verða ódýrri). Komme igjen i V. hækka aptur að verði. — b) = **Værd** c: Man paaſkjønnede ikke Værdien af en ſaadan Opoffrelſe (menn sáu ekki — kunnu ekki að meta —, hversu mikið lagt var í sölurnar).

værdifuld fjemikill (sb.: sá búnaðr var sva fémikill, at ...., Fms. XI, 85).

værdig, ft. -e, e., [verðig-r], a) v. til noget maklegur (verður, verðugur) e-s: Gjøre ſig v. til noget vinna til e-s. — b) v. noget α) maklegur (verður, verðugur) e-s: Jeg vil ſøge at gjøre mig hans Bifald v. — β) samboðinn e-u, (sb.: boðlegur e-m): Denne Handlemaade var ham v. honum samboðinn. Det er mig ikke værdigt (er fyrir neðan mig), at trygle om det, ſom er min Rettighed. Denne Belønning var en Konge v. konungleg. — c) sem hefur verðleika til að bera, mikils verður, (sb.: herra Jón Halldórsson, hinn 13. biskup scalholtensis í Íslandi, — hann var hinn sæmiligasti maðr í sinni stétt): En anſeet og v. Mand. — d) (sjer í lagi um aldrað fólk), virðuglegur, (sb.: stór-hreinlegur; það sópar að honum, o. s. frv.): En v. Olding (Matrone). Han traadte frem med ædel og v. Anſtand.

værdige, ás. 1, a) virða (e-n e-s): Han har ikke værdiget mig et Svar. V. een ſit Venſkab láta sjer sóma að vera vinur e-s. Jeg værdiger ham ikke (jeg virði hann ekki þess, jeg vil ekki hafa mig til) at ſvare paa hans Angreb. — b) **værdiges** (úrelt **værdes**), virðast (sb.: af hans ætt virðiz várr drottinn Jesús Kristr at fæðaz, Stjórn), láta sjer sóma (fornt): Værdiges at høre mig!

Værdighed, sk., 1) án ft., a) (sjaldh.), verðleiki, (sb. **Fortjeneſte** 1, b): Man erkjendte hans V. til denne Udmærkelſe. — b) það hvað í e-ð er varið; met (ft.), metnaður (sb. ok var hann þar í miklum metnaði), virðing, sæmd, sómi: Menneſkets (Qvindens) V. — Komme til Ære og V. (sb.: þá er sál konungr sá, at Davíð fekk tíðleik ok metnuð af verkum sínum). — Det er under min V., fyrir neðan mig, (sb.: þann metnuð hefi ek á ráðagerðum mínum, at ek vil, at þat sè haft, er ek legg til, Fms. X, 249). Det var imod hans V. sæmdi honum ekki. — c) það að vera **værdig** d: Han har megen V. i ſit Udvortes það sópar að honum. — V. i Stilen virðuglegt orðfæri. — 2) með ft. -er, metorð, tign: Han miſtede alle ſine Embeder og Værdigheder. Den kongelige V. konungs-tignin.

værdiløs sem ekkert er í varið.

værdløs sem ekkert er í varið: „V. Rang og tomme Titler".

Værdſkyld (sjaldh.), [sb. verðskyldan, í greininni um **Vælde**], verðskuldun, (sb. **Fortjeneſte** 1, b, 2): „Ikke, ſom om heri var ringeſte V. paa min Side".

være [vera; einnig hafa Danir myndina **være** þar sem vjer, að minnsta kosti nú, höfum veri], **er** [er], **var** [var], (har) **været** [verit], A) þar sem það er ekki haft til samtengingar, 1) vera (sb.: Rachel grèt sunu sína, ok vildi hón eigi huggask, því at þeir eru eigi, 619; Sakar-aðili er fyrstr bóandi kono, ef hann er, Grágás I, 339): At v., og ikke at v. — 2) v. til a) vera (til; sb. A, 1): Et ſaadant Dyr er ikke til i Verden. — b) det ſkeer ikke ſaa længe jeg er til meðan jeg lifi, meðan guð lofar mjer að lifa, meðan mitt líf er (sb.: Príamus „kvaðz aldri skyldu sættaz, meðan hans líf væri"; sb. einnig: meðan várr hauss væri fyrir ofan mold, Fms. VI, 182), fyr enn jeg er kominn undir græna torfu. — 3) um veru á e-m stað, a) eiginl., α) han er langt borte hann er hvergi nærri. Han er i Byen hann er í borginni. V. af By; sb. **By**. — Man kan ikke v. her (hjer er óverandi) for Træk. — Hun kan ikke v. fra ham, hún má ekki af honum sjá, hún getur ekki við hann skilið. — V. ved Bordet sitja yfir (undir) borðum. — V. i Kirken vera inni í kirkju; en v. i Kirke, vera við messu, hlýða messu, hlýða tíðum, (sb.: vera við kirkju). V. i Skolen vera (staddur) inni í skóla; en v. i Skole vera í skóla = vera að hlýða skólakennslu. — Hun var ikke ved Brylluppet var ekki í brúðkaupinu. — V. til Huſe hos een vera hjá e-m (= eiga heima í húsum e-s). — β) þar sem vjer höfum koma: Jeg har været der engang hef komið þar einu sinni. Jeg havde været her før (hefði komið fyr), derſom Regnen ikke havde ſinket mig. Han vil ſnart v. her igjen kemur bráðum aptur. — γ) í tali: Hvor er han nu at v. hvar á hann nú heima? — δ) v. efter een; sb. **efter** I, A, 1, β. — b) óeiginl.: Nu var du ved det nú förstu nærri því. — 4) um tíð: Det var i Fjor, at jeg ſidſt talte med ham, jeg talaði seinast við hann í fyrra. — 5) det kan ikke v. það getur ekki verið (staðizt). Det kunde v., at jeg reiſte i Morgen, það gæti verið, að jeg færi á morgun. Skal det endelig v., ſaa lad det da v. (sb.: það, sem verður að vera, viljugur skal hver bera). Lad v., at han er fornem (þó hann sje mikill), ſaa er han derfor ikke over Loven. Det v. da, nema svo sje (, að), nema með því móti (, að). — 6) Ære v. Gud i det Høie dýrð sje guði í hæstum hæðum. Hil v. dig **heill ver þú** (Skírnismál; sb.: Ver þú heill Hýmir!, Hýmiskviða; Heilir — í Hrokkinskinnu: sitið heilir — alvaldar báðir!, Fms. VI, 195). — 7) havde jeg ikke været (ef jeg hefði ekki verið), ſaa levede han maaſkee ikke mere. — 8) Talen er ikke om ham það er ekki verið að tala um hann. — 9) með der, a) der var engang en Konge einu sinni var konungur. — b) der er ikke Tale om ham = Talen er ikke om ham, (sb. 8). — c) er der noget om (er nokkuð til í, er nokkuð hæft í, er nokkur hæfa í, eða þvíuml.), at han ſkal giftes? — d) der er noget under þar býr e-ð undir. — e) der er ikke noget ved ham, það er ekkert í hann varið, það er svona misindis-maður. Der er intet ved dette Tøi. Sb. **ved** I, C, 1, i. — 10) lade noget v. láta e-ð ógjört. — B) þar sem það tengir saman gjöranda og umsagnarorð; og er þá umsagnarorðið ýmist 1) nafn, a) án einkunnar: Er han Verten i Huſet, er hann húsráðandinn?, á hann hjer (þar) húsum að ráða? — Ingen, v. ſig Fremmede, eller Indenlandſke, maa handle dermed, enginn má hafa það til sölu, hvorki innlendur, nje útlendur. — Det er alt Dag það er kominn dagur. — b) með einkunn: Hun er en god Pige það er væn stúlka. — Det er en ſlet Undſkyldning það er lítil afsökun. — Det var ham noget ganſke nyt, hann átti ekki því að venjast, eða þvíuml. — Det er høi Tid; sb. **høi** A, 3, a, og **Tid** 1, a. — 2) einkunn: Jeg er ſyg mjer er illt. Bogen er god. — Bogen er hendes hún á bókina. Pengene ere dine þú átt peningana. — V. tjent med noget; sb. **tjene** 1, e. — Ingen Afvigelſe fra Sandhed, den v. (eiginl.: hún sje; þ. e.: hvorki) ſtor eller lille. — Det er mig behageligt (kjært) mjer þykir vænt um það. Det er mig ukjært mjer fellur það illa. Det var mig overraſkende, það kom flatt upp á mig, það kom mjer á óvart, það gekk yfir mig, eða þvíuml., (sb. overraſke). — Vær mig velkommen (sb.: at hann skyldi guði velkominn ok svá honum, Fms. IX, 373; Velkominn skal Íslendingr hèr með oss, Fms. VII, 154). — Her er godt at v. — Det er koldt (varmt, mørkt, lyſt) i Veiret; sb. Veir 1. — 3) atviksorð: Han er ikke vel, honum líður ekki vel, hann er lasinn (vesall). Saaledes ere Menneſkene svona eru mennirnir. Derſom jeg var ſom du ef jeg væri í þínum sporum. Han gjør, ſom han er til, eins og hann er maðurinn til. Hvordan ere hans Omſtændigheder hvernig gengur (er ástatt fyrir) honum? V. tilovers; sb. tilovers. V. forbi; sb. forbi 2. Er det ſaaledes ef svo er. Det v. nu ſom det vil hvað um það. Saaledes er det med Menneſket svona er manninum varið. Det er ude med ham; sb. ude B. — 4) fyrirsetning, a) stýrandi e-u orði: V. af Steen (Træ) vera úr steini (trje). V. af god Familie vera af góðum ættum. — V. for noget vera á e-u (= fallast á e-ð); (einnig) vera hneigður (gefinn) fyrir e-ð, t. a. m.: Saa meget de begge vare for at læſe, ſaa lidt vare de for at bramme med deres Læsning". — V. fra Forſtanden, vera frávita; sb. Forſtand a. — Een er i Betryk for noget e-n vanhagar um e-ð. V. i Tvivl om noget, vera í vafa um e-ð, efast um e-ð. — V. imod noget vera e-u mótfallinn (mótdrægur). — V. een imod, vera mótsnúinn e-m, halda á móti e-m. — V. med Barn vera með barni. Koen er med Kalv er kálffull. — V. om ſig hafa að sjer. — Hvor længe var du om at ſkrive dette Brev hvað lengi varstu að skrifa þetta brjef? — Jeg gider ei v. over, at gaae hen til ham jeg nenni ekki að vera að (því að) fara til hans. — V. paa eens Bedſte veru e-m hollur. — Det er mig til Gavn (Skade) mjer er hagur (óhagur) að því. — Han er ved at (hann er að) lave Vognen til. — V. ved Penge hafa peninga-ráð. V. ved god Helbred hafa góða heilsu. V. ved godt Mod vera hughraustur. V. ved ſin Forſtand, vera með fullu (öllu) ráði, vera með öllum mjalla. — b) þar sem fs. stýrir engu, α) han vil v. med allevegne, hann vill vera í öllu, (sb.: trana sjer fram). Han vil ogſaa v. med hann þykist vera maður með mönnum. — β) han vilde gjerne v. af med Gaarden vildi feginn koma af sjer jörðunni (losast við jörðina). — V. i med een hafa mök við e-n. V. i med noget vera að e-u (verki). — 5) hluttekningarorð liðins tíma: Han er (er bleven) døbt hann er (hefur verið) skírður. Det vilde v. blevet omtalt, hvis (o. s. frv.), það hefði verið talað um það, ef o. s. frv. Han var alt gaaet, da jeg kom, hann var farinn, þegar jeg kom. — 6) nafnháttur: Han er ikke at ſpøge med er ekkert barna meðfæri. Det er ham blot om Pengene at gjøre hann gjörir það einungis vegna peninganna. Derved er intet at vinde (fortjene) það er ekkert á því að græða.

Værelſe, án ft., sk., (úrelt), a) = Tilværelſe. — b) eðli, (sb. hið forna orð: vesning), — c) (mjög sjaldh.), vera (á e-m stað): „Inderſter .... maae ikke af Gaard- eller Huusmænd til V. antages".

Værelſe, ft. -r, kl., = Stue a: Hver har ſit eget V.

Væren, án ft., sk., [veran, t. a. m.: at öndin sè gör af guðligri veran ok undirstöðu, Stjórn], það að være (sb.: eðli, vesning — t. a. m.: guð „er alla hefir vesningina í sèr", verun, vera): „Skal denne Eenhed udbrede ſig over vor hele Handlen og V."

Værft, ft. -er, kl., staður þar sem skip eru smíðuð.

værge, s. 1, [verja], a) ás., verja: V. ſig, verja sig (Nj.), verjast (fornt). V. ſit Liv (sb.: eiga hendur sínar að verja). V. Landet mod Fjenden (sb.: þó at jarl verði landit harðliga fyrir útlendum víkingum, Fms. I, 192). — b) h. s., í orðatiltæk. v. for een, hafa fjárhald e-s (Gþl. 259), hafa forræði á peningum e-s (sb. Gþl. 217).

Værge, ft. -r, kk., a) = Beſkytter, Forſvarer. — b) fjárhaldsmaður (Gþl. 260), forráðandi (Grágás I, 343; sb. Lavværge, Tilſynsværge): Han er Børnenes fødte V. hann er rjettborinn til fjárhalds barnanna. Sætte een til V. skipa e-n fjárhaldsmann. „Er Værgen ikke født V. efter Loven, men ſat V.", nú er forráðandi skipaður, en ekki borinn til fjárhalds. Være V. for een vera fjárhaldsmaður (forráðandi, lögráðandi) e-s. Umyndige og deres Værger.

Værge, án ft., sk., [sb. verja], umráð, vörzlur, fórur, herförur: Godſet er i hans V. (sb.: hafa hönd at jörðu, Gþl. 309). Jeg har det i min V. jeg hef meðgjörð með það. Hun er kommen i Mands V. hún er manni gefin.

Værge, kl., [sb. verja], a) vopn: Han havde intet andet V., end en Steen. Orðskv.: Vred Mand finder vel V. sjaldan brestur veganda vopn (nje óþrifna konu áhald). — b) = Modværge: Gribe (ſætte ſig) til V.

værgeløs (einnig finnst værgesløs), a) varnarlaus (sb.: borgir þær er hann hafðe varnarlausar gefit í vald úvina sinna, Al.), verndarlaus (sb.: börnum föðurlausum eðr konum verndarlausum, Hist. I, 237): De udøvede mange Grusomheder mod Værgeløſe. — b) hlífarlaus, vopnlaus, slyppur.

Værgeløshed, án ft., sk., það að vera hlífarlaus.

Værgemaal, fjárhald (Gþl.), forræði (t. a. m.: á þá sá .... bæði forræði á henni ok svá peningom hennar, Gþl. 217; sb. Formynderſkab, Tutel, Curatel): Overdrage (betroe) een et V. fá e-m fjárhald. Paatage ſig et V. Foreſtaae et V. Fraſige ſig et V.

Værgepenge, ft., fjárhalds-kaup.

værgesløs sjá værgeløs.

Værk, án ft., sk., [verk-r], verkur (í útlimum). Sb. Gigt; Rheumatismus.

Værk, kl., kaðlar sem búið er að tæja upp og hafðir eru til að troða þeim í rifur á skipum o. s. frv.

Værk (einnig ritað Verk), ft. -er, kl., [verk], 1) verk (= það að vinna): Værket er nylig begyndt. Lægge Haand paa Værket taka til verka. Det er alt i V. það er farið til með það. Det er i V., at han ſkal forflyttes, það er í ráði (bruggi, brugggjörð), að o. s. frv. — 2) e-ð sem búið er til, a) hvers konar verk sem er: Guds Værker guðs handaverk. Det er ikke et V. af Naturen, men af Konſten; sb. Natur 1, b. Værket priſer Meſteren verkið lofar meistarann. — b) (margbrotinn) tilbúningur: Værket i et Uhr. — c) sb. Brøndværk, Plankeværk, o. s. frv. — d) viggirðing: Ødelægge de fjendtlige Værker. Sb. Fæſtningsværk, Udenværk, o. s. frv. — e) námur. Sb. Bjergværk, Sølvværk, o. s. frv. — f) (sb.: hefir hverr sett stafina eptir þeirri tungu, sem þeir hafa talað; ok þó at þeirra vèrk sè saman borin, þá bregðr ekki þeirra annars reglu, Sn. E.), rit, bók: Han arbeider paa et V. over Kirkehiſtorien. En Forfatters (Digters) ſamlede Værker. — g) (allur) tilbúningur(inn í býflugnabúi).

Værkbly blý eins og það er þegar það kemur úr blýgrýtinu.

værkbrudden limafallssjúkur.

Værkbænk borð eða bekkur sem smíðað eða unnið er á.

værke (har), h. s. 1, [verkja], a) persónulaust, verkja: Det værker i mit Hoved, mig verkjar (tekur) í höfuðið, jeg hef höfuðverk. — b) persónulega, kenna til, finna til: Mit Hoved værker, mjer er illt í höfðinu (sb. a).

værkelig, ft. -e, e., = vranten, fortrædelig 1, a.

Værkmeſter verkstjóri (sb.: nökkurr egiptzkr maðr, sá sem verkstjori var skipaðr yfir hina ebresku, Stjórn): „Jordens V." (sb.: almáttigs guðs, höfuðsmiðs allra hluta, Stjórn).

Værkseier (í Norv.) maður sem á málmnám.

Værkſilke silki sem ofið er úr.

Værkſted, starfhús (sb. Gþl. 178), iðnaðarhús.

Værkſtedsarbeide, vinna í iðnaðarhúsi, e-ð sem búið er til af iðnaðarmanni.

Værkſtedsflid starfhússiðn(i).

Værkſtedsmand = Fabrikarbeider.

Værkſtykke (sjaldh.), hlutur (gripur) búinn til af iðnaðarmanni.

Værktøi, án ft., tól. Sb. Redſkab.

Værn, ft. eins, kl., [sb. vernd], vernd, vörn, (sb. Forſvar b, Beſkyttelſe, Beſkjermelſe): Han anlagde denne Fæſtning til V. for Grændſerne reisti kastala þenna til landvarnar.

værne, s. 1 [verna, t. a. m.: vernandi þann órskurðinn meðr úskynsemd, Stjórn], 1) ás., vernda, hlífa (e-u), skýla (e-u), verja: Bjerge og Floder v. (einnig v. for; sb. 3, a) Landet paa denne Kant (sb.: þokum at skóginum .... ok látum hann hlífa á bak oss, svá at þeir megi eigi öllum megum at oss ganga, Eg. 288; stofan gætti at baki þeim, Eg. 91). — 2) án þol.: Denne Skov værner godt mod Blæſten (sb.: koma þar ekki stór veðr, því at bæði hlífir innan af firði ok utan, Fms. X, 319). — 3) h. s., a) v. for noget = v. noget (sb. 1): „V. for vort Fødeland" verja fósturland vort. — b) v. om noget, verja e-ð, skýla e-u (sb. Fms. I, 274).

værnedygtig, (eiginl.: fær til landvarnar), liðtækur, liðfær, herfær, vopnfær: Det værnedygtige Mandſtab.

Værnehjem (sjaldh. og líklega lagað eptir Værneting), heimili.

Værnepligt það að vera skyldur til landvarnar: Almindelig V.

værnepligtig skyldur til landvarnar.

Værner, ft. -e, kk., = Beſkjermer, Beſkytter.

Værneting, kl., varnarþing (= það þing er manni skal á stefnt fyrst þegar mál er höfðað): Søge een til hans V. Skyde ſig fra ſit V.

Værp, kl., (úrelt), (önnur) akurhlið(in þar sem hryggur er í miðjum akri).

værpe, ás. 1, [verpa], (úrelt), a) í talsh.: Værp ei mere op (leggðu ekki meira upp), end du kan væve (sb.: sníða sjer stakk eptir vexti). — b) verpa (eggjum; sb. lægge I, C, 1).

Værpetid (úrelt), = Læggetid.

Væſel, ft. -er, sk., [sb. visla í hreysivisla], hreysivisla (sb. Rimb. 356), hreysiköttur (Stjórn), *mustela.*

Væſen, kl., 1) án ft., a) verun (sb.: at öndin sè gör af guðligri veran ok undirstöðu, Stjórn; sb. einnig Væſenhed), vera, eðli: Tingenes V. modſættes deres tilfældige Beſkaffenhed. — b) það sem mikið er í varið, eða þvíuml., í öðrum eins orðatiltækk. og: Gjøre (meget) V. af noget, gjöra mikið úr e-u, láta mikið af e-u, guma af e-u. Gjøre meget (eða ſtort) V. af en Perſon, hafa (of) mikið við e-n, o. s. frv. — c) óðal (sb.: sá er mestr fjöldi, er svá fellr niðr, sem búfè, at hvárki verðr getit at illu nè góðu; ok skalt þú þat víst vita, at þat er eigi at rèttu mannsins óðal, Skuggsjá 356), aðal (sb.: þat er kaupmanna aðal, at kaupa jamnan ok selja síðan skyndiliga fram á leið, Skuggsjá 28): Det er ikke mit V. jeg er ekki svo gjörður. — d) fas, viðmót: Hans V. behager mig ikke jeg kann ekki við hann. Have et behageligt V. vera viðkunnanlegur (í viðmóti).

Have et fiint V. vera kurteis (í viðmóti). Han er af et ſtille, tungſindigt V., hann er hæglátur (fálátur) og þunglyndislegur. — e) (í tali), læti, ólæti, ógangur: Hvad er dette for et V. hvaða læti eru þetta? Hvad gjør I her for et V. hvað eru þið að hafast hjer að? — f) (sem aptari hluti af samsettu orði), allt sem lýtur að e-u. Sb. Brandvæſen, Digevæſen, Huusvæſen, Jagtvæſen, Krigsvæſen, Myntvæſen, Skovvæſen, o. s. frv. — 2) með ft. -er, vera, vesning (sb.: hver vesning sú er eigi er goð [þ. e. guð] — skepna er hver þeirra): Et aandeligt (legemligt, evigt, endeligt, forgængeligt, fornuftigt, fornuftløſt) V.

Væſenhed, án ft., sk., vesning (sb.: guð „er alla hefir vesningina í sèr"): „Giv du ſelv dette Billede V. og Virkelighed".

væſenløs verulaus (= sem ekkert er í raun og veru; sem ekki er nema hugarburður).

Væſenløshed, án ft., sk., það að vera væſenløs.

Væſensart tegund af verum.

væſentlig, 1) ft. -e, e., verulegur, upphaflegur: Menneſkets væſentlige Egenſkaber höfuð-náttúrur mannsins. — Det væſentlige (helzta) Indhold af et Skrift. Fortælle det væſentligſte (helzta) af en Hiſtorie. — 2) sem ao., verulega: Det er v. fornødent öldungis ómissandi.

Væſentlighed, sk., það að vera væſentlig.

Vætte, ft. -r, sk., [vætti í vættr], huldumaður, álfur, eða þvíuml.

Vættelys = Lygtemand.

vætteſeet, [sb. ſee], orðinn fyrir sjónum e-s (ó)vætta.

Væv, kl., (í tali), rugl, þvaður, o. s. frv.: Jeg gider ikke høre paa alt det V.

Væv, ft. -e, sk., [vef-r], a) vefur: Deres V. ſkal ikke blive til Klæder þeim skal ekki verða kápan úr því klæðinu. — b) = Væverſtol.

væve, s. 1, [vefa], A) eiginl., vefa, a) ás.: V. Baand (Klæde, Lerred, Strømper). V. Guldtraade ind i noget vefa gullvír í e-ð (sb.: at 8 aurum gulls væri ofit í motrinn, Laxd. 200). — b) sem h. s.: Hun lærer at v. hún er að læra vefnað. — B) h. s., [sb. vefja], (í tali), þvaðra, þvogla: Han ſtod og vævede derom en heel Time.

Væver, ft. -e, kk., vefari (B. H.).

Væverbom vefjarrifur. Sb. Rendebom.

Væverdreng kenningarsveinn hjá vefara.

Væverhaandværk vefnaður (= vefaraiðn).

Væveri, kl., a) án ft., vefnaður (= það að vefa). — b) með ft. -er, vefarahús (sb. B. H).

Væverknude hnútur sem vefarar hafa: Slaae en V.

Væverkone a) vefarakona. — b) kona sem er vefari (sb. „vefkona" hjá B. H. í greininni um vefari).

Væverkurv ílát sem vefari hefur hnyklana í.

Væverløn vefnaðarkaup.

Væverpenge = Væverløn.

Væverpige, stúlka sem vefur, (sb.: vefari).

Væverſkaft hafaldaskapt.

Væverſkammel vefskapt (sb. B. H.).

Væverſke, ft. -r, kvk., kvennmaður sem vefur, (sb.: vefari; sb. einnig „vefkona" hjá B. H. í greininni um vefari).

Væverſkede (einnig Væverſkee), = Rit, Kam I, 2, g.

Væverſkee sjá Væverſkede.

Væverſkytte (einnig Væverſkyttel), spólustokkur.

Væverſkyttel sjá Væverſkytte.

Væverſtang = Væverbom.

Væverſtol vefstaður (Vilk.).

Væverſtue vefarahús (B. H.).

Væverſvend fullnumi í vefnaði.

Væverſylle hafald.

Vævning, ft. -er, sk., það að væve (vefnaður): Stoffet i Klædet er godt, men Vævningen daarlig, klæðis-efnið hefur verið dágott, en það er illa ofið.

væxe, ás 1, [vexa], vexa (forni): V. en Traad. V. et Lagen.

Væxlerred = Voxlerred.

Væxt (einnig ritað Vext), sk., [vext- í vexti], 1) án ft., vöxtur, a) það að vaxa, þroski: Han er nu i ſin ſtærkeſte V. hann er nú að vaxa sem óðast. Forknyttelſe i Væxten kyrkingur. — b) stærð og vaxtarlag: En Mand af høi V. hár maður vexti. Dette Træ har en udmærket V. er bæði stórt og fallegt (mikið og fagurt). — 2) með ft. -er, planta, (sb. einnig: eigi leiddi jörðin þá ok svá seint ok á löngum tímum fram sínar plantanir, sem nú, Stjórn): Træer og andre Væxter.

Væxtgrændſe þau takmörk (á fjöllum) þar sem allur jarðargróði hættir.

Væxthuus = Plantehuus: Koldt (varmt) V.

Væxtjord = Plantejord a.

Væxtlegeme = Pkantelegeme.

Væxtolie = Planteolie.

Væxtrige = Planterige.

W.

W, sem er, ef það er talið, tuttugasti og þriðji stafur í stafrofinu, á ekki heima nema í útlenzkum orðum; en hefur optast nær sama atkvæði og V, að fráteknum enskum orðum, þar sem það er vant að láta líkt og ú, en gjöra þó ekki samstöfu sjer.

***Waggon**, ft. -s, sk., (járnbrautar)vagn.

***Werſt**, ft. -er, sk., gerzk röst (= 750 feta).

***Whig**, ft. -s, eða -ger, kk., (eiginl.: fýlutrantur), sjerhver af öðrum höfuð-flokkinum á Englandi, þeim er rýmka vill um stjórnarhag og kristinnrjett. Gagnstætt Tory.

***Whiſky**, sk., írskt brennivín.

***Whiſt**, sk., eins konar spil, (vist).

X.

X, tuttugasti og þriðji stafur í stafrofinu (nema W sje talið, — en tuttugasti og fjórði að öðrum kosti), hljóðar ks (en ekki gs, eins og hið íslenzka x), en er haft a sama hátt, sem X á íslenzku, og í upphafi á fáeinum útlenzkum orðum.

***Xanthippe**, kvk., (kona sem er) vargur (í geðinu), kvennskratti.

***xylographere**, ás., skera (e-ð) á trje (-spjald) og prenta það síðan.

***Xylographie**, sk., sú list að xylographere.

Y.

Y, tuttugasti og fjórði stafur í stafrofinu (nema W sje talið, — en tuttugasti og fimmti að öðrum kosti), hljóðar, í dönskum orðum, ýmist sem ý (í nafninu á stafnum), t. a. m. í byde, By; eða sem u, t. a. m. í Synd, Ynde. Y með hinum fyrra framburði er haft þar sem vjer höfum ýmist ý (sb. Dyne, Dyr, dyr), jú (sb. ſyg, lyve), eða jó (sb. Tyv, bryde), o. s. frv.; en y með hinum síðara framburði stenzt á við íslenzkt y (sb. Synd, tynde) eða u (sb. tynd), o. s. frv.

***Yankee**, kk., uppnefni (að sínu leyti eins og „vjeri" eða „austanvjeri") sem Englendingar gefa þeim er ensku mæla í sambandsfylkjunum í norðurhluta vesturheims; en í sjálfum sambandsfylkjunum er þetta uppnefni gefið þeim er byggja hin eystri fylkin.

***Yatagan** (einnig ritað Jatagan), sk., sverð sem er bjúgt eins og sniðill, (sniðil-sverð).

yde, ás. 1, [ýta], a) veita, láta (e-ð) í tje: Hvad Jorden yder til Menneſkets Nytte. — b) gjalda, borga: Y. Skat. Fæſtebonden yder ſin Landgilde deels i Korn, deels i Penge.

ydefør, gjaldgengur, gildur (sb.: allt þetta fé gilt ok í ullu, Grágás I, 503): Et ydeført Lam.

Ydegæs, ft., gæsir sem látnar eru upp í landskuld.

Ydehø hey sem látið er upp í landskuld.

Ydehøns hænsni sem látin eru upp í landskuld.

Ydekorn korn sem goldið er í landskuld.

Ydelam, ft., lömb sem látin eru upp í landskuld.

Ydelſe, sk., a) án ft., það að yde (greiðsla). — b) með ft. -r, það sem goldið er, gjald.

Yderbark ytri börkur (á trje).

Yderdeel það sem út snýr (á e-u).

Yderdør, fremri dyr, fremri hurð; (sb.: útidyr).

Yderflade hlið sem út snýr. Sb. Overflade.

Ydergrav, síki í kringum kastalaveggi, (út-síki): Fæſtningens Ydergrave.

Yderhaar tog (á sauðfje).

Yderkant yzta rönd (á e-u): „Yderkanten af vor Synskreds“.

yderlig, [sb. utarlig-], 1) ft. -e, e., a) eiginl., sem er utarlega eða framarlega: Et yderligt Sted paa Klippen. — b) óeiginl., mikill, o. s. frv.: „En y. Trang“. En yderligere (frekari) Forklaring. — 2) sem ao., a) eiginl., utarlega, framarlega: Veien er lagt ſaa y., ſom muligt. — b) óeiginl., mjög, o. s. frv.: Han er y. fattig er bláfátækur, bersnauður, örsnauður.

Yderlighed, ft. -er, sk., það sem úr hófi keyrir, stjórnleysi: Han gaaer fra en Y. til en anden það skiptir ekki nema í tvö horn fyrir honum.

ydermere, ao., enn fremur, hjer (þar) að auki: Han har y. tilſtaaet, at o. s. frv. — Einnig end y., t. a. m.: Jeg vil end y. give ham den Forſikkring. — b) (fornl.), framar.

Ydermuur, a) múr sem fram (út) snýr. — b) ytri múr.

Yderſide ytri hlið.

Yderſkorpe skurm (utan um e-ð).

Yderſkrue skrúfa(n sem skrúfnaglinn gengur í).

yderſt sjá ud II, B.

Yderſøm faldur (á fati).

Ydertøi sjálft fat(ið; gagnstætt Foder II, Dræt 3).

Yderverden, allt sem í kringum oss er, allir líkamlegir hlutir nema sjálfur maður.

Ydervæg veggur sem fram (út) snýr.

Yderværelſe, kl., fremra herbergi.

ydmyg, [sb. auðmjúk-r], auðmjúkur; auðmjúklegur; lítillátur; lítillátlegur; bljúgur: Være y. i ſit Udvortes, og ſtolt i Hjertet. En y. Bøn.

ydmyge, ás. 1, lægja: Y. den Stolte. Y. ſine Fjender (sb.: Haraldr „drap þá er í móti honum voru eðr rak ór landi eðr lægði þá annan veg“, Fms. X, 192). — „Y. ſig for Gud“ (sb.: sá yðarr, er sik lægir svá sem sveinn sjá, sá mun mestr verða í ríki himna; „vilda ek gjarna, at þú lítillættir þek við“ guðin). „Y. ſig under Verdens Herre“.

ydmygelig, ao., auðmjúklega, með (allri) auðmýkt, lítillátlega, með (öllu) lítillæti: Han bad y. om Tilladelſe.

Ydmygelſe, ft. -r, sk., það að ydmyge (læging): Udſætte ſig for Ydmygelſer.

Ydmyghed, án ft., sk., auðmýkt, lítillæti.

ydre sjá ud II, A.

ydſk sjá yſk.

ylde, ás. 1, [sb. Uld], tæja (e-ð) upp; rekja (e-ð) upp: Y. en Strømpe.

Ympe, ft. -r, sk., (sjaldh.) = Podeqviſt: Ympen ſkal bøies medens den er veg (orðskv.; sb.: smekkurinn sá, sem kemst í ker, keiminn lengi eptir ber; ungur venst, gamall gjörir; o. s. frv.).

ympe, ás. 1, (sjaldh.) = pode. — Óeiginl.: „Y. (gróðursetja, rótfesta) gode Sæder i bellig Ungdoms Sjæl“.

Ympekniv = Podekniv.

Ympeqviſt — Podeqviſt.

Ympevox = Podevox.

Ympning, sk., = Podning.

ymte, s. 1, [ymta], a) h. s. (har): Y. om noget, ymta á e-u, (sb.: því hefur verið fleygt; það hefur flogið fyrir). — b) ás., (sjaldh.), tæpta á (e-u), gefa (e-ð) í skyn: „Intet Ord, ſom ymtede hans Forſæt“.

ynde, ás. 1, [sb. unna], hafa mætur (á e-u), láta sjer þykja vænt um (e-ð; sb.: e-ð fellur e-m vel í geð; e-m geðjast e-ð vel; e-m geðjast vel að e-u; e-m er vel í geði til e-s, Fms. III, 119; e-r er e-m vel í þokka, Fms. III, 223; o. s. frv.): Kongen yndede Lærdom og Videnſkaber. Jeg ynder ikke (mjer er ekki um, jeg kann ekki við) den ſtøiende Muſik. En yndet Digter. — Orðskv.: Hvor to yndes, de vel findes; sb. finde A, 1, a.

Ynde, sk., [sb. yndi], 1) í úreltum merkingum, án ft., a) = Yndeſt, Gunſt a, Bevaagenhed: „At han ſtor Y. fik derved af Kongen“. — b) (það að hafa) yndi (af e-u): Y. kan alt Arbeid vinde ljett falla lostverkin (orðskv.). — c) = Tilfredshed. — 2) tíðkanleg merk., a) án ft., það að vera frábærlega geðslegur (um kvennmenn; sb.: bjóða af sjer góðan þokka); það að vera yndislegur: „Ved at ſkue hendes Y. Kummer ſvinder bort i Fryd“. — „Blandt Torne ſeer du Roſens Y.“ — b) með ft. -r, e-ð sem er frábærlega þokkalegt (þekkilegt) eða yndislegt, unaðsemd: „Synge om Jordens Ynder (jarðneskar unaðsemdir), Livets Held.“

yndefuld, frábærlega unaðsamur, fullur unaðs.

Ynder, ft. -e, kk., sá sem hefur mætur á e-u: Være en Y. af noget hafa mætur á e-u.

ynderig = yndefuld.

Yndeſt, án ft., sk., [sb. unnasta], hylli, kærleikar: Vinde eens Y. (sb. kom hann sèr brátt í kærleika mikla við jarlinn, Nj. 268; komz hann í hina mestu kærleika við konung, Eg. 12). Være i Y. hos een, vera í kærleikum við e-n, (sb. Eg. 406). Tabe (forſpilde) eens Y.

yndig, ft. -e, e., frábærlega geðslegur, sem býður af sjer bezta þokka; inndæll, yndislegur, unaðsamlegur, unaðsamur: En y. Pige (sb.: Indíana yndislig India sólin heitir). Yndige Børn. Et yndigt Landſkab. En y. Blomſt.

Yndighed, sk., a) án ft., = Ynde 2, a. — b) með ft. -er = Ynde 2, b: „De mange Yndigheder, ſom den maa være blind der ei kan ſee hos eder“.

Yndling, ft. -er, kk. og kvk. og sk., vildarmaður, eptirlætisbarn, eptirlætisgoð, (sb.: hafa eptirlæti á e-m); (uppáhald): Fyrſter have vel Yndlinger, men ſjelden Venner. — Denne Datter er Faderens Y. — Denne Kat er ret hendes Y. hún hefur æði mikið dálæti á þessum ketti. — b) framan við orð er Yndlings = sem manni þykir vænst um, eða þvíuml., t. a. m.: Yndlingsheſt, Yndlingshund, hestur (hundur) sem manni þykir vænst um; Yndlingsſted staður þar sem maður kann bezt við sig.

Yngel, án ft., sk., afsprengi (kvikinda); einnig = Kuld b: En talrig Y.

yngelſom, ft -me, e., (um kvikindi), sem æxlar mjög kyn sitt, mjög frjór.

Yngelſomhed, án fl., sk., það að vera yngelſom.

yngle (har), h. s. 1, (um kvikindi), æxla kyn sitt, tímgast: Muſen yngler ſtærkt.

Yngledam = Legedam.

Ynglеevne það að geta tímgast.

Ynglekarpe = Legekarpe.

Ynglen, án ft., sk., það að yngle (tímgun).

Yngleſted staður þar sem dýr gjóta (o. s. frv.) eða fuglar verpa eða fiskar leggja hrogn: „Ørnens Y.“ (hreiður-stöð arnarins).

Ungletid burðartími kvikinda.

Yngling, ft. -er, kk., [sb. ungling-], unglingur, ungmenni.

Ynglingsalder, æskualdur (Eg.), æska.

yngres, þs. 1, (sjaldh.), yngjast.

Ynk, án ft., sk., a) hörmung: Det er en Y. (það er aumt, það er brjóstumkennanlegt) at ſee, hvorledes Barnet lider. — b) = Medynk, Medlidenhed.

ynke, ás. 1, [aumka — sb.: þá aumkaðu þeir sik, Rómv.], aumka: At y. den Ulykkelige, er en ringe Trøſt. — b) ynkes over een, sjá aumur á e m, (sb. forbarme).

ynkelig, ft. -e, e., brjóstumkennanlegur, aumlegur, aumur.

Ynkelighed, án ft., sk., aumleiki.

ynkſom, ft. -me, e., a) = ynkelig, ynkværdig. — b) = medynkſom, medlidende.

Ynkſomhed, án ft., sk., = Medlidenhed.

ynkværdig = ynkelig: En y. Tilſtand.

Ynkværdighed, án ft., sk., = Ynkelighed.

yppe, ás. 1, [yppa — sb.: yppa ráðomk yðru kappi, Fms. VI, 196], valda eða hefja (þrætu o. s. frv.): Y. en Trætte (Kiv), kveikja þrætu, (sb. Trætte, Kiv). Y. Klammeri.

ypperlig, ft. -e, e., ágætur, (sb. fortrinlig, fortræffelig): Ypperlige Egenſkaber. Efter denne ypperlige Konge (sb.: dýrlegr höfðingi, Fms. X, 223) fulgte en Række af uduelige.

Ypperlighed, án ft., sk., ágæti (= það að vera ágætur; sb.: Þá er hinn helgi maðr hugði at ágæta — fyrir ágæti — þessa dags, 619).

ypperſte, e., í efsta stigi, æðsti, ágætasti: Den y. Præſt (sb.: allir yfirbiskupar .... ór kyni Aarons, 625; sb. einnig höfuðprestr). En af vor Tids y. Digtere eitt hið mesta (bezta) skáld (höfuðskáld, þjóðskáld) nú á dögum.

yppig, ft. -e, e., a) sællífur (sb.: sjá enn auðgi maðr, es prýddr var at klæðom ok sællífr at fætslom, 677; sb.: sælkeri); sællífislegur, sælkeralegur: Føre et yppigt Levnet lifa í bílífi. En y. Levemaade bílífi. En y. Klædedragt óhóf í klæðaburði (klæðabúnaði). — b) mjög frjór, (sb. frodig, fyldig): En y. Græsvæxt mikill grasvöxtur. „Ogſaa Dyreriget ſynes her at være meget yppigt“.

Yppighed, án ft., sk., sællífi, bílífi.

Yre, ft. -r, sk., (í holdi), kirtill, eitill.

yret, ft. yrede, e., sem kirtlar eða eitlar eru í.

yſk (einnig ritað ydſk), ft. -e, e., [sb. æska; ý = æ], (úrelt), ungur; gjafvaxta.

yttre, ás. 1, láta (e-ð) í ljósi (fornt: láta e-ð í ljós): Y. Frygt for noget. Han har engang yttret for mig (gefið mjer í skyn), at o. s. frv. Han vilde ikke y. ſig derom segja neitt um það. — „Det er Livets Væſen at y. ſig“ koma í ljós. Sygdommen har endnu ikke ret yttret ſig er ekki algjörlega kominn í ljós enn.

Yttrelſe, ft. -r, sk., (sjaldh.), = Yttring.

Yttring, ft. -er, sk., það að láta e-ð í ljósi; e-ð sem látið er í ljósi: En Y. af Frygt (æðra sem kemur fram í orði eða verki; sb. æðruorð). Driſtige Yttringer djarfmæli. Denne Y. (þessi orð) kan ikke forenes med hans tidligere Lære.

Yttringsfrihed málfrelsi.

Yttringsmaade, það hvernig e-ð er látið í ljósi eða kemur í ljós; orðalag.

Yver (einnig Iver), ft. -e, kl., [júgr; sb. lyve af ljúga], júgur (fornt): Koens Y., júgrið á (undir) kúnni, kýr-júgrið.

Z.

Z, tuttugasti og fimmti stafur í stafrofinu (nema W sje talið, — en tuttugasti og sjötti að öðrum kosti), á einungis heima í þess konar orðum, sem komin eru úr öðrum málum. Það er vant að hljóða, í framburði Dana, eins og S.

***Zaar**, kk., (Garðaríkis-)keisari.

***Zahlkammer** gjaldhús(ið — í Kaupmannahöfn — þar sem gjöld eru greidd úr ríkissjóðnum).

***Zahlkaſſe** gjaldsjóður (ríkisins).

***Zahlkaſſerer** sá gjaldkyri sem settur er yfir gjaldsjóð ríkisins.

***Zambo** sjá **Sambo.**

***zart**, ft. -e, e., smágjörður; viðkvæmur.

***Zebaoth**, kk., guð allsherjar.

***Zechine**, ft. -r, sk., nafn á ýmiss konar gullpeningum í Tyrkjaveldi og Ítalíu.

***Zelot**, ft. -er, kk., vandlætari, vandlætismaður (sb. Magn.).

***Zend**, kl., forn-perska (= það mál sem gekk í fornöld á Persalandi).

***Zendaveſta**, sk., trúar(bragða)bók (ritning) elddýrkenda.

***Zenith**, kl., = Iſſepunkt. Gagnstætt Nadir.

***Zephyr**, sk., vestanblær, blíður andvari.

***Zeugma**, kl., það að ein sögn er höfð um tvo gjörendur þó hún eigi reyndar ekki nema við annan.

***Ziegenhainer**, ft. -e, sk., kvistaprik (kennt við þorp er Ziegenhain heitir í nánd við borgina Jena).

***Ziffer**, ft. **Ziffre**, kl., [sb. sifra — sb. Frumpp. 5], a) tölustafur. — b) stafur í villuletri: Skrive med Ziffre skrifa villuletur.

***Zifferblad** = **Talſkive.**

***Zifferbog**, ft. -bøger, reikningsbók með reiknuðum dæmum.

***Zigeuner**, ft. -e, kk., maður af eins konar föruþjóð sem dreifð er víða um heiminn (og á Jótlandi er kölluð Natmændsfolk, Tatere, o. s. frv.).

***Zigeunerbande** flokkur af þeirri föruþjóð sem menn kalla Zigeunere (sb. Zigeuner).

***Zigzag** (einnig ritað **Zikzak**), sk., krákustigur með hvössum hornum.

***Ziir** (einnig ritað **Siir**), án ft., sk., margbrotið skraut eða skart, fegrindi (G. O.); prýði.

***ziirlig**, ft. -e, e., snotur; skrautlegur; skartsamur; fatprúður. Sb. pyntelig, net.

***Ziirlighed** það að vera ziirlig (snoturleiki; fatprýði; o. s. frv.).

***Zikzak** sjá **Zigzag.**

***Zimmer**, kl., timbur (= 40 grárra skinna, Fms. XI, 325).

***Zink**, sk., sink (eins konar málmkynjað efni).

***Zinkographie**, sk., sú list að draga myndir á sink og prenta þær síðan.

***Zinnober** (einnig ritað **Sinnober**), sk. og kl., rauður blendingur af kvikasilfri og brennusteini.

***Zirat**, ft. -er, sk., e-ð sem er til prýðis; „Z. bruges kun om Prydelſe paa livløſe Gjenſtande, og det endda om Prydelſer af et mindre Slags."

***zire**, ás. 1, = ſmykke, pryde.

***zittre** (har), h. s. 1, [sb. titra], titra, skjálfa.

***Zittren**, án ft., sk., það að zittre (titringur, skjálfti).

***Zobel** (einnig ritað **Sobel**; úrelt **Sabel**), ft. **Zobler**, sk., [sb. safali og sabelina (-skinn, Strengleikar 5) og orðin: eitt mjúkt skinn af dýri því er asalabía heitir], safali, (þ. e. dýrið) *mustela zibellina.*

***Zobelpels**, feldur af safalaskinnum, safalafeldur.

***Zobelſkind**, safalaskinn, (sb. safali).

***Zodiacus**, sk., = Dyrekreds.

***Zone**, ft. -r, sk., himinbelti, jarðarbelti (G. O.): Den hede (kolde, tempererede) Z. — b) = Jordſtrøg.

***Zoolog**, ft. -er, kk., dýrfræðingur.

***Zoologie**, sk., dýrafræði. Sb. Dyrelære, Dyrehiſtorie.

***zoologiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að dýrafræði.

***Zoophyt**, ft. -er, kl., = **Dyrplante.**

Æ.

Æ, tuttugasti og sjötti stafur í stafrofinu, (tuttugasti og sjöundi, ef W er talið), hljóðar sem íslenzkt e, og er sprottið ýmist af e (sb. Æble, længe) eða æ (sb. Æt, Træl).

Æble, ft. -r, kl., [epli], epli: Skrælle et Æ. — Maatte bide i det ſure Æ. verða að sætta sig við e-ð. — Orðskv.: Æblet falder ei langt fra Stammen eða Æblet falder ei ſaa langt fra Træet, det jo ſmager af Roden sjaldan fellur eplið langt frá eikinni.

æbleagtig, ft. -e, e., (sem er) líks eðlis og epli; svipaður epli: En æ. Frugt.

Æbleblomſt apaldursblóm.

æbledannet, [sb. danne], (sem er) eins og epli í lögun.

Æblefrugt, án ft., (aldin sem er) epli (í ft.): Æblefrugten er i Aar maadelig.

Æblegrød eplagrautur.

æblegrøn ljósgrænn eins og epli.

Æblehave eplagarður (Gþl.).

Æblehuus ker sem epli eru steikt í.

Æblekage kaka sem epli og egg og sikur eru saman við.

Æblekjærling kerling sem selur epli.

Æblekjærne kjarni í epli.

Æblekone kona sem selur epli.

Æblemos, sk., = **Æblegrød.**

Æblemoſt lögur úr eplum.

Æbleplukker, ft. -e, sk., verkfæri til að ná ofan eplum með.

Æbleqvæde þess konar ávöxtur af trjenu *pyrus cydonia* sem er svipaður eplum.

æblerund hnöttóttur eins og epli.

Æbleſkal hýði á epli.

Æbleſkimmel eplóttur hestur.

Æbleſkive eins konar lumma sem sneið (skífa) af epli er í.

Æbleſkivepande panna sem Æbleſkiver (sb. Æbleſkive) eru bakaðar á.

Æbleſkrælling hýði (skorið) af eplum.

Æbleſtilk eplis stilkur.

Æbletræ apaldur (fornt).

Æbletærte eins konar kryddbrauð sem epli eru saman við.

æde [eta], **aad** [át], **ædt**, ás., jeta, a) um skepnur eða (í óvönduðu tali um) menn: Koen vil ikke æ. — Ormen æder ſig ind i Træet. — b) um annað: Ruſt æder Jernet (sb.: Etall ryðr fyrekemr hörðo járne, Al). — Skedevand æder Huller i (jetur göt á) Tøiet. — Kræften æder ſig ind i Legemet. — Án þol.: Materien æder om ſig.

Æde, kl., [æti], fæði: Give Svinene (Henſene, Ænderne) Æ. gefa svínunum (hænsnunum, öndunum).

Ædefeber veikindi af ofáti.

Ædegilde (í tali), materveizla.

ædel, ft. **ædle**, e., 1) (sjaldh.) tiginn: Æ. Byrd (Herkomſt) herraburðir. — 2) um annað, a) frábær (í sinni tegund; sb.: dýr, dýrlegur, eins og þau orð eru höfð í fornum bókum): De Ædle blandt Folket (sb.: til ríkborinna manna ok gæðinga Jesraelborgar, Stjórn). Den ædle arabiſke Heſt góðhestur (gæðingur) af Rabítalandi. Ædle Metaller, hinir dýru málmar, góðmálmar. Ædle Stene, dýrmætir steinar (Stjórn); sb. Ædelſteen. — b) drenglundaður, drenglyndur, göfuglyndur, sprottinn af drenglyndi, o. s. frv.: En æ. Mand. Æ. Stolthed (þess konar stórlæti, sem kemur til af drengskap). Æ. Tænkemaade drenglyndi. Ædle Handlinger drengskapur (í verki). — c) ædle Træk drengilegt yfirbragð. En æ. Holdning fallegur (drengilegur) limaburður. Han traadte frem med æ. og værdig Anſtand. En ædlere Stiil betra snið (á e-u). — B) **ædelt**, sem ao., drengilega: Tænke ædelt vera drenglyndur. Handle ædelt, láta sjer farast drengilega, lýsa drengskap.

ædelbaaren, [sb. bære], eðliborinn, herraborinn, lendborinn. — b) óeiginl., = ædel A, 2, b.

Ædelhed, án ft., sk., (sjaldh.), það að vera ædel.

ædelmodig, drenglundaður, (sb. ædel A, 2, b): Viſe ſig æ. mod Fjender, (auð)sýna óvinum sínum drengskap, lýsa drengskap við óvini sína. Den Ædelmodige tilgiver let en Fornærmelſe drenglyndur maður er fús að fyrirgefa. — En æ. Opoffrelſe (sá drengskapur að leggja mikið í sölurnar fyrir aðra).

Ædelmodighed, án ft., sk., drenglyndi, göfuglyndi.

ædelſindet, göfuglyndur, drenglyndur.

Ædelſteen, gimsteinn, (sb. jarknasteinn).

Ædelyſt (um skepnur) það að vilja jeta.

ædelyſten sem vill jeta.

Æden, án ft., sk., það að æde (át).

Æder, ft. -e, kk., (mikill) matmaður, (sb. Slughals).

Æderedſkab átfæri: Inſecternes Æderedſkaber.

Ædeſyge (sú) græðgi (að geta aldrei verið ójetandi).

Ædetid, tími þegar skepnum er gefið, (sb.: gjafarmál, Gþl. 442).

Ædetrug trog sem skepnu er gefið í.

Ædevarer, ft., (sjaldh.), = **Fødevarer.**

Ædling, ft. -e og -er, kk., [sb. eðling-r, Fms. XI, 350], góður drengur, hinn bezti drengur, drengmaður (Hugsv.), valmenni.

ædru, ft. -e, e., ódrukkinn: Være den eneſte

Ædrue iblandt Fulde. Blive æ. igjen verða afdrukkinn.

ædruelig (sem er) enginn drykkjumaður.

Ædruelighed það að vera enginn drykkjumaður.

Ædruhed, án ft., sk., það að vera ódrukkinn.

ædſe, ás. 1, a) jeta sig inn: En ædſende Steen. Have en ædſende Kraft (hafa það eðli að) jeta sig inn. — b) gjöra (myndir) með því að láta e-ð jeta sig inn (sb. radere b). Æ. i Kobber. Æ. med Skedevand. — En ædſet Tegning.

Ædſegrund sá hluti eirspjalds er skilvatn eða þvíuml. er látið jeta sig inn í (— hitt er hulið vaxi eða gljákvoðu).

Ædſejern eins konar grafall.

Ædſekonſt sú list að búa til myndir með því að láta skilvatn (eða þvíuml.) jeta sig inn í eirspjöld.

Ædſenaal = Ædſejern.

Ædſevand vatn sem haft er til að láta það jeta sig inn í eirspjöld þegar myndir eru gjörðar.

Ædsning, ft. -er, sk., það að ædſe.

Æg, ft. eins, kl., [egg], egg: Fiſkenes Æg kaldes Rogn. — Lægge (um hænsni einnig gjøre) Æg verpa. Ligge paa Æg liggja á eggjum. Udruge Æg; sb. udruge. Strudſens Æg udklækkes ved Solvarmen; sb. udklække 1, a.

ægdannet, [sb. danne], (sem er) eins og egg í lögun.

Æggeblomme eins konar plóma.

Æggeblomme, (eggjablómi, B. H., blóm í eggi), rautt í eggi, (sb. Blomme 2).

Æggedands eins konar danz á milli eggja (án þess að koma við þau).

æggeguul eins litur og rautt í eggi.

Æggehinde eggjahimna (B. H.; sb.: hinna sú, er skjall heitir, er innan liggr við eggskurn, Sn. E.).

Æggehvide, (eggjahvíta, B. H.), flóki í eggi.

Æggekage eggjakaka (B. H.).

Æggekringle brauðhögld (hagldabrauðskaka) sem flóki úr eggi er breiddur yfir og síðan er soðin.

Æggemad, hvers konar matur sem búinn er til úr eggjum, (eggjamatur).

Æggemelk matur búinn til úr mjólk og eggjum.

æggerund sjá ægrund.

Æggerøre = Røræg.

Æggeſkal eggjaskurm (fornt: egg-skurn og egg-skurmsl; sb.: eggjakoppur).

Æggeſtok eggjakerfi.

Æggeſtol (sjaldh.) = Æggeſtok.

æggeſyg, a) (um hænu) eggjasjúk (B. H.). — b) (um mann) sem ætlar að láta kálfinum (ef hann fær ekki e-ð).

Æggeſøbe eggjasaup.

*Ægide, sk., a) ægiskjöldur. — b) skjól (sb.: flýja undir skjól þess guðdóms, er miklu er betri ok styrkari enn þú, Fms. I, 264), áraburður, (sb. Værn, Skjerm).

æglæggende, [sb. lægge], sem á egg (þ. e. verpir eða hrygnir — en ekki elur lifanda burð).

Ægolie eggjaolía.

Ægoſt ostur með eggjum saman við.

ægrund (einnig æggerund), (sem er) eins og egg í lögun.

Ægſalve = Ægolie.

Ægt, ft. -er, sk., [e. o. ekt af aka, eins og tekt af taka], skylduflutningur á vagni: Gjøre lang Æ. Gjøre mange Ægter.

ægte, ft. eins, e., a) skilgetinn (fornt), skírgetinn (fornt): Æ. Børn. Æ. Affom. — b) sannarlegur: Æ. Guld (Sølv, Perler). Denne Farve er æ. er ósvikinn, (sb.: litast ekki upp).

ægte, ás. 1, eiga (mann eða konu), a) = ganga að eiga, fá (konu): Æ. en Pige. — b) = giptast (e-m): Hun ægtede ham imod Forældrenes Villie.

Ægte, nafn, (hjúskapur, hjónaband), ekki haft nema í til Æ., í orðatiltækk.: Faae een til Æ. eiga e-n (mann eða konu) = eignast e-n (mann eða konu). Han gav ham ſin Datter til Æ. gipti (gaf) honum dóttur sína. Han havde en Søſter af den Afdøde til Æ. átti systur hans.

Ægtebarn, skilgetið (skírgetið) barn, (hjónabandsbarn).

Ægtefolk, ft., hjón (fornt), hjú (fornt — sb. hjúskapur).

Ægteforbindelſe, hjónasamband (Hist. I, 458), hjúskaparband (Hist. I, 523), hjúskaparsamlag (Stjórn; sb. Ægteſkab).

Ægteforening = Ægteforbindelſe.

Ægtefælle hvort hjóna sem er: Hun ſørgede dybt over ſin Ægtefælles Død harmaði mjög lát bónda síns (eða bónda sinn), hana tregaði mjög andlát bónda síns.

Ægtefælled (sjaldh.) = Ægteſkab: „Leve i Æ.“

ægtefødt, [sb. føde], skilgetinn (fornt), skírgetinn (fornt).

Ægtehuſtru, eiginkona (fornt), eignarkona (fornt).

Ægtekjærlighed, hjónaást, samlyndi hjóna.

Ægtekone = Ægtehuſtru.

Ægtemage = Ægtefælle.

Ægtemand, kvæntur (kvongaður) maður, bóndi.

Ægtepagt, kaupmáli (Nj. 17), hjónabandsgjörningur (B. H.): En ſkriftlig Æ.

Ægtepar hjón.

Ægteſeng, hjónarúm; (óeiginl.) hjúskapur.

Ægteſkab, ft. -er, kl., hjúskapur (fornt; einnig hjónskapur), hjónalag (fornt), hjónalagsband (Hist. II, 75), hjónaband (Hist.; sb. Ægteforbindelſe, Ægteforening): Avle Børn udenfor Æ. eiga börn í lausaleik. Børn af førſte (andet) Æ. börn (átt) við fyrri (seinni) konunni eða með fyrra (seinna) manninum. Love een Æ. heita konu eiginorði. Leve i et lykkeligt Æ. med een (sb.: þeim kemur vel saman; þeim lyndir vel, o. s. frv.).

ægteſkabelig, ft. -e, e., hjónalegur (Hist. I, 475): Æ. Forening (Forbindelſe), hjónalegt samband (Hist. I, 475), hjónaband, (sb. Ægteſkab).

Ægteſkabsbaand, hjónalagsband (sb. Ægteſkab).

Ægteſkabsbrud, kl., það að taka fram hjá, (hjónabands-afbrot).

*Ægteſkabscontract = Ægtepagt.

Ægteſkabsdjævel hjónadjöfull.

Ægteſkabslov lög um hjónaband.

Ægteſkabsløfte það að heita konu eiginorði.

Ægteſkabsſag, hjónabandsmál (Hist.), hjúskaparmál (Sturl. IV, 46).

Ægteſkabsſkilsmiſſe hjónaskilnaður (Gþl.).

Ægteſtand, án ft., hjónaband.

ægtevie, vígja (gefa) saman (hjón).

Ægtevielſe, sk., það að ægtevie (hjónavígsla). Sb. Brudevielſe.

Ægteviv (í tíguglegu orðfæri) = Ægtehuſtru.

Ægthed, án ft., sk., það að vera ægte b: Underſøge Diplomers Æ. rannsaka hvort skjöl sjeu rjett (þ. e. jafn-gömul og sagt er og samin af þeim sem þau eru eignuð).

Ælde, án ft., sk., [elli], a) elli: Døe af Æ. verða ellidauður (fornt). — b) fyrnska (sb.: klæðnað, slitinn af fyrnsku, Stjórn; gangverjur ok skóklæði... fúin af fyrnsku, Stjórn; Nú sækir skip fyrnska, Gþl. 78), fyrning (sb.: Eigi skal skip þat ónýtaz svá af fyrningo, at o. s. frv., Grágás II, 267): Bygningen har lidt af Æ. húsið er farið að fyrnast (hrörna).

ældes, þs. 1, [eldas(k)], a) eldast: Man ſeer paa ham, at han begynder at æ. — b) fyrnast.

ældgammel, [sb. elligamal-], Al., Stjórn], æfagamall, afgamall: I ældgamle Tider langt (lengst) fram á öldum.

Ælling (einnig ritað Elling), ft. -er, sk., andar-ungi: Lade en Høne udruge Ællinger láta hænu unga út andar-eggjum.

Ælm (einnig ritað Elm), sk., (trjeð), álmur *ulmus campestris*. Sb. Alm.

Ælmetræ álmur: Et Ælmetræes Bord borð úr álmi.

ælte, s. 1, [elta], a) ás., elta (sb.: elta leir, Stjórn), hnoða: Æ. Leer (Dei). — b) sem h. s., özla: Æ. i Dynd til Knæerne özla for upp í hnje.

Æltetørv mór sem hnoðaður er í vatni.

Æltning, ft. -er, sk., það að ælte.

Æmne, ft. -r, kl., [emni = efni], (umtals-)efni.

ændre, ás. 1, breyta.

Ændring, ft. -er, sk., það að ændre (breyting, umbreyting).

ændſe, ás. 1, [sb. anza], anza (e-u; sb.: Hón — þ. e. apynjan — berr þau börn sín ok burði fyrir á brjosti ok bringu sèr, sem hón elskar; enn hin klunna svá viðr bakit ok annarsstaðar á henni, sem verða má, sem hón anzar minnr ok vanrækir, Stjórn), sinna (e-u), gefa gaum að (e-u), hirða um: Jeg ændſer ikke ſaadanne Smaating.

æng, ft. -e, e., [e. o. eng-r fyrir öng-r, þröngur], öngur (sb.: jafnan síðan hafðe hann tortryggð á henni ok lèt halda hana í öngre gæzlo, Strengleikar 16), þröngur.

ængbryſtet, ft. -bryſtede, e., = angbryſtet, trangbryſtet, ſtakaandet.

Ænghove, sk., = Hovtrang.

ænghovet, ft. -hovede, e., sem hefur hófkyrkju.

ængſte, ás. 1, hræða: Æ. een med uſikkre Rygter. Æ. ſig over noget kvíða (fyrir) e-u.

ængſtelig, 1) ft. -e, e., a) kvíðinn; kvíðafullur, hræðslufullur: „De Mismodiges ængſtelige Sind“. — Være æ. for noget vera hræddur um e-ð. — b) of varkár: Være alt for æ. i ſit Arbeide, vera of vandvirkur; vanda sig um of. — En alt for æ. Orden (of smásmugul reglusemi). — 2) sem ao., með of mikilli varkárni, of gætilega, eða þvíuml.: Han gaaer ſaa æ. ſom om han frygtede for at falde.

Ængſtelighed, án ft., sk.; það að vera ængſtelig (sb.: kvíði, hræðsla).

Ængſtelſe, ft. -r, sk., það að hræða e-n; það að vera hræddur; (kvíði, hræðsla).

Æolsharpe eins konar hljóðfæri sem vindurinn er látinn leika á.

*æqval, ft. -e, e., jafn (e-u).

*Æqvation, ft. -er, sk., = Ligning c.

*Æqvator = Jævndøgnslinie.

*Æqvinoctial-, (sem fremri hluti af samsettu orði) jafndægra-.

*Æqvivalent, kl., jafnvirði (e-s; sb. konungr gaf hánom jamnvirði skjaldarins í brenndo silfri), jafngildi (e-s).

*Æra, sk., tímatal.

æragtig, ft. -e, e., (úrelt), heiðarlegur.

ærbar, ft. -e, e., heiðvirður, siðsamur; siðsamlegur. Sb. anſtændig, ſædelig, tugtig.

Ærbarhed, án ft., sk., siðsemi. Sb. Anſtændighed, Sædelighed, Tugtighed, Tugt.

ærbødig, ft. -e, e., auðmjúkur. — b) ærbødigt, sem ao., auðmjúklega: Hilſe een meget ærbødigt.

Ærbødighed, án ft., sk., auðmýkt, lotning.

ære, ás. 1, heiðra, virða (sb.: berr þèr ekki sjálfum at virða þik með margfölduðu atkvæði, Skuggsjá), virða e-n (sb. Fms. VI, 132) eða e-ð mikils, meta e-n eða e-ð mikils, sæma (sb. Fms. VI, 52), vegsama (sb. Fms. I, 97, X, 363), tigna (sb. Fms. I, 98): Æ. ſine Forældre. De Gamle ſkal man æ. — Han ærede ſin afdøde Velgjørers Villie (sb.: mun þórer mikils virða orð þín, Eg. 167). — Æ. Dyden (Retſkaffenheden). — b) æret, (mikils virður), virðuglegur, heiðarlegur: Min ærede Ven. Den ærede Herre, ſom har yttret ſin Mening.

Ære, án ft., sk., [æra, 302], a) sómatilfinning: Der er hverken Æ. eller Skam hos ham og (í tali) han har ingen Æ. i Livet, (hann skeytir hvorki um skömm nje heiður), hann kann ekki að skammast sín. En Mand af Æ. sómamaður (þ. e. maður sem forðast að gjöra neitt ósæmilegt). — b) æra, (sb.: þegnskapur). Miſte ſin Æ. verða (vera gjörður) ærulaus. Faae Opreisning paa ſin Æ. fá aptur æruna. — c) heiður (sb.: Augusto keisara til heiðrs ok sæmdar, Stjórn; í heiðr ok tign við hinn illa Óðin, Fms. X, 171; gangi þèr allt til tírs ok tíma, heiðrs ok hamingju, Fms. X, 175), virðing, sæmd, sómi, tign, vegur, vegsemd, fremd, frami (sb.: Hefnaz man honom víst, ok man oss verða í því engi hefnd nè frami, Nj. 38); lofstír, ágæti: Gjør mig den Æ. (gjörið svo vel) at beſøge mig. Hans Beſøg anſeer jeg for en Æ. mjer þykir sómi að komu hans. Man viſte ham megen Æ., það var haft mikið við hann, hann var hafður í hávegum. — Viſe een den ſidſte Æ. fylgja e-m til grafar. — Før ham har Ingen nydt denne Æ. slík virðing hefur engum fyr hlotnazt. Holde noget i Æ. hafa (miklar) mætur á e-u. — Han gav Gud alene Æren for denne Seier, hann þakkaði guði einum sigur þenna, (sb.: gefa guði dýrðina). Vinde Æ. og Berømmelſe afla sjer frægðar og ágætis. — Døe paa Ærens Seng falla í orustu með drengskap. — d) virðingar, metorð, metnaður: Kongen ophøiede ham til ſtor Æ. konungur veitti honum stór metorð. Komme til Æ. og Værdighed komast í metorð (gildi). — e) sú sæmd sem kvennmaður hefur af skírlífi sínu: Berøve en Pige hendes Æ. ósæma stúlku (sb.: hann „hèlt sik vel frá lostasemi ok úsæmdi þær eigi"; sb. einnig: Ef maðr sneypir dóttur manns eða kono, N. g. L. I, 232). — f) e-ð sem er til sæmdar: Denne Beſlutning var en Æ. for Nationen var þjóðinni til sæmdar. Hun var en Æ. for ſit Kjøn mesti kvennablómi (mesta kvennval, mesta val-kvendi, mesta gull af kvennmanni). Han er ſin Families Æ. hann er mesti ættarblómi (ættarlaukur, ættarbætir).

ærebegjerlig (sjaldh.), = ærgjerrig.

ærebydende, [sb. byde], tignarlegur, hátignarlegur.

Æredigt, ft. -e, kl., lofkvæði (fornt; sb. lofdrápa).

Æredom (einnig **Æresdom**), æruleysisdómur.

Æredragt = Hædersdragt.

Ærefrygt lotning.

ærefuld, heiðarlegur, virðuglegur, sæmilegur, sómasamlegur, ágætur: Beſætningen overgav ſig efter en æ. Modſtand eptir ágæta (fræga, drengilega) vörn.

ærekjær vandur að virðingu sinni.

Ærekjærhed, án ft., sk., það að vera vandur að virðingu sinni.

Æreklæder, ft., = Hædersdragt.

Æreklædning (einnig **Æresklædning**), = Hædersdragt.

ærekrænkende, [sb. krænke], sem meiðir æru e-s. Sb. ærerørende, ærerørig.

Ærelyſt heiðursfýsn.

ærelyſten, metnaðargjarn, virðingagjarn.

æreløs, a) sem níðingsskapur er í, sem lýsir níðingsskap: Begaae æreløſe Handlinger vinna níðings-verk. Et æreløſt Menneſke mannníðingur, (sb.: mannhundur). — b) ærulaus (= sem hefur misst æruna; sb.: at þeir .... sè af setter sínum heiðri .... ok forðiz af öllum svá sem frægðarlauser, Hist. I, 516).

Æreløshed, án ft., sk., a) níðingsskapur. — b) æruleysi (= það að hafa misst æruna).

Æreminde = Hædersminde.

Æremæle, (sjaldh. í) ft. -r, = Æreminde.

Ærend sjá **Ærende**.

Ærende (síður **Ærend**), ft. **Ærender**, kl., [erendi], erindi: Give (flye) een et Æ. biðja e-n fyrir e-ð (þ. e. biðja e-n að fara e-ð fyrir sig eða gjöra e-ð um leið og hann fer eitthvað annað). Han blev udſendt i et vigtigt Æ. hann var sendur í mikilvægar erindagjörðir. Hun ſendte Pigen bort i et Æ. hún sendi stúlkuna eitthvað burt. Have Æ. (eiga erindi) paa et Sted þurfa að fara eitthvað. Hun gjorde ſig et Æ. (gjörði sjer erindi, gjörði — fann — sjer e-ð til erindis) ind i Stuen. Gaae Ærender i Byen (vera hafður til vika í borginni, — sb.: vera vikadrengur; vera hafður til skottuferða). Reiſe (være) i ſit eget Æ. fara sinna erinda. Reiſe (være) i Kongens Æ. fara með konungserindi. Røgte (udføre, udrette) et Æ., reka erindi; koma erindi fram. Orðskv.: Mangen gaaer en Andens Bud, og røgter ſit eget Æ. (sb.: úlfur rekur — etur — annars erindi).

ærendeløs (einnig **ærendløs**), [sb.: erendlaus-s], erindislaus, (sb.: við svo búið): Hvo ſtundesløs far (= farer fer) af By, kommer æ. hjem, bíðendur eiga byr, en bráðir andróða; sjaldan er flas til fagnaðar; allt vill lagið hafa (orðskv.).

ærendløs sjá ærendeløs.

Ærenpriis æruprís *veronica officinalis.*

Æreport tignarhlið (þ. e. port eða hlið sem reist er á vegi e-s til virðingar honum).

ærerørende, [sb. røre], = ærekrænkende.

ærerørig = ærekrænkende.

Æreſag sjá Æresſag.

Æresdrift metnaðarfýsn.

Æresembede = Hæderspoſt.

Æreſeng vígvöllur (að því leyti sem maður hefur fallið þar með drengskap): „At han ved blodigt Fald paa Æreſengen ligger".

Æreserklæring það að lýsa því yfir að maður hafi ekki viljað meiða æru e-s: Han maatte gjere ham en Æ.

Æresfornærmelſe það að meiða æru e-s.

Æresforſvar það að verja æru sína eða annara.

Æresfølelſe sómatilfinning.

Æresgjeld skuld sem ódrengskapur er að borga ekki.

Æresglands = Hædersglands.

Æresgrad = Ærestrin.

Æreſkjenk, án ft., sk., virðingargjöf (= gjöf gefin í virðingar skyni).

Æreſkjænder, ft. -e, kk., mannorðsþjófur.

Æresklædning sjá Æreklædning.

Æreſkud skot (af fallbissum) til virðingar við e-n.

Æreſkygge hjegómadýrð.

Æresmedlem heiðursfjelagi.

Æreſmykke = Hædersſmykke.

Æresnavn nafnbót: „Siden bleve disſe Embedsnavne blotte Æresnavne".

Æresopreisning það að veita manni (það að fá) aptur æruna.

Æresord loforð sem drengskapur er lagður við: Give ſit Æ. paa noget, lofa e-u og leggja við drengskap sinn, lofa e-u upp á sína æru og trú.

Æresposſt = Hæderspoſt.

Æresredning frelsun æru sinnar eða annara.

Æresſag (einnig **Æreſag**), mál sem drengskapur manns eða æra liggur við.

Æresſmykke tignarmark. Sb. Hædersſmykke.

Æresſtraf æruviptir (sem hegning).

Æresſtrid metnaðarþræta.

Æreſtand, án ft., vegur, tign; virðuglegt ráð, mannvirðing.

Ærestegn, tignarmark, (sb. Hæderstegn): „De førſte Ordenstegn vare ikke Æ. alene, men tillige Embedsmærker".

Ærestitel, nafnbót, tignarnafn.

Ærestrin (það hversu hátt e-r er kominn í) mannvirðing(u).

Æreſtøtte heiðurs-varði.

Æresvagt vörður sem settur er á e-n stað til virðingar við e-n.

æreſyg vegfíkinn (meira enn ærgjerrig).

Æreſyge vegfíkni (meira enn Ærgjerrighed).

Æreſæde tignar-sæti.

Æretyv, kk., = Æreſkjænder.

Æretørſt = Æreſyge.

Ærevers lofvísa. Sb. Æredigt.

ærgerlig, ft. -e, e., a) grátlegur, sárgrætilegur, hörmulegur. — b) (í tali) gramur: Blive æ. over noget láta sjer gremjast e-ð. Æ. i Hovedet = (tómt) æ.

ærgjerrig, virðingagjarn, metnaðargjarn; metorðagjarn.

Ærgjerrighed, án ft., sk., veggirni (sb.: því er kænligra at klífa skemmra, en veggirnin vísar, ok falla lægra, Al.), metorðagirnd.

ærgre, ás. 1, gjöra (e-m) illt í skapi: Hans Ligegyldighed ærgrer mig mjer sárnar afskiptaleysi hans. Det ærgrede ham (honum gramdist), at han blev forbigaaet. — Æ. ſig over noget láta sjer sárna e-ð. — Sb. græmme, harme.

Ærgrelſe, ft. -r, sk., raun = skapraun: Have Æ. af noget, hafa raun af e-u, (sb.: mjer er mesta raun að því).

ærlig, 1) ft. -e, e., a) vandaður, ráðvandur: En æ. Mand. Være kommen af ærlige Forældre. — b) ráðvandlegur, o. s. frv.; skammlaus, o. s. frv.: See æ. ud vera ráðvandlegur (álitum). Et ærligt Anſigt (ráðvendnis-svipur). Et ærligt Navn og Rygte gott mannorð. Han maatte ikke faae en æ. Begravelſe það mátti ekki grafa hann í kristinna manna reit. — En æ. Behandling (sb.: e-m ferst hreinlega við e-n). — c) (um kvennmann), skírlífur, (skikkanlegur): En æ. Pige. — d) (fyrrum, sem virðingarorð um herramenn) heiðarlegur, eða því uml. — 2) sem ao., ráðvandlega, dyggilega, o. s. frv.: Tjene een æ. og redelig þjóna e-m með dyggð og hollustu. Det gik ikke æ. til (það voru e-r brögð í tafli) med den Handel.

Ærlighed, án ft., sk., ráðvendni.

Ærme (einnig ritað **Erme**), ft. -r, kl., [sb. ermi, í ermr], ermi: Sye Ærmet i en Kjole sauma ermi á kjól. — Talshættir: Binde een noget paa Ærmet telja e-m trú um e-ð. Ryſte noget af Ærmet, láta e-ð renna upp úr sjer, eða því uml. Ryſte Barnet af Ærmet; sb. ryſte 1, a, α. Han har en Ræv i Ærmet hann er ekki allur þar sem hann er sjeður.

Ærmefoder erma(r)fóður.

Ærmegab = Ærmehul.

Ærmehul handvegur (á fati).

Ærmekaabe ermakápa (sb. Kaabe).

Ærmeknap erma(r)hnappar.

Ærmelinning = Haandlinning.

Ærrebo Errisbúi (= maður sem á heima í — er úr — eyjunni Erri í Danmörku).

ærværdig æruverðugur (B.H.): En æ. Olding. Et ærværdigt Oldtidsminde.

Ærværdighed, án ft., sk., það að vera ærværdig: Alderdommens Æ.

Æſel sjá Eſel.

æſke, ás. 1, [æskja?], æsta e-s, krefja e-s: Æ. eens Vidnesbyrd beiða (krefja) e-n vitnisburðar. — Æ. een til Tvekamp, skora e-n til einvígis (Nj. 33), bjóða e-m einvígi (fornt).

Æſke (einnig ritað Eſke), sk., [sb. eski], askja; (þunnur) kassi; eða þvíuml.: En rund (firkantet) Æ.

Æſkebund, öskjubotn, o. s. frv., (sb. Æſke).

Æſkelaag, öskjulok, o. s. frv., (sb. Æſke).

Æſkemager, ft. -e, kk., öskjusmiður, o. s. frv., (sb. Æſke).

Æſp sjá Aſp.

Æſpeløv espilauf: Skjælve ſom et Æ. titra eins og hrísla.

***Æſthetik**, sk., listafræði.

***Æſthetiker**, ft. -e, kk., listafræðismaður.

***æſthetiſk**, ft. -e, e., sem lýtur að listafræði: Æ. Litteratur listafræðisbækur.

***æſtimere**, ás. 1, meta, gjöra mikið (o. s. frv.) úr (e-u).

Æt, (sjaldh. í) ft. -ter, sk., [ætt], ætt, (sb. Familie b): Være af fornem Æt. En berømt Æt.

ætgod, [sb. ættgóð-r], ættgóður (Bjarkamál).

***Æther**, án ft., sk., eldlopt, vindblá (B. H., G. O.), ljós-vaki (J. H.).

***ætheriſk**, ft. -e, e., sem lýtur að eldloptinu, samkynja eldloptinu, o. s. frv.

Ætled, [-led af lið-r], liður (sb.: oss er svá lofat, at taka at sjaunda knè ok sjaunda lið frændkonor várar, N. g. L. I, 15), ætt (sb.: þú er geldr illsku feðra í sonum ok sonarsonum allt í þriðju ætt ok fjórðu kynslóð, Stjórn), ættkvísl (sb. Gþl. 237), kynkvísl (sb.: „um 10 nefndar kynkvíslir“ frá Adam til Nóa; Stjórn), kynslóð (sb. dæmið við „ætt“). Sb. Led (af lið-r) A, 2.

ætlede, [ættleiða], ættleiða.

Ætleding, I) sk., [ættleiðing], ættleiðing. — II) kk., [ættleiðing-r], ættleiðingur.

Ætmand, [ættmað-r], ættmaður = afkomandi, niður.

Ættetal, [e. o. ættartal], (úrelt), ættartala.

ævle (har), h. s. 1, (í tali), þvogla; kýta, jagast.

Ævred (eða Ævret), kl., há (á skornum akri, — sb. Gþl. 407, 503): Opgive Æ., láta smala sinn í gerði (sb. Gþl. 406); (óeiginl.) sleppa öllum tökum (og láta allt fara sem vill).

Ævredgræsning (einnig Ævregræsning), hábeit (á skornum akri, — sb. Gþl. 407, 503).

Ævredſmør hábeitar-smjör.

Ævredtid hábeitar-tími.

Ævregræsning sjá Ævredgræsning.

Ævret sjá Ævred.

Ø.

Ø, tuttugasti og sjöundi stafur í stafrofinu, (tuttugasti og áttundi, ef W er talið), hljóðar á sumum stöðum sem íslenzkt ö, en sumstaðar á milli ö og u, og er ýmist komið af ö (sb. Ørn, Børn — ft. af Barn, Bjørn) eða u (sb. Brønd, Tønde, ſønder, Børſte) eða y (sb. førſt, Søſter) eða æ (sb. ør, Føde) eða au (sb. død, øſe, Løv) eða ey (sb. Ø, Hø, høre).

Ø (einnig ritað Øe), ft. Øer, sk., [ey], ey(ja), eyland: Den lille Øes Indbyggere. En meget lille Ø kaldes en Holm.

Øbo = Øboer.

Øboer, ft. -e, kk., eyjarmaður, eyjarskeggi.

Øbygger, ft. -e, kk., = Øboer.

Øde, án ft., kl., [sb. auðit og auðna], = Skjebne.

Øde, kl., [eyði], auðn: (sb.: komu þeir í auðn Sínaí, Stjórn); eyðistaður (sb.: í þá eyðistaði, er eigi sè manna vist nè fugla flaug); eyðimörk, eyðiland; öræfi: „Hvor Gravens Stilhed Lundens Ø. (sb. eyðiskógur) dækker.“

øde, ás. 1, [eyða], eyða e-u; (einkum) sóa e-u: Hvad Faderen ſparer øder Sønnen. Ø. ſin Tid eyða tímanum til ónýtis.

øde, ft. eins, e., [sb. auð-r], auður; tómur: En eenſom og ø. Egn afskekktur eyðistaður. Et ø. Sted eyðistaður. Jorden ligger ø. landið er í eyði. En ø. Gaard eyðijörð. Lægge Landet ø. (fornl.), eyða landið, eyða byggðina.

Ødegaard eyðijörð.

Ødeland, kk., [sb. landeyða], svallari. Sb. Førøder, Øder, ødſel.

ødeliggende, [sb. ligge], sem liggur (er) í eyði (auðn): „Ø. Jords Opdyrkning.“

ødelægge, a) eyða (e-u eða e-ð); ónýta; o. s. frv.: Krigen har ødelagt Landet, landið hefur eyðzt af hernaðinum, (sb.: Haraldr „gerir aleyðo í Noregi í Sogne allt með sjó norðr til Staðar, nema 5 bœi í Læradal, Fms. XI, 42). Ø. (ónýta, fara með) ſine Klæder. Ø. et Lands Finantſer steypa ríki í skuldir. Ø. ſin Helbred fara með sig (= með heilsu sína). — b) = forarme: Dette Tab har reent ødelagt ham hefur riðið honum að fullu. Han er ødelagt i Bund og Grund hann er öldungis kominn á höfuðið. — c) eyða (sóa, sólunda) e-u: Han har ødelagt Alt hvad han eiede, hann hefur farið með aleigu sína, o. s. frv.

Ødelæggelſe, ft. -r, sk., eyðing, auðn (sb.: þá es hann — þ. e. Jesús — hafði áðr fyrir sagt auðn borgarinnar, 677; Kristr „sagðe fyrer auðn borgarennar ok niðrbrot“, Rímb.). Sb. Fordærvelſe.

Ødelægger, ft. -e, kk., eyðandi, eyðir.

Øder, ft. -e, kk., (fjár)eyðandi, fjáreyðslumaður (sb.: hann var fjáreyðslumaðr mikill, Fms. III, 83), eyðslumaður.

ødſel, ft. ødſle, e., a) eyðslusamur, útsóunarsamur, (sb.: bruðlunarsamur; glutrunarsamur; óspilunarsamur; Ødeland): Være ø. eyða og spenna. — b) óhóflegur: Ø. Pragt. Ødſle Gjeſtebud. — c) nægur, nóglegur (sb. Fms. II, 228). — 2) ødſelt, sem ao., óhóflega, í óhófi, o. s. frv.: Leve ødſelt.

Ødſelhed, án ft., sk., eyðslusemi, útsóunarsemi, (sb.: fjár-sóun).

ødſle, s. 1, a) h. s., í orðatiltæk. ø. med noget, sóa e-u út, (sb.: vera óspar á e-u; svá mikla fjársóan hafðe herra Laurentius at afla inn drykkjarföngum, at o. s. frv., Laur.). — b) ás., eyða (e-u): Ø. mange Penge paa noget. Ø. noget bort sóa (sólunda, eyða og spenna) e-u.

Ødſlen, án ft., sk., það að ødſle (eyðsla, fjár-sóun).

ødſom, ft. -me, e., (fornt) = ødſel 1, a—b.

Øe sjá Ø.

Øel sjá Øl.

Øg, ft. eins, kl., [sb. eyk-r], (í bændamáli), eykhestur, (sb.: eykur; verkhestur; hestklár; klár, jálkur; meri = dróg; bikkja; turfa).

Øgaard (sjaldh.), smáeyjar í kringum stærri ey.

Øgbytte (í bændamáli), hestakaup.

øge, ás. 1, (en þó einnig øgt í ho. l. t.), [auka], a) (sjaldh.) = forøge. — b) (um sauma), auka (e-u): Der kan øges et Stykke i (til) það má bæta nokkru í (við).

Øgenavn, [aukanafn, Skuggsjá], auknefni; uppnefni. Sb. Spottenavn.

Øghøved (í bændamáli), dróg.

Øgle, ft. -r, sk., [ögli-r?], naðra.

Øglebid ormsbit.

Øglerede, sk., [-rede skylt orðinu hreiðr], ræningjabæli.

Øgleſal ormasalur (= salur ofinn — undinn — orma hryggjum): „Naſtronds Ø.“

Øgleſlægt = Øgleæt.

Øgletunge, bakmálug tunga, rógtunga.

Øgleunge (krakki sem er er allra mesta) illyrmi.

Øgleyngel, (krakkar sem eru allra mestu) illyrmi, (sb. Øgleæt).

Øgleæt nöðrukyn.

Øgning, ft. -er, sk., a) það að øge. — b) samkomur (þar sem aukið er í eða við fat): Kjolen er løbet op i Øgningen.

Øie [Øie: auga = Høie: hauga], ft. Øine og (úrelt) Øien [sb. augun], kl., A) um augu í mönnum og skepnum, 1) eiginl., a) auga(ð sjálft): Han har faaet noget i Øiet það hefur setzt e-ð (farið e-ð upp) í augað á honum. — Jeg har ikke lukket et Ø. den hele Nat mjer hefur ekki komið dúr á auga alla nóttina. — Have mørke (lyſe, ſorte, brune, blaae, ſmukke, funklende, ſtore, ſmaa, røde, rindende) Øine vera dökk- (ljós-, svart-, mó-, blá-, fagur-, snar-, stór-, smá-, rauð-, vot-) eygður. Rene Øine skær augu. Et blaat Ø. glóðarauga. — Have Stær paa det ene Ø. hafa vagl (ský) á öðru auganu. — Sætte et Par Øine op reka upp stór augu. — Slaae Øinene ned líta niður fyrir sig. — b) auga(ð að sjóninni til): Være blind paa begge Øine blindur báðum augum (fornt). — Have gode (ſtærke) Øine hafa góð augu. Have ſvage Øine þola ekki að reyna á augun (í sjer). — Jeg tør neppe troe mine egne Øine er sem mjer sýnist? — Det lader ſig ikke ſee med blotte Øine það verður ekki sjeð með berum augum. — Slaae Øinene ned; sb. A, 1, a. Kaſte et Ø. paa noget líta á e-ð (allra snöggvast); kaſte et Ø. i en Bog líta í bók. Faae Ø. paa noget koma auga á e-ð. Følge een med Øinene horfa eptir e-m. Han havde ikke Øinene fra hende den hele Aften, hann hafði ekki augun af henni allt kvöldið, (sb.: augunum hvergi unað gat, utan þar sem Grímur sat). — c) sjón, sýn: Han har miſtet ſit høire Ø. er orðinn sjónlaus á hægra auganu. Komme af Ø. (Øine) hverfa (að sýn). — d) auga(ð að því leyti sem það lýsir hinum innra manni; sb.: augnaráð, augnalag): Fromhed lyſer af hendes Ø. gæzkan skín út úr henni. Et lumſk Ø. lymskulegt augnaráð. Aabne Øine (hreinskilnisleg augu, hreinskilnislegt augnaráð). Talende Øine (augu sem ekki leyna því er í brjóstinu býr). — 2) hálf-óeiginl. og í talsháttum: Øiens Lyſt augnagaman. Marken har Øine, og Skoven har Øre, opt er í holti heyrandi nær. — Have ſine Øine overalt taka eptir öllu. Jeg veed ikke, hvor han da havde ſine Øine, (jeg skil ekki í, að hann skyldi ekki sjá það). — Have Ø. med noget hafa gát (gætur) á e-u; have et vaagent Ø. med noget hafa vakandi auga á e-u. — Lukke Øinene ved noget látast ekki taka eptir e-u. — Ude af Ø.,

ude af Sind svo fyrnast ástir sem fundir. — Man tog det bort for hans Øine fyrir augunum á honum, (sb.: þá fèllu þeir til jarðar fyrir augliti alls lýðs, Stjórn; þá brýtr konungr Frey í sundr, í augliti þeirra, í smá luti, Fms. X, 312-313; í augliti postulans, fyr öllum lýð; jarl ..... lèt omn — þ. e. ofn — mikinn kynda í augsýn þeim; hann braut .... öll skurðgoð ok stalla, er þar váro, at augsjóndom heiðnom mönnom). Han gik modig i Ilden, endſkjendt han ſaae den viſſe Død for Ø. þótt hann sæi bana sinn vísan. — Kom ikke meer for mine Øine! (sb.: kom þú aldregi í augsýn mèr nè sonum mínum, Eg. 458). — Gaae bort fra mine Øine! snáfaðu (snautaðu) burt! — Det er ham en Torn i Øiet, hann má ekki til þess vita, eða þvíuml., (sb. Torn 2). — Roſe een i hans Øine hæla e-m upp í eyrun. Han negtede det i mine aabne Øine, hann þrætti þess upp í opið geðið á mjer, hann bar það ofan í mig. Lyve een op i Øinene ljúga upp í opið geðið á e-m. Sige een noget lige i Øinene segja e-ð upp í opið geðið á e-m. Lee een lige (eða lige op) i Øinene hlæja að e-m framan í hann. Noget falder i Øinene, það ber (mikið) á e-u, (t. a. m.: Blandt alle Skilderierne faldt dette iſær i Øinene); noget falder een i Øinene, e-r kemur auga á e-ð, e-r tekur eptir e-u, (t. a. m.: Den Bog, ſom jeg ſøgte, faldt mig ſtrax i Øinene. Hans Pragt var ſaa ſtor, at den faldt alle i Øinene. Sb.: reka augun í e-ð). — Være vant til at ſee med ſine egne Øine vera vanur að gá að öllu sjálfur. See med Andres Øine láta aðra (hugsa og) gjöra allt fyrir sig. — Under fire Øine einslega. Det ſkete under hans Øine fyrir augum honum, (sb. Man tog det bort for hans Øine). See een under Øine, (horfa framan í e-n), sjá e-n, (t. a. m. Han har aldrig ſeet Fjenden under Øine). Sjaldh.: Gaae een under Øine, láta vingjarnlega við e-n; (einnig:) vera e-m eptirlátur. — 3) óeiginl., a) hugskotssjónir: Dette Syn ſtaaer mig beſtandigt for Øiet. Have Gud for Øine gá að guði. — b) hugsunaraugu (Sn. E.), skoðun, skilningur: Nu ſaae han Tingen med ganſke andre Øine nú leizt honum málið allt annan veg. See noget med et mistænkeligt Ø. hafa grun á e-u. I mine Øine, að minni hyggju, að mínum dómi (Fms. VI, 10). Aabne Øinene paa een koma vitinu fyrir e-n. Sætte een Blaar i Øinene (og ſvøbe eens Øine i Blaar) blekkja e-n. — c) girndaraugu; ástaraugu, ástarhugur; o. s. frv.: Kaſte ſit Ø. paa noget, taka eptir e-u, gefa e-u gaum, eða þvíuml. Han har længe havt Ø. paa den Gaard honum hefur lengi leikið hugur á þeirri jörð. Han har længe havt Ø. paa Pigen, hann hefur lengi haft hug á stúlkunni, (sb.: ætla sjer stúlku). Han har ikke Ø. for andet, end denne Pige, hann sjer ekki sólina fyrir henni. — Een har et godt Ø. til nogen e-m er meinlítið við e-n. — B) um ýmislegt sem hefur eins konar svip af auga, t. a. m. a) (á plöntu) bar, hnappur. Sb. Bladøie, Løvøie. — b) hringur (á stjeli á páfugli). — c) (hver einstök) tala (á spili, — 9 á níunni, 10 á tíunni, 11 á gosanum, o. s. frv.): Have fleſt Øine eða have de høieſte Øine. — d) auga (á teningi, sb. Fms. IV, 211): Slaae lige (ulige) Øine. — e) (kvarnar) auga (sb. Fms. I, 17). — f) auga (á öxi; sb. Sturl. II, 91). — g) auga (á nál eða járngaddi eða þvíuml.) — h) auga (t. a. m. á kaðli). — i) hola (í ost eða brauð).

Øieblegn bóla (eða þvíuml.) á auga eða augnaloki.

Øieblending (einnig **Øienblending, Øienblinding**), sk., (sjaldh.), sjónhverfingar, missýningar, (sb.: villuljós).

Øieblik, a) (sjaldh.), augnatillit, augnaráð, augnabragð (sb.: svá segist at hann hefði snart augnabragð, Fms. II, 174). — b) augabragð (sb.: sá sami guð, sem .... allt þeirra verk mátti á eino augabragði niðr slá, Sn. E.), vetfang: Det varede kun et Ø. það stóð ekkert á því. Hvert Ø., á hverri stundu, þá og þegar. For et Ø., allra snöggvast, rjett í þann svipinn (t. a. m.: For et Ø. kan det more). I et Ø., á einu augabragði, í einu vetfangi, í einum svip, á einni svipstund, allt í einu. I det ſamme Ø., í sama vetfangi, í sömu andránni, samstundis, í því bili, í þeirri svipun. I Øieblikket, undir eins, að vörmu spori (t. a. m.: Jeg ſkal komme i Øieblikket). Om et Ø. innan stundar. Paa Øieblikket, óðara, undir eins, að vörmu spori. — Det var et ſkrækkeligt Ø. það var ógurlegt (meðan á því stóð). — c) sá tími sem er að líða (að því leyti sem hann er gagnstæður ókomnum tíma): Han tænker kun paa Øieblikket hann hugsar ekki um ókominn tíma. Leve i (for) Øieblikket (sb.: láta þar nótt sem nemur og kvöld sem kemur).

øieblikkelig sjá **øiebliklig**.

øiebliklig (einnig **øieblikkelig**), a) ft. -e, e., snöggur: En ø. Bevægelſe. — b) sem ao., óðara, undir eins, að vörmu spori.

Øieblund, a) blundur, dúr, (sb.: það rann að eins í brjóstið á mjer). — b) (sjaldh.), = **Øieblik**.

Øiebolt járngaddur með auga.

Øiebryn sjá **Øienbryn**.

Øiebyld augnamein.

øiedannet, [sb. **danne**], (sem er) eins og auga í lögun.

***Øiefiſtel** eins konar augnamein.

Øiefæſte mið (= e-ð sem miðað verður við).

Øieglas a) sjónargler; (sjer í lagi) það sjónpípugler sem næst er auganu. — b) dálítið gler-ker lagað eptir auga og haft til að baða augað í, (augnastaup).

Øiegund, kl., (sjaldh.), var í auga.

Øiehaar sjá **Øienhaar**.

Øiehinde himna í auga.

Øiehule augnatopt.

Øiehvælving, augað utanvert að því leyti sem það er ávalt, bunga(n) á auga(nu).

Øiekaſt, augnatillit, augnaskot (Vatnsd.; sb.: augnalag): Et ſtolt (vredt, ømt) Ø. (sb. líta þóttalega — reiðuglega, hlýlega — til e-s). Hun gav ham et venligt Ø., hún leit blíðlega til hans, (sb: litust þau vel til ok blíðliga).

Øiekjertel = **Taarekjertel**.

Øiekreds (sjaldh.) = **Synskreds**.

Øiekrig augnakrókur.

Øielaag sjá **Øienlaag**.

Øielinie stefnan frá auganu að því sem horft er á.

Øiemaal, a) augnaskot (sb.: Meðr skapti má jörðo skipta innan garðs ..... en meðr augnaskoti utan garðs, Gþl. 286), sjónhending: Gjøre noget efter Ø. — b) (sjaldh.) = **Øiemed**.

Øiemed, a) (sjaldh.), mark (sem miðað er á). — b) tilgangur, (sb. **Henſigt a**): „Øiemedet af en Handling kan være forſkjelligt fra dens Henſigt. Den, ſom lyver, har til Henſigt at mislede Andre; hans Ø. er egen Fordeel." De havde fælles Ø., þeir höfðu báðir sama í hyggju, þeir ætluðu sjer báðir sama. Forfeile ſit Ø. (koma ekki fram áformi sínu).

Øiemuſkel vöðvi sem er í sambandi við augað.

Øiemærke, kl., a) e-ð sem miðað er við: Tage Ø. af noget setja e-ð á sig (til að geta fundið það aptur). — b) (nú sjaldh.) = **Øiemed b.**

Øienbetændelſe bólga (þroti) í auga.

Øienblending sjá **Øieblending**.

Øienblinding sjá **Øieblending**.

Øienbryn (einnig **Øiebryn**), (augna-) brún.

Øienerve taug sem liggur að auganu.

Øienet sú himna í auganu sem lík er neti (sb. **Nethinde**).

Øienflod, kl., augnavæta (B. H.).

Øienhaar (einnig **Øiehaar**), ft., augnahár, hvarmahár (B. H.; sb. brá).

Øienhvalv, sk., [-hvalv af hválf], (úrelt), = **Øiehvælving**.

Øienlaag (einnig **Øielaag**), augnalok, (sb. brá).

Øienlæge augnalæknir.

Øienpine = **Øienſmerte**.

Øienplaſter plástur við augnveiki.

Øienſalve augnasmyrsli.

Øienſkade augnamein.

Øienſkalk = **Øientjener; Hykler**.

Øienſkalkhed (úrelt), það að vera **Øienſkalk**.

Øienſkjerm skyggni (til að hlífa augum).

øienſkjøn, fagur á að líta, fríður sýnum.

Øienslyſt augnagaman (sb.: þikkir nú öngum annat skemmtan, nema á hann at sjá. En þat er konum ok meyjom svá mikit augnagaman, at hver þikkiz sæl, meðan á þann fagnað sèr).

Øienſmerte augnaverkur. Sb. **Øienpine, Øienværk**.

Øienſprog augnamál.

Øienſvaghed, augnveiki (fyrir: augnaveiki); augnamyrkvi (fornt).

Øienſygdom, augnveiki (fyrir: augnaveiki: sb.: þar bætast mönnum augnamein, ef þat vatn bera í augu sèr, Rimb. 354).

Øienſyn (sjaldh.), svipur, yfirbragð: „Hvortil tjener et hoffærdigt Ø.?"

øienſynlig, [sb. augsýnilig-], a) ft. -e, e., auðsjeður, auðsjáanlegur, auðsær, sýnn, auðsýnn, ljós (sb.: hitt er ljóst, at þeir munu vilja vera mínir úvinir fullkomnir, Eg. 64), augljós, sem liggur í augum uppi: See øienſynlige Følger af noget. Det er øienſynligt, at Fordelen ikke opveier Tabet. — b) sem ao., auðsjáanlega, auðsýnilega, berlega.

Øientaage þoka fyrir augum.

Øientand = **Hjørnetand**.

Øientjener, a) sá sem (ekki) er iðinn (nema) þegar húsbóndinn sjer til. — b) bakmálugur hólberi (sb. **Smigrer**).

Øientjeneri, kl., það að vera **Øientjener**.

Øientjeneſte = **Øientjeneri**.

Øientrylleri, augna-yndi, (sb. **Øienslyſt**).

Øientrøſt, a) augnagaman. — b) augnfró, augnagras, *euphrasia officinalis*.

Øienvand lækningavatn við augnveiki.

Øienvidne sjónarvottur (fornt): Være Ø. til noget vera sjónarvottur að e-u.

Øienværk, sk., = **Øienſmerte**.

Øieplet blettur í auga.

Øiepunkt (sjaldh.), = **Synspunkt**.

Øieſkud, hnappur (á plöntu); bar.

Øieſteen, [sb. augastein-n, Hkr.], a) augasteinn. — b) e-ð sem manni þykir ákaflega vænt um, (sb.: hann ann henni sem augum í höfði sèr, Nj. 217): Denne Datter er hans Ø.

Øieſtjerne (í skáldskap) = **Øieſteen a**; (sb.: augu „má svá kenna, at kalla sól eða tungl, skjöldu ok gler eða gimsteina eða stein brá eða brúna, hvarma eða ennis").

Øieſyn, [sb. augsýn], a) sjón (= það að sjá): Efter Øieſynet (eptir því hvernig e-ð er) að sjá. Tage noget i Ø. skoða e-ð. — b) ásýnd, eða þvíuml., (sb. **Aaſyn 3**): Hans Ø. lover intet godt (sb.: eigi deilir litr kosti, ef þú gefz vel, Nj. 78).

øiet, ft. **øiede**, e., a) sem aptari hluti af samsettu orði (sb. **eenøiet, blaaøiet**, o. s. frv.), -eygur (fornt), -eygður (fornt og nýtt). — b) sem auga er á: En ø. Naal.

Øievig = **Øiekrig**.

Øievædſke, a) vökvi innan í auganu. — b) vatn í augum (þegar manni vöknar um þau).

øine, s. 1, 1) h. s., a) líta: „Hvorhen vi ø." — b) sjá (svo langt): Man øiner ikke derhen (þangað sjest ekki), fordi Skoven ligger imellem. Saa langt man kan ø. (svo langt sem augað eygir), er der intet Menneſke at ſee. — 2) ás., a) koma auga á: Saaſnart hun øinede ham iblandt Mængden. — b) eygja: Han var allerede ſaa langt borte, at man knap kunne ø. ham. — Óeiginl.: Jeg øiner (sje) Haab om Redning.

Øl (einnig ritað **Øel**), ft. **Øle**, sk., [sb. ál = ól], (úrelt, nema í mállýzkum), ól.

Øl, án ft., kl., [öl], öl, (sb.: tak rúgbrauð ..... ok brjót í vín eða öldr, 655 XXX); bjór; (sb. mungát): Brygge Øl gjöra (búa til) öl. Fade Øllet. Hvidt Øl (eins konar bjór). Gammelt (ſtærkt, godt) Øl. Tyndt Øl dauft öl. — b) sb. **Arveøl**, **Fæſtensøl**, **Gravøl**, o. s. frv. — „Foruden Øl og Mad er Helten ingen Ting" matur er mannsins megin. Orðskv.: Bedre er tyndt Øl, end tør Skaal (sb.: betra er lítið enn ekki neitt).

Ølafgift öltollur.

Øland, [eyland], eyland, ey.

Ølanker ölkvartil (= kvartil um haft er undir öl).

Ølbimpel ölkútur (= kútur sem hafður er undir öl).

Ølbod, ft. -er, ölbúð (= ólsölubúð).

Ølbroder (sjaldh.) = **Svirebroder**.

Ølbrygger ölgjörðarmaður.

Ølbryggeri ölgjörðarhús.

Ølbrygning ölgjörð.

Ølbærme öldreggjar.

Øldrikker, ft. -e, kk., öldrekkur, öldrykkjumaður.

øldrukken, [sb. **drikke**], drukkinn af öli, (sb.: ölvaður, ölóður, ölær).

Øldunk, ft. -e. sk., ölbrúsi (= brúsi sem öl er haft í).

Øleddike ölvínan búið til úr öli.

Ølfad öláma (= áma sem öl er haft í).

Ølflaſke ölflaska (= flaska sem öl er haft í).

Ølgilde öldrykkja.

Ølgjær það sem tekið er úr öli meðan gjörðin er í því og haft til að gjöra gjörð í öðru öli.

Ølgjæring sú gjörð (sá gangur) sem látin(n) er koma í öl þegar það er búið til.

Ølglas ölstaup: Drikke Viin af Ø.

Ølhandel ölverzlun.

Ølhandler, ft. -e, kk., ölkaupmaður.

Ølhane krani á öltunnu.

Ølhore e-r af auðvirðilegustu pútum.

Ølhuus ölhús (þar sem öl og brennivín er veitt fyrir borgun).

Ølkande ölkanna.

Ølkar ölker (= ker sem öl er gjört í).

Ølkippe lítilfjörlegt ölhús.

Ølkjelder, ölkjallari, a) = kjallari þar sem öl er geymt í tunnum. — b) ölsölukjallari.

Ølkone ölsölukona.

Ølkro minna háttar ölhús.

Ølkruus ölkanna.

Øllebrød grautur úr brauði og öli o. s. frv.

Øllegrød kaldur grautur sem upp er velgdur í sjóðheitu öli.

øllet, ft. **øllede**, e., [ölvað-r], (í tali), ölvaður, ölóður ölær.

Ølmaal það hvernig öl er mælt.

Ølost mjólk sem hleypt er með öli.

Ølprøver áhald til að reyna hvað sterkt öl er.

Ølruus víma eptir öldrykkju.

Ølſalg ölveitingar (fyrir borgun).

Ølſkjenk, sk., borð þar sem öl er skenkt í veitingahúsi.

Ølſkjenker = **Øltapper**.

Ølſkjenkning ölveitingar (fyrir borgun).

Ølsmaal (úrelt nema í mállýzkum), öldrykkja.

Ølſnak (ómerk) ölmál.

Ølſuppe saup sem öl er í.

Ølſvøbe, [Øl = ól], (úrelt nema í mállýzkum), eins konar keyri.

ølſyg veikur eptir drykkjuskap.

Ølſyge ölsýki (B. H.).

Ølſøbe = **Æggeſøbe**.

Øltapper, ft. -e, kk., ölmaður (= maður sem veitir öl og brennivín fyrir borgun).

Øltønde öltunna (þ. e. tunna sem höfð er undir öl og tekur 272—280 merkur).

Ølund skógvaxinn hólmi.

øm, ft. -me, e., [aum-r], 1) aumur (í líkri merk. og) sár, viðkvæmur: Han har et ømt Knæ honum er aumt hnjeð. Han er øm over hele Legemet honum er aumur allur líkaminn. — Røre een paa det ømme Sted, koma við kaunin e-s, (sb.: Nú greiptu á kýlinu, því er ek hugða at fyrir löngu myndi springa, Fms. VII, 121). „Sagen var øm ſom en Øieſteen, at røre ved" það var eins og að koma við hjartað í honum. — 2) aumhjartaður (sb.: aumhjartaðr .... við alla vesla menn, 619: maðr góðgjarn ok ástholir hverjum manni ok aumbjartaðr yfir úförum hvers manns), viðkvæmur: Hun er alt for øm over ſine Børn hana tekur of sárt til barnanna sinna. Et ømt Hjerte (viðkvæmni). — b) hlýlegur, eða þvíuml.: Et ømt Blik. Et ømt Favntag (sb. veitir nú hvárt öðru fægilig faðmlög ok blíða kossa).

ømbenet sem (þiggj.) eru aumir fæturnir (sb. **Been** 2, a).

ømel sjá **ømmel**.

ømfodet, ft. -**fodede**, e., sárfættur.

ømfølende, [sb. **føle**], = **øm** 2, a.

ømfølſom, mjög viðkvæmur, (sb. **øm** 2, a).

Ømfølſomhed, sk., mikil viðkvæmni.

Ømhed, án ft., sk., a) eymsli: Smerte og Ø. i Bylden. — b) viðkvæmni: Hun har lige ſaa ſtor Ø. for (hana tekur jafn-sárt til) det fremmede Barn, ſom for ſit eget. Pleie een med kjærlig Ø. (hjúkra e-m með allri alúð).

ømhjertet, ft. -**hjertede**, e., [sb. aumhjartað-r], aumhjartaður (sb. **øm** 2, a).

ømkjævet, ft. -**kjævede**, e., = **blodmundet**.

ømme, ás. 1, [eyma], 1) i ø. ſig, a) kveinka, (sb.: þá tók hón at ræðask ok eymdi sik, 619): Han ømmede ſig ikke engang, da Benet blev afſat. Ø. ſig ved (over) noget. — b) kynoka sjer (við e-u): Man ømmer ſig ved at ſige ham den ubehagelige Sandhed. — 2) i ømmes, a) sárna (sb.: Tók Faxa nú heldr at sárna skallinn, Fas. II, 451); eymast. — b) komast við (af e-u): Ømmes ved noget.

ømmel (einnig ritað **ømel**), e., (úrelt), = **jaloux**.

Ømmelhed, án ft., sk., (úrelt) = **Jalouſie**.

ømmelig, ao., (eins og) með eymslum: Han træder (gaaer) ſaa ø. paa Fødderne, hann gengur eins og hann sje sárfættur; hann þolir varla að stíga á fæturna.

ømſkindet, ft. -**ſkindede**, e., a) hörundssár. — b) (sem er allra mesti) örkvisi (fyrir: aukvisi).

ømtaalig (sjaldh.) = **ømſkindet**.

ønſke, án. 1, [œskja], a) œskja (e-s, eða: e-m e-s): Han ønſker ſig en Søn. — Jeg ønſker og haaber intet mere. — „Een ønſker ſig rig og een ønſker ſig ſtor" (sb. munda ek eigi kunna at æskja minn mann á annan veg). — Hun ønſkede helſt at (vildi helzt) kjøre alene. Jeg ønſker ikke (mig langar ekki til), at det ſkulde ſkee. — Orðskv.: Bedre at eie, end at ø. betra er að eiga enn æskja (Orðskviðasafn). — b) óska (e-s, eða: e-m e-s — með orðum; sb.: biðja — árna — e-m e-s): Ø. een Lykke paa Reiſen biðja e-m velfarnaðar. Ø. een glædeligt Nytaar.

Ønſke, ft. -r, kl., ósk: Jeg har et Ø. mig langar til nokkurs. Yttre (tilkjendegive) et Ø. segja, til hvers mann lángi. Opfylde (efterkomme) eens Ø., gjöra bón e-s, verða við bón e-s. Faae ſit Ø. opfyldt fá það sem maður æskir. Være ved ſine Ønſkers Maal (hafa nærri náð því sem maður hefur girnzt). Afſlaae (negte) een et Ø., synja e-m e-s, neita e-m um e-ð. Endog dette uſkyldige Ø. maa jeg negte mig ſelv jeg má ekki láta þetta eptir mjer, hvað þá annað. Alles Ønſker ledſagede ham (allir báðu honum góðs), da han drog bort. Det gik ham efter Ø. gekk honum að óskum (sb. þú ert virðingamaðr mikill ok gengit lengi at óskum líf þitt). — b) e-ð sem maður æskir sjer, e-ð sem mann langar til: En ſaadan Bopæl har længe været mit Ø. mig hefur lengi langað til að eiga svona bústað.

Ønſkebarn (í tali), barn sem mann hefur lengi langað til að eignast.

Ønſkehat óskahattur (að sínu leyti eins og og óskasteinn).

ønſkelig, ft. -e, e., a) sem (eig.) óskanda væri: Det var ikke ønſkeligt, at enhver Reiſe ſkulde koſte ſaa meget, það kæmi sjer illa, ef o. s. frv. — b) ákjósanlegur: Et ønſkeligt Veir bezta veður. En ø. Vind góður (bezti) byr.

ønſkemæt sem fengið hefur allt er æskti.

Ønſkeqviſt töfrasproti (til að finna fje í jörðu o. s. frv.).

ønſkværdig eptirsóknarverður.

ør, ft. -e, e., [œr-r], ringlaður.

Øre, sk., [eyri-r], (úrelt), a) hálf örtug. — b) fimm skildingar. — c) aurar (= fje).

Øre, [eyra], ft. -n [sb. eyrun] og -r, kl., A) um eyru á mönnum og skepnum, 1) eiginl., a) eyra(ð sjálft): Have ondt i Ørene hafa hlustarverk. Slaae een paa Øret reka (gefa) e-m utan undir. — b) eyra(ð að heyrninni til): Have gode Øren vera heyrnargóður. — 2) í talsháttum og óeiginl. að nokkru leyti eða öllu: Han har noget (eða en Skjelm) bag Øret, hann býr yfir e-u (e-m brellum), það býr e-ð í honum. Holde een i Ørene, sitja ofan á e-m, hafa e-n í skefjum. Holde Ørene ſtive, bila ekki, leggja ekki árar í bát, láta ekki hugfallast. Skrive noget bag Øret festa e-ð í hug sjer. Sove paa ſit grønne Ø., sofa eins og steinn, dorma. Spidſe Ørene taka vel eptir. Tabe Næſe og Øren, verða öldungis hissa, (sb.: það datt ofan yfir mig; það gekk öldungis yfir mig; það gekk öldungis fram af mjer). Til begge Ørene, eða til op over Ørene (t. a. m.: Sidde i Gjeld til op over Ørene vera skuldunum vafinn. Sidde i Forretninger til op over Ørene, sjá ekki út úr því, sem maður hefur að gjöra; sb.: önnum kafinn. — Er han gift? Ja, til begge Ørene, já, harð-kvongaður; það mundi svara því, eða þvíuml.). — Have Ø. for noget (vilja) taka eptir e-u. Være lutter Ø. taka nákvæmlega eptir. Have lange Øren vera forvitinn (og hneigður fyrir að standa á hleri). Det ſkurrer i hans Øren það á ekki við hann (að heyra slíkt). Han prædiker for døve Øren það er eins og hann tali við stokk eða stein. Lade eens Ord gaae ind af det ene Ø. og ud af det andet, láta e-ð eins og vind um eyrun þjóta, (sb.: Svá var sem Kálfi færi annat eyra út, þótt hann heyrði slíkt talat, Fms. VI, 46). — B) eyra (á e-u íláti): En Jydepotte med Øren (Ører). Orðskv.: Smaa Gryder have ogſaa Øren betri er belgur enn barn (belgurinn þegir, en barnið segir).

Øreballe stampur með eyrum.

Ørebeen hlustarbein.

Ørebol eyrisból (í Norv. og Svíþjóð).

Ørebruſen = **Øreſuſen**.

Ørebruſk brjósk(ið) í eyra(nu).

Ørebyld kýli í eyra.

øredannet, [sb. **danne**], (sem er) eins og eyra í lögun.

Ørebæl = **Ørehule**.

Ørefedt = Ørevox.

Øreſigen, ft. eins, kl., löðrungur; snoppungur; pústur; skjambi; kjaptshögg; (sb. Kindheſt): Give een et Ø. gefa (reka) e-m utan undir. Han fik et Par Ø.

Øreflade flötur á eyranu ofanverðu.

Øreflip = Ørelæp.

Øreflod, kl., eyrnarennsli.

Øregang = Høregang.

Øregryde pottur með eyrum.

Øreguld (úrelt), eyrnagull (fornt).

Ørehaar sjá Ørenhaar.

Ørehammer yzta hlustarbeinið.

Ørehinde = Trommehinde.

Ørehorn heyrnarpípa.

Ørehue húfa með eyrnaskýlum.

Ørehul hlustarmunni.

Ørehule eyr(n)ahol (B. H.). Sb. Ørehuulhed, Øredæl.

Ørehuulhed = Ørehule.

Ørehvælving eyra(ð) í kringum eyrnahol(ið).

Ørehæng það sem niður hangir úr eyrnahring.

Ørekjertel eitill fyrir framan eyrað *glandula parotis*.

Øreklang = Øreſuſen.

Øreklingen = Øreſuſen.

Ørekrukke krukka með eyrum.

Ørekube = Ørehul.

ørelappet, -lappede, e., sem hefur lítil lafandi eyru: En ø. Fugl.

Ørelokker (einnig Ørenlokker), ft., lokkar sem falla niður um eyrun. (Sb. Ørenhaar).

Ørelæbe neðanvert eyr(n)abrjósk (á manni).

Ørelæp, eyrasnepill (Hist. I, 492; sb.: ok hèldi í eyrnasnepla, Korm. 86), eyrablað (fornt). Sb. Øreflip, Øretip.

øreløs eyrnalaus.

Øremiddel (e-ð sem haft er til) eyrnalækning(ar).

Øremuſkel eyr(n)avöðvi.

Ørenhaar (einnig Ørehaar), hár sem hangir niður um eyrun. (Sb. Ørelokker).

Ørenlokker sjá Ørelokker.

Ørenlyd manns mál: Man kan ikke høre Ø. (það heyrist ekki manns mál) for deres Snakken og Støien.

Ørenring eyrnahringur.

Ørenſlange (í almúga tali), eyrnahringur (líkur höggormi í lögun).

Ørentviſt sjá Øretviſt.

Øreperle perla í eyrnahring.

Ørepine, hlustarverkur, eyrnaverkur (B. H.). Sb. Øreſmerte.

Øreſaar sár (fleiður) í eyra (hlust).

Øreſang = Øreſuſen.

Øreſkarn eyrnasaur (B. H.).

Øreſkee eyrnaskefill.

Øreſmerte = Ørepine.

Øreſmykke, eyrnaskart, (sb. Øreguld, Ørenring).

Øreſprøite pípa sem vökva er spýtt með inn í hlustir til heilsubótar.

Øreſuſen suða (hljómur) fyrir eyrum. Sb. Ørebruſen, Øreklingen, Øreklang, Øreſang.

Øretip = Ørelæp.

Øretromme (hin) innri hlust (sem er fyrir innan hljóðhimnuna — sb. Trommehinde).

Øretuder, ft. -e, kk., rógberi (sb. Sn. E.),

Øretuderi, kl., rógur (fornt: róg), rógburður.

Øretviſt (einnig Ørentviſt), ft. -er, sk., (eins konar skorkvikindi) *forficula auricularis*.

Ørevidne heyrnarvottur.

Ørevox eyrnamergur. Sb. Ørefedt.

Ørhed, án ft., sk., ringl; svimi.

Ørk og **Ørken**, ft. Ørkener og Ørkner, sk., [fyrrum ritað Ødk-; sb. auð-r], eyðimörk; óbyggðir; (sb. öræfi): Sinais Ørken. Reiſen igjennem Ørkenen. — „Dødens tauſe Ø."

Ørken sjá Ørk.

Ørkenſtad borg í eyðimörku: „Den thebaiſke Ø."

ørkesløs, [e. o. yrkislaus-s], a) sem ekkert gjörir, iðjulaus, aðgjörðalaus: Ørkesløſe Dagdrivere landeyður. Jeg maatte gaae ø. den hele Dag (sb.: geta ekki tekið hendi til neins). Sidde ø. sitja auðum höndum. Et ørkesløſt Liv (aðgjörðaleysi) var ham utaaleligt. En ø. Travlhed (fum og framkvæmdarleysi). — b) sem er til einskis, sem er of-aukið: Dette Ord ſtaaer her ganſke ørkesløſt.

Ørkesløshed, án ft., sk., iðjuleysi, aðgjörðaleysi.

Ørn, ft. -e, sk., [örn], örn (kk. að fornu fari), ari (fornt): Den brune Ø. (*falco fulvus*). — Den romerſke Ø. (sb.: Sigurðr .... ok Munan .... báru 2 ríkisvöndu af silfri — gullkross á öðrum, en ari af gulli á öðrum, Fms. X, 15). En flakt Ø. (flattur ari — í merki sumra ríkja).

Ørnefjæder arnarfjöður.

Ørneflugt arnflugur: „Pindars Ø."

Ørneham arnarhamur (Sn. E.).

Ørneklo arnarkló (Fas. III, 653).

Ørnenæb arnarnef.

Ørnenæſe konunganef (þ. e. hátt nef og liður á).

Ørnerede, sk., arnarhreiður.

Ørneunge arnarungi.

Ørnevinge arnarvængur (Stjórn).

ørnevinget arnfleygur (J. H.).

Ørred (einnig ritað Ørret og Ørt), ft. Ørreder og Ørter, sk., [sb. aurriði], fisktegundin *salmo foria*.

Ørret sjá Ørred.

Ørs, ft. Ørſe, kl., [sb. ess], (úrelt), gangari (um hest).

Ørt sjá Ørred.

Ørtug, ft. -er, sk., [örtug], (úrelt), a) nafn á eins konar peningum. — b) (fyrrum), α) 10 skeppur (af rúgi). — β) 12 skeppur (af byggi). — γ) 20 skeppur (af höfrum).

Øſe, ft. -r, sk., [ausa], a) = Øſekar. — b) (í tali), demba, hvolfa: Vi fik en Ø. paa os.

øſe, s. 1, [ausa], A) ás., ausa, 1) e-u, a) eiginl.: Ø. Vand af Bækken med Haanden. Ø. Olie i Ilden (óeiginl.: gjöra vont verra). — Án þol.: Ø. oven af en Gryde fleyta (ofan af potti). — Vi øſte Kornet (Saltet) op i Tønden (sb.: þeir „hlóðu síðan at grjóti ok jósu at moldu", Eg. 300). — b) óeiginl., α) ø. Penge ud, ausa út fje sínu (Fas. III, 198), austroka fje sínu (Fas. III, 198, 202); eyða og spenna. — β) denne Forfatter har ikke øſt af (hefur ekki hagnýtt) de bedſte Kilder. — 2) e-ð: Ø. en Baad ausa bát. — Ø. et Kar tomt ausa upp (þur-ausa) ker. — B) h. s.: Regnen (eða det) øſte ned (það var steypi-regn) den hele Nat. En øſende Regn steypi-regn.

Øſekar, austker (N. g. L. I, 59), austurskor (Gþl. 424), austskota (Grágás II, 171), austurtrog, bytta (Grett.).

Øſen, án ft., sk., það að øſe (austur).

Øſerum, kl., austurrúm.

Øſeſkee, skeið til að ausa upp úr potti með, (sb. eysill, ausa).

Øſeſkovl eins konar reka sem ausið er með.

Øſeſtrippe lítil striffa sem ausið er með.

Øſetrug brunntrog (þ. e. stórt trog sem ausið er upp í úr brunni til að vatna gripum í).

Øſeværk, ft. -er, kl., tilbúningur sem ausið er með (sb. Spandeværk).

Øſken, ft. -er, sk., auga (til að krækja e-u í eða draga e-ð í); lykkja, eða þvíuml.: „En Sølvpenge, der rundt om er forſynet med Øſkener, hvori hænge ſmaa, tynde Sølvſtykker".

Øsning, ft. -e, sk., = Øſen.

Øſt (einnig Oſt) og **Øſter**, án ft., sk., I) Øſt, [aust-, t. a. m. í austfirzkr, austmaðr], austur, austurátt: Huſet ligger lige i Ø. og Veſt snýr beint í austur og vestur. Vi ſeilede lige i Ø. beint í austur, í há-austur. „Mod Øſten (að austanverðu, til austurs) grændſer den til Morgenrøden" (sb.: Syría .... liggr austanverð viðr ána Euphraten, en vestanverð at váru mikla hafi, Stjórn). Vende ſig mod Øſten snúa sjer í austur (til austurs). — b) austurálfa, austurvegur (sb.: sú stjarna, er austrvegs-konungum vitraðiz, Stjórn): De Viſe af Øſten. — II) Øſter, [austr], 1) sem nafn, austur: Det dages i Øſter. Søge i Øſter og Veſter leita í allar áttir. Een løber i Øſter, en anden i Veſter, þeir hlupu hver í sína áttina, (sinn í hverja sundrungina). — 2) øſter, sem ao.: Øſter fra að austan. Øſter paa, í austur, austur á leið. — B) hingað má heimfæra miðstigið øſtre, [eystri], eystri: Paa den øſtre Kant.

øſten, [austan], a) sem e.: Vinden er (ſtif) ø. hann er (rjett) á austan. — b) sem ao.: Sjælland ligger ø. for Jylland fyrir austan Jótland.

Øſtenſtrøm austan-straumur (í sjó).

Øſtenvande = Øſtenſtrøm.

Øſtenveir, [austanveð-r], austanveður (fornt).

Øſtenvind [austanvind-r], austanvindur (Skuggsjá), (sb.: austangola).

Øſter sjá Øſt II, A, 1.

øſter sjá Øſt II, A, 2.

Øſterbøigd, austurbyggð, hin eystri byggð (á Grænlandi).

Øſterkant sjá Øſtkant.

Øſterland, a) austurhluti (lands eða eyjar): Fehrs Ø. — b) [sb. austrlönd], austurlönd, austurríki (sb.: þat var þá er ek — þ. e. David — lifða ok vark konungr kallaðr í austrríki, 623), austurvegur (Rímb. 410), austurálfa.

øſterlandſk, ft. -e, e., austurríkis-, austurvegs-, austurálfu-, (sb. orientalſk): Ø. Dragt (Smag, Yppighed). Øſterlandſke Sæder.

Øſterled, sk., (úrelt), a) = Øſterland b, Øſt I, b. — b) austurvegur (= löndin við Eystrasalt).

Øſterleding (úrelt), = Øſterlide, Øſterled.

Øſterlide, austurætt (fornt, = austarátt): „Nu rinder Solen op af Ø."

Øſterrige, [austrríki], a) (fornl.), austurvegur. — b) Austurríki (í þeirri merk. sem nú tíðkast): Keiſeren af Ø.

øſterrigſk, ft. -e, e., sem lýtur að Austurríki (í hinni nýju merk.): De øſterrigſke Stater löndin (fylkin) í Austurríki.

Øſters, ft. eins, sk., [sb. ostra — þaðan af köllum vær eins háttar skelfiskakyn ostrur, Stjórn], ostra *ostrea edulis*: Man antager, at Øſterſen ikke ganſke mangler Bevægelſesevne. — Saa dum ſom en Ø. nautheimskur.

Øſtersbanke rif sem ostrur eru á.

Øſtersbænk = Øſtersbanke.

Øſtersfangſt ostrutekja.

Øſtersgilde ostruveizla.

Øſtershandler, ft. -e, kk., ostru-kaupmaður.

*Øſterspoſtei brauðkolla (sb. Poſtei a) með ostrum í.

Øſtersſkal ostruskel.

Øſterſøen (með greininum), Eystrasalt.

øſterſøiſk, ft. -e, e., austurvegs- (= sem er í eða úr löndunum við Eystrasalt, sem lýtur að austurvegi, eða þvíuml.): Ø. Rug austurvegsrúgur. Den øſterſøiſke Handel. Ruslands øſterſøiſke Provindſer hin gerzku fylki við Eystrasalt.

Øſtkant og Øſterkant, austurhlið, austurhluti.

Øſtkyſt austur-strönd.

øſtlig, [sb. austrlig-], 1) ft. -e, e., a) austlægur, α) austurlegur (sb.: konungr Moabitarum Balak leiddi mik af austrligum fjöllum, Stjórn; sb. austanverður). — β) austrænn, (sem er) á austan: Ø. Vind. — b) sem veit í austur: Den øſtlige Deel af Landet austurhluti landsins. — 2) sem ao., í austur: Styre (ſeile) ø.

øſtne, ás. 1, (sjaldh., og ekki nema) í orðatiltæk. ø. ſig = orientere ſig (sb. orientere).

øſtre sjá Øſt II, B.

Øſtſide = Øſtkant.

øve, ás. 1, a) venja (e-n eða e-ð við e-ð), temja (e-n við e-ð eða til e-s — sb.: tem þik til, hversu þú megir þess sitja á hesti þínum, er bæði sé fegrst ok fastast, Skuggsjá; sb. einnig b): Ø. ſig i at ride. Ø. ſig i Tegning. Ø. ſig paa Klaveret (venja sig við að leika á hljóðborð). Der har du noget at ø. (reyna) dig paa. — Ø. Tropperne i Vaaben kenna liðinu (venja það við) bardagabrögð. — En øvet (vanur, leikinn) Lærer. Øvede Tropper. — Ø. ſine Kræfter iðka aflraunir. Ø. Forſtanden ved Eftertanke (auka vit sitt á umhugsun). Ø. Taalmodigheden iðka (temja sjer) þolinmæði. — b) temja sjer, iðka, vana; fremja, drýgja: Ø. et Haandværk. Ø. Gudsfrygtighed iðka guðhræðslu. — Ø. Trolddomskonſter fremja fjölkynngi.

Øvelſe, ft. -r, sk., a) vani: Lære noget ved Ø. venjast við e-ð. Ø. gjør Konſten let eða Ø. er en god Læremeſter iðnin eykur alla mennt. — b) íþrótt: Dandſen, Riden, Fegten ere ridderlige Øvelſer.

Øveplads svið þar sem íþróttir eru kenndar.

øverlig, (hálf-úrelt), a) ft. -e, e., sem er ofarlega: „Naar Jorden i de øverligere Lag er løs og let." — b) sem ao., ofarlega.

øverſt sjá over II, B.

Øverſt (eða Øverſte), ft. Øverſte og Øverſter, kk., (fornl.), foringi, oddviti: Øverſten for Drabanterne. Rytternes Øverſter riddaraforingjarnir.

Øverſte sjá Øverſt.

Øveſtykke e-ð sem maður á að reyna sig á (til að verða leikinn í e-u).

øvre sjá over II, A.

øvrig, ft. -e, e., a) hinn: Een af Døttrene er gift; de øvrige (hinar) ere hjemme. De Øvrige af Raadet hinir ráðherrarnir. Her bringer jeg de øvrige Penge hina peningana. Den øvrige Deel af Folkene hinn hlutinn = hinir. Af Renterne beſtrides Drengens Opdragelſe; det øvrige lægges til Capitalen hinu er bætt við innstæðuna. — b) sem er eptir: Mine øvrige Dage það sem jeg á (eptir) ólifað. — c) i øvrigt, að öðru leyti; á hinn bóginn.

Øvrighed, ft. -er, sk., yfirvald; yfirboði = valdsmaður: Den høieſte Ø. i en Stat. Øvrigheden i Byen. Den geiſtlige (verdslige) Ø. De underordnede Øvrigheder.

Øvrighedsbeſtilling valdsmanns-embætti.

Øvrighedshandling embættisverk yfirvaldanna: „Udlæg er ikke en Ø., men en Retshandling".

*Øvrighedsperſon, (maður sem er) yfirvald, valdsmaður.

øxe, ás. 1, [öxa], (úrelt), öxa (Fms. II, 233).

Øxe, ft. -r, sk., [öxi], öxi (fornt: öx), exi (fornt: ex): Øxen gik af Skaftet öxin gekk af skaptinu.

Øxebid, kl., axaregg (fornt: öxaregg).

Øxeblad skaptlaus öxi.

Øxeeg, [öxaregg], = Øxebid.

Øxehammer, [öxarhamar-r], axarhamar (fornt: öxarhamar); axarskalli (fyrir: öxarskalli).

Øxehammerøl, kl., (fyrrúm), eins konar áfengt öl (sem maður varð eins og rotaður af).

Øxehug axarhögg.

Øxel, ft. Øxler, sk., [œxl], (úrelt) æxli (fornt: œxl).

Øxendriver = Oxedriver, Qvægdriver.

Øxenhandel = Studehandel.

Øxenhold sjá Oxehold.

Øxenhuus = Oxeſtald.

Øxenmarked = Studemarked.

Øxenſkat sjá Oxeſkat.

Øxenſtald sjá Oxeſtald.

Øxentold tollur af nautum sem flutt eru til sölu.

Øxentorv torg þar sem naut eru seld.

Øxenvogn vagn sem yxn draga.

Øxeſkaft, [öxarskapt], axarskapt (fornt: öxarskapt).

Øxetang, [-tang af tang í töng], axar-klauf (= klauf á axarskalla, höfð til að draga út nagla með).

Øxeøie axarauga (fyrir: öxarauga; sb.: fékk Dugfúss brotit skaptit við augat, Sturl. II, 91).

øxle, h. s. 1, [œxla], (úrelt), aukast; frjófgast.

øxnet, ft. øxnede, e., [sb. yxna], (um kú), a) sem leidd hefur verið; (sem er) kelfd. — b) (í mállýzkum), yxna.

VIDBÆTIR OG LAGFÆRINGAR.

Hið danska orð, sem er sett fyrst, með gisnu letri og „...:" fyrir aptan, merkir greinina um það orð, („Aandsgaver...:" = „Í greininni um Aandsgaver", o. s. frv.).

Aandsgaver...: Vantar „, ft.," á milli orðanna.

„Abildgaard=Æblehave. Sb. Frugthave." vantar.

„abildgraa, [apalgrá-r], apalgrár (Nj.)." vantar.

„Abildtræ, ft. -er, apaldur (fornt)." vantar.

*Acciſe ...: Fyrir aptan „drykkjar" má bæta við: „, matvælatollur".

*Act ...: 3) mætti einnig heita „deild" (ekki síður enn „partur" eða „atriði").

*actionere ...: „*actoniere" les „*actionere".

adſpørge ...: Í 1. línu, milli „adſpørge" og „spyrja", vantar „, ás.,".

„*affabel, ft. affable, e., viðræðisgóður, þýður, o. s. frv. Sb. omgængelig." vantar.

affatte ...: Fyrir aptan „orða" mætti setja þetta dæmi: „A. et Document i den rigtige Form."

afgrøfte ...: „afgrøvte" les „afgrøfte".

afhænde ...: Í 1. línu vantar „1" fyrir aptan „ás.".

aflede ...: „ás.," þarf ekki.

Afſats ...: „-er" les „Afſatſer".

afſides ...: Fyrir aptan „á afviknum stað" mætti setja „, einslega".

afſtaae ...: „Fms. III.," les „, Fms. III,".

afſættelig ...: „útgengilegur" les „, ft. -e, e., útgengilegur".

„Aftengraad aptan-grátur (sb. Morgenlatter)." vantar.

„aftenſyg, veikur að kvöldi dags eða á kvöldin, kvöld-sjúkur." vantar.

aftrykke ...: „prísta" les þrýsta".

Aftræde ...: Þessari grein er bezt að sleppa.

Agerbrug ...: Fyrir framan „=" vantar „, kk.,".

*Alarm ...: Fyrir aptan „Blind A." mætti setja: „fælingar (sb. Fms. XI, 160).".

alke ...: Fyrir framan „vaða elginn" má bæta inn í „ösla,".

„Almetræ=Ælmetræ." er á röngum stað, næst fyrir neðan Alm.

*Ammunition ...: Fyrir framan „=" vantar „; sk.,".

„Angrebsforbund, [af hinu síðara Forbund], samband til að herja á aðra, hernaðarsamband." vantar.

Anker (hið neðra) ...: „Lette A." er kallað í fornbókum „draga upp akkeri, heimta upp akkeri sín, hafa upp akkerin".

Anſtand ...: Fyrir aptan „kurteisi" hefði mátt setja „, (sb.: bera sik heiðrsamliga, Stjórn)".

Anſtændighed ...: Betra væri að sleppa „, ft. -er,".

„*Antitheſe, ft. -r, sk., = Modſætning c." vantar.

antyde ...: Fyrir framan „(nýtt orð)" vantar „, ás.,".

Anviisning ... og anviſe ... standa rangt — það fyr, er síðar skyldi.

*Apogæum ...: „fjalægð" les „fjarlægð".

„*Apothekervægt lyfjavog: Kræmmervægt og A." vantar.

Arbeide ...: Fyrir „Arbeid (optast ritað Arbeide), ft. -er," ætti að standa:

„Arbeid sjá Arbeide.

Arbeide, ft. -r, (einnig Arbeid — ft. -er —, en sjaldan haft, nema í eig. et., sem fremri hluti af samsettu orði),".

Arild (hið efra) ...: (ritað Ærold að fornu fari, t. a. m.: „ſom af ærold warit haffuer") mun vera dregið af ár alda (sb. Völuspá í 3. erindi).

Arpe ...: „Arp" les „Arpe".

„Arts sjá Ars." vantar.

Arveret ... og Arverige ... standa rangt — það fyr, er síðar skyldi.

„As sjá Es 1." vantar.

Aſp ...: Fyrir aptan „Aſp" vantar „(einnig Æſp)".

*Aſthma ...: Eptir „hryggla" hefði mátt setja „; andarteppa".

*Atmoſphære ...: Fyrir aptan „þokulopt" hefði átt að setja „, vætulopt (Stjórn)".

„atten átján." vantar.

„*Avers, sk., aðhverfa (á peningi)." vantar.

B ...: „be" les „Be".

„*Baadsmandsmat undir-bátstjóri (á hafskipi)." vantar.

Bad ...: Í 4. línu er „i:" dottið úr á milli „sig" og „Gaae".

Bag, bag ...: bageſt ... hefði átt að vera í greininni um Bag, bag, eins og forreſt ... í greininni um for, o. s. frv.

bagerſt er að sönnu tekið fram í greininni um bageſt, en vantar á sínum stað.

„bagfra, ao., á bak(a til): Beſee noget forfra og b. bæði í bak og í fyrir." vantar.

„Bagklov, klauf á apturfæti, apturklauf." vantar.

Bagkølle ... stendur á röngum stað, á milli „Bagkjød" og „Bagklo".

„baglænds sjá baglængs." vantar.

„bagover, ao., aptur á bak." vantar.

„bagpaa, ao., aptan á; í bakið." vantar.

„Ballie sjá Balle." vantar.

*baltiſk ... og baltre ... standa skakkt, — það fyr, er síðar skyldi.

*Baluſtrade ...: „1" les „a".

[-bar ...: Bezt væri að sleppa hjer „ſolbar,".

Barneaar ... og Barnealder ... standa rangt.

Barſel ...: Hjer á að sleppa „, vera komin að falli".

baxe ...: Fyrir aptan „sb." mætti setja „byxingar og".

bede (har), h. s. 1, ...: Þetta orð mun heldur vera sprottið af beita (= láta bíta), enn af biða.

beholde ...: Í 1. línu, í milli „beholde" og „halda", vantar „, ás.,". Í 7. línu: „halda" les „halda".

behænge ...: „behænge. ás." les „behænge, ás."

beidſe ... — *Bekaſine ... standa í rangri röð.

Bekneb ...: „beiglur" les „beyglur".

*Belletriſt ...: „fögra" les „fögru".

belære ...: „, ás.," er of-aukið.

benet ...: „ſkjævbenet" les „ſkjevbenet".

Bengel ...: Fyrir aptan „Sb." má bæta „slöttólfur;" inn í.

benævne ...: „Sb førbenævnt" les „Sb. forbenævnt".

beqvem ...: Fyrir aptau „ſkikket" á að bæta „(ſkikke A, 2, b)" inn í.

berøve ...: Þar á að sleppa „ás.,".

beſkylde kenna ... les beſkylde, ás., kenna ... .

Beſlag ...: Fyrir aptan „prýðis" vantar „, beit, (sb. fjórar róser ... beitlostnar)".

beſpiſe ...: „ás.," er of-aukið.

beſpotte spotta ... les beſpotte, ás., spotta ... .

betænkſom ...: „-e" les „-me". „B)" les „2) betænkſomt,".

Bevaring ...: „varðveizla" les „varðveizla".

„Bevægelſesevne, sk., það að geta fært sig: Man antager, at Øſterſen ikke ganſke mangler B." vantar.

„Biirfidler, ölhúsa-fiðlari, ónýtur fiðlari." vantar.

Billede ...: „Billed (og Billede), ft. -er (og -r)" les

„Billed sjá Billede.

Billede, ft. -r, (einnig Billed — ft. -er —, en sjaldan haft, nema sem fremri hluti af samsettu orði)".

Bing ...: Fyrir aptan „trje" vantar „, byrða".

Biværk ...: „hunangskerfi (?)" les „= Værk 2, g."

Bjergſide ... stendur á röngum stað, fyrir neðan Bjergſkrent ....

Bjergſkov ...: „fjallsskógur" les „fjallskógur".

Bjørn ...: „byrnan" les „birnan".

„Blegfis, kk., (í almúgatali), (maður sem er allra mesta) grámyggla." vantar.

Blidemaaned...: „*februarius*“ les „*Februarius*“.

„Blomſter sjá Blomſt.“ vantar.

„Blomſterøie = Øie B, a.“ vantar.

Blyeddike...: „Blyeddikke“ les „Blyeddike“.

blæſe ...: Við merk. 1, b má saman bera „blása pípur (2845)“.

Bog, ft. Bøger ...: Hjer á að sleppa „1) bók, rit, ritsafn,“.

„Bogſkat (, ft. -te,) ágætt bókasafn.“ vantar.

Bogſkriver...: Fyrir aptan „bækur“ mætti setja „, bókasmiður“.

Bogtrykkerdreng ... og Bogtrykkeri ... standa rangt.

bole ...: Fyrir aptan „b. s. 1,“ hefði mátt setja „[sb. ból],“.

Boler...: Fyrir aptan „friðill“ má setja „, hór (sb.: ása ok álfa ... hverr hefir þinn hór verit)“.

„Bomforpagter, sá sem kaupir tolla goldna við veg-slá, tollkaupandi.“ vantar.

„*Bomuldspapir baðmullarpappír.“ vantar.

Bonde ...: í 3. línu stendur „maðuɹ“ fyrir „maður“.

„Borgerlove, ft., þegna-lög (= lög fyrir þegna í e-u ríki). Gagnstætt Folkelove.“ vantar.

Borgerſkab ... stendur á röngum stað, næst fyrir neðan Borgerſelſkab ....

„Borgerſkole borgaraskóli.“ vantar.

bortflagre ...: „flögta“ les „flökta“.

bortſkylde ...: Fyrir framan „=“ vantar „, ás.,“.

bortſnappe...: Fyrir framan „hrifsa“ vantar „, ás.,“.

Bovorm ... — bovſprængt ... standa rangt.

Brandgaas ...: „an dartegund“ les „andartegund“.

Brandſprøite ...: Fyrir „sprauta“ mætti setja „leðurpípa“.

„Braſt, nafn, haft í orðatiltæk. ſtaae Laſt og B. med een (sb. Laſt a).“ vantar.

„bredſkygget, ft. -ſkyggede, e., barðastór: En b. Hat.“ vantar.

„bredſporet, ft. -ſporede, e., (um vagn), sem breitt er á milli hjólanna á.“ vantar.

„Brevſkriver, sá sem ritað hefur e-t brjef, brjefritari.“ vantar.

*brillant... — Brilleſlange ... standa rangt.

Broderfolk... — *Brodering... standa rangt.

Brud (hið efsta) ...: „Brudde“ les „-de“.

„Brudeſtads, brúðar-skart, brullaups-klæði (brúðarinnar): Hun var iklædt ſin B.“ vantar.

bryde II, 2, e, α: Fyrir aptan „upp“ vantar „aptur“.

brygge ...: Hjer hefði verið betra að bæta „gjöra“ og „búa til“ við „heita“.

Bryggerknegt ..: „Bryggerknægt“, les „Bryggerknegt, kk.,“.

Bryllup ...: í 3. línu á að sleppa „öðrum“. í 6. línu á „Og“ að vera „og“.

„Bryſtſvømning sund á grúfu.“ vantar.

Brændeſkærer...: Fyrir framan „=“ vantar „, ft. -e, kk.,“.

Brødesmand ... og brødeſmittet ... hafa skipt um staði.

brøſtholden ...: Fyrir aptan „brøſtholden“ vantar „, [sb. holde],“.

*Budding ...: Fyrir aptan „*Budding“ vantar „(einnig Pudding)“.

Bueſkytte ...: Fyrir aptan „Bueſkytte“ vantar „, kk.,“.

„Bugſide (sú hlið á e-i skepnu þar sem) kviður(inn er).“ vantar.

Bundgjær ...: „lakara ... botns“ les „lökustu öldreggjar (er sökkva til botns)“.

Buxer ... stendur á röngum stað, fyrir ofan Buxefoder ....

Byg (hið efra) ...: „ks.“ les „sk.“.

byrdevant ...: „byrdevant“ les „byrdevant“.

Byſtævne ...: Fyrir „Sb. Gadeſtævne.“ ætti að standa, fyrir aptan „Byſtævne“, „, (sb. Gadeſtævne), a)“.

Bælte ...: Hjer á að sleppa orðinu „gyrðill“.

bære ...: í 2. línu, fyrir framan „baaret“, vantar „baaren og“.

„Børneſkoe, ft. (eiginl.: barn-skór), haft í orðatiltæk. have ſlidt ſine B. vera (kominn) af barns-aldri.“ vantar.

„*Calender (einnig ritað Kalender), ft. -e, sk., rím; o. s. frv. (sb. Adreſſecalender).“ vantar.

*catholſk ...: „romerſkcatholſk“ les „romerſk-catholſk“.

*Charpie ...: „Liinſkav“ les „Linſkav“.

„*China, Kína, Kínland.“ vantar.

„*Chinabark eins konar börkur sem hafður er til lækninga (einkum í ólgusóttum).“ vantar.

„*Chinafarer Kínafari. — b) kínafar.“ vantar.

*Ciffer ...: Fyrir þessa grein á að setja:

„*Ciffer, ft. Ciffre, (einnig Ziffer, ft. Ziffre), kl., [sb. sífra — sb. Frumpp. 5], a) tölustafur. — b) stafur í villuletri: Skrive med Ciffre skrifa villuletur.

*Cifferblad = Talſkive.“

„*Civiletat, sk., öll hin veraldlega stjórn (í e-u ríki) að frátekinni hermannastjettinni; ágizkunar-reikningur um kostnað til embættislauna.“ vantar.

*Claſſe ...: „-er“ les „-r“.

„*Claſſelotterie, kl., talna-sjóður sem dregið er úr í 6 deildum á hverju ári, deilda-sjóður(inn): Tage et Lod i Claſſelotteriet.“ vantar.

*Clyſteer ...: Fyrir aptan „Clyſteer“ vantar „(einnig Kliſteer)“.

„*Collega, kk., = Embedsbroder.“ vantar.

„*comiſk sjá komiſk.“ vantar.

„*Commercelæſt 50 vætta lest (í skipi).“ vantar.

„*comportere, ás. 1, í orðatiltæk. c. ſig, hegða sjer, haga sjer, hafa sig (sb.: Auðunn kunni vel at hafa sik í fjölmenni, Fms. VI, 303--304).“ vantar.

*Creatur ... á að sleppa; sb. Kreatur.

„*Cubikregning teningsreikningur.“ vantar.

*Cujon ...: þessari grein á að breyta í „*Cujon sjá Kujon.“

ſ-dan ...: í 2. línu stendur „a e-u“ fyrir „á e-u“.

Deiſkrabe ...: „Deiſkraber“ les „Deiſkrabe“.

desmeragtig ...: „= moſkusagtig“ les „svipaður desi, sem des-lykt er af“.

*Deſtillation ...: Fyrir aptan „deſtillere“ ætti að standa „(dropasuða, Dr. Sch.)“.

*detaillere ...: „skyra“ les „skýra“.

*Dilation...: Fyrir aptan „Udſættelſe“ vantar „a“.

din ...: í 2. línu „þit-t“ les „þitt“.

*Dirigent...: Fyrir aptan „forseti“ mætti setja „, mál-stjóri“.

Djævel ...: í 5. línu les „hver“ fyrir „maður“.

drage ...: í 1. línu, fyrir aptan „dragen“, vantar „og draget“.

dreie ...: Við orðatiltækið „Han forſtaaer at d. ſine Ord“ má bera saman vende A, 2, þar eð sú skýring, sem þar er sett, um „Han kan godt vende og d. ſine Ord“, mun vera nákvæmari.

Driftstid...: „Driftstid“ les „Driftstid“.

Drue ...: „vínberjaþöngull“ les „vínberjaköngull“.

Dræt ...: „c)“ les „3)“. „d)“ les „4)“.

dunſte ...: „uddunſte β“ les „uddunſte a“.

dybe ...: í 3. línu les „b)“ fyrir „a)“.

„Dyrevildt, villidýrakjöt, villidýr.“ vantar.

Dække ...: „Dækket“ (í 5. línu) les „D.“; sb. ſpille 1, d.

Dæmringslys ...: „Lampen udbredte ſit D.“ á að vera með tilvísunarmerkjum, eins og í udbrede 1, a.

Dødsbo ...: Á milli orðanna vantar „, kl.,“.

Eddikegjæring ...: „gerð í ölvínani“ les „svo mikil gjörð sem þarf til að ná ölvínani úr e-m vökva (sb. Viingjæring)“.

een I, A, 1, c (í 9. línu): „unna“ les „fá ást á“.

„Eental eintala (orðs).“ vantar.

Efterfølge ...: Vantar „sk.,“ fyrir aptan „án ft.,“.

efterregne ...: Fyrir aptan sjálft „efterregne“ vantar „, ás.,“.

efterſpørge ...: Fyrir aptan sjálft „efterſpørge“ vantar „, ás.,“.

„Efterſætning apturgrein (í máli).“ vantar.

egen ...: í 10. línu les „egne“ fyrir „egn“. í 11. línu les „sínum“ fyrir „sí um“.

Egn ...: pláss er að sönnu útlenzkt að uppruna, en er haft í Stjórn.

*Element ...: í 2. línu á að sleppa „4“.

Embedsmærke...: Hjer vantar „ “ við dæmið.

Endekant ...: „endahlið (sú hlið sem er endi á e-u)“ les „brún á enda e-s hlutar: E. paa Kryſtaller“.

*equivoque ...: „b, β“ les „2, c“.

„Erfaringsvidenſkab, vísindi grundvölluð á reynslu, reynsluvísindi.“ vantar.

„*Eſcadron, ft. -er, sk., = Rytterfane b.“ les „*Eſcadron sjá Eſkadron.“.

„*Eſkadron (einnig Eſcadron og Sqvadron), ft. -er, sk., = Rytterfane b.“ vantar.

*Eſpalier...: Fyrir aptan „Eſpalier“ vantar „(einnig Spalier)“.

„*Etatsraad, kk., eins konar nafnbót.“ vantar.

Evighed ...: í línu 13. les „er“ fyrir „er“ og „β)“ fyrir „b)“.

„*Exclamation ...: Hjer vantar „a“ fyrir aptan „Udraab“.

*exportere ...: „udføre 1“ les „udføre A, a“.

Faaretalg sauða-tólg(ur).“ vantar.

„Falleut“, ofanmáls á 109. bls, les „Fallent“.

Fangedag ...: Fyrir „veiðidagur“ les „dagur þegar veiðist“.

Feſtlighed ...: „Høitidelighed“ les „Høitidelighed b“.

fiirſpændt ...: „eykir“ les „eykir“.

*Fiolin ...: Fyrir aptan „*Fiolin“ vantar „(einnig ritað Violin)“.

Fiſkeruſe ...: „sjá greinina um“ les „=“.

fjermere ...: „vinstra“ les „hægra“.

Flanke ...: „fyrrum: koma e-m í opna skjöldu“ les „(sb. koma e-m í opna skjöldu)“.

Flaſke ...: Hjer hefði mátt geta um „leðrflaska“ í Grettis sögu.

flette ...: „flètta“ er fornt; sb. hárflètting og hárflètta, Strengleikar 40.

Flyveſkytte ...: Fyrir aptan „Flyveſkytte“ vantar „, sk.,“.

Flødeiis ...: „Floderiis“ les „Flødeiis“.

fniſe ...: „flissa,“ les „smiltra,“.

Fod A, 2, c, γ í 3. línu: „reisa“ les „rjetta“.

Fod C ...: „stuðull í vísuorði“ les „sb. Versfod“.

Fokkemærs ...: „laupur“ les „pallur“ (sb. Mærs).

„Fokſeil = Fok.“ vantar.

Fold ...: „Flytttefold.)“ les „Flyttefold“.

„Folkemaſſe, mannfjöldi, mannþröng.“ vantar.

forbeholde ...: í 1. línu á að sleppa „, ás.,“ (sb. leiðrjettinguna á beholde ...). Í 8. línu les „(líka forbeholdt)“ fyrir „(líka) forbeholdt“.

Forbetydning ...: Fyrir aptan „Varſel“ vantar „2“.

forblinde ...: „Krd.“ les „krd.“.

fordømme ... (í 9. línu): „fyririr-“ les „fyrir-“.

Forekommenhed ...: „viðfeldni“ les „viðfeldni, ljettlæti“.

forelſke ...: Sb.: Fyrir því at riddarenn var ástbundinn, festi (hann) hug sinn í söngum fuglanna, Strengleikar 36; Hann var mjök ástbundinn af henni ok hón af honum, Strengleikar 55.

forhutle ...: Fyrir aptan „forhutle“ vantar „, ás.,“.

forliſe ...: „as.“ les „ás.“.

„*Forma, í orðatiltæk. pro F.; sb. pro.“ vantar.

„Formelys form-kerti.“ vantar.

Formuenhed ...: „ rmuende“ les „formuende“.

forſtyrre ...: „, ás. 1,“ er of-aukið.

Forſætning ...: „fremri hluti greinar“ les „framgrein“.

forſøde ...: „, ás. 1,“ er of-aukið.

„*Fortepiano, kl., eins konar hljóðborð.“ vantar.

fortrædelig ... (í 3. línu): „skirðlyndur“ les „stirðlyndur“.

*Forum ...: „sb.“ les „(sb.“.

forviſe ...: „ás.,“ er of-aukið.

„Fralandsvind, veður (sem stendur) af landi; landviðri; landræna.“ vantar.

*Frantſoſer ...: „sjúkdómu“ les „sjúkdómur.“

„frareiſende, [sb. reiſe ferðast], sem fer (burt): Holde Bog over Tilreiſende og F. skrá nöfn komenda og farenda.“ vantar.

Friherſkab ..., Friholt ..., Frikarl ... eru misprentuð: Frherſkab ..., Frholt ..., Frkarl ....

Frugtmoder ...: „B“ les „II“.

Frøblad ...: „*cotyledon* á frækorni“ les „fræblað (*cotyledon*)“.

fyldeſtgjøre ...: „ás.,“ er of-aukið.

Fælde ...: „Vindfælde“ les „Vindfælder“.

Fæſte A, 2: á að sleppa „, mundriði“.

før ... (af fyr-r): førſt ... hefði átt að vera í greininni um før, eins og forreſt ... í greininni um for, o. s. frv.

føre ...: í 1. línu les „2“ fyrir „1“.

Gane ...: „lækker“ les „en lækker“.

Ganger ...: „e. o.“ á að sleppa. Fyrir framan „jór“ vantar „gangari,“. „reið hestur“ les „reiðhestur“.

„Garnvinde = Vinde b.“ vantar.

gjennemlæſe ...: „ás.,“ er of-aukið.

Gjerdetyv ...: Fyrir aptan „Gjerdetyv“ væri vel að setja „, sk, [sb. Tyve],“.

Gode ... „2)“ les „B)“.

Graaſei ...: „, sk.,“ er of-aukið.

Gradbue ...: „Qvadrant“ les „Qvadrant b“.

*gravere ...: „indgrave, udgrave“ les „udgrave 2, indgrave 2, a“.

Greb 2: „mundriðinn“ les „sverð-skepti (Sturl.)“.

gribe... í 1. línu: „[gripa]“ les „[grípa]“.

Griſeſylte ...: „súrsað grísaflesk“ les „grísflesk sem fyrst er soðið en síðan lagt í pækil og krydd og borðað kalt (með ölvínsni og pipar)“.

grum ...: grumme ... ætti að vera partur af greininni um grum.

„Guldmor, kl., gullofið þykksilki.“ vantar.

Gulvklud ...: Aptast má bæta við „Sb. Skrubbeklud.“.

„Gylden, sk., nafn á ýmiss konar peningum.“ vantar.

Haandfuld ...: Fyrir aptan „handfylli“ mætti setja „, hnefafylli“.

Haandruer ...: „Haandkruer“ les „Haandkruſer“.

Haarfletning...: „hárfljetta“ les „, hárfljetting (Strengleikar 40), hárfljetta (Strengleikar 40)“.

Hammelſtok ...: „(sk.)“ les „I, b“.

Have (líka ritað Hauge) ... (í 3. línu): „-gardur“ les „-garður“.

„Haveerter, ft., baunir ræktaðar í garði.“ vantar.

„Havejordbær, ft., jarðarber ræktuð í garði.“ vantar.

Havvand ...: „Søvand“ les „Søvand a“.

Hefte ...: „= mundriði“ les „(á sverði), (sverð-)skepti (Sturl.)“.

Hermelin ...: „(hreisikötturinn ermski)“ les „hreysiköttur“.

„Himmelkort, uppdráttur himinsins, stjörnubrjef.“ vantar.

hiſſe ...: „h. s.“ les „ás.“.

Hjelm ...: í 3. línu les „í“ fyrir „á“.

Hjem ...: í 1.—2. línu á að sleppa „heimili, heimkynni, heima (Fms.), inni,“. Í 6. línu les „heimili, heimkynni, heima (Fms.), inni“ fyrir „um bústað sem er“.

Hougpompe ...: „T ppehoug“ les „Tappehoug“.

Hovedſkal ...: „Hjerneſkal“ les „Hjerneſkal“.

Hovedſtol ...: Fyrir aptan „Hovedſtol“ vantar „I) = Hovedlag. — II)“.

hugge I, B í 4. línu: „meq“ les „med“.

Hul ...: í 4. línu les „Huller“ fyrir „Hullet“.

hvælve ...: Greinin um hvalvt, hvalt ætti að vera tekin í greininni um hvælve.

„Hædersfrands, laufhringur eða blómhringur settur á höfuð e-m í virðingar skyni; sæmd, vegur.“ vantar.

„Høtyv heyþjófur. — b) heykvísl.“ les
„Høtyv, kk., heyþjófur.
Høtyv, [sb. Tyve], heykvísl.“

i II, A, 2, b, í 3. línu: „fornbóknm“ les „fornbókum“.

Ildebrand ...: Fyrir aptan „Brændſel“ mætti setja „, (sb.: skaltu ... viða heim til eldibranda oss, Fms. II, 82)“.

„Ildmaſſe bál.“ vantar.

imellem B: Milli „kommer“ og „engang“ vantar „der“.

ind ...: indre ... hefði átt að standa í greininni um ind.

*Indicium ...: Fyrir aptan „líkur“ hefði mátt setja „, ávitull (fornt)“.

indrette ...: „ás.,“ er of-aukið.

Indſkudsſeng ...: „saman“ les „saman um þvert. Gagnstætt Udtræksſeng“.

indtage g, í 9. línu, fyrir aptan „yndislegur“, mætti setja „, (sb.: góðslegur; bjóða af sjer góðan þokka)“.

indtræffe...: í 5. línu les „β)“ fyrir „b)“.

iſtemme ...: í 1. línu les „söng“ fyrir „söng“.

jeg ... í neðstu línu: „jeg“ les „Jeg“.

Jordſkorpe...: Fyrir aptan „jarðarinnar“ mætti setja „, jarð(ar)-skurm(ið)“.

Jordtunge ...: „Jordtange“ les „Jordtunge“.

„Kaffeeqværn = Kaffeemølle.“ vantar.

*Kalender ...: „Kalender, ft. -e, sk., rím“ les „*Kalender sjá Calender“.

Kalv ...: Fyrir aptan „II) ft. -e,“ mætti bæta „[sb. kafli, Gþl. 427],“ inn í.

„Kalvemule kálfsgranir.“ vantar.

Kamhjul ...: Fyrir aptan „tönnum“ vantar „er vita í aðra átt enn hjólið sjálft. Gagnstætt Stjernehjul“.

*Kammeradvocat ...: „leignaráðsins“ les „tekjuráðsins.

Kammerpige ...: Fyrir aptan „kvennmanns“ vantar „, herbergismey“.

„*Kanonkugle fallbissukúla.“ vantar.

Karveſtok ...: Hjer hefði mátt geta þess, að þær tvær spýtur, sem hafðar voru við Stokregning, voru kallaðar Karveſtokke.

kige ...: Fyrir framan „a)“ ætti að standa „[sb. kaga],“.

Kipperender ... stendur á röngum stað, milli Kippe... og kippe....

Kirketavle ...: Fyrir aptan „messuna“ mætti setja „, (gjafa-stokkur)“.

kjendelig...: Fyrir aptan „talsverður“ mætti setja „, sýnn“.

Kjærne ...: í 2. línu les „Nøddekjærne“ fyrir „Nødekjærne“.

Kjærre ...: „=“ les „sjá“.

Kjøb ... í 4. línu: Fyrir framan „það“ má bæta inn í „, e-ð sem búið er til í því skyni að hafa það til sölu,“. Fyrir aptan „keypt“ má bæta „til-búið“ inn í.

Kjøbelerred ...: „Kiøbelerred“ les „Kjøbelerred“.

Kjølvand ...: „kjalsog, vör eptir skip“ les „kjölfar“.

*Kliſteer ...: „Klyſteer“ les „Clyſteer“.

Kloſter ...: í 3. línu les „(give ſig)“ fyrir „(give) ſig“.

klynke ...: Fyrir aptan „h. s. 1,“ vantar „[klynke: klökkva=ſynke: sökkva],“.

„Klæderække lista með snögum eða uglum til að hengja föt á.“ vantar.

Knop ...: Aptast mætti bæta við „Sb. Træknop.“

*Komedie ... og *Komeet ... hafa skipt um staði.

*Komik ..., *Komiker ..., *komiſk ... standa í rangri röð.

Krigsfod ... stendur fyrir neðan krigsforfaren ....

*Kujon ...: Fyrir aptan „bleyðimaður“ má bæta við þeim orðum, er nú standa í *Cujon ....

Kulk ...: Fyrir aptan „sk.,“ mætti setja „[sb. kok],“.

L...: í neðstu línu les „tómt“ fyrir „tómt.“.

Landſe ...: Fyrir framan „lagvopn“ mætti setja „[sb. lenz, Sn. E.],“.

Langſaling...: „eins konar skipsrá“ les “sjá greinina um Saling“.

Lavvande ...: Hjer á að sleppa „, ft.,“.

ligge I, A, 12: „geym“ les „geymt“.

lime ...: „ ime“ les „lime“.

*Litanie ...: „lítania„ les „lítenía“.

*Lithograph ...: „skrifar og prentar“ les „grefur e-ð“. Fyrir aptan „stein“ vantar „; sá sem prentar steinskriptir“.

*lithographere ...: „skrifa og prenta e-ð“ les „grafa (e-ð)“.

„lodviis, ao., hálfan eyri í senn, í hálfum aurum.“ vantar.

lokke, s. 1, ...: í 2. línu les „ginna“ fyrir „gínna“.

„lollandſk, ft. -e, e., lálenzkur: Den lollandſke Feber (þ. e. sem gengur á Lálandi).“ mætti bæta inn í.

*Lotterie...: í 3. línu vantar „i“ fyrir framan „Lotteriet“.

Love ...: „Tro" les „Paa Tro".

„Lyſeſpæd = Lyſeſvid." á að sleppa.

„læſke sjá lædſke." vantar.

Læſtrem...: „Spandrem" les „Spanrem".

Løber ...: í 2. línu les „maður" fyrir „matur".

løftebunden ...: „øftebunden" les „løftebunden".

Løvinde ...: „kvk." les „sk.".

*Mahomedaner ...: „Múmets" les „Maúmets".

*maie ...: „e-ð" les „(e-ð)".

mangen ... stendur fyrir ofan mangeaarig ....

*Maroquin ...: „Saffian" les „Safian".

middelbar ...: „koma" les „koma ekki".

min ...: í 1. línu les „mitt" fyrir „mit-t".

„Møllevinge mylnuvængur." vantar.

Natmændsfolk... er skrifað (rangt) Natmandsfolk ..., og stendur vegna þess á röngum stað.

Navleſtræng ...: Fyrir aptan „naflastrengur" vantar „, lækur".

Nord C... í 1. línu: „Norder" les „Nord".

Nøgle (hnykili) ...: Hjer á að sleppa „e. o.".

Oliebille ...: „kona" les „konar".

„Omgangsſkrivelſe umburðarbrjef: Tegne paa en O." vantar.

Omhæng ...: „Sængeomhæng" les „Sengeomhæng".

Overblik ...: „Overblik" les „Overblik".

Overkjæve ...: „efr" les „efri".

*overnaturlig ...: „nattúrlegu" les „náttúrlegu".

Ovnviſk ...: Hjer á að sleppa „(líka Ovnviſker)".

„Ovnviſker = Ovnviſk." vantar.

paa ...: í 3. dálki, í 28. línu að neðan, les „þrjátíu" fyrir „þrjatíu".

paa-anke ...: „uudan" les „undan".

paatrænge ...: í 8. línu les „inn á" fyrir „inn a".

Plovſkat ...: „skaltu plógi" les „skattur af plógi".

Plovſkær ...: „apta a" les „aptara".

prale ...: í neðstu línu les „gnógastan" fyrir „gnógnastan".

Preſſeſylte ...: „þrúgað og súrsað" les „soðið og þrúgað (o. s. frv. — sb. Sylte)".

Ravn ... (hið efra): „sj" les „sjá".

„Redning, sk., það að rede." stendur fyrir aptan redvillig ....

*relativ ...: Fyrir framan „ft." vantar „a)". Aptast vantar „b) sem ao., í samanburði við annað, að tiltölu, o. s. frv.: R. umulig."

ret ...: Hjer ætti rette (í orðatiltæk. „komme til rette Tid") að vera tekið sem A, 2; sb. uret.

Ret ...: í 3. línu les „rjettur" fyrir „rjettr".

rive ...: Aptast í 6. línu les „at" fyrir „a". í 7. línu les „dýr" fyrir „dyr".

rødſkimlet ... og Rødſkimmel ... hafa skipt um staði.

rørig ...: „stendnr" les „stendur".

„Selvopholdelſesdrift lífsfýsn." vantar.

„ſiirlig sjá ziirlig." á að lesa: „Siir sjá Ziir.".

Sikkerhed ...: Fyrir aptan „veð" mætti setja „, vörzlur".

ſin ...: í 1. línu les „sitt" fyrir „sit-t".

ſkele ...: Fyrir aptan „h.s.1," vantar „[skæla],".

Skjel 2, d ...: „Vilkaar b, c" les „Vilkaar b".

ſlaae II, A, 2, m ...: „Sturl." les „Sturl.).".

ſladdre ...: í 6. línu les „hlaupa" fyrir „klaupa".

Slagter ...: Fyrir aptan „kk.," vantar „sæfari (sb. Stjórn),".

Slør a: Fyrir aptan „andliti)" vantar „, vil (sb.: kona „er vil hefir tekit ok sik guði gefit")".

ſnøvle ...: Fyrir aptan „nefmæltur" vantar „, (sb. vera holgóma)".

Soldat ...: Fyrir aptan „ekki" mætti setja „; sb. Al. 45".

Spil ...: í B, 1, a les „til)" fyrir „til". í B, 5 les „Violinſpil)" fyrir „Violinſpil".

Spile ...: „spyta" les „spýta".

Spærlagensprækken ...: Fyrir aptan „manninn" hefði mátt setja „; sb.: hjónasenna, B. H."

ſtaae II, A, b ...: „1" les „2, a".

„Stadsbygmeſter húsameistari (= sá sem á að sjá um húsagjörð í e-i borg).

Stadsembede, borgarembætti, býjarsýsla.

Stadsfrihed, borgarfrelsi, borgarrjettindi.

Stadsgrav borgardíki (sb. Fms. III, 187).

Stadslov = Bylov.

Stadsmuur borgarmúr.

Stadsmægler borgar-miðill (sb. Mægler b).

Stadsport borgar-port.

Stadsret býjarrjettur. Sb. Bylov.

Stadsſegl, kl., borgar-innsigli.

Stadsvagt, borgar-vörður, borgar-varðhöld.

Stadsvold, n. -e, borgar-veggur.

Stadsøvrighed yfirvöld í e-i borg."

vantar öll.

Stemme ...: „b) = Stemmeret" les „c) = Stemmeret".

Stodder ...: „sb," les „sb."

Stolpe ...: „[stólpi, stoð]" les „[stólpi], stólpi, stoð".

Straale d ...: „Havſtraale" les „Hovſtraale".

Stykgods ...: ". Gagnstætt: Styrtegods: En Ladning S." les „: En Ladning S. Gagnstætt: Styrtegods."

Stykkugle ...: „sjaldh," les „sjaldh.".

ſtække (hið neðra) ...: „b) Óeiginl." les „b) óeiginl.".

Svindſot ...: „rýrnunar(sótt)" les „rýrnunarsótt".

ſve ...: í 20. línu les „vera" fyrir „læra".

ſyne III, A, 3 í 2. línu: „gjör" les „gjör.".

ſætte ...: I, C, 1, i, í 10. línu les „ſiden" fyrir „ſiden". I, C, 1, k, í 4. línu les „viðrenn" fyrir „viðreun".

Tang (töng) ...: í 1. línu stendur „töng" fyrir „töng".

tegne 2 ...: í 1. línu stendur „líklegar" fyrir „líklegur".

tilſyne ..., tilſynеladende ..., Tilſynsmand ..., Tilſynsværge ..., standa rangt.

Tjørnetyv ...: „Tjørnetyv" les „Tjørnetyv,".

toe ...: „Án þol.;" les „T. op (án þol.),".

Toldrulle ...: Hjer vantar „ " við dæmið.

tranghovet ...: „-hovede" les „-hovede, e.,".

tredeelt ...: „þríðeildur" les „þrídeildur".

„Træd sjá Traad." vantar.

Træſnit ...: „pappir" les „pappír".

tyrløben ...: „øxnet" les „øxnet a".

Tækkelighed ...: „þokka" les „þokka)".

Udbark ...: „yzti börkur (á trje)" les „= Yderbark".

„ndrinde", ofanmáls á 540. bls., les „udrinde".

udrydde ..: Fyrir aptan „uppræta" vantar „, eyða (e-u)".

uformærkt .. : „liſtetſig" les „liſtet ſig".

umulig ...: Fyrir framan „óvinnandi" mætti setja „ófær (sb.: Mæltu margir ..., at honum myndi ekki úfært vera, Fms. VI, 400),".

„*Ziffer ... — *Zifferbog ..." les „*Ziffer sjá Ciffer.".

Stjörnu vantar við þessar greinir:

balſamere...; Balſamering...; Balſamine...; Guldpapir...; Kammerat..., og sum, sem þar af eru dregin; Kanon..., og sum, sem þar af eru dregin; Klakpapir...; Kludepapir ...; Second-...; Sugepapir ...; Vitriol ..., og þau, sem af því eru dregin.

qv ætti hvergi að vera haft, nema þar sem v heyrist í framburðinum; en qu að eins þar sem v heyrist ekki.

-smus, sem niðurlag þess konar orða, sem annaðhvort eru grísk eða löguð eptir grísku, er tekið úr Fremmedord-Bog af L. Meyer, en ekki er það Dönum jafn-títt og -sme, og ætti því að breyta *Rheumatismus ... í *Rheumatisme ..., o. s. frv.

Með sum orð er ýmist farið eins og einkunn eða hluttekningar-einkunn; og er það sumstaðar rjett; en á öðrum stöðum getur verið efi á þeirri sundurgreiningu. — Einnig mætti gjöra nákvæmari grein á hvorkinlegri merkingu og áhrifs-merkingu sagna. Sb. formálann.

Um stafasetning á íslenzkunni vil jeg geta þess: að jeg hef tekið eptir „þurt" fyrir „þurrt" (í bide ...); og má vera, að mjer hafi víðar yfir sjezt með tvöföldun samhljóðanda, eptir uppruna, fyrir framan samhljóðanda; — að einnig er hætt við, að „húa" og „róa" finnist á sumum stöðum, fyrir „húfa" og „rófa"; — og að „tigull" (í Carreau ...) og „tígull" (í Rude .... o. s. frv.) mun hvorttveggja hafa framburðinn við að styðjast.

Að endingu verð jeg að biðja menn virða á hægra veg, þó að leturmunurinn á þýðingunum sje ekki eins í allri bókinni: hefur smáa letrið orðið ríkara í hinum eptra hlut; og kom það til meðfram af viðleitni minni að gjöra bók þessa heldur minni enn stærri.

RETURN TO→ **CIRCULATION DEPARTMENT**
202 Main Library

LOAN PERIOD 1 **HOME USE**	2	3
4	5	6

ALL BOOKS MAY BE RECALLED AFTER 7 DAYS
1-month loans may be renewed by calling 642-3405
6-month loans may be recharged by bringing books to Circulation Desk
Renewals and recharges may be made 4 days prior to due date

DUE AS STAMPED BELOW

NOV 30 1983		
REC. CIR. OCT 21 '83		
SEP 24 1984	85	
RECEIVED		
AUG 20 1984		
CIRCULATION DEPT.		

UNIVERSITY OF CALIFORNIA, BERKELEY
FORM NO. DD6, 60m, 12/80 BERKELEY, CA 94720